Lett antich —

Digitized by Google

V 14.7.

~~F xxx~~

~~R VIII~~

6_39

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

LVDOVICI CÆLII

RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM

Libri triginta,

RECOGNITI AB AVCTORE, ATQVE ITA locupletati, vt tertia plus parte auctiores ſint redditi:

OB OMNIFARIAM ABSTRVSARVM ET RE-conditiorum tam rerum quàm vocum explicationem (quas vix vnius hominis ætas, libris perpetuò inſudans, obſeruaret) meritò

CORNVCOPIÆ ſeu THESAVRVS VTRIVSQVE LINGVÆ Appellandi.

Poſtrema EDITIO, cum rerum & verborum indice copioſiſſimo.

BIBLIOTECA NAZIONALE V.E. ROMA

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

COLONIÆ ALLOBROGVM,
Excudebat Philippus Albertus.

CIϽ IϽC XX.

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

Ex Libris P. Abbat. Jo: Benedicti Taffis.

Digitized by Google

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS AD CLARISSIMVM DOMINVM IOANNEM GROLIERVM LVGdunenſem, Chriſtianiſſimi Gallorum Regis à ſecretis, necnon Inſubriæ primarium quæſtorem, Præfatio.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA

TVæ ſplendor vitæ is eſt, eáque illuſtris famæ celebritas, vir clariſſime, non inter Gallos modò, in quibus natus es & educatus, ſed & Italia tantumnon vniuerſa, qua ſuperum interpatet inferúmque mare, ab Alpium radicibus ad Siculum fretum: quod doctiſſimus vt quiſque eſt, ita in primis amicitiæ tuæ obſeruanter inſinuare ſe approperat. Quippe à ſummis comprobatum autoribus, noſti, beneuolentiam à virtute duci in primis, confouerique, ac inde coortam gratiam haud ferè conſeneſcere vnquam, nec areſcere, vt quæ à virenti promanarit initio: quod & menti ſuum adſciſcit nitorem, & lætitiam comparat præſignem. Id quod & vates nobilis ſub poetico (vti aſſolet) inuolucro, amplius perſpicienti ſignificat, ſic canens propemodum,

Solis intonſa eſt Phœbo, Bacchóque iuuentus.

Quo ſanè factum, vt ipſe quoque idem mihi petendum decus, conſtituerim, ſed reuerenter tamen: & quod Parthorum regibus patrij moris eſt, non citra munus, quod eſt non abſque literario commercio. Sic enim concipio, Virtutem inenarrabili morum integritate conſtipatam, quæ te omnibus ingerit admirandum, & amabilem præcipuè, viciſſim me tibi parte ſaltem aliqua conciliaturam, quoniam hæc ſemper animo tuo, capaci omnium, numinis cuiuſdam loco fuerit. Nec ſanè fruſtratum iri me, aut voto prorſus excaſurum, opiner, quando etiamſi in illuſtri humanarum rerum faſtigio conſtitutus, & (quod omnia exuperat) maximi regis intimus, ac Inſubrum quæſtor, cuncto paulominus terrarum orbi conſpicuum te præſtas, eniteſcúntque mentis altiſſimæ germina præclara, nihilominus præmiti eſſe ingenio diceris, ac inter Gallorum ſplendidæ nobilitatis viros clementia, & affabilitate tanta, vt nunquam non vel ſortis poſtremæ homi-

Digitized by Google

nibus pateas, renidens perpetuò: nec ferè hilarior, quàm vbi te adeat quispiam tua vsurus munificentia, & naturæ diuinioris largitate incomparabili. Nec aquulam (quod dicitur) vino vnquam sic infundas, vt alicui ingratitudinem regeras, vel collatam gratiam commemoratione præstes dilutiorem. Quippe imbibisse altius videris, esse hominem homini Deum, vel (vt Græcè dicam) ἄνθρωπον εἶναι ἀνθρώπου δαιμόνιον, haberíque hanc ad felicitatem viam cæteris omnibus munitiorem: quippe non aliam tenuere tot Galliarum viri principes, sed in primis tot, tantíque tuæ gentis proceres longè clarissimi: quo argumento illis gloriæ cognomen adoptatum, haud ambigam. Quòd si reluere conatur aliquis, in aliena laude, quàm par est, ingeniosior, suppetit tamen ex eminentissimis animi tui, omnia supereminentis dotibus, nitidissimo quodam splendore perfusis, coniectatio euidens. Illud, quicquid est, in humanis rebus videri augustissimum, vnde tam omnibus absoluta numeris propagata virtus sit. Qua nunc & ipse compulsus, imò (vt syncerius agam) blandissimè allectus, tibi me non quidem amicum exhibeo (neque enim tua hoc patitur amplitudo) sed clientulum planè, & hunc quoque humilem. Quod verò in rerum fieri commerciis à negociantibus solet, parario vtimur, & eo vtique iusto, qui tibi me & doctissimo, & omnium ferè nobilissimo conciliatum pergat. Nec alius est omnino hic futurus, quàm vti præstruximus, Musarum initiatus sacris, & ex scientiæ thesauris profluens. Etenim quum nuper Antiquarum Lectionum libellos, quod maturuisse iam viderentur satis, vnguium incursus diu perpessi, necubi impolitiæ obreperet labecula, stilo digna censorio, formis cusos publicam facere materiam statuissem, tu mihi Vir præcellens, vnus ex omnibus selectus maximè es, cui noui operis, arida modò (vt ait ille) pumice expoliti, munus oblatum vellem. Quod ea res in primis tibi nobilium scientissimo, & scientum nobilissimo animi mei ardorem in tui nominis propagationem, quod mihi infularum loco est, abunde videbatur explicatura. Equidem in sanctariis humanis animorum fœtura maius, ac indicaturæ grauioris censuerim comprimi nihil, aut seruari. Simul & nuncupatione istiusmodi prorsum animaduertebam fore: tum vt ex amplitudinis tuæ quadam maiestate nostris libellis quippiam accederet autoritatis & gratiæ, ac omnino eximerentur numero, siquidem pleraque ideo credi pretiosa, quoniam sint templis dicata: tum etiam, vt tanquam Deo quodam præside ac senatus literarij principe, gloria insigni, & in literatos meritis, communiti aduersus omnem virulentiæ reflatum, præsentia plurimum iidem gestirent tua, sibíque in eo placerent insignitius: quando, vti à Peripateticorum principe traditum nouimus, in humanis rebus nil ferè cogitari gratius queat excellentioris amici ac patroni fide præsenti. Quæ quidem ratio hanc mihi nuncupationem, velut necessariam, planè videtur expressisse. Quanquam à Platonicis forsan hic decretis aberrarim, quod necessitas nulla magis censeatur voluntaria, nec voluntas necessaria magis, quàm amatoria. Primus hic, & idem summus ac perpetuus voluntatis affectus perficit omnino, vt non amare nolimus, & nil sit prorsus amore magis necessarium. Te autem vir clarissime, quis non amarit impensius? quando non

Digitized by Google

do non inde modò agnoſceris felix, quòd tota ſe vi ingeſſerit tibi fortuna in hac opum & potentiæ, ac honorum amplitudine: quibus & decentior quidam accedit corporis habitus, cui adeſſe planè aduertitur maieſtas quædam tacita, vt interim Secuſianorum, ſeu Lugdunenſium tuorum præſignem non attingam nobilitatem: quando eminentiſſimis autoribus Lugdunum dici prouinciarum ornamentum, ab Planco deductum, noſſe videmur. Sed hinc grauius multo, quòd ſapientia præditus ſingulari, ſic vitam attemperas, vt quicquid animo concipis, quicquid re obeundum proponis, ab optato haudquaquam excidas fine, quæ demum hinc inde abſoluta, plenáque & eſt, & cenſetur felicitas. Quippe illos denique beatos arbitramur, quibus plurima adſint quidem bona, ſed ita, vt inde manifeſta profluant emolumenta, quod vtique citra vſum haudquaquam contigerit: hoc enim exuta poſſeſſio, felicitatem quánam iuuerit parte? At hunc ex formula, vtque dictat ratio, præter ſapientiam, quod valeat præſtare, non ferè compereris. Hac porrò rationali naturæ cum Deo eminens paratur ſimilitudo, qui eſſe ſapientia ipſa creditur. In aſſimulatione autem eiuſmodi ſummum beatitudinis gradum videri dubio procul conſtitutum, ſemper diuinus & ſenſit & docuit Plato. Sed & ſcientiſſimi ex noſtris animi virtutem cenſuere longè clariſſimam & hominis peculiarem, de principe rerum Deo bene coniectare, indéque inter compares de illius agere præſcripto. Qua ex re illud colligunt veriſſime, Niſi à ſeipſo, lædi poſſe neminem: quando in id bonum ius nulli ſuperſit extimo. Cæterum nec in tam ſuperba tuæ virtutis cenſura, ſubblandiri me, velim ſuſpicetur aliquis, aut ad tumulum nouercæ (quod dicitur) flere, vel eſſe Logodædalum aliquem, ac mutantem Protea formas: neque enim apud ingenij virum perſpicaciſſimi ſupereſt mendacio locus, vt qui verborum phaleras, & pictæ tectoria linguæ callidè internoſcat: quòd ſi ſuperſit maximè, ſeruiliter adeo tibi illuſiſſe, haud facilè concoquat animus. Sed vera ſciunt omnes, qui tantæ indolis admiratione attoniti ſubinde inſuſurrant ſibi Græcanicum illud, οὗτός ἐστιν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος καὶ πάνσοφος. In tantum ab iis reuulſus agnoſceris, qui & Sophocles verbo Græco, Latinè autem dici ſolent laodicœni, velut cœna oblata, laudibus efferri ſe paciſcentes. Conductis apud te, ac redemptis mancipibus eſſe locus poteſt nullus, in cuius mente altioris præfloreſcunt virtutis propagines, nil niſi heroicum, nil niſi diuinum redolentes. Quamobrem ſalue clariſſimum Lugduni tui decus, ſalue Galliarum ſpecimen auguſtiſſimum, ſalue, inquam, virtutis aſſertor vnice, ac hominum in omni vſu ſumme. Quódque inſigniter facis, patriæ virtutis, eminentiſſimo cuique celebratæ, pomœria profer latius, iam hinc vt perdiſcant omnes, non ſcientia belli modò, quod creditum quandoque ſcimus, Gallos præcelluiſſe: verum, vti nunc eſt, in omnem bene inſtituti animi decuriam venire, deterſo prorſus vetuſtatis ſordidæ omni ſqualore. Illud ſingulare ac nitidiſſimum fuerit eminentioris naturæ argumentum, nullius te in diſceptando elogium, nullius te faciem inſpectare: ſed Areopagitarum quodam veluti more noctu, ac in tenebris aduerſum ea, quæ tui ſunt fori, ſententiam ferre, tanquam afflatu non quidem Delphico, quod Gentilicium eſt, ſed diuino inſtinctum.

Sensit hanc animi tui capacissimam fertilitatem longè clarissimus Gallorum rex Franciscus, sensere Galliarum eminentissimi proceres: nam si quid ingerat se ambagiosum in iis, quæ functionis sunt tuæ, ac tu quid in ea recenseas, prompseris, quod insita præcelsi tamen animi moderatione rarenter obtingit, omnium mox approbatur calculis, vel citra sententię rationem, quando in vniuersorum mentibus irroborasse amplius animaduertitur, summum esse integritatis examen, si insusurrasse contingat, αὐτὸς ἔφη, ipse dixit. Quare etsi eminentissima semper consectaris, nunquam non cœlestia cœlestis ipse suspectans: nihilominus nostra hæc minutula ne reieceris, ac prædiuites imitare, nam πολὺ τοῦ πεπέρεως ἔχων τίθησι κ᾽ αὖ λαχάνοις. Verum nos præfari desinamus, téque iterum suppliciter apprecemur, qua soles, frontis erugatione, hoc quicquid est libellorum excipias lætus: vt te præside, adeant & cæteri, liuore posito. Vale.

AD LECTOREM.

SICVTI Antiquarum lectionum Commentarios concinnarat olim Vindex Cesellius, ita nunc eosdem per incuriam interceptos reparauit Ludouicus Cælius Rhodiginus, in corporis vnam velut molem aggestis primum linguæ vtriusque floribus, mox aduocato ad partes Platone item, ac Platonicis omnibus, necnon Aristotele, ac hæreseos eiusdem viris aliis, sed & Theologorum plerisque, ac Iureconsultorum, vt Medicos taceam, & Mathesin professos: ex qua velut lectionis farragine explicantur linguæ Latinæ loca quingentis haud pauciora fere, vel aliis intacta, vel pensiculate parum excussa. Opto valeas qui leges, liuore posito, αὔτη γὰρ αἰπτελάεγωσις ἰκάνω.

NATV-

NATVRAE PRINCIPI AC INTELLECTVALI SAPIENTIÆ, NECNON AMORI SAcrum spiritali, afflatu quorum trino & vno aspirante vberius, hæc publico studiosorum bono condita nobis sunt: nam sicuti materiæ actum exhibet forma, corpori vitam anima & motum, itidem animæ virtutem intellectus, principium intellectui actum vitalem intellectualémque, ac lumen inenarrabile.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI IN LIBROS ANTIQVARVM LECTIONVM AD BONARVM literarum studiosos omneis, Præfatio.

EPICVRVM philosophum vno voluptatis nomine plerisque infamem, sæpe verò etiam grauissimum, dicere solitū accepimus, Collatum beneficium accepto nō pulchrius modò & speciosius videri, sed iucundius quoque, ac mira quadam ratione suauius: quando χαρᾶς οὐδὲν οὕτως γόνιμόν ἐστιν, ὡς χάρις. gaudij nil æque ferax est, ac gratia. Proinde prudentiæ multæ ac ingenij perspicacis cēseri potest & debet, qui omnium princeps eam Gratiarum excogitasse nomenclaturam videtur, vt vnam diceret Aglaiam, Euphrosynem alteram, postremam denique Thaliam, velut in benefica natura purius ampliúsque fœcunditate præsigni progerminet gaudium, exuberétque. Nam & in Oedipode tyranno Sophocles, ἄνδρα δ' ὠφελεῖν ἀφ' ὧν ἔχοι τε καὶ δύναιτο, κάλλιστος πόνων. Quibus de caussis quum vitæ pro innato captu solertiæ curriculū totum (nam, quod dicitur, nec puero quidem feriæ, nedum Saturnalia) ad procinctum remis velísque dum tendimus, in literarum, & interiorum vtique, studiis transmiserimus, nulla subiit pridem grauior cura, nullum eminentius ingessit se propositum, quàm vt maturius, quantum hoc nomine principi naturæ primum (hoc est, diuinæ) debeamus, testatissimum toto terrarum orbe faceremus: quippe ab inenarrabili, ac infinita semoti abiunctíque clementia vnum modo, & vix id quoque scimus, Nihil nos scire prorsum, aut posse: mox verò vt quicquid tot noctium euigilati emensíque labores, & haustæ lucernarum fuligines, dierúmque sudor nobis peperissent, in album publico captantium ingenij cultum bono promere pergeremus: eo quidē procliuius, quod elegans est M. Catonis oraculum, Nihil agendo, homines male agere discunt. In hūc etenim vsum durissima sumus perpessi: vt, quod diuino ex fonte in nos est perductum, benigne in alios itidem corriuaremus, reiectis omnino inauspicatis nescio quibus, in arcana protinus, quicquid est illis paulo acriore studio cōparatum, intrudentibus, imò etiam contumulantibus. Quod in senatusconsultis, quæ tacita vocant, quandoque factitatum nouimus. Mihi sanctarium exquisitius nullum fuerit, quàm artium bonarū ingenia candidata: quibus summa hilaritate, velut in Platonis diuini rempublicam transcriptus, quod mihi est, impertior. Argumentum huius stomachi mei habebunt eruditi omnes, quòd eos, quibus exploratius comperta hæc meditatáque sunt, peculiarius appellare operis initio, non ab re est visum: non vt fluentis largissimis aridus ipse aquas ingeram, sed indidem potius vt deriuem, quo retorrida rigentur inuenta, imò verò, ne si fortè (vt assolet) præsidibus nullis in aciem prodierint, tanquam αὐτοκάβδαλα, vt Aristotelico vtamur dicendi more, id est, rudia impolitáque, nec vnguibus impetita diu, protinus impressionem faciente male feriatorum sciola manu, allisa vel dispalata pereant. Quamobrem parte hac Euripidion illud facile reiecero, quo is Archelaum fertur alloquutus, οὐ βούλομαι πλουτοῦντι δωρεῖσθαι πένης, μή μ' ἄφρονα κρίνῃς, ἢ διδοὺς αἰτεῖν δοκῶ. Siquidem vobis doctissimi viri, quibus & rerum innumerabiliū & luculentissimæ orationis suppetunt diuitiæ, nostrum hoc qualecunque, fortéque etiam simplarium offero munusculum, nō auri vim à quoquam, non id genus alia vi-

,

ciſſim repetiturus: ſcitum enim eſt Græcanicum illud, πυρέσκει δ᾽ ὁ χρυσὸς πάντα πρὸς ἀργύρειον: ſed animum præcipuè in legendo mitem, benignumque: qui eſſe doctis omnibus germanus debet, nullo liuoris fuco, nulla feſtinãtius lacerandi labecula maculoſum obſcuratúmque: mox verò & aduerſum noctuinos oculos, & frontes obduratas, ac neſcio quos ἐν τῷ τριόδῳ edentulos, ſemper veſcentibus virulenti quippiam allinentes, ingenuam propugnationem: nec precarium, ſed iuſtum auxilium: vt toto ſtandum puteris pede, ne quid tetræ prorſum rubiginis affricent inauſpicatiſſimi tritagoniſtæ, vt Demoſthenis in Æſchinem protinus verbo vtar. Quos ſat ſcio ſi valeãt, nulla non hora Philoxenum nobis, & Gnathonem Siculum gulæ proceres, ac cupediuoras infames exhibituros: quibus id fuit perfamiliare genuinumque, vt vocati in pultaria narium mucoſam excuterent ſuperfluitatem, vt rei fœditate auerſantibus cæteris, ſoli vel vltra vota ſaburrati epulis abunde diſtenderentur. Quanquã in male conceptas voculas, apalæſtrorum (vt ſic dicam) ad venena natas, nec conatu ita multo video eſſe opus, toto præſertim organo inſtructis. Nunquam (mihi credite) intra teli iactum progredi, permittent ſibi: ſatis illis ſupérque eſt, terroris ac tumultus omnia implere, oſtentare magis quàm bellum gerere: vt quibus amatoria Bucòlicorum verſuum verba modo recinere, ſit frequentiſſimum. Sed nec clauum rectum tenentibus, regiáque incedentibus via, magnopere Theoninus dens videtur reformidandus. ἀείδω ξυνετοῖσι, θύρας δ᾽ ἐπίθεσθε βέβηλοι. Diras aues, ac velut Scironis prærupta letalia, nil moror, doctiſſimo cuique controuerſa ſemper, ſilentio demum prudentibus eluctanda. Nam vt protinus de me iam ordiar dicere, id eſt in opere hoc condendo adhibitum temperamentum, vt temporis ſpatiũ longius ab exorſo eo decurſum, vice iudicum planè perfunctum videatur: quibus noua fœtura prodituros mox in publicam materiam libros ſubiici, virgula Ariſtarchi perpendendos, in præclara legum illa concinnatione diuinus ſanxit Plato: vt commoniti hinc decoris huius ſtudioſi conformatos acrius, iterúmque ac ſæpius recoctos proferrent. Pictorum certe inſtitutum memorabile narratur, vt per interualla ſubinde tabulas peruiſerent: credo, vt partus amore quadamtenus refrigerato, perinde ac ſpectatores, perpenſione acri vel minuta diſpicerent, in quibus perpeti aſſiduitate hebeſcit plerunque generantis acies. id nos in hiſce libellis, non tam in noſtrum euigilatis nomen, ac vt famæ publicæ tympana pulſaremus, quàm vt ad procinctum tendentibus præſidio forent, omnino pro virili ſequuti ſumus: vt recognitione interuallata identidẽ penſitati concoctique, ac velut caneſcentem ſuámque indepti maturitatem, in manus hominum, citra inſcitiæ labem prodirent. Nam & Agatharcho ſibi nimium placente, quòd tabulas depingeret celerius: ἐγὼ δὲ ἐν πολλῷ χρόνῳ, Zeuxis inquit. Et Cinnæ Smyrnam nouem annis ſcriptam, proditum eſt, Iſocratis Panegyricum, etiam decem. Qua tamen in re, vt obiter Catoniano caueam ſupercilio tumentes, & hiſtriculos neſcio quos, ac liuidos, quorum ſemper in obelo mens, & Feſceninum virus; non ita iis quæ promuntur nobis, omnium requirimus aut paciſcimur aſſenſum, perinde ac loquatur quercus: ſícque dicamus, tanquam ambroſia nos ali deceat. Noſtra non adeo amamus, vt ſi vſus ferat, vel cum famæ diſpendio non alliſuri videamur. Maius eſt in publico bono momentum, cui à diuini cultus obſeruantia mancipati obſtrictíque, interdiu noctúque allaborauimus. Me autore primum in ſpongiam incumbet, ac vna circumducetur litura, quicquid parum integra fide, aut ſcitè minus doctéque in literas promptum, fuerit animaduerſum: etiamſi cum paſſim adhibuimus modum, vt quæ traduntur, omnia ferè claſſicis ac maiorum gentium obfirmata ſuffultáque autoribus, veluti ſtaturninib. quibuſdam rigidioribus, citra vitij aut ruinæ metum ſtent validius, reflatum paulò etiam vehementiorem facilè contemptura. Et ſciant philologi omnes, mancipio nos permittere, ac euictionem præſtaturos, ſi quis litem intendat. Proinde ſi quid exierit, quod genium habeat, nec ſit quarta natum Luna, ſeligat id lector accuratus, quo auctior fiat, & cultior literaria ſupellex: ſi quid tamen excitatam opinionem, quæ aduerſaria ingens plerunque proponitur nobis, implere potuerit minus, ac πτερυγίζειν videbimur quandoque, & ſentitur alicubi Lacratidæ frigus, aut (quod Galenus inquit) δοξοσοφίαν magis quàm veritatem animaduertemur captantès, meminerit vnuſquiſque, homines eſſe nos, quibus conniuerè in pluribus, inſitum eſt: nam & veterum ſapientiſſimi multa quidem ſciſſe dicuntur, omnia verò haudquaquam. Alius alio plura inuenire poteſt, nemo vnus omnia. Quamob-

rem

rem deſinant acutis naribus, ſubductiſque ſuperciliis, & caperata fronte, ſtriatáque ſcioli, quibus putet ſæpe vnguenti plena alabaſtrus, noſtra quocunque concepta ſydere ſint, immitius conuellere: memores, nemini vnquam vitio datum, diuinam bonitatem, quo melius valeat, coluiſſe. Bene ſentienti non erit partus hic Hypenemios omnino, aut quod Plato inquit, γόνιμος ἀνεμιαῖος, vel ὀρίσθεν ὄρθεον: quando ad quingenta plus minus ex autoribus electiſſimis opinatiſſimiſque, perpenſione accurata, repaſtinantur loca parum aliis animaduerſa: ne quis claudi more nos pilæ arbitretur inhærere, alieniſque cernere oculis, nec ex ingenio quicquam promere. Verum in hoc eum ſeruamus modum, vt omnium ferè parcamus famæ, neque enim infectam cruore gloriolam captamus, aut ſatyram condimus. Quod ſi quis proſciſſum ſe traductúmque ac digito monſtratum ſuſpicabitur, velim expendat acrius iniunctam promendi veri neceſſitatem: neque enim parietem linere propoſitum eſt, aut pulullum cubito iacentium ſubdere. Porrò & animi candorem ab omni prorſus æmulatione, & figurati præconis morſu, ac virulentia ſecretum. Ego magnis nominibus, quando proferunt ſe (vt nunc eſt) mira fertilitate diſciplinarum omnium ſtudia, libenter aſſurgo, inuenta, & in ſcribendo curam approbo, exoſculórque: ſic enim exoleſcet quàm primum barbaries, cuius (vt ſic dicam) vitiliginibus ſordeſcens Latinæ linguæ claritas diu, velut mucore, iacuit adobruta. Quod ſi veſtra inſequutus veſtigia doctiſſimi viri, ceu in eandem arenam vocatus pugnatum, dolium ipſe quoque, ſicuti ille fecit apud Lucianum, verſare ſum adortus, nil eſt quod iſto nomine cuiquam frontem cõtraham: quippe notiſſimum eſt, delicatam eſſe doctrinam, ictus pugnanti dictare de muro. Obſcurior quidem mea forſan fama eſt, fictilibus tamen prolibatum ſimpulis commeminimus: ac inter vina & epulas, non ſpretum ſæpe aquæ potum. Notum & illud eſt, ſumma perſequentes, honeſte vel in ſecundo conſpici faſtigio. Quæ immenſis laboribus ſunt comparata mihi, quanquam ſumme diſtricto variis curis, ea nec ferè prætrita, vel abolita pridem in album promuntur, & ſciẽtiſſimorum decuriæ adnumerantur, ne velut ἐν κενῷ θεάτρῳ diutius adblandiamur nobis. Quod ſi fallimur, nec plauſum expectare noſtra valent, ſuccinam illud ipſe mihi, κεκύλισται ὁ πίθος ἐν κρανίῳ. Cæterum quo certiore cubito hoſce libellos metiri, etiã in veſtibulo, valeat vnuſquiſque, velut per teſſeram edicto itinere, iam operis rationem exequi pergam. In quo ſanè commonitos harum Lectionum ſtudioſos velim omnes, non intra grammatices pomœria contineri, quæ bonorum iuuenum emolumentis elucubrauimus: neque ἀτρέμας, quod aiunt, ἐν ἰδίοις μὲν ἐν δικανικοῖς: ſiquidem omne ſtudiorum ferè attentatur genus, præcipue verò Platonis, ac Platonicorum rimamur arcana: vt quum ab illis amentatas haſtas acceperimus, eas noſtris cuibremus lacertis: quod ad illorum aliquandiu lucernam peruigilauimus, propter rerum nobilium eminentiſſimam in philoſophia ſublimitatem: quæ vetus illud Pythagoreorum ſymbolum, ex diuinitate profluens recipit fertiliſſime. Ex quo inter legẽdum, ſi modo aſſequare, quæ dicantur: nec tranſeunter, vt Nilum canis, quod ait Galenus, delibes:mite animos afficit, ac in ſummum à terrena ſequeſtratos humilitate prouehit, inenarrabilem diuiſorum amorẽ ingenerans. Et ab Ariſtotele traditum ſcimus, præſtare paucula ex nobiliore ſcientia prægustaſſe, quàm de ignobiliore multa. Nec tamen negliguntur interim Peripateticorum placita, ſubtilitate im[illegible]enſa naturalium arcana extra omnem aleam perſcrutantia. Quin, vt noſtris nil ceſſatum horis, ſciant omnes, nec velle nos, quod dicitur, ἐπὶ καλόποδι πάντας ὑποδεῖν, Medicorum ingreſſi ſcholas, & vireta præcipue iucunda, quæ interuiſimus accurate, vt Chriſtianæ veritatis theologos taceamus: quos vtique vigilare ſolos recte dixeris, ſomniantibus ceteris, ac profunde omnino: verſuram inde facimus, & excellens præfloramus argumentum, quoniam ſortem vſus pariat, etiam ſi raptim, & velut per tranſennam prætereuntes. Quo factum eſt, vt à naturæ principe initia ducentes, quo ab intelligibiliũ profunditate inenarrabili ad ſenſibilium mox declinaremus certitudinem, ſiquid tamen certi ſcire licet, aut habere, quum vera hic haudquaquam ſint, ſed verorũ imagines & vmbræ, in mundi cõtemplationem, nullo vnquam ſatis eloquio explicitam, vela fecerimus propanſa, conſequente dæmonum natura, in qua multiplex retegitur ſubtilitas rerum, alioqui poeticis adumbrata figmentis. Statimque ingerente ſe nobis humanæ excellentia poteſtatis, quam eſſe miraculum ingens, & diuinum quoque, vetus comprobat Theologia, multum parte hac ſtilo indulſimus, latéque ani-

malium principi, & in vniuerſi meditullio planè regnanti proprias & animi & corporis dotes extra omnem admirationis captum, regeſſimus: vt rationale animal infinitæ bonitatis eſſe delicias ſe, animaduertens, illi rebellem minus agere, tandem condiſcat: ſi Tyanei aures non ſpreuerit, quibus ille ab ſenſu interim ſecretus, inenarrabili concentu Apollinem diuinum mire vniuerſa contemperantem audiebat: quando eam nobis peccati peſtifera vis inuſſit labem, vt homine nil ferè comprobetur fragilius: quod atrociſſimi belli interſita hiſtoria, manifeſtum facimus. Ab hac vero argumenti altitudine, multis fortè caliginoſa, in varios digredimur linguæ vtriuſque flores: ſubinde tamen, quæ philoſophiam reſipiant, interſerimus. Qua in parte ab Academicorum veſtigiis non reuellimur, & Socraticorum, quibus frequentiſſimi fuit moris, quæſtione digeſta, diuerſas ad id quod agitaretur, ſententias afferre ac rationes: vt pluribus propoſitis, inuicémque collatis, inde ſecerni facilius poſſet, quod rationi conſonum magis videretur. In aliis vero Græcos plurimum autores ſequimur, non quidem vt interpretes, ſed ex eorum perenni velut fonte iudicio noſtro, vtcunque eſt viſum, haurientes: ſæpius etiam vel in luto quærentes aurum, vt dicitur, quod eſſe prudentiæ multæ creditur. Nec noſtros tamen retundimus inſigniter cultos, ac luminibus multis niteſcentes: velútque emblematis quibuſdam mire gratos: aut ſpatioſa, eruditáque Iureconſultorum volumina, quando & hi aduocantur ad partes: quorum eſt anima Dei cultus, at ſpiritus patriæ legis cura, cor voluntas recta, manus rectæ voluntatis effectus, totum æquitas & grauitas. Atque, vt paucis rem complectar, quicquid lectione collectum eſt, ſtilus in vnum rediget corpus, & inde ANTIQVARVM LECTIONVM titulus hiſce libellis eſt adoptatus: nam & Pomponium libros Variarum lectionum, concinnaſſe legimus: ſed & Commentaria Lectionum Antiquarum, à Cæſelio Vindice compoſita, Gellius aduocat. Siquidem adhibita ingenij noſtri aura, quæcunque ea eſt, in ſaporem vnum, imagine quadam apum, mire diuerſa confudimus libamenta, vti ex ſuccis odoraminum variis, reliquum tamen fiat ſpiramentum vnum: adſeruato, quantum eualuimus, breuitatis modulo, ne prorſum nimio plus excreſcens fieret ἑκατοντάβιβλος πραγματεία. Indicem porrò præpoſuimus ſed triplicem, primo quid ſingulis opere toto capitibus contineatur, paucis explicauimus: mox, quæ in diuerſis autoribus exactiore lima perpendantur, expoliantúrve: poſtremò, vocabula, & ſcitu digna complectimur ferè omnia: vt indulgenter, ac beneuolè cum poſteris actum à vobis, iam hunc perdiſcant omnes. Id quod, velut principem addecet, commonuiſſe obſcurius Cæſarem accepimus, qui peregrinos quoſdam, & fortuna opulentiore contemplatus canum, ſimiarúmque catulos ſinu circumferentes, ac mirè confouentes, amantérq; quærere perrexit, εἰ παιδία παρ' αὐτοῖς οὐ τίκτουσιν αἱ γυναῖκες.

BIBLIOTECA NAZIONALE ... ROMA

Digitized by Google

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM. LIBER VNVS, QVI PRIMVS.

BIBLIOTECA NAZ...

EXORDIENDI RATIO.

Ex Deo eſſe omnia, de trinitate carptim, religioſa mox, & reuerens apprecatio.

PLATO philoſophiæ pater, & diuinioris ſcientiæ auctor longe clariſſimus, in libro De mundi conſtitutione, ſcriptũ reliquit, Omnes, qui modo mente conſtent, in rei cuiuslibet exordio ad numinis opem decurrere conſueuiſſe. Necnon & alibi epiſtola quadam, In omnibus, inquit, quæ vel dicimus, vel cogitamus, à Deo ducenda initia ſunt. Et rectiſſimè id quidem, quoniam vt tragici cothurni princeps Sophocles prodit, Principium rectum compar. Idem conſequitur finis. Propterea felicius auſpicaturis argumẽtum, mox futurum publico bono, inuocãdus eſt omnium pater: quo prætermiſſo, ſicuti comprobat in Philoſophica conſolatione etiam Boethius, nullum rite fundatur exordium. Siquidem eſt vita quædam vna, regina vnius mundani corporis, potentia, ſapientia, bonitate præcellens, mundi magnitudinem ſingulari prouidentiæ munere ad initio, & ſerie nuſquam interpellata perducens ad optimum. Hanc eſſe ſummum, & principem Deum, conſtãter aſſerimus, de quo diuinè cecinit Orpheus,

hunc eſſe vniuerſorum patrem confeſſus, originémque ac denique finem. Ad hunc in arcto conſtituti, tanquam in arenam defugimus: huic inuiſum nihil, nihil inauditum. Omnia ſumma ſapientia, & inenarrabili conſilio diſtributa librantur, reguntúrque. Quod ipſum nec Orpheus idem ignoraſſe videtur eo verſiculo, qui auguſtiſſimam naturam omnia introſpicere, atque audire, ac diſpenſare profatur,

Nec me fallit, videri eundem tribus illis nominibus, conſilio, luce, vita, trinitatem etiam præmonſtraſſe quodammodo. Nam quod in libris Antiquitatum Minar Siſſennios ſcribit, vnitatem adoraſſe in primis, vir ſua ætate auctoritatis inconcuſſæ Pythagoras, vnitatem illam eſſe trinam aſtruebat, adorandam, colendámque præcipuè. Eſt ſiquidem vnitas omnium prima, mox æqualitas, inde connexio. Hæc verò Chriſtianæ veritatis doctores ex imagine quadam ad hæc noſtra patrem dixerunt, ac filium, & ſanctum ſpiritum, ſiue amorem. Nam in patre & filio quædam agnoſcitur naturæ communio, quæ vna eſt, ita quod natura ipſa æqualis patri demonſtratur filius, & inter eos certa concipitur connexio: quippe naturalis amor alteri alterum conciliat, connectitque: vt verò ad ſimpliciſſimam hanc, & abſtractiſſimam conſcendamus intelligentiam, quæ ſenſu, vel imaginatione, aut ratione cum naturalibus pertingun tur appendicibus, neceſſario ſeiungenda abiiciẽdaque. Propterea doctè Martianus philoſophiam refert, ad trinitatis cognitionem ſcandere affectantem circulos euomuiſſe, ac ſphæras. Equidem ita ſentio, vt ſe habet viſus ad ſolis lumen, ita prorſum habere hominis ingenium, ac rationem ad diuinæ bonitatis radium. Proinde abſque illius illuſtriore lumine nil facile à nobis animaduerti, aut cognoſci. Ipſa verò gratia diuina illuminatio eſt, & dona gratiæ lumina ſunt, eos illuminantia qui in eius vocantur participatum. Quin gratia omnis ab vno profluit fonte, & illuminatio omnis ab lumine vno. Multi vtique radij ſunt, ſed lumen vnum. Spargit ſe quoque lamen vnum, vt multos illuminet.

Lucent illuminati multi,nec tamen videtur , niſi lumen vnum , & fiunt lumen vnum in lumine vno. Ita vnum ſe bonum multis præbet participandum: vt cum illo coaleſcentes vnum ſint , qui vnam ducunt ex illo ſimilitudinem. Proptorea theologorum veterum pleroſque ſcimus ingenió perſpicaciſſimo,bonitatem in centro. pulchritudinem in circulo collocatam tradidiſſe. Nam centri nomine Deum eſſe intelligendum, prudentioribus inſinuarunt. Circulos verò in ambitu aſſidue circumactos , mentem ſignificare, animam item,ac naturam & materiam. Id quod Plotino placuit in primis. Siquidem Deus potenter omnibus ineſt vnus penitus ſimplex,ac immobilis. Omnia verò indidem emanantia aliquo modo compoſita,ac motus non inſcia. Immo verò ſicuti profluunt ab eo, ita refluunt in eundem,vt in circulo lineæ. Deus itaque centrum omnium,vnitas ſimpliciſſima,actus puriſſimus ſeſe inſerit vniuerſis , nec præſens modo eſt,verùm & omnibus à ſe creatis potentiam intimam, ſimpliciſſimam , præſtantiſſimam indidit , quam rerum vocant vnitatem , à qua propendent omnia, & ad eandem redeunt , caligántque prius, quàm ſuo inhæſerint creatori. Igitur bonitas quidem rerum omnium ipſe Deus , per quem cuncta ſunt bona : pulchritudo autem eſt Dei radius,à quo rerum omnium ſpecies effinguntur,rurſúmque ab eo,vt luminum patre,deſcendit datum omne optimum,& omne donum perfectum: proinde qua poſſumus mentis puritate, immo verò illa ipſa vnitate,quám vocant mentis caput,& florem quoque,ſicuti *Zoroaſter*,qua ſola ſuper animæ,mentiſque proprietatem extante , putat Iamblichus inter Academicos cognomento diuinus , & ſacerdos magnus, vnitatem poſſe attingi,integrè, ſynceriter,ſanctè, ſimpliciter ipſum hunc omnia ſupereminentem,infinitum, inenarrabilem, maieſtate auguſtiſſimum,ſplendore micantiſſimum,virtute incomprehenſibilem,tantæ rei exordio,cui ſumus genuina impares debilitate , ſic apprecemur venerabundi : quando & clariſſimus medicæ ſcientiæ ſcriptor Auicenna,etiam ſi falſis obancillatus ſacris , maximi operis, & conquiſiti exordio diuinitati gratias agendo , auſpicatius ſe tantarum rerum initia ducturum eſt opinatus. Qui cuncta inenarrabili bonitate producis, totius rerum naturæ cauſa,& origo initialis,qui ſapientia infinita, & prouidentia perſpicaciſſima regis, roboras,viuificas,lenis,mulces,excitáſque, Summe animorum pater , animantum ſoſpitator, iuſtitiæ fons perennis, ſuper omnem conſtitutæ mentis captum,tibi ſoli cognitæ , & cui ſe largius vaſtiſſima tuæ clementiæ flumina infudere : vita totum ; quod eſt in me ſalua lux totum illumina: verbum tuum me regat: ſapientia emendet: ſpiritus creator repleat, accendat amoris ignem,ſenſus colluſtret infirma noſtri corporis virtute firmans perpeti. Tu qui ſolus trinus,vnus es Deus,benedictionem à me non ſeuocaris,adiuua benigne, miſerere ampliter: da tuæ maieſtatis idolo, quoniam in nullo falli diuinum eſt , primum quidem in voluntate acquieſcat tua: deinde, vt quæ mox dicentur , tibi placeant omnia, ſintque (quod dicitur) ſarcta tectáque, laudes tuas recinant: quando es auctor omnium,& ſine te Cimmeriis offuſi tenebris caligamus altius. Studioſorum deſeruiant emolumentis: qui & facilè aſſequantur,quæ varia nobis,te illuſtrante, lectio ſuggeſſerit. Ipſe verò, qui diu iam hoc voluto ſaxum,& incudem eandem interdiu,noctúque tundo, ex mentis propoſito totum opus tranſigam , mihique ipſi conſtem perpetuo , ex vmbratili nunc primum meditatione in puluerem inſtructu meo,& ornatu prodiens , & forenſem (vt ſic dixerim) aciem, noſtris iuuenibus qui modo ſint φιλελλῆνες, Latinæ rei velut ſeminarium comparaturus. In quo diuerſiſſimorum generum de pactis ſeminibus,inde ſibi in agellos ſuos ſuccretas viuiradices transferat, qui hiſce legendis otium , ac ſubſecundarias impartiri horas non cenſuerit inane , ac citra operæpretium. Quando in iis,quod olim in templo Pacis factitatum , Herodianus ſcribit,quicquid eſt nobis opulentiæ ad hanc horam, reconditum voluimus, vt theſauri fierent,non libri, ac ne intus modo caneremus, quod factitabat cythariſtes Aſpendius , ſed & foris , quoniam in ſudata veſte duraſſe abunde videmur. Cæterùm legentes vniuerſim hic commonuero,quod in Moralibus eſt ab Ariſtotele traditum, eſſe quidem eruditi , exactum ipſum eatenus in vno quoque genere flagitare, quatenus ferat ipſius natura rei, ſimile nanque cenſetur , mathematicum ſuadentem probare, & ab oratore demonſtrationes exigere.

An Deo congruat nomen aliquod, obſeruata ex Theologumenon libris.

Cap. I.

SI vero parte hac ſtudioſius quærat aliquis, ecquis de principis, ac rerum parentis Dei nomine monumentis prodendum ſe ingerat ex veteribus memoriis, reſpondere breuiter, aptéque ambiguitati propoſitæ ſic propemodum poſſe videor, Maximum illud, & maximum quidem ſimpliciter, cui opponatur nihil: ſic demum noſtræ mentis captum ſupergredi, vt nomenclaturæ rationem exſuperet prorſus omnem: quippe ab humani ingenij ſolertia rationis quadam ſingulari vi indita ſunt nomina, vt vnius ab alio euidens fiat diſcretio, vbi vero vnum ſunt omnia, obſecro te, quod nam Inibi nomen excogitaris proprium. Mercurij vtique profundior nos ſentẽtia latere haud poteſt: Quia, inquit, rerum vniuerſitas eſt Deus, proprium eius eſſe nomen haud vllum poteſt, quoniam aut omni nomine Deum, aut omnia eius nuncupari nomine, foret neceſſarium: quando is ſimplicitate ſua rerũ omnium complicat vniuerſitatem: at quod ineffabile nos dicimus, tetragrammaton Græci, id eſt literarum quatuor, ioth, he, vau, he: proprietatis tamen ſubire vim creditur, quia Deo non coaptatur creatorum ratione aliqua, verùm eſſentiæ vi propriæ. Id vero tralatum dici vnus valet ac omnia, ſeu omnia vnitate (ſic enim mihi nunc dicere permittant Latinæ rei ſtudioſi) vel propriæ adhuc magis vnitas Nec tamen ſic vnitatem hic inaudias velim, vt loqui homines aſſueuere: nam ſicuti intellectum omnem ſupereminet Deus, ita & nomen omne. Siquidem per rationis motum, qui intellectu longe inferior eſt, rebus induntur diſcernendis nomina. Verùm quia contradictoria reclinare nequit ratio, hinc nullum dari nomen colligas, cui nõ opponatur aliud eiuſdem rationis motu: quippe vnitati pluralitas opponitur ac multitudo. Hæc autem Deo haud quaquam cõgruat, ſed ea verius cui pluralitas ſeſe nulla obiectet, vel (vt ſic dicam) alteritas. Hoc vtique intellectus mẽſum excedit: quis enim infinitam intelligat vnitatem, per infinitum oppoſitionẽ quæ omnẽ excedat? Inibi omnia citra cõpoſitionem ſimplicitate nec aliud ibi agnoſcitur, vel diuerſũ. Quòd ſi quis eá cõcipere vnitatẽ queat, quæ etiam ſi vnitas eſt, nihiloſecius omnia eſt, Dei nomen is attingat plane. Et ipſa tamen vnitas quã uis propinquius cenſeatur nomẽ maximi, ab vero tamen maximi nomine, quod eſt ipſum maximum, per infinitum diſparatur, reuellitúrque. Liquet igitur hinc, Deo haud quadrare, niſi diminutiſſime, particularia diſcreta oppoſitum habentia. Quare Areopagita Dionyſius affirmationes eſſe incõpactas pronũciat, quippe ſi Deũ eſſe autumas Veritatem, obiectat ſeſe falſitas: ſi virtutem, occurrit vitium. ſi ſubſtantiam, obiicitur accidens: quod & in reliquis fit. Attribuuntur Deo tamen iſta per tralationẽ ab creatis quandã ex perfectione, quam pręferunt nomina ipſa. Qũod ipſum & in trinitatis auguſtiſſimæ nuncupationibus, dilucet: nam quia vnitas eſt Deus, gignens dicitur, ac pater. Ex eo autẽ

A quod vnitatis æqualitas eſt genitus, ſiue filius: ex eo quod vtriuſque connexio eſt, ſanctus ſpiritus. Quòd ſi perpenderis exactius, à patre filium gigni, hoc fuit omnia in verbo creare: quo argumento verbum & artem ac ideam, creatorũ reſpectu, affirmat Aurelius Auguſtinus. Nã creatura, quia Deus pater eſt, eſſe incipit: ex eo quod filius, perficitur: quod verò ſanctus eſt ſpiritus, vniuerſali congruit ordini, coaptatúrque. Quæ ſunt in re qualibet trinitatis veſtigia, quod Aurelius idem comprobat ſanè,
B Geneſeos caput enarrans primum. Illud porrò nec omiſero, cuius mihi auctor eſt magnus Baſilius in Hexaemero, ſanctũ ſpiritum ab Moſaica dici ſapientia, Dei ſpiritum, vt quum ſcribitur, Et ſpiritus domini ferebatur ſuper aquas. Quòd ſi amplius quæſieris, quò nam hic pacto ſuper aquas ferebatur: reſpondebimus ex ſapientis Syri doctrina, quãdo Hebraicæ veritati proprior ſit gentium illarũ lingua ferebatur, exponendum pro fouebat, vitalẽ aquis fœcunditatem exhibens. Ex quibus dilucet
C illud quoque, de quo indagine non incurioſa quæſitum à multis eſt, nec ab creandi actu ſanctum abiungi ſpiritum.

Quo pacto mundus ſit congeries malorum, & terra improbitatis prouincia, quum multi Deum eſſe mundum dicant, & Moyſes quoque ac ſancta litera miris efferant laudibus.

D

Cap. II.

QVoniam verò ab Dei maieſtate immenſa & inenarrabili rectè, ſicuti decuit auſpicati ſumus, quando & initiis omnibus veteres pręfari ſolitos, Pauſanias ſcribit, captandi gratia omnis boni, [illegible]: quod Ælius quoque comprobat Dionyſius, & principium omne
E Plato ſcribit, ac repetit Proclus, eſſe diuinum: non inſcite opinor, nec improſpere, aut, quod ille ait, inſubide ſecundũ operis inſtituti caput mundo dicabitur. Quẽ in libro de vniuerſi natura Plato Deũ beatum appellare non dubitauit: animam quoque vt Plotinus interpretatur, ab opifice bono ideo eſſe traditam, prodens, vt mundus poſſet intellectualis euadere, quod quidem neceſſarium fuerat: ſed citra animam, inquit, id verò effici non poterat. Verùm ante hos longe in ſermone, qui Pimander
F inſcribitur. Mercurius nil, inquit, eorum quæ in mundo ſunt, interit: ſi enim, ſecũdus eſt Deus ipſe mundus, nec non immortale viuens: impoſſibilẽ eſt, immortalis animãtis partem aliquam interire. Quæcunque mundo inſunt, mundi ſunt membra: homo præſertim, animal rationale. Primus omniũ vere ſempiternus, immortalis ingenitus eſt Deus, omnium auctor. Secundus vero deinde ad illius imaginem mundus, ſemperuiuens non ſempiternus, nam quod ſempiternum eſt, ab altero factum
G non eſt. Quinimo in Naturalis hiſtoriæ initio Plinius, Mundum credi numen, par eſſe putat, ſed æternum, immenſum, ingenitum, nec interiturum vnquam. Cæterum quod fatendum ſit, ego quidẽ non vtique mundum, vt Deum contenderim eſſe venerandum: at verò tanquam inenarrabile ſummi Dei opus ſuſpiciendum, facile cenſuerim, etiam ſi ſomniantis hoc putat Epicurus, non philoſophan-

tis, quique ne primoribus quidem labiis phyſiologiam guſtarit, ideſt naturæ rationem. Quando & Aſtrononicon primo M. Manilius ſic ſcribitur.

At manet incolumis mundus, ſuáque omnia ſeruat:
Idem ſemper erit, quoniam ſemper fuit idem.

Bonum item, multiformi imaginum varietate diſtinctum, concinnatúmque, necnon circunflexu cõplectentem, quicquid venerationem, laudem, amorem, pulchritudinis excellentia, aut dignitatis amplitudine cumulatum parere poteſt. Nec enim fruſtra in libro veritatis & vitæ Moyſes ait, nunc ſingula in mundo bona nunc cuncta valde bona ex artifice ſummo propagata. Nã nec aliorſum pronunciatum & illud, Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Deprehenſum certe ab peritioribus eſt, in mundi creatione principẽ Deũ arithmetica eſſe vſum geometria etiã in muſica: ſiquidẽ arithmetica ratione cõpacta, connexáque c reduntur elementa: geometria vero figuras effinxit, vt inde firmitatem conſequerentur, ſtabilitatem, ac pro naturæ vi mobilitatem. Proportiones adnexuit muſica, ne terrę plus in terreno ſentiretur elemento, quàm aquæ in aqueo, & in aereo aeris, & ignis in ignea natura: nec elemẽtorum vllum omnino in aliud reſolui vlla quiret ratione. Vnde colligi poſſe, mundi molem haud perire. Proinde quum audis, à Deo eſſe vniuerſa in numero creata, & pondere ac menſura: intellige, ad arithmeticam numerum referri, pondus ad muſicam, ad geometriam verò menſuræ adiectum nomen: quippe aſtringente grauitatem leuitate, confouentur omnia, fulciuntúrque: in meditullio nanque ignea poteſtate cohibetur terra, ſed & huic ignis innititur. Ita profecto eſt, magnitudo exquiſitiſſimi, nec laudati vnquam pro dignitate operis, necnon latè patens vis, & motus mirabilem opificis præ ſe fert potentiam. Diſpoſitio verò excultiſſima mirificam oſtentat ſapientiam. Vſus verò ad optimum vbique conducens latius exuberantem nobis ingerit bonitatem. Proinde ſummi Platonici vniuerſum hoc, ceu anguſtiſſimam Dei ſtatuam eximie venerati ſunt: & quæ in eo cæteris maieſtate naturæ præſtare videntur, tanquam idearum (vt ipſi volunt) certiora ſimulacra. Cæterùm in tanta rerum gloria, quónã pacto id diſſimulauerim, quod in veteris theologiæ libris videor legiſſe? Ipſum hunc, quem tantopere admiramur, mundum, malorum appellari congeriem: terram verò, eadem inſectatione, improbitatis prouinciam dici. Quod & vulgò ita ſubinde iactatur, vt planè adagij vicem obtineat. Nam ab Platone quoque dictum eſt in libro de ſcientia, Mala omnino deleri non poſſe, verùm ea neceſſario euenire, nec tamen apud deos eſſe, ſed apud mortalem naturam, inferiorémque hunc locum aſſidue circumuolui. Hiſce quin item Ambroſij ſententia concinit bracteata, Mala ineſſe mundo, quis omnino ſapiens audeat inficiari, frequenti adeo ad mortem in hoc ſeculo lapſu? Hoc tam diſſentaneum, tâmque pugnans, ſic tamen antiquorum rationibus confouere, atque tüeri poſſumus. Bonum, inquit Mercurius, in vno tantum Deo eſt, immo ipſum bonum Deus ipſe ſemper: nam & in Euangelio Matthæi Chriſtus, [illegible]. Quum bonum dicimus, bonum id, quod omnia continet bona, & quod bonum ſemper, intellige. Hoc verò vni adeſt Deo, nullius vnquam inopi

A iniuriæ non obnoxio, qua in iram præcipitetur, numen eius late dominatur, nil eo ſapientius. Sicuti verò malorum nullum ineſt illi, ita nuſquam alibi reperias bonum, ne in ipſo quidem mundo, qui vtique paſſionibus genita replet, vt pertrito ſcholis verbo interim citra ſciolorum morſum vtamur: nam & generatio ab paſſione non ſequeſtratur: vbi autem paſſio, nullo modo bonum: vbi bonum, non habet ibi locum paſſio. Sicuti verò materiæ omnium conceſſa eſt participatio, ita & boni par- B ticipatione mundus bonus: bonus inquam, quatenus & ipſe omnium effector: at minime in aliis bonus, paſſibilitatis, & motus ratione. Nuſquam in eo pulchrum compereris, nuſquam bonum. Siquidem quę modo titillant ſenſus, ſimulacra ſunt, & miraculorum vanitas. Ipſa quippe natura, vitáque mundi, vt placuit Plotino, quaſi maga, imagines ipſius boni, veri, pulchri vbique fingit, velut eſcas, quibus animas huic mundo per auaritiam, voluptatem, inanem gloriam mancipatas fallit. Deum co- C gita, circa pulchritudinem demum verſaberis. Certè libro octauo Enneadis quartæ de animæ deſcenſu in corpora, Plotinus idem conſtanter aſſeruit, ſenſibile totum à Platone contemni, & commercium animæ cum corpore damnari, qui & arcanum illud veneratur oraculum, quo traditur, Animam hic in cuſtodia quadam, & carcere diſtineri. Quin, inquit, ſpelunca apud Platonem, ſicut & antrum in Empedocle, apud quem [illegible] poteſtates inquiunt, [illegible], vniuer- D ſum hoc nobis ſignificat. Solutionem è vinculis, & ex ſpelunca aſcenſum, ipſam accipi puto animæ ad intelligibile progreſſionem. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, inquit Eccleſiaſtes. Sed ait Hieronymus, ſi creatura omnis bona eſt, vt quæ ex boni creatoris fontibus profluxerit, quónam pacto vniuerſa vanitas? Si terra vanitas, nunquid & cœli, & angeli, throni dominationes, poteſtates, cæteræque virtutes? Sed quæ per ſe bona ſunt, melioribus collata vanitatis aſciſcunt nomen. Stellam lunæ E confer, cæca eſt: lunam ſoli iunge, non rutilat: ſolem Chriſto ſi componas, tenebræ ſunt. Adde quod vbi Plato ait, Mala in mortali natura verſaris id exponens Plotinus, eſſe inquit neceſſario aliquid ſubcontrarium bono, id eſt ſub boni imperio collocari aliquid, ab eo maxime diſtans, ac penitus diſſimillium, id eſt infimam mundi materiam. Hoc autem loco monendi ſumus, contrarietatem ab hoc philoſopho, vt eius doctrinæ ſtudioſis placere ani- F maduerto, accipi, non repugnantiam duarum in eodem genere qualitatum, ſed diſtantiam rerum vndique maximam, oppoſita facientem, ferẽtémque. quomodo eſt materia ſubcontraria Deo: hac namq; eſſentia non eſt, ille vero eſſentiæ principium: hæc malorum origo, ille bonorum. Salus vna, via item vna, pietas cognitioni adnexa. Tunc humana mens recta concipit & meditatur: vbi ab principe natura infuſum exceperit radium. Quòd ſi immundorum ſpirituum afflata prauitate ſubdiderit colla iu- G go, ſuccreſcunt inde, progerminántque adulteria, ſtupra, homicidĩa, & id genus alia cõplura. Quo forſan argumento Luciferiani vniuerſum mundum eſſe diaboli aſtruebant, & factum de eccleſia lupanar. Illud neutique ſilentio inuoluendum, vbi ex ſacra pagina hoc aduocauimus, Cæli enarrant gloriã Dei: ſic ab eruditis intelligi, vt cælotum appellatione, ſpiritualia ſignificetur entia: quia Hebraice

articulus

Digitized by Google

articulus adiiciatur, ha: velut in Geneſi, In principio creauit Deus haſamaim: quod ſi dematur, tunc cœlos accipi viſibiles.

Humana natura aſtruitur non vilis, nec contemnenda. Hominis cauſa omnia eſſe à Deo quodammodo producta. Hominem futurum fuiſſe immortalem, ſi non peccaſſet. Ante peccatum, an noxium quippiam produxerit terra. Incorruptibile quot dicatur modis.

Cap. III.

Cæterum poſteaquam huc prouecti ſumus, vt rationalis naturæ gradum oſtendere aliquo modo videri poſſimus humilem, inſauſtum, & nullo ferè cum cæleſtibus communicatu, quum illic viuacitas ſit æterna, & indefecta, hic caduca, & ſubciſiua ingenia, præſtò ſit & mira ſublimitas tanta faſtigij intercapedine iinteruallata ab infimis: Putemur interim oratorio more, hominis patrocinium ſuſcepiſſe, aut certe Academicorum ſcholas ingreſſi opiniones illorum interdum amplexari, qui veriſimilitudinem captantes, & inde Sceptici nuncupati, nil omnino aſtruebant. Enitamur ergo iam hinc promouere, quę hominem, & illius terrenum locum faciant anguſtiorem, ſuo metientes omnia modulo: &, vt Pindarus inquit, [illegible], vt ſimul Plinio occurramus, tradenti, Hominem non ideo eſſe proximum Deo genitum, vt vilitate iuxta belluas eſſet, velut ſuillæ nati aureũ planè inſertarit annulum Deus. Simul etiam Platonicis ſatisfaciamus, ſalamandra quandoque frigidioribus, à quibus proditum ſcimus, Mundi partem, quæ ſupra lunam ſit conſtituta, eſſe mutationis neſciam, genuina luce perſpicuam, perpetua tranquilitate beatam, dicique agentem: quoniam quæ hic ſunt, cæli vultibus (vt ſic dicam) ſint obnoxia. At infra lunam diuerſa omnia, vbi ſit vitæ mortiſque collimitium, tumultuentur elementa, cooriantur procellæ, omnia quodammodo præcipitentur in interitum: ideóque rectè patiens mundi portio cenſeatur, immo verò inferorum locus: quoniam animæ malum ſit, ad materiam ſe deflectere, quam in Theæteto nominat Plato diſſimilitudinis regionem, hoc eſt diuinitati vndique diſſimillimam: dicatur & Lethæus, ſed profundus: & terræ tartara, in quæ anima deiecta, in cœnum creditur corruiſſe tenebroſum. Mors, inquiunt, animæ eſt, dum corpore mergitur, in materiam labi, ipſáque repleri. quod ſi ſuſpectet nuſquam, ſed in cœnum identidem reuoluatur, etiam inde fieri, vt apud inferos dicatur dormitare. At ſi veritatem, reiecta omni veſica, & ambitionis tumore paulum compreſſo, amplius libeat perpendere, comperiemus primum, quicquid eſt naturæ corporeæ, hominis cauſa eſſe productum. Nam quis neſciat, elementorum illuc rationem ſpectare, vt inde compoſita confingantur? Cõpoſita verò inanima nonne propter animata, vt imperfecta propter perfecta? Plãtæ vtique animalibus deſeruiunt: at hæc, immo verò omnia ſimul, humanis vſibus ſunt deſtinata. Sed quid in humili verſamur? cur nõ ſurrigimur? & quę tã miranda videntur, nobis item obſequium præſtare comprobamus? Expende radiantis Deos, vt inquit Apuleius, quibus cæli chorum comptum, & coronatum ſuda tempeſtate viſimus, pictis noctibus, ſeuera gratia, toruo decore. Suſpice, inquam, in hoc perfectiſſimo mundi, vt ait Ennius, clypeo miris fulgoribus variata cælamina: quorum ex aſſuetudine ſpeciem quandoque mirari deſinimus, nónne noſtris emolumentis iſta deſtinantur? Mihi certè ita compertum, quamtumuis illa inenarrabili ſint ordine diſtincta, quantumuis dignitate humanum captum excedentia, tamen quodammodo propter hominem videri creata. Nam & in Phyſicis pronuntiat Ariſtoteles, hominem eſſe aliquo modo finem: etenim ſecundo de generatione & corruptione idem ſcribit, à Deo vniuerſum eſſe repletum, quia generationem fecerit cõtinuã. Hæc verò non eſt, niſi ex cælorum motu: vnde conſequutione quadam colligi motus eſſe generationis cauſa factos. quin & mobilia, & motores quoque modo quodam: quippe motuum finalis cauſa generatio eſt, & cæleſtium quoque corporum, vt mobilium, non vt corporum & ſubſtantiarum. Porrò generatione ceſſante, ceſſabit motus quoq;. Quę ſi ceruicoſior aliquis etiamnum putat irridenda, apio (quod dicitur) vix ſatis inſpecto, velut Palladi felem coaptare connitamur, audiat (quæſo) patienter, quæ in ſanctis literis obſeruata, ſubnotanda cenſuimus: ſic verò Deuteronomij cap. 4. legimus: Ne fortè oculis eleuatis in cælum, ſolem videas, & lunam, & omnia aſtra cæli & errore deceptus adores ea, & colas: quæ creauit Deus tuus in miniſterium cunctis gentibus. Homo itaque in mundi meditullio conſtitutus veluti rex planè, dominusque cunctorum, huc illuc porrectis, expanſiſque poteſtatis ſuę viribus fruitur omnibus, omnibus imperat. Id non ſacris modò literis celeberrimum eſt, ſed dictat ratio, & rerum ordo mirus. Id verò imperium ac regimen ex prudentia eſt, quæ propria cenſetur hominis, in quo virtus ea generalis eſt, quum in Brutis per partes videatur. ſicuti in aranea ad contexendam telam, quamobrẽ iure homini ſubiiciuntur. Confirmat hæc, vt de Plinio interim ſileam, Mercurij auctoritas, qui diuiniſſime multa quidem, ſed & illud peruidit, Pater, inquit, omnium intellectus, hominem ſibi ſimilem procreauit atque ei, tanquam filio ſuo, congratulatus eſt, propterea forma delectatus propria, opera ſua omnia vſui conceſſit humano. Amplius & in literis noſtris M. Tullius aptiſſimè colligit, Mundum videri effectum eorum animantium cauſa, quę ratione vtantur, qui ſunt dij & homines, quibus, inquit, profecto nihil eſt melius, ratio namque omnibus excellentior. Iam, vt alia miſſa faciam, quis non videt tum magni ſacerdotis ſententia, tum ſummi oratoris propheticum illud confirmari ferè: Dixi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes. Quod ſi inferat aliquis, malè à me ita colligi: & inanes flari gloriolas, quoniam nuſquam non imperium hominis pernoſcatur proſciſſum, conuulſum, extritúmque: ac rẽ omnino ad manticam, quod dicitur, & incitas relapſam: Reſpondebunt Chriſtiani patres, ſupplicium eſſe ex admiſſa noxa, non rerum ordinem, quippe quo ſibi iure poteſtatem vendicet, qui vix dum in vitalem productus lucem, protinus ſe Deo rebellem præſtitit: vt penè cum nutricis lacte, vt ſic dicam flagitiorum ac ſuperbiæ ſemina hauſiſſe videri poſſit? Quod adeo verum eſt, vt auctor nobis ſit Beda, Ante hominis peccatum nil noxium ab terra progerminaſſe, non herbam veneno peſtilentem

non arborem ſterilitatis inutilem vitio, ſequeſtrata A
item natricum virulentia, & viperarum. Quanquã
quod ad hoc pertinet, etiam ſi vel antea pullulatu
ſuccreuiſſe iſta, non inficiemur, minime tamen ſu-
perſit querelis locus. Nam tũ perinde ſit, ac ſi ter-
ram inſimules, quod non omnes homines boni.
Amplius quod vel in cælo non omnes ange-
li boni. Equidem ſolis ardor præualidus ſpicas tor-
rendo concoquit: idem tamen gignentium exordia
perurit. Ita profecto eſt, eorum quæ de terra ſeſe
promunt ſpecificam ſingula rationem præferunt, B
ac pro virili creaturæ complent vniuerſæ pulchri-
tudinem: alia ſiquidem eſui adnaſcuntur, vſibus a-
liis alia. Quod tibi inutile cẽſes, quibuſdam confert
inſigniter. Quod gulam minus prolectat, nec in
menſam admiſeris, medendi ſalutarẽ ſuggerit vim.
conio libidinum furores compreſſi emarcuerunt:
plerunque helleboro affectiones corporum inue-
teratæ interdum ſolutę comperiuntur. Quare ex iis
ſuggillatio creantis Dei nulla, ſed gratię incremen-
tum potius. Quod cum magno Baſilio in Hexaeme- C
ri libellis comprobat Ambroſius. Verum vt video,
moriendi neceſſitate vrgemur præcipuè hæc nobis
infeſtos maximè facit, qui hominis ſtatum hoſtili-
ter inſectantur: aſtruentes id etiamnum vſu venire,
vti optimum quemque & ſtatim & pręcipue pi-
gneretur Deus: nam & Caſſius Hemina, Quæ nata
ſunt, ea omnia denaſci aiunt. Nec vident primum
illum noſtri generis patrem, tanquam Cæciã quen-
dam, ipſum ſibi calamitatum adſciuiſſe nubila: ete-
nim ſi non peccaſſet is, quódnam foret nobis cum D
morte commercium? An Apoſtolum non audimus
dicentem corpus eſſe mortuum propter peccatũ?
non dixit, Mortale corpus ex peccato: ſed mortuũ.
Id quippe ante peccatum mortale fuerat, & immor
tale quia poterat mori, & non mori. Aliud eſt autẽ
non poſſe mori, aliud poſſe nõ mori. Mortalis erat
homo conditione corporis animalis: at conditoris
beneficio immortalis. Confirmat doctrinam hanc
Nicolaus theologus, comprobat in Ciuitate diuina
Aurelius Auguſtinus, docens propter peccatũ na- E
turę principem intonuiſſe: Terra es, in terram ibis.
Sed & Gregorius ampliſſime aſtipulatur, quum aſ-
ſerit, Ita fuiſſe conditum hominem, vt manente il-
lo, decederent tempora, nec cum temporibus tran-
ſiret: ſtabat enim in momentis decurrentibus: nec
ad vitæ terminum per dierum incrementa tende-
bat. Poſteaquàm verò conditor eſt offenſus, ire cœ-
pit cum tempore, & tabernaculum mortis eſſe hu-
manum corpus. Ac vti ſcienter prodidit Pindarus,
[illegible] Et Apoſtolus F
Paulus ad Romanos: Per peccatum intrauit mors
in mundum. Beatus item Thomas incorruptibile
modis dici tribus aſtruit: Primo materiæ abſentis
ratione, vt in angelis: vel quia non ſit materia in
potentia, niſi ad formam vnam, vt in cœleſti cor-
pore. Altero modo ex parte formæ, vbi rebus ex ſe
corruptibilibus adnexa diſpoſitio eſt, qua prorſum
ab corruptione vendicentur, quod quidem ſecun-
dum gloriam incorruptibile aſſeritur: nam in epi- G
ſtola ad Dioſcurum Auguſtinus ait, Tam potenti
natura animam à Deo fictam, vt ex eius habitudi-
ne redundet in corpus ſanitatis plenitudo, & vigor
corruptionis neſcius. Tertio dicitur modo incor-
ruptibile cauſæ efficientis ratione, ſicque in inno-
centiæ ſtatu incorruptibilis fuiſſet homo, & im-
mortalis. Quod in libro quæſtionum Noui & Ve-
teris teſtamenti aſſeruit Auguſtinus. Nam quia na-
turæ corporeæ proportionem rationalis anima ſu-
pereminet, congruenter virus ei eſt initio contri-
buta, per quam ab interitu corporea aſſeri poſſet
materia. At huius theologiæ ignarus Plotinus, etiã
ſi eſt inter Platonicos tanquam maiorum gentium,
de humanis agens animis: Pater, inquit, miſericors
mortalia illis vincula impegit, ne ſemper huius vitę
miſeriis teneantur. Quod ſi auctoribus noſtris non
præſtandam fidem, contendant Platonici: veluti ad
paruulam Cynoſuram, qua fidunt duce nocturna
Phœnices in alto, vti eſt ab Arato proditum, non
ad Helicem, & Septentrionum claritatem aciem
intenderimus: reſpondeo, ex ipſorum doctrina eſſe
in primis credendum, Quoniam mentes diuinas il-
la præ cæteris præſagia indicant, vt in Phędro ſcri-
bit Plato, quæ arte nulla, & conſilio fiãt qualia ſunt,
quæ de Diotima vate, & Socrate, & Epimenide, idẽ
Plato refert: quæ de Sibyllis Varro vnà cum Plato-
ne: quæ de diuinis philoſophis Hebræi tradunt. Ho
rum omnium metes tum orbis remotiſſima ob-
ibant, ſecretiora pandebant, quum à corpore ſeiun-
ctæ, in vnitatémque ſuam collectæ Deo maximẽ
inhærebant: quod Mercurius non negabit: ſed Au-
guſtinum, Gregorium, & antea multò Apoſtolum
Paulum, quem, & Barnabam mirati adeo Lycaones
ſunt, vt Iouem putarent, ac Mercurium: quis in eo
ſtatu conſtituendos audeat inficiari, qui diuinũ ſen-
tirent afflatum, & præter doctrinę profunditatem,
quæ illis affulſit ampliſſime, etiam ſtupenda præci-
nerent myſteria? Vitę ſanctitas, miraculorum nu-
meroſa ſeries efficacius me in fidem pertraxerint,
quam Platonem Socrates, aut Epimenides, quos ve-
luti quintę claſſis, in hac pręſertim cenſura, ne dig-
nos quidem arbitror qui nominentur, nequis hoſce
adeo Coryphęos ducat, vt iuſto cum eis ſacramẽto
contendere non ſit, ac interdicto certare. Addamus
hoc amplius, vt peruicacium impudentiam reuin-
camus, Hominem primum, ſi non peccaſſet, fuiſſe
immortalem futurum, non Chriſtiana modo aſtruit
veritas, ſed & Magi vnà cum Platone carminibus
ſuis parari immortalitatem poſſe aſſeuerabant. Zo-
roaſtris magiam nil aliud in Alcibiade putat Plato,
quàm Dei cultum. Et alibi idem Plato, non carmi-
nibus modo ſancit, verum philoſophicis item ra-
tionibus & temperari animum, & corpus vel ſem-
per, vel diu ſaltem à morte procul poſſe ſeruari.
Hoc nec Auicenna negauerit, qui animo in ſeipſum
reſtituto in corpora quęuis mirandã conceſſit po-
teſtatem. Zoroaſtris porrò, & Hoſtanis ſectatores
non inficiantur, ob veterem quandam humanę mẽ-
tis infirmitatem omnia nobis infirma, difficiliáque
contigiſſe. Quòd ſi quis animę temperamentum
reſtituerit, compoſitiora mox futura omnia. Ex Py-
thagoreum arcanis & illud eſt, animam idcirco in
ſenſibili mundo tot occurſantem malis conflictari,
quia ſenſibilium bonorum auiditate intellecta in-
telligibilis mundi bonis fuerit exuta. Sec in re con-
feſſa nimis multa. Quod ſi laborioſa item obiicia-
tur vita, refelli id ratione poteſt eadem. Nam vt
ait Nicolaus theologus, Ante peccatum, & ſuper-
bam hominis deſignationem, terra ſponte alimen-
ta ſuggerebat accommoda: propterea poſt offen-
ſam apud Moyſem Deus, In ſudore vultus tui ve-
ſceris pane.

Terram eſſe mundi chorum medium. Quæ ſit Muſarum chorea. Quid Apollo. Terram eſſe ſtellam vnam, ex Pythagora. Cur dea

ab

ab Platone dicta. Terra nomen non esse vile. Cur firmamentum dicatur. Item cælum quomodo vnitas omnium. Aquarum cæleſtium ratio. Terra præconia plura & quæ ſit eiuſdem forma. Cherſos quid, item cherſan. Zedoros terra cur.

Cap. IIII.

PORRÒ num tibi vilior homo eſt, quod ſit quaſi in imum, hoc eſt in mundi cardinem centrúmque relegatus, abiectúſque? Ego quidẽ fateor, quod ex Ariſtotelis ſententia Auerrois primo cæli confirmat, Terram inter elementa ignobiliorem haberi, ignem verò nobilitate præſtare. Quæ rerum ſeries non modo, inquit, in iis viſitur inferioribus, ſed in corporibus itẽ cæleſtibus: nam in libro de animalibus dixit Ariſtoteles, Lunæ naturam perſimilem videri terreſtri naturæ. Scribitur in libro de veritate Thomas etiã, cæli corpus eſſe humano corpore nobilius, quia cęleſtia quidem agant, noſtra verò corpora patiantur, nam & ignis vt actu calidus in noſtrũ agit corpus, potentia modo calidum. Cæterum ſicuti ignis naturæ ſuæ mobilitate raritate, luciditate in mundi ratione, qui ambiret, maximè contulit: ita & terra ſoliditate inſita ad media mundi compingenda perutilis ac neceſſaria fuiſſe videtur: vnde & ἰσοῤῥοπίαν, id eſt æquinutátem, appellant Græci. Eam verò optimum maximum Deum, tanquam chorum aliquem diuini templi medium conſtituiſſe, amplius animaduertenti patet: vt & prætereamus quod Aſtronomicon primo Manilius ſcribit:

Quod niſi librato penderet pondere tellus,
Non ageret curſus mundi ſubeuntibus aſtris
Phœbus ad occaſum, & nunquam remearet ad ortus,
Lunáve ſubmerſos ageret per inania curſus.

Nam quum mundum, vt Platonici volunt, vbique conſtrueret rationis pleniſſimum, quo clarius ſuum referret auctorem: in ſphæra qualibet viuentia pleraque collocauit, quæ non templum modo redderent excultiſſimum: ſed ſummi opificis laudes aſſidue concinerent: quod ipſum humanas itidem mentes in meditullio poſitas facere voluit. Hæc verò eſt illa veteribus celebrata Muſarum chorea, quæ ad Apollinis ipſius imperium recinit perpetuò, ſaltátque. Ipſe verò, vt ait Orpheus, πάντα πόλον κιθάρῃ πολυκρέκτῳ ἁρμόζει. id eſt cælum vniuerſum cithara temperat canora. Apollo verò hic non alius eſt, quàm Deus, quem vniuerſalem vocat Pythagoras, dictúmque vult quaſi ἁπλοῦν, id eſt ſimplicem, ac vnum, vel ἀπ' ἄλλων. id eſt ab aliis ſequeſtratum, & multitudinis neſcium: quo argumento in Palatini Apollinis templo pependiſſe lychnos inſtar arboris mala ferentis, planè contenderim. Et quoniam Pythagoræ incidit mentio, quem Plato eximie veneratur, in quoque ingenium effulſiſſe diuinum, grauiſſimi auctores prodidere: ſuccurrit, quod ex doctrina promitur eiuſdem, pertinétque ad noſtri huius elementi præconium. Hic enim, ſicuti accepimus, & meminit in libris de cælo & mundo Ariſtoteles, Terram è ſtellis vnam eſſe prædicabat: quod in commentatione de Platonis

A doctrina comprobat Alcinous, & fortè ſignificauit Plotinus, vbi ait, Terram, ſi vniuerſo comparetur, eſſe veluti punctum, vel quaſi ſtellam quandam, minimam reliquarum. Propterea ſi concipias, eſſe te in ſublimi quopiam mundi loco, vnde oculis ſubiiciatur terræ moles, aquis circunfuſa, & ſolis, ſyderúmque radiis illuſtrata, non aliam profectò viſum iri, probabile eſt, quàm qualis modo viſatur lunaris globi ſpecies. Verùm hoc quæſo, cuiuſmodi putas, quod in ſpatij medio æquilibrata,
B per ambitum tanta cælorum maieſtate obuallatur, quorum rotata vertigo motu, vt Varro dixit, orbito, immenſam illi confert ſalubritatem, dum noctis diéique cuſtos ita annum attemperat, vt alimentorum omnis generis nec copia deſit, nec bonitas? Illa verò cæleſtium radiorum in vnam eam coniectio, ac veluti diſiectorum aggregatio, qualem non modo ſplendoris excitat micantiſſimam claritatem, ſed comparat inde virtutem? quanquam non me fallit, Plotinum ſcribere, eam radiis
C contemperationem non poſſe obuenire, vt coalitu, cumulóque nouam ſibi concilie t virtutem, aut mirabilis aliqua inde forma diſſultet. Illud inficiari poteſt nemo, cæleſtia maris functionem quodammodo ſubire infima verò hæc fœminæ. Nam ſicuti & caloris, & vitæ fons, ac propago eſt cor, ita & cęleſte cor, ipſe ſol, noſtra hęc pro caloris poteſtate mouet, afficit, adque vitam prolicit, adnuente ſtellarum item errantium vi: adeo vt mundi vterus videri terra queat, in quem coeant in generatio-
D nem prodeuntia, cæleſti fermentata virtute. Principes Dei, inquit Varro, cęlum & terra: hos Ægyptus Serapin dicit, & Iſin. Terra & cęlum, vt Samothracum initia docent, Dei ſunt magni. Quid verò ibi aſſerendum, quum Plato terram vocat deam antiquiſſimam deorum omnium, qui cęli ambitu cludantur? Putat Plotinus hoc loco, terrę ab Platone animam eſſe contributam: quę quum animantia progignat innumera, ſitque animalis maximi, id eſt mundi membrum, tum in primis non abſque
E neceſſitate, tum nec aſpernabile, Cenſendum eſt, inquit animal eſſe, ſed intellectuale atque diuinum, & ſenſu quoque pollens: nam quum anima vim iudiciariam habeat, habet & facultatem, per quam dum ſpectat in corpus, de paſſionibus illius valeat iudicare, Sed hęc ille viderit. Chalcidius in Plotinis Timęum, antiquiſſimam deorum opinatur dici, vel quia eſt animalium capax locus, qui præcogitetur iis quę in loco ſunt neceſſe eſt:
F vel quia puncti rationem habet terra, quod ſanè omni eſt magnitudine antiquius, atque omni quantitate, naturali quadam mentis conceptione: vel etiam quòd quę ſtant, iis quę mouentur, mente pręeunt, quando motus omnis poſt ſtatum ſumit initia. Nobis certe ex iis quæ hactenus deprompta ſunt iam-iam minus videtur mirum, cęleſtem patrem rationales animas conditoris lumine obſignatas, vbi late dominentur, hic occludere, rurſúmque pręſcripto ambitu peracto, canere re-
G ceptui. Quod ſi quem peruicacius terrę nomen, vt vile offendit, is mihi haud ita multa videtur lectitaſſe, quum & ſcientiſſimi philoſophi lunam ętheream terram appellare non dubitarint, nam & Mercutio aquam attribuerunt aerem Veneri, ignem ſoli. Sed amplius ordine ſubmutato, ignem item aſcripſerunt Marti, aerem Ioui, Saturno aquam, ſphæram verò quę procul ab errore conſtituta, aplanes dicitur, dixerunt eſſe terram,

in qua celeberrimi apud poetas Elyſij cogitentur campi. Quod nequis riſu explodere pergar, non abſimile eſt quod in ſanctis habetur literis: Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. & in theſauris eiſdem, nónne terram legimus viuentium? Nónne Moyſes & Dauid aquas per cæleſtia fundunt? Et Nicolaus theologus, Aquæ dicuntur, inquit, æquiuocè: nam quæ ſunt ſuper firmamentum, cæleſtis ſunt naturæ, quæ ſub firmamento, elementaris. Auguſtinus in Geneſeos enarratione, Saturni ſtellam eſſe frigidam contendit, ex aquarum ſuper cæleſtium vicinia. Quod quia mirum accidit, audi ex libro Hexæmeri ſecundo doctiſſimi Ambroſij ſententiam: Nónne, inquit, diuina prouidentia proſpexit neceſſariò, vt intra orbem cæli & ſupra orbem redundaret aqua, quæ illa feruentis axis incendia temperaret? Quin & mox paulò, Quis igitur ambigat, quin æther ignitus, & magno feruens vapore, omnia fuerit exuſturus, ni lege quadam ſui prohiberetur auctoris, vt nec flumina, nec lacus, vel ipſa maria vim eius valeant reſtinguere? Proinde deſuper impetu quodam deſcendens aqua in tantos plerunque imbres exundat, vt flumina & lacus repente oppleantur, & redundent maria. Quo nomine ſolem ſubinde madidum videmus, ac rorantem: ex quo euidens promitur indicium, ex aquis illum ſibi alimentum ad ſui temperiem haurire. Verùm quibuſdam tantum ineſt veritatis impugnandæ ſtudium, vt ſolem ipſum naturæ eſſe calidioris inficientur, quod albus ſit, non rubicundus, aut rutilans ignis ſpecie. Ridenda verò parte hac Origenis doctrina tradentis, Aquas ſuper firmamentum non eſſe aquas, ſed fortitudines quaſdam poteſtatis angelicæ: rurſúmque, ſub firmamento, id eſt quæ ſuper terram ſunt, eſſe virtutes contrarias, id eſt dæmones. Soliditatem verò quaſi terrenam adeſſe cælo, ratione coniectari, Plotinus putat: nam terræ naturam opacam, proindéque luci aduerſam, & denſitate immobilem, brutámque ab cælo abeſſe longè arbitratur, micantiſſimo, & ad motum maximè pernici. Rurſus & aquam, quæ inſita frigiditate in primis cælo aduerſetur, quod eſſe conſtat calidum primum. Noſtri, & Solomon Hebræus interpres innuit, Firmamentum ab firmitate dictum autumant: quoniã vt in Iob legimus, Cæli quaſi ære, ſolidiſſimi fundati ſunt. Hinc & apud Homerum, [illegible] dicitur, id eſt æris multi cælum: quod ad ſoliditatem refert Euſtathius: proinde, inquit, alicubi [illegible], id eſt ferreum nuncupatur: aut quia mythicorum eſt, eſſe inibi [illegible], id eſt æneas domos ab artifice ſubſtructas Vulcano. Et Seneca ſcribit, In quæſtione eſſe, ſolidum ne ſit cælum, ac firmæ concretæque naturæ, an ſubtili tenuíſque nexu agatur, an agat. Cæterum ſcribit in Phyſiogonia Heſiodus. Tartaro circuniectum eſſe æneum ſeptum, id eſt [illegible], quo nomine putant eruditiores, aerem intelligendum [illegible], quod per ipſum feruntur ſonitus, benéque ſonet. Scribit tamen Heſaias, firmatum eſſe à Deo cælum, ſicut fumum: quod, inquit cum Baſilio Ambroſius, extulit propheta, ſubtilem cæli naturam, nec ſolidam, cupiens declarare. Sciendum & illud, Cælorum nomenclaturam communem cenſeri, quando cælos plures ſanctior comprobat ſcriptura, ſpeciei verò appellationem eſſe firmamentum: quippe ita legimus, Et vocauit Deus firmamentum cælum. illud enim ex genere profertur, vbi in principio cælum enuntiat factum, omnis nanque cæleſtis creaturæ fabrica comprehenditur. Addamus hoc amplius, quo noſtri loci nobilitas inſignior fiat & plauſibilior, Cælum eminentiſſimi auctores vnitatem eſſe dicunt omnium corporum: id ita intelligi volunt, tanquam cæli pars quælibet totus ſit mundus inferior, quia ſit in ſtellæ cuiuſlibet virtute omnis caducorum corporum virtus. Id quod ſymbolicè Pythagoras ille ſapientiſſimus ſignificaſſe videtur, vbi in luna, reliquiſque ſyderibus elementa quatuor, montium ſupercilia, vallium conſtituit humilitatem, quin immo ſtirpes quoque, & quæ apud nos viſuntur omnia: neque enim ſtellarum in cælo vlla eſt, quæ non ambiat totum, quod ſublunaris complectitur mundus. Ex iis opinor, conſtare iam bene ſentientibus poſſe, terræ elementum haudquaquam videri contemnendum. Sed audi Platonis Timæum: Diuini, inquit, decoris ratio poſtulabat, talem fieri mundum qui & viſum pateretur & tactum. Conſtabat autem, neque videri aliquid poſſe abſque ignis beneficio, neque tangi ſine ſolido, & ſolidũ nihil eſſe ſine terra: vnde mundi omne corpus, igni & terra inſtruere fabricator incipiens vidit, duo conuenire ſine medio colligante non poſſe: inde aerem & aquam inter ignem terrámque contexuit. Qualem igitur eſſe mundi cardinẽ remur hunc tanta prouidentiæ maieſtate conſtitutum? nónne regium vere? nónne animalium principe dignum? Vtinam tam grate beneficam in nos, ac propenſiſſimam conditoris bonitatem recognoſcamus omnes, quàm non pigebit æqua modo lance expendentes, in ſe de media tam auguſti, tam diuini templi, veluti ſacerdotes locatos, qui iugiter tanti artificis laudibus perſonemus. An non & illud miraculum auget inſigniter, quod propheticum eſt? Terram fundauit ſuper firmamentum eius, non inclinabitur in ſeculum ſeculi. Qua ſanè in parte non tamquam artifex efferri animaduertitur Deus, ſed omnipotens verius: qui non centro quodam terram, ſed præcepti ſui firmamento ſuſpenderit: neque enim hic artis menſura eſt, ſed poteſtatis. Propterea quum ex nube alloqueretur Iob inenarrabilis maieſtatis, Vbi eras, inquit, quum terram fundarem? Indica mihi, ſi ſcientiam tenes? Quis poſuit menſuram eius, ſi noſti? Aut quis eſt, qui ſuper induxit menſuras ſuper eam? Aut ſuper quid confixi ſunt circuli eius? Quibus oſtenditur liquidò, diuinæ amplitudinis potentia ineffabili in numero, pondere atque menſura, vt diximus, conſiſtere omnia: nec quod in medio ſit terra, quaſi æqua lance ſuſpendi, ſed quia Dei maieſtas ſuæ voluntatis lege ampliter illam conſtringit arctatque robuſtius, vt quamuis inani obſcepta, ſtabilis tamen perſeueret. Hanc Heſiodum carmen [illegible] appellat [illegible] cæleſtium deorum & ſubterraneorum, quoniam cæli eſt firmamentum, & partium eiuſdem, hoc eſt ſyderum, quæ ſuperna tenent, quæque inferna, [illegible] id eſt, omne quod mouetur, citra immobile obfirmatur. Iam eram coronidem huic parti impacturus, quum illa ipſa veluti munificentiſſima parens, terra lacinia retractum commonuiſſe eſt viſa, ac ornamenta ſua ingerere perrexiſſe: Satis, inquit, me in mundi ſede media conſtitutam, ſolidam, & vndique in me nutibus meis, aut diuinis verius, conglobatam contemplatus es. Cæterum quæ ſpecies rerum eſt, quæ varietatis maieſtas, ſic me inenarrabili herbarum,

florum,

florum, fruticum, arborum, frugum copia conuestitam,& vt Apuleius tuus inquit, cæsariatam conspici? Quid Arabum odoramenta recenseam? quid nata Deo thura?quid Orientis aromata,& medicamina numerosa, sine quibus (vt nunc est) vix vita constiterit? quid tot, tantorúmque animalium, & mitium, & ferorum,ac cicurum agmina subiiciam? quid tantorum marium vestitatem, quid gelidorum fluminum ac fontium perennem iucunditatē, lauacris abundis & collucēcibus mire gratam? quid piscium portentosam molem,temperatam, modicam,pusillam, ac penè magnitudinem nullam memorem? An non cernis hic me speluncis vsque ad delicias excauatam? illic accliuem,ac superba montium proceritate surrectam,& quodammodo scansili supercilio cælum affectantem, ac humano generi dictantem vitæ leges? Alibi sum depressa vallibus & campestri planicie spatiosa, culta,incultáque dulcissima vobis suggero alimenta. In visceribus nec homini quidem sterilis: ibi verò recondita seruantur,auri,argenti,æris,ferri,aliorúmque metalla.Nec satis,marmora produco omnifaria,molibus fulciendis, conuestiendis, incrustandisque parietibus exciden da,& in statuas tantum non spirantes conformanda. Nec gemmarum defuerit supellex pretiosa, quibus vestri niteant articuli. Sed & maris conchylia margaritias fœminis suggerunt. Nec lanificæ Serum syluæ luxu vestro mollissimam abnegarint vestem. Taceo auicularum musicos cantus. Quid substructiones magnifico impendio nobiles repe tam?quid vrbium tantarum splendidissimam claritatem?Sed quod omnem excesserit admirationis captum, Ego te animal prouidum,sagax, memor,plenum rationis & cōsilij natum sustineo: vagientis flatum excipio prima, adultum educo etiam deliciosè, opibus te contego meis: quicquid mihi est, summa hilaritate condonatur tibi, quia magni conditoris lumen in animorum claritate signatum anima lucerto. Vnde à poetis tuis Homero, Hesiodóque, ζείδωρος nuncupor, vti Ioannes grammaticus suspicatur, quoniam ἐν τῷ ζέειν ἢ θερμαίνεσθαι, idest dum sole inferuesco ac incalesco,vobis omnia condonantur:nec zea tantum, quod multi opinantur, & non præteriit Plinius. Iamiam ab reliquis naturæ partibus abdicatos in sinus vos admitto meos, plura etiamnum, & largius impertitura, ni principem naturæ Deum rebelli animo atque intestabili nulla non hora conuelleretis, vt in vos pœticum illud de Helena regeri queat, vel in matris funere nimis quàm delicate comis suis parcente, [illegible], hoc est, mulier est quæ semper fuit. Illud vero hic subiiciendum protinus, terram ab Homero dici apirona, siue ἀπείρονα id est infinitam, quia sit στρογγύλην ac σφαιροειδῆ id est orbicularis: quanquam nec latet, philosophum Posidonium ac Dionysium, terram dicere σφενδονοειδῆ, id est fundæ similem, idest concauam, quando descendere imbrem dixere telluris in gremium: quod astruunt & Chaldæi, vt scribit Diodorus. At Democritus oblongam statuit, τραπεζοειδῆ vero Hipparchus, & disci diffusioris positioni assimulem. Aristoteles Meteorum secundo, tympani forma terram esse prodit, quando habitabilis portio in latum definita extendatur,nec sit in orbem globata. Illud grauius multo,ad ignem ita se habere terram, vt mundus ad Deum: quippe multis insigniter ignis similitudinibus ad Deum in terræ respectum iam potentiæ illius finis non ferè est, omnia operantis in terra penetrantis, illustrantis, distinguentis, formantísque per aeris & aquæ media, vt quicquid ex terra succrescit, progignitúrque, non magnopere aliud sit,quàm alia & alia ignis operatio, vt rerum forma multiplex ex ignei splendoris consurgat varietate multiplici. Immergitur tamen rebus ipsis ignea potentia,Deum verò absolutum intelligimus, & claritatem quoque absolutam: in cuius participatum nitantur cuncta, quod in astris perspicuum fit. Hoc verò nec prætereamus,quod aliud agentibus se ingessit, iucultiorem terram Græcis vocari cherson ferè, quo argumento quæ illi chersæa, nos syluestria dicimus.

Mundus quid sit. Natura continens mundum, quibus censeatur nominibus. Inibi de sphæro breuiter. Quid sit illud Timæi Mundum constare ex mente, ac necessitate. Mundi principia tria. De Anaxagora cur diceretur νοῦς.

Cap. V.

VErum quia multa diu iam de mundo verba facimus, persequamur & flores rerum ex summis auctoribus: illud præfati, nos ipsum hoc toto opere præstaturos, vt si nil aliud, varietatis iucunditas, & inde genius aliquis non absit. Id igitur huic potissimum inseratur loco, quæ nam ab doctissimis mundi definitio afferri soleat, quod initio statim fuerat efficiendum. Igitur in libro de orbium cælestium contemplatione Cleomedes ita finit: Mundus est constitutio cæli & terræ, & naturæ rerum, quæ intra cluduntur: hic omnia continet corpora, nullo penitus relicto extra, haud infinitus quidem, sed terminatus, argumento, quod à natura gubernatur: nullius enim infiniti natura esse potest, quum id continere,& ei dominari naturam oporteat, cuius sit natura. Quod vero administrantem habeat naturam, liquet: primo quidem ex ordine partium, deinde earum rerum, quæ oriuntur inde: tertio ex partium inter sese consensu, mox & ex miro, quod hinc profluit, emolumento. Naturam esse Aristoteles censet, principium motus, & quietis, in quo primo est, & non per accidens. At naturam efficiētem, gubernantem, continentémque Plato δημιουργὸν vocauit hoc est opificem. Sunt tamen Achæorum magistratus, item Demiurgi. Empedocles Sphęrū, vt primo Physicorū Themistius scribit, & meminit de generatione & interitu priore libro Aristoteles: quanquā & Sphærus quidam de Lacedæmoniorum republica libros cōdidit, quorū vtatur testimonio Athenæus. Aristoteles verò εἶδος etiam, id est speciem: qui & in libro de mundo, postea quàm eū finem quem posuimus est cōplexus, infert, λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις, ὑπὸ θεοῦ τε καὶ διὰ θεοῦ φυλαττομένη hoc est, dicitur & aliter mundus vniuersitatis ordo ac exornatio, à Deo & per Deū custodita. Christiana veritas à Deo mundum dependere sancit, nec id natura, sed voluntate, à quo dogmate haud aberrare Aristotelem, ex eruditis sunt qui probare admirantur. Finis verò ipsa est bonitas: etenim quia bonus est Deus, immo verò ipsum bonum, creata producit ac conseruat. Quem autem

latet, quæcunque agat quis, quoniam ſit bonus, ea voluntate fieri, non natura? Bonum ſiquidem voluntatem mouet, vt viſum color. Publica ferè philoſophorum omnium ſententia eſt, vti ab Algazele proditum ſcimus, ſummo etiam Auerrois aſtipulatu philoſopho, Mundum eb æterno Deo tempore nouum eſſe productum, abſolute cenſeri impoſſibile: ſiquidem cur non prius? an quia inclinante carebat ad eſſe productum? An aſtuit liuor aliquis? an non potuit? Quæ ſi abſurde aſcribuntur Deo, liquet ab æterno fuiſſe mundum. Sed, inquit, hic nec in agente poſſibilitatem comperias, neque item in patiente: quanquam in naturalibus & artificialibus effectum agens præcedat & patiens: mũdi productio eſt omnino a i. Nãque patientis excogitari nequit poſſibilitas, quando ſubiectum eſt nullum: minus etiam multo in agente, quod enim hic ſit agens preter Deum? Quum verò poſſibilitas, potentia ſit quædam: Deus autem eſſentia omnino actualis & ſimpliciſſima, locũ in eo non habet poſſibilitas. Proinde aſtruendum, mundi productionẽ non præferre in Deo mutationem vllam, neque exitum de potentia in actum ſed diuinæ potentiæ potius incognitum nobis modum: propterea haudquaquam diuinis naturalia videri conferenda. Putat Origenes in libris περὶ ἀρχῶν, non ideo factum mundum, vt producerentur bona, ſed vt reprimerentur mala: nam initio creatas à Deo animas peccati labe eius præſcripto receſſiſſe: quo nomine ad inferiora detruſas, diuerſis pro delictorum ratione corporibus inſinuatas, tanquam vinculis: hunc verò eſſe mundum, & mundi cauſam. Mundum duobus conſtare dixit in libro de vniuerſitatis natura Timeus Locrus, mente, & neceſſitate. Tu intellige, ex actu formali, qui ſanè eſt in diuinæ mentis voto præcipuus mentiſque imago. Item ex neceſſitate, id eſt materia: quæ non tam intentione propria, quàm neceſſaria quadam conditione ad hoc opus accipitur. Mundi principia tria ab Platonicis colliguntur: ipſũ ſcilicet τἀγαθὸν, id eſt bonum, ſiue Deus: intellectus, eiuſdem filius, ex paterna luce luminis more manans: atque inſuper mundi anima ex intellectu diuino, velut ſpiritus per omnia profluens. Sed ea conditione inferioribus prouidens, vt interim ab diuinis nulla ex parte declinet. Quod de intellectu diximus, quia admirationem habet, ſententia Plotini eſt & Ammonij eiuſdem præceptoris. Sed & Iamblichus inter AEgyptiorum dogmata contineri ſcribit. In Academicis quæſtionibus Cicero ſentiẽtem natnram, qua contineantur omnia, hunc mundi animum appellari ſcribit, nunc mentem ſapientiámque perfectam, quem Deum vocant: ſed & neceſſitatem quandoque, quia nil ſecus effici poſſit, quàm ab ea ſit conſtitutum: nonnunquam etiam fortunam, quòd multa efficit improuiſa nobis, nec opinata, cauſarum obſcuritate atque ignoratione. At noſtræ religionis auctor ſummè grauis Ambroſius illuc prouectam quorundam hominum audaciam miratur, vt aſſertione parum perſpicaci aſtruere veriti haud ſint, eſſe tria omnino principia, Deum, exemplar, materiam, & hanc vtique incorruptibilem, & increatam, initiíque prorſus neſciam: vt intelligatur Deus non creator, ſed artifex planè: qui in exemplar, hoc eſt ideam, intendens ex materia mundum compegerit, quam dicunt hylẽ, quę vniuerſis gignendi cauſas contribuerit. Quod, inquit, cum aſſectatoribus ſenſiſſe animaduertitur Plato. Quod quum præuidiſſet diuiniore afflatus ſpiritu Moyſes, vt retunderet, in ſacri operis exordio ſibi ita præfandũm cenſuit, In principio fecit Deus cælum & terram: rerum initia, mundi auctorem, creationem materiæ mira breuitate complexus. Quæ omnia Propheta nobilis approbans, quum de cælo, terra, marique loqueretur: Omnia, inquit, in ſapientia feciſti. Pythagoras ſymbolicè tria indicauit rerum principia, infinitum, vnum, & duo: id eſt Deum, formam, & materiam: quæ alterationis (vt ſic dicam) creditur mater, ſicuti Deo congruit infinitas, formæ verò vnitas. At Orpheus Iouis nomine formam voluit intelligi, vnde dicitur ἀρχὴ πάντων, Iunonius autem materiam, quam nuncupat [illegible] id eſt Iouis contoralem, omniparentem. Tertium porrò principium adiicit, legem naturæ, id eſt φύσεως δίκην, in Hymnis ab eodem nuncupatam, [illegible], id eſt cæleſtem legem, ſigillum iuſtum. Dignum verò quod parte hac non prætereatur, Anaxagoram philoſophum nobilem fuiſſe appellatum νοῦν, id eſt mentem, vel ob prudentiæ in iis quæ ad phyſiologiam ſpectant, magnitudinem, quam inſigniter ſint admirati priores: vel quod rerum exordiis non fortunam appoſuerit, non neceſſitatem, ſed mentem omnium princeps adiecerit, καθαρὸν καὶ ἄκρατον, id eſt ſynceram impromixtámque miſcellaneis omnibus homœomerias diſpertientem.

Mundus, ſiue coſmos, vnde dicatur. Quid coſmius, & coſmetor: diacoſmus. Cur pulchra fiant in mundo. Vnde colligatur mundi pulchritudo Cælum eſſe picturatum: & cur dictum ſit ouum. Belus quid. Interim animam eſſe organum Dei. Foſſa qua dicebatur mundus. Seueri hiſtoria.

CAP. VI.

QVem verò Latinè ex abſoluta perfectáque elegantia, vt ait Plinius, mundum nũcupamus, ratione Græci eadem κόσμον videntur appellaſſe: nã & Mercurus, quod omnia varietate generationis exornet, ita quoque dictum refert, aut quod in diuinæ maieſtatis ornamentum initio ſit expreſſus, vti Florens Septimius inquit. At in Gorgia Plato: Tradunt, inquit, ſapientes cælum & terram, Deos & homines ſocietate quadam & amicitia, modeſtóque ornatu & temperantia & iuſtitia contineri. Atque id vniuerſum propterea mũdum ornatúmque nominant, non immunditiã atque intemperantiã. Ab ordinis verò præſtãtia dici mauult Euſtathius: quem illi contribuerit prouidentia. Omnino ineſſe dictioni laudis multum apparet, quando virum rationis tum honeſtæ, tum moderatæ κόσμιον appellare Græci ſolent: comen dici Latinè, arbitrantur eruditi. Duces autem Homerus etiam κοσμήτορας, velut multitudini ordinem præfigentes. Auctor in libro de philoſophi hiſtoria, Galenus eſt, & Plutarchus non omiſit, Pythagoram primum ὀνομάσαι τὴν τῶν ὅλων περιοχὴν κόσμον, ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ τάξεως, quod Latinè ſic eſt, Ob abſolutiſſimam quæ in ipſo eſt ſeriem, vniuerſi continentiam κόσμον id eſt mundum appellaſſe. Nam & mundi ordinatam conſtitutionem διάκοσμον vocant. Diacoſmum. Strabo accipit pro inſtructione, aut etiam catalogo: vt quum.

Homerum

Homerum prodit, meminisse in Paphlagonico diacosmo: & Demetrij Troicus diacosmus, ab Athenæo aduocatur. Cosmophthora, Varronis lucubratio interecedit, argumēto (vt videtur) [illegible]. Nec sanè mirandum magnopere, inquit Anacharsis in septem sapientum conuiuio, ex diuina voluntate decentissima & pulcherrima perfici in mundo, si in maximis quibusque partibus eius, vt Thaleti placuisse animaduertitur, & præcipuis anima inest: siquidem animæ organum corpus est, Dei autem anima ipsa. Et sicuti ex se motus pleros que corpus habet, plurimos verò & pulcherrimos ex animæ vi: itidem anima partim quidem ex se agit, partim verò versandam dirigendámque vt collibuerit, se Deo exhibet, quum sit omnium instrumentorum aptissima. Mundum verò esse pulcherrimum, ex quatuor maxime colligimus, vt putant ex veteribus nonnulli: ex orbiculari figura, quæ omnium prima est ac maximè capax: ex colore item, qui cyaneus est: ex magnitudine: postremò, ex tot tantorúmque syderum varietate. Quippe argumentis facilè comprobatur, cælum non esse (vt multis ferè placuit) leue, nullisque picturatum imaginibus, atque distinctum, vt in volucrum cernimus ouis: quo nomine etiam inoffensum, lubricum, & tenerum vocabant. Democritus & Pythagoras primi videntur oui nomine cælum appellasse. Sed & Plato ex Ciceronis interpretamento: Deus, inquit, cœlum ita tornauit, vt vel nihil, vel parum asperitatis haberet, nihil offensionis. Quin hominem quoque cælum esse dictum, comperimus: quia sit cæli simulacrum quoddam, etsi paruum. Sunt ex prioribus, qui Belum, id est [illegible] esse astrorum, ac ætheris ambitum prodant: alij supremum, omniaque circumplectentem aera: nonnulli secundum Dryopas etiam olympum: Chaldæi, cælum prorsus eo nomine intelligunt. Signat & Belus pauimentum, [illegible], idest ab incessu, sicuti placuit Eustathio. Inueni & pro ianuæ limine dici Belum, quem etiam [illegible] vocant. Sunt qui Phœnicum lingua solem dici opinentur Hel, vnde deducatur helios: qui mox & Belus. Colebatur, inquit Dion, apud Syriæ Apameam Iupiter cognomento Belus, qui Seuero adhuc intra priuatum se habitum continenti Homericè ita responderit,

> [illegible]
> [illegible]
> [illegible]

Mox verò iam imperium adepto, ita:

Auctor & libro tertio Diodorus, Iouem à Babyloniis Belum dici. Ardorem denique cælestem alicubi legisse videmur, qui æther nominetur, vel cælum: sed & Subiices pro aere alto, qui cælo subiectus est. Fuit & in Comitio fossa, quam mundum vocant, in quam orbicularem, Vrbe condita, omnium primitias, quibus lege vt honestis, natura vt necessarijs vtebantur, coniici iussit Romulus. Mox item terræ portiunculam, vnde quis esset profectus, conferri: credo vt sic in ciuitatis vnius, ac patriæ populum facilium coalescerent animi.

Vacuum in mundo esse nequit. Vtrum visus sine aere intermedio perfici possit. An extra mundum esse possit vacuum. Mundus an sit vnus.

CAP. VII.

ILlud vero scitu dignum est, in mundo ratione nulla esse posse vacuum, quod ferè comprobatur ex iis, quæ sensibus manifesta sunt: etenim nisi nexibus mutuis colligaretur vniuersitas, nec mundum natura contineret, nec regeret, nec partium inuicem vlla foret societas. Porrò ni vno loco sit mundus, ac nusquam interpellatus profluat spiritus, probabile Cleomedes habet, tunc nec visui, nec auditui locum omnino fore. Qua in parte operæpretium arbitror Plotini inserere placita, astruentis corpus per se necessarium minimè esse ad emicantem ex oculo radium sustinendum, atque perferendum: qui nullo fultus tibicine aut substrato in rectum suapte natura fertur, nec metuendum, ne radius ipse decidat, qui naturam habet luminis. Inter visum, & visibile medium per se necessarium est lumen, vel externum, vel proprium oculi, seu obiecti valde lucentis. Aristoteles vero, & eum secuti omnes, ne extra mundum quidem vacuum relinquunt. Neque locus, inquit, primo cæli, neque vacuum, neque tempus est extra cælum: quo argumento nec consenescunt ibi existentia. Plato item, vt inquit Plutarchus, neque intra mundum, neque extra vacuum concessit. Pythagorici extra mundum esse vacuum autumant, in quod inquiunt, & ex quo respirat mundus. Hos secutus Cleomedes in contemplatione orbium cælestium, ita esse, argumentis nititur peruincere: putátque, negare vacuum perinde absurdum videri, ac si quis ita colligat, quia in humore carentibus locis aqua esse non possit, nec vas, quod eam suscipiat, esse posse. Sciendum verò est, vas corporis duplicitér dici: alterum, quod corpus tenet ab eoque impletur: alterum, quod capere potest corpus. Quod autem dicunt, si vacuum extra mundum foret, per ipsum mundus ferretur, nihil habens vbi consistere atque inniti posset: Scire oportet, inquit, impossibile id videri: vergit enim ad mediū, & id sibi tenet imum quo nuit. Nam nisi sui medium, atque idem imum mundus teneret, profectò per vacuum agitaretur mundus. Dicitur hoc quoque ab illis, si extra mundum vacuum esset, profusa per ipsum substantia in infinitum iam dissipata foret: sed hoc fieri nequit, habitum enim quendam habet, ipsam tenentem, & conseruantem. Inepte quoque afferunt, si extra mundum vacuum esset, id infinitum esse oporteret: quod si infinitum esset vacuum, corpus quoque infinitum esse oporteret: non enim sequitur, vt si infinitas sit vacui, sit etiam corpus infinitum: nam infiniti notio nullibi desinit, at corpus continuo terminis includitur: quare qui extra mundum nihil esse contendunt, nugantur. Id enim ipsum, quod nihil vocant, haud quidem profusæ substantiæ obsistere potest, quo minus rapiat aliqua expansa, & quod subinde naturaliter ab ea adprehenderetur, ab eadem implebitur, locúsque fiet ipsius, quare oportet esse substantiam aliquam vacui. Est enim simplicissima ipsius vacui notio, quippe incorporei, & tactum negantis, nec figuram habentis, nec recipientis, nec quicquam agentis, aut patientis, sed

ab[illegible]lutè ad corpus ſuſcipiendum idonei, & aptiſſi-
quidem quod impleri, deſerique à corpore poteſt,
vacuum eſt. Stoici, Plutarcho referente, & Galeno,
extra mundi ambitum conſtituebant infinitum: in
quod, conflagratione, quam vocant ἐκπύρωσιν, obue-
niente, poſſet reſolui. Poſidonius non infinitum, ſed
quantum reſolutioni ſufficeret. Ariſtotelem Plu-
tarchus idem & doctiſſimus vir & prudentiſſimus
prodit, quod mirum eſt, extra mundum conſtituiſ-
ſe inane, vt cælum reſpiret. Sed vbi hoc aſtruat phi-
loſophus is, parum comperi. Etenim in omni vita
pretioſiſſimum eſt, intelligere, & neſcire quod neſ-
cias. Mundum verò eſſe vnum, euidens dictat ratio:
namque ordine vno, & ad vnum inſtrui debent
omnia. Proinde ſecundo Metaphyſices ait Ariſto-
teles, ex ordinis vnitate in rebus exiſtentis vnita-
tem colligi gubernantis dei. Sed & exemplaris v-
nitate mundi vnitatem probat Plato, velut ad ex-
emplum producti. Porrò ex ſua conſtat, & tota ma-
teria mundus. Neque enim fieri queat, vti terra ſit
alia ab hac: quia quæcunque cogitetur ea, naturæ
ſuæ nutu ad hoc delabetur medium: quæ ratio & de
aliis pronuntiari itidem valet.

Vtrum eſſe poſſit corpus extra mundum. Quod ſi concedatur, vtrum poſſit à nobis videri. Cur pede affecto afficiantur inguina.

CAP. VIII.

SI corpus ſit extra cælum, &
mundo huic ad illud oculus
dirigatur, nihilo prohiben-
te diſcernere, dubium eſt
inquit Plotinus libro quin-
to Enneadis quartæ de du-
biis animæ, vtrum illud vi-
dere poſſit. Et re vera quũ
mundi ambitu omne, quod
ſub ſenſum cadere poteſt, apprehendatur, concipe-
re nequit animus, ſenſibile quippiam aſtitui extra
mundum. Si tamen eminiſcaris eſſe ibi corpus ali-
quod, ſed quod nihil habeat cum noſtris corpori-
bus commune, non ſentietur vtique mundano ſen-
ſu. Si verò corpus id noſtris [illegible] effingas, iam vt
internum cenſebitur, haud quaquam externum. Si
cauſatio ſeſe oſtenderit in pede confeſtim afficiun-
tur & inguina: cur non genua potius, tanto præſer-
tim propiora? Nempe quia illa inter ſe ſympa-
thiam habent maiorem, & naturæ in animali eo-
dem ſimilitudinem. Conſimiliter ſenſibilia longè
ſequeſtrata, etiam ſi leuiſſimè moueantur, nec pa-
tiatur medium: præſentiuntur tamen id efficiente
mundi continuata natura inter hæc, ſicuti ſi ſum-
mam partem intenti funis agitare perrexeris, mox
& infima ſentit motum: hinc etiam fieri putant, vt
venturos ad nos ſenſu occulto, ſed non ſine admi-
ratione præſentiamus.

Quo tempore anni creatus ſit mundus. Cur aries ſignorum primus. An demonſtrari queant mundi primordia.

CAP. IX.

FOrtè verò vacantis operę non fuerit, bre-
uibus hac parte explicuiſſe, quo anni tem-
pore prima effulſerit genitalis mundi ho-
A ra, ac (vt Lucretius inquit) primigena: quando cer-
tum temporis principatum non diffitemur habere
hunc, qui cernitur & tangitur, & eſt corporatus vn-
dique. In quo mire diſceptant Hebræorum inter-
pres. nam Ioſue cum pleriſque ſectatoribus, mun-
dum Martio factum menſe nititur probare, tum
quia ſuccreſcant è terra tunc pubentes herbæ: tum
quia Exodi duodecimo, menſis hic dicatur anni
primus. Eliezer autem, ac nonnulli, malunt Septem
bri mundi initia contribuere, quoniam tunc matu-
B reſcentibus fructibus cum incluſis ſeminibus, ab-
ſolutius fuiſſe videatur dei opus. Quæ ſententia
maxime præſtitiſſe videtur, vt probabilior: quia &
in Deuteronomij capite triceſimoſecundo, ſcri-
ptum legimus: Dei opera perfecta ſunt. Proinde in
eam item ſententiam pedibus eunt omnes, Ho-
minem primum in ſtatu ætatis perfecto productũ,
quo poſſet generationem perficere: tunc enim v-
numquodque videri perfectum, quum ſimile ſibi
valet progignere. Quod ipſum & in fructuum ra-
C tione aſtruendum eſt, qui ſuis ſunt ſeminibus gra-
uidi. Quod verò Martius dicatur menſium primus,
non ad mundi primordia referendum arbitrantur:
ſed ratione ſolennitatum celebrandarum dici vo-
lunt, ſimul propter ſingulare dei beneficium, quo
de Ægypto ſeuocati Hebræi fuerant. Quod & in-
nuere ſcriptura videtur, quum ait, primus erit in
menſibus anni, tanquam inſinuet, antea non fuiſſe
primum. Priorem tamen opinionem etiam tueri
videtur Strabus. Sed & Ambroſius: Inde, inquit,
D mundi oportebat exordium capi, vbi erat oppor-
tuna omnibus verna temperies: vnde & naſcentis
mundi imaginem annus exprimit, vt poſt hyber-
nas glacies, & caligines hyemales ſerenior ſolito
verni temporis ſplendor eluceat. Sed & illud affer-
tur commodè, calorem genitalem requiri omnino
temperatum, quo argumento reiicitur cum capri-
corno cancer: quin & libra, quod in frigidum ab ſic-
co deuergens, mortis eſſe videtur preſagium, po-
tius quam generationis aptum exordium. Propter-
E ea poeta nobilis,

> Non alios prima creſcentis origine mundi
> Illuxiſſe dies, aliúmve habuiſſe tenorem
> Crediderim: vèr illud erat, ver magnus agebat
> Orbis.

Aiunt porrò quum primum in ordinem hunc,
& nitidiſſimam claritatem facta, expurgata, com-
poſitáque elementa ſunt: quem diem mundi eſſe
natalem prædicant, arietis ſignum media cæli te-
nuiſſe: qui locus ceu quidam mundi vertex intelli-
F gitur. Proindéque factum vt principem in ſigno-
rum duodecimo limbo locum aries habere creda-
tur: quippe in genituris omnibus cælum medium
principem habet locum: nam & ex hoc totius ge-
nituræ fundamenta colligunt. Inde concinne ad-
modum ex hoc ſigno reliquis omnibus initium fa-
ctum, preſertim quum ſtellarum pars maxima, ſed
& lumina vtraque ſol ac luna radios ſuos in hoc
collimarint. Aſtipulatur & Manilius Aſtronomi-
G con primo,

> Vt ſit idem mundi primum, quod continet arcem.

Et mox.

> Aurato princeps aries in vellere fulgens

Auctor tamen eſt Theon, ab ariete ordiri Ægyp-
tios quod ſigna omnia cum membris reſponſum
habeant, ac analogon: quippe eſſe caput arietem,
coniectant, quoniam in capite ſit animę principa-
tus, & ouium dux ſit aries. Porrò, quia in eo ſigno
ęquinoctium

æquinoctium contingat. Quo argumento mundanæ originis coniectant plerique, aſtrologos ab ſolis in arietem introitu de totius anni fato pronuntiare. Mundum denique eſſe natum factúmque, de Platonis ſacrario promi, auctor in Apologetico Septimius Florens. Quamobrem Aeſculapium ſequuti in libro qui [illegible] appellatur, mundi thema ſic concipiunt, vt eo exoriente ſolem leonis pars geſtarit decima & quinta: cancri vero eandem lunā capricorni Saturnum, Iouem ſagittarij, Martem virginis, Venerem libræ, Mercurium virginis: Horoſcopum cancri item decima quinta: tunc quoque Saturnum lunę coniunctum intelligunt, quia ſit lunę ſecutus naturam, quando in ſigno conſtitutus in fœminino, lunę in fœminino item poſitę per diametrum radios exceperit. Verum prę ſto ſunt qui nullam eſſe mundi genituram tradant, qui nec certum habuerit ortus ſui diem. Quin mundi originem facili haud poſſe concipi ratione prę ſertim quum trecentorum millium annorum maior apocataſtaſis, hoc eſt redintegratio per ecpyroſin, aut per cataclyſmum, ſpatio perficiatur. Commentos vero eſſe hęc pręceſſi ingenij viros vt eſſet quod in hypinū genitaris exemplum mathematici ſequerentur. Lunam itaque Saturno iunxerunt primum, quę & temporum traderet principatum, quod prima origo mundi inculta fuerit & horrida: cuius habitum, demutarit Iupiter qui poſt temporum acceperit principatum, nam huic ſecundo loco coniungi lunam. Aduertenda verò parte hac doctoris eminentiſſimi Thomę ſententia. Non neceſſe, inquit, eſt, Deum velle mūdum ſemper fuiſſe: neque enim neceſſario quippiam vult Deus, ni ſeipſum, abſolutè ſi loquimur. Eatenus verò eſt mundus, quatenus illum eſſe, inter Dei placita eſt, quando inde ſuſpenſus eſt, vt ex cauſa. Quamobrem per demonſtrationem probari nequit: nec quas ad hoc promit Ariſtoteles, ſunt ſimpliciter demonſtratiuę rationes: verum ſecundum quid vt veterum retundantur argumenta, quibus inefficacius mundi exordia nitebantur comprobare. Quid quod liquidò Topicorum primo traditur, Quędam eſſe problemata dialectica, quorum rationes minus teneamus, ſicuti ęternúsne ſit mundus. Adde quod Homilia Ezechielis prima Gregorius: Prophetauit Moyſes, inquit, de prętérito, dum ait, In principio creauit Deus cælum & terram, in quo mundi traditur nouitas, quam reuelatione tantum condiſcimus, proindéque demonſtrari nequit, nec ſciri. Quod quidem perpendiſſe, perutile fuerit, ne quiſpiam fortè fidei propria demonſtrare adortus, rationes inducat nō neceſſarias, vnde irridendi nos infidelioribus anſa porrigatur.

Quæ ſint in mundo antica & poſtica, dextra, & ſiniſtra, ſurſum & deorſum. Declaratur Lucani locus & Ouidÿ alter. Sacrificandi mos. Cur in Oriente naſcantur gemmæ, & aromata, leones, elephanti. Papinij locus illuſtratur. Cryſtalli ratio. Item pauonum, pſittacorum, meleagridum.

CAP. X.

QVAESTIO autem de mundi partibus ac declinationibus aliquid & ipſa cōtemplationis habet, prę ſertim in tāta opinionum diuerſitate, mire diſsidentibus etiam primæ

A notæ auctoribus. Aduocabitur ergo ad partes, cuius etiam ſuprà commeminimus, Cleomedes, quo veluti anteſignano, poeticæ tortuoſitates rectitudini ſuę reſtituentur, ac nitori. Igitur quia, inquit, mundum eſſe corporeum liquet, in eo ſuperna concedamus, propemodum neceſſe eſt, atque item inferna: ſed antica quoque & poſtica, nec non dextra & ſiniſtra. In globoſo mundo locus imus intelligitur, qui medius, in quem nutu ſuo vergant omnia. Supernus verò qui vndique medio incumbit.
B Antica mundi dicimus, quæ ad occiduas orbis partes proclinantur: quoniam illuc aduenit motus. Poſteriora Orienti relinquuntur, quia inde feratur ad Occaſum. Ex iis porrò conſequitur liquidò, vt dextras habeat Septentrio, ſiniſtras meridies. Ex hac Cleomedis diſtributione, quam ab Aegyptiis videtur accepiſſe, ſicuti in libro de Iſide diſcimus ex Plutarcho tollitur planè ex Lucani carminibus nubilum, quod etiam ſi auctor Sphærę illuſtrare conatus eſt, nihilominus auribus aeri lotis aceto parum
C ſatisfecit, mihi certè ad hanc diem hæſit interpretatio. Agitur ergo de felici Arabia, cuius pleraque portio inter ęquinoctialem circulum, & tropicum cancri ſtatuitur ab coſmographis. In quibus regionibus ſolem geſtante cancro, vmbra planè in meridiem, hoc eſt in ſiniſtras mundi partes nutat. Poetæ verſus hi ſunt:

Ignotum vobis Arabes veniſtis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.

Cæterum ex hac obſeruatione expendant eruditi
D locum item Ouidij ex Metamorphoſeon primo,

Vtque duę dextra cælum, totidémque ſiniſtra
Parte ſecant zonæ, quinta eſt ardentior illis.

Quod eo impenſius cōmonuiſſe volumus, vt ſciant iam nunc bonarum literarum ſtudioſi, interpretum fiducia nunquam eſſe in vtranque aurem dormiendum. Sed redeo vnde ſum digreſſus. M. Varro ſexto linguę Latinę fragmento diuerſimode orbis haſce conſtituit partes: Quocirca, inquit, cęlum qua tui-
E mur, dictum templum, eius templi partes quatuor dicuntur, ſiniſtra ab oriente, dextra ab occaſu, antica ad meridiem, poſtica ad ſeptentrionem. Eandem ſententiam amplexatur & Plinius, quum ait, Errantia ſydera contrarium mundo agere curſum, id eſt lęuum, ſemper illo in dextram pręcipiti. Hęc verò obſeruatio ab diſciplina profluxit Thuſcorum: ſed quam etiam comprobat Alcinous in libro de Platonis doctrina, quod mirum eſt. In Gręcorum monumentis adnotatum nobis eſt, morem ſacrifican-
F di ſeruatum diu, vt circumcurrerent aras, curſum auſpicati ab læuo dextrorſum, zodiaci quadam imagine, cuius motio ſit mundo diuerſa ad exortum vergens: mox verò ab dextris lęuorſum procurrerent, quo motu cælum rotari, manifeſtum. Hanc autem ſcientiſsimorum eſſe hęreſim, ſtipulatur magnus auctor Galenus, apud quem ita legimus, πυθαγόρας, ὁ πλάτων, ἀριστοτέλης δεξιὰ τοῦ κόσμου τὰ ἀνατολικὰ μέρη, ἀφ' ὧν ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ἀριστερὰ δὲ τὰ δυτικά. Ἐμπεδοκλῆς δὲ δεξιὰ τὰ κατὰ τὸν θερινὸν τροπικόν, ἀριστερὰ δὲ τὰ κατὰ
G τὸν χειμερινόν. quæ vt Latinè potius loquamur, pleriſq. fortaſſe Gręcè neſcientibus. Pythagoras, inquit & Plato, nec non Ariſtoteles mundi dextras ad ortū partes eſſe dixerunt, à quibus ſit principium motus, ſiniſtras verò occiduas: Empedocles autē dextras quidem in ęſtiuum tropicum, ſiniſtras in hybernum reiecit. Et T. Liuius ab vrbe condita primo: Augurum ſcientia dextras ad meridiem partes

statuit ad septentrionem sinistras. Quòd si dextra cæli pars Oriens est, significat verò ipsum hoc grãmaticorum ratio, Scæas portas astruentium dici, quod occidentales forent, id est [illegible]nam scæa intelligi sinistra, occidentaliáque, patet (opinor) inde efficaciorem quoq. esse ibi solis virtutem, quam in occidente, propterea multa quoque inibi prouenire, quæ in aliis orbis partibus nusquam comperiantur: cuiusmodi sunt gemmæ, aromata, & id genus plura, quæ ampliorem expetũt caloris copiam, vt sunt leones, tigrides, elephanti, quę omnia in iis locis, quæque ad Austrũ innuunt, affatim succrescunt. Quin & crystallum esse quidem lapidem Diodorus scribit, ex aqua concretum pura, non tamen frigore, sed diuini caloris vi. Cuius autem potestate rerum euarient colores, saporésque, constipat siquidem calor, comprimit siccitas, splendor illuminat. Hinc pauonũ in Babylonia distinctior picturatis pēnis grata diuersitas. In Syrię parte psittaci, porphyriones, meleagrides. Ex iis verò quæ astruximus, liquere arbitror boui etiam septimo, cur Papinius Thebaidos primo, orientales domos dixerit primas:

Primæque, occiduæque domus, effusa sub omni
Terra, atque vndaque.

Quam rationem in animalibus dextra vel sinistra pars, necnon antica & postica, item superna, infernáque habeant. Plantarum radices esse oris vice. Sensuum alios dici naturales, animales alios. Cur virorum superiora crassiora sint, in fœminis contraria eueniant. Cur in lateribus sint crura, alæ, pedes. Ambulandi ratio.

Cap. XL.

Qvoniam paulo antè Aristotelis facta mentio est in ratione mundi partium explicanda, nunc operæpretium facturum me sum ratus, si Alberti cognomento Magni, placita ex eadem schola huc transposuero, sed comptiora multo, & magis Latina, quando auctoris, quod fatendum sit, in dicendo Goticum sapit, & Barbarum: oratione squarosa prorsum, & illepida. Inter Peripateticos tamen nominis celeberrimi. Igitur in secundo librorum, quos de cęlo ad Aristotelis lucernam concinnauit: Omnino, inquit, Pythagorici videntur omnium primi cælum scrutando tradidisse in eo dextrum & sinistrum: quod esse animatum putarint, corpúsque animatum, & ad locum mobile, hæc habere partium discrimina, animaduerterent. Equidem in contemplando animalium motu, dextrum vtique perpendimus & sinistrum: sed illa prius summum & infimum, ante, ponè, quippe in pluribus ista comperiuntur: nam in quibuscunque dextrum fuerit & sinistrum, in eisdem necessariò summum erit ac infimum, nec tamen ediuerso. Igitur illa, dictante natura, prima e-runt: secundo loco, ante, ac ponè: posthmodum quæ dextra dicimus, & sinistra. Probantur verò ista, inductione ac sensu: nec enim animantibus cunctis omnia hæc insunt discrimina, sed iis tantum quæ perfecta visuntur, quæque sensibus prædita sunt omnibus, prætérque locali motu. Pluribus verò inest ante ac ponè, sursum & deorsum, nec tamen dextrum aut sinistrum, vt quæ gustum modo habent & tactum, & motu priuantur locali, quoniam

A non moueantur, nisi constrictionis motu & amplia-
tionis, sicut ostrea, spongiæ id genus alia pleraque: in quibus, quod sæpe iam repetimus, summum est ac infimum, aut (quod quidam sibi dicere permittunt) sursius & dehorsius, quæ mihi tamen ex auctorata solẽt videri verba, propter nutrimẽti motũ. Ante verò & retro ex sensuũ item motione: qui tamen in illis nõ fiunt valde perspicui, quod nulla sint sentiendi organa expressa. Quo argumẽto traditum fortè ab Aristotele, est in eiusmodi esse,
B quod retro dicitur: de eo autem, quod ante tacuit. Nullo autem pacto in iis dextrum est aut sinistrũ, quãdo nec localis motus: & natura non inducit vana, redundantiáq;. In plantis id modo est, quod vocãt summũ & infimũ: est enim ibi cremẽto motu. In tractatu de cõmuni animaliũ gressu Aristoteles inquit: Summa pars omnibus vita præditis est, per quã cibus recipitur: infima, ad quã postremò accedit. In stirpibus tamẽ modo cõtrario habere se res vi-
C detur: sed quanquã similitudine vniuersi idem respondeat, munere tamen quo funguntur, idẽ omnino respõdet: radices enim stirpibus pro sũma parte sunt, quia succus iis, quę è terra oriũtur, inde dispẽsetur, & illum ipsum radicibus perinde trahant vt animalia ipsius hiatu oris. Scribit porrò philosophus Isaac in libro de elementis, Plantas duobus esse præditas sensibus, gustu, & tactu. Sed tunc dicendum, alios esse sensus qui dicantur animales, alios qui naturales. Sensus naturales vocauit virtutes congruas ad alimentũ suscipiendum: anima-
D les autem eos, qui cum alimento etiam sensibilium intentiones percipiunt, iuxta animæ quodcunque iudicium. Cæterum ex iis quę hactenus astruximus & illud consecutione quadam nosse debemus. Sũmum esse principium longitudinis in corpore animato, per hoc quod est crementi exordium. Id verò est ab calore cordis intimo: proinde tandiu longitudinis durat extensio, quousque calor is potest pertingere radicale humidum extendendo. In quo illud obiter commonendi sumus Nutrimentum a-
E nimatorum omnium esse commixtum, propterea grauiores partes, magisque terrestres ad inferiorũ delabuntur alimentum: tenuissima verò quæque intimi caloris virtute ad superna confouenda surrigũtur. Argumento est, virorũ portiones supernas caloris redundantia connutriri amplius, & crassescere magis quòd in mulieribus contra fit. Ideóque mares feruntur in caput ex alto, ac fœmina inferioribus excipitur. Dextrum verò latitudinis est princi-
F pium, non quidem mathematicę, sed informatę potius latitudinis virtute mouente per locum. Motus nanque is, licet oriatur à corde prius, mox verò à posteriore parte cerebri, vel ab eius vicario, quam modò vocant nucam, per sphondylia dorsi descendens: tamen non effunditur, nec explicatur per motuum organa, nisi in latere, quod est latitudinis initium, quod dextrum est: propterea in lateribus instrumenta motus producta ab natura sunt, crura, alæ, pedes. Et ad eum quidem motum per se refer-
G tur caloris copia dextrum latus, tum etiam ob cordis ad eam partem ventriculi reuertentiam maioris. Proinde omne perfectũ animal dextrum prius profert pedem inter ambulandum. Sinistrum verò latus non refertur ad motum, nisi per accidens: trahitur enim pes sinister ad corpus sustinendũ, ne decidat. Ante verò esse dicitur profũditatis principiũ. Nam motus sensibiliũ virtutũ ab anterioribus orditur: vbi sunt sensuum organa, pertingique vsque ad pri-

ad primùm tangendi organum,quod eſt cor. Atque
ita fiet motus ab eo,quod ante,in profũdum.Siqui-
dem hæc in corporibus profunditas intelligitur, ab
anterioribus in poſteriora. At in iis, quæ inani-
ma ſunt, haſce differentias non comperimus,vt in
elementis & lapidibus. Dicimus tamen dextrum
terræ latus, quod ſit nobis à dextris,quod idem in
captandis dicimus auguriis,auſpiciíſve. Cõſimiliter
& ſtatuas,imagine quadam rerũm, hæc habere diſ-
crimina pronuntiamus. In libro de communi ani-
malium greſſu Ariſtoteles animalium vocat dimen-
ſiones,quibus diſtinguantur,quę ſex quidem nume-
rentur, quæ ſex tria conficiant paria.

Cælum an ſit animatum ex Peripateticorum doctrina. Rurſum quæ ſint in eo dextra & ſiniſtra, antica,poſtica,ſuperna,inferna: item quæ orbis longitudo. Expenduntur Virgilij loca duo. Cur cælum moueatur ab oriente in occaſum. Templa cur orientem ſpectent. Quintum corpus nec grauitatem habere,nec leuitatem. Cælum eſſe abſque materia. Cyttarus quid.

CAP. XII.

SEd quorſum hæc tam mul-
ta, támque conquiſite de a-
nimalium partibus ex Peri-
patetica ſchola? nempe vt
latius exſequamur ſuſceptã
quęſtionem ex eiuſdem de-
cretis. Neque enim tibiis
minutioribus hic ſaltem in-
ſpirabimus.Si ſit animatum
cælum,cuius materiam Dionyſius Areopagita pri-
mam vocat, id eſt optimam, puriſſimámque: tunc
dubio procul principia motuum animæ in eo con-
cedenda,ea verò ſunt,ſummũ infimum,dextrum,ſi-
niſtrum. Quum verò cælum habere animam dici-
mus,& terreſtre animal item habere animam ſu-
metur æquiuocè anima: nam quę dicitur in cęlo
anima, ſubſtantia intelligitur ſeparata, quæ non
ſit alicuius actus corporis, nec actum habeat in
corpus aliquem, niſi localis motus, quem infun-
dit. Proinde ab eminentiſſimis traditum ſcimus,
cęlum nullatenus habere animam: quando ſub-
ſtantia ſeparata rationem animæ nullam habeat:ne-
que enim eſt obligata corpori ſic, vt actio eius ſit
non libera.Sed nec Plato,quantum ex decimo legũ
colligimus,globis ita animas includit, perinde ac
corporibus humanis alligantur animæ: ſed tanti in
ſigniti poteſtate ſcribit, vt diuina contemplatione
perfrui valeant, interim iniunctum ſibi cæleſtium
orbium mouendorum obeuntes munus. Quam ob
rem Plato,Dionyſiúſque non tam ſententia diſcre-
pant,quàm verbis: quando hic angelos vocat, ani-
mas ille. Ptolemæi verò ſententia eſt, & mathema-
ticorum aliorum, Cęleſte corpus non moueri, niſi
voluntate ac nutu cauſæ primę. Veruntamen nec
ideo dextrum, ſiniſtrúmque negare in cælo debe-
mus,quod orbiculare, globoſúmque ſit,ac vnifor-
me neque enim illa figuris modò diſtinguuntur.
ſed & virtutibus. Igitur dextrum erit in cælo,vn-
de eſt motus eius: quia ſit in omni animato motus
ab dextra. Quod approbat in Timęum Platonis
Chalcidius, & in libro de communi animalium
A greſſu Ariſtoteles: Argumento, inquit,ſunt om-
nes qui ſiniſtra ſolent onera baiulare: ita enim ge-
rulus ſoluto motore, ac diſiuncto facilè moueri
poteſt: quare ſiniſtra ſe ſuſtinentes facilius vnctes
ſuperciliunt vires, quoniam dextra moueri, ſini-
ſtra moueri apta eſt: hinc onera verò partimo-
uenti,ſed mobili imponi debet. Sed ad cælum re-
deo. Etenim quum motus reuolutionis vnius
non ſit tempore infinitus: nam nec circumfe-
rentia eſt ambitus infiniti: neceſſarium eſt, in-
B ter cæli partes eſſe aliquam, vnde fiat vertiginis
exordium: omne enim, cuius vna reuolutio in-
cipit poſt aliam moueri, habet proculdubio ini-
tij locum. Omnis verò motus ordiens à parte,
& conſtitutis locis habeat oportet principium a-
liquod naturale, quod cauſa ſit, cur initium ſuma-
tur à parte illa. Hoc verò eſſe non poteſt, niſi
dextrum. Proinde eludamus, dextrum ſiniſtrúm-
que in cælo concedi neceſſario. Longitudo au-
tem orbis, cuius principia ſunt ſummum & in-
C fimum, eſt ſpatium in quo diſponuntur orbes ſe-
cundum motum diurnum ab polo in polum ſuper
axem æquinoctialis circuli. Quo modo colli-
gendum relinquitur, antarcticum polum eſſe
mundi partem ſuperiorem, arcticum verò infe-
riorem. Hæc autem ita diſtinguimus, quo ad ha-
bitabilem noſtram, quæ quarta eſt ſeptentriona-
lis hemiſphærij ſuperioris. Qua ratione caloris
fons eſt dubio procul ab meridie, & meridianis
ſtellis, immóque ea portio ſuperior rectè ſtatui-
D tur: ſicut eſſe in animalibus iam dictum eſt. Nec
tamen diſſimulandum parte hac Pythagoram phi-
loſophum nobilem putaſſe, ſeptentrionalia,ſiue a-
quilentana (vt neotericorum verbo vtamur) eſſe
mundi partem ſuperiorem: fortè quia inibi ſtellæ
viſuntur plures, & ſtellarum imagines, & pro-
inde virtus quoque eodem loco maior concipi de-
beat. Id verò refelli hoc modo poteſt. Sunt cer-
tè planetæ ſeptem, quorum virtutem ſtellæ om-
nes conſequuntur: quoniam ita demum ſe illi
E habeant ad ſtellas alias,vt ſe habet ad corpus anima,
ſeu comprobant mathematici:at planetæ ſolem ſe-
quuntur maximè, ad cuius interualla nunc directi
ſunt,nunc ſtationarij,aut retrocedentes:quandoque
etiam radiis eiuſdem occulti, rurſúmque emer-
gentes. Igitur & ſtellas omnes ſolem ſequi, a-
ſtruendum eſt. At ſol meridianę propior terræ
ſine dubio eſt, ergo & portio illa merito iudi-
cari ſuperior debet. Sed nec illud ignorandum,
F dici quandoque alio item modo ſupremum, vel
infimum in cælo ex ſtellarum curſu: nam cæli
medium in meridie vocatur ſupremum, & me-
dium in hemiſpherio inferiori vocatur infimum.
Atque ita ab metaphyſicis capi, ſciunt eruditio-
res. Hæc ſcrupuloſius paulò conſectari collibuit,
tum quia mira hominum naturę capacium ſubti-
litas arriſit plurimum tum vt interioris doctrinæ
candidatos amplius commonerem, quid aſtrui poſ-
ſit ſuper illis doctiſſimi poetæ carminibus ex libro
G Æneidos primo.

> Et iam finis erat, quum Iupiter æthere ſummo
> Deſpiciens mare velimolum, terráſque iacentes,
> Littoráque,& latos populos, ſic vertice cæli
> Conſtitit,& Libyę defixit lumina regnis.

Sed quis non videt illud quoque, quid ad ea quæ
attulit Aurelius Macrobius, auctor excellentiſſi-

mus, addi poſſit in carminum illorum expoſitione, A quæ primo Georgico leguntur.

> Hic vertex nobis ſemper ſublimis: at illum
> Sub pedibus Styx atra videt, manéſque profundi.

Platonis tamen ſententia fuiſſe videtur, in mundo ex ſe non dici ſupernum, orbicularitatis ratione, quoniam ſit hæc vndique vniformis: dici tamen in eo ſurſum deorſúmque, quo ad nos qui ſuperna nuncupamus ſupra caput ſurrecta: ediuerſo autem B inferna, quæ pedibus ſubiiciuntur. Quin & ex communi formula loquendi hiſce vtitur appellationibus Ariſtoteles, ſicuti multis placet. Nam vt ſecundo Topicorum ipſe ait, Vtendum nominibus ſecundum plures: proinde conſenſu vniuerſo, mundi ſuperna dicit ac inferna. Quæ tamen non ſolùm quo ad nos diſtingui palàm eſt, ſed (vt diximus) & naturæ vi. Vt enim in nobis dextrum diſtinguitur & ſiniſtrum, ex habitudine ad animalem motum, qui localis eſt: conſimiliter ſuperna, infernáque, ex C habitudine in mundo conſtituuntur ad ſimplicium item corporum motus, quæ mundi ſunt velut præcipua membra: proinde ſupernum ſancitur, quò feruntur leuia. Infernum, quò nutu ſuo tendunt grauia. Et leuia vtique nobiliora, quia formaliora. Non tempero mihi parte hac, quin multo riſu excipiam tyrunculi cuiuſdam vanitatem, qui patris emendationes, ac (vt ſubolet) annotamenta in ſuos in Catullum commentarios, vt ipſe ineptis videri vult, regerens, omnium ſe principem de cæli partibus D hiſce in literas aliquid prompſiſſe, leuiſſimè gloriatur: quum tamen noſtra ęditio prior multis annis illius præcurrat nugas, argumento eſſe poſſunt Catulli à nobis explicatę difficultates, quas impudentiſſimè, autore diſſimulato, plagiarius ſibi vendicat: nil aliud, quàm aliena laſciuiens plumula. Sed hic quęrat fortè aliquis, cur cęlum vertillabundum (nam & vertillantem rotam legimus apud priores) ab oriēte moueatur in occaſum, nec ediuerſo. Hic verò ſciendum, naturam quatenus fieri poteſt quod agat, nobiliſſimè ſemper ac pręſtantiſſimè agere. Quæ E quum ita ſint, nouimus equidem in animalium ratione ſuperiora inferioribus nobiliora cenſeri: ſic antica poſticis, & ſiniſtris dextra. Ergo cæli motus debuit vertiginis inde initia ducere, vbi portio eſt excellentior: & motoris primi virtus, templorum etiam argumento, quę omnia ferè exortum ſpectāt. Cælo item motus congruit præcipuè ſimplex, perpetuus, id eſt circularis & vniformis. Hic verò, vt diximus, ab loco qui in eo præſtantiſſimus eſt, inci- F pere debuit: non alius verò eſt is, quàm dexter. Hic obiter cōmonuero perpetuū reb⁹ accōmodari ſiuē tib⁹, cuius eſt modi tēpus & motus, ęternū verò ſtātibus: Gręci aidion, pro ratione vtriſque appontū. Quintum verò corpus nec grauitatem habet vllam, aut leuitatem, quando nec medio mouetur, nec ad medium: quod inde ſi abſcindatur quippiam, nec ſuperna omnino petet, vel inferna, quoniam eadem ſit partium ratio quę totius. Proinde colligendum, G corpori huic, & partibus vel ex natura, vel præter naturam motum non congruere alium, quàm orbicularem. Poſtremò id quoque norint ſtudioſi, neceſſarium videri duplex concedere dextrum. Alterum ſphæræ ſuperioris, & inferiorum alterum. Illud verò Ariſtotelicum hic attendendum magnopere, materia omni carere cęlum: quoniam ex Auerrois calculo, Materia quum ſit natura ſua informis, & proinde æquè ſe ad quamlibet habeat, & vniuerſas queat capere, à formis iugiter in formas A fluit: vnde cooritur id, vt quod materia conſtat formam quandoque amittere ſuam valeat. Cælum autem non amittere, quod illi nuſquam contraria cōperiatur qualitas, veluti motui orbiculari diuerſus nō reperitur, ſed & quia motu potitur citra digreſſionem perpetuo æquali, infatigabilique. Propterea colligi ex iis, cælum eſſe formam per ſe à materia ſeiunctam, exiſtentem. Hinc Platonicis quoque ſpiritale quiddam eſſe videtur cælum. Quid erit ergo? B circularis lux, orbiſque lucidus ſine materia: ſicuti eius oppoſitum terra ima dicitur ſine luce materia. Quod ſi inferatur, cęli partes denſiores lucis amplius profundere, præſto erunt Platonici, portiones raras aſtruentes lucere quidem vberius, ſed tenuitate nimia & luce videri minus. Reſpondebunt & Peripatetici, Aliud eſſe ex ſe, aliud ex alio coruſcare. Quippe elementa, quia aliunde fulgorem aſciſcunt, quo rariora ſunt, eo concipere facilius. Cęleſtia verò ex ſe ſplendicare: proinde quo denſiora ſunt, eo C micare largius. Sed de hoc plura mox: nam parte hac vix ſibi auctores conſtant. Interim nos ad alia non iniucundiora hinc iam digrediamur: ſi leuiculum illud ex grammatica ſuppellectile inſeruerimus ſublimem cæli partem dici Cyttarum, quanquam & eo verbo cauitates ſignentur in fauis, & quibus inſident glandes. Sed & in piceis pani, ſeu paniculę, aut nucamenta, callo ſquammatim compactili eodem cenſentur nomine. Nam in pinu ſtrobilia primum florentia, Theophraſtus cyttara nuncupat propriè D

Mundi figura. An cæleſtia nutriantur. Cardinum cæli diſtinctio, & poteſtas.

Cap. XIII.

E EXPETIT fortè aliquis, afferam hoc potiſſimum loco, quid de mundi figura ſentiendum: quando Stoici, vt auctor eſt Galenus, globoſum eſſe mundum prodidere. Quia vt ab ſcientiſſimis proditur.

> Hæc æterna manet diuiſque ſimillima forma,
> Cui neque principium eſt vſquam, nec finis in ipſa.
> Sed ſimilis toto remanet, pérque omnia par eſt.

F Alij conicę figuræ: alij etiam oui. Epicurus verò, qui dum palato quid ſit optimum, iudicat, cęli palatium (vt Ennius ait) non ſuſpexit ſatis: nil prorſum affirmat, contingere nanque omnia. Etenim globoſum eſſe, & aliis contineri figuris. Nos verò conſenſum in eo mortalium ſequamur, orbem appellantium: credamus & argumentis rerum, quibus reuincitur abundè inſcitia parum perſpectè, parúmque exploratè philoſophiæ initiatorum, quibus rectiſſimè illud extritum inſuſurraris, quandoquidem ab Syris G longè diſſitus es, [illegible], ne Syrum agas: ne planè fias, [illegible], id eſt in vnguento aſellus. Sed & ſcitè admodum in Adrianum, nec dum imperatorem, architectus Apollodorus, quum is per imperitiam de operibus diſſereret: Abi, obſecro te, ac cucurbitas depinge: nihil enim horū rectè noſti. Nam is tunc eo maximè placebat artificio. Id fortè hac parte expędiſſe pręſtiterit, An vllo modo cęleſtia nutriātur: quod

quod magnos auctores sensisse, vel hinc liquebit. Sed vt pugnã tutius indipiscamur conspiratu magno nitibundi, ab Peripateticorum coryphæo instruere aciem ordiemur: quo procliuius hostium procinctæ classes moueantur gradu, & mox territæ ac dispalatæ proterantur, veluti effusè immisso equitatu. Ergo Aristoteles, inquit, si pascitur mundus, etiam corrumpetur, verum nullo eget alimento, propterea ęternus est. Plinius verò Naturalis historiæ libro secundo: Sydera, inquit haud dubiè humore terreno pascuntur, quia orbe dimidio nõnunquam maculosa cernatur luna, nondum suppetente ad hauriendum vltra iusta vi: maculas enim non aliud esse quàm raptas terrę cum humore sordes. Et alibi, in dulcibus aquis esse alimentum lunæ prodit: sicut in marinis solis. Ab hac sententiæ vanitate non ita ferè abest Ptolemæus in [illegible] libris, quos nunc quadripartitos vocant: vbi lunam ideo humectiorem credit, quia humidus vapor à terra ad eam, syderibus aliis terræ propinquiorem, affatim conscendat. Quæ ratio Saturnum efficiat ficciorem, quod ab hisce vaporibus longius abierit, de qua re mox plura. Manilius Astronomicon primo:

Ignem flatus alit vicinis subditus astris.

Ambrosij sententiam iam antè paulò memorauimus. Cæterum cui non sit venia post M. Tullium De deorum natura libro secundo, quanquam sub aliena persona instrui disertationem, non me fallit (id est opinor) Stoica. Sunt, inquit, stellæ natura flammeæ, quocirca terræ, maris, aquarum vaporibus aluntur his, qui à sole ex agris tepefactis, & ex aquis excitantur, quibus altæ, renouatæq; ue stellę, atque omnis ęther refundat eadem, & rursum trahat in idem, nihil vt ferè intereat, aut paululum. Ex quo euenturum putant, vt ad extremum totus mũdus ignescat. Idem porrò & Naturalium sexto Seneca tradidit. Sed & Stoici reliqui, vt comprobat in libro de Iside Plutarchus. Verùm distinctè agũt, siquidem ex Porphyrij thesauris solem maris euaporationibus ali: fontium autem ac fluminum, lunam: astra verò ex terrę anathymiasi alimentum sibi adsciscere. Iam poetę omnes ferè in eam sententiam pedibus eunt. Sed quantum ex mutis (quod dicitur) magistris, compertum nobis est, ab Aegyptiis sacerdotibus opinio hæc orta primùm, mox propagata in multos est. Ab illis enim traditum, Oceani humore cælum ali, stellásque, vbi humorem conceperint, descẽdere, ac retrogradas fieri, donec humore iterum percocto, digestóque ascendant, exaltentúrque ac dirigantur. Quę sententia ne profluat longius, & serpat in plures, circumscripta reprimatur, tum rationibus, tum magni nominis auctoritatum obiicibus, atque Auicennæ in primis, apud quem in libris De cælo & mũdo legimus, nullo id pacto physicam pati rationem, siue nutrientis proprium expendas, siue connutriti: necnon crementi notionem, quod ex alimento recipit corpus dimensionibus tribus, ita vt æqualitas insit portioni cuilibet diametrorum, trium: quibus corpus metimur. nec amplius sit parte vna, quàm reliqua, siue intima sit ea, seu extima, citra vllam corporis permutationem ab propria dispositione ac figura. Si enim dicamus augescere digitum, & incidãtur diametri eius, factum reperietur augmentum parte qualibet ex æquilibrio inter duo puncta. Proinde si ratione hæc cælum augeri contenderimus, fieri nequit, id nisi omnino concipiatur, adiici quippiã.

A Id vero aut intimum aut extimum: si extra, tũc moueatur, necesse est: ac motus is vel proprius erit, vel peregrinus si proprio motu agitatio fiet, ad cęlum, vti ad locum sibi cognatum feretur: & inde colliges, esse leue: si ima petierit, graue. Quo modo necesse erit, cęlum quoque vel esse graue, vel leue: quod ipsum peripatetica non admiserit schola. Si verò attrahatur ab alio, vt ab igni, aut eiusmodi quopiam tunc profectò hæc fiet attractio, vt cælo infũdatur: sicuti ingeritur animalibus cibus vt quod B perierat, restituatur, id quod si dederis, consequens erit, cœlum esse corporale, quod eruditorum schola plurimo risu excipiet. Quod si intimum dicatur, valuti est in animali sanguis, tunc necessariò sequitur, vt digeratur nutrimentum, muteturque ex eo quod cęlo dissimile est, in id quod simile sit: quo posito, cęlo videbitur aliquid esse contrariũ, quod esse absurdum liquet. Adiiciamus aliquid ex Platonicis item scholis Plotinus in libro de cęlo sic ferè scribit, Alimoniam cęlestia non requirunt, neque C enim ex inopię nostræ affectione ad eandem libram sublimia seuocare debemus: neque animæ ratio ibi compar, nec regio, nec ibi causa vlla, ex qua infima hæc profluentia continuè nutrimentum appetunt necessariò. Absit ergo permutatio ab illis, quæ nostris corporibus dominatus ex habitu naturę deturbat. Adde gentium cõsensum, quando cęlestem locum Deo, & substantiis diuinis attribuunt omnes, veluti immortalem locum immortalibus, & diuinis rebus coaptantes, vt Dei habitatio sic intelliga- D tur in cęlo ex similitudine ac coaptatione: quoniam inter corpora reliqua cęleste corpus ad similitudinem amplius accedit spiritualium substantiarum: neque enim fieri queat, vt alia ratione cæli habitaculum Deo contribuatur: nanque corporalis loci haudquaquam indigus est. proinde colligi debet, mundi partem illam nil prorsum pati. quippe in tã numerosa annorum serie quippiam in eo commutatum, non est qui obseruarit: Suffragatur & ipsum ætheris nomen quod supremo congruit loco, ab E rotatæ vertiginis perpetuitate. Sunt porrò in cælo cardines quatuor ab mathematicis insigniter enotati: eos verò Manilij verbis exponemus potissimũ, Si commonuerimus, hosce à nonnullis angulos dici, ac cuspides cæli: nam & Gręci, centra vocant: loca verò his succedentia, epanaphoras. Igitur sic Manilius:

Vnus ab exortu cæli nascentis in orbem,
Qua primum terras æquali limite cernit,
Alter ab aduersa respondens ætheris ora.
F Tertius excelsi signat vestigia cęli,
Quo defessus equis Phœbus subsistit habenis,
Declinátque diem, mediásque examinat vndas,
Ima tenet quartus fundato nobilis orbe,
In quo principium est reditus, finísque cadendi
Syderibus.

Ex iis autem primùm statuunt, qui summum cęli culmen tenet, à quo gloria & honores profluunt, ac rerum fastigia, Proximus est qui imam tenet stationem, ab eo rerum fundamenta sunt, ac census ratio. Tertio concinnatur loco car- G dinis potestas orientalis, è quo manat horoscopi adnotatio, vitæ arbitrium, motum moderamenta. Occidentali quartum contribuunt calculum, hic autem, vti ferunt, pertinet ad rerum summas & finem laborum.

Quot sint omnino sphæræ. De Manichæis obiter, & Gnosticis, ac Agnoitis, & Chiliastis.

Recondita de Parcis tribus.

CAP. XIV.

CONSENTANEVM fortè ſtudioſi cẽſuerint, vt hic vellicatim attingamus globorum cæleſtium, ſiue orbium hiſtoriam aliquam, vt ne omnino videantur aſymboli noſtro beneficio. Iſta quidem diutius conſectari, non eſt omnino noſtri inſtituti, quo tamen pleniori obſequio demereamur bonarum literarum candidatos, quæ varia nobis lectione comperta ſunt, non grauabimur figura quadam & typo, ac breuiſſimè ſuperioribus aſſuere. In primis verò Peripatetica obſeruanda eſt ſententia. Sunt, inquit, corpora circularia plura, quia generationem eſſe, neceſſe eſt. Si eſt cælum corpus diuinum, motum eſſe illius perpetuum & circularem oportet: ſi eius talis eſt motus, neceſſe eſt terram eſſe: ſi terra eſt, ergo & ignis. ſi duo hæc conceduntur, oportebit aliqua item eſſe intermedia, quod ſi eſt, generationem eſſe, neceſſarium eſt, ſi generatio eſt, motus in cælo haberi diſsimiles oportet, ac quod conſequens eſt, mobilia plura. Proinde ſciẽdum, ſuper octauam ſphærá, quæ verius firmamentum dicatur locari cælorum globos duos ab Chriſtianis doctoribus, Strabo & Beda, & vnum quidem empyreum vocant, id eſt igneum, vel intellectualem, gloriæ contemplationi aptum, & quietum. Nominis vero rationem duci non ab ardore, ſed ab ſplendoris exuberantia potius. Quod ipſum ſyderibus ſuis, hoc eſt angelis, ſit inſigne. proinde in Iob legimus. Vbi tu eras, quum me laudarent aſtra matutina? Et hunc immobilem intelligunt, quoniam ſi moueretur, eius motus per motum apparentis corporis deprehẽderetur. Quũ verò Porphyrius diſcerneret ab dæmonibus angelos, ſtatuentes in aere dæmones, per loca empyrea angelos nõ vtique cælũ hoc intellexit, vt auctor eſt Thomas, ſed ſyderum potius globum, quem more Platonis igneum arbitrabatur, & ideò empyreum nuncupabat. Quod ideo dictum velim ne quis Porphyrij ſententiam legens apud Auguſtinum decimo Ciuitatis diuinæ, incidat in errorem. Baſilius, quod ſcitu dignum eſt, induxit empyrei cæli conſtitutionem, ne videatur ſimpliciter Deus opus ſuũ à tenebris inchoaſſe, quod Manichæi calumniantes, Deum Veteris teſtamenti, Deum tenebrarum nominãt. Sunt verò inter hæreticos Manichæi, ab Perſa quodam appellatione ducta, cui nomen Manes vel Manichæus, vt habent alij, qui duas introduxit naturas & ſubſtantias duas, bonam, & malam. At Gnoſtici itidem hæretici ab ſcientię magnitudine ita videntur nuncupati, ſicut Agnoitę ab ignorantia quod eſſe nouiſſimam horam Chriſto ignotam, opinentur. Chiliaſtas appellarunt ſe nonnulli, propter illud ex ſacra pagina, Vna dies apud Dominũ vt mille anni, & mille anni vt vna dies: hoſce milliarios interpretatur Auguſtinus. Sed ad rẽ, Orbẽ verò alterũ cryſtallinũ cenſent appellandum, atque itẽ aqueum, ex ſimilitudine quam cum elemento habeat in diaphani ratione, nomen aucupati. Poſt quem ſubſequatur firmamentum. Hinc eſt illud Hieronymi ad Oceanum: Inter cœlum & terram medium extruitur firmamentum: & iuxta Hebraici ſermonis etymologiam, cælum, id eſt ſamaim, ex aquis ſortitur vocabulum: & aquæ, quæ ſuper cælos ſunt, in laudes Dei ſeparantur: vnde & in

A Ezechiele propheta, Cryſtallum ſuper Cherubim videtur extenſum: i. eſt compactę, & denſiores aquę. Illud vero ſingulari dignum obſeruatione, ab ſanctiſſimis proditum viris: Triplicem videri lucis ſubſtantiam, & eſſe primam vtique cęli, quod firmamentum diximus, cuius beneficio &, ſingulari virtute plantis inſeratur vegetatrix potentia. Sequentem vero cryſtallini eſſe cœli, præſtantioris etiam poteſtatis, vnde ſit anima brutorum ſenſilis. Tertiam porro haberi eminentiſſimam empyrei B cæli, à qua non ſit quidem rationalis anima, cuius artificem ſolum agnoſcimus Deum, verùm animales vitaléſque ſpiritus, quibus velut præcurrentibus, intellectualis anima tanquam proprio congruoque domicilio excipitur. Ægyptiorum ſchola & Chaldæorum ſuper octauum globum nihil agnoſcit. Quorum ſita Plato item, necnon Ariſtoteles, & Hipparchus amplexi ſunt. Et, quod mirum videri poteſt, Ptolemæus quoque. Apud eum quippe ne verbum quidem vllum fieri comperies de C ſphæra nona, quam Iuniores aliqui cæleſtium rerum ſtudioſi aut deprehenderint, aut effinxerint: ſicuti item alij, occaſione hinc ſumpta, decimam commenti ſint. Hæc vero orbis noni ſententia inde potiſſimùm agnoſcitur profluxiſſe, quod eius auctores opinati ſunt, omnes qui octauam ſphęrã ad orientem ab occaſu moueri non inficientur, etiam nonam ſphæram neceſſariò admittere. Quod quum profiteatur Ptolemæus, dubioſum non ſit illis, quin hic quoque orbem eundem conced[illegible]t. Par- D menides commenticium quiddam coronæ ſimilitudine effeciſſe creditur, [illegible] appellans: continẽtem ardore lucis orbem, qui cingit cælum, quem Deum dicit. Sed non prætereamus recõditum illud parte hac, Motum, per quem eſt formæ connexio & materiæ ſpiritum quendam inter formam medium ferè ac materiam dici à quibuſdam. Quem in aplane intelligunt profuſum, & planetis ac terrenis rebus. Primum quidem Atropon nuncupant, velut citra conuerſionem: quoniam aplanem motu ſimplici ab E ortu ad occaſum moueri, coniectarunt. Secundum Clotho, id eſt, conuerſionem: quoniam planetę aduerſus aplanem ob occaſu in orientem ferantur. Tertium Lacheſin, id eſt ſortem, quia terrenis rebus dominetur caſus. Et motus quidem planetarũ euolutio, eſt motus primi: at temporalium motus, & terrenorum euolutio, eſt planetarij motus. Porrò in terrenis rebus latere quaſdam euẽtuum cauſas produnt, vti in ſemine lateat ſeges. Propterea F colliguntur item, quę in mundi anima, velut in glomo agnoſcuntur complicata, eiuſmodi explicari motu, atque extendi. Etenim ſunt arbitrati, mentẽ ſiue mundi animam, rerum in ſe exemplaria geſtare, perque motum eadem in materia explicare. Hunc autem motum eſſe in aplane, ac planetis, & terrenis rebus, quaſi fatum deſcendens, & in ſubſtantia fati explicationem. Spiritum porrò huiuſmodi per omnia propenſum, & diffuſum eſſe, naturam interpretantur: quæ dicatur omnium compli- G catio, quæ per motum ſiunt: verum motus hic, ſiue ſpiritus, à ſpiritu profluit diuino, à quo per motum ipſum mouentur cuncta.

An quæ viſuntur, ſint planè ſyderum corpora. Item an ſtellæ ſuo luceant lumine. Quid ætheris nomine intelligendum. Cur in planetis varij cernantur colores. Cur luna maculoſa.

maculoſa. Aſteriſcus quid: diacodion: aſteriace: ſyderatio. Stichiomatici qui ſint.

Cap. XV.

SVPEREST de ſtellis aliquid carptim quoque conſcribere, vt mox ad alia tranſeamus. Occurrebat autem hac parte in Phędone Platonis opinio: Non eſſe quæ videamus, ſyderum corpora, ſed radiorum quaſdam reflexiones in aere, ſimilem ſyderi ſpeciem referentes: ſicut in profundo agentes piſces videant in aquæ ſuprema facie non ſydera, ſed imagines ſyderum, (& vt ſic dicam) radioſas vmbras. Verum illud grauioris operæ ingerit ſeſe amplius, luceant ſuo ac genuino ſtellæ lumine, an ſicuti luna, id ab ſole mutuentur. Mira ſiquidem inter auctores diſceptatio eſt. Macrobius vir reconditiſſimę ſcientiæ primo Rerum naturalium, ſtellas omnes ſuo propterea lucere lumine prodidit, quod ſupra ſolem locatæ in puriſſimo ſint æthere, in quo quicquid eſt, lux naturalis ſit, & ſua. Lunam verò, quia infra ſolem ſola ſit, & caducorum iam regioni luce ſua carenti proxima, lucem, niſi deſuper poſito ſole, non habere. Denique quia mundi pars ima, terra eſt: ætheri autem ima pars, luna eſt: lunam quoque terram, ſed ætheream dixerunt. Idem ferè Cleomedes approbaſſe videtur, quum lunam ſcribat, corpus eſſe nactam cum aere permixtum, atque tenebricoſum, quia in puro æthere non verſatur, vt aſtra cætera. Ætheris autem appellatione, inquit ex Ariſtotele Apuleius, cęlum ipſum, ſtellæque, omniſque ſyderea compago intelligitur, non (vt quidam putant) quod igneus ſit, & incenſus: ſed quod curſibus rapidis ſemper rotetur. In Platonis Timæum Chalcidius: Summatem, inquit, locum ignis habet ſerenus, proximum ætherius, cuius corpus æquè ignis eſt, ſed craſſior. Nicolaus verò theologus, ab ſolis luce illuſtrari ſtellas ſcribit: & propterea ſecundo De anima, ſolem dici patrem virorum ac deorum, quoniam ab eo ſydera, quę antiqui deos putabant, ſapientiáque, & æterna cæli inquilina animalia, lucem mutuentur. Idem & Metrodorus ſenſit apud Plutarchum. Succinere videtur & Plinius, quum in laudibus ſolis, inquit, Hic ſuum lumen cæteris quoque ſyderibus fœnerat. Sed alibi ait, Supra lunam pura omnia, ac diuturnæ lucis plena. Albertus ſecundo cęli, Ariſtotelis ſententiam ſecutus, ſtellam quamlibet eiuſdem eſſe naturæ ſcribit, cuius ſit corpus, in quo eſt. Ea verò eſt, inquit, eſſentia quinta, ab quatuor ſimplicibus corporibus, hoc eſt ab quatuor diſtincta elementis. At primo Aſtronomicon Manilius:

Ignis in æthereas volucer ſe ſuſtulit auras,
Summáque complexus ſtellantis culmina cæli
Flammarum vallo naturæ mœnia fecit.

Ariſtoteles ipſe (ſi tamen Ariſtoteles eſt) de proprietatibus elementorum & planetarum, apertius perdocet, ſtellas omnes ab ſole illuminari, ſicuti lunam. Cui aſtipulatur in libris compoſitionis magnæ Ptolemæus: quin & eiuſdem interpres: ſed & Auicenna. Albertus quoque ſecundo Cæli: Cum illuſtribus, inquit, viris ſtellam quamlibet aſtruimus ab ſole illuminari: ſed aliam plenius, aliam minus

A pro naturę nobilitate: ſiquidē puriſſimas eſſe quaſdam, manifeſtum eſt: proinde lumine excepto, perfunduntur protinus ab ſuperficie ſoli aduerſa vſque ad auerſam, vt ſtellæ corpus integrum illuſtret omnino claritas, nihil ab candore degenerans intimo. Quod in Ioue viſimus, & pleriſque aliis. Ille verò ipſe candor in ruborem vergere incipit, ſicuti in Marte, ſi ab corporis nobilitate quippiam fuerit declinatum. In quibuſdam etiā palleſcit, vt in Venere. In Saturno obſcurior eſt. At in lactei circuli
B ſtellis albeſcit. Luna verò, quæ terreſtris eſt naturæ, vt docuit Ariſtoteles, non eſt adeò pura, quamobrem mutuatum ab ſole lumen non quit admodum intima penetrare, quæ ratio illius reddit maculoſam faciem. At fabuloſus ſcriptor Diodorus, in Hyperboreorum inſula lunam haud ita à terra diſtantem videri, palàm tradit, terreſtribus velut tumulis ſupercilioſam. Orbis ſubſtantiam, vt nonnullis placet, eſſe à ſtellarum & ſolis ſubſtantia diuerſam, illud eſſe argumento videtur, quoniam ſplen-
C dore ſolis non illuſtratur, vt ſtellæ. Triplex igitur ſubſtantia, orbis, ſtellarum, ſolis. Verùm parte hac prorſum abſurdè fecero, ſi nobilem Hippocratis ſententiam præteriero, cuius in libro De iudiciis, auctor mihi Albumaſar eſt, Niſi noctu ſtellarum luce aeris craſſitudo ac denſitas rareſceret, diſiecta animantia cuncta fuiſſe peritura. Illud ex grammatica fuerit ratione, ſtellam ſignare plerunque claritatem, congruentiámque, quod aſterici comprobat appellatio. Id verò eſt ſtellę ſignum, in angulis qua-
D tuor interpunctum, hoc modo ⋇ Apponi iis conſueuit, quę optimè ſe habent in carmine, quæque cuiuſdam ſtellæ imagine colluceant, quoniam appoſitè, omnia & opportunè promanent. Aſteriſcos item Græcis, ſicut codia, eſt papaueris caput: vnde inſigne medicamentum vocari diacodion cœpit, ac aſteriace. Syderationē Firmicus appellat ſyderum in genitura coaptationem, quippiam innuentem euenturum. Hæc tamen (inquit) omnia, licet à malo ſignata fuerint talis ſyderationis influxu, beneuola-
E rum ſtellarum vt plurimum teſtimoniis minuũtur. At quinto De cauſis, Theophraſtus ſyderationem ſphaleciſmum dicit. Verùm de hoc alibi plura. Cæleſtes imagines, ſiue ſigna vocant aſtrologi, [illegible] στοιχεῖα, vnde [illegible], qui cæleſti ratione imagunculas concinnant, euentu ſæpe mirabili.

An planetæ afficiantur vaporibus terræ.
F *Prius, qualis cenſeatur in literis Ptolemæus: ἐποχὴ quid. De trigono quadrato, hexagono, diametro. Hæreticus planeta.*

Cap. XVI.

G PTOLEMAEVM aſtrologorū principem, & in mathematicis ingenij eminentiſſimi, inceſſere plerique non deſinunt, tanquam parum philoſophiæ peritum, vt qui ſæpe tot admittat errata, quot ſuper re aliqua enuntiet verba. Sed nos huius rei cēſuram ad alios reiicimus: & tanquam parum liqueat controuerſia, amplius pronuntiamus. Interim placita eius viri de planetis, ſiue dici errones debent, vti Nigidio placuit, apponam. De quibus is, veluti ex elemētis cōſtent, aut elemētorū paſſio-

nibus, ac inuicem calore, vel frigore se permutent, A quia terræ quoque vaporibus afficiantur, ita scriptum reliquit: Luna, inquit, humectior est: quoniã q uum sit extima cælo, citima terris, illarum vicinia ascendentis humoris concipit copiam. Saturni sydus frigidum est in primis, siccum verò modicè: frigoris ratio est, quia sit ab sole remotius, ariditatem parit longius ab terra interuallum. Martem solis propinquitas torret, ac arescere facit. Iouem temperatum reddit hinc Saturni frigus, illinc Martis incendium, præcipuè tamen calefacere, quia Martis B & solis incumbat globis. Venus, vt luna humecta est, quod & ipsa luminis copia terræ asciscat vapores, recipit tamen ex propinquo caloris vim. Mercurius semper soli adnexus arefaciendi potestatem inde comparat, humoris autem copiam, tum ab luna, tum ab terra. Hactenus ex primo ἀποτελεσμάτων Ptolemæi. Quæ omnia, vt parum pensitate, immo per inscitiam maximam ab homine ex mandragogora (quod dicitur) consopito pronuntiata, Peripatetici exibilabunt: inter quorum decreta illud est, C Cælum ab hisce affectionibus esse penitus abiunctum. Sed nec vltra mensum stadiorum sexdecim, vapores surrigi, physica docet ratio: quo nomine altior deprehenditur luna, vt de Venere ac Mercurio taceam, tanto sublimioribus, quàm vt illuc ex terra vapores posse pertingere, cõcipiamus. Adde, quòd potètius multo in Venerem solaris aget propinquitas, quàm terrestris humectatio, tanto sequestrata interuallo, vt hac ratione nullo pacto intelligi possit humida. Illud verò nec relatu indignum, D μοῖραι dici gradus, in quibus deprehendantur planetæ in Zodiaco, cuius vnaquæque pars in triginta distribuitur gradus μοίρας vocant Græci: mox & mœra in sexaginta dirimitur portiones, quas πρῶτα dicunt λεπτὰ, id est prima minuta: deinde & minutum primum in sexaginta δεύτερα λεπτὰ, id est secunda minuta. Mœram quoque Aratus zodiaci partem accepit duodecimam. τμῆμα tamẽ inter equi instrumẽtã legisse videor alicubi. Quin & cæli statum in thematibus, positúmque syderum epochas dicunt E eruditiores. Quia verò in planetarum ratione trigonum, & quadratum nuncupat Plinius: Sciendum, Diametrum in cælo nuncupari signum, ad aliud quod fuerit septimum, quæ maligna semper radiatio est, ac minax. Trigonum est à signo, à quo initiamus signum quintum. Nam ab ariete vsque ad leonem trigonum est. Scire autem conuenit, dextrum appellari trigonum, quod ab eo signo à quo incipimus retro est, sinistrum verò, quod ante: vt puta arietis dextrum est sagittarius, sinistrum ve- F rò leo. Quadratum est, ab eo signo à quo inchoamus quod quartum fuerit signum: & in hoc dextrum intelligimus, & sinistrum, vti in trigono. Hexagona, idem sunt quod trigona, sed minoris potestatis: est autem ab eo signo, à quo sumptum initium est, tertium. Sed & in hoc dextrum concipe, ac sinistrũ: vti suprà. Triangulum recentiores triplicitatem vocant. Trigonocrator bellè à nonnullis triangulator pronuntiatur. Hæreticum planetam conditionarium intelligunt: siquidem quum Græci cælestiũ G indagatores hæresim dicunt, conditionem appellat Iulius Maternus.

Elementorum colores saporésque. Item an planeta colores habeant, vnde colligi eorum possit natura. Elementa cur dicantur, στοιχεῖα De Proteo scitu digna: item Idothea. Terra aphoratos quæ.

CAP. XVII.

ET quia cum astrorum peritis negotiari cœpimus, pergamus porrò breuibus quędam illorum scita contexere: qui in philosophos aciem dirigẽtes: coarguere illos contuntur, qui sanciant, Elementa nec coloris, neque item saporis partem habere vllam. Aquæ verò ipsi colorem attribuunt album, saporem dulcem, terræ fuscum esse colorem, amarum saporem. Quod tamen elidunt alij, dulcem intelligendum potius astruentes: quoniam si amarum contendas, ex terra nil admodum egerminaturum sit. Ignis vtique nullum confitentur esse saporem, cæterùm rubro infici colore. Aeris apud eos nullus est color, nullus item sapor, multos tamen peregrinos aduentitiósque colores excipere. In commentatione de coloribus scriptum comperias, aeris & aquæ naturam per se albam censeri: at ignem cum sole rubrum: terram quoque natura esse albam, cineris argumento, qui albet: humido exusto. Lixiuiũ tamen rubere flammæ vi ac fumi qui & aliquo modo cinerem inficit. At in planetis, etiam si exactissimi sint palati, nullos etiamnum sapores prægustando animaduertere valuerunt. Varios tamen inesse colorum modos, non diffitentur, vnde etiam natura queat indicari. In Saturno, inquiunt, præmonstrat fuscedo terrestrem proprietatem, & bili atræ congruam. Mars rubens igneę qualitatis argumentum est, & rubræ bilis testimonium dictat Venerem croceo & albo radiantem, tum calidam intelligunt tum humectam. & naturæ indicare tẽperamentum. In Ioue cõiectant modo ferè eodem. Lunam albicãtem, esse humiditatis indicium: quod verò insit nigricantis quippiam, frigoris signũ habent. Mercurij non vnam esse faciem, vt qui virorem quandoque pręferat, nunc fuscedinem, nunc aliud quid, sæpius tamen nigroris ostentare quiddã: proinde cum terrena siccitate analogum habere. Hæc dici quidem, sed præter omnem prorsus rationem, non nesciũt, paulum modò philosophia imbuti. Nam prout elementa inuicem promixta fuerint, ita colorum enascitur varietas: sed ea in cęlo esse permixtio nulla potest, propterea ibi esse colorem, planè inficiabitur Aristoteles: nisi quia lumen, color quidam est, quod tamen luminosi corporis naturam haudquaquam indicarit. Quin, si maximè ibi veros concesseris colores, ad examen syncerum in tanta spacij vastitate, non vsquequaq. sibi cõsimili, reuocari, excutique haudquaquam poterunt. Elementa verò prima fuisse in libro De philosophiæ historia Galenus scribit, vt à cælo digrediamur parum, obscuram informémque substãtiam, quam dicant nonnulli, ἄμορφον ὕλην, Entelechiam alij nuncupent, ac στέρησιν, id est priuationem. Vocantur autem à Græcis στοιχεῖα, vti interpretatur in nostris literis Ambrosius, quod inuicem conueniant, & concinant ambitu quodam, & concordiæ societatísque choro. Nam quum sit aridæ terra & frigẽtis naturæ, aquæ connectitur frigoris qualitate: aeri congruit aqua humoris ratione: sic, vt brachiis velut duobus, frigentis ac humectæ vis, altero terram, aerem altero sibi consciscat. Rursum aer inter duo compugnantia medius, aquam, ignémque, mirè vtrunque conciliat, aquis humore connexus: ignis,

igni autem calore. Porrò ignis calens, arescénsque hinc aeri, illinc terræ sese adoptat, inque naturæ illius participatum venit. Non prætereundum verò quod Ponticus scribit Heraclitus, informem rerum materiam dici poetis Proteū symbolicè, opertéq;. Nam ἤτοι πρώτιστα λέων γένετ' ἠϋγένειος, αὐτὰρ ἔπειτα δράκων καὶ πάρδαλις ἠδὲ μέγας σῦς· γίγνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον. Et leo quidem ἔμπυρον ζῶον ætherem indicat planè: terram draco, quia sit αὐτόχθων, καὶ γηγενής: arbor omnia quę ex terra augescunt. Idotheam verò Protei filiam dici, prouidentiam arbitratur [illegible]. In insula Pharo traditur fuisse Proteus, quia φάρος signat [illegible]: nam & terram [illegible], sterilem accipit Callimachus.

Planetarum potestas maior sit, an fixarum stellarum. Quæ in vtrisque nominum, & in motu diuersitatis ratio. Chaldæorum placita de planetis. Item diis consiliariis. Hesperides quæ sint. Planetæ pisces: in re militari. Sol & luna an inter planetas. De planetis quoque plura. An cælum initialis sit generationis causa.

CAP. XVIII.

STVDIOSI porrò celestium rerum, præscientiam futurorum ex natura positúque syderum pro viribus consarcinantes, dum in disquisitionem vocant quodammodo fixas stellas & planetas, non satis sibi constare animaduertuntur, nunc enim stellis non errantibus vim ascribunt cæteris eminentiorem, nunc autem ediuerso. Et plurimum quidem communem felicitatem pro nascentis modo mensuráque ab prosperiore planetarum statu contribui sanciunt: ab fixis verò ἀπλανῶν quandam [illegible], hoc est incomparabilem, & extra quàm opinetur aliquis, fortunæ benignitatem. Quę sententia vel Ptolemæo auctore comprobatur. Alij omnino planetas, vi effectúque prępotentiores ostendere conantur, tum Procli sententia, tum rationibus id euidenter monstrantibus, accedente item veterum testimonio, qui planetas [illegible] dicebant, velut quosdam mundi principes intelligerent. Quo autem discerniculo certiore ista teneant bonarum literarum studiosi: Astra, inquit secundo Cæli Aristoteles, nequeunt per se & propriis moueri motibus, aut locum mutare: sed orbi infiguntur, velut in tabula nodus. Itaque orbis motu feruntur, cui inhęrent. Hæc scribit Algazeles disertationis tertiæ ambiguitate vicesimasexta, ni erratum in numeris est, duodecies mille, ducenta vigintiduo ferè censeri. Cęterum planetas deprehensum est, diuerso ferri incessu, ac tum velocitate, tum tarditate plurimum discrepante, atque situ etiam. Quosdam nanque exortum petere, in occasum alios remeare: porrò in austrum deiici hos, in septentrionem protolli aliquos: ideóque ex motus inęqualitate nomen quoque indeptos. Ex qua item certius coniectatum, orbibus eos distinctis ferri. Fixas verò globi octaui stellas dicimus, non quod non moueantur, nam duplici saltem circumagi motu, animaduersum iunioribus est:

A quibus & globus in quo sunt, motibus rotatur, altero ab ortu in occasum, reliquo ab occasu in exortū super zodiaci polis: tantę tamen tarditatis, vix vt percipi vel annis centum queat. Nec item fixas dixeris, quod orbis modo circumferantur ambitu, nam est hoc illis commune cum planetis, quod secundo cæli (vt dixi) astruitur: sed ita dicuntur, quia eandem perpetuò seruant figuram, situm, propinquitatem, distantiam. Diuersitas planetarum in
B motu dum vel propiores nobis fiunt, vel remotiores, causa est (sicuti Philosopho complacitum est) præpotens vt varij producantur effectus, Vniformis autem & constans motus mobilis primi id agit, vt diuersitas hoc genus perpetua sit, ac vniformi pergat periodo. Ego porrò in literis inuenio, Chaldæos cęli scrutatores eximios censuisse, Planetas quandoque dici ἑρμηνεῖς, hoc est interpretes, quoniam ex aliis astris quę tum minimè errant, tum certum seruant & statutum
C meatum: sola hæc incessu proprio suóque nitentia res futuras insignitius ostendant, ac veluti deorum mentem interpretentur. Esse autem hosce, Saturnum, Martem, Venerem, Mercurium, Iouem. Mox sub horum eadem Chaldæorum obseruatio sydera constituit triginta, quos esse dicit consiliarios deos: quorum quindecim ea tueantur loca, quæ nostro continentur hemisphærio: reliqui, res simul humanas, & quæ in cælo sunt. Deos autem quibus vis principatúsque sit, duodecim numero esse dicunt,
D quorum singulis singulos attribuunt mẽses: per hos autem, quorum ex animalibus nomenclatura est, meare solem ac lunam, & quinque errantia sydera. Post zodiacum, stellas quatuor & viginti numerant ex quibus duodecim ad meridiem locatas tradunt. Et harum quæ apparent, duodecim viuis ascribunt: reliquas quę non visantur, mortuis. Has pręterea rerum vniuersarum iudices appellant. Obseruatum id quoque in Gręcorum monumentis, Ægyptios appellasse quidem zodiaci signa, βουλαίους, id est
E consiliarios deos: planetas verò ῥαβδοφόρους, veluti sceptrigeros quosdam intelligi voluerint. Vbi verò poetarum princeps, deorum cuique ab Vulcano substructam domum canit, intelligendas planetarum domos interpretantur eruditi, quas induxerint recentiores, in quibúsque illos οἰκοδεσποτεῖν, id est dominari astruant, veluti nouitio inuento ansam vetustissimus poetarum prębuerit. Illud ex doctorum calculo, præter quæ diximus adiiciendum: falsò videri errantes dici, quando errare potest nihil, quod
F in omni perpetuitate progressus conseruat & regressus, reliquósque motus constantes & ratos. Etiam si apud Hippocratem planetæ vocantur pisces, & cymatophleges saxatilibus diuersi, tanquam errones ac fluctiuagi. Dignum relatu, quod Gręci explicant interpretes, Hesperidas λιγυφώνους id est, canoras, astra signare, velut [illegible], id est vesperi visitationem facientia, ac velut nascentia. Sunt qui nocturnas horas Hesperidum nomine malint intelligere, mala verò aurea stellas i-
G psas. Dici verò λιγυφώνους, quia enharmonius sese inde promat sonus, quoniam probabile non fiat, dum agitentur, minima quidem insonaré corpora, maxima verò & præstantissima, cuius prorsum modi cęlestia sunt, tacita omnino rapi vertigine. Musicam verò indidem suauissimam edi simile veri habet ἁρμονικῶν tertio Ptolemæus. Sed & alij de quis mox paulo. Nos autem pręterit ea, quòd auditus noster eius non videatur capax. Illud porrò non habendū

est, necessariò adest item secunda. Cæleste autem corpus medio non carere, in cuius ambitu vertigine rapiatur assidua super polis duobus, palàm est: quod propter Plinij caput primum libens attexui. Sphærarum autem rotatam vertiginem, quum ambiens ac circumiectus æther motibus scindatur, diuersis, iucundum, qualémque exactior perficit musica, inenarrabili suauitate sonum ędere, interuallis iūctum imparibus, sed pro rata partium ratione distinctū, Pythagoricis & Platoni præcipuè proditum est, approbauit Boethius quoque: irrisit, cum Aristotele in Hexeamero magnus Basilius. Quod verò de terra multum, ac diu, facta nobis verba sunt, ad rem forsan & illud spectarit, vbi terram mouisse foret nunciatum, Græcis fuisse antiquissimi moris, conclamare vasa, ceu ingruens malum inde coniectantibus.

Dignitas cæli ex historia, item ex physicis rationibus. In cælo esse Trinitatis mysterium. Cur dicatur οὐρανός. Si staret cælum, nihil moueretur. Si calor cælestis deficiat, nullibi erit calor vel frigus. Creatis omnibus inesse Trinitatis vestigium.

CAP. XX.

CÆLI dignitatem eximiam, vel inenarrabilem potiùs, contemplanti mihi subit quandoque: quod de Arabibus scriptum reliquit Arrianus, coli ab illis duos modo Deos, cęlum & Liberum patrem: ac cælum quidem, quia continetur, & syderum collucentibus oculis præcellenter contextum, solem pręferat vtilitatis immensæ auctorem incomparabilem. Neque item excidit quod de Anaxagora philosopho proditum scimus, qui interrogatus, Cur nam se natum arbitraretur: respondit, Cæli ac solis videndi causa. Quam quidem vocem ab philosophis summa exceptam admiratione, risu prosequitur Lactantius, putans, nesciētem quid respōderet, in hęc prorupisse. Ego verò, ni me quidem secretius fallit, facilè contenderim non temere id omnino effusum: sed vt ab sapientię studioso, pēsiculatè admodum & excusse. Nam qui exactius pensitarit rem totam, comperiet liquidò, cælestem claritatem adeo præcellere naturæ quadam præsigni maiestate, vt in perenni ac vitali luce illa augustissimum diuinitatis mysterium sit facile deprehensurus. Siquidem vertiginosus ille motus ampliorem nobis indicat potestatem, lux niditissima sapientiam, calor suauissimus amorem. Quibus ab principe rerum Deo mouentur, illustrantur, perficiuntur omnia atque seruantur, primo inquam, inter separatas atq; spiritales formas, sicut inter corpora longe clarissimo cælum principatu censetur. Extra hæc, qui plura in clarissimo putat globo requirēda, is planè quę sit corporeæ naturę perfectio, parum perspexisse deprehenditur. Quicquid alia partiario ac diuisim possident, in vnum id est amplissimè congestum. Sine hoc ne inferius generabitur quippiam, nec genitum suas exercebit operationes. Et quidem sicuti intimus, & vitalis noster calor corpora confouet ac seruat, eiúsque fomento quæ agunt in nos, non frustra agunt: ita si non adsit cælestis ille calor, corporum virtus omnis, præser-

A timque ille ipse tam vitalis támque familiaris nobis calor, profligatus depereat necesse est. Cælum vtique naturale corpus est, omnium corporum naturalium perfectissimum. Corpus naturale tam motus, quàm sensilis qualitas consequuntur: perfectissimo igitur corporum naturalium perfectissimus quoque motus, & sensilium perfectissima congruunt. Nullus motus perfectior orbiculari; nulla qualitas sensu perceptibilis luce perfectior: quare hæc cælestis corporis propria sint, necesse B est. Quoniam verò perfectissimum corpus est, comparem quoque locum, idest supremum habere ex rerum dignitate consequens fuit. Propterea Apuleius cum Chalcidio dici ὅρον Græce interpretatur, quia sit altitudinis finis. & vti in Deorum natura scribit Phurnutus, [illegible]: aut ab [illegible], quod est [illegible], quia cuncta seruet custodiátque. In libro De mundo scribit Aristoteles, siue is fuerit Theophrastus, Vranon dici quoniam supra ὄρη, idest montes, existat. Etiam C si in Hexaemero Ambrosius sic appellatum opinetur, quia sit vsui peruius: Scitum illud Aristotelis est ex libro octauo auscultationis physicæ, Motum primi cæli vitam esse omnibus, quandoquidem euidentissima est & communis operatio vitæ intimus motus. Cessante autem cælo, nec cætera mouebuntur. Sicut in minore item mundo, si cesset motus cordis, omnes animalis motus perire necesse est. Nec lapis itaque deorsum moueretur, neque ascenderet ignis, quod mirum vtique est, sed verum rationibus ostenditur, si motus quiesceret pri- D mus. Est autem quod primum in vno quoque genere, causa reliquorum: quæ sub ea continentur serie, licet non omnia eandem causæ habeant rationem. Porrò quod de motu astruimus, patet in caloris item ratione. Nam si cælestis intereat calor, nec ab frigore proflueret frigiditas, nec ab caliditate calor. Siquidem non est frigori contrarius calor ille sydereus, sicuti calor igneus: sed omnes continet elementares qualitates eminentia simplici, sicut E lux omnes colores. Quæ vniuersa disertissimè colligit Picus Mirandula, vir omnifariam doctissimus. Verùm quia de Trinitatis vestigio in cælestibus facta mentio est, amplius sciendum, quod equidem memoratu non indignum est. In omnibus creatis extare trinitatis vestigium, quod sexto De trinitate comprobat Augustinus. Quippe in vnoquoque est, quod ad diuinas referri personas, ceu ad causam, necesse est. Inest siquidem substantia, necnon forma speciésque, item ordo. Et patrem vtique F indicat substantia: verbum autem forma, vt quæ ex artificis conceptione proueniat: spiritum item sanctum nobis ordo præfert, quoniam amor est, ac ordo effectus ad aliud quippiam ex creantis profluit voluntate. Ad hæc porrò tria reuocantur illa, numerus, mensura, & pondus: de quis mentio fit Sapientiæ vndecimo. Nanque substantiam indicat mensura, speciem numerus, ordinem denique pondus. Hęc item ab Augustino significantur in libro G Quæstionum octogintatrium, vbi ait: Quod constat: quod discernitur, quod congruit: constat enim aliquid per substantiam, per formam discernitur, congruit per ordinem.

Mundi colores tres. An sint in cælo colores ex Peripatetica schola. An item calor. In quo à

signorum parte cõtingant dierum mutationes. Astra vnde dicantur. Cælum quot modis dicatur.

CAP. XXI.

SVNT ex Platonicis non ignorabiles, qui tres esse vniuersales præcipuósque mundi colores arbitrentur, viridem, aureum, saphyridem, aureum, saphyrinum, tribus cæli Gratiis dedicatos. Et viridem vtique Veneris esse volunt, atque item lunæ, aureum solis, ab Ioue tamen, Veneréque non alienum: saphyrinum verò Ioui maximè accommodatum prædicant, cui & saphyrus dicatur consecratus. Hinc formulam mundi compingentibus præcipiunt, expedire ad Gratiarum cælestium munera capessenda tris potissimum hos contueri colores frequentissime. Atque saphyrinum quidem mundi sphæris inserere: aurea verò sphæris ad ipsam cæli similitudinem addere sydera. Ipsam porrò Vestam siue Cererem, id est terram viridi prorsum excolere indumento. Quanquam in planetarum mentione paulo antè, non esse in cœlestibus colorem vllum astruere, visi abunde sumus, nec grauabimur Peripateticorum fusius hic argumenta explicare, ne quis ipsum húc, cuius modo commeminimus, oculis deceptus saphyrinum esse cęli putet colorem, quamuis [illegible] Græcis vocare mos sit, quæ cælesti colore tincta consuimus. Cælum igitur, inquiunt coloratum non est, quia consurgat ex elementorum qualitatibus color. Cælum autem nec elementum est, neque item ex elementis compactum: non elementũ quidem, quoniam sit elementi proprium, habere in se contrarietatem, agereque in contrarium: si ei cõiungatur, id ipsum corrumpendo, si peruincat, speciem quoque suam in materia generando. Proinde, si cælum esset elementum: quum elementa omnia se ad cælum habeant, sicuti ad vniuersam terræ molem punctus: diu iam deperiissent vniuersa, essentque omnia cælum, quod non fit. Itidem non esse ex elementis cõcinnatum, asseueramus, inquiunt. Nam quod huiusmodi est, minus est suis elementis, ex quibus consurgit, connectiturque. At maius est elementis omnibus cælum igitur non ex elementis. Argumentantur item ratione motus, qui in elementis rectus est. Nam vel ad imum feruntur, vel euolant hinc ad superna, Sed cælum eiusmodi motum nescit: verũ conuertitur assiduè in ambitũ. igitur cõsecutio manifesta. Addũt porrò illud quoque, nõ esse ibi elemẽtarias qualitates, caliditatem, frigiditatem, siccitatẽ, humectãdi vim, & propterea nõ cõsenescere. Quod si dicat aliquis, solẽ dici vtique calidũ, & lunã humectam, Saturnum frigidum, respondent, ex effectibus prodiisse nomenclaturam hanc. Quamobrem Aristotelem scribere in libro De elementorum proprietatibus: vbi planetæ coierint piscium signum, contingere mox, vt aquis diluantur omnia. Quod si in geminis fiat coitus ignis futuram vniuersi conflagrationem. Sed iis addunt patrum nostrorum scita diuinæ voluntatis iudicium: quod tam fallere, quàm falli nescit. Quod verò ad calorem attinet, vt de aliis interim taceam, non o-

A mnes idem sentiunt. Platonici cęlum esse igneum fatentur omnes, & lucere quidem propriè, sed & consecutione quadam calere, sed non vrere. Calor certè lucis proprietas quædam videtur, sicuti est lux cæli qualitas propria. Cæterum super hac re fusius alibi. At prius quàm inde digrediamur, illa velut corollaria adiecero, Miram fuisse veteribus varietatem, in quibus signorum partibus contingant dierum mutationes. Hanc verò M. Manilij carminibus exprimemus, potissimum ex Astronomi-
B con tertio.

> Has quidam vires in octaua parte reponunt:
> Sunt quibus esse placet decimas: nec defuit auctor.
> Qui primæ momenta daret, frenósque dierum.

Cœlum ex poetis nonnulli Acmonis, id est [illegible] filium tradidere: circumulatę virginis [illegible] innuentes vel quia sit corruptionis nescium. Nam functos fato [illegible] pronuntiamus. Astra verò ex
C stationis ac motus assiduitate dici coniectant, velut [illegible]. Proditum quoque à memorabilibus est auctoribus, Multos persuasum habere, longo ęui situ cęli qualitatem mutari & statum. Quin credidit Hipparchus quoque futurum quandoque, vt mundi cardines emouerentur loco. Quod inter nostros approbauerat agricolationis auctor Saserna, & ab Columella relatum scio: Cælum denique vno modo substantiam dicimus extremæ circulationis, aut naturale corpus,
D quod in extrema est totius circumferẽtia, & in quo diuina omnia locata credimus. Alio modo dicitur cælum extremę circumferentiæ continuum corpus, in quo sol & luna, hæc nanque in cælo esse prędicamus. Tertio modo vocatur cælum, ab circumferentia extrema contentum corpus: propterea vbi vnum esse cęlum pronunciatur, de mundo intelligendum.

E *Regio apud Platonem terrestri paradiso assimilis. Item vbi sit paradisus is. Paradisus quid. Arriani historia ad id mirabiliter faciens. De habitatione sub aequinoctiali. Item an ibi sit mare. Antiscij qui. De hemisphęriis duobus non integrata. Item de Olympi vertice.*

Cap. XXII.

F

MVNDI rationes quidem omnes, quas lectione varia auspicati sumus, in vnum hunc locum, veluti in molem vnam corporis congerere, non fuit consilij, neque item operis instituti, in quo congestitiam quandam rerum dignarum cum
G syluam pollicemur, potiùs quàm naturę ordinem Ita subnotantur omnia ferè, veluti inter legendum sese obtulere, nisi quatenus libro hoc, qui omnium prodibit primus, & deinceps aliquandiu, delectum quendam habuimus, vt si auspicio prosperiore reliqua impetu quondam miscello consequerentur. In quibus pleraque recognoscentur hunc ipsum spectantia locum. Interim igitur sese mihi Plato sua illa

Digitiz

ſua illa philoſophi, aut theologi potius maieſtate venerabili, atque aurem percellens: in Phædone ſuo ait, ſe quiddam mandaſſe literis, quod huic loco congruat vel maximè. Eſſe videlicet terrarum regionem quandam prominentem, adeò vt imbres neſciat, neque item flaminum vllos perſentiat impetus. Summæ præſigniſque ſit aëris temperies, proindéque inibi perfectiſſima quæque vberius enaſcantur, nec deſit exactiſſimum genus hominum, quorum æuum ſit longe noſtro diuturnius. Eorum corpora ſunt qui opinentur, ex æthere plurimum compacta: & aëris, aquæ, & terræ vtique habere minimum, nec non compari fructuum modò veſci, atque aliàs adeò vti more Peliæ velut recocti, iuuenili gaudeant flore perpetuò. Hæc eo ſcripſi libentius, quòd non ita magnam cum deliciarum horto in ſanctis literis celebrato diuerſitatem habent; vt intelligamus vere dici, ac prædicari, Platonem demutatis paucis fore Chriſtianum. Sed occurrit hac parte aliud, nec minus admiratione dignum. Legimus Geneſeos caput tertium, in quo excuſſo Adam ab deliciis ob peccati atrocitatem ſcribit Moyſes, collocatum à Deo ante paradiſum voluptatis Cherubin, & flammeum gladium atque verſatilem ad cuſtodiendam viam ligni vitæ. Vbi aſtruit interpres, eſſe qui opinentur, paradiſum hunc videri ſub æquinoctiali circulo ſitum, abs quo decuſſari cælum, ac terram nouimus: proindéque flammei gladij nomine zonam reddi torridam, quæ propter ſolis conuerſiones verſatilis nuncupetur. Quæ verò ad hoc maximè pertinentia, aut certè mira, & relatu digna in primis, obſeruauimus, ab nullo (quod equidem ſciam) antehac animaduerſa, pergam in literas promere: vt ſi nil aliud, vtique ſint poſt difficultates auocamenta, quibus laſceſcens forſan lectoris animus relaxetur molliatúrque. Arrianus inter Græcos hiſtoricos tantæ eſt in ſcribendo integritatis, vt φιλαληθὴς, id eſt veritatis conſectator, ſtudioſúſque ſit vulgò cognominatus, atque ita etiamnum honeſtetur in libris. Hic in parte poſtrema Indici commentarij, veluti ipſe quoque Moyſi ſuccineret, ita ſcribit: Hanno Carthaginienſis prouectus claſſe ab columnis Herculeis in Oceanum, relicta ad læuam Libya, diebus triginta enauigauit occidua petens, mox vbi in meridiem diuertiſſet, plurima ſeſe illi obiecere impedimenta, nam præter ardores feruidi ſyderis, vt in peruſta regione mundi, aqua potabili deficiebatur: audiebatur porrò creber de cælo fragor, interim late promicantia in ſublimi fulgura oculos perſtringebant: viſebanturque veluti flammarum riui è cælo præcipitantes, quanquam Cyrene ad extrema Libyæ in tanta camporum vaſtitate herbis nuda non ſit, neque item aquarum inops. Quid, quod Auicenna tanquam Platonem, Moyſémque interpretaretur, primo canonis in craſeon, id eſt temperaturarũ ratione, temperatiorem ſub æquinoctiali, commodioremque eſſe ſcribit habitationem, quàm ſit vſquam terrarum. Quod Eratoſthenem quoque,

A & Polybium ſenſiſſe, Straboni credimus. Nec ignoro tamen quæ ſit in ea re inter doctiſſimos diſceptatio. Et Damaſcenus ſcribit in paradiſo fuiſſe regionem diuinam & prorſus eo dignam, qui Dei opificis geſtaret imaginem. Illud animaduertendum quod & Thomas adnotauit, & Conciliator non omiſit differentia ſexageſima ſeptima. Quoſdam tradidiſſe, Paradiſum hunc videri ſitum in oriente, quę portio mundi nobilior eſt, quia dextra ſicuti ſecundo Cœli comprobat Ariſtoteles. Sed eum tamen B locum itidem ſub æquinoctiali Conciliator intelligit. Et rei ambiguitatem retegit in primis idem beatus Thomas articuli ſecundi in fine quæſtionis eiuſdem. Quicquid autem ſit, credendum (inquit) paradiſum in loco conſtitutum temperatiſſimo, ſiue is ſub æquinoctiali ſit ſeu alibi. Quid, quod in libro Hebraicarum traditionum in Geneſim ſcribit Hieronymus, Prius quàm cælum & terram faceret Deus, paradiſum ante condidiſſe. Nam in Hebræo legitur, Plantauerat autem Deus paradiſum in Eden C à principio: ſignat verò Eden delicias. Pro eo Symmachus tranſtulit paradiſum florentem. παράδεισον Græci hortum intelligunt: ſed primo ἐν ἀναβάσει Xenophon, propè Celænas Cyri fuiſſe regiam ſcribit, & agreſtibus feris differtum paradiſum. Obiter illud hac in parte ſubnotarim, ab erudito (quod aiunt) puluere non ita diſparatum, Macrobium ſecundo Naturalium, Oceani legitimum, veriorémque alueum ſub peruſta collocaſſe, abs quo profluentes ſinus, qui ambitu ſuæ flexionis orizontem D imitentur, omnem ait terram quadrifidam diuidere, & habitationes ſingulas efficere inſulas: ac propterea Ciceronem ſcripſiſſe, Omnem quæ incolatur à nobis terram, eſſe paruam quandam inſulam. Quod ipſum Eratoſthenes, Polybius, & Strabo quoq. approbaſſe videntur. Sed hos Ptolemæi ratio refellit, & meminit Conciliator. Quod de ſublimi terrarum parte pluuiis inconcuſſa ſcribit Plato, id ipſum & de Olympi vertice antiquioribus proditum, & reperit Euſtathius. Sed liquidius in E Odyſſea Homerus quoque, etiam ſi recentiorum obſeruatio ſecus deprehendiſſe videtur, eluſa veterum ingeniorum ſedulitate in penſitandis naturæ arcanis, & (quod dicitur) cornicum oculis confoſſis. Apud Meroem Æthiopiæ partem, æquinoctiali proximam circulo illud dicitur, euenire vt per nonaginta dies vmbræ noſtræ in contrarium cadant, vnde Antiſcios eius incolas tractus nuncupant. Nec illud ignorandum, ab rerum peritis duo ſtatui hemiſphæria, ab æquinoctiali, vnum ad Septentrionem, F ab eodem æquinoctiali, alterum in meridiem. Quorum permeet quidem vtrunque ſol, verum diſpari ratione, etiam ſi ſectionis vtriuſque ſignorum haut diſſultet numerus: nam ſolſtitiale obit diebus centum octogintaquinque, adnexo diei noctiſque quadrante: quod verò brumale eſt, centum modò & octoginta diebus abſoluitur. Quod eo fieri argumento peruincitur, quoniam orbi ſolis eccentron ſtatuunt terram cæleſtium non incurioſi.

CAMILLI RHIDERII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS

LODOVICI CÆLII PATRVI AD REVERENDIſſimum Epiſcopum Philippum Rouerellam, Præfatio ſecunda.

SOlebant qui apud antiquiſſimos Parthorum reges gratiorem gratiam aucupabantur, non niſi aliquo ſuffulti munere, eorum atria ſpatiari, rem quidem etſi Barbaricæ initiaturæ, ad noſtrorum tamen temporum præſentiam non illaudabiliter delapſam: vt quæ de ſelectiori benignioris frontis animo, ſubmiſſa interioris ſuæ mentis deiectione, vadimonium aucuparetur: quo ductus impulſu, ad te, reuerendiſſime præſul, acceſſurus, diu multumque dubitaui, quo præuio munuſculo te veneratus obſeruarem: qua defatigatus mentis ambitione varia peragratus, in Lodouici Cælij mihi olim patrui meritiſſimi laborioſiſſimas Antiquarum lectionum lucubrationes incidi, opus etſi ab ipſo antea æditum, nouiſſimè tamen ab ipſo tanta caſtigatione elimatum, tantiſque additionibus ſuffultum, vt non quidem doctius elaboratum, aut elimatius expolitum, ſed altius reformatum noui operis nomenclaturam adipiſci meritò cenſeatur. Quod cum pluribus ipſe iam impartiendum deſtinaſſet, mortiſque ſæuæ præuentus ſæuitie, ſua fruſtratus opinione, aliquas eius portiunculas gratioris patroni tutelæ fruſtratas reliquerit: earum vnicuique patrocinium deſtinandum mihi iniunctum cognoſcens, tibi eiuſdem operis libellum hunc ordine quidem, expolitione autem primum dicandum decreui. Quod iure quidem, non minùs quàm debito, faciendum mihi viſum fuit, vt qui ampliſſimam Rouerellam familiam, tot, tantiſque magni culminis decoratam inſignibus tanto affectus vinculo obſeruatam habuerim, vt in ipſius famulitium aſcriptione mirè oblectatus congaudeam, eóque maximè quod nobiliſſimi tui fratris, viri non minus ingenij ſolertia, quàm doctiſſimę eruditionis cultura expolitiſſimi, magnis in me collatis meritis talis euaſerim, vt de tanta familia præconia promulgare pro virili ſemper tenear. Eóque magis, quò mutuæ inter nos dilectionis talem nouerim obſeruantiam, vt mei in te ſolo affectus nutu gratiorem eius intúitus benignitatem mihi ſatis videar vendicare. Hoc igitur ad te deſtinatum munuſculum, hilariori quàm eius tenuior exigat genitura, alacri illa tua ingenij promptitudine, mentis perſpicacia, animi magnitudine, eo gratius accipies quo libentius ad te id deſtinatum adſcribo, méque magnificæ tuę familiæ perpetuò affectum æquis reſpicere oculis non dedignaberis. Vale.

LVDO-

Digitized by Google

LVDOVICI CAELIJ RHODIGINI ANTIQVARVM LECTIONVM

LIBER VNVS QVI SECVNDVS.

Simulacra duo nobis eſſe propoſita, mundum, & Chriſtum. Mundum eſſe tanquam rempublicam & Dei templum. Angelos à Deo præfectos humanis rebus. Qui mox euaſerint dæmones, & immundi ſpiritus. Angelorum numerus. Platonis & Ariſtotelis ad id ſententia.

Cap. I.

CÆTERVM ne quis noſtra hęc putet, veluti hirūdinum muſea, & Archytæ crepitaculum, ſi diutius iis immoremur, re in immenſum quodāmodo receſura palæſtra vtemur ea, quam nobis præſcripſimus in hoc velut præfloramento, ac mox huic parti coronidem impingemus, ſi prius in hac mundi hiſtoria, quæ Chriſtiana veritas obſeruarit, contexuerimus. Duo ſcilicet fuiſſe propoſita mortalibus ſimulacra, quibus ad inuiſibilia mire prorſum ſurrigeremur, attolleremúrque: vnum quidem naturæ, alterum vero gratiæ. Et naturę quidem ſimulacrum, eſſe mundi huius ſpeciem at gratiæ, humanitatē verbi. In vtroque præmonſtrari vtique deum, ſed non intelligi in vtroque. Siquidem natura ſpecie vtique ſua, velut digito pręferebat artificem, ſed contemplantium oculos illuminare non poterat. At præpotentis & inenarrabilis ſaluatoris humanitas, lux vnica, vera, bona, de vnico, vero, bono manans lumine, medicina fuit, vt cæci lumen reciperent, & doctrina quoque vt videntes agnoſcerent veritatem. Hęc ſingularis profecto eſt mundi excellentia, hoc pręconiū eximium, quod & veterū ſcientiſſimi non omnino videntur ignoraſſe, quando etiam Senecam ſcimus nono epiſtolarum ad Lucilium dixiſſe Mundum ſapientis eſſe rempublicam. Quamobrem non videri illum extra rempublicam, etiam ſi receſſerit, immo fortaſſe, vnum ſi reliquerit angulum, in maiora atque ampliora tranſiturum, ac cælo impoſitum tunc demum intellecturum, quum ſellam aut tribunal aſcenderet, quàm humili ſederet loco. Nunquàm, inquit, plus agit ſapiens, quàm vbi in conſpectum eius diuina humanáque venerunt. Idem alibi, ingens dei templum mundum vocat. Idipſum & M. Tullius facit, quod interpretatus vir doctiſſimus, Bene, inquit, vniuerſus mundus Dei templum vocatur propter illos qui exiſtimant nil aliud eſſe Deum, niſi cælum ipſum & cæleſtia iſta quæ cernimus. Ideo vt ſummi omnipotētiam Dei oſtenderet, poſſe vix intelligi, nunquam videri: quicquid humano ſubiicitur aſpectui, templum eius vocauit, qui ſola mente concipitur, vt qui hæc veneratur vt templa, cultum tamen maximum debeat conditori: ſciátque quiſquis in vſum templi huius inducitur, ritu ſibi viuendum ſacerdotis. Scribunt porrò theologorum

A nonnulli, Ab initio Deum quum feciſſet mundum, prepoſuiſſe illi quaſdam cæleſtium virtutum poteſtates, quibus regeretur ac diſpēſaretur mortalium genus. Quod etiā indicare videtur Moyſes in Deuteronomij cantico, vbi legimus: Quum diuideret excelſus gētes, ſtatuit earū terminos ſecūdū numerū angelorū Dei. Sed horum nonnulli, ſicut & ipſe, qui princeps appellatus eſt mundi, datam ſibi à Deo poteſtatem, nō iis quibus acceperant legibus temperarunt nec humanum genus diuinis obedire, ſed

B ſuis parere præuaricationibus docuerunt, vnde aduerſum nos peccatorum chirographa compoſita: nam, vt Propheta teſtatur, peccatis noſtris vænundati ſumus, ſiquidem animæ ſuæ pretium capit vnuſquiſque, vbi voluptatum titillationes expleuerit. Hoſce verò tum immundos ſpiritus, tum Chriſtianis deteſtando nomine, dæmonas nuncupamus. De quibus lucubratione ſequenti in medium propromere pergemus, quæ de iis veterum ingenia prodidere, additis & noſtrorum placitis, vt ſeſe o-

C ſtentarit occaſio. Sed interim illud minus hic prætereundum, Angelorum numeroſam videri à Deo ſeriem productam: quia Danielis ſeptimo ita dicatur, Milia milium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei. Verum hic amplius attendendū, In angelis non dici numerum, vt eſt diſcreta quantitas, ex continui diuiſione producta, ſed ex formarum diſtinctione potius, quando inter tranſcendētia cenſetur multitudo. Sed enim & parte cum antiquioribus aliquandiu confabulari, haud operæ fue-

D rit vacantis. Subſtantias quidem ſeparatas cenſuit Plato, eſſe rerum ſenſibilium ſpecies, velut ſi naturam concipias humanam eſſe diſparatam. Quo poſito, conſequens eſt, ſubſtantias vtique ſeparatas rerum ſenſibilium aſſequi numerum. Id quod Ariſtoteli improbabile fit, quoniam ſit materia de ſenſibilium ſpecierum, vt ſic interim loquar, ratione. Proinde non poſſe ſubſtantias ſeparatas cenſeri ſenſibilium exemplares ſpecies, verum eſſe eminentioris cuiuſdam naturæ. Idem tamen Ariſtoteles, na-

E turas haſce perfectiores ordinem ſtatuit ſenſibiliū reſpicere, mouentis ratione, ac finis. Propterea ex numero motuum primorum ſubſtantias coaptat ſeparatas. Quod noſtrorum patrum decretis, & veritati incōcuſſæ fidei diſſentaneū ſancimus omnino.

Dæmonis nomen fuiſſe veteribus honeſtum, nobis non ita. Cur Ariſtoteles dicatur dæmonios, & Plato diuinus. Qui à veteribus dæmonij dicantur.

F

Cap. II.

DÆMONIS nomen in Chriſtiana religione odioſum ſanè, infeſtúmque eſt, non ita veteribus: quippe quod poſtea patebit amplius, eiuſmodi nomenclatura

Digitized by Google

deus quandoque ſignificatur, & pro admirabili & immenſo dæmonium vſurpat Græcorum natio: ſed quibuſdam quoque, vt Ariſtoteli, adhæſit dęmonij cognomentum: nam quod non inſuper habendum vtique eſt, Platonem ſingulari ſapientia philoſophum omnibus ferè calculis ab veterum ſcientiſſimis ita approbatum, ſummiſque elatum præconiis legimus, vt diuinum virum appellare non deſinant, preſertim in ea philoſophiæ parte, quæ diuinorum rationes complectitur. In qua & operæ multũ, nec olei minus ab eo impenſum, compertius eſt quàm vt demonſtrari res debeat. Quin in iis quæ ad naturę modum ſpectant, plures quoque in eius ſententia procliuius feruntur, quàm Ariſtotelis. Et vt arbitrij honorarij, quanquam noſtrum non ſit onus, vice fũgamur, Omnino in philoſophia prima, & in iis quę mathematicas requirunt demonſtrationes: in oratoria item facultate, ac in morum diſciplina pleriq; omnes veluti omnium principem ſuſcipiunt Platonem, venerantúrque, etiam ſi flumen orationis aureũ fudi ab Ariſtotele, auctor M. Tullius eſt. Proinde inſtitutum, vt ab vtriuſpue conſectatoribus diuini ſymbolum Platoni, dęmonij verò Ariſtoteli affigeretur: ceu innuerent opere, tãto Platonem videri Ariſtotele præſtantiorem, quanto naturalibus diuina cenſentur auguſtiora, amplioráque. Vt prætereã quod Græci ſcribũt, & repetit Seneca, Athenis raptim Ariſtotelem profugiſſe, veritum ne impietatis nomine in vincula cõiectus vltimo afficeretur ſupplicio. Appellationis autem ratio profluxiſſe videtur inde, quod naturalium ſcientiam in primis cõplexus Ariſtoteles eſt, quorum ratio ſublunari ferè continetur mũdo, qua in parte (ſicuti mox liquebit) dæmonibus pręſcripta putabant loca. Plato verò altius ſeſe ſurrigens intelligibilium contemplationi addictus comparem vitæ, morúmque normam eximia integritate conſecutus eſt: ſpretiſque quę cęteri vſque ad inſaniam demirantur, quod in nobis diuinum eſt, ad id diuinum, quod ſolum veréque eſt, redigere omnibus (vt dicitur) remis veliſque adnitebatur. Hinc diuini cognomentum longe clariſſimum, vulgò celebratum illuxit. Auctor allegoriarũ Heſiodi Ariſtotelem nuncupat [illegible]. Plutarchus tamen in libro De liberorum inſtitutione, Platonẽ quoque dixit [illegible]: ſed in artibus item Dionyſius Homerum [illegible] appellare ſibi permiſit. Adnotatum ab rhetore ſcientiſſimo, dæmonium à diuino apud oratores differre nihil; ſed dici [illegible], ſicut Olynthiaca ſecunda apud Demoſthenẽ. Sciendum verò, dæmonij appellationem [illegible], id eſt capi nunc in bonum, nunc in malum, pręcipuè apud Homerum, abs quo reges dici dæmonios nouimus, velut eudæmonas. Plebeios item, priuatóſque: ſed vt [illegible], infelicéſque quoniam mediæ poteſtatis ſint dæmon, & fortuna. Sed iam de dęmonibus plura.

Rationalis naturæ gradus eſſe tres, deorum, dæmonum, hominum. Dæmones cur. Item eoſdem dici Lares, ac Genios. Dæmonum deſcriptio. Qui Medioxumi, Patellarij, Semones: Heroes, Manes, Pluto Sumanus, Sangus, Popi, Diopi. Stenopos, Stenoparcha. An angeli omnes ſint ſpeciei vnius. De Dionyſio Areopagita carptim.

Cap. III.

Illvd verò in primis teſtatum volumus, in negotiatione (vt ſic dicam) iſta Platonem ipſum Platonicóſque plures nos eſſe amplexuros, quoniam inter cæteros hi maxima curæ idagine dęmonum rationem ſcrutati ſunt, non diſcluſis tamen, aut reiectis, quæ apud alios comperta legendi appetentiam conciliare, aut laceſcentem ſtomachum excitare ac reficere poterũt. Igitur Platonem animaduerto rationalis naturæ gradus feciſſe tres, non dignitatis tantum maieſtate inter punctos abiunctóſque, ſed etiam locorum intercapedine. Ergo immortalibus diis ſummatem attribuit ſedem, id eſt cæleſtem. Sed horum alios dici, & eſſe intelligibiles, ab omni materiæ contubernio ſemotos: quorum parens princépſque is ſit, quem rerum conditorem opificémque veneramur, maieſtatis amplitudine vltramundana, ſanctum & humano ſermone inenarrabilem, ac ne mente quidem facile apprehẽſibilem. Quiſquis eſt is, aut quantuſcunque, vnus eſt: verus, bonus: veritas vna, bona; bonitas vna, vera. Cęteri non tam dij, quàm miniſtri. Viſibiles deos intelligit cæleſtia corpora. Atque hic gradus vtique vnus, qui & primus. Imum verò tenet, numiſma pręcelſę diuinitatis eximium, homo. Cuius eminentiſſimam naturam, cęlitibus ferè comparem paulo poſt latius explicare ingrediemur. Medium verò inter hoſce extremos gradum, ab lunę colliminio ad nos vſque expanſum iam habent, quos ab ſcientię magnitudine priſci dæmonas vocarunt. Sed M. Tullius Lares, etiam ſi in eo ſatisfacere vix ſibi videtur. Apuleius nunc Lares, nunc Genios nuncupat. Hos tanquam interpretes quoſdam, & ſalutigerulos arbitrati ſunt priores: qui concepta à nobis vota ad deos deferrent, & illinc ad nos diuina munera, veluti [illegible] quidam, & pararij. Ad hos item magica excantatio, & pręſagiorum ſpecies referebantur: quod in Sympoſio docuit Plato. Romę vicus fuit larium ruraliũ quod docuit P. Victor. Verum & L. Aemylius Regillus Antiochi claſſe profligata, laribus permarinis ædem vouit, quæ annis quadraginta poſt poſt dedicata eſt. Plutarchus in libro De philoſophorum decretis, nimis pręciſe, cuiuſmodi forent dæmones deſcripſit, quum ait: Thales, Pythagoras, Plato, Stoici dæmonas eſſe ſanxerunt ſubſtantias animales: ſicuti heroas, ab corporibus amotas animas. Floridius multo Apuleius: Dæmones, inquit, animalia ſunt ingenio rationabilia, animo paſſiua, corpore aeria, tempore æterna. Mox adiicit, Paſſiuos dici, quoniam iiſdem quibus nos, Perturbationibus ſint obnoxij. Hoſce Romani veteres Medioxumos item nuncuparunt, quod interſiti ex ſui ratione, ac loco, & poteſtate diis ſummis ſint minores hominum natura, velut complacitum antiquis eſt, vtique maiores. Propterea Plautus in Ciſtellaria.

Ita me dij, deęque ſuperi atque inferi & medioxumi.

Apud eundem quin etiam Patellarios dici comperias deos, qui patellis, ſacrificio vaſis accommodis, placarentur. Propterea in Faſtis Ouidius:

Fert miſſos Veſtę pura patella cibos.

Plautus:

Dij me omnes magni minutique & patellarij.

Vt ſalinum inquit Liuius, & patellam deorum cauſa habere poſſint. Semones dici putant, eos qui ab aeris meditullio quicquid interpatet ad terram vſque, habent. Quos credit Martianus, [illegible] dici, hoc eſt ſemideos: heroas quoque, ſicut Iamblichus item ſignifi-

Digitized by Google

ſignificat: quoniam, inquit, [illegible] veteres dicebant terram. Ibíque manes, id eſt corpori humano præſules attributi, qui parentum ſeminibus manarunt. Heroas fuiſſe iracundos, & occurſantibus infeſtos, cuiuſmodi [illegible] vocant Greci, Menander ſignat, proinde prætereuntes heroa ſilentium more ſeruabant. Hoſce tamen [illegible] dicebant, id eſt melioresforte diritatem ſic mollituri. Scribit Ioannes grammaticus, heroas illos credi patre Deo natos: mortali verò matre, qui theoretica & rationali ſint virtute præditi. At qui opifice actiuáque pollent vita, hoſce dea prognatos volunt. Porrò nuncupari item heroas, [illegible] quando ita canit Orpheus: [illegible]. Porrò quicquid ab luna ad terram interſtitij eſt, Plutonis imperio aſcribitur: qui inde Sumanus dicitur, quaſi ſummus Deorum manium. Sed & lunam in vicinia conſtitutam, Proſerpinam appellarunt. Semones fulgentius non omnino malus auctor eſt, eſſe Deos opinatur, qui cœlo digni non cenſerentur ob meriti paupertatem: cuiuſmodi eſſet Priapus, Hippo, Vertumnus. Nec terrenos tamen putarent per gratiæ venerationem: ſicut in Myſtagora ſcribit Varro, Semonéque inferius derelicto, Deum depinnato attollam eloquio. In ciuitate diuina Auguſtinus Semonem dici Ianum ſentit, quod ſeminio præſit, dum concipitur infans. Semonis Iani meminit ab Vrbe condita libro octauo Liuius, quanquam alij expuncta lectione iſta, ſubſtituant Sabino Sangi, ex Dionyſio, qui Antiquitatum ſecundo, Sabinorum genti inditum nomen ſcribit ex Sabino Sangi diui gentilis, quem Sangum quidam Piſtium vocent. Sangi ſacellum Vrbis regione ſeptima ſtatuit P. Victor. Sunt qui Dryopum lingua Popos dici dæmonas arbitrentur. Omnino qui Homero poſteriores ſunt, etiam Deos ea voce ſignificari putant, vt ſint Popi quaſi Ipopi, ex veterũ doctrina, [illegible] id eſt omnia diſpicientes. Sicuti indidem corriuatur & Diopos, quæ dictio apud Æſchylum ducis eſt peculiaris, id eſt [illegible] Stenopos autem angiportum ſignat, vnde Stenoparchos dici, auctor eſt Dion, qui aduerſus incendia conſtituebantur ex plebe, quibus veſte vti permiſſum eſt principali, & duos habere lictores in locis ſui iuris factum hoc imperij ſtationem tenente Auguſto. Apud Græcos [illegible]. Etiam ſi in Nonij codicibus paſſim legitur, papia papæ. Nec obſtrepat hic argutior aliquis, rideátque ineptius veterem hanc dæmonum diuerſitatem, quando & in angelis peruincere eandem poſſumus. Siquidem in iis quæ ſpeciei cenſentur vnius, haud prius inuenias & poſterius; quod ex Metaphyſices; tertio amplius dilucet. In Angelis autem vel decuriæ vnius, & primos comperias & medios & poſtremos: quod ex Areopagita Dionyſio eſt, Angelicæ hierarchiæ capite decimo. Proinde colligendum, non eſſe ſpeciei vnius omnes angelos. Quod Dionyſium aduocauimus, ſciendum amplius, doctis ambagioſum fieri ecquid ex Areopagitæ officina prodierit lucubratio ea, quando tres leguntur Dionyſij.

Eſſe item in ſphæris quorundam ſententia dæmonum ordines. Prouidentia triplex. Quomodo ab dæmonibus afficiamur. Qui dæmones naturales, quique aduentitij. Dæmonum præfecturæ. Item dæmones eſſe tanquam paſtores.

CAP. IV.

SED in hac dęmonũ diſtinctione id vtique minus ignorandum, Ex veteribus pleroſque præter quæ hactenus collecta nobis ſunt, etiam ſingulis planetarum globis peculiares aſcripſiſſe dæmones, veluti ſtellas, ita planetę illi famulantes, in cuius orbe ſunt, vt in firmamento ſtellæ minores ab illuſtrioribus gubernantur. Inde Saturnij leguntur dæmones, aut Iouij, & deinceps. Immo verò inter Satunios eſſe, qui præſtent aliis in globo eodem. Quod & in cęteris intelligunt, quemadmodum inter homines non omnium eadem ratio agnoſcitur fortunæ. Orphici terreſtres etiam dederunt dęmones: ſicuti etiam aquei dicuntur, & ignei. Tradunt porrò qui hęc curioſius perueſtigant, eſſe ab ſummis ad infima veluti catenas quaſdam extenſas. Nam ſtellarum quęlibet dæmones ſuos tanquam aſſeclas certis afficit modis. Sed eadem item ratione ab dęmonibus animæ afficiuntur, ab ſuis vbique ſuæ. Id vt facilius percipiatur, prouidentiam Platonica ſchola in tria diſtribuit, Vniuerſalem, minus vniuerſalem, & demum particularem. Et vniuerſalem quidem ad tria refert principia, quorum & ſuperius facta nobis mentio eſt, Bonum, intellectum, animam mundi: qua omnibus, & omnia prouideant. Minus vniuerſalem, ad ſphærarum, ſtellarúmque animas: quando harum vnaquæque omnium quidem rationem habet, ſed non in omnibus tamen. Particularem verò dæmonum eſſe volunt, qui quædam non omnibus, ſed quibuſdam gratificentur. Quanquam & in humanis animis prouidentia particularis eſt ad inferiora. Igitur pro loci ratione nobis non vno modo fomenta adiiciunt: ſiquidem ignei dæmones contemplandi excitandi excitant potentiam, aerei vitæ fauent actiuæ, aquei voluptuoſæ. Hos Plato ſcribit à primordio: malorum plurimis voluptatem immiſcuiſſe. Porrò dæmones quidem omnes eſſe affectu paſſiuos: ſuperiores verò, medióſque etiam immortales, infimos duntaxat longæuos, qui ex terræ vicinia terrena etiam titillentur libidine, nimiámque habeant cum ſylua communionem, quàm ſanè malignam animam veteres dictitabant. Aſſeritur & illud, Dæmonum alios eſſe (vt ſic dixerim) indigenas aduentitios: & indigenas quidem volunt, qui ſint initio ſic producti: aduentitios autem, qui ex humana ratione mox inter dęmonas ſint centuriati, ac nihilominus humana curent. Quod verò ad dæmonicas attinet præfecturas, alij latiſſima procurant terrarum ſpatia, alios detinent anguſtiora: quidam vrbibus modò pręponuntur, aut ex hominibus ſingulos tantum amplexantur. Atque hinc Saturnium alius, ille Iouium, hic quemuis alium dicitur dæmonem ſortitus: ſicuti etiam vnumquenque noſtrum credunt ſuo (vt ſic dixerim) ſyderi mancipari, quę vtique dęmonica ratio atque cæleſtis, non in homine tantum efficax

putatur,ſed & in cæteris naturæ partibus. Nam ſæpe animal hoc vel illud ſolare dicimus,aut Iouium: ſic & in plantis,lapidibusque. Certe Plato dæmonicam poteſtatem, vt conciliatricem in Sympoſio, & Legibus admiratur. Propterea in Protagora & Politico, dæmonas vt paſtores recognoſcit in Critia, etiam gubernatores, Quibus nos diuina prouidētia commendandos cenſuerit, veluti moderatoribus, qui nos tum diuinationibus plurifariam, tum oraculis adiuuarent.

Dæmones an habeant corpus: item angeli. Corporum genera quinque. Nereides quæ ſint. Qui, & vbi viſibiles dæmones. De Glauco interim.

Cap. V.

AN verò dęmones huiuſmodi, ſiue bonos intelligas, ſiue malos, habeant corpus, poteſt videri quæſtione non indignum: ac ſi Apuleium audimus, non omnes habent, ſiquidem in Socratis dæmonio ita ſcribit, Genus aliud auguſtius animo dæmonum, qui ſemper,à corporeis compedibus,& nexibus liberi procurantur certis precationibus quorum è numero Somnus atque Amor. Vbi verò ſtatuit Heſiodus dæmonas,hominum cuſtodes ἠέρα ἑσσάμενοι,id eſt aere conueſtitos: inquit Proclus ideo dictum,quia nos lateant, ſintque inuiſibiles,ſicuti aer: vel quoniam aerea ſint eorum corpora: ſicut deorum ἔμπυρα, id eſt ignea, hominum autem terrena. Pſellus dæmonum naturam non putat eſſe ſine corpore, quando (inquit) ſunt qui fateantur,dæmones ab ſe cum corporibus viſos. Quin & magnus Baſilius non dæmonibus modo, ſed puris etiam angelis corpora tribuit, veluti ſpiritus quoſdam tenues & aereos atque puros. Cui Dauid adſtipulari videtur,quum ait. Qui facit angelos ſuos ſpiritus,ac miniſtros ſuos flammeos. Sed in ciuitate Dei Auguſtinus ait, Qui facit angelos ſuos ſpiritus,id eſt eos qui ſpiritus ſunt natura, facit eſſe angelos. Eandem quoque aſſerit Pſellus idem apoſtoli Pauli fuiſſe ſententiam, quoniam ſic commodius locum permuteat, quieſcant, item ſine fallacia ſenſibus ſe offerant. Sicubi verò in ſcriptura legantur incorporei,reſpondendum,eſſe moris,corpora quidem craſſiora corporea nominare, quæ verò prætenuia ſunt, quæque aſpectum tactúmque effugiunt incorporea dicere. Non idem tamen videtur angelicum,& dæmonicum corpus. Illud enim radiat,& nequit oculis ſuſtineri: dæmonicum videtur aliquando fuiſſe eiuſmodi, quoniam Eſaias angelum nominat Luciferum,qui lapſus eſt. Nunc certè obſcurum tenebricoſúmque eſt. Angelicum quidem corpus, omnis expers eſt materię. Etiamſi in libro Fontis vitę Auicebron angelos prodit ex materia concinnatos & forma: quoniam vbicunque proprietates inueniantur materiæ, ibi inſit & materia. Proprietates autem materiæ ſunt, recipere, ac ſubſtare. Propterea in libro De trinitate Boethius, Forma ſimplex, ſubiectum eſſe nequit. Sed in angelos compertum hoc eſt, quaſi conſecutio manifeſta. Niſi quod modus i-

A dem non eſt, quo recipit intellectus, & quo materia. Formam ſiquidem recipit materia,vt ex ea in ſpecie conſtituatur aliqua vel aeris, vel ignis, vel rei alterius. Verum ratione alia formam intellectus recipit: aliàs verum probaretur quod prodit Empedocles. Terram terra cognoſci, ac igne ignē. Intelligibilis forma in intellectu eſt ſecundum ipſam rationem formæ. Ita enim ab intellectu cognoſcitur, proinde receptio eiuſmodi, materiæ haudquaquam receptio eſt, ſed immaterialis B ſubſtantiæ. Verum ad rem. Dæmonica corpora quodammodo materialia cenſentur, & ſubiecta paſſioni, præſertim quæ ſub terram intruſa ſunt. Itaque pulſata dolent, & igne admoto exuruntur, cinere item conſpicuo, quod in Thuſcia quandoque factum, proditur memoriæ. Sed,vt hęc expendantur exactiore libra, Corporum (quod ad hanc ſpectat rationem) inuenio ſpecies quinque. Eſt quidem corpus vnum, & id primum,quod igne tantum conflatur. At ſi ignis ille viſui ſubiiciatur, ſy C dereum corpus dicitur: ſi viſum non patiatur, dæmones ſunt: quos igneos dicit Orpheus, aut cęleſtes. Altera ſpecies corporum eſt, quę ignis aeriſq; nexu attēperata ſunt: & hi ætherei vel aerei nuncupantur dæmones, eodem Orpheo docente. Quod ſi aqueum quiddam, veluti tenuius ferrumen acceſſerit, tertium conſurget genus dæmonum, qui nominantur aquei: qui quandoque etiam percipi poſſunt viſu, ſi denſius paulò ſubactum corpus ſit. Vbi autem terræ aliquid addatur, ſed non adeo craſſum, D terreni iam efficiuntur dęmones. Poſtrema ſunt iam humana corpora, ſpiſſitudine craſſiora obeſioráque. Aqueos dæmonas in Perſide atque Aphrica viſitari præcipuè Zoroaſter exiſtimat: eos Nereidas vocauit Orpheus. adiicit tamen Porphyrius, illos dæmonas ſolum videri, in quorum corporibus præter aquæ vaporem ignis abūdet. Idque in Oriente contingere, atque meridie. Glaucum quoque eſſe marinum dæmona Græci ſcribunt, hunc eſſe Melicertem interpretatur Nicanor. in primo E Ætolicorum ſcribit Nicander, Apollinem ab Glauco diuinandi ſcientiam eſſe cōſecutum. Porrò,quòd obſeruatione dignum eſt, Auguſtinus aſtruere videtur, Angelos omnes ante confirmationem, vel lapſum corpora habuiſſe aerea, ex puriore ſuperioréque aeris parte conformata. Cæterum ad faciendum idonea, non item ad patiendum, Taliáque etiamnum bonis angelis conſeruata, quæ viſum tamen non patiantur, ni craſſamenti quippiam fuerit inductum. Malis verò angelis in lapſu demutata F fuiſſe corpora in aeris ſpiſſioris qualitatem, vt igne poſſent torqueri. Super Geneſin Auguſtinus idem ſic fermè prodit, Dęmones aerea dicuntur animalia, quia corporum aereorum natura vigent, nec per mortem diſſoluuntur, quoniam præualet in eis elementum ad faciendum aptius, quàm ad patiendum. Patientiæ quidem, humor terráque congruunt maximè: ad faciendum verò, aer igniſque. Verum nequid diſſimulem: in ſecundo Sententiarum adnotatum animaduerti, hęc de aliorum ſententia fuiſſe Auguſtino conſcripta: quoniam G Chriſtianæ veritatis ſectatores complures conſpiratu conſono prodiderint, Angelos eſſe incorporeos, aſſumere tamen quandoque corpora, vt exequantur ab optimo maximo Deo iniuncta, quibus mox exuantur. Beatus itē Thomas quæſtionis proprię articulo primo, Auguſtinum ſcribit Platonicorū opinionē explicuiſſe Origenē quoque, vt in aliis item,

icē, eſſe deceptum, vbi in libro [illegible] Deum patrē modò tradit, & filium, ac ſanctum ſpiritum, nullum habere cum materia commercium. Quòd ſi Gregorius angelum vocat rationale animal, id per metaphoram dictum exponit, ex rationis ſimilitudine. At Damaſcenus angelum ſcribit ſubſtantiam eſſe intellectualem, ſemper mobilem. Nihil autem mouetur, niſi corpus: ſicuti Auſcultationis phyſicæ libro ſexto probat Ariſtoteles. Verum ita prorſus aſtruendum, In angelo motum ita acciri, vt intelligere, ac velle, motus quidam ſunt. Ex quo angelus ſubſtantia finitur ſemper mobilis: quia ſemper actu intelligit, non quandoque actu, quandoque potentia, vt nos. Porrò circunſcribi terminis localibus, eſt corporis quidem proprium, ſed terminis circunſcribi eſſentialibus, creatis promiſcuum eſt omnibus. Propterea in libro De ſpiritu ſancto Ambroſius, Licet quædam locis non contineantur corporalibus, circunſcriptione tamen ſubſtantiæ non carent. Vbi verò Bernardus ait, ſpiritus creatos indigere inſtrumento corporeo: intelligendum, non naturaliter adglutinato, ſed ad aliquid aſſumpto. Denique in diuinis nominibus Dionyſius, incorporeos eſſe angelos, conſtanter affirmat. Amplius adnotanda nihilominus ex ſecundo Moralium Gregorij verba: In hoc inquit, eſt nunc natura angelica ab noſtræ conditionis naturæ proprietate diſtincta, quod & nos loco circunſcribimur, & cæcitatis ignorantia coortamur. Angelorum verò ſpiritus loco circunſcribitur quidem, verum eorum ſcientia longe ſuper nos propagata differtur: interius quippe, exteriuſque ſciendo diffuſi ſunt, quia ipſum ſcientiæ fontem contemplantur. Quid enim de his quę ſcienda ſunt neſciant, qui ſcientem omnia ſciunt? Eorum itaque ſcientia noſtræ quidem comparatione exuberantius excreuit. Quæ tamen ſi diuinæ componantur, arctius euadet anguſta. Sicuti & ipſi illorum ſpiritus corporum vtique noſtrorum comparatione ſpiritus ſunt. at ſummi comparatione, ac incircunſcripti ſpiritus, ſunt corpus. Mittuntur igitur, & aſſiſtunt, quia per hoc quod circunſcripti ſunt, exeunt: & per hoc quod inter quoque pręſentes ſunt, nunquam recedunt. Faciem ergo patris ſemper vident, & veniunt ad nos tamen, quia & ad nos ſpiritali præſentia foras exeunt: & tamen ibi ſe, vnde receſſerunt, per internam contemplationem ſeruant.

Dæmones eſſe ſemine fæcundos, & coire: angelos bonos minime. An angelus dicatur de homine. De gigantibus interim. Dæmones qua ratione varias exhibeant figuras. Quæ ſint Naiades, Dryades, Onoſceli. Cur quidam dæmones ingerant ſe puerperis. Mirum peſtilentiæ genus Conſtantinopoli.

Cap. VI.

MArcum quendam in Cheroneſo, Græciæ contermina fuiſſe legimus, qui genus ſuum in Meſin fluuium referebat, homo ſolitudinis præcipue amator, & dæmonum cultor eximius, quo nomine de illorum natura pleraque perſecutus, aliis etiam eſt imperti-

A tus, ſicuti illud, Dæmonas non pati ſolum, ſed valdè
vtique pati. Quin eſſe item ſemine fœcundos, idque
generandi ſtudio effundere, ſuccreſcereque inde a-
nimalia quædam modi non magni: habere enim ge-
nitalia, ſed neutique noſtris ſimilia. Porrò quia ex-
crementitium quiddam effundant, connutriri quo-
que alios quidem inſpiratione, alios etiam humore:
verum non ore, ſicuti nos, immo verò vt ſpogiæ at-
que oſtrea. Nec tamen dæmones hoc omnes pati,
ſed qui materiæ coniunctiores ſint, quique lucifu-
B gæ intelligantur, aquatici atque ſubterranei. Hinc
Auguſtinus multos tradit, experientia magiſtra di-
diciſſe, Syluanos & Faunos, quos vulgò Incubos vo-
cent improbos ſæpe extitiſſe mulieribus, earúmque
appetiſſe, ac peregiſſe concubitus, & quoſdam dæ-
mones, quos Galli Duſios nuncupent, hanc aſſiduè
fœditatem tentare. Adiicit tamen, ſe hic nil admo-
dum temerè auſum affirmare, Angelos verò Dei ſan-
ctos ea turpitudine inquinatos, non credere. Sunt
qui affirment (de Chriſtianis loquor) genitalem hu-
C morem à dæmone profuſum, haudquaquam ipſius
percoqui natura, quod animantibus obtingit, ſed
excipi à viro, cui ſe vt fœmina ſubiecerit: qua ra-
tione vatem Merlinum eſſe genitum, Britannorum
hiſtoriæ memorant. Quum verò legimus Geneſeos
ſexto, Angelos Dei videntes filias hominum quòd
eſſent pulchræ, accepiſſe vxores ſibi: non accipien-
dum (inquit) eſt, ita illos eſſe angelos Dei, vt homi-
nes non eſſent, ſicut putant quidam: nam homines
fuiſſe, ſcriptura ſine ambiguitate declarat, quando
D dixit Deus, Non permanebit ſpiritus meus in ho-
minibus his in æternum, propterea quod caro eſt.
Sed & homines Dei angelos fuiſſe nuncupatos, ex
eiſdem literis teſtatiſſimum eſt. nam de Ioanne le-
gimus, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem
tuam. Et Malachias propheta angelus item dictus
eſt. Fallit autem quoſdam, quod ex illis qui diceban-
tur angeli Dei, nati, ac propagati feruntur gigantes,
veluti hoc humanum non ſit. Quum tamen paulo
E antè Goticam vaſtitatem Romæ viſa ſit fœmina,
quæ corpore quodammodo giganteo longe cæteris
præeminebat, quod ea mirabilius eſt viſum, quo-
niam vterque parens, nec ſtaturoſorum quidem ho-
minum proceritatem aſſequebatur. Sed redeo vnde
ſum digreſſus. Nullus, inquit Marcus idem, dæmon
mas cenſendus eſt, vel fœmina: hæc enim interſtitia,
& ſexuum diſcernicula ad compoſita pertinent: dę-
monum verò corpora ſimplicia ſunt, ductu, flexu-
que facilia, ad omnémque configurationem apta
naturaliter. Etenim ſicuti nubes nunc hominum,
F nunc cuiuſcunque viſitationem faciunt; conſimi-
liter & dæmonum corpora, vt collibuerit, varias
concipiunt figuras, qua ratione virum modo præ-
ferunt, modo etiam fœminam. Infremunt quan-
doque vt leones, ſaltant vt pardalis, latrant vt ca-
nes. Nec tamen tot ac tam varia, vnumquod-
que dæmonum genus perfecerit. Nam igneis
aereiſque facile huiuſmodi ſuppetit facultas: ſi-
quidem in id ſe nullo negotio conformant, quod
imaginatio conceperit. Tenebricoſi verò dæ-
G monis phantaſticum anguſtiis fluctuans eam
neſcit diuerſitatem, corpore item inagili, mini-
méque actuoſa. Aquei, necnon terreſtres in ho-
rum meditullio conſtituuntur. Sed qui in a-
quis agunt plurimum, ex elementi mollicie aues fe-
rè ac mulieres aſſimulant. Ex quo genere ſunt ce-
lebratæ poetis Naiades, Nereides, necnon Dryades,

Qui verò inaquoſa & arida frequentant, corporibus areſcentibus: cuiuſmodi onoſce li pernoſcuntur qui ſunt aſininis cruribus, hi ſeſe mares plurimum exhibent, interdum quoque leonem ac canem induere videntur. Quare non ita mirum, ſi quandoque puerperis fœminea ſpecie ingeratur dæmonium, quod adulterum ſit, & purpuris humectationibus afficiatur plurimum. Cæterum id hac parte haud prætereundum vtique, debacchari amplius quandoque Conſtantinopoli cœpiſſe nouum inopinatúmque peſtilentiæ genus, Quod apud Peluſiotas Aegyptios inortum primo, craſſari mox latius adortum eſt. Eius mali hęc ferè habebantur initia, Dæmonum terriculamenta ſpecie humana miſeris ingerebant ſeſe ita, vti ab hominibus incuti ſibi plagas opinaretur, quibus occurſaculi id genus obiiciebatur erántque ea orientis mali velut præomia. Quibus aueruncandis nullis prorſum amuletis opus erat, vel (vt aſſolet) myſticis, ſacriſque verbis: ſed velut lymphati, ac arreptitij, vocantes nec audiebant etiam ſi in arcto aſſeruarentur. Per quietem obtingebant hæc quandoque, inhorreſcebat febris, ſed ita vti nec color demutaretur, neque inſitus item calor: nam nec inflammatio, vt fit, perſentiebatur, verum tuſſis infeſta erat nulla diſcriminis ſpecie. Tubercula ſeſe oſtentabant, ſed non eodem tempore omnibus, nec eodem loco. Quibuſdam profundior obrepat ſomnus, aliis demẽtia cum rerum omnium obliuione, vt in cibi neglectu conficerentur, ac furentes è lecto ſeſe proriperent, vt ſe daturi in præceps, aut ſitis ardore flumina petituri. Morbus tamen hic contagioſus haud fuit.

Dæmones mali. Dæmonum è cælo lapſus. Quem Ates nomine intelligat Homerus. Trygodæmones qui ſint. & Sorodæmones. Couali Soroadios dæmon. An dæmones ſint naturaliter mali.

CAP. VII.

DÆMONES quidem omnes, CHRISTI cultus, tanquam malos (vt diximus) abdicat: illorum commercio nullatenus vtendum cenſet: quando, vt in Apologetico teſtatum reliquit Florens Septimus, Dæmonum operatio eſt hominis euerſio. Græcia non ita multos dæmones damnandos putat. Addit, nec hos quidem eſſe in propoſito tales. Sed quod ab condito quo rerum diſpenſatio ea ſit ratione inſtituta, vt animæ impuræ carnificina (vt ſic dixerim) iniungeretur. Cuiuſmodi dæmonum opera magica vanitas impendio vti aſſueuerit, aduocans in aſpectum imaginarium, & multa itidem imaginaria ſpectantibus obiiciens. Verum de boni malique dæmonis diſcerniculo plura mox. Nos in literis interim antiquioribus ab Pherecide traditum obſeruauimus, Dæmonas olim cælo lapſos, quod noſtra continet doctrina, Ophroneúmque nuncupatum, hoc eſt dæmonicum ſerpentem, qui anteſignanus fuerit agminis ab diuinæ mentis placito deficientis. In myſteriis exploratum illud quoque: Iouem quandoque dæmones inferiores ad inferna deturbaſſe. Adde, quod & Pythagorica doctrina hoc i-

A pſum ferè opertius referre animaduertitur, dum fractris alis animam labi è cælo fingunt: inque nouem diſtribuunt gradus, tanquam nouenatium angelórum chorum. Quin & in ſermone, qui eſt de fœnore, Plutarchus Empedoclem eiuſmodi dæmonum lapſum nouiſſe ſignificat, vbi ait, Semel fœnore illaqueatum euadere non poſſe, verum oberrare, perinde ac dęmones à Deo fugati, cęque cælo dati in princeps apud Empedoclem. Quos æther ad maris ima deturbarat, illo ad terram reie-
B ctante, hacque rurſus extimulante in altum, qui illinc mox aliò contruderentur. Verum & illud ſingulari dignum admiratione, poetarum principem Homerum, Beſſarionis calculo, dignitate cardinalis, doctrina verò & claſſici & eminentiſſimi: Ates, id eſt [illegible], nomine, quam interpretamur noxam vel detrimentum, Luciferi de cęlo lapſum, vel naturæ eminentioris ſublimitate, vel quod Moſaica introſpexiſſet modo aliquo ſacraria, neſcientibus pręmonſtraſſe, quum Iliados vndeuiceſimo ita canit de
C ipſa hac Ate,

[illegible]
[illegible]

Platonici arbitrantur, ſeptentrionales dęmones eſſe malos: idipſum & Hebręorum aſtronomi comprobant, qui Martios, noxioſque in Septentrione locatos tradunt: propitios autem & Iouios in meridie. Iamblichus porrò ſcribit, Imaginum fictores à dæmonibus malis occupari ſæpius, atque falli. Ex quo, vt feſtiuius aliquid interim appingamus: Trygodæ-
D mones apud comicum Ariſtophanem in Nebulis, dicuntur poetæ, quod fecibus quas Græci [illegible] vocant, faciem collinere conſueti in viis curribus inſidentes, ne cognobiles fierent, poemata concinebãt, cauillis probriſve laceſſentes qui præterirent: quod erat ſuum Comicorum. Poinde (inquit interpres) inſtitutum, vt quiſquis imprudenter nimis conuitiando iniurius eſt, de curru loqui dicatur. Plutarchus in ratione liberorum inſtitutionis, Senes hiſce conuitiis proſciſſos tradit, vt [illegible] vocarentur,
E id eſt ętate deſipientes. & Sorodęmones, hoc eſt ſepulchrales larue. Erant & dęmones quidam Dionyſiaci, quos nuncuparunt [illegible], aſperi & immites: quanquam & Coualos dicebant, qui luſu aſſimulato fallerent: vt ſcribit Harpocratio, meminit Philochorus ſed & Ariſtoteles octauo De animalium hiſtoriis, Otum eſſe ſcribit Coualum, etiam ſi luxatis (qui modò circunferuntur) Gręcis codicibus, & imitandi ſtudio teneri, atque ita ſaltantem capi. Pli-
F nius paraſiticum trãſtulit, Theodorus blateronem hallucinatorémque: ſed & eo verbo ſignant Gręci prędonem aut ſicarium, ab genere gladij quem [illegible] vocant. Apud Indos colebatur dęmon Soroadios, quod in linguam Gręcam tralatum verbum, œnopœum ſignat, ſeu [illegible], id eſt vini factorem. Cæterum id forſan quęſtione videatur dignius. Sintne dęmonum aliqui naturaliter ac ſuapte vi omnino mali, quando ſcribit Porphyrius, Eſſe genus dęmonum fallax natura, quod deos effingat, &
G defunctorum animas. Porrò ſicuti à Deo creati ſunt angeli, ita & homines: verum ex iis quoſdam naturę vi eſſe malos, palàm fit. Nam hinc eſt ex Sapientia illud: Erat eorum malitia naturalis. Proinde angelis poſſe ipſum hoc obtingere, probabile fit. Sed Areopagita Dionyſius in nominibus diuinis, Non eſſe dæmones naturaliter malos aſtruit conſtantiſſimè. Auguſtinus prętereà Porphyrium refellit, quia voluntatis propriæ vi dæmones

probentur

probentur mali. Porphyrius autem inde falli aduertitur, quoniam dæmones animalia credidit ſenſilia quę quidem bonum reſpectant particulare, cui adnecti valet per accidens malum, velut igni accidit, vti reliqua exurat. Sed vniuerſali bono malum coaptari quit nullum. Manifeſtò autem dilucet, intellectualem naturam in bonum tendere vniuerſum, quod valet apprehendere, ac voluntatis eſt obiectum. In hominibus malitia & prauitas creditur naturalis, vel conſuetudinis poteſtate, quam eſſe alteram velut naturam, exploratum eſt: vel ex naturali inclinatione, ſenſilis naturę vi. Sic enim quoſdam videmus iracundos, aut in cupiditates ac libentias proniores: verum intellectualis potentiæ ratione fit.

Dæmones an ſentire doloris vim poſſint. Spiritum eſſe, qui ſenſum efficiat. Cur enſes offerantur dæmonibus. Virgilij locus explicatur. Theologica ſententia de ſupplicio dæmonum. An corruptioni ſubiiciantur angeli. Exorciſtæ qui ſint.

CAP. VIII.

NEc paruæ illud quoque diſceptationis cenſeri ſolet, Doleántne dæmones, ac excarnificari pulſarive nullò pacto poſſint: & multi annuunt quidé, & nos paulo antè commeminimus: ſed qua id effici ratione poſſit, non eſt obtritum valde: eo vtique amplius, ſi nec ſolido, nec compoſito præditi ſunt corpore. Nam ad compacta ex pluribus videtur ſeſus pertinere. Cæterum quonã modo infligatur dolor, exactius perpendẽdum. Aſtruũt quidẽ multi eſſe neruos qui ſentiãt: ſed nõ id efficit neruus, verũ ſpiritus potius neruo inſitus. Nã quod ſpiritus expers eſt, ſenſus item expers ſit neceſſariũ eſt. Ergo ſpiritale dæmonum corpus magna parte, vbique ſenſile eſt natura, & abſque medio tangit, videt, audit: ſed & tactum patitur, & perinde ac ſolida, diuiſum dolet: eo tamen interſtitio, quod ſolida intercisa ac reuulſa, aut perſanantur nunquam, aut vix contingere id poteſt. Reſectum verò dæmonicum corpus coit rurſum, recreatúrque aeris modo aut aquæ. Et id quidem celeritate incredibili. Interim tamen dolet inſigniter, dum peragitur diſſectio, quo fit, vt ferri aciem reformident reclinéntque, quantum poſſint maxime. Propterea qui exagitare dęmones moliuntur, enſes, ac tela ſtudiosè pręrendunt. Ex qua veterum, & quidem Platonicorum doctrina Platonicus ipſe poeta Æneidos ſexto ita ſcribit:

> Procul ô procul eſte prophani,
> Conclamat vates, totóque abſiſtite luco,
> Tuque inuade viam, vagináque eripe ferrum,

Quem verò locum quàm apte excuſſerint interpretes iudicabunt volentes. Nam ſatis habuit Seruius dicere, voluiſſe Aeneam habere contra vmbras enſem conſecratum Spiritum verò primo viuere atque ſentire, argumento eſt (vt dixi) quod eo ab membris reuocato, mox illa & ſenſu & motu defecta commoriuntur. Animas verò eiuſmodi item pręſtenuia corpuſcula habere pręter ſolidum hoc & craſſum, in quibus pariter ſint, in quibúſque potiſ-

A mum ſentiant, & perſeuerent longe diutius, quàm in ſolido, alibi ex veterum ſentẽtia docebimus, vnde lux multa Maroni inſeretur. Sed poſtea quàm antiquorum placita in his recenſuimus, adnectamus theologici doctoris ſentẽtiam: ſcribit beatus Thomas, timorem, dolorem, gaudium in dæmonibus eſſe non poſſe, vt ſunt paſſiones, vel (vt Latinius loquar) perturbationes, quoniam ſint hæ appetitus ſẽſiui propriæ, qui virtus eſt in organo corporeo. Vt

B verò intelliguntur ſimplices voluntatis actus, ſic in dæmonibus eſſe poſſe: etenim hoc modo dolor eſt obluctatio voluntatis, ex eo quod eſt, vel non eſt. Multa enim ſunt, quę non eſſe dæmones mallent, & ecõuerſo. Ideóque dolorem cooriri, neceſſe eſt. Sed quum dicat CRISTVS, ignem ęternum ſuppliciis hominum eſſe attributum, & dęmonum, quonam modo eſſe queat in eo ſpirituum immundorum diſcruciatio? Diſcedite, à me (inquit Veritas) maledicti in ignem æternum, qui preparatus eſt diabolo &

C angelis eius. Sed ſunt inquit iterum Auguſtinus, ſua etiam dæmonibus corpora, ſicut doctis hominibus viſum eſt, ex hoc aere craſſo & humecto: quod genus elementi, ſi nil poſſet perpeti, non vreret ferueſactum in balneis. Si autem quiſquam nulla habere corpora dęmones aſſeuerat, non eſt de hac re aut laborandum inquiſitione operoſa, aut contentioſa diſputatione certandum. Adhærebunt igni corporeo ſpiritus quamuis incorporei, vt crucientur modo vtique miro, & homini nequaquam explicabili,

D ſed tamen vero. Cur enim hoc cenſeatur impoſſibile, ſi fieri potuit, vt ſpiritalis anima corpori alligaretur. Adnexa verò huic loco quæſtiuncula eſt Corruptioni ſubiicianturne angeli. Et certè nõ corrumpi, probabile ſit; immo & neceſſarium: neque enim corrumpitur quippiam, niſi quia ab materia diſparatur forma. Quum verò angelus ſubſiſtens dicatur forma, fieri nequit, vt admittatur ibi corruptio: quod enim alicui conuenit ſecundum ſe, ab eo reuelli nunquam poteſt. Propter ea in diuinis nomi-

E nib. Areopagita Dionyſius, Intellectuales ait ſubſtantias vniuerſæ corruptionis expertes, mortis ac materiæ. Quòd ſi de angelo pronunciat Damaſcenus, eſſe intellectualem ſubſtantiam, gratia non natura immortalẽ: intellige immortalitatis nuncupatione mutationem ſignari, quæ Auguſtini aſtipulatu mors quædam eſt: vbi verò in Timæo ait Plato: O dij deorum: quibus ego opifex & idem ſum pater, hęc attendite, Quę à me facta ſunt, me ita volente, indiſſolubilia ſunt: ad cæleſtia corpora refe-

F rendum, putant eruditiores, quę ex elementis concinnata, videtur adcredidiſſe philoſophus is, ac perinde ſuapte vi ſolubilia. Denique id corruptibile dicitur, quod in ſeipſo corruptionis initia continet: propterea illud Gregorij contrarium non eſt. In nihilum omnia recaſura, ni à Deo ſeruentur. Notandum illud porrò, exorciſtas vulgò nuncupari, qui ſint dæmonibus formidabiles, quique aduentu ſuo illis plurimum incutiant terroris, quo nomine confeſtim mandant fugæ præſidium, &

G conſpectum reclinant: eóque vel ſolo citra vllam verborum vim obſeſſa deſtituunt corpora. Siquidem quantumlibet violentus fuerit dæmon, eorum præceptis & cum veneratione terretur. Eiuſmodi verò naſci virum prodidere cæleſtium ſtudioſi qui loco nono Martem habuerit vel in domo propria, aut Iouis, aut in altitudine peculiari, nec in horoſcopo fuerit Iupiter.

Dæmonem pluribus modis dici. Animum noſtrum etiam dæmonem nuncupari. Locus Virgilij declaratur. Genituræ loca in cælo.

Cap. IX.

SCribit autem Proclus, Dęmonem non vno modo dici: alius enim ipſa eſſentia dęmon eſt, comparatione alius, alius item habitu. Vbique enim quod proximè præeſt ac prouidet, appellare dæmonem conſueuerũt: ſicuti apud Orpheũ, Iupiter Saturnum dæmonem vocat. Sed & Plato, deos qui generationem è propinquo diſponunt, dęmonas nuncupauit. Comparatione vtique dæmon eſt, qui proximè vnicuique prouidet, etiam ſi Deus ſit. Habitu verò dæmon dicitur animus, qui ſimilitudine quapiam ad genus dęmonicum mirabiliores quam ſecundum hominem actiones ædit, totámque vitam ſuam ſuſpendit ex dæmone. Qua ratione in Republica Socrates dæmones animos appellauit, qui vitam bene tranſegerint. Dæmon verò eſſentia hanc per ſeipſum proprietatem eſt ſortitus, viribus propriis, modiſque differentibus actionum diſtinctus. Anima rationalis omnino in Timæo dæmon animalis eſt appellata. Dignũ ſcitu quod cum Proclo Apuleius inquit, Quodam ſignificatu animum humanum etiam in corpore conſtitutum nuncupari dæmonem: vnde & apud Virgilium,

> Dij ne nunc ardorem mentibus addunt
> Euryale? an ſua cuique deus fit dira cupido?

Ergo & bona cupido animi, Deus eſt: vnde eudæmonas dici beatos putant, quorum dæmon bonus, id eſt animus virtute perfectus eſt. Intellectum itẽ noſtrum poſſumus rectè dæmonem nuncupare: nã Timæus inquit, Deum nobis ſupremam animi partem tanquam dæmonem contribuiſſe. In Sympoſio verò, ipſe mentis amor ad diuinam pulchritudinem contemplandam dæmõ cognominatur. Porphyrius etiam, vt ſcribit Iamblichus, Dæmonem proprium non eſſe alium, quam intellectum putabat, & inde eum eſſe eudæmona, qui ſapienti ſit intellectu præditus. Sed Iulius item Pollux, Homero auctore, dæmonas ſcribit deos vocari: quando etiam Plato omnium moderatorem magnum dæmona nuncupare ſibi permiſerit. Demum in cælo dicuntur ſecundæ poteſtatis loca in genituræ ratione iis fere nominibus illuſtria, Deus, dea, bona fortuna, bon⁹ dæmõ, id eſt (vt Græce dicam) [illegible]. Deam intelligũt ab horoſcopo ſignum tertium, cui per diametron obiectũ vocant Deum, id eſt ab horoſcopo nonum ſignum. Bona fortuna, quintum ab eodem habet ſignum. Bonus verò dęmon in diametro ſigni huius conſtituitur, id eſt in vndecimo ab horoſcopo loco.

Dæmonem eſſe vnicuique proprium, cuſtodem, teſtémque. Quæ ſint ab eo emolumenta. Quando fiat dæmonis ab anima electio. Dæmonium Socratis quale foret, & cur diceretur Deus. Dæmonius vir. Item de Auguſti, & M. Antonij dæmonio. Zabulus. Mallens terra. Dæmonum bonorum, & malorum nomina.

Cap. X.

EX ſublimiore autem dæmonum genere Platonis ſententia eſt, animis in vitalem hanc prodeuntibus lucem contribui dæmonem, qui ſit actionum inſpector omnium, & cogitationum quoque diligens explorator: quique corporeo exolutis nexu aſſiſtat ſemper, rapiátque ad iudicem protinus, ſingula teſtimonio approbans ſuo, vel diſſuens, quod in Phędone confirmat Socrates, & exegetit Proclus. Poſtea ipſe hic dæmon, ſi religioſè colatur à nobis probitate ac ſanctitudine, quod Socratem feciſſe ſcimus, putant Platonici, mire adiuuare nos tum ſomniis tum ſignis, mala auertendo, bona auctius ſoſpitando: poſſe nanque humilia, ingentiáque ſurrigere, nutantia tibicinibus offulcire, obſcura illuſtrare, demúmque improſperum ſydus reſtituere. Hoc non è philoſophorum modo ſcholis eſt, ſed & Menãder approbaſſe videtur, vbi ait, [illegible]. adeſt, inquit, ſtatim naſcenti vnicuique dæmon. Inde in [illegible] Theocritus, [illegible], ex Interpretis aſtipulatu intellige, cum ſuo ipſius dæmone. Nec mirum eſt, additum nobis anguſtiorem ſanctiorémque preſidem, quando non ferè ſit aliud homine imbecillius: qui ab cæleſti tranquillitate ſemotior, diuerſiſque fortunæ telis obiectus, voluptatum pernicioſiſſimis circumfuſis delinimentis, quæ aſſiduè aduerſus animam ſtipendia facere ſentiũtur, vt inſcitię malum prętercam, quo ab ineunte ętate, tanquam teterrimo cœno obuolutus, & demum ab hoſte vigilantiſſimo aggeribus, foſſa, vallóque circunſeſſus, & nulla non hora pulſatus ariete, & paulò minus ſolo æquatus, clariſſimę illius prouidentiæ, ab benefico munere nuſquam ceſſantis, opem ſumma vi ad extrema redactus implorabat, quo adminiculatior, pleniorque ſpei præſtinatam gentibus metam poſſet contingere. Proinde appoſiti nobis hi, quos diu iam more veterũ dæmones dicimus, tanquam paſtores, vt placet Platoni. Ea verò ſi diſplicita eſt nomenclatura, nuncupemus, iam, ſicuti patribus Chriſtianis appellare moris eſt, angelos bonos, quod Areopagita Dionyſius comprobat, nec ab Platonis mente diſſentaneum eſt. Qui preces noſtras etiam optimo maximo Deo exhibere, ab Platonicis creduntur, & confirmat Caſſiodorus in Pſalmorum enarratione. Et in tertio De trinitate Auguſtinus, Corpora omnia per vitæ ſpiritum rationalem regi pronuntiat. Libro quoque Dialogorum quarto Gregorius, in mundo viſibili nil, niſi per inuiſibilem creaturam diſponi aſſeruit. Cæterum Ariſtoteles quanquam cæleſtibus corporibus ſubſtantias, aſſignarit ſpiritales, quarum rationem ex motuum concipiebat numero: nullas tamen inferioribus preſidere corporibus tradit, ni forſan humanas animas. Et id quia non alias in inferioribus excogitabat operationes præter naturales, quibus cæleſtium corporum ſufficeret motus. At Chriſtianę veritatis aſſectatores, quum hic multa fieri aſtruant, quæ naturę menſum excedunt: ideo neceſſarium arbitrantur, immediate nobis preſidere ange-

Digitized by Google

angelos. Nam velut angeli inferiores, quibus adſunt minus vniuerſales formæ, à ſuperioribus diriguntur, quibus vniuerſalior ineſt ſcientia: ſic & ab angelis corpora regi inferiora, compar fuit. Quod & philoſophorum aſſerunt plerique. Nam humanis in rebus, quin & naturalibus quoque ab vniuerſali poteſtate particularis gubernatur, & regitur perpetuo. Auicenna vnam modo immaterialem ſubſtantiam vniuerſis præſidere inferiorum corporibus probauit, quam agentem nuncupabat intelligentiam. At ſancti doctores ab Platonicis haud diſſentanei, diuerſis corporeis rebus ſpiritales præſidere ſubſtantias diuerſas, prodidere, docente in libro octoginta trium quæſtionum Auguſtino, Rem vnamquanque viſibilem in mundo præpoſitam ſibi habere angelicam poteſtatem. Damaſceni quoque proditur monumentis, Diabolum ex iis vnum fuiſſe, qui terreſtri præeſſent decuriæ. Origenes Numerorum capite viceſimoſecundo, Mundo eſſe opus angelis ſcribit, qui beſtiis præſint & animantium generationi, item virgultorum ac plantarum, & id genus cæterorum incrementis. Quidam præterea, ſicuti in Matthæum tradit Origenes idem, ab tempore baptiſmatis humanæ aſſignari cuſtodiæ angelum ſanxere, ſed ab natali luce maluerunt alij: quod arriſit Hieronymo vehementer, & diuinæ bonitati amplius congruit, vt quæ homini conferuntur beneficia, ſtatim in vitalem adſint lucem producto. Zabulum obiter pro diabolo poſitum apud Hilarium obſeruauimus, ni forſan mendum exemplarium eſt. Aliàs tribus Zabulon eſt in ſanctis literis. Sed apud Sudam Zabulos dicitur, qui vehementer vult, ὁ πάνυ βουλόμενος. Satanam item malleum terræ vocat capite quinquageſimo Hieremias, & ad Lætam Hieronymus. Sed redeo ad inſtitutum. Sunt qui opinentur, animam non tunc creari primum, vbi corpori adnectitur, ſed vixiſſe diu ante. Horum item ſententia eſt, animas iamiam deſcenſuras ex dæmonum numeroſa ſerie cuſtodem naturaliter ſecernere. Putant alij iſta perfici, quando iam electione vti cœperit anima, ſiquidem dum ſibi mores induit hos aut illos, optare item vitæ ducem latenter. Nec abſurdum renturr, dæmonem eundem ab pluribus ſecerni. Adiiciunt illud quoque, motum ratione eadem non manente, non manere item dæmonem. Item ſicuti dæmonis optio nobis datur, ita nos ab dæmonibus viciſſim optari. Hi verò non alij ſunt, quàm malefici quidam, prauitas quorum ab diuinis nos ſeiungendo in materiam penitus adobruat. AEgyptiorum doctrina traditum eſt, ab dæmonum præſide Deo pro ratione propoſitæ vitæ dæmonem aſſignari non ab aſtro, nec ab planeta, quod ſenſiſſe Porphyrius exiſtimatur, vt auctor eſt Iamblichus. Quare concinentes Pythagorici, ita Iouem apprecari conſueuerant: vt vel ipſe à malis abduceret, vel à quo dæmonum id poſſet præſtari, monſtraret. Iamblichus refert, eatenus ab dæmone nos dirigi, donec ſacris expiati Deum ſubeamus ducem pro dæmone, cui poſthac dæmon ita cedit, vt vel vacet eo præſente, vel ad idem conducat. Hinc Plotinus nos exhortatur ad Deum pro dæmone conſequendum, quamuis ad excellentiorem dæmonem id retulerit qui Plotino multum intulit claritatis: quoniam excellentior dæmon quandoque dicatur Deus, qualem Plotinus habuiſſe creditur, atque item Socrates. Nam & inferiores dij, ſicuti præſignificatum nobis eſt, quandoque dæmones dicuntur. Qua ratione Apuleius librum de Deo Socratis attitulauit potius, quàm De dæmonio Socratis, etiam ſi rubore quodam verius id ab Apuleio factum, octauo Ciuitatis diuinæ interpretatur Auguſtinus. Dæmonem Socratis Deum quoque appellatum ratione quam dixi, auctor eſt Proclus, idipſum Platonis auctoritate in Apologia, & in Alcibiade primo, quem interpretabatur, corroborans. Erat vero dæmon hic Socraticus tum igneus, quia ad contemplationem cæleſtium rerum Socratem inflammabat, tum etiam Saturnius, quoniam abductum à ſenſibilium cura, intellectu plurimum viuere hortabatur. Hunc ſenſu percipiebat: ſed non corporis huius: verum, vt Platonici perſuaſiſſimum habent, ſenſu ætherei corporis intra hoc deliteſcentis. Qua item ratione ab Prophetis videri ſolitos, audiríque angelos, credit Auicenna. Feruntur quidem paſſim dæmonum verba, inquit in libro de Socratis dæmonio Plutarchus: ſed illis modo inſonant, qui tranquillam ſeruant animam, nec tumultuantem perturbationibus: quos ſacros nuncupamus, & dæmonios viros. Refert idem, redditum patri Socratis oraculum, Ne quam illi omnino vim adhibere tentaret, aut porrò inducere ſuaſionibus pergeret, ſed ſuo ipſius arbitrio permitteret, fuſis Ioui Agoræo precibus, atque item Muſis: habere enim præceptoribus vniuerſis, aut etiam pædagogis ducem auguſtiorem. Dignum ſcitu & illud, Putaſſe quoſdam Socratis dæmonium fuiſſe πταρμὸν, hoc eſt ſternutamentum, quo dextra in parte obueniente, ad agendum concitaretur, in ſiniſtra verò auerteretur. Sed quoniam volentes in Plutarchum incidimus, ſuccurrit ex libro eiuſdem de Romanorum fortuna exemplum illuſtre, quod quia arriſit plurimum, etiam apponendum curaui. Tradunt, inquit, M. Antonium & Auguſtum ſingulari amicitia & beneuolentia iunctos, quum ſuppeteret otium, ſæpe luſibus inter ſe diuerſis tranſmittere tempus ſolitos. Verum in iis, quum ſemper victus abiret Antonius: quidam apud eum, diuinandi peritia clarus, audacter ita ſubmonere perrexit, O Antoni, quidnam tibi cum adoleſcente iſto? Refuge ipſum, & vita. Tu quidem illuſtrior es, natu item grandior: ſed plurium quoque imperator. Bella multa exantlaſti, peritia rerum præſtantior es. At neſcio quo pacto huius ipſius dęmonem dęmon reformidat tuus. Quin tua quidem fortuna ex ſe ampla eſt, ſed fortunæ adoleſcentis ſubblanditur. Quod ni abieris procul, ad illum defecturam apparet. Hinc verò traditum eruditioribus eſt, non deos cæleſtes, vti apud Homerum eſt, cum fortibus viris collocutos: nec affuiſſe pugnantibus, vel iuuiſſe, ſed cum illis familiares genios eſſe obuerſatos: quorum adminiculis præcipuè Pythagoras enituerit. Nam de Socrate dictum iam eſt. Dæmones nocumenta auertentes, ἀλεξίκακοι dicebantur à veteribus. & Apopompæi, Apotropæi, Lyſij, Phyxij. Approbantes verò ac rata firmáque ſancientes Aliterij, Proſtropæi, Palamnęi. Nam & apud AEſchinem in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας. Proſtropæum dici pro ſcelere nefario obſeruauimus.

An mutato loco mutetur & dæmon. Cur quis alibi fortunatior. Dæmone illuſtrante,

mira sæpe à nobis fieri, Theologorum de angelis bonis placita. Parangeliarchus. A

CAP. XI.

AN verò, si locum, regionémve mutes, simul mutetur & dæmon, non sesè inter eruditos constat, absurdum ratis quibusdam dæmonem vnum veluti in mancipium venerit, à nobis ne latum quidem vngem aut culmen (vt dicitur) reuelli, quantumuis longinqua terrarum spatia obierimus. aliis verò vnicum esse dæmonem, & esse vbique sancientibus, quod Iamblicho placet: propterea non cogi demigrare. Quod si non est vbique simul, non dæmon tantum vnus, id est vnus numero, sed etiam specie vnus in singulos accipit præfecturam. Qua ratione solares homines solaribus subiiciuntur dæmonibus. Qui si commigrarint, nihilominus in ordinis eiusdem dæmonum incidunt ducatum. Quod de solaribus dico, de ceteris item intelligendum. Quoniam verò in qualibet dæmonum decuria plura sunt dignitatis & virtutum discernicula, sicuti etiam Venerij homines aut Saturnij fortuna inter se disparantur, hinc efficitur vt variantibus locis, varij sint etiam rerum nostrarum euentus. Nam commodiores sæpe nanciscimur duces, aut ediuerso. Accommodatissimos verò, qui vnici sunt in regione certa. Ex iis autem consequitur, vt idem alibi fortunatior pernoscatur, quàm vbi erat prius adeptus videlicet potentiorem dæmonem. Quin huius illustratione præstanti fieri quoque putant: vt sæpe doctore nullo res excogitentur miræ, perducantúrque ad exitum feliciter præter opinionem, quæ nostrarum virium excedere videbantur mensum. Porrò vt nostrorum quoque, id est Christianorum patrum scita non prætereantur, quæ ex parte quoque attigimus: colligit beatus Thomas (quod & superius est comprobatum) diuinæ prouidentiæ congruentissimum fuisse, angelos bonos nostræ addixisse custodiæ, quibus ad bonum perduceremur, à quo sæpius insita imbecillitate declinemus, nostrúmque sit propriè, conniuere in pluribus. Rectè enim sapientiæ nono legitur: Cogitationes mortalium timidæ, & incerta prouidentia nostra. Hieronymo humana arrisit dignitas parte ista plurimum illud exponenti, Angeli eorum in cælis: Magna, inquit, est animarum dignitas, vt vnaquæque habeat ab ortu in custodiam sui angelum delegatum. Vni homini vnus debetur custos, sed interdum destinantur plures. Quæ curæ ratio spectare videtur ad infimum angelorum ordinem, quorum munus est, Gregorio docente, minima nuntiare. Minimum vero videtur, vni tantum homini ad salutem necessaria procurare. At humanæ reipublicæ protectio altiorem exigit decuriam, cuiusmodi principatus sunt vel archangeli. Nam parangeliarchum videntur appellasse Græci, quem nostrorum aliquot officiorum dicunt magistrum.

Oracula fuisse ab multis comprobata, ab multis item damnata. Oraculorum origo. Theologiæ genera tria. De Taciti, & Floriani statuis. Annum millesimum expectare, quid sit. Thalis res. Tale vnde. Statua dæmonica. Vnde habeant vaticinium dæmones.

CAP. XII.

DE oraculis fortè curiosior aliquis à nobis expetat, compertius quippiam in literas promi: quæ tametsi vanissima sunt deprehensa sæpius, nihilo minus theologos veteres, & Platonicos summe illa venerari solitos, exploratissimum est: conatósque etiamnum
B rationibus corroborare. Testatur in Phædro hoc ipsum Plato, testatur & in Timæo, vbi ea demum de diuinis astruit asserenda, quæ oracula comprobarint. Immo verò etiam ab oraculis & vaticiniis Socratis orditur apologiam; quin & Socraticos mores ex Apollinis responso concinnatos ait. Verùm quum tria haberentur priscis theologiæ genera, vnum fabulosum, quod & historicum nuncupabant, poetis maximè attributum: naturale: quod mysticum est,
C & ab philosophis susceptum: ciuile, quod in singulis ciuitatibus consuetudine inoleuit, ac mox legibus est sancitum. Hoc genere postremo continebantur oracula atque item responsa. Quod si vnde irrepserint oracula primum, indagine curiosa sit scrutandum, videor lectione iugi comperisse, non ab diis, non ab dæmonibus instituta, vel propagata, sed ab vafris quibusdam, & quæstuariis initio inchoata. In quam sententiam celeberrimi è Græcorum sapientibus iere pedibus, Peripatetici, Cynici, atque Epi-
D curei. A quibus non solum scriptis oraculorum vanitas est palàm facta, sed commóstratum quoque, quæ malorum soboles inde pullularit. Argumento sunt responsa improborum hominum, & ad imposturam & carnificinam auaritiæ fomitibus exercitatorũ nimio plus, ad vtrumlibet euentum solertissimè coaptata, quæ ita demum cõsarcinabantur, vel (vt ille ait) consutis dolis attexebantur: vbi solicite ciuitates oberrassent emissarij, ac veluti Coryczi quidam, quos haud parum multos, scelerum admi-
E nistros ac partiarios habebant. Hi siquidem intentissime, quid cuiq; opus foret, persequebantur, renuntiabántque. Mox ad hoc destinati in adytis obscurioribus, aut speluncis illatebrati, venientibus responsa dabant. Quos multũ adiuuabat insita homini futura pernoscendi auiditas, inscitiæ sæpenumero combinata. Est & hinc euidens indiciũ: quippe expressum per quæstiones aruspicum & vatum plerisque, vt totum diuinandi pontificium suis ipsorum necti fraudibus faterentur. Quid, quod De-
F mosthenes, vti accepimus, Pythiã tũ φιλιππίζειν dicebat, id est quasi cũ Philippo facere. Quod nimirum illuc spectabat, vt ab Philippo corruptam diceret. Quo sanè commonemur, vt est Diuinationũ secundo scriptum, in id genus oraculis, etiamnum Delphicis aliis quippiam fuisse non cẽseri. meminit historiæ contra Ctesiphontẽ Aeschines. Exemplum vanitatis insigne nequeo præteriisse, quando & ipsum oraculis est affine. Nam Taciti & Floriani imperatorum statuis Interamnæ disiectis fulmine,
G ab aruspicibus responsum, ex eorum familia proditurum imperatorem post annos mille: qui terram omnem, quæ Oceano ambitur, suam faceret, móxq; senatui resignaret imperium antiquis legibus victurus, ac post centum & viginti annos moriturus hærede nullo. Diúque sic à posteris expectatum hoc, vt in prouerbij faciem verti res possit, annum millesi-

millesimum expectat. Qui felicitatem concipit nunquam futuram. Illud admiratione non caret: Fuit Aegypti totius rex Thulis, à quo propagatis ad Oceanum imperij limitibus, Thule insula habere nomen creditur. Hic secundioris fortunæ afflatu extumescens: Serapin ita consuluit: [illegible]. Respondit Deus: [illegible] βίον. Quibus pronunciatis, quum è templo exiret, à suis mox est iugulatus. Nec me tamen fugit, Lactantium scribere, & Apuleius confirmare videtur, & nos suprà attigimus, astrologiam, auspicia, auguria, & oracula esse dæmonum inuenta, quorum sit, tenebras offundere, & veritatem caligine obducere. Quòd si quis miracula obiecerit, scire licet, herbarum potentia, & lapidum virtutibus, nobis nō perinde manifestis, multa item perfici posse, quæ nos per inscitiam dæmonibus, aut cœlo accepta referimus. Omnino non absque dæmonum participatu hæc tractabatur negotiatio, vt quicquid sensero, promam ingenue. Nam Mercurius scribit, ex propriis certisque rebus certo cuidā dæmoni congruētibus compositam rite statuam confestim per dæmonem congruum animari, Id quum Augustinus legisset, repetendum apponendúmque censuit Ciuitatis diuinę octauo libro. Quòd si quānam ratione dęmones futura prænoscere valeant, putet quis amplius esse quærendum, respondebit Porphyrius in libro quem de oraculis ędendum putauit, Quęcunque à diis futura prædicentur per oracula, ea ex cælesti obseruatione prædici omnia. Sed aduertant obsecro Christianæ veritatis cultores, quæ ab eodem subiiciantur Porphyrio: Sciendum, inquit, deos quoque sæpe mentiri iam explorata, certáque futurorum perspicientia non hominibus tortuoso modo, sed & diis ipsis incertissima, plurimisque referta ambagibus est. Quin si cui Deo contingit, nō tamen omnibus contingit horis. Adiici verò & illud potest Velocitatem sæpe in illis diuinitatis loco censeri quoniam omnis spiritus ales est, proinde momento vbiq; sunt nā totus orbis locus illis vnus est, quid vbique geratur, tam facile sciunt, quàm enuntiant. Cęterū obseruatione dignum, quibus interstitiis, quibúsve discerniculis diuinatio hæc de mundo ex mundi concinnata signis, ablatáque hominibus, concessa dæmonibus ab Origene, atque Porphyrio, tandem dispensaretur. Dęmones qui ætherei nuncupentur, quique aeris colant superna, cælestibus futurorum indiciis, vti vetus tenet opinio, addicuntur amplius, quàm terrenis. Qui verò infima hæc frequentant, dicuntúrque aquei dæmones non tam cælestia ad hunc vsum suscipiūt, quàm nostra obseruantes præscientiam sibi aucupantur aliquam. Medios verò putabant certius ex iis, quę vtrobique eueniant, prędictionum argumenta captare, proindéque istorum operam in diuinationibus experti consuesse in primis, & fuisse præcipuam, vt qui hominibus quandoque præsagiis prę̄stò fuerint, vt prodit Origenes. Quæ tamen siue ab iis accepta, siue acri obseruatione deprehensa, confusanea fuerint, multa rerum caligine hallucinantia.

Dæmonum bonorum malorúmque distinctio ex Porphyrio. Dæmonum descriptio ex Augustino. An dæmones sint hominibus præstantiores. An illis fomenta suggerentibus, semper peccatis obretiamur. ἐνεργούμενοι qui dicantur. De Serapi. Quos facile arripiant dæmones. Cerberus qui. Dæmonas non posse diuitias dare. Animas defunctorum à dæmonibus effingi. De arreptitiis plura. An humanis animis illabi possit immundior spiritus. Ternistratores qui sint. Item Paredrus, exedrus.

Cap. XIII.

POrphyrius in libro De caussis ad intelligibilia nos ducentibus, dæmones bonos à malis sic fermè distinguendos putat. Animæ, inquit, quæ sub luna plagas gubenāt latiores, quæque spiritali innituntur corporis sui rationis vsu id exuperant, boni dicuntur dæmones, à quibus ampliter eorum quibus præficiuntur, emolumentu procurantur. Fieri verò nequit, vt detrimenta ab his inferantur: iis autem connumerandi, quos Plato Internuntios dicit. Cæterum animæ, quę coniuncto spiritui minus dominantur, sed succumbunt sæpius increscentibus perturbationum incentiuis & voluptatum titillationibus: hæ verò iam malefici dicuntur dęmones. Sunt autem tam boni quàm mali dæmones ferè inuisibiles, quod corporis indumentum minus solidum minúsque sit compactum. Dæmones mali libaminibus, & carnium nidore oblectantur plurimum, siquidem spiritale corpus iis crassescit, obesiúsque euadit. Etenim vaporibus viuit, & fumigationibus. Aurelius Augustinus hos illósque malos arbitrantur, atque etiamnum ita scitissime describit, deformátque. Esse videlicet spiritus nocendi cupidissimos, à iustitia penitus alienos, superbia tumidos, inuidentia liuidos, fallacia callidos, qui in hoc quidem aere habitent, quia de cęli superioris sublimitate deiecti merito regressibilis transgressionis in hoc sibi congruo velut carcere prędamnati sint. Nec tamen, quod supra terram, & aquas aeris locus sit, ideo meritis superiores nobis censendi. Nec quia corporibus sint prædici melioribus, alioqui etiam bestias multas nobis videmur prælaturi, quæ nos & acrimonia sensuum, & motu facillimo, atque celerrimo, necnō viribus, & firmitate corporum animosissima exuperant. Sed vt omnibus ratiocinando intelligendóque meliores sumus, ita etiam dęmonibus bene & honeste viuendo præstantiores esse debemus: Qui nec loci sublimitate antecellunt, alias etiam volatilia notæ melioris arbitrabimur. Verum illis vel ex hoc longe pręponendi homines sumus: quod spei piorum nequaquam illorum comparanda desperatio. Adde, quod quamuis aquas Plato terris pręponat, nemo tamen nescit, esse aquatilibus hominem prǣstantiorem, vt intelligamus, non eundem ordinem tenendum, quum de meritis agitur animarum, qui videtur in gradibus corporum: fieri enim potest, vt inferius corpus anima inhabitet melior, deteriórque superius. Non negligendum porrò, quod Porphyrij est, malignorum dęmonum principes Serapin dici & Proserpinam quum sacræ literę Beelzebub prauitatis primarium soleant nuncupare: & [illegible] Lactantius. Est autem apud Aegyptios Serapis, qui apud Gręcos Pluto. Hic sym-

bola hominibus dedit, quibus exagitentur dęmones. hic ſupplices docuit, quo modo brutorum aſſumpta figura, dæmones hominibus inſiliant: quibus maxime obnoxij fiant, qui cibis ſubinde lautioribus diſtendantur. Idcirco inquit Porphyrſus ieiunium & caſtitas laudantur maximè, non quia iis placatior in primis efficiatur Deus, ſed vt retro agantur, qui ſanguine ac immunditia gaudentes, vt perfrui poſſint his, vtentium corpora inuadunt. Horum ſymbolum triceps eſt canis: ille ſcilicet qui in aqua, terra, & aere verſatur perniciosiſſimus dęmō. Nam & exitiales dæmones opertè canes vocantur atri. Hominem verò ab impuris infeſtari dæmonibus, etiam apoſtolica Pauli comprobat ſententia: Non eſt, inquit, nobis aduerſus carnem ac ſanguinem colluctatio, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores ac tenebrarum. Aut enim ad peccatum, diuina permittente iuſtitia, nos proliciunt: aut ſupplicia irrogant, ab deo immiſſi, etiam ſi diuerſa puniant intentione, quàm mittantur. Nec ſanciendum tamen horum prolectatione peccare nos ſemper: quoniam vt eſt in libro Eccleſiaſticorum dogmatum, Non omnes noſtræ cogitationes malæ à diabolo excitantur, ſed ex arbitrij motu ingeniti emergunt quandoque. Quod ſi Diuinorum nominum capite quarto Dionyſius ait, Dæmonum multitudinem eſſe malorum omnium cauſam, tum ſibi, tum aliis: & Damaſcenus, malitiam omnē pronuntiat & immunditiam ex diabolo excogitatam, quo ad primi hominis lapſum, id planè intelligendum. ſcribit namque Origenes, etiam ſi non ſint dęmones, nihilo ſecius ituros homines quandoque præcipites in Veneris & gulę prolubia. Scribit porrò Pſellus, quod adnotatu digniſſimum cenſui equidem, dæmonia ſæpe diuitias nobis, vel addictis ſibi potius polliceri: nec non gloriam quandoque oſtētare: quum tamen nil prorſus tradere ex ſe poſſint, quippe qui imperium nullum habeant. Cæterùm viſu iam inania quædam ſuis monſtrare cultoribus: quæ tamen impij diuina opinentur ſpectacula. Tradit etiam Auguſtinus, ab hiſce dęmoniis deos effingi, & animas defunctorum. Vnde irrepſiſſe vulgò contenderim, ab quorundam flagitioſorum animis corpora obſideri: quæ etiam beatus Thomas, cuius erudita volumina, velut per tranſennam prætereūtes ſtrictim quandoque proſpectamus in Compendio theologiæ vocat arreptitia. Et mentio eſt in canonicis decretis diſtinctione trigeſimaquarta. Verum & [illegible] dici quandoque videntur ab dæmonib⁹ obſeſſi, puto ab [illegible], quod detineri ſignificat ac impediri, quanquam & lunatici eo intelliguntur nomine velut in eos agat luna, id eſt [illegible] In quo illud egregie mirādum, ruſticos Latinè ac Gręcè plerunque loqui. Quum tamen lingua dęmonum propria, nulla queat inueniri: nil enim ipſis voce opus eſt. Sed quum veluti etiam angeli, alij aliis gentibus aſſiſtant, ſinguli ſingularum gentium idiomata exprimunt: quamobrem apud Græcos ratione heroica profari oracula conſueuerant. Sed quinam maxime extra iam dictos dęmonum patent incurſibus? Nempe vbi per atram bilem, vel alio quopiam eiuſmodi, imaginationi prorſum mancipatur animus, facile tunc immundorum ſpirituum fit conceptaculū, à quibus inſigniter vexatus debacchari non deſinat. Quòd ſi philoſophicis expiatus myſteriis totus euadat rationalis, à media dæmonum corripi decuria Platonici putant, tuncque illi miras rerum humanarum naturaliúmve explicari rationes. Quòd ſi altius iam ſurrigatur humanus animus, ſola mente viuens, tunc fieri arbitrantur ſpiraculum quoddam dęmonum ſublimiorum, vel angelorum verius, quibus illuſtrantibus, admirandis diuinorum inſinuetur arcanis. Quoniam verò etiam theologorum pomœria ingredimur quandoque numeroſis lita ſcientiarum luminibus, ſcientiæ profunditate micantibus, indéque nobis ſpicilegium facimus, ne tranſeamus quidem locum hunc ſine illorum aduocatione: eſt enim apud eos conſyderatione digniſſimum, an dęmones ſeu corporei ſint, ſiue etiam incorporei, ſubſtātialiter (vt interim ſic nobis permittamus loqui) humanis ſeſe inſerāt corporibus, animiſq; illabantur, an verius, non ingredi, aſtruendū ſit: etiam ſi malitię ſuę ibi effectum exerceant, Deo permittente, opprimendo atque vexādo eas, ac ſubinde in peccatum præcipitando. Et veritas quidem euangelica comprobat quandoque dęmonia quibuſdam inſinuata, atque inde per Chriſtum excuſſa. An vero per ſubſtantiam dicantur ingreſſa, an propter mali effectum, non adeo perſpicuum eſt. Gennadij quidem ſententia eſt in Definitionibus eccleſiaſticorum dogmatum, Dęmonas per operationem non credendum ſubſtantialiter illabi animæ. Cæterùm applicatione ac oppreſſione vniri. Illabi autem menti, Deo tantum eſſe poſſibile. Sed & Beda illud exponens ex Actibus apoſtolorū, Cur tentauit Satanas cor tuum? ſic ferè ſcribit: Notandum, inquit, mentem hominis per ſubſtantiam nihil implere poſſe, præter creatricem trinitatem. Implet verò Satanas cor alicuius, non quidem illud ingreſſus, ſed callida & fraudulenta deceptione in malitiæ affectum animam trahens per cogitationes vitiorúmque incentiua: quibus ille per diem, pérq; noctem ſcatet. Igitur Ananiæ cor Satanas impleſſe narratur, quia malitię ſuæ virus infudit. In libro De ſpiritu & anima, ſic item ſcriptum inuenias, ſiue auctor ſit Auguſtinus, ſiue alius: Non enim naturæ participatione vel ſubſtantiæ, vt rentur nonnulli, animum implet diabolus, aut eius efficitur habitator: ſed per fraudulentam deceptionem atque malitiam in eo creditur habitare, quem implet. Solius enim Trinitatis eſt, intrare ac naturam implere, ſiue ſubſtantiam quā creauit. Scitu dignū, & huic loco maximè accommodum, quod tradit Origenes: Per figurā omnes qui in carne ſint nati, dici equos, & habere aſceſſores ſuos: ſunt quos dominus aſcendit, & circumeūt omnē terram: propterea Abacuc tertio, Equitatus tuus ſalus: alios aſcēdit diabolus & angeli eius, qui terniſtratores dicuntur, quoniā triplici calle ad animæ properant interitū verbo, cogitatione, opere. Adnotauit Euſebius, dæmonicam virtutem dici Paredrum, cuiuſmodi fuerit in Simone mago. Dicitur & Paredrus aſſeſſor. Ariſtoteles in Politia: Capiūt, inquit, paredros binos Archon & Polemarchus, quos voluerint. ad quod reſpexiſſe M. Tullius videtur ad Tironem libro decimo ſexto: Paredrum excita, vt hortum ipſe conducat. Sunt qui regi aſſidentes, ac velut cuſtodes, paredros interpretentur. Quod in Pericle Plutarchus ſignificat perſpicuè. At in Lycurgo, quicunque cuſtodiæ cauſa aſſideant. Quin erant Athenis quoque [illegible]. Ab Procopio Perſici belli primo, Proclus celebratur imperatoris Paredrio magiſtratu inſignis quē Romani quęſtorem nuncupant, Iureconſultum interpretantur hunc Latini. Exedrum intelligimus conſternatum, ac mente excuſſum: item auſpicium non bonum.

Aſſerantur

Aſſeruntur ex Auguſtino rationes aliæ, quibus poſsint dæmones futura prænoſcere. Crœſi hiſtoria. Futura noſcendi modos eſſe duos. Cordis arcana modis cognoſci duobus.

CAP. XIV.

VERVM quod ad dæmonum attinet vaticinia, video præter quæ nobis paulo antè ſunt prôdita, rectè quoque adiici illa poſſe quæ ab Auguſtino in libello De dæmonum natura ſcitè admodum & acutè appoſita ſunt, quorúmque vel in Canonicis decretis mentio fit. Nam ſumma pleriſque dignum videtur admiratione, Illos prædamnatos ſpiritus, omníque circũfuſos impietate, tam appoſitè interdum futuri perſpicientiam vendicare. An ergo æternas temporum cauſas, & quodammodo cardinales in Dei ſapientia contemplantur? Minime. Quid ergo? An verum illud eſt, eos corporis aerei ſenſu terrenorum corporum longè ſentiendi præcedere poteſtatem? Certè eiuſdem incomparabili quoque pernicitate non hominum modo celeritatem & ferarum, verũ etiam volatus auium mire exſuperant. Quibus multò antè cogitata nuntiant, quæ nos pro ſenſus terreni tarditate mirari non deſinamus. Vnde eſt redditum Crœſo reſponſum de teſtudinis carne, quam cum agnina is in æneo vaſe periclitandi gratia procoqui iuſſerat. Quo argumento in ſermone de Deo Maximus Tyrius illum deformat, vt regum ſtultiſſimum, & coquorum infeliciſſimũ. Accedit & diuturnioris vitæ beneficio comparata inſignis rerum experientia, cuius nos momẽtanei vita, vt quæ bulla propemodum ſit, compotes eſſe nequimus. Aduertendum item, dęmones nonnunquam quę facturi ſunt ipſi, nuntiare. Nam ſæpe poteſtatem accipiunt, incognito nobis modis modo, graſſandi in homines & bruta peſtilentiæ vi, aut aliud quiduis id genus perpetrandi. Sæpe quin etiam contingit illud, vt exactius peritiúſque naturali ſignorum obſeruata ratione quam ipſi nequimus aſſequi præcinant mox paulò ventura. Quid, quod conceptus animorum, promentibus, ſe inde quibuſdam in corpus notis, valent aſtutè deprehendere? Quanquam in Retractationum libro idem Auguſtinus, audaciori aſſertione rem occultiſſimam eſſe prolatam, ingenuè queritur. Nam prænoſcere iſta dæmones, ferè compertum eſt. Sed an ędantur in corpore ſigna, illis ſenſibilia, nos verò latentia: an alia quauis ſpiritali diligentia iſta deſpiciant, aut difficillimè, aut nulla prorſum ratione diſcuti humano ingenio poteſt. Quo autẽ iſta colligãtur certius ſciẽdũ modis duobus futura prænoſci. Alter ex cauſa eſt, qua Solem cras oriturũ neceſſariò prænoſcimus. Cauſæ verò quę ſunt, vt in pluribus, per coniecturã pręmõſtrãt, quo modo ægri ſalutẽ præſagit medicus. Quæ verò vt in paucioribus ignorãtur omnino, cuius ſũt modi caſu euenictia & fortuito. Angelis autẽ ratio hæc futura præcinendi adeſt prorſũ. At quum in ſeipſis præcognoſci vẽtura pronũtiamus, iã alter hic mod⁹ vni tantũ Deo cõgruit: qui in ęternitate ſpeculatur vniuerſa, qui omnibus adeſt tẽporibus, quia ſimplex eſt, eáq; amplexatur. Proinde per omnia, ceu pręſẽtia vnus fertur Dei intuitus. Quod ad cordis attinet arcana, aduertendũ duobus ea perſpici modis, aut ab effectu, ſignis in corpore cõparẽtibus, aut prout cogitationes in intellectu ſunt, & in volũtate affectiones. Qui poſterior modus Dei tãtum eſt, quoniam rationalis creaturæ volũtas vni ſubiacet Deo. Propterea apoſtol⁹ Paul⁹ ad Corinthios: Quę ſunt (inquit) hominis, nemo nouit, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt. Quod autem Dei proprium eſt angelis haud congruit. Vnde propheticum illud Hieremię: Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? ego dominus ſcrutans: & quæ ſequuntur.

Origenis opinio de corpuſculis æthereis atque aëreis. Item de reſtituendis dæmonibus. Origenis excellentia.

CAP. XV.

CAETERVM tranſituri mox ad mundi minoris modum, appingamus & Origenis placita breuiſsime de dæmonibus: Rationalis, inquit creatura incorporea & inuiſibilis, ſi negligentior fuerit, ad inferiora labitur, & pro locorum qualitate, ad quæ defluxerit, corpora ſibi aſſumit: verbi gratia, ætherea primum, deinde aerea: quúmque ad terrę vicinia peruenerit, craſſioribus circundatur corporibus, nouiſſimè verò hominem induit. Ipſi quoq; dæmones, qui proprio arbitrio cũ principe ſuo diabolo ab Dei miniſterio receſſerunt, ſi paulūlum reſipiſcere cœperint, humana carne circundari incipient: vt hac deinceps pœnitentia poſt reſurrectionem eodem circulo, quo in carnem venerant, ad Dei viſionem poſtliminio redeant, liberati etiã num ęthereis aereíſque corporibus. Túncque genua Deo curuentur omnia cæleſtium, terreſtrium & infernorũ, & ſit Deus omnia in omnibus. Sed & illud ex Origene eſt tertio [illegible], Huius mundi peccatores homines in alio mũdo poſſe diabolum & dæmones fieri: & rurſum, nunc dæmones in alio mundo poſſe vel angelos vel homines procreari. Additur & id impiũ præcipuè libro quarto: Pro dæmonum ſalute Chriſtum etiam in aere ac ſupernis locis eſſe paſſurum, vt conſecutione quadam fiat neceſſum, ſicut pro hominibus hominem induit, ſic & pro ſalute dæmonum Deum futurum, quod ſunt hi. Omnia verò hæc citra admirationem, ac ſummã vtique legi non queunt, quando hic eſt Origenes ex infantia magnus, martyris filius, voluptates adeo auerſatus, vt Dei zelo vel genitalia ferro demeteret, auaritię prorſum victor, ſacrarum literarũ ita ſtudioſus, vti perinde ac vngues omnes noſſet, ęderétque ad eam rem tractatus mille, necnon commentarios qui inſcribuntur Tomi. Hic tamen tantus, taliſque malè de filio concipit, de ſancto ſpiritu peius multo. Quod non inficiabuntur, quibus exactè librorum eius ſaliua identidem regustata innotuit.

Euchetarum & Gnoſticorum impia ſacra dæmonibus concipiendis. Cúrque Euchetæ dicantur, ac Gnoſtici.

CAP. XVI.

FVISSE præterea quoſdam, inuenio in libris, qui communi nomine dicantur Euchetę, quorum dogma nefarium ab Manente quodam ſit in Syria propagatum, ij ſimul cum Gnoſticis compari pręſignib⁹ impietate, ſceleſtiſſima quędã obire ſacrificia conſueuerant, non alia magis ratione, quã cum dæmoniis commercij amplioris. Coibant inſi-

mul occiduo tempore eius diei, quo Chriſtus cruci eſt ſuſfixus: aderant puellæ, cum quibus peractis ſacris, luminibúſque extinctis, congrediebantur, nec ſororum ibi, nec filiarum vlla omnino ratione habita. Moris verò erat, vt locum repeterent eundem nono menſe poſt, natóſque ex nefando concubitu infantes à matribus conuellerent: eorum mox corporibus diſſectis crudeliſſime, profluente inde cruorem phialis excipientes. Illis autem concrematis, cineres cruori promiſcebant, quo poſtmodum epulas condirent, & pocula. Faciebant verò iſta, opinati ſic maxime diuinum, qui nobis ineſt, characterem, quoque in primis retro agantur dæmonia, oblini, expungique. atque inde dæmonibus aditum pateſcere prorſus liberum & impauidum. Euchetis, qui & Pſalliani dicuntur, nomen tradunt inditum de orationis aſſiduitate, quod incredibiliter (vt inquit Auguſtinus) perpetuò faciebant, adeo vt monachos fouendæ vitæ gratia quippiam facere, impium ducerent, quia interpellaretur orandi facultas. Horum fuit hęreſis, poſſe humanam virtutem ac ſcientiam, non ad Dei modo ſimilitudinem peruenire, ſed perfectionem quoque ac æqualitatem adeo vti ſit mox ἀναμάρτητοι, id eſt (vt ſic dicam) impeccabilis, quoniam ne cogitatione quidem, aut inſcitia vbi perfectionis faſtigium contigerit, queat delinquere. Gnoſticis verò conciliatum nomen de arcana myſteriorum ſcientia, quam ſibi vendicabant: ſed à turpitudine verius dici Borboritæ debent, hoc eſt βορβορῖται, id eſt lutulenti.

Anacephalæoſis ſuperiorum. Hominem eſſe miraculum magnum, ac quodammodo omnia, & Dei ſimulacrum æmulum. Item quid ſit homo, quomodo miraculum. Trinitatis veſtigium animæ impreſſum. Homo cur rerum menſura, & ſecundus Deus. Anima cur dicatur ψυχὴ, ex Origene.

CAP. XVII.

LIBROS Antiquarum lectionum auſpicaturi, quo felicius rerum difficultates omnes emenſi, demum exoptatã contingeremus metam ab ſummo rerum opifice, ſicuti decuit & commonuit Plato, initia duximus, mox veluti quibuſdã ſcientiæ gradibus in mundum declinauimus, inenarrabilis illius agentis templum auguſtiſſimum, vt celeberrimi auctores dixere. Inde dæmonum rationem excuſſimus, quantum noſtra paruitas tulit, Platonicos parte plurima ſecuti: ſed ab noſtris quoque, hoc eſt Chriſtianis, flores modo rerum præcerpentes: vt quadam apum imitatione, ex diuerſiſſimis (vt ſic dicam) ſuccis non incomparabilis quidem conſurgeret ſapor, ſed qui faſtidiẽtem modo ſtomachum reficere ac prouocare appetentiam poſſet. Nunc peraccommodum ſanè viſum eſt, quæpiam de homine non exculcata quidem, & triuialium quoque ludis recantata ſæpius, verùm ex ſecretioribus monumẽtis veterum ingeniorum, quæ nobis ſuis acuminibus ac vigiliis lucem peperere, vellicatim quodam modo excerpta tendẽtibus ad procinctum, qua poſſumus perſpicuitate proferre, Quando propoſitum non eſt, quæ nobis laborioſiſſima ſuggerunt ſtudia, intrudere in arcana quædam, vbi ſitu adobruta pereant, ſed volentibus benignè impartiri: quoniam ea quoque lege, nõ iſta modo, ſed cætera quoque omA nia optimus maximus Deus contribuiſſe videtur, vt quod munificè ex illius immenſa bonitate percepimus, munificè elargiamur, ac reddamus quodãmodo mutuum. Igitur, vt præfari deſinamus, volenti mihi nuper Mercurij libellum, qui eſt De voluntate Dei mirabiliter concinnatus, occurrit grauior illa ſententia, & toto perpendenda examine, qua hominem miraculum magnum, animal adorandum & honorandum, diuiniore quodam ſpiritu concitus, & interiore inſtructus ſcientia nuncupauit. quod in leB gibus item Plato confirmat. Cæterum eundem hũc hominem idem quoque Mercurius in naturam Dei tranſire ſcribit, tanquã ipſe ſit Deus. Quin in libro De ſapientia & poteſtate Dei, humanæ naturæ potentiam admiratus eximiam, audendum eſſe ait dicere, hominem quidem terrenum Deum eſſe mortalẽ, Deum vero cęleſtem eſſe immortalem hominẽ. Hic profecto tã eſt eximius, vt quũ ad duas res, quod Ariſtotelicum eſt, natus ſit, ad intelligendũ, & agendũ tam auguſtis, támq; felicibus pernoſcaC tur productus auſpiciis, vt non elementis modo velocitate miſceatur, & acumine mentis deſcendat in maris profunda: ſed omnis planè illi colluceſcãt, nec cælum videatur altiſſimũ, non quidem ſtultitia (vt ille ait) ſed velut è proximo, mẽtis ſagacitate id ſuę ſubiiciat contemplationi, intueatur, miretur. Vt, ni forſan videmur modeſtiæ tranſgredi menſũ, ſit homo verus vel cælicolis pręſtãtior, vel ſaltẽ pari ſorte potiatur, ſicuti vetus theologus prodere non dubitauit. Nam quicũque cælitum deſcendit ad terrã, D cęli deſerit limitem. Homo autẽ vbiq; ſimul eſſe videtur: nec videtur tantũ, ſed eſſe affectat omnia, & eſt quodammodo ratione mirabili, ſicuti Deus eſt omnia. An nõ in eo plantarũ agnoſcimus vitã, quatenus nobis itẽ vegetalis ineſt potentia, qua alimur & augeſcimus? Nónne & brutorum: quando ſenſuũ, veluti ſatellitum, perfruimur miniſterio? Secundum hominem vero tunc agimus potiſſimũ, quando de humanis rebus rationis adminiculo fulti diſquirimꝰ perpendimúſq;. Quòd ſi naturaliũ rimari indagine E ſolerti cœperimus, heroicam præferimus amplitudinem. Si mathematicam certitudinem ſpeculemur, dæmonicam ſubtilitatem cõſectamur quantũ more veterum interim loqui licet. Vt verò mentis altitudine cęlorũ clauſtra ſupergreſſi diuinæ maieſtatis arcana penetramus, angelicam nobis induimus claritatem. Deũ verò ipſum rerũ principem atque patrem effingimus, dũ immenſę illius bonitatis cõtemplatione omnia operamur. Proinde veritas euangelica, omnis creaturæ nomenclatura hominem F intelligi voluit, vbi prædicandum omni creaturæ præcipitur Euangelium. Tanta deniq;, inquit Ambroſius, eſt in hominibus dignitas, vt dicatur homo ad dextram Dei ſedere, non angelus: qui & ab angelis honoratur vnigenitus, imago Dei. Et quid mirũ? Propheticum illud omnes nouimus: Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me. Id verò quanti demũ cenſendũ eſt quod theolohi veteres pręcipiunt, duo eſſe principis rerum Dei ſimulacra, mũdum, & G hominem? Dicitur & hic propterea in Canonicis decretis charagma Dei, ſiue ſignum, aut ſcalptura. Vbi pecunię nomine ſpiritaliter ſignificari hominem prædicantenam ſicuti in nũmo charagma, Cæſaris, ita in homine conuiſitur charagma Dei & obſignatio. Et, vt nummus abſque Cæſaris reprobatur imagine, conſimiliter & homo, in quo non pernoſcamus lumẽ impreſſum dominici vultus. Quod, vt inquit Auguſtinus, totum eſt, & verum hominis bonum,

bonum, quo obſignatur, velut nummus regis imagi- A
ne. Proinde in templo nummulariorum ſubuertun-
tur menſæ, dum ſignificatur in Dei templo ſpiritua-
les tantum nummos eſſe debere: qui Deũ præferãt,
non diabolum. Quid, quod Plato rationales animos
tanquam ſpecula putat quædã nitidiſſima, in quibus
diuinitatis ſũmę explendeſcat diuinior imago? Qua-
re Deum in ſingulis acrius ſcrutando in animi ſpe-
ciem ſubinde mentis aciem dirigit, oraculo moni-
tus veteri, quo ſignificatur debere, quiſquis Deum
B apprehẽdere cupiat, ſeipſũ noſſe prius. Inde Phauo-
rinum rectè laudari animaduerto, vbi ait, Nil in ter-
ris magnũ præter hominem, nil magnum in homi-
ne pręter mentem & animum. Sed audi myſterium:
Refulget in homine interiore pręcellens Trinitatis
imago: nam ſicut ex patre generatur filius, tũ ex pa-
tre ac filio procedit ſanctus ſpiritus, ita ex intelle-
ctu generatur volũtas, & ex his item duobus proce-
dit memoria. Neq; enim citra hęc perfecta dici ani-
ma, aut cõcipi valet. Porrò ſicut Deus pater Deus fi-
C lius, Deus ſpiritus ſactus eſt, nec tamẽ tres dij ſunt,
ſed Deus vnus perſonis excellẽs tribus: ſic & anima
intellectus, anima voluntas, anima eſt memoria, nec
proinde animę tres in corpore vno, ſed anima pror-
ſum vna, dignitate inſignis triplici. Propterea quum
dicitur: Diliges dominum Deum ex toto corde tuo,
& ex tota anima tua, & ex tota mẽte tua, ſic accipiẽ-
dũ, ex toto intellectu ex tota voluntate, ex tota me-
moria. Porrò nónne in plurimis ſeſe Dei æmulũ fa-
teri videtur homo? Quis neſcit ex Plinio, & aliis tũ
D Græcis, tum Latinis Zeuxin pictura nobilẽ tam ar-
tifici ingenio vuas pingendo repręſentaſſe, vt dece-
ptæ aues ad eas, tanquam planè veras aduolarent. Iã
verò Apelles quónam ſileri modo poſſit: cui tantũ
ſuperfuit excellentis peritiæ, vt equam ſic ad verum
expreſſerit, & canem, vt prętereuntes equi adhinni-
rent, adlatrarẽt canes. Proditum memoriæ eſt, mar-
moream Venerem tam mirè ab Praxitele elabora-
tam, vt ſpectantes ſubinde libidinis titillarentur in-
cẽtiuis. Quis Archytam neſcit Tarentinũ vltra ho-
E minis captũ adeo mathematicis rationib[9] progreſ-
ſũ, vt è ligno columbã ſic affabre cõpingeret, libra-
ret, inflaret, vt verarum inſtar in volatũ ſurrigi vi-
deretur? Id quod Phauorini, veterum memoriarum
exſequentiſſimi, monumentis proditum, & in No-
ctibus Atticis repetitũ, ſcio. Ægyptios ſcribit Mer-
curius virtute quadam inenarrabili deorum confin-
xiſſe ſimulacra, vt articulatã promerent vocem, nec
non (vt nil admirationi deſit) progrederentur. Iam
F & Archimedis ingeniũ ſuprà quàm vllo poſſit elo-
quio explicari, docile, perſpicax, & (vt omnia com-
plectar verbo) diuinum, in mundi opificio Deũ ferè
ipſum laceſſere viſum eſt, quando tã concinne cęlũ
conflaſſe æneum memoratur, vt inibi ſeptem viſe-
rẽtur planetæ, & ratione incomparabili etiam mo-
tus veriſſime deprehenderetur, quando nec cæleſtis
deerat vertiginis ſimulacrum. Nõ igitur miraculo-
rum omnium maximum miraculum homo eſt? Sed
audi quæ non inſcitè, opinor, addi his etiamnũ poſ-
G ſunt. Homo quidem vt Peripatetici aſtruũt, atq; itẽ
Stoici, eſt quod anima conſtat & corpore. Pythago-
rici ac Platonici hominem eſſe putant diuinã quan-
dam mentem terrenis vinculis alligatam. Apud il-
los itaque hominis pars animus eſt, apud hos totus
homo animus eſt. Sed nil obſtat, quum dicatur cor-
pore vtens. Hoc ſignificaſſe videtur ænigma magi-
cum, quo dicitur, Eſt res vndique lucida, eſt res vndi-
que obſcura, eſt media quoque tum lucis compos,

A tum caſſa. Mens ſiquidem eſt lumine plena, irratio-
nalis anima prorſus vacua. In meditullio eſt, ac vel-
uti collimitio rationalis natura: quæ partem habet
luminis intellectualis, parte caret. Anima immorta-
lis, corpus morti addictum, quo quid admirabilius?
Quod diuinũ eſt, quod architecti obſignatum ima-
gine eſt, vinctum (vt ſic dicam) catenis ab terreno,
craſſo, obeſoq;, & reuera nugali pertrahitur corpo-
re. Sed adeſt admiratio altera, quónam pacto in car-
cerem tenebricoſũ intruſus animus afficitur ad di-
B uina? Aut cúrnam Plato hominẽ non contentus mi-
raculum appellaſſe adiecit diuinum miraculum? An
quia ex intimo prouidentię ſinu id ita profluxit? do-
cuit certe Timæus, ab opifice mundi Deo rationa-
lis animæ ſubſtantiam emanaſſe. Hominem denique
ne quid prætercam ſciens, pronunciat Pythagoras,
eſſe rerum menſuram. Id ænigmaticè prolatum ſic
fermè intelligendũ: ſenſu eum vtique ſenſibilia me-
tiri, intellectu intelligibilia: quæ vltra intelligibilia
ſunt, exceſſu attingi. Nã dum cognitiuam animam
C eſſe cognobilium ſcit finem, ex ſenſili potentia ſic
habere ſenſibilia ſcit, vt ſentiri valeant. Idem & de
intelligibilibus, vt intelligi poſſint. Excedentia au-
autem ita, vt excedant. Quo fit, vt in ſe comperiat
homo velut demetiente ratione, creata omnia. Ho-
minem Mercurius etiam ſecundum eſſe Deum va-
ticinatur quãdo ſicut Deus entium creator realium
eſt, ac naturalium formarum, ſic & homo rationaliũ
entium, ac artificialium formarum, quæ ſunt humani
intellectus ſimilitudines, velut creata diuini cen-
D ſentur intellectus imagines. Non prætereundę par-
te hac Origenis præſtigiæ auſi prodere, quod & an-
tè paulo attigimus, Animas fuiſſe in cęlo angelos, ex
peccati autem labe ad inferna deuolutas, & velut in
ſepulchra proturbatas. Siquidem corporibus coer-
citas veterum in delictorum ſupplicia luere. Nanq;
corpus haud cenſendum Chriſti templum, ſed pla-
nè damnatorum carcerem. Quo argumento animas
Græce ψυχὰς nuncupari παρὰ τὸ ψύχεσθαι, quoniam pri-
ſtina exutæ caloris vi ad terrena ſint dilapſæ. Sicut
E vinculi ratione corpus eiuſdem linguæ proprietate
vocetur δέμας, aut etiam ſepulchri, σῆμα.

Mundos eſſe tres. Hominem dici quartum mundum in quo ſimulacra ſint reliquorum trium. Item eſſe veluti proteum. Pyramis. Aether quid. & æthra. Mundos eſſe innumerabiles, ex Origene.

F

Cap. XVIII.

VERVM eſſéne putamus alia, quibus pręcellens hæc, veriſſimáque miraculi veritas poſſit amplius latiúſque comprobari? Audi, modo ne ſit faſtidio ſtudioſe lector rationalis naturæ peculiare ſymbolũ noſ-
ſe, fateberis nil à me confictum, nil conquiſitum
violenter, omnia ad verum appoſitiſſimè congeſta:
G quæ artificis Dei inenarrabile prædicent artificium.
Cuius incomparabilis bonitas tam innumeris, tám-
que immenſis inſtruxerat hominem ſuum dotibus,
vt parentis veriſſimam ſe inde imaginem recogno-
ſceret, ni ita obbruteſceret quãdoque, vt cœno pro-
uolutus tæterrimo non iumentis modo, quod nec
ipſum ferendũ eſt, ſed planè reptilibus propinquior
omnino fiat, quàm luminum & claritatis patri. Sed
nos interim quęrelis dilatis, agamus: quod præſtat

A Sunt auctores celeberrimi, qui ab maioribus mundos tres eſſe poſteris traditos, prodant. Eſſe enim primum, & quidem ſummum, in cuius contemplatione caliget mens, rerum adobruta magnitudine, hebeſcant ſenſus nec vllo modo par ſit concipiendę excellentię qualiſcunque & quantuſcũque ſit humanus animus. Vltramundanum hunc intelligimus, eximium, auguſtiſſimum, incomprehenſibilem: quē ſcientiſſimis angelicum, philoſophis verò etiam Intellectualem mos eſt appellare. Cuius cõmeminerit Plato etiam in Phędro, illum aſtruens non poſſe B pro dignitate verborum copia vlla, vel ingenij pręſtantia efferri, decantarique, Proximum deinde locũ habere, quem cęleſtem dicamus. Infimum verò, poſtremúmque, quem ſublunarem nuncupemus mundum: qui ſit hominis maieſtati contributus. ſed quē etiam tenebrarum vocent cõceptaculum, ſicuti claritatis incomprehẽſibilis illum. Nam cælum mediæ cuiuſdam naturę ex luce, contemperatur, & tenebris. Nec me fallit doctiſſimos opinari, hoſce tres mundos eſſe mundum vnum, quãdo ab eadem pro- C fluunt origine, & in eundem corriuantur fontem, & debitis numeris, harmonicáque naturę cognatione, & graduum ſerie colligantur. Adde, quod ſinguli ferè habent; quod in omnibus ſimul deprehendas: illo tamen diſcerniculo; quod quæ in mundo viſuntur in infimo, in ſuperioribus item pernoſcũtur, ſed ampliora auguſtioráque. Siquidem noſtra hæc ab ſublimium excellentia abire longius & degenerare. Eſt apud nos elemẽtaris ignis vrens: eſt in cælo igneus ſol fouens viuificánſque. Poſtremò ſera- D phicus intellectus eſt vltramundanus ignis, amore ardens. Elementaris aqua calorẽ perimit adobruitque vitalem, alit cæleſtis. Supercæleſtis mens cherubica intelligẽtia ſupereminet. Sũt verò qui quartum aſtruant mundum, in quo item recognoſcamus quæ in reliquis. Hic non eſt alius, quàm homo. De quo id extritum paſſiuúmq; circumfertur, eſſe vtique hominem mundum, ſed minorem: ſicuti commemimit etiam in Phyſica auſcultatione Ariſtoteles: cuius ſit corpus elementare, ſpiritus cęleſtis, ve- E getalis potentia, cuiuſmodi in plantis, ſenſus, perinde ac in brutis: adſit demum ratio, & mẽs angelica, & Dei charagma inſignitius. Sed & mundus ipſe, magnus dicitur homo. Verùm audi præſignem rerum excellentiam, audi quod admirari non deſinas. Tres eſſe mundos, liquet. Sed eſſe in homine ſimulacra omnium, necdum fortè liquet. Atqui ſunt quidem argumento quod nequaquam refelli aut dilui poſſit. Sic autem maniſeſtò deprehendas, ſi hominē trifariã diſtribuas: vt ſit caput portio prima: quæ & F ſũma mox ſecũda, quæ media, ab collo ad vmbilicũ ſpatietur: reliquã habeãt ima corporis. Hęc examuſſim ratione exactiſſima tribus mũdis analogicè reſponſant. Caput, rationis mentiſque ſedes eſt. In pectore, cor, motus caloris, vitæ continet principia. Genitalis portio ſeminariũ productionis eſt. Mundus itidem angelicus, ſiue intellectualem mauis nũcupare, intelligentiam habet, vt ſcopum. In mundo mediano, vita, calor, motus fontem habent: vbi cordis vita fungitur ſol, immóque cæli cor ſæpe appel- G latur. Noſter verò mundus (vt palàm eſt) tum generationis, tum etiam corruptionis conceptaculum. Iam arbitror, liquidò patet, eam eſſe hominis præſtantiam, immo verò naturæ maieſtatem, vt meritò dici miraculum valeat. Quod Barbarus quidam verum non barbarè pronuntiaſſe, ſed ſcienter fertur: qui quum interrogaretur, Quid hac quaſi mundana

A ſcena maximè putaret admirabile? Hominẽ, reſpõdit, omnem planè admirationis captum excedere: vt qui non animalium modo princeps & rationis ac mentis ſplẽdore diuino ſit, veluti naturæ totius interpres: ſed tanquam Proteus aut chameleon deſultoria quadã poteſtate ſeſe in quiduis ſubinde trãſformet. Cæterùm illa omnium exactiſſima demutatio, qua mente ac intelligentia viuens in animæ florem reuocatus tranſit in Deum, quæ ſolida demum ac vera eſt humanę excellentię admiratio. Inter pla- B cita Origenis eſt ex ſecundo περὶ ἀρχῶν, innumerabiles eſſe mundos: nec, vt eſt ab Epicuro proditum, vno tempore plurimos, & ſui ſimiles ſed poſt mundi vnius finem, alterius eſſe principium: nam & ante hunc mundum fuiſſe item alium. Scitu verò nõ indignum, Pyramidem dici lucem igneam incorporei ac immaterialis mundi, qui vocetur Græcis αἰὼν, à noſtris æternitas, & æther: quando ęthra quoque æternitatis indicet fulgorem, vbi non corpus viſitur, non locus habetur, non vacuum, non tempus, C ſed entia optimam vitam ducentia, vt ſcribit Peripateticorum Coryphæus. Aetherem hoc ſenſu accipit Pythagoras, quum ait: Si relicto corpore in ætherem liberum perueneris, eris immortalis Deus. Liberum dicit, vt qui ſit à materiæ potentia ſegregatus, caleſcat autem Dei ardore, ac inſenſibili motu inferiora calefaciat: vnde ſit æther nuncupatus, ἐκ τοῦ ἀεὶ θέειν ἔχων ἐπωνυμίαν.

An ex terra fortuito generari homo queat. Mira de animalium quorundam ſpontali generatione. Venenatorum, & morſu oblaedentium origo. An eſſe poſſit vniuerſale diluuium, ex Auerroe.

D

Cap. XIX.

SED in hac rerum auguſtiore excellẽtia mirari ſuccurrit, quorundam parte hac parum perſpicacem, parũque excuſſam prudentiam, immo verius oſcitantẽ planè, ac dormitantem ſapientiam: qui eximiam, vltráque quàm pro dignitate poſſit quis expẽdere, hominis amplitudinem nil prorſum ſuſcipientes, nec artificis ſtatera ſed trutina examinantes populari, eius productionem, & initialem originem incertis fortunæ flatibus mandare, nil ſunt E F veriti. Phœnicum ſiquidem & Ægytiorum theologia caſu homines, ac reliqua animantium genera prorepſiſſe è terra aſſeuerabat, nullũ inter rationalem animam & irrationalem ſubſtãtiam interſtitiũ opinata. Scribit enim Porphyrius, viſibilis ſolis agẽte vi, animantes cunctas ex terrę profuſas viſcerib⁹, inter Ægyptiorum placita cenſeri, Quod ipſum nec Euripidi Anaxagoræ cõſectatori diſplicuiſſe videtur, aſſeruit & Archelaus cognomento Phyſicus. Verùm inter alios mirari me plurimũ ingenuè fateor, G ſingulari ſcientia virum & ingenio exactiſſimo, ac ſubacto in primis, id eſt vſu, auditione, lectione ac literis perpolito cultóque Auicẽnam, qui opere eo quod De diluuiis eſt, aſtruere eſt auſus: Poſt immẽſas terrarum inundationes humano ſemine nullo, tabidis tantum cadaueribus ſeminij vbertatem pręſtante cæleſtium corporum affluentia, hominem & ſolere & poſſe reparari. Proinde colligit, nõ videri

ad ge-

ad generationis neceſſitatẽ vuluam requiri, aut locos niſi vt melius formetur infans. Alias perrarò admodum regionem inueniri generationi accommodam ob repentinas elementorum mutationes. Aſſertioni verò ſuæ argumentum inde profert, non modo alicubi è terra mures progigni, qui mox per coitum mirè excreſcant: verum ſerpentes quoque ex mulierum præcipuè capillis concipi, quod productiores ſint, humectioreſque natura. Quin De animalibus item libro quinto decimo, ſibi amicum aſtruit fuiſſe, qui ſcorpionum generationem mirabili procurarit modò, à quibus mox alij plures propagati. Porrò, inquit, videri quandoque animalia produci capitibus longè à ſuo genere diuerſis, cuiuſmodi eſſet homo elephantino capite aut aſinus canino. Id verò fieri non poſſe, niſi cæleſtis cooperetur virtus. Vnde conſectatio manifeſta, ineſſe illi formandi potẽtiam. Obſeruatum rurſus, ſtellarum quaſdam hominis generationem prępediſſe, quanquam cęteris ad generandum mireconcurrentibus. Eſſe vero ſtellas haſce in arietis ſigno, quarum virtute, monſtrifica ſuccreſcat ſoboles: diuerſa verò ab iis effici, quæ generationi ſint deſtinatę, quod lapides probent natura producti ad membri virilis muliebriſve imaginem. Vt verò poetica item non omittamus, arbitratur in Theriacis Nicãder, Venenata & morſu oblędentia ex Titanum ſanguine, hoc eſt Typhoei, eſſe concepta. Quin Heſiodum habere ſe auctorem fatetur. Sed apud illum hoc nuſquam compereris. Verùm id genus animalia ex Typhonis cruore propagata, ſcribit Acuſilaus. Apollonius vero Rhodius in Alexandriæ conſtitutione, ex Gorgonis guttis ſanguine ſtillantibus. Sed ad rem. Huius denique ſentẽtiæ, quæ Auicennam præfert auctorem, Auerrois itẽ commeminit octauo Phyſicæ auſcultationis, vbi ait: Hominem ex terra generari, poſſibile arbitratur Auicenna. Cęterùm aſtructio hęc infauſta, & veritatis neſcia, cenſeri debet, niſi Moſaico intellecta ſenſu: auctor enim Auerrois eſt, ſufficere quidem ſtellas animalium generationi nõ perinde diſſimilium, quo in genere mures ſint, veſpertiliones, talpæ. Ad perfectiorum verò productionem, vt hominis & leonis, imparem eſſe cæleſtium corporum vim. Et de homine quidem conſtare creditur, quoniam eius anima non educitur de potentia materiæ, ſed contribuitur ab datore primo, vel ex philoſophicis ſcholis: proptereaque ad eius productionem pręexiſtere hominem, neceſſe eſt. Sed & in cæteris item pręfectis aſtrui ferè hoc ipſum poteſt. Eorum quippe generatio nõ parui eſt operis ſicuti auctor Ariſtoteles eſt: ad eámque plura concurrãt oportet. Aſſerit quoque tertio De anima Auerrois idem, diluuiũ ita nunquam inundaſſe terras pernitioſè, quin aliqua euaſerint animalia: nam quum ſtellarum diuerſa ſit poteſtas, ſi quarundam vi alicubi ſcaturiat inundatio, alias diuerſæ, ac interim contrariæ, virtutis aliud poſſe alibi efficere. Sed non inutile forſan videatur Auerroica protuliſſe argumẽta quibus ſubuertitur Auicenna: Si fieri poſſet, inquit, hominem è terra generari, vt concipiuntur vermes, tunc aut foret id neceſſarium, aut maiori ex parte, aut minori. Quòd ſi neceſſarium, tunc ab homine non omnino generaretur homo. At ſi maiori ex parte, tunc ab homine generaretur homo minori ex parte. Si & caſu hoc contingeret, minori vtique eſſet ex parte, ideſt caſu: eadémque inueniretur ſpecies, natura & caſu. Quum tamen quod caſu fit, ei ſemper opponatur quod naturæ prouenit vi. Si verò ſic detur perierit compa-

A ratio cauſarum, & reſpectus ad ea quę ex cauſis profluunt, & inde neceſſarij tolletur natura. Et mox idem Auerrois: Nulla, inquit, ſpecies inuenitur caſu: at quæ huiuſmodi comperiuntur, monſtroſa intelligi vtique debent, non naturalia Et hoc totum per ſe manifeſtum ſit. Illud omnino mirum, quibuſdam ex philoſophis traditum, quia reſpuat natura infinitũ, videri forſan non impoſſibile admodum, aliquem vnum aſſignare hominem nullo æditum humano ſeminio: quod duodecimo Metaphyſices Ariſtoteles B innuit, eumque [illegible] vocat, id eſt perfectum.

Homo duobus modis ab Hebrais dicitur, Enos, & Adam: ſed Adam, idem eſt ſimpliciter quod homo. Vnde ſit conſectatio, hominem recte ab humo dici. Animantium interſtitia compoſitionis ratione.

Cap. XX.

C QVoniam verò de homine nobis indago eſt propoſita, non inepte opinor, hic illud inſeruerimus, Eum in Hebraica veritate duplici inſignitum videri nomenclatura: aut enim dicitur Enos, aut Adam. Sed Enos Latino interpretamento non fere ſignat aliud, quàm hominem verum: & hunc non alium intelligunt, niſi qui Deum verum ſcienter cognoſcat & pie colat. Reliquos D ab pecoribus nil admodum diuerſos opinantur, quoniam velut beſtiæ ad terram proni, ventri obediant & Veneri: quorum alios lupos, alios canes, alios porcos, varia quadam vitiorum ſimilitudine appellant. Adam verò eſt humani generis appellatio communis, quo nomine terra natus ſignificatur. Eademque voce vtrumque includi, marem fœmináınque, probat Geneſeos quinto ſcriptura: Maſculum & fœminam creauit eos, & benedixit illis, & vocauit nomen eorum Adam. Quo in loco teſtantur inE terpretes, & eſt contra Iouinianum ab Hieronymo confirmatum, ſed & in libro Hebraicarum traditionum in Geneſim, dictionem Hebraicam id ſonare quod apud nos homo. Nam & Caius ait, hominis appellatione, tam maſculum quàm fœminam contineri. Quamobrem Lactantium arbitror adcredidiſſe, videri appellatum hominem, quòd ſit factus ex humo. Sed etymon id Fabio nõ admodum arriſit, Quaſi verò non omnibus, inquit, animalibus eadem ſit origo: aut illi primi mortales antè nomen impoF ſuerint terræ, quàm ſibi. Cæterùm quàm procedat Quintiliani ratio, perſpicuum arbitror ex iis quæ propoſuimus. Hinc quum in ſanctis literis dicitur filius hominis Chriſtus, Adæ filiũ intelligunt eruditiores Quum verò ex animalibus dicantur, quædam [illegible], id eſt gregalia: quædam [illegible], id eſt, ſolitaria nonnulla [illegible], quæ incivilia dixeris, & ſparſim habitantia: hominis naturam [illegible] pertum eſt, quod ancipitem ſignat ſocietatis & ſolituG dinis. Putauit forte Fabius, ex ſociali coitione nuncupari hominem, ex Gręcis rationem aucupatus, apud quos [illegible] in ſimul ſignare manifeſtum eſt. Verùm Hexaemeri ſexto Ambroſius, ab humanitate inflecti nomen eſt opinatus, ſicuti ab intuendi viuacitate [illegible] à Gręcis nuncupari. Vbi verò in literis ſanctis legitur: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur mulier, quoniã ex viro ſumpta eſt, Nõ videtur, inquit Hieronymus id libro

Hebraicarum quæstionum in Genesin, in Græco vel Latino aptè respondere. Id verò Hebraicè seruatur ratione etymologica integrum, nam vir appellatur is & mulier issa. Propterea Græcè Symmachus: αὕτη κληθήσεται ἀνδρίς, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς ἐλήφθη αὕτη. quod Latinè haud exprimas aliter, quàm Vocabitur hæc virago, quia sumpta ex viro est. Illud verò huic potissimum loco impingam, ab instituto nil prorsus dissentaneũ, Ex animantibus quæ plus habeant aeris, ea esse præ- A tenera: quæ verò aquæ, lenta humoris vi: quæ terrosa, duritiem præferre. At quæ ignis exuberent copia, videri vtique fragiliora. Ex iis porrò liquere potest, vnde fit, quòd si recipiat aquam & harenam B calx, confirmatur structura. Non dissidet ab iis illud quoque, volucres in aere suspensas ideo perseuerare, quod de leuioribus consurgant principiis, quippe minus habent terreni atque humoris, item aeris multum cum caloris temperatura. Aquatiles autem piscium naturæ, quod à calido contemperentur, ex aere terrenisque compositę plurimum, humecti minimum habentes: proinde, quo minus è principiis C habent humoris, facilius in humore perdurant. Terrestria verò, quod è principiis ab aere coloréque temperata sunt, minúsque habent terreni, humoris plurimum, haud ita diu in aqua perseuerare quiuerint. Empedocles non satis peritè animalia censet calidissima, & summam ignis vim habentia, esse aquatilis generis, quo caloris exuperantiam, quam in seipsis inclusam sentiunt, euitent. At summa ratio est, inquit in libro De spiratione Aristoteles, vt quę D ex humore ac frigore constentur, in humore locentur: quæ ex siccitate, in re omnino sicca: vnde fit, vti arbores nõ aquarum, sed terræ, quasi vernaculę sint. Porrò quæ calida in aere, si humor & siccitas, vt materia, omnibus substernuntur corporibus.

Quibus item probetur homo similis mundo. Apocatastasis quid. De stellis in quatuor mundi cardinibus. Hominis laus ex Cicerone.

Cap. XXI.

QVod verò attinet ad hominis cum mundo assimulationem, id item adiici posse, animaduerto: nam inquit in Polyhistore Iulius Solinus, Quantus manibus expansis inter digitos longissimos modus est, tantum constat esse ferè inter calcem verticémque summum: ideóque ab physicis coniectatum, hominem esse planè mundum quendam minorem. Commeminit F horum & affluentius quoque primo De animalibus magnus Albertus, astruens hominis membra situ ac positione cælo esse consimilia proportione ac mundo, ideóque esse perfectissima. Nam veluti superna mundi mouet intelligentia, & regit: ita humanum caput, in quo intellectuales sunt virtutes & animales, supernam obtinet sedem. Verùm ex quo cœpimus, ne prætereamus id quoque quod afferri scitissime potest: siquidẽ apocatastasis illa veteribus obseruata & prodita, imaginem hanc adiuuat eximie. G Ea verò nil est aliud, quàm restitutio siue redintegratio rerum, quæ certis temporum curriculis redeat ad metam. Fit autem vel per ἐκπύρωσιν, hoc est conflagrationem: aut per κατακλυσμόν, id est inundationem. Id ipsum verò quod in homine magno vsu venit, nec à paruo item abesse, compertius est animaduersum à peritissimis rerum, vbi transmissis vitæ spatiis, interuenit resolutionis necessitas. Quandoque enim intimo calore auctius grassante, incenduntur vitalia. Quandoque verò corpus nimis laxatum humorum inundationibus euaporat. Ita semper aut ignito ardore decoquimur, aut nimia desudatione dissoluimur. Nec aliter artis medicæ prudentissimi interpretes, substantiam humani generis naturali pronuntiant ratione compleri, nisi aut humore igneus contabescat calor: aut hoc amplius inualescente, humectatio exarescat omnis. Sic omnifariam ad mundi imitationem artifex natura, siue Deus potius hominem compegit: vt quicquid mundum senescentem perimit, vel instaurat nouum, id ipsum hominem quoque aut natum foueat, aut adultum perducat ad interitum. Sed animaduerte quæso, quæ ab peritioribus sunt vsibus nostris prodita: esse videlicet per singulos mundi cardines à conditore ac principe Deo stellas ratione mira constitutas: quarum prima sit, & orientalis ἀνατολή nuncupata: occidua verò δύσις quo nomine significatur occasus: nam & δυσμάζειν vocat Aristoteles, quæ demergi in aquam solent. At quæ ab Aquilone refulget, Arctos: in diuersa verò parte, quæ medij est diei, μεσημβρία. Ex quibus, demptis modò elementis primis, coalescere ac consurgere parentis primi nomen, non ingeniosius, quàm admirabilius excellentis doctrinæ viri deprehendere. Nec fallimur parte hac, cælestium peritos, cardinalia intelligere loca ortum, occasum, mesuranema, seu apogæum, idest cæli medium, & hypogæum, id est cælum imum. Hæc si quis omnia intentius in digitos mittenda curarit, fateatur necesse est, augustissima quadam & prorsum inenarrabili ratione in vitalem hanc lucem hominis speciem esse productam. In quo si quis etiamnum tam inscitè pertinax est, vt ambigendum putet, Age perpensione non sopita consideremus amplius, quantum singularis eminentiæ præpotens illud agens huic animalium principi benignissimè sit elargitum, vt rerum inuolucris exsolutis, & sacrariis illustrius reseratis, desinat homo imprudenter, & E proinde ingratè summi opificis fœcundissimam æstimare bonitatem, quando paterno affectu ornauit præcelse, & fouit amplissimè, libeat modo munerum rectè magnitudinem metiri. Ab summo quippe Deo, vt M. Tullius inquit appositissimè, ex tot animantium generibus atque naturis homo tantum factus est rationis particeps & cogitationis. Quid est autem, non dicam in homine, sed in omni cælo atque terra diuinius ratione? quæ quum adoleuit atque perfecta est, nominatur ritè sapientia. Est itaque, quoniam nil est ratione melius, eaque in homine est & in Deo, prima homini cum Deo societas, mox & hominum inter se eiusdem lege conciliatio, & ciuitatis communio sub cælestis discretionis, ac diuinæ mentis & Dei præpotentis imperio. Ciuitas verò ea non alia, quàm mundus, spiritibus augustioribus, & homini communis.

Omnis nostra dignitas ab anima est, quæ vehiculum est ad Deum, & imago mentis. Spiritus corpora præparat ad animæ susceptionem. Augustini, Pythagoræ, Platonis, Aristotelis opinio de anima. De Entelechia quæpiam. An per accidens corpori insinuetur anima, Et an fuerit ante corpus.

Cap. XXII.

Quo

QVo verò exploratius pernoſcantur quæ dicimus, iam hinc præcerpere quæpiam, futura (vt reor) ſtudioſis non ingrata de animæ ratione, non diſerentis philoſophi modo,ſed narrantis potius, quæ varia nec incurioſa ſuggeſſerit lectio,ingrediemur. Siquidem omnis noſtra dignitas ab anima eſt. Orbati nanque anima, ſterquilinio abiectiores eſſe videntur. Iam verò, inquit Plotinus,propter ipſam hic mundus eſt Deus. Sol quoque Deus eſt,quoniam animatus:ſtellęque ſimiliter omnes. Quòd ſi animam ipſam admiraris in alio, admirare te ipſum. Quumque ſit anima res tam veneranda, tamque diuina, confiſus iam tali quodam vehiculo ad Deum te acceſſurum,hoc ipſo ad illum aſcende. Nec tamen longius es vagaturus,ſi ſumpſeris quod eſt in hoc diuino diuinius, id eſt vicinitatem animæ ad ſupernum, poſt quod vicinum, & à quo eſt anima. Quando eſt anima imago quædam intellectus ipſius, quemadmodum verbum in prolatione,verbi exiſtentis in animo,ſic & anima mentis eſt verbum, & tota eſt actus atque vita quã producit in alterius exiſtentiam. Sunt ex Platonicis qui aſſerant,præter vitas animantium proprias, ſubeſſe cunctis communem vim vegetalem, totam vbique vigentem, quæ & præparet materias propriis animis,& tempore certo conſeruet,& in vnum viuentia cuncta conciliet. Hunc Pythagorei referẽte Sexto Pyrrhonio,eſſe dicunt ſpiritum in modum animę rebus cunctis interfuſum. Animum eſſe finiuit Auguſtinus,ſi modo ſubdititius liber hic nõ eſt,cui De ſpiritu & anima titulum indidere,ſubſtantiam quãdam rationis participem, corpori accommodam regendo. Animus,inquit,ſapientia illuſtratus, principia reſpectat ſua,ſéque ipſum agnoſcit:quámque indecorum ſit,haud ignorat,ſi extra quæritet,quod in ipſo ſe continet. At ſi affectionibus cõſopiatur corporeis, & ſenſibilium illectatione formarum extra ſe feratur:quid ſit,aut fuerit,volens obliuiſcitur,nilque eſſe opinatur,præter quod videtur. Quòd ſi per intelligentiam ab hiſce reuocetur, ſeſe ſurrigens ac colligens diſparatum,rationalis iam euadit. Eſt ſiquidem ratio animi aſpectus,quo per ſe ipſum vera concipit ac ſpeculatur. Nam dicitur ratiocinatio,rationis inquiſitio. Quo fit,vt ad videndum, illa ſit opus:hac verò,ad inquirendum. Anima porrò credi non debet Dei pars,ſed creatura: nec de ſubſtantia Dei producta,vel de qualibet elementorũ materia, verum ex nihilo creata. Nam ſi de ſe ipſo ab Deo foret effuſa,non vtique ſceleribus inficeretur. Quòd ſi ex elementis,tunc planè eſſet corporea. Pythagorã nonnulli ſcribunt,Animę ſubſtantiam in animas diſtribuiſſe plures, quæ diuerſis contribuuntur membris,ita quod eorum ſingula animalia ſint: vt cor animal vnum,item cerebrum animal,& deinceps: vt animal vnum ex pluribus videatur animalibus compactum. Putant & Platonem credidiſſe,Animam ex diuerſis conſtare ſubſtãtiis iuxta eſſentiam & ſitum. Quia verò congruant animando, vnam dixiſſe animam,vnúmque animal conſtituere. Id & Ariſtotelem eſſe opinatum, vbi De animalibus libro decimo ſexto ait, Ineſſe infanti primum vegetatiuam animam, mox auctiorem habere & ſenſilem, per quam dicitur animal. Ad quod ferè videtur reſpexiſſe poeta diſertiſſimus Pontanus, vbi in laudibus diuinis de hominis fabricatis canit:

Mox auram ætherio de fomite fundit in illum.
Viue ait,& proprio membra labore foue.
A Arcanæ mox partem animæ de mente profundi.
Libat,& erecti ſpirat in ora viri.

Sed reuera cuiuſq. animati vna eſt anima iuxta ſubſtantiam,ex poteſtatibus verò plures. Quod videtur ſenſiſſe Ariſtoteles primo De anima: Dicũt,inquit, diuiſibilem eſſe animam,& alio quidem intelligere, alio autem concupiſcere. Cęterũ ſcire amplius cõuenit,apud Philoſophum hunc aliud eſſe mentem,aliud entelechiã. Quippe illam [illegible] vocat, & immortalem opinatur:hanc verò animã intelligit, & mor-
B talem planè. Proinde ſecundo De anima,eſſe animã ait entelechiam corporis primam naturalis potentia vitam habentis,cuiuſmodi ſit organicum quodcunque. Entelechiam ſunt qui Latinè perfecti habiã ſint auſi interpretari:quãdo,vt Themiſtius inquit ex Ariſtotelis doctrina,eo nomine nõ aliud ſignificetur, quàm perfectionis habitus:etiã ſi M. Tullius Thuſculanarum primo, Motionem indicari perẽnem ſit arbitratus. Quum tamen [illegible], id eſt animam immobilem. Ariſtoteles pronuntiet, omnis
C verò auctorem motus. Subolet tamẽ eruditioribus interpretamentum illud de perenni motione ſubdititium eſſe,nec de ſummi auctoris officina propagatum, ſed ab ſciolis & malè feriatis inſertum, quod genus multa tum Græcè agnoſcimus, tum Latinè. Entelechiam porrò etiam in brutis accipi volunt, nec in iis modo,verum & in plantis. Dici autem entelechiam, veluti [illegible], id eſt corporis perfecti coaptationem,comprehenſionémue. Sunt qui entelechiam intelligant duplicem: aut enim, in-
D quiunt,anima eſt irrationalis,vel etiam phyſica quę à corpore diſparari prorſum nequit: aut rationalis eſt anima,quę ſeiungi valet a corpore. Scitu dignum quod Lucianus ſcribit in ſermone, cui titulus eſt [illegible],Endelechiam prius dictam,mox in Entelechiam declinaſſe:accuſatur enim ibi T,vbi ait, [illegible]. Animas porrò humanas ſunt qui per accidens corporibus autumẽt inſinuari,ac eſſe modi eiuſdem cum ſpiritalibus ſub-
E ſtantiis,corporibus quæ non iunguntur. Proinde cũ angelis ſimul omnes creatas produnt. Id quod Chriſtiana reſpuit veritas. Si enim per accidens infundatur corpori anima, eſſet vtique homo ens accidentale,vel animam eſſe hominem,daremus. Quod ab veritate agnoſcitur diſſentaneũ. Animam verò noſtram non eſſe cum angelis naturę eiuſdem,liquet ex intelligendi ratione diuerſa. Neque enim percipit angelus ab ſenſu mutando, & ad phantaſmata ſe cõuertendo. Proinde corporibus indigent animæ, vt
F ſenſilis perficiatur poteſtas. Adde,ſi animæ eſt naturalis corporeus nexus,nimirum corporis abiũctio præter naturam eſt, nec tunc perfectionis eſt compos anima. Quamobrem ab imperfectis Deum eſſe exorſum,haud fieri probabile:ab iiſque, præter naturam quæ ſunt, neque enim manuum aut pedum exortẽ fecit hominem. Propterea citra corpus animam multo minus. Quòd ſi coniunctionem eſſe naturalem inficiaris,vnde fiat amplius quęrendum. An
G ex animæ ipſius voluntate? Sed quo modo non abſurdum? Cur enim ſi corpore nõ indiget? Nam ſi indiget,naturale iã ſit: neque enim in neceſſariis deeſt natura. Porrò cur poſt tantum ſpatij decurſum coniunctionem expectãt? Deinde caſu ita fieret, vt huic corpori inſinuaretur anima hęc:exigitur quippe aduentantis animæ voluntas, & hominis generantis. Quòd ſi violenter adigitur,ſupplicium erit, ac euidens calamitas. Quod & Origenem magno errore opinatum,aduertimus, qui ob peccati pœnã in cor-

pora intrudi animas prodit. Quare ante corpus fuisse animam, haud sentiendum. Augustini sententia est, Dei nutu ad corpus animam venire: vt si ex præscripto vixerit, æterna cõsequatur præmia: sin aberrarit, dolore torqueatur perpeti, seu igne æterno.

Animæ distributio secundum potentias. Mentem esse vice luminis, & instrumenti, & visus. Qui sit Ianus bifrons. De mentis capite, siue flore. Animæ officia tria. Quid sit animam à corpore segregare. Animus & anima quo discernantur. Plinij locus declaratur.

CAP. XXIII.

Traditur ergo ab eodem philosopho Aristotele, Potestates animæ esse duas, alteram quidem rationis impotem, alteram verò compotem. Prior pars in duo diffecatur, in nutritiuã, quæ rationẽ audit nũquã: sẽsile appetitũ, qui obtẽperet quãdoque: & hic duplex intelligitur, concupiscibilis, & irascibilis. Potestas rationalis distribuitur item in duo, in rationẽ actiuã & speculatricem. Virtutes morales in voluntate constituit, & appetitu, qui rationi obtemperet. Cæterum earundem principia virtutum in actiua ratione, virtutes speculatiuas in ratione speculatrice. In sexto Moralium Aristoteles, item rationem esse efferit humanæ animæ partem: duóque agere, cognoscere scilicet, & humana gubernare per prudentiam atque artem. Naturalia verò, diuináque per sapientiam contemplari, quæ intelligentia & scientia continetur. In libro item Encyclicarum quæstionum, Ab natura, inquit, quæ omnium parens & auctor est, duo nobis instrumenta esse contributa, quorum maximè opera extrariis vti valeamus instrumẽtis: manum siquidem corpori esse insertam, animo autem mentem: nam & hæc, inquit, inter ea quæ elargita nobis natura est, recenseri debet, vice vtique fungens instrumenti. In primo De moribus, Mentem esse inquit, in anima, sicuti est in oculo visus: & Rhetoricorum tertio, Mentem inquit, vt lumen accendit in anima Deus. Vt verò Aristotelicum dogma exequamur plenius, Intellectiuæ potentiæ partes essentiales duas astruit philosophus is, intellectum potentia, & intellectum actu. Sunt enim inferiora superiorum imagines: proinde à corporum compositione separatarum item substantiarum animaduertitur compositio: quippe præter primum omnia pernoscuntur composita. Illud autem in Metaphysicis entelechiam esse solum, & actum pronuntiat purum. Reliqua verò quum à primo essentialiter disparentur, necessariò compositionem resipiunt. Sicut autem ex materia & forma consurgunt corpora ratione haud dissita, intelligentiarum coaptatio dprehẽditur. Quę est intellectus potentia, & actu intellectus. Neque enim in iis materiam agnoscit, & formam: sed his proportionales partes, intellectualibus accommodas substantiis. Et quando potentiam in corporea conspicimus materia, & in forma actum: itidem substantiarum separatarum essentiales portiones intellectum potentia, & actu intellectum constituit. Cæterum super re hac plura paulò sequenti volumine. Sed ne quem nominum diuersitas implicet, scire licet, apud Platonicos mentem intelligi duplicem: alteram inferiorem, quam rationem appellant: diuiniorẽ alteram, superiorémque, quam intellectum nuncupant. Illa humana temperat, & moderatur: hęc diuina suspicit, & A contemplatur. Quæ sanè mens ita distributa bifrontis Iani rationem complectitur. Augustini illud planè diuinum: Distribuitur, inquit, in id quod superius & quod inferius, in sapientiam scilicet & prudentiam: ceu dicas, in virum ac mulierem: vt sit superior, vir, & regat: inferior, mulier, ac regatur. Vnde est illud Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier. Melior quippe est, qui cælestium desiderio sufflammatus carnem necessaria subtrahendo affligat, quàm qui voluptatibus delinitus ex B asse illi satisfactum vult. Huius porrò speculatricis mentis intimam vim Plato, mentis caput nuncupauit. Sed dicitur animæ item vnitas, centrúmque totius animæ. Zoroaster ille scientissimus, & veterum theologorum fons, vocat ψυχῆς βάθος ἄμβροτον, id est animæ immortalem profunditatem: propterea inquit, Quoniam anima per potentiam patris fit ignis splendidus, dominetur in te animæ profunditas immortalis, & oculos omnes vna tolle in altum, tunc neque item materiale corpus in præcipitio relin- C quens. Ignem vocat, vt obiter hoc à me tuleris studiosè lector, luminosam claritatem, quam impertitur animæ Deus: cui per vnitatem sibi impressam, quæ est vnitatis diuinæ character, coniungitur: abs qua vnitate animæ, tanquam à centro, profluunt vires aliæ. Oculos verò vbi surrigendos omnes ait quæ in cognitione versentur, potentias intelligi voluit. Præcipitij verò nomine mundi vocat partem infimam, magica loquendi consuetudine. Porrò mentis caput hoc alibi idem magnus auctor florem mentis appellat, D ἔστι γὰρ νοητόν, ὃ χρή σε νοεῖν νόου ἄνθει: est intelligibile aliquid, quod mentis flore apprehendendum est. Ex iis verò quæ hic prodita nobis sunt, tria potissimum animæ humanæ collige munia: vnum, quo agit in corpore: aliud, per corpus: tertium, per seipsam: & agit quidem in corpore per eam vim, quam vegetatricem Peripatetici, Platonici vocant naturam. Per corpus agit, sensibus vtens, tum interioribus, tum exterioribus. Per seipsam verò, quum animæ vis mera, incorporea incorporeis in- E tendit: quam quidem actionem intelligentiam nuncupant. Ad quam Plato respiciens, Plotino interprete, de anima nostra ait, eam tum condere caput intra cælum, tum extra cælum caput attollere. Quum verò in Phædone, & Theæteto separare animam à corpore iubet, non loco pręcipit segregare. Sed monet, ne corpori animus adnuat, neque imaginationi consentiat, neque ob corporis commercium alienetur à mente, conetúrque, quatenus effici potest, subditam sibi animæ speciem secum ad superiora per- F ducere. Porrò sicuti traditũ scimus in libro de Platonis dogmate, ac Hippocratis, Animæ potentias Plato animas nuncupat, propria cuiusque substantia excogitata. Et est vna quidem animantium destinata nutricationi, plantis et iam nũm promiscua: cui velut fons, iecur est attributum, vnde tanquam fistulæ in corpus totum propagentur venæ. Facultatem hanc nunc epithymeticen nuncupant. physicam quãdoque, nonnunquã & threpticen. Aliam verò animã in corde constituit, quod & ipsum est caloris innati conceptaculũ, ex quo sese promant arteriæ. Huius i- G tẽ euariat nomenclatura, dicitur nanque ζωτικὴ facultas & δύναμις. At quæ λογικὴ appellatur anima, capitis sibi arcẽ vendicat, actionum ex proposito, ac sensuum dux cui subseruiant nerui, velut sensuum vehicula, & motuum, qui corpori affundũtur vniuersim, Animum & animam, inquit Augustinus, pro eodem capimus: anima tamen vitę est: animus autẽ, consilij

Proinde ab philosophis astruitur, sine animo vitam perseuerare: citra mentem, animam quoque, vt in amentibus. Et Plinius ipsum hoc innuit, quum Deum sic describit: Totus est, inquit, animi, totus animæ.

Quod si anima idolum: item quæ imago, & vmbra. Ex quibus fiat animal. Adam & Eua mystica interpretatio.

CAP. XXIIII.

ANIMA, Platonici inquiunt (nam eorum præcipuè verbis rem collibuit explicare, quod sæpe facimus, vt dictis auctoritas accedat maior: comparet, contendátque qui volet) substantia est, & vita. Actus hic eius inseparabilis substantiale quiddam est, ac viuificum: qualitas hinc tributa corpori accidens est, & quasi vitale. Actum illum appellamus animæ idolum, in quo sensus est vegetalísque natura. Qualitatem verò illam animæ dicimus imaginem & vmbram, ex qua & corpore fiat compositum, in quo voluptates doloresque sint corporales: quarum perturbationum sensus ad idolum animámque perueniant, perturbationes nequaquam. In iis verò aduertendum eximiè, quo sensu Plotinus, Origenes & Ammonius Mosaica mysteria sint interpretati. Siquidem hominem ipsum, id est animam intelligunt, quasi Adam. Humanum verò animal inde tractum, atque degenerans, quasi Euam: tactum, inquam, ex anima dormiente: hęc enim tunc animal ex se propagat, quando ex pristina apud Deum vigilia ad naturalia labens, diuinorum oblita iam dormit & somniat. Itaque tunc vitam corpoream generat, quasi Euam. Animaduerte hanc primò peccantem, illum deinde consentientē. Sed intellectum illi quasi angelum præsidentem, & mox increpantem, & angelo Deum. Denique duo in carne vna, id est duas quasi in eodem corpore animas. Sed & magnus nostrę religionis auctor Augustinus super Psalmum quadragesimum octauum: Singulis, inquit, nostrum inest mulier hæc: quippe caro nostra, Eua est, quæ seducit virum, id est rationem, per quam carnem labitur homo, quem lapsum calcanei nomine prophetica indicat sententia.

Vegetatricis animæ munus triplex. Altricis facultatis organa duo: item munia quatuor. Epeleustice motio quid.

CAP. XXV.

SED age postea quàm in animæ officia volentes procurrimus, adiiciantur iis ex Peripatetica schola: quæ tū sint vsui legisse, tum verò nostram hanc sciendorum congeriem instruant, & exuberantius congerminare quodā modo faciant. Sciendum est, inquit Thomas in secundū Aristotelis De anima librum, & ex philosophi eiusdem sententia Themistius ferè, inter vegetatricis animæ operationes tres ordinem haberi quendam. Nam munus primum nutricatio est, qua seruatur aliquid, vt est, sequens est perfectius, dicitúrque augmentatio. Ea proficiunt enutrita in perfectionem ampliorem, tū quantitate, tum virtute. Tertium verò perfectissimum est, ac finale. Hęc generatio est, qua aliquid iā quasi in seipso perfectum existens alteri præstat, vt sit. Tunc enim vnumquodq; maximè perfectū est; vt quarto Metaphysicæ cōprobatur, quū producere quippiam eiusmodi potest, quale ipsum est. Proinde quia a fine nuncupari omnia, consentaneum est, & itidem definiri, finis verò operum vegetatricis potestatis est, alterum generare quale ipsum, cōsequitur, esse illam primæ animæ congruam definitionē, Vegetatrix est, quæ alterum eiusmodi queat generare. Sciendum quoque illud, quod Aristotelicum item ex secundo De anima, esse organum duplex, quo altrix facultas perficitur, separatum & coniunctum. Et alimētum quidem separatum intelligitur organum & inanimum: coniunctum verò, calor intimus, quo ipsum id vnde alimur, excoqui possit. Ex quo colligitur, Animatum omne quod connutritur, calorem necessariò requirere, qui sit concoctionis exordium. Cæterum altrix hæc facultas quadrifariā munus implet proprium: attrahit enim, aduocátque primò cibum: mox aduocatum perficit, digeritque: inde secernit, quod nutricationi sit accommodum, retinétque: postremò retrimenticia, feculentáque excernit, aut secessu, aut vrina, aut sudore, aut alio quouis modo. Potestates verò hę in Græcis auctoribus Græcè ita nominantur, [illegible] vel [illegible]: at dicta eisdem Græcis [illegible], nil ad propositum spectat negocium. Est enim Plutarcho tradente, motio in pręcipua facultate animæ, qua propositis duobus eodem se modo habentibus, eiusdémque potestatis, necessitate iniuncta alterutrum eligendi, quamuis euidens causa nulla sese promat, alterum tamen adnuente malumus animo. Dicitur verò epeleustice, quasi aduentitia vel superueniens quod non vernacula rei ratione fiat electio, sed extrinseca nostri animi proclinatione. Dicerem plura, sed alieno loco satis multa: ne fiat planè quod ille ait, [illegible], hoc est sese ostentans auscultatio.

De animali virtute, item naturali & vitali, ex Auicenna. De synteresi, & conscientia: Virtus in iis quid.

Cap. XXVI.

CÆTERVM quia medicorum scholę suas habent in hac re distinctiones, sua item vocabula, non erit molestū diuertisse paululū in Auicennę hortulos, multis sæpe doctrinæ floribus peramœnos, arridentésque. Ergo doctrina sexta Fen primę primi: Omnium, inquit, operationum virtus initium est: hac enim abiuncta, abscissáve, nulla erit operatio. Virtutum verò apud medicos genera tria sunt, vitalis animalis, naturalis. Sicuti verò Deus vnus, trinus, verus ac perfectus omnia complectitur, implet, fouet superexcedit, ambit: ita & anima tribus hisce viribus per totum insinuatur corpus, non quidem locali extensione, sed intensione vitali. Virtutem verò hic dynamin intelligo, quam Latinè potestatem dicimus, ac vim, aut potētiam. Virtus, ad animum refertur potius: sed nos consuetudini indulsimus: verum & arborum ac aquarum virtutem Vitruuius dicit

Vnaquæque porrò virtus (ſicut philoſophorum plæriſque, & medicis omnibus video placuiſſe, ſed Galeno in primis) membrum habet præcipuum in quo ſubſiſtat, abs quoque profluant operationes: quippe animalis in cerebro ſedem habet. Præterea naturalem eſſe aiunt virtutem, cuius duo ſint munia: vnum fouere animal nutriendo, cui rei hepar aſcribatur: alterum, generationi ſemen ſufficere, atque informare ex ſummi patris inſtituto. Eius verò facultatis fontem eſſe teſticulos volunt. Virtus, quæ vitalis dicitur, ſpiritus conſeruat eſſentiam, qui ſenſus & motus vehiculum eſt: eius domicilium, cor eſt. Placet tamen, inquit Anicenna, ſummo philoſopho Ariſtoteli, Omnium iſtarum virtutum principium in corde conſtitui: ita tamen quod operationum euidens argumentum in prædictis primum ſe principiis promat: ſicuti apud medicos ſentiendi fons ex cerebro profluit, nihilominus organum peculiare habet ſenſuum vnuſquiſque. Mox item paulò probabilior Auicennæ Ariſtotelis ſit ſententia, quàm medicorum. Auicennę interpres hęc latius aperiens: Vitalis: inquit, virtutis operatio eſt, laxare, & comprimere cor & arterias, ac vniuerſo corpori vitam præbere, ac vitalem ſpiritum cum ſanguine arteriali. Naturalis virtutis opus eſt, generare, nutrire, augere cum cæteris quæ his ſubſeruiunt: hoc eſt, vt inquit Auguſtinus, appetendi potentia, retinendi, expellendi ac diſtribuendi. Animalis virtus ſenſum producit, tum interiorem, tum exteriorem, atque item voluntarium motum. Huic quoque virtuti concupiſcibilis pars, atque iraſcibilis attribuitur ab beato Thoma, quæ portiones ſunt ſenſitiui appetitus. Concupiſcibilis admoneri ſuadet, quæ neceſſaria videntur, aut vtilia, & id voluptatis ratione. Iraſcibilis noxia repellit, fertúrque ad vltionem præceps. Forſan verò ſcrutetur quiſpiam, ſit ne ſynterefis animæ potentia peculiaris, ab cæterarum ratione ſeiuncta. Sed quum rationales potentiæ ad oppoſita ſe habeant, ex Ariſtotelica hæreſi, Synterefis autem eiuſmodi non ſit, verum ad bona proliciat tantum, non videtur omnino eſſe potentia. Quoniam ſi potentia foret, non abſque ratione vtique foret: neque enim in brutis comperitur. Proinde eſſe videtur habitus potius, etiam ſi potentiam ratione prominentiorem, ſtatuerint quidam. Nonnulli verò rationem ipſam, non vt ratio eſt, ſed vt eſt natura. Verum ſicuti ſpeculabilium principia inſunt nobis naturæ vi neceſſariò, ita & operabilium: ac vt illa ad peculiarem animæ potentiam haud ſpectant ſed ad habitum, qui principiorum dicitur intellectus, quod Moralium ſexto palàm fit: Sic & hæc peculiarem, iudicant habitum, ſyntereſeos nomine celebratum Ab ſynterefi theologiæ periti conſcientiam diſpararunt, de qua idem omnino quæri poteſt. Nanque Origenis illud notiſſimum eſt. Conſcientia ſpiritus eſt corrector, ac animæ pædagogus, abs quo reuellitur à malo, & bono aſſociatur. At in anima ſpiritus potentiam indicat, vel mentem vtique ipſam. Vnde illud Apoſtolicum, Renouamini ſpiritu mentis veſtræ. Vel imaginationem quoque: nam imaginaria viſio dicitur ſpiritalis, quod ex Auguſtino eſt, Geneſeos decimo tertio. Proinde videri potentiam, colligi poteſt. Cæterum quia ſeponi conſcientia poteſt, potentia non poteſt, conſecutio eſt manifeſta. Quare loquendi proprietate aſſeruata, erit actus, non potentia. Nam conſcientiæ vocabulum, ſcientiæ ordinem præmonſtrat ad aliquid. Eſt enim conſcientia, cum aliquo ſcientia. Verum ad aliquid ſcientiæ applica-
A tio per actum fit aliquem, proinde eſt actus conſcientia. Porrò quoniam actus principium habitui contribuitur, conſcientiæ nomen habitui primo naturali. ideſt ſynterefi aſcribitur. Quod in Ezechielem comprobat Hieronymus.

Senſuum commoditas, & neceßitas. Quatuor eſſe quibus rerum apprehenditur cognitio. Quibus inſit ſenſus. Origo eiuſdem. Neruorum paria ſeptem. Spinalia medulla. Cur
B *anima vires ſuas magis in parte iſta promat, quàm illa.*

Cap. XXVII.

QVod verò ad ſentiendi poteſtatem pertinet, equidem non vocat ſatis inenarrabilem artificis ſapien-
C tiam admirari. Qui non contentus mentis nos ornaſſe celeritate: cuius eminentia paulominus cęlitum dignitatem aſſecuti ſumus, ſenſuum quoque claritatem munificè eſt impertitus: qui tanquam ſatellites quidam & interpretes, ac nuntij in capitis regia, & rationis conſpectu ſunt circumiecti, vt aptius multo intelligendi, ac perſen-
D tiendi veritas mutuo nexu conſoueretur. Quatuor enim ſunt, quibus rerum apprehenditur cognitio: ſenſus, imaginatio, ratio, intellectus. At ſenſus figuram non citra corpus, id eſt ipſam concipit corpulentiam. Imaginatio, ab corpore figuram ſeiungens effingit. Ratio, figura item abiuncta, non formam ipſam, verum vniuerſale, quod ex ſingulari figura materiáque reundauit, altius ſpeculatur. Intellectus verò etiam vniuerſale ſupergreſſus, ſimplicem formam momento vno formaliter diſpicit. Sunt qui
E cognitionum opifices quinque ſtatuant, quod ſcribit Ammonius, [illegible], id eſt mentem, diſcurſum, opinionem, ſenſum. Verum ad ſenſus redeo, inter quos quid de oculis dicemus? quos tanquam ſpeculatores altiſſima conſcendiſſe, non decorum modo, ſed ex vſu vitæ maximè fuit: vt longius proſpectum petentes, atque plurima ſubiecta intuentes proprio fungerentur munere. Porrò quum ſonus omnis naturæ vi promicet in ſublime, eundem altitudinis ſitum auribus attribui, compar
F maximè fuerat. Quæ ratio & in naribus obſeruata eſt ad odorem percipiendum, qui ſuapte vi ſcandit demum vt in cibis potibúſque facilior quaſi foret indicatura, Proinde ori eas fuiſſe admotas, per accommodum cenſeri debet. Guſtus verò non alium ſibi iure vendicare locum potuit, quàm in oris regione, qua eſculentis & poculentis ſemitam aperuit natura. Tactus dum certi habet nihil, totum facilè occupauit, ac ſeſe æquabiliter per vniuerſum fundens corpus, quicquid præduri molliſve ſe oſten-
G tarit, tota percipit facilitate, necnon caloris frigoriſve appulſus. Vt hiſce veluti militaribus obſtipati præſidiis, non decore modo, ſed & tranquillitate maxima datum vitę curriculum perficere valeamus. Cęterum quia de ſenſibus futura nobis hiſtoria eſt, eorum primordia & fontem, vt par eſt, rimabimur primum, ſecuti Platonicorum dogmata, ſed mox & Peripateticorum principis ſententia non dilata. Ante omnia, inquiunt, mortali tantum corpori ſenſus ineſt:

ineſt: nam diuina prorſum eo videntur vacua, quã-
quam quid ſenſerit Plotinus, non excidit: indéque
multo magis anima, quæ ſit quocunque corpore
longè præſtantior. Huius tamen efficit poteſtas, vt
conſtet homo, viuat: ſentiat: hoc eſt, animal ſit. hæc
enim mortale corpus alit, viuificat, illuminat, dum
adeſt vtique, non ineſt. Sedes eius cerebro potiſſi-
mum aſcribitur, proptereà eſſe orbiculari figura in-
ſignitum caput, quoniam eiuſmodi ferè ſint cæle-
ſtia omnia. Quamuis autem tam anima, quàm cere-
brum omnino ſenſus ſint expertia: quia tamen abſ-
que eo animal eſſe nequit, ex animæ potentia fœ-
cundiore, ſiue de effectibus in cerebri cauernas effu-
ſum ſpiramentum eſt, quod ſenſus prouehit, dirigít-
que. Cauernas eas inueni qui ventriculos vocent ce-
rebri. Ex illis deprehenſum ab anatomicis eſt, nec-
non approbat Auicenna, doctrina quinta, Fen pri-
mæ primi, neruorum ſeptem produci συζυγίας, veluti
Latinè dicas coniugia aut coniugationes, ſiue paria.
Sicuti iambicę, ac trochaicæ dicuntur grammaticis
ſyzygię apud Pindarum. Eſt enim ſyzygia neruo-
rum, quum nerui bini pariter emergunt in conſti-
tutum corriuati locum. Quos fiſtularum vice fungi
tradunt, & ipſum illud quod diximus, ſpiramentum
ſenſificum ad deſtinatam ab natura metam, veluti
curricula deuehere, vt vicinis remotioribúſque
paulò membris ſentiendi vis infundantur. Ex iis er-
go neruorum combinatio prima ad oculos profer-
tur, vnde illis comparatur ſpeciei cuiuſque interno-
tio, ac colorum diſtinctio. Secunda aures petit, quę
ſonos inde valeant concipere. Tertia naribus inſe-
ritur, vt adſit poteſtas odorandi. Quarta in pa-
latum deriuatur, vnde ſit ſaporum diſcretio cum
primore lingua. Quinta per totum effuſa corpus, il-
lud vi ſua complexatur. Hoc expreſſit tangendi ne-
ceſſitas, vt obleſura facilè declinarentur. Quæ verò
lenitate ſua confouerent, blandius permulcentia, ad-
moueri poſſent. Sextam ſentit ſtomachus ob alimẽ-
ti indigentiam, vt vitę neceſſaria expeteret, redun-
dantia reiectaret. Septima ad ſpinalem delabitur
medullam. Quæ in animali id planè eſſe deprehen-
citur quod in nauigio carina. Eius inde internoſci-
tur præſtantia, quod medicæ artis periti longioris
cerebri nomine cenſuerunt nuncupandam. Nec ve-
rò me fallit, Auicennam aliquo modo ab iis diuer-
ſa prodidiſſe, ſed ipſe nihilominus auctorem certũ
ſecutus ſum. Scribit Aurelius Auguſtinus, ratione
hac ſenſus produci potiſſimum, Quod eſt, inquit, in
corpore ſubtiliſſimum, & ob hoc animæ ſimilius ac
vicinius quàm cætera, id eſt lux, primum per oculos
ipſos effuſum, promicat ad obiectorum perceptio-
nem viſibilium: mox cum aere puro permixtione
quadam primò, atque iterum cum caliginoſo ac nu-
bium craſſitudine, tertiò cum humore qui iam ſit
corpulentior, quartò cum terreſtri craſſamento
ſenſus perficit quinque. Qui quoniam prælocati in
facie ſunt, ideo ſcriptum eſt, Dominum in faciem
inſufflaſſe homini vitæ ſpiraculum, vt fieret in ani-
mam viuentem. Quod ſi quis non inſcius natura-
lium ſeſe obiiciat, malè à nobis iſta diſtingui, quum
quælibet animæ vis ſit in qualibet corporis parte
tota, ſicut anima, Reſpondeo, ita ferè adnuendo
rem habere: ſed tamen dici animam ibi agere, vbi
ei ſubſeruit organum, & ibi in primis vnde initia
ducant inſtrumenta. Hac itaque ratione ſentiendi
mouendíque actus capiti aſcribitur, vnde videlicet
corriuari neruos liquet, organa ſenſûs & motus.
Sic iracundia, cordis ſedem ſibi vendicat, vbi ſan-

A guis reſidet igneus. In iecore, concupiſcentia &
nutritio dominari creditur, quia ibi aereus ſanguis
eius eſt veluti ſubſtratum. Ratio, etiam ſi nil ha-
beat corpori commune, nihilominus capitis ar-
cem inſediſſe, traditur à Platone: propterea quod
imaginationis actus rationi eſt propinquus, eiúſ-
que ſibi portionem aſſerit. Cæterum ne qua om-
nino ſubſit hæſitatio, corroborantur quę diximus,
magni nominis auctoritatibus. Nam Galenus De
iuuamentis nono: Caput, inquit, eſt fons ſenſus, &
B ex eo motus eſt voluntarius: origo item neruorum
mollium & durorum. Sed & in libro De virtuti-
bus, mortale hominis corpus diſtribuentibus: ſcien-
dum, inquit, haſce de tribus profluere particulis.
Et eam quidem qua ratiocinamur, reminiſcimur,
ſentimus, mouemur, ab cerebro: at ex corde, qua i-
raſcimur caleſcimúſque: etiamnum præditi pulſu
cognoſcimur in corde ac arteriis: ex hac parte verò,
qua nutrimur, augemur, cibumque appetimus,
exceptumque digeſtione perficimus. Et mox pau-
C lò: A cerebro, inquit, corporis particulę omnes
ſenſum habent ac motum, neruis ad organa ſen-
ſuum prodeuntibus ad ſenſibilium conceptionem:
aliis vero ea mouentibus, quę motui deſeruiunt.
Cerebrum quidem inſenſile ipſum natura eſt, at
ſenſuum tamen organum. Sed & libro quarto De
accidenti & morbo: Palàm, inquit, eſt cerebrum ad
omnia corporis membra virtutem emittere, quo-
niam neruo præciſo, membrum ad quod is produ-
cebatur, ſenſus ſit expers. Auicenna principium
D motus & ſenſus, eſſe quidem fatetur ſpiritum qui
ſit in cerebro, vt in arca virtutis quæ defluat ad
membra continuata cum medulla: ſed virtutem pu-
tat illuc à corde conſcendere cum ſpiritu.

*Ariſtotelis ſententia de ſenſuum origine. De
medio duplici, quo ſenſus producitur in a-
ctum. Olfactum eſſe minus aliis neceſſa-
rium: & quæ vtilitas eius.*

E

CAP. XXVIII.

ARISTOTELES Peripateticorum do-
ctor eminentiſſimus, & naturæ re-
rum indagator, ſi quis alius, ſolertiſ-
ſimus, & ferè primi nominis De
partibus libro ſecundo: Nec ſenſus,
inquit, vllius cauſam cerebrum ob-
F tinet, quod quidem expers omnio ſenſus, non aliter
quàm quoduis excrementum eſt. Verum quum in-
telligere, quamobrem ſenſus nonnulli in capite
habentur, nequeant, quod eam partem cæteris eſſe
peculiariorem animaduerterint: ideo ſenſum cum
cerebro coniungendum cenſuerunt. Sed enim
principium ſenſus eſſe cordis locum, definitum iam
eſt, quum de ſenſu ageremus, & quam ob cauſam
duo, id eſt tangendi & guſtandi ſenſus ex cor-
de aperte dependent. Vnus ex reliquis tribus, id eſt
olfaciendi, medium tenet. Duo id eſt audiendi &
G videndi, maximè in capite poſiti ſunt propter
ſenſoriorũ naturam. Viſum autem omnibus, qui-
bus eſt datus apud cerebrum eſſe, optima ratio eſt:
cerebrum enim frigidum & humidum eſt, viſus
aquæ naturam obtinet: hæc enim omnium perlu-
cidorum facillimè conſeruari poteſt. Senſus etiam
exquiſitiores per partes, quæ ſanguinem habent
ſynceriorem, abſolui neceſſe eſt: ſanguinis enim

calidioris agitatio sentiendi officium intercipit, atque restringit. Sed & Hieronymus ad Fabiolam de vest e sacerdotali: Sensus, inquit, in corde est, habitaculum cordis in pectore. Thomas item de philosophi sententia, in librum de sensu & sensili: Sentiendi principium, inquit, primo est in corde, vbi est caloris fons: nihil enim sine calore sentire potest, vt traditum est in libro De anima. Cæterum à corde virtus sentiendi in cerebrum scandit, & inde ad trium sensuum pergit organa, visus, auditus, odoratus. Tactus autem & gustus referuntur ad cor per medium coniunctum, quod est caro. Nam sensus alij per medium fiunt extimum: tactus, & gustus per intimum, quod esse carnem, iam astruximus. Confirmat porrò hęc idem auctor in expositione libelli De iuuentute & senectute. Sed cúrnam ita ab principe Deo constitutum? an quia tactus gustusque ex sensibus necessarij amplius manifesto deprehenduntur: siquidem ciborum diuersitatem inde pernoscimus, quibus ad fouendam vitam maximè indigemus: & quę corpus oblædunt forinsecus, tangendi virtute refugimus. Ideóque in duobus iis medium habetur intimum, ne vitio eius vnquam ab hisce deficiamur sensibus. Nam reliqui ad bonitatem proficiunt. Quippe visus & auditus ad scientiam iuuant comparandam in primis, modo duplici, quo adsciscitur doctrina: quod enim scimus, aut didicimus, aut inuenimus. Inter sensus verò omnes olfaciendi potestas minus longe videtur necessaria. Sanitati tamen animalis conferre videtur plurimum, quod alibi opere isto copiosius explicabitur à me, vbi per partes sensuum sese ingeret tractatus. In eo verò odorandi sensus non negligendus, quod odoribus confouetur cerebrum: id verò ita affectum ratiocinari præstantius potest.

Sensus cur tantum quinque. Quatuor necessaria, vt sentiamus. Animæ progessus nouem ad scientiæ plenitudinem.

Cap. XXIX.

SED cúrnam sensus quinque tantum? Nempe quòd quinque item sunt, quibus mundus consurgit: elementa quatuor, & ætherea substantia. Primùm verò tactus terræ habet rationem: gustus autem aquæ, quippe humectatione gustabilium percipit qualitatem: aeris verò appulsus ex ictu, vnde sonus nascitur aut vox, auditum perficit: olfactus ignem resipit, nam & ex qualitate calida odores proueniunt: videndi ratio ex æthere contemperatur, & lumine: vt in Moralibus docuit Plutarchus plerosque sensisse. Quid opinentur alij, ostentante se latius occasione, non negligetur, & paulo ante attigimus tamen. Non dilata ratione Aristotelica ex libro de De sensu & sensili: Constat, inquit, quoduis sensorium suo elemento reddendum & aptandum esse, vt obtutrix oculi facultas aquæ aptetur, sensiua sonorum aeri, odoratus igni, facultas tangendi terræ est: at degustandi vis, tactus quædam species est. Verum vt sentiamus, hoc est vt sensus producantur in actum, quatuor omnino requiri videntur: duo quidem ex parte sensus, organum videlicet, ac spiritus: duo verò extrinsecus, obiectum, & medium. Proinde in abstractione forma obiecti primò est in medio, deinde in organo, mox in spiritu, postremò animam attingit: quamobrem in medio primum fit immutatio, inde in particulari sensu. Iudicium verò consequitur in sensu communi. Rursum sicuti visibilis mundus quinque partita ordinatur distinctione: terra, aqua, aere, æthere cum firmamento, item cælo supremo quod empyreum vocant: sic animæ in sui corporis mundo peregrinanti, quinque sunt ad sapientiam progressus, sensus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia: sed ita & ad charitatem quatuor insignita affectibus est, vt inde nouem consurgant progressus, quibus spiritu viuens anima ad Cherubin & Seraphin, id est ad scientiæ vsque plenitudinem scandat & charitatis regnum. Concipe siquidem lector piissimè, sensum qui animæ nuncius est primus, angelis quibus est ab nuntiandi functione ascitum nomen, comparari: archangelis imaginationem, odium mundi virtutibus, odium sui potestatibus, rationem principatibus, dominationibus amorem proximi, intellectum thronis, intelligentiam Cherubin, Dei amorem Seraphin. Suppliciorum timor, & ex peccatis cooriens dolor, contemptum sui conciliat, & mundi: vt cum virtutibus peragantur miracula, & cum potestatibus exigantur dæmonia: proximi amorem ac Dei, promissorum ingenerat spes, & præmij gaudium.

Sensus interiores quatuor. De sensu communi præcipuè. Inibi locus Plinij declaratur. Sensati qui intelligantur. Sensitiuum dici non Latinè.

CAP. XXX.

QVONIAM verò suprà duplices esse sensus significauimus: interiores, exterioresque: & iam hos qui manifesti sunt, breuiter exposuimus, non inepte opinor fecerimus, si & alteros item occultiores exequamur. Ergo Auerrois inter eos qui Aristotelis interpretationes aggressi sunt, longè ingenio eminentissimus, hosce in quatuor distribuit species: primúmque eum constituit, qui omnes quæ ab extimis quinque sensibus haustæ fuerint, imagines colligat atque percipiat. Quare communem nuncupat sensum: altera deinde vis imaginandi dicta est, cuius officium sit, quum ipsa nihil persentiat, imagines quæ à prioribus sensibus acceptæ sunt, retinere, easque tertię sentiendi naturę, quam existimandi ac cogitandi vim dicunt, proferre. cuius esse opus arbitrantur, vt iis acceptis imaginibus, quid, aut quale sit id cuius illæ imagines sunt, iudicet atque percipiat: eáque ipsa quę discreuerit, siue coniunxerit, seu conceperit iudicando, postremæ cerebri ipsius sensusque particulæ, quam memoriam dicunt, seruanda commendet. Sensuum vterque, Augustinus inquit, bonum suum habet in quo reficitur, sensus interior diuinitatis vegetatur contemplatione, sensus exterior humanitatis perpensione assurgit. Propterea hominem induit Deus vt hominem totum redderet beatum, & eius integra fieret ad ipsum conuersio.

Quod

Quòd verò ad communem attinet ſenſum, *ſcitu digna ſunt, quę ab eruditis mandata memoriæ ſunt: hunc eſſe videlicet, qui obiecta quinque ſenſuum ſentiat, & actiones eorum, atque vacationes. Ad quem etiam propriè ſpectet animaduerſio, quãdo ſcilicet animaduertimus nos videre aliquid vel audire, Vnde fit vt ſępe & videamus & audiamus aliqua, nec tamen percipiamus nos ea ſentire, quoniã ſenſus communis imaginatióque interea vertitur alioſum. Oportet, inquit Plotinus, hoc eſſe quaſi centrum: ſenſus verò ſingulos vndique non aliter ad hoc ipſum, quàm lineas à circunferentia ad centrum vſque protendi. Atque vim eiuſmodi cuncta comprehendentem, re vera vnum aliquid eſſe, neque eſſe humidum, aliàs ceſſaret memoria, neque durum, periret nanque docilitas. Et omnino ſi ſit corporeum, formæ ibi rerum ſe inuicem impedient atque confundunt. In hoc præterea ſenſu intimo eſt viſus & auditus & cęteri denique ſenſus ſed hic vna forma ſunt, poteſtáſque. Hæc de communi ſenſu latius excerpſimus, non quidem oſtentandi cauſa, ſed lucem vt inferremus nobiliſſimo auctori, qui vndecimo Naturalis hiſtoriæ, vbi de oculis agitur: Animo, inquit, videmus, animo cernimus. Oculi ceu vaſa quædam viſibilem eius partem accipiunt atque tranſmittunt: ſic magna cogitatio obcæcat, abducto intus viſu: ſic in morbo comitiali, aperti nihil cernunt, animo caligãte. Senſatos animaduerto prudentes dici, ac ſenſu validos, quod & vulgò vſurpamus ferè. Firmicus Matheſeos tertio: Mercurius, inquit, quum luna in parte horoſcopi partiliter conſtitutus faciet, qui per regum aut principum ſeruitia quotidiana ſibi ſubſidia quæritent, ſenſatos quidem & intelligentes, & quorum dicta & rationes ab omnibus comprobentur. Porrò ſenſiuum animal rectè dicimus, ſenſitiuum autem inſcitè ac barbare, ſiquidem vnde corriuetur, haud reperias. Illud ex epiſtolis Cæcilij elegans eſt: Sed contra, inquit, ſenſum quendam voluptatémque percipio, ſi ea quę mihi denegantur, amicis video ſupereſſe.

Qui præſtantioribus ſit ſenſibus præditus, habere item inferiores, ſed non ediuerſo. Senſibus abuti omnibus hominem tantum.

CAP. XXXI.

ITA verò in ratione facultatum animæ natura comparatũ eſt, ſicuti obſeruatè curioſéque perpendimus, vt qui eius quod nobiliſſimum eſt, & habetur, fuerit compos, etiam quæ infima ſũt, teneat. Quibuſcunq; enim adeſt, quod λογικὸν dicitur, id eſt ratiocinandi vis: inſit & ſenſilis poteſtas, ac vegetatrix, neceſſe eſt, quam φυτικὴν vocant: cuius plantæ ſint maximè participes. Verum ediuerſo non fit, ſiquidem ſenſilia multa viſimus, quæ tamen rationalia non dixeris. Id ipſum & in ſenſuum ſerie contingere, deprehenſum eſt, quando viſu pręditã, nec reliquorum ſunt expertia. Quæ verò tactum habeant & guſtum, non ſtatim etiam videndi poteſtate cernimus inſignia, cuiuſmodi conſiſtitur talpa. Spongiæ tactum quidem habere creduntur, reliquorum tamen expertes. Sed enim prius quàm ab ſenſuum ratione abiungamur, illud perpenſione non indignum: inter animantes cunctas hominem vnum ſenſibus abuti: quóſque optimus atque indulgentiſſimus parens e-

A largitus fuerat, tum vt neceſſitatibus natura dulce pullulantibus paria facere poſſemus, tum vt comptiorem vitam & dignam prorſus Dei numiſmate, tranſmittendi non abeſſet poteſtas, eos ingenij prauitate, & (vt planè dicam) in naturæ contemptum, ad ſcelerum fomenta vertimus. Nam bruta vnam modo tactus voluptatem ſentiunt, dum furore libidinis agitata feruntur in coitum. In aliis ferè intra naturæ præſcriptum compeſcuntur. Nos verò diuini muneris exculcata lege, deliciarum ſeminaria ſenſus fa-

B cimus, veluti ad hoc nati, & ad vnum hoc cum materno lacte feramur. Nec ſaltem ſuccurrit, quòd ſcientiſſimè M. Tullius pronuntiauit, Quum homini Deus nil mente præſtabilius dediſſet, huic diuino muneri ac dono nihil eſſe voluptate inimicitius, quando in voluptatis regno nequeat virtus conſiſtere. Adde quòd cæteris animalibus, ſicuti doctiſſimè Plinius inquit, Stati ſunt per tempora anni concubitus: homini, omnibus horis dierum noctiúmque reliquis, ſatietas in coitu: homini, propè nulla.

C In hominum genere maribus diuerticula Veneris, excogitata omnia ſcelere naturæ, fœminis verò abortus. Quanto in hac parte multò nocentiores quàm feræ, ſumus? Hiſce voluptatum delinimentis, quæ ſenſuum germina ſunt, vt carerent, quoſdam ſibi oculos eruiſſe, exploratiſſimum eſt. Alios in vaſtas ſolitudines coëgiſſe ſeſe, ceu præſtabilius foret cum feris immanitate inſignibus conuiuere, quã inter homines qui ferantur ratione præditi. Certè per quinque ſenſus, veluti per feneſtras, ad animam

D vſq; penetratur. Hęc defigunt humi (vt inquit Horatius) diuinæ particulã aurę. Nec enim capi mẽtis arx poteſt, niſi per hæc portarum obiicibus parfractis, & prorſum ſublatis cataractis, hoſtiles copię fuerint admiſſæ, agminatímque irruerint ſcelerum incentiua, quibus cęleſtis animę fulgor retuſus ſordeſcat collutuletúrque. Si Circenſibus, inquit Hieronymus, quiſpiam delectetur, ſi athletarum certamine, ſi hiſtrionum mobilitate, ſi formis mulierum, ſplendore gemmarum, & id genus aliis, per oculo-

E rum feneſtras animę capta libertas eſt: & impletur illud propheticum, Mors intrauit per feneſtras veſtras. Equidem ſenſus corporum rectè quis dixerit, equos ſine freno currentes. Animam verò aurigę modo currentium frena retinere obnixius. Eximia eſt animæ exultatio, vbi multorum cura non anxiè implicitus, paruo acquieſcendum fueris arbitratus: mundum, potentiamque eius omnem pedibus ſubieceris. Tolle epulatum & libidinum luxuriam, nemo diuitias quæret, quarum vſus aut in

F ventre eſt, aut ſub ventre.

Senſum non eſſe idem cum intellectu. An Homerus animam putarit corpoream. Item an ſcierit eſſe præditam ratione. Spiritus & anima an differant.

CAP. XXXII.

G PRIVS verò quàm ſubtexantur reliqua operis inſtituti, non fuerit (opinor) vacantis operæ perpendiſſe, quæ ſint de hac re veterum conſulta, qui de natura conſcribere aliquid ſint adorti. Siquidem magna pars ſtatuiſſe viden-

tur, ſenſum eſſe cum animo & intellectu idem: nam A ita cecinit Empedocles, Conſilium ad præſens homini, & ſapientia conſtat. Vbi, Themiſtio exponente libro De anima tertio, ex Ariſtotelis ſententia nihil videtur tribuiſſe ſupra ſenſum animo: quē prout quæque res ſenſibus accidiſſet, variè atque inconſtanter impelleret. Sed & Homerus quum dicat, mentem omnibus mutationes varietatéſque ambeuntis nos corporis ſequi, videtur naturam animi habuiſſe corpoream, eúmque quaſi idem cum ſenſu putaſſe, B

Talem animum planè mortalibus eſſe, neceſſe eſt

In lucem primo qualem Deus extulit ortu.

Nam ſi ſol & luna, ſpiritus ac corporis imperium habent, nos item ipſos neceſſe eſt, qui ſpiritu cōſurgimus ac corpore, perinde affici, vt afficiuntur luminaria: quod vel ab Ariſtotele comprobatum ſcimus, vti à cæleſtiū rerum peritis aſtruitur: verum ſpiritus rationem forſan Homerus non habuit. Plutarcho enarante. Sed non eſſe idem intellectum & ſenſum, efficaciſsimum id promptiſſimúmque monſtrarit argumentum, quod quum animalia omnia C ſint ſenſibus prædita, ſolus homo præter eos & mentem obtinet, ac intelligentiā. Porrò quis non videt alias eſſe differentias rationalis potentiæ alias ſenſuum? Item affectus & opera quis poſſit negare alia ſenſibus iuncta, alia intellectui, & rationi tributa? Nam virtutes animi videntur hæ, recta opinio, ſcientia, prudentia: quæ certè ad ſenſum pertinere non poſſunt. Item vitia animi ſunt, falſa opinio, inſcitia, imprudentia: quæ profectò ſenſibus D nemo vnquam tribuerit. Quòd ſi vſquam dictum reperias, animalia nonnulla quæ ratione careant animum tamen & intellectum habere, ſcito abuſionem nominis in eo factam: nullum enim præter hominem animal compos & particeps animi eſt. Cęterùm nonnulla ſpectris & viſionibus valent, quod genus phantaſiam & imaginationem appellant. Imaginatio autem quamuis ſit præſtantior & nobilior ſenſu, longè tamen inferior animo intellectúque eſt: vt pote quæ tanquam in confinio vtriuſque E ſit poſita. Ita fit, vt ea vis ſenſum quidem ſequatur, ſed actionem animi antecedat. Proinde viſa, ſenſúſque ſimul illata animo ſunt, excitant adiungúntque ſibi commotionem illam quam [illegible] dicunt. Sed enim qui vberius noſſe iſta cupit, adeat eum cenſeo, vnde hæc paucula mutuati ſumus. Adnotandum verò parte hac, ſpiritum & animam eſſe in homine idem, etiam ſi aliud indicet ſpiritus, aliud anima. Nā ſubſtantiæ ratione ſpiritus inditur nomen, anima verò viuificationis vim complectitur. Eſt vtique eſſentia eadem, cæterùm diuerſa ſit proprietas. Spiritus eſt quia rationalis ſubſtantia: verum vt eſt vitā corporis, anima. In quem ſanè ſenſum illud venit Euangelicum, Qui perdiderit animam ſuam, ſaluam faciet eam. Dicitur tamen mens item rationalis ſpiritus, vbi ineſt ſcintilla quædam ſeu animæ oculus, ad quem imaginatio pertinet, ac Dei cognitio. Animæ oculus mens eſt. Mētem certè Apoſtolus ſpiritum vocauit, quum inquit, Renouamini ſpiritu mentis veſtræ: id eſt mente, Spiritus quin etiam animę vis intelligitur mente inferior, vbi rerum corporalium exprimuntur ſimilitudines: nec ſpiritus ipſe corpus eſt, ſed corpori ſimilis. Quæ enim ſpiritu videntur, corporalia non ſunt, ſed corporibus ſimilia. Facies nanque hominis & nobis forinſecus nota eſt, & in memoria noſtra imaginem habet incorporalem vtique, ſed corpori aſſimilem. Ille ſpiritus, inquit Auguſtinus, ad imaginem Dei ac ſimilitudinem dicitur factus, cui veritatis cognitio ineſt, & virtutis amor. Siquidem in cognitione imago eſt, at in dilectione ſimilitudo: imago quia rationalis: ſimilitudo, quia ſpiritalis. Sed illud amplius animaduerſione dignum ab Plutarcho probari, primùm ab Homero animam credi immortalem, ſicuti vbi ait,

[illegible]

Euolans autem e membris anima inferos petiit. Porrò non aliud eſſe hominem, quam ipſam animā, quod & Platonicis exceptum eſt. Corpus item eſſe animæ carcerem, quòd philoſophi ſtatuunt: proindéque corpus viueris ab eo ſemper dici [illegible], quia ſit animæ vinculum, quod [illegible] vocant: mortuum verò ab anima ſequeſtratum [illegible], quod veluti ſepulchrum relinquitur. Nuſquam verò in poemate Homerico animam dici corpus. Quin & diſtributionem Platonicam, qua is philoſophus rationem capiti attribuit, iram cordi, concupiſcentiam iecori, ex verſibus Homeri comprobat: nam vbi ſecum Achilles diſceptat, vlciſcine præſtet, an iram ſedare: oſtentans ſeſe illi Minerua nō aliud innuerit, quàm prudentię lumen. Sed nos iam animæ apicem contingamus. Quia tamen liber hic iam extumuiſſe ac ingranduiſſe videtur ſatis quę ſuperſunt haud parum multa, vt lector, ſeu interiuncto refectus itinere, hilarius reliqua perſequatur, in ſequens regerentur volumen.

LODO-

Digitized by Google

LVDOVICI CAELIJ RHODIGINI IN LIBRVM ANTIQVARVM LECTIONVM TERTIVM PRAEFATIO AD REVERENDVM IN CHRISTO patrem D. Ioannem Mariam Mattarellum Rhodiginum ac episcopum Casensem religiosissimum.

ETIAM si vniuersum prodeuntibus hisce nostris libellis artium bonarum studiosos compellare, non ab instituti operis genio, quicunque sitis, dissentaneum censui: nihilo secius si in partibus laboris mei intima nobis iunctos beneuolentia consalutauero, & quantum valemus vindicias secundùm immortalitatem pronunciauerimus, absonum (opinor) vel quod Græci dicunt ἀπροσδιόνυσον fecero nihil: quando in turbam coniectos se, queri non poterunt, & nil à me repensum amicitiæ, vel inimicus iudex ne suspicionis quidem indicium est habiturus vllum. Et ipse porrò pleniore obsequio nostris rebus fauentes videbor promeritus. Quoniam verò sequens libellus quod & prius est factum, optimi maximi Dei opus admiratur inenarrabile: tu verò Ioannes Maria reuerende antistes tū loco, tū moribus principi illi naturæ propior es factus, duce (quod aiunt) virtute, comite aurē, non fortuna, quæ prophanis modò vtranque paginam facit, sed ipsa illa sacerdotali luce, qua fulgurant vibratius sanctorum mentes, dum labia eorum custodiunt scientiam, & in supercilio montium excitatam ciuitatem sciunt non posse latere: inde occurris mihi secundus: quem ad sudoris nostri partes aduocem, in quibus eminentissimi agentis immensa in nos exequimur munera: nec id, quia teretes aures tuas, excussúmque iudicium fugiant hæc, qui multiplici sapientia præcellis, Canonum quoque decretis cumulatissimè imbutus: sed vt in virtutis tuis, & integritati clarissimæ munuscula proferremus peraccommoda, ne fieret illud ex triuio, ἐν φακῇ μύρον. Expressit hoc præterea nobis, vt sanguinis coniunctionem præter eam, & communes lares, communis item patriæ ratio: quæ bene sentientes, honestisque præcipuè initiatos literarum sacris ita peruincit, quodamque velut ferrumine coaptat componitque, vt non magnoperè nexum comperias arctiorem. Tuis ergo auspiciis publicum indipiscetur sequens liber, cui tu sanctis precibus progressus concipias faustos, velim. Rimabimur autem philosophorum sacraria, verum sic, vt Latinè loquamur, ne thesauros à me quisquiliis intelligi putes: quando vt nunc est, sapientiæ studium Silenis simillimum dixeris, quorum imagunculæ hispido ferè visuntur ore, ac ingrato prorsum, intus contecta diuiniore forma, suo, id est incomparabili ornatum splendida: nobis verò in tam læto eruditorum prouentu fuerit turpissimum ista reticere. Nam Philoctetes turpè sibi duxit, tacere cum barbaris. Et hunc Aristoteles imitatus, Isocratem pati dicere.

Digitized by Google

LVDOVICI CAELIJ RHODIGINI ANTIQVARVM LECTIONVM

LIBER VNVS QVI TERTIVS

Intellectus agens & possibilis: illum dici à Platonicis mentem: hunc verò rationem. Mens A *cur dicitur. Scansilis ad Deum ratio, ex Theologumenon libris.*

Cap. I.

Qvaedam sunt, inquit Augustinus in libro De spiritu & anima, supra intellectum humanū, quædam iuxta, quædam infra: siquidem cognoscit Deum anima supra se, angelos iuxta se, at verò se in se: quicquid cæli continetur ambitu, infra se. Igitur ad ea perci- B pienda quæ sunt supra ipsam, indigere videtur omnino anima irradiatione ab ipsa luce veritatis primæ, quæ dicitur mens vel intelligentia, quam prodit Augustinus idem, nulla interposita natura, formari ab ipsa veritate. Proinde respectu veritatis summæ, & eorum respectu intelligibilium quæ humanum excedunt intellectum, est intellectus agens Deus, & huiusmodi illuminatio est gratię infusio ad diuina contemplanda. Ad ea verò pernoscenda quę propè nos sunt, vt sunt angelicæ essentiæ, indiget C item anima reuelatione angelica, siue instructione: qua in re dicitur item angelus, intellectus agens. Ad eorum verò perceptionem quæ intra animam sunt, vt est ipsa anima, & potentiæ ipsius, habitus, scientię ac virtutes, non indiget anima lumine extimo, sed innato: & propterea Augustinus ait, animam cognosci ab se in se, quia cognoscit se esse, sentire, scire aliquid. Idem astruitur de perceptione eorum quæ infra nos constituta deprehēduntur, ad hoc enim lumen intimum sufficere, hoc est intellectum agentem, vim animæ su- D premam, cuius operatio est (vt inquit Auicenna) illuminare, siue intelligentiæ lumen diffundere super formas sensibiles in imaginatione existentes: rursúmque illuminando abstrahere à materia, & abstractas copulare seu ordinare in intellectu possibili. Proinde quando dicimus, intellectum possibilem ab agente formari, non intelligimus quod doctissimis placere video, accipere formas, sed in illo pręsente, formis suis efficacius vti & copulatius: Id exemplo patere quadamtenus potest. Sunt qui chartæ E inscribant literas succo cæpæ, sed hæ non percipiūtur, nisi calefiat charta. Eiusmodi habet rerum formas, qui dicitur possibilis intellectus, quæ in conspectum veniunt, ignis diuini præsentia, sicut & colores lumine solis. Intellectus noster non est in potentia ad hoc, vt fiat intellectus atque intelligibilia, sed ad vltimam intelligentiæ, intelligibiliúmque perfectionem. Sciendum verò obiter, quam in anima Platonici rationem dicunt, Peripateticos vocare intellectum possibilem: quam verò illi mentem dicunt, hos intellectum agentem nominare. Scribit Auicenna, quadrifariam dici possibilem intellectum. Nam dicitur primò, vt possibilitatem tantùm, vt sit veluti potentia materialis ad similitudinem materiæ primæ, quæ ex se formam habet nullam, sed est omnium formarum subiectum. Deinde est intellectus dispositus, qui est, vbi quis iam in intellectu principia continet, hoc est propositiones, quas credere contingit, quæ non aliunde, sed per se notæ sunt, vt proponitur esse totum sua parte maius. Postea est intellectus perfectus, qui iam conclusiones tenet eorum, quæ sequuntur ad principia, actu tamen ad eorum non conuertitur speculationem. Postremò dicitur in actu intellectus, quum iam actu speculatur. Primus vocatur materialis intellectus, secundus in habitu, tertius adeptus, quartus accommodatus. Esse verò intellectum agentem eisdem fermè rationibus Auicenna probat, ac diuus Thomas in Theologiæ compendio. In potentiis, inquit Thomas, sensitiuis formæ rerum sunt particulares, verùm non sunt actu intelligibiles, sed potentia tantùm. Intellectus enim nonnisi vniuersalia intelligit. Quod verò in potentia est, non reducitur in actum, nisi ab aliquo agente. Esse igitur aliquod oportet agens, à quo species in potentiis sensitiuis existentes fiant intelligibiles actu. Hoc autem intellectus possibilis facere nequit, ideo necessarius est intellectus agens, qui species intelligibiles in potētia faciat intelligibiles actu: sicuti lumen facit colores potentia visibiles. Sunt qui apud Theophrastum, Iamblicho & Plutarcho auctoribus, intellectum possibilem esse nobis duplicem interpretentur: quorum alter, & idem primus semper in actu, dum semetipsum intelligit, sequentia sub se cuncta cognoscit. Alter secundus transiens de potentia in actum, est ratio. Quum dicitur tabula nuda ab pictura omni & literis vacua, intelligendum secundum quandam proportionem putant: non enim ita dicitur, quasi intellectus nullo modo species habeat, sed quia intelligibilia quæ in eo collocantur, intelligibilia quidem sunt, sed ita, vt sint à separatis intelligibilibus illustrāda, vt sincerè prorsus intelligibilia sint, propterea coloribus comparantur. Theophrastus absurdum putat, materialem intellectui naturam huic dare atque arbitrari materiæ modò nihil esse in actu, sed potentia omnia: De intellectu agente sic item reperio, esse intelligibile lumen veritatis primæ nobis per naturam impressum, semper agens, sicuti lux semper irradiat. proinde est illud in Psalmo propheticum: Signatum est super

est super nos lumen vultus tui domine. Cæterùm A parte hac commonitos legentes velim, sicubi pugnantia videor prodere, mirandum haud ita esse, quando ex diuersis racematio fit,& Platonicos consectamur parte plurima, sed & in aliis diuersitas ad suos regerenda auctores est, ne quis agrestis ac indomitus certator protinus calumniam intendat. Illud quidem ex Christianis promitur fontibus, dici ab Mene mentem. Est autem Græco sermone luna, mene. Quam crescere modo perspicuum sit,modo deficere, ac varia commutari visitationis vicissitudine. B In id tamen denique, quod fuit,nouitate quadam perfecta, velut postliminio redire. Ratione consimili humana mens nûc summis caput inserit, nunc ad ima relabitur, quandoque in sese collecta veris falsa reluit, & corporeis interim intendit administrandis, sæpe æternas perpendit rationes ac speculatur. Sunt qui dici mẽtem coniectent,quod in anima præcellat& emineat, quia sit animæ vis præstantior,à qua exoritur intelligentia. C Certè rationale lumen ac intellectuale,quo ratiocinamur,intelligimus, sapimus,mantem nuncupamus. Quòd si scansili motu summa petere cõnitaris, primum ingerit se sensus, imaginatio mox, inde ratio,intellectúsque ac intelligentia. In apice verò surrecta stat sapientia.Siquidem summa est sapientia Deus.Hominis sapientia pietas est, qui Dei cultus intelligitur. Sensum autem dicimus, animæ vim corporearum rerum corporeas excipientem formas præsentes. Sicuti imaginatio absentes versat,ex sensu propagata,próque eius varietate,diuer- D sa ipsa quoque. Ratio vis animæ dicitur, rerum naturas corporearum, formas item, differentias, propria perpendens accidentia, incorporea quidem omnia, non extra corpora tamen, ni ratione subsistentia. Intellectus inuisibilia percipit, velut angelos,dæmones,animas.Intelligentia Deo subiicitur immediate, potentia animæ & ipsa,summum verum & incommutabile expendens speculatione eminentissima.Quicquid percipit sensus,repræsentat imaginatio, cogitatio format, ingenium inuestigat, iudicat ratio, memoria seruat, separat intellectus, intelligentia comprehendit, ad contemplationem prouocans.

Auerrois de intellectu agente sententia. Quid Auerroem quandoque in Aristotele interpretando fefellerit. Quam esse opinentur eruditiores Aristotelis in ea re sententiam.

Cap. II.

AVERRÓIS eximius Aristotelis interpres mentem hãc humanam siue Aristotelico more agentẽ collibeat intellectum nuncupare, æternã putat tã ex parte anteriore,quã posteriore. Esse quoque mentiũ infimã omniũ,& vnicã. Nã sicuti cęlestes globi singuli singulas habere mẽtes vidẽtur,ita & orbis hic inferior vnã,vtipse vult, habet, quę non huius hominis sit,vel illius:sed humanæ speciei mẽs sit,& dicatur,vt speciei vnicæ vnic⁹ sit intellectus in hoc orbe inferiori, vt pleriq; intelligũt,vbiq; totus. Cõpingi siquidẽ putat hominẽ ex corpore & sensiua anima, nã intellectiuã excludit prorsũ. Arbitratur tamẽ inter sẽsiuas animas quiddam habere excellentius, distánsque à brutis plurimum hominis animam. Porrò hominum quenque propria pollere anima, sed mortali. Cuius præstantior facultas vis nuncupetur cogitatrix, siue(vt dicitur Græcis) phantasia. Inesse item concipit brutinis animis existimatricem potentiam quandam,qua duce vtilia sibi, & diuersa confestim naturæ instinctu dispiciant & appetant vel auertentur,Differre ab humana,quia non naturæ sequamur ductum,sed ratione indagemus,consultemus, exsequamur. Ita tamen, vt vniuersalibus sequestratis, partibus tantum affigamur inhæreamúsque. Proinde rationem nuncupat particularem: intellectum verò rationem vniuersalem. Et in cerebri meditullio particularis eiusmodi rationis sedem struit, imaginatione constituta proximè, & postmodum memoria. Nam sensum arbitratur communem, qui sensuum quinque operationes aduocet in sese,principem locum sibi vendicare, mox vt subsequatur imaginatio,earum custos imaginum,quæ in commu- C nem sensum coierant. Tertius facultati destinatur cogitatrici locus, quæ diiudicet in imaginatione composita. Postremo est memoria thesaurus, quę proferuntur,iudiciorum.Cogitatrix igitur vis menti in primis proxima est,adeo vt mens illi adsit vbique, & intelligentiam suam per eius expleat adminiculum,dum simulachra rerum in cogitatrice virtute lucentia mentem ad intelligendum moueat. Occasionem præbet homo intellectui ad speculandum,vt coloratum lumen oculo ad videndum. D Intellectio nullatenus in homine est,sed in mente sola,quam cogitatio nostra pulset. Cogitatrix anima vnitur puero statim, at multo pòst mens, quum simulacra in cogitatione adeo sunt pura, vt intellectum moueant. Hæc magni interpretis placita, quæ suis nituntur rationibus; apud philosophos latius expositis. Mihi illas apponere, & acrius consectari, non est visum. Illud homo dixisse, satis supérque fuerit: omnia quæ de mente sensit Auerrois explodi, vt falsa,ab scientissimis viris, longe ab CHRISTO E seiunctis,ne dum abChristianis patribus posse probari putes Cur autem Commentator tam sæpe ab Aristotelis sui sententia videatur deuius, inde factum volunt,quòd is in Hispania natus, & Arabum idiomate imbutus, quum Græcæ literaturæ ne apices quidem imbibisset, Aristotelis libros in barbarum sonum non tralatos quidem,sed mutilatos, decurtatos peruersósque quum lectitaret, in iis quæ altioris sunt scientiæ,& interioris sensus, auctorem eminentissimum studio breuitatis ita sæpe conci- F sum,vt sensuum acumina sudantes philosophos distineant diu multúmque, minus minúsque consequi valuit. Quod ita esse,comprobat Plethon, & inde argumentum euidens,quod Græca Aristotelis verba interpretem quandoque confodiunt. Actor verò est idem Plethon, apud Aristotelem animos humanos esse multos, & quidem sempiternos, quanquam Alexander scribat, mortales esse animos, ab Aristotele iudicatum. Sed ipse in Naturalium quæstionum libro, si tamen in familiam recipitur, animam esse fatetur immortalem, in G corpus tamen mortale contrusam mortalis speciem præbere. Sed & alibi cælestes, diuinósque hominum animos vocat. Themistius item putat, mentem quidem agentem vnicam: capacem verò multiplicem ab eo credi, & perpetuam vtranque. Sunt ex eruditis, qui ab Aristotele animorum immortalitatem in libris De anima

non poni quidem, quod facere Platonem, cauillantur, ſed velut per accidens demonſtrari. Nanque immortalem eſſe animam, ſi à corpore valet ſciungi. Separari comprobat planè, ſi operatio ineſt, à corpore diſparata. Intelligendi actum organũ haud exigere, opinatur. Quoniam organicæ virtutis ſuum eſt tum rerum magnitudine, tum etiam numero laceſſere. Quod in intellectu contrà omnino fit: nam eminentiſſimum quodque vt intentiſſimè ſpeculatur, ita roboratur maximè, vegetiúſque cooritur ac erectius. Vegetatricem ſane animam, & ſenſilem mortalem ab eodem tradi, confirmant, vtpote quæ de potentia materiæ prodeant. Addunt illud quoq;, intellectiuam animam eſſe, ſenſilis formam, vegetatricis verò hanc. Vbi autem ait Ariſtoteles intellectum forinſecus aduenire, exponunt, id eſt non de potentia materiæ.

Humanæ ſpeciei laus exquiſita ab ingenij, memoriæ, vaticiniorum, locutionis poteſtate. Animam eſſe Dei ciuitatem, CHRISTI ſponſam, Spiritus ſancti templum. Interim cur homines dicantur Alpheſtæ.

Cap. III.

SEd nos denique ab hiſce rerum difficultatibus, forſan obſcurioribus quam vt facile percipi mediocriter eruditis valeant, quibus nos iſta euigilamus, reuulſi in ea diuertamus vireta, vbi inenarrabili varietate floribus paſſim niteſcentibus, coronamenta nobis compingamus, quæ non ornent modo, ſed halitu fragrantius, & ſucculentiæ quodammodo alant, impleantque ratione mira: & ſentiantur tamen in iis auſterior quædam ſuauitas, non dulcis, neque decocta. Scitum eſt illud M. Tullij, Voluptatibus maximis faſtidium eſſe finitimum. Porrò vngentis minus diu nos duci, ſumma & acerrima ſuauitate conditis, quàm his moderatis: & magis laudari quod cæram, quàm quod crocum olere videatur. Sed enim quid hic primũ mirer? quídve poſtremum? Ingens hic inuitat locus: libeat modò vagari, verum cum delectu rerum modum ſeruabimus, ne inopia ieiuni aridìve ſimus, aut vbertate nimia luxuriantes oneroſi ad moleſtiam vſque legentibus noſtra hæc qualiacunque, protinus euadamus. Quanquam non me latet, Fabio aſtipulante, eſſe facilè vbertatis remedium. Igitur in hominis contẽplatione occurrit admiratio prima bonitatis diuinę quæ munera præcipuè quatuor tanta eſt benignitate dilargita, vt nil ei, magnopere carius nil fuiſſe penſius videatur. Primum eſt, ingenij aptitudo mira, cuius vi primo quoque tempore numeroſiſſimã rerum ſeriem percipere valeamus. Mox & memoria, quàm veriſſimè auctores celeberrimi theſaurum quendam rerum arbitrantur. Nõ deeſt in pleriſque item fatidicus ſpiritus, & quæ Deum modò deceat, futurorum perſpicax inſpectio: Addita poſtremò loquendi poteſtas inter cuncta ſummè mirabilis, & flexanima, vt Enniano interim verbo vtamur, atq; omnium regina rerum oratio, quæ non currentem modò ſuccendere, ſed & languentem poſſit cõmouere. Equidem ita ſtatuo, eſſe in humanis rebus amA plum abundè, ſi quis ſuppetente omnium quibus contingit indigere plurimis copia, doctrinarum ſibi vendicet gradum aliquem, id quod veteres ſapiẽtes feciſſe, vt comparatis neceſſariis cœperint philoſophari, tradenti Ariſtoteli credimus. Quòd ſi externis deſtitutus omnibus, nihilo minus quis ad procinctum tendat: quo tandem ingenio eſſe virum eiuſmodi cenſueris? Quid ſi mancus corpore? quid ſi cæcus? Mirum fortè videatur hoc, aut impoſſibile potius: Atqui eſſe verius verò, non coniectura duB cimur, ſed impellimur exemplis. Homerum vatem clariſſimum eò prouectum auctoritatis nouimus, vt etiam literarum parens & doctrinarum fons à celeberrimis pronuntietur auctoribus. Oculis tamen captum Græca tradit hiſtoria, vel nominis argumẽto. Quin & ſumma omniũ inopia preſſum, luſtraſſe inſulas & vrbes, corrogantem hinc inde fomenta vitæ. Quis obſecro in mendicabulo id genus eam ſcientię magnitudinem expectaſſet, quam in carminibus eius expendimus? Eam porrò dicendi faC cilitatem & inaffectatam Venerem: ſed quam vix vlla conſequi valeat affectatio? Nonne Alexandrinum Didymum ſcribit Hieronymus, ab ineunte ætate excæcatum, ſcientiarum adyta ſecretiora tẽtaſſe præcelſo animo, & conſecutum feliciſſimè? Sed quod mirari ſatis non eſt, geometrica theoremata excellenter etiam tenuiſſe? Mortalis naturæ germina non ſunt hæc, cęleſtem redolent maieſtatem, vnde ſeſe propagatam rationalis natura plurimis oſtentat indiciis: nam & idem eminentiſſimus vates D Homerus homines ſignificanter ἀλφηστὰς nũcupat, id eſt indaginis multæ ac inuentionis. Quo argumento traditum Varroni ſcimus, artes intra mille annos compertas, abſolutáſque. Quòd ſi futurorum præcentionem latius hic exequi libeat, pergámque non Aegyptiorum aut Chaldæorum præſcita plerunque ſtupenda recenſere, verum propheticum potius afflatum, & auguſtiores animas, in ipſo diuinitatis ſinu planè diuerſantes, vehementer ſum veritus, ne tãta quis maieſtatis amplitudine attonitus, non huE manam animam, ſed Deum ipſum putet humano in corpore hoſpitantem, arcana explicare obſcuritatis immenſæ, quæ liceat homini nec ſcire, nec eloqui. Expende apoſtoli Ioannis raptum ad Trinitatis intima, & recũbens caput in ſaluatoris CHRISTI pectus, è cuius nutu ſuſpenſa eſt vniuerſa rerũ moles. Expende ſeculorum ordinem, & caliginoſa futurorum inuolucra vnius hominis patefacta menti: quam ibi maieſtatem concipies animo? Quid illa verborum facundia, quæ tanta facilitate motus aniF mi promit omnes lingua interprete? Et hoc quidem ſeu ἐν διαθέτῳ λόγῳ perpendas, ſeu τῷ ἐν προφορᾷ: vtrobique enim in animo & labiis eniteſcit humana laus. Quid huic adnexa ſcribendi ratio diuina? Quenam eloquentiæ fulmina? quod aureum Xenophontis flumen? quæ Ciceronis copia, Romani eloquij arx eminentiſſima, pro dignitate adæquare magnitudinem queant? Homini laus hæc peculiaris eſt, atque immo diuina. Siquidem bruti corporei motus varietate, etiam ſi maximè varia, nunquam emolumentum eiuſmodi ne minima quidem parte conſeG quantur, etiam ſi vel Proteo celerius ſe agiliúſque transforment. Porrò latrẽt licet, infremant, rugiãt, ſibilent, infrendent, hinniant, quouis modo truculentum elidant barritũ: vna voci hominis clemens, ſedata, mitis explicat clarius, promit plenius, alit vberius placat, excitat, impellit, euertit, retinet, ſurrigit. Omnia denique perficit, quæ diuinus animus,

tanquam

tanquam interpreti diuino, linguæ plectris mandarit exponenda. Memoriæ vaſtam (vt ſic dixerim) capacitatem, & ſuppellectilis omni auro promicantioris conditorium, non quidem oſſuarium, ſed diuinum, quo velut ex breuiculo, nil non auditum integrè pronunciatur, conſultò prætermittimus, quoniam ei rei latior deſtinatus eſt campus. Iam illa memoratu iucundiora, quę promit Aurelius Auguſtinus: Anima, inquit, Dei ciuitas eſt, quæ glorioſius prædicatur ad imaginem & ſimilitudinem Dei facta, Ciuitas hæc Hieruſalem nuncupanda meritò, quoniam ad ſummæ pacis fruitionem creata. Huius mens paradiſus dici valet: in qua quum cæleſtia meditatur, agit planè in deliciarum horto. Domus item ſummi patrisfamilias anima eſt, per morum vnitatem: ſponſa CHRISTI, per dilectionem: ſpiritus verò ſancti templum, ſanctificationis intuitu. Ciuitas, inquam, æterni regis, concordiæ ciuium, ac pacis ratione. Sed vbinam ciues? nempe naturales ac ingeniti vigores animæ. Quorum diſtinguuntur gradus: ſunt enim ſupremi quidam, infimi alij, mediana tenentibus quibuſdam. In faſtigio collocatos veneramur intellectuales ſenſus: in meditullio rationales complectimur: in imo animales non negligimus. Appetunt hi ſenſibilla, rationales diſcernunt & aſpernantur: ad diuina ſeuocant intellectuales ſurriguntque, velut conſiliarij cenſentur hi, ac ſeniores: militum vim obtinentinentibus qui rationi obſequuntur, quoniam obrepentes hoſtes allectatione ſenſili repriment, corpori neceſſaria, velut ruſtici, ac opifices, ſuggerunt animales.

Ineſſe animis humanis ſcientiarum theſauros latentes, iuxta Platonem. Cur Muſæ, Iouis & Memoriæ dicantur filiæ. Quomodo ab quibuſdam reluatur Platonis opinio.

CAPVT IIII.

ILLVD verò quàm amplum, quámque in nobis magnificum eſt: quod Plato inſinuandum cenſuit, ineſſe mortalium animis vniuerſis ſcientiarum veluti ſeminarium quoddam & planè theſauros, qui mirabiles concitent amores ſui? Experimento id in ſe ipſo quiſque condiſcit, modò intendat: nam ſicubi reconditum quippiam venamur anxiè, poſtea quàm abiunctis ad tempus ſenſuum, & phantaſiæ moleſtis obicibus, mentis intima, velut ſecretius quoddam penetramus adytum, inibíque ratiocinamur ſubtilius, rimamúrque amplius, confeſtim tanquam obductam reuelamus lucem, effulgeréque protinus quod venabamur aduertimus. Propterea ſic canit Pythagoras:

> ἀλλὰ σὺ θάρσει, ἐπεὶ θεῖον γένος ἐστὶ βροτοῖσιν,
> οἷς ἱερὰ προφέρουσα φύσις δείκνυσιν ἕκαστα.

Quibus ſanè ſcientiſſimus auctor, homini cōcipiendam ſcribit fiduciam, quod ſit nobis diuinum genus, & auguſtior natura promat in lucem, monſtrétque omnia. Porrò animus noſter, dum ſcholas frequentamus exhibemúſque nos conformandos decoquēdóſque, nonnunquam dum dictat formator, necdum miſſa voce, concipit mox enuntianda, pręſagitque. Sæpe verò quæ imbiberit diſcendo, recoquit, refingítque, multóque præſtat meliora. Quinimò parit ex ſe, præceptore nullo, tanquam ſcientiarum ſeminibus quibuſdam præfœcundus, vt ager, fruges parturiens. Proinde colligi poteſt, docentem non tam videri præceptorem, quàm miniſtrum. Propterea que in libro De ſcientia Socrates apud Platonem ſe obſtetricis aſtruit filium, nec eo contentus obſtetrici quoque perſimilem ſe eſſe ait, vt qui adoleſcentibus erudiendis non tam ſcientiam induceret, quàm educeret: ſicuti illa fœtum non vtique concipit, ſed conceptum iam euocat. Quis oculis inſinuauit viſum, vel aures ita inſtruxit, vt audire ſciant? Oculis certè viſum non præſtat medicus, ſed vel ſuperinfuſas diſcutit caligines, vel in obiectum dirigit. Conſimiliter diſcentium animis non infundit ſcientiam doctor, ſed obductum terrena caligine detergit ſitum, aut ſemitam monſtrat. Sicuti canibus venatoria ineſt vis, leonibus elephantiſque robur, itémque ad pernicitatem equis innatam inſpicimus virtutem: ita & humanis animis ſcientiarum lux ingenita eſt, paulum modò obnubilata & fuſcior. Cui ſi illuſtrator opportunè adhibeatur, emicat inde claritas nitidiſſima: velut animalium vis non ſæpe ſe promit, niſi exercendo intenderis, & ſopore ac veterno (vt ſic dicam) excuſſo, actum induxeris peruigilem. Quod ipſum ferè vſu venire in præceptore ac diſcipulo, locupletiſſimus teſtis ſeſe ingerit in libro De republica ſeptimo, doctiſſimus Plato. Sed & in libro De ſapientia, Socrates inquit Theagi: Nemo vnquam à me didicit quicquam, etiam ſi mea conſuetudine multi euaſerint doctiores, me tum exhortante, tum bono dæmone inſpirante. Sed cúrnam Orpheus Muſas eſſe dicit Ioue genitas, ac Nemoria? Opinor, quoniam ab origine ſcientiæ fons inſitus eſt nobis ab omnium patre, ſed non ſatis profluens, niſi quis corriuarit. Quin & Memoriam poeta idem continere mentem ſcribit, excitaréque omnia ſinuoſis (vt, ita dicam) animi anfractibus delitescentia, illatebratáque. Poſtremò apud Platonem in Timæo traditum, ſcimus: Species rerum, & artium regulas mentibus noſtris prodeunticus inditas, non ſecus ac angelica mens credatur inſignita. Sed iſta fuerint philoſophorum maximi decreta, ne omnino ſim alieni periculi ſuccidaneus. Nos & hic & alibi id demum volumus ratum, cui calculum Chriſtiana adiecerit veritas: vt abunde norint omnes, nobis in procinctu eſſe cuncta, vti araneæ ſuum linquamus venenum. Scimus ab ſummis traditum viris, poſitionem huiuſmodi parum congruere: ac primò quidem, quia ſi adſit animæ naturalis, & inſita rerum notitia omnium, fieri poſſe haud videtur, tantam omnino obrepere obliuionem, vt neſciat prorſum huiuſmodi ſe ſcientiam tenere. Nam quæ naturæ vi inſunt, obliuiſcitur nemo, ſicuti eſſe maius ſua parte omne totum. Porrò ſi naturalis conceditur animæ ac corporis nexus, quónam fiat modo, vt ab naturæ vi tantùm ſeſe promat impedimenti? Deinde an non aduertimus, ſenſu deficiente: rerum quoque ſcientiam perire, quas illo percipias ſenſu? Quippe ab natura cæcus colorum notionem haud aſſequitur prorſum vllam. Quod non fieret vtique, ſi naturali eſſent vi inſitæ nobis intelligibilium rationes omnium. Quòd ſi in homiliis Aſcenſionis ait Gregorius, Hominem habere cum angelis intelligentiam communem, qui per inſitas formas naturali poteſtate norunt omnia, ex quo in libro De cauſis, Omnis intelligentia formis plena eſt: ſciendum, angeli intellectum eo ſupereminere, quia per intelligibilium ſpecies perfectus eſt naturæ ſuæ vi. At humanus intellectus ad

hoc genus species in potentia est. Interrogatio autem concinna ex principiis progreditur communibus per se notis ad propria. Per eiusmodi verò progressum in animam discentis inducitur sciẽtia. Proinde vbi iterum rectè interroganti respondetur, non ideo fit, quia nouerit ea prius, sed quoniam noua condiscit: certior enim fit de posterioribus per priora.

Hominem vnum nescire imperium pati. Item affectare, vt sit Deus. Qui conquisiuerint honores diuinos. Quid ita humana species credatur tum solaris, tum Mercurialis. M. Antonij historia, item Caligulæ, ac Magni Pompeij. Spudarchæ qui.

Cap. V.

HActenus quidem multiplici rerum dignitate ab optimo maximo Deo exultam videri rationalem naturam, pro ingenij captu (ni fallor) monstrauimus. Cæterùm supersúntne alia? Immo verò nec erit finis, si omnia libeat amplecti. Nunc illud præterisse nequeo, inter animantes cunctas vnum esse hominem, qui seruitutis malum pati nequeat. Exemplis certè cognitissimum, & in se quilibet experitur: enitimur siquidem etiam in apinis tricisque omnino exsuperare, succumbere vel ludendo putamus ignominiosum, vincere autem speciosum in primis, & naturæ consentaneum, quæ sublimior augustiórque videatur, quàm vt iugum subeat, digniórque quàm in rerum fastigio statuas. Celeberrimum est Agrippinæ dicterium, Nam cælestium rerum scientia quum pronuntiaret quidam, fore vt imperaret quidem Nero, sed & matrem perimeret, velut amens intonuit altius, ἀποκτεινάτω μόνον βασιλευέτω: interimat, inquit, regnet modo. Sed inspice, obsecro, animi altitudinem & maiestatem, quam satis demirari nequeas. Comparet aliquis mundi vniuersi imperium: vmbraticos enim prætereo quæstus ac sellularios, acquieturúmne illum putas? minimè. Si mundum esse alterum perceperit, confestim & illum subiicere sibi affectabit amplius. alias æstuat infelix angusto in limite mundi, vt Gyaræ clausus scopulis, paruáque Seriphi. Hinc illa prorupit mox immensa auiditas, & nimium sese attollere gestiens magnitudo, vesana illa quidem, verùm ex magnifico profluens fonte, vt plerique diuinos etiam honores sibi arrogare sint adorti: quoniam Dei tantum sit, omnia sibi subiecta despicere. Quo nomine ridendus quidem Empedocles, ridendus & Alexander, nobis præsertim CHRISTI doctrina imbutis, non tamen eatenus quàm quibusdam videtur. Omnes nimirum idem affectamus, sed tacitè. Si ex voto rem cessuram opinaremur, velis remísque arriperemus omnes, quod minus exploratè in illis vellicamus. Alexandrum scribit in historiis Ioannes Monachus, quum iaceret conclamatus planè, voluisse clàm in Euphratem se demergere, vti opinionem post se relinqueret, ceu morbo non foret absumptus, sed integer ad deos abiisset. Græcorum commentariis proditum, nouit eruditissimus quisque, fuisse in Libya virum nomine Psaphonem, qui nimio plus naturæ bonis instructus, quum intra cæterorum pelliculam se haudquaquam posset comprimere, insita animi magnificentia latius sese ex-

A pandente, consilio admodum ingenioso & vafro diuinitatis opinionem adsciscere sibi adortus est, captísque auiculis quæ ad humanum sermonem pernoscuntur dociles, subinde illas artifici consilio instruere cœpit, vt articulatè prorsum enuntiarent, μέγας θεὸς Ψάφων, magnus est deus Psaphon. Quæ vbi dictatam fabulam expeditè perdidicisse sunt visæ, emisit eas Psaphon. Ille verò passim, vt assolet, cantillantes eandem repetebant. Quod audientes incolæ, putantésque fieri diuinitus, vt qui commenti forent nescij, Psaphonem vt deum sunt venerati.

B Antiochum Syriæ regem scribit Eusebius, esse vocatum θεὸν, id est deum. Caium principem inter deos à semetipso relatum quis non nouit? qui & Iouis maximi nomine statuas erigi sibi imperarit? Diocletianum sunt qui tradant primum se vt deum adorari iussisse, quum gemmas vestibus & calciamentis inseruisset. quanquam ante illum imperatores omnes salutari vt iudices consueuissent, & chlamyde tantum purpurea ab priuatis distarent. Sed id vtique

C mirabilius, eundem hunc Diocletianum apud Salonas in proprio villæ palatio, statu priuato morientem, mox in deum esse relatum, quod vni tantum contigisse putant chronographi. Haud hinc porrò dissitum & illud quod in triumuiratu M. Antonius, quum Athenis debaccharetur, Dionysium se dici voluit: quam rem non neglexit Dion. quin super theatrum schediam sustruxit, vt scribit Athenæus, virenti ornatam materia, quod Bacchidis fieri antris assueuit, ac tympanis nebridibúsque, & Dionysiacis

D id genus ludicris aliis propendentibus, ab matutino cum amicis ad ebrietatem vsque decubuisse, spectantibus Græcis omnibus. Perrexit & in Acropolim ad faces, [illegible]. Plura item de hoc primo Suasoriarum Seneca. Addit Athenæus, Caligulam dici voluisse Dionysium, sed iuniorem, ac Dionysiacè indutum iura etiam reddidisse. Ex iis coniectant eruditi, Arabes astrologos humanæ speciei proprietatem esse solarem prodidisse, ob veritatis & gloriæ studium, tum etiam ob staturam erectam pulchrámque.

E Quin ex humorum item subtilitate ac claritate spiritus, & imaginationis præstanti perspicuitate. Sed addunt & Mercurialem proprietatem, ob strenuum versatilis ingenij motum. Miratur tamen historicus Dion tantam superfuisse Magno Pompeio animi claritatem, vt à bello rediens Mithridatico, quum magnis constipatus exercitibus & facilè Italiam obtinere & imperium sibi Romanæ vrbis posset vindicare, noluerit: sed [illegible] nil super ea re populo decernẽte, vel senatu,

F Brundusium appulsus milites dimiserit. Quod, inquit, eius factum [illegible]. Dignum scitu, Spudarchas dici à Græcis, qui anxiè dignitates affectant, & imperia: meminit vocabuli in Symposio Xenophon.

Animæ humanæ potentia mira. Corpus nostrum posse ab animo fieri luminosum. Animam esse ad totius sapientiæ imaginem factam. G

Cap. VI.

TRANSEAMVS illuc denique, vt quanta sit in anima nostra vis, pro virili explicare pergamus, & quanquam adhuc non parum multa sint aggesta nobis, nihilominus

minus

minus & innumera super sunt, quæ fateri planè cogant, si quandóque resipiscamus, verissimè dictum, Hominem esse miraculum magnum, animal venerandum & adorandum. Legimus apud Auicennam, Platonicos multos, & Hippocratem, humanos animos tanta naturæ maiestate pollere, adeóque supra mare iam omnium sese potenter attollere, vt sibi ipsis, & suo vigori, semoto corpore, restituti potestate intima, mundi membra quælibet valeant agitare, impellere, & vtcunque libuerit, versare: ac corpori cuilibet latius dominari, tantóque potentius proprio. Cui mancipata anima, mundi parui elementa, id est humores quatuor versat ad libitum: quin frigus humorem, siccitatem, calorem calorésque superinducit omnes, atque item sapores. Quod tunc demum patebit, si vitales actus amplius considerauerimus, necnõ phantasię affectus. Vbi verò ab hisce veluti vinculis exoluta euolat in amplum: Deo iam plena, animalis grandioris humores, id est elementa quatuor maioris mundi permouet, vt sua solóque affectu citat ventos Deo duce, ac cęlo nubes inducit sereno, eásque cogit in pluuias. Quod quidem posse fieri: factúmve fuisse, theologi Mauri & Arabes confitentur. Maurorum princeps Auicebron, atque Arabum Auicenna, & non abnuit Hippocrates Cous. Nec me fallit, in animæ historia ab Aristotele traditum, corpus quodcunque non posse ab anima moueri, sed proprium tantummodo. Cæterùm liquere ait beatus Thomas: separatam animam virtute insita corpus nullum posse agitare. Siquidem corpori iuncta id modo permouet, quod vitæ fuerit compos, nam pręmortua mémbra haudquaquam animæ in locali obedire motu. Dilucet autem, ab anima abiuncta corpori prorsùm nulli affundi vitam, proinde nullum item ad localem obedire agitatum. Sed inquit, aliquid ei ex diuinæ potestatis fontibus conferri potest. Arbitrantur Chaldæorum scientissimi, ab rationali anima id quo non ferè mirabilius quicquam, effici quandoque, vt radiorum splendore ab ipsa manantium illustratum, diuiniore modo corpus etiam surrigatur in sublime, ad id maximè conferente insita radiis leuitate. Quod Zoroastri veteres theologiæ scientissimo contigisse, proditum memorię scimus. Qua item ratione Heliam & apostolum Paulum dicerent raptos in cælum Platonici, eúmque esse in corporibus statum, quæ nostræ religioni glorificata nuncupare, moris est. Cõtingere autem hoc potissimum, vbi tota in Deum patrem luminum consurgit anima, & illinc amplissima luce perfusa, collustratáque rapitur coruscans, atque similiter luminosæ claritatis radios transmittit in corpus. Hęc est anima, quæ sola mente viuens euadit angelus, ac toto pectore Deum concipit, de qua Magorum princeps ita cecinit ad verbum ferè tralata sententia: hominum anima Deum quodammodo contrahit in seipsam, quando nil retinens mortale, tota diuinis haustibus inebriatur. Sed nos quidem dulcedine quadam capti, diu iã in humanas laudes procurrimus, & mersamur auidius, mira quadam rerum excellentia excussi ab itineris instituti rectitudine. Verùm quia egregium est argumentum, quod non omnino tamẽ à proposito abeat longius: etenim spicilegium facimus ex omnifariam vtriusque linguæ auctoribus, compingimúsque in vnum veluti fascem, quæ tum rerum diuersitate, tum difficultate quoque nonnulla, nec breui, nec promptè, ab his quibus euigilamus, perlegi possent: dabunt veniam adeuntes ista

A assurgentibus quandoque, aut latius publico bono, sed in primis summi opificis gloriæ, spatiantibus. Alibi certè quantum patietur ratio, pressius compendiosiúsque longè agemus, modò ne fastidio sit perlegere, quæ nobis alioqui districtioribus per summas difficultates, nulliúsque rei penuriam maiorem, quam temporis, congesta sunt. Hac modo parte laxari habenas nostro iure deposcimus, quando summam rerum nobilitatem attingimus. Cuius B causa fatentur plerique etiam gentium mancipati sacris, reliqua esse omnia. Nec sanè ita mirum, quando auctore Augustino, ad totius sapientiæ similitudinem facta est anima. Et ab philosopho omnium definita est rerum similitudo, siquidem est viribus insignita, quibus percipiendis omnibus sufficit, ac vestigandis. Vniuersis quoque similis euadit, quamuis vna. Quando terræ per sensum agnoscitur non dissimilis, aquæ per imaginationem, aeri per rationem, firmamento per intellectum, per intelligen- C tiam cælo cælorum, lapidibus per essentiam, arboribus per vitam, animalibus per sensum & imaginationem, hominibus per rationem, angelis per intelligentiam. Porro sicuti in Dei participatum veniunt omnia, sic omnium est capax anima. Deo fruuntur omnia per essentiam, qua sunt: per speciem, qua singulorum fit disparatio: per vsum, quo congrue proficiunt ex essentia & specie. Hæc verò tria omnibus insunt impressa summæ essentiæ vestigia, item imaginis & muneris, idest trinitatis. D In patre siquidem æternitas est, species in imagine, vsus in munere, idest sancto spiritu qui patris est ac filij munus. Adde quod sicuti Deus est vbique totus in toto mundo, & in omni creatura, sic & anima vbique tota in toto corpore suo, velut in suo mundo: intensius in corde tamen ac cerebro, quemadmodum in cælo esse præcipuè narratur Deus.

E *Connumerantur quibus excellentia rationalis naturæ posse deprimi videtur: mox refelluntur. Plinij locus restitutus illustratur: Debere vnumquenque ipsum se cognoscere: Animam à Deo pingi, Morborum causa. Senectutis laus.*

CAP. VII.

F QVANQVAM, quod & initio libri attigimus, occurri nobis sinuosius, solertiúsque ita posse video, si tantam fateri necesse est hominis esse nobilitatem: si eius causa produxit omnia parens natura, vndenam sit quòd infesta omnia perniciosáque sentimus? Primum non ipsa tellus dicta magnis auctoribus omnium mater, quicquam ferè citra labores sudorésque nostros tulerit: parumque fuerat, id exsequi pertinacissimè, nisi in lethiferis, & horæ momento G animam hominis auferentibus, per benignam se nobis voluisset ingerere, ceu planè, quod viuimus, exprobare nescientibus velit. Nec mox reliquæ naturæ partes mitius nobiscum agere comperientur. Taceo, quorum naufraga corpora ferarum auiúmque pastibus iactantur, contonantibus procellis, tanquam rerum natura secum dissidente, ac sæpius bellicum canente. Iam quę loca præfocata assilientis maris vi adobruta latent? Quàm floridę ciuitates

A abſorptæ? Sed aeris pugnam quis pro dignitate deplorarit, vt ſæuientis peſtilentiæ tabificam plagam? Cælum quoque ipſum ſæpe videtur in noſtrum interitum properare. Iam omnia ferè animantia ex profeſſo infeſta homini quis non nouit? Vbi cælum exuperans hominis faſtigium? Quid, nónne homo ipſe homini lupus eſt? Inuulgatius illud Phalaridis eſt, ſiue is fuit alius tutius ſe inter præſignes immanitate feras victurum, quàm inter homines. Illa verò quæ triumphantibus ab tergo ingeritur commonitio, quid demum agit? B Cuius meminit in apologetico Florens Septimius, & Barbarus Hermolaos ignoraſſe animaduertitur: Reſpice, inquit, poſt te, hominem eſſe te memento. Proinde libro viceſimooctauo Plinius, Et currus triumphantium ſub his pendens defendit medicus inuidię, iubetque eoſdem reſpicere. Ita enim legendum videtur, non recipere, quod in pleriſque circunfertur. Meminit hiſtorię in conſolatoria ad Paulam epiſtola Hieronymus. Quid ergo tibi ſubblandiris in malo? Exciditne illud, C optimum eſſe homini, non naſci: proximum, quàm ocyſſimè aboleri? Quo ergo diuerſus abiſti? redi ad te, palinodiam recine, fatearíſque luctoſa eſſe hominum primordia, luctoſiores progreſſus exitum verò nullis poſſe lachrymis exęquari: præſertim quum pleroſque tenebrarum illa conceptacula, ſuppliciorum diritas, damnati inſandíque ſpiritus excipiant. Proinde viue quod es, ac noris quàm ſit tibi curta ſuppellex. Equidem vera propemodum eſſe hæc, qui poſſim diffiteri? Sed audi, ſi D tecum ipſe diſcors ſis, quæſo, quónam iure omnia querelis impleas, ſi à te cętera item diſſideant, infeſtent, conuellant, lancinent? At, inquis, diuinum animal ſum. Ignoſce, obſecro te, non plenè percipio, quid tu diuinum putes, an quod origine tantum, an etiam quod vita? Si origine tantum, falleris: brutum es, lupus, draco, etiam arbor. Tui te mores exuunt diuinitate. Es-ne luxuriæ conciliatus, immo mancipatus, auaritiæ, ſuperbiæ: id genus innumeris aliis? Es, inquam, numiſma Dei, an verius Satanæ ſimula-E crum, turba ſcelerum collutilatum adobrutúmque? Quid geſtis? quid gloriaris terra & cinis? Corpus quidem ſurrectum eſt, cuiuſmodi verum addeceat hominem: intus tamen fera eſt, Typhone multiplicior. Ad cælum tua te effigies reuocat: at inquinatiſſimis ipſe moribus ad iumenta te recipis. Depoſco mihi, inquis, vniuerſas ſubiici animantes. Dic quæſo, quónam iſtud argumento? aut quo illis excellentior? quo præclarior? Rationale, inquis, ſum animal. Audio: ſed vbi ſeſe oſtētat rationis lumen? aut quid F omnino cum ratione vel cogitas vel facis? ſcortandóne, an expilando? ingerendo in ventrem, latrinarum meditatorium, quicquid in vlla naſcitur naturæ parte? An Deum lingua exculcando petulantiſſima? nimirum hæc ſunt rationalis naturæ opera. Reſipiſce, exue brutum, ad hominem redi: cognoſce te ipſum diuinum genus, mortali obſeptum indumento, te ipſum (quæſo) nuda. Quantum vales, ſegrega & diſtingue: vales autem, quantum conaris: eluceſcet ſtatim aurum omni igne micantius, eniteſcet nubibus diſiectis aer ſerenior, ſubmittes oculos, ac G tanquam diuini ſolis radium reuereberis micantiſſimum, protinus turpia deteſtabere, ac teſte te fœdum dictu, fœdum factu incepiſſe pigebit, aut cogitaſſe. Quando ſtella es terrena nube circunfuſa, quod quum ſciret Pythagoras ſapiens, vetus profudit oraculū. Te ipſum reuerere. At tu quum in honore eſſes, inter iumenta deputatus es. Vſque quò paruule

A diligis infantiam: vt in Prouerbiis Solomon inquit? Homini, ſed vero tantum homini in mancipatum veniunt, quæ terra nutrit, animantia: adnuunt quæ in cœlo ſunt, fulgentiſſima corpora. Nullum tibi cum his eſſe diſſidium poteſt, modò ipſe tecum non diſſideas. Improbe in alia imperium affectat, qui ſui compos non eſt. Id aſſiduè expendendum animo eſt, Ambulantibus in naturæ principiis lege ſubſeruiunt omnia, venerantur, colunt quodammodo. Vbi extra oleas tranuerſus ieris, vbi ab pręmonſtrata re-B clinaris orbita, vbi ab præſcripto receſſeris, domino rebellis, cuius placita procalcaris iugum detrectans, fruſtra per peccati fœditatem prævaricatus, illique tanquam ęre ac libra mancipio traditus, aliorum genua requiris, irata omnia infeſtáque ſunt. Et profectò conſentaneum omnino eſt, vt quemadmodum prauitate intima, & intolerabili petulantia omnia laceſſimus, in primis animarum patrem, ac vniuerſorum opificem, non detrectemus talionis pœnam. Et ne quis ancipitem putet cauſam, atque C Areapogitas, vt ad iudices grauiores exercitatioréſque plane reiiciendam, qui de re controuerſa diſceptent: hinc ille apud Mercurium Pimander, Amorem corporis, inquit, mortis eſſe cauſam ſcitote. Qui ſe ipſum cognouit, bonum eſt quod eſt ſuper eſſentiam conſecutus eſt: qui vero corpus errore amoris complectitur, is oberrat in mortis tenebris, mala ſenſu percipiens. Qui ſe ipſum cognoſcit, in Deum tranſit, vt Dei verbum tradit. Lux & vita Deus eſt & pater: ex quo natus eſt homo. Proinde, D qui ſe ex luce ac vita compoſitum deprehenderit, ad vitam rurſus, lucémque tranſcendet: adſum enim ego iis qui boni, pij, puri, religioſique ſunt, præſentiaque mea fert illis opem, vt ſtatim cūncta cognoſcant, patrémque pacatum & propitium habeant. Contra vero, impios arbitrio dæmonis permitto. Quod ad morbos attinet, quibus parte plurima affligimur, ſcitu digna quæ Chryſippus tradit, Non eſſe eos [illegible], id eſt ex principali naturæ conſilio, quod foret inconcinnum: ſed [illegible], id eſt E per ſequelam contingere: quod genus ſunt alia plura, vt in aere procellæ ac turbines & fulmina. Adde, non propterea naturam videri accuſandam, cui adglutinata ſint impedimenta, & quidem inſignia, ſenectus & infirmitas: quando eſt illa ætas animę propria, moribus item bonis proinde dulcior, conſiliis paratior promptiorque. Ad mortis autem terriculamenta etiam conſtantior, aciem conniuens prorſum: libidinum verò incentiuis retundendis quanto, bone Deus, firmior? At imbecillitas, nónne ſo-F brietas eſt mentis, Nam Apoſtolica intonuit tuba, Quum infirmor, tunc pötens ſum. Quin & oraculo ſalutari reſponſum illuxit diuinum, Infirmitate perfici virtutem.

Hominum genera tria prò vitæ inſtitutis. Terræ filij qui dicantur: item cæli aut Dei. Actiuos & voluptarios haberi tanquam exules, quia contemplantes iam ſint in patria. De voluptate.

G

Cap. VIII.

EX hominum verò viuendi inſtitutis factum eſt, vt prudentiſſimi triplex inter eos haberi genus cenſuerint. Eſſe quippe nonnullos, qui & dicantur, & ſint

omnino

omnino terræ filij, quæ maxima turba eſt. Alios ve-
rò cæli, alios autem & Dei vocant filios. Et poetica
quidem fabuloſitas, Heſiodo principe, terra progna-
tos eſſe gigantes canit. Cui rei ſuggerit argumen-
tum etiam nomen ipſum, quod ij demum terrena
ſaperent, proni in paſtum & Venerem, Deum por-
rò aut negligentes, aut etiam negãtes, vnde natũ vt
cũ cælitibus bellaſſe dicantur, quod eſſe aliud non
videtur, quã naturæ repugnare. At qui altius attol-
lendum caput arbitantur, & toto conatu vitæ cultũ
petunt, artium adminiculis fulti, & ſcientiarum a-
more flagrantes cæleſtia penetrant, ac mentis ſaga-
citate ſingula oberrant, intelligentia plurimùm vi-
uentes, Hoſce tradunt cælo-natos patre quoniam
cæleſti mente cęleſtia modò ſapiant & conquirant.
Qui verò integritati vitæ, ac diuino tantum cultui
mancipati terrena omnia, tum inutile, tum mole-
ſtum arbitrantur onus, in intelligibilem ſeſe mun-
dum transſcribentes, & in patriam dulcem (vt Plato
inquit) confugientes, hoſce putant Dei filios ha-
bendos, quæ vera demum & ſolida felicitas eſt.
Nam actiuos voluptuoſóſque, tanquam exules ha-
bet Plotinus: ita tamen, vt actiuos facilius reuerti
in patriam poſſe opinetur, quam voluptarios, etiam
ſi non deſint, qui eum à quo negligatur voluptas,
ἔμψυχον putent νεκρόν, id eſt animatum mortuum. Por-
rò ſicuti virtute, prudentia, viribus præcellentes
Ioue prognatos prædicant poetæ, ita feritate ac im-
manitate conſpicuos Neptuni filios credi volunt.

*Felicitatem eſſe duplicem, naturalem, ſuper-
naturalémque. Quo calle hanc conſequa-
mur. Corporis deſcriptio.*

Cap. IX.

FElicitatem verò, quoniam huc
prouecti ſumus, finiunt eruditi, &
meminit in Geneſeos ſeptiformi e-
narratione vndecunque doctiſſimus
Picus, reditum vniuſcuiuſque rei ad i-
nitia. Eſſe enim ſummum bonum fe-
licitatem. Summum autem bonum id eſſe, vt primo
Moralium Ariſtoteles, enarratoréſque teſtantur,
quod omnia appetunt: quod autem omnia appetunt,
id ipſum eſt quod omnium eſt principium, Deus
videlicet. Verum duplici calle incedit felicitas. aut
enim naturalis intelligitur, aut ſupernaturalis. Et
naturalem quidem intelligunt, cuius res omnes ſint
compotes, qũatenus bonitatis, quæ ſumma eſt in
Deo participes ſunt, & operatio ex naturæ præſcri-
pto tendit ad bonum. Nam ignem, vt exemplo res
fiat illuſtrior, diuinæ bonitatis habere partẽ, ita con-
iectamus: etenim primo eſt, & vnũquodq; quod eſt,
participatu Dei eſt, qui eſt ipſum eſſe. Quũ ab igne,
promicat ignis. inibi fœcunditatis diuinę ſimulacrũ
eſt, dũ præſcriptas ſibi non egreditur metas, iuſtitiã
exprimit, dum prodeſt, exuberantiam in Deo beni-
gnitatis effingit. Ignis propterea dici felix poteſt,
quatenus, hæc præſtat, quatenúſque in eum cadere
felicitas poteſt. Cuius, vt perfectius quodque eſt, ita
etiam capacius. Ideóque maximè omnium capax ho-
mo, quia etiam perfectiſſimus. Hæc eſt celebrata
veteribus felicitas; quam Ariſtoteles ſanxit in opti-
ma verſari operatione. Nam M. Tullius felicitatem
eſſe, ait fortunam conſiliorum bonorum adiutricẽ,
quibus qui non vtatur felix nullo pacto eſſe poſſit.
Voluptatem inquit ſeptimo Ethicorum Philoſo-
A phus, felicitati adnectunt, nec id citra rationem, nul-
la nanque operatio perfecta eſt, ſi præpediatur, ſed
actus eſt perfectus felicitas: quamobrem bonis qua
quidem corporis, quáque externis, quin & ipſa in-
diget fortuna, vt non ingerat ſe obex aliquis. Qui
verò aſtruunt, eum qui rota torqueatur, & ma-
gnis conflictetur malis, felicem eſſe, ſit modò bo-
nus, nil profectò dicunt aut ſua ſponte, aut inuiti.
Quod ſi eſt, non homo tantum eſt ad felicitatem
natus, quod ipſi tamen aſtruere velle videntur: nam
B vnumquodque itidem felix eſt, aliquo modo, cuius
finis eſt ex deſtinata ratione. Sed dicam amplius,
Cætera non ferè naturę ſuæ modulum tranſiliunt,
nec limites egrediuntur obiectos: at homo nũquam
non ab ſe ipſo recedit longius, & ſui oblitus aliud
quiduis amplius agit, quàm hominem. Quo nomi-
ne colligitur omnium infeliciſſimus. Quamobrem
adumbrata felicitas hæc eſt, non ſolida, nec ſuis nixa
radicibus, qui non in ipſo eſt Deo, ſed in nobis, cæ-
teriſque. Proinde vera illa demum felicitas, quam
C ſupernaturalem dicimus, qua ad diuini vultus con-
templationem ſurrigimur allicimúrque. Sic enim
verus ad principium reditus comparatur, & cum
eodem vnio, è quo defluximus. Ad quem ſi perre-
xerimus, haud ſanè quis facilè retraxerit, nec tan-
quam Peliam, vt M. Tullius inquit, recoxerit. Hæc
verò eſt angelicæ humanęque naturæ communis
felicitas: hanc bruta nec attingunt, nec affectant
hanc vt conſequamur, non noſtra vi continget: ne-
ceſſarius eſt diuinus ille radius, quem gratiam diui-
D næ bonitatis nuncupamus & credimus. Hæc nos at-
tollat oportet, ſurrigat, illuſtret: alias fallimur: eſt e-
nim ſaluatoris præpotentis oraculum, Nemo venit
ad me, niſi pater meus traxerit eum. Trahemur au-
tem, ſi Mercurium ita exclamantem audierimus, O
viri terrigenæ, qui vos ipſos ebriati & ſomno & i-
gnorantię mancipaſtis, ſobrij viuite, abſtinete à vẽ-
tris luxu. Qui irrationali ſomno permulcti eſtis, cur
præcipites in mortem ruitis, quum haudquaquam
deſit immortalitatis conſequendæ facultates? Re-
E uocate iam voſmet, qui laboratis inopinia, ignorã-
tiæ tenebris obuoluti, demigrate ab obſcuro lumine
aſciſcite immortalitatem, corruptionem fugite.
Ceterùm alibi quoque apud eundem Mercu-
rium euangelicam ſubnotauimus ſententiam: Niſi
(inquit) ô fili, tuum corpus oderis, te ipſum amare
non potes, quàm primùm verò non te, ſed Deum i-
pſum dilexeris, mentem protinus conſequeris. Hãc
denique nactus, e veſtigio ſcientiam comparabis.
Impoſſibile verò eſt, vtriſque ſimul intẽdere, mor-
F talibus & diuinis. In primis verò quam circunfers
veſtem, exuere oportet, indumentum inſcitiæ, pra-
uitatis fundamentum, corruptionis vinculum, vela-
men opacum, viuam mortem, ſenſiuum cadauer,
ſepulchrum circumuertile, domeſticum denique
furem: qui dum blanditur, odit: dum odit, inuidet:
vmbraculum inimicum ad ſe ipſum raptans deor-
ſum, ne fortè conſpiciens veritatis decorem eius o-
deris prauitatem. Cęterùm, quia ſatis iam ſupérque
naturæ admirationem, quod ad animalem attinet
G poteſtatem, quantum noſtra paruitas tulit, videmur
exſecuti, conſentaneum equidem ſum arbitratus,
excellentiam eiuſdem ſummatim in corporis con-
ſtitutione pertingere, vt demum miraculi huius in-
ter cũcta maximè miri ęſtimatio iuſta impleatur, &
deſinat homo ſe ignorare, reſpectétque ad opificem
ſuum, quo vt poſſet perfrui, ex bonitatis illius fon-
te exuberantiſſimo in lucem vitalem eſt emiſſus.

Humanis corporibus nil deeſſe ad perfectionem. An corpora noſtra ſint cœleſtibus nobiliora. De ſimia iucundum ſcitu. Corporis humani nuditatem non eſſe probroſam, contra Plinij ſententiam. Quid reſponderi poßit præponentibus homini bruta. Cur infantia quadrupedibus nos ſimiles faciat: cúrque virorum cadauera fluitent ſupina, fœminarum prona. Pumilionum ratio.

CAP. X.

ATQVE vt ab medicæ artis ſcientiſſimo primum initia ducamus: Corpora, Galenus inquit, ſunt animarum inſtrumenta, quibus illæ neceſſaria exſequi valeant. Proinde vnicuique animantium ſuæ congrua naturę ab optimo maximo Deo membrorum attributa diuerſitas eſt. Quæ item ratio vnumquodque præter hominem, armis inſtruxit accommodis propriiſque ac genuinis. Hic verò quod inter omnia ratione polleat, ac intelligentia, organum habuit, cui reliqua vniuerſa nequeant comparari. Datæ nanque manus ſunt, quę armorum omnium vicem implent, præſtóque ſunt mirabili diuinitatis prouidentia ad perficiendum, quicquid ratio dictarit. Sicuti nec anima ipſa demigrauit in corpus, vt omnibus ferè Platonicis exceptis, placuiſſe video, artis alicuius ſcientia imbuta, vt intelligentiæ ac cognitionis poteſtate cũctas perdiſcere valeret. Quamobrem inanis eſt Plinij querela, Plutarchi quoque de humanæ naturæ infirmitate atque inſcitia. Quoniam homo res eſt, quam natura cæteris intentius curioſiúſque amplexatur, producítq; veluti quiddam abſolutius, & perfectius quauis creatura, quæ cæli ambitu contineatur. Adeo vt non defuerint, qui cælo item pręſtantiorem opinarentur hominem, incluſa tamen Intelligentia, præſertim dum ex formula ſua viuit. Quanquam non me fallit, ſexto Moralium, Ariſtotelem, & in iis quæ ad regem Alexandrum De mũdo ſcribuntur, ſi modo non ementita eſt attitulatio cæleſtia corpora homine nobiliora facere ac diuiniora, tum animæ ratione ſeù intelligentiæ, tum corporis, quando & propiora ſint, & magis Dei virtute fruantur, gerántque vicem optimorum magiſtratuum ciuitatis aut principum, omnia motu ſuo agentium gubernantiúmque. Quod comprobat Auerrois quoque. Cæterùm corporis conſtitutio, ac membrorum compactior diſtributio cuncta ſaltem excedit mixta etiam animata. Tametſi non latet, animalium quorundam effigiem hominis expreſſiorem pręferre imaginem: quod in ſimia conuiſitur, Sed eam Galenus ridiculoſam vocat hominis imitationem. Aliquando autem inuentionem ludentiũ puerorũ ridiculariam, in cuius confabricatione iuſta videtur fuiſſe natura, vt dicere aſſueuit Hippocrates, quæ ridiculã animã ridiculo circũueſtiuit corpore. Propterea Thoſitis turpitudinem expreſſurus graphicè Lycophron [illegible] illum nuncupauit, id eſt ſimiæ conſimilem, quam etiam Arimum Tyrrheni vocent. Tatianus verò orator eſt ſimiæ cognomentum indeptus, quo omnia ingenioſius imitando exprimeret. Nam quòd humani corporis nuditatem, veluti probroſam obiiciunt Plinius & Plutarchus: ſciant auctores clariſſimi, nos ita naturæ rerum etiamnum patrocinari poſſe, hominem nudo maximè omnium, & intecto inobſeptóque naſci corpore, vnde & [illegible] dicũt Græci, & [illegible], id eſt paucis exiguiſque contectum pilis, quoniam minimum in eo ſit terreni recrementi. Quæ ratio efficere quoque creditur, vt vngues item minimos proportione ſit ſortitus. Propterea rectius Ariſtoteles, vir in omni ſcientia ſummus: Qui autem, inquit, hominem non bene, ſed deterrimè omnium animalium conſtare aiunt, nudum enim improtectum atque inermem creatum referunt, non rectè ſentiũt. Cętera enim animalia vnũ auxiliũ habent: ídque nullo pacto valent permutare, ſed quaſi calceamenta ſemper dormire, ac omnia agere, nec veſtitum vnquàm deponere pleniorem. At homini multa habere pręſultui auxilia licet, atque ſubinde mutare. Quid quod Auicenna doctrina tertia fen primæ primi, Humani corporis conſtitutionem, quam Græci vocant [illegible], nos etiam temperaturam, temperationem, fermentationem quoque, ſemilatini complexionem dicunt, eſſe ſcribit, temperatiorem, quàm vel ſit vſquam, vel poſſit eſſe omnino, addita etiamnum virtutum diſpoſitione congrua, quibus agat, patiatúrque. Quando contribuit Deus cuique animanti, & membro pro dignitate, quod actiones innatas adiuuet, quantum patitur ratio, & naturę decor. Adde, quod ab Auicennæ, doctiſſimo interprete traditum, adnotauimus: Si obduruiſſet, inquit, homo vt lapis, ore quidem eſſet inſignis ſed nec loqui omnino poſſet, neque item oculis vti: proinde ſimulacrum foret verius mutum, quàm homo ſiquidem ſenſus quilibet, & voluntarius motus organum molle requirunt, ac lentum. Queruntur, Seneca inquit diuinorum numerum iniqui ęſtimatores, & profeſſi quoque ſapientiam, quod non mole corporis ęquemus elephantes, velocitate ceruos, leuitate aues. Vix ſibi quidam temperant, quin eouſque impudentiæ prouehantur, vt naturam oderint, quod infra deos ſimus. At quanto ſatius eſt, ad contemplationem tot tantorúmque beneficiorum reuocare mentem, & agere gratias, quod nos in hoc pulcherrimo domicilio voluerit parens Deus ſecula ſortiri, quod terrenis præfecerit. Quicquid negatum nobis eſt, dari non potuit. Quantò valentiora animalia ſub iugum mittimus? quanto velociora aſſequimur? Quàm nil ęſt mortale non ſub ictu noſtro poſitum? Tot virtutes accepimus, tot artes: animum denique ſyderibus vęlociorem. Circumeas licet cuncta, nihil inuenies, quod eſſe malis. Porrò vt ſcientiſſimè in Moralibus Plutarchus colligit, equi celeritas in noſtra cedit emolumenta, canum pugnacitas hominem tuetur, piſcium, ſuum, id genus cęterorum alimur corpulentia. Elephas terribilis eſt ille quidem & vaſtus corpore, ſed adeo nobis obnoxius, vt tantam molem in ludicra verterimus, & ſpectacula panegyrica, quando ſaltationes condiſcit, & adorantium modo genua ſubmittere atque etiam porrigere coronas. Quin id accepimus quoque neutiquam ſilentio inuoluendum: elephantum literarum Gręcarum ductus perdidiciſſe, & ne quid admirationi deſit, etiam perſcribere ſolitum. Nam & equum ita edoctum, in Traiano ſcribit Dion, vt regem adoraret. Quamobrem, ſi cui hoc nomine vilior eſt, ac putet hominis ſtatus, ſic fermè reſponderi poſſe video. Non ineſt quidem nobis leonis robur, non leporum pernicitas, non aquilæ viſus, non piſcium in natando agilitas, non taurorum impetus, non canũ ſagacitas, verum ineſt prudẽtia, ineſt ratio, ineſt diuinior

uinior mens, quæ vnicuique iſtorum dominamur ad ſatietatem, vertimus ad delicias, excarnificamus, & vtcunque libuerit, verſamus, ſeu patinarium velis, ſeu aſſum malis, vt Plautino vtamur ioco. Adiice, quòd ſocietas innata homini aduerſus violentiſſima queque nos communiit validiſſimè, & in alienæ naturæ tranſmiſit imperium, ac dominari etiam mari iuſſit. Conqueritur quidem Plinius, primam roboris ſpem, primúmque temporis munus quadrupedi ſimiles nos facere. At efficit hoc naturæ potētia, quippe ſuperiora corporum ea ætate inferioribus, alioqui teneritudine inſigni pręmollibus, tum magnitudine, tum pondere præſtant plurimùm. Quæ ratio efficit neceſſario, vt manibus pedum vice vtatur infans, qui mox robur indeptus ſurrigit corpus, & hominis proprium agnoſcit ſtatum: donec ſenio areſcentibus ſupernis incuruetur plerunque, infernis craſſeſcentibus, in muliere pręſertim. Scribit Idem Plinius, Virorum cadauera fluitare ſupina, fœminarum prona, velut pudori earum parcente natura. Verùm & hoc naturali prouenit ratione, quando mulierum antica poſticis longè pernoſcuntur ponderoſiora vteri reſpectu, & mammarum, quod in homine contrà ſit omnino. Quæri hac parte & illud poteſt, Vndénam fiat, quod vniuerſim inter animantia iuſtæ magnitudinis quibuſdam adſint corpora, nonnullis verò citra. Cęterum ab phyſiologię ſtudioſis ratio ferè promi duplex aſſueuit: alteram ex loci promunt anguſtia, de alimenti inopia reliquam. Sed enim pumiliones arctior locus concinnat: latitudo nanque illis & profunditas laceſſita viſitur haudquaquam. Verùm parentibus euadunt breuiores multo. veluti rectis lineis in aduncas reflexis, cuiuſmodi agnoſcimus fere tabernulis quæ inſunt picturas, breues vtique, at latas tàmen, profundáſque. Verùm quibus alimenta ſuppeditarint parcius, his fermè pręrenuia ac prorſum puerilia conſtant membra. Pumiliones aliàs & pumilos dici comperias: quanquam eneruies quoque, ac molliculi nuncupentur pumilli. Quod Placiades ſcribit. De arboribus item pumilionem dici, Plinio credimus: quem horoſcopo in tertia ſcorpij parte conſtituto naſci, Iulius Firmicus auctor eſt.

Cur ſit erecta ſtatura homo. Cur plantæ contrario nobis modo ſe habeant. Piſcis qui dicitur cæli inſpector.

Cap: XI.

QVid verò ſibi vult ſurrecta hęc corporis figura? an non id oſtentat bonum, & ſubinde ingerit ingratis cui cætera in brutis nequeant comparari? Equidem ſic arbitror, inde commoneri omnes, Non eſſe hic nos, vt incolas & habitatores, ſed quaſi ſpectatores ſuperarum rerum atque cæleſtium, quarum ſpectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet propterea Mercurius inquit, generatio hominum ad diuinorum eſt operum cognitionem, teſtimoniúmque naturæ, ad imperandúmque omnibus, quæ cęlo teguntur, ad cæleſtium diſcurſum ſuſpiciendum, ad poteſtatem Dei & naturæ progreſſus: vt denique iis ipſis quæ in vita ſuſpexeris, mox feliciſſimè hinc emigrans perfruaris cęli tranſmittens limites in A diuinæ maiſtatis perpenſione, ſicuti noſtræ religionis placitis, & Platonicorum ſancitur. Et erectæ quidē figuræ ratio euides hæc quæ finem nobis pręſcribit Additur & humanæ formę ratio conſimilis animæ cæli in receſſu ab contrarietate omni: ipſa quippe producta eſt in vmbra intelligentię ſicuti Iſaac dicere conſueuerat. Proinde dicitur homo collimitium, & orizon corporeorum & incorporeorum: cuius ſuperna ſunt ſuperna ſimpliciter, ſcilicet vniuerſi. Quæ verò ipſum hoc efficit ratio, in calore B eſt, ac ſpiritu, quibus inter cuncta animantia fœcundior homo eſt, propriæ molis reſpectu, circa præcordia in primis, & ſpiritalia membra. Quo fit, vt erigatur corpus propulſione ſpiritus & ſanguinis ad ſuperna. Facit ad id & elementorum nexus, quibus humanum corpus eſt compactum, quando æquabili maximè pondere ad eius coiere compagem. Quamobrem libro De partibus quarto Ariſtoteles: Solus, inquit, animalium omnium homo erectus eſt, quoniam eius natura atque ſubſtantia di- C uina eſt. Officium autem diuini eſt intelligere atque ſapere, quod non facilè eſſet, ſi vaſta corporis moles aſſideret: pondus enim tardiorem reddit mentem & ſenſum communem. Propterea concretione ac pondere grauiore opprimente, corpora vergere in terram neceſſe eſt. Accedit iis, & diui Thomæ auctoritas in libelli expoſitione qui eſt de iuuentute & ſenectute, qui aſſignaturus ex mēte Ariſtotelis rationem, cur plantę contrario nobis modo ſe habeant: Eſt, inquit, erectus homo duabus ex D cauſis: ſimul quia eſt animalium perfectiſſimus, acceditque plurimum ad cæli ęqualitatem, ſimul quia proportione corporis calidior eſt aliis omnibus. Calidi verò proprium eſt in arrectum tollere. Animalia reliqua medio ſe habent modo, quoniam minus ad cęli æqualitatem accedunt, minúſque habent caloris erigentis. In plantis autem res omnino contraria eſt, quia immobiles ſunt, ſuperiórque in illis portio eſt, vnde alimentum recipiunt: id verò in radicibus contingere, manifeſtum eſt. Proinde E Ariſtotelem dicere, illas habere oris proportionem. Plantæ item imperfectiſſimæ ſunt, minuſque genuini etiam num obtinent caloris, quàm bruta, nihilque quodammodo ad cæli æqualitatem accedunt. Ideóque quod in illis ſupremum eſt, in vniuerſo imum agnoſcitur. Porrò ne quid per incuriam tranſiliamus, auctor Galenus eſt: ſic nos promptius & commodius multo manuum vti miniſterio. Quicquid enim contrectamus, vel ſtantes id agimus, aut omnino ſedentes, prorſum verò F nil proni, vel ſupini: ſiquidē poſitum huiuſmodi ferè artes neſcire. Quod verò de cæli ſuſpectione protulimus, multo excipit riſu Galenus idem: quando procerioris colli auitia longè id facilius valeant implere. Eſſe quoque piſcem ait, ab re cæli inſpectorem nuncupatum, quod vel inuitus ſuſpiciat perpetuo. Addit, qui iſta tradant, non videri Platonem intellexiſſe, à quo proditum ſit, ſuſpectari à nobis, non vbi quis caput reclinet oſcitans, ſed cum mente cæleſtium corporum, cæli- G túmque naturam attingat.

Quàm multa ſint in corpore humano admiratione digna. Quæ ſit in corporibus pulchritudo. De humoribus quatuor humani corporis. Quid ita functos fato dicamus Alibantas. Segnitiei in motu ratio: item a-

nimoſitatis, & contentioſa natura. Idioſincraſia quid. Medicina vera cur diis attributa. Cur ingenioſi aliqui, aut oblivioſi. Cur triſtes, aut hilares. Item de ſanguine, ac bile atra. Plinij locus reſtituitur libro ſecundo. Cacochymia, & Plethora quo differant. Ichores quid, & Enhæmum. Cur ſanguis dicatur αἷμα. Lac quid.

Cap. XII.

IN corporis verò humani fabrica ingerũt ſe plurima ſingulari digna admiratione, quę ſingillatim ac curioſè contentéque ſi quis exſequi curet, vix repetietur finis vllus. Siquidem quę communia nobis ſunt cum brutis, tanto exquiſitiorem in corpore humano rationem habent, vt impius omnino cenſeatur, qui artificis eminentiſſimam ſapientiam iniqua perpenderit lãce. Nec diſpicio nunc quo ingenio, quã verum inſigni opportunitate corpora noſtra ſint oſſibus ſolidata, peruincta neruorum vi, ad omnem motum aptiſſima, ſiue procurras: ſiue retroagi aut circumagi opus ſit, non minore aſcendendi, vel etiam arrependi occaſione, vtcunque omnino libuerit, & quidem nullo ferè conatu, vt eos taceam qui agilitate incredibili per circulos corpora immittunt, & vitilium modo tam variè inflectuntur, vt ne cerę quidem ſequacior videatur natura. Illa verò cuiuſmodi laus eſt, in humana facie, vultuque tantam agnoſci diuerſitatem, vt inter tot millia hominum indiſcretas effigies reperire non ſit, aut rariſſimè admodum ſeſe occaſio oſtentet, nec ab miraculo res abſit? Quod ſolertiſſimum artificis ingenium in pauciſſimis prorſum aſſecutum fuerit. Quid illa loquendi varietas? quæ quamuis initio terra vniuerſa eſſet labij vnius, eò increuit, vt mirari ſatis non ſit, quum præſertim diſſoni oris quiſpiam non ferè cenſeatur hominis vice inde etiam nato prouerbio, Obſurdeſcere hominem in aliena lingua. Iam verò corporum pulchritudo quàm appoſita quámque vſui omni accommoda? Nec eam nunc intelligo, quæ ex colorum linearumque concinnitate conſurgit, quamquam nec iſtam fruſtra deſyderaris. Sed hanc prudentes tum effictam, tum notham rentur pulchritudinem. Siquidem alia κομμωτικὴ, ſiue mango corpora laudabit, alia Hippocrates. Ille enim peregrinis nugis, & artificio omni venuſtatem, vt Galenus docuit, adſciſcit: hic veram adiudicabit pulchritudinem, quæ optima conſtet corporis conſtitutione, quam ex actu pernoſcimus, ſicuti De vtilitate partium ſecundo, comprobat Galenus idem. Hanc verò in membris extimis præcipuè attendunt peritiores, quando intimis, quia latitent, non vtique pulchritudinem, ſed vtilitatem attributam incredibilem volunt. Eſt verò conſtitutio optima, quæ omnes habet particulas, quæque ex iis profluunt, emolumenta ad actus organorum peraccommoda. Corpus huiuſmodi bene habitum euphoron Græci vocant, id eſt εὔφορον. Illud verò in corporis humani compage cuiuſnam modi eſſe creditur, quod arte mirabili, vt mundus, ita etiam homo quatuor conſtare videtur elementis, vti decimo Simplicis medicinæ auctor Galenus eſt, ſanguine, pituita, & vtraque bile tam atra quàm flaua?

A nã ſanguis aeri aſſimulatur, pituita aquæ, flaua bilis igni, terræ verò quę atra dicitur bilis. Siquidem horum habent qualitates, vt πεφυραμένον quoddam poſſis dicere, ac veluti moretum: nec tamen omnino modo eodem, hoc eſt non per minutiſſimarum partium appoſitionem, ſed per tranſmutationem & & vnitatem ita concreta generantur corpora, vt ſeparari niſi ab eo, cuius iuſſu coiere nequeant. Quoniam verò calens humectatio vitam prorſus continet, frigida autem arefactio mortem, hinc factum B vt vita functos dicamus alibantas, ceu ſint ἀλιβάντες id eſt citra humoris portiunculam. Sed illud grauius multo, quibus frigidior ſuccus in ventre, aut in toto corporis habitu collectus eſt, hos ad motum eſſe ſegniores, compertum eſt. Sic & qui plethorici vocantur, qui æquabiliter ſe habentibus ſuccis abundant nimium, & quos recens afflixit frigus. At illi impenſius etiam qui natura frigidiore ſint. Iam his longè inſignius, ſi frigiditati humor acceſſerit. C Quis verò temperatura preſto calidior fuerit, hi prorſum & ſunt animoſi, & certaminis cupidiores, adque actionem prompti nimio plus. Nec illud prætereundum, dici pleriſque medicorum idioſyncraſiam priuatam vniuſcuiuſque temperaturam corporis, quam aſſequi coniectatione vel perfectum medicum exactius, rentur impoſſibile: quo nomine, Galenus inquit, veram medendi ſcientiam Æſculapio attribuunt, ac Apollini. Guſtu porrò ſanguis dulcis, pituita ſalſa, flaua bilis amara, atra verò acuta. D Fons ſanguinis eſt cor. Ex ſanguine ſpiritus. Sed per cordis partem dextram manat ſanguis, per ſiniſtram promicat ſpiritus. Flaua bilis ex iecore, atra ex ſplene, pituita ex cerebro. Eſt verò ſanguis calidus & humidus, pituita frigida & humida, flaua bilis, calida ſimul & arida, atra denique areſcit cum frigiditate. Ex iis verò quatuor noſcuntur corporum conſtitutiones: verùm ante has intelligit medicorum ſchola, quam temperatam vocant, ſicuti Conſti- E tutionum ſecundo prodit Galenus, & quarto Colliget Auerrois, vt de Auicenna interim taceam, ſecunda primi, doctrina tertia. Quod autem hominum alij ſint hilares, triſtes alij: cauſa, vt inquit Hippocrates, in elementis eſt. Nam qui defecatiſſimi ſunt ſanguinis, ridibundi ferè ſunt, viſu corporéque floridi, & quandoque coloris venuſti. Homerus quoque de caloris copia riſum profluere, inibi videtur indicare, vbi γέλων ἄσβεστον, id eſt inextinguibilem dicit riſum. Quin & grammaticis ſubo- F luiſſe videtur, à quibus γέλως deduci trahitur ab ἕλη, quę vox caliditatem nobis indicat. In quibus verò flaua exuberat bilis, agiles hi, leues mente, ingenij celeris & iracundi. Qui atra bile abundant, inertes ſunt, puſillanimes, timidi. At pituitoſi, ſegnes & frigidi. Ex pituitę dulcis affluentia ſomni copiam profluere, coniectant medicorum ſcholæ, velut ex acetoſis famem, ex ſalſis ſitim, ex crudis ſitis interpellationem. Homini autem meminiſſe & ſapere ex temperamento aduenit cerebri, G nempe cum medio modo habet, vt neque calidum, neque frigidum ſit. Nam obliuio ex frigido gignitur cerebro magis, quàm ratione alia. Ideo morbus quod delirium nuncupatur, à febribus gigni traditur exurentibus: ſicuti redũdante humore frigido in cerebro, enaſcitur lethargus. Hinc cõmoneor, vt Plinij locũ, nemini hactenus animaduerſũ, quod ſciã ad libram exactius reuocem libro ſecundo capite ſeptuageſimo octauo, vbi legitur modo, Truces verò ex

rò ex

Digitized by Google

rò ex cæli rigore has & illas mobilitates habentes Reponendum autē ſic, Truces verò ex cæli rigore vt hic diſpungas, ſicque inferas demum, has & illas mobilitate hebetes: vt glacialem mundi partem incolentes, ac æſtu torrida, ingenio eſſe præpingui, percipiamus. Id quod liquidò comprobant ſequentia: quippe mediis terrarum ſpatiis molles eniteſcūt ritus, ſenſus eſt purus, ingenia fœcunda, totiúſq; naturæ capacia. Quæ autem de affectionibus humorū quatuor adnotauimus. Scire oportet, non videri omnino perpetua: eſt enim vbi ſub virginea, & miti facie, barbara atrox & ferina prorſum lateat immanitas. Sub aſpernabili vero, & cruenta minante vultu latet quandoque amabilis & exoſculanda clementia Quibus verò venuſta frons & ridibunda, renidénſque, eſtuant ſæpe mœribus, ac ſibi ipſis putent. Iam quoſdam inuenias ita lugubres aſpectu & inſerio vultu & fronte obducta, inſtar victi Marſyæ, vt Saturnimancipia plane videantur. At quum attentaris bone Deus, quàm ſereno ſunt animo, quàm facetoſo, quanta comitate riſu omnia reſoluunt. Inter humores verò ſanguis longè præſtantior cenſetur, ſiquidem eſt ſpirituum materia, quibus vegetatricis operatio, atque item animalis. Deinde, quia ad vitæ principia accedit amplius, quum ſit attemporati caloris humectíque, preterea alit efficacius, inſtauráτque quod intercidit, proinde naturæ theſaurus habetur: &, vt Plato inquit, carnium, & vniuerſi corporis pabulum, quo pereunte, confeſtim inſequatur mors. Bilem atrā, ſeu μελαγχολίαν veluti ſordes intelligunt feculēntas, diſſitas plurimū ab vitæ principiis, lætitiæ hoſtes ac liberalitatis, ſenio & morti velut cognatione iunctas. Ex medica illud eſt doctrina, ſi ex æquilibrio augeſcant chymi, affectionem innaſci, quam [illegible] dicunt, ac [illegible]. Vbi verò bile flaua, aut nigra vel phlegmate aut humoribus, quos [illegible] vocant, offertum viſatur corpus, cacochymiam nuncupant, non Plethoram: humorem pituitoſum, ac frigidum Praxagoras vitreum nominabat Diocles monebat, Maio menſe augeſcere in hominibus pituitam, & ἰχῶρας dulces: æſtate vero flauam bilem, & amaros ἰχῶρας, eo vtique vocabulo ſanguini humores innuens permixtos. Scire tamen licet, Ichoras Græcis quandoque pro humoribus in corpore ſeu corruptis, ſeu integris accipi. Lego apud eruditos, quod equidem relatu dignum cēſui: pituitę ſpeciem ingenerari quandam gypſo aqua macerato perſimilē, ſed membrorum nodis pręcipuè, Vbi decoquentis vi caloris ſæpe fiat perinde ac gypſeus lapis, mirabili etiam mulieris exemplo, quam diu moleſtum vexarat onus ſphondylorum ac rhenum. Ea cum ſcabendo, pruritu titillante, cutem lancinaſſet, lapilli exciderunt numero decē & octo, magnitudine quāta in teſſeris viſitur, colore plane gypſeo. Cæterùm ex quo cœpimus & miraculum ex ſanguine ſubtexamus alterum. Vnde enim fiat, vt in vulneris auctorem, ſi superueniat intra horas plus minus ſeptē, proſilire pernoſcatur? Nēpe qui vulneratur ac perimitur, in aſſilientem dolēter conuertitur, cogitatio vltionem expetit auidè, ad id repēte inardeſcit bilis, à qua mox ſuccenditur ſanguis, raptimque tota vi ſeſe ad vulnus proripit, tum fomenti cauſa, tum vindictę. Comolant ſpiritus inſimul, qui inſita leuitate mox auctorem circumſiliunt, cuius calore perſeuerant, perſiſtuntque aliquandiu. Quo tempore, ſi vulnus inſpiciat is cominus, promitur in eundem ſanguis, tum calore necdum extincto, tum quod nec agitatio quieuit interior, ſimul quia vel prius in alum ſeſe concitarat. Porrò quoniam ſpiritus ſuos repetit ſanguis, ſuúmque proliciunt ſanguinem ſpiritus. Sunt ex theologis, qui in Deum refundant euentus cauſam, vt horridius fiat peccatum, ac deteſtabilius. Illud auctarij fuerit loco, inter medicamenta eſſe, quod vocetur enhæmon: quod vt ex Hippocrate quarto Therapeutices inquit Galenus, [illegible]. Eam & primo Problematum Ariſtoteles, ſupprimi ab eo ſanguinem ſcribit, ac materiæ inutilis confluuium reprimere. Ita enim effici, vt vulnus ſimul & inflammatione careat, & vnitati ſit opportunum. Porrò, quæ cruentis iniicienda cenſemus, acria ex parte magna ſunt, quo acerbitate ſua aſtringere queant. Denique medicamentis conſtant non pinguibus: ideóque Alipene nuncupantur. Cæterùm & vlcus enhæmum dici Galenō quandoque obſeruauimus, tanquam cruentum intelligas, [illegible]. Nec illud prætereo, in Alexipharmacis Nicandri ſanguinem dici [illegible], quoniam vere plurimum exundet. Certè earitem ſunt qui hęmatitem dicant lapidem. Lac, vt phyſici produnt nonnulli, ſanguinis ſpuma eſt, quo nominè, inquit Varro, nutricem oportet eſſe adoleſcentem, annis enim vt ſanguis deterior, ſic lac.

Spiritum plura ſignificare. Branchus quid. De animali ſpiritu, vitali, naturali. Ingeniorum diuerſitas vnde ſit.

CAP. [illegible]III.

SPIRITVM, ſiue [illegible] modis dici pluribus, non grammaticis modo notum, ſed & medicis: vno enim modò de anhelitu pronuntiatur, vt apud Hippocratem, Galeno teſte Prognoſticorum prima: Spiritus ſi frequens ſit, dolorem & ſuccenſionem ſignificat in his quæ ſunt ſuper diaphragma. Et apud Quintilianum libro vndecimo: Eſt interim, inquit, & longus & plenus, & clarus ſatis ſpiritus non tamen firmæ intentionis: ideóque tremulus, vt corpora, quę aſpectu integra neruis parum ſuſtinentur, id Gręci βράγχον vocant. Alio item modo ventū indicat, deinde & ſubſtātiam incorpoream rationalē, Nā ſic angeli vel intelligentiæ: & animæ ſpiritus ab theologis nūcupari ſolēt. Poſtremò autē eſt ſpirit' ſubſtātia ſubtilis, aerea, dilucida, ex tenuiſſima quaque ſanguinis parte producta, vt deferatur virtus a præcipuis mēbris ad reliqua, quo proprios valeant actus exercere. Spiritus hic ad ſanguinem ita ſe habet, vt ad ignem ſcintilla. Galenus libro De virtutibus noſtrum corpus diſpenſantibus, duo tātum facit ſpirituum genera, vitalem, & animalē. At Therapeutices duodecimò naturalem etiam addit: ita vero vt ambigens de eo verba faciat, & per conditionem. Auerrois ſecundo Colliget (vt barbaro, ſed ſcholis tamen pertrito vtamur titulo) duos facit ſpiritus, in corde vitalem, & animalem in cerebro. Sed primo Canticæ addit etiamnum ipſe naturalē, quem ex vapore gigni interpretatur depurato deterſoque. Cuius ſedem, inquit, ſtatuit Galenus hepar, vnde tranſmittatur in corpus reliquum. Ariſtoteles autem cor, in quo deprehenditur manifeſto;

Præcipuum verò inſtrumentum quo vigent reliqua, eſt per neruos in cor & iecur deſcendens ex cerebro ſpiritus animalis. Vitalis autem ſpiritus ex corde profluens, multa eſt tenuitas quæ ad corporis membra inuēhitur per arterias, cauſa cognati, inſitique, ac vitalis caloris exiſtens, & proinde etiam vitalis nominatur. Hic etiam per arterias ſeſe attollens ad caput materia ſpiritus fit in cerebro, quodámque moderamine ſeſe omnis ſenſus & imaginationis & memoriæ, appetitúſque & motus, necnon in ratione vtentibus opinationis & intelligentiæ inſtrumentum abundè ſuggerit. In primiſque ſeſe animæ offert, & quò illa intenderit, irrumpit: quamobrem etiam animale nuncupatur inſtrumentum. Verum tamen iuxta eius temperiem variam varias ac diuerſas animas quoque perficit actiones. Vnde & ingeniorum naſcitur diuerſitas, quod & in brutis animaduertimus. Quędam enim rationi propiora videntur, pro ſpiritus qui cerebrum occupauit qualitate. Quanquam & acutiora deprehenduntur ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum qui terras incolant eas, in quibus aer ſit purus ac tenuis. Quin & quibus veſcare cibis ad mentis aciem intereſſe plurimùm, coniectant.

Quid arteria, & quid vena: origo vtriuſque. Vena an dicatur de arteria, contra Gellium. Hæmorrhagia quid: Anaſtomoſis. Diapedeſis. Parocheteuſis. Antiſpaſis. Iſchæmon. Arteriæ tunica an coeat ſoluta. Colletica. Epuletica. Cirſos. Varices.

Cap. XIV.

QVONIAM verò ſanguinis ſpirituſq; facta nobis mentio, quibus implendo deplendóque vitam reficit natura, vel perdit, congruum fuerit, hic potiſſimum venarum, quas dicunt ſanguinis riuos, & arteriarum, quas ſpiritus vocant ſemitas rationem paucis attigiſſe primúmque rerum ipſarum finitionem. Venam igitur ſanguinis eſſe conceptaculum dicunt, ſiue (vt medici nuncupant) vas, mixti confuſique cùm ſpiritu naturali, in quo ſanguinis plus ſit, ſpiritus autem minus. Arteriam eſſe volunt ſpiritus conceptaculum naturalis mixti confuſíque cum ſanguine: in quo ſpiritus ſit plus, ſanguinis minus. Id verò planè obſeruatione dignum ex Galeni doctrina, nec non Cordubenſis Moyſi, Aphoriſmorum particula prima: eum qui ſit in pulſantibus venis ſanguinem videri eſſéque modi non magni ac prætenuem, ádque fumi naturam proximè accedentem. Rurſum qui eſt in venis non pulſantibus, ſpiritum eſſe modicum item ac omnino nebuloſum. Venarum exortum omnes ferè à capite atque cerebro deducunt, ſed errore maximo, vt tertio De animalium hiſtoriis auctor Ariſtoteles eſt, qui earum naturam deprehēdit huiuſmodi: duas videlicet intra pectus venas cōtineri, ſpinæ appoſitas: altera quarum maior ſit, minor altera: ſed maior, inquit, priorem partem adit, minor poſteriorem: & maior dexteram potius ſedem obtinet, minor ſiniſtram: quam ahortam nonulli vocant, eo quod neruoſa eius pars conſpici vel in mortuis potuit. Ambę ex corde originem ducunt, trāſigunt enim totę cætera viſcera, per quæ tendunt ſuam ſeruantes naturam. Deinde exſequitur Philoſophus, qua ratione

A illarum vtraq; in totū diſpergatur corpus, ea transponere ac velut conuaſare vniuerſa, non fuit conſilij, ne pragmatia noſtra hæc de homine exeat in immenſum. Qui curioſius iſta perquirit, locū habet quem adeat. Auicēna item doctrina quinta fen primæ primi, Arterias eſſe corpora ſcribit ſinuoſa, in longum porrecta, neruoſa, ex corde propagata: quibus inſit motionis virtus per diaſtolen & ſiſtolen, id eſt per diſparationem & cōtractionem, vt inde cordis euentatio comparetur, & ab eo fumidus ſegre-
B gatur vapor, & membris corporis diſtributim inſūdatur ſpiritus. Venę autē inquit, arteriis quidē perſimiles ſunt, ſed ab hepate manant ac quieſcunt. Earum munia ſunt, membris ſanguinem inſinuare. Scitu verò nō indignū parte hac, ab Hippocrate, ſicuti ab vetuſtioribus item aliis, duo genera vaſorū, quibus contineatur ſanguis, nuncupari venas, non vt ab iunioribus, alterum tantum, cui non inſit pulſus. Id quod eſt ſecundo De morborum interſtitiis ab Galeno confirmatū, & A. Gellij ſententiam reuellit in-
C ſigniter, ſed & Quintilianus ſeptimi libri fine, vim appellat ſentiendi venarum pulſus. Plinius quoque libro item ſeptimo, Venarum dicit formicantium percuſſum. Auicennę eruditus interpres dubium videri ſcribit, profluántne ab hepate venæ, quū Ariſtotelis (inquit) ſentētia ſit, venas & arterias à corde initia ducere. Galenus quarto De vtilitate partiū, non pulſantes venas, tunicæ vnius ab hepate ortum habere ſcribit. Idē approbaſſe Auerrois videtur primo Colliget, capite De venis. Etiā ſi in libro
D De diſpoſitionibus cordis, aſſerere nō ambigat, Eſſe in corde cibalē vim, ſpiritus quoque & venarum ac neruorum propaginem. Ego verò Galeni doctrinę cenſuerim inhęrendum, quā miti experimēto ſcimus. Apuleius in libro De dogmate Platonis: Ex aduerſum inquit, cordi venarum meatus oriuntur, per pulmonis ſpiracula viuacitatem transferentes, quam de corde ſuſceperunt, & rurſus ex illo loco diuiſæ per membra in totum hominem inuehunt ſpiritum. Cœlen, id eſt cōcauam dici venam maxi-
E mam, quæ ab corde initia ducat, auctor eſt Pollux. Illud adiecisse, puto, nil obfuerit, Hæmorrhagiam dici ſanguinis fluorem, venis vel ruptis vel conuulneratis. Fit autem Hæmorrhagia, quæ anaſtomoſis, id eſt [illegible] nuncupatur, ex vaſis, ſeu conceptaculi imbecillitate, & impetu copioſiore affluētis ſāguinis ad eius os. At quæ dicitur [illegible], hoc eſt diapedeſis, tunica confit rareſcente, ac ſanguine attenuato. In hæmorrhagiis ex Hippocratis inſtituto auertitur ſanguis aut parocheteuſi, aut antiſpaſi. Et
F parochetesin quidem intelligunt, vbi in propinqua corriuatur loca: antiſpaſin verò quum in oppoſita: veluti ex ſupernis demanante ſanguine per nares, fit [illegible] at per inferna, vti per ſedem, [illegible]. Sed & in occipitio, ſi per nares profluuium infeſtet. Hæc enim obiecta item accipimus. Iſchęma denique, id eſt [illegible], ſunt, quæ ſanguinis comprimunt fluorem, medicamina. Porrò & id obſeruatione non indignum. A quibuſdam traditum, Arte-
G riæ tuniculam vnam eſſe duram adeo, & [illegible], vt omnino ſit conſolidationis neſcia. Sic enim ſymphyſin interpretamur: quippe mollia tantum corpora adglutinationem admittere. Nam lapidi non concreſcit lapis. Experimento tamen ſe Galenus aduertiſſe prodit, coiſſe quandoque: ac arteriæ naturam eſſe vtique dyſphyton, id eſt quę coaleſcat difficulter, non eſſe tamen prorſum aſymphyton, id eſt ab totius ſeiunctam.

Quæ

Quæ verò cõſolidant, ſymphytica dicuntur pharmaca: ſicuti colletica, quæ adglutinant: epulotica, quæ cicatricem inducunt. Cirſos dicunt veteres Græci, ac medici præcipuè, quum toto corpore amplius venæ dilatantur. Quum verò in cruribus, ixias vocant: nonnulli ex alia ſcriptorum decuria, varices vocant Latini.

Pulſus quid. Item de ratione pulſuum digna ſcitu. Qui ſit formiculans percuſſus, & vermiculans. Plinius declaratur. Microſphyčti qui intelligantur.

Cap. XV.

IAm verò vt veluti per gradus quoſdam hominis nobilitatem attingamus ratione corporis, cui non videatur diuinę ſapientię miranda benignitas, quæ ſummo ſtudio peculiarius ſemper impertitur, quo à brutis inſigniter ſeiungamur? Siquidem pulſuum ratio quàm mira eſt? quàm verè diuina? Qui in cacumine membrorum euidentes ſunt morborum indices, in modulos certos legéſque metricas per ętates citati, aut ſtabiles, aut tardi. In iis obſeruatio crebri aut languidi ictus gubernacula vitæ temperat. Quo quid parte hac præſtantius? aut quid æquè neceſſarium? Pulſum verò, ſiue (vt Græci dicunt) σφυγμὸν, ſic fermè finiunt, Vt eſſe intentionem motus dicant, & remiſſionem in corde, & in arteria naturalis, non arbitrarij. At veteres medici etiam ſic: Pulſus eſt diſparatio & contractio indiuiſibilis arterię ac cordis, vel ſubſultio & palpitatio vel ebullitio venæ & arteriæ. Vnumquenque verò pulſum eſſe compoſitum, Auicenna ſcribit, ex motibus duobus. Quibus duplex item accedat quies: nam inter motus duos, & quidem contrarios, neceſſe eſt intercedat quies. Neque enim fieri poteſt, vt motui continuetur motus, quoniam vnicuique præſcribitur meta ad quam tendat, quò vbi ſit peruentum quieſcat. Syſtoles verò ſeu contractionis motus, à pleriſque medicorum haud percipitur. Tunc enim à manu recedit arteria, tactus verò non prouenit, niſi ſenſibile tangentem contingat. Galenus medicinæ ſcientiſſimus, cuius Auicenna ſe fatetur interpretem, proinde ſcribit, Remiſſionem huiuſmodi non obſeruaſſe diu: mox verò curioſius ſoliciti úſque intendentem adeptum nonnihil: denique ita progreſſum, vt pulſuum ianua ſibi pateſceret omnino. Sed curnam inſtitutum, brachiorum arterias obſeruare potiſſimum? Nempe, inquit Galenus idem in libro qui eſt ad pulſum Iſagogicus, quia paratior eſt pars ea, atque item prolatu honeſtior. Accedit, huius loci pulſum eſſe vniformem maximè atque in neceſſitate perutilem. Nam & arterias eiuſmodi patentiores nouimus, quia pars ea minimè ſit corpulenta, nec abeſt ordinis rectitudo, qua in eum locum à corde corriuatur arteria, nuſquam ferè anfractibus ſinuata. Adiuuat & propinquitas, præcipue ſiniſtri brachij, quo vberius ſe promit à corde virtus. Quia verò ſeptimo Naturalis hiſtoriæ Plinius inter ſigna ingruentis mortis inæqualem formicantémque venarum percuſſum appoſuit: Formicantem pulſum Galenus capite tertio libri De tactu pulſus, intelligit minutum, denſum, ac ſummè debilem, qui velocitatis opinionem exhibeat, quum A fit minimè velox. Raſis auctor & ipſe fidei haud labefactatæ nec dilutæ, decimo Almanſoris, pulſui æditi infantis eſſe ſimilem tradit. Philaretus quærit, quo diſtet ab formicante vermiculans percuſſus: & hunc quidem putat quandoque conuerti demutarique in melius, eius item amplius patere inæqualitatem. Formicantem verò virtute prorſum intermortua fieri, & interitum prænuntiare. Memorandum verò, Mycroſphyctos vocari quoque Græcis, quibus puſilli ſunt venarum pulſus, longitudineque ac B latitudine minima, vti ab Galeno proditum eſt, ſurrecta arteria.

Quæ ſunt partes in animalibus ſimilares, & diſſimilares: item de neruis. Quæ membra organica. Quoque ab iis differant, quæ animalium dicuntur partes.

Caput XVI.

C ANimalium partes, inquit Ariſtoteles, aut incompoſitæ ſunt, quæ ſcilicet in ſimiles ſibi partes diuiduntur, vt caro in carnes, & ob eam item ſimilares, ideſt homœomeræ dicuntur. Aut compoſitæ, quæ aptæ ſecari in partes diſſimiles ſint, non inſimiles, vt manus non in manus ſecatur, aut facies in facies. Quapropter diſſimilares, ideſt anhomœomeras nominamus. Eadem hæc A-
D uicenna ex Ariſtotele mutuatus doctrina quinta fen primæ primi conſcribit: ſed addit, Diſſimilares partes dici membra organica, quod ſint animæ inſtrumenta ad complendum motus & actus. Nam & Therapeutices primo Galenus aliud eſſe μέρος, ſeu μόριον, & aliud organũ præmonſtrat. Organum, inquit, ὀνομάζω μέρος ζώου τελείας ἐνεργείας ἀποτελεστικόν, οἷον ὀφθαλμὸν ὄψεως. Qua ſane ratione oculus quidem animalis dicetur μόριον καὶ μέρος καὶ ὄργανον. At tunica ceratoides μόριον vtique, ac μέρος: organum autem minimè. Inter ſimila-
E ria principem locum habere ait Auicenna os, mox chartilaginem, poſtea neruos, qui ſint corpora ex cerebro prodeuntia, ſeu ab nuca, alba, flexu mollia, & quæ non facilè interuellantur, ea maximè ratione nata, vt eorum adminiculo membra & ſenſus non ſint expertia, nec motus. Sciendum verò haſce partes haberi ac dici ſimplices ex ſenſus tantum iudicio, quoniam & ipſæ ex elementis compactæ ſunt: verum quia in compoſitis non ſe actu promunt elementa, nec pernoſcitur portio vlla, cui non con-
F gruat appellatio totius & diffinitio eadem, ſimplicia nuncupantur & homogenea.

Oſſium ratio. Cornei cur dicantur, quibus ſunt oſſa concreta. Quot in humano corpore. Interim quæ oſſa dicuntur ſimenia, vel cynolopha: item ſeſamina, lambda, hyodea catagma, helcos, rhegma, ſpaſma, apoſpaſma,
G *teredon, lygiſmos, Poros quid.*

Cap. XVII.

PLato in libro De vniuerſi natura humani corporis, explicans rationem: Os, inquit, Deus artifex ita concinnauit, terram atterens puram lenémque miſcuit, madefecitque medulla, id poſtea in ignem, fecit,

mox in aquam merſit, rurſus in ignem, iterum & in A
aquam: ſicque transferens ſæpius in vtrunque, tale
reddidit, vt liquari à neutro poſſet. Quibus natura
concreta ſint oſſa, quos rarenter vtique reperias,
Cornei dicuntur, puto, quia cornui maſculę nulla inſit medulla. Oſſium verò diſtinctio eſt apud medicos appoſitiſſima. Alia ſiquidem baſis vicem præſtant, quoniam illis innitatur corpus, quo in genere ſint ſphondyli dorſi: propterea inquit Ariſtoteles, Initium in omnibus, quæ oſſibus conſtant, ſpina eſt, quæ compacta ex vertebris à capite ad coxas porrigitur. B Alia vero clypei modum habent ad tutandum, ſicuti os cranei, quo tanquam ſphæra oſſea, vt Plato inquit, quaſi tornata cerebrum eſt circumſeptum. Alia item armorum loco ſunt, quibus præpedientia protelentur, vt quæ trito medicis vocabulo excuruitatis natura, vt ipſi interpretantur, Simenia nuncupantur ab Græcis κυνόδοντα dicta, id eſt canina prominentia. Hęc verò ſuper dorſi ſphōdylos locum habent. Alia ſunt quibus iuncturarum C ſiue compagum expletur inanitas quæ quod minutula ſunt, vocant ſeſamina, vt ſcribit Albertus, inter oſſa digitorum reperta potiſſimum, vt in genu patella. Aliorum ratio eſt ad partium interpenſionem, ſicut os quod ab literæ figura dicitur lambda abs quo gutturis ac linguæ muſculi propendent. Id ab Galeno etiam vocatur hyodeum. Qui ſic omnino diſtinguit, vti oſſium alia motui ſubſeruiant, quæ articulos vocant: alia motu careant, συνάρθρωσιν dicunt, id eſt articularem concretionem. Cuius formà D triplex: aut enim futura eſt, vt in capite: aut velut claui, vt dentes: aut ſymphyſis, quia oſſa cohærent, velut inſitio. Illud item obſeruatione dignum: Oſſa in homine comperiri numero exactiſſimo, & in ſumma (vt dicitur) ſummarum, ducenta quadraginta octo: ſicuti in digitos miſere diligentia pręligni Hippocrates, Galenus, Raſis, Auicenna, & Auerrois quoque. Quanquam hoſce, iis mox ſingillatim recenſendis, nonnihil diſſidere animaduerterim. Albertus ducenta facit & ſeptuaginta ſex. In capite E connumerantur nouem & quinquaginta: in thorace ſexaginta ſeptem: cui ſupputationi accedat quod in corde os reperitur: etiam ſi ab vniuerſo id numero ſecludat Auerrois primo Colliget. Id verò Ariſtotele tradente, vnam habet rationem, vt baſis ſit ac fundamentum motus cordis. Nec id in omnibus reperis, ſed in equis modo & bobus, certò genere, vt idem arbitratur. Albertus id ſe vidiſſe tradit in ceruis & in homine quoque, & in multis præterea animalibus. F Brachiis manibúſque duo aſcribuntur & ſexaginta, pedibus ſexaginta. Omento integi oſſa omnia, dilucet: nam exempto eo, ſyderatio conſequitur manifeſta, & ſenſus amotio. Sciendum ex Therapeutices tertio, In oſſe id eſſe catagma, quod in carne helcos, id eſt vlcus. Vtrobique enim eſſe συνεχείας λύσιν, id eſt continuitatis ac feriei interpellationem. Quam item rationem in corpulentis ex illato ictu habet τραῦμα. Citra plagam verò rhegma, id eſt ῥῆγμα. Nā in neruoſis plane ſpaſma eſt. Eiuſdem porro generis cenſetur & apopaſma, ſed in G nodis, ac coniunctionibus. Fracturam conſequitur ſępe, quā dicunt ἐκχύμωσιν. Obtingit verò frequenter per vaſorū ἀναστόμωσιν & eá quæ vocatur διαπήδησις cōtinuitatis interpellatio & ipſa. Catagmaticas deniq; leges dici, obſeruauimus: ſicuti ligaturas itē catagmaticas. Teredon apud Gręcos, perforationē indicat. Sed in nomine, litera abundare videtur: nam ab τετρᾶσθαι, id eſt foramine inflectitur, veluti tredon quædam, id eſt foratio, exiſtens, quę ab acutis humoribus fiat exedentibus. Lygyſmon vocant Græci, vbi franguntur in cruribus aut brachiis oſſa. Denique fracta oſſa non per vnitionem cohærere, tradunt nonnulli, ſed per callum eum quem Gręci poron dicuntur, ceu glutino iungi.

Chartilaginis natura quo ab oſsibus differat Chondros, chondracantha, medulla notiæa, ſpondylion, moſchion, medulla lana, medulla auium.

Cap. XVIII.

CHartilago ab oſſe diuerſa eſt pluris minoriſve rationē quum alioqui natura ſit compar: ſiquidem pręciſum os non ſuccreſcit amplius, nec chartilago conuulſa coit, reſtituiturve. Ad flexum lectiſternij vicem pręſtat, χόνδρον Græci vocant. Ex neruì oſſiſque natura conſtatur, vt ſcribit Pollux, & tradit Galenus. χονδράκανθα dicuntur quę ſpinam habent chartilagineam. Terreſtrium, quæ animal gignunt, nec exanguia viſuntur, chartilago foramine nullo cauatur, proinde etiam medullæ expers eſt. Aquatilium quæ σελάχη dicuntur, idam chartilaginata, per dorſum quod eſt oſſium μυελὸν, chartilago humorem habet medullæ modo. In greſſilibus ex quibus progignitur animal, auriculas & nares, nonnullam habere chartilaginem ſcimus. Medullam ſcribit Galenus, eam dici germana ſignificatione, oſſibus quæ occluſa diſtinetur, minus propriè dorſalem quoque, notiæámque Græcis appellatam, reliqua duriorem ſicciorémque. At quæ ſpondylis continetur, Polluci ſpondylionis cenſetur nomenclatura. Vituli medullam dici medicis moſchiam, idem auctor eſt Galenus Simplicis medicinæ libro vndecimo: ſed qui vocabulo item eodem cæparum vocant ſemina, quin & tenellas plantas: nam & Plinius lanæ medullas vocat, tenuiſſimam quanque in lanitio partem, ſic & auium medullam nuncupabimus plumulam molliorem.

Neruorum ratio, & vnde oriantur nerui. An ſentiendi organum ſit caro. Anthrope quid: item epidermis, rhacodes, lacernoſa cutis.

CAP. XIX.

IAm verò neruorum naturam ſi ad perpenſionem reuoces, qualiſnam inde conſurget opificis admiratio? iis nodi corporum qui vocantur articuli, alibi interuentu, alibi ambitu, alibi tranſitu tanta animantium vtilitate, ac membrorum firmitate, & motus præſtanti, & certa ligantur pernicitate, vt (adſit modo æquus rerum æſtimator) fateri neceſſe ſit, eam fuiſſe diuinæ ſapientiæ in hac fabrica curam, vt ſingulis tantum eius attribueret bonitas, quantum emolumenti ac decoris ratio patiebatur. Ex qua alios videmus teretes, nonnullos item latos, vt in vnoquoque poſceret figuratio videbatur. Neruorum naturam Plato ſcribit, ex oſſe ac carne

A carne non fermentatā eſſe à Deo contemperatam, & flauo inſectam calore: indéque neruos carne quidē tenſiores factos, aridioréſque, oſſibus autem agiliores & molliores, quibus idem medullas & oſſa peruinxerit, omniáque carnibus operuerit. Neruos porrò in corde habere ortum, Ariſtotelis ſententia eſt, quoniam id neruulos ſuo ampliore ventriculo contineat. & vena, quam ahortam dicunt, neruoſa ſit. Albenti glutinoſóque humore neruos & naſci & ali, idē affirmat auctor, cuiuſmodi etiam humorem mucori aſſimilem eis circūiectum conuiſimus.
B Auicenna primo Canonis, vt medicus & Galeni interpres, neruos ab cerebro & nuca produci ſcribit. Libro tamen De animalibus tertio, hærendum Ariſtoteli eſt opinatus. Galenus locis aliquot ſententiam priorem fouet: quem adiuuat Auerrois primo Colliget, item Canticę primo. vtra verò ſit potior ſententia, non cuiuslibet fuerit ſancire: præſertim quum grauis auctor in Aphoriſmis Damaſcenus ita pronuntiarit, Vbi diſſideant Ariſtoteles & Galenus, haud facilè internoſci verum: at vbi Ariſto-
C teles ipſe pugnantia ſcribat, quid agendum? Nam in libris De animalibus, non ſemel ſentiendi organum carnem ſtatuit, aut [illegible], non (vt medici, & nos ſuprà commonuimus) neruos. At ſecundo De anima: Caro non eſt, inquit, ſenſus inſtrumentum, ſed medium potius, ſicut aer & aqua ſunt in videndi, audiendi, olfaciendi ratione media nam ſenſibilia ſuper ſenſile iacentia non mouent ſenſum mouent autem ſuper carnem poſita. Auerrois aſſecla
D vbique ferè Ariſtotelis, & medicorum vbi ſe oſtentarit occaſio inſectator acerrimus, Galenum hac parte inſequi maluit, Ariſtotele relicto. Quod ipſū & duodecimo De animalibus Auicenna facit. Sed carnem ſignificauit lacertoſam Ariſtoteles, cui tantum ſenſificæ ineſt potentię, quantum neruorum. Albertus vir doctior, quàm politior, neruos à cerebro diuidi tradit, dúm ad pellem perueniunt cerebro obtentam, oriri autem à corde. Item alios dici ſenſuum vehicula, alios motuum. Hos quoque ab
E occipitio produci, ab anteriore parte illos. Hominis pellem Herodotus anthropen nuncupauit, ideſt [illegible] vel (vt in aliis) [illegible]. At Galenus Epidermida vocat, quæ vlceri demum perſanato inducitur, [illegible], ex Therapeutices tertio. Sed alibi pellis ſuperficiem intelligere eo nomine videtur. Eſt & in abſceſſibus cutis nuncupata rhacodes, puris virulentia inſigniter attenuata, & [illegible], id eſt atritis linteis admodum aſſimilis. Lacernoſam cutem La-
F tinè appellant nonnulli, quia lacernæ inſtar rodatur. Aponeuroſis, neruea dicitur tenuitas. Amplius de epidermade Galenus Simplicium pharmacorum libro vndecimo: Pediculorum, inquit, multitudo ſuccreſcit, in quibus copioſior fuerit cacochymia, & quidam velut cortex abſcinditur à cute, dicitúrque epidermis, qua craſſi viſcoſique continentur humores, vnde fit ſcabies, lepra, elephantia.

Carnis ratio ex Platonis doctrina. Carnis ſpecies duæ. Qui ſint ines, & qui villi apud medicinæ peritos. Pulpa, in Plinio quid. Parenchymata, adenes, inion, inis, inulus, hinni. Sarcotica pharmaca, cephalica, catharitica, hyperſarcoſis, euſarcon.

CAP. XX.

A CARNEM ſcribit Plato, aduerſus frigoris & caloris iniuriā ab opifice Deo tegumēti vice neruis oſſibúſque ſuperinductā, proinde inditu[m] humorem caloris non immunem; vt æſtate quidem roſcida madidáque extrinſecus, corpori vniuerſo domeſticam exhibeat refrigerationem, hye-
B me verò rurſum igne proprio glaciem extrinſecus illatam repellat moderatè. Quæ quum præclarus ille noſtri corpori fictor eſſet meditatus, permixtione quadam ex aqua, igni, terráque contemperata, indito inſuper acuto ſalſóque fermēto, ſucci plenam ac mollem conflauit carnem. Huius verò ſpecies duas agnoſcunt medicorum ſcholæ: aut enim villoſa caro eſt, vt quæ in muſculis habetur: aut villis nuda prorſum, vt hepar. Villos intelligunt quos vocant [illegible]. Etiam ſi non me fugit, Plinium quan-
C doque venas fibráſque conuertere, quod & Theodorus facit, non neruos. Cæterùm tenuiſſima pars chartæ dicitur item ina. Eſt vbi Plinius idem, pulpam pro neruo accipiat, quam Theophraſtus etiam vocarit ina. Quibuſdam, inquit, pulpa ſine venis mero ſtamine ac tenui conſtat. Villum medici deſcribunt, corporis partem ſubſtantiæ tenacioris, ſolidam, gracilem oblongámque, filo perſimilem, quę motui ſubſeruiat, & carni robur adiiciat. Villorum alios ſtatuunt neruoſos, venoſos alios: & ſint etiam
D quos arteriales vocant aut panniculoſos, vel qui vitilium fungantur vice. Omninóque diuerſi euadant pro membrorum ratione, in quibus comperiuntur, aut à quibus propagantur. Quod Galenus comprobat Craſeon ſecundo. Sed & Therapeutices decimo: In muſculis (inquit) eſt modo caro, in aliis hanc præter paucos agnoſcit nemo. Sed in hepate renibus, ſplene, pulmone parenchymata vocant, id eſt [illegible], In inteſtinis verò & ventre ac ſtomacho vuluáque eſt pars hęc innominata. Sed &
E quartodecimo, Viſceribus inquit, propria ineſt caro, quam plerique parenchyma vocant. Adenas eſſe Galenus finit, concretam in ſe durius carnem, conuolutámque. Aſtruit Auicenna, ex motibus nullum, niſi per villos fieri. Eſt, inquit Euſtathius, [illegible] in capitis poſteriore parte, quo concidente ad inferiora, contractóque ad humeros, [illegible] dicitur, hoc eſt incuruari qui id patitur. Aliis eſſe inion videtur nerui cauitas, qui dicitur etiam [illegible]. Inis apud Græcos, etiam infans dicitur. Inulos accipiunt nonnulli cer-
F uinos pullos. Hinnos autem & hinnulos cum flatili ac duplici conſonante, ex aſina conceptos mares equi ſeminio. Ex Gregorio illud præterire nequeo: Carnis ſementinam trahere originem lac, caſeum, oua. Quia verò carnem Græci ſarca dicunt, inde pharmaca legimus ſarcotica, inter quæ ſit quod nūcupant cephalicum. Sunt verò hæc quibus internata caro vlcerum explet inanitatem. Sicuti quibus nimio plus excreſcens exteritur, vocant catharetica. Nam vitium ipſum dicitur hyperſarcoſis, id eſt [illegible]. Porrò ſicut nec nimis gracileſcens cor-
G pus laudem meretur, neque item obeſius factum: ſic habitudo media plauſibilis pręcipuè cēſetur: eāverò Græci [illegible] nuncupāt. Hyperſarcomata porrò nomine alio hyperochas in vlcerib' Gręci vocāt iidē.

Humanum corpus ſumma partium proportione conſtructum. Phyam quid vocent Græci. Rotundum & quadratum ſchema reperiri

in corporibus noſtris. Menſurarum indidem eſſe deprompta nomina: item denarium numerum. Quibus conſtet corpus. Retrimenta quos excernantur modis. Vlcerum ſuperfluitates haberi generum duorum, ichora, & rhypos. Corpora perittomatica & plethorica.

CAPVT XXI.

QVOD operis initio prꝗſtaturum me, non eſſem auſus polliceri, vt tam latè hominis rationem perſequerer: Ipſa tamen vberius ſeſe indies materia laxante, ingens nobis oſtentatur quodammodo rerum ſylua, quæ vel cogitatione animum, quantumuis difficultatibus obluctantem, & ſi non fatigare, at ſolicitum anxiúmque efficere ſaltem poteſt. Verumtamen durandum eſt, quia cœpimus. Nam & dij facientes adiuuant. Quod ſi legentium votis per omnia minus ſatisfecerimus, aut ſi quippiam habuerimus derelictui, vt impolitiæ notari videamur digni, Cogitandum erit, nemini vnquam vitio datum, quod præfati ſumus, Deos quoquo modo poſſe colere. Studioſis Latinæ rei euigilantur iſta, ſi quid ſenticoſi in tanta ſciendorum congerie ſeſe obtulerit, flores modo præcerpant, reliqua ſoli vitio ſuccreuiſſe putent, vbertate nimia interdum luxuriantis, ac prætereant. Sciántque, hominis eſſe proprium conniuere in pluribus. Verum ſi condentis animum amplius reſpexerint, Omnia plauſibiliter excipient, pariáque ſibi in rationibus fieri putabunt. Satis, opinor, hactenus artificis Dei ſapientiam in hominum conſtitutione admirati ſumus: verum quæ ſuperſunt, ſingularem & ipſa præferunt claritatem. Quod & eorum rationem ſummúmque proſpectum idem habuit inenarrabilis conditor. Nam quale cenſemus illud, in corporis humani fabrica ſummam ſymmetriarum, ſiue commenſurationum rationem adeo ſeruatam, vt inde ab architectorum prudentiſſimis analogꝗ ſuſtructiones ſint corriuatꝗ? Siquidem illud ita eſt ab natura concinnatum, coaptatúmque: vti proportionibus, quas Græci [illegible] vocant, membra ad ſummam figurationem inſigniter reſpondeant: nilque omnino comperias, quod commenſu careat. Sicuti caput dicimus ab mento ad frontem ſummam, & radices imas capillorum, eſſe partis decimæ. Item manus palmam ab articulo ad extremum medium digitum tantundem. Caput à mento ad ſummum verticem octauæ. Tantundem à ceruicibus imis, & reliqua deinceps: vt ſi attēdere libeat, nil ſit non ab ſumma profectum ratione. Hanc verò membrorum analogam rationem omnium Græci phyam vocant, ideſt [illegible], propter illud Homericum, Odyſſeæ ſexto:

[illegible]

Quid, quod rotunditationis ſchema in homine item compertum eſt? Quem ſi ſupinum ſtatuas, expanſis manibus, & fixeris in vmbilico circinum, quia is locus centri rationem habet, circumagáſque, orbem conficies abſolutum, extrema digitorum in manibus pedibúſque contingendo. Nec minus deſignationem in eo quadratam deprehendes, quando ab latitudine diuerſa non eſt, ſi menſum concipias inter expanſas manus. An non compertum & illud, Menſurarum rationes & nomina ex humano corpore mutuatos eſſe veteres, digitum appellantes, aut palmum, item pedem, cubitúmque? Quinimmo & denarius numerus, quem perfectum dicunt & probant, ab digitorum ſerie depromptus eſt, quod Ariſtoteles adnotauit. Conſtare autem humanum corpus rebus numero quatuordecim inuenimus: neruis, venis, arteriis, ſanguine, ſpiritu carne, pingui, chondris ſeu chartilaginibus, vnguibus, oſſibus, humoribus, medullis, pilis, tuniculis. Ad laudē pertinet illud quoque: excerni retrimenta, ſuperfluentiáque à viris quidē per aluum, vrinam, vomitus, oculos, nares, ſputa, excreationes, aures, rem Veneream, per incerta item ſpiramenta, per pilos, & per vngues. Mulieribus adiiciuntur duo, lac, & menſtrua. Illud ſuperpondium fuerit, in vlceribus item ſuperfluitatum, quæ Græcis [illegible] dicuntur, duo eſſe genera: vnum [illegible] nūcupatur, ideſt ſanies: alterum autem [illegible], ideſt ſordes: illud tenue intelligitur, craſſius hoc: vnde [illegible] appellatur, ſicut prius [illegible]. Porrò de ſuperfluentis materiæ argumento corpora vel dicuntur perittomatica, vel plethorica, diſcerniculo apud medicæ artis peritos manifeſto.

Humani corporis partes. Membrum quid. Monocola quæ. Nouem haberi perpenſione digna in quolibet membro. Motus actiui & paßiui. Cur naturam dixerit iuſtam Hippocrates. Membri cuiuſque ratio triplex.

CAP. XXII.

INuenio in monumentis, Ægyptios humanum corpus in quatuor tantùm portiones diſtribuere ſolitos: caput: manus: thoracem quem etiam clibanum vocat Albertus: & crura. Membra verò, vt finit Galenus, corporis particulæ ſunt, quæ nec omnino circunſcriptionem habēt propriā: ſic enim particulæ non forent, ſed corpora per ſe, nec omnifariā coniunctꝗ ſunt aliis. Hinc & ad pleraque transfertur vocabuli notio, ſiquidē domus partes membra item vocantur Columellꝗ, Vlpianóque, & Cæcilius dormitorium membrum appellat, quod alibi cubiculum dormitorium. Nam & Græci monocola, ideſt [illegible], dicunt vnimembres domos apud Herodotum Valla dictas transfert ſingularias, quæ in Babyloniis ſuſtructꝗ mœnibus olim erant, & modo in arce Mediolani viſuntur. In mēbri verò cuiuſque conſyderatione accurata, nouem videri perpenſione digna, docuit Commentator Alexandrinus in enarratione libri Hæreſeon. Quæ omnia inenarrabilem Dei prouidentiam explicant. Subſtantia prima eſt: conſtitutio deinde, ſeu craſis cui annectitur etiam color, quo mēbri natura quouis modo ſignificari poteſt: ſicuti eodem totius item internoſcitur habitudo, quum ſicuti Pythagoras auctor eſt, docente in libro De ſenſu & ſenſili philoſopho, ſit color epiphania, ideſt ſuperficies vel ſuperapparitio quꝗdā. Porrò inſpicienda itē quantitas, figura, numerus, ſitus, colligantia, actus vel operatio, emolumentum, ſeu prꝗcipuum id ſit, ſeu vt ſeruitus. Tot enim ſeruitutes videntur, quot membra non principalia. In iis verò illud obſeruandum, actū mēbri ab vtilitate diſtingui ex Galeni doctrina: nam actus motuū eſt effectiuus. Sunt verò & motus paſſiui nuncupati, qui aliis mouētibus fiūt. Vtilitas autē eſſe videtur, commoditas quꝗ percipi nequit, niſi ex operationibus, quæ ſine doctrina proueniunt. Nec credēdū omnino, particulā vllā adiectā temerè aut fortuitò, verū arte creatoris mirabili ac ſapientia, ſicut Galenus auctor eſt. Proinde ſūmus artis medicæ Hippocrates, naturꝗ opera in hoc admiratus, nō definit eam cognominibus honeſtare, iuſtam appellando, vti Ariſtoteles eſſe eam velut [illegible] ait [illegible]

ideſt

ideſt œconomum bonum ac patrem familias. Quando iuſtitiæ diuinæ maieſtas neceſſaria ſapienter excogitauit, tribuitque vnicuique pro dignitate, redundantibus omnino reſectis. Et vt veriſſimè dixit Haliab, Eſt ab natura animalis corpus conſtitutum ex membris multis ſubſtantia & qualitate diuerſis pro vniu cuiuſque neceſſitate, quo ad deſtinatam metam produci poſſet vita. Porrò in membri cuiuſque compoſitione ratio viſitur triplex: aut enim viuendi gratia ſunt, cuiuſmodi membra ſunt principalia: aut bene viuendi, vt oculus: aut ſufficiendæ cauſa prolis, quo in genere habentur pudenda. In omnibus verò Deus opifex vtilitatem reſpexit primum; mox verò & decorem. Nam & Ciceronis illud laudatur de De finibus tertio: Membrorum, id eſt partium corporis, alia propter eorum vſum videri ab natura contributa: vt manus, crura, pedes, vti ea quoque quę ſunt intus in corpore: alia autem nullam ob vtilitatem, quaſi ad quendam ornatum, velut caudam pauoni, plumas verſicolores columbis, mammas viris atque barbam.

Capitis ratio: cur ibi ſedes animæ. Codia quid, & vnde. Crara, hemicrara, ſincipita. Cur magnis viris caput aperire inſtitutum. Cerebri item ratio. Encar quid ſit. An cerebro abſtinuerint veteres. Obiter iurandi mos per caput, ſalutem, genium. Adriani hiſtoria, engiſſomata, camaromata, oſtagra, encopes, auliſci, phacota, xyſteres, trypana; abaptiſta. Cædis expiatio. Cauere capite. Epidij hiſtoria. Diploa quid. An capite præciſo poſſit quis progredi aut loqui. De craneo, & ſuturis: item de capillis. Interim adnotabis quæ dicantur Thria. Qui dicantur Phoxi: & quid phoxa, & phoxichili. Item cymbe, cymbachus, cymbaum, xylocymba, corymba. Capitis reſectio honorifica veteribus.

Cap. XXIII.

QVONIAM verò caput, arcis quodammodo locum habet in humanis corporibus: & Plato in Timęo, caput non principale ſolum, ſed etiam totum in corpore nuncupauit: ab eo protinus exordiemur hic aliqua perſtringere, quoniam alibi fuſius de ea re fiet hoc opere mentio à nobis: vt omnino citra radium, & faſtigiata ſit pragmatia hoc genus. Quod & in membris item aliis quandoque facturum me, præfari libuit, ne quis male feriatus, aut naſutior in hæc incidens, quiſquis fuerit eorum genius, partum hunc noſtrum, vt exſuccum & malè conceptum execretur protinus, atque (vt omninoſum) auerſetur. Ergo caput præcipuum, excelſiúſque in homine membrum, primo Regiminis acutorum Galenus, & Platonici omnes rationalis animæ ſedem nuncupant, vt rentur nonnulli, quoniam inibi cerebri eſt conceptaculum, ac membrorum animalium. Quæ organa ſint, & principia virtutis animalis, tam apprehendentis, quàm eligentis, ſeu voluntariè mouentis, quibus potiſſimum conſtat animalium inter ſe diſparatio. Additur & capitis figura ſphærica,

A quam ſolam eſſe mentis capacem, aſſeuerate in libris traditum ſecretioribus comperi. Nec me fallit Bedæ ſententia ſuper Marcum: Animæ locus, inquit, Principalis non iuxta Platonem in cerebro, ſed iuxta CHRISTVM in corde eſt. Hinc autumant eruditorum non nulli, Codium, ideſt [illegible] dici Græcis caput, [illegible], quoniam ſit rationis conceptaculum. Vel ab herbæ codiæ quadam ſimilitudine, quam inde credunt appellatam, quia deuinciat comate veſcentes, ac ſopore: hypnoticam etiam vim
B præfert, ideſt ſomniferam. Codium, papaueris dicunt caput. Craram pro capite accipiunt veteres Græci: vnde hemicraras porcorum legimus apud Athenæum: ſincipita intelligunt ex noſtris nonnulli. Portionem verò hanc cæli ſimilitudine quadam poſſidemus ſublimen, ſicuti etiam interpretatur Ariſtoteles. Quin & vniuerſa in hominis corpore ſitum præferunt vniuerſi: quum cætera nullo eiuſmodi ſint conſtituta reſpectu, aut confuſo admodum. Porrò & in Quæſtionibus idem, Caput
C eum obtinuiſſe locum ſcribit, quia ſit diuiniſſimum membrum, ab eo enim ſternutamenta quoque proueniunt, quod eſſe ſacrum augurium conſtat. Inde quoque obrepſiſſe noſtris moribus opinor, vt quibus exhibeatur reuerentiæ cultus, iis caput aperiamus, etiam ſi Plinius, Varro, Plutarchus aliud videntur ſecuti. Quid ſine capite, inquit Ambroſius, eſt homo? Si caput inſpexeris, agnoſcas hominem protinus: alias iacet truncus ignobilis ſine honore, ſine nomine. Sola ære ducta principum capita, vel mar-
D more adorantur. Proinde, iure illi, velut conſultori cætera famulantur membra, & vt numen ſeruili circunferunt geſtamine, quod cenſoria quadam poteſtate, vt collibuerit, omnia dirigit. In eo ſingularis eſt naturæ prouidentia. Eſt enim in homine macilentum, ac propè carne nudatum omni, idque neceſſario. Nam ſi corpulentius eſſet cerebro circumiectum ſepimentum, res omnino in diuerſum recaſura fuit ac membri eius ratio exigit. Neque enim refrigerandi vim haberet vllam: ſed carnis copia
E fotum intepeſceret amplius. Etenim aduerſus cordis ſedem & calorem natura cerebrum molita eſt, vimque ex eo habuit aquæ terræque communem, vt inferioris partis feruorem contemperaret. Fluctiones porrò è capite impetum capiunt, ſicuti cerebrum frigidius eſt, quem exigat temperamentum, per venas ſurſum reſpirante ciborum ſuperfluo, quod ſimile imbrium generationi videri poteſt. Galenus poſt Hippocratem nobiliſſimus medicinæ auctor, Naturæ intentionem in capitis crea-
F tione non fuiſſe cerebrum ſcribit, neque item ſenſum omnem aut ſenſoria, quoniam hæc compertantur etiam in capite carentibus. At fuiſſe capitis ſuſtitutionem potiſſimum ob videndi excellentiam: qui ſenſus ad circunſpectum omnem, veluti in ſpecula collocari debuerit, ſicuti auctor item eſt Auicenna. Abs quo illud etiam proditum prima tertij, adnotauimus, Exploratoris vice oculos fungi. Idem porrò Galenus colligit, Cerebrum eſſe in capite locatum propter oculos, ſenſoria verò reliqua pro-
G pter cerebrum. Opinari autem refrigerationis ergo cerebrum eſſe conſtitutum, putat ridiculum, ob remotionem nimiam: perinde ac ſi quis item calces cordis gratia factos aſſerat. E diuerſo Ariſtoteles, oculos propter cerebrum in capite locatos prodit, quoniam ſit oculus aqueæ naturæ, ſicuti cerebrum. Verum vt cuique viſum fuerit, accipiantur iſta. Commonendi verò parte hac diligenter ſumus, dici

cerebrum ab veterum pleriſque , vt eſt apud Lyco-
phronem , encar. Et quia in cibis id auerſabantur
priores, quod ſcribit Athenæus, perinde ac omino-
ſum opinati , præcipuéque Athenienſes : inde pro-
nuntiatum aſtruunt ab Homero, velut in Sympo-
ſiacis meminit Plutarchus , [illegible] ideſt
æque ipſum honoro ac cerebrum : quod execrati
priores,atque abominantes reiiciebant , in primis
autem ſuillum. Sunt qui Homericum illud ſic intel-
ligant, [illegible]. Nam Caras ſeruiſſe perpetuo.Sed
ad rem.Hinc Athenienſis Apollodorus nemini ve-
terum opinatur cerebri nomen admiſſum in libris,
proindeque in Trachiniis Sophoclem , [illegible]
ideſt albam medullam,dicere maluiſſe. Quæ tamen
in re longè falli Apollodorum,amplius curioſiuſque
theſauros veteres peruoluenti certo certius lique-
bit. Illa forſan ſubſcribet ratio antiquorum inſtitu-
to,cerebro abſtinentium,quod rem prorſus eſſe ſa-
cram,caput opinabantur, vel iuriſiurandi argumen-
to:per id nanque iurabant plerunque. Sed & per
ſalutem,quod innuit Hieronymus. Nam in Pandé-
ctis adnotatum , etiam ſolitos plecti , per genium
principis qui deierasſent. Quin & in ſternutamentis
caput adorare aliquo modo videbantur , vt quod
ſenſuum dicatur fons. Dicitur encar, genere maſcu-
lino plurimum quidem , ſed & neutro quandoque.
Encardion,in plantis medulla intelligitur, vel cere-
brum: ſunt qui cor malint. An verum omnino ſit,
cerebro Athenienſes abſtinuiſſe, coniectabunt eru-
diti. Certè Iouis cerebrum de ſcitiſſimo cibo pro-
nuntiatur apud Pauſaniam. Cuiuſmodi ſint forſan
apud Comicum cerebri [illegible] , elegantius ſcitiúſque
condita,quibus vtebantur Athenienſes. Erant verò
cerebri portiones intra fici folia,quę dicantur thria,
curioſius percoctæ. Prædulce item cenſebatur pal-
mæ cerebrum, etiam ſi capitis dolorem ſæpius gra-
uiúſque concinnaret. Eo verò exempto areſcere
palmam ferè,cognitum experimentis. De hac ipſa
re plura paulò Athenæus,& nos alibi.Sed illud non
prætereundum : Omnium bipartitum eſſe cere-
brum, & in poſtremo eſſe quod vocatur [illegible]
ideſt cerebellum. Nobis porrò illud parte hac non
videtur per incuriam tranſiliendum , quoniam (vt
nunc eſt)in iis nil omnino receptitij ſecernitur no-
bis. An capite præciſo,credibile ſit , corpus reli-
quum progredi poſſe. Quòd ne quis ridiculè pro-
poni putet , auctor Auerrois eſt ſeptimo Phyſico-
rum,commento quarto,arietem ſe vidiſſe,qui capi-
te detruncato,huc illuc motaretur.Scribunt & Chri-
ſtianæ veritatis aſſertores celeberrimi , Dionyſium
Areopagitam martyrio coronatum , poſtea quàm
reſectum illi caput eſt aliquandiu progreſſum,ſuum
ſibi caput baiulantem. Scio, ridebunt hoc philoſo-
phi,tanquam parum conſtanti veritate dictum.Nos
CHRISTI ſaluatoris infinitę potentię id aſcriptum
volumus veriſſimè ac ſynceriſſime.Nam vt Ariſto-
teles docuit,corpus detracto capite, progredi quo-
quam non temere credi poteſt; quoniam ſimul ab-
ſcinduntur nerui , qui inſtrumenta ſunt , & veluti
duces localis motus : ſanguine tamen carentia , vel
viuere poſſunt diutius,truncato capite. Cuius euen-
tus rationem ex libro De iuuentute & ſenectute,
lector accuratus perdiſcere poterit. Conſimile huic
miraculum eſt , quod affertur ab nonnullis , Caput
abſciſſum loqui. A quibus & Homerus aduocatur
teſtis:

[illegible]

Ipſeque dum loquitur , miſcetur puluere vertex.

A Non enim dum ipſe homo, ſed dum ipſe vertex,in-
telligi volunt. Propterea ſcribunt [illegible],non au-
tem [illegible].Quin in terra Caria res adeo pro vera
habita eſt,vt reum quédam ex incolis egerint.Nam
quum Iouis Hoploſmij ſacerdos eſſet occiſus, nec à
quo conſtaret,nonnulli audiſſe ſe retulerunt, capite
præciſo dicentem ſæpius, Virum ſuper viro Cerci-
das occidit. Itaque hominem cui nomen Cercidas,
per prouinciam amplius quæſierunt , compertúm-
que in iudicium perduxere. Sed certè fieri nequit,
B vt præciſa arteria & ſine motu pulmonis loquatur:
nec apud Barbaros, qui capita ſumma cum celeri-
tate detruncant, eiuſmodi quippiam eueniſſe acce-
pimus. Adrianum principem frigora & tempeſtates
adeo tuliſſe patienter,legimus apud Dionem,vt ca-
put tegeret nunquam.Os capitis vniuerſum, inquit
Pollux , vocatur cytos:Latini , caluam & caluariam
dicunt,vt Celſus item teſtatur. Ariſtoteles [illegible]
intelligit , quod capillis integitur. Anterior pars
bregma vocatur,ideſt ſinciput , vt in Anatome Ga-
C lenus ſcribit:poſterior inion,ideſt occiput. Quo in-
teriacet,coryphe, ideſt vertex:vnde dicoryphi , bi-
uertices nuncupantur. Embregmata verò Græcis
inſperſiones vocantur , hoc eſt quæcunque fronti
aut temporibus ratione medica conſpergũtur. Em-
brochas , per imperitiam multi dicunt. Sinciput
interpretantur ſemiatum caput nonnulli, vt Diome-
des , & antè paulò commeminimus. Hac verò in
parte id ſeſe intergerit haud prætereundum : Inter
cranei fracturas eſſe vehementiſſimas, quæ engiſſo-
D mata vocantur:& camaroſes , ſeu camaromata. Ex
quibus illa quidem parte ſui media , meningi, ideſt
panniculo innituntur : camaromata verò portione
prominent eadem. Inſtrumenta porrò curandis hoc
genus fracturis , aliiſque , varia excogitarunt inge-
niorum acumina : nam vt oſtraga prætercam , ſunt
qui encopei nuncupantur caui, ſiuos & cycliſcos di-
cunt. In quibus eſt,qui in fine habet phacoïdes,vnde
& phacota vocantur quandoque:eſt autem promin-
nens quiddam,hebéſque ac retuſum cum politura.
E Recenſentur & vſu eodem xyſteres, qui eſſe multi-
plices debent,ac ſchemate non vno. Sunt & trypa-
na, inter quæ habentur dicta [illegible] , quoniam de-
mergantur nunquam , circuncurrit nanque orbicu-
lata [illegible],ideſt circunferentia , qualis in rota viſitur.
Hinc certè trypanatum os dicitur pullatus circulus.
Illud nec tacendum: Expiandæ cædis gratia veteri-
bus morem irroboraſſe,vti ad cæſi caput enſem ab-
ſtergerent , velut ſic ſceleris aueruncarent labem,
vel corporis totius extrema præciderent,præſertim
F ciuili cæde perpetrata , eáque connexa ſibi ad alas
applicarent,eo modo nocumenti vim auferre ſe ar-
bitrati , quod ab eis [illegible] dicebatur , quod in
Helectra Sophocles indicat , & ab ſcholiaſticis eſt
enarratum , ac repetitum ab Suida: ſed & innuit A-
pollonius, [illegible]. De Iaſone ac Abſyr-
to. Cauere capite dicitur,qui non bona modo obli-
gat,verum vitam. Epidium quendam olim in Sarni
fluenta præcipitatum , mox cum cornibus extitiſſe,
G proditum annalibus eſt, ac momento euanuiſſe,ſed
& numinis vice cultum. Moyſen quoque de confa-
bulatione Dei cornutum , ex Hebraica veritate
Hieronymus ſcribit, quod Exodi capite trigeſimo-
quarto , relatum ſcio. Diploam vocat Galenus, ſe-
cundam caluariæ laminam. Ex ſuturis compacta cal-
ua eſt, quas Græci [illegible] vocant , de quis alibi plura.
In paucis caluaria ſolida ſine ſuturis reperitur, prę-
ter quàm in ęſtuoſis locis. Idque caput firmiſſimum,
atque

atque à dolore tutiſſimum indicatur. Ex cęteris quò futuræ ſunt pauciores, eo capitis valetudo commodior. Hippocrates quod futuris careat, ſanum arbitratur caput. Paucis conſtat capillis, quum calidius. Capillorum multitudo capitis redundantiam humorum præmonſtrat. Capillorum flauus color ex flaua eſt bile. Quibus eſt proacuminatum caput, phoxi nuncupantur, vel ex faſtigatione quam vocāt ὀξύτητα, vel de figlinorum ſimilitudine, quæ ignium vi diſſiliāt, quod veteribus ferè placet: ea verò phoxa dicuntur, velut phloxa, ex flammæ vi, quæ φλὸξ appellatur. Eiuſmodi in Therſite caput, riſu Homerus excepit: ſed & in magno Pericle inuidorum voculis eſt adnotatum, nec ab Athenæo in Cilicibus prætermiſſum. ſed & in Atticis, Argiuiſque mulieribus. Verum in iis, vt auctor Simonides eſt, etiam labia animaduertuntur faſtigata, ex quo phoxichili vocantur. Porrò & ab Græcorum quibuſdam cymbe dicitur caput, vnde cymbachus nuncupetur, qui in caput ſaliens crura tenet ſurrecta. Eſt cymbæum quoque poculi genus, de quo in Lexico Pauſanias: ſed alij cymbium pronuntiant, eſſéque ſimile nauigio tradunt, quod cymbam vocant, vnde forſan & nomen profluxit: id verò xylocumbaram appellant nonnulli. Nam xylocimbam virulento morſu dicunt mulierem, nec formoſam ſatis, nec magnitudinis moderatæ. Cymbachum denique galeæ item ſummum dici inuenio. Sed & ſumma omnia dici corymba poſſunt, Homero aſtipulante. Alij acroſtolia, & nauium velut coryphas, hoc eſt vertices eo accipiunt nomine. Videntur autem prominentia in montibus præcipuè ſic dici, nam hiſtoria ſeptima apud Herodotum montis legimus corymbum. Decentiſſimum porrò mortis genus fuiſſe capitis refectionem, ſcribit eloquentiſſimus auctor Xenophon ἀναβάσεως ſecundo.

Capillorum ratio. Cur defunctorum capilli durent, aut etiam augeſcant. De Tulliola Ciceronis. Lophos quid, & lopheum, lophiúmque. Lyſoma. Polylopa quæ. Interim cur aquatica inobſepta pilis. Cur collum minimè piloſum.

Cap. XXIV.

QVONIAM verò ſummus artifex, eminens veluti ædificij culmen, ſic ornādum caput hominis cenſuit, nō ab re viſum, huic parti impingere paucula quędā de capillorū ratione obſeruata. Horū igitur materiā putant eruditi fumidum vaporem, craſſum, humectum, glutinoſum: quod ſecundo Craſeon Galenus ſignificat, etiam ſi putat Auerrois, pili materiam ex Galeni ſententia, purè terreſtrem. Quod ſi eſſet, nō tā ſequax foret pilorū natura, flexibiliſve, quo velis modo. Efficiens ratio pilorum natura frigiditas eſt, tum intima in cute, ac oſſibus capitis, tum extima aeris nos ambeuntis: quę vaporē ab imo ſcandentem, ac in poris meatibuſque cutis retentum durius cogit denſeſcere. Pilus non multus ac prætenuis caliditatem indicat temperatam, connexam ſiccitati immodicæ. Multus verò & craſſus, exuberantis indicium eſt caliditatis; quæ multa prouenit euaporatio. Proinde vberius enaſci pilos, iuuenta efloreſcente, auctor Haliabas eſt. Atque in viris item, quàm fœminis. Capillus natura frigidus eſt, ſicciórque omnibus quæ in corpore ſint, atque etiam oſſibus, vt ſentit Auicenna. Flectitur tamen, quod illis non contingit, tenuitatis ratione & viſcoſæ humectationis tenaciſque, accedente terreſtri ſiccitate ex quibus conſurgit capillus. Aquatica ferè vniuerſa pilis cernuntur inobſepta: quod efficì coniectatio eſt, quia meatus obſtipet frigiditas multa viſcoſiórque, vnde fumoſæ prohibetur euaporationis ſcanſio. Collum non ita piloſum creditur, quoniam vaporibus tranſitum præſtet liberum ac citra interpellationem rectitudo. Sunt qui ex rotundatione cauſam item proliciant. Scythæ ac Thraces λειότριχες ſunt, ideſt promiſſo pilo & ſimplici, nam & ipſi humidi ſunt, & aer eos ambiens. Æthiopes contra, qui loca incolunt calida, οὐλότριχες, ideſt criſpo ſunt pilo. Siccum enim & cerebrum eorum, & ambiens cælum. Obſeruatum eſt, pilos quandoque horæ ſpatio aut etiam minore, canos effici. Hos in mortuorum ſuccreſcere corporibus autumant plerique, nec abnuit Ariſtoteles, tametſi non oriuntur noui. Quod item de vnguibus traditur, ac Plinius enotauit. Nec incongruum arbitrantur, diutius in defunctis ſeruari capillos, humectatione in meatibus ſubſiſtente: quæ glutini denſeat modo, obdureſcátque, vt ſic longiſſimè ſupereſſe capilli valeant, quæ ratio Conciliatori maximè arriſit. Dignum ſcitu: Quum pontifex Sixtus eius nominis quartus, reipublicæ Chriſtianæ præſideret, compertum Romæ in via Appia è regione Ciceronis conditorij muliebre cadauer, quod ex inſcriſcriptione coniectatum eſt, fuiſſe Tulliolæ. Id erat aromatibus ita conditum, vt in temporis iniuriam non ſentiret. In eo viſebantur capilli aureo impliciti reticulo, ſumma omnium admiratione, reperiri aliquid, in quod anni mille quingenti ferè nil prorſus eualuiſſent. Cæterum cadauer in vrbem delatum tridui mora computruit medicamine amoto aut vitiato. Incrementi verò capillorum in defunctis ratio eſt in calore vaporéque in pororum anguſtiis retento: amplioris autem in ſeneſcentibus ægrotiſque ac decreſcentibus etiam cauſa creditur excrementitia multitudo. Cur autem, ſi ſubſecentur tam capilli, quàm vngues, celerius increſcant, inde fieri tradunt, quod fumidus vapor ad radices ſcandens, præciſos facilius propellat. Capillorum autem ratio non eſt in decore præcipua: ſed in eo fuit naturæ momentum maximum, vt extimum inde repelleretur frigus. Nec in eo elementum minimum, egeſtis hoc modo noxiis è corpore vaporibus, vnde ei capillaris generationis argumentum. Vtcunque tam ſpecioſiſſima ſpectatur cæſaries, reuerenda in ſenibus veneranda in ſacerdotibus, in bellatoribus terribilis, decora in adoleſcentibus, in mulieribus compta, dulcis in pueris. Diſcrimen verò & capillorum æquamentum Græci lyſoma dicunt, ideſt λύσωμα. In auribus, quod capiti ſupereminet, λόφον vocant Græci, apicem noſtri. Nam primo De animalium hiſtoriis Ariſtoteles: Auium quaſdam plectra habêre ſcribit, ideſt calcaria: quaſdam verò lophon, nonnullas minimè. Lophon item in galeis criſtas dicunt, vnde lopheum, in quo reconderentur: ſed & ſpeculi theca, eo dicitur nomine. Lophion verò eſt ab lopho deminutum. Illud prius ſcribitur λοφεῖον. Lophiam capronas interpretantur. Lophias etiam dicunt in ſuum ceruicibus ſurrectas ſetas. Polylopa Gręcis dicuntur, quę corti-

cibus pluribus, velut indumentis circunueſtiuntur, [illegible].

Barbitij ratio. Myſtax. Hyporrhinion, propogonion quid. Pogon, tragopogon. Cur mulier barba ſit exuta: curque in nonnullis viſatur. Pappos, hypene, aruncus, cryngus. Adrianus Cæſarum primus barbam nutrire exorſus: cur quibuſdam barba nunquam ſubnaſcatur. Maſtaces locuſta.

CAPVT XXV.

BARBAE autem ratio, mirum eſt, quantum ad dignoſcendam corporum maturitatem, & ſexus conferat diſcernicula, aut ad decorem etiamnum virilitatis ac roboris. Auctor Haliabas eſt, Pulchritudinis & ornamenti argumentum fuiſſe in barba potiſſimum. Succreſſit hæc toto mento, quam [illegible] vocant. Quanquam non me fallit, Pollucem ſcribere, eam quæ ſub naribus habeatur, ita nuncupari: quæ ab re item dicatur hyporrhinion & propogonion, veluti quæ ſub naribus enaſcatur, & quæ progerminet ante inferiorem. Pogon certè Græcis barbitium eſt: ſed & appellatione eadem Trœzeniorum portus, vnde per iocum barba rariore hominibus inſuſurrabatur, [illegible]. Tragopogona vocant in trago piſce partem ſub gula nigricantem, vt ſcribit Athenæus. Dici myſtaca interpretantur, quia illuc deſtilet naſus, quem vocant [illegible]. Sunt qui myſtaca etiam labrum putent, vnde ducatur myſtacon. Inferiori labro adnaſcens barbitium, pappos nuncupatur: vtrunque ſimul hypene. Oritur etiam barba in mandybulæ inferioris parte ſuprema humoris caloriſque copia illuc ab ſincipite demanantibus, teſticulorum vi, inde prolificam materiam attrahentium. Argumento ſunt venæ ab inferioribus illac commeantes, quas ex eo ſpermaticas vocant. Proinde deeſſe mulieribus barbam, imbecillioribus earum teſticulis. Si qua verò viſatur barba inſignis: hinc contingere, quod illi additum peculiarius ſit roboris aliquid & caloris: barbitio tamen tum rariore tum breuiore. Illud obiter adnotarim, in capris aruncum, ab Ariſtotele cryngum pronuntiari. Adrianus Cæſarum primus, quod ſcribit Dion, barbam nutrire exorſus eſt. Cæterum ex viris quoque barba per totam vitam nonnulli viſuntur exuti. Quòd meatuum capacitate obuenire coniectant, quoniam euaporet antea fumus, quàm valeat concreſcere: ni forſan inſitæ frigiditati acceptum ac ſiccitati malis referre: calorem nanque illa interpellat, hæc pabulum oblædit. In mulieribus præter frigiditatem additur, teſticulis carere eas exterioribus, à quibus reflectatur vapor. Accedere menſtruam quoque exinanitionem. Opera illud parerga non præteriero, quia de myſtace actum eſt: Locuſtas rodentes ſata, bruchos appellari, & attacos, atque item maſtacas vti eſt apud Nicandrum. Alij tamen ſunt, qui vniuerſim locuſtas dici maſtacas voluiſſe, idque in Ambracia in primis. Scribit Ariſtoteles, magiſtratum ineuntes ephoros præcipere ſolitos, [illegible], ne cogerentur ſæuire. De barba verò fit mentio, vt vel in minimis ſuis ſeruerent [illegible].

A *Frontis ratio. Metopoſcopi qui ſint. Item quæ ſtellæ ſecundæ. Cur quandoque nequeat aperiri oculus. Sudoris in fronte ratio. Scardamytici. Atenes. Eſculum frontis. Tetanos frons.*

CAP. XXVI.

B QVid vero frontis artificem hic fabricam memorem? Qua ſapientia Deus hanc homini tantum contribuit, triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeueritatis indicem. Fuere qui ex partis huius ſignis potiſſimum quibuſdam vaticinia aucuparentur: quos inde quoque metopoſcopos dixere. Nam quibus ſit ſtricta rugoſiorque frons, magna animo verſare, eſſeque melancholicos. Quibus vero erugata exporrectiorque, eſſe fallaces in primis: cuiuſmodi ferè Bononienſes haberi, cauillatur Conciliator. Quam rem

C Digeſtis de officio præſidis, adnotauit interpres quoque. Ita enim phyſicas membrorum formas dictare, nulla tamen iniuncta noſtris moribus neceſſitate, ſed lubentia potius quadam & procliuitate, ex ſanguine ac ſpiritibus phyſicis. Quas phyſionomi veteres ſtellas ſecundas vocabant, à ſuperioribus impreſſas, præmonſtrantes quæ ratione prudentiáque reprimi queant. Sunt qui ſtellas putent ſecundas dici, quæ extra zodiacum à ſeptentrione

D ferantur, ac meridie, quod viribus ſint præditæ imparibus, primas obtinentibus, quæ ſignifero circunferantur. Ptolemæus eruditorum conſenſu elementa nomine iſto intelligit, quod cæleſtibus ſtellis primæ aſcribantur cauſæ: at elementis ſecundæ, proindéque ſtellarum nuncupatione inſignitis. Verùm à diuerticulo fabulam repetamus. Frontis cutis conſilio memorabili laxior ſtructa eſt ac mobilis, vt commodius oculis ſubſeruiret vel cludendis vel reſerandis. Inſunt villi ex hoc porrecti ab vertice ad

E palpebras. Propterea ratione chirurgica præcipitur, ſi abſceſſus in fronte ſe oſtenderit, aut cauſatio alia, ſitque diſſectio neceſſaria, non eſſe ducendam ferri aciem per frontis longitudinem ab tempore in tempus ne villis præciſis deſinat poſſe oculus ſuo perſungi munere, procidentibus palpebris. Qui nimium conniuent, [illegible] vocantur. Qui rigent, [illegible]. Sudat frons in primis, quia cerebro ſubiacet anteriori, vbi maximè ſcatet humectatio, quam eſſe nouimus ſudoris fomitem. Oſculi reli-

F gionem quandam parte hac ſeruatam veteribus, auctor Plutarchus eſt. Frontem [illegible] vocant Græci, rugis minime ſtriatam, ſed plenam & læuore ſplendicantem.

Supercilia quam habeant rationem: item Cilia. Giſſa quid, & giſſomata, giſſipus, giſſipodiſma, ſuggrundia, vel ſuggrundæ. Supercilia hoſtiorum. Anaphalantiaſis, ſiue ſali-

G *tium. Palpebra quid, & gena.*

Cap. XXVII.

QVID illa quæ ſupercilia dicimus, quàm artifici ingenio ſuperpoſita oculis, vt demanantes aliorſum corriuarent humores, vel vt imbricamentum planè quod-

quoddam,ſiue grunda, vel(vt Græci dicunt) [illegible]? Quanquam eſt propriè giſſon, ideſt [illegible], quod in ſuperciliis prominet: vnde [illegible] apud Xenophontem. Sed & in ianua quod ſuperiacet, hyperthyron dicitur, vel hyperthyrion: eius protuberãs pars giſſon & giſſoma. Verum & in galea eodem modo. Giſſa,inquit Theon, ædificiorum eminentiæ eſt,vel quæ dicuntur ſcomia. Euripides.

Aratus in Prægnoſticis in gracculorum mentione,

[illegible]
[illegible]

Giſſipus & giſſipodiſma trabis nuncupatur prominentia,cui giſſon incumbit: vnde [illegible], verbum Polluci, quo id agere indicatur. Suggrundia, & ſuggrundæ prominentes in tectis partes dicuntur ſtillicidio deſtinatæ arcendo,ne vicientur parietes: hæc planè giſſa ſunt. Sed inſtitum repeto. Traditum Phyſicis eſt ſupercilia in ſenibus fieri auctiora,quod ea ferè ætate loci eius oſſa diſcludantur amplius,vnde copioſior promi vapor poteſt. Id quod cogitabundis vſu venire item, compertum eſt: quoniam caloris vi ad caput plus ſcandit vaporum. Supercilia hæc in homine tantum pariter, & alterne mobilia. Sed & in iis animi quoque pars eſt, inquit Plinius,ſiue negemus,ſiue adnuamus, hæc indicant maxime. Faſtus aliubi conceptaculum, hic ſedem habere videtur., In corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet. Hinc Marcellini ſcitum illud, Supercilia erigens vt cornua, & de tragico (vt dicitur) cothurno ſtrepens. Supercilia Iunoni Lucinæ à mulieribus fuiſſe attributa, Varroni credimus: ibi enim maxime collocari Iuno debuit Lucina, vbi ab diis lux datur oculis. Caput & ſupercilia penitus abraſa olere malitiam, & clamitare calliditatem videntur, veluti ne vllus quidem, vt M. Tullius inquit, inſit boni viri pilus. Cilia verò quæ ad palpebris prominent, nónne & ipſa vtilitate mirabili ſunt conſtituta? vt minutarum rerum ad oculos, incurſum tanquam ſtipatores quidam repellant, ſimúlque viſuum dirigant ſpiritum,vel etiam ab oculis promicantes radios, quibus videndi rationem præcipue conſtare,perſuaſiſſimum Platonicis eſt: vnde iis vel reuulſis vel quauis ratione procidentibus aut obliquatis, remotiora longe imbecillius internoſci viſu, Galenus arbitratur in medicorum Iſagogico. Quid, quod pilorum illâ nigricies lumen egregie fouet,atque contemperat? adeo ne in minimis quidem deficit diuinæ prouidentiæ cura. Sed ingratitudidis vitio magna pars lance vel iniquiſſima beneficam penſamus clementiam, ne intelligentes quidem ignorantiæ nubilo,qua quid ratione ſit comparatû. Nam quotuſquiſque aduertit hoſce pilos nunquam ferè iuſto plus increſcere? ne inde præpediatur viſus,immo verò ne fieret, ſummo ſtudio cauiſſe naturam. Quæ palpebrarum ambitum,hoc eſt torulum ſolidiuſculo communit corpore ac chartilaginoſo, tum ne vapori fumido, vnde eſt pilorum materia,pateret exitus: tum vt duro innixi,obfirmatíque pili,ſtabiliores rectioréſque redderentur: nam & ſolo innata molliculo producuntur facilius,& obliquantur,in quoduis latus: propterea feſtiuiſſimè Galenus,ab creatore ciliis iniunctum ſcribit,æqualem ſeruare magnitudinem: illa verò diuinum verita mandatum,omnino extra præſcriptum non vagari. Cæterum id commoneo, quas Græci [illegible] nuncupant,cilia me nuncupaſſe: quod item Theodorus facit. Nec latet,Plinium arbitrari extremum genæ ſuperioris ambitum ab antiquis cilium dictum

A & Lactantius oculos ciliorum tegminibus occultatos,prodit,vnde eſſe dictos oculos, Varroni placet. Oculorum integumenta hæc genas vocat Plinius, [illegible] Græci. Cicero in Deorum natura etiam palpebras. Sed & Plinius quandoque: etiam ſi libro vndecimo,pilos mauult eo nomine intelligere. Sed & in aliis diuinæ maieſtatis ſapientiam, vt cœpimus, admirari pergamus: ſi illud non omiſerimus,metaphora honeſtiſſima [illegible], ideſt hoſtiorum ratione,in templis præcipue,dici item ſupercilia. B Vitruuius, Super cymatium, quod erit in ſupercilio, collocandum eſt hyperthyrum craſſitudine ſupercilij. Porrò capitis leuitatem [illegible] dicimus,ideſt caluitium. At in ſuperciliis [illegible] quam rem ſalitium interpretatur vtique Theodorus, ſed tantiſper,dum melius inuenerit.

Oculorum conſtitutio mira. Cæcitatis malum. C Oculi faciles,à Virgilio cur dicantur. Glaucopis Minerua vnde appellata. Videndi ratio breuis. De ſpeculis erudita nonnulla: cúrque ab menſtruis inficiantur. Plinianus ſoluitur nodus. Quæ dicantur ὑπώπια, *&* ὑπώπια *:item* ὑποφθάλμια. φολκὸς *qui, &* βλεπιδ αίμων *item* ἰλλὸς *, & inde corriuata verba. Viſores. Paſſiua oculorum cupiditates. Hypopyon. Vnguis oculi. Procopij hiſtoria. D Optili,mono podij,lucinij.*

Cap. XXVIII.

IAm verò quid de oculis ordiar dicere, ſtudio inenarrabili aduerſus occurſantia, velut ſinuoſa reconditos conualle, prominentibus illinc ſuperciliis & fronte, tanquam vallo, obſepiente, hinc malis protuberantibus, atque E ex imo coorientibus,ceu cliuis, ad propugnacula partium toto corpore pretioſiſſimarum? Hi profecto lucis vſu vitam ab tenebris & morte mihi diſcernere videntur. Etenim quàm miſerum, quámque funeſtum eſt cæcitatis malum? Cæcum poſtulare non poſſe, Iureconſulti ſtatuunt,quod inſignia magiſtratus videre ac reuereri nequeat. Senatorium tamen ordinem retinere, Appij cæci exemplo. Ad nouum verò magiſtratum aſpirare, omnino prohiberi. Ita profecto eſt,carceris vicem planè ſubit corpus reli- F quum,ac tenebroſo horret ſitu,ni oculorum affulſerit gratia,nitore iucundo totum illuminans. Quod in cælo ſol & luna, ipſum id ſunt in homine oculi. Sol & luna duo mundi lumina, oculi certiſſima in carne ſydera fulgent è ſublimi,ſplendore micantiſſima inferna colluſtrant,perinde ac in ſtatione ſpeculatores interdiu noctuque nobis excubantes. Quibus mira volubilitatis accedit celeritas, vnde nobiliſſimo poetæ libro octauo oculi nuncupantur faciles,etiam ſi vino id contingere nimio haud ita mul- G tum videntes opinentur nonnulli. Certe Aſtronomicon primo M. Manilius ait.

Circumfer faciles oculos, vultumque per orbem.

Addunt ſcientiſſimi oculorum ſplendorem ingenij præferre ſolertiſſimum acumen. Quod ipſum in pupillis color indicet glaucus. Quo argumento ſapientiæ Pallas dea Glaucopis creditur cognominata. Quod ad faciles oculos ſpectat, vtique in libro De venatione Xenophon canum oculos faciles nuncu-

xia, nihilo ſecius integram hominis effigiem reddit, A quod & ipſum non parua dignum admiratione eſt. Quanquam quid refert tam ſolicitè, tamque circunſpectè ab opifice Deo nobis cuncta dilargari? Vertimus in perniciem vniuerſa, nec bonitate clementiſſima deſinimus abuti, Exulcantur naturæ iura, & ſcelerum fomites efficiuntur ſyderea lumina, ac oculi fiunt tota noſtra luxuriatis per momenta in vitia præcipites imus, mirantur hi, adamant, concupiſcuntnam inſatiabilis eſt humanus oculus, quod Salomon ſcribit. Apoſtolica vero ſententia eſt, Eſſe B mœchationum oculos plenos. Propterea Cyprianus, in mulieribus ſemper defixa intentione deſyderia explent oculorum. Tanta eſt, inquit Plinius, decoris affectatio, vt tingantur oculi quoque: vnde eſt Satyricum illud,

Ille ſupercilium madida fuligine tinctum
Obliqua producit acu.

Sed & ſcientiſſimus Hieronymus orbes appellat ſtibio fuliginatos. At philoſophus Archeſilaus, quum diuitis oculos eſſet intuitus ludibundos, atque illecebræ voluptatiſque plenos: Nil (inquit) C intereſt, quibus membris cinædi ſitis, poſterioribus an prioribus. Porrò, vt operæ leuioris impingamus aliquid, ſinuoſam ſub oculis partem [illegible] Græci vocant. Qui verò ſub oculis contingunt ex percuſſu liuores, dicuntur [illegible]: meminit in Nerone Dion. Quoniam [illegible] vocentur oculi, quanquam & durior manuum cutis ex labore calloſa, nomine dicitur eodem. Ariſtophanis interpres, hypopia etiam cordylas à pleriſque nuncupari ſcribit. D Auctor eſt Pollux, Oſſa ſub oculis, quibus accumbant nares, dici quoque hypopia, id eſt genas, & voce alia [illegible]: vnde [illegible], pro cuſtodire: ex quo eſt illud Apoſtolicum, [illegible]. Apud medicos hypopion, oculorum intelligitur vitium, vbi in iride ſuppuratio ſeſe oſtentarit. Galenus in diffinitionibus nunc [illegible] dicit, nunc etiam vnguem ab ſimilitudine, vti ſignificat libro quoque tertio Æginetà Paulus. [illegible] dicunt Græci ſtrabonem, cui obliqua ſit oculorum acies, abiunctaque ab naturali venuſtate. E Sunt qui eo nomine intelligant miſerabilem quendam deridiculúmque, vt qui [illegible]: id eſt in ſe omnium conuertit oculos, Vocatur & [illegible] diſtortis oculis, veluti ab dæmone percuſſus. Sic verò nuncupari Socraticos conſueuiſſe, auctor Pauſanias eſt. [illegible], etiam ſtrabo dicitur, accentiuncula in vltimo poſita, vel cæcus, vnde [illegible] ſignat [illegible]. Illades, inquit Porphyrius, contorta dicuntur lora: vnde [illegible], nictare indicat: id enim agentes, oculos F inflectunt. At Ælius Dionyſius, [illegible] interpretatur, humectis fractiſque oculis inſpectare. Pauſanias [illegible] accipit, pro eo quo eſt oculis ſubſannare irridereque. Eſt Ionicum item verbum [illegible], quod circunſpectare ſignat, at huc illuc [illegible], id eſt illos vertere. Oculi, quos conditos dicimus, acutè traduntur cernere, at hebetius, quos prominentes vocant ac emiſſitios. Viſores, pro inſpectoribus vſurpat. Tacitus libro decimoſexto: Nec miſſis (inquit) viſoribus, per quos noſceret an vera afferG rentur, auget vltrò rumorem. Paſſiuas oculorum cupiditates appellat Firmicus, vbi quis mulierum omnium concubitus cupiditate proiecta deſyderat. Procopium imperatorem adnotatum annalibus eſt, humum intuendo ſemper inceſſiſſe, perque morum triſtium latebras ac ſimilem habitum Craſſi illius, quem in vita ſemel riſiſſe affirmat Lucillius. Oculos Dorici vocant optilos: vnde optiletis Minerua, cui templum erexit Lycurgus, monumentum excuſſi ab Alcandro oculi. Monopodios & lucinios vocabat Commodus Cæſar, eos quibus aut ſingulos tuliſſet oculos, aut ſingulos fregiſſes pedes: quod prodit Lampridius. Illud gratius quod ſcribit Horus: Oculos ſanguine ſuffuſos haberi impudentiæ ſignum: quod approbat illo verſiculo Homerus,

[illegible]

Aurium, & audiendi ratio. Scaphus quid. Amiara, & ſamara. Aerem illum moueri in orbem. Adriani hiſtoria. Cochliæ. De aurium humoribus. Item de ſordib. Cypſelides. Lobus quid. De Faneſiis. Amphotides, quæ ſint, Epotides, & Anterides. De auribus ex hiſtoriis nonnihil. Qui dicantur Oti. Auribus an ſpirent capræ. Aurium vermes, culæ.

CAP. XXIX.

AVRES verò quarum iudicium, vt celeberrimi auctores dixere, ſuperbiſſimum eſt, quia ſonum recipiunt, qui natura in ſublime fertur: nónne ſumma ſapientia ſunt in prominentibus corporum partibus conſtitutæ? In iis rectus ſimpléxque meatus primum euadit mox tortuoſus. Inde iuxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi eſt. Quin & in propinquo duo paruuli quaſi ſinus ſunt, ſuperque eos ſiniturſos, quod tranſuerſum à genis tendens ab inferioribus ſuſtinetur oſſibus Et iugale dici putat, quia Græcè [illegible]. Alij [illegible]: cancros appellant alij. Auerrois primo Colliget, aurem in oſſe petroſo locatam ſcribit: & propterea (inquit) Arabum lingua dicitur agari. Quærat hic fortè quiſpiam, cur meatus ille aurium (ſcaphum vocant) anfractu ſit tortuoſo? Reſpondebit Auicenna, non ſine prouidentia id quoque excogitatum, ne ſubita aeris irruptio frigiditate vel caliditate cerebrum oblæderet: vel ſoni exceſſus neruum, quo perficitur auditus, conuelleret. Nam ſenſus omnis harmonia quædam eſt. Nunc verò ambagioſa obliquitas illa moramento manifeſto temperamentum adiicit. Aerem porrò ſonum deferentem, vndam vocalem appellat Auicenna. Siquidem ſphæricè mouetur aer, ſicuti vnda ex lapilli proiectu: quod ſentit ſecundo De anima Auerrois, & primo De muſica Boethius: vnde & princeps in ratione pulſuum, quos cum muſica ratione ſimile quiddam habere prodit, circulos temporum nominauit, ſicut & caſus, arſin intelligi volens, & theſin. Sciendum tamen, non perfici auditum aere tantum extimo ſeſe auribus inſinuante: verum deprehenſum ab peritis eſt, ineſſe illis aerem quendam, quem vocant connaturalem: eſt autem vapor ad vſum hunc ab natura productus, vt motu quodam tremulo vocibus receptis, perficiat auditum. Sed curnam in lateribus conſtitutæ aures? An quia ſpeculatrix videndi potentia, ſimul & olfaciendi, quam anhelitus ratione eſſe hori adnexam, commodiſſimum fuit, anteriora ſibi vendicauit? An quæ in cæteris omnibus, & parte iſta eluceſcit diuina prouidentia? Auditus

certe in humecta parte locari commode non potuit: at in latere potuit, ſimul quia poſteriora humani capitis inania ſunt: ſimul quia nerui ſunt ibi duriores,qui illuc vergunt:ſicuti & auditus. Melius enim perſonat,quod exaruit tympanum, obduruitque. At in poſtrema non ſunt aures conſtitutæ, ne ab ſenſu communi abſcederent longius. Scitu dignum eſt,quod de imperatore Adriano proditum monumentis eſt. Eum, quòd ſenſu hoc eſſet oblæſo, conſueuiſſe, dum exactius excipere voces cuperet, cauam manum auribus apponere,quę veluti ſinu quodam ictum aerem colligens meatui copioſius infunderet. Aures,ſiue auriculæ verius ſinuoſæ, quæ cochliæ nuncupantur, homini immobiles omnino, aut ſi moueantur, tenuis prorſus, & hebetior eſt motus is. In quibuſdam tamen mire videntur agitari. Ratio verò eſt non ex aurium motu intimo, ſed per extruſionem vel excuſſionem muſculi mandibulam mouentis,qui quandoque ita auribus admouetur,vt contingat. Qua verò fiat ratione, vt aure duplici ſimplex tamen hauriatur ſonus: diſpicientibus naturæ ingenium eſt euidentiſſimum. Siquidem vt in videndi proprietate nerui optici coniunguntur,ne viſibilis ſpecies delata fiat duplex, ita & nerui ἀκουστικοὶ:quibus audiendi facultas perficitur, in origene concurrunt, & inde formarum audibilium conſurgit vnio. Aurium cauernas etiam vocant Amaras Græci, quanquam eſt in hortis amara quoque, ideſt incile hortorum rigationibus deſtinatum, dictione hinc corriuata, quoniam marceſcere prohibeat. Columellæ,amara eſt vlmi ſemen ſamara etiam dictum. Humores aurium ſub affectionum genere interlocauit Hippocrates in puerulis. Sed cur non pariter naſi,palatique excrementa? Nempe inquit Galenus, quia natura per naſum & palatum excrementa cerebri transferri voluit. Per aures verò intermanare retrimenta,præter naturam eſt. Verum infantile cerebrum etiam per hos meatus propurgatur, nam recens natis nimio plus humet corpus: cerebrum autem eo amplius, propterea pueris per emiſſacula omnia humoris nimietas extruditur. Quod verò oſcitantes, aut vehementius ſpirantes minus audiant, ratio eſt, quoniam ſenſorij auditus extremum partem contingit ſpiritalem,ac proinde quatitur,mouetúrque cum eadem, vbi agitetur ſpiritus. Auribus capras ſpirare,credidit Archelaus, ſicuti prodit Varro,& eſt à Plinio repetitum. Alcmęona opinionis eius auctorem aduocat Ariſtoteles, nec citra morſum, quando aure tantum audimus, nec vlla deſyderatur reſpiratio. Eſt enim, inquit, κεφαλῆς μόριον ἄπνουν. ἀλκμαίων γὰρ οὐκ ἀληθῆ λέγει φάμενος ἀναπνεῖν τὰς αἶγας κατὰ τὰ ὦτα. Porrò Græci ὦτα dicunt σκωληκιῶντα, id eſt verminoſas aures, aut vermiculantes quæ vermes putrilagine quadam concipiunt: eos vocabulo proprio εὐλὰς vocant illi: quales è vulneribus ferè promunt ſe,aut putreſcenti cadauere. Aurum in auricula geſtare, nobilitatis cenſebatur inſigne, quod in Platone adnotauit Apuleius. Aurem cuiuſpiam qui tetigit, inquit Vlpianus, Digeſtis de furtis totum eum tetigiſſe videtur. Id & Trebatius aſſeruerat prius. Legimus porrò auriculas in tantum magnitudinis gentibus excreſcere quibuſdam, vt totum corpus iis contegatur veſtium modo,Faneſios vocant, ſiue Satmalos: vt Pomponius. Græci, vt auctor Strabo eſt, ἐνωτοκοίτας dicunt: quoniam ſtrati vice, quum dormiunt, auribus vtuntur. Eſt & in aure imadicatus memoriæ locus natus, inde more, vt rapturi in ius aduerſarium teſtes

A facerent, alias iniectio manus non erat. Sic verò faciebant, vt contingentes imam auriculam dicerent, Eſto memor. Nec licebat hoc,ni futurus teſtis annuiſſet: ideo ita interrogabatur, Licet atteſtari? Aurium ſordes Græci κυψελίδα vocant, vnde κυψελόβυστοι nuncupantur, quæ ſordium altitudine adobruta latitant. Latini aurium marmorata dicunt,auctore Plinio: iuniores etiam cerumina. Quæ amarulenta ſunt, quia non ferè aliud habentur, quàm ſudor qui computruerit: putredo autem falſos incoquit B ſapores, Galeno docente ſecundo De febrium diſcerniculis. Quod verò putret, & falſum eſt, mox amaritudinem concipit, conſumpto humecto aquoſo. Argumento ſunt tetrimenta & vrina. Alij ſentiunt, per aures eiectari bilioſas cerebri redundantias,& indicio eſſe colorem inde luteum. Sicuti excrementum melancholicum, per oculos egeritur: pituitoſum & ſanguineum, per os. Aurium pars infima, quam noſtri imam dicunt auriculam (vnde apud Ammianum Marcellinum: Ima,quod dici- C tur, auricula mollior.) lobus nuncupatur: quanquam & portio ſuperior eodem cenſetur nomine: nam ſumma omnia, lobos rectè dixeris: hinc iecoris lobi vocantur. Vnde in Nicrandi Theriacis: ἥπατος, ἀκρότατον τμήματος λοβοῖο, ὅς τε τραπέζης ἐπινένευκε vbi interpres, trapezan iecoris partem accipit, ex qua lobus prodeat. Trapeza (inquit) & pylæ partes ſunt iecoris, ſicut onyx, machæra, canæon. Cimoni ſacrificanti, Plutarchus ſcribit, à ſacerdote oſtenſum lobum carentem capite, Pyrrho item ſacra dicuntur D aloba, à vatibus præmonſtrata, quum Argos peteret: quod cuiuſmodi ſit, ex iis quæ attexuimus (opinor) amplius liquet. Verum Plutarchi interpreti ſatis ſuperque fuit ſic transferre: Ex ſacris rite peractis quo nil dici valuit ineptius inſcitiúſque. Ciceris item aut fabæ vas lobum dicimus: nam cortex omnis, intra quem lateat ſemen lobus dicitur. Hinc & ruſticanum vas continendis ſeminibus, vocatur lobus. Sunt inter legumina item lobi, ſeu lobia. Dolichos quoque vocant Græci. Sunt qui phaſio- E los interpretentur rubentes, qui & ſiliquæ dicantur. At mihi panniculas Plinius appellat lobas. Quod in lobo prominet, κοτύλη nuncupatur. Aurium ſumma in flagitio deprehenſis præcidere, veteris fuit inſtituti, ignominiæ cauſa. Vnde apud Demoſthenem ἀποτετμημένος. Dignum porrò memoratu, quod in Tagis Thuſci libris eſt obſeruatum: Tangendos mox fulmine adeo hebetari, vti nec tonitru, nec profundos fragores alios queant perſentiſcere. Quod in Germanicis bellis Seuero, bellaciſſimo aliàs equi- F tum magiſtro, vſu veniſſe, Iuliano imperante legimus: qui acer prius, & induſtria inſignis, fato vrgente, commacruit. Macrino imperatori aurium alteram fuiſſe perforatam, ſcribit Dion, Maurorum ritu, vnde erat oriundus. Eſt intra aurem neruus nomine τρίχες, è regione cuius eſt, quem vocant ἀκρότερον. Ab auribus quæ dicuntur Græcè ὦτα, ἐπιστροφὰς flexum habent. Ea verò eſſe vaſa quædam prodit Euſtathius. Sed & indidem corriuatur otus, veluti G auritus dicatur, pinnulis circa aures prominentibus: vlulam nonnulli interpretantur, alij aſionem. Scitum eſt quod ſcribit Ælius Dionyſius: Auis hæc, inquit, laudata, & ſaltans capitur, velut nycticorax: vnde otos item dicimus, qui nullo negotio decipiuntur, aut gloriæ vanitatem affectantes: ideſt κωτίλοι. Otidas dici putant ſtardas, quaſi tardos anſeres. Scribit libro ſeptimo Thucydides, Defectis nauium proris, impoſitas eſſe epotidas, ideſt

ἐπωτίδας

[illegible]: à quibus anteridas produxerint ad muros. Epotidas, Laurentius roſtra nobis reddidit. Anteridas verò ſublicas interpretatur. Sunt qui prominentia vtrinque ex proris ligna, epotidas opinentur dici, aurium imagine quadam. Et hac quidem vſos ratione Syracuſanos, Hyſtoricus tradit, aduerſum Athenienſes. Cæterum & Corinthios ad eum morem inſtructis nauibus, ad Naupactum depugnaſſe proditum eſt.

De naribus, & earundem muniis. Sanguinis è naribus profluuium vnde ſit. Mirum de elephanti nare, quæ dicatur promuſcis. Rhinocolura. De coluris, ac mitylo, & colo, & ficis coluris, ac colyridibus, coluriiſque: item colophuris, & colobotis. Quid cothuri, mutica. Quid collyriſſare: item myſſare, myxa, myxus. Item quid nares in architectura: & quid æſtuaria, & mygme, myttotos, ſimon, plagion, loxon.

Cap. XXX.

NAres porrò nónne ratione ſcitiſſima & peculiari, quòd ea ferè ſit odoris cuiuſlibet natura, vt ſuperna petat, in ſublimi & ipſæ ſunt collocatę? Accedit, quòd cibi potúſque magnũ in iis examen quum ſit, non ab re in oris vicinia ſunt collocatæ. Sed occludendi nares facultas nõn eſt, ſicuti pro arbitrio claudimus oculos? In iis vtique peculiaris eſſe ratio videtur, ſenſorij teneritudo & mollicies, minimo cuique expoſita nocumento: quod in naribus non fit. Deinde malis odoribus non obleditur olfactus ſenſorium, ſed cor aut cerebrum: cui læſioni facilè occurritur, ſpiritu compreſſo. Narium verò (vt Auicēna ſcribit) munus, eſt inſpiratio neque enim os, eſt ſpirandi organum: ſicuti opinati quidam ſunt: niſi affectio aliqua cogat. Item vocum diſtinctio in homine, deinde odorum internotio. Minimum verò id emolumentum putant, quod ea item parte per [illegible], id eſt interna foramina, redundantia cerebri excernantur: nam in hominibus inculpatę ſanitatis haudquaquam id videri neceſſarium: & ſufficere opinantur, quæ in palato habentur foramina, & in hoc vſu ſunt veluti emiſſaria. Sanguinis è naribus profluuium cerebri nimiæ magnitudini in homine, ac humectationi acceptum referunt: inde nanque effici, vt eo tendentes per os, venæ nimium repletæ per nares exonerentur: quãdo & indidem vitiatus ſanguis dilutior euadat tenuiorq́ue, qualem cerebri excrementis permixtum agnoſcimus. Summæ oſſium anguſtiæ [illegible] dicuntur, vbi fœdiſſimum vlcus inoritur ozena, infeſtat cum carcinomate Polypus. Cæterùm in elephantis mira & peculiaris narium ratio eſt, quippe implet iis manus vicem: ea nanque cibum tam ſiccum, quàm humectum arripiunt, & ori infundunt. nec non arbores complexu peruellunt. Quod Ariſtoteles tradit, & meminit libro ſecundo Philoſtratus. [illegible] Gręci vocãt: nos etiam promuſcidem, ratione qua b tranſit quandoque in m: vnde [illegible] illi, nos cymindim pronuntiamus. Rhinocolura, ſiue vt Stephanus, rhinocurara: legitur in Ægypto fuiſſe vrbs inde ita nuncupata, quod incolæ forent mutilati nares, vt Stepæanus idem interpretatur, & pluribus expoſuit Diodorus. Colũra nanque & coluria dicunt, quę caudam non habẽt omnino, aut mutilatam præciſámque: meminit ad Dardanum Hieronymus, ſed rhinocorura dicitur ab eo. Bouem [illegible] intelligit Euſtathius, mutilatum cornibus, quem mitylum item dicas, [illegible] appellãt eruditi rapſodiam, id eſt [illegible], quia res conciſę nimis ac mutilatæ prorſum eo comprehendantur libro ab Homero. Apud Theophraſtum colophura, id eſt [illegible] animalia intelliguntur, boues, aſini muli, quæ ſi ſmilen olfactarint, intermoriantur, quod & de ho-
B minibus intelligit Andreas, ſi indormiant. Colobotæ, id eſt [illegible] ſunt, qui decurtata proferũtur verba & dimidiata. Cothuros Heſiodus fucos intelligit ſine aculeo, quem cauda videntur occultare, id eſt [illegible]. Mutica Latinè dicuntur, quæ cornibus carent: vnde muticam vocamus ſpicam ariſtis vacuam. Sunt apud Athenæum ficj, quas coluros vocant. Leuitici ſeptimo, colyrides leguntur panes, quos deminutos pręt enueſque interpretantur. Sed & qui puerulis minutus offertur panis, collyra dici-
C tur rectè: quanquam & colluria pro lalangiis ſeu laganis poſita inuenio, vnde id genus in ſartagine coquere [illegible] dicunt, id eſt collyriſſare. Coluræam verò petram apud Callimachum cauam interpretantur, vel globoſam, aut flexilem. Transfertur id vocabulum, & ad panes, nec non ad medicorum pharmaca. Auctor Boethius eſt Arithmetices ſecundo, Coluron dici imperfectum, vnde appellatos in ſphæræ ratione circulos volunt coluros, qui duo ſint, ob imperfectam (vt Macrobius inquit) conuer-
D ſionem, neque enim vnquam apparẽt integri: quod approbat Theon, quoque, & in Procli Diadochi ſphæra lectum eſt. Pars quippe in antarcticum vergens, aut non eſt, aut ſi eſt, noſtris ſe non ingerit obtutibus. Illud poſtmodum nec ignorandum, [illegible] apud Græcos, id eſt myſſare, non aliud ferè ſignare, quàm labiis occluſis, ſonum naribus elicere, vnde & [illegible] naſum dicunt. Sonum autem [illegible], irriſioni plerunque dicatum, vnde qui citra reprehenſionis morſum agit, [illegible] dicitur. Sed & Ho-
E mero [illegible]. Muris ſtridorem [illegible] vocant. Myxa verò eſt, qui è naribus profluit deinde humor. Lego in Galeni theſauris, mucidum ſuccum è cochlearum carnibus punctim percuſſis profluentem, dici myxam quoque. Nam myxus aliud omnino eſt, quod iactata diu epode indicat facile, Bibit gallus, nec vrinam fundit, fundit myxus, nec tamen bibit. Sed & Dianæ ſacerdos traditur myxus: vrbanus quidem ſatis, verum & iactator, vnde natum, vt id genus ho-
F mines myxos dicamus plerunque. Hinc criomyxis per conuitium dicuntur apud Cercidam & Galenum Therapeutices ſexto. Myttotos autem ruſticum eſt pulmentarium, allio trito in oleo & aceto, vel addito caſeo, ex aſpernabili odore inflectitur nomen: ſunt qui placentam ex oleribus putent. Addamus illud quoque, Nares item dici fornaculæ ſpiramentum, quo protruditur fuligo. Vitruuius: Ante id ſit fornacula habens in Laconicum nares, eius præfurnium magna diligentia comprimatur, ne
G flamma extra diſſipetur: nam ignis poteſtas, dum vritur reſina, emittit per nares intra laconicum fuliginem. Narium ferè vſum habent in puteorum ratione, quæ vocant æſtuaria, dextra & ſiniſtra defoſſa, vt per ea diſſipetur ſpiritus fodientibus puteos deprimentibúſque peſtilens. Rhinuchos eadem ratione dicunt Græci, & Strabo, id eſt emiſſaria. Quia verò ſimum quandoque dici naſum, eſt omnibus compertiſſimum, adnectamus quæ in Galeni the-

ſauris explorata ſunt nobis. Tranſuerſum enim A Græcè ἐγκάρσιον dicit, quod eſt recto contrarium. Simon autem, quod ſubtranſuerſum nos appellamus, quod ab tranſuerſo paululum in partem vtranque reclinat: plagion, id eſt ſubrectum, quod à recto vtroque verſus recedit non adeo. Loxon, ſiue obliquum, quod in recti tranſuerſique meditullio eſt.

Labiorum & linguæ, munus duplex. Philtron. Typos, vel nympha. Prochilon. Proſtomion. Item de ore. Microſtomus, chelyne, chelynidæ, chelya, chelyſma. Stoma vnde. Aſtoma quæ: item euſtoma, ſtomatica. Mirones, miracula.

Cap. XXXI.

QVID verò labia nónne & ipſa in homine præſignem ab cæteris rationem habent? In brutis quippe dentium modo hæc teguméta ſunt, & velut procæſtria quędam. At nobis etiam in loquendi neceſſitate mirabile ſuggerunt adiumentum: indéque mollia carnoſáque ab rerum natura effecta ſunt. Vt enim humana lingua duplici ſungitur munere, conceptus animi enuntiando, & ſaporum vim præſentiendo, proptereáque ab cæteris diſparatur, nec ſimilis eſt: ita nec in labiis ſimplex functio eſt, ſed dentes quidem cum decore contegunt plurimo, tum locutionem magis præſtant articulatam: ea nanque conſtatur ex literis, quarum enuntiatio ſummum obtuſa, detruncata, nec intelligibilis pręſtaretur, ni ad hanc rationem labra linguámque conformaſſet artificis infinita prouidentia. In labio ſuperiori, quæ ineſt cauitas, dicitur φίλτρον: eadem in inferiori τύπος vocatur, vel nympha. Labiorum prominens pars, πρόχειλον Eorundem mutuus cōgreſſus προστόμιον, vel προστομία. Deſinentia verò maxillas reſpectans, ἐπιχείλιον ſortitur nomen. Sunt porrò labra, vt ſcienter colligit Auicēna, hoſtij vice adiuncta ori. Quod brutis comparatum creditur, ad explendam victus neceſſitatem. In homine, promptuarium eſt rectæ rationis, vt quæ prudentia corde conceperit, ea ſenſa promat oratio: vnde eleganter Apuleius os eſſe dicit animi veſtibulum, orationis ianuam, cogitationū verò comitium. Hominē, Græci ab oris exiguitate μικροστόμους dixere. Hac parte quæ carent, dicuntur inora: ſicut inaurita, quæ auribus. Labrum ſuperius inueni, qui chelynem dici arbitrentur: quanquam alij in ambitu poſitam partem eo vocabulo intelligere malunt. Vnde chelinidæ nuncupentur, quibus ea grandior portio eſt. Teſtudinis operimenta vocant chelya. Nam chelys teſtudo eſt: ſed & pectus quoque. Vnde ſit Nicandro χελυνιάζειν verbum. Quod vltimum carinæ ſuffigitur, ne atteratur, chelyſma dicitur rectè. Os autem Græcis ſtoma dicitur, παρὰ τὸ τέμνειν τὰ σιτία, quod cibaria præcidat, præmandátque. Aſtoma intelliguntur ori ingrata & guſtui. Aſtomi, qui ſunt oris præduri. Euſtoma, quæ ſapiunt præcipue. Stomatica ſunt Galeno medicamēta oris vitiis accommoda. Perſonas oribus diſtortas & deformes legimus Mirones nuncupari: nam & miracula à miris dicuntur, id eſt monſtris.

Linguæ, & orationis laus præcipua. De imitatione nonnihil. Saporum ſenſus vbi percipiatur. Saliuæ fontes. De guſtu, & pſittaco mirum. Meropes qui, & vnde dicantur. Thryſſare quid. Trygon cur. Ancylogloſſum, ancylotomon. Siculi cur trilingues.

Cap. XXXII.

CÆTERVM leuia poſſunt iſta cenſeri, ſi conſyderet quis humanæ linguæ incomparabile prorſus donum, in quo bonitas infinita inæſtimabili munificentia nos, B vt legitimos filios, eſt amplexata: quid enim in tot, tantiſque corporis dotibus æqua penſandum libra eſt? Huius ſiquidem facultate poſt mentem, quæ nos ex æquo ferè cum cælitibus conſtituit, conſtat pręcipuè illa, vt dictum ab Sophocle eſt. Regina rerum eloquentia: qua, ſicuti M. Tullius inquit, cohortamur, perſuademus, perterritos à timore abducimus, geſtientes comprimimus, cupiditates, iras reſtinguimus: hæc nos iuris, legum vrbium ſocietate deuinxit: hęc nos à vita immani & fera ſegrega- C uit. Sed illud quantam demum in humanis rebus habet excellentiam? Vſu linguæ poſſe hominem, quæ minus intelligentia conſequatur, ab altero tota facilitate percipere, quæque noris ipſe magna tua gloria aliis impertiri? Eximium eſt quod inde profluit emolumentum, parturiēte ſemper animo, quæ vel obſeruaris intentiſſimè, vel ſummo excogitaris ingenio. Neſcire malumus magna pars, quā in id tantis laboribus & curis profeciſſe, vt abdita illatebratáque, velut in ſanctariis, aut ſepulchro ve- D rius tam pretioſæ ſuppellectilis munera ſupprimamus. Quid illa in calamitatibus, tanquam oneris prǽmoleſti alleuatio, cum amicis communicatio? Quid ſecundis rebus incredibilis, & geſtiens ille ardor ánimi eiſdem impertiendi boni? Denique vt rei pretium intelligamus, quænam aut quanta commolita natura eſt, vt decenter orationis euaderemus compotes? Omnium primum artifex illa in pulmonibus ſpirandi officina nobilitatis huius præſtat exordia: mox illa ſpiritalis fiſtula, quàm etiam arte- E riam dicimus, ad os producta intimum velut canali, à mente profectam vocem ita ſubuehit, ac excipiēti linguæ ita affundit, vt artifiči motu nunc illa in palatum ſurrecta, nunc alliſa dentibus, alioqui barbaricum inſuauémque ſonum ſic moderetur effingátque, vt auribus contingat iucundiſſimus: & vehemėntia quandoque detonans altius, immo verò clarius fulgurans tam potenter mouet, docet argutè, & ad delícias vſque ita delectat afficítque: vt quod de Olympio dictum Pericle eſt, non Gręciā F modo, vt ille, ſed vniuerſa ferè valeat permiſcere. Quod dictum veriſſimè non inficiabitur, cuius dictionem ſic demum multiplex, ac interior fermentarit eruditio, vti nare iam queat ſine cortice, quod aiunt. Quippe hominum extremos eſſe opinatur Plato imitatores. Cui calculum adiiciens Latinæ princeps lyrę ſeruum eſſe pecus pronunciat. Alioqui infelix fuerit ſuppellex, tantum alienis inſtitiſſe veſtigiis, nec fermentum ita percoxiſſe, vt G genuina reſipiat prorſum, ac mellis more ex diuerſis velut floribus inoriatur conſurgátque nulli comparabilis ſuccus. Eſſe tamen in artibus neceſſariam imitationem non inficier. Quando hac ipſa de re caput eſt in Fabij libro decimo. Et ſecundo De oratore Cicero: Ergo primum ſit in præceptis meis, inquit, vt demonſtremus quem imitemur: atque ita vt quæ maximè excellant in eo quem imitabimur, ea diligentiſſimè perſequamur. Tum accedat exer-

citatio

Digitized by Google

ratio, qua illum quem elegerit, imitando effingat. Cæterum parte hac vnicuique altius inhæreat Quintiani illud: Pigri eſſe ingenij, contentum eſſe iis, quæ ſunt ab aliis inuenta. Nos vero ab excurſu in ſemitam redeamus. Quid vbi in modulatum cæleſtemque lingúa exit cantum, nunc ſpiritu prôductiorem, nunc inflexo varium, nunc diſtinctum conciſo, copulatum intorto. Et, quod nequeas admiratione conſequi, eſt vbi promittit, reuocat, infuſcat, plenius edit aliquid, grauius, acutius, vibratius, ſummum, mediũ, imum. Propterea ingenioſe ac plauſibiliter mihi feciſſe videntur, qui linguam plectri ſimilem prodidere chordarum verò dentes, nares cornuum, quîs canenti accinitur. Nam & in Hexaemero Ambroſius ait: Plectrum loquentis lingua eſt. Hæc verò omnia diuinę maieſtatis recigunt amplitudinem & ſapientiam, tuba clarius inſonant, ac ingerunt ingratis, & periniquis tantorum munerũ æſtimatoribus. Hæc quin, vt poſſet munificentius lingua pręſtare, eius carnem ſtruxit opifex Deus raram, fungoſam & mollem, vt dicere maluit Auicenna. Sed in corpuſculo tam paruo, non deſinit idem cum Auerroe neruorum admirari multitudinem, tam ad motum, quàm ad ſenſum ſpectantium: nec non venarum, arteriarúmque, quando omnium horum magnitudo numeroſâ linguæ menſum longe videtur excedere. Hæc verò ita ſcimus ab optimo maximo Deo conſtituta, quia membri eius multiplex erat vſus futurus: nam ad ea quę diximus, habere item munus aliud partem hanc, Lactantius putat, quod contritos & commolitos dentibus cibos colligit, & conglobatos vi ſua deprimit ac tráſmittit ad ventrem: vnde & Varro, à ligando cibo putat linguæ nomen impoſitum. Bruta verò etiamnum lambendo potu adiuuat. Falli putat Lactantius idem, ſi quis ſaporis ſenſum ineſſe palato arbitratur: quoniam lingua ſit, qua ſentiantur ſapores, nec tamen tota: nam partes eius quę ſunt ab vtroque latere tenuiores, ſaporem ſubtiliſſimis ſenſibus trahere. Plinius tamen: Intellectus, inquit, ſaporum eſt cęteris in prima lingua, homini & in palato: ſed & in guſtatu linguę vice nouimus eſſe aquatilibus palatum. Scitu verò dignum, ad hunc vſum oportere linguam eſſe quidem potentia humectam, actu autem minime. Indicio eſſe, quòd quibus nimio plus areſcat linga, vel humeat, haud ita ſapores valeant percipere. Et humectatio quidem inſita interpellat manifeſtò, quia ipſa primo linguæ tactum præſtat, quo occupante, nequit extima aduertere. Argumento eſt, quòd qui acrius quippiam guſtu apprehenderit, mox non valet aliud ſentire. Scribunt eruditiores, in linguę radice duo ineſſe orificia, quæ ſaliuæ dicantur fontes. Eorum munus eſt, humorem ſeruare, veluti penu quodam intimo, quo ſubinde irroretur lingua, & os humeſcat vniuerſum. Eſſe autem tanquam aquoſam pituitam, tum in ſtomacho conceptam ex tenuiſſima quaque chyli parte, &

A mox ceu in caſtella corriuatam, tum ab cerebro defluam per eius oſſis meatus, quod colatorium vocát medicorum ſcholæ: indicio inde concepto, ſaliuoſum eſſe illis os, quibus rheumate abundet cerebrũ quibúſve humeat ſtomachus, quod genus bibuli ſunt, quique nimio plus veſcuntur pomis, aut conſimilibus. Illud verò ad pręſens inſtitutum eximiè accommodatum minus pręteruendum eſt. Neruum quo tangendi ſenſus ad linguam deuehitur, non eſſe ab eo diuerſum, qui guſtus vectabulum eſt: Galeno
B tradente, quarto De morbis interioribus. Sed cur ſolertior eſt guſtandi vis in lingua, quàm tangendi? Ratio vero eſt, quia guſtus exactior eſt, ad peruestigandum: tactus vero cæteris ſenſibus hebetior ac materialior, vt interim trito in philoſophorum ſcholis verbo vtar: ſicuti viſus ſubtilitate ſenſus excedit omnes, poſtea verò auditus. Denique placet Auicennæ, ad loquendum videri præſtantiſſimam eſſe linguam, quę ſuos tum longitudinis, tum latitudinis commenſus habeat, quæque in apice tenuis &
C acutior, in radice latior. Cæterùm nec ſilebo parte hac miraculum inſigne noſtris viſum temporibus. Pſittachus hic fuit Aſcanij cardinalis Romę, aureis centum comparatus nummis, qui articulatiſſimè continuatis perpetuò verbis Chriſtianæ veritatis ſymbolum integre pronuntiabat, perinde ac vir peritus enuntiaret. Quod quia præclarum eſt, ac dictu rariſſimum, non fuit conſilium, tranſilire per incuriam. Auctor denique Euſtathius eſt: Meropas in carmine Homerico dici homines, quod eorum naturæ vi, diſtinguatur vox in dictiones, ſyllabas, e-
D lementa, quæ res animantium nulli contingit: quorum ſoni, neque dici [illegible] debene, neque [illegible]. At diuinorum periti Meropas dici arbitrantur ab vocis diuiſione, quæ poſt Chalanes turrim facta mereretur. Conſtat tamen & auium quaſdam Meropas nuncupari. Sed & Coi, Meropes dicuntur, gentili nomine: quando inſula item Cos, Meropeis appellatur. Inuenies & proprium nomen Meropa. Cęterùm nec illud inuoluendum ſilentio: [illegible], hoc eſt tryſſare, ab Græcis dici de inani obſtreperáque verbo-
E rum multitudine, vnde corriuetur etiam trygon, id eſt turtur, quem & ſcommate ſcitiſſimo vſurpat parœmia, ſicuti auctor probat Euſtathius. Tritum verò eſt quod Græci dicunt, oportere, [illegible] id eſt eſſe ocioſam quidem linguã, manum verò operariam. Verùm ſcioli trygodæmones diuerſos ſibi induunt mores: at hos nil aliud, quã vt Spartiani vtar verbo, catamidiandos, id eſt, ridẽdos conſpuendóſque ſinamus valere: ſed cum macaria itẽ, ni reſipiſcant. Cæterùm id non omiſiſſe præ-
F ſtiterit: Ancylogloſſum Aeginetæ Paulo eſſe linguæ vitium aſtrictioris, nerui ſub ea, quod filum vocant, interdum blæſitate. Ferramentum quo perſanatur, ancylotomon vocant. Siculos ab Apuleio dici trilingues animaduerto, quod Barbarè initio ſunt locuti, Græcè mox, poſtremò etiam Latinè.

LVDOVICI CAELIJ RHODIGINI ANTIQVARVM LECTIONVM

LIBER VNVS QVI QVARTVS.

Dentes cur attributi animantibus. Dentibus an inſit ſentiendi vis, atque item oſſibus. Dentium diſtributio, & vocabula. Quid gelaſinus. Gingiuarum nomina. De Pirrho, & Hercule, ſuis Calidoniæ dentibus, & Zenobia. Odontiaſis quid, & odaxyſmus, Gomphiaſis, gomphiaſmus, pladara, epulides, parulides, chauliodonta, carcharadonta.

Cap. I.

DENTIVM poteſtate quibuſcunque ij contigere, ideo communi quadam ratione contributam tradunt Naturales, vt cibum molliẽtes conficiant, quam eſſe ex digeſtionibus primam, ſtatuunt artis medicæ periti. Sunt tamen quibus tum ad inuadendum, tum ad propulſandum, vim ſuggerant. Homini verò ad cibi neceſſitatem adnexi aptiſſimè videntur, ſiue ad perpenſionem reuocẽs, primores, quorum eſt digerere mandenda, & diſſecare, vnde & temnici nuncupati, qui lati vtique ſunt, ſed exacuminati quoque, vt implere munus ſuum poſſint facilius. Siue item eos, qui cibum conficientes latitudinem nacti ſunt planam ad hunc vſum: nam iis interlocatos nouimus, qui vocantur canini, partim acuti, partim item lati. Quinimo & locutionis potiſſimum ratione dentes planè ſortiti ſumus homines: quando, vt vel paulo antè ſignificauimus, ad literarum expreſſiorem enuntiationem dentes conferre plurimum pernoſcuntur, præcipuè primi. Erumpunt verò ſtatutis temporum curriculis, ſicuti etiam prodeunt pili, progerminat barba, generationis ſemen defluit: quoniam fœcundum corpus eſt, ac veluti prægnans, vt Plato inquit: illi quippe ſuorum omnium ſpermata ſunt inſerta. Auibus hi attributi non ſunt, ſiccitatis calidæ ratione, quæ nec præmanſum cibum valet conficere. Adiuuat & ſtomachus prior, qui remollita ſpatio alimenta in alterum percoquenda transmittit. Dentibus verò ineſſe ſentiendi vim abundè Galenus docuit, quia ſint illorum radicibus adiuncti nerui, quibus ſenſus facultas comparatur: & videtur Auicenna putaſſe, vi quoque propriæ ſubſtantiæ ſentire, quoniam tertia, ſeptima dentes interdum dolere ſignificat ex cauſa intima. Non eſſe verò dolorem cuius non ſit ſenſus. Alij putant eum eſſe gingiuarum dolorem, neruorumque. Vtcunque, calidi, ac frigidi ſenſus adeſſe dentibus creditur potius, quàm ſenſibilium reliquorum, cuiuſmodi eſt humidum, ſiccum, durum, molle, aſperum, lene. Hoc verò efficit dentium nimia durities, nam pati nequeunt, ni agens fuerit præpotens. Caliditas verò, & frigiditas agunt cete-

A

ris potentius. Et frigoris quidem rationem affert Ariſtoteles, Quòd dentium meatus prætenues ſint, & caloris exigui, qui ab frigore ſuperatus dolorem inducat. Ex phyſicis item ſunt qui reliqua item oſſa nec eſſe ſenſus expertia tradant, etiamſi nerus aſſideat prorſum nullus: nam ſpiritus ſenſificos, qui poros penetrent, vim ſentiendi poſſe ſuggerere. Sed nec hi conſtanter propoſitum tuentur, propterea iſtiuſmodi difficultatum ſtudioſis relinquatur diſceptatio hæc: quam tamen abundè excuſſit differen-

B

tia quadrageſima tertia Conciliator, [illegible] dicũtur vtrinque dentata. Ineſſe præſagia dentibus credit Ariſtoteles: nam quibus rariores fuerint, haud ita diu viuere, opinatur. Quoniam quæ dentium ordine ſint prædita numeroſiore, eſſe item vitæ productioris videantur, virorum exemplo, quibus plures ſint, quam fœminis, quòd ipſum & in cæteris conuiſitur. Dentium numerus in homine ad duos increſcit, & triginta auctoribus Galeno, & Auicenna: nec tacuit primo Colliget Auerrois. Fœminis raro plures adnaſcuntur, quàm duodetriginta. In

C

Græcis auctoribus hanc ferè dentium comperio diſtributionis nomenclaturã: quatuor anteriores, qui in meditullio conſtituti habentur, dici domeos, & di chaſteras, aut ctenas, atque item gelaſinos: vocabulo primo ab inſectione ducto alio ab diuiſione, tertio, quod concidant: nam gelaſinos vocant, quia inter ridendum retegantur: quanquam & eodem nomine corrugatio nuncupetur ridendo circa os expreſſa: propter illud Martialis,

D

Nec grata eſt facies, cui gelaſinus abeſt.

Sed & Demotritus de riſus petulantia, gelaſini cognomento eſt inſignis. Inſequuntur hos duo [illegible] appellati, ſiue canini, quoniam in acutum producti caninos præferant dentes. Adiacent qui dicuntur gomphij, ſeu molares: quibus adnumerantur, quos mylos nuncupant: poſt quos poſtremi ſophroniſteres, ſic enim eos Cleanthes vocabat: Auicenna, dentes ſenſus vel intellectus. Quos adnaſci arbitratur, poſt genituræ profuſionem ante conſiſtentiam, quæ anno contingat trieceſimo. Hos alij [illegible] etiam vo-

E

cant: vt Ariſtoteles, [illegible], quia ætatem perficiant, ac compleant. Genuinos appellant Latini, quos Varro poſt annos ferè ſeptenos enaſci tradidit. Hemodiam eſſe Galenus ſcribit dentium ſtuporem, qui etiam gingiuas infeſtet. Molarium autem partem quæ aſſidet gingiuæ, momiſcum dicunt: ſuperiorem verò qua conficiuntur cibi, trapezam, id eſt menſam: cauitates autem, holmiſcos, veluti mortariola: vtrunque ſimul, phatnas, id eſt præſepia: gingiuas extimas vocant vla: intimas verò onula: ſpatium interlocatum dentibus, harmum dicere mos eſt: ordo verò ipſe dentium ac ſeries, dicitur phragmus, tanquam ſepem appelles. Pyrrho Epirotæ tradunt vnum fuiſſe os, dentium vice, lineis

modo in ſuperficie ſuppictum diſtinctúmque. Et prodit Herodotus in Perſica ſtrage inuentos vnius dentes [illegible], id eſt oſſis vnius. Herculem fuiſſe triplici dentium ſerie, Ionis Chij proditum monumentis eſt. Sunt in iumentis, qui vocentur pullini dentes: eos Græcis gnomonas ab diiudicanda ætate, nuncupari aduerto: de quîs alibi plura. Odontiaſim vocât Gręci, vel odontophyam, dentitionem. At qui hanc præcurrit, pruritum, odaxyſmum dicunt. Gomphiaſis, molarium eſt dentitio, quos [illegible] appellant. Gomphiaſmus autem dentium hæmodia, id eſt ſtupor. Gingiuas [illegible] vocant medici, humectatione imbecilles nimia. Pladara enim dicunt, humore flacceſcentia. Illud demum haud præteribo, quod primo Gothici belli tradit Procopius: Beneuentum olim ab Diomede direptum, ac inibi ſuis calidoniæ dentes, quos accepiſſet Meleager venationis præmium, reliquiſſe. Hi verò ad noſtra, inquit, tempora perſeuerant, magnitudine viſenda, quippe lunari ſpecie pedum trium explere perimetrum. Zenobiæ, quam Romani imperij inſignibus admouit numen, tantus inerat dẽtibus candor, vt magaritas eam plerique habere opinarentur. Epulidas vocant Græci excreſcentem carnem ad intimos molares ex inflammatione, non citra dolorem, ac quandoque febrem. Sunt & in gingiuarum parte parulides, ex inflammationê, qua ſuppuratio ſeſe oſtentat, ni maturè diſcutiantur. Chauliodonta vocantur, quæ dentes habent ex ore prominentes, vt elephas. Charcharodonta verò quibus Intus quidem ſunt dentes, ſed acuti, tanquam [illegible], vt leoni, pardali, lupo, cani.

Proſopon, id eſt facies, quid. Coros quid. Commodi hiſtoria, & Fuluia. Colli ratio. De ſpondylis. Ancteres quid: item anthereon. Corra, corſa, corſotorium, corſoteus, dire, byſſauchen. De oßibus humerorum. De iugulis. Clides, clidia, guttur, gula, pharinx, larynx, aſparagus, & aſpharagus. Gylius, & gyliauchen quid. Gyrini, ginni, gygenij. Iſthmus, unde pariſthmia. Orthoſtade. Orthoſtadia veſtimenta. Strangulationum ratio. Cynanche, paracynanche, paraſynanche, angina, ſynanche, metaphrenum. Antiades quæ, & cur. Tonſillæ cion, decillare, murenula, fuca, capitium, ſtruma, pappa, prolobum, proboli.

CAP: II.

PROSOPON, id eſt faciem, appellant Græci, quod inter caput & collum hominis eſt, ab re nomine impoſito. Nam quia vnus animantium cunctarum erectus homo eſt, ſolus anteuerſus proſpectat, vocémque anteuerſus mittit. Mentum, in quo efflorеſcit barba, anthereon dicitur Homero, [illegible], dicitur quandoque & in muliere, ſed per catachreſim. Menti pars extrema, Galeno dicitur ather, propriè cuſpis ſpicę. Quia verò ab Græcis maxillas dici corras nouimus, & tempora etiam corſas; inde corſoterium in Athenæo, pro tonſtrina inflecti arbitror: apud eundem, corſoteus eſſe tonſor videtur. In Ionicis ædium ſacrarum foribus nominantur item corſæ. Vitruuius, Corſæ, inquit, cum aſtragalis circumcurrant. Sed & Corſon cognominatum accepimus, eum qui barbã ſibi abraſit primus, quod Alexandri tempeſtate factum, auctor Chryſippus eſt. Coros autem, de ſtomacho dicitur quidem propriè, quum cibis oppletur: mox & de prædiuitibus pronuntiatur quoque. Sed & in magnis honoribus dicitur coros, ac vniuerſim id genus aliis: ex quo [illegible] nuncupat Pindarus: quanquam parum obſeruatè forſan, quando diuerſum contingit potius. Nam ita Homero ingeniorum fonti propemodum tradenti aſſentimur:

[illegible]. Id eſt,

Iniuriam ſatietas profert, vbi nequam homini contingant opes. Scribit Lampridius, Commodum Cęſarem vultu fuiſſe inſubido, vt ebrioſi ſolent. Fuluiam M. Antonij vxorem, cui buccarum altera eſſet inflatior, dixit Sex. Clodius acumen ſtili tentare. Strongyloproſopa dicuntur, quibus rotuda eſt facies: quam eſſe ſpeculum mentis dixit Hieronymus, quando & taciti oculi mentis fatentur arcana. Subeſt capiti collum, quod nec ipſum artificis expers prouidentiæ eſt. Id diſtribuitur primum in ceruicem & iugulum. Vltima colli vertebra, quia onus ſuſtineat, nuncupatur atlas, vt videri debeat, caput ſpinam excipere. Quæ [illegible] dicta Græcis, ſacra ab noſtris fiſtula, vertebris conſtat quatuor & viginti. Eas vertebras, ſeu nodos, Græci ſphondylos dicunt, & Ariſtoteles. Nam ſpina ipſa vocatur etiã rhachis. Quidam verò ſphondylos, vt Pompeius Feſtus ſcribit, cubos appellarunt. Sphondylum, piſcem intelligit cum Macrobio Seneca: eum dici vulgò ſchinalum, interpretantur aliqui. Ariſtoteles ſphondylen vocat beſtiolam, quam verticillum Theodorus reddidit. Inter indicaturæ nobilis ſalſamenta vtique eſt ſphondylos. Athenæus in mugilis capite forma echinata ſphondylum agnoſcit. Alibi inter ſalſamenta [illegible] ſphondylum adnumerat. Collum ſeptem incumbere ſphondylis volunt, quos Homerus aſtragalos vocarit, ac ſphondyliona, eam quæ ineſt medullam. Quod verò circum eos fiat conuerſio colli, & ſtropheos nuncupant: ſicuti apud Pherecratem dicuntur ſtrophinges: aggregatio autem omnium dicitur gyes. Primùm verò qui cum collo circumagitur, vocant epiſtropheum ex Gręcis plerique: Hippocrates etiam dentem, id eſt [illegible]. Alterum vero quia ſit immobilis, axem: in quo catochi ſunt, id eſt proiectiones duæ quarum altera cum precedenti coit ſphondylo, cum ſequenti reliqua: poſtremus (vt prætexui) appellatur atlas, veluti achthophorus, id eſt onerum geſtator. At Plinius ordine mutato, primum atlantium ſtatuit, poſtremum verò epiſtropheum. Ancteras nuncupant colli portiones, quibus maximé præfocationis occaſio ineſt. Sed in Medicina Celſus, & tertio Therapeutices Galenus, eo nomine fibulas vocant, quæ vulnerum oras impoſitę paululum contrahant, quo minus lata poſt cicatrix ſit. Harum verò partium affectiones tres obſeruauimus, [illegible], & [illegible] necnon [illegible] Ex quibus hyuoſis poſteriora capitis infeſtat ante ſpinam: cyrtoſis verò, media ſpinæ, lordoſis autem anterioris partis affectio eſt. Lordoſin Galenus interpretatur vertebrarum luxationem, quam excauationem intelligimus. Hyuon ſunt qui eum interpretentur, cui ſit obtortum collum. Dignum ſcitu ex hiſtoria: Militari more in nomen imperatoris iurantes

rantes milites conceptis verbis, gladios admouere ceruicib⁹ ſolitos, diris ſeſe execrationib. deuouētes. A ceruice duo lata oſſa vtrinq; ad ſcapulas tendunt, noſtri ſcoptula operta, omoplatas Græci nuncupāt, nonnulli etiā epinotios & platas. Iugulū in ſummo coſtarū os recuturū, nec duriſſimis adnumerandum oſsib⁹, quod brachij motu paulū cū lato oſſe mouetur. Iugulos vocant clidas & clidia, quorū pars omoplatas reſpectās vocatur epomis, ceruicē eo nomine Theodorus intelligit, quę autem collū, paraſphagis. At cauū id, quo diſparantur iuguli, ſphage, à quibuſdā etiam thymos. Hinc humerus excipit extremis vtrinq; capitib. tumidus, mollis, ſine medula, chartilaginoſus, medius teres, durus, medulloſus leniter gibbus. Collū verò gutturis, & gulę cauſa ab optimo maximo Deo attributum. Guttur, ſpiritus cauſa eſt, hoc ſiquidē halitum animantia trahunt reddūntque. Proinde quæ pulmone carent, neque item collum habēt. Hinc gutturoſus dicitur Iurecōſultis, & Celſo. Gula verò eſt, qua cibus & potus deuoratur οἰσοφάγον vocant Græci. Sed in quibuſdam Homericis gloſſulis ſic cōperi, Pharynga nuncupari inter hiantē inanitatē, in quā duo cōpetant ora, œſophagi videlicet, ac laryngis. Et eſt œſophagus quidē vti ſtatuunt medicinę periti, cibaria qui excipit locus, quē ſtomachū vocant. Larynx autem eſt, qua concipitur ſonus. Verùm de iis alibi vberius paulo βρόγχον interpretatur quidā guttur, ſed eām tamē partem intelligunt, in qua ſeſe extrinſecus tumores promūt, quos bronchocelas nuncuparunt Græci. Guttur porrò à Græcis aſpharagus item dicitur, quāquam Atticè aſparagum indicet, [illegible] fruticem; etiam ſi eſt aſparagus in oleribus, quæ prima ſeſe promunt è terra foliis necdum egerminantibus, quod ab Paulo Aegineta eſt curioſius obſeruatū. Nō prætereūda Græcorū itē diligentiā, tradentiū τράχηλον, indicare colli ambitū vniuerſum, quoniā αὐχὴν intelligatur in homine poſterior pars, in brutis verò ſuperior. Vbi autem δειρὴν audis, anteriorem in homine partē accipe, in cęteris imam. Quæ colli expertia ſunt, gulam manifeſtā non habent, ſed nec habere, neceſſarium. Et inſtrumentū ſpirationi accommodatū lōgitudinem habere oportuit. Propterea Galenus octauo De iuuamētis, ob pulmonē eſſe præcipuè collū ſcribit. γυλιαύχενας Græci vocant prætenues homines, & colli oblongioris, nā eſt gylius, militare vas cōtextum, in quo caſeus ſeruaretur, cū oliuis & cæpis, vnde & militaris opſothecę nuncupata. Herculē quoq; dictum fuiſſe gylium tradunt. Gyrini verò informes dicūtur ranarum partus, quod ſcribit Theon, id eſt [illegible]: quando vrſarum more pariant ranæ. Hinc in Prognoſticis Aratus.

Αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων.

Vnde apud Platonem, Nihilo rana gyrinā prudētior, prouerbiali figura. Nec me fallit, eſſe qui expūcta veteri lectione, græneam ſubſtituunt: ſed verum magis quadret, doctorū fuerit perpēſio. Ginni apud Ariſtotelem deminuta forma, equi dicuntur: quos & gygenios, ab Strabone nūcupari, putāt nōnulli: quāquam & mulorū genus ſic in Liguria vocet. Gyris, Dioſcoridi eſt farinæ pollen: gyritas panes vocant autopyros. Sciendum verò, nulla ſuperiorum habita ratione, Domitiū, girrinos appellare informes exiguóſque ranarum partus, Plinij lectione interpellata: quia oſtreorū cirri dicantur Martiali. Iſthmū Galenus apud Hippocratē interpretatur partē illā quę os & gulā interiacet, per metaphorā. Et inde pariſthmia dici tōſillas arbitror, quę cōtingūt in locis iis, quæ [illegible] item vocāt. Eſt & affectio, quā orthoſtadē vocāt, quia ſurrecti ſtemus, neruis poſteriorib. cōtractis. Nā & veſtimenta quædam orthoſtadia vocabāt: quorū in Nerone meminit Dion. Sicuti quæ traherentur [illegible] Si quid, inquit Albertus, in arterię deerrauerit tramitē, nec executi valeat, mors conſequitur, aut ægritudo chronica, quoniā modo ſtomachi peruius pulmo non eſt: ideo quod fuerit delapſum, aut paulatim conſumatur, neceſſe eſt, aut cōputreſcat. Porrò quia huc diuertimus, ſciendū, præfocationem omnem ex anguſtia contingere. Anguſtiā verò aut repleta intermedia regione fieri, quę inter thoracem eſt, atque pulmonem, aut pulmonis cauernis, vel aliqua inflāmatione, quæ in viſcere affligat vniuerſo, vel in aſpera arteria, vel in ea parte quæ eſt velut caput eius, quam nominant guttur, quę inflammatio fieri item in præiacente ſpatio poteſt, quod fauces appellant, & laxius eſt. Quum ergo fauces ſine tumore apparuerint, & ſtrangulatio ſuperuenerit: gutturis tantum eſt affectio huiuſmodi Aſperę quidem arteriæ inflammatio difficultatem ſpirandi aliquam efficere poteſt, ſtrangulationem non poteſt, ob meatus magnitudinem in ipſa latioxis, & tunicæ tenuitatem. Impoſsibile ſiquidem eſt, corporis adeo tenuis inflammationem per inſignē canaliculę laxitatem replere. Reliquū igitur eſt guttur, quod ſubitam facere ſtrangulationem poteſt, quoniā in ipſo anguſtatur pulmonis meatus. Nominant autem medicorū plerique affectionem id genus cynanchen, quibus placet faucium inflammationem tynanchen appellare. Vlpianus Digeſtis de ædilitio edicto, ancianchen interpretatur inueteratos faucium tumores, quique diſcuti non valeant, velut dicatur antianche obluctans obſiſténſq; præfocatio, ni malis paleanchen legere. Sunt qui antiades malint, quod verbum tonſillas indicat. Porrò alij paraſynanchen, itémque paracynanchen appellitant: Paraſynanchen, inquā, vbi partibus quæ ſuperiacent faucibus, inflammatio affligit, paracynanchen autē, vbi extra guttor infeſtet. Anginæ verò nomine in Præſagiorū libro videtur Hippocrates appellare affectiones quaſlibet, in faucibus ſeſe oſtētantes, quas & ſpirandi conſequitur difficultas. Cęterùm anginę ſpecies quatuor comperiſſe videor prima verò eſt, vbi fauces inflāmantur, fauces intelligo locū oris internum, in quo ſimul coeūt gulæ ac gutturis extremæ partes. Altera, quum neq; fauces, nec oris portio vlla, aut quid extimum cernitur inflammatū, ſuffocationis tamen in gutture ſeſe periculum promit. Tertia, vbi extrinſecus in fauciū ambitu oſtentatur inflammatio. Vltimo ſtatuitur loco angina, gutturis tū extima, tum intima pariter afficiens. Eſt & affectio, quam dicunt ἄπνοιαν, id eſt apnœam, nulla (vt viſus indicat (ſpiratione facta, quod tamē fieri nequit, aut ex quæ per vniuerſum ſit corpus, trāſpiratio ſufficere tunc poteſt. Hanc verò per arterias efficit cor ipſum. Antiadas, de quis dictum eſt; ex eruditis ſunt qui ſtatuant quatuor, duas parte daxtra ſiniſtra totidem. Imóq; ita dici, velut ſint inuicem obiectæ. Nā cur Latini tonſillas appellarint, rationis planè videri incōpertę. Antiadas finit Paulus, tumores ea parte præduros, veluti adenes obdurati ſtrumæ fiunt Collum anterius Græci, item δειρὴν (vt dictum eſt) vocant, inde & ſimilitudine quadam in anguſtū deſinens prominentia, ſuperciliumve dicitur item dire, propterea in Homero polydirada Olympum interpretantur, multas habentē exochas, id eſt eminētes partes. Quare dirades ſunt inæqualia loca & aſpera.

Scribit Ælius Dionyſius Byſſauchena, id eſt βυσαύχενα dici, cui ad collū ſint humeri cōtractiores. Apud Pauſaniam eo appellatur vocabulo, qui collū comprimit, ſurſumq; protrudit humeros. Metaphrenum dicunt partem ab collo ad cinctū protenſam, aut verius quod à tergo præcordiis obiectum eſt. Metaphrenon dici, Theon ſcribit, quia ſit μετὰ τὴν φρένα, id eſt poſt mētem cuius in pectore ſtatuatur ſedes. In auium quibuſdā ingluuies eſt, cutis in amplū ſinuata, qua primum cibus cōtinetur ingeſtus incoctúſque. πρόλοβον dicunt Græci. Plinius ſinū, & in onocrotalis vterum, pappam magnus Albertus. Probolium verò venatorum eſt telum apris accōmodum præcipuè. Proboli autē in mari ſunt petræ. Sunt ex Græcis, qui κίονα dici collum interpretentur, quoniam columnæ vicem gerat, dū caput fulcit. Sunt qui κίονα gurgulionem, id eſt γαργαρεῶνα ſignare opinentur. Alij partem quæ columella nūcupātur, vel cōmuni loquendi vſu σταφυλὴ, id eſt vua. Dici autem κίονα volunt, [illegible]: id eſt, quia ex imo ad ſummum pertingat ſtomachū. Decollare verbū in Ioannis Baptiſtæ hiſtoria, ſunt qui parum Latinè poſitū rentur: quum tamen Feneſtellę ſententia notione ea cōprobet accipi grammaticus Diomedes, etiam ſi veteribus dictum legas frequentius, Securi cædere. Aliàs Ennio decollare, à collo & humeris deponere eſt. Sicuti Tranquillo ſuccollare, ſubiecto collo tollere onus. Apud Plautū pro decipere inuenias decollare. Sed & Lucillius ait. Quibus fructibus me decollaui. Murenulam colli aurum nūcupat vulgus, Hieronymo tradente, quod ſcilicet metallo in virgulas lenteſcēte, quadam ordinis flexuoſi catena, contexitur, ex piſcis vtique imagine vocabulo conformato. Fucas appellat Columella in facie maculas. Tetanothra, id eſt τετάνωθρα vocāt Gręci medicamina cuti, leuigandæ, ac erugandæ, præſertim in facie. Capitium Hieronymus vulgò dici ait, veſtis partem qua collo inducitur.

Manuum laus præcipua. Scribendi bonum. Dextra cur in fide porrigatur. Tendines, toni, dactyli, idæi unde. Ambidextri, & ambilaeui ratio: gyia, gyalas, cyllos. Pygmæi unde: ancon: maſchala, ſeu ala in arundinibus: carpus, carpæa: Carpia ciuitates. Brachij partes, & vocabula. Manuum, digitorum partes, ac partium nomina. Chirurgia. Oſculandi mos. Spithame, lichas, vlna, thenar, cotyle, condylus, condylion, gronthus, ſcytalides, phalanges. Brachium calefacere. De Martio, & Claudio. Agrorum nomina diuerſa. Xanaon.

Cap. III.

QVis verò eloquentia vel ingenij claritate maieſtatē, quæ ex manibus adeſt homini, dignè valeat exſequi? quàm aptæ hæ? quáque ad omnē motum nullo labore faciles? Mira eſt artiū numeroſitas, quam membri huius adiumento condiſcimus, & exercemus. Taceo hic pingendi, fingendi, ſcalpendi nobile artificium. Quid illa muſicorum cuiúſcunque modi organorū contrectatio ſciētiſsima, & maximè diuina? Quid illa ſuſtructionū ſublimitas, quàm elegās, quàm ſcita? Quid vrbium ſtructura in omnibus, vel præſtātiſsima? Quid multiplex agrorum cultus, quo tot tantiſque ad vitam neceſſarius inſtruimur? Quid illa indumentorū varietas? Quid ornatus excellentia? his penetramus in viſcera terræ, metallorū inde vim longè pretioſam eruentes. Immo verò & rerum natura agitur in planū, ſolo tantū non æquatis montibus. Admittuntur maria, repellūtur, certis quoque limitibus, veluti extra præſcriptum proferre pedem vetantur, obiectis molibus. Penetramus aquarū ima, naturæ ſuppellectilē vndique nobis vēdicātes, totque modis rerum facies mutatur. Camporum dominamur laxitati. Supercilio montium, & verrucas (vt hoc interim verbo vtamur) quantumuis ſenticoſas nobis obnoxias reddimus: beſtias itē omnes, terreſtres, aquaticas, aereas. Quicquid ferè mūdi vaſtitas cōplectitur, manuū ſolertia noſtri fit iuris. Quid illa ſcribēdi maieſtas, quæ tantarū rerū ſcientiam nobis comparat, vetuſtatem propagat, nil ſinit interire, & quod omnia conterit, tempus noſtris cogitur manibus ſuccumbere? quid hoc magnificētius? quid æquè mirandū? id eſſe homini datū, in quod ne mortis quidē auida rapacitas ius vllum habeat? Quid tot, tantarúmque legum contexta volumina, quàm denū ciuilioris vitæ præferunt eminentiā? Quid dictorum conuentorúmque publicis tabulis comprehenſa fides aduerſus ingeniorū prauitatem? Auſim dicere, ſeiunctis manibus, fuiſſe non inermes modo nos futuros, ſed vel brutis infeliciores. Quem enim vſum rationis habeat lumē illud diuinum omni ope deſtitutum? Hinc rectè mihi feciſſe videntur, qui rationis ac ſapientiæ miniſtras eſſe manus pronuntiarunt. Anaxagoras verò ille antiquior, ſicuti ab Ariſtotele traditū ſcimus, & in Moralibus ab Plutarcho repetitum, ideo ſapientiſsimū videri hominē dixit, quia manibus foret inſtructus. Nā vti ego interpretor, quod cęleſte in nobis eſt, debile, mancum, nulli prorſum rei parte hac orbum erat futurum. Harum multiplex emolumentū, vel etiam Græcis explicat prouerbiū, [illegible]. Quid enim nō efficere valeāt manus? Dexteram porrò in fide porrigi, quis vel ex Plinio non nouit? Cuius rei cauſam Varro, Callimachū ſecutus eſſe ait, quòd omnis veterū auctoritas dextræ manus virtute cōſtaret. Proptereà, inquit, maiorum hæc fuit ſalutatio, vt hac potiſſimum ſe corporis parte venerarentur. In Nebulis Ariſtophanes itē ait: [illegible]. At interpres, [illegible]. Videor & ſuper hac re quippiā obſeruaſſe apud Plethonē Rerum Græcarum libro ſecundo. Id ipſum & Perſis ſanctiſsimū fidei pignus cenſeri: auctor Diodorus eſt. Quid? quod inter agendū non vt cæteræ partes loquentem adiuuant, ſed ipſæ quodāmodo loqui videntur: his nimirum, vt Fabius inquit, poſcimus, pollicemur, vocamus, dimittimus, minamur, ſupplicamus, abominamur, timemus, interrogamus, negamus: gaudium, triſtitiā, dubitationē, confeſsionem, pœnitentiā, modū, copiā, tempus oſtendimus. Quin in tāta linguarum diſſonáque varietate, hic cōmunis quidam gentiū cunctarū ſermo planè poteſt videri. Quid verò artifex illa digitorū ſtructura, quónā ingenium admirando nō fatigarit? Neſcias venuſtatis inde maius ſit ſpecimen, an emolumentorū amplitudo clarior. Maximus eſt in numero decor, maximus & in gradibus ac ſerie. Digitorum cōtractio facilis eſt, protēſio non minus ex cōmiſſurū mollitie ac cōcinnitate. Tendines vocant nonnulli, quibus digiti mouentur, haud abſimiles his qui toni ab Hippocrate nominantur: orbiculatæ nāque ſunt, eas ἀπονευρώσεις, id eſt à neruis prodeuntes nuncupant plerique. Quam verò opportuna eſt in apicibus ad apprehendendū globata caro, forinſecus vnguium obuallata firmitate: quorum inibi augumentum inſignitius eſt, Alexādro Aphrodiſeo tradente: quoniam illis inſitū eſt in ſuperna deferri. Ad delicias, quin etiam & faſtum argutiaſque abiit

pars hæc:& qui inſolentius faſtu tumentes quippiã
ſubſeruientibus iniungerent, digitorum crepitu id
ſignificabant, quod monſtrat quandoque Martialis:
& Hieronymus adnotauit non citra ſugillationis fœ
ditatem, aduerſus eum qui digituli crepitu ſilentiũ
imperaret. Digitos etiam quibuſdã eſſe in manibus
ſenos, ſe digitorum mõſtrat appellatio: de quibus itẽ
quæritur Digeſtis de ædilitio edicto, an morboſi
credi debeant. Diodorus Bibliotheces ſexto, dacty-
los putat idæos ob parẽ digitorum numerũ appel-
latos. At Geographus, idæos dactylos in Ida Cretæ
ferrum elaboraſſe ſcribit & ab numero ita nuncupa
tos, quod repetit Euſtathius quoque. Alij etiã aliter.
Manuum porrò emolumentum duplex: alterum eſt
ſenſus alterum verò retentionis. Proinde excogita-
uit optim⁹ maximuſq. rerũ perpenſor Deus molliſ-
ſimã palmam, quo ſenſus fieret ſolertior exactiórq.
Cutis præterea palmæ, vt auctor Auicenna eſt, tem-
peratior cõtigit omni alia cute, excepta tantum ea
quæ in digitorum viſitur extremitatib⁹, præſertimq.
indicis. Galenus primo De conſtitutionibus, manũ
internam eſſe aſtruit temperaturæ ſynceriter me-
diç inter extremitates omnes, hoc eſt inter calidum
& frigidum, humidũ & ſiccum, durum & molle, ve-
luti ea ſit ſenſilium corporum regula & planè ſẽſus
inſtrumentũ homini, animaliũ ſapiẽtiſsimo. Indéq.
pars ea nudata pilis eſt, ne hirſuties tactus præſtan-
tiã oblęderet. Illud verò nec admiratione caret. Vi-
ros vtraq. manu vtentes ſæpenumero eſſe viſos: mu-
lierem verò ambidextrã non effici, auctor grauiſsi-
mus Hippocrates eſt. Retulit & ſeptimo Naturalis
hiſtorię Plinius. Ratio verò eſt ex naturę debilitate:
ſi enim ambabus manibus ob neruorũ robur ac mu-
ſculorũ, quidã viri vtũtur optima ratione, nulla mu-
lier vtetur: ſed ſatis abundéque habeat, ſi vna dextra
vel modicè vtitur. Nõ omittẽdũ quod produnt Grę-
ci interpretes [illegible] dici, quæ ſatua ſunt, id eſt [illegible]
[illegible], id eſt prudẽtia. Chirurgia, quod ſcitu
dignũ eſt, nõ medicinę modo partẽ indicat, ſed & de
artib. itẽ pronũtiatur aliis, vnde eſt pictorũ [illegible]
apud Anaxandridẽ, Athenęo referẽte. Amazo-
nidas quidẽ amburere dextrã ſolitas mãmulam, tra-
dit hiſtoria: vt in proximã manũ plus cõmeans ali-
mẽti valentiã cõciliaret ei, quę etiam per naturã in-
ualida habeatur. Circundextrũ, vt ſic nunc mihi di-
cere permittã, quẽ Gręci amphidexiõ vocant, Aſte-
ropæũ Homerus dixit, manu vtraq. pariter vtentẽ.
Ambilæuum verò Ariſtophanes hominẽ vocat, am-
bifariã læuũ. Ambidextrũ etiã nominat Hipponax.
Eſt eius rei mentio apud Herodotum quoque. Am-
bidextrum fieri hominẽ, illa produnt ratione Phy-
ſici, quòd affatim ſeſe promat in ſiniſtrũ latus cor-
dis calor, & hepatis in dextrũ: ſi porro in ima ſplen
amplius delabatur. Quòd verò ſiniſtra vtatur aliquis
pro dextra, cauſã præbuerint cor item ac hepar, vbi
eorũ viſcerũ affluẽtior ſeſe vis in ſiniſtrũ contulerit,
dextra parte tantummõ deſtituta. Id verò contigere,
vbi in ſiniſtris tã cor quàm hepar ſitum nanciſcatur:
aut in dextra collocatũ quidẽ hepar, obductis pan-
nulis craſsioribus, ne quid virtutis in dextrũ refun-
dat, prępeditur. Poteſt & perpeti conſuetudine ſini-
ſtra effici, vt dextra. Gyis Gręcis dicũtur manus pro
priè, [illegible] id eſt ab excipiẽdi cõmoditate.
Verum & abuſiuè corporis mẽbra reliqua vocantur
gyia: ſũt qui de pedib. dici peculiarib. interpretẽtur
gyia, ἀπὸ τῆς γῆς, id eſt, γῆ, quæ terra eſt. Gyalus verò
eſt quadrangulus lapis, & de cubo pronũtiatur. Gya-
as Macedonib. poculũ eſt. Cyllos ad manũ ita re-
fertur, Hieronymo interprete, ſicuti ad pedẽ χω

A Nã cui manuũ altera demutilata eſt, dicitur [illegible].
Brachiũ oſsibus conſtat duobus. Brachij prominens
ſũmitas dicitur acromia aut humeri caput: itẽ epo-
mis, & acrocolia, apud Iulium Pollucẽ: vbi articulus
obfirmatur, entypoſis, vel humeri acetabulũ, extrin-
ſecus muſculi, intus parolenæ. Sinus ſub ſummo bra-
chio, axillæ, apud Græcos μασχάλαι, vnde ducatur am-
phimaſcalos, quo non ſine manicata intelligi veſtem
volunt, alij verò ſeruilẽ. Erat itẽ heteromaſchalos,
quo vterẽtur operæ. Moris fuit veterib⁹, vt cognata
B cæde polluti, interfectorũ ſummas quaſq. præſeca-
rẽt partes, ac inſutas ſibi circũponẽtes ſub alis ferrẽt
prçcipue, opinati hoc modo interemptorũ vires cõ-
tundi, ne quid in reliquũ poſſent obeſſe: dicebatur
verò hoc μασχαλισμός, vnde apud Apolloniũ, ἐξάργ-
ματα τάμνε θανόντος, de Iaſone & Abſyrto. Porrò vbi oſſa
brachij cõponũtur, ancõ vocatur: quanquã vt obiter
id monſtremus, plura ſignat ancõ. Eſt enim eo no-
mine deteſtata nauigãtib. Nili pars: vnde & per eu-
phemiſmũ quẽdã, dulcis appellitatur cubitus. Eſt &
C in foribus pars, quã prothyrida vocãt. Anconas mõ-
tiũ ſummitates intelligunt apud Sophoclẽ. Erat itẽ
eo vocabulo per obſcurũ Carthaginẽſib. domiciliũ,
in quod cõpingebantur quibus iratior factus eſſet
tyrannus. Dicitur itẽ cubitus pygõ, id eſt πυγὼν vnde
appellari pygmæos, Euſtathio credimus. [illegible] pygusion
certe cubitale intelligimus. Vocatur & pachys, id
eſt πῆχυς, diſcriminatim ab ſuperiore tamen, vt He-
rodoto placuit. Ab aliis in idẽ corriuatur. Aduertẽ-
dũ verò quod de brachiorũ ſinibus eſt dictũ: ab eo-
D rũ ſimilitudine in harũ limib., & pleriſque aliis ge-
niculos cõcauos, maſchalas item à Græcis dicta La-
tinis etiã alas. Quæ vtique caua nunc bina, nunc ſin-
gularia viſũtur, ſemper autẽ interuallata. Brachialia,
ſunt brachiorũ ornamenta, quæ chlidonas itẽ dicũt
Græci. Nam chlidas vocãt delicias & molliciẽ: vnde
eſt Xenophontis illud [illegible]
[illegible]. Et in Parallelis Plutarchus ait, διακεχλιδῶς βαδίζειν:
quod eſt, delicioſè incedere. Sed ad rem. Extrorſus
prominens olecranum vocatur: vnde apud comicos
E [illegible] verbũ. Os minus brachij nos radiũ appel-
lamus, Græci κερκίδα nuncupant, & parapechyon: ma-
ius vero cubitũ dicimus, hoc eſt pechyn, vt docuit
Pollux, vocatur & propechyõ: ſinẽ eius vocãt carpũ,
Plinius verò brachiale, oſsib. compactũ octo. Cui
q uod præiacet, appellant procarpiõ. Manũ mittere
in carpũ medici dicũtur Galeno auctore, vbi arterię
motiones explorant. Quòd ſi eſt, ridicule pro vola
quidã interpretãtur carpũ. In ſanctis literis vbi le-
gitur modo, Labores manuũ tuarũ manducabis: nõ-
F nulli Græci ambiguitate verbi in tẽdiculam illapſi,
καρποὺς interpretati fructus ſunt, non manus. Quũ ta-
men καρποὶ etiam manus dicantur, quod ſcribit Hie-
ronymus. Sunt qui carpos, eſſe cenchramidas ficorũ
opinẽtur propriè, ac oliuarum ſanſas. Pericarpiõ ve-
rò, circumiectum iis humidũ cum ambeunte corio.
καρποῦ δίκη in eos intẽditur, qui fruct. oblæſerint. Me
tacarpiũ verò expãſa eſt ante digitos pars. Encarpos
apud Vitruuiũ inter Ionicę columnę ornamẽta legi
mus. Baſi, inq. ſpirã ſuppoſuerũt pro ſcalceo. Capi-
tulo volutas, vti capillamento cõcriſpatos cincinnos
G propẽdẽtes dextra & ſiniſtra collocauerũt, & cyma-
tiis & encarpis pro crinib. diſpoſitis frõtes ornaue-
rũt. Carpea vero ſaltationis ſpecies Xenophonti
[illegible]. Carpias, inq. Menãder rhetor, ciuitates di-
cebãt in præripiis fluminũ ab Romanis ad Barbaro-
rũ impetũ reprimẽdũ conditas. Menſura ab magno
digito ad minimũ ſpithame nũcupatur. Si pollicem
explices, & indicem, lichas nominatur: mẽſus 15. Ab

olecrano ad extremũ mediũ digitũ quod interualli eſt, cubitum dicas. Si digitos cõtraxeris, ab ancone ad ipſos dimẽſio pychon dicitur. Si ambas manus explices à pectore in lineã rectã, vlna. Manus verò portio interior à magno ad indicẽ digitũ vocatur thenar, à quibuſdã etiã ir. Sunt qui thenaris nomine ſpatiũ ab digitis intelligãt ad carpũ, ab verbo θένω. Apud Pindarũ dicitur ararũ thenar, id eſt latitudo, aut cauitas, qua excipiũtur ſacrificia: etenim manus cõcauũ à multis nuncupatur thenar, ab θένω, vt præmonuimus, aut ab θείνω, quo ſignatur verberum incuſsio. Eſt & in pedib. thenar. Extima verò manus pars opiſthenar. Quã in dextra, inq. Plin. auerſã oſculis appetimus. Catone de prouincia digrediẽte, Plutarch. ſcribit, milites manũ reuerẽter eſſe oſculatos. Quod genus, inq. honoris imperatorib. modo, ijsq; perpaucis id tẽporis cõtribuebatur. Qui adorãt, ait Hieronymus, manũ ſolent deoſculari, & capita ſubmittere: quod ſe Iob beatus clementis, & idolis feciſſe negat. Et Hebræi iuxta linguæ ſuæ proprietatẽ deoſculationem pro veneratione ponũt. Seneca, Hos ego deprehendã alienorũ ſeruorũ oſculãtes manũ. Relatu non indignũ id quoque: Principes Romanos peregrè profecturos, & mox vrbẽ repetentes, ita cõdito more, ſenatores oſculo ſolitos excipere. Propterea in Nerone Tranquillus: Neq; adueniens, neq; proficiſcẽs quẽquã oſculo impartiuit, ac ne reſalutatione quidẽ. Quod ab indice ad minimũ eſt ſpatij, hypothenar. Quod in meditullio eſt, thenaris, hypothenaris, ac pectoris κοιλὸν manus, id eſt cauitas itẽ appellatur. Alij cotylẽ dixere. Digitorũ verò partes hæ: Quod prominet in cõmiſſura, vocatur cõdylus: dicitur & eodẽ vocabulo, percuſſus eò inflictus, & inde verbũ κονδυλίζειν. Sũt qui hoc nomine, pugnũ intelligãt. Hinc eſt illud Plutarchi in Iunioris Catonis vita forma prouerbij enũtiatũ: Erat, inq., ei χεῖρας ὁ ... ἔχων τὸ ... προχειρότερον. Martianus: Cõplicatiſq; in cõdylos digitis vulnerabat. Hinc & digiti plerunq; monocõdyli vocãtur, aut dicondyli. Pollex monocõdylus eſt: at reliqui dicõdyli. Cõdylum inueni, qui & grontiũ interpretẽtur. Eſt cõdyliõ Æginetæ Paulo indicũ conchyliũ. Nã apud eundem, oſtrei genus dici inuenias cõdylon. Cõchylij porrò indici, teſtã onycẽ vocauit idẽ quoque. Pedũ verò digiti omnes monocãpti, id eſt flexus vnius. Qui ſubſũt articuli, ſcytalides nũcupãtur, vel (ſicut Ariſtophanes) phalãges. Inſunt cuique digitorũ tres, pollice ſequeſtrato. Cõdylo interẽptũ ab Hercule in Oenei cõuiuio, puerũ legim. qui manib. aquã infundebat: quẽmq. Archiã Hellanicus nũcupatũ ſcribit: Eunomiũ alij, Architelis filiũ: quo facto, Calydone exceſsit is, cæde quãquã nõ voluntaria. At in ſecundo Phoronidos, Cheriã fuiſſe nomẽ, relatũ ſcio. Therſitẽ quoque cõdylis ab Achille interẽptum, Greci ſcribũt, quoniã Penthesileę ab ſe interfectę oculũ haſta percuſsiſſet. A brachio deniq id vſurpari prouerbiale poteſt, ex diſerto viro Philippo natũ, qui ad dicẽdũ ita ſolebat ſurgere, vt quod primũ verbũ prolaturus eſſet, neſciret. Dicebat tamẽ, Optimè quũ brachium cõcaleſeciſſet, ſe ſolere pugnare. Martiũ Imperatorẽ Romanũ in digitis neruos habuiſſe dicitur, nõ venas: tanta vi, vt nullius manus ad ſcribendũ aut impellẽdũ prẹſtãtior tradatur. Quippe veniẽtia carra ſalutari obnixus repulit: fortiſsimũ quẽq, vno ſic demũ digito afflixit, vt perinde ac clauo ferroq. icti torquerẽtur. Hic eſt qui ferrarij traditur fabri filius: propterea in cõcione, ars mihi obiiciatur ferraria, dũ me ferrũ tractaſſe ſuis ſẽtiãt cladib. exterę gẽtes, quę populũ Romanũ ferratã gẽtẽ putent. Sed & Claudius imperator: nõ is de quo Sueton. ſed alter, ſępe equis & mulis ictu pugni dẽtes excuſsit. Nõ prętereundum quod eſt in veterib. memoriis traditum: Agri certum genus dextratũ

A dici, ſicuti ſiniſtratum quoq.: nã eſt ſubciſiuus ab ſubſecãte linea, vt ſcribit Agen. Vrb. dicitur & citratus, ſicut vltratus: tetragon. itẽ & teſſallatus, cultellatus, normalis, epipedonicus, triumuiralis, ſolitarius, Syllanus, Neconian. podiſmalis, iugarius in quinquagenis iugerib. meridianus, cõmutatus ex beneficio. Xanaon affectionẽ intelligunt muliebrẽ hyeme inertã, quãdo ſummæ digitorum partes ex lanificij labore vix moueri queunt. Et ξανᾶν eo modo laborare eſt. Vnimanum puerum manus vnius dixit Liuius.

B *Pectoris ratio, & vocabula partium. De coſtarum numero. De vberib. & partium nominib. Rhoa, Thorax. De oſſe ſacro, & ſphõdylorum meatu. Itẽ coſtarum vocabula. Quid pleuritis, arthritis, nephritis. Pectus vinciendi mos Terẽtij loco explicatur. Cardia cyamos, chondros, ſpatha platea, copia, orropygium, coccix, ſolen, fiſtula ſacra.* Cap. IV.

PEctus inter lacertos homini cõſtitutum eſt, cęteris verò in crurum priorum meditullio, quibus etiã carinatum ineſt. & volucrib. eo amplius, aquaticis autem vel maxime. At in homine laxitas admiſſa eſt, brachiis nil prorſum interpellãtib. in brutis coarctatio neceſſario eſt inſecuta, inter ambulãdum protẽdẽtib. priora

C crura, propterea nec eodẽ loco illis mãmę: quas noſtri pectoris recipit carnoſa latitudo, quæ cordis foret tegumentum aptius. Coſtas homini octonas natura diſtribuit, reliquis aliquãto plures. Auicẽ. Galenúſq ſeptenis cõponi oſsib. hominis pectus affirmãt. Sed iuguli os coſtis adnumerat Ariſtot. Tenuiores molliorésque coſtas Greci ζῶα vocant. Qua in parte cõſyderãti amplius in hoc opificio rerum naturę maieſtatem ſuccurrit: pectoris hanc laxã cõplanationẽ & vtiq. ſublimẽ,

D oculiſq. occurrẽtiũ expoſitã, mirabilẽ præ ſe ferre cõformationis dignitatẽ. Ariſtot. I. De hiſt. & Galen. in Iſagogico nomine thoracis partẽ intelligunt, quæ collo ad pudenda protenditur, & dicitur alio modo holnos: huius ſuperiorẽ ad iugulos partẽ vocãt Gręci ..., vnde & intima dicunt entoſtathidia. Inferiorẽ vero nominãt ſternõ. Vnde & ſternomantis Sophocles dixit, quę dicatur etiã engaſtrimythos, de qua dictione alibi plura. Sternõ autẽ dici putãt etymologici, ... τὸ ... ὑπὸ ..., quod hic mẽtis inſit firmitas ſolidior,

E quãdo eſt ibi cor, ... ζωτικὸν, id eſt vitalis portio: vnde ſibi vim haurit mẽs. Verũ haud pretercam. parte illa Galeni ſententiã ex ſecundo De morb. interſtitiis: Et thoracis, inq. parietes ab nutricib. plerunq. deprauãtur, dũ ipſos educatione prima nimium arcte extrinſecus vinciũt. Maximè verò, inq. quotidie apud nos fieri hoc intuemur in virginib. nã iis dum ſtudẽt nutrices coxas augere ac latera, vt magnitudine thoracẽ expuerẽt, vitiis quibuſdã totum cõprehẽdunt, ac omnes ſcapularũ partes, & thoracis cohibẽt vehemẽtius, ac cõprimunt.

F Quo fit, vt quum aliquãdo nõ æquè oẽs intẽdãtur, aut pronum in anteriorẽ partẽ reddatur pectus, aut poſteriores partes ad ſpinã quę pertinẽt, gibbę reddantur. Fit illud quoque, vt velut perfractum, ac ad latus adductum hat corſum, ita vt altera quidẽ ſcapularum nõ aucta, ſed parua & cõpreſſa ſatis appareat. Ex iis verò plurib. paulo de medici nobiliſsimi ſentẽtia repetitis Terẽt. in Eunucho lucẽ referri multã, nemo nõ videt.

Haud ſimilis virgo eſt virginũ noſtrarũ, quas matres ſtudẽt.
Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, vt graciles ſient.

G Pectus verò vt plurimum portionem oſsibus conſtipatam, communitãmque accipiunt, vulgus, & Auicennæ interpres caſſum vocant, ab ſpatio (vt opinor) intus vacante, manique. In eo ſingularis item pernoſcitur naturæ prouidentia: quæ non integro oſſe pectus communierit, ne vitio partibus illato, in tõtum craſſaretur mox vis mali. Affuit & laxitatis ratio, vt expanderetur facilius ad commoda membrorum anhelitus, vt ſenſit Auicenna. Pectoris ſummi medianas portiones vocant ſtathenia.

Vbera

Vbera autem maſtos dicunt. Ex quo & ſupercilia terrarum eodem dicuntur nomine. Titthia verò mãmæ ſunt muliebres Quod vberibus ſubeſt, procardion appellatur, in receſſu quodam & cauitate. Id molle eſt ac corpulentum ita dictum, non tam quia præiacet cordi, quàm quod ſit ante ſtomachi os, quod dicitur Gręcis καρδία. Eandem rationem habet hypocardion, & anticardion, quod & ſphage dicitur. Vberum apex papilla vocatur, ſeu thele: de qua ſimilitudine fontiũ tubuli ab Varrone in Re ruſtica, papillę vocãtur: ſicuti ab Caſſiodoro, vbera. Nigricãs circulus papillã ambiẽs vocatur φῶς, ideſt lumẽ. Prima verò lactis ſub eo [illegible] nominatur cyamos, id eſt faba. Quæ lac continet portio, colpos, id eſt ſinus, aut aſcoma. Vbera decoris gratia viris contributa velut neuulos Damaſcenus ſcribit. Poteſt & euaporatio aliqua in iis intelligi: laxa namque inibi caro eſt. Sunt & apum vbera Palladio, quæ imitantur pendentes vuas dicunt alij. Super procardion eſt os pectoris, ſeu chartilago dicta chondrus, vel xyphoides, à ſimilitudine capitis gladij: vt Galenus interpretatur: vocant & malum punicum ex corticis ſimilitudine quadam: prominet ſuper os ſtomachi, propugnaculi vice. Inter coſtas verò, quæ auctiores, dicunt γνησίας id eſt legitimas: at minores vocantur nothæ. Coſtarum quidem oſſa dicuntur ſpathæ, latiora verò platæ, anguſtiora autem copia, id eſt κωπία. Vbi verò deſinunt ſphondyli, ſacrum dicitur os: à lato incipiens in anguſtum deſinens, vbi coccyx eſt, qui & ſphondylion & orthopygium nominatur. Sub coſtis os chete, item ceneon, & zona, quam Romani faſciam. Coſtarum affectio pleuritis, ſicuti articulorum arthritis: & nephrytis rhenum. Ligures heptapleuri nominantur in veterum monumentis, quod ſignificat coſtarum ſeptem. Sphondylorum meatus, qua reſidet medulla, σωλὴν vocantur, id eſt canalis, aut aquę ductus: item σύριγξ ἱερὰ, id eſt ſacra fiſtula.

Ventris partes & vocabula. Cœliacus morbus. De vmbilico, & partium circumiectarum vocabulis. Etron, abdomen, peritonæum, ſyringothoma, echinus, cecryphalus, apocriticus. Strophi dolores. Gangamon grææ. Præſagium ex vmbilici nodis. Cholera quid. Ilia, ceneon, lagon, lapara. Qui ſint verſus Procœlij, ſphecodes, lagari, myuri, acephali, phricocalium.

Cap. V.

A Pectore coſtis venter ſubiacet, non cluſilis ob eã videlicet cauſam, ne aut cibi tumorem, qui per calorem neceſſariò euenit, aut vteros plenos impediat. Imum ventrẽ appellat Hippocrates partem ventris imam, quæ vmbilicum ac pudenda interiacet. Ita vt in hæc tria totum epigaſtrium, id eſt locus ſupra ventrem, diuidatur, in hypocondrion, id eſt ilia, & vmbilicum, & imum ventrem. Superiorem quoque ventrem dici ab eodem obſeruauimus ſedem, quam thorax à pulmone occupatam circunſcribit, & ambeat. Hypocondrion eſſe ſuper vmbilicum, Ariſtoteles ſcribit. κοιλία vocant Græci ventrem, vnde cœliacus, in ventriculi porta morbus eſt, ſub quo indureſcit venter,

A dolórque eius eſt: & μονοκοιλία, ventris vnius: vocant & gaſtera, ex quo & hypogaſtrium dicitur pars ſub vmbilico ad pubem, quam etiam ἦτρον nominant: vnde & etridia fruſta apud Comicos: & abdomen, ac lactes quoque, vt Probus. Etron item geniculum in ferula, vel vmbilicum dicunt, vel enterionem. Etrion etiam hepar vocatur: vnde eſt ἦτριον ἧπαρ. Abdominis poſtremum aqualiculus. Abdomen porrò ab parte exteriore cutem habet euidentem, introrſum membranæ includitur leui, peritonæum dicũt
B quidam ex Græcis, mendoſa in Celſi codicibus dictione. Meminit poſt alios ſexto Therapeutices Galenus: qui & [illegible] partem nuncupari ſyringotoma ſcribit, id eſt συριγγότομα, in gaſtroraphiæ pragmatia: quam ventris intelligi conſutionem voluit, vbi ſit is vulnere diductus aliquo. Sciendum verò ab Grecorum doctiſſimis proditum, In bobus ventrem dici propriè echinum, etiam ſi de ceruo item pronuntiari animaduerti. Cęterùm & triplicem haberi ventrem, tradunt: quorum primus, qui & ſu-
C premus, dicatur cecryphalus, quia cibum occulit: ſequens, echinus eſt, διὰ τὸ ἐχινῶδες εἶναι τὴν τραχύτητα, vel ob aſperitatem: tertium appellant apocriticum. Alij in animalibus, quæ κερασφόρα vocant, ventrem ſtatuunt primum enyſtrum, id eſt ἔνυστρον: ſecundum verò echinum: tertium autem cecryphalum. Relatu verò nõ indignum: Strophos dici à Græcis dolores, quibus circa vmbilicum infeſtamur. Sunt autem hi, morbi alicuius perpetuò, velut aſſeclæ, ac prorſus ſymptomata. Quod ſub ventre eſt, ſtachys item appellatur,
D id eſt ſpica. Medij ventris concauum, vmbilicus dicitur, & meſomphalion. Ambiens verò locus, gangamon: quia ſit ibi neruorum complexio, ſagenæ modo, quam etiam gangamon nuncupant. Mediana verò vmbilici, acromphalia; ſicuti deſuper, epomphalion, Circumiecta vmbilico cutis, vocatur γραῖα, id eſt anus, quoniam corrugata, ſenectutis indicium eſt. Vmbilicus verò ad hoc naturæ prouidentia factus videtur, vt per eum fœtus dum eſt in vtero nutriatur, quod Ariſtoteles ſcribit libro De hiſtoriis
E nono, & ſecundo De animalium generatione. Dignum verò ſcitu eſt, quod primo Introductorij Albumaſar ſibi prodendum putauit, Numerum ſuſcipiendorum deinceps liberorum ab puerpera, peritas obſtetrices facilè concipere ex nodis ſpatiiſque vmbilici eius, qui natus ſit infans, quot nanque nodos obſeruarint, totidem deinceps parituram pronuntiant. Ilia imo ventre poſita ſunt, inter coxas & pubem, vt inquit Celſus. Gręci, ab inanitate vocant ceneona, & quòd flaccida ſint, etiam lagona, vt ſcri-
F bit Athenæus. Ilia certè dicta ex tenuitatis ratione, imbecillitatíſve, quando inanis eſt pars ea. Lagonem vulgus pullatum barbarè galonem vocat, ſicut laparam Homerus. Cholera, id eſt χολέρα, inquit Medicinę tertio Paulus AEgineta, immodica eſt ventris perturbatio, quum deiectione, tum vomitu, ex ciborũ perpeti cruditate, ob ingurgitationis nimietatem, aut humorum redundantem prauitatem. Choleram pro bile accipi audias paſſim, & ita ſcribit Lampridius, cui tamen colaphum incutiunt no-
G ſtri. Verum & Hieronymus ad Furiam, Amariſſimam choleram tuæ ſenſere fauces. Quin Matheſeos ſecundo Firmicus, Quicũque, inquit, in geniturę horoſcopo arietem habuerit, ad ignem cholericáque naturam declinabit. Sed & ab eodem leo ſignũ traditur cholericum. Morbi duplex agnoſcitur genus, nã Hippocrati eſt quæ ſicca nũcupetur cholera, quæ rationibus quidem comparibus obueniat, verum

citra vomitum & alui deiectionem. Cholericam verò cauſationem pluribus exequitur Celſus: ſed & in Iſagoge, non præteriit Galenus. Illud verò impenſius obſeruandum, metaphora honeſtiſſima in Homeri carminibus, cœliacas dici affectiones duas, ſiue [illegible] expreſſius enuntiandum eſt: altera, magnitudine fit & abundantia, indéque procœlion nucupatur pathos, ab animalibus quæ protuberanti ſunt ventre: altera ex defectu, id eſt eclipſi, cooritur: proinde ſphecodes appellatur, vel ſphecoides, tralatione ab veſpis producta. Dicitur & lagaros, ab inanitate, quam in lagone monſtrauimus: cuius exemplum extat Iliados ſexto,

[illegible]

Quoniam pes quartus iambice trichronus eſt, qui tetrachronus eſſe debuerat per ſpondeum vel dactylum, heroici metri lege. At procœlij exemplum eſt,

[illegible]

Quippe tertius pes tetraſyllabus eſt, ac proinde tumet tanquam venter, ac metricam requirit ſyſtolem. Porrò ſunt & verſus, qui vocantur acephali, vt qui à breui ducant initia. Nam myuri in poſtremis peccant ſubſultantque: in medio delinquit lagarus procœliusve. Quod vitioſè cludant, dici videntur myuri: nam [illegible], claudere eſt. Obiter illud adiecero: fuiſſe item dialogos nomine Acephalos, ab philoſopho Æſchine concinnatos. Frigus circa ventrem aſſiduum, phricocœlium vocant ideſt [illegible].

Pubes, epiſium, ephebæum, hebe, phallouitroboli, acylos, orrhon, taurus, pipinna, lipodermi: peos, ac pœos. Item penis: eius vocabula plura. Faſcinum cur. Pudendorum Liberi patris cultus. Taurus, & dactylos. Congylia. Capros, caprea. De nanis. Nonos quid: & vepene. Onos, onobelus, monobeles. Tentum quid.

Cap. VI.

VBi verò inhorreſcunt pili, pubes dicitur, hebe à Græcis atque epiſium hoc eſt [illegible]: nam ephebæum, medicorum tantum eſt. Hebe tamen plura in Græcorum doctrina ſignare animaduertitur: quippe pilorum in pudendis ſuccretio prima eo cenſetur vocabulo: ſed & in quo id prouenit, locus ac tempus quoque ſic nuncupatur. Prominens autem pudendum, penis, vel coles, vt Celſus: nam & Græcè, [illegible]: à quibuſdam etiam, muto. Summa pars vocatur corone, ab Græcis: & quinto Therapeutices, à Galeno balanus: à nobis etiam glans, per ſimilitudinem. Tegumen balani, præputium: à quo, dempto & præſecto Iudæi, apellæ dicti. Et vitium, phymoſis: vbi glans nudari nequit, & infra cutis incidenda præcipitur vſque ad frenum: de qua re mox item paulo. Eius foramen, vrethra nuncupatur. Eſt quidem acylos, ſeu aculos Homero, glans iligna: verum & pro pudendo poſitum inuenias, ea forſan ratione, quam de balano protulimus. Apud Strabonem libro decimoſexto, ex Artemidoro, aliquot apud Arabas & Æthiopas recenſentur populi [illegible], id eſt mutilati glandes. Sunt & in iis vocabula plura, ſed alibi latius. Honor quidem in iis præfandus erat, quando apud caſtas aures vix vlla eorum mentio fieri honeſtè poteſt: ac in prætextata ſæpe incidendum verba eſt, nuptáque. tamen quia ordo ipſe rerum, & naturæ contemplatio ſeſe nobis ingerebat, tam commentanda nobis ſunt viſa, quàm neceſſaria creduntur ſuggerendæ proli, intra hominis ætatem alioqui defecturæ. Nec tamen hæc ipſa

A dexteris ſine prouidentia: quippe formas harum partium tales, neceſſariò ad officium propoſitum eſſe debere, quales iam ſunt, obſcurum non eſt. Augetur hoc etiam vnum membrum, & minuitur ſine vlla morbi mutatione. Quorum alterum vtile ad coitum, alterum etiam ad cæteros corporis vſus commodum eſt: nam ſi ſemper ſimili modo ſe haberet, impedimento foret non paruo. quod in priapiſmo dilucet amplius: id enim eſt colis accidens, ſicut gonorrhœa, inſtrumento-

B rum ſeminis affectio eſt. Dicitur enim ſic ſeminis aſſidua excretio, cole haudquaquam extenſo. Priapiſmus verò, quum coles & longitudine & latitudine totus augetur, nullo ſtimulante ad libidinem aut deſiderio aut acquiſito calore. Conſtat porrò eiuſmodi partibus, vt eorum quæ diximus, vtrumque poſſit euenire, partim ſiquidem neruum habet, partim chartilaginem: itaque & contrahi poteſt, & extendi, atque etiam flatus capax eſt. Verumtamen vbi hac in re neruum dicimus, non eiuſmodi intelli-

C gi debet neruus, qui ſic dicatur propriè, quales ex cerebro & dorſi profluunt medulla: quum quia nerui illi non adeò inſigni cauitate ſunt, quàm membro huic neceſſarium eſt, tum etiam quia nimium habent ſenſus: nam quum extumeſceret pars ea, non contingeret citra præſignem dolorem. Neque item cuiuſmodi in colligationibus, quoniam duricies nimia officeret, neque in muſculis, ob molliciem & ſoliditatem. Quæ ſi quis dignè perpendat, miretur neceſſe eſt, ſingularem opificis ſapientiam. Etiam ſi

D Paternianos Icio hæreticos, ab Paterno quodam nuncupatos tradidiſſe, inferiores corporis partes ab Antitheo conformatas compactáſque. Quòd ſi venas, arterias, neruos ad eam corriuatos partem ad diſquiſitionem amplius reuocaris, longè magis auctor fiet mirus. Arterias certè in cole ac lingua maiores exiſtere, quàm in cæteris membris, docuit medicus nobilis Galenus in libello qui eſt De motibus liquidis. Proinde Auicenna quoque particulam hanc componi ex membris venoſis prodidit.

E Porrò adnotarunt periti rerum, tres eſſe in cole meatus: vrinæ: ac ſpermatis, qui duplex dicitur: item meatum, quo profluit humiditas quædam ſemine tenuior, aut in meditullio ſeminis, & aquoſi ſudoris, Alberto auctore. Hæc verò tunc prorumpit, vbi laſciuius puellam attrectarimus. Cęterum hoſce meatus facile viſum effugere contendunt. Immoque in diſſectionibus, quas vocant anatomas, non deprehendi. Ex quibus omnibus id colligi denique poteſt, partem hanc venis, arteriis, meatibus ex toto

F factam cauitatibus peruiam: vt ſequax loci natura faciliorem ſe erectioni præberet: quæ citiſſima eſt, ſpiritu, vento, vapore inanitatibus oppletis. Hæc enim eſt naturæ intentio prior in membri huius conſtitutione, ſicuti Auerrois quoque teſtatur. Sequens verò, vt ſit meatus, quo ſuperfluitas egeratur aquoſa, id eſt potus effluant retrimenta. Sed & illud dignum omnino relatu eſt: Excogitaſſe naturam, vt coles detumeſcens reſiliret in ventrem, ne prorſum frigore debilitaretur. Quo argumento, ri-

G goribus nimiis pereuntes genitalia, tum veſtibus, tum manibus confouere deprehunduntur: in ea nanque parte primus fit ſenſus frigoris mortificantis, vt verbo medicis vtar pertrito. Pudenda in maribus etiam, vt eſt ab Hieronymo adnotatum, [illegible] Græci vocant, Latini verò naturam. Phallouitrobolos in imperatorum geſtis rebus legiſſe me, ſum memor, eos intelligunt vitreos priapos. Strutheum item

item ab paſſeris ſalacitate, dici virile membrum, A ſcribit Pompeius Feſtus. Nam eſt item ſtruthion, potorium vas. Sunt qui membrum hoc item faſcinum appellent: vt in carmine obſcœno & apud Horatium.

Minúſve languet faſcinum.

Vbi Porphyrio, faſcinum pro virili parte poſuit: quoniam faſcinandis rebus hæc membri deformitas apponi ſolet. Sed aduertant quæſo eruditi, an verior ex hiſtoria elici ratio poſſit. Lectum ſiquidem B apud Varronem eſt, in Italiæ compitis Liberi patris ſacra ſolita celebrari tanta turpitudinis licentia, vt in eius honorem virilia colerentur pudenda, palam exultante nequitia. Nam Liberi membrum per dies feſtos magna celebritate ploſtellis per agros prius, mox & in Vrbem vectabatur. Lauinij integer menſis Libero dicabatur. Quibus diebus vnuſquiſque ſpurciſſimis abutebatur verbis, donec per forum id tranſueheretur membrum. Cui inſpectantibus omnibus, matrem familias honeſtiſſimam, co- C ronam neceſſe erat imponere. Sic Deus is propitiabatur ad ſeminum euentus, ſic ab agris faſcinatio auerruncabatur. Vnde opinor, turpi membro impoſitum nomen, ab eo quod præſtabat. Appellabatur & verpa: vt apud Catullum.

Nihilo minore verpa Farti eſtis.

Nam verpos dicunt Iudæos, ex illo Satyrico,

Quæſitum ad fontem ſolos dedure Verpos.

Sunt qui eodem nomine infamem intelligant digitum. Martialis de mentula:

D Incipit in medios meiere verpa pedes.

Quum verò genitalia mutilare ab Adriano vetarentur Iudæi, velut pro laribus & focis in bellum exarſerunt. Dicitur & capros. Capreæ verò ſunt in natura cameli, prominentes carnes. Orrhon & taurum, vt ſcribit Ammonius, eam vocant portionem, quæ teſticulos interiacet: quam in auibus orropygium vocant, non orthopygion, vt imperitiores: vnde orthodiam, pro formidine interpretantur, quoniam in timore bruta eam obtegant partem, inſer- E ta cruribus cauda. Hinc [illegible] melanurum vocant. Dicitur id item perinæon & tramis, deſinitque in ſedem quam dactylion dicunt. Quanquam Hippocrati ſunt dactylij, quibus in medendi ratione vtimur, paſtilli, orbiculive: nam globos puſillos, Galeno interprete, ac pilulas ſeu catapotia conglyiorum appellatione intellexit idem: quod à noſtris ſcient.r eſt obſeruatum. Peos apud Ariſtophanem verectum indicat: quòd ſi per [illegible] ſcribantur verbum id, id eſt [illegible] tunc ſignatur triticum: hinc F [illegible], eſt ſpecilegium facere. Sunt qui [illegible] ſcribant, quo nomine annum quoque intelligunt. Ab tauro apud Tragicos formatur [illegible] ataurotos Pro virgine, quaſi ſine tauro. Tauros pro pincernis accipiebant Epheſij. Theophraſtus putat nanos dici, quibus virile membrum ſit prægrande. Nanum inuenio apud Lycophronem dici Vlyſſem: ſed Nonon pronontiant Tyrrheni, vocabulo erronem ſignificante, id eſt [illegible]. Scribunt alij, Vlyſſem vel prius ſoliturn dici Nanum. In tractatu hoc obſer- G uanda item Lampridio prodita in Commodo Cæſare: Habuit, inquit, in deliciis homines nominibus verendorum vtriuſque ſexus appellatos, quos libentius ſuis oculis applicabat. Habuit & hominem cuius prominebat penis vltra modum animalium, quem onon appellabat, id eſt aſinum, ſibi chariſſimum, quem & ditauit, & ſacerdotio Herculis ruſtici præpoſuit. Hinc etiam onobelos dici coniectant;

A ſunt autem hi, qui viriliores videntur, vt in Heliogabalo ſentit Lampridius, velut aſini telum præferentes. Obſeruatum apud Græcos eſt, præputia ſcitè admodum epagogia nuncupari, opinor, quia vti fuerit collibitum, inducantur, retróque agantur. Sunt tamen qui monobeles dici mutoniatos malint. Dignum relatu illud quoque, tentum pro virili poſitum membro apud Catullum:

Grandia te medij tenta vorare viri.

Item Horatium:

B Tentáque rumpit.

Meminit & libro primo Diomedes. Vepenem apud Martialem accipimus pro parua mentula:

Drauci nata ſui vocat vepenem,

Collatus cui gallus eſt priapus.

Quanquam interpres pipinnam legit, notione eadem, quia pipare ſit minorum pullorum: vnde & pipillare apud Catullum de paſſere:

Ad ſolam dominam vſque pipillabat.

C [illegible], Græci intelligunt, quos Latinis apellas dicere moris eſt receptiſſimi.

Teſtium ratio præſtantiſſima. Membra dominantia quæ ſint. Didymus panniculus. Muliebrium pudendorum partes, ac vocabula. Sacandrus, lanuuini, clitorini. Peſſus, & peſſulus. Porta, & hoſtium, pro genitali. Dupondius. Locus ex proœmio Digeſtorum reſtituitur. Item Propertius explicatur. Cremaſteres. Lyta qui dicantur, & prolyta. Dipondium. Chlunem D *entomiam quid vocent Græci. Mony ſues qui: item mellina, vidulus, vidularia, meſoſcelos, apocepi, cochone, deteſtatio, cremor, cremium, ſuperamenta, crimnon. Crimnodes vrina. Monolia. Heliogabali hiſtoria. Phimoſis, periphimoſis. Lumbi, & vmbilici, pro genitalibus.*

CAP. VII.

SVbſunt porrò genitali membro teſtes de quibus ſententiam Ariſtotelis alibi hiſce commentatiú- E culis fortè inſeremus. Interim medicorum veſtigia inſecuti flores modo rerum inde præcerpemus. Inter illorum verò placita eſt, quantum ex Auicenna & illius conſequimur interprete, non ſolum in iis eſſe generationis adiumentum, ſed principatum ac neceſſitatem ſummam: adnumerant ſiquidem membris principalibus ſublimibuſque ac dominantibus & in corpus totum influentibus. Ea verò eſſe quatuor omnino, deprehenſum ab ſcienticiſſimis eſt, cerebrum, cor, hepar, teſticulos. Hiſce verò tantum F dignitatis attribuit Galenus, vt conſeruatione ſpecici dixerit eſſe nobiliores membris omnibus ad id ipſum deſtinatis, quum quia caliditatem ac robur ſuggerunt animalibus, tum quoniam prolem ſufficiunt. Conſpicua eſt, inquit primo De ſpermate, commutatio, quam ſubtractis teſtibus contingere animali deprehendimus. Id enim reddi frigidius, certum eſt: Flacceſcit quoque robur, non ſecus ac feneſcentibus: venæ contractantur, ſanguinis flos hebeſcit, minuuntur & arteriæ, pulſus relangueſcit. Ad G hæc glabreta corpore ſunt toto, Venereorum reſtinguitur appetentia. Quanquam exectum ſacerdotem etiam coiſſe, ſcribit Albertus, ac genitalem profudiſſe vrinam, ſicut taurum Ariſtoteles. Et Varro: Admirandum (inquit) accepi, exemptis teſticulis, ſi ſtatim vaccas admiſeris, concipere. Confirmat Columella, ratione non omiſſa: necnon Palladius, ſed ſanguinis fluore vitulum interire opinatur, etiam ſi generet certiſſimè. Inde colligit idem auctor Galle-

nus,eſſe teſtes benè viuendi principium:cor autem, viuendi ſolum. Benè viuere autem præſtantius longè eſt quàm viuere ſolum : id verò teſtibus præſtatur : ergo & pars ea cenſeri præſtantior debet, quam optimus maximus Deus produxit, vt poſſet concipi ſemen virtute corpulentiæ teſtium : ſicuti item Auicenna. Id enim ad cuſtodiam generis neceſſarium,dant quippe ſpermati formam,qua ipſum eſt id quod eſt,per quam meretur vt ſit vehiculum virtutum , immutantis & informantis, deciſarum à toto corpore. Eſt præterea,vti attigimus iam,principatus eorum in redundantia virilis cuiuſdam vigoris,qui ab illis in membra corriuatur. Hæc verò teſticulorum neceſſitas in iis tantum quæ perfecta ſunt,abſoluta intelligitur:neque enim omnibus adiuncti animalibus ſunt. Sed quo amplius excellentiuſque in ſe rationale animal,cuius cauſa hæc nimis diu fortaſſe muſſitamus , mox in publicam abitura materiam,diuinæ bonitatis exuberantiam recognoſcat:attendant,quæſo,harum obſeruationum ſtudioſi,quid auctor non incelebris Auenzoar , quem ſequi quandoque pigitum non eſt,quum pleraque indidem opera minimè inani liceat expiſcari,prodendum ſuper re iſta cenſuerit. Teſtes ambo, inquit, inter præcipua recenſendi membra ſunt,magna eorum virtus,nec occulta:etenim prętenuem in eunucho vocem audimus,malos agnoſcimus mores: ſunt porrò imberbes,rationis item peſſimæ,nec ferè inuentus eſt exſectus aliquis bonę legis aut intellectus non diminuti. Sed cur nam ea portione reſecta hebetatur calor,an quia ſeminata ſuperfluitas retinetur ? an quia non fit tanta ſpirituum generatio , vt prius , deficiente iam fine , ob quem generabantur congregabanturquè ad teſticulos? An etiam abſentia genitalis ſpiritus , effectu ad generationem concurrentis? verùm recaleſcunt item membra obteſtes quodam caloris repercuſſu : argumento id eſſe aiunt , animalia non exſecta pluribus moueri motibus:motus autem calorem excitat,& auget , quem hebeſcere cogat quies. Inuenio apud auctores, eſſe panniculum quendam qui dicatur didymus, quique duplici contineat teſticulos ſinu,& mutuos eorum contactus diſpeſcat: idque maxima naturæ ſolertia, ne ſi(vt aſſolet)oblędatur vnus , in alterum quoque tranſeat vitium. Quidam ſeminaria vaſa eo nomine intelligere maluerunt. Galenus in libello Iſagogico, didymos teſtes vocat , vnde illud eſt in Græcis relatum monumentis , Didymos tibicen in adulterio deprehenſus ἐν τῷ διδύμους κρεμασθῆναι, ex nomine ſuſpenſus eſt:quod ſignat, ἐκ τῶν διδύμων , id eſt , ex teſtibus. Alachis verò Longobardus aduerſus regem ſuum Cunipertum bello conflato,iurauit,Si poſtridie victoriam adnuiſſet Deus,puteum vnum ſe clericorum teſticulis oppleturum. Cæterùm voto fruſtratus impietati ſatisfecit. Hos Auicenna ſimilitudine quadam etiam oua nuncupare ſolet. Dicuntur & colei ab eruditis,atque item Ianuuini & cliternini : vt eſt in Ciceronis epiſtola ad Pætum. Apud quem tamen arriſerit magis, ſi clitorinos legas,potius quàm cliterninos:dictione ab Gręcis producta, apud quos clitorium eſt muliebre pudendum, quod & ſacandrus dicitur : vnde & κλειτοριάζειν , turpiter membrum id attrectare ſignificat. Pollux per • ſcribere mauult , vbi ait libro ſecundo Onomaſtici, Totũ in virginali,ſiue interfœmineo vocatur κτείς,id eſt pecten,aut epiſion. Rima verò dicitur ſchiſma, quod arctum illatenus quandoque eſt, vt mulier fieri nequeat:ſicuti commeminit Vlpianus. Quæ inter-

A iacet ſubſultans caruncula,nympha nuncupatur , aut myrton,ſiue epideris.aut κλειτορίς, id eſt,cletoris. Eſt & κλειτόριον,hoc eſt cletorium , apud illos:ſed id verbum quandoque menſam indicat regiam,quandoque etiam gloriam. Iam opinor reſtitutus eſt candori ſuo M.Tullius : apud quem cuiuſmodi interpretamenta hactenus ſint excogitata , neminem arbitror paulò humaniorem, & à Muſis freto non ita magno diſiunctum latere. De Ianuuis autem,ſeu Ianuinis , arbitror Propertium intellexiſſe quadam

B vltimi libri Elegia,his verſiculis:

Cantabant ſurdo,nudabant pectora cæco,
Lanuuij ad portas,hei mihi,ſolus eram.

Significat poetà ſe inter ſubblandientes meretriculas iacuiſſe ita,vt Veneria obire nuſquam eualuerit, quamuis ſcortilla cantillarent , quamuis ad prolectandam concubitus appetentiam , & libidinis pruritum papillas retegerent , quamuis & ipſe inſcenderet , ac iam mutonem & colleos genitalibus admoueret , quæ poeta feſtiuè portas dixit: nihilomi-

C nus potuiſſe nihil,& iacuiſſe perinde ac ſolum. Nam muliebria naturalia nunc portam,nunc hoſtium dici,indicant pleraque,quando veteribus traditum ſapientibus eſt,Portam ingredi nefas,qua exieris. Et Terentianus ille adoleſcens, peſſulum hoſtio obdidit,non fores occludens , ſed quod acutè ſolertioribus excogitatum eſt , genitalibus immiſſum mutonem præmonſtrans,quoniam ſunt medicis peſſi,auctore Celſo,qui fœminarum naturalibus ſubiiciuntur,ſiue lana,ſiue aliud quiduis teres ſit , digiti for-

D ma,quo medicamenta(vt Paulus inquit)contineantur. Alluſum autem puto ad Gręcum verbum πεσσός, quod miſceri ſignat, ideſt coire , etiam apud Paulum Æginetam libro primo. Vnde Virgilius,Mixta Deo mulier. Id & apud Homerum vel frequentiſſimum. Hoc quia non viderunt interpretes , imagine quadam oculorum per interualla media paulo productiora caligantium,cenſuerunt eam elegiam precedenti adnectendam , in qua de Ianuuio fit mentio, contra fidem veterum codicum: in quibus,quod nec

E inficiantur interpretes , diſparantur , ſeiunctimque leguntur. Sed hæc quidem dictaueram adoleſcens, nunc forſan aliud ſequar. Sicut fuit quando apud Senecam Diuiſionum ſexto,dupondios dici teſticulos, ſim opinatus, veluti bilibres , propter illud Satyrici poetæ,

Ergo expectatos,& iuſſos creſcere primum
Teſticulos,poſtquàm cœperunt eſſe bilibres,
Tonſoris damno tantum rapit Heliodorus.

F Nunc animaduerto , dupondios ibi capturam & quęſticulum diobolarium meretricum ſignificare. Dupondius,inquit Priſcianus,à duobus ponderibus: quod vnum pondus,aſſipondium dicebatur,quod as erat libræ pondus. Verba Senecæ ſunt ex Controuerſia de lenone , qui decem iuuenibus denuntiarat,vt in lupanar accederent , & foueam igne repletam terra ſuperiecta obruit , in qua adoleſcentibus conſumptis,accuſatur reipublicæ læſæ. Itàne peribunt , inquit , decem iuuenes propter dupondios

G tuos? Omnino dupondius minutum quid nobis indicat. Seneca ad Lucilium: Tunc,mihi crede, Lucilli exultabis,dupõdio ſatur,& intelliges,ad ſaturitatem nõ opus eſſe fortuna. Hieronymus quoque eleganter: Quis te,inquit,dupondio ſupputabat? Et Cicero pro Quintio : Si dupondius tuus ageretur Sex. Neui , ſi in parvula re captionis aliquid vererere, non ſtatim ad Aquilium , aut ad eorum aliquem qui conſuluntur,concurriſſes? Etiam ſi ſunt,qui iſta non viden-

videntes, de prædiis tuis legere malint. Hinc arbitror factum, vt olim ſtudioſi ſcientiæ Iuris, primo anno dicerentur dupondij, friuolo ac ridiculo cognomine: ſicuti quarto anno dicebantur lytæ, quinto autem prolytæ: quod emenſi iam ſcientiæ anfractus, tantum non ex difficultatibus ſe abſoluiſſent, exſinuaſſentque. Hanc verò ſcripturam præter Politiani ſententiam ex priore noſtra æditione mutuatus quidam, vti alia innumera, in ſuos regeſſit libellos, auctore diſſimulato quod plagiarium eſt. Dipondium apud Columellam duorum pedum eſt menſura, etiamſi alicubi dupondium item legimus. Sed redeo, vnde in hęc diuerti. Relatu dignum eſt, quod Arrianus Iureconſultus ſcribit Digeſtis de re militari: Syllam & Cottam vno tantum fuiſſe teſticulo inſignes: auctor item Vlpianus eſt Digeſtis de ædilitio edicto: Sanum videri, qui vnum teſticulum habeat, quoniam poſſit generare. Teſticuli ſimile quiddam medullis habent, nam ſanguinem non emittunt, & omni ſenſu carent. Dolent autem, inquit Celſus, in ictibus & inflammationibus tunicæ, quibus hi continentur. Dependent verò ab inguinibus per ſingulos neruos, qui cremaſteres dicuntur Græco verbo: at cremor Latinum eſt, Græcè nanque crim non dici videtur etiam ſi qui tradant, haud aſſeueratè comprobent. Vtique Galeno interprete, Crimnodeas nuncupauit vrinas Hippocrates craſſamento denſiores quando accipitur pro ſucco crimnon, cremórve. Sunt qui eo nomine hoc intelligant ex grano expreſſum, vbi amplius aqua immaduerit. Apud Iureconſultos Digeſtorum trigeſimoſecundo, aduertimus ligni appellatione cremia contineri, & ſuperamenta materiarum. Etiam ſi legitur gremia quoque. Cremia, inquit Columella, vocant ruſtici tenuia ligna. Deteſtationem, nouator opifexque verborum Apuleius vocat teſtium abſciſſionem. Sciendum verò in hoc genus pragmatia, chlunem dici ab Græcis [illegible], id eſt exſectum, eunuchúmque aprum. Id quod Aeſchyli doctrina comprobat, atque item Æliani in libro De prouidentia. Sed meminit Ariſtoteles quoque. Fiunt verò eunuchi attritis arbori, aut ſaxo teſticulis, infeſtante vſque ad affectionem pruritu. Sunt qui chlunem dici ſuem putent libere in agris paſcentem, velut [illegible], id eſt in herbis fœnóve dormientem. Alij magnitudine viſenda chlunem accipiunt. Ariſtophanes grammaticus in libro De ætatum nomenclatura: Sunt ex ſuibus, inquit, qui dicuntur monij, quibus ſimilis forſan fuerit, quem vocant chlunem, ſæuitia, & viribus. Sunt ex eruditis, qui illud ex Truculento Plauti, Cluinum pecus, hinc putent chlunium legi oportere. Monium ſunt, qui monolycon interpretentur. Alij ſuem ferum, qui cum aliis minimè aggregetur. Cyrillus in Oſeam prophetam, aſinum eo nomine intelligit. Thomas Magiſter in Atticis elegantiis, chlunem ac monion & chauliodonta eſſe putat poeticas voces. Alexandrum Macedona Demoſthenes monolychon appellabat, vti ſcribit Plutarchus: lupum modo interpres reddidit. Monolia ſcriptoribus haud ita veteribus, ac perinde non Latinis admodum, pro monilibus videntur accipi. Sed hæc Græci monia item vocant. Cynomorion appellarunt orobanchen herbam, de canini genitalis imagine. Apocopi, ab Iulio Materno vocantur exſecti. Cochone dicitur pars infra pudenda, quæ coxis interiacet. Vtuntur municipes mei in coitus ſignificatione verbo eiuſmodi. Græcorum communi lingua vocatur [illegible], quia ſit inter crura medius locus, quæ vocant [illegible]. Obiter verò & tanquam ſuperpondium adiiciatur illud: Operimentum pudendorum dici quandoque mellinam, quandóque verò etiam vidulum: vnde & vetus Plauti fabula Vidulariæ titulo circumlata olim eſt: ſed & nummariam thecam ſignat vidulus. Verum ab hoc genus prætexata pragmatia reſiliendum protinus, ne in nobile argumentum obrepſiſſe Mileſia credi poſſint. Niſi quod illa præteriſſe nequeo: Principem Heliogabalum, ingenij hominem portentoſiſſimi, medicos ingenti allectaſſe pretio, vti in muliebrem ipſum naturam conformarent, ſectione pudendo ſexus illius expreſſo. Phimoſin, id eſt [illegible] Græci vocant, vbi præputio ſic obtegitur glans, vt renudari non queat. Quòd ſi deducatur præputium, ita vt reduci denuo minime poſſit, periphimoſin dicunt. Eſt verò Græcis phimos priuatim peræ, aut ſacculi obligatio, quum funiculo nectitur os. Lumbos, & vmbilicum accipit Hieronymus pro viri mulieriſque genitalibus: vbi de diabolo ſic pronuntiat Iob, Virtus eius in lumbis, & poteſtas eius in vmbilico. In Ezechiele item legimus de Hieruſalem: Non eſt præciſus vmbilicus tuus. Babylonem Aſſyriámque reliquam tributi nomine Perſarum regibus exſectos pueros, id eſt [illegible], numero quingentos perſoluiſſe, prodit Herodotus.

Nates, apogluti, glutos, ephedrana, pyga. Hypoliſpa quid: item liſpa, liſpi. Cur Athenienſes Depyges. Theſei petra. Virgilij locus. Cur cadantur nates potiſſimum. Callipygos, catapygon, pygoſtolus, anorrhopygia, vrrhopygium. Syracuſanarum puellarum hiſtoria. Venus callipigos cur. Pygargi notiones aliquot. Melampygus, leucopygus.

Cap. VIII.

IN poſtrema thoracis parte retrorſum nates ſunt, à quibus nec abeſt admiratio, quando non ſine prouidentia homini tantum ſunt hę, & quidem conglobatæ decentiſſimè, ac ſedendi muniis peraccommodæ, ſolidiore tamen quam in cæteris membris carne, ne premente corporis mole, oſſibus cederet. Quadrupedes ſtare diu infatigatis viribus poſſunt, quoniam quaſi iacere videntur, quum quaternis innitantur fulturis: at homines non facilè ſurrecto corpore ſtantes perſeuerant, ſed requiem ſubinde requirunt. Porrò quia caruit rationale animal cauda: quæ partem eam, qua reddi ciborum onera ſaluberrimum eſt obtegat obducátque: ideo artifex creatoris ſapientia carnoſas etiam eſſe voluit nates, vt extumeſcentes idem implerent munus. Quibuſdam tamen tum natura tum laboris genere attenuantur adeo partes hæ, vt inde apud Græcos cognomina inuenerint: nam [illegible] dicuntur, quia glutos ſignet iſchion, id eſt coxarum vertebram apud Homerum Iliados quinto. Sed & prominentia in iiſdem locis eodem cenſentur nomine, quæ & ephedrana dicantur ab ſedendi vſu. Sunt qui ſic ſtatuant, iſchia dici, quæ vtraque ex parte ilibus ſubiacent oſſa, quibus incumbat quod ſacrum vocatur. Iſchiis porrò ineſſe cauitates, quibus coxarum inſinuentur capita, nuncupari autem caua id genus gluta, & cotylas. Scribit Euſtathius gluton ſignare ſphæroma cotiles in coxa. Pygas & gluton pro eodem a quibuſdam accipi, prodidit Rufus, inde ab mollicie impoſitum nomen, hoc eſt ab [illegible]. Vocantur & hypoliſpę, quia eo nomine dicta

ſunt attrita & vſu depolita deminutaque. Vnde liſpa etiam lingua:& aſtragali in medio pertuſi, liſpi. Athenienſes precipuè comicis ſalibus ex hoc aſperguntur, quòd nautici magna pars quum eſſent, ob ſedendi aſſiduitatem depyges reddebantur. Additur & fabella: Theſeum cum Perithoo inferos petēte, in petra quadam Proſerpinæ imperio coactum ſedere: à qua quum ab Hercule auelleretur, affixas petræ natium partes reliquiſſe: quamobrem honoris eius ergò, cæteris item Athenienſibus hæſiſſe cognomentum. Ad eam verò petram alluſiſſe credi Virgilius poteſt: vbi Æneidos ſexto ait:

Sedet, æternúmque ſedebit
Infelix Theſeus.

Cædi pueros parte hac, ideo receptum aiunt, quod ſint nates ſenſus obtuſi ob cutis craſſitudinem, cui inſit calloſum quiddam, & ſolidius duriuſque, quàm reliquo corpore, præſertim ſuperno. Tradunt peritiſſimi artis medicæ, tantam eſſe natibus cum toto aſſinitatem, vt in illis ſcarificatio facta dicatur phlebotomiæ vicaria. Nates quidem Græci pygæ vocabulo ſignificant vt dictum eſt, magno errore grammatici cuiuſdam, ſcrotum, ſiue (vt ipſe ait) byrſam teſticulorum eo nomine accipientis. Probant id voces inde productæ: nam & callipygos ab natium vocatur pulchritudine, & catapygon ſcortillum ſignat, ſicut & pygoſtolus, & Athenienſes digitum in manibus medium catapygona dicunt. Anorrhopygia vocant, quæ inter volandum nullo reguntur caudæ gubernaculo. Vrrhopygium, ſeu orrhopygium, inquit in libro. De communi animalium greſſu Ariſtoteles, perinde volucribus ad dirigendos volatus affigitur, vt nauigiis gubernacula. Hinc apud Syracuſanos, puellas quaſdam ex partis eius inſigni ſpecie callipigos nuncupatas, ſcribit etiam Cercidas iambicus poeta,

ἦν καλλιπύγων ζεῦγος ἐν συρακούσαις

Fuere autem ſorores duæ in agris educatæ pulchritudinis viſendæ. Illas ſæpius inter ſe diſceptantes de natium præſtantia, demum iudicio adoleſcentis vrbani rem permiſiſſe, tenet fama: qui vtraque inſpecta grandiori natu calculum adiecit, moxque candē ſibi vxorem allegit, fratre etiamnum alteram gratè excipiente, quo ex facto Veneri templum ſubſtructum, quam dixere Callipygon. Pygargum eſſe aquilæ ſpeciem, ſciunt omnes: inde Græcis rapacem quoque indicat vox ea. Sed & in Venerea procliuior ſic item dicitur, veluti cui minimè ſic pyga otioſa: nam ἀργὸν vocant Græci ceſſantem. Quin & timidum rectè pygargum dixeris, quod albicans ei ſit pyga: cui diuerſum eſt prouerbium, Melanpygo nec dum occurriſti. Hic enim vti Hercules, robore intelligitur inſignis: proinde leucopygi imbellia infames cōcipi ferè valent. Melampygus lapis in Thermopylarum monte legitur apud Herodotum hiſtoria ſeptima, vbi deſinit Anopæa via, qua graſſantes Perſæ pylas occuparunt, Epialte duce.

Ani ratio & vocabula Sphincter, phicteris, ſtephanus, dactylos, archus, archolyparos, aniſchia, liſpi, hedra, ſedes, coryphe, chiliarchus, archontes, cimeliarchus, cimelia, arceuthus. Anarchias annus. Sedis procidentia. Exomphali. Hedrica vitia. Peritonæum. Polemarchus.

Cap. IX.

Porus verò excrementis adductus, quem Latini tum prodicem tum anum vocare conſueuerunt,

A ab Arabibus phicteris nominatur, fortè quia Græci σφιγκτῆρα nuncupant, ab arcendo, conſtringendóque vt docuit Galenus. Id verò Græcum indicat vrbū, σφίγγειν. Appellant item Stephanum & dactylion, id eſt annulum, atque item hedram: vnde & Plinius, ſedem. In eam decumbens os, vocatur coryphe, id eſt apex. Porus hic cutis ratione frigidus eſt ac ſiccus, quo nomine illi maximè infeſtum frigus eſt, ſicuti etiam pudendis & veſicæ ac vuluæ, vt auctor Hippocrates eſt: ſiquidem neruoſus plurimum eſt, & ideo

B reſiſtere obnitique minus poteſt. In imo poſitus eſt ingenioſè, quoniā nutu ſuo excremētitia, grauis que materia illuc feratur. Proinde Auicenna finit, eſſe anum ſemitam quandam & callem feculentiæ craſſioris, & humorum malorum, qui illam conſectantur. Inuenio etiam archum dici, vnde lepidus prorepſit iocus in quendam, qui appellabatur chiliarchos: nam & princeps nominatur archus, ex quo archoliparos, qui conſequendæ dignitatis cauſa prehenſat omnes. Nam archontes ſummi erant, vt in-

C quit Pollio Treuellius, Athenienſium magiſtratus, dici Latinè principes valent. Sed & pro magiſtratu ſimpliciter interpretatur Priſcianus. Archonta fuiſſe Athenis Adrianum, ſcribit Spartianus: & Galienū Pollio. Cimeliarchū verò Iuſtiniani principis peculiare verbum eſt, eo ſignari animaduertitur rerū pretioſarum auguſtius conditorium: quando κειμήλια Græcis theſauri ſunt, & repoſitæ opes. Sunt qui cimeliarcham interpretentur ſacrorum vaſorum, quę diuino deſtinantur cultui, cuſtodem. Cimilia eccle-

D ſiarum nominantur Paulo Diacono libro vltimo. Arceuthus autem cedri fructus eſt verum & arbor ipſa ſic dicitur quandoque. Sunt qui eo nomine plātam accipiunt ſpinoſam, cuius odorem auerſentur reptilia omnia. Anarchiam legimus in Græca hiſtoria dici annum Athenis: quo impoſiti ſunt tyranni triginta. Nā etiam ſi tūc princeps foret Pythodorus: quia tamen oligarchiæ tempeſtate fuerat electus, nominare non ſuſtinent. Polemarchi, inquit Poly-

E bius, claudendarum portarū vrbis curam habebant, ac noctu claues ſeruabant, interdiu ad portarum cuſtodiā commorabātur. Sed ad inſtitutū. Porrò procidentanus, ſicut & vulua, ſedis procidentiā dicimus, vel ſedem conuerſam, quam ſtypticis repercutere officinæ ſolēt. Aniſchia, ſiue liſpa, vt ſignificauimus, dici inuenio, quę clunium tumore vacant, cuiuſmodi aues ſunt. Meatus porro hic quibuſdam coaluit beſtiis, quas Græci ἀτρήτους vocant. Nam & vaccam fuiſſe Perinthi accepimus, cui cibi excremēta exte-

F nuatū per veſicā trānſmittebatur, diſſectuſque anus denuo coaleſcebat propere, nec reſecando euinci potuit vitium. Puerū eiuſmodi natū in patria mea Ioanni Lodouico Stellæ vidimus, qui diſſecta parte obducta, etiamnum ſuperſtes eſt. Illud nec omiſerim parte iſta, in Galeni obſeruatum libris, piſcatori cuidam inter piſcandum vſu veniſſe, vt ſedi ac veſicæ incumbentia tanto corriperentur frigore, vt eo quamuis obnitente, ſimul alui, ſimul veſicæ effluerent retrimentitiæ ſordes: ſed mox

G calidis remediis maturè muſculis refotis, qui fuerant oblæſi, in integrum eſt reſtitutus. Sunt qui monumentis prodant, ab excellenti excretionis niſu, præcurrente inſigni dolore, lapides calloſos, à quibuſdam deiectos, iis qui in veſica ſuccreſcunt, haud ita ab ſimiles. Id ego, inquit Galenus, nec vidi, nec alium qui viderit, audire contigit. Poſtremò ἑδρικὰ πάθη dicuntur Æginetæ Paulo, quæ

quæ ſedi adnaſcuntur : [illegible], quæ pudendis. Sedis procidentiam, de qua dictum eſt, in Plinij Medicina legimus quandoque, ſicuti & locorum muliebrium procidentia dicitur quoque, quum ad naturalia & eorum hoſtium delapſa vexant mirifice. Apud Græcos, [illegible] dicunt : legimus & exomphalos vocari procidentes vmbilicos. Quod pluribus de cauſis malum obtingit, vna eſt, vbi membrana perrumpitur interior, quæ interaneis obtenta peritonæum appellatur.

Teſticuli muliebres quam habeant rationem. An conferat mulier ſemen ad generationem. Semen quid. De menſtruis. Cor fœmina minor viro.

Cap. X.

CÆterum prius quàm abeamus longius, & crurum ingrediamur explicationem, id minimè diſſimulandum, Galeni medicorum principis poſt Hippocratem, celeberrimam eſſe ſententiam, Ineſſe mulieri quoque teſticulos, ſed internos, vnde nobilis exorta ambiguitas inter medicos ac philoſophos. An ex muliere ſecernatur ſemen generationi congruens, nam eſſe teſticulos generandi cauſa, conſentaneum eſt. Verumtamen Auerrois ſecundo Colliget, capite De iuuamentis teſticulorum, hos dicit nullum in generationis ratione effectum habere. Placetque item pleriſque; non aliam eſſe teſtium in fœmina rationem, quàm vberum in viro. Quoniam argumentis peruincatur, fœminam ſemen ad generandum non excernere, Siquidem ſemen ſit ſuperfluitas digeſta, craſſior, viſcoſior, tenáxque, & albicans, ac calida. Mulierem verò eſſe frigidam, & proinde digeſtionis non bonæ, vnde & redundantiis ſcateat aquoſis, Inconcoctiſque propterea colligit Auerrois, ſemen muliebre eſſe excrementum aquoſum, indigeſtum, ex quo membra progigni ſit omnino impoſſibile. Additur etiam, pleraſque concepiſſe abſque vlla ſeminis ſecretione. Porro vuluam ita naturaliter affici, vt ſuum euomat ſemen, attrahat autem quod virile eſt. Addit Auerrois, nouiſſe fœminam in vicinia cohabitantem, probis moribus & fidei integræ, quæ iureiurando confirmaret, concepiſſe infantem ſemine ex balneo attracto, quod profudiſſet laſciuiens maſturbator. Infert Ariſtoteles, Menſtrua eſſe in fœminis, quod ſit in maribus genitura: nec fieri poſſe, vt duæ ſimul ſecretiones ſeminales agantur. Ideo ſemen à fœmina non conferri ad generationem: nam ſi ſemen eſſet, menſtrua non eſſent. Sunt verò hæc planè excrementa ſicuti ſemen. Nam eſt ſemen excrementum concoctum alimenti ſanguinei, quod vltimum in membra digeritur, & propterea ab ſanguine fit diuerſum. Proinde incoctum, aut per vim emiſſum, quum quis præter modum in Veneria fertur præceps, cruentum iam aliquibus prodiit. Sed quum infirmioris plus excrementi; minúſque concoctum fieri; idque copiam cruenti humoris eſſe, neceſſe ſit: infirmius autem ſecundum naturam ſit, quod minus caloris adipiſcitur, taliſque fœminina ſit, hinc ſecretionem illam ſanguineam fœminæ excrementum eſſe, neceſſe eſt. Talis autem eſt eorum eiectio, quæ menſtrua vocantur. Argumento eſt, ætate eadem maribus genituram fieri, & erumpere fœminis menſtrua, vocem item mutari, intumeſcere mammas, necnon deficiente ætate, aboleri maribus gignendi facultatem, fœminis profluuia men-

A ſtruorum. Ad hæc indicium illa faciunt, eſſe excrementum huiuſmodi ſecretionem fœminarum, quod non mariſcæ, non confluuium è naribus ſanguinis, non varices, non eiuſmodi alia fœminis ferè obueniunt, quandiu profluunt menſtrua, & ſi quid tale accidit, deteriores fiunt purgationes, tanquam materia menſtruorum in ea abierit. Minus etiam venoſæ ſunt mulieres, quàm mares, lautiores porrò, læuioréſque: corporibus item minores, pallidæ quoque, ac venis obſcurioribus. B AEgyptiæ gentis ſanctio fuit, ſolum patrem cenſeri generis auctorem, nam matrem nutrimentum modo, & locum infanti, velut ſubſtratum exhibere. Galenus verò ſecundo de ſpermate libro, & decimoquarto De vtilitate particularum, ſecerni à muliere ſemen ad generandi rationem, nititur probare. Idem ſentit Auicenna doctrina quinta fen primæ primi. Quo in loco eiuſdem interpres multa ad refellendum profert Auerroem. Qui noſſe concupierit, locum habet quem e- C notauimus.

Crurum ratio. Item vocabula plurima ad imum vſque. Plixis, plix, pligmata, acetabula, cotyla, cotyledon, iſchion, bubon. Lycophronis taxatio. Coxendix, calimerus, patella, coxa, mola, ſphyros, rhabi, vari, varica. Tarſus ciuitas cur dicatur. Cotyla item chimetla. Martellion, ganglion, ſarapus, chœrapus, cumarides, aſcera, artaria, periſphyria. Pes magnus. Pedem poſuiſſe. Podia, pediculus petiolus. Tenax quid. Periſcelides quæ ſint. De Pittaco. D

CAP. XI.

CRura ſequebantur quæ cum femoribus & ſuris vt edocuit Ariſtoteles, homini carnulenta ſunt, quum animantes cæteræ non viuiparæ modo verum quæcunque cruribus conſtant vacua carne hæc habeant: neruoſa enim ſunt, oſſulenta, ſpinoſa, rigida. Cauſa verò omnium propè vna eſt, quòd homo ſolus animalium erectus eſt: ob ídque, vt facile E ſuſtinere ſuperiora poſſet, natura parti ſuperiori corpulentiam dempſit, inferiori addidit. Ob id item cauda caret, nam alimentum, quod caudam adit, in hæc ipſa abſumitur. Os in meditullio coxarum vocant plixin, ſed & vocabulo eodem interuallum intelligunt inter pollicem ac indicem. At Dorici plicas, id eſt [illegible], cuius vocabuli rectus eſt plix, vocant gradus. Sed & proculcationes ſtrigmata nũcupant. Circa ilia ſinuoſa oſſa vocantur acetabula quæ coxarum capiti accommodantur, cotylas Græ- F ci vocant. Caput autem coxæ dicitur cotyledon. Vbi fit commiſſura hæc, plectrum coxæ vocatur. Neruus, quo eiuſmodi colligatio fit, nuncupatur iſchion, nomine eodem quo & vertebra, Adnotatu digna parte hac, quæ ab Lycophronis produntur interprete: nam vbi bubonis tormas nuncupat poeta, ipſe peripherias exponit: & addit, bubon eſt [illegible], id eſt vertebræ locus. Quid autem ſapientiſſimus Lycophron, inquit, bubona intelligat, non percipio, vel quia barbarè multa profert, ac nugatur, G vel quia ipſe inſcitia laborat: nam hic quidem Angæi bubonem percuſſum ſcribit, mox autem paulo adnectit, [illegible]: ego ſphyrum ſcio aſtragalo circumiectas partes, at bubonoſphyron non noui. Cæterum in hiſtoria mentiri plura, inſitum illi eſt. Nec ab aliis ſolum diuerſa tradere, ſed & pugnantia loqui. Coxendices interpretantur aliqui, quæ Galeno ſunt iſchia. Quo nomine oſſa duo is intelligit in poſteriore hominis

parte oſſi ſacro, in anteriore mutuo [illegible], id eſt per conſertionem cohærentia. Carnes ab iſchio ad inferiora defluæ, hypoglutides: quaſi ſub gluto, ideſt vertebra. Coxa tota ad genu pertendit, à Græcis dicta merus, vnde ex coxarum pulchritudine callimerus: & lacænæ phænomerides nuncupatæ, quod inceſſu partem hanc retegerent. Intra coxas femora ſunt, parameria dicta: nam quod coxas interiacet, meſomerium eſt. A pectinis oſſe femina oriuntur, Inferiora coxarum capita media ſinuantur, quo facilius excipi à cruribus poſſint. Quæ commiſſura oſſe paruo, molli, chartilaginoſo tegitur, patellam vocant. Suffragines ſinus curuaturarum dicuntur. Vbi crus coxarum committitur extremitati, dicitur cruris caput. Ibi eſt genu, cuius oſſa Pauſanias vocat molas. Poſterior incuruatio, poples: vnde & vigeſimooctauo Plinius, Poplites (inquit) alternis genibus imponi. Apud Herodotum eleganter dici obſeruauimus, [illegible], ideſt in genu deiecit, pro eo quod eſt preſligauit, depreſſit. Ipſum autem crus oſſibus conſtat duobus: alterum ab exteriore parte ſupra poſitum eſt, & vocatur paracnemium, paraſtata verò in iumentis, Vegetio tradente. Ab priore alterum, cui tibię nomen eſt, Græcè autem [illegible] dicitur. Sub crure pars vocatur [illegible], vnde nomen calcaribus lingua videtur dediſſe vernacula, encentridas nuncupant Græci, ſicut meminit Pherecrates, & auctor eſt Iulius Pollux. Vtrinque prominent aſtragali, quanquam non ſunt in homine tali, in quos peronæ deſinunt. Sunt verò oſſicula, quæ item paracercides nuncupantur, quia propè eſt cercis, ideſt radius. Sic enim item dicitur os maius, quod totum fert crus. Peronas etiam ſteringas appellant nonnulli: hinc datum peronibus nomen. Nerui lati à poplite orſi, ac in calcem producti vocantur tenontes. Sphyron alio vocabulo pezam dicunt, vnde Argyropeza Thetis apud Homerum, veluti argento ſimiles habens pedes. Quibus introrſum obtorta ſunt crura, auctore Polluce, nuncupantur rhæbi: varos dicunt quandoque Latini: Ouidius tamen Metamorphoſeos nono:

> Tenuique à pectore varas
> In ſtatione manus.

Apud quem varica item legitur fœmina in Amoribus:

> Ambulat, ingentes varica fertque gradus.

Quibus verò extrorſum, blæſſi. Cruris vniuerſi pars anterior anticnemion, poſterior gaſtrocnemion, ideſt cruris venter, hos ſuram nominamus. Totum verò ex coxa conſurgens, & crure, ſphyro, pede, ſcelos nuncupatur. Coxa cum crure tantùm, dicitur colon & colyma. Calcaneum autem ſcelis, & pterna, quaſi petera, quoniam [illegible], ideſt proculcat terram, vt probat Euſtathius, vnde & pterna ciuitatis apud Lycophronem pro baſi. Obiter notandum, hinc periſcelidas dici, quæ vulgo gremialia vel trauerſias dictitant: nam & Menander puellas geſtare periſcelidas ſcribit. Quod propter illud Horatij ex Epiſtolis inſertum volumus,

> Nota refert meretricis acumina, ſæpe catellam,
> Sæpe periſcelidem raptam ſibi flentis.

Hieronymus in epiſtola ad Fabiolam, Quæ Græci, inquit, [illegible] vocant noſtri feminalia dicunt, vel bracas vſque ad genua pertingentes. Sunt & codices in quibus periſcelidas, ſcriptum comperias. Periſphyria in Herodoti libro quarto, fimbrias intelligit Valla. Pes autem, totum id vocatur quod aſtragalis ſubeſt. Talum in homine agnoſcit in Epiſtolis Seneca, quin & Herodotus libro tertio, negat cum Ariſtotele Plinius. Eſt autem eo nomine rectum in articulo pedis os, ventre eminens concauo, in vertebra ligatum. Eius intima vocant Græci cola, quod Venerem interpretantur: extima, dicunt iſchia, hoc eſt canem: ita verò ceræas, Theodorus antemnas quoque. Mons pedis ante digitos oſſibus conſtat & neruis. Montis anterior pars ab digitis, tarſus dicitur etiam apud Homerum. Vnde & ciuitatem Tarſum dici, opinatur Dionyſius Thrax in iis, quæ de Rhodo ſcribit, ab Bellerophontis caſu, & claudicatione. Aut quia inibi plantam fregerit Pegaſus, & errarit Bellerophon. Quod in Periegeſi probabile ſit Dionyſio Aphro. Sunt qui ab diluuio ea primum loca exaruiſſe prodant, vnde ab [illegible] nuncupari, quæ & Terſos ſit dicta, vt Stephanus, hinc apud Lucanum poſſe legi augurantur, Terſeaque Tarſos. Inferna pedis portio vniuerſim quidem tyloma: quod digitis prominet, pedis pectus, vel proſthetis dicitur: mox eſt concauum pedis. Pelmata Rhazes interpretatur dorſa pedum, alij plantam. Cauitates autem corylas vocant nonnulli. Sub digitis quæ fit ſculura, chimetlon nominatur, quo vocabulo etiam locum ipſum putant aliqui intelligendum. Chimetla, ideſt [illegible], inquit Medicinę tertio Paulus [illegible], id eſt vlceroſę affectiones in manuum digitis ac pedum, hyemali tempore. Marcellion medicamen ad hoc genus celebre Græcis eſt. Contingit malum in pleriſque partium corporis, ſed in iis quæ motui ſubſeruiunt præcipue. Neruorum reuolutionem ex percuſſu vel labore, ganglion vocant, id eſt [illegible]. Pes verò etiam baſis vocatur. Scribunt Græci, Pittacum ab Alcæo appellatum ſaropada, quod latos pedes traheret: necnon chœrapoda, quod vlcera in pedibus ſentiret, quæ vocant chœradas. Hanc quoque partem vnguendi linere, luxuria Athenis excogitauit. Addamus & ſuperpondij aliquid. Eumaridas calciamenta vocant ab inducendi facilitate. Aſceras verò propriè pilia in pedibus, ideſt velut pileolos, quæ & artaria dicunt: quæ verò ſtandi fundamentum pes eſt, dicitur in ædificiis area pes magnus, & qui negotium inſtituit, pedem poſuiſſe. At Columella libro vltimo: Vuis proculcatis, muſtum quod defluxerit, antequam prelo pes eximatur, ſatis de lacu in vaſa de frutaria deferamus: id eſſe videtur pes, quantum ſemel prelo ſubiicitur: vnde vinaceorum pes circumciſus legitur. Pedem à pedo dici, ideſt ſolo, putat Ariſtoteles in libro De communi animalium greſſu. Podia, Græci vocant pedum inuolucra. ſcribit Athenæus ex bulbis lanigeris podia intexi, & indumenta alia. Sed & craticiis podiis granaria diſtingui debere, lectum alicubi eſt. Dicitur & podium ſuggeſtus lapideus per totum apiarium extenſus, apium alueària ſuſtinens. Sunt & ſua incalcatoriis podia. Pedicinus menſuræ nomen Catoni. Silicem, inquit, longum pedicinis duobus, craſſum pede vno ſtatuito. Petiolus pomorum, velut paruus pes: tenax etiam dictus Palladio.

Inferiorum proportio cum ſuperioribus. Quoſdam pedibus mira efficere. Pedum ratio. Cur inferna mulierum craſſiora. Apodes, cypſeli, trogletes. Elephantos genua non flectere. Adoleſcens ſine humeris ex India Romam miſſus. Colon. Iphiclus vnde: item Colias Venus. Scarthmus. Chira quid, & Chiropodes. Chirodota

Cap. XII.

CÆterum ſingulari dignus admiratione tanti operis artifex infinitus, qui vt ſuperna mundi minoris

noris affabre, at ſumma compegit perfectione, ita ne in imo quidem eius deſiderari eſt paſſus quippiam. nam hæc vtique ad progreſſionis motum cõtributa potiſſimum agnoſcimus: ſed tamen ita, vt cũ ſuperioribus pleraque magnam habere cognationem intelligantur. Quippe manui cum pedibus inſignis proportio ineſt, quanquam adſunt pedibus digiti ad figendum fortius, manui verò ab apprehendendum: tanta prominet tamen ſimilitudinis vis, vt quoſdam natura manibus mutilos pleraque pedibus exſequi, quæ manibus ſolent alij, maxima omnium qui inſpectarent admiratione, viſos à ſe, ſint qui prodant. Etenim pedibus ſcripſiſſe, ligna conſcidiſſe, atque etiam neſſe, ac id genus impleſſe multa. Cuius rei ita demum ſolida continget admiratio, ſi fuerimus exactius contemplati, crura, brachia, manus, pedes, membra eſſe laxarum compagum, muſculis ſuffulta ad motus tres, atrectionis, contractionis, circunductionis. Non eſt ab Dione prætermiſſum inter munera Augusto miſſa ab Indis, fuiſſe tigres Romę tunc viſas primò: & adoleſcentulum ſine humeris, qui tamen pedibus manuum functionem obiret: nanque arcum intendebat. ſagittas etiam excutiens. Quin & tubas, inquit inflabat, [illegible]. Hominis verò pes ſingularem præfert naturæ in eo quoque prouidentiam: nam hic corporis reliqui ratione analoga videtur amplius excreuiſſe, ſed id, vt poſſent duo incumbenti oneri ſufficere, proinde longiores aliquanto cæteris, latioreſque facti. Inter polypoda nullum eſt, quod vicenum excedat numerum. Vno tantum pede nullum itęm moueri continuè poteſt, vnde Monoſcelorum hiſtoria conuincitur vana, ſicut & Sciopodum: qui ſe comperirentur, inutili prorſum onere præpedirentur, quum robur in pedibus requiratur, & leuitas. Digitorum quoque ratio ſeruata eſt ſumma: nam nec oblongi æquè ſunt ac in manibus, quarum in eo præcipuum munus, vt apprehendant. Sed breues non tam ad ſpeciem, quàm ad vſum aliquem, vt niſu concitatos in curſum iuuarent: etenim preſſis in humum digitis, mirum eſt, quanto tutius totum propellatur corpus. Adde, quod pedis in partes non diſſecti portione affecta, totus conſentiret: id quod minus modo fieri poteſt. breuitas etiam adminiculo eſt non paruo, vt oblædi poſſint minus. Sciendum & illud quod antea quoque attigimus, Inferna mulierum magna parte craſſiora eſſe, in viris autem ſuperna. Ratio verò in frigiditate eſt & calore: nam frigidiore muliebri natura, alimenti vnde augeſcit corpus, portio minima ſurrigitur, quod efficere calor poteſt. Reſidens verò in imo, id corpulentius efficit & & auctius. In maribus autem contrarium euenit: ſiquidem caloris copia delata ſurſum nutrimenti pars magna, ibi effectum oſtendit ampliorem. Biſulcum Græci nunc [illegible] vocant, nunc [illegible]. Quæ vſu pedum carent, apodum vocabulo ſignificantur, & inde auiculis inditum nomen, quas alij cypſelos vocans, hirundinum ſpecie, Pſellus in libro De victus ratione trogletas nuncupat, quia in foraminibus & cauis ferè latirent. Genua elephanti non flectunt, vti Ambroſius prodit: quia rigidiore crurum vſu opus fuit, quo velut columnis tanta poſſet membrorum moles fulciri. Calcaneum modo leuiter inflectunt, rigent cętera pedum à ſummo ad imum. Pedem Græci [illegible] vocari à quieſcendi ratione, [illegible]: vel ab [illegible], quod meatum ſignat, eliſa, litera ρ, & contractione duplicis vocalis in ο, qui mos Gręcis frequens. Ariſtotelis opinio-

A nem recenſuimus. Vocatur & pars ea [illegible] proprie: vnde etiam Iphiclus dicitur, quaſi iphicolus, ex pedum celeritate. Sed & Colias Venus non aliunde corriuatur, cui templum & cognomentum conſtituit adoleſcens Atticus puellæ Tyrrhenæ beneficio compedibus exſolutus, quibus tenebatur captiuus. Pes item dicitur quandoque [illegible], vt inquit Euſtathius quanquam vox ea & curſum ſignat, ac baſin. Eſt ab parte hac prouerbium elegans, ab citharœdo vſurpatum Stratonico. Minnaco ſiquidem ſu- B per muſica cum eo ſertare ingreſſo: Non intendo, inquit, quoniam [illegible], id eſt ſupra talum dicis. Denique in pedibus quæ fiunt rupturæ, vocantur chiræ, vnde ita affecti chiropodes nuncupati, velut rhagopodes. Chirida verò manicam Græci vocant: quo verbo vtitur Galenus quoque, vnde chiridota indumenta dicuntur manicata.

Hypoglottides, antiade, pariſthmia. Mῆλα, id eſt mala. C *Columella. Staphyle, id eſt vua. Carotica pharmaca, vel anodyna: item trigona. Nocar. Larynx, pharynx, laryngus, aſpharagus, ſpharaga; corruda, epiglottis. Toni nerui. Stomachici qui ſint. Aſa ſtomachi quid; Carota nerui. Carotica, & ſphragitides. Celſi locus reſtituitur. Sphragitides, ymphæ. Hyoides os ſiue paraſtates. Fiſtula colli duplex. Stomachi ratio. Cardia; cardiogmos. Plados ſtomachi. Stomachi præcordia.*

Cap. XIIII.

D CAEterum opinor, diu iam multúmque in extimis humani corporis elaborauimus, proinde per accommodum videtur eiuſdem intyma, qua poterimus breuitate, recenſere: vt quum ſubiecta oculis omnia fuerint, agnoſcamus denique quæ ſit diuinæ maieſtatis ratio in ſtruenda qualibet particula. igitur ſumma repetentes, ab collo ordiemur, quoniam de capite ſatis multa compegimus. Sub lingua ergo ſunt, quæ vocantur hypoglottides, quibus cohæret. Ab iis à lateribus, quæ prominent carnes, antiades E nuncupantur, & pariſtmia. Subiacent rubedine quidem conſimiles, verum auctiores orbiculatioreſque, quæ dicuntur [illegible], id eſt mala. In oris parte intima, inquit Ariſtoteles, portio viſitur ſtaphylophoros nuncupata, id eſt vuigera, Columellam dicunt. Hæc humoris vbertate ſi contumuerit, ſtaphyle vocatur, id eſt vua. Apud Celſum Cornelium vuam appellari & locum & vitium obſeruauimus. Traditum ab Alexandro eſt in Quæſtionum natura, Columellam, id eſt cionida dici ex figura, vbi hu- F moris affluxu productior euaſerit: quod ſi in orbem globetur, ſtaphylen. Sunt & in collo nerui vtrinque valentes, ſine quibus ſuſtinere caput non poſſent ceruicis vertebrę, tenontes vocantur ab rigore. Celſus libro octauo, cerotas nũcupat. Qua in parte Hermolaus Barbarus, vir ſingularis ingenij, & doctrinæ multifariæ deluxatam, ſubditiciamque dictionem arbitratus, ea expuncta ſubſtituit ipſe tenontas pro cerotis. Ego & ſi primæ notæ viris ſemper aſſurgo, publico tamen bonarum literarum emolumento, non G tenontas ſufficiendum puto, ſed carotas, aut caroticos: & id magnis fultus auctoribus. Siquidem in libro De iuuamento anhelitus, auctor Galenus eſt, Caroticas appellari venas quæ in collo ſunt, quas ſi quis comprimat, corruat homo dormienti aſſimilis, ſequatúrque corporis totius immobilitas, vnde & inditum nomen, nam [illegible] Græcè ſoporem ſignat, ac ebrietatem. Sed & apud Apolloniũ in Argonauticis

vertiginem, vt alibi probabimus. Chalcidius in Platonis Timæum, inde dici caroticas opinatur, quod vulnere impacto mortem afferunt ſoporiferam, perque eas ſpiritum ad caput ferri, vnde ſint ſentiendi initia. Caroticas item venas non ignorauit tertio De animalium hiſtoriis Ariſtoteles, & qua ſcinduntur primum, ſphragitidas appellari ſcribit, ideſt iugulares, vt Theodorus vertit. Adde, quod libro quarto idem Celſus ita ſcribit: In dextra ſiniſtráque circa guttur venæ grandes, quæ ſphragitides nominantur: itémque arteriæ, quas parotidas vocant, ſurſum procedentes vltra aures feruntur. Vt quis interpretari poſſit, corruere hominem non tam venarum compreſſione, quàm etiam neruorum iſtorum oblæſione, quando eadem habentur parte ac ſitu. Aut ſi non ab affectu, ab conuicinia factam ſciat nomenclaturam. Erat & in Cithæronis vertice vno Sphragitidum nympharum antrum cum oraculo. Spiritu afflabantur diuino incolarum multi, quos nympholeptos vocabant. Carotica pharmaca legimus item, quæ anodyna vocant, & ſenſibus ſtuporem iniiciunt, cuiuſmodi eſſe Philonis dicitur, & quę trigona nuncupantur, ideſt [illegible]. Nicandri interpres nocar, inquit, ideſt [illegible], eſt caros, ſiue ſopor, quaſi [illegible]. Sed redeo vnde ſum digreſſus. Antiadibus ſubeſt os, quod [illegible] vocant, ab literæ imagine. Herophilus, quia aſſiſtat antiadibus paraſtatem nominauit. Eodem nomine teſticulos dici probat Athenæus. Sunt porrò itinera duo, alterum aſperam vocant arteriam, alterum ſtomachum, vt putat Celſus. Alteria exterior ad pulmonem pertinet, ſtomachus interior ad ventriculum, qui dicitur [illegible]. illa ſpiritum, hic cibum recipit. Lactantius ſpiritalem, & cibalem vocat fiſtulam, ſed gurgulionem etiam canaliculam alij, qua commeat ſpiritus. Quem Celſus vocat ſtomachum, alij gulam, ſicut arteriam guttur. Hæc corpore conſtat chartilaginoſo: neque enim ſpirandi tantum cauſa eſt, ſed etiam vocis. Quod autem ſonet, leue ac ſolidum eſſe oportet. Gula verò ex neruo conſtat, & carne: ex neruo quidem, vt extendi poſſit, ingeſto cibo: ex carne, vt mollis ſit & cedat, nec lædatur defluentis cibi aſperitate. Arteriæ item caput larynga vocant Græci, hoc eſt guttur, quod approbat Theodorus quoque, & antea docuerat Galenus, partem verò ante larynga & œſophagum pharynga nuncupant Græci iidem: in quo ſignificato, Galeno tradente, dicatur Homero quoque, vbi per pharynga vinum & humanas carnes eructatas cecinit. Pharynx, inquit Thomas magiſter, eſt qua commeat vox. Larynx, qua cibi, vt ex Ariſtophane liquet in Batrachis. Laryngizo tamen non ad cibos refertur, ſed ad ſonantiorem vocem. Quin ſtultus loquutor, Laryngus vocatur. Sunt qui guttur item aſpharagum vocent: ſed ſpharagum ſcribere maluit Apion grammaticus. Nam Theophraſto aſparaga eſſe videtur aſparagorum locus, quem corrudam dixerit Cato. Spongias holitores vocant aſparagi radiculas illigatas & connexas. Epiglottida vocant minorem linguam, nunc conniuentem, nunc reſurgentem, quæ duabus ſit interpoſita fiſtulis duplici opere: nam inter epulandum operit arteriam, ne ſpiritu ac voce illa emeante, ſi cibus potúſve in alienum deerrauerit tramitem torqueat. Vbi verò ſpiritus tantum, aut vox commeat, gulam integit, ne reſtagnatio intempeſtiua alui obſtrepat. Stomachi nomine Plinius poſtremam gulæ partem accipit, cui mox adnectatur venter. Nerui in ſtomachi lateribus vocantur toni. Vbi cohæret ſtomachus ventri, dicitur os ventris magnum. Oeſophagus etiam ſtomachi appellatió eſt, de quo dictum eſt. Sed iuniores barbare iſophagum vocant, quo nomine gulam intelligunt, qua defluat in ſtomachum cibus, vbi etiam conficiatur. Lactantius hanc partem aluum appellat. Plinius alui nomine accipit eam portionem, in quam medio adnexam vmbilico delabantur cibi iam in ventre percocti. Qui ſit terreſtrium quibuſdam denticulatæ aſperitatis, aliis cancellatim mordacis. At Galenus, Os ventriculi, inquit, vt veteres [illegible] appellabant, ita noſtra tempeſtate ſtomachus vocatur, ideſt gula. De eo, libro De animalibus decimo, ſic prodit Auicenna: Stomachi ima eſſe carnulenta, vt inde ad concoctionem vberior ſuppetat caloris vis. Os verò neruoſum haberi, vt exactior ſit ibidem ſenſus: illuc verò ab medulla commeare neruos magnos, vt ſentiatur fames, & inanitio, quæ obuenientes, expergeſaciat animam. Perficit verò cibos ſtomachus, tum inſiti caloris poteſtate, tum aduentitij, adiacentibus ſplene ac iecore. Vbi verò inciſos ferro victimarum ſtomachos, Homerus canit, non vtique pars quam præſtruximus intelligenda, ſed eius tempeſtatis more, infima gutturis bronchique. Stomachi [illegible] quum audis, gulæ intima intellige, aut ventris os. Auctor Paulus Aegineta ſtomachicos dici non continentes cibum. Aſam ſtomachi, & ſtomacham [illegible] vocant rei medicæ periti, quum cibi nimietate inoritur alimoniæ faſtidium, ab verbo [illegible], quod ſatiare indicat. Quia verò ſtomachi hoſtium cardiam vocant Græci, in ſtomacho eroſiones factas cardiogmos nuncuparunt: etiam ſi non deſunt, qui eo nomine cordis tremores malint intelligere. Stomachi pladon accipimus lentores ea parte putres, aut ſimplicius humores aquoſos: ſic & in vlcerum ratione Therapeutices quarto pladon intelligit. Galenus, quo præpeditur curatio, ſi [illegible], ideſt excrementum producat. Idem Galenus libro quarto De accidente & morbo ſcribit, os ſtomachi præcordia nuncupari. Plinius multa ſtomachi præcordiis prodeſſe tradit. Stomachum, pituitæ lacunam eleganter vocat Meſue, de copia humoris eius, inibi affatim ſucreſcentis.

Inteſtinorum ordo, & vocabula. De lactibus choladibus, & meſenterio. Meſarchum, meſocholon. Omentum quid: item enteriona, & enterionis: ecphyades, paraphyades. Allium cur ruſticorum theriace. Haliamenta. Peritonæum. Syntexis inteſtinorum. Ileos morbus, ſeu volnulus, aut chordapſos, Splanchna. Chroda. Orya.

Cap. XIIII.

AB ventriculo excipiunt inteſtina, ex quibus pleraque multis implicantur ordibus, ne ſemper adſit cibi appetentia, veve alimenti inopia perpetuò fameſcamus, ideo cauit artificis prouidentia, vt inibi moram duceret nutrimentum, donec iecur neceſſaria ſeuocaſſet, ſicuti docuit Auicenna. Alioqui edendi deſyderiis ſemper infeſtaremur. Ergo ima ventriculi pars paululum in dexteriorem conuerſa partem, in ſummum inteſtinum coarctatur. Id pylorum Celſus vocat, quoniam portę modo in inferiores partes, quę excreturi ſumus emittit. Græcè apud Pollucem ſcribitur [illegible]. Galenus pylorum eſſe ita nominatum ſcribit, ſiue pro ima ventriculi parte, ſiue pro inteſtino huic adnexo accipiatur, vt veloti ianitor iuſſus nihil permittat exire, quod non

non ruerit prius in chylum conuerſum atque concoctum. Talem autem chyii bene concocti ſubſtantiam certum eſt per pylorum ad inferiora deduci, non vt excernatur, ſed potius vt intra corpus retineatur, vi hepatis in ſanguinem transmutanda, ex quo omnia membra debent nutriri. Quo nomine libro De vtilitate partium quinto, aperte pronuntiat, inteſtina non eſſe ſuperfluitatum excretionis, ſed alimentorum potius inſtrumenta. Illud ſciendum: ab Galeno & Auicenna, pylorum, ſeu portonarium, vt recentiores vocant, inter gracilia non numerari inteſtina. Sed ex illis primum vocat Galenus [illegible], ideſt exortum, quia ex pyloro primum exoriatur, aut dodecatylum, ſed (vt nunc dicimus) duodenum ab digitorum menſu duodecim. Omnino pylorum in imo ſtomacho foramen accipiunt, cui primum adnectatur inteſtinum. Ieiunum quod vocant inteſtinum, dictum Græce neſtis, ideſt [illegible]: quoniam minus implicitum nunquam quod accipit continet, ſed ad inferiora protinus tranſmittit. Inde tenuius ſequitur inteſtinum in ſinus vehementer implicitum qua ex cauſa vocatur à Græcis [illegible] quia [illegible] ſignet circumuolere. Helicem Ariſtoteles dicit, ideſt clauiculam. [illegible] verò dicunt Græci reuolutum pampinum hederæ ſpeciem Dioſcorides. Nam [illegible] hederæ vocant florem, [illegible]. Hæc tria Plinius lactes vocauit, in homine & oue: quanquam Suetonius in Vitellio, murenarum lactes etiam vocat: ſicut Spartianus, in lupis quoque, quibus ruſticos pauerit Heliogabalus. Quidam lactium nomine, pinguia intelligunt inteſtina, vt inquit Probus: vnde apud Perſium, Lactes vncti. Quidam etiam membranas, quibus mutuo nexu implicentur inteſtina, quæ [illegible] item dicuntur Græcis, quoniam in ea corriuetur [illegible], ideſt bilis, quam vocant Xantham, ideſt flauam, quæ excalfaciens acri acrimoniaque iritans, velut pruritu ad ſuperfluitatum excitet egeſtionem, vt ipſi interpretantur. Porrò ieiunum inteſtinum Varro hilam ſiue hiram vocauit ab hilo, hoc eſt minimo ſic enim vocatur, quod grano fabæ, adhæret. Meſenterium dicitur, quo lactes inuoluuntur, ne contactu ſpinæ duro lædantur. Pollux autem ſic: Meſenterion pellicula eſt ex venarum, neruorúmque complexu, renibus ac ventri proxima, alimentum in hepar emittens. Macrobius meſentheron pro inteſtino accipit, ita diſtribuens, Inteſtina principalia tria: vnum diſſipium vocatur, quod ventrem & cætera inteſtina ſecernit: alterum medium, quod Græci [illegible] dicunt: tertium, quod veteres iram vocarunt. Cuius auctoritatis fulcro communitus miror minus, Theodorum lactes pro meſenterio accepiſſe, etiam ſi ab Hermolao plurimum vellicetur. Dici vero meſenterion in Anatomicis libris Galenus ſcribit, quòd in medio ſit inteſtinorum collocatum. Sicuti & meſarchon vocant item Græci, quoniam omnes quæ ad ipſum ex hepate venas feruntur, vnà cùm adiacentibus arteriis circunquaque ambit & complectitur. Meſenterion Latinè medianum rectè dixeris. At meſochorum intelligimus qui in turbæ medio ſtans reliquis ſignum proponit vel laudandi, vel quidlibet agendi aliud. Apophyades apud Ariſtotelem ſunt inteſtinorum appendices. Sed & ecphyades dicuntur quandoque. Sunt & in pedibus plerunque paraphyades, quas velut ſurculos dixeris, & propagines. Sunt qui affectionem quandam ad meſareum pertinere autument, vocentque ita laborantes meſaraicos, quod cibum animaduertant

A per venas meſareo & meſenterio intextas tranſmitti de more haud poſſe. Iecur quippe meſarei venis perinde vtitur ac manibus: quæ ex ventriculo ſuggerant ei cibum. At ij falli videntur, ſi medicis credendum eminentiſſimis eſt, veluti ſi maius eorum quos ſyncope proſtrauit, cordis aut gulæ vitio, affectas arbitrere, quod conſueta ceſſet functio. Sed ad tenue inteſtinum redeo, id in duos deſinit fines: alterum vocant colon, & ventrem inferiorem, quem Homerus nizram nominat, hoc eſt B [illegible]: iacet autem dextra potiſſimum parte ad hypocondrium, & quia ibi ſit maxima dolorum cauſa, putant grammatici inde [illegible] verbum deflecti, quo ſupplicij ſignificatur irrogatio. Quod verò tenui cohæret inteſtino, cæcum vocatur inteſtinum: ideo ſic nuncupatum, quod à dextra parte incipiens, in ſiniſteriorem peruium & longum eſt, in dexteriorem non eſt. At id quod peruium eſt, late fuſum atque ſinuatum poſt multos anfractus denique dextra recuruatum in imo dirigitur qua excernit: & C proinde ibi rectum vocatur inteſtinum. Plinius parte infima colon conſtituit, quod Latinè vocetur ile. Longanonem dicunt aliqui inteſtinum, quod [illegible] vocant Græci, nos etiam rectum, vt diximus, id craſſiori inteſtino ſubeſſe, Pollux ſcribit, quod colon vocant, ac in ſedem deſinere. Omnia verò hæc contegit omentum, id eſt [illegible], ex interiore parte leue ac ſtrictum, ex ſuperiore mollius: cui adeps quoque innaſcitur, qui ſenſu item ſicut cerebrum & medulla caret. Omenti nomine memD brauam quoque cerebro circumiectam intelligit Macrobius, quam & veſtitum vocat. Tunica, inquit Pollux, ab renibus ad omnia quæ digeritur inteſtina, nuncupatur peritonæum. Denique inteſtina Græce dicuntur [illegible]: vnde enterione, lignorum quorundam medulla, quæ tibiis faciendis, aut id genus aliis eximi plerunque ſolet. [illegible] apud Ariſtotelem [illegible] ſignat, ideſt nauium interna: aut ligna, quæ ab carina conſurgunt: [illegible] pronuntiant alij. Enterea [illegible] dicuntur terreſtres vermiculi E quidam. Diſenteriam Galeno interprete dicimus, non modo vbi exulcerantur inteſtina, ſed & eam quæ cruenta ob excretorum ſpeciem nominatur.

Splanchna vocant Græci interanea, extorum nomine Latinis celebrata, cuius eſt modi cor, pulmo, iecur, & ſi qua porro fuere vaticiniis deſtinata: hinc ſplanchnica leguntur medicamenta. Dignum relatu: Quadrupedum interanea chordas dici quandoque Græcis, ſed & ouium craſſius inteſtinum: vnde eſt apud Alexim chordarium, Athe- F neo referente, forma deminuta. Haſce chordas etiam oryas dixit Epicharmus, cuius fuit drama item Oryæ titulo. Syntexis inteſtinorum eſt morbus, vbi ſeſe promunt excrementa, cibo minus percocto: vt ex Ægineta Paulo dilucet. Nec ab inſtituto diſſentaneum ita fuerit, ſubnotaſſe illud quoque: In ſublimioribus inteſtinorum partibus euenire quandoque dolores eminentiſſimos, grauiter vomitu infeſtantes, nonnullis denique ſtercus etiamnum reiectantibus, vt vix vnquam curaſerit quiſpiam: [illegible], hoc eſt voluolum, vocant: non- G nulli etiam [illegible], quum ſe tumor oſtentat aliquis in tenuium inteſtinorum portione, vt videatur ſpiræ imaginem præferre inteſtinum. Ab inflammatione autem vel aridi ſtercoris obſtructione vſu venire id, deprehenſum veteribus eſt. Meminit poſt alios etiam Paulus AEgineta, mortem huiuſmodi vocans [illegible], Medicinę tertio. Et quia

de colo actum paucis, non inſuper habenda quæ addi ex Græcorum prompta theſauris nuper ſunt. Ruſtico intentum operi, vbi colica grauius aſſectio infeſtare adorta eum eſt, remedio vſum hoc genus: nam extra mortem ſe primum præcinxit, mox & cum pane allium heſitando ventri ſatisfecit, ac malo intulit leuamentum: ſic, vti ex iis quæ adſuerat, nil omnino interpellatum omitteret. Interdiu verò bibebat nihil, in veſpera autem meracius ac ſomno fuſim nocte tota perfruebatur, ita vt mane conſurgeret [Greek illegible], id eſt citra doloris ſenſum. Ex quo, inquit duodecimo Therapeutices Galenus, [Greek illegible] id eſt, ego aggreſtium theriacen nuncupare ſoleo cibum hunc. Et ſi Thracas quis, aut Celtas, vel omnino frigoribus obſeſſa incolentes eſu eiuſmodi auertat, inſigne prorſum intulerit nocumentum. At, inquit Ambroſius, mirum eſt, allio delectari homines, quod fugit leopardus, nam ſicubi parietes ſitu inſecerit, exilit protinus, nec reſiſtit. Cuius tamen venenata fera odorem non patitur, in menſam admittunt plerique, ac internis infundere viſceribus non deſinunt. Sed doloribus, dicat aliquis, medetur quandoque: ſit ergo medicamentum, non cibus. Condimentorum haliamenta legimus apud Hieronymum. Scribunt Græci, lege cautum, vti qui allio veſceretur, ſacrarium Matris deûm ne ingrederetur. Eo neglecto quum intraſſet Stilpon, per quietem oblata eſt ei deæ ſpecies, coarguentis quòd legem exculcaret, & philoſophum profeſſus. At is induſtrare eſt viſus, Da quo veſcar, & alliis abſtinebo.

Pulmo, quo naturæ prouidentia factus. Cur Latini & Græci pulmones quandoque dicere malint, quam pulmonem. Sitis ratio naturalis. De branchiis piſcium. Qui pneumonici, ſeu pulmonarij. Brachea, id eſt breuia. Pulmonea. Pulmones cur dicantur rudes, & inſulſi. Aer peſtilens cur cibis inficiat grauius. Brucorum feſtum.

CAPVT XV.

DIcebamus in præcedentibus, meatuum quos in collo recognoſcimus, vnum ad ventrem produci, ad pulmonem alterum. Et iam prioris rationem cum inteſtinis omnibus, vt noſtra tulit imbecillitas, executi ſumus. Nunc conſentaneum videtur reliqua perſequi, ordientes ab pulmone, quod eſt aeris conceptaculum, & ſpirandi artifex officina, vnde alitur anima, ſicuti cibis corpus. Eſt igitur deſtinato muneri ita contemperatus pulmo, vt eſſet natura ſpongioſus, & fiſtulis manibus cauus: ideoque ſpiritus capax. A tergo ſpinæ ipſi iungitur, atque in duas fibras vngulæ bubulę modo diuiſus: propterea Cordubenſis Moyſes Aphoriſmorum particula prima Eſſe pulmonem ex iis ſcribit, quæ duplicia ſunt, quamuis vnitatis ſpeciem præferant. Et primo De animalium hiſtoriis Ariſtoteles, eſſe (inquit) bipartitus pulmo omnium expetit, verum in iis quæ animal generant diſtinctio non æquè apparet, miniméque in homine: eſt enim hic ſimplicior, nec ita multifidus, vt nonnullorum procreantium animal eſt. Cęterum ad pulmonis media delabens panniculus, quem iuniores mediaſtinum vocant, manifeſto diſtributionem eius in duas quaſi alas indicat, vt auctor Albertus videtur comprobare. Ratio autem eſt, corporis in dextrum ſiniſtrumque partitio: vtrunque enim ſibi ſimile expoſcit. Addit Auicenna, datum eum ab naturæ ingenio ſagaci, vt ſi in parte

A vna ſeſe oſtentarit affectio, nihilo minus citra noxam altera corporis animum recreet ac confoueat. Quæ cauſa, inquit, etiam duplicauit aures, oculos, nares. Proinde alteram tamen partem pulmonis bifariam etiamnum, ſi attendas, diſtribui, ac duos præferre lobos, vt affecto vno, ſuperſit alter incolumis. Ex iis quæ aſtruximus, manifeſtum fieri arbitror: cur Plato in Timæo, & Ariſtoteles quandoque pulmones multitudinis numero dicere malint, quod & Plautus in Curgulione facit, & De natura deorum B libro ſecundo M. Tullius. Sed grammatici intra pelliculam ſe continentes, iſta minus penſitarunt. Sicuti vel Sophoclis interpretes in Trachiniis, qui [Greek illegible] à poeta pro [Greek illegible] dictum pronuntiat, obſeruationis huius incurioſus. Qui pulmonem ſanguinis expertem dicunt, ex medicorum ſententia falli videntur, quia in diſſectionibus nuſquam appareat: ſed perire illum, certiſſimum eſt. Contineri verò ſanguinem, quum venis magnis, quæ in eo deprehendantur, tum ſubſtantia ipſius, eo tamen in- C terſtitio, quod qui à venis pulmonis profluit ſanguis, fluitantem modo ſpumam habeat: qui autem ex ſubſtantia demanet, vbique ſit ſpumoſus ſummo, medio, imo: quoniam propior eſt alendo pulmoni, qui omnino ſpumoſus eſt, atque inde benè digeſtus, quique mox in pulmonis tranſeat ſubſtantiam aptior. Spumoſus verò pulmo eſt, ſimul aeris copia, ſimul quia bilioſo ſanguine commutitur plurimum. Quæ pulmonem, inquit Ariſtoteles, ſanguineum habent, caloris exceſſu, qui in eo ipſo mem- D bro continetur, ſitibunda pręcipue omnium animalium ſunt. Quæ verò non ſic, parum bibunt, quoniam fungoſum pulmonem habeant. Porro philoſophi pulmonem cordis vocant flabellum ac ventilabrum, quo calorem cordis refrigerari, neceſſe ſit. Omnia quæ ſpirant, tradente Ariſtotele, pulmonem habent: ideóque piſcium nulli pulmo ineſt, ſed pro eo branchiæ. Quanquam non me fallit, ab Ariſtotele Plinium diſſentire, dum poſſe piſcibus ineſſe ſcribit viſcera alia quæ ſit pulmonis analoga. E Sed in libro De morte & vita, philoſophus idem probat amplius, nullum eſſe animal, quod pulmonem ſimul habeat & branchias: quoniam ſit pulmo reſpirandi organum ad cordis euentationem, aere attracto. Branchiæ verò inſtrumentum aduocandæ deſtinatum aquæ ad idem opus: cui vnum per ſe membrum ſufficiat. Etenim quia ab natura nil fruſtra produci conſueuit: quum vna ſit ſatis omnibus euentatio, aut ex aere proueniens, aut ex aqua: vnum tantum ad hoc conſtitui debet mem- F brum, non duo ſimul. βράχεα, id eſt breuia, ad branchias pertinent nihil. meminit vocabuli, vt cæteros faciam miſſos, hiſtoria ſecunda Thucydides, [Greek illegible] id eſt, nauium aliæ per imperitiam locorum in breuia ſunt impactæ. Breuia legimus apud Melam Pomponium. Addamus etiam illud ex Agricolationis libro Græco: Brucorum feſtum veteribus celebratum octauo calendas Decembres, id eſt [Greek illegible]. Ab hoc verò ſpirandi vſu apud Græcos pulmo no- G men habet, dictus πνεύμων: vnde & pneumonia, ſiue peripneumonia nuncupatur pulmonis inflammatio. Qui ita affecti ſunt, pneumonici vocantur à Plinio & Celſo, Pulmonarios non inſcitè interpretari poſſumus, Columella docente. Ex ſpirandi autem ratione id internoſcimus quoque infectum aerem corruptúmque maius longe nocumentum inferre ac conficere celerius, quàm ingeſta alimenta

Digitized by

alimenta itidem non ſyncera. Hæc enim vitalibus nôn inſinuantur protinus, ni concoctione mutata, vnde miteſcere prauitas poteſt. Aer autem ad cordis & pulmonis euentationem pertractus recens aſſiduè, ac inde per latentes meatus vniuerſo obrepens corpori vim afferre letiferam confeſtim valet. Quoniam verò pulmonem eſſe cordis culcitram, ſcribit Auicenna, iure caput ſequens illi dicabitur, ſi illud commonuero prius. Eſſe inter mala, quæ pulmonea dicantur ſtolidè tumentia, vt inquit Plinius, quo argumento factum opinor, vt rudes inſulſique homines, pulmones item dicantur.

Cordis rário item de ventriculis cordis diſceptatio non inelegans, De ignea vi promente ſe ex corde, vnde effingantur ſenſus. Thalami Diribitoria. Plinij loca expenduntur nonnulla de ratione cordis. Accipitur ab Aegyptiis cur dicatur [illegible] Cor paruum cur audacia ſignum.

Cap. XVI.

COr in vtero naſcentibus formari primum, traditum ab naturæ prudentibus eſt: ſemen quippe maris in vulua conceptum reſoluitur in ſpiritum: hic verò menſtuo ſeſe inſinuat humori, atque ibi domicilium quodammodo ſtruit, quod eſt cor. Sed & ibidem mox reliquorum conſurgit generatio. Eâdem porrò & exanguium eſſe ratione volunt, in quibus non cor quidem, quod illis abeſt, ſed cordis analogon producitur primo. Auctor nobis Aurelius Auguſtinus eſt: Humanum corpus ex quatuor compingi elementis: in carne verò & oſſibus terram præcipuè fieri perſpicam ob terræ ſoliditatem: in humoribus aquam: aerem in pulmone, proinde in motu eſſe perpetuò, quoniam cordis ſit ventilabrum calori contemperando, ne inde illud amburatur: ignis in corde ſiquidem domicilium eſt, Quo argumento infra latum eſt, ſuperioribus ſeſe faſtigantibus, quæ ſua eſt ignis figura: ex corde verò ignea vis aere temperata cerebrum ſcandit, ſeu noſtri corporis cælum, inibíque expurgata & percolata quodammodo per ſenſum ſeſe organa promit, ac extimorum contactu formata quinque corporis ſenſus effingit. Cæterùm vis eadem ſic in ſenſoriis conformata, naturæ potentia introrſum reuocata, cellam petens phantaſticam imaginatio efficitur, quæ ab capitis priore parte in mediana tranſiliens rationalis animæ ſubſtantiam contingit, ac diſcretionem excitat attenuata eatenus, vt ſpiritui mox coniungatur, verè nihilo ſecius corporis naturam ſeruans, & proprietatem. Eſt verò cor, vt Galeno tradente condiſcimus, omnium viſcerum & membrorum corporis radix prima, vitæ, caloris innati ac vitalis fons. Id, vt Peripateticis placet, ita ſe in humano corpore habet, ſicuti in orbe intelligentia prima. & eſt veluti quidam microcoſmi rex nobilior. proinde eſt illius ſubſtantia ſolidior duriórque, quum vt affectionibus nocumentiſq. minus foret obnoxium, tum ne ſpiritus calórque vitalis omnino euaneſcerent nullo cohibiti ſolidamento, ſed raritate mollitiéque efflati. Quod tamen non contigiſſe, fatendum eſt ex terreſtris firmitatis redundantia, tunc enim nimio plus areſceret: neque ſanguinis concretione ſola. vt in aliis, nimis namque ſic remolliretur, quod in hepate perſpicuum ſit ac ſplene: ſed caloris præpotentis vi globantis denſantiſque mutuo partes eius. Locus verò ac ſitus eius ſedem obtinet principalem, in medio namque poſitum eſt, ad ſuperna tamen amplius, quàm ad inferna, itémq. in antica vergens, magis quàm in poſtica: quippe nobilibus nobilem quoque ſedem elargitur natura, ni grauius quid offecit præpedieritve. Venarum eſſe principium cor, liquet ſimul ratione exuberantis ibi caloris, ſimul quia quum per cætera viſcera venæ tranſigant, nulla per cor tendit. Porrò mediana cordis ſpiſſa cauáque ſunt, plena etiam ſanguinis, veluti ducant inde initia & venæ: ob ídque excauatum intus, vt ſanguinem contineat, vtque caloris ſeruare principium queat. In hoc abſque venarum conceptaculis ſubſiſtit ſanguis: in reliquis ferè ſinu venoſo cõtinetur. Sed rectè vtique, nam ex corde corriuatur in venas: at in cor necundè profluere, perſpicuum eſt, qua quidem ex anatome, qua quod in generatione cor conſiſtit primùm, ſtatímque ſanguis ſcatere animaduertitur. Motus etiam triſtitiæ ac lætitiæ, deníque omnium ſenſuum hinc oriri, eodémque deriuari, Peripatetica conſentit ſchola. Præſtò eſt & ratio, quoniam principium eſſe vnum oporteat, quatenus fieri valeat. Aptiſſimus verò inter omnia locus eſt medianus, medium quippe vnum eſt. Extrema cordis in mucronem turbinantur firmiſſimum. Homini tantùm paulò vergit ad læuam, vt eius partis frigus contempteret. Huic ſiquidem inter cuncta maximè frigent ſiniſtra. Copia item neruorum in corde eſt: hinc enim motus oriuntur, qui intenſione remiſſionéque conſtant. Cor ſine oſſe eſt in omnibus, equis modo & bobus exceptis. Magnitudinis id exprimit ratio, vt ſi adminiculi loco, cui innitantur. Ventriculus ineſt triplex animalium cordi prægrandiorum duplex minorum, vnus poſtremo. Dexter ſanguinem habet plurimum & calidiſſimum, quãobrem pars item dextra calidior. Siniſter modicum, eumque frigidiſſimum. Medius tum copia, tum calore mediocrem, ſed puriorem. Cæterùm commonendi parte hac ſtudioſi omnes, Iulium Pollucem ſecundo Onomaſtici, ventres tantùm in corde duos agnoſcere, quos ipſe [illegible] vocat, id eſt ſinus: item [illegible] ideſt ventres, quibus ſanguis inſit & ſpiritus: ſed ille exeat per venas, per arterias hic. Verùm qui in ſiniſtra, inquit, craſſior eſt, vt qui ſpiritus ſit conceptaculum: dexter verò tenuior quidem, ſed ſpatiis latior, vnde ſanguinis profunduntur riui. Quid ergo, dicetúrne hic vt grammaticus, toto (quod aiunt) cælo aberraſſe? eúmque cum Philoſtrato in Ceritum tabulas reiiciemus? Minimè verò: nam Celſus idem quoque ait, & primo Colliget Auerrois, cordis ſtatuit cauitates tantum duas, & vtique amplas: in dextra vnam, in ſiniſtra alteram, inter vtramque verò meatus ſolum. Quin & Raſis ad Almanſorem duos modo finit ventriculos. Sed nec Galenus in meditullio cordis ventriculum recipit, ſed meatum, vel foueam. Immò vero & in libro De anhelitus emolumento, apertam aduerſus Ariſtotelem dirigit aciem, qui tres ſtatuerit ventriculos, quum ſenſu ſit deprehenſum, duos modo eſſe: à quorum altero vena propagetur magna, ab reliquo arteria. In paruis autem animalibus, vnum tantum eſſe. Propterea miror Plinium ſcribere, In maiorum animalium corde triplex viſitari ſpecum in nullo autem non geminum. Hoſce ventriculos in libro De ſenſu & ſenſili Ariſtoles etiã thalamos vocat. Nos decẽti metaphora, & & diribitoria poſſumus nuncupare. Illa verò digna prorſus quæ nõ prætereãtur: Quæ hebeti ſenſu ſint, cor habere durũ & ſpiſſum: quæ autẽ ſenſu valent, mollius. Et quia cor, [illegible] Græci veteres dicũt,

apertius fiſſum iecinoris dicitur. Lucanus primo Pharſaliæ:

> Ecce videt capiti fibrarum increſcere molem
> Alterius capitis pars ægra & marcida pendet;
> Pars micat,

Quod autem familiare fiſſum ait, illuc ſpectat, quoniam pars vna inimici dicebatur, familiaris altera.

Lucanus:

> Venáſque minaces
> Hoſtili de parte videt.

Maximum, inquit Pollux, iecinoris munus eſt, alimentum in ſanguinem digerere ac fel, quam χολὴν appellant: & hanc quidem conceptaculo affundere, quod maximo eius inhæret lobo, idque humoris nomine cholen item dicunt, vnde & acholon felle carens dicitur. Sunt & in iecinore quæ vocantur pilæ, ideſt portæ, à Græcis, quibus ſanguinem excipit, quem vnius venæ opera reliquis infundat omnibus. Non omittendum, quod curioſa veterum ſedulitas nobis prodendum cenſuit. Siquidem locorum captantes ſalubritatem, peccoribus immolatis quæ in iis paſcerentur, vbi oppida conſtituere, aut ſtatiua habere concepiſſent, ex iecinoris habitu aeris modum coniectabant: nam ſi liueſcens, vitioſúmque in pluribus compertum foret, inſalubritatis videri argumentum arbitrabantur, pabuli & aquarum ratione. Sciendum verò, ſi cauſa ſe in iecinore oſtentarit, qua imbecillius factum ſuas minus obeat functiones, effici inde hepaticos ſeu iocinoroſos. Tametſi non me fallit Galenum ita ſanxiſſe, Hepaticos cenſeri, qui longiore infeſtentur iecinoris dolore, cum tumiditate ſolida, & corporis vitiato colore, vnde æſtuoſa ferè ſuccendatur febris lingua inareſcente amplius. Iecoris pinnulas nominat ad Fabiolam Hieronymus: Pinnula, inquit, iecoris offertur ſuper altare. Durat etiamnum appellatio hæc apud Rhodiginos meos. Sunt verò in eo viſcere prominentes pinnulæ, quas & fibras dici opinantur. In Athenæi tertio, hepatia legimus: vnde illud Lucillij apud Nonium ita emendari poteſt: Gigeria ſunt, ſiue adeo hepetia, vt hepetia legamus, etiam ſi ab aliis aliter legitur locus is videntur autem hepatia non aliud quàm iocinora, quando Attici probaton dicunt & probation pro oue, vt apud Ariſtophanē. Pluto. Pancreon inter carnes & adenes, ideſt glandulas, medium lieni adiungitur, & ſtomacho ac iecori. Ab carne nomen eſt ſortitum. Dignum ſcitu: Hepatis dolorem ab Archigene dici holcymon, id eſt tractorium & inhærentem & torpidum, atque atrocius moleſtum. At verbum id, inquit Galenus, inuſitatum Græcis. Sunt tamen qui admittant, ſed pro viſcido accipiunt, cuiuſmodi viſcum eſt, vt cuius vna parte tracta, inſequatur illi cohærens altera. Sub hac verò notione hepatis dolor dici holcymos nequit. Sunt qui holcymon hepatis interpretantur dolorem, quum hepar vel induratum vel inflammatum detrahere iugulum videtur. Alij quum diuturno laborat morbo. Alij cum mediocri afficitur dolore. Sunt qui tardum intelligant, vt qui acuto aduerſetur. Nonnulli vrgentem, alij vehementem. Holcos, nauium apud Thucydidem hiſtoria tertia, phalangas interpretantur. Eſt eo item nomine apud Sudam aquæductus, ideſt [illegible]. & cauda quoque, verum ſic dicitur propriè draconum tractus, abuſiuè autem carina per totam procurrens nauem: ſic enim eſt [illegible]. Holcos quoque dicimus tum lora, tum homines de poteſtate trahendi. Olcia verò aurea apud

A thenæum libro quinto, crateras accipio magnos, aut pelues. Denique dura hepatis diſpoſitio nuncupatur ſcirrus, quod ſcribit Paulus Ægineta Medicinæ tertio. Ex inferiore autem parte aſſidet fel, cuius folliculus ab Græcis dicitur choledochus, qui flauū contineat humorem, palleſcentem quandoque ab Galeno viſum, vel coloris cyanei, aut iſatis herbæ. Eſt verò aliud nil, quàm purgamentum peſſimi ſanguinis. Iecur tamen magna ex parte, maximóque animalium numero felle caret, quod inſpectis victi-
B mis innotuit. In parte quadam agri Chalcidici Eubœæ fel nullum pecori eſt, at in Naxo quadrupedibus ferè omnibus adeò grande, vt qui ſacris incumbant, ſatis aduenæ nequeant mirari. Qui fellis naturam ſenſus alicuius rationem habere, ſunt opinati, tota errant via: Idcirco enim eſſe contributum ratiocinantur fel, vt morſu animæ partem excitet in iecore ſitam, rurſúmque exhilaret laxando. Anaxagoras item per errorem acutorum morborum cauſas inde profluere, nobis perſuadere voluit, quoniā
C eo redundante inſpergatur pulmo & venæ, atque item coſtæ. Nam ferè accidunt ea vitia felle carentibus. Sed enim vt bilis, quæ qualibet corporis parte gignitur, excrementitium quiddam eſt: ſic adiunctum iecori fel nulli delegatur muneri, ſed retrimentum tantum eſt. Quibuſcunque iecur adeſt ſalubre, & ſanguis id ſubiens dulceſcit, ea vel fellis ſunt expertia, aut id habent quàm minimum. Sanguinis impuritas fellis tum præſentiam, tum magnitudinem facit. Quia verò ſedimen fel eſt, & exuperans
D inutiliſque materia, inde veterum nonnulli, vitæ longioris, ac (vt Græcis dici aſſueuit) polychroniæ, rationem ſcrutati, ex fellis vacuitate demanare id ſunt ſuſpicati, argumento ex ceruorum vita deducto. Sed & delphinus, qui fellis expers item eſt, longæuus eſt. Iecoris enim natura pro qualitate ſua paruimmultúmque viuendi rationem habere innexam poteſt. Medicorum ſcholæ ita ſanciunt, adiumentum ex felle haberi non poſtremum, vt excalfaciat, proindéque concoctionem foueat ſecundam, hepatis
E innatum calorem fulciendo. Eſſe nanque iecori ſubiectum fel ratione ferueſcentis humoris, perinde ac ignem ſub cortina ſuccenſum. Porrò ab eodem profluere non negligendam in eo vtilitatem, dum vim ad inteſtina tranſmittit, qua ex ſtimulante, celerius feculentæ materiæ fiat ſecretio. Eius verò præfarcto præcluſóque meatu, morbum obrepere regium deprehendere periti, quem ictericum quoque dicunt aut arquatum, toto corpore felle ſuffuſo. Submonendi tamen amplius parte hac legentes sūt,
F quod & paulò antè indicauimus, apud Latinè loquentes, vti obſeruatum eruditis eſt, bilis nomine intelligi corpore toto humorem ſparſum, diſiectúmque: fel autem eſſe, quod folliculo concluſum in iecoris viſatur materia, etiā ſi χολὴ Græcis vtrunque indicet, parum diſtinctè. Quidam nihilominus ex medicorum præcipuè decuria, bilioſos humores χολώδεις nuncupant, χολὰς haudquaquam, vbi verò cholen dicis ſimpliciter, inquit libro decimo Simplicis medicinæ Galenus, flauam intellige: alias enim cum adiectione pronuntiamus. Fellenus, cum
G felle commercij habet nihil, fuit eo nomine Aquileienſium Deus. Dignum ſcitu: Haberi piſcem nomine hepatum, vti commeminit Athenæus poſt Ariſtotelem, cui abeſſe fel creditur. Propterea Eubulus ex parœmiæ forma. Rebaris felle carere me, nec mecum aliter quàm cum hepato piſce loquebaris. Lebiam hunc dicit Archeſtratus cœ-

narem [illegible], & gulonum Heſiodus, Theo- A guiſve.

De liene, & riſus immoderatione. Plinius, Cicero, Quintilianus declarantur, De Cannis lienoſis. Aſplenon medicamentum quid. Cur Traianus fiſcum appellarit lienem. Splenici, tuſſici. Canum furor vnde ſit. Splenia emplaſtra. Interim quomodo mortuus Zeuxis.

Cap. XVIII.

EQuidem dum magis magiſque mecum repeto diuinæ maieſtatis in hominis fabrica exuberantem prouidentiam, nequeo tãtæ bonitatis amplitudinem mirari ſatis: quæ omnino intactum nil liquerit, quod vel neceſsitas requireret, vel etiam vſque ad delicias foret optabile, ne dum ad ornamenta profeciſſe nobis, ſatis habuerit. Sed nimia hæc indulgentia ſæpe per inſcitiam, ne quid grauius dicam, alliditur, quandoque etiam, veluti puerulos C mollius in ſinu parentum educatos prouchit ad querelas, quod non hoc vel illud contribuerit noſtri corporis artifex, ceu parua ſint quæ modo accepimus. Nam quale eſt, quod nunc ſubtexendum eſt, lienis emolumentum? Quod parte læua ſitum aduerſus iecur, ideo laxum molliúſque eſt, ſpongiæ quadam imagine, ſicuti à Cordubenſi Moyſe proditum ſcimus, vt facilius ſanguinis craſſiorem ſecernendo alliciendóque repurgaret feculentiam. Sunt D ex auctoribus, qui ioci intemperantiam huius viſceris amplitudine arbitrentur conſtare, quod in naturali hiſtoria relatum non me fallit. At M. Tullius quamuis ſub aliena perſona, miratur: quod mutuatus ab hoc & Quintilianus facit, vnde affluentiſſimus quandoque proueniat riſus, qui ſæpe ita erumpat, vt etiamſi maximè adnitaris, nequeas tamen comprimere, quin & latera, os, venas, oculos, vultum occupet. Zeuxin pictorem riſu emortuorum prodidit Verrius, dum anum à ſe pictam ridet affluentius. E Auctor Auicenna eſt, lienis virtute ex iecore prolici melancholici humoris vim quum naturalis, tum accidentalis, id eſt aduſti: nec ratione canonica prouenĩetis, quemque non intendat natura. Euenit id vi duplici, hepatis exigentis á ſe redundantia, lienis verò excipientis perlicientiſque. Vnde prouenit ſanguis benignus, clarus, copioſus, lucidus: quem eſſe riſus cauſam, naturæ rerum periti tradunt: ex ſanguine quippe ita affecto conſurgit ſpirituum multitudo, & claritas animam exhilarantium. Proinde F traditum quoque, meracius vinum moderatè hauſtum frontem exporrigere, ac lætos reddere, quia inde ſanguinis profluit bonitas. Si quidem humoris egregiè dicitur humanæ naturæ accommodatus. Scribunt item medicorum ſcientiſſimi, Cordis ardores temperari plurimum atræ bilis frigore ad lienis conceptacula ſubductæ. Id verò fieri, vt læua ſint dextris frigidiora, quod locali conferre motui plurimum, rationibus colligunt. Ex iis verò omnibus mirari ſuccurrit Eraſiſtrati prudentiam, à quo G promptum in literas eſt, Lienem fruſtra videri productum, quando nulla prorſum in eo ſe promat vel operis vel vtilitatis ratio. Ariſtoteles quoque ab ſententia eadem videtur non abiiſſe longius, quum tertio De partibus, lienem per accidens eſſe neceſſarium ſcribit, ſicuti retrimenta tum alui, tum veſicæ, vnde fit vt in nonnullis magnitudine deficiat. Lien vapores inquit, vacantes diuertit, & attrahit ex ventriculo, & cõncoquere eos poteſt, vt qui ſanguineus ſit: quòd ſi plus excrementi adfuerit, parúmq; inſit lieni caloris, corpus immodico langueſcit alimento, & humoris confluuio fit, vt lienoſus quis euadat, & obdureſcat venter: Splenici quoque nuncupantur ſic affecti. Firmicus Matheſeos quinto: Si verò, inquit, luna fuerit minuta luminibus, animo pariter & corpore languidos faciet, alios tuſſicos, alios ſplenicos efficiet. Dignum relatu, quod prodit Horus: Splenicos [illegible] nec odorari, nec ridere, nec B ſternuere item poſſe vllo modo: quin canis ſeu in mortem incidit, ſeu in furorem, ex ſplene promi cauſationem. Neu reticendum, hoc viſcere volatilia non præmuniri, quoniam pennarum vis recrementum abſumat melancholicum. Quare homini, & quadrupedibus præcipuè, ſplen neceſſarius fuiſſe videtur. Cęterum id non in poſtremis dignũ occurrit admiratione: Eſſe quædam terrarum parte hac diſcernicula, ſiquidem in terra Caria prope Rhodũ C Caunij peſtilente cęlo ſunt, & lienoſi vulgato apud Strabonem alióſque Stratonici citharœdi ſale: qui illos intuitus colore admodum viridi, dixit hoc illud eſſe quod poeta Homerus cecin iſſet:

Tale quidem genus eſt hominum, quale eſt foliorum.

Quúmque illum incuſarent, quòd vrbem vt morbidam carperet: Ego, inquit, eam morbidam dicere auſim, vbi mortui ambulant? Propè Cortynam in Creta apparentem ſplenem pecora non habent: D quod amplius medicorum ſcrutantes ſcholæ, in illis enaſci herbam locis, denique compertum prodidere, qua veſcentia pecora lienes imminuerent, vnde & lienoſis curandis medicamen excogitatum, quod ex re aſplenon Cretenſes dicunt. Elegantiſſimum eſt & illud quod in Iuliano Sextus Aurelius prodidit, Traianum exactiones improbantem deteſtantémque ſolitum dicere, Fiſcum eſſe veluti lienem, quod eo excreſcente, artus reliqui contabeſcerent. Prius quàm hinc digrediar, Platonis quoque E ſententiam collibuit apponere, Proximus, inquit iecori locatus eſt lien, vt purum hoc ſemper, clarúmque reddat, & modò ſpeculi nitens atque perſpicuum, ad imagines exprimendas accommodatum. Craſſiſſima verò in liene portio dicitur viſceris caput, nominatur & ſplenium. [illegible], apud Græcos, eſt ſplenis vitio, ſeu lienis laborare. Sunt & in genere emplaſtrorum ſplenia, de lienis forma nomenclaturam indepta, videlicet in longitudinem producta, fronti plerunque arcendis doloribus ſo- F lita impingi. Græci ſic finiunt, [illegible]. Galeno hæc quandoque [illegible] vocantur, id eſt ſplenes. Dicitur & lebeti ſubiectus capreolus, id eſt helix ſplen.

De rhenibus. Perinephra. Grammaticorum defenſio in rhenum etymo aduerſus philoſophos. Rhenum vitia & vocabula Nephritis, nephritica. Matula intercu. Diabetes. Dipſacos. Stegna vitia. Aſtrica febres, Oſphyſlxys

CAP. XIX.

RHenes verò quónam & ipſi ingenio producti? aut quàm mirabili vſu? hi lumbis, vt credit Celſus, ſub imis coxis adnectuntur, parte quadam reſimi, parte globati. Venoſi porrò ſunt, & ventriculos habent, ac conuelantur tunicis. Rhenes nulla haberi neceſſitate Ariſtoteles putat, ſed vt melius & locupletius ſit. Humoris enim excremen-

citij

[illegible] gratia, qui confluit in veſicam, adiunctos eſſe ex[illegible] natura, in quibus plus eiuſmodi ſedimenti ſie[illegible] ſolet, ut veſica melius ſuo munere fungeretur. Dexter in omnibus, ſicuti reperit Auicenna in animalium hiſtoria, ſuperiorem obtinet locum, minúſque pingui obducitur, & ſiccior eſt. Habent ſinum exiguum à quo meatus duo inſignes ad veſicam deſtillant. Alij etiam ex aorta frequentes perueniunt. Rhenum igitur munus (inquit Galenus) eſt, quod in ſanguine ſeroſum eſt, ab hepate attrahere, ut exuperantia humoris aqueſi ſequeſtrata, corruptionis abſit diſcrimen: quanquam ſunt etiamnum, qui ab tota ſubſtantia eiuſmodi fieri attractum putent, ſuffragante iecoris vi expellente. Diuerſum verò in corpore ſunt ſortiti locum, non abſque prouidentiæ ratione, verum ne aliter conſtituti ſibi mutuem officerent, minuſque ob id deſtinatum implerent munus. Fuit & in ſiniſtro ratio peculiaris, ne ſi altius aſſurgeret, ab liene comprimeretur, qui ſiniſtris maximè accumbit. Ita in ſtructuræ huius rationem nil ſe ingeſſit fortuitum, nil quod ſapientiæ ſummæ maieſtatem non præferat ampliſſime. Sicuti quod viſceris huius caro denſior, compactior, ſolidiórque eſt, ne quid exſurgeret, præter ſeroſam ſanguinis tenuitatem, neque enim bilem atram aduocat, non pituitam, quibus craſſeſcentibus oblædi poſſet pratractis, occluſiſque meatibus. Porrò ſoliditas alterum quoque parit propugnaculum, ne potus retrimenta acuta mordaciáque quid valeant labefactare. Sic denique validius ſuo defungi munere poteſt, nam rareſcẽte viſcere, aut aliquo modo ex affectione facto imbecilliore, impurior profluit vrina, carnium recentium loturæ conſimilis. Id ipſum & affecto hepate prouenire exploratiſſimum eſt, quum ſanguinis vis maior in rhenes defertur. Duo porrò ſunt, tum ratione quam in aliis antea protulimus, tum quia defluentis humoris copiæ par non ſ[illegible] vnus. Quod ſi formà ampliorem natura produxiſſet, non paruo ſtatura ſuit magnitudo ea corpori, non ita latè patenti fuſóque. [Greek] dicunt Græcorum ſcientiſsimi, quæ rhenum obeſitate oppleatur. Grammaticos inceſſunt ex philoſophis nonnulli, qui rhenum etymon ſcrutati [Greek], id eſt ab defluxu obſcœni humoris nomen deflecti opinantur. Non rectè inquiunt, quippe riui humoris eiuſmodi ſpinæ cohærent, & ſunt ab inteſtinis ſeparati. Cæterùm viri doctiſsimi, aliud eſt de natura diſſertare, aliud dicendi perpendere rationes. Vos humoris obſcœni appellatione genituram accipitis, nos vrinæ ſedimenta. Docere vos id Lactantius potuit, ſic ſcribens: & velut de ſcripto antecedens aberrare, aut præpoſterè quippiam enuntiari haud patitur. Vena, inquit, in maribus, quæ ſeminum rationem continet, duplex eſt, paulo interior quàm illud humoris obſcœni receptaculum. Et ne addubites, paulò ante mentionem de veſica fecerat. Ex caloris poſtremò redundantia vrinæ conſequi incontinentiam, ſtillicidiáque traditur. Rhenum morbus dicitur vterque nephritis, ſæpe lapide magnitudinis viſendæ, vel in rhenum altero, vel in vreteris morſo impactóque. A quo prouenit colico haud diſſimilis color [Greek] inde dicuntur [Greek]. Extat apud Paulum ad rhenum vitia compoſitio, quæ vocat [Greek]. Eſt & rhenum affectio, quam matellæ intercurſum nonnulli vocant: vrinæ profluuium alij [illegible] diabeten, & [Greek] quoque. Verum rara eſt hoc genus ægritudo. Sitim parit extra modum, vnde dicitur dipſacos, vti auctor eſt Medicinæ tertio

A Paulus Æginetа, vt reſcribamus ſtatim, quod [illegible] ſumimus. Diffinitur ab eo [Greek]: vnde & [Greek] nuncupatur, velut tranſitus, [Greek]. Eſt tamen apud Aetium dipſacos, quam voce alia ſonchon dicunt lactucæ ſimilem. Auctores ſunt exiſtimationis haud dilutæ, à quibus rhenum vitia quædam vocantur [Greek], id eſt aſtricta, quum præpedita, vel non fluit vrina, vel difficulter fluit: nam & aſtrictas febres dixit Celſus: ſicut & in diffinitionibus Galenus, vbi retrimentitiorum omniũ B impetus inhibetur, ſudoris, vrinę, pituitę, alui. Quippe vaſa Græci [Greek] vocant, humoris per rimas nil remittentia. In rhenum meditullio qua cingimur, partem eam Galenus [Greek] dicit, & [Greek]: noſtri, lumbos vocant, ſed aptè parum.

Vreteres venæ, ſiue vranæ: De veſica, & veſicæ affectionibus. Opiſthuretica, emproſthuretica, vretici. Galeni hiſtoria. Iſchuria, dyſuria, ſtranguria, immeiere: vrinam facere: incontinentes vrinæ. Orionis C *hiſtoria fabuloſa. Thrombus, grumus, pareſis, pityriaſis, lithiaſis, vretica, chalaſtica, cacoterica, ameterica, emetica.*

Cap. XXI.

A Rhenibus autem ſingulas venas colore albicantes delabi, compertum eſt, ad veſicam. Eas ab ſe vreteras, ſiue [Greek] Græci vocant, quod per eas in veſicam, quam cyſtin dicunt, deſtillare vrinam, con- D ceperint, nam opiſthuretica dicuntur retro vrinam mittentia, ſicut quæ ante, emproſthuretica. Qui verò frequentius mingunt, vretici appellantur. Scribit Galenus, ſibi ipſi accidiſſe dolorem vehementiſſimum, vt videretur in ventrem intimo terebra perforari, in eo potiſſimum ſpatio, per quod à rhenibus ad veſicam vreteras ſcimus extendi. Quod eo libentius appoſui, vt eorum coargueretur vanitas, qui vixiſſe Galenum prodere ſunt auſi, ſine corporis incommodo prorſum vllo. Quę vero attulimus, E ex libro ſunt de locis affectis ſecundo, vbi infert, mox excretum à ſe grauiſſimo cum dolore humorem, vitreum à Praxagora nuncupatum, quod ſit vitro fuſo ſimilis, aut ob frigiditatem. In viris autem veſica recto aſſidet inteſtino, ad ſiniſtra vergens. In fœminis, in genitale procumbit, ſubiectámque vuluam habet. Vrinæ iter in viris ſpacioſius & compreſſius, ab veſicæ ceruice colem petit: in fœmina breuius pleniúſque ſuper vuluæ ſe ceruicem oſtendit. Hanc prouida, ſagáxque natura neruoſam F compegit, duram, tenuem quoque, vt vrinæ mordacitati ſufficeret ex bilis permixtione: item, ne præter voluntatem proflueret vrina. Sunt qui ex tunica duplici concinnatam tradant, tametſi Galenus & alicubi Auicenna, ſecus literis mandarunt. Sed circumiectum veſicæ indumentum ſpeciem præbet tunicæ duplicis: verùm id veſicam ipſam non componit. Iſchuriam, id eſt [Greek], vrinæ integram vocant retentionem. [Greek], verò vrinæ ſtillicidium: id eſt (vt inquit Cato) vbi lotium ſubſtillum eſt, id G eſt ſtillatim fluit. Id & [Greek] dicunt: ſed propriè, vbi lotium ægrè it. Ariſtophanes: [Greek]. Siquidem vrinam ſupprimit cardamum: vel, vt Græcè dicam, [Greek]. Sed & [Greek]. Sunt & qui vrinæ nuncupantur incontinentes Plinio. Luxatio muſculi ceruicis veſicæ, id eſt [Greek]: vt Æginета inquit Paulus, vitium progignit, hi à Græcis [Greek] dicuntur

ſere,id eſt immergere, etiamſi Perſio aliud ſignet verbum id Vlpianus hoſce vrinam facere dicit: De vrinæ vocabulo conciliatum item Orioni nomen, quem Candaona dicunt Bœotij, ſciunt omnes. Nam quum Orico ex Clonia non naſcerentur liberi, Iupiter, Neptunus, Apollo ſuſcepti hoſpitio in bouis corium vrina emiſſa, Oriona produxerunt, quo argumento Tripatrum appellauit in Alexandria Lycophron. Inſunt veſicæ item, quos medici θρόμβους, id eſt grumos dicunt, ſed hi tamen & inteſtinis, ventriculo atque thorace nonnunquam continentur. Hos animi defectio & color inſequi fœdus ſolet. Eſſe autem non aliud videtur, quàm globatus ſanguis ex vaſis ſuis effuſus, qui veſicæ meatum obſtruit offarcitque quandoque. Eſt enim grammaticis grumus, terræ prominentia tumulo minor. Veſicæ item affectiones Galeno ſunt hæ, πάρεσις, ſiue reſolutio. Nam & παρέτους reſolutos dicimus. Fortè verò hæc fuerit vrinæ incontinentia: πιτυρίασις, quippe πίτυρον furfur eſt. λιθίασις, quia λίθος eſt lapis. ἕλκωσις, id eſt vlceratio præcipuè in collo, hoc eſt, ἐν τῷ τραχήλῳ. Dyſuriam à ſtranguria diſpeſcuit Galenus idem, quoniam illa modo fit, vt præmonuimus, δυσχερῶς τὸ οὖρον hæc verò κατὰ σταγόνα οὖρον. Vretica pharmatica tertiodecimo Therapeutices legimus dici ſæpicule, pro iis quæ vrinam prouocent. Qua in parte Chalaſtica item dici quædam animaduertas, modicè excalfacientia, & præfarcta corporum attenuantia, & inflandi comporem ſpiritum minuentia: inſuper & factam digerentia inflammationem. Catoterica in libro eodem videntur dici, quæ purgant per infernum ventrem: ſicuti anoterica, quæ vomitum vnde & emetica vocantur.

Præcordiorum, ſiue diaphragmatis ratio, & nomina plura, Phrenes. Præpides. Plinij obſcuritas illuſtratur, Hypocondria. Chartilago quid.

Cap. XXI.

QVum diuina prouidentia in hominis ſtructura ſcienter omnia confingeret, thoracis capacitatem adſummum ſapientię æquilibrium conformare ſic adorta eſt, vt quum in pectore, ſicuti Plato vult, mortale genus animæ foret collocatum, quimque inibi quod melius, quódque natura deterius eſt, viſeretur, locum ita diſpararit, vt diſcerniculo clariore ſedes altera ſecerneretur, vt virilis à reliqua, quæ veluti fœminarum foret. Chartilaginem quippe mediam interlocauit, quæ animæ portionem fortitudinis & iracundiæ participem contentioſámque parte contineret ſuperna, vt rationi obtemperans hæc concupiſcibilem pariter coerceret, tanquam vi illata, ſi quando rationis imperia detrectaret. Eſt verò membrana hęc tenuiſſima medio ſub pulmone tranſuerſa, velut pectoris ſeptum, coſtis & ſubchartilagineis, & ſpinæ adnexum parte media tenue, membranacéaque exilitate contextum, atque item venas habens. Muſculum tamen, non membranam nuncupat Galenus. Eſt autem muſculus non aliud ferè, quàm neruis intexta caro. Septum hoc Plato, Hippocrates & Galenus phrenas item nuncupant, quod verbum nobis mentem indicat, tanquam in prudentiæ participatum veniant: verum id haudquaquam fit. Sed ita dicuntur, quia adiacent iis quæ facultatis eius expertia non ſunt, vt placet Peripateticis: cordi nanque

A prætenduntur, ex quo a nobis præcordia vocantur, & à Græcis quandoque πραπίδες, ſed & διάζωμα quod cinctum Theodorus transfert. Appellatur & διάφραγμα, quanquam & in naribus interſeptum eodem cenſetur nomine. πραπίδας etiam poetæ vocant, vt ſcribit Euſtathius, deflexo verbo ab προπίπτω, vt ſit πραπίδας ἢ φρένας ... id eſt præuidens, mens. In præcordijs, inquit Plinius, fuit peculiaris cauſa, vicinitas aluine cibis ſupprimeretur animus. Intellige, vt animæ ſentientis origo inoffenſa ſeruetur, nec facilè cibi exhalationibus diſtingatur, & caloris aduentitij copia. Nam & ſic quoque, vbi ex

B conuicinia attraxerint præcordia humorem calidum atque excrementitium, continuo mentem ſenſúmque perturbant. Quamobrem parte ſui media tenuia ſunt, vt minus vaporis excipiant: nam ſi carne conſtarent, copiam vaporis & haberent & traherent. Porrò & partem hanc, inquit Ariſtoteles, calefactam celeriter, ſenſum mouere, indicat id quod titillatu euenit: diſſuunt enim riſu, quos titillaris, quia motus celeriter ad eum locum perueniat, qui

C quanquam leniter calefacit, tamen mouet etiam præter voluntatem diffuſo ſpiritu ac reſoluto. Facit autem cutis tenuitas, vt homo vnus omnium titilletur, ſimul etiam rideat vnus. Ictu in prælijs traiecta præcordia riſum attuliſſe, proditum eſt, ob calorem quem moueat vulnus. Meminit doctrinæ huius Auicenna quoque in Animalium hiſtorijs libro decimoteitio; ſed obſcurius. Ex iis verò lux Plinio inſertur non nulla libro vndecimo. Et hæc quidem ſunt de diaphragmate obſeruata veteribus,

D qui balbutiſſe quodammodo videntur, ſi ſpectes ea, quæ mox ingeniorum acumina excogitarunt, quando exploratum eſt obſeruatione acerrima & ſcientiſſima, inſpirationis & vocis, & omnium vitium corporis initia referri accepta oportere diaphragmati. Etenim corporeas poteſtates expanſu imbecilliores effici, experimentis commonemur, ſicuti contractu, conſtipatúque iuuari in primis. Hinc ſeſe promit ſingulare præcordiorum emolumentum:

E quod Galeni principis artis medicæ prudētia compertum creditur. Quippe horum facultate præcipua aeris in ſpiritali reciprocatione comparatur ingreſſus, atque item egreſſus: quod Cordubenſi non diſplicuit Meſyi, ex Galeni doctrina in libro De lacertorum motibus. Nam lacerti facultate proprij contrahente, vbi retrahitur diaphragma, influit ſpiritalis aer. Rurſum vbi eiuſdem virtute diuerſa ex-

F panditur, egreditur ſpiritus. Huic inuento ſuo in tantum Galenus applauſit, vt in lucubratione De motibus liquidis prodendum putarit, eam in medendi ſcientia indaginem videri cæteris præſtantiorem, qua peruestigetur, quo inſtrumento clibanus moueatur, id eſt pectoris concauitas, per quam ſpiritus vltrò citróque commeat. Quin Galenus idem τῶν ἐπιδημιῶν ... quinto, terminum quo thoracis pars finitur inferior, antiquiores (inquit) phrenas appellauerunt, ſiue ſimpliciter ſiue

G quia eo inflammatione affecto, mens item oblædatur. Verùm qui Platonis tempora ſunt inſecuti ſeptum ipſum nominare iſtituerunt, etiam ſi Plato veterum more phrenas vocitat. Hypocondria Græcis dicta, velut ſubchartilagia, Latini præcordia item vocarunt, id eſt vno nomine, exta in homine, ſicuti interpretatur Plinius. Chartilaginem verò anatomici in anteriore hominis parte locum dicunt.

Spe-

Spermatis vaſa eſſe quinque numero. Varices. Quæ dicantur præparatoria. Maris & fœminæ ratio. Seminis a cerebro defluxus. Gone, id eſt genitura quid.

Cap. XXII.

QVoniam verò ſeminis rationem paucis attigimus, illud commonitos velim rerum naturæ contemplationis ſtudioſos: Conceptacula ſpermatica, quę genituræ gratia ſunt comparata, ex anatomicorum obſeruationibus acuratis videri quinque numero. Et principem quidem locum habere venas arteriáſque multifariam implicitas obuolutáſque ad teſticulos tendentes, ex quo imagine quadam varices quandoque vocantur. Poſtea habentur teſtes ipſi, quos σηραγγώδεις hoc eſt cauernoſos cognominat Galenus. Tertium habet locum epididymon incumbens teſticulo ſub vaſe, quod ſeminum dicunt. Et quartam obtinet ſedem, quod in viris capax eſt oblongúmque ac velut ſinuoſum, vbi mutonem adit, in imo tamen anguſtius breuiúſque. Poſtremò eſt paraſtata ſeminarium interiacens & virgam. Comprobantur hæc primo de genitura apud Galenum. Conceptacula primo à nobis loco conſtituta vocant προπαρασκευαστικά, tanquam tu dicas præparatoria, quoniam ſeminarium humorem ad teſtes deferentia præfingere, (& vt ſic dicam) delineare videntur. Duo verò ſunt hæc pro teſtium numero. Origo autem iſta: Seminarium vas dextrum à parte ſuperna ducit initia ex aduerſo rhenis dextri, ab vena concaua & arteria. Quarum altera ab hepate, à corde altera exordium ſumit. Siniſtrum verò non adeò ex alto profluit, ſed ab vena ſiniſtra emulgente, & ab arteria. Cęterùm hac in parte illud ſingulari admiratione dignum, vim illam ſeminariam, quę lumbari dextro, ſic nanque iuniores hoſce item nuncupant meatus inferta dextrum adit teſtem, hinc effici calidiorem, magíſque ſpiritoſam, quoniam venę eiuſmodi atque arterię directe ab magna propagantur vena magnáque arteria, quo fit vt ſanguinem protinus concipiant depuratum, egregiéque percoctum. In ſiniſtris verò aliter obuenit, ſi quidem non protinus defluit vena vel arteria ab magna itidem, vt dextra: ſed ab ea quæ ad rhenes delabitur, proinde ſanguine oppletur non expurgato, ſed aquoſo plurimum. Quę ratio creditur potenter efficere, vt pro decurrentis modò ſeminis, nunc mas producatur, nunc fœmina: cui calculum adiicit Galenus, à quo longius abire, in iis præſertim, ſummè delirantis videatur. Cæterum plura de hoc genus quæſtione libro De animalium generatione quarto Ariſtoteles. Nonnihil & Lactantius. Aſtruunt porrò medicorum ſagaciſſimi, ſeminariam vim in huiuſcemodi vaſis in album demutari colorem ex ſanguineo. Fieri verò iſta, non in venarum principiis, ſed in portionibus iamiam teſticulis ſe inſinuantibus, quando morula certa indigéat concoctio hæc. Genituræ autem modum præſignem ab cerebro ſecerni: à Galeno traditum ſcio, quando cuidam ſalaciſſimo ab obitu capite diſſecto, eius partis deminutio comparuit manifeſta. Adnotandum verò quod in principe philoſopho eſt obſeruatum, γονὴν, id eſt genituram, ſpermatis indicare corpulentiam, At ſperma generatiuum ſpiritum formatiuúmque, qui genituræ potentia ineſt, & in quem genituræ corpus reſoluitur.

De vtero muliebri. Item an metrix barbarè dicatur parte iſta. Hyſterica mulieres. Geminorum ratio. Didymi, & didymaones quo differant. Didymæus Apollo cur. Item obiter de Branchidarum oraculo, & Phileſio Apolline. Gone quid. Vnde ſit ſexus diſparilitas. Fœtus multiplicis exempla prodigioſa. Vteri vocabula, & partes. Item de mulierum teſticulis. De Eugio, & Hymene. Pſyllis, & pſylleis. Metrenchyta quid. Catheteres, clyſteres, otenchyta, chorion. Ecbolia medicamina, & phthoria: atocia, ecryſis, ectroſmos, vtriculi. Rhoica mulieres. Locarium quid. Loculata piſcina, ac Laciniata. Locularis reſina.

Cap. XXIII.

FOeminis verò intus eadem ferè omnia, præterque veſicæ iunctus vtriculus, vnde dictus vterus, quod alio nomine locos appellant, quoniam inibi naſcendi conſiſtunt initia. Hoc inquit Plinius, in reliquis animalibus vuluam. Ariſtoteles verò ex interpretatione Theodori, pars, inquit, vuluæ interior loci, & vterus appellatur, vnde vterinos dici fratres, ſcimus. Oſtium autem, & ceruix, matrix. Extrema plurimarum vuluarum, quæ cornua appellant, inuolui perſpectum eſt. Græce verò Ariſtoteles ſic, [illegible]. Hyſtericas mulieres intelligunt eruditi, ab vtero ſuffocatas. Sunt & ſymptomata, quæ nuncupantur ὑστερικά. Obiter, ne ſcioli ac naſutuli, vel me, vel Theodorum conuellere audacius pergant, non barbarè matricem hac vſurpari parte, quod plerique rentur, commonemus, quando & Iulius Solinus matricis nominat penetralia, capite tertio. Aliàs Matrix ciuitas nuncupatur, quæ metropolis Græcè. Apud Tranquillum matricem arborem intelligimus, ex qua ſtolonum repullat ſoboles multa. Sic boues dicuntur matrices Varroni: quas & fructuarias rectè appellaris. Apud Palladium, matrix idem eſt planè quod mater. Vterus ergo hic in duos funditur ſinus, qui in diuerſum diffuſi ac reflexi circumplicantur modò arietinorum cornuum. Quæ pars in dextram retorqueretur, maſculina eſt, inquit Lactantius: quæ in ſiniſtram, fœminina. Horum ſinuum ita diſtributorum auctor in Auicenna eſt. Qui & viceſimo, tertij. Cauſa, inquit, geminorum ſeminaria prouenit copia, quando vteri ſinus vterque fuerit oppletus, & dextra quidem parte, vt plurimum, concipi mares volunt, ſiniſtra verò fœminas. Cui ſententiæ ſuffragari Hippocrates videtur, ſententiarum libro quinto. Hinc porrò contingere arbitrantur ſexus diſparilitatem, nam ſi in læuam vteri portionem maſculinæ ſtirpis genitura profundatur, marem quidem gigni, ſed volſis euiratíſque corpore ac moribus. E diuerſo quoque comparem ſortiri euentum, quod fœmini ſexus ſeminium dextrorſum ſe proclinarit. Enaſci quippe fœminam, quę viri ſpeciem præferat in multis: [illegible], vulgam vocant bifidam. In cæteris animantibus tot eſſe in vulua ſinus, Auicenna probat, quot proferantur vberum papillæ. In homine autem, ſicuti totum corpus didymum eſt, ex dextris ſiniſtríſque, ſic & vterus. Sunt tamen quibus ſeptem in vtero cellulas placeant, ternis dextra, ſiniſtráque conſtitutis, vna modo in meditullio compoſita. Totidémque poſſe fœtus concipi, tradunt. Serapiam Alexandrinam ſcribit Caius Digeſtorum libro triceſimo quarto, quinque liberos vno enixam partu. Prodigioſę

ſunt, nec ſine cunctatione proferenda, quæ magnus Albertus cenſuit prodenda, vt præteream quæ ſcribit Iulianus iureconſultus, atque item Paulus Digeſtis ſi pars hæreditatis petatur, vbi & ſuperfœtationem admittere videtur. Scribit inquam Albertus, mulierem quandam in Germania, configuratis, conformatiſque iam in vtero duorum & viginti infantium corpuſculis, aborſum feciſſe: aliam verò etiam ſeptuaginta: immo vt amplius increſcat admiratio, aliam etiamnum eieciſſe in peluim embryunculorum auricularis digiti magnitudine corpuſcula centum & quinquaginta. Cuius rei facta fides eſt, tuniculis quibus obuelucbantur, conſciſſis. Addit quoque, pluribus eorum affuiſſe dilationis & conſtrictionis motum, & ſigna alia vitæ complura, oculis tamen inperfectoribus. Manuum verò, & pedum digitos fuiſſe veluti capillares. Geminos Græci nunc didymos dicunt, nunc didymaonas, eo tamen interſtitio, ſicuti in rhetorico adnotatum lexico eſt, vt ſint didymaones diuaricatis ſeiunctiſque corporibus, didymi autem coniunctis connexiſque. Cuiuſmodi fuiſſe Actorionas, traditum fabulis, ſcimus. At Didyma locum dicunt, & manteum Mileti, ſacrum Ioui & Apollini, qui inde cognominatur Didymæus: vt planius iam & Plinium intelligas, & Melam Pomponium: ſed & Papinio feramus opem, Thebaidos octauo:

> Nec Clarias ac luce fores, Didymæáque quiſquam
> Limina, nec Lycia ſupplex conſultor adibit.

Quod autem oraculum id Branchidarum quandoque nuncupatum, ſcribunt iidem: lego quidem Didymorum incolas dictos olim Branchidas fuiſſe, qui Barbaris templum prodiderint, quo nomine pœnam veriti demigrantes in Aſiam longius Branchidas, ciuitatis id eſt nomen, condidere, quam veteris odio flagitij rerum potius Alexander ſolo exæquarit. Branchumq; eſſe Apollinis filium, prodidere grammatici, qui fuerit ipſe quoque futuri ſcientiſsimus: vnde & Papinius Thebaidos tertio,

> Patrióque æquali honori Branchus.

Sunt qui eo prægnantem matrem vidiſſe per quietem memorent, per fauces ſolem inſinuaſſe ſe, qui per ventrem mox eruperit, vnde ſit conciliatum infanti nomen. Eſt qui putet, ab Apolline adamatum, ac ex pueri oſculis Apollinem eſſe Phileſium appellatum, vnde & Phileſia templa, quę à puerorum certamine. Sed vt ab diuerticulo fabulam repetamus, illud neutique prætereundum: In vteri lateribus introrſum haberi muliebres teſticulos, paruos quidem, nec orbe pleno, ſed inſtar ſpherulæ à polis compreſſæ. Iacent autem initio colli vterini, pannulis ſeorſum colligati, non vt in viris, ſcroto vno contenti. Horum ratione videtur Auicenna pronuntiaſſe, vterum eſſe generationis principium effectiuum, quoniam Galeno aſtipulante, ac certatim medicis omnibus, gutta mulieris actiuè ad generationem concurrit, qua ratione fortaſſis Auerrois quoque vterum ita laudibus extulit, vt membrum diceret principale quodam principatus modo. Verum, vt ab grammaticis aliquid item mutuemur, vterum dicunt etiam delphyn, vnde [illegible], vocant fratres, qui vtero prodierint eodem. Hippocrates etiam [illegible] appellauit, quod verbum illis gentibus partim quidem fœtum ſignat, partim verò genitale profluuium: vt antè paulò prætexuimus. Vteri vpernas quaſdam portiunculas obliquatas, nuncu-

A pant cereas, id eſt antennas, & plectanas, hoc eſt retia. Vtrinque verò habentur [illegible], ſiue humeri: poſtea eſt collum, vel trachelus, cuius os vocatur porus primus. Celſus canalem interpretatur. Quæ mox ſequitur inanitas, [illegible], id eſt ſinus dicitur muliebris. Vuluam denique Græci nunc [illegible] dicunt, nunc [illegible]. Vnde ſunt [illegible] organa, cuiuſmodi & catheres, id eſt [illegible], atque item clyſteres, quibus in vulua cauſatione ſeſe oſtentante, intro medicamina infunduntur. Ex forma eadem nuncupan-

B tur ōtenchytæ, id eſt [illegible]. Catheras propriè fiſtulas in directum foratas intellignunt, quibus in directum foratas intelligunt, quibus in veſicam medicamenta infundimus. Deſcribitur à Galeno vulua [illegible]: id eſt vas fœtum conſeruans. Inſignis eius affectio eſt, vbi [illegible], id eſt obdureſcit. Scirrhi ſimile eſt, quod in uuluæ collo nuncupatur ſcleroma, id eſt [illegible]. Habetur apud Paulum hyſterica pnix, ſiue [illegible], quam vertere ſuffocationem poſſumus: [illegible] quandoque, id eſt tu-

C meſcit ſpiritu, ex frigiditate interdum, aut [illegible] hoc ſt partionis difficultate: ore præfarcto obſtipatóque, vel etiam [illegible], hoc eſt thrombo ſiue malis grumum dicere, in eo amplius concreto. Inuenies item [illegible], quam rectè procidentiam uuluę dixeris. Fit in ore interdum & [illegible]. Sunt eadem quoque parte [illegible] ex partione violenta: nam & [illegible] impetuoſus dicitur. Ipſam verò pariendi moleſtam difficultatem [illegible], vt ſignificauimus vocant, vel parientis ratione, vel in-

D fantis, aut [illegible], craſſi nimis aut pręteuuis. Oblędit aer extimus quoque, caloris, aut frigoris. Appellatur verò [illegible], quia ſit [illegible], id eſt infantis alueus: aut quia [illegible], id eſt ſuppeditat ei cibum. Embryon porrò duplex ambitu tunica: interior, quę & tenuior eſt, ac mollior: Amnion ab Empedocle appellatur, vt auctor eſt Pollux: exterior verò chorion. Intra muliebre pudendum eugion eſt, ſiue hymen integritatis argumentum. Ea veru neruoſa intelligitur exilitas, quam primus conuellat con-

E greſſus. Ecbolia dicunt medicamina, eiciendo fœtui comparata phthoria item vocant: nam atocia conceptum præpediunt. Apud Ariſtotelem comperias, ecryſin nuncupari partus effluxum intra diem ſeptimum. At ad quadrageſimum ectroſmos dicitur. Illud ſanè admiremur licet, quod prodit Dion, Pſyllos eſſe omnes viros, neque enim compertam eſſe Pſyllam fœminam [illegible], inquit [illegible]. Nates experiundi gratia ſerpentibus obiectant. Hinc doctè admodum, & ſcitè Pſylleos nuncupamus,

F qui pſyllos agunt quodammodo, obtrectatorum occurſantes veneno. Rhoicas mulieres vocant Græci, quibus e locis diſtillationes contingunt, toto ſe illac expurgante corpore, menſium omnino ratione diuerſa. Locarium ad locos muliebres attinet nihil, ſed ea voce intelligimus, inquit Varro, quod datur in ſtabulo & taberna vbi conſiſtant: vnde Martialis, illud liquidò explicatur, Hermes diuitiæ locariorum. In quo fluctuat Domitij ſenten-

G tia. Loculatæ areolæ pictorum. Et loculatæ piſcinæ, vbi diſcluſi habentur piſces diſpares, ſunt apud Varronem. Dici & laciniatæ poſſunt, ex Columellæ octauo libro, qui lacinias vocat partes diuiſim ſeiunctas. Locularem reſinam legimus in Palladij libro tertio. Vtriculos dixit Plinius frugum tuniculas, quę ſi exterantur, gluma iam nuncupatur, vel acus.

Septenary

Septenarij ratione, intima corporis, conſtare vtem exti-ma. De ſeptenario pauca.

Cap. XXIIII.

ADiiciamus porrò Macrobij ex Naturaliũ priore libro ſententiam præclaram, qua comprobatis, humani corporis tam intima, quàm extima numeri ſeptenarij ratione conſurgere. Septem, inquit, ſunt intra hominem, quæ à Grçcis nigra membra vocantur, lingua, cor, pulmo, iecur, lien, rhenes duo: ſeptem item alia cum venis & meatibus quæ ſingulis adiacent, ad cibum, & ſpiritus reciprocationem deſtinata, guttur, ſtomachus, aluus, veſica & inteſtina principalia tria, diſſipium, meſenterion, hira. Septem ſunt quoque gradus in corpore, qui dimenſionem altitudinis ab imo in ſuperficiem complent, medulla, os, neruus, vena, arteria, caro, cutis. In aperto item ſeptem ſunt corporis partes, caput, pectus, manus, pedéſque, & pudendum. Item quæ diuiduntur, nõniſi ſeptem compagibus iuncta ſunt, vt in manibus eſt humerus, brachium, cubitus, vola, & digitorum nodi terni. In pedibus verò, femur, genu, tibia, pes ipſe ſub quo vola eſt, & digitorum ſimiliter nodi terni. Et quia ſenſus, eorúmque miniſteria, in capite natura, velut in arce conſtituit, ſeptem foraminibus ſenſuum celebrantur officia, oris, deinde oculorum, narium, aurium binis. Quare numerus hic totius fabricæ diſpenſator eſt, ac dominus, Sed occurrat fortè nunc aliquis, ecquid iſta corporis humani ſtructuram faciant auguſtiorem? Reſpondendum verò, facere vtique, quoniam numerus hic perfectionis plenitudinem continet. Nam & Cicero ſeptenarium eſſe rerum omnium nodum pronuntiat: quippe geminam vim obtinet vinciendi, qui ambæ partes eius vincula prima ſortitę ſunt, ternarius cum vna medietate, quaternarius cum duabus. Porrò is eſt perfectus numerus, qui ex pari conſurgit atque impari, nã impar numerus mas, par verò fœmina creditur. Sed & numeralis ſcientiæ ſtudioſi patris appellatione imparem cenſent, parem verò matris. At dicas quis, ineſt virtus hæc aliis item minoribus numeris. Ineſt quidem, ſed vt ſeptenarij partibus. Poſſem hoc loco argumentis peruincere, totam in vtero infantis fabricam iſto diſpenſari numero, necnon totam hominis vitam: ſed ſupereſt de hac re pragmatica, vbi pleraque attingemus. Quæ modo allata ſunt, præmonſtrant, dum ne cæcutiamus, diuinæ maieſtatis ſapientiam, à qua tot tantíſque inſigniti bonis ſumus, vt in deliciis eſſe nos, fateamur neceſſe ſit, modo ſuccinat vnuſquiſque ſibi, Noſce teipſum. Nec Origenis delyramenta recipias, Adam peccante, imaginem Dei periiſſe, quam ſententiam, vt alia prætercam, quæ non omiſit Epiphanius, illud facilè ſubruit apoſtoli Pauli, qui euangelicam doctrinam ſua prædicatione compleſſe creditur, Vir comam nutrire non debet, quum gloria & imago Dei ſit.

Summum hominis bonum eſſe in Deo, non in voluptate aut potentia vel virtute. Impietatis humana taxatio.

Cap. XXV.

HÆc habui de hominis præcelſa natura quæ in literas commentatione iuſta promerem. Ea labore non paruo ex diuerſis congeſta, ſi exactius quis paulò humanior vocarit ad libram, fatebitur (opinor) quod initio aſtruximus, Hominem eſſe

A miraculum magnum atque diuinum: ſed tum equidem maius etiamnum miraculum, ſi tanta diuinitatis cura & prouidentia inenarrabili & creatus & ornatus, & ſingulis momentis connutritus: defenſus, ad vitam verè vitalem, tota vt prouocatus, vt plerunque fit, ſenſibus nuncupatus obruteſcat diro peccatu prorſum, nobilitatis & finis oblitus. Ac ſacrum illud numiſma non concidat modo exulcétque, ſed aggere adobruat altiore, vt ſcelerum labe preſſus altiſſima vix dici arbor queat, iuxta illam
B veterum ſapientium animarum tropologicam tranſmigrationem. Eſt profectò vt ab noſtræ religionis patribus aſtruitur, & nos ſupra attigimus, ſummum hominis bonum, etiamſi in zonula ſuperſit nihil, æterna, & vltramundana vita, Summum malum anti-thei conſortium impiiſſimi, & mors prorogata in infinitum. Præclarè ſiquidem vt omnia, decimo Ethicorum philoſophus: Oportet, inquit, non quod monent nonnulli, humana nos ſapere, quod ſimus
C homines, nec mortalia, quia mortales, ſed quoad effici poteſt, immortalitati ipſos nos aſſerere, cunctáque efficere, vt ea degâmus vita, quę ab eo profluat, quod in nobis eſt præſtabiliſſimum. Qua ratione Homerico more nuncupantur homines [illegible], id eſt Deo ſimiles, ſicut mali nunc ceruis aſſimulantur ab eodem, nunc tygribus aut leonibus. Verum diuerſi abeuntes in terrenam deuergentia quadam reflectimur naturam, hanc tractamus vnam fallacioſis illecti oblaqueatíque ambagibus, hanc cogitamus,
D huic inhæremus affixi. efferamúrque adeò vt perſępe quod M. Cato dicebat, Succidias humanas faciamus. Sed imperitiores miremur minus, quoniam (vt dicitur) nec Falernum canes. Inter eos qui ſibi ſapientes videntur, mira eſt de felicitate diſceptatio. Nec illud perſpiciunt ſaltem, vtcunq; bellicum canant, inferant ſigna, diuerſam aciem impreſſione validius facta, fundant fugéntque, cõmori omnes perinde ac bruta. Bonũmq; , ni pernicioſior ſupereſſet animæ interitus cum æternis pœnarum cruciatibus:
E quando (vti fertur) dei ſummatis teſſeræ nunquam non rectè cadunt, ac illius iudicio præcipuè excuſſo fieri impoſtura nequit, quoquo nos torſerimus, vel Proteo multiformes magis. Nil ſuſpici animaduertas, rapi omnes calle quidem diuerſo, errore tamen vno, quo ab parente reuellimur, veluti hac vna ratione naſcamur, vt vel voluptatibus irretiti, in earum titillationes ſcylleum renidẽtes caput animámque demergamus. Aut vi craſſemur in proximum, omnia nobis corrogantes vendicantèſque: aut ſcien-
F tiæ inanis gloriolam captemus. Erumpere agminatim maximè videas, qui voluptate cuncta metiantur, nilque habeant ratum, nil penſum, niſi quod ex illius fuerit decretis. Siquidem eò paſſim ab mortalibus cõcurritur, vt Seneca inquit, vbi voluptatis laus inſonuerit. Sed pullatos nil moremur. Eudoxus philoſophus, nec aſtrorum inſcius, eſſe ſummum bonum voluptatem, vt illi videbatur, inde colligebat,
G quod eam affectarent omnia. In quam ſententiam toto pede Philoxenus iuit, & vt Ariſtotelis monumenta teſtantur, [illegible] gruis collum vt haberet, exoptauit, quo diutius bibendi edendique titillatione poſſet perfrui. Iam paſſim commonentem audias,

Ite (ait ô pueri, pariter ſudate medullis.
Omnibus inter vos, non murmura veſtra columbæ,
Brachia non hederæ, non vincant oſcula conchæ.

Et Perſarum rex Xerxes nouæ voluptatis repertori præmium conſtituit. Hinc eſt & Epheſiorum nobile decretum, qui (Strabone tradente) cum ſingularis modeſtiæ ac frugalitatis virum Hermodorum eieciſſent: Nemo, dixerunt, apud nos frugi ſit, nemo vnus excellat, vel ſi excelluerit, abeat. Quo nomine dignos fuiſſe qui ſtrangularentur omnes, pronuntiauit Heraclitus cognomento [illegible], vt planè impudicos expatratores, fures, perperos, appetones, tenebriones, vt mihi ſic interim loqui permittam, nec tamen ſine exemplo. Plerique etiamnum ex philoſophis ita voluptatis imaginem concipiunt, vt illam in ſolio ſtatuant regio, veluti humanarum planè reginam rerum. Quod verò ferendum minus ſit, virtutes ei ſubiiciunt vt famulas, nutum quoque, ne quid indignationi deſit, obſeruantes, vt eueſtigio, quicquid viſum illi fuerit, exſequantur, tanquam illuc demum productio hominis ſpectet, vt cibum potúmque delectamentis implicitus percolet: vt in Quæſtionibus Seneca dixit ſeueriſſimè: ac libidine omnifaria diffluat, conturbétque. Quum tamen ſciant ab Antiſthene pronuntiatum, inſanire ſe malle, quàm voluptariè deliniri. Et rectè ille quidem: nam quintodecimo Punicorum apud Silium ita legimus.

> Quippe nec ira Deum tantum, nec tela, nec hoſtes.
> Quantum ſola noces animis illapſa voluptas.
> Ebrietas tibi fida comes, tibi luxus & atris
> Circum te ſemper volitans infamia pennis.

Alij verò Liuianum illud aſſiduè mente repetunt, & verbis identidem ingerunt. Regnum res eſt inter Deos hominéſque pulcherrima. Reges putant Deos eſſe terrenos, qui ab exili tenuique initio coorti ad præcelſæ maieſtatis inſtar excreuerunt emicuerúntve, Quod & Anatarícum dixiſſe quandoque, proditum memoriæ eſt. Hinc & illud Cæſaris tyrannico ſpiritu tumentis in Alpium tranſitu: Mallem hic eſſe primus quàm Romæ ſecundus. Equidē præfici gentibus, longe latéque ſummotis omnibus imperitare, honeſtiſſimum cenſeri poſſet, ni ita nos inſtrueret Seneca. Simul ita poſuit conditor mundi Deus, odium & regnum. Proinde & rex ille, vbi amplius diadema expendiſſet: O nobilem, inquit, potius quam felicem pannum: quid enim, vt inquit Catullus, ſolutis eſt beatius curis? Partim ſunt qui reſectis abdicatiſque omnibus, virtutem modo amplexentur confoueántque, veluti ſapiens ſit planè omnia, & vt Horatius inquit,

> Vno minor Ioue diues,
> Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum.

Profectò non abnuerim eſſe virtutem altum quiddam & eximium, multa vndique ſplendoris luce circumfuſum, ſi modo rectâ inſiſtas via: nec quod multis vſu venit [illegible] philoſopheris, ac [illegible]: etenim adnexum video ſuperbiæ ſtuporem, & quod grauiſſimum eſt, inſcitiam aut negligentiam eius, qui omnium eſt virtutum pater & largitor. Quanti demum ſcientia eſt impietate conſtipata? Immo quid inauſpicatius, vel [illegible] dicam, quæ eſſe fœtutina ſporcior poteſt ac fœdior? Expende conſpectius, tument colla ſapientium, riget ceruix, os obſignatur: dum intra ſe neſcio quid cornicantur, vel ſtupentibus in terram oculis, vt inquit Hieronimus tumentia verba trutinantur, Ve ſi præconem addideris, incedere præfecturam putes. De Deo nulla, aut rara prorſus fit mentio. Quid cum Platone mihi, quid cum Ariſtotele? ſi laudibus perſtrepunt ſcholæ, reſonat forum, animam ſupplicio-

A rum dirrate diſtrahi audituri, ac viſuri ſunt inferi? O felicitatis infeliciſſimum genus. Quid porrò cum felicibus æui tam breuis, immo verò nullius? Quid quod præciſa combinationum ratio in corporeis rebus, & noti coaptatio ad ignotum ſcita, congruáq; humanum ſupergreditur captum? Quo ſane argumento expreſſum Socrati eſt, vti ſe vnum modo prædicaret ſcire quod ignoraret. Quando & aſtruit Solomon, cunctas res difficiles, ac ſermone inexplicabiles. Et alius diuini vir ſpiritus abſconditam eſſe profatur ſapientiam, & intelligentiæ locum ab B cunctorum oculis viuentium. Quin & ſcientiæ profundioris Ariſtoteles in prima philoſophia, eiuſmodi nobis difficultates oboriri ſcribit, in natura manifeſtiſſimis, quæ nyctoraci offundantur ſolem inſpectare tentati. Hinc eruditorum nobilis eſt illa coniectatio: quum ſcire expetant omnes, nec fruſtra omnino eſſe appetitus queat; deſyderare quenque, vt ſe ignorare ferat. Quòd ſi plene, affatimque aſſequamur, doctam prorſus nos aſſecuturos ignorantiam: quo nil magnopere perfectius poſſe C homini obtingere, quàm vt in eo quod eſt illi genuinum, comperiatur doctiſſimus. Qua in re tanto item quis cenſetur doctior, quanto ſe recognorit indoctiorem. Quæ quum ita planè ſint, expergiſcere infelix anima, reſipiſce: quid veneris, amplius ad examen reuoca: quid ſis metire. Miraculum eſſe, te doceri, & quidem diuinum, addidimus venerandum & adorandum: docuerat, addiderátque prius Ægyptiorum regalis ſacerdos Mercurius. Tu verò diuini adiectionem exhorreſcis, ſarcinale brutum ſpon-D te & conſulta opera amplexaris, & perficis: velútque graui libramento plumbi receſſis ad ſolum Maximum dici miraculum manis. Quid enim maius quàm diuinam imaginem, immortalem tot, tantiſque luminibus illuſtratam, tam lato támque numeroſo bonorum agmine obuallatam, cœnoſa ſemet ac rediuiua fœditate circumlinere, glomerariámque ac ſanguinariam, & virgilianum Vealegonta ſubinde referentem, ingruentis ſecuram mali, brutum induere: dictum enim veteribus eſt, hominum effi-E gies habere animos ferarum: Illum verò omnia ſupereminentem, luminum, ac bonitatis patrem, qui nos ab angelis paulò minus deminuerat, qui vultus ſi lumen ſignauerat ſuper nos, aut ruditer neſcire, aut per ſummam impietatem confertis (vt dicitur) manibus negligere? Hac ratione eſſe cœpit bulla hominis vita, humana omnia puluis atque vmbra, F Magiſtratuum inſtar, quos dicunt codicillares, qui dignitatis contenti nomine, à re abſunt procul. Nec tot fuerint notariorum puncta, quot noſtrorum ſunt detrimenta temporum. Nos tamen nil omnino Nouiſſimum illud attendentes

> Pati neceſſe eſt, multa mortalem mala:

eum qui ſolus eſt, fuit, erit, liquimus, ad imaginoſa reclinamus. Vitalis lux nobis erat contributa, vt per illius eſſentiam veram, vnicam, fœcundiſſimam & nos aliquid eſſe inciperemus verè, vnicè, fœcundiſ-G ſimè. At nos terrena reſpectamus, quum animas noſtras eſſe voluerit præpetes Deus, non inferas, vel tanquam chryſomallas oues, ceu cum Epicuro ſuccinentes, Quod ſupra nos, nihil ad nos: mentis inſtantia & vigore hebetato. Nec aduertimus, mortalem eſſe hanc, & per momenta euaneſcentis naturæ prouinciam Sed vtinam vnicus ille, verus bonúſque ſummi patris, ſummus filius, humanæ impietatis diuino & pretij incomparabilis ſanguine, in terrarum conſpicua altitudine ineffabiliter pro-

fuſo

ſuſo,expiator infinitus,ita quandóque mentes om- A nium ſuæ claritatis fomite incendat illuſtrétque,vt nouum hominem induamus omnes,& quod abſtulit peccati labes,reſtituat pietatis candor, qua efficiamur vna velut argẽtũ purũ putũ ac emaculatum & candefactum, nulláque fit dies [illegible]: vbi iuxta prophetici afflatus proloquium in domini montem conſcenderimus, in ſemitis eius ambulantes. Quibus etiam ſi fuerint vti coccus peccata noſtra dealbabuntur tamen, perinde ac nix. Deus omnipotens mirabilia facit ſolus, Dei inſtru- B mentum homo eſt, ad magnifica perpetranda accommodum. Sed tandiu mirabilia exſequitur feliciter, quamdiu diuino morigerum ſe præſtat artifici. Proinde bracteatum illud recinendum ſæpius, Viuendum eſſe hodie, quando qui cras viuit, nunquam viuit. Quòd ſi hodie expetis viuere, Deo vtique viuendũ, quippe in vno eo heri cras non prorſus aliud ſunt, quàm hodie. At hominum elerique malè viuunt hodie, cras ſolum bene. Cæterum iam hinc nos ad Muſarum noſtrarum guſtum & ſaliuam conferemur, eo tamen præſcripto, vti reſpicere liceat, ne prorſum refugæ credamur dum Cleanthis reclinemus ſpinas, & contorta etiam Chryſippi.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN LIbros antiquarum lectionum præfatio quinta, ad præcellentem philoſophum & medicum Nicolaum Leonicenum.

SCis, opinor, vir eminentiſſimè, in ſtudiorum meorum (vt ſic dicam) infantia, Ferrariæ prima moralis philoſophiæ ſtipendia tuo me ductu & auſpiciis feciſſe. Quam verò ex eo tibi multiplex eruditio tua & lectio tantumnon infinità, ingenium feraciſſimum, & omnium capax memoriæ theſaurus: addo etiam Græcæ Latinæque facundiæ ſcientiam præſignem, quam eruditus ita es, vt excellas: hæc inquam omnia, quàm tibi me affecerint addixerintque, ſum ipſe mihi teſtis vel locupletiſſimus. Sed animaduertere potuiſti tu quoque, nec enim tibi defuit vnquam obſeruantia mea: quæ auctior reddita in dies facturo nunc mihi publicã materiam, quicquid in literarum quaſi palæſtra peruigilatum ad hanc horam eſt, amplius expreſſit, aurem quodammodo peruellens, vt te veluti clariſſimum artium bonarũ lumen in huiuſce gloriæ, quantulacunq; ea ſit, participatum clementer aduocarem. Ita enim futurum, ne officii tui & meritorum in me dilapſa videatur memoria. Eſſe quidem repenſionem hanc operæ leuioris, ac pedariam, nil me fallit: etiamſi ſcruta vt vendat, ſcrutarius laudat: ſed & quę nec verti vitio poſſit, aut debeat, quando ſalſa tamen mola litare creduntur, quibus defuerint thura. Te quoque in excelſiſſimo doctrinarum faſtigio ſurrectum ſtare, dilucet arbitror, & norunt omnes. Quo ſanè nomine temeritatis agi poſſe mecum, animaduerto, vt qui nugalibus forſan inuentis altitudinem tuæ contemplationis ineptius obſtrepẽdo auocandóque videar interpellare. Etenim ſcitum illud eſt, Muſcas ab aquila non cerni. Et quis agat in ſcæna geſtum, ſpectãte Roſcio? Cæterum vir præcellens præſto mihi parte hac Platonis ſententia diuini eſt, qua ſcribit is, reſponſum quandoque ab Ammone, Pluris ſe Lacedæmoniorum aptam facere orationem, quam aliorum munera vel opulentiſſima. Quæſtum tibi laudis ac gloriæ compendium iis magnum non præmonſtramus, ſed pectoris intima proſpicienter referamus, vt gratum memorémque me iam hinc noris agere diſcipulum, cordique ac memoriæ inſigniter habere, qua me hilaritate, quam miti oratione adeuntem, etiam ſi à ſole occaſo ſæpius, hærentémque exceperis aſſiduè, quod phaleras nil moreris, & nomina vana Catonum, patefactis ingenuè facundéque, quibus velut moramentis moleſtioribus tenerer implicitus. Quo fit, vt quum immenſa ſint quæ inde tibi debeantur, inſita verò imbecillitate pauca vel prorſum nulla queam præſtare, in hoc reclinarim diuerticulum, vt procliuè ſaltem, nec (opinor) ingeneroſum animi propoſitum ingererem tibi, inque memoriam cæteris darem: & quod ille apud Senecam facit. Ipſum me oblatum vellem, etiam atque etiam comprecatus, munus iſtiuſmodi, quale id cunque ſit, boni conſulas, putéſque cæteros, etiam ſi ampliſſima contribuunt, plura tamen multo ſibi relinquere. Qui ipſum ſe tradit, reliqui ſibi facit nihil. Et fuerint hæc quidem ἀντ' ἀγαθῶν ἀγαθίδες.

LODOVICI CAELII RHODIGINI ANTIQVARVM LECtionum liber vnus, qui & quintus.

Hiſtoria iucunda belli in Venetos geſti, qua tempeſtate nobis iſta elucubrabantur.

Cap. I.

EQVIDEM ſi alias vnquam res hominum eſſe omnino nihil, & ſtatu incerto, quam dicunt [illegible], rotari omnia, concipere licuit, id clariſſimum diuina potentia nobis iſta prodentibus effecit: vt ſi quando in dubium venerit, Eſſétne prouidentia vlla, nunc luce conſtiterit clarius, vigere prępotens numen, cuius nutu vel minima quæ

que dirigantur diſpenſenturque. Quo enim tempore commentabamur iſta, exortum eſt atrox in Venetos bellum, conſpirante in eos vniuerſo occaſu. In primis verò Romanæ eccleſiæ pontifex longè clariſſimus Iulius, eius nominis ſecundus, aduerſum præpollens terra marique imperium ſpiritus erigere auſus eſt, reuocaturus ciuitates eccleſiaſtico imperio ſuperioribus annis vi ademptas. Sed ad tantam belli molem prætenues erant animi ingentis vires: peregrinis ergo auxiliis opus videbatur, ne vana fieret ſine robore indignatio. Adiunctus igitur Maximilianus primum imperator, mox & potentiſſimi reges duo, Gallus, Hiſpanúſque. Aderant in Italia parati ad partes reguli aliquot, Alphonſus Ferrariæ dux, cui pater Hercules fuerat, ſingulari prudentia vir, & in bellicis rebus cuilibet ferè veterum comparandus. Eum nos viuentem vidimus ſæpe, nec ſine admiratione præſigni, quum prouerbij vice paſſim tota Italia vſurparetur Herculis ducis calliditas, cui plus ineſſet ingenij, quam cæteris omnibus, quotquot bellandi vſu cenſerentur ab Alpium radicibus ad fretum. Eum Veneti annum vigeſimum ſeptimum antè quàm nos hęc promeremus in literas, illato bello ex contentione de finibus, bona principatus parte exuerant: ademptum enim Rhodigium metropolis regione eius, quam inter Padum Atheſinque poſitam Policinum vulgò dictitant, Cheroneſum Græci, ſed & Latini nuncupant. Interluit Plinij teſtimonio nobilis Tartarus. Apparent multis locis Philiſtinæ foſſæ veſtigia, cuius eſt apud eundem mentio: durat etiamnum nomen, ſed paulum modo luxatum, qui vetuſtatis mos eſt, Piſtrinam dicunt. Adempta & oppida duo iuris Rhodigini Lendenaria, & Abbatia, ademptus & agrorum numerus magnus, qui fertilitate ac frugum bonitate certant cum optimis quibuſque, vt non minus verè dici poſſint Italiæ lumen, quam olim Roſeæ campos dixerat Vopiſcus Cæſar. Iniuriæ tam inſignis memoria perurgebat filium: qui paternæ virtutis hæres quoque, ac multis nominibus Veneto infenſus, ſumma vi affectabat, reuulſas ab corpore velut particulas pro virili in integrum reſtituere. Affuit & Franciſcus Mãtuanus marchio, vt nũc loquimur, cuius maiores iidem Veneti malè mulctaſſe videbantur. Affuerunt & alij, qui omnes tanquam ad commune incendium reſtinguendum coorti conſpiratu mirabili, Venetum vndique infeſtare cœperunt. Gallorum rex Ludouicus Italiam ingreſſus copiis egregiè ad belli vſus ſimul armis, ſimul ductoribus ac bellandi peritia inſtructis ad quadraginta fuere hominum millia, citra Abduam fluuium ferè millibus paſſuum duobus conſedit. Pontificis exercitus Fauentiam Rauennámque inuaſit. Venetorum copiæ ad quinquaginta hominum millia Gallis ſeſe obiecerant. Defecerat oppidum nomine Triuilium ad Gallum. Id ſitum eſt in Abduæ ripis. Aduam vocat Polybius. Eo nomine inflammatus ira Venetus, & indignatione præceps ſumma vi id oppugnare adortus cepit. Vbi nullum non crudelitatis genus in oppidanos æditum, quanquam ducibus inuitis. Ciues interfecti omnes cum puberibus. Patuerunt ad libidinem viliſſimi cuiuſque infeliciter natæ virgines mulieréſque: Viceni triceníque miſeras etiam in propatulo conſtuprabant. Nec ſacris corporibus ira pepercit victoris. Oblatam audio CHRISTI ſuffixi tremendam imaginem, additis, quas tempus exigebat, luctuoſis precibus. Sed cæca ra-

A bies, in ſuámque ſurda perniciem exculcat omnia, æquatque ſolo. Dictu nefas eſt, quod ſequitur, & ipſe narraturus contremiſco, quod militaris impietas perficere non expauit. Conditorium ſacroſancti corporis, in quo reſtituti omnes ſumus, rapturus auariſſimus miles, ineffabilis myſterij panem dicam, an verius Dei præpotentis filium profudit, vt vilius neſcio quid, ac gaudio geſtiens, quem ſupercæleſtis natura reformidat, laudant cæli, veneratur quicquid eſt, humi etiam vt opi-
B nor, liquit iacentem. Sed audi quod inſecutum eſt, Haud ita multo interiecto tempore diſcordi ab hiſce belli primitiis, exercitu Veneto, vna Gallum, Prandinum oppidum haud ita ab flumine diſſitum inuadere cogitantem, ducentis fermè ab fluuio paſſibus audacius adorta eſt inter Caſſianum, Triuilium & Riuoltam ſiccam, id loci nomen eſt. Ibi commiſſo prælio acri, victor Gallus, tum conſilio & viribus, tum bellicis tormentis, quæ inter vepre-
C ta mirabili arte defixerat, ad decem millia hominum confecit ex hoſtibus. Machinas omnes, quas innumerabiles erant & pretioſiſſimæ, cepit. Captiuorum numerus, & ſpoliorum immenſus. Tantus verò Venetum terror inceſſit, vt equitatus omnis turpiter ſeminudus fugæ ſe mandaret, tum præcipiti curſu, vt per multa millia paſſuum munimenta equorum, hominúmque abiecta paſſim viſerentur. Nec tamen incruenta ſtetit victoria tunc Gallo: quinque ferè milia deſydera-
D ta. Quod ſi, vt prædicant plerique, ambitione reſecta, Bartholomæo Aluiano, qui in hoſtes impreſſionem fecerat, comes Petilianus opem ferre non recuſaſſet, non mediocri clade contaminatam fuiſſe Gallo putant eius diei pugnam. Cæterum vtcunque, ab eo prælio tam inproſpero, támque ominoſo, vt mox euentus docuit, inſigne ſpectaculum cunctis gentibus de ſe præbuit Venetum imperium. Si quidem veluti acciſæ forent omnino vires vrbis paulò antè florentiſſimæ, exercitum
E militibus conſcriptis reparare, ciuitates confirmare, valido impoſito præſidio, Venetus neglegere eſt viſus. Scires altius, quàm pro ſpecie infixum vulnus ſtare. Nec id ferè latuit. Nam quum accepta foret clades quartodecimo Maij, ſalutis anno milleſimo quingenteſimo nono: intra diem tertium & viceſimum amiſit Venetus Italiæ principatum non paruum, ad lacunas ſuas tantumnon infeliciter redactus. Mira certè res fuit, tam breui ſpatio exui imperio, quod deſudantes maiores vix
F annis centum, maximis artibus domi belliſque adminiſtrata republica, ciuitati omnium nobiliſſimæ adiecerant. Admirationem augent vrbes muniſſimæ, quæ veluti dato ſigno, ad hoſtem nulla prorſum vi expectata defecerunt. Arripuit ergo Gallus Cremonam, Bergomum, Brixiam, oppida multa, quæ in regionibus illis viſuntur. At imperator ſedens etiamnum domi, &(quod aiunt) poſt principia conſtitutus, nec viſa omnino Italia,
G Vincentiam, Veronam, Patauium, vbi tunc nos iſta euigilabamus, Goritiam, Tergeſte, totum Iulij forum, Vtino excepto. Alia ex parte Pontifex ad vexillum reuocauit eccleſiaſticum Rauennã, Fauẽtiam, Ariminum, Ceruiam, Ferrarienſis dux Rhodigium, & reliqua eius loci ſumma alacritate recepit. Cedit hoc in laudem Cheroneſi noſtrę plurimam. Ab ea intercepta prius non deſiiſſe Italiam Herculis ducis ingenio agitari motibus, dum poſſeſſione Vene-

tis

tos deturbare ſtudet. Quin & ipſum hoc tam fu-
neſtum bellum illinc parte plurima pullulaſſe con-
ſtans opinio eſt. Adiecit imperio Alphonſus Mon-
tem ſilicis & Atteſte, vnde principes Atteſtini cre-
duntur cognominati, quos Eſtenſes dictitat impe-
ritū vulgus. Id poſteà quàm reſciuere Veneti, nego-
tio ad ſenatum relato, credo, alia ſuper aliam nun-
tiata clade, principes alioqui prudentiſſimos & Le-
onardum in primis Lauretanum tunc Venetiarum
ducem adeo concepta vicit indignatio, vt e veſtigio
decerneretur, copiis omnibus quum terreſtribus
tum naualibus petendum eſſe Rhodigium, atque ita
æquandum ſolo, vt deinceps Rhodigium quæreretur
tur Rhodigij. Cæterum vbi id amplius perpenden-
tibus mox eſt viſum irati potius ſenatus conſilium,
quàm principum electiſſimorum ſententia, anti-
quata ſtatim res eſt. Porrò vtcunque imperatore ni-
mio plus ceſſante, quum ſine præſidio eſſet omnino
Patauium, Venetus, qui paulò ante de ſalute publica
deſpondere erat viſus, oblata rei bene gerendæ op-
portunitate, ad ſextumdecimum calendas Sextiles,
ad ſolis emerſum cum delecta manu equitum leuis
armaturæ prius, mox & peditum, qui cladi ſuperfu-
erant, Patauium irrupit. Adeóque inopinata res fuit,
vt in foro prius diui Marcilli vexilla ſint viſa, quàm
vllus omnino hoſtium præſenſerit aduentum. In
quo mirari licet Venetorum illuſtrem clementiam,
capta erat vi quodammodo vrbs Italiæ clariſſima,
ſuperfuit illis tamen altitudo animi tanta, vt citra
vllam omnino cædem tranſacta res ſit, etiam ſi de-
fectione fuerant vehementer commoti, quod Ve-
netę vrbis eſſe veluti cor, Patauium videatur. Ceſ-
ſere in prædam Iudæi modo, necnon domus omnes
eorum qui nouis rebus ſtuduiſſe videbantur, in
quorum aliquot Venetias miſſos ſæuitam amplius
eſt, & certè Patauina nobilitas inſequentibus tem-
poribus, atrociſſimo ex defectione conflato odio,
tantumnon ad extrema dilapſa eſt. Vidimus ipſi per
ſummum terrorem milites auide propoſita, diri-
pientes bona, clamores diſſonos hinc inde audie-
bamus inuicem ſe vulnerantium prædatorum, &
fœminarum ſeſe afflictantium, impuberúmque mi-
ſerabiliter fortunam deplorantium ſuam. Affuit
& ruſticorum vis magna, quibus connitenti-
bus maximè confecta res erat. Proinde in præ-
dæ partem irruebat efferata illa quoque multitu-
do vnde, ſicuti neceſſe erat, tumultus obſtrepe-
bat intolerabilis, inſueto præſertim, quando & in-
cognitum erat, quónam progreſſura foret victoris
ira, expectante vnoquoque cædem, incendia,
rapinas, ſuſpendia nobilitatis Patauinæ. Sed
clementius mox acta omnia. Ex Veneto exer-
citu violentius & præter inſtitutum graſſantes
pleroſque, rapientéſque vidimus gulà fracta
paſſim tota vrbe propendentes, ſeueriſſimè pœ-
nas exigente Andrea Grito, quem tum copiis
Venetus præfecerat, quique annis aliquot pòſt
dux eſt Venetiarum creatus, & nos patriæ no-
mine gratulatorium illi Panegyricum diximus.
Inſequenti die capta arx quoque, deditionem
faciente Leonardo Dreſano Vincentino nobili,
qui Imperatoris nomine Patauium fuerat ingreſ-
ſus. Capti ibi quoque ciuium multi omnes Vene-
tias miſſi. Paulò pòſt & Patauini alij, qui modo
ſuſpicionem aliquam de ſe facerent. Eodem im-
petu recipitur Mons ſilicis, Atteſte, Monta-
gnana. Contigit & mira res, plebs omnis, non
Patauij ſolum, ſed alibi quoque pro Veneto

A imperio ſtare, ruſtica turba eodem tendente. Qua
etiam latenter graſſante, Mantuanus marchio
Franciſcus rei militaris peritiſſimus, & impera-
toriis artibus inſigniter perilluſtris apud inſulam
ſcalæ. id in Veronenſi agro loci nomen eſt, inter-
ceptus Veneto traditur, ductúſque Patauium di-
ui Laurentij die, qui eſt Auguſti decimus, con-
feſtim & ipſe Venetias mittitur. Iuſſu denique
Pontificis diu pòſt liberatus, in patria ſe in po-
ſterum continuit. Eodem fere tempore affuit Im-
B perator exercitu numeroſiſſimo Patauium expu-
gnaturus. Erant in caſtris præualidarum gentium
peritiſſimi ac fortiſſimi milites, Germanus in pri-
mis. deinde Gallus, & quum ab rege tum ab Ponti-
fice miſſi Hiſpani. Nec Italicæ virtutis flos deerat,
Hippolytus Atteſtinus, & idem Alphonſi Ferrariæ
ducis frater, vir animi excelſi, virtutis expertæ, in-
genij ſemper innumerato, & rerum nouarum aui-
diſſimi eos ductabat. Erat hic quidem honore Car-
C dinalis ac Pontifici gratiſſimus, ſed Herculi patri
ſimilior, quàm eius loci ſacris viris, Veneto inſe-
ſtus in primis ex antiquarum iniuriarum memo-
ria. Quamobrem paternis odijs nimio plus im-
butus vim magnam tormentorum ad belli vſus in
caſtra conuexerat, quibus mœnia Patauina ſic qua-
tiebantur, vt ſtadiorum ferè trium ſpatio, ea vrbis
parte, quàm caudam vocant longam, non procum-
berent ſolum muri, ſed penitus extererentur. Cæ-
terum miro ingenio & celeritate inenarrabili Ve-
D netus introrſum militarem excitauit aggerem per
totum ferè vrbis ambitum, qua modo viderentur
hoſtes impetum daturi, die noctúque opere
continuato. Adiacebat aggeri extrinſecus foſſa
pedum altitudine quatuor, in imo ſubſtratus e-
rat puluis ad apprehendendum ignem, & omnia
fumo incendióque momento complenda mirificæ
naturæ: ſarmenta puluerem conuelabant: ſi quan-
do inſurgeret hoſtis mœnia inuaſurus, ſumma
alacritate deuolabant delectiſſimi pedites lanceis
E inſtructi, ac introrſum inſidentes imo aggeri, qui
ab ea parte accliuis erat, maximo contemptu ir-
ruptionem operiebantur. Tantam verò præ ſe
ferebant animi altitudinem, vt ſibi pollicerentur
tur identidem, nihil vnquam auſurum hoſtem
quamuis audaciſſimum ferociſſimúmque, & (quod
maximum eſt) miro fortunæ afflatu elatum.
Quin & feles lancearum apicibus, orbe ligneo
ſuffixo, alligabant, ſurrectiſque in proceſtriis
(ſunt hæc munimenta caſtrenſea) lanceis, io-
F cis militaribus & inconditis hoſtem ad felium ve-
nationem prolectabant. Vidimus nos vniuerſa hęc,
quumque arderent bello omnia, & ænei globi tor-
mentis excuſſi noctu magis, ſed & interdiu ſæpe
circumuolitarent aures, & ſingulis horis pro aris,
focis vitáque dimicaretur, tamen etiam ſi terrore
tum præſentium, tum iamiam ingruentium ma-
lorum æſtuaret mens, omniáque non ſimulacris, ſi-
cuti aſſolent plerunque, atque imitamentis, ſed vlu-
latibus veris ac ſpirantibus quaterentur, iſta com-
G mentabamur. Durauit ſeſquimenſem ferè obſidio-
nis calamitas. Nam repente Octobribus calendis
nulla euidenti cauſa, conclamari vaſa iuſſit Impe-
rator, ac re infecta raptim tranſmiſit Alpes. Quo tā-
to ſucceſſu Venetus, de quo paulò antea conclama-
tum videbatur, gloriari plurimum cœpit, vt qui pe-
ditum quindecim millibus, equitum leuis armatu-
ræ millibus quatuor, grauis, ſeu cataphractorum non
octingentis amplius, quas vires ſub obſidionem

ipſam mira celeritate contraxerat, hoſtiles copias, in quibus cenſebantur peditum ad octaginta millia, equitum viginti, ſumma virtute præter omnium ſpem reieciſſet. Fuit ea æſtate ſiccitas adeò æſtuoſa, vix vt perennes ſuffecerint amnes. Ea res plurimum iuuiſſe hoſtes credebatur, ita vt paſſim militari iactaretur ioco, Deum eſſe Germanicarum partium. Commeatus haud ita arcti habebantur. Quòd ſi diutius oppugnata vrbs foret in tanta hominum multitudine haud dubiè tamen ventum eſſet ad inopiæ vltima. Sed hoſte demigrante, confeſtim laxior rediit annona. Omnino toto eo tempore terrores vrbi inferebantur atroces, tanta Barbarorum multitudine circumſtrepente, ac ſubinde aſſultante. Nuſquam tamen armis mœnia inuadere adortus eſt tam formidoloſus hoſtis. Nec vnquam ad certaminis aleam ventum: ſemel tantum Hiſpani quidam, trecentos fuiſſe conſtat, munimenta inuaſere, quibus ferro igniqúe abſumptis, plus deinceps minarum, quàm vis apertæ fuit. Cæterum Venetus iam iam ſibi fidens animoſius, veluti interceptas vrbes repetiturus per magnos imbres Vincentiæ ſigna intulit. A qua nullo negotio deditione facta, belli peſtis Veronam petere eſt viſa: ſed ibi maior ſe rerum moles oſtentauit: quamobrem deflexit Venetus, Rhodigina Cherroneſo recepta, velut ſumma vi Ferrariam oppugnaturus, paſſim per edicta euocatis omnibus ad vrbis opulentiſſimæ prædam. Aderat claſſis item inſtructiſſima, triremes ad viginti, aliarum nauium numerus non paruus. Iam progreſſus erat nauticus exercitus aduerſo Pado ad locum, quem vulgò dicunt Guardiam: vicus is eſt flumini adiacens, diſtat Rhodigio ſeptem millibus paſſuum. Ac in Padi vlteriore ripa, quæ agri Ferrarienſis eſt, militaria excitarat munimenta, tormentis omnifariam inſtructa. Promptiſſimus quiſque miles locum tuebatur. Galli verò, qui Brixiæ, ac paſſim in citerioris Galliæ vrbibus hybernabant, Venetorum impetu excitati Veronam citatiſſimi petunt, protinuſque Vincentiam inuaſuros ſe, comminantur. Quo terrore Venetus ab inſtituto retractus, Leonicum petere cogitur, agri Vincentini id eſt oppidum. Claſſis interim quamuis terreſtris exercitus præſidio deſtituta, nihilominus ſuum obtinebat gradum. Præerat Angelus Triuiſanus. Munimento tantum erant equites ferè mille armaturę leuioris, & pedites totidem. Nauticus miles nulla non die Ferrarienſem agrum peruagatus, ferro & igni omnia deuaſtabat. Bellicis terroribus ſqualebant vniuerſa. Inſederat ea res altius Alphonſo duci, quàm tum præ ſe ferret. Sed rei bene gerendæ opportunitatem opperiebatur. Quæ vbi adeſſe eſt viſa, contractis Gallorum Hiſpanorúmque millibus aliquot, ſuis nimio plus ad omne facinus animo paratis, miro ſtratagemate manipulos aliquot emiſit, qui munimenta inuaderent quidem, ſed mox ſimulata fuga retrò cederent, ſinerentque leuioribus ſe tormentis ſpoliari. Factum id per biduum aut triduum. Veneto inde ſpes creſcere, hoſtiſque eſſe contemptui. At is mox infra munimenta, ex aduerſo ſtantis in Pado claſſis machinas robuſtiſſimas capaciſſimáſque ad fluminis aggerem impegit, ea arte, vt eo perforato, pilæ ferreæ ponderis maximi ad æquilibrium aquæ excuti poſſent. Adiuuabat negotium fluminis incrementum, quo altiores factæ naues machinarum ictibus facile ſcopi cuiuſdam modo exponebantur. Igitur ad arbitrium compoſitis omnibus, quicquam eorum Veneto ne ſuſpicante quidem, dato ſigno, hinc munimentis ſigna nocte inferuntur: hinc claſſis impetu inenarrabili tormentorum ictibus peti, conſtringi ac comminui cœpta eſt: tantus verò ſiue ex re inopinata, ſiue periculi magnitudine timor nauticos corripuit, vt paſſim deſilirent in Padum, nec cogitatio vlla verſaret animum, præterquàm de fuga. Omnibus ergo attonitis, naues aliquot deprimuntur, inter eas inſignis fuit etiam Prætoria triremis auro ſplendida, & ornamentis aliis regiæ inſtar exculta. Eam tamen mox ducis Ferrarienſis induſtria reuocauit in ſiccum, concinnatamque cum quatuordecim aliis Ferrariam perduxit. Captæ item nauales aliæ non paucæ. Munimenta in fluminis ripa ſtatim expugnata. Fuit ea res Alphonſo magnifica omnino, ac neſcio an cuilibet veterum par, ſiue ingenium comites ipſius ducis, ſiue rem ab eo perpetratam, quam ex Ateſtinis nemo vnquam ſperare eſſet auſus. Quippe Venetum paulo ante late terra marique pollentem, ne torue quidem ſpectare ſuſtinuiſſet. Accedit ornamento, hoſtis confeſſio. Palàm ſiquidem Venetus prædicare, tot bellis mari aduerſus Turcarum gentem validiſſimam geſtis non ferè vnquam atrociorem cladem vno prælio reipublicæ inflictam, Etiam ſi in Crotoniate ſinu bello in Mauros ſiue Sarracenos triremes ſexaginta, cum bellatoribus tantum non abſumptas, proditum annalibus ſit, quin Liguſtico bello etiam multò plures. Geſta verò res eſt vndecimo calendas Ianuarij, milleſimo quingenteſimo nono. Inſequens annus miteſcente demum ira Pontificis, Venetum ab diris liberat imprecationibus. Verum cum Gallis perſeuerante nihilominus bello, Limacum alioqui munitiſſimum ab illis per proditionem intercipitur. Situm id in Arcis præruptis eſt. Veneto verò remittitur dux Mantuanus, pontifici prius Federico filio obſidis nomine tradito. Hoc eodem tempore copiis eccleſiaſticis quati cœpit Ferrariæ dux, conſpiratu in Venetos iam dilabente, ac ciuitatem nobiliſſimam Pontifice repetente, quæ iuris foret eccleſiaſtici. Inſuper & in eundem exertum anathema eſt. Sacrũ ductabat exercitum Franciſcus Maria Vrbani princeps, à quo milite infeſto Mutina occupatur, mox & Ferraria oppugnari cœpta, quarto ab vrbe lapide caſtris locatis, Regium quoque Lepidi per deditionem captum. Obſidione premebatur, & Mirandula. At quum ſegniter agi res videretur, ingentis animi Pontifex Bononia digreſſus, contempta frigoris, ac niuium atrociore vi, caſtra petit, cõfeſtimq. facta deditio. Iam circumegerat ſe annus: quúmq; munimentũ Pado adiacens ab eo, iis obſideretur Eccleſiaſticis, Baſtiæ nomen loco eſt, expugnatis iam Lugo, Cotignola, Bagnacauallo, ex inopinato irruente Alphonſo, inſignis ibi accepta clades. Eodem ferè tempore Gallis ſuffragantibus, quod ab Pontifice diſſidere cœpiſſent, Bononiam ingrediuntur Bentiuoli, multáque in Pontificis dedecus excogitata. Præterque ruſticorum ſimul & Gallorum impetu afflictæ Venetorum copiæ cum eccleſiaſtico exercitu. Qua rerum proſperiore fortuna, Bentiuoli audacius Bononiæ arcem miro ingenio, & Pontificis cura haud ita pridem ſubſtructam oppugnare adorti, captam denique ſolo æquarunt. Paulò pòſt initum fœdus eſt à Pontifice cum Aragonũ rege Ferdinando, & Venetis. Qui tota vi coorientes, vt amiſſa recuperarent, biennio ferè poſt

Bri-

Brixiam Gallo extorquent,atque item Bergamum. Sed necdum aſpirante Veneto fortuna, omnibúſque in diuerſum cedentibus, mox vi recipitur ab hoſte Brixia,& diripitur crudeliſsimè per maximam cædem,in ſacra prophanáque ira belli graſſante. Repetitum & Bergomum, grandi pecunia mulctatis ciuibus. Cæterum, quia hiſtoriam ſcribere, non eſt noſtri inſtituti, iam ſequeſtrati ab terroribus bellicis ad noſtra regrediemur ſtudia, benigne ſtudioſis impertiendo,quæ per tot annos, quibus in hoc deſudamus puluere, ſunt intentiſſimè obſeruata nobis. Proinde initum poſt tanta mala cum Gallo ab Venetis fœdus prætereo: atque item prælium atrox propè Rauennam inter Gallos Hiſpanóſque, quo tempore ita acciſæ res Gallicæ ſunt, vt paulo pòſt accepta clade altera ab Heluetiis. Italia prorſum exigerentur,& hoc pontifice Iulio etiamnùm ſuperſtite,cui fuerat id in votis vel maximè. Verum priùs quàm hinc diuellar omnino,patriæ meæ cladem non reticebo, quam ab Hiſpano milite occupatam inuadens Bartholomæus Aluianus Veneti dux exercitus,leuis armaturæ equitibus non multis, ac peditatu perexiguo conſtipatus, nocturno itinere hoſtibus eluſis diripuit,moxque inde ſeſe proripiens Hiſpanis iterum deuaſtandum reliquit. Quando nullum crudelitatis genus,quod edi in ciues poſſit,eſt omiſſum,tectis parte plurima exuſtis, vt agrorum depopulationem tranſeam, & iniunctam omnibus commigrandi neceſſitatem,ne militarem diutius feritatem & hoſticam rabiem pati cogerentur, eò progreſſam impudentiæ, vt à miſeris ſaccarum rubens & auſterum parari ſibi exigeret. Ac ſunt hæc quidem bellorum ſtipendia, quibus pro dignitate explicandis Thucydides mutus ſit, ac eo magis Saluſtius. Hi diſcordiarum inteſtinarum euentus, quarum atrocitate Italiæ vires conuulſæ Barbararum gentium cruentę immanitati conterenda omnia permiſere. Verum hæc non Catonis animo ferenda,ſed Ciceronis potius, ac temporibus inſeruiendum,petendáque ex ſtudiis malorum lenimenta.

Digeſtionum ſpecies, & ſecretionum. Obſeruata multa ac ſudore. Vergilij locus explicatur. Pilorum origo. Cutis ſordida ratio. Stegnoſis quid. Pſammiſmus. Aſſa ſudatio. Helioſis. Xeralœphia. Inter hæc adnotatur quid chylus, chymus, chilus, chloe, chela, hemitymbium, ardalia, ardanium hemitybium. Hemiolia fibula quæ dicantur.

Cap: II.

QVi medendi ſcientía imbuti aliquid in ea facultate poſteris elaboratius, ſoli citiúſque procudendum cenſuerunt, non vnum eſſe perficiendi alimenti mòdum animaduerterunt. Nam concoctionem primam in ore quidem incipere, verum in ſtomacho fieri, peragi tradunt in inteſtinis. Secundam exordia in meſeraicis ducere, fieri in hepate, perfici in craſſioribus venis. Tertiam in minutilis venis initium habere, fieri in capillaribus, compleri in earundem extremitatibus. Quartam denique addunt alij in membrorum poris, ſeu meatibus. Cæterum digeſtione prima ex cibo fit chylus. In ſequenti ex chylo, chymus. Ex Theophraſti Ariſtoteliſque ſententia ſcribit Simplicis medicinæ libro primo Galenus, chymum intelligi, qui guſtu deprehenditur: chylum verò, quod ex elemento eſt humido & ſicco, caliditate iam percoctum. In tertia porrò ex chy-

A morum globo humiditas quædam, nomine quidem proprio inſignis nullo, verum [illegible] dicitur, id eſt innominatus humor. Percoctioni autem poſtremæ ſuus eſt locus, vbi quem diximus, humor membrorum ſeſe meatibus inſinuans maturatur, ciique perfectius aſſimulatur. Quam rem ſcienter anadoſin vocat Galenus, quum intelligatur digeſtio ſolum, vbi in ſtomacho perficitur cibus. Apud Ariſtotelem quarto Meteororum lego digeſtionum vocabula tria [illegible]. Pepanſin efficit per ſe ſumptus B calor, epſeſin calori combinata humectatio, opteſin areſcens ſiccitas. His verò opponuntur tria, homotes, molyſis, ſtateuſis. Cæterum vocabula hæc non ad ſtomachi rationem ſpectant, verum ad fructus & carnes vel elixas vel aſſas, ſuper qua re multa philoſophus. Admonendi verò amplius tyrunculi ſunt Chylum, ſi per υ pſilon ſcribatur, ab chilo differre plurimum. Et ſiquidem chilus per i, herba vel fœnum, quod ſcribit AElius Dionyſius, apud quem tamen per ει diphthongum comperi ſcriptum [illegible] C vnde apud Pauſaniam, [illegible], quo ferè neglectus ſignificatur. Chilos porrò dicitur item chloe, quanquam eſt & Cereris cognomentum, cuius in Attica viſebatur templum. Chelas verò quod relatu dignum eſt, in primis lapides nuncupant marinis obiectos fluctibus, ne vndarum impetu violentiore perpetim aſſultante conuellantur aggerum munimenta, vel id genus cæterorum. Dicuntur autem ſic, quod boum vngulis ferè ſint aſſimiles. Platamonem Hippocrates ſaxum è mari prominens vocat, ac leuigatius. D [illegible] in Hiſtoria ſeptima Herodoti caſſides intelligunt forcipiculatas, nimirum vngularum imagine quadam, quod genus verbo vno [illegible] vocant, ac intextu ſiunt: nam [illegible] implicare eſt. Sed redeo ad inſtitutum. Digna relatu ſunt, quæ ſententias Hippocratis explicans Galenus ſuper iis prodidit: Cibus inquit, non it in corpus, neque alit, ni omni exuatur qualitate exuperanti extraneáque. Proinde neceſſariæ digeſtiones ſunt, quarum ratio triplex pro ſuperfluitatum ratione: eſt enim redun-E dantia quædam craſſior & feculentior, quæ ſecretio eſt concoctionis primę in ſtomacho: alia verò aquoſa eſt quam ſequeſtrat digeſtio ſecunda in vrinam, éſtque hepatis & venarum, quod idem docuit De virtutibus naturalibus ſecundo,& prima primi Auicenna: tertia porrò exuperantia ſubtilior etiamnum, quam efficit digeſtio tertia, ſeuocatúrque per ſudores: qui propterea ſalſi ſunt, quod pars quidem dulciſſima leuiſſimaque tota ad corpus nutriendum aſſumpta eſt, pars autem alieniſſima, maximéque in-F concocta tantum abſoluitur, quæ partim deorſum collapſa, & ſubſidens in hypoſtaſi vocatur vrina, partim in corporis ſumma emergens ſudor eſt, vtraque tamen ſalſa ob eandem cauſam prodeunt, quoniam portiones aquæ terreſtribus admiſcentur, quod in ſalſis omnibus contingere, deprehenſum ab eruditis eſt. Quòd ſi terreſtris portio redundarit, ſapor reſilit amarus, ſi verò aquoſa, inſipidus. Adnotanda obiter medicæ ſcientiæ ratio inſuper non habenda: quorum ſit conſtitutio excellenter calida, quorúmque ſtomachus bilis citrinæ affluxu redun-G dantior, hoſce craſſioribus alendos cibis, minimè verò tenuibus, ac concoctioni obuiis, quoniam bilis poteſtate facillimè corrumpantur hi, quod in diuerſis fieri nequit. Inde minus accidit admirandum. Eſſe qui bubulas carnes nullo perficiant negotio, pullinas minimè. Sed exorſa repeto. Hic verò non id abſque perpenſione tranſeundum, ſudorem non eſſe

perpetuò eiuſdem ſaporis. Sudor certè capitis aut nullum emittit odorem tetrum, aut minus quàm reliqui corporis. Eſt enim locus capitis ſpirationibus opportunus, quia laxior eſt, etiam capillorum indicio. Loca, & quæ locis continentur, grauius nares offendunt, ſi præfractis meatibus euaporationi nulla præſtetur libertas. Eſt tamen excrementum aliud ferè innominatum, quippe quod multis haud ſit percognitum, quando & nimia ſui tenuitate viſum effugiat. Ab ſcientiſſimis tamen, quibus referat arcana omnia ingenium maximè excelſum, ac vt poeta inquit, capitale, [illegible] finitur, id eſt ſenſum latens expiratio: cui tamen inſit craſſioris retrimenti nonnihil: proinde ampliorem caloris requirit vim, & fluoris impetum violentiorem, ne ſubſiſtat. Inde pilorum origo creditur, & cutis ſordidæ ratio. Illud inſigni perpenſione dignum, vocari Græcis ſtegnoſin, ideſt [illegible], meatuum cutis vitium, quo tranſmittere ſuperuacua prohibetur: cooritur affectio id genus aut meatibus præfarctis aut conſtipatis addenſatiſque. Denſationem myſin appellant Græci, velut conniuentiam. Obſtructio ex lentis contingit, craſſiſque retrimentis, ſi fortè conſertius ad cutem fuerint dilapſa. At prouenit denſitas tum ab iis quibus adeſt obſtringendi poteſtas, tum ab iis quibus refrigerandi. Ex iis quæ de ſudorum aſtruximus ratione, amplius (opinor) innotuit, quo maximè argumento eminentiſſimus poeta, non rerum modo literarúmque veterum doctus, ſed ſecretioris item doctrinæ abſque oſtentationis odio peritus, falſum alicubi ſudorem defluxiſſe, canat. Illud verò Dioclis ſanè abſurdum videtur, tradentis, Sudores eſſe præter naturam: ni medico haud ignobili efficax maximè ſuffragetur, ratio, quippe ſi ſuo defungatur munere innatus calor, rectéque ab natura ingeſtus peruincatur cibus: ita exſuperans diſflatur humor, vt neutique ſenſu percipi valeat. Quæcunque verò vel balnei ratione vel exercitationis vel æſtiui etiamnum caloris ſecernimus, ex violentis proueniunt cauſis. Certè in commentatione De viribus naturalibus, ita Galenus ſanxit: Quanto validius intenſiúſque comperiatur intimum calidum, eo amplius effugit ſenſum diſflatio. Nec illud in hac ſudorum diſertatione contemnendum: quod vſu quidem venire compertius eſt, quàm vt probatione indigeat: ſed cur ita, ambiguum ſanè poteſt videri. Quanto curioſius intentiúſque ſudorem abſtergere perreximus, tanto is demanat profluentius. Ratio verò eſſe poteſt, quoniam refrigerari extrinſecus contingit, ſi non abſtergatur: fit autem id contingentis nos aeris frigore, qui quantumcunque ſentiatur caleſcens, dici tamen frigidus valet noſtrorum comparatione ſpirituum. Suppetit ratio item altera, quod qui iam profluxit ſudor cuti adhuc adiunctus, ita meatus præfarcit occupátque, vix vt nouo pateat ſecretio. Promitur verò amplius in tergo ſudor, quàm ante, argumento illo maximè, quòd in parte quidem priore intus eſſe concauum locum animaduertimus, parum ab extimo ſecretum, in quem corriuari ſudor valet: id in tergo fieri nequit, ſed foras obtrudatur oportet. Addunt, poſtica diutius ſeruare ſudorem poſſe, quia frigefiant minus, qua ratione in alis maximè redundat item ſudor, quod frigefactari nequeant. Quid, quòd terga item corpulentiora habentur, proindéque & hument amplius: neque enim aliud caro eſt, quàm denſatus ſanguis: vt comprobat ſecundo de animalium generatione Ariſtoteles, ex frigiditate ac humiditate. Nam oſſa ex ſiccitate ac caliditate volunt generari. Præſtò item eſt humentis in tergo carnis ratio ex medullæ admotione, quæ per ſpinam delabitur. Ea item humectandi vim habet præcipuam. Nec id contemnendum, quòd in poſtica decumbimus magis, quàm innitamur pectori ſtantes, maior item ibi ex brachiorum iactatione motus. Porrò ſi per ſe profluat ſudor, ſpontaneus nuncupatur rectè: ſi arte, tunc aut per harenam fit, paratúrque: vnde & Æginetæ Paulo vocatur pſammiſmus, nam ſabulum pſammos dicitur: aut eſt clibani deſudatio, ſeu concamerata, quia ignis incluſi æſtu prolicitur ſudor, cuiuſmodi alia item dicebatur: aut eſt inſolatio, quam helioſin dicunt. Aridum ſudorem, ideſt [illegible] dici putat Euſtathius, qui non balnei proueniat vi, ſed exercitatione aut labore: ſicuti xeralœphiam intelligimus citra lauacrum obunctionem factam. Sanguineum ſudorem efficit conſtitutionis prauitas, corpore laxiore, ſanguine præterea humecto, aquoſóve, ex inſiti caloris imbecillitate, cuius poteſtate decoqui debuit, ac denſere. Hanc verò cibi plerunque præſtat exuperantia. Sudarium verò eſt, quod Græcè hemitybium vocant: id Aegyptium arbitratur Pollux, & in comœdia quam mediam appellant, capſidrotium inuenio nuncupatum. Hemitybij meminit Ariſtophanes Pluto: Exponit interpres, dici ita [illegible], ideſt ſemitritum lineum pannum: vel [illegible], ideſt vtrinque fimbriatum phaciolium. Videtur eſſe mendum Pollucis exemplarium: ſcribitur enim modo hemitymbium, quo vocabulo dicitur Græcis paruum ſepulchrum. At hemiolias fibulas Hiſtoriis quinta nuncupat Herodotus, dimidio aliis maiores. Congruit huic loco vel præcipuè quod Pherecrates ſcribit, quendam inducens à febre extergi ſe iubentem, interimque inſuſurrantem, ſudorem mihi, & ardaliam [illegible] ideſt ſpongia perſiccato. Ardanium verò figlinum eſt, inquit Pauſanias, vnde potant bruta, quod ante ianuam proponebatur, ab [illegible] quod rigo ſignat: ſed & vas, vnde aſpergimur aqua templum ingreſſi, dici Ardanion valet.

Saltationis laus, & origo de Græco penu. Hymnorum genera. Proſodion, hyporchema, ſtaſimon, proſodiacum, apoſtolicum, parthenion, ſpaſinum. Æthiopum mos. Meriona, Pyrrhi, Syracuſanorum hiſtoria. Pyrrhichium. Elephantes ſaltationis periti. Vergilij locus enarratur. De Protea pauca.

Cap. III.

SAltationis rationem non fuiſſe veteribus vulgarem aut contemptibilem, argumento eſſe multa poſſunt, id verò in primis, cærimonias nullas, aut teletas paulò antiquiores fuiſſe, quibus non adhiberetur ſaltatio, quam rem eo grauiorem animaduertimus, quod à magnis profecta auctoribus videtur, Orpheo videlicet, ac Muſæo, qui vt honeſtiſſimum quiddam ſanxiſſe traduntur, cum rhythmo initiari, & ſaltatione. Quo factum eſt, vt qui myſteria prouidiſſent, eos dictitarent plerique [illegible] id eſt deſaltaſſe: ad quod aduerſus Androtionem alludens Demoſthenes, [illegible] pro eo, qui vertiſſet terga, poſuiſſe videtur. In Delo certè ſacrum obibant nullum, abſque ſaltatione, ac muſica: prodibant autem puerorum chori, tibiis, ac cithara præcinentibus, è quibus ſelecti peritiſſimus quiſque ſaltabant. Eorum item cantilenæ ab ſaltationis vſu dicebantur [illegible]. Erant autem hymnorum genera tria, proſo-

Digitized by Google

proſodion, hyporchema, ſtaſi non. Proſodion ἱκε-τεία, ſiue ſupplicatio dicebatur cum hymno, vbi Deos adirent, ac ſacrificium ad altare proferrent. Sunt qui cantum putent modo, qui Dei hymnum contineat: nam & Athenienſes Demetrio aduentanti pæanas concinebant, & proſodia. Genere autem fœminino proſodia cantus eſt, ſi muſicum accedat inſtrumentum. Hyporchemata verò concinebant ſaltantes in altaris ambitu, vbi iam igni admota forent ſacra. Celebrantur cretica hyporchemata, ex Cretenſium ſaltandi ſtudio, vti ſcribit Athenæus: illis enim ſaltatio erat patria, [illegible]. Hyporchematicem ſaltant apud Pindarum Lacones. Communis videtur viris, mulieribúſque. Modi eius cenſentur præſtantiſſimi proſodiaci, apoſtolici, qui & parthenij dicuntur. Dici hyporchemata putant, quod inter ſaltandum ferè generoſum quiddam ſeruarent, ac virile. Mox autem, quum quieſcentes canerent, vocabantur ſtaſima. Spaſinum verò valli nomen eſt, iis qui Tigrin accolunt, vt ſcribit Dion. Cæterum vbi aram ſaltantes obibant, ita more condito ſeruabant, vt ab ſiniſtris dextrorſum pergerent prius, zodiaci quadam imagine, cuius motus cælo diuerſus appareat, ab occaſu ad exortum: inde à dextris læuorſum, pro ratione cæleſtis vertiginis. Hæc verò eo appoſui gratius, quod iis Maroniana ſenſa proferuntur in lucem, quæ illotis pedibus adeunt plerique omnes, verſus ſunt AEneidos quarto,

Delon maternam inuiſit Apollo,
Inſtauratque choros, mixtique altaria circum
Cretes, Dryopéſque fremunt, pictique Agathyrſi.

Proditur memoriæ, Theſeum quoque in Delum inſulam appulſum ex Creta, inibi ſaltationem iniſſe cum pueris, quæ Labyrinthi præterret errores, orbibus orbes impediens, apud aram κερατῶνα, ex ſiniſtris modo compactam cornibus. Cæterum de ſaltatione id genus mox item aliqua. Ne verò quiſpiam hæc Græcis tantum in more fuiſſe opinetur, inuenimus Indorum gentem, quod vel Arrianus ſignificat, quibus orientem ſolem venerari conſuetum eſt, non arbitrari plenam perfectámque eſſe numinis conſalutationem, ni adhibita ſaltatio fuerit: quod & ſuprema tempeſtate facere, inſtituti veteris fuerat, ſed cum taciturnitate Dei, vt opinantur ipſi, effingere conabantur choream. Græcis verò pluribus preces tum demum perfectę videbantur, ſi inter eas manum exoſcularentur. At AEthiopes, cum iam ceciniere bellicum, inferuntúrque ſigna, ſaltant venerabundi, nec apud illos citra ſaltationem excuteret aliquis ſagittam, quę tela capiti, pro pharetra inſtar radiorum circumponere, gentium illarum mos eſt. Quin eo modo inijcere ſeſe hoſti formidinem opinantur. Sed & propinqua AEgyptus ſaltationis mirata excellentiam, ſub fabellæ inuolucro ſententiam & ipſa ſuam videtur non occuluiſſe, quando Protea illum in varias ſe demutantem rerum facies, non ferè alium intelligunt, quàm ſaltatorem eximium, ad effingendum in primis docilem, vt nunc humectam liquidámque exprimeret aquæ vim, nunc ignis celeritatem motus vehementia, nunc leonis feritatem, aut etiam pardalis impetum, furorémve: poſtremò etiam virgulti flexum, & quicquid omnino collibuiſſet veluti Empuſa quædam, cuius ipſius decantatæ poetis deformationes. Sed rogo te, audi quid ex Homerica item lectione ad negotium præſens venati ſimus: hic nanque poetarum longè clariſſimus, & literarum etiam parens, quum iucundiſſima indigitos mitteret, ſomnum, amorem, cantum, poſtre-

A mam addit ſaltationem, ſed præclaro diſtinxit epitheto, dixitque ἀμύμονα, vt quæ reprehenſionis morſum neſciret. Sed & alibi, huic quidem à Deo contributam bellandi rationem, vimque ſcribit: illi autem ſaltationis artificem modum & optabilem cantum. Verſus Homeri ſunt hi,

ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
ἄλλῳ δ' ὀρχηστύν τε καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδήν.

Ceu planè innuat, eam eſſe prædulcem muſicam, quæ non ſit à ſaltatione abiuncta, dicatúrque Deo-
B rum pulcherrimorum donum. Vbi & illud attendendum amplius, quum bifariam res diſtribuerit, in bellum & pacem, duo hæc tantum, vt pulcherrima, bellicis appoſuiſſe negotiis. Verum & Heſiodus ſpecioſiſſimæ laudis loco protulit, quum de Muſis ita cecinit Theogonię initio.

Καὶ περὶ κρήνην ἰοειδέα ποσσ' ἁπαλοῖσιν
ὀρχεῦνται, ἢ βωμὸν ἐρισθενέος κρονίωνος.

Quod circa fontem nigrum molliculis ſaltant pedibus: in aræ paternæ tripudiantes ambitu. Quin A-
C pollinem Pindarus orcheſten dicit, id eſt ſaltatorem, quod & Homeri comprobarint hymni. Quinimo etiam alicubi ſaltantem comperias Iouem, Deorum, vt veteres intelligi voluere, principem. Propterea Socrates ille ſapientiſſimus tantum abfuit, vt ſaltationem duceret vituperandam, vt inter illius documenta legamus, hanc quoque eſſe perdiſcendam, velut multum inſit venuſtatis in apto, concinnóque motu, & corporis afformatione compoſita, nec erubuit iam magno natu vir inter diſci-
D plinas ſerias habere ſaltationem. Cæterum inquit ſecundo Legum Plato, reliquæ animantes ſenſu ordinis, inordinationiſque ſuorum motuum vacant, quibus bene compoſitis nomen inditum eſt numeri, & concentus. Nos autem Deos noſtrarum celebritatum comites habuimus, qui ſenſum numeroſum, concinnum, ſuauem, periucundum nobis dedere modulos, ſaltandique genera docuere. Choros ἀπὸ τῆς χαρᾶς, id eſt gaudio nominauerunt. Itaque primam erudiendi rationem effici Muſarum & Apol-
E linis opera, perſpicuum eſt. Ineruditumque homihominem eſſe qui choreæ Muſarum expers ſit, eruditum verò, qui compos eius eſt. Totumque id genus in choream, ſaltationémque & cantum diſtribui declaratur. Quo fit, vt qui bene eruditus eſt, bene cantandi ſaltandique peritiam habeat. Ex quibus vtique omnibus amplius perpendenti liquere poteſt, ſaltationem haudquaquam facilium, expoſitorúmque artificem videri. Immo ſicuti grauiſſimis proditum auctoribus eſt, diſciplinarum ex-
F cellentium apicem attigiſſe: nec muſices modo, ſed & rhythmices, necnon geometriæ, in primis verò philoſophiæ tum phyſices, tum ethices: ſed nec rhetorices expers cognoſcitur, quatenus mores indicat, & affectus quos rhetores permouent. Verum nec à graphica ſeiungitur, aut plaſtice, quoniam harum concinnitatem eurhythmiámque ſibi vendicat. Sed in primis memoria præcellens in ſaltatore exigitur. Immo verò iuxta Calchantem Homericum ſcire ſaltatorem oportet, τά τε ὄντα τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα: quę
G ſint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur, vt nil prorſus eum lateat. Caput autem ſummáque ſaltationis eſt, imitationis ſcientia, eorum quæ conceperit enuntiatrix, obſcurorum latentiúmque illuſtratrix. Et quod de Pericle pronuntiauit Thucydides, præcellens eſt ſaltatoris laus, noſſe quod doceat, & id ipſum poſſe explicare. Quoniam verò imitatrix eſt ſaltatio, prima in ea virtus perſpicuitas,

quam σαφήνειαν vocant, quæ in oratore deſyderatur in primis, vt eorum quæ exprimuntur geſticulatione ac motu, tanta ſit claritas, vt nullis prorſum ſit opus interpretibus. & quod Pythicum cecinit oraculum, ſaltantis ſpectatorem decet, non loquentem etiam, omninóque mutum quodammodo audire ac intelligere. Proditum memoriæ eſt, quod ad præſens negotium mire facit, Cynicum Demetrium, cui vilior erat ſaltatio, dicere ſolitum, id genus artificij tibiarum videri & fiſtularum parerga quædam, quando ipſum argumento conferret nihil, morum modo adhiberet vanum, & ab intellectu ſeiunctum omnino. Id quum inaudiſſet Neronis tempeſtate celebris ſaltator, & (vt videtur) non imprudens, nec rudiis quiſpiam: ſed multa hiſtoriarum memoria præcellens, & ſaltandi artifex mirus: Quæſo (inquit) Demetri, ne ſit onerosum, me ſaltantem tua præſentiâ honeſtare: Idque nullis incinentibus tibiis, aut cantibus prorſum demulcentibus: mox ſi videretur, id artificij exploderet alliderétque. Adnuit Cynicus. Saltauit ille Veneris adulterium & Martis, Vulcanum à ſole commonitum vtrique ſtruentem inſidias, illos claudi artificis fabri technis irretitos, aſſiſtentes ſpectaculo Deos, ſuffuſam rubore Venerem, timidius ſupplicantem belli Deum, ac quæcunque fabella continet. Omniaque tam ſubtili, tamque artifici geſtu, tanta rerum (quod difficillimum eſt) perſpicuitate, tanta denique venuſtatis gratia, támque plauſibili ingenio, vt exclamaret Demetrius, iam (vt videtur) hilarior, plurimúmque negotio oblectatus, ἀκούω ἄνθρωπε ἃ ποιεῖς, οὐχ ὁρῶ μόνον, ἀλλά μοι δοκεῖς χερσὶν αὐταῖς λαλεῖν: Audio, ô homo, quæ facis, nec video ſolum, ſed etiamnum ipſis manibus mihi videris loqui. Confirmarunt hæc ab Cynico pronuntiata barbari regis apud Neronem non inſcita verba. Is ex Ponto ob neceſſitatem quandam petierat Romam. Fortè ita accidit, vt ſaltator idem neſcio quid ſaltaret tam perſpicuè, támque (qui mos illius erat) concinnè, vt ſpectans modo, nec eorum quæ dicerentur quippiam audiens percipiénſve, nihilominus intelligeret omnia. Igitur quum mox diſceſſurum Barbarum benignius amplexaretur Nero, ac petere iuberet, ſi quid futurum vſui arbitraretur, elargiturum ſe munifice: Plurimum me, inquit, iuueris, ſi ſaltatoris illius mihi copiam feceris. Miratus Nero, quum amplius quæreret, quid ita petere inſtitiſſet? an cui inde rei futurum emolumento artificem duceret? Sunt, inquit is, accolæ mihi Barbari, lingua & moribus diuerſi, interpretum haud ferè ſuppetit facultas. Quòd ſi præſtò mihi fuerit hic, & re quapiam ab illis fuerit opus, nutu ac renutu, cæteriſque ſui artificij modulis, ſaltator mihi omnia conficiet, vt in reliquum valere iubeam interpretes. Tantum docilis imitatio, & artifex peritia, concinnúſque ac peragilis motus geſtúſve auctoritatis adeptus erat, vt nec immerito Pantomimi nomen Italiæ irrepſerit. Lesbonax quidem Mitylenæus, honeſtus planè vir & bonus, ſaltatores χειροσόφους, hoc eſt manu ſapientes ſolebat nuncupare, pergebátque ſubinde ad ſpectacula, tanquam ex theatro melior reuerſurus. Equidem inter ſtudia reliqua hoc vtique oblectationem ſpondet, illud verò emolumentum: at ſaltatio ſi rectè perpendas, vtrunque complectitur. Quin vtilitas tanto inde vberior locupletiórque eſt, quanto plauſibiliorem adnexam habet voluptatis titillationem. Propterea multa mihi variáque rimanti, illa videtur ratio veriſſima, vnà cum mundi generatione, & amore illo vetuſtiſſimo diuina quadam vi in lucem prodiiſſe ſaltationis primordia. Hanc quippe cæleſtis illa præmonſtrauit, & longè clariſſima ſtellarum ſyderumque chorea, errantiúmque cum inerrantibus complexio, ac concinna prorſum ſocietas, harmonicúſque ac mirus ordo. Hæc ſi quis ſaltationis putet incunabula, ac exordia prima, vt reor, ab veritate aberrarit non multum. Ea verò per ætates incrementis adaucta iuſtis apicem ſummum attigiſſe pridem videtur, vt varia quædam res cenſeatur, & omnifariam coaptata, congruénſque, & bonum quoddam [illegible], hoc eſt ſcientiæ multiplicis. Principem verò omnium Rheam aiunt, oblectatam artificio, in Phrygia quidem Corybantas, in Creta verò Curetas ſaltare iuſſiſſe. Attulitque inde mox emolumentum, ſi fabulatores libeat audire, euidens. Hæc enim illi ratio Iouem præſtitit incolumem, proindéque is arti præſtantiſſimæ σῶστρα debet, ideſt ſalutis contributæ præmium: ſic enim paternos euaſit dentes. Ea ſaltatio armata fuit, quàm à Curetibus excogitatam primo, Euſebij quoque tempora teſtatiſsimum faciunt. Erat verò gladiorum cum ſcutis colliſio, ſaltabántque bellicum quiddam & entheon. Mox verò optimus quiſque, vt maximè in Creta nobilitate putabatur excellere, ita ſaltandi artificem haberi, pulcherrimum honeſtiſsimumque cenſebat. Id ne quis ambigat, Merionem Homerus non vtique ſugillaturus, verum honeſtare meditatus, ὀρχηστήν, ideſt ſaltatorem nuncupauit. Qua in re is adeo celebre iam indeptus erat nomen, vt non Græcis modo nota forent ea, ſed & Troianis hoſtibus, fortè quia inter bellandum non tacita quædam agilitas & concinnitas, quæ ex huius artis peritia inoleuerat, ſeſe ſubinde oſtentabat. Homerica verò carmina, ſi quis exhiberi ſibi protius expetat, hæc ſunt:

> Μηριόνη τάχα κέν σε καὶ ὀρχηστήν περ ἐόντα
> ἔγχος ἐμὸν κατέπαυσε.

Sunt qui Syracuſis ſaltationem primò exortam prodant, à tyranni Hieronis immani ſæuitie: qui inter alia dicta immitia, Syracuſanos etiam mutuis vti colloquiis vetuerit. Quæ verò neceſſaria forent, pedum, manuum, oculorum nutibus indiciiſque iuſſerit petere, vnde mox ſaltationi exortum peperit neceſsitas. Pyrrhus verò ille tantus Achillis filius, quo bellante corruiſſe Ilium creditur, alioqui inexpugnabile, celebratus hoc artificio vſque adeo eſt, vt quum ſpeciem illi pulcherrimam adieciſſet, Pyrrhichium ſit ab eo nuncupatum, de quo tamen plura mox. Sicuti etiam in metro pes, quanquam ab præceleri, & proinde ignea mobilitate inflecti malint alij. Nam & à pedum celeritate ipſi quoque conciliatum nomen Pyrrho aſtruunt nonnulli: quo argumento etiam Cineſias ſit cognominatus. Apud Lacedemonios, qui inter Græcos diu habiti præſtantiſſimi ſunt, ſaltandi ſtudium non erat incelebre, quando ephebi non accuratius [illegible], quam ſaltationem perdiſcebant. Ab Caſtore verò ac Polluce acceperant καρυατίζειν, ideſt caryatiſſare. Species verò ea ſaltationis erat, vocabulo à Caryis ducto, quæ eſt in Laconia ciuitas, vbi maximè exercebatur. Eiuſdem porrò rei ſtudium eo vſque progreſſum in Theſſalia, legimus, vt ſtrenuos viros, & in dimicando principes, quos vocant [illegible], illi προορχηστῆρας appellarent, hoc eſt planipedes primos. Manifeſtum id ex ſtatuarum item titulis: quas iis, quorum ſtrenua fuiſſet opera, excitabant. [illegible]. Et alibi, [illegible]. Non paruo quoque argumento fuerint.

rint epitheta item varia, quibus ſaltator eximius diſtinguebatur apud Græcos. Ea vt propria ipſorum lingua habentur, ideo apponere conſilium fuit, quoniam vix citra faſtidium audiri tralata poterant. Sunt verò ex multis hæc præcipua, cuphos, elaphros, pedeticos, halticos, euarmoſtos, eurhythmos, euſchemon, hygros, epidicticos, pantodapus, demagogicus, demoterpes, prochiros, tachychir. Apud Indos Arrianus ſcribit, elephantes quoque ſaltationem doceri, & exercere. At Sybaritæ in conuiuia equos introducebant ita imbutos, vt incinentis tibiæ cantu audito, ſtatim arrigerentur, ac pedibus ipſis prioribus, vice manuum, geſtus quoſdam chironomiç, motúſque ederent ad numerum ſaltatorios.

Saltationum ſpecies: podiſmus, comus, pyrricha. Quintiliani obſcuritas illuſtratur. Pyrſurides, pyrimachos. Virgilij locus explicatur ex Georgicis. Saltationis partes. Siciliſſare quid. Pan chororum proxenus.

CAP. IIII.

SAltationum verò non vnum fuit genus prioribus, erat ſiquidem in primis à cantu nuncupata emmelia, quæ tragica cenſebatur, ſicuti cordax comica, de qua mox item paulo. Eius commeminit Arrianus in commentario Indico: ſed ſatyricam putat, & à Libero patre in India inſtitutam. Sicinniis ab aliis, vt ſcribit Athenæus, ſatyrica intelligitur ſaltatio, vnde & Satyri Sicinniſtæ nuncupati, quam Sicinnus excogitarit Barbarus, quanquam Cretenſem intelligunt alij. Saltatores enim fuiſſe Cretenſes, auctor Ariſtoxenus eſt. Alij à verbo [illegible], primúmque Therſippum eandem ſaltaſſe. Has ſunt qui à Dionyſiacis miniſtris excogitatas, & item nuncupatas prodidere. Enopliæ ſaltationes, ſiue armatæ, fuere pyrrhicha, thelesias item, quæ ab ſaltatoris nomine ſic nuncupata fertur: fuit item xiphiſmus, podiſmúſque, necnon [illegible], ideſt comus, & tetracomus Herculi ſacer, & bellicoſus. Nam quæ com[illegible]ſticè dicebatur, non pugna modo erat inſignis, ſed etiam plagis. Armatos in Panathenæis pueros ſaltare ſolitos, traditum eſt. Quin & Mineruæ ſacrum maximè id habebatur genus, quod & catenoplion dicitur. Opla verò dici arma, nemo eſt qui neſciat. Interim de pyrrhicha illud non ſiluerim inuentam à Laconibus videri, nam & à Lacone Pyrrhicho inflecti nomen, Ariſtoxenus ſcribit. Bellicoſa verò ſaltatio eſt, quoniam & Spartani bellaces diu ſunt habiti, quorum filij [illegible], ideſt embaterios perdiſcebant cantus, quos & enoplios dicunt. Spartani quoque ipſi in congrediendis hoſtibus Tyrtæi repetebant poemata, vti eurhythmos concinnáque fieret motio. Denique pyrrhicha Laconibus belli progymnaſma fuit, à quinto ætatis anno condiſcentibus ſingulis [illegible], ideſt pyrrhicham exercere. Hinc autem aperitur Quintiliani locus ex Oratoriarum inſtitutionum primo, de geſtus inſtitutione prima. Nam inquit, Lacedæmonios quidem etiam ſaltationem quandam, tanquam ad bella quoque vtilem, habuiſſe inter exercitationes accepimus. Auctor Ariſtoxenus eſt, gymnopædicam exercentes (pueri in ea ſaltabant nudi) mox ad pyrrhicham ſolitas emigrare. Sunt vt meminimus, qui Curetas primum enopliam induxiſſe ſaltationem opinentur, rurſum ab Cretenſi ordinatam Pyrrhicho. Et in ea Thaletem primum hyporchemata concinnaſſe. At hyporchematicos cantus omnes, dici creticos, auctor probat Soſibius. Le-

A ctum apud Ariſtotelem eſt, omnium principem, in Patrocli pyra vſum pyrrhicha Achillem, vnde & inflexa nominis ratio ſit. Apud Cyprios autem Prylin hanc nuncupari. Pyrrhicham dici & chironomiam, Græci ſcribunt. Sunt qui à Pyrrho inuentam pyrrhicham prodant, vt diximus: à qua purrhicharij rectè ab Iureconſultis nuncupantur, Digeſtis de pœnis libro quadrageſimooctauo, quem tamen locum Græcæ ignari literaturæ inuertere ſibi permittunt. Sunt qui arbitrentur, Pyrrhicham, [illegible]

B eſſe vocitatam, id eſt quoniam ſit ignita quodammodo ſaltatio [illegible]. Eſt & [illegible], id eſt chlamis, vel pelta parua. De Pyrrhi autem Epirotæ nomenclatura Pyrrhiadæ nuncupati quos nunc Moloſſos appellant. Pyrſurides, ad præſens inſtitutum pertinent nihil: ſunt tamen militares nomine phani, ideſt lampades aut obeliſcolychni, etiam apud Ariſtotelem. Legimus enim [illegible]. Pyrimachion di-

C cunt in pugna [illegible] id eſt inſuperabilem. Sed à diuerticulo fabulam repeto, ne ſit ſuperbondij nimium. Aſcoliaſmus ſaltatio erat Bacchi dicata feſtis quæ vocant aſcolia. Quod theatri medio vtres, quos vocant [illegible], inflatos obunctóſque, vno tantum inſilirent pede, vt delabentes riſum excitarent. Hoc agere apud Græcos dicitur [illegible]. Ad quod apertiſſimè Virgilius reſpexit Georgicon ſecundo, illo verſu.

Mollibus in pratis vnctos ſaliere per vtres.

D quòd ineruditòinimis, [illegible], id eſt ineditatè nõ perpendunt interpretes, negligentia prorſum fuſtuario digna. Aduertendum quoque, qui vni tantum innitentes pedi ſaltant, quod vel tempeſtate noſtra frequentiſſimum eſt, dici item [illegible], & ſaltandi modum, aſcoliaſmum. Sed tunc non ab vtre inclinatur vocabulum, verum ab ſcolon, quod impedimentum itineris ſignat, quod claudicantibus euenit, atque ſurrectum palum. Apud Ariſtophanem, [illegible] eſt oclaſma, ſaltatio Perſica, quàm

E & [illegible] nominant. Fuit & Dionyſio ſacrum genus Phalicum, ſicut Herculi Callinicus: nam Thraciæ gentis & Carum colabriſſimus, ſed armata itẽ fuerat ſaltatio hæc: fortéque fuerit ea, cuius meminit [illegible] ſexto Xenophon, dum ita ſaltantes prodit, ſe inuicem [illegible] admodum ſolitos ferire, demúmque qui alterum exoiſſet armis, exiſſe Sidalca incinentem, illo perinde ac mortuo planè elato. Fuit & armata ſaltationis ſpecies carpæa nomine: in qua,

F poſitis armis, buſſequa iactabat ſemina, reſpectans ſubinde velut formidine, accedebat prædator, id animaduertens buſſequa, correptis armis depugnabat. Hæc verò fiebant omnia rhytmice prorſum, præcinente tibia, demúmque à prædatore colligatus ſator, cum bobus abducebatur. Quandoque illum hic, vinctis à tergo manibus præ ſe agebat. Inuenimus & Baucismum ſaltatoris Bauci, Comó cognominabant: ſed mollicula fuit, delicatiórque ſaltatio. Inter laſciuiora genera bactriaſmus eſt, ac a-

G pocinus, apoſiſis, ſtrobilus. Mothon verò nautica res erat, ac oneroſa. Fuit & geranos ſaltatio: quam noſtris literis dicere gruem licet, numeroſa erat ſaltantium turba, quadam volantium gruum ſimilitudine. Inſtituta primum ſaltatio fertur à Theſeo apud aram Deliam, dum exitum de Labyrintho imitatur. Dipodiam legimus Laconicam ſaltationem: nam quę tibiis præcinentibus exercebatur, gingras dicta eſt, puto quia ſint tibiæ quas nuncupant gin-

grinas. Fuerunt item ſaltationes quæpiam enixiores hecaterides & thermaſtrides. Verum hecateris manuum potius opera conſtabat:pedum verò thermaſtris,ſaltu quippe exercebatur. Eclatiſmata muliebres erant ſaltationes. Apud Laconas erat item bibaſis, in qua etiamnum proponebantur præmia non pueris modo,ſed puellis quoque, ſaltu erat opus,interimque nates pedibus contingere. Pinacides cur maximè dicerentur, non ſatis conſtitutum Pollux habet, an quod ſuper tabulatis fierent, an quod tabellas manu tenerent. Balliſmum dici inuenio ſaltationem tympanis crepitantibus, vel etiam cymbalis. Cuiuſmodi Parilibus fieret, Romæ,quæ mox Romæa dici cœpere, ciuitatis fortunæ templum ſtruente Adriano. In Sicilia Ionicum ſaltationis genus erat Dianæ ſacrum. At angelicum habitum præferebat nuntiantis aliquid. In morphaſmo diuerſorum animalium erat imitatio. Erat item ſcops ſeu ſcopias ſaltatio, ex colli circumlatione, quadam imitatione auis. Leo autem formidoloſa fuit ſaltandi ſpecies. Erat ſua idiotis ſaltatio anthema nomine, quam ſaltantes ſic ferè pronuntiabant, Vbinam mihi roſæ? vbi violæ? vbi apia florentia? Fuit & ſaltatio dicta [illegible], ideſt mundi deflagratio. Quę verò dicebatur hormus,ephebis conſtabat, ac virginibus planè hormo ſimilis, hoc eſt ſegmento. Præcedebat quidem ephebus iuueniliter, & (vt mox in bello facturus erat)ſaltans. ſequebatur puella decenter admodum,vt hormus is videri poſſet ex modeſtia connexus & fortitudine. Fuit quandoque ſaltatio dicta Phrygia, conuiuiis dicata & ebrietatibus. Bacchicam ſaltationem in Ponto & Ionia tantæ fuiſſe voluptati gentibus illis, Lucianus ſcribit, vt ſtatutis temporibus obliti omnium aliorum,deſiderent dies totos ſpectantes Titanas,corybantas,ſatyros,bubulcos. Quod verò mireris amplius.Exercebant id genus nobiliſſimi quique,ac ciuitatum maximè principes,ad præcipuam id opimati gloriam ſpectare. Dicas inde Italicas Carniſpriuij debacchationes prorepſiſſe. Nyſias item ſaltationes Dionyſicas interpretantur,ab Nyſa. Eaſdem & Berecynthiacas credunt. Porrò ne quid prætereatur, quo hi qualeſcunque Lectionum antiquarum libelli fiant adminiculatiores, legimus haud ita pridem rhetoris Vlpiani commentarium culas in Demoſthenis Olynthiacas, vbi ſic adnotatum inuenimus: Cordaciſmus,ſaltationis eſt ſpecies turpis indecentiſque: nam ſaltationum aliæ quidem bellicæ ſunt, vt pyrrhicha:nonnullæ verò ridiculariæ,quibus modo conciliatur riſus. Iis autem in conuiuiis vtuntur & theatris. Verba Vlpiani Græca ſunt hæc: [illegible]

Harpocratio autem in verbo cordaciſmus, cuius meminit in Philippicis Demoſthenes: Cordax, inquit, comicæ ſaltationis ſpecies,ſicuti Ariſtoxenus tradit in libro De ſaltatione tragica. Repetitur nomen & in veteri comœdia,vt apud Nicophontem. De cordace idem ferè Ariſtophanis interpres quod Vlpianus, κορδακίζειν Græcis turpiter ſaltare ſignat. Sunt qui putent, duo ſaltatorum genera Homerum nouiſſe, cybiſtateras,& ſphæriſtas,qui ſphæra vterentur ſiue pila,vnde & ſphæriſtica dicatur, ſicuti meminit Athenæus quoque. Ariſtonicum Caryſtium Alexandri fuiſſe ſphæriſten,prodit hiſtoria, quem ob artis excellentiam ciuitate donarint Athenienſes, ſtatua quoque erecta. Cybiſtateres videntur eſſe, qui in caput ſaltant, quod [illegible] dicunt in caput mittere. Scribit in Moralibus Plutarchus, Saltationis eſſe partes tres, [illegible] lationem,ſchema,demonſtrationem. Siquidem conſurgit ſaltatio ex motibus & habitibus: ſicuti melos ex phtongis & diaſtematibus,hoc eſt ex motibus & interuallis. Hic verò manſiones motuum fines ſunt. Ergo [illegible] vocant motus. ſchemata verò habitus, vbi Apollinis, aut Panos,aut cuiuſpiam figuram, & motum effingentes,graphicè formam ſeruant. Tertia verò res, quam [illegible] nominauimus, non imitationem habet, ſed rerum ſubiectarum demonſtrationem: indicant enim cælum quandoque,aut terram, aut etiam ſpectatores ipſos. Andron Catanæum ſcribit Theophraſtus, incinentem tibiis primum omnium motiones corporis & rhythmos excogitaſſe, vnde natum, vt [illegible], ideſt ſiciliſſare, poſitum inuenias pro ſaltare. Celebrantur ab Athenæo ſaltationes ethnicæ,Laconicæ,Trœzenicæ,Epyzephyriæ,Creticæ, Ionicę,Mantiniacę. Eſt & ſaltatio quam modo Mauricam dicimus,cuiuſmodi ferè antiquis fuerat chironomia. Pana denique chororum proxenum credebant priores, vt eſt apud Sophoclis ſcholiaſtem.

Iphicli in currendo agilitas mira. Hyginus vindicatur à vitio. Iphicratides quid. Iphia oues cur. De Melampode relata non indigna. Perpenditur etiam Plinij locus.

Cap. V.

IPhiclus, inquit Apollonij interpres, Phylaci creditur & Clymenes filius. Eum cecinit Heſiodus, tanta fuiſſe corporis agilitate, ac pedum celeritate, vt curreret [illegible], hoc eſt ſuper triticeas ariſtas,nec obląderet. Demaratus verò etiam per mare inceſſiſſe prodidit,inde natus adagio, vt Iphicli agilitatem pro celeri inexſuperabilique vſurpemus. Meminit Iphicli huius Argonauticón primo Apollonius eo verſu,

[illegible]

Porrò adnotatu non indignum,Iphiclum ab Apollonio tradi Iaſona fuiſſe aſſectatum,in Colchos cum Argonautis properantem. Id verò Heſiodus non ſcribit,non item Pherecydes. Commeminit quoque Iphicli Hyginus, ſed dictione luxata decurtatave:nam de Orione ſic fermè ſcribit: hunc Heſiodus Neptuni filium dicit,ex Euryale Minois filia natum. Conceſſum autem ei, vt ſuper fluctus curreret, perinde ac in terra, quemadmodum Phyclo datum, vt ſupra Ariſtas curreret,nec eas comminueret. Tu ſcribe, Iphiclo, Cui inditum ex currendi poteſtate nomen,veluti diceretur Iphicolos,nam [illegible] potenter ſignat,vnde & Iphicrates quoque,attica calciamenta,quorum in philoſophica hiſtoria commeminit Damaſcius. Iphicli filios tradunt Proteſilaom & Podargen. Oues Iphias ab Græcis per [illegible] dici inuenias quæ debiles ſint, καὶ ἰσχνοί. Non prætereunda parte hac in ſanitatis ratione, Galeni poſt Hippocratem medicorum principis placita, noſtrū iuuantia propoſitum vel præcipuè: Omnes,inquit, imbecilliore ſumus cernendi poteſtate ſi aquilarū, & lyncis acuminibus conferamur. Conſentaneus quin & he-

& hebetiórque ineſt auditus nobis,ſi Melampodi Pedibus quoque ſubſultamus,ſi Iphiclo. Et manibus valemus haud multum, ſi Milo nobis componatur. Quod de Melampode ſcribit auctor nobilis, obſecro te lector humaniſſime,cum Plinio conferas, libro Hiſtoriæ naturalis decimo, ſic prodenti: Qui credit iſta,& Melampodi profecto aures lambendo, dediſſe intellectum auium ſermonis dracones, non abnuet.

De Palma ſcitu digna. Nicolai cur dicantur. Nicolaitæ hæretici. Spadix vnde. Lunam amatoribus præeſſe. De palmæ cerebro, & Tegyra ciuitate. Item palma,& oliua fontibus. Suda error, & interpretis Philoſtrati ac Plutarchi. Pſen quo diſtinguatur à Balano. Iouis balani. De Phraate pauca,cum enarratione Horatiani loci. Encephalos,encardios,elate,fuſterna, ſapinus. Palmam Ægyptiis annum indicare. Bais quid. Perirrhacides.

CAPVT VI.

PAlmam in Syria, & Ægypto balanos producere tanta aſpectus iucunditate, ac ſuauitate guſtus, proditum eſt,vt tragemata omnia,bellariáque præcellere facilè tradantur, quamuis in Græcia fructus is feratur incoctus,nec eſui proinde ſatis gratus. Inter Phœnicobalanos autem eximiè præſtare, tum magnitudine,tum etiã pulchritudine, quas vocãt Nicolaos, eſt obſeruatũ,de quibus ex Plinio pauca hęc aſcripſimus: Sicciores,inquit,in hoc genere Nicolai amplitudinis præcipuæ, quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Sed cúrnam dicuntur Nicolai? Quæſitum id quidem diu, ſed inuentum in paucis,ni Grammaticorum commenticias, & inde inanes ſequi opiniones malumus. Nuper Græcum verſans exemplarium, quod venabar, denique ſum viſus aſſequi. Sic enim comperio, Fuiſſe Nicolaum quendam diſciplina Peripateticum,patria Damaſcenum, moribus ſuauiſsimis, ac prædulci quadam iucunditate, corpore procero quidem, ſed non indecoro,facie paulò pleniore, iterlucente grato rubore. Bene doctus quoque:nam hiſtoriam polybiblum concinnauit,ideſt centum ac triginta quatuor librorum. Quo quum maximè oblectaretur Imperator Auguſtus, vt ſcribit Athenæus,eique afficeretur plurimum,ſimilitudinis argumento, balanos magnitudine præcipua, & pulchritudine Nicolaos dici instituit. Adiiciunt quidam, ex Syria balanos id genus, quibus præcipuè oblectaretur Imperator, Romam aſſiduè mitti ſolitas. Et Xenophon prodit,Selectas Dominis balanos fuiſſe tum pulchritudine admirabili, tum magnitudine, vti aſpectu ab electro nil prorſum differrent. Nicolaitæ in ſanctis literis & Canonicis decretis ad præſens nil attinent inſtitutum,quando eo nomine hæretici fuere, quorum & Hieronymus comme minit,ab Nicolao,qui fuit cum Stephano Diaconus, Eorum fuit dogma, Vxorum communio. Sed ad diuerticulum. Ineſt omnino arbori eiuſmodi decor non ingratus, quando poetarum princeps puellæ Phæaciæ venuſtatem palmæ ramo aſſimulare ſibi Homerus permiſerit. Propterea fuere qui ita arbitrarentur, In certaminibus ſacris varias quidem ſingillatim coronas dari,vniuerſim tamen ex palma ſolemni quodam more conſecrari,vna ea de cauſa. Etiamſi ab foliorum æquabili ordine,inſtitutum opinentur alij,ceu certatim cooriantur,& quodammodo ſimul currant quadam contentionis imagine,idque tacito naturæ conſenſu. Nã

A & victoriam Græci inde dici putant, [illegible], à non cedendo. Alij verò. quod ſit palma inter arbores cunctas macrobia maximè, ideſt longioris æui,ſicuti Nicephororum, ſic enim victores dicunt, gloriam addecet eſſe perpetuam, nec vnquam conſeneſcere. Quod de palmæ vita diximus, Orphicum illud videtur comprobare, [illegible] animal æquale longicomis palmæ ramis. Epitheta porrò illa [illegible], quæ firmiter,ac perpetuò virentem foliis ſignant, huic congruere
B vel maximè: Inter cæteras nanque arbores nullam planè videmus eadem cuſtodentem folia, ſed decuſſis prioribus,ſuccreſcũt alia. At palma nil,inquiunt, abiicit, & proinde conſtanter cognominari [illegible] poteſt. In rebus porrò atticis adnotatum legimus, Theſeum in Delo primum poſito certamine,ab ſacra palma ramum auulſiſſe, qui & Spadix inde ſit dictus, Neque item in hac palmæ mentione illud prętereundum,in Babyloniorum literis compertum,eſtum,eſſe palmæ arboris trecentas & ſexaginta vtili-
C tates. Nec omittenda priſcæ vanitatis ſuperſtitio, quia ſit balanorum nucleus non modi vnius, aliis enim longior,his mollior,illis durior, quibuſdam etiam oſſeus lunatúſque:hunc potiſſimum quadam religione politum dente contra faſcinantes arbitrabantur pollere. Quum verò lunatum dicimus,curuatum arcualémque intelligimus, cuiuſmodi in luna à coitu conuiſitur ſchema. Cur autem ea maximè figura expeteretur, luxuriantis fuerit otij quærere, ac ſuperſtitionis potius,quàm eruditionis: niſi quòd in
D libro de Iſide Plutarchus auctor eſt, quia ſolem appetat ſemper luna,& perſequatur: inde argumento eo ab amatoribus aduocari lunam. Et amatoria ab Iſide diſpenſari, Eudoxus ſcribit: quæ non alia omnino ſit,quam luna. Scribit tamen Pindarus: Ex amantibus ſoli quidem viros vota concipere, lunæ autem fœminas. Quod inde Hippolyto apud Euripidem facit Phædra, & in Pharmaceutria ſignificat Thencritus. Rationem aucupantur nonnulli, quoniam amori furtiuo congrua ſit nox: proinde Me-
E nander,

[illegible]

Vel quod amatoriæ affectioni obnoxia quandoque fuerit luna, vel quia ſicuti amor [illegible]. Inuenio in monumentis, & Plutarchi in primis in Pelopida. Fuiſſe in Bœotia montem cognomento Delum, Nam Stephanus in Tanagra, regionis eiuſdem fuiſſe vrbem paruam nomine Delium ſcribit: Apud montem erat Apollinis templum, poſt templum duo mirabili ſuauitate fontes.copia aquarum ac fri-
F giditate inſignes: alterum [illegible], ideſt palmam vocant: reliquum oleam, ſicuti commeminit in libro Cur oracula defecerint, Plutarchus idem. Vbi & natum Apollinem narrant. Ad quod reſpexiſſe Catullum volunt,eo verſu de Diana ſic canentem,

Quam mater propè Deliam
Depoſuit oliuam.

Quanquam & de arbore poſſe intelligi,auctor Ouidius eſt Metamorphoſeos ſexto. Aduertenda verò Plutarchi interpretum inſcitia ex Pelopidæ vita:
G Fontium,inquit Plutarchus,alterum palmam,oleam alterum,nunc quoque nominamus: non quòd inter plantas duas peperit dea,ſed in fluenti duplicis meditullio,ideſt [illegible]. At Interpres, Sed quia fluuium dea peperit, quoniam Græci ferè codices [illegible] præferunt accuſandi caſu. Sequitur Plutarchus: In propinquo Proum eſt,ſiue [illegible], dea conterrita repentè viſo apro. Nomen præterit interpres

Quidam ex eruditioribus, eſſe in Laconia Tegyram tradidere falsò, vbi natus Apollo ſit. Id vt verè à me dici, intelligant ſtudioſi, audiant quid Stephanus: Tegyra, inquit Bœotiæ ciuitas, in qua genitum Apollinem dicunt. Samus autem Delius Apollinis, inquit, natalitia in Lyciam referunt aliqui, in Delum alij, aut in Zoſterem terræ Atticæ, nonnulli ad Bœotiæ Tegyram, vnde & Tegyreius Apollo. Sed lectum & illud eſt, Ephesios, Tiberio imperante, Romam veniſſe, memorantes, non (vt vulgus crederet) Dianam atque Apollinem in Delo genitos: eſſe apud ſe Cenchrium amnem, locum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam, & oleæ quæ tum etiam maneret, adniſam, edidiſſe numina ea, deorúmque monitu ſacratum nemus: quin & ipſum illic Apollinem poſt interfectos Cyclopas Iouis iram vitauiſſe. Meminit poſt alios Strabo γεωγραφικῶν libro quarto & decimo. Ex iis porrò quæ de palmis Syriis & AEgyptiis attulimus, liquet, opinor, cur poetæ palmiferas quandoque AEgypto Thebas nuncupent: cúrque palmarum fructus Thebaides item Plinio dicantur, & à Papinio Thebaicæ, quod illo ex Syluis verſiculo libri quarti fine ad Plotium liquet.

Chartæ Thebaicæve, Caricæve.

Quoniam verò de palmis agitur, ſcribit Plinius, in palmarum cacumine medullam haberi dulcem, quã cerebrum vocant, meminit ſecundo De alimentis Galenus Et in præceptis ſanitatis Plutarchus, prædulce quidem id tradens, verum eſſe κεφαλαλγὲς, ideſt inducere capitis dolorem. Adnotandus hac parte error Sudæ manifeſtarius, qui in verbo Πῶρος ita ſcribit: Porum hunc de victus ratione interrogauit Apollonius: at is, Ego (inquit) vini tantum haurio, quantum ſoli prolibo, captis in venatione veſcuntur cæteri, mihi exerceri ſatis eſt, alimenta mihi ſunt ex oleribus, & palmarum cerebro, ac fructibus. Hæc quidem apud Philoſtratum leguntur libro ſecundo: ſed non de Poro, vt retulit Sudas, nimis hercle incurioſè, nimiſque inſcitè: incurioſè quidem, quia de Phraote Indorum rege hæc prodit Philoſtratus: inſcitè verò, quoniam per maximam temporum ignorantiam lapſus miſerè eſt, quando vixit Apollonius Domitiani tempeſtate. Porus autem quem fatetur ibidem Sudas cum Alexandro depugnaſſe, multis ſeculis antea, ſicuti temporum hiſtoria præmonſtrat apertiſsimè. Sudam defellit, quod paulò antè ſit de Poro apud Philoſtratum mentio, & parte iſta regem Indum nominat, qui quum ſit congreſſus Apollonius, putauit Sudas eſſe ad Porum ea quoque referenda: quum tamen paulò ante ea quæ exſcripſit, teſtetur Philoſtratus Phraotem illum fuiſſe, Porum minimè. Philoſtrati interpres reprehenſionem non euadit: nam vbi Græcè ſcriptum ita eſt, τὰ δ' ἐμὰ σιτία λάχανα, καὶ φοινίκων ἐγκέφαλος, καὶ καρποὶ τῶν φοινίκων id eſt cibus vero meus eſt olus, & palmarum cerebrum, atque item earundem fructus. Interpres de palmarum cerebro tacuit, puto, quia inuſitatum videbatur dici in palma cerebrum. Etiam ſi commeminit vel Xenophon ἀναβάσεως ſecundo, vbi ait, Græcos milites Cyro perempto, cum quo expeditionem inierant aduerſus Artaxerxem, tunc guſtaſſe primum ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος. Ac pleroſque demiratos voluptatis inuſitatam ſpeciem, propriámque. Strabonis interpres libro decimo quinto, palmæ ἐγκέφαλον pro medulla putauit accipiendum. In iis verò ſi cui mordax videor ac virulentus, putent eruditi mulctam dici à nobis diſceptandam mox, certandámque. Palmæ cerebrum Galenus, encephalon appellauit: encardion Dioſcorides. Lectum verò apud Palladium eſt, Palmarum plantam dici cephalonem: elatem accipit Galenus, palmæ prætenerum germen: at fructus integumentum eo nomine intelligere Dioſcorides maluit. Scire autem licet, arborum plerunque partes diſtingui appellationibus. Nam ecce abietis ſuperior portio, fuſterna dicitur, ab nodorum duritia: inferiorem, ſapineam. Vmbriam dici tribum ſappiniam, auctor T. Liuius eſt Macedoni belli primo: meminit eiuſdem quoque tertio. Adnotatum Hori monumentis eſt, apud Ægyptios expictam palmam annum indicare, quoniam hæc arborum ſola per ſingulos lunæ exortus vnam producat Bain, vt anni fine duodecim fiant. Quo argumento & Bain præmonſtrare mẽſem prędicant. In Collectaneorum ad agricolationem ſpectantium libro ſecundo, adnotatum comperi, caſtaneas dici Διὸς βαλάνους, quod & libro decimo repetitum aduertas: vbi & nucem baſilicam dicit auctor, quæ nuncupatur κάρυον, nucem verò Ponticam, quæ λεπτοκάρυον: cocymela, quæ Damaſcena: Armeniacon, quod Bericoccon. Illud aduertendum quoque, palmæ quam marem intelligunt, fructus [illegible] dicitur, ſicut fœminæ balanus. Pſenas Ariſtoteles ſicarios dicit culices, velut galbas: ſic enim poetæ caluos glabróſque nuncupant, quod expoſuit Suidas. Sunt & nomenclatura eadem piſces. Porrò vnde propendent balani, vocatur σπάθη, meminit cum Xenophonte Herodotus, ex ſpathe arcus ſibi nonnullos confeciſſe prodens. Quod de palmæ cerebro ſcripſi, confirmatur Euſtathij auctoritate, qui ita dici prodit partem in ea arbore excelſiorem, quæ dulciſſima ſit, proindéque exempta veſcantur indigenæ, quod Athenæi monumenta teſtatiſſimum faciunt. Quia verò de Phraote facta nobis mentio eſt, dignum perpenſione videri poteſt, ecquid Phraotem illum ſignificarit Horatius Carminum ſecundo:

Redditum Cyri ſolio Phraoten
Diſſidens plebi, numero beatorum
Eximit virtus.

Quando illius reſtitutionem in principatum, abs quo pater fuiſſet excuſſus, & viri præterea ſingulares animi dotes, frugalitatémque, ac in primis liberalitatem copioſè exſequitur Philoſtratus libro ſecundo. Verum diſcrepant nonnihil tempora, quæ in digitos mittere, nunc minus vacat: iudicabunt volentes, quando interpretum cura non ſatis conſtat ſibi. Phraatem Partorum regem legimus apud T. Liuium libro quinquageſimo nono, cum quo ab Antiocho Syriæ rege ſit bellatum, Gracchanis temporibus. Peirrhacidas palmæ ramos dicunt propriè ſed ramum quemlibet accipit in Theriacis Nicander.

Laurus tacita cur: item cur lauro vterentur vaticini. Tibullus explicatur. De puella Daphne, quæ Paſiphae. Lauri contra venenum vis. Coridus auis. Laureum baculum geſtare quid. Vbi comperta primum laurus: & cur dicta tempis, daphnides, myrta. Turionis quid. Daphnæum.

CAP. VII.

QVoniã verò paulo antè poeticas perſtrinximus amœnitates, in quibus multiplex interiórq. delitescit rerũ ſcientia, quã ſępe ingeniũ acre, lectio varia, iudiciũ excuſsũ emũctúmque promit in literas, quo ſtudioſiſſimus quiſque accuratius exerceatur,

nec

nec concepta ſemel facilitate, in vtranque aurem dormiat, hic illud potiſſimum ſubnotabimus: quid ita laurus tacita ſæpiculè ab poetis nuncupetur, leuicula quidem res, ſed non inconcinna: verùm ne abſynthij plus inſit huic lucubrationi, quàm decoqui poſſit, ac confici ſtomacho paulo inualidiore, ac nunc primum reſumente vires ab inſcitię diuexatione, vt adſit & mellis aliquid, ſimplaria non reclinabimus quandoque. Laurum igitur Apollini vaticino deo ſacram, futurorum habere præſenſionem quandam, creditum vulgò eſt. Siquidem nil crepitantius vritur, ſicuti à Lucretio proditum quoque nouimus. Sed eo prior etiamnum Theocritus canit. Nam & hinc Daphne dici videtur, velut Euſtathius interpretatur, etenim [illegible] intentionem vim habet, [illegible] verò loqui eſt, ac canere. Igitur euentus rerum ex crepantis modo veteres aucupabantur: quod nec Porphyrium latuit: nam ſi crepuiſſet abundè, ac ſonantius, haud dubiè portendi felicitatem rebantur. Quod ſignificat illo verſiculo elegiographus nobilis Tibullus:

> Laurus, vbi bona ſigna dedit, gaudete coloni.

E diuerſo ſi tacita deflagraſſet, inauſpicatiſſimum infeliciſſimúmque arbitrabantur: quod approbat etiam Propertius:

> Et tacet extincto laurus adusta foco.

Nam & Claudianus, venturi præſciam laurum dixit: niſi quod opinantur plerique, lauri folia, ſi noctu puluillo ſubijciantur, veritatem ſomniorum conciliare. Quod non omnino malus auctor Fulgentius non omiſit. Scribit Heſiodicæ Theogoniæ interpres, Laurum [illegible] ideſt efficacis eſſe auxilij in numinum afflatu: propterea in Caſſandra Sophocles, [illegible]. & Lycophron, [illegible]. Hinc aperitur Tibulli locus de Sibylla.

> Vera cano, ſic vſque ſacras innoxia laurus
> Veſcar, & æternum ſit mihi virginitas.

Ex hoc & Latinus poeta item poeta dixit, Laurúmque momordit. Certè [illegible] dici vaticinantes ſcimus. Et Aphthonius, diuinationis ſymbolum eſſe laurum teſtatur. Dionyſius item in Panegyricorum ratione, laurum [illegible] appellat, ideſt vaticam arborem: ſicuti Euſtathius quoque qui & Apollinis corollam fuiſſe lauream ſcribit, quam ſecum tulerit Chryſes in Græcorum exercitum veniens. Lycophronis interpres in Alexandra, dici omnia putat fabuloſè, niſi quod chreſmologi & vates futura præcinebant lauro coronati, vt quæ vireat ſemper, ac ſit alexicaca. Vorare autem inde dicti, quoniam diuinationum capturis aſſerentur ferè. Quibus verò cogerentur numina vel recedere vel accedere, illis maximè verſibus commonemur, qui appoſiti à Porphyrio ita fermè Latinè ſonant:

> Soluite ſerta, pedes liquidis & ſpargire lymphis,
> Eque manu ramum, lauros auferte virentis,
> Linea ſitque omnis deleta, omniſque character.

Quod verò ad laurum etiamnum attinet, ſcitu dignum illud quoque, Daphnen puellam in arborem hanc deformatam, ſicuti Mythicis placet, & cecinit Ouidius, à Spartanis fuiſſe diuinis cultam honoribus: ſed mutato nomine Paſiphaen nuncupatam, à qua certiſſima ederentur oracula, quod in Agide Plutarchus ſcribit. Credebatur item laurus efficax aduerſus venena. Inde iactatum, vt qui ſe tutum approbare vellet, [illegible] diceret [illegible], ideſt laureum geſto baculum. Cui ferè conſimile prouerbium eſt de corydo aue, nido gramen inſerente ad-

A uerſus animalium noxia, [illegible]. Creditur & laurus ſanitatem conciliare, quo argumento lauri folia ineuntibus magiſtratum, calendis Ianuaris à populo dabantur cum ſtrahidibus, de quis ſuo loco. Neque enim obambat ſacer morbus, aut dæmon, vbi aſtaterit laurus: ſicuti nec fulmen, vbi adſit ficus. Quod ea vndecimo eſt [illegible]. vbi & illud comperi: Daphnem, ideſt laurum, dici palatium: quod quum Latinus acropolim ſuſtineret, inibi compertam laurum ferant. Acropoles verò nuncupabant veteres regum [illegible], quod

B [illegible] excitarentur tutelæ cauſa. Enotatum & id, Apollini ſacram videri arborem, ideſt ſoli igneo, quia igne arbor plena ſit: qua ratione illam auerſantur dæmones, & in vaticiniis exuritur. Daphnatum dici genus cinaræ comperi, vbi lauri fructum perforaris, & cinaræ immiſſum ſemen ita ſeueris. Lauri turiones quum legis, ſummas partes intellige, ac prætenetas: idem in plantis item aliis. Ariſtophanis interpres: Lauro, inquit, ſacerdotes coronabantur, & diuinaculi [illegible]: quia eſſet id artis in-

C dicium, ac velut inſigne. Lauri fructus, daphnidas vocant: ſicut myrrhines, id eſt myrti, dicunt myrta. Laura verò, ideſt [illegible], vicum ſignat anguſtum impurúmque, & ſordentia omnino loca ſic nuncupantur. Nam laureum, hoc eſt [illegible], in Attica locus erat, metallorum ferax. Diuinationem poſtremò ex foliorum crepitu dum vrerentur, fuiſſe veteribus celebrem, nec idem tacuit Euſtathius, ſicut ex pilis quoque quibuſdam. Laurum [illegible] in Alexipharmacis nuncupat Nicander, quoniam in Theſſalia

D comperta fuerit primum.

Leuctrica monumenta quæ ſint, & Leuctricæ puellæ. Vindicatur à vitio Plutarchi codex. Leuctra vnde. Leuca. Alphi quid. Leuron. Leuca Gallorum quid.

Cap. VIII.

LEuctica monumenta, & leucticras item puellas in Græca hiſtoria legimus quandoque. Id cuiuſ-

E modi ſit, aut quam habeat rationem, ne quis fortè ſolicitius quærat, opera noſtra reuelabitur. Scedaſum, ideſt [illegible], inuenio in libris quendam, qui fortuna pauper Leuctra habitabat. Vicus is eſt propè Theſpias in Bœotia. Huic filię aderant duæ Hippo & Miletia, vel (vt alij ſcribunt) Theano & Euexippe, à quibus nuncupata Leuctrica monumenta, quæ cauenda

F Spartanis præcinuerant oracula. Siquidem puellas ibi ſepeliri ex iniuria cõtigit, quoniam ab iuuenibus Spartanis conſtupratæ, móxque interemptæ in puteum quendam ſunt deiectæ. Aberat tunc Scedaſus pater, à quo paulò antè comiter Spartani, rei non bonæ homines perfidiarúmque prudentiores, quàm moderationis, aut fidei hoſpitalis, excepti hoſpitio fuerant. Reuerſus factũ mirabatur. Salua domi erant omnia, filiæ tantum aberant. Fortè domi alebatur canis. Ea, reuerſo domino, ſubinde curſitabat ab eo ad

G puteum, à puteo ad dominũ, vellicabátque interim, erátque planè ſimilis trahenti: ſuſpicatus is quod erat, ad locum pergit, puellarum comperit cadauera, profuſus in lachrymas, ac ſeſe afflictans cognoſcit ex vicino, bonos illos hoſpites pridie viſos domum ingredi, Facinus perpetratum Scedaſus coniectat, Spartam confeſtim petit, querelas apud Ephoros depoſiturus. Eo quum excidiſſet & conatu & iudicatur illis, atque item regibus, quos etiamnum adierat, nil magnoperè intendentibus, per vrbis me-

dia curſu ferri cœpit, porrectis ad ſolem manibus, ac percuſſa tellure [illegible], ideſt Erymnias aduocabat, mox ad filiarum tumulos ſeipſum confecit. Inſequentibus annis, ita ducentibus fatis, in regione eadem Spartana virtus concidit, Græciæ imperio amiſſo, Thebanis victoribus, Pelopida duce ac Epaminonda, vt celeberrimum poſteris lumen Leuctrica monumenta dederint. Hæc eo libentius recenſui: quoniam in Plutarchi tralatione multa ſubſultant & deluxata ſenſum non recipiunt. Nam vt præteream quod pro Scedaſo Cedaſus modo ſcribitur, quandoque etiam Scedaphus: illud cuiúſnam modi eſt? Exercitationibus inquit, Spartanis laceſſitis. Quum hiſtorici ſenſus ſit apud Græcos, prolatas in Spartanos execrationes diras. Meminit hiſtoriæ Hieronymus quoque in Iouinianum libro primo. Sed puellas amiſſæ pudicitiæ nolentes ſuperuiuere, mutuis concidiſſe vulneribus ſcribit. Leuctra verò ab Leuctro indigena eſſe nuncupata, ſcribunt Græci. Leuca autem aliud eſt, nam eo nomine medicorum ſcientiſſimi affectionem intelligunt, quam album, vel (vt Græce dicam) [illegible], demutatur color, ex viſcido glutinoſóque humore pituitoſo. Quædam verò leuca, ideſt [illegible] dicitur [illegible], hoc eſt ſanabilis, quædam [illegible] quæ curam non recidit. Internoſcitur verò hoc [illegible], ideſt cutis perforatione: nam ſi inde prompſerit ſe ſanguis, adhiberi medela poteſt. Si humor lacteus, inter conclamata recenſetur. Sunt in ratione eadem alphi, ideſt [illegible] niſi quòd merſat ſeſe altius leuca, vt inficiantur item pili. Quanquam & alphi [illegible], ideſt diu perſeuerantes, ima penetrant ipſi quoque, vt hic etiam albeſcant pili ex pituitoſo humore: nam ex melancholico nigrent alphi. Legimus in ſyncerioribus Herodoti codicibus, Apud Perſas ſi ciuium quis lepra cœperit affici, aut leuca, ad vrbem eum minimè commeare, nec aliis promiſceri: obtingere autem iſta, quod is in ſolem quippiam deliquerit: ſi verò in haſce cauſationes incidat peregrinus, illum cæteri hinc inde extrudunt. Quin & hoc argumento albas columbas nemo non abigit. Leuron, ideſt [illegible], apud Pindarum in Nemeis, ſunt qui enſem interpretantur latum: at præſtiterit, obliquum in plagæ impactione intellexiſſe. Quod ad leucam ſpectat, prodit Ammianus Marcellinus, non millenis paſſibus itinera Gallos metiri, ſeu leucis. Quantum verò complectatur leuca, ex verbis eiuſdem alibi dilucet: Ad vallum, inquit, barbarum quarta ſignabatur leuca, & decima, ideſt vnum & viginti millia paſſuum.

De Eſſæis, ſiue Eſſenis: item de Phariſæis, ac Saducæis. Aurum Iudaiçum quod ſit. De phylacteriis, & proſelytis, Prophylace. Prophylactica medicina. Phileteris, Iudaicæ immanitatis exemplum. Marci principis dictum in eoſdem.

Cap. IX.

IOſephus Iudæus hiſtoriarum conditor, & in eo genere auctoritatis non dilutæ, immo verò Græcus planè Liuius, libro decimo octauo, Antiquitatum, quas ab mundi exordio repetit, fuiſſe Iudæis tria genera philoſophorum ſcribit: Eſſæorum, Saduçęorum, & poſtremò Phariſęorum: ſed quos primo loco poſui, miris effert laudibus, quod vxoribus, vino, carnibus ſemper abſtinerent, ac ieiunium quotidianum vertiſſent in naturam. Philo etiam Iudęus in libro quem pro Iudæis concinnauit: Præter cæteros, inquit, quos penè innumerabiles ſanctio Moſaica ad benè viuendum concitauit, Eſſæi ſummi omnium atque maximi ſunt, [illegible], hoc eſt à ſanctitate, ſicuti mihi videtur: nuncupati, qua ratione ſtatim recipit dictio. Quorum ſecta non genere, ſed virtute, atque humanitate diſcernitur. Itaque nemo puer, nemo adoleſcens propter ætatis inconſtantiam, ſed viri omnes aut ſenes ſunt, qui nullo corporis morbo, nulla animi perturbatione feruntur: ſed hominum ſoli vera perfruuntur libertate. Nemo proprium aliquid poſſidet: omnibus in medio poſitis communiter vtuntur, habitant ſimul, & conueniunt quaſi ſodales, quumque pro communi vtilitate faciant, alia aliorum negotia ſunt, quæ impigrè ſubeuntes peragunt certatim, non frigus, non calorem, non aliquam mutationem aeris formidantes. Quum à laboribus mercedem ceperint, apud quæſtorem deponunt, is omnia diligenter procurat, quibus egent. Idem Philo in commentario, cui titulus eſt, Omnes ſtudioſos liberos eſſe, ſcriptum reliquit: eſſe quidem dogmatis eius homines ſupra quatuor millia, Qui nec ciuitates colant, vulgi conuerſationem animo plurimúm obeſſe, opinati. Qui ſeruos habeant, odere, tanquam naturæ leges tranſgreſſos, quando omnes, velut mater, eadem genuit natura. Rationalem philoſophiam vitæ non neceſſariam rentur. Naturalem verò altiorem, quàm vt eam humana conſequi valeat natura. Illam modò portionem conſectantur, quę de diuinis, & omnium agit creatione. Morali inuigilant pręcipuè. Triplici regula vitam tranſigunt, amore in Deum ardentiſſimo, virtutis cultu diligentiſſimo, charitate in proximum feruentiſſima. Sunt qui Eſſæorum nomen [illegible], ideſt contemplationis ſtudioſum ſignificare putent. Qui mundi ſitum terrarúmque expingere adorti ſunt, Eſſęnos in Occidentali parte ſtatuunt, ab Eſſæis (opinor) non diuerſos: nam eos ſic appellat Hieronymus quoque. Quos fugitent nocentes vſquequáque, quique orbe toto præter cæteros maximè ſint miri, ſine fœmina, omni Venere abdicata, ſine pecunia, palmarum ſocij. In diem verò ex æquo conuenarum turba renaſcantur, longè frequentantibus, quos vita feſſos ad mores eorum fortunæ fluctibus agitat, ita per ſeculorum millia gens æterna eſt, in qua nemo naſcitur, Tam fœcunda illis, inquit Plinius, aliorum vitæ pœnitentia eſt. Porrè inuenimus apud auctores hiſce philoſophis ita eſſe libertatis inſitam auiditatem, vt principem vnū ſolúmque fateantur Deum. Argumentum verò euidens, quod ſpeciem mortis formidoloſæ ac terræ nullá expaueſcant, cognatorū negligant ſuplicia, amicorū interitus faciant non magni, modo ne quenquā, vt dominū cogantur agnoſcere. Animas putāt immortales, & de æthere ſubtiliſſimo cōmeantes quaſi carceribus, ita corporibus implicari: ad quæ tamen, vt Chęremon narrat apud Porphyrium, [illegible] ideſt impetu & inſtinctu naturali trahātur. A corporibus verò abſolutas, tanquam è longa & proinde graui ſeruitute, lætitia perfundi maxima, & ferri ſublimes, vltráque Oceanum degere in locis peramœnis, quæ nec imbribus pulſentur neque item niuibus, aut omnino vlla infeſtentur intemperie, quando ex Oceano ſuboriens Zephyrus ſuauiſſima perflet ſalubritate. Nihilominus pollutis animis procelloſas hyemaléſq; deſtinabāt regiones. Cęterū quia abūdè multa de Eſſęorū inſtitutis videmur ingeſſiſſe, quærat fortè lector curioſus, quid de Phariſæis ex mutis magiſtris cōpertū nobis ſit. Proinde vt breuiſſimè, quātū ratio patitur,

omnium

omnium deſideria impleamus, de huiuſmodi philoſophis hæc fere obſeruauimus. Mollitiei ac deliciis quàm minimum indulgent. Quod ratio dictarit, id demum perſequuntur. Grandiores natu eximiè venerantur, vt ne verbo quidem læſos velint. Fato geri omnia credunt, nihilominus arbitrij liberi poteſtatem non auferunt. Iudicium Dei ſentiunt futurũ, nam animas aſtruũt immortales, ſed bonas etiam in aliena emigrare corpora, improbas ad ſupplicia trãſmitti æterna. Ob hæc ipſorum dogmata populis mirè grati: adeóque de eorum virtutibus irroborauit opinio, vt magno ſtudio numeroſa multitudo, immò verò ciuitates ad eos quandoque confluxerint: Phariſæos nuncupatos volunt de vitæ inſtituto, vt ſcribit Hieronymus in libro Hebraicarum traditionum in Geneſim: quod à cæteris abiuncti ac ſequeſtrati puriſſimæ cuidam viuendi rationi, accuratiſſiméque ſe manciparint. Nam Phares ex Hebræorum idiomate [illegible] interpretatur: id valet Latinè ſegregatio. Mores eoſdem ſequebantur [illegible] hoc eſt qui dicerentur Scribæ: Propriæ illorum virtutes erant, continentia, virginitas, [illegible], id eſt bis in ſabbato ieiunium. Phariſæorum placita apoſtolus Paulus vehementer extuliſſe videtur, quum ait, [illegible] Iſraelites (inquit) ſum, ex tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, lege autem Phariſæus. Porrò quies ſoporque iis erat ſuper anguſtis tabulis, aut etiam ſpinis vel lapidibus ad comprimendas corporis ac ſenſuum titillationes. Horum tamen proprium fuiſſe, Chryſoſtomus ſcribit, & in Euangelio ſignificat Matthæus, vt decalogum in membranulis ſcriberent, ligarentque in fronte, vt religionis intimæ ſpeciem præberent. Eas verò membranulas Hebræorum vocabulo dici philateria, idem Chryſoſtomus prodit, quo innuitur legis conſeruatio. Meminit etiam Hieronymus. Dicuntur & ariolorum, ac excantatorum philateria in Grægorij Iunioris decretis: & philateria facere, legimus in Laodicenſi concilio. Prophylacæ verò in medendi vſu nuncupantur præmunitiones aduerſus mali vim ingruentem, vnde eſt Prophilactica medicinæ pars. Sicut Therapeuthice tractat præſentia, quæque iam ſe promunt. Phletarıs autem planta eſt ſpinoſior, quam & rhamum dicunt, ſuperius nomen Lydis frequens ac Myſis. Sunt qui ex hoc impactam CHRISTO coronam velint. Phylacteria ſcribunt alij, vt Græca cenſeatur dictio. Saducæos verò, vt de iis quoque aliquid promamus, à loco ita nuncupatos putant. Horum nefaria dogmata inuulgantur hæc. Eſſe mortalem animam, ſimúlque cum corporibus interire. Si quis eorum ſcitis renitatur amplius, obluctetúrque, putant id plauſibile in primis glorioſúmque. Eorum qui in eiuſmodi philoſophia profecerint, mira paucitas eſt, diſcrepant inter ſe moribus feris, inuicémque ſunt, perinde ac in cæteros, inhumani. Fatum omnifarium negant. Deum extra omnem mali patrationem inſpectionémque conſtituunt. Hæc de Iudæorum ſapientibus, quæ varia ſuggeſſit lectio, habui in præſenti, quæ dicerent. Poterant & plura, ſed propoſitum, inſtitutúmque temperamentum fuit tenendum omnino. Cæterùm Iudaicæ immanitatis exemplum illuſtre ex Dione præteriiſſe nequeo. Nam ſub Traiani extrema, qui Cyrenem incolebant Iudęi, Andrea duce, Romanos, Grecóſque indiſcriminatim inuadentes ita excarnificarunt, vt etiam ad menſam producerent humanis in viſcera ingeſtis cibis. Nec ſatis, ſanguine adhuc ſtillantibus inteſtinis præcingebantur. Cutes pro indumentis erant. Pleróſque ab imo ad ſummum interſecuere. Plures beſtiis obiecti, alijs inter ſe compugnare, ac digladiari coactis. Ducenta & amplius hominum milia is abſtulit furor. Qui & in Ægypto itidem eſt graſſatus, ac Cypro, contrucidatis inibi, Artemione duce, ducentis & quadraginta hominum milibus. Vnde mox legibus ſancitum, vti quauis ratione in inſulam appulſus Iudæus capite plecteretur. Quum verò Adriano item imperante defeciſſent, cædibus, fame, morbis, igni deſolata eſt Iudæa omnis. Quoniam verò quæ, poſſe ſcio, cuiuſmodi aurum ſit quod in hiſtoria quandoque celebratum nouimus. Iudaicum nuncupatum: non grauabimur & hoc obiter explicuiſſe. Erat autem, quod Iudæorum nomine quotannis ex Italia & ex omnibus prouinciis Hieroſolymam exportari ſoleret. Propterea Flaccum Cicero ſcribit, edicto ſanxiſſe, ne ex Aſia exportari liceret: quod laudans etiamnum Barbaræ ſuperſtitioni reſtitiſſe, ſummæ ait fuiſſe ſeueritatis. *Proſelytum* verò, quum audis in ſacra pagina, intellige à gentilitiis ritibus ad diuinam legem tralatum tranſcriptúmque David [illegible], id eſt & proſelytum peremere. Hieronymus Aquilam vocat proſelytum, ac tum, ac interpretem contentioſum meminit in Euangelio Matthæus quoque. Adnotandum verò hoc potiſſimum loco Marci principis antiqui dictum. Nam Palæſtinam quum tranſiret, AEgyptum petiturus, fœtentium Iudæorum (vti Marcellinus inquit) & tumultuantium ſæpe tædio percitus, dolenter fertur exclamaſſe, O Marcomani, ô Quadi, ô Sarmatæ, tandem alios vobis interiores comperi. Iudæorum verò cognominis ratio vnde prorepſerit, incognitum ſibi fatetur Dion. Multa verò ſed vaniſſimè, Tacitus ſcribit.

Cur noctu ſonantius audiantur omnia. Quid palmus, Tila, thiba, illas, ſigmos, clytos. Cur vox intra delata melius audiatur, quam è diuerſo. Aradus quid, Saryrißis Palmare quid.

CAPVT X.

STrepitus omnes nocturno tempore eſſe manifeſtiores, ac vocem omnem ſonantiorem, non ferè quiſquam eſt adeò impolitus, adeóque hebeti iudicatu, qui non planè intelligat, dictante ratione, aut magiſtra ſaltem experientia percipiat. Cur tamen ita contingat, abditam quandam perobſcurámque cauſam promit Epicuri ſchola, dum ab atomis ſuis reuelli nequit. Eam verò apud Plutarchum in Sympoſiacis Boethus recenſet, docens rareſcente aere, ac ſeſe latius fundente inter atomos non ferè vacuum comparere. Conſtipante verò ſe, atque amplius coeunte, denſari perinde atomos quoque, extimúmque vacuum fieri ſpatioſum & velut hians. Id quod noctu obuenire, exploratiſſimum eſt, Si coniectemus, frigus cogendi arctandíque vim habere efficaciſſimum. E diuerſo calorem proferendo expandere ac laxare, argumento certiſſimo ex iis quæ colliquata intuemur, amplius multò ſibi loco vendicare, quæ concreſcentia compinguntur in anguſtum. Profuſus igitur ſonus, ſi obiectis corporibus occurſet numeroſioribus, hebeſcat prorſum, neceſſe eſt reiectus aut conuulſus tardior euadat. Quòd ſi obicibus aut paucis aut nullis morantibus exſpatietur, pertinget inoffenſus auditum. Indicio eſſe poſſunt inania vaſa quæ percuſſa crepant ſo-

propriè quidem apud Græcos membrum corporis indicat. Sicuti verò numeroſa in corporibus membra, quamuis diuerſum ſortiantur & ſitum & motũ, diuerſóque perſungantur munere, nihilominus ad vnum tantum opus cooriuntur, vnúmque habent finem, veluti ſcopum ita etiam ex vocum diuerſitate qui conſurgit concentus melos vocatur. Quod in libro De muſica Plutarchus ſcribit. Latini modulum appellant. Et hinc dici melicos poetas auguror, quos Therapeutices primo lyricos ferè Galenus intelligit. Id eo libentius adnotatum, quod etiam doctiſſimi melicos, & melopœos, aut melocertas eſſe poetas quoſdam, ex Cicerone de optimo genere dicendi, pronuntiaſſe ſatis ſupérque habent. Aut certè melos vocare in muſica ideo inſtitutum, quia [illegible] Græcè ſignat curæ eſſe, ceu nil muſica antiquius homini eſſe debeat, nilque quod curet impenſius. Nos verò etiamnum ſuo loco de muſica commentaturi plura ſumus. Interim adiiciamus pleraque non indicta quidem, ſed quæ in paucorum peruenere ſcientiam, vt prætereantur quæ Gellius ſcribit. Muſicæ ſtudioſos aut harmonicos dicimus, aut canonicos. Harmonicos nuncupamus eos, qui auribus contribuunt auctoritatis plus, quàm rationi: cuiuſmodi fuiſſe Ariſtoxeni cõſectatores nouimus. Canonicos autem, qui rationis perſequũtur examẽ: ſicuti ab Pythagoreis factitatum palàm eſt, quos tamen genere nec ab harmonicis abduxeris. Canonium verò obiter eſſe videtur ſacris viris deſtinatus locus, ac canonicè viuentibus. Sed in nauibus quæ cataphractæ vocatur, & cataſtromata habent, id eſt pauimenta ſuperiora, vel tabulata, ligna quibus tabulæ incumbunt, canonia nuncupantur, & [illegible]. Aſconius Pedianus, tributorum genera facit tria: canonem, vt in portoriis & vectigalibus: oblationem, vt in vini diſtractione: indictionem, quæ vulgo dicitur talea, Latinè item collatio, ſeu collecta: vt apud Ciceronem libro ſecundo De oratore. Taleam nummariam ſunt qui ex T. Liuij octauo libro clarigationem appellari putent. Erant & canones chronici, in quibus temporum ratio tractabatur. Apud Spartianum in Seuero ita legimus: Rei frumentariæ, quam minimam repererat, ita conſuluit, vt excedens ipſe vita ſeptem annorum canonem relinqueret. In Heliogabalo, canon dicitur fructuarius pro alimentis in tot annos paratis. Omnino videtur canon, id frumentum quod in vſum cædit annuum, vel quod annis confertur ſingulis, vnde Ægyptius canon in hiſtoriis Ptolomæi inſtituta mediã quandam rationem inſecuta ſunt. Tantum enim ſenſorio attribuit, quantum Ariſtoxenij: rurſúmque rationi, quantum Pythagorei. Etenim tum demum enaſci iudicium putat ſincerum veráxque, vbi ſenſus & ratio conſpiratu nituntur conſono. Quod ipſum & in aſtronomia comprobauit, quum rationis libra ab oculis non abit diuerſa. Vt verò ad melos redeam, vnde digreſſus in iſta ſum, inuenio apud auctorum opinatiſſimos, himæum nuncupari melos ſolitum, quod concinerent [illegible], id eſt aquarum hauſtores. Himónia verò aliud eſt: nam ſic funiculum dicunt, quo ex puteo attollitur aqua: vnde feſtiuius [illegible] dicitur, pro [illegible], id eſt temporis non parum in excernendo abſumere. Himæi verò meminit Callimachus:

[illegible]

Concinit iam & hauſtor aquæ aliquis himæum. Tenellum verò, id eſt [illegible], Ariſtophanis interpres nunc lyræ harmoniam accipit, nunc pulſatiunculam,

A idest [illegible], quæ in victoria æderetur. Omnino videtur abſono conformata vox: Eleganter verò Ariſtophanes:

[illegible]

Si vtique exuperas voce, tenellus is id eſt maximus muſicus: aut nicephorus, hoc eſt victoriæ compos. Erat & niglaros, muſicum melos exhortationibus aptum. Tenerum verò Melia, Oceani filia, & Apolline natum fuiſſe vatem ferunt, qui apud Iſmenum vaticinaretur, vbi & manteum fuerat, quod
B Iſmenium appellarunt. Sed & Thebis campus viſebatur Tenericus. Epilenium melos in Ptolomæi pompa à ſatyris ad tybiam decantatum, Bacchicum intelligo.

Prouerbij origo quod eſt, Habitus monachum non perficit. Hieronymi locus. De Iſide multa. Quæ linoſtoliæ. Sacerdotum munia. Item pauca de Oſiride, Tiphone, Anubi. Acephali ſacerdotes qui. Lini ratio, item ſalis. De apide pauca. Vitis vnde nata. Ebrietatis deteſtatio. Sphinx cur apponeretur templis. Piſcem
C *apud Ægyptios ſignare odium. Maris deteſtatio apud Ægyptios. Nephthys, ſothis, aſtronyces. Nonnus quid. Albarum veſtium luxuria. Archimandrita, archigerontes, ſynodita.*

Cap. XII.

PErtritum exculcatúmque Rhodiginis meis, etiam pullato circulo prouerbium eſt, Habitu monachum non perfici. Id quo videri grauius poſſit, ſi
D bique in eo municipes noſtri applaudant: vetus eſt, & quidem ex Græcis corriuatum fontibus: cuius rei auctor mihi Plutarchus eſt: eius verba ſubieci, [illegible], id eſt, Non, inquit, Philoſophum facit promiſſior barba, nec veſtis pertrita: non item iſiacos linoſtoliæ, ideſt amictus linei. Faciunt ad hæc Gellij verba ex noctibus Atticis, vt præteream quod in canonicis Decretis relatum ſcio, diſtinctione quadrageſima prima: Non cathedra ſacerdotem facit,
E ſed cathedram ſacerdos: nec locus hominem ſanctificat, ſed locum homo. Video, inquit Herodes, barbam & pallium, philoſophum necdum video. Veluti mores & ſcientia genuinum, non inſititium, non fucatum philoſophum oſtentent. Id tamen quantumuis ſanctum prioribus nomen, & venerationis ſummæ, pleríque homines erratici, & æruſcatores, ac nulli rei, tantum non incolæ ſordentium ſæpe ganearum magna ſibi doctiſſimi cuiuſque indignatione, arroganter vendicare ſunt auſi. Id ipſum & de
F Iſiacis aſtruendum, quando moribus integer ac caſtus, ſanctus, virtutis exemplum ſingulare, Iſiacus demum verus cenſeri debeat: quique diuinæ veritatis anxius ſit ſcrutator, atque ei denique rei philoſophãdo tempora impertiat. Id quod de ipſius comprobat nomen ex priſcorum theologia, quam in primis [illegible] intelligunt, id eſt ſapientem & philoſophum, nominis argumento, quod ab Græca origine inclinatum, ſcientiæ notitiam ſi-
G gnificare aiunt: vnde & ſacrarium eiuſdem, [illegible] nuncupetur, quod videamur [illegible]: id eſt cognitionem conſecuturi eius quod eſt, ſi cum ſanctitate ac ratione ſacra deæ adierimus. Proinde narrant. Promethei filiam, alij verò Mercurij: quorum alter ſapientiam monſtrat & prouidentiam, Mercurium verò grammatices ac muſices ſtatuunt repertorem. Quamobrem Hermopolitæ Iſin probant Muſis

A priorem, vt quæ diuina hieraphoris veris ac hieroſtolis legitimis præmonſtret: hi verò ſunt, qui ſacram diuinorum rationem ab omni expurgati ſuperſtitione, ac nimia vacantíque ſedulitate, in anima geſtitant, perinde ac in capſula quadam. Quod ſanè felicitatis ſummæ quodammodo videri poteſt. Nam qui rectè ſyncereque ſapiunt, bona quidem cuncta ab Deo depoſcunt ſibi: ſed in primis, quantum capax eſt humana ratio, veritatis diuinæ cognitionem, qua maius nil capere homo poteſt, nec Deus ſua præcellenti bonitate impertiri. B Neque enim argento aut auro Deus eſſe opulentus creditur, nec tonitrua aut fulminibus præpotens, ſed ſcientia, & prudentia: quod ipſum egregiè ſignificauit illis verſibus Homerus,

> Ἦ μὰν ἀμφοτέροισιν ὁμὸν γένος ἠδ' ἴα πάτρη,
> ἀλλὰ Ζεὺς πρότερος γεγόνει καὶ πλείονα ᾔδει.
>
> Vere vnum vtriſque genus, & patria vna,
> Sed Iupiter natu grandior erat, ac norat plura.

Propterea elaborandum ſacerdoti præcipuè, vt tanquam peſtem, ignorantiam abiiciat. C Siquidem ait apoſtolus Paulus: qui ignorat, ignorabitur: præſertim intelligere ſi neglexerit, vt bene ageret. Proinde in Quæſtionum libro Auguſtinus: Non omnis qui ignorat, ab pœna immunis eſt. Sacerdos vtique, ſal terræ dicitur, & mundi lumen. Hinc Malachias: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius. Hinc ab docendi ac nuntiandi proprietate ſacerdotes etiamnum angelos dici, in Cæleſti hierarchia comprobat Areopagita Dionyſius. D Certè ita propemodum cenſeo, cognitione ſequeſtrata, & abiuncta rerum ſcientia, immortalitatem non rectè vitam dici, ſed eſſe verius tempus quoddam. Scitum eſt illud Hieronymi ſuper Malachiam: Sacerdotum indoctum eſſe cæcum animal. Et Typhona Iſidis inimicum, quem eſſe alium opinamur, quàm ſtupidam imperitámque multitudinem, errore deuiam, quæ conuellat, lancinet obſcurétque ſacram rationem, quam congreget Iſis, componat, contribuátque rectè initiatis, E & latriam Deo ſummam vitæ caſtitate, mentis affectu puro, abſtinentia voluptatum omnium exhibentibus: horum nanque finis omnium, intelligibilis primi cognitio. Equidem ſacerdotis officium ac virtus eſt, ſapientia quædam pietate feruens, & pietas ſapientia collucens. Verùm illud Hieronymi quonam tranſeamus piaculo? Monachi, inquit, virtus prima eſt, hominum contemnere iudicia, & Apoſtoli ſemper recordari: Si adhuc hominibus placere vellem, Chriſti non eſſem ſeruus. Nec diuerſum eſt illud, dominicum ad prophetas, F quò ſe poſuiſſe aſtruit eorum faciem velut vrbem æneam, & adamantinum lapidem, ac ferream columnam, ne populi expaueſcerent iniurias, ſed ſubſannantium impudentiam frontis frigore contererent. Quoniam verò Iſiacorum ritus attingimus, & ſi alibi ſcio futuram nobis de hac ipſa re mentionem, proſequamur tamen interim, quæ ex Græcis auctoribus ſeſe nobis oſtentant, velut cella quadam promaſ, neque enim aliud cenſeri debet gentis eius doctrina: ita eſt omnifariam copioſa, & tanquam quoddam bonorum mare. G Quod igitur capillitio denudetur caput ab Iſiacis, & totum corpus denique, eam plerique arbitrantur rationem, quod is eſſet lugentium mos. Ferre autem lineas veſtes, coloris eius ratione, quem floreſcens linum emittit, ætherea, ac gratæ pulchritudini mundum continenti perſimilem. Cæterum ea verior cauſa: Purum, inquit Plato, impuro

A attingere nefas: at ciborum ſuperfluitas nulla pura ſyncerâq; eſt. lanas autē, villos, vngues, eſſe pullularéque ex ſuperfluitatibus quis non nouit? Proinde nonne ridiculum foret, tondentes reſecantéſque ac leuigantes quodammodo corporis proprij partes vniuerſas, aliena circumponere, ferréque ſuperfluitatum (vt ſic dicam) germina? quum ſint itidem impura, & proinde diuinis inepta? Quod adeo verum eſt, vt Heſiodus cum ita cecinit.

> μηδ' ἀπὸ πεντόζοιο θεῶν ἐν δαιτὶ θαλείῃ
> B αὖον ἀπὸ χλωροῦ τάμνειν αἴθωνι σιδήρῳ.
>
> Non ab manu ramorum quinque in deorum
> cœna celebri
> Aridum ab viridi reſecare ſplendido ferro:

non ferè aliud præcepti obſcuritate videatur inſinuare, quam repurgatos ab iis ſacra feſtáque adire oportere, nec inter ſacrificia ritúſque ſolemnes redundantia deſecare. In noſtra quinetiam religione Apoſtolo præcipiente, vt eſt in canonicis proditum Decretis, comam nutrire prohibentur cle- C rici, capútque in ſphæræ modum radere coguntur, id ipſum Gregorio item ſanciente, vt ſic faſtigij præeminentis coronam quoque præferant: quo forſan argumento apud Tarſum Herculis Sacerdos ſtephanephoros dicebatur, dignitate præſigni, qua honeſtatus à ciuibus Lyſias philoſophus tyrannidem arripuit, veſte protinus animum indicante, quam fuiſſe purpuream μεσόλευκον, id eſt, albo diſtinctam, ſcimus. Linum autem diuinæ rei maximè idoneum inde iudicatur, primum, quod ex D immortali, vt veteres loquebantur, terra prodit. Fructum quoque eſui non ineptum ædere videtur. Veſtem autem puram omnino præbet, & frugi, nec geſtanti oneroſam, ac tempori cuilibet accommodam, nec φθειροποιόν, id eſt pediculos producentem. Adeo verò ſuperfluitatem omnium naturam abhorrebant, vt non ſolum pluribus leguminibus abſtinerent, ſed nec ouillas aut ſuillas eſitarent carnes, quod multum ex iis fiat ſuperfluentis materię. Quin ſanctimoniæ item ratione ſalem cibis non adhibe- E bant, cauſis quidem pluribus, ſed illa præcipua, quòd cibi potiúſque copioſioris appetentiam facit. Nam quod dictitat Ariſtagoras, ſalem ab illis cenſeri non purum, quod pleraque animalium intercepta dum denſet concreſcitve immoriantur, fetuum omnino eſt, ac relatu indignum. Illud certè memorabile eſt, ac vbique ſæpius recinendum: Apidi namque ſuo ex puteo peculiari ſuggerunt potum, etenim Nili aqua prorſum putant abſtinendum, vt quidam cenſent, ob crocodilos, aut verius quod pinguefa- F cit aquæ id genus, inducitque πολυσαρκίαν, hoc eſt carnis copiam vberiorem. Apim verò ita ſe habere, prorſum cauent, immo verò & ſeipſos. Sed expedita omnino agiliáque corpora circumponere animæ ſtudent, ne præualente quod morti obnoxium eſt, diuinum comprimatur, & moleſto nimiſque inutili exteratur pondere. Scitum quippe Græcanicum eſt illud; quod in noſtrum ſi transferatur ſonum, abdubitat Hieronymus, an æquè reſonet, Pinguis venter non gignit mentem tenuem. Græcè autem ſic: παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. Vino vtuntur qui- G dem, ſed præparce. Tametſi in Heliopoli rei diuinę incumbentes templo nequaquam inferunt vinum, ceu deceat interdiu bibere, domino ac rege inſpectante. Omnino ſæpe abſtemios agunt, & philoſophantes de diuinis aut docent aut diſcunt. Reges ſi ſacerdotio fungerentur, bibebant quidem ad præſcriptum ſacrarum literarum. A

Pſam-

Pſammeticho tamen id agere orſi ſunt: prius enim abſtinebant, neque prolibabant, vt gratum Deo, ſed vt cruorem eorum qui bellare cum diis affectaſſent: quibus concidentibus, ac telluri immixtis, vitem enatam opinantur. Proindéque ebrietatem, amentiam inſaniámque parare, vt progenitorum ſanguine imbutis. Et hæc quidem ab ſacerdotibus iactari auctor Eudoxus eſt in ſecunda Periodi. A noſtro autem auctore ita proditum eſt, quòd ſi abſque vino ardeo adoleſcentia, inflammor calore ſanguinis, & ſucculento validóque ſum corpore, libenter carebo poculo, in quo ſuſpicio veneni eſt. Veteres porrò delicatiorem molliorémque victum ita deteſtatos memorant, vt proditum ſit, apud Thebas in templo fuiſſe ſurrectam columnam, qua execrationes ſcalptæ continerentur aduerſus Regem Menim, qui molliciem luxúmque inuexiſſet primus. Adnotandum hic illud Hieronymi in Iouinianum: De ciborum, inquit, ſibi placent abſtinétia, quaſi non & ſuperſtitio gentilium coſſum matris Deûm obſeruet, & Iſidis. Qua tamen in parte haud diſſimulandum arbitror mihi, locum inſigniter interpolatum videri, primum orationis ſtructura: cur enim dicatur Matris Deûm coſſus, vel Iſidis: ſi eum in cibis aſpernantur dearum ſacris mancipati? Porrò nec conuenit, ſi ſacrum intelligas. Quid enim Ægyptiis cum coſſo? In Ponto & Phrygia quidem vermes albos & obeſos, qui nigello capite sũt, & naſcuntur in lignorum carie, pro magnis reditibus paterfamilias exigit. At, inquit mox Hieronymus, Coge Syros, Aphros Arabas, vt vermes Ponticos glutiant, ita eos deſpicient, vt muſcas, mille pedes & lacertos. Quòd ſi ad Iſiacos Romanæ vrbis referendum putes, quoquo te torqueas, frigebit excellenter. Alicubi ſcriptum comperias coſtum, non coſſum. Mendo non caret hoc quoque, ſed ad verum gradus eſt: nam ſubolet à Hieronymo Græcè ſcriptum ἁγνείαν, id eſt ciborum abſtinentiam, velut, ieiunium, vbi nil vel parum prægustes, ac viuas. Extat verbum apud Pollucem, exponitur ab Suda. Cybeleios verò & Iſiacos luctus ratione cibis abſtinuiſſe propter Atym & Oſirim amiſſos, euidens coniectatio ex Auguſtini libro ſexto Ciuitatis diuinæ, & Lactantio, libro primo. Quod igitur deſyderio concupitæ rei factitarunt deæ, imitabantur ſacerdotes, aut quiſquis ſacra coleret. Proinde dicitur rectè Agnuſton Matris Deûm & Iſidis. Ieiunia in veteri religione ſeruata, in libro de Oſiride ac Iſide Plutarchus docet, ac in Deorum natura Phurnutus. Idem porrò & mox error irroborauit, quum ſic ſcribit Hieronymus: Quomodo autem virginitati verę non præiudicat imitatio virginum diaboli, ita nec veris ieiuniis coſtum Iſidis & Cybeles, & quorundam ciborum in æternum abſtinentia, etiam ſi coſſorum hic quoque repoſitum in nonnullis cõperias. Scitu verò dignum illud eſt: Ante Ægyptiorum tẽpla ſphingem aſtitui ſolitam, quo argumento indicarent, theologicam ipſorum ſapientiam obſcuriorem, fabuliſque ita ſæpe conuelatam, vt veritatis veſtigia vix interlucerent. In Sai Pallados erat templum, quam Iſin etiam arbitrantur, eiuſmodi præſcriptione ἐγώ εἰμι πᾶν τὸ γεγονὸς, καὶ ὂν, καὶ ἐσόμενον, καὶ τὸν ἐμὸν πέπλον οὐδείς πω θνητὸς ἀπεκάλυψεν: Ego ſum omne quod fuit, eſt, erit: meum peplum mortalis reuelauit nemo. Sunt tamen qui alia ratione ſenſum in iis promant allegoricum. Nam Oſirin non alium eſſe opinantur, quàm Nilum, qui Iſidi coniungatur id eſt terræ. Typhona interpretantur mare, in quod illapſus conuellatur Nilus, ac pereat, propterea ſacerdotes deteſtari mare, quod & Typhonis vocant ſpumam. Nec nauticos affatu dignos cenſent, quia meri vtantur, & inde victitent. Piſces indidem auerſantur, quúnque ſignificare odium volunt, piſcem appingunt. Inueni item, qui mundi partem infra terram, incognitam nobis Nephthyn vocent: ſupernam verò manifeſtámque Iſin, Qui autem in meditullio vtriuſque orizon eſt, dicatur Anubis: quem canina facie deformant, ex animalis natura, quod interdiu noctúque oculis vtatur æquè. Hanc verò apud Ægyptios Anubin habere vim, quã apud Græcos Hecate habet, terreſtrium pariter & cæli particeps credita. Sunt tamen quibus Anubin dici tempus placeat. Videtur pleriſque Iſis eadem, quæ apud Græcos Io, quam Thelegono nuptam, quum in Aegyptum perrexiſſet, Epaphum genuiſſe fabulantur. Scribit Horus, Iſin Aegyptiacè dici Sothin, quę Gręcis vocetur aſtrocyon Eſſe verò ſtellam quæ cæteris dominetur, nunc plenior exoriens, nũc defectior, quãdoque ſplendida, quandoque minus. Habuit Iſis Romæ item templum, quod ſolum in vrbe Aegyptius ſacerdos purum ſe reperiſſe dicebat, quũ Plotino ſuaſiſſet, illuc ſecum accederet, familiarem ſibi dæmonem eo aduocante confeſtim inſpecturus Cui quum eſſet obſecutus facile Plotinus, quúmque in aſpectum dæmon accerſeretur, pro dæmone acceſſit Deus: quo factum eſt, vt exclamaret Aegyptius, Beatum eſſe Plotinum, qui haberet pro dęmone Deum. Scribit tamen vigeſimo Antiquitatum libro Ioſephus: Iſidis phanum ſolo ęquatum ab Tiberio principe, patibulo ſacerdotibus ſuffixis, quòd eorũ opera Paulinam formæ exquiſitiſſimæ, ab adoleſcente conſtupratam comperiſſet, ſub ſpecie accedentis per tenebras numinis. Scribunt Gręci, ex deſtinato per Iſim iurantes morbis ſolitos conflictari: quod Philemon indicat, & ſignificauit Iuuenalis. Quod ad ſacerdotalem attinet integritatem, in noſtris comperi auctoribus, id eſt Chriſtianis, Acephalos nuncupari ſacerdotes, qui ſub nullius epiſcopi diſciplina vel prouidentia gubernentur, velut ſine capite intelligi debeant, ſicuti priſca ſanxit conſuetudo. Sunt inter hæreticos Acephalitæ item nuncupati, quod eorum auctor lateat, nec vnde prorepſerint, ſciatur magnopere. Apud AEgyptios Acephali homines obambulantes expicti, rem quę fieri nequeat indicare traduntur. Acephalorum fit hæreticorum mentio Codice de hæreticis & Manichæis, lege Idem eſt. Nec id omittendum ex Thucydide obſeruatum, moris fuiſſe Argiuis, vti ab ſacerdotibus tempora ſupputarent, vnde & hiſtorici illud, ἐπὶ Χρυσίδος, id eſt Cæryſidis tempore: fuit enim apud Argos Chryſis ſacerdos. Scitu dignum quoque, apud AEgyptios, ſanctimonia præſignes monachos dici nonnos: monachas verò & virgines, nonnas. Meminit vocabuli Hieronymus: Caſtæ, inquit, vocantur & nonnæ. Ex eodem Hieronymo in Iouinianum primo, palàm fit, luxuriæ datum olim monachis, ſi veſtibus vterentur albis, quod ea res lautitiam reſiperet, ac triumphalem ſuperbiam Archimandritę codicis primo, ſacrorum monaſteriorum eſſe videntur ſacerdotibus præpoſiti, vti abbates. Legimus Acherontas quoque titulo De epiſcopali audientia, quin & Synoditæ mox nominantur.

grinas. Fuerunt item ſaltationes quæpiam enixiores hecaterides & thermaſtrides. Verum hecateris manuum potius opera conſtabat: pedum verò thermaſtris, ſaltu quippe exercebatur. Eclatiſmata muliebres erant ſaltationes. Apud Laconas erat item bibaſis; in qua etiamnum proponebantur præmia non pueris modo, ſed puellis quoque, ſaltu erat opus, interimque nates pedibus contingere. Pinacides cur maximè dicerentur, non ſatis conſtitutum Pollux habet, an quod ſuper tabulatis fierent, an quod tabellas manu tenerent. Balliſmum dici inuenio ſaltationem tympanis crepitantibus, vel etiam cymbalis. Cuiuſmodi Parilibus fieret, Romæ, quæ mox Romæa dici cœpere, ciuitatis fortunæ templum ſtruente Adriano. In Sicilia Ionicum ſaltationis genus erat Dianæ ſacrum. At angelicum habitum præferebat nuntiantis aliquid. In morphaſmo diuerſorum animalium erat imitatio. Erat item ſcops ſeu ſcopias ſaltatio, ex colli circumlatione, quadam imitatione auis. Leo autem formidoloſa fuit ſaltandi ſpecies. Erat ſua idiotis ſaltatio anthema nomine, quam ſaltantes ſic ferè pronuntiabant, Vbinam mihi roſæ? vbi violæ? vbi apia florentia? Fuit & ſaltatio dicta [illegible], ideſt mundi deflagratio. Quę verò dicebatur hormus, ephebis conſtabat, ac virginibus planè hormo ſimilis, hoc eſt ſegmento. Præcedebat quidem ephebus iuueniliter, & (vt mox in bello facturus erat) ſaltans ſequebatur puella decenter admodum, vt hormus is videri poſſet ex modeſtia connexus & fortitudine. Fuit quandoque ſaltatio dicta Phrygia, conuiuiis dicata & ebrietatibus. Bacchicam ſaltationem in Ponto & Ionia tantæ fuiſſe voluptati gentibus illis, Lucianus ſcribit, vt ſtatutis temporibus obliti omnium aliorum, deſiderent dies totos ſpectantes Titanas, corybantas, ſatyros, bubulcos. Quod verò mireris amplius. Exercebant id genus nobiliſſimi quique, ac ciuitatum maximè principes, ad præcipuam id opinati gloriam ſpectare. Dicas inde Italicas Carniſpriuij debacchationes prorepſiſſe. Nyſias item ſaltationes Dionyſicas interpretantur, ab Nyſa. Eaſdem & Berecynthiacas credunt. Porrò ne quid prætereatur, quo hi qualeſcunque Lectionum antiquarum libelli fiant adminiculatiores, legimus haud ita pridem rhetoris Vlpiani commentarium culas in Demoſthenis Olynthiacas, vbi ſic adnotatum inuenimus: Cordaciſmus, ſaltationis eſt ſpecies turpis indecentiſque: nam ſaltationum aliæ quidem bellicæ ſunt, vt pyrrhicha: nonnullæ verò ridiculariæ, quibus modo conciliatur riſus. Iis autem in conuiuiis vtuntur & theatris. Verba Vlpiani Græca ſunt hæc: [illegible]

Harpocratio autem in verbo cordaciſmus, cuius meminit in Philippicis Demoſthenes: Cordax, inquit, comicæ ſaltationis ſpecies, ſicuti Ariſtoxenas tradit in libro De ſaltatione tragica. Repetitur nomen & in veteri comœdia, vt apud Nicophontem. De cordace idem ferè Ariſtophanis interpres quod Vlpianus, [illegible] Græcis turpiter ſaltare ſignat. Sunt qui putent, duo ſaltatorum genera Homerum nouiſſe, cybiſtateras, & ſphæriſtas, qui ſphæra vterentur ſiue pila, vnde & ſphæriſtica dicatur, ſicuti meminit Athenæus quoque. Ariſtonicum Caryſtium Alexandri fuiſſe ſphæriſten, prodit hiſtoria, quem ob artis excellentiam ciuitate donarint Athenienſes, ſtatua quoque erecta. Cybiſtateres videntur eſſe, qui in caput ſaltant, quo [illegible] dicunt in caput mittere. Scribit in Moralibus Plutarchus, Saltationis eſſe partes tres, [illegible], lationem, ſchema, demonſtrationem. Siquidem conſurgit ſaltatio ex motibus & habitibus: ſicuti melos ex phtongis & diaſtematibus, hoc eſt ex motibus & interuallis. Hic verò manſiones motuum fines ſunt. Ergo [illegible] vocant motus, ſchemata verò habitus, vbi Apollinis, aut Panos, aut cuiuſpiam figuram, & motum effingentes, graphicè formam ſeruant. Tertia verò res, quam [illegible] nominauimus, non imitationem habet, ſed rerum ſubiectarum demonſtrationem: indicant enim cælum quandoque, aut terram, aut etiam ſpectatores ipſos. Androa Catanæum ſcribit Theophraſtus, incinentem tibiis primum omnium motiones corporis & rhythmos excogitaſſe, vnde natum, vt [illegible], ideſt ſiciliſſare, poſitum inuenias pro ſaltare. Celebratur ab Athenæo ſaltationes ethnicæ, Laconicæ, Trœzenicæ, Epyzephyriæ, Creticæ, Ionicę, Mantiniacę. Eſt & ſaltatio quam modo Mauricam dicimus, cuiuſmodi ferè antiquis fuerat chironomia. Pana denique chororum proxenum credebant priores, vt eſt apud Sophoclis ſcholiaſtem.

Iphicli in currendo agilitas mira. Hyginus vindicatur à vitio. Iphicratides quid. Iphiæ oues cur. De Melampode relata non indigna. Perpenditur etiam Plinij locus.

Cap. V.

IPhiclus, inquit Apollonij interpres, Phylaci creditur & Clymenes filius. Eum cecinit Heſiodus, tanta fuiſſe corporis agilitate, ac pedum celeritate, vt curreret [illegible] hoc eſt ſuper triticeas ariſtas, nec oblæderet. Demaratus verò etiam per mare inceſſiſſe prodidit, inde natus adagio, vt Iphicli agilitatem pro celeri inexſuperabilique vſurpemus. Meminit Iphicli huius Argonauticôn primo Apollonius eo verſu,

[illegible]

Porrò adnotatu non indignum, Iphiclum ab Apollonio tradi Iaſona fuiſſe aſſectatum, in Colchos cum Argonautis properantem. Id verò Heſiodus non ſcribit, non item Pherecydes. Commeminit quoque Iphicli Hyginus, ſed dictione luxata decurtataue. nam de Orione ſic fermè ſcribit: hunc Heſiodus Neptuni filium dicit, ex Euryale Minois filia natum. Conceſſum autem ei, vt ſuper fluctus curreret, perinde ac in terra, quemadmodum Phyclo datum, vt ſupra Ariſtas curreret, nec eas comminueret. Tu ſcribe, Iphiclo, Cui inditum ex currendi poteſtate nomen, veluti diceretur Iphicolos, nam [illegible] potenter ſignat, vnde & Iphicrates quoque, attica calciamenta, quorum in philoſophica hiſtoria commeminit Damaſcius. Iphicli filios tradunt Proteſilaum & Podargen. Oues Iphias ab Græcis per [illegible] dici inuenias quæ debiles ſint, [illegible]. Non prætereunda parte hac in ſanitatis ratione, Galeni poſt Hippocratem medicorum principis placita, noſtrũ iuuantia propoſitum vel præcipuè. Omnes, inquit, imbecilliore ſumus cernendi poteſtate ſi aquilarũ, & lyncis acuminibus conferamur. Confuſaneus quin & he-

& hebetiórque ineſt auditus nobis,ſi Melampodi Pedibus quoque ſubſultamus,ſi Iphiclo. Et manibus valemus haud multum, ſi Milo nobis componatur. Quod de Melampode ſcribit auctor nobilis, obſecro te lector humaniſſime,cum Plinio conferas, libro Hiſtoriæ naturalis decimo, ſic prodenti: Qui credit iſta,& Melampodi profecto aures lambendo, dediſſe intellectum auium ſermonis dracones, non abnuet.

De Palma ſcitu digna. Nicolai cur dicantur. Nicolaitæ hæretici. Spadix vnde. Lunam amatoribus præeſſe. De palma cerebro, & Tegyra ciuitate. Item palma, & oliua fontibus. Sudæ error, & interpretis Philoſtrati ac Plutarchi. Pſen quo diſtinguatur à Balano. Iouis balani. De Phraate pauca, cum enarratione Horatiani loci. Encephalos, encardios, elate, ſuſterna, ſapinus. Palmam Ægyptiis annum indicare. Bais *quid. Perirrhacides.*

CAPVT VI.

PAlmam in Syria, & Ægypto balanos producere tanta aſpectus iucunditate, ac ſuauitate guſtus, proditum eſt, vt tragemata omnia, bellariáque præcellere facilè tradantur, quamuis in Græcia fructus is feratur incoctus, nec eſui proinde ſatis gratus. Inter Phœnicobalanos autem eximiè præſtare, tum magnitudine, tum etiã pulchritudine, quas vocãt Nicolaos, eſt obſeruatũ, de quibus ex Plinio pauca hęc aſcripſimus: Sicciores, inquit, in hoc genere Nicolai amplitudinis præcipuæ, quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Sed cúrnam dicuntur Nicolai? Quæſitum id quidem diu, ſed inuentum in paucis, ni Grammaticorum commenticias, & inde inanes ſequi opiniones malumus. Nuper Græcum verſans exemplarium; quod venabar, denique ſum viſus aſſequi. Sic enim comperio, Fuiſſe Nicolaum quendam diſciplina Peripateticum, patria Damaſcenum, moribus ſuauiſsimis, ac prædulci quadam iucunditate, corpore procero quidem, ſed non indecoro, facie paulò pleniore, interlucente grato rubore. Bene doctus quoque: nam hiſtoriam polybiblum concinnauit, ideſt centum ac triginta quatuor librorum. Quo quum maximè oblectaretur Imperator Auguſtus, vt ſcribit Athenæus, eique afficeretur plurimum, ſimilitudinis argumento, balanos magnitudine præcipua, & pulchritudine Nicolaos dici inſtituit. Adiiciunt quidam, ex Syria balanos id genus, quibus præcipuè oblectaretur Imperator, Romam aſſiduè mitti ſolitas. Et Xenophon prodit, Selectas Dominis balanos fuiſſe tum pulchritudine admirabili, tum magnitudine, vti aſpectu ab electro nil prorſum differrent. Nicolaitæ in ſanctis literis & Canonicis decretis ad præſens nil attinent inſtitutum, quando eo nomine hæretici fuere, quorum & Hieronymus commeminit, ab Nicolao, qui fuit cum Stephano Diaconus, Eorum fuit dogma, Vxorum communio. Sed ad diuerticulum. Ineſt omnino arbori eiuſmodi decor non ingratus, quando poetarum princeps puellæ Phæaciæ venuſtatem palmæ ramo aſſimulare ſibi Homerus permiſerit. Propterea fuere qui ita arbitrarentur, In certaminibus ſacris varias quidem ſingillatim coronas dari, vniuerſim tamen ex palma ſolemni quodam more conſecrari, vna ea de cauſa. Etiamſi ab foliorum æquabili ordine, inſtitutum opinentur alij, ceu certatim cooriantur, & quodammodo ſimul currant quadam contentionis imagine, idque tacito naturæ conſenſu. Nã

A & victoriam Græci inde dici putant, [illegible], à non cedendo. Alij verò, quod ſit palma inter arbores cunctas macrobia maximè, ideſt longioris æui, ſicuti Nicephororum, ſic enim victores dicunt, gloriam addecet eſſe perpetuam, nec vnquam conſeneſcere. Quod de palmæ vita diximus, Orphicum illud videtur comprobare, [illegible], animal æquale longicomis palmæ ramis. Epitheta porrò illa [illegible], quæ firmiter, ac perpetuò virentem foliis ſignant, huic congruere
B vel maximè: Inter cæteras nanque arbores nullam planè videmus eadem cuſtodentem folia, ſed decuſſis prioribus, ſuccreſcũt alia. At palma nil, inquiunt, abiicit, & proinde conſtanter cognominari [illegible] poteſt. In rebus porrò atticis adnotatum legimus, Theſeum in Delo primum poſito certamine, ab ſacra palma ramum auulſiſſe, qui & Spadix inde ſit dictus, Neque item in hac palmæ mentione illud prętereundum, in Babyloniorum literis compertum, eſtum, eſſe palmæ arboris trecentas & ſexaginta vtili-
C tates. Nec omittenda priſcæ vanitatis ſuperſtitio, quia ſit balanorum nucleus non modi vnius, aliis enim longior, his mollior, illis durior, quibuſdam etiam oſſeus lunatúſque: hunc potiſſimum quadam religione politum dente contra faſcinantes arbitrabantur pollere. Quum verò lunatum dicimus, curuatum arcualémque intelligimus, cuiuſmodi in luna à coitu conuiſitur ſchema. Cur autem ea maximè figura expeteretur, luxuriantis fuerit otij quærere, ac ſuperſtitionis potius, quàm eruditionis: niſi quòd in
D libro de Iſide Plutarchus auctor eſt, quia ſolem appetat ſemper luna, & perſequatur: inde argumento eo ab amatoribus aduocari lunam. Et amatoria ab Iſide diſpenſari, Eudoxus ſcribit: quæ non alia omomnino ſit, quam luna. Scribit tamen Pindarus: Ex amantibus ſoli quidem viros vota concipere, lunæ autem fœminas. Quod inde Hippolyto apud Euripidem facit Phædra, & in Pharmaceutria ſignificat Theocritus. Rationem aucupantur nonnulli, quoniam amori furtiuo congrua ſit nox: proinde Me-
E nander,

[illegible]

Vel quod amatoriæ affectioni obnoxia quandoque fuerit luna, vel quia ſicuti amor [illegible]. Inuenio in monumentis, & Plutarchi in primis in Pelopida. Fuiſſe in Bœotia montem cognomento Delum, Nam Stephanus in Tanagra, regionis eiuſdem fuiſſe vrbem paruam nomine Delium ſcribit: Apud montem erat Apollinis templum, poſt templum duo mirabili ſuauitate fontes, copia aquarum ac fri-
F giditate inſignes: alterum [illegible], ideſt palmam vocant: reliquum oleam, ſicuti commeminit in libro Cur oracula defecerint, Plutarchus idem. Vbi & natum Apollinem narrant. Ad quod reſpexiſſe Catullum volunt, eo verſu de Diana ſic canentem,

Quam mater propè Deliam
Depoſuit oliuam.

Quanquam & de arbore poſſe intelligi, auctor Ouidius eſt Metamorphoſeos ſexto. Aduertenda verò Plutarchi interpretum inſcitia ex Pelopidæ vita:
G Fontium, inquit Plutarchus, alterum palmam, oleam alterum, nunc quoque nominamus: non quòd inter plantas duas peperit dea, ſed in fluenti duplicis meditullio, ideſt [illegible]. At interpres, Sed quia fluuium dea peperit, quoniam Græci ferè codices [illegible] præferunt accuſandi caſu. Sequitur Plutarchus: In propinquo Proum eſt, ſiue [illegible], dea conterrita repentè viſo apro. Nomen præterit interpres.

Quidam ex eruditioribus, esse in Laconia Tegyram tradidere falsò, vbi natus Apollo sit. Id vt verè à me dici, intelligant studiosi, audiant quid Stephanus: Tegyra, inquit Bœotiæ ciuitas, in qua genitum Apollinem dicunt. Samus autem Delius Apollinis, inquit, natalitia in Lyciam referunt aliqui, in Delum alij, aut in Zosterem terræ Atticæ, nonnulli ad Bœotiæ Tegyram, vnde & Tegyreius Apollo. Sed lectum & illud est, Ephesios, Tiberio imperante, Romam venisse, memorantes, non (vt vulgus crederet) Dianam atque Apollinem in Delo genitos: esse apud se Cenchrium amnem, locum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam, & oleæ quæ tum etiam maneret, adnisam, edidisse numina ea, deorúmque monitu sacratum nemus: quin & ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopas Iouis iram vitauisse. Meminit post alios Strabo γεωγραφικῶν libro quarto & decimo. Ex iis porrò quæ de palmis Syriis & AEgyptiis attulimus, liquet, opinor, cur poetæ palmiferas quandoque AEgypto Thebas nuncupent: cúrque palmarum fructus Thebaides item Plinio dicantur, & à Papinio Thebaicæ, quod illo ex Syluis versiculo libri quarti fine ad Plotium liquet.

Chartæ Thebaicæve, Caricæve.

Quoniam verò de palmis agitur, scribit Plinius, in palmarum cacumine medullam haberi dulcem, quã cerebrum vocant, meminit secundo De alimentis Galenus Et in præceptis sanitatis Plutarchus, prædulce quidem id tradens, verum esse κεφαλαλγές, idest inducere capitis dolorem. Adnotandus hac parte error Sudæ manifestatius, qui in verbo Πῶρος ita scribit: Porum hunc de victus ratione interrogauit Apollonius: at is, Ego (inquit) vini tantum haurio, quantum soli prolibo, captis in venatione vescuntur cæteri, mihi exerceri satis est, alimenta mihi sunt ex oleribus, & palmarum cerebro, ac fructibus. Hæc quidem apud Philostratum leguntur libro secundo: sed non de Poro, vt retulit Sudas, nimis hercle incuriosè, nimisque inscitè: incuriosè quidem, quia de Phraote Indorum rege hæc prodit Philostratus: inscitè verò, quoniam per maximam temporum ignorantiam lapsus miserè est, quando vixit Apollonius Domitiani tempestate. Porus autem quem fatetur ibidem Sudas cum Alexandro depugnasse, multis seculis antea, sicuti temporum historia præmonstrat apertissimè. Sudam defellit, quod paulò antè fit de Poro apud Philostratum mentio, & parte ista regem Indum nominat, qui quum sit, congressus Apollonius, putauit Sudas esse ad Porum ea quoque referenda: quum tamen paulò ante ea quæ exscripsit, testetur Philostratus Phraotem illum fuisse, Porum minimè. Philostrati interpres reprehensionem non euadit: nam vbi Græcè scriptum ita est, τὰ δὲ ἐμὰ σιτία λάχανα, ἐγκέφαλος φοινίκων, καὶ καρπὸς ὁ τῶν φοινίκων: id est cibus vero meus est olus, & palmarum cerebrum, atque item earundem fructus. Interpres de palmarum cerebro tacuit, puto, quia insuetatum videbatur dici in palma cerebrum. Etiam si commeminit vel Xenophon ἀναβάσεως secundo, vbi ait, Græcos milites Cyro perempto, cum quo expeditionem inierant aduersus Artaxerxem, tunc gustasse primum ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος. Ac plerosque demiratos voluptatis insuetatam speciem, propriámque. Strabonis interpres libro decimo quinto, palmæ ἐγκέφαλον pro medulla putauit accipiendum. In iis verò si cui mordax videor ac virulentus, putent eruditi mulctam dici à nobis disceptandam mox, certandámque. Palmæ cerebrum Galenus, encephalon appellauit: encardion Dioscorides. Lectum verò apud Palladium est, Palmarum plantam dici cephalonem: elatem accipit Galenus, palmæ prætenerum germen: at fructus integumentum eo nomine intelligere Dioscorides maluit. Scire autem licet, arborum plerunque partes distingui appellationibus. Nam ecce abietis superior portio, fusterna dicitur, ab nodorum duritia: inferiorem, sapineam. Vmbriam dici tribum sappiniam, auctor T. Liuius est Macedoni belli primo: meminit eiusdem quoque tertio. Adnotatum Hori monumentis est, apud Ægyptios expictam palmam annum indicare, quoniam hæc arborum sola per singulos lunæ exortus vnam producat Bain, vt anni fine duodecim fiant. Quo argumento & Bain præmonstrare mẽsem prędicant. In Collectaneorum ad agricolationem spectantium libro secundo, adnotatum comperi, castaneas dici Διὸς βαλάνους, quod & libro decimo repetitum aduertas: vbi & nucem basilicam dicit auctor, quæ nuncupatur κάρυον, nucem verò Ponticam, quæ λεπτοκάρυον: cocymela, quæ Damascenæ: Armeniacon, quod Bericoccon. Illud aduertendum quoque, palmæ quam marem intelligunt, fructus ψὴν dicitur, sicut fœminæ balanus. Psenas Aristoteles ficarios dicit culices, velut galbas: sic enim poetæ caluos glabrósque nuncupant, quod exposuit Suidas. Sunt & nomenclatura eadem pisces. Porrò vnde propendent balani, vocatur σπάθη, meminit cum Xenophonte Herodotus, ex spathe arcus sibi nonnullos confecisse prodens. Quod de palmæ cerebro scripsi, confirmatur Eustathij auctoritate, qui ita dici prodit partem in ea arbore excelsiorem, quæ dulcissima sit, proindéque exempta vescantur indigenæ, quod Athenæi monumenta testatissimum faciunt. Quia verò de Phraote facta nobis mentio est, dignum perpensione videri potest, ecquid Phraotem illum significarit Horatius Carminum secundo:

> Redditum Cyri solio Phraoten
> Dissidens plebi, numero beatorum
> Eximit virtus.

Quando illius restitutionem in principatum, abs quo pater fuisset excussus, & viri præterea singulares animi dotes, frugalitatémque, ac in primis liberalitatem copiosè exsequitur Philostratus libro secundo. Verum discrepant nonnihil tempora, quæ in digitos mittere, nunc minus vacat: iudicabunt volentes, quando interpretum cura non satis constat sibi. Phraatem Partorum regem legimus apud T. Liuium libro quinquagesimo nono, cum quo ab Antiocho Syriæ rege sit bellatum, Gracchanis temporibus. Peirrhacidas palmæ ramos dicunt propriè sed ramum quemlibet accipit in Theriacis Nicander.

Laurus tacita cur: item cur lauro uterentur uaticini: Tibullus explicatur. De puella Daphne, qua Pasiphae. Lauri contra venenum vis. Coridus auis. Laureum baculum gestare quid. Vbi comperta primum laurus: & cur dicta tempis, daphnides, myrta. Turiones quid. Daphnatum.

CAP. VII.

QVoniã verò paulo antè poeticas perstrinximus amœnitates, in quibus multiplex interiórq. delitescit rerũ scientia, quã sępe ingeniũ acre, lectio varia, iudiciũ excussũ emũctúmque promit in literas, quo studiosissimus quisque accuratius exerceatur, nec

nec concepta ſemel facilitate, in vtranque aurem dormiat, hic illud potiſſimum ſubnotabimus: quid ita laurus tacita ſæpiculè ab poetis nuncupetur, leuicula quidem res, ſed non inconcinna: verùm ne abſynthij plus inſit huic lucubrationi, quàm decoqui poſſit, ac confici ſtomacho paulo inualidiore, ac nunc primum reſumente vires ab inſcitię diuexatione, vt adſit & mellis aliquid, ſimplaria non reclinabimus quandoque. Laurum igitur Apollini vaticino deo ſacram, futurorum habere præſenſionem quandam, creditum vulgò eſt. Siquidem nil crepitantius vritur, ſicuti à Lucretio proditum quoque nouimus. Sed eo prior etiamnum Theocritus canit. Nam & hinc Daphne dici videtur, velut Euſtathius interpretatur, etenim [illegible] intentionem vim habet, [illegible] verò loqui eſt, ac canere. Igitur euentus rerum ex crepantis modo veteres aucupabantur: quod nec Porphyrium latuit: nam ſi crepuiſſet abunde, ac ſonantius, haud dubiè portendi felicitatem rebantur. Quod ſignificat illo verſiculo elegiographus nobilis Tibullus:

> Laurus, vbi bona ſigna dedit, gaudete coloni.

E diuerſo ſi tacita deflagraſſet, inauſpicatiſſimum infeliciſſimúmque arbitrabantur: quod approbat etiam Propertius:

> Et tacet extincto laurus adusta foco.

Nam & Claudianus, venturi præſciam laurum dixit: niſi quod opinantur plerique, lauri folia, ſi noctu puluillo ſubiiciantur, veritatem ſomniorum conciliare. Quod non omnino malus auctor Fulgentius non omiſit. Scribit Heſiodicæ Theogoniæ interpres, Laurum [illegible] ideſt efficacis eſſe auxilij in numinum afflatu: propterea in Caſſandra Sophocles, [illegible]. & Lycophron, [illegible]. Hinc aperitur Tibulli locus de Sibylla.

> Vera cano, ſic vſque ſacras innoxia laurus
> Veſcar, & æternum ſit mihi virginitas.

Ex hoc & Latinus poeta item poeta dixit, Laurúmque momordit. Certè [illegible] dici vaticinantes ſcimus. Et Aphthonius, diuinationis ſymbolum eſſe laurum teſtatur. Dionyſius item in Panegyricorum ratione, laurum [illegible] appellat, ideſt vaticam arborem: ſicuti Euſtathius quoque qui & Apollinis corollam fuiſſe lauream ſcribit, quam ſecum tulerit Chryſes in Græcorum exercitum veniens. Lycophronis interpres in Alexandra, dici omnia putat fabuloſè, niſi quod chreſmologi & vates futura præcinebant lauro coronati, vt quæ vireat ſemper, ac ſit alexicaca. Vorare autare autem inde dicti, quoniam diuinationum capturis alerentur ferè. Quibus verò cogerentur numina vel recedere vel accedere, illis maximè verſibus commonemur, qui appoſiti à Porphyrio ita fermè Latinè ſonant:

> Soluite ſerta, pedes liquidis & ſpargite lymphis,
> Eque manu ramum, lauros auferte virentis,
> Linea ſitque omnis deleta, omniſque character.

Quod verò ad laurum etiamnum attinet, ſcitu dignum illud quoque, Daphnen puellam in arborem hanc deformatam, ſicuti Mythicis placet, & cecinit Ouidius, à Spartanis fuiſſe diuinis cultam honoribus: ſed mutato nomine Paſiphaen nuncupatam, à qua certiſſima ederentur oracula, quod in Agide Plutarchus ſcribit. Credebatur item laurus efficax aduerſus venena. Inde iactatum, vt qui ſe tutum approbare vellet, [illegible] diceret [illegible], ideſt laureum geſto baculum. Cui ferè conſimile prouerbium eſt de corydo aue, nido gramen inferente ad-

A uerſus animalium noxia, [illegible]. Creditur & laurus ſanitatem conciliare, quo argumento lauri folia ineuntibus magiſtratum, calendis Ianuaris à populo dabantur cum iſchadibus, de quis ſuo loco. Neque enim obturbat ſacer morbus, aut dæmon, vbi affuerit laurus: ſicuti nec fulmen, vbi adſit ficus. Quod ex vigeſimo eſt [illegible]. vbi & illud comperi: Daphnem, ideſt laurum, dici palatium: quod quum Latinus acropolim ſuſtiueret, inibi compertam laurum ferant. Acropoles verò nuncupabant veteres regum [illegible], quod B [illegible] excitarentur tutelæ cauſa. Enotatum & id, Apollini ſacram videri arborem, ideſt ſoli igneo, quia igne arbor plena ſit: qua ratione illam auerſantur dæmones, & in vaticiniis exuritur. Daphnatum dici genus cinaræ comperi, vbi lauri fructum perforaris, & cinaræ immiſſum ſemen ita ſeueris. Lauri turiones quum legis, ſummas partes intellige, ac prætenerᴀs: idem in plantis item aliis. Ariſtophanis interpres: Lauro, inquit, ſacerdotes coronabantur, & diuinaculi [illegible]: quia eſſet id artis in- C dicium, ac velut inſigne. Lauri fructus, daphnidas vocant: ſicut myrrhines, id eſt myrti, dicunt myrta. Laura verò, ideſt [illegible], vicum ſignat anguſtum impurúmque, & ſordentia omnino loca ſic nuncupantur. Nam laureum, hoc eſt [illegible], in Attica locus erat, metallorum ferax. Diuinationem poſtremò ex foliorum crepitu dum vrerentur, fuiſſe veteribus celebrem, nec idem tacuit Euſtathius, ſicut ex pilis quoque quibuſdam. Laurum [illegible] in Alexipharmacis nuncupat Nicander, quoniam in Theſſalia D comperta fuerit primum.

Leuctrica monumenta quæ ſint, & Leuctrica puellæ. Vindicatur à vitio Plutarchi codex. Leuctra vnde. Leuca. Alphi quid. Leuron. Leuca Gallorum quid.

Cap. VIII.

Leuctica monumenta, & leuclicras item puellas in Græca hiſtoria legimus quandoque. Id cuiuſ- E modi ſit, aut quam habeat rationem, ne quis fortè ſolicitius quærat, opera noſtra reuelabitur. Scedaſum, ideſt [illegible], inuenio in libris quendam, qui fortuna pauper Leuctra habitabat. Vicus is eſt propè Theſpias in Bœotia. Huic filię aderant duæ Hippo & Miletia, vel (vt alij ſcribunt) Theano & Euexippe, à quibus nuncupata Leuctrica monumenta, quæ cauenda F Spartanis præcinuerant oracula. Siquidem puellas ibi ſepeliri ex iniuria cōtigit, quoniam ab iuuenibus Spartanis conſtupratæ, móxque interemptæ in puteum quendam ſunt deiectæ. Aberat tunc Scedaſus pater, à quo paulò antè comiter Spartani, rei non bonæ homines perfidiarúmque prudentiores, quàm moderationis, aut fidei hoſpitalis, excepti hoſpitio fuerant. Reuerſus factū mirabatur. Salua domi erant omnia, filiæ tantum aberant. Fortè domi alebatur canis. Ea, reuerſo domino, ſubinde curſitabat ab eo ad G puteum, à puteo ad dominū, vellicabátque interim, erátque planè ſimilis trahenti: ſuſpicatus is quod erat, ad locum pergit, puellarum comperit cadauera, profuſus in lachrymas, ac ſeſe affligtans cognoſcit ex vicino, bonos illos hoſpites pridie viſos domum ingredi, Facinus perpetratum Scedaſus conictat, Spartam confeſtim petit, querelas apud Ephoros depoſiturus. Eo quum excidiſſet & conatu & iudicatur illis, atque item regibus, quos etiamnum adierat, nil magnoperè intendentibus, per vrbis me-

dia curſu ferri cœpit, porrectis ad ſolem manibus, A ac percuſſa tellure [illegible], ideſt Erynnias aduocabat, mox ad filiarum tumulos ſeipſum confecit. Inſequentibus annis, ita ducentibus fatis, in regione eadem Spartana virtus concidit, Græciæ imperio amiſſo, Thebanis victoribus, Pelopida duce ac Epaminonda, vt celeberrimum poſteris lumen Leuctrica monumenta dederint. Hæc eo libentius recenſui: quoniam in Plutarchi tralatione multa ſubſultant & deluxata ſenſum non recipiunt. Nam vt prætercam quod pro Scedaſo Cedaſus modo ſcri- B bitur, quandoque etiam Scedaphus: illud cuiúſnam modi eſt? Exercitationibus inquit, Spartanis laceſſitis. Quum hiſtorici ſenſus ſit apud Græcos, prolatas in Spartanos execrationes diras. Meminit hiſtoriæ Hieronymus quoque in Iouinianum libro primo. Sed puellas amiſſæ pudicitiæ nolentes ſuperuiuere, mutuis conc idiſſe vulneribus ſcribit. Leuctra verò ab Leuctro indigena eſſe nuncupata, ſcribunt Græci. Leuca autem aliud eſt, nam eo nomine medicorum ſcientiſſimi affectionem intelligunt, quam C album, vel (vt Græce dicam) [illegible], demutatur color, ex viſcido glutinoſóque humore pituitoſo. Quædam verò leuca, ideſt [illegible] dicitur [illegible], hoc eſt ſanabilis, quædam [illegible], quæ curam non recidit. Internoſcitur verò hoc [illegible], ideſt cutis perforatione: nam ſi inde prompſerit ſe ſanguis, adhiberi medela poteſt. Si humor lacteus, inter conclamata recenſetur. Sunt in ratione eadem alphi, ideſt [illegible] niſi quòd merſat ſeſe altius leuca, vt inficiantur item pili. Quanquam & alphi D [illegible], ideſt diu perſeuerantes, una penetrant ipſi quoque, vt hic etiam albeſcant pili ex pituitoſo humore: nam ex melancholico nigrent alphi. Legimus in ſynceríoribus Herodoti codicibus, Apud Perſas ſi ciuium quis lepra cœperit affici, aut leuca, ad vrbem eum minimè commeare, nec aliis promiſceri: obtingere autem iſta, quod is in ſolem quippiam deliquerit: ſi vero in haſce cauſationes incidat peregrinus, illum cæteri hinc inde extrudunt. Quin & hoc argumento albas columbas nemo non abigit. E Leuron, ideſt [illegible], apud Pindarum in Nemeis, ſunt qui enſem interpretantur latum: at præſtiterit, obliquum in plagæ impactione intellexiſſe. Quod ad leucam ſpectat, prodit Ammianus Marcellinus, non millenis paſſibus itinera Gallos metiri, ſeu leucis. Quantum verò complectatur leuca, ex verbis eiuſdem alibi dilucet. Ad vallum, inquit, barbarum quarta ſignabatur leuca, & decima, ideſt vnum & viginti millia paſſuum.

F

De Eſſæis, ſiue Eſſenis: item de Phariſæis, ac Saducæis. Aurum Iudaicum quod ſit. De phylacteriis, & proſelytis, Prophylace. Prophylactica medicina. Phileteris. Iudaica immanitatis exemplum. Marci principis dictum in eoſdem.

CAP. IX.

IOſephus Iudæus hiſtoriarum conditor, & in eo genere auctoritatis non dilutæ, immo verò Græcus planè Liuius, libro decimo octauo, Antiquita- G tum, quas ab mundi exordio repetit, fuiſſe Iudæis tria genera philoſophorum ſcribit: Eſſæorum, Saducæorum, & poſtremò Phariſæorum: ſed quos primo loco poſui, miris effert laudibus, quod vxoribus, vino, carnibus ſemper abſtinerent, ac ieiunium quotidianum vertiſſent in naturam. Philo etiam Iudæus in libro quem pro Iudæis concinnauit: Præter cæteros, inquit, quos penè innumerabiles ſanctio Moſaica ad benè viuendum concitauit, Eſſæi ſummi omnium atque maximi ſunt, [illegible], hoc eſt à ſanctitate, ſicuti mihi videtur: nuncupati, qua ratione ſtatdem recipit dictio. Quorum ſecta non genere, ſed virtute, atque humanitate diſcernitur. Itaque nemo puer, nemo adoleſcens propter ætatis inconſtantiam, ſed viri omnes aut ſenes ſunt, qui nullo corporis morbo, nulla animi perturbatione feruntur: ſed hominum ſoli vera perfruuntur libertate. Nemo proprium aliquid poſſidet: omnibus in medio poſitis communiter vtuntur, habitant ſimul, & conueniunt quaſi ſodales, quumque pro communi vtilitate faciant, alia aliorum negotia ſunt, quæ impigrè ſubeuntes peragunt certatim, non frigus, non calorem, non aliquam mutationem aeris formidantes. Quum à laboribus mercedem ceperint, apud quæſtorem deponunt, is omnia diligenter procurat, quibus egent. Idem Philo in commentario, cui titulus eſt, Omnes ſtudioſos liberos eſſe, ſcriptum reliquit: eſſe quidem dogmatis eius homines ſupra quatuor millia, Qui nec ciuitates colant, vulgi conuerſationem animo plurimùm obeſſe, opinati. Qui ſeruos habeant, odere, tanquam naturæ leges tranſgreſſos, quando omnes, velut mater, eadem genuit natura. Rationalem philoſophiam vitæ non neceſſariam rentur. Naturalem verò altiorem, quàm vt eam humana conſequi valeat natura. Illam modò portionem conſectantur, quę de diuinis, & omnium agit creatione. Morali inuigilant præcipuè. Triplici regula vitam tranſigunt, amore in Deum ardentiſſimo, virtutis cultu diligentiſſimo, charitate in proximum feruentiſſima. Sunt qui Eſſæorum nomen [illegible], ideſt contemplationis ſtudioſum ſignificare putent. Qui mundi ſitum terrarúmque expingere adorti ſunt, Eſſenos in Occidentali parte ſtatuunt ab Eſſæis (opinor) non diuerſos: nam eos ſic appellat Hieronymus quoque. Quos fugitent nocentes vſquequaque, quique orbe toto præter cæteros maximè ſint miri, ſine fœmina, omni Venere abdicata, ſine pecunia, palmarum ſocij. In diem verò ex æquo conuenarum turba renaſcantur, longè frequentantibus, quos vita feſſos ad mores eorum fortunæ fluctibus agitat, ita per ſeculorum millia gens æterna eſt, in qua nemo naſcitur. Tam fœcunda illis, inquit Plinius, aliorum vitæ pœnitentia eſt. Porrò inuenimus apud auctores hiſce philoſophis ita eſſe libertatis inſitam auiditatem, vt principem vnû ſolúmque fateantur Deum. Argumentum verò euidens, quod ſpeciem mortis formidoloſæ ac terræ nullã expaueſcant, cognatorû negligant ſuplicia, amicorû interitus faciant non magni, modo ne quenquã, vt dominû cogantur agnoſcere. Animas putãt immortales, & de æthere ſubtiliſſimo cõmeantes quaſi carceribus, ita corporibus implicari: ad quæ tamen, vt Chęremon narrat apud Porphyrium, [illegible] ideſt impetu & inſtinctu naturali trahãtur. A corporibus verò abſolutas, tanquam è longa & proinde graui ſeruitute, lætitia perfundi maxima, & ferri ſublimes, vltráque Oceanum degere in locis peramœnis, quæ nec imbribus pulſentur neque item niuibus, aut omnino vlla infeſtentur intemperie, quando ex Oceano ſuboriens Zephyrus ſuauiſſima perflet ſalubritate. Nihilominus pollutis animis procelloſas hyemaléſq; deſtinabãt regiones. Cęterû quia abûdè multa de Eſſęorû inſtitutis videmur ingeſſiſſe, quærat fortè lector curioſus, quid de Phariſæis ex mutis magiſtris cõpertû nobis ſit. Proinde vt breuiſſimè, quãtû ratio patitur, omnium

omnium deſideria impleamus, de huiuſmodi philoſophis hæc fere obſeruauimus. Mollitiei ac delicijs quàm minimum indulgent. Quod ratio dictarit, id demum perſequuntur Grandiores natu eximie venerantur, vt ne verbo quidem læſos velint. Fato generi omnia credunt, nihilominus arbitrij liberi poteſtatem non auferunt. Iudicium Dei ſentiunt futurū, nam animas aſtruūt immortales, ſed bonas etiam in aliena emigrare corpora, improbas ad ſupplicia trāſmitti æterna. Ob hæc ipſorum dogmata populis mirè grati: adeóque de eorum virtutibus irroborauit opinio, vt magno ſtudio numeroſa multitudo, imò verò ciuitates ad eos quandoque confluxerint: Phariſæos nuncupatos volunt de vitæ inſtituto, vt ſcribit Hieronymus in libro Hebraicarum traditionum in Geneſim: quod à cæteris abiuncti ac ſequeſtrati puriſſimæ cuidam viuendi rationi, accuratiſſiméque ſe manciparint. Nam Phares ex Hebræorum idiomate [illegible] interpretatur, id valet Latinè ſegregatio. Mores eoſdem ſequebantur [illegible] hoc eſt qui dicerentur Scribæ. Propriæ illorum virtutes erant, continentia, virginitas, [illegible] id eſt bis in ſabbato ieiunium. Phariſæorum placita apoſtolus Paulus vehementer extuliſſe videtur, quum ait, [illegible] Iſraelites(inquit Paulus), ex tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, lege autem Phariſæus. Porrò quies ſoporque iis erat ſuper anguſtis tabulis, aut etiam ſpinis vel lapidibus ad comprimendas corporis ac ſenſuum titillationes. Horum tamen proprium fuiſſe, Chryſoſtomus ſcribit, & in Euangelio ſignificat Matthæus, vt decalogum in membranulis ſcriberent, ligarentque in fronte, vt religionis intimæ ſpeciem præberent. Eas verò membranulas Hebræorum vocabulo dici philateria, idem Chryſoſtomus prodit, quo innuitur legis conſeruatio. Meminit etiam Hieronymus. Dicuntur & ariolorum, ac excantatorum philateria in Gregorij Iunioris decretis: & philateria facere, legimus in Laodicenſi concilio. Prophylacæ verò in medendi vſu nuncupantur præmuniones aduerſus mali vim ingruentem, vnde eſt Prophilactica medicinæ pars. Sicut Therapeuthice tractat præſentia, quæque iam ſe promunt. Phicteris autem planta eſt ſpinoſior, quam & rhamnum dicunt, ſuperius nomen Lydis frequens ac Myſis. Sunt qui ex hoc impactam CHRISTO coronam velint. Phylacteria ſcribunt alij, vt Græca cenſeatur dictio. Sadducæos verò, vt de iis quoque aliquid promamus, à loco ita nuncupatos putant. Horum nefaria dogmata diuulgantur hæc, Eſſe mortalem animam, ſimúlque cum corporibus interire. Si quis eorum ſcitis renitatur amplius, obluctetúrque, putant id plauſibile in primis glorioſúmq. Eorum qui in eiuſmodi philoſophia profecerint, mira paucitas eſt, diſcrepant inter ſe moribus feris, inuicémque ſunt, perinde ac in exteros, inhumani. Fatum omnifarium negant. Deum extra omnem mali patrationem inſpectionémque conſtituunt. Hæc de Iudæorum ſapientibus, quæ varia ſuggeſſit lectio, habui in præſenti, quæ dicerent, Poterant & plura, ſed propoſitum, inſtitutúmque temperamentum fuit tenendum omnino. Cæterùm Iudaicæ immanitatis exemplum illuſtre ex Dione præteriſſe nequeo. Nam ſub Traiani extrema, qui Cyrenem incolebant Iudæi, Andrea duce, Romanos, Græcóſque indiſcriminatim inuadentes ita excarnificarunt, vt etiam ad menſam producerent humanis in viſcera ingeſtis cibis. Nec ſatis, ſanguine adhuc ſtillantibus inteſtinis præcingebantur. Cutes pro indumentis erant, Pleróſque ab imo ad ſummum interſecuere Plures beſtiis obiecti alijs inter ſe compugnare, ac digladiari coactis. Ducenta & amplius hominum milia is abſtulit furor. Qui & in Ægypto itidem eſt graſſatus, ac Cypro, contrucidatis inibi, Artemione duce, ducentis & quadraginta hominum milibus. Vnde mox legibus ſancitum, vti quauis ratione in inſulam appulſus Iudæus capite plecteretur. Quum verò Adriano item imperante defeciſſent, cædibus, fame, morbis, igni deſolata eſt Iudæa omnis. Quoniam verò quæ, poſſe ſcio, cuiuſmodi aurum ſit quod in hiſtoria quandoque celebratum nouimus. Iudaicum nuncupatum: non grauabimur & hoc obiter explicuiſſe. Erat autem, quod Iudæorum nomine quotannis ex Italia & ex omnibus prouinciis Hieroſolymam exportari ſoleret. Propterea Flaccum Cicero ſcribit, edicto ſanxiſſe, ne ex Aſia exportari liceret: quod laudans etiamnum Barbaræ ſuperſtitioni reſtitiſſe, ſummæ ait fuiſſe ſeueritatis. *Proſelytum* verò, quum audis in ſacra pagina, intellige à gentilitiis ritibus ad diuinam legem tralatum tranſcriptúmque. Dauid [illegible] id eſt & proſelytum peremere. Hieronymus Aquilam vocat proſelýtum, ac tum, ac interpretem contentioſum meminit in Euangelio Matthæus quoque. Adnotandum verò hoc potiſſimum loco Marci principis antiqui dictum. Nam Palæſtinam quum tranſiret, AEgyptum petiturus, fœtentium Iudæorum (vti Marcellinus inquit) & tumultuantium, ſæpe tædio percitus, dolenter fertur exclamaſſe, O Marcomani, ô Quadi, ô Sarmatæ, tandem alios vobis interiores comperi Iudæorum verò cognominis ratio vnde prorepſerit, incognitum ſibi fatetur Dion. Multa verò ſed vaniſſimè, Tacitus ſcribit.

Cur noctu ſonantius audiantur omnia. Quid palmus, Tela, thibæ, illas, ſigmos, clytos. Cur vox intra delata melius audiatur, quam e diuerſo. Aradus quid. Saryrioſis. Palmare quid.

CAPVT X.

STrepitus omnes nocturno tempore eſſe manifeſtiores, ac vocem omnem ſonantiorem, non ferè quiſquam eſt adeò impolitus, adeóque hebeti iudicatu, qui non planè intelligat, dictante ratione, aut magiſtra ſaltem experientia percipiat. Cur tamen ita contingat, abditam quandam perobſcurámque cauſam promit Epicuri ſchola, dum ab atomis ſuis reuelli nequit. Eam verò apud Plutarchum in Sympoſiacis Boethus recenſet, docens rareſcente aere, ac ſeſe latius fundente inter atomos non fere vacuum comparere. Conſtipante verò ſe, atque amplius coeunte, denſari perinde atomos quoque, extimúmque vacuum fieri ſpatioſum & velut hians. Id quod noctu obuenire, exploratiſſimum eſt, Si coniectemus, frigus cogendi arctandíque vim habere efficaciſſimum. E diuerſo calorem proferendo expandere ac laxare, argumento certiſſimo ex iis quæ colliquata intuemur, amplius multò ſibi loco vendicare, quæ concreſcentia compinguntur in anguſtum. Profuſus igitur ſonus, ſi obiectis corporibus occurſet numeroſioribus, hebeſcat prorſum, neceſſe eſt reiectus aut conuulſus tardior euadat. Quòd ſi obicibus aut paucis aut nullis morantibus exſpatietur, pertinget inoffenſus auditum. Indicio eſſe poſſunt inania vaſa quæ percuſſa crepant ſo-

propriè quidem apud Græcos membrum corporis indicat. Sicuti verò numeroſa in corporibus membra, quamuis diuerſum ſortiantur & ſitum & motũ, diuerſóque perfungantur munere, nihilominus ad vnum tantum opus cooriuntur, vnúmque habent finem, veluti ſcopum ita etiam ex vocum diuerſitate qui conſurgit concentus melos vocatur. Quod in libro De muſica Plutarchus ſcribit. Latini modulum appellant. Et hinc dici melicos poetas auguror, quos Therapeutices primo lyrıcos ferè Galenus intelligit. Id eo libentius adnotatum, quod etiam doctiſſimi melicos, & melopœos, aut melocertas eſſe poetas quoſdam, ex Cicerone de optimo genere dicendi, pronuntiaſſe ſatis ſupérque habent. Aut certè melos vocare in muſica ideo inſtitutum, quia [illegible] Græcè ſignat curæ eſſe, ceu nil muſica antiquius homini eſſe debeat, nilque quod curet impenſius. Nos verò etiamnum ſuo loco de muſica commentaturi plura ſumus. Interim adiiciamus pleraque non indicta quidem, ſed quæ in paucorum peruenere ſcientiam, vt prætereantur quæ Gellius ſcribit. Muſicæ ſtudioſos aut harmonicos dicimus, aut canonicos. Harmonicos nuncupamus eos, qui auribus contribuunt auctoritatis plus, quàm rationi: cuiuſmodi fuiſſe Ariſtoxeni cõſectatores nouimus. Canonicos autem, qui rationis perſequũtur examẽ: ſicuti ab Pythagoreis factitatum palàm eſt, quos tamen genere nec ab harmonicis abduxeris. Canonium verò obiter eſſe videtur ſacris viris deſtinatus locus, ac canonicè viuentibus. Sed in nauibus quæ cataphractæ vocatur, & cataſtromata habent, id eſt pauimenta ſuperiora, vel tabulata, ligna quibus tabulæ incumbunt, canonia nuncupantur, & [illegible]. Aſconius Pedianus, tributorum genera facit tria: canonem, vt in portoriis & vectigalibus: oblationem, vt in vini diſtractione: indictionem, quæ vulgo dicitur talea, Latinè item collatio, ſeu collecta: vt apud Ciceronem libro ſecundo De oratore. Taleam nummariam ſunt qui ex T. Liuij octauo libro clarigationem appellari putent. Erant & canones chronici, in quibus temporum ratio tractabatur. Apud Spartianum in Seuero ita legimus: Rei frumentariæ, quam minimam repererat, ita conſuluit, vt excedens ipſe vita ſeptem annorum canonem relinqueret. In Heliogabalo, canon dicitur fructuarius pro alimentis in tot annos paratis. Omnino videtur canon, id frumentum quod in vſum cædit annuum, vel quod annis confertur ſingulis, vnde Ægyptius canon in hiſtoriis Ptolomæi inſtituta mediã quandam rationem inſecuta ſunt. Tantum enim ſenſorio attribuit, quantum Ariſtoxenij: rurſũmque rationi, quantum Pythagorei. Etenim tum demum enaſci iudicium putat ſincerum veráxque, vbi ſenſus & ratio conſpiratu nituntur conſono. Quod ipſum & in aſtronomia comprobauit, quum rationis libra ab oculis non abit diuerſa. Vt verò ad melos redeam, vnde digreſſus in iſta ſum, inuenio apud auctorum opinatiſſimos, himæum nuncupari melos ſolitum, quod concinerent [illegible], id eſt aquarum hauſtores. Himonia verò aliud eſt: nam ſic funiculum dicunt, quo ex puteo attollitur aqua: vnde feſtiuius [illegible] dicitur, pro [illegible], id eſt temporis non parum in excernendo abſumere. Himęi verò meminit Callimachus:

[illegible]

Concinit iam & hauſtor aquæ aliquis himæum. Tenellum verò, id eſt [illegible], Ariſtophanis interpres nunc lyræ harmoniam accipit, nunc pulſatiunculam,

A ideſt [illegible], quæ in victoria æderetur. Omnino videtur abſono conformata vox. Eleganter verò Ariſtophanes:

[illegible]

Si vtique exuperas voce, tenellus eſt, id eſt maximus muſicos: aut nicephorus, hoc eſt victoriæ compos. Erat & niglaros, muſicum melos exhortationibus aptum. Tenerum verò Melia, Oceani filia, & Apolline natum fuiſſe vatem ferunt, qui apud Iſmenum vaticinaretur, vbi & manteum fuerit, quod
B Iſmenium appellarunt. Sed & Thebis campus viſebatur Tenericus. Epilenium melos in Ptolomæi pompa à ſatyris ad tybiam decantatum, Bacchicum intelligo.

Prouerbij origo quod eſt, Habitus monachum non perficit. Hieronymi locus. De Iſide multa. Quæ linoſtoliæ. Sacerdotum munia. Item pauca de Oſiride, Tiphone, Anubi. Acephali ſacerdotes qui. Lini ratio, item ſalis. De apide pauca. Vinis vnde nata. Ebrietatis deteſtatio. Sphinx cur apponeretur templis. Piſcem apud Ægyptios ſignare odium. Maris deteſtatio apud Ægyptios Nephthys, ſotbis, aſtronyes. Nonnus quid. Albarum veſtium luxuria. Archimandrita, archigerontes, ſynodita.
C

Cap. XII.

PErtritum exculcatúmque Rhodiginis meis, etiam pullato circulo prouerbium eſt, Habitu monachum non perfici. Id quo videri grauius poſſit, ſi
D bique in eo municipes noſtri applaudant: vetus eſt, & quidem ex Græcis corriuatum fontibus: cuius rei auctor mihi Plutarchus eſt: eius verba ſubieci, [illegible], id eſt, Non, inquit, Philoſophum facit promiſſior barba, nec veſtis pertrita: non item iſiacos linoſtoliæ, ideſt amictus lini. Faciunt ad hæc Gellij verba ex noctibus Atticis, vt præteream quod in canonicis Decretis relatum ſcio, diſtinctione quadrageſima prima: Non cathedra ſacerdotem facit,
E ſed cathedram ſacerdos: nec locus hominem ſanctificat, ſed locum homo. Video, inquit Herodes, barbam & pallium, philoſophum necdum video. Veluti mores & ſcientia genuinum, non inſititium, non fucatum philoſophum oſtentent. Id tamen quantumuis ſanctum prioribus nomen, & venerationis ſummæ, plerique homines erratici, & æruſcatores, ac nulli rei, tantum non incolæ ſordentium ſępe ganearum magna ſibi doctiſſimi cuiuſque indignatione, arroganter vendicare ſunt auſi. Id ipſum & de
F Iſiacis aſtruendum, quando moribus integer ac caſtus, ſanctus, virtutis exemplum ſingulare, Iſiacus demum verus cenſeri debeat: quique diuinæ veritatis anxius ſit ſcrutator, atque ei denique rei philoſophando tempora impertiat. Id quod de ipſius comprobat nomen ex priſcorum theologia, quam in primis [illegible] intelligunt, id eſt ſapientem & philoſophum, nominis argumento, quod ab Græca origine inclinatum, ſcientiæ notitiam ſi-
G gnificare aiunt: vnde & ſacratium eiuſdem, [illegible] nuncupetur, quod videamur [illegible]: id eſt cognitionem conſecuturi eius quod eſt, ſi cum ſanctitate ac ratione ſacra deæ adierimus. Proinde narrant. Promethei filiam, alij verò Mercurij: quorum alter ſapientiam monſtrat & prouidentiam, Mercurium verò grammatices ac muſices ſtatuunt repertorem. Quamobrem Hermopolitæ Iſin probant Muſis

Pſammeticho tamen id agere orſi ſunt: prius enim abſtinebant, neque prohibebant, vt gratum Deo, ſed vt cruorem eorum qui bellare cum diis affectaſſent: quibus concidentibus, ac telluri immixtis, vitem enatam opinantur. Proindéque ebrietatem, amentiam inſaniámque parare, vt progenitorum ſanguine imbutis. Et hæc quidem ab ſacerdotibus iactari auctor Eudoxus eſt in ſecunda Periodi. A noſtro autem auctore ita proditum eſt, quòd ſi abſque vino ardeo adoleſcentia, inflammor calore ſanguinis, & ſucculento validóque ſum corpore, libenter careo poculo, in quo ſuſpicio veneni eſt. Veteres porrò delicatiorem molliorémque victum ita deteſtatos memorant, vt proditum ſit, apud Thebas in templo fuiſſe ſurrectam columnam, qua execrationes ſcalptæ continerentur aduerſus Regem Menim, qui molliciem luxúmque inuexiſſet primus. Adnotandum hic illud Hieronymi in Iouinianum: De ciborum, inquit, tibi placent abſtinentia, quaſi non & ſuperſtitio gentilium coſſum matris Deûm obſeruet, & Iſidis. Qua tamen in parte haud diſſimulandum arbitror mihi, locum inſigniter interpolatum videri, primum orationis ſtructura: cur enim dicatur Matris Deûm coſſus, vel Iſidis: ſi eum in cibis aſpernantur dearum ſacris mancipati? Porrò nec conuenit, ſi ſacrum intelligas. Quid enim Ægyptiis cum coſſo? In Ponto & Phrygia quidem vermes albos & obeſos, qui nigello capite ſũt, & naſcuntur in lignorum carie, pro magnis reditibus paterfamilias exigit. At, inquit mox Hieronymus, Coge Syros, Aphros Arabas, vt vermes Ponticos glutiant, ita eos deſpicient, vt muſcas, mille pedes & lacertos. Quòd ſi ad Iſiacos Romanæ vrbis referendum putes, quoquo te torqueas, frigebit excellenter. Alicubi ſcriptum comperias coſtum, non coſſum. Mendo non caret hoc quoque, ſed ad verum gradus eſt: nam ſubolet à Hieronymo Græcè ſcriptum ἀγνείαν, id eſt ciborum abſtinentiam, velut, ieiunium, vbi nil vel parum prægustes, ac vilius. Extat verbum apud Pollucem, exponitur ab Suda. Cybeleios verò & Iſiacos luctus ratione cibis abſtinuiſſe propter Atym & Oſirim amiſſos, euidens coniectatio ex Auguſtini libro ſexto Ciuitatis diuinæ, & Lactantio, libro primo. Quod igitur deſyderio concupitæ rei factitarunt deæ, imitabantur ſacerdotes, aut quiſquis ſacra coleret. Proinde dicitur rectè Ageuſton Matris Deûm & Iſidis. Ieiunia in veteri religione ſeruata, in libro de Oſiride ac Iſide Plutarchus docet, ac in Deorum natura Phurnutus. Idem porrò & mox error irroborauit, quum ſic ſcribit Hieronymus: Quomodo autem virginitati veræ non præiudicat imitatio virginum diaboli, ita nec veris ieiuniis coſtum Iſidis & Cybeles, & quorundam ciborum in æternum abſtinentia, etiam ſi coſſorum hic quoque repoſitum in nonnullis cõperias. Scitu verò dignum illud eſt: Ante Ægyptiorum tẽpla ſphingem aſtitui ſolitam, quo argumento indicarent, theologicam ipſorum ſapientiam obſcuriorem, fabuliſque ita ſæpe conuelatam, vt veritatis veſtigia vix interlucerent. In Sai Pallados erat templum, quam Iſin etiam arbitrantur, eiuſmodi præſcriptione ἐγώ εἰμι πᾶν τὸ γεγονὸς, καὶ ὂν, καὶ ἐσόμενον, καὶ τὸν ἐμὸν πέπλον οὐδείς πω θνητὸς ἀπεκάλυψεν: Ego ſum omne quod fuit, eſt, erit: meum peplum mortalis reuelauit nemo. Sunt tamen qui alia ratione ſenſum in iis promant allegoricum. Nam Oſirin non alium eſſe opinantur, quàm Nilum, qui Iſidi coniungatur id eſt terræ. Typhona interpretantur mare, in quod illapſus conuellatur Nilus, ac pereat, propterea ſacerdotes deteſtari mare; quod & Typhonis vocant ſpumam. Nec nauticos affatu dignos cenſent, quia mari vtantur, & inde victitent. Piſces indidem auerſantur, quúmque ſignificare odium volunt, piſcem appingunt. Inueni item, qui mundi partem infra terram, incognitam nobis Nephthyn vocent: ſupernam verò manifeſtámque Iſin, Qui autem in meditullio vtriuſque orizon eſt, dicatur Anubis: quem canina facie deformant, ex animalis natura, quod interdiu noctúque oculis vtatur æquè. Hanc verò apud Ægyptios Anubin habere vim, quã apud Græcos Hecate habet, terreſtrium pariter & cæli particeps credita. Sunt tamen quibus Anubin dici tempus placeat. Videtur pleriſque Iſis eadem, quæ apud Græcos Io, quam Thelegono nuptam, quum in Ægyptum perrexiſſet, Epaphum genuiſſe fabulantur. Scribit Horus, Iſin Aegyptiacè dici Sothin, quę Gręcis vocetur aſtronyon. Eſſe verò ſtellam quæ cæteris dominetur, nunc plenior exoriens, nũc defectior, quãdoque ſplendida, quandoque minus. Habuit Iſis Romæ item templum, quod ſolum in vrbe Aegyptius ſacerdos purum ſe reperiſſe dicebat, quũ Plotino ſuaſiſſet, illuc ſecum accederet, familiarem ſibi dæmonem eo aduocante confeſtim inſpecturus. Cui quum eſſet obſecutus facile Plotinus, quúmque in aſpectum dæmon accerſeretur, pro dæmone acceſſit Deus: quo factum eſt, vt exclamaret Aegyptius, Beatum eſſe Plotinum, qui haberet pro dęmone Deum. Scribit tamen vigeſimo Antiquitatum libro Ioſephus: Iſidis phanum ſolo ęquatum ab Tiberio principe, patibulo ſacerdotibus ſuffixis, quòd eorũ opera Paulinam forma exquiſitiſſima, ab adoleſcente conſtupratam comperiſſet, ſub ſpecie accedentis per tenebras numinis. Scribunt Gręci, ex deſtinato per Iſim iurantes morbis ſolitos conflictari: quod Philemon indicat, & ſignificauit Iuuenalis. Quod ad ſacerdotalem attinet integritatem, in noſtris comperi auctoribus, id eſt Chriſtianis, Acephalos nuncupari ſacerdotes, qui ſub nullius epiſcopi diſciplina vel prouidentia gubernentur, velut ſine capite intelligi debeant, ſicuti priſca ſanxit conſuetudo. Sunt inter hæreticos Acephalitæ item nuncupati, quod eorum auctor lateat, nec vnde prorepſerint, ſciatur magnopere. Apud AEgyptios Acephali homines obambulantes expicti, rem quę fieri nequeat indicare traduntur. Acephalorum fit hæreticorum mentio Codice de hæreticis & Manichæis, lege Idem eſt. Nec id omittendum ex Thucydide obſeruatum, moris fuiſſe Argiuis, vti ab ſacerdotibus tempora ſupputarent, vnde & hiſtorici illud, ἐπὶ Χρυσίδος, id eſt Chryſidis tempore: fuit enim apud Argos Chryſis ſacerdos. Scitu dignum quoque, apud AEgyptios, ſanctimonia præſignes monachos dici nonnos: monachas verò & virgines, nonnas. Meminit vocabuli Hieronymus: Caſtæ, inquit, vocantur & nonnæ. Ex eodem Hieronymo in Iouinianum primo, palàm fit, luxuriæ datum olim monachis, ſi veſtibus vterentur albis, quod ea res lautitiam reſiperet, ac triumphalem ſuperbiam. Archimandritę codicis primo, ſacrorum monaſteriorum eſſe videntur ſacerdotibus præpoſiti, vti abbates. Legimus Acherontas quoque titulo De epiſcopali audientia, quin & Synoditæ mox nominantur.

Super Demoſthene adnotata quæpiam non ingrata. Quid ad aquam ſcribere. Quid batalus. Corrigitur error interpretis Plutarchi. De Calauria inſula. Item Ouidij locus. Batus piſcis. Batton nitarion, batyle, batylus, bater, batia, apobatos. Fratis qui intelligantur, Embates, embata.

A

Cap. XIII.

LEoſthenem, proditum memoriæ eſt, quum magnitudinem, vim atque ſplendorem Demoſthenis in dicendo ſatis mirari non poſſet, ſolum ex B oratoribus dixiſſe, animatas planè, non malleo cuſas, id eſt [illegible], orationes exhibuiſſe, quanquam non me fallit, M. Tullium quodam loco ita ſibi ſcribere permiſiſſe, vſque eo, inquit, difficiles ac moroſi ſumus, vt nobis non ſatisfaciat ipſe Demoſthenes: qui quanquam vnus eminet inter omnes in omni genere dicendi, tamen non ſemper implet aures meas: ita ſunt auidæ, & capaces, & ſemper aliquid immenſum, aliquid infinitum deſyderant. Sed alibi C tamen ſuo teſtimonio ampliſſimè Demoſthenem ſubleuat Cicero idem, vbi ait: Nemo eſt orator, qui Demoſthenis ſimilem ſe eſſe nolit. Quin propter hunc vnum Athenas item magis Atticas putat. Sed enim quàm incredibile ſtudium, quàm inenarrabilem propè laborem adhibuerit, vt ſuperatis naturæ impedimentis, id teneret eloquentiæ culmen, quod eſt cumulatiſſimè conſecutus, quis adeò à muſis longiore diſcluſus interuallo, quem lateat? Maximus certe Valerius, alterum ab natura Demoſthe- D nem, alterum ab induſtria factum prodidit. Ab eius porrò immenſa atque incomparabili ad dicendum cura adagium effingi nobile, nulla non hora identidem ingerendum inculcandúmque rethoriſcis neſcio, quibus, poteſt, de iis, qui non citra puluerem, quæ ſint habitura genium, & teretibus omnino auribus futura non inſcita, nec putida peruigilant, Ad aquam ſcribunt: quando tantus mox futurus orator, non vtique vino madens luculentiſſimas orationes ex fœcundiſſimo pectore prompſiſſet. Quod de E Æſchylo mordaciter retulit Calliſthenes, quem vbi vino ſatis incaluiſſet, ac ſe largius bibendo excitaſſet, tragœdias eo calore concinnare ſolitum, ſcribit. Igitur vrbanis in hanc Demoſthenis hydropoſiam luſiſſe Demadem ferunt, ſicuti Lucianus auctor eſt: Cæteri quidem, inquit, ad aquam dicunt, [illegible]. Demoſthenes autem ad aquam ſcribit. Nam Pythias nimiam oratoris diligentiam præmonſtraturus [illegible] pronuntiauit, id eſt Demo- F ſthenicæ orationis ſomum lucernam reſipere nocturnam. Denique vis in Demoſthene peculiari inſigníque modo celeberrima, ſicuti in Iſocrate ſuauitas, ſubtilitas in Lyſia, in Hyperide acumen, ſonitus in AEſchyne, in Platone copia. Scribit tamen Libanius, Demoſthenis inimicos in illius mollitiem cauillatos, Batulum appellare eum conſueuiſſe: cuius rei ipſe quoque mentionem facit in Oratione contra AEſchinem, ſiue pro Creſiphonte. Nam & G in prælio apud Chæroneam, quo acciſæ Athenienſium res ſunt, fuga ſibi ſalutem quæſiuit. Quòd quũ ab inimicis illi acriter & contente obiectaretur, ita cauſam fouebant propriam, vt diceret, [illegible] ſignificans, eum qui mandaſſet fugæ præſidium, poſſe denuo in pugnam cooriri. Batalus dicebatur apud Atticos pudendorum pars. Sic enim Plutarchus ſcribit; [illegible]

id eſt, videtur autem dici Batalus apud Atticos corporis portio, quæ honeſtè ſatis nequit enuntiari. Sunt qui tibicinis infracti nomen eſſe Batalum putent, vel poetæ, qui laſciua & vinolenta carmina ſit complexus. Cæterum hic obiter lector ſtudioſus monendus eſt, vbi Plutarchus ſcribit [illegible]: id eſt, Erat Batalus tibicen in rictorum: quoſdam ad corpus referre, quod Plutarchi interpres videtur ſenſiſſe: cuius verba prætexuimus, tanquam is fuerit corpore diſtorto: quod neutiquã verum eſt: nam, auctore Libanio, ad mores & cantus & habitum tibicinis Batali pertinet verbum id [illegible] id eſt infractorum: nam ſubintelligendum eſt, cantorum: quoniam etiam Latinè, fracti dicuntur fluxi, molles & effœminati: vt apud Quintilianum libro quinto: vt fortaſſe corpus vulſum, fractum inceſſum, veſtem muliebrem dixerit aliquis, mollis & parum viri ſigna. Libanij verba ſunt hæc, [illegible] id eſt, narratur fuiſſe Batalum quendam Epheſium tibicinem, qui omnium primus in ſcena calceamentis vſus eſt fœmineis & fractis cantibus, & artem tibiarum remolliuiſſe prorſum videtur. Ab hoc fluxos, exſolutos & parum viros, batalos vocarunt. Porrò in molles, batali nomen enuntiare ſolitum: præter Thomam magiſtrum, Hermogenes item ſcribit. Meminit AEſchines in oratione [illegible] Eupolis videtur batalum dixiſſe [illegible], ideſt podicem, vnde & cinædos putarunt aliqui batalos dici, [illegible], id eſt ab ictibus qui in re fœdiſſima inferuntur. Cęterùm, vt ad Demoſthenem reuertamur, dignum memoratu quod proditur, Huic tam ſummo, tam omnibus ferè numeris in oratoriis campis, & dicendi palæſtra abſoluto iocorum defuiſſe facultatem: quæ M. Tullio ſuperfuerit. Vt ſciamus, non modo eidem omnia non dari, quod Homerus inquit, & relatum apud T. Liuium ſcio, verum eſſe quædam, quæ nulla ars, nulla vnquam vicerit cura. Circumferuntur tamen quædam illius non omnino illepida aut infaceta: Vt quum Pytheas dixiſſet mordacius, Orationes illius obolere lychnum, Scio, inquit tibi moleſtam eſſe ardentem lucernam. Is enim vt fur, malè nonnunquam audiebat. Id verò adnotandum [illegible], Calauriam dici inſulam, Trœzenio littori proximam, in qua ſe ab Archiæ manibus veneno Demoſthenes redemit, non Calabriam, vt modo in Plutarchi Latinis codicibus ferè circumfertur. Hæc enim eſt Italiæ portio. Diſtinctiorem hanc agnoſcit Euſtathius. Inde apud Ouidium in Metamorphoſeôn libris

Inde Calaureæ Latoidos aſtat in arua.

Quanquam ibi modo legitur, Calareæ. Sciendum tamen in Periegeſi Dionyſium Aphrum inſulam appellaſſe [illegible]: vnde & Rhemnius Fannius, Calabria dura colonis. Quod de Batalis diximus, animaduertendum quodam loco Plutarchum dicere, Batalos eſſe Germanorum equites prçſtantiſſimos, qui inſulam colant, quam circunfluat Rhenus. Sunt qui batum interpretentur mollem, delicatum, cuiuſmodi ferè ſit batus piſcis: vnde & nitarion & batiô ſublandientium puellis deminutas eſſe appellationes tradunt. Nam & Nitarus quidam morſu comico habetur mollicie infamis. Puſilli quoque corporis fœminas, batylos vocabant. Batyle verò Theopompi drama. Bater autem, hoc eſt

Batig

eſt βατί, paſtoricium nuncupatur baculum, tum quo paſcu it. Eſt & bater, principium caucæ Pentathlorum. Hinc profluit illud eruditius, αὐτὸν κινήσας τὸν βατῆρα τοῦ λόγου id eſt, ipſam pulſaſti orationis præcipuè tempeſtiuam, & primam partem pro virga bater, Latinè dicetur pedum. Addamus & Pollucis interpretamentum, Vnde, inquit, proſilit Pentathlus, dicitur bater. Batiam, & apobaton vocant Græci rubis conſitum locum, Latini ſenticetum dicunt, vel dumetum. In ſanctis literis eſt item menſuræ genus rerum liquidarum batus, cori pars decima: vnde in Euangelio illud, ſicuti legebat Hieronymus quoque, qui dixit ei, centum batos olei. Olus corduum, inquit Columella, quidam battin vocant: eſt verò aculeata, ſponte naſcens, marina & hortenſis. Embata ſunt tragica Græcis calciamenta, ſicut embades comica, ſcribit Ammonius.

Lineam poſcere, quid: & quid in ſpectaculis linea. Item de longurijs ac ramicibus, & vacerris, & cancris, ſeu cancellis. Cinclides. Cinclidarij qui. Longis lineis facere quid ſit. Linida quid vocent Græci. Hiſtopedon. Hiſtodoce. Concades quid.

CAP. XIV.

QVintilianus libro vndecimo ita ſcribit, Tranſire in diuerſa ſubſellia, parum verecundum eſt: nam & Caſſius Seuerus vrbane aduerſus hoc facientes lineam popoſcit. Quid ſit hac parte linea, videri ambiguum, ſcio, Ego longurium accipio, ſic enim longiores perticas, aut robuſtiora ligna, quæ in ſtabulo equis interponuntur, ne conſurgant in pugnam, aut ſe mutuo feriant, appellari obſeruauimus. Varro in rei ruſticæ libro ij. Itaque in ſtabulis & humore prohibere oportet humum, clauſa habere hoſtia & feneſtras, & inter ſingulas equas à præſepibus intericere longurios qui eas diſcernant, ne inter ſe pugnare poſſint. Meminit & longuriorum libro primo, in ſeptorum ratione; Sepes, inquit, fit palis ſtatutis crebris, ac virgultis implicitis aut perforatis, & per foramina traiectis longuriis ferreis binis aut ternis. Cæſar Commentario quarto: Hæc directa materia iniecta contexebantur, ac longuriis cratibúſque conſternebantur. Longurios etiam ramices dici, obſeruatum apud Columellam eſt libro decimo: qua in parte, vacertas; itē clatrorum genus interpretatur. Seruius AEneidos quinto, vbi in ludorum celebratione Virgilius ait:

Signóque repente
Corripiunt ſpatia audito, liménque relinquunt:

regulam interpretatur, quod dixit poeta limen, aut ſignum de creta factum. Ex cuius verbis facilè percipi licet, cur in ludis ab eruditis perſæpe linea nuncupetur, alba, quam ſignificaſſe Martialis videri poteſt illis verſibus libro octauo:

Omnis habet ſua dona dies, nec linea diues
Ceſſat, & in populum multa rapina cadit.

Sed & Ouidius primo De arte, circenſia attingens ſpectacula currentium equorum:

Et bene te cogit, ſi nolit, linea iungi,
Qua tibi tangenda eſt lege puella loci.

Etiam ſi modo longum ſedendi ordinem nonnulli interpretantur. Sicut & illud in Amoribus:

Quid fruſtra refugis? cogit nos linea iungi.

Porrò, vt in carceribus viſebatur linea, ſic & in meta, vbi in vincentibus proponebantur præmia: vt Pindaricus tradit interpres. Vlpianus Digeſtorum nono, ad legem Aquiliam, ita inquit, Si maritus vxori margaritas extricatas dediſſet in vſu, eaſque A inſcio viro perforaſſet, vt pertuſis in linea vteretur, tenetur lege Aquilia. Sed Apertius idem Digeſtis De furtis, libro quadrageſimo ſeptimo: Si linea margaritarum ſurrepta ſit, dicendus eſt numerus. Longis porrò lineis quid fieri eleganter dicitur, quod è longinquo fit: velut, extrema linea amare, apud Terentium Latinitatis obſeruantiſſimum. Linida verò, id eſt λινίδα, vocant Græci hiſtopedam, id eſt cauum in naui locum, cui malus inſeritur: nam hiſtodocem, lignum in puppi prominens dicunt, B in quod reclinatur arbor eadem. Ad lineam præterea ſpectat illud Hieronymi quoque honeſta prolatum metaphora in Luciferiani & Orthodoxi dialogo, In gradum rurſus ac lineas recedere. Cancelli ab hoc propoſito non valde ſeiunguntur, quando & hæc erant veluti ſepta quædam ex lignis tranſuerſim iunctis obliquatiſque ad defendendam, hoc eſt repellendam turbam, preſſim agminatímque proruentem: quod Ciceronis lectio nobis ſuggerit, qui De oratore libro primo ita ſcribit, Nam ſi quis C erit qui hoc dicat, eſſe quaſdam oratorum proprias ſententias atque cauſas, & quaſi certarum artium, forenſibus cancellis circumſcriptam ſcientiam, fatebor equidem in his magis verſari hanc noſtram dictionem. Ex P. Quintio Et me facile veſtra exiſtimatione reuocabitis, ſi extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipſi circundedi, Quin & pro P. Sextio, è fori cancellis plauſum excitatum ſcribit. Sidonius item Apollinaris quadam libri quinti epiſtola: Vmbram, inquit, ſtipitibus altatis, cancella D timque pendentibus pāpinus ſuperducta texuerat. Cancellorū rationem Graphice expinxit Varro Rei ruſticæ libro tertio: Prætcrea, inquit, à perticis inclinatis ex humo ad parietem, & in eis tranſuerſis gradatim modicis interuallis perticis adnexis ad ſpeciē cancellorum ſcœnicorū ac theatri. Hinc cancellata elephantorum cutis dicitur Plinio. Hoſce cancellos item cācros dici, quanquam rarenter admodū, animaduertimus. Inde ſcitu dignum prorepſit adagiū, vt inter Orci cancros adhæſiſſe dicatur, qui ita irre E titus illaqueatúſque teneatur, ac impeditus, vt nuſquam pateat effugium: quoniā Plutonis ſepta & Cocyti irremeabilem neceſſitatis viam, vt cecinit Orpheus, in Mercurij terreſtris hymno, qui euadere iam tentet, prorſus AEthiopem lauat. Eſt qui cancellos pro abaco ſeſſili interpretetur. Sunt porrò, qui cancellos dici à Græcis κιγκλίδας putent. Nōnulli eo nomine eorum intelligunt ferreum, quo contineatur ianua: cinclum verò autem motacillam. Pollux, cinclidas arbitratur valuarum ſpecies. Ariſto F phanis interpres in veſpis, dicaſterij, hoc eſt ſtationis iudicialis ianuam dici putat cinclida, quam (inq.) etiam cancelotem dicunt, id eſt κιγκλιδωτόν. Alij ex Græcis cinclidas intelligunt δικλίδας, id eſt valuas duplices, aut etiam foramen quo immittitur clauis. Cinclidarios vocabant, quibus Archiuum foret curæ, præſertim ne quibuſlibet ad libidinem pateret ingreſſus. Lego denique apud Cæſarem, & Ammianum quoque concædes nuncupari firmiora quædam ex cæſis arboribus ſæpimenta. Cornelius Tacitus libro primo: Frontem ac tergum vallo, la G tera concædibus munitus, Cinclidas, pro carcere accipit Plutarchus in Lucullo, vbi preſſos fœnore ab publicanis pati coactos ſcribit, σχοινοτενεῖς κιγκλίδας, [illegible]. Theocriti interpres, Hyſplax, inquit, laquei ſpecies, propriè autem curſorum carceres ſic vocantur, quem nos cancellum dicimus.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN LIBROS ANTIQVARVM LECTIONVM PRAEfatio ſexta, ad illuſtrem philoſophum & Venetum nobilem Nicolaum Theupolum Rhodigij prætorem clariſſimum.

POSTEA quàm vrbem noſtram vir magnificè, iniſti prætor, mihique præter ſummam nobilitatem, multis inſignem imaginibus, doctrina haudquaquam ex Triuio, ſed intiore, ac inde admiranda præciquè, moribúſque philoſopho, & eo vtique Chriſtiano dignis es fama cognitus, ita tibi ſum affici cœptus, vt votorum illud eſſet maximum, tibi me arctius ac familiarius inſinuaſſe. Si quidem ex ſuauiſſima conſuetudine tua, ſi modo eſſem aſſecutus, vt certa ſic & præſignia perſpiciebam emolumenta præcepturum: illud verò grauiſſimum, vt abs te digrederer nunquam non rerum vſu peritior, philoſophica ratione ſolertior, integritate, fide, conſtantia, omnifaria denique bonitate instructior expurgatiórque. Quamobrem quum te huc primo appulſum adiſſem pro more ſalutaturus reuerenter, ea ſum à te benignitate, ac frontis exporrectę lætitia exceptus, quum adieciſſes, tibi me fama, etiam ſi non de facie, factum Venetiis notiorem, quod pleraque de rebus meis honore multo audiſſes, vt confeſtim non factam modo rem mihi ſim opinatus, ſed iam ſpei plenus maxima quæque de tanta virtute audacius mihi polliceri ſim viſus. Nec ſanè conceptam de te opinionem vel minimum falli vnquam aduerti. Non commemorabo, pluribus, qua me accedentem verborum & rerum munificentia ſis amplexatus, qua ingenuitate ac animi candore nonnũquam ſecretiora mihi ſis impertitus, quum de Inſubrium re ſolicitum me noſſes, quod in ampliſſima ciuitate quinquennium iam profitendi obiſſem functionem, eſſétque bellorum interuentu ea interpellata cura. Scio quàm honeſtè cum meis ciuibus de me verba feceris, & quidem non ſemel. Vbi inſita diuinitus animi minimè fucati ſimplicitate prætuliſti quoque, quàm tibi eſſet præſentia noſtra grata: nec id ambitione vlla, quantum eualui diſpicere, ſed cupiditate ſynceriſſima, de literis fabulandi, præſertim Græcis, quas vel ad ſatietatem imbibiſſe videris, ſic vt qui te, ac rei tuæ publicæ curam peruigilem minus norunt, vnam tibi eam fuiſſe prouinciam ſuſpicentur. Sum admiratus & ipſe non ingenium modo, nunquam non in numerato, ſed & memoriæ capaciſſimum theſaurum, cuius vi ſemper procincta, legentis modo Græcos exhibes auctores: ſed Homerum cum primis, quod illius præcipuè maieſtati, non Darii vnguentorum ſcrinia, vt Macedo imperator, ſed animi tui diuinius conditorium compararis. Inſignem de me opinionem tuam vir clariſſimè, palàm feciſti, quum abs te ſum inter eos allectus, qui Chriſtiano ritu filiolam recens natam de ſacro lauacri fonte tollerent. Quo quidem nomine tibi me ita deuinctum opinor, ac prorſum obæratum, & nexu iuſto addictum, vt quantalibet fuerit vita, rationem factum iri parem, iam hinc deſpondeat animus, ni me vadatæ fuerint literæ, quas vnicè amas & amplexaris. Sentiſne quos tibi exibeam prædes, vir magnificè, vel qua verius parte contractam alieni æris vim. diſſoluere accingar? Iam ne tibi decoctorum me ſuboleat, in rem præſentem manu conſertum te voco, vt noſtrarum lucubrationum laborum hunc tibi ſecundum vendices, animi mei gratitudinem portiuncula ſaltem minima perſpecturus. Id quod tibi caſurum opinor gratius, quoniam dæmonum naturam eo fermè explicamus, & tu philoſophi eius veſtigiis inhæres affixus, quem dæmonii cognomento honeſtatum à prioribus compertum tibi eſt. Simul & hominis faſtigium nobili cenſura perpendimus, & animæ hiſtoriam ex Platone, Ariſtotele, ac conſectatoribus compingete adorimur, dignam viro philoſopho deſertationem, omnibus eo iucundiorem, quod is eſt futurus tanti ductor agminis, cuius typum graphicè nobis veterum exquiſitiſſima ingenia expinxere.

LODO

LODOVICI CAELII RHODIGINI
ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER
vnus,qui & ſextus.

Salis poteſtas mira. Piſcatorum corpora cur cornea videantur. Cutis craſſitudo cur hebetudinis indicium. Enarratur locus difficillimus Fabij, in malaco ſanum. Citta, cittoſis picatio. item quid malacia. Tollitur mendum ex Seneca, & Cæſare. Quæ apud Herodotum ſit Perſarum Halsa. Interim qui dicantur inexiſtimati, vel exiſtimati, Gethillides, Portorium ſalis.

Cap. I.

VEtus ſententia eſt, à celeberrimis vtriuſque linguæ auctoribus, literis commendata, Totis corporibus nihil eſſe vtilius ſale ac ſole: ideóque piſcatorum corpora videri cornea. Sentiri remedium in podagra præcipue, probant. Etenim aſtringit ſal, ſiccat, alligat, putreſcentia quoque corpora ita vendicat, vt ea durent per ſecula, quod Ægyptiorum comprobant inſtituta, quibus mortuos ſale condire moris fuiſſe, planè Herodoto credimus. Inde conſuetudo inoleuit Græcis quandoque, vt vino madentes, & planè delyros etiam oleo perungerét, ſale admixto, ceu ſingulare id foret adiumentum. Quin & vino, ne ſtupeſcat, aut in acetum degeneret, ſalem indere conſueuerunt. Ex hoc factum videtur, vt facetiſſimus comicus in comœdia, cui titulus Nephele, ita ſcribendum ſit opinatus,

Ἀλλ' ἁλσὶ διασμηχθεὶς ἴσως ἂν ὤνοι.

Sale perfrictus expurgatúſque hic iuuaretur vtique. Quem locum eius poetæ enarratores ita ferme explicant, vt addant id quoque, Delyrantes oleo linebant & ſale, ac proderat. Vt craſſioris autem cutis, eum in quem iſta proferuntur ſubſannat: pelles ſiquidem pinguedine craſſiores, ſale ſi emolliantur, laxiores fiunt, & inde capaciores. Puto, quia ſalis vim nouimus pingue oneroſum perſiccare depurgaréque. Nam & in Medicinali ſylua quinto libro Dioſcorides, auctor in literis haud inexiſtimatus, ita enim intelligo, quem ἀδόκιμον vocant Græci. Nã & exiſtimatum accipit Gellius, qui ſit in pretio cẽſeatúrque. Dioſcorides inquam, ſalis multiplicem vſum præmonſtrans, potentiam habere memorat, ſmecticam, apocatharticam, id eſt purgandi & abſtergendi. Nimirum ſuſpicantur interpretes hi cutis craſſitudinem ſubtilitati innati ſpiritus officere. Nam & Plautini ſales illuc videntur ſpectare:

Meus herus elephãti corio circũtectus, nõ ſuo eſt.
Neque plus habet ſapientiæ, quàm lapis.

Nã magnos ſtupidoſq́; elephantorũ nomine intelligebant, vel Græco ſuffragãte prouerbio. Legimus in Naturali hiſtoria, fuiſſe nõnullos qui ſubtilitatem animi conſtare non ſubtilitate ſanguinis opinati ſint, ſed cute operimentiſque corporum. Et tunc magis aut minus bruta eſſe, vt oſtreas & teſtudines. Boum tergora, ſetas ſuum obſtare tenuitati innati ſpiritus, nec purum liquidúmque tranſmitti. Sic & in homine, quum craſſior colloſiorque excludat cutis. Ceterum perpenſio hæc digna ſatis, quam hic pro virili excutiamus, nec tamen ſermone ita longo, aut lacinioſis periodis. Qua in parte introſpiciẽda planè, non ab limine ſalutanda modo philoſophorum volumina, & adyta auguſtiora, in quibus naturæ placita cum rationibus ſuis ſolertiſſime explicantur: ne quis iſta nobis nummo, vti ſic dicam, putet addicta. Si illud inſeruero prius inter militares animaduerſiones fuiſſe veteribus ſanguinis miſſionem, quòd irrogatum primò creditur militibus animi ſtupentis, atque à naturali declinantis habitu, vt non tam pœna videretur, quàm medicina. Scribit in ſecunda Animæ hiſtoria Peripateticus nobilis ad hunc fermè ſenſum, Guſtum habet homo certiorem cunctis animalibus. Eſt enim guſtus, tactus quidam: hic autem in nobis exactiſſimus eſt ſenſus, in aliis exuperamur excellenter. Inde fit, vt ſit homo animalium prudentiſſimus. Signum eſt inter homines quoque iuxta hunc ſenſum eſſe aliquos hebetes, alios ingenioſos. Quod in alio ſenſu non contingit, οἱ μὲν γὰρ σκληρόσαρκοι, ἀφυεῖς τὴν διάνοιαν, οἱ δὲ μαλακόσαρκοι εὐφυεῖς: id eſt, duri quidem carne, inepti quidem mente, molles autem ingenioſi: hactenus Ariſtoteles. Quæ quia fortè ambiguitatis habent aliquid, nec ſtudioſorum vota explent omnino, illud amplius expendendum, Bonitatem mentis ratione duplici tactus correſpondere bonitati. Prior eſt: Tactus ſenſuum aliorum fundamentum eſt: manifeſtum enim, quod organum tactus latè per totum corpus fuſum eſt, & quodlibet inſtrumentum cuiuſcunque ſenſus eſt etiam inſtrumentum tactus. Et id, ex quo eſſe dicitur aliquid ſenſiuum, eſt tangendi ſenſus: vnde ex hoc, quod quis habet meliorem tactum, conſequitur item habere eundem ſenſoriam facultatem meliorem ſimpliciter, & inde eſſe melioris item intellectus. Siquidem ſenſuum bonitas, diſpoſitio eſt ad intellectus bonitatem. Si verò habeat quis auditum excellentiorem, vel viſum, non infertur protinus, eundem ſenſoria poteſtate ſimpliciter præcellere, ſed ſecundum quid tantum. Altera ratio eſt: Quia tactus bonitas complexionis ſiue temperaturæ ſequitur bonitatem. Etenim quum inſtrumentum tactus ſequeſtrari nequeat à numero vel genere tangibilium qualitatum, eo quod eſt ex elementis compoſitum, oportet id eſſe in potentia ad extrema, ſaltem per hoc quod eſt inter ea medium, ſiue media tangibilium proportio: quantoque illas qualitates minus habet excellentes, tanto efficacius mediocritatem ſibi vendicat, & tangibiles percipit qualitates. Bonam porrò corporis temperaturam ſiue conſtitutionem ſequitur nobilitas animæ: omnis enim forma cum ſua materia proportionem habet. Ex hoc infertur id, quibus præſtantior fuerit tactus præſtantiorem quoque ineſſe animam, atque nobiliorẽ ac perſpicaciorem mentem. Verùm hic fortè ingerat ſe quiſpiam, non videri vſquequaque verum, Molles carne perſpicaciores haberi: quando ratione iſta, ſexus muliebris maſculino colligetur prudentior multo, ingenioſiorque: ſiquidem muliebre corpus molliculum tenellúmque eſt, & cuniculi capillo, & anſeris medulla quoque mollius: vt Catulli verſiculis abutamur. Et ſcimus tamen in Politicis Ariſtotelem ſcribere: Puerum imperfecti eſſe conſilij, & fœminam inualidi, ſeruum verò nullius. Verùm ſcire decet, carnis molliciem modis intelligi duobus: ſiue vt eſt ex contemperationis bonitate, quæ rara ſit, & bene diſpoſita, id eſt (vt Albertus inquit) ex humecto tenui, & ſpumoſo aereo, ac

contemperato calido: nam & Plato docuit, formæ A bonitatem inoriri pro materiæ meritis, siue ex phlegmatis exsuperantia: quo modo qui sunt, non fere dicuntur tactus boni, quia non insunt qualitates sensibiles recte ad medium redactæ, & proinde nec mente intelliguntur apti satis: quo in genere mulieres sunt quique phlegmatici vocantur. Ex iis verò quæ non omnino incuriosè, aut illotis pedibus ex summis & planè classicis auctoribus in mediam literatorum cohortem produximus, iam opinor illata lux ex Herculano illi (vt sic dixerim) nodo, Cimmeriis obuoluto tenebris, B & Platonis numero item obscuriori: in cuius enarratione aqua hæsit. Et Hermolaus, lectionis vir incredibilis, ac in re literaria detritus planè & retorridus, & exactissimi iudicij, quem ἐν πάσι insequi, turpe videri possit nemini, adeo desponsam destinatámque viris magnis gloriam obscurare in animo non est: in eo tamen Fabij loco, In malaco sanum: quid sentiat, non satis constitutum habere, fatetur ingenue. Quum tamen non aliud significetur ex Peripateticis C scholis, quàm in carnis mollicie & raritate summam intelligi mentis sanitatem, id est prudentiam & perspicaciam: quoniam ita affectis facile item, quicquid est redundantis copiæ ac retrimentitiæ digeritur & euaporat, nec phantasticum aut rationalis potentia perinde syluestri tumultu obturbatur. Quod ita esse, id quoque indicio est, quia fatuos ac rudes παχύδερμους appellare Græcis mos, ac si tu dicas, crassipelles. Quid, quod Quinti- D lianus id verbum fuisse artis alicuius proprium, apertissimè dicit? Vbi philosophos intelligere potes, aut quod amplius arridet, diuinaculos, qui physiognomones dicuntur, à quibus vsurparetur subinde, In malaco sanum: vbi quem ita constitutum contemperatúmque inspexissent. Est autem physiognomia, mantices pars, ea quæ ex ore omniúmque corporis membrorum facie motúque ac silo hominum coniectat mores: de qua vt Aristoteles & Adamantius, ita multi alij tam E Latini, quàm Græci scripserunt. In eo genere sunt item metoposcopi, quos ex facie addiuinantes, Plinius interpretatur. Eorum & Tranquillus meminit, & satyricus poeta significauit,

Frotémque manúmque
Præbebit vati, crebrum poppysma roganti:

De malaco autem si quis ambigit, vt Græcè nescit, norit id verbum significare molle. Nam F malacia, prægnantium Plinio est, mollicies quædam & defectio, quum languentes modo hoc, modo illud appetunt, adeo vt terram quoque vorare appetant nonnullæ, carbones etiam extinctos, aut cimoliam, inquit Paulus Medicinæ primo: quæ res nuncupatur κίσσα, id est pica. Nam & Gethyllidas Latonæ sacras, scribit Athenæus, quoniam prægnans id cibi expetisset genus. Gethyllidas, sunt qui cephaloton porrum interpretentur, id est capitatum: sunt qui gethyum, seu getium. Prouenit G incommodum id ab conceptu mense potissimū tertio, nequeunte fœtu interim delata in vuluam omnia ratione alimenti absumere, inscita imbecillitate, proindéque in stomacho multorum facta redundantia. Ex qua etiam absurdorum sese promit appetentia: indidem quoque nomen nacta affectio est, ἀπὸ τῆ ποικιλίας τῶ ζῴου τῆς κίσσης, id est ex auis varietate. Vel vt scribit Paulus Ægineta, quod malo id genus corripiatur frequentius. Est & in stomacho malacia, id est debilitas. In Matthæi Euangelio, μαλακίαν interpretantur languorem: qui sit leuior morbus, ac lentior: non quidem lecto affligens, sed valetudini moramenta obiectans, & quo minus videamur sanitate inculpata, præpediens. Corrigendus obiter error manifestarius in Senecæ Epistolarum libro nono: In otio inconcusso iacere, non est tranquillitas, malitia est. Tu expunge in sitiuum verbum, & genuinum ita repone, Malacia est. Apud Cæsarem Gallici belli libro tertio, Malacia item maris nominatur pro tranquillitate ac velut mollicie, quanquam scribitur modo malachia, sed indoctè. Illud non transiliendum ex Græcorum thesauris, ob Paridis necem in morbum fœmineum neum mox Philoctetem incidisse, quo nomine is erubescens deserta patria, ciuitatem condidit, qua ex re Malaciam dixit. Ciatosin præterea dicunt Græci, quum ab racemis dilapsi acini pereunt. In Plauti fabula dici legimus, Mœchum malacum, cincinnatū, vmbratilocum, tympanotribam. Quod de physiognomia mentio nobis facta est, sciendum ex Procli doctrina, more Pythagoreis fuisse, per signa in corpore constitut a venientes ad ipsos perpendere ac pensiculare exactius, ad melioremne vitam apti forent. Quoniam natura ipsa, quæ animis cōfingit corpora, instrumenta eis congrua subministrat, imaginésque animarum in corporibus indicat, per quas & illarum ingenia eius artis periti possunt deprehendere. Meminit Gellius Noctium Atticarum primo. Quod ad salem attinet, abs quo digressi sumus, ἁλίζειν Græci dicunt sale condire: quanquam & eo verbo congregatio significatur, vnde halia Persarū dicitur Herodoto, id est cōgregatio, seu concilium. Sunt & halides, seu haliæ, sali terendo vasa accommoda. Auctor M. Varro est, ad Rhenum locis quibusdam nec fossicium haberi salem, nec marinum, sed lignorum quorundam combustis carbonibus pro eo vti, Porcorium salis dici apud Liuium obseruauimus.

Mos abluendi infantes sale, aut frigida aqua. Enarratus Virgilij locus. Salis, ferventi, ac mellis nomine quid intelligendum in sanctis literis. Chondros, chondritis, hypecondria. Lienes quid, & vnde. Infantum in vannos depositio. Sal Indicus.

CAP. II.

Et quia salis emolumenta paulò ante perstrinximus, non negligenda item sunt visa, quæ à scientissimis medicorum insinuantur nobis. Siquidem Galenus quodam loco, etiam si ambigunt eruditiores, sitne de principiis medici officina opus id, sale aspersos infantes obuolui fasciis præcipit. Sed & prima primi Auicenna: Festinandum, inquit, vt infantum corpuscula perluantur aqua, in qua colliquatus sit sal, vt occalescat vmbilicus, atque item cutis: ita tamen vt non contingantur nares, aut os. Cur verò sic faciendum astruamus, ratio est, quoniam mox æditum infantem ob nimiam teneritudinem omnia infestant. Quo nomine semel bisque sale abluere persalubre est, præsertim si exuberet sordibus, & nimio plus sese promat humectatio. Confestim verò ab iis tepidiore confouendus aqua. Adiicit Galenus, salis potestate cuti callum induci sic, vt densior solidiórque iis quæ intus sunt partibus reddatur. Quibusdam etiam myrti folia inspergi arida, verum iis statum non citra vitium esse. Cæterum more suo Auerrois ista putat reiiciēda, præpositis quæ minus acrimonia morsum, vt sic dicam infigant, cuiusmodi sit oleū balaninum

lauinum ex glandibus effe&u eodē qui in sale sentitur, vt credit Auēzoar. Coorīūtur in Auerroem magna vi Auicennæ interpretes, quoniā oleum id genus styptica potestate efficax quidem habeatur, non tamen æque sordentes humectationes resoluere, quibus inebrietur cutis ex vterina redundātia. Addunt etiam, vnguine intimo non perinde vt saltem, oleum posse callum inducere. In quem vsum plerisque item mos est, natum infantem in frigidam aquam mersare, sicuti septimo Politicorum commeminit Aristoteles, sed Galeno De regimine sanitatis primo id non arrisit, additis etiam rationibus cur fecisse inutile sit. At cōfert, inquit Philosophus, statim à pueritia assuefacere, hoc enim ad sanitatem & ad res bellicas vtile est: quare apud Barbaras gētes irroborauit mos, vel amne gelido infātes abluere, vel tenui amiculo cōuestire, qui Gallis mos est, ad cuncta enim quæ possint, initio statim insuescere, optimum est. Adiuuat autem pueros, innatus calor aduersus frigoris vim. Iam ex iis opinor, lucis plurimum inferri Virgilianis versiculis.

Natos ad flumina primum.
Deferimus sæuóque gelu duramus & vndis.

Cæterum Galenus inquit, si ab extimo frigore insitus peruincatur calor, an non liquido sequitur interitus? Quamobrem quis vtique mentis compos, nec ferus omnino aut Scytha pignus proprium subire aleam permiserit, in qua errorem sine vadimonio consequatur mors? præsertim quum ex discrimine non multum sit, quod lucro ascribas. Asino forsan densior contulerit cutis, rationali naturæ nō ita: nam quum corporibus duplex ingruat incommodum, ab extimis vnū, ab internis alterum occasionibus, certè quorum rarior molliórque fuerit cutis ab extimo facile oblæduntur malo, quorum dura cōstipatiorq; ab interno. Propterea Hippocrates: Raritas corporis ad trāspiratum iis, quibus plurimū aufertur, salubrior: quibus minus, insalubrior. Quare Germanos, agrestésq; alios, aut Barbaros valere sinamus: illis (inquit) non magis præcipimus, quàm vrsis, apris, leonibus. Et quia de sale producta pleraq; nobis sunt non illepida forsan, ne illud quidem negligendum: In sanctariis religionis nostræ, salem pro apostolica ferè accipi sapientia, propter illud Matthæi bracteatum, Vos estis sal terræ. Ita enim Leuitici secundo scriptum inuenias, Quicquid obtuleris sacrificij sale condies, nec auferes sal fœderis dei tui de sacrificio tuo. Sed & Apostolus Paulus: Sermo, inquit, vester in gratia sit, sale conditus, Neque enim sequestrato rationis, ac discerniculi examine libratiore, deo placere quicquam potest. Quod autem paulò antè præcipitur, Omnis oblatio quę offertur domino absq; fermento fiet, nec quicquā fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio domini: intelligi volunt philosophicum tumorem, & ciuilis eloquētiæ lenocinia, voce quidem, nō re prędulcia. Auctor autem in Crasso Plutarchus, lentem ac salem ab Romanis [illegible] credi, hoc est lugubria, & proinde apponi mortuis consueuisse: hincque ingruentium malorum præsagiū Crasso factū, quod militibus duo hæc prima in necessariorum distributione sint data. Cæterū ab interprete miro sunt hæc silētio præterita, etiamsi veteris ritus non ingratam complectūtur memoriam. Salem Indicum Barbaro vocabulo saccharum dici animaduertimus. Illud denique adiecisse, non fuerit otiosum, opinor, [illegible], dici à Græcis de sale qui crassior sit, velut chondritis vocatur [illegible], quam siliginem inter-

A pretantur: [illegible] verò dicunt loca, in quibus cōcidatur chōdros. Galeno & medicis, aliud prorsum chōdros est. Vēter, inquit in Pragmatica, [illegible] Galenus, percoctioni destinatus orditur à chondri meditullio, vbi στόμα dicitur κοιλίας id est ventris os. Alibi porrò idem auctor, hoc est in partium extimi corporis monenclatura. Sub ore, inquit, vētris in superficie exteriore congruè nominantur hypocondria, quoniam chondro rectè subiiciantur. Sunt autem peritonæo substrati musculi, extra cute obucla- B ti: [illegible] autem interna viscera [illegible] vocātur, quādo sub chōdris & ipsa sunt [illegible]. Quia verò de infantium cura affatim transegimus, & illud non insuper ex Græcorum commentariis habendū, Licnō dici ab eis, [illegible] id est cunā, [illegible], quia moteatur subinde; aut licnon intelligamus, τὸ λικμητήριον, id est vanum, quoniam æditos primum infantes in vannos deponerent: quod alimentorum copiæ, ac bonitatis symbolum coniectabant.

C *Cur somniculosi quibus angusta sunt venæ. Item pumiliones. Cur in cogitatione profundiore obrepat sopor.*

Cap. III.

MVLTA quidem & copiosè satis, ni fallimur, de hominis ratione conscripsimus: poterant & plura, sed nobis in vastissima re- D rum congerie seruare temperamentum quoddam, visum præstabilius est. Ne tamen cuiusquam querelis detur occasio, quod & præfati alibi sumus, vbicumque opportunum fuerit omissa consarcinabimus, poterunt a volentibus iungi. Interim in alia diuertisse, nō erit opinor, inamœnum ingratúque. Disceptabā mecū non ita pridē super somni ratione, Mirum videbatur, hominum plerósque ita in soporem sæpe collabi, vt nil procliuius omnino faciant, cuiusmodi fere pumiliones sunt, deminuti, E decurtatique, ab reliquorum commensu. Et quoniā iactatum in Græcis literis scio, Nil dulcius, quàm omnia scire: contuli me ad magistros (quod aiunt) mutos, qui me etiamsi asymbolum ita scitè doctéq; instruerēt, vt naturę rerū nō omnino viderer inscius. Quod verò inde prouerim, etiā impertiendū aliis est visum, ne in sanctariis recōnditū pereat. Igitur sic habet, Esse genera duo, vi insita in somnum prona maximè: alterū in iis est, quibus venæ adeo prætenues sunt, adeóque latentes, vix vt deprehendi vi- F su valeant: alterum eorum cēsetur, qui nimio plus in caput excreuisse animaduertuntur. Angustia meatuum, quibus à capite refluit spiritus, nullo negotio præsepitur occluditúrque: minuta siquidem & propè nulla, quicquid accesserit, quantumuis modicum pusillúmque obstipat præfarcitque. Vbi ergo frigus concipit vena, si qui- G dem & infarctus venter confrigescit, spiritus tamdiu suffrenatur, & moramento quodam compescitur necessariò, donec inualescēs calor disiectus alimentum ita conficiat, vt globatum alioqui dirimat ac diffundat. Quandiu verò is liberè cōmeandi facultatem non nanciscitur, perseuerat sopor. Cęterum suggerit ars rei fore obscuriori exēplum euidens: nam tubulo angustiori infusus liquor tardius lentiúsq; profluit, quòd si laxior is & capacior fuerit, momento vis etiam maior dilapsa transmittitur. Id ipsum & in spiritu fit, qui angustè corpulentior ipse commeans ac præpeditè, serius munere

Digitized by Google

defungitur. Et hæc diuturnioris fumni procliuiorisque in meatuum gracilitate causa quidem fuerit. Somniculosos verò esse, quibus caput extumuit, inde pernosci potest: quo amplius est conceptaculū, eo plus item capiat, consequens est. In nanis, siue pumilionibus vaporum multa vis ad caput surrigitur, quoniam grandius membrum alimenti amplius requirit. Quod verò copiosè scandit, copiosè item ac largius remeet, necessarium est, sed & lentius, quia insitus calor vim tantam sublatæ euaporationis breui percoquendo nequit conficere. At quibus venæ latiores apertioresque fuerint, soporum lenti esse nequeunt, nisi forte quippiam obtigerit potentius aliud, quod rationem faciat diuersam: neque quos item atra infestet bilis: nam alsiosis, congelidisque corporibus, caloris intimi copia non magna, vaporum paucitas caput scandentium obtingat, necesse est.

Hinc illud fit quoque, vt ferè genus hoc sit edacitatis auidæ, quando eorum natura sicca & tetorrida est, nec haustis aluntur magnopere, infestante plurimum bilis atrioris frigore alimenti conceptacula: quæ ratio efficit potenter, vt parum omnino, aut nil ferè eat in corpus. Quia verò de sopore agimus nunc, appingamus veluti corollarium huic loco, quod intellectum studiosis maxime arrisurum arbitror. In eadem nanque harena, quod dicitur, versamur, & contingit sæpicule, vt attentissima cura quid expendentibus ingerat sese vel inuitissimis obnitentibusque insuperabilis dormiendi procliuitas. Inde verò hoc fieri, deprehensum à peritioribus est, quis comperta sunt naturæ arcana ferè vniuersa. quod quum cogitatione profundius versante quippiam, suspensa mens solicitudine est, alimentorum percoctioni impedimentum affertur insigne, proinde qui protrudantur in caput, vapores, dum minus excoqui possunt, crassescere necessarium est. Illud verò paulò doctiores sciunt omnes: quoniam fit somnus, sicuti exsequemur alibi copiosius, quum in cor sese contraxerit calor intimus, quo in ima dilapso, concipere palpebras frigoris vim, frigore autem concepto, defluere, ac denique comprimi, quando vnus est, qui omnia in corporibus tēperet, moderatūq; calor: frigus in sopore superna cōtrahūt, & extima, recalescunt inferna, pedum argumento, sed intima eo amplius. Quia verò ex humecta quadā vi progigni, obrepereq; somnus videtur, inde Homericè circumfundi doctè dicitur: sed & ὕπνος ex hoc sopor ab eodem nuncupatur, abs quo veluti ex humiditate profundiore, emersus facilis nō est, vel vt Grecè dicam, [Greek illegible].

Sudoris species. Diphoreticus sudor. Diphorumeni. Sudatores. Expauescentes. De sudore frigido. Qui sudores boni sint.

Cap. IIII.

Diuerteramus nuper in medicorum florentissima vireta, non vt transfugæ, verum inspectatores, exploraturi ecquid inde præcerpi posset, quod hosce libellos Lectionum antiquarum instructum adiutumque iret, ac comptiores efficeret, non vt calcti ferro inustos, sed solida synceráque spectabiles venustate. Lectitabamus Canonem Auicennæ primum, qui & in hominis ratione singularibus auxiliis firmauit aciem, ne quid trepidaret, aut moueretur loco. Incidimus in eam quæ sudores aliquo modo perpendit doctrinam, atque in species partiēdos tacitè præmōstrat, quas & huic innexuimus parti potissimum: nihil enim prohibet, à quocunque literarum antesignano versuram facere, non quæ peculiares abditósque loculos instruat, sed vt in republica bene instituta, qualem optauit Plato, cuiuscunque deseruiat emolumentis: neque enim est homo hominis lupus, vt ille ait: sed Deus potius, quādo & hæc ad æternam gloriam via. Igitur, inquit princeps, sudor qui contingit consopitis ex materię prouenit copia, quippe per soporem nulla euidenti causa qui sudore diluitur, amplius ingessit alimenti, quàm pati possit. Galenus ad eandem rem, sudor exuperans aut corpore obuenit rariore laxioréque, aut materiæ abundantia, aut quia prætenuis subtilisque admodum comperitur. Qui principis verba latius fusiúsve explicant, quatuor ferè sudoris species agnoscere videntur. Quidam enim naturæ profluit imbecillitate, velut in syncope, in qua spiritus sanguisque in cor se contrahunt extimis relictis: quæ naturæ defecta regimine frigidi sudoris humectationem promūt. Alius natura prouenit valida, quod in crisi, & decretoriis euenire diebus assolet. Alius occasionem præstat ratio euidens, vel exercitationis, aut balnei, vel æstiui ardoris flagrantiæ, vel etiā alimenti ingurgitationis nimiæ, aut plethoricæ copiæ. Sudorem quo fusius redundante, imbecilliores reddimur, diphoreticum nuncupant, quoniam διαφορεῖν sit Græcis, quod digeri Celso Cornelio in cardiaci morbi mentione. Sic verò affectos diphorumenos vocant, Plinius nunc sudatores, nunc expauescentes. Imperator Maximinus, qui quandoque vno sudore lixas sedecim vicerat, itē ex militib. septē superarat fortissimos, sudores sępe suos excipiebat in calicē missos, vt sextarios implerent duos, nonnunquam & tres. Quod verò de sudore frigido dicitur, amplius perpēdi potest, & debet, eo quidem magis, quod poetas quoque, quorū sæpe multiplex est eruditio, & intercutanea, nec oculis spectāda caligātibus noctuinisve, nonnunquam comminisse eiusdem, perspicuum est, satisq; frigide, quia de frigore agatur enarrari, ita vt ambigas, seriōne & iudicato, an per iocum tam inepte pleraque effutiant, [Greek illegible], vt quæ nullo concipiantur scientiæ fundo, plurimúmque arbitaria sint ac profusa temere. Quis enim illud ex Amphitryone non legit?

> Hic homo socium ad malam rem quęrit, quem adiungat sibi:
> Non placet, pro monstro extemplo est, quando qui sudat tremit.

Sed & quadam Elegia Propertius:

> Quæ si fortè aliquid vultu mihi dura negarat,
> Frigida de tota fronte manabat aqua.

Cornelius quidem Celsus in libris De medendi ratione cōcinnatis, sudorem frigidum esse morbi indicem scribit. Solicite diu sum scrutatus eiusmodi euentus rationē, denique optimus naturæ interpres Aristoteles ita prodens se nobis ingessit, Cur, inq; calidi sudores frigidis meliores habentur? An quod sudor omnis excrementi cuiusdam secretio est? parum autē excremēti amplius incalescere, cōsentaneū est. Plus autem nō æquè, sed minus. Itaque sudor frigidus excrementi multi indiciū est, quo circa morbos quoque lōgiores facit. Amplius Hippocrates libro Sententiarum quarto: Sudores, inquit, frigidi, si cū febre acuta accidunt, mortem significant: si cum mitiore, longitudinem morbi. Certe summa dignū admiratione est, qui possit elici frigens sudor: quum æstu-

æstuosa sit febris. Proinde necessarium videtur (inquit interpres nobilis, cuius frequens est nobis aduocatio) aliam esse corporis portionem, quam amburat febris: aliam, ex qua humor profluat frigidus: quod enim ex calescente promitur parte, caleat oportet: cæterum ex cute, quam esse frigidam liquet, proliciuntur sudores, quamuis subter cutanea exæstuent. Porrò acutas obrepere febres, patet quibusdam computrescentibus humoribus. At hi nunc quidem toto putrent corpore, nunc in conceptabulis tantum. Vbi verò duo ista simul fiant, vt in vasis computrescat humor, & quæ solidum corpus regit natura, quam naturalem esse calorem opinatur Hippocrates, vel perimatur prorsum, vel internecionē proximè adierit: quę profluūt inde, planè rigē. Nil verò officit, quin ex putredine exoriens caliditas sit vehementissima, proptereáque indicium exitiale: si quidem præmonstratur, eam humorum frigidam vim in corpore exuberare, quæ nec insita caloris copia recalescat, neque idem aduentitia, id est febrili. Quòd si quis expetat scire item, qui potissimum sudores bono sint, audiat Hippocratem ita sancientem, Sudores febricitanti si statim inceperint, bono sunt & tertio die & quinto & septimo & nono & vndecimo & quartodecimo & vicesimo & vicesimo quarto & vicesimo septimo & tricesimo & tricesimo quarto. His enim sudoribus morbi iudicantur, qui autem non ita veniunt, laborem significant, & morbi longitudinem ac recidiuam. Anchimolum & Moschum sophistas apud Elidem, tota fuisse vita hydropotas legimus, ac ficis modo solitos vesci, nec tamen aliis imbecilliores habitos. Cæterum aspernabilis adeò è corpore promanabat sudor, vt certatim in balneis ab omnibus reclinarentur.

Cur facies & superna desudent maximè. Cur item in trepidationibus idem patiantur pedes. Sudoris item frigidi ratio. Cerebrúmne, an iecur sit humectationis fons.

Cap. V.

ACcidunt porrò in sudoribus nonnulla plerunque, non paruam quæ præferant admirationem. Nam & vsu compertum ferè est, in trepidationibus exsudare pedes, non faciem, quæ alioqui obnoxia sudori maximè est. Quippe quæ laxiora sunt, & abundè humectantur, ea sudore dilui congruum est. Caput autem esse planè certum est, humoris fontem: indicio sunt capilli ea maxime parte vbertim succrescentes. Quin & vniuersim superna sudoribus amplius infestantur, quàm interna, quoniam calori insitum sit conscendere, illúcque itidē humectationem perducere: vel etiam quia sudorem mouet spiritus, qui in superna parte sedem habet. Adde, quod est sudor incoctus humor, cuiusmodi humore pars humet superior. Auicennæ id quoque actoritas comprobat, nam secunda quarti: Sudor, inquit maximè multiplicatur in superioribus in capiteq; in primis. Cæterum hæc ferè de sanis intelligenda corporibus: nam affectis illuc in primis decumbit sudor, vbi amplior concepta fuerit eius materia. Proinde Sentētiarum quarto Hippocrates, Vbi sudor, illic ægritudo. Idipsum & ab Auicenna traditum scimus. Sudor verò ille pedum in trepidationibus, eam (vt Aristoteles inquit) rationem habet, quòd sit trepidatio metus quidā super re inchoanda. At metu superna frigescunt caloris fuga ad in-

A tima infernáque. Quo nomine pallent item trepidantes, qui & maximè pedes agitant: indéq; ea parte laborante elici sudorem, probabile est. Manus item assolent perfricare, séque modo inflectunt, modo extendunt, etiam sæpe exsiliunt, nec vnquam quiescunt: sunt enim exciti propensique ad negotium, quoniam calor eorum se collegerit in pectoris locum, qui corpulentior est. Quamobrem vndique tùm ipso calore, tum sanguine turgescente efficitur, vt motu vario crebróque agitētur, sed pedibus maxime insudant, quoniam illi perpetuo teneātur labore, saltem corporis fulciendi. Propterea cum labore vehementi in primis agitetur calidum, inflammetúrque: & quod humectum est, in tenuia dissoluatur, sudant illi, facies minimè. Ex affluxu porrò caloris eiusmodi in metu maximo ad intima, sæpe alui funduntur, & profluunt vesicæ retrimenta. Siquidem extrema corporis spiritu, sanguine calore destituta inalgescunt. Humor verò redundans caloris copia solutus retruditur, quoniam vis ea quę cōprimendi potestatem habet, & ab recentioribus retentiua nuncupatur, reprimere nequit. Inde consequitur, vt in æstuationibus grauissimis profluat emanétque frigidus sudor. Quod ne quis philosophis modo putet percognitum, optimus quoque maximus poeta libro Aeneidos tertio significauit illis versibus,

> Talibus attonitus visis, & voce deorum,
> Nec sopor illud erat, sed coràm agnoscere vultus
> Velatásque comas, præsentiaque ora videbar:
> Tum gelidus toto manabat corpore sudor.

Si cui verò ambiguitatem fortè mouet, quod modo caput humoris fontem diximus, quum de hepate dici id rectius videatur, quoniam in libro cui [Greek] titulus est, dicat Galenus in signorum tractatu: Ex corde sicco totum arescit corpus, nisi diuersum efficiat hepar, ex humecto autem hepate corpus item humescit, ni effectum cor producat contrarium. Sed & Hali: Hepar, inquit, est humiditatum fons. Cæterum duplex humidum traditur à rerum naturæ peritis, humidum verum, & vt ipsorum vtar verbo essentiale, cuiusmodi in iecore est, quod inde dicitur etiam cerebro humectius. Alterum accidentale vocāt, vtpote, frigiditate inductum, affluxúq; extimæ humectationis. Hoc verò in cerebro agnoscitur, proinde appellatur humiditatis fons: etenim quia est omniū partium frigidissimum, vt Aristoteles inq. in Cōmentatione de somno & vigilia: in eo superfluitatem concipi multā indigestionis ratione, necessarium est. Affluunt illuc & ab reliquis partibus euaporationes plurimæ, quæ loci percussæ resiliunt. Infestat aer quoque per meatus multos.

De oleo scitu digna. Quæ dicantur præmissa vini & olei in Plinio. Emendatur locus Ciceronis ex Epistolis familiaribus. Olei officinam quis excogitarit primus. Oleum viride, ac conditum. Oliuates quatuor. Rudicula quid.

Cap. VI.

OLeum Anacharsis Scytha insanię pharmacum esse dicebat, quoniam eo peruncti athletæ inuicem magis insanirent. Naturæ tamen prouidentia liquores duos humanis corporibus gratissimos contribuerat, intus vini, foris olei. Id quod ab Democrito pronuntiatum, Græci scribunt, quum ex eo quæreretur, [Greek]. Olei potestatem vtique tepefacere, ac contra algores munire. Eepaminondam verò legimus,

quandoque collegis impenſarum rationem coquo A
reddente, olei multitudinem permoleſtè tuliſſe, admirantibus illis: Non, inquit, impendij magnitudo me mouet, ſed quod tantum olei intra corpus receperim. Memorabile eſt quod Plinius ſcribit: Alpibus coercitas, & tam inexſuperabili munimento Gallias hanc primum habuiſſe cauſam ſuperfundendi ſeſe Italiæ, quod Elico ex Heluetiis ciuis eorum fabrilem ob artem Romę commoratus, ficum ſiccam & vuam, oleíque ac vini præmiſſa remeans ſe- B
cum tuliſſet. Verum hic protinus aduertendum amplius, quæ dicantur in Plinio præmiſſa olei. Hermolaus quidem emendans reponit promiſſa, publica lectione expuncta. Mihi autem mirè arridet verbum, præmiſſa: vt intelligamus primitias quaſdam, ſicuti præmiſſa ſacrorum dicuntur. Vtitur eo vocabulo & M. Tullius epiſtola quadam ad Plancum. Et tuarum, inquit, literarum præmiſſa meminiſſem. Etiamſi in vulgatis modo codicibus paſſim ſcriptum inuenias promiſſa, non præmiſſa: ſenſu nullo, aut C
leuiſſimo. Forte hoc ſit quod Feſtus ſcribit: Sacrima, inquit, appellabant muſtum, quod Libero ſacrificabant pro vinèis & vaſis, & ipſo vino conſernandis, ſicut præmeſſum de ſpicis, quas primum meſſuiſſent, ſacrificabant Cereri. Apud Græcos, quod ad oleum ſpectat, ſic reperio ſubnotatum: Ferri glutinum, ſiue ferruminationem Samium Glaucum excogitaſſe primum, enato inde adagio, de iis quæ facile perficiantur. Glauci ars. Qui remollire ferrum cupiunt, oleo tingunt: at qui obdurefacere, in aquam D
merſant. Illud quoque ex hiſtoria ſuccurrit: Auguſti temporibus, è taberna meritoria trans Tyberim oleum terra erupiſſe, ac toto fluxiſſe die, nulla intermiſſione: quo ſignificatam interpretantur CHRISTI gratiam ex Gentibus. Olei denique opificiũ, id eſt ἐλαιουργίαν, ſicuti μελιτουργίαν, id eſt mellis faciendi rationem excogitaſſe Ariſtæum principem omnium tradunt. Ex quo ſcienter Agroa cognominatum voluere. Quanquam ſunt qui ex κτηνοτροφίας, id eſt iumentorum educationis tradito modo, ac E
inſuper venationis quoque, quum Iouem dici agrea ferant & nomion, tum Apollinem ratione compari. Oleum viride, ſunt qui recens interpreterentur, ſicuti conditum pro inueterato. Ex Varrone dici virens videtur, ex olea expreſſum acerbiſſima, quod præcipuè creditur ſapere. Galenus & Theophraſtus omphacinum oleum vocant, item ὠμοτριβές, id eſt crudum. Sed vt iſta certiore metiamur modulo, ſciendum amplius, non vnam priſcis fuiſſe oliuitatem: ſi quidem prima fuit, Columella tradente, in F
in qua acerbum exprimatur oleum ex necdum matureſcentibus baccis: æſtiua dicebatur hæc. Sequens habebat Nouembris finem, inde oleum erat virens, ex viridibus manans oliuis. Tertia Decembri fiebat menſe: huius erat maturum oleum. Vltima fuit mẽſis Ianuarij album oleum appellat Dioſcorides, vt à viridi ſeparetur, cuius confectionem pluribus idem G
exſequitur. Seruius in ſecundum Georgicum illud enarrans.

Et amara pauſia bacca:

Amara, inquit, id eſt viridi: nam de pauſia viride oleum fit, vnde contrà dicitur dulce, quod virens non eſt. De oleo ſamico, acanthino, thurino Athenæus plura. De cibario etiam Columellæ Ridicula, organum eſt oleo conficiendo, erectæ tribulæ ſimile. Porrò cautum decretis imperatorum nouimus, ad Barbaricum, vti nequis vini, olei, liquaminis, transferendi pōtificium habeat, nec guſtus quidem cauſa vel vſus commerciorum. Ad quod ſanciendum hiſtoria productos arbitror Gallica.

Super Hercule ac Geryone pleraque non extrita admodum. Larini boues, & Ceſtrini, ac Epirotici. Larinnus odor. Geren quid. Geria. Carduus. Cingara. Geranium lignum. Celonium, celon, genys. Cena vaccæ. Item Herculis cognomina. Libiorum origo, Herculis Stragula quæ ſint. Balnea calentes cur Herculi ſacra, déque Smintheo Apolline. Atabyria boues. Cornepion, cornopes, ipoctonos. Leo triefperus. Erythibios. Pyrrhicæ boues, ac oues. Herculis filiorum interemptorum nomina. Ceramyntes:

Cap. VII.

Legebamus nuper Arriani hiſtoriam, qua is Alexandri geſta complectitur. In ſecunda eorum ita relatum obſeruauimus, Herculem non fuiſſe vnum, nanque ſuum ſibi vendicant Tyrij, cuius etiam templum omnium, quę memoria ſeruat vtique humana, vetuſtiſſimum ſubſtruxerunt. Sed hunc non videri Herculem Argiuum, Alcmena natum. Quod multis annis anteà coleretur Tyrius, quàm Cadmus omnino Thebas condidiſſet. Cæterum Ægyptios quoque alium item Herculem colere, diuerſum ab eo quem vel Tyrij vel Græci venerentur. Auctor item Herodotus eſt, AEgyptios inter duodecim Deos Herculem recenſere. Sed inquit Arrianus, proximum vero eſt, Herculem qui Tarteſſi in Hiſpania colitur, vbi item viſuntur columnæ, quas Herculeas vocant, eum eſſe qui Tyri colatur, quoniam Tarteſſum condiderint Tyrij, & ritu Phœnicio conſtructum ibidem ſit templum quod Herculis dicitur: eodémque ritu ſacra fiant. Quod verò ad Geryonem ſpectat, ad quem Argiuus Hercules, vt boues abigeret miſſus dicitur, nihil omnino ad terram Hiſpaniam pertinere, Hecatæus rerum ſcriptor memoriæ prodidit. Nec vllam vnquam Erithiam inſulam Herculem miſſum: ſed loca circa Ambraciam, atque Amphilocos Geryonem imperio tenuiſſe, indéque abactas boues, quæ mira ſpecie in illis comperiantur locis, herbida regione, & paſcuis admodum læta. Nec omnino fieri ſimile veri, ea tempeſtate nouiſſe Euryſtheum, extra orbem terrarum poſitos populos, aut ſpecioſas quæ ibi naſcerentur boues. Vtcunque quod ſcitu dignum eſt, ſcribunt Gręci Epiroticos boues Larinos dici ab Larino paſtore, cuius meminit Athenæus quoque, qui ab Hercule redeunte ab Geryonis nece, exceperit educaueritque, vnde Epirotica mox armenta ſint celebrata, de quibus commeminerit Lychus Rheginus in iis quæ ad Alexandrum ſcribit. Etiam ſi ſunt qui ab narium magnitudine dici Larinos velint, vt eſt ab interprete Ariſtophanis adnotatum. Siquidem λα particula intendi vim habet, ῥῖνες verò nares ſunt. Cæterum Ceſtrini quoque vocantur, qui Larini. Larimnum verò in Sabæis præſtantiſſimum haberi odoris genus, in ſuffiendo præſertim, auctor libro decimo ſexto probat Strabo: cuius autem ſit modi, parum comperi. Fuere in Epiro eadem Pyrrhycæ boues, quas atauros vocabant, intactas Venere, vt incrementum ampliter caperent, quaſi ſetauras dicas. Sic verò creduntur dictæ, ab ignea mobilitate, aut à colore, ſunt qui diminutiuũ putent ex forma AEolica. Alij pyrrhicas intelligunt Epiroticas, de regis pyrrhi nomine. Altinas vaccas ab vernaculis dici ceuas, legiſſe videor in veteribus memoriis. Leguntur quandoque & Atabyriæ

byriæ boues, de montis Rhodij nomine ſic nuncupatæ. Cæterum ęneę fuerunt hæ, quas malo ingruente aliquo, ſolitas mugire proditum eſt. Theogoniæ Heſiodicæ interpretes, Herculis nomine ſolarem intelligunt poteſtatem: Geryonem verò, cuius boues ab illo orbi terrarum illatas fabulantur, hyemem eſſe volunt, ἀπὸ τοῦ γηρύειν, τοῦτ' ἔστι βοᾶν: ideſt, ab verbo γηρύειν, quo ſignificetur clamor, ob hyberni temporis tumultum. Nam geren, hoc eſt γῆρυν, ad hoc ſpectat nihil, vt in parerga excurramus. Eſt enim eo nomine, vt inquit Aelius Dionyſius, grus fœmina. Geria, id γήρεια, flores nuncupant [illegible] in Nicandri Theriacis. Eſt eodem nomine in India ciuitas, Stephano. Dicitur & geriem, annus antiquus. Nam & Megaride promontorium vocatur Gerania, in mediterranea vergens, ac oblongum, indéque ab figura nuncupatum. Nicander,

[illegible] γήρεια [illegible]

Eſt autem cinara carduus ſatiuus, meminit Columella.

Hiſpida ponatur cinara, quæ dulcis Iaccho
Potanti veniat, nec Phœbo grata canenti.

Vulgus ferè arcoccum nuncupat, Liguribus pergratum in cibis, ac Mediolanenſibus. Cinaram ſunt qui arbitrentur vocari, quia vt ait Palladius, cinere gaudeat. Id autem quo pacto verum fiat, cum teſtimonio Pollucis apud Doricos poetas id comperiatur nomen, & eſſe Græcam vocem teſtetur liquidò Athenæus. Cur autem flores cinaræ, geria nuncupent, forſan ea fuerit ratio, quoniam caneſcant celeriter, quamuis purpurei, abeántque cum aura. Sed de ſylueſtri carduo hæc memorat Plinius. Geria ſunt & pappi, in Arati Prognoſticis: & Theon eſſe cinaræ flores interpretatur: ſed geramos item vocat, & geramata, ideſt γηράματα. Geranium vocant lignum, quo ex puteis hauritur aqua: celoneum item nuncupatum, ideſt κηλώνειον, velut κηλώνιον: ab calon, quo indicatur lignum, & νεύειν, adnuere. Celonium autem equum dicimus, quoniam κήλων ſignat in Venerem præferuidum. Genys verò apud Sophoclem in Helectra bipennis eſt ſpecies. Sed ad inſtitutum de Geryone ſermonem redeo. Hyemem verò ſol perimit ab hyemaliti tropico ad vernum conuerſus æquinoctium. At boum nomine tonitrua intelligunt, quadam ſoni ſimilitudine, quæ Geryonis dicuntur, quod hyeme quidem non fiant, ſed illam ſtatim conſequantur: vel quia ex humecta eius natura mox hæc proueniant. Fabulantur item Græcorum plerique, Herculis ſtatuam effingi ſolitam ſiniſtra manu mala tria geſtantem, quæ claua conquiſiuiſſet dracone interempto, ideſt concupiſcentia ſubacta: ita enim comparantur tria poma, hoc eſt iræ comprimuntur ardores, & habendi cupiditas temperatur: ac denique voluptatum ſedantur titillationes, ſinuoſique ac blandi ſuperantur laquei. Leonis verò pellem non aliud fuiſſe, quàm generoſam viri prudentiam, qua is circummunitus obſeptúſque, affectiones animi prærabidas exculcarit. Ita ſapientiam quendam & ſummatem virum Herculis nomine accipiendum putant. Quod & in Floridis non ignoraſſe Apuleius videtur, qui animi monſtra ab illo philoſophica claua fuiſſe perdomita, nobis inſinuat. Significat etiam in Commentatione de ſomniis Syneſius. Hæc ipſa tamen, vt ſunt, ridicula videntur multis, quando voluptarium in primis Herculem intelligunt. Vti de furore interim conticeſcam, à quo fertur ab Sicalo liberatus. Quo ſanè argumento inſtitutum ſit, calentes balneas Herculi ſacras dicere, &

A molliora ſtragula Herculis cubilia. Herculem Celtæ vocabulo gentis proprio vocant Ogmion, imaginem eius, ritu ab aliis diuerſiſſimo, pictura exprimunt. Primum decrepiti ſenis facies eſt, capite prorſum incompto, pilis quotquot ſunt, canicie albicantibus, pelle autem rugoſa ſtriatáque, quin exuſtæ ſimili vſque in nigredinem, quales ferè ſunt qui in mari expiſcantur ſenes. Charontem dicereres, aut Iapetum quendam. Ex Tartaro, & nulli non ſimilem potiùs quàm Herculi. Adeſt tamen aliquid Herculis proprium, leonis circumiectum exuuium,
B dextra clauam tenet, necnon ex humeris propendet corytus, ſiniſtra intentum præfert arcum: omninóque Hercules eſt, ac quanquam ſenex, numeroſam tamen multitudinem trahit auribus alligatam: funiculi verò aureæ ſunt catenæ prætenues, aut ex helectro, monilibus affabrè connexis quàm ſimillimæ: & quamuis imbecilla ſit catella id genus, inſequuntur tamen nullo reniſu, nec de fugæ præſidio prorſum meditantes quippiam. Immo feſtini aſſectantur, læti quoque atque hilares, illum ſummis e-
C tiamnum extollentes laudibus, Quin etiam præcurrere geſtiunt, nunquam non laxiſſimo vinculo. Catella verò quam diximus, ad Herculis linguam deſtinata conſpicitur, ad hunc vſum (vt videtur) peruiam. Ille autem vultu renidens inſequentes reſpectat. Hęc quidem Celtæ. Quam verò habeat rationem tam inuſitata ſpecies, ne nihil lector ſtudioſus ingenio ſuo debeat, inenarratum relinquimus: nec reprehenſus ferè quiſquam eſt, qui è ſegete ad ſpicilegium reliquit ſtipulam. Obſeruatum in Agri-
D colationis libro apud Græcos auctoris incerti, Herculem in immortalitatis participatum ab Ioue admiſſum, quod dormientis Iunonis lac ſuxiſſet: quumque interim diuini liquoris per cælum effuſa portio eſſet, galaxiam effecit, nonnihil verò & terram rigaſſet, natum inde lilij florem, qui colore ſua præferat primordia. Scribit in Heroicis Philoſtratus, Iuſiurandum per Herculem à Neſtore inſtitutum primo. De Hercule verò illud adiiciamus, coli eum ab Oetæis ad Trachina cognomento cornopiona, ideſt
E κορνοπίωνα quoniam cornopas fugarit, quo illi nomine locuſtas intelligunt, quas alij ἀκρίδας, aut πάρνοπας vocant. Adeo leuibus de cauſis indebantur cognomina vaniſſimis diis: nam Herculem eundem nuncupant Erythræi Ipoctonon, quod Ipas repuliſſet ἀμπελοφάγους ideſt vitem arrodentes. In Alexandra Lycophron eundem λέοντα dicit τριέσπερον, ex inſiti robo-
F ris pręſtantia, & quia in eius generatione triplex in vnam coiuit nox, vel quia triduum in ventre ceti tranſmiſerit, à quo Heſionem liberauit: quum ei immortales equos eſſet pollicitus Laomedon, quos illi pro Ganymede fuerat dilargitus Iupiter. Ab hoc item maxima quæque dici Herculanea videntur: ſic Herculaneas machęras, in Pertinace appellat Iulius Capitolinus. Apollinem verò dicunt Rhodij Erythibion, quoniam Erythiben appellant ipſi, quam ἐρυσίβην alij, id eſt rubiginem. Vanitas eadem Smin-
G theum induxit Apollinem, ſed qui tanti veteribus fuerit, vt orationes etiamnum Sminthiacæ celebrarentur, conditis quoque præceptis, quibus aptè concinnari poſſent. Smintheus enim dicitur, & Sminthius. Nominis ratio ab muribus ducitur, quos apud Chryſam ſminthos vocant, quum eos vbertim ſuccreſcentes fugaſſet is Deus, quo argumento inibi ſtatuę ſubiecta viſebatur imago muris. Alij ſminthen intelligunt apud Troiam ciuitatem, vbi colеretur, ſicuti hylatem appellat eunſtem Lycophron à

Cypri ciuitate Hyle, etiam si est & in Locris altera. Quod verò Pyrrhicas recensuimus boues, sciendum & [Greek] dici [Greek], idest Pyrrhicas oues, de regis Pyrrhi nomine, sicuti & boues dictæ, Plinio auctore. At de Hercule id non ignorandum, furore percitum Megaram peremisse cum quatuor eiusdem liberis, quorum ex Græcis thesauris nomina subtexui, Onitem, Theremachum, Democoonta Creontiadem. Quanquam octo persossos canit Pindarus. Aliis adiicientibus duos etiamnum Iphicli fratris. Herculem appellant Græci Ceramyntem, quasi fata reiicientem, idest [Greek], vt sit, qui & Alexicacus. Dicitur & Palæmon, quia in Olympo sit obluctatus cum Ioue. Lucianus facetè, vt solet, triesperum vocat Herculem ab trinoctio illo, quod traditur in eo concipiendo insumptum.

Stuporis attoniti species, quem apoplexiam Græci vocant. Item quibus ex causis contingat. Quid paralysis. Catull. versus declaratur. Sceletyrbe quid. Hæmodia quid.

CAP. VIII.

QVam Greci [Greek] vocant, sunt qui Latinè stuporem dicant attonitum. In apoplexiis, inquit Galenus, totum corpus sensu priuatur, ac motu, solus restat anhelitus, qui si & ipse prohibeatur, maxima est & acutissima apoplexia. Si verò reciprocatio adsit quidem, sed vi magna, fortis vehemensque fit stupor. Cuiusmodi item, sed minus, si neque intentus nec violentus, at inæqualis atque exordinatus interpellatúsque fiat anhelitus. Sicuti vbi seruatur ordo aliquis, debilior censetur: sique omnia pro necessitate fiant, primo quoque tempore persanatur. Apoplexię omnes fiunt, vbi facultas animalis ad partes defluere nequit infra caput existentes, aut ob cerebri affectionem similem inflammationi, aut ventriculis ipsis pituitoso oppletis humore. Cæterum causæ magnitudinem affectionis, seu (vt nunc loquimur) passionis consequitur magnitudo. Magna verò ex parte curationem non admittit ob respirationis læsionem. Auicenna sexta primi, ostensurus vitalem potestatem esse animali priorem: Licet, inquit vis animalis membri alicuius intercipiatur quę sensum præstat, & motum voluntatium: nihilominus vita non destituitur pars ea, ni pariter & vitalis destruatur. Membrum vtique stupidum aut paralyticum diu quidem sensu caret, ac motu: vel ratione complexionis malæ, intensius frigidæ, non permittentis sensum motúmque recipi à membro, vehementius arctatis meatibus nerui, per quos commeant spiritus: vel oppletis neruis interiacentibus cerebrum vel nucam & paralyticum membrum, subsistente tamen interim vita. At inter mortua pars nec sensu pollet, nec motu, computrescitque illico interpellata videlicet corruptáque vitali potestate. Auicennę interpres ita distinguit: Stupidum dicitur, quod sensu caret: paralyticum, quod & sensu & motu: Cornelius Celsus: Attonitos, inquit, raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo, apoplexiam hunc Græci appellant. At resolutio neruorum frequens vbi morbus est, sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres auctores illud apoplexiam, hoc paralysin nominauerunt. Nunc vtrunque paralysin appellari video. Est sceletyrbe item, idest [Greek], paralysis quædam, quum rectum seruare incessum non valemus, & crura, velut ardua

A conscendentes, attrahimus, ac in sinistrum quandoque dextra circunferimus, quandóque ediuerso. Sciendum verò illud, nullum esse morbum adeo senili ætati familiarem, vt est apoplexia, quoniam in ea cerebrum pituitosis repletur superfluitatibus. Ex iis verò, quæ de stupore collegimus, infertur Catulliano carmini lucis plurimum:

Talis iste meus stupor nil videt, nihil audit.

B Stuporem dentium ex fructuum acerbitate Galenus ad Paternianum hæmodiam scribit vocari. Id ex visu item contingere, quin & auditu, apud Græcos alios est obseruatum.

Super comitiali morbo, quid sentiant eruditi. Spumæ generatio. Suspendiosorum os spumosum vnde sit. Melancholicorum ratio. Cothurnicum & caprarum natura. An homo tantum huiusmodi affectione infestetur. Magnea historia. Lunaticus morbus.

C

CAP. IX.

COmitialis verò morbus apoplexiæ germanus proximúsque quodammodo est, quum idem locus in vtroque patiatur, & idem humor causam affectioni præbeat. Verum apoplexia propter omnimodam eius carentiam facultatis, quæ ad neruos demanat. Morbus autem comitialis ob incertam temerariámque, & inconditam motionem consistit. Frigidus autem & crassus est humor ambobus. Proindéque adolescentium ætas calidæ siccæque temperaturæ maximum affert auxilium his qui comitiali D morbo laborant. Compari modo & locorum mutationes proportionales, quando ad calidiorem sicciorémque transmigrent. Eodem modo & victum. Comitiales morbos exsuperare in pueris, auctor Hippocrates est, proptereaque dici pueriles morbos, qui & ætatis conuersione ac mutatione desistant. Accidunt & adolescentibus quandoque ob victus errorem, & quia humi cubant ac soli se exponunt, & imbribus, & eiusmodi aliis. Quum verò spumæ gene- E ratio ex duarum substantiarum mixtione perficiatur, altera spirituosa, altera humida: fiat autem earum mixtio, ambabus in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis plerunque ab ipsis effectis. Ventis quidem vehementibus mare occurrantibus, propter ictum fortiorem spumam fieri contingit: in lebetibus autem caloris ratione, sic & in corporibus animalium, quum adsunt ex morbo comitiali conuulsiones, vehementia motuum solet F spumam generare: in capitis verò calor: in cursibus autem equorum vtraque causa vigorem habet. Qui spumam à ventre prodire, opinantur, deerrant: neque enim fieri potest, vt tota inde proueniat, quum neque eo tempore animal euomat, neque nauseam patiatur vllam. Quum verò tenacem habuerit is qui perfringitur, humor, consistentiam, stabilis spuma perficitur, qualis conuisitur currentibus equis aut ira percitis apris. Vbi autem laqueus collo circunnectitur, necesse est quidem cordi atque pulmo- G ni, vt glutinosum exspirent retrimentum, quod in libro De respiratione Galenus edocuit: prohibente autem laqueo, totum violenter impellit, quo fit, vt pars propriæ humiditatis vna expellatur. Sed vt ad comitialem redeamus morbum, quo planius expressiúsque cuiusmodi ea sit affectio percipiatur, Galeni sententiam subnotabimus ex tertio libro De locis affectis: Morbus, inquit, comitialis conuulsio est omnium corporis partium, non perpetua, vt in

pros-

prosthotono & opisthotono atque tetano, idest ner uorum rigore: sed quæ ex temporum accidit internallis. Ac neque hac sola re, sed mentis quoque & sensuum oblæsione ab iam dictis distat conuulsionibus, vnde constat, in supremis corporum partibus, cerebro videlicet, hunc affectum consistere. Cæterum velox eius discussio, crassum humorem, spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem, hunc maximè affectum peperisse, declarat, neruorum principio se ipsum quatiente, quo excutiat id quod noxium est. Denique à crasso semper humore hanc produci affectionem, argumento est, quod & subito fit, & soluitur confestim: nam subitariam meatuum obstructionem à crasso viscosoque humore fieri constat. Accedit ad hæc, vt is qui sic laborat, neque videat, neque audiat, neque vllo sensu quicquam percipiat, ac ne memoria quidem consequi possit quid factum sit, siquidem cum memoriæ viribus ratio item lęditur. Melamcholici magna parte comitiales efficiuntur, siue caduci: & contra, morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici. Atque horum vtrumlibet magis accidit, prout vel in hanc vel in illam partem infirmitas repit: si enim in corpus, epileptici: si verò in mentem, melancholici redduntur. Illud verò ex historia memorabile, fuisse grammaticum quendam ætate quidem præuiridi, qui se vehementius in tradendis egisset præceptis, aut altius cogitasset, vel etiam inediam diutius esset perpessus, aut iram minus inhibuisset, mox comitiali corripiebatur morbo. Id verò medicorum scientissimi amplius perpendentes, os ventriculi, vtpote quod facile sentiret, esse affectum, facile deprehenderunt, ac deinde per consensum & cerebrum totum, ac corpus vniuersum conuulsione concuti. Quærens verò Aristoteles, vnde sit quò vni animantium cunctarum homini transuertuntur, ac per limitatem deprauantur oculi, postea inijcit. [illegible] idest, an quia solus ex omni animantium genere morbo comitiali rapitur, quod genus morbi transuertere oculos sicut cætera etiam membra potest. Afferunt quinetiam Peripatetici nonnulli dictorum ab Aristotele rationem: quia hominis cerebrum prauis euaporationibus maximè sit obnoxium, necnon frigiditate sit atque humectatione præsigni. Addunt & motiones item eius esse exordinatas valde. Plinius verò Naturalis historiæ decimo, coturnices damnatas mensis prodit, comitialem etiam propter morbum despui suetum, quem solæ animalium sentiant, præter hominem. Eadem ferè Iulius Solinus in Polyhistore. Plutarchus rerum naturæ haudquaquam imperitus, nec tam historicorum calendario inferendus, quàm philosophorum albo, capram præter cætera animalia comitiali tentari morbo refert: proptereáque veteres sacerdotes ea vehementer, vt morbida, abstinuisse: quoniam gustantibus aut tangentibus modo aliquid morbi eius affricetur. Cuius causam afferunt, pororum siue meatuum angustiam, quibus obseptis, sæpissimè recludatur spiritus, quod arguat vocis tenuitas. Nam qui eo affectionis genere tentantur, similem capellæ vocem ædunt. Cæterum de hoc morbo aliqua & Alexander Aphrodiseus. Obseruatione dignum quod Auicenna scribit secunda primi: Epilepsiam septentrionalibus non ferè contingere, quia sint introrsum sani & calore exsuperanti: quod si eueniat, esse atrocem, quia causa sit præpotens. Legimus porrò, Si caducis à

A dextro morbus occipiat, eorum difficiliorem esse vtique medelam: siquidem dextra corporis validiora sunt, eoque minus spei ad sanitatem relinquunt, quum & ipsa ægritudini accumbunt. Túncque dextræ auris crebriores fiunt tinnitus, morbo penitus adacto. Iucunda superest historia in morbi comitialis mentione, non indigna quam recenseamus: siquidem Magmed, seu Maumet dicatur is, qui magnam Orientis partem religione perniciosa impli- cuit, vti proditum est, huic erat affectioni obnoxius.
B Id quum animaduertisset vxor, & eo nemine plurimum indignaretur, ac rogaret subinde, quid esset in re: Desine (inquit) mirari, morbus abest: sed quum aduentantis numinis vim pati nequeam, mente collabor, ac stupent membra, Communis est hæc prophetarum affectio, quorum me esse vnum, scias velim. Hac fraude mulier delinita, quem odisse ceperat euentus atrocitate, commenti versutia, vt diuinum suspicere virum coacta est, quæ illuc denique prorupit fraus, vt moriens illum ex asse hæredem
C instituerct. Quæ res potentiæ, quam mox indeptus est amplissimam: exordia præbuisse narratur. Illud porrò ex Septimij Florentis apologetico est, In harena iugulatorum nocentum sanguinem recentem de iugulo decurrentem auida siti solitum hauriri, quod sic comitiali morbo remedia quæri opinarentur. Morbum hunc dici lunaticum opinantur, quidam, quod interlunio æditos, eo ferè corripi adnotatum sit. Furiosum & lunaticum mancipium legimus apud Caium. In sanctis literis lunaticos appel-
D lari animaduerto, quorum morbus lunæ ascensu increscat, quod diabolus lunaria seruet tempora, vt creaturam infamet in creatoris blasphemiam. Typicè verò lunaticos accipiunt, qui per horarum momenta mutantur in vitia. In Matthæi vtrque Euangelio, vbi à saluatore præpotenti narrantur in integrum restitui δαιμονίζεσθαι, id est ab dæmonibus agitati, & σεληνιάζεσθαι, lunaticos intelligunt hosce nonnulli. Quidam verò etiam syderatos, ceu hæc dicatur lunaticorum explicatio. Alias Græcorum sanctio
E est, furentium causationem in lunam regeri, [illegible]: quia nocturnam præses apparitionum sit, Est & illud in literis compertum, frigenti naturæ ac humenti præesse lunam: quocirca cerebro male affectos, atque hinc concidentes crebrò, lunaticos vocari.

Anima natura qualis sit per se. Vitia an extrinsecus inuehantur. Cur anima eadem parum introspicienti mortalis videatur. Cúrque minus veritatis lumen percipiat.

F

CAPVT X.

QVoniam ab ineunte ætate Platonem secretioris philosophię principem, dignúmque qui sententiæ vniuscuiusque fundus fiat ac subscriptor, mirificè sum amplexatus, ne incertè erraret animus, ac (vt inquit Ennius) præter propter vitam viuerem, quod eius viri facundia diuinius quiddam intonuisse videretur, vix mihi quandoque valeo temperare,
G quin seiunctis parum per nostræ classis doctoribus, mysteria Platonicorum, tametsi conniuentibus oculis, ab limine, si non datur vltra, pergam salutare, nec tamen id operæpretio nullo. Præfloramus subinde vireta lætissima, inserimus hisce libellis (vt sic dixerim) congestitiis, quæ legentium desyderia, & si non perficiant, at leniant saltem, & quoquo modo iuuent, ne bonæ prorsum otiosis pereant horę. Nam

vetus eſt,ab Ennio item obſeruatum: Otio qui neſcit vti,plus negotij habet, Quam quum eſt negotium in negotio. Quale eſt quod mox ſubnotauimus. Siquidem in lucubrationibus iis collibitum eſt Ariſtotelicarum meditationum exhibere imaginem quandam,vt nunc [illegible] diſciplinam perſequamur, nunc [illegible] quatenus naturæ ſacraria introſpectamus remotiora,aut leuiora hæc non negligimus noſtratia. Animam igitur rationalem, qua maximè humanum genus præcellens eſt, eſſe diuinioris indeficientiſque naturæ,veluti propaginem immortalem ipſam,non Dei tamen ex ſubſtantia,indeficientémque,multa quidem liquido comprobant, vt quæ nec corpus ſit, neque item vlla ſit figura notabilis,nec colorem habeat, neque molem,vel qualitatem vllatenus tractabilem. Cæterum abundè etiam idipſum hinc licet intueri. Nam ſi diuinum omne,quodque vere eſt,vita fruitur bono & ſapiente, coniectemus eminiſcamúrque animæ cuiuſdam ſtatum: quæ corporeis nexibus mancipata quidem,nec dum tamen ita tenebris obuoluta adobrutáque, vt inoleſcentes præter rationis dictamen concupiſcentias & iras, & id genus alia, quæ noſtri inuſitatius morbos,perturbationes,affectiones item recte dicere ſibi permittunt, concipiat & admittat, verum corporis quoque contagia ſubeat eatenus, quatenus ſummè compellat ipſa neceſſitas. Hæc verò proculdubio patefaciet, vitia & mala ipſius animæ additamenta quæpiam eſſe, ac extrinſecus iniici nobis:ſiquidem animo deputato & genuino candori vel reſtituto vel conſeruato ineſſe comperiuntur optima:ſapientia ſcilicet, ac virtus reliqua,tanquam familiaria. Quòd ſi eiuſmodi recognoſcitur animæ nitor,& initialis pulchritudo,vbi reſipiſcit,& velut ex altiore ſomno excitata redit in ſeipſam, cur non eodem ſit gradu ferè quo diuina ſempiternáque nitis,non imus inficias? Neque enim tantum cælo(quod dicitur)toto aberrauerimus,vt ſapientiam virtutémque veram res dubio procul cæleſtes diuináſque naturæ alicui viliori, immortalitatis neſciæ, obtingere audeamus abſtruere. Quinimo, quicquid diuinitatis participatum nanciſcitur ex cognatione quadam & ſubſtantiæ communione, id eſſe planè diuinum haud diffitendum omnino eſt. Quamobrem quiſquis numinis præſtantioris afflatu ita afficitur, exiguo ſanè interſtitio à ſuperno fulgore ſequeſtrari videtur,hoc vno ferè inferior, quod etiamnum agit in corpore. Quòd ſi genus humanum parte ſaltē plurima ad ſe rediens talibus eſſet præditum animis, nemini vnquam mortalitatis animorum obreperet opinionum vanitas. Cæterum quia maximis ſcelerum inquinamentis plerunque inficitur cæleſtis ille, & præniticus animæ vigor, hebeſcitque corporeæ peſtis contagio imago diuina,quæ non ciuilem plerunque vim & feſtucariam, ſed bellicam meditatur & cruentam, nimirum hinc ſuboritur facilè confirmatûrque nulla non hora, nil eſſe in homine diuinū, nil immortale. Sed enim quiſquis ei infauſtæ opinionis aſſertor,expende amābo natales tuos, quo ad animam ſpectat,remetire eius ipſius intimam puritatem,corporis additamentum reſeca,quo veluti inutiliore ſarcina grauamur. Intuere te ipſum. Iamiam immortalem te agnoſces & aſtrues,iamiam in mundo intelligibili, puróque loco te habitare perſpicies,veritatis ſplendore ab ipſo bono coruſcantis illuſtratum, conuerſúſque ad mortales cæteros incinendum ita putabis, Valete vos:ego verò immortalitatis iā Deus profectus ad diuinum diuinæ ſimilitu dini totus incumbo. Cæterum in peccati ratione nō prætereunda temere Auguſtini libratior ſententia: Qui omnia,inquit,animæ mala, ex corpore putant accidiſſe,in errore ſunt, etiam ſi luculentis verſibus Platonis ſententiam ſecutus Maro id comprobauit:

> Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque, nec auras
> Reſpiciunt clauſæ tenebris,& carcere cæco.

Nam corruptio corporis quæ aggrauat animam, non peccati primi eſt cauſa, ſed pœna, nec caro corruptibilis animam peccatricem,ſed anima peccatrix fecit eſſe corruptibilem carnem.

Quod tamen corpore obſepta rationalis anima modo mirandum veritatis lumen percipiat minus, hinc effici,eruditorum coniectatio eſt, quia minimam ad id habeat proportionem:quippe eſt anima, forma quædam corpori mancipata:lumen verò illud forma eſt,ab corporum penitus diſſita commercio: propterea in Metaphyſicis Ariſtoteles, Intellectus noſter ſe habet ad ea quæ ſunt manifeſtiſſima in natura tanquam noctuæ oculus ad ſolis lumen. Sed & in Metaphyſicis Auicenna:Quemadmodum paralytici lingua humore præpedita quodam, certum in præguſtando ſaporis ſenſum minus agnoſcit, ſic & humanus intellectus ob mortalis nexum corporis quaſi paralyticus occæcatur in iis quæ corporea ſunt omnino ac æterna. Ad quæ forſan reflecti etiam Pythagoricum illud valeat. [illegible] Calamitatem animæ primam eſſe corpus ipſum.

Annulus Gygis, quique hic fuerit Gyges. Perſei vitream clypeum, aut galea mira. Labdinum. Tenax. Labradeus Iupiter vnde dicatur. Quid labrys,& labarum. Pladara,plados. De annulorum vi,& lapillorum poteſtate mirabili adnotata compluſcula, quæ ſuggeſſit lectio varia. Principum bonorum paucitas.

Cap. XI.

SAtis nobis, inquit M. Tullius,ſi modo in philoſophia aliquid profecimus,perſuaſum eſſe debet: ſi omnes deos hominéſque cælare poſſimus, nihil tamen auárè,nihil iniuſtè,nihil libidinosè,nihil incontinenter eſſe faciendum. Hæc Cicero, tum grauiter, tum vere tertio De officiis pronuntiauit. Cui & Peregrinus philoſophus cognomento Proteus aſtipulatur,Gellio referente. Sed enim libro ſecundo De iuſto,apud Platonem Glauco Socratem prouocaturus ad iuſtitiam acrius defendendam,iniuſtitiæ ſuſcipiens patrocinium:Quod, inquit, qui iuſtitiam ſeruant,inuiti id agant,quum ex imbecillitate iniuriam inferre nequeant, planè perſpiceremus:ſi tale quippiam animo ſingeremus,iuſto licentiam, iniuſtóque permitti,quicquid collibuerit,agendi:deinde ſequeremur exploratores, quòd rapiat vtrunque libido. Inueniremus profectò iuſtum plus habendi auiditate compulſum ad eadem ſe, atque iniuſtum conferre. Erit autem licentia iſta, quam dico, ſi detur illis annulus,qualem aliquando fuiſſe fuerunt Gygi Lydorum regi. Fuit autem annulus is mirandæ cuiuſdam & inuſitatæ naturæ. Siquidem vbi Gyges eius palam,ſiue fundam malis fuiſſe, nam [illegible] hanc Græci vocant,ad palmam conuerterat,à nullo videbatur,ipſe autem omnia videbat. Idem rurſus videbatur,quum inuertiſſet annulum. Itaque hac opportunitate annuli vſus reginę ſtuprum intulit, eáque connitente,regem dominum interemit,ſuſtulitque

quos

quos obſtare arbitratur, nec in iis cum facinoribus quiſquam potuit videre. Sic repente annuli beneficio rex ortus eſt Lydiæ. Hactenus ex Platone. Hæc verò non eo produximus, vt de virtutis ratione diſſertaremus, verum vt liquidior annuli ratio fieret, ac Platonis ſenſus. Nam ex hiſtoria huiuſmodi id mihi magis arriſerit, vt Gygis annulum abiiſſe Græcis in adagij vſum putem de iis, qui vafriciis alios circunueniunt, quàm quod modo dicitur, in inconſtantes, aut in fortunatos. Quod oratione quadam indicat planè Libanius. Obſeruatum autem in veteribus memoriis: Perſeum quoque ad Gorgonas profecturum ab Minerua clypeum accepiſſe vitreum; per quem videre, nec videri poſſet. Nec me fallit, tradere alios, galeæ vim fuiſſe hanc à Mercurio eidem oblatam: Orci namque galea vſum, ſunt qui nõ probẽt. Porrò hic eſt Gyges, is qui Barbarorum primus munera apud Delphos poſuit ſecundum Midã Gordis filium, qui theſaurus dicitur à Delphis Gygadas Nam & aurum Gygadas ſummè probatum veteribus animaduerto, veluti Catieum. Sed & Ariandicum argentum eodem modo planè excoctum ac poſtulatum. Sicut illud obryzum. Sed & Gygen hunc ex opulentia vocitatum polychryſon, ex Plutarchi Moralibus videmur didiciſſe. Gygis verò ſepulchri commeminit in Theriacis Nicander, necnon eiuſdem interpres in Rhamni mentione. Scribit Athenæus, ante Gygen Pythium fuiſſe ἀνάργυρον καὶ ἄχρυσον, id eſt ſine argento & auro, quæ hic obtulerit primus. Legimus pręterea Candaulem ab Gyge ſuperatum, rege opem ferente, qui dicebatur Arſalis. Qui mox in Cariam inter ſpolia reliqua etiam ſecurim retulerit, quod fuiſſet Lydiæ regum geſtamen, vnde erectum ſit Iouis Labradei ſimulachrum, quoniam Lydorum vocabulo labrys dicitur ſecuris. Labarum, verò inter vexilla connumeratur ante imperatorem ſolita geſtari, tantæ olim exiſtimationis, vt id adorationis cultu veneraretur militaris turba. Fuit auro pretioſum, & lapillis intermicantibus ſplendidiſſimum, Meminit in Apologetico Septimius, ſed & in Epiſtolis Ambroſius. Labidium forficula eſt. Sunt qui, vt vulgò, etiam tenacem interpretentur. Sed redeundum nobis ab diuerticulo ad annulum, cuius naturam in primis mirificam, quandoque magicam ſuam arbitratus, quandoque etiam fabuloſum, cuiuſmodi pleraque deprehendas, in Græca præſertim hiſtoria, quæ profectò ſignificanter [illegible] dixeris, ſicuti ſtomachi [illegible] nominat Galenus, imbecillitatem intelligens, & humectationem nimiam, vnde & [illegible] nuncupantur. Et apud Polybium, [illegible]. Sed inſtitutum [illegible]. Mox curioſius ſolicitiúſque rimandum opinatus, comperiebam ſcitu digna quæpiam, quæ & appoſui. Primum eſſe in Indorum tractu draconum vim quum multitudine, tũ magnitudine mirandam. Eorum duo fermè genera dici. Quippe paluſtres pigri ſunt, tardíque, & ſine criſtis: montani acriores, grandioréſque ſed & criſtati. Horum capitibus ineſſe ferunt lapillos ſpecie aſpectóque floridos ac iucundos, viribus & potentia mirabiles, quod (inquit Philoſtratus) annulus teſtatur, quo eſſe potitum Gygem, conſtans opinio eſt Amplius Thebit philoſophus non aſpernabilis omnino, etiam ſi non ſæpe ita aduocatum inuenis, ad effectus miros, ſyderalem ſcientiam adhibendam putat, captatáque ſtellæ virtute, accipi lapidem herbámque ſtellæ ſubiectam, mox & annulum conflari ſiue aureum velis, ſiue argẽteum, cui lapillum ſubdes,

A herba ſuppoſita. Id verò potiſſimum fieri præcipit ſtellam luna ſubeunte aut ſpectante aſpectu trino vel ſextili. Stella vero cæli medium percurrente, aut in aſcenſu conſtituta. Quin & in Chriſtianis literis longè ſcientiſſimus auctor diuus Thomas tertio Contra gentiles volumine. Herbas lapidéſque cælitus mirabiles quaſdam vltra elementarem naturam, nanciſci vires, non diffitetur: ſicuti hominibus item contingat in artium excellentia. Platonicorum verò ingenioſa eminénſque ſubtilitas ita fermè ratiocina-
B tur, corporis noſtri portionem quamlibet, ſiue internam dicas, ſiue extimam vt agat moueatúrque vim ab anima indipiſci. Conſimili ratione & in mundo membra omnia ab ipſa mundi anima. Proinde, inquiunt, lapillorum, herbarum, metallorum nunquam ſpectata ſatis poteſtas & actio, extra quam natura pertingat elementaris, animam eſſe teſtantur in mundo, ex qua nihil non vel minimum potentiam vbique ſingularem conſequatur. Siquidem quod rebus multis peculiaris quædam & admirabilis adſit
C vis, quam ad elementarem cauſam haud queas referre, non contingit omnino ſimpliciter, & ex multorũ confluxu. Alias caſu quoque ea poſſent euenire, aut certè firma non forent. Quamobrem ex animali & ſeminaria profluere ratione fatendum eſt. Quo nomine obſeruatum prudentioribus, Pæoniam collo appenſam comitiales adiuuare plurimum, Polypodium atram purgare bilem, timorem corallo pelli, laurum aduerſus amuletum eſſe vel præſtantiſſimũ, Echeneida verò, ruant venti licet, rabiem mundi
D perdomare, & infrenare impetum, nauigia ratione mira ſiſtendo. Quia verò de annulis mentio eſt, non prætereamus ſcurræ dictum celebre ac verum, principes bonos poſſe vniuerſos annulo inſcalpi, atque inſcribi. Quod ex mira natum paucitate conuenit. Nam in Romana hiſtoria hoſce vix compereris, Auguſtum, Veſpaſianum, Titum, Neruam, Traianum, Adrianum, Pium & M. Antoninos, Seuerum Aphrum, Alexandrum Mammeæ, Claudium & Aurelianum. Valerianum tranſeo, quia infelix. Reliquos
E verius monſtra dixeris, ac peſtes. Proinde ab Diocletiano dictum egregiè. Nil difficilius quàm benè imperare. Qui hoſce ſunt inſecuti in digitos non mitto nunc.

Super annulis item non improſperè conquiſita quapiam, & prompta in literas, non ſemotis omnino quæſtionũ ſalebris. In primis quis Platonis annuli, & Iarchæ. Batti annulus & ſilphium. Eudami annuli. Cur annulorum quidam dicantur phyſici. De magia relatu non ingrata. Iuuenalis locus explicatur. Quæ ſint
F *Pharmatica. Pharmaci, Apſicori. Pharmacum quid. Virgilij locus expenditur. Entomata. Symphyli. Catharmata. Cathroſia. Periſtiarchi. Item quid Teliaæ necnon cur dicantur annulariæ ſcalæ. Qui dicantur item annuli leues. Iureconſultis. Obiter panniculariæ, & pannarij, quid apud eaſdem intelligantur. Pronubus annulus. Oxythyma quæ ſint. Peripoli, hidrymeni, exoſma, acares, corianos. Aeſtiui annuli. Hera*
G *aſtiua. Annulorum ius. Antonij Muſæ hiſtoria. Coclium. Coclides. Annuli ſigillaritij, vel ſignatorij. Annulariæ ſcala.*

Cap. XII.

QVoniam aures delicatas radere ſumus veriti, nimio plus excreſcens caput diſſecuimus, in parteſque digeſſimus, vt quod vno impetu fuerat abſoluendum, membratim quaſi diſtributum minore faſtidio fruſtum in vires abeat, & ſanguinem. Mitio-

ra quoque magna ex parte , & quæ iucundius auidiúſque non ſomuiculoſus lector percurrat, iã hinc contexere pergemus,niſi quòd celeberrimos & reconditiſſimæ ſcientiæ Platonis annulos,auream illã Homeri catenam referentes, à viuáque opificis virtute,quaſi à vero lapide indomiti Herculis propenſos in tempus aliud miſſos facere nequimus. Sunt verò hi non aliud prorſus,quàm ordo, ſeriéſque rerum diuinæ deſeruiens prouidentiæ: ſeries,inquam, luminum partim quidem inuiſibilium,partim etiam viſibilium. Et occulta quidem lumina intellectus ſunt angelici animaléſque , manifeſta verò ſunt cæleſtia lumina. Eſt autem inter hæc mutuus & mirabilis nexus, quem dicere catenam poſſis, Sed ibi vtique intellectualis nuncupabitur & aurea,ac prouidentiæ.Hic autem naturalis & argentea atque fatalis,prouidentiæ prorſum obnoxia , cuius quidem poteſtate purior anima ſequeſtrari valet à fato. Quod eſt à Platonicis egregie confirmatum , nec magicæ diſplicet grauitati,ſancit & Hebræorum aſtronomia. Nam Areopagitæ Dionyſij placita vel ad minutiem rerum diuinitatis,perducunt prouidẽtiam,vt ſuum tamen animis relinquatur arbitrium, & ſit votis locus.Sed enim ſubtilitatis immenſæ relictis quæſtionibus Iarchæ annulos minime differamus: de quis hæc fermè nobis obſeruata. Scribit etenim Damis,ſapientum Indorum principem Iarcham tam ſcite,támque doctè annulos ſeptem compegiſſe , qui & ſtellarum ſeptem nominibus eſſent præſignes,vt Apollonium Tyaneum dono acceptos ſingulis diebus ſingulos , iuxta dierum nomina eos diſtinguentem,geſtaſſe proditum ſit. Amplius Iarcham id quoque Apollonio inſinuaſſe, auum ſuum philoſophiæ myſteriis itidem initiatum,annum cẽteſimum triceſimúmque viuendo attigiſſe. Id verò annulorum beneficio contigiſſe , quamuis non ſatis conſtanter,grauiſſimi auctores interpretãtur. Quinimmo Apollonium ipſum eodem munere iuuentæ nitorem prætuliſſe, quamuis annum iam centeſimũ exceſſiſſet. Batti verò annulus apud Cyrenæos gratitudinis habet,atque honoris argumentum,condita ab eo Cyrene ex reſponſo, ſicuti Ariſtoteles quoq; commeminit. Quo nomine ciuitatis conſenſu conflatus eſt annulus, ciuium conditori ſuo, veluti parenti,ſilphium offerentium nota,quod eſſe inter olera conſtat pretioſiſſimum, comici veteris aſtipulante verſiculo,quo ille ait, Ne Batti quidem ſilphio adduci poſſe,vt faceret quod rogabatur. Sed & Ampeliotæ,gens Libyca , inter Delphicos theſauros etiam Silphium dicandum cenſuerunt. Calculum adiicit nummi item veteris ſcalptura , quod in Cyrenæorum politia adnotatum Ariſtoteles reliquit. Inuenio in literis, Eudamum quendam profeſſione philoſophum annulos quoſdam ſolitum conficere, quorum vis eſſet mira aduerſus dæmonia: item ſerpentium morſus & id genus alia pleráque: inerat iis quoque contra faſcinationem virtus præclara. Cuiuſmodi poteſtatem ab iuuandi præſtantia Græci nuncupant ἀλεξητήριον. Hoſce annulos dici phyſicos, comperiet,qui Græcorum monumenta adierit quãdoque. Id cur ſic,ne quem fortè Lynceo minutiſſima quæque expendentem torqueat, ex mutis magiſtris ita accepimus,eſſe in anima noſtra γνωστικὰς δυνάμεις,id eſt cognitiuas poteſtates tres: νοῦν , id eſt mẽtem, διάνοιαν,cogitationem ſeu diſcurſum: δόξαν,id eſt opinionem. Rurſum, dum ſe naturæ æmulam anima facit:tria idem exinde oriri: ἐπιστήμην, τέχνην, ἐμπειρίαν,hoc eſt ſcientiam,artem,experientiam:quæ ſint

A tribus analoga viribus,menti,ſcientia,cogitatri potentiæ ars,opinioni denique experientia. Nam ſicuti citra rationem ſeſe promit opinio: ita & experientia ſubiectarum ſibi rerum minus rationes tenet. Ex iis verò illa conſequuntur,primum eſſe magiam quandam,quæ ſit actiua portio ſcientiæ naturalis. Eam aliud nihil omnino docere,quàm naturalium virtutum adminiculo, ex mutua earum,& opportuna applicatione, opera ædere extra omnem admirationis captum. Quo genere AEthiopes maB ximè vtantur & Indi,vbi herbarum cæterorúmque ad id ſpectantium facultas ſuppetat in primis. Eſt ſiquidem in rebus naturalibus cognatio quædam, & ſympathia,id eſt (vt ſic dixerim) compaſſio, aut cõſenſus,vel contagio,vt Ciceroni placet, vel etiam contages,vt aliis: aliorum ad alia, & manifeſtorum ad vires occultas. Eſt & antipathia, ſiue contrapaſſio,& repugnantia. Rerum periti per mutuam cognationem conducebant in vnum, per repugnantiam expellebant,purificantes, ſicubi vſu veniebat, C ſulphure atque aſphalto aqua aſpergentes marina: quod expurgandi vim obtineat ſulphur, propter odoris planè acumen : aqua verò marina propter igneam portionem. Ad quam doctrinam ſanè Satyricum illud ſpectare contenderim:

> Cuperent luſtrari,ſi qua darentur
> Sulphura cum tædis , & ſi foret humida laurus.

Nam quod laurum adiecit, illuc fortè tendat, quod eſt magiæ conſectatoribus peruestigatum,ſufficere D nonnunquam herbam vnam vel lapidem vnum ad diuinum opus. Sufficit enim cnebiſon,id eſt carduus ad ſubitam numinis alicuius apparitionem , ad cuſtodiam verò laurus. Cæterum de hiſce rebus alibi hoc opere fuſius. Quod ergo viribus naturalium rerum compingerentur annuli,factum puto, vt ſcientiſſimi viri phyſicos nuncupandos cenſuerint,hoc eſt naturales. Legimus tamen eoſdem Pharmacitas item vocitari , credo ab remedij præſtantia, quod pharmaci nomine intelligitur. Quanquam eſt vbi E pharmacitatem dici ventrem reperias,qui nunquam ferè cibis congeſtis expleri ſaburrarive queat. Cuiuſmodi à noſtris collatiuus appellatur. Magnum quippe turgidúmque ex Plauti Curculione Pompeius interpretatur, quod in eum edulia congerantur omnia. Sicuti eleganter dixeris ediuerſo apſicoros,qui ſimulac cibum attingerint,exurgunt ſaturi. Sed & apſicoron, vitam intelligimus variam,mutabilem ſubinde Inconſtantémque. Pharmacorum appellatione non venena modo veniunt, ac veneno F proxima,ſed excantamina quoque,& imprecationes diræ,ac philtra , & quibus plerunque contabeſcunt homines,vnde ſunt Alexipharmaca. In medendi ratione pharmaca modo intelligunt , quæ violenter corpus extergnunt perpugántque , alimenti verò afferunt nihil. Ad quam rei naturam reſpectans vates eminentiſſimus Aeneidos ſecundo ita canit,

> Qualis vbi in lucem coluber mala gramina paſtus,
> G Frigida ſub terra tumidum quem bruma tegebat
> Nunc poſitis nouus exuuiis.
>
> Et quæ ſequuntur.

Verum & Homerus Iliados vigeſimo,vnde mutuatus creditur Maro:

βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα, inquit. Quæ vero ea ſint, ex Plinio liquet,libro octauo,capite vigeſimo ſeptimo.

Nec

Nec me fallit, Homeri interpretem sic exponere A vt mala pharmaca intelligat κακωτικὰ ᾗ ἐσθλὰ, innui autem formicas & cantharos. Noscendum tamen, fœniculum de quo Plinius, inter symphyla recenseri potius, quàm inter pharmacode. Sunt autem symphyla, quæ in quotidianum veniunt vitæ vsum, vt menta, auisum, origanus. Sed de iis quæ pharmaci vim habent, intellexit nimirum Virgilius. Pharmacites dicebatur & vinum Pramnium, ita à petra in Icaro quã Pramnion dicunt, appellatum: quanquã apud alios varia sit eius verbi etymologia. Pharma- B ci verò, vt obiter & hoc pergam appingere, in literis interioribus ferè vocantur, qui ad ciuitates suo interitu expiandas educabantur publice. Erant verò hi ignobiles quidam, & inutiles, qui grassante in ciues peste, aut id genus morbo alio immolabantur, vt si quid in numen esset offensæ, piaculo eiusmodi paria facerent: ob idque catharmata consimiliter dicebantur, Græco verbo expiationem significante. Nam Catharsia ratione eadem porculos nuncupabant minutulos, quibus conciones & theatra lustra- C bantur. Qui mos Atheniensium erat verus. Id verò munetis obibant, qui ab re vocabantur Peristiarchi, tanquam circitores dicas, vt testis est Harpocratio. Sicut Peripolos in re militari nuncupant, qui custodiæ causa circũeunt munimenta. Meminit historia quarta Thucydidis interpres: nam Hidrymeni fere intelliguntur, qui obsidentes nusquam inde reuelluntur, sed assident perpetuo. Sunt qui oxythymia pro catharsiis accipiant, quæ in triuium deferebant, quum expurgarentur domus. Sed Ari- D starchus oxythymia esse putat ligna, quibus strangulabantur aliqui, dicta ἀπὸ τοῦ ὀξέως τῷ θυμῷ χρῆσθαι. Ea verò excidentes exterminabant comburebántque. Oxosma verò quidnam statuendum apud Hippocratem, qui eo lichenas tolli pronuntiat, incompertum fere eruditis est: Ni, inquiunt, ex aceto concinnata intelligatur compositio, quoniam lychenibus ex confesso adminiculetur. Catharsiorum meminit contra Timarchum Aeschynes. Catharmata Herodotus Historia septima, etiam entomata nuncupasse E animaduertitur, quum Boream à magis placatum scribit, factis entomatibus, quæ insectiones modo interpres dixit. Cæterum vt ad annulos redeamus: Est in thesauris Iulij Polluci, annulum qui minimo gestaretur, solitum nuncupari ob paruitatem acares, sicuti coriamon, quo index ornaretur. Acaridion quippe breuissimum munitissimúmque Græci interpretantur, nata inde sententia bracteata, ἀκαρίδιον ὁ ἀλήσαντος βίος, ἢ μετ' ὀλίγον παύεις ἐξαιδαμένος. Latini æstiuum annulum materiæ liuioris intelli- F gunt, quando leuissima quæque, & subtilissima rectè dici æstiua possint, quãquam apud Martialem æstiua hora pro magna potius dicatur. Superiori verò expositioni succinit in Menæchmis Plautinus ille seruus, quũ ait, Viatici hercle admodum æstiuè sumus. Sunt & Iureconsultis annuli dicti leues Digestis de damnatorum bonis. Nam ex Adriani rescripto, inquit Vlpianus, pannicularia causa quæ intelligi debeat, ex ipso nomine apparet: non enim bona damnatorum pannicularia significare quis probè dixerit: nec si zonam circa se habuerit, protinus ali- G quis sibi vendicare debebit: sed vestem, quia is fuerit indutus, aut nummulos quos victus sui causa habuerit, aut leues annulos: id est qui rem non excedunt aureorum quinque. Quòd verò ad pannicularia attinet, obiter idem paulò mox: Pannicularia sunt, inquit, ea quæ in custodiam receptus secum

attulit spolia, quibus quis indutus est, quum ad supplicium ducitur. Pannarios dicunt Iureconsulti pannorum venditores. Pronubum dici annulum à Septimio Florente obseruauimus, quo sponsæ digitum vir oppignerare consueuit. Annuli pars qua gemma sedet, pyclos vocatur & pyelis: sicut meminit Lysias aduersus Euphemium, & in Heroibus Aristophanes, Harpocratio etiam sphragidophylacion appellauit. Nostri palàm ferè dicunt, sicuti Cicero, & in Floridis Apuleius. At Plinius gemmas præstantiores funda claudi prodit, id est patentes, nec præterquam margines auro amplectente. Sed gemma carentem annulum ἀπείρονα vocari comperio, quasi tu dicas, omni carentem fine. Qua in parte commonendi sumus, emaculandum esse Pollucis codicem, vbi scribitur modo, apirona vocari λίθον ἀκτίνων, tu repone λίθου ἀμοιροῦντα, vt annulum intelligas citra gemmam concinnatum: cui sint diuersi apud Liuium in Sabinarum historia, gemmati annuli. Apiros verò aliud quandoque prorsum est, nam eo nomine tunicam quoque intelligunt exitu nullo. Quod scribit Horus, vt in Polyxena apud Sophoclẽ, & meminit in Oreste Euripides. Eiusmodi missam Agamemnoni, concinnunt Poetæ. Scribitur verò Græcè ἄπειρος, velut sine fine. Apiron verò annulus rectè intelligitur velut infinitus, quia sit rotundationis absolutæ, nec appareat vnde initium sumas, velut Homerus terram itidem dixit apirona, hoc est orbicularem, vt intepretatur Eustathius: & approbat in libro de Homericis allegoriis Ponticus Heraclitus. Apyron verò dicimus incoctum, vnde vinum apyron, cuius meminit Athenæus. Annulos porrò apiros non nouit modo Aristoteles tertio Ausculationis Physicæ: verum & qui intelligi deberent, exposuit, καὶ γὰρ τοὺς δακτυλίους ἀπείρους φασὶ, τοὺς μὴ ἔχοντας σφενδόνην: id est annulos vocant apiros, quibus funda non est. Sermo autem ea in parte contexitur philosopho de infiniti ratione. Auctor est historicus Dion, nemini veterum Romanorum gestare aureum annulum præter senatores ac equites, fuisse permissum. Propterea libertis annulorum ius ab iis modo datum, qui imperio forent potiti. Quo nomine, Sexti Pompeij libertum Menam ab Augusto aureis annulis ornatum idem prodidit Dion. Erat verò is transfuga. Porrò quum idẽ Augustus cum vitæ periculo ægrotaret, iámque conclamatus videretur, saluti ab Antonio Musa est restitutus ψυχρολουσίαις ᾗ ψυχροποσίαις, quo nomine pecunia est ampliter donatus, & annulo aureo, quoniam erat libertus. Concessum & idem iuris non præsentibus modo, sed & & futuris, qui medicos se profiterentur. Cæterum Marcellus quum mox grauiter afficeretur, nõ est tamen ratione illa sanatus ab Musa: vnde coniectatum, felicitatem priorem non hominis fuisse, sed Dei. Apud Iureconsultos ita lego, Etiam fœminas ius aureorum annulorum impetrare posse: item eũ qui aureorum annulorum ius impetrarit, vt ingenuum haberi. Ad annulorum autem rationẽ: nil (opinor) spectat, quod apud Aristotelem legimus, veteres medicos implicamẽtis quibusdã, id est (vt ipse ait) plegmatiis digitos inserere consueuisse, quę cõtexta forent velut acetabula & cirramẽta in pisciũ quandoque pedibus. Apud Aristophanem comicorum facetissimũ dicenti vetulæ, prę macritudine per annulum se posse trahi, irridens Chremylus respõdet, Vtique, si annulus foret Teliæ. Quo loco eruditi Teliæ nomine cribri circulum intelligũt, sicuti Ho-

rus. Quanquam eodem vocabulo dicitur item pegma, siue conspectum quadratum, in quo farina habetur vænalis: sed & tabulam, in qua tesseris, seu cubis ludimus, rectè Teliam dixeris. Sed enim vt caput hoc iam nimio plus extuberans ad coronidem perducamus quandoque, obseruauimus, Romæ iuxta forum fuisse locum, quem Scalas vocabāt annularias: quas eruditiores pro ingeniorum captu ita nuncupatas augurantur ab annulariis officinis, vel à propendentibus annulis. Aliorum coniectatio est sic eas dici, quæ in cocleæ formam effingantur, & orbiculata figura rotundentur: quod genus coclium dicitur, cuius commeminit etiam Strabo: siue coclides, quæ per circuitum scinduntur: sicuti & torcularia ad cocleæ similitudinem substructa, cocleæ dicuntur: & cochlea, lapis ex flumine rotundus. Coclis etiam capitis ornamentum videtur, ab similitudine scalarum vel animalis verbo corriuato. Pollio Treuellius in Zenobia: Ad conciones galeata processit cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per vltimam fimbriam, media etiam coclide, velut fibula muliebri astricta, brachio sæpe nudo. Qui verò annulis digitos onerant, vnguésque impensè perpoliunt, coma item non neglecta, confragoso verbo in Nebulis Aristophanes sphragidonycargocometas vocauit. Annulum sigillaritium pro signatorio, apud recentiores comperies. Qua in re sciendum amplius, Sphingis imagine Augustū signasse primò, mox Alexandri, postremò sua. Qua, vt prodit Tranquillus, & imperatores alij postea vsi. At Galbam excipit Dion. Hic enim signatoriū habuit annulum maioribus suis familiarem, cuius erat scalptura, canis è prora sese proclinans.

Quo sensu accipiendum illud ex Ægyptiorum doctrina. Omnium rerum esse vicissitudinem. Prima cur plectantur posteri ex maiorum delictis, ratione Platonica. De animarum transitu in corpora diuersa. Adrastia quid. Super vipera scitu digna enotantur aliqua. Et illud, Eam cum murena coire.

Cap. XIII.

LEgebam nuper Herodoti historiam primam super Crœso, qui ex rege, vt tum res erant, opulentissimo, Cyri seruus effectus, dum Persarū principatum oraculo deceptus sibi vendicare pergit, vbi delusum se sortibus animaduertit, Lydorū quosdam Delphos misit Deum sciscitaturos, Numquid puderet quòd ab eo seductus Crœsus tanto regno miserabiliter excidisset: iis verò Pythiam sic fermè respondisse, Sortem fato destinatam euadere, ne Deo quidem possibile: Crœsum quintæ retrò ætatis crimen luere, hoc est abaui: qui quum Heraclidis seruiret, qui Sardibus imperitabant, per fraudem dominum interemisset, principatum violenter arripuisset, annuli potestate, vxore illius constuprata prius. Scrutabar anxiè, cuiusmodi foret suppliciorū hoc genus quibus plecteretur, qui ipse haudquaquā deliquisset, subesse videbatur iniusti quippiā. Dum ista mussitarem, occurrit Platonicorum commentatio, à quibus, vt ipsi putant, tota facilitate quæstionis nubilum excutitur. Nos illorum sensa non grauabimur in hosce libellos, quisquis fuerit eorum genius, transponere, non veritatis causa, sed eruditionis.

Quod in aliis itidem facturum me vel nunc præfari libuit, vt Theoninos dentes & Catonianam frontem obiter reiiciam, adhæsurus potius sanctissimis Christianorum patrum decretis. In primis ergo sciendum, placuisse id genus philosophicis, quin & Homero vati, vt probare connititur Plutarchus: Animæ transitum in diuersa corpora pro ratione & meritis vitæ prioris, quanquam quid altrui ad hæc item possit alibi tractabimus abunde. Eiusmodi ordinis institutionem adrastiam esse pronuntiant, id est diuinarum legum ineuitabilem potestatem, réque vera iudicium & iustitiam, sapientiámque prorsus mirandam. Quamobrem, inquiunt, non decet præsentia tantum obseruare, sed dilapsa iam ad calculum oportet reuocare, quin & futuris circuitibus acrius intendendum. Inde nanque iustè rependi vnicuique, facilis erit animaduersio.

Nam qui prius principatu potiebatur, mox, id est vita alia in seruilem relabitur statum, si quid eiusmodi morum prauitate contraxerit, dum dominaretur. Porrò qui partis nimio plus incubauerint, ad proletarios transcribuntur. Qui manus à sanguine puras non custodierit, talionem mox cogitur subire. Nil horum temerè obuenire, firmiter astruendum. Qui olim matrem violarit, vicissim à filio cōtrucidabitur in fœmineam reuolutus naturam. Hęc verò ne quis fortè ridenda putet, veluti ab imperitioribus tradita, sciant doctissimi, magnum illum sanctarum literarum interpretem Originem id Christi euangelicum hac doctrinæ ratione enarrandum censuisse: Qui ferit gladio, gladio perit. Chabalistæ quoque in gente Hebræorum doctores celeberrimi placitis suis eiusmodi retaliationem sunt complexi. Sed animas in bruta non præcipitāt. Quæ tamen penitus rationem excusserint, brutali affectui imaginationique relinqui non abnuunt. Ter quoque, nec amplius, huc reuolui animas astruunt, quoniam numerus hic probationi abundè sufficere videatur, vt curabilia expurgentur peccata. Addunt, transformationes has mundani motus finem posse pertingere. Quem consecutum sit felicissimum sabbatum, id est quies & beatitudo bonorum æterna, in quem sensum propheticum illud retorquendum opinantur, Immaculatorum hæreditas in æternum. Sed hæc illi viderint. Nos verò ex veterum scitis hoc genus colligamus, Esse hanc rerum vicissitudinem omnium, quam scientiarum parens Ægyptus, vt olim loquebantur, præceptis est complexa, tradidit Pythagoras, retulit Plato, nec inhonoratam transmisit Platonicus nobilis Plotinus. Hæc illa est rerum vicissitudo, cuius argumentum rerū natura nobis obiecisse videtur in vipera. Quæ mirabili ratione ipsam hanc, de qua diu verba facimus talionem agnoscitur rependere, quoniam exeso parentis vtero prorumpit fœtus, pœna, si credimus, iustissima. Nam coeuntis maris præ dulcedine fœmina caput prærodere narratur. Quo nomine quorundam coniectatio est, antiquarum legum scito parricidis id irrogari supplicium, vt culeo insuti cum vipera præfocentur. Quanquam scio à doctissimis Plinij doctrinā in bruti huius natura fortiter conuelli lancinarique, etiam si in eo nec me fallit quos sequamur auctores haberi plures, & quidem quod miremur grauissimos præcipuè, & classis ferè primæ: sicuti in Theriacis Nicādrū, interprete quoque adiiciente calculum. Quos postea insecuti sunt, quorū nomini libenter assurgas, Plutarchus in libro quo loquaces taxantur, quos belonis viperisq; persimiles autumat, quæ pariendo rumpantur. Nam dū tacendi curiosius, quę effutiant, venari hinc inde student, eroduntur persæpe, perduntúrque ab iis quæ nequeunt continere. Idem approbasse Apuleius vide-

A videtur in Magia, nec tacuit Hieronymus. Suppetit
grammaticorum aſtipulatio quoque, aſtruentium
Echidnam inde ratione etymologica dici, ἀπὸ τοῦ ἔχειν
ἐν ἑαυτῷ τὴν γονὴν ἄχρι θανάτου, quod ad interitum vſque
fœtum intus contineat. Præſto eſt magni item Ba-
ſilij in Hexaemero ſententia: Viperas, inquit, v-
tero deuorato, fama eſt, in lucem prodire. Com-
probat & libro ſecundo Horus, Viperę fœtum ſcri-
bens ἐκβιβρώσκοντα τὴν γαστέρα τῆς μητρὸς ἐκπορεύεσθαι. Circun-
fertur & Græca ſententia, ſicut viperulę arroſo ma-
tris vtero, lucem indipiſcantur, ita & liuorem ani-
B mam, in qua concipitur [illegible]. Tamen ne quid diſ-
ſimulem, ſed quicquid obſeruatum mihi eſt, pu-
blico bono ingenuè promam, Apollonius apud
Philoſtratum viperam eſſe viſam refert, ſerpentes
quos peperiſſet lambentem, quaſique expolientem.
Non enim aſſentior, inquit, imprudenti eorum ſer-
moni, qui viperam fœtum abſque matre autumant
prodire. Id natura non patitur, nec recipit experi-
entia. Obiter non inſuper habendū quod in Theo-
phraſti lectum monumentis eſt, viperarum morſi-
C bus tibicinem ſcite modulatéque adhibitum mede-
ri, adeo non ita multa comperias, quæ vtilitati ex
muſicis ſeſe promenti præuertiſſe velis. De viperis
illud amplius ex Galeni doctrina ſciendum: Ani-
mantia, inquit, quæ frigidiori ſunt natura, per hye-
mem ob frigoris vim perinde ac ſi mortua) eſſent,
latitare ſolent: atque tum viperas quoque videas, ſi
tractentur, deferantúrque, haudquaquam mordere.
Nam per æſtatem tum hoc animal, tum ſerpentes
D reliqui omnes, præſertim ſub caniculæ feruore, quū
vehementer æſtuant, furorem præ ſe ferre viden-
tur, adeo vt ne exiguo quidem momento quieſcere
omnino poſſint. Id quod ſciens optimè Nicander,
ſic de Cenchride cecinit.

> Non temerè offeras calcando Cenchridis artus,
> Dum rabioſa furit.

Aulico præterea cuidam à vipera mordicus arre-
pto contigiſſe, obſeruatum eſt, vt corporis totius
color in porraceum demutaretur. Nec relatu illud
E indignum, quod & alibi non negligetur: vipera ne-
quiſſimum genus beſtiæ, ac ſuper omne quod ſer-
pentini generis eſt aſtutius, coeundi incentiuis ex-
æſtuans murenæ præcognitam ſibi copulam requi-
rit, vel nouam inſtruit, progreſſáque ad litus ſibilo
præſentiam teſtatur, & ad complexum illam proli-
cit coniugalem, quæ illecta non deeſt, ac venenatæ
ſerpenti expetitos vſus ſuæ impertit coniunctionis.
F Quin vbi aduentare comparem ſenſerit vipera, ve-
nenum euomere narratur, marito ſic reuerentiam
quodam modo exhibens, ac nuptialem reuerita gra-
tiam, quod tamen concubitu peracto reſorbeat mox.
Viciſſitudinem denique hanc indicat vetus prouer-
bium ab Carthaginenſium pueris in luſu iactatum:
Gamma quandoque inſectari beta & rurſum per-
ſequi gamma.

*Quæ ſit ratio tarditatis ſupplicij ex diuina prouiden-
tia. Ariſtotechnam Deum cur dicat Pindarus. item
G iuſtène plectantur filij ex eo quod parentes deliquiſ-
ſe comperiantur. Interibi cur Cecrops Diphyes. Cir-
cumpadanorum lugubres veſtes.*

Cap. XIIII.

INter artes omnes quæ bono aliquo præcellere
conſpiciantur, animæ medici nam videri maximã.
non ferè quenquam ex politioribus paulò eſſe opi-
nor, qui non fateatur. Siquidem hac de cauſa Pin-
darum animaduertimus Deum optimum maxi-
A mum Ariſtotechnam nuncupaſſe: quo verbo arti-
ficij ſignificatur excellentia, quòd is maximè om-
nium irrogandæ pœnæ opifex ſit, & inenarrabilis
magiſter. Sunt tamen qui plerunque in diuina pro-
uidentia tarditatem nimio plus ceſſantem demiren-
tur, prorumpentibus illuc etiam quibuſdam, vt hoc
nomine ambigere ſibi permittant, prouideátne hu-
manis illud, quicquid eſt, altiſſimum. Cæterum am-
plius inſpicienti ratio potius ſumma videbitur,
quàm ceſſatio in ampliſſima, & exuberãtiſſima Dei
bonitate. Eſt vtique ſummus artifex, iuſtitiæ fons
B perennis in puniendo, vt ita dicam, ſegnior: eiuſmo-
di enim eſt, vt inquit Euripides, τὸ θεῖον natura. Nã
& veteri adagio teſtatiſſimum fit hoc, quo dicitur,
laneos pedes habere Deos, quando Saturnus, vt ſcri-
bit Apollodorus, teſtante in cœnis Macrobio, viro
memoriarũ veterum exſequentiſſimo non citra di-
cendi mundicias, per annum laneo vinculo alliga-
batur. Id hoc ſenſu eſſe interpretandum, & gram-
maticus Porphyrio comprobare eſt viſus, vbi illud
Horatianum enarrat Carminum ſecundo:

> C Raro antecedentem ſceleſtum
> Deſeruit pede pœna claudo.

Aſtipulatur & illud quo traditum eſt, Deorum mo-
las tarde molere. Verum enimuero ſcire oportet
primum, Nil omnino præſtantius homini, quàm ſi
totum ſe ad diuini boni imitationem tradiderit. Et-
enim ſicuti Plato ait, Deus in medio omnium ſe
honeſtorum exemplar conſtituit. Ipſa quoque na-
tura viſum appendit nobis, vt quæ in ſublimi fiunt,
ſpectantes, quámque ordine ferantur, inſueſcamus,
D incongrua fluitantiáque odiſſe, apta verò ordinatá-
que amplexari. Infligit ergo Deus nocentibus ſup-
plicia lente ac moramento quodam, non vtique pœ-
nitentiam veritus, aut in ſceleritate peccatum exti-
meſcens, ſed ad ipſum id prouocare nos ſtudet, ne
ad puniendum indignabundi, animóque amplius
tumeſcente, ac ſeſe rationi furore ſuperinfundente
proruamus, quum mentis lumen extinctum penè
conticeſcit. Verum dato iræ ſpatio, clementer, len-
E tóque gradu illius imitati manſuetudinem dilatio-
némque, ad pœnæ exactionem pergamus. Quippe
turgidum ac impetu prærabido concitatum raptim
ad vltionem præcipitari, prius quàm ſedato motu in
tranquillum redigaris, perinde eſt, veluti Socrates
dicebat, ac ſi per intemperantiã ne ab cœnoſa qui-
dem, aut corrupta omnino aqua abſtinere queas.
Neque enim vltioni propinquior iniuriæ perpeſ-
F ſio, vt Thucydides ſcribit: ſed interſtitio quopiam
ſemotior diſiunctiórque par recipit, ac conueniens.
Porrò & illud diuinæ bonitati maximè congruum,
pœnam aliquandiu proferre, vt ſit pœnitentiæ lo-
cus. Et enim rerum ille parens non neſcit, quan-
tum potentiæ ad virtutem habentes animæ, quan-
túmque innatæ generoſitatis in generationem pro-
deant. Ex qua nonnunquam educationis conſuetu-
diníſque prauitate præter naturæ rationem proger-
minent efflореſcántq. vitia. Quibus tamẽ ſi oppor-
G tunam attuleris medelam, antiquus facile interdum
redit habitus. Qua ex cauſa lentior eſt ad vltionem
Deus. Quòd ſi ita inoleuerit, obdurata prauitas, vt
manum haud omnino recipiat medicam, ſitq; ſcelus
inexpiabile, abſcindit protinus è vita, ne ita affecta
anima ex diuturniore apud nos mora cæteris no-
ceat multũ, ſibi verò quàm plurimùm. Circũſpice,
rogo te quiſquis iſta qualiacunq. adeunda cenſue-
ris, ex multiplici librorũ & veterum memoriarum
aceruo, quàm multi tanquam iterũ currẽte rota eff-

ſti, dum ſe melioribus recoquendos reformandóſque committunt, aut ſponte promicantibus quibuſdam naturæ igniculis, in bonam profecerint frugem. Equidem hac ratione Cecropa diphyen, id eſt naturæ duplicis veteribus cognominatum contenderim, non vt modo creditur, quod ex miti rege ac bono in feram, agreſtem anguigenámque abierit naturam, ſed ediuerſo potius: nam qui prius formidabilis incedebat omnibus ac truculentus, clementum induit principem, & vt Homerico vtar verſiculo, [illegible] Ita profecto eſt, ingenia ſæpe magna clariſſimum mox æditura lumen multa prius abſurda promunt. Quamobrem, ſicuti ſancitam in Ægypto legem memorant, qua caueretur, ne grauidam mulierem morte mulctatam prius quàm peperiſſet, ſupplicio afficerent, pariter animam grauidam, ac virtutum nouarum ſemina concipientem ſubinde, iamiamque parturientem tollere, improſperum nimis inauſpicatúmq; cenſendum eſt. Quid, quòd hyenę fel, & phocarum coagulum, & pleraque ferarum ſæuiſſimarum habent ſæpe vim medicam? Sic nonnullos emendatione indigentes hac ratione caſtigat Deus, vt iniecta tyranni efferatioris violentia, aut magiſtratu amarulento, Scythicum Cyclopicúmque inſpectante, ad iuſtitiam redigat, & vitæ integritatem. Talem exhibuit Agrigentinis Phalarim: Romanis verò Marium. Nonne vel Chriſtianæ veritatis aſſertores ita pronuntiant: Malos ſæpe ſupplicij ac incommodi omnis exſortes relinqui, vt per eos exerceantur boni? An non & Homerum ita canentem legimus, Sæpe ex malo patre naſci filium, virtutum claritate præſtantem? Pericles ex ſcelesta prodiit domo, tantus Athenienſiũ imperator, ac eloquentiæ magnitudine Ioui, diíſque cognomento æquatus. Iam verò Strabonem Magni Pompeij patrem eiecit exculcauítque defunctũ ex odio populus Romanus. Non mirum igitur, ſi veluti agricola, nõ excidat Deus ſpinam prius quàm inde aſparagum præcerpſerit. Porrò ſi Heſiodum audiamus haudquaquam citra pœnæ diritatem abeunt inauſpicata monſtroſáque ingenia. Aſtruit ſi quidem poeta is, non iniquitatis modo conſecutricem eſſe ſupplicij grauitatem, vt ſtatuit Plato, ſed coæuam quoque, eadem protinus parte, immo verò radice pullulantem. Sic enim ait.

[illegible]

Id eſt, Qui aliis meditatur malum, ſuo ipſius iecoris malũ ſtruit. Nam & cãtharides ex antipathia quadã naturali antidotum habent in ſeipſis congenitum permixtúmq;. Itaq; mœror prauitatẽ iniuſtitiámq; non ſequitur, ſed concomitatur: nã ſynteresis illa, ſiue conſcientia qualinam & quàm infeſto perurget flagello? quia ſe iudice, nemo nocens abſoluitur. Itaque partem iſtam poſtremò ſic poſſumus colligere, impiis ſufficere ad pœnam ipſorum vitã aſſiduè fluctuatam turbulentámque. Cæterùm ab hoc genus quæſtione ne illud quidem diſſitum longè eſt, quod nec tacuit Euripides, deos queſtus ſcleſtorũ errata ſæpe filiorum ſupplicis expiare. Quod ſanè ſi parum attendas minuſque perſpectè rem totam expendas, non ridiculum videtur minus, quàm quod Syracuſanorum tyrannus Agathocles Corcyrenſibus reſpondit, percõctantibus quid ita ipſorum inſulam hoſtiliter depopularetur, Quoniam, inquit, veſtri maiores hoſpitio Vlyſſem exceperunt. Rurſum quærentibus Ithacenſibus, quod eius milites per incurſiones pecora abigerent, At rex, inquit, veſter claſſe in Siciliam appulſus etiam paſtorem oc-

A cæcauit. An non abſurdum id item opinemur quod perficiebant Thraces, ſtigmata non parum diu mulieribus inurentes, vt orpheo ſatisfacerent, quem ab illis olim fuiſſe diſcerptum, conſtans tenet fama. Riſu item excipiendum, quod Circumpadanis diutius factitatum legimus, vt pullis lugubribúſque vterentur veſtibus ob Phaetontis pœnam in Eridanum fulmine deiecti. Bion certè philoſophus Deum filiis ob parentum delicta mulctam irrogantem nõ videri minus ridiculum aſſeuerabat, quàm ſi medi-
B corum aliquis ob aui aut patris morbum filio potionem porrigat. Sed enim ô philoſophe, vt protinus aliud ſequamur quàm precedenti capite afferre viſi ſimus, propemodum fatemur nos quidem, cauſariorum neminem, dum alium quemuis iungi aut confoueri emplaſtris videt, perſanari. Verùm aliam ſuppliciorum videri rationem aſtruimus, quibus ſæpe palàm affligantur nocentes, vt dum torquetur vnus, emendetur alius: quare ab Grȩcis tuis pœnas quaſdam dici paradigmata, comperies, à noſtris
C verò exempla. Porrò nonne manifeſtum illud quoque: ſolertem medicæ artis profeſſorẽ filios plerũq; à parentũ morbis auertiſſe, priuſquã cauſæ prognoſticum aliquod ſe promeret euidens, & iamiã graſſaretur malum, adhibitis opportune medicamentis, non neglecto corporis exercitio, & victus moderatione refectis etiamnum, quæ procliuẽ in morbum conſtitutionẽ præcipitatura mox viderentur. Quare non abſurdam rem facit, ſed neceſſariam, non ridiculam, ſed vtilem admodum, qui epilepticorũ, ſiue
D comitialium filiis, aut melancholicorum exercitationes inducit, aut diætas accommodas, non tanquã ægrotantibus quidem, ſed ne in ægritudinẽ omnino incidant. Quippe ex male affectis nati non vtique pœna vlla indigẽt, at medela digni ſunt, & cuſtodia. Quod ſi ita eſt, ſicuti nos rerum vſus perdocet, rogo te ô Bion nonne animis, tanto præſertim corpore præſtãtioribus, idem remediũ, eandem curã cẽſebis adhibendam? An in adoleſcẽte progerminantẽ naturali ratione, ſuccreſcentémque conſuetudine fla-
E gitiorum ſeminoſam tabem, laténſque malum augeſcere ſinemus, prompturum mox paulò peſtiferum mentis fructum, vt dixit Pindarus? Cæterùm hæc ipſa internoſcere, clanculariúmque vitiorum ſeminium occupare, non eſt profecto homini obuium. Diuinam iſta exigunt poteſtatem. Quamobrem optimus maximus Deus intimorum inſpector, ſcrutatórque eorum, quæ in ſenſum cognitionémque humanam non facile reciderint, paulò poſt eruptura flagitia non expectat: ſed medelæ gratia in
F adulteria procliuem, ad auaritiam, & plus habendi cupiditatem promptiorem, & in ſcelera id genus alia remis veliſque currentem, ſed clàm, & inexplicabili modo, rationéque vlciſcitur multò antè, perimítque. Nos autem per ignorantiam maximam ad diſquiſitionem quodammodo Deum vocamus, nulláque non hora dicam illi impingimus, ac formulam ſcribimus, non perſpicientes ita vſu venire interdum, vt futura iis quæ facta iam ſunt, occulta item, obductáque manifeſtis peiora multò,
G terribilioráque ſint. Quod euenit ſanè, quia cauſas coniectare ratiocinando nequimus, quibus conſtet quid ita præſtet, iniurios, malóſve ſæpe miſſos facere: quoſdam verò ne iniuſtè quidem agentes quippiam occupare ſupplicio. Nam & medicamenta quandoque ægrotantibus nil profecerint, nullam verò affectionem ſentientes, periclitantes tamen grauius, iniuerint.

Sen-

Sententiæ diui Thomæ ad idem, ex prima ſecundæ, quæſtione octogeſima ſeptima, articulo vltimo. Pœnarum genus duplex.

Cap. XV.

ET quia quæ adhuc diximus, ab gentium libris mutuati ſumus, tralatis ex Plutarchi Moralibus carptim, & commaticè quæ opportua propoſito cēſuimus, ab ſententiis eius, & verbis quandoque non nihil abiuncti, vt commodius eſt viſum: quod ipſum teſtari libuit, ne per imperitiam quis ad ſtruendam calumniam cernulus factum cauillaretur: Nunc vt pro virili ſtudioſis omnibus, quorum bono iſta commentamur, amplius paria faciamus, ſancti doctoris placita parti huic ſuppingemus facturi operæ pretium, ſicuti remur, ſolitis in aliena caſtra interdum tranſire, non vt transfugis, ſed exploratoribus, verſuram hinc inde facturis, quo ex vſura mox fiat ſors. Quum ergo quæritur, iuſtène quis pro altero det pœnas, aut, inquit Thomas, de pœnis agimus, quæ medicinæ rationem habent, aut de ſpiritalibus, Si de prioribus, tunc aſtruimus, planè corporum intertrimenta vel diuitiarum inter ſupplicia cenſeri, quæ medica ratione irrogentur ad animæ ſalutem: quamobrem non incongruum eſt, iis quēpiam affici pro alterius peccato, vel a Deo, vel ab homine, ſicuti pro patribus liberos, item pro domino ſubditos obnoxióſve, inquantum bona illorum cenſentur. In ſpiritali vero ſupplicio cecus omnino eſt, neque enim anima bonum ad aliud præſtabilius diſponitur bonum. Quare in animali bono citra propriam noxam nemini pœna infligitur. In eiuſmodi nanque, vt Hieronymus item aſtipulatur ad Auitum, vicariam pœnam nemo cogitur ſubire. Quippe quo ad animam filius non eſt res patris, quod illo prophetico abundè confirmatur apud Ezechielem Domino pronuntiante, Omnes animæ meæ ſunt. Porrò puniuntur in filiis parentum admiſſa, quia à flagitioſis nati, & educati ad delinquēdum procliuiores, magiſque lubrici euadunt, tum conſuetudine, tum exemplis allecti. Coniunctos verò ſanguinis vinculo ferè puri aduertimus, quoniā propinquorum damna in eos modo quodam redūdare videntur, qui peccarunt. Sed & domeſtica exempla, domeſticæque pœnę permouent validius: nam innutritus ſcelerius patris vehementius imitatur. Quòd ſi illius ſupplicio minus deterreatur à malo, vt pertinax amplius videtur plectendus.

Obſeruata quæpiam de vipera legentibus futura non iniucunda. Maraſſus cur dibatur: itémque de theriaca, Cuiuſmodi animal ſit, vulgò quod dictitant thirum. Theria quæ dicantur propriè medicinam profeſſis. De Marſis duobus locis. An vipera coeat cum murena. Penſitatus Plinij locus de vipera.

Cap. XVI.

EVoluentibus nuper Platonica quædam, vt eſt noſtri moris, ingeſſit fortè ſe nobis Alciabidis oratio quæ pars vltima eſt ex Platonis Sympoſio. In ea quum alia pleraque haudquaquam extrita, neque (quod dicitur) ab triuio ſubnotauimus, quis inſtructior fieret ſuppellex noſtra: tum hoc non illepidum, aut inuenuſtum (vt opinor) de viperæ morſu quod & tranſpoſui. Quæ, inquit, adhuc protulimus, omnino citra vllum ruborem paſſim enuntiari queunt. Quod reliquum eſt, non proferetur à me prius, quàm id vobis prouerbium ſubiecero, Vinum & cum pueritia & ſine pueritia eſſe veridicum. Porrò non ſecus prorſum afficior, ac is in quem vipera mordicus incurrerit: hunc ſiquidem produnt, affectionem ſuam oblæſionémque iis tantum velle patefacere, quos eadem morbi vi quādoque iactatos compererit, ceu hi demum, vt qui ægritudinis non ſint expertes, ignoturi videantur: ſi quid dictum factúmve ſit abſurdi, morbo violentius graſſante conuellentéque. Quamobrē ego quoque ſapientiæ ſtimulis conuulneratus, quæ cæteris potentius ferit, inexplebiliter quodammodo orationem eiuſcemodi expetens, quæ validius quàm viperæ denticulus infigitur, omnia ſtatui conari, vt Socratem mihi aſciſcam, cuius è fonte ſiti areſcentia præcordia vberius queam rigare. Nec iſta nunc promerem, ni rem cum philoſophiæ myſteriis diu initiatis eſſe mihi aduerterem. Hactenus Plato, tralata (vt potuimus) noſtris verbis ſententia elegantiſſima. Iam verò quod ad viperam attinet, quónam piaculo tranſiliamus nunc ſcitiſſimam Cebetis doctrinam ſtudioſiſſimo cuique iucundiſſime amplexandam? Nullo, inquit, infeſtari nocumento poteſt, qui virtutis munimento ſeſe obuallarit conſepſeritque. Ea eſt aduerſum vitia & mala, ceu antipharmacum potentiſſimum, non ſecus ac viperæ poteſtas venenoſa conta id genus feras alias. Quippe ferunt τοὺς ἐχιοδήκτους, hoc eſt morſu à vipera petitos, ab venenatorum nullo attingi. Hæc Thebani philoſophi placita fidem iis vendicant, quæ produnt naturalium aliqui. Eos qui aliquando viperæ iecur coctum hauſerint, nunquam poſtea feriri à ſerpente, Rurſum, nec capiti, neque item veſtibus eorum qui viperis alantur, noxia corporis ineſſe animalia. Sed forte ex iis quiſpiam, quos φιλομαθεῖς vocant Græci, nos diſcendi cupidos dicere poſſumus, Quærat ex me nunc, quódnam eſſe genus ſerpentis putem, quæ paſſim dicitur Latinè vipera: in Græcorum vero literis echidna: nam mas, echis nuncupatur. Ego quantū cōiectura ducor, Viperā ſuſpicor vulgò dici maraſſum: quæ nomenclatura nec Barbara eſt, nec citra rationem excogitata, quippe à Marſorū populis interpretatione etymologica duci nomē videtur: quia id genus maximè cōſectarētur Marſi, circūferrētq́ue. Quod ne quis pro libidine cōfictum auctore nullo arbitretur, ſignificat id maximus artis medicę magiſter Galenus, volumine vndecimo Simpliciū pharmacorum, nec non ad Glauconem. Innuit & poeta nobilis illis verſibus, quos & appoſuimus:

> Quin & Marrubia venit de gente ſacerdos
> Fronde ſuper galeam, & felici comptus oliua,
> Archippi regis iuſſu fortiſſimus Vmbro,
> Vipereo generi, & grauiter ſpirantibus hydris
> Spargere qui ſomnos, cantúque manúque ſolebat,
> Mulcebátque iras, & morſus arte leuabat.

Marrubios verò eſſe Marſorum populos, non ferè eſt in literis (modo aſſiduior, vt Varronis vtamur verbo) qui neſciat. Plinius quoque auctor eſt, Marſos à Circes filio ortos, ob idque affuiſſe illis ingenitam vim contra ſerpentes. Quin & angitios putant nuncupatos, quod obluctantes angerent ſerpentes. Firmicus quoque Matheſeos quarto, in lunæ decretis: Si, inquit, in Saturni domo fuerit iſta coniunctio, tortores aut carnifices faciet, aut Marſos tales, qui aſpides venari conſueuerunt. Nec me fallit, ex eruditioribus quendam ædito etiam libello, Maraſſum à vipera diſparaſſe: quo Nacolai Leoniceni viri

A vndecunque ſcientiſſimi placita vberius de huius animalis natura conuellat. Viperam verò Arabes ex Græcorum lingua, vt aſſolet, vocabulo detorto deluxatóque, thiron vocant nomine generis ſpeciei impoſito:nam [illegible],id eſt therion,fera eſt,pudendo magni Alberti errore:qui & in pleriſque aliis huius ſcientię videtur peccaſſe. Nam quos Galeno, Pauló que trochiſcos, ſiue theriacos paſtillos appellare moris eſt:quoniam ex therio, id eſt vipera commiſcentur,Auicenna in mentione Andromachi Theriaces, trochiſcos Thiri vocat. B Porrò quæ à Serapione ſunt de Thiro obſeruata,de vipera rectè pronuntiati ex Dioſcoride, Galeno ac Paulo recognoſcimus. Adrianotheras in Myſia apud Spartianum, Adriani intelligimus venatica. Quoniam verò medicorum pomœria aliquo modo ſumus ingreſſi pergamus porrò in haſce commentationes congerere, quæ vellicatim hinc inde præcerpſimus, vt varietas ipſa iucundiorem præſtet,ac illicem magis,ſi Plautinè loqui non dedecet,noſtram racemationem. C Igitur in eorundem viretis amœnioribus theriacam obſeruauimus bifariam intelligi. Nam vno modo,ac propriè dici theriacam audies,quæ ex therio, id eſt viperis confici aſſueuit. Quod Therapeutices quartodecimo comprobat Galenus, & ad Glauconem ſecundo in elephantis cura. Id verò primus omnium excogitauit Andromachus Neronis Archimedicus. Alteram verò ſine permixtione id genus. Quando ſimplicia item Theriaces nomine vocari reperias: nam Auicenna ſecundo Canonis, capite de ſquilla: D Theriaca eſt,inquit,aduerſum venenoſa. Item de opopanace: Cum ariſtologia,inquit pota theriaca eſt. In Collectaneis rei ruſticæ apud Græcos, libri ſecundi fine comperi, vitem dici theriacam, quæ [illegible] perſanet. Quo autem fiat pacto theriaca vitis, alibi in eiſdem traditur libris: ſed & Palladius commeminit lib.3 antidoto videlicet radicibus infuſa. Sic & catharicen vitem excogitarunt agricolationis apprimè experientes, palmite ſciſſo & helleboro mox iniecto. Quæ vberius exſequitur E Florentinus Georgicorum primo & ſecūdo,qui & theriacam ficum nominat,vbi theriace linatur fructus. Sunt qui non ideo dici theriacen putent,quia therion,id eſt vipera, permixtionem ingrediatur:ſed quia aduerſus theria,hoc eſt feras veneno imbutas præſentiſſimum ſit remedium. Obſeruatum certè peritioribus eſt, [illegible] vniuerſim quidem beſtias indicare, ſed medicinam profeſſis capi modo pro venenoſis,quo argumento [illegible] dici,non à beſtiis percuſſos,verum ab venenis oblæſos,qui in re labi quandoque Plinium eſt animad- F uerſum. Qui tamen libri vigeſimi cap.vlt. theriaces confectionem deſcribit,qua ſit vſus aduerſus venenata omnia rex magnus Antiochus, nulla prorſum mentione viperæ. At libro nono & viceſimo, fiunt ex vipera (inquit) paſtilli, qui theriaci vocantur à Græcis;ternis digitis ſiue quaternis, vt alij legunt (nam & Galenus ad Glauconem ſecundo, id approbat ferè) vtrinque amputatis exemptiſque interaneis. Et mox paulò: Significandum(inquit videtur è vipera tantum hoc fieri. Alibi in eodem libro, The- G riace vocatur excogitata compoſitio luxuriæ. Fit ex rebus externis, quum tot remedia dederit natura, quæ ſingula ſufficerent. Cæterùm quod auctor hic de amputatione extremarum viperæ partium tradit,id commentitium Dioſcorides putat. Theriacos tractatus intelligunt Græci,qui de iobolis, hoc eſt animalibus concinnantur, quæ venenum ictu den-

A tibúſve infundunt. Alexipharmacos autem, quibus letalium venenorum ratio deſcribitur. Tradit Galenus lib.11. Simplicium pharmacorum: Viperæ caput amputari ratione veneni in eo contenti: in cauda verò nil eſſe eiuſmodi. Poſtremò commonēdos impenſius ſtudioſos remur, ne quid omnino veluti conniuentes quod vſui ſit legiſſe, tranſiliamus. Eſſe qui Plinio negotium faceſſere pergant, in viperæ natura libro decimo, vbi ſic legimus: Tertia die intra vterum catulos excludit, deinde ſingulos B diebus ſingulis parit viginti ferè numero. Ariſtotelicæ(inquiunt) ſententiæ, vnde mutuatur Plinius, minus iſta conſentiunt. Cum hæc ferme ſunt verba ex libro quinto De animalium hiſtoriis: Vipera è ſerpentibus vna, animal ędit, quum intra ſe ouum peperit: id vnius coloris eſt, ac molle, vt piſcium quidem:parit catulos obuolutos membranis, quæ tertia die rumpantur. Euenit interdum, vt qui in vtero adhuc ſunt, abroſis membranis prorumpant: parit vna die ſingulos,parit autem plures quàm vi- C ginti. Hæc aliquo modo inter ſe diuerſa non congruere ſatis,non fere eſt qui non videat. Si quidem naſci viperulas philoſophus ſentit, membranis inuolutas, veluti infantes noſtri iis, quas hyſteras tāquam poſteriores Gręci,nos ſecundas dicimus:quibus tridui ſpatio à partu concerptis diruptiſque, tanquam ſenectute depoſita nudæ tandem conſpiciantur. Nam(inquit) euenit quandoque, vt ipſam hanc membranám abrodant exuántque prius, quàm vtero excidant. Plinius verò mem- D branæ illam diſruptionem intra vterum, non extra (inquiunt) fieri autumat,quod ex Ariſtotele non videtur verum. Ego verò verba illa, Tertia die intra vterum catulos excludit, non ad membranam refero Ariſtotelicam, ſed ad eruptionem ex ouis in quorum ſuperiore parte fœtum conſiſtere, fatetur Ariſtoteles. Quod excludi,ſiue excudi, propriè rectéque à noſtris dicitur. At inquies, vnde ſit tertiæ diei computatio. Reſpondeo, Peragi excluſionem hanc ex ouis ante quam promant, ſi ex vtero vipe- E rulæ,ſiue echidia,per triduum, maturato iam partu. In quo nil ſane abſurdum videtur in tanto præſertim numero. Numerentur itaque dies à momento quo adulti catuli promunt ſe ex ouis,ad id tempus quo mox ex vtero erumpunt. Quod ſi Ariſtoteles id non dicit, nil fuerit mirum: potuit alios ſequi Plinius: quod vt recipiam, illo ducor argumento, quod inibi infertur mox, Itaque cęteri tarditatis impatientes prorumpunt latera,occiſa parēte, id quod apud Ariſtotelem non inuenias: & tamen à multis F non dilutæ auctoritatis comprobatur. Et nobis non incurioſè locus hic paulò antè eſt penſitatus. Denique quia viperam dici vulgo maraſſum docuimus, ab Marſis,quibus id genus multa cōtrectare frequentiſſimi fuerit moris,hinc homines eos medicorum facile poſt Hippocratem princeps Galenus [illegible] nuncupat,& [illegible],id eſt theoriotrophos ac aſpidotrophos, Apud Firmicum ſic adnotatum itē inuenias: Oriente autem ophiucho,inquit, nati qui fuerint Marſi erunt,qui ſcilicet peſtiferos angues ſopitis ac mitigatis aculeis opprimunt. Prodidit Ar- G chelaus,prodeuntes in ſiccum murænas cum echie congredi,verum id coarguit Andreas, quando nec exeat muræna,nec in maris obſeruetur echis. Id & ambiguum ſit Nicādro in Theriacis. Quod iis quæ antè paulò ſuper hac re commentati ſumus,adnecti debet:nec vitio nobis vertat naſutior quiſpiam per noſtras lineas incedentibus,id eſt eadem quandoq; ite-

iterantibus,modo lucelli accedat nonnihil. Auctor libro vndecimo De ſimplicium pharmacorum poteſtate Galenus,in Aſia contigiſſe , vti quandoque meſſoribus afferretur vas odorati vini , id temerè poſitum arrepens vipera quum intraſſet, ac vino diſtenta periſſet,acceſſerunt mox & ruſtici ſitim expleturi:viſa autem mortua vipera,rem auerſati , vinum quidam in proximo elephantia iam computreſcenti ſunt elargiti , conclamatam eſſe hominis vitam arbitrati: at is nil eorum quum reſciſſet , ita ſeſe vino proluit hauſtu frequenti,vt morbi atrocitatem protinus euaſerit, cutis modo decuſſa ſuperficie,pellicula eiuſmodi ſubſiſtente , qualem in cancris viſimus,teſta excuſſa.Id ipſum & prope Pergamum eueniſſe iterum,prodit idem auctor.

Comica facies apud Lucianum quæ ſit. Comicus item riſus. Didaſcali. Enarratur interim locus Ciceronis ex Epiſtolis familiaribus. Perſarum voracitas. Item de Phania, & Comœdia ara , necnon Miſerte.rdia. Perſona inuentor. Meſon quid , & ſcommata Meſonica. Marmeſſus. Meſora. Tettix. De Anaxandride comico. Comicus apud Spartanos luſus. Dicelicta. Phallophori, Autocabdali. Aram parare quid.

Cap. XVII.

COmicam faciem apud Lucianum,illam quidem cognomento braſphemum , vt qui nec diis nec hominibus pepercerit,quod inquit Lactantius : ſed doctiſſimum tamen atque ingenioſiſſimum, inuenio poſitam pro exporrecta iucunda hilarique. Vbi frons nec maturina eſt, nec ſtriata, ſed renidens & læta. Eius verba ſi quis fortè requirat Latinitate donata ſubſignaui: Nil,inquit,iniuſtius opinor, vel omnino ſeruilius , quàm mordentem labra bilem ſubalere,& occluſum odium augere,vnum quidem mente agitantem,aliud verò proferentem,& comica facie hilarique atrocem meditari conciperéque tragœdiam. Eiuſmodi figuræ rationem ex multis quidem licuit expiſcari:ſed à ſe non facilè ambigentes dimiſerit Lucianus,apud quē alibi ſic lego propemodum:Comœdia,inquit,Dionyſio vbi ſe tradidiſſet,in theatro obuerſabatur,colludebat,riſum venabatur,ſcommatibus non parcebat. Equidem Comœdiæ finis non ferè alius erat Græcis,quàm lætitia & hilaritas. Quod adeo verum eſt, vt in libris obſeruatum ſit,& teſtis in nebulis Ariſtophanes eſt, interpretis item accedente calculo,riſus gratia plerunque ſcortea pudenda graphicè expreſſa,& id genus alia non pauca produci conſueuiſſe:adeo vt comicum riſum prouerbij vice vſurpari quandoque compererim. Cui quoniam ineſſet ſæpe morſus aliquis,& principum fœda ſugillatio, comicorum ſales venenatos dicit Seneca. In Plauti milite, comœdicè poſitum videtur pro ſuaniter & iucundè. Gellius Noctium Atticarum decimo,comœdiarum nūcupat feſtiuitates,quibus congruat breuitas orationis venuſtáſque & mundicies. Theodorum tragœdiarum hiſtrionem legimus,Comicum ſatyrum hoc dicto repercuſſiſſe , Riſum ſpectatoribus mouere non eſt res ita mira,ſed fletum. Hinc prodit illud quoque ex Plutarchi Moralibus: Videtur polypragmoſyne,inquit,malis iam inueteratis non ſane lætari:ſed recentioribus,ac(vt ſic dicam) ferueſcentibus,& nouas grate tragœdias ſpectare. Comicis verò,& paulò hilarioribus non facilè ſe immiſcuerit. Addamus & eruditius aliquid ex Demetrio Pha-

A lereo,Ex hyperbole,inquit,in primis gratia, venuſtas riſuſque comœdiis comparatur : ridicula enim maximè ab impoſſibilibus venamur. Sicuti in Perſarum voracitatem inexplebilem inuectus quidam, hyperbolicè dixit,eos in faucibus boues geſtare. In eoſdem Ariſtophanes, Cribanitas boues pro panibus aſſare pronuntiat. Ex iiſdem manat fontibus, φαλακρότερος εὐδίας, magis caluus ſerenitate. Colocynthe ſanior. Idem Phalerus alibi de comœdiæ proprietate,vbi de glaphyro dicendi genere præcipit, Gra- B tiarum,inquit,& venuſtatum aliæ maiores ſunt, ac grauiores pœticæ:aliæ humiles , ac magis comicæ ſcommatibus aſſimiles. Cæterum quæ de comico lepore ac venuſtate diximus adhuc,ad Græcam rationem magis ſpectant, quoniam noſtros inuenias ſæpe trunca quædam ex Græcis transferentes & cōfarcinantes verba tragici tumoris. Ita Græcarum, quarum effingere virtutes nequiuerunt, facetiis atque luminibus obſoleſcunt. Ita eſt , in comœdia maximè claudicamus,tametſi(vt Fabij verbis vtar) C Varro Muſas Epij Stolonis ſententia, Plautino dicit ſermone locuturas fuiſſe,ſi Latinè loqui vellēt. Vix leuem conſequimur omnino vmbram. Non recipit ſermo Romanus illam Atticis conceſſam tantum Venerem,quando ne Græcos quidem potuiſſe ſatis conſtet alio linguæ genere eadem exprimere. Sciendum verò comicos poetas,item tragicos ac dithyrambicos à Græcis didaſcalos nuncupari,id eſt διδάσκαλοι. Nam & Antiphon ait, ἔοικα τὴν κωμῳδίαν διδά- D σκαλον Ex iis quæ dicta hactenus obſeruatáque nobis ſunt,commonemur,vt iam hinc omnibus vnguibus,totiſque cuneis Ciceroni opem feramus. Nam ſi,vt Luciani monumentis proditum eſt, claudos auerſamur & bacelos & eunuchos,atque item ſimiā, ſi matutino prodeuntibus fortè occurrerint , quid ſtatuemus in principe oratore,qui in arce ſtetit Romanæ eloquentiæ,extra omnem ingenij aleam poſitus,cuius familiares epiſtolæ candidatis eloquentiæ,& ad procinctum tendentibus : ceu prægustatio E dulcior,initio ferè ſolent enarrari ? Nónne ſi quid inauſpicati , & ominoſi ſeſe ingerat, auertemur,& nihil ad nos pertinere , more ſeruantium de cælo præfabimur? Ecce in illis ipſis tam ſcitè , tam doctè concinnatis epiſtolis initialibus ita ſæpe claudicantes,immo verò per prona deruptáque labentes ſeſe offerunt enarrationes,vt tam claſſici auctoris nomine,ſit nulla non die quod erubeſcamus. At inquient ſcioli,neſcio qui , ac tenebriones pullati,eſſe inibi nonnulla peritè admodum & appoſitè explicata. Sed F ô bonæ lamiæ,non illud Græcanicum nouiſtis, Simiam quidem ſemper eſſe ſimiam,etiamſi aurea habeat ſymbola? Sed redeo vnde in hæc diuerti. Locus eſt ex ſecundo Familiarium epiſtolarum non enarratus ad hanc diem , ſed omnino exculcatus & offuſa caligine,inſcitiæ tenebris ita obuolutus,vt in Cicerone Cicero ſubinde quæratur. Verùm oratoris verba iam ſubſignemus, Mea verò officia ei nō defuiſſe,tu es teſtis,quoniam κωμικὸς μάρτυς , vt opinor,accedit Phania. Male feriati comicum teſtem G Phaniam augurantur, ex vetere comœdia repertū, in qua Phania teſtis introduceretur, referúntque ad Cælium ipſum. Qui ſenſus,vt male conceptus,mirè friget. Ciceronis elegātia indignus,immo nec coit, etiamſi violenter omni pede confabricatis inuentis nugalibus ad eam verba retorqueas, penſitent,modo legentes. Eſt quidem frequentiſſimi M. Tullio moris ex veteribus pleraque aduocare obſcurius, cuius ferè modi eſt ad Cælium illud , Repente verò

inceſſi omnibus lætitiis. In quo Latinæ quidem rei literatores, quid afferant, minus conſtitutum habẽt. Ex Cæcilio verò eſſe ea, liquet ex Ciceronis ſecundo De finibus: vt ſcias non eſſe hic arietini oraculi ambagioſam hiſtoriam. Inibi aduocatur & Trabea, vt in Thuſculanis quoque: de quo arbitror itidem ſenſiſſe Familiarium nono Ciceronem, etiam ſi grammaticis inſcita inauditáque eſt nomenclatura. Septimum habet inter comicos faſtigium, quod ex Volcatij Sedigiti apud Gellium verſiculis liquidò agnoſcas. Verùm vt à diuerticulo fabulam repetamus, ego in Menandri comœdia fuiſſe Phaniam, obſeruaſſe videor apud Plutarchum in commentatione quæ eſt De tranquillitate. Cæterũ id ad propoſitam modo quæſtionem nihil. Nam Pheniam hunc Ciceronianum non alium accipio, quam Appij (de quo ibi intelligit Orator) libertum. Sicuti comprobant Ciceronis verba epiſtola prima tertij libri: Quem hic comicum teſtem dicit, non vti opinor, quia vetus comœdia Phaniam habeat, veluti fidei inuiolatæ numen ſanctius: id enim proculdubio commentum eſt vaniſſimum, & ad libidinem concepta diuinatio. Sed quod libertus is ingenio eſſet lætiore facetoſóque, minime ſub dolo aut inuido. & proinde iucundo admodum & amœno. Expende Ciceronis verba, ex ea quam modo aduocauimus epiſtola, in noſtram ſententiam remis veliſque eundem cenſueris. Is ergo apud Cælium æquiſſimè Appij naturam Ciceronis in eum ſtudia & merita ſuauiſſimè & veriſſimè aperuerat, quod vltrò citroque creberrimè, ſicuti mos fuit temporum illorum, & nil eſt notius, commearet. Quoniam verò in comica verſamur pragmatia, relatu dignum haud quaquam omiſerim: Mæſona fuiſſe comicũ hypocritem, patria Megarenſem, qui perſonam excogitarit primus, quam de eius nomine Mæſona item vocant: quod Byzantius Ariſtophanes prodit in commentatione De perſonis, ab eo inuentam ſcribens ſerui perſonam, necnon coqui. Scommata quoque quibus id præcipuè ſcoptici mordacéſq; vtuntur, Mæſonica item dixere veteres vrbanum & elegantem coquum. Peregrinum verò & inurbanum tettiga, id eſt cicadam. Marmeſſus autem Mars eſt, Romanorum lingua, ait Lycophronis interpres. Barbarus hic, inquit, haud contentus aliis, etiam Romanè ſcribit. Nam Romani & bellaces Marmeſſos dicunt, ſicuti memorant vel Diodorus vel Dion, neque enim ſuccurrit nunc ad fidem auctoritas. Meſora Græci, id eſt [illegible] dicunt, quæ pedibus congruunt, arma. Fuit & comicus in veteri memoria nomine Anaxãdrides: erat is corpore ſpecioſus magnúſque, decori accedebat longior coma, nec purpura deerat auro fimbriata: verùm idem hic moribus inamœnus ferè amarulentúſque animaduertebatur, adeo vt in commiſſione poetarum ni abiiſſet victor, non ad inducem reuocabat opus, qui pluribus mos eſt, recoquebátque: ſed indignabundus medicinam factitantibus conſcindendas dabat male vigilatas chartas, & ſalariorum pueris cordillis obtegendis tunicula. Fuit quod ſcitu dignum eſt, apud Spartanos comicos luſus ſpecies, verum ſtudij non magni frugalitatem in eo quoque affectante ciuitate, dicẽdi prætenuis erat formula, argumentum non aliud ferè, quàm pomorum furta, & id genus pleraque. Qui eiuſmodi ludos obirent, ab Laconibus Dicelictæ nuncupabantur, velut Scenopœos dicas, & Mimetas, id eſt imitatores. At pro locorum diuerſitate conuariant horum appellationes. Siquidem Phallophoros Sicyonij dicunt: Autocabdalos alij quidam item Phlyacas Thebani, quibus frequens eſt diſparata ab aliis nomenclatura, Ethelontas. Erant in genere eodem Ithyphalli quoque. Sed enim iamiam coronidem impacturus facturum me operæ pretium ſum opinatus, ſi auctarij quippiam adiecíſſem huic lucubrationi. Id autem eſt de comœdiæ ara, cuius meminit Hieronymus, ad quam ſi quis confugiſſet, tanquam ab Cæſaris ſtatua, reuelli eum inde, nefas habebatur. Scribit Pollux in ſcena aram fuiſſe, quæ Halicus diceretur ante fores: & menſam item, quæ bellaria, aut res aromaticas haberet, ac Theoris diceretur, ſiue Thyoris, quanquam fit itẽ Theoris vaticinatricis puellæ nomen, cuius meminit Demoſthenes contra Ariſtogitonem, quæ impietatis rea perierit. Eodem vocabulo nuncupabatur, & nauis Athenienſibus, quæ quotannis Delum mitteretur. Noſtri produnt in Apollinis honorem aram conſtitui ſolitam ab iis qui comœdiam celebrarent. Eum verò Apollinem à Menandro Caſſium dici. Sunt qui ſcribant, in ſcena duas poni ſolitas aras, dexteram quidem Liberi, ſiniſtram eius Dei honori, cuius ludi celebrarentur. Hinc aram parare legimus in approbatiſſimis dici, ſicuti apud Terentium:

> Nemo te accuſat Scyre, nec tu aram tibi,
> Aut precatorem pararis.

Ouidius idipſum agnoſcit eo verſiculo, ex quarto Triſtium,

> Vnica fortunis ara reperta meis.

Aſtipulatur & M. Tullius pro Roſcio Comœdo, aras fuiſſe ſanctioris aſyli loco, Sicut in aram, inquit, confugit in huius domum. Et in libro De ſuperſtitione Plutarchus: eſt ſeruo ara, ad quam confugiat: hæc ab illo Græcè dicitur ἐλέου βωμὸς, Miſericordiæ aram fuiſſe Athenis, in Rhetoricis teſtatur Apſinus. Sed & Libanius Declamatione ſecunda, vbi Demoſthenis de ea tollenda effingitur actio. Meminit Lactantius grammaticus: deque ea Terentium intellexiſſe, ſcrbit, Papinius nec omiſit,

> Vrbe fuit media nulli conceſſa potentum
> Ara deûm, mitis, poſuit clementia ſedem,
> Et miſeri fecere ſacram.

Qui ſint apud eruditos Phanias, & Phanis, necnon quid Phanion, ac Panium, & Phana, item Phanos, ſiue Panos. Helana, lephnia, grauium, pharſos grone, gronia, lephnis. De lychnuchis pluſcula. Suetonij iocus in Cæſare perpenditur. Lychnades ciuitas cur. Lycanitis. Murorum, ſeu mænium ſuſtructio, à quibus excogitata primum. Tyrſis quid. Tyrrheni cur dicantur. Moſſyni quid. Candelabrum Tarentinum. Xylolychnuchi. Lychnocautia. Embaphia. Tyrrhenorum in artibus praſtantia. Helenæ vas.

Cap. XVIII.

QVia verò paulò antè pro ingenij captu, quantũ nobis non incurioſa lectio adminiculabatur, enarrantes Ciceronis gryphum, ſuper Phania orationem contexuimus, ſubit nunc, vt quæpiam non ita diſſita vocabula explicare iam hinc pergam. Quod ne riſu fortè Momi aliqui excipiant, quibus alabaſtrus vnguenti plena putet: ſciant eruditi, à Græcorum ſcientiſſimis eſſe in literas promptum, ſapientiæ partem conſtitutam videri in animi virtute, partem verò in locis vſu, vt rem quanque ſuo

ſuo nuncupemus vocabulo, & verborum proprietas minimè nos fugiat. Id quod illuc demum tendit, vt quæ conceperis animo, nulla hæſitatione valeas enuntiare. Quoniam, Ariſtotele prodēte, voces ſunt earum quæ in anima reperiuntur, paſſionum notæ. Verùm in iis & omnibus quæ adituri ſumus publico bono, ſatis ſupérque fuerit doctorum trutinatio & examen ſyncerum. Vitilitigatores iſtos nihil moror. Sed nos interfari deſinamus. Igitur Phanias inuenio dici omnes, qui inopes ipſi diuitias ſummas habere ſe tamen ſimulant, atque ita credi volunt, à Phania quodam, qui congeſtas ſe opes domi recondidiſſe ementiebatur. Quod vltimo Odyſſeæ libro teſtatum reliquit Euſtathius. Phaniæ item Zenobius meminit, ſiue is ſit Zenodotus, quem Damon fuiſſe ſcribit oboloſtatem. Quæ vox apud Hyperidem & Lyſiam fœneratorem indicat. Sed in Zenobio ſcribunt aliqui Phanum, non Phaniam: ſicuti Sudas. Eius vxor per tegulas admittebat adulteros, quod à viro nimis cautè ianua obſeruaretur. Phanionem Auguſtinus in Epiſtolis dictũ prodit boni pedis hominẽ, cuius aduentus afferat felicitatis aliquid. Panium loci nomen eſt ad Iordanis initia: cuius meminit Egeſippus, vbi mons altitudinis excelſæ ad latus vmbroſum habet antrum, ex quo mephitis euaporat ſæuior. Nam Phanos, ſiue Panos a tragicis lampadas facéſque dici obſeruauimus. Eſt & Phanos, qui res ſignificat nuntiátque. Pharſos ciuitatis portionem indicat, vt quum ſcribit Herodotus libro primo, Babylonis quam interluit Euphrates, eſſe [illegible]. Sed & fragmentum rectè dicitur Pharſos. Apud Ariſtophanem in Auibus, phanæ dicuntur conciones, quod comica mordacitate in Athenienſes prolatum eſt, qui in iudiciis aſſiduè comparerent, vterentúrq; ſycophantiis. Sunt & Phanæ in Chio regio quædam. Sunt ex gloſſographis, qui ab Athenienſibus lampadas dici phanos interpretentur, quas helenas quidã appellent quoque. Nam quæ de corticibus compingitur, lophnis vocatur pleriſque, ſeu lophnis. Sicuti grauium, i. [illegible], vocant ilignum quernúmve lignũ, quod conſcilum ſuccenditur, vti agẽtibus iter prælucear. Grone autem Græcis nunc petram indicat, nunc (ſicuti Lycophroni) petræ cauitatem, [illegible]. Gronia vero, i. [illegible] Stephano, in Phocyde ciuitas eſt. Porrò ab Lycophronis interprete dicitur lophnis, maior lampas, etymi argumento, [illegible], quod eſt [illegible], valde collucens. Denique, vt nil per incuriam prætereatur, ſunt qui Phanon putent faſciculum ex lignis quibuſdam conciſis. Sicuti helanem calamorum faſcem intelligere maluit Nicander. Illud obiter adnotaſſe, puto, nil obfuerit: Siciliæ tyrannum iuniorem Dionyſium in prytaneo Tarentino candelabrum dicaſſe, in quo totidem ſuccenderetur lychni, quot in anno numerentur dies. Xylolychnuchi apud Alexin conſimiles videntur iis quos obeliſcolychnos Theopompus dixit. Auctor Suetonius eſt, triumphantem Cæſarem aſcendiſſe capitolium ad lumina, quadraginta elephantis dextra & ſiniſtra lychnos geſtantibus. Quod interpolantes nonnulli, lychnuchos legendum præſcribunt. Id ſum miratus: quando id agens Dion quoque ita ſcribit, [illegible]. Nec lychnuchus lucernam indicat planè, ſed ferculum cui affixa lucerna geſtatur: an, rogo te, ceruchus cornu ſignificat, ac non cornutum potius? Sic & Septuchus, non pro ſceptro capitur Homero, ſed pro rege ſceptrum ferente: quod ſcribit Sudas. Quòd ſi vetus lectio lychnuchos præferat, non damnem, modo ſu-

A perſtitioſius nouitates non captemus. Lychnuchi meminit vltimo libro Athenæus: meminit & Pollux, qui quod phanon modo dicimus, lychnuchon. Item autumat dici apud Ariſtophanem, Phanõ, ſunt qui lucernam interpretentur. Omnino tam hic quàm Athenæus, vno verbo res duas intelligi voluit, ni legentes cæcutimus. Illud autem feſtiuius multò, quod epigrammate complectitur Chreſtodorus, Lychnadon Illyrij ciuitatem ab Cadmo eſſe conditam, vnde ſit Lychnus helichonius: quoniam B literarum lumen Græcis Cadmus intuliſſet primus. Lychnitida paludem in eiſdem locis agnoſcit Diodorus. In Armenia nomenclaturæ locum eiuſdem Stephanus. Lychnocaia, id eſt lucernarum ſuccenſio, feſtum erat Ægyptiis apud Sain, lucernis ſub dio tota nocte ardentibus. Lucernæ autem, inquit Herodotus, erant embaphia, id eſt ollę profundiores: quod verbum ab interprete neglectum miror. Lychnocautia eſt planè, quàm Lychnaſiam vocant, vbi accenditur lychnus. Scribit Dion, rediſſe ex Gręcia, C Neronem, ac capitolium conſcendiſſe, coronata ciuitate vniuerſa, [illegible]. Lychniæ, id eſt candelabra. Tyrrhenorum commendationis videntur habuiſſe plurimum: quippe Tyrrhenos laudant Gręci, vt [illegible], id eſt artium ſtudioſos. Nam & mœnia ſtruere, id eſt, [illegible], excogitaſſe omnium primi feruntur Tyrrheni, quod ſcribit Lycophronis interpres: vnde factum, vt pro muro dicatur tyrſis. Quin, inquit Dionyſius, ab Tyrrhenis denſius extructę domus vocantur tyrſes: quod ob- D ſeruarunt Gręci quoque. Sed & hinc conciliatum Tyrrhenis nomen, produnt nonnulli, ab tyrſium munimentis: velut Moſſynœcis in Aſia, de turribus ligneis quas moſſynos dicunt. Tyrſes nominat Xenophon quoque. Quod de helana diximus, aduertẽdum amplius, eſſe item helenen vas, quo continerentur ſacrorum arcana, in iis quæ vocant helenephoria.

Coronarum duplex origo. Annulorum initia prima. Decertare drama ad corollas. Declaratur Plutarchi E *locus perperam tralatus. Apio indigere quid ſit. Timoleontis hiſtoria. Stephane cur dicatur corona. Choronos.*

Cap. XIX.

QVi fabuloſa conſectati, ſuis ea voluminibus cõplex ſunt, coronarum in ludis eam fermè originem tradidere. Prometheum, quum Ioui Parcarum ſortem pateſeciſſet de Thetidis filio, quem patre illuſtriorem ampliorémque futurum cecinerant, ab eo vinculis liberatum: ea tamẽ ratione, vt annulum F lapide & ferro compactum geſtaret: ne omnino pœna videretur exſolutus, quod & annulorum initium agnoſcitur primùm. Simul etiam coronam habuiſſe ſcribunt, vt ſe victorem impunè peccaſſe oſtentaret. Quo factum ſit, vt in maximis lętitiis victores coronis inſignes viſendum caput circunferrent. Id quod in ludis conuiuiiſque licet animaduertere. Initio ergo iam tenui illuc etiam progreſſa ambitio eſt, vt non ij modo qui in gymnicis certa- G minibus certarent ac vincerent, corollas acciperent: ſed & præcones, quum cęteris coronas impoſuiſſent victoribus, eorúmque nomina magna voce pronuntiaſſent, quum & ipſi ante ludorum miſſionem corollis itidem donari ſolerent, alium adhibebant pręconem, ne ſua voce ſe ipſi victores pronuntiarent. Quin & ſcena quoque honoris eius exſortem ſe non diutius eſt paſſa: quando & qui maximè placuiſſent, actores coronis afficiebantur. Id

by Google

quod ſignificat etiam feſtiuiſſimus Comicorum Latinorum Plautus ex illis verſibus ex Amphitryone:

> Siue ambiſſent qui plamam hiſtrionibus,
> Siue quoiquam artifici, qui palmam hiſtrionibus,

Verùm quónam hæc tam multa támque conquiſita curioſè ſuper corollis dandis? Nempe, vt Plutarchi locum reſtitueremus ciuitate Romana, vel iure Latij incurioſius donatum: qui ne deinceps peregrinitatis queat poſtulari, ipſum prius Græcè, mox me interprete Latinè ſonantem audiamus. ἠξίουν δὲ τὴν Ἀρεταφίλαν συνάρχειν καὶ συνδιοικεῖν τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσι τὴν πολιτείαν, ἡ δ' ὡς ποικίλον τι δρᾶμα, καὶ πολυμερὲς ἀγωνισαμένη μέχρι στεφάνου διαδήματος, ὡς εἶδε τὴν πόλιν ἐλευθέραν, εὐθὺς εἰς τὴν γυναικωνῖτιν ἑαυτὴν ἐνέβαλε, καὶ τοῦ πολυπραγμονεῖν ἑαυτὴν ἀποκαταστήσασα, τὸν λοιπὸν χρόνον ἐν ἱστοῖς ἡσυχίαν ἦγεν μετὰ τῶν φίλων καὶ οἰκείων διατελοῦσα. Extgebant (inquit) ciues ab Arctaphila, vt vna cum optimatibus rempublicam capeſſeret imperaréque: ea verò, vt quæ varium multipléxque drama vſque ad corallos ſe decertaſſe opinaretur, poſtea quàm liberam animaduertit ciuitatem, confeſtim in gynæceum ſe coniecit, ac ne curis in reliquum agitaretur, ad telam ſe cum familiaribus agens dedit. Hactenus Plutarchus. Ad hæc verò quàm aſpirauerit interpres, volentium fuerit iudicium, mihi certè minus arriſit, proptereáque aleam non reformidauimus ſubſignando ſtatim auctoris verba. Quæ acris iudicij lector expendens ſine ampliatione alterutrum damnet inſcitiæ. Nos certè quod ſcitu nõ cenſemus indignum, inde eruditum pereleganſque elicimus adagium, Ad corollas decertate: quo rectè vtemur, vbi quis in primo haudquaquam deficiens puluere, nec veluti cantherius in foſſa, patienter integrum rei cuiuſpiam laborem ſubit, nec deſinit prius, quàm vmbilico ſummam addiderit manum. Sicuti hiſtrionibus dramate iam abſoluto, datur poſtremo corona. Sed & metaphora honeſtiſſima idem Plutarchus in Paralellis: Demetrij vita iam abſoluta, decertato (inquit) Macedonico dramate, nũc commodum eſt Romanum inducere. Dicti autem ratio eſt, quia tragœdiæ imaginem quandam exhibuit Demetrij & M. Antonij rerum geſtarum ſeries. In hac autem coronarum mentione non prætereamus vanitatis priſcæ experimentum euidens. Auctor in Paralellis, ſed & in Sympoſiacis Plutarchus ingruente periculi magna vi, ſolitum dici, Apio eſſe opus: quod monumenta defunctorum ita conſueſſent ornari. At ſcribit Diodorus Timoleonta pro Syracuſanis in Carthaginenſes depugnaturũ, quum fortè apiis vis magna extruendis toris ſubuectaretur, victoriæ omen inde concepiſſe, quoniã Iſthmiaca corona contexi apio conſueſſet: proinde milites ſic iuſſiſſe omnes coronati, mòxque inſigniter hoſtium copias concidiſſe. Lego apud eruditos illud quoque: Ab Iano bifronte coronas excogitatas primum. In Græcia tamen earum auctorem primum fuiſſe Stephanum: quo argumento etiam Græcorum lingua, rei ſit conciliatum nomen. Nam in noſtris literis dici ab choro coronas rentur, quoniam & coronos Apion grammaticus à choro dictos putauit.

Quibus vitiis infeſtentur oculi, ex medica ſcientia horrendis floridioribus. Ptila. Ptili. Pennarum diſtinctio. Inſitionum genera. Tranquilli locus. Oculis tumentibus ſpectare, quid.

Cap. XX.

QVum paulò antè curioſius medica volumina inſpectarem, indeque mihi ſeligerem, quæ haſce Lectiones adiutum iret, inter alia ſanè haud parum multa, ingeſſerunt ſe de oculorum concinnata vitiis, quæ protinus deflorata huic adglutinauimus loco: vt ſi quem ad legendum prolectarint noſtri libelli, ne parte quidem hac babeat omnino inanis. Igitur ita habet, Oculum vtique vniuerſim hiſce diuexari affectionibus, quarum Græcè nomina ſint hæc: Taraxis, ophthalmia, epiphora, φλεγμονή, id eſt inflammatio, οἴδημα, tumor, ἐμφύσημα, inflatio, ſcirrhoſis, chemoſis, id eſt χήμωσις, anthrax ſtrabiſmus, ſpaſmus, palmus, myopiaſis, gangræna, vlcus, νομή, ſiue putredo, σῦριγξ, id eſt fiſtula, xerophthalmia πρόπτωσις, id eſt procidentia, atrophia. Tunicularum verò intelliguntur affectiones hæ, ῥῆξις διάβρωσις, ἀτονία, anaſtomoſis παχύτης, id eſt craſſitudo, denſitas, ῥύσωσις, rugatio, ecſtaſis, raritas, ſiue ἀραίωσις. At intra palpebras inoriuntur ferè hæc: Thracytes, id eſt aſperitas, pachytes, ſycoſis, ſiue σύκωσις, ſarcoſis pyriaſis. Extra palpebras iſta: Hydatides, lithiaſis, phthiriaſis, meliceris, gangræna, phymata, ἀθερώματα. In ſtephane vero, id eſt corona: Crithe, poſthia, trichiaſis, diſtichia, triſtichia, pyroſis, ptiloſis, id eſt πτίλωσις (de qua paulò mox, vti eſt Therapetices quartodecimo: vnde & affectos ita, ptilos vocant, vbi genarum excidunt pili. Quanquam vela, item ptila dici comperias, ἀπὸ τοῦ πτίλου. Sunt & molliores plumæ, ptila: ex quo & deplume appellant aptilon. Vtique inter pennas aliæ nuncupantur ptila, verò ocyptera) pſoriaſis, madarotes, paralyſis. Illa verò ad totas pertinent palpebras: Paralyſis, proptoſis, ectrope. At in canthis, hæ ſeſe affectiones promunt: Encanthides, ancyle, pterygium, rhyas, proſphyſis, exterius autem ægilops, anchilon. In alboris ambitu fit pſydracium, vlcus, hypoſphagma, apoſtaſis, χήμωσις, μίλφωσις, pterygium, phacoſis, icteros, ὧραι. Irin infeſtat argemon, nephelium, achlys, epicauma, vlcus, bothrion, phlyctis, myocephalum, hypopyon, leucoma, αἴγιλωψ, proptoma, onyx, pyoſis, heloſis. Concipitur porrò in pupilla hypochryſis, glaucoſis, id eſt γλαύκωσις, mydriaſis, pthyſis, ſynchyſis, platycoriaſis, amauroſis, rhytidoſis, nyctalops, hemeralops, myopyaſis, diaphesis. Cæterum & in poris contingit ῥοιάδες, paremptoſis, ſymptoſis, vlceratio, id eſt ἕλκωσις. Sciendum autem, epiphoram in oculo dici quidem propriè, vbi ſe oſtentat inflammatio, & fluctionis multitudo, inoritúrque tumor, ac difficilis eſt oculis motus: quandoque & ſuper nigrum conſurgit, quod albens eſt. Communius tamen etiam in corporis parte reliqua dicitur epiphora, φλεγμονῆς ἐπιφορᾶς γινομένης, ἐξ αἵματος λαμπρᾶς ἐπιρρέοντος. Vt verò protinus quæpiam explicemus eorum quę tranſeunter prolibauimus, xerophtalmiam intelligant, quando canthi vlceroſi aſperioréſque ſunt, ac pruriunt rubéntque palpebræ, demanat ſalſior lachyma aut nitroſior. Proptoſim dicunt, ſiue procidentiam, vbi oculus motus procidat cum inflammatione. Sycoſis eſt, vbi intra palpebras ſuccreſcit quippiam carunculæ imagine, ac protuberans, conſequitur & oculi totius difficilior motus. Mydeſis vocabulum omnibus congruit putrefactione enectis corporibus. Euenit ipſum hoc & palpebris, tumentibus quidem, ſed & manantibus aſſiduè. Chriten etiam Poſthiam dicunt, vbi hordeo ſimile quiddam ſuppuratum innaſcitur palpebrarum coronis. Sed & in mediis item palpebris conſurgit crithe, verum grandior. Lathiaſis eſt, quum in palpebris gignuntur albicantia quædam, & aſpera lapidis modo, oculúmque perpungentia, τραχεῖ dicitur

dicitur oculus, quando ſub naturalibus pilis prorumpentes alij oculum pungunt, ac fluctionem proiiciunt. Quod ſi ſubnaſcantur quidem hi, defluant autem illi aut fracti infeſtent, vocatur [illegible]. Phalangoſin, hoc eſt φαλάγγωσιν, nuncupant, ſi ſubnaſcentium fiat διστιχία, vel τριστιχία, ſiue in ſuperiore palpebra ſiue inferiore. Encanthida vocant, vbi ex vlcere ad nares caro protuberet: id quod patiuntur pręcipuè οἱ θαλαττουργοί, id eſt in mari laborantes. At ſi lachrymas continere canthus nequeat, tunc rhyada vocant: χήμωσις intelligitur, quum inflammatione vehementiore ita afficiuntur palpebræ, vt oculum obtegere totum minus valeant. Propriè tamẽ chemoſis eſt, vbi ab vtroque iridis latere albior accendatur, atque mihi ſinuetur ad imaginem chamæ. Sunt vero eo nomine oſtrea. Sed & oſcitationem hiatúmq; indicat χήμη. Nephelion vlcus, eſt [illegible], argemo maius paulò, albicánſque. Myocephalon dicitur, vbi ex vlcere tunica prima iam eroſa iridis loco, ſequens procidat tunicula, vt muſcę caput pręferre videatur. Hypopyon vocant iridis ſuppurationem: vnde hypopios nuncupari oculos, in medicinæ libris obſeruatum. Mydriaſis eſt, quum pupilla præter naturam latitudinem accipit maiorem, colore nil prorſum demutato, viſu atem hebetato. Paremptoſin intelligunt, vbi [illegible], id eſt per per vaſis apertionem profluat humor in meatum, à cerebri productum baſi, vt viſiuæ virtutis vectabulum: ſymptoſis verò contingit meatu eodem arctato, ac concidente ex reſolutione, aut atrophia, éſtque [illegible]. Inter oculorum medicamina ſunt quæ vocantur κολλύρια διάσμυρνα, quoniam ferè myrrha conſtent. Illud poſtremò ex abundanti adiecisſe, nil puto obſuerit: inoſculationem Græcis dici ἐνοφθαλμισμόν, ſicut alia propriè vocatur encẽtriſmus, ac rurſum alia ἐμφυτευματισμός, quum inter lignum & corticen ἔνθεμα inſeritur. ἐνοφθαλμίζειν autem eſt id agere. ἐποφθαλμιᾶν Græcis non oculis modo laborare eſt, verum & amanter puellam inſpectare: neque enim ſtatum ſuum ſeruant tunc oculi, ſed ſunt perinde ac amore ægri. Ad quod, vt alibi fuſius enarrabitur, forſan reſpexit in Tiberio Tranquillus, cum tumentibus oculis Agrippinam ex occurſu inſpectaſſe prodens.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS AD clariſsimum philoſophum & medicum Hieronymum Florentiolam Bononiæ profitentem, Præfatio ſeptima.

SINGVLARIS tua me virtus & ingenium exactiſſimum, mox & morum probitas, in pauciſſimis alioqui animaduerſa, tibi ita deuinxit, quum ad me viſeres ægrotum, & quod medici cenſetur proprium, non citò ſolum me in integrum reſtituiſſes, ſed iucunde quoque cum ſecuritatis propoſito: vt nil mihi ad hunc diem fuerit antiquius, nil votis expetitum magis, quàm vt quoquo modo meritis, officiiſque tuis, & ſi non paria, quippiam ſaltem rependere valerem: ne omnino ab tam excellentis doctrinæ viro ſentirer ingratus: quod huic generi omnia ineſſe vitia viderer audiſſe. Nulla verò, vt nunc eſt, opportunitas ſeſe ingerit maior, aut aptior quàm vt animi mei ſenſum vniuerſo retegam terrarum orbi, tui nominis amplitudini vnum hunc laboris noſtri, vt ſic dicam conſecrando. Sic enim fiet teſtatius tibi propoſitum meum: quo non vſque ad aras modo, ſed vel vltra tuis me, dum hominem agam, emolumentis videor, & dignitati ac gloriæ accommodaturus. Et bonarum literarum candidatis omnibus hac palam ratione eſt futurum, in te non præcellere modo ingenium excuſſum præcipuè in reſerandis explicandiſque, dum in celeberrimo, ac eminentiſſimo terrarum Bononienſi gymnaſio profiteris, quæſtionum inuolucris, vſque ad tenebras vel cimmerias ſæpe impeditis: diſcutiendóque ex philoſophis, mediciſque auctoribus nubilo, nunquam non ferè caliginoſo, verum eminentiſſimæ item ſapientiæ morum eximiam coaptari, connectique claritatem. Adulari neſcio: nec, ſi maximè ſciam, velim. Sua ſit deprauatis ingeniis, & in malum obduratis coniectatio: animi tui ſpectrum effulſit mihi nitidiſſimum, ac conformatum expreſſius longè, quàm vt ambiguitati reliquus fiat locus omnino, quum me pretium officioſiſſimi laboris offerentem reieciſti, teſtatus homini literato gratuitam, benignámque præſtitiſſe operam: ſique vſu veniat, præſtiturum etiamnum: proinde ne vererer, ſi quid obtigiſſet, acceſſere. Quantum, rogo te vir præcellens, oneris mihi hac tua iniectum benignitate arbitrare? Equidem nunquam preſſum me grauius ſenſi. Nec id pecuniæ, quod foret ſordiſſimum, nomine vno. Inexpectata bonitas, & incomparabilis humanitas tanti viri ſic me tranſuerſum rapuit, demulctum, peruinctumque, vt hac vna tua virtute ingratus videar moriturus. Nec præſenti nuncupatione vlla in parte ſor

ſan paria fiunt, quando tuarum potius magnitudine virtutum libellis meis video non parum autoritatis acceſſurum, quippe ideo pretioſa videntur multa, quoniam ſunt templis dicata. Quid ergo, fit reliqui? Nempe ipſum id literarum nomen: quæ tibi inſularum loco ſunt, vt nullo præterea, quod Græci dicunt, ſchematiſmo eſſe opus videatur, imbecillitatis meæ vicem ſubeuntes, quod poſſunt, id tibi demum rependant emulatiſsime. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI

LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER vnus, qui ſeptimus.

Poetices laus. Poetarum apologia aduerſus Eratoſthenem. Fabularum ratio. Cur etiam theologia vetus fabulas admiſerit. Virgiliana Æneidos ſenſus allegoricus explicatur, ratione ab alijs diuerſa. Duos eſſe in nobis motus. Virtutum diſtributio. Cur Ariſtarchus dictus ſit mantis, id eſt vates. Oratori poetam eſſe finitimum. Poeſin eſſe inſaniam quandam Furoris ſpecies.

Cap. I.

POeticam facultatem, non me fallit à pleriſque acrius conuelli. Nam ſecundo Legum, Athenienſis ille hoſpes apud Platonem multa perturbatè, ac ſine ratione commiſcere dicit, ac riſum mouere. Ob idque Orpheus item ſignificat, poetas in primis delectamenti gratiam venari. At qui veteres diligentius euoluerit, omnino diuerſa recognoſcet, ac ſentiet. Certe doctiſſimum quemque ſic de poetica prodidiſſe animaduerto, veluti ſit ea prima quædam philoſophia quæ nobis ab incunabulis quodammodo vitæ rationem commonſtret, quid agendum, quidve declinandum muſica iucunditate præſcribat: adeò vt nonnulli poſtea dicere minus addubitarint, poetam ſolum eſſe ſapientem. Quo nomine Grecorum nobiliſſimi ab ineunte ætate ſic inſtituebantur, non quia voluptatem toto impetu captarent, ſed vt optimis ſtatim imbuerentur: quoniam eſſe ſe morum magiſtros muſici profiteantur. Idque cum Pythagoricis comprobat Ariſtoxenus.

Sed & Horatius:

> Os tenerum pueri balbúmque poeta figurat,
> Torquet ab obſcœnis iam nunc ſermonibus aurem,
> Mox etiam pectus præceptis format amicis.

Aſperitatis & inuidiæ corrector, & iræ: & quæ ſequuntur. Nónne & Homerus literarum parens, ac tropæo phoros, anteſignanúſque, cantores σωφρονιστάς, id eſt caſtigatores quoſdam putat in Clytemneſtræ cuſtodia? vt qui philoſophi ſint, ac ex Muſis omnia ſciant. Id quod pluribus comprobat Atheneus quoque: quin & ſapientiæ magnitudine etiam vaticini cenſebantur. Certe in Græcorum doctrina ἀείδειν, id eſt cantare, inflecti videtur ab α, particula intendendi vim poſſidente, ac εἰδέναι id eſt cognoſcere, veluti omnium planè ſcientiam ſibi vendicarent poetæ. Quod non inficiabuntur [illegible], vt Pontifici Heracliti vtar verbis: nec ſimplices adeo, vt Enniani poſſint cicures videri. Diuinationis argumentum erat in Rhapſodorum manu laurea Apollinis virga, dum cantarent, Significat & Pindarus quum ait, [illegible]. Ennius verò etiam ſanctos appellauit poetas, quod quaſi deorum aliquo dono atque munere commendati
B nobis eſſe videantur: proinde minus mirum, ſi non alium eſſe poetam, quàm virum bonum, ſtatuunt prudentiores. Adeo vero multiplex poetarum eruditio eſt, adeo neceſſaria, ſummis coniuncta emolumentis, vt nec deſint qui ſolutam orationem poetices videri imitationem argumentis aſtruere nitantur: ceu poetæ prodierint primum, mox qui metrum ſoluerint, Cadmus, Pherecydes, Hecatæus: quod prima in Homerum commentatione ſcribit Euſtathius. Et quia genus id orationis magnitudinem habet ac ſublimitatem, eſtque ἵππω, id eſt equo vehitur: inde quæ talis non eſt oratio, ex humilitate pedeſtris dicitur, vt quæ ex alto in ſolum ſit delapſa
C paulatim. Ita vt rhetoricæ eloquutionis, & artis dicendi fons, ſit ipſa poetica, verum florulentior, ac (vt ſic dicam) picturatior, Sed & ille ipſe Plato tertio Legum, poetarum genus eſſe diuinum ſcribit, & diis agi. Quo tamen loco Platonici peritiores poetis à philoſopho ſtimulos additos interprætantur ad diuina concinenda. Illud conſtat vtique Sophrona Mimorum poetam tanti à Platone æſtimatum, vt moriens libros eius capiti ſubiectos narretur
D habuiſſe. Iam illud quale eſt, quod apud eminētiſſimum quenque poetarum ſubinde legimus, in regum principúmque ſympoſiis Deorum, heroum, & omnino virorum excellentium, qui lucem nobis ſuis virtutibus peperere, laudes ſuauiter concini? Nonne præſignis eſt, & efficax maximè ad bonam frugem exhortatio? An Iopas ille Virgilianus, quum canit errantem lunam ſoliſque labores, altiores item ſcientias, phyſicénque totam carminibus inſertam, non perdocet manifeſtè? Proindéque non eſſe poeticen, vti ſomniauit Epicurus, [illegible]. Quod ſi fabularum inuolucris res pro-
E fundæ conuelantur, obteguntúrque, & ferè ſanctariis ſecretioribus reconduntur, id ſcire conuenit, eſſe poetices germanum, & veteribus quoque illum irroboraſſe pridem confingendi morem: quem Plato adeo comprobauit, vt qui allegoricè Platonem non putarit interpretandum, nunquam ſit futurus Platonicus. Quo fit, vt riſu ſonantiore ineptiſſima Eratoſthenis ſentētia ſit excipienda, quem non puduit, Poeticen, γραώδη μυθολογίαν, id eſt anile quoddam fabulamentum definire. Neque enim E-
F phecticos hic philoſophos imitabor, vt cunctanter quod ſentio proferam, aut quo iure quaque iniuria oberrantes toto (quod aiunt) cælo, tuear. Nam & Ponticus Heraclitus, ſi abſit allegoria, Homerum planè viſum iri Salmonea ſcribit, ac Tantalum [illegible]. Dignus verò Eratoſthenes, cuius amplexemur doctrinam, cuique tanto nomine

nomine aſſurgamus, qui ne illud quidem perſpicere quiuit, non poetas modo, ſed & clariſſimas ciuitatũ quandoq; fabulis vſas: necnõ legũ latores multi imperitiorẽ multitudinẽ hac ratione ad bonũ elicuiſſe deprehendũtur, his verò in primis tenerior ætas formãda delineandáq; (vt ſic dicã) videtur: quoniam animal hoc prouidum & ſagax, rationis cõpos, quẽ vocamus hominẽ, intimo quodã impetu ſcire deſiderat, eſtque cognitionis auidũ, cuius fomentũ primum fabula eſt, eo in primis argumento, quod indicta inſcitáque aliàs profert. Sumus autem, ad id nos prouehente naturali quadã vi, nouitatis omnes perauidi, quod prædulcis hæc ſentiatur, & iucunda nec admiratione careat. Quæ res quàm præpotenter ad diſcendum animos rerum imperitos prolectet, & veluti heraclius quidã lapis perducat, neminem ferè puto quẽ lateat. Hinc Africano eximie charũ fuiſſe Enniũ ſcimus, adeo vt marmoratas laudes ſibi cum poeta, cõmunes facilè demũ pateretur. Sylla etiam malum poetã pręmio dignũ putauit, quãuis ex præſcripto ne quid poſtea ſcriberet. Quid quod, cũ Aetolis qui bellauit Fuluius Martis manubias Muſis dicaſſe, honeſtiſſimum ſibi eſt arbitratus? Adeo inanis eſt Epicureorũ aſſultãs velitatio ſtatuẽtium, Eſſe in poetis ſolidæ vtilitatis nihil, ac puerilẽ modo ſentiri oblectationẽ. Sed & apud veteres Romanos paulò impolitiores agreſtiorésq; dum bellica modo ſæpiũt ſpirãtq;, nullius prorsũ dignationi fuiſſe poeticã, author eſt M. Cato in libro qui titulus Carmẽ de morib. Nã, inquit, ſi quis in ea re ſtudebat, aut ad cõuiuia ſeſe applicabat, graſſator vocabatur. Quærat hic curioſior aliquis, qua potiſſimũ ratione, quæ de Diis & de animã traderẽtur à priorib. & poetis pręcipuè myſteria, non ferè velamẽtis careãt, ob idque ita recõdita, vt ad eorũ ſciẽtiã paucorũ poſſit peruenire curioſitas: tãquã in Heracliti antro planè obſepta deliteſcãt, ne quis quod dicitur, [illegible] arbitretur poetica eſſe omnia, quę nõnũquã ex aſſe incognita iacẽt. Nimirũ eſt hæc naturę maieſtas, cui nuda apertáq; nimis arcanorũ detectio inimicatur. Quę ſicuti inſcitę multitudini intellectum ſui mirabiliter ſubduxit, operimẽta rerũ multarũ obiiciẽdo: cõſimiliter à ſciẽtiſſimis, quę in eius potẽtia recõdũtur, inuolucris figurarũ promi in literas cõcupiuit: quibus arcanorũ altitudo poſſet ab vtilitate defendi, pauciſſimis modo, interprete ſapiẽtia, ſubtilitatis immenſę participib. Deniq; Numeniũ philoſophũ, memoriæ proditũ eſt, offẽſus numẽ ſenſiſſe, quod ſua interpretatione ſacra Eleuſina in vulgus dediſſet. Sed de re aperta nimis multa. Quod ſi ſpatiari libeat parte hac facillimũ fuerit oſtẽdiſſe, ſemina ſciẽtiarũ ferè omniũ, & diſſidẽtia inter ſe pugnãtiáq; philoſophorũ dogmata poeticis numeris cõprehẽſa. Inoleuit tamẽ pernicioſa ingeniis ſentẽtia, vt prætexui, nil ſcitius doctiuſq; extra fabulas & ſiberas neſcio quas nænias, à poetis tractari. Id verò ſciolorũ culpa inſcitiáq; cõtingere animaduerto, qui illõtis pedib. Minerua pinguiore, animo ſtupido, & tãtarũ rerũ ſplẽdore, noctuę modo caligãte, nobile opus ſuis nugamẽtis cõtaminãt in triuiis. Nã quotus quiſq; eſt, qui Virgilianæ Aeneidos ſecretiorẽ ſcopũ intelligat? Satis interim ſuperque eſt male feriatis iſtis, peſſimẽq; iſto nomine de re Latina meritis: vt eſt illorũ os, ſi pueris ſuis effutiãt, Intẽtio Virgilij hęc eſt. Homerũ imitari, Auguſtũ laudare à parẽtib. O inauſpicata ingenia, & ſuppellectilẽ multo inauſpicatiorẽ. Nil malim ſcire, quã in hũc vſum didiciſſe, vt tũ iis nugis vitæ tempus impẽdã, quæ triuialib. tamẽ trabali fixę clauo credũtur, ſed quod dictũ eſt olim, Similè habẽt labrã lactucã: aſcello carduos comedẽte: ac vt Hieronymi vtar verbis, Dignũ patellæ operculũ accedit, tũ quod grauius multo eſt, reliquos ad meliora fortaſſis natos in eãdẽ perducã ſẽdiculã. Ego verò ſi id nũc agã maximè, meúſq; (vt aiũt) hic ſit ſtilus, tota facilitate probarim, doctis præcipuè, atq; autẽ mordaci lotis aceto, Maroni ſciẽtiſſimo, & Platonicis myſteriis nõ leuiter imbuto, nõ aliud fuiſſe propoſitũ, quã philoſophi definitionẽ ſuis voluminibus facũdiſſimè, ac aliud agẽdo explicare. Quãdo hũc Plato nõ ferè aliũ, quàm Dei amatorẽ intelligit. Eius verò in lib. De philoſophia, eſſe officiũ ſcribit, diuina optimè ac quãtũ ratio patitur, nouiſſe: mox verò humana etiã nõ deſtituere, verũ interim diſponere, ac ad prudẽtię examẽ reuocare. Pars prior theoreticẽ habet, ſequẽs verò practicẽ. In primis igitur ſapiẽs diuinã boni naturã, duce ſapiẽtia, contẽplationi ſubiicit: mox ad id bonũ, velut ad finẽ, humanos actus dirigẽs, hęc gubernat inferiora. Cęterũ ipſa hęc diſpẽſatio duob. indiget pręcipuè: alterũ eſt: vt nouerimus, qualiſnam ſit hęc humanior natura, quáq. ratione ad bonũ queat perduci, & ab malo reuelli: alterũ vt noſtra ſic cõtẽperẽtur affectiones, vt ad bonũ facilè omnia prodeãt. Quod morali virtute cõſtatur clariſſime, quã vniuerſã vno Iuſtitię nomine intelligit Plato. Etenim duos cõperies in nobis motus: primos intellige, externo impulſu cupiã cooriẽtes antequã rationalis anima ad rationis reuocet examẽ, vel per imagi nationẽ aduertat, petendũ ſit, an reclinãdũ: ſecundos autẽ accipe, vbi aſſenſum præſtat anima. Quæ igitur hoſce cõprimit virtus ad ſenſũ procliues, politica eſt, ac dicitur. Quę verò nõ amputat modo, ſed conuellit radicitus, purgatoria nũcupatur. Demũ quæ nõ hos perdomat ſolũ, ſed & primos quoque quãtũ humana patitur ratio, aut tollit aut cõtẽperat, Animi iã purgati, virtus appellatur. Ciuilem virtutẽ Plotinus moderationẽ vocat, & menſurã. Quin & diſpoſitionẽ potius ad virtutẽ, quã omnino virtutẽ. Cogita ergo, primis quinque libris nõ ferè aliud agi, quã quo pacto ſapiẽs ab humanis interim ſequeſtratus animum politicis ac purgatoriis emaculet virtutibus. Hoc ipſum ſignificat atrox in primo tẽpeſtas, Didonis cõuiuium, in quo rationalis anima obbruteſcens corporeis fomitibus & vitiorum incentiuis rationis luminibus ſeſe ingerentibus, illa penè reſtincta ſui obliuiſcitur & ad corporea reuoluitur tota. Aeſtuationes hæ ſunt animi ad procinctũ tendentis, & ad originẽm properantis. Quod illa verba abunde ſignificant:

Per tot diſcrimina rerum
Tẽdimus in Latiũ, ſedes vbi fata quietas Oſtẽdũt.

Ego Latij nomine, ſtatum purgati animi intelligo, qui defecatus & à mũdana aſpergine preſſe puréque deterſus eſt. Cuius illa ſunt munera præcelſa, vt docuit grauis actor Plotinus, Sola noſſe diuina, cupiditatum obliuiſci penitus, perturbationes ignorare,

Vt [illegible] fractis illabatur orbis.
Impauidum feriant ruinæ.

Poſtremò cum mẽte diuina ita cõnecti, vt nulla fiat inde conuulſio. Sextus verò liber tanquam Virgilianæ doctrinæ theſaurus longè clariſſimus, mortalis naturæ continet rationem, & ſub poetico figmento animi origo declaratur, & qualitas: nec ſine argumento: nam & Plato, dum per veſtigia ſingula Deum inquirit, in animi ſpeciem ſubinde diuertit, Quod in eo, tanquam ſpeculo, diuini vultus imago collucceſcat. Qui ergo Deum noſſe cupit,

ſeipſum antea nouerit, neceſſe eſt. Liber ergo is Aeneę ad inferos deſcendentis ſpecie, animam contemplatur in mundi partem hanc, quam inferos & Ditis concaua Platonici putant, delabentem. Cui ſuffragantur carmina illa:

Ibant obſcuri ſola ſub nocte per vmbras,
Pérque domos ditis vacuas, & inania regna.

Veterum quippe obſcurior theologia ſpeluncę nomine mundum intelligi dedit, quod nos ſupra indicauimus, & ſignificat in antri Ithacenſis deſcriptione poetarum maximus: quippe humecta in antris natura, vt & Homerus inquit ἠεροειδὲς, id eſt obſcura: eorum quæ mundo inſunt hyles ratione typum habet, ac ſymbolum. Nam & inuiſibilium poteſtatum antra indicium habere coniectant, quia, vt hæc tenebroſa, ſic & ἀειδὴς ἡ τῶν δυνάμεων οὐσία. Animas ſpeluncam ſubire approbant Perſarum ſacra, vt Pythagoreos taceam. Antrum hoc δίθυρον Homerus dicit, id eſt biſore: ſic vt ianuarum altera Borealia reſpectet: Auſtrum altera. Per illam ſit animarum ingreſſus, per hanc aſcenſus: propter duas ſolis portas cancri & capricorni, de quibus alibi nos affatim. Reliqui porrò libri philoſophicorum implent officium, quantum ad politicas pertinet virtutes, quia ſociale animal homo eſt. Tumultuatur tamen etiamnum AEneas, quoniam à purgatoriis virtutibus ad eas, quæ animi iam purgati dicuntur, commigratio ſtruebatur. Humana verò deſideria, quæ militant aduerſus animam, extrudere virum hinc conabantur. Hoc enim ſignificat orientia bella. Mox verò iam in Latio confirmatus animus Turnum perimit. Conticeſcere tumultus cogit, humana negligit, totus in Deum ſeſe transformat; quod approbat Mercurius. Sed & Plotinus, Anima (inquit) iam purgata ſpecies, ratióque euadit, ac penitus incorporea intellectualiſque, ac tota diuina, vnde fons effluit pulchritudinis, cognatáque omnia talia. Et alibi Plotinus idem, Anima per virtutem adeo particeps fit Dei, vt fallat, Deus apparens, ſuſpicionémque inducens ac totum Dei hoc ſit. Propterea nil aliud vates diuinus cenſuit addendum; quia coronis perfectiſſima propoſito clariſſimo iam erat ſimpliciter impacta. Hoc qui non vident, imperfectum videri opus, ſubinde inſulſe pronuntiant. Troię autem nomine non infantiam intelligo, quod ſuſpicantur nonnulli, ſed regionem mundi inferiorem, propter illud Platonicum ex Theæteto: Fieri non poteſt, inquit, vti mala extrudantur penitus. Nã eſſe aliquid bono obiectum ſemper, neceſſum omnino eſt. Illis verò apud Deum haud eſſe poteſt locus. Quo nomine mortalem obuallant, conſtipántque naturam. Proinde admonemur, vti hinc illuc primo quoque tempore confugiamus. Fuga verò eſt, vt pro virili Deo euadamus pei ſimiles. Hoc autem præſtiterit affatim prudentia primum, mox iuſticia, ſanctitas denique. Ipſa quin hęc interpretatur, vt ſolet, Plotinus: Corporea, inquit, hæc imagines ſunt, veſtigiáque, & vmbræ. Propterea ad aliud confugiendum, cuius eſſe hæc noſcitantur ſimulacra. Nã ſi quis noſtra hæc, perinde ac vera, pergat capeſſere: quę prorſum velut imagines in aqua, viſitationẽ faciunt, idem patietur plane, quod eſt ab mythicis proditũ, illi obuenisse: qui vmbrã captans, dum ſeſe in aquas merſat, male periiſſe traditur. Quamobrem inclamare altius licet: Agite, abeamus hinc amici, in patriam confugientes dulcem. Cæterum inſuſurret forſan aliquis, Quænã ô Plotine fugiendi ratio? aut qua potiſſimũ via Circes veneficia, & Calypſus reclinabimus? An parata claſſis? aut qua omnino fuga? Corporeo, inquit, viſu clauſo, alter huius loco aſſumendus: quo præditi ſunt omnes quidem, vtuntur tamen pauci. Eſt autem hic intimus animæ oculus, quẽ rationem dicimus contẽplatricem. Cuius lumẽ intellectus eſt animæ proprius, ſicuti intellectus diuinus eſt luminis huius lumẽ. Bonũ denique ipſum lux eſt, ac luminum pater. Vnde in ſe conuerſa rationalis anima nõ euadit ſolum luminoſa, ſed plane lumen. Hinc prępotens Saluator, vigilãdũ monet, ne dormiẽtes deprehendat nos Dominus. Quin perſpicuẽ amplius: Surgite iã hinc, & abeamus. Expergiſci porrò nõ ſeras aliud cẽſendũ, quãm agnoſcere in ſenſibus ſe ſomniare. Hinc liberior exoritur coiectatio, nõ eſſe cuiuſlibet poeticã attẽtare doctrinã; quando & Ariſtarchũ grammaticũ Panętius philoſophus mantin vocabat, hoc eſt vatẽ, quod velut vaticinans poeticos proruerer ſenſus: vt præterea eſſet oratori finitimũ poetã, numeris tamen aſtrictiorem paulò, verborũ licentia liberiorẽ: ac multis ornandi generibus, vt Cicero inq. ſociũ ac penè parẽ. Quanquam noſtrũ id forte parum iuuerit argumentum, quod velut aſtrologiæ ignarus Aratus, vt illi viſum eſt, & Leõtius nõ infitiatur, nõ exacte veritati aſtruens reſpondere, Arato de aſtris euigilata, quantũ ex Hipparcho licet ac Ptolemęo perdiſcere. Aratus, inquam, cultiſſimis verſibus cęleſtia complectitur, & ſtellas: ſicuti ab agris remotior Colophonius Nicander ruſtica præcepta: ſic & orator de iis eloquentiſſimẽ pronuntiat, quæ ad tempus cognorit. Totum porrò poeſin eſſe inſaniam quã iam, Platonis prodũt oracula, ſed diuinã. Quanquã philoſophos etiam quodammodo inſanire, ſcribit in libro Problematũ Ariſtoteles. Citra furorem non fieri magnũ virum, inter Democriti placita eſt. Furoris autẽ diuini nõmine intelligit Plato animæ abſtractionẽ à corpore ac niſum quendam. Quo ſanè Deo plena ad ſuperos trahitur ac adnititur vehementius. Furoris ſpecies quatuor exiſtimat, poeticum, myſterialem, vaticũ, amatoriũ affectum. Eſſe verò à Muſis poeſin, à Dionyſio myſterium, vaticinium ab Apolline, à Venere amorem. Poeticum furorem in Phædro eſſe ſancit, quandam ab Muſis occupationem, quæ lenem ſortita animã & inſuperabilem, excitat, & per cãtilenas exagitat, aliamque poeſin ad humanum genus inſtruendum. Addit porrò, eum qui citra furorẽ Muſarũ poeticas adeat fores, eſſe inanem, ac eiuſmodi poeſin eſſe nullã: veluti omnino tanti ea ſit, vti ſine Dei propenſiore radio poſſit haudquaquam cõparari. Dei autem nomine Apollinem opinatur ſignificari, Muſarum verò globorum mundi animas. Eſſe quippe Iouẽ Dei, Apollinẽ animę mundanę mentẽ. Ab Ioue autẽ Apollinẽ & Muſas, ab Apolline Muſarũ duci chorũ: quoniã illa mẽs ſicuti ab Ioue illuſtratur, ita & mũdi animas globorũq; illuſtrat. Vaticas mẽtes extimulãt Muſę, rapiũtq; inſpirati vates ſuos aiũt interpretes, ab iis auditores excitatur. Cõſtat nimirum, diuino inſtinctu ab interpretib. quos & Rhapſodos nuncupant, alienam chartari poeſin.

Fingendi modum non eſſe vnum. Velleris aurei allegoria. Chemia ars, quæ alchimia. In quo damnandos cenſuerit poetas Plato. Qui ne Homero quidem pepercerit. Poetarum laus exquiſita. Refutio negantium in Marone allegorias. Artem plerunque placere, artificem minime.

Cap. II.

NVnc verò poſteaquẽ non parum multa dicta nobis ſunt, quę artis prȩclariſſimę laudẽs habẽt.

ipſa

A ipſa quidem re longem inferiores, pro viribus tamen excogitatas ad verum, deſcendendum illuc eſt, vt quia fingendi rationem ferè communem philoſophis & poetis eſſe diximus, diſpiciamus modo, ſitne vniformis comminiſcendi modus, an diſsideant potius, longéque abeant à poetico inſtituto ſapientiæ ſtudioſi. Vbi id quoque expendendum erit, ecquid Platonis calculo damnetur poeſis: Vel, quod quidam prodere etiam eſt auſus, Homero ne pepercerit. Igitur quo fiat res tota illuſtrior, in claſ- B ſicis authoribus illud comperio primum, fingendi formam non eſſe vnam, nec ſimplicem. Eſt enim vbi tota res fingitur, nilque prorſum argumento ineſt veri ſubſiſtentis. Eſt verò vbi veritas adeſt, ſed figmentis conueſtitur latétque, quam vocant fabuloſam narrationem, fabulam verò minimè: cuiuſmodi ſunt Heſiodica cærimoniarum ſacra, & Orphei quoque, quibus de diis agitur, ac myſtica Pythagoreorum explicantur. Cæterum ipſa hæc narratio fabuloſa, vel honeſto calle incedit, nec vlla turpitudi- C ne inficitur, ſed res altas ſtola figmenti contegit, nugas omnes abdicat: Sicyonia nequaquam inducit, & id genus alia reiicit mollia, & decora parum. Quæ pars philoſophicæ grauitati, ac ſacrarum rerum magnitudini congruit ſanè, quanquam & in eandem figmentorum rationem veniunt leuiora quoque, veluti eſt Iaſonis χρυσόμαλλον δέρας, ideſt velleris aurei pellis. Quo nomine intelligi librum voluere, veterum more in pelle conſcriptum, quo auri conficiendi ſcientia contineretur, arte quam χημείαν vocant: cuius D libros quum diligenter conquiſiſſet Diocletianus exuſsit [illegible] Artificium hoc genus verbo luxato alchimiam dicunt, vel archimiam, puto quaſi [illegible]. Sed ad poeticen redeo: Vel ita comminiſcendo fingendóque, vera adumbrata refert, vt plurima inſit fœditas, non abſque maieſtatis rerum ſugillatione, quod ſuum eſſe videtur poeticæ licentiæ, ſed abdicatur ab ſapientiæ ſanctitate, idque totum neſcire mauult. Hoc autem eiuſmodi habetur, ſi inter Deos adulteria confingas, qualia ſæpe poetarum celeberrimi ſuis inſeruere voluminibus. E Item Cælo patri Saturnum pudenda abſcidiſſe, quem mox eadem impietate regno exegerit Iupiter filius. Habent quidem hæc allegoricos ſenſus profundiores, fatemur. Sed pullatus circulus, in tanta præſertim enarrantium inſcitia eo quod audit, & ſe intelligere opinatur, afficitur, ac in errores labitur, aut ridet. Quamobrem animæ clariſſimus expiator & medicus Plato, quamuis deorum filios poetas vocaſſet libro ſecundo De republica, nihilominus in eodem poeticam deteſtatur impietatem, turpia de diis fingentem. Sed rectè fecero, ſi verba F Socratis appoſuero: Vincula, inquit, Iunoni à filio indita, proiectionémque, Vulcani à patre, quum is euerberatæ matri opilaturus accurriſſet, aut Deorũ pugnas, quotcunque Homerus ſcripſit, minimè in ciuitatem recipere debemus, ſiue per allegoriam dicta hæc ſint, ſiue ſine allegoria: non enim adoleſcens internoſcere iſta poteſt: quæ verò ea ætate accipiuntur, inhęrent altius, & difficillimè pòſt cõuelluntur: quare danda opera eſt, vt hę fabellæ quas G primas audient, optimè ad virtutem inſtituantur. Ruſum quia concitatos affectus crebrò imitatur poeta, in decimo De republica Socrates idem, eiuſmodi peſtem, iucundam quidem, ſed maximè venenoſam perdit, ne ipſa nos perdat, quamobrem ne Homero quidem parcit: imo verò huic vel in pri-

A mis derogat, vt principe poetarum deiecto, ne cæteros quidem putes ſtare. Quòd ſi quis ambigit adeat eum quem modo adlocutimus librum, vt iam ſciat, maximo riſu explodenda quæ prodidit neſcio quis, poetarum propugnatione ſuſcepta, aſtruens haudquaquam Homerum a Platonica ciuitate reiici. Confirmatur verò quod tradimus non modo Dionis Chryſoſtomi authoritate, ſed & Maximi Tyrij ſermone hac ipſa de re concinnato, vbi edocet, laude videri dignum Platonem: ſed ita, ne ſua B careat tamen admiratione Poeta nobilis. Nam ſi cui minimè ſit opus medico, non inde porrò colligas, ridendum videri Hippocratem. Sed in iis illud impenſe animaduertendum, nec damnari prorſum à Platone poetas: ſiquidem quantum vbi perturbant, aut turpia fingunt, reiiciendos putat, tantundem amplexatur exoſculatúrque, ſi ad bonam frugem hortentur, laudibus heroum aut Deorum hymnis eleganter facundéque concelebratis. Sic enim eodem libro Socrates ait: Scito, inquit, hymnos in Deos & C in optimos viros laudationes duntaxat ex poeſi in ciuitatem admittere oportere. Hinc in Lyſide adeo poetas admiratur, vt eos ſapientiæ patres nuncupet, ac duces. Et in Ione, vti attigimus, carminis excellentis poetam non arte fieri ſcribit, ſed afflatu diuiniore. Imò verò, inquit, Muſa diuino inſtinctu concitat poetas. Conciti poetæ alios furore corripiunt, vt fiat annulorum quodammodo mirus ordo, qualem creditur Magnes efficere. Addit & mox paulò, Nil eſſe aliud poetas, quàm Deorum interpretes, dum D afflantur furore. Quæ ratio facit vt ineptiſſimi homines ſæpe ſtupendum effundant poema, imò verò etiam inſani: qualem fuiſſe Homerum legimus, aut Lucretium. Aut etiam rudes, quod in Heſiodo animaduertimus. Porrò idem in Phædro ſcribit Plato, non hominum eſſe inuenta pręclara poemata, ſed cęleſtia munera. Argumento illud eſt, quòd nemo, etiam ſi orbem illum doctrinarum obierit accuratiſſimè, excellens euaſit poeta, ni cæleſtis ille vigor & concitatio acceſſerit feruentior: vt vera fiat illa aſſertio ex Faſtorum ſexto,

Eſt Deus in nobis, agitante caleſcimus illo,
E Impetus hic ſacræ ſemina mentis habet.

Diuinitatem poeticam, quam & Democritus aſtruxit, id quoque ampliſſime comprobarit. Poetas legitimos, quales credimus Orpheum, Homerum, Virgilium, Pindarum, ſuis libris innumerabilium propè artium, ſcientiarúmque ſemina inſperſiſſe, tanquam planè omnia ſcierint, etiam ſi in ſingulis artibus alioqui vix longa annorum ſerie ſinguli euadere celebres potuerunt. Adde, ne quid ſciens omiſerim, quod in Cratylo ſcrutatus Plato idem, qui ſint verorum nominum doctores, ſophiſtas irridens, po- F etas cenſet adeundos, nec quoſlibet, etiam ex triuio, ſed diuinos. Ceu ab diis hi planè didicerint nomina rerum vera, apud quos ea demum comperiãtur. Nec illud quæſo neglexeris, quod prodit idem Philoſophus, Homeri poeſin allegoricam eſſe, etiam ſicubi ab hiſtoria vnguem latum recedere non videtur, id quod in nominibus per allegoriam concinnatis ſignificatur euidentius. Hoc verò huic parti appinximus gratiſſimè, ſiquidẽ inſigniter nobis artiſit, propter ceruicoſos neſcio quos, in literis parũ Lynceos: G qui, ſicuti audio, poſtrã hãc in allegorico Maronis ſẽſu curã, tãquã nimiã & inanẽ, explodendã arbitrãtur: quũ in Homero idẽ hoc tãtus in doctrina vir cõſtituerit. Sed valeãt Libitinę infeſtiuiores. Nos exſequemur reliqua propoſiti, ſi illud nõ cõtẽpſerimus. Naturaſq

d by Google

comparatum, vt operibus afficiamur quandoque, artifices facile negligamus: vt in vnguentis ac purpuris, quando iis oblectamur plurimum, viles tamen, ac contemptibiles ducimus infectores vnguentariósque. Nec ingenuè imbutus quiſpiam, Plutarchus inquit, Iouem intuitus Olympicum, Phidias vt eſſet, expetiuit: vt Argiuam Iunonem, Polycletus. Non item Anacreon, vel Philemon, aut denique Archilochus, etiamſi eorum poemata iucunditatis habeant plurimum: quare inquit [illegible]. Attamen apud Gallos tantæ habentur exiſtimationis poetæ, vt inter conſertas acies, ac volantia tela, micantéſque gladios irrumpentibus iis non amici modo, verum & hoſtes à pugna confeſtim temperet.

Poetas quo pacto citra noxam legas. Interim quæ dicantur amethyſta. & quid pædagogia. Pædagogiani pueri. Pædiſcæ, pædiſcium, pæderos. Item de polypo, déque mandragora ſcitu digna. Porrò cuiuſmodi ſit poetica imitatio, necnon de crepidis Demonidæ claud.

Cap. III.

SAtis ſupérque, opinor, demonſtratum ex iis quæ diximus, in quibus poetica doctrina videatur reſpuenda. Rurſumque, in quibus admitti citra morum noxam poſſit tutiſſime. Et quia non ſum neſcius, iuuenes bonam ætatis partem ſæpe lectioni eiuſmodi impendere, quod magna pars ſtudiorum amœnitates quærimus, & inter philoſophica, ea maximè expetimus, quæ minus philoſophiam ſapere videntur: ſicuti poeta Philoxenus dicere ſolebat, Ex carnibus eas eſſe iucundiores, quæ carnes non eſſent: & ex piſcibus, qui nõ piſces: quia palatum illi, quàm cor longè eſſet ſenſilius, quemadmodum dictitare ſolitum Catonem accepimus: Operæ pretium me facturum arbitratus ſum ſi iuniores, rerum nan admodum peritos identidem ſummonuero, Non in conuiuiis modo decere nos ſeruare compoſitos, & id genus voluptatibus aliis, ſed impendio magis in audiendi legendíq; allectantibus delinimentis modúmque alleruare conſentaneum fuerit. Quid enim ciuitatis portas ſumma cura occluſiſſe profuerit, vel etiam cataractas demiſiſſe, ſi ipſi hoſtem admittere aliquà ſtatuerimus? Itidem quid futurum tandem remur, ſi in reliquis eximiam adhibuerimus continentiam: aurium verò fores voluptatum agmini perinde ac hoſtili manui patefecerimus? Verus eſt, non in itineribus modo, ſed amplius id lectitandis, quæ priſcis viris ſunt euigilata, ducatu nos, quem aptiſſimè vocent Græci παιδαγωγίαν, indigere. Nam ſunt obiter & pædagiani pueri Ammiano Marcellino: In pædagogiani, inquit, pueri ſpeciem purpureis opertus tegminibus. Apud Plutarchum in Pompeio, eſt pædagogium, pædagogorum ludus, & (vt ſic dicam) harena. Sed de hoc mox paulo. Pædiſcas vocant Græci ancillas, ſed & proſtitutas: hinc pædiſcium, id eſt [illegible], impudicarum locus. Pæderos eſt vnguenti genus, quo Demetrium vti conſueuiſſe linendo faciem, Græci ſcribunt. Solent plerunque diſcumbentes, dum largius ſeſe inuitant, ne fortè prouehantur longius, ita vt nec pes, quod ille ait, nec manus ſatis officio fungantur, adhibere quædam ebrietatem prohibentia, quæ ſignificantius conſignantiúſque dicuntur ab eo quod præſtant, amethyſta. Eiuſmodi quippiam excogitandum item nobis eſt, dum inge-

A nium prolectat poeticum lenocinium. Habendúmque illud in animo ſemper, polypodorum capitibus ſicuti ille ait, vnum ineſſe bonum, vnúmque item malum: nam in cibis perſuauia ſunt, verum ſomnos præſtant turbulentos, occurſantibus (ſicuti aiunt) miris rerum imaginibus. Eodem modo de poetis aſſerendum eſt, Inſunt pleráque iucunda gratáque, & quæ teneriorem animũ alant plurimum. Cæterum nec pauciora ſunt quæ obturbent, ac tumultu omnia impleant, ac exB ternent mentem, ni peritus aſſiſtat dux, præcanens ne quid impingamus. Eo quidem grauius, quod quo quis minus ſtupet, ac ſapere plus videtur, tanto irretitur facilius. Propterea Simonides quærenti, quid ita ex omnibus Theſſalus non deciperet: Indoctiores (inquit) ſunt, quàm vt ſalli à me poſſint. Et tragœdiam dixit Gorgias eſſe deceptionẽ, in qua non decepto ſapientior ſit deceptus. In canonicis porrò Decretis relatum ſcio, non debere Chriſtianum hominem poetarum lectitare figmen-
C ta, quia per oblectamenta fabularum nimis excitetur mens ad libidinum incentiua: non enim thura ſolum offerendo, dæmonibus immolatur, & eorum dicta libentius capiendo. Quamobrem intentiſſima cura ad procinctum tendentibus arbitror expendenda, quæ in hoc ſcriptorum ordine, vel fictionis impietate, vel affectionum, rationis lumen obſcurantium, imitatione deprauata tranſuerſum animum rapere valeant, decurrendúmque ad philoſophiæ non ignaros: qui antipharmacum propinent, expli-
D catis per allegorias fabulamentorum velaminibus, adhibitáque præceptorum ſalubritate, quibus voluptatum adlubentia quodam velut ſufflamine reprimatur, atque item deferueſcat perturbationum impetus, qui lectione tanquam exemplo propoſito, plerunque concitatior ingerit ſeſe rationi, & illa exulcata latius affectat dominari. Quo fit, vt ridendos cenſeam, qui à philoſopho vitandos putãt poetas. Id præcipiendum fuerat potius, vt in poemate philoſopharemur. Nam veluti mandragoram pro-
E dunt rerum periti, vitibus adnatam tranſmittere in illas poteſtatem ſomnificam, vt vinum ex iis bibẽtes facilius procliuiúſque in ſoporem collabantur. Nam & mandragoram potu hauſtam inſequitur caros, inquit Paulus, & caraphorica affectio præualida: ſic & poeticis commentis permixta philoſophia tum lenem tum gratam amabilémque efficit diſciplinam. Nam ſi his quæ abſurdè finguntur, aſſenſum præſtiteris, tanquam veris: ibi verò in præceps peſſimo pede nulla tardatus ſapientię ſuf-
F frenatione prorſum fereris. Quod ſi memor fueris poeſin in mentiendo eſſe goetiam quandam, & machinamentum Lynce magis varium, nil graue patieris omnino, aut credes temerè. Porrò quum audis, poeticam eſſe artem, imitatricem, & ſicuti picturam loquentem: nam picturam eſſe poeſim dicimus tacentem: id nunquam dederis obliuioni, Rem non laudari, cuius fiat imitatio: vt ſi exprimatur graphicè Medeæ facinus perimentis filios, aut Oreſtis parricidium, & id genus apud poetas nõ pauca. Ve-
G rùm artificium parere admirationem, quo expreſſio congruenter videtur pertracta adumbrandis informandiſque rerum imaginibus. Nam & eodem fere modo lacertam aut ſimiam commodè ad veritatem pictam laudamus, non vtique ex pulchritudine, quam eſſe nullam in eiuſmodi animalibus ſcimus, ſed ob ſimilitudinem. Sic & ſuis vocem auerſamur: at ſi quis imitetur aptè, lætamur applaudimúſque.

Imi-

Imitationes poſtremò hæ, in quibus multa proferuntur non tanquam honeſta, ſed vt ſubiectis apta perſonis, propterea ſunt plerunque veluti Demonidæ pedotribæ claudicantis crepidæ, quas cum furto amiſiſſet, imprecabatur extente, vt furis pedibus maximè congruerent: [illegible]. Erant verò hæ non rectæ, nec accommodæ: illi tamen pro pedum deprauatorum ratione in primis aptæ. Præterea etiamſi poeta effundit pleraque ſumma laude digna, non tamen quicquid in poemate legimus, admiratione debeamus excipere, alioqui impura vanáque comprobare videbimur. Neque enim Platonis gibbum amplexamur, aut Ariſtotelis balbutiem. Credamus ergo eſſe inibi aliquid, in quo auditor vel lector citra damnum aliud agat.

An poeta naſcatur, orator fiat, ſicuti receptum vulgo eſt. Neminem vnum poſſe in multis excellere. Poetices origo. Fabij lectio reſtituitur. Poetarum genera. Quid monodia. Monodica grammaticis quæ ſint. Poemata pro filijs. Noſocomi. Gerotrophi. De Lucano obiter. Maronis laus. Poeta vnde dicatur. Vergilius dicatur aut Virgilius.

Cap. IIII.

SAEpe & anxiè quæſitum inter doctores ſcio, naturæ adminiculo clarior fieret, an doctrinæ beneaccedente mox aſſidua & pertinaci ſcribendi conſuetudine. Vulgò certè iactatur, Naſci poetam, oratorem fieri. Nos verò non ſolicitius, quàm fortaſſis pars fuerit, quæ vltro citróque argumententur ingenioſi, indagabimus. Horatij ſententiam ex Arte poetica, & quorundam præterea paucorum, quia vni tantum teſti nec Catoni creditur, ſatis habuimus appoſuiſſe: primus ergo ſic,

> Natura fieret laudabile carmen, an arte,
> Quæſitum eſt Ego, nec ſtudium ſine diuite vena,
> Nec rude, quid proſit video ingenium alterius ſic
> Altera poſcit opem res & coniurat amice.

Iam Ciceronis authoritatem nec differamus, qui pro Archia poeta ſic ſcriptum reliquit: Etiam illud adiungo, ſæpius ad laudem atque virtutem naturam ſine doctrina, quàm ſine natura valuiſſe doctrinam. Atque idem contendo, quum ad naturam eximiam atque illuſtrem acceſſerit ratio quædam, confirmatióque doctrinæ, tum illud neſcio quod præclarum ac ſingulare ſolere exiſtere. Paulò infra etiam ſic: atqui ſic à ſummis hominibus liberaliſſimiſque accepimus, cæterarum rerum ſtudia & doctrina præceptis & arte conſtare: Poetam natura ipſa valere, & mentis viribus excitari, & quaſi diuino quodam ſpiritu afflari. Architectum ingenioſum exigit Vitruuius, & ad diſciplinam docilem. Neque enim ingenium ſine diſciplina, aut diſciplina ſine ingenio perfectum artificem efficere poteſt. Apud Ciceronem in primo De oratore Craſſus: Sic igitur (inquit) ſentio, Naturam primum, atque ingenium ad dicendum vim afferre maximam. Iactata tamen quæſtio eſt in pluribus: iactata & in medicina, Cæterùm ſi in poeta par eſſe momentum ſtudij, & naturæ contenderimus, vndenam fieri aſtruemus, vt carminis Venus tam paucis contingat? Imo & indoctis plerunque, tantumque non elementariis. Vel cur M.

A Tullium vaſtiſſima eloquentiæ flumina deſtituerint in poetica, ſicuti multis ferè placuiſſe video. Nimirum in naturæ maieſtate recondita hæc ſunt. Nam quod in Cicerone mirari non deſinimus, imò verò ab riſu ſæpe non defendimus, publicum id eſſe infelicitatis genus, exactius introſpicientes agnoſcemus, quando ingenia praecelſa, & omnium vt ſic dixerim, capacia in vno tantùm opere gloriam vix indipiſci potuere. Expende Maronis felicitatem in ſoluta oratione ridebis. Qualē putas in orationibus Thucydidem? Eius eloquentiam multi admirantur: B & rectè id quidem: ſed ad eum oratorem, quē quærimus (inq. Cicero) nihil. Orationes quas interpoſuit, multæ enim ſunt, ſoleo vtique laudare: imitari neque poſſim, ſi velim: nec velim fortaſſe, ſi poſſim. Iā in ſapientiæ ſtudio quantus eſt Plato? At eius apologia pro Socrate nec patrono magnopere digna eſt, nec reo. Ita eſt, magnum quiddam & varium eloquentia eſt: nec adhuc, vt Senecæ verbis vtar, vlli ſe ita indulſit, vt tota contingeret: abundè felix, & præclare actū cum eo videri poteſt, cui portio contigit C honeſta. Nec id putaris in hoc tātùm genere ab natura datum, ſtatutúmque. Comœdia Pyladem habet eximiè clarum, Bathyllū tragœdia: muta vices, neutrum noueris. Perſpectum id, obſeruatúmque & in corporis robore: ſiquidem legimus quoſdā corpore quidem veſcos fuiſſe, ſed viribus eximiis. Tritanum Varro prodit, itémque eius filium, & rectos & trāſuerſos cancellatim toto corpore habuiſſe neruos, virium elatione prodigioſa. Leontiſcus ex Sicilia Miſenius, ex argumento Acrocherſites cognomina- D tus, ſummis aduerſarium manibus corripiebat, contractúmque non prius dimittebat, quàm deficiētem ſentiret. Iam inter pyctas illi compar nō reperitur. Alius carpēta manu comprehenſa non retinet, obnixius etiam ſi contra nitantur iumenta. Ille pondera immenſa pedibus, manibus, humeris contra ſcalas fert. Age, bruta excute, hoc ipſum recognoris. Parua enim magis vt M. Tullius inquit, ſæpe rectiſſime conferuntur. Equos quantumuis celeres ac E præſtantes ſint, putāſ ne omnes curriculis accōmodos? Ex canibus alios nouimus venaticos, nec tamē vſquequaque alius apro, ceruo aptior alius: ille lucernarius hic moloſſicus. Attendēda verò parte iſta vehementer Origenis dogmata primo Contra Celſum libro, & [illegible] tertio, Eſſe ſpiritales quaſdam energias, ideſt virtutes latentes, quos dæmonas vel deos ſecundos nuncupent. Academici, qui ſint ve- F lut magiſtri. Si quidem id agere, quod pro arbitrij ſui poteſtate ſibi delegerint, vnde profluat inter homines ſapientiæ diuerſitas. Quippe eſſe energiam quæ poeticam, inſpiret, item quæ geometriam, ac deinceps diſciplinas alias. Proinde vulgatum inter Græcos, iactatúmque, Poeſin citra inſaniam non contringere, ac afflatum quendam, quo diuinaculos fermè corripi etiamnū animaduertamus. Quin pueros, magica diſciplina dæmonibus aſcitis, poemata præcinere ſtupenda. Sed & hinc forſan Muſarum ra- G tio prorepſit, etiam Platonicis approbata, & Auguſtino quandoque: at Retractationum primo poſtea ſpreta, reprehenſáque. Ptolemæi verò ſentētia eſt in Centum enuntiatorū libro, Animam quæ ſit cognitioni apta, veri plus aſſequuturam, quàm qui extra modum ſtudiis inuigilarit. Ea verò cenſetur, quæ à ſtellis concitatur, & inſita ſupellectile inſtructa in procinctum pergit. Calliopes inuentum eſſe poeſin, ſcribit Ioannes Grammaticus: nam Clio hiſtoriam comperiſſe traditur, plantandi artem Thalia, & tibias

Euterpe, cantum Melpone, choream Terpsichore, A nuptialia Erato, & saltationem, agricolationem Polymnia, astrologiam Vrania. Quo argumento & nũc inuentis claros dicimus Musicos, mulieres autem Musas quoque. Tametsi vocatur Musa, non naturalis, & per se acquisita cognitio, sed ex institutione comparata. Cæterùm iis omissis redeo ad poetas, de quorum origine magnam esse quæstionem aduerto. Ante Troianum bellum viguisse quosdam, historica fides abundè testatur. Celeberrimus è Græcorũ authoribus Pausanias, Olena quendam poetam primum agnoscere videtur. B Carmen tamen heroicum Pythio Apollini deberi, Plinius author est. Quod ipsum nec Pausanias tacuit, & Plutarchus in Moralibus obseruauit, nec prætermisit Eustathius, Phemonoen primam id genus cecinisse prodens, quod per exochen dicatur epos, vel quod ἕπεται τοῖς γιγνομένοις τὰ χρησμοῖς, id est quod responsa res consequantur. At Fabius: Poema, inquit, nemo dubitarit perito quodam initio fusum, & aurium mensura, & similiter decurrentium spatiorum obseruatione esse generatum, C mox in eo repertos pedes. Verũ, vt quod sentio, quodque obseruatum mihi est, nõ dein in latebras, aut recondam in arcanis, quod bibliotaphi faciunt, sed id totum publicam materiam pergam facere, lego apud Quintilianum, Imperito quodam initio fusum, ex Aristotelis doctrina. qui vbi poesin ex imitatione natam primũ ostendit, quoniam imitandi studium sit ab ineunte ætate homini innatũ, & eo ab brutis differat, mox subdit, Ad metrũ natura D procliues maximè, paulatim poesin produxisse, ac genuisse ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων. Quod mihi non aliud profectò sonat, quàm ex rudi principio. Ex hac vero imitandi ratione, vnde poesis ortum ducit, diuulsa, disparatáque ars est, ac abiit quodãmodo in membra plura. Nam pro cuiusque natura & moribus, imitandi studium proferebatur. Honestiores enim pulchras honestásque actiones sibi imitandas proponebant: tenuiores autem humilioréfque, viles itidem & ignobiles, & primo quidem vituperationem E complexi, sicuti hymnos alij & laudes concinnarunt. Ialemum, nanque & Hymenæum tradit Ioannes Grammaticus, creditos Clius filios, id est historicæ cognitionis, quoniam flebiles cantus alter excogitarit epithalamios autem & iambicos Hymenæus. Poetarum itaque quosdam inuenio Monodos nuncupari, hoc est μονῳδούς: alios verò Lyricos, qui & Melici nuncupantur, quod alibi probauimus: sicut epicum Cicero Ennium vocauit, id est heroicum, vt Diomedes probat, de quo genere mox. Aliquos F comicos, quidam tragici vocantur: aut alio modo alij. Sunt qui excellentiæ quadam proprietate, nullo vtique peculiari insigniantur nomine, verum communi appellentur Poetæ. Et Lyricorum quidem indicium, quo ab reliquis scernuntur, & dicitur à Græcis γνώρισμα, id est præcipuum, quod ad lyram eorum concinuntur carmina, vt Pyndari nouem Lyricorum pricipis. Constabat iis cyclicus chorus hominibus quinquaginta, quod Lycophronis interpres scribit, iis item taurus fuit præmium. G Monodorum verò peculare est, sub vna tãtum persona argumentum explicare quodlibet, quod illi dicunt μονοπροσώπως ἀπαγγέλλειν. Proprij tamen horum epitaphij censentur cantus. Est enim monodia cantus lugubris: nam in tragœdia omnes è scena cantus, luctus sunt: sed monodia dicitur, quando vnus aliquis ab scena cantum profert, & non chorus simul. Monodicum verò poema est, cuiusmodi in Alexandra concinnauit Lycophron. Sunt & sua grammaticis monodica, quo quidem vocabulo solitaria ferè intelligunt nomina inflexus ratione, cuiusmodi far, quod in obliquis solum R geminat: item cor, in genitiuo solum cordis faciens, D recepto: sic & S geminato, as assis. Epigrammatographi, seu anathematici statuis, aut id genus aliis templo dicatis, epigrammata ascribunt, quod in phiala Homerus fecit. In hoc genere Simonides inclaruit antiquior, cuius cõmeminit Herodotus. Iunior Alcæus, Vespasiani tempestate, ac Titi. Atheniensis Proclus, Palladas, Agathias, innumeri alij. Asmatographi, & ᾠδοί, ad barbiton vel citharam, aut musicum organum aliud cantica conscribunt, cuiusmodi fuere (vt Phalereus prodit Demetrius) Automedes, Demodocus, & Lares Corcyræi, ac Ithacensis Phemius. Epitalamiographi rationem habent manifestam. Clarnit inter eos Pharsalius Agamestor. Sed & Hesiodus epithalamium cecinit Peleo & Thetidi:

> Τρὶς μάκαρ αἰακίδη, καὶ τετράκις ὄλβιε πηλεῦ,
> ὃς τοῖς δ' ἐν μεγάροις ἱερὸν λέχος εἰσαναβαίνεις.

Comicorum risus est proprius cum choris & personis, sed apud Græcos tantum: vt apud Aristophanem, Eupolin, Pherecratem. Tragicis familiaris est miseria & calamitas, sicuti Æschylo, Sophocli, Euripidi. Eos verò qui peculiarius insignitiúsque Poetæ vocitantur, quatuor in primis cognobiles faciunt, metrum heroicum, fabula allegorica, historia, dictio cum dignitate ac heroica, metro in primis accommoda, non extrita, nec depressa. Hinc epos dictum carmen id genus, tametsi vocatur eo nomine ἐμμετρος λόγος propriè Epica dignè omnium primus scripsit Liuius, qui decem & octo libris Romanorum res gestas perscripsit. Inter hæc sciendum tamen, & repetendum subinde, propter quæstionem de Lucano vulgatam, viro vtique cum plerisque dicendi honestamentis erudito concitatoq; ac νεανιευομένῳ, id est iuueniliter subinde exultanti, & quodam velut ferrumine fucatiori, Id poetarum genus verè germanéque, sicuti Ioannes Grammaticus scribit, & Aristotelis ac Plutarchi in Homeri laudibus authoritate comprobatur fabula internoscitur allegorica. Hoc enim est horum χαρακτήρ, id est informatio: nam & character, Latinè dicitur forma. Cuiusmodi Homerum apud Græcos recognoscimus, in nostris literis Maronem veneramur, colimus, in oculis gestamus, ex æquo ferè cum Homero suo stantem. Tantum debes Latina res Mantuano cælo, sub quo eloquentiæ specimen longè clarissimum & natum & parte quadam educatũ est. Et quo vno post illa M. Tullij fulmina longè latéque coruscantia, aduersus Græcæ gentis fremitum, nimio plus sæpe insonantem, coorimur, obsistimúsque. Poetæ verò nomen inde propagatum scribit Eustathius, quod ποιεῖν signet, ἐμμέτρως cantare vel scribere. Virgilij meminit idem Eustathius, in nauium catalogo apud Homerum, sed Vergilium inibi scriptum comperi. Ethnicographus Virgilium maluit, sicuti & in Græcis plerunque epigrammatis. Nam & Collectaneorum secundo, apud Græcos item in rusticis præceptis sic comperi adnotatum: Βιργίλιος inquit quisquis author fuit, semina nitro conspersa laudat, & aqua insuper. In fragmentis Cæcilij Minutiani Apuleij, veteris grammatici adnotatum comperi: Virgilium ab virgis esse cognominatum, inter quas sit natus: propterea primam habere i, non e, cui suffragetur illud Calui.

Et vates

Et vates cui virgã dedit memorabile nomen
Laurea.
Huic ſententiæ Priſcianus item calculum adiicit.
Fatetur tamen idem Apuleius,in aliis Vergilium ab
vergiliis inflecti. Antheas Lindius poeſin ex com-
poſitis nominibus excogitaſſe dicitur primus, qua
poſtea Aſopodorus Phliaſius ſit vſus. Poetam po-
ſtremò animus ab omni cura vacuus excitat mirifi-
cè,nec ſine enthuſiaſmo & alacritate quadam. Poe-
mata pro filiis etiam Græci accipiunt quandoque
quos item Noſocomos vocant,& Gerotrophos.

*Quæ hymnorum ſint traditæ ſpecies. Hyporchema. Pro-
ſodia. Cur Bacchus Dithyrambus. Dithyrambici poe-
tæ. Cyclicus. Encyclia. Hymnos dici etiam ſoluta ora-
tione. Epæni, & encomij diſcrimina. Periautologia
quid. Picam eſſe Baccho ſacram. Thriambus vnde.*

CAP. V.

INter ea quæ doctè piéque ſolent à poetis tracta-
ctari,& eſſe facienda, præcipit Plato, hymnos ſę-
pe legimus, tum ab Homero & Orpheo, tum ab a-
liis mirificè concinnatos. Vnde & hymnologi vo-
cantur Firmico:nam hymnodici alij ſunt. Quoniam
verò non aliud hymnus eſt, quàm Dei cuiuſpiam
laus: ſicuti rhetor definit Menander, etiam ſi apud
poetas pro cantu modo dici hymnum comperias,
ex quo & hymnopoli vocantur qui & acedopoli,
Dum ſcrutarer, ecquid ſcitè doctéque ſuper his
mandatum literis foret, quod haſce lectiones no-
ſtras antiquas faceret locupletiores, in Græcorum
penu,quod eſſe opulentius ſolet,& omnifariam re-
bus inſtructiſſimum,hæc ſunt comperta mihi. Cã-
tus diuinis accommodatos laudibus dici quidem v-
niuerſum pæanas & hymnos,priuatim verò non v-
nam eſſe eius rei nomenclaturam. Siquidem Dianæ
hymnus dicitur hypingos: Apollinis hyporchema,
vel pæan,qui maximè concinebatur,vt peſtis latius
graſſantis reprimeretur vis. Vnde etiam factum,
nomen etymologici argumentantur, [illegible]
[illegible],quia ſedet peſtem:quanquam & eadem ratio-
ne Apollo item dicatur Pæan, ſiue à feriendo quo-
que,quod [illegible] dicitur, Veſtalibus ita indigitanti-
Apollo Medice,Apollo Pæan. Dianæ verò & Apol
linis hymnus, proſodia nuncupatur, Dionyſij Di-
thyrambus. Sed & ipſe Dionyſius Dithyrambus vo
catur, veluti Lythrambus, vt eſt apud Pindarum
quod Iupiter illum aſſuiſſet femori,ac mox eo in lu-
cẽ prodituro, inclamaſſet λῦε ῥάμμα, λῦε ῥάμμα. quod
perinde eſt ac ſi dicas, Solue futuram, ſolue futuram.
Vel quod ſecreta promens os dithyron faciat: nam
eidem loquacitatis ratione cittam, id eſt picam eſſe
ſacram prodidere, ac baſarrheum dicunt, [illegible].
Et inde poetæ Dithyrambici nuncupati, quibus
quum frequentiſſimi eſſet moris ita exordiri, [illegible]
[illegible],inde Amphianactes facetiſſimè dici cœpere,
quin & [illegible] pro eo quod eſt [illegible], v-
ſurparunt multi. Pericletus verò Lesbius dictio-
nem dithyrambicam cecinisſe fertur primus. At Mi-
leſius Melampides dithyramborum libros ſcripſit
plures. Ex veteribus nonnulli ita de dithyrambis e-
xiſtimarunt,vt qui muſicam corrumperent. proinde
Callimachus de iis, [illegible] ideſt,ſpurij flo-
ruerunt poetæ. Ipſorum peculiare fuit, verbis vti
compoſitis [illegible], ideſt nodoſis implicitiſque,
ſed & tumentibus: vnde dithyrambicus intellectus
de obſcuro dicitur,nec cuiuis peruio. Dithyrambi-
cos dici quandoque iuueni cycliodidaſcalos quo-
niam encyclia doceant. Appellantur verò ſic inter-
dum quæ hypotheſin habet eandem. Dithyrambum
A item cyclicum nonnulli interpretantur chorum.
Quem dixerit Pindarus [illegible],ideſt boelatem,quod
vincenti præmium foret bos, vel quia cum clamore
perficeretur, [illegible]. In Naxo primitus compertum,
cecinit alicubi idem Pindarus: at dithyram-
bum primò apud Thebas:in Olympiis etiam Co-
rinthi, Arione Methymneo ſtatuente initio, mox &
Laſſo Hermioneo. Thriambum credunt cibi ab
[illegible].quo nomine in bellicis triumphis ca-
uillantes inconditis iocis & anapæſtis plurimum v-
B tuntur. Ab Arione primum eſſe concinnatum no-
minatúmque dithyrambum Corinthi, hiſtoria pri-
ma author Herodotus eſt. Sed ad hymnos redeo[illegible]
reris hymnum vocant Iulum. Linus verò & Litier-
ſes,agreſtium ſunt cantilenæ. Venerios hymnos in-
uenio appellari eroticos,tanquam amatorios dicas.
Nam eſt & ſuus vinolentorum hymnus, cuius Ari-
ſtophanes comminit in Ranis, dicitúrque cræ-
palocomos, quia cræpalen vocant vinolentiæ tre-
morem. Comon verò comeſſationẽ, ſiue ebrietatis
C & intemperantiæ feſtum. Porrò hymnorum inueni-
re eſt amplius intuenti ſpecies multiplices variáſ-
que. Alij quippe cletici dicuntur, apopemptici alij
aut phyſici,mythici,genealogici,ficti,euctici, apeu-
ctici:quidam verò mixti. Cletici verò appellantur,
qui deorum habent aduocationes:cuiuſmodi plures
apud Sappho comperias & Anacreontem. Produ-
ctiores hi aliquanto, vberiúſque apud poetas fuſi,
quàm oratione ſoluta. Apopemptici peregrinatio-
nem dei alicuius complectuntur, vt apud Bacchili-
D dem. Cleticis ſubaduerſi ſunt hi,quoniam emittunt:
illi verò inuitant. Poetis quoque familiares tantum
apopemptici,quibus argumentum ſuggerit locus,è
quo migratur,& rurſum qui petitur. Phyſici haben-
tur,qui Iouis,aut Apollinis,aut cuiuſuis naturam ex-
plicant, veluti ſi ab ſole non eſſe diuerſum Apolli-
nem ratiocinemur,quæque ſit eius ſyderis vis ediſ-
ſeramus. Proptarea ſi phyſiologicos item dixeris,
non multum aberraris. Eiuſmodi reperias apud
Parmenidem & Orpheum, & in primis Empedo-
clem. Vſus eſt Plato etiam in Phædro. Mythici, vt
nomine apparet, fabulis conſtant, & per tenuem
E progrediuntur allegoriam. Genealogicos cum my-
thicis eoſdem putauere quidam,diſcernuntur tamen
interſtitio certo. In genealogicis parentes recen-
ſentur, veluti ſi Latonæ filium dicas Apollinem.
Peplaſmeni,ſiue ficti, quando confingimus deũ aut
deorum vel dæmonum prolem, quemadmodum
Aurium dæmona Simonides vocauit: alij Ocnum,&
quidam alium quempiam:& apud Platonem Porus
& Penia:item Amor,nunc ante terram progenitus,
nunc Veneris filius. Rurſum Pauſanias medicæ arti
præſidere amoris vim prædicat. Item Ariſtophanes
F conducere in vnum ſemiſecta corpora. Euctici vo-
tum habent,& preces. Sicut reiicientis deprecatio-
nem,qui vocantur Apeuctici. Sed duo hi poſtremi
aliis fere adglutinantur. Nam qui vnum aliquem ex
diis collaudarit,mox decurrit ad preces. Exempla
paſsim ſuppetunt ex poetis. Sed & apud Platonem,
O amice Pan:& quæ leguntur in Phædro. Sed ſcite-
tur fortè ex me aliquis, Sintne hæc conceſſa poetis
ſolum,an ne reiiciantur quidem ab hoc genere lau-
G dis proſę orationis conditores? Verùm qui Plato-
nis non ſciendi modo,ſed dicendi etiam magiſtri e-
minentiſsimi ſacraria quandoque adierit, illum
comperiet,tum in Sympoſio, tum in Phædro his v-
ſum omnibus. Hactenus de hymnis. Quos quia lau-
des deorum complecti diximus, adiiciamus auctarij

loco id quoque, laudem hominis in Græcorum doctrina dici epænon, alias encomion, sed disparatur à nonnullis hæc, vt in artibus docuit Menander: siquidem epænon vocitari aiunt testimoniũ, de aliquo ab singulari virtute, veluti quum Aristidem. Iusti cognomento decoramus. Encomion verò ex virtutibus compingitur omnibus. In hoc per omnia excurrimus, genus commemorantes, necnon educationem, gesta, & id genus alia. Nonnulli sic discreuisse malunt, vt dicatur epænos, vbi quem ita laudamus, vt iudicio consensúque nostro laudandum cẽsemus. Encomion verò laudem habet, sed non vtique assensum animi verum, aut calculos, vt Polycrates, non quia hæc admireris, sed ingenij vegetandi exercendique gratia. Quidam ita finierunt, Epænon esse orationem virtutis magnitudinem explicãtem, Encomion verò gesta pręclara illustrare. Encomiõ, id est ἐγκώμιον dici interpretantur παρὰ τὸ ᾄδεσθαι ἐν τοῖς κώμοις καὶ συμποσίοις, quod in conuiuiis concineretur, & Bacchanalibus comessationibúsq;, quas dicunt Comos, vel, διὰ τὸ ἐν ταῖς κώμαις ᾄδεσθαι, id est, quia in vicis caneretur, quod tunc vicatim habitaretur Gręcia. Periautologiam verò statuunt vocari, quis seipsum laudat, vt est illud Achillis apud Homerum, οὐχ ὁρᾷς οἷος ἐγὼ καλός τε μέγας τε. Nonne vides quàm pulcher ego, & quàm magnus? Sed & Maro noster,

Sum pius AEneas fama super æthera notus.

Quia verò multa hactenus dicta de poetis nobis, erat animus impingere capiti huic quiddam ex Dionysio olim obseruatum. Sed secreuisse pręstiterit, ne planè fiat apologus Alcini, vt est apud Pollucem. Et qui subinde iter iungunt, serius quidem aliquanto, sed magis vegeti diuertunt.

Cuiusmodi sint in poemate vitium quod dicatur logoidia, id est λογοειδία. Item qui sint etiam in Latinis literis logi. Interibi orationis genera duo. Necnon quid logopœus, logion, vel logia, logisterion, logistoricus. Oraculorum vocabula. Gellij locus expenditur. Megabyzi. Logographi bis. Numerarij. Alogia, Alogistia. Logisteria mensa. Logodædali. Logarium. Tabularij. Diribitorium. Diribitores. Pædagogia. Pædagium. Logades. Logij. Item obiter quid abacus, & abaculus: Poetam non dici nisi summum. Epiphyllides quid. Epiphyllocarpi. Rhyades quid.

Cap. VI.

Dionysius Halicarnasseus non historicus modò pręclarus, sed eorum quoque quæ ad dicendi rationem spectant, obseruator non incuriosius, quum præcepta conderet, quibus metrica oratio compar solutæ euaderet, postmodum sic infert: Nec verò suspicetur aliquis, ignorasse me, vitium quoddam in poemate nuncupari logoidiam. Neque me ita rudem putet, vel imperitum, vt quod transuerso vngue sit dissecandum, inter virtutes poetarum aut orationis censeam connumerandum. Audiat autem, quo pacto digna ab indignis arbitrer seiungẽda. Orationum species duas nouisse videor: loquacem vnam, & prorsum nulli rei, alteram verò politicam, siue ciuilem, quæ multiplici cultu splendida est, & artificiosa maximè. Quemcunque igitur ex poetis prius illud genus expressisse aduerto, ridiculum iudico. Atqui, quod posterius, hic mihi & studio & æmulatione dignus videtur. Hactenus Dionysius. Ex quibus perspicuum fermè arbitror dici logoidiam, non tam vbi versus soluta ferè oratio videtur, quàm quum futilem nugacémque imitatur. Quod eo procliuius adnotatum volui, quia & in nostris authoribus, & apud Ciceronem in primis, logos inuenio positos pro ridiculis contemnendisque dictis. Nam in quadam oratione sic scriptum ab eo legimus, Ego te certè scio omnes logos, qui in ludis dicti sunt, animaduertisse. Logopœos vtique vocant Græci, qui falsa comminiscuntur, & inuulgant. Hinc in Nicia Plutarchus, tonsorem scribit ad rotam alligatum, velut λογοποιόν, quod Siciliensium cladem temerè magistratibus obnuntiare ausus foret, ab peregrino in tonstrina exceptam. Contrà megabyzij logi, intelliguntur magni & elati, de Persarum rege mutata dicendi formula. Sunt qui Barbaros interpretentur. Duces quoque regis Persici, Megabyzi nuncupantur λογοποιοῦμεν certè confictum de re aliqua sermonem dici comperio. In Hephestionis enchiridio lectum est logaœdica, id est λογαοιδικά nuncupari dactylica quædam, quæ in regionibus quidem aliis dactylos habeant, postremã verò syzigiam trochaicã. Logia, neutro genere, vocant oracula, quæ soluta æduntur oratione, nam quæ metrum habent, χρησμοί dicuntur. Logiam verò in Epistolæ ad Corinthios interpretatione Chrysostomus conuentum vel cõgregationem exposuit. Quod si logion scribatur per ει diphthõgum, id est λογεῖον, ex Græca ratione, qua nomina in ειον producta à verbis in ω, circunflectũtur in penultima, & diphthongum recipiunt, locum signat in orchestra, aut orchestram ipsam, in quam comicus induceretur chorus, quanquam est crateris item species, logion. Quin & eodem nomine dicasterium intelligunt, hoc est iudiciale forum. In sanctis literis logion inter sacerdotalia ornamenta, rationale interpretantur. Logistas Aristophanis interpres pro iis accipit, quos prius agoranomos dicere, moris erat. At hi non alij sunt, quàm ædiles. Putãt alij logistas fuisse decem numero, sorte lectos, qui Athenis expenderent, quæ in magistratu quisque gessisset: cuiusmodi nunc syndicos vocamus. Logisterium verò locus erat, vbi considerent hi, vt Pollux etiam scribit. Nam supputandi peritiam, logisticen Plato vocauit: simplex vulgus abacum dicit, puto, quia calculis vterentur in dispunctione ac numerorum supputatione veteres, quos Plinius vocari abaculos prodidit. Logistoricum dici Varronem, obseruauimus apud Sidonium. Seruius in librum Æneidos quintum: Salue, inquit, & vale, secundum Varronem in Logistoricis, synonyma sunt. Et Macrobius in Cœnis libro tertio: Varro, inquit, in Logistorico qui inscribitur Martius de fortuna. Inde forsan in Gellianos codices turpè irrepsit mendum in libro vltimo: Sculnam autem scriptum esse in historico M. Varronis, qui inscribitur Catus. Idem Leuinius admonet, reponendum in Logistorico qui inscribitur Capis Erat autem de liberis educandis lucubratio, ex Gellio libro quarto, capite decimonono. Alogias, pro fatuitibus vsurpat Seneca: Citius, inquit, mihi verum, ne tibi alogias excutiam, dicito. Tabularium pro supputatore accepisse Vlpianus videtur, vbi ait: Ego etiam aduersus tabularium puto actiones dandas, qui in computatione fefellit. Sunt qui eo nomine tabelliones intelligant, aut scribas logographos, qui publicas conficerent rationes, qui & numerarij dicantur. Militare logisterium inuenies apud Strabonem, quod an diribitorium dici Latinè queat, ambigunt eruditi. Id ex diribendi potestate nominatum volunt, hoc est, distribuendi: quia locus esset, in quo

in quo recenſeretur exercitus & militibus ſtipendia numerarentur : quanquam eſt & diribitorium miniſtratorium quoque, id eſt locus in quo obſeruātur miniſtri. Qui quoniam Græcè dicantur pædes, pædagogum Plinio item vocatur in Epiſtolis: Puer, inquit, in pædagio mixtus pluribus dormiebat. Diō in Caligulæ vita: Si acrior, inquit, ſolis incubuiſſet vis diribitorio theatri vice vtebantur. Ab eodem in Tito, deflagraſſe diribitorium, traditur. Diribitores, ſunt qui putent eos nuncupari, qui ſuffragia candidatorum in digitos mitterent. Pædagogia Vlpiano Digeſtis de fundo inſtructo lagato, ſunt miniſteria planè: Si inſtructum, inquit, fundum legaſſet, ea pædagogia quæ ibi habebat, vt quum illuc veniſſet, præſtò eſſent in triclinio legato continentur. Diribitores nominantur quoque Ammiano Marcellino, ni fallor, decimo & octauo libro. Logographos interpretatur Sudas, qui [illegible] id eſt acta in iudicialibus cauſis perſcribunt : ſed & qui rationum libros, quibus præerant, quos logiſtas dicunt. Quanquam eſt hoc item nomine iudex & inquiſitor vel curator reipublicæ, vt primo Codicis. Logiſteriam menſam legimus apud Pollucē, vbi & Tarpen dicit ex viminibus contexi ſolitam. Proagogia ſunt qui Græcè opinentur dici aquarum deductiones, vel poros, meatúſque. Alogiſtiam dicunt, vbi reddendarum rationum neceſſitas laxatur, remittitúrque : vnde emendatur luxatum verbum Iureconſultis Digeſtorum vigeſimo ſexto, vbi tutores leguntur anologiſti, pro eo quod eſt analogiſtæ, vel alogiſtæ, qui rationis calculum non ſubeunt teſtatoris voluntate. Apud Galenum Therapeutices primo, medicorum nonnulli analogiſtici vocātur. Logodædalos putat dici Hieronymus ſermonis ingenioſos architectatores: Reſpondeant, inquit, logodædali & faſtidioſi æſtimatores omnium tractatorum. Scio quid ex Platone ſuper eo verbo proferant alij. Logotheta magiſtratus erat imperatorum Byzantij. Logades ſunt in Græca hiſtoria, quos inter milites Liuius delectam manum vocare ſolet. In Epigrammate, logadas oculos quidam interpretantur. Herodotus etiam apud Perſas fuiſſe ſcribit, quos appellat logios. Id verbum Græcis tum prudentem, tum eloquentem ſignificat. Logarium, liber eſt domeſticarum rationum. Quia verò paulò antè affines eſſe oratoribus poetas aſtruere ſumus viſi, id vtique non negligendum, In poetis requiri perpetuò magnificentiam, altitudinem ac excellentiam quandam præſignem. Proinde ſcienter Horatius,

Mediocribus eſſe poetis,

Non homines, non dij, non conceſſere columnæ.

Sed & M. Tullij laudatur illud doctiſſimè enuntiatum : Singulis vix ſeculis bonum poetam inuenium. Hinc facetiſſimè loquaces inceſſens poetas Ariſtophanes, [illegible] (inquit) ſunt, ac [illegible]. Dicuntur verò epiphyllides, botryunculi maioribus incumbentes, qui & botrydia nuncupantur. Calliſtratus tamen ab aliis ſequeſtratos intelligere maluit. Appellantur autem ſic, quia foliis obteguntur. Alij quæ adnaſcuntur palmitum cacuminibus in ſuperna foliorum parte, hoc nomine accipiunt. Quod autem is ſit Ariſtophanius ſenſus quem prætexuimus, facilè quæ conſequuntur declarant, [illegible] id eſt hirundinum muſea, artis contumeliæ ac dedecora. Epiphyllocarpos autem arbores intelligunt, in foliis ferentes fructus, author Theophraſtus. Rhyades in vitibus dicuntur, quæ fructum continent, [illegible], ſicuti expoſitum inuenimus quinto [illegible]. Sunt qui eo nomine pſinadas intelligant, hoc eſt debiles, fluentéſque. Pſinadis vocabulo vtitur Theophraſtus. [illegible] dicunt Græci [illegible]. Mali indicia ſunt folia ſubſicca & albentia.

Temperantiæ nomen quàm latè pateat. Zamolxidis doctrina de animæ medela. Quid magica excantatio. Cur temperantia dicatur Græcis ſophroſyne.

Cap. VII.

SCrutabar ſolicitè admodum & curioſè nuper, quid ita Ariſtoteles libro De moribus ſexto, & ante hunc Plato in libro quem Cratylum attitulauit, Temperantiam dici à Græcis [illegible], quia prudentiā ſeruet, literis mandaſſet. Quúmque in hāc me quæſtiunculam totum coniecissem, comperi inter legendum non illepida, vt reor, nec ſordentia quæpiam. Ea, quod exploratis auribus arriſura ſum opinatus, etiam aſcribere non grauabor : ſic enim habet, Temperantiam præcipuè quidem in compeſcendis, inhibendíſque & infrenandis quodammodo voluptatibus verſari, plurimúmque in ea re inſumi operæ ab obtemperato, vt libidinum incentiuis corporeis obluctetur, obſiſtátque, quas nobis cum brutis eſſe communes, traditum eſt. Verum amplius etiam fuſiúſque id ſeſe nomen propagare, ſiquidem pulchritudinem rectè dixeris, ex lineis coloribúſque aptè ac gratè contemperatis conſurgere: necnon corporis habitum naturalem ex membrorum & humorum conſpiratu conflari moderato. Iam nec animum aliter quoque tantæ agnoſci compotem virtutis, Temperatum eſſe hunc ſiquidem prædicamus, vbi coorientes aduerſus rationis modum titillationes ac impetus violentos ſedat. Imò verò & in cognoſcendi potentia temperantiam concinnè locum ſibi vendicare, non latet : vbi attéperate Intelligentia iis quæ intelligit, cohærenter adglutinatur, & veluti conſonat. Vt commode prorſum, & quodammodo diuinè Pythagoram dicere ſolitum legerimus, Inter virtutes omnes habere temperantiam principem in ſalubritate locum. Atque vna ea tum priuatim, tum publicè humanam ſocietatem coaleſcere, ac ſtare. Apertius id noueris, ſi apud te ratiocinari volueris, nec iuſtitiam quidem à temperantia reuelli, Quando eſt ea commutandi diſtribuendique modus congruens. Iam & ratione eadem fortitudinem quoque in timoribus & audaciam rectè temperantiam dixeris. Nec ſecus de liberalitate. Imò verò hac ſingularis & inenarrabilis potentiæ virtute cuncta conſiſtere, fatendum eſt: quoniam diſponit parens ille rerum Deus cuncta ſuauiter, & in numero, pondere, menſura. Porrò ſcribit Plato, Zamolxidis Thracum regis doctrina traditum, Omnia vel bona vel mala in corpus ab anima demanare : proinde illam in primis, adhibita remediorum ſalubritate, curari oportere. Animæ verò medelas eſſe incantationes quaſdam, quibus temperantiam ſibi vendicet anima, qua conquiſita, aſſiſtentéque, nullo negotio corpori vniuerſo contribui ſanitatem. Cæterùm quænam aut quales ſunt incantationes hę? Nempe quod pręcipit Socrates Vis qua in ſeipſum conuerſio fit, omnium eſt efficaciſſima excantatio. Etenim qui ſe, id eſt animum iam cœperit accuratius contemplari, ſimul per ipſam temperantię ideam innatam menti, humanam recognoſcet temperantiam : ſimul rationem illam intuens, qua ab optimo maximo Deo rationalis animę vires inter ſe fuerant attemperatę, paulò mo-

Digitized by Google

mento qua vi motiones poſſit aut debeat animorum inhibere, ne inſolentius efferant aut proruant, peruidebit. Quamobrem impensè obſeruandum quod lectum in libro De natura, noſtrum hoc propoſitum eximiè fulcit. Si modulatè conſpirent inuicem animæ partes, curſúmque ipſa corpori contéperetur futuros totius nos felicitatis compotes. Taceo quod grauiſſimi authores prodere ſunt auſi, Motibus tum corporeis, tum animalibus compoſitis & reſtinctis, fore vt perpetua vtrique contingat ſanitas, corpori verò etiam viuendi prolixius ſpatium. Id Pythagorici gratè amplexantur & comprobat in noſtris literis doctiſſimus Cenſorinus. Plato itaque magicam appellat incantationem orationem, cui inſit vis à Deo, & ab philoſophia ratio, vt audientibus temperantiæ amorem ingenerare queat. Hæc temperantiæ poteſtas illud item parit incomparabile, vt animus extrita perturbationum vellicantium caligine in ſeipſum conuerſus vera in ſe omnia ſpeculetur: quoniam vt Platonici putant, verorum omnium lumina humanis animis inſunt ingenita, quæ ſolis diuini fulgoribus illuſtrata, & ſerena iam mente nitidius promicantia ſapientiæ vſum reſtituunt, mox & prudentiam pariunt. Propterea rectè Plato ſophroſynem dici temperantium autumat, ὅτι σώζει τὴν φρόνησιν, quia prudentiæ ſalus ſit, atque conſeruatio.

Frugi victus laus ex Poeta Heſiodo. Alimos. Adipſos. De aſphodelo pauca. Exempla ad id Alexandri, Iuliani imperatoris, & Scipionis. Item de Antagora. Quæ ſint opſonia apyra. Apyrenon quid. Item quid pſycter, pſycteridion, pſygeus, pſychia. Apirocalos. Ineptus an Græcè valeas exprimi, Interim de ſiſyra carptim.

Cap. VIII.

POſteaquàm de temperantia, cuius vim diximus ratione peculiari in cibi, potus tactúſque titillationibus verſari, abundè actum à nobis eſt: nunc in quaſdam hiſtoricas amœnitates diuertere collibuit, vt legentium, ſi qui tamen hi fuerit, animi laxius indulgentiúſque tractentur, ne noſtræ lucubratiunculæ quocunque genio prodierint, multum habere apſinthij credantur, mellis parum, ſicuti iam interfati ſumus alicubi. Fiet autem ab poetæ Heſiodi verſiculis initium ex agricolationis libro, quibus docuit ſapienter, Dimidium eſſe plus toto: magnúmque haberi emolumentum ex victus parſimonia, ſi malua veſcaris & aſphodelo, delicatioria verò & ganeata, ac ſaliaria negligas. Heſiodi verſus hi ſunt,

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ

Eum locum Proclus Diadochus non incelebris inter Græcos Grammaticos explicans: Viliſſimorum inquit, commeminit in parte hac Heſiodus, vnde ali poſſumus, maluæ ſcilicet & aſphodeli: ex iis enim ſuccus exprimebatur, parabatúrque in cibi vſum: ex quo vtilitas profluit maior, quam ex ſumptuoſioribus per iniuſtitiam conquiſitis. Aut certè, inquit, ex obuio victum ſignificauit. Epimenidem tertio Legum Plato ſcribit, modico, & interim viliſſimo cibo interdiu fuiſſe contentum. Conſtabat is ex aſphodelo & malua, quæ illum ſeruabant alimon & adipſon, hoc eſt ab fame procul & ſiti. Hactenus Heſiodicus interpres. Quod ſi quis noſce amplius cupit, cuiuſmodi ſit aſphodelos, legat vigeſimum ſecundum Naturalis hiſtoriæ Plinij. Græci putant

A Proſerpinæ ſacrum, & omnino inferis diis. Rhodij certè deam illam, & Dianam aſphodelo coronant. Sed quod polliciti ſumus, pergamus aliquid ex hiſtoria contexere, quod vſui ſit legiſſe, & lectoris frontem exporrigat. Siquidem memorabile id eſt, quod de Alexandro Magno clariſſimi rerum conditores tradidere. Nam quum illi Carum regina Ada ſcitiſſima ſubinde, ac adipata mitteret opſonia, & bellaria exquiſitius condita ab eius artificij hominibus, meliores peritioréſque habere ſe obſo- B pœos & coquos pronuntiauit. Quippe ad prandij apparatum, quæ appetentiam conciliet, præſto eſt nyctoporia, id eſt nocturnum iter. Ad cœnam verò, quo fiat appetibilior, oligariſtia, quam prandium præparcum rectè dixerimus. Hinc virtus illa promitur clarior, qua ferrur Alexander, ænea concha brachio ſuppoſita, extra cubile protento, quum ſe quieti traderet, pilam tenuiſſe argenteam, vt quum neruorum rigorem ſopor laxaſſet infuſus, geſtaminis lapſi tinnitus cœptam abrumperet quietem. At C Iulianus Imperator nullo adiutus inſtrumento, vbi voluit euigilauit, & nocte media (vt Marcellinus inquit) exurgens, non è plumis, aut ſericis ſtragulis, ambiguo fulgore nitentibus, ſed ex tapete, ac ſiſyra, quam vulgaris ſimplicitas ſuſurnam appellat, occulte Mercurio ſupplicabat, quem in mundo velociorem ſenſum eſſe, motum mentis ſuſcitantem, theologica prodidit doctrina. Cæterùm in hac mẽtione ingerit ſe mihi Antagoræ in poetica non ignobilis feſtiuiſſimum reſponſum: hic enim gulæ D nonnihil impartiendum ratus, congrum intentius coquebat: admonitus ſuper ea re Antigonus, illique aſſiſtens retro, leniter retractum interrogauit: Putáſne, inquit, ô Antagora, Homerum Agamemnonis & Græcorum rebus carmine celebrandis diſtentum, quo pacto congri melius ſaperent, penſitaſſe? Fuit illi ingenium in numerato, & regerens conuitium, An opinaris (inquit) ô rex, Agamemnonem, cui tantarum rerum onus incumberet, ſolicitius perſcrutatum, ecquis in exercitu congrum coqueret? E Scipio autem Aphricanus iunior, vt inter noſtros hunc nec inhonoratum tranſeamus, quum in Romano exercitu apud Numantiam, milites luxuria diffluere ac deliciis comperiſſet, inſuper & ſuperſtitione corruptos, confeſtim diuinaculos inde & ſacrificulos omnes ac productores exigendos curauit: abſtulit & vaſcula omnia, ollis modo remiſſis, ac veru, & fictili poculo, etiam argenteo modo libras duas non excederet. Lauandi vſu interdixit. Qui vn- F gi vellent, ipſos ſibi operram præſtare iuſſit. Nam, inquit, iumenta, qui manuum vſu diminuta ſunt, alterius opem indiga requirunt. Stantes quoque prandere coegit, cocti nil apponentes ex opſoniis quæ Græci ἄπυρα vocant, vt quæ igni non ſint admota. Ipſe ſagum fibula ſubſtrictum, ac pullum geſtans, exercitum luſtrabat, ſubmurmurans identidẽ, ob militum ignominiam eſſe in luctu. Apyrenon obiter aliud, quàm apyron eſt: nam ſic malum vocant punicum, cui minimus adeſt nucleus, quem πυρῆνα G dicunt. Sunt ex veteribus, qui dulce ſic malunt intelligere. Anguillam Archeſtratus apyrenon eſſe piſcium ſolam cecinit, velut exoſſem ac ſpinarum exſortem ferè: quod retulit Athenæus, ἔγχελυς, ὃ μόνος ... ἀπύρηνος, μόνος ἰχθύς. In Catone ſeniore apud Plutarchum, ἄπυρα legimus ... ἄπυρον. Aurum apyron in Herodoto, rude intelligit interpres. At Diodorus Bibliotheces quarto, ſuaptè vi purum. Apiros, id eſt ἄπειρος, inexpertum indicat. Vnde apiroca-

rocalos, inſolens: ac, vt volunt ineptus: tametſi non habere Græcos putat Cicero, quo modo ineptum exprimat Non temperabo mihi, quin adiiciam illud quoque Scipionis eiuſdem: qui quum iumenta Memmij tribuni militaris deprehendiſſet, pſycteras gemmatas & thericlia ſubuectantia: Mihi, inquit, dies triginta, & patriæ: ſed totum tibi vitæ tempus, quum ſis talis, vanum & inutile prorſum feciſti. Eſt verò pſycter, vas ad menſæ vſum celebre: meminit libro decimo Pollux. ſed citra nomenclaturam nihil. At nos vocabuli ratione etymologica, coniectamus id propemodum rectè dici, quod Suidas ſcribit, refrigerandi commoditatibus fuiſſe deſtinatum: cuiuſmodi vaſis etiamnum maximis æſtatis ardoribus vtimur hac tempeſtate paſſim. Meminit in Sympoſio etiam Plato. Apud Alexin eſt item pſycteridion. Vocatur pſygeus quoque, ſed & pſycteria. Pſycteres tamen apud Nicandrum, nemoroſa intelliguntur loca, & vmbræ multæ, dicata diis, quod in iis frigus liceat captare. Pſychia nuncupat Athenæus, ſubterranea loca frigefactandæ aquæ æſtu anni accommoda. Apyrum vinum interpretatur Athenæus non coctum, quando & coctis vſos priores, annotatum ſcimus.

Intemperantiæ deteſtatio. Corpus humanum eſſe tartarum quendam & piſtrinum, ac mortuorum conceptaculum. Microtrapeza. Centenariæ cœnæ. Italicæ menſæ quæ intelligantur apud Platonem. Item Italica philoſophia. Græcia magna quæ fuerit. Porrò de Tarentinis & Sybaritis paucula & vellicatim. Item Siritis, & Policum vbi. Mitrochitones qui. Neceſſarij cibi in Plutarcho cuius ſint modi.

Cap. IX.

QVi intemperantiam brutalémque prorſus gulæ explendæ voluptatem amplius grauiúſque inſectati ſunt, ij mihi appoſitiſſimè videntur feciſſe, quo ab inſita fœdáque percolandi, vt Senecæ verbo vtar, eſculenta & poculenta nos cupiditate ſequeſtrarent ſeiungerentque: tametſi nil me fallit, nec pardum varietates mutare, nec pellem ſuam Æthiopem: quum huic affectioni mancipatum corpus eſſe veluti tartarum ſcripſere: in quo fluctiones graues infeſtent, & perflatus tumultuentur non abſque æſtuoſis ardoribus: ſitque planè mortuorum conceptaculum, ac verius ſepulchrum, ſiquidem viuentes viuis neque alimur, neque augeſcimus, verum animalia perimentes, à quibus hæc nobis præſtantur, etiam iniurij efficimur, omnimodum illis afferentes interitum, quæ ab eo quod nata erant, in alimentum tranſmutantur alienum. Adiiciunt & illud authores ſanctiſſimi, Multorum animas corpore, tanquam mylone quodam hoc eſt piſtrino eſſe obuolutas occluſáſque. Quibus illud rectè inſuſurraris, dignas quæ tanquam ad Mithridatis literas planè omnes eradantur, vt in reliquum ne mu quidem faciant. Inde fit, vt præclarè cum humanis rebus actum iri putem, ſi quantum naturæ ratio patitur, Ægyptium nobis inſtitutum propoſuerimus imitandum: etenim gentibus illis eſſe veteris in re funerea moris accepimus, vt cadauera diſſecantes, interanea eximant, eiiciántque: reliquũ verò corpus iam quodammodo deputatum, abiectis quæ maximè feculenta ſunt, condimentis curent, & odoramentis inferciant: etiam ſi viros modo eos putant nonnulli, qui & vocare plurimum & bibere valeant: ſed hoc eſt Barbaris peculiare, vt inquit Ariſtophanes. Certè alimentorum hæc vix intercalata ingeſtio, dum Megarenſium ritu obſonamus, perinde ac die craſtina morituri, mihi videtur non vitæ modò, vt ferè creditur, eſſe viaticum: ſed magis multò mortis ipſius, inde enim maxima ægritudinum vis, vt non minori ſit nocumento explendi ſtudium, quàm illa ipſa inanitio. Nos verò non ſecus ventri intendimus nullam non naturæ partem depopulantes, in qua modò comperiatur, quod intermorientem appetentiam excitet, ac ſi vna hac dempta cura, conſilij inopia videamur otio immorituri. Nec illud ſaltem ſuccurrit, edendi, bibendíq. voluptatem anguſtiſſimum in corpore locum habere, & dictum factúmque (quod aiunt) tranſuolare. At bone Deus, apparatus quantum habet negotij, quantum moleſtiæ? Agnoſcamus hoc licet, vel ex Homero, qui deos ideo immortales demonſtrare videtur, quia nec vinum bibant, neque item cibis veſcantur,

> Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ᾽, οὐ πίνουσ᾽ αἴθοπα οἶνον,
> Τοὔνεκ᾽ ἀναίμονές εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

Veteres certe Græcos non fuiſſe in epulatum apparatu valdè curioſos, argumento eſſe Antiphanes poteſt, qui nomen citra morſum μικροτραπέζους vocat eos, qui mox in deliciarum chaos ſeſe demiſerunt. velut centenarias taxat apud noſtros cœnas in Apologetico Septimius Florens, ab centum impendio ſeſtertiorum, quando & in lances etiamnum tota producebantur metalla. Dum iſta commentarer, occurrit mihi Platonis ad Dionis amicos epiſtola quædam, cuius & Thuſculanarum quinto meminit M. Tullius. In ea quum alia multa vitę in primis conducentia, tum illud obſeruauimus, Non fore prius vt malis agitari deſinamus, quàm ſi reſpublicas capeſſere cœperint philoſophię innutriti & probè & rectè: aut qui iã adminiſtrationi manus admouerunt, vere philoſophari ingrediantur. Qua, inquit, mente Italiam, Siciliámque mihi adeundam cenſui. Eò quum appuliſſem, vitam quam beatam vocant, Italicarum Syracuſanarum menſarum non potui non ſummoperè improbare. Mos enim illis eſt iam receptus, bis die ſaginari epulis ac diſtendi, noctu verò libidinis ſocium adſciſcere: & id genus alia perficere, quæ vitę ſunt eiuſmodi veluti propagines. Nemo enim omnium ita ab ineunte ætate connutritius, etiam ſi ingenio ſit mirus, prudentiam ſibi queat vendicare. Hactenus ex Platone, vt potui, eſt à me tralatum, in quo philoſophi cenſuram iucundè ſum exoſculatus. Sed quòd Italicas menſas peculiarius taxat, quarum libro primo meminit Athenęus item, adnumerans Chias quoque: vt de Syracuſanis taceam: etenim ciuitatis eius opes, vel prouerbio fuiſſe iactatas, Straboni credimus: fateor, mihi ſtomachum mouit: re velut redemptor & manceps, toto mihi ſtandum pede pro locato, id eſt, patriis focis ariſque animaduerti. Suſpicatus ſum initio quidem, aliquid virulenti, & dicacitatis Græcæ ſubeſſe verbis illis. Mox vt me collegi, in eam ipſam gentem facilè conuitium retorqueri, conſpicatus ſum. Iam omnium primum veterem Italiæ frugalitatem paſſim ab Græcis & Latinis commemoratam, quis non nouit? Nullo magis argumento Barbaræ gentes, etiam tempeſtate hàc, qua in ſummum luxus increuiſſe videtur, in nos veneno ſuo irruunt, proſciſſa ſubinde conuiuiorum tenuitate, quæ apud illas miſſuum numeroſitate mirè ganeata, & impendij magnitudine, & condiendi anxietate, deliciis diffluunt Author ex Poſidonio,

Athenæus eſt, Italos veteres ita frugalitate inſignes fuiſſe, vt ad Poſidonij tempora, aquam ferè biberent: ac quicquid obiiceretur, eſitarent: ſæpiúſque filium interrogaret parens, Apios in cœna cuperet, an nuces? nec pluribus veſcentes quieti ſe traderent. Adde, quòd Archuſtratus, opſophagorum Heſiodus, Theogníſve, lupum laudans Mileſium, quem [illegible] vocat, non admittendum ad id genus obſonium Italos monet, quoniam in condiendis piſcibus inſciti præcipuè habeantur: etiamſi legimus bis die ſumptuoſius Tyrrhenos menſam ſolitos inſtruere, puellulis etiam nudis adminiſtrantibus, vt prodit Timæus, & commeminit Diodorus parte quadam. Taceo veteres Romanos, de quorum continentia nemo non diſſerit in libris. Quid diſciplinam tetricam ac triſtem antiquorum Sabinorum commemorem? Quid tranſpadanam Italiam hac præcipuè inſignem virtute, Plinij Cæcilij aſtipulatu? Sed teſtibus res nõ eget. An igitur tam grauem, tam ſanctum, tam præſignem animorum medicum Platonem, mentitum videri volumus? Abſit id à me piaculum. Ego Italicas menſas apud eum non alias accipio, quàm Græcas: quòd ſi quis fortè ſciolus, aut Salluſtianus Calphurnius riſu excipiendum putat, ab deriſu non abeſſe ſe intelligat. Nónne clariſsimum eſt, philoſophiæ quoddam genus Italicum dici? Vnde nuncupationem hanc credimus irrepſiſſe? An quia id excoluerint Itali? Atqui eius author fuit Samius Pythagoras, quod ex Auguſtino didicimus, & ante hunc Laertius docuerat. Amplius per Græcorum tantum capita vagata eſt, deſiitque in Epicurum. Cur ego Italica? Audi Plinium ex tertio Naturalis hiſtoriæ: Græci, inquit, de Italia iudicauere, genus in gloriam ſui effuſiſſimum, quotam partem ex ea Græciam magnam appellando? Audi Trogum explicatius ſcribentem: Ab Græcis non partem, ſed vniuerſam ferme Italiam fuiſſe occupatam, vrbibus multis poſt tantam vaſtitatem Græci moris veſtigia oſtentantibus. Quod ipſum comprobat Athenæus quoque libro Dipnoſophiſtarum duodecimo, ni ementitus eſt librorum ordo & numerus. Quippe Adriam Illyrico mari adiectam, vrbem eſſe Græcam. Item in Apulia Harpos. Poſtea oram ferè vniuerſam à Græcis occupatam circumductu tantum non perpetuo Piſas vſque, necnon intus quoque partem haud contemnendam. Inde igitur nomenclaturam ducit Italica philoſophia vt quæ à Græcis in Italiæ parte celebrari cœpiſſet. In hanc ſe contuliſſe Platonem ſcimus, dum diſiectam quodammodo ſapientiam ſectatur. Archictam ſi quidem adiit Tarentinum, item Timæum ac Philolaum Pythagoreos in Locris. Iam Tarentinas delicias quis non nouit? quando & primo Legum apud Platonem Megillus ciuitatis vniuerſæ vinolentiam in Bacchanalibus ſe vidiſſe, non inficiatur. Thurion, ſiue Sybarin eo tractu ſinui Tarentino adiacere, ex Ptolemæo ſcimus omnes. Horum verò incomparabilem mollitiem quis non legit? Sybarica certè vocant Græci omnia impendij maioris. Parthicam ſybarim in Craſſo dixit Plutarchus, & ab eo mutuatus Appianus, apparatum ſpectaculi laſciuum prurientémque inter pellicum ſeriem numeroſam, & id genus alia complura. Sybariticam menſam Zenobius gliſceram intelligit, & vt Plautus inquit, ritu barbarico opiparam. Scribit in Moralibus Plutarchus: Illud fuiſſe veteris apud Sybaritas moris, vt conuiuia celebraturi anno prius per vocatores fœminas inuitarent, quo luxurioſius gemmis, auro, vnguentis, veſtibus exquiſiti impendij cultæ omnium in ſe ora conuerterent. Artes porrò, ait Athenæus, quæ ſono conſtant, ab ciuitate reiiciunt, ne qua ratione interpelletur quies, quin gallos quoque in vrbe connutriri recuſabant. Habuere in delitiis & ſtaturæ exiguæ homunculos & ſcopæos quoque, vt inquit Timon, qui ab quibuſdam ſtilpones vocantur: ac cynaria Melitea, ideſt catellos Melitenſes, qui eos vel in gymnaſia conſectarentur. Iuniores æſtiuos tranſmittunt ardores par delicias maximas apud nympharum antra, quas dicunt Luſiadas. Prædiuites ſi quando ruſticationis ſubeunt deſideria, curru quidem vehuntur, ſed ità vt diurnum iter tribus vix diebus conficiant. Amidas excogitarunt primi, ideſt matulas, quas etiamnum conuiuiis intuliſſe gaudent. Hæc eſt Italicarum apud Platonem menſarum ratio. Quæ eo procliuius adnotauimus, quòd lamias audimus quaſdam de Plautina (quod aiunt) familia, ad detrahendum modo ſciola, de Platonis decreto, vt ipſi garriunt, nos vellicare, vt molliculos & gulones, ac peluſiotas neſcio quos & luteos, animaléſque, nil ſuſpectantes, prorſum, ſed Saturnalia in infinitum extendentes. Sed & Maronis authoritas noſtram approbat opinionem: ſic enim Æneidos tertio legimus, Heleno loquente, qui tum in Epiro conſtitutus, proximam habebat Apuliam & Calabriam: ſic vero Æneam commonet,

Has autem terras, Italique hanc littoris oram,
Proxima quæ noſtri perfunditur æquoris æſtu,
Effuge, cuncta malis habitantur mœnia Grais.

Fuere in eo tractu Siritæ propè Metapontum, quorum vrbs dicta Siris eſt cum nominis eiuſdem fluuio. Sed & Polieum à Poliade Minerua, ſiue Polluchо apud Ilium. Hoſce non Sybaritis minus in mollitiem collapſos, Græcis credimus: nam floridas illis tunicas geſtare fuit moris, quas etiam mitris. hoc eſt cingulis impendij eximij præcingerent; quo nomine ab adiacentibus populis dicti Mitrochitones, quoniam diſcinctos Homerus amitrochitonas nuncupet. Siritarum denique felicitatem ampliter admiratur Archilochus. Impoſitum verò ciuitati nomen ab Siribe muliere, vt Timæus inquit, ac ſignificat Euripides: quamuis ab flumine malit Archilochus. Neceſſarios cibos, ideſt, βρώσεις ἀναγκαίας, dici in Plutarchi Parallelis obſeruauimus, homini inſuetos, & omnium penuria quæſitos. Denique, inquit, præter famem graſſante morbo, vti aſſolet, [illegible], in reliquos qui ſuperfuerant, abduxit.

Voluptatis genera tria. Luxus Aſiaticus, & Ionicus. Enarratur locus Propertij, & Horatij alter. Ionia, pro violariis. Rhodonia. Crinonia. Anthos porphyrion. Papauerculum. Pauauer. Cionia. Cion vas. Farraginaria. Olla rhoduntia. Ion, ideſt viola, cur dicatur. Violam cur vocent Latini. Ionium mare, Mileſius ſermo & fabella Mileſia. Leſtrygonas eſſe Leontinos. Attica bellaria. Siculorum mollis victus, & Leontinorum. Vmbrica cœna, & Homerica. Anagoga, & catagogia. Mirum de Syracuſanis. Caupones Italici.

Cap. X.

ALexis poeta Thurius, ſiue Sybarites, comœdias ædidit plures. In earum quadam, veluti terrarum orbi ſanciret leges: Decere, inquit, modeſtiſſimum quemque voluptates conſciſcere. Has verò eſſe tres, quæ dubio procul vim poſſideant vitæ conferentem, τὸ πιεῖν, τὸ φαγεῖν, τὸ τῆς Ἀφροδίτης τυγχάνειν, hoc eſt potum, eſum, Veneria. Cetera verò omnia dicere,

inquit,

inquit, oportet [illegible]: ac ſi additamenta dicamus. Huius verò comicæ, & adeò grauis ſententiæ, perinde ac ex diuiniore quopiam oraculo prodiiſſet, admirari ſuccurrit, quàm agminatim & conſertim conſtipatéque mortalium plurimi conſectatores ſe profiteantur, & veluti ſponte, Volonum inſtra, nomina dantes decuriandos ſeſe exhibeant, eiúſque vnius fiducia conturbent. Aſiaticas illecebras & popinationes ex paulo politioribus non ferè eſt, qui non legerit. Quoniam lautitia inde, & immodici ſumptus, ac non neceſſaria voluptatum genera ortum habuere, & fuſa mox latius, ac velut incendium euagata non paucos in perniciem emollidis fluidiſque moribus pertraxere. Ioniam legimus omnium primam vnguentis delibutam ornatámque corollis in conuiuio decubuiſſe. Menſæ quoque ſecundæ, inſigne luxus irritamentum, non aliunde irrepſiſſe videntur. Vt minus mirer Sybaritas luxuriæ mancipatos, ſicuti in Sudæ monumentis proditur, inter mortales cunctos Ionas eximiè colere, ac exoſculari aſſueuiſſe, quod inter Græcos mollicie præſignes maximè forent. Nam & Plutarchus ſcribit: Alcibiadem, qui ferè polypi & chamæleontis miram exhibebat naturam, in Lacedæmonia fuiſſe ſeuerum & grauem, & quod illi plurimi faciunt, pugnatorem egregium. In Ionia verò inertem, mollem, voluptarium, fluxum: pollucto nunquam non addictum, etiam ſi pollincto videretur dignior. quod hæc adeò ſint eius gentis peculiaria, vt in comicis Græcis Ionicum pro molli & delicato poſitum inuenias & Ioniam nonnulli callitrapezon vocant, ac trypheram. Hoc eo libentius appoſui, vt Propertio ferremus opem, & poetæ illius ſtudioſos noſtris lucubrationibus iuuaremus pro virili. Eum verò conuelli magis audio, etiam ab doctiſſimis, quàm enarrari. Propertij verſiculi ſunt hi:

At tu ſeu mollis qua tendit Ionia, ſeu qua
Lydia Pactoli tinguit aratra liquor.

Enarrantur & iis Horatiani verſiculi ex tertio Carminum.

Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo.

Ioniâm nunc Aſiæ regionem intelligo: cuius ciuitates numero duodecim celebrantur ab eruditis. Nam ſcribit Stephanus, Ioniam prius, quæ nunc Attica eſt fuiſſe nuncupatam ab Ionio Apollinis & Creuſæ filio. Sit verò illud auctarij loco: nam ſtudioſorum emolumento liber in parerga excurrimus. Ionia, ſic accentiunculam in poſtrema recipiat apud Græcos, locum ſignat, vbi violæ naſcuntur, quæ dicantur ia: quod probat Libanius: ſicuti rhodonia, vbi roſæ. Sunt qui plantam ipſam eo nomine intelligant: quanquam eſt & ganeati genus condimenti rhodonia, in Athenæi monumentis. Sed [illegible] inquit [illegible] nuncupatur quoque, ideſt olla rhoduntia: concinnabatur auium cerebellis ac porcorum in roſa decoctis numeroſiore, addito itē garo, oleo, vino, pipere, ouorum luteis, quæ is vocat [illegible]. Obiter illud ex Græcis compertum mihi [illegible] vndecimo, quod & noſtri obſeruarunt: Ion dici, quia quum foret in vaccam Io deformata, illius pabulo repens viola prodiit, quæ à nobis videri dicta poteſt, quaſi vitula. Verum ad Ioniam redeo, ne videar velut de ſpatio ablatus: Ab aliis autem floribus, inquit in theſauris ſuis Pollux, an fiant id genus deriuationes, non noui. Cur non nouiſti, vir doctiſſime? Crinonia in tuis authoribus locus nuncupatur, vbi crina habentur, ideſt lilia. Nam & Laci-

A nè farraginaria, pro loco dicitur vbi ſeritur farrago. Iomæ, pro violario meminit in Pace Ariſtophanes. Sunt quibus ionia videatur flos, is qui purpurarum ac buccinorum eſt proprius, ab Democrito nuncupatur anthos porphyrion, inter papauerculum & ceruiculam, quod in Athenæi relatum theſauris eſt. Dicitur verò papauerculum buccini pars ima eſculentaque. Eſt tamen eodem authore, callus pinnæ interior, & conchilij quoque papauer. Verum in Dioſcoride non ionia, ſed
B cionia legendum arbitratur Hermolaus Barbarus, vt columellam intelligamus: quando & vulgò cionion dicatur vitreum vas, ſeu cion. Rhodomiæ verò meminit Ariſtophanis interpres: meminit Demoſthenes quoque. Crinoniam Sudas non prætermiſit. Ionium autem mare ab Ius nomine nuncupatum ferunt: etiamſi ab Illyrio viro Ionio, mauult Theopompus. Nam Archidamus etiam ab Ionibus, in eo qui naufragium fecerint. Mileſius Apuleij ſermo, ex Ionum mollitie originem du-
C cit, pruriens ac laſciuus. Nam & Mileſias dici fabellas, norunt omnes. Iulius Capitolinus in Clodio Albino: Mileſias nonnulli eiuſdem eſſe dicunt, quarum fama non ignobilis habetur, quamuis mediocriter ſcriptæ ſint. Et paulò pôſt ex Seueri epiſtola: Quum ille næniis quibuſdam anilibus occupatus inter Mileſias Punicas Apuleij ſui, & ludicra literaria conſeneſceret. Mileſiorum figmenta in ſcholis ſolita decantari, ſcribit aduerſus Ruffinum Hieronymus. Athenas nemo vnquam pro digni-
D tate laudaſſe ſatis videtur: inde enim humanitas, doctrina, religio, fruges, iura leges ortæ, atque in omnes terras diſtributæ putantur. Vera ſunt iſta propemodum, non imus inficias. Tu tamen tam exculta, tam grauis, tam philoſophiæ conſectatrix ciuitas Alexidis ſententiæ & ipſa calculum adiicis in gaſtriſmo ideſt veneris indulgentia. Literis ſiquidem tuis proditum eſt, imò ne tergiuerſari queas, ab tuis ciuibus mandatum memoriæ, Attica bellaria fuiſſe lauta admodum & pollucibilia, quæ cupediarum ex-
E cellentia frontem matutinam quoque prolectarent. Meminit tertio De republica Plato. Quid verò de Siculis dicam, etiam ſi acutis & controuerſis natura? Menſas quidem Syracuſanas, quarum meminit Lucianus, nec Zenobius pertranſit, ab philoſopho iam damnatas taceo. Syneſius in commentario De ſomniis, Siculorum videtur luxum nouiſſe: Menſam, inquit, Siculam parat: ſi placet, etiam medicam. Cæterum cuiuſmodi forent eius inſulæ mores, optime omnium monſtraſſe videtur poeta Phi-
F loxenus ex colonis vnus, qui in Siciliam miſſi fuerant: nam quum inibi domum & agros ſortitus eſſet feraces, vnde ali abundè poſſet, indigenarum verò mores prælautos animaduertiſſet ac nimio plus delicatos, & multam præferentes inconcinnitatem, [illegible]. Non per deos, inquit, hęc me in perniciem bona dabunt, ſed ego ipſa potius. Et cum dicto relicta ſociis forte, enauigauit inde. Leontinos in eadem populos inſula ſcribit Diogenianus, inter pocula obuerſari aſſiduè cum maxima ſolitos fœditate, in quam cala-
G mitatem Phalaridis ſæuitia videbantur recidiſſe, à quo victi bello & armis exuti, ne mox res nouas affectare poſſent, conuiuiorum hilaritatibus & vinolentię ſunt relicti. Ab iiſdem quoque in Eryce populis religioſè cultam legimus Venerem, cuius honori dicabantur anagogæ. Hæ verò intelligebantur, quum in Libyam iiſſe peregrinationem credeba-

tur dea, cum qua simul emigrarent columbæ, quæ A mox catagogiis redirent nono die post, vna primùm è mari aduolante ac subeunte templum. Scribit Lycophronis interpres Læstrygonas esse, qui nunc in Sicilia dicantur Leontini. Prodidit Stephanus, Læstrigonas cum Cyclopibus primos Siciliam incoluisse. At Plinius libro tertio: Forma, inquit, antiqua Læstrygonum sedes. Siculos, vt ingenio pingui, damnant Græci. Plutarchus de Timæo: Non Lydium, inquit, currum pedes assequitur, vt ait Pindarus: sed rudis est omnino, ac pueri- B lis, &, vt inquit Diphilus, pinguis, [illegible], id est adipe fœdatus Siculo. Scribit Cicero, Siculam gentem esse acutam, & natura controuersam: vnde factum, vt Siculi Corax & Tisias dicendi præcepta condiderint primi. Sed omnem excedit admirationem quod de Syracusanis apud veteres obseruatum legimus: lege siquidem sancitum illis fuit, ne mulier vlla pretiosius ornaretur, ni se constupratam prius esset confessa. Cæterùm & viris C cautum quoque, ne sumptuosiorem vestem induerent, ni aduersos auersósque impudicos se comprobassent. Vmbrica tamen symposia paulò opulentiora videtur Plutarchus accipere in Sympósiacis: Ad cœnam, inquit, venit vnusquisque proprium ferens ventrem, qui non expletur, eo quod æquale est, sed quod sufficit. Vmbrica autem conuiuia illa nil opus est ex militaribus & castrensibus cœnis huc transferre: sed & Homerica valere sinamus, subfamelica enim sunt, siticulosa: habent D quoque hestiarchas, id est modiperatores reges, vel Italicis cauponibus difficiliores, qui inter pugnandum, vbi micant gladij, & atrocissimus visitur Mars, obiectare non desinunt, quantum quis apud se hauserit. Hucusque Plutarchus, ex quo propter reconditiorem doctrinam, pluscula transferre collibuit. Quod tamen de Italicis refertur cauponibus, scire conuenit, esse id haud perpetuò verum, quod ex Polybio liquet Historiarum secundo, in Italiæ descriptione. Super Vmbricis verò conuiuiis scru- E tabar impensè, ecquid in veteribus memoriis reperire esset, vnde qualiscunque demanasset luxus is, ac comperiebam in Aristotelis libro, si modò non insititius est, [illegible], apud Vmbros animalia ter quotannis partum edere: terram verò largiores semper fructus producere quã demessuerint prius: mulieres item esse [illegible], id est præfœcundas, rarò siquidem vnum parere, duos vel tres sæpius. Esse verò Vmbros Græci scribunt, in Padi meditullio, & Picentum. Sed & Simbros F quandoque dictos inuenio. Hosce item vt delicatioris vitæ ac conturbatores in primis Abrodiætos ab Græcis incessi comperio, ac compari Lydis ratione vitam transigere consuesse. In Vmbris tamen parsimoniam laudat poeta Catullus. Terram voluptariam significantius à Græcis [illegible], inquit Hieronymus, dici.

Victus frugi ex Platone. Mensa sacra. Gulæ insectatio breuis ex Porphyrio. Dioscurorum prandium Athenis. Mensa Ægyptia, Democratica, satrapica. Rogatiani historia minus vulgata. Athletarum suggillatio fœda. Edacium catalogus. Addephagiæ templum, & Cereris [illegible]. Megalartus. Megalomazus. Sphæram habere bona sua quid. Terpsion gastrologiæ author primus. Voluptatem esse monochronon. Cur vnus tantum homo ciborum appetat diuersitatem. G

CAP. XI.

HÆc est Abronum vita, hic luxus omnia gulæ studio prodigentium, ac ne in rutis quidem, & cæsis solum sibi paternum omnino relinquentium. Hi ganeones, profligatorésque, & quibus animam scias pro sale datam, quorum vita sagina est. Sed age: ex Platone eodem, vnde exorsi sumus, mutuemur vicissim, quæ ad sanitatem Apitios, qui visuntur etiam hac tempestate plures reuocent, mensarum compressa suffrenatáque voragine. Quoniam sicuti astruebat Democritus, ambitiosam mensam fortuna, parcam virtus apponit. Et Censorius Cato: Cultus, inquit, magna cura tibi, magna virtutis incuria. Igitur constituturus philosophus hic semper ferè diuinus ciuitatem: quæ sui prius, quàm aliorum compos fiat: quæque non tam terrorem gentibus, quàm venerationem sui nominis augustiorem sit iniectura, veluti cœlestis quædam res propioribus lineis expressa in terris: Inter alia diuiniore ingenio excogitata, tamque admirabilis conditor minus neglexit, ad retundendam helluantium, & familiam pecuniámque suam mutationum gurgitibus proluentium lasciuientem gulam. Nam libro secundo De iusto, sic ferme scribit: Æstiuis, inquit, temporibus parte plurima, neque vestibus fulcientur, neque item calceis. At hyemalibus vtraque ad commodum adhibebuntur. Panibus vescentur hordeaceis, aut etiam frumentaceis, quibus calamos subiicient, aut frondes puras. Ipsi verò substratis ex milace ac myrto lectulis, decumbent cum liberis, coronati interim, nec vino abstinentes diuinas laudes concelebrando: vt ita hilarius viuant, ac iucundius, nec filiis operam dabunt, præter rationem calculorum. Porrò opsonia non alia erunt, quàm sal, oliuæ caseus, porrum, olera quoque ex agris veluti pulmenta. Adiiciamus & bellariorum aliquid. Sint verò hæc, ficus, cicer, faba, myrti baccæ, quæ vocant myrta, necnon ex fago glans prunis tosta. In potu autem summum adhibeatur temperamentum, vt hac ratione salubriter consenescant, ac tranquillè, viuendi exemplum posteris relicturi. Hoc est nobile Platonis decretum: hic fundus, & esitandi fundamentum omne: quòd quàm verum, quàm sanctum est, vtinam tam id festiuiter excipiamus omnes, vt mensam sacram & mitem, sicuti scienter inquit Synesius, turgidæ incipiamus, ac nuptiis repotiisque anteferre: & Apitij, ac Paxami iura, valere iam sinamus, ne dum fartura perglíscit, opimatúrque corpus, nubilum menti prætendatur cimmerium. Quod eo esset præstandum procliuius temperiúsque, quoniam doctissimus quoque Porphyrius ventri mancipatos homunculos, immundorum dæmonum vasa fieri scribit. Seruatum verò Athenis Græci tradunt, antiqui victus exemplum, quum Dioscuris in Prytaneo apponeretur prandium, mensis enim inferebatur caseus ac physte. Est autem eo nomine, mazæ species. Oliuæ quoque, quas drypetes vocant, item porrum. Mensa verò Ægyptia, cuiusmodi foret, nam neque hoc ab proposito dissentaneum est, ex Philostrati verbis licet coniectare in Dionysio sophiste, quem ab Adriano imperatore illis insertum tradit, qui in museo pascerentur. Museum verò, inquit, mensa Ægyptia, conuocans omnes in orbe terrarum eloquentia illustres. Adnotatum in Græcis authoribus, Democraticam vocari mensam, quæ sumptu modico plures

A plures alat, cuius fuit modi Athenienſis Cimonis. Satrapicam verò, quæ impenſa nimia ὀλίγας τρυφῶντας, id eſt paucos admittat deliciis diffluentes, qualis viſebatur Lucellea: vnde illud in adoleſcentem, ἀπεῖδε ἀγρὸν ζῶν ὡς μόνιππος, λίγον ὡς τοῦτο. Cæterùm prius quàm inde digrediamur, ſuccurrit exemplum frugalitatis nobilis ſenatoris Rogatiani, cuius idem meminit Porphyrius. Is ergo ſapientiæ ſtudio egregiè intentus, nil habebat antiquius, quàm vt quantum ratio pateretur, animum ab vitæ cogitationibus ſeuocaret, quamobrem nec bonorum curam omnino ducebat, quin & ſeruos à ſe reiecit, nec vllos vnquam honores admiſit. Nam proditurus quandoque prætor, iam lictoribus illi apparentibus, nulla prorſus dignitatis habita ratione, nec prodire quidem ſuſtinuit. Imò & propria domo relicta, apud amicos diuertebat, contentus ſemel interdiu dediſſe operam cibo. Quæ viuendi ratio tam incurioſa, tanque ſui negligens illuc demum profecit: vt quum podagra infeſtaretur prius, mox tanquam in multos annos impetratis induciis, aut diffiſo die, ita conualeſceret, vt manuum pedumque munere non vteretur ſecus ac quilibet maximè vigentiúmque quidem re factum eſt, vt verè ſynceritérque philoſophantis inſigne eſſet, ac haberetur exemplar. At obſecro, Herculis polyphagiam, vt Græcè dicamus, & polypoſiam, quis non nouit? Quin Vlyſſis edacitatem, ac læmargiam, & luxuriæ efferueſcentis æſtum ex carmine Homerico aucupatur Athenæus. Iam Theagenes Thaſius athleta taurum vorabat ſolus: quod in Epigrammatum libro prodit Poſidippus: Milonem Crotoniatam ſcribit Theodorus, carnium minas deglutiſſe viginti, & panis totidem, vini choas perſiccaſſe tres: ſed & in Olympia quadrimum ſolus per diem abſumpſit taurum, per ſtadium antea humeris circumlatum. Aſtydamas Mileſius ab Perſa Ariobarſane vocatus quandoque, quicquid omnibus deſtinatum foret, voraturum ſe repromiſit, impleuitque. Sed de athletis non magnoperè mirandum, quando ipſum hoc profiteri videntur: propterea in Autolyco primo Euripides, Multa quidem inter Græcos mala verſari ſcribit, athletico tamen genere nil prorſum haberi peius, vt qui malarum ſerui ſint, ac ventris. Carmen ipſum quod arriſit inſigniter, etiam appoſui:

Κακῶν γὰρ ὄντων μυρίων καθ' Ἑλλάδα,
Οὐδὲν κάκιόν ἐστιν ἀθλητῶν γένους.

Cambleta Lydorum regem, ſcribit Xanthus in id vorandi ſtudio euectum, vt nocte quadam vxorem quoque abſumpſerit: quúmque ſummo mane illius manum in ore comperiſſet, ſemet iugulaſſe. Rhodij Timocreontis edacitatem, ac bibendi auiditatem, ſepulchro inſculptum declarat diſtichum:

Πολλὰ πιὼν καὶ πολλὰ φαγὼν καὶ πολλὰ κακ' εἰπὼν
ἀνθρώπους κεῖμαι Τιμοκρέων Ῥόδιος.

Quid, quod in Sicilia Addephagiæ viſebatur templum, ideſt edacitatis: ac Cereris ſtatua, quæ dicitur σιτώ. Velut apud Bœotiæ Scolum Megalarti, & Megalomazi. Alcman poeta pamphagum vocat ſemet. Ac ſunt hæc quidem patrimonia non deo pollucentium exempla, ſed gulæ: quid verò pollucentium dico, tanquam bonorum decumam contriuiſſe, putent ſatis: imò verò ſua omnia, & ſe denique deuoluentium in barathrum ſic, vt in pollinctura, ne ſuperſit quidem quod funeri infundatur. Eiuſmodi fuiſſe Sippium, Plutarcho credimus. Eleganter verò id genus hominum dicunt poetæ, præſertim Græci, bona ſibi habere velut ſphæram, quæ in ventrem facilè deuoluerint. Diodorus, inquit Alexis, annis duobus κατέφαγεν ἀπλήρως τὴν πατρῴαν οὐσίαν. Terpſiona, Archeſtrati præceptorem, omnium principem gaſtrologiam conſcripſiſſe, compertum nobis ex Græco penu. Voluptatem Ariſtippus eſſe monochronon dicebat, ideſt temporis vnius, quoniam præterita ad nos pertineat nihil, futura needum adſit. Sed enim quærat forſan curioſior aliquis, vnde ſit potiſſimum, quòd inter cuncta animantia vnus homo ciborum expetat diuerſitatem, reliquis vel vno contentis, vel B omnino longè paucioribus Difficultati, & quæſtionis inuolucro ſic fermè occurrunt naturæ viri capaces: quod nobilitatis magnitudine, producta omnia humanis deſtinentur vſibus, id quod in aliis non fit. Porrò & conſtitutionum varietas in vno tantum comperta eſt homine, hunc enim temperatum aſtruimus, ſanguineum illum, alium phlegmaticum, & deinceps. Nam in ſpecie ſua, bruta ſunt omnia, vel pituitoſa, vti ſues pecudes: melancholica nonnulla, vt cerui, boues. vnde fieri, vt homini alimentorum C genus non vnum videatur neceſſarium. Denique animalem nos appetitum inſequimur, qui ideo varius probatur, quoniam ad oppoſita ſe habeant eius potentiæ. In brutis appetentia viget naturalis cuius ratio eſt alia.

Qui ſit in Familiaribus epiſtolis, trapezophorus, contrà omnium hactenus enarrationes. De trapezophoro item intellexiſſe Iuuenalem. Menſarum genera, Atlantes, telamones, magides, xylon. Troianorum menſa. D *Monopodia. Meſa, quaſi menſa. Abacus.*

Cap. XII.

QVum M. Tullij Epiſtolas familiares enarrarem Patauij maxima prouincialium frequentia, nec abdicatis tamen noſtratibus, incidi in Epiſtolam ad Fabium Gallum, ex libro (ni fallor) ſeptimo, in qua ita legebamus: Trapeſophorum, ſi te delectat, habebis. Id verbum tanquam obex moleſtior, multum in-E iecit moramenti, quod non ita frequens videretur: & interpres, vt plerunque auribus paulò erectioribus minus ſatisfaceret. Sed quum in Græcorum penu diuertiſſem, vaſariis omnibus (quod aiunt) excuſſis, tandem quod inquiſitioni diuturnæ & ſollicitæ fuerat, ſum viſus reperiſſe. Siquidem in libro Iulij Pollucis decimo, ita legi: Licet porrò menſam in qua pocula reponuntur, tetrapum dicere, aut etiam monopum: vel, ſi quis ambitioſè ne nouis quidem abſtineat, trapebophorum, velut qui menſam geſtet. hæc Pollux. F Qui & ſi non omnino vetus verbum putat, trapezophorum: interpretis tamen refellit inſcitiam, in eo hallucinantis maximè. Nam etiam ſi in veteribus Græcorum libris in ea notione trapezophorus non ferè comperiatur, quis tamen inficias eat, Ciceronis ætate in vſu fuiſſe? Pollux certè negare non videtur. Nam alibi, menſam coquinariam ab iunioribus dici, epicopanon ſcribit: & tamen infert ſtatim, verbum id extare in Menandri G Meſſenia. Verùm & apud Iureconſultum Florentinum, Digeſtis de ſuppellectili legata, id verbum reperias notione quam præſtruximus. Porrò quis vnquam vel legit, vel audiuit, Sacerdotis, quæ dicta ſit trapezophoros, ſtatuam, vt rem planè viſendam, ac velut obryzatum omnino nummum, circunferri ſolitam? Quid tam præſigne in Palladis miniſterio vel fecit illa, vel excogitauit: vt non abſonum ſit, huiuſmodi honores illi fuiſſe contribu-

tos, Præter nomen vix aliud reperias quicquam de ea in literis. Quod ita eſſe, ſignificare videtur Harpocratio, à quo exponitur ea dictio. Ego verò trapezophorum intelligo apud Ciceronem, ſtatuam, quæ poculorum menſam ſuſtineret. Nam ex Vitruuij doctrina manifeſto liquere omnibus puto, Imagines hominum exſculpi ſolitas, quæ columnas ſubiectę fulcirent, aut tigna, vel id genus alia, quas Græci atlantas vocent, Latini telamonas. Quo in genere habentur, quæ caryatides vocantur, necnon epiſtylia ſuſtinentes ſtatuæ Perſicæ. Quod & noſtris temporibus nullo non in loco conuiſitur. Sed in re confeſſa, nimis multa. De trapezophoro puto etiam Satyrum nobilem intellexiſſe, qui & noſtræ ſententiæ addit tibicinem:

> Lectus erat Codro Procula minor, vrceoli ſex
> Ornamentum abaci, necnon & paruulus infra
> Cantharus, & recubans ſub eodem marmore
> Chiron.

Si cui non triuialia placent magis, quod ab Luſcinia Coccycem nequeat diſparare: placeat, opinor, & Cyprij bouis merenda. Lego in noſtris monumentis, & apud Varronem in primis, fuiſſe apud Romanos vinariam menſam rotundam, quæ diceretur cylibantum, à poculis quæ κύλικας Græci vocant. Item menſam alteram lapideam quadratam oblonga columella ſuffultam. Hanc cartibum, ab gerendo appellarunt, mox & cartibulum. Tertium menſę genus quadratum & ipſum, vaſis modò deſtinatum, dicebatur vrnarium, quod vrnas cum aqua poſitas ibi potiſſimùm habebant in culina. In Iulij Pollucis Onomaſtico inuenias & hæc: Erant, inquit, menſæ primæ, ſecundæ, tertiæ. Tripodas dicebant, quibus illæ ſuperponerentur. Nam menſas ipſas etiam magidas nuncupabant, vt eſt apud Sophoclem. Menſam numulariorum, Demoſthenes xylon vocauit: alij etiam pinaca. Fuit & menſa, quæ diceretur logiſteria. Illud adiiciendum, Menſas Troianorum, de quibus eſt illud Virgilianum, Heus etiam menſas conſumimus, inquit Iulus, ab Græcis interpretibus tradi ſelininas fuiſſe, ideſt apiaſtras: vel ex panis portionibus præduris. Cæterum quæ menſa eſt apud Virgilium, citra N à Varrone dicitur meſa, quia media poneretur, originatione nimirum Græca. Scribit Liuius, Cn. Manlio Volſone de Aſiaticis triumphum ducente, luxuriæ peregrinæ originem primum inuectam in Vrbem. Inde lectos primo æratos, & veſtem ſtragulam pretioſam, plagulas, & alia textilia, & quæ tum magnificæ ſuppellectilis habebantur, monopodia, & abacos adduxere milites. Tunc pſaltriæ, ſambuciſtriæque, & conuiualia ludionum oblectamenta addita epulis. Tum coquus viliſſimum antiquis mancipium, & æſtimatione & vſu in pretio eſſe. Et quod miniſterium fuerat, ars haberi cœpta.

Quid ſit apud Platonem, Narthecophoros eſſe multos, Bacchos verò paucos. Bacchus quid. Ebrietas animæ duplex. Nectar quid. Bacchus cur Soter, Sphaltes. Enorches dæmon. Enorchus. Bacchus cur iuuenis & ſenex.

Cap. XIII.

QVi Socratica inſtituta Chriſtianæ integritatis eſſe idolum quoddam & imaginem, aut ſaltem vmbram, ſcriptis prodidere: atque Inſtrumentum Vetus Platonica confirmari theologia: ex qua, veluti ex equo Troiano, innumera prodierint doctrinarum lumina: nouum verò, Socratis moribus, &

A ſapientia: hi profecto, abſit inuidia verbo, vel ſoli, vel cum paucis admodum, rerum altitudinem, quam illorum hominum ingeniis arcana ratione artifex Deus inſeruit, concepiſſe videntur. Nam vt de aliis nunc diſcuſſio non fiat, nec examen acrius: quale, obſecro, illud eſt, quod ab Socrate in Platonis libro de anima, diſſeritur? Nam quum inculpati philoſophi meditationem in eo verſari docuiſſet, vt animam ſeiungat diuellátque à corpore, quoniam verè ingenuéque philoſophantem ita prorſum ſentire neceſ-
B ſarium eſt, ſe non alibi potius ſapientiam comparaturum, quàm in futura poſt mortem vita, addidiſſetque virtutem veram in purificatione conſiſtere, quę fortitudine, iuſtitia, temperantia & ſapientia demum contingat: mox infert, Quamobrem qui myſteria ſanxere, haudquaquam negligendi ſunt. Nam arcana quadam ratione impenſe nos videntur admonere, quiſquis inferos petat, nō ita expurgatus & initiatus, in cœno eum volutari: quæ maxima turba eſt: at qui ſecus, cum diis agere. Propterea inquiunt: Narteco-
C phori quidem multi, Bacchi verò perpauci omnino. Sunt verò hi non alij, quàm recte philoſophiæ myſteriis imbuti. Quid hic paucis verbis ſanctius? Quid Chriſtianæ veritati magis conſentaneum? Religionem, inquit, ſanctitatémque prętendunt quidem plures, ſed quotuſquiſque culpationibus reclinatis, quas vitæ deprecatur caſtitas, ſcopum pertingit, aut induit perfectionem? paſſim quoque vocantur omnes, electorum tamen mira paucitas: nemine non diſcum potius audiente, quàm verè philoſophantem. Nam
D & Chryſoſtomus: Multi, inquit, ſacerdotes, & pauci ſacerdotes: multi nomine, pauci re. Non omnis ſacerdos ſanctus, ſed omnis ſanctus eſt ſacerdos. Non veſtis tenera, vti eſt apud Hieronymum, clericum facit, aut ſacerdotem: ſed caſta mentis intentio, humanæ proprietatis retinentiſſima, quæque peccatorum proluuium prætextu nullo exemptum purgatumque eat. Sed curnam Bacchus pro germano philoſopho aut viro ad vnguem facto, vt poetæ verbis vtar? Bacchum Platonici putant quandoque princi-
E pem ac ſummum quendam ſacerdotem. Hunc bis natum ab mythicis confingi tradunt, quia ſignificent futurum ſacerdotem, ſtatim initiatum renaſci oportere: vel ſacerdotis perfecti mentem deo penitus ebriam videri iam renatam. Hoc ne quis miretur, ſcimus ab Muſæo tradi, mirum iuſtitiæ præmium perpetuam videri ebrietatem. Quod ipſum antea per Dionyſij ſacra Orpheus inter veteres theologos perilluſtris ſignificauerat. Cui propheticum illud non diſſentaneum eſt, Inebriabor ab vber-
F tate domus tuæ. Ebrietatem in anima duplicem intelligunt periti: nam & potus eſt duplex. Quippe pars illa puriſſima altiſſimaque, qua vel ſuſtentantur diuina, vel conſtant, nectar vocatur, & deorum eſſe creditur potus. Inferior verò ac turbidior animarum potus nuncupatur: diciturque in veterum doctrina Lethæus fluuius. Anima igitur in corpus iamiam lapſura, vbi ad inferiora defertur, ſylueſtrem tumultum, vt Plato vult, incipit ſentire, delibutáque ac grauata vinolenta (vt ſic dicam) alluuione, diuinorum obliuiſcitur, & circa terrena delyrat: dumque cor-
G poreis amplius oblectatur & paſcitur: in corpoream degeneret naturam, tótque, ac tantis offunditur erroribus, vt mentis acie hebetata, in iis tantum veritatem quærat, quæ imagines ſunt & vmbræ, vt Plotinus docuit ſcienter. Deceptio verò hæc inter mala prorſum maximè noxia. Et hæc quidem ebrietas vna eſt, grauis ac peſtilens, ob quam eleganter

et rectéque anima infra ſe & extra ſe conſtitui dicitur. Huiuſce verò ebrietatis initium ſtatuunt craterem Liberi patris inter cancrum leonémque locatum, quia deſcenſuris animus illic ſylua influat primum. Altera verò, quam nectaris conciliat potius, fragilioris naturæ, labentiſque obliuionem inducit. Anima ita affecta diuinis intendit, illa contemplans veneratur. Cæterum excellentium rerum fulgore coruſco quaſi hebeſcit primo, at mirandæ dulcedinis ſuccum prægustans ſuauiter, inſueto quodam ardore nouum induit habitum prioris oblita. Sed poſt paulò prægustatam diuinitatis iucunditatem iam largius clariúſque intuens inenarrabile ducit inde alimentum, extra ſe quidem, ſed & ſupra ſe poſita. Ex iis, opinor, liquet acrius intuenti, quid ita Bacchi nomine ſummatem ſacerdotem aut Deo inhærentem virum latices nectareos haurientem Platonicorum ſecretior doctrina intelligendum dederit. Apud grammaticos eſt piſcis nomen bacchus, quem chellarem vocant & oniſcum. In oppido Herminthi taurus ſoli conſecratus colitur, bacchin cognominant: eius color in horas mutatus euariat: hirſutie mira in primis, in diuerſum ſetis abeuntibus, quàm ſit animantium cæterarum natura. Quod vero de nectare facta mentio, amplius ſciendum, eſſe qui nectar interpretentur vinum in Lydiæ Olympo concinnatum fauis promixtis & floribus odoratis. Anaxandrides non potum accipit nectaris nomine, ſed cibum. Succinit Alcman quoque Sappho etiam ambroſiæ craterem dicit. Sed nec Homerus eſſe deorum potionem nectar nouiſſe, creditur. Bacchum præterea legimus [illegible] nuncupatum Græcis, quod eos in Myſia, Telepho graſſante, ſeruarit, obiecta forte illi vite, quæ res ab dolo id genus dicta Sphaltes eſt. Soteris Bacchi comme minit Plinius, ſed ratione alia. Dæmon enorches apud Lycophronem Dionyſius intelligitur In Lesbo. Thyeſtem nanque cum ſorore Dæta coeuntem genuiſſe Enorchum memorant, à quo ſit conciliatum nomen deo, ſed muto & fœdiſſimo: aut certè quoniam eius myſteria cum ſaltatione celebrarentur, id eſt [illegible]: vel etiam quia pudenda quandoque ficulnea, & pelliceos ſibi aſſuiſſet phallos ceruorum. Apud Homerum Iliados ψ, enorcha teſtes habentia intelliguntur, cuiuſmodi fluminibus immolari conſuerant Bacchũ item nunc iuuenem expingebant, nunc ſenem, bibendi intemperiem ſignificantes, vel contrà addebatur & caluitij deformitas, quia vinolentorum eſt arcana prodere. Nam & Alcæus inquit, [illegible]. Athenienſibus ſacra Liberi fuiſſe præcipua, ſcribit Dion. Ea quum Adrianus in veſte indigena concelebraſſet magnificè, templum Liberi, quod Panhellinon vocant, conſtrui permiſit.

Tres eſſe principes ſupra mundum. Iouem eſſe mundi animam. Quid Dionyſius. Item qui Titanes. Qui Typhon. Cacoethes. Sporadici morbi. Endemi. Epidemi. Cur homines dicantur Dionyſiaci. Catacecaumene. Catacecaumenites vinum. Ceraunobolia. Virgilij locus quarto Georgicorum.

Cap. XIV.

SEd ne quem omnino fallam, pergámque porrò comperta mihi in arcanis veterum libris in literas dare, admonendos cenſui ſtudioſos omnes non vno modo accipi Dionyſium ab illis: verũ quo apertior tota res fiat, ſic repetio: Theologos antiquiores ita A ratiocinatos, vt ſuper mundum tres haberi principes, opinarẽtur: Oromaſin, Mitrin, Arimanin: id eſt. Deum, mentem, animam. Nec ignoro, à grammaticis dici Arimaniũ, ab bellandi furore. Deo propriã aſtruunt vnitatem, mentis ordinem, animæ motum à ſolo Deo primùm ipſam in mundo fieri vnitatem partium, & totius: à mente, virtute Dei, ordinem vnitarum partium: ab anima, ſuperiorum virtute motum fieri operis ordinati. Hæc anima prima in mũdo, tanquam animali ſuo regnans, vitalem virtutem, B vt placuit Plotino, à centro, id eſt, à terra, velut à corde, per totum videtur propagare. Senſualem verò & motricem à ſphæris ſuperioribus, velut à capite inchoans cæteris inde communicare. Ab hac non aliter mundanum corpus alitur atque ducitur, quàm per vitam inde corpori addictam, quæ vita ab ſuperiori ſubſtantia, quantum ſubſtantia eſt, habet vt alat moueátque alendo. In hac vita genituræ officium ita cum imaginatione concurrit, vt C ſeſe mutuo moueant. Sicut ad genituram parata eſt, ſic prorſus imaginatur. Sicut viciſſim imaginatur, ita fit ad gignendum promptior. Animam hanc Orpheus Iouem appellat. Sub eius vniuerſali prouidentia, Dionyſij conſtituit prouidentiam, id eſt naturam, ſeu vegetalem animæ mundanæ potentiam. Eius membra ſunt rationes rerum ſeminales in natura. Quæ quidem membra quando per generationem quaſi procedunt in materiam, à Titanibus diſcerpi finguntur. Sunt verò Titanes, D genituræ præfecti dæmones: qui perſuaſi à Iunone, id eſt proceſſionis generationiſque cura, laniare Dionyſij membra traduntur, quaſi Oſiridis membra, id eſt viuificæ prouidentiæ, ab Typhone concerpta, hoc eſt ab dæmonum geneficorum duce: quia commune illius cunctis æquè gignendis & mouendis officium differentes inter ſe partiuntur in ſortes, rerúmque ſpecies ad ſingula generando deducunt. Quod verò his adnectitur ex Orpheo item, Ob concerptionem eiuſmodi deuorationémque fuiſſe ab Ioue tactos de cœlo E Titanas, eum fere ſenſum habet, Illos ad cæleſtia eſſe conuerſos. Quod illis ardentibus enati ferantur homines, ſignificat ex diuina eorum cura homines in lucem prodiſſe vitalem, qui ea de cauſa Dionyſiaci nuncupentur, vt qui ex Titanibus videantur nati, quos Dionyſij membra pauerant. Si quis fortè, vt & hoc attingam obiter ſolicitius quærit, quóſnam dicimus genituræ præfectos dæmonas: legat is Platonis Timæum, vbi poſt F mundi creationem inducitur princeps rerum deus iunioribus diis inferiorum animalium generationem mandare, & hominis præſertim: Qui, inquit, cum immortalibus appellatione conueniat, diuinúſque vocetur, habeat principatum, iuſtitiam colat, ac vos item. Ego vobis ſemen, & initium tradam. Vos cætera exſequi, par eſt, vt faciatis generetiſque animalia: & conſumpta rurſum recipiatis. Poſtremo addamus & aliquid ex Græco penu. G Eſt regio ſole peruſta, quam Myſi poſſideant, & Lydi, exuta arboribus omnino viſitur, pręter vitem. Catacecaumenem vocant, inde vinum habetur virtute pręſtans, catacecaumenites [illegible] vocatur. Ex quo & nonnullorum perelegans circunfertur iocus, Dionyſium dici rectè [illegible], id eſt ex igne natum. Catacecaumenen dici coniectant de fulminum frequentia, quam ceraunoboliam vocant: author Stephanus: meminit Strabo. Eſt & eo nomine Erythręi maris inſula. Denique vinum hoc ſigni-

Digitized by Google

ficaſſe Virgilius quarto Georgicon videtur, quum ait Cyrene ad Ariſtæum:

Cæpe Mæonij carcheſia Bacchi.

Etiam ſi id minus aduertunt interpretes. Quod ad Typhonem attinet, eſt quidem eo nomine ventus turbulentus, atque item πυρώδης δαίμων, id eſt igneus dæmon: ſed apud Galenum etiam febris, τυφώδης, ſicut morbus καυσώδης, vt parergon hoc adnotemus: qui re quidem magnus eſt ac difficilis, nec criſin habens certam, tametſi facilitatis ſpeciem præferat. Legimus item ſporadicos dici morbos, qui quouis tempore obueniant: & loco: ſicut ἐνδήμιοι, qui in certis graſſentur regionibus: ἐπιδήμιοι, qui temporibus quibuſdam plures eodem infeſtent loco. Epidemeticos ſunt, qui fortjarios modo à Gallis opinentur dici.

Quæ, & quot ſignificet Cora. Quo differat ab parthene, nympha, & gyne. Coronomus. Cybolum. Cybitus, ſiue cubitus. Phlœa. Phlyax. Arrianus explicatur, & emendatur. Item de Dionyſio plura ſcitu digna. Cur dicatur taurus. Taurophagus. Tauropolos Diana, & tauropus. Dionyſius. Sabazius. Vnde ſabbata: An Iudæi Bacchum coluerint. Ficorum inuentor, & fructuum. Ceruorum nomina plura. Vino aquam quis miſcuerit primus. Tripus Dionyſii. Item quid baſſara. Scenophegia. De Anio pluſcula. Interim vnde tauromenium. Tauros cur dicant Græci omnia violenta. Problaſtus. Sabaia. Scenophegia. Ceruæ cur habeant cornua. Baſſus, cur pro humili.

Cap. XV.

QVodnam, dicat aliquis, propoſitum tibi eſt? Nos quidem à te racemationem quandam ex paulò iucundiore vindemia expectabamus, qua ingenium fieret inſtructius, & vita comptior, morum ratio excuſſior, limatiórque. Tu verò ſubinde Herculis cothurnum tibi tentas inducere, nec te intra pelliculam contines ſupra crepidam iudicando, dum inſeris operi, quæ exactius requirant examen, & philoſophorum lucernam redoleant. Fateor, prægustata ſuauitas, illúdque Platonicorum ſymbolicum τὸ θεῖον, tranſuerſum ita me rapit quandoque, vt mihi ſæpe videar ad Lotophagorum gentem diuertiſſe. Sed bene eſt, ſuppetunt, qui me oblitum reuocent, ac velut ex locato mecum agant: ſed ita, vt reſpectare tamen liceat, & carptim, more bibentis in AEgypto canis, quo paſcatur animus, præcerpere. Ecce verò monitor primus Arrianus manum iniicit, ac fronte rugoſiore: Quid, inquit, differs? quin meo me candori reſtitutum pergis? Tu quidem de Dionyſio multa ex Platonicis expiſcaris. At Dionyſius meus, quem Latini cui in ſecundo Alexandri geſtorum Ioue ac Cora ſatum reddidere, qualíſnam tibi videtur? aut quam eſſe putas Coram iſtam? Ego verò tanti viri authoritate commotior intentius circunſpectare cœpi, & amplius indagine latiore teſqua omnia & vepreta ac condenſa ſcrutari, vt quippiam venarer, quod hiſtorico nobiliſſimo appoſitum leniret ſtomachum, demúmque reſupinata librorum ſylua, hæc proruiſſe ſum viſus. Coram quidem variè capi in autoribus: primúmque Moloſſorum gentem eo nomine puellas decenter forma conſpicuas nuncupare. Propterea eorundem rex Ades, ſiue Aidoneus, vti eſt apud Plutarchum, filiam appellauit Coram, quam rapere adortus ſit Pirithous. Sed & pro virgine capi Coram, adnotauit Euſtathius, A ἀπὸ τοῦ κορεῖν, quod ornare indicat, ſed & repurgare, quorum vtrunque ætati congruit incorruptæ ac puræ: vnde fiat forma deminuta, coraſion. Diſparari tamen ab cora & partheno nympham inuenias: quippe parthenon intelligunt, inſcium prorſus virilis concubitus: nympham, quæ viro antè paulò iuncta, nec dum tamen pepererit: gynen verò dicunt, quæ partum iam ſuſceperit. verum & coras, poetæ naues dicunt protoploos, ideſt primum in aquam coniectas, tanquam planè virgines ſint: B Coram item Græci pupillam in oculo vocant, quia ἐκ κοίλου ῥεῖ τὸ δάκρυον, ex concauo profluit lachryma, vnde dicatur etiam collurium. Eſt item coræ, impedimentum ſiſtens profluuium, & nummi ſpecies. Id verò inſigniter aduertendum, coras pro veſtium manicis capi, aut eiuſmodi quopiam, quæ manibus plerunque porrectiores comparantur: ob idque impedimentum afferant, in eas immittantur manus, ne quid poſſit fieri. Proinde lectum in hiſtoria eſt: Ab Cyro ſororis Darij filios necatos, C quod illi occurrentes, in coras non immiſiſſent manus, quod vni tantum regi aſſueuerat fieri. Ad hoc autem & Pollucis illud ſpectarit: nam quum interiorem cubiti cauitatem, olecranum dici pronuntiaſſet: extimam verò commiſſuram, ancona: coronomus, inquit, medicorum eſt. Dicunt autem hoc & cybolum, id eſt ἀγκῶνα: ſed & cybitum dicas, ſicut Hippocrates. Nam eſtOrienſium in Sicilia vocabulum: vnde κυβιτίζειν, Epicharmo eſt cubito ferire. Coram verò dici puellam ex aſſis quampiam, D nec legi, nec audiui: ſed Proſerpinam ita ab Græcis nuncupari, nemo in literis tam feriatus, qui neſciat, Ita verò in Arriano fuiſſe transferendum argumento ſunt pleraque: & M. Tullius in primis, qui tertio de natura deorum, ex Dionyſiis vnum Iouis & Proſerpinæ filium recognoſcit, Coræ autem minimè. Apud Xenophontem libro Rerum Græcarum ſexto, in oratione quadam, Triptolemus dicitur Cereris & Coræ ſacra arcana primus communicaſſe hoſpitibus Herculi & Dioſcuris, qui E & Peloponnenſibus Cereris ſemina ſit elargitus primum. Apud Plutarchum tamen in Græcis codicibus ſic adnotatum comperias, Aidoneum vxori Perſephones indidiſſe nomen, filiam verò appellaſſe Coram. Lacones Coram deam vocant Phlœam: at Phlyax dicitur vinolentus, ac ridicularius. Sopatrus apud Athenæum appellatur phlyacographos: de quo verbo mox item pauca. Scribit Clemens, Iouem commutatum in anguem intuliſſe Proſerpinæ filiæ vitium vnde ſit natus F Dionyſius. Quo argumento etiam Sabaziorum myſtica draconem præferunt in orbem complicatum. Hinc & poetæ draconem tauri patrem dum concelebrant, ſymbolicè opertéque Iouem innuunt, ex quo & filia, natus hic ſit tauri ſpecie. Quare ab Lycophrone taurum vocari, ſciamus. Scribit Athenæus, tauro & pardali aſſimulari Bacchum ex ebriorum violentia. Nam quod in tragœdia, cui attitulatio eſt Tyro, Sophocles taurophagum vocat Dionyſium, id interpre- G tantur, quia dithyramborum poetis in victoria daretur bos. Alij crudelem & immitem accipiunt, quando & Ariſtophanes Cratinum ita infamauit. Sed ad vinolentiam magis referendum alij putant, quod philœnus eſſet is, hoc eſt vino indulgeret largius. Et Dianam tauropolon vocant, ſicuti in Periegeſi Dionyſius: Apher non ab gente ſolum, ſed & ab animali, vt probat Euſtathius: quia

quia armentis præſit, vel quia cum luna eadem ſit quæ tauri vectatur, & Tauropus dicitur. Certè Martis & Dianæ ſacrificia apud Amazonas ſcribit Diodorus Tauropolia nũcupari. Author porrò Diodorus in Philippi regis hiſtoria: Andromachum Timæi hiſtorici patrem coactis in vnum qui cladi ſuperfuerant, ab Dionyſio Naxo euerſa, taurum vrbi vicinum collem diminutius incoluiſſe: quare Tauromenij nomen loco conciliatum, quæ mox opulentior fuit ciuitas. Cæterum magna omnia & violenta, tauros Græci nuncuparunt veteres, de Aſiatici montis natura, quem ita nominatum ſcribit in Periegeſi Apher Dionyſius, quia ſit [illegible].

Cornua nam ſummus ſcopulis imitatur acutis.

vt inquit Rhemnius Fannius. Dionyſium verò dictũ ſcribit Heſiodi interpres, veluti [illegible], quia ſit vini dator. Id antea Plato quoque prodiderat. Propterea in vindemiis faciem eius muſto tingere, ac ficis, conſuetudo fuit vetus: inde ab Siculis Bacchus dicebatur Morychus, quia [illegible] ſignet polluere, ac fœdare. Problaſtum, id eſt [illegible] vocant, quia egerminantibus vitium palmitibus, illi fieret diuina res, vel quum eaſdem forent putaturi. Dyoniſium dici interpretatur Phurnutus, ab [illegible] quia iucundè ſuauitérque nos irriget: vel quaſi [illegible]: nã & ratione eadem Alyſium quoque vocarunt, quoniam curas ſoluat, vel quod ad montem Sitium enata primum tradatur vitis. Lyæum dicunt, non ſolum quia membra ſolat, ſed amplius, quoniam ex intemperanti potu cooritur ſæpe diſcordia, ſoluitúrque hominum vnanimitas. Sed & deridiclui gratia vocabatur Erebinthios, quæ vox tum legumen nobis indicat, tum pudenda viri, vt eſt apud Ariſtophanem. Quod conuitium paulò impudentiores etiamnum hoc tempore vſurpant. Sabazion verò appellatum volunt, à tripudiis quæ ab furentibus fierent, quando id à Barbaris [illegible] dicatur. Sabos autem dicebant ei Deo conſecrata loca, quin & Bacchos eius eodem enuntiabant vocabulo, id eſt Orgia celebrantes: ſic enim hi quoque dicuntur, quamuis etiam Bacchus ſit coronæ ſpecies. Inde ſimplici vulgo irrepſiſſe opinor in pleriſque Italię locis, vt proagitare vſurpent ſauazare. Sabos inuenias vel apud Demoſthenem pro Cteſiphente. Sabazium eſſe Dionyſium docuit libro ſecundo Amphitcus. At Mnaſsas Dionyſij filium accipit Subazium. Sabaia paupertinus eſt apud Illyricos potus, ex hordeo vel frumento colliquatus: vnde Sabaiarius inflectitur, probroſum nomen. Lacedæmonios Soſibius tradit, Dionyſium colere Syciten cognomento, quia ficum ab eo inuentam opinentur. Quo argumento Milichius etiam dicitur quandoque: nam milicha, pro ficis vſurpari animaduertimus. Apud Naxios certè ſimulacrorum facies nunc vitiginea conformatur, nũc ficulna prout vel Bacchus dicitur, vel Milichius. Pomorum quoque inuentorem Dionyſium feruȝt, & Syracuſius ſignificat Theocritus, qui [illegible] nuncupat, & illis eum coronari ſcribit Callimachus, vnde mutuata Venus dederit Hippomeni, quibus & in amorem præceps ierit Atalanta, quod canit Philetas. Sunt qui augurentur dici poma Dionyſij, à loco qui ſit Deo illi ſacer. Quin & omnium repertorem fabulantur: quæ [illegible] vocant Græci, quo nomine fructus intelligunt arboreos. Scitu verò dignum quod in Sympoſiacis innuere Plutarchus videtur: ſabbata Iudæorum ex huius vocabuli ratione nuncupari, quando ab Iudęis Bacchum coli ſolitum, inde coniectat, quod ea ſe die inuicem ad bibendum largius ſoliti eſſent inuitare. Mel porrò nec ſacris inferant, quod admixtum oblædere videatur vinũ: ſed & apud illos ſupplicium haberi maximum, ſi cui mulcta ſic irrogetur, vt certum tempus vino cogatur parcere. Ducit item argumentum ex pontificis habitu, qui feſtis diebus mitram geſtaret, nebrida indutus auro diſtinctam, & tunicam quoque talarẽ, ac cothurnos, propendentibus ab veſte codonibus multis, hoc eſt tintinnabulis, quæ inter eundum obtinniant, ſicut (inquit) apud nos. Putat porrò Hebræorum ſcenophegia, quæ ſub tentoriis aguntur, menſis pomis omnifariam onuſtis, habere cum Baccho ſimilitudinem aliquam, quoniam ſcenæ illę palmitibus, & hedera compingerẽtur, & vindemia imprimis vigente, feſtum ageretur, à quo non multis interiectis diebus, altera ſequeretur celebritas, Bacchi verò nomine inſignis. Quin & aliæ quas crateroporias & thyrſophorias nominant, ab Thyrſis, cum quibus templum ingrediantur. Cæterum quid intus faciant, neſcimus, inquit. Non aliud verò eſſe quàm debacchationes, veri prorſum ſit ſimile. Siquidem tubis vtuntur modi non magni: ſicut & Argiui in Dionyſiis. Cum citharis accedunt alij, quos ipſi Leuitas vocant vel ab Lyſio, vel ab Euio, Bacchi cognominibus. Additur id quoque ab ſue Iudæos abſtinere, quod ab eo genere ſit interemptus Adonis, quem eſſe Bacchum ferè conſtat. Sed de hoc variè traditur, imóque alibi plura. Hæc ſunt quæ ex Plutarcho recenſuimus: quæ quàm commentitia ſint, quantúmque habeant vanitatis, vel me tacente, nemini obſcurum puto. Quod verò de nebride facta nobis mentio eſt, amplius attendendum, nebrida dici ceruinam pellem: quippe eſt nebrus inter ceruos, qui nunc primum [illegible], id eſt alimẽtum admittit: proinde Anacreon nuncupat, [illegible], id eſt nuper vireſcentem lactantémque. Apud Philetam obſeruatum Græcis eſt, primigenios ceruos dici procas, vnde appellata Proconneſos: grandiores paulò iam dici ſemades valent. Perfecta demum ætate ceruí, niſi eos item qui achæinæ nuncupentur, aut ſpathinæ, quædam ætatis eſſe diſcrimina, coniectet aliquis, vel etiam generum ex magitudine, vel cornibus interſticia. Græci ſcholiaſtæ in iis ſatagunt egregie: ſed ita, vt nec ſibi admodum ſatisfaciant. Eſt & illud in ceruis adnotatum diſcrimen, fœminas in iis cornuum carere inſigni, etiamſi cornutas fingant poetæ omnes: nam in Olympiis Pindarus [illegible] dixit. Sunt qui habere aliquas, coniectent: quando & Libycæ ac Aethiopici elephantes cum fœminis dentes habent prorſum: quod approbat Amynti anus. At Indicorum fœminæ iis omnino carent. Nec illud relatu indignum, ceruam Euryſtheo ab Hercule oblatam, in collo habuiſſe inſcriptionem eiuſmodi, [illegible]. Ariſtoteles cum Plinio mares tantum ceruos cornibus inſignes prodit, quod approbat libro quinto Pollux, Anacreontem coarguens, & Sophoclem, qui [illegible] dicunt, id eſt cornutam ceruam, quod vt inſcitè dictum, ſentiens Zenodotus, [illegible] legere maluit. Ad ea verò quæ dicta de ſcenophegiis ſunt, dignum relatu eſt, dici ab Ariſtotele ſcenopegiam nidi conſtitutionem, quam miro ingenio excogitant hirundines, implicitæ feſtucis luto ad lutariæ pelcationis normam, quę [illegible] dicitur id eſt achyroſis. Verùm prius quàm ab hiſce reuellamur, quanquam nonnihil veriti ſumus,

viſum iri quandoque naſutioribus, Iliade longiora nos ſæpe contexere: addiicietur illud quoque, Bacchum ab Euſtathio deduci, ἀπὸ τῆς ἰαχῆς, ab inconditо vlulatu, quo furentes Bacchæ perſonent. Poſtea, inquit, inſertam literam κ quo expreſſio fieret tetri immaniſque ſoni. Quæ ratio item ex Iaco Iacchum feciſſe videtur. Bacchas, poſtremò Baſſaras vocabāt, propriè quidem, ſicuti Orion ſcribit. Sed hinc eſt etiam proſtituta mulier eodem dicta nomine, vnde factum licet coniectare, vulgò nunc in Ciſpadana Italia ancillas quoque ſic ferè nuncupent maſſaras, deluxato elemento primo. Baſſaras nominat & Lycophron. Baſſarica, pro Dionyſiacis interpretantur. Dicitur quandoque Baſſaris meretrix in Epigrammate. Herodoto autem credimus, ab Cyrænis, vulpem dici baſſarum. Quod autem paſſim pro humili & depreſſo baſſum imperita plebs vſurpat, illam (vt puto) originem habet, quòd baſſos pro cauitate dicitur interdum Græcis. In tam multis verò quæ de Baccho contexuimus, adiiciatur illud quoque ex Philochori monumentis: Amphictyona Athenienſium regem omnium principem ab Dionyſio edoctum, vino aquam adortum promiſcere, quo nomine ſurrigi homines ſint viſi, quos meraca prius incuruabat potio, vnde Dionyſio erecta ara, quem ὀρθὸν vocant, hoc eſt rectum, ſubſtructa proximè Nympharum quoque in horarum ſacrario. Staphylus vini temperamentum Melampodi aſcribit. Ad hæc pertinet Varronis illud: In partu vinum, non vt in calice quærit aquam, ſed ſolem. Tripoda Dionyſij quum audis, craterem intellige: nam ex tripode dicere, vera loqui eſt. Vino autem veritas attribuitur: hinc Græci, οἶνος καὶ ἀλήθεια λέγεται, Superpodij verò id loco fuerit: Staphylum, Dionyſij filium, ῥοιὼ, id eſt Rhœo, filiam ſuſcepiſſe, quam Apollo compreſſit, id vbi reſciuit pater, coniectam in arcam demiſit in mare. Illa verò diuinitus ad Eubœæ antrum appulſa, puerum peperit Rhœo, ac Anium dixit, διὰ τὸ ἀνιαθῆναι αὐτὴν: quia ob eum multam ſenſiſſet triſtitudinem. Anium autem in Delum Apollo tranſtulit, qui & vxorem duxit Dorippem, ac genuit Oeno, Spermo, Elaida: quibus id impartiuit Dionyſius, vt quicquid tangerent, in triticum ſtatim verteretur, & vinum, ac oleum: vnde dictæ Œnotropæ, quaſi in nouas formas omnia vertentes. Scribit Pherecydes. Anium hunc Græcis illuc profectis perſuaſiſſe, inibi nouem annis permanere, quoniam ab diis ſtatutum foret ita, Ilium decimo tandem anno poſſe capi. Hęc eo repetita nobis libentius ſunt, quia mirum eſt interpretum Maronis ſilentium, ceu Oebalias habitent Amyclas, vt eſt apud Auſonium, & ora obſignarit Sigalion Aegyptius.

Dionyſiorum ritus. Qui ſint phalli. Phallalogia ſacra. Neurobatæ. Paradoxopœi. Paradoxologi. Quid neuroſpaſta. Lucianus declaratur. Gellij locus emaculatur. Automata. Autocrates. Automatia. De phalacris, & phalantho. Phalana quid. Item qui ſint Phalari, & Phallophori Ithyphalli. Autocabdali. Phallica carmina, vel Ithyphallica. Item Oſchophorica. Enarratur Columella in Hortis. Hermata & phalangia quid. Item hilarodia, hilaria, ſimodia, mogodia. Lyſodi. Cinædologus. Ionicos logos. Sotades. Dicelicta. Sophiſtæ. Tarantula. Rutela. Phalangis fabella. Hermaces. Lithaces. Lyſiodi. Plutarchi locus perpenditur. Nephalia ligna, œnoſpada, œniſpa.

Cap. XVI.

Dionyſia, inquit in Moralibus Plutarchus, veteri ritu quum multa prorſum & feſtiua hilaritate agebantur: erat qui amphoram vini ferret, & vitem, aderat & qui hircum traheret: alius arrichum, id eſt ciſtam aut cophinum, in quo caricæ forent, geſtabat, omnes autem phallum, ſed nunc, inquit, negliguntur hæc, obſoleuëruntque. Hactenus ille. Quid verò phallus hic ſit, ſcio anxiè quæſituros ex ſtudioſis multos. Herodotus quidem in Bacchi ſacris phallos agnoſcit, id eſt ficulna veretra è collo propendentia. Nam & Phallagogia, Bacchi ſacra dicuntur Phurnuto, & ſi ſphallagogia modo ſcriptum comperias. Sed phallagorum pompa; Periphallia nuncupatur. Author eſt Diodorus, Oſiridis pudenda in ſacris & cærimoniis phallon dici. Nunc & eorum loco ab Aegyptiis excogitatas ſtatuas cubitales quas per pagos circunferrent fœminæ, mētula, quæ propemodum inſtar eſſet corporis reliqui, innuente, & præeunte tibia. Sed & Mercurij ſtatua ab eodem, vretro porrecto celebratur. Verum & phallos duos in propylæis Deæ Syriæ per magnos memorat Lucianus, quibus ita inſcriptum foret Græcè quidem, ſed in hunc ſenſum. Hoſce phallos ipſe Dionyſius nouercæ Iunoni dicandos curaui. Poſtea hæc ſubdens, Phallos, inquit, Dionyſio Græci excitant. In quibus ex ligno deformatas hominum imagunculas geſtitant, pudendis magnis prominentibus, vocantur Neuroſpaſta. Sunt verò hæc obiter, vt lucem quoque Luciano inferamus, quaſi tu dicas, neruis mouentia. Vtitur eo verbo Athenæus necnon in Sympoſio Xenophon, & in libro De mundo Ariſtoteles, quem locum Apuleius ſic eſt interpretatus. Aſtutia vnius conuerſionis multa & varia pariter adminiſtrant, etiam illi qui in ligneolis hominum figuris geſtus mouent, quando filum membri quòd agitari ſolet, traxerint, torquebitur ceruix, nutabit caput, oculi vibrabunt, nec inuenuſtè totum videbitur viuere. Meminit etiā quodam loco in Noctib. Atticis Gellius, ſed maxime viciato codice, nam modo legitur, neurobapha. Herodotus Hiſt. ſecūda in Dionyſij ſacris in Aegypto, excogitata ſcribit ſimulacra Neuroſpaſta, quæ vicatim circunferant mulieres. Laurentius ridiculè, opinor, ex neruis compacta eſt interpretatus. Neurobatas comperi tamen apud Firmicum: Oriente, inquit, ingeniculo, quem ἐγγόνασιν Græci dicunt, nati cum teſtimonio Martis & Lunæ, erunt funambuli, orſbatæ, neurobatæ, & qui talia pertractent. Automata verò apud mechanicos dicuntur, quę per ſe videntur motari, non longe ab neuroſpaſtis diſſita. Nam & automati ſunt, qui non vocari ad cœnā pergunt, ſicuti rhapſodia Iliados ſecunda apud Homerum dicuntur, & autocleti, id eſt αὐτόκλητοι, hoc eſt per ſe vocati. Automata porrò appellantur temerè fortuitóque euenientia. Ab neuroſpaſtis dicitur neuroſpſtice ars, quam tamen non videri ſeriam putat Euſtathius. Automata dicuntur miracula ab Ariſtotele De animalium generatione libro ſecundo. Sed & automata oua, quæ conſtiterint ſponte, nec ſuum mas inſperſerit ſemen. Autocratores dicunt, qui per ſe omnium habent ius. Hinc legatos αὐτοκράτορας in Nicia nuncupat Plutarchus, qui plena funguntur poteſtate. Automatia verò fortuna eſt, cui quum benefacta omnia referret accepta Timoleon, domi Automatiæ ſacellum extruxit: quod ſignificat Aemilius Probus; ſed apertius expoſuit Plutarchus: ſic tamen, vt interpretatio Latina prorſum

ſum nulla ſit,aut mendoſiſſima. Scribunt Græci in Chio uinum haberi aruiſium tribus generibus: eſſe enim auſterum , dulce, ac inter hæc medium,quod autocratum vocabatur. Automata leguntur Digeſtorum primo,titulo de legibus,lege tertia. Dignũ obſeruatione quod è theſauris Galeni promitur Therapeutices decimo: Paradoxopœos nuncupari omnes,qui miranda , extráque communem animi conceptum faciunt, moliuntúrque. Nam qui dicit, ab eodem paradoxologi vocantur. Sed redeo ad phallos,de quibus alij ſic produnt, Eſſe oblonga ligna in ſummo habentia ex corio pudenda. Quidam tradunt,forma eiuſmodi è collo & femoribus pendula, ſolitos in Dionyſiis ſaltare.Phallum etiam dicimus in galeæ fronte prominens ornamentum,ſiue claui ſint prçlucidi,ſiue ſcuta quædam breuia admodum,vt ſcribit Euſtathius.Phalon enim illuſtre ſignat,aut clarum,quia phos dicatur lumen.Vnde & phalacri pro caluis , quia albicet iis caput,aut denudatum apertúmque ſit. Phalantos etiam hoſce dici inuenimus apud Pollucem , quoniam albicans capillus vocetur anthos. Et phalarum nonnulli arietem album interpretantur. Homerus [illegible] dicit albeſcentes vndas. Phalion verò album dici, indicio ſunt equi phalij nuncupati , quibus albicet frons. Sed & hominem vocamus phalium, albis capillis in fronte. Palyn vocant tenuiſſimum in farina,vnde phalion pro albo dici opinantur alij: certè [illegible] albeſcere ſignat. Quæ verò dicuntur [illegible], ideſt phalera,ſunt crici in galeaſiúe annuli circa tẽpora maláſque:quas partes [illegible] nuncupant. Phaleras verò eſſe frontis equinæ ornamenta,ſciũt omnes.Phalæna paruum eſt animal candelabris aduolans , quod pyraſtumuros nuncupatur,& pſora. dici verò phalænam putant,[illegible], quia ad lumen aſſiliat.Phalænam item [illegible] candyloſbeſtrium dicunt : ſunt qui Rhodiorum vocabulum phalænam putent.Erant & phallophori, ithyphalli, autocabdali, muſicorum ſpecies , vt eſt apud Athenæum. E quibus hi quidem ex hedera coronas geſtabant. Ithyphalli verò temulentorum perſonis contegebantur, habebant chirothecas affabre elaboratas,necnon talarem tunicam , producique voluptatis cauſa ſolitos,Atheneus ſcribit. Phallophori autem pápyraceo tegumento faciem conuelabant, hedera & violis coronati.Autorabdalon pro rate multi etiam interpretantur. Sed propriè ita videtur dici vtcunque ſubacta iam farina. Qui verò phallos erectos in inguinibus tantum ferebant,dicti ſunt Ithyphalli. Nam phallica vocantur carmina,quæ cũ tripudiis ſtante phallo canebantur.Sed Pollux Ithyphallica nuncupat, ſicut Oſchophoria , quæ in Oſchophoriis canerentur, quod feſtum erat ab ramorum,quos oſchia vocant,latione ita dictum. Priapum quoque Ithyphallum vocant , vt ſcribit Diodorus. Sunt in eo genere , qui vocantur hilarodi, quos nonnulli etiam Simodos nuncuparunt , quod Simus poetas id genus præcelluiſſe amplitet videtur,quod Ariſtoteles ſcribit.Hilaria verò feſta erãt, quibus læta omnia,vt ſcribit Flauius Vopiſcus , & fieri conſueuerant,& dici:celebrabantur, Macrobio authore,octauo calendas Apriles, quando iam productiores ſentiuntur dies. Deo Pani credebantur ſacra,quem vt omnium authorem coluit priſcorum vanitas.Erant & Magodi,qui ferè Lyſiodi,vocitantur.Videtur magodia inde nomen indepta , quod magica proferrentur , in pharmacorum poteſtatem. Apud Plutarchum in Sylla nominatur Roſcius Comœdus,Sorix archimimus, Metrobius [illegible]. Interpres Bacchanalium cantorem reddidit:fortè quia Lyſij dicantur Bacchi ſacrificia , quod Bœotios à Tracum impoſtura liberarit is Deus.Nam & Lyſios Deos intelligit Pollux apotropæos.Vel quod à Naxiis vitem redemerint Thebani,quod probat Ariſtophanes Apud Athenæum Diogenes Epicureus amaſſe dicitur mulierem Lyſiodon.Fuit & cinædologus, qui etiam Ionicos dicitur logos, & Ionicum poema. In iis Sotades viguiſſe in primis commeratur,qui Maronites fuit , vti Pergamenus prodit Caryſtius & Phyacas ſcripſit,ideſt cinædos. Apollonium habuit filium,qui de patris ſcripſit poemamate. Suus erar Spartanis quoque comicus luſus. Hunc qui obirent , apud Laconas vocabantur Dicelictæ,quanquam euariante apud alios appellatione. Phallophoros ſiquidem appellant Sicyonij,quidam autocabdalos,ſophiſtas nonnulli. Iã opinor ex iis,quæ de Ithyphallis obſeruata tradidimus,lux multa Columellæ verſiculo accedit ex hortorum cultu,

Sed truncum fortè dolatum
Arboris antiquæ numen venerare Ithypalli,
Terribilis membri medio qui ſemper in horto
Inguinibus puero prædoni falce minatur.

Quanquam trochaicum dimetrum, brachycatalectũ dicitur quoque Ithyphallicum : ſicuti anapæſticum dimetrum , catalecticum nuncupant parœmiacum. Nephalia vocabantur ligna,quæ vitea non forent, nec ficulna aut myrtea. Illa enim œniſpa dicuntur, aut œnoſponda,vt quæ vrerentur,vbi non aqua,ſed vinum prolibaretur. Non omittamus poſtremò, quæ proferri ex Euſtathij theſauris valent. Phaleridas Veneri coniunctas putari,nõ propter Ithyphallos modo,vel etiam Phallos, ſed & ex albedinis ratione,quæ in animali viſitur ſemine. Cuius ineſſe ſimilitudo pernoſcatur in Phaleridum nomine. Phalium quippe,vt expoſuimus,album dicunt, vnde & phaleræ. Phalangia verò ad hæc prorſum faciunt nihil: ſunt tamen eo nomine, ſubiecta nauibus ligna, velut fulcimenta,quæ item dicuntur hermata, quaſi [illegible],vt author probat Euſtathius,nec flatilis repugnat regula dictante, Vocalem breuem in ε deſinentem, illato mox ρ, aſpirari: vt hormos,harma, hormatos.Eſt tamen herma,in aurium genus muliebre : dicuntur & hermata dolorum quandoque. Imponitur & nauigiis herma, citra quod ſi fuerint, dicuntur anermatiſta,id eſt [illegible] , hoc eſt infirma, inermiáque.Herma,ſaxum prægrande Interpretantur grammatici : nam & Arrianus ſcribit, herma impoſitum puppi,vt eo pondere protolleretur prora.Hermaces autem loca dicuntur lapidibus frequentia,vel in Mercurij honorem accumulati lapides.Nuncupantur & lithaces aſperiora loca. In Herodoti hiſtoria ſeptima,inter Scyathum & Magneſiam herma ſtatuitur,quod(inquit)myrmecavocant,ideſt formicam.Ipſe in mari petroſum intelligo locum eo nomine, fluctibus adobrui ſolitum: ex quo Anacreon.[illegible] vocauit [illegible]. Phalangium verò ex araneorum decuria , ſolers recentiorum perpenſio dici ab Arabibus Rutelam,animaduertit: collatis,quæ cum Galeno prodit Auicenna, vulgò autem Tarantulam,cuius exitiale virtus ſtuporem læſis inducat,genum labefactationem, demúmque vniuerſi corporis palmum,id eſt tremorem, qui in prouerbium vſque profecerit. Illud grauius multo, qua quis affectione,morſus tempore diſtrahatur,eã-

dem vel ad extrema ſeruare perpetem, Sic qui, vti aſſolet, per mentis hallucinationem regem ſe aut Deum ementiatur, imaginario malo perdurante, regiæ claritatis aut diuinæ excellentiæ opinionem nunquam exuere. Scribunt Græci fuiſſe in Attica Phalanga quendam, cui foret Arachne ſoror. Quum verò ab Minerua hoplomachiã perdidiciſſet Phalanx, & telæ artificium Arachne, matrimonio ſe inuicem obſtrinxere: indignata dea, in reptile genus vtrunque deformauit: quæ ab fœtu vorentur ſuo.

De phellis, item phelleis, & phelletis. Qui phellopodes. Phelon, phellodrys, Phalerus. Neapolis conditor.

Cap. XVII.

LEgebam Iulij Pollucis Onoſtomatici librum primum, vbi piſcatorum inſtrumenta nominatim recenſens, linum appellat, phellos, molybdænam. Quærebamus, cuiuſmodi-nam forent, qui nominantur phelli. Nam alibi idem Pollux in ratione capiendarum purpurarum, ab porphyreis, quos eius piſcis indagatores intelligit, cypſelas veluti naſſas quaſdam ex ſparto vel iunco contextas & illitas demitti per funiculum ſcribit, ex phellis propendentem, vt emineat. Sed & Plutarchus in libro De Romanorum fortuna, Caium Pontium ab Camillo tranſiturum in Capitolium, quod ab Gallis obſidebetur, dum Tybrim tranſmitteret, [illegible], hoc eſt phellos latos pectori ſubiecisse ſcribit. Compericbam in libello quodam, in quo rethorum obſcuriora vocabula explicantur, phelleas dici apud Iſæum loca petroſa capris compaſcua: vnde & Phelleus apud Ariſtophanem in Nebulis, eſt in Attica locus inæqualis & ſuperciliosus, aſpérque. Ex hoc & Dores pumicuſos lapides dicunt phelletas. Eſt & in libris operimentum extimum phellas. Sed hæc ad rem nihil. Pheledij, ſeu Phelidis inſula, nona vrbis regione ſtatuitur à P. Victore. Phellos id eſſe videtur Græcis, quod Latine ſuber: cuius eſt natura, vt mergi nequeat. Propterea Græci, [illegible] vocant: quaſi tu dicas, immerſabilem phellum. Vnde elegantiſſimè Pindarus, eum qui inſita virtute, impenetrabilem ſe quodammodo ſeruat fortunæ telis: nec deiici nouit, aut dari peſſum, eſſe tanquam phellum pronuntiauit. Sic enim ait: [illegible]. Eſt & Arcadibus arbor dicta phellodrys, quod primo De hiſtoriis Theophraſtus ſcribit: quam eſſe aſtruunt quidam, ilicem fœminam. Sunt qui aquifoliam, vt Theodorus: quam dicat Theophraſtus Ariam, ſiue Agriam, ſiue Narycam. Phellopodas verò Lucianus quoſdam fingit, qui per mare currentes non mergerentur, quoniam (inquit) phellinos haberent pedes. Ex phelli, id eſt ſuberis ſimilitudine eſt apud Vitruuium libro nono, in horologij aqualis ratione, phellos ſiue tympanum, aut ſcaphum, quod ab aqua ſubleuatur. Sunt qui ita ſcribant, Phellum eſſe in Italia montem, in quo piceæ proceriores gignantur, ex quibus phellus, ſiue ſuber conficiatur. Pheliessæos eſſe ſcribit Stephanus Vmbris adiacentes populos ad Iapygiam, ſicuti comminiſcit libro ſexto Eudoxus. Idem putat Phelleos de locis dici omnibus, quæ infra petroſa ſint, tenui ſuperiecta terra, ad olearum plantationem peraccommoda. Phellum & Antiphellum in Lycia ciuitates recognoſcit Alexander Polyhiſtor. Phelonem pro tunicula poſitum legimus. Adnotatum verò à grammaticis illud quoque, nunc maſculino genere, nunc fœminino phellum dici. At Phalerus vti apud Lycophronem comperi, Siciliæ fuit tyrannus, à quo in Italia creditur condita Neapolis: etiamſi Diodoro & Oppiano Hercules placeat inſtutor: nam vbi in Cynegeticis Oppianus ait, [illegible], Neapolim ſignificat.

Quam habeat rationem adagio, Camelus bactriana. Hybus quid. Pluſcula de camelis. Perpenſus Plinij locus, & Diodori. Camelus pro fune. Quid Camelaucium. Camelaria, vel camelaſia. Dromedæ, vel dromedarij. Anchoralia Cabarallia.

Cap. XVIII.

CAmelum Bactrianam, [illegible], id eſt bicolorem hominem veniſſe in prouerbium in Aegyptia hiſtoria animaduertimus: aduerſus eos quidem qui ea promunt, quæ admirationi putant futura, re autem ipſa vel meticuloſa ſunt vel planè ridicula. Adagium rationem habet eiuſmodi: Ptolomæus Lagi duo quædam inuſitata in Aegyptum induxit, camelum bactrianam inſigniter nigram, bicolorem item hominem, ita vt medietas quidem ex æquilibrio ſummè foret nigra, reliqua portio albedinem præferret eximiam. Conuenientibus igitur in theatrum Aegyptiis, alia vtique non pauca ſpectaculo digna exhibuit. Demum ſtuporem nouitate rei, ac inuſitata ſpecie iniecturus, camelum produxit, & ſemialbum hominem. Cæterum Aegyptij cameli aſpectu territi paulo minus proſilientes mandarunt fugæ præſidium, etiam ſi auro eſſet ornata egregiè, ac purpura inſtrata, freno quoque lapillis interlucentibus conſpicuo, è theſauris Darij regis, vel Cambyſæ, aut ipſius Cyri. Ad hominis autem illius, ita coloribus diſtincti, & (vt ſic dixerim) variegati, intuitum partim fuſius riſerunt, partim vt monſtificum quiddam auerſati ſunt. Hinc Lucianus, [illegible]. Sum, veritus, inquit, ne libelli mei perinde fiant ac camelus apud Aegyptio. De camelis Ariſtoteles multa, & Plinius. Author in Georgicis Didymus, ex ſue ac camelo progigni tertij generis camelum [illegible], id eſt gibbi duplicis, denſiore pilo, viribus præualidis adeo, vt duplicato onere incedant onuſtæ. Haſce verò dici Bactrianas, quod in Bactris natæ primum. Mendum verò exemplarium eſt Bibliotheces tertio apud Diodorum, vbi Ditili ſcriptum reperias pro eo quod eſt Dicyrti. Cameli in dorſo tuber vocant hybon, id eſt [illegible]: quanquam & eo nomine intelligitur collo qui eſt obtorto. Iulius autem Pollux ita prodit, Ad belli vſum aſini, qui dicuntur ſceuophori, id eſt ſarcinas geſtantes, perneceſſarij habentur Boues item qui currus trahant. Multi vtrunque præſtant: camelorum quoque gerula opera expetitur. Sed in his etiam bactrij pugnant, quod ſint equis celeriores & magnitudinis ratione formidabiliores etiam. Et quia non infeſtentur ſiti, vtique laboris patientiores. Quibus longiore itinere fatiſcunt pedes, carbitanas adhibere moris eſt. Herodotus author eſt, Camelum in poſterioribus cruribus quatuor gerere, femora, & genua totidem, & veretrum inter poſteriora crura, quod caudam ſpectet. Porrò camelis iunctis Indos tendere ad auri furta, quod (inquit) cuſtodiant formicæ, quæ vulpes excedant magnitudine. Adiicit Philoſtratus, Indos ad curſum camelis vti, hiſque vno die ſtadiorum mille iter conficere. Feruidũ præterea animal eſt, proindéque laſciuum, ex quo in

Veſpris

Veſpis Ariſtophanes feſtiuiſſime: Phocarum, inquit, odorem habebant, Lamiæ verò teſticulos illotos, cameli autem podicem. Iureconſulti titulo De muneribus, camelariam dicunt camelorum curationem, quæ publica pecunia alebantur, & camelarios curatores ipſos. Quod munus, inquit Arcadius, perſonale eſt. Sunt qui camelaſia dici arbitrentur camelorum præbendorum munus tabellariis publicis tranſmittendis: de quis etiam mox. Camelos quoſdam T. Liuius dromedas nuncupat, & in Aureliano Flauius Vopiſcus: alij verò etiam dromedarios. Caballarias verò in Creta dici animaduerto prædia, quæ militiæ equeſtris nomine emeritis contribuerentur. Exciderat penè, quod diſſimulandum non fuit: Camelos in admirabilium relatione tradit Ariſtoteles, nunquam coiſſe cum matre. Obſeruatum id & in nono Auicennæ libro, qui eſt De animalibus. Sed & Ariſtoteles in libris argumenti eiuſdem, id ipſum confirmat. Hoc idem & in equis ex Plinio aſtruere conantur aliqui. Quod tamen falſum conuincimus ex Ariſtotele libro ſexto: nam quum docuiſſet, ſalaciſſimum tum fœminarum tum marium eſſe equum homine excepto: paulò poſt inquit, Equi vel ſuas matres & filias ſuperueniunt, atque tunc perfectum eſſe armentum videtur, quum parentes ſuum ineunt prolem. Suppetit Ouidij authoritas ex decimo Metamorphoſeos:

Coeunt animalia nullo
Cætera delicto, nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo, fit equo ſua filia coniux.

Camelum vſurpant quidam, literis nil immutatis: genere tantum diuerſo, pro anchorario fune: vt illud Euangelicum, quanquam de animante intelligere maluit Hieronymus, Camelum facilius eſt per foramen acus intrare, quàm diuitem in regna cælorum. Sed doctiſſimi grammatici, & Ariſtophanis interpres, & Sudas quoque per I malunt ſcribere camilos. Camelos Ammianus Marcellinus Latinè anchoralia nuncupat. Per anchoralia, inquit, quadrupedo gradu repentes in ſcaphas ſeſe iniectabãt. Camelaucium verò inquit idem Sudas, dictio Romana eſt: dici tamen etiam Græcè poteſt, [illegible], quia calorem defendat. Eſt autem camelaucium, vt Ariſtophanis enarratores tradunt, quod prius dicebatur pillidion, id eſt galericulus. Camelaſium eſt apud Ammianum Marcellinum: Factum, inquit, tunc eſt, & deinde vnius animi firmitate, vt præter ſolita nemo Gallis quicquam exprimere conaretur Camelaſij nomine. Illud verò fuit leuioris operæ quod præcipiunt etymologici, camelum inde videri appellationem duxiſſe, quod exceptura onus humi, hoc eſt [illegible], conſidat, veluti chamelus. Sed, inquiunt, vaſtioris ſoni litera in exilem tranſiit. Ex Strabonis tamen interpretamento Geographiæ decimoſeptimo, coniectare licet, camelum eſſe Aſſyrium vocabulum: gamal enim dicunt illi, vnde vico conciliatum nomen Gãgamela, velut domus Cameli: quod eſt ab Dario impoſitum Hiſtaſpis filio, quum fatigatæ camelo alimentorum ratione locum contribueret. Gaugamela tamen pronuntiant Græci, fortè per inſcitiã, quia gentium illarum proprietate, gan, locum dicunt munitum. Meminit loci ac interpretamenti in Alexandro Plutarchus. Scribit Onirocriticorũ primo Artemidorus, ex Eueni ſententia in Eroticis ad Eunomum, camelum dici velut [illegible], quia [illegible]: quo argumento præmonſtratam cruris debilitatem ſomnianti, hoſpitio ſe exceptum in fuga, cui nomen foret Camelus. At Varro: Camelus, inquit, ſuo nomine Syriaco in Latium venit. Sciendum porrò, inſignioris cenſeri notæ, ſi quis camelo inſidens ac per vrbem circunductus viſendum ſe omnibus præbeat. Quod contumeliæ genus Byzantij in Arſacem Armenium, proditionis conuictum prompſit quandoque imperator Iuſtinianus. Artemidoro ſubſcribit Horus, apud Ægyptios camelum inquiens, indicare hominem inceſſu tardum: quoniam inter animalia camelus modo [illegible]: quo argumento & nomen eſt conformatum, vt ſit velut [illegible]. Cameli in fabulis dictum circunfertur ex Libanij declamationibus, dum plura affecto, etiam iis quæ habui ſum excuſſus.

Hominis & animalium ortus ex priſcorum theologia. Prometheus cur dicatur homines finxiſſe ex luto. Quo ſenſu dicatur, Prometheus es. Coroplathi qui. Quid Prometheus ex Plotino.

Cap. XIX.

HOminem quem Mercurius miraculum ingens eſſe dicit, ex limo terræ confictum, non ſanctæ modo perdocent literæ: ſed in Menexeno, Protagora, & Politico, atque Critia teſtatur Plato prouidẽdentia diuinæ bonitatis id agente, ab terra olim propagatum, cum artificis ſui imagine, ob idque Theoidem appellatum. Nec tamen inficiatur idem, exundante amplius humoris elemento, môxque reſidente eo, ex humiditatis copia, & inſequentis æſtus terram tot tantáque fœcunditatis ſemina concipere, vt cuiuſque modi prorumpant inde animalia. A qua origine ſpontali ne homo quidem abiungatur, ſicut Ægyptiorum doctrina contineri nouimus, atque item Arabum: ſed Algazeles tradidit maximè, nec Auicennæ diſplicuit in tractatu De diluuiis, Et Maro comprobaſſe videtur illo verſiculo,

Terrea progenies duris caput extulit aruis,

Georgicorum ſecundo: etiamſi modo ferrea legitur in vulgatis codicibus, ſuperioris ſententię auctore Lactantio, ſi modo emaculatus eſt codex. Et nos alibi ſuper re iſta copiosè diſſeruimus. Poetæ verò, quorum doctrina multiplex, atque interim recondita eſt ab Prometheo de terræ luto effictũ hominem prodiderunt, aut obſcuritatis inuolucro, aut inſcitiæ nubilo artificis veri nomen ementiti. Aut quia, vt Annalium tertio meminit Aphricanus, nec tacuit in libro temporum Euſebius, eloquentia & ſapientia ſua brutam ducentes vitam, ad ciuilem reuocauit modeſtiam, & ſcientia transfigurauit: quanquam vt Auguſtinus auctor eſt, non oſtenditur quiſnam illis temporibus ſapiens fuerit. Siue quòd primus omnium ſimulacrum hominis de pingui ac molli luto formarit, ab eóque nata primùm ars, ſit, ſtatuas ac ſimulacra fingendi: quoniam Iouis temporibus floruerit, quibus templa conſtitui, & noui deorum cultus obrepere cœperint. Cæterum vtcunque interpretari collibuerit: ex fabulæ, ſeu veritatis argumento comminiſcitur Lucianus, appellatum ſe à quodam Prometheũ, quod librorum eius ratio noua foret, & inſolens ex dialogo concinnata, & comœdia, quæ inter ſe longe diuerſa ſint, & (vt aiunt) diametro diſparata. An me forte Prometheum inde arbitraris, inquit, quod inuenta mea lutea itidem ſint? Agnoſco ſimilitudi-

Digitized by Google

tur dea, cum qua simul emigrarent columbæ, quæ A mox catagogiis redirent nono die post, vna primùm è mari aduolante ac subeunte templum. Scribit Lycophronis interpres Læstrygonas esse, qui nunc in Sicilia dicantur Leontini. Prodidit Stephanus, Læstrigonas cum Cyclopibus primos Siciliam incoluisse. At Plinius libro tertio: Forma, inquit, antiqua Læstrygonum sedes. Siculos, vt ingenio pingui, damnant Græci. Plutarchus de Timæo: Non Lydium, inquit, currum pedes assequitur, vt ait Pindarus: sed rudis est omnino, ac puerilis, &, vt inquit Diphilus, pinguis, σιάλῳ ... Σικελικῷ, id est adipe fœdatus Siculo. Scribit Cicero, Siculam gentem esse acutam, & natura controuersam: vnde factum, vt Siculi Corax & Tisias dicendi præcepta condiderint primi. Sed omnem excedit admirationem quod de Syracusanis apud veteres obseruatum legimus: lege siquidem sancitum illis fuit, ne mulier vlla pretiosius ornaretur, ni se constupratam prius esset confessa. Cæterùm & viris C cautum quoque, ne sumptuosiorem vestem induerent, ni aduersos auersósque impudicos se comprobassent. Vmbrica tamen symposia paulò opulentiora videtur Plutarchus accipere in Symposiacis: Ad cœnam, inquit, venit vnusquisque proprium ferens ventrem, qui non expletur, eo quod æquale est, sed quod sufficit. Vmbrica autem conuiuia illa nil opus est ex militaribus & castrensibus cœnis huc transferre: sed & Homerica valere sinamus, subfamelica enim sunt, siticulosa: habent D quoque hestiarchas, id est modiperatores reges, vel Italicis cauponibus difficiliores, qui inter pugnandum, vbi micant gladij, & atrocissimus visitur Mars, obiectare non desinunt, quantum quis apud se hauserit. Hucusque Plutarchus, ex quo propter reconditiorem doctrinam, plusculа transferre collibuit. Quod tamen de Italicis refertur cauponibus, scire conuenit, esse id haud perpetuò verum, quod ex Polybio liquet Historiarum secundo, in Italiæ descriptione. Super Vmbricis verò conuiuiis scru- E tabar impensè, ecquid in veteribus memoriis reperire esset, vnde qualiscunque demanasset luxus is, ac comperiebam in Aristotelis libro, si modò non insititius est, περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, apud Vmbros animalia ter quotannis partum edere: terram verò largiores semper fructus producere quã demessuerint prius: mulieres item esse, πολυγόνους, id est præfœcundas, raro siquidem vnum parere, duos vel tres sæpius. Esse verò Vmbros Græci scribunt, in Padi meditullio, & Picentum. Sed & Simbros F quandoque dictos, inuenio. Hosce item vt delicatioris vitæ ac conturbatores in primis Abrodiętos ab Græcis incessi comperio, ac compari Lydis ratione vitam transigere consuesse. In Vmbris tamen parsimoniam laudat poeta Catullus. Terram voluptariam significantius à Græcis τέμπη, inquit Hieronymus, dici.

Victus frugi ex Platone. Mensa sacra. Gula insectatio breuis ex Porphyrio. Dioscurorum prandium Athenis. Mensa Ægyptia, Democratica, satrapica. Rogatiani historia minus vulgata. Athletarum suggillatio fœda. Edacium catalogus. Addephagia templum. & Cereris ... Megalartus. Megalomazus. Sphæram habere bona sua quid. Terpsion gastrologiæ author primus. Voluptatem esse monochronon. Cur vnus tantum homo ciborum appetat diuersitatem.

G

Cap. XI.

HÆc est Abronum vita, hic luxus omnia gulæ studio prodigentium, ac ne in rutis quidem, & cæsis solum sibi paternum omnino relinquentium. Hi ganeones, profligatorésque, & quibus animam scias pro sale datam, quorum vita sagina est. Sed age: ex Platone eodem, vnde exorsi sumus, mutuemur vicissim, quæ ad sanitatem Apitios, qui visuntur etiam hac tempestate plures reuocent, mensarum compressa suffrenatáque voragine. Quoniam sicuti astruebat Democritus, ambitiosam mensam fortuna, parcam virtus apponit. Et Censorius Cato: Cultus, inquit, magna cura tibi, magna virtutis incuria. Igitur constituturus philosophus hic semper ferè diuinus ciuitatem: quæ sui prius, quàm aliorum compos fiat: quæque non tam terrorem gentibus, quàm venerationem sui nominis augustiorem sit iniectura, veluti cœlestis quædam res propioribus lineis expressa in terris: inter alia diuiniore ingenio excogitata, támque admirabilis conditor minus neglexit, ad retundendam helluantium, & familiam pecuniámque suam mutationum gurgitibus proluentium lasciuientem gulam. Nam libro secundo De iusto, sic fermè scribit: Æstiuis inquit, temporibus parte plurima, neque vestibus fulcientur, neque item calceis. At hyemalibus vtraque ad commodum adhibebuntur. Panibus vescentur hordeaceis, aut etiam frumentaceis, quibus calamos subiicient, aut frondes puras. Ipsi verò substratis ex milace ac myrto lectulis, decumbent cum liberis, coronati interim, nec vino abstinentes diuinas laudes concelebrando: vt ita hilarius viuant, ac iucundius, nec filiis operam dabunt, præter rationem calculorum. Porrò opsonia non alia erunt, quàm sal, oliuæ caseus, porr um, olera quoque ex agris veluti pulmenta. Adiiciamus & bellariorum aliquid. Sint verò hæc, ficus, cicer, faba, myrti baccæ, quæ vocant myrta, necnon ex fago glans prunis tosta. In potu autem summum adhibeatur temperamentum, vt hac ratione salubriter consenescant, ac tranquillè, viuendi exemplum posteris relicturi. Hoc est nobile Platonis decretum: hic fundus, & esitandi fundamentum omne: quòd quàm verum, quàm sanctum est, vtinam tam id festiuiter excipiamus omnes, vt mensam sacram & mitem, sicuti scienter inquit Synesius, turgidæ incipiamus, ac nuptiis repotiisque anteferre: & Apitij, ac Paxami iura, valere iam sinamus, ne dum fartura pergliscit, opimatúrque corpus, nubilum menti prætendatur cimmerium. Quod eo esset præstandum procliuius temperiúsque, quoniam doctissimus quoque Porphyrius ventri mancipatos homunculos, immundorum dæmonum vasa fieri scribit. Seruatum verò Athenis Græci tradunt, antiqui victus exemplum, quum Dioscuris in Prytaneo apponeretur prandium, mensis enim inferebatur caseus ac physte. Est autem eo nomine, mazæ species. Oliuæ quoque, quas drypetes vocant, item porrum. Mensa verò Ægyptia, cuiusmodi foret, nam neque hoc ab proposito dissentaneum est, ex Philostrati verbis licet coniectare in Dionysio sophiste, quem ab Adriano imperatore illis insertum tradit, qui in museo pascerentur. Museum verò, inquit, mensa Ægyptia, conuocans omnes in orbe terrarum eloquentia illustres. Adnotatum in Græcis authoribus, Democraticam vocari mensam, quæ sumptu modico plures

pluresalat, cuius fuit modi Athenienſis Cimonis. A Satrapicam verò, quæ impenſa nimia ὀλίγους τρυφῶντας, id eſt paucos admittat deliciis diffluentes, qualis viſebatur Lucullea: vnde illud in adoleſcentem, ... ἐν ἀγορᾷ ζῶν ἐν πολιτείᾳ, λήγων δὲ ἐν τῷ. Cæterùm prius quàm inde digrediamur, ſuccurrit exemplum frugalitatis nobile ſenatoris Rogatiani, cuius idem meminit Porphyrius. Is ergo ſapientiæ ſtudio egregiè intentus, nil habebat antiquius, quàm vt quantum ratio pateretur, animum ab vitæ cogitationibus ſeuocaret, quamobrem nec bonorum curam omnino ducebat, quin & ſeruos à ſe reiecit, nec vllos vnquam honores admiſit. Nam proditurus quandoque prætor, iam lictoribus illi apparentibus, nulla prorſus dignitatis habita ratione, nec prodire quidem ſuſtinuit. Imò & propria domo relicta, apud amicos diuertebat, contentus ſemel interdiu dediſſe operam cibo. Quæ viuendi ratio tam incurioſa, tanque ſui negligens illuc demum profecit: vt quum podagra infeſtaretur prius, mox tanquam in multos annos impetratis induciis, aut diffiſo die, ita conualeſceret, vt manuum pedumque munere non vteretur ſecus ac quilibet maximè vigentium: qua quidem re factum eſt, vt verè ſynceritérque philoſophantis inſigne eſſet, ac haberetur exemplar. At obſecro, Herculis polyphagiam, vt Græcè dicamus, & polypoſiam, quis non nouit? Quin Vlyſſis edacitatem, ac læmargiam, & luxuriæ efferueſcentis æſtum ex carmine Homerico aucupatur Athenæus. Iam Theagenes Thaſius athleta taurum vorabat ſolus: quod in Epigrammatum libro prodit Poſidippus: Milonem Crotoniatam ſcribit Theodorus, carnium minas deglutiſſe viginti, & panis totidem, vini choas perſiccaſſe tres: ſed & in Olympia quadrimum ſolus per diem abſumpſit taurum, per ſtadium antea humeris circumlatum. Aſtydamas Mileſius ab Perſa Ariobarſane vocatus quandoque, quicquid omnibus deſtinatum foret, voraturum ſe repromiſit, impleuitque. Sed de athletis non magnoperè mirandum, quando ipſum hoc profiteri videntur: propterea in Autolyco primo Euripides, Multa quidem inter Græcos mala verſari ſcribit, athletico tamen genere nil prorſum haberi peius, vt qui malarum ſerui ſint, ac ventris. Carmen ipſum quod arriſit inſigniter, etiam appoſui:

> Κακῶν γὰρ ὄντων μυρίων καθ' Ἑλλάδα,
> Οὐδὲν κάκιόν ἐστιν ἀθλητῶν γένους.

Cambleta Lydorum regem, ſcribit Xanthus in id vorandi ſtudio euectum, vt nocte quadam vxorem quoque abſumpſerit: quúmque ſummo mane illius manum in ore comperiſſet, ſemet iugulaſſe. Rhodij Timocreontis edacitatem, ac bibendi auiditatem, ſepulchro inſculptum declarat diſtichum:

> Πολλὰ πιὼν καὶ πολλὰ φαγὼν καὶ πολλὰ κάκ' εἰπὼν
> ἀνθρώπους, κεῖμαι Τιμοκρέων Ῥόδιος.

Quid, quod in Sicilia Addephagiæ viſebatur templum, ideſt edacitatis: ac Cereris ſtatua, quæ dicitur σιτώ. Velut apud Bœotiæ Scolum Megalarti, & Megalomazi. Alcman poeta pamphagum vocat ſemet. Ac ſunt hæc quidem patrimonia non deo pollucentium exempla, ſed gulæ: quid verò pollucentium dico, tanquam bonorum decuman contriuiſſe, putent ſatis: imò verò ſua omnia, & ſe denique deuoluentium in barathrum ſic, vt in pollinctura, ne ſuperſit quidem quod funeri infundatur. Eiuſmodi fuiſſe Sippium, Plutarcho credimus. Eleganter verò id genus hominum dicunt poetæ, præſertim Græci, bona ſibi habere velut ſphæram, quæ in ventrem facilè deuoluerint. Diodorus, inquit Alexis, annis duobus σφαῖραν ἀπέδειξε τὴν πατρῴαν οὐσίαν. Terpſiona, Archeſtrati præceptorem, omnium principem gaſtrologiam conſcripſiſſe, compertum nobis ex Græco penu. Voluptatem Ariſtippus eſſe monochronon dicebat, ideſt temporis vnius, quoniam præterita ad nos pertineat nihil, futura necdum adſit. Sed enim quærat forſan curioſior aliquis, vnde ſit potiſſimum, quòd inter cuncta animantia vnus homo ciborum B expetat diuerſitatem, reliquis vel vno contentis, vel omnino longè paucioribus Difficultati, & quæſtionis inuolucro ſic fermè occurrunt naturæ viri capaces: quod nobilitatis magnitudine, producta omnia humanis deſtinentur vſibus, id quod in aliis non fit. Porrò & conſtitutionum varietas in vno tantum comperta eſt homine, hunc enim temperatum aſtruimus, ſanguineum illum, alium phlegmaticum, & deinceps. Nam in ſpecie ſua, bruta ſunt omnia, vel pituitoſa, vti ſues pecudes: melancholica nonnulla, vt cerui, boues. vnde fieri, vt homini alimentorum C genus non vnum videatur neceſſarium. Denique animalem nos appetitum inſequimur, qui ideo varius probatur, quoniam ad oppoſita ſe habeant eius potentiæ. In brutis appetentia viget naturalis cuius ratio eſt alia.

Qui ſit in Familiaribus epiſtolis, trapezophorus, contra omnium hactenus enarratores. De trapezophoro itemn intellexiſſe Iuuenalem. Menſarum genera, Atlantes, telamones, magides, xylon. Troianorum menſa. D *Monopodia. Meſa, quæ & menſa. Abacus.*

CAP. XII.

QVum M. Tullij Epiſtolas familiares enarrarem Patauij maxima prouincialium frequentia, nec abdicatis tamen noſtratibus, incidi in Epiſtolam ad Fabium Gallum, ex libro (ni fallor) ſeptimo, in qua ita legebamus: Trapeſophorum, ſi te delectat, habebis. Id verbum tanquam obex moleſtior, multum in- E iecit moramenti, quod non ita frequens videretur: & interpres, vt plerunque auribus paulò erectioribus minus ſatisfaceret. Sed quum in Græcorum penu diuertiſſem, vaſariis omnibus (quod aiunt) excuſſis, tandem quod inquiſitioni diuturnæ & ſollicitæ fuerat, ſum viſus repperiſſe. Siquidem in libro Iulij Pollucis decimo, ita legi: Licet porrò menſam in qua pocula reponuntur, tetrapum dicere, aut etiam monopum: vel, ſi quis ambitioſè ne nouis quidem abſtineat, trapebophorum, velut qui menſam geſtet. hæc Pollux. F Qui & ſi non omnino vetus verbum putat, trapezophorum: interpretis tamen refellit inſcitiam, in eo hallucinantis maximè. Nam etiam ſi in veteribus Græcorum libris in ea notione trapezophorus non ferè comperiatur, quis tamen inficias eat, Ciceronis ætate in vſu fuiſſe? Pollux certè negare non videtur. Nam alibi, menſam coquinariam ab iunioribus dici, epicopanon ſcribit: & tamen infert ſtatim, verbum id extare in Menandri G Meſſenia. Verùm & apud Iureconſultum Florentinum, Digeſtis de ſuppellectili legata, id verbum reperias notione quam præſtruximus. Porrò quis vnquam vel legit, vel audiuit, Sacerdotis, quæ dicta ſit trapezophoros, ſtatuam, vt rem planè viſendam, ac velut obryzatum omnino nummum, circunferri ſolitam? Quid tam præſigne in Palladis miniſterio vel fecit illa, vel excogitauit: vt non abſonum ſit, huiuſmodi honores illi fuiſſe contribu-

tos, Præter nomen vix aliud reperias quicquam de ea in literis. Quod ita eſſe, ſignificare videtur Harpocratio, à quo exponitur ea dictio. Ego verò trapezophorum intelligo apud Ciceronem, ſtatuam, quæ poculorum menſam ſuſtineret. Nam ex Vitruuij doctrina manifeſto liquere omnibus puto, Imagines hominum exſculpi ſolitas, quæ columnas ſubiectę fulcirent, aut tigna, vel id genus alia, quas Græci atlantas vocent, Latini telamonas. Quo in genere habentur, quæ caryatides vocantur, necnon epiſtylia ſuſtinentes ſtatuæ Perſicæ. Quod & noſtris temporibus nullo non in loco conuiſitur. Sed in re confeſſa nimis multa. De trapezophoro puto etiam Satyrum nobilem intellexiſſe, qui & noſtræ ſententiæ addit tibicinem:

> Lectus erat Codro Procula minor, vrceoli ſex
> Ornamentum abaci, necnon & paruulus infra
> Cantharus, & recubans ſub eodem marmore
> Chiron.

Si cui non triuialia placent magis, quod ab Luſcinia Coccycem nequeat diſparare: placeat, opinor, & Cyprij bouis merenda. Lego in noſtris monumentis, & apud Varronem in primis, fuiſſe apud Romanos vinariam menſam rotundam, quæ diceretur cylibantum, à poculis quæ κύλικας Græci vocant. Item menſam alteram lapideam quadratam oblonga columella ſuffultam. Hanc cartibum, ab gerendo appellarunt, mox & cartibulum. Tertium menſę genus quadratum & ipſum, vaſis modò deſtinatum, dicebatur vrnarium, quod vrnas cum aqua poſitas ibi potiſſimùm habebant in culina. In Iulij Pollucis Onomaſtico inuenias & hæc: Erant, inquit, menſæ primæ, ſecundæ, tertiæ. Tripodas dicebant, quibus illæ ſuperponerentur. Nam menſas ipſas etiam magidas nuncupabant, vt eſt apud Sophoclem. Menſam numulariorum, Demoſthenes xylon vocauit: alij etiam pinaca. Fuit & menſa, quæ diceretur logiſteria. Illud adiiciendum, Menſas Troianorum, de quibus eſt illud Virgilianum, Heus etiam menſas conſumimus, inquit Iulus, ab Græcis interpretibus tradi ſelininas fuiſſe, ideſt apiaſtras: vel ex panis portionibus præduris. Cæterum quæ menſa eſt apud Virgilium, citra N à Varrone dicitur meſa, quia media poneretur, originatione nimirum Græca. Scribit Liuius, Cn. Manlio Volſone de Aſiatiticis triumphum ducente, luxuriæ peregrinæ originem primum inuectam in Vrbem. Inde lectos primo æratos, & veſtem ſtragulam pretioſam, plagulas, & alia textilia, & quæ tum magnificæ ſuppellectilis habebantur, monopodia, & abacos adduxere milites. Tunc pſaltriæ, ſambuciſtriæque, & conuiualia ludionum oblectamenta addita epulis. Tum coquus viliſſimum antiquis mancipium, & æſtimatione & vſu in pretio eſſe. Et quod miniſterium fuerat, ars haberi cœpta.

Quid ſit apud Platonem, Nartecophoros eſſe multos, Bacchos verò paucos. Bacchus quid. Ebrietas animæ duplex. Nectar quid. Bacchus cur Soter. Sphaltes. Enorches dæmon. Enorchus. Bachus cur iuuenis & ſenex.

Cap. XIII.

QVi Socratica inſtituta Chriſtianæ integritatis eſſe idolum quoddam & imaginem, aut ſaltem vmbram, ſcriptis prodidere: atque Inſtrumentum Vetus Platonica confirmari theologia: ex qua, veluti ex equo Troiano, innumera prodierint doctrinarum lumina: nouum verò, Socratis moribus, &

A ſapientia: hi profecto, abſit inuidia verbo, vel ſoli, vel cum paucis admodum, rerum altitudinem, quam illorum hominum ingeniis arcana ratione artifex Deus inſeruit, concepiſſe videntur. Nam vt de aliis nunc diſcuſſio non fiat, nec examen acrius: quale, obſecro, illud eſt, quod ab Socrate in Platonis libro de anima, diſſeritur? Nam quum inculpati philoſophiæ meditationem in eo verſari docuiſſet, vt animam ſeiungat diuellátque à corpore, quoniam verè ingenuéque philoſophantem ita prorſum ſentire neceſ-
B ſarium eſt, ſe non alibi potius ſapientiam comparaturum, quàm in futura poſt mortem vita, addidiſſetque virtutem veram in purificatione conſiſtere, quę fortitudine, iuſtitia, temperantia & ſapientia demum contingat: mox infert, Quamobrem qui myſteria ſanxere, haudquaquam negligendi ſunt. Nam arcana quadam ratione impenſe nos videntur admonere, quiſquis inferos petat, nō ita expurgatus & initiatus, in cœno eum volutari: quæ maxima turba eſt: at qui ſecus, cum diis agere. Propterea inquiunt: Narteco-
C phori quidem multi, Bacchi verò perpauci omnino. Sunt verò hi non alij, quàm recte philoſophiæ myſteriis imbuti. Quid hic paucis verbis ſanctius? Quid Chriſtianæ veritati magis conſentaneum? Religionem, inquit, ſanctitatémque prętendunt quidem plures, ſed quotuſquiſque culpationibus reclinatis, quas vitæ deprecatur caſtitas, ſcopum pertingit, aut induit perfectionem? paſſim quoque vocantur omnes, electorum tamen mira paucitas: nemine non diſcurrentem potius audiente, quàm verè philoſophantem. Nam
D & Chryſoſtomus: Multi, inquit, ſacerdotes, & pauci ſacerdotes: multi nomine, pauci re. Non omnis ſacerdos ſanctus, ſed omnis ſanctus eſt ſacerdos. Non veſtis tenera, vti eſt apud Hieronymum, clericum facit, aut ſacerdotem: ſed caſta mentis intentio, humanæ proprietatis retinentiſſima, quæque peccatorum proluuium prætextu nullo exemptum purgatúmque eat. Sed curnam Bacchus pro germano philoſopho aut viro ad vnguem facto, vt poetæ verbis vtar? Bacchum Platonici putant quandoque princi-
E pem ac ſummum quendam ſacerdotem. Hunc bis natum ab mythicis confingi tradunt, quia ſignificent futurum ſacerdotem, ſtatim initiatum renaſci oportere: vel ſacerdotis perfecti mentem deo penitus ebriam videri iam renatam. Hoc ne quis miretur, ſcimus ab Muſæo tradi, mirum iuſtitiæ præmium perpetuam videri ebrietatem. Quod ipſum antea per Dionyſij ſacra Orpheus inter veteres theologos perilluſtris ſignificauerat. Cui propheticum illud non diſſentaneum eſt, Inebriabor ab vber-
F tate domus tuæ. Ebrietatem in anima duplicem intelligunt periti: nam & potus eſt duplex. Quippe pars illa puriſſima altiſſimaque, qua vel ſuſtentantur diuina, vel conſtant, nectar vocatur, & deorum eſſe creditur potus. Inferior verò ac turbidior animarum potus nuncupatur: diciturque in veterum doctrina Lethæus fluuius. Anima igitur in corpus iam iam lapſura, vbi ad inferiora defertur, ſylueſtrem tumultum, vt Plato vult, incipit ſentire, delibutáque ac grauata vinolenta (vt ſic dicam) alluuione, diuinorum obliuiſcitur, & circa terrena delyrat: dumque cor-
G poreis amplius oblectatur & paſcitur: in corpoream degeneret naturam, tótque, ac tantis offunditur erroribus, vt mentis acie hebetata, in iis tantum veritatem quærat, quæ imagines ſunt & vmbræ, vt Plotinus docuit ſcienter. Deceptio verò hæc inter mala prorſum maximè noxia. Et hæc quidem ebrietas vna eſt, grauis ac peſtilens, ob quam elegan-

ter

et rectéque anima infra ſe & extra ſe conſtitui dicitur. Huiuſce verò ebrietatis initium ſtatuunt craterem Liberi patris inter cancrum leonémque locatum, quia deſcenſuris animus illic ſylua influat primum. Altera verò, quam nectaris conciliat potius, fragilioris naturæ, labentiſque obliuionem inducit. Anima ita affecta diuinis intendit, illa contemplans veneratur. Cæterum excellentium rerum fulgore coruſco quaſi hebeſcit primo, at mirandæ dulcedinis ſuccum prægustans ſuauiter, inſueto quodam ardore nouum induit habitum prioris oblita. Sed poſt paulò prægustatam diuinitatis iucunditatem iam largius clariúſque intuens inenarrabile ducit inde alimentum, extra ſe quidem, ſed & ſupra ſe poſita. Ex iis, opinor, liquet acrius intuenti, quid ita Bacchi nomine ſummatem ſacerdotem aut Deo inhærentem virum latices nectareos haurientem Platonicorum ſecretior doctrina intelligendum dederit. Apud grammaticos eſt piſcis nomen bacchus, quem chellarem vocant & oniſcum. In oppido Herminthi taurus ſoli conſecratus colitur, bacchin cognominant: eius color in horas mutatus euariat: hirſutie mira in primis, in diuerſum ſetis abeuntibus, quàm ſit animantium cæterarum natura. Quod vero de nectare facta mentio, amplius ſciendum, eſſe qui nectar interpretentur, vinum in Lydiæ Olympo concinnatum fauis promixtis & floribus odoratis. Anaxandrides non potum accipit nectaris nomine, ſed cibum. Succinit Alcman quoque Sappho etiam ambroſiæ craterem dicit. Sed nec Homerus eſſe deorum potionem nectar nouiſſe, creditur. Bacchum præterea legimus [illegible] nuncupatum Græcis, quod eos in Myſia, Telepho graſſante, ſeruarit, obiecta forte illi vite, quæ res ab dolo id genus dicta Sphaltes eſt. Soteris Bacchi commeminit Plinius, ſed ratione alia. Dæmon enorches apud Lycophronem Dionyſius intelligitur in Lesbo. Thyeſtem namque cum ſorore Dæta coeuntem genuiſſe Enorchum memorant, à quo ſit conciliatum nomen deo, ſed muto & fœdiſſimo: aut certè quoniam eius myſteria cum ſaltatione celebrarentur, id eſt [illegible]: vel etiam quia pudenda quandoque ficulnea, & pelliceos ſibi aſſuiſſet phallos ceruorum. Apud Homerum Iliados ψ, enorcha teſtes habentia intelliguntur, cuiuſmodi fluminibus immolari conſuerant. Bacchū item nunc iuuenem expingebant, nunc ſenem, bibendi intemperiem ſignificantes, vel contrà: addebatur & caluitij deformitas, quia vinolentorum eſt arcana prodere. Nam & Alcæus inquit, [illegible]. Athenienſibus ſacra Liberi fuiſſe præcipua, ſcribit Dion. Ea quum Adrianus in veſte indigena concelebraſſet magnificè, templum Liberi, quod Panhellinon vocant, conſtrui permiſit.

Tres eſſe principes ſupra mundum. Iouem eſſe mundi animam. Quid Dionyſius. Item qui Titanes. Qui Typhon. Cacoethes. Sporadici morbi. Endemi. Epidemi. Cur homines dicantur Dionyſiaci. Catacecaumene. Catacecaumenites vinum. Ceraunobolia. Virgilij locus quarto Georgicorum.

Cap. XIV.

SEd ne quem omnino fallam, pergámque porrò comperta mihi in arcanis veterum libris in literas dare, admonendos cenſui ſtudioſos omnes non vno modo accipi Dionyſium ab illis: verū quo apertior tota res fiat, ſic reperio: Theologos antiquiores ita ratiocinatos, vt ſuper mundum tres haberi principes, opinarētur: Oromaſin, Mitrin, Arimanin: id eſt, Deum, mentem, animam. Nec ignoro, à grammaticis dici Arimaniū, ab bellandi furore. Deo propriā aſtruunt vnitatem, mentis ordinem, animæ motum à ſolo Deo primam ipſam in mundo fieri vnitatem partium, & totius: à mente, virtute Dei, ordinem vnitarum partium: ab anima, ſuperiorum virtute motum fieri operis ordinati. Hæc anima prima in mūdo, tanquam animali ſuo regnans, vitalem virtutem, vt placuit Plotino, à centro, id eſt, à terra, velut à corde, per totum videtur propagar-. Senſualem verò & motricem à ſphæris ſuperioribus, velut à capite inchoans cæteris inde communicare. Ab hac non aliter mundanum corpus alitur atque ducitur, quàm per vitam inde corpori addictam, quæ vita ab ſuperiori ſubſtantia, quantum ſubſtantia eſt, habet vt alat moueátque alendo. In hac vita genituræ officium ita cum imaginatione concurrit, vt ſeſe mutuo moueant. Sicut ad genituram parata eſt, ſic prorſus imaginatur. Sicut viciſſim imaginatur, ita fit ad gignendum promptior. Animam hanc Orpheus Iouem appellat. Sub eius vniuerſali prouidentia, Dionyſij conſtituit prouidentiam, id eſt naturam, ſeu vegetalem animæ mundanæ potentiam. Eius membra ſunt rationes rerum ſeminales in natura. Quæ quidem membra quando per generationem quaſi procedunt in materiam, à Titanibus diſcerpi finguntur. Sunt verò Titanes, genituræ præfecti dæmones: qui perſuaſi à Iunone, id eſt proceſſionis generationiſque cura, laniare Dionyſij membra traduntur, quaſi Oſiridis membra, id eſt viuificæ prouidentiæ, ab Typhone concerpta, hoc eſt ab dæmonum geneficorum duce: quia commune illius cunctis æquè gignendis & mouendis officium differentes inter ſe partiuntur in ſortes, rerúmque ſpecies ad ſingula generando deducunt. Quod verò his adnectitur ex Orpheo item, Ob concerptionem eiuſmodi deuorationémque fuiſſe ab Ioue tactos de cœlo Titanas, eum ferè ſenſum habet, Illos ad cæleſtia eſſe conuerſos. Quod illis ardentibus enati ferantur homines, ſignificat ex diuina eorum cura homines in lucem prodiſſe vitalem, qui ea de cauſa Dionyſiaci nuncupentur, vt qui ex Titanibus videantur nati, quos Dionyſij membra pauerant. Si quis fortè, vt & hoc attingam obiter ſollicitius quærit, quóſnam dicimus genituræ præfectos dæmonas: legat is Platonis Timæum, vbi poſt mundi creationem inducitur princeps rerum deus iunioribus diis inferiorum animalium generationem mandare, & hominis præſertim: Qui, inquit, cum immortalibus appellatione conueniat, diuinúſque vocetur, habeat principatum, iuſtitiam colat, ac vos item. Ego vobis ſemen, & initium tradam. Vos cætera exſequi, par eſt, vt faciatis generetiſque animalia: & conſumpta rurſum recipiatis. Poſtremo addamus & aliquid ex Græco penu. Eſt regio ſole perusta, quam Myſi poſſideant, & Lydi, exuta arboribus omnino viſitur, præter vitem. Catacecaumenem vocant, inde vinum habetur virtute præſtans, catacecaumenites [illegible] vocatur. Ex quo & nonnullorum perelegans circunfertur iocus, Dionyſium dici rectè [illegible], id eſt ex igne natum. Catacecaumenen dici coniectant de fulminum frequentia, quam ceraunoboliam vocant: author Stephanus: meminit Strabo. Eſt & eo nomine Erythræi maris inſula. Denique vinum hoc ſigni-

ficaſſe Virgilius quarto Georgicon videtur, quum A ait Cyrene ad Ariſtæum:

Cæpe Mæonij carcheſia Bacchi.

Etiam ſi id minus aduertunt interpretes. Quod ad Typhonem attinet, eſt quidem eo nomine ventus turbulentus, atque item πυρώδης δαίμων, id eſt igneus dæmon: ſed apud Galenum etiam febris, τυφώδης, ſicut morbus καυσώδης, vt parergon hoc adnotemus: qui re quidem magnus eſt ac difficilis, nec criſin habens certam, tametſi facilitatis ſpeciem præferat. Legimus item ſporadicos dici morbos, qui quouis tempore obueniant:& loco:ſicut ἐνδήμιοι, qui in certis graſſentur regionibus: ἐπιδήμιοι, qui temporibus quibuſdam plures eodem infeſtent loco. Epidemericos ſunt, qui forriarios modo à Gallis opinentur dici.

Quæ, & quot ſignificet Cora. Quo differat ab partheno, nympha, & gyne. Coronomus. Cybolum. Cybitus, ſiue cubitus. Phlœa. Phlyax. Arrianus explicatur, & emendatur. Item de Dionyſio plura ſcitu digna. Cur dicatur taurus. Taurophagus. Tauropolos Diana, & tauropus. Dionyſius. Sabazius. Vnde ſabbata: An Iudæi Bacchum coluerint. Ficorum inuentor, & fructuum. Ceruorum nomina plura. Vino aquam quis miſcuerit primus. Tripus Dionyſii. Item quid baſſara. Scenophegia. De Anio pluſcula. Interim vnde tauromenium. Tauros cur dicant Græci omnia violenta. Problaſtus. Sabaia. Scenophegia. Cornua cur habeant cornua. Baſſus, cur pro humili.

Cap. XV.

QVodnam, dicat aliquis, propoſitum tibi eſt? Nos quidem à te racemationem quandam ex paulò iucundiore vindemia expectabamus, qua ingenium fieret inſtructius, & vita comptior, morum ratio excuſſior, limatiórque. Tu verò ſubinde Herculis cothurnum tibi tentas inducere, nec te intra pelliculam contines ſupra crepidam iudicando, dum inſeris operi, quæ exactius requirant examen, & philoſophorum lucernam redoleant. Fateor, prægultata ſuauitas, illúdque Platonicorum ſymbolicum τὸ ἥδιον, tranſuerſum ita me rapit quandoque, vt mihi ſæpe videar ad Lotophagorum gentem diuertiſſe. Sed bene eſt, ſuppetunt, qui me oblitum reuocent, ac velut ex locato mecum agant: ſed ita, vt reſpectare tamen liceat, & carptim, more bibentis in AEgypto canis, quo paſcatur animus, præcerpere. Ecce verò monitor primus Arrianus manum iniicit, ac fronte rugoſiore: Quid, inquit, differs? quin meo me candori reſtitutum pergis? Tu quidem de Dionyſio multa ex Platonicis expiſcaris. At Dionyſius meus, quem Latini tui in ſecundo Alexandri geſtorum Ioue ac Cora ſatum reddidere, qualíſnam tibi videtur? aut quam eſſe putas Coram iſtam? Ego verò tanti viri authoritate commotior intentius circunſpectare cœpi, & amplius indagine latiore teſqua omnia & vepreta ac condenſa ſcrutari, vt quippiam venarer, quod hiſtorico nobiliſſimo appoſitum leniret ſtomachum, demúmque reſupinata librorum ſylua, hæc proruiſſe ſum viſus. Coram quidem variè capi in autoribus: primúmque Moloſſorum gentem eo nomine puellas decenter forma conſpicuas nuncupare. Propterea eorundem rex Ados ſiue Aidoneus, vti eſt apud Plutarchum, filiam appellauit Coram, quam rapere adortus ſit Pirithous. Sed & pro virgine capi Coram, adnotauit Euſtathius, A ἀπὸ τοῦ κορεῖν, quod ornare indicat, ſed & repurgare, quorum vtrunque ætati congruit incorruptæ ac puræ: vnde fiat forma deminuta, coraſion. Diſparari tamen ab cora & partheno nympham inuenias: quippè parthenon intelligunt, inſciam prorſus virilis concubitus: nympham, quæ viro antè paulò iuncta, nec dum tamen pepererit: gynen verò dicunt, quæ partum iam ſuſceperit. verum & coras, poetæ naues dicunt protoploos, ideſt primum in aquam coniectas, tanquam planè virgines ſint. B Coram item Græci pupillam in oculo vocant, quia ἐν κοίλῳ ῥεῖ τὸ δάκρυον, ex concauo profluit lachryma, vnde dicatur etiam collurium. Eſt item cora, impedimentum ſiſtens profluuium, & nummi ſpecies. Id verò inſigniter aduertendum, coras pro veſtium manicis capi, aut eiuſmodi quopiam, quæ manibus plerunque porrectiores comparantur: ob idque impedimentum afferant, in eas immittantur manus, ne quid poſsit fieri. Proinde lectum in hiſtoria eſt: Ab Cyro ſororis Darij filios necatos, C quod illi occurrentes, in coras non immiſiſſent manus, quod vni tantum regi aſſueuerat fieri. Ad hoc autem & Pollucis illud ſpectarit: nam quum interiorem cubiti cauitatem, olecranum dici pronuntiaſſet: extimam verò commiſſuram, ancona: coronomus, inquit, medicorum eſt. Dicunt autem hoc & cybolum, id eſt κύβιτον: ſed & cybitum dicas, ſicut Hippocrates. Nam eſt Dorienſium in Sicilia vocabulum: vnde κυβιτίζειν, Epicharmo eſt cubito ferire. Coram verò dici puellam ex aliis quampiam, D nec legi, nec audiui: ſed Proſerpinam ita ab Græcis nuncupari, nemo in literis tam feriatus, qui neſciat. Ita verò in Arriano fuiſſe transferendum argumento ſunt pleraque: & M. Tullius in primis, qui tertio de natura deorum, ex Dionyſiis vnum Iouis & Proſerpinæ filium recognoſcit, Coræ autem minimè. Apud Xenophontem libro Rerum Græcarum ſexto, in oratione quadam, Triptolemus dicitur Cereris & Coræ ſacra arcana primus communicaſſe hoſpitibus Herculi & Dioſcuris, qui E & Peloponnenſibus Cereris ſemina ſit elargitus primum. Apud Plutarchum tamen in Græcis codicibus ſic adnotatum comperias, Aidoneum vxori Perſephones indidiſſe nomen, filiam verò appellaſſe Coram. Lacones Coram deam vocant Phlœam: at Phlyax dicitur vinolentus, ac ridicularius. Sopatrus apud Athenæum appellatur phlyacographos: de quo verbo mox item pauca. Scribit Clemens, Iouem commutatum in anguem intuliſſe Proſerpinæ filiæ vitium vnde ſit natus F Dionyſius. Quo argumento etiam Sabaziorum myſtica draconem præferunt in orbem complicatum. Hinc & poetæ draconem tauri patrem dum concelebrant, ſymbolicè opertéque Iouem innuunt, ex quo & filia, natus hic ſit tauri ſpecie. Quare ab Lycophrone taurum vocari, ſciamus. Scribit Athenæus, tauro & pardali aſſimulari Bacchum ex ebriorum violentia. Nam quod in tragœdia, cui attitulatio eſt Tyro, Sophocles taurophagum vocat Dionyſium, id interpre- G tantur, quia dithyramborum poetis in victoria daretur bos. Alij crudelem & immitem accipiunt, quando & Ariſtophanes Cratinum ita infamauit. Sed ad vinolentiam magis referendum alij putant, quod philœnus eſſet is, hoc eſt vino indulgeret largius. Et Dianam tauropolon vocant, ſicuti in Periegeſi Dionyſius: Apher non ab gente ſolum, ſed & ab animali, vt probat Euſtathius:

quia

quia armentis præſit, vel quia cum luna eadem ſit A quæ tauri vectatur, & Tauropus dicitur. Certè Martis & Dianæ ſacrificia apud Amazonas ſcribit Diodorus Tauropolia nũcupari. Author porrò Diodorus in Philippi regis hiſtoria: Andromachum Timæi hiſtorici patrem coactis in vnum qui cladi ſuperfuerant, ab Dionyſio Naxo euerſa, taurum vrbi vicinum collem diminutius incoluiſſe: quare Tauromenij nomen loco conciliatum, quæ mox opulentior fuit ciuitas. Cæterum magna omnia & violenta, tauros Græci nuncuparunt veteres, de A- B ſiatici montis natura, quem ita nominatum ſcribit in Periegeſi Apher Dionyſius, quia ſit [illegible].

> Cornua nam ſummus ſcopulis imitatur acutis.

vt inquit Rhemnius Fannius. Dionyſium verò dictũ ſcribit Heſiodi interpres, veluti [illegible], quia ſit vini dator. Id antea Plato quoque prodiderat. Propterea in vindemiis faciem eius muſto tingere, ac ficis, conſuetudo fuit vetus: inde ab Siculis Bacchus C dicebatur Morychus, quia [illegible] ſignet polluere, ac fœdare. Problaſtum, id eſt [illegible] vocant, quia egerminantibus vitium palmitibus, illi fieret diuina res, vel quum eaſdem forent putaturi. Dyoniſium dici interpretatur Phurnutus, ab [illegible] quia iucundè ſuauitérque nos irriget: vel quaſi [illegible]: nã & ratione eadem Alyſium quoque vocarunt, quoniam curas ſoluat, vel quod ad montem Sitium enata primum tradatur vitis. Lyæum dicunt, non ſolum quia membra ſolat, ſed amplius, quoniam ex D intemperanti potu cooritur ſæpe diſcordia, ſoluitúrque hominum vnanimitas. Sed & deridiclui gratia vocabatur Erebinthios, quæ vox tum legumen nobis indicat, tum pudenda viri, vt eſt apud Ariſtophanem. Quod conuitium paulò impudentiores etiamnum hoc tempore vſurpant. Sabazion verò appellatum volunt, à tripudiis quæ ab furentibus fierent, quando id à Barbaris [illegible] dicatur. Sabos autem dicebant ei Deo conſecrata loca, quin & Bacchos eius eodem enuntiabant vocabulo, id eſt Orgia celebrantes: ſic enim hi quoque dicuntur, quamuis etiam Bacchus ſit coronæ ſpecies. Inde ſimplici E vulgo irrepſiſſe opinor in pleriſque Italię locis, vt proagitare vſurpent ſauazare. Sabos inuenias vel apud Demoſthenem pro Cteſiphente. Sabazium eſſe Dionyſium docuit libro ſecundo Amphiteus. At Mnaſsas Dionyſij filium accipit Subazium. Sabaia paupertinus eſt apud Illyricos potus, ex hordeo vel frumento colliquatus: vnde Sabaiarius inflectitur, probroſum nomen. Lacedæmonios Soſibius tradit, Dionyſium colere Syciten cognomento, quia ficum ab eo inuentam opinentur. Quo argumento Milichius etiam dicitur quandoque: nam milicha, pro fi- F cis vſurpari animaduertimus. Apud Naxios certè ſimulacrorum facies nunc vitiginea conformatur, nũc ficulna prout vel Bacchus dicitur, vel Milichius. Pomorum quoque inuentorem Dionyſium ferunt, & Syracuſius ſignificat Theocritus, qui [illegible] nuncupat, & illis eum coronari ſcribit Callimachus: vnde mutuata Venus dederit Hippomeni, quibus & in amorem præceps ierit Atalanta, quod canit Philetas. Sunt qui augurentur dici poma Dionyſij, à loco qui ſit Deo illi ſacer. Quin & omnium reperto- G rem fabulantur: quæ [illegible] vocant Græci, quo nomine fructus intelligunt arboreos. Scitu verò dignum quod in Sympoſiacis innuere Plutarchus videtur: ſabbata Iudæorum ex huius vocabuli ratione nuncupari, quando ab Iudęis Bacchum coli ſolitum, inde coniectat, quod ea ſe die inuicem ad bibendum largius ſoliti eſſent inuitare. Mel porrò nec ſacris inferant, quod admixtum oblædere videatur vinũ: ſed & apud illos ſupplicium haberi maximum, ſi cui mulcta ſic irrogetur, vt certum tempus vino cogatur parcere. Ducit item argumentum ex pontificis habitu, qui feſtis diebus mitram geſtaret, nebrida indutus auro diſtinctam, & tunicam quoque talarẽ, ac cothurnos, propendentibus ab veſte codonibus multis, hoc eſt tintinnabulis, quæ inter eundum obtinniant, ſicut (inquit) apud nos. Putat porrò Hebræorum ſcenophegia, quæ ſub tentoriis aguntur, menſis pomis omnifariam onuſtis, habere cum Baccho ſimilitudinem aliquam, quoniam ſcenæ illę palmitibus, & hedera compingerẽtur, & vindemia imprimis vigente, feſtum ageretur, à quo non multis interiectis diebus, altera ſequeretur celebritas, Bacchi verò nomine inſignis. Quin & aliæ quas crateraphorias & thyrſophorias nominant, ab Thyrſis, cum quibus templum ingrediantur. Cæterum quid intus faciant, neſcimus, inquit. Non aliud verò eſſe quam debacchationes, veri prorſum ſit ſimile. Siquidem tubis vtuntur modi non magni: ſicut & Argiui in Dionyſiis. Cum citharis accedunt alij, quos ipſi Leuitas vocant vel ab Lyſio, vel ab Euio, Bacchi cognominibus. Additur id quoque ab ſue Iudæos abſtinere, quod ab eo genere ſit interemptus Adonis, quem eſſe Bacchum ferè conſtat. Sed de hoc variè traditur: imóque alibi plura. Hæc ſunt quæ ex Plutarcho recenſuimus: quæ quàm commentitia ſint, quantúmque habeant vanitatis, vel me tacente, nemini obſcurum puto. Quod verò de nebride facta nobis mentio eſt, amplius attendendum, nebrida dici ceruinam pellem: quippe eſt nebrus inter ceruos, qui nunc primum [illegible], id eſt alimentum admittit: proinde Anacreon nuncupat, [illegible], id eſt nuper vireſcentem lactantémque. Apud Philetam obſeruatum Græcis eſt, primigenios ceruos dici procas, vnde appellata Proconneſos: grandiores paulò iam dici ſemades valent. Perfecta demum ætate cerui, niſi eos item qui achæmæ nuncupentur, aut ſpathinæ, quædam ætatis eſſe diſcrimina, coniectet aliquis, vel etiam generum ex magitudine, vel cornibus interſticia. Græci ſcholiaſtæ in iis ſatagunt, egregie: ſed ita, vt nec ſibi admodum ſatisfaciant. Eſt & illud in ceruis adnotatum diſcrimen, fœminas in iis cornuum carere inſigni, etiam ſi cornutas fingant poetæ omnes: nam in Olympiis Pindarus [illegible] dixit. Sunt qui habere aliquas, coniectent: quando & Libycæ ac Aethiopici elephantes cum fœminis dentes habent prorſum: quod approbat Amynti anus. At Indicorum fœminæ iis omnino carent. Nec illud relatu indignum, ceruam Euryſtheo ab Hercule oblatam, in collo habuiſſe inſcriptionem eiuſmodi, [illegible]. Ariſtoteles cum Plinio mares tantum ceruos cornibus inſignes prodit, quod approbat libro quinto Pollux, Anacreontem coarguens, & Sophoclem, qui [illegible] dicunt, id eſt cornutam ceruam, quod vt inſcitè dictum, ſentiens Zenodotus, [illegible] legere maluit. Ad ea verò quæ dicta de ſcenophegiis ſunt, dignum relatu eſt, dici ab Ariſtotele ſcenopegiam nidi conſtitutionem, quam miro ingenio excogitant hirundines, implicitis feſtucis luto ad lutariæ peleationis normam, quæ [illegible] dicitur id eſt achyroſis. Verùm prius quàm ab hiſce reuellamur, quanquam nonnihil veriti ſumus,

viſum iri quandoque naſutioribus, Iliade longiora nos ſæpe contexere: addiicietur illud quoque, Bacchum ab Euſtathio deduci, ἀπὸ τῆς βοχῆς, ab incondito vlulatu, quo furentes Bacchæ perſonent. Poſtea, inquit, inſertam literam α quo expreſſio fieret tetri immaniſque ſoni. Quæ ratio item ex Iaco Iacchum feciſſe videtur. Bacchas, poſtremò Baſſaras vocabāt, propriè quidem, ſicuti Orion ſcribit. Sed hinc eſt etiam proſtituta mulier eodem dicta nomine, vnde factum licet coniectare, vulgò nunc in Ciſpadana Italia ancillas quoque ſic ferè nuncupent maſſaras, deluxato elemento primo. Baſſaras nominat & Lycophron. Baſſarica, pro Dionyſiacis interpretantur. Dicitur quandoque Baſſaris meretrix in Epigrammate. Herodoto autem credimus, ab Cyrænecis, vulpem dici baſſarum. Quod autem paſſim pro humili & depreſſo baſſum imperita plebs vſurpat, illam (vt puto) originem habet, quòd βασσὸς pro cauitate dicitur interdum Græcis. In tam multis verò quæ de Baccho conteximus, adiiciatur illud quoque ex Philochori monumentis: Amphictyona Athenienſium regem omnium principem ab Dionyſio edoctum, vino aquam adortum promiſcere, quo nomine ſurrigi homines ſint viſi, quos meraca prius incuruabat potio, vnde Dionyſio erecta ara, quem ὀρθὸν vocant, hoc eſt rectum, ſubſtructa proximè Nympharum quoque in horarum ſacrario. Staphylus vini temperamentum Melampodi aſcribit. Ad hæc pertinet Varronis illud: In partu vinum, non vt in calice quærit aquam, ſed ſolem. Tripoda Dionyſij quum audis, craterem intellige: nam ex tripode dicere, vera loqui eſt. Vino autem veritas attribuitur: hinc Græci, οἶνος καὶ ἀλήθεια λέγεται, Superpodij verò id loco fuerit: Staphylum, Dionyſij filium, ῥοιὼ, id eſt Rhœo, filiam ſuſcepiſſe, quam Apollo compreſſit, id vbi reſciuit pater, coniectam in arcam demiſit in mare. Illa verò diuinitus ad Eubœæ antrum appulſa, puerum peperit Rhœo, ac Anium dixit, διὰ τὸ ἀνιαθῆναι ἐκείνην: quia ob eum multam ſenſiſſet triſtitudinem. Anium autem in Delum Apollo tranſtulit, qui & vxorem duxit Dorippem, ac genuit Oeno, Spermo, Elaida: quibus id impartiuit Dionyſius, vt quicquid tangerent, in triticum ſtatim verteretur, & vinum, ac oleum: vnde dictæ Cænotropæ, quaſi in nouas formas omnia vertentes. Scribit Pherecydes. Anium hunc Græcis illuc profectis perſuaſiſſe, inibi nouem annis permanere, quoniam ab diis ſtatutum foret ita, Ilium decimo tandem anno poſſe capi. Hęc eo repetita nobis libentius ſunt, quia mirum eſt interpretum Maronis ſilentium, ceu Oebalias habitent Amyclas, vt eſt apud Auſonium, & ora obſignarit Sigalion Aegyptius.

Dionyſiorum ritus. Qui ſint phalli. Phallalogia ſacra. Neurobatæ. Paradoxopœi. Paradoxologi. Quid neuroſpaſta. Lucianus declaratur. Gellij locus emaculatur. Automata. Autocrates. Automatia. De phalacris, & phalantho. Phalana quid. Item qui ſint Phalari, & Phallophori Ithyphalli. Autocabdali. Phallica carmina, vel Ithyphallica. Item Oſchophorica. Enarratur Columella in Hortis. Hermata & phalangia quid. Item hilarodia, hilaria, ſimodia, magodia. Lyſodi. Cinædologus. Ionicos logos. Sotades. Dicelicta. Sophiſtæ. Tarantula. Rutela. Phalangis fabella. Hermaces. Lithaces. Lyſiodi. Plutarchi locus perpenditur. Nephalia ligna, œnoſpeda, œniſpa.

Cap. XVI.

Dionyſia, inquit in Moralibus Plutarchus, veteri ritu quum multa prorſum & feſtiua hilaritate agebantur: erat qui amphoram vini ferret, & vitem, aderat & qui hircum traheret: alius arrichum, id eſt ciſtam aut cophinum, in quo caricæ forent, geſtabat, omnes autem phallum, ſed nunc, inquit, negliguntur hæc, obſoleueruntque. Hactenus ille. Quid verò phallus hic ſit, ſcio anxiè quæſituros ex ſtudioſis multos. Herodotus quidem in Bacchij ſacris phallos agnoſcit, id eſt ficulna veretra è collo propendentia. Nam & Phallagogia, Bacchi ſacra dicuntur Phurnuto, & ſi ſphallagogia modo ſcriptum comperias. Sed phallagorum pompa, Periphallia nuncupatur. Author eſt Diodorus, Oſiridis pudenda in ſacris & cærimoniis phallon dici. Nunc & eorum loco ab Aegyptiis excogitatas ſtatuas cubitales quas per pagos circunferrent fœminæ, mētula, quæ propemodum inſtar eſſet corporis reliqui, innuente, & præeunte tibia. Sed & Mercurij ſtatua ab eodem, vretro porrecto celebratur. Verum & phallos duos in propylæis Deæ Syriæ per magnos memorat Lucianus, quibus ita inſcriptum foret Græcè quidem, ſed in hunc ſenſum. Hoſce phallos ipſe Dionyſius nouercæ Iunoni dicandos curaui. Poſtea hæc ſubdens, Phallos, inquit, Dionyſio Græci excitant. In quibus ex ligno deformatas hominum imagunculas geſtitant, pudendis magnis prominentibus, vocantur Neuroſpaſta. Sunt verò hæc obiter, vt lucem quoque Luciano inferamus, quaſi tu dicas, neruis mouentia. Vtitur eo verbo Athenæus necnon in Sympoſio Xenophon, & in libro De mundo Ariſtoteles, quem locum Apuleius ſic eſt interpretatus. Aſtutia vnius conuerſionis multa & varia pariter adminiſtrant, etiam illi qui in ligneolis hominum figuris geſtus mouent, quando filum membri quòd agitari ſolet, traxerint, torquebitur ceruix, nutabit caput, oculi vibrabunt, nec inuenuſtè totum videbitur viuere. Meminit etiā quodam loco in Noctib. Atticis Gellius, ſed maxime vitiato codice, nam modo legitur, neurobapha. Herodotus Hiſt. ſecūda in Dionyſij ſacris in Aegypto, excogitata ſcribit ſimulacra Neuroſpaſta, quæ vicatim circunferant mulieres. Laurentius ridiculè, opinor, ex neruis compacta eſt interpretatus. Neurobatas comperi tamen apud Firmicum: Oriente, inquit, ingeniculo, quem ἐγγόνατον Græci dicunt, nati cum teſtimonio Martis & Lunæ, erunt funambuli, oribatæ, neurobatæ, & qui talia pertractent. Automata verò apud mechanicos dicuntur, quę per ſe videntur motari, non longe ab neuroſpaſtis diſſita. Nam & automati ſunt, qui non vocari ad cœnā pergunt, ſicuti rhapſodia Iliados ſecunda apud Homerum dicuntur, & autocleti, id eſt αὐτόκλητοι, hoc eſt per ſe vocati. Automata porrò appellantur temerè fortuitóque euenientia. Ab neuroſpaſtis dicitur neuroſpſtice ars, quam tamen non videri ſeriam putat Euſtathius. Automata dicuntur miracula ab Ariſtotele De animalium generatione libro ſecundo. Sed & automata oua, quæ conſtiterint ſponte, nec ſuum mas inſperſerit ſemen. Autocratores dicunt, qui per ſe omnium habent ius. Hinc legatos αὐτοκράτορας in Nicia nuncupat Plutarchus, qui plena funguntur poteſtate. Automatia verò fortuna eſt, cui quum benefacta omnia referret accepta Timoleon, domi Automatiæ ſacellum extruxit: quod ſignificat Aemilius Probus; ſed apertius expoſuit Plutarchus: ſic tamen, vt interpretatio Latina prorſum

ſum

ſum nulla ſit, aut mendoſiſſima. Scribunt Græci in Chio uinum haberi aruiſium tribus generibus: eſſe enim auſterum, dulce, ac inter hæc medium, quod autocratum vocabatur. Automata leguntur Digeſtorum primo, titulo de legibus, lege tertia. Dignũ obſeruatione quod è theſauris Galeni promitur Therapeutices decimo: Paradoxopœos nuncupari omnes, qui miranda, extráque communem animi conceptum faciunt, moliuntúrque. Nam qui dicũt, ab eodem paradoxologi vocantur. Sed redeo ad phallos, de quibus alij ſic produnt, Eſſe oblonga ligna in ſummo habentia ex corio pudenda. Quidam tradunt, forma eiuſmodi è collo & femoribus pendula, ſolitos in Dionyſiis ſaltare. Phallum etiam dicimus in galeæ fronte prominens ornamentum, ſiue claui ſint prælucidi, ſiue ſcuta quædam breuia admodum, vt ſcribit Euſtathius. Phalon enim illuſtre ſignat, aut clarum, quia phos dicatur lumen. Vnde & phalacri pro caluis, quia albicet iis caput, aut denudatum apertúmque ſit. Phalantos etiam hoſce dici inuenimus apud Pollucem, quoniam albicans capillus vocetur anthos. Et phalarum nonnulli arietem album interpretantur. Homerus [illegible] dicit albeſcentes vndas. Phalion verò album dici, indicio ſunt equi phalij nuncupati, quibus albicet frons. Sed & hominem vocamus phalium, albis capillis in fronte. Palyn vocant tenuiſſimum in farina, vnde phalion pro albo dici opinantur alij: certè [illegible] albeſcere ſignat. Quæ verò dicuntur [illegible], idest phalera, ſunt crici in galea ſiue annuli circa tẽpora maláſque: quas partes [illegible] nuncupant. Phaleras verò eſſe frontis equinæ ornamenta, ſciũt omnes. Phalæna paruum eſt animal candelabris aduolans, quod pyraſtumuros nuncupatur, & pſora. dici verò phalænam putant, [illegible], quia ad lumen aſſiliat. Phalænam item [illegible] candyloſbeſtrium dicunt: ſunt qui Rhodiorum vocabulum phalænam putent. Erant & phallophori, ithyphalli, autocabdali, muſicorum ſpecies, vt eſt apud Athenæum. E quibus hi quidem ex hedera coronas geſtabant. Ithyphalli verò temulentorum perſonis contegebantur, habebant chirothecas affabre elaboratas, necnon talarem tunicam, produciſque voluptatis cauſa ſolitos, Atheneus ſcribit. Phallophori autem papyraceo tegumento faciem conuelabant, hedera & violis coronati. Autorabdalon pro rate multi etiam interpretantur. Sed propriè ita videtur dici vtcunque ſubacta iam farina. Qui verò phallos erectos in inguinibus tantum ferebant, dicti ſunt Ithyphalli. Nam phallica vocantur carmina, quæ cũ tripudiis ſtante phallo canebantur. Sed Pollux Ithyphallica nuncupat, ſicut Oſchophoria, quæ in Oſchophoriis canerentur, quod feſtum erat ab ramorum, quos oſchia vocant, latione ita dictum. Priapum quoque Ithyphallum vocant, vt ſcribit Diodorus. Sunt in eo genere, qui vocantur hilarodi, quos nonnulli etiam Simodos nuncuparunt, quod Simus poetas id genus præcelluiſſe ampliter videretur, quod Ariſtoteles ſcribit. Hilaria verò feſta erãt, quibus læta omnia, vt ſcribit Flauius Vopiſcus, & fieri conſueuerant, & dici: celebrabantur, Macrobio authore, octauo calendas Apriles, quando iam productiores ſentiuntur dies. Deo Pani credebantur ſacra, quem vt omnium authorem coluit priſcorum vanitas. Erant & Magodi, qui ferè Lyſiodi vocitantur. Videtur magodia inde nomen indepta, quod magica proferrentur, in pharmacorum poteſtates. Apud Plutarchum in Sylla nominatur Roſcius Comœdus, Sorix archiminus, Metrobius [illegible]. Interpres Bacchanalium cantorem reddidit: fortè quia Lyſij dicantur Bacchi ſacrificia, quod Bœotios à Tracum impoſtura liberarit is Deus. Nam & Lyſios Deos intelligit Pollux apotropæos. Vel quod à Naxiis vitem redemerint Thebani, quod probat Ariſtophanes Apud Athenæum Diogenes Epicureus amaſſe dicitur mulierem Lyſiodon. Fuit & cinædologus, qui etiam Ionicos dicitur logos, & Ionicum poema. In iis Sotades viguiſſe in primis commeratur, qui Maronites fuit, vti Pergamenus prodit Caryſtius & Phyacas ſcripſit, ideſt cinædos. Apollonium habuit filium, qui de patris ſcripſit poemate. Suus erat Spartanis quoque comicus luſus. Hunc qui obirent, apud Laconas vocabantur Dicelictæ, quanquam euariante apud alios appellatione. Phallophoros ſiquidem appellant Sicyonij, quidam autocabdalos, ſophiſtas nonnulli. Iã opinor ex iis, quæ de Ithyphallis obſeruata tradidimus, lux multa Columellæ verſiculo accedit ex hortorum cultu,

> Sed truncum fortè dolatum
> Arboris antiquæ numen venerare Ithypalli,
> Terribilis membri medio qui ſemper in horto
> Inguinibus puero prædoni falce minatur.

Quanquam trochaicum dimetrum, brachycatalectũ dicitur quoque Ithyphallicum: ſicuti anapæſticum dimetrum, catalecticum nuncupant parœmiacum. Nephalia vocabantur ligna, quæ vitea non forent, nec ficulna aut myrtea. Illa enim œniſpa dicuntur, aut œnoſponda, vt quæ vrerentur, vbi non aqua, ſed vinum prolibaretur. Non omittamus poſtremò, quæ proferri ex Euſtathij theſauris valent. Phaleridas Veneri coniunctas putari, nõ propter Ithyphallos modo, vel etiam Phallos, ſed & ex albedinis ratione, quæ in animali viſitur ſemine. Cuius ineſſe ſimilitudo pernoſcatur in Phaleridum nomine. Phalium quippe, vt expoſuimus, album dicunt, vnde & phaleræ. Phalangia verò ad hæc prorſum faciunt nihil: ſunt tamen eo nomine, ſubiecta nauibus ligna, velut fulcimenta, quæ item dicuntur hermata, quaſi [illegible], vt author probat Euſtathius, nec ſtatilis repugnat regula dictante, Vocalem breuem in [illegible] deſinentem, illato mox [illegible], aſpirari: vt hormos, harma, hormatos. Eſt tamen herma, in aurium genus muliebre: dicuntur & hermata dolorum quandoque. Imponitur & nauigiis herma, citra quod ſi fuerint, dicuntur anermatiſta, id eſt [illegible], hoc eſt infirma, inermiáque. Herma, ſaxum prægrande interpretantur grammatici: nam & Arrianus ſcribit, herma impoſitum puppi, vt eo pondere protolleretur prora. Hermaces autem loca dicuntur lapidibus frequentia, vel in Mercurij honorem accumulati lapides. Nuncupantur & lithaces aſperiora loca. In Herodoti hiſtoria ſeptima, inter Scyathum & Magneſiam herma ſtatuitur, quod (inquit) myrmeca vocant, ideſt formicam. Ipſe in mari petroſum intelligo locum eo nomine, fluctibus adobrui ſolitum: ex quo Anacreon. [illegible] vocauit [illegible]. Phalangium verò ex araneorum decuria, ſolers recentiorum perpenſio dici ab Arabibus Rutelam, animaduertit: collatis, quæ cum Galeno prodit Auicenna, vulgò autem Tarantulam, cuius exitiale virtus ſtuporem læſis inducat, genuum labefactationem, demumque vniuerſi corporis palmum, id eſt tremorem, qui in prouerbium vſque profecerit. Illud grauius multo, qua quis affectione, morſus tempore diſtrahatur, cã-

Digitized by Google

Veſpis Ariſtophanes feſtiuiſſime: Phocarum, inquit, odorem habebant, Lamiæ verò teſticulos illotos, cameli autem podicem. Iureconſulti titulo De muneribus, camelariam dicunt camelorum curationem, quæ publica pecunia alebantur, & camelarios curatores ipſos. Quod munus, inquit Arcadius, perſonale eſt. Sunt qui camelaſia dici arbitrentur camelorum præbendorum munus tabellariis publicis tranſmittendis: de quis etiam mox. Camelos quoſdam T. Liuius dromedas nuncupat, & in Aureliano Flauius Vopiſcus: alij verò etiam dromedarios. Caballarias verò in Creta dici animaduerto prædia, quæ militiæ equeſtris nomine emeritis contribuerentur. Exciderat penè, quod diſſimulandum non fuit: Camelos in admirabilium relatione tradit Ariſtoteles, nunquam coiſſe cum matre. Obſeruatum id & in nono Auicennæ libro, qui eſt De animalibus. Sed & Ariſtoteles in libris argumenti eiuſdem, id ipſum confirmat. Hoc idem & in equis ex Plinio aſtruere conantur aliqui. Quod tamen falſum conuincimus ex Ariſtotele libro ſexto: nam quum docuiſſet, ſalaciſſimum tum fœminarum tum marium eſſe equum homine excepto: paulò poſt inquit, Equi vel ſuas matres & filias ſuperueniunt, atque tunc perfectum eſſe armentum videtur, quum parentes ſuum ineunt prolem. Suppetit Ouidij authoritas ex decimo Metamorphoſeos:

Coeunt animalia nullo
Cætera delicto, nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo, fit equo ſua filia coniux.

Camelum vſurpant quidam, literis nil immutatis: genere tantum diuerſo, pro anchorario fune: vt illud Euangelicum, quanquam de animante intelligere maluit Hieronymus, Camelum facilius eſt per foramen acus intrare, quàm diuitem in regna cælorum. Sed doctiſſimi grammatici, & Ariſtophanis interpres, & Sudas quoque per I malunt ſcribere camilos. Camelos Ammianus Marcellinus Latinè anchoralia nuncupat. Per anchoralia, inquit, quadrupedo gradu repentes in ſcaphas ſeſe iniectabãt. Camelaucium verò inquit idem Sudas, dictio Romana eſt: dici tamen etiam Græcè poteſt, ἀπὸ τοῦ καῦμα ἐλαύνειν, quia calorem defendat. Eſt autem camelaucium, vt Ariſtophanis enarratores tradunt, quod prius dicebatur pillidion, id eſt galericulus. Camelaſium eſt apud Ammianum Marcellinum: Factum, inquit, tunc eſt, & deinde vnius animi firmitate, vt præter ſolita nemo Gallis quicquam exprimere conaretur Camelaſij nomine. Illud verò fuit leuioris operæ quod præcipiunt etymologici, camelum inde videri appellationem duxiſſe, quod exceptura onus humi, hoc eſt χαμαί, conſidat, veluti chamelus. Sed, inquiunt, vaſtioris ſoni litera in exilem tranſiit. Ex Strabonis tamen interpretamento Geographiæ decimoſeptimo, coniectare licet, camelum eſſe Aſſyrium vocabulum: gamal enim dicunt illi, vnde vico conciliatum nomen Gãgamela, velut domus Cameli: quod eſt ab Dario impoſitum Hiſtaſpis filio, quum fatigatæ camelo alimentorum ratione locum contribueret. Gaugamela tamen pronuntiant Græci, fortè per inſcitiã, quia gentium illarum proprietate, gau, locum dicunt munitum. Meminit loci ac interpretamenti in Alexandro Plutarchus. Scribit Oniroeriticorũ primo Artemidorus, ex Eueni ſententia in Eroticis ad Eunomum, camelum dici velut ἀκάμηλον, quia μόνος κάμπτει τοὺς μηρούς: quo argumento præmonſtra-

A tam cruris debilitatem ſomnianti, hoſpitio ſe exceptum in fuga, cui nomen foret Camelus. At Varro: Camelus, inquit, ſuo nomine Syriaco in Latium venit. Sciendum porrò, inſignioris cenſeri notæ, ſi quis camelo inſidens ac per vrbem circunductus viſendum ſe omnibus præbeat. Quod contumeliæ genus Byzantij in Arſacem Armenium, proditionis conuictum prompſit quandoque imperator Iuſtinianus. Artemidoro ſubſcribit Horus, apud Ægyptios camelum inquiens, indicare hominem inceſſu tardum: quoniam inter animalia camelus **B** modo τὸν μηρὸν κάμπτει: quo argumento & nomen eſt conformatum, vt ſit velut κάμηλος. Cameli in fabulis dictum circunfertur ex Libanij declamationibus, dum plura affecto, etiam iis quæ habui ſum excuſſus.

Hominis & animalium ortus ex priſcorum theologia. Prometheus cur dicatur homines finxiſſe ex luto. Quo ſenſu dicatur, Prometheus ex. Coroplathi qui. Quid Prometheus ex Plotino.

C

Cap. XIX.

HOminem quem Mercurius miraculum ingens eſſe dicit, ex limo terræ confictum, non ſanctæ modo perdocent literæ: ſed in Menexeno, Protagora, & Politico, atque Critia teſtatur Plato prouidẽdentia diuinæ bonitatis id agente, ab terra olim propagatum, cum artificis ſui imagine, ob idque Theoidem appellatum. Nec tamen inficiatur idem, exundante amplius humoris elemento, môxque re-**D**ſidente eo, ex humiditatis copia, & inſequentis æſtus terram tot tantáque fœcunditatis ſemina concipere, vt cuiuſque modi prorumpant inde animalia. A qua origine ſpontali ne homo quidem abiungatur, ſicut Ægyptiorum doctrina contineri nouimus, atque item Arabum: ſed Algazeles tradidit maximè, nec Auicennæ diſplicuit in tractatu De diluuiis, Et Maro comprobaſſe videtur illo verſiculo,

Terrea progenies duris caput extulit aruis,

E Georgicorum ſecundo: etiamſi modo ferrea legitur in vulgatis codicibus, ſuperioris ſententię auctore Lactantio, ſi modo emaculatus eſt codex. Et nos alibi ſuper re iſta copioſè diſſeruimus. Poetæ verò, quorum doctrina multiplex, atque interim recondita eſt ab Prometheo de terræ luto effictũ hominem prodiderunt, aut obſcuritatis inuolucro, **F** aut inſcitiæ nubilo artificis veri nomen ementiti. Aut quia, vt Annalium tertio meminit Aphricanus, nec tacuit in libro temporum Euſebius, eloquentia & ſapientia ſua brutam ducentes vitam, ad ciuilem reuocauit modeſtiam, & ſcientia transfigurauit: quanquam vt Auguſtinus auctor eſt, non oſtenditur quiſnam illis temporibus ſapiens fuerit. Siue quòd primus omnium ſimulacrum hominis de pingui ac molli luto formarit, ab eóque nata **G** primùm ars, ſit, ſtatuas ac ſimulacra fingendi: quoniam Iouis temporibus floruerit, quibus templa conſtitui, & noui deorum cultus obrepere cœperint. Cæterum vtcunque interpretari collibuerit: ex fabulæ, ſeu veritatis argumento comminiſcitur Lucianus, appellatum ſe à quodam Prometheũ, quod librorum eius ratio noua foret, & inſolens ex dialogo concinnata, & comœdia, quæ inter ſe longe diuerſa ſint, & (vt aiunt) diametro diſparata. An me forte Prometheum inde arbitraris, inquit, quod inuenta mea lutea itidem ſint? Agnoſco ſimilitudi-

nem, comparem illi me fateor, nec recuſo, peloplathon aut plaſtem, ſiue figulum me vocari: quanquam vilius ſit lutum mihi, & ex triuio, & ferè barbarum. Quòd ſi orationem perdignam laude inopinabilémque arbitratus, ſapientiſſimum ex Titanibus in ea miraris, vide ne ironiam aliquis putet, ac laudi naſum Atticum ineſſe. Vnde enim mihi inuentionis præſtantia? aut quæ demum ſapiẽtia præcellens, vel prudentia in meis fuerit libellis? Proinde mihi ſatis ſupérque ſit, ſi non terrea hæc, & prorſum digna Caucoſo iudicaris. Vos nimirum Promethei verius, quotquot in iudiciis cum laude verſamini. Veſtrum enim opus verum, ſpirans, animatúmque eſt, ineſt quoque ignea quædam vis, quod ex Prometheo vtique ſit, niſi quod non ex luto fingitis, vt ille, ſed pleráque auro conflantur. Nos ſimulacra quædam confingimus proponimúſque, argillam omnino tractamus, quemadmodum qui vocantur coroplathi, qui puppas neſcio quas pueriles & id genus imagunculas quorumcunque animalium ex luto parte plurima, ſed ex alia interim materia fingant: verum idem operi motus non adeſt, neque item anima, riſum modo, & voluptatem tota res habet. Proinde ſubit quandoque, ne ita Prometheum me voces, ſicuti Cleona comicus poeta, Κλέων προμηθεύς ἐστι μετὰ τὰ πράγματα. Nam & Athenienſes ſuo illo Attico naſo, omnes χυτρέας καὶ ἰπνοποιοὺς καὶ πηλουργούς, quorum artificium eſſet non ſine luto & igni, Prometheos nuncupabant. Quoniam perinde ac ollulæ, friuola ſunt, & quaſſa noſtra omnia, & quæ vel lapilli iniectu tenui, comminui tota facilitate poſſint. Sed non hoc fortè ſenſu dicor Prometheus, ac cum laude potius: nam quæ modo ſcribimus, non trita incedunt via, nec archetypa quæ imitemur, habent. Sicuti homines qui non extabant, excogitauit ille ac effinxit, cui adfuit Minerua inſpirans lutum, & faciens animatum. Hæc quidem Lucianus, carptim à me tranſpoſita. Sed ſi ducem magnum ſequenti honeſtus error eſt, video id quoque, nec minus doctè adiici poſſe. Solent nonnulli malè feriati, & de re literaria hoc nomine male merentes, igenio nullo, doctrina ſi qua ea eſt, tenebricoſa, & nulli rei, manu (vt ſic dixerim) prurire, ita gloriolam quamlibet toto (quod dicitur) pectore captare, vt ab condendi ſtudio, quo vt maximus quiſque eſt ac ſcientiſſimus, ita terretur in primis & fatigatur, nulla ratione auerti valeant. Sed quod Prometheum feciſſe memorant, omentum vix & pinguedinis neſcio quid oſſibus inducant, eo lenocinio exchartabula linientes, vt abſinthites lateat, & illecti ſtudioſi mellito guſtulo præcipitentur in laqueum, & ſub purpurato titulo de aureo Babylonis calice bibant. Conquirunt inſcriptionum miras varietates, Cerion ille appellat librum ſuum, vel nugas meras potius, & fauum intelligi vult, alius κέρας ἀμαλθείας, quod Copiæ cornu, veluti lactis gallinacei ſperare poſſis in volunmine hauſtum, vt verbis nobiliſſimi auctoris rem exprimam, & propter quod deſeri vadimonium poſſit. At quum intraueris, bone Deus, quàm pſyrica omnia, quàm omnino nihil, nihil oſſeum, nihil non ſimplarium. Hoſce ego Prometheos verè dici, & eſſe arbitror. Ferunt ſiquidem qui iſta curioſius conſectantur, Prometheum carnium diſtributioni quam vocant creonomiam, præpoſitum lepidè admodum, & feſtiuè Ioui adortum imponere, quippe nil veritus diuinitatem ſummatis Dei, ſibi quidem præpinguia & ſapida ſubduxit. Ioui autem oſſa modo appoſuit obducta ἀργῆτι δημῷ vt Heſiodus inquit, ideſt pinguitudine candida. Quo nomine, ſimul quia homines finxiſſet, & ignem furto conciliaſſet hominibus, Vulcano & Mercurio dicitur ab Ioue traditus in Caucaſo ſuffigendus. Ex hoc item facto Lucianus in ſermone, qui eſt De mercede ſeruientibus, vice prouerbij vſurpat Προμηθέως μοῖρα, id eſt Promethei portiunculam, videlicet τὰ ὀστᾶ κεκαλυμμένα πιμελῇ id eſt pingui conecta oſſa. Nos verò quod cœpimus, adiiciamus coronidis loco, tanquam bellaria quædam ſcitius condita, quæ ſomniculoſum excitent lectorem, altius vellicando. Legimus apud Plotinum primo De dubiis animæ, Naturalem quandã prouidentiam in vitali animæ mundi parte regnantem ſub Promethei cognomento, ex luto id eſt materia prima, ſtatuas, id eſt res naturales effingere, atque eſſe huic opificio partim quidem alligatam, partim quoque ſolubilem, neceſſe hic Epimetheo, id eſt temeritati locum. Sunt qui hoc nomine humanum animum intelligant: qui diuina Palladis ſapientia inſtructus, ignémque cæleſtem, id eſt rationem conſequutus, hac cauſa in montis vertice, quod eſt in contemplationis arce experpeti auis morſu rapaciſſimæ, id eſt ex inquiſitionis cura cõflictatur, ac inde infelix cenſetur tantiſper, donec eodem remigret, vnde ignem fuerat indeptus, vt toto denique lumine oppletus eniteſcat tota perfruens felicitate. Quod ad fabuloſa ſpectat, Promethei in Caucaſo religati meminit libro quinto Arrianus, ſed & Q. Curtius rerum geſtarum Magni Alexandri libro ſexto.

Omnium quæ de Prometheo traduntur, enarratio allegorica. Delius nator, qui. Quid hepar, ſiue iecur Promethei. Quid aquila, Pandora. Obiter de Briareo pauca. Epimetheus, Iapetus, ferula, ignis. Lycium ferum vbi.

Cap. XX.

ET quia ſenſum allegoricum, qui in Promethei fabula ſcrupuloſo cluditur inuolucro, breuiter admodum attigimus, & (quod dicitur) vix ſummis labiis guſtauimus, ſuccurrebat mihi, vt fuſius, & & campo latiore rem ipſam exſequerer. Sed quoniam non parum multa ſunt in hoc negotio, quæ Delio indigeant natore, id eſt ſolertiſſimo reconditorum indagatore: nem imperitiſſimi quod ne nare quidem ſciant coarguuntur, vel parœmia teſte: vt quæ ex intima promatur philoſophia, proindéque cimmeriis inuoluta tenebris: commodius eſt viſum, monere omnes, ſi qui ſunt horum ſititores (vt ita dicam) Platonicos adeant, in primis verò accuratè Platonem ipſum in Ciuili, Protagora, & Gorgia. In quibus commentationibus vir ille multa promit veteris theologiæ ſemina. Nos interim amœniores petemus receſſus, edocturi harum lectionum ſtudioſos, quæ ab Græcorum grammaticis ad hoc pertinentia fuerint animaduerſa & prodita. Igitur, inquiunt, Agrœtas tertio & decimo rerum Scythicarum ſcribit, Aquilam Promethei iecur depaſci ſolitam, inde videri receptum vulgò, quod is præfœcunda potiretur regione, ſed quam tamen Fluuius Aetos, id eſt Aquila, maximè infeſtaret. Scimus autem hepatis, aut vberis appellatione fertilitatem plerunque ſignificari. Quum illuc acceſſiſſet Hercules, re perſpecta, fluminis impetum, & copiam alueorum crebritate exinaniſſe, atque inde iudicatum, aquilam peremiſſe, & à vinculis ſoluiſſe mox Prometheum.

Sic

Digitized by Google

Sic quod obuium erat, fabullę inuolucro factum obſcurius, velut in Briareo quoque quippe prodit hiſtoria, eſſe in Aſia tumulum Ægeonis nomine, abs quo fontium proſiliens multitudo circumiectos impinguet campos. Sed non tamen in hoc idem omnibus videtur, Theophraſto magis placet, ſapientiæ ſtudioſum fuiſſe Prometheum, ac omnium primum hominibus philoſophiam eſſe impertitum: vnde inuulgatum fabulis, ignem ab eo diſtributum. Herodotus adiicit, Scytharum regem hunc fuiſſe: quúmque eius imperio obnoxia regio ſumma neceſſariorum laboraret inopia, nec ſuccurri ab rege poſſet, quòd Aquila fluuius excreſcens nimio plus agros dilueret, ibi coortos homines in vincula Prometheum coniecisse. Herculem verò illum liberaſſe & fluuium corriuaſſe in mare. Ad Nilum, qui diceretur Aquila, rē deducit Siculus Diodorus. Duris autem ſcribit, ob Palladis amorem in Caucaſo eum fuiſſe colligatum, quo argumento Caucaſios nec Ioui nec Mineruæ rem diuinam facere, Herculem autem colere in primis. Cæterum nec itidem omiſerim: auctor eſt libro ſecūdo Pherecydes, Aquilam immiſſam Prometheo, ex Typhone & Echidna Phorcynis eſſe natam. Quódque illa interdiu abſumeret, ſolitum noctu ſuccreſcere. Quod verò ad oſſa Ioui appoſita pertinet, hunc reperio ſenſum, haud equidem aſpernabilem, ſi quis dogmata veterum de anima, & Empedoclis præcipuè admittat, quibus animas placet eſſe apud opificem Deum antequàm in corpus delabantur, atque illic proficere, ac perfectiores nanciſci gradus. Rationalis igitur animæ mens Promethei nomine ſignificata penes diuinam prouidentiam conſtituta, quam Iouis nomine intelligunt, ſortita incorpoream vitam cibi haud indigam, impetum concipit ad terrena hæc & corruptibilia, quo nomine confeſtim pœna conſequitur, vt illinc præcipitetur in corpus. Propterea Heſiodus prudenter peiorem ſcribit contentionem neceſſariò amari ab hominibus ob irrationalem vitam quæ obuenit, delabente in corpus anima. Oſſa itaque veritatis inſinuant nobis tegumentum. Oſſium ariditas, & perfecta nuditas vitam præmonſtrat extra carnem & cibi neceſſitatem. Nata inde voluptas, & ſpiritale gaudium per pinguedinem oſſibus obuolutum ſignificatur. Meus, igitur Ioui imponere tentat, ſubtractis ſibi adipatioribus: illi autem oſſeis appoſitis, quoniam ad inferiora reclinata corpoream vitam eſt amplexata, quæ carnem habet ac pinguedinem, Deū ſpiritali ſtatui relinquit: quod ſanè primum apparet mentis peccatum. Ignis nomine, intellectualis oſtenditur vita: nanque latet hæc, ſicuti ignis ante quàm in materia concipiatur. Ignis verò furtum in concaua ferula manifeſtius aperit tranſitum ab intelligibili & obſcura latentique vita ad ſenſibilem & alienam. Ferula, nil planè aliud eſt quàm corpus: vt enim illa ignem operit, conſimiliter animam caro: porrò ſicuti ferula debilis, pari modo & corpus. Poſtea quàm verò electione propria mens affectare terrena cœpit, iubet diuina prouidentia ex elementis quatuor compingi Pandoram, id eſt humanum corpus, fœmineo nomine ſignificatum, quod carnis debilitas minimo exſolui poteſt. Dicitur tamen diis ſimile, quia humanum genus etiam ſi non numero, ſpecie tamen ſit idem, ſeruetúrque perpetuò ac vigeat, propterea virgo fingitur Pandora. Ioannes tamen Grammaticus artium inuentionem Pandoræ nomine accipiendam putat. Aquam verò ſubactam dici, & terram ob nauigationem excogitatam: aut per exochen quādam agricolatiōnem intelligamus, à qua profluunt omnia, quibus alimur. Pithos autem, hoc eſt Pandoræ dolium, fati potentiam indicat, quæ prodeuntibus ad generationem animis bona diſtribuit, vel mala: vnde multi dicantur [illegible], alij verò [illegible], quod eſt boni fati, aut mali. Sed hoc ipſum fatum vocat Heſiodus, [illegible] id eſt Iouis mentem: idque ex Stoicorum hæreſi. Cæterum de Epimethæo quidnam ſtatuimus? Mens noſtra dum diuinitate inſtructior inſita, exactiore libra rerum qualitatem prius quàm omnino quicquam capeſſat expendit, prouidétque, dicitur Prometheus, id eſt prouidens & præſentiens: dum verò inſcitiæ nubilo obducta nil ſatagit, ſed incertus fortunæ flatibus vitæ rationes, tanquam vela expandit: tunc poſt malum reſipiſcentis conſultantíſque, hoc eſt Epimethei nomen accipit. Horum pater fingitur Iapetus, id eſt pernix & rotata cœlorum vertigo. Cum cœlo præterea analogum quiddam humanum caput ex poſitu ſphærico habere cognoſcitur. Proclus Iapetum accipit [illegible], Deum intellectualem, qui ſit cauſa cœleſtis motus: vnde etiam dici à theologis Iapetum, [illegible], ab inceſſu volatúque. Cœleſtem ſphæram eo nomine intelligi mauult Euſtathius. Ignem à Prometheo ſurreptum, [illegible] intelligit [illegible], id eſt artificialem mentem: nam luminis cauſa, inquit, ignis eſt. Proinde icona habet artificialis mentis, qua viuunt homines intellectualiter primum. Ferulam putat typum habere ſenſibilium: eſt enim Dionyſiaca, vt Dionyſij ſacris initiati monſtrant [illegible], hoc eſt ferulam geſtantes. Qui Deus creditur ſenſuum auctor. Ignem fabula tradit, delatum primò in Ætoliæ ciuitatem, quæ ex eo argumento ſit dicta Pyrenia. Sunt ex Græcis, qui in agrum Argiuum cœlo primum delapſum ignem ferant, diúque in Apollinis Lycoctoni templo ſeruatum, quod in Argiuo viſebatur foro, quod in Electra Sophocles Lycium vocat: tametſi eſt gymnaſium Athenis Lycium.

Enarratur locus Propertij. Quale ſit pharmacum prometheum. Item Promethei Theſſali hiſtoria: necnon de Argiuo rege Lacyde. Ephippon.

Cap. XXI.

Diſceptatum diu inter eruditos arbitror, qui Propertium atterunt lectione aſſidua, ſuper illis verſiculis ex libro primo ad Tullum, vbi de Cynthia queritur, quæ in Baiano receſſu, notiſſimo vitiorum diuerſorio, in alterum videbatur amorem ſuum corriuaſſe, ex quo indignanter poeta, atque ob id dolens acrius, illuc erumpit.

Inuidiæ fuimus, num me Deus obruit? an quæ
Lecta Prometheis diuidit herba iugis.

Sum admiratus virum alias doctiſſimum, & oleo multo, multáque opera bene, atque adeo inſigniter de re Latina meritum, eum conniuenter tranſiluiſſe locum, nec ſuppetiſſe quid peculiarius afferret, etiam ſi multus ſit harum rerum conquiſitor. Sed inter tot vigilias ſemel iterum obrepiſſe ſomnum, minus fortaſſe mirandum. Verum amota omni veſica, contenderim vel Attilio iudice, eruditum poetam ſignificaſſe ex herba pharmacum, quod prometheum Apollonius Argonauticon tertio vocauit. Etenim velut fiduciaria ſit facta venditio, vt eſt apud Liuium, remancipamus citra liuoris labeculam. Cuiuſmodi porrò foret ea, nec edocere quidem ſuperſedit. Scribit autem natam primo ex cruore ac

ſanie in terram ſtillante, dum Promethei iecur a-
quila roſtro lancinans in Caucaſo depaſceretur. E-
ius, inquit, flos prominet cubiti menſura, colore co-
rycio aſſimilis croco, caule gemino, radix ſub terra
caro videtur recens inciſa, ſuccum nigricantem eſſe
tanquam phagi. Nec vim item tacet: Si, inquit, Pro-
ſerpinæ re diuina noctu peracta, hoc corpus linias,
ferro nullatenus oblædi poteris: neque item ignis
incendia ſentire. Hæc nimirum vbi legiſſet Pro-
pertius, carmini inſeruit, ceu medicamento eodem
ita Cynthiæ mens in eum obduruiſſet, vt nec igneos
amoris afflatus perſentiſceret, ac nullos poetæ æſtus
curaret. Hæc nos obſeruata illatebrare non ſuſti-
nuimus, publicam materiam fecimus non vellican-
di libidine, tanquam conſerta manu in ius vocemus,
neque enim theoninum dentem ſubinde ſtringere,
Chriſtiani hominis puto, ſed iuuandi conſilio. Ex-
pendant modo claſſici omnes, ſed cenſura miti, hoc
eſt citra liuorem ſi probarint, calculum non abne-
gent: ſin minus, allata ratione, ne ipſe vnguem re-
formidabo, aut nares hoc nomine contraham, pi-
tiárque, vel vtrunque, Andabatam videri. Poſtea-
quàm vero de Prometheo ſatis multa congeſſimus,
ſubnotemus illud quoque, quod ex Ioanne Gram-
matico nouimus. Fuiſſe ab ſuperiore diuerſum ex
Theſſalia Prometheum quendam, quem quum La-
cydes vellet interficere, & tum fortè is phymate la-
boraret, tuberculum eſt id furunculo maius, rotun-
dius atque planius, transuerberans enſe perſanauit.
Eodem modo, inquit: Smicynthes Nicenora ephip-
po percutiens ſalutare intulit vulnus. Et Seneca De
beneficiis ſecundo, Tuber tyranni quidam ferro
diuiſit, qui ad eum occidendum venerat. Theſſali
Promethei meminit Plútarchus in commentatio-
ne qua monemur, Quo quis modo ab inimico poſ-
ſit iuuari: ſed Lacydem non nominat ibi, nominat
autem extra hiſtoriam mox paulò, docétque fuiſſe
Argiuorum regem, coma delicatum, & inceſſu quo-
que molliorem.

Scripti & voluntatis quæſtio triplex. Quid æquum & bonum. Quintilianus enarratur. Lesbia regula. Item Polycleti regula.

Cap. XXII.

INter alia haud parum multa quæ in dicendi arti-
ficio ſolent ſeſe veluti obices & moramenta le-
gentibus ingerere: eſt & illa, Scripti & voluntatis,
frequentiſſima etiam inter Iureconſultos quæſtio,
vt iuris pars non minima, videatur inde pendere, ſi-
cuti eleganter ſcribit libro Oratoriarum inſtitu-
tionum ſeptimo Fabius. Eius quæſtionis vis triſa-
riam tractari ferè poteſt: nam eſt vbi ſcriptum &
voluntas ambiguitatem habent, ſi quid in lege
ſit appoſitum obſcurius. Alterum genus eſt, in
quo pars altera ſcriptum aduocat, altera volunta-
tem. Quo autem modo ab voluntate ſtemus aduer-
ſus ſcriptum, amplius exſequitur idem Quintilia-
nus. Sed exemplo item appoſito: Peregrinus, inquit,
ſi murum aſcendit, capite puniatur. Quum hoſtes
murum aſcendiſſent, peregrinus eos depulit: peti-
tur ad ſupplicium, contradicitur, quæriturque, an ne
ſeruandæ quidem ciuitatis cauſa liceat mœnia con-
ſcendere?
Ergo æquitate ac voluntate pugnandum. Tertium
genus eſt, quũ in lege aliquid inuenias, quo non ob-
ſcura coniectatio fiat, conditorem legis diuerſa at-
que aduerſarij opinentur ſenſiſſe. Huc vſque Fa-
bius. Sed cætera quæ hic continentur, nec moleſtã

A nec reconditam interpretationem habent. At quod
dicitur Aequitate pugnandum: nos torquebat ali-
quantulum, videbaturque omnino res vberius ex-
plicanda. Nam & ex multis Quintiliani locis tolle-
tur obſcuritas, quæ plerunque Lynceis imponit vi-
ce Plani cuiuſdam: & aliis quoque ſcriptoribus, qui
ſtudioſorum lectionibus teruntur, opem tulerimus
aliquam: ſed ad hoc præſtandum non ferè illuſtrior
Ariſtotele occurrit, qui abundè nos inſtruat, quid
ſit quod æquitatem crebriter, ac bonitatem dici-
mus. Nec oberit illud iactatum vulgò: Vni teſti,
B nec Catoni quidem credendum: quando non occur-
rit, aduerſum ituros aliquos. Lego igitur apud il-
lum libro De moribus quinto, id ab Græcis verbo
vno exprimi [illegible], quod nos æquum dicimus &
bonum. Conſentaneum, inquit, eſt diſpicere æqui-
tas & bonitas quam rationem habeat ad iuſtitiam:
neque enim omnino eſt idem, nec genere item
prorſus diuerſum: nam eximiè quandoque appro-
bantes adnectimus id, ex æquo & bono. Sed ſi rur-
ſum rationem pergas diſpicere, abſurdi neſcio quid
C ſeſe oſtentat. Si præter iuſtum aliquid ſit bonum &
æquum, non iuſtum, ſed aliud: aut vtrunque eximiũ,
& idem eſt. Cæterum rectiſſime omnia conſtituta,
nilque in iis pugnans eſt, quippe bonum & æquũ,
cuiuſdam iuſti emendatio eſt, non tamen ab eo diſ-
ſentaneum. Gignit autem ambiguitatem, quoniam
bonum & æquum iuſtum eſt quidem: ſed non id ta-
men, quod ex lege eſt, ſed quod legem corrigit e-
mendátque. Ratio verò huius hinc colligitur, Lex
omnis vniuerſalis eſt: ſed enim ea ſæpe rerum
D natura eſt, vt de iis vniuerſim præcipi nec poſſit
nec debeat. Vbi igitur neceſſarium eſt vniuerſale
præceptum, nec rectè afferri poteſt, lex id comple-
ctitur, quod plurimum eſt: nec eam fallit tamen, in
quo deficiat, nec ideo non rectam dixeris: neque e-
nim peccat lex, ſed rei natura, quæ præcepti capax
non eſt. Quando ergo vniuerſalis eſt lex, vſu
venit autem, quod vniuerſale non ſit, tunc
ſumma dictat ratio, vt quæ coditor legis, vi
E rerum cogente, omiſit, expleatur emendatio-
ne, quod nec ipſe legis auctor abnuat, ſi
adſit. Hæc igitur eſt boni & æqui natura, le-
gis emendatio, qua quippiam fuerat omiſſum
propter vniuerſale: quædam enim ſunt, de
quibus lex ferri non poteſt. Itaque decreto o-
pus eſt, nam indiffiniti indiffinita eſt regula.
Cuiuſmodi eſt in Lesbo in ædificandi ratione
F regula plumbea. Hæc ex Ariſtotele. Vnde plu-
ra paulo mutuari, & transponere collibuit, quo ex
ſummi philoſophi placitis res tota notior fieret,
nemóque non de hinc vitro (quod dicitur) Sido-
nio, & electro lucidius ſciret, quid æquitas & bo-
nitas ſibi velint in maximis auctoribus. Vſurpat
ſimplex plebecula crebrò æquitatem, nec tamen
quid dicat, opinor ſatis intelligere. Quod autem
de Lesbia dictum regula eſt, ſcire amplius opor-
tet, Lesbios plumbea vti regula, quæ ſuper lapi-
G des poſita per eorum inæqualitatem flectatur fa-
cilius: ſiquidem adeo duros in illa inſula eſſe lapi-
des memorant, vt ob naturam minimè ſequacem
ſcalprum non ferè recipiant. Igitur eius ratione
regulæ inter ædificandum, menſu lapidum quo-
quo modo concepto, iunctura atque colligatio mu-
tua minus reddebatur impedita, rectiórq; ſurgebat
ſtructura. Erat & Polycleti regula, cuius meminit in
libro De optima cõſtitutione corporis Galenus. Et
medici temperatam, vt ipſi dicunt, complexionem

aunt

aiunt eſſe, nos temperaturam rectè nuncupamus, veluti polycleti regulam, ad eam quippe ſanitatis regimen diſponitur. Item ægritudinem curationes, cibi, potúſque ratio, necnon pharmacorum. Galenus ſanè inquit, optimum corpus ſiue Polycleti regula eſt: cui in noſtro ſitu, vtpote probè temperato, non pauca videas ſimilia. Porro quod ad æquitatem ſpectat ad id ipſum facit, quod Moderatus Columella ſcribit Agricolationis primo: Nec ſanè, inquit, eſt vindicandum nobis, quicquid licet: nam ſummum ius ſummam crucem putabant: nec rurſus in totum remittendum, quum vel bona nomina non appellando fieri mala fœnerator Alphius dixiſſe ſeueriſſimè, putetur.

Theſei honores Athenis. Semnæ deæ quæ ſint. Item quid Semneum. Tyranneum, Laodiceum, Martyrion. Procotta. Cottis quid. Cepus, Comana ciuitas vnde. Oreſtis hiſtoria. Procomion multa ſignificare. Epicomia quæ ſint. Proconion. Plutarchi codex emaculatur. Theſeis quid. Comæ, barbæque primitias offerre cur inſtitutum. Curotrophos Apollo. Tondendi ſpecies. Penice comæ: galericulus, Relicinus. Replaudere frontem. Threpterius, pentherum, & pentherius capillus qui dicatur. Pnyx quid. Pnycite. Ceroplaſte. Ceras pro coma. Ceram cur dicant Armoraciam. Xylon primum quid. Pſiathia Helenæ hiſtoria, & Iphigeniæ.

Cap. XXIII.

THeſeum, qui primus Athenarum vrbem conſtituiſſe videtur, quum vicatim prius habitaretur Attica: quamuis quaturbem credatur Accius appellaſſe Athenas, quod ex quatuor vrbibus foret conflata honoribus multis, veluti tanti viri attonita virtutibus, proſequuta poſterior ætas eſt: mortuum quidem ſacrificiis, vt heroem, cenſuit honeſtandum: aſylum quoque, ideſt ſanctius templum, vt inquit Liuius, ad eius tumulum curauit dicandum, quod puto, Theſeum dicebatur: vnde eſt Ariſtophanium illud in Equitibus [illegible]. Sedere mihi videor ad Theſeum, aut ad deas Semnas: id eſt Erynnias, ex Attica loquendi conſuetudine, [illegible]. Earum ſimulacra poſt Oreſtem excitarunt ad Ariopagum Athenienſes, vti honore exciperentur maiore. Semnarum meminit Thucydides libro primo. Earũ ſacra obibant Heſychidæ Athenis, ab Heſycho heroe propagati, cui arietẽ ante rem diuinam immolabant. Semneum verò monaſterium eſt, vel quaſi veneratione dignum, aut magis, quia ſecreta & inacceſſa loca vocant Semna. Apud Lycophronem tamen, etiam turpitudinem habet ea dictio. Semnas deas & Eumenidas putat diuerſas Philemon comicus. Dicitur autem figura eadem, qua [illegible] Plethoni Gemiſto in hiſtoriis, tyrannorum vocantur palatia. Sic & Thucydidi [illegible] nuncupatur Dioſcurororum templum. Idem ſcribit Mantinæos & Tegeatas in Laodiceo terræ Oreſtidis concurriſſe. Martyrion Hieronymo eſt martyrum ſacellũ. Sed ad rem. Theſei templum & Erinnyanum aſyliũ habebat, quoniã ex eo reuelli nullus poterat ſupplex. Quid quòd auctores paſſim approbant, octauũ mẽſis diem fuiſſe Theſeo ſacrum, ſicut Numeniæ dies, qui primus eſt, ſeptimúſque Apollini, quartus erat Mercurio ſacer? Erant eiuſdem honori feſta Theſea, in quibus dabatur populo congiarium, & conuiuia celebrabãtur. Frequens item tonſus nomẽ eſt A Theſeis ab illo producta. Etenim inoleuerat mos vetus, vt qui ex ephebi eſſent, capillum & barbam fluminibus, & Apollini primum tonderent, quem curotrophon vocabant. Sicut apud Homerum Achilles facit, & in Theſeo à Plutarcho eſt repetitũ, eo argumento quod ex humecta feruidáque natura conſtant animantium incrementa. Delphos itaque profectus Theſeus comæ primitias obtulit Deo, anteriore capitis parte abraſa. Nam alij temporum comam offerebant, alij poſteriorem, vt eſt apud B Pollucem. Priora capitis tondendi more Abantas primum vſos, auctori Homero credimus. Quemadmodum ediuerſo Thraces quoſdam appellatos ſcimus acrocomas, qui antias in frontem muliebriter demitterent. Nam Euboicos opiſthocomas vocari ſolitos, Polluci aſſentimur, quia comam per terga fuſam alerent, qualis ferè Hectorea dicitur coma, vt auctor Timæus eſt. Nec Lycophron prætermiſit, vbi Caſſandram inducit ſic nuncupare comam, velut incederet eo modo Hector. Procotta vocatur, C vbi anteriores nutriuntur comæ, quia Cottis apud Dores dicitur caput. Quanuis alij ante frontem capillos dici Procottam putent. Ex vetere item inſtituto legimus, in Ponto Comana nuncupari, ab excisa inibi ab Oreſte coma, quod, vt ſcribit Procopius Perſici belli primo, & ſignificat Strabo, ex Tauris cum ſorore profectus in valetudinem incidens oraculum accepiſſet, non deſiturum morbum, ni ædificato quale apud Tauros reliquiſſet, templo. Quare conſpecto in Ponti regione præ- D rupto monte, ciuitatem condidit, illum tauro conſimilem arbitratus, ac Dianæ templum, lugubri coma præſecta, extruxit. Verum graſſante, nihilo ſecius mali vi, rurſum in Cappadocia montem nactus Tauricis perſimilem altera excitauit Comana, de Comæ rurſum præciſæ argumento. Morbum non alium fuiſſe augurantur, quàm inſaniæ qua ſit enecta matre, correptus. Eſt & tondendi ſpecies dicta cepus, qua frons excolitur. Eſt & ſcaphium, vt Ariſtophanes ſignificat in Auibus. Et eſt indecora prorſus, ac cinædica tondendi ratio dicta mœchus, qua infamatur in comœdiis poeta Cratinus. Cuiuſ- E modi ferè apud Martialem epaphæreſis, etiam pro tonſo ſimpliciter quidam intelligi epaphæreſim malunt. Vtitur eo verbo Therapeutices quinto Galenus. Penicen comam dicimus inſcitiam, nõ veram, neque congenitam. Eandem & procomion rectè vocaris, & philidion apud Demoſthenem, atque item, entrichon, at Latinè capillamentum & galericulum, Tranquillo aſtipulante in Othonis vita. Procomion intelligit in libro [illegible], Xenophon equorum iubas in frontem perpendentes: quæ viſum non præpediunt vtique, verum & infeſtantia ab F oculis defendunt. Legimus [illegible] dici hymnum: qui ante comon, id eſt [illegible] concinnaretur. Erat autem eo nomine cantus & vinolenta ſaltatio: vnde quod comon præcederet, procomion rectè dixeris, velut prœmium. Sed & qui alios anteit hymnus, eadem non inepte cenſebitur nomenclatura. Quæ verò laudis ſuppeditant argumentum in comeſſationibus poſt victoriam epicomia dicuntur ſcienter: Pindarus, [illegible]. Proconium verò eſſe hordeum tradunt: ſed G & toſtum triticum, ac ſuffimenti genus. Sunt qui ea appellatione, polentam ex recenti hordeo accipiant, vt Galenus. Relicinam in Alexandro frontem vbi in floridis laudat Apuleius, capillitio denudatã intelligit, & veluti relictam. Replaudere frontem

eſſe videtur percutiendo frontem capillos reiicere, A quod aſſolet iu luctu. Capillus porrò reſectus deorum honori threpterius dicebatur, id eſt [illegible], vt eſt apud Æſchylum. Reliquus verò penthecerius, id eſt [illegible], puto, ab luctu ita nuncupatus, quod vſitatiſſimi foret moris in Græcia, per luctum comam recidere: & inter nauigandum tempeſtate vrgente peruellere item ſuſis precibus: quod ſcribit in libro de ſua ipſius vita Libanius. Alio tempore omni connutrire, niſi vbi vigore ætatis præciſus, offerretur deo capillus, vt iam commonuimus, quę B inde quoque threpterium nuncupari ſolitum coniectamus, nam & threpra connutricationis dici collata præmia, compertum eſt. Pentherium autem Thaſij dotem appellant. Illud obiter adnotarim, pnycen ad comam pertinere nihil, quando eo nomine conſilij locus Athenis ſignificatur. Alij concionem eo vocabulo intelligi malunt, ab hominum frequentia & denſitate deflexo vocabulo. Quod innuere hiſtoria octaua Thucydides videtur. Sed ipſe [illegible] ſcribit. Pnycis meminit Plutarchus in Themiſto- C cle: Pulpitum, inquit, quod in Pnyce proſpectabat mare, ab triginta tyrannis in terram, & continentem eſt conuerſum.

Sed Latini codices fœde interpolati, In pace ſcriptum præferunt. Meminit in Theſeo idem Plutarchus, & contra Cteſiphontem Æſchines. Verum Latinis codicibus maximè vitiatis. Apud Ammianum Marcellinum legimus, Diodorum eſſe exanimatum, quod dum ædificandæ præeſſet eccleſiæ, puerorum citros licentius detonderet, id quoque D ad diuinum exiſtimans cultum pertinere. Ceroplaſtæ à nonnullis comæ ornatores vocantur, quoniam ceras etiam ſit coma, quod ante Plutarchum indicat Homerus, dum Parim [illegible] dicit, ſed & apud Sophoclem [illegible] nuncupatur, id eſt horror pilos ſurrigens, velut [illegible]. Sunt & caroplaſtæ, qui cæram exercent: ſed tunc Græce [illegible] ſcribuntur. Apud Theophraſtum obſeruauimus, Armoraciam, quæ ſylueſtris eſt raphanus, vt ſcribit Palladius, ab cornu imagine [illegible] nuncupari. Quod paſti- E nacis nomen eſt communicatum, Dauco tamen in primis, fortè ab radicis capillatæ argumento. Pnycen, de qua diximus, putant aliqui regionem ab Acropolin, antiqua comparatam ſimplicitate, vbi archæreſio haberentur, ideſt principum electiones, ſeu comitia. Proinde tumultum popularem, & concionum fluctus dici pnycinen ab Comicis. Obiter, ac parerga velut opera adiiciamus, primatem ſadem nuncupari ſolitam, [illegible] id eſt primum lignum, & in iudiciali ſtatione cathedram primam. Verum F quæ iudicum ſellis inſternebantur, dicunt pſithia. Illud poſtremò ad Theſeum ſpectans haud incurioſius tranſmiſero: quod Duris prodidit Samius, raptam ab eo Helenam annorum ſeptem, támque retentam diu, donec Iphigeniam ſuſcipit filiam, mox verò ea fuiſſe exutum. Propterea Lycophron Helenam dicit, [illegible] raptam ab Paride. Traditur illud quoque, Iphigeniam mox Clitemneſtræ adoptatam. Eandémque Græcis fuiſſe immolandam, ni Diana commiſerante, in vrſam foret deformata, vel iuxta Nicandrum, G in tauri formam, aut etiam in anum vel ceruum: etenim traditur id quoque. Sunt qui ex Agamemnone ac Chryſeide, Chryſen memorent natum, & Iphigeniam. Hanc verò poſt captum Ilium ab Tauroſcythis abductam Dianæ inſtitutam fuiſſe ſacerdotem, vel Lunæ.

Pyrrhi votum. Sanitatis præſtantia. Antiochi ſomnium ad id. Pythagoricum item inſtitutum. Socratis comprecatio inſignis. Aurum eſſe ſapientiam: argentum verò naturalium notitiam.

Cap. XXIV.

PYrrhum, qui Epirotis imperitauit, quíque poſt Alexandrum rei militaris prudentiſſimus eſt adiudicatus, ferunt, vbi immolaturus templa inuiſerat, non regni ampliorem modum, non de hoſte victoriam præſignem, neque item gloriam illuſtriorem, aut diuitias, & id genus alia, quibus mortalium plerique attoniti inhiant: ſed ſanitatem modo à diis comprecati ſolitum, ceu parte hac conſtituta, proſperius ceſſura viderentur omnia. Nam ſi toto ſinu ſeſe affundat Fortunæ afflatus, abſit autem valetudo recta, nullum illinc profluit emolumentum quod iuuet. Proptérea Antiochum cognomento Sotera prælio cum Galatis congreſſurum legimus, in quiete arbitratum, Alexandrum ſibi aſſiſtere, moneréque, vt prius quàm in aciem milites produceret, non aliud proponeret illis ſignum, quàm [illegible], id eſt bene valere. Quod quum is non neglexiſſet, nobilem de hoſtibus victoriam eſt aſſequutus. Scimus porrò mandatorum librum ab imperatore dari ſolitum, in quo præceptum primum erat de ſanitatis cura. Pythagoras quoque in epiſtolis non alia eſt vſus conſalutatione quam vt iuberet [illegible]. Id inſtitutum & Pythagorici mox ſeruarunt, veluti animæ corporique nil amplius congrueret, hocque vno hominis bona vniuerſa comprehenderentur. Quin & ſymbolum, quo inter compares vterentur, dicebatur [illegible], id eſt ſanitas. Socrates verò in Platonis Phædro, ſic votum concipit, Amice Pan, & alij qui locum hunc colitis dij, date mihi, vt intus pulcher efficiar, & quæcunque extrinſecus habeo, intimis ſint amica. Diuitem autem ſolum ſapientiam exiſtimem: tantum verò mihi ſit auri, quantum nec ferre, nec ducere queat alius, niſi vir temperans. Hoc eſt philoſophi præclarum votum, hæc oratio ad deum inſignis, hoc documentum cunctis infigendum mortalibus. Quid enim ſolicitius petendum à Deo, quàm bonum? Sed cuiuſmodi nam bonum? Certe vt eum ipſum, ſummum, inenarrabilem rerum conditorem aliquo modo cognitione pertingere valeamus. Hæc vera eſt ſapientia, hoc bonum verum, hoc præter eum, qui verè ſapiens eſt, nemo contribuerit. Sed nec alius acceperit, niſi intima pulchritudine nitidus, expurgatis ſcelerum fomentis: imò verò, quem incomparabilis illa bonitas, inſita pietate, ſapientia dignum præſtiterit, id eſt talem effecerit, vt lumen illud ferre paratus ſit, reſectis omni vitiorum per virtutem labe, perturbationibúſq; omnino iuſſis conticeſcere. Huic ita affecto Pan & dij omnes, hoc eſt ſummus ille parens: conditorque rerum ac miniſtri eius omnes ita aſpirant, vt aurum micantiſſimum non abnegent, id eſt diuinitatis notitiam impertiantur, poſteaquam corporea nec tumultuantur, nec menti obſtrepunt amplius: Hoc illud aurum eſt omni cenſu maius, quo ab Hebræis Aegyptios fuiſſe ſpoliatos, ſanctæ prodont literæ. Etenim ſic auri nomine Chriſtianæ veritatis aſſertores diuinorum cognitionem intelligunt, vt argentum ſymbolicè ſcientiam rerum à Deo conditarum ſignare tradunt.

Porrò in Apocalypſi Ioannes theologus, & diuinitatis intimus,& ſine pari contemplator,ac(vt ſic dixerim)à ſecretis,vbi aurum ignitum,cenſet emendum,non aliud opinor,quàm ipſum hoc,de quo diu verba facimus,intelligendum prudentibus reliquit. Sed & magicum illud aurum infanti oblatum CHRISTO non alium habuerit ſenſum. De Platonis ſacrarii: & illud eſt , ab Ariſtotele quoque in Politicis repetitum , quibuſdam ſtatim in vitam prodeuntibus aurum affundi , nonnullis argentum artificibus verò & agricolis æs aut ferrum.

Adorationis præſtantia , & neceſſitas. An beſtia cæleſtia venerentur. Votum quinque rebus perfici.

Cap. XXV.

POſteà verò quàm non temerè quidem, ſed conſilio certo huc producti ſumus , vt votorum meminerimus quibus infinitam latéque exuberantem Dei bonitatem ſuppliciter apprecamur , quod per momenta facit,bona nobis pergat contribuere, nequeo temperare mihi, quin ex veterum philoſophorum idcoetu ſeligam quoque, Deo tota vi exhibendum adorationis cultum,quò euidentius multorum,qui CHRISTI conſectatores ſe profitētur, & prædicant,& caua verba,ac in modum veſicarum tumentia buccis trutinantur inflatis , ſed lingua tenus,& factis procul,peruicax retundatur impietas. In primis verò mihi ſe Iamblicus ingerit,ſacerdos magnus,& præcellens Porphyrij diſcipulus , à quo proditum ſcimus in libro De myſteriis, voto adorationéq; ſacrificium perfectius fieri & abſolutius, & totam demum religionem effici firmiorem. Ea quoque re eximiam conflari animarum & Dei cōnexionem. Frequens item adoratio alit intellectū, & perficit,animam ad diuina ſuſcipienda admodum efficit ampliorem, alibi ia nobis aperit : hac luminis diuini inſueſcimus ſplēdori,cæleſtis augeſcit amor, quódque in animo diuinum eſt, ſuccenditur acrius, ſurrigitúrque , extergitur, quicquid maculoſum, quicquid eſt animæ hoſtile. Spem elargitur eximiam fidem percipiendo circa lumen. Poſtremò adoratio frequens Deo nos familiares facit , atque (vt plane dicam)diſcipulos. Certè ab Deo,ceu frōte perenni, manant omnia,nil tam tenue aut puſillum,quod eius ope comperias deſtitutum. Vnitas diuina exuberat in omnibus: ea ſtat omne, quicquid eſt. Sed vt ab illa profluit,ita refluit in eandem circulari quodam & intimo motu. Alias opis indigum tota vi præcipitaretur in interitum. Hæc nos ratio ad piam prouocat adorationē, qua cum Deo, abs quo prouidimus,rurſum coniungamur,&(vt ſic dicam)coaleſcamus. Propterea diuinè Porphyrius: Quoniam,inquit,Dei filij dicimur, & ſumus,ſed in hanc mundanæ magnitudinis portionem, veluti in exilium quoddam amandati, & in Tullianum quodammodo intruſi , ſuppliciter ac ſummis addecet viribus adorare, vt ab hiſce eductis tenebris,& teterrima ſede,vnde profecti, patrem lætiſſimè repetamus. Certè quum vniuerſi partes ſimus, vniuerſo proculdubio indigemus: ſiquidem ipſa ad totum conuerſio partibus ſalutem præſtat. Quòd ſi virtutis expetis ornamenta,eum venerare,qui totius virtutis eſt princeps. Qui enim eſt vnitas vera, bona: idipſum, quod expetis, impartietur bonum. Si corporeum inſigne quodpiam conſectaris , ei te ſubiice. Illi vota concipe, cuius immenſa vis corpora omnia creat potenter, & ſalubriter continet. Qui

A eſſentiam præſtat,vtique præſtat & ſalutem. Hoc ipſum nobis dicta hiſtoria,ex qua edocemur, Indorum Brachmanas,Perſarum Magos , veteres Græcorum Theologos omni pede diuino cultui & votis intendiſſe. Quippe quum ſit à brutis diſſitum humanum genus,conſentaneum eſt,ac prorſus neceſſarium diſſitam, propriam , à beſtiis ſequeſtratam vnam aliquam habere perfectionem , in cuius participatum,inferiores non veniant animantes. Hunc vero eſſe ſermonem,non rectè putaris. Pleraque enim in brutali vita extant ſermonis veſtigia. Neque
B item rationem, quamlibet: nam actiuæ rationis in beſtiis ſemina multa,quod operum & vitæ cōprobat modus. Speculatio item quædam & naturalium peritia nobis videtur cum illis quadantenus eſſe communis: nam & remedia norunt,cibos diſtingūt, futura præſagiunt ingruentia vitant ſolertiſſime, etiam ſi natura duce in hiſce potius videantur niti. Vna verò eſt diuinitatis contemplatio, cultus ynus,qui extra hominem reiicit omnia. Neque prona in paſtum animantia Deum ſuſpicantur , aut ſci-
C unt. Peculiaris homini eſt in naturæ principē Deum mentis excitatio,quò etenim ſpectet ipſa hæc tam præſignis,tam regia humani corporis ad ſupera erectio? Quod ſi ex Plinio obiicere pergas , & brutorum aliqua celeſtibus reuerentiæ cultum exhibere,inferam,non exactè ad verum omnia narrari ab id genus ſcriptoribus. Quanquam & ex Platonicorū doctrina poſſum coarguere,beſtias aliud quiduis facere potius,quum cæleſtia videntur honorare. Aut ſi honorant,neſcire tamen quid agant: vel ſi ſciant,
D eas item intelligentiæ ac immortalitatis videri participes: quod eſt ab omnium fere conſenſu diſparatum,reſipitque Epicureum quiddam. Cui generi,ſi modo non ſit obdurata fronte , ferulas adhibuiſſe, non ſuperuacaneum cenſeatur. Verum,vt vnde diuertimus,illuc demum reuertamur, putant ex adiuratiſſimis nonnulli,cultum abſolutum , & nulla ex parte ceſſantem quinque maximè perfici rebus. Primum,inquiunt,noſſe oportet eum ipſum,quem colere deſtinaris,mox qua ratione cultum hunc ad-
E hibere,ſit neceſſe. Secundo loco ſummarum exercitatione virtutum , caſtitate , integritate, mentis puritate ac ſanctimonia excuſſam depuratámque vitam diuinæ vitæ,quantum ratio patitur, coaptare, aſſimulatione religioſa. Tertium locum ex his habet contractus iam auguſtior, quo diuinam eſſentiam fere attingimus. Quarto loco diuinum
F veſtibulum ingredimur iam. Poſtremò vnitatem animæ noſtræ propriam vnitati diuinæ inſinuamus penitus atque connectimus. Demum prius quàm ad alia tranſeamus, illud vtique admiratione dignum, & feſto plauſu excipiendum, quod Homerus tantæ vetuſtatis duo potiſſimum in homine inſigniter eſt veneratus , tum quod mente ornatus foret , tum quod coleret deos: ſic enim Vlyſſem commendat.

[illegible]
[illegible]

G Scribit tamen Theodorus magnus,explorando curioſius ſingula,liquidò compertum,mentes quidem & animas præcipue: ſed & quicquid omnino eſt excepto vno adorare,item atque mouere. Nēpe(inq. Proclus)cuncta precantur,hymnóſque concinnunt ad ordinis ſui duces. Sed & alia quidem intellectuali modo alia rationali, alia naturali alia verò ſenſibili. Vnde enim putamus plantas illas,quas heliotropias nominant,ad ſolis motum ſolē verſus moueri? Seli-

notropias verò ad lunam verti? Sed vir tantùm bonus, vt in Legibus Plato docuit, Deum decenter filitérque precatur. Poſtremò, inquit Iambilicus, adoratio eiúſque virtus nunc ſacrificium anteit, nunc medio inſeritur, interdum finem complet ſacrificandi.

Volutatio in cœno, apud Plinium quid ſit. Ceroma. Patos bis. Caniſalos, Alapatha quid. Lapathi. Conila. Pyriathos. Vnguentorum genera. Chriſtæ. Coniatæ. Alima. Chrima. Coniſtra. Pandare. Canthelij qui ſint. Catheton, Catheter. Item locus Plinij expenſus. Bibendi leges. Conuiuiorum præfecti. Gynæconomi. Horatij locus declaratur. Amyſtiſſare. Commodi hiſtoria. Item tertij loci perpenſio in Plinio. Pauli prætorij hiſtoria. Quid adinuenere obſcœnis imaginem principis. Vini hordeacei proprium. Pinon vinum, Propomata, & bryton, ac parabia. Brutij vnde.

Cap. XXVI.

PLinius Hiſtoriæ naturalis volumine decimoquarto, ſupercilio (vt ſolet) cenſorio vinolentiam deteſtans: Ad hæc, inquit, pertinent peregrinæ exercitationes, & volutatio in cœno, ac pectoroſa ceruicis repandæ oſtentatio. Sum memor, dum adoleſcens adhuc, tantúmque non etiam prætextatus, enarrarem nobile opus Antonio Boldu, nobili Veneto Rhodigij præturam gerenti, viro in literis ſatis exercitato, quæſiſſe ex me per literas Veronenſem quendam, quid ſuper eo loco non aperto admodum ſentirem: vel quia minus percipiebat ipſe, vel vt ingenium meum periclitaretur, & doctrinam arbitratus forſan in paluſtris ſoli craſſamento natos eſſe prorſum, quod Galenus inquit, [illegible]. Reſpondi tum pro tempore, quæ occurrebant. Nunc eadem, ſed excultiora, multóque locupletiora hic apponere eſt viſum, ſimul vt pro virili proſim, ſimul ne pereat, quod laborioſè olim fuerat excogitatum. Igitur volutationem in cœno luctatorum intelligo meditationes, in quem ſenſum duxit me primum Valerius Martialis libro ſeptimo, in Philenen,

Et putri lutulenta de palæſtra
Vncti verbere vapulat magiſtri.

Acceſſit mox & Senecæ aſtipulatio, apud quem ita legimus: Non adducor, inquit, & in numerum liberalium artium pictores recipiam, non magis quàm ſtatuarios, aut marmorarios, aut cæteros luxuriæ miniſtros, æquè luctatores, & totam luto ac oleo conſtantem ſcientiam expello ex iis ſtudiis liberalibus. Et ne qua omnino ſubſit hæſitatio: expendant quæſo Plinianarum obſcuritatum ſcrutatores, quæ ad eam rem aptiſſimè Lucianus ſcribat, cuius dialogus eſt, Anacharſis, ſiue de gymnaſiis: qui adeo ad Plinianos accedit ſenſus, vt prorſus ab eo quodammodo videatur mutuatus. In eius igitur ſermonis initio ita poſitum inuenias, [illegible]. Hæc inquit, o Solon, cùrnam iuuenes noſtri faciunt? Alij complexi mutuo ſe ſupplantant, hi præfocantur, verberantur illi, & cœno ſeſe immiſcent, volutantúrq; perinde ac ſues. Porrò & cæroma nouimus dici oleum, quo perungerentur athletæ, ad robur adiiciendum membris, adhibito quodam terræ genere. Sunt qui Paton dici putent cœnum cæromati, id eſt oleo, vt ipſi interpretantur, permixtum. Cui ſi ſudor acceſſerit, coniſalos Atticè dicatur, ſicuti auctor probat Galenus. Paton, pro coniſalo ferè accepiſſe Euſtathius animaduertitur, nam coniſalum pro puluere intellexit Homerus, vbi ait,

[illegible]

Id eſt,

Sed pedibus excitabatur puluis proceſſoſus. Alapatha Græci porrò inanitiones dicunt, vnde lapathum herbam ſcribit Sudas, nuncupatam, quia ſit [illegible]. Sunt & lapathi capiendis feris depreſſiores foſſæ: quod Democrito placuit, ac idem expoluit Sudas. Coniſtram, pro palæſtra poſitam inuenimus: quia conis, ſit puluis: quod ſignificat Euſtathius. Quanquam erat Athenienſium item deus coniſalus. Strabo: Nam, inquit, Priapum Heſiodus non nouit, & Orthanæ, & Coniſalo, & Thychoni, & eiuſmodi Athenienſium diis perſimilis eſt. Auctor Ariſtoteles eſt, coturnices nidum non conſtruere, ſed coniſtram, id eſt aream, vt Theodorus iterpretatur, quam & ſarmentis contegant. Conila verò herba eſt, quàm in Theraicis Nicander etiam Heraclium & Origanum dici arbitratur. In Ophiaco Petrichus ab Conilo inuentam tradit. Quod ad Paton attinet, ſciendum eo verbo ab nonnullis intelligi retrimentitiam caprarum fecùlentiam: quæ & Pyriathos nuncupetur quandoque. Vnguentorum eſſe porrò diſcrima duo, adnotatum ab eruditis eſt, deliciis deſtinatum vnum, quod chrima nuncupetur, ſeu chriſma palæſtræ dicatum alterum, quod dicatur alima. Coniatæ autem & chriſtæ vnctores ſunt. Quæ autem peregrinæ dicantur à Plinio exercitationes, minus puto habere difficultatis: quando auctore Thucydide ſcimus, Omnium primos Lacedæmonios corpora in gymnaſio nudaſſe atque oleo perfudiſſe. Et M. Tullius libro ſecundo De oratore ſcriptum reliquit, Gymnaſia delectationis & exercitationis gratia primum ab Græcis inſtituta. Vbi verò ait, pectoroſa ceruicis repandę oſtentatio: intelligo membrorum conformationem in palæſtrita ſignificari, in primiſque collum procerius, quod in eo exigebatur maximè, vel Satyro atteſtante:

Et longum inualidi collum ceruicibus æquat.
Herculis, Antæum procul à tellure tenentis.

Sed & Martialis in Diſtichis id ipſum approbat illis verſibus:

Hæc rapit Antæi velox in puluere draucus,
Grandia qui vano colla labore facit.

Pectoris quoque latitudo roboris indicium eſt vel maximum: nam in tyronibus Vegetius primo De re militari, id item exegiſſe videtur. Sed & erectam ceruicem non tacuit. Repandus verò nunc retro patentem ſignat, nunc reflexum, vnde repandi roſtrum concinnauit Pacuuius, quanquam durè, Quintiliano teſte.

Sarcina item pandati dicuntur, qui oneribus nimiis ſuccumbunt ferè, & incuruantur. Plinius De apibus Totæque onuſtæ remeant ſarcina pandatæ. Item libro decimoſexto, arbores, ſiue trabes pãdari ſcribit quæ incuruantur cedúntque ponderi. Cuius contrarium palmę faciunt, quæ in diuerſum retinendo fornicantur, veluti aſinorum genus id, quos canthelios Xenophon dici ſcribit, ſicuti in monumentis Sudæ relatum ſcio: meminit & Polybius, quanquam & in percipiendo hebetior eo dicatur nomine. Auctor [illegible], libro ſexto, Canthelios interpretatur cephinos maiores: hinc Strabo [illegible] libro quartodecimo, Alabandam ſcribit faciem præ-

Digitized by Google

præbere [illegible] : ideſt canthelij inuerſi. Lityerſem Celænarum regem Soſitheus ſcribit apud Athenæum, tres ſolitum canthelios totos vorare. Catheton verò ideſt [illegible] dicunt perpendiculum. Catheter autem, ſeu [illegible], chirurgicum eſt inſtrumentum, imagine quadam S literæ, quod per vrethram intruſum vrinam prolicit. Cæterum poſtea quàm nodum hunc ſatis implicitum, non vt Alexāder, ferri adminiculo, ſed ingenio & indagine certa planè exſoluimus, addamus ex abundanti, quod in eodem capite legitur haud ita multo poſt. Alius, inquit, quantum alea quæſierit, tantum bibit. Conciſa oratio & impedita, ſed Pliniana: verum hoc ſenſu: Alij, inquit, tot exſiccant pocula, quot iniunxerit conuiuij dominus, qui talorum fortuito iactu eum ſortiebatur locum: propterea Horatius

Nec regna vini ſortiere talis,

Quin ex eo dicebantur modiperatores, ceu bibendi imperarent modum iuxta conuiuales leges, ſic enim appellantur. Magiſtros Cicero vocat. Græci [illegible], hoc eſt reges. Meminit Legum ſeptimo etiam Plato, necnon in Cœnis Macrobius. Decreta porrò conuiualia, quæ vocant [illegible], diligenti ſeruabantur ſcito. Sed quæ nam erāt ea? Apud Græcos, inquit Cicero, lex in conuiuiis obtinetur, Aut bibat, aut abeat. Erat & cantio conuiualis, [illegible], Bibe quinque, bibe tres, bibe quatuor cyathos. Nam Simonidis illud prorſus diuerſum eſt, [illegible], quippe, [illegible], eſt [illegible]. Proinde ſic enunciant alij, [illegible]. Gynæconomi conuiuia inſpectabant cum Areopagitis, & cœtus alios in domibus ac nuptiis, & re diuina, legéne præfinitus adeſſet numerus. Apud Romanos verò bibendi ars hiſce ferè conſtabat legibus, quod Plinius obſeruauit & docuit, non labaſſe ſermone, non leuatum vomitione, non altera corporis parte, plurimum hauſiſſe vno potu, plurimum præterea addidiſſe aliis minoribus, optima fide non reſpiraſſe in hauriendo, neque expuiſſe, nihilque ad elidendum in pauimento ſummum ac poſtremum potum ex vino reliquiſſe. Hæc Plinius, quæ eo gratius appoſuimus, quoniam quod extremo loco adiectum eſt, Horatio multum infert lucis Carminum ſecundo, quem locum conniuentes plerique tranſiliunt, in aurem (vt aiunt) vtranque prorſum ſopiti:

Abſumet hęres Cecuba dignior
Seruata centum clauibus, & mero
Tinget pauimentum ſuperbo,
Pontificum potiore cœnis.

In eo autem quod Plinius dicit, optima fide non reſpiraſſe in hauriendo, ſcitu dignum eſt, id Gręcè admodum venuſtè non exprimi verbo [illegible], quo ſignificatur, inter bibendum ne fuiſſe quidem occluſum os aut contracta labra: ſed capaciter hauſiſſe, aut magis quaſi [illegible], quod indicat, ſine reſpiratione: vnde etiam producitur verbum [illegible], eo modo bibere quod nos Latinè, nec ineptè amyſtiſſare dixerimus, quando & Horatianam legimus amyſtidem. Celeberrimum illud eſt, Commodum Cæſarem in ſolicitudinibus & æſtuationibus theatricorum certaminum, quando ex ſuperiore loco vrſos iaculis impetebat: quod refert Dion, ingens poculum dulcis vini ſolitum haurire [illegible]. In quo à ſpectantibus id in conuiuiis frequens ſucclamatum ferunt, [illegible], ideſt viuas: ſed amphibolicè pronunciatum, grammatici contendunt, perinde ac dicatur, compleas viuendi modum, ideſt morere. Eſt & tertius locus capite eodem habens & ipſe inuolucri aliquid, vbi Plinius ait, Vulgóque veritas attributa vino eſt: Sed infert luminis non parum tertio De beneficiis Seneca, vt adagium vulgo frequens præteream, Vinum & cum pueritia, & ſine pueritia veridicum eſt. Sub Tiberio, inquit, Cæſare fuit accuſandi frequens & penè publica rabies, quæ omni ciuili bello grauius togatam ciuitatem confecit. Excipiebatur ebriorum ſermo ſimplicitas iocantium, nihil erat tutum, omnis ſæuiendi placebat occaſio. Cœnabat Paulus pretorius imaginem Tiberij habens in gemma, matellam popoſcit. Id factum Maro ex notis illius temporis veſtigatoribus notauit: at ſeruus eius, cui nectebantur inſidię, ebrio annulum extraxit, quum Maro conuiuas teſtaretur, admotam eſſe imaginem in obſcœnis, & iam ſubſcriptionem componeret. Hactenus ex Seneca, & quidem pluſcula ſimul, vt Plinium illuſtraremus. Simul vt obiter perciperent ſtudioſi iuuenes, quid eſſet principis imaginem obſcœnis inferre. Porrò Valerius Martialis locis aliquot nunc figuratè, nunc apertius illorum temporum inſectatur ſcelus, quibus poculo & vino extorquebantur hæreditates, & teſtamentorum falſę ſubſignationes. Obiter id enotabimus, mirum eſſe quod in libro De ebrietate Ariſtoteles prodit: Vino hordeaceo temulentos retrorſum modo decumbere, ac ſupinos: quod in aliis haudquaquam fit. Vinum id genus vocat Philoſophus inibi pinon, ideſt [illegible]. Sunt qui etiam bryton, vt in Triptolemo Sophocles, ſed & in Lycurgo Æſchylus. Arbitratur Paulus, quòd e lanarum ſordibus expurgatis efficiatur vinum, rectè pinon dici: etiam ſi non deſunt, qui ſic vinum vocari putent, quo ſordentes eluantur lanæ, quod ſeponatur mox conditum. Verum ex radicibus item concinnari bryton. Hellanico credimus. Hecatæus in Europæ periodo auctor eſt, Pæonas ex hordeo bryton haurire, ac ex milio & conyza parabiam. Brutum verò Latina dictio eſt, vnde & Brutiis conciliatum nomen, vt ſcribit Diodorus, quod eorum plerique omnes fugitiui ſerui initio fuerint, ac bruta gens hominum colluuione circa Lucaniam confluente. Brutides autem mulieres dicuntur, velut ſibyllæ, ac prophetides. Brutios à Lucanis rebelles dici, auctor eſt Strabo. Sunt & propomata, velut antecedentia pocula, vt ſint bibendi prooemia. Eſt apud Palladium caput, libro tertio, quo pacto ſponte naſcantur propomata, id eſt vina condita, cuius eſt modi roſatum & violatum.

Quam habeat rationem id frequens in libris, Non eſſe infundendum lenticulæ vnguentum. De odoribus aliqua non ingrata. Item quid ſit odor. Dyrinos animal. Melandryon. Adranus deus. Rancor quid.

Cap. XXVII.

NOn eſſe promiſcendum lenticulæ vnguentum, ex Varronis Satyra Gellius adnotauit. Monuerat diu antea in epiſtolis ad Atticum M. Tullius: ſed & eo adhuc antiquior philoſophus Ariſtoteles, in commentatione quæ De ſenſu eſt, & ſenſili: vt Athenæum prætercam: cuius libros, ſi prodeant quandoque mutilati minus, minúſque (vt ſic dixerim) fide labefactatâ, velut breuia, & quidem recondita putaueris rectiſsime, ac vnguentum, ſed amaracinum. Dignum verò arbitratus noſſe exactius, quæ nam foret eius ſententiæ ratio, ſiquidem ſubolebat, ineſſe quippiam latentis doctrinę, adij noſtri temporis Lynceos, qui ſummo conatu interpolatum Gellij codicem reſtituere adorti ſunt. Ceterum nil ibi com-

pertum, quod ſitim expleret, fortè illi, vt qui eſſent ingenio acri, doctrina excultiore, hæc tanquam tenuia neſcio quæ, ac negalia, vel ſcholica contempſerint, ac piſcium filij (quod aiunt) aquoſa petierint. At ipſi ſordentes, quaſi reguli & ſcorpiones, aridiſſima quæque conſectamur, & quòd infra claſſem ſumus, ac notæ vilioris nil opinamur negligendum, quod inſcitum, & latens frontem cogat perfricare, nullo profectu.

Sed vetius eſt, in puluerem prodire, quàm diu præfari, etiam ſi contentioſum trahere funem videbimur. Igitur omnem (quod aiunt) lapidem mouendo ſic comperi, odorum ſpecies eſſe duas: alteram quidem ſaporis ratione, cui gratum ingratúmque ineſt quidem, ſed per accidens, hoc eſt non quatenus eiuſmodi odora ſunt, ſed quoniam odor eorum nutrimentum ſignificat. Eſt enim odor, quædam, vt ſic dicam, paſſio nutrimenti, ſicut & ſapor: ſiquidem per qualitatem eam aptum & congruum ſibi alimentum a longinquo percipiunt animalia, ſicut coniunctum per ſaporem. Ex quo animaduertimus, odores id genus ſaturis minus eſſe oblectabiles, at eſurientibus mirificè. Nam nec cibaria ipſa non indigi appetimus. Quo colligimus liquidò, hoſce odores alimenti tantum ratione oblectare, aut è diuerſo. Altera verò odorum ſpecies per ſe dicitur, namque oblectant ſimpliciter, & per ſe, nullo nutricationis intuitu. Eiuſmodi ſunt florum odores, hi quippe nullam conciliarint appetentiam. Quinimò ſi cibariis inſerantur, inamœna reddunt ea, prorſúſque aſpernabilia: quoniam odorata hæc ferè ſunt ſaporis non boni. Propterea, inquit Philoſophus, ſcitè admodum & ex vero dixit Stratis in Euripidem inuectus, Si lenticulam decoquas, vnguentum ne indideris. Cui affine illud quoque, [illegible] id eſt, in oleribus piper. Sed & Hieronymi illud in Heluidium, Saltitans camelus. Varronis Satyra ex Marcello ſic videtur inſcripta, [illegible]. Scitu porrò dignum id quoque: Odores hoſce, qui per ſe odores à phyſicis nuncupantur eſſe rationalis naturæ infimæ, hoc eſt humanæ proprios: eos enim homo diſcernit ſolus, iiſque afficitur plurimum. Quo nomine, quantum ad hoc, odoratus in nobis inter animantes omnes præſtantior exquiſitiórque eſt. At in altero odoratorum genere à brutis longè excellimur. Euentus autem ratio eſt, vt contemperetur cerebri frigiditas. Id enim in homine maius ex corporis analogo, quàm in cæteris. Cerebrum denique ſuapte natura frigidum eſt, ob id & ſanguis, quem exiguæ ac prætenues venæ complectuntur, tota facilitate frigus concipit. Propter quod ex cibo reſolutæ euaporationes, & arcem illam ſcandentes, ex loci frigore denſiores factæ rheumatiſmis plerunque præſtant argumentum: ad quæ amolienda, vel aliquo modo mitiganda odores imbecillitatis noſtræ natura memor ſuggeſſit. Quòd ſi odores hi cerebrum videntur quandoque oblædere non parum, ex indiſcreto prouenire modo, certum eſt. Nam ſi iuſto plus id incaluerit, fit inde redundans reſolutio, quæ mox infert nocumentum. At qui alimenti rationem habent, odoris ſæpius multo caput infeſtant, ex humectationis nimietate aut ſiccitatis. Sed dicat aliquis, Tu quidem de odoribus ſatis multa: verùm ecquid doces, quid demum cenſeamus eſſe odorem? Nam ſunt qui odoris nomine fumidam intelligant exhalationem, quam aeri & terræ communem volunt, veluti mediam inter ea, quum ſit quid reſolutum ab

A ſicco terreſtri aeream non pertingens ſubtilitatem.
Nam & Heraclitus literis mandauit: Si omne quod
eſt, in fumum reſolueretur naribus facilè cuncta diſcernerentur, quia vniuerſa in odoris rationem venirent. Aliis verò magis placuit, odorem dici humectam euaporationem, id eſt aqueam humiditatem reſolutam. At aliis vtrunque, ſed amplius inſpicienti, nihil horum profectò tradi rectè videbitur: nam ſi odor fumidum quiddam ſit, quónam pacto in aqua fiat fumus? Atqui in aqua odores per-
B cipi, certe opinor liquere. Si verò euaporatio dicatur humecta, relinquetur intelligendum, ſentiri odores per effluxum quendam, quod item de coloribus pronuntiatum eſt, ſed vtrunque perperam: nam vtrinque colligitur, ſenſum effici odorum & colorum contactu. Adde, quòd odoratum corpus & viſibile planè imminueretur, & demum effluxu aſſiduo reſolutum periret. Quod dictu perabſurdum foret, præſertim quum diſſita lon-
C ge ſub ſenſum veniant tum viſus, tum odoratus. Effluxus nempe qua ratione in tam longinqua terrarum producatur? Cæterùm id aſtruendum verius, contingere hoc per ſpiritalem immutationem: ſiquidem liquidò conſtat, humectum, quod in ſpiritu eſt, id eſt in aere, quódque in aqua, pati ab euchyma ſiccitate, atque ita odorandi comprehendi rationem. Nam aer item humectationis eſt particeps. Alicubi tamen Ariſtoteles non inficiatur, odorem eſſe fumidam exhala-
D tionem: ſed non ita, quia ſit ipſa odoris eſſentia, quod ſecundo De anima falſum conuincitur. Longius enim diffunditur odor, quàm aſpiratio fumida. Sed id ſentit, quod hæc ſit cauſa, vt ſentiatur odor, quæ ab calidis profluit: quo fit, vt calidis temporibus, & locis flores maioris eſſe odoris pernoſcantur. Sed vt obiter adnectamus aliquid, non ignorandum omnino, eſſe in quercuum radicibus animal ad perniciem adeo potens, vt ſupergreſſu tantum excidat pedum cutis, intu-
E meſcántque inſigniter crura tota. Id verò etiamnum mirabilius, ſi quis mederi velit, manus itidem excoriantur. Quòd ſi interimere adoriatur quiſpiam, peſſimo infici odore: itémque odorari aliud nihil. Quod vtique cunctanter appoſuiſſem, ni ab auctore graui relatum ſcirem Paulo Ægineta quinto [illegible]. Nomen verò animali [illegible], ab loco vbi victitat ferè. Dryinas nuncupatur ab aliis, atque item chelydrus inter genera ſerpentum, Meminit in Theriacis
F Nicander. Melandryon verò apud Theophraſtum eſt exalburnatum robur, de nigricie conciliato nomine. Sed ſalſamenti genus, melandryon eſt, Adranus verò in tota colebatur Sicilia Deus, cui ſacra erat Adranum ciuitas, tradente in Parallelis Plutarcho. Illud ſubmonuiſſe in odorum mentione nil (puto) obfuerit, Hieronymum ſic epiſtola quadam ſcriptum reliquiſſe; Cincinnatulos pueros & calamiſtratos, ac pere-
G grini muris olentes pelliculas: de quibus illud Arbitri eſt, Non bene olet, qui bene ſemper olet quaſi quaſdam peſtes, ac venena pudicitiæ virgo deuitet. Verſiculus quem Arbitro Petronio aſcribit auctor hic ſcientiſſimus, apud Martialem legitur quoque. Rancorem Palladius mucidum intelligit odorem: Canales, inquit, & omnia receptacula olei calida aqua prius lauabis, vt nihil de anni præteriti rancore cuſtodiant.

Grati

Digitized by Google

Grati animi exempla. Alexandri, Socratis, Furnij. Interim Archelai hiſtoria. Ingratitudinis fœda ſugillatio. Actio ingrati Athenis contra Senecam. Hirundinem ſignificare ingratum. Militis Macedonici hiſtoria.

Cap. XXVIII.

ALexandrum Macedonem ingentis ſpiritus terrarum principem legimus, inter alia haud parum multa, quibus eum natura, extra quàm mortales alios, excoluerat, honeſtaueràtque: & cælo quodam modo inſeruerat, virtutum, & laudis felici magnitudine: identidem magna ſua gloria ſolitum prædicare, à nemine ſe vnquam benignitate fuiſſe exſuperatum. Magnum id, & præclarum. Sed quod in participatum admittat & alios: verum itidem magnos, præcelſos, omnium capaces, Archelaus rex, is qui in ſolis deliquio, rerum naturæ ignarus, & pauore attonitus feſtinantius occludi regiam imperauit, & quod aſſolebat in magno plerumque mœrore, comam filio detundi iuſſit, Socratem impenſe rogauerat, vt ad ſe iret: at ille, ſeu per eam figuram, quæ in ſermonibus erat ei perfamiliaris, ſeu animo ſerio, negare perrexit, eius beneficio futurum ſe auctiorem, cui paria facere non quiret. Sed age aduocetur ad hoc decus rerum Italica virtus. Furnius vixit Auguſti temporibus, pater eius cum Antonio ſtipendia fecerat, ob id iure belli hoſtiliter Auguſto erat offenſior: adiit tamen imperatorem filius, patris ab eo vitam deprecatur, ignoſcit ille: tunc Furnius, Hanc vnam Cæſar habeo iniuriam tuam, effeciſti viuerem & morerer ingratus. O feſto plauſu excipiendam vocem, ô præſignem animi ſublimitatem: effeciſti (inquit) vitam, & moriar ingratus. Quod eſſe poteſt tam amplum gratitudinis indicium, quàm nulla ratione ſibi ſatisfacere, & dantis beneficentiæ imparem ſe perpetuò fateri? Quin, inquit in Metaphyſicis Ariſtoteles, non iis modo quorum ſententiæ accedimus, ſed & iis qui veritatem non omnino attigerunt, teſtari gratias decet: nam & hi aliquid contulerunt, nos ſiquidem excitarunt, acuerúntque. Etenim ſi Timotheus non fuiſſet, tantam non haberemus canendi artem: quòd ſi nec præiſſet Phrynis, minor apparuiſſet Timotheus. At ſi æqua lance rem totam voluerimus expendere, pauciſſimos eius notæ reperias. Etenim quotuſquiſque gratum nouit agere? Hic quia ſe vel Codro nobiliorem putat, aut congeſtas opes ſuſpicit: & denique, quod publicum ferè hominum eſt vitium, ſe ſuaque miratur, amat, nec nouit perdere: quicquid contuleris, in ſolutum computat, bonumque, ſi non & vltrò deberi ſibi opinetur, quod accipere ſuſtinuerit. Alium auiditas tranſuerſum rapit, natumque inde illud ſæpe iactatum, Nil eſſe iucundius, quàm capere. Sed & inuidia quandoque in ingratitudinis album nos tranſcribit, malum certè vehemens, & importunum, quo in digitos mittimus, non quantum rationibus noſtris ex amici largitate acceſſerit: ſed nunc idem in alios, aut eo amplius contulerit. Gregarius miles inuitus facit, vt coronam det ciuicam, quod in quadam oratione Cicero teſtatur, & ſe ab aliquo ſeruatum fateatur: non quia turpe ſit, protectum in acie hoſtium manibus eripi, nam id accidere niſi forti viro & pugnanti comminus non poteſt: ſed onus beneficij reformidat, quod per magnum eſt, alieno debere quod parenti. Tribuni, inquit in commentatione de Romanorum militia Polybius, ſeruatos cogunt, niſi id ſponte faciant, ſeruatorem coronare. Colit verò hunc prætereà ſequatus per omnem vitam, tanquam parentem, omnia ſanè exhibens vt genitori. Quòd ſi eſt omnium virtutum mater gratitudo, quoniam ex huius profluat fontibus in parentes pietas, in patriam charitas, in deos religio, inter homines amicitia, in educatores & magiſtros veneratio: certè colligendum quod ad Atticum M. Tullius ſcribit, Ingratis omnia ineſſe vitia. Nil tam inhumanum tam ferum, tam immane, quàm committere, vt beneficio non dicam indignus, ſed victus eſſe videare. Hinc opinor factum, vt natura ipſa ad id nos prouehente, Ingratos nemo non vel vatiniano proſequatur odio: ſique facultas adſit, & patiatur ratio, primo quoque tempore vltum eat, veluti ſint tum beneficentiæ, tum communes tenuiorum hoſtes omnium. Nec ferè alia ingrato irrogatur pœna. Crimen eſt paſſiuum quidem, & quo nullum frequentius, nuſquam tamen punitur, vbique improbatur. Odiſſe contenti ad vltorem reiicimus Deum, Achillei memores voti, quin & Furiani, quum eſt is comprecatus, vt ſi innoxio ſibi inferretur iniuria, deſiderium ſui quàm primùm ingratæ fieret ciuitati: In declamantium ſcholis creberrima fuit ingrati actio: in vrbibus vero, præter quàm in Macedonia, ſi Senecæ credimus, nullibi. Nos tamen in Latina hiſtoria obſeruauimus, Athenis item aduerſus ingratos actionem fuiſſe conſtitutam. Quod ſignificat, opinor, in Declamationibus Libanius, & Pollux Onomaſtici octauo. Et Xenophon ſcribit, apud Perſas ingratitudinis cauſam agi intentiſſimè, pœna ſeueriſsimè irrogata ei qui in bene de ſe meritum deprehenderetur animi parum grati. Nam & ab hoc genus hominum irreuerenter deos haberi, colligunt: quin parentes etiam num, ac patriam, & amicos quoque. Porrò ingratitudini præcipuè impudentiam adglutinari, abs qua in flagitia feramur præcipites vel fœdiſſima. Prodit Diodorus, AEgyptios credi, extra quàm ſit gentium aliarum captus, erga benemeritos præcipuè gratos, quod magnum vitæ ſubſidium opinentur gratiæ retributionem. Sed curnam cum ingrato ex formula non agimus? ne quod beneficium eſt, incipiat eſſe creditum. Et ne gratitudo honeſtiſſima res, incipiat honeſtatis nomen amittere, neceſſitatis iugum ſubeundo. Alioqui & anguli omnes actionibus obſtreperent eiuſmodi. Pythagoras ablegandos reiiciendóſque ingratos, ex Plutarchi interpretamento, ſymbolicè videtur monuiſſe, vbi præcipit, ſub idem tectum non admittendas hirundines, quoniam ingrati ac parum firmi ſymbolum auis ea credatur habere. Nam & in Rhetoricis ad Herennium edocemur, amicitiæ minus firmæ ſimilitudinem ab hirundinibus duci oportere. Succurrit prius quàm hinc digredimur, dignum quod memoretur, ingratitudinis exemplum. Erat Macedonum regi Philippo manu promptus miles, expertæ virtutis multis ſæpe bellis: ſed quo ſe præclarius geſſiſſet, eo frequentius à peritiſſimo duce qui in tractandis militibus egregius eſſet artifex, ad prouocandam audaciam auctorabatur, frequenter etiam ac inſignitè donatus. Forte is ex naufragio exutus omnibus, vix etiamnum ſpiritum ducens errabat, conſilij inops. Eum conſpicatus Macedo quidam benignè amplexatur, iubet bene ſperare, ſemiuiuum in villam ſuam perducit, fouet accuratè: lectulo cedit quoque, nec patitur quicquam fruſtra ab eo deſiderari. Poſtremo digredientem viatico etiam inſtruit, ſummurmurantem identidem, Non ſentiam ingratus, parem rationem faciam, liceat modo mihi imperatorem meum adire. Venit ille ad Philippum,

miſeriam ſuam exponit: ſed hoſpitis benignitatem reticet, nec ſatis. Miſerantem illum inducit impudenter quidem, ſed militariter, donet ſibi Macedonis cuiuſdam agros. At is non alius erat, quàm ille ipſe hoſpes: qui tam inhumaniter, & ferè omnibus exutus, nil diſſimulando, per epiſtolam facti ſeriem Philippo inſinuat. Excanduit is, nec valens tam inſignem ſæuitiem decoquere, improbiſſimo homini, beneficium ratæ fortunæ inſinuata rabie retalianti, ſtigmata iniuri iuſſit, reſtituto in Integrum priore domino.

Virgarum apud veteres vſus eximius in ſacris & vaticiniis. Pyrhei magi, & pyrethia ſepta. Pyrathes. Pyctes. Iuncatum. Palmarij conflictus. Palmarium. Palmata toga unde. Dinos locus. Diuinaculorum ſpecies. Qui ſpeculari. Capnomantes. Saliatores. Palmicum augurium. Subſulus. Saliſubſulus. Vaticinia ex piſcibus. De myrica ſcitu digna. Item de rhabduchis. Poemata virgæ apta. Brabeutæ, brabei, rhapſodi, arnodi, rhabdi, ſtichodi. An virgas in dracones potuerint dæmones mutare. Diuinatio à quibus contribuatur. Quæ ſit acana, & areſcon virga, item ſceptrum, oſtrea rhabdota, & arhabdota. Oſtrea, penultima correpta, vel producta. Ciceronis locus ad Lentulum, Ne quid ſaluis legibus aut auſpicijs cum populo agi poſſit. Obnunciato augurum. Auguratorium. Proicte qui.

Cap. XXIX.

VIrgas in rebus diuinis eximij cuiuſdam vſus fuiſſe veteribus, ex plerique coniectare licet. Nam qui Perſicos ritus diligentius animaduerſos literis mandarunt, illorum Magos qui ſacrificiis præficiuntur, carnes ſuper myrto & lauro poſitas tradunt ſubtilibus virgis adurere, mox oleum lacte melléque promixtum conſpergere, ac comprecari, faſciculos ex myrica pertenues manu tenentes. Cappadocia magos ſuos ingenti numero, Pyrethos vocat: ſicut ſepta quædam pyrethia. Pyriathes verò lac nuncupatur igni addenſatum, vti eſt ab Polluce obſeruatum. Quod autem coaguli poteſtate coit, pyctes dicitur: cuius eſt modi quod nunc voce plebeia iuncatum dicitur. Pyramia Thyreatidos nuncupantur Plutarcho in vita Pyrrhi. Sed ad rem. In Pyrethiorum meditulio ſurrecta ſtabat ara, vbi inextinctus ſeruaretur ignis, fierentque itidem comprecationes non ſine myricinis virgis. Sicuti in Scythia quoque, vbi vaticinia traduntur plures, ſalignis virgis diuinatio concipitur, quas diſſoluunt, ac ſeparatim ſingulis humi conſtratis, vaticinantur, interim virgas prehendentes componentéſque. Nareæs verò quos eſſe androgynos putat Herodotus, tiliam ſcindentes trifariam digitiſque implicando ac reſoluendo præcinunt futura. Siquidem diuinatio, quæ malis iniungitur dæmonibus, vt aliud agentes hoc item ſubnotemus, foliorum intendit crepitaculis, pomorum diſpicit ſemina, in ſublime iactata bacilla ſpectat: cortices, nomina, imagines, phialas, ſpecula, vnde Speculariós dici apud quoſdam comperi, & id genus alia mille ſcrupuloſius obſeruat. Nam in Didio Iuliano Spartianus inquit: vt ea quæ ad ſpeculum dicunt fieri, in quo pueri præligatis oculis, incantato vertice reſpicere dicuntur, Iulianus fecit. Sed & Capnomantes quidam ex re ita dicti, traduntur ex fumi diſiectione ſuper aras futura captare: propterea Papinius,

Thurea nec ſupra volitante altaria fumo.

Sophocles in Oedipode tyranno: Iſmeni Apollinis A vaticinium [illegible] vocat, id eſt [illegible], quia rebus ignitis, hoc eſt [illegible], vaticinia concipiebant ſacerdotes. Saliatores referuntur à nonnullis, qui ſalientes oculos intuiti, odorantur præſagium. Meminit rei ipſius in Amaryllide Theocritus, [illegible], Salit mihi dexter oculus. Quanquam Plautus in ſupercilio id obſeruauit. Dicitur verò augurium id palmicum, de quo Poſidonius ſcripſerit, ab oculi vibrata ſubſultatione: quæ res dicitur Græcè [illegible], Latinè verò ſubſulum dicere B queas: quando Saliſubſulus vocabatur Mars prioribus, à ſaliendo ſubſultandoque: meminit Nonius ex Pacuuio. Nam apud Galenum & AEginetam Paulum Medicinæ tertio, dicitur & [illegible], id eſt cordis tremor. Sed & ſatyriaſis à Paulo eodem, eſſe traditur [illegible], id eſt pudendorum ſubſaltatio, quæ vaſorum ſpermaticorum conſequatur inflammationem. Id vero ni ſedetur malum, in vaſorum eorundem mox præcipiatur [illegible]. Eſſe verò affectionem raram, quæ & mulieribus contingat. Palmarium C verò aliud eſt. Ammianus Marcellinus, Erant (inquit) nobiſcum legiones duæ ex Galliis, virorum fortium & perniciium, ad palmarios conflictus aptorum. In Eunucho Terentij vbi dicitur, id vero eſt, quod mihi puto palmarium: Donatus, Palmarium (inquit) palma dignum. Vlpianus Digeſtis de extraordinariis cognitionibus: Si palmarij, inquit, nomine, cautum eſt. Palmatam togam dici veteres arbitrantur, à clauorum latitudine. Fuere in Lycia quoque ex piſcibus vaticinia qui captarent: eos D Ichthyomantes vocant Græci, ligneis obeliſcis cum aſſis carnibus, pane quoque & maza in aquam proiectis. Locum in quo iſta tranſigantur, Dinon appellat Artemidorus Geographiæ decimo. Sed redeo ad diuerticulum. Apud Nicandri interpretem in Theriacis ita legimus, ad verbum penè tralata ſententia: Apollo, inquit, vaticinos ſanxit myrica prænunciare mortalibus futura: propterea inſignem fruticem hunc Nicander, mantin vocat, id eſt vatem. Quin & magi item Scythæ, myricino vaticinantur ligno. E Etenim in pleriſque locis virga, vt diximus, præſagiunt: quod in primo Compoſitionis tertiæ, Dion quoque confirmat. Sed in Lesbo, Apollo myricæ ramos tenet: qua ratione, Myricæus quoque eſt cognominatus. Et Archæus prodit, quandoque in ſomnis viſum Deum illum myricæ ramo decorum. Et Metrodorus retulit, antiquiſſimam eſſe plantam myricam: nam AEgyptij in Iouis pompa coronantur myrica, id eſt tamarice, vt interpretatur Dioſcorides: ſicuti apud Medos magi. Porro ad rationem vir- F garum ſpectarit illud quoque: Recitatores Homerici carminis virgam ſolitos tenere, vnde illis rhabduchorum adhæſit cognomen. Qua ex cauſa virgæ apta Apuleius in Floridis, poemata videtur dixiſſe. Quanquam & eodem nomine dicerentur, qui ludorum ſpectatores compoſitè reprimerent: Gymnicis enim ludis præficiebantur, quos vocabant Brabeutas, vel (vt Plato) Brabeos, item maſtigonomi, & rhabduchi. Legimus vtique Homeridas, ab Homero G propagatos, initio illius poeſim per ſucceſſionis ſeriem concinuiſſe, mox excepiſſe qui nuncuparentur, Rhapſodi, quorum illuſtris præcipuè fuerit Cynæthus, Chius patria, qui & Syracuſis omnium primus Homeri carmen concinuit, illi quoque de ſuo inſertis pleriſque. Sunt qui rhapſodos opinentur dici, velut [illegible]: ratione quam diximus. Sunt qui diuulſam ac diſiectam prius Homeri poeſin ab illis coaptatam, & velut conſarcinatam memorent, vnde ſit con-

ſit conciliatum nomen, [illegible], id eſt ab ſutura. Cui ſententiæ aſtipulari Pindarus animaduertitur. Traditur illud quoque, dictos antea Arnodos, id eſt [illegible] quoniam, victori præmium contribueretur agnus. Sunt qui etiam Stichodos, hoc eſt [illegible] nuncupari Rhapſodos velint, quod verſus quidam [illegible] dicant. Fuerunt & ſuæ lictoribus Romanis virgæ: nam & hi rhabduchi ſunt, quibus poſt alia fores pulſarentur, quando Pompeius intraturus Poſidonij ſapientiæ profeſſione clari domum fores percuti de more ab lictore vetuit. Quod Plinius ſcribit, & antea Liuius ſignificauerat: comprobat item Papinius,

Et multa pulſantur limina virga.

Quidam præterea quod in ſanctis obſeruatum literis adnotauimus, virgas coloris varij in aquis recōdebant, quò potum ducebantur oues, vt inibi ſalientibus arietibus, ex earum intuitu conciperent oues variantis lanitij fœtus. Sed euentus eiuſmodi naturalis quiuerit reddi ratio. At quid ſit dicendum ibi, quum Ægyptios magos virgas vertiſſe in dracones, legimus? Hoc naturæ ratio nulla prorſum admiſerit: quoniam corporea materia dæmonis non ſubiicitur potentiæ, quantum ad tranſmutationem ipſius ad formam: quod tertio De trinitate Auguſtinus docuit. Non eſt putandum, inquit, iſtis tranſgreſſionibus angelis ad nutum ſeruire hanc viſibilium rerum materiam, ſed ſoli Deo. Verùm & ipſa dictare ratio videtur: nam in compoſitis ex materia & forma, materia per ſe non fit, neque item forma, ſed totum ſimul, immóque totum tranſmutatur in totum, vt ex toto aere fit totus ignis, quando aeris fit in ignem conuerſio, ſicuti in libro De generatione auctor Ariſtoteles eſt. Effectus porrò aſſimilis agenti eſt, & in eo præexiſtit ſaltem virtute. Proinde ex materia & forma conflatum naturali produci nequit, niſi ab itidem compoſito. Angelus verò forma eſt ſimplex, propterea ſolus Deus præſtare hoc ipſum poteſt. Verum id non vtique inficiabimur, potuiſſe dæmones celeritate incredibili virgis emotis, ſerpentes earum loco ſubiicere, vel aliunde allatos, vel agentis naturalis virtute ibidem genitos, præſentium oculos præſtringendo, quod præſtigiatorum acceptabula comprobant. Adde, quòd abeuntibus ſenſibilibus phantaſmata remanent & imaginationes: ſicuti ſecundo De anima, proditum ab Ariſtotele ſcimus: & inde ex motu locali formarum ſenſibilium remanentium in virtute phantaſtica cum humoribus in quibus ſunt, vt in ſubiecto apparent aliqua quæ non ſunt. Quarè in libro De ſomno & vigilia, idem inquit, Deſcendente plurimo ſanguine ad principium ſenſiuum, ſimul deſcendunt formæ in imaginatione conceptæ: atque ita demum fit, vt quæ non ſunt, videantur: quemadmodum ſomniantibus contingere, ſcimus omnes. Qua ratione poſſunt & dæmones humores commouere interiorum exteriorumque ſenſuum, atque ita ad organa formas aliquas inducere, perinde ac extrinſecus occurrerent, non ſolum dormientibus nobis, ſed vigilantibus quoque, vt ſic putemus aliqua extrinſecus vel eſſe vel fieri: quæ tamen nec ſint, nec fiant. Qua ratione peruerſa immundorum ſpirituum ſubtilitas & infatigabilis fraus eludens ſpectatorum viſus, virgas in dracones deformatas potuit prætendere. Nam & dæmonum eorundem illuſionibus ſeductæ mulieres quandoque ſe cum Diana credunt nocturnis horis equitare. Poteſt ratio item afferri alia, ineſſe rebus corporeis per omnia elementa occultas quaſdam ſeminarias rationes: quibus cum data fuerit opportunitas temporis & caſus, prorumpunt in ſpecies debitas ſuis modis & finibus. Quamobrem angeli, vel dæmones dici non poſſunt, qui talia efficiant, animalium creatores: ſicuti nec agricolæ ſegetum, quamuis norint præbere quaſdam viſibiles opportunitates & cauſas vt illæ naſcantur. Cæterùm quod iſti faciunt viſibiliter, hoc ipſum dæmones incognita nobis, aut inuiſibili ratione. Solus verò Deus creator eſt. Approbantur aliquo modo, quæ hactenus ſunt prodita nobis, ſententia doctiſſimi interpretis Auicennæ, apud quem ita legimus: ſi Excantationes naturaliter effectū non habent, nec vim omnino vllam demutandi hominis ſanitatem in ægritudinem: quod qui arbitrantur, ipſi ſemet videntur excantare, imaginatione corrupta. Vno tamen modo poſſe hoc euenire, fatendum eſt, ſi diuinæ cenſuræ maieſtas ita adnuat. Ego, inquit, Deo fauente, nec ſortilegum aſſis facio, nec incantaminibus pollentem, qui inuitum nolentémque tollere digitum cogat. Quinimmo nemo vnquam me adiit, qui veneficio ſe circumuentum diceret: quem non abſoluerim ab excantationis imaginatione. Quod ad vaticinia attinet, putant eruditorum nonnulli, elementorum omnium ſpiritus, vtpote corporum perennium, præſentienti motu ſemper & vbique vigentes diuinandi munus nobis impartiri, ex iis quæ diſciplinarum affectamus varietate. Quin & ſubſtātiales poteſtates ritu mollitas non vno, velut ex perpetuis fontium venis vaticina mortalibus verba ſuggerere, quibus præſit Themis: inde nuncupata, quod fatali lege decreta in poſterum ei prænoſſe ſit fas, in cubili ſolióque Iouis collocata. Auguria verò & auſpicia non volucrum futura noſcentium arbitrio dirigi, verùm diuina componi agitarique prouidentia. Sol porrò mundi (vt phyſicis fere placet) mens, noſtras mentes ex ſeſe velut ſcintillas funditans, vehementius accenſas futuri compotes efficit, quantum veteribus aſſentiri collibeat, vnde miræ Sibyllarum conſtent præſagia. Somniorum autem rata, inquit Ammianus Marcellinus, fides, ac indubitabilis foret, ni coniectura ratiocinantis fallerentur. Nam & M. Tullius: Ab iis, inquit, rerum oſtenduntur ſigna: in his ſi quis errauit, non deorum natura, ſed hominum peccauit coniectura. Auguratorium in Palatina regione fuiſſe videtur, augurum vel inaugurandi locus. Cæterùm poſtea quàm de virgis multum diúque ſcribimus, impingamus auctarij loco quippiam. Lenones in ſcenam prodibant amiculum geſtantes floridum, & virgam, quæ dicitur areſcon. Erat & prioribus acæna, dicta virga exagitandis bobus accommoda: ſed & eodem modo metiendis agris inſtrumentum dicebatur pedum decem: vt ſcribit Apollonij interpres, ab Theſſalis excogitatum. Ex quo & Callimachus:

[illegible]

Quum ſtimulum ſignat, dicitur etiam bucentrum. Acæna agros metiri in Ægypto exorſus eſt primum Theſſalus quidam, nomine ab re indito, quia cognoſcentibus ſingulis agri ſui modum, ſublatæ ſunt cædes: vnde nuncupata acæna, quaſi [illegible]. Hinc & Pelaſgida vocauit Acænam Apollonius

Argonauticon tertio, veluti ab Pelaſgis compertam, id eſt Theſſalis. Sceptrum vero ab virgarum ratione haud ita diſtitum eſt. Id ſignum veteribus cenſeatur imperij, ſiue regni, necnon orationis & iuſtitiæ quoque. Proinde Agamemnoni late imperitanti datur, ſed & concionanti Telemacho, verum etiam Achilli. Qui iniuria item affectus per ſceptrum, velut iuſtitiæ iurat ſymbolum: quanquam pro baculo etiam vili capitur quandoque ſceptrum: ſicut in Odyſſea apud Homerum palam fit. Aureum fuiſſe Apollinis ſceptrum, comminiſcitur Iliados primo Poeta idem: quoniam Soli ſacrum creditur metallum eiuſmodi, ſicut Lunæ argentum. Ex abundanti verò in vocabulo, R. habetur, ab ἐρείδω, quod ſignat innitor. Proinde σκᾶπτον, ex Doricæ linguæ proprietate legimus apud Pindarum. Virga in manu, id Hebræorum ritibus doctrinæ habebat indicium. Illud ſilentio minus prætereundum, ex Athenæi monumentis: eſſe inter oſtrea, quæ dicantur ῥαβδωτὰ, perinde ac dicamus virgata. Alia item, quæ vocemus ἀρράβδωτα, id eſt minimè virgata. Meminit Ariſtoteles quoque: ſed ῥαβδωτὰ, pectinatim diuiſa Theodorus interpretatur. Obſeruatum & illud ex Galeno eruditioribus eſt: Oſtrea, ſi producatur penultima, ſcribaturque ὄστρεα eſſe generis ad teſtacea quælibet nomen: quòd ſi eandem contrahas, ὀστρέα que enuncies, ſpeciem indicare vnam. Verùm ne fuſius extra calcem, quod dicitur, mentis ardore quodam iuuandi prouehamur, hinc iam ad alia gradum ſtruamus: ſi prius, quoniam de diuinaculis facta mentio eſt, Ciceronis tenebras ad Lentulum illuſtrarimus. Sic enim ſcribit: Quod ad popularem rationem attinet hoc videmur eſſe conſequuti, vt ſaluis legibus, aut ſaluis auſpiciis, ne quid agi poſſet cum populo. In hunc ſcopulum impacti plerique doctorum aut conſileſcunt, aut ineptias promunt. Ipſe ad obnunciationem augurum hæc opinor referenda: quod palàm ſum teſtatus, quum Mediolani Quintilianum profiterer, ſuper eo loco ſecundi libri De ratione infirmandæ legis: Aut, inquit, de rogationis iure quæritur, ſiue non trino forte nundino promulgata ſiue non idoneo die, ſiue contra interceſſiones, vel auſpicia. Obnunciatione, inquit Pedianus, perniciofis legibus reſiſtebatur. Sicuti verò interceſſioni obtemperaſſe, neceſſarium cenſebatur, ita planè augurum obnunciationi: quod Diuinationum primo ſignificat M. Tullius, & in Craſſo Plutarchus. Scribit in Onirocriticis Artemidorus, forenſes diuinaculos dici ſolitos proictas, goetas, & bomolochos. Proictæ Græcis vocantur mendici homines.

Philoſophum verum eſſe Dei amatorem. Philoſophiam non contingere abſque matheſi, ſed huius item finem eſſe intelligibilium contemplationem. Mathematica unde dicantur. Quid dialectica apud Platonem. Logices diſtributio. Dialogiſta quid. Inſuper de geometria ſcitu digna. Philoſophiæ laus. Quis puluis eruditus. Quid abacus. Locus Perſij declaratur. Capitulorum in columnis partes. Stereobata quid. Alueolatus. Alueati ſulci. Abax. Abacion. Cathetus. Cymatium. Stylobatæ. Capitularij qui. Pulueratio.

Cap. XXX.

PHiloſophum verum Aurelius Auguſtinus ſcribit, non temerè habere alium quàm Dei amatorem, quia ſapientia Deus eſt, per quem facta ſunt omnia, ſicuti diuina auctoritas veritáſque monſtrauit. Sed diu antea Platonem ſanxiſſe animaduertimus, Boni finem eſſe ſecundum virtutem viuere. Quod illi demum contingat, qui Deum norit, & etiamnum imitetur. Nec enim de alia cauſa quis dici beatus poteſt: itaque ſi ametur Deus hoc eſſe vel exactiſſimum philoſophandi genus. Pythagoras autem, & cum eo multi, qui illo duce purius excitaſſe mentem videntur, ampliſſimè aſtruxerunt, abſque mathematico quadriuio haud facilè philoſophiæ apicem contingi, nec poſſe verum percipi. Propterea qui illud neglecti habuerit, cogitare ſubinde debet, ſe philoſophari haud rectè. Quoniam mathematicæ diſciplinæ ſubſellia quædam ſint, ac elementa, vel gradus, quibus conſcendantur altiora. Eas vero ſic appellatas Anatolius putat, quod quum cæteræ diſciplinæ deprehendi, vel non docente aliquo, poſſint omnes, mathematica ſub nullius cognitionem veniant, niſi præeunte aliquo, cuius ſolertia ſuccidantur vepreta, vel exurantur, & ſuperciliosa complanentur aſpreta. Vnde & mathematicum in anima, ſicut theoreticum nuncupat in Moralibus Plutarchus. Equidem & M. Tullius mathematicos in magna rerum obſcuritate, recondita arte, multiplicique ac ſubtili verſari ſcribit. Sunt qui ex demonſtrationum firmitate dici mathematicas, opinentur. Cæterum initio geometria præcipuè, & arithmetica in mathematicarum album à Pythagora ſunt aduocatæ, quod ad omnem ſcientiam, omnémque diſciplinam capeſſendam has cum primis accommodas perſpexiſſet. Hinc & illa feſtiua vox Socratici Ariſtippi profluxit, opinor, qui ex naufragio in Rhodiorum littus maris impetu, & ventis aſſilientibus quum foret excuſſus, ac inibi mathematicas formulas eſſet intuitus, gaudio geſtiens proſiluit, & bene ſperare comites iuſſit, quoniam veſtigia hominum noſcitaret. Sed enim mathematica ſpeculatio ad cogitationis acumen à Platone ſuſcepta eſt, quia ſurrigat animum, & ad rerum diuinarum intuitum aciem mentis exacuat. Quamobrem, inquit Alcinous, niſi finis iſtius gratia matheſin expetere perrexerimus, omnis noſtra indagatio recaſura in nihilum eſt nudior leberide, ac Cinclo pauperior. Etenim ab iis quæ cenſui manifeſta ſunt, ad ea in quæ ſola mentis inenarrabilis celeritas, & diuina vis penetrare poteſt, aſſurgere decet. Nam mathematicas ſpeculationes veluti præludium quoddam ad diuinorum perpenſionem ſtatuere conuenit. Arithmetica quippe, ac geometria, & qui eas colunt, eſſentiam ipſam videre deſiderant, verum tamen circa illam ſomniare quodammodo videntur, conſerant quamuis ad id. Idcirco diſciplinas eas, nec ſcientias quidem appellandas putauit Plato. Dialecticam verò vtique, quia ab geometricis ſuppoſitionibus ad prima principia conſurgit, & inde quàm mathematica efficacior eſt: nam circa diuina æternaque verſatur, immóque præpoſita mathematicis veluti arx quædam cenſetur, ac reliquorum cuſtodia. Quod ne quis fortè miretur, quoniam hæc non præſtet quę vulgo noſcitatur dialecticæ, ſcire conuenit, metaphyſicam facultatem, quam & primam philoſophiam vocant, dialectices nomine à Platone celebrari, quæ logica vtatur, tanquam inſtrumento, hæc enim circa dictiones, conceptus, propoſitiones, ſyllogiſmoſque verſatur. In cuius non eſſe conſeneſcendum gyris atque Mæandris, tanquam apud Sirenios ſcopulos, traditum eſt. Omnis porrò logices diſciplina vel finit, vel diſtribuit, vel colligit. Collectionum ratio triplici calle incedit: aut enim ex veris & neceſſariis nectitur pro- [illegible] batio,

batio: túncque diſciplinæ indipiſcitur nomen, vel ἀποδείξεως, id eſt demonſtrationis. Aut probabilius tantum graſſatur, & ab Ariſtotele nuncupatur dialectice: Quòd ſi falſis obrepat, inſidietúrve, iam cauillatoria eſt, ac ſophiſtica. Ex diſſerendi vſu, dialogiſta videtur dici. Sic enim in Auidio Vulcatius ſcribit: Non deerant qui illum Catilinam vocarẽt: quum ſe ita appellari gauderet, addebat. Se futurum Sergium, ſi dialogiſtam occidiſſet: Antonium philoſophum ſignificans. Metaphyſica verò, vt Plotinus inquit, de omnibus tractans non opinione, ſed ſcientia: errore, qui circa ſenſibile accidit, vacans, intelligibili prorſus adhæret: circáque ipſum diligenter agit, falſo poſthabito nutriens animam in ipſo veritatis campo. Sed vt ad mathematicas redeam: omnibus quidem veluti leuigatiſſimo, ac nitidiſſimo ſpeculo inſunt, refulgéntque veritatis intelligibilium veſtigia quædam atque idola. Verùm geometriæ adeſt hoc in primis iuxta Philonẽ, quæ initium eſt, & tanquam cæterarum metropolis. Hæc enim ſenſibilibus inhærentes, agglutinatóſque auellit aſſiduè, ſeducitque ad intelligibilem æternámque naturam, cuius contemplatio ſit philoſophiæ finis. Propterea Platonem ſcimus Eudoxo, Archytæ, Menæchmóque vertiſſe vitio, quod ad organa mechanica ſolidi duplicationem auocare contenderent: quoniam ſic geometriæ bonum periret, denuo ad ſenſum relabentis, nec aſſerentis vendicantiſque ſibi æternitas incorporáſque ſubſtantias: in quibus quum ſit Deus, perpetuò Deus eſt. Qua ratione concipiunt aliqui dictum à Platone, Deum maximè γεωμετρεῖν, hoc eſt geometriæ intendere. Quanquam ſuper iis varia pro ingeniorum captu excogitari queunt. Nec enim eruditè minus afferri etiam id poteſt: nam ſic Lycurgus quandoque dicitur, arithmeticam analogiam vt Democraticam & turbulentam e Lacedęmone excuſſiſſe: geometricam verò paucorum potentiæ moderatæ, ac legitimo regno congruentem induxiſſe. Siquidem arithmeticè æquale numero diſtribuit: geometria verò ratione, ac pro dignitate, nec omnia promiſcet: ſed eſt bonorum malorúmque diſcretio inſignis: velut hanc itidem geometricam analogiam rebus adhibet optimus maximus Deus, quam Iuſtitiam nuncupamus & Nemeſin, abs qua commonemur, Iuſtum præſtare æquale, non autem æquale iuſtum: namque quem vendicant plerique, æqualitas iniuſtitia videtur maxima. Cæterum vt ad philoſophiam quoque, vnde exorſi ſumus, redeamus tanquam poſtliminio: hæc eſt virtus ea, quę (vt Theophraſtus inquit) nos in alienis locis prohibet videri peregrinos, vel neceſſariis amiſſis, amicorum inopes. Sed quamcunque adierimus ciuitatem, ea nos ampliſſimè donat. Hæc adeo vitæ dux eſt, ac vitiorum expultrix, ſicuti à M. Tullio proditum nouimus, vt ſi hanc vel ex conuiuiis exigendam cenſeas, amplius longè peccaris, quàm ſi lucernam reſtinxeris: hac ſiquidem ſublata, boni ac moderati nihilo deteriores fient. At inſcitia & inconcinnitate cum vino ſocietatem ineuntibus, ne aureus quidem Palladis lychnus gratum, decénſque conuiuium præſtiterit. Quo nomine præſignes multi in vna hac quaſi tabernaculum vitæ ſuæ collocarunt, veluti planè ſit benefactorum omnium mater, ac benedictorum. Nam qui excordes, toti ſunt lingua, quid aliud omnino dici aut debent, aut poſſunt, quàm quod M. Cato dicebat, mortuaria gloſſaria. Ex huius præcipuè admiratione Alexis

A poeta mihi ita videtur ſcripſiſſe, Athenienſes maximè omnium ideo videri laude dignos, quod reliquorum in Græcia leges, à liberis præſtari alimenta parentibus cogant: Athenis verò non vtique omnibus, ſed iis modo, qui liberos artibus erudiſſent. Proinde nec ignobilis auctor Vitruuius maximas parentibus gratias ſe teſtari ſcribit, qui illum ingenuè inducandum inſtituendúmque cenſuiſſent. Sed & architecto ſuo idem auctor, quod relatu condignum eſt, præſtare philoſophiam ſcri- B bit, vt animo ſit magno: nec tamen arrogans, ſed potius facilis, æquus, fideliſque, ſine auaritia, quod eſt maximum. Nullum enim opus citra fidem caſtitatémque verè perfici vnquam poſſe. Ne item cupidior ſit, nec munuſcula iá captet, ſed cum grauitate dignitatem tueatur bonæ innixus famæ: hæc enim philoſophia præſcribit: Vt taceam, inquit, rerum naturalium diſertationem, quam phyſiologiam nuncupant. Digna vero quæ non prætereantur, ab Maximo Tyrio prodita: Scis, inquit, cui ma- C ximè arbitrer ſimile philoſophi ſpectaculum? Inſomnio nimirum manifeſto liquidóque, ac volitanti circunquaque, cuius integro corpore manente, in terram tamen vniuerſam excurrat animus, è terra in cœlum efferatur, vniuerſum tranſmittat mare, aerem peruolitet totum, cum ſole terram ambeat, cum luna circunferatur, cæterorũ aſtrorũ iungatur in choro, minimúque abſit, quin vnà cum Ioue cuncta diſtribuat. O peregrinationem beatam, ô ſpectacula pulchra, ô inſomnia veriſſima: D Porrò ex iis, quæ hactenus de geometriæ protulimus excellentia, latius iam (opinor) patet, quid ita de natura deorum libro ſecundo Cicero geometricum puluerem eruditi epitheto cenſuerit honeſtandum, in quo priſci geometræ formulas delinearent: ſicut arithmetices organum abacus erat; quam ab honore Pythagoræ Pythagoream appellabant menſam, hyalini pulueris reſponſione coloratam, vt inquit Martianus, ne in multiplicationibus & partitionibus & in podiſmis vnquam fal- E lerentur, excogitatam deſcriptámque. Quod eo gratius adnotauimus, vt Perſij carmen fieret notius:

> Nec qui abaco numeros, & ſecto in puluere metas
> Scit riſiſſe vafer.

Eſt & in columnarum capitulis, quę puluinata conformantur, abacus, pars quædam in qua & volutæ ſunt cum lineis, quæ catheti nuncupantur. Nam capituli portionem ſupremam vocant cymatium, F quod ipſum & proiecturas habet, quas dicunt Gręci [illegible] Sunt in eodem qui nominantur puluinorum balthei. Illud ex abundanti ſit, quod adnotaſſe nil obfuerit: Parietes, qui ſubiiciuntur columnis, & onera excipiunt, nuncupari ſtereobatas: quibus mox ſuperponuntur ſtylobatæ, ſuper quos demum diſponi columnas, artis eſt. Verum ſtylobatæ ita exæquantur, vti habeant per modum adiectionem per ſcamillos impares: nam ſi ad libellam dirigantur, alueolati oculo oſtendentur. Capitularij in Iu- G ſtiniano Codice, ad columnas pertinent nihil: eos ex Iureconſultis nonnulli eſſe coniectant, quos capita contuberniorum appellat Vegetius, turmæ videlicet præfectos. Alueatos legimus apud Catonem, ſulcos vitibus infodiendis, latos ſummos pedes quatuor: infimum latum pedem vnum & palmum. Rutra, alueoli, molæ, bellica ſunt claſſium inſtrumenta T. Liuio, Punici belli ſecundi libro o-

ctauo. Abax verò, & abacion, inter coquinaria recensentur vasa. Scribitur tamen Ammonius abacadici, in quo res apponantur: abacion verò, in quo supputationes fiant. Apud Cratinū legimus ξυλάγου ἄβακα. Sunt & aleatorum instrumenta eodē nomine. Pulueratio ad eruditū puluerē nil attinet; est autem quam rustici locationem vocant, vbi refringitur in vineis gleba omnis, & in puluerem resoluitur.

Seruitutis malum. Vernaculi. Stremmata. Qui dicerentur stigmatiæ, ac literatis. Istriani. Nicanor cur dictus Stigmatias. Stremmata. Stira. Equi coppatiæ, & samphoræ. Trisippion. Trampis. Samij literati. Samæna quid. Canterium. Encaustum. Encterium. Grammatica pocula. Grammaticus. Serui pileati, coronati, apolides, insularij, originarij, ascriptitij. Dulocratia. Partiarij. Fructuarij. Vocalia instrumenta, semiuocalia, muta. Emphyteota. Emphyteosis. Diana Pesia bonos.

Cap. XXXI.

SEruitutem esse omnium malorum postremum, non modo bello, sed etiam morte fugiendum, ab celeberrimis auctoribus pronunciatum est. Spinosa vita est, & multis obiicibus præpedita: quoniam, vt inquit Imperator, Libertas incomparabile pretium est. Contemptibilis quoque: nam & iure ciuili, serui pro nullo habentur, nec caput habent. Immo verò etiam miserrima: etenim quid miserius, aut infelicius, quàm addici alicui, qui & vitæ & necis in te habeat potestatem: & si quid acquiras, domino acquiras? Quanquam legimus, Adriani principis constitutione sancitum, ne à dominis occiderentur serui, sed iudiciali sententia damnari, si digni forent visi. Quin & vates nobilissimus libro Odysseæ septimo & decimo ita canit:

Ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεύς:
Ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατ' δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι·

Quibus dimidium ei virtutis perire confirmat, quem seruilis obuallarit necessitas. Inde factum puto, seu premente vi, cum qua ne dij quidem (sicuti dicitur) pugnarint, siue educatione praua, seu vtroque potius, vt parte plurima serui de prima malitiæ ac vafriciæ nota sint, ac habeantur. Quod furciferi appellatio indicarit: & quia malis moribus homines, & lingua proterua, ab hoc ferè genere vernaculi nuncupantur. Hinc dira excogitata supplicia ad reprimendam æstuantis mali, & increscentis audaciæ vim proruptam, nimio plus grassantem, ac in domini perniciem subinde assultantem: quæ cum materno lacte vitiorum (vt sic loquar) segetem hausisse videri potest. Hinc stigmatiæ, siue stigmatici appellati, quibus ob insigne flagitiū, ac blæsos mores, notis inurebatur corpus, & frons in primis, sicuti commeminit Seneca: vnde inscriptos vultus nominat scitissimè Plinius, & Thraciæ notæ in prouerbium adductæ: quanquam illis gentibus nobilitatis loco censeretur, vt auctor Herodotus est, prætulisse frontem notatam punctis. Quæ, quia literarum formam quandoque ostentarent, non stigmatiæ modo, quod Nonius est interpretatus, sed & literati quoque, ita inusti dicebantur. Nam quod Nicanor Alexandrinus grammaticus, vt proditur à Græcis, festiuè stigmatias est cognominatus, non ex seruili fœditate natum, sed quod anxiè soliciteque lucubrationibus aliquot [illegible] conscripsisset, id est de punctis siue distinctionibus, quibus vtimur in scribendo. Stremmata verò aliud omnino sunt: sic enim Græcè intelligimus, quæ Latinis luxata nuncupantur. Stiram, id est στεῖραν, sterilem vocant: cuius sit corpus στερεὸν, id est solidum, nec fœtu exsolutum, vel quia sit priuata semine. Morem verò literas inurēdi etiam in equis, agnoscere videtur Aristophanes, qui in Nebulis coppatiam inde equū nominat, cui inustū esset κ: sicuti samphoras, siue sapphoras quib. σ. Etenim ς & ν inusta, vocabāt σὰν. Coppa verò est numeri figura, cōpacta ex κ & ς, hoc modo, ϟ. signat autem nonaginta: etiā si coppatiā quidam interpretati sunt, quasi κόπτοντα, quod est vngula terram excauantem. Vero propius est, ab insigni ita nuncupatum: quæ ratio etiam Bucephalos fecit. Ex Corinthiorum rex Sisyphus, animalium vngulis monogrammaton nomen suum inscribebat, vt furto intercepta eo repeteret argumento. Qua in re obiter & in transcursu illud adnotandum: Fuisse trisippion, veluti rotulam quandam publica nota; quæ candens malis equorum imprimebatur, qui iam consenuissent: dicebatur & ἵππου προχάς. Trampis verò barbaricum est nauigium, etiam si pro naui vtitur simpliciter in Theriacis Nicander. Nam & nauigium dixit trampin Lycophron, vbi ait: τράμπις δ' ὀχήσει, καὶ Φερέκλειοι πόδες. id est, subuectabit autem trampis, & Phereclij pedes. Alexandro quippe, seu Paridi, nauem compegit Phereclus. Auctor verò Eustathius est, Iliados rhapsodia decima, elementum cappa quibusdam dici coppa: sicuti sigma, Dorienses dicunt σάν, quod docuit Athenæus quoque, ac libro primo Herodotus. Porrò ad iniustæ frontis notas allusit Plautinus Olympio, quum ait: Si hic literatus me sinat. Quin & literatos Samios, id est πολυγραμμάτες dici, in Babyloniis significari ab Aristophane, compertum nobis est: in quorum frontibus Athenienses, sicuti scribit etiam in Pericle Plutarchus, stigmata inussissent: vnde iactatum vulgò, Samiis neminem esse literatiorem. Etiam si hoc inde effluxisse malunt aliqui, quod in Samiorum republica Aristoteles scriptum reliquerit, Illos quandoque à tyrannis oppressos, inopia ciuium, seruos quoque ad publicam admisisse curam. Vel quia in Samo quatuor & viginti literæ sint compertæ primum. Sunt qui samænæ notam illis inustam velint. Est verò samæna nauigium dicrotum, hoc est bireme, rotundum, concauum, ac in ventris similitudinem formatum, vt mare percurrere, & celeriter conferri posset. Cuius auctor extiterit omnium primus Samiorum tyrannus Polycrates: vnde etiam dici Samænam, interpretatur Plutarchus. Alij samænam, numisma intelligunt. Atheniensium verò frontibus inustam ab Syracusanis equi imaginem, frequens prodit historia. Quoniam verò de inustionibus agimus, scire oportet, ferramentum quod id fit, ab re appellari cauterium. Nam in Plutarchi Moralibus lectum est, Cyrenæorum tyrannum Nicocratem post multa crudeliter & nefariè perpetrata, portis quoque custodes apposuisse, qui mortuos dum efferrentur, gladiolis confoderent, & cauteria admouerent, ne quis per fraudem viuus elaberetur. Hinc illud ex Septimij Florentis apologetico; Risimus inter ludicras meridianorum crudelitates Mercurium mortuos cauterio examinantem. Quo tamen in loco sunt, qui eucterio legendum putent

ine-

ineptè opinor, quum fateantur dici eucterium, velut grammatophylacium, id eſt locum, in quo orationes actáque prouinciarum ſeruarentur: Latinè oratorium interpretantur nonnulli. Sed & cauteriũ dicitur, quo putridæ carnes aduruntur, & vlcera. Ex quo & Hieronymus: Putridæ carnes ferro curãtur, & cauterio. Et quinto Therapeutices Galenus, καυτήρια, nũcupat διάπυρα & eſcharotica pharmaca. Firmicus Matheſeos tertio: Et vulnere ipſa facit ignita cauteriorum aduſtione curari. Inde cauteriata conſcientia, apoſtolo Paulo, veluti cauterio, ſiue cautere ambuſta. Scitu digna ſunt obiter, quæ ſcribit Auicenna capite vigeſimonono, fen quartæ primi: Cauterizatio, inquit, perutilè medicamentum eſt, iuuamentum in eo præcipuum, ne ſerpat vitium. Quod corruptum eſt, ac in membro retentum, reſoluit: ſanguinis fluctionem inhibet, oblæſas partes refouet leniter. Cauterium, ſi aureum fuerit, cenſetur præſtantiſſimum: cuius ratio eſt, vt ibi atteſtatur doctiſſimus interpres, quoniam aurum vrit mitius, quin vrendo fouet leniter inſita virtute: vulnus quod inde fit, celerius coit: porrò minus terroris affert aurum, quàm candens ferrum. Demum ſunt & ſua pictoribus cauteria, in ea pingendi ratione quam vocant incauſticen, Latinè inuſtariam dicimus, coloribus inuſtis, & ceris igne reſolutis. Vnde factum vulgò, vt librarium atramentum dicatur incauſtum: vt eſt Codice de reſcriptis & pragmaticis ſanctionibus, libro primo. Cauterij eiuſmodi commeminit Iureconſultus Martianus titulo de fundo inſtructo. Sed vt ad ſeruos redeam, quos diximus appellari literatos ab literis fronti inuſtis. Sicuti illiteratum, tacitúmque conſenſum appellat eleganter Gellius, qui ſit propagatus ex decreto conſcripto, aut lege. Eoſdem & cælatos quandoque legimus appellatos. Sed & Iſtaianos, quoniam Iſtri accolæ punctis ita inurantur, variáque alioqui vtantur veſte. Grammatica pocula ex fontibus profluunt eiſdem: ſiquidem, vt ſcribit Athenæus, quæ literis forent inſignia, ſic nuncupabantur: cuiuſmodi illud, in cuius ambitu verba legebantur hæc, διὸς σωτῆρος, id eſt Iouis ſeruatoris. Capuæ grammaticum fuiſſe poculum legimus Dianæ ſacrum, éxque Homericis concinnatum carminibus. Apud Achæum tragicum grammatici mentio poculi eſt. Et tranquillus ſcribit, Neronem vltimis ſuis rebus ſcyphos gratiſſimi vſus, quos Homericos ab cælatura carminum Homeri vocabat, ſolo illiſiſſe. Ab Hieronymo gruum dicitur ordo literatus, quoniam inter volandum alpha delineari videatur; vel vt aliis amplius arridet, ὠ ψιλόν. Cuius inuentionem ex auium volatu Palamedi attribuunt, id quod indicare vel Philoſtratus aduertitur. Grammaticus item dicebatur, qui Ægyptio ſepeliendi ritu, cadauere humi poſito, circa ilia deſcribebat, quantum ab parte ſiniſtra diſſecandum foret. Seruis præterea apud Græcos comam nutrire nefas habebatur. Dulocratiam ſanxiſſe videtur Caius Imperator, permiſſa paſſim ſeruis licentia, dominos ſiquid vellent, accuſandi, vnde ingens illata orbi terrarum calamitas. Pileatos ſeruos Sabinus accipit, quorum nomine venditor nihil præſtaret, quoniam emptores iam oculis perciperent, quodnam foret mancipiorum genus. Sub coronis venire dicebantur, qui in bello capti venundabantur coronati. Inſularij & apolides ab Iureconſultis dicuntur viles ſerui ac peſſimi, ſine ciuitate, & in inſulas deportati, & in publicum opus aut in metallum dati. Cæterùm, quia in naturali hiſtoria queri non ceſſat Plinius, agrorum cultus, ad damnatas manus, & inſcriptos recidiſſe vultus: ſciendum eſt, quòd equidem adnotatu dignum mihi eſt viſum; in canonicis Decretis, ſeruos colendis agris deſtinatos nuncupari tum originarios, tum aſcriptitios; ſed originarios dici propriè, qui ex aſcriptitiis nati ſunt in ipſo ſolo, ſiue fundo, vt Codice de agricolis & cenſitis, lege colonos, libro vndecimo. Et eiuſmodi ſine gleba, quam coluerunt, vendi nequeunt. Aſcriptitij verò ſunt qui per triginta annos fuerunt in ſolo. Qui duobus modis fiunt, aut præſcriptione, aut duplici confeſſione, per ſcripturam bis factam, in qua domino fundi promiſerint, ſe nunquam inde diſceſſuros. Hos etiam partiarios quidam vocant. Hinc tanquam è gleba aſcriptos dicimus, qui præcipua premuntur ſeruitute, nec excutere, aut detrectare iugum queunt. Fructuarios ſeruos Iulianus intelligit, in quibus vſum fructum, quis habet, ſed alterius eſt proprietas. Sciendum verò adhibitos colendis agris ſeruos inſtrumenta dici vocalia, ſicut ſemiuocalia boues, muta verò plauſtra. Diſtinguuntur & hiſce appellationibus militaria ſigna Vegetio. In ratione porrò agrorum colendorum nominantur etiam emphyteotæ, verum hi haudquaquam ſerui ſunt; ſed ita dicebantur, qui ſterilia ferè, ac ſqualentia ſuſciperent prædia, vt plantationibus, & omni politionum genere excolentes fœcunda redderentur. Qui ſanè profectus vocantur emphyteomata; quia φυτεύειν plantare eſt, vnde in emphyteoſim dari agros legimus, ſed & emphyteoticum contractum. Quin primo item Codicis de ſacroſanctis eccleſiis, qui emphyteoticum contractum. Quin primo item Codicis de ſacroſanctis eccleſiis, qui emphyteoticum canonem per biennium non ſoluerit, repelli poteſt. In eodem, titulo de officio comitis ſacri palatij, perpetuarium ius dicitur emphyteoticarium. Seruos item liberorum loco agris colendis adhibitos, Appianus docuit Ciuilium bellorum libro primo. Lectum porrò in hiſtoria eſt, quod ab inſtituto haud ita eſt diſſitum, trans Euphratem coli religioſiſſimè Dianam Perſiam, cui ſacræ paſcantur boues cuſtode nullo, & vt Græci dicuntur ἄφετοι, deæ charagmate inſignes, quæ lampas eſt.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS AD CLARIſſimum philoſophum & medicum Hieronymum Rubrum Patauinum, Præfatio octaua.

VETVS, quam tibi nuſquam interpellatam pro virili exhibuimus, obſeruantia exigere, immo (vt ἐμφατικώτερον dicam) efflagitare impenſius eſt viſa, ne in miſcella hoc genus pragmatia innominatum te omnino præterirem: quando ne in amicorum quidem rebus καθημερεύειν agere certum eſt, vti extempore viuamus, de futuris nil ſoliciti admodum. Equidem, ne mentiar, iucunda mihi recordatio ſubit neceſſitudinis inter nos ſuſceptæ, quum in patria tua, vbi animi ingeniique cultum ſum indeptus, agerem. Mira me dulcedine perpetuò mores tui exactiſſimi, ſummáque conditi ſuauitate peruinxerunt ita, vt ſpectrum & animi, & blandiſſimæ orationis tuæ infixum altius hæſerit, Homericum illud de Neſtore ingerens aſſiduè,

Τοῦ δ᾽ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

Accedit doctrina ſingularis, lectio incredibilis, Ingenium ſubactiſſimum, exercitatio immenſa, Græcæ proprietatis æquè ac patriæ peritia ſummè admiranda: & qua expleri nequit animus, ardeſcitque tuendo, perſpicax in penſitandis ægritudinibus prudentia, & diuinandi per certa tamen ac nunquam fallentia magnopere naturæ indicia, donum præcellens: quo noſti,

τά τ᾽ ἐόντα τά τ᾽ ἐσσόμενα, πρό τ᾽ ἐόντα

Legitimi prorſum iſta ſunt medici, de quo dictitari, ac recini identidem illud poſſit elogium,

Ἰατρὸς ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Hæc demum omnia, non me, qui ſum οὐδ᾽ ὄναρ vt ille ait, ſed in humanis rebus eminentiſſimum quenque ſic in tui nominis amorem, ac venerationem dulciſſimè proliciunt, vt nil æquè gratum ſibi opinentur, quàm tua perfrui familiaritate, atque interim affluentiſſimis ſapientiæ tuæ aquis rigari. Agnoſce cœleſtem animi tui fœcunditatem: excogitaſti præter iſta, quæ immenſa ſunt, & rationem aliam qua vel potentius tibi homines conciliare non deſinis. Mira effulget in te liberalitas, mirum impertiendi omnibus, quæ adſunt tibi, ſtudium, nec ſupellectili quidem librorum pretioſiſſimæ parcendo. Quæ ſane rara auis eſt. Alia nunc mitto volens, quàm munificè mihi haud pridem Paulum Aeginetam pudore quodam, ruſtico penè expetenti commodo dediſti? Immo neque hac contentus fini, Galenum adiecisti. Quàm altè putas mihi infixa hæc? Explicari facilè haud poteſt, quàm me tranſuerſum rapiat tua hæc diuina virtus, eo quidem exoſculanda magis, quod à pleriſque, ne dicam omnibus, libri hoc genus in ſanctaria intruduntur, immo contumulantur: quid enim aliud ſunt, vt nil prorſum iudicii noſtri diem diffundamus, quàm φιλόβιβλοι ſed liuore ſordidi, tantúmque non felicitatem omnibus inuidentes. Quamobrem ita me tibi deuinctum putes, velim, vt qui maxime. Sed & mea omnia, etiam ſi pſyrica, & velut quiſquilias, tibi & tuis omnibus expoſitiſſima. Experiare tantum, me haud fuiſſe mentitum, dices. Vale.

LODO.

LODOVICI CAELII RHODIGINI

LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER vnus, qui octauus.

A *Regibus olim vrbes fuisse obnoxias. Pœmanor & Pœmanorum quid. Rex cuiusmodi esse debeat, vel princeps, aut magistratus. Ciceronis nodus explicatur. Imperatorem fato non subiici. Dionysius, Ptolemaei. Antigoni historia. Anax cur dicatur rex. Anactoria Miletus cur. Diopos quid, & adiopos. Palatium pro regia cur. Adnotatur lapsus interpretis Plutarchi de Diopo. Prytania.*

Cap. I.

INITIO rerum, memoriæ prodi-
B tum est, vrbes Græcas regio imperio, quod tum sanctissimum existimabatur, fuisse subiectas: quo nomine deos quoque regem habere creditur ferè: nam sicuti humanas formas illis plerunque contribuimus, ita etiam vitæ rationem. Sed non vt apud Barbararum gẽtium plerasque, grassatione tyrannica, & centuriali vitæ formidolosa. Verùm iusta legum scita, vt inquit Dionysius, & patrium morem: eratque omnium
C clarissimus, qui iustissimus, legúmque studiosissimus. Neque enim huius maiestatis fastigium popularis dabat ambitio, sed spectata inter bonos moderatio. Quod Homerus quoque significat, quũ iura dicentes, & fas constituentes reges vocat. Vlyssem verò, vt mitissimum patrem, fuisse scribit. Sed Plato item Homerico more regem pastorem vocat. Nam & apud Æschylum composito nomine pœmanor dicitur: sicut & subiectus grex, pœmanorum. Est autem ouium propriè pœmen, vt pro-
D dit Ammonius. Quin ciuilem potius virum Plato nuncupat, quàm regem. Innuens nimirum adeo humanum ac mitem, si fieri posset, esse debere: vt inter ciues videatur esse conciuis, vt ita dicam, prudentia, iustitia, cura potius quàm alio quouis excessu superior. At Ægypti reges priscos nascentium inspectis genituris, si quæ forent inuentæ in signis horoscopantes à regni horoscopo decidentibus, ac potentes benéque collocatos in figura dominatores prætulissent, interfici statim iussisse, legimus, ab
E iis quandoque insidias veritos. Tametsi ab gentiũ illarum sacerdotibus proditum scio, disciplinarum, artiúmque repertorem fuisse Mercurium: eorum verò quæ ad vitam spectabant, reges. Quamobrem antiquitus, inquit Diodorus, non ad principum liberos deferebantur regna, verum ad eos, qui insigniter de hominum essent vita meriti. Quo argumento Æthiops Sabacus, & item Ægyptiorum rex sponte se abdicauit imperio, ne cæsis ex responso sacerdotibus, violenter id sibi asseruaret. Brutis
G non ratione pollentibus hominem natura parlatũ intelligimus, sicuti scitè admodum colligit Gregorius: quia ita dicatur Geneseos nono. Terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cœli cum vniuersis quę mouentur in terra. Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt. Præter naturæ rationem effertur quippe ac tumescit: qui sibi aduersus æqualem deposcit imperium. Proinde, inquit, antiqui patres non reges hominum, sed pecorum fuisse pastores memorantur. Homines vniuersos æquales produxit natura, sed pro meritorum ratione alios aliis iusta vtique Dei dispensatio, sed occulta præponit, vt humana formidine peccare metuant, qui diuino minus exterreantur iudicio. Verùm timoris huius nomine inflari haud quaquam addecet, In quo non propria est affectanda gloria, sed subditorum quærenda iustitia. Certè maiorum hæc consuetudo fuit, vt sacerdos rex esset ac pontifex. Nam regibus expiandæ cædis munus incubuisse, ex historia scimus. Cæsari, inquit elegantissimè Seneca, cui omnia licent, propter hoc ipsum multa non licent. Omnium domos illius vigilia defendit, omnium otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vacationem illius occupatio: ex quo se Cæsar orbi terrarum dedicauit, sibi eripuit. Et syderum modo, quæ irrequieta semper cursus suos explicant, nunquam illi licet nec subsistere, nec quicquam suum facere. Immo verò nec defuere, qui solum imperatorem stellarum non subiacere cursibus asseuerantè scriptis prodant. Quoniam vnus sit, in cuius fato stellæ decernendi non habeant potestatem: quippe quum sit orbis totius dominus, fatum eius Dei summi iudicio gubernatur. Et quia terrarum spatia illius subiicent nutui, & ipse in deorum venit decuriam, quem ad facienda & conseruanda omnia diuinitas principalis. Quin hoc ipsum est quod obscurius significat M. Tullius in epistolis ad Quint. fratrem: Sic te, inquit, ita viuentem intuebuntur Græci, vt quendam ex annalium memoria, aut etiam cœlo diuinum hominem delapsum putent. Porrò Xenophon ille, cuius aureum flumen quibusdam scabris & turbulentis retardare Cicero dicitur, Cyrum suum, vt sanctitatis antiquæ typum, & exemplar examinatissimum effinxit: neque enim ille talis fuit, sicuti Platoni credimus, id ipsum in legibus statuenti, à M. demum Tullio confirmatum in epistola ad Quint. fratrem didascalica. Sed singularis facundiæ philosophus effigiem quandam iusti imperij conceperat animo & eminentissimi principis, quæ summam grauitatem cum singulari comitate coniungeret. Hanc ille sub persona Persici regis exprimendam potissimum censuit. Adeóque scopum attigisse visus est, aut scopi vmbilicum verius, vt Aphricanum Scipionem, quonquam spolio ex tertia orbis parte rapto, celeberrimum, non temerè legamus eum librum de manibus ponere solitum. Neque enim vulgaris aut exculcatæ virtutis est, aliis benè imperare, sine id imperium perpetuũ sit, siue certis circunscriptum annorũ curriculis. Proinde dictum est ab Aristotele ex Biantis sententia, magistratus virum ostendit, eo quidem impensius, quia alienum bonum iustitia est virtutum sola. Sic ad alium, & in cõmuni magistratus geritur. De quo quidem vberius primo De republica à Platone disseritur. Eius vis est, vt præsit, præscribátque, quæ recta & vtilia, & coniuncta cum legibus. Vt enim populo præsunt magistratus, ita magistratib. leges, veréque dici potest, magistratum legem esse

iam loquentem: legem verò mutum eſſe magiſtra-
tum Lex porrò ſimul cum mẽte diuina orta credi-
tur. Itaque vera lex & princeps, apta ad iubendũ ve-
tandúmque, ratio eſt recta ſummi Dei: ſicut do-
ctiſſimè à M. Tullio colligitur. Facultas verò &
humanitas principis, ac magiſtratus præcipuæ ſunt
virtutes, itaque Macedonum regem Philippum re-
rum geſtarum gloria longe pòſt à filio relictum,
legimus, facilitate autem humanitatéque adeo an-
teceſſiſſe, vt alter ſemper magnus, alter ſæpe co-
thurnatis ſceleribus turpiſſimus deprehendatur. In
Romana hiſtoria aduertimus tribunitię domus fo-
res non interdiu, non item noctu ſolitas occludi,
ceu planè portus quidam ac refugium celebre, quo
indigentib. ſemper & facile pateret aditus. Iſthuc i-
pſum ſi præſides viri vniuerſim præſtent, ſaluberri-
ma quę iam dubio procul conſurget adminiſtratio.
Nam & in ſeptem ſapientum conuiuio præcipua
dignum laude putat Solon tum regem, tum tyran-
num, ſi ex monarchico principatu democratiã ciui-
bus ſuis comparent. At Bias eum verè principẽ o-
pinatur, qui patriis legibus inſtitutiſque ſubiecerit
ſe primus Beatum eſſe regem cenſuit Thales, cui
datum foret conſeneſcere, immorique, natura ad
id ducente. Anacharſis verò adiecit, ſi ſolus fuerit
prudens. Sed reſipit tyrannicum omnino ſpiritum,
quod à Cleobulo prolatũ eſt: Si, inquit, nemini aſ-
ſiſtentium ſatis fidat. Præſignem pietate principẽ
facit, ac perinde felicem, Pittaci ſcitu digna ſenten-
tia: Si, inquit, non illum timeant ciues, ſed illi. Cæ-
terùm Chilonis magnopere attendendum oracu-
lũ, quo pronunciatur, Summa omnia & immortalia
principi legitimo eſſe concipienda. Et rectiſſimè
profectò, quippe iuſtitia legis vtique finis eſt: lex
verò principis opus. Princeps imago Dei eſt, vni-
uerſa diſpenſantis gubernantiſque, non Phidiæ in-
duſtriam requirẽs, non Polycleti, non Myronis, ſed
ipſum ſemet in Dei ſimilitudinem effingens, vir-
tutis opera ſimulachrum expingens conformánſq;
omnium planè decentiſſimum & aſpectu iucundiſ-
ſimum, ac Deo maximè conueniens. Ab hoc autem
quantum denique abiiſſe diuerſus agnoſcitur Sici-
liæ tyrannus Dionyſius? Quando citra omne virtu-
tis penſum, nouarum voluptatum inuentorib. certa
propoſuerit præmia. Ptolemæus illuc eſt turpitudi-
nis prouectus, vt extra quàm Macedonum ac Græ-
corum legibus foret ſancitum, vel ſorori ſtuprum
intulerit. Antigonus Liberum patrem exhibiturus,
quod eſt Herodiano proditum, cauſſæ loco ac dia-
dematis Macedonici, hedera caput reuinxit: quin &
ſceptri vice Thyrſum geſtitare non erubuit. Por-
rò qui vocis horrore, aſpectus truculentia, morum
difficultate ac ſolitudine principatus tumorem au-
ſteritatémque exprimunt, nil ſanè ab coloſſis di-
ſtare animaduertuntur: qui extrinſecus heroicam
aliquam, aut diuinam præferentes ſpeciem, intus
terram habent, aut ſaxa, vel plumbum quoque: niſi
quod hoc genus ſtatuæ ponderibus libratæ rectitu-
dinem ſeruant immobilem, nec quoquam procli-
nantur, adnuúntve. At imperitus princeps fluctuat
ſæpe, quatitúrque ac circumagitur. Addecet impe-
rantem profectò eſſe veluti regulam aut canona,
qui ad rectitudinem compoſitus, & nullo flexu vi-
tiatus, cætera appoſitus coaptatúſque dirigit, ac ſi-
milia reddit ſibi. Conſimili item ratione præſidem
oportet ſeipſum prius componentem, ac imperiũ
intus ordinantem, ſic concinnatis moribus ciues ſi-
bi reddere perſimiles. Neque enim ſuccidentis eſt

A lapſitantiſque alios dirigere, aut inſcientis edoce-
re, aut inculti ornare, vel exordinati ordinare, vel
imperare, qui obedire neſciant. Cæterùm pleri-
que ex inſcitia primum atque præcipuum princi-
pis opinantur bonum, nemini ſubeſſe. Et Perſa-
rum rex omnes præter vxorem, quàm in primis
pro imperio coercere oportuit, ſeruos arbitraba-
tur. Et Moralium octauo ſcribit Ariſtoteles, Patris
apud Perſas imperium eſſe, haberique tyrannicum,
quando filiis vtantur perinde ac ſeruis, tametſi pa-
B tris ad filios ſocietas in domo bene inſtituta regni
præferat effigiem, quum patribus curæ ſint filij.
Quo argumento Iouem ab Homero patrem di-
ci. Sicuti viri & vxoris ſocietas optimatum perſi-
milis eſt poteſtati. Fratrum verò ei, quæ cenſibus
fit: quæ tertia eſt rerum publicarum forma. At in-
ferat aliquis. Quis igitur imperantem compreſ-
ſurus imperio? Lex nempe mortalium immor-
taliúmque regina omnium, vt Pindarus inquit: nec
ea libris omnino, aut comprehenſa tabulis, ſed ani-
mata intus ratio, cohabitans perpetuò, ac in ſta-
C tione tantum non parata, nec animam ducatus de-
ſtituens inopem. Perſarum regi, ſicuti accepimus,
præſtò erat ex intimis vnus aliquis, huic deſtinatus
muneri, qui mane conſurgentem ita commoneret,
ἀνάστα ὦ βασιλεῦ, καὶ φρόντιζε πραγμάτων, ὧν σε φρον-
τίζειν ὁ μεσορομάσδης ἠθέλησε. Conſurge rex, & obi
negocia, quæ te obire voluit Meſoromaſdes. Ac
ſolers imperator intus habet hæc, & huiuſmodi
pleraque dictantem. Inde fit, vt refelli magnope-
re dignus videatur Anaxarchus: qui, vt Arrianus
D prodit, conſolaturus Alexandrum vino & iræ, con-
ſultoribus peſſimis ſuccumbentem, per febrem (vt
videtur) ſomnians ipſe, vel morbo arrepto phre-
nitidos, Hippocratis ac medicorum vinculo de-
ſtinandus: An tu Alexander ſapientes, inquit, vete-
res ignoras, ideo aſſidentem Ioui iuſtitiam feciſ-
ſe, vt quicquid ab Ioue decretum ſancitúmque fo-
ret id iure factum videretur? ita magni acta &
geſta regis primum quidem ab ipſo rege, deinde
ab aliis iuſta cenſenda ſunt. Sed mea vtique ſen-
E tentia, ſi approbentur iſta, vt ab ſapiente ac verè
prorſum enuntiata, bone Deus, quantum inde e-
rumpet malorum? qui calamitatum laxabitur ſi-
nus? Documento ſit is ipſe Alexander, quem ita
philoſophi præcepto imbutum proditur memo-
riæ, ad id veſaniæ productum, vt iam diuinos ſibi
depoſceret honores. Nec ſatis, nam veluti bella-
torem fortunæ flatibus nimio plus elatum morta-
lis naturæ diſpuderet, non Philippo iam ſe natum,
ſed Ammone potius, credi volebat. Quid illa ve-
F ſtis mutatio, & in Perſicos mores degener tran-
ſitus? quantum hic turpitudinis, quàm fœda ma-
ieſtatis ſugillatio? quæ vero Macedonum indi-
gnatio? Cæterùm quid ita inſinuas Anaxarche,
aſſidere *Ioui* iuſtitiam? Immo verò, ſi coniecta-
tio me non fallit, non aſſidet iuſtitia *Ioui*: ſed i-
pſe iuſtitia eſt, ac fas ipſum, & legum vetuſtiſſi-
mus omnium, ac perfectiſſimus. *Ita* certè veteres
prædicant, edocéntque, abſque iuſtitia ne ipſum
quidem *Iouem* rectè poſſe imperare. Ea verò iux-
ta Heſiodum incorrupta virgo eſt, pudoris ac ca-
G ſtitatis, vtiliúmque contubernalis. Proinde reges i-
tem αἰδοίους, id eſt caſtos venerabiléſque nuncupa-
re poetæ ſolent. Hinc ergo colligendum, regiam
facultatem eſſe ſublimem, præcelſam, multis virtu-
tib. circumſcriptam conſtipatámque, curis innu-
meris anxiam, & omnino vitam cenſeri laborio-
ſiſſi-

ſimam ſi incumbentem oneris magnitudinem recte metiaris, geraſque pro ratione ac dignitate. Proinde Seleucum dicere ſolitum ſcimus, Si ſatis norint homines, quàm operoſum, quámque moleſtum, vel modo tantarum rerum adeo numeroſas epiſtolas aut ſcribere aut legere, diadema proiectũ neminem excepturum. Quin & Philippus in regione ſpecioſa caſtrametaturus quũ audiſſet, futuram ibi iumentis pabuli inopiam, ô Hercules inquit, cuiúſnam modi vita eſt noſtra, ſi ad aſellorũ occaſionem viuendum nobis eſt? Certè anax veterib. rex dicebatur, quod Plutarchus tradit, & repetit Euſtathius, quia anacos dicitur medela, quod illis ſubditorum cura incumbat. Dioſcuros autem, ideſt Caſtorem, Pollucémque ab nauigantium cura primos omnium ita inuenio nuncupatos. Ineſt vtique vocabulo diuinum quiddam, & proinde excellẽtiam cõplectimur eo, quod Euripides item ſignificat,

Ἄναξ, θεοὺς γὰρ δεσπότας καλεῖν χρεών.

Eſt proprium quoque nomen Anax, ſic enim cæli ac terræ nuncupatur filius, de quo Miletus dicitur anactoria. Scribit Herodotus Cereris templum in Eleuſine fuiſſe anactorium. Pollux anactorium pro ayo accipit. Inuenio item reges, ſiue duces recte diopos nuncupari, quod commonſtrat Æſchylus, ſicut adiopi vocantur, qui principe carent. Inflectitur verbum ab ὀπτω, quod eſt ordino. Ælius Dionyſius diopon accipit ναυφύλακα id eſt nauis inſpectorem, cuſtodémve, ἀπὸ τοῦ ὅπλου, ἔπ ... Porrò apud veteres, qui rerum moderamina ſuſcepiſſent, iidem & auguriorum erant non imperiti: vt enim ſapere, ſic & diuinare regium cenſebatur. Diopos etiam epipulus dicitur, id eſt ... Diopos regios in Romulo Plutarchus, aut diſpenſatores accipit, aut villicos. Nam de Romulo & Remo: Præfectos, inquit, ac regios diopos contemnebant, & pecoris magiſtros: vel, vt ipſe ait, ... Sed interpres diopos dici legatos putat: adeo transferendi onus plane coloſſicon eſt. Dignum ſcitu Prytaniam, id eſt πρυτανεῖαν dici Græcis imperium diei, quum in orbem inter plures digeritur imperandi viciſſitudo. Hinc Herodotus: Miltiades, inquit, non prius congredi quàm ipſius aduenit prytania. Idem auctor probulos vocat, quos noſtri prouiſores. Cæterùm attendenda magnopere hic parte Platonis ſententia, qui ad res egregias ſtrenuè feliciterque obeundas eſſe nil prorſum accommodatius ſcribit, quàm prudentium doctorúmque virorum beneuolentiam. Immo verò eſſe nullum vel iuſtitiæ vel prudentiæ argumentum certius quàm ſi amici id genus adſint abunde. Nec me fallit tamen, Goticum fuiſſe inſtitutum, ne literis imbuerentur reges. Quod illæ, ac ſeniorum inſtitutiones longo ab fortitudine interuallo abeſſent, ac magnanimitate. Quin item effœminari potius animos, remollitóſque ad timiditatem dilabi. Illud denique non præteriero, leuiculum forſan, ſed pleriſque ignoratum tamen, regiam palatij nomine inſigniri cœptã Augusti Cæſaris tempeſtate, quod refert Dion, quia is Palatinum montem incoleret, ac inibi eſſet prætorium. Domus item Romuli, à loco dicta Palatium eſt. Hinc vbicunque fuerit imperator, eius domus palatij aſſequitur nuncupationem. Dona in primis regi honeſta, Xenophon ſcribit Anabaſeos primo: Equum aureis frenis, aureum præterea torquem, ac denique Perſicam ſtolam.

Regum reuerens in oriente cultus. De Indicorum regum luxu, ac tumore item Perſarum. Grypos cur ament Perſæ. Item quem intelligamus Pyrrhorum. Pyranon. Grynos quid. Saporis Perſarum regis hiſtoria. De Cylo pamcula. Oroſanga.

Cap. II.

Regium ergo nomen ſanctum vbique, ſed in Oriente venerationis præcipuæ. Regum ibi maieſtas eximia, confluentibus ad nomen Barbaris: quemque ſecundis rebus reuerentiæ cultum exhibuere, vel in aduerſis præſtant conſtantiſſime. Quo factum animaduertimus, vt inani tumore, ac nimia inſoleſcentes felicitate plerique totis (vt aiunt) cuneis in multam prouicherentur abſurditatem, ſibique vendicarent, quæ humanæ imbecillitatis oblitos facilè coarguerent. Indici regis luxuriam, quam tamen Barbari magnificentiam interpretantur, gentium reliquarum vitia facilè tranſcendere, hinc perſpici poteſt. Siquidem vbi viſendum ſe publicè præbet, apparent argenteis thuribulis miniſtri perplures conſpicui. Iter vniuerſum, quo vectatur, odoribus vaporatur. Ipſe aurea geſtatur lectica, margaritis hinc inde propendentibus. Amictus auro interlucet, ac purpura. Lecticã obuallant corporis cuſtodes, e ramis cantillantibus auiculis, quas ita de more imbuunt, vt inter ſeria inſtrepant cantu. Regiam auratæ ſuffulciunt columnæ, auro vite cælata obambiente. Inter hæc auium, quibus præcipue oblectantur, argenteæ nitent effigies. Regia nulla non hora volentibus pateſcit. Vbi capitis curæ, ac ornamento incumbit, tunc admittuntur legationes, & redduntur populis iura. Odoribus perfluunt liti pedes. Si quando in venationem prodire collibuit, feræ leporariis occluſæ inter pellicum vota, & cantus transfixæ conficiuntur. Hic illis non contemnendus labor. Si longior incumbat expeditio, curru vectantur quem inſtrati auro elephantes ducant, aſſectantibus agminatim pellicum lecticis. Subſequitur & regina, ſed ſeorſum, nec minore luxu. Vbi ſomni tempus appetit, regem vino grauem dormitantémque cubiculo inferunt pellices, nocturnis diis patrio ritu aduocatis cum cantu. Iam verò quid ſuperbam Perſarum regum mollitiem memorem? Adoratio his erat peculiare bonum, citra hanc non facile ad regem patebat aditus. Illum quin immo vidiſſe quandoque, auguſtiſſimum cenſebatur: quoniam is ſub maieſtatis ſpecie ſemper ferè latet. At magnus Ageſilaus, quod Xenophon ſcribit, vt ſemper ſpectaretur, gaudio exſiliebat, quum turpiter agenti tenebras conuenire arbitraretur: honeſtæ autem vitæ lucem longè plus ornamenti afferre. Porrò Perſarum regibus illa maxima incumbit cura, vt terrarum orbem mariáque depopulentur omnia, præſuaues dum venantur potus, gliſceras adipatáſque dum conquirunt dapes. Mox vero diſtenti ſic, & adobruti, mirum eſt quo ſtudio moliantur ſoporem. Vni plures adſunt vxores. Per vices regem adire, mos illis eſt. Cultus regis luxuria præcipuè erat inſignis. Purpureæ tunicæ medium albo intexebatur. Palla verò picturata erat, aureis accipitribus velut roſtri mutuo ſe petentibus. Zona ſuccingebatur aurea, ſed muliebriter. Ab ea propendebat Acinacis, vagina gemmata. Capitis inſigne à Perſis nuncupari cidarin, animaduerto. Ambit id cerulei coloris faſcia, albo intermicante. Et pontifex

tamen, inquit Hieronymus, cidarin habet, & nomen Dei geſtat in fronte. Currum aſſectabantur armatorum decem millia, haſtis argento coruſcantibus, ſpiculis etiam auro præfixis. Si quando mouenda forent caſtra, ſuper regis tabernaculum, quod auguſtale dicimus, conſpicua omnibus promicabat ſolis imaguncula, cryſtalli incluſa globo. Quum progredi cœpiſſet agmen, ignis quem ipſi ſacrum æter..umque vocabant, argenteis altaribus præferebatur. Sicuti apud Græcos irroborauerat mos, vt in prima ſtaret acie vates laureos geſtans ramos & corollas, quem vocabant pyrphorum: cuius meminit Pollux, & in Sudæ monumentis relatum inuenios, quoniam lampada item præferret. Eum iure belli violaſſe, ſummum habebatur ſcelus. Apud Herodotum, hiſtoria octaua, pyrphorum pro ſacrificulo accipit interpres. Eſt eo item nomine inſtrumentum prunis ferendis deſtinatum, quod etiam pyranon vocant. Scitu verò dignum: ante inuentas tubas pyrphoris, ſeu lampadephoris vſos veteres, qui bellicum canerent, vt ſic dicam: nam in medium vtrinque progreſſi facibus excuſſis, prælium accendebant. Apud Sophoclem in Oedipode tyranno, pyrphori ſignificat morbos, inducentes febrem: nam πῦρ, quandoque πυρετὸν indicat: ſicuti πυρετὸν, interdum pro igne poſitum inuenias: vt apud Homerum,

Καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν,

Ignem ſacrum inſequebantur magi, magos trecenti ſexagintaquinque iuuenes puniceis velati amiculis. Ij tot erant, quot in anno dies. Mox erat Ioui ſacer currus, quem albi traherent equi. Poſt quos inſigni magnitudine viſebatur equus ſolis, ſic enim dicebatur. Equorum moderatores aureis virgis ornati, albis item veſtibus viſendos ſe præſtabant. Aderant pòſt, vehicula auro cælata & argento. Inſequebantur, quos Perſæ immortales vocant, decem millia numero. Ante omnes Barbaros hi luxu prædiuite honeſtabãtur. Torquibus inter eos aureis exculti quidam incedebant. Auro diſtincta veſtis decorabat alios, tunicis manicatis quidem, ſed gemmarum ſpecie ornatiſſimis. Ab iis conſtituebantur, quos regis cognatos vocabant, quindecim millia numero. Fœminas diceres, ita ornamentorum luxu ac deliciis diffluebant, doryphoræ vocabantur veluti ſatellites. Regis currum anteibant regio inſignes cultu. Currus latera deorum ſimulachris erânt decora, auro, argentóque conflatis. Iugum geminis collucebat. Eminebant ex eo ſimulacra duo aurea, cubiti menſura interiacente expanſis alis aquila, materiæ eiuſdem. Sphragida, id eſt annulum regis ſignatorium, vel id genus aliud, Cyri prætuliſſe imaginem, proditur memoriæ: etiam ſi tradunt alij fuiſſe Darij equum, quo adhinniente regnum is arripuit. Sunt qui & regis fuiſſe ipſius malint. Orosangas vocant Perſæ, qui de rege ſunt bene meriti. Cyrum Perſarum regem grypum fuiſſe memorant, id eſt adunco naſo. Proinde in ciuilium præceptorum ratione Plutarchus, & alibi, eo habitu homines Perſis mirè gratos fuiſſe ſcribit. Nam & agreſtes boues epigrypos eſſe dicunt Græci, id eſt rictu leuiter adunco. Grynon verò κορμὸν dicunt Græci iidem, id eſt truncum, vel ſtipitem: ex quo verbum id pro naui etiam vſurpauit Lycophron eo verſu in Alexandra,

λαιῶν δ' ἀνόντα γρυνὸν ἐν ληρομένῳ.

A Etiam ſi ad Alexandrum poſſe referri, putat interpres. Quod mater Hecuba per quietem parere facem eſſet viſa. Verùm quod ad Perſicum attinet tumorem adnotatu digna Saporis Perſarũ regis epiſtola, quam ad Conſtantium imperatorem is dedit ſic exorſus: Rex regum Sapor, particeps ſyderum, frater ſolis & lunæ, Conſtantino fratri meo ſalutem primam dico. Mox ſubmonet: prouinciis quibuſdam cedat, quoniam medelarum quoque artifices vrere, nonnunquam & ſecare, ſibi permit-
B tãt, quo reſiduis liceat integris poſt hæc vti. Quod ipſum factitent beſtiæ quoque, quæ cur expetantur gnaræ, id abſciſſum ſponte amittunt, vt in reliquum ſuperſint impauidæ. Sed & Cyri conditorium hoc inſigne viſebatur epigrammatio: Cyrus ergo rex olim regum, conditus hic ſum.

Proditorum fœda taxatio per exempla decurrens hiſtorica. Cilicum prauitas. Copis. Quid cilicifmus, ca..abiſmus. Euangelia. Plutarchi locus reſtituitur. Epangelia. Scapi a, σκαφὶ, ν, ſcaphalos. Scaphia vaſa. Agraphy crimen, & alogij. Angelus, exangelus, antangelus.

C

Cap. III.

PRoditori nil vnquam fidum eſſe debere, pronũciatum hiſtorica grauitate à T. Liuio eſt. Id & exemplis aliquot exploratius ſit. Cilliconta quendam legimus, Prienenſibus patriam prodidiſſe Mi-
D letum: id nobiliſſimo cuique non modo odioſum, ſed & tenuioris fortunæ hominibus. Fuit lanius quidam Theagenes nomine, Syrus. Adierat Cillicon carnes empturus, at diſſimulato Theagenes odio, vt qui toto animo illi ſatisfactum cuperet, carnium portionem porrigit, tanquam quod ſuperflueret abſciſſurus. Illo autem manum proferente elatam copida lanius impegit, reſectáque manu addidit generoſius dictum. Hac, inquies, abhinc ciuitatem prodes, nullam. Sunt ex Græcis, qui Cilli-
E conta iſtum cognominatum putent, quia Cilicium prauitas & ſæuitia infametur paſſim, quando Achæus illi proprium fuerit nomen: addunt, fuiſſe Meropis filium. Certè hiſtoricus Theopompus per vinolentiam æditam cædem, Ciliciſmum vocauit: ſicuti Canobiſmum vocauit: ſicuti Canobitarum laſciuam turpitudinem. Copis autem, ſi cui fortè ſcrupulum iniicit, verbum Latinis auribus haud ita frequens, hic eſſe videtur lanij culter. Q. tamen Curtius copidas interpretatur recur-
F uos gladios, quadam falcis imagine, meminit libro tertio Strabo. Inter inſtrumenta ſacrificalia Pollux ſphagidas enumerat, & copidas. Vnde eſt Demoſthenicum illud de Phocione, ἡ τῶν ἐμῶν λόγων κοπὶς ἀνίσταται. id eſt, verborum meorum copis exſurgit. Plutarchi tralator ſecurim eſt interpretatus. Porrò circumfertur ad hanc maximè rem faciens bracteatum Antigoni dictum. Qui proditores tantiſper, dum produnt, amare: vbi prodidiſſent, odiſſe dictitabat. At Cæſar in Thracem quen-
G dam. Proditionem ſibi placere, inquit: proditorem minime. Plutarchus ſcribit, Rhimotalcem Thracum regem qui ab Antonio ad Auguſtum transierat, ſolitum illi inter pocula ſocietatem petulantius exprobare. Id quum ægrè ferret Auguſtus, propinans ex accumbentibus cuidam: Ego, inquit προδοσίαν φιλῶ, προδότας δ' οὐκ ἐπαινῶ. Proditionem quidã amo, ſed proditorẽ nõ laudo. Demoſthenẽ Demadi crebrò dicere ſolitũ ferũt, ὅτι προτέρας ... προδό-

ωρ. δ' ὅται φυλλῶσιν. Id quod si amplius expendisset, non foret à Macedonibus sanguinariè excarnificatus. Scribit Plutarchus, quod notatu Hercle dignum est, Reges cum primis esse ἀπειρίας ἢ προδοσίας διδασκάλους: quoniam eum iuuari præcipuè opinentur, qui iustitiæ intendat minus. Proinde non debere alios criminari, si exemplo ab eis ipsis ducto, quod confert, affectantur tota vi, huc illuc voluntate tralata. Lasthenes, qui Philippo Olynthum prodidit, querebatur se ab illius amicis, vt proditorem infamari. Et Philippus, Macedones, inquit, natura rusticiores sunt, ac rudes, & scapham dicunt scapham. Est autem nauiculæ nomen scapha. At σκαφώρη, vulpes est. Scaphalos verò dicitur ἀντλητὴρ, id est haustor. Scaphitas dici, à Græcis comperi, qui scaphis nauigant, tanquam scapharios quosdam. Scaphides vasa sunt, in quibus meliccrides, id est faui collocantur. Scaphisterium Columellæ purgandis seminibus, aptum instrumentum. Pacton scaphæ genus est Straboni ἐκ σχοινίδων id est virgis compactum. Scaphia verò vasa, sunt, inquit Martianus, ex ære rotunda, quæ horarum ductus stili, seu gnomonis proceritate discriminant. Horoscopa item dicuntur & horologica. Adnotandum verò illud scitu Hercle dignum: Isangeliam, id est εἰσαγγελίαν, dici accusationem iudiciúmque, quod in proditores intenditur, vel omnino læsæ maiestatis reos: quorum crimina legibus non continentur, vnde & περὶ ἀγράφων δημοσίων ἀδικημάτων dicebatur isangelia. Quam tamen sanciebat isangeltica lex. Agebantur verò hæc vel in senatu, vel in concione. Isangeliæ meminit Demosthenes quoque. Plutarchus de Alcibiade reo, quod Cereris & Proserpinæ mysteria polluisset domi ea celebrando, hæc (inquit) in isangelia sunt scripta. Interpres locum incuriosius transilit. Angelum esse scribit Ammonius eum qui extrinsecus quippiam nunciat. Exangelum, qui quæ intus fiunt, extimis promit, quem diangelum vocat Thucydides: autangelum, qui ex se nunciat, non ab alio missus. Epangelia verò dicitur, quum quis accusatur, quod præter leges concionetur, aut rempublicam capessat. Obiter item sciendum, fuisse agraphij crimen, vbi quis ex tabulis publicis ante persolutionem suum expunxisset nomen. Quam rem Demosthenes significat, & docent præterea plures. Alogij crimen est, quum rationem quispiam reddere neglexit in magistratu gestorum.

Canterij notio multiplex. Runcina quid. Compluuiatæ vites. Pedata, seu characata. Quid charax, & ridica, & quid tradux. Senecæ locus illustratur. Canterino ritu somniare, quid Viticula quid: item suffrago.

Cap. IIII.

CAnterium Varro scribit De re rustica, libro secundo, equum dici, cui exempti testes sint: inde appellatum, quod semine careat. Idipsum ferè Pompeius Festus comprobat. Sunt qui opinentur, vocabuli etymon inde trahi: quia cauterio detestari mos esset per vnius demutationem elementi. Nonnulli canterios intelligunt mulos, ad vellaturam quos pascere moris est: vnde sit cantericium hordeum. Ab equi porrò similitudine canterios item dici volunt, quibus subiectis materiarij fabri runcinis, id est serris maioribus, arborum moles secant. Eos

A impolitior sermo & rusticior caballetos vocat, sicuti runcinos minores equos, ex runcinarum (vt putant) origine. Nam Plauto deruncinare verbum positum pro dissecare dissipareque. Quanquam non me fallit, quibusdam id amplius arridere, vt sit runcina leuigandis lignis instrumentum accommodum, quod vulgus simplex planulam dicat. Est & in vitibus canterius, iugum simplex, cum depositis hastilibus, vt Columella scribit, adnectuntur singulæ per transuersum perticæ in vnam ordinis partem.
B Id ferè Plinius quoque prodit, sed amplius compluuiatas dicit vites, vbi iugum est quadruplex, ab cauis ædium compluuiis similitudine ducta, atque item nomine. Nam pedatas intelligimus adminiculo fultas. Si verò breuiores palmites sarmento iunguntur inter se funium modo, ex hoc arcus funeta dicuntur. Pedatas, seu palatas etiam characatas appellamus: quia charax Græcè pedamentum est, siue ridica. Quanquam est ridica fissile adminiculum propriè, quod diutius manet, quàm teres palus: à quo palari vitis dicitur,
C quum palis obsulcitur, sed & loca vliginosa palari dicuntur, vbi pali addensantur accipiendis fundamentis. Rusticum vulgus quoque characios vocat pedamenta vetera. Traducem verò nominant Galli, quum diuersarum arborum obuij palmites alligantur vno conciliati virgultorum comitatu, aut quum in viduam arborem transilem faciunt. Traduces quidam rumpos appellant. Sunt qui etiam vites: vt quum ait Varro, iugorum genera sunt qua-
D tuor, pertica, arundo, restes, vites. Traducibus vtuntur Mediolanenses in arboribus, quas vocant populos. Ex hac verò rusticarum rerum ratione animarum traducem vocari à Tertulliano & Apollinario nouimus, vt sicut corpus ex corpore, ita anima nascatur ex anima, & simili cum brutis animantibus modo subsistat. Canteriolos in cepinis, id est ceparum locis apud Columellam inuenies forma deminuta pro monumentis quibusdam ceparum, ne Thalli earum ventis prosternantur. Sicuti in
E rapinis etiam canterios, quum operiuntur rapæ, vt à pruinis defendantur. Farraginaria sunt, vbi paratur farrago. Hordeum hexastichon ab ordinum numero, aut versuum: quidam etiam canterinum vocant, sicut distichon galaticum. Canterios item in architecturæ ratione nominat Vitruuius libro quarto: vnde canteriatum tectum, sicut asserulatum quoque dictum inuenimus: nam quaternata harula aliud est. Vulgus quoque crassiores & robustiores ramos canterios solet dicere, nil deluxato admodum verbo. Ridicula est enarratio cuius-
F dam Plautini interpretis, qui claritate maxima caligans, canterium apud Senecam libro Epistolarum decimotertio, pro vehiculo accipit, vbi ait Seneca: Canterio vehebatur, hippoperis quidem impositis, vt secum vtilia portaret. Quum paulo pòst se ipsum interpretetur Seneca: O quantum, inquit, erat seculi decus, Catonem vno caballo esse contentum, & ne toto quidem, partem enim sarcinæ ab vtroque latere dependentes occupabant. Hasce
G verò ille ippoperas dicit, quasi equestres peras: Gallicos canterios, vt viliores, agnoscere videtur Plautus, quando in Aulularia ita scribitur: Ego faxim muli pretio qui superant equos, fient viliores Gallicis canteriis. In Hieronymi tamen ad Marcellam epistola sic scriptum legas: Illi gaudeant Gallicis canteriis, nos solutus vinculis asellus Zachariæ delectet. Cruciantem canterium Ausonius

item dicit, quem tortorem, vulgus appellat, & Nonius interpretatur. Cæterum illud longè remotius, & ex intimo literarum penu ab ingenioſis erutum: in quo enarrando, non ſcioli quidam aut elementarij, quod ferendum foret, ſed claſſicus, & primi nominis candidatus longè fallitur, & apinas, neſcio quas, & tricas impudenter ac oſcitabundus, velut obeſæ naris quiſpiam è triuio, effundit. In Plautinis ergo theſauris ita poſitum eſt: Certè hæc mulier canterino ritu aſtans ſomniat. Adagium hoc reconditum ab doctiſſimo Comico in mulierem B concinnatum eſt, quæ etiam ſi aſtare, vigilare, rectéque ſenſibus vti videbatur: tamen quia nænias quaſdam Siculis gerris vaniores effutiebat, vt Menæchmo videbatur, ſomniare ac dormitare eam dicit equino ritu. Notiſſimum quippe, dormire equos ſtantes. At ſomniare eos, locupletiſſimum teſtem habemus Ariſtotelem, ſic De animalium hiſtoriis libro quarto ſcribentem, ὅτι δ᾽ ἐνυπνιάζειν φαίνονται οὐ μόνον ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ἵπποι καὶ κύνες καὶ βόες, ἔτι δὲ πρόβατα καὶ αἶγες. id eſt, ſomniant etiam C manifeſto non homines ſolum, ſed etiam equi, canes & boues, quin etiam oues & capræ. Cæterùm Apuleianus enarrator, tametſi pampinarius non eſt, verum fructuarius in primis, non ab canterio canterinum deflexit, ſed ab cantharo cantharinum deducit. Verſiculo lepidiſſimo planè luxato, illo intellectu, vt ipſe comminiſcitur, fœminam ſomniantem aſtare ritu canthari, vaſis vinarij, qui ea forma figuratus, vt rectus aſtet conſiſtátque. Ego verò canthari eam eſſe figuram, non omnino ab- D nuerim. Somniare verò etiam vaſa, nondum video didiciſſe: ni forſan aſino ſuperfluè canit lyra. quòd ſi ad formam modo poſitúmque reſpexit facetiſſimus poeta: nil inſipidius aut exculcatius proferri ab eo potuit. Canterinum verò à canterio rectè inclinari, comprobat Columella. Quod caballum à Seneca dici ſubnotauimus, aduertenda eſt Hieronymi ſententia: Vt ſtatim, inquit, cernamus tiaras galeis, caballos equis cedere. Quia verò de viribus dicta pleraque ſunt, illud ex abundanti adiecero, E Viticulas dici Plinio Palladióque, in plantis flagella, vt in cucurbita & cucumere, ab vitium ratione vocabulo deflexo. Denique in vite ſobolem radicibus hærentem vocant ſuffraginem ruſtici, quæ explantanda diligenter eſt, ferróque alleuanda.

Canthari etymon vnde ducatur. Item notiones plures. Scarabeorum ſpecies. Chryſomelolonthion quid. Plinij locus declaratur, item Auſonij. Onides. Coopriones. Cantharorum item ſpecies ex Hero. Canathra quid. Pullaria. Pullus. F

Cap. V.

Cantharum dici à Romanis ſcarabeū, ex paulò politioribus neminem ferè arbitror latere. Vnde verò ſic dicatur, ſint fortaſſe qui ſcire expetant. Igitur, ne quid eorum deſideria remoretur, ex animalis generatione factam animaduerto nomenclaturam. canthona Græci aſinum vocant, i- G eſt κάνθωνα: oron autem ſemen, & quidem ſcarabei propriè. Sic verò progigni animal produnt: vbi cantharus aſini retrimenta, quæ onidas nuncupant, & orbiculari ferè viſuntur figura, offenderis, inſiſtit, ac pedibus prouolens interim genitalem vrinam effundit, vnde enaſcitur vermiculus, qui mox fit cantharus. Sed operæpretium ſtudioſis futurum arbitror, ſi ad id ſpectantia A-

A riſtotelis verba ſubiecero, ſimul vt eius inſecti ſpecies aliquot obiter noſcitentur: Αἱ δὲ μηλολόνθαι, inquit, ἐκ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τοῖς βολίτοις, καὶ τῶν ὀνίδων. οἱ δὲ κάνθαροι ἣν κυλίουσι κόπρον, ἐν ταύτῃ φωλεύουσι τὸν χειμῶνα, καὶ ἐντίκτουσι σκωλήκια· ἐξ ὧν γίνονται κάνθαροι. id eſt melolonthæ, ſiue ſcarabei virides, qui & gallerucæ item vocantur, oriuntur ex vermibus fimo bouis, aut iumenti creatis. Canthari autem, ideſt pilularij ſcarabei, iuxta Theodori tralationem, in fimo, quem voluunt, conduntur per hyemem, paruóſque vermiculos pariunt, B ex quibus ipſi procreantur. Proinde coptiones dicuntur Hippocrati. Idem philoſophus paulo antè carabros nominauit, quos Latinè ſcarabeos tauros dicere licet. Chryſomelolonthion reperies in Ariſtophanis comœdia, cui titulus ſpheces. Quod, inquit interpres, paruulum eſt animal, flaui coloris, canthari præferens ſimilitudinem quãdam. Id pueri innexo pede mittunt in ſublime. Scarabeorum genus grande, cornibus prælongis, C biſulcis, quæ ſunt dentata forcipibus in cacumine, quum libuit, ad morſum coeuntibus, Lucanum vocat Nigidius. Fullonem appellant aliqui ſcarabeum, albis guttis diſtinctum. Illud ſciendum, à pilularum illa volutatione, quam eſſe cantharis familiarem præmonuimus, inoleuiſſe adagium Græcis in eos, qui caſtigati ſæpius, nihil proficiunt, ſed quod pertinaciter ſemel arripuerunt, pertinacius fouent, ac tanquam coccyges, ſui ſemper ſimiles eandem recinunt cantilenam: Cantharus D pilulam. Quod enim eſt animali ingenium, nulla prorſus arte viceris. Sunt præterea Canthari nauigia quædam: nam & in comœdia Græca ita legimus, ναξιουργὴς κάνθαρος. ideſt, in Naxo confabricatus cantharus. Quippe de inſularum nominibus ſæpe nauibus impoſita reperias nomina. Etenim κνιδιουργεῖς quandoque dicuntur naues, quia in Cnido compingerentur. Cercyronque à Cercyra, quæ Corcyra eſt, vocarunt. Parona item, ideſt πάρωνα, à Paro: vnde fortè obtinuit, vt nauium gu- E bernatores paſſim ita dicantur. Fuit & in Attica portus Canthari nomine celebris. Eadem cenſetur nomenclatura ex Athenæi calculo pocillum, atque item accommodum mulieribus ornamentum. Apud Iureconſultum Iulianum, libro Digeſtorum trigeſimo, canthari dicuntur per quos aquæ ſaliunt vnde arbitror inoleuiſſe Mediolani, vt cloacæ euehendis aquis ac ſordibus dicantur cantharanæ: nam & cantharia legimus, forma deminuta. Cæterum occurrit mihi parte iſta Plinij nodus haud F illotis (quod dicitur) tranſiliendus pedibus. Illi propterea lucem inferemus, vt hoc item nomine plenius bonarum literarum candidatos demerear, ſi quidem homo homini Deus, vt verſiculo Græco comprobatum video. Plinij verba ſunt hæc ex libro octauo: Bos, inquit, in Ægypto numinis vice colitur, Apin vocant, inſigne ei in dextro latere candicans macula cornibus lunæ creſcere incipientis, nodus ſub lingua quem cantharum appellant. Quæritur amplius inter eruditos, G quid ſit quod ait, Nodus quem cantharum appellant. Sed enim obſcuritatem tollit Porphyrius ille doctiſſimus: & quia de nodo agitur, præclarè enodat quod pleroſque ſcio hactenus latuiſſe, bonámque, ſi non & ſupra ſynodi Ariminenſis multitudinem. Igitur in libro qui eſt De abſtinentia carnium: Scarabeum, inquit, animal rerum diuinarũ indocti abominãtur, quod Ægyptij ſummopere

venerantur,

venerantur, animatam Solis effigiem putantes. Lunæ præterea taurum dedicarunt, quem Apin nuncupant nigrum præ cæteris, & signa solis atque lunæ habentem. Mutuatur enim ex sole luna lumen. Solis symbolum est coloris nigredo: nam & solis ardor, nigriora reddit humana corpora: & qui sub lingua est scarabeus. Lunæ verò coloris diuisio. Adiicit in libro De Iside Plutarchus, quod neutiquam prætereundum fuit: ita cantharos pilulam excrementitiam sensim in aduersum protrudere, sicuti contrarium mundo sol cursum agat, dum ab occasu in exortum fertur. Et quia scribit ibidem Plutarchus, Cantharos omnes esse mares, quod approbat & Porphyrius atque Horus, & Græci item alij, apud quos ita lectitamus. κάνθαρος, θῆλυς οὐ γίνεται, ἀλλὰ πάντες ἄρρενες γεννῶνται: idest, cantharus fœmina non fit, sed mares omnes gignuntur: hinc succurrit, vt prius quàm hæc nobis decedat cura, vel intercalata fortè dispereat, Ausonium opera nostra iuuemus, nubilo difficultatis excusso, quo multos poetæ illius studiosos interpellari non ambigo. Est epigramma scitissimum in Marcum quendam cinæsculatorem, quærit lepidissimus poeta ex Pythagora, cuius placita sunt transire animam in diuersa corpora, quem putet futurum ab vltimo fati die Marcum pullariam, qui erat, vt ipse ait,

Peruersæ Veneris postico vulnere fossor
Lucilli vatis subulo, pullo, premor.

Respondet Pythagoras,

Non taurus, non mulus erit, non hippocamelus,
Non caper aut aries, sed scarabeus erit.

Hoc est, qui fœmininum perpetuò execratus est congressum, & pueriles tantum amores est consectatus, non emigrabit moriens in animalia, quibus vterque inest sexus: immo scarabeus fiet, in quo genere non visitur fœmina. Qua ex causa etiam pullaria scienter à poeta dictus est, si quidem: puer qui obscœnè ab aliquo amaretur, eius ab amabatur, pullus vocabatur, quod Festus scribit vnde Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter candorem, quod eius natis fulmine icta foret, pullus Iouis appellatus est. Erant & viginti viri cognomento pullarij, qui auspicia coloniarum deductarum causa haberent. Sed horum alia ratio est. Illud postremò adnotandum, vice prouerbij à Plutarcho in Symposiacis esse pronunciatum, Ridiculos videri, qui in conuiuiis innoxias auersentur voluptates, sicuti οἱ κάνθαροι τὰ μύρα. id est, canthari vnguenta. Canathra verò grypum imagines sunt, ac tragelaphorum ligneæ, quibus insidentes puellæ circumferebantur, in spectaculis, vt Xenophon indicat, &, Plutarchus exponit. Dignum relatu id quoque ex eodem Plutarcho in libro περὶ τῆς εὐθυμίας, idest De iucunditate. Illud inquit, amplius tranquillitatem concutit: quod veluti muscæ speculorum leuore dilabentes scabris inhærent, ac vlceribus in superficie corporum erumpentibus affiguntur: sic & plerique felicium iucundorúmque obliti ad tristia redeunt, & quæ memoria vulnus refricent. Immo verò cantharos imitantur, qui apud Olynthum in regionem quampiam, ex re cantharolethron cognominatam, sese coniicientes, quum inde mox nequeant explicari, immoriuntur. Non transilienda parte hac, quæ prodit Horus, Cantharorum noscitari species tres: primam esse æluromor-

A phon, idest felis forma: traditum verò marem ælurum cum solis incessu pupillam demutare, vt quę solis exortu subintendebantur meridie totum detur, occasuro hebescat sydere: quo argumento apud Heliopolim solis simulacrum effingi æluromorphon: alteram verò speciem esse δίκερων καὶ ταυροειδῆ quæ sacra lunæ censeatur: hinc & in tauro, lunæ fieri exaltationem tradunt. tertia porrò μονόκερω est, ac ἰβιόμορφο. quam esse Mercurij produnt, sicuti auem ibin.

B

Quæ sit prouerbij ratio. Delphini vis in terra. Delphin instrumentum. Delphinis, delphax, delphacium. Adelphi fratres vnde. Delphys. Hystera. Delphinius Apollo. Item de delphine plura. Plinius explicatur. Ventorum in vtre occlusorum ratio. Delphinius mensis. Delphinum locus.

Cap. VI.

C ION Græcè facundiæ auctor, vt videtur, haud spernendus omnino, sicuti ex Plutarcho accepimus, eiusmodi adagium posuit, Δελφῖνος ἐν χέρσῳ ἀλκή. Delephini in terra vis. Id in eos promptum videtur, qui quod nesciunt, iudicant; & in quo minus valeant, toto conatu petunt; nec se intra pelliculam continent, supra crepidam aliquid ambitiosius affectantes. Delphinorum celeritas vtique immemorabilis est, adeó vt ocior volucre, acrior telo credatur, & vt Aristoteles inquit. ἁπάντων δοκεῖ εἶναι ζώων τάχιστον, καὶ τῶν ἐνύδρων καὶ τῶν χερσαίων, καὶ ὑπεράλλονται πλοίων μεγάλων ἱστούς. hoc est, omnium videtur animalium velocissimus, non aquatilium modo, sed & terrestrium, supersiliunt etiam malos nauigiorum maiorum. Cæterum tam stupendæ agilitatis animal, terræ tamen contactum non patitur, quin inuectum in harenam emoritur confestim. Propterea in Demosthenis vita Plutarchus apud Græcos: nam Latina prorsum ἀκέφαλος est: Delphinis, inquit, vim ignorans Cæcilius, in omnibus nimius, iuuenili calore Demosthenis, & M. Tullij collationem ædere adortus est. Quòd si vnicuique obuium foret τὸ, γνῶθι σαυτὸν haud fortè diuinum videretur præceptum. In epistolis tamen Plinius, collusorem delphinum in terram extrahi solitum scribit, harenísque siccatum, vbi incaluisset, in mare dilabi rursum. Verum de delphine mox plusculæ: interim quæ se ingerunt, appingemus, ne dilata mox excidant. Delphis itaque, siue delphin, vt docuit Aristophanis interpres, instrumentum est nauticum, tum plumbeum, tum ferreum, quod in bello nauali pendens ex antemna. vbi se ostendisset occasio, in hostiles naues demittebatur, deprimendi causa. Erat autem animalis figura compactum, vnde & nomen. Thucydides libro septimo, nauem delphinophoron vocat, ex qua propenderet delphin eiusmodi. meminit & Pherecrates. Iulius Pollux delphina pro parte nauis accipere videtur, quum ait; Carinæ affixum dicitur phalcis, siue Lesbium, aut clitopodium; cuius postrema pars ad proram, vergens, parembolis, sub qua embolum, quo nomine quidam rostrum intelligunt. Medium verò inter proembolida & embolum stira, idest carina. Super embolum stat, inquit, delphis, quando nauis fuerit delphinophoros. nisi quis Pollucem quoque de instrumento sensisse videri malit. Nostris tamen temporibus celocium artius surrectum rostrum recuruum;

Digitized by Google

fertur hoc quoque. Qui, inquit, iam magno profectu ſunt, non ex orationibus modo & libris vtilitatem aucupantur: verum ex ſpectaculis quoque, & (vt ſemel dicam) ex omnibus. Quod ab Æſchylo factum legimus, & pleriſque aliis: ſiquidem quum apud Iſthmum pyctarum, id eſt pugilum certamen ſpectaret Æſchylus, cognouit ex duobus concertantibus alteri vehementi impacta plaga, ab vniuerſo theatro maximum ædi clamorem: quum tamen percuſſus nil admodum quereretur. Id admiratus Ionem Chium, qui fortè aſtabat, leniter tangens, Aduertis (inquit) quàm efficax meditatio ſit, & conſuetudo? Plagis affectus non clamat, clamant ſpectantes. Illud hic opera ſubnotarim parerga: In ſpectaculis quandoque Miſſus nominari. Confici miſſum vnum intellige, vbi à calce ad calcem procurrentes equi rurſum ab meta circunflexa calcem repetebant. Sic verò dicitur, vnde emittuntur equi. Hinc Maro:

> Hic viridem Æneas frondentem ex ilice mettam
> Conſtituit ſignum nautis pater, vnde reuerti
> Scirent, & longos vbi circunflectere curſus.

Erant ſanè miſſus quatuor & viginti, pro horarum numero. Quando cœleſti ratione circum diſtingui ſolitum, accepimus. Etenim duodecim viſebantur hoſtia, pro numero domiciliorum cœli, ſicuti planetarum imagine metę ſeptem. Certantium claſſes quatuor fuere, ſuis diſtinctæ coloribus. Nam praſinus, ſeu virens herbidam verni temporis indicabat lætitiam: roſeus æſtiuam flagrantiam: albus, palleſcentem autumnum: fuſcus, hyemis nubiloſam triſtitiam. Circenſium inuentorem produnt Monagum apud Aſiæ Helidem. Icria inuenio dici foro, vnde ſpectantur ludi: quanquam & nauium cataſtromata ſic dicantur quoque, quin & gubernantis ſedes. Ex Hegeſandro ſcribit Athenæus. Demetrium ab Phalereo oriundum, ſed luxu celebrē, Ariſtagoræ in Panathenæis meretriculæ icrium excitaſſe apud Hermas, illis ſurrectius.

De ſcena, & ſcenophegiis, ſcenographia, ichnographia, orthographia, megalographia, & ſcenis locis. Syſcemia quid, & ſcem, ac ſcenopœi. Quid thymele, & qui thymelici. Declaratur Plautus & Vitruuius. Qui actores primarum, aut ſecundarum partium. Hiſtrionum iura. Cuneus. Perſonati. Machina ſcenica. Martialis locus illuſtratur. Gerra. De proſcenia & ſtropha, antiſtropho, epirrhemate, paregoremate. Charonia ſcalæ. Pilarij, & ventilatores. Plinius & Martialis amplius declarantur. Epodos, antiſtropha, ſtrophalis.

Cap. VIII.

SCenam ſcribit Caſſiodorus, etiam dici theatri portionem, quæ inter duo protendatur cornua: quanquam prius non ferè aliud ſcena erat, quàm veluti tentorium ab ruſticis inumbrationis cauſa excitari ſolitum: ſicuti in nauis puppi ſcena eſt Trierarcho ſtructa, & in Hebræorum ritu ſcenophegia celebrantur, ducta origine ab Moſe, à quo de Ægyptiorum ſeruitute liberati ſub tabernaculis id genus in ſolitudine agebant. Græci tamen ſcenopegia ſcribunt, ratione etymologica id monſtrante. Ioſephus Iudaici belli libro ſecundo, propter Scenophegiorum feſtos dies populum aſcendiſſe Hieroſolymam auctor eſt. Scenographia in

A architecturæ ratione eſt frontis, & laterum abſcendentium adumbratio, ad circiniſque centrum omnium linearum reſponſus: ſicut ichnographiam vocant circini, regulæque vſum: vnde, inquit Vitruuius, capiuntur formarum in ſolis arearum deſcriptiones. Dicitur ichnographia prædiorum, vbi imaginaria loci repræſentatio iudicibus exhibetur, in rem præſentem vt ſic perducantur. Nam ortographia eſt recta imago frontis, modicéque picta rationibus operis futuri figura. Megalographia verò

B pictura eſt, ſimulacra deorum continens, ſeu fabularum expoſitas explicationes, aut Troianas pugnas, cuiuſmodi apud poetam nobilem admiratur Troianus princeps: Apud Xenophontem in commentario De Lacedæmoniorum republica. Syſcenia, id eſt, συσκήνια, dicuntur contubernia in publico conuiuantium Spartæ. Qui & οἴκοι σκηνοῦν, pro eo poſuit, quod eſt domi conuiuia celebrare. Quin & συσκήνους pro comeſſatoribus conuiuiſque Scenopœi, id eſt σκηνοποιοί, in Actibus Apoſtolorum eſſe videntur, qui aulea contexunt. Interpres artem

C reddidit ſcenefactoriam, tum obſcurè, tum ineptè. Scenarum genera tria reperio, tragicum, comicum, ſatyricum. Tragica ſcena conformatur columnis, & faſtigiis, ſigniſque, ac regalibus inſtruitur rebus. Comica priuatorum ædificiorum ſpeciem habeat, & menianorum. Satyrica ornatur arboribus, ſpeluncis, montibus, rebus agreſtibus aliis, in topiarij operis ſpeciem. Scena, hiſtrionum erat propria: vt inquit Pollux. Orcheſtra autem chori, in qua erat thymele, ſiue pulpitum id eſſet, ſiue ara.

D Hinc Vitruuius libro quinto: Ampliorem habent orcheſtram Græci, & ſcenam receſſiorem, minoréque latitudine pulpitum, quod logeum appellant. Ideóque apud eos tragici & comici actores in ſcena peragunt; reliqui autem artifices ſuas per orcheſtram præſtant actiones. Itaque ex eo ſcenici, & thymelici Græcè ſeparatim nominantur. Et in Sympoſiacis Plutarchus. Alia quidem ad thymelem & orcheſtram reiecimus. Hoc libentius appoſui, quia in obſeruationibus ſuis vir doctiſſimus non

E ſatis videtur tenuiſſe, qui dicerentur thymelici, quorum mentio eſt Iureconſultis quoque Digeſtis de his qui notantur infamia, etiam ſi maximè vitiatis codicibus. Sed & in canonicis Decretis relatam vocem commeminimus. Et thymelica nuncupantur apud Phurnutum acroamata, quæ Baccho adhiberi conſueuerant; διὰ τὴν πρὸς τὰς θαλίας αὐτοῦ οἰκειότητα. Illud vero metaphora honeſtiore ab Plutarcho in Galba eſt pronunciatum. Vel quam, inquit, thymelem vererentur, aut imperatoris tra-

F gœdiam. Hinc item plautinæ obſcuritati in Amphitryonis Prologo lux affertur plurima.

> Siue ambiſſent qui palmam hiſtrionibus,
> Siue cuiquam artifici.

Porrò & in vetere Græcorum auctore ad verbum ita legimus; Gymnica certamina parent Elei, thymelica Corinthij, ſcenica demum Athenienſes. Quòd ſi quis horum ſubſultarit, peccaritue, plagis eum afficiant Lacedæmonij. Hoc verò obiter di-

G ctum, feſtiuius eſt ob diamaſtigoſin, id eſt diſflagellationem, Spartanis in ſolennibus etiam feſtis celebrem, heortaſticen Gręci dicūt. Sed enim quia cœpimus, Latinæ linguæ delicias pro virili iuuemus parte. Idem Plautus ſic paulo pòſt ſcriptum reliquit;

> Vt conquiſitores fierent hiſtrionibus,

Qui ſibi mandaſſent, delegati vt plauderent, A
Quiue, quo placeret alter, feciſſent minus.

In nodi huius Gordiano impeditioris explicatione hærebunt fortè Plautinorum ſalium ſtudioſi pleriq; Ego autem amota veſica omni, pauciſſimis Ciceronis verbis nubilum hoc Plautinæ fabulæ facilitate tota illuſtrabo. Sic enim in Verrem ſcribit Actione prima, ſiue diuinatio dici illa debet: Vt in actoribus, inquit, Græcis fieri videmus, ſæpe illum qui eſt ſecundarum aut tertiarum partium, quum poſſit aliquanto clarius dicere, quàm ipſe primarũ multũ ſummittere, vt ille princeps quàm maximè B excellat, ſic faciet Halienus, tibi ſeruiet, tibi lenocinabitur, minus aliquanto contendet, quàm poteſt. Perſona verò primarum partium, vt ne hoc quidem tacitum præteream, intelligitur, quæ ſæpius actu ingreditur, quum habeat comœdia actus quinque: ſecundarum verò quæ minus, minúſque procedit. Ex quo & Terentius:

Primas partes qui aget, is erit Phormio.

Plautinum porrò ſenſum adiuuat item Horatius in C epiſtola ad Lollium:

Vt puerum ſæuo credas dictata magiſtro
Reddere, vel partes mimum tractare ſecundas.

Qua in parte Porphyrio, inquit, Secundarum partium actores omnia ſummiſsè agunt. Scribit Tacitus annali primo, Actum de modo lucaris, id eſt pretij, & aduerſus fautorum laſciuiam multa fuiſſe decreta: ex quis maximè inſignia, ne domos Pantomimorum ſenator introiret, ne egredientes in publicum equites Romani cingerent, aut alibi D quàm in theatro ſpectarentur. Et ſpectantium immodeſtiam exilio mulctandi poteſtas prætoribus fieret. Obſeruatum illud quoque: Immunes verberum hiſtriones, Auguſtum quandoque reſpondiſſe. Proinde dictas nonnunquam ſententias, vt prætoribus ius virgarum in hiſtriones eſſet. Hiſtrioniam non eſſe pudori in Græcia ſcribit Liuius. Arenarios appellat in Antonino philoſopho Iulius Capitolinus: beſtiarios, in amphitheatri arena cum beſtiis ſolitos colluctari: quos æquè ac ſceni- E cos idem infames ſignificat. Quia verò cunei loca dicebantur, in quibus notæ vilioris homines ſederent, hinc ſcitè admodum nullis auctos honoribus, ac intra priuatum ſe menſum continentes ſignaturi, inter cuneos reſidere dictitamus. Illud amplius obſeruandum: Atellanos dici priuatim perſonatos: quoniam id eſſet illis ius, ne in ſcena perſonam deponere cogerentur: quod hiſtrionibus aliis pati neceſſe erat. Hinc quæ ab iis agebantur fabulæ, peculiari appellatione nuncupabantur perſonatæ. F Sed vt ad ſcenam reuertamur, illud ſciendum: Loca in ſcena ad ornatum comparata Vitruuium ſcribere, à Græcis periactus appellari, ab eo quod in his locis machinæ eſſent verſatiles, quæ quum aut mutationes fabularum ſunt futuræ, ſeu deorum aduentus, cum tonitruis repentinis verſentur, muténtque ſpecies orationis in frontes: ſicuti apud Plautum,

Sed quid hoc? G
Quàm validè tonuit?
Di obſecro veſtram fidem.

Verbum autem id periactus, accuſandi caſus eſt multitudidis numero, hoc eſt περιάκτους, à verbo περιάγειν, quod circunductionem ſignat. Vtitur eo vocabulo Plutarchus in libro quo ſcrutatur, bellicis rebus illuſtriores fuerint Athenienſes, an ſapientia: ſed pro ipſis accipere machinis videtur: ita enim ſcribit, καὶ μηχανὰς ἀπὸ σκηνῆς περιάκτους, id eſt, & machinas à ſcena periactus. Sed & Græci ita produnt, Ceraunoſcopion periactos eſt alta. Apud Athenæum ſellas periactos obſeruauimus: bronteum machina ſub ſcena, hoc eſt amphora calculis marinis plena, qui in æneum deiiciebantur vas, ac circumacti ſonum efficiebant tonitru perſimilem. Hinc & in noſtris literis Pompeius Feſtus ita ſcribit: Claudiana tonitrua appellabantur, quia Claudius Pulcher inſtituit, vt poſt ſcenam lapidum collectus ita fieret, vt verorum tonitruum ſimilitudinem imitarentur. Ceraunoſcopium, altior intelligitur machina inſtar ſpeculæ, ex qua fulminum iactus exhibebant. Crede autem in ſcena pægmatis erat ſpecies ad ficulneæ arboris imaginem, quam craden vocant Attici. In comica tantum ſcena producebatur crade. Nam tragica admittebat propriè dictam μηχανὴν, id eſt machinam, in in qua monſtrabantur dij, aut heroes in aere, vt Bellerophontes & Perſei. A ruſticis comperi tamen, dici machinam locum, in quo aſinum equa cogitur admittere: nam parietes duo inædificantur aduerſo cliuulo, haud ita inuicem ſeiuncti, ne fœmina ineuntem marem reiiciat, vel ſe colluctando auertat, ſed capiſtrata inſcenſorem patiatur. Sunt qui craden interpretentur hamum illum æneum ſeu vinculum, quo vincti tenerentur, qui ita penderent. Cradas intelligere animaduertitur Theophraſtus in ficu ſummos in ramis coliculos teneritudine inſignes. Inducebantur verò in tragœdiis dij, qui repente commutatis rebus, fabulæ finem imponerent. Propterea M. Tullius De natura deorum primo: Vt tragici poetæ quum explicare argumenti exitum non poteſtis, confugitis ad Deum. Et Ariſtoteles primo Metaphyſices: Anaxagoras, inquit, mente ſic vtitur, veluti tragico quodam Deo, qui repente monſtrari ſolet. Parapægma verò ad ſcenæ rationem pertinet nihil; eſt enim eo nomine canon, aut organi ſpecies aſtronomici, quod ſignificat Vitruuius, parapægmatum diſciplinas nuncupans, quibus ſyderum occaſus, & tempeſtatum comperiantur ſignificatus. Erat tamen & ſupra ſcenam quod dicebatur theologium in ſurrecto in quo Iupiter, cæterique comparerent dij. Vbi verò ex imo in altum rapiendus erat aliquis ſicuti ab Aurora Memnon raptus memoratur, quod Quintus Calaber ſecundo Relictorum ab Homero ſignificat, machinam qua id præſtabatur, dictam inuenio geranon; de qua mihi videtur intellexiſſe Martialis Epigrammatum primo;

Raptus abit media quod ad æthera taurus harena;
Non fuit hoc artis, ſed pietatis opus.

Eſt eo item nomine ligneum inſtrumentum, in quo qui dicuntur ἀλφιτοποιοί, farinas contundunt; ex quo & γεράνεια nuncupari ἄλφιτα animaduertimus. In oratione pro Cteſiphonte Demoſthenes γέῤῥα σκηνῶν, quum dicit, ſcenæ intelligit integumenta. Nam ſunt quidem Gerra Perſarum ſcuta; ſed & operimentum quodlibet ſic nuncupatur; quin & teli genus Plutarcho in M. Antonij vita. Æoras autem, id eſt αἰώρας, vocabant funes intẽtos vehementer, quibus ſuſtineretur, qui per aerem ferri videbantur heroes aut dij. Eccyclema pægmatis erat ſpecies, ſubiectis rotis, quo circumacto quæ intus actæ fuiſſent, ſpectatoribus oſtendebantur. Scinſoria verò machina, quam vocant acrobaticam,

cam, est quum ita fuerit collocata, vt ad altitudinem tignis statutis, & transuersariis colligatis, scādatur tutò spectandi causa. Buleuticum dicebant theatri partem senioribus assignatam: sicuti Ephebicus dicitur, vbi spectant Ephebi. Hemicyclium quoque secundum orchestram locus erat, de figura sic cognominatus. Eius erat vsus, vt locum aliquem à ciuitate seiunctum monstraret, vel etiam in mari natantes. Quemadmodum & stropheum, in quo exhibebantur ad diuinitatem tralati heroes, vel etiam in bello aut mari perfuncti fato. Fuerunt & Charoniæ scalæ, ex quibus idola, seu simulacra destinabant. Charonia verò porta ad theatricum vsum facit nihil. Erat ea in nomophylacio Athenis, per quam damnati ad vltimum ducebantur supplicium. Charaoneum item dicebatur. Celebrantur & Quintiliano Institutionum decimo, miracula in scenis pilariorum & ventilatorum: qui ea quæ emiserant, ita laborant, vt venire in manus viderentur: quáque iuberentur, decurrere. Ad quod planè respicit Martialis illud ex libro nono:

> Summa licet velox Agathine pericula ludas,
> Non tamen efficies, vt tibi parma cadat.

Sed & hinc Plinio lux infertur plurima libro octauo in elephantorum naturas Vulgare, inquit, erat per auras arma iacere, non auferentibus ventis. Amphitheatrum scribit Domitius, ex hoc dici, quod per ambitum sedila disponantur absque scena. Traditum ab eodem in Caligula est illud quoque, Senatoribus tunc primum subiecta puluinaria, ne tabulis assiderent nudis. Concessum quoque in theatra pileos ferre Thessalico more, defendendæ insolationi, id est ἵνα μὴ τῷ ἡλίῳ ἐνοχλῶνται. Scenam nonnulli interpretantur mediam theatri portam. Parascenia verò ab vtroque latere spatia. Nam proscenium ante scenam locus erat, parapetasmáque, siue velum aut item pulpitum. Vnde per adagium scitissimum proscenia dicimus, quæ speciosa extrinsecus videntur, quum mira intus lateat fœditas: sicut meretricula quædam, vt scribit Athenæus, Nannium nomine, proscenium est cognominata, quæ vestium & auri cultu plurimo speciosa videbatur, quum exuta foret vel turpissima, magno eorum errore, qui animi fœditatem intelligere maluerunt. Hæc item, si Suidæ credimus, facetè dicta est Capra, quod Thalli cuiusdam cauponam facientis bona deglutisset, tanquam germina hœdis in pastum obiici solita; quæ Thallos Græci vocant. Meminit Apollodorus in tractatu De scortis: sed & Antiphanes lucubratione eadem. Ex proscenio in scenam euocabantur Mimi ad fabulas agendas, vicissimque è scena illuc reuertebantur: vnde actuum in Latinis comœdiis internoscitur distinctio: sicut in Græcis choro in orchestram demigrante. Episcenium autem dici videtur rectè superior scenæ pars. Vitruuius de scena apud Alabandenos ab Apaturio concinnata in minusculo theatro, quod illi ecclesiasterium vocant: Præterea, inquit, supra eam episcenium, in quo tholi, pronai semifastigia, omnísque tecti varius picturis fuerat ornatus. Adiiciamus porrò ex Græcorum grammaticis excepta, quæ nostræ hæc adiuuent scitamenta, & coronidem capiti huic appingant. Igitur chorus, inquiunt, comicus in orchestram inducebatur, quam nunc logion dicimus: & quum hypocritas id est actores alloqueretur, scenam spectabat:

A Abeuntibus verò histrionibus, ad populum conuertebatur: & hæc vocabatur stropha. Erant autem iambica tetrametra mox antistrophon accinentes, rursum tetrametra adiiciebant. Erant vt plurimum sedecim carminum. Dicebantur verò hæc epirrhemata, id est ἐπιῤῥήματα. Vniuersalis autem chori transitus vocabatur parauasis, quod ab legitima statione in aduersum theatri prospectum transgressio fieret. Fiebat id, vbi quid disserere cupisset poeta extra subiectum argumentum sine actoribus per
B chorum, quibus peractis conuertebatur is denuo ad priorem stationem Paregoremata, id est παρηγορήματα nuncupabantur, vbi quid intus ageret chorus, quod tamen in theatro exaudiretur: sicuti ranarum chorus apud Aristophanem. Sed enim & in poemate lyrici carminis auctores vsos comperimus stropha, antistropha, & epodo: & stropha quidem, vbi à dextris in læuum fieret conuersio, qui & mundi intelligitur motus ab exortiuis partibus ad occiduas: nam & Homerus δεξιὰ καλεῖ τὰ ἀνατολικά.
C Antistropha verò quum ab leuis in dextera obuerterentur, cuiusmodi est errantium vertigo, ab occasu in ortum: at epodo, vbi in vno consistentes loco carmina concinerent. Quando & terrenæ naturæ congruit status. Strophalinx, vel strophalis ad stropham pertinent nihil: nam iis nominibus casei orbem nuncupant Græci. Scenicos denique Alexander Cæsar sic alendos dicebat, quasi seruos nostros. Hieronymus viduæ cauendos monet calamistratos, & fractos in fœminam histriones. Iam
D illud leuioris operæ, dici eleganter excuneatos, qui à sedilibus exclusi, farto toto theatro, stare coguntur. Stadium pro theatro quandoque positum apud Græcos, scimus. Mimorum strophas legimus apud Hieronymum, sed obliquè dicta eo verbo intelligunt nonnulli.

Theorica pecunia qua fiat, & stratiotica. Error interpretis Plutarchi duplex. Seratis & craste quid. Deliastæ. Item qui theori, & quid theoris, De Salaminia & Paralo nauibus. item quid achana, artaba. Qui colacretæ. Thearicum. Theoricum locus. Plutarchi locus explicatur. Ibi quid palintomia. Lucaris. A:ocia. De manduce. Interim & locus alius restituitur Plutarchi ex Alcibiade de Salaminia.

Cap. IX.

VErum quia in res theatricas, & animorum remissiones incidimus, adiiciamus porrò quæ nō
F inutilia comperta nobis sunt, præsertim ex Græcorum doctrina locupletissima. Igitur theoricam pecuniam inuenimus appellari, qua foros nobis & sedilia in spectaculis comparamus, quia thea illorū idiomate dicatur spectaculum. Quod hypothesi in Olynthiacas Demosthenis orationes prima Libanius significat, explicatur & in orationis eiusdem enarratione, vnde & illud excerpsimus: Moris fuisse Athenis, vt res publica duos elargiretur obolos, alterum pauperiores comparandis sibi alimentis impendebantur, alter theatri architecto erogabatur. Neque enim lapideo vtebantur theatro
G ea tempestate. Propterea Demadem dicere solitum accepimus, Theoricam id genus pecuniam esse democratiæ glutem: & Laconen virum (sicuti videtur) rerum haud quaquam imperitum, vehementer falli Athenienses, qui ludis tantum impenderent studij, & quæ in classis exercitumque

apparatum forent absumenda, in theotricas erogarent voluptates. Hinc in rebus Græcis theoricorum sæpe archon memoratur. Huc planè respexisse Plutarchus in Pericle animaduertitur, quum ait: Sunt qui putent plures, ab eo primùm ad cleruchias & theorica, id est ἐπὶ κληρουχίας καὶ θεωρικά, esse Athenienses productos. Id quod assequi interpres minus valuit: sic enim scribit. Auctorem fuisse Periclem spectatores emittendi. Pecunia ex ciuitatis parabatur prouentibus. Quæ quod prius ad bellicos vsus contribueretur, vt inquit post alios etiam Harpocratio, stratiotica dicebatur. Propterea Plutarchus doctè ac eleganter ait: Socrates cibos potúsque vitandos docet, qui nulla indigentia pelliciunt, lacessúntque: sed & quæ ex iis sentitur iucunditas, ordinanda est, ac necessitati subiicienda: Sicuti, inquit, faciunt, qui ex theriocis stratioticas constant pecunias. Stratiotides autem naues Thucydidi nuncupantur, quarum vna est functio, vti pugnaturos subuectent pedites. Verum quia & equites, inde hippagogi eidem nuncupantur quoque Plutarchi interpres in Pericle stratiotidas dici prætorias, est opinatus, Stratis verò ad hunc vsum facit nihil: signatur autem eo verbo semisiccum fœnum, iumentis gratissimum. Id & crastem vocant, vnde profluxit χρασίζεσθαι verbum. Theoricorum meminit in Philippicis Demosthenes. Cæterum Pericles primus, vti attigimus, videtur popularem aucupatus gratiam ex stratioticis theoricos constituisse ciuitatis prouentus, ne iure spectandi tenuiores priuarentur. Theori viro, id est θεωροί. interdum quidem spectatores dicuntur: tametsi aliud sentire Ammonius videtur: sed & qui scitatum oracula mitterentur, quod docuit Pollux, multíque præterea ex Græcis. At qui Delum proficiscebátur, etiam Delialtę vocabantur, id est δηλιασταί, quoniam est deorum patria Delos. Ammianus: Cyclades, inquit, ideo sic appellatæ, quod omnes ambiunt Delon, patriam deorum insignem. Sed vniuersum quoque qui diuinarum rerum curæ præficerentur, hoc intelligebantur nomine. quoniam ὤρην dicũt τὴν φροντίδα, vt apud Hesiodum,

ὤρη γάρ τ' ὀλίγη πέλεται νεικέων τ' ἀγορέων τε.

Propterea qui ad publicos mitterentur conuentus, quos panagyres Græci vocant, quales quinto quoque anno celebrari solitos libro sexto Herodotus scribit, & qui ad sacra certamina, sic item appellabantur. In Plutarchi parallelis θεωρίαν ἄγειν, id est theoriam ducere, diligens lector comperiet. Nauis autem qua veherentur, Theoris dicebatur, id est θεωρίς, qualis ab Atheniensibus in Delum mittebatur quotannis ex Thesei voto, sicuti in Phædone Plato meminit. In quo id dignum scitu, eodem Platone teste, tum vrbem lustrari solitam, & de nemine capitale sumi consueuisse supplicium. Apud Plutarchum in Demosthene sacerdotis vaticæ nomen est Theoris: quod interpres vel incuria præteriit, vel inscitia. Scribunt Aristophanis interpretes Athenis naues duas publico fuisse destinatas muneri, Paralum & Salaminiam, ex quibus Salaminia euocatos ad iudicium subueheret: Paralus verò aueheret theorias, id est ad rem diuinam Delphos aut aliò missa. Sunt & Parali, homines, qui naui ea subuectarent, sicuti historia octaua comprobat auctor Thucydides. Verum & terra maritima rectè dicitur Paralus Salaminiæ meminit Plutarchus, καὶ πάλιν, inquit, ἐπὶ τὴν Σαλαμινίαν πρὸς αὐτόν. id est, & denique ad eum Salaminum misit, Interpres vocabuli inscitia] Quosdam, inquit, populus elegit, qui vna triremi Salaminiam primò, inde Siciliam peterent. Triremem quandam Hermionida vocat Thucydides ab Hermione in Laconia ciuitate. Dignum scitu quod lectum de Pericle est, rarenter ab eo populum adiri solitum: quod veluti Salaminium, se (vt Critolaus inquit) ad maiora seruaret. Vas autem in quo reconderentur eorum cibaria, qui ad theorias mitterentur, achana vocabatur: quamuis non desint, qui eo nomine Persicam intelligant mensuram. Sicuti apud Ægyptios erat artaba, quæ caperet medimnos Atticos με, i. quadragintaquinque, sicuti testis Aristoteles est. Artabam tamen libro primo Herodotus mensuram intelligit Persicam, capaciorem Attico medimno tribus chœnicibus Atticis. Achanas inuenies in Plutarchi Arato. Inuenio item colacretas dici, qui pecuniæ præessent, quæ ad res diuinas erogaretur: nam & Androtion scribit, Delphos petentibus theoris argentum à Colacretis numerari solitum. Custodiebant & hi pecuniam, quæ iudicibus contribueretur, vt adnotatum à grammatico Aristophane est; sed omnino & ciuilium pecuniarum quæstores erant. Postremò theoricam vnam nominat Pollux; qua theori (vt arbitror) ad oraculum pergerent Apollineum. Thearion comperi in Ægina fuisse publicè destinatum locũ vbi celebrarẽtur symposia, de Theororũ nomine nuncupatum, ad Apollinẽ qui mitterentur. Quanquam in Pythij templo in Ægina thearion accipiunt alij, vbi versarentur theori theophylaces, id est diuinorum gerentes curam. Thoricum in Attica locum Acamantidis tribus celebrat primo rerum Græcarum Xenophon, muro ab Atheniensibus circum munitum, prodens. Theoros denique etiam theopropos in Cimone Plutarchus videtur appellare. Ex iis quæ de theoris protulimus, puto, explicatur amplius Plutarchi obscuritas in causis, vltima libri parte, vbi Peloponnensium theoriam in Delphos per agrum Megaricum profectam scribit, interpres Latinè reddidit, solennes spectatores; errore, ni fallor, non despicabili. Sicut omissum est ibi quoque verbum, quod Græcè παλιντοκία. Sed hoc fortè ex librariis prorepsit mendum. Obiter verò est palintocia, fœnoris iam persoluti à creditoribus repetitio. Quod fecisse Megarenses constat, qui tyranno excusso insolescentes, plebiscito cauerunt, vt à fœneratoribus vsuræ, quas persoluissent prius, repeterentur. Quæ res ex facto dicta palintocia est. Atocia in Dioscoride, vbi de cedrio mentio est, libro primo, intelliguntur ab Hermolao, quæ abortum concinnant; quod approbat & Ruellius. Id reprehenditur quidam, quod Græcis atocia sint, quæ sterilitatem inducunt. Cæterum ex Plinio comprobari prior tralatio videtur; sic enim apud eum legitur libro vigesimoquarto, capite quinto; Portentum est, quod tradunt, abortiuum fieri in Venere, ante perfusa virilitate. Apud Romanos quæ in spectaculis absumeretur pecunia, lucar dicebatur, quoniam lucorum prouentus, qui plures circa vrbem dicati diis erant, in ludos erogarentur. Scribit Pompeius Festus, manducem dictam olim fuisse in Pompa antiquorum effigiem, inter cæteras ridiculas formidolosásque ferri solitam, magnis malis, ac latè dehiscentem, & dentibus meticulosè infrementem; de qua dixerit Plautus,

Quip

Quid ſi ad ludos me pro manduce locem,
Quapropter clarè crepito dentibus.

Quam & Iuuenalis ſignificaſſe videtur illis verſibus,

Tandémque redit ad pulpita notum
Exodium, quum perſonæ pallentis hiatum,
In gremio matris formidat ruſticus infans.

Engaſtrimythi qui ſint, & pythones, aut engaſtritæ, & engaſtromantes, extra quàm opinatus Hermoleos ſit. Iacoba Rhodigina hiſtoria. Emaculatur locus in canonicis Decretis.

Cap. X.

PLutarchus in commentatione quæ eſt, Cur oracula defecerint: Fatuum, inquit, ac omnino puerile cenſendum eſt, arbitrari Deum ipſum, perinde ac engaſtrimytos, olim eurycleas, nunc verò pythonas nuncupatos, inſinuantem ſe prophetarum corporibus ore illorum eloqui. Hactenus Plutarchus. Qui verò dicantur engaſtrimythi, non conſtat ferè. Hermoleos Barbarus qui ex Plinio balbutientem pro virili deterſit barbariem, ſe arbitrari ſcribit, eos qui in vaticinio peluibus vtantur, dici à Græcis engaſtromantes: quæ vox ab engaſtrimytho non ita diſparatur, quoniam (inquit) gaſter genus eſt vaſis, cuius formam alij aliter accipiant: quod tamen etiamnum nomen vulgò ſeruet: & gaſterium ita dicatur Ariſtophani. apud cuius interpretem ita lego in comœdia, cui titulus σφῆκες: Euricles, inquit, engaſtrimythos celebre nomen Athenis indeptus eſt, vt qui per aſſiſtentem dæmonem vera prorſum vaticinaretur, proinde engaſtritæ ac euryclitæ diuinaculi omnes ab hoc appellati Eurycle, qui id primum fecit. Cur verò engaſtrimythi vocentur, aperit liquidò poeta ipſe, quum ait:

μιμησάμενος τὴν Εὐρυκλέους μαντείαν καὶ διάνοιαν,
εἰς ἀλλοτρίας γαστέρας ἐνδὺς, κωμῳδικὰ πολλὰ χέασθαι.

Imitatus, inquit, Euryclis vaticinium & mentem, in alienos ingreſſus ventres, comica multa effudit. In iis de vaſe, ni fallor, intelligi haudquaquam poteſt. Adde, quòd in canonicis Decretis, cauſa vigeſimaſexta, quæſtione tertia, ventriloqui dicuntur, qui engaſtrimythi à Græcis appellantur. Sunt qui per errorem & animi ſomnium altius hunc Euryclem dictum velint ἐγγαστρίμυθον, quum ſcribendum liqueat engaſtrimython exponit engaſtrimantin, quem nunc (inquit) pythona vocant nonnulli, Sophocles ſternomantin, Plato autem Eurycléa, ab Eurycle vate. Philochorus in tertio De vaticiniis, etiam mulieres vocat ἐγγαστριμύθους: Id ne quis vt fabuloſum, riſu excipiendum putet, teſtatum volumus, tempeſtate hac, immo verò hæc prodente me, fuiſſe in patria mea mulierculam humili loco, Iacobam nomine, ex cuius ventre immundi ſpiritus vocem, prætenuem quidem, ſed tamen vbi vellet dearticulatam & prorſus intelligibilem, audiui ipſe, verum & innumeri alij, non Rhodigij modo, ſed & tota ferè Italia. Quando futuri auida potentum mens ſæpe acerſitam ventriloquam, ac omni exutam amictu, ne quid fraudis occultæ lateret, inſpectare ac audire concupiuit. Cincinnatulus dæmoni nomen erat. Hac ille appellatione geſtiens inclamanti ſubinde reſpondebat. Si de præteritis aut

A præſentibus ſcitatereris, quæ reconditiſſima forent, reſponſa dabat ſæpe mirifica. Si de futuris, ſemper mendaciſſimus. Sed & inſcitiam ſuam nonnunquam murmure incerto vel bombo verius ignorabili retegebat. Hoſce ego propriè dictos engaſtrimythos puto, id eſt ventriloquos: quanquam eo nomine apud Græcos intelligi ſimpliciter videntur, qui dæmonis afflatu aliquid præſagitent. Euſtathius denique Pamphilius librum de engaſtrimytho concinnauit aduerſus Origenem. Quod autem de pythionibus ex Plutarcho attuli-

B mus, mendum tollit ex canonicis Decretis, cauſa vigeſimaſexta, quæſtione tertia: ſimúlque verbi obſcuritatem, ante nos minus percepti. Nam Helenum & Caſſandrum pythonicos Euſtathius vocat: quia eſſent κάτοχοι τοῖς δαιμονίοις, id eſt dæmonibus obnoxij. Et methodus Hieronymi teſtimonio, aduerſus Origenem librum condidit De pythoniſſa, id eſt περὶ πυθωνίσσης, vt ait Sophronius. Nam tertio, περὶ ἀρχῶν, Origenes dæmonem pythonicum quoſdam ab tenella ætate poſſi-

C dere ſcribit.

Purpurata meretrix Babylon, cur dicatur ab Hieronymo. De Babyloniorum moribus plaſcula. Lucretij locus explicatur. Aureus Babylonis calix, qui ſit apud eundem. Cur mors purpurea. Blatta purpura, & ſuccubitana. Purpurator. Murilegulus. Carmes vermis. Carmeſinus color. Porphyrion cete. Onyx quid. Buccinum. De purpurario inſectore digna ſcitu. olypia. Sepidia. Heluus color.

D

Caput XI.

MIrabamur haud ita pridem, quum ſcitiſſimas & multifariam doctas beati Hieronymi epiſtolas euolueremus, quid ita vir ſanctiſſimus, & propterea maximè verax, Babylonem purpuratam dixiſſet meretricem. Etiam ſi eo nomine intelligi videtur Roma, cuius delicias non concoquebat tanti viri ſtomachus. Nam & prima epiſtola Babylonis nomine, Petrus εἰκονικῶς Ro-

E mam indicat planè. Quum, inquit, apud Babylonem verſarer, eſſémque purpuratæ meretricis colonus. Diu hoc anxiéque ex hiſtoria quæſitum. Tandem dicti rationem ex Plutarchi ſcientiſſimi, tum philoſophi, tum hiſtorici lectione aucupari ſum viſus. A quo ſic memoriis proditum obſeruauimus: Xerxem Perſarum regem quandoque in Babylonios excanduiſſe vehementius, quod ab eius ductu auſpiciiſque deſciſcere forent auſi, eóque nomine comparato ingenti exercitu, quum

G expugnata vrbe inſigniter victoria eſſet potitus, vt rebelles animos, nec ſatis in fide conſtantes reprimeret, vlciſceretúrque, imperaſſe traditur: in reliquum, vti arma ne ferrent, ſed pſallerent, tibiis vterentur, ſcorta alerent, cauponæ indulgerent, ac ſinuoſis tunicis inducerentur. Hactenus Plutarchus. Apud alios item ſic fermè legimus, Babylonicis mulieribus mortem fuiſſe ex oraculo quodam cum hoſpitibus turpiter permiſce-

H ri, turba & cultu plurimo apud aphrodiſium commeantibus, thominge ſingulis coronatis. Qui verò admittebatur, poſito ſuper genibus argento, quantum videretur mulierem mox longè à fano abductam inibat, ídque argentum Veneri fuiſſe ſacrum. Hæc nimirum probarint ſatis ſupérque, cur purpurata dicatur meretrix Babylon. Ad-

duntur & illa, Nil admodum fuiſſe moribus eius A vrbis corruptius, nec ad irritandas immodicas voluptates inſtructius, Babylonios in vinum præcipuè, quæque ebrietatis velut appendices ſunt, fuiſſe procliuiter effuſos: fœminarum item conuiuia celebrantium initio modeſtum compoſitúmque fuiſſe habitum: mox tanquam mero incaluiſſent, ſumma exuere conſueſſe amicula, ſenſimque pudorem profanare. Poſtremò etiam eo adduci impudentiæ, vt ima corporum reuelare non erubeſcerent. Putet fortè aliquis, damnati B infelicíſque pudoris proſtibulas iſta ſolitas perpetrare: immò verò nobiliſſimæ cuiuſque matronæ decora hæc habebantur. Quam perditi eſſent mores, id porrò abundè arguerit, comitatem arbitrabantur vulgati corporis vtilitatem. Tradunt auctores grauiſſimi, Macedonicum exercitum Aſiæ domitorem, tanti ducis nomine illuſtrem inter tot & tanta flagitia diebus modo quatuor & triginta ſaginatum euiratúmque, ad ea quæ inſequebantur diſcrimina, adeò ignauiorem fuiſſe futurum, ſi hoſtem habuiſſet, vt C poſt tot tam ampla gloria deuictas gentes, tot terrarum ſpatia ſub Macedonicas leges redacta, maturè perire potuerit. Porrò ne quis fruſtra ex diuerſo hæc in vnum congeſta opinetur: ad hæc omnino libro De rerum natura quarto, reſpexiſſe Lucretium contenderim, vbi amoris nocumenta colligens ita ſcribit;

> Adde, quod alterius ſub nutu degitur ætas:
> Labitur interea res, Babylonia fiunt:
> Languent officia, atque ægrotat fama vacil- D lans.

Nam quod afferri poteſt de veſtibus plumario & polymitario opere illuſtribus, quando auctore Plinio, colore diuerſos picturæ intexere, inſtituit maximè Babylon: & in Catone Seniore Plutarchus ſcribit, hæreditate oblatum Catoni ἐπίβλημα τῶν ποικίλων βαβυλώνιον ſtatim iuſſum vendi: mihi ſanè Platonis legibus, quod dicitur, magis friget: ni fortè per trabem meam, vt aiunt, feſtucam video alienam. Satius id, grauiúſque multo, E ſi ſenſum ita concipias: Amori libidinique mancipatos in eam labi fœditatem, ac famæ diſpendium, in quod magno dedecore illapſa Babylon eſt. Illud verò obiter teſtatum volumus, loqui nos de Babylone, quæ in Aſſyria eſt: quoniam altera quoque in Ægypto Babylon eſt. Aſſyriam condidit Babylon ſapientiſſimus, vt memorant, Medi filius, non (vt voluit Herodotus) Semiramis: quando duobus annorum millibus eam ciuitatis huius inædificatio anteceſſiſſe videtur, diligenti F chronicorum ſupputatione. AEgyptiæ Babylonis Stephanus meminit, atque Strabo, & Ptolemæus. Sed Strabo eam magis Arabiæ contribuit. Vnde & Arabum lingua Chairum illam vocant, quæ vox non aliud nobis indicat, quàm Babylonem. Eam verò condidere ex antiqua Babylone profugi quidam. Apud Babylonem porrò feſtum agi ſolitum, ſcribit Xenophon, in quo Babylonij omnes vniuerſam noctem biberent, & laſciuis carminibus ſaltationi- G búſque indulgerent. Cuius occaſione celebritatis à Cyro captam olim vrbem, idem teſtatur. Pelles Babylonicæ ſunt apud Iureconſultos inter ſpecies ad vectigal pertinentes. De iis, quales fuerint, in Pellium mentione, plura ex Hieron. afferemus. Calix Babyl. aure⁹ vice adagij vſurpatur ab Hieronym. Multa, inquit, de perfectione dicuntur, vt qui volumen philoſophi neſciunt, ſub martyris nomine bibant de aureo calice Babylonis. Meminit elegantiſſimè item Ambroſius quodam loco: Ille, inquit, apud me primus, qui omnium perditiſſimus: ille meus eſt, qui ſuus non eſt: ille mihi gratior, qui ſibi nequior. Calix aureus Babylonis in manu mea, inebrians omnem terram: animo meo biberunt omnes gentes. In ſanctis quippe literis meretriculæ verſutioris typum habet Babylon, quæ gentibus aureo poculo inſcitiam propinet, vnde ſcelerum mox agmen promicet, & errorum inexpugnabilis acies. Apud Hieremiam capite quinquageſimo primo, ſic adnotatum comperi: Calix aureus Babylon in manu domini, inebrians omnem terram. Sunt qui ſermonis ornatum ſic dici concipiant, quo vitiis inebrientur omnes: qui ſit tamen in Domini pontificio conſtitutus. Origenes: Babylonis, inquit, calicem aureum accipe dogmatum prauorum verba peſtifera, eloquentiæ cultu decora. Omnino per parabolen ab Propheta dici ea, ſcribit Nicolaus Theologus Indicari autem Babylonis regem, is eſt (vt inquit Origenes) Nabuchodonoſor, qui gentibus innumeris propinarit mœroris potum, ſuperbè ac crudeliter, quod Domini fiebat virtute, ſibi arrogantius aſcribens. Verùm quia à purpura exorſi ſumus, deſinamus in eandem, auctarij adiicientes quippiam, quod de Græco ſuggeratur penu: & illud primùm, Ab recentioribus purpuræ genus certum, dici blattam Byzantiam: vnde blatteas veſtes in Vopiſco, purpureas intelligit Hermolaus: cuius ſententiam ad verbum, vt ſolet, in ſuas Annotationes transferens Iureconſultus quidam, aliena laſciuiens plumula, dum pennas nido maiores propandit, in errorem lapſus manifeſtarium, Æginetæ Pauli auctoritate purpuram dici blattam interpretatur. Quod nec verè dictum, nec probè eſt. Eo autem libentius in hæc præter morem excurrimus, quod non citra ſtomachum tulimus, noſtras haſce lectiones ab eo impudentius expilatas, me prorſum haud nominato, cui inſigniter inſidiabatur. Fuit hoc moleſtius, quoniam amicum hactenus prætulit: magis autem multo, quia Iureconſultus. Quod doctorum genus nimio quandoque plus tumens ſacerdotum decuriæ ſe aſcribit: nam iuſtitiam, inquiunt, colimus, boni & æqui notitiam profitemur, æquum ab iniquo ſeparantes, licitum ab illicito diſcernentes: veram, ni fallimur, philoſophiam, non ſimulatam affectantes. Cæterùm vti ſyncerioris Iureconſulti fuerit functio hæc, ita ab palliatis quibuſdam, & vna tantum elatione inſignibus eſt prorſum diſparata. Sed benè eſt, furta malè feriatorum irenudabit æditio hæc ſecunda. Proinde ad inſtitutum ipſi poſtliminio redeamus. Succubitanam dicunt purpuram quandoque, ab Aphricæ oppido, quod Succubi vocant. Mortem Homerus non ſemel purpuream dicit. Quærent (arbitror) ſtudioſi, cur ſic. Erunt qui ſanguinariam interpretentur, vel nigram quoque, ſicuti κῦμα πορφύρεον. Quod Arati Phænomenon interpres comprobat, vbi canit poeta:

> Οἵτ' εἰς ἅλα πορφυρέην.

Nam quum ventus mare cæruleum criſpicans niteſcere facit, purpurare vndas, dixit poeta Furius.

Sed

Sed quę vna modo inseratur plaga purpurea dicitur rectè, velut etiam Ælianus scribit, ictu tantum vno à porphyreis, idest purpurariis viuentem conteri purpuram, vt inde præstantius profluat ζάμμα. Dignum scitu quod de purpurario traditum infectore legimus: qui visus fraude agere in tingendi ratione, quum eo nomine, vt tum res erat, ad vltimum duceretur supplicium, iocis etiamnum superesse locum arbitratus: ad Homericum illud potissimum adiecit animum:

Τὸν δ' ἔλαβε πορφύρεος θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιὴ.

idest,

cepit verò hunc purpurea mors, & Parca fortis. Id tamen sic à Theocrito pronunciatum sapiente viro, Athenæus scribit, quum legeretur epistola, qua à Chiis purpuram petebat Alexander. Purpurarios intelligunt, purpurarum piscatores. Hos & purpuratores vocant nonnulli. Qua forma dicuntur spongiatores quoque. Murilegulos Iureconsulti muricis & purpurarum perquisitores nuncupant. Meminit Codicis libro vndecimo Iustinianus, titulo de monetariis & murilegulis. Monitarios Sudas monetæ artifices interpretatur. Sunt qui ad textrinum opus referre vocabulum malint. De monetariorum bello grauissimo Sextus Aurelius, & in Aureliano Flauius Vopiscus. Indicam purpuram ex radice parari, prodit historia: tantæ verò creditur excellentiæ, vt illi apposita alia quæuis, specie cineris decolorari animaduertatur. Purpurę item genus est, serico præcipuè accommodum, nouis excogitatum moribus, casu (veluti assolet) suffragante, retrimentitiis gallinaceorum sortibus forte sic infectis. Est autem ex vermiculo, quem Pœnorum lingua Carmen dicit: vnde officinis frequens carmesini nomenclatura: Habetur autem certis locis carmesis, vti proditum eruditis est, ex herbæ radice, nam saxifragam vocant, quæque pimpinella sit, vel ei proxima. Sunt qui opinentur chromasinum quoque nuncupari posse, quia sit radix Syria, quæ vocetur chroma: cuius est apud Theophrastum mentio. Porphyrion purpurula dici Latinè valet. Nam grandiores quædam mnææ vocantur, veluti dicas minæ pretium exequantes. Eadē ratione polypia dicuntur polypi parui. Sic & sepidia, paruæ sepiæ. Auctor denique Procopius est, apud Byzantium Gottici belli temporibus cete comparuisse magnitudinis miræ: Porphyrium, inquit, illi vocant. Id verò annis quinquaginta locis infestius circumiectis omnibus fuerat, nec ab Iustiniano etiam si percupido, vlla quiuerat ratione expugnari. Demum delphines insectatum auide, ac ita limo impactum explicari haud amplius eualuit: sed accolis hinc inde accurrentibus funium ac machinarum vi pertractum in siccum, cubitorum triginta mensum per longitudinem excessit, per latum verò decem. Purpuræ operculum calchen alij, vnde dictus Calchas, Galenus onyca vocat: tametsi dicitur onyx, vnguis odoratus, quem ostracion item appellant, vel ostracon quoque. Cionia, inquit Dioscorides, quasi columellæ vocantur purpurarum buccinorúmque partes mediæ. Purpuræ filium esse buccinum, prodit Athenæus. Color inter purpureum nigrúmque interstitus, heluus vocatur: vnde heluolæ dicuntur vuæ, at Columella libro quarto: quas etiam dixere varias nonnulli, quoniam euariet sæpius color.

De aurea apud Babylonem arcula. Item de mira natura loco apud Seluciam. De auibus, quas vocat deorum linguas. Item de Babyloniis aliqua. Babylonia flamina quæ sint.

Cap. XII.

ET quoniam in Babylonem incidimus, quo locupletiores dimittamus studiosorum aures, si quis tamen harum auscultationum sititor (vt sic dixerim) est futurus: adiiciamus item quæ vetus nobis lectio suggerit, & à proposito dissentanea non sunt. Siquidem apud Babyloniam in Apollinis templo auream miræ vetustatis arculam quandoque compertam legimus, ex qua conscissa vis pestilentis ac perniciosissimi aeris sese profuderit, vt diffluatus non eos modo qui aderant venenosa ac letali infestos tabe conficeret, sed pestifera incredibilique potestate grassatus longè latéque, etiam Parthos afflaret. Id prorsum censerem dictu incredibile, ni Ammiani Marcellini lectio compar nobis miraculum suggeret. Prodit enim hic M. Antonij & Veri temporibus, apud Seluciam post direptum templum, & perlatum Apollinis simulacrum Romam, fuisse à militibus inuentum angustum foramen, quod prius Chaldæorum vates occlusissent. Eóque militari auiditate reserato, letiferum atrocémque adeo vaporem exsiluisse, vt furens sit debacchatum. Sed quoniam miranda percurrimus, nec illud ignoratum velim. Ad regiam basilicam apud Babylonem, magos tecto aureas alligasse alites quatuor, quas illi deorum linguas vocabant: & habuisse quidem vim, vt animos multitudinis in regis beneuolentiam, conciliatu inenarrabili aduocarent. Quod etiam si captum hominis supergredi videtur, non tamen vt absurdum fortè quibusdam videatur reiiciendum. Nam in primis grauis auctor Iosephus, quendam se Eleazarum vidisse testatur, qui inspectante Vespasiano & filiis, annulo ad nares maniaci adacto, cum eu estigio liberarit: profitetúrque, Solomonem instituisse carmina, quibus ægritudines mitigentur. Quod verò ad Babylonios attinet, vnde exordia duximus, illud haud quaquam relatu indignum, quod de Græco penu est: Babylonios venatibus assuetos, vbi in solitudine deprehenderentur, nec cibaria percoquendi esset occasio, cruda oua fundæ imposita, vertigine assidua tandiu rotare consueuisse, donec, coquerentur. Babylonicæ porrò ciuitatis vastitatem illo argumento maximè comprobat Politicorum tertio Aristoteles: quòd captà quandoque ab hostibus vrbe, tertio demum die vix id persenserit pars vltima. Babylonis postremò laudi datum scio, quòd in ædibus contignationum quatuor habitarent. Sicuti orator Aristides, Romanos ex assentatione dixit, Maximas domos maximis imposuisse domib. Dionysius tamen in Panegyricorum ratione, tecta τετρώροφα καὶ ἑξώροφα apud Babylonem ab Herodoto memorari scribit, quod signat, contignationum quinque aut sex. Scire tamen oportet, libro primo Herodotū scribere, triū aut quatuor cōtignationū. Apud Hieronymum prouerbij faciem habet, quod ait, Poteram quidem liberè proclamare, & inter gladios quoque ignésque Babylonios dicere, cur aliud respondetur, quàm quæritur? Et rursum aduersus Pelagianos, Qui minas, iniurias, paupertatem ferre non possumus, quomodo flammas Babylonis vincemus? Intelligi verò per figuram, opinor, vrbis Romanæ deuastationem: de qua ad Marcellinum Hieronymus, Animus, inquit, Romanæ vrbis-

vaſtatione ſic eſt confuſus, vt (quod dicitur) proprium ignorarem vocabulum, diúque tacui, ſciens tempus eſſe lachrymarum.

Demoſthenis excellentia, & mors. De crico multa. Rhoptrum coruus. Decuſſare. Quæ ſit annularis ratio. Quid hector. Cricote ſphæra: item circite, porcos & porce. Dextrocheria, ſiue dextrariola. Pſellia, pſoleus, pſile, pſallium. Puellæ Epheſiæ hiſtoria. Sinonis hiſtoria, & Laocoontis. Pericarpia. echini, ophis, bubalia, chlidones. Fulminum genera. Pſolus, acropſolus.

Cap. XIII.

DEmoſthenem illum omnium qui fuerunt, quique mox ſunt futuri, in eloquentia maximum, ita eruditorum plerique laudare ſibi permiſerunt, vt dicere aliorum quidem monumenta ſemel in vita perlegiſſe, abundè pulchrum ac fortunatum videri oportere. Illum verò tanquam vnicum ac ſingulare naturæ opus non ſemel quidem legendum, ſed eatenus inhærendum, vt quantum humani ingenij ratio patitur, illius colorem, ſaltem polypodis modo, aut chamæleontis exprimamus, effingamúſque. Sed enim hic tantus, támque incomparabilis oratorum anteſignanus, & planè coryphæus: non in libellis, ſed in maximis cauſis, & id in literarum domicilio percognitus, peſſimo tamen interiit exitio. Scribit quippe Eratoſthenes: Virum hunc in crico pertuſo, quod eſſe brachij geſtamen.. quidam interpretantur, præſidio vltimorum caſuum, conſueſſe venenum geſtare incluſum, quod etiam hauſerit intrepidè, ne quid indignum tanta virtute à Macedonibus pateretur. Hinc natam, vt quod ſpeciem quidem habet extrinſecus, & oculos aſpectu iucundo allectat: intus verò perniciem ſeruat euidentiſſimam, circum dicamus Demoſthenis. Nã & Cleopatram in cneſtide concaua, crinibus implexa occultatáque venenum habuiſſe, produnt nonnulli. Cneſtidem ſunt qui laminulam interpretentur. Quid verò ſit cricus, non alienum fuerit, explicare pluribus. Lyſias quidem aduerſus Andocydem impietatis reum, rhoptron in ianua id appelſe videtur, quod nos cricum dicimus, iis ferè verbis, ἔδησε τὸν ἵππον ἐν τῷ ῥόπτρῳ τοῦ ἱεροῦ idest ad ſacrum rhoptrum equum deſtinauit. Meminit in Amphiarao Ariſtophanes, & rerum Græcarum octauo libro Xenophon. Coronem Homerus appellauit, quamuis ſit & corone arcus extremum, atque item ſumma virilis membri pars. Iulius item Pollux ſcribit, quam coronem Homerus appellarit, dici quoque κόρακα, ideſt coruum: nam & corone, cornicem ſignat, Cricum Theodorus annulum interpretatur, ſecundo Ariſtotelis. De animalium hiſtoris, vbi ſic Græcè ſcriptum eſt, οἷον κρίκος χαλκοῦς λεπτός, ideſt (inquit interpres) vt annulus æneus tenuis. Theophraſtus quoque libro De ſtirpibus quarto, cricum pro annulo vſurpat, Plinio interprete, etiam ſi in Græcis codicibus modo impreſſis inueni, crocum ſcribi non cricum. Et Sudas, Ancilia, inquit, ſunt κρίκοι τῆς ἁλύσεως id eſt annuli catenarum. Noſtri recentiores annularem rationem appellauere, quam Ptolemæus cricoron aptiſſimè nuncupat: quæ fortè non alia ſit quàm quæ Latinè decuſſatio dicitur: cuius rei commeminit Hermoleos quoque. Vnde Plinius: Ducantur deinde aliæ duæ lineæ in decuſſes obliquæ, Decuſſandi vocabulo vtitur Vitruuius, apud quem eſt item decuſſatim perducere, quod eſt per integram longitudinem diuidendo, ac diſſecando trahere, ab diſſecando trahere, ab numeri denarij perfectione vocis proprietate deflexa, vnde & decumanus limes, & decumanus fluctus. Hinc literam ξ decuſſatam, præſectámque obelo, legimus talentum ſignificare, quod nota ea numerum ſexagenarium indicet. Et Aphricanus talentum omne pondo ſexaginta tradit. Vbi verò Argonauticon tertio ſcribit Apollonius, θοῇ συνάρασσε κορώνῃ locum eum explicans interpretes: Corone, inquit, ideſt iugi crico. Homerus item Iliados vigeſimoquarto, ἐπὶ δὲ κρίκον ἕστορι βάλλον, ideſt cricum autem hectori iniecerunt. Quid verò ſit hector, docet Pollux: Zigodeſma, inquit, dicuntur, quibus iugum remoui coniungitur. Clauus autem cui inuoluuntur zygodeſma, vocatur hector. Apud eũdem cricos ferreos dici libro quinto, in aetibus animaduerto. Inde κρικοῦσθαι verbum inflectitur, quod Latinè infibulari dicitur: nam quorundam Æthiopum mulieres κεκρίκωνται inquit τὸ χεῖλος χαλκῷ κρίκῳ. Apud Herodotũ hiſtoria ſecunda, ἱστίων κρίκους legimus, ideſt velorum anſulas. Cæterum ne quid ſcienter omittam, quo miſcella hæc noſtra elucubratio inſtructior fiat: in monumentis Gellij auctoris & doctiſſimi & excultiſſimæ eloquentiæ, cricotem legimus appellari ſphæram, quam eruditiores intelligi volunt pertuſam. Quinque Leontius mechanicus ſphæram κρίκων dixit, hoc eſt circulorum. Apud quem item inuenies, hemicricium meridiale, pro ſemicirculo, & infra cricum nuncupat meridialem. Vt nulla prorſum reliqua fiat ambiguitas, quin cricum nunc annulum, nunc circulum rectè interpretemur, quales ſunt quibus compingitur ſphæra: quæ ænea à Martiano vocatur circite. Sed & quibus contexitur thorax nom κρικωτὸν θώρακα legimus, id eſt cricotum thoracem, quem ἁλυσιδωτὸν interpretantur, ideſt hamis velut catenatum. Eſt ſuus quoque in haſta cricus, quem inſcitiores cuſpion dictitt, quo adnectitur firmius cuſpis ligno. Porcem nuncupat Homerus, vt quidem Horus, ἀπὸ τοῦ εἴργεσθαι ideſt ab continendo. Orion plauſibilius putat, ſi à πείρω inflectatur. Nam porcos etiam apud Platonem in Sophiſte, ſeptum eſt quo concluſi piſces haud facilè euadant. Sunt qui cyrton interpretentur, ſed perperàm, vt ex Platone liquet. Dicitur porcos, quia amplexetur, occludátque ingredientem piſcem, ideſt ἀπὸ τοῦ περιείργεσθαι. Lycophroni in Alexanda eſt in Iſtro animal τετρασκελὲς, id eſt cruribus, quatuor pello prætenui. quæ ſufflata vtris præſtat imaginẽ, amphibium eſt: agit enim in aquis, verùm & in terra de paſcitur. Lycophron: ἤτοι ὁ πόρκος ἐστρωμὲς τετρασκελής. Cætereum id prætereundum haud quaquam: poſtea quàm ab Troia digredi aſſimularunt Græci, & Sinon Aeſimi Anticliæ fratris filius, & inde Vlyſſis exadelphus, ſe ipſum conuerberans equo aſſedit ligneo, à Troianiſque in vrbem admiſſus, ſuis eam prodidit, face ſublata, vt prodidit Leſches, dracones duo, Porcis & Charibœa, ab Calydnis inſulis, in quas coniecerant ſe Græci enatantes, Laocoontis filios peremere ob coniectum in equũ ligneum haſtile. De porce, ſic item inuenio, eſſe cricoma ligno, cuſpidique continendæ aptiſſimum. Sunt & crici nomine brachiorum ornamenta, qualia ferè dextrocheria ſunt in Iulij Capitolini hiſtoria ſcribentis, Maximinum pollice ita vaſto fuiſſe, vt vxoris dextrocherio vteretur pro annulo. In libro Iudith, quædam ſcribitur induxiſſe ſibi ſandalia,

lia, aſſumpſiſſe dextrariola, & in aures: quæ non alia A ſunt, quàm dextrocheria. Quæ verò circa manuum iuncturam ferunt præſertim mulieres, quàm vocant Græci καρπὸ, vnde & in carpum mittere manum medici dicuntur, ſicuti aliàs docuimus, vbi arteriæ motus ac pulſus prætentant: ea inquam ornamenta pericarpia nominantur, & echini ophis pſellia, chlidones (quibus vtebantur Samij vt ſcribit Athenæus) bubalia. Et quoniam pſelliorum incidit mentio, non ineptè forſitan fecero, & ſi hiſtoriam adiecero breuiſſimam. Galatarum rex Brennus, de- B popularetur Aſiam, Epheſum cum exercitu venit, ac in Epheſæ puellæ amatorios incidit laqueos. Ea verò congreſſuram ſe pollicita eſt, inſuper & Epheſum prodituram, ſi pſellia ſibi & mundus contribueretur muliebris. Adnuit Barbarus, ac militibus imperauit, in eam conijcerent quod haberent aurum, quo auarior puella adobruta periit: ſicuti prodidit Rerum Galaticarum primo Clitophon. Pſelliorum meminit Athenęus, ex margaritis ſolita confici prodens quandoque. Pſallion C autem, non aliud quàm frenum eſt. Hinc Ephoros legimus Spartiarum oligarchiæ iniectos, velut pſallion. Pſellia verò manuum fuiſſe ornamenta, ſignificat ἀναβάσεως primo Xenophon, Perſas prodens habuiſſe, ϛρεπτοὺς περὶ τῷ τραχήλῳ καὶ ψέλλια ἐπὶ τῇ χειρί. In ſummis tamen ea brachiis ſolita geſtari, nominis argumento comprobari valet, quando pſellium Dores ſummum dicunt: vnde & quæ ſummis enuntiatur labiis accentiuncula, pſile nuncupata. Pſolon autem fumum dicunt, ſed & flammam, D καὶ τὴν κονίαν, vnde pſolois, ideſt ψολόεις, tria item indicat, nigricans, cinericium, ſplendidum. Nam Euphorion τινὰ dixit ψολόεσσαν & alibi, αἰχλῶί τε ψολόεσσαν. & Æſchylus,

Καρφοῖ παλαιῷ, καπνοβοσκίῳ ψόλῳ.

Dicunt & genus fulminis pſoloento celerite ruentis, & omnia comminuentis, vt interpretatur Suidas Meminit Meteororum tertio Ariſtoteles quoque. Et grammaticus quidam: Fulminũ, inquit, alia nuncupantur catæbatæ, alia pſoloentes, alia argetes, id- E eſt ἀργῆτες. Sic enim Homero item dicuntur. Si verò ſyllaba prior ω mega recipiat, vt ſit ψωλός, tunc indicatur ea voce λειπόδερμος ideſt ſine præputio. Nam qui parum id patitur, acropſolos nominatur. Porrò quòd ad cricos attinet, illud adiecisse non fuerit (opinor) parergon, ne quis ſciolorum interim probationem requirat grauiorem, recenſeri inter ornamenta cricos, auctor Polliticorũ ſeptimo Ariſtoteles eſt, vbi edocet, in quibuſdam locis legum finem eſſe propoſitum dum, vt ciuita- F tibus dominentur finitimis, indéque multa ſanciri, quibus ad bellicam virtutem excitentur homines, καθάπερ ἐν καρχηδόνι φασί, τὸν ἐκ τῶν κρίκων κόσμον λαμβάνειν, ὅσας ἂν ϛρατεύσωνται ϛρατείας. hoc eſt, vt apud Carthaginenſes ferunt, cricorum ornatum accipere pro expeditionum numero, in quibus ſtipendia fecerint. Dignum ſcitu & illud, cricos compedum eleganter dici à Græcis, & priuatim à Plutarcho in cauſis, ex quo & Valerius Martialis an- G nulos nuncupauit.

Demoſthenis ſententia de moleſtiis quas ſubire neceſſe eſt, ſi rempublicam capeſſas. Item de Demoſthene pauca.

Cap. XIIII.

DEmoſthenem item, vt & hoc ſubſignemus, ac nonnulla ſcitu non indigna, Athenis profugum memoriæ proditum eſt, Fortunæ turbinibus infractum, adeuntes iuniores à reipublicæ cura impenſiſsimè conatum auertere. quum diceret. Si duæ viæ initio proponerentur, quarum altera ad ſuggeſtum ferret ac concionem, ad euidens exitium altera præuideat autem aliquis, quæ in ciuilium adminiſtratione occurſent mala, quam atrox inuidia, quæ ſubeunda certamina, quibus criminibus vita obnoxia, præſtare nimirum, id inire iter, cuius exitus mors eſt Quod illum non eſſe fruſtra vaticinatum docuit infeliciſſimus finis. Siquidem ob ea quæ orator in re publica geſſerat, miſſo ab Antipatro Archia quodam, qui fugientem retraheret, ac in Neptuni templum, quod eſt in Calauria inſula, is ſe coniecisset cæpit h. manè Archias multa diſſerere, monens, poſſe illum ſibi omnia de Antipatro polliceri. Nec hiſtrio inquit, Demoſthenes, vnquam perſuaſti ô Archia, nec nuntius nunc perſuadebis. Ad hæc illo iam commotiore, ac vultu minabundo & irato Demoſthenem territante, νῦν ἔφη λέγεις, τὰ ἐκ τοῦ μακεδονικοῦ τρίποδος, hoc eſt, nunc Macedonici tripodis reſponſa patefacis, moxque ita interiit, vt paulò antè monſtrauimus.

Tripos Delphicus fueritne vas, an quid aliud. Holmos quid, & ogmos. En holmides. Hermata. Tripodis notiores plures. Magides mensa. Seneca hiſtoria. Epidorpia. Microtrapezi. Tetrapus quid. Tetraori. Inſtans tempus an dicatur non Latinè. Cillibantes quid ſint. Dores itē quid, item dory, & vnde. Xerolophos, thema, themanum, ecderia. Doryphoros dici prætorianos.

Caput XV.

QVoniam verò tripodis facta mentio eſt, operæpretium me facturum opinor, ſi quæ ex mutis (quod dicitur) magiſtris didicimus, in medium attulerimus, vt labores noſtri proficiant omnibus: eo quidem amplius, quod non ferè inter grammaticos conſtat, quid tripodis nomine intelligendum ſit, vbi de oraculo agitur Delphico. Quum ex recentioribus quidam in literis clarus, tripodem ſcribat ſiue cortinam fuiſſe vas pulueribus plenam, ex quo perflans ſpiritus Phœbadibus vaticinij præberet poteſtatem. Ego verò pluribus auctoribus contenderim, ac euidentius probarim, tripodem illum Delphicum haud quaquam fuiſſe vas: quando Ariſtophanis interpres pythiam tripodi inſidentem vaticinari ſolitam ſcribit in Pluto: partémque eam in qua ſederet, vocari holmon: vnde à Sophocle Apollo dicatur enholmos, quin & vates dici enholmides quodam genere videntur, ratione eadem. Quanquam eſt & holmos coquinæ vſibus accommodum vas: & holmeus orbicularis lapis, ad quem legumina cædantur, & alia quædam. Ogmos verò nunc metentium indicat ordinem, nunc interiectũ arboribus ocioſum ſpatium, quod eſt ab Theone obſeruatum. Ex quo ſcienter ſolis circulum Aratus ogmon nuncupauit, quoniam ſigniferi meditullio conſtitutus:

ἠέλιος μέγαν ὄγμον ἐλαύνει.

Vbi verò in Equitibus Ariſtophanes ait, ὑψηλὸν ἔχων τρίποδα, interpres rurſum inquit, in tripodib. ſedebat promantis. Et Strabo: Auctores, inquit, cæteri memorant, diuinum ipſum domicilium profundam & curuam eſſe ſpeluncam, non admodum lato patentem ore, vnde auram quidem referri, ſacro a-

Digitized by Google

quod in tripode ſcriptum fuerat, quem in monte Helicone poſuiſſet Heſiodus. Hæc verò repetit Gellius ex Varronis libro De imaginibus primo. Et Priſcianus ſcribit, legiſſe ſe epigrammata in tripode vetuſtiſſimo, qui in Xerolopho fuiſſet Byzantij. Scribit Sudas xerolophon dici à quibuſdam thema & tripoda thematium. Sciendum præterea quód à tripode non ita diſſitum eſt, cillibantas fuiſſe apud priores trium crurum ligna quædam, quibus in prælio fatigati ſcuta imponebant. Id quod clariſſimè monſtrauit Ariſtophanes,

Τοὺς κιλλίβαντας οἶσε παῖ τῆς ἀσπίδος.

quod eſt, Scuti cillibantas feras ô puer Inde fortè natum illud Varronis tradentis, menſam vinariam rotundam quandoque appellatam, vt etiam in caſtris: quanquam aliud ſentit ipſe, & nos alibi commeminimus. Porrò vt ad tripodem redeamus, ſcribit Apollonius Argonauticôn quarto, Iaſonem quum in Illyricum appuliſſet, vt ab Hylæis nauigandi rationem edoceretur, dono illis dediſſe tripoda, cuius hoc fuerit fatum, vbicunque foret is, ciuitatem nunquam hoſtibus ceſſuram in prædam. Dicitur quandoque tripus αὐτώ,ν,: vti apud Callimachum,

ὅτι τρίπον ἰσφραδέ αὐτάρκες.

Eo vero cenſetur vates nomine, quum ex ſe quippiam, ſcitante nemine, vaticinatur. Et quia hoc capite de menſis fuit mentio nobis plurima, addamus præterea illud auctarium, quod ſcribit Ælius Dionyſius: Menſas quaſdam coquinarias dici doridas, ἀπὸ τοῦ δέρειν, quod ſignat polire: vnde etiam inflectitur δόρυ. quo nunc haſta ſignificatur, nunc ſimpliciter omne lignum, etiam in arboribus: vt

οὐ γὰρ παντρίπον ἀνήλυθεν ἐκ δόρυ γαίης.

Doryphoros pro prætorianis ſequens vſurpauit ætas, & apud Dionem eſt obſeruatum. Ecdoria vocant Græci medicamenta, cuti ſoluendæ accommoda, vrendi poteſtate ac vi, ἀπὸ τοῦ ἐκδέρεσθαι, quo indicatur excoriatio, aut etiam deglubitio. Doratiſmum iidem dicunt, vbi haſtis res geritur in pugna. Eparchon τῶν δορυφόρων Græci vocant, quem nos prætorianorum dicimus præfectum.

Delphici oraculi quæ tradantur initia. Eiuſdem deficientis rationes. De Tireſia item oraculo. Parnaſus mons vnde dicatur. Coretas paſtor. Mantea. anaſtora, anacea.

Cap. XVI.

POſtea quã ſatis ſuperq; de tripode diſſeruimus aptiſſimum (opinor) fuerit, inſeruiſſe huic potiſſimum loco. quæ auctor Diodorus Bibliotheces ſexto & decimo volumine de oraculi Delphici primordiis prodenda cenſuerit, quando id toto volumine de oraculi Delphici primordiis prodenda cẽſuerit, quando id toto orbe terrarum feſto concurſu celeberrimum inteligi priores voluere. Igitur fuit, inquit, ſecretio, quædam iis in locis, vbi poſtea conſtructum adytum eſt Illuc fortè compaſcentes arrepſerunt capræ, quod vaſtæ tum ibi ſolitudines forent, nec omnino incolerentur Delphi. Quæ verò ex iis in hiatum deſpectare cœpiſſet, e-ueſtigio mirabiliter exultãs laſciuire, ac vocẽ prorſus diſſonã emittere. Id quum amplius admiraretur paſtor, vt ſunt hominum ingenia plerunq; latentia ſcrutandi auida, acceſſiſſe traditur móxque eodem

A affectu modo, quo capræ prius, ſed inſuper futura quoque præcinere cœpiſſe. Re verò latius vulgata, accurriſſe multo plures, qui omnes conſimiliter afflati coniectationem præbuere, oraculi vim ex terra eſſe. Cæterùm quia temulenti ſpiritu, quem ἄσθμα vocant δαιμόνιον, plerique interirent, viſum fuiſſe, vatem vnam aſtituere, quæ citra reliquorum noxam panderet futura. Ad id verò etiam pegma ſuſtruxere, quo inſcenſo ſecurè vaticinaretur. Habebat id baſes tres, propterea tripodis nomen eſt
B ſortitum. Præficiebantur primò virgunculæ puritatis ratione. Poſtea verò quum Phœbadis amore obretitus Theſſalus Echecrates illam ſtupraſſet, ſancitum vt quinquagenaria mulier, virgineo tamen cultu, vaticidandi pontificium gereret, Hactenus Diodorus. Id verò oraculum ſuperſtitione vana, & hominum inſcitia, multóque amplius immũdorum vafriciis ſpirituum illuc euectum eſt vt, non omnium modò gentium fieret affluxus, ſed paſſim
C quoque regum ac principum populorũ dona mitterentur opulentiſſima, vt inde Delphici maximè celebrentur theſauri. Et Aphetorias opes, vt immenſas præſignéſque certatim memorent Græci. Nam ab ædendis oraculis Aphetora dici Apollinem nouimus. Lego in Græcorum theſauris. Parnaſum quendam omnium principem oraculum adiiſſe Delphicum, vnde ſit monti adoptatum nomẽ, etiam ſi Larnaſum prius dictum produnt alij, quod Deucalionis arca, quam λάρνακα vocant, illuc ſit de-
D lata Super oraculo Delphico verba Ciceronis ſunt Diuinationum priore libro: terræ, inquit, vis pythiam Delphis incitabat, Naturæ Sibyllam. An non videmus, quàm ſint varia terrarum genera? Ex quibus & mortifera, quædam pars eſt, vt Anſancti in Hirpinis, & in Aſia vidimus Plutonia. Aliæ peracuta ingenia gignunt, aliæ retuſa: quæ omnia fiunt ex cæli varietate, & ex diſparili aſpiratione terrarum. At libro ſecundo idem M. Tullius: euanuiſſe, aiunt, vetuſtate vim loci eius, vnde anhelitus ille fieret,
E quo pythia mente incitata, æderet oracula. Sed quũ de vi agatur nõn naturali ſolum, ſed etiam, diuina, quo tandem modo euanuit? Vetuſtate inquies. Quę vetuſtas eſt, quæ vim diuinam conſicere poſſit? Quid tam diuinum, quàm afflatus ex terra mentem ita mouens, vt etiam prouidam rerum futurarum efficiat? Cæterum oraculi vanitatem quum multa alia, tum Demoſthenis illud coarguere videtur. Qui pythiam promantin, ab prædicendi vſu ſic nũcupatam, dicebat φιλιππίζειν id eſt quaſi cum Phi-
F lippo corruptam diceret. Plutarchus in libro De oraculis, quæ defeciſſent. Oraculi originem ęãdem ferè facit quam Diodorus: ſed adiicit. Paſtorem illum qui omnium princeps ex afflatu ſit vaticinatus, Coretam fuiſſe nuncupatum. Et mox deſinentis vaticinæ poteſtatis rationes allaturus, plurimas ait in terra contingere mutationes varietáſque rerum: quando & multis locis metalla defeciſſe, manifeſtum ſit. Lapis caryſtius mirandæ fuit apud priores naturæ, quoniam ἀμιαντώδης erat, ideſt neti-
G lis, aptúſque duci inſtar lanæ linive. Conficiebantur inde chiromactra, ideſt mantilia, itẽ retia reticuláque, quæ vbi ſordes contraxiſſent, coniecta in ignem candori ſuo citra vllam omnino noxam reſtituebatur: victrixque illa omnium vis ignium aliquid tandem nacta erat, in quod ius nullum haberet. At nunc, inquit, euanuere omnia hæc: vixque in metallis viſuntur velut ines, aut prætenues qui intercurrant, capillj. Eiuſmodi porrò & in mã-

ἐστι ἄμισθος διδάσκαλος id est, gratuitus magister, ac A sine minerual, semper ex eo discere aliquid licet eorum, quæ nos lateant: ac eo quidem impensius, quod plura longè, ac sæpius præsentit, perspicitque inimicus, quàm amicum professus: quando, vt Plato ait, τυφλοῦται γὰρ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον, occæcat amor in eo quod ames. Odium verò ferè garrulitati adnexum implicitúmque est, ac πολυπραγμοσύνῃ, id est satagit alienarum rerum. Sic enim vt possumus, transferamus: nec tamen inde damnari aut coargui Latinæ linguæ tenuitas debet, quādo vt testis locupletior Hieronymus est, etiam B Græci pleraque nostra per circuitus transferunt. Hieron ex inimico audit primum sibi fœtere animam quamobrem commotior, Quid ais vxor, cur non commonuisti? At illa, vt quæ modesta foret, puráque: Quoniam, inquit, ita viris omnibus olere, opinabar. Postremò id cogitandum, agricolarum peritissimos tradere, allium & cepas bonitate proficere, si rosis violísque applantentur, quod in eas acrimonia, & quod olidum est, secernatur. Eodem ipsi modo inimicum ex propinquo patiamur, quo feliciter agente, commoueamur, exacuamúrque: ac ita consurgamus, vt ex æmulatione C connitamur pari industria perfungi, aut etiam sublimiorem nobis locum vendicare. Quòd si malis artibus euadat is nobis superior, vel gratia, vel honoribus, æquo id animo patiendum, immo eo amplius nostra ipsorum integritate lætandum. Siquidem quod integra, quódque supra terram aurum est omne, in æquilibrio virtutis stare nequit, sicuti à Platone dictum grauissimè est. Illud verò superpondium fuerit, quod ex Plutarcho dictum de Hierone est, id ab Hieronymo aduersus Iouinianum D primo, in Duellium referri, qui Romæ primus nauali certamine triumphauit, & vxorem Biliam tantæ pudicitiæ, vt illo quoque seculo pro exemplo fuerit, quo impudicitia monstrum erat.

De vulturibus adnotata quæpiam. Cur causidici dicantur togati vulturij. Item imperatores paludati vulturij. De vulturum odoratu, & odoris ratione. E

Cap. XVIII.

VVlturem animalium omnium innocentissimum, Hermodori Pontifici sententia pronunciauit, quia nil prorsus attingat eorum, quæ ferant homines, plantent, alant. Animantium præterea nullam interimat. Volucribus quoque vel mortuis abstineat, quodam cognationis intellectu. In auguriis certè auis præstantissima vultur habebatur, quod Hercules comprobarit, necnon Romanæ F vrbis primordia manifestum faciunt, fortè quia rarissimè vulturius conspicitur, & inde oblatus aliquid semper creditur portendere. Aut quia, sicuti fabulantur Ægyptij, & in Hexaemero Ambrosius videtur approbasse, vulturij omnes fœminæ sunt, ac vt zephyro arbores, sic illæ euro grauidæ fiunt: aut borea, vt prodit Horus. Immo certa & firma inde signa fieri, verissimum est. Horus hieroglyphicè vulturis imagine matrem prodit indicari: in Oniroticis scribit Artemidorus, in Italia veteri G lege vultures à nemine solitos necari: quin & illis insidias concinnantes ἀσεβεῖς inquit, opinabantur. Verùm quia animans hæc cadauera iam tabida summè affectat & rapit auidissimè, ex quo & Catullus,

Lingua exerta auido sit data vulturio,

propterea quodam loco Apuleius, causidicos & oratores forenses probrosis incessens verbis, quod eis, vt Columella dixit grauissimè, concessum sit in medio foro latrocinium, togatos nominauit vulturios: vt quibus præuaricari, reos prodere, vendere aduocationes, & sanguinaria rapacitate homines excarnificare, frequentissimi sit moris. Sicut M. Tullius pro Sextio, Vulturios paludatos appellauit Gabinium & Pisonem imperatores, qui pretio nundinarentur omnia. Porrò & ratione eadem salibus suis Plautus inseruit vulturios pro talis in Curculione; vt enim vultures carniuori sunt, & rapto viuunt, compari modo & tali voratores ita sunt, vt dispolient ex toto aleatorem, atque vt Plautino item verbo vtamur, deruncinent. Captatores quoque dici vulturios, non Seneca modo, sed indicauit Catullus item illo versiculo,

Suscitat à cano vulturium capite.

Memorabile est quod tomo De ideis primo, vbi περὶ πρώτου λόγου disseritur, Hermogenes adnotauit, quosdam appellare solitos vultures, τάφους ἐμψύχους, id est animata sepulchra, παρὰ δὲ τοῖς ὑποξύλοις τούτοις σοφισταῖς πάμπολλα εὕροις ἄν, τάφους τε γὰρ ἐμψύχους τοὺς γῦπας λέγουσιν, ὧνπερ εἰσὶ μάλιστα ἄξιοι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ψυχρεύονται πάμπολλα. id est apud subligneos verò hosce sophistas plura inuenias vtique, quippe vultures dicunt sepulchra esse animata, quibus digni sunt ipsi maximè: & frigidiora his alia non pauca. Illud verò neutiquam prætereundum, quod ex Hieronymo compertum nobis est: Vulturem, quum cœperit oua edere, quippiam ex Indico tractu afferre, quod est tanquam nux, intus habens quod moueatur, sonúmque subinde reddat. Id verò sibi vt apposuerit, multos fœtus producere, sed vnum tantum remanere, qui immusulus à plerisque dicitur. Masurius verò pullum aquilæ eo nomine intelligit, prius quam albicet cauda. Vulturum odorandi vis mirifica ab auctoribus traditur classicis: nam & in magia significat Apuleius. Si verò, inquit naribus nidorem domesticū præsensit, vincit idem sagacitate odorandi canes & vulturios. Cui enim cani, cui vulturio Alexandrini cæli quicquam ab vsque Æensium finibus oboleat? Scribit diuus Thomas, per quingenta millia passuum ab vulturibus, Addit Hieronymus, etiam ab aquilis, præsentiri cadaueris putorem, sed & eo amplius. Illuc autem vsque odorem, vel corporalem euaporationem pertingere, prorsus absurdū, præsertim quum sensibile medium immutet vndique secundum eandem distantiam, nisi præpediatur. Neque enim sufficeret ad tantum spatij occupandum, etiam si in fumidam resolueretur euaporationem integrum cadauer: quando certus ac præscriptus est refractionis terminus, ad quem naturale corpus peruenire potest, qui est raritas ignis. Sed nec huiusmodi odore cadauer noscitur sensus ratione immutatum. Proinde dicendum, quod & alibi hoc opere attigimus, ab odorabili resolui quidem posse fumidam euaporationem: sed eam tamen non produci ad eum terminum, vbi odor percipiatur. At ipsum medium spiritaliter immutari vltra quam commemorata euaporatio possit peruenire. Sunt & qui futuram stragem præsensione quadam mirè percipi tradant. Et comprobat in Hexaemero magnus Basilius, quo nomine Marti sacros censuit vultures veterū auctoritas, vti scribit Phurnutus, quoniam plurimi visantur vbi sint πτώματα πολλὰ ἀριθμοῖς. Etiam si Deo illi asinos

T

immolarent nonnulli de turbulenti ruditus, ratio- A
ne, ob bellicos clamores. Alij autem canes, ὡς τὸ
θρασὺ καὶ ἐπιθετικὸν τοῦ ζώου. Quin & ingruentis ma
li certiſſimum haberi præſagium, vbi exercitum
aues inſequantur eiuſmodi. Cuius rationem
ſcrutari, difficillimum cenſuit Albertus, ni ſtella-
rum poteſtate occultiore fieri, collibeat credere.
Coruos equidem ipſum hoc quandoque factitaſ-
ſe, compertum eſt. Scribit Horus: Veteres im-
peratores accuratè ſolitos explorare, in quam bel-
li partem ſpectarent vultures, inde victoriam con-
iectantes, vel profligationem. Quod autem Alber- B
tus idem ſcribere Ariſtotelem tradit, Vulturis ni-
dum nunquam eſſe viſum: id verò perſpicuè falſum
eſt, quod amplius liquebit, ſi quis ſextum De hi-
ſtoriis animalium adierit librum. Propterea vul-
turum nidos in Germania viſitari frequentes, fa-
cilè impetrarit fidem. Porrò de vulturis ſcitus
admodum narratur apologus aduerſum fœnore
ſeſe illaqueantes, Vulturius quidam vehementer
agitatus vomere amplius cœpit, ſimúlque etiam C
queri, ac ſeſe afflictare, quòd inteſtina eiectare vi-
deretur. Pax ſit rebus, inquit alter, non eſt quòd
ægro ſis animo, neque enim tui euomis quip-
piam, ſed cadaueris portiones quod nuper conſci-
dimus. Eadem ratione fœnore adobruti non a-
gros euomunt diſtrahúntque proprios, ſed fœne-
ratoris, quem iis dominum præfecerunt. De vul-
turibus apud Ambroſium quod attigimus, ſic com-
peri: Concubitu perfrui iam nullo, nec coniugali
vſu, nuptialíſque copulæ vlla miſceri ſorte: ac ita D
nullo maſculi ſemine concipere, & citra coniun-
ctionem generare: natos verò inde in multum ſu-
pereſſe æui, adeo vt ad annum centeſimum vi-
tæ ſeries producatur. Vultures item ſunt qui
tradant, anima in cuncta videndi præſtantia ex-
ſuperare.

*Quid ſit quod monogrammos deos dixit Epicurus.
Quod ſolidum corpus: & quæ mathematica corpo-
ra. Monocroti, dicroti. Apua. Aphya meretrices
cur. Euthygramma quid, & euthyoria. Polygrammi.* E
*Canabi qui dicantur, & clematides Ægyptia, Phi-
lete, ac Philippida macilentia.*

Cap. XIX.

CIcero libro De natura Deorum ſecundo, Epi-
curi ſententiam exagitans ſic ferè ſcribit: Non
ſunt dij, inquit, his corporibus, vt aut caſus aut i-
ctus extimeſcant, aut morbos metuant ex defati-
gatione membrorum Quæ verens Epicurus mo-
nogrammos Deos & nihil agentes commentus F
eſt. Quæſitum inter doctiſſimos, in veterum li-
terarum tractatione diu multúmque verſatos, qui-
nam dicantur Monogrammi, aut quid eo verbo
intelligi voluerit Epicurus. Ego vero pro virili
benè conſultum omnibus cupiens, quæ mihi vetus
lectio ſuggerit, promam gratiſſimè, expandet mox
lector candidus: ſique ad ſtomachum facient, per-
coquat, ac citra liuorem ſinat ire in corpus, nullis
magnopere, anxiéque cuniculis ductis, aut aranea- G
rum obiectis caſſiculis: quos plerunque argumen-
tationum eculeos rentur ſcioli, in quibus aduer-
ſarium ſuſpendant: ſi qua minus arriſerunt, tran-
ſiliat, putétque, nos fuiſſe homines. Monogram-
mos igitur ex monumentis Marcelli iuuenio di-
ci, homines macie prætenues ac decolores ſtrigo-
ſóſque ac incuratiores & veſculos. Quæ nuncupa-
tio videtur ex picturæ ratione inflexa, quæ linearis
dicitur, vt ex Plinij doctrina percipi licet, quod
prius quàm coloribus corporetur, lineis ad vm-
bram fingitur. Probat porrò Nonius Lucilij au-
ctoritate, cuius ſunt verba:

Vix viuo homini, & monogrammo.

Cæterum ex iis non omnino quidem eluceſcit Ci-
ceronis nodus, ad intellectum tamen aditus aperi-
tur, qui plenus fiet, ſi placita Epicuri de natura di-
uina exploratius nouerimus. Quæ ab Anthropo-
morphitarum hæreſi haud ita diſparantur, qui ru-
ſtica ſimplicitate Deum habere humana membra
arbitrantur, vnde & appellationem ſortiti credun-
tur. Omnium, inquit, animantium formam vincit
hominum figura. Deus autem animans eſt: ideo
ea profecto figura eſt, quæ pulcherrima ſit om-
nium, quoniam Deos beatiſſimos eſſe conſtat: bea-
tus autem eſſe ſine virtute nemo poteſt, nec virtus
ſine ratione conſtare, nec ratio vnquam ſine ho-
minis figura. Hominis igitur ſpecie eſſe Deos,
confitendum eſt. Nec tamen ea ſpecies corpus
eſt, ſed quaſi corpus: nec habet ſanguinem, ſed qua-
ſi ſanguinem. Addamus porrò, vt perſpicua ma-
gis tota res fiat, quod aptiſſimè concipit matheſis.
Omne corpus, quod ſolidum eſt, ac ſtereon Græci
vocant, triplici conſtat dimenſione, longitudinis,
latitudinis, profunditatis. Ex his tribus, lineæ du-
ctu vna conſurgit dimenſio, quam longitudinem
dicimus, citra vllam latitudinem. Planities verò,
quàm epiphaniam vocant, longo latóque diſtendi-
tur: alto tamen caret. Soliditas autem perficitur,
ſi illis altitudo acceſſerit. Cæterum id magno-
pere aduertendum quòd corpus quodlibet ſuper-
ficie quidem cluditur, tanquam termino. Hic ve-
rò terminus quamuis circa corpus ſit, incorporeus
tamen intelligitur: eſt enim hæc incorporea natu-
ra prima, nec tamen purè, quando non niſi circa
corpus apparet. Propterea etiam ſi ſuperficiem à
corporibus res non ſequeſtrat: intellectus tamen
ipſum hoc facit. Hæc ſuperficies ſicuti terminus
corporum eſt, ita terminatur & ipſa lineis, quas
ſuo nomine grammas Græci dicunt: punctis verò
finiuntur lineæ. Denique corpora hæc ſunt, quæ
mathematica vocant. Ex his verò iam dilucere ar-
bitror, cur Deos non habentes corpus, ſed quaſi
corpus; vt acutè delirabat. Nam nec ſuperficies
quæ lineis connectitur, corpus eſt, ſed quaſi corpus;
quia citra corpus non eſt. Sic & monogrammos
pictura, quaſi ſuperficies quædam concipi debet,
quoniam non eſt corporata coloribus, qui profun-
ditatem imaginibus tabuliſque addere videntur.
Qui porro emaciati ſupra modum ſunt, & pellu-
cidi quodammodo, vt quibus nulla adeſſe carnis vi-
deatur altitudo, rectiſſimè profectò & hi mono-
grammorum inſigniuntur cognomine. Mono-
croti apud Xenophontem Rerum Græcarum ſe-
cundo, ad monogrammos pertinent nihil. dici La-
tinè valent vniremes; ſicut dicroti, biremes. Di-
gnum relatu id quoque, in Græcis obſeruatum mo-
numentis, & ab Apollodoro proditum; meretri-
culas quaſdam fuiſſe Aphyas, id eſt Apuas cogno-
minatas; quòd minutulæ forent, albæque, oculis
grandioribus, nomina eis fuere Stagonion & An-
this; ex eadem cauſa in libro De meretricibus, Ni-
coſtratida dici Apuam cœpiſſe, ſcribit Antiphanes.
Alioqui & Apuas, auctore Chryſippo, Athenis
ob

ob rei affluentiam nimiam eſſe dictitabant πτωχῶν ὄψον, id eſt mendicorum obſonium. Quoniám verò de grammis, id eſt lineis actum nobis eſt, obiter, éxque abundanti ſubnotandum, Euthygrammas apud Vitruuium dici rectas lineas, ex quibus geometria circini tradit vſum, è quo facilius ædificiorum in areis expediuntur deſcriptiones, normarúmque & librationum & linearum directiones: εὐθυωρίαν Græci, æquè ſemper meántem curſum vocant. Polygrammos melanuros vocat Ariſtoteles, atque item melanogrammos ab linearum multitudine vel nigricie, quibus interſtingantur. Sciendum quia hac de re actum nobis, macie prætenues dici ab Græcis canabos quoque, vt ſcribit Pòllux. nam & poeta Sannytion itá eſt cognominatus: quoniam ſit exile lignum canabus, pileorum textrinæ accómmodum. Sed & procero corpore homines, ac nigro vti eſt apud Demetrium Phalereum, Clemotides dicuntur Ægyptiæ: quoniam eiuſmodi ferè ſit herba ea, in Ægypto proueniens vbertim. Philetam Coum, poetam adeo macie attenuatum ferunt, vt plumbeos globos pedibus adnexos haberet aſſiduè, ne à ventis auferretur tranſuerſus. Philippides in eandem venit decuriam, & inde conformatum verbum φιλιππιδοῦσθαι. pro emaciari.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS LODOVICI Cælij patrui, ad magnificos comites Octauianum abbatem, Lactantium priorem, & Petrum de Rouerellis fratres, Præfatio nona.

HVMANARVM obuolutionum antiquorum famoſiores variam pelagi vaſtitatem deuagantes, variis mentium captionibus irretiti ſummam humanæ felicitatis amplitudinem conati, diuerſis diuerſa propriis ſuis affectibus conſona dictitarunt: bonam alii extollentes fortunam: honeſtam alii voluptatem, ſcientifici contemplatus ſolo affectu ſaginati: alii natura ipſa præminiſtra omnibus hominibus ſcientiæ deſiderium inſitum eſſe doctiſſimè tradiderunt, vt qui ſummi boni ampliſſimam inſignituram primarum cauſarum contemplatu aut adeptam, aut adeptioni diſpoſitam, certo certius arbitrarentur. Cuius aſſertionis amplitudinem & ſi aliàs (vt ſic dicam olfecerim, toto nunc animo, certiſſimoque meæ mentis affectu ſerius cõſpicatus affirmo. Eoque magis quòd ad vos doctiſſimi bonarum literarum cultura micantes, Octauiane abbas meritiſſime, Lactanti prior digniſſime, Petre comes illuſtris, mihi omniquaque patroni obſequioſiſſimi: qui vos non niſi doctrinatæ ſcientiæ faſtigiis anhelantes, toto animo, toto mentis affectu inhiantes perſpiciens, ac eadem deuinctos opinione idipſum ſentire ſuadeor: vt qui non niſi ſolam doctioris Mineruę initiaturam toto animo fouentes eadem vobis ipſis progymnaſmata præmonſtretis, vt & cuiuſque veſtrum bonæ indolis amplitudinem multo ante hac præſignatam optimè comprobetis: & Rouerellæ familiæ decantatiſſimæ fimbriatis literaturæ præconiis, veſtro ipſo genio, vobis ipſis ſuggerentibus refertiſſimè demonſtretis inſignituram. Quod eo mihi certius aſſertum cognoſco, quo vos bonarum literarum ſtudia amplius elucere curantes, ſi quid in eis abſconditum eſſe ſcitis, non niſi vt in clariorem lucem prodeat curetis, vt doctiorum mentes amplius excitatæ latius euagantes diffundantur. Qui me pluries Antiquarum lectionum lecturam, doctiſſimi Ludouici Cælii patrui mei fœturam antea æditam, additionibus maximis demum defricatam, quaſi doctiorum mẽtibus, inſidiatum detineam, tanto affectuoſitatis impulſu argueritis, vt non niſi ipſius promulgatione in vos gratioris meæ certitudinis effectum videar oſtenſurus. Quam quum, & ſi iam diu ante hac præmeditatam, nunc veſtris potiſſimè impulſus perſuaſionibus vt prodeat deſtinatus, impreſſoribus excudendam tradere decreuerim, eius (vt ampliſſimis defenſoribus munita ſecurius prodeat) portiunculam hanc nonam veſtro nutui dicatam volui. Nec ab re: quos & doctiſſima Miuerua eruditos, & doctiorum animis gratius propenſos adeo dignoui, vt ipſius, totiúſque operis patrocinium vos alacriori animo ſubituros non dubitauerim. Hanc igitur veſtra illa innata animi ſinceritate, puſillum equidem munuſculum, at mei in vos affectuoſi ancillatus inſigne non immeritum accipite, Camillúmque Richerium veſtris omnium nutibus obſequioſiſſimem fouenter curate.

LODOVICI CAELII RODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS qui nonus.

Muſices laus: cur data hominibus: rurſum à quibus ſtudium eius ſit deriſum. Cleon cantor. Ateas Scytha. Apollo medicinæ inuentor, & muſicæ rex. Mercurij inuenta.

Cap. I.

SVMMAM eruditionem, & animorum inſtitutionem longè præclaram eſſe in neruorum vocúmque cantibus ſitam, à Græcis ſemper ferè creditum eſt. Hinc legimus Epaminundam Græciæ principem fidibus præſtantiſſimè ceciniſſe. Proinde, ſicuti commeminit M. Tullius, Themiſtocles quum aliquot annis antè in epulis recuſaſſet lyram, eſt habitus indoctior. Quando vti teſtis item primo Therapeutices eſt Galenus, abeſſe à conuiuiis lyram, vel id genus aliud, turpiſſimum cenſebatur planè, αἴσχιστον δὲ πάλαι κατὰ τὰς συνουσίας, καλὸν ἐστι μαστό. Sed & Lycurgus, quamuis duriſſimas Lacedæmoniis ſuis leges iniungeret, muſices tamen ſtudium egregiè videtur amplexatus: quando ipſam hanc natura parens impertiuiſſe animaduertitur, quo tranſmitti laborum onus moleſtiſſimum poſſet procliuius. Remigem, vt Fabius inquit, cantus hortatur, & ſingulorum fatigatio, quamlibet ſe rudi modulatione ſolatur, Quin & concionum fluctibus inſeritur, agentique Graccho ſeruus Erycinus eburneola fiſtula modos incinebat. Pythagoras, & qui deinceps ſtudia conſectati ſunt eadem, Mundum ipſum non citra muſicas rationes concinnatum coaptatúmque argumentorum ſubtilitate colligere ſunt viſi. Quin & artium veluti præſtantiſſima diuinis ſe inſeruit rebus, & quod teſtatum quoque Ptolemæus reliquit, numinibus placandis adhibetur. Plato etiam eſſe gentibus contributam putat muſicam ad præclarius quoddam præſtantiúſque opus. Nam quum ſit concinnitatis inter frequentamenta varia præcipuè artifex muſica, non ideo à diis data, vt ad delicias conuertamus, & aurium pruritum: ſed vt, quod animæ conſonantiam turbat & harmoniam, huiuſce voluptatis delinimento ſedari, ac ad ordinē redigi valeat. Cæterum & grauiſſimè Pindarus: ὅσσα δὲ μὴ πεφίληκε Ζεύς, ἀτύζονται βοὰν Πιερίδων ἀΐοντα. Quæcunque non amat Iupiter, vocem auerſantur Pieridum. Proinde Socrates iam ſenex, inſtitui lyra non erubeſcebat. Thebis porrò Pindari ſtatua viſitur nulla: viſitur autem, inquit Athenæus, cantoris Cleonis: in cuius ſinum, Thebas Alexandro diruente, quum fugiens quidam aurum immiſiſſet, rediens anno trigeſimo pòſt, iam Thebis frequentibus, cum fide totum recuperauit. Præclara eſt comici Eupolis ad muſices præconium pertinens ſententia, quæ negocium eſſe ſancitur βαθὺ καὶ καμπύλον id eſt profundum flexuoſúmque. Propterea in Hyacintho Anaxilas: Muſica per deos, inquit, perinde ac Libya, ſemper quotannis nouam quampiam feram parit. Magnus equidem iuxta citharœdum Theophilum, ſtabiliſque theſaurus muſica eſt: mores enim inſtituit, componitque, ac mollit irarum ardores, quod vel Homericus abundè Achilles ſignificat. Muſici quidem proprium munus, in ſono gratiam, in cantu ſermonis elegantiam imitari: meminiſſe verò animi motus multo impenſius, vti conſonent, curandum quàm voces. Inconcinnum quippe muſicum videri, cui in maxima vocis ac lyræ conſonantia diſſonat mens. Porrò Dauid oraculum eſt, ac Mercurij: poſtea quàm mouente Deo canimus, & Deum canere nos oportere. Quo fit, vt inſignitius barbaram quorundam feritatem mirari non deſinam, quos inauſpicatiſſimis etiamnum dictis artem nobiliſſimam inſectatos nouimus. Nam Scythicum regem Ateam Scythicam planè feritatem & barbaram inſcitiam reſipientem, memoriæ proditur, quum captiuum Iſmeniam, tibicinem illum celeberrimum, quem Bœotios complures iſchiadico diuexatos morbo modulis ſuauioribus perſanaſſe tradunt, tibia incinere iuſſiſſet, ac illum cæteri ſuauitate demulcti ſumma proſequerentur admiratione, laudibúſque efferrent plurimis & veriſſimis, inculto barbaróque iureiurando identidem comprobaſſe, Equeſtrem hinnitum ſibi videri iucundiorem molliorémque. Verùm in Barbaro, & hoc quidem Scytha, vox huiuſmodi minus fortè mira. Quid verò Spartanis facias? Quando Zeuxidami filius Archidamus, quum nimio plus admiraretur quidam citharœdum, vimque eius laudaret: O præſtantiſſime, inquit, quódnam bonis viris præmium ſtatues, cui tantum arridet citharœdus. Rurſum quum ex aſſiſtentibus quidam intuliſſet: Pſaltes eximius hic eſt. At, inquit, apud nos bonus cantor, bonus cupediarius eſt. Ceu nil prorſum interſit, cupediiſne, ac lautitia concilietur voluptas, an modulatione ex organis ſono. Quin & gentis eiuſdem Demaratus, vbi pſalten inaudiſſet, ſubiecit, οὐ κακῶς φαίνεταί μοι φλυαρεῖν, non malè mihi videtur nugari. Inter Ægyptiorum placita etiam illud audio celebrari, muſicam non modo inutilem videri, ſed & noxiam, vt qua virorum remolleſcant animi. Emerepes Ephorus Phrynidis muſici duas ex nouem fidib. aſcia abſcidit inſuſurrans μὴ κακουργεῖν τὴν μουσικήν, ne muſicam depraues. Eudamidas, quum cantor quidam mirè placuiſſet, ac ſciſcitarentur nonnulli, cuiuſmodi ei videretur: μέγας, inquit, κηλητὰς ἐν μικρῷ πράγματι, demulſor magnus in re minuta. Poſtremò quum lyram conuiuio intuliſſet, quiſpiam dixit Spartiata, οὐ λακωνικὸν τὸ φλυαρεῖν, non eſt Laconicum nugari. At priſci theologi medicinæ repertorem Apollinem prædicant, & citharæ pulſandæ regem arbitrantur. Proinde ſcienter admodum in hymnis Orpheus, hunc vitalibus radiis ſanitatem cunctis, ac vitam elargiri cecinit, ac morbos propellere; porróque canoris fidibus, quod eſt motibus, viribúſque ſuis omnia contemperare: nam hypate, id eſt voce graui hyemem: nete, id eſt acuta æſtatem, vocibus autem mediis ver producere, ac autumnum. Quum verò idem ſit muſicæ dux, ac medicæ compertor ſcientiæ, non mirū, artē vtramque ab viro ſæpe vno eodémque exerceri. Vocum harmonias comperiſſe Mercurium primum in Ægypto, ſcribit Diodorus, ſicuti literas quo-

quoque, ac palæstram, & numeros, medicinam item ac astrorum motum, sed & lyram chordarum trium, ob tria anni tempora: nam æstatem acuta præfert, hyemem grauis, ver autem media. Quin & verborum ab eodem excogitatam interpretationem, quo argumento sit Græcè dictus Hermes.

Musica studium esse omnibus insitum. Hippotheros nomos. Eius initia videri tria. Gignis tamen præcipuè amoris potentia. Amoris potestas mira.

Caput II.

MVsica verò capi omne quod viuit, inde colligunt Platonici, quoniam cœlestis anima qua vniuersitas animetur, originem sumpsit ex musica. Certè ex Strabonis doctrina didicimus, elephantes cantu mulceri, & tympanorum sono. Et in Symposiacis Plutarchus scribit, Brutorum pleraque deliniri, afficique plurimum musica, sicuti fistulis ceruos. Vbi verò saliantur equæ, nomon incini solitum, quem vocent hyppothoron. Cantu verò delphinas moueri, testis locuples est Pindarus. In homine autem peculiaris adesse videtur ratio: quia modulator sonus & flexanimus concentus, in corpus musicæ memoriam deferat, cuius anima in cœlo fuerit conscia. Propterea nullum ferè haberi tam immite, tam asperum pectus, quod non oblectamentorum talium teneatur affectu. Afferunt illa quoque Peripatetici, Insitum esse omnibus, oblectari naturalibus motibus, cui rei sint argumento pueri, qui, vix dum nati modulis permulcentur. Omnino præterea delinimur numeris, quia rarum ordinatúmque computandi modum habent, mouéntque nos pro sua æquabili serie ordinate. Indicium verò id maximum, esse ordinem ex naturæ ratione, quod quum ordinatè laboramus, bibimus comedimúsque, naturam virésque nostras seruamus augemúsque. Gonsonantia igitur ea in primis causa demulcere potest, quia sit permixtio siue contemperatio contrariorum aptè inter sese coeuntium, & proportionem custodientium. Adiice, quòd spiritus qui aereus sanguinis vapor est, ac veluti animæ nodus quidam & corporis, aereis quoque odoribus sonisque temperatur & cantibus, ac interim alitur. Apud Ægyptios sacerdotes, eorundem traditur fuisse functio, remediis, fidibus ac mysteriis incubuisse. Musices autem principia esse tria, deprehensum ab eruditioribus est, mœrorem, voluptatem, ac enthusiasmum, id est numinis afflatum. Dolores siquidem mirabili quodam modo, & lapsu lubrico vocem ad modulos inflectunt luctuosam flebilémque. Quo nomine in epilogis rhetoras, & in fletu actores, sensim animaduertimus modulari pronunciationem. Quod efferuescens item gaudium efficit vberius. Afflatos autem fatidico spiritu eatenus externari, & ab naturæ consueto reuelli spectamus, vt etiam futura ratione pandant metrica. Verum enim vero si amoris potestatem amplius in apertum promas, explicésque pro dignitate, liquebit luce clarius, nullam prorsum affectionem æquè ad cantum & musicam nos prouehere iucunditatem. Ex quo inuulgatum id apud Græcos cuius Symposiacô primo meminit Plutarc. μουσικὴν δ' ἄρα ἔρως διδάσκει, κἂν ἄμουσος ᾖ τὸ πρίν, i. musicam docet amor, & si fuerit indoctus prius. Amor siquidem industriam exacuit, éstque planè artium inculpatus magister. Et proinde Plutarchi eiusdem interpretatione, Plato παντὸς eum ἐπιχειρητὴν nuncupat, vt qui intentatum relinquat nihil, & sese inserat omnibus, καὶ γὰρ λάλον ποιεῖ τὸν σιωπηλόν id est silentij cupidum ad garrulitatem producit. Iam verò desidiosum, resina, veternóque pigriorem excitat mirificè, ac de cessatore acrem facit, & ad omnia præcelerem.

B *Melorum genera tria. Modos esse varios pro morum dissimilitudine. De Dorio, Phrygio, Lydio, Ionico. Qua quis in ratione musica excogitarit primus. De Calaminis insulis, seu saltaribus: item Torrhebia palude, siue nymphiae. Polycephalos. Synaulia. Tibia inuentor. Syrinx. Horatij locus explicatur. De elegorum inuentore. Fistularum genera. Syristes, syriscus, syria, syrmaa, byriscus.*

Cap. III.

C SCribit autem in harmonico Cleonides, nec omisit Boetius: & ab Aurelio Macrobio reconditissimæ scientiæ viro, Naturalium secundo traditum scimus, vt Aristoxenum prætercam, & ex eius diagrammate Vitruuium, melorum tria esse genera, enharmonicum, diatonicum, chromaticum: sed ex iis quod principe loco positum, nimis intrusa nimisque recondita difficultate desertum exoleuit. Tertium mollicie insita, infamiæ nota non caruit. Medium verò, id est diatonicum mundanæ D musicæ doctrina Platonis ascribit. Nec tamen defuere, qui mollius illud eneruatiúsque (vt sic dicam) genus, toto affectarent pede, cuiusmodi Agathon tibicen memoratur. Illud nimirum constat, Musicos modos Gentium vocabulis distinctos designatósque. Etenim quo vnaquæque gaudebat pro morum ratione, eodem modus ipse censetur nomine. Delectationum vtique similitudo conciliat. Hinc nata Phrygia, Lydia, Doria modulatio. Phrygium modum etiam Barbarum E appellat Porphyrio. Eius proprium est, vt inquit Lucianus, entheon: Lydij verò, bacchicum: Dorij, honestum & graue. Adiicitur à plerisque Ionicum, quod floridum intelligunt, ac iucundum. In rebus seriis priscos inuenio Dorium adhibuisse, non Phrygium, neque Lydium. Quare, quum quid lætius ac iucundius vel dicendum vel optandum esset, Ab Dorio dicebant in Phrygium. Verum tamen quid Cassiodorus super iis prodat, attendendum magnopere: Dorius, inquit, prudentiæ largitor est, & castitatis effector: Phrygius verò pu- F gnas excitat, votum furoris inflammat: Æolius animi tempestates tranquillat, somnúmque iam placatis attribuit: Lydius intellectum obtusis acuit, & terreno desiderio grauatis cœlestium appetentiam inducit, bonorum operator eximius. Ex iis verò lux multa Quintiliano infertur, scribenti, in materia declamantium poni tibicinem solitum, qui quum sacrificanti Phrygium cecinisset, ac ille actus G esset in furorem, fingebatur accusari. Lydiam tamen harmoniam Plato libro De republica tertio, plurimum reprobat, quæ acuta sit, & lamentationibus accommodata: prima enim eius constitutio fletus lamentationisque causa facta est. Nam Aristoxenus in primo De musica, Olympum tradit, in Pythonis sepultura cecinisse tibia secundum Lydium modulum funeralia. Hæc Poli-

ticorum octauo Ariſtoteles de Lydia mixta etiam comprobauit. Compoſitam verò & mediocriter afficere Doricam retulit. Phrygiam diſtrahere animum, & rapere. Quamobrem non rectè videri Socratem in republica eam admiſiſſe modulationem. Subdorium & ſubphrygium vocat Ariſtoteles idem in quæſtionibus encychis, aſtruens ea in tragœdiis non eſſe chorica. Subphrygium videtur dici modicè remotum à vero naturalique phrygio. Mixolydius item modus commiſerationis eſt, ac tragœdiæ congruens. Hunc Sappho inueniſſe prima traditur. Damon verò Athenienſis, vt plerique conſentiunt, remiſſam reperit harmoniam, quæ mixolydio contraria eſt, iados autem perſimilis. Sunt qui Lydiam modulationem ab Cario Iouis, & Torrhebiæ nymphæ filio primum repertam velint: qui quum fortè erraret, incidit in paludem, quam mox de matris nomine Torrhebiam iuſſit appellari: vbi, quum nympharum, quas etiam Muſas interpretantur Lydi, vt auctor Stephanus eſt, præſuaues inaudiſſet cantus, edidicit, atque item reliquis inſinuauit. Memoriæ proditur id quoque: in Torrhebia palude, ſeu lacu, quē dici item nymphæum volunt, eſſe nympharum inſulas, quæ tibiarum cantu in ambitum motentur: propterecáque Calaminas vocari à calamis: atque item Saltares, quoniam in ſymphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum mouentur, vt Plinius ſcribit: tametſi à calaminis diſtinguere videtur. Clonas elegus poeta & epicus tibicinicas regulas & concentus conſtituiſſe memoratur primus, ſicuti Terpander citharœdicas leges princeps omnium perueſtigaſſe narratur. Elegias, heroica item carmina Polymneſtus Colophonius. Sunt tamen qui elegum carmen primitus enunciatum tradant, à Naxio quodam Theocle furente, ſiue is fuerat Eretrienſis, aut ab Callinoo, ſicuti Terentiano placet: ac inde ab Horatio dictum in Arte poetica, ex hac opinionum inter auctores inconſtantia:

> Quis tamen exiguos elegos emiſerit auctor,
> Grammatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt.

Olympus Phryx tibicinarum primus ad Græcos intulit, & dactylos Idæos, Midæ regis temporibus, & tibialem inuenit legem, quæ polycephalos dicta eſt, fortè non diuerſa à nomo, quem xynauliam ſiue ſynauliam vocant. Ea verò eſt, quum tibicines duo incinunt idem: aut certè, vbi cithara & tibia concentum faciunt. Fuit autem Olympus hic Marſiæ diſcipulus, & *αὐλητικὰς νόμους* ſcripſit, & *θρηνητικὰς*, id eſt tibicinicas leges & lugubres. Tibia verò vſum Hyagnim primum volunt, aut (ſicuti Apuleius inquit) primus in canendo manus diſcapedinauit. Primis duas tibias vno ſpiritu animauit, primus dextris & læuis foraminibus acuto tinnitu & graui bombo concētum muſicum miſcuit. Porrò ſunt qui Apollinem non citharam modo, ſed etiam tibiam inueniſſe tradant. Cui rei argumento ſit ſimulacrum Deli, cuius dextra teneat arcum, læua gratias ſuſtineat, quarum ſingula muſicæ inſtrumenta manibus geſtarent, vna lyram, tibias altera, media fiſtulam teneret ore. Puerum præterea, qui laurum tempicam Delphos inferebat, tibicen ponè aſſectabatur. Et quæ ex hyperboreis ſacra mittebantur, non ſine tibiis, fiſtulis, citharis fuiſſe memorantur. Sunt autem fiſtulæ, quas ſyringas vocāt, generis non vnius: eſt enim quæ dicatur monocalamos, à Mercurio inuenta, ſicut à Sileno poycalamos, à Marſia cerodetos. Scire conuenit tamen ſyringos notionem eſſe non vnam, quippe eſt quando appellatione ea in rotæ foramen iniecta portio axis intelligatur, quin & foramen ipſum. Meminit Sophocles,

> *Κεῖρες δ' ὑπ' αὐτὴν ἰχνίτων ς ἄλλον ἔχων,*
> *ἴχνεσιν τ' ἐν σύριγξι.*

Oblongior item foſſa dicitur ſyrinx, ſed haſtæ repoſitorium quoque. Syriſten vocant inter grues marem id eſt *συριστήν*. Syriſcum eſſe vas tradunt plexile, in quod coniiciantur fici: ſed hyriſcum pronunciant alij. Syriam pro craſſiore accipiunt indumento, pinguioreque à *σισύρα*. Vel quod in Cappadocia, quam Syris contribuunt, confici ſoleret. Syrmæa in Lacedæmone certamen erat, præmio propoſito, quod ex farina & melle, nuncupant ſyrmæam.

Quæ muſica probis admittenda moribus: item quæ inſtrumenta cenſeri improba debeant. Magadis, magma, ecmagma, crocomagma, ſpadicary. Quintilianus declaratur de ſpadicibus. Hypoſpady, tibia. pectides. Bais. Bauis color. Balius. Baliæ equi. Barbitos, brabyla, pſalterium, naula, nablas, nabliſtæ, panduriſtæ, crembalum, ſambyce. De iynge plura paulo, & vulgata minus. Quintiliani locus de plaſmate, vbi pſalmate forſan reponendum, quod quibuſdam placet.

Cap. IV.

CÆterum iis omiſſis fortè præſtiterit, Ariſtotelica ſubtexere placita: Melorum (inquit) diſtinctionem, qui in philoſophia verſantur, eam afferunt: vt aliam dicant moralem: aliam effectiuam, id eſt *πρακτικήν*, aliam verò *ἐνθουσιαστικήν*, hoc eſt abſtractiuam. At Cato De liberis educandis: Melos alterum, inquit, in cantibus bipartitum eſt: vnum aſſa conſtat voce, alterum vocant organicon. Proinde pergit Ariſtoteles: Tibiæ in diſciplinam recipiendæ non ſunt, nec aliud artificioſum inſtrumentum, vt eſt cithara, verum quæ auditores efficiunt nos, tibia prorſus moralis non eſt, ſed magis *ὀργιαστική*, id eſt concicatrix. Adde quod & ſermone vti prohibet, faciem deformat ita, vt ne à familiariſſimis quidem pernoſcaris. Propterea apud Plutarchum Alcibiades inquit, filij Thebanorum quum diſputare neſciant egregiè tibiis vtantur. Quin & à Pallade, idem inquit Philoſophus, non alia magis cauſa abiectas tibias, quas illa repererat; vt ipſe vult ex fabula, quam *διὰ τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ προσώπου* id eſt ob faciei deformitatem. Tibiarum conſuetudo cœpiſſe videtur poſt Medicas victorias, quum Græci iam de ſe magnificè ſentirent, deſita verò Athenis diſciplina ea, Alcibiade auctore, quum percrebuiſſet, ab illo abiectas infractáſque tibias, pudefacto deformitate oris. Quod in commentario Pamphilæ nono & vigeſimo ſcriptum fuiſſe, adnotatum Gellius reliquit. Improbata item ſunt & inſtrumenta alia, vt pactides; quanquam apud Pollucem ſcribitur pyctides, apud Plutarchum item alicubi. Eſt verò organum dichordon, vt ſcribit Sopater; quod & magadis eſt, vt arbitratur Sappho. Ariſtoxenus diſparaſſe videtur, quum ait, Magadin & pactida ſine plectro venire in vſum pſalmo tantum. Ab Herodoto proditur libro primo, in bellum pergere ſolitum Halyattem fiſtulis præcinentibus, ac tibiis & pactidibus, quod eſt fidibus, ſicut interpretatur Valla. Pactida legimus in Theocriti

epi-

epigrammate. Scribit Anacreō eſſe magadin pſalticum organum, à Lydis excogitatum, vnde eſt apud Theophilum μαγαδίζειν, verbum, quod magadin pulſare ſignat. Alicubi tamen Ariſtoxenus, auctore Athenæo, pro eodem videtur accepiſſe. Sunt qui pactide vſam in primis Sapho tradunt. Organa hęc liquidò diſtinxit Diogenes tragicus, atque item Phillis Delius in ſecundo De muſica. Magadin eſſe pſalterium, putat Apollo lorus. Magmata verò Græcis vnguentorum dicuntur feces: ſicuti ecmagma vocatur conſperſio, & ſubacta maſſa. quanquam B Galeni ſtipulatu crocogmata eodem cenſetur nomine: quod crocini olei fecem indicat. Sed & barbiti, & quæ ad voluptatem tendunt, hephtagona, trigona, ſembycæ: poſtremò qui chirurgicam depoſcunt ſcientiam hoc eſt peritam manuū geſticulationem, omnia reiiciuntur. Euripides eos coarguit, qui lyra in poculis vtuntur: Ad iram enim (inquit) potius, luctúmque adhibenda muſica eſt, non inſuper cantu addecet ſoluere, qui iam voluptatibus diffluunt. Fabius quoque muſicam reiicit ab o- C ratore ſuo, quem perfectum concipit, & format, quæ in ſcenis effœminata, quæque impudicis fracta modis ſit. Item pſalteria & ſpadicas, etiam virginibus probis recuſanda ſcribit. Quum tamen in Themiſtocle Plutrachus illum ſcribat neſciſſe lyra vti, ac pſalterium tractare. Verum quia in Quintilianum impegimus, & locus quem aduocauimus, adhuc faceſſit negocium multis, non ſatis percipientibus, quid ſibi velint ſpacides ac parte, quum ſcribat Gellius: Spadica eſſe Doribus auulſum è palma D termitem cum fructu. Atque item libro ſecundo, eſſe punicei coloris ſpeciem. Nam & enarrator Maronianus, vbi Georgicon tertio, Poeta de equis ait:

Honeſti ſpacides, glaucíque.

Spacides, inquit phœniciatos vocant, ideſt profeſſos myrteos. Ad quod item ſpectare illud Firmici contenderim ex Matheſeos tertio, qui Veneris recenſens decreta per ſingulas cæli ſtationes, illam quandoque linteonos ſcribit, ac plumarios: quan- E doque verò tinctores, & ſpadicarios, aut textores, vel pigmentorum inuentores. Verum vt ambigere tandem deſinant, ex theſauris Iulij Pollucis omne tollemus: Sicuti etiam teſtati abūdè ſumus in gymnaſio Patauino, quum Oratorias inſtitutiones prouincialibus magno numero explicaremus. Nam inter organa muſica, ſpadix ab illo reponitur libro quarto, vbi ita ſcribit, Inter ea quæ pulſantur, eſt lyra, cithara, barbiton, quod ipſum & varymiton dicitur ab Anacreonte excogitatum primo: vel (vt F Pindaro placet) à Terpandro, vt eſſet pactidi Lydiκαῖσι φθόγγοις Barbilos autem, ſicuti ex decimo ἐν λογῳ περὶ γεωργίας didicimus, vocatur de oſſe perſici enata arbor. Brabyla verò ſunt Theocrito, quæ communius coccymela dicuntur, id eſt damaſcena prunæ vnde imperitioribus nonnullis obrepſiſſe opinor, vt id genus poma vocent brombas. Chelys, pſalterium phœnix, ſpadix, lyrophœnicium clepſiambus, pariambus, iambyce, ſcindapſus, epi- G goneum. Palmarum porrò cum fructu termites baia quoque nuncupant: vnde prorepſerit baius in equis color: quanquam & balius dicitur, ſed varius Euripidi intelligitur Baliam ceruam legimus, ideſt κατάστικτον, Balios ventos accipiunt violentos: nam & balias equos, celeres intelligunt poetæ. Hipoſpadij, ad ſpadicas nil pertinent. Sunt tamen eo nomine, quibus ab ortu οὐρῆθρα, ideſt vrinę meatus demiſſior eſt, ſub eum qui dicitur Canis. Pſalterium verò, quod improbaſſe Fabius videtur, ſicut & M. Tullius De reſponſis aruſpicum: alio modo etiam naula dicitur, vnde naulia quoque deducantur, diminutiua forma. Nam Ouidius ita cecinit De arte libro tertio,

Diſce etiam duplici genalia naulia palma
Vertere, conueniunt dulcibus illa modis.

Quæ quidem mirè congruunt verbis Quintiliani; Naulæ verò meminit etiam Philemon, vt refert Pollux: & Sophocles,

οὐ παῦλα κωκυτοῖσιν, οὐ λύρα φίλα.

Nablas legitur apud Athenæum, quem excogitarint Phœnices primi: vnde & nabliſtæ, ſicut panduriſtæ, à pandoro vel pandura, vt eſt apud Varronē & Martianum, quam ex marina lauro compingunt Troglodytæ. Vnde nouatum Lampridio pandurizare verbum, ideſt pāduram pulſare. Sūt tamē qui à pſalterio, naulia diſtinguant: quando pſalmi concentu, & modulis inſtrumenti eius canebantur. Et in magno myſterio, magnum prophetam eodem vſum, prodit hiſtoria. Alexander Cytherius, vt tradit Iubas, pſalterium primus impleuit chordis. Pſalterium etiam Latinè organum dici, nihilominus conuiuiis inſeri ſolitum ad libidines excitandas, Ambroſius auctor eſt. Id comprobaſſe & Macrobi videtur in Cœnis, libro tertio. Propterea ex iis per pendendum amplius, an in Quintiliano, vbi de carminum lectione agitur, ſic legi omnino debeat Nec pſalmate, vt nunc à pleriſque fit, effœminata; Cæterum publica lectio pſalmate præfert. ac qui hactenus ſunt interpretati, ſic agnoſcunt prorſus Pſalterij meminit in Sympoſiacis Plutarchus. Quidam laudatorium item vocant. Videtur decē chordis fuiſſe inſtructum ex illo prophetico: Confitemini Domino in cithara, in pſalterio decem chordarum pſallite ei. Hinc fortè polyphthōga vocauit ea in Moralib. Plutarchus, quo in loco etiā tribona inter muſica recenſet inſtrumenta, ideſt τρίβωνα. Pſalmum propriè Græcorum ſciētiſſimi ex grammaticis citharæ interpretantur ſonum. Octauam eſſe muſicum inſtrumentum, de chordatum numero ita ex Hebraica tralatione nuncupatum, ſuper Pſalmos ſcribit Nicolaus theologus. Lyrophœnicā ſambylem nominat Athenæus, ac fuiſſe Ibyci poetæ Rhegini inuentum, tradit. Fuit & crembalum organeum, vnde κρεμβαλίζειν verbum, eo ſonum elicere indicat. Sambyce vſam primò Sibyllam, produnt aliqui, à Sambyce quodam inuenta vnde & nomen, Eſt verò organum id, oxyphthongon, quo tetrachordo Parthi ſint vſi, ac Troglodytæ. Sūt qui iynga fuiſſe antiquis citharam cantus prædulcis tradant, vt inde omne quod expetas iucundius, rectè iynga dicas. Cæterum auitij genus hoc nomine intelligunt alij, caudam perpetuò quatientis conciliantiſque amorem. Eſt porrò plumis varium, colli ac linguæ productioris, ſed collum identidem circumagit inflectitque, philtris accommodum & excantaminibus amatoriis: pendens enim ex rota agitatur, aut cum cerea amburitur rota ſuper ardentes prunas, tradunt alij, eius interanea explicari rotæ circumuoluta. Auem hanc præmonſtraſſe Iaſoni Venus dicitur prima, vti Medeam præmulceret. Putant illud quoque, Iynga puellam fuiſſe Pithus vel Echus ex Pane filiam, quæ cum pharmaciis in ἴυγα morem prolectaſſet Iouem, ab Iunone ſit in auitiam ſobolem adoptata. de hac Ariſtoteles quoque, ac cæteri nonnulli. Quin tra ditur illud quoque

vel, vt Plutarchus, λμπνευσά. Sicut quæ propellit aqua, hydraulica etiam si architectura sua item sunt πνευματικά, & hydraulica instrumenta, à Ctesibio excogitata primum, vt Vitruuius scribit: & est à Plinio repetitum Naturalis historiæ septimo. Domus, inquit Ammianus Marcellinus, studiorum seriis cultibus antea celebratæ, nūc ignauiæ ludibriis torrentes exundant, vocali sono, perstabili cantu fidium resultantes: denique pro philosopho cantor, pro oratore artium doctor ludicrarum accipitur. Et bibliothecis sepulchrorum in ritu in perpetuum clausis, organa fabricantur hydraulica, & lyræ ad speciem carpentorum, ac ingentes tibiæ. Citharis & cithara diuersa sunt, vt scribit Aristoxenus in commentatione περὶ ὀργάνων: nam citharis lyra est, qua vtentes vocantur citharistæ, quos & λυρῳδοὺς dicunt. At cithara est, vnde citharœdi vocantur. Distinctionem hanc contra Timarchum agnoscit Æschines, & ab Ammonio repetitam scio: hinc citharæ cantus, citharodia nominatur: sicuti tibiæ, aulodia, & lyræ, lyrodia. Critias verò citharœdicos cantus etiam prosodias appellauit. Ex grammaticis thesauris illud est, à lyra dici lyrion, forma diminuta, vt à thyra thyrion, à come comion, idest viculus. Erant & loti tibiarum genus epithalamium, vt illud in Epigrammate,

λωτοὶ ἀχῶν, καὶ θαλάμων ἐπάταγει τὸ θύραι.

idest, insonabant loti, & thalamorum perstrepebant ianuæ. Sunt tamen qui in loto priorem corripiant syllabam, vt λωτοῦ καὶ πνεύματι μέλπει. & esse calamiscum interpretentur, vnde dicantur lotages, qui lotum exercent. Spondalia, sunt sponsaica ratione concinnati cantus, quibus vtebantur in rebus diuinis, vt melodiis longioribus properata deorum voluntas firmaretur: qua ratione Pompilius Numa spondeum & pontificium dixit: vnde Ciceroni lux infertur De oratore libro secundo: Quum ex persona, inquit, mihi ardere oculi hominis histrionis viderentur spondalia illa dicentis.

Tibiarum species. Prouerbium, Quid opus erat longis me tibiis incinere? Plagiales. Hippophorbus. Tibiarum inuentores. Sirites, Phorbion quid. Photingia. Papinij ex Thebaide locus explicatur. Proaulion quid. Procemium. Prologus. item diaulion. Thebanorum in tibiis præstantia. Item, Pronomi tibicinis. calamaules, rhapaules, matrea, diopi, gingras. Tibia dextra & sinistra. Athena tibia. Tibiæ pares, vel impares. Cantica. Diuerbia. Thebanorum vituperatio. Glottocomion. Scheno. Crupezia. Tibiarum longarum in sacris vsus.

Cap. VII.

Tibiarum verò species inuenio plures. Sed prius Dionis proferamus historiam & enarrationem: Quum post arreptum, inquit, imperium Otho sacrificaret primò, dira portendi animaduertit: quamobrem facti pœnitens, τί γάρ με, inquit, ἔδει μακροῖς αὐλοῖς αὐλεῖν; quid erat opus longis me tibiis incinere? Est hoc, inquit Dion, parœmiodes in eos, qui extra quàm sit eis accommodum, quippiam adoriuntur: id est, ὅτι παρ' ἀξίαν τι τοῦ συμφέροντος ποιοῦντες. Tanquam dicas, Quid necesse fuit imperium inuadere, ac pro adepto diis sacrare, quum omnia cessura in perniciem videantur? Verum ad tibias redeo. Est quam Libyes plagialon

A vocant, ex loto. Elymos ex buxo est, inuenta à Phrygibus. Sicut hippophorbon Scenetæ Libyes excogitarunt, & in equorum pabulis vtuntur, fit ex lauro. Phorbion, vt hoc interim non taceamus, vocant Græci, vt Aristophanis enarratores explicant, tibicinis ori circumpositam pellem, ne rimam cōcipiat labellum. Monaulus Ægyptiorum inuentum est, hoc est Osiridis, vt aliqui interpretantur, qui & photinga excogitarit etiam, vnde & photingia. Sunt autem ex loto, inde & lotinæ tibiæ dicuntur.

B Meminit monauli in Thamyre Sophocles. Censetur verò hæc nuptialis maximè. Tityrinon quidam item vocant. Fuit verò monaulus, qui postea dici cœpit calamaules, idest calamo incinens. Nam rhapaules est, qui calamen inflat, idest stipulam. Tibiam poetæ etiam Libyn vocant, vt scribit Duris: quia Sirites auleticæ inuentor, Libys esset, Nomadum vnus, qui & quæ matroa vocantur, id est μητρῷα, cecinerit primus. Matroum apud Smyrnam celebrat Strabo γεωγραφουμένων, libro quarto

C decimo. Interpres eo nomine matronarum accipit locum. Ipse malim Matris deum sic templum dici alicubi hoc opere liquebit. Scribit Plutarchus, Lycurgum rhetorem vbi iam è vita demigrandum aduertit, in matronum ac buleuterium ferri se iussisse, vt eorum quæ in republica gessisset, pœnas daret, si quid foret delictum. Phryges item tibiam inuenisse lugubrem memorantur, qua & Cares sunt vsi flebilis enim Carum incentio. Produnt ex nostris etiam nonnulli, Lydiis tibiis læta concine-

D re, veteris fuisse moris, Phrygiis verò tristia, quoniam tres haberent tibiarum modos, Ionicum, Lydium, Phrygium quod & barbarum. Ex iis verò innotescit amplius, quid sibi Papinius velit: quum Thebaidos sexto ita canit,

> Quum signum luctus cornu graue mugit adunco
> Tibia, cui teneros suetum producere manes
> Lege Phrygum mœsta

Dignum scitu quod tertio Rhetorico legimus a-

E pud Aristotelem, quod ne intercidat, hic protinus implantabimus. Procemium, inquit, est orationis exordium: id in poesi nuncupatur prologus: in tibiarum verò incentione, proaulion: quod (inquit) liberum est, sicut in demonstratiuis principia. Sed ad rem. Tibiarum quasdam legimus vocari parthenias: quasdam vero prædicas item Andrias, quæ dicuntur teliæ: sunt & citharisteriæ, ac dactylicæ. Nā Phrygias etiam elymos dicunt. Habentur & diopi, mulocopi, & hypotreti, necnon hemiopi. Diopos

F bifores intelligimus, sicut semiforés hemiopos, quę epulis adhibentur. Proinde in Plauto sunt, qui semiforatos artifices, ad hoc referendos putent. Elymos etiam scytalias dicunt. Theriam tibiam ex hinnulorum ossibus, concinnarunt Thebani, ære obductam forinsecus. Cornu incinunt Tyrrheni. Minutula tibia gingras est, flebilem & ipsa emittens sonum, à Phœnicibus comperta, vnde & nomen illam Phœnicum lingua, gingram vocant Adonim. Gingriatarum tibiarum meminit in Polyhi-

G store Iulius Festus. Sed Pompeius Festus putat, ab anserū voce nuncupatas: Qui, inquit, dicuntur gingrire. Meminit Athenæus, sed tibias vocari gingros scribit. Tibia dextra, inquit Varro, alia est, quàm sinistra: sic tamen, vti coniuncta censeatur, siquidem est altera carminis eiusdem modorum incentiua, succentiua verò reliqua: nam sic pastorum vitam dicimus incentiuam, quia vetustior; a-

gricolarum.quod recentior , ſuccentiuam : quam A
rem doctiſſimus comprobat Diæarchus. Sic ergo
paſtorali ſuccinit agricolatio,vt inferior , ſicut ti-
bia ſiniſtra dextræ foraminibus.Pares autem tibiæ
dicuntur,vel impares , quoniam ſi quando artifex
monodio agebat , vnam modo tibiam inflabat , ſi
quando ſynodio,vtranque. Monodium intelligo,
quum aliquis è ſcena cantum profert,nec chorus ſi-
mul.Porrò vbi canebat,chorus tibiis choricis.ideſt
choraulicis concinebat artifex.In canticis verò py-
raulicis reſponſabat.Cantica in comœdiis intelligi- B
mus,vbi vnus modo loquitur. Sicut diuerbia vo-
cantur,quum diuerſæ agunt perſonæ.In choris nul-
lus eſt certus numerus.Scythæ androphagi & me-
lanchlæni,ac Arimaſpi aquilarum & vulturum oſ-
ſa tibiarum vice inflant.Celtæ ex calamis fiſtula v-
tuntur,atque item Oceani inſulares. Apud Ægy-
ptios polyphthongos tibia ex hordeaceis calamis
compingitur,Fuit & tibia dicta Athena,qua Nico-
phelen Thebanum in Mineruæ hymnis vſum me- C
morant.Fiſtula,quam tonarion vocant C.Graccho
ſuorum temporum oratori,muſicus, quibus debe-
ret intendi,modos incinebat. Diaulion in ſcena di-
cebatur,vbi tacentibus omnibus concinebat tibi
cen. Thebanos præcipuè inter Græcos tibiarum
artifici muſica præcelluiſſe: ac inter Thebanos
pronomon tibicinem diſticho comprobatur, quod
& appoſui,gratum,opinor,facturus toto pede cum
Græcis,vt nunc eſt,contrahentibus.

> ἑλλὰς μὲν, θήβας προτέρας προὔκρινεν ἐν αὐλοῖς. D
> θῆβαι δὲ, πρόνομον, παῖδα τὸν οἰνιάδου.

Alias Thebanis negocium faceſſunt auctores Græ-
ci,vt micropſychis ac gulę mancipatis:vt quia thria
concinnarent,ac enarſilochos,& hallantas , necnon
ſchelidas, quibus etiam Mardonium excepere cum
Perſarum quinquaginta. Tibiarum repoſitorium
vocant γλωττοκομεῖον & συβήνην:nam crupezia,tibici-
num ſunt calciamenta. Tibiis incinuiſſe longiori-
bus olim inter ſacrificandum, Plutarcho credimus,
& indicauit Dion.In tibicines illud eſt apud Græ- E
cos concinnatum,

> ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον οὐκ ἐνέφυσαν,
> ἀλλ' ἅμα τῷ φυσᾶν χ' ὡ νόος ἐκπέταται.

ideſt,homini quidem tibicini mentem non inge-
nerarunt dij , ſed ſimulac tibias inflat , difflatur
mens.

*Nomos in muſica quid.Nomorum ſpecies. De polyce-
phalo & orthio nomo pluſcula.Caſtorium melos.Ca-
ſtoreum. Laconici regis mos. Pæanes duo in bello. F
Carnij moduli.Carna feſta. Carna dea. Auguſtini
locus penſitatur de Iano. Sciades loca. Carneonica.
Fabariæ calendæ. Caranus quid Perſarum lin-
gua. Noma , hyponomus , nemus. Hyponoma
vlcera.*

Caput VIII.

LEgimus præterea ſubinde in muſica dici no-
mos.Id verbum haud ita imbutis perpolitiſque G
parere difficultatem poteſt.Proinde ſciendum , in
carmine,ac cantilena , nomon ſignificare qualita-
tem vocis ac moderationem,qua vel remiſſiore vel
acutiore vtimur.Eandem itaque cantilenam duo-
bus tribuſve nomis modulantur muſici. Ratio au-
tem nominis ea eſt,quia Græcè nomos lex eſt.Ve-
teres autem prius quàm literas ſcirent, leges canta-
bant,ne eas obliuioni mandarent: quod temporib.

A ſuis in more Agathyrſis fuiſſe, Ariſtoteles ſcribit.
Ergo primos poſteriorum linguarum cantilena-
rum eodem appellarunt nomine,quo omnes voca-
bantur ſuperiores.Terpandri nomos celebrãt Græ-
corum ſcientiſſimi. Alij à gentibus denominatio-
nem trahunt,vt Aeolius & Bœotius : ab rythmis
alij,vt orthius & trochæus:alij à modis , vt acutus
& tetracœdus : alij ab ipſo & amaſio , vt Terpan-
drius & Capion.Fuit & ab euentu nuncupatus Po-
lycephalos nomos:nam obtruncata ab Perſeo Me-
B duſa,inter ſuperſtites ſorores luctus eſt exortus
haud mediocris, ſed & ſerpentum ſyrigmus, id eſt
ſibilus ex earundem inaudiebatur capite. Quo ve-
lut concentu quum oblectaretur. Pallas , ex imita-
tione auleticen excogitauit , quam de ſerpentum
numeroſis capitibus etiam polycephalon cenſuit
nuncupandam. Sunt quibus arrideat polycepha-
lum dici,quod quinquaginta aflorent viri,ſuccinen-
te tibine,ex quibus conſtitueretur chorus. Quidam
C etiam num κεφαλὰς procœmia intelligunt , velut
procœmiis multis conſtans cantus dicatur polyce-
phalos,quem ab Olympo compertum memorant
primum.Orthios dici videtur,quod extentus foret
ac robuſtus. ὄρθιον Græci dicunt , in altitudinem
ſurrectum.Orthius,inquit Martianus,ex tetraſemi
elatione.ideſt arſi,& octaſemi poſitione,conſtat,i-
ta vt duodecim tempora hic pes recepiſſe videa-
tur:propter honeſtatem poſitionis ſic nominatus.
Orthia tamen phalanx dicebatur,quæ procederet,
D in cornu,profunditatem habens longitudine maio-
rem Dianam orthriam Seruius faſcelidem intelli-
gi voluit vt quibuſdam placere animaduerto. Or-
thiam tamen inuenio in Apopthegmatis Plutar-
chi,in cuius ara cæderentur pueri,qui dicuntur Bo-
monicæ:quanquam in Lycurgo , augurij nuncupa-
nit aram.Sudas nunc orthion legit, orthrion quan-
doque:quibuſdam nomen inflectentibus à diluculo
quod vocant ὄρθρον.Scribit Pindaricus interpres,eſ-
ſe in Arcadia Orthuſion montem , ſiue Orthion:
E vnde Orthoſia dicatur Pindaro Diana : quæ ab a-
liis etiam Orthia:ni,inquit , malis ita nuncupari,
quoniam parientes ſurrigat. Orthiæ Dianæ memi-
nit in Theſeo Plutarchus. Sed intepres , orthium
dici chorũ eſt opinatus Quæ de orthij etymo prius
appoſuimus,à Gellio comprobari videntur,vbi ex
Herodoti libro primo, ſuper Arione fabella repe-
tita,illum ſcribit,impetrato à nautis vt canere li-
ceret carmen illius conſolabile,tunc quod orthium
dicitur,voce ſublatiſſima cantaſſe. In quo aducatẽ-
F dum obiter,in ſeptem ſapientum conuiuio Plutar-
chum ſcribere , adortum Ariona nomon pythicon
concinere pro ſua & nauis ſalute.Pollux verò tibiæ
ſonum,orthion dicit:vnde,inquit, orthios nomos.
Polymneſtus orthiorum poeta celebratur. Nomi
huius meminit in libro De regno Dion. Nomon
hunc ad belli ardorem excitandi vim habuiſſe ſcri-
bit Euſtathius:nam concinente Timotheo, velut
furens ad arma proſiluit Alexander. Significat i-
pſum hoc vel Homerus Iliados rhapſodia vndeci-
G ma.Meminit & Maximus Tyrius. Caſtorium me-
los Laconicum erat quo vtebantur in præliis vt
fortiter & prudenter agerent, mortémque contẽ-
nerent:ſicuti Plutarch.abundè teſtatur.Quin & rex
ante quàm pugnas iniret,rem diuinam Muſis facie-
bat , quo & oratione & memoria in primis digna
promerent facinora. Græcorum autem mos fuit,
duos concinere pæanas , Marti quidem in hoſtibus
congrediendis, Apollini mox bello abſoluto. Il-
lum

lum priorem, enhyalium vocabant Caſtoreum autem obiter teſtes intelligimus animalis fibri, ſiue caſtoris: vti libro trigeſimoſecundo Plinio traditur. Viroſa caſtorea ex Pono mitti cecinit Virgilius: quando, vt ſcribit Strabo inibi venenoſa habentur. Caſtorium denique melos dici interpretantur, quod armatam ſaltationem Dioſcuri compererint primi, quum ὀρχηστικοί, forent planè. At Dioſcuris Palladem primam Enoplion incinuiſſe nomon, prodidit Epicharmus. Ex quo præcinente tibia, congredi cum hoſtibus adorti Lacones ſint. Eſt & caſtorium infectturæ ſpecies. Caſtoreum, colorem Græci cinereum intelligunt. Carnios item modulos legimus quandoque: conſtabant hi, vt videtur, neruis pluribus: nam Timotheum carnius id genus deditum modulis Ephororum vnus, arrepto gladio interrogauit, ex vtra parte neruos abſcinderet, qui ſupereſſent ad ſeptem. Carnia verò feſta item erant Spartæ (vt puto) Apollinis, qui etiam Carnius dicebatur. Militaris vitæ imaginem ea præferebant. In nouem locis, quæ Sciades dicebantur ab vmbræ ſcenicę ſimilitudine, noueni epulabantur viri, diebus nouem. Inuenio apud Græcos, Carnea primũ viciſſe Terpandrum. Hinc certe nuncupatos ſcimus Carneonicas. Carneorum denique mentio eſt Herodoto libro ſeptimo, atque item octauo. Carnios ſacerdotes fuiſſe apud Sicyonios, auctor Euſebius eſt. Praxilas ait, à Cranio nominata Iouis & Europæ filio, quem amauerit Apollo. Alcman, à Caraneo Troiano. Demetrius, à κρᾶναι quod eſt τελέσαι. Siquidem Menelaum memorant, ad Troianum bellum profecturum feſta hæc vouiſſe, ſi rem perficeret. Sunt qui Carna dici putent à Græcis feſta, quoniam equus dureus è carnio ligno fuerit compactus. Carna verò dea erat in Latina hiſtoria, quam vitalibus humanis præeſſe credebant. Ab ea petebatur (Macrobius inquit) vt iocinora, & corda quæque ſunt intrinſecus viſcera, ſalua conſeruaret. Huic templum dicauit Brutus, quia cordis beneficio publicum ſtatum emendaſſet. Hanc eſſe cardinis deam intellexit ſexto Faſtorum Ouidius Et Iunias calendas, quas vulgò Fabarias dicunt: quia fabæ adultæ diuinis adhiberentur rebus, illi ſacras veteri tradidit ritu illis verſibus:

Prima dies tibi Carna datur, dea cardinis hæc
eſt:
Numine clauſa aperit, claudit aperta ſuo.

Iani porrò cum hac concubitum celebrat idem poeta. Quod ignoraſſe Auguſtinus videtur, quando Diuinæ ciuitatis ſeptimo ita ſcribit: De Iano non mihi facilè quicquam occurrit quod ad probrum pertineat, & fortè talis fuit, vt innocentius vixerit, & à facinoribus flagitiiſque remotius. Sed in magnis viris hoſce velut neuos haud mirer, quando & Hieronymus vir in doctrinis tentus, apud auctores de Lyncurio nil ſibi compertum fatetur: quum tamen lapilli mentio ſit apud Theophraſtum & Plinium. Carnius menſis fuit Græcis, quem Metagitniona dicebant Athenienſes: Maium interpretantur nõnulli. Quod verò de nomo diximus, ſciẽdum, affectionem eſſe quæ Græcis dicatur νομή: quam Therapeutices quinto Galenus eſſe finit, quum putredinis metu adhibere cauterium cogimur. Sic autem dicitur, quoniam depaſcens, proxima, ſerpat aſſiduè ab iis quæ affecta ſunt, ad ea quæ ritu naturæ ſe habent: re videlicet ab accidenti præmonſtrata, non de ſubſtantia nomine accerſito. Significare ipſum hoc & Plinius animaduertitur, quum libro vigeſimo, mala corporis quæ ſerpant, dici nomas, tradit Hyponomus ad præſens inſtitutum pertinet nihil: ſed eo nomine Thucydidi ſignatur ſubterranea cauitas occultior: vnde ὑπονομεύειν idagere eſt: cuniculum interpretari poſſumus. Nomos item, accentiuncula in fine poſita, Plinio præfecturam indicat: quando & Diodorus Aegyptum in ſex triginta diſtribuit nomos, ideſt leges, ſi interpreti credas. Satrapias nuncupat Herodotus quoque. Hyponoma ἕλκη dicta Græcis, cuniculoſa interpretantur noſtri, vt quæ indirecta flexibus multis carnem ſubeant.

Arcadum ſtudia in muſicis. Virgilij locus enarratur ex Bucolicis. Artificum muſicorum vituperatio, ex Plutarcho. Ariſtotelis ſententia ad idipſum. De Stratonico citharœdo iucunda lectu. Fides fruſtra pulsare. Bos lyricus. Blityrion. Blityri. Scindapſus.

Cap. IX.

MVſicam, ſi veram expendas atque legitimam vniuerſis hominibus conferre plurimum, cõſtans bene ſentientium opinio eſt Arcadibus verò inquit Polybius, & neceſſaria maxime. Proinde ita receptum moribus apud eos eſt, vt non pueros modo, verum & adoleſcentes ac iuuenes ad trigeſimum vſque ætatis annum ea diſciplina imbuendos curent, quum ſint alioqui difficilis vitæ homines, auſteriorique. Cantu & choreis libero patri ludos concelebrant, ſinguli pro ætatis ratione. Denique vita omnis id genus cantioribus ſtudiiſque impenditur. Cæteras artes apud eos ignoraſſe, nulla prorſum ignominia eſt. Muſicam neſcire nemo poteſt, quia neceſſariò diſcitur. Eius imperitiam fateri, illic turpiſſimum eſt; nec laſciuiæ cauſa, vel deliciarum, ſed vt labores aſſiduos in colendis agris, & vitæ præterea duritiem atque aſperitatem, & auſteriores mores ex cæli triſtitia quadam prouenientes, hac quaſi dulcedine remolliant, ac contemperent. Huius autem rei argumentum ingens ex Cynethanſibus eſt, qui quum inſtituta maiorum peruicacius aſpernari cœpiſſent, in eam breui feritatem abiere, vt in nulla Græciæ totius ciuitate ſcelera maiora, aut crudelitatis exempla æderentur immitiora. Ex iis verò quæ ex Polybij hiſtoria ſubſignauimus, dilucere manifeſtius opinor, cur vates Mantuanus in Bucolico ludicro ſubinde in cantilenæ mentione Arcadas plurimis efferre laudibus non deſinat; vt etiam ita enuntiet,

Soli cantare periti
Arcades.

Et rurſum,

Aacades ambo,
Et cantare pares.

Certe muſica, particeps diſciplinæ eſt: vt præclarè docuit Ariſtoteles, item ioci, & rationis ocij degẽdi. At enim cantores & citharœdos ſunt, qui βαναύσους vocent, hoc eſt viles: & opus illud non putent viri, nec ſobrij, ſed iocantis, argumento quod Perſarum Medorúmque reges per alios id tractantes, voluptatis fiunt participes. Præterea de diis ita opinamur, veluti Iupiter ipſe nuſquam concinat, aut cithara vtatur, vti ſtatuunt poetæ. Porrò vt Plutarchus ſcientiſſimè docuit, quod & aliubi commonuimus, contemplari optima ſemper debemus, ne

Digitized by Google

contemplemur ſolum,ſed nutriamur quoque.Hæc A
verò ſunt,in operibus, quæ à virtute proficiſcun-
tur, quæ aſpectu ipſo æmulationem quandam &
ſtimulos ad imitandum iniiciunt: in reliquis verò
etiam ſi admiratio inſit,tamen ſæpe contrarium e-
uenit.Operi nanque afficimur,eius auctorem con-
temnimus,vt in vnguentorum,ac purpuræ ratione:
his enim oblectamur, at infectores & vnguenta-
rios ſordidos ducimus. Ex quo ſapiens id cenſetur
Antiſthenis,qui quum Iſmeniam optimum audiſ-
ſet haberi tibicinem,At homo nequam eſt,inquit, B
non enim ſi probus foret,tibicen eſſet. Et Philip-
pus quum accepiſſet, filium ſuauius quodam loco
ceciniſſe,vrbanè eſt obiurgatus, Nónne te pudet,
inquiens,quòd tam benè canere ſcias? Satis enim,
ſupérque eſt principi viro,canentibus aliis,audien-
di ſupereſſe otium. Idem & in pleriſque aliis
obuenit: neque enim quiſquam ingenuus adoleſ-
cens,quum Piſæ Iouem eſſet intuitus,Phidias fieri
concupiuit,aut Iunonem Argis,Polycletus, aut A-
nacreon,aut Philemon,aut Archilochus,etiam ſi o- C
pera ſumma ſit admiratione proſequutus. Verum
enimuero his quæ contra muſicam promuntur,oc-
currere facile eſt,ſi Ariſtotele tradente, diſpicia-
mus acrius,quouſque illi opera danda ſit ab iis qui
ad ciuilem virtutem erudiuntur. Et quæ melodia,
quive rhythmi ſint perdiſcendi,quibus item inſtru-
mentis vtendum. Nam in eo vtique refert pluri
mum,éſtque in ijs obiectionum ſolutio. Clarum
quippe eſt, non oportere diſciplinam eiuſmodi
impedimento eſſe cæteris actionibus,neque ad res D
bellicas ciuiléſque corpus efficere inutile. Quod e-
rit vtique,ſi in illa non elaborabunt vſque ad con-
certationem, neque admirabilia conſectabun-
tur, & ſuperflua: ſed eatenus vt gaudere valeant
concentu probro,& rhythmis. Vnde item percipi
licet, quæ ad muſicam inſtitutionem recipienda
organa. Cæterum in hac muſicæ pragmatia lepi-
dum ſuccurrit Stratonici citharœdi ſcomma, quo
Propin Rhodium proſcidit facetiſſime.Erat is cor-
pore procerus,arte citharœdica non bonus,& cor- E
pore inferior.Sciſcitantibus verò nonnullis cuiusnam
modis foret is,Nullus(inquit)malus,grandior piſ-
cis. Poſtremum verò hoc adiectum ob infamiam
hominis eſt.Fuit quippe Stratonico ingenium alio-
qui in numerato ſemper ducta vel hinc coniectura
Habuit is in ludo nouem Muſarum imagunculas,&
Apollinis vnam,diſcipulos autem duos modo.Quũ
quæſiſſet ex eo quidam, quot ei forent diſcipuli?
Cum diis,inquit,duodecim.Luſit idem in citharœ-
dum,qui diceretur Bos, lyræ non peritum valde: F
nam vbi id inaudiſſet,Olim (inquit)dicebatur ὄνος
λύρας,nunc verò,βοῦς λύρας. Porrò extat in citha-
rœdos parœmia, vbi incinentes nec cibo afficiun-
tur, nec capturis, οἷς κενὸν κρούειν τὰς χορδάς,
id eſt fides fruſtra pulſare.Meminit Lycophron'

τοὶ γὰρ φαλάξεις κενὸν νευρᾶς κτύπον.

Ex muſicæ ratione promitur illud quoque in dela-
torem ab Marcellino prolatum.Paulus,inquit,cru-
delium ſuccentor fabularum, è promptuaria cella
fallacias extulit.Blityrion & ſcindapſum pro muſi- G
co organo accipiunt Græci.At blityri,inquiunt,ip-
ſius eſt chordæ imitamentum. Galenus verò
Therapeutices ſecundo: Quid, inquit, an ni-
hil tibi ſignificare videntur hæ voces, animal &
morbus:ſed ſimiliter efferri, vt blittyri, & ſcin-
dapſus?

Cani remigibus ſolitum. De Chryſogono modulatore. Tranquilli locus explicatur. Quid ſuffertum,& differtum. Sufflamen quid. Hieronymi locus reſtituitur. Intus canere: ac foris quid. Catieni qui ſint. Item qui ſtruthiſſare. Seruius explicatur de tetie columbis. Creta quid vocent, ac quid ἀκρο-χειρεῖν. Titiſſare. Titis auicula.Trygon vnde. Titigonion.Tiba auis.Titybiſſare.Litij ſodales. Parastala.Titli.Titiaria.

Cap: X.

Cicero in Verrem quodam loco ita ſcribit: Ab
hac præfectus Antonij quidam ſymphonia-
cos ſeruos abducebat per iniuriam, quibus ſe in
claſſe vti velle dicebat. Queri fortè poteſt, quid
ſibi parte hac Cicero voluerit, proinde paucula ex
Aſconio ſubnotauimus:Sciendum,inquit, eſt, cani
remigibus per ſymphoniacos ſolitum, & per af-
ſam vocem,ideſt ore prolatam:&vt in Argo naui,
per citharam. Niſi,inquit,quia in claſſe dixit in-
C telligere velimus,ad hoc ſymphoniacos capi ſole-
re,vt in claſſe pugnantibus claſſicum canant: vn-
de ipſi tubæ,claſſici nomen impoſitum. Porrò Ci-
ceronis ſenſũ iuuat item plurimum, quod in Græ-
ca lectum hiſtoria eſt. Quippe refert Duris Sa-
mius,in Alcibiadis naui ab exilio redeuntis Chry-
ſogonum fuiſſe quendam, modulatorem, qui tanta
arte remigũ manus dirigebat, vt quum illi remo-
rum pulſum cum Chryſogoni cantu coniungerent
iucundam audientibus redderent harmoniam.Cæ-
D terum & in hac mentione muſicæ occurrit mihi
locus item Tranquilli in Nerone:Media,inquit,in
orcheſtra frequente populo epulatus, ſi paululum
ſubbibiſſet, aliquid ſe ſufferti tinniturum Græco
ſermone promiſit. In cuius nodi explicatione hæ-
ſit Lynceus interpres, & in ſolœciſmum fœdiſſi-
mum conieciſſe auctorem Latiniſſimum videtur.
Quòd ſi Senecæ verba vel aduertiſſet vel expen-
diſſet exactius,facilius ei fuiſſet enarratio. Sic i-
gitur Naturalium primo ſcribit: Præterea quum
E dicitur tibi,nubem ſole eſſe ſuffertam,non dicitur,
colorem illum immixtum eſſe velut duro corpori
ac ſtabili manenti,ſed vt fluido & vago. Suffertam
nubem hic accipio interfuſam,aut illuſtratam. Ex
quo liquet,Tranquilli ſenſum eſſe illum, Cantatu-
rum ſe clarius aliquid,aut quod Græci dicunt πυ-
κνὸ,id eſt denſum quippiam,ac ſucci plenum. Nam
& differtum pro pleno legimus tum apud Hora-
tium,tum verò apud L. Florum,qui de Cleopatra,
ita ſcribit:quòd vbi deſperauit à principe, ſeruarí-
F que ſe triumpho vidit,incautiorem nacta cuſtodiã,
in Mauſolæum ſe(regum ſepulchra ſic vocant)re-
cipit.Ibi maximos,vt ſolebat,induta cultus, in diſ-
ferto odoribus ſolio iuxta ſuum ſe collocauit An-
tonium.Sed & Seneca in conſolatione ad Albinam:
Iumentorum, inquit corpora differta & coacta
pingueſcere. Quin in Quæſtionibus rurſum. E-
rant enim pinguia & differta corpora ex longiore
otio. Adiicit calculum & Tacitus de Poppæa: Cor-
pus,inquit,odoribus differtum conditur, tumuló-
G que Iuliorum infertur. Erit ergo aliquid ſufferti,
plenius paulò quippiã,& ſucculẽtius.Porrò ſufferti
vocabulo ſummoueor,opem Hieronymo feram in
epiſtola ad Pammachium: Quintus,Ateius, inquit,
qui ingenium in numerato habebat,vt ſine moni-
tore tacere non poſſet: de quo egregiè Cæſar Au-
guſtus, Quintus noſter ſufflammandus eſt, lego,
ſufflaminandus eſt,ex Seneca Declamationum li-
bro

bro quarto, etiam ſi inibi non Ateius, ſed Acherius legitur modo. Eſt autem ſufflamen, quo impetus rotæ decurrentis reprimitur. Iuuenalis ſatyra vltima,

> Nec res atteritur longo ſufflamine litis.

Apud Senecam ſunt, qui ſuffibulandus malint legere. Cæterum quia latius iam de muſica indagine varia ſcrutati ſumus, iam commodum eſt inde reſilire, ne concinnitatis ſtudio inconcinna nimium, & abſurda prorſum iſta fiant: quando erunt qui opinentur, tam longis non fuiſſe incinendum tibiis. Quare ſi & paucula modo adiecero, coronidem apponam, Quum canant citharistæ, manus vtriuſque officio perfungi, quippe plectro dextra vtitur, & hoc eſt foris canere: chordas vero ſiniſtræ carpunt digitis, quòd vocant intus canere: quoniã quæ ſiniſtra ſunt, ſæpius interiora dicuntur: vt apud Virgilium,

> Dum proram ad ſaxa ſuburget
> Interior.

Et apud Salluſtium; Introrſus prima Aſiæ Bithynia eſt. Intus apud Plinium, in terrarum ſitu loca ſtatuuntur, quæ in mediterraneis ferè ſunt. Sciendum tamen, Comitem exteriorem videri ab Horatio dictum, à ſiniſtris affectantem: ſicuti etiam approbat Acron.

Horatij verſus hi ſunt:

> Qui quamuis periurus erit, ſine gente, cruentus
> Sanguine fraterno, fugitiuus, ne tamen illi
> Tu comes exteriòr, ſi poſtulet, ire recuſes.

In ſanctis porrò literis aduotatum & illud, Dextrum dici viſum pro interiori, ſiniſtrum pro exteriori. Adnotatum etiam, ἀνακρέκειν dici, quum ſummiſſe quietéque inſonant citharœdi, citharam dum coaptant, Propriè verò κρέκειν pronunciatur de organi eius concentu, etiam ſi κρέκα vocant capillum. Proaſma, & epimelodema, item epode eſſe videtur tanquam cantilenæ procemium, velut apud Theocritum,

> ἄρχετε βουκολικᾶς μοῖσαι φίλαι, ἄρχετ' ἀοιδᾶς.

Catienos porrò pro cantoribus vſurpaſſe Horatium, ſcribit Porphyrio, à cantore nobili appellatione deflexa:

> Catienis mille ducentis,
> Mater te appello, clamantibus.

Qui verò ſtridunt potius, quàm canant, στρουθίζειν Græcè dicuntur, quod Latinè enuncirre licet, ſtruthiſſare: ex paſſerum voce, qui ſtruthi vocãtur, verbo deflexo. Paſſerculi verò creduntur τιτίζειν, id eſt titiſſare: ex quo titis corriuatur, vt ſcribit Ælius Dionyſius, auiculæ ſpecies, aut etiam auis quælibet minutior. Hinc arbitror illuſtrari egregiè Seruium in Bucolico ludicro interpretantem, titos dici columbos non Latinè quidem, ſed multorum auctoritate tanquam Latinè. Titos verò palumbes dici interpretor, ex paſſerum ſalacitate, qui ſolent τιτίζειν. Nam & apud Perſium, pro libidinoſis titos accipimus. Eſt & verbum huic affine τρίζειν. Sed eſt id veſpertilonium proprium: nam τρύζειν, vocẽ exprimit aſperiuſculam, vnde & inflectitur trygon. Inuenio tritigonion eſſe item animal paruum, cicadæ perſimile. Tithas aues, id eſt τιθάς ὄρνιθας, in Prognoſticis Aratus domeſticas intelligit: ſic enim ſcribit,

> καὶ τιθαὶ ὄρνιθες, καὶ ἀλέκτορες ἐξεγένοντο

Tithæ verò nuncupantur velut manſuetæ, ac mites. στυβίζειν, vt ne hoc quidem prætereamus, hoc eſt titybiſſare, dicitur de perdicibus quibuſdam: ſicut cæteri poſtea dicuntur κακκαβίζειν vnde apud Comicum κακκαβάν Titios nũcupari ſodales, Varro ſcribit, ab titiis auibus, quas in auguriis certis obſeruare ſolerent. Nos item legimus, ſodalium auguſtalium eſſe additum ſacerdotium, vti olim T. Tatius retinendis Sabinorum ſacris ſodales inſtituerat Tatios: auctor Annalium primo Tacitus. Parat iſta nil ad præſens faciunt inſtitutum. Sunt tamẽ eo nomine argumenta titulis appoſita, & velut indices. Nam titlos, ab capitibus, quæ cephalęa Gręci vocant, diſtingui, in illorum literis traditum eſt, Quando habeat Matthæus titlos octo & ſexaginta, capita verò trecenta & ſex ac quinquaginta. Verũ apud eoſdem titlaria inuenio pro pugillaribus aut ſchedariis: quæ & ptychia nuncupaſſe adimaduertitur Leontius.

Principum priuatorúmque molliùs ſibi indulgentium exempla. Cyria quid. Plutarchus reſtituitur. Qui ſint blacæ: item blacennomion. De Apicio ſcitu digna. Prius de Chabria, Vitellio, Sardanapalo, Domitio Aphro, Ariſtodemo, Perſarum rege. Coroniſtæ qui. Alexandri vinolentia. Blauta, blautia, bliſomama.

Cap. XI.

MAximos quandoque duces haud ita reformidaſſe delicias, exemplis aliquot manifeſtum fit: nam poſtulatus proditionis Chabrias cum Iphicrate, increpabatur ab eo, quòd in tanto diſcrimine gymnaſia nihilominus inuiſeret, nec non conſtitutis horis pranſitaret. At is: Quid (inquit) aliud, te quidem ſqualidum & cibi inopem, me verò pranſum vnguentatúmque Athenienſes perimentꝰ Hic verò eſt Chabrias is, quem dicere ſolitum prodit hiſtoria, Formidabiliorem videri ceruorum exercitum leone duce, quàm leonum ductante ceruo. Item, Illos optimè exercitum ductare, qui res hoſtium benè ſoliciteque exploratas habeant. Vitellij patina luxu notabilis eſt. Eam principatu ſuo ſeſtertiis CC. condidit. Sed faciendæ fornax in campis exædificata eſt, vnde patinarum paludes obiectæ Vitellio à conſule Mutiano, graui probro. Nã quid Heliogabalum memoremꝰ cuius moret retegit abundè vnum eius dictum, quo rerum pretia orexin eſſe conuiuiorum pronuntiauit. Pingi ſe iuſſit, vt cupediarium, ſeplaſiarium, popinarium. Hic porrò non niſi vnguento nobili aut croco piſcinis infectis, natauit. Iam Domitius Apher Nemauſenſis, clarus orator, Neronis temporibus ex cibi redundantia in quadam cœna, mox ſpiritum effudit. Ariſtodemum tyrannum apud Cumas, in Romanis antiquitatibus Dionyſius auctor eſt, Mollem fuiſſe cognominatum, id eſt μαλακόν. Id verò cur ſic, variè traditur. Sunt qui opinentur, inde irrepſiſſe cognomentum, quòd quandoque parum vir fuiſſet, ac pudicitiam turpiter ſubſtrauiſſet. Alij verò ex miti natura. Non deſunt qui ex hoſtiali admiratione appellationem profluxiſſe velint, ſiquidem à Barbaris nuncupatum μαλακόν, quo verbo intelligatur ἀντίπαις, id eſt puber: quoniam id ætatis cum coætaneis etiamnum comantibus, quos inde coroniſtas vocant, in bello aduerſum Barbaros manu promptus apparuerit, & conſilio ac prudentia illuſtris, quibus is maximi principatus fundamenta iecerit. Perſarum rex ver agebat Suſis,

Digitized by Google

A hyemem in Babylònia,æſtatem in Media. Cuiuſ-
modi verò in reliquis foret hic, vt libera, ita faci-
lis coniectatio eſt. Propterea magnus Ageſilaus
regiam eleuans potentiam:Quo,inquit,maior me
eſt is,ſi non & iuſtior? Naratum Babylonis ſatra-
pen, æquè ac Sardanapalum deprimit Plutarchus,
de quo Arriani hiſtoria eſt.Iuxta Anchialum fuiſſe
Sardanapali monumentum ac ſtatuam, manibus in
ſpeciem plaudentium coaptatis,eo titulo: Tu ho-
ſpes bibe,veſcere,lude:nam cętera humana,ne hoc
quidem digna ſunt. Hæc verò pronuntiare videba-
B tur ipſe, velut ſonitum intuens, quem crepantes
manus æderent. Hunc Gręci παχα.por dicunt,quòd
ſignat tota vita mollem cuiratúmque. Alexandri
vinolentiam nemo non nouit. Arrianus conatur
tueri. Q. Curtius approbat,qui &comeſſantis exer-
citus licentiam taxans præclaram adiecit ſententiā
Eximiam gloriam ſæpius fortunæ, quàm virtutis
eſſe beneficium: quando ne epulantas quidem &
ſopitos mero aggredi auſus eſt hoſtis, haud ſecus
C Bacchantium eiulantiúmque fremitu perterritus,
quam ſi præliantium clamor eſſet auditus. In præ-
ceptis item ſanitatis Plutarchus, vini in Alexādro
nimietatem agnoſcere videtur. Idem in Parallelis,
luxum Alcibiadis commemorans: Excidiſſe,inquit,
triremium tabulata, vt mollius dormiret: κειρίαις,
ἀλλὰ μὴ σανισι τῶν στρωμάτων ἐπιβαλλομένων, id eſt
ciriis,non tabulis iniectis ſtragulis. Sunt autem ci-
riæ,ex iuncis zonæ,ſeu faſciæ,quibus vinciuntur le-
ctuli,vti interpretor,penſiles. Meminit in Auibus
D Ariſtophanes. Plutarchi interpres locum mirè diſ-
ſimulat. Hæc verò in præſtantibus adnotata inge-
niis minus miram faciunt priuatorum,&prætenuis
fortunæ hominum fluxam fractámque vitam, cu-
iuſmodi fuiſſe memoratur Artemon, cui deliciis
laſciuienti etiam Periphoreti cognomen adopta-
tum,quod circumlatilem nobis indicat: quoniam
lectica circunferretur,& veluti è manibus hinc in-
de ſuſtinentium penderet. de quo inſuper memo-
rabile eſt,quod proditum Græcis ſcio, Metu fractū
atque ſtupidum temporis plurimùm intra domus
E ſepta ſe continuiſſe, duobus ſeruis æreum ſcutum
ſupra eius caput ſuſtinentibus, ne quid ex ſuperio-
ribus fortè irrueret. Si quo autem caſu egredi co-
geretur, lectica tecto adoperto geſtabatur. Sunt
qui hoc genus delicatos mundulos, molliculóſque
blacas nuncupent. Quanquam & eo vocabulo fatui
quoque intelliguntur,à piſce prorſum inutili,ac ſi-
luro perſimili,dictione inflexa,quem ne canis qui-
dem attingat. Alij Blaciam propè Cumen eſſe re-
gionem volunt,cuius etiam Ariſtoteli mentio ſit.
F Erat item in Alexandria vectigal, quod oſtrologi
perſoluerent,blacennomion nuncupatum: quoniā
eos fatui modo adire ſoleant. Porrò qui obeundis
negociis nimio plus deſident, & quadam mollicie
torpent,dicunt βλακεύειν. Damaſcius, ὁ παροξύνων
τῷ λόγῳ τοὺς ἐν ἔργῳ βλακεύοντας. Eadem notionē v-
titur Ariſtophanes Pluto,enarratoribus quoque a-
ſtipulantibus. Blautas legimus apud Dionem, qui
Cæſarem ſcribit vltimo triumphi die in forum ſuū
G perrexiſſe βλαύτας ὑποδεδημένον & omnifariam
floribus coronatum. Apud Sophoclem &comicum
Ariſtophanem, blautia obſeruauimus quoque. Id
verò calcei eſt genus. Et in Parallelis Plutarchus,
Marcellum ouantem ſcribit,vrbem iniiſſe ἐν βλαύ-
ταις interpres calceos eo nomine patritios intelli-
git. Blitomamam pro ſtolido accipit idem Comi-
cus, qua ratione bliteam dixit meretricem Plau-
tus Trucculento:

Bli tea,inquit,& lutea eſt meretrix,
Niſi quæ ſapit invino ad rem ſuam.

Sed & in hac cenſura quem Apicio anteferemus?
Huius pollucibiles cœnas ſupercilio Stoico con-
uellit Seneca. Sed & Græci,opſophagi cognomēto
inſigniunt. Auctores habeo, Traiano in Parthis a-
genti,quum multorum dierum itinere à mari ab-
eſſet,oſtrea recentia miro ingenio ſeruata Apiciū
ſummiſiſſe. Hic in Cinturis Galliæ,vel apud Min-
turnas,vt ſcribit Athenæus, ni mendum exempla-
rium eſt,magnam pecuniæ vim profudit,dū ſquil-
lis auide veſcitur,quæ illic habentur maximæ. Sed
& in Alexandria aſtacos magna conquirens cura,
quum audiſſet,in Libya ſquillas quoque capi præ-
grandes, ne diei quidem vnius moram ſuſtinens,
in Aphricam confeſtim tranſmiſit. Quod vbi fal-
ſum comperit, execratus prouinciam ita regredi
inſtitit, ne vnquam terras attingeret omnino eas.
Et de Apicio quidem ex Græcis hæc. Cæterùm,ne,
quem fallam,quónam pacto eſſe idem hic Apicius
queat, quem etiam nepotum omnium altiſſimum
gurgitem Plinius dixit ſeueriſſimè? Certè in Con-
ſolatione ad Albinam, vt iam perfuncti fato me-
minit Seneca, cuius & paulò plura ſubſignauimus
verba, tum quia iucundam complectuntur hiſto-
riam,tum ad refellendam hac parte Græcorum in-
ſcitiam: etiā ſi Athenæus quoque ſentire id ipſum
videtur. Apicius,inquit,noſtra memoria vixit, qui
in ea vrbe ex qua aliquando philoſophi velut cor-
ruptores iuuentutis abire iuſſi ſunt, ſcientiam po-
pinæ profeſſus,diſciplina ſua ſeculum infecit. Cu-
ius exitum noſſe,operæpretium eſt. Quum ſeſter-
tiûm millies in culinam congeſſiſſet, quum tot cō-
giaria principum,& ingens Capitolij vectigal ſin-
gulis comeſſationibus hauſiſſet,ære alieno oppreſ-
ſus,rationes ſuas tunc primùm coactus inſpexit,ſu-
perfuturum ſibi ſeſtertium centies computauit: &
velut in vltima fame victurus,in ſeſtertio centies ſi
vixiſſet,veneno vitam finiuit. Quod ferè tradit in
Tiberij rebus Dion quoque: ſed ait Apicium com-
periſſe,ducentas & quinquaginta myriadas ſibi re-
liquas fieri: Huius porrò inquit,M. Sabij Apicij,L.
Ælius Seianus Strabonis filius, fuit quandoque
τὰ παιδικά. Commeminit Apicij eiuſdem Epiſto-
larum decimaquinta idem Seneca, inſimul & P. O-
ctauij inter gulæ proceres maximè inſignis, &
(quod mirum in primis eſt) ipſo item Apicio in
mulilicitatione, quem Cæſar Tiberius vendi iuſ-
ſerat,ſuperior: Vnde,inquit,Inter ſuos ingentem
eſt gloriam conſequutus. Denique ab Apicio pro-
pagatum in coquos cognomentum, vt Apiciani di-
cerentur,quadam philoſophorum imagine,auctor
eſt Septimius Florens.

De pandeſia,& maza. Mattya. Mazones. Martialis locus. Madda. Item de Amazonibus ſcitu dignum. Mazapanis. Marcipanes. Marcianum vnguentum. Marci paſtilli. Cardamyle. Quæ & quibus in locis edulia haberentur præſtantiſſima. Lesbia farina. Gigartum. Fungorum nomina. Micena vnde. Ciboria. Colocaſium. Lac tabianum. De Veſuuio monte. Galeni mendum tollitur ex Therapeuticωn quinto. Lacte cur alantur præcipuè infantes.

Cap. XII.

PAndæſiam Græci vocant aditiale conuiuium
ac ganearum dubiúmque, & omnifariam obſo-
niis

nis differtiſſimum. Id nos excuratum gliſcerúmque dicere poſſumus & ſaliare. Sunt tamen qui eo nomine intelligi malint, ad quod, vbi veſcerentur publicè, commeantes paſſim domo portionem quiſque ferrent, id medium tamen, quod attuliſſent, collaturi. Meminit Ariſtophanes, ὥσπερ, inquit, μᾶζα καὶ πανδαισία, vt maza & pandæſia. Mazam verò eius poetæ interpres στρυφνὸν ἄρτον exponunt, id eſt rigidum panem, quo nomine quidam eum volunt intelligi, qui vulgo nautico vſui maximo eſt, & biſcoctum nuncupat plebecula. Fuiſſe tamen præſtantioris edulij ſpeciē ex adagio Græcis pertrito conijcere licet, ὑπὲρ μάζαν, ſupra mazan, in eos qui diffluerent deliciis. Apud Lucianū, ὑπερμαζᾶν, verbum inde flexum inuenio, quod eſt luxurioſius agere, delicatiúſque, ac diuitiis abundare. Mazam putant ex farina, oleo & aqua confici ſolitam. Sudas etiam ex lacte, vnde mox paulò nata & martyra eſt: dictáque eo nomine pretioſa omnia edulia, vt ſcribit Athenæus. Hinc illud Martialis qui ita legant,

> Inter aues turdus, ſi quis me iudice certet,
> Inter quadrupedes martyra prima lepus.

Theocriti interpres ὁδοιπόροις Maza, inquit, νεομάλακτον ἢ νεόθρυπτον ψώμιον, id eſt bucella recēs. Maddam pronuntiant Megarenſes. Hinc correpſit forſan mazapanis, vulgò nunc vſus promiſcui, appellatio. Etiam ſi non improbatum eruditis eſt, Marcipanes poſſe ab auctore principe nuncupari: quando & Marciatum legimus vnguentum. quin etiam Marci paſtillos in medendi ratione celebrant Græci. Placentam fuiſſe in veterum deliciis illud certè Hieronymi ad Marcellam indicarit abundè: Non ſunt, inquit, ſuaues, epulæ, quæ non placentam redolent, quas non condit Apicius, in quibus nihil de magiſtrorum huius temporis iure ſuffumat. Eſt mazæ ſpecies Athenæo dicta cardan yle, etiam ſi topicum quoque nomen id eſt. Amazones pro pauperioribus, tenuiori, promiſcuóque vtentibus victu apud Græcorum ſcientiſſimos reperias, veluti qui mazam non habeant. Sed & Amazones ipſæ poſſent videri inde appellationem ducere: quod nec Euſtathio diſplicet, quoniam lacertis ac teſtudinibus, & id genus beſtiis alerentur. Quamobrem etiam Sauromatidas, ſiue Sauropatidas nuncupatas volunt: quia σαύρας, id eſt lacertas, conculcent ac veſcantur. Quanquam alij, quòd in Sauromatica Scythia habitarent, dictas ita opinantur: quod Stephanus tradit. Sed & Euſtathius Sauromatas Amazonum connubio inſignes refert. At de mamma inuſta peruulgatior fama eſt, auctore Diodoro: ſiue de iis loquare, ſiue de longè antiquioribus in Libya, inter quas fuere Gorgones, quarum regina Meduſa ſit à Perſeo ſuperata. Ex his verò dilucere poteſt, quo ſenſu prouerbium id enuntiarent veteres, Ἀμαζόνων ᾆσμα, id eſt Amazonum cantilena: in quo non tam mulieres intelligo, quàm pauperes ſimpliciter, quibus mos eſt opulentiores frequenter conuellere, ac lautos præcipuè, in neceſſariorum inopia ſæpe ipſi conſtituti. Putat in Heroicis Philoſtratus, dici Amazonas, quòd mazo, id eſt mamma, non alantur, ſed roris fauis, qui in mellis modum calamis fluuialibus inſidet, lacte præterea equino adiecto. Quod de pauperibus diximus comprobat Columella, qui caninum taxat ſtudium locupletiſſimumquenque adlatrandi. Mazam porrò, vt à diuerticulo repetatur fabula, pro re tenui vilique vſurpare in Moralibus videtur Plutarchus, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν μάζῃ καὶ φακῇ ἥδιστον & non eſt in maza & lente iucunditas. Fuerunt Arcadibus cœnæ dictæ mazones, id eſt μάζωνες. Quin & Dionyſiaci congreſſus, ſic item nuncupantur. Legimus Sopatrū quandoque Eretriam Eubœæ ciuitatem appellaſſe λευκάλφιτον, id eſt candida inſignem farina: quoniam indidem mazæ proferrentur præſtantiſſimæ. At Archeſtratus colore quodam poetico, inclytam ſcribit Lesbon ætherea niue candidorem farinam ferre, ſique farina veſcantur dij, illuc ac coemendam pergere Mercurium, quippe aliam omnem videri præ illa, velut γίγαρτα. Signat id verbum acinos vuæ, aut etiam punici mali. Ea verò conterentes ruſtici quum caricis vorabant, meminit Ariſtophanes. Sed enim vniuerſum, ac ſnum infantibus lac alimentum eſt: nam quum omnino victus rationem humidam ſibi depoſcant, vt qui cæteris ætatibus temperamento ſint humidiores, natura ipſis affatim conſuluit, ac maternum lac in humentis alimenti vſum ingenioſius excogitaſſe deprehenditur. Sanguine nimirum vtero dum geſtamur, ali nos palàm ſit. Ex ſanguine porrò concinnatur lac, modicam in vberibus demutationem indeptum. Quo argumento matris lac alimoniæ in primis cenſetur accommodum, quia & conſueta ſit, ac per, ropria. Similibus certè ſeruatur vnumquodque, contrariis verò ad intemperaturam recidit. Nam ad hoc præclara celebratur Hippocratis ſententia: Humectior, inquit, victus ratio febrientibus appoſitiſſima eſt, puellis autem eò amplius, denique vel aſſuetis ſic refici. Verùm ad alia hinc iam digrediamur. Rhombum pauonémque ſiue etiam pauum, inter delicatiſſima habuit edulia veterum luxus. Id ſignificat ad Lucilium Seneca: Num, inquit, eſuriens faſtidis omnia præter pauonem rhombúmque? ambitioſa non eſt fames, contenta deſinere eſt: quo deſinat, non nimis curat. Inter delicias recenſet Plutarchus ſumen, & Italicos fungos, placentam Samiam, niuem in Ægypto. Fungos Græci, vt obiter adſit inſitij aliquid, mycetas vocant, id eſt μύκητας, ſed addunt etiam γηγενεῖς, id eſt ex terra genitos. Nuncupantur ab eiſdem mycæ, genere item maſculino. Lucernarum fungi eodem intelliguntur nomine. Signat item myces, enſis manubrium: ſicuti apud Herodotum liquet, hiſtoria tertia: etiam ſi locum curioſè parum Latinitati donauit interpres. Vnde & Mycenas nuncupari credunt, quòd ibi à Perſeo ſint conditæ Mercurij præcepto, vnde excidit gladij manubrium, id eſt myces. Fungum verò communius vocant Græci amanitem, id eſt ἀμανίτην. Fungi ſpeciem eo nomine Paulus accipit, quum ait, βωλῖται ἀβλαβέστεροι καὶ ἄπιοι καλῶς ἑψηθέντες· οἱ δὲ ἀμανῖται δευτέρας εἰσὶ τάξεως. Celebre eſt Dionis teſtimonio Neronis dicterium, τοὺς γὰρ μύκητας θεῶν βρῶμα ἔλεγεν, id eſt eſſe deorum cibum fungos dicebat: quoniam fungi eſu Claudius eſſet in deos tralatus. Sunt qui amanitæ vocabulum putent haud ita vetus, ſed Pauli Æginetæ temporibus in decuriam receptum. Murenam flutam ex freto & Tarteſiam in pretio fuiſſe prioribus, ſcribit Pollux. Placebat thynnus Tyrius, caſtreus ex Scyatho, hœdus ex Melo aut ex Ambracia, vti eſt apud Gellium: conchæ verò pelorinæ, vnde fortè nomen indeptæ, quæ nunc vocantur pelorides, quas tamen à magnitudine dictas putat Athenæus: teutlon ex Aſcra, mænides apud Lidaram,

rapæ apud Mantineam, ctenes autem Methymnæi, galeus Rhodius, pſettæ Eleuſiniæ, apuæ Phalericæ, triglæ ſiue muli Ionici, anguillæ ex Bœotia Copaides: quanquam in Ægypto grandioribus, quæ vocantur baſilicæ: ſicut in Sicilia plotæ, raphanides Thaſiæ, caſeus Cynthnius & Siculus, ſal Tragaſæus. Eſt autem in Epiro locus Tragaſæ, vt inquit Stephanus, ab Tragaſo quodam, cuius honori ſal ibi vt haberetur, contribuit Neptunus, & inde Halſius cognominatur campus. Tragaſæum in Troade, ſalem intelligit Athenæus: cui quum vectigal iniunxiſſet Lyſimachus, euanuit: mox dempto, ſuccreuit. Ciboria in Ægypto laudantur in faba Ægyptia, id eſt fructus, quod in Georgicis ſcribit Nicander. Ægyptiæ fabæ radix colocaſium dicitur: quanquam apud Sicyonem fuit Colocaſiæ Pallados templum. Eſt tamen ciborium etiam poculi genus: vnde apud Horatium, Ciboria exple. Et id opinor, quia fabæ huius folia ob magnitudinem ac cauitatem, poculorum exhibent vſum. Scribit Dioſcorides folium id eſſe grande, ὡς πῖλον id eſt vt galerum, fabam verò in ſummo emergentem caule, ciboſum dici: ab aliis etiam cibotium, velut ſcriniolum: propterea quod ſeratur faba hæc, impoſito ἐν ἰκμοβόλῳ, id eſt in madente gleba ſemine. Ex faba Ægyptia κιβώριον haberi, docuit etiam Strabo. Libro quinto Athenæus ciboriorum folia nominat, & flores. Sed nos iam ab hoc genus indagine reſilire, optimum erat, ne gulæ mancipatis fomenta curioſius ſolicitúſque conquiſiuiſſe videamur, qui terra naſcuntur & mari, quorum ventri (vt inquit Plinius) nauigatur ad Phaſim. Quo nomine, vt Seneca grauiſſimè dixit, animalium non hominum habendi numero ſunt, quidam verò abditi in gaueis etiam mortuorum. Viuit enim is, qui multis vſui eſt: viuit is, qui ſe vtitur. Qui verò latitant ac torpent, ſic in domo ſunt, vt in conditorio. Sed nimio plus ablanditur rerum vbertas varia quandoque, quo nomine indulgendum ſtilo. Lac apud Tabias cenſetur ſtateræ tantum non primæ. Sunt verò Tabiæ, inquit Therapeutices quinto Galenus, in mari locus in meditullio ferè Neapolis & Surrenti, latus ad Surrentum vergens collis eſt præaltus in Tyrrhenum erumpens pelagus, in occaſum modicè acclinatur. Huic attiguus eſt in ſinu intimo collis alter haud paruus, quem veteres Romani Veſuuium, vel vt Græcè ſcribitur Βέσβιον nuncuparunt, recentiores Lesbium dixere, omnibus celebrem, ob eum qui indidem eructat ignis: qui aeris ſic citati conferre creditur plurimum, vnde lacti Tabiano maxima conciliatur bonitas, quam adiuuat loci altitudo, & pabuli præſtantia. Locum verò hunc à Plinio & Cæcilio ſignificatum contenderim, vbi ſcribitur modo, Stabiis erat. Sed & apud Ouidium Metamorphoſeos vltimo,

> Herculeámque vrbem Stabias, & in ocia natam
> Parthenopen:

Illud porrò ex ſeptimo Familiarium epiſtolarum ad Marium, Ex cubiculo Stabianum perforaſti: nimirum ad hæc reſpicit. Arbitror mendum eſſe Galeni exemplarium, ac pro Lesbio Veſuium ſubſtitui oportere: propter illud Martialis,

> Hic eſt pampineis viridis modo Veſuius vmbris.

Nam & Silius ita cecinit:

> Euomuit paſtos per ſecula Veſuius ignes.

Montem hunc etiam Summani dicunt. Porrò, inquit Varro, quod far Campano conferes? quod triticum Appulo? quod vinum Falerno? quod oleum Venafrano? Iam Italia ſic conſita arboribus eſt, vt tota videri pomarium poſſit. In agro Fauentino tricenariæ appellantur vites, quod tricenas amphoras reddat iugerum.

Documenta frugalitatis per exempla hyſtorica. Lyſimachi, Catonis, Scipionis, Aphricani, Ageſilai, Thimothei. Ventri mancipatos eſſe, velut antipodas, dicique lichnobios. De Acilio Buta, & deorum cœnis. Opſartyci libri qui ſint, & opſartyſia. Cyri hiſtoria, & Iuliani Cæſari. Caſtrenſes apparitores. Gene nauium. Opſophagi qui. Enechiſta.

Cap. XIII.

NEqueo temperare mihi, quin hoc potiſſimùm loco ſubnectam, quæ nobis ad hoc ſpectanti à maximè ex hiſtoria comperta ſunt. Lyſimachum memoria prodit, quum fuiſſet in Thracia prælio victus à Dromachete, ac ſiti ferè enectus, ſe exercitúmque hoſti permiſiſſet, iam deſiderio expleto, O dij, inquit, quàm puſillæ voluptatis gratia in ſeruitutem me ex tanto rege conieci. Cato ſenior, quum populi Romani luxum cenſoriè coargueret, difficillimum eſſe dicebat, verba ventri facere, qui aures non habet. Sed & illud parte hac memorabile, dignum nota cenſoria eſſe viſum Scipioni Aphricano iuniori adoleſcentem, qui in Carthaginis oppugnatione quum ſumptuoſiorem inſtruxiſſet cœnam, ſimul ex melle appoſuerat libum in Carthaginis formam concinnatum: iuſſerátque per luſum, vt facto impetu, perinde ac in præliis fieri aſſueuit, μελίπηκτον diriperent: ſic enim placentam vocabat, tanquam ex melle concretam fermentatámque. Quærente autem eo, quódnam ob ſuum peccatum equus adimeretur, Quoniam, inquit Scipio, me prior hoſtium vrbem diripuiſti. Et magnus Ageſilaus Thaſiorum delicias reiiciens, Non decet, inquit, fortia meditantes voluptates hoc genus admittere: quæ enim ſeruile deliniunt ingenium, ab homine libero aliena ſunt. Eundem legimus à ſatietate ac ebrietate ſemper æquè abſtinuiſſe, ſomno vſum, non vt domino, ſed vt gerendis rebus obnoxio. In caloribus verò & frigoribus ita ſe geſſiſſe, vt ſolus omnibus vteretur anni temporibus. Timotheum Cononis legimus à Platone conuiuio exceptum concinnè admodum & frugaliter, & vt inquit Ion, ἀφλεγμάντοις τραπέζαις, id eſt menſis non tumefacientibus, quas ſomni conſequatur puri cum ſumma corporis tranquillitate, ſolitũ dicere, Eos quos Plato exciperet, & in diem inſequentem bene habere. At noſtris antipodibus optimè tranſmitti creditur vita, ſi nec orientem ſolem ſpectarint, nec occidentem. Quid enim aliud quàm antipodes ſunt ſaginæ mancipati, qui ad faces & cereos viuunt, dum inter pocula tranſiguntur noctes, ſomno impenduntur dies, lucis ac tenebrarum ordine peruerſo? de his puto Virgilium dixiſſe:

> Nóſque vbi primus equis Oriens afflauit anhelis,
> Illic ſera rubens accendit lumina veſper.

Verùm is nulla referuntur operum vadimonia. Hos tu exiſtimas, inquit Seneca, ſcire quemadmodum viuendum ſit, qui neſciunt quando? timent

A verò hi mortem, in quam ſe condiderunt? tam infauſti homines, quàm nocturnæ aues ſunt. Licet in vino vnguentiſque tenebras ſuas exigant, non cõniuantur, ſed iuſta ſibi faciunt: mortuis certè interdiu parentatur. Horum vtique corpora, qui ſe tenebris dicarunt, fœda viſuntur: quippe ſuſpectior illis, quàm morbo pallentibus, color eſt. Languidi & emarcidi albent, & in viuis caro morticina eſt. Inter hoſce lucifugas & lichnobios, veluti ad lucernam modò viuos, in reliquum mero ſepultos & ſomno, Acilium accepimus Butam prætorium, cui B poſt patrimonium ingens conſumptum Tiberius paupertatem confitenti, Serò, inquit, experrectus es. Prælautas verò opiparáſque cœnas, Horatius deorum vocauit cœnas illo verſu,

O noctes, cœnæque deûm.

Perinde ac non deſit ambroſia, non item nectar. Propterea M. Tullius ſumma laude dignos viros ambroſia alendos pronuntiat. At Cyrus ille antiquior, quum ab hoſpite quæreretur ex eo, quid ad conuiuium parari iuberet: Panem, inquit, ſolum: C ſperare enim cœnaturum ſe apud flumen. Hunc verò imitatus Cæſar Iulianus, mundiora ſcitioráque nil moratus, paucis & vilibus facilè acquieſcebat. Gennauium apud Varronem in villaticis paſtionibus, ſunt qui pro guloſo accipiant. Ægyptio regi diſcumbenti inſerebatur nil præter vitulum & anſerem: bibendi quoque ad præſcriptum lege iniuncta. Scribit Xenophon libro tertio De factis dictiſque Socratis, εὐωχεῖσθαι de iis pronunciari, quæ parabilia ſint, nec animo grauia, vel cor- D pori: quique ſobriè viuant, rectè dici euochiſtas, ex verbi proprietate. Opſartycos denique feliciores fingendis verbis Græcis libros dicant, quibus condiendi præcepta continentur: ſicuti artificium id genus opſartyſiam. In qua plerique cenſus vel ampliores, vti ſphæras habent, hoc eſt pilas, ſicuti dixit Alexis, quando ſunt & habentur gaſtrenſes apparitores, id eſt ventris miniſtri & gutturis. Opſophagos dici putat Xenophon, vel apud eum Socrates, libro eodem, qui modico vtantur pane, ob- E ſonio autem multo.

De voluptate, lætitia, gaudio, quibúſque diſtinguantur finibus. Voluptatem non eſſe bonum. Qui maximè voluptates amplexentur. Alexandri dictum de voluptate, ac laboribus.

Cap. XIV.

VOluptatis notionem eſſe duplicem à Seneca F accepimus: publicam vnam, qua hilarem animi affectionem demonſtramus: alteram, qua eſſe vitiũ colligitur. Sic & gaudium ſapienti modo contingere aſtruimus, quando non aliud eſt ferè quàm animi elatio bonis ſuis viribúſque fidentis. Vulgò tamen ita loqui inſueuimus, vt magno nos gaudio affectos dicamus amicorum literis. Itidem & in rebus aliis, à quibus tamen magnæ quandoque ac inexpectatæ proueniunt improſperitates, quo G nomine gaudium nec eſt, nec debet dici: quoniam gaudio adnexa perpetuitas eſt, quæ contrarij neſcia eſt. Propterea quum ab omnium maximo poeta dici audis: & mala mentis gaudia ſcito id quidem diſertè enuntiatum, parum tamen propriè quando quod gaudium eſt, omnino malum eſſe nequit: poetæ tamen ſatis eſt viſum, publici vocabuli notione, quod volebat explicare. Id autem erat, homines rerum caligine circumfuſos malo ſuo lætari plerunque. Corporis voluptates, inquit Moralium ſeptimo Ariſtoteles: ex eo nomen id vendicarunt ſibi, quia ſæpius occurſant, ac in earum participatum veniunt omnes. Proinde haſce ſolas putant, quoniam ſolæ modo ſint notæ. Cæterùm quo proſpectius exploratiúſque voces iſtas ſuis occluſas finibus, ac veluti pomœriis internoſcamus, lætitiam dico, gaudium ac voluptatem, attendendam magnopere arbitror Platonis diſtributionem: qua philoſophus is in mentem ſen- B ſúmque animam diſparuit, ac menti quidem lætitiam aſcripſit & gaudium, ſenſibus autem voluptatem mancipauit. Priora illa duo etiam diſcerniculo quodam diſpecuit, quod quum laude ſemper ſit gaudium, at in vitium quandoque labatur lætitia. Eſt enim hæc animi elatio quædam boni cuiuſpiam præſentia, quæ ſi moderationis menſus limitéſue tranſiliat, reprehenſionis morſum non euadit: repreſſa verò, ac ſuis metita modulis laude non vacat. Gaudium autem eſſe iucunditatem ſancit, quæ C de contemplationis aut virtutis cuiuſpiam maieſtate profluat. Propterea in libro De pulchritudine, quum de cœleſti, id eſt vera diſſereret vita, ali animum ſcribit contemplandæ veritatis vſu & gaudere. Inde fit, vt apud eundem gaudium mentis nuncupari alimoniam, obſeruarimus. Quin & contemplationis præmium eſſe illam ipſam poetico inuolucro ſæpe ſignificatam ambroſiam. At inde emanans omnibus abſolutum numeris gaudium nectaris nomine, quod & ipſum immortali- D tatem ratione etymologica exprimit, rectè à prudentioribus intelligi. Sed & ante Platonem Mercurius, homini à Deo contributam autumat rationem, vt eum ſuſpicionibus acrique perquiramus indagine, Senſum, vt cognoſcamus. Intelligentiam, vt cognoſcentes gaudeamus. Voluptas verò ita ab eodem Platone finitur, ceu titillans præſuauiſque ac proritans, vel vt Græcè dicam, ἐρεθισμὸς, in ſenſibus motio intelligi debeat, quam inde conſurgere ſtatuit, vbi indigentiæ paria facias. E Quippe neceſſitas appetentiam conciliat, ac ex abſentia dolorem, ſatisfactio iucunditatem ſenſibus inducit. Hanc verò voluptatem omnibus damnatam calculis ex bonorum albo expungit, ſequeſtrátque: eo maximè argumento, quòd ſicuti quæ calori admouentur, incaleſcunt dubio procul; ita cui adſit aſſiſtátque bonum, ipſum item euadere bonum, conſentaneum eſt. Verum enimuerò voluptatis præſentia in bonam frugem euadere neminem, perſpicuum ferè videri, quando & ratio- F nis impotes ferè fuſius vberiúſque, quàm nos voluptatibus titillentur laſciuiántque, ac (vt verbo vtar, quo nec abſtinuit Hieronymus) dulcorentur: quarum nullam tamen inde proficere comperias. Adde, quòd quo hebetior quiſque eſt, ac natura imbecillior, immo verò inſcitior inſipientiórque, eo amplius voluptate perfruitur. At obſecro te, quàm ab ratione diſſentaneum, quàm omnino abſurdum, ignauiſſimo cuique largius, quàm G frugi hominibus, quod bonum ſit, obuenire? Hinc diuinè, vt omnia, ad Dionyſium Plato ſcribens, voluptatem maximo eſſe hominibus detrimento ſtatuit; inſcitiam porrò parere inquietudinem quoque ac ſtultitiam & petulantiam. Propterea quòd in ſenſibus latè pollet, dominatúrque; qui ſatellitum inſtar, immo verò ſubſeſſorum, aſſiduè noſtrum captare videntur

interitum, in profunda corporis animam, eiúſque A rationale lumẽ intrudentes, adobruenteſque: quando ſic affectæ nec auras ſuſpiciunt clauſæ tenebris, & carcere cæco. Proinde Pythagoricus Nearchus rectè, quod & idem comprobat Plato, τὴν ἡδονὴν ἔλεγεν τὸ μέγιστον κακοῦ δέλεαρ, id eſt, eſſe dicebat voluptatem maximam mali eſcam. Animum voluptarium emollitúmque deliciis, ac earum delinimentis, veluti vinco tractum, non Tarentinus modò Architas, ſed & Plato pertuſo rimulentóque conſimilem vaſi prodidit, quoniam graſſe- B tur in infinitum concupiſcentia, nec explendi vlla ſeſe oſtentet ratio. Verùm alij etiam Euripi inconſtantiſſimis fluxibus refluxibúſque, vt Epicharmus & Socrates, quòd voluptarium venenum, immò effera titillantium rabies, modò reciprocantis vndæ nullo fine affluat refluátque. Illud verò Mercurij cuiuſnam modi eſt? quàm propheticum, vt ſic dicam? quàm diuinum? Qui mente viuit, immortalis Dei vitam agit: qui verò cor- C pore ac ſenſibus, beſtiarum. O præclarum, ô plauſibile intellectus noſtri lumen, ſi eius adminiculo & claritate diuinitatis omnia ineffabiliter ſupereminentis æmulos nos facit. Rurſum, ô dirum inauſpicatúmque teterrimi carceris commercium, ſi ad caliginem denſiorem à cœleſti ſplendore ſequeſtratos reuocat, in terrenam merſat naturam originis oblitos præcelſæ, denique brutum circumponit animæ infra lunam dimiſſimæ omnium. At inferat hic fortè aliquis, Non omnes vtique voluptates videri dignas, quibus nigrum affigas theta, quando D & honeſtæ aliquæ ſunt, ac probæ. Scribit vtique Plutarchus in commentariolo An ſeniori accedendum ad rempublicam, eiuſmodi capeſſentes adminiſtrationem pulcherrimis maximiſque perfrui voluptatibus, quibus compar eſt item, deum aut ſolis, aut præcipuis lætari. Sunt autem hæ, quas ex honeſtis actionibus prouenire, manifeſtum eſt: quippe ſi pictor nobilis Nicias tantum artis ſuæ lætabatur operibus, vt velut ſui oblitus ex famulis ſciſcitaretur ſubinde, An eſſet vſus balneo, itémque E an foret pranſus. Si Archimedem tabulæ geometricíſque intentum figuris vi abductum perungebant famuli, & is in ventre obuncto ſchemata delineabat. Si Canus tibicen, dum vteretur arte longè maiorem ſibi afferri voluptatem dictitabat, quã cæteris: quando & mercedis loco duceret, quod audiendi patientiam præſtarent. An non aduertimus, quam vberes, quámque non paruas ſibi ex virtute ac præclaris actionibus voluptates cõparent præſtantes viri? Quorum animæ non aureis Euripidis F alis, ſed Platonicis potius, ac cæleſtibus auguſtiores elatioréſque gaudio euadunt vberrimo. Interrogatus Epaminondas, quidnam ei iucundum in vita maximè obtigiſſet: Quod, inquit, parente vtroque ſuperſtite, Leucticam retulerim victoriam. Cæterùm quæ in mente conſtituitur iucunditas, quæque de virtutum promitur excellentia, non voluptatis nomenclatura, ſed gaudij, à Platone cenſetur. Peripatetici verò & Moralium ſeptimo Ariſtoteles, haſce item rectè dici voluptates opinantur: vnde liquet, nominum ſæpe, non rei eſſe inter magni G nominis conditores diſceptationem. Deus, inquit Ariſtoteles, vna ſemper ſimplicíque gaudet voluptate: non enim motionis ſolum eſt optatio, ſed & immobilitatis. Et voluptas in quiete verſatur potius, quàm in motu. Mutatio verò dulciſſimum eſt omnium, ex poetico ſententia, ob prauitatem

A quandam, vt enim homo prauus facilè mutabilis eſt, ſic & natura praua cenſetur, quæ mutatione indigeat: neque enim ſimplex, nec bona. Quòd ſi poſtremo ſolicitius exquirat quiſpiam, quo nomine tam vehementem voluptatis pruritum ſenſibus ingenerarit natura: vt qui circa voluptates deficiãt perpauci ſanè comperiantur: quo argumento nec iis impoſitum nomen, verùm ἀναισθήτους vocant, id eſt inſenſatos. Reſpondendum, vt huius velut fomento amplius ad vitæ neceſſaria munia excite- B mur, ac lubentia prouehamur quadam. Sed cur nã expletam indigentiam conſequitur vel pœnitentis mœror, vel ſatietatis onus? Nempe, vt inde commoniti, non vltra neceſſitatem quicquam admittamus, quod naturæ mox inferat nocumentum. Iuuenes omnino ad voluptatem propenſiores pernoſcuntur, súntque in primis apolauſti, id eſt gaudentes voluptariíque: quoniam eorum præcipuè augeſcit corpus, & ad congruam ſibi perfectionem toto tendit conatu, vnde maximis vehementiſſi- C miſque agitatur motibus, ac conuellitur: indéque etiam maiori opus eſt medicina, proinde remis velíſque voluptuoſa conſectantur. Idipſum ferè melancholicis vſu venire, compertiſſimum eſt, vt auctor probat Ariſtoteles: quia bilis atræ vi aſſiduè contabeſcit corpus, & ex humoris eius ſiccitate vehementiore arroditur, proptereáque in voluptates feruntur procliuius. Sed & cunctis propè hominibus inſitum maximè, voluptates amplexari, quoniam ætatis exordio mente quodam modo D ſopita, ſenſibus tantùm vtimur, illis obſequimur, eorum (vt ſic dicam) dictata amplexantes: at hi veritatis naturam, & inde profluens gaudium aſſequi nequeunt. Quia verò ſenſuum ſuauitas eius, quo mens alitur, gaudij vmbra eſt quædam, atque imago, decepti ſimilitudine, illo procul relicto, hanc conſectamur, huic totis (quod aiunt) cuneis, hæremus affixi. Et quanquam auctioribus iam ingerat ſeſe rationis lumen, nihilominus receptam inueteratámque ſectamur conſuetudi- E nem: diu namque ſenſibus credere, & eorum motibus obſequi didicimus. Mos verò altis nixus radicibus irroboratúſque, aut vix aut omnino nequit exoleſcere. Hinc, vt Heraclito placuiſſe animaduertimus, voluptati quàm iræ obluctari, renitique difficilius multo, & laborioſius cenſetur: quippe arduum eſt, vitæ inſitum affectum extrudere. Macedo Alexander quum victis Perſis familiares intueretur ſuos amplius indulgentes ſibi, in Perſicam dilapſos lautitiam, moleſtè ad- F modum tulit, mirari ſe plurimùm aſtruens, haud noſſe illos, ſeruile cenſeri voluptatibus ſe mancipio dare, laboribus autem innutriri, principe rem prorſus eſſe dignam. Sed vndénam ſit voluptatum euariatio tam inſignis pro hominum captu? An quia iucunda pro ſignorum natura, quæ permeat in genituris, excitat Venus, quæ concupiſcibili animorum potentiæ præeſſe creditur? Nanque ſi prodeunte in vitem aliquo, conſcendat Venus, ariete eam geſtante, qui capitis habet pontificiũ, oculorum mira ingenerabitur titillatio, ac extra modũ ornatu afficientur, & picturis mundiciiſ- G que, ſed & auribus ſua contribuerentur, atque item naribus. Quòd ſi tauro geſtabitur Venus, qui collo præeſt, guſtus orietur voluptas, ſed & poeticæ ſuauitatis. In libra, libidinis concinnantur prolouuium, quando renibus ea dominatur & pectini.

Crates quo pacto repercuſſerit voluptarij cuiuſdam A
dictum. Cur cibus deterior, ſi gratus ſit plus proſit
quàm probus, ſed ingratus. Anatreptice, ac anale-
ptice dicta, quæ intelligatur. Item quæ vocent proſ-
pheromena.

Caput XV.

FViſſe quendam Plutarchus, ſcibit, qui volupta-
tum laqueis irrititus ac deliciis adobrutus Cal-
phurnium diceres lanarium, ita etiamnum ſibi ſcri- B
bere permiſit,

ταῦτ' ἔχω, ὅσσ' ἔφαγον, καὶ ἐξύβρισα, καὶ μετ' ἔρωτος
τέρπν' ἔπαθον.

Quorum is fermè verborum ſenſus eſt, Sibi deni-
que reliqua fieri, quæ gulæ, indulſiſſet, aut compa-
raſſet per iniuriam, vel in amore ſuauia percepiſ-
ſet, Aduerſus verò hæc philoſophum Cratem ita
reſcripſiſſe,

ταῦτ' ἔχω, ὅσσ' ἔμαθον, καὶ ἐφρόντισα, καὶ μετὰ μουσῶν C
σέμν' ἐδάην,

Quibus illa repercutiens innueret, ſupereſſe ſibi
quæ vel perdidiciſſet, vel cura ſtudióque tractaſ-
ſet, ac cum Muſis honeſta inhibuiſſet. Cæterùm
quia de voluptate multus eſt nobis iam ſermo,
prius quàm inde ſtilum ſubducam, aut caſtra mo-
ueam conclamatis vaſis, ſuccurrit breuis, qui mos
ſcriptoris eſt, & abſoluta tamen Hippocratis ſen-
tentia, non vſquequaque ab inſtituto abiuncta. Ea
verò ſic habet, potus & cib' paulò deterior modò D
ſuauior ſit quã qui melior, ſed inſuauior: antepo-
nẽdus eſt. Eũ locum accuratiſſimus interpres Ga-
lenus enarrans, non eſſe ob id ſolum ita agendum,
vt malè habentum titillationi, & quaſi quibuſdam
laſciuientis gulæ inuitamentis obſequamur, & ille-
ctationi ſublandiamur: ſed etiam quia futurum ſit,
quàm maximè, tum vtile, tum ſalubre. Quicquid e-
nim ſuauiter abligurimus, & pro delectamento
habemus, condere id venter & ſtipare, necnon per- E
coquere facilè poteſt: contrà, defugere ac recuſare
tetra inſuauiáque, quippe quæ aut nauſeas infla-
tionémve aut fluctuationes perconcinnent. Ita-
que ſæpenumero accidit, vbi paulò deterior cibus
ingeritur, ſed iucundus & voluptarius, & cuius ſu-
bit prolubium eſitandi, vt non inſuper maneat de-
terior, ſed interdum probrior euadat. In hac verò
cibi mentione illud obiter adnotarim: in iis quos
vocant Græci ἀτόνους, debilitatos extra modum, v-
bi medica ſolertia melius fieri cœpit nuncupari a-
natrepticen & analepticen quoque diætam, quum F
habenæ laxantur, ac indulgentius educantur, pluri-
bus ingeſtis cibis, & ampliùs alentibus ac vt Græci
dicunt, ἐπανατρέψεις Eſt autem, inquit ſeptimo The-
rapeutices Galenus, ἡ ἀναληπτικὴ διαίτα μέση τῆς ὑ-
γιεινῆς τε καὶ θεραπευτικῆς. Sed nec id habendum in-
ſuper: proſpheromena intelligi medicis, quæ eſu
potuque intra corpus admittuntur, in quam decu-
riam & reciprocus hic vitaliſque veniat ſpiritus.

De operis huius varietate ex diuerſiſſimis concinnata. G
Scytham agere, quid ſit. Enthesis. Panis genera & in-
ſtrumenta. Sitoſtalus, periſſochoregia, farriculũ, me-
galartus, megalomazus. Mola vbi Roma. Edulitas.

Cap. XVI.

ATqui erunt fortaſſe, quibus conſeminea fœtura
hæc noſtra monſtri cuiuſdam videatur ſimili-
tudinem præferre, ac tanquam in Pontinum diuer-
terint, aut Pupiniam, nec amœna, nec ſalubris:
quando nunc ad philoſophos diuertamus, nunc &
medicos amplexemur, ſæpius noſtrates adnocemus
ad partes. Quum noſtrates dico, etiam Græcos in-
telligo, qui humaniora hæc percoluere ſtudia. Ita
profectò eſt, ex diuerſiſſimis artium bonarum an-
teſignanis racemationem facere ſiue ſpicilegium,
nobis propoſitum eſt: ſic tamen, vt qui in monſtris
conuiſitur, nunc teter & aſpernabilis, nunc ridicula-
B rius abſit aſpectus, nec citra cenſus delectúſque no-
ſtri vltimam manum. Varietatem quam nec putes
ſtilo depaſcendam, conſectamur maximè qua le-
ctione multa elanguentis lectoris, qui modo ſit
philoſtros, detergatur faſtidium. Scythas interim
putemur agere. περὶ τὴν ἀφθονωτέραν νομὴν μεταξὺ ἀ-
νισταμένους, id eſt ad lætiora pabula identidem demi-
grantes. Vbicunque ſe oſtentarit, quòd cum iu-
cunditate aliqua hoſce libellos inſtructiores ferti-
C lioréſque ad nouam ſobolem & frugem lætam in
ſtudioſorum ſubactis ingeniis producendam valeas
efficere, præcerpemus. Vt ſit inoculationum quo-
que veluti agmen, non amœnum modo, ſed & gra-
tum in primis. Verùm iam interfari deſignamus, a-
gamúſque iam nunc quod inſtat: ne nos tam partẽ
hac admirari forſan videamur, quàm ſe in machæ-
ra Peleus, ſicuti dicitur: aut ramenta auri (vt Iu-
lij Capitolini verbo vtamur) ſpargi, nunc credi ex-
petamus: etiamſi ad liquidum opiner conſtare, in
D hoc piſtrino, vt Hieronymi vtar ſententia, multa
nobis durius exantlari, dum vitæ ampliter prodeſſe
cupimus: nullius fama, velut tunica, magnopere di-
loricata. Panis inuenio non vnum fuiſſe veteribus
genus quando ſunt in primis, quos zymitas dicunt,
quibus aduerſi ſint azymi nuncupati: nam nominis
etiam meminit Plato. Erant & panes nuncupati
obeliæ: alij cribanitæ, aut etiam cauchrydiæ: dicun-
tur aliqui apiritæ. Panis bucellam nunc pſomon
E vocãt, nũc entheſin. Nunc Ariſtoph. interpres, en-
theſin, pſomõ exponit, & ἄκολον, i. panis fruſtrũ. Pi-
tyrias verò, panes viliores intelligũt, velut furfura-
ceos. Nã triticeos, appellãt pyrinos. Inter quos ha-
bentur ſitanij, ex quadrimeſtri tritico. Chariſium
verò, placentæ putant ſpeciem: vnde chaliſiones
noſtros corruari, ſunt qui coniectent, qui modò
ex amygdalis concinnantur & ſaccaro: ſicuti maza-
panes quoque, tametſi forma diuerſa, Apud Ægy-
ptios in acutum conformati panes, calliſtei voca-
bantur, ſicuti orindam Æthiopes, ex orindio con-
F cinnatum dicunt: ſeminis id in Æthiopia peculiare
genus eſt, ſeſamo perſile: orthoſtates autem ſacer
intelligebatur panis. Fuere item naſti panes, quos
item factos vocant, ex melle ac vuis paſſis aromatis
aliis confecti: cuiuſmodi ſunt, quîs nunc in Natiui-
tatis feſto paſſim vtimur. Sunt tamen qui eo nomi
ne recentem intelligant, & calentem panem ex o-
leo. Meminit Ariſtophanes Pluto. Dictum volunt,
quia denſior ſit conſtipatiórque: nil prorſum leuita
tis habens, aut inanitatis, ἀπὸ τοῦ νάσσεσθαι, ἀρτύματα,
G Lycophron,

πεῖν ἀνηφαίστῳ νάστον εὐστόχῳ λίθῳ.

Anaſto verò dicti naſtophagi, qui eius eſitandi pro-
lubio tenentur. Sed & naſtocopi ex eodem corri-
uantur fonte, videntúrque ita dici panis eius con-
fectores. Sicuti apud Platonem in Gorgia, artocopi
vocantur, quos artopœos nuncupant. Panis ciuilis
nomine ſunt qui ſimpliciter annonam intelligant
ciuilem, cui vendendæ præeſt, dicatur Sitoſtalus,

ſicut magiſtratus qui curatur, periſſochoregia nuncupatur. Spiram farinaceam nos quidem vulgò bucellatum dicimus. At eo nomine excoctum ad vſus diuturnitatem frumentũ accipit Ammianus Marcellinus. Meminit in Auidio Caſſio Volcatius: Præter laridum, inquit, ac bucellatum & acetum portare militem prohibuit. Panem ciuilem ſunt qui ſecundarium intelligant, ab Celſo autopyrum dictum, cui pollinis nihil ſit incerniculo exemptum ſicuti tertiæ notæ panem cibiarum idem nuncupat. Primæ autem notæ candidiſſimus intelligitur. Edulitatem apud neotericos pro annona, parum Latinè poſitam comperi. Legimus in Aureliano Flauij Vopiſci panes militares caſtrenſes. Scribit Horus panem cenſeri primæ notæ, quem arrodere adorti ſint mures, quoniam animali delectus hic præcipuè ſit. Farriculum, quo pro fermento vterentur, quo pacto facias, docet Palladius libro vndecimo. Erant & mazæ quædam ſacræ amphiphones appellatæ, quas Dianæ offerebant Munychiæ ardentibus per ambitum facibus affixis. Sicut panes obelias Dionyſio inferebant, quia ex hoc vocabantur obeliaphori. Obeliæ verò dicti, quia veruculis quibuſdam conſtiparentur, quos obeliſcos vocant, vel aſſarentur, aut quia venderentur obolo. Pelani verò communes erant diis omnibus, ita à figura nuncupati. Eſt enim pelamos nunc apta ſacrificio molæ: nunc etiam circa os concretior ſpuma: vt apud Euripidem in Oreſte: ſed & ſuccoſa lachryma modo thuris gummi denſata. Eſt item eo nomine obolus, qui vaticinantibus erogaretur. Fiebant pelani ex pepale, id eſt tenuiſſima farina: quod Didymus ſcribit. Boues item iis adnumerantur, ſic nuncupati, quòd cornua haberent præfixa. Inferebantur Apollini, Dianæ, Hecatæ, & lunæ. Selenæ, id eſt σελῆναι ſex erant, ſeptimus ſequebatur bos. At quæ dicitur melittuta, Trophonio. Digniſſimũ verò ſcitu. Mortuis hæc ferè ſolita tradi: melittutam, quæ cerbero obiiceretur: obolum, quem caperet Charon: coronam, quę ſignificaret vitæ certamina exantlata. Myſtile, quem canibus obiicerent, dicebatur panis: quanquam & myſtilem vocabant, ſorbitionis gratia excauatum panem. Collyra dicti minuti panes, qui dari pueris conſueuere. Alicubi tamen collyria dicuntur lalangia, vnde & καλλυρίζειν verbum, quo in ſartagine lalangiorum percoctio ſignificatur. Sunt qui ita etiamnum ſcribant, ereſionem fuiſſe oliuæ ramum lana coronatum, propendentibus omnifariam terræ fructibus, necnon placentis collyris, quem virens ætate ferret puer, affigerétque pro tẽplo Apollinis in Pyanepſiis (feſtũ id Apollini ſacrũ.) Fuere itẽ gaioli & lagũculi, & dulciarij panes à Gaio & Lagone pueris. Syncomiſtũ panem, inquit ad Glauconem libro ſecundo Galenus, eum nominant, qui medius inter exquiſitè purum eſt, ac furfuraceum. Eundem autopyrum (de quo paulo antè) dicunt nonnulli, quoniam in puro farinam, nõ qualis natura eſt, talem ad conficiendum panem aſſumentes ſed purgantes prius, furfur excernunt: contrà, in furfuraceo eam prius adimunt farinæ partem, quæ puriſſima eſt. Panis autem autopyrus, qualem habet ex natura farinam triticum, talem etiam ſeruat. Proinde ſyncomiſtus nuncupatur, ἐκ τῶν ἀσήτων ἀλεύρων, vt inquit Athenæus: velut congeſtitius confuſaneúſque. Autopyrus autem, quia non ex tritici parte conſtet: verum ex integro, totóque id eſt furfuribus, vtriculis, ſimila, vel ſimilagine. Vtriculos accipiunt eruditi, qui furfure meliores ſunt, ſimila deteriores. Omnino ſi leuiter ſecernatur furfur, etiam autopyri ſunt, veluti cibarius panis, vel ſecundarius. Phacinus panis, à lente videtur dici, quam vocant φακῆν, aut φακόν, vnde Phacoſſus & bulbophace, apud Chryſippum. Collabi, panes dicebantur, ſimilitudine quadam collaborum in cithara. Sunt autem collabi, fidium epitonia, id eſt clauiculi, quibus circumnectuntur fides, quos etiam collopas dicunt, quos ex colli corio confici ſolitos legimus: quam partem eodem nuncupabant vocabulo, quoniam inde fieret gluten, quod collan Gręci vocant. Colix item panis, quem ſubcinericium interpretantur quidam Ariſtophanis tamen interpres in Batrachis, vbi poeta ait κόλικας, exponens inquit, ἢ ἄρτους, ἢ ἔντερα, id eſt aut panes aut interanea. Inde & colicophagi dicti. Quos autem Græci bomilios dicunt, ex Latinis nonnulli quadratos intelligunt: nam ſic ab Romanis dici, auctor probat Athenæus. Blomon tamen apud illos reperio, pro panis fragmento, vnde & panem ὀκτάβλωμον, dixit Heſiodus, velut octo fragmentorum. Inter mazas porrò diis ſacras erat & hygiea, id eſt ὑγίεια quo nomine propriè ſignificatur ſanitas. Sunt & mazæ plures vſibus modo humanis dicatæ, vt anthema, thridacine, œnutta, quæ ex vino ſubigebatur, dandalis cardame. Placentarum item ſpecies comperio plures, pyramunta ex tritico. Sunt & tyramides, cuius ſunt modi apud Catonem graneæ triticeæ, dabantur in peruigilio pyramides præmij loco integram noctem excubantibus. Seſamunta porrò ex ſeſamo. Aeglen inter placentas fuiſſe, auctor Pauſanias eſt, probat & Cratinus. Eſt item Ægle ſacrificium, quod in Delphos mittebatur: quin etiam teſſerarius iactus: fuit & cotyliſcus, thrymmatides quoque. Nam crepis, ex melle conficitur & farina. Itrion ex ſeſamo placenta eſt, ac melle. Sumenalia dici hæc à noſtris videntur, quia οὖθαρ, ſumen eſt. Teganites in ſartagine coquitur ex oleo. Elaphus, placenta eſt, in elapheboliis confici ſolita ex ſeſamo & farinæ flore, Choria, ex melle ac lacte cibaria fuere, Pæſſa, apud Coos placentulæ ſunt. Myllos inuenio Syracuſis ſubigi in theſinophoriis ex ſeſamo ſolitos, melléque. Erãt autem muliebria ephebæa. Placentarum denique genera ſunt, Tarentinum, craſſianum, Siculum, cluſtrum, plicium, guttatum, Montianum, ſubigitu id ex vino caſeóq;: cruſtum tabonianum. Muſtacia, ex œnomelite conficiebantur. Spira caſeo conſtabat. Habebatur & tyrocoſcinon: item coptoplacus, quæ copta item dicitur rhodia, prædura: vt Martiali credimus propemodum, adiiciebetur melcum papauere: cui non diueaſum ita eſt, coctum, in noſtris literis, aut coccentum. Non temerè prætereundum, Alphiton apud medicinam profeſſos accipi pro polenta: reliquis verò eſt tantũ farina. Fuit & pancarpia, ac polton, & pyanion. Polton, nos pultẽ dicimus. Pultem Punicam celebrat Cato. Erat & Punicum librum, probi cognomento. Eſt veró puls quibuſdam ſorbitio quoque, ex cerealibus in liquamentũ ſolutis cocturæ genere. Dicitur & poltariũ, quod pro vaſe capi item poteſt. Pultarios legimus pro vaſis itẽ in quibus ſeruantur vuæ. Pultarij formam eſſe, ſcribit Palladius, inuerſi infundibuli, ore anguſto. Quia verò de itritio facta mentio eſt, apud Galenum ita lego, Qui fumoſum ructum percepit, fateatur ſe à cœna placentam nidore plenam comediſſe: quales ſunt, quæ ex oleo & itriis & aliis huiuſmodi concinnantur. Probabantur & Samiæ placentæ, item

Phi-

philoxeniæ à Leucadio compertæ Philoxeno. Conos ex vuis fiebat paſſis & amygdalis. Echinus quoque, inter placentas recenſetur apud Athenæum: ſicut eſcharites apud Rhodios, in panis & placentæ meditullio. Cui grata eſt placenta, nuncupatur philoplacus. Poſtremò ſunt & in ſanctis nuncupati literis panes propoſitionis: quia ſic ſuper menſam diſponerētur, inquit Nicolaus theologus. In Hebræo panes vocantur facierum, vt ſic dicam: quia, vt rabi Salomon auctor eſt, figura erant quadrata, altera tamen parte longiore, cuius extremitates in ſurrectum replicarentur. Alij rotundos globatóſque fuiſſe tradunt: & ideo dictos facierum, quia ex vtraque parte conſimiles forent. Neque enim in furno conquebantur, ſed in vaſis ad id peraccommodis. Dicebatur & menſa propoſitionis: ſed cur ſic, ex Bedæ verbis elici clarius poteſt, ſuper Exodi capite vigeſimoquinto, vbi ſcribitur, Et pones ſuper menſam panes propoſitionis. Benè, inquit, panes propoſitionis vocantur: quia ſemper debet patere ſermo ſalutis cunctis fidelibus nec vnquam deeſſe oportet in eccleſia verbum ſolatij. Dicuntur & panes primitiarum, Regum quarto. Thiagones in Ætolia dicūtur, Deo panes dicati. Panes quidam oxylipes dicuntur Galeno Therapeutices octauo, quibus aceti minimum ſit promixtum. Ab eodem nominantur panes ἀγιττεις ſicuti & ἰυγιτᾶς. Pane hordaceo qui veſcantur, malè colorati aſtruunt medici, quoniam hordeum ſuapte vi fluidum leniat, abſtergatque vehementius, vnde fiat alimenti paucitas. Mulſiprema ſunt, qui offulas mulſo perfuſas intelligant. Arcam panariam vocat Ariſtophanes ſipyam. Inſtrumentum verò ſubigendæ farinæ concinnum apud eundem vocatur mactra. Artopteum eſt coquendi panis officia: item inſtrumentum ipſum in quo percoquitur, quod & artoptam vocant. Plathanos vocant, in quibus effinguntur panes. Cardopum mactram intelligunt, quā & magida dicunt: aliis tamen cardopos arcam ſignat panariam. Erat & apomactra, ſcytale, Cypros apud Cleonem melopœum libro ſecundo. Sicut apud Hipponactem Iamborum primo, hemicypros. In hoc præterea vſu codomeum, & telia, ſcapha, necnon creſera & creſerion. Apud Bœotiæ Scolum præſtantes fieri panes conſuetos, accepimus, vnde & Cereris megalarti & megalomazi ſtatua erecta colebatur. Conſimiliter vero apud Meſapios in Iapigia, vbi etiam fuiſſe rex Artos dicitur, ſed & feſta nomine Megalartia, de pânis magnitudine appellatione ducta. Celebres erant & panes, dicti agelæi, quos dicere gregarios licet, vel cibarios. Apud Syracuſios verò Ceres colebatur σιτώ, vt ſcribit Athenæus, ob σίτου, id eſt frumenti curam fertilitatémve. Similam volunt nuncupatam, quia Syracuſani Cererem dicant item Simalida, vt refert Athenæus. Quod ad placentas attinet, de quibus ſatis multa, vehementer adnotanda eſt Matronis cuiuſdam parodia,

Πῶς ἂν ἔγωγε πλακοῦντος ἐγὼ θεὸς ἀπεχοίμην,
Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν χείλη, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
γαστὴρ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη,

id eſt, Quónam pacto à placenta ipſe diuina abſtineam? Non ſi mihi labia forent decem, decem item ora, infrangibilis porrò venter, æneum quoque ineſſet cor. Apud Syracuſanos eoſdem fuerunt pubis ſpecie muliebris mylli, ex melle ac ſeſama: dearum altaribus à fœminis circunferebātur. Globi & globuli eſſe videntur, qui Syracuſanis item dicuntur

A epicyclij, verum aſſeueratè nil aſtruendum. Subuculum fuit libi genus, ex halica, oleo & melle. Traphax nuncupatur tabula, ad clibanos qua deferuntur panes. Dicitur & nauis labrum, traphax, vbi ſcalmi concinnantur. Illud verò ſcire ſtudioſos pervelim: molas Romæ pâratas in Tyberi ad Ianiculum fuiſſe antiquitus, vti auctor Procopius eſt, ad molendi vſum: quia in anguſtum ibi primò aquarum ingens vis cohitur, ac per canalem mox in præceps acta, violentius defertur, ac ruit. Quo no- B mine videntur Romani veteres collem Ianiculi muro circum muniſſe hoſtibus ad molas aſſultus ne pateret.

Panem ex omnibus difficilis eſſe percoctionis carnem non ita. Encratici qui. Caro fumoſa. Creoccacabum quid. Sitarcia.

Cap. XVII.

C POſtea verò quàm affatim panis genera exſequuti ſumus, quantum noſtra paruitas tulit, ex multiiuga Græcorum auctorum lectione, Auicennæ placita ſubnotare, non inconcinnum omnino fuerit, nec (vt iidem dicant Græci) ἀμφοτερίζειν. Igitur ſecunda primi: Panis, inquit, impedimentum vbi non percoquat venter, maximum cenſeri debet, carnis verò non ita. Ex hoc, inquit, interpres, id paſſiuum inaudimus: Diſſertionem vtique omnem eſſe incommodam: verum quæ ex pane fiat, peſſi- D mam: in ſtomacho quippe reſidet diu, onere in primis moleſto: quòd ſi non concoctus ſatis, denique dilapſus fuerit, hepar præfarcit ac meſeraicas. Caró autem maiorem ducit cum humano corpore ſimilitudinem. proinde ex ea minus prouenit nocumēti, & hepatis aut meſeraicarum præfartio leuior, ac curationi minus minúſque obſiſtens, imbibentibus membris longè procliuius ob cognationem quandam carnis ſuccum, quē panis. Tatiani hæretici, de carnis abſtinētia dicti ſunt Encatici: vnde Encratitę E apud Hieronymum. Sitarcia in eodem exponitur pro annona, ab σῖτος cibus & ἀρκεῖν, ſufficere. Cautum cibaria lege apud Romanos, ſcribit Athenæus Ne quis in annū carnis fumoſæ plus talentis quindecim abſumeret. Creoccacabum dicebant Græci, carnem minutatim conciſam cum ſanguine & adipe ac liquore iuſſulento, dulciarióque.

Felicitatis humanæ inconſtantia; rationibus præmonſtrata quatuor. Timothei hiſtoria ad id. Ciceronis F *obſcuritas illuſtratur ex epiſtola ad Atticum. Interim, quæ agimus eſſe ſomnia. Artabazis hiſtoria. Item Perſei filij.*

Cap. XVIII.

FElicitas, inquit Seneca res eſt inquieta, ipſa ſe exagitat, mouet cerebrum non vno genere: alios in aliud irritat: hos ad impotentiam, illos in luxuriam, hos inflat illos mollit, & totos reſoluit. G Quinimmo ſi verum facere iudicium volumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere: mortalium, vt inquit Euripides, nemo eſt felix Proinde, vt ex Plinio verba mutuemur, abūdè atq; indulgenter fortuna deciditur, cum eo, qui iure dici non infelix poteſt: vt præteream Heracliti & Thaletis illud, Cuncta mortalium. ſeu bona ea ſint, ſeu mala, dum oriri videntur, occidere. Nam Pythagoræ oraculum eſt ac Platonis, dormire animum in

corpore ac quæcunque hic agere vel pati videmur nil omnino videri, quàm ſomnia. Vitæ magiſter pronunciauit. Mundum eſſe vniuerſum in maligno poſitum: quod exitu miſerabili comprobat Artabazes Parthorum rex, & Tigranis potentiſſimi regis filius, quem bello victum meretrici reginæ, ceu mancipium vilius, dono dedit Antonius cum præda, & Perſicis ſpoliis. Nempe vt quo illuſtrior fuerat victoria, eo turpior foret largitio, qua rex tanto deformaretur ludibrio. Eadem verò fortunæ inconſtantia Adramitenum Andriſcum in fullonia natum ob Pſeudophilippi nomen euexit: at Perſei legitimum filium artem ferrariam ob quærendum edocuit victum. Eunus verò ergaſtularius ſeruus fugitiuos in Sicilia ductauit: Splendido loco nati plerique Viriati genua ſunt amplexi, & Spartaci quoque. Suppetunt & in hoc exempla mille. Illud hic appoſuiſſe, operæpretium fuerit, tum quia ſcitu iucundum, tum quia inſimul nodus ex ſexto Epiſtolarum ad Atticum explicabitur, ni fallimur, eum librum prouincialibus auditoribus meis interpretarer, vt conniuens, tranſilueram: teſtatus tamen nuſquam me, quod ad eam hiſtoriam pertineret, comperiſſe. Nunc ex Vlpiani Græci rhetoris monumentis loci eius enarrationem aucupabimur: ſimul & humanæ leuitatis tumorem reprimemus, edocentes, quò tandem ſpes noſtras deceat collimare, ne à ſcopo ſeiuncti, velut vmbræ vagemur. Igitur vt à Cicerone ordiamur primum, eo quē præſignauimus loco, ita Græcè ſcriptum reperias, τὸ. ᵹ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὅτι ὁμώνυμον τῷ κόνωνος πατρὶ, μηδ' ἐν ὁλοσχερῶς περιφροντικέναι, hoc eſt, libertum autem eius, qua Cononis pater nomenclatura, nihil omnino curaſſe. In hunc ſcopulum impactus eſt lembus. In eo quid aliis obuenerit, non ſtatuo, neque enim cuminum ſerimus, vt maledictis & linguæ procacitate, ac morſu arcuato, & lætiores proueutus hiſce noſtris lucubratiunculis conquiramus, ne improbè item faciamus, ſi in alienis ſubinde oſtentare ingenium, velimus, lacerando, conuellendóque, quanquam id publico bono non reiicimus quandoque. Verum ne diutius legentium deſideria diſtineamus: is ita refert, cuius teſtimonium paulo antè aduocauimus. Timotheus Athenienſiũ dux fuit. Cononis pater, initio vel fortunatiſſimus, ſi quis alius memoriæ ſi quidem proditur, ad quodcunque mitteretur bellum, facilem, ac perinde certam retuliſſe victoriam: vnde factum eſt, vt à pictoribus non aliter per picturam exprimeretur, quàm vt dormiẽs aſſiſtente ei muliere, quam intelligi volebant, quæ retia ferret, & id genus inſtrumenta alia, venationibus accommoda: hoc figmento prudentioribus inſinuantes, pro eo fortunam omnia peregriſſe: ipsũ verò nil prorſum aliud, quàm dormitaſſe. Cæterum vbi is grauius hæc moleſtiusque ferre cœpit, aſſerens audacius ſuæ ipſius virtuti, & ingenio perſpicaci victorias omnes acceptas referri, par eſſe, procul fortunæ aura ſequeſtrata indignata dea dicti tumore, nunquam poſtea Timotheum ex hoſte potitum victoria. Plutarchus parte quadam ipſa hæc item comprobat iis ferè: Timotheus, inquit, fortunatus habebatur imperator, quo nomine extimulati quidam non citra liuorem ciuitates expingebant, ſponte ſe in cyrtum inſinuantes, vas eſt id piſcatorium, illo altius conſopito. Ad quæ Timothe⁹ eludens: Si tãta, inquit vel dormiens conficio, quid excitatum me facturum putatis? Scribunt nonnulli ex Græcis amplius, in paupertatem eum recidiſſe: vt qui Venerem ſibi cecidiſſe, nimio plus geſtiebat, miſerè mox, ac extra quàm opinaretur aliquis caſu ſit profligatus caniculari. Quin dum ſecundiore vteretur dea, ſolitam ſe illi fortunam ſubinde offerre. Timotheum denique Cononis patrem cõmonſtrat Pauſanias quoque, ne refractarius aliquis aduerſum ire meditetur. Timothei turrim celebrat Ariſtophanes Pluto. Hæc nimirum grauius cõmonent quotquot ex voto cogitata omnia citra pulueris tactum conficiunt, ne nimium ſibi fidant, ſed volubilem felicitatis humanæ inconſtantiam ante oculos proponant, ſcientes eiuſdem eſſe numinis vtranque paginam facere, vel potius noſtra omnia eſſe in motu, nil ſolidum, nil quod eodem diu permaneat gradu: quoniam vſque ad ludibria mundi pars non vilis, homines quatimur fortunę ſalo, nullaque non hora occurrant, qui lethargum patiantur communem (vt ille ait) deluſarum mentium morbum. Quid, quòd omnis vita ſupplicium eſt? In hoc profundius inquietiúſque proiecti mare, alternis æſtibus reciprocum, nunquam ſtabili conſiſtimus loco, pendemus & fluctuamur & alter in alterum allidimur. Sed quærat aliquis, nec ineptè, vndénam ſit noſtræ felicitatis ſubſultans adeo, & (vt ſic dicam inconſtans inconſtantia? Huius verò rationes ab ſcientiſſimis afferri, quatuor animaduerto: diuinam, cœleſtem, naturalem, humanam, quippe diuina prouidentia ita ſancitum, fugacia hic eſſe, hoc haberi omnia, ne in tendiculam dilapſi teneamur ob retiri, ac diuinorum prorſus obliuiſcamur: ad quæ naſcimur, & modo non deſipiamus, ducimur, prouocamúrque per momenta. Cæleſtis verò diſpenſatio ſic diuino nutu dirigitur, ac contemperatur, vt perpeti ac irrequieto corporum illorum motu & vertigine inenarrabili: quum primum ad ſummum vel altitudinis vel directionis peruenerint planetæ, mox retro abeant. Porrò ab ſextili aſpectu vel trino, quos ſalutares arbitrantur in quadratum, vel oppoſitum, qui habentur noxij, relabantur. Deinde ipſius naturæ nutu ita elementis ordo iniungitur, dum pręrapido globorum cæleſtium circumaguntur inceſſu, vt quum calor aut frigus, ſiccitas vel humecta vis ad ſummum naturæ ſuæ prouecta fuerint, nec progredi altius, nec conſiſtere omnino vel minimum permittantur: quin intenta qualitas remittitur, ac laxata refluit mox. Quam quidem relabendi viciſſitudinem præcelerem conſequuntur & corporum noſtrorum humores ac temperaturę. Quod ſcienter eſt ab Hippocrate ſignificatum, vbi ſummam corporis valetudinem iudicari fallaciſſimam pœnuntiauit.

Felicitatem veram ex Deo eſſe. Opinionem de Deo eſſe omnibus inſitam. Prolepſis quid. Triplici calle conſcendi ad Dei cognitionem. De Prophetis, item de Chriſto ſcitu digna. Virginis partum Ægyptiorum comprobari doctrina.

Cap. XIX.

PRoinde altius generoſiusque eſſe excitandum animum, ni vndique inſcitiæ caligine circumfuſi lapſitamus, liquet opinor, quærendúmque, quod ſit homini proprium bonum: ne, quod hiſtoricus inquit, vitam ſicuti peregrinantes tranſeamus, ſitque præter naturam corpus voluptati, anima verò oneri: ſi quidem bono ſuo conſtant omnia. Vitem commendabilem fertilitas facit, ſapor vinum, velocitas ceruum,

ceruum, iumenta dorſo fortia ſunt: quia illorum vnus hic vſus eſt, ſarcinas ferre. In cane ſagacitas prima eſt, ſi peruestigare debeat feras: curſus, ſi conſequi: audacia, ſi mordere. In homine vero quid optimum eſt? Nempe (inquit Seneca ratio, hac antecedit animalia, Deum ſequitur: hæc recta & conſummata felicitatem hominis impleuit: quem Erichthonium illum, mirandæ vetuſtatis virum, Dardani ex Batea filium, ne ſuſpicatum quidem eſſe, contenderim. Eum tamen omnium hominum fortunatiſſimum antiquiſſimi ex Græcis pronunciant. Conſumata ratio Deum habet ſcopum, in quem cogitationes omnes & actus dirigat, quando illuc tendit noſter conatus omnis. Ab illo ſeiuncti bulla euadimus, & ſi quid bulla compertum imbecillius eſt. Natura humana, inquit Iamblichus, nec rationem quidem orationémve de Deo ſuſcipere poteſt ſine Deo, nedum diuinum diuina opera abſque illo valeat implere. Eſt quippe imbecillis adeo, & hebes prorſum, vt nullum nullitatis ſuæ remedium habeat niſi quãdam diuini luminis portionem, deſuper influentem, abſque ea nil omnino à nobis diuini perfici poteſt. Deus eſt omnia, poteſt omnia, implet omnia ſemetipſo. Nos autem ad diuinitatem velut ludus. Quòd ſi in Deo bonorum omnium eſſentia perfectióque continetur, ac prima poteſtas, primúmque bonorum principium illic eſt, merito ſacerdotes ſoli, & qui ſimiliter ſuperis ſe dediderint, atque legitimè vnionem ad illum fuerint conſequuti, bonorum omnium principium atque finem ſtudioſe proſequuntur. In hoc vtique ſtatu & veritatis contemplatio adeſt, & intellectualis ſcientiæ conſummatio: atque vnà cum Dei cognitione conuerſio quoque ad nos ipſos, noſtrique agnitio comitatur. Quamobrem idea felicitatis eſt ipſum cognoſcere bonum: ſicuti idea malorum eſt, vtique ipſa boni obliuio & fallacia circa malum. Hinc Platonici ductor agminis Plotinus: Malum (inquit) anima eſt, alienis, id eſt caducis hærere, bonum verò domeſticis atque cognatis. Ex hoc item illud eſt: Mihi verò adhærere Deo, bonum eſt. Propterea ſcienter Mercurius: Eſt inquit, hominis mẽſura ante omnes religio quam ſequitur bonitas: ea demum tunc videtur eſſe perfecta, ſi etiam cupiditatem omnium alienarum rerum deſpectui habeat virtute munita. Vnuſque pietate, religione, prudẽtia, cultu & veneratione Dei clareſcit, quaſi oculis vera ratione perſpecta, & fiducia crudelitatis ſuæ eatenus inter homines præſtans, quatenus aſtra reliqua ſol luminis maieſtate agnoſcitur præcellere. Adiicit his calculum quoque grauiſſima, & plauſibilis maximè Pythagoræ ſententia, quem dicere ſolitum accepimus, ὅτι βέλτιστοι γινόμεθα πρὸς τοὺς θεοὺς βαδίζοντες id eſt accedendo ad Deum effici vnumquem optimum. Adde publicum humanæ reipublicæ conſenſum, Ex tot, inquit M. Tullius, generibus nullum eſt animal præter hominem, quod habeat notitiam aliquam Dei. Ipſis porrò in hominibus nulla gens eſt neque tam fera, nec tam immanſueta, quæ non, etiam ſi ignoret qualem Deum haberi deceat, tamen habendum ſciat. Ex quo efficitur, vt is Deum agnoſcat, qui vnde ortus ſit, quaſi recordetur. Sed & alibi idem Cicero, quanquã ſub aliena perſona: Quæ gens (inquit) eſt, aut quod genus hominũ, quod non habeat ſine doctrina anticipationem quandã deorum, quam appellat Epicurus prolepſin? Equidem quantum conijectare licet, triplici nos calle potiſſimum ad tantæ duci pietatis

A cultum animaduerto. Primò quidem naturali hac, quam diximus, ſagacitate, quàm immenſa illa nobis prouidentia infudit. Poſtea verò etiam rationibus philoſophicis, ex ipſo ædificij ordine, architecti prouidentiam comprobantibus. Propheticis demum verbis atque miraculis. Hæc verò Chriſtianæ veritatis conſectatoribus adſunt munificè, deſunt Gentibus, veterum ſuperſtitionibus (aut erroribus potius) animam in euidens præcipitium trahentibus, irretitis obuolutiſque. Taceo vetuſtiora, taceo & noua: quæ vtraque virorum maieſtate
B præcellentium in diuinis rebus coruſcant latiſſimè quorum commonitionibus, minis, exhortationibus, miraculis perſonant omnium aures, quando præpotẽs ille ſpiritus diuinus animas illas ſanctiores in noſtra emolumenta prouexit altius, & illarum enuntiatione rerum excellentium ſtupenda reſerauit arcana. Quid verbis humanis ineffabilem, immo nec mente quidem comprehẽſibilem Chri-
C ſtum hic memorem? aut Chriſtianorum ingeram auribus? Aliorum quibus datum cælitus, ſarctum tectum opus polliceri, ſit munus hoc tam amplum, tam extra hominis captum. Illud modo ſubtexamus: ipſum hunc quem lapſæ naturæ reſtitutorem, Dei filium præpotentis, Deum ipſum agnoſcimus, veneramur, colimus, quibuſdam veluti lineamentis à Platone prius, mox & à Platonicis præſignatũ, ac obſcurius delineatum. Prophetam igitur legiſlatorem quidem ſed diuinum. Platonici putant: qui
D vt habeatur talis, oporteat eum manifeſtis quibuſdam miraculis ad homines diuina prouidentia mitti. Quem ſanè prophetam humani generis ducem diuinum Plato & Auicenna cognominant. Nam huc demum tendit Platonicum in libro De regno: Sicuti beſtiæ nequeunt à beſtiis feliciter ſine homine duci, ita neque homines ab homine ſine Deo Probat inſuper Auicenna: Animam quidem prophetica lege virtutéque imbutam à diuina ſolum prouidentia mitti. Corpus autem ad animam pro-
E phetæ ſuſcipiendam idoneum diſponi à Deo, non tantum proximè, ſed per animas cælorum motrices tãquam per miniſtras, ac etiam per cælos ipſos, quaſi inſtrumenta Dei. Sed nunquid reticebimus, quod quarto Legũ Plato diuiniſſime videtur vaticinatus. Deus, inquit, omnium nobis eſt menſura, multóque magis, ſi quis (vt ferunt) homo eſt: id eſt, ſi quando fiat homo, vt ferunt oracula, ſcilicet prophetarum. Quod ad virginis attinet partum in Ægyptiorum myſteriis lectum eſt, Mulierem ab ſpi-
F ritu afflari diuiniore, non videri abſurdum, extráque naturæ potentiam: atque eundem generationis ſemina item inſerere. Quanto & ſic natos aliquot, nobis ex hiſtoria ſuggeritur. Cæterùm quo riſu, quáve exſibilatione excipiẽda eſt ſceleſtiſſima Luciani impietas, qui nos irridens ægerrimè fert, qui Græcorum deos abnegemus, & ἀνεσκολοπισμένον σοφιστὴν προσκυνῶμεν, id eſt cruci ſuffixum Sophiſtem adoremus, & ex illius præſcripto viuamus. Nec à Trinitatis diuinæ infanda alibi abſtinet ſupploſio-
G ne. Sed abundè Græca natio, quid de eo ſentiendum foret, ſanxiſſe videtur, blaſphemi conflato cognomine. Verùm exitus eo amplius, quoniam à canibus fertur conſciſſus, homo fœdiſſimus, loquentiæ multæ, at ſapientiæ minimæ. Quanto pium magis, quanto religioſius ita ſtatuere, vt ſciamus, primum eſſe Dei cultum, Deum credere, deinde maieſtatem illi ſuam reddere, & cum maieſtate bonitatem, ſine qua nulla maieſtas eſt. Scire il-

lum eſſe, qui præſidet mundo, qui vniuerſa, vt ſua
temperat, qui humani generis tutelam, gerit, qui
coercet, caſtigat, pœnas pro noxa irrogat, iuſtis
præmia elargitur æterna. Vis Deum propitiari,
inquit Seneca, bonus eſto: ſatis illum coluit, qui i-
mitatus eſt. Porrò quod vides omne, quo cæleſtia
& humana concluſa ſunt: vnum eſt, membra ſumus
corporis magni: Natura nos cognatos ædidit. Hæc,
nobis amorem indidit mutuum, & ſociabiles fecit:
ex illius conſtitutione miſerius eſt nocere, quam
lædi. Iſte verſus in ore ſit perpetuò, ſed & in pe-
ctore: Homo ſum, humani nihil à me alienum
puto.

Salutis rationem eſſe in religione tantum. Cecropis inuenta. Religiones falsas, & ſuperſtitiones omnes ex aſtrologia & ſyderibus profluxiſſe. Lucretij locus declaratur.

Caput XX.

QVamobrem reiecta omni veſica, ſic cum Au-
relio Auguſtino cludamus partem hanc: Reli-
gionem eſſe eam, quæ vniuerſalem continet viam
animæ liberandæ, quoniam nulla niſi hac liberari
poteſt. Hoc eſt canonicum iter, quod vnum ducit
ad regnum non temporali veſtigio nutabundum,
ſed æternitatis firmitate ſecurum. Hoc inquam au-
guſtiſſimum iter doctiſſimus ille Porphyrius quæ-
ſiuit quidem, ſed non reperit: non repererũt & alij,
quantumuis rerum naturæ capaces viri, quos priſca
tulit ætas, etiamſi ſingulari ſtudio & ſolertia ine-
narrabili iſta cõſectarentur: Chriſti pretioſiſſimus
ſanguis effuſus reſerauit, & credentibus incompa-
rabiles theſauros, patrum noſtrorum memoria in-
cognitos, etiámque infantili ſimplicitati patefecit.
Comparetur nunc Chriſtiano ſtatui principis Au-
guſti illa paſſim certatimque ab auctoribus cele-
brata felicitas, quantula demum deprehendetur?
quàm puſilla? quàm nulla prorſum? Ipſe ſibi tamen
nimis placebat in ea, plauſibiliter ſibi abblandie-
batur: ſi quidem quum Caium ex filia nepotem in
Armeniam mitteret, comprecatum ferunt à diis,
comitem illi Pompeij beneuolentiam, Alexandri
audaciam, ſuam verò ipſius fortunam. At Cecropa
veterum plerique mirantur, quòd omnium primus
Iouem appellauit, ſimulacra repererit, aram ſtatue-
rit, victimas immolarit: quum ante illum nemo iſta
inter Græcos perpetraſſet, aut agnouiſſet omnino.
O temporum conditionem miſeram, ô ineptam
vanitatem. Stultitiæ dux, ignorantię magiſter, à do-
ctiſſimo quoque plauſu excipitur feſto, auctor vitę
ridetur. Verùm ita prorſum res habet. Deus om-
nium eſt principium, ac finis: proinde colligi facilè
poteſt, Deo nos eſſe natos, non nobis. Propterea
Dei cultus, virtutum virtus eſt: at enim diei conſe-
quutio, virtutum vtique præmium eſt, ſed incom-
parabile. Hinc fit quoque, vti viuere ij demum vi-
deantur, qui de diuinis ſcribunt vel loquuntur, aut
cogitant. Quòd ſi è medio auferatur diuinus cultus,
erit ſanè rationale animal vel brutis infelicius.
Cæterùm hic præſtat vnus præcipuè, vt mente vi-
uamus: hoc eſt, vt ſemper ac feliciter viuamus. In
mente ſiquidem ſtatus eſt, ac tranquillitas. Verum
ab mente delapſus ad inferos ſe ipſum intru-
dit. Sed quoniam de religione agimus, illud
ſciendum amplius, religionum exortum & va-
rietatem eſſe qui ſyderibus acceptam referant,

A quæ vrbibus & prouinciis propria, pecu-
liariſque poteſtate præſideant. Ex rerum ve-
rò cœleſtium ſtudioſis plerique ad eas quas vo-
cant coniunctiones magnas planetarum ſupe-
riorum, referre maluerunt: Saturni præſertim, at-
que Iouis. In qua ſententia eſſe Arabas animaduer-
to, & Latinorum item multos, qui illorum conſe-
ctati veſtigia ſunt. Ptolemeus verò Apoteleſmaton
libro ſecundo, Aſiaticos ſcribit, qui exortum ſpe-
ctent, ac meridiem, Veneri, Saturnóque rem diui-
B nam facere: quoniam trigono ſubſint aridæ quali-
tatis, hoc eſt Virgini, Tauro, Capricorno, quibus
dominentur. Venus & Saturnus. Ruſúſque qui in-
ter meridiem habitent, & occaſum, Venerem ſũ-
mè ac Martem colere, quoniam humectæ ſubiiciã-
tur triplicitati, cuius cum Marte Mercuriũ ac Ve-
nerem præſides fecit. Atque ita deinceps reliqua
ſubtexuntur. Iam verò & Manichæorum hæreſis,
quæ liberum excutit arbitrium, non aliunde initia
ducit, quàm ab aſtrologorum fata aſtruentibus di-
C ſſertationibus. Ex aſtrologiæ porrò ſinu profluxiſſe
ſuperſtitionum omnium vanitates, locupletiſſimus
auctor Varro teſtatur. Geomantiam aſtrologiæ i-
tidem adoptant, qui eiuſmodi doctrinam profiten-
tur, Iam & magiæ clauis commemoratur aſtrolo-
gia. Nam quid de chiromanticis dicemus? A qui-
bus excogitata ſcimus in manuum volis ſeptem
montium in ſupercilia, quæ cæleſtes præferant pla-
netas. Cæterùm hæc omnia eſſe acuta potius dely-
ramenta & vaniſſimas vanitates, quàm documenta,
D vitæ vſibus concinnata nemini non arbitror lique-
re. Nos tamen eo in primis conſilio recenſuimus,
vt Lucretij locum aperiremus, qui libro De na-
tura primo, religionem deſtruere volens ita ſcri-
bit,

Humana ante oculos fœde quum vita ia-
ceret.
In terris oppreſſa graui ſub religione:
Quæ caput à cæli regionibus oſtendebat,
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans:
E Primum Graius homo mortalis tollere con-
tra
Eſt oculos auſus.

Hominum pectora debuiſſe feneſtrata fieri ex apologo. Vitilitigator. Hominum prauitas. Et cur traditum, animas tranſire in beſtias. De Plotino nonnihil.

C a [.]

F

FAbulas, quarum nomen falſi profeſſionem in-
dicat, aut tantum conciliandæ auribus volupta-
tis aut adhortationis ad bonam frugem gratia, re-
pertas eſſe, legimus. In hoc genere, quod poſterius
eſt, multas ſæpe ac periucundas altero (quod dici-
tur) oculo percurrimus. Sed eam in quam proximè
recidimus, dum iſta commentaremur, nullo modo
præterire poſſumus, quod inſtituto noſtro belliſſi-
mè congruat. Ferunt ergo mythologi, Mineruam,
G Neptunum, Vulcanum de artis peritia inter ſe am-
plius diſceptare cœpiſſe: atque inibi quidem Ne-
ptunum periclitandi cauſa effinxiſſe taurũ, Miner-
uam verò domum ſubſtruere adortam, à Vulcano
eſſe expreſſum hominem. Eius certaminis arbiter
erat Momus: is diligenter ſingula conſpicatus, quid
in quoque vitio verterit, operæ non eſt referre, in
homine vtique id accuſauit, debuiſſe architectum
Vulc

Vulcanum pectus eius effingere feneſtratum, vt ſic eo plane recluſo ac patenti, omnibus perſpicuum fieri poſſet, quid ſibi vellet, quid meditaretur, veráne promerentur, an ſecus: quando & Moralium ſeptimo Ariſtoteles ait, prauitate inſignem hominem millies eſſe fera nocentiorem. Fabellæ autem huius lepidiſſimè cocinnatæ documentum illud mihi præmonſtrare videtur ſcitiſſimè, quod eſt à M. Tullio poſitum in quadam ad Quintum fratrem epiſtola: Multis, inquit, ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi velis quibuſdam obtenditur vniuſcuiuſque natura. Frons, oculi, vultus perſæpe mētiuntur, oratio verò ſæpiſſimè. Nec extra pomœria nati fallūtur modo, quod ferri poſſet: ſed vel intra inſtituti vix ſibi cauent: immo ne Argus quidem, vti in fabulis traditur, oculatus totus impoſturas humanæ prauitatis euaſerit. Sententiam eandem Socrates item comprobauit de feneſtrato pectore, puto ex id genus apologo, Ne (inquit) occultiores deliteſcerent ſenſus, ſed ad conſiderandum paterent: quoniam hominum effigies habent ferarum animos, vt inquit Seneca. An non Hercule, ſicuti Plinius ſcribit, ex homine homini plurima ſunt mala? Cætera animantia in ſuo genere probè degunt: at diuinum hoc animal, & miraculum quoque, quod ſæpe repetimus, & ſuo probatum loco eſt, venerandum atq; adorandum, nunc aperta vi, ſæpius fraude mutuo arietare (vt ſic dicā) non ceſſit. Nec homini tantum homo lupus eſt, quum qui ſit, non nouit, vt Plauti verbis vtamur: ſed & quanto notior, tanto etiam ſæuior, & immanior, fraudulentiórque, ac planè vitiligator: quod verbum, Plinio docente, eleganter ex vitiis & litigatoribus concinnarat Cato: ſed eo & Firmicus vtitur Matheſeos quinto tribus locis. Verū modo vitiligator ſcribitur, modo viriltigator. Huius verò, vt ad inſtitutum redeamus, abſurditatis quam eſſe aliam rationem opinemur, quàm quæ ex Ariſtotelis oraculo promitur? Homo, inquit, vt perfectione ſuſcepta, animantium mantium cunctarum optimus eſt, ſic à lege ac iuſtitia ſeiunctus, omnium efficitur peſſimus. Dedit quidem optimus ille parens rerum animis noſtris igniculos quoſdam, & quaſi ſcintillulas ad omnem virtutem percipiendam: cæterum igniculos eos malis moribus opinionibúſque deprauatis, vt M. Tullius auctor eſt, ſic extinguimus, vt nuſquam lumen ingenitum appareat. Quòd ſi eos adoleſcere liceret, ipſa nos ad beatam vitam natura produceret. Nunc verò, ſimul atque in lucem æditi & ſuſcepti ſumus, in omni continuo prauitate, & in ſumma opinionum peruerſitate verſamur, vt penè cum lacte nutricis errorem ſuxiſſe videamur, vt merito Lucretianum illud poſſit comprobari,

> O miſeras hominum mentes, ô pectora cæca,
> Qualibus in tenebris vitæ, quantiſque periclis
> Degitur hoc æui, quodcunque eſt.

Porrò ex hac hominum ferina in alterum rabie ſæuiendi, atque item omnifaria malè viuendi libidine, prorſus bruta: natam opinor, infamem illam de animarum tranſitu poſitionem. Quoniam Timæus Pythagoricus nobiliſſimus in libro quē De mundo & anima ſcripſit, quem poſtea imitatus eſt Plato: Migrationē in beſtias, inquit, induci falſo ad

A terrorē hominum impiorum, vt pœnæ ſaltē formidine, & ſpecie abſurda immaniq; à vitiis inquinamentiſq;, quib. candori animæ labes inuritur, retraherentur, proficerentúrq; in bonam frugem. Sed & Pythagoras à cuius placitis hæc in primis videntur inualuiſſe, id ipſum ita ſignificauit: Si depoſito, inquit, corpore liberum aſcenderis ætherem, eris immortalis deus, non vltra mortalis. Orpheus quoq; in ipſo Mercurij terreſtris hymno,

κωκυτοῖο ναίων ἀστρόφου οἶμον ἀνάγκης.

B id eſt Cocyti habitans irremeabilem neceſſitatis viā. Sed nec Ægyptiorū ſacerdotum ſcientia omnino cōprobari reuera demigrationem animarum eiuſmodi tetram formidoloſámque. Quinimo ad ferinū vel heroicum animæ habitum referendam, opinantur, quando apud eos hominis nuncupatione animas modo intelligatur. Quod aperuit Mercurius Ægyptiorum pontifex maximus, qui quum emigrationem eiuſmodi ritu poetico deſcripſiſſet, adnexuit, legem diuinā non permittere animi hu-
C mani in beſtias trāſitū. Quinimò pœnas ſtatuit ſēpiternas impiis animis in mundi huius infimis elementorum gradibus. Agit quoque gratias Deo, q bonos viros æternitati conſecrarit. Item dicit, vſque adeo coniungi mentem Deo, vt erroribus ex eo nō implicetur amplius. Zoroaſter quoque in libro, cui titulus μαγικὰ λόγια τῶν ἀπὸ ζωροάστρου μάγων. Zoroaſter, inquā, abs quo omnis veterum theologorum ſapiētia manaſſe creditur, inquit, τὸ σὸν γὰρ ἄγγειον θῆρες χθονὸς οἰκήσουσι, hoc eſt, tuum vas habi-
D tabunt beſtiæ terræ. Quòd ſi intra nos beſtiæ ſunt, intra quoque, non extra de homine in beſtiā, ac ex beſtia remigramus in hominem. Cæterum nec deſunt, qui iſta ſic interpretentur, vt animarum ſimilē brutis dixerint vitam, aliæ inter alias beſtiarum turbas diuerſentur. Quod ipſum Platonis doctrinæ valde conſentaneum putat Olympiodorus: quoniā Plato animas purgatiſſimas inter deos cenſuerit verſari: impuras autē inter ſepulchra reuolui: quo fiat, vt vmbris quandoque terreamur, quippe quū
E corporei quippiā circa ſe cōtraxerint, ſicut & in ſe: vnde fieri Plato vult, vt videri quandoque poſſint: Ex priore autem ſenſu, ſi habitum intelligamus, nō ſpeciem, arbor erit apud Platonem, qui nutritioni deditus, vel Herculis quæſtum in ea attriturus, die noctúq; torpebit. Miluus, qui raptu viuet per concupiſcentiam: leo, qui egregiè militabit: draco, qui crudeliter in genus humanum debacchabitur: homo, qui ciuiliter viuet: heros, qui naturalia ſcrutabitur: dæmon, qui mathematica: angelus, qui diuina.
F Talis enim fit animus, qualem induit habitum. Ex quo in Phædro Socrates: Ego (inquit) conſidero, vtrum ipſe ſim beſtia Typhone multiplicior, an diuinius animal. Porrò quid in iis Aurelius Auguſtinus ſenſerit, quidve Porphyrius, qui ſcire cupit, legat Ciuitatis diuinæ librum 10. Plato autem figuratè metamorphoſes iſtas in Timæi parte poſtrema ſub Pythagorica perſona poetico quodam excurſu
G perſequitur. Iambilichum certè rationalem animā puduit in brutum præcipitare. Quanto cauſatius nos Chriſtianæ veritatis cultores hoc genus nugamenta retūdemus, illius prophetici memores perpetuò; in circuitu impij ambulabunt, veluti ita dicatur: impietatis acquiri oportere, ſi quis ambitus eiuſmodi & demigrationes enixius tueri contendat. In quam decuriam, alioqui philoſophus nobilis, & inter Platonicæ ſapientiæ ſectatores

Google

facilè princeps Plotinus tranſcribi ſe neſcio quo modo patitur, dignus qui cum Timæo potius ſtipendia faceret, ac vbique triarium ageret, nec rorarium quandoque. Noſcendum quoque in libris περὶ ἀρχῶν ab Origene μετεμψύχωσιν defendi.

Fidei commendatio præcipua. Qui dicantur palimboli. Theſſala perfidia. Theſſala ala. Theſſalus equitatus. Rhombus quid. Trapezia. Theſſalica portio quid. Capanica, capane, ſcapane, ſcaphium, ama. Capus, & cape quid. Capania Pallas. Ogygia, cur pro antiquis. Thebe, cur dicantur. Ilici eſſe ſimile. quid ſit. Cohors ſacra Thebis quæ ibi adnotatur interpretis Plutarchi lapſus fœdiſſimus. Iolas hiſtoria. Pharſalorum & Bœotiorum veracitas. Scytala Muſarum quid.

Cap. XXII.

NVmam Pompilium memoriæ proditum eſt, quum Romanæ iuuentutis bellicoſos acréſque ſpiritus & ferocientes (vt ſic dicam) animos incuſſo deorum metu remollire, ac retundere cuperet, omnium primum Fidei templum conſtituiſſe, illámque Romanis, Plutarcho auctore, maximum eſſe iuſiurandum demonſtraſſe. Proinde quum ad id ſacrarium flamines bigis, curru arcuato, id eſt obtecto deſuper, ac velut fornicato vehi iuſſiſſet, manu quoque ad digitos vſque inuoluta, rem diuinam facere voluiſſe, ſignificantes ſymbolicè fidem tutandam eſſe, ac eius ſedem in dextris eſſe ſacratam. Quod Plinius ſcribit, & Ariſtophanes quoque in fabula, cui titulus Nephelæ, ſignificauit. Sed & Plethon Gemiſtus rerum Græcarum libro ſecundo, manus porrectio μεγίστη παρὰ πέρσαις πίστις, id eſt maxima inter Perſas cenſetur fides. Quin & M. Tullius nullam rem ſcribit, vehementius continere rempublicam, quàm fidem: quoniam, vt alibi ait idem, eſt iuſtitiæ fundamentum fides. Iuſtorum corda, inquit Ambroſius, meditantur fidem. Hæc porrò, tradente Seneca, ſanctiſſimum humani pectoris bonum eſt, quòd nulla neceſſitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. Vre, inquit, occide, non prodam. Sed quo magis ſecreta quæret dolor, hæc illa condet altius. Eſt autem (vt Cicero finit) fides dictorum conuentorúmque conſtantia, & veritas. Propterea Plato inquit, fidem eſſe in reddendis pecuniis depoſitis, vel in ſepulchris erigendis iuſtitiam. Sillius item Italicus præconio poetico ſic fidem commendat,

Iuſtitiæ conſors, tacitúmque in pectore numen.

Hæc tamen quamuis præcellens, quamuis ciuilis ſocietatis glutinamentum firmiſſimum, & ferruminatio (vt ita dicam) inuicta, nonnullis, immo verò plurimis, bonúmque ſi non omnibus, ita prorſum fluxa eſt, ita cenſetur nulla, vt nil rarius ſit reperire, quàm incorruptæ veritatis hominē. Inde in Plauti Bacchidibus adoleſcens ille,

> Satin', vt quem tu fidelem habeas, aut cui credas, neſcias?

Sed & rurſum poeta idem, atque adeo fabula eadem, graphicè ſubſultantem amicorum ſynceritatem effingit hiſce verſiculis,

> Multi more iſto, atque exemplo viuunt, quos quum cenſeas
> Tibi amicos, reperiuntur falſi teſtimoniis,
> Lingua factioſi, inertes opera, ſubleſta fide.

A Subleſtam verò fidem Marcellus friuolam intelligit, ac leuem. Cuiuſmodi viſitur in iis, quos παλιμβόλους Græci vocant, & in commentariolo De liberorum inſtitutione, meminit Plutarchus. Sicuti παλιμβολίαν Agathias poſuit in libris. Dicuntur autem eo nomine inconſtantes, & perfidi, vnde tritum illud apud Græcos, Scytharum eſt palimbolum ſe præſtare. Sed & in Pompeij rebus ſcribit παμφοτερίζειν, quia nunc populo cohæreret, nunc ſenatui: proinde, inquit, dicebatur αὐτόμολος.

B Homerus ἀλλοπρόσαλλον vocat, i. nunc huic, nunc illi inhærentem: quales fermè coarguuntur Theſſali, nec id vtique in Latinis literis, quòd riſu fortè exciperent Græci, ſupercilij ſtudioſiores: ſed obſeruatum id meminimus apud Demoſthenem in primis, in cuius Olynthiaca prima ita ſcriptū inuenio, τὰ τῶν Θετταλῶν, ταῦτα γὰρ ἄπιστα μὲν ἦν δήπου φύσει, καὶ ἀεὶ πᾶσιν ἀνθρώποις. Poſtea, inquit Theſſalica, hæc enim infida quidem erant natura, & ſem-

C per vtique omnibus hominibus. Conabar, quantū mihi varia lectione ſuggeritur, tam fœda, tamque probroſæ inuſtionis cauſam proruere. Demum ex Vlpiani rhetoris monumentis ita fermè commoniti ſumus. Theſſalos vt infidos, antiquitus ſugillatos: aut ob Medeæ hiſtoriam, quam ab Iaſone circunſcriptam, qui Theſſalus erat, poetæ tradunt: vel quia tempore Peloponneſiaci belli in ipſa acie ab Athenienſibus ad Lacedæmonios, velut inducta fidei, interlitáque memoria, ordinibus mutatis, Theſ-

D ſali transfugerunt: ſicuti Thucydides quoque auctor eſt. Vnde natum prouerbium, vt Theſſala fides, de vana dicatur & fluxa, quæ in ratione virtutis nihil omni no habeat penſi. Quod Euripides item innuit, πολλοὶ γὰρ ἦσαν, ἀλλ' ἄπιστοι Θετταλοί, hoc eſt, multi quidem erant, ſed infidi Theſſali. Quin Ariſtophanis item aſtipulatur id ipſum comprobari videtur poſſe, à quo amplius ἀνδραποδισταί appellantur, quo nomine ſignari animaduertuntur

E plagiarij, qui liberos homines in ſeruitutem redigunt, & diſtrahunt. Theſſalorum denique improbitatem non tacuit hiſtoriæ parens Herodotus, qui libro nono ita refert: Theſſalos adeo non pœnitebat eorum, quæ hactenus egerant, vt etiam multo ſtudioſius Perſam inducerent. E quibus Thorax Lariſſæus, & Xerxem fugientem deduxerat, & tunc Macedonium propalam inducebat in Græciam. A Philoſtrato quoque taxantur egregiè Theſſali in Critia ſophiſte: Similis, inquit, Theſſalis euaſit, apud quos ἀγροικία καὶ ἄκρατος καὶ τυραννικὴ ἐν οἴνῳ

F παιδεύονται. Qui tamen, inquit, ſapientiam non negligebant: ſed γοργιάζουσι, id eſt Leontinum Gorgiam amplexabantur. Polydamas tamen Pharſalius apud Xenophontem rerum Græcarum ſexto, fuiſſe traditur hoſpitalis, ac Theſſalico more magnificus. Eodem modo & Æoles vt fraudulenti infamabantur, quod Idillio primo adnotauit Theocriti interpres, vnde factum opinatur, vt αἰολίζειν ſignet decipere: vt apud Hieroclem, μηδ' αἰόλιζε αὐτόν, ne circunſcripſeris iſtam. Sed redeo ad diuerticu-

G lum. Illud ad amores pertinet nihil, quòd Theſſalicas alas inuenimus dictas in antiquis auctoribus, de chlamydibus, quibus vterentur Theſſali: nam vtrinque anguli proiecti eminebant quadam alarum ſimilitudine, quales fere nunc habentur Gallicæ veſtes. Vnde Eupolis in Maryca, Θετταλοπτέρυγοι, id eſt Theſſalicè circumueſtiti ſumus. Cæterum ne in totum videar Theſſalos inſectari, operæpretium fore opinatus ſum, quod ex diuerſis capta-

captauimus, apponere. Igitur Quintus Curtius geſtorum Alexandri libro tertio, Theſſalos equites, Acarnanas, & Ætolos inuictam eſſe dicit bello manum. Et in Menone Plato Theſſalos ſcribit inter Græcos illuſtres tum equitatu, tum diuitiis. Polybius quoque auctor grauis Theſſalicos equites cōferto prælio inſuperabiles eſſe confirmat. Quos tamen ſi per partes attentaueris, lacerare carperéque facillimum ſit. Vſque adeo natura non ſolum hominum corpora, verum etiam animos ſui diſſimiles finxit, vt ſæpenumero vnus idémque homo, non modo in rebus diuerſis, ſed in ſimillimis modo inauditam celeritatem, aliàs incredibilem ignauiam oſtendat. Aratus in rebus ciuilibus vſquequaque fuit perfectus, rei militaris peritus. At ſi acie dimicare cogeretur, in conſiliis ſegnis, in ſubeũdis periculis timidus erat. Legimus præterea, aciebus ad rhombi ſimilitudinem formatis Theſſalos primos eſſe vſos, Iaſone (vt ferunt) auctore, vt quæ ſint ad omnes vſus accommodatiores: equites enim hac forma conſtituti vertere ſeſe in quemuis proſpectum poſſunt, miniméque vel à tergo vel à latere capi. Eſt verò rhombus quadrilatera figura, quæ tamen rectiangula non eſt. Sicuti rhomboides, quod in contrarium collocatas lineas atque angulos habet æquales, non autem rectis angulis, neque lateribus æquis continetur. Præter hæc verò omnes quadrilateræ figuræ trapezia, hoc eſt menſulæ nuncupantur. Inſuper apud Theocritum eſſe magicum inſtrumentum videtur rhombus. Corymbum ab Athenienſibus quidam putant dici, Apollonij interpres rhombum eſſe rotulam dicit, quam loris diuerberantes circumagunt, atque ita ſonum inde eliciunt. Quidam etiam Didymon vocant rhombum dimidiatum, in re militari, etiam transformatum in triquetrum, cuneũ ſeu roſtrum vocamus. Rhombum præterea lego communius ſtrumbam dici, quæ & bombix nuncupetur, verum & ſtrombus, vnde στρομβιλὸν inflectitur. At in Olympiis Pindarus rhombum vocat iaculi euibrationem: quæ μετ' δινήσεως, planè fiat, id eſt haud citra rotatam vertiginem. Acie cuneata Scythæ vtuntur, & Thraces: quin & Macedones vſos inuenio, Philippo ſuadente. Inuſtam porrò Theſſalis animaduerto voracitatis notam. Propterea in Lamia Crates, τριπήχη Θετταλικῶς τετμημένα, id eſt trium longitudine cubitorum inciſa Theſſalico more. Nam carnium portiones facere grandiores, gentis eius erat proprium. Quando & carnem Θετταλότμημένον, id eſt Theſſalicè inciſam, Philetærus dixit in Lampadophoris: quin & Theſſalicam entheſin de magna pronuntiabant. Capanica verò Ariſtophanes, velut amaxiæa dixit, id eſt plauſtralia: quoniam currus Theſſali καπάνας dicunt. Quanquam eſt item in curru virga quædam dicta Capane. Capus verò propriè locus eſt ventorum ſentiens perflatus, vnde Capas vocant præſepia, quoniam ab equis difflentur. Scapane legionem indicat, quem & ſcaphium vocant: communis etiam trapizon, inquit, Theocriti interpres, ſed Attici Amam. In gymnaſio Cylabare apud Argos, de Stheneli filio ſic nuncupato, viſebatur Palladis ſimulacrum, inquit Pauſanias, quæ Capania dicitur, id eſt καπανία. Pharſali inter hos inceſſebantur præcipuè, quod ſignificat Mneſimachus, τῶν Φαρσαλίων ἥκει τις, ἵνα τὰς τραπέζας καταφάγῃ, id eſt Pharſalorum venit aliquis, vt menſas voret ipſas. Turpitudinis eiuſdem infamantur labe in Græcia item Bœotij, vt

A auctor comprobat Polybius hiſtoriarum vigeſimo, Et qui eos, velut vaſa dixit, quæ ſortita vocem non aliud eloquantur prorſum, ni quantum capiant ſingula. Vt Βοιωτίαν hic ὗν prætercam, quamuis eam ſe euaſiſſe, in Olympiis glorietur Pindarus, dum Æneam alloquitur chorodidaſcalum, quem eſſe Muſarum ſcytalam pronuntiat, id eſt nuntium, ac velut carminum præconem. Illud ſuperpondij loco adiecerim hic, Ogygum fuiſſe vetuſtum adeo Thebarum regem, vti quicquid per-
B antiquum viſatur, dici Ogygium rectè valeat. Sunt tamen qui in Ægypto regnaſſe autument hunc, vnde ſit Cadmus, qui in Græciam profectus Thebas condidit, ab boue iugulata ſic nuncupatas, quoniam Syrorum lingua bos dicatur Thebe. Bœotios denique dicebat Pericles, eſſe ilicibus perſimiles: quod ex Ariſtotele eſt, quoniam ſemet inteſtinis conficerent diſſidiis. Suum autem ilicis eſt, vti denſiore ſit materia, validáque: ſed ita vt diſſiliat nulla externa vi, confringatúrque. Hic verò quo-
C niam de fide actum, déque Bœotiis, id ſubnectamus potiſſimum, fuiſſe Thebis ἱερὸν λόχον, id eſt ſacram cohortem, quam Gorgidas inſtituerit primus, ex electiſſimis viris, hoc eſt amatoribus amatiſque, vt voluere nonnulli, quando hic eſt ad robur nexus præpotens. Nam legimus, inquit Plutarchus in Pelopida, Iolaum Herculis amaſium fuiſſe certaminũ participem ac propugnationis. Prodit autem Ariſtoteles, vel tempeſtate ſua ad Iolai monumentum τὰς κατὰ πίστεις ποιεῖσθαι ἐρωμένους τε τοὺς ἐραστάς,
D hoc eſt amatos amatoréſque fidem ſolitos obſtringere obfirmaréque. At interpres, Ariſtoteles quidem etiam pro ſententia animi ſui ait, apud ſepulchrum Iolai amantes atque amatos tumulo ſolemnia miſiſſe.

Magiæ ſpecies eſſe plures, quóue diſparentur diſcerniculo. Libri improbatæ lectionis qui. Teleta. Pyſtaciola. Prophetæ pro Magis. Item pharmacia quæ intelligatur. Magorum iynges. Goetia. Epode.
E *Magiæ nomen vnde fluxerit. Virgilij locus explicatur.*

Cap. XXIIII.

QVi accuratius introſpicere iſta enixi ſunt, magiæ faſtigia duo deprehenderunt: alterum infame eſt, ac immundorum ſpirituum commerciis inauſpicatum: reliquum ſi penſitatius iexplores diſpiciáſve, non ferè aliud eſt, quàm naturalis philo-
F ſophiæ apex. Priorem illam non magnoperè magiam, ſed goetiam vocant Græci, incantationibus, & carminibus nefariæ curioſitatis arte compoſitis concinnatam, quam honeſtiore vocabulo etiam theurgiam nuncupare audent: ſed diſcerniculo tamen quodam vt illicitis artibus deditos, cuiuſmodi excogitaſſe Zabulus memoratur, alteros intelligi damnabiles velint, quos & maleficos appellant vulgo. Horum enim eſſe goetiam propriè dicunt. De qua concinnantur libri,
G quos improbatæ lectionis appellat Iureconſultus Vlpianus, protinúſque eſſe corrumpendos ſtatuit. In quod fortè genus veniunt pyctaciola ad ægritudinem conſcripta quamlibet. Laudabiles verò alteros, quibus theurgiam deputant, quamuis vtrique ritibus ſint dæmonum fallacibus obſtricti, ſub angelorum nominibus. Nam & Porphyrius quandam quaſi purgationem animæ

per theurgiam, cunctanter tamen & pudibunda A quodammodo diſputatione promittit. Reditum verò ad Deum hac arte præſtari cuiquam, inficiatur omnino. Quibuſdam verò conſecrationibus theurgicis, quas teletas vocant, idoneam fieri atque aptam ſuſceptionem ſpirituum & angelorum ad videndos deos, arbitratur. Quæ verò propriè magia nuncupatur, perfecta creditur, & ſumma ſcientiæ poteſtas, quando Perſarum lingua eſt magus, non ferè alius quàm diuinorum interpres & cultor. Goetiam omnium placita legum exterminant, execrantúrque. Magiam feſto plauſu ſapien- B tiſſimus quiſque excipit, veneratur & colit, vt quæ altior ſit ſanctiórque philoſophia, ex qua præſignis profluat literarum claritas. Pythagoram, Empedoclem, Democritum, Platonem, quoque hanc equis veliſque conquiſiuiſſe, nauigatione ſuſcepta non longiore modo, ſed & periculoſa conſtans opinio eſt. Huius veluti parentes celebrant, Zamolxidem quem poſtea ſit imitatus Abbaris Hyperboreus: Zoroaſtrem, non quem vulgaris recipit opinio, ſed C Oromaſi filium. Plato certè in Alcibiade apertius teſtatur, non aliud ſibi videri Zoroaſtris magiam, quàm diuinorum ſcientiam atque cultum, qua imbuantur Perſarum regum filij, vt ad mundanæ reipublicæ imaginem, ſuam & ipſi rempublicam adminiſtrare diſtribueréque condiſcant. Propterea M. Tullius in Diuinationibus: Neminem apud Perſas regio potiri faſtigio ſcribit, qui prius magicam non imbiberit ſcientiam. Et Poſidonium ſequutus Strabo, eſſe Parthorum duplex concilium D ſcribit, vnum quidem συγγενῶν, id eſt nobilium, vt ipſe interpretor. Alterum verò nobilium & magorum. Ex vtroque quorum reges allegere conſueuerint Strabonis interpres, συγγενεῖς, affines dici putat parte iſtac: id quàm rectè, ipſe viderit. Plinius vtique cognationem, ſyngenicon, agnationem, pro nobilium accipit ſtemmate. Verum ad magiam redeo. Hæc naturalium conſenſum, quem ſignificantiſſimè Græci συμπάθειαν vocant, indagine ſcrupuloſa dum rimatur exploratius, interſparſas mundo poteſtates rerũ, alioqui quaſi illatebratas, E in naturæque quodammodo ſanctuariis reconditas in apertum ita producit, vt per illecebras mutuas, quæ magorum ἴυγγες nuncupantur, & cognationem quandam miracula conſurgant maximè mira, non vtique magia ipſa artifice, ſed natura potius, cui ſe hæc mutuos copulando aptè conſenſus miniſtram exhibet. Quibus diſparatis diſiectiſque, ac (vt ſic dicam) diuaricatis ceſſant illa, & veluti in ſinu maieſtatéque parentis interquieſcunt, donec conciliator excitatórque acceſſerit opportunus. F Quem non alium deprehenderis, quàm magum, reconditiſſima quæque diuinorum operum exactiſſimè ſpeculantem, promentémque illa in actum ſcientiæ auguſtioris profunditate, cuius ignarum vulgus pullatum carpit, quod neſcit, conuellit, quod ſingulari dignum veneratione cenſetur. Quando eccleſiaſticos doctores plures hãc nouimus amplexatos. Hanc denique Magnus Albertus ita approbaſſe comperitur, vt ſequeretur, & pe- G riclitando multa ſe deprehendiſſe, non erubeſcat non inficiari. Goetia maximè probantur inſignes Ægyptij, quod præcipuè dæmonum ibi viguerit cultus. Magia verò præcellunt Æthiopes & Indi, quia ea mundi portio herbis, aliiſque ad eum vſum peraccommodis maximè ſcateat. Porrò hanc magiæ diſtinctionem ab Hieronymo item ſignificatam, conectare licet, vbi ad Paulinum ſcribens, Apollonium ait Tyaneum fuiſſe magum, ſicuti vulgus, ſiue philoſophum, vt aſtruebant Pythagorici. Denique ad inuiſendum adorandúmque CHRISTVM veniſſe magos, veritas teſtatur euangelica: Eos opinor, impium fuerit, omnium ſuffragio dãnatis illis adieciſſe: quando & interpres quidam nõ maleficos ibi, ſed Chaldæorum philoſophos monuit intelligi oportere. Lego item, magos quandoque prophetas dici, præſertim ſi & futura præſagirent, ac religioni adnexam medicinam conſectarentur. De goetia ſuſpicor in libro De myſteriis Iamblichum intellexiſſe, vbi ait, Quæ faſcinati imaginantur, præter imaginamenta nullam habent actionis & eſſentiæ veritatem. Eiuſmodi namque mageiæ finis eſt, non facere ſimpliciter, ſed vſque ad apparentiam imaginamenta porrigere: quorum mox, nec vola (quod dicitur) compareat, nec veſtigium. Goetiam inuenio ab incantationibus dici quoque ἐπῳδὴν, id eſt epodem, quaſi tu excantatricem nuncupes. Nam & quæ cauſarios excantat pueros, ſolet appellari Epodos. Polybius epodes, & goetiæ iunctim commeminit. Apud Græcos hanc tradi nominum diſparationem obſeruauimus, eſſe quidem μαγείαν boni ad bonum aliquod dæmonis aduocationem, cuiuſmodi fuerint Tyanei Apollonij vaticinia. γοητείαν verò mortuos excitare, vnde etiam à luctibus ſit nuncupata, id eſt ἀπὸ τῶν γόων, qui ad ſepulchra ædi aſſueuiſſent. Pharmaciam autem, hoc eſt φαρμακείαν, vbi philtra porriguntur eſu hauriendae, vel potu. Quæ omnia ex Medis ſint comperta, & Perſis, vnde & magiæ nomen videri conflatum poteſt. Perſas nanque Maguſæos nuncupant, ſed μαγὸν indigenæ pronuntiant. Cæterũ vt parte hac, veluti arbiter honorarius inter diſſultantes ſententias, iudicium meum proferam: theurgiam ab Auguſtino reiectam, animaduerto à naturali magia non diſcrepare admodum, quando in Diuinationibus Cicero ſcribit, In Perſis augurari magos, & diuinare, congregarique in fano cõmentandi cauſa, atque inter ſe colloquendi. Et quod grauius multo eſt, in libro De ſacrificio & magia Proclus, dum hanc naturalium ſympathiam cognationémque, & vt interim compaſſionem dicam, latiſſimè monſtraret, etiam numinum aduocatione vti ſolitos magos per huiuſmodi rerum conſenſum, tradit. Ex quo artis liquet infamia, ne fortè triconibus, vt veteri vtar verbo, etiam Iulio Capitolino vſurpato, id eſt contentioſis, ac litium amãtibus laceſſendi me anſam videar offerre, quod numinis appellatione prætenta, ad dæmonum vaframenta reclinata impeditiſſimis & ipſa erroribus obretita minus perſpicaces præcipitaret in interitum. Proditur literis à Græcorum pleriſque, fuiſſe Paſetem quendam inter magicæ vanitatis conſectatores primæ notæ, eum tradunt excantaminum potentia cõnſueuiſſe diſſertiſſimum repente conuiuium diſcubituris præmonſtrare, mox vbi collibitum fuiſſet, omnibus euaneſcentibus ita, vt omnino parati viſeretur nihil. Si quid pretio comparaſſet, id agebat, vt erogati nummi in ſuis comparerent loculis, eluſo venditore. Numam quoque Pompilium eiuſmodi præſtigiis quandoque operatum legimus. Sed & Pythagoram item illum doctiſſimum id ridiculum factitaſſe, vt quæ collibuiſſet, ſanguine perſcriberet in ſpeculo, móxque literis ad lunam orbis pleni obuerſis, ſtanti à tergo, vt in lunæ exaratas diſco, commonſtraret.

ſtraret. Sunt item qui ſcribant, Epheſios habuiſſe notas quaſdam & magicas voces, quibus adhibitis, ſemper fierent voti compotes, quicquid attentaſſent. Iis quoque vſum eſſe in rogo Crœſum, auctor Euſtathius ſcribit. In Caracalla tamen prodit Spartianus, quod ab inſtituto haud ita diſſentaneum eſt: Damnatos, qui tertianis & quartanis amul. ta collo propendentia geſtarent. Illud ſciendum denique, non naturalia ſolum recondita ſcrutari magos, vti eſt id quòd ſi quem ſuccinea indueris veſte, alterum verò palcari, ilicò mutuis copulabuntur nexibus: verum & verba, quæ vim inſitam profundentia trahere valeant: multa etiam, quæ ab his trahi poſſint. Et illa quidem viro, hæc autem fœminæ clàm adhibentes fœminam ad virum rapiunt, admotis quandoque &, quæ ſe iungere valeant, velut nautæ ita ferrum cum magnete ſuſpenſum librant, vt rapiatur ad vrſam. Rurſúmque allio inficientes raptum dirimunt eiuſmodi. Verbis porrò præeſſe Mercurium volunt, cantibus Phœbum, excantationibus Mercurium & Phœbum ſimul. Hæc verò copioſius non inargutè aut incallidè conſectati ſumus: ſed vt vno, eodémque pede, Maroni lucem inferremus aliquam libro quarto:

> Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes
> Quas velit, aſt aliis duras immittere curas.

Qui ſint habiti prioribus forma præſignes. De Phaone pluſcula. Item de Sappho pauca. Belli qui dicantur Martialis declaratur.

Cap. XXIV.

DE pulchritudine alias ex Platonicis muſeis ampliter, nunc ex hiſtoria quæ ingerunt ſeſe haud queo præteriſſe. Forma in primis apud Græcos viſenda & amabili fuiſſe Alcibiadem ferunt, inter Romanos verò Scipionem. Demetrium cognomento πολιορκητὴν, boni quoque huius plurimum vendicaſſe ſibi. Alexandrum fuiſſe formoſum traditur, ſed ἀσφαγμῶνως. Cæterùm & formidabile quiddam formæ inerat eius. At pulchros arguere Homerus volens arboribus aſſimilat ferè,

> ὡς᾽ αἰνδρακδν ἐρνῦ ἴδες.

Hominum quoque pulcherrimum fuiſſe prædicant Phaona, quem inter lactucas occultarit Venus. Sunt qui prodant, portitorem fuiſſe hunc, eóque ſe fouiſſe artificio. Ad hũc tranſmiſſura Venus quum appuliſſet quandoque, gratè excepta ab eo eſt: etiam ſi, quænam foret, prorſum inſcio. Tranſportata verò quò vellet, dea homini alabaſtrum vnguenti obtulit: quo is quum ſe obleuiſſet, omnium euaſit formoſiſſimus: atque eo nomine à Mitylenæorum mulieribus ardenter appetebatur: vnde factum, vt adulter demum deprehenſus iugularetur. Amatum à Sappho, ſciunt omnes, quæ poetria fuerit Scamandronymi filia, cuiúſque ſapientiam admiretur etiam Plato. Fuit & in Leſbo Sappho altera, verum meretrix, haud poetria. Superpondij loco fuerit id: pulchritudinem haud intelligi niſi in magno corpore, quoniam dignitas expetitur, quæ puſillis nulla prorſum fuerit. Bellos ceu à deliciis appellarunt veteres, qui à Græcis ex ciuili eblandimento ἀςεῖοι vocantur: aut σύμμετροι, id eſt conformati, quod eorum membra venuſtè reſponſum quidem habeant, puſilli tamen ſint ipſi: pro-

A indéque nec pulchri, vel formoſi. Quod ſignat Martialis,

> Bellus homo & magnus, vis idem Gotta videri:
> Sed qui bellus homo eſt, Cotta, puſillus homo eſt.

Æginetica potentia, primúmque in ea inſula nummos videri cuſos. Thebæ vnde.

Cap. XXV.

B AEginetas inter Græcæ gentis principes quandoque fuiſſe præconſpicuos, proditum monumentis eſt, felici quadam temporum feracitate, opportuna, commodáque indeptos multa. Nam & nauali potentia viguere plurimum, omninóque maximi cenſebantur. Quin & in Perſicis rebus propriam oſtentarunt virtutem. Quo nomine præmiis quoque, ἀριστεῖα quæ vocant Græci, ornati egregiè ſunt. Omnium verò principes nummum cudere adorti ſunt. Nam & ab eis νόμισμα,
C nuncupantur αἰγιναῖα. Illud adiiciamus amplius ex Pauſaniæ theſauris, Aſopi filias à Philiaſiis tradi Corcyram, Æginam, Theben; & à Corcyra quidem ac Ægina inſulas nuncupatas, quæ prius Scheriæ dicerentur, & Oenone, id eſt οἰνώνη. A Thebe autem, quæ ſub Cadmea eſt, ciuitatem indeptam nomen. Tametſi aliter ſuprâ relatum, haud excidit.

D *Quinam fuerit in veteri hiſtoria Marin: quique equum inſcenderit primus. Italiæ frequentia. Itali & Italiotæ, quo differant.*

Cap. XXVI.

ITaliam omnium principes, inhabitaſſe feruntur Auſones indigenæ, ſeu αὐτόχθονες. At vetuſtiſſimum fuiſſe Marin quendam nomine, cuius antica corporis humana prorſum viderentur: poſtica verò, equina omnino. Nam & nomen ipſum propemodum
E pollere, quod apud Græcos ἱππομιγὴς id eſt equo immixtus. Videri autem poteſt, equum inſcendiſſe primus, & freno inhibuiſſe, atque argumento eiuſmodi διφυὴς creditus: eundem quin etiam vixiſſe fabulantur annos centum ac tres & viginti: ter item mortuum, reuixiſſe ter. Sed enim ſimile veri mihi haud ſit, in Varin hiſtoria inquit Ælianus. Nec deſunt qui equitandi artem, id eſt τὴν ἱππικὴν, in Libya compertam primo, tradant. Qua ex cauſa nuncuparit Pindarus in Pythiis ὀρέ-
F γαν ἱππων. Etiam ſi ad id referunt alij, quod ab Neptuno edocti ſint Libyes currus iungere. Quin & Pallada equeſtrem in Libya genitam. Italiam porrò terram gentes incoluiſſe plures, quàm regionem quamuis aliam, idem prodit auctor. Cuius ratio promatur ex temperaturæ præſtantia, regionis virtute, aquarum copia, & omnia ferendi poteſtate, quod παμφόροι ſignificanter dicitur; necnon paſcua facilitate, quam εὔβοτον appellant; adiacente porrò maris bonitate præſigni, portuum quoque
G numero ſuppetente, hincinde fluminum magna vi interfluente. Qua rerum maieſtate tantum non diuina, recenſeri quandoque in Italia ſolitas inuenio ciuitates mille centum ſexagintaſex. Adnectamus huic capiti illud leuius; à Græcis Italiotas nuncupari peregrinos in Italia moram ducentes, Italos verò in Italia natos. Idem interſtitium inter Sicelio-tas fit, ac Siculos. Cæterum Sicilienſes dicimus nos & Siculos.

Luſu nec abſtinuiſſe viros quandoque laude, multa præſignes.

Cap. XVVIII.

HErculem virum, vt ferè creditur, multæ virtutis, nec gloriæ minoris, traditum veteribus eſt, Intentiſſimam certaminibus obeundis curam ſtudiúmque luſibus, quadámque animi quaſi feriatione ſolitum laxare remitteréque. Nec Iouis & Alcmenæ filium puduiſſe cum puerulis colludere, & quidem ſæpius. Quod amplius inſinuat Euripides, apud quem ipſe hic Deus, ſicutiveteribus eſt viſum, ita pronuntiat,

παίζω μεταβολὰς γὰρ πόνων ἀεὶ φιλῶ.

Dicere verò hæc animaduertitur aſſiſtentem habens puerum. Sed & ab Alcibiade quandoque deprehenſus Socrates eſt cum Lamprocle etiamnum infante colludens. At magnus Ageſilaus cum filio arundinem, qui puerulis ſuus eſt mos, velut equitaturus inſcendebat: quúmque à quopiam rideretur, renidens, Tu (inquit) ſile nunc quidem, factus verò pater patribus itidem enuntiato. Sed Græcè ſic, νῦν μὲν σιώπα, ὅταν δὲ γένῃ πατὴρ αὐτὸς, τότε ἐξαγορεύσεις πρὸς τοὺς πατέρας. Cæterum vel præcipuè ciuilis philoſophúſque vir Tarētinus Archytas cum pueris de famulitio luſus agitabat: plurimum verò iiſdem, dum conuiuia agitaret, oblectari aſſueuerat, mollitudinem quandam vitæ, ac dulcitudinem commentus.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS AD MAgnificum Bartholomæum Pagellam, Vincentinum, equitem clariſſimum, Præfatio decima.

QVVM multis iam annis Vincentiam fortè appuliſſem, ac nonnullorum conſilio, & precibus Plinium, M. Tullii orationem pro Milone, ac Homerum quoque profiteri eſſem auſpicatus, poſt quotidianas enarrationes, vti aſſolet, plurimus erat inter ciues tuos apprimè doctos, atque ita, vt admirationem parerent, de māſuetioribus Muſis ſermo. De ratione dicendi, cui præcipuè videbantur affici, quæſtiones perpendebantur haud ſomniculoſe, quæ ſua ſunt loci acumina, inſerebantur & phyſica interdum ac miſcellæ prorſum fiebant diſſertationes. Verum ſicubi de poetica ageretur excellentia, eſſe quidem in ciuitate tua non paucos, qui in carminū ratione ſummè placerent, aſſeuerabant plerique, ac verum ipſe experiebar: ſed te vnum in eo ita eminere, vt ingenii aptitudine, ad id quodammodo facti, & rerum etiam reconditarum ſcientia, accedente etiamnum incredibili ſtudio, veterum quoque pauciſſimis cederes. Hæc quum audirē, ineundæ tecum familiaritatis ardore quodam corripi ſum viſus: adeo, vt tanto nomine vadimonium quoque deſtitui poſſe videretur. Mox verò omnium compos, vti es benignus in primis, ac magnificus verè, poſtea quàm de ſtudiorum ratione diu fabulati ſumus, iam digrediens, atque admirationis plenus, Plinii Cæcilii inſuſurraui illud mihi, Magna Iſæum fama præceſſit, maior inuentus eſt. Quamobrem ex eo te ſum egregiè ſemper, vt decui, veneratus. Cæterum vbi Venetias appuli, chalcographis noſtra hæc qualiacunque typis ducenda traditurus: ne prorſus eſſem velut honorarius tutor, cui adminiſtrationis functio non incumbit: atque in diui Marci veſtibulo mihi fortè occurriſſes, integrata mox vetus neceſſitudo eſt, ac multorum dierum congreſſibus iucundiſſimis auctior facta: vt denique morum ſuauitate demulctus illuc proruperim, vt te virum vtique in omni vitæ vſu eminentiſſimum in partes laborum meorum aduocandum cenſuerim. Quod & facturum me, tibi ſum pollicitus, quum animum periclitarer tuum: & re nunc ita præſto, vt iam hinc ſcias, ſi vſu venerit, omnem meam operam, & quicquid denique ſum, eſſe ornamentis tuis omnibus dicatiſſimum. Quod quum virtutes tuæ præcellentes exprimunt, tum ſingularis, qua me proſequi videris, beneuolentia. Cui quod poſſumus, id demum rependimus: haud ignari, eam ſplendeſcere in animo tuo ſimplicitatem, vt non tam muneris amplitudinem ſpectes, quàm egregiam contribuentis voluntatem. Vale.

LODOVICI CAELII RODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS qui decimus.

Hebræorum doctrinam triplici calle incedere talmuticè, philoſophicè, cabaliſticè. De cabala ſcitu digna. Catecheſta qui, & catechumini. Mos nil mandandi literis. Cardinalium in noſtra religione ratio. Scapi cardinales qui. Scapi notiones. Genituræ cardines.

Cap. I.

CÆterum poſtea quàm de magia, quantum ſat eſſe adiudicauimus, perſcriptum nobis eſt, non abſonum fuerit, hic potiſſimum de cabala Hebræorum aliquid ſubnectere, quando & vndecunque doctiſſimus Picus in noſtris literis aliquid de ea promere adortus eſt omnium princeps. Obſeruauimus igitur triplici calle Hebræorum doctrinam incedere: quippe aut ad talmuticos recurrunt, aut philoſophos aut ad cabaliſtas. Talmutica hæreſis initia ducere animaduertitur non vetuſta admodũ, vt quæ annis paulominus ducẽtis poſt CHRISTVM ab Hebræis aduerſum nos conſarcinata deprehendatur. Qui verò philophicis rationibus Bibliæ arcana explicare adorti ſunt, principe inter eos Ægyptio Moſe, Auerroris tempora non præcedunt: à cuius interitu aguntur plus minus anni trecenti, ac triginta. Tertia ſupereſt cabala, omnium vetuſtiſſima, & verax in primis: quando ab optimo maximo Deo Moyſi inſinuatam, conſtans opinio eſt: a-lius mox ipſum Moyſem idoneis maximè patefeciſſe, Initio ſiquidem in monte accepiſſe legem duplicem, literalem, ſpiritalémque. Priorem ex Dei mandato conſcripſiſſe, eámque populo eſſe impertitum, alteram verò minimè, ſed ſapientibus modo ſeptuaginta numero communicaſſe. A quibus poſtea cæteris ad id item deſtinatis voce tãtum ſit tradita. Vnde & cabalæ nomen exortum, quod gentis illius vocabulo receptionem ſignat, quia per ſucceſſionum gradus citra literarum omnino monumenta vlla, ſeruaretur incolumis. Sequenti tamen tempeſtate & hæc ipſa ſunt libris comprehẽſa myſteria, in quibus pleraque omnia ferè haud noſtræ fidei diſſentanea comperiuntur: quoniam ante CHRISTVM concinnati traduntur, liberis ab omni affectione animis. Noſcendum verò, rationem literis nil mandandi, non apud Gallorum modo Dryidas item ſeruatam, ſed & in Chriſtianæ veritatis faſtigio: vnde catecheſtas, ideſt κατηχήσας, in uenio nuncupatos, qui mox baptizandis fidei arcana myſteriáque voce reſerarent. Qua ratione, catechumeni quoque dicti: quia κατηχεῖν ſignat imbuere, & ἠχεῖν, ſonare eſt, viuæ vocis argumento nominibus productis. Porrò quia inter arcana cabalæ ſcientia vetuſtis temporib. habebatur: inde apud Hebræos inoleuit, vt quicquid minus extritũ paſſiuúmque ſit cabalæ nomine ſanciatur. In vniuerſum tamen ſcientias duas eo vocabulo honeſtaſſe animaduertuntur: combinandi artem, quam alphabetariam vocant reuolutionem: alteram verò, quæ rerum ſuperiorum vires explicantur, quæ & magiæ naturalis pars videtur ſuprema. Sed & tota res

A perturbata mox apud Hebræos eſt, emergentibus nonnullis, à maleficis nihil admodum diſparatis, qui cabaliſtarum nomen ſibi vendicent præcipuè: ac Dei nomina tenere ſe in primis prædicent arcana, virtutibúſque pollere, quibus in dæmonas ius habeant, & miracula item valeant perficere. Immo & CHRISTVM non alia ratione, quàm qua ipſi vtantur, tam admiranda ſæpe feciſſe. Aſtruunt inſuper veram genuinámque eſſe cabalam hanc, quæ Moyſi dicatur à Deo tradita. Quod verò magno illi pro-
B phetæ Deus ſummus myſteria retexerit, quæ continerentur lege, aſtipularis videntur multa: ſed in primis illud Eſdræ propheticum, apud quem de Moyſe Dominus loquens, Enarraui (inquit) ei mirabilia multa, & oſtendi temporum ſecreta, & fines: præcepi ei, alia palam faceret, alia apud ſe haberet in arcanis. Porrò & magnus Origenes explicans illud apoſtoli Pauli, Primum quidem, quia credita ſunt illis eloquia Dei: Conſiderandum inquit, quia non dixerit literas eſſe creditas, ſed Eloquia Dei.
C Vnde percipi licet, aliud eſſe præter litis comprehenſam legem, Iudæis contributum, quæ Dei eloquia nuncupet Paulus: quæ prorſus non aliud dixeris, quàm cabalã ipſam: ideſt veriſſima legis interpretamenta, de ore diuino emanantia. Seniores item ſeptuaginta, quibus arcana ſolis communicabantur, conſiliarios mirabiles nuncupat Origenes: locum quorum habere putant in noſtra religione Cardinales. Poſtremò ſecreta id genus Eſdræ temporibus in libros ſeptuaginta pro doctorum nu-
D mero redacta comperio, poſt reſtitutionem à Babylonica (vt fertur) captiuitate per Cyrum, verito Eſdra ne perirent diſiectáque Hebræorum, vt aſſolet, gente. Illud verò ex grammatica ratione adieciſſe nil obfuerit, dici Cardinales: quia quicquid eſt in re qualibet præcipuum, eo nomine nuncupatur rectiſſimè: nam & in forib⁹ ſcapi dicuntur cardinales, quibus ſuſtinentur, reguntúrque in primis. Scaporum meminit Vitruuius: Inter duos, inquit, ſcapos tympana ſint. Impagibus diſtributiones ita
E fient. Sunt & in chartæ ratione ſcapi Plinio: pro cõgerie: ſicuti & ſimplex plebecula in lactucis quandoque verbum agnoſcit, etiam ſi luxatum quadamtenus. Loti ſcapum nominat idem Plinius: quem ſecundo. De cauſis, Theophraſtus ex Theodori interpretatione, caulẽ nũcuparit. Braſica, inquit Varro, vt præſecatur. Et aſparagorum ſcapi, inquit aſperi ſunt, non lenes. Scapos candelabrorum apud Feſtum: trutinæ ſcapum. Reperi & qui leguminum
F ſiliquas ſcapos interprentur, ἀπὸ τοῦ σκάπτειν. Nam & decimo octauo Plinius, Eſt, inquit inuentus ſcapus centum fabis onuſtus. Scapos loti Theodorus idem capita dixit, libro De ſtirpibus quarto, apud Theophraſtum. Ferulam eſſe Plinius ſcribit, geniculatis nodatam ſcapis. Et libro vigeſimo primo, Albuco item eſſe cubitalem ſcapum tradit. Quod verò ad cardinale ſpectat: inde etiam ſcimus ab peritis genituræ cardines quatuor obſeruari: ortum, occaſum, medium cæſum, imum cælum: vel vt Græci enuntiant, anatolen, dyſin, meſuranina, hypogeũ, ideſt ὑπόχθον. Sunt & cardines ſtipitum in torculari rationε apud Catonem.

Species nummorum plures, ex Græcis Latiniſque congeſtæ auctoribus. Chelonia quid. Cheliæ, chelonium, cichela, epicichlides. De obolis, ſeu obelis. Quid oboloſtates. Trophalides. Capitha quid. ἀρτιάζειν. Stathera. Thematiſmus. Cibdela, cibdelia. Sacellū quid. Epithema quid. Theſis. Trapezitarum thema. Paratypa, paraſemi, paracharacta. Argentum factum & ſignatum, quo differant. Argenti nomine an contineatur pecunia. Aſſa quid. Nothia pecunia; ac hyphonia. Æra quid. Fiſcus & ærarium quo differant. Vectigalium genera. Idios logos quid. Adeſpota. Collectarij. Attribuere.

Cap. II.

DVm curioſius Græcorum quępiam verſaremus monumenta, in nummorum genera quædam incidimus: quæ quia Latinis auribus parum frequentia ſunt viſa, pergratum me ſtudioſis facturum opinatus ſum, ſi hiſce commentationibus inſeruiſſem, addendo etiamnum ex Latinis nonnihil, ne hac parte mutilæ, ac quaſi aſymbolæ videantur. Igitur lego in primis, Peloponnenſium nummum fuiſſe quendam ab incuſa animalis forma, chelònem, id eſt teſtudinem nuncupatum. Nam obolum Eupolis callichelonum appellauit, veluti teſtudinem dicas pulchram. Hinc emanauit illud,

τὰν ἀρετὰν ϗ τὰν σοφίαν νικᾶντι χελῶναι.

Quod eſt, Virtutem ac ſapientiam teſtudo ſuperat. Chelonia verò ſunt in ratione tollendorum onerum, quæ in quadris tignorum, quo loci diuaricantur, figi ſolent, vt in ea coniiciantur ſucularum capita, vt verſentur, facilius, proximè capita vectibus infixis. Cheliæ, ideſt χελύαι, ad præſens inſtitutum faciunt nihil: ſunt verò eo nomine luſtra, ἀμφὶ δὲ χεῖλος ἐν αὐταῖς τοὺς ἰούς. Meminit in Theriacis Nicander. Chelonium eſt teſtudinis item integumentum. Cichelas Syracuſani turdos vocant: quos Græcorum alij, cichlas, vnde epicichlides carmen dictum, quod in Homerum refertur auctorem à quibuſdam, quoniā dum id pueris præcineret, turdis donabatur. Apud Atheniēſes nummus erat bouis ſcalptura, & nomine inſignis, à Theſeo inſtitutus primum, Plutarcho tradente, vel ob Marathonium taurum, vel ob Minois ducem, vel quod ad agricolationem pellicere vellet ciues. Eius ab Homero item fieri mentionem putant, quum ἑκατόμβην dicit ἐννεάβοιον, ideſt nouem boum hecatomben. In Draconis legibus mulcta irrogabatur, ita vt ſoluerent decabœum: & in Delo præconē ita pronuntiare in theoriis ſolitum, traditur, tot boues datum iri. Vnde coniectatum à pleriſque, bouē Deliorum eſſe nummum veriùs, quàm Athenienſium. Vtcunque, certè hunc iactatum nouimus, vt quicunque pecunia corrupti cauſam ſilentio prodant, quod feciſſe quum oratores alios, tum verò Demoſthenem, ſubnotauit hiſtoria, dicamus, βοῦς ἐπὶ γλώττῃ βέβηκεν, ideſt bos linguam inſcendit. Ex qua loquendi figura, facetiſſimè Ariſtophanes,

στόμ' ἐπιβύσας κέρμασι τῶν ῥητόρων.

id eſt, os rhetorum obturans ſtipe. Nuncupabant porrò nummorum ſpecies quaſdam Athenienſes triobolum & dyobolum. Sed dyobolis noctuæ ſignum erat, cum Iouis facie, Nam tetrobolum, duas habuiſſe noctuas, compertiſſimum eſt. Hemiobolium verò dimidium oboli erat, vnde & hemiobolìæa dicuntur, quæ id pretium non tranſcendunt: vt in Batrachis auctor Ariſtophanes eſt. Obolum etiam phollem dici animaduerto: nam pholides, ſquammæ ſunt tam in piſcibus, quàm etiam anguibus: vnde & pholidotum, ſquammatum dicunt. Apud Homerum Euſtathio aſtipulante, obolus & obelus pro eodem accipi videntur, ideſt coquinario inſtrumento, quod in ſummo ſit exacuminatum & ſagittæ modo quæ βέλος dicitur, inferre plagam valeat. Propterea ſunt qui obelos, ſublas interpretentur. Photius patriarcha monumētis prodit, obolum inde nuncupatum, quòd vetus Athenienſium ex ære nummus, obeliſci imaginē præferret. Quoniam vero oboli ſex manum implebant, vt ſcribit Euſtathius ideſt πλῆ δράκα, inde drachmam nuncupamus: etiam ſi nunc manum impleant oboli ſex. Ab obolo denique oboloſtatem dicimus minutulum fœneratorem. Erant & quadrantes obolorum, quæ alij dichalca, nonnulli trichalca dicunt. Apud Ariſtotelem in caſei mentione trophalidas legimus oboliæas. Sunt autem trophalides Theodoro formagines. Siglum porrò, ideſt σίγλον legimus nummum, qui obolos ſeptem complectatur Atticos, prætereàque hemiobolium. Farinæ capitham, inquit Xenophon ἀναβάσεως primò, ſiglis comparabant quatuor. Habet verò capitha, chœnicas duas more Attico. Siclos æris inuenimus quum alibi, tū apud Plinium Naturalis hiſtoriæ libro decimo ſeſeptimo. Cæterum eruditioribus legendum videtur, non ſiclos, ſed in ſingulas, ex veteri lectione: & quia Hebræorum ſit dictio ſiclus, Ioſepho auctore, nec Græcis vſurpata, nec Latinis, drachmas habens Atticas quatuor, vt idem ſcribit. Hieronymus in libro Hebraicarum traditionum in Geneſim: Secel, inquit, Latino ſermone ſiclus corruptè dicitur: vnciæ pondus habet. Chias pro nummorum ſpecie, apud Thucydidem inuenies hiſtoria octaua. Sciendum verò mnam, ideſt minam, eſſe tum libræ, tum nummi nomen: cuius dimidium appelletur hemimnæum. Herodotus libro quinto, pentadimnum protulit. Sicuti Lyſias icoſimnum. Stater aureus mnam æquabat. Itaque quum pentaſtaterum legimus, pentamnum intelligimus. Eſt & numiſma ſtater apud Ariſtophanem Pluto:

στατῆρσι δ' οἱ θεράποντες ἠρτιάζομεν.

hoc eſt, ſtateribus ſerui ludebamus par impar. Hoc enim obiter ἀρτιάζειν dicunt Græci, quum manu aſtragalos, ſiue talos occultantes, aut nuces, aut pecuniam colluſoris vaticinium requirimus. Quidam tamen eo verbo pilæ luſum accipiunt, vel vt conſuetudine dicitur, ζυγὰ ϗ ἄζυγα. Dicitur & ſtatera, præter notionem publicam, lignum, vnde vincto fune & alligata mula currus trahebatur, ex ſimilitudine quadam, quippe ſtateræ præfert imaginem. Erāt & Darici ſtateres, ſicut Philippei & Alexādrei qui omnes fului erant, hoc eſt aurei. Philippeorum etiam Liuius meminit, ab Vrbe condita libro trigeſimo & trigeſimonono. Sed & Horatius,

> Rettulit, acceptos regale numiſma Philippos.

Necnon in Bacchidibus Plautus,

> Ducentos nummos aureos Philippeos dabin?

Habuere & Galli Philippeos ſuos, ab imagine alati genij, quos dicunt geniatos: habuere ſceptratos quoque, ac ſoliatos, regis trabeati imagine præſignes, iura reddentis. Sed & Romæ aureos Valerianos

nos Philippeos dici, compertum eſt: vbi & Saloniani habebantur trientes. Philippeos cudi iuſſit Alexandri magni pater Philippus, quod tradit Diodorus, poſtea quàm Crenidas inſtaurauit, & Philippos maluit appellari, compertis inibi fodinis: quas ſic demum excoluit, vti talenta inde redirent annua mille, ac amplius. Daricos ſcribũt adæquaſſe pretium eius, qui ab Athenienſibus dicebatur chryſos, ideſt aureus. Alij drachmas argenti habere viginti, prodidere: vt Darici quinque, mnam faciant argenti. Dicti verò Darici, non à Xerxis patre Dario, ſed ab antiquiore altero. Stater etiam drachmarum quatuor pondus eſt. Aurea numiſmata vetera, vel etiam argentea, gemmarum vicem implere, Pomponius ſcribit. Athenienſium præterea numiſma erat core. Id Euripides parthenon vocauit, i. virginem ꝙ Palladis imagine foret inſculptũ. Vnde Eubul⁹ in Anchiſe Palladis polon nuncupat, ideſt pullũ. Etiã ſi eſſet item Corinthiorum nummus polos, Pegaſi habens inſigne. A Partheno nummo eleganter feſtiuum effingitur adagium de poſcinummiis ſcortillis, vt Partheno amare dicantur. Dignum verò ſcitu rhetorem Dionyſium poetámque cũ Athenienſib. ſuadere adortus foret, æneo vterentur nummo, χαλκοῦν, ideſt æneum cognominari cœpiſſe, atque ita veteribus aduocari. Fuit & minutuli ſpecies numiſmatis comma. proinde facetiſſimus comicus ſycophantam felle conſpergens ait, ἰὼ τοῦ πονηροῦ κόμματος, quaſi tu dicas, monetæ non probæ: cuiuſmódi loquendi figura vulgò Rhodigini mei vtuntur. Fuit & argenteus leptis, ceratium continens vnum cum dimidio. Danacen vocabant item nomiſmation, quod Charonti porrigerent paludem ſtygiam tranſmiſſuri. Cuius etiam fit mentio in Charonte apud Lucianum: meminerit in Pſyches fabella Apuleius, atque item in Collectaneis Plutarchus. Byzantiorum nũmus ferreus erat, ſicut & Spartæ: cuius pondus magnum quidem erat, pretiũ ferè nullum, aceto inſuper vi hebetata. Vnde nummũ Spartanũ per parœmiam enuntiamus de re conatus magni, emolumenti nullius. Nummi ferrei meminit Ariſtoteles œconomicôn ſecundo, necnon ſtannei & ænei. Dionyſius Siciliæ tyrannus, Syracuſanos perpulit etiam ſtanneo vti, Ariſtoteles item in Tarentinorum politia, illos ſcribit vſos nummo, in quo Taras eſſet Neptuni filius, delphino vehens. Et in Agrigentinorum item republica, cuidam irrogatam mulctam litrarum triginta prodidit. Habet verò litra, oboli Æginæi pretium. Decalitron, ſtater erat Corinthius, obolorum decem. Tetracina Attica legimus apud T. Liuium duobus locis, qui etiam ciſtophoros nominat. Quorum antea meminerat pro domo ſua M. Tullius, ſed & in Epiſtolis ad Atticum, An ciſtophoro, inquit, Pompeiano iaceamus? Cęterum in Liuio non tetracina legendũ, ſed tetradrachma, probant eruditiores: ſicut alibi quoque non tetrarchiam, ſed tetradrachmum item: cuius libro nono Polluci mentio eſt. In Pluchi Sylla, Tetra circumferri animaduertas, pro tetradrachma. Scire tamen licet, tetracinem ab Hipponacte lactucam dici: quod à Phrygibus obſeruari, Clitarchus prodidit apud Athenæum. Sunt qui eo nomine agreſtem intelligant lactucam. Sunt qui Digeſtorum libro decimoſexto, titulo depoſiti, lege Publia, ciſtophoros putent reponendos, vbi mendoſe legantur modò coſtrophinati. Ciſtophorum fuiſſe legimus quatuor millium & quingentorum

A denariûm, ſicuti & Rhodium talentum. Dici opinantur ciſtophorum, ab inſigni ferentis ciſtam: ſicut coronati modo vocantur nummi, à coronæ imagine. Illud quoque non prætermiſerim: Phedona Argiuum ſignaſſe nummos primum, à quibuſdam tradi: quod libro octauo ſcribit item Strabo. Alij Erichthonium Athenienſibus & Lyciis. Xenophanes Lydiis hoc attribuit. Naxiis verò Aglosthenes. At in Apologetico Septimius Florens, Saturnum principem nummos ſignaſſe, prodit: atque
B ideo ærarij præſidem creditum. Mitylenæi Sapphus imaginem nummis inſculpebant. At Homerum Chij a quo & nummus nomen accepit, ſicuti Strabo docuit. Aſis verò puerum delphini inſidentem; Dardanis gallorum pugnam. Aſpendij palæſtas: Rhegini leporem: Cephallenes equum: Thaſij Perſen: Argiui murem: Trœzenij tridentem, quia illic religioſiſſimè Neptunus colitur, Plutarcho tradente. Demaretium in Sicilia fuit numiſma de Gelonis tyranni vxoris nomine, quam Demareten
C vocant, Theronis filiam, vti à Pindaricis relatum interpretibus ſcio. Argiuorum item nummum fuiſſe lupi imagine inſignem, teſtes Sophoclis ſcholiaſtæ ſunt in Electram eius poetæ, quod Apollini ſacrũ crederetur id animal, vti ceruæ Dianæ: quo argumento & Lycoctonon Apollinem venerabantur. Alij verò διὰ τὸ νόμον εἶναι, τοὺς ἐπιβούλους αὐτῷ φονεύειν. In quibuſdam Gręcorum monumentis ita inuenio: Pompilium Numam ex ferro & ære primum cudiſſe numiſmata, quæ ex proprio
D auctoris nomine ſint Numia appellata: quum ante illum ſcortea, & oſtracina pecunia impleret vſum: quod à Tranquillo fuiſſe literis traditum, iidem produnt Græci. Legimus tamen alicubi: Populo à Numa congiarium datum, aſſes ligneos, & ſcorteos. Nummi ſcortei meminit item Hieronymus: ſed & Donatus ad hunc ſenſum illud enarrat Virgilianum,

Taurino quantum poſſent circundare tergo.

Scribunt tamen Græcæ linguæ ſcientiſſimi, num-
E mum nõ eſſe Romanę pecuniæ nomen ſed Græcũ: eorum qui ſunt in Italiæ ac Siciliæ collimitio, quoniam Epicharmus in Chytris, verbi eius mentionem faciat: & Ariſtoteles Tarentinorum numiſma propriè dici nummum tradidit. Nummis indiſtinctè legatis, ait Vlpianus, receptum eſt, vt exiguiores legati videantur. Adulterina numiſmata reperio dici paratypa & paracharagmata. Qui verò id cudunt genus, vocari paracharactas. Paraſemos item nummos notæ appellari eiuſdem, ex oratione
F contra Ariſtocratem liquet. Sic verò nuncupatos ferunt, quòd à numulariis ita ſubſignarentur, vt improbitas manifeſta fieret. Hinc apud Demoſthenẽ pro Cteſiphonte, rhetor figuratè dicitur paraſemus. Argentum factum in hiſtoriis ſæpicule lectitamus, id eſſe videtur paratum non rude, ſed elaboratum cælatúmque. Nam quæ abſoluta paratáque ſunt, facta, eruditioribus dici ſolent, ſicuti apud Martialem,

Tu factam tibi rem ſtatim putaſti.

G Diſtinguitur tamen à ſignato, quod ex Seneca cognoſcimus. De beneficiis primo, Libentius donabo argentum factum, quàm ſignatum. T. Liuius ab Vrbe condito libro trigeſimoquarto, Cautum erat ne plus ſignati argenti ac æris domi haberemus. Apud eundem ærario illatum infectum argentum quandoque, obſeruauimus. Apud Paulum Octauenus ita diffinit, Infectæ materiæ pondus, ſignatæ

Digitized by Google

verò numerum, factæ autem ſpeciem dici oportet. At Pomponius Digeſtis de auro & argento legato Argento, inquit, facto legato. Q. Mutius ait, vaſa argentea contineri, velut paropſides, trullæ, pelues & his ſimilia. Infecti autem argenti appellatio, rudem materiam continet ideſt non factam. Vlpianus titulo eodem: Argento legato, inquit, puto, niſi euidenter contrà ſenſiſſe teſtatorem appareat, nūmos non cōtineri. Quin & infrà paulo, Argentum factum rectè quis ita diffinierit, quod neque in maſſa, neque in lamina, neque in ſignato, neque in ſupellectili, neque in mundo, neque in ornamentis ſit. Quæret forſan aliquis, cur argenti appellatione, factum etiam argentum comprehendatur: nam ſi legatum foret marmor, nil præter rudē materiam demonſtratum poſſet videri. Sed, inquiunt Iuriſprudentes, ratio eſt, quæ talis ſunt naturæ, vt ſæpius ad ſua redigi queant initia, materiæ potentia victa eius vires nuſquam euadunt. Aſſaria pro obolis poſita legimus: nam & aſſem, pro re minima apud Ciceronem pro Quintio adnotauimus. Aſſem, inquit, ſeſe negat daturum, niſi prius de rebus rationibúſque omnibus ſocietatis decidiſſet. Hinc illud parœmiodes in carmine obſcœno,

Non aſſis faciunt, cúnteque recta.

Cui conſimile illud Catullianum,

Non pili faciunt cohortem.

Eleganter item Seneca, Emas non quod opus eſt ſed quod neceſſe eſt: quod non opus eſt, aſſe carum eſt. Scribit Halicarnaſeus Dionyſius, in Mnenij mulcta, aſſem fuiſſe æneum numiſma libralis ponderis, Plutarchus quindecim millium aſſium mulctam Camillo irrogatam refert: qui numerus, inquit, ad argenti rationem mille ac quingentas conſtituit drachmas. Nam aſſis argenteus erat: & hic, ex decem æreis denarius vocabatur. Libræ pondus æris, inquit Plinius, imminutum bello Punico primo, quum impenſis reſpublica non ſufficeret, conſtitutúmque vt aſſes ſexantario pondere ferirentur ideſt duarum vnciarum, pretio tamen libræ vnius ſeruato. Sicut Annibale vrgente, vnciales facti, & ſemunciales, lege Papyriana. Sextantarios aſſes non tacuit item Feſtus Sextum denarium dici, lectum eſt: quia in ſex vncias, hoc eſt ſex obolos, vt ait Celſus diuiditur drachma, quæ Latinè vocetur denarius. Sed quod Plinius ait, in aſſe ſextātario quinque partes lucrifactas: Ita intelligendum, ex aſſe vno librario, ſex fuiſſe factos, qui tantumdem valerent. Dipondium item aſſem, ideſt duarum librarum, quandoque fuiſſe appenſum, ſcimus. Caiani aſſes videntur dici à Caiis inſcriptis. Aſſas, ideſt ἄσας, interpretatur Galenus ſtomachi faſtidia, vbi quis non nutritur, Credo, quia [illegible] ſatiare indicat, & lædere. Aſſes vectigales appellat Liuius, qui in iugera impoſiti ſunt, teſtandi cauſa publicum agrū eſſe. Inuenio alicubi apud Græcos nuncupari [illegible] χρήματα, ideſt nothias pecunias. Hæ verò ſui generis non ſunt, ſed ita appellantur, quæ ex paternis bonis contribuuntur nothis, id eſt ſpuriis. Erāt verò drachmæ ad ſummum mille. Meminit contra Ariſtocratem Demoſthenes. Sed & apud Ariſtonem videor legiſſe quippiam. Sic & Hyphoniæ pecuniæ vocantur, domeſticis interfecti alicuius erogatæ à cædis auctore, ne ſuum perſequantur ius. Meminit Legum ſextodecimo Theophraſtus. Porrò nec omittendum videtur, nummum ac denarium exigui admodum fuiſſe pretij. Quod Varro Terentius oſtendit apertiſſimè, vbi columborum par coloris boni, boniquc ſeminis vulgo venire ſolitum ducentis nummis, aut etiam quadringentis denariis, ſcribit. Obſeruauimus apud eruditiſſimos, ſagittarium dici numiſma Perſicum, à notæ genere ita nuncupatum: hi autem non alij erant, quam Darici, auctore in Apophthegmatis Plutarcho. Ex quo celebre manauit in poſteros Ageſilai dictum, Se ex Aſia pulſum triginta millibus ſagittariorium: quū Perſarum rex ea nummorum ſumma corruptis per Timocratem Athenienſibus, effeciſſet, vt is de prouincia decederet, quod & in prouerbium venit, de iis qui pecunia de gradu deiiciuntur, qua nil non expugnatur. Nam Macedonum rex Philippus dicere ſolebat, nullam prorſus videri inexpugnabilem arcem, in quam onuſtus auro aſellus ſummitti poſſet. Hemidarica legimus ἀναβάσεως primo apud Xenophontem: Pollicetur, inquit, Cyrus daturum ſe militibus ἀντὶ δαρεικοῦ τρία ἡμιδαρεικὰ τοῦ μηνός. Nam & in noſtris literis ſolidos dici aureos nouimus, velut integros, nec vlla ex parte deminutos, eorum interſtitiones, qui ſemiſſes dicuntur, aut tremiſſes ab portione veluti dimidia aut tertia. Nam binarios intelligimus duplos, ternarios triplos, ac deinceps. Sic & ſolidus noſter argenteus primò duodenarius fuit, ideſt duodecim æſtimabatur: mox cum temporib. demutata ratio eſt. Aſſem & libellam pro re minutula, vt attigimus, vſurparunt priores: ex Cicerone & Plauto. Vnde ad aſſem reddere, apud Plinium Cæcilium: etiamſi aliter interpreti eſt viſum. In Germania ſcribit Tacitus, ſerram fuiſſe nummi notam, vnde & ſerrati dicebantur. Illud præterea ſciendum, nummis quandoque apponi ſolitum numerum, quo colligeretur pretium, quam notam æram vocabant. Lucilius: Hæc eſt ratio peruerſa, æra numeri eſt ſubducta improbe. Nec me fallit, aſtrologos non recentiores modo, ſed veteres quoque, vt Ptolemæum & Theona, temporis initium, quale foret Natiuitatis CHRISTI, vel aliud illuſtre principiū, quo ſupputationes incipiant, æram item vocare. Tenedius nummus in veteribus memoriis vel celeberrimus eſt, quoniam Tenedius rex olim ſanxiſſet lege, vt mœchis vtriſque, ſi deprehenderentur, caput ſecuri præcideretur: quam legem in filio quoque rigidè ſeruarit. Quare in nummo illic percuſſo cuſtoditum, vt à patre vna, ſecuris: ab altera, facies duæ ex ceruice vna prodeuntes ſignarentur. Illud verò ſuperpondij loco adieciſſe, nū obfuerit: ſaccellum capi pro marſupio, quod & balantium vocant Græci. vnde & balantiotomi apud Ariſtophanem, qui de zona propendentes crumenas præcidunt. Ab ſacellio, ſacellarios inflecti animaduertimus. Trapezitarum thema in Plutarchi Moralibus, non ſemel inuenio dici de pecunia apud nummularios depoſita. Nam & thematiſmum in architectandi ratione poſitum, ſtationem interpretantur, quæ decorem operibus parit, veluti quum Ioui, Fulguri, Soli, Lunæ, Cælo hypæthra, ideſt ſubdialia conſtitui debere templa proponimus: at Mineruæ, Marti, Herculi Dorica ſeueritate, nullis admodum deliciis. Veneri, Floræ, Proſerpinæ, fontium nymphis, laſciua Corinthiorum floridáque exornatione cum foliis volutiſque. Iunoni, Dianæ, Libero patri Ionica mediocritate. Epithema verò additamentum, ſignat. Theſis autem eſt præſtantis in philoſophia παράδοξος ὑπόληψις, id eſt opinio admirabilis: ſicuti Antiſthenis illa, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀντιλέγειν.

γεῖν. Quæ ſi obrepat in plures non inurbanos, iam αἵρεσις, ideſt ſecta, nuncupatur: ſed inter pullatos gregaléſque κοινὰ ἔννοια. Cibdela item vocant numiſmata oblæſa & adulterata, dicuntur ſic quaſi ἀπὸ τῶν χίων διεφθαρμένα, ideſt à Chiis corrupta, vitiatáque, per literæ ſoni pinguioris demutationem in exilem. Cibdeliam etiam argenti ſordes nuncupant, figuratè verò etiam impoſturam, ſicut κιβδηλεύειν, impoſturam facere. Æris appellatione aurum item contineri, Vlpiano credimus. Policam numiſmatum artem eſſe, tradit Plato: vnde numiſmato polica res dicitur quandoque. Collectarios intelligunt campſores argentarios, quíque argento accepto, minutiem pecuniarum erogare conſueuerunt. Quod Sudæ proditur collectaneis: ſed Horatij interpres, eo nomine argentariorum coactores accipit. Collatitiam ſtipem nuncupat Ammianus Marcellinus, qua paſſim erogata victitant inopes. Manuarim æs legimus in Gellij Noctibus Atticis. Illud hic non neglexero, fiſcum ab ærario differre: quod in Traiani vita ſcribit Dion, & ſignificat Plinius: Non eadem, inquit, ſeueritate fiſcum, qua ærarium cohibes. Ad fiſcum ſpectare videntur extraordinarij reditus, vnde ſunt & confiſcationes recentioribus nuncupatæ. Romanum ærarium tributis conſtabat, & vectigalibus. Vectigalia, vt ex Cicerone liquet, pro lege Manilia, trium erant generum: ex agricolatione: mercibus exportatis vel importatis, vnde exagogica dicebantur & iſagogica: denique ex agris paſcuis. Primum decimas cõplectitur, ſequens portorium, poſtremo nomen fit ſcriptura. Fuit inſuper ſalinarius prouentus: erat in Ægypto in prouinciæ formam redacta magiſtratus nomine idios logos id eſt priuata ratio: cuius vna erat functio adeſpota ſcrutari, inquit Strabo: quæ aſſertore defecta nemini eſſent mancipata. Quin ea prorſum quæ ad Cæſarem recidunt, hoc eſt quæ fiſco infunduntur, non ad ærarium regeruntur, vel ad populum. Librum Hieronymus ad Euagrium appellat ἀνώνυμον καὶ ἀδέσποτον, cuius non extet auctor. Illud obiter adnotaro: attribuere T. Liuio, Macedonici belli libro nono de Catonis cenſura eſſe tributi nomine aliquid ſtatuere: vnde percipitur id ex primo libro Vrbis conditæ, vnde equos alerent, viduæ attributæ.

Symbolica ſimulacrorum additamenta enarrantur. Palladi cur apponatur draco. Iouis ſimulacrum cur ſine auribus. Labronium. Labarum. Senectus anguium, ſiue leberis, aut ſyphar, quid ſit. De teſtudinis carne, & more abluendi domos Cæſarum. Epicrotos quid. Laba.

Caput III.

TEſtudinem non modo numiſmatum fuiſſe notam, quod paulo antè aſtruebamus: verum etiã ſecreti ac ſilentij ſymbolum, ex veteri nobis lectione, tanquam cella quadam proma affatim ſuggeritur. Hoc enim argumento Helienſibus Phidias Venerem fecit, quæ teſtudinem calcaret, opertius implicatiúſque commonſtrans: eſſe muliebris decoris, ædes cuſtodire ac ſilentium. Vxoriũ quippe ornamentum eſt, aut cum marito aut per maritũ loqui. Nam & Ægyptiis mulieribus inde vti calceis, non fuit patrij moris, vt ita domi ſe continere, quodammodo congerentur. Cæterum Phidiæ ſolertẽ prudentiam indicat illud quoque, quòd Pallados ſimulacris draconem apponere conſueuerat, veluti ambage tacita innueret, virgunculas peruigili cura indigere, vt pudor caſtus ſeruetur, illibatúſque. Peruulgatum autem ædium, adytorum, oraculorum necnon theſaurorum cuſtodiæ præfici dracones. Sed & Salutis, Æſculapiique ſimulacris idipſum ſubiiciebatur animal, vt in Sympoſiacis Macrobius ſcribit, Solis argumento & lunæ, quo ſalubri temperamento humanis præſtatur corporibus, vt velut infirmitatis pelle depoſita, ad priſtin reuireſcant vigorem: ſicut reuireſcere dracones viſuntur, pelle ſequeſtrata, quam nunc ſenium, nunc ſenectutem appellat Plinius, leberida Græci. Auctor tamen libro tertio eſt Strabo, cuniculos à quibuſdam leberidas dici: etiamſi Latini codices lepuſculos præferunt mendoſe. Gæorychias ex propria ſentẽtia Strabo nuncupat, id eſt terræ foſſores. Anguium porrò corium dixit Callimachus in Hecale, etiam ſyphar. Labronium autem poculi eſt ſpecies: ſicuti labarum, inſignitius erat vexillum, auro diſtinctũ & lapillis, Imperatoribus ſolitum præferri; quod & religioſius venerabantur milites. Meminit præter Iureconſultos in Apologetico Tertullianus. Symbolica verò id genus multa in veteribus imaginibus curioſus deprehendat lector. Nam in Creta Iouis ſimulacrum confingi exſculpíve, aut ex ære duci ſolitum accepimus, μὴ ἔχον ὦτα, hoc eſt auribus nullis; quando principem virum, & omnibus latè dominantem audire addecet neminem; ſed id demum perſequi, quod dictat rationis examen & iuſtitiæ nuſquam prælibata integritas. Adiiciamus porrò quod ſit capiti huic auctarium; obſeruatum nobis de teſtudine illud etiamnum quinto Halieuticon ex Oppiani interprete; Teſtudine, inquit, ſi quis veſcatur deglutiátve πλανερῶς multum inde iuuari. Si verò περὶ κόρον, læſionem fieri manifeſtam, enata inde parœmia, χελώνης κρέας ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν, teſtudinea carne aut veſcẽdum, aut non omnino veſcendum. Paucitas ſtrophos facere narratur, ideſt tormina; copia verò detergere, atque expurgare. Anxiè verò ab eruditis id quæſitum, non me fallit, in piſcitij decuriam veniántne teſtudines. Et non venire forſan liquidò valet comprobari, ac primum ratione principij, quoniam vti gallinæ oua ædunt, colore ac ſubſtantia & cortice ferè eadem; deinde nec generatio eſt diuerſa, quum perfricatione piſces naſcantur. Spirant quoque, quod piſci non contribuit Ariſtoteles; ambulant item; ſquammas non habent, ſed oſſa. Inſigniter porrò nutriunt vt docuit Conciliator; & vitulinæ carni nonnulli conferre audent. Ex piſcibus alimentum nemo non allidit. Illud obiter adiecerim; epicroton dici pauitam & complanatam terram, vbi incubet teſtudo; à qua teſtudinate verbum, etiam Politiano;

Qua cauus exeſum pumex teſtudinat antrum.

Obiter nõ item reticuero, quod prodit hiſtoria; id in Cæſarum familia peculiarius ſeruatum, vti domus paruuli teſtudineis abluerentur alueis; & inde Clodio Albino factum imperij præſagium; nam eo recens nato, teſtudo magnitudinis viſendæ ab piſcatore patri eſt allata. Quam is homo impenſe literatus, ad pueriles deſtinauit excaldationes. Ad leberidem verò id ſpectat, quum ea in Neronis collo adhuc pueri foret comperta, cecinere vates, ὅτι ἐσχάτῳ τοῦ γήροντος δυνήσεται ideſt, quòd ex ſene potentiam foret aſſequuturus; quoniam exuta ſenectute eiuſmodi viſatur anguis. λαβὴ autem anſam ſignat & manubrium; vnde illud elegantiſſimum

Fimbriæ

Fimbriæ apud Plutarchum in Lucullo, veniſſe Mithridatem εἰς λαβάς, factúmque ἐν τῆς ἀρχῇ.

De Marco euangeliſta, & Antonio anachorita. Vatieni hiſtoria, qui ſiniſtra manus digitos abſciderat. Scuti geſtatio. Inſertorium quid: & quid telenon, telamon, & Atlas. De Auibus porphyrionibus. Item hoſtorium. Pliniana lectio aſſeritur. Item de porpace, & ochano. Niciæ ſcutum. Pelta Amazonica. Monachorum in Ægypto genera. Cœnobitæ, Anachoritæ, Remboth.

Cap. IIII.

MArcum euãgeliſtam Dei electum poſt fidem, Hieronymus ſcribit, pollicem ſibi amputaſſe, vt ſacerdotio reprobus efficeretur. Sed & Antonium anachoritam, vel vt Græci ſcribunt ἀναχωρήτην, ne allegeretur epiſcopus, læuam ſibi auriculam ferro præſecuiſſe legimus, nata inde theologis quęſtione ambagioſa, Liceátne cui ſeipſum admutilare. At in literis noſtris Cn. Vatienum prodit hiſtoria, qui ſiniſtræ manus digitos, ne bello Italico militaret, abſciderat: bonis publicatis æternis vinculis puniendum, ſenatuſconſulto eſſe ſancitum. Vſu verò ſcuti eo facto is ſe priuaſſe videbatur, quod ſiniſtra manu capi ſolitum, Ælianus teſtis eſt, qui ait, Scipionem oſtentanti affabre ſcutum militi dixiſſe, Non in læua, ſed in dextra homini Romano ſpem ponendam. Et Plinius libro trigeſimotertio: Qui annuli vſum primus inſtituit, cunctanter id fecit, læuiſque manibus ac latentibus induit, quum ſi honos ſecurus fuiſſet, dextra fuerit oſtentandus. Quòd ſi impedimentum potuit in ea aliquod intelligi, etiam inſertorij vſu argumentum eſt, maius in læua fuiſſe, qua ſcutum rapitur. Hactenus ex Plinio. Hermolaos tamen vndecunque vir doctiſſimus eum locum ita reſtituendum opinatur vt nũc conſertoris vſu, nunc ſertoris reponat, lectione publica (quam tamen non vt idiographam ſemper probamus) expuncta, & verbo eo bellatorem intelligat: vt in iure manu conſertum, apud Ciceronem & Gellium. Nam & deſertores, à ſcuti reiectione rhipſaſpides Græcè nominantur. Sed quid ſi in Plinio luxandum, mutandúmve eſt nihil? Vt inſertorium accipiamus, ſicuti lorum, annuli vice: inter quod & ipſum ſcutum inſertamus manum: vnde apud Virgilium,

> Clypeoque ſiniſtram
> Inſertabam aptans.

Vt ea ſit vocis huius deſinẽtia, quæ in hoſtorio eſt, & amatorio. Signat autem hoſtorium, radium ſiue inſtrumentum, quo raduntur menſuræ: vnde etiam prouerbium, Sine radio cumulare, ſeu abſque hoſtorio: quod eſt affluenter & vltra menſuram congerere. Plautus,

> Dij deæque omnes, tantam nobis lætitiam,
> Tot gaudia ſine radio cumuletis,

Inſertorium, Græci telamona vocant: vt apud Homerum Iliados ſecundo,

> ἰδ ῥώεσι μᾶρτυν τελαμὼν ἀμφ᾽ ἑκάτεροι
> ἀσπίδος ἀμφιβρότης.

Quanquam videtur poeta idem, operis eiuſdem libro vigeſimotertio, enſis lorum etiam appellaſſe telamona. Vt ſic, vnde propendet ſcutum, etiam dicatur telamon. Sed & linamenta concerpta vulneribus peraccõmoda Herodoto dicuntur telamones

A vel faſciolæ potius, quibus oblæſa membra obligari ſolent. Nam Vitruuio imagines hominum columnas ædium fulcientes, aut ipſa ædificia, Atlantes dicuntur Græca voce, Latina verò Telamones. Nã Seruius grammaticus ſcribit, Nilum Latinè Melonem dici, Atlantem Telamonem. Id cur ita, ignorare ſe Vitruuius ingenuè fatetur. Eſt ex eruditorũ palæſtra, qui porphyriones aues dici in Hiſpania telamones autumet, aut de ſtatuis ratione mutuata, vel quod ſint thalamorum pudicitiæ aſſeruatrices: quoniam auctore Athenæo, ſit aui adulterij B intellectus, quod & ſuſpendio indicet domino. Niſi quòd Græcis ea voce ſignificatur nutricula quoq;. Telenones machinæ ſunt bellicæ libramentis plũbi, aut ſaxorum ſtipites robuſtos incutientes. Omnino duplex in ſcuto viſimus nunc lorum: altero pendet ab humeris, alteri inſeratur manus. De priore apud Homerum fortè rectius intellexeris. Nam & Iamblichus ita ſcribit, περιβαλὼν ἢ περὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ τελαμῶνας προσέδησε τῷ κλάδῳ. Certè C Euſtathius in Homeri enarratione: Telamon, inquit, eſt latius lorum, quo fertur ſcutum: vnde & ἀναφορεύς dicitur, id eſt anaphoreus, ἀπὸ τοῦ ἀναφέρεσθαι. Iulius Pollux Onomaſtici ſeptimo Sindon, inquit, Aegyptia quidem eſt: ſignat autem opertorium, quod nunc dicroſſum dicimus. Eſt & alicubi telamon ſindonites. Idem libro quinto, telamoniã vocat latus lorum clauis ſuffixum, quo venatorij canis latera præmuniuntur. Scribit hiſtoria prima Herodotus, Caras omnium principes ochana ſcutis D addidiſſe: nam prius telamonas tantum adhibitos. Hinc Anacreon apud Strabonem: Nectite benè compactum carię lorum, manum inſertantes. Gręce autem ochanum eſt: vnde omnis tollitur ambiquitas. Dignum verò ſcitu: telamonem dici quandoque faſciam, vt præmonuimus, qua membra obuoluimus affecta: vnde verbũ τελαμονίζειν, id agere indicat. Sciendũ porrò inſertoriũ ipſum dici itẽ porpaca, ſiue is foret annulus, ſiue annulo quid ſimile, quod Homeri tempora non nouerant. nam E etiam porpax, annulus vocatur, ſed non qui digitis geſtatur. Præfert hoc Epaminondæ hiſtoria, qui campeſtrem planámque regionem belli eſſe dicebat orcheſtram, quam nemo quiret obtinere, niſi manũ porpaci inſertaſſet. Vocatur itẽ ochanos, vt dictum eſt, quo circumagi in orbem ſcutum poſſet: propterea templis quandoque dicata ſine ochanis ſcuta legimus, ne ad belli vſus detraherentur. Nam & Euſtathius ochanon τὸ τῆς ἀσπίδος κράτημα interpretatur, ἀπὸ τοῦ ἔχειν alibi ochanum cum F porpace idem facit. A Caribus ochana excogitata primum illud argumento eſt, nam Carica dicuntur: vnde eſt Anacreõtis illud, καρικοεργέος ὀχάνου. Sicuti Caricas dixit criſtas Alcæus. Ammianus Marcellinus, Quũ apud Pariſios adhuc Cæſar Iulianus quatiens ſcutum variis exerceretur motibus in campo, aſſulas quis orbis erat compaginatus excuſſit, ochana remanſerunt ſola, quæ retinens valida manus ſtringebat: territiſque, vt omine vtique diro, præſentibus: Nemo (inquit) vereatur, habeo firmiter G quod tenebam. Cleomenes Spartanus ſcutum ferre ἀπ᾽ ὀχάνου, μὴ διὰ πόρπακος, id eſt non ex annulo ſuſpenſum, ſed brachio inſertum, inſtituit. Fuit quoque veteribus ſcutum Læſeium, quod anaphorea non habebat, ſed in meditullio iugum. Sunt qui eo nomine ſcutum intelligant oblongum aut breue: corióque confectum crudo, & proinde piloſum: ex quo ſit etiam nomen quaſi λάσιον. Sed addit Herodianus

dianus, tegumenta corporis omnia, quæ manu ſuſtineantur læua, dici læſeia. Illud obiter dictum hoc loco ſit: Niciæ ſcutum ab auctoribus celebrari, quòd eſſet auro & purpura ſplendidum. Viſebatur id Syracuſis in templo, victoriæ monumentum de Athenienſibus & imperatore Nicia. Amazonicam peltam Xenophon ſcribit, hederæ folio fuiſſe conſimilem. Sed & coracinum in Nilo piſcem dici quoque peltam inuenio. Quos verò peltaſtas vocant Græci, nos (auctore Liuio) cetratos dicimus. Quia verò Antonij anachoritæ facta mentio eſt, ambigéntque forſan multi, quæ ſit cognominis eius ratio: ſciendum, in Ægypto tria fuiſſe monachorum genera. Quidam cœnobitæ dicebantur, vel eius gentis lingua ſauſes. Alij anachoritæ, qui deſerta ferè incolebant: vnde & nominis profluxit ratio, ex Græcæ linguæ interpretamento. Tertios Remoboth appellabant, deterrimos neglectóſque: quibus mos eſt, vt bini, terníve habitent ſimul, ſuóque viuant arbitrio, conquiſita in medium conferentes. Verum apud eos omnia affectata, laxæ manicæ, follicantes caligæ, veſtis craſſior, crebra ſuſpiria, inquit Hieronymus.

De Gemonijs gradibus, & cur ſic dicantur. Item de gradibus Caſtoris et Aurelijs. Locus Ciceronis explicatur. Suppliciorum genera plura. Sexteritium locus, ſeu ſeſtertium. Spoliarium. Melita in Attica locus. Diana Ariſtobule. Camus, ſeu Cadmus. Taurea. Iuuenal. illuſtratur. Centrones. Centrotypi. Lata fuga, lata culpa. Fuſtuarium. Tintinnaculi. Laura pro vinculis cur. Cyphon, cyllobantes, cyphalei, cyphelli, hypocyphonia, aula, Archiuum.

Cap. V.

GEmonios gradus diritate ſupplicij in Romana hiſtoria infames, ex paulò elegantioribus, neminem puto latere. Nam M. Claudium, quod fœdam cum Corſis pacem feciſſet, hoſtibus deditum primo accepimus, factúmque eius reſciſſum, libertatem ademptam, mox & ſpiritum extinctum, corpus contumelia carceris, & deteſtanda Gemoniarum ſcalarum nota fœdatum. Dicti Gemonij gradus, quod locus eſſet gemitus & calamitatum: quoniam illuc per Hamotrahonas raptarent vnco damnatorum cadauera. Nam quod aliqui augurantur de Gemonio auctore, vel qui primus ſit exturbatus, parum comperi. Gemonios gradus apud Plinium inuenies libro octauo Cornelius item Tacitus: Tunc, inquit, confoſſum collaceratúmque, & abſciſſo capite truncum corpus Sabini in Gemonias trahunt. Gradus, vel ſcalæ dicebantur, quantum coniectura ducor, quod ſurrectus foret locus ac gradibus quibuſdam conſcenderetur? Proinde ἀναβαθμούς appellat etiam Dion in Tiberij rebus, vbi de Seiani ſeruis loquens ait, καὶ κατὰ τῶν ἀναβαθμῶν, καθ' ὧν οἱ δικαιούμενοι ὑπ' ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου κατιόντες, ὤλισθον καὶ κατέθεσαν. Sicuti apud Græcoſtaſin gradus erant, de quibus ad Quintum fratrem Cicero: Deinde, inquit, eius operæ repente à Græcoſtaſi, & gradibus clamorem ſatis magnum ſuſtulerunt. Eum locum Patauij prouincialibus ſcholaſticis quum explicarem, dixi, mihi intelligendum videri de gradibus Caſtoris, auctoritate Ciceronis maximè, apud quem in oratione pro domo ſua ſic legimus. Quum verò, inquit, gradus Caſtoris conuelliſti ac remouiſti, tum vt modeſtè tibi agere liceret, homines audaces ab eius templi aditu atque aſcenſu repuliſti? Ædem verò Caſtoris, ſiue Caſtorum, fuiſſe in foro, ex Plinio liquet, ac cæteris. Videntur tamen & in foro gradus Aurelij fuiſſe, vt ex oratione pro Flacco, eſſe manifeſtum poteſt. Hoc nimirum eſt illud, quod non longe à gradibus Aurelijs hæc cauſa dicitur, ob hoc crimen hic locus abs te Læli, atque illa turba quæſita eſt. Sed & pro Cluentio apertius: Gradus illi Aurelij tum noui, quaſi pro theatro illi iudicio ædificati videbantur, quos vbi accuſator concitatis hominibus complerat, non modo dicendi ab reo, ſed ne ſurgendi quidem poteſtas erat. Verum vt ad alia pergamus, ſcribit Plutarchus Galbæ caput multifariam cæſum, & omni contumelia affectum fuiſſe poſtremò in eum locum abiectum, in quo eos necant, quos Cæſares ſupplicio dedunt. Vocatur, inquit, locus ſextertium. In Græcis tamen codicibus ſcriptum inuenio, σηστέρτιον, quod non aliter Latinè inaudias, quàm ſeſtertium. Spoliarium non abſimilis erat locus. Lampridius in Commodo, Hoſtis patriæ, parricida, gladiator in ſpoliario lanietur. In Attica locus erat Melita nomine, quo damnatorum adijciebantur cadauera, item ſuſpendioſorum indumenta, & laquei. Quanquam inibi Dianæ templum ſubſtruxiſſet olim Themiſtocles, quam Ἀριστοβούλην nuncupari voluerat, quod in Perſico tumultu ipſe rebus Græciæ ſalutaria protuliſſet conſilia. Tarpeia, inquit idem Plutarchus, vocatur Capitolij ſaxum, è quo deturbari ſontes, moris eſt: hinc Horatius Sermonum primo,

> Tune Syri Damæ, aut Dionyſi filius audes
> Deijcere è ſaxo ciues? aut tradere Cadmo?

Eum verò locum exponens Porphyrio, Tribuni plebis, inquit, damnatos de ſaxo Capitolij præcipitabant. Adijcitque, fuiſſe Cadmum notæ crudelitatis carnificem. Etiam ſi Camo legunt alij, vinculi genus eo intelligentes vocabulo. Quanquam multiplex eſt in Græcorum doctrina eius verbi notio. Inter alias ea maximè arridet, quod ſic dicebatur reticulatum cadiſcorum operculum coli imagine quadam, deſuper latum, infra anguſtius, ne immiſſa ſuffragia dilaberentur. Metellum Plinius ſcribit, à Catinio Labeone, tribuno plebis, ad Tarpeium eſſe raptum, vt præcipitaretur. meminit & Lucretius,

> Carcer & horribilis de ſaxo iactus eorum,
> Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ.

Quo in loco etiam tunicam ſignare videtur, quam dicunt moleſtam, quia ignium alimentis illita & intexta, vt Seneca docuit, ac mox ſuccenſa, cruciabiliter obuolutos nocentes, qui ſceleris comperti grauioris forent, amburebat. Vngula item tormenti genus erat: cuius meminit Cyprianus, Euſebius, atque item Tertullianus. Apud quem aſcias & runcinas inter inſtrumenta ſæuitiæ diligens lector inueniet. Auctor verò Eutropius eſt, Superbum Tarquinium excogitaſſe primum vincula, taureas, fuſtes, compedes, lautumias, metalla. Vnde diluceſcit ſatyricum illud ex Satyra ſexta,

> Taurea punit
> Continuo flexi crimen, facinúſque capilli.

Fuit veteribus item ſupplicij genus, quod σκαφεῦσαι vocant, homine intra ſcaphas duas incluſo, capite, manibus ac pedibus extra prominentibus, ac dies multos veſci coacto, pro potu melle

infuſo ac lacte, conſperſa ſic etiam facie, & ad ſolem conuerſa ſemper, muſcarum infeſtante multitudine, ac intus ex putrilagine ſcaturiente, vermium turba. In Perſis veneficorum capita lapidi impoſita lato alterius incuſſu exteruntur. Diaſphendonen Plutarchus intelligit, quum arborum duarum incuruatis cacuminibus obligatum hominis corpus emittitur: de qua re paulo poſt. Rotæ tormentum Germanorum ferè peculiare cenſetur. Ita tamen vt eius meminerit Ariſtophanes Pluto,

> ἐπὶ τοῦ τροχοῦ γὰ δεῖ σ᾽ ἐκεῖ στρεβλούμενον
> Εἰπεῖν, ἃ πεπανούργηκας.

Rota torqueri te illic, neceſſe eſt, vt exſculpatur quod perperam feciſti. Inibi interpretes adnotaxunt, ſeruile id fuiſſe ſupplicium. Alioqui rotæ inſeruntur noxij, & membratim rotarum conuulſi radijs lentitudine mortis maximo cruciatu pereuntur. In Nicia Plutarchus ſcribit, tonſorem rotæ alligatum amplius torqueri cœpiſſe: verum interpres in carcerem modo coniectum reddidit, de rota nil prorſum ſentiens. Centronas inuenio poſitos pro furibus manifeſtariis, quoniam dum in quæſtione haberentur, ſtimulos quæ vocant centra, illis admouere mos fuit: vnde centrotypi vocantur, qui ſtimulis equos exagitant, aurigæ. Quanquam eſt & centron ſtraguli genus ex diuerſis conſarcinatum, quod iumentis inijcitur. Ex quo item ex diuerſis coaptata concinnataque compoſitio centron nuncupatur, quod genus ſunt Homerocentrones: nos centonem dicimus, ſimplex plebecula celonem, dictione paululum modo luxata. Sunt qui centronis nomine conuitiatorem intelligant, quod ſit veluti centrotypos, auctor Ariſtophanis interpres in Nebulis. Fidiculas accipiunt pro tormento, quo ab tortore ſontes funibus, alligatis manibus à tergo, torquentur vulgo. Eius certatim meminerunt omnes, Seneca, Fabius, cæteri. σχοινισμὸς à Græcis dicitur genus id cruciamenti, aut compar. Saxis adobruere, Macedonici moris erat. Apud quos item coniuratorum cognati omnes deuotis capitibus, ad vltimum petebantur ſupplicium. In Perſide nocentum veſtimenta, & tiaras auellunt, cæduntque. Illi verò vbertim flentes apprecantur, deſinant. Hyſtrichis item erat inter inſtrumenta, quibus diſcuterentur nocentes. videtur ex ſetis ſuillis flagellum fuiſſe. vnde & conflatum nomen, quaſi ex ὑείων τριχῶν. Duo in primis ſupplicij genera fuiſſe apud antiquos Romanos inuenimus. Aut enim puniebatur more maiorum, qui capitalem fraudem admiſiſſent: hoc eſt, pendentes furca nudis corporibus, & ad mortem virgis cæſi, vt interpretatur Tranquillus in Nerone. Aut ad ſcalas Gemonias trahebantur, hoc eſt inſerto gutturi vnco producebantur in harenam, vbi poſt ea pendentium crura frangebantur, & igni iniecto ardebant. Sicuti in Claudio Suetonius commemorat: & Nero exercuit in Chriſtianos: quibus ardentibus in vſum luminis eſt vſus. Domitianus etiam faces per obſcena immitti iubebat. Cæterum id amplius animaduerſione dignum, ſupplicium more maiorum à Cicerone in Piſonem intelligi, quum ſecuri caput præciditur. Morem autem verberandi, & de condemnatis ſummum ſupplicium ſumendi, è Græcia manaſſe ad Romanos auctores habemus certiſſimos. Mox verò Porcia lata lex eſt, ſicuti Cicero in quadam quoque oratione innuit: & leges item aliæ paratæ, quibus exilium damnatis permittebatur. Ver-

A beraſſe aut necaſſe Romanum ciuem, impium cenſebatur. Nam & pro Q. Ligario M. Tullius ſignificat, Externorum eſſe, morte damnare. Hinc celebres hiſtorici ſcribunt, Syllam primum Romanorum eſſe inuentum, qui morte mulctaret. Lata fuga damnari quidam dicuntur. Ammianus Marcellinus: Corpore (inquit) immaculato lata fuga damnatus eſt. Quod relegationi diuerſum videtur, quam intelligunt Iureconſulti, quum in inſulam aliquis, vel locum alium mittitur ad tempus, ſicut
B in quinquennium. Sed plura Digeſtis de pœnis, lege Relega. Deportatio, in perpetuum ſancitur. Lata culpa Iureconſultis dicitur, vbi non percipit quis, quod percipiunt omnes: vel non facit, quod cæteri: vel facit, quod nemo: vt Digeſtis de verborum ſignificatione lege Late. Comitium & virgas pati, eſt in publico ad necem cædi. Sunt qui in metallum damnantur, quique in opus metalli. Interſtitium modo in vinculis eſt. nam qui in metallum damnantur, grauioribus premuntur vinculis, inquit Vlpianus: itémque refugæ ex opere
C metalli in metallum damnantur. Ex metallo grauius coercentur. In calcariam quoque & ſulphurariam damnantur aliqui. Verum pœnæ hoc genus metalli item ſunt. In miniſterium metallicorum fœminæ damnari ſolent in perpetuum, vel ad tempus. Eodem modo & in ſalinas, & ſiquidem in perpetuum, quaſi ſeruæ conſtituuntur pœnæ. Sunt & qui in ludum damnentur venatorium. Vltimum ſupplicium mortem ſolam interpretamur, inquit Celſus. Caſtigationem fuſtium, virgarúm-
D que ſupplicium inuenio doctè ſcitéque fuſtuarium dici. Meminit eius vocabuli Seruius Æneidos ſexto. Titus item Liuius ab Vrbe condita libro quinto: Fuſtuarium (inquit) meretur, qui ſigna relinquit, aut præſidio decedit. Polybius auctor eſt in libro De tribus politijs, duo in primis ſuppliciorum genera fuiſſe in militiæ diſciplina. Decimationem, ideſt δεκατίαν, & fuſtuarium. Fuſtuarium quidam fuſtigationem interpretantur. Modeſtinus quoque Iureconſultus inter pœnas militares fu-
E ſtium caſtigationem recenſet. Circuitor ſi condemnatur, inquit in comentatione de Romanorum militia Polybius, fuſte cæditur. Id ſupplicium eiuſmodi eſt: accepto fuſte, tribunus vix tantum attingit damnatum, quod vbi eſt factum, omnes qui in caſtris ſunt, cædentes fuſtibus lapidibúſque pleroſque in ipſis caſtris conficiunt. Ac ſi qui euaſerint, nec ſic quidem ſeruari poſſunt. Etenim quónam pacto? quibus neque in patriam redire licet, neque aliqui ex neceſſarijs domi excipere aude-
F rent. Fuſte cæditur quoque qui furto quippiam ex caſtris ſuſtulerit, quique falſum teſtimonium dixerit, & ſi quis ætatis flore abutatur. Fuit qui fuſtuarium apud Ciceronem interpretaretur pro eo, qui flagris cædit. Sed id quàm rectè, ipſe viderit. Hunc vtique virgatorem à Plauto dici, legimus. Calliſtratus Iureconſultus Digeſtis de pœnis, inter ea quæ corporis coertionem continent, fuſtium admonitionem, flagellorum recenſet caſtigationem, vinculorum verberationem. Marcellus
G ſentire videtur, liberum cædi fuſtibus, flagellis ſeruum. Impuberem ſeruum Vlpianus ſcribit Digeſtorum vigeſimonono, habena cædi vel ferula. Scopare in fuſtium virgarúmque per tintinnaculos admonitione vſurpat ſimplex vulgus: quo tamen etiam ſcietiſſimus ac eloquẽtiſſimus vtitur Hieronymus, quum in Eſaiæ tralatione ita ſcribit, Scopabo Ba-

bo Babylonem in ſcopa terens, dicit Dominus exercituum. Dignum verò ſcitu eſt: ſcopam, ſeu verius ſcopas, vti Fabio placet, dici à Græcis κόρημα, ideſt corema, ἀπὸ τοῦ κορεῖν, quod ſcopare ornaréque nobis indicat. Vnde illud apud Ariſtophanem elegantiſſimum, Μὴ κόρει τὴν Ἑλλάδα ne ſcopes Græciam, id eſt ne in deſolationem redigas. ſic enim loquebantur antiquiores Græci vbi imprecatione acrius vti vellent. Sicuti apud Menandrum, ἐκκορηθείης εὔγε ideſt ample pereas deſtruariſque. Congruit aptiſſimè cum Hieronymi tralatione. Supplicij genus dirum excogitaſſe primus fertur Auidius Caſſius imperator, vt ſtipitem poneret pedum octoginta, vel centum: móxque à ſummo ad imum damnatos obligaret, ad ima igne ſubiecto, aliiſque ardentibus, alios fumo præfocabat, aut terrore exanimabat. Idem catenatos denos in profluentem mergi iubebat. Manus nonnullis præcidit vel crura, aut poplites, maius aſtruens viuentis exemplum, criminoſi miſerabilis, quàm occiſi ſemel. Heliogabali cadauer per circi ſpatia tractum, prius quàm in Tyberim præcipitaretur. Inde ignominioſæ appellationes Tyberini, & Tractitij. Apud Iulium Capitolinum decumare inuenies, item centeſimare, ac vigeſimare. Auctor idem eſt, Opilium Macrinum Mezentij ſupplicium reddidiſſe, viuóſque alligaſſe mortuis. Quin & parietibus incluſiſſe multos, vnde ex ſanguinaria factum natura eſt, vt pro Macrino diceretur Macellinus. Porrò Cratis item ſupplicium inuenio apud priores. Id ferè erat, quum quis deiectus in aquam, crate ſupernè iniecta, ſaxiſque congeſtis mergebatur. Anchoram item ferream ſcribit Plutarchus, ſolitum fuiſſe Pauſaniam ceruicibus eorum quos crudelius caſtigaret, ſubnectere, ac totum diem ludibrio ſtare coegiſſe. In puteum præterea demergi conſueuiſſe, qui cruciabiliter punirentur, ex Plautino penu licet agnoſcere, in quo & laminas ardentes adnotauimus: quarum etiam Gellius meminit, & Euſebius. Neruum appellabant ferreum vinculum quo impedirentur pedes. Plautus eo quoque ceruices vinciri ait. Hinc apud Gellium Catonis feſtiuum adagium, Priuatorum fures in neruo & compedibus ætatem agunt, publici in auro & purpura viſuntur. Ab Aureliano imperatore id excogitatum item in adulterum eſt, vti arborum duarum inflexis capitibus, ac ad pedes religatis, móxque dimiſſis, interuulſus vtrinque propenderet. Lora, quibus vinciuntur nocentes, inuenio laura item dici, quòd captiui ab lauream geſtantibus ducibus in triumpho ducerentur. Icrion, Græci inſtrumentum vocant, quo cruciabantur martyres, quanquam pro patibulo item poſitum inuenio. Cæterum illud memoria dignum, quod eſt apud Thucydidem obſeruatum: conſueuiſſe Athenienſes cenotaphiis eorum, qui infeliciter decubuerant, quique in Attica ſepulti non erant, icrion apponere. Sunt qui ea voce ſignificari tabulata putent, aut etiam ſurrecta omnia, atque etymi ratione aſpirationem addant. Vnde icriopœi dicuntur, qui circa forum tabulata compingunt. Paratilmos ſupplicij genus erat, quod pauperioribus in adulterio deprehenſis irrogabatur, ſiquidem ditiores pecunia ſe redimebant. Inopi expilabatur ſedes, vnde & nomen: nam παρατίλλειν, euelli ſignat. Erat eorundem aporaphanidoſis quoque, quum in anum intruderentur rhaphani: aut quid eiuſmodi, vt eſt apud Catullum. Tympana in Ariſtophanis Pluto, ligna ſunt quibus cæderentur nocentes. Vbi etiam cyphon nominatur. Id verò ligneum erat vinculum, ſiue (vt nunc) etiam ferreum, vulgus berlinam vocat. Quidam etiam κλοιόν dicunt, aut calion. Vnde improbis quoque cyphonis adhæſit nomen. Et cyphoniſmus pro ſupplicio. Quanquam eſt item in curru pars dicta cyphon: velut ſub ea virgæ hypocyphonia vocantur, & cyllobantes. Dicitur Cyphon, ἀπὸ τοῦ κύπτειν, ideſt à capitis proclinatione: nam & incuruati dicuntur cyphalei. Sed cyphella nubes appellant ab occultandi poteſtate, quia cæli adimant aſpectum, quaſi crypella, παρὰ τὸ κρύπτειν. Apud quoſdam ita cautum animaduerto, vt quiſquis, per audaciam legum placita riſui habuiſſet, diebus viginti in Archiuo vinctus cyphone perſeueraret nudus, melle ac lacte delibutus, vt apibus muſciſque eſſet pabulum: dilapſis verò iis, muliebri indutus veſte deturbaretur in præceps. Aulam verò dicebant locum, quo ducerentur damnati, quem mox iuniores ἀρχεῖον ideſt Archiuum appellare cœperint. At ſi quis mortem ſibi admouiſſet, moris Athenienſium fuit, manum quâ hoc peregiſſet abſcindere, ac ſeiunctim à corpore humo contegere. Abigeos Vlpianus ſcribit, quum duriſſimè puniuntur, ad gladium damnari ſolere. Inſularem pœnam legimus apud Ammianum Marcellinum. Qui & quoſdam cruciabiliter necatos ſcribit, ſulcatis acerrimè, fodicatiſque lateribus.

Furum ſupplicia diuerſa. De Dracone legumlatore. Furum ſpecies aliquot. De lance, ac licio: item de laro, larco, bomolochis, & ſacculariys, & balantiotomis, zonariys ſectoribus. Caues, caueca. An phenes ſit fulica, vt voluit Ambroſius. Depeculatores, molgi, amolgi, phollis, donus: ſiſcus, ſiſcellus.

Cap. VI.

QVoniam verò in digitos quodammodo ſuppliciorum, quibus vſos veteres comperimus, genera mittere eſt viſum, non inſcitum improſperúmque fortaſſe fuerit, quin multis forſan vel quadruplarium, etiam conſtitutas furibus pœnas exequi, quas pro morum conſuetudine diuerſis in locis fuiſſe varias accepimus. Siquidem Draco, quem ſanguine, non atramento leges conſcripſiſſe, proditum eſt: quique omnium princeps Athenienſi populo tuliſſe eaſdem memoratur, qualecunque admiſſum foret furtum, mortis pœnam irrogauit auctori. Hunc ferunt in theatro apud Æginam præfocatum ſepultúmque, petaſos veſtéſque omnifariam conijcientibus in eum vniuerſis. Mox & leges antiquatas abolitáſque, non quidem decretis vllis, verum tacito illiteratóque conſenſu: aut Solone idipſum procurante, quod ſcribunt nonnulli. Nam non furti modo conuictis mortis irrogauit ſupplicium, ſed & cuiuſque peccati rei ac ocij etiam damnatis. Interrogatus autem ipſe, Quid ita in omnibus mortis approbaſſet mulctam? Quoniam, inquit, parua vltimo digna ſupplicio arbitror: maioribus quid grauius ſtatuerem, non habui. Τὰ μὲν μικρὰ ταῦτα ἄξια νομίζω, τοῖς δὲ μεγάλοις οὐκ ἔχω μείζονα. Solon factus & ipſe legumlator, mitioribus pœnis adortus morum emendationem, dupli pœna vindicandum ſanxit, in eum qui furti ſe alligaſſet. Decemuiri pro furtorum imparitate diſparabiles

by Google

induxerunt ſuppliciorum metus. Quippe manifeſtariu:n furem, quod & Caius repetit Digeſtis ſed legem Aquiliam, tum demum necari indulſerunt, ſed clamoris tamen teſtificatione, vt Caius inquit, ſi tenebrarum beneficio ſeſe in facinus inſinuaſſet, aut luce quoque, ſi telo ſe tueri auſus foret, quo euaderet. Cæteros id genus, ſi liberi forent, verberibus ſubiecerunt, addictos ei, vnde furtum factum foret. Si ſerui, à verberibus etiam de ſaxo dari in præceps permiſerunt. Pueros impuberes ad prætoris arbitria reiecerunt, qui & factam noxam ſancirent. Erant vero furta, quæ per lancem liciúmque concipi dicebantur. Puto, quia qui in alienam domum expilandi propoſito ingrederetur: ſicut qui magiſtratibus præminiſtrabant, lictores, licio præcingebatur, lancémque ante oculos obtendebat, propter matrum familias, aut virginum præſentiam. Liciis vti in veneficio, veteris fuiſſe moris, abundè Maronis ex Bucolico ludicro carmen comprobarit, implicandæ obturbandæque mentis gratia, ſicuti liciis implicatur ſtamen. In hoc furum genus perinde vindicatum, ac in manifeſti furti reos. Cæterum & hæc mutata cum temporibus, interpolatáque pœnarum ſanctio: quoniam in manifeſtarium furem quadrupli conſtituta eſt actio. At Hermogenes Iureconſultus Digeſtis de rerum amotarum actione, Ad fiſcum, inquit, mariti bonis deuolutis, vxor rerum amotarum nomine in ſimplum conuenitur. Manifeſtum furtum intelligi voluere priores, vt auctor Maſſurius ſcribit, quod deprehenderetur dum perpetraretur, hoc eſt (vt Græcè dicam) ἐπ' αὐτοφώρῳ, ſiue ἐπ' αὐτοφόρῳ, ideſt in furto ipſo & in oculis. Sic enim reponendum apud Vlpianum Digeſtis de furtis, vbi temporum inſcitia dictio Græca obliterata pernoſcitur. Faciendi furti finis intelligitur, quum perlatum eſt quò ferri cœperat. Furti concepti, item oblati, pœna tripli eſt. Scitu digna ſunt quæ Vlpianus ſcribit: Si vxor, inquit, alicuius furi opem tulerit, furti non tenebitur, ſed rerum amotarum. Aliàs furtum finiunt Iureconſulti, rei alienæ fraudulentam contrectationem lucri ergó. Quin ſi volente domino, quem ipſe tamen opineris nolle, quippiam inuncaueris, furti alligatum videri, ſanxit Pomponius. Alexandri Cæſaris præclara eſt ſententia: qui ad id quod per præconem edixit, vt principem nemo ſalutaret, qui ſe furem noſſet: ne aliquando detectus, capitali afficeretur ſupplicio: etiam prædicabat, fures de paupertate ſolos conqueri, dum volunt vitæ ſuæ ſcelera obtegere. Sed & illud, ὁς τις ἀν πολλὰ κεκλοφὼς, ὀλίγα δὲ τοῖς ψηφοφοροῦσιν δῶκεν, σῶος ἔσται. ideſt, qui multa rapuerit, pauca ſuffragatoribus dederit, ſaluus erit. Idem fures nuncupabat, ſcelerum quotidianorum reos, ac ſolos item reipublicæ hoſtes. Quia verò non eſſe vnum tantummodo genus furum, liquet, inueni qui aris clàm aſſidentes vt oblata ſuffurentur, bomolochos appellari tradant, quaſi περὶ τοὺς βωμοὺς λοχῶντας, ideſt circa altaria deliteſcentes inſidiantéſve. Quanquam & eo nomine dicuntur mendicabula in templis ſuppliciter corrogantia ſtipem, atque item tibicines & vates rebus diuinis adhibiti. Sed & ſcurræ bomolochi figuratè dicuntur, quive deſpicabiles viliſſimique poſſunt lucelli cauſa etiamnum illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas Cæſaris ad menſas. Laron, comici pro furaciſſimo vſurpant quandoque: nam eſt auis laros voracis naturæ, rapacíſque. Sunt qui fulicam eo nomine accipiant, vt inde etiam Larius nuncupetur lacus de auitij eius copia. Larum Theodorus gauiam interpretatur, cui ſit color σποδοειδής, ideſt cinereus, vt ſcribit Ariſtoteles, qui etiam laron nuncupat λευκόν, ideſt album. At cepphum, ideſt κέπφον, fulicam reddit Theodorus idem. Sed Hexaemeri quinto Ambroſius fulicam à Græcis phenen dici, hoc eſt φήνην, arbitratur: quæ excuſſum nido aquilæ pullum ſolarem intuitum non valentem ferre, exceptum alat. Lycophronis interpres: Cepphus, inquit, marina eſt auis λαροειδής, id eſt lari ſimilitudine: quam ſpuma venantur piſcatorum pueri. καύης item larus dicitur, id eſt caues: vnde cauecas, id eſt καύηκας, nuncupatos inuenio, qui lari more ſenio inalbeſcant. Lazos verò nunc dici, qui olim nuncuparentur Colchi: auctor Agathius eſt. Ambroſium malè habent parte hac eruditiores, quoniam φήνη dicatur à noſtris oſſifragus, alienos fœtus cum ſuis alens. Larcos autem vas intelligitur, in quo feruntur carbones. Depeculatores, hoc eſt qui publica interuertunt, vocant iidem molgos & amolgos, à mulgendi conſuetudine, quod dicitur ἀμέλγειν. proinde ex aphæreſi curare, facetè dicti. Sunt in hoc genere & qui balantiotomi Græcè nuncupantur, velut marſupiorum inciſores, vt alibi diximus, meminit contra Cteſiphontem Æſchines: Adducent (inquit) illum, veneficum balantiotomum, qui rem publicam incidit. Hos fortè ſacculariosrectè dixeris, ex Aſconio. Sed Plautus *zonarios* dixit ſectores. Eſt item balantium pondus quoddam, phollis nuncupatum, donos continens ducentos quinquaginta. Habet verò donus libram vnam, vncias duodecim. Fiſcos item pro nummorum conceptaculis comperias: ſed & lineos legimus fiſcos, exprimendis eliquandíſque ſuccis: vnde & fiſcellus, in vſu eodem.

T. Liuij locus emendatur ex primo, vbi legitur, Lex horrendi criminis erat. Item locus Plinij enarratur, de arbore ſuſpendio eligenda. Acheruſion quid, & vlmorum acheruntem in Plauto qua interpretemur ratione.

Cap. VII.

SEd enim quia de ſuppliciis copioſius agere collibuit, fraudi non erit, opinor, ſi ad lacteos T. Liuij fontes diuerterimus, vitiatis interpellatíſque codicibus laturi opem pro virili. In primo ſiquidem ab Vrbe condita ſic fermè ſcriptum reperias. Lex horrendi criminis erat, duumuiri perduellionem iudicent. Quam lectionem ſciolis ac malè feriatis pleriſque, quorum minus intercutanea eruditio ſuperficiaria modo rimatur ac diſcutit, plauſibilem viſum iri, non ambigo. Arridet enim pullato circulo demum, quod obuiũ, quódq; (vt dicitur) ex triuio eſt. Atqui penſiculatius expendenti, loco verbi Criminis, reponendum videbitur Carminis, quod reſipit vetuſtatem, & eruditionem habet claſſicam. Legum ſiquidem dicebantur carmina, non crimina. Quod vt conſtet, ad anchoras recurrendum, hoc eſt veterum auctoritas aduocanda, qua maximè aduerſus peruicaces ſtemus. Marcus igitur Tullius in oratione pro Rabirio Poſthumo ad hunc modum ſcribit: Namque hæc tua, quæ te hominem dementem popularémque delectant, I lictor, colliga manus. Quæ non modo huius libertatis manſuetudiníſque non ſunt, ſed ne Romuli quidem, aut Numæ Pompilij: Tarqui-

Tarquinij ſuperbiſſimi ac crudeliſſimi regis iſta A ſunt cruciatus carmina, quæ tu homo leuis ac popularis libentiſſimè commemoras, Caput obnubito, arbori infelici ſuſpendito. Hactenus Cicero, qua in parte ne obrepere quidem ſuſpicio poteſt, quãtumuis in vtramque aurem dormias, legendum eſſe Criminis. Sed & De oratore primo libro ita exaratum adnotauimus : vt totum illud, vti lingua nuncupaſſet, non in duodecim tabulis, quas tu omnibus bibliothecis anteponis, ſed in magiſtri carmine ſcriptum videretur. Hoc verò loco carmen, B ſignare præſcriptum, aut ſententiam, ſiue præceptum, coniectamus. In quam notionem reperias item De lege agraria libro ſecundo. Sed & T. Liuius ab Vrbe condita libro trigeſimonono, concione aduocata ſolenne carmen precationis fari, prius quàm populum alloquantur, magiſtratus ſolere, auctor eſt. Quin & libro primo, Sua item carmina Albani, ſuumque iuſiurandum per ſuum dictatorem, ſuóſque ſacerdotes peregerunt. Et paulo ante, Quæ longo effata carmine non operæ eſt referre. Sed vtique de carmine non eſſe mirandum, Aſconius Pedianus facit, qui verſiculum pro verbo, quod inſolentius eſt, vſurpaſſe deprehenditur, quũ ita ſcribit: Tribus verſiculis enim ait, Accepi, dedi, reliqui. Ne quis verò mendum putet exemplariũ, id ex Cicerone eſt Verrinarum tertio : Audiſtis quæſtoriam rationem tribus verſiculis relatam. In epiſtolis verò ad Brutum, ſic refert: Breues tuæ literæ, breues dico? immo nullæ tribúſne verſiculis D his temporibus Brutus ad me? Cæterum quia in ſuſpendio arborem infelicem nuncupat veteris carmen legis apud Liuium & Ciceronem, ad eam alluſiſſe Plinius apertiſſimè mihi videtur, quum in præfatione Naturalis hiſtoriæ dicit: Ceu verò neſciam, aduerſus Theophraſtum, hominem in eloquentia tantum, vt nomen diuinum inde inuenerit, ſcripſiſſe etiam fœminam: & prouerbium inde natum, Suſpendio arborem, eligendam. In nodi huius explicatione cæcutire multos, palàm eſt, etiam ſi E non inſit Platonici numeri, aut Bœotia ænigmata, nec ex vulturum nidis expoſitio petenda foret. Si quid ergo hactenus exſudarunt in eo iam (opinor) deſinent ſaxum voluere. Felices autem arbores, ne hoc relinquamus inenarratum, Cato dixit, quæ fructum ferunt: infelices, quæ non ferunt. Plinius auctor eſt, Infelices exiſtimari, damnatáſque religione, quæ neque ſeruntur vnquam, neque fructum ferunt. At Veranius de verbis pontificalibus, Felices (inquit) arbores putantur, quercus, æſculus, F ilex, ſapinus, fagus, corylus, ſorbus, ficus alba, pyrus, malus, vitis, prunus, cornus, lotus. Tarquinius verò Priſcus in Oſtentario arborario ſic ait, Arborum quæ inferûm deorum auertentiúmque in tutela ſunt, eas infelices nominant, vt quæ baccam nigram nigróſque fructus ferunt. Cæterùm ne quid omnino diſſimulem, poteſt ex Plinio ipſo item prouerbij ratio erui. Quoniam apud eum ita legimus, In Aulocrenem platanus oſtenditur, ex qua pependit Marſia victus ab Apolline, quæ iam tum G magnitudine electa eſt. Sed in eadem Naturali hiſtoria legimus, Canes ſupplicia annua pependiſſe, inter ædem Iuuentutis & Summani in furcas ſambucea fixos arbore. Quin & alibi idem auctor Pyrrhi legatum facetè luſiſſe ſcribit, in auſteriore guſtu vini, meritò matrem eius pendere in tam alta cruce. Adijciamus verò & damnandi criminis confeſſos ac iudicatos ritum, de quo ſic breuiter Seneca, Aſcendit prætor tribunal, noxiæ poſt terga ligantur manus, fit à præcone ſilentium. Adhibentur deinde legitima verba, canitur ex altera parte claſſicum. Opera illud adiecero parerga, proditum Ariſtotelicis eſſe monumentis, Acheruſion dici omne ſatum ſyluoſum arboroſúmque. Ex quo eruditorum coniectatio eſt, ad hoc forſan Plautinum id referri oportere, vbi in Amphitryone vlmorum Acheruntem vocat.

Plautini loci expoſitio de litera longa, quam ſuſpendioſi faciant. Cruciarij qui, & cruciamen, item crucium. De cruce ſcitu digna. Sarmentitij, & Semaſij cur dicerentur Chriſtiani.

Cap. VIII.

Porrò in hac ſuſpendioſorum mentione non parergon fortaſſe fuerit, amplius aperuiſſe Plauti- C num ſcrupum, in quem veluti latitans aquis ſaxum pleroſque iam impactos ſcio. Sic verò Staphyla anus inquit,

> Neque quicquam melius eſt mihi,
> Vt opinor, quàm ex me vt vnam faciam literam
> Longam, laqueo collum quando obſtrinxero.

Scitum hoc videri adagium poteſt, & apertum ſatis, D In eos qui præpoſterè commoriuntur, præcluſo (vt inquit Plinius) ſpiritu, cui quæreretur exitus. Cæterum ſunt, qui eius rationem parum, ni fallor, & ſcienter & exploratè introſpexerint. Literam enim longam, L dici volunt: ſed hebeti prorſum iudicatu. Dicant enim viri doctiſſimi, quo probent argumento, pendentem hominem amplius, quàm vbi ſuis conſtat veſtigijs, eam exhibere figuram: mihi vtique parum liquet, niſi fortè caligamus in ſole, ac de compede impacta educere pedem ne- E quimus. Nec à grammaticis traditum ignoramus, literarum alias eſſe longas, rotundas alias, quaſdam verò quadratas. Quin doctius fuerit interpretamentum, ac perſpicacius, ſi ad T literam Græcam Plautinos ſales retulerimus : quoniam qui pendet, eam planè reddit imaginem : ſuſpendioſi defuncto obtinente vicem lineæ ex ſuperiori parte in imam productæ. Trabes verò vnde laqueus deſtinatur, tranſuerſam elementi portionem fingere videtur. Id vt ad hunc modum F coniectemus, doctiſſimus facit Lucianus, qui in libello cui titulus eſt Δίκη φωνηέντων id eſt Iudicium vocalium, ad diſquiſitionem literam hanc vocatam à ſigmate, ita coargui fingit, vt quæ furatrinam exerceret, & aliena violenter inuaderet, ex pleriſque dictionibus pulſa litera σ, in cuius locum ipſa ſe nullis comitiis ſuffecerit: proinde videri dignam, quæ in id contolleretur ſupplicium, quod ipſius exprimeret figura. Ea verò eſt crux, ac furca : nam & tau Gallicum G poſitum inuenies pro cruce apud celeberrimos auctores, quam ad eum conſtruere modum Galli conſueuerant : & Hieronymus ſuper Marcum; Tau (inquit) litera ſalutis ſignum demonſtrat & crucis. Immo verò & crucis nomen Græcum, quod eſt σταυρός, non aliunde videtur appellationem duxiſſe : quanquam grammaticis aliud videatur. Video, inquit Seneca, iſthic cruces non vnius quidem generis, ſed aliter ab aliis

fabricatas. Sunt qui capite in terram conuerſo ſuſpendant. Alij brachia patibulo explicuerunt. Cruciarios verò idem vocat Seneca, qui tolluntur in crucem, ſicut cruciarias pœnas Sidonius Apollinaris. Cruciarios facetiſſimè Plautus diſcipulos crucis appellat, qui & patibulati dicuntur. Sed crucium, vinum inſuaue nominatur, & nimio plus auſterum aut aſperum. Cruciantes equi apud poetas creduntur ferè, qui tortores ab grammaticis & vulgò dicuntur. Scitu dignum illud quoque eſt: Didymon xylon à Græcis exponi pro eo quod Romani furcam vocant, veluti ex duobus modo lignis conſtaret: nam didymon, geminum dicunt. Præterea ſupplicij huius Vlpianus commeminit, Digeſtis ad legem Iuliam de ſacrilegiis: ſed & Calliſtratus Digeſtis de pœnis, Summum (inquit) ſupplicium eſſe videtur ad furcam damnatio, item viui concrematio. Porrò quia de cruce mentio eſt, non grauemur promere hic quæ in primis ſtudioſorum digna auribus arbitramur, ex monumentis excerpta clariſſimis. Si quidem traditum ab Arabibus eſt, crucis figuram videri cæteras quotquot ſint, præſtare: quoniam ſuperficies prima cruce deſcribatur. Sic enim in primis longitudinem habet, atque latitudinem, primáque hæc figura eſt, & omnium recta quàm maximè, conſtánſque rectis angulis quatuor. Effectus verò cœleſtium maximè per rectitudinem angulorum radiorumque reſultant. Tunc enim ſtellarum poteſtas præualet, quando cœli quatuor habeant angulos, vel cardines potius: orientis videlicet, occidentiſque, & medij vtrinque cœli. Sic verò diſpoſitæ radios ita coniiciunt in ſe inuicem, vt crucem inde conſtituant. Propterea eſſe crucem veteres dicebant, tum ſtellarum fortitudine factam, tum earundem fortitudinis ſpectaculum. Ideóque habere ſummam in imaginibus poteſtatem, ac vires & ſpiritus ſuſcipere planetarum. Quæ opinio ab Ægyptiis initia duxit, confirmatáque vel præcipuè eſt, inter quorum characteres crux erat inſignis, vitam eorum more futuram ſignificans. Proinde figuram eiuſmodi Serapidis pectori inſculpebant. Adiicit Hieronymus: aues in ſurrectum ſe attollentes crucis exprimere figuram, quod adorans homo & natans item facit: ſed & nauis antea cruci aſſimulata ſufflatur. Quin ipſa, inquit, crucis figura quid eſt, niſi quadrati mundi forma? Scribit porrò Sudas, Theodoſio imperante quum æquarentur ſolo Græcorum templa, in Serapidis ſacrario hieroglyphicas eſſe compertas literas, quæ crucis præferrent formam. Cæterum, quod ad crucis pertinet excellentiam, apud Ægyptios ante Chriſtum humanę ſalutis auctorem inenarrabilem, non tam muneris ſtellarum teſtimonium fuiſſe contenderim, quàm virtutis præſagium, quam à diuiniſſimo corpore fuerat acceptura. Nec illud omiſerim, diuina (vt equidem reor) agente vi, fuiſſe in adoratione veterum crucis item figuram ſummè religioſam: quoniam in veneratione ſupplici, dum ori dextram admouerent, indicem ſuper pollicem reſidentem (quod & tempeſtate hac ferè à pleriſque fit) exoſculabantur. Quod Plinius quoque ſignificaſſe videtur: In adorando, inquit, dextram ad oſculum referimus, totúmque corpus circumagimus. Et in Apologia item Apuleius; Si fanum aliquod prætereat, nefas habet, adorandi gratia manum labris admouere. Hinc factum opinan-

A tur, vt Hebræi iuxta linguæ ſuæ proprietatem pro veneratione deoſculationem ponant. Quod aduerſus Ruffinum Hieronymus teſtatum reliquit. Lego denique Chriſtianos quandoque Sarmentitios & Semaſſios probroſe nuncupatos, quod ad ſtipitem dimidij aſſis reuincti ſarmentis circumiectis amburerentur, quod in hac ſuppliciorum pragmatica compertum præterire non fuit conſilij.

B *Elementa virtutum eſſe duo, ſpem honoris, pœnæ metum.; De inferorum ſupplicijs digna ſcitu. Quomodo patiatur anima, ex Platonicorum doctrina. Maronis loca explicantur duo.*

Cap. IX.

DVo verò eſſe veluti elementa virtutis ab philoſophiæ ſtudioſis traditum, ſcire videor: honoris ſpem, ac pœnæ metum. Illa quippe ad ho-
C neſta ſtudia alacriores reddit, quando eſt externorum maximum bonum honor, ſiquidem hunc diis contribuimus, hunc in dignitate conſtituti affectant præcipuè: tametſi cumulatæ virtuti dignus rependi haud queat. Hic autem, metum dico, deprauatos impetus cogit hebeſcere, tardioréſque facit ad ea, quæ à rationis libra, viſuntur ſemota. Hinc ad terrorem increſcentis audaciæ pœnarum genera octo legibus ſanciti, Marcus Tullius ſcribit; damnum, vincula, verbera, talionem, ignomi-
D niam, exilium, mortem, ſeruitutem. At ſummus ille parens Deus, à quo in hanc mundi partem, vniuerſitatis mediam emiſſi ſumus, vt hinc inde rerum ab eo productarum ordinem excellentiámque exactiſſimè contemplati, humilem debitúmque venerationis cultum auctori exhiberemus, æternitatis præmium ex formula ſua viuenti propoſuit. Abeunti verò an brutorum immanitatem, & ſenſibus mancipatam naturam, formidabiles inferorum cruciatus perpetuitatis diritati adgluti-
E natos. Cœleſtis illa hilaritas quæ quantáve cenſeri debeat, abundè cum Apoſtolo Gregorius pauciſſimis verbis inſinuaſſe pernoſcitur, ubi ait Nec oculum vidiſſe, nec aſcendiſſe in cor hominis quæ diligentibus ſe præparauerit Deus. Inferorum verò ſupplicia quis vel audeat, vel queat omnino eloquentiæ, vel ingenij amplitudine pro meritis explicare? Mira eſt illic, ſed tamen vera pœnarum ratio, quod Auguſtinus inquit. Spiritus incorporeos corporei ignis tormento conflictari,
F quænam ratio dabit naturalis? Niſi quòd eadem quæ noſtris corporibus certis numeris animas adnexuit potentia, etiam ſpiritalem vim pœnis ignium indeficientibus alligare ineffabilibus poterit modis. Cæterùm libet parte hac cum veteribus theologiæ ſtudioſis confabulari, qui & ipſi ſuper iis aliqua ſibi prodenda cenſuere. Adeunda verò præcipuè Platonis arcana, in quibus ſtupenda ſæpe deprehendas. Animum intemperatum, dum etiamnum agit in corpore, talem eſſe veteres ſan-
G ciunt, vt conſopitam in eo rationem intelligant, vel affectui prorſum mancipatam, vnde ineluibilis ad corporea vergens concipiatur habitus qui in naturam euadat quodammodo. Proinde hunc graphicè appingens Orpheus ita canit,

ἄρρηκτοι [illegible] ὁ δῆμος ὀνείρων.

Frangi nequeunt Plutonis portæ, intus agit populus ſomniorũ. De animo ita affecto grauiſſima eſt

ex

ex ſeptimo De republica, Platonis ſententia: Dormire illum in hac vita, & quidem profundius, ac prius quàm omnino expergeſiat, demigrare. Poſt obitum verò etiamnum altiſſimo premi ſopore. Quin & inſomniorum abſurdiſſima exterreri ſpecie, quàm rē ſub Tartari nomine intelligi voluit. Philoſophi verò ſententiam aptiſſimè Platonicus poeta inuolucro quamuis obſcuriore, Aeneidos ſexto expreſſit, quum inferiorum veſtibulum ac ingreſſum primum deſcribens ita canit,

In medio ramos, annoſáque brachia pandit
Vlmus opaca ingens, quam ſedem ſomnia vulgò
Vana tenere ferunt, foliiſque ſub omnibus hærent.

Animus ergo hic nimio corporis amore exardeſcit propterea terreno hoc dilapſo, protinus alterum ſibi ex vaporibus itidem elementalis naturæ conflat, compingitque: ſed & ad ea reuoluitur, affectu perſeuerante ad quę procliuis antè ferebatur. Corpuſculi verò eius ea demum eſt figura, quales fuerint mores. Qua ratione fortaſſis intelligenda foret infamis illa quorundam in beſtias commigratio. Sicuti verò in vita carnis ſenſerat affectiones, ita & corporis illius animam ſentire, arbitratur idem Plato: ſed eo etiamnum acriores, quo eſt id purius verum eſt in ratione non eadem. Sic etiam ex doctoribus noſtris aliqui haud ignobiles philoſophi, inueſtigare volentes, quo modo incorporanea anima igni poſſit affici corporeo, dicunt, Poſtea quàm carne ipſe exuta eſt, ſenſiuas remanere potentias, & (vt Auguſtinus inquit) omnes ſenſus vitali poteſtate recentari Aliorum ſententia eſt, ab anima non formari corpus eiuſmodi, nec per ipſum afformari ſenſum, ſed diuina poteſtate ita ſanciente, animam quæ ſeſe prius corpore adobruerit, aqueo elemento vel igneo ita deſtinari, alligarique, vt obnoxia ſeruilique conditione indignationis plurimum inde concipiat, ac dolore conuellatur. In ſtatu hoc comminiſcitur Orpheus furias tres, ex quibus Tiſiphone animam infeſtet ex corpore. Megęra lancinet ex odio imaginariique mali conflictatione formidoloſa. Alecto perurat propter imaginarij mali boni cupiditatem. Has porrò furias excitari ab vltoribus dæmonibus, vt atrocius horribiliúsque exagitetur anima, Platonis ſententia eſt: ſed quam comprobet etiam Plotinus, ac antea conſtituerat Orpheus, à quo hymno proprio dæmona, vltorem magnum celebrari nouimus. Deniq; primas intemperantis animæ perturbationes perſimiles volunt phreneticorum tumultibus, aut bile atra exagitatorum, vel etiam dormientium turbulentis formidoloſiſque ſomniis. Sed & eo amplius impiis animis terribilium fallax imago occurſat, quando alendi poteſtas nulla ibi eſt, vacant externi ſenſus, nulli⁹ omnino rei ſeſe ingerit diſtractio, nec lenimenta præſtò ſunt vlla. Sola reliqua fit, furens phantaſis, vt Plato vult, aut phantaſticæ rationis imperium: cui inuſitatæ formidabileſq; oſtentantur imagines, vt ruentis quandoque cæli ſpeciem concipiat, nunc dehiſcentis terræ voragines tetras, ſéque in ima baratri violenter merſari, Etiam flammantes ignium globos arrepentes, aut feruentium ſcaturigines aquarum, vel vaſtarum molium deuolutiones ruináſque, quibus iamiam conterenda ſubiiciatur: &, quod omnia excedit, à dæmonibus truculenti ſæuique aſpectus raptari, ac paſſim diſcerpi. Cateráque quæ phantaſiæ furentis dictare impetus poteſt, malúſque dæmon vt Mercurio placet. Adde quòd deliciarum quibus in vita intemperantius perfrui aſſueuerant, atrox habitus ſubiēs exulcerat excarnificátque, tum cupiditate, tum deſperatione potiendi. Hæc Sardanapalum muliere corruptionem à pellicum amplexu reuellit ratio, diſpeſcit à menſarum luxu Tantalum, à congeſtitiis Midam retrudit opibus. Propterea in Gorgia Plato: Idem mihi videtur circa animam, cuncta enim in ea apparent, quum corpus exuerit, tam quæ ex natura, quàm quæ ex affectibus inerant, quæ ob rei cuiuſque ſtudium homo contraxit in animam. Hinc, ni fallor, aperitur egregriè Platonici Maronis locus alter ex ſexto eodem,

Quæ gratia currum
Armorúmque fuit viuis, quæ cura nitentis
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos.

Caterùm ne quid relinquatur, quo legentium præpediri poſſit animus, ſciant à Platonicis in ſeparatis animis phantaſiam dici ſenſum intimum, quem in vehiculo æthereo & æreo cōſtituunt, ſed cum perturbatione in aereo propriè Vel Peripatetico intelligamus more, præſertim Auicennæ ſequuti doctrinam, affectum habitúmque potentiæ rationalis quem ſenſibus obſequendo contraxerit, ad corporeas reclinatum perturbationes, in materiámq; vergentem.

An poſſit anima ignibus torqueri. An corpus amburi perpetuò, nec tamen interire. Laricis natura mirabilis. Larignum oppidum. Largina pix, quæ vulgò larga dicitur. Item ſalamandra, & carbonum, palearum, ac formicæ natura.

Cap. X.

SEd non deerunt fortaſſe, qui argumentorum acuminibus diluere iſta connitátur omnino, quoniam probabile non fiat, animam, ſi eſt immortalis, perpeti, aut ſentire dolorem poſſe: quippe ſi ob merita punietur, non erit abſque doloris ſenſu, & proinde etiam morti obnoxia. Quòd ſi morti non eſſe locum, colligas: illatio illa conſequi videtur, Ergo nec dolori. Propterea, nec eſſe quidem patibilem. Et Stoici aſtruent, animas vtique mortis interuentu aboleri nullatenus poſſe. Impias tamen, quoniam vitiorum ſcelerúmque inquinamentis labem contraxerint, euadere cuiuſdam naturæ mediæ inter mortalem immortaléimque, & habere imbecillitatis quippiam ex corporeo contactu, ex quo ineluibilem conceperint fucum, dum ſenſuum lenociniis obſequuntur, velut mancipatæ. Inoleſcente itaque labe miris modis, vt poeta nobilis ait, eiuſmodi reddi animas, vt non extingui vtique valeant, quoniam ex Deo profluxerint. Cruciatibus tamen obnoxias fieri ob terrenam, quam ſibi affricuerint labem, quæ peccatorum iniuſta illecebris, ſenſum doloris attribuit. Quòd ſi quærat quiſpiam, qualis omnino cenſendus ſit ille ignis; qui mirādā poteſtate ſpiritalia corporeáq; exitu nullo exurendi citra conſumptionem facultatem habeat: quum ſexto Topicorum ab Ariſtotele traditum ſciamus, Affectionem in corporibus quamcunque detererе de ſubſtantia perpetuò quippiam, ac demum abſumere: Reſpondetur, videri talem, vt nullius indigus alimenti, nulla fumi permixtione in obſcuritatem quandam craſſeſcens viuat perpetuò,

A vigeatque, aquarum modo fluida vi. Cremet inſuper, ac reficiat mirabiliter, vt quantum ex corpore periturum æſtimes, mox repoſitum, inſtauratúque ineffabiliter, animaduertas, vt perenne ſibi ſufficere pabulum videatur. Quod poetica fabuloſitas ſuſpicata, Titij iecur vulturi æterna ſuggerens alimenta confingit. Nec tamen in omne corpus flammis eiuſmodi datum ius, aſſerere debemus: nam quos præcellens incoquit virtus, & iuſtitiæ maturitas in æthera purgat apertum, omnino cremantis potentiæ expertes cenſendi ſunt. Quod ad animam B ſpectat, ſic ex Peripateticis ratiocinantur nonnulli: Si ſenſus, inquit, ſenſibilia citra materiam recipit, patiturque tactus nonnunquam non calore ipſo, ſed ſpecie, caloris ratione, intentioneque ſpiritaliter recepti. Si viſui non color, nec magnitudo vlla, ſed ratio, ac intentio eius abſque materia imprimitur, animos mirabimur etiam elementorum qualitatibus, quibus in hac inhiabant vita, per intentionem, ac ſpiritaliter, & abſque materia rece- C ptis torqueri? Hac certè ratione non à corpore incorporeum, ſed ab incorporeo incorporeum pati, agnoſcimus. Sed vrgent nos infeſtantque peruicaciores plerique, ceu naturæ conſonum haudquaquam ſit vri citra perniciem corpus aliquod: etiam ſi apud Ariſtotelem comperimus, eſſe animalia quæ in ignibus viuant, immo verò ſi quo caſu auolent, intermori protinus. Iam & feruentium aquarum ſcaturiginibus ita vermiculos innaſci plerumque, exploratiſſimum eſt, vt alibi ducere vitam ne- D queant. Sed malè feriati ad hæc inferunt, ſi maximè detur rem ſic habere, non tamen iſta viuere perpetuò, nec vllo interim exagitari dolore, quoniam indidem etiam vegetentur. Mihi verò à naturæ rationibus abire longius videtur, vegetari, quàm cruciari rebus eiuſmodi. Mira prorſum res eſt, igneis flammarum riuis obuolui, membra perpetim depaſcentibus, & supereſſe tamen, ni mirabilius foret, ignium molibus adobruta viuere, nec tamen inde E dolere prorſum. Quòd ſi impetrant iſta fidem, cur non & illa? Certè miraculum naturę eſt id quoque, laricem non ſolum ex ſucci amaritate vehementi à carie tineáque non noceri, verum nec flammam recipere, nec ardere per ſe, niſi vt ſaxum in fornace ad incoquendam calcem, lignis vratur aliis: nec flãmam ideo ſic quoque recipit, nec carbonem remittit, ſed ſpatio longiore vix comburitur, quod ſit minima ignis & aeris temperatura. Cognitum id ſumma Cæſaris admiratione apud Larignum oppidum in Padi præripiis ſitum, ex arboris copia nun- F cupatum, quando ignibus obuallata turris ſuperfuit citra nocumentum. Sicuti larigna dicitur pix, quæ & arboris nomine larix vocatur quandoque: vulgus largam, luxata dictione appellare conſueuit reſinam id genus. Larimnum verò thymiama Sabæorum eſt odoratum, præcipuè Straboni. Sed & Quadrigarij adnotatum Annalibus eſt, oblitam alumine materiam, ſuccendi non poſſe. Quod eſſe verum, à Sylla in Archelaum bellante comprobatum eſt. Nec illud argumentum alicuius fuerit momenti: G Omne quod dolet, etiam mori. Siquidem dolet anima, corpore vtique maior, nec moritur tamen. Quare quod in hac colligimus nunc, reperietur tunc in damnatorum corporibus. Quid, quòd animæ proprium eſt dolere, non corporis: etiam ſi ab corpore doloris emicent ſcintillæ? Sicut enim viuere ac ſentire dicimus corpora, quia animæ potentia haſce influat vires: ita & in dolendi ratione

aſtruendum, quoniam corporis dolor eſſe ab anima tantum poteſt. Quam ob rem ſi inde mors colligeretur futura, quia interueniat dolor, aduerſus animam efficacius multo ſic colligeretur, quia eius ſit dolere proprium. Quod Aurelius comprobat Auguſtinus, à quo etiam refelli Platonicos nouimus, qui ex terrenis moribundiſque corporibus aſſultare in animam perturbationum agmina colligunt: quum tamen fateantur iidem, animas ab omni corporis labe repurgatas, dira nihilominus agi cupiditate, qua rurſus incipiant in corpora velle reuerti. Poſſe verò humanum corpus æternis ſufficere cruciatibus, vt amburatur citra detrimentum, doleat ſine interitu, non videri impoſſibile prorſum debet, non ſalamandræ modo argumento, quam auctores eminentiſſimi in ignibus victitare produnt: eſſéque tum terreſtrem, tum marinam, vt ex Paulo didicimus. Nam de ea Nicandri interpres ita prodit: Salamandram (inquit) memorãt, per ignem meare, nec inde quippiam oblædi: eius interanea decutiendi pilos vim habent, quadrupes eſt animal, lacertæ ſimile ac terreſtri crocodilo. Sunt qui ſcribant, eſſe natura frigidum, proinde ſi in fornacem inciderit, ignem reſtingui, ipſum autem perſeuerare ἄφλεκτον, id eſt illæſum. At hoc credi temerè, auctor Dioſcorides probat. Andreas verò non contemptibilis auctor, ſi ſalamandræ (inquit) ſanguine vel manum vel omnino veſtem infeceris, nocumenta ex igne haud prorſum ſentiet. Poſtremò animal nec corio contegitur, nec præfulcitur ſquamma. Quin eo argumento Græcus poeta λεπτόδερμον appellauit: quoniam pellem dicãt rhinon. Etiam ſi aliqui malint dici, quia ab pelle deſudet λίπος, id eſt pinguedo. Ac vt nil prorſum omittatur, lib. decimoquinto [illegible] Salamandra, inquit auctor, minimum animal ex ignibus ortum capit, & in eis flammæ nocumentum haud ſentit. Sed & tot montium argumento, inquam, pleriſque in locis ab æuo ardentium globoſque flammarum ſubinde eructantium, quos tamen non deficere, animaduertimus. Carni porrò humanæ vim præſtabit eandem ille ipſe, qui tot & tam miranda in rerum produxit natura. Qui pauonis carnibus poteſtatem indidit occultiorem, qua putreant nunquam, quod ſe experimento didiciſſe, Auguſtinus ſcribit. Qui carbones, rem fragilem adeo, vt nullo negotio conterantur in puluerem diſſentúrque, tanta inſigniuit firmitate, vt nulla humectationis copia vitientur, aut annorum ſentiant damna. Proptereáque limitibus ita ſubſtratis, aduerſus rapacem auidámque graſſantis vicini fraudem. Expende rerum naturæ ſympathiam, antipathiam nec ſpreueris. Non in multa te dimitto, paleas ad libram reuoca, illas inſita putes frigiditate niuium rigorem ſeruare illiquefactum, ni eiſdem præcelerem pomis cocturam induci genuino calore, liquidò perſpicias. Quis in formica tantulo animali, ac tam nullo vaticinam expectarit præſenſionem? Atqui Ælianus inquit, fame ingruente [illegible] Addamus & illud, Ab extremo die ceſſaturum omnino cæli motum, quo eueniente, nulla erit actio, nulla in corporibus affectio, in naturæ tendens tranſmutationem. Ita ergo perſeuerantiæ ratio prima ex Deo eſt, ex naturæ vi etiam altera. Philoſophi verò topicum illud naturæ pomerio tantum continetur.

An ignis damnatorum ſupplicijs deſtinatus habeat aliquid intermicantis luminis.

Cap.

Cap. XI.

QVæritur porrò, ſi tam atrox impiorum crucia-
tibus deſtinatur ignis, ſit-ne inibi lumen quo-
que, quando id eſſe proprium elementi videtur:
quod ſi admittas, conſequens erit, habere tamen
damnatos ſpiritus, vnde quadamtenus tormento-
rum leniant diritatem: ſiquidem lux in primis iu-
cunda eſt, ac vitæ gratiſſima. Sed enim abſurdum
omnino, & à diuinæ ſanctionis integritate ſeiun-
ctum, vitæ adobrutos flagitiis & bonis ſemper in-
feſtos, Deo nulla non hora rebelles poſt mortem
læti quippiam ſortiri, quo ſceleratæ mentis æſtum,
vel momento miteſcere ſentiant. Proinde vero
propius ſit, ſi quod ibi interluceat lumen, calami-
tatum cumulo id accedere magis quàm lenimento:
nam lucis munus alioqui lætiſſimum, ſæpe item
dolorem poteſt immenſum parere, ſi quid aperiat,
quod nolis videre. Sic igitur ſtatuendum, teter-
rimas illas tenebras intermicare ingrati luminis
quippiam, quo pateſcant, quę exulcerent vehemen-
tius. Propterea Moralium nono Gregorius, illud
Iob exponens, Vbi vmbra mortis, & nullus ordo.
Infernus ignis, inquit, ad lenimenta non lucet: lucet
autem, vt magis torqueat. Nam conſectatores cõ-
pliceſque flagitiorum improbi flamma illuſtrante
viſuri ſunt, quorum gratia ſeſe facinorum prauita-
te adobruerunt. A Nicolao item theologo eadem
ferè ſtatuuntur. Atque inde dici eſſe inibi tenebras
exteriores, quando in mente colliguntur eſſe inte-
riores.

Inferi an ſint. Veterum in eo diſceptantes ſententiæ. Auguſtini mox decreta. Ab Domitiano exhibitum inferorum ſpectaculum, ex Dionis hiſtoria.

Cap. XII.

ESſe autem inferos, conſtanter aſſerit Chriſtia-
na veritas: ex veteribus omnino pauci. Plinius
quidem, vt in pleriſque hæreſi deprauata, ſuſtuliſſe
eos videtur: Si vlli, inquit, eſſent inferi, eos iam re-
fodiſſent auaritiæ manus. Marcus quoque Tullius
quum alibi, tum in oratione pro Cluentio, falſa
eſſe quæ de inferis traduntur, indubitanter aſtruxit:
ſed & in Conſolatione ad Martiam Seneca, Illa, in-
quit, quæ nobis inferos faciunt terribiles, fabula
eſt. Lucretius libro De natura tertio, non alibi eſſe
inferos ſtatuit, quàm in hac vita: ſic enim ait,

> Atqui animarum etiam quæcunque Acheron-
> te profundo
> Prodita ſunt eſſe, in vita ſunt omnia nobis.

Sed & apud Ouidium Pythagoras:

> Quid Styga, quid tenebras, & nomina vana ti-
> metis?

Plutarchus in libro De iis qui ſerius à Deo puniũ-
tur, quendam ita narrantem inducit, Eſſe Adra-
ſtiam Iouis & Neceſſitatis filiam, iniuſtorum om-
nium præſidem vltricemque, cui miniſtri adſint
tres: à quibus in corpore quidem crucientur, puniá-
túrque aliqui: atqui grauiora perpetrarint, hoſce
poſt mortem iudicio tradi ab dæmone: qui verò
ſceleſtiſſimi atque immedicabiles fuerint, eos ab
Erinnye ex miniſtris Adraſtiæ tertia, maximè fera
immitique, in obſcurum quendam & qui reſerari
nequeat, locum intrudi. Socrates verò apud Xeno-
cratem à mago quodam Gobria, ſe accepiſſe ait,

A Opin & Hecaergon tabulas æneas ex hyperboreis
attuliſſe, quibus contineretur, in corporis ſolutio-
ne animam in occultum ſub terram migrare locũ,
in quo Iunonis ſit regia, haud Iouis aula anguſtior:
quippe quum terra mundi medium teneat. Veſti-
bula verò Plutonis prouinciæ clauſtris, æneiſque
catenis vndique vinciri: illum qui iſta referet, flu-
uium Acherontem prius, mox Cocytum excipere,
quibus tranſcurſis, oporteat ad Minoem & Rha-
damantum duci in eam regionem, qui Veritatis
B campus cognominetur. Mercurius verò ſic fermè
ſcribit, Quum fuerit animæ à corpore facta diſceſ-
ſio tunc arbitrium examénque meriti eius tranſi-
liet in ſummi dæmonis poteſtatem: iſque ſi deli-
ctorum illitam maculis vitiiſque oblitam viderit,
deſuper ad ima deturbans procellis turbinibúſque
aeris, ignis & aquæ ſæpe diſcordantibus tradet: at-
que inter cælum & terram mundanis fluctibus in
diuerſa ſemper æternis pœnis agitata raptabitur,
vt in hoc obſit animæ æternitas, quod ſit immor-
C tali ſententia æterno iudicio ſubiugata. Ergo ne
his implicemur, verendum tantundem, cauendúm-
que eſſe, cognoſce. Increduli enim poſt delicta
cogentur credere, non verbis, ſed exemplis, nec
minis, verum ipſo pœnarum affectu. Hactenus
Mercurius. Quem ne quis fortè irridendum cen-
ſeat, quòd in cæli terræque meditullio ſupplicio-
rum ſtatuere videatur locum, ſciat, inferorum re-
gionem & ignis æterni ſedem eſſe opinationis in-
certiſſimæ apud Chriſtianæ veritatis aſſertores;
D quando maximus doctor Auguſtinus ita ſibi ſcri-
bere permiſit: Iudicatis quippe iis, qui ſcripti non
ſunt in libro vitæ, & in æternum ignem miſſis: qui
ignis, & in qua mundi vel rerum parte futurus ſit,
hominem ſcire arbitror neminem, niſi fortè cui
diuinus ſpiritus oſtendit: tunc figura huius mundi
peribit conflagratione. Cæterum arrident vel ma-
ximè in hoc propoſito, quæ Geneſeos ſecundo Au-
guſtinus idem ſcienter adnexuit. Si quis putat, in-
quit, animas corpore exutas locis corporalibus cõ-
E tineri, quum ſint ſine corpore: non deerunt qui fa-
ueant, & diuitem ſitientem in loco corporali fuiſſe
contendant: ipſámque animam omnino corporeã,
propter arentem linguam, & ſtillam de Lazari di-
gito cupitam. Sed melius eſt dubitare de occultis,
quàm litigare de incertis. Diuitem in ſupplicio,
pauperem in refrigerio eſſe, non dubito: ſed quo-
modo intelligatur flamma inferni, ſinus Abrahæ,
& huiuſmodi, vix à manſuetis, à contentioſis nun-
quam inuenitur. Apud Eſaiam legimus prophetã,
F vnicuique proprium quo torqueatur, ignem aſcri-
bi. Ambulate, inquit, in lumine ignis veſtri, & in
flamma quam accendiſtis. At inquit Origenes ſe-
cundo περὶ ἀρχῶν. iis indicari planè videtur, Pecca-
torem ipſum ſibi proprij ignis flammam ſuccen-
dere nec in incendium aliquod antea deſtinatum
demergi, Eius verò materia eſcáque ac pabulum
peccata eſſe videntur noſtra, quæ ab apoſtolo Pau-
lo ligna dicuntur, item fœnum & ſtipula. Cenſen-
dum verò, ſicuti in corporibus cibi exſuperantia
G vel qualitate diuerſa febrium ſuſcitantur incendia
pro fomitis modo: ita & in animis, vbi vitiorum in-
centiua labem aggeſſerint altius, malorum effer-
ueſcit cumulus, diram ſibi tetrámque ſupplicij pro-
gignens flammam, quum admiſſorum facinorum
hiſtoriam ante oculos propoſitam intueantur, &
ipſa ſibi teſtis conſcientia proprijs agitetur ſtimu-
lis in pœnæ ardorem formidoloſæ. Mali acerbitas

non ferenda vel hinc coniectari certius poteſt, A
quod plerunque mori præſtat, quàm diutius liuore
macerari, ira identidem incendi, triſti mœrore cō-
tabeſcere. Illis verò quæ Auguſtinus, vt cunctan-
ter, ita & ſapienter aſtruit, adnecti poteſt ex Græca
natum petulantia, qui eiuſmodi rerum incertitudi-
ne ducti, fabuloſa quæ de inferis dicantur, arbitrati
omnia. Mendacij cuiuſpiam vanitatem diluere vo-
lentes incinunt, τὰ ἐν ᾅδου, id eſt id ferè tale haberi,
qualia quæ de inferis iactentur. Certè magnus Plo-
tinus peccantes grauius animas dæmonum cruciari B
præfectura tradit. Orpheus id ipſum confirmat, &
Iamblichus. Non omittendum quod prodit Dion:
Domitianum inter ſpectacula noctu inferorum fa-
bulas exhibuiſſe, domo ad id inſtructa, in qua pror-
ſus omnia viſerentur nigra, excitatis quoque ex pa-
uimento miro ingenio tabernaculis, ſenatoribus
modo, equitibúſque, ſine ſeruitiis ad ſpectaculum
admiſſis. Vnicuique verò ſepulchralem impegit
columnam, nominibus etiamnum adiectis, appoſi- C
ta & lucerna vti in monumentis aſſolet. Hinc for-
moſiores pueri atro expicti colore prodibant,
mortuorum præferentes imaginem, ac meticuloſa
ambientes aſſidentium ſingulos ſaltatione, ad ve-
rum omnia implebant, territis omnibus, ne mox
iugularentur. Nam & quæ ad cædem maximè ſpe-
ctare videbantur, proferebat Domitianus: paulò
tamen pòſt dimiſſi cum donis omnes, ex iis quæ in
cœna fuerant parata.

D

*Platonis ſententia mirabilis, euangelicæ conſona veri-
tati, de inferorum pœnis. Item Origenis opinio, an
ibi ſit verus ignis, & tormenta vera.*

Cap. XIII.

PLato quem cæteris omnibus Chriſtianæ veri-
tati facit propinquiorem Aurelius Auguſtinus,
Herum quendam Pamphilium reſurrexiſſe confin-
gens, de inferis illum multa mirandáque explican- E
tem inducit: ac primò quidem vt poſt corporis in-
teritum anima cum pleriſque aliis in dæmonicum
quendam perueniſſet locum: in quo terræ duos a-
gnouerit hiatus, totidémque ſupernè in cæleſti re-
gione ex aduerſum. Inter hiatus verò eiuſmodi ſe-
dentes iudices, qui vbi animas iudicaſſent, iuſtos
quidem ad dextram ſupernè per cælum aſcendere
iuſſerint, in anteriori parte ſigna eorum, quæ iudi-
cata forent, ferentes. Iniuſtos contrà, ad ſiniſtram
inferius: omnium in vita geſtorum à tergo ſigna F
habentes ſuſpenſa. Vidiſſe porrò per vtranque cæ-
li terræque portam animas lata ſententia abeun-
tes. Per alias item duas ex terra quidem aſcenden-
tes animas puluere, ſqualore maciéque confectas.
E cælo autem alias nitidas deſcendentes: viderique
dixit, animas vndique venientes, tanquam longa
itineratione defatigatas libenter in prato, quod ibi
eſt, tanquam celebri in conuentu recumbere, ac ſe
inuicem quæcunque mutuo ſe noſcitaſſent, ſaluta-
re. Eſſe autem illud mille iter annorum. Quoſcun- G
que verò aliis iniuriam intuliſſe conſtaret, pœnas
ſingillatim pro quolibet decies reddidiſſe. Hoc ve-
rò per quodlibet annorum centenarium eſſe, quaſi
hæc humanæ vitæ ſit meta, vt animæ decuplam in-
iuriæ redderent penſionem. Rurſumque, ſi qui be-
neficia fuerint aliqua elargiti, iuſtitiamque & pie-
tatem coluerint, eadem penſione præmia reporta-
re. Aiebat præterea, Ardieum ſe vidiſſe ac tyran-

A nos, ſed & priuatos nonnullos, qui magna perpe-
traſſent ſcelera, quos aſcenſuros ſe propemodum
confidentes hiatus ille minimè permittebat, ſed
horridè mugiebat. Aderant illic viri fortes aſpectu
ignei, qui quum mugitum ſubitò perpendiſſent,
hos ſeorſum rapiebant, manibuſque & pedibus &
ceruice deuinctis, proſternebant, excarnificabánt-
que & ſecus viam quandam ad exteriorem partem
raptatos tribulis lacerabant. Hæc ex Platone velli-
catim, ne longius abiremus, excerpta collibuit hic
B potiſſimum ſubnectere, quod inſint euangelicæ ve-
ritati pleraque minimè diſſentanea.

*Mentis æſtuatio grauiórne ſit, quàm afflictio ex igneo
proueniens tormento. Vermis apud theologos quid,
& clibanus apud Gregorium. Doloris ratio.*

Cap. XIV.

SOlent Chriſtiani patres quæſtionem agitare,
C vermiſne ſupplicium animam grauius lancinet
conuellátque, an ignis. Ne quem verò inſolens di-
cendi modus ſuſpenſum diutius habeat, Vermis ap-
pellatione putant conſcientiæ remorſum ac velli-
cationem quandam, perpetim nos infeſtantem, ac
perpetrati facinoris commonentem: quam ideo ſic
nuncupandam cenſuerunt, quòd ex peccati putrila-
gine conſurgat, ſicuti computreſcente cadauere,
ſuccreſcunt inde vermiculi. Hunc verò mentis
æſtum ignis vſtionem longe exſuperare, ſic fermè
D colligunt: Doloris, inquiunt, acerbitas tribus maxi-
mè capitibus perpenditur. Primum eſt, magnitudo
adnexi mali: ſequens eſt, potentia recte aptéque pa-
rata inſtructáque ad eius mali patientiam: poſtre-
mum eſt, arctus, vehemenſque cum potentia eiuſ-
modi affligentis & exulcerantis mali nexus. Hic
maximum, quo excarnificetur anima, malum eſt
perfectionis priuatio carentiáque, ad quam erat
apta & nata. Hanc verò damnata certiſſimam con-
cipit anima. Ea ſic apprehenſa, maxima euadit cala-
E mitas, bonæ ipſius animæ diſpoſitioni longe infe-
ſtior, quàm ignis actio: quando affectioni eiuſmo-
di paratior animaduertitur, quàm igneis tormen-
tis: neque enim à natura aptitudinem habet ignis,
qua conflictetur ſpiritalis potentia, niſi vt diuinæ
organum ſanctionis. At ſpiritale malum affligere
animam per ſe, & immediatè poteſt. Coniunctio
autem ac nexus exſuperantiam habent inſignem:
quoniam per intellectū apprehenſio longe coori-
tur acrior, quàm quæ per ſenſum. Vermis porrò
F hic animæ præſentius ſeſe ingerit, quam ignis. Ne-
que enim corporea illabi animæ ſic queunt, vt ſpi-
ritalia. Quod verò illi eſt præſentius, quódque co-
gnoſcitur perfectius, acrius validiúſque etiamnum
coniungi, cenſendum eſt. Proinde Moralium quin-
todecimo Gregorius clibanum intrinſecus ardere
ſcribit, eiuſmodi mentis æſtuationem clibani vo-
cabulo ſignificans: cuius ignis, vtpote occluſus, fla-
grantior multo & vrens grauius intelligi debet.
Adde, quòd ſpiritalis iucunditas corpoream longe
G excedere agnoſcitur. Nam ſicuti Bernardus in E-
piſtola ad proprios parentes ſcriptum reliquit,
Guſtato ſpiritu, neceſſe eſt deſipere carnem: affe-
ctanti cæleſtia, terrena non ſapiunt, æternis inhian-
ti faſtidio ſunt momentanea. Illa verò pœna gra-
uior, infeſtiórque eſt, quæ maiori opponitur dele-
ctationi: propterea quum ſit vermis ſpiritale ſup-
plicium, amplius, odioſiúſque igneo tormento
etiam colligi debet.

Memoria

Memoriæ excellentia. Item de reminiſcentia. Sepulchra legiſſe, quid ſit. Memoriæ vel intenſæ vel remiſſæ ratio. Quintilianus & Maro declarantur. Plutarchi locus reſtituitur ex vita Iunioris Catonis.

Cap. XV.

MEmoria, neceſſarium maximè vitæ bonum, & theſaurus eloquentiæ, ac tanquam lumen aliquod, res eſt ex omnibus partibus animi maximè delicata & fragilis, in quam primum ſenectus incurrit: ſæpéque, vt Plinius inquit, tentatur deficere, & meditatur, vel quieto corpore ac valido. Somno quoque ſerpente computat, vt inanis mens quærat, vbi ſit loci. Immo verò hinc adagioni occaſio data, vt eum cui memoria ſit nulla, ſepulchra legiſſe dicamus. Nec ſepulchra legens, inquit apud Ciceronem Cato, vereor (quod aiunt) ne perdam memoriam. His enim ipſis legendis redeo in memoriam mortuorum. Eſt profectò huius potentiæ natura miranda. Subitò vetuſta ex longiore interuallo reuocata ingerunt ſeſe, atque exhibent, interim ſponte, interim id ipſum agentibus nobis, ac meditantibus, ſæpe & interquieſcentibus. Excidunt quandoque proxima, inhærent affixa, quæ vetuſta ſunt, heſternorum obliti, acta pueritiæ in digitos mittimus. Quod requiſiueris, altius illatebrare ſe atque recondere animaduertitur: mox aliud agenti reddit ſe, atque offert. Nec manet ſemper memoria, ſed aliquando veluti poſtliminio redit. In quibuſdam animalium propè nulla. Ceruario quamuis in fame mandenti, ſi reſpexerit, obliuionem cibi ſubrepere aiunt, digreſſumque aliud quærere. Inter nos verò quibuſdam tanta, vt nihil non iiſdem verbis reddatur auditum. Hanc in ſe ipſo eatenus florenter excelluiſſe ſcribit Seneca, vt non ad vſum modo ſufficeret, ſed in miraculum vſque procederet. Nam duo millia nominum (inquit) recitata, quo ordine erant dicta, referebam: ducentos quoque verſus, ab vltimo incipiens recitabam. Docilitatis partes ſanè, vt ex Græcis tradunt aliqui, tres videntur: anchinœa, id eſt ſolertia, memoria, oxytes. Eſt autem memoria, eorum quæ quis didicit, conſeruatio. Oxytes, mentis intelligitur celeritas. Anchinœa verò, vbi ex iis quæ didicimus, etiam quæ non didicimus, venamur: quam Fabius, mentis agitationem vocauit. Ariſtoteles ſexto Moralium, anchinœam ab eubulia, id eſt conſultandi præſtantia diuerſam facit: quoniam ſit anchinœa euſtochia quædam, id eſt coniectandi excellentia. Memoriæ vim admiratus M. Tullius, inſignè putat diuinitatis argumentum: Quid eſt, inquit, illud quo meminimus, aut quam habet vim, aut vnde naturam? non eſt certè nec cordis nec ſanguinis, nec cerebri, nec atomorum. Anima ſit, animus ignis've neſcio. Nec me pudet, vt iſtos, neſcire, quod neſciam. Quicquid ſit, iurarem eſſe diuinum. Quid, obſecro te, terráne tibi, aut hoc nebuloſo & caliginoſo cælo, aut ſata, aut concreta videtur tanta vis memoriæ? An capacitatem aliquam in animo putamus eſſe, quo tanquam in aliquod vas, ea quæ meminimus infundantur? Abſurdum id quidem, Qui enim fundus, aut quæ talis animi figura intelligi poteſt? aut quæ tanta omnino capacitas? An imprimi quaſi ceram animum putamus? & memoriam eſſe ſignatarum rerum in mente veſtigia? Quæ poſſunt verborum, quæ rerum ipſarum eſſe veſtigia? Illud verò ex philoſophorum ſcholis dignum relatu quoque, Memoriam eſſe aliud, & aliud reminiſcentiam. Nam eſt & in brutis memoria, vnde & prudentiam quoque habere, in philoſophia prima colligit Ariſtoteles, verum imperfectam, ſicut & memoriam. In hominibus enim tantum eſt reminiſcentia. Ea verò eſt diſcurſus rerum cum ratione ab vniuerſalibus ad particularia, & à remotis à ſenſu. Vel indeptio, ac recenſio eorum, quæ in ſe memoria ſeruarit, memoriæ plerunque vegetandæ gratia. Alexander Naturalium quæſtionum tertio, Reminiſcentia, inquit, eſt ex perſcrutatione imaginis perueſtigatio, quæ corpori cohæſerat alias, cui anima ineſt ſenſitiua. Sexto Naturalium Auicenna ſcribit, Cognoſcere aliquid ſibi fuiſſe, quod iam ſit abolitum, in homine tantum eſt, & in rationali poteſtate. Memoriæ virtus ex quorundam ſententia duplex videtur: facilè percipere, diu retinere. Illud ex humecta contingit natura, hoc eſt ſicca. Inde euenit, vt nonnulli facilius diſcant, quàm percepta cuſtodiant. Alij verò ſecus, vt ad humiditatem vergunt, vel ad ſiccitatem. Et propterea Ariſtoteles, οὐ γὰρ οἱ αὐτοί εἰσι μνημονικοὶ καὶ ἀναμνηστικοί, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μνημονικώτεροι μὲν οἱ βραδεῖς, ἀναμνηστικώτεροι δὲ οἱ ταχεῖς καὶ εὐμαθεῖς. hoc eſt, non in eiſdem memoria viget, ac reminiſcentia: ſed plurimum ingenio tardi memoria valent, dociles autem reminiſcentia. Cuius ratio eſt, vt inquit Thomas, quia diuerſæ hominum habitudines ad animæ actiones ex diuerſa proueniunt corporis diſpoſitione. Videmus autem ea, quæ difficulter ac tardè impreſſionem recipiunt, validè perſeuerantérque eandem cuſtodire, vt eſt lapis. Quæ verò nullo admittant negotio, haud pertinaciter retinere, verum tota facilitate remittere, vt cera, aut aqua. Et quia nil prorſum aliud memoria eſt, quàm perceptorum retentio conſtans: inde eſt, quod hebetium adminiculatior firmiórque memoria eſt. Acutorum verò ac velocium imbecillior, ac magis lubrica. Cæterum in iis reminiſcentia longe præcellens. Commonendi verò parte hac legentes ſunt, Ariſtotelis ſententiam ad verbum ferè ab Plutarcho in vita Catonis Iunioris exſcriptam, ſed ab interprete ita corruptam, vt quo diſcerniculo memoria ab reminiſcentia ſeiungatur, haudquaquam videatur perſenſiſſe. Galenus poſt Hippocratem ſummus artis medicæ in Microtechne, cerebrum tenuitatis contemperatæ eſſe memoriæ fomitem, cauſámque præcipuam arbitratur, quoniam craſſiore parte illa, obrepat obliuio, qua humectiore item hebeſcant ſenſus, ſicciore autem euadant liquidiores. Vnde apud Cæcilium in Epiclero: Itáne Antipho proflua fide, itán' eſt immemoris, itán' eſt madida memoria? Porrò Auicenna item ſexto Naturalium tradente, egregia illis ſuppetit memoria, quorum animæ multis non diſtrahuntur motibus, nec conuellitur cogitatio. Quæ res planè efficit, vt pueri quamuis humectioris ſint naturæ, pertinaciter tamen retineant, quæ imbiberint. Simul & propter motus vehementiam, vt adiicit beatus Thomas. Nam & quæ miramur, amplius memoriæ adglutinantur affiguntúrque. Admirantur autem ferè omnia pueri, vt quibus noua ſint ac inſolita. Hoc verò eſt quod ſignificat Quintilianus, vbi natura eſſe nos tenaciores ait, eorum quæ à teneris annis imbibimus. Contra verò in ſenioribus, redundante humoris vi, contingit memoriam eſſe nullam. Sed & timentibus excutitur memoria, pro-

pter frigiditatem humores congelantem, quibus coeuntibus concreſcentibúſque nulla recipi impreſſio poteſt. Quod autem Ariſtoteles ait, Eſſe memoriam præteritorum tantum, quoniam quæ adſint, vel ſentire dicamur, vel ſcire: aduertendum eſt, id ad perceptionem noſtram referendum videri, qui ſenſimus prius, vel percepimus, ſiue præſens id ſit, ſiue non. Etenim recordari poſſumus non eorum modo, qui iam naturæ conceſſerint, ſed ſuperſtitum quoque, ſicut & ſui ipſius meminiſſe aliquis dicitur: vnde illud eſt Virgilianum,

> Nec talia paſſus Vlyſſes,
> Oblitúſve ſui eſt Ithacus diſcrimine tanto.

Auguſtinus, ne hoc item tacitum prætereamus, modo eſſe memoriam ſcribit animum, modò ventrem animi, cuius aula ſit ingens & oppidò quàm admirabilis. Idem nunc memoriæ cauernas nuncupat, nunc antra, vel etiam ſinus.

Reminiſcentiam quibus rationibus induxerit Plato. Item de memoria quæpiam. Notio quid, ſeu prolepſis. Animos fuiſſe ante corpus, an ſentiat Ariſtoteles. Omnia orta occidere, quomodo intelligendum. Mnemoſyne cur Muſarum mater.

Cap. XVI.

QVoniam verò pro virili ex antiquorum decretis de memoria prolibauimus nonnulla, quæ legentibus futura & voluptati rebamur & emolumento, reminiſcentiam quoque breuiter attigimus: quod verbum ἀπειρόκαλοι neſcio qui, vt culpatius, eſſe opinantur nouitatis duræ & illepidæ, hac præſertim ſignificantiæ nunc ſubijt, facturum me non abſurdè, ſi Platonis eminentiſſimi philoſophi ſententiam, illi quidem duplariam, hiſce adnotamentis ſubtexuiſſem: quam tamen exagitant plurimum Peripateticæ ſcholæ, explodunt & Chriſtiani patres, vt planè ſimplariam. Quibus nos & parte hac, & reliquis omnibus calculum adijcimus noſtrum, id demum aſſerturi, quòd ab illorum ſcitis ne latum quidem vnguem fuerit abiunctum, ne quis protinus litem meam facere opinetur me: præfati tamen id, ſi quis eius philoſophi ſenſa, rationéſque amplius libret, exploratiúſque, riſu haudquaquam viſum iri dignas, quod ex triuio ſuſpicantur plerique philoſophiæ myſteriis ſemi initiati, neque hoc nomine condigni ſatis, qui tantum virum cenſuræ ſuæ ſupercilio tumenti oneroſóque ſubijciant. Verum reſectis ijs, videamus quid de reminiſcentia apud illum aſtruat Socrates. In Philebo igitur, motum communi corporis & animæ affectu factum rectè appellari ſenſum putat. Senſus verò conſeruationem, dici aptiſſimè memoriam. Verum ab hac diſcrepare reminiſcentiam: eo quidem præcipuè, quia quoties quæ cum corpore paſſa eſt anima, eadem ſine corpore in ſe ipſa reſumens animaduertit, tunc reminiſci eam aſſeramus. Quin etiam quando memoriæ paſſa iacturam, deinde vel ſenſu vel diſciplina monente, eam iterum reuocat in ſe ipſa, reminiſci putatur. Sed & in Phædro apertius paulò: Oportet, inquit, hominem intelligere ſecundum ſpeciem: ex multis procedentem ſenſibus in vnum ratiocinatione conceptum. Hoc autem eſt, recordatio illorum, quæ olim vidit anima noſtra cum Deo perfecta, & illa deſpiciens, quæ nunc eſſe dicimus, & ad id quod verè eſt, ſurſum reflexa. In Phædone porrò fuſius aſtruit, diſci-

A plinam noſtram non eſſe aliud, quàm reminiſcentiam: quia vixerint animæ ante corpus. Duabus verò præcipuè rationibus dogma hoc corroboratur. Prius quidem, quia rectè interroganti, ſæpe vera de iis quæ nunquam didicimus, reſpondemus. Nec verò fieri vllo modo poſſe, vt à pueris tot rerum atque tantarum inſitas & quaſi conſignatas in animis notiones, quas ἐννοίας vocant, haberemus: ni animus ante quàm corpus intraret, in rerum cognitione viguiſſet. Quum notionem dico, ſiue prole-
B pſin, intellige ex Boethio in Topicis, Intellectum quendam & ſimplicem mentis conceptionem, quæ ad res plures pertineat à ſe inuicem differentes. Deinde quoniam ex notitia eorum quæ ſentiuntur, ſubita quadam abſtractione in notitiam aſcendimus idearum, ceu cognoſcendo hæc æqualia in ipſius æqualitatis cognitionem, vbi cognoſcimus deficere hæc ab illis, atque adniti ſimilia fieri: quúmque id agamus per omnem vitam, neceſſe
C eſt, ideam ipſam ante ortum nos habuiſſe: neque enim perfectæ rei notitiam ſubitò ex imperfectis accepimus. Cæterum adnectamus ijs, quæ vir doctiſſimus aduerſus Platonis calumniatorem libro tertio, ingenioſe aptéque, ac vt Græci dicunt φιλαλήθως ſcribit Beſſario: vt intelligamus philoſophum hunc reminiſcentiæ aſſertionem non fruſtra eſſe adortum. Ratio, inquit, reminiſcendi, aut recordandi illa Platonis per generationem non contemnenda eſt, vt aduerſarius putat. Quis enim im-
D mortalem atque æternam ſtatuens animam, *& longe* ante corpora præexiſtentem, negare poſſit, eam ſcientiæ plenam eſſe? & rerum omnium intelligibilium ſpecies in ſeſe habere? Obliuiſci autem earum, quum corpori vnitur, ob nimium materiæ fluxum. Rurſúmque doctrina & ſtudio atque exercitatione reminiſci, nec niſi prouecta iam ætate fluxu materiæ vel ceſſante iam vel potius refluente. Nam & philoſophus Arabs Auerrois agentem intellectum, quem vnicum omnibus, & immorta-
E lem tribuit, cenſet omnium ſpecierum, vt ſic interim verbo abutamur, ſemper pleniſſimum eſſe, ſempérque adeptum eſſe: ſed quatenus corpori coniunctus eſt, per varia phantaſmata variè intelligere, quin etiam aliquando quidem intelligere, aliquando verò minime. Nec ſanè Ariſtoteles ipſe ab huiuſmodi opinione reminiſcentiæ longius videtur abeſſe. Quippe verba illa ex ſeptimo Phyſicorum ad hunc etiam ſenſum accommodari poſ-
F ſunt: vt ſcilicet omnibus ſedatis perturbationibus ſiue affectibus prauis, ſublatiſque impedimentis incipiat anima ſcire & ſapere. Scientiæ primæ acquiſitio, inquit, non eſt generatio: ſcire enim, ſaperéque dicimus, eo quod quieuerit & conſtiterit intellectus. Ad quieſcendum autem nulla eſt generatio, nulla enim mutatio eſt. Tabulæ autem illa ſimilitudo non ad ſimpliciter eſſe intellectus referenda eſt, ſed ad corpoream actionem, ad quam intellectus perinde ſe habeat ac tabula, in qua nihil ſcriptum. Nihil enim cognitionis phantaſmatarię poſ-
G ſidet, ſed in potentia eſt ad cognoſcendum per phantaſmata. Aut ad ſcientiæ primæ acquiſitionem per quietem & conſtantiam intellectus illa tabellę ratio referri debet, quam reminiſcentiæ nomine Plato ſignificat. Nam reſpectu quidem ſpeciei ipſius refertus ſemper ſcientia eſt intellectus, neque aliter Ariſtoteles, quàm Plato hac de re ſentit, quod & Auerrois comprobat Commento quinto ſuper tertio De anima libro. Porrò vixiſſe ante

corpus

corpus animas Origenis dogma eſt, quum ſæpe alias, tum περὶ ἀρχῶν tertio confirmatum. Platonici decreti meminit & Boethius: Quòd ſi, inquit, Platonis Muſa perſonat verum, quod quiſque dicit, immemor recordatur. Sed & Hieronymus ſignificat, vbi ait, Philoſophorum ſcitis contineri, diſcentias eſſe reminiſcentias. quin Naturalium primo Macrobius, Si animæ (inquit) memoriam rerum diuinarum, quarum in cælo erant conſciæ, ad corpora vſque deferrent, nulla inter homines foret de diuinitate diſſenſio. Sed obliuionem quidem omnes deſcendendo hauriunt, aliæ verò magis, minus aliæ. Hinc eſt quod quæ apud Latinos lectio, apud Græcos ἀνάγνωσις vocatur, ideſt repetita cognitio: quia quum vera diſcimus, ea recognoſcimus quæ naturaliter noueramus antè, quàm materialis influxio animas inebriaret. Ea nanque non videt animus, quum repentè in tam inſolitum, támque perturbatum vt Cicero inquit, domicilium immigrauit. Sed quum ſe collegit atque recreauit, tum agnoſcit ea reminiſcendo. Animos tamen ante corpus fuiſſe, haud ſentire creditur Ariſtoteles, quamuis corrupto corpore, vti quibuſdam placet, perpetuos demonſtret ac immortales, nec inficiatur, Omnia in ortum prodeũtia occidere. At ortos eſſe ánimos, id non pernegat: quippe gigni atque oriri & creari, que genus alia ex materiæ potẽtia prodire veteribus innuebant. Animos verò de materiæ non e luci potentia, liquet: quoniam vbi in vtero corpus humanum vegetatrice ac ſenſili anima perfectius euaſerit, tunc ex nihilo innaſcitur animus, ac productus affunditur. Nam primo De animæ hiſtoria, ſic comperias ſcriptum: Intellectus, inquit, innaſci videtur, ſubſtantia quædam exiſtens, nec corrũpi: nam hebetatione quam ſenio contingere, dilucet, corrumperetur. Verum non eo obtingit ſenectus, quoniam paſſa ſit anima: ſed id, in quo. Et mox: Intellectus, inquit, diuinius quiddam eſt fortè, ac impaſſibile. vbi pro intellectiua anima, dici intellectum interpretantur: quando de potentijs minimè agitur inibi, verum de anima tota. Quod autem adiecit, fortè, ad modeſtiam referunt, propter multos, aut quia nedum plenè erat demonſtratum. Suffragari & magnitudo rei poteſt, ac ſententiæ nouitas, nec ſcholis trita. Quoniam verò Platonis reminiſcentiæ ſatisfecimus, adijciamus de memoria illud quoque, Pythagoreos tradi, vegetandæ exercẽdæque memoriæ gratia, quod quoque die dixiſſent, audiuiſſent, egiſſent, veſpere ſolitos commemorare. Quod à M. Tullio item relatum ſcio. Plutarchus verò in Commentariolo περὶ παίδων ἀγωγῆς, nil prius memoria exercendum in pueris, ſcribit, quod ea ſit eruditionis ταμιεῖον. Ideſt promа quædam cella theſauruſque: quo argumento, confictum veteribus, Muſarum matrem dici Mnemoſynen.

Puteal quid ſit apud Perſium & Horatium. Statio dicta ἐν φρέατι. De puticulis, putearijs, terra corys. Perpenditur locus Senecæ in Thyeſte. Interim quid tereuſis, celonium, ciconia, puteos aperire.

Cap. XVII.

QVid ſit puteal apud Perſium & Horatium, non ferè video inter grammaticos conſtare, immo partim eorum commentitia ſunt, quæ à pleriſquè afferuntur in album, partim quæ anchoram ne ſacram quidem habeant qua ſubſiſtant, & conuellentium reflatus contemnant. Nos quod ad eam rem indagine varia venati ſumus, iam hinc promemus: ſi poetarum prætexuerimus verſiculos, & fluctuantes interpretum ſententias. Perſius igitur ſic:

Si puteal multa cautus vibice flagellas.

Alter verò ſic:

Forum putealque Libonis
Mandabo ſiccis.

Audio quoſdam ſcribere, puteal, prætoris tribunal ſubſelliúmque eſſe. Acron refert, eſſe locum ad quem conuenirent fœneratores. Porphyrio, ſedem fuiſſe prætoris propè arcum Fabianum, ita nuncupatum, quia à Libone illud primum tribunal & ſubſellia collocata fuerint. Eſt qui interpretetur dici puteal, quòd ibi creditor debitori dans bona, tanquam in puteum mittit. Ego verò in veterum libris comperio, in comitio in gradibus ipſis ad læuam curiæ, fuiſſe Actij Nauium ſtatuam, capite velato, quo in loco is cotem nouacula diſciderit: qui locus, inquit Dionyſius, vocatur à Romanis puteus, vbi ara eſt ſubterranea. Cicero autem in Diuinationibus: Cotem, inquit, & illam nouaculam defoſſam in comitio, ſupráque impoſitum puteal accepimus. Eſt vero puteal, ſicuti apud Iureconſultum obſeruauimus, Pomponium, Digeſtis de actionibus emptorum & venditorum, quo putei operiuntur: hoc eſt, veluti vmbella quædam aut petaſus, qualem pyramidibus impoſitum, Plinius ſcribit: qualíſque in Patauino viſitur foro concinnè faſtigatus, prætérque plumbeis inductus tabellis. Inibi verò iudicia exerceri ſolita, neminem puto latere, quum locus is in comitio foret, quod inde appellatum Varro ſcribit, quia illuc coirent comitiis curiatis & litium cauſæ. Puteal hoc non omiſit item Ouidius,

Si puteal, Ianúmque times, celeréſque calẽdas.

Et Horatius item alibi,

Roſcius orabat, ſibi adeſſes ad puteal cras.

P. Victor in regione Vrbis octaua, puteal conſtituit Libonis & Ianos duos, qui (inquit) locus erat mercatoribus frequens. Inuenio in Græcorum theſauris, fuiſſe in Attica iuri dicendo ſtationem, ſiue iudiciale forum: quod diceretur ἐν φρέατι, ideſt in puteo. In eo cauſæ reorum agitabantur, qui cædis inuoluntariæ ſemel accuſati, rurſum ſponte admiſſi facinoris iudicium ſubirent. Erat verò in mari locus is & forma iudicij inuſitata. Naui illuc vectabatur reus, ex qua etiam cauſam dicebat ita, vt nuſquam terram attingeret. Immo nec vllis anchoris nauigium licebat infrenare, nec pontem mittere. In Exquilijs præterea, vel vltra potius, vt Varroni placere animaduerto, Romę locus publicus erat, quem Puticulos vocabant: quoniam illic eſſet ſepulchrum miſeræ plebi. Quod in Sermonibus Horatius ſignificat, & Acron expoſuit: nam eo in loco vſtrinas fuiſſe publicas, ſcribi Porphyrio. Antiqua verò ſepulchra in puteorum morem ſolita excauari, non latuit Pompeium Feſtum, vnde & inflexum puticulorum nomen, liquet, ni coniectet quis, quod inibi computreſcerent cadauera. Putearios verò à Plinio dici puteorum excauatores, multos ſcire arbitror. Eos Græci φρεωρύχους vocant, aut etiã φρεορύκτας. Phillylius dragma concinnauit, cui titulus Phreorychi fuit. Apud quem obſeruatum eſt, puteariorum inſtrumentum dici tereuſin. Puteum fodit, in mathematicum concinnatur, prouerbiali facie, quando hoc genus ex puteorũ vmbra cæli medietatem captat, ideſt τὰς μετεωροσκόπους, quod eut-

Digitized by Google

θαεῖ dicitur. Phreata ſunt item pocula ingentia. A
Organon, quo ex puteo hauritur aqua, celonium
inuenio appellatum. Ciconiam quidam Latinè di-
cunt. Puteos aperire, poſitum elegánter apud Iure-
conſultos pro excauare. In puteorum autem ape-
riendorum ratione coria terræ obſeruari ſolere,
præcipiunt eruditiores, quo verbo tectoria & ſta-
tumina quædam craſſiora, quibus item alia & alia
ſubſunt, ſignificari, certum eſt. Nam in parietum
ſtructura, coria dicuntur Vitruuio, quæ circulus
pullatus plebeia voce curſus nuncupat. Poſtremò B
in hac puteorum mentione adnotanda eſt Strabo-
nis hiſtoria. Qui Danai filias ſcribit, ſumma ſoler-
tia apud Argos adinueniſſe puteos, quum ciuitas ea
in loco iaceret arido, teſtante id ipſû Græco verſu,

ἄργος ἄνυδρον ἐὸν Δανααὶ θέσαν ἄργος ἔνυδρον.

Argos aquis vacuum Danaæ ſtruxere redundans.
Hoc verò non vt reconditum hinc loco impegi-
mus: ſed vt opem Senecæ ferremus, quem etiam in
leuioribus; quæ vel infra plebeiam ſunt eruditio- C
nem, quod pudendum eſt, implicant potius, quàm
explicent quandoque interpretes. Eſt in Thyeſte
verſiculus hic,

Timéntque veterem nobiles Argi ſitim.

Inibi interpretes, Veterem ſitim, ne iterum tanta
veniret ſiccitas, quanta fuit tempore Phaethontis.
Ex errato tam futili coniectare iam quilibet poteſt,
quid denique in eiuſmodi excharitabulis ſtudioſus
lector ſperare poſſit, etiam ſi lactis gallinacei hau-
ſtum ſubinde promittunt, & quoniam de puteis D
mentio eſt, tanquam ἀγαθῶν φρέατα, ſed quæ
vel carie ipſa ſint carioſiora.

Ageſilaum rectè legi apud Lactantium inter Plutonis cognomenta. Lagetas Pluto cur, & leptynis. De orco, & orcinianis, & thynno paucula, & hypogaſtrijs. Horcinus quid. Cur Summanus. Sanium quid. Item de Apolline & Plutone plura. Agyieus columna. Agyiatides aræ, vel Therapnæ. Interim* [illegible] *quid. Phœben poni pro aqua. Agyia quid. Opſophagus Apollo. Serani Hirpini cur. Tranquilli locus in Auguſto de Fœde liberta. E

Cap. XVIII.

LActantius inter Chriſtianæ veritatis aſſertores
eloquentia maximè illuſtris, Diuinarum inſti-
tutionum primo, ſic ſcriptum reliquit: Ergo illud
in vero eſt, quòd regnum orbis ita partiti ſortiti-
que ſunt, vt Orientis imperium Ioui cederet. Plu- F
toni, cui cognomen Ageſilao fuit, pars Occidentis
obtingeret: eo quod plaga Oriétis, ex qua lux mor-
talibus datur, ſuperior, Occidentis autem inferior
eſſe videatur. Sic veritatem mendacio velauerunt,
vt veritas ipſa perſuaſioni publicæ nihil denegaret.
De Neptuni ſorte, manifeſtum eſt, cuius regnum
tale fuiſſe dicimus, quale M. Antonij, cui totius oræ
maritimæ poteſtatem ſenatus decreuerat. Hacte-
nus ex Lactantio. In cuius verbis nil non elegans
& excuſſum. Non deſunt tamen (de doctioribus G
loquor, proindéque haud naſo ſuſpendendis) qui
vitilitigent, interpellatámque lectionem arbitrati,
velut munus fundi ſuburbani inſtar ſtudioſis alla-
turi, vbi ſcribit auctor, Plutoni fuiſſe Ageſilao co-
gnomen, diſpuncta prorſum nihili (vt ipſi cen-
ſent) dictione, pro Ageſilao ſubſtituunt repo-
núntque Agathilyum, veluti bona ſoluentem, aut
Agelaſtum, quod triſtem nobis indicat, vt qui ri-
deat nunquam. Horum ego ſtudium in propagan-
da bonarum artium eruditione ita laudo, vt etiam
admirer. Neque enim χρυσοχοεῖν vnquam placet,
vti lectum apud Sophoclem eſt, aut benè doctis
ἀντίμαχον me parare, aut diaſyrticæ orationis ſtro-
pha hunc illum mordicus proſcindere. Maximum
porrò Thraſeam crebro dicere ſolitum accepi-
mus; Qui vitia odit, homines odit: quoniam ſit om-
nibus error familiaris. Proinde Timæum hiſtori-
cum legimus ita proſciſſum à poſteris, vti ex alla-
trandi ſtudio cognomento obtrectatoris fœde ſu-
gilletur. Eiuſmodi curam ſi ſtudioſiſſimus quiſque
ita affectaret, vt imitaretur: benè vtique de literis,
Barbarico aſſultu magna parte concuſſis demuti-
latiſque, ſperandum foret. Modo id inſuſurrari pa-
terentur, Lynceo quidem minutiſſima quæque ex-
penderent, verum penſiculatius ſuo vterentur iu-
dicio: nec ita amarent, vt ſi vſus ac ratio ſic ferant,
allidere nequeant. Cæterum redeo ad Lactantium,
apud quem nil videri interpolandum aut obelo
confodiendum, mox liquebit. Sed aſteriſco illu-
ſtrandum potius, modo ne [illegible] interim ob-
dormiſcamus. Inter cognomenta igitur Plutonis e-
tiam Ageſilaum fuiſſe, norunt (opinor) qui Græ-
ca ſolertius paulo rimantur: nam ne cui in hac re a-
qua hæreat, & Tenediorum libertatem ſecuti præ-
cidamus tenedia, apud Callimachum legitur,

ἐστάλη μεγάλῳ ἄγειν λαῷ.

hoc eſt, ad magnum tendunt Ageſilaum. Quem lo-
cum exponentes grammatici, & Methodius in pri-
mis, etiam etymi ratione id comprobant, [illegible]
inquiunt, [illegible] ἄγειν τοὺς λαοὺς, ἄρχων γὰρ τῶν θανόν-
των. ſic nuncupatur, quòd populos ducat: eſt enim
mortuorum imperator. Iam hæc apertius narran-
tur, quàm vt hæſitationi locus omnino reliquus
fiat, niſi quis optet εἰς οὐρανὸν τοξεύειν, quod eſt in
cælum ſagittas excutere, aut ex harena funiculum
nectere. Verum adeo refractarios non arbitror, vt
ordiantur, quod Plutarchus inquit, [illegible]
[illegible], ideſt vmbram metiri: quando in Dipnoſo-
phiſtis Athenæus ab Æſchylo Plutonem dici Age-
ſilaum ſcribit. Sicuti in Pythiis ab lyricorum facilè
principe Pindaro, lagetas dicitur ratione conſimi-
li, [illegible] ἄγειν λαούς, ſiquidem eius pontificio
ſubijciuntur omnes.

Pindari carmen ideſt,

λαγέτα [illegible]

Vocant item Leptynin Plutonem: ſed Proſerpinæ
cognomen id adoptant alij, quoniam morientium
attenuet corpora. Verum & anima ſic valet nun-
cupari, quia prætenuis ſit, ac velut aerea. Ad inferni
porrò regis cognomentum alluſiſſe videri po-
teſt Attelanarum Poeta, vbi ait,

Orcus vobis ducit pedes.

quo ſignificatur admoneri iam lineas, & letifera in-
gruere pericula. Quod oblique in Romanum ſena-
tum quandoque pronuntiatum legimus, cui Nero,
tanquam orcus erat infeſtiſſimus, cúmque ordinem
ſublaturum ſe quandoque de republica crebrius in-
terminabatur. Orcum verò dici Plutonem, puto,
neminem latet: nam inde M. Tullius conſceleratiſ-
ſimum Verrem, omnis diuini humaníque iuris cor-
ruptorem, qui ſacra publica priuatáque hoſtiliter
deprædaretur, ac in omnẽ ætatem & ſexũ indiſcri-
minatim debacharetur, Orcum alterũ appellauit.
Sed & Orcinus theſaurus, pro Catonio, hoc eſt in-
ferno, ab eruditis dicitur: ſicuti Næuius epigrámate
atteſtatur illo, quod ſibimet viuens concinnarat:

Itaque

Itaque poſtquam eſt Orcio traditus theſauro,
Obliti ſunt Latinè loquier.

Orci tamen legebat Minutianus Cæcilius in libr. de orthographia. Hinc illud eleganter à Varrone dictum Ruſticæ rei primo, de peſtilentibus locis; Etenim vbi ratio cum orco habetur, ibi non modo fructus eſt incertus, ſed etiam colentium vita. Et hac item doctrina Valerio Martiali, orciniana, pro ſandapila ponitur, ſiue pheretro. Sunt tamen qui non ab Orco, id eſt Plutone: ſed ab ..., quo ſeptum ſignificatur, quod & orcana dicitur ab ἑρύω, nomen id deducant, & capulum ſiue thecã ex impolitioribus lignis, aut etiam viminibus cõtextam compactamq; autumẽt ſignare: quod ſi eſt, aſpirabimus primæ: niſi quod in Oratore aliud Ciceroni eſt vitium. At Valerius Probus ſtabilẽ admittit Martialis verſus hi ſunt,

Vocet beatos, clamiterque felices,
Orciniana qui feruntur ſponda.

Orcinos libertos Iureconſulti ipſius teſtatoris interpretantur, qui iam ſit in Orci familiam aſcriptus, & in peculio Proſerpinæ connumerandus. Hoc, inquit Vlpianus Digeſtorum 27. in omnibus Orcinis libertis locum habet, teſtamẽto manumiſſis. Et hæc directa nuncupatur libertas, quam dominus ſtatim contribuit, ſicut obliqua vel fideicõmiſſaria, quæ dãda mandatur hæredi. Caius tamen Orcinius Romanus Ciuis in Oratione pro Cluen. eſt apud Cicer. Orcum ab vrgendo dici, Pompeius Feſtus aſſeruit: quod in interitum omnia præcipitet. Propterea de eo Claudianus,

O maxime noctis
Arbiter, vmbrarumq; potens, cui noſtra laborãt
Stamina qui finem cunctis & ſemina præbes.

Sed & Papinius:

O cunctis finitor maxime rerum,
At mihi qui quondã cauſas, elementaq; noram,
Et ſator. Nam & Ouidius,
Tendimus huc omnes, hæc eſt domus vltima cunctis.

Sunt qui thynnum iam grandiorẽ horcinũ vocẽt, maximum verò cete. ſcribit Archeſtratus propè Samum capi thynnos viſenda magnitudine, quos horcinos vocent quidam. Eſt autem thynnus velut marinus ſus, quando glandibus pingueſcit. Laudãtur in eo, quæ hypogaſtria vocantur. Porrò quum Plinius Naturalis hiſtoriæ ſecundo ſcribit, diurna fulmina Ioui à Romanis aſcribi, nocturna autem Summano ſicuti & quarto Ciuitatis diuinæ comprobat Auguſtinus quoque: intellige item eo nomine Plutonem ex Martiano de nuptiis Philologiæ libro ſecundo, quem ita nuncupãt, quaſi ſummum Deorum manium. Summanum in faſtigio Iouis optimi maximi de cœlo tactum fuiſſe, in Diuinationibus Cic. ſcribit. At Plautinus ille Curculio: Quia (inquit) veſtimenta, vbi obdormiuerim ebrius, Summano, ob eam rem me omnes Summanum vocant. Summanus quinam ſit Deus, addubitaſſe videtur Ouidius, quum Faſtor. 6. decimotertio calendas Iulias templum illi ſacratum ſcribit,

Reddita quiſquis is eſt, Sũmano tẽpla feruntur
Tunc, quum Romanis Pyrrhe timend⁹ erat.

Sunium verò ad Summanum pertinet. nihil: id verò eſt teli gen⁹ Diodoro, quo ab Spithrobate Perſa vulneratum ſcribit Alexandrum. Plutarch. in libr. περὶ τοῦ εἶ ἐν Δελφοῖς, quod equidem ſcitu arbitror dignum. Apollinis nomine ſummum accipit Deũ, qui vnus ſit ac ſimplex: ac propterea dici Apollinẽ quaſi multitudinis neſcium. Nobis enim aggregatio ex diuerſis & omnifaria, ac velut panegyrica, peculiaris eſt. quod eſt, Vnum eſſe oportet. Proinde Phœbum item nuncupant, velut purum ſincerumque, hoc namque veteribus indicat verbum id vnde & Theſſali ſacerdotes dieb. nephaſtis, αὐτοὺς ... dicunt, id eſt ipſos exodia ſecum afferentes puritatem cõſequi. Vnum quippe ſynceram eſt, mixtione autem vnius cum altero pollutio conſurgit. φοιβάζειν, abluere ſignat vtique, aut aquis purgare, vnde & Phœbe, aquam indicat, ſed & purum quodcunque. Diogenem quendam Tarſenſem ſcribit Strabo, tragœdias ſolitum ἀποφοιβάζειν, id eſt (vt ego interpretor) velut quodam inſtinctum oraculo effundere, argumento poſito. Nam & φοιβάζειν, vaticinari eſt. Apud Herodotum hiſtoria quarta, Phœbolampus dicitur, à Phœbo inſtinctus, φοιβόλαμπτος. Eſſe porrò immutabile, quoniam mutabilitas & corruptio ſuum agnoſcat Deum, vel dæmona potius: inter quos diuerſitatem, nominum colligi argumento. Alter enim Apollo nuncupatur, Pluto reliquus: Ille Delius, hic Aidoneus: ille Phœbus, hic verò Scotios. Apud illum Muſæ, ac Mnemoſyne: apud hunc Lethe, ac Silentiũ. Ille Theorios, & Phanæus: hic autem νυκτὸς αἰδίας. ἀεργηλοῖο τε ὕπνου κοίρανος, noctis æternæ ac inertis ſomni dominus. Sed vtriuſque interſtitium graphicè Steſichorus hiſce verſibus exprimit, quibus inuicem eatenus diſpeſcuntur diuaricanturq;, quantum Hypanis Veneto diſtat ab Eridano. Alterum enim luſus cantuſque amare ſcribit: alteri curas & ſuſpiria ſorte obueniſſe.

Μάλιστα παιγμοσύνας φιλεῖ μολπάς τε Ἀπόλλων,
Κήδεα τε στοναχάς τε Ἀΐδας ἔλαχε.

Apud Platonem, prouidentiam diuinam ad ſeparatas animas præcipuè pertinentem Plutonis nomine ſignificari putant, quæ puras animas bonorum ſuorum perpetuis illecebris rapiat adeo peruinciatque, vt noſtra hæc haud repetant amplius. Probat autem Plato, animas penes Plutonem ideo arctiſsimo, Gordianoque implicitas vinculo teneri, quoniam amatorio implicentur affectu, quem eſſe cæteris omnibus potentiorem nodum, in conuiuio & legibus comprobat idem Philoſophus. Apollinem denique, vt Alexicacum, colere ante ianuam, veteris fuit moris. Certè Agyieus columna dicebatur inibi ſurrecta faſtigataque, ei ſacra Deo ſicuti aræ quoque, quas Agyiatidas, quidam Therapnas nuncupant. Eſt autem Agyia, quę communi locutionis proprietate ῥύμη vocatur, id eſt vicus. Scitu dignum illud quoque, apud Eleos cultum quandoque Apollinem Opſophagi cognomento, velut gulonem dicas. Eius meminit Polemo, in ea quæ ad Attalum, epiſtola. Plutonem Soranum item nuncupatum, obſeruauimus: ex quo & Hirpinos dici Soranos animaduertas, veluti Ditis patris lupos: tum quia is Deus inibi coleretur, tum quòd rapto viuerent ex reſpõſo. Quia verò Phœbe nobis ſeſe ingeſsit hoc capite, illud adnotauero in tranſcurſu: quam in Auguſto Tranquillus, Fedẽ appellat Iuliæ libertam: ab Dione in Auguſt rebus, φοίβην, id eſt Phœben, nuncupari duobus locis. Scribunt illud quoque Græci, Plutonem dici Eubulum, & Eubulea, quòd mortalibus conſulere optimè videatur, curis ac laboribus coronide impacta feliciter. Dici & Clymenon, quia ſit cauſa τοῦ κλύω: nam eſſe vocem, ictum aeris. Aerem verò, qui animas excipiat, nuncupari ἀΐδην, διὰ τὸ ἀειδῆ, ex obſcuritatis ratione.

Quid ſit apud Varronem poſtulio.

Cap. XIX.

CÆterum illud obſeruationis non vtique incurioſæ, quod apud Varronem De lingua Latina libro primo, ſunt qui Poſtulionem dici Plutonem credant, à poſtulando. Varronis verba, ſi quis requirat, appoſui. In eo loco debiſſe terram, & id ex ſenatus conſulto ad aruſpices relatum, eſſe reſponſum, Deum manium poſtulionem poſtulare, ideſt ciuem fortiſſimum eódem mitti. Hactenus vndecunque doctiſſimus Varro. Qua in parte, quod bona venia dictum velim, ſi quis amplius ab opinione iſta ſtandum putat, ego vtique longè aliter ſentio: neque enim expoſitio hæc vllis auctoritatum tibicinibus, vt ita dixerim, fulcitur obfirmatúrque. Ad eas verò, vt ad anchoram ſacram, in ſtudiorum hoc genus ratione ſæpe decurrimus. Sed ne ſim lingua largior quàm re, conabor à pauciſſimis animaduerſam difficultatem ita explicare, vt ne cæci quidem poſſint ab recto reuelli. Igitur apud Varronem libentius, poſtulationem legerim quàm poſtulionem: niſi quis per conciſionem ita veteribus ſolitum pronuntiari contendat. Nam quòd aliqui, ſtulionem legere videntur, ni mendum exemplarium eſt, ratione caret: nec abſurdum minus, quàm ſi ſambucam caloni aptaueris. Eſt autem poſtulatio, piaculare ſacrum, quod fieri antiquitus conſueuerat, ad auerruncandam Deorum iram, facto prodigio aliquo, quod expiandum procurandúmque foret. Id ne quis ambigat, auctore M. Tullio comprobatur. Eo nanque verbo in quadam oratione bis eſt vſus, in ea quam prætexuimus notione: prius ſic, Exanditus in agro propinquo & ſuburbano eſt, ſtrepitus quidem reconditus, & horribilis fremitus armorum: de ea re ſcriptum eſt, poſtulationes decretas eſſe Ioui, Saturno, Neptuno, Telluri, dijs cæleſtibus. audio, quibus dijs violatis expiatio debeatur, ſed hominum ob quæ delicta quæro. Alibi verò idem Cicero ſic, Mouet me etiam in hac caritate annonæ, ſterilitate agrorum, inopia frugum, religio Telluris: & eo magis, quòd eodem oſtento Telluri poſtulatio deberi dicitur. Ijs opinor, luce clarius patet, qui ſit Varronis ſenſus, quæque lectio vera. Deguſtent modo hæc reguſténtque bonarum literarum ſtudioſi, tantum adſit naſus aliquis (vt eſt apud Horatium) fatebuntur, nos rectè odoratos: nec noſtra nos ſine riuali amare, aut plumbeo gladio aduerſarium adortos iugulare. Nam hiſtoriam comparem, ac verbum penè idem in vtroque auctore omnis ambiguitatis nodum exſoluere, opinor, omnibus & lippis notum & tonſoribus eſſe. Sed vt plenius legitimè in literariam ſe palæſtram inſinuantibus fauentes promereamur, addamus & grammaticam rationem, quæ ipſa multum videtur illatura lucis: dicitur à poſtulando, poſtulatio: quoniam turbata ſacri cuiuſpiam, aut ludorum ratione, vbi quid parum exploratè curioſéve obijſſent: aut in re diuina, quid omiſſum ex ritu foret: per oſtenta quæ mox paulo inſequerentur, videbatur numen, honoris inſtaurationem poſtulare. Id ita habere, Feſti quoque confirmatur doctrina, conſimilia ferè tradentis: Fulgura, inquit, trium generum ſunt, poſtularia, peſtifera, peremptalia: poſtularia, votorum aut ſacrificiorum ſpretam religionem deſiderant: peſtifera, mortem aut exilium denuntiant: peremptalia, ſuperiorum fulgurum portentorúmque ſignificationem perimunt. Cecinna quoque, Seneca tradente, poſtularia interpretatur fulmina, quibus ſacrificia intermiſſa aut non ritè facta repetantur. Quod autem interpretari videtur Varro, Poſtulionem eſſe ciuem fortiſſimum: non ita accipiendum, tanquam hoc planè ſignificet verbũ, id quod abſurdum foret, ſed ea fuit aruſpicum explicatio, à quibus reſponſum erat, Deum manium requirere expiatorium quidem ſacrum, quod eſt poſtulatio. Inde adiectum cuiuſmodi eſſet futurum id ſacrificij genus, quáve hoſtia pertentoſus foret hiatus procurandus. Hæc ad obſcuriſſimi loci illuſtrationem excogitata nobis. Quòd ſi ex politioribus quiſpiam exactiore fultus ingenio, lectionéque multipliciore inſtructior aduerſum hæc quod promat, excogitarit, dabo manus, gratiáſque teſtabor. Sciolos autem ex triuio nil moror, quibus myrothecia hoc genus putent: arrident amplius nugalia & pſyricæ: ſed nil mirum, ſimilem nanque habent labra lactucam. Et in trulliſſationibus arenato ſibi nimium placent, quibus ex inopia ad gypſa tum aſpirare, vel marmoratum non licet. Quòd ſi rectè ſibi conſultum velint, literario planè cædant foro, ac ſolum exilij cauſa vertant: quando velut ad decoctorum loca reiecti, omnibus conſpicui prorſum ac deridiculi ſunt.

Opportunitatis in actionibus neceſſitas. Item de cauſa agente, ac ſuſcipiente. Ingeniorum diuerſitas vnde ſit. De fortuna, & fato. Itémque de Cleanthe, ac Xenocrate. Aureis armis aduerſus fortunam pugnare, quid ſit.

Cap. XX.

SIngulis actionibus, inquit Proclus, aliud conuenit, aliúdque tempus ad hoc vel illud perficiendum. Eiuſmodi verò tempus eſt actionis cuiuſlibet opportunitas, tanquam bonum atque finem agentibus afferens & effectis. Quapropter Pythagorici primam quoque cauſam, à qua omnibus bonum adeſt, opportunitatem nominauerunt: quippe cum omnibus, vt perfecta ſint, largiatur: omnia denique ſic coaptantur, dum cauſæ quidem perficientes ad perficiendum promptiſſimæ ſunt: ſuſceptura verò ad participationem expergiſcuntur, & illæ rurſum potentiam porrigunt perficientem: hæ autem potentiam aptitudinis à natura ſuſceperunt. Duplex enim potentia eſt, altera quidem agentis, altera patiẽtis: & illa mater eſt actionis: hæc verò perfectionis eſt ſuſceptaculum. His verò exactè perſpectis, ſoluitur actitata inter doctiores de ingeniorum diuerſitate quæſtio: vndéque enaſcatur maior in vno, quàm in alio profectus. Admirantur plerique eximiam in Platone ingenij fertilitatem, ac vim omnium capacem. Et rectè illi quidem, verum quænam tantæ felicitatis excogitari fomenta poſſunt? Primum illa ipſa quam dicebamus, perficiens agénſve cauſa. Hæc autem ex ſummæ ſapientiæ profluit præceptore. Maxima hæc & præcellens ad capeſſendum ingenij cultum opportunitas, ſine qua res ipſa decoquit ferè: præſto eſt & altera, Temporis fœcundiſſima in doctrinis felicitas, qua non ferè alia feracior, ſiue excellentium virorum copiam, ſiue monumentorum ſpectes. Cæterum Platonem ipſum necdum attingimus. In hoc præſtantis ingenij triplex afferri cauſa poteſt, humana, naturalis, diuina. Humana ex lege prouenit, educatione,

conſue-

conſuetudine. Quod ad educationem attinet, pueros impuberes, à medicis certatim & philoſophis obſeruatum, ſi affatim diſtendantur cibis, nimiúmque ſomno indulgeant, hebetiores inde euadere, ac tardiores: quin & corpora fieri improcera, deteriúſque multo adoleſcere. Id quod Varroni adnotatum quoque in Logiſtorico eſt, quæ Capis inſcribitur, aut De liberis educandis. Naturalem elemẽtorum præſtat alimentorúmque diuerſitas. Attigit hanc & Proclus, vbi neceſſe ait, conſpiratu miro congruere naturam, intellectum, cauſas item diuinas. Has videtur triplices intelligere, ex Deo, dæmone, fato. Putat quidem Plato, vt à poſtremo ordiamur, cæli diuerſa à diuerſis tum ſtellis, tum diis, ideſt angelis regi. Sed & identidem terras diuerſis ſubeſſe vel dæmonibus vel angelis inferioribus. Quin & cæleſtium rerum ſtudioſi, terræ plagas cæli zonis, vrbes aſcendentibus accommodant ſignis. Propterea ingenij vim ex cælo item eſſe, ac ſtellarum poſitu & configuratione, colligunt. Quando vt ſcribit Manilius Aſtronomicòn quarto,

Fata regunt orbem, certa ſtant omnia lege,
Longáque per certos ſignãtur tempora curſus,
Naſcentes morimur, finíſque ab origine pendet.

Spiritus verò ſuperiores noſtris influere ſpiritibus, eo maximè probari argumento videtur, quòd corporum ſupernorum poteſtate, noſtra ſubinde euidenter agitentur. Quod ſi ſpiritus illi in noſtros agunt, agunt inſuper & in corpora. Corporis verò humani affectio, vndecunque fiat, eatenus redundat in animam, quatenus tam comparato, quàm naturali affectu ſeſe mergit in corpus. Porrò vim omnem atque virtutem, ad nos demanantem à ſuperioribus in bonum tendere, aſtruunt eruditiores: verum complexionis, ſiue rectius conſtitutionis, naturæ educationiſque vitio corrumpi. Hinc Saturni grauitatem in triſtitiam, parſimoniam rigiditatémque labi. Martis magnanimitatem in audaciam temerè ſeſe periculis obiectantem. Mercurialem induſtriam in vafricias ac vernilitates. Veneream charitatem in libidinem fœdam. Dæmonum verò rationes iſtas diſtinguunt, vt ſupremorum eſſe comprobent contemplandi virtutem, medianorum actionis ſolertiam, infimos ad concupiſcentiæ bonum nos allectare. Verum ijs omnibus poſſe nos tum rectè, tum perperam vti, & proinde conſequi mox vel bona vel mala. Socrates, inquit Proclus, cum Alcibiade opportunè ad idem concurrit, huius opportuni congreſſus dæmon bonus cauſa extitit, opportunitatem Socrati conueniendi determinans. Verum qui ad hæc cæleſtia parum adhibent: quoniam ſub cælo tanquam cauſa vniuerſali, & Bœotiæ ſues enaſcantur, atque item Attici philoſophi proprias peculiaréſque in vnoquoque cauſas cenſent perpendendas, quibus ſingularis & eminens acceptus referatur profectus. Et primum quidem quod animam ſortitus ſit bonam, ſed non à cælo: quando immortalis eſt ac incorporea, verum à Deo. Porrò non defuerit benè conſtitutum corpus, quod ita affectæ animæ ſubſeruiret, ac organa præſtaret artifici per accommoda. Id à cælo tanquam communi cauſa prouenit quidem, peculiarius tamen à parentibus. Quod philoſophari, auditiones obire meditaríque propoſuerit Plato, ex animo, corpore, arbitrio proprio id initia ducit. Quod magni fuerit profectus, induſtriæ imputandum. Affulſit illi non benignius aſtrum, ſed ingenium fertilius, perſpicacius, tenacius, nec à themate cæleſti, ſed ex Dei profluа largitate. Socrates ſapientia clarus, illud quicquid eſſet, non natalitijs ſyderibus, ſed aſſiſtenti numini acceptum retulit. Iſocrates, ſicuti produnt Græci, quum quidam ei parens filium exhiberet ſcitaretúrque, quidnam ei neceſſum arbitraretur, δεῖ, ἔφη, γραφειδίου καὶ νοῦ, ideſt penna ſeu ſtilo eſſe opus, inquit, ac mente. Cęterum ſi locum hũc ex Platone Platoniciſque, quos eſſe claſſicos apprimè reor aſſiduóſque, peregerimus, fortè non aberrarimus. Scribit Plato, Deum & fortunam atque artem ſimul cum Deo humana omnia gubernare: id ita interpretantur, Deus in omnibus per omnia mouet omnia, mouet mundi ſphæras, quarum concurſus fatum alicubi: at quarto Legum, fortunæ nominatur. Hinc caſus varij circa externa corporáque contingunt. Mouet item animas, lumen inſpirando mentibus, vnde ars non ſpeculandi ſolum accenditur, ſed agendi. Ab arte tandem diſpoſitio externorum & corporis proficiſcitur, quamobrem à Deo cuncta dependent: qui, vt apoſtolus Paulus aſſeruit, omnia in omnibus operatur. Aduertendum verò illud, quandocunque illa cæleſtium cauſarum ratio ita digeritur, vt artem exculcatam exſuperet, dici à Platonicis fatum: vbi verò ſic, vt vincere inertem deſidioſumque eualeat, rurſum à ſolerti ſtrenuóque vinci, Fortunam. Vtrobique verò diuinam ſtatuunt prouidentiam, quæ ad finem agat ſibi ſoli notum, quæque vniuerſa modis contemperet occultioribus. Cæterum quo planius fati ratio pernoſcatur, ita omnino colligendum, ſicuti animi rationalis ſummus creator eſt Deus, atque idem gubernator, ita & corporis genitor eſt mundus, ac moderator. Vnde conſequitur illud, vti animus velut Dei filius, ab Deo, tanquam à patre, prouidentiæ legibus clementer agatur, & ſuauiter. Corpus verò, vt mundi membrum à mundano corpore fati viribus, velut particula quædam ab mole tota impetu quodam trahatur violento: vnde fit, vti in mentem nulla prorſum fati vis queat aſſultare, niſi quatenus corpori ipſa ſe, fatalibus obnoxio legibus, addixerit. Propterea ſemper ferè diuinus Plato ab corporis amore, ac externorum cura ad animi & Dei cultum præcipit defugiendum, quando non alia ratione declinari mala queunt. Et Deo ſimilem porrò reddit fuga hæc. Ex inde porrò promitur aureum Platonis eiuſdem præceptum, armis aduerſus fortunam aureis pugnandum, ideſt prudentia, iuſtitia, ſanctitate: ſiquidem quid Deo, quid mundo debeamus, rimatur prudentia. Mundo, quod ſuum eſt impertitur iuſtitia, Deo autem ſanctitas. Denique quum Socrati intima quidam retexiſſet morum vitia. Sunt (inquit) vt dicis, agnoſco, confiteor: ſed hæc omnia à me prudentia, & virtutum auctoritate ſuperata ſunt, & quicquid vitij ex praua concretione corpus habuerat, animi benè ſibi conſcia diuinitas temperauit. Hinc, inquit Firmicus, intelligi datur, ſtellarum quidem eſſe quod patimur, & quod nos incentiuis quibuſdam ſtimulat ignibus: diuinitatis verò eſſe animi, quòd repugnamus. Porrò illud ſilentio haud quaquam inuoluendum, à Platone in Timæo, atque in Menexeno quoque tradi, regionem Atticam eſſe ingeniorum fertilitati præcipuè accommodam. Panætius eius rationem in aëris reiecit temperaturam. Longinus ex loci qualitate puta euenire, permixta ex multis, atque occultis

Origenes, qui Timæum eſt interpretatus, cæleſtibus aſcribit aſpectibus atque influxibus: quoniam octauo De republica Plato ſcribat, cæleſtes quoſdam circuitus eſſe cauſas fertilitatis ac ſterilitatis tum corporum, tum animarum. Proculus verò ac Porphyrius, animam mundi putant alibi alias vires imprimere, ac peculiaria quædam velut hoſpitia, parare. Tum Deos varios ea illuſtrare loca. Vbi ergo rationalis anima propriam elegit vitam, ſi fortè locum ſortita fuerit, qui optatæ iam vitæ diſſentaneus non ſit, tunc in ea ſummam contingere excellentiam. Quæ Martiam elegit vitam, ſi plagam à Marte illuſtratam indipiſcatur, fortitudinis faſtigium conſequuturam. Proinde in Timæo Platonem ſcribere, Atticam regionem à Pallade afflatam ſapientiæ ac magnanimitati congruere militari. Et quinto Legum ait idem, Localium Deorum afflatum, atque item dæmonum maximi ad ingenij, morúmque rationes eſſe momenti. Requiri verò & aeris temperaturam, ne quod præcipuæ cauſæ impedimentum ſeſe obiectet. Decreſcere verò ingenia & miratur Seneca & dolet. Neſcio, inquit, qua iniquitate, & ad malum pronitate naturæ, eloquentia ſe retro tulit. Quicquid Romana facundia habet, quod inſolenti Græciæ aut opponat aut præferat, circa Ciceronem effloruit. In deterius quotidie data res eſt, ſiue luxu temporum: nihil enim tam mortiferum ingenijs, quàm luxuria, ſiue quum præmia rei pulcherrimæ ceſſarint, tralatum eſt omne certamen ad turpia, multo honore quæſtúque vigentia. Siue fato quodam, cuius maligna in omnibus perpetuáque rebus lex eſt, vt ad ſummum perducta, rurſus ad infimum velocius etiam, quàm aſcenderant, relabantur. Verum excurramus amplius, inter Peripateticæ diſciplinę ſectatores comperi, qui de prouidentia & fato ſic ratiocinentur, vt prouidentiam eſſe ſtatuant futurarum rerum in Dei intellectu ſimplicem, ſtabilem æternámque rationem. Fatum verò rerum ſtabiliter, ſimpliciterque à Deo gerendarum mobilem ac temporalem explicationem. Prouidentia quippe cuncta pariter, diuerſa & infinita complectitur, ſingula digerit fatum, ac diſponit in motum, formis, locis ac temporibus diſtributa: fato ſubiacet nihil, quod non complectatur prouidentia: hac verò continentur multa, quæ ab fatorum ſerie ſunt omnino libera: quippe hanc ſupergreditur, quod motu caret, nec tempori ſubijcitur. Quare vt ſe habet ad intellectum ratio, ad æternitatem tempus: quod gignitur, ad id quod eſt: ſicut denique centrum ad circulum: ſic fatorum mobilis, multiplex, varia, diuerſáque ſeries ad prouidentiæ ſtabilitatem, ſimplicitatem, vnitatémque. In hac porrò ingeniorum mentione, feſtiua ſe mihi ingerit hiſtoria ex Plutarchi commentariolo, περὶ τοῦ ἀκούειν Cleanthem & Xenocratem, quum ex ſcholaſticis hebeti maximè viſerentur ingenio: nec tamen eo nomine relangueſcente impetu, quo ad procinctum tendere ſemel adorti eſſent, ab iocis in tarditatem ſuam non abſtinuiſſe, quum ſe perſimiles dicerent ἀγγείοις τε βραχυστόμοις, καὶ πινακίοις χαλκοῖς hoc eſt vaſis anguſtioris, ac æneis tabellis, quod vix quidem dictata perciperent, at retinerent tenacius. Auctor verò Herodianus eſt, ad orientem omnes ferè mortales eſſe ingenijs acerrimis. Multa porrò de ijs Galenus. Sed nos vel plura forſan iuſto congeſſimus.

An in abiuncta anima ſuperſit memoria vel ſenſus.

Cap. XXI.

ANima rationalis è corporeis vinculis auolans ſeruétne memoriam aliquam, vel quorum hic fuerat conſcia, vel ſaltem ſuorum, quæſtione fuerit non indignum omnino. In ea puto non addubitaturos Peripateticos cum Ariſtotele ſuo, quin nullatenus reminiſcatur. Verùm decimo De republica Plato fateri liquidò animaduertitur animas quæ hic familiaritate aut omnino cognitione aliqua iunctæ fuerint, rurſum ſeparatas ſeſe recognoſcere, mutuáque conſalutatione (vt ſic dicam) amplexari. Sed & Auicenna in Metaphyſicis auctor eſt, Animas tam beatas, quàm miſeras, vbi hinc per dijugium demigrarint, non exoleſcente protinus quem conceperant habitu, poſſe per imaginationem eadem illa verſare, quæ amplius adnexæ corpori imaginabantur. Rurſum in Epiſtolis ac Legibus Plato abiunctis animis rerum noſtrarum ſenſum relinquit nonnullum, inſuper & curam. Approbat id ipſum in libro De animorum immortalitate Plotinus, ſed ad temperamentum quoddam negotium reuocat: humanarum rerum illis ſupereſſe tantiſper curam dum ad corporea procliuis libentia reſtincta penitus aboleatur. In eo quippe ſtatu animam tanto ardore ac vi rapi ad diuina, vt noſtra hæc illam prætereant, aut ſi videat, nil aduertere minus quàm id à ſe agi. Id ipſum puto & à Platonis non abiungi decretis: nam quandoque recordari animas probat, quandoque inter nos illaſque profluere Letheum facit. Inter veterum theologorum placita, & illud eſt, ab noſtris item comprobatum, pleriſque animis non loco eodem diuerſorum diſpenſationem prouidẽtia potius, quàm affectu eſſe à Deo contributam. Plotinus adijcit, publicè, ac frequenter vaticinijs, ac id genus beneficijs, plurimis hominibus fuiſſe adiumento. Verùm enimuerò, vt in philoſophicas amplius excurramus amœnitates, non eſt omnino ambiguitatis minutæ: an in ſenſiua anima potentiæ ſenſoriæ actus poſt corporis interitum reliquus ſiat. Nam quod eſt animæ ac corpori commune, in abiuncta relinqui non valet anima. Omnes autem ſenſiuæ poteſtates, vel potius earum operationes, promiſcuæ ſunt corpori & animæ. Igitur conſequutio manifeſta. Id verò inde præcipue liquet, quoniam potentia ſenſiua in actum nulla promitur, niſi per organum corporeum. Porrò De anima primo Ariſtoteles, Animam corpore in corruptionem abeũte, neque reminiſci ſcribit, neque amare. Id verò & de alijs poteſtatum ſenſoriarum actibus intelligendum: quod ſi eſt, colligitur liquidò, ſequeſtratam animam in potentiæ cuiuſpiam ſenſiuæ actum non prodire. Verùm reſponderi poteſt, ſenſiuæ potentię actum eſſe duplicem: exteriorem, qui non niſi per corpus promi poteſt, quem non ſupereſſe in ſeparata anima, liquet: interiorem alterum, quem per ſe exerceat anima, retineátque etiamnum diſparata. Hoc autem videtur potiſſimum dogma Platonicum, in cuius myſterijs ſancitur, corpori animam adnecti perinde ac perfectam ſubſtantiam, nulla in parte à corpore dependentem, verùm coniungi, ſicuti motor mobili coniungatur. Quia verò nil mouet, niſi quod mouetur, & principium mouens ſeipſum mouet: in anima, duplex agnoſcitur motus: alter, quo mouetur ab ea corpus: alter, quo ſeipſam qua ratione in anima apparet videndi actus primus, prout ſeipſum mouet. Reliquus verò

in cor-

in corporeo organo. Ariſtoteles autem De anima primo, iſta diluere nititur, probans, animam haud quaquam ſeipſam mouere, ſenſoriáſque poteſtates eſſe coniuncti ſolum. Quem ex theologis beatus Thomas ſequutus, actus ſenſiuæ potentiæ colligit nullo pacto in ſequeſtrata anima reperiri, niſi fortè vt in remotiore fonte. Quum verò in libro De ſpiritu & anima Auguſtinus dicit, Animam ex corpore demigrantem ex imaginatione, concupiſcibili iraſcibilique poteſtate pro meritis dolore affici, vel oblectamento: negabunt ex Aurelij officina eum profluxiſſe commentariolum: vel ſi concedant maximè, ſic tamen explicari oportere, veluti ex ijs quæ per imaginationem, & id genus facultates alias in corpore admiſerit anima, mox eo exuta vel bono afficiatur vel malo. Quod ad memoriam attinet, hanc duplicem tradunt: quandoque enim intelligi, vt poſitionem ſenſiuæ partis, quæ præteritum concernit tempus, qua ratione memoriæ actus in anima non relinquitur. Ex hoc enim Ariſtoteles ait, Corrupto corpore anima non reminiſcitur. Altero modo eſt memoria, imaginis pars ad intellectum pertinens, vt ab omni temporis abſtrahit differentia, quum nec præteritorum tantum ſit, ſed extantium quoque, inſtantiúmque, ſicuti Auguſtinus ſcribit. Hæc verò memoriæ vis in animis etiã-num ſeparatis comperitur. Conſimiliter amorem, gaudium, triſtitiam bifariam diſpararunt. Sunt enim interdum appetitus ſenſiui affectiones, quæ in anima non ſupererunt, quoniam abſque certo cordis motu perfici nequeunt. Interdum verò inaudiuntur, vt voluntatis actus quæ in parte eſt intellectus compote, quo modo ab anima demigrante minimè ſecernuntur. Auguſtinus in libro De agenda cura pro mortuis: Fatendum eſt, inquit, neſcire quidem mortuos quid hic agatur, dum agitur vtique: poſtea tamen ab eis audire, qui hinc ad eos moriẽdo pergunt nec prorſum omnia, ſed quæ meminiſſe permittuntur etiam iſti, & quæ illos quibus hæc indicantur, oportet audire. Poſſunt & ab angelis, qui rebus quæ hic aguntur, præſtò ſunt, audire aliquid mortui. Ac ne quis ambigat, referuntur item hæc in canonicis Decretis, cauſa decimatertia, quæſtione ſecunda. Sed in eodem item libello De ſpiritu & anima, defunctorum ſpiritibus ita eſſe de viuis curam, quanquam quid agant, omnino neſciant, ſicuti viuentibus ineſt de illis ſolicitudo, etiam ſi quid agant, ignoremus prorſum.

De menta. Mintha nympha. Minthe. Quapiam aduerſus Hermolaum. Mentigo, oſtigo quid. Retrimentitiæ feculentiæ nomina plura. Oeſypum, diachorema, diachoreſis. Dyſcœlij qui ſint. Dyſphorici, ſpatile, bolitos, onis, polion, polea, crocodilea, caprina bacca, ſpyras, myſceledra, ceſale, ſella familiaris. Edituus pro ſtercore.

Cap. XXII.

MEntam, ſiue (vti pronunciant Græci & ſcribunt) mintham, tradit Opiani interpres ἁλιευτικῶν tertio, à Mintha, quæ nympha fuerit, appellatam videri. Duas verò eſſe ſpecies: ſylueſtrem, & quam vocant hedyoſmon. Cocyti verò filiam tradit fuiſſe Mintham, quæ vbi inaudiſſet amari à Plutone Proſerpinam, indignata eo nomine, conſtanter illi ſe præponere auſa eſt, dictitans, ſi inferos peteret, inimiciter infeſtaturam. Quo puellæ A tumore commotior Ceres Perſephones mater Mintham exculcans, εἰς τὴν κακὴν βοτάνην ταύτην, ideſt in malam deformauit herbam huiuſmodi. Ex qua fabella Oppianus mintham vocauit κωκυτίδα νύμφην, de inferno Cocyto. Plura apud interpretem. Commeminit ijs ferè Strabo quoque octauo libro: Ad Orientem, inquit, propè Pylum mons eſt nobilis cognomento Minthes, quam fuiſſe à Plutone amatam, tradunt fabulæ. Eam cum dolo circumueniſſet Proſerpina, in hortenſem mentam de- B mutaſſe, quam plerique hedyoſmon vocant. Itaque iuxta montem extat Plutonis templum, frequenter à Maciſtijs cultum. Relatu non indigna ſunt, quæ Ariſtophanis Interpretes ab ijs diſſita non longè commemorant ſuper eo poetæ verſiculo,

Μινθώσομεν δ', ὥσπερ τράγου τὴν ῥῖνα.

ideſt, ſtercore linemus nares, perinde ac hirci. Minthon, inquiunt, alij hedyoſmon, alij verò iynga vocant, vt comperimus in comica dictione. Putant nonnulli in ſterquilinijs enaſcentem florem dici C minthon, quo mirè afficiantur hirci. Apud quoſdam inuenias, caprarum retrimenta dici minthon. Vbi verò frigoris vitio corripiantur hirci, pſygmon vocant, conſueuere paſtores excrementis id genus ad ſternutamentum eliciendum, nares oblinere. Odoris id aſpernabilis ciet fœditas, & medetur malo. Sunt tamen qui humanas ex cibis ſuperfluitates eo nomine ſignificari putent. In hæc eo libentius diuertimus, vt Hermolai Barbari quandoque ad ſtruendam calumniam cernuli, dum velut D ſcorpius arcuato vulnere multos impetit, bilem educeremus: moleſtè ferentis, auſum fuiſſe quendam prodere, Minthon quandoque vocatam mintham, ideſt mentam: quum tamen id & à Græcis ſubnotatum ſit, vt monſtrauimus, niſi quis fœdè vitiatum putet exemplarium. Quod ideò appoſitum volui, ne fortè indicatione propemodum ſcurrili, opus hoc à me vendibilius fieri, ſuboleat maligno interpreti, & planè mucoſis naribus: etiam ſi ſcio in multis, quæ alicubi conuellimus, non defuturum E vnquam ſuum patellæ operculum, ſed ſtomacho ſuo ſeruiæ vnuſquiſque. Illud modò mirum, quid ita Oppiani interpres mentam dixerit κακὴν βοτάνην, ideſt herbam malam: quum ſcribat Plinius, mentam grato menſas odore percurrere in ruſticis dapibus. Niſi quòd ante coitum mulierum appoſitam genitalibus inhibere conceptionem, ſcribit Dioſcorides. At libro duodecimo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας ex Florentini Georgicis proditum obſeruauimus, hedyoſmon eſſe ἀχρήσιμον, nec vulnus F facilè curari, cui illata fuerit herba hæc. Lac præterea coagulari prohibet, ſi ante coagulum promiſceatur. In magicis porrò, mentæ vſum fuiſſe aliquem, ſecundo Faſtorum canit Ouidius:

Obſutum menta torret in igne caput.

Etiam ſi de mento ſunt qui malint intelligere. At mentigo, morbus eſt ouium, oſtiginem dicunt paſtores. Os & labra, fœdis obſidentur vlceribus: fit, quum agni vel hædi roſidas herbas depauerint, dum lactent. Reperi inter Græcos, qui mintham G accipiant θύμον: quæ vox, cepam nobis indicat ſylueſtrem. meminit Ariſtophanes Pluto, ὦ πολλὰ δὴ τῷ δεσπότῃ ταυτὸν θύμον φαγόντες. Eſt item grammaticus qui opinetur, calaminthum nuncupari ἄγριον ἡδύοσμον, ideſt ſylueſtrem mentam, quam quum mœſta Ceres vidiſſet, execrata ſterilem fecit. Auctaria autem adieccero illa, quoniam ciborum ſuperfluitates attigimus, hominis retrimenta

Digitized by Google

A dici ſpatilen: quanquam & hoc nomine coriorum nuncupantur fruſtula, ſeu reciſamenta, quæ à coriarijs ſutoribúſve abijciuntur: boum verò boliton aſini, onida & onthon. In bobus tamen intelligere onthon, Homerus maluit. Suis hypeleuthron vocamus: ouium, oiptoton. Nam ſordes lanis inhærentes dici œſypum, cum Dioſcoride Plinius ſcribit, velut οἷος ῥύπος. Apud Galenum Therapeutices quarto decimo, legimus ἄπλυτον ἔριον, ideſt illotam lanam nuncupari οἰσυπηρόν. quam lectionem comprobat Sudas quoque. Malunt tamen alij B οἰσυπηρόν ſcribere. Quum verò in Lyſiſtrate, οἰσπώτην pronuntiat Ariſtophanes, ouis intelligi diachorema voluit, ideſt διαχώρημα. Nam & medicæ ſcientiæ periti, naturam quandoque expurgare corpora fatentur διὰ τῶν διαχωρημάτων, aut per vrinas, aut per eam quæ totum ambit, cutem. Sed & αἱματώδη διαχώρησιν, legimus quandoque. Porrò aſinini pulli quod egeritur primò, excrementum, ab Ariſtotele polion nuncupatur: Plinio etiam polea. Ciborum in capris ſuperfluitates, Palladius caprinas facetè baccas dixit. Crocodileam libro ſecundo interpretatur Dioſcorides, crocodili terreſtris fimum: Plinius vigeſimo octauo, eiuſdem inteſtina. Dignum ſcitu quod idem prodit Dioſcorides, canis & hominis retrimenta vbi exaruerint, melle permixta, gutturi adnexa, cenſeri anginis præſentiſſimum remedium, cura nunquam fallente. Sciendum quoque ab Vlpiano proditum, quibuſdam in locis vti homines editu boum vice lignorum: quæ vox etiam ſi rara, feculentam indicat materiam, ſicuti vulgò item dicitur. Caprarum etiam ſpyrada dicunt feculentiam, & ſpyrathiam, vt apud Galenum, Murum, myſceledra. Apud Paulum obſeruauimus dyſcœlios, ideſt σκληροκοιλίους vocari, quibus difficulter aluus it: nam dys, apud Græcos ferè malum indicat: ſiquidem Firmico, dyſphorici infelices intelliguntur: & dyſphora, dicuntur difficilia. Non omittendum verò, ceſale, dici locum in quo ventrem perpurgamus, reliquijs ciborum deiectis. Sellam familiarem, vocauit Marcus Varro.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS, AD DOCTISSIMVM SVMmáque veneratione dignum, Bernardinum Barbuleium, Præfatio vndecima.

QVum ſummus rerum opifex Deus, homini nihil præſtabilius mente, ratione atque intelligentia dederit, mirum videri non debet, ſi nonnulli, & ij quidem ſapientiſſimi viri, tantum ſtudii, laboris ac vigiliarum contulerint ad eam partem excolendam & informandam, qua ſola & reliquis animantibus & ipſis hominibus antecellerent. Quam Pythagoricus Epicharmus tantopere eſt admiratus, vt hanc vnam dominam & reginam, lucem luménque vitæ diceret, ac huius ſolius demandatam nobis curam, quum alia tum ſtupida tum cæca cenſeret, νοῦς inquit, ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει, τἆλλα κωφὰ καὶ τυφλά. In hac ipſa tamen ratione vel animo expoliendo, non eandem videntur plerique ſibi propoſitam habuiſſe viam, aut ad eum tendiſſe finem. Nam fuerunt apud priſcos philoſophos, atque etiamnum ſunt, qui cognitionem contemplationémque naturæ ita conſectati ſunt, vt etiam in ea conſeneſcere & iucundum & pulchrum exiſtimauerint: quorum ego inſtitutum, doctiſſimè Barbuleie, etſi improbandum non ſuſcepi (quod hoc interim agere quàm turpi otio ſeſe dedere maluerint) nunquam tamen tanti feci, vt non potius mancum quodammodo atque vix dum inchoatum iudicauerim, ſi nulla rerum actio adiuncta conſequutáque fuiſſet. Et quum ſapientiam (nimirum qua diuinarum humanarúmque rerum continetur ſcientia) vt rem maximam admirari ſoleo, tum eam partem quæ nobis à communitate ducta, profert officia, longè præſtantiſſimam putaui. Eam, inquam, quæ in hac generis humani domeſtica conſuetudine, ſocietate, ac hominum tuendis commodis illuſtrior apparere ſolet, qua vel ſola agnoſcamus neceſſe eſt, nos nobis ipſis non tantum natos, ſed patriæ, ſed amicis. Summóque conatu nobis enitendum, vt ex noſtris ſtudiis ad proximum quàm vbertimus redundet fructus. Id quum ita ſit, facilè in animum induco meum, æquiores rerum æſtimatores benè precari manibns patrui mei, cuius vniuerſum ſtudium eò tendebat, vt dum viueret, operoſas vigilias arduóſque ſubiret labores, quibus animum non ſolum magis expolitum excultúmque ſibi compararet, & eruditiores quàm plurimos faceret,

ceret, sed etiam vt posteris paratam congestámque huiusce pii laboris syluam relinqueret, ex qua non pauca ad suos vsus transferre, studiosa iuuentus possit. Quod ipsum si ex priore æditione cognouerunt multi, certè iam id maximè testabuntur grati homines, vbi tot tantísque accessionibus ita instructam hanc posteriorem, vt planè nouum opus videri possit, conspexerint. Cuius quidem operis æditionem dum adornarem, quum aliæ multæ, tum duæ potissimum causæ me compulerunt, vt in partem nuncupationis venires: quarum vtra potior, nondum constitui. Vna certè hæc fuit, quòd quum te viderē eisdem initiatum studiis, & eandem omnino sequi viam, quam ingressum iam dicebam patruum meum, facilè cognoui verum esse quod veteri prouerbio dicimus, ὁμοιότητα τῆς φιλότητος εἶναι μητέρα. Multis enim in rebus paria cum illo facis. Instituisti quàm plurimos tum ad obeunda religionis nostræ munera, tum etiam ad ciuilia capessenda negotia in primis aptos. Et quum tibi iam satis à fortuna prospectum sit, vt commodè viuere, & ex anteactæ vitæ laboribus honestam tibi quietem polliceri possis, non cessas tamen benè mereri de ciuibus tuis: nec quam tibi summo iudicio semel delegisti prouinciam deserere, sed horum alterum pietate, stabilitate constantiáque, alterum in dies magis ac magis tueri videris. Quis, deum immortalem, humanior paulò non admiretur atque exosculetur tam fortem animum, tantísque ornatum virtutibus? Aut quis non potius sibi tale exemplar imitandum proponeret, in quo modestia, temperantia, & in maxima frugalitate liberalitas, ex æquo certant? Quis erit tandem, qui non (quum tot in te animi dotes viderit) ad virtutem & ipse quoque incitetur? Istud demum est iuxta placita Euangelica, τὸ λύχνιον μὴ εἰς κρυπτὸν ἢ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν τιθέναι. & quàm plurimos honesto ac pio admodum exemplo ad benè merendum de proximo prouocare. Tua itaque facit, humanissime Barbuleie, & modestia & singularis in Deum fiducia, apud quem cum fœnore tibi repositum præmium non ignoras, nec auram captas popularem, ne commemorem quàm in hac calamitate & senserint & in dies magis sentiunt tenuiores benignitatem tuam. Quamobrem quum probè nouerim moderationem æquitatémque animi tui, non aduocabo testes minimè necessarios. Altera verò causa, non leuior hæc fuit: quòd propemodum auctor fuisti, vt hoc opus in publicum prodiret. Nam quum scires apud me exemplar adseruari, factum est, vt id Arlenio Arnoldo Peraxylo, qui quum sæpe libentérque de literis communibus que studiis conferre solebas, indicares. Is enim vt est apud multos gratiosus, & in hisce rebus eruendis ac in lucem proferendis non solum dexter & studiosus, verum etiā ad curiositatem diligens: indignum præterea ratus, vt diutius delitesceret, non quieuit donec extorqueret. Quo certè in negotio (vt verum fatear) me faciliorē præbui, quum reciperet se curaturum, vt per Frobenianos, quorum tot præclaris iam æditis literarum monumentis, & probata est fides & auctoritas, & celebrata diligentia & industria, ex impressione repræsentaretur. Quum igitur officio me astrictum cognoscerem, has potissimum causas apud studiosos contestatas volui, partim vt viderent quantum vtrique vestrum debeant, partim mei in te amoris, obseruantiæ aut pietatis potius indicium. Noui quanti te fecerit piæ memoriæ Lodouicus Cælius, quum Ferrariæ viueret: quantum dilexerit candorem animi tui, vt dubium apud me non sit, eundem si diutius vixisset, quod nunc facio, cumulatius facturum fuisse. Tu interim ornatissime vir, hunc vndecimum librum antea iam à patruo tibi destinatum, ac à nepote tandem exhibitum succisiuis horis vnà cum reliquis leges, simúlque pro tua humanitate parem amorem atque beneuolentiam veluti hæreditario iure in me deriuatam, facilè agnosces. Vale. Rhodigii, nonis Nouembr. anno millesimo quingentesimo & quadragesimo.

Digitized by Google

LODOVICI CAELII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM

Liber vnus, qui vndecimus.

Otij, vt pernicioſi deteſtatio. Remiſſionem tamen aliquam videri neceſſariam. Quibus otium ſit vtilius, quàm negotium. De Augusto, L. Druſo, Turanio, Seruilio Vatia. Quod ſit honeſtum otium. Iunij Syllani hiſtoria, & Turbonis, ac Similis. Anaxagoræ item excellentia.

Caput I.

APPIVM Claudium crebrò memorare ſolitum accepimus, negotium populo Romano melius, quàm otium committi: non quia ignoraret, quàm iucundus eſſet tranquillitatis ſtatus, ſed quòd animaduerteret, præpotentia imperia rerum agitatione ad virtutem capeſcendam excitari euibrarique, nimia quiete in deſidiam & velut marcorem quendam relabi. Quo nomine Strenuam, Agenoriam, Stimulam induſtriæ deas excogitauit priſcorum ſedulitas. Et ſanè quamuis negotium & tetrum quiddam & aſpernabile videatur, quod hominum ferè captus labore procliuis ad delinimenta ſit, ciuitatis tamen Romanæ diſciplinam intra limites ſuos continuit. Blandæ appellationis quies, Illyricæ pacis argumento, calamitatibus immenſis aditum reſerauit, & tantum non coitraſis, quibus tanti imperij increuerat moles, clariſſimis moribus, vitia obrepſere plurima. Qua ex cauſa proditum memoriæ eſt, deuicta Carthagine terrarum illa orbis æmula, cum qua toties ingenti diſcrimine dimicatum armis erat, adeò vt propiores periculo, quàm victi, victores fuerint quandoque: Q. Metellum identidem dixiſſe, neſcire ſe illa victoria boni plus an mali reipublicæ intuliſſet: quoniam vt omnia latè pacando adiumenti habuiſſet plurimum, ita rejecto Annibale formidabili hoste, ad cuius nomen Romana pubes exhorreſceret, tantarum memoria cladium, quæ obductum ſeneſcénſque refricaret malum, inſigne nocumentum inflixiſſet. Eius quippe in Italiam tranſitu ſuperatis Alpium iunctis cælo iugis, relangueſcentem ac conſopitam quodammodo Romani populi virtutem excitatam, proindéque eximiè verendum ne tam acris æmuli terrore liberata, in eundem relapſa ſomnum periclitaretur. Huic verò præſignis viri bracteatæ ſententiæ ſuccinere illud Senecæ videtur, Infirmis animis hoſtem eſſe ſecuritatem. Et Q. Curtius ait, Otij vitia negotio diſcuti. Idem alibi ſcribit, Otia eſſe rumoribus ſerendis aptiſſima, quæ ne aleret Alexander, mouiſſe in Indiam refert, ſemper bello, quàm comparata victoria clariorem. Traditum quoque à Philoſophorum prudentiſſimis, ἀνύσιμον πρᾶγμα καὶ τελεσιουργὸν εἶναι τὴν ἐπιμέλειαν καὶ πόνον, id eſt, curam diligentiámque ac laborem in primis rem eſſe pereſficacem, quæque plurima ad exitum perducat. Propterea rectè Theſſalus quidam interrogatus quinam in Theſſalia cenſerentur abjectiſſimi, A bello, inquit feriati. Qua ratione à Romanis inſtitutum, proditur

A memoriæ, vt ciuilis diei initia à noctis medio ducerentur, vt ſolis exortus eſſet quidem operis initium, tempus quod præcedit, apparatui impenderetur. Quippe paratos inſtructóſque obire negotia oportet, non inter obeundum inſtrui apparíve. Sicut Myſon Chiloni reſpondiſſe fertur, quum hyeme thrynaca, id eſt ventilabrum pararet. Duces equidem multos ac reges bello fuiſſe illuſtriores accepimus, quàm pace. Attalum Eumenis B fratrem otium ſoluit & pax longior, adeò vt ſaginæ traditus imperij onus in Philopœmenam ex familiaribus vnum deriuaret: ita vt feſtiuiter Romani ex Aſia venientes ſubinde interrogarent, Ecquid gratia apud Philopœmenem rex valeret. Lucullo paucos reperias ductando illuſtriores. At vbi is in deſidiam abiit, nimíſque inactuoſam vitam, & omnis expertem curæ, perinde ac ſpongia, tranquillitate in tabem reſolutus, & ἐκμαγευθείς, id eſt C mortificatus, Calliſtheni ex libertis vni omnium cura delegata, opinionem præbuit, velut ab eo potionatus foret, ac magicis circumuentus excantationibus. Xerxis pater Darius, rerum difficultate ſeipſo fieri prudentiorem dictitabat. Scytha verò Atmas, ſi quando eſſet ab omni negotio feriatus, nil admodum ſe ab hippocomis, hoc eſt equiſonibus differre, aſſeuerabat. Veſpaſianum affectum grauiter, ab medicis reprehenſum, ſcribit D Dion, quòd imperatoriis non abſtineret functionibus: ad quæ is τὸν αὐτοκράτορα ἑστῶτα δεῖ ἀποθνήσκειν Imperatorem, inquit, ſtantem mori oportet. Senior Dionyſius à quodam interrogatus, Superéſſétne otium: Melius ominare, inquit, nec ſuperſit vnquam. Arcus vtique frangi, ac diſſilire intenſior aſſueuit, at anima id ipſum patitur remiſſior. Nil æquè apud Gymnoſophiſtas laudare ſe Apuleius ſcribit, quàm quòd torporem animi & otium E oderunt. quin poſita menſa, prius quàm edulia apponantur, conuenientes illuc adoleſcentes prærogant magiſtri, quódnam à lucis ortu ad id diei bonum fecerint. Amplius & Ciceronis quoque teſtimonio liquet, nos ad agendum eſſe natos, idque appetere animum ſemper, vt qui nulla conditione quietem ſempiternam pati poſſit, quod in primis puerorum ætatulis manifeſtum ſit. Quid quòd otium & quies immodica inter frigidas morborum F cauſas ab Galeno recenſentur? Iis enim ignis reſtinguitur inſitus: nam ſi prunis minutis niuium affuderis multum, peribit mox quicquid affuerit innati caloris. Sed & humectis quoque ægritudinibus otioſior vita, & omni vacans labore anſam facilè præbuerit. Ex eiſdem tamen ſcholis & illud eſt, Quiete nonnullos pingueſcere, extenuari alios: nam quibus affatim genuinus ſuppetat calor, commodius perfici cibum, ac vacantia reſolui: G contrà verò affectis diuerſa contingere. Excitatur quandoque otio item vigor & omnis triſtitia, quæ continuatione pertinacis ſtudij adducitur, hilaritate diſcutitur, ſi paulum demulceatur animus, & iucundis honeſtiſque laxetur illectationibus: etiam ſi animi remiſſionem eſſe veluti amiſſionem

dicebat

dicebat Muſonius. Nulli tamen, inquit Seneca, in-
termiſſio manifeſtius proderat, quàm Latroni Por-
tio: quoties ex interuallo dixerat, multo acrius
violentiúſque dicebat. Ingenij laſſitudo non mi-
nor eſt quàm corporis, ſed occultior. Vt fertili-
bus agris non eſt imperandum, citò enim exhau-
riret illos nunquam intermiſſa fœcunditas: ità ani-
morum impetus aſſiduus labor frangit. Legum
conditores feſtos ad hoc ipſum inſtituiſſe viden-
tur dies, veluti neceſſarium laboribus interponen-
tes temperamentum. Magnos item viros men-
ſtruas ſibi diebus certis ferias dediſſe legimus. A-
ſinium Pollionem oratorem nobilem nulla cura
poſt decimam retinuit. Quidam medio die iter
iunxerunt. Quin & apud Romanos, nouam rela-
tionem poſt horam decimam fieri vetabant. Poe-
ta item Græcus cecinit, Aliquando & inſanire iu-
cundum eſt. Sunt porrò, quibus otium melius,
quàm negotium committitur. Quoſdam reperias
ita bile feruidos, vt iram in poteſtate minus ha-
beant, & ad temeraria verba qualibet indignatio-
ne prorumpant. Quidam vrbanitatem non repri-
mentes lætiferis non parcunt ſalibus. Hiſce verò
quies negotio longè optabilior. Auguſtus Cæſar,
cui plura quàm vlli vnquam obueniſſe feliciter
tradunt, non deſinebat quietem ſibi precari, & va-
cationem à republica petere. Identidémque repe-
tebat, aliquando ſe victurum ſibi. Liuius Druſus,
vir acer & vehemens quum mala Gracchana mo-
uiſſet, execratus inquietam à primordiis vitam di-
ctabat, Vni ſibime puero quidem vnquam ferias
contigiſſe. At è diuerſo nonnullos videas, qui pa-
ti otium nequeunt. Turanius fuit exactæ diligen-
tiæ ſenex, ei poſt annum nonageſimum procura-
tionis vacationem vltrò C. Cæſar indulſerat. At is
moleſte ferens, componi ſe in lecto, & velut exa-
nimem à circunſtante familia plangi iuſſit. Luge-
bat domus otium domini ſenis, nec finiuit ante
triſtitiam, quàm labor illi ſuus reſtitutus eſt.
Quum tamen à quinquageſimo anno lex militem
non legat, à ſexageſimo ſenatorem non citet. Qui
verò in conſummationem dignitatis per mille in-
dignationes erumpunt, quid aliud quàm in titulos
ſepulchri laborant? Cæterùm quod demum ſtatui-
mus honeſtum otium, quódve expetendum in
primis? Soli omnium, inquit Seneca, otioſi ſunt,
qui ſapientiæ vacant, ſoli viuunt: nec enim ſuam
ætatem tantùm bene tuentur: omne æuum adij-
ciunt, niſi ingratiſſimi ſumus. Illi clariſſimi ſacra-
rum opinionum conditores nobis nati ſunt. Ita
eſt, otium ſine literis mors eſt, & hominis viui ſe-
pultura. Sed ſi videndum amplius, quales denique
ſint hæ literæ. Quid enim ambigas, eſſe pleroſque,
qui operosè nihil agant: quia inutilium literarum
ſtudiis detinentur? Hic verò Græcorum in primis
morbus eſt, vt ſubinde quærere pergant, quem
numerum remigum Vlyſſes habuiſſet, ac id genus
innumera alia. Præclara & ad hoc ipſum maximè
ſpectans Fabiani ſententia, qui addubitare ſe di-
cebat, an ſatius foret, nullis admoueri ſtudiis,
quam iis implicari. At qui velut timidum animal,
atque iners metu oblituit: is ſibi non viuit, ſed
quod eſt turpiſſimum, ventri, ſomno, libidini. Va-
tia Seruilius, diues prætorius, nulla alia re, quàm
otio notus, conſenuit: quin ob id vnum, felix habe-
batur. Nam quoties aliquos Aſinij Galli amicitia,
quoties Seiani odium, inde amor merſerat, excla-
A mabant homines, O Vatia ſolus ſcis viuere. At is
latere ſciebat, non viuere: dicique ab villam præ-
tereuntibus verè prorſum poterat, Vatia hic ſitus
eſt. Hactenus Seneca. Videtur, inquit Moralium
decimo Ariſtoteles, in otio eſſe conſtituta felici-
tas. Siquidem negotia obimus, vt otio liceat per-
frui, & bellum gerimus, vt in pace viuamus. Iu-
nium Syllanum Aſiæ proconſulem, adeò fuiſſe de-
ſidem, adnotatum annalibus eſt, & principibus fa-
ſtiditum, vt eum C. Cæſar pecudem auream ap-
B pellare ſit ſolitus. At Turbo rei militaris ſcientia
præſtantiſſimus nunquam domi per diem, vel
quum morbo infeſtaretur, eſt viſus. Monenti ve-
ro Adriano, quieſceret: Præfectos, inquit, rebus
ſtantes mori oportere. Floruit eadem tempeſtate
Similis, vir fortiſſimus, qui poſtremum vitæ ſe-
ptennium, vacatione impetrata, in agris per otium
& quietem tranſmiſit, proinde moriens ſepulchro
inſcribi iuſſit: Similis iacet hic, cuius ætas multo-
C rum quidem annorum fuit, ſeptem quamvis tan-
tùm annis vixerit. Medicorum tabernas, id eſt
pharmacopolia, otioſis & garrulis peraccommo-
data eſſe loca, indicat Hieronymus: Illi (inquit)
verboſitas, attrita frons: cui nundinæ, fora placent,
plateæ ac medicorum tabernæ. Cato ſenior trium
duci ſe pœnitentia profitebatur, ſi fœminæ arcana
retexiſſet, ſi nauibus perrexiſſet, quo poſſet pedi-
bus, ſique dies quandoque manis foret tranſmiſſa,
vel vt Græcè dicam, ὅτι μίαν ἡμέραν ἀδιάθετος ἔμει-
D νεν. Quanto autem quod ad ſordens otium ſpectat,
diſpicienti rectè ſatius eſt, Anaxagoræ propoſi-
tum in ſpectanda veritate anxium laborioſúm-
que verbo réque perpendiſſe. Id quod epitym-
bium teſtatiſſimum facit, quod & appoſui, ne quid
forſan ſtudioſorum deſideria remoremur,

ἐνθάδ' ὁ πλεῖστον ἀληθείας ἐπὶ τέρμα περάσας
Οὐρανίου κόσμου, κεῖται Ἀναξαγόρας.

Quin & aras illi dicatas nouimus, quarum viſere-
tur inſcriptio nunc quidem ν id eſt mentis: nunc
E verò ἀληθείας, id eſt Veritatis: illuſtriora multo
hæc, & hominis propria omnino. Alias ſomnolen-
tia marceſcentes brutum induimus. Quo quid fœ-
dius, diuinam præſertim geſtanti imaginem, tor-
pore ſic turpiter collutilatam extra vitæ præſcri-
ptum? Sed ſomniculoſæ aſpidis vim ſentimus ple-
rique omnes, bonúmque, ſi non & amamus.

Cur olidum veternum Catullus dixerit. De veterno ibi, necnon de cataphora, & comate, catalepſi, ac caro. Codion quid, & comi, ac coma, et epicataphora, anaphora, poros, grauedo, coryza, catarrhus, branchus, arterica affectio. Item qui arthritici. Elephantiaſis quid. Exarticulatio, bronchion, bronchos, elephantici.

F

Caput II.

POſtea verò quàm ducente ſtilo, in malè feriato-
rum torporem ignauum, ac turpiter deſiden-
tem producti ſumus, ſuccurrit, in re leuicula fera-
G mus opem poetæ Catullo, calculis omnium docto
& emunctæ naris. Nam illicius hoc genus ſæpe
ſtudioſis eblandimur. Carmina explicatius enar-
randa ſunt hæc,

Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum,
Si poteſt olidum repente excitare veternum,
Et ſupinum animum in graui delinquere cœno,

Inaſtuoſum hominem, ac marcore quodam languidum taxat liquidò illis verſibus Catullus: ſentiunt id enarratores, quando Marionatus interpres veterni nomine hydropiſin intelligendam putat, quæ nimio plus homines reddit pigros & ignauia marceſcentes: vnde & pro deſidia quandoque poſitum inuenias. Probus etiam pro graui accipit ſomno, quem medicorum ſcholæ vocant lethargum, ſi marcor ſit, ac (vt inquit Celſus) inexpugnabilis dormiendi neceſſitas. Nam Seneca veternum animi ærumnoſi dixit ad Lucilium ſcribens. Vſurpauit & Auſonius elegantiſſimè,

Pelle ſoporiferi ſenium, nubémque veterni,
Atque alacri mediam carpe vigore viam.

Sed & Seneca item, Ego nec redigo iſta ad legem dialecticam, & ad illos artificij veternoſiſſimi nodos. Sed ad Catullum. Sentiunt, inquam hoc interpretes: ſed cur olidum dixerit, parum attentè obſeruarunt: etiam ſi Delio natatore non indiget res, quam tota facilitate ſoluit Ariſtoteles, vbi in odorum ratione quærit, cur alæ omnium maximè partium noſtri corporis male oleant: & reſpondens poſſe fieri putat, quod omnium minimè reſpirare poſſunt: nam locis ejuſmodi odor malus contrahi maximè ſolet, quoniam putredo quiete interioris qualitatis conſiſtit, ſiue quod immobiles inexercitatæque habentur. Hactenus Ariſtoteles. Ex cujus verbis perſpicuum (opinor) fit, cur ceſſantem ac torpidum hominem dixerit olidum. Porrò, vt excultius addamus quippiam, veternum Græci nothroteta vocant. Ex humecta prouenire materia, inter medicorum placita eſt, ſicuti caros, ideſt ſopor, & lethargus fiant ex frigida. Si aliquando, inquit Galenus quarto De affectis locis, tota anterior afficiatur cerebri pars, ſupremum ipſius ventrem conſentire, neceſſarium eſt, atque cogitandi etiamnum præpediri, vitiarique actiones. Proinde qui ita affectus eſt, neque ſenſus, neque motionis munere fungitur. Spirandi tamen facultas haud quaquam læditur, vocatúrque affectio hæc caros, id eſt ſopor. Si verò adeò vehementer ſpirationem opprimat, vt quis vel magno conatu vix ſpiret, apoplexia nominatur. Eſt & ſua mox paulò morituris καταφορὰ καὶ ἀναισθησία, id eſt in ſomnum collapſus, & vellicantium inſenſibilitas. Pro extaſi, ſeu mentis exceſſu, inquit Hieronymus, in Hebræo eſt thardema, quod Aquila καταφοράν Symmachus κάρον, id eſt grauem profundúmque ſoporem interpretati ſunt. Cataphoricos ſomnos intelligere Paulus videtur βαθεῖς, id eſt profundos. Cataphoram tamen Galenus in libro De comate, in duas partitur ſpecies. Vtriuſque proprium, vt oculos ſurrigere nequeant, ſed grauentur mox, & collabantur in ſomnum. Verùm altera ſpecies profundum habet ſoporem, ac diuturnum. In altera vero vigilia eſt, imaginatione frequenti obturbante ac interpellante ſomnum, ita tamen, vt ſurgere nequeant. Vtrunque dicitur coma, nuncupatione hinc producta, quoniam ſubſtratis pellibus, quæ codia vocant, indormirent priores. Ariſtophanes,

ἐν τῷ κῷ μετὰ σισύρας ἐγκαθεύδων κώδιον.

Aut ab verbo κῶ, quod dormitionem indicat, ſiquidem loca veteres dicebant comos, atque item comas, in quibus erant dormituri. Epicataphoram vocant cæleſtium periti ſupernam portam, quippe loca nuncupant quædam pigra in cælo, dejectáque: quia nulla cum horoſcopo ſocietate jungantur. Eorum primus in ſecundo ab horoſcopo conſtituitur ſigno, & inferna dicitur porta, vel anaphora. In diametro autem hujus ſigni, qui locus fuerit in octauo ab horoſcopo ſigno, epicataphora dicitur. Nouiſſima verò loca ſunt malæ fortunæ, ac mali dæmonis, in ſexto ab horoſcopo ſigno, & duodecimo. Catochen, recentiores medici vigilantem dicunt ſoporem. Catalepſis verò dicitur occupatio. In his poſteriora cerebri infeſtantur. Verùm vt in ſopore clauduntur palpebræ, ita in catalepſi apertæ perſeuerant. Caros porrò, de quo diximus, non ſoporem modo ſignat: ſed pro ebrietate item ponitur, & qualibet capitis grauitate, etiam ex percuſſione, quum efficimur velut attoniti. Quin eum, qui honoribus nimiis externatur quodammodo mente, ac ſtupet, κεκαρωμένον Græci vocant. Apollonius Argonauticôn ſecundo, caron videtur, σκότωσιν, id eſt vertiginem, intelligere:

Κάρος δέ μιν ἀμφεκάλυψε
Πορφύρεος, γαῖαν δὲ πέριξ ἐδόκησε φέρεσθαι.

hoc eſt, vertigo ipſum comprehendit nigra, terram verò putabat circunferri. Caroticas venas appellat Galenus in libro De iuuamento anhelitus, quæ in collo ſunt. Eis ſi quis comprimat, corruit homo dormienti aſſimilis, ſequitúrque corporis totius immobilitas. Earum item mentionem Ariſtoteles facit De animalium hiſtoriis libro tertio. Et qua ſcinduntur primum, ſphargitidas appellari ſcribit, id eſt iugulares, vt Theodotus vertit. Ceterùm de iis facta nobis alibi mentio eſt. Illud verò Homericum,

Τίω δέ μιν ἐν καρὸς αἴσῃ.

hoc eſt, æquè ac Carem ipſum æſtimo: ſic enim quidam legunt: diuerſum ab hoc ſenſum habet, declarabitur tamen: quid enim attulerit nocumenti? Tanti (inquit) facio, quanti mercenarium. Primi ſi quidem mortalium Cares mercede cœperunt militare; ac proinde vt viliores, paſſim infamari cœpti. Porrò & compertam mandragoræ grauedinem alicubi leges pro torpore marcido, & capitis grauitate ſomnolenta. Quod ipſum & Plinij comprobatur auctoritate, in mandragoræ mentione libro vigeſimo quinto. Aliàs verò eſt grauedo humoris è capite fluxio, vnde grauedinoſi dicuntur. Coryzan Græci vocant, Paulo Ægineta interprete, libro tertio De medicina, ſi viſcoſi craſſique humoris in nares vis decubuit. Catarrhum, ſi φάρυγξ, id eſt fauces infeſtantur, ac thorax & palatum. Vbi verò in larynge & arteria ſeſe cauſatio oſtentat, & in gutture εἰς βρόγχον, vt inquit Galenus, branchon nuncupant: atque item artericam affectionem, vt idem inquit Paulus. nam arhticum, ſeu verius arthriticum, Cicero intelligit articulorum, quæ ἄρθρα vocant Græci, morbo laborantem. Etenim apud Paulum libro tertio, iſchias, id eſt ἰσχίας, eſſe dicitur arthritidis ſpecies. Ab eodem podagrica nuncupatur affectio, & arthritica. Podagricam vndecimo Therapeutices intelligit Galenus, qua pedes afficiuntur: arthitricam, qua corporis infeſtantur articuli omnes. Poros, id eſt πῶρος, dicunt lapidoſas durities in podagrico malo concretas. Exarticulationem intelligimus, quum

quum articulorum immodica humectatio ligamenta madefacit ac elaxat, totámque articulationem ob lentitiam, lubricam reddit. Quandoque verò quia oſſium concauitatum, quas cotylas vocant Greci, ſupercilia circumfranguntur. Arthritim in Diffinitionibus eſſe ſtatuit Galenus, inflammationem articulorum immanentem diu, ac neruis malè affectis validos acréſque cientem dolores. Exarticulatio verò, ideſt exarthrema, ſiue ἐξάρθρημα dicitur, item ἔκπτωσις ἄρθρου ἀπὸ τῆς οἰκείας κοιλότητος, ἐπὶ τὸ ἀσυνηθὲς, id eſt articuli à B cauitate propria dilapſus ad inſuetum locum, vnde προαιρετικὴ μὲν ποδίζεται κίνησις, id eſt propoſitus præpeditur motus Cæterùm iſchias & arthritis ac podagra magnitudine modo diſtinguuntur: cauſis vero & locis πρωτοπαθῶν, iidem ſunt morbi. ex pituita gignuntur plurimùm, neruóſque afficiunt, quibus nectuntur articuli motúmque indipiſcuntur. Iſchias tamen, ideſt ἰσχίας in iſchio, ideſt coxarum progignitur vertebro, verum ad talos vſque pertingit quandoque. ſicut elephantiaſis ex C pituita prouenit craſſa & bile atra, quæ βλεννώδης maxime eſt. Hi verò humores cutem reddunt ferinam, quando & hinc nacta nomen affectio eſt, Galeno tradente: efficitur nanque durior cutis craſſiórque, vt elephanti corio prorſum videatur aſſimilis. Verùm de affectionis hujus ratione Paulus Ægineta libri quarti, capite primo plura: Elephas item nuncupatur doctiſſimis. Sed ſcitu dignum, ex victus ratione, ac cæli æſtu apud Alexandriam vigere plurimum. In Germania verò ac D Myſia rarenter admodum quenquam ita inficit: atque eodem modo apud Scytas galactopotas nunquam viſum ferè. At in Alexandria dietæ modus plurimum id genus concinnare valet. athara ſiquidem veſcuntur, ſiue pulte, id eſt farina frixa, nec lentem abnuunt, vel ſalſamenta, aut limaces: quidam nec aſininas carnes, aut eiuſmodi alia, quibus chymi vis comparatur craſſior, καὶ μελαγχολικὴ. Quod quum alibi, tum in ſecundo ad Glauconem comprobat Galenus. Ele- E phanticos nuncupat Firmicus elephantiaſi laborantes. Apud Galenum eſſe corpus quoddam carthilagineum ſecundum aſperam arteriam legimus, quod bronchion appellatum tradit: alicubi etiam bronchon. Porrò vbi ingens oborta eſt inflammatio, vel eryſipelas, vel abſceſſus arteriarum pulſum cum dolore ſentimus. Quum alioqui citra dolorem pulſare, ad ſolas pertineat arterias. An & hæc dici aliquo modo artherica poſſit affectio, diſceptabunt me- F dicæ rei periti.

Item de ratione otij pluſcula. Domus optima quænam ſit. Exercitij cum natura ſocietas: itémque eius ſpecies. De frictionis ſpecie non vna. Apotherapia, apotherapeutice, præparatoria.

Caput III.

G QVamuis affatim paulò antè ac multo ſermonis axiomate de otio tractarimus, congeſtis quæ ad manum (vt dicitur) fuere, adiici non inſcitè tamen & iſta poſſunt: Draconem, cuius iam facta nobis mentio eſt, ce-

A lebrem apud Athenas latorem legum, eos qui otij damnati forent capite cenſuiſſe mulctandos. Hinc factum reor, vt illum orator Demades non attramento, verum ſanguine leges condidiſſe dictitaret. At in quibuſdam gentibus otium, non in vltimis habitum laudibus, inuenio. Siquidem auctor Herodotus eſt, apud quoſdam Thracas otioſum eſſe pro honeſtiſſimo judicatum, agricolatorem verò pro contemptiſſimo. Et amplius, inquit, inter eos hi ſunt inſigniſſimi mores. Sicut B item è bello & rapto viuere, pulchertimum, & punctas eſſe notis frontes, nobiliſſimum cenſebatur. Inſuper ex Lycurgi inſtitutis illud eximiè laudatur, vt pulcherrima res ac beatiſſima, quòd ciuibus ſuis otij copiam peperiſſet & vbertatem. Cautum enim ab eo eſt, ne quis omnino quicquam vulgarium artium attingeret. Proinde quum Athenis quidam judiciis fortè intereſſet, audiſſétque, otij mulctę obnoxium quendam mœſtum incedere, & ab amicis reduci, qui & ipſi rem ægrè, ac iniquè ferrent, ex quopiam inſtitit quæ- C rere, quinam foret is, qui liberalem ſubiiſſet mulctam. Nam & illa fuit Areopagitarum functio, vt vnde quis ſe aleret, accuratè ſcrutarentur, inque deſidia compertos non citra mulctam tranſmitterent. Cæterùm prius quàm vela parte hac complicemus gradum ad alia facturi, Plinij Cæcilij ac Plutarchi ſententias, velut conniuentes non tranſiliemus. Ex quibus prior Minutium quendam monens, longè præſtare vacuum eſſe, quàm ineptis implicari laboribus: Satius (inquit) eſt, vt At- D tilius noſter eruditiſſimè ſimul & facetiſſimè dixit, otioſum eſſe, quàm nihil agere. qualem fermè ſenſum expreſſit Valerius Martialis.

Eſt, non eſt, quod agas, Attale ſemper agis.

Idem Plinius libro quinto, copioſum otium altius vocat, & pinguius. Plutarchus in Septem Sapientum ſympoſio injectum ſcribit ſermonem, Quænam maximè felix domus foret. In eo velut in ſymbolum, quiſque quod ſentiret, protulit. Ac E princeps Solon, optimam ſibi domum videri pronuntiauit, in qua pecuniæ forent bono comparatæ modo, nec earum cuſtodes haberentur infidi, nec erogatis ſubſequeretur pœnitentia. Bias eam cenſuit optimam, in qua per ſe dominus exiſtat talis, cujuſmodi extrà eſt ex lege. Thales verò, vbi otio pingui domino perfrui licet. Cleobulus, ſi plures multo ſint, qui dominum ament, quàm qui reformident. Pittacus eam prætulit, quæ tum neceſſariis, tum redundantibus ſuperflueret. Chilon, ad- F miniſtrationi regiæ domum oportere eſſe aſſimilem ſtatuit. Nam Lycurgum ferunt, quum ſummouiſſet quiſpiam, Democratiam induceret: intuliſſe, Hanc prius in domo ipſe conſtitueret. Illa poſtremò, memoratu digniſſima, quæ erunt auctaria, adjectis præterea de exercitio pauculis: P. Scipionem, qui prior Aphricanus eſt appellatus, dicere ſolitum, ſcripſit Cato, qui fuit ferè ejus æqualis: Nunquam ſe minus otioſum eſſe, quàm quum otioſus, nec minus ſolum, quàm quum ſo- G lus. Magnifica verò vox, inquit M. Tullius, & magno viro & ſapiente digna, quæ declarat, illum & in otio de negotiis cogitare, & in ſolitudine ſecum loqui ſolitum: vt neque ceſſaret vnquam, & interdum colloquio alterius non egeret. Idem Cato dicere ſolebat, Non minus otij,

Digitized by Google

quàm negotij clarorum virorum rationem extare oportere. At ediuerſo Galba dictitabat, Neminem otii ſui rationem reddere cogi. Dignum quod parte hac non prætereatur, Æropum Macedoniæ regem, ſi quando foret ab negotiis feriatus, τραπέζια, ideſt menſulas, & lychnidia faberrimè ſtruere conſueſſe. Sicuti Attalus, φιλομήτωρ qui dicitur, herbas impendio excolebat φαρμακώδεις, quibus expurgantur corpora, deterguntúrque. Parthorum reges ſagittarum cuſpidibus rectè exacuminatis ſculptiſque gloriabantur. Videtur autem inſcitè nimis otij ſuffragator Aſclepiades, cui accedit ferè Eraſiſtratus quoque: tollunt ſiquidem exercitationes, ac liquidò damnant. Cæteris medicæ ſcientiæ peritiſſimis ſic approbantibus, vt non euhexia modò inde, id eſt corporis habitudo bona concipiatur, ſed & ſanitas paretur eminenter. Quando illis adeò aſſinis jure internoſcitur hominis natura, vt quamuis occluſi conſeptique pueri diſcurrant tamen, ac brutorum more laſciuiant plerunque. Quippe ſuapte vi excitatur vnumquodque ad appetitiones eas, quibus ſanitas comparetur, ac ſalus. Cæterùm obiter vt aliquid adnotemus: exercitij pro motionum diſcriminibus tres minimùm ab Galeno traduntur modi: nam aut à nobis motamur ipſis, aut agitatione extima, vel pharmacis. Motus alienus nauigando perficitur, equitando, vehendo, cunis, lectulis, vlnis. De exercitio ſic ferè in ſententiis Hippocrates, Labor cibum præcedat. Sed & in morborum popularium ſexta lucubratione: Labor, cibus, potio, ſomnus, Venus, omnia mediocria. Quod de Venere ait, intellige (Galeno interprete) in iis quibus Venere vtendum eſt, ſiquidem eſt Venus ætate tantùm florentium. Quæ verò anteit ætas, vel ſequitur, aut ſemine caret, aut ſterile profundit, vel non rectè ferax. Motus autem concitatior exercitij nomen ſubit. Huic cancellos circumponit anhelitus, vt ſic dicam, alteratio. Et hoc commune fuerit exercitium. At proprium, cui ab loco facta nomenclatura eſt, quem gymnaſium nuncupant: quo vngendi, fricādi, luctaturi, diſcum jacturi conueniunt. In hac re id cauendum impenſius, ne dum exercemur, incocti cibi aut ſucci multitudo in ventre aut vaſis contineatur. Frictionem inter exercitia Græci veteres ἀνάτριψιν vocant, recentiores etiam τρῖψιν, Latini frictum, & perfrictionem. Huius verò portio quædam ab gymnaſtis, præcipuè recentioribus, apotherapia nuncupatur, quæ poſt exercitationem adhibetur. Nam præparatoria quæ dicitur, ad exercendum corpora præparat: apotherapeuticem Latinè recuratoriam dixeris non ineptè.

De halyce, ſiue hale, quam pandiculationem Latinè dicamus, vel anxitudinem, aut etiam anxietatem. Plutarchi loca duo ſuæ redduntur luci. Gelliana reſtituitur lectio. Elucus. Item de oſcitandi ratione. Quæ dicantur oſcitationes apud Papinium. Haliæ mulieres. Halica oratio.

Caput IV.

QVum à ſtudiis noſtratibus in medicorum ſcholas nuper diuertiſſem, in multa ſciendorum congerie non defuit, quod excerpendum boniſque communicandum omnibus ingereret ſeſe. Cujuſmodi quod prænotauimus, & hoc quod mox delineabimus. Eſſe quum in ſanis, tum maximè in affectis, ac iam decumbentibus, quam halycen Hippocrates vocauit, plerique verò etiam halen, Latinè anxitudinem poſſumus interpretari: ſunt qui pandiculationem malint. Ea verò eſt, quum quis toto corpore extenditur. Inter ſanos igitur halycen dicunt, quum præſentia ſubinde ſtomachamur, ægréque ferimus, & ab actione vna ac negotio ad negotium demigramus. Itidem anxios eſſe ægros animaduertimus, qui accubitum non perferentes figuras euariant: quia ſemper præſens eos aggrauat. Hoc verò illis obtingere potiſſimum, deprehenſum eſt, quibus in ore ventriculi, quod nos abeuntes vocabulo ſæpe ſtomachi nomenclatura conſueuimus inſignire, humoris aliqua propria qualitas continetur, ventriculo infeſta: quæ tamen nec redundans eſt, nec in ventriculi fluitat cauitate, ſed tunicæ eam imbibere. Hinc à Græcis ἀλύειν poſitum pro ἐκ ἄλυος ὀρφεῖν, id eſt anxitudine obturbari moleſtè: quamuis etiam lætari ſignet, vt apud Homerum, δὰ τὶς ἀλύεις ἢ διαχύνεις. Homerus,

ἦ ἀλύεις, ὅτι Ἶρον ἐνίκησας τὸν ἀλήτην;

Et Sophocles ita ſcribit,

ἐᾶτε μ᾽ ὧδ᾽ ἀλύειν.

Quidam ita diſtinguunt, vt aſpiremus primæ, vbi gaudium exprimas: quòd ſi moleſtiam, contraria obſignemus nota. In notione vtraque, psilem ſeruauit Didymus. Ex Atticæ verò linguæ proprietate, eſt vtrobique flatilem admittere. Ex hac mentione commonemur vt Gellij codicem reſtituamus in integrum, deluxatum fœde, nec ab eruditorum quopiam animaduerſum: ita enim in peruulgatis exemplaribus enotatum libro decimoſexto inuenias, capite duodecimo: Item halucinari factum ſcripſit Cloatius Verus, ex eo quod dicitur Græcè ἀλύειν: vnde lucum quoque eſſe dictum putat, G litera in C conuerſa. Tu verò expuncta dictione nihili & caſſa, quæ eſt Lucum, ſubſtitue ac repone Elucum. vbi verò ſcribitur, mutari G in C: ſcribe, A in E conuerſa. Siquidem elucum dicimus, qui illam ſentit animi tarditatem & ſtuporem qui halucinantibus plerunque vſu venit. Id ita eſſe, vt aſtruimus, ex Pompeij Feſti auctoritate liquet, in litera E ſic prodentis: Elucum ſignificat languidum ac ſemiſomnum, vel (vt alij volunt) halucinatorem, & nugarum amatorem: ſiue alonem, id eſt externo vino languentem, quem Græci ἕωλον dicunt. Idem tamen auctor in H litera: Helucus, inquit, ab hiatu & oſcitatione dictus. Vſurpant Rhodigini mei vocem hanc morionem aliquem ſubſanantes. In hunc ſenſum accipit verbum ἀλύειν Plutarchus in Romulo: ὁ νεωκόρος, inquit, τοῦ Ἡρακλέους ἀλύων ὡς ἔοικεν ὑπὸ σχολῆς, id eſt Herculis ſacerdos otio languens halucinabundúſque. Sed interpres eo verbo, laſciuientem otio reddidit. Quin & in Pyrrho hiſtoricus idem: Hic autem, inquit, nec cæteris negotium faceſſere, nec ab aliis pati, ἄλην τινὰ ναυτιώδη arbitratus, otium concoquere non valebat. Interpres nauſeam modò tranſtulit, erudi-

eruditis auribus haud faciens ſatis. Porrò, vt ab diuerticulo repetatur fabula: primo Canonis apud Auicennam lego, Halycem contingere ob ſuperfluitates quæ in muſculis coeant, ideóque à ſomno frequenter euenire: quòd ſi affluentior is fuerit humor, fieri inde horripilationem (vt interim ſic appellem) putat, & tremorem: at ſi nimio plus redundarit, etiam induci febrem. Oſcedinem quoque eſſe affectionis hujus ſpeciem tradit, proueniréque in mandibularum muſculis & thoracis. Ea ſi rectè valenti in primis citra cauſam acciderit, eſſe ait malum præſertim ſi frequens fuerit: quia materiæ ſignificatur exuberantia, & corporis febricitationi propinqua diſpoſitio. Oſcitatio probatur, quæ à digeſtione aſſueuit obuenire: inde enim ſuperfluitatum in muſculis aggregatarum expulſio ſignificatur. Halyces interdum conciliat frigus atque oſcitationes: eo nanque præfarciuntur cutis pori, ſeu meatus: quæ ratio ſub cute fumidos conpeſcit vapores, quos per halycem oſcitationémque protrudere ſatagit natura. Quamobrem etiam cutis denſitas id ipſum producit quod frigus. Sed & reſolutionis paucitas, necnon excitatio à ſomno immatura. Galenus libro in Sententias Hippocratis ſeptimo: Oſcitare inquit, ſicut & pandiculari, contenta aliqua in muſculis, per quot tales fiunt motus, quos pandiculationes ac oſcitationes nominamus, vel humiditate flatuoſa vel ſpiritu vaporoſo fieri, eſt à nobis demonſtratum. Horror autem prauis humoribus per cutem currentibus accidit. Illud operæ leuioris fuerit, oſcitationes dici à Papinio negligentes compoſitiones, & halucinantis animi partum: quoniam fluxæ atque apertæ ſecuritatis, & vagi animi indicium fit oſcitatio. Sed & Cicero: Adde inſcitiam pranſi, poti, oſcitantis ducis. Oſcitantes in Andria Terentij interpretatur Donatus, ſecuros, nil prouidentes. Haliæ auem mulieres fuerunt, quæ contra Argiuos & Perſeum cum Dionyſio depugnarunt, mortuæque in prælio, apud Argos tamen adeptæ monumentum feruntur, quod dicitur γυναικῶν τάφος, à quo non longè χάλκειον abeſt, quod veteris artificij ſtatuas ſuſtinet. Fuit & Halica ciuitas: vndè Halica oratio in Epidauriorum ſtelis, quibus Æſculapij continebantur medicamenta.

An probabile ſit, labi è cœlo ſtellas. Olta διὸς apud Ammianum Marcellinum. Antinoi ſtella. Traiectiones quid, & ſecundaria.

Caput V.

QVæſitum ſæpe non in plebe vulgaria modò, ſed inter claſſicos quoque, ac primæ notæ cõditores, Sitne, vti videtur, ſtellarum è cælo caſus aliquis. Quam rem adcredidiſſe Poetam nobilem ſuſpicari poſſumus, dũ Georgico primo ita canit:

Sæpe etiam ſtellas, vento impellente, videbis
Præcipites cælo labi, noctíſque per vmbras
Flammarum longos à tergo albeſcere tractus.

Sed quod grauius multo eſt, Euangelica veritas Matthæi vigeſimoquarto: Cadent de cælo ſtellæ. Ioannes item Theologus Apocalypſeôs ſexto, Stellæ de cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos, quum à vento mouetur. Cæterùm abſurdiſſimè dici iſta, & præter naturæ rationem, quis abnegat? Nam qui Philoſophiæ ſa-

A craria ſaltem à limine introſpexerit, illud ignorare non poteſt, Corpus cæleſte nullum, aut partem omnino aliquam prolabi è cælo poſſe: quia ex Ariſtotelis aſtipulatu primo Cæli, Sublimia nec grauia ſunt, nec corruptioni obuia. Quælibet verò ſtella aut eſt pars globi in quo eſt, aut illi cognatum corpus, incluſúmque, in quo ſit lucis accumulatio præſignis. Nam ſecundo operis ejuſdem ſic ſancit Philoſophus, Eſſe ſtellas luminis aggregationem. Ex quibus colligi licet, vaniſſimum eſſe, ſyderum admittere labem aliquam,
B aut cæleſtibus interitum ingruere. Nanque in idem feruntur naturæ ratione totum & pars. At corpori quod circumfertur, non contingit alio agitari motu, quàm circulari: neque igitur particularum vlli. Localis autem motus aut rectus eſt, aut orbicularis, aut ex iis mixtus, vt compoſitorum corporum. Quòd ſi quis amplius aſtruere ſecus adnitatur, ſciat eſſe apud Euripidem,

Μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει.

Fulgor ille immortalis eſt, ac inconcuſſus: ni deſtituimus naturæ capacium virorum veſtigia. Æterna eſt, inquit Plinius, cæleſtibus natura intexentibus mundum intextúque concretis. Sunt qui opinentur, eſſe ignis ætherei ἀποῤῥοίας quaſdam, id eſt defluxus, qui obtingant, vbi vehementior ventus ſcandat altius, & inde ſecum auferat, quod ſtellarum præferat caſum, dicatúrque aſteroides.
D Aut, ſicut idem refert Plinius, ſi tamen creditur, ſydera nimio alimento tracti humoris igneam vim abundantia reddunt, quum decidere putantur: vt apud nos quoque luminibus accenſis liquore olei notamus accidere. Hujuſmodi verò igneum nitorem ſcribit Ammonius Marcellinus vocari διὸς ὅλτας, qui nec cadat vnquam, nec terram contingat: Corpora enim, inquit, qui credat cælitus poſſe labi, profanus meritò judicatur, ac demens. Vbi autem iſta contingant, nil videri tentandum, vates cecinere Hetruſci, ex Tarqui-
E tianis libris, titulo De rebus diuinis. Oltam monſtrum in fulminum ratione apud Plinium legimus. Verùm an Marcellini codex inſyncerus circumferatur, perpenſione amplius dignum. Stellam porrò ab ſe viſam, quæ Antinoi foret, aiebat Adrianus: quod ſcribit Dion. Fuerat autem Antinous eximiæ pulchritudinis puer, vel ab Adriano immolatus, vti creditur ferè, quòd magicis vteretur ſacris, vel quòd ſponte oppetiiſſet, quum indigeret Imperator hominis ſponte occumbentis anima. Quod à me ideo huic inſertum loco eſt, vt
F veterum luſus adnotaremus, nunc è cælo ſtellas præcipitantium, nunc nouas adoptantium, prout cuique fuiſſet collibitum. Quæ vanitas in Cæſare diluect quoque. Tropologicam eſſe putat Auguſtinus loquutionem, quum labi de cælo ſtellæ in ſanctis dicuntur literis. Nam inde dici interpretantur apud Euangeliſtam, quia lumine videbuntur intimo priuari, ingerente ſeſe amplius coruſcante claritate alia. Sunt qui ad conflagrationem referant futuram, in qua calore ac ſiccitate præua-
G lentibus, ita igneſcent ſuperiora, vt ruentium de cælo ſtellarum ſpeciem ſint præbitura. Ptolemæus in Centum enuntiatorum commẽtatione, διάττοντας vocat hoc genus trajectiones, hoc eſt tranſcurrentes ſtellas, vti ſunt ignitæ trabes, item faces ac jacula. Plinius ſtellarum diſcurſus dicit

Haſce aeris ſiccitatem indicare, idem prodit Ptolemæus: indéque etiam ventum, necnon aquarum imminutiones, quin & hoſtium aſſultus. Sciendum etiam illud, Crinitas & trajectiones ſecundaria nuncupari, quia ſecundas in judiciis ferant.

Impoſtura non vtendum. Titi Imperatoris bonitas. Glauci hiſtoria. Item de Glauco Caryſtio, déque ſciamachia & chironomia & ſciagraphia, acrochiriſmo & acrochiri, coryco, & ſcariphiſmo. Exercitationis diſtinctio. Ecplethriſſare, pityliſſare, ſaltici, chirepede. Apollodorus pictor. Symmachia, epimachia, ſciadion. De hoplomachicis motibus, & monomachia. Mantinica armatura.

Caput VI.

CHRYSIPPI illius Stoicorum olim maximi apophthegma celeberrimum eſt: Qui ſtadium cucurrerit, eniti & contendere debere quàm poſſit maximè, vt vincat: ſupplantare eum, qui quum certet, aut manu vel qualicunque aſtu depellere, nullo modo debere. Sic & in vita ſibi quenque petere quod pertineat ad vſum, non iniquum eſt: alteri diripere ius non eſt. At ſi amplius attendamus, quotumquenque reperias, qui philoſophi præclari placita ſanctiſſima fronte attrita non tranſiliat modo, ſed exculcet planè ac proterat? Quot ſimulationum inuolucris tegitur, & quaſi velis quibuſdam obtenditur vniuſcujuſque natura? Notiſſima eſt ad hoc præcipuè ſpectans M. Tullij ſententia: Frons, oculi, vultus perſæpe mentiuntur, oratio autem ſæpiſſimè. Nec tempeſtatis noſtræ prauitatem diſcutio nunc, qua omne in præcipiti vitium ſtetit. Vetera retexere lubet amplius, vt interim ab iis quæ anxium exulcerant, auocetur animus. Si commonuerimus antea, Titi bonitatis exemplum ferè ſingulare ſummis efferri laudibus, quòd inſidiantem Domitianum trucidare non ſuſtinuerit, propterea moriens in ea prorupit verba, vt diceret, ἓν μόνον ἐπλημμέληκα, id eſt nullum ſuum factum extare pœnitendum, vno tantùm excepto. Scribit in commentatione De iis qui ſero à numine puniuntur, Plutarchus ad hunc ferè modum: Qui autem in tyrannide & conjurationibus homines immolarunt, ſicuti Apollodorus: aut qui amicorum intercepere pecunias, velut Glaucus Epicydis: puto, nulla ducebantur pœnitentia, nec ſe oderant, aut perpetrati facinoris conſcientia lancinabantur. Ego verò, ſi dicere licet, nec hominis nec Dei caſtigatione egere impios contenderim, verùm ſuppliciis ſufficere ipſorum vitam, flagitiorum immanitate corruptam labefactámque, & turbulentam in primis ac fluctuantem. Hactenus ex Plutarcho. Qui verò fuerit Glaucus, quem hac parte conuellit deformátque philoſophus iſte, aut quo denique modo furti ac mali doli ſe alligarit, facturum me operæpretium reor, ſi quantum ex Herodoti (vt aiunt) hiſtoriæ parentis lectione ſum venatus, indagine certa fuero perſequutus. Fuit ergo Spartanus ciuis Glaucus hic, quum aliarum virtutum laudibus præcellens, tum verò iuſtitiæ imagine vna vel præſtantiſſimus. Hac tam celebri, támque conſtanti permotus fama Mileſius quidam pergere Spartam contendit: adienſque Glaucum, protinus ad eius ſe inquit bonitatem fruendam contuliſſe, ſpectandámque iuſtitiam, quæ vniuerſam peruagata Græciam, dilapſa item in Ioniam foret. Proinde apud animum ſuum ita conjectaſſe ratiocinando, Ioniam quidem, vel præcipuè diſcriminibus eſſe objectam, Peloponneſum mari vndique conſtipatam obuallatámque, ferè tutiſſimam videri, ac ab omnis periculi procella ſejunctam: quo nomine ita ſtatuiſſe, cenſus ſui dimidium in pecuniam redactum numeratam, penes eum deponere. Propterea, tu (inquit) haſce pecunias cape, ſimúlque notam hanc, cum qua ſi quis argentum repetiturus aduenerit, tuæ fuerit bonitatis, omnia cum fide reſtituere. Pecuniam ea ratione ſuſcipit Glaucus. Poſtea annis aliquot interfluentibus, Mileſij eius liberi enauigant Spartam, Glaucum adeunt, depoſitum repoſcunt. At is humani ingenij more, inficiari, atque homines ſuperbius repellere: ac demum, Volo (inquit) amplius meditari, ſi quid accepi, bona reſtiturus fide: ſin minus noſtris moribus lege agam. Itaque quarto ab hinc menſe huc reuertamini, cenſeo. Diſceſſere illi, vt qui pecuniam prorſum inuncatam opinarentur, ſéque actum agere, quod hominis vafri cuniculos ſubrui poſſe, deſponderent. Interim petit deos Glaucus, deum conſulit, Præſtétne horco, hoc eſt jurejurando pecuniam interuertere. Pythiam verò hiſce propemodum verſibus reſponſum ex adyto contexuiſſe accepimus,

Glauce Epicydides, equidem expedit ad breue tempus,
Sic horco viciſſe, interuertiſſéque nummos.
Dejera, & euorcum quoniam manet exitus idem.
Aſt horci natus, qui nomine, qui manibus, qui
Nullis eſt pedibus, rapidè venit, vſque adeò dum
Conuoluens omnem perdat prolémque domúmque,
Cum ſobole euorci melius ſed poſtea agetur.

His verò auditis, Glaucus territus & expauidus inſtitit veniam petere: cui Pythia, Idem pollere, inquit, deum tentare, & facere. Tum is Mileſiis integram pecuniam non quidem ſponte, aut inſita bonitate, ſed oraculi reſponſo atrociore compauidus reſtituit. Quod autem vates fuerat interminata, prorſum euenit: nam Glauci domus ex Sparta radicitus eſt extrita. Inuenio in Græcorum monumentis, fuiſſe item Glaucum Caryſtium pyctam, hoc eſt pugilem, coronatum quinta & vigeſima olympiade: quem etiam Pythia ter viciſſe ferunt, Iſthmia decies, toto corpore generoſum quippiam oſtentantem. Hic quandoque agrum coluit, quúmque caſu eueniſſet, vt ab aratro excideret vomer, is manu vice mallei vſus vomerem facilè reſtituit. Id vbi conſpicatus eſt pater, illum ratus in certaminibus fore inuictum, Olympiam ducere perrexit, in pugilatu decertaturum. Is verò, vt qui rerum eiuſmodi foret inſolens, ab aduerſariis conficiebatur plagis, jamiámque ſuccumbens deficiebat: inclamauit proſiliens pater, Percute qua aratrum. Hoc ille vt ſtimulo concitatus, irruénſque violentius, ceu capto impetu, aduerſarium afflixit. Ei mox erecta ſtatua eſt, habitu figuráque in vmbra pugnantis, quod fo-

ret

ret Glaucus manuum agitatione ac motu inſuperabilis: id Græcè ita enuntiatur, σκιαμαχοῦντι δ' ὁ αὐτὸς εἰκὼς παρέχεται σχῆμα. Nam apud Græcè peritos, ſciamachia vmbratilis dicitur pugna, quæ etiam in prouerbium abiit, ἐκ τῶν ἀδυνάτων, hoc eſt de iis quæ fieri nequeunt. In Lucullo Plutarchus ſcribit, milites æra gladiis euerberantes, hoc eſt σκιαμαχοῦντας, è caſtris ſe proripuiſſe. Sciamachia verò à Galeno & Paulo Medicinæ primo, inter excitationum genera recenſetur. Id & in præceptis ſanitatis comprobat Plutarchus, qui σφαιρίζοντας nominat, id eſt pila ludentes & σκιαμαχοῦντας. Sed in libro de loquacitate, ſcribendi ſtudium ſciamachiam eleganter nuncupauit, quo etiam garriendi pruritum ſedari exinanirique poſſe putat. Galenus verò de tuenda ſanitate libro ſecundo, ſic ſcribit: Aut ſub dio fit exercitatio, aut ſub tecto, aut in mixta vmbra, quam ὑποσυμμιγῆ dicunt Græci. Sed & paulò pòſt: Exercitatio, inquit, quæ celeritate peragitur, eſt curſus vmbratiliſque armorum meditatio: Quanquam & hoplomachicos motus idem dicit, qui in armorum æduntur meditationibus. Sunt qui ſciamachiam interpretentur eam armorum meditationem, quam dicat ſemidoctum vulgus verbo deluxato, ſcrimiam: & ſciamachi ſint, qui eo modo ſe exerceant. Ad quod referri poteſt, quod de Glauci dicimus ſtatua. Manifeſtum facit quod aſtruimus, quum libro quarto, de monomachis in conuiuio etiamnum decertantibus mentionem habet Athenæus. Celtæ, inquit ex Poſidonio, ad menſam μονομαχοῦσιν. in armis quippe exercitati σκιαμαχοῦσι, & inuicem ἀκροχειρίζονται: quandoque etiam vſque ad vulnera progrediuntur. Inuentam à Mantineis monomachiam, eruditis placet: ſicuti hoplomachiam quoque à Demea, non ita à ſciamachia diſſidentem. Argumento eſſe, ſtolam bellicam & veterem armaturam dici Mantinicam. Acrochiriſmum ferè pugilatum interpretantur: ita enim nuncupari creditur, quòd ſummis exercerentur manibus, concertaréntque: vtque Galenus exponit, citra complexum. Nam & ſummum manus dicitur acrochiris. Meminit in ratione exercitij Paulus libro primo, qui & ἀπὸ τοῦ κωρύκου exercitium nominat: follem intelligunt aliqui. Extat verbum id apud Galenum quoque libro Sanitatis tuendæ ſecundo: verum ab folle diſparare videtur & pila. Sic enim ſcribit: Tum coryco, folle, pila, vel per halteres corpus fatigare. Sed mox paulo: Eſt cum celeritate exercitatio, quæ per corycum & pilam fit, vtique quum à diſtantibus & currentibus adminiſtratur. Corycon & corycion pro pera, vel id genus inſtrumento, in holcadibus accipit Ariſtophanes: ſicut corycida quoque. Quia verò in Galenum volentes incidimus, ex ejuſdem theſauris mutuabimur id quoque: Exercitium violentum citra velocitatem, dici εὔτονον id eſt valens: quod autem violenter fit, ac cum celeritate, σφοδρόν, id eſt vehemens. Superioris exemplum eſt, foſſio, oneris prægrauis geſtatio, quæ robur exigunt: celeritatem non ita. Sequentis autem, ἐκπλεθρίζειν, id eſt ecplethriſſare: quum in plethro, id eſt ſexta parte ſtadij, quis prorſum retrorſúmque viciſſim, idque ſæpe in vtranque partem ſine flexu curſitans, vnoquoque curſu de ſpatio demit, quoad denique in greſſu vno conſtiterit. At πιτυλίζειν, id eſt pityliſſare, quum quis ſummis pedibus ingrediens, tenſas in ſublime manus, hanc antrorſum, illam retrorſum motet celerrimè ante parietem, vt ſi quando aberret, facilè apprehenſo ſuſtigatur pariete. A ſciamachia haud ita longè diſſitam volunt chironomiam, quam tactici, hoc eſt, laniſtæ, doceant: cuius etiam meminerit Baſilius oratione quadam. Et Glaucum de quo diximus, Græci ſcribunt fuiſſe ἐπιτηδειότερον τῆς χειρονομίας, hoc eſt chironomiæ commodiorem: ſed Fabius legem geſtus interpretatur chironomiam libro primo, & manuum quidem ea propriè dicitur: verum per catachreſim & ad alia membra relationem habet: nam legimus, ἐχειρονόμησε τοῖς σκέλεσιν ὁ Ἱπποκλείδης, id eſt geſticulatus eſt pedibus Hippoclides: vnde accuſatus, inuulgatum id iactatúmque ingeſſit, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ, non curæ eſt Hippoclidę. Sed vrbanius longè illud comici Antiphonis,

Οὐχ ὁρᾷς ὀρχούμενον ταῖς χερσὶ τὸν Βάκηλον;

nónne vides manibus ſaltantem Bacelum? At abuſionem hoc genus mirari non decet, vt quæ ſit vel frequentiſſima: vt cum chiropedas, manuum dicimus vincuula: nam pedum propriè, peda eſt. Quod autem de chironomia diximus, Galeni conmitatur auctoritate: Qui imbecillis ſunt (inquit) cruribus, hi ſuperioribus partibus exercentur melius, chironomiis, acrochiriſmis, diſci jactu, halterum vſu. Eſt & ſua pictoribus ſciagraphia, velut vmbris modò conſtans pictura, quod vocant σκιαγραφεῖν. nam & Apollodorum ſciagraphum legi apud Gręcos, & meminit Euſtathius, veluti σκιογράφον dicas. Nam & σκιαγραφίαν ſunt, qui σκηνογραφίαν interpretentur. Hic porrò Apollodorus pileum geſtabat rectum, pictura nobilis: id quod ex operum dilucet inſcriptionibus,

μωμήσεταί τις μᾶλλον, ἢ μιμήσεται.

Auctarium denique ſit illud quoque: nam quia philoſophorum oratio tanquam vmbra eſt ac ęnigma, hinc ſcariphiſmos feſtiuè dicitur ab Ariſtophane. nam ſcariphos feſtucam ſignat, & ſarmentum, aut graphida potius. Symmachia verò ad ſciamachiam, de qua diximus, pertinet nihil. Eſt autem Thucydidi eo nomine confœderatio iis inita legibus, vt idem cenſeantur amici, iidem & inimici. Epimachia dicitur ab eodem, ſubſidiaria quædam ſocietas: vt vtrique alteris auxilia ſubmittant, ſi fortè ingruat bellum. Sciadion vmbellam indicat quidem Græcis, ſed & nomine eo intelliguntur flores circinati, flauique ſimilitudinis ratione, vt in fœniculo.

Impoſtorum hiſtoria complurium. De Dionyſio tyranno, Pythio, Galeno imperatore, Dercyllida, qui dictus eſt Siſyphus, Cleomene, Lyſandro. Perſonati qui ſint & plani. Polytropi. Catenati. Pythagoras. De phelo, & maſthle. Locus Apuleij reſtituitur. Phelax ficus. Maſti. Machli. Muſculary. Schetlius qui. Oti qui dicantur. Hoduri. Cacoethes. Cacoethe vlcera. Pſeudenedri.

Caput VII.

QVoniam verò in impoſtores incidimus, ac ſeſculyſſes, affabrè ad hoc vnum factos, quibus fraus domeſtica eſt, ſcaturiúntque vberius doli hoc genus mali, lepidè (opinor) fecerimus,

ſi eorum aliquot dare nomina cogemus, vt cum A
adiumento iucundior lectio fiat. Ingerit verò ſe in
hac cenſura omnium primus Dionyſius tyrannus,
à quo feſtiuiter citharœdo impoſitum fuiſſe, in
Commentariolo περὶ τοῦ ἀκούειν, Plutarchus ſcri-
bit. Cui mirè grato in ſpectaculis quibuſdam mul-
ta ſe elargiturum Dionyſius eſt pollicitus, qui ta-
men ſequenti die erogauit nihil, vt qui ſe abundè
gratiam retuliſſe diceret, ὅσον γὰρ, ἔφη, χρόνον εὔ-
φραινες ᾄδων, τοσοῦτον ἔχαιρες ἐλπίζων· quanto enim
tempore oblectaſti canens, tanto etiam ſperans es B
oblectatus. Factum hoc Moralium nono Ariſto-
teles prodit, quum is ceciniſſet in nuptiis ſcitiſſi-
me: docétque, haudquaquam par pari repenſum:
quoniam alter quod volebat, accepiſſet: alter, eo
quod ſperabat, eſſet fruſtratus. At Pythij vafricia,
nónne ſcita illa quidem & lepida prorſus, verùm
illiberalis ac ciuili viro indigna? Eam Ciceronis
verbis rectè exponemus. Caius, inquit, Cannius e-
ques Romanus, nec infacetus, & ſatis literatus,
quum ſe Syracuſas otiandi cauſa contuliſſet, dicta-
bat, ſe hortulos aliquos velle emere. Id quum per- C
crebuiſſet, Pythius quidam qui argentariam face-
ret Syracuſis, dixit, venales quidem ſe hortos non
habere, ſed licere vti Cannio, ſi vellet, vt ſuis. Et
ſimul ad cœnam inuitauit in poſterum diem.
Quum ille promiſiſſet, tum Pythius, vt argentarius
qui eſſet apud omnes ordines gratioſus, piſcatores
ad ſe conuocauit, vt ante ſuos hortulos poſtera
die piſcarentur. Ad cœnam tempore venit Can-
nius: opipare paratum erat conuiuium, Cymba-
rum ante oculos multitudo: pro ſe quiſque quod D
ceperat, afferebat. Ante pedes Pythij piſces adij-
ciebantur. Tum Cannius: Quæſo, inquit, quid eſt,
ô Pythi: tantúmne piſcium, tantúmne cymbarum?
Et ille: Quid mirum, inquit, hoc loco eſt quicquid
Syracuſis eſt piſcium, hic aquatio: hac villa iſti ca-
rere non poſſunt. Incenſus Cannius cupiditate,
contendit à Pythio, vt venderet: grauare ille pri-
mo. Quid multa? impetrat: emit homo cupidus &
locuples, tanti quanti voluit Pythius, & emit in-
ſtructos: nomina facit, negotium conficit: inuitat E
Cannius poſtera die familiares ſuos, venit ipſe
mature, ſcalmum nullum videt: nullos ibi ſolere
piſcari, audit: deluſum ſe rectè aduertit. Stoma-
chatur: ſed quid faceret? Nondum Aquilius protu-
lerat de dolo malo formulas. Eſt autem dolus
malus, quum aliud ſimulatur, aliud dicitur. Hoc
qui faciunt, omnes perfidi, improbi, malitioſi ſunt.
Hæc Cicero. Illud veró relatu admodum iucun-
dum, quod in Galeni imperatoris lectum vita eſt.
Gemmarius quidam vitreas gemmas, vt legitimas F
veráſque Imperatoris vxori magno pretio vendi-
derat, mox diluceſcente fraude, irata mulier ac in-
dignatione furens hominem ad ſupplicium repo-
ſcebat. Eum verò rapi iuſſit Imperator, vt con-
ſcindendum leonibus confeſtim objecturus. Sta-
bat miſer in collimitio mortis præpallidus, ac ter-
rore perfuſus, at is caponem immitti mandauit:
quúmque tam ridiculum euentum mirarentur o-
mnes, per præconem edixit. Impoſturam fecit, G
impoſturam eſt paſſus: atque ita dimitti hominem
iuſſit. Dercyllidam ſcribit libro rerum Græcarum
tertio Xenophon, fuiſſe ſagacis ingenij virum &
ad excogitandum prompti, ac (vt dicunt Græci)
μηχανητικόν, indéque cognominatum Siſyphum.
Cleomenes Spartanus dierum ſeptem inducias,

quas ἀνοχάς vocant, cum Argiuis inierat: mox
conſopitos pactionum fiducia, nocte ab illis tertia
inuadens alios quidem contrucidauit, alios capti-
uos abduxit. Quum perfidiæ inſimularetur, noctes
juri jurando minimè additas, eſt cauillatus. Quin
& quicquid calamitatis hoſti ſit illatum, à diis ho-
minibuſque comprobari. Sed enim hac factum
impietate creditur, vt Argiua excideret ciuitate,
ob quam fœdera exculcarat, à muliebri rejectus
turba armis inſtructa, quæ templis detraxerant.
Mox verò & mente externatus, gladiolo arrepto
ſemet diſſecare cœpit, ab imis orſus pedibus, &
ad letalia progreſſus, ridens interim ac geſtiens.
Lyſander eorundem rex Spartanorum, quum vt
cauillator & ſophiſtes vaferrimus dolo pleraque
obiret, atque eo nomine malè audiret, vt Hercule
prorſum indignus, ridens. Quo (inquit) leonis non
pertingat, vulpis aſſuenda pellis eſt. Hoc verò ge-
nus homines rectè perſonatos dixeris, qui offuciis
ſutelíſve, aliud omnino quàm ſint, præferunt, ho-
minibus ſublinentes ora: quique, vt Seneca ele-
ganter ait, perſonam malunt, quàm faciem. Nam
apud Homerum Achilles illum ſe æquè ac mor-
tem odiſſe confirmat,

ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ,

id eſt, qui aliud mente occulat, aliud autem pro-
mat. Proinde nefas eſt ad hunc modum laudari V-
lyſſem, quum ab Homero dicitur polytropos.
Quin id verius, adjectione hujuſmodi ſapientem
pronuntiari, quoniam diſſerendi poteſtate præcel-
lant, ac intellectum eúdem multis valeant his mo-
dis enuntiare. Quippe laudari Pythagoram noui-
mus quòd cum pueris oratione vteretur puerili,
cum mulieribus muliebri, cum principibus item
congrua iiſdem, ac fortunæ apta præcipuè. Si qui-
dem inſcitiæ ſummę eſt, in perſonarum diuerſitate
τὸ τοῦ λόγου μονότροπον, id eſt orationis modum v-
num minus euitaſſe. Polytropon Ammianus Mar-
cellinus multimorem tranſtuliſſe animaduertitur,
& in malam partem accipere: Gaudentius (inquit)
rem vt ſeriam detulerat ad Rufinum apparitionis
præfecturæ prætorianæ tunc principem, multimo-
rum ſemper, auidum hominem & collata prauita-
te famoſum. Inter fraudulentos ſunt & quos ap-
pellat Hieronymus catenatos, vt qui catenis præ-
cingantur ferreis ſanctimoniam prætendentes. A-
pud eundem obſeruatum & illud: Si tunica, inquit,
non canduerit, ſtatim illud è triuio, Impoſtor &
Græcus eſt. verum ab diuerticulo fabulam repe-
to. Sunt inter nos qui dicantur plani. Gellius putat
in M. Tullij oratione pro Cluentio, Planos eſſe ſy-
cophantas: ſicuti apud Laberium quoque. Alij pla-
nos, non ſycophantas delatoréſve accipiunt, ſed
ſcurras: nec hoc quidem ſimpliciter, ſed certos &
ſui generis impoſtores decollatoréſque, à fallen-
do nominatos: vt docuit Athenæus. Inter hos ma-
ximè memorabilis Pantaleon, qui deceſſurus vtri-
que filio impoſuerit, ſeorſum iis prodendo, qua
parte domus infodiſſet aurum, quod nuſquam e-
rat. Scurræ cujuſdam plani in Epiſtolis lepidè
commeminit hiſce verſibus Horatius,

Nec ſemel irriſus triuiis attollere curet
Fracto crure planum, licet illi plurima manet
Lachryma, per ſanctum dicat iuratus Oſirim
Credite, non ludo. Crudeles tollite Claudum.
Quære peregrinum, vicinia tota reclamet.

Vſurpant

A Vſurpant municipes, vt ſic dicam, mei phelum quandoque pro malo deceptoréque. Id verò vetus verbum eſt, ac Græcum: ſiquidem apud Menandrum φῆλος exponitur ἀπατεών, id eſt impoſtor. Sed & apud Antiphontem, phelomata dicuntur fraudes. φήληξ apud Ariſtophanem ficum ſignat immaturam quidem, ſed quę maturitatis ſpeciem præbeat. Cujuſmodi etiam olynthum ferè dicunt, noſtri groſſos, multitudinis numero intelligunt, vti quibuſdam placet, errore manifeſto. Rurſum qui nil firmum meditatur, nil ſtabile, vnumque dicit, mox aliud facit, maſthles nuncupa- B tur: ſed & emollitum lorum eodem dicitur nomine ac mox figuratè id maſtigiæ quoque conuenit cognomen: de quo fortaſſe Apuleius ſenſit in Magia, vbi vaſticia inſignes recenſens ait. Quis Palamedes, quis Siſyphus, quis denique Eurybates, aut Phrynondas talem excogitaſſet? Omnes iſti quos nominaui, & ſi qui præterea fuerunt dolo memorandi, ſi cum hac vna Rufini C fallacia contendantur, maſthlæ prorſus, & buccones videbuntur. Legitur tamen in peruulgatis codicibus machi. Machli quidem, apud Græcos, impij appellantur, & perditi, quos ἀσώτους dicunt, quaſi inſalubiles. Sed ad ſenſum Apuleij nihil. Maſtos verò vber eſt: vnde in tuborum ratione ac aquæductuum, maſti: ſicut leones item. Hinc quorundam conjectatio eſt, muſcularios ab Imperatore aquæductus nuncupari, de muſculorum in tubulis D imagine. Legimus in Græcorum commentariis, ſchetlium rectè dici eum, qui petitionibus adnuat quidem, verùm mox præſtet nihil: ſed eo item nomine intelliguntur natura infeſtiuiores frigidioréſque, & qui dicuntur αὐθέκαστοι. Verum & qui multa perpeſſus eſt, dici ſchetlios valet: quique nimio plus ſatagit, nec inhiberi poteſt, videturque ὁρμητίας, id eſt concitatus & præferuidus extra quàm oporteat. Cæterum ſcire conuenit, eſſe quandoque fraudem bonam, quando Æſchylus ita inquit,

E *ἀπάτης δικαίας οὐκ ἀποστατεῖ θεός.*

id eſt, fraude iuſta non abſtinet Deus. Succinit Herodotus quoque: ἔνθα χρή τι ψεῦδος λέγεσθαι, λεγέσθω. id eſt, vbi dicere mendacium oportet, dicatur. Sic cum laude Vlyſſes fertur doloſus, vel, vt Grecè item δόλιος. Qui verò fraudibus expoſiti ſunt, ac negotio propè nullo, inſita ſimplicitate decipiuntur, oti à comicis vocantur, ex auis natura, quæ cùm imitatrix ſit, inde ab aucupibus facilè capitur. Obiter illud adnotarim, ne pereat: Viarum ſubſeſſores, dici à Græcis hoduros, id eſt ὁδουρούς: vt in Archelao apud Euripidem,

F *ὕπαιτ' ὁδουρούς, λυμεῶνας.*

Sed & in Ægeo Sophocles,

Πῶς δῆθ' ὁδουρὸν ἐξέλαις λαθών.

Inſidiatores fictos in Matheſi Firmicus pſeudenedros nuncupat. Nam & apud Xenophontem, pſeudenedram legimus pro fictis inſidiis. Porrò ὑπουλώδεις homines, Græcis appellare mos eſt, qui G quum prauitatis aut peſtilentis naturæ nil admodum præferant, mirè tamen inſito perurunt veneno. Nam & ἕλκη κακοήθη vocant, quæ aſpectu mitia videntur, vi autem difficultatis continent plurimum. Paulus Ægineta cacoethe intelligit, in cicatricem vix coeuntia. Celſus, vlcera interpretatur mala. Sunt qui malefica: item chironia, vt quæ Chironis medicæ artis experientiſſimi opem requirant: vel Telephia, quando hoc mali genere conflictatus inſigniter Telephus ſit.

Vrbana quorundam vaſricia. Exemplum ignoti patris. De aſinario, & Pericle. Fraudum ſynonyma. De Ceretanis. Stellatura quid. Frumentaria perceptio. Pira, pirata, catyımata, veteramenta, veteratores.

Caput VIII.

SVnt tamen nonnulli, quos vrbanè vaſros potiùs dixeris, quàm veteratores aut perfidioſos, vel fallaces: veluti patrem, cujus non prodit nomen hiſtoria, qui vbi animaduertit filium nobilioris puellæ illaqueatum amoribus, ad eam veſana rabie ferri, lepido mendacio furentem repreſſit impetum, indulgentius ſcorti vulgatioris concubitu illi permiſſo, quo eueſtigio reſtinctus ardor eſt prærabidus, & exhauſta libido in vetita graſſandi depoſuit conatum. Alexandro verò Macedoni, quum reddita ſors eſſet: Eum qui primus occurriſſet, interimeret: vbi quendam præ ſe agentem aſellum vidit, arripi hominem ex oraculo confeſtim imperauit: At is jamiam jugulandus, intellecta mortis ratione, proclamauit: Ante ambulonem ſuum, non ſe, peti ex reſponſo, quando is obuiam latus eſſet prior. Proditur memoriæ: Periclem Athenienſium principem vim pecuniæ non paruam ſub proditionis conditione, Cleandro & Pliſtanacti Lacedæmoniorum Ephoris erogaſſe: mox quum adminiſtrationis rationem repeteret ciuitas, nolens vir prudentiſſimus ſe, ſimul & Lacedæmonios deformare, aſcripſit εἰς τὸ δέον ἀνήλωσα, quo vtique ſignificabat, bono publico erogatam pecuniam. Sciendum verò fraudes & veteratoriam vim ac colubrinum ingenium, pluribus exprimi vocabulis apud Græcos: Strophas enim dicunt, hypoſtrophas, paralogiſmos, paragogas, phenaciſmos, ſophiſmata, goetias, paraphoras, ſceuorias. Æolicum pro fraudulento vſurpant priores, ac αἰολίζειν decipere eſt apud Hieroclem: quoniam ejuſmodi fuerint Æoles. Veniunt autem in decuriam eandem, quos paſſim modo Ceretanos nuncupamus: nam olim Cerete oppido ab Romanis ſolo æquato, inopes inde Ceretani per Italiam disjecti, vt ſibi vitæ neceſſaria corraderent, multarum ſcientiam rerum commenti, ac pleraque conſarcinantes, quibus apud inſcitam plebem & pullatum circulum facilè ſibi fidem doctrinæ multifariæ facerent, omnibus qui eadem graſſarentur via, celebre ad poſteros dedere nomen. Stellaturam ſunt qui in fraudum vſurpent ratione. Illud grauius quod eruditis obſeruatum ſcio, Stellaturam in militaris annonæ erogatione videri frumentariis teſſeris perſimilem, quibus acceptis, plebi gratuitum diſtribuebatur frumentum: quippe hac contributa, vilius conſtabat militibus annona. Meminit in Alexandro Lampridius. Frumentaria perceptio in ratione hac nuncupatur Iulio Capitolino in Antonini philoſophi vita: Ob hanc, inquit, conjunctionem pueros & puellas nouorum hominum frumentariæ perceptioni adſcribi præceperunt. De ſtellatura in

Peſcennio Nigro ſic Spartianus: tribunos duos, A quos conſtitit ſtellaturas accepiſſe, lapidibus obrui ab auxiliaribus iuſſit. Lectum in Græcorum commentariis eſt, Athenienſibus artes, dolóſque dici πεῖρας, vnde nuncupentur Piratæ, οἱ κτ̃ θαλασσαν κακοῦσι. Cattymata vocant Græci ſutelas dolóſque. Quanquam ſunt propriè veteramenta: vnde veteramentarij, quos Palæurgos illi vocant. Sicut veteramenta etiam palimpega,& palindoria. Sunt qui ex hac Cattymatis notione, ab ſuendis dolis Latinè dici veteratores opinentur. Dignum B ſcitu: paſſim plebeia, vterentur multi, voce impoſtores deriſoréſque dici truphatores. Id verò ex media Græcia verbum eſt. Nam in Cæſare apud Plutarchum, Decius Brutus Cæſarem hortabatur iret in ſenatum, ne illi obloquendi anſam præſtaret, qui alioqui ἰταμευθῆναι videbitur.

Conſilij rationem eſſe præſtantiſſimam. Eubulia, id eſt bona conſultatio, quid ſit. Euſtochia. Collimatio, vel collineatio. Siſyphi & Autolyci hiſtoria.

Caput XIX.

CONſilium apud Platonem Socrates in Theage, ſeu in libro De ſapientia, ἱερὸν eſſe dicit, hoc eſt ſacram rem. Polybius ab Euripide dictum ſapientiſſimè ſcribit, Conſilio ſapienti magnam vinci militum manum: hoc eſt, vt Græcè dicamus potius,

Σοφὸν ἓν βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ.

Et apud Homerum Agamemnon, ſi decem affuiſſent Neſtori ſimiles, facilè ſe vrbe hoſtica fuiſſe potiturum dicit: nam & Domitius Corbulo dolabra, id eſt ſenſu hoſtem vincendum dictitabat. Cęſar verò idem eſſe ſibi conſilium aduerſus hoſtem, quòd medicæ artis periti contra corporis vitia morbóſve, fame potius quàm ferro ſuperandi. Eadem ratione Paulum commemorare ſolitum accepimus: Imperatorem, ſenem moribus eſſe oportere: E quum innueret, prudentia graſſandum & maturitate, ac moderatioribus ſemper inhærendum conſiliis. Nam Aphricani vox clariſſima, & quod dicendum ſit, principis terrarum populi Imperatore digna: namque quum eum, vt parum pugnacem quidam inceſſerent, Imperatorem (inquit) me mater, non bellatorem peperit. Fabius quoque noſter, rem eſſe in oratione pręcipuam conſilium, ſcribit, quia variè, ac ad rerum vertitur momenta. Quid enim ſi præcipias Imperatori, quoties aciem F inſtruet, dirigat frontem, cornua vtrinque promoueat, equites vtrinque pro cornibus locet: Erit hæc quidem rectiſſima fortè ratio, quoties licebit: ſed mutabitur natura loci. Hinc dictum ſcientiſſimè à Seneca eſt: Conſilia rebus aptantur, res noſtræ feruntur, immo voluuntur: ideo conſilium naſci ſub die debet: ſed hoc quoque tardum eſt nimis, Sub manu quoque (quod aiunt) conſilium naſcatur. Huc reſpexit, qui totidem ſibi Megabyzos optauit, quot eſſent τῆς ῥοιᾶς κόκκοι, id eſt in ma- G lo punica grana. Ariſtoteles verò Moralium ſexto: Videndum (inquit) eſt, εὐβουλία quid ſit, vtrum ſcientia aliqua, an opinio, an εὐστοχία, id eſt bona conjectatio. Quam non aliter accipio, quàm animi, oculorúmque ab ſcopo non deerrantem intentionem: quæ ab noſtris dicitur collimatio, vel (vt aliis arridet amplius) collineatio: quod à viſu alibus corrinatum lineis eſt, illud verò ab limis oculis. Et ſcientia quidem non eſt: non enim quærunt homines, de quibus ſciunt. Qui verò conſulit, quærit, ac ratione diſcurrit. ſed nec euſtochia: hæc enim ſine diſcurſu, & ſubitò fit. conſultatio verò longi temporis eſt, καί φασι, πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ βουλευθέντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως. hoc eſt, longo quidem ſpatio conſultandum, at vbi conſulueris, maturè facto opus eſſe. Rurſum, aliud anchinœa eſt ſiue ſolertia, aliud eubuleia. Eſt enim conjectatio quædam ſolertia ipſa. Neque item eubulia eſt dicenda opinio aliqua. At quoniam qui malè conſulit, aberrat: qui verò rectè, haud quaquam: patet, eubuliam eſſe directionem quandam, non ſcientiæ, non opinionis: nam ſcientiæ non eſt directio, quum abſit error. opinionis verò directio, veritas eſt. Verum nec ſine ratione eſt eubulia. Reliquum igitur eſt, vt ſit cogitationis. Hęc enim nondum aſſenſio quædam eſt. Qui autem conſulit, dubio

C procul, ſeu benè id agat, ſeu perperam, quærit aliquid & cogitat. Sed eubulia, eſt conſilij directio quædam. Proinde quærendum prius, quid conſilium ſit, & circa quid. Eſt verò eubulia, directio ſecundum vtilitatem, & ſecundum id cujus opus eſt, & vt, & quando. Eubuliæ fines duo ſunt: ſimplex, id eſt felicitas: & particularis. Quum verò prudentum ſit bene conſulere, erit vtique eubulia, directio ſecundum vtilitatem ad finem: *cujus* prudentia, vera exiſtimatio eſt. Eubuliam *verò*

D Latinè, quidam conſultationem bonam transferunt: alij etiam promptitudinem. De quibus autem conſultatio fiat, plura Ethicorum tertio: atque item Magnorum moralium ſecundo. Digna verò relatu Sophoclis ſententia eſt ex Electra,

Βουλῆς γὰρ οὐδὲν ἐστὶν ἔχθιον κακῆς.

Id ſignificat, Nil conſilio malo inimicitius. Putat Seneca, vbi quid fugiendum, quidve appetendum ſit, velis ſcire, ad bonum ſummum & propoſitum totius vitæ reſpiciendum. Illi enim conſentire debere, quicquid agas: neque enim diſponet ſingula, niſi cui jam vitæ ſuæ propoſita eſt ſumma. Ideo peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus, de tota autem nemo. Plutarchus ait: Tempus eſſe conſiliorum datorem optimum. Scribit Euſtathius, celebrem apud Gręcos fuiſſe parœmiam, ἐν νυκτὶ βουλή id eſt in nocte conſilium: vnde, inquit, nox Euphrone nuncupatur, παρὰ τὸ εὖ φρονεῖν ἡμᾶς ἐν αὐτῇ, quod benè tunc ſapere contingat. Propterea Euripides,

νυκτὸς ἐν μακρῷ χρόνῳ ἐφρόντισα.

id eſt, longo noctis tempore cogitaui. Huc & jactatum Homeri ſpectat illud, non oportere conſulentem aliis virum noctem dormire perpetem, quod is παννύχιον εὕδειν dicit. Vafriciei denique quoniam de hac agebamus antè paulo, illa ſunt non negligenda, nec omnino habenda inſuper exempla, quæ Poetarum ſtudioſos mirè juuabunt. Corinthi regem Siſyphum calliditate præcipuè inſignem, pedibus animalium nomen ſuum μονογράμματον, id eſt literis ſingulariis ſolitum ſuppingere. Autolycum verò eius temporis furem illuſtrem, rapto quæſitorum interpolare formam aſſuetum, quum Siſyphi armenta rapuiſſet, nihilo ſecius argumento aliàs non audito eſſe deprehen-

ſum:

ſum : quo nomine conflata mox amicitia, Anticiliam filiam Siſypho tradidiſſe vſurariam, quę poſt vtero grauis Laerti nupſerit, vnde Vlyſſes traditur natus. Quod in Ajace maſtigophoro Sophoclis teſtantur interpretes: & inde mutuatus retulit Sudas, etiam ſi, vt in pleriſque aliis, codicibus maximè vitiatis.

Quid ſint apud Senecam ordinarij gladiatores, & poſtulatitij. Reſtituitur in integrum Senecæ lectio. Item de proxenis, proxenetis, philotrophis, & parariis, aſtoxenis, doryxenis. Item de gladiatoribus non extrita quapiam.

Caput X.

SEneca Epiſtolarum ad Lucilium primo, ita ſcribit: Nunc omiſſis nugis, mera homicidia ſunt: nihil habent quo tegantur, ad ictum totius corporis expoſiti, nunquam fruſtra manum mittunt, hoc plerique ordinariis paribus & poſtulatitiis præferunt. Quid ni præferant? non galea, non ſcuto repellitur ferrum. Omnia iſta mortis moræ ſunt. Hactenus Seneca. Quæſitum verò diu inter eruditos, quænam ſint hic ordinaria paria, & quæ poſtulatitia. Sunt qui ordinarios dici gladiatores putent: quia ſit, vt Feſtus inquit, ordinarius homo, ſcurra & improbus, qui ſtet in ordine prætorem adeuntium: vel, quia minimè ordine viuit. Vlpianus Iureconſultus Digeſtis de injuria & famoſis libellis, Multum intereſt, inquit, qualis ſeruus ſit bonæ frugi, ordinarius, diſpenſator: an verò vulgaris, vel mediaſtinus. Poſtulatitios intelligunt ſuppoſititios, qui recentes feſſis ſubijciebantur: de quibus Martialis,

Hermes ſuppoſitiuus ſibi ipſi.

Sicut & pararij hiſtriones, qui parabantur poſt Mimos item feſſos. Ego verò amota veſica omni, & ampullis, ſeſquipedalibúſque verbis ſequeſtratis: modo ne quis Mineruam Athenis violaſſe me opinetur, aut bidental mouiſſe, ordinarios accipio gladiatores gladiaturæ in primis peritos, ſuóque apparatu & ritu inſtructos, qui gladiaturi producerentur ſpectatorum voluptati, quíque ex conſtitutione vel conſuetudine exhiberi ſoliti erant. Sicut ordinaria ſunt Iureconſultis, quum fundus quotannis tantum præſtare domino vel principi debet. Extraordinaria verò quæ præter morem ex inopinato inducuntur. Et Seneca libro De ira tertio: Dedit mihi præturam, ſed conſulatum ſperaueram, dedit duodecim faſces, ſed non fecit ordinarium conſulem. Sic ergo & ordinarium gladiatorum apparatum in hiſtoria quandoq; legimus. Nam & iuſtum ac legitimum gladiatorum ſpectaculum appellauit in Caudio Suetonius ex formula ritúque ordinario datum. Eſt & iudex qui ordinarius dicitur: eum verò intelligunt, qui jure ſuo vel principis beneficio vniuerſim juriſdictionem exercere poteſt. Item cui vniuerſitas cauſarum commiſſa eſt, & qui à collegio eligitur, & à ſuperiore confirmatur. Eſt item ordinarius legatus in prouincia ſuper decretum: & hi duorum ſunt generum: quidam enim adminiſtrationem habent: alij verò non habent, judicant tamen. Sui erant & militiæ ordinarij. Nam Bonoſum, ſcribit Flauius Vopiſcus, inter ordinarios militaſſe primum, mox inter equites. Ordinarios conſules ſuffectis opponit Lampridius. Extra ordinem coercere, Iureconſultis eſt arbitrio judicis aliquem plectere. Poſtulatitios porrò gladiatores intelligo, qui poſtulante populo, præter ordinarios & conſuetos exhiberi principis benignitate conſueuerant. Id ſignificat Tuanquillus in Domitiano, quum ita ſcribit: Præterea quæſtoriis muneribus, quæ olim omiſſa reuocauerat, ita ſemper interfuit, vt populo poteſtatem faceret, bina paria è ſuo ludo poſtulandi, quæ nouiſſima aulico apparatu induceret. Sed apertius, extraordinarium gladiatorum ſpectaculum idem appellauit in Claudio: quin & Martialis Epigrammatôn primo, rem ferè totam ita expreſſit:

Dum peteret pars hæc Myrinum, pars illa Triumphum,
Promiſit pariter Cæſar vtraque manu.

Portò apud Senecam non parariis lego, quod de eruditorum decuria præcipit quidam, ſed paribus vt vetus & noua præfert lectio, & eſt perſpectius. Sic enim in hiſtoriis gladiatorum memorantur paria, ſicuti ex proxima Tranquilli aduocatione liquet. Nam pararij, apud Senecam De beneficiis libro ſecundo, non ferè alij ſunt, quàm proxenetæ, hoc eſt mediatores, vt Apuleij verbo vtamur, conciliatores interceſſoréſque inter emptorem venditoremque. Quidam, inquit, volunt nomina ſecum fieri, nec interponi pararios, nec ſignatores aduocari, nec chirographum dare: Et Controuerſiarum tertio, Vt dominicæ libidini pararium faceret. Proxenetica & philotropha intelligere Vlpianus animaduertitur pro operulis contributa proxenetis ſalaria vel præmia. At qui vocantur proxeni quorum crebra eſt Græcis hiſtoricis mentio, non ferè alij erant, quàm hoſpitibus excipiendis præfecti, qui ex ciuitatibus aduentarent: propterea ciuitatum proſtatæ dicuntur, & phrontiſtæ. Proxenia verò nuncupatur munus ejuſmodi. Proxeni appellationem poſt Homerum irrepſiſſe, Euſtathius ſcribit. Eligi porrò ſolitos vel à populo, vel à rege. Inde Herodotus tradit, Spartanis fuiſſe decorum regibus, quem voluiſſent, demonſtrare, qui proxeni obiret functionem. quanquam parte hac tralatio Latina non incurioſa modo, ſed planè ignorabilis circumfertur. Sed amplius parte hac aduertendum: obſeruatum eſſe Ælium Dionyſium, dici quidem proxenos ciuitatis hoſpites vniuerſæ, ad quos diuertant legati, ab eiſdémque ad populum producantur. Aſtoxenos verò, qui ex majoribus quidem oriundi ciuibus peregrini habentur nihilominus, ejuſmodi in Lydia Agamemnon. Doryxenos autem eſſe qui belli occaſione aliquorum hoſpites fiunt. Pro amicis tamen in Electra videtur Sophocles vſus ſimpliciter. At ſunt & qui vocentur idioxeni, hos intelligimus qui priuatim ac per ſe jura ſubeunt hoſpitalitatis. Idem ferè quod Ælius Dionyſius, de aſtoxenis ſentit Pauſanias: ſed Glauci exemplum profert apud Corinthum. Doryxenum interpretatur ex hoſte amicum, cujuſmodi Glaucus & Diomedes, quique captiuis liberandis legati munere fungatur. Sciendum illud quoque: metaphora pereleganti, eum qui cujuſpiam boni vel mali cauſam præbeat, dici ejus ipſius rei proxenum: veluti hoſpitio ſuſceptam, ad alios mox tranſmiſerit. Proxenum ſic interpretantur nonnulli, qui ciuis cujuſcunque vrbis conſuetudine

Digitized by Google

deuinctus eſt, honeſtis ex cauſis cum republica aliena. Quippe φιλίαν, Græci amicitiam nuncupant, inter loci ejuſdem ciues. ξενίαν verò, ideſt hoſpitium inter patria ortos diuerſa. Quod ad gladiatores attinet, Antoninus philoſophus quum eos armaſſet, obſequentes appellauit latrones: quod Iulius ſcribit Capitolinus. Nec illud ignorandum: morem irroboraſſe quandoque, vt profecturi ad bellum Imperatores munus æderent gladiatorium, ac venationes: ea cauſa vti opinantur, vt ciuium ſanguine ſic fuſo, pugnæ quadam imagine, Nemeſis ſe, vt interpretantur, id eſt fortunæ vis quædam expleret: vel vt inſueſcerent milites vulnera inſpectare, ac cædes. Romani, ſicuti ſcribit Nicolaus Damaſcenus, vt eſt apud Athenæum, non in theatris modo & panagyri gladiatores exhibebant, morem à Tyrrhenis mutuati: ſed & in conuiuiis, duobus aut etiam tribus productis paribus, quæ dicit ipſe ζεύγη. Quin & teſtamento cauebant nonnulli, vti pulcherrimæ etiam puellæ decertarent, aut qui in deliciis fuiſſent impuberes: donec iniquitatem non ferens populus, id irritum habuit.

Conſummati gladiatores qui dicantur. Aperitur Plinij difficultas. Item qui Samius gladiator apud Ciceronem, contra aliorum ſententiam. Item gladiatorum petitiones, compoſitiones, commiſſiones. Batualia, batuatores. Senecam cur diceret Caligula commiſſiones meras. Crupellarij, & ferrati qui.

Caput XI.

IN hanc verò gladiatorum mentionẽ, non improbum fuerit aperuiſſe Plinij nodum ex octauo Naturalis hiſtoriæ, vbi de elephantorum ſpectaculis differens denique ſic infert: Poſtea pugnauere ſinguli principibus Claudio & Neroni in conſummatione gladiatorum. Quæ ſit gladiatorum conſummatio in auctore doctiſſimo, arbitror plurimos diu & anxiè quæſituros. Ipſe iis verbis intelligo gladiatores veteranos, qui jam artis vſu diuturno occaluiſſent: vel, ſi placet, rudiarios etiam. Sic enim Priſciano interprete, dicuntur, qui rude donati gladiaturam deſinunt, & publicè alimenta capiunt. Cicero in Philippicis: Tam bonus gladiator rudem tam citò accepiſti? Hos verò interdum ad ſanguinarias pugnas retrudi ſolitos, vel pretij inuitamento allici, Suetonius auctor eſt, Tiberium Cęſarem id factitaſſe memorans. Conſummati verò gladiatores dicebantur emeriti, ſicut milites conſummatos appellari quandoque animaduertimus. Iulius Frontinus Stratagematôn quarto: Curius, quum victis ab eo Sabinis, ex ſenatuſconſulto ampliaretur ei modus agri, quem conſummati milites accipiebant, gregalium portione contentus fuit, malum ciuem dicens, cui non eſſet id quod ceteris ſatis. Seneca verò in libro De breuitate vitæ: Quoſdam, inquit, quum in conſummationem dignitatis per mille indignationes erupiſſent, miſera ſubit cogitatio, ipſos laboraſſe in titulum ſepulchri. Samium porrò gladiatorem apud M. Tullium Thuſculana ſecunda, interpretantur eruditi, vt proprium gladiatoris nomen, fortaſſis ab inſula Samo nominatum, vt ſerui dicuntur Cappadoces, Getæ, Daui. Cæterum qui amplius Ciceronis verba excuſſerit liquidò com-

A periet, doctius aliquid ab eo ſignificatum. Quo verò expendi liberius ſententia poſſit vtraque, exſcripſimus indidem pluſcula. Quis, inquit, mediocris gladiator ingemuit? quis vultum mutauit vnquam? quis non modo ſtetit, verum etiam decubuit turpiter? quis quum decubuiſſet, ferrum recipere iuſſus, collum contraxit? Tantum exercitatio, meditatio, conſuetudo valet. Ergo hoc poterit Samius ſpurcus homo, vita illa dignu, locóque: vir natus ad gloriam, vllam partem animi tam mollem habebit, quam non meditatione &
B ratione corroboret? Hæc Cicero: in quibus neminem puto, etiam leberide cæciorem, non conjectare ſubeſſe quippiam ſubcutaneæ, latentíſque eruditionis. Ego igitur Samium arbitror appellatum frontis inuſtæ, ac (vt Plinius inquit) inſcriptæ: vel certè vulneribus crebris conſciſſæ ac cicatricoſæ: quoniam Samiorum frontibus, ſicuti in Pericle docuit Plutarchus, Athenienſes ſtigmata in-
C uſſere: vnde & Samij, dicti literati. Super qua re affatim alibi à me diſputatum, commemini. Niſi quòd Samnis legendum videtur potius: nam eſt id Lucilij carmen ex quarto Satyrarum, vti à Nonio aduocari ſcimus, in verbo Spurcum. Id quod ne ceruicoſior quis comminiſci me putet, in rem præſentem eundem protinus: ſicque legi oportere certa ducti ratione opinamur, vt in quadrum redigatur vetus obſeruatio.

D Eſerninus fuit flacco ore, vnà equidem
Samnis, ſpurcus homo, vita illa *dignu*,
locóque
Cum Pacidiano componier, optumu multo
Poſt homines natos gladiator qui fuit vnus.

Meminit rurſum Cicero tertio De oratore, & De optimo genere dicendi. Dignum ſcitu: batualia nuncupari ab Sardiano Adamantio gladiatorum exercitationes: vnde batuatores item dicantur. Nam Donatus: Batuetur, inquit, quaſi verbe-
E ribus eijcietur, ac plagis. Agnoſcit verbum Plinius quoque. Hinc libera ſubit conjectatio: Lentulum, qui Capuæ gladiatores alebat, vnde Sparthaci belli origo, Batiatum eſſe cognominatum ſicuti auctor eſt Plutarchus in Craſſo, ni quis batuatum malit reponere. Habentur inter gladiatores Andabatæ quoque, qui clauſis depugnarent oculis. Arenarios vniuerſim vocat cum Iureconſultis Firmicus. Nam qui machæra, id eſt gladio pugnant, machærati dicti. Verum vt in aliqua quo-
F dammodo parerga excurramus, inaudias quandoque gladiatorum petitiones dici. Scito impetus verbo eo propriè gladiatorios dici. Cicero, Quòd ergo tuas petitiones ita concitatas, vt vitari nullo modo poſſint, parua quadam declinatione defugi, & (vt aiunt) corpore exceſſi. Idem in Oratore, Vt enim athletas, nec multo ſecus gladiatores videmus nihil nec vitando facere cautè, nec petendo vehementer, in quo non motus hic habeat palæſtram quandam: ſic oratio nec plagam grauem facit, niſi petitio fuerit apta. Itaque qualis eorum
G motus quos apalæſtos vocant, talis horum mihi videtur oratio, qui non claudunt numeris ſententias. Componi item gladiatores dicuntur, vbi in harenam depugnaturi producuntur. Quintilianus libro ſecunda: Quia ſæpe gladiatores ſub eodem magiſtro eruditi, inter ſe componuntur. Et Cicero ad Cęliũ: Quid tu, hoc tibi mandaſſe exiſtimas,

vt mihi gladiatorum compoſitiones, vt vadimonia dilata mitteres? Dicuntur & commiſſiones. Nam & oratorum quoque ac Poetarum leguntur commiſſiones, vbi in mutuum prodeunt certamen in ſpectaculis. In commiſſione poetica Papinium fuiſſe olim coronatum accepimus. Commiſſiones prætorum pro editionibus ludorum intelligimus. Caligula porrò comptius ſcitiúſque ſcribendi reformidans genus, Senecam tum maximè placentem commiſſiones meras & arenam dicebat ſine calce. Ceu conjunctione careat ejus dictio, ac oppoſitionẽ, nec aptè cohæreat, ſitque importunior congeſtio inconcinniórque, vt temerè aceruatimque facta citra delectum. Id quod ex Demetrio agnoſcas licet, ſiue is Dionyſius ſit, in pragmatia De eloquutione, vbi de compoſitione agitur ſoluta & diuiſa ac conjuncta. Macrobius in Cœnis libro ſecundo. Sed & Laberius inquit, ſequenti ſtat in commiſſione, Mimo nouo interjecit hos verſus. Legimus denique, ab rebellantibus Gallis additos militiæ ex ſeruitiis gladiaturæ deſtinatos, quibus continuum foret ferri tegimen, crupellarios vocabant, ictibus inferendis ineptos, accipiendis impenetrabiles. Proinde ferratos quandoque nuncupat hiſtoria, reſtantibus laminis aduerſum pila & gladios, quo nomine Romani milites ſecuribus ac dolabris aduerſum ibant, velut molem ſubruere coorti. Quibuſdam item trudibus aut furcis prouoluere conniſis.

Qinquennium Neronis, vnde duci in adagium valeat. De Nerone pluſcula. Molgus apud Dionem quid ſit. Aſcopera. Sacciperum. Britannici veneno ſublati hiſtoria. De ruminali arbore nonnihil.

Caput XII.

CLaudium Neronem, quem Plinius alteram facem generis humani vocat, quémque pedibus genitum parens ejus prodidit Agrippina, Tranquillus ſcribit, à pietate imperij exordia feciſſe, quoniam Claudium apparitiſſimo funere elatum laudauit, conſecrauítque. Memoriæ Domitij patris honores maximos habuit. Matri ſummam omnium rerum publicarum priuatarúmque permiſit. Primo etiam imperij die excubanti tribuno ſignum dedit, optimam matrem. Ex Auguſti præſcripto imperaturum ſe, profeſſus eſt, neque liberalitatis, neque clementiæ, nec comitatis exhibendæ vllam occaſionem omiſit, Senatorum nobiliſſimo cuique, ſed à re familiari deſtituto annua ſalaria, & quibuſdam quingena conſtituit, & quum de ſupplicio cujuſdam capite damnati, vt ex more ſe ſubſcriberet, admoneretur, Quàm vellem, inquit, neſcire literas. Agenti ſenatui gratias reſpondit, Quum meruero. Talem ſe initio principatus præbuit Nero, exiturus mox in prærapidam feritatem & ſæuitiem incomparabilem. Inde Trajanum imperatorem eminentiſſimum ſcribit Sex. Aurelius ſolitum dicere, procul diſtare cunctos principes Neronis quinquennio. Hinc prouerbij vice vſurpare eleganter hoc ipſum poſſumus quum eos coarguere volumus, qui ſe à principio mites quidem, & præter modum tractabiles præſtant, paulóque mox erupturi videntur in barbaram truculentiam. Quæ ſanguinaria euerſione cuncta deſubitet, vt Firmici verbo vtamur. Quod Neroni eueniſſe, quum celeberrimis monumentis teſtatiſſimum facere priſcorum ingenia, quæ nobis lucem pepetere: tum Alexander Ægæus, Peripateticus philoſophus, & Neronis ejuſdem præceptor, dicto veriſſimo comprobauit, qui illum videri pronuntiauit πηλὸν αἵματι πεφυρμένον, id eſt lutum ſanguine ſubactum. Cui tamen ſententiæ lepidè quidam ſuccinuit; κακῶν μαθητῶν χαλεποὶ οἱ διδάσκαλοι, id eſt malis diſcipulis pejores magiſtri. Scribit verò in Neronis vita ſic, hiſtoricus Dion, quod ſcitu perdignum eſt: Neroni, inquit, ab perempta matre vrbem ineunti publicitus ſublandiebantur nonnulli. At ſeorſum & clandeſtinè, vbi major oſtentatur obloquendi licentia, acrius proſcindebant. Nec defuit, qui ad eius ſtatuam molgum deſtinaret, innuens eſſe dignum, qui eo inſueretur. Qua in parte Politiani multæ lectionis viri conjectatio, ſic denique præmunitur de Aſcopera, vt nullis præterea arietum infeſtationibus ſubrui queat: etiam ſi vel eruditioribus ambiguum forſan videatur, quid molgi nomine intelligendum protulerit Dion. Nam ſunt qui eo verbo tardum cæcúmque accipiant: ſed & qui publica mulgeat, depeculetúrve. Ariſtophanes; μολγόν τε ποιήσω. Sed & nequam hominem indicat vox ea. Verum ad rhombum nihil. Lego apud grauiſſimos auctores ex Græcis, Molgum, Tarentinorum lingua, vtrem ſignare bubulum. Vnde Theodoritus Vulcanum dixit, φυσοπτῦροι μολγίνοις χρῶνται. Et Ariſtophanes oraculum iocoſe confingit: Ne mihi Athenienſes laudaritis; μολγοὶ ἴδντες ἐν οἰκία σκυλοδ, καὶ μάστιγες. Vbi verò Aſceperam finiens Sudas eſſe ait μαρσύπιον ἢ σακκοπάθνιον, id eſt marſupium vel ſaccopathnion. Sunt qui poſterius verbũ putent interpellatum, reponendúmque ſacciperium, aut ſacciperionem. Auctores tamen ſunt, Nerone mortuo, non defuiſſe qui per longũ tempus vernis æſtiuiſque floribus tumulum eius ornarent, ac modo imagines prætextatas in roſtris proferrent, modo edicta quaſi viuentis, & breui magno inimicorum malo reuerſuri: vnde irroboraſſe opinionem illorum contenderim, qui Neronem reſurrecturum ſuſpicati ſunt, futurúmq; Antichriſtum. Alij verò putarunt nec occiſum quidem, ſed ſubtractum, vt putaretur occiſus, & viuũ occultari in ætatis vigore, qua fuit, quum crederetur extinctus, donec ſuo tempore reueletur, & reſtituatur in regnum. Sed hæc, vt Ialemo frigidiora, & quæ vel thermas poſſint Neronianas refrigerare, vt Martialis abutamur verſiculo: Ciuitatis diuinę libro vigeſimo, irriſit Aurelius Auguſtinus. Seneca non ſine adulationis ſuſpicione, Neronem Cæſarem, vt aliarum virtutum, ita veritatis præcipuè amantiſſimum, ad inueſtigandum Nili caput miſiſſe, ſcribit. Tam enim in eo mendacium eſt manifeſtarium, quàm in Plauti comœdia Mœchus. Sed enim vetus eſt ac parœmiodes, gladiatorem cui in numerato ingenium ſit, in harena conſilium capere. Non omittendum verò, quum Nero hic Britannicum veneno per dolum ſuſtuliſſet, ac mox defuncti corpus eſſet liuoribus maculatum, ad ſcelus contegendum gypſo lini iuſſit: ſed quum efferretur, cæleſti aqua copioſius defluente, deterſo planè tectorio, ſæuitiæ imma-

gnus Albertus eſt, in Colonia Agrippina puellam ſe vidiſſe, quæ in trimatu parietibus arreperet araneas venatura, quas voraret: eóque cibi genere oblectata, inſigniter aleretur. Admirationem Græcis Romaniſque de ſe Matreas peperit, ex ijs vnus qui dicuntur Plani. Dicebat, feram à ſe nutriri, quæ ipſa ſemet voraret: vt vel nunc anxiè ſcrutentur multi, τὸ ματρέου θηρίον τί ἐϛι. ideſt, quænam ſit Matreæ fera. Matreæ meminit Plinius libro decimo ſexto Hiſtoriæ naturalis, huius an alterius, haud ſtatuo nunc. Marcus (inquit) Varro auctor eſt, vitem fuiſſe Smyrnæ apud Matream triferam. Certè hunc de quo agimus, fuiſſe Alexandrinum, eſt compertum nobis. Huius ſunt ambiguitates illæ: nec tamen crocodilinæ, aut ceratinæ: quid ita mergatur quidem ſol, nec natet tamen: & combibere quidem ſpongias, ſed non συγκωδωνίζεσθαι vtique: item tetradrachma conciliari quidem, nec iraſci tamen. Matrææ feram ſunt qui iram interpretentur, vel inuidiam, aut animi ægritudinem, vel id genus affectionem aliquam. Matralia eſſe videntur Varroni matronarum feſta, quum teſtuacium faciebant, quod teſtu coquebatur calido. Inter eos qui de cœnis ſcripſerunt, Matream ſiue Matrona Pitanæum recenſet libro primo Athenæus παρῳδὸν cognomento. Nam ſunt parodiæ velut centones apud nos item: cuius eſt modi illud, Δ ἴννεπε μοι μοῦσα πολύτρεφα, καὶ μάλα πολλά. Hinc parodi, qui ſcribendi hoc genus inſequuntur: ſicut Hegemon, cognomento φακῆ, ideſt lens. Metroum, ideſt μητρῷον locus erat Athenis, vbi accuſationum ſeruabantur libri. Scribit Spartianus, ex Pannonia veniſſe quendam ab natali cæcum ad febrientem Adrianum, à quo mox contactus exuit cæcitatem, ac Imperatorem reliquit febris. Firmum inter minuſculos Romanorum tyrannos connumeratum, tanta ferunt præditum firmitate, vt ſuperpoſitam pectori incudem, alijs tundentibus perferret. Sed illud mirabile item, quod monumentis Theophraſtus prodendum cenſuit, fuiſſe Philinum quendam, tota vita qui nullo ſit vſus potu vel cibo, præter quàm lactis. Nam Anchimolus, & Moſchus apud Helidem Sophiſtæ tota vita hydropotæ perhibentur fuiſſe, ac ficis tantummodo ventris deſiderio ſatisfeciſſe, nec ea tamen re quoquam imbecilliores, niſi quod ab eis teter adeo profundebatur odor inter deſudationem, vt in balneis ab omnibus magno ſtudio declinarentur. Affuit Druſo Tiberij filio medicus vini capaciſſimus, quum id admirarentur vniuerſi, deprehenſus eſt ante potum amygdalas præmandere amaras quinque aut ſex: quod agere prohibitus, ne minimo quidem ſuffecit potui. Gallus Vibius tam magnæ fuiſſe eloquentiæ narratur, quàm poſtea inſaniæ: cui hoc accidit vni, vt in inſaniam non caſu incideret, ſed iudicio perueniret. Nam dum inſanos imitatur, dum lenocinium ingenij furorem putat, quod aſſimulabat, ad verum redegit. In Labieno tanta, & tam impromiſcua memoratur libertas, vt libertatis nomen excederet, & quia paſſim omnes lacerabat, Rabies vocabatur. In hunc primum excogitata eſt noua pœna: effectum enim eſt per inimicos, vt omnes eius libri comburerentur. Quæ res inuſitata fuit, & prorſus mira, ſupplicium de ſtudijs ſumi. Eam contumeliam Fabienus non tulit, nec ſuperſtes (vt inquit Seneca) ingenio

A ſuo eſſe voluit, ſed in monumenta maiorum ſuorum ſe ferri iuſſit, atque ita includi: veritus (credo) ne ignis, qui nomini ſubiectus erat, ſibi negaretur: nec tantum finiuit ipſe ſe, ſed ſepeliuit. Caſſius Seuerus Labieni amiciſſimus, quum ex ſenatuſconſulto libri eius comburerentur, Nunc (inquit) me viuum vri oportet, qui illos edidici. Seuerum Imperatorem Herodianus ſcribit, iter facere ſolitum ſine intermiſſione, neque feſtos dies, neque labores vllos magnopere curaſſe, al-

B goris atque æſtus iuxtà patientem. Sæpe etiam per altiſſimos montes hyeme ſæua, niuibus è cælo ingruentibus, iuiſſe aperto capite, vt milites ad alacritatem patientiámque laborum re ipſa cohortaretur. Quanquam hic ipſe omnium item princeps duritiam atque aſperitatem victus, tolerantiámque laborum, diſciplinámque omnem ac ducum reuerentiam ſubuertit, inhiare pecunijs, & munditias colere militibus inſuefactis. Ipſe verò auaritia ſupra omnes Imperatores ma-

C ximè inſignis eſt habitus. Zenonem Athenæus ſcribit, ingenio amarulentum fuiſſe, & aduerſus familiares præiracundum: quòd ſi hilarius ſe inuitaſſet, mitis euadebat blandúſque cum ſuauitate. Quodam verò diuerſitatem admirante, ſibi quod lupinis euenire reſpondit: qui aqua præmolliti edulcatique, amarore ſecreto, ſuaues efficiantur. E diuerſo quoſdam inuenias hilares nimium, ac riſus amatores, cuiuſmodi vocant Græci φιλογέλωτας: qualem fuiſſe Syllam nõ tacuere Græ-

D ci quoque, quando mimis & gelotopœis multa eſt elargitus, quin & ſatyricas concinnaſſe comœdias fertur. Tirynthios verò vniuerſim philogelos fuiſſe, ac grauioribus inutiles negotijs, Theophraſtus ſcribit. Meſſala Coruinus orator, ante bienniũ quàm moreretur, ita memoriam ac ſenſum amiſit, vt vix pauca verba coniungeret: ad extremũ verò enato circa ſacrũ os vlcere, inedia ſe confecit. Gothicis autem contonantibus bellis, conſtat, ab hoſte Barbaro, Traiano cuidã ſuper oculi dextri par-

E tem ſic adactum ſpiculum, vt mox dilapſo ligno, occultaretur omnino ferrum. Nec vim doloris vllam vulneratus perſentiſceret: quin anno demum quinto citra moleſtiã prorſus promi ſpiculi ſummum cœpit, atque inde amplius emergens, liberum denique Traianum comparebat relicturum. Gratianum Valentiniani patrem, Funarium eſſe nuncupatum, ſcribit cum Paulo Diacono Sex. Aurelius, quoniam venalitium funem portanti milites quinque extorquere nequiſſent. Druſum Ti-

F berij filium, petulantia inſignem, immiti adeo & ſanguinaria fuiſſe natura, ſcribit Dion, vt enſes præacuti, ab eo Druſiani cœperint dici. Quibus quum angeretur Tiberius, Me (inquit) ſuperſtite nil efficies violentum, οὐδ᾽ ὑβριστικόν: quòd ſi auſus fueris, οὐδὲ τολμητέον. Pelopem legimus profeſſione medicum & proinde Galeni etiam doctorem, auſum profiteri, omnium ſe rerum cauſas & effectus ſcire. Bithon, inquit Pauſanias, taurum humeris geſtabat: qua admiratio-

G ne, ſtatua quoque apud Argos dignus eſt habitus. Nam Ladas, mortales cunctos pedum celeritate eſt ſupergreſſus: vnde & apud eoſdem ſtatua eſt ornatus in Veneris templo, quam νικηφόρον dicunt. Id ab Hypermeſtra poſitum memorant iudicio liberata, quod intenderat Danaus, quia ex præſcripto Lynceum non peremiſſet;

peractum verò judicium in regione quam vocant κριτήριον. Aſconius Pedianus hiſtoriarum conditor, anno ætatis tertio ac ſeptuageſimo captus luminib. duodecim poſtea vixit annis, maxima apud omnes auctoritate. Sed nos in explicanda hominum natura, quæ menſum excedit publicum, rectè (opinor) fecerimus, ſi nodum apud Senecam Gordiano vel impliciatiorem enodarimus. Sexto Cõtrouerſiarum ita legimus: Oſcus non incommodè dixit, ſed ipſe ſibi nocuit, dum nihil abſque ſchemate dicere cupit. Oratio eius non figurata erat, ſed praua. Itaque non inurbanè Pacatus rhetor, quum illi Maſſiliæ mane occurriſſet, ſchemate illum ſalutauit: Poteram (inquit) dicere, Aue Oſce. Ipſe ab eloquentia multum aberat, natus ad contumelias omnium ingeniis injungendas. Nulli non impreſſit aliquid, quod effugere non poſſet. Ille Paſſieno, prima ejus ſyllaba in Græcum mutata, obſcœnum nomen impoſuit, declamatori ſubtili, ſed arido. Hactenus Seneca. Quid verò hiſce innuatur verbis perobſcurum eſt. Conjectura ipſe ducor, vt Phyſſienum putem appellatum, veluti eſſet mentulatus follis. Nam phyſan, dici follem, norunt omnes: ſinos verò, mentula eſt: quod Ariſtophanis docet interpres: vnde Sileni deflexum nomen eſt. Et σιναμωρουμένη dicitur, quæ cum viro congreditur. Et apud Herodotum hiſtoria octaua, σιναμωρεῖν eſt hoſtili incurſione omnia fœdare. Sinamoros etiam dicitur, qui otio abutitur. Palladium ſcribit Caſſiodorus Theodoſij tempore tanta fuiſſe & animi acrimonia & corporis firmitate, vt veredis concitatiſſimis triduo Romani Imperij limites contingeret, ac Perſarum: & curſum altero triduo Conſtantinopolim repeteret. Vnde inuulgatum, Romanæ potentiæ ſpatia, lata alioqui, illius pernici celeritate reddii perangusta. Cæterum id mirabilius multo, ac relatu jucundius: haud ita pridem in Gallia ex infima plebe hominem mira ingenij ſagacitate rationem excogitaſſe, qua ex metallo quolibet aurum ſecerneret, aquæ vi, quam inde chryſulcam nuncuparunt. Nam officina hæc chryſoplyſium dicitur, artifex ipſe chryſoplytes. Smindyrides Sybarita luxu & felicitate diffluens annis plus minus viginti, nec orientem ſe vidiſſe ſolem dicebat, nec occidentem. At ipſum hoc ſyncerius tota ferè vita ſibi contigiſſe Ponticus prædicabat Heſtieus, dum eruditioni incumberet auidius. Citharœdus Stratonicus, interrogante quodam, qui in Pamphylia omnium forent peſſimi: Phaſelitas, reſpondit: at cunctorum hominum Sidetas, id eſt, σιδῆτας. Philetas Cous in poetica nominis non poſtremi, corpore adeò veſco imbecillóque fuiſſe narratur, vt pedibus plumbeas adnecteret pilas, necubi à vento percelleretur. Lynceum & Idam fuiſſe Apharei filios, Pauſanias ſcribit: ſed Lynceum juniorem. Hunc Pindarus ea fuiſſe videndi excellentia ſcribit. ὡς καὶ δι᾽ ἃ στελέχευς δι᾽ ἄδων δρυός. id eſt, vt etiam per quercuum ſtipites ſpectaret. Quærat hic forſan aliquis in cenſura tam graui, quæ hominum ingenia reuocat ad contemplationem? Vndénam fiat, quòd nunquam non inſigniter crudeles ſeſe proferant plerique, nil magis quàm humanum ſitientes ſanguinem? Hac verò in parte, quanquam non ſit omnipropoſiti inſtituti cauſas judicare dubias, ſic fermè poſſe reſponderi, animaduerto: quo quis hominem ſapit minus, eo eſſe immitiorem: quo nomine id genus inhumanos dicimus ac efferatos. Siquidem ab humano ingenio quauis ex cauſa quo quis abiit longius, hoc humanam ſpeciem, perinde ac alienam rem extraneámque & odit amplius & negligit, vt monſtrum dici verius debeat, cui inducta modo viſatur humana pellis. Alioqui homines cæteros, ceu corporis ejuſdem membra amplexaretur, ac amaret. Quando homines ſinguli ſub idea vna, & in ſpecie eadem ſunt homo vnus: quo factum eſt, vti virtutem qua in hominum ferimur beneuolentiam proni vniuerſorum, humanitatem potiſſimum cenſuerint appellandam ſapientiores. Ab Theologis tamen noſtris humanitatis appellatione omne humanum genus intelligi, auctor Hieronymus eſt: nam & Græci ἀνθρωπότητα dicunt.

An Cato ſolus quater & quadragies cauſam dixerit ſemper abſolutus. De Archilochi Poetæ interfectoribus. Plinij locus declaratur. Calonda hiſtoria, qui Corax eſt cognominatus. Cicada ſepulchrum. Archilochia edicta.

Caput XIV.

PLinius Naturalis hiſtoriæ ſeptimo, ſingulari grauitate nobilem Grǽcæ Romanæque gentis cenſuram peragens, inter bona alia quæ ſummo in omni vſu viro Catoni primo affulſere, ejus proprium fuiſſe ſcribit, Quater & quadragies cauſam dixiſſe, nec quenquam ſæpius poſtulatum, & ſemper abſolutum. Nobis verò infra claſſem tam excellentis auctoris placita pro lege quidem ſunt, fuerúntque perpetuò: jure enim tanto nomini aſſurgimus, ſine quo fluctuabunt literæ, veluti infeſto mari ventis pulſata nauis. Quod tamen varia lectitando compertum nobis eſt, promimus in album, non obſtrigilandi ratione, ſed iuuandi. Scribit in celeberrima ortione quæ in Demoſthenem dicta eſt Æſchines, Ariſtophontem apud Athenienſes quandoque auſum gloriari, quòd nonagies quinquies accuſatus ſemper euaſiſſet. At non Cephalus ille antiquus, qui maximè popularis eſt habitus, ſed contrà gloriabatur, quòd quum plura decreta, quàm quis ſui temporis orator ſcripſiſſet, nunquam fuiſſet accuſatus quòd contra leges decreuiſſet. Hæc Æſchines. Quod verò & infra paulo idem ſcribit Plinius: Archilochi Poetæ interfectores, Apollo arguit Delphis. Quæſituros arbitror Plinianæ lectionis ſtudioſos, quoſnam ſignificet hoc parte auctor breuiſſimus: nobis autem exploratum eſt, Oenomaum inter Græcos ſcriptorem non ignobilem, Euſebio referente, ita fermè prodidiſſe: Quare qui Archilochum occidit Archias, à templo quaſi ſceleſtus, exire ab Apolline iuſſus eſt: Muſarum enim amicum occiderat. Sunt ex Græcis, qui à Calonda interemptum Archilochum prodant, cui cognomentum fuerit Corax. Idque in bello, vbi Mars eſt communis, perpetratum. Quem quum reijceret Pythia, ſuppliciter apprecatum ignoſceret, quando hæ ſint bellorum ſortes. Adjeciſſe porrò, ad id ſe difficultatis redactum, vt vel facere vel pati neceſſe fuerit: proinde obſecrare, ne ſibi vitio verte-

vertteretur, ſi ſuo ipſius dæmone viueret: eſſéque quòd ſe amplius execraretur, quia viueret, quàm quòd illum peremiſſet. Super iis commotus miſeratione Deus hominem peterem Tænarum iuſſit, vbi τέττιγος, id eſt cicadæ ſepulchrum viſeretur: atque inibi Theleſicliæ pueri placare manes. Quę omnia quum ritè is obiſſet, Dei reclinauit iram. Fuit verò Archilochus præcellens quidem poeta, ſi quis auſerat αἰσχροπρεπὲς ἢ τὸ κακορρῆμον, id eſt obſcœnitatem ac verborum virulentiam. Inde apud Ciceronem in Epiſtolis ad Atticum: Amarulenta felléque conſperſa multo, immo defricta, Edicta vocantur Archilochia.

Exemplum ignotum cuiuſdam, qui plagis feruentior corripiebatur in concubitum. Rutam Venereis aduerſari, & cur dicatur πήγανον.

Caput XV.

HOminum naturam extra reliquorum modum admirantibus ſuccurrit exemplum raro aliàs auditi euentus. Siquidem non multis ab hinc annis vixiſſe quendam in Veneriis, non gallinaceæ ſalacitatis, verum ingenij ſtupendi maximè, quódque vix impetret fidem, ex adjuratiſſimis compertum eſt: qui quo pluribus affectus fuiſſet plagis, eo impetuoſius ardentiúſque in concubitum ferebatur præceps. Fuit omnino mira res: neſcires, vtrum affectaret auidius verbera, an coitum: niſi quòd illorum menſu libidinis voluptas conſtabat. Proinde extentis ſe precibus, diſflagellari expoſcebat, pridie quàm id pateretur flagello aceti aſperitate obdurato: quòd ſi conuerberator lentius agere foret viſus, velut exſtimulante rabie, conuitiis inceſſebat: nec factum ſibi ſatis arbitrabatur, ni inter cædendum ſanguis ſeſe oſtendiſſet. Vnus, opinor mortalium inuentus, qui eodem impetu in ſupplicium ferretur, ac delicias: quique inter tormenta ſenſuum titillationes, ac æſtuantem pruritum vel expleret vel incenderet. Quódque nec mirum minus eſt, non latebat hominem flagitij inuſitata ſpecies, ſéque in eo execrabatur, ac ſibi ipſi erat infeſtus. Cæterum conſuetudine deprauata amplius præualente, vtebatur vitio, & improbabat. Irroborabat verò ea, radicéſque egerat altius, quod ita foret aſſuetus puer, communicata ſtupri fœditate inter æquales plagarum allectatione. Documento inde præſigni, quantum moribus inoleſcendis educationis poſſit ratio. Addamus verò exemplum huic diuerſum, in Græcis obſeruatum auctoribus, initiatos ſeruandæ caſtitatis ratione, rutam aſſiduè inter edulia ſolitos admittere, quoniam ea veſcentibus hebeſcat prolifica vis: quo argumento etiam πήγανον dicatur, παρὰ τὸ πηγνύειν τὴν γονήν, quòd vrinam ſiſtat genitalem. At Dioſcorides, rutæ vtrunque genus cauſticum dicit καὶ θερμαντικόν, id eſt excalfaciendi vim habere. Mox tamen idem, Semen, inquit, reſtinguit vel eſu ſumptum vel potu.

Arcem facere ex cloaca, lapidem è ſepulchro venerari pro Deo, quid ſit. De Menecrate medico, Themiſone, & Callipide. Plutarchi locus reſtituitur ex Alcibiade. Dicelictas quid, & dicelon: item Empuſa, & Hecatæa, onocoles. Quid item bolitos. Boleti vnde. Petrobolus. Macella. Dicella. Epebolus. Boline vitis, & droſallis, asbolomeni. Calopodes qui. Callipedas cur dicant ſenes. Calliſtea. Ariſtea. Item vocabula plura, calidia, calydia, caly, calient, callai, calla. De Callia ſcitu non indigna.

Caput XVI.

ARcem facere ex cloaca, per prouerbium illi dicuntur, qui rem haud ita magnam plurimi faciunt, amplexantur, in oculis ferunt, ac mirantur. Cui conſimile adagium alterum, Lapidem è ſepulchro venerari pro Deo. Vtrunque poſitum apud M. Tullium in oratione pro Plantio: Nunc venio, inquit, ad illud extremum quod dixiſti, dum Plantij in me verbis meritum extollerem, me arcem facere ex cloaca, lapidem è ſepulchro venerari pro Deo. Succurrunt exempla ex hiſtoriis plurima eorum, qui in id genus vitij reciderunt. Menecrates medicus, quum affectos quoſdam ac penè conclamatos vel caſu vel arte in integrum reſtituiſſet, proindéque à nonnullis ſublandientibus Iupiter cognominaretur: elatior iam is hoc nomine, ſibique nimio plus placens eodem cognomento inſolentius ipſe quoque vti cœpit: in idque tumoris eſt productus, vt ad Ageſilaum illum magnum & Spartæ Regem, ſic quandoque ſibi ſcribere permiſerit, Menecrates Iupiter Regi Ageſilao ſalutem dicit. Qui reliquis haudquaquam perlectis, ſed hominis leuitate prorſus irriſa, ita propemodum reſcribi juſſit, Rex Ageſilaus Menecrati ſanitatem dicit. Sunt ex Græcis qui prodant, ſi quos morbo ſacro laborantes curaturus adiret, jurejurando prius adigere ſolitum, Incolumitati reſtitutos ipſum ſeruorum vice ſequuturos. Et ſequebantur illi quidem, verum Herculis habitu alius, alius verò Mercurij. Hominis vanitate animaduerſa, vocari ad cœnam cum diis propriis Philippus Macedo juſſit, ac venienti altiorem auguſtioremque menſam apponi, in qua eſſet ara erectior. Proinde quum inferrentur fercula, ſuffumigationes fiebant: donec Iupiter nouus, ludibrium aduertens, magno omnium riſu inde ſe proriperet. Themiſon quoque Cyprius Antiochi Regis deliciæ, Hercules dici volebat, eóque nomine rem ſibi diuinam fieri patiebatur: aderátque ipſe leonis pelle inſtratus, arcum item ferens Scythicum & clauam. Huic quod de Menecrate diximus, affine illud quoque Ageſilai ejuſdem, quo vrbanius Callipidis illius geſticularij celebrati tumorem repercuſſit, ac inſolens depreſſit ſupercilium. Erat is Callipides tragœdiarum hiſtrio, non mediocriter quidem, velut etiam ſaltatricula Dionyſia, inter Græcos homines clarus. Verum ipſe ea re plurimum ſe mirabatur. Itaque vbi primum Ageſilao regi occurrit, arrogantius aliquando ſalutauit, & ſubinde illi ſe oſtentabat, inter aſtantes ſeſe intrudens, arbitratus fore, vt comiter ac benignè à Rege exciperetur. At quum is grauioribus intenderet, ac ne Callipidem reſpectaret quidem: Non admodum, inquit, noſſe me videris, ô Rex, nec qui ſim inaudiſſe? Tunc renidens Ageſilaus: An non es, inquit, Callipides ille dicelictas? Hoc autem nomine mimos vocant

Digitized by Google

Lacedæmonij: nam εἴκελον idolum ſignat, ſiue ſimulacrum, aut etiam imitamentum: vt in Epigrammate,

ῥινὸς, πυργοφόρου δ' εἴκελον εἰσορόων.

Putant quidam id verbum de Iouis ſtatua dici propriè, quaſi διὸ εἴκελον, ſed per abuſum de alijs itidem. Nonnulli quòd ad incutiendum terrorem immittitur, Dicelon appellari credunt. Verum hoc genus terriculamenta dici à Græcis Hecatæa nouimus, quod ab Hecate immittantur, ſicuti produnt Apollonij interpretes: quam inde à formidinis incuſſu etiam vocant δειμοί. Nominantur item Empuſæ à Dionyſio, vbi de laſpide inquit,

ἰχθρὴν ἐμπούσῃσι, καὶ ἄλλοις εἰδώλοισι.

hoc eſt, contrariam Empuſis, & idolis alijs. Eſſe verò phantaſma dæmoniodes, ſiue ſpectrum, quod ſeſe infelicibus ingerat, multifariámque demutet formam, ac ſe meridie plurimum oſtentet, quum inferis parentatur. Sunt qui eaſdem cum Hecate ſtatuãt, id quod ἐν ταγηνισταῖς ſignificat Ariſtophanes. Nominis ratio eſt, vt Euſtathio placet, quia vno incedant pede. Sed nec deſũt, qui alterum interpretentur habere æneum pedem, & inde appellatã Empuſã: quod in Batrachis Ariſtophanes expreſſit, vbi de Empuſa Xanthus ita pronũtiat,

Πυρὶ γοῦν λάμπει

ἅπαν τὸ πρόσωπον, καὶ σκέλος χαλκοῦν ἔχει·

hoc eſt, igne micat tota facies, & crus æneum habet. Cui reſpondens Dionyſius,

νὴ τὸν Ποσειδῶ, καὶ τὸν ἕτερον βολίτινον.

ideſt, per Neptunum, & alterum aſininum. Inibi Interpres inquit, Ex hoc quidam onocolon vocãt: nam bolitinon, aſininum ſignat. Boliton enim, aſellorum propriè dici retrimenta putant: ſed & boum ſuperfluitates ita vocantur. Quod verò boliton pronuntiant Attici, reliqua Græcia bolbiton. Agnoſcunt vocem Latini quoque: ſiquidem Pompeius Feſtus inde inflexum verbum bulbitare putat, quod ſignet puerili ſtercore inquinare. Bolus autem iactus eſt, vnde petrobolum in re militari iactandis violenter lapidibus in hoſtem organum veteribus fuit: hinc apud Xenophontem Rerum Græcarum libro ſecundo, Petrobolos inter iaculatores nuncupari obſeruauimus. Dibolia tela videntur Plutarcho cuſpidis duplicis, cuius erant modi Cimbrorum iacula. Dicella verò prorſum aliud quàm dicelon eſt: nam vti prodit Theon, macella eſt, ἡ μονόθεν κέλλουσα ἢ γωνίᾳ τέμνουσα, ideſt quæ vno tantum cædit mucrone. At dicella διχόθεν, ideſt bifariam. Epebolum, ideſt ἐπήβολον, Porphyrio interprete, compotem dicũt Græci, vnde epebolum mentis Sophocles Alcmæoni ſcienter appellat, & epebolum cantus primo Legum Plato, ſic & pecuniarum epebolum legimus. Boline verò, ideſt βωλινὴ, in Bithynia vitis eſt, fructu admodum præcoci, racemis tantum non cubitalibus, acinis albis, ac pellucidis. Eſt apud Bithynos eoſdem dicta droſallis, de qua ἐκλογῶν quinto apud Græcos plura ſanè. Asbolomeni, ideſt ἀσβολώμενοι, velut fuliginati intelliguntur Damonis peripolæ poſteri, quòd is fuligine litus faciem cum ſocijs Romanum, à quo turpiter amabatur, apud Cheroneam interfecerit. Bolaria dicuntur Straboni glebulæ auri, Bolus & gleba eſt, ac pictorum rubrica, vnde appellationem trahunt boleti, qui dehiſcentes rubent forinſecus, intus luteo colore. Callipidis

A porrò in libro De poetica, meminit Ariſtoteles, vbi etiam prodit, appellatum quandoque ſimia geſticuloſiorem: quamobrem pronuntiatio ea tam elegans & arguta támque omnibus artis abſoluta numeris cum proculdubio tardiorem, & gradus quodam modo teſtudinei reddebat, ac longi (vt ita dicam) ſubſellij, & multarum velut nũdinarum: quæ res prouerbio locum fecit, quod eo libentius relatum à nobis eſt, quoniam viros alioqui eruditos cunctãter id audio interpretari. Fue-

B rũt & Callipidæ populi vltra Boryſthenem, quorum libro duodecimo meminit Strabo. Eos ad Hypanim Herodotus ſtatuit. Callipædas fieri ſenes, eſt apud Lucianum, quòd ſenes quidem puerum ſapiant, ſed in conuiuijs pluſculum ſe inuitantes, ac facti hilariores etiam pulchri pueri ſibi videantur. Calopodas denique dicimus nonnunquam boni feliciſque pedis homines & ſeruos præcipuè, quos & interdum καλοιωνίστους voca-

C mus, veluti proſperioris augurij. Quod verò ad Callipidem etiamnum attinet, auctor eſt Duris Samius, illum in Alcibiadis naui fuiſſe, qua is ab exilio reuehebatur, enſe, haſta, cæteriſque armis, quibus vti in certaminibus ſolent, peregregiè inſtructum. Sic enim Plutarchi interpres reddidit: at Græcè Plutarchus ſic, κελεύειν δὲ καλλιππίδην τὸν τῶν τραγῳδιῶν ὑποκριτὴν, στατοὺς, καὶ ξυστίδα, καὶ τὸν ἄλλον ἐναγώνιον ἀμπεχόμενον κόσμον. Id quod ab Latino interpretamento diſſitum longè eſt: nam

D στατοὺς indumentum accipio, ex Græcis auctoribus. Xyſtida verò non haſtam, ſed ex Polluce libro quarto, tragicam veſtem: ita ſcænico, non Martio cultu inſignem Callipidem ſenſit Duris, & retulit Plutarchus. Calliſtæa dicunt ſelecta cuipiam præmia, ſicut quæ virtutis ergo contribuuntur, vocant Ariſtæa: nam ſenum prærogatiua nuncupatur presbeum. Quin primi ordinis honores πρωτεῖα dicuntur, ſecundi autem δευτερεῖα. Verum enim vero, vt cœpimus, corollaria non deſtitua-

E mus, appingentes, quibus auctior abeat harum ſtudioſus lectionum, in quibus malumus vbertatem nimiam, quàm inopiæ exſuccam ariditatem: Calidia, id eſt καλιδία, inuenio eſſe Cyprijs inteſtina. Nam calidya Barbaricum eſt indumentum: καλιὰς Græci viliores dicunt domos: κάλιον verò, accentiuncula primam vendicante, catellum indicat, & bacillum: ſed & carcerem comperi κάλιον nuncupari: quin etiam lignum vinciendis nocentibus. Callæi, ſiue κάλλαιοι dicuntur gallinaceo-

F rum barbæ, & præterea πᾶν πορφυροειδὲς χρῶμα, ideſt quicunque purpuræ aſſimilis color. Sunt qui varia eo malint verbo intelligere. Apud Ægyptios legimus etiam χρῶμα καλλαϊνόν. Infectæ lanæ interdum κάλλαι nuncupãtur. Quod verò in Græcorum literis lectum eſt, καλλίας πτερορρυεῖ, ideſt Calliæ defluunt pennæ: in Calliam pronuntiatur quendam, meretricibus conſectandis qui dilapidauit omnia. Hinc facetè dicebatur à ſcortillis deplumatus. Calliam quoque pro ſimia inuenio

G poſitum, ex Attica loquendi formula, quæ ἐν τάχει τῶν ὀνομάτων εὐφημότερον προσφέρει.

Parentum cultus. Ciconiæ pietas. De Amphinomo, & Anapia. Tollitur ex Seneca obſcuritas. A quibus violati parentes. Interim de Opij filio, & Antigono. Latronis Galilæi in filios immanitas. Paricidium quid. Vlyſsis mors.

Cap. XVII.

EX Platonicis adytis præter innumera alia, qui bus homines proficiunt in dies, quum in ijs quæ ad doctrinæ rationem ſpectant, tum verò ad mores, illud quoque ſcitiſſimum, immo verò etiam ſanctiſſimum, nec à Chriſtianæ veritatis placitis diſſentaneum, obſeruaſſe nos commeminimus, Vim nec patriæ nec parenti inferendam. Sunt enim, ſicut ab Euripide proditum eſt, parentum anima filij: nec id in homine tantum, ſed & in animalibus cunctis, vt Tyaneo placuit Apollonio. Nam in Epiſtolis ad Atticum M. Tullius στέργειν φυσικὴν εἶναι πρὸς τὰ τέκνα, ſcribit: hoc eſt, aduerſus ſobolem genuinam naturalémque putari beneuolentiam. Verum quid viciſſim parentibus debeatur à bene inſtitutis filijs, in brutis quoque maximus ille conditor rerum Deus, inſignibus indicijs præmonſtraſſe videtur: ſiquidem, vt auctor Ambroſius eſt, ciconia Romano vſu pia vocatur, quòd pulli parentibus iam ſenio confectis, nec alimenta ſibi conquirere ſatis valentibus, in retributionem mutuam, tacita quidem, ſed alta naturæ vi in id propellente, neceſſaria ſummo ſtudio, quod in homine rarum eſt, ſuggerunt. Verũtamẽ inter nos quoque affectus is adeo ſacer, adeo in primis optimo maximo Deo nonnunquam cenſetur requiſitus, gratúſque: vt in Græcorum monumentis perpetuò Siculorum iuuenum pietas celebrata eſfloreſcat. Hi verò ſunt Amphinomus & Anapias, à quibus riuos ignium vomente Ætna in agrum Catanenſem, parentes humeris elatos & incolumitati redditos, conſtans inter Græcos opinio eſt, ac Strabonis aſtipulatur auctoritas: de quibus obſcurè Senecam in libro De beneficijs tertio, mentionem facere arbitror: Vicere, inquit, Siculi iuuenes, quum Ætna maiore vi peragitata in vrbes, in agros, in magnam inſulæ partem effudiſſet incendium, vexerunt parentes ſuos: diſceſſiſſe creditum eſt ignes, & vtrinque flamma recedente, limitem adapertum per quem tranſcurrerent iuuenes digniſſimi qui magna tutò auderent. Meminit & libro ſexto, ſed eadem obſcuritate, hoc eſt citra vllam nomenclaturam. Sed & in Oratione ad Apollonium Plutarchus: & ſuppreſſis item nominibus Pauſanias.
Sillius,

Et Catane generaſſe pios celeberrima fratres.

Significauit & Martialis. Ariſtoteles quin etiam in libro De mundo, ſiue libri auctor Theophraſtus fuerit. Nam quæ de Ænea ſuo prodidit maximus vates, ne ficta indoctioribus videantur, ab eodem comprobantur Seneca: & inter hiſtoricos, quum alij retuliſſe inueniuntur, tum Appianus Alexandrinus, abs quo & illud traditum ſcio, Opium ex ſenectute debilem in ſæuo triumuiralis proſcriptionis turbine, quum vt manere liceret, filium deprecaretur, humeris ab eo elatum, donec extra portam tutum ſiſteret, ac poſtremò nunc agendo, nunc deferendo in Siciliam perueniſſe incolumem Antigonus quum ingenti prælio ſuperaſſet hoſtem, præmium belli ad patrem tranſtulit, & Imperium illi tradidit Cypri. Hoc eſt planè regnum & quidem præpotens, nolle regnare quum poſſis. Eſt profectò ſacra parentum maieſtas, & omnino proxima Deo. Propterea

A Moralium octauo ita veriſſimè Ariſtoteles tradit, τὸ δυνατὸν γὰρ ἡ φιλία ἐπιζητεῖ, οὐ τὸ κατ' ἀξίαν. οὐδὲ γάρ ἐστιν ἐν πᾶσι, καθάπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς τιμαῖς καὶ γονεῖς. οὐδεὶς γὰρ τὴν ἀξίαν ποτ' ἂν ἀποδοίη hoc eſt, Quod fieri poteſt, amicitia requirit: non quæ ex dignitate, cui in omnibus paria facere nequimus, ſicuti in Dei ac parentum honore, quibus pro meritis nemo vnquam rependat. Quid verò potiſſimum tanti beneficij ratione deuinctus filius & planè auctoratus parentibus debeat
B contribuere, idem philoſophus eminentiſſimus ita finit, eiuſdem ſcientiæ libro nono, Videtur quoque parentibus alimenta maximè ſuggerenda, veluti hoc debeamus: quumque, vt ſimus, ipſi argumentum præſtiterint: honeſtius quoque, ea re illis mutuas operas reddere, quàm nobis ipſis allaborare: honor item impendendus eis, quemadmodum Deo. Comprobat ex parte lex vetus, qua ſancitur, Vt liberi, parentes alant, aut vinciantur. Sed & Homerus ita canens,

Οὐδὲ τοκεῦσι

C Θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκε, μινυνθάδιος δέ οἱ αἰών.

Nec nutricationis vices reſoluit parentibus charis, breuis autem factus eſt æui. Extat & Græcus ad id ſenarius,

ἐκτενῶς βιώσεις γηροβοσκῶν τοὺς γονεῖς.

Viues diu, ſi vergentes in ſenium parentés conſnutrieris. Filios tamen parentibus alimenta non debere, ſanxit Solon, ſi artium nullam eſſent edocti, vel ſi de meretricis forent ſeminio concepti.
D Paternæ dignitatis indicium quoque id vel maximum, quod literarum parens Homerus idem louem, quem deorum intelligi principem volebat, patrem nuncupat, tanquam conſimiliter afficiatur in filium pater, ac ſummus ille & veriſſimus parens Deus in humanum genus. Et pro Sylla M. Tullius, parentibus grauitatem contribuit, filijs verò ſuauitatem. Quanquam quod perabſurdum eſt, Perſarum gentes legimus, perinde ac ſeruis, abuti ſolitas filijs. At in Galilæa propè Arbellam vicum, inde latrones exigente Herode,
E vnus eorum, cui ſeptem fuerant filij, vxórque: quum ſaluti omnium poſſet conſulere, ſingulos progredi iubens interimebat in aditu ipſe conſtitutus: quúmque impartiturum ſe veniam immanitate facinoris attonitus Herodes inclamaret, pertinaciter ille propoſitum tenuit, ac cum vxore omnibus iugulatis, ipſum ſemet cum cadaueribus in præceps dedit. Charitatis paternæ illud equidem ſignum eſt euidens: quoniam, vt Politico-
F rum tertio Ariſtoteles ſcribit, patrẽ filijs regnum non relinquere, ſi poſſit, arduum eſt, ἐξ ὑπερβολῆς ἀρετῆς, ἢ κατ' ἀνθρωπίνην φύσιν. ideſt eminentioris virtutis, quàm pro hominum captu. At Deiotarus, quum plures ſuſcepiſſet liberos omnes excepto tantum vno iugulauit, quo qui ſuperfuturus erat, potentior fieret, & maieſtatis anguſtioris, ratione impia & barbara, immo plane Galarica. Solon è ſeptem ſapientibus vnus, ſi quis parentes non enutriſſet, eum cenſeri ignobilem ſta-
G tuit & obſcurum. Nam vt Cicero quadam oratione ſcriptum reliquit, quum ſit pietas virtutum fundamentum, patrem filius vt Deum vereri debet & colere, neque enim multo ſecus parens liberis eſt. Quòd ſi audiatur, filium patri cauſam necis præſtitiſſe, quis id ferendum putet? Portentum atque monſtrum eſt certiſſimum,

eſſe aliquem humana ſpecie ac figura, qui tantum immanitate beſtias vicerit, vt propter quos hanc ſuauiſſimam lucem aſpexerit, eos indigniſſime luce priuarit. Quum etiam feras inter ſeſe partus educatio, & natura ipſa conciliet. Inde in Declamationibus Quintilianus, maximum omnium ſcelus vocat, paricidium, quòd nomina ſacra polluit. Illud verò Romuli præcellens inſtitutum laudari eximiè ſolet: qui quum paricidæ nullam ſtatuiſſet pœnam, homicidium tamen omne, paricidium nuncupari voluit: quod hoc impium atque nefarium, illud autem impoſſibile eſſe duceret. Fieri tamen poſſe, poſt conditam Vrbem annis ſexcentis L. Oſtius portentoſi ingenij homo & proruptæ audaciæ docuit, qui omnium primus patrem necaſſe narratur. Annalem prætorem, tonantibus bellis ciuilibus, quum is proſcriptus apud clientulum ſecure lateret, prodidit filius: & nequid deſit, eo nomine à ſanguinarijs triumuiris patris bona accepit, prætérque ædilitatem arripuit: verum diuino iudicio agente, ab eiſdem quos immiſerat patri, quum vinolentus domum repeteret, eſt peremptus. Ardicum Pamphyliæ tyrannum, annis iam feſſum parentem & inſuper natu maiorem fratrem occidiſſe, libro De republica decimo Plato auctor eſt. Narratur & Perrhæborum rex Triopas tam efferatæ crudelitatis, vt ne filius quidem Carnabas eam facile concoqueret, quinimmo necato parente, acceptiſque tyrannoctoniæ, ideſt tyrannicidij præmijs, in Troadem ſeceſſerit, atque inibi à Troe expurgatus Zeliam condiderit. Succurrit paricidij exemplum, cui comparari non poſſit aliud. Artaxerxi Perſarum regi ex pellicibus centum quindecim fuere filij, tres iuſto matrimonio ſuſcepti, Darius, Ariarates, Ochus: ex ijs Darium extra Perſicum morem, vbi rex tantum morte mutatur, per indulgentiam pater regem viuus fecit. Cæterum Darius poſt noua pietatis paternæ exempla, nouum & ipſe aliquid, immo inauditum auſurus, interficiendi patris conſilium cepit. Sed audi, quod omnem excedat admirationem: communicato tam nefario propoſito cum quinquaginta fratribus, non eſt inuentus qui aduerſum ire conaretur. Cauſa paricidij, vel ipſo tamen paricidio ſceleſtior. Aſpaſiam vxorem habebat Artaxerxes: ea quoque vt ſibi cederet, efflagitauerat Darius: promiſerat indulgentiſſimus pater: ſed mox pœnitentia ductus, Solis ſacerdotem illam legit, quia perpetua ibi caſtitas foret neceſſaria. Hinc filij iritatur impietas: in patrem cooritur. Sed auerſantibus (credo) dijs, flagitij magnitudinem fruſtratus euentu, pœnas paricidij inauſpicatiſſimi cum complicibus, numini, paternæ maieſtatis vltori, dedit: reuocatis ad ſupplicium quoque infelicibus liberis & vxoribus: ne tam abominandi ſceleris vllum prorſus veſtigium extaret. Trogus item ſcribit, Theſſalonicem ab Antipatro filio, quum vitam per vbera materna deprecaretur, fuiſſe occiſam per ſummam immanitatem. Ab Euandro item occiſum fuiſſe patrem, quidam prodiderunt. Ptolemæum certè Polybius ſcribit, Philopatera cognominatum ex facinoris crimine, quòd patrem vita exuiſſet. Adeo multi non ingratitudine ſolum, quod eſt maximum omnium vitiorum, vt inquit Fabius, nomen illud ſacrum violare non verentur, ſed etiam ſanguine, omnium poſt Deum maximè ſacro, animam ſuam fœdare non compaueſcunt. Fuit & Ptolemæus cognomento φιλομήτωρ, vt Pauſanias ſcribit, ἐπὶ χλευασμῷ, ideſt ludibrij cauſa, quòd eum inſigniter odiſſet mater: adeo, vt quamuis natu grandiorem, principatu prohiberet. Nero matre perempta, procurrens nudam eſt contemplatus, nec verbo temperauit flagitioſiore, Οὐκ ᾔδειν ὅτι οὕτω καλὴν μητέρα εἶχον. neſciui, inquit, mihi eſſe matrem adeo venuſtam. De machinoſo nauigio, quod fuit Agrippinæ deſtinatum, ſic ſcribit Dion. Quum aduertiſſet nauem in theatro διαλυομένην αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς, καί τινα θηρία ἀφιεῖσαν, καὶ συμπηγνυμένην αὖ πάλιν, conſimilem alteram compegit eueſtigio. Telegonum Græci produnt, Vlyſſis ex Circe filium, quum patrem quæſitum pergeret, qui ſomniorum diritate conterritus latitabat, metuens ne à filio interficeretur, ac à cuſtodibus loci repelleretur, ad vim conuerſum ex illis aliquot confeciſſe, & mox tumultu excitatum Vlyſſem, ſed incognitum, haſtili confodiſſe, cuius erat ſumma pars oſſe turturis marinę communita, inſulæ argumento in qua erat natus ac educatus.

Apud gentes aliquas cædi ex more parentes quoque, ac mox verti in cibum. Platonis ſcita de parentum cultu. Priſcæ de hoſtis perimendi inſtituto Romano. Chryſantæ hiſtoria. Verborum volatilium grauem imminere pœnam, ex Platone.

Cap. XVIII.

SEd quid ſingulos miramur? Mos quarundam gentium celeberrimus eſt, vt ſenio iam confectos patres filij perimant, & quod omnem ſupergreditur feritatem, eorum item carnibus veſcantur. Fingere nos fortaſſe putet aliquis. Id tamen hiſtoriæ parens Herodotus de Indis retulit ac Maſſagetis. Quàm verò à veterũ Romanorum inſtitutis tam impium facinus eſt diſſentaneum, apud quos cautum ſcimus, vt qui ſacramento non tenerentur, hoſtem prælio vti ne laceſſerent: quod & Catonis epiſtola comprobatur ad filium: veluti præmonſtrarent, ne hoſtem quidẽ interfici oportere, ni adigat ſumma & ea legitima neceſſitas. Propterea & Chryſantatam collaudauit Cyrus, quòd hoſtem interfecturus iam elatum in cædem gladium reuocaſſet, quia ἀνακλητικόν, ideſt receptui cani interim inaudiſſet. Sed infauſtis & pollutiſſimis animis ſuo ſceleri relictis, ad iucundiora relatu veniamus, ſubtexamúſq; pijs pectoribus diuini Platonis ſuper patria veneratione placita ſanctiſſima, ex libris Legum repetita. Ergo (inquit) fas eſt, parentibus prima & maxima debita, omnium antiquiſſima debitorum perſoluere. Putare enim quiſque debet, omnia quæ poſſidet, eorum eſſe qui genuerunt & educarunt, ita vt illis hæc omnia pro viribus miniſtrare debeat: primum quidem externa bona, deinde etiam corporis, poſtremò quæ ad animum pertinent. Verbis quin etiam per totam vitam parentes maximè venerari decet. Leuium enim volatiliúmque verborum, grauiſſima imminet pœna. Nam omnibus præpoſita eſt Nemeſis, iudicij angelus, huiuſcemodi inſpector omnium. Oportet itaque iratis, animúmque explentibus cedere ſeu verbis ſeu rebus id faciant. Quòd ſi ita exactius ſeruarimus, digna à dijs cæteriſque natura noſtra ſuperioribus præmia refere-

referemus, plurimum bona cum ſpe viuentes. Hæc Philoſophi placita qui altius certiuſque imbiberit, in eam (opinor) ſententiam pedibus ibit, ni Galatam altius hauſerit, Lemnio etiamnum ſcelere imbutus, nulla eloquij facultate, nulla præſtantis ingenij ſolertia exprimi poſſe, quàm laudabile, quàm omni excipiendum plauſu feſtiſque vocibus, ſi quem inaudias parentibus obſequentiſſimum filium, & in eo vno contumacem, ne beneficiis vincatur. Quod eſſe certamen omnium ſpecioſiſſimum, quis ambigat? in quo feſſis, etiam ſi ad triarios res redeat, ſubinde tamen reſtituenda ſit acies, ſucclamandumque. Felices qui vicerint, felices qui vincentur.

Nemeſis & Leda diuerſæ ſint, an vna eademque. Quid Nemeſis apud Ariſtotelem, quid item apud Platonem. Torgos quid. Nemeſea feſta. Gratiarum ratio, & feriarum. Nemeus Iupiter. Heſiodus vbi notatus. Adraſtia. Interim & de miſericordia.

Caput XIX.

SOlent, inquit Diuinarum inſtitutionum primo Lactantius, mortuis conſecratis nomina immutari: credo, ne quis putet eos homines fuiſſe. Nam & Romulus poſt mortem Quirinus dictus eſt, & Leda Nemeſis, & Circe Maurica: & Ino poſtea quàm ſe præcipitauit, Leucothea, materque Matuta: & Melicertes filius ejus, Palæmon atque Portumnus. In iis apertiſſimè comprobat auctor hic, Nemeſin à Leda minimè videri diuerſam. Auſonius tamen quodam tetraſticho diſparauit,

> Iſtos tergemino naſci quos cernis ab ouo,
> Patribus ambiguis & matribus aſſeueratos:
> Hos genuit Nemeſis, ſed Leda puerpera fouit:
> Tyndareus pater his & Iuppiter, hic putat, hic ſcit.

Fabellæ ratio, quia paulo obſcurior eſt, ad hunc ferè modum habet: tametſi alieno, quod aiunt, choro memet videor inſerere, quando nil tam ab inſtituto, ac in quem collimamus, ſcopo diſſentaneum diſſitúmque, quàm fabuloſa conſectari. Cæterum nemo tam ſerus, nemo tam matutinus, vt non renideat quandoque. Igitur Nemeſim quum deperiret Iupiter, vt à puella admitteretur, nequibat impetrare. Ad dolos ergo amatoriè conuerſus, iuſſit Venerem in aquilam deformari, ipſe olorem induit: móxque, vt qui aquilam nimis metueret, raptim ſe ſe proripere cœpit, ac velut compauidus latebras quærens, in puellæ deuolat gremium. Quæ neſcia quantus inſideret miſeræ Deus, illum placidè ac geſtiens excepit, ſed vi numinis eueſtigio in ſoporem vertitur, eam tum nimis opportunè comprimit Iupiter, in anſerem deformatam, vt ex Græcis ſcribunt nonnulli. Actis denique menſibus parit illa ouum, quod auferens Mercurius Spartam detulit, ac ſedenti Ledæ in gremium projicit, ex quo nata fertur Helena: quam Leda, vt filiam habuerit alueritque materno confouens affectu. Hæc ipſa quinetiam Pauſaniæ confirmantur auctoritate, cujus verba Latinè facta hæc ſunt. Græcorum, inquit, opinio eſt, Nemeſin Helenæ matrem eſſe, Ledam lac præbuiſſe at-

A que educaſſe. Idem ſcribit, Nemeſim coronam geſtare, in qua & corui & fortunæ parua inſignia contineantur, ſicut in manum altera fraxineus erat ramus: in dextra verò phiala, Æthiopibus inſculptis. Cujus rei rationem ſe minus tenere, Pauſanias item fatetur: tantum addit, Nemeſim fuiſſe Oceani filiam. Heſiodus verò in Theogonia de Nemeſi ſic cecinit,

> Τίκτε δὲ καὶ νέμεσιν, πῆμα θνητοῖσι βροτοῖσι
> Νὺξ ὀλοή.

B id eſt, etiam Nemeſin genuit mortalibus nocumentum hominibus nox pernicioſa. Qui carmina concinnauit Cypria, quiſquis is cenſeri debet, Helenæ quidem matrem fatetur Nemeſin, ſed dum eam conſectaretur Iupiter, in piſcem quoque deformatum prodit. Cæterum extra oleas ſatis. Niſi quod prætereundum id haudquaquam videtur: Cygnum in fabellæ hujus mentione ab Lycophrone in Alexandra Torgon nuncupari, etiam ſi

C eo verbo γῦπα intelligimus, Poetæ carmen id eſt,

> ἣν Τόργος ὑδρόφοιτος ἐκλοχεύεται.

Hiſce verò operæ leuioris in allenum rejectis forum, ipſi ad noſtram conuertamur harenam, protinúſque quæ altius requirunt examen, hic appingamus. Scribit quodam loco Plutarchus, Ariſtotelicos putare, vrbanas eſſe perturbationes ſiue affectiones malis dicere, Nemeſim & Miſericor-

D diam. Siquidem nata indignatio ex improborum proſperiore ſucceſſu Nemeſis, inquit, vocatur. Sicut miſericordia eſt, quum boni extra rationem calamitatibus conflictari, & turbinibus atteri, intérque ſaxum ac ſacrum aſtituti videntur. Ariſtoteles verò Moralium ſecundo, ad verbum ferè ita ſcribit: Nemeſis autem, id eſt Indignatio media eſt inter inuidiam & ἐπιχαιρεκακίαν, id eſt peruerſum gaudium. Verſantur vtique circa voluptatem & dolorem, prouenientes ex iis quæ proximis

E obueniunt, ὁ μὲν γὰρ νεμεσητικὸς λυπεῖται ἐπὶ τοῖς ἀναξίως εὐπραγοῦσιν. hoc eſt, Nemeſeticus, ſiue indignabundus, vt dicamus, quo modo poſſumus, moleſtè fert, quum indigna alicui proſperitas eſt. Inuidus hunc excedens in cunctis turbatur, & moleſtè fert, ὁ δ' ἐπιχαιρέκακος τοσοῦτον ἐλλείπει τοῦ λυπεῖσθαι, ὥς τε χαίρειν. Epichærecacus autem tantum abeſt vt doleat, vt lætetur etiamnum. Eadem fere in primo quoque magnorum Moralium idem Philoſophus prodit, adnectítque νεμεσητικὸν

F ἐπαινετόν, id eſt indignabundum videri laude dignum: & in ſecundo Rhetorico ait, ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν, μάλιστα μὲν ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν, id eſt miſericordiæ opponitur quidem maximè indignatio, angi quippe felicitate indigna quodammodo aduerſum eſt: ſed & affectio vtraque ex bonis profluit moribus. Proinde Plutarchus haſce affectiones duas à Peripateticis dici ἀστεῖα πάθη tradit. Verum diuertamus parum ad Platonicæ ſapientiæ ſacraria, excerpturi inde quod reconditum, nec in triuialium exchartabulis proculcatum, ſtudioſis

G emolumentum ſimul & voluptatem allaturum opinamur. Diximus capite præcedenti ex Platonis verbis, Nemeſin eſſe diuini judicij angelum. Amplius, nunc præeſſe nobis, velut judicis ſuperioris vicarium, Platonici tradunt, qui à turpibus deterreat, honeſtorum ac virtutis conciliet amorem,

Digitized by Google

obſequentéſque, nec contumaciter tacitis ejus illectationibus aduerſum euntes, blanda conſoueat mentis tranquillitate. Obluctantes verò aſſiduis idem territet turbinibus, erigátque fluctibus conuellat ſubinde, ac rapiet. Angelus hic, vbi renidens arridet, Gratiæ nomen indipiſcitur in priſcæ ſapientiæ monumentis: vbi verò formidabilis infeſtúſque lancinat diuexátque, furia nuncupatur. Vtranque porrò triplicem intelligunt temporis ratione, in treis abeuntis partes, quibus vel fœcundè lætamur, vel affligimur confricamúrque miſere: quod fati complectitur modum, & Parcarum ordinem trifarium. Angelum hunc Orphei theologia præcipuè, vbi ſuperbos infeſtius comprimit, obturbátque, Nemeſeos cognomento inſigniendum putat: id quod Libanius item facit in lucubratione, quæ de ſua eſt ipſius vita: quoniam ſummi viri, & rerum naturæ capaces monſtraturi, ſuperbiæ malum eſſe maximè omnium bonitati diuinæ diſſentaneum, quæ vtique ſuperbis obſiſtit humilibus verò dat gratiam, id genus hominum tumentium non ſolum diuina cenſura, vt vitia reliqua, ſed etiam indignatione puniri tradiderunt: propriúmque ad id effinxere numen, Nemeſeos appellatione celebratum. Eius meminit & Demoſthenes: nam oratione quadam χαλκωνδίω Nemeſea nuncupat, id eſt νεμεσεία, feſtúmque id fuiſſe interpretantur, quo vita functis parentaretur. Sunt, qui jus quoddam numinis efficacis Nemeſin interpretentur, lunari ſuperpoſitum circulo: vel tutelam ſubſtantialem generali potentia partibus præſidentem fatis. Quam juſtitiæ filiam fingentes Theologi veteres, ex abdita quadam æternitate omnia tradunt æterna deſpectare: quæ ceu regina ſit cauſarum, & arbitra rerum ac diſceptatrix ſortium vrnam attemperans, accidentiúmque alternans vices. Pinnas huic, vt Ammianus inquit Marcellinus, fabuloſa coaptat vetuſtas, vt adeſſe velocitate volucri cunctis exiſtimetur. Prætenditur & gubernaculum, & ſubijcitur rota, vti vniuerſitatem moderari per elementa procurrens omnia concipiatur. Nemeus ad Nemeſim ſpectat nihil: Fuit autem Iouis cognomentum, in cujus templo fertur ab incolis interemptus Poeta Heſiodus, quod hiſtoria tertia ſcribit Thucydides, quum in Nemea id paſſurum, cecinissent oracula. Quæ de Nemeſi protulimus mirè poeticæ lectionis ſtudioſos juuabunt. Nam ſæpe nugamenta videas ab interpretibus afferri non apud Græcos modo, vt in Heſiodi enarrationibus, ſed & apud Latinos, vt in Catulliano carmine,

Aut Tritonis hera, aut Rhamnuſia virgo.

Celebre eſt, & ad noſtra hæc præcipuè pertinens Leonis Byzantij ſcomma, quod in gibboſum effudit, qui oculorum ejus imbecillitatem fuerat cauillatus ἀνθρώπινον ἴ ση, πάθος ὀνειδίζεις, ὅτι τοῦ νῶτον φέρων τὴν νέμεσιν. humanam, inquit, affectionem objicis, quum in tergo feras ipſe Nemeſin. Adraſtiam denique, ac Nemeſin pro eodem numine accipiunt quidam. Multi diuaricandas putant, inquit Pauſanias. Ab Adraſto inflecti Adraſtiam credunt, qui ex ſeptem ſuperſtes ſolus, rurſum in Epigonis filium amiſit ſolus. Alij à Myſo deducunt Adraſto templi auctore primo. At melius eſt, inquit idem, quod nil prorſus eam euadit, id eſt ἀνδιδράσκειν. Ammianus Marcellinus, Humanorum, inquit, ſpectatrix Adraſtia aurem (quod dicitur) vellit, monuitque.

Ira incontinentia cur damnanda minus, quàm cupiditatum. De quibuſdam patrem euerberantibus raptantibúſve.

Caput XX.

ARiſtotelis ſummi in omni ſcientia viri, libros qui De moribus ſunt, adire quandoque ſolemus, & quidem voluptate ſumma. Mirifica in his ſcientia eſt, mirabilior, & ad benè viuendum inſtitutio, qui eſt illorum librorum pręcipuus finis. Inter alia, quæ maturam habent frugem, vel hoc nuper excerpſimus, ὡς opinor ἀναφροδίσιον. Incontinentia (inquit) iræ, minus turpis eſt, quàm cupiditatum. Nam quod rationem audit, minus turpe quàm quod nullo modo audit: ira verò talis eſt. Etenim quemadmodum miniſtri, qui veloces ſunt, prius quàm expleatur imperium, excurrunt ad exequendum, ſed interim peccant. Canes quoque antequàm perſpexerint certius, ſitne amicus qui venit, modo ſtrepuerit, irruunt cum latratu. Sic & ira propter calorem & velocitatem naturæ audiens quidem, ſed non omnino exaudiens præceptum, properat ad vltionem. Ratio enim ſeu phantaſia, injuriam vel contumeliam oſtendit: ira verò tanquam ratione concludens quod repugnandum ſit, ſtatim inſurgit. Porrò quæ cognationem cum natura quandam habent, proculdubio minus ſunt damnanda. Hoc verò habet ira, vt manifeſtum ſit ex generationis ſucceſſione à parentibus accepta. Sic enim quidam ſe excuſabat, quòd patrem euerberaſſet: Nam & ipſe, inquit, patrem ſuum conuerberauit, & ille rurſus ſuum: quin & filium oſtendens, Et hic, inquit, vbi in virum euaſerit, me quoque flagris cædet: hoc enim gentile nobis eſt. Quidam præterea raptabatur à filio, quumq; ad januam perductus foret, παύσαι ἔφη ἕλκων, καὶ γὰρ αὐτὸς εἵλκυσα τὸν πατέρα μέχρις ἐνταῦθα. hoc eſt, deſine fili, nam & ego patrem, inquit, hactenus.

Parentes eſſe Iouis ſimulacra. Gentium quarundam truculentia in parentes. Paricidarum ſupplicij ratio. Ferales anguſtiæ quæ. Hecate quæ. Hecateis herba quæ ſit apud Ouidium. Aconiti inuentio. Cete abſorbentia fœtus, diſcrimine illis ingruente: Pas, pappas, ma, mamma i. Pappeus Iupiter. Pappus quid. Myſtax. Papiſſare, pappare, lallare. Parentum nomine quid intelligendum.

Caput XXI.

QVamuis à veteribus proditum ſciamus & à Proclo repetitum, eſſe parentes ἀγάλματα τοῦ πάντων πατρὸς Διός. hoc eſt, idola ſpectráque patris omnium Iouis. Rurſumque, qui in deorum ſimulachra impios ſe præſtiterint, in deos ipſos, quorum imagines ſint, impietatem regerere. Mira tamen ſunt, quæ de hac re prodit hiſtoria, etiam ſi non excidit, quid ad hæc paulo antè elucubratum nobis ſit. Legimus ſiquidem Caſpios, gentem immanem & feram, parentes incluſos fame necare, quum iam ætatis annum ſeptuageſimum exceſſerint. Tolerabile tamen id putant nonnulli, quia ſit

ſit illorum moribus conueniens, quum Scythicum ſit. Sed multo etiamnum magis, quod Bactriani faciunt, Scythicum videtur. Eos Oneſicritus ſcribit, qui jam ſenio morbóve confecti ſint, viuos canibus apponere, ad hoc ipſum de induſtria enutritis, quóſque illarum gentium vocabulo ſepulchrales vocent. Bone Deus, quæ ſunt hominum portenta, quibus dulciſſima illa naturæ commemoratio deſpicatiſſima eſt? moréſne dicere hos oportet, an verius monſtra execrabilia, nec ſine cunctatione promenda? Rident malè de literis meriti Plinium, prodigioſas hominum figuras conſectantem: ceu non tam facilè ſit naturæ à præſcripto ſuo recedere, quàm homini nulla non in parte ſubinde monſtrificum aliquid promenti, quòd ſimul magnitudine, ſimul abſurditate vix inueniat fidem. Parentes in Ægypto, qui filios dediſſent neci, morte haud mulctabantur, verum triduum integrum ac trinoctium ſeſe affictare cogebantur ad defuncti cadauer: quando juſtum minus cenſeretur, vita exui eum, qui vitæ fuiſſet auctor. Sapientiſſimè, inquit M. Tullius, noſtri majores fecerunt, qui quum intelligerent, nihil eſſe tam ſanctum, quòd non aliquando violaret audacia, ſupplicium in paricidas ſingulare excogitauerunt: vt quos natura ipſa continere in officio non potuiſſet, magnitudine pœnæ maleficio ſummouerentur. Inſui voluerunt in culeum viuos, atque in flumen deijci. Sic enim volebant eum hominem è natura auferre atque eripere, vt repentè cælum, ſolem, aquam, terram adimerent: vt qui eum necaſſet, vnde ipſe natus eſſet, & careret his rebus omnibus, ex quibus nata eſſe omnia dicuntur. Noluerunt feris corpus objicere, ne beſtiis quoque quæ tantum ſcelus attigiſſent, immanioribus vterentur. non ſic nudos in flumen abijcere, ne quum delati eſſent in mare, ipſum polluerent, quo cætera quæ violata ſunt, expiari putantur. Cæterum quod de beſtiis hic & flumine Cicero inquit, amplius perpendendum: nam Digeſtorum libro quadrageſimooctauo, ad legem Pompeiam de paricidiis, Iureconſultus Modeſtus ita ſcribit: Pœna paricidij more majorum hæc inſtituta eſt, vt paricida virgis ſanguineis verberatus, deinde culeo inſutus cum cane, gallo gallinaceo, & vipera, necnon etiam ſimia, in mare profundum projiciatur: hoc ita ſi mare proximum ſit: alioqui beſtiis ſubijcitur, ſecundùm diui Adriani conſtitutionem. Martianus titulo eodem, ſupplicium ſtatuit paricidis, quo teneantur damnati lege Cornelia de ſicariis: id erat, vt Marcellus inquit, in inſulam deportatio, & omnium bonorum ademptio. Sed ſolent, inquit, hodie capite puniri, niſi honeſtiore loco poſiti fuerint, quàm vt pœnam ſuſtineant: humiliores enim ſolent vel beſtiis ſubijci, altiores in inſulam deportantur. De culeo paricidarum Imperator Inſtitutionum quarto, de publicis iudiciis ferè cum Cicerone ſentit, niſi quòd & ipſe ferales vocat anguſtias, tormentum incluſarum beſtiarum, ſiue ferarum. Hecaten ſanguinariam prorſus fœminam, ſcribit Diodorus, aconitum comperiſſe primum, ſicque Perſam patrem peremiſſe: quo argumento putant eruditi, herbæ hecateidos nomine aconitum Ouidio in Metamorphoſeôn libris præmonſtratum. Sed nos caput hoc, ſi ſententiis grauioribus, & quibuſdam præterea pauculis cluſerimus, non admodum ab-

A errabimus. Scribit facundiſſimus ſacrarum literarum doctor Hieronymus: Parentibus neminem poſſe reddere quod debeatur: humilitatem eiuſmodi oblatam hominibus viuendi ſpatia prorogare: parentum nomen ab optimo maximo Deo eatenus diligi, vt ſe ipſum patrem iuſſerit dici. Solomonis ſententia nobilis eſt, Contumeliis afficiens patrem, & contemnens ſenectam matris, confundetur, & in opprobriis erit filius, derelinquens paternæ diſciplinæ cuſtodiam. Maledicenti

B patrem & matrem, extinguetur lumen, & pupillæ oculorum ejus tenebras videbunt. Machabæus filius matri mortem ſuadenti ſeruiuit, & durum imperium gratanter excepit, vno tantum voto, ne genitricem offenderet. Sed inter diuina Dei lege educatos, hoc quid mirum? Illud ex Gentium hiſtoria non ſine ſtupore narratur, Antigoni ſecundi Demetrius parens, à Seleuco jure belli abductus fuerat captiuus: miſit interim ad filium is, vti ſuis ne crederet vllis literis, quoniam foret à Seleuco compulſus ſcribere: cæterum firmo præſi-

C dio ciuitates teneret. At ſingulari pietate filius, his nil admodum intendens, ad Seleucum exarauit ipſe, Illi ſe libenter regno ceſſurum, prætérque obſidem futurum ſe, modo patrem abire liberum juberet. At Imperator Henricus dehoneſtus deculpatúſque ſcelere nefando Henricum patrem ad vitæ vltimum fœdo macerauit carcere. E diuerſo autem ſi quis parentum in liberos immanitatem conſectetur ſtudioſius, ex literis, opinor, ſuppetent exempla vel plura. Cæterum cujuſmo-

D di cenſendum id ſcelus, inde nimirum dilucebit vel abundè, quod eſſe in mari cete legimus, quæ partu ędito ſi quid interim ſeſe oſtentet formidoloſius, aut quid inſidiarum molantur prægrandes belluæ, quo catulos tueantur ſecurius, affectu materno exſuperante omnia, aperire amplius ora memorantur, ac dente innoxio partus præripere, & intra vterum recipere denuo, vt periculi facie diſcuſſa, velut ruminantia reuomant rurſum. Poſtea verò quam de parentibus abundè multa con-

E geſſimus, quæ hinc inde ſumus aucupati adnectamus ex grammaticorum ſacellis aliquid, quod junioribus vſui ſit legiſſe. πᾶς, inquiunt, infantili alloqutione pater nuncupatur, qui mox per anadiplaſiaſmum factus ſit πάππας: ſicuti μᾶ, dicitur mater, vnde & mammia. Scribit in Bithyniacis Arrianus, conſueuiſſe Bithynos montium cacumina conſcendere, ac Iouem Pappam conſalutare, atque item Attin. Auctor quoque Herodotus eſt, à Scythis Pappęum Iouem dici. Ex qui-

F bus elicitur omnibus, ineſſe verbo diuini quippiam. Auctor Theophraſtus aphacæ oleris florem marceſſere mox, inque lanuginem abire, quam vocent pappum: nam & inferioris labij barbitium, pappum vocant: ſicuti ſuperioris, myſtaca. Pappaſin, id eſt παππάζειν, vt eſt apud Homerum: vel papiſſare, id eſt παππίζειν, quod comicis arridet amplius, eſt infantium more blandéque patrem appellare. Pappus verò, infantilis item eſt cibus, ſicut pappare, Plauto edere eſt.

G Lallare autem, nutricia vox, infantes ad lac ſugendum prolectans: vnde poſt Perſium Hieronymus, Mammæ antiquum referens lallare, congeminet. Parentes, putat Hieronymus militari vulgarique ſermone cognatos affinéſque indicare. Caius verò Iureconſultus parentum nomine majores

principia putes ac finem, aut Geneſeôs exordium, A quæ ante annum trigeſimum apud Hebræos nemo legit.

De Hippolyto quædam haud ingrata. Quis Pythia inſtituerit primus. Apollo Epibaterius. ῥάχος ϛρεπτός quid: item rhachia. Dyrrachium vnde. Dyſrachia regio. Arrachos paliurus cur. Streptos rachos. Strepte. Rhachita qui.

Caput XXIV.

B

DE Hippolyto Theſei filio in veteribus memoriis pleraque tum fabuloſa, tum veritatis aut inſcia comperit, opinor, vel paulum modo literis imbutus. Quæ mihi ſe de Græco penu ingeſſere nuper, iam hinc pergam cæteris communicatum. Lego igitur, apud Trœzenios huic fuiſſe dicatum lucum, & in eo templum non abſque ſimulacro & quidem vetuſto: ad Diomedem referri omnia hæc, qui & princeps Hippolyto rem diuinam obierit. In Trœzene autem ſacerdos eſt Hippolytus cum vita prorogatur ſacerdotium, & anniuerſaria celebrantur ſacra. C Moris eſt illud quoque, vt ante nuptias puellæ reſectos illi offerant crines. Necatum, equis diſtrahentibus, non arbitrantur. Cæleſtem heniochum, nec alium putant. Id quod honoris gratia illi ab immortalibus contributum volunt. Quin à Diomede aſtruunt eodem Apollinis templum ἐπιβατηρίου inibi eſſe dicatum, quod in reditu ab Ilio euaſiſſet tempeſtatem, qua Græcorum afflictæ ſunt opes: principem quoque Pythia inſtituiſſe certamina D adnotatum à Græcis, Triptolemi temporibus Pythia primum cœpiſſe, annis poſt Oreſtem propemodum ſexcentis. Fingit tamen in Electra Sophocles Clytemneſtræ nuntiari Oreſtem in Pythicis periſſe certaminibus: quod ab interpretibus eſt animaduerſum. Proinde excutiant ingenioſi, ecquid aduerſus Gellij ſupercilium tueri hoc exemplo Virgilium queamus de portu Velino, libro ſexto. Et in Trachiniis fingit Sophocles Dejaniram Solonis ſententiam proferre, E Neminem ante obitum dici beatum poſſe. Fuit autem Solon Dejanira longè poſterior. Dicitur verò hæc dicendi figura anachroniſmus. Eſt in Trœzenio agro ad mare pergentibus κότινος, id eſt oleaſter, ῥάχος ϛρεπτός ab illis nuncupatus. Siquidem quæcunque ſterilia, dicunt Trœzenij rhacha. ϛρεπτόν verò cognominant, quoniam implicitis eo habentis, euerſus ſit Hippolyti currus: alioqui ϛρεπτὰς dicunt Græci F εὐμεταβόλους id eſt facile mutabiles, ſed & torques, & in manibus pſellia: vnde apud Herodotum ſtreptophori & pſelliophori, id eſt torquati & armillati. Vbi verò Lucianus ait, ὁ ἐλπίζει κάνδυν πορφυροῦν ἢ ϛρεπτὸν χρυσοῦν, id eſt, vel Candyn ſperat purpureum & ſtreptum aureum: fuit qui annulum interpretaretur. Rhachia autem dicitur petroſus locus, præcipuè littus. Hinc & Dyrrachio conciliatum nomen, ſicuti in Dionyſium Euſtathio placet, ob peninſulæ aſperitatem, meminit & G Dion. Quo factum, vt in Europa Dyſrachium maluerit pronuntiare Alexander: ſicuti Illyrici regio Dyſrachia nuncupabatur quandoque. Epidamni filia Meliſſa traditur, vnde Meliſſonius locus, vbi cum ea congreſſus Neptunus Dyrrachium genuit. ῥάχος, id eſt rhachos, vocant ſepimentum: vnde paliurum arrachon dici legimus, quia ſepibus congruat vehementer. Rhachia, Thucydidi & Atticis omnino littus indicat: Ionibus verò ampotim, id eſt gurgitem, ſiue maris reciprocationem, vt apud Herodotum. Græcis prouerbium eſt, ῥαχίας λαλίστερος, id eſt littore loquacior. In Græcia item eſt locus Streptos rhachos ad mare, frequens oleaſtris: quoniam quicquid redundantis inutiliſque materiæ in olea eſt, indigenarum vocabulo dicatur rhachos. Fuit apud Epidaurum item Strepte, locus, ſed & olea ſpecie intorta ſic dicitur. Rhachitas præterea nuncupant Græci malefica vi inſignes, quia diſſectio prima & magna per tergus ſpinámque facta creditur, quod in Ajace maſtigophoro Sophoclis interpres ſcribit.

Super Gorgia & Protagora pauca adnotata quæpiam. De opinione dignum relatu.

Caput XXV.

DE Gorgia Leontino & ſophiſtæ Protagora in veteribus memoriis pleraque obſeruata non incurioſè, adnotauimus: verum ea nunc tranſponere, non eſt conſilium. Sunt enim pertrita pleriſque, & in nulla non diatriba recantata ſæpius. Quod tamen Æliani monumenta proxime voluenti ſe ingeſſit, ad Ceritum tabulas rejeciſſe nequeo, aut tanquam νόθον, diſpunctum confodere: qui mos in carminis Homerici perpenſione veteribus Criticis fuit, vt quos non probarent verſus, de familia tanquam diminutos capite, ſummouerent. Igitur olim, inquit, inter Græcos opinione ac gloria celebres habiti Leontinus Gorgias & Protagoras: cæterum à ſapientia planè aberant tantum, à viris quantum deficere aduertimus pueros. Proinde dilucet, arbitror ſæpius opinionem nec accuratè introſpicere, neque item audire. Ex quo falli eam crebriter, vſu venit: & nunc quidem ad gratiam dicere vel facere, nunc etiam mentiri. Sed hanc partem Græcè ſic Ælianus, ἔοικε γάρ πως ἡ δόξα μὴ πάνυ τι ἀκριβὲς, μήτε ὁρᾶν, μήτε ἀκούειν· ἐνθέντοι δὲ πολλὰ σφάλλεται, καὶ τὰ μὲν καταχαρίζεται, τὰ δὲ ψεύδεται. Legimus tamen, Gorgiæ orationes Athenienſibus adeò viſas admirabiles, vt dies quibus eſſent habitæ, dicerent ἑορτάς, id eſt feſtiuitates: ipſas verò orationes, lampadas. Etenim dictionem curioſius figurauit primus, antithetis præcipuè excellens, ac iſocolis, & pariſis, homœteleutiſque, idque genus aliis, quæ nunc ſanè ridicula orationis videantur ſcitamenta: tunc nouitate ipſa, & vt loquuntur Græci, διὰ τὸ ξένον, mirè grata: vt ſoli ex omnibus apud Delphos aurea conſtitueretur ſtatua. Hoc patrono, vt Plato voluit, philoſopho ſuccubuit orator. Sed inquit Cicero, aut non eſt victus vnquam à Socrate Gorgias, neque ille Platonis ſermo verus eſt: aut ſi eſt victus, eloquentior fuit Socrates. Gorgiæ porrò feſtiuitates, ſic enim ipſe cenſet, moderatius temperauit Iſocrates, quum is inſolentius abuteretur: nam quum & Thraſymachus numeros orationi adjunxiſſet primus, ſed immodicè, tranquillior in eis ac ſedatior apparuit idem Iſocrates.

De Suadelæ ſacello apud Sicyonios, deque Apollinis templo ibidem. Phœnum loci nomen. Delta Argiuo-

rum. Sicyonia, Sicyos, Sicydion. Ægiale, quæ & Sicyon, vnde nominis indempta rationem. Ægialos. Acte. Diana πειθώ. de Lynceo, & Hypermneſtra. Pyrſos, & deriuata. Lyncea regio, & Lyrcea. Lynceus & Proteus, collyria. Fulminum genera. Pyrſanides, pyrſophorus, pyros, ſceptus, catabates. Dioſpyros quid.

Caput XXVI.

IActatum prouerbij modo inter Græcos animaduerto, οὐκ ἔστι πειθοῦς ἱερὸν ἄλλο πλὴν λόγος, eo ferè ſenſu, præter orationem non eſſe perſuaſionis ſacellum aliud. Ad hæc, quæ nobis ex Græcorum viretis floridioribus præcerpta, vt ſe inter legendum obtulere, non cenſui differenda. Sunt verò hæc, Apud Sicyonios πειθοῦς ſacellum cauſa ejuſmodi fuiſſe excitatum, etiam ſi nullum viſeretur ſimulachrum: quum Pythonem Apollo & Diana peremiſſent, Ægialeam petere inſtiterunt, καθαρσίων εἵνεκα, id eſt vt expiarentur. Cæterum vbi inter eundem exterriti forent vehementius, eo ferè loco, quem ex euentu φόβον dixere, hoc eſt terriculum, in Cretam diuerterunt ad Carmanorā. Mox autem in Ægialenſes graſſari morbus cœpit, conſulti cecinere Vates, placari oportere Apollinem Dianámque. At illi pueros ſeptem, ac fœminei ſexus totidem virgines ad fluuium emiſere Sytham, ſuppliciter Deum deámque apprecantes: qui leniti iis Acropolin, quæ tunc erat, feruntur repetiſſe, locúſque ad quem adiere primum, Suadelæ ſacellum habuit. Inſequentibus quoque anis idem ſeruatus ſupplicandi ritus, in Apollinis feſto flumen Sytham petentibus pueris, deóſque ad πειθοῦς ſacellum adducentibus, mox verò reducentibus ad Apollinis templum, quod in foro viſitatum quandoque fuiſſe, auctor Pauſanias eſt. Vetuſtum verò à Prœto extructum fabulantur, quod inibi puellæ furorem deſierint. Memorantur & hæc: lanceam qua ſuem confeciſſet, inibi à Meleagro dicatam: vbi etiam Marſiæ tibias appenſas tradunt. Verùm incendio poſtea orto, conſumpta periere omnia: ſed mox templum cum ſtatua reparauit Pythocles. Quæ verò antiquitus Ægiale nuncupabatur ciuitas ab Ægialeo, qui autochthon comparuit ibidem primus, ſicuti memorant Sicyonij, & eſt à Pauſania repetitum, tempeſtate inſequuta Sicyon dici cœpit de regis nomine, quem ex Attica aſcitum Lamedon ſibi generum adoptarat, filia illi Zeuxippe tradita. Alias Sicyoniam Megalopolitæ cucurbitam vocant, quam Siccyam Indicam vocant nonnulli. Sicyos autem cucumer eſt, vnde forma diminuta Sicydion. Ægialon item vocant Græci littus æquale ac planum: ſicuti præcipitem ad mare locum, acten dicunt, id eſt ἀκτήν. Fuit apud Argiuos ad regionem quam vocant δίκην, Dianæ ſacellum cognomento πειθοῦς. Id ab Hypermneſtra excitatum, proditur memoriæ, quum in judicio patrem rejeciſſet, à quo illi faceſſebatur negotium, quòd Lynceo peperciſſet, extra quàm propoſuiſſet is. Viſebatur inibi Æneæ quoque ſtatua ænea. Nec longè aberat Hypermneſtræ ipſius, ac Lyncei monumentum, ſed & Hypermneſtræ Amphiarai matris. In hac verò mentione dignum relatu, quod Poetarum enarratoribus obfuerit nil: ab Argiuis quotannis feſtum agi, quod πυρσὸν vocent, id eſt facem: quoniam emenſi periculum à Danao Lynceus & Hypermneſtra facibus conſequutæ ſalutis è longinquis ſpeculis ſigna prætulerint. A Lynceo item Lyncea regio nuncupata, quam mox Lyrco incolente Abantis filio notho, Lyrceam quoque nominarint. Apud Æginetam Paulum collyriorum cognomina ſunt Lynceus & Proteus. Pyrſum verò ne quid prorſum quod frontem contrahat, reliquum fiat, nunc facem dicunt, nunc quæ facibus dantur ſigna, vel ignibus quovis modo. Sunt etiam nymphæ, Pyrſanides quæ dicuntur, id eſt πυρσανίδες. Pyrſophorum vas nuncupant grandius, cui ſuccenſa imponerentur ligna: ſignat & λαμπαδοφόρον. Amphipyron Dianam in Trachiniis vocat Sophocles, quæ facem vtraque geſtet manu, quod eadem ſit quæ Hecate. Pyrolophos, id eſt πυρόλοφος, lora vocant ab vſtulatis reciſa coriis. Pyros, id eſt πυρός, fulmen eſt quod præſter item dicitur, quod inoritur ſpiritu deorſum lato ſuccenſóque: ſicut ſceptus, qui & catabates, ſpiritu ignito craſſeſcente. Helicias vertigines facit per craſſitudinis media & humectationis, aeris denſitate intruſus. Dioſpyros verò eſt lithoſpermon Dioſcoridi & Plinio, vt putat Hermoleos. Iouis flammam interpretatur Theodorus, quum Iouis triticum debuiſſet, quando & plebecula Solis granum dicit.

Lampadum feſta Athenis & Corinthi ac Neapoli. Hellotia Minerua, & feſta Hellotia. Phauſterius Bacchus. Qui ſint Lamprophori & Lampimenæ. Lampias. De Lampria, & Panathenais, quæ & Athenæa. Lampuris quid.

Caput XXVII.

LAmpadum, ſiue facum certamina, fuiſſe Atheniensibus tria, videor obſeruaſſe in libris, tribus dicata feſtis: quorum ſunt nomina, Panathenæa, Hepheſtia (quorum meminit Herodotus) Promethea. Scribit verò Iſter, Athenienſes primum faces Vulcano feciſſe, ignis primitus reperti ratione, ac mortalibus communicati. De Prometheo id competi amplius, quod obſeruauit Pauſanias quoque, eſſe vtique in Academia dicatam illi aram, vnde lampada ſuccenſam geſtantes currendi in vrbem initia auſpicentur. Certaminis lex eſt, toto curſu inextinctam ſeruaſſe facem: ſiquidem quum flamma perit primo, & victoriæ ſpes. Præſtò autem ſecundus eſt, cui ſi itidem extinguatur, eo rejecto, ſubit tertius ac deinceps. Nemini prorſum victoria relicta, ſi omnibus lampadum interextincta flamma euanuerit. Celebrabatur & Corinthi agon Lampadodromicus, in quo currerent iuuenes cum facibus in Panagyri Mineruæ ſacra, quam Hellotiam vocant, ſicuti feſta Hellotia, de paludis apud Marathonem nomenclatura, quæ dicitur Græcis ἕλλος: vel quod Pegaſum dea freno compeſcuerit, quod ἑλεῖν dicunt: aut ab Hellotide puella cum Eurytione, ſorore ab Dorienſibus Corintho capta, in Palladis templo exuſta, vnde graſſante peſtilentia, ex oraculo placatis puellarum manibus, datum deæ cognomen. Phauſterium putant Bacchum cognominari, quia cum lampadibus, ἐν μέσῳ φανῷ ejus celebrentur myſteria. Quanquam alij ad vini calorem malint referre. Scribit porrò Siculus Timæus, Athenienſium nauarchum

Diotimum

Diotimum appulſum Neapolim ex oraculo Parthenopæ rem d uinam obiiſſe, ac curſum peregiſſe lampadicum, quem mox quotannis celebrarint Neapolitæ. Auctor hiſtoria ſexta Herodotus, ab Ath niinſibus coli Pana ſacris annuis, & lampade. Hæc breuiter præfloraſſe ex veteribus memoriis, nullum fuerit diſpendium operæ, quando iis non parum ſenſa juuantur Poetarum, quorum non vulgaria eruditio ſæpe carminibus inſerit, quæ haud facilè aſſequare, ni librariam ſupellectilem diurna verſaris manu, nec nocturna minus, vel vltra facietatem: vt ſcias elementarios, vel ἀναλφαβήτους quoque nullo poſſe concoqui ſtomacho, dum ſibi Herculis cothurnos inducunt ſubinde, & in harena haudquaquam ſua colludunt. Inde eſt & Varronis illud, Non curſu lampada tibi trado. Verum vt ſuperpondij non deſit aliquid: apud Ariſtophanem λαμπαδηφόρους animaduerto dici λυχνοφορουῦτας, id eſt lychnum geſtantes: ita enim ſcribit, οἱ γὰρ ἄνδρες ὥσπερ λαμπαδηφόροι ὄντες, [illegible]. Lamprias Plutarchi Cheronei filius πίνακα conſcripſit, id eſt indicem eorum quæ literis mandata à patre forent in Græca & Latina hiſtoria. Lampias verò nunc ſol dicitur, nunc lumen. Lamprimon, id eſt λαμπροείμων ſplendidè indutum ſignificat. Sed illud fortè retuliſſe præſtiterit, Panathenæorum celebritatem ab Erichthonio Vulcani inductam primò, quum vicatim diſiectum Athenienſem populum in ciuitatem euocaſſet, quòd inſequentibus annis amplius impleuerit Theſeus. Dicta prius ferunt Athenæa, duobus generibus: erant ſiquidem quæ celebrarentur διὰ πεντετηρίδος, id eſt quinto quoque anno, quæ etiam magna nuncupabantur: erant & quæ quotannis repeterentur. Lampuris ſpecies eſt vulpis cauda albicante, ſed nomine eodem cenſetur quandoque ob inſitas vafricies Vlyſſes. Quin & canis apud Theocritum lampurus dicitur, vel à vulpium ſimilitudine, vel à cuſtodiæ peruigili cura, ab λαμπεῖν & οὐρεῖν, quod cuſtodire indicat: ni ab caudæ flauo colore, lampurum malis inflecti.

Quo pacto Thebanus Iſmenias Perſarum Regem adierit legatus, nec adorauerit tamen. Quibus muneribus affici aſſuerint ab eodem legati. Dorapheria quid.

A Caput XXVIII.

ISmeniæ Thebani factum, vt ſapiens, & prorſus Græcum circumfertur in primis, & laudatur. Legatione fungebatur is pro patria ad Perſarum regem. Eò vbi ventum, vt admitteretur enixius operam dabat. Thrauſtes erat militum tribunus, ſimul & admiſſionum magiſter, qui ad Iſmeniam intuens, ac renidens vultu per interpretem: Nobis (inquit) ô hoſpes, patria lex eſt, vt regis congreſſum affectans, non prius confabulandi fiat com-
B pos quàm illi cultum exhibeat adorationis. Quòd ſi per te ipſum grata tibi functio eſt, opportunum accommodúmque eſt, iam te legi ſatisfacere: id ſi recuſas, mea licet opera vtare: & tibi, etiam ſi adorationem aſpernare, negotium omne effectum dabo. Quinimo, inquit Iſmenias, ducas me, percupio. Vbi verò ad conſpectum regis peruentum, mox annulum detrahens ſibi, ad illius clàm projecit pedes, ac inde celeriter proclinatus adorantis ſpecie,
C illum arripuit: atque ita conſilij vafricia & regi paria facere eſt viſus, & ſuæ gentis inſtituta tranſgreſſus minimè eſt, dedecus ejuſmodi haudquaquam ferentis. Quo factum, vt omnium abiret compos, quorum nomine venerat legatus: immo eſt de more quoque donatus ampliſſimè: ſiquidem vndecunque adeſſent legati, muneribus affici à rege aſſuerant. Ea verò ferè genus hoc erant, vnicuique argenti ſignati, quod ἐπίσημον nuncupant Græci, Babylonium talentum, phialæ argenteæ ta-
D lentorum duorum indicatura. His accedebant pſellia, item cum acinace, ac torque, στρεπτὸν vocant: nec medica deerat ſtola, id eſt μηδικὴ στολή, quam dicunt dorophoriam. Congruit verò huic potiſſimùm loco illud quoque: quem Perſarum admitteret, rex, ſolitum plerunque apicis inſigniri auctoritate, quo honoris argumento in regiæ participatum menſæ veniebat. Et meritorum apud Perſas ad ſuadendum, dicendáſque in concionibus ſententias ora panduntur. Quod Antonius, Con-
E ſtantio imperante, quidam ex mercatore opulento rationarius apparitor, quum transfugiſſet, aſſequutus: non contis, nec ramulo, vt aiunt, id eſt non flexiloquis ambagibus vel obſcuris, ſed velificatione plena in rempublicam ferebatur. Nec id omiſero: legem fuiſſe Perſis, vti deſignatus rex, quodcunq; fuiſſet collibitum, ab deſignante peteret, nec voto excideret, modo facultatem haberet res.

LODOVICI CÆLIJ
RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS, AD VENERANDVM
Baptiſtam Egnatium Venetum, presbyterum, & oratorem clariſsimum, Præfatio duodecima.

BIBLIOTECA ... ROMA

QVVM forem chalcographis mox pauló libellos noſtros Antiquarum
lectionum iam affectos, formis excudendos traditurus, necdum Venetias
appuliſſem: vixque te, vir doctiſſime, viſum aliàs ſemel aut bis omnino de
facie noſſem, fama tamen celeberrimi nominis permotus mecum ipſe
conceperam, per epiſtolam operi iam ad vmbilicos perducto, mittendó-
que manu, inſertam tuæ beneuolentiæ auſpicia captare: vt qui eſſes eiſdem quibus nos,
initiatus literarum ſacris, nec liuidulæ mentis labecula, vti aſſolet, ac cecinit Heſiodus,
vel minima litus diceeris obſcurior. Quo ſanè argumento, rem mihi (quod dicitur)
prorſus factam, non difficilis erat coniectatio. Sed enim poſtea quàm te cum in am-
pliſſimo diui Marci foro ſum congreſſus, eam tibi adeſſe interiorum literarum ſcien-
tiam animaduerti: eam, quod egregiè ſum admiratus, quando nil rarius, animi tui ſyn-
ceritatem, & minimè in aliena gloria corrugatam frontem, & quod ſequens eſt, probi-
tatem, præſigni iunctam diuinorum curæ perſpexi: vt quòd niſu haud ita magno pete-
bam prius, & opera (vt ſic dicam) parerga, nunc ὅλῳ τῷ ποδὶ, immo & animi tota vi pu-
tem vendicandum. Quin etiam meum hoc inſtitutum abs te digrediens retexi ſtatim,
ac tu, quo ſoles, vultu liquidè ſereno mihi adnuere es viſus. Accipe igitur, mi Baptiſta,
Lodouici tui munuſculum, non pſyricum omnino: quoniam pro virili tuæ virtutis
gloriam circunferimus, inque æuum protollimus, ac bonarum artium ſtudioſis vide-
mur oſtenſuri, eſſe, quod noſtris gratulentur temporibus: quæ viro multa in literis cla-
ritate, & moribus exactiſſimis fuerint cælitus inſignita. Momenti nec minimi, aut tra-
latitij illud quoque, Viſum iri me, dum priuatim operis mei partem tibi nuncupo, di-
cóque, ac ad legendum laceſſo ex doctorum decuriis neminem vnum reieciſſe, etiam
ſi Perſius eſt is. Nec prorſum, quod ille fecit, Tarentinis vel Conſentinis ſcripſiſſe.
Quam rem & lucubrationum noſtrarum initio ſum viſus abundè prolixéque te-
ſtari: ſed Accio idem, quod Titio ius ſit apud me. Ipſe verò ſic ſtatuas ve-
lim, Eſſe me tibi tam deditum, quàm qui maximè: proinde, ſi qua
re tuis rationibus opera noſtra fieri melius poteſt, om-
nem me ſubiturum aleam vel ſumma alacrita-
te, iam hinc certius tibi pollicaris,
licet. Vale.

LODOVICI

LODOVICI CAELII RHODIGINI ANTIQVARVM LECTIONVM

Liber vnus, qui duodecimus.

Veterum sacrificia cuiusmodi fuerint. Initia quid, & vnde. Quid propriè Thysia. Ture quando libari cœptum, & quæ origo turis. Luci colendi, & arbores quæ sit ratio. Lucucus. Quis immolarit animalia primus. Soli cur dicentur boues. Epitheta sacrificia, & epitheta epistola. Canchridia, canchrys, cachrys cachryophora arbores. Iupiter cur Telius. Epibda quid. Crabus Deus. Senna dea. Victimarum probatio. Mola ratio, seu prothymatis. Theoxenia. Parasiti qui. Episition. Epision. Chernips. Callimachi aitia. Vocabula plura ad rem diuinam pertinentia. Ritus sacrorum varij. Hippades quid, & Appiades. Plinij locus discutitur. Templorum statuæ in quam spectarent partem. Adoniorum ritus. Stephanephorus magistratus. Choopotes Dionysius. Montes omnes cur dicantur Iouis, necnon Hermæa.

Caput I.

POSTEA verò quàm in sacrificulos ritus paulo antè volentes incidimus, rem latius exequemur: flores modo rerum, quod & in cæteris facere consilium est, præcerpentes. Illud autem primum, quod secundo Legum scribit M. Tullius: Nil melius in vita hominum Athenas excogitasse, illis mysteriis, quibus ex agresti immanique vita, exculti ad humanitatem & mitigati sumus, initiaque vt appellantur, ita re vera principia vitæ cognouimus. Thysiam putat Porphyrius, dici propriè, quæ ex herbis fiat diis litationem: siquidem initio rerum, quæ cælestibus oblata sint sacra, non myrrhas ait fuisse, non casias, non item crocum: sed herbam virentem, veluti terrenæ potentiæ progerminantis primitias quasdam manibus offerebant. Quippe arbores ante animalia fuisse à terra productas: herbas verò etiamnum ante arbores ipsas. Igitur ex verbis integras quasdam sumentes cum foliis & radicibus ac fructu simul concremabant, eáque exhalatione ac fumo diis litabant. Quamobrem ab ea quam facerent exhalatione, quam thymiasin Græci dicunt, thysia quoque deflexa est: proinde sanguinarium cultum, non rectè ea nuncupatione censeri. Scimus porrò veteres Romanos, sicuti annis centum & septuaginta, Dei simulachra excitasse nulla, quod nefarium sit, illum omnia supereminentem arbitrari ἀνθρωποειδῆ ἢ ζῳόμορφον, ita ex Pompilij præscripto sacra obisse ἀναίμακτα, id est citra sanguinem, farina modo adhibita, vel libim aut rebus omnino vilioribus: quod resipit πυθαγορικὴν ἁγιστείαν. Ture prolibari cœptum primò, Græca prodit fabulositas, postea quàm iuuenis Libanus, qui esset cultus diuini perstudiosus, in turis est demutatus fruticem, qui & inde Græcis nomen sit assequutus. Nam & lachryma, Galeni astipulatu, libanotos dicitur. Ex iis porrò frontibus propagatum contéderim, vt arbores quoque veluti numinum censerentur templa: & simplicia rura prisco ritu Deo præcellentem arborem dicarent, nec auro vel ebore fulgentia simulachra venerarentur magis, quàm lucos: in quibus & silentia adorarent ipsa: puto, quia summatem Deum silentio (vt prætexuimus) adorandum, prisca censuit theologia. Lucucos vtique sunt qui loci custodes interpretentur. Eò certè progressa res est, vt tum numinibus suis dicatæ arbores perpetuò seruarentur: tum alicubi, vt apud Indorum plerosque, numinum colerentur vice. Quin & Syluanos, Faunósque, & id genus numina alia, syluis perinde ac cælo attribuerent. Ioxidas in Caria Plutarchus scribit, patrio more asparagum non comburere, sed venerari plurimum, ac colere: sicuti stœben quoque: ea verò herbæ species, tobion apud alios nomen habet: stipam etiam Latini dicunt. Facti ratio sanè ridicula est, ac puerilis: qui nosse cupit, Plutarchum adeat in Theseo. Apud Athenienses quoque aram fuisse, Pausanias scribit, quam vocabant διὸς ὑπάτου, id est Iouis eximij, vbi animatum sacrificabatur nil, sed πέμματα modo, id est bellaria apponentes, vino prorsum abstinebant. Hic verò ipse cultus, quo cęlites victimarum cruore placatos volumus, hominum putatur iniquitate pòst multo irrepsisse. Miserationem, lachrymas atque luctum, germinibus terræ deflorescentibus, offerre, diu veteris fuit instituti. Melissea Cretensium regem Didymus scribit, omnium principem diis sacrificasse, ac ritus nouos, sacrorúmque introduxisse pompas: cujus filiæ Amalthea & Melissa, Iouem puerum caprino lacte confouerint, ac melle, vnde datus fabulæ locus. Melissa verò prima sacerdos Matri magnæ à patre constituta, effecit, vt ejusdem sacerdotes semper Melissæ nuncuparentur. Proditum verò à nostris est: animal occisum primo à Martis filio Hyperbio, bouem à Prometheo. Bouem certè aratorium immolasse, nefas censebatur summum. Athenienses autem primos hisce non abstinuisse vel in cibis, auctor est nobis Theon. Vlyssis quoque socios non temperasse, cecinit Homerus: quo fit nomine indignatus Sol, quippe vt solem intueamur, causam videri hoc bruti genus, quia sit τροφῆς ποριστικόν, id est alimenta suggerat. Hinc, vti assolet, victimarum enata superstitio, & suę sacrificantibus dictę leges. Vitulum probari, si articulum suffraginis cauda contingat: breuiore non litari. Vitulos item ad aras humeris hominum allatos, non ferè litare: sicuti nec claudicante, nec aliena hostia deos placari, nec trahente se ab aris. Cæsarem verò Tranquillus scribit, religionem hujusmodi contempsisse, ac proripiente se victima, nihilominus prosperè pugnasse. Vlcerosam victimam sacris non adhibebant: nam nec de cælo seruabant vlcerosi augures, quod sit vlcus, diminutio corporis quæpiam atque pollutio. Græci moris erat, tauros quidem explorare farina apposita. Capros verò, ciceribus. Nam si gustare abnuissent,

Digitized by Google

aromata nuncupantur. Et Thucydides ἁγνὰ θύματα vocat,id eſt ſacrificia pura, cujuſmodi tus, myrrha,veluti impura cenſeantur, quæ ſanguinariam habent effuſionem cum animalium cæde. Prope Aſopum,dearum viſebatur templum,quas σεμνὰς dicunt Athenienſes, Sicyonij Eumenidas, quarum diem feſtum annis ſingulis agunt die vna, oues immolant vtero geſtantes, mulſo libant,& floribus vtuntur pro coronis, Pauſanias auctor. Victimarum carnes theothyta dici inuenio,id valet Deo immolata. Apud Hieronymum eadem forma dicuntur idolothyta, in Iouinianum. Moris autem fuit ex legis præſcripto, vt à re diuina redeuntes domeſticis ex ſacrificio portiunculam proferrent. Qui colligendo præficiebantur ſacro frumento vt prodidit Crates, paraſiti antiquitus ſunt nuncupati:hinc & locus in quo id reconderetur,paraſition dictum. Vt verò nunc paraſitus appellatur, prodiiſſe primum ab Alexide putat Caryſtius Pergamenus: ſed & apud Epicharmum mentio eſt. Quin ante omnes paraſitum induxiſſe Homerus animaduertitur,quem appellaſſe φίλον εἰλαπιναστὴν videtur, id eſt amicum menſalem. Veteres Poetæ paraſitos dixere colacas, id eſt adulatores. Alexis duo paraſitorum genera facit: commune vnum: alterum verò ſemnoparaſitum dicit,ex ſatrapis ducibúſque. Vtriſque tamen vnum incumbere adulandi ſtudium. At Sinopeus Diodorus facetè admodum artes reliquas non à diis,ſed à ſapientibus excogitatas viris,dicit: verum paraſiticam eſſe Philij Iouis inuentum. Sunt qui paraſitos item epiſitios nuncupent: dicunt autem eo nomine, qui ſibi modo gratia ſubſeruiunt laborántve: nam & epiſitia vocamus,quæ in alimoniam dantur. Auctor item Plutarchus eſt,Solonis cenſeri proprium, τὸ περὶ τῆς ἐν δημοσίῳ σιτήσεως. quod ipſe inquit, παρασιτεῖν vocauit. Eundem verò epulo non adhibebat ſæpius,cui autem admitti contigiſſet,ſi fortè abnueret, plectebatur:quod ſuperbi foret:ac publica deſpicatui ducentis. Criton comicus,inquit Athenæus,Delios vocauit paraſitos Phœbi. Ex quo & Martialis de Latino Mimo,

> Vos me laurigeri paraſitum dicite Phœbi,
> Roma ſui famulum dum ſciat eſſe Iouis.

Epiſion verò eſt muliebre pudendum. δημόσιοι appellant, qui citra vllam mercedem ciuitati operam præſtat. Sicuti ſitocuros,inutilis intelligitur, ac fruſtra connutritus. Ad ſacrorum porrò morem pertinet illud quoque, expurgari ſolitos adeuntes inſperſionibus aquæ, in quam torrem ex altari, vbi rem diuinam obiiſſent, prius reſtinxiſſent, quæque chernips diceretur. Orgeones dicuntur, qui deorum honori aut heroum conueniunt: nam ὀργιάζειν, ſacrificare eſt, vel quia ὀρέγουσι τὰς χεῖρας, id eſt protendunt manus, vel etiamquia in orgadibus & nemoribus ſacra obirent. Sunt autem orgades, montanæ regiones & incultæ. Hippodas legimus quandoque dicta ſacrificia Athenis, quæ mitterent, qui vocabantur ἱππεῖς, id eſt equites. Nam Athenienſis populi tres erant partes:pentacoſiomedimni,ab agrorum quos colerent, menſu ita nuncupati: equites potentia inferiores,ſic dicti,quòd ſi vſus ita ferret,equos alere ſinguli poſſent: thetes autem, id eſt θῆτες tertium tenebant ordinem,qui ad magiſtratus non admittebantur quidem,à judiciis tamen& concionibus non reijciebantur,vt non deeſſet omnino vnde ali poſſent. Illud monitos hac parte rei Latinæ ſtudioſos volumus, expendant Lynceo (quod dicitur) an huc retorqueri Plinianum illud ex trigeſimoſexto libro poſſit, Entochi Appiades & Hermerotes. Quid Appiades ſint,nec dum ſibi compertum,ingenuè fatetur Hermolaus.Hippiadas verò eſſe ſtatuas mulierum equeſtres, cujuſmodi Amaſonum fuerint, quæ mortalium primæ ſcandere equos ſint auſæ; ſicuti orator prodidit Lyſias.Quid verò ſi hippadas legendum aſtruas,& illam ſacrorum pompam ab Entocho pictura expreſſam intelligas?Hippiadas deas apud Ouidium legimus libro De arte amandi tertio,

> His Venus è templis multo radiantibus auro,
> Læta videt lites, Appiadéſque deæ.

Et rurſum de remedio amoris libro ſecundo,

> Turpe vir & mulier juncti modo, protinus hoſtes:
> Non iſtas lites Appias ipſa probat.

Appiadas dici deas interpretantur grammatici, Venerem, Pallada, Pacem, Concordiam, Veſtam, propè Cæſaris forum erectis earum templis. Nuncupari verò ſic ab aqua Appia, quæ in idem deducta forum eſſet. Nam Epiſtolarum familiarium tertio M. Tullius per jocum ad Appium ſcribens, Idque me, inquit, quoniam tu ita vis, puto non inuita Minerua eſſe facturum; quam quidem ego ſi fortè de tuis ſumpſero,non ſolùm Pallada, ſed etiam Appiada nominabo. Hippardium verò fera eſt,ab equo nomen ſortita. Denique, vt nimio plus tumeſcens repercutiamus caput, paucula adijciamus modò. Philothytas vocari interdum ſuperſtitioſos aliquos, nullo non tempore diuinis rebus incumbentes, vel hac ratione fiant citra nocumentum. Magnam fecit jacturam Græcia, magnam & nos poſt illam,interceptis aut vetuſtate aut temporum incuria Callimachi Ætiis, quo opere is multorum,ſiuæ ad ſacra pertinerent, ac id genus aliorum cauſas, principia, & origines (hæc enim omnia; αἴτιον Græcis indicat, quod Latinum verbum implere nequit)ingenioſe rimabatur: quod ex veterum aduocationibus liquet amplius: ſed quod eſt apud Varronem, Vetuſtas pauca non deprauat, multa etiam tollit. Addamus illud quoque, Vlochytas accipi à nonnullis non prothymata, quod diximus, ſed ipſa potius vaſa, ex quibus Vlæ fundebantur. Vlas verò à partis nomine, quod adnotauit etiam Eion, miſcellam intelligunt ex hordeo & ſale materiam. Cæleſtibus,inquit Porphyrius, diis templa excitabant & aras,terreſtribus ἐσχάρας, id eſt focos: ſic & heroibus. Subterraneis autem poteſtatibus foſſas deprimebant, καὶ μέγαρα. Mundo & nymphis antra dicarunt: quin mundum ipſum eſſe antrum,ab Pythagoreis traditum eſt:ſed & nos alibi commeminimus. Scribit auctor idem,templorum ſtatuas & ingreſſus Orientem ſpectaſſe, vti adeuntes in Occaſum conuerſi,ac τῶν ἀγαλμάτων ἀντιπρόσωποι, diis preces affunderent,ac rem diuinam obire pergerent. Aram,vbi res diuina obitur,dicunt Græci βωμόν: ſed & eo nomine locum intelligunt, vbi locatur currus,Homero aſtipulante,

> ἅρματα δ' ἂν βωμοῖσι τίθει.

Temenos poſt alia etiam partem indicat, vbi ſurrectum ſtat ſimulachrum. Pronaon, ante

templum locum accipimus. Auctores Græci ſunt, montem quemlibet Iouis dici, quoniam deorum eminentiſſimo in ſuperciliis montium diuina res fieret. Propterea in Trachiniis Sophocles montis Oetes nuncupat, Ζηνὸς ὕψιστον πάγον, agens de Herculis monte. Traditum & illud à Græcis eſt, Hermea dici montes omnes, quoniam paſtoralis Deus ſit Mercurius, ac montanus. Priuatim tamen in Lemno mons eo nomine à Sophocle recenſetur in Philoctete. Adonia quum celebrarent Athenis mulieres, paſſim vrbe tota excitabantur idola, in quorum ambitu etiam viſebantur ſepulchra, audiebantúrque muliebres planctus: qua re ſub claſſis profectionem contingente, Siculi belli exitialem ciuitati calamitatem conjectarunt nonnulli. Legimus, Themiſtoclem apud Magneſiam inito magiſtratu, quem ſtephanophorum dicunt, Mineruæ obiſſe rem diuinam, & feſtum appellaſſe Panathenæa, ſacrificio item peracto Coopotæ Dionyſio, inibi χοῶν celebritatem oſtendiſſe.

Sacrificia eſſe velut medicamenta. An Deo contingat affectio aliqua, nobis adorantibus. An neceſſaria ſit eius quem colas, cognitio. Quam partem ſpectare adorantes debeant. Mutilatos à ſacris arceri. Plinius illuſtratur. Telos quid, & teleta. Teleſtrium. Plutarchi codex emaculatur. Ebrietas in ſacris permiſſa, unde dicatur μεθύειν. Teleſphorus. Engaſtrimythus.

Caput II.

SAcrificia Heraclitus inter philoſophos veteres non incelebris, medicamenta ſolebat nuncupare, quoniam præpotentis pharmaci vice à morbis animam expurgent, in hac generatione concretis. Sed ingerit ſe quæſtio theologumena tractantibus, an res diuinas obeuntibus nobis, Deo contingat affectio aliqua. Porphyrius quidem ſuſpicabatur, non dæmones modo, ſed deos quoque paſſione affici nonnulla, quoniam inuocationibus moueantur. Iamblichus arbitratur, deos, non quia inuocentur, moueri ad impertienda hominibus bona, ſed ſponte nos ad bonum prouocare, nobiſque inuocando conuerſis occurrere, vltrò quippiam monſtrantes elargientéſque. Supplicationes porrò animum diuino aptum influxi efficere, qui tum vltrò, tum facile perueniat, propter diuinam amicitiam omnia connectentem. Quòd ſi à benefica deorum cura, ceu à clariſſimo ſolis lumine, abeamus longius, denſioribus nos ſtatim tenebris circunfundit: tuncque iratior dicitur nobis Deus, quem tunc demum credimur remollire, ſi ſuppliciter ad eundem conuertamur. Lenimentum id genus Deo affectionem infert nullam, immo à perturbationibus ſequeſtrat animum. At enim inferat aliquis, Quid, ſi quod colis, ignores? Porphyrij quem jam aduocamus ſæpe, ſententia eſt, Diuinorum cognitionem perſpicientiámque, rem cenſeri proculdubio ſacram: inſcientiam verò atque caliginem, prorſus prophanam. Putat hæc propemodum vera Iamblichus item, verum operationem religioſam longè arbitratur intelligentiæ anteponendam, quippe ſolam hanc cenſeri pereſficacem ad comparandam animæ cum diuina natura deificam vnitatem. Siquidem ſacrorum, quæ rectè ritéque præſtentur, eam eſſe potentiam, vt etiam ſi minus ea noueris, pio tamen perſequaris affectu, nihilominus efficaciſſima fiant. Neque enim per intelligentiæ claritatem connecti nos Deo. Aliàs nemo non philoſophiæ imbutus myſteriis diuinæ ac deificæ compos fieret vnionis. Iam illud veteris fuerit ſuperſtitionis, quod in Aſclepio Mercurius ſcribit, Deum adorantes ſi medius affulſerit dies, debere in auſtrum conuerti: ſi vero dies ſit occiduus, in occaſum: ſi ſe tunc primum promat ſol, exortiua eſſe ſpectanda. Quidam ex Græcis ita produnt, Si heroibus rem obirent diuinam, occaſum ſolitos ſpectare: ſi diis, exortiuas partes. quod in Iſthmiis ſignificare animaduertitur Pindarus. Romanorum verò fuit inſtitutum, adorantes circumagi, cæleſtis vertiginis quadam imagine: vel quòd Ægyptiæ indicant rotæ, quia in humanis eſt ſtabile nihil, ac conſtans. Magorum plures vitæ præſentis velut mancipia, boniſque inhiantes corporeis, corporea excogitarunt ſacrificia, votáque viuis ſtellarum corporibus, viuóque mundi corpori accommoda, conſequuturi inde, quæ expeterent præcipuè. Platonici mundanis diis ſacra obeunt corporea: ſuperioribus ſegregatam putant dicandam eſſe ſanctimoniam: principi verò ſegregatiſſimam: quod & Apollonio Tyaneo comprobatum ſcimus. Quo autem ritu, quáve mentis pietate adorationem obire legitimam in gratiarum deceat actione, is operis ejuſdem fine exſequitur venuſtiſſimè: & libro Enneadis quintæ primo Platonicus Plotinus. Verum adijciamus ſuperpondij aliquid, prius quàm ab hiſce diſgrediamur, ac Plinij locum illuſtremus, quando libro Naturalis hiſtoriæ ſeptimo M. Sergium ſcribit, de rebus ſtrenuè à ſe geſtis orationem habuiſſe, quum à ſacris arceretur, vt debilis. Quippe in noſtra item religione magnoperè ſeruatum, ſciunt omnes, citra ſuperioris laxationem mutilatos deminutóſque, ac mulcato (vt verbo Taciti vtamur) corpore, ſacris non facilè admoueri. Idipſum & veteribus cautum, monet Declamationum quarto Seneca, vbi de Metello, inquit, Sacerdos integer ſit. Metellus pontifex quum arderet Veſtæ templum, dum rapit Palladium, oculos perdidit, ſacerdotium illi negatur. Et mox contra Metellum, Sacerdos non integri corporis quaſi mali ominis res vocanda eſt. Hoc in victimis notatur, quanto magis in ſacerdotibus? Sed & libro Antiquitatum ſecundo Halicarnaſeus Dionyſius, ſacerdotes à Romulo lectos ſcribit, genere excellentes, ſimul & virtute præſtantes, nec tamen inopes, aut corpore vlla ex parte trunco. Dignum ſcitu quod adnotatum Egeſippo eſt, Iudæorum excidij primo: Antigonum facto in Hyrcanum impetu, aures illi mordicus præſecuiſſe, ne quando commutatis rebus, reditus ad ſacram pateret perfunctionem: ſummum quippe ſacerdotem haud eſſe parte vlla deminutum, conuenit: nec omnino per legem licet, vt mutilato corpore, ſummo quiſpiam admoueatur ſacerdotio. Illud porrò nec omittendum in mentione iſta, cujus auctor Herodotus eſt, Libyci potiſſimùm fuiſſe moris, in templis vlulare: quod tamen proprium fuiſſe mulierum opus, idem innuit, ab illis verò in Græciam propagatum. Amplius item largiúſque rei diuinæ cauſa inuitare ſe, credebatur fas: vnde & μεθύειν inflexum Ariſtoteles putat, quòd ebrij fierent, μετὰ τὸ θύειν, id eſt poſt ſacrificium: aut ab μεθίημι, quia curas laxarent vnde &

Bacchus.

Bacchus, Methymnæus. Quin dapes & conuiuia dictitabant θοίνας, ab θεός & οἶνος, velut deorum gratia vino amplius indulgendum foret. Telos item pro ſacrificio poſitum inuenimus. Teletas verò tum myſtica tum maiora dici feſta nouimus, quoniam non citra grandiorem impenſam fierent. τελεῖν nanque impendere eſt: vnde & qui multa profundunt, dicti polyteles: qui pauca, euteles. Teleſterium apud Eleuſinem Plutarchus in Pericle, initiandi locum videtur intellexiſſe, codicibus Latinis in eo præcipuè interpellatis, in quos ſciolorum turba ſi impingat, nil aliud quàm aures mouet. Teletas quoque, initia vel initiationes in diuinis vocant, quoniam ab logicis, ethicis & phyſicis ſummum poſtremúmque locum in diſcendorum ratione diuina obtinent. Nam [illegible] dicunt vltima. Cæterùm modo diuerſo in noſtris literis vocantur initia, quando hæc dignitate præcedunt, & intendi prima debent. Nam hinc metaphyſicen, primam dixit philoſophiam Ariſtoteles. Teleſphorus autem ad teletas pertinet nihil: colebatur à Pergamenis vt deus, ἐκ τοῦ μαντεύματος ſic nuncupatus: quem, inquit Pauſanias, Aceſion dicunt Epidaurij, Euameriona Sicyonij. Sunt qui τελεσφόρον, vatem interpretentur perfectum: aut etiam Engeſtrimython, de quo alibi plura dici & Teleſphorus valet, opportunè fruges producens. Magiſtratus porrò Lacedæmonij vocant: quoniam illorum pontificij eſt, rebus finem ſtatuere.

Lachrymarum ratio. Plinij locus declaratur. De oculorum canthis, & thalamo eorundem. Item metopa quid.

Cap. III.

LAchrymæ, vel (vt alijs magis placet) lacrimæ, in hominis ratione non apud ſimplex modo vulgus & pullatum circulum, ſed apud eruditiſſimum quenque ſingularis ſunt admirationis. Nam Plinius ille doctiſſimus, de quo perſuaſiſſimum eſt, indoctos eſſe, quibus ille non ſapit, quum de oculis ageret, ita prodendum putauit. Hinc illæ miſericordiæ lachrymæ, hinc fletus & rigantes ora riui. Quis ille humor eſt in dolore tam fœcundus & paratus, aut vbi reliquo tempore? Proinde non abſurdè fecerimus, ſi in medicorum diuerticula, vt ſæpe aliàs, parte quadam deflexerimus, non altiore modò doctrina, ſed & varietate, vt alibi interfati ſumus, legentium animis plurimum allatura iucunditatis. Alioqui verſuram facere præſtat multò, quàm in neruum ire, ac ignorantiæ obidibus præpediri. Quum igitur conſtet propemodum, non eſſe aliud lachrymas, quàm aquoſum humorem ab oculis profluentem, quam habeat is rationem, amplius ſcrutandum. Sic autem comperimus, in ſecunda, tertia & quarta digeſtione humoris ſuperfluitates aquoſas ſecerni ſemper: ſiquidem in hepate concoctionis ſecundæ poteſtate aquoſitas gignitur. Eius magna pars contruditur per emulgentes venas ad rhenes. Percolata inde à ſanguine ac ſequeſtrata per meatus, qui vritides nuncupantur, in veſicam delabitur, ac egeritur denique. Quicquid verò ſubſtitit cum ſanguine, vt ſit eius vehiculum, fertur cum eodem ad venarum extrema quæ oculos pertingunt, & inde eſt lachrymarum materia. Contingit id ipſum & cibi

A perfectione tertia, quum ſanguis conuertitur in humiditatem primam de ſecundis. Fit & in poſtrema quum humiditas prima de ſecundis transmutatur in ſecundam & tertiam. Obiter tamen ſciendum, in concoctione vltima duplicem ſecerni ſuperfluitatem: altera quarum craſſior ſit, vnde proueniant, quæ in corporis ſuperficie viſuntur, ſordes. Et inſuper narium mucus, aurium quoque marmorata. Subtilis altera, quę quandoque in vaporem, in ſudorem aliàs modicum tenuémque dilapſa commutatur, necnon oculos ſcandens lachrymis argumentum prębet. Sunt qui ita ratiocinentur, quę caloris vi in vaporem reſoluantur, ignea leuitate hinc aſcita, ſcandere tamdiu ad ſuperna, donec repercuſſa addenſatáque frigeſcere incipiant, relabantúrque. Id quod in pluuia conuiſimus & vaſis, quę ambica vocant. In humano autem corpore tres agnoſci fumidas euaporationes, ſtomachi, iecinoris, ac lienis, & cordis: quibus tria reſpondeant membra item supernè, oculorum, narium, aurium: ſed narium mucum à ſtomacho eſſe, aurium ſordes ab iecinore, organorum indicare ſitum, ſic & lachrymas ex oculis demanantes ab corde profluere: quando & nobilior rei euentus nobiliorem pręfert cauſam. In dolore autem haſce vbertim ſcatere, quoniam eius vi plurima ſecernatur euaporatio: quod agnoſcens Homerus quoque calidas ſubinde lachrymas pronuntiat. Nec omnis tamen dolor ſic cordis calorem excitat, vt aiunt, vt qui in eo eſt, ſequeſtretur humor, ſed qui cum ſpe modo eſt: hãc enim efficere, vt exiliat cor vehementius, ac laxius fiat. Nec ſubſultus quilibet hoc effecerit, ſed impetuoſior, vti in rerum acerbitate: ſiquidem vbi ſpes abeſt, cordis ceſſat ſubſultio: quin comprimitur, meatibúſque occæcatis, augeſcente calore, feruet humor, nec euaporat. Quia vero cordis vehementior commotio hęc in homine fit tantum, quod Ariſtotelis eſt tertio De animalium partibus, inde cęteris lachrymarum vſus non datur ferè. Quòd ſi humectatio quæpiam in nonnullis cernatur, vnius functione euaporantis pulmonis contingere, palam fit. Illud obiter adnotaro: doloris magnitudine vitali ſpiritu in cordis occluſo cauitatibus, præfocationem ac interitum conſequi ſæpius. Semitas verò duas anatomici deprehendere, per quas ad oculos lachrymæ ſurrigantur. Priore loco venas ſtatuunt, quæ in fronte ſunt & temporibus ad oculos productæ: deinde eſſe inteſtinos meatus, qui eôdem protendantur. Quanquam monſtratur & callis tertius, quia profluens humiditas in nares per oſſium foramina in oculos deſinentia, in illos corriuatur. Verùm, vt hæc liquidius percipiantur, ſciendum eſt, duos eſſe in oculis angulos, quos in medicorum Iſagogico cãthos nuncupat Galenus, & Paulus Ægineta in oculorum vitijs libro tertio, Auicenna almachenis tempeſtate noſtra medicæ artis ſtudioſi, lachrymalia. De ijs primo De animalium hiſtorijs Ariſtoteles ita ſcribit, κοινὸν δὲ τῆς βλεφαρίδος μέρος τῆς ἄνω καὶ κάτω, κανθοί, δύο μὲν πρὸς τῇ ῥινί, δύο δὲ πρὸς τοῖς κροτάφοις. ideſt, pars communis ſuperioris inferioriſque palpebræ canthus eſt, quem duplicem vterque habet oculus, alterum iuxta naſum, iuxta tempora alterum. Canthorum verò radices inuenio encanthidas dici, vel epicanthidas. Cęterùm qui propè naſum adiacent, rhanteres

nuncupantur, ab humoris inſperſione: aut πηγαί, ideſt pagæ, velut lachrymarum fontes quidam: canthos domeſticos medici vocant. Canthum ligneum pro vaſe potorio, in Diogenis mentione aduerſus Iouinianum, nî codicum interpellata fides eſt, nominat Hieronymus. Nam exemplaria ſunt, in quibus ſcriptum comperias, Cauum ligneum. Laertius certè in eadem hiſtoria cotylen dixit, canthum minimè. Sed ad rem. Anguli verò in tempora vergentes, ſylueſtres à neotericis dicuntur, paropiæ à Græcis, aut verius parotiæ, quod ad aures proclinentur: ſic enim appellat Nicandri interpres. nam paropia nuncupari nouimus quæ oculos equorum ambiunt coria. Sunt prætereà in palpebris iuxta hoſce angulos foramina quædam, vtilitas quorum inter cætera eſt, humectare palpebras: indicio eſt, humectatio ibi perpetua. Porrò, vt quarto De vtilitate partium ſcribit Galenus, per foramina & meatus naſi, qui in canthis ſunt, egrediuntur ſuperfluitates, ab oculo ad nares effuſæ. Illis verò ſpiramentis ſuperiecta eſt neruoſa caro, quam vocant medicorum ſcholæ lachrymarum frenum: quoniam eo, velut obice, ab exitu repellitur, ac velut ſuffrenatur humoris illuc deflua redundantia, cogitúrque in nares delabi. Quòd ſi abſcindatur, aut caſu aliquo minuatur, perennis fit lachrymarum fluxus. Angulorum augumentum immoderatius eucacida vocant: deminutionem verò rhyada: Galenus auctor De morborum differentijs primo. Palpebram Græci βλέφαρον vocant, vt ſcribit Oppiani interpres, ideſt ὀμματόφυλλον, velut dicas oculare folium, παρὰ τὸ φᾶρος καὶ ἱμάτιον εἶναι τοῦ βλέποντος, quòd oculi indumentum ſit. Tarphos vocant, vnde ſe promunt pili, dicti blepharides, & vbi coeũt palpebræ. Cauitatem qua coniacet oculus, thalamum appellari tradit, metaphora honeſta de thalamo domeſtico. Quem hoc ſtatuunt ordine, vt primo habeatur loco ſeptum, ideſt hercos, vbi locantur portæ: mox aula eſt, inde æthuſa, quæ eſt porticus periſtylos ſoli expoſita, vnde & nomen: poſtea eſt prodomus, mox domus & thalamus. Spatium quod interiacet oculis, ratione conſimili metopa nuncupari valet: quando opas Græci, tignorum & aſſerum cubilia vocant, noſtri caua & columbaria: ſicut quod inter duas opas eſt, intertignium, id metopam dicunt illi: ſic interſcalmium, inter remiges ſpatium: qua figura dicuntur intercilia item, ac interfinia.

Quæſita non illepida ſuper lachrymarum item ratione. Cepas ſylueſtres non reperiri. Thymus quid. Ceparum natura, & allijs. Crommyon vnde. Miſcelli hiſtoria. Myria quæ dicantur.

Cap. IV.

Cæterum hac parte curioſior fortè quiſpiam quærat, cur à domeſtico angulo potiſſimum lachrymæ fluant? Ratio verò non alia eſt, quàm in poris, ſiue meatibus, qui illuc frequentiores feruntur, & latiores. Verùm enim verò non omiſerim hac parte illorum ſententiam, qui audacius aſtruxere, Lachrymas in angulis quidem ſe oſtendere, prorumpere tamen ex ſpiramentis duobus in fine pilorum qui è palpebris promicant, quorum vnum in ſuperiore fit gena, in inferiore alterum propè domeſticum angulum. Hinc arguta in

A medium proſilit aſſertio, Lachrymas ex ira, aut triſtitia, vel huiuſmodi ægritudine alia per inferius redundare ſpiramentum, quia cordis ea ſint accidentia. Quæ verò alia profluant ratione, ſuperiorem habere meatum, quia euentus cauſa ſit de cerebro. Ex ijs verò quæ iam copioſius aſtruximus, Alexandri quæſtio faciliorem recipit intellectum. Cur (inquit) mœrentes, & lætius ridentes lachrymantur? Mœrentes vtique, meatuum ſiue pororum denſitate extrudunt quod in

B ipſis eſt humectum. ἡ γὰρ λύπη ψύξιν καὶ πύκνωσιν ἐργάζεται τῶν πόρων. hoc eſt, triſtitia enim frigiditatem facit, & pororum denſitatem. Gaudentes verò ratione diuerſa, raritate atque laxitate eorundem humida effundunt. Hinc illud à Xenophonte promitur rerum Græcarum ſeptimo, οὕτω κοινόν τι ἄρα χαρᾷ, καὶ λύπῃ δάκρυά ἐστι. quod eſt, ſic itaque lætitiæ ac triſtitudini commune quiddam lachrymæ ſunt. Quòd ſi ſpiramenta fuerint per anguſta, nec lætitia nec mœror ciere lacrymas

C poteſt. Expoſitor verò noni libri Almanſoris, lachrymas quaſdam eſſe voluntarias dicit: aut ex triſtitia, dum fit cerebri conſtrictio, & inde humecti aquoſi expreſſio: aut ex lætitia, per quam fit cerebri laxatio, & meatuum, indéque humoris effuſio, dum videlicet circumfunditur calor ad totius circumferentiam, & potiſſimum cerebrum ſcandit. Sunt tamen, inquit, etiam lachrymæ quædam vltimam conſequentes debilitatem omnium oculi virtutum, & cerebri, ac omnino corporis reliqui.

D Sed propinquis morti hæ plurimum eueniunt, ac deploratis, nec ab expellente profluunt virtute, verùm ab humoris grauitate ad inferiora nutu ſuo vergentis, detentoria etiamnum facultate labefacta, vt Galenus interpretatur apud Hippocratem. De his crebra mentio in Prognoſticis & Aphoriſmis, ſiue ſententijs Hippocratis, & in libro De regimine acutorum. Porro à curioſis item quæritur, quidnam ſit cauſæ quòd qui equo currunt, quo contentius curſum equus arripit, eo procli-

E uius lachrymas fundunt: & qui pedibus item, eo magis quo ſe vehementius intenderint. Huius verò ratio euidens eſt. aer nanque occurſans frigidus eſt, frigus autem lachrymas mouet: quippe contrahendo conſtipandóque carnem, exprimit humorem. Niſi quis id aſtruat amplius, calor ſudorem elicit: τὸ δὲ δάκρυον inquit Ariſtoteles, ἱδρώς τίς ἐστι, διὸ καὶ γίνονται ἀπὸ θερμασίας ἄμφω ταῦτα, καὶ ἁλυκά ἐστιν ὁμοίως. hoc eſt, lachryma autem ſudor quidam eſt, quapropter à concalefactione v-

F trunque mouetur, & ſudor & lachryma, ſalſáque pariter ambo ſentiuntur. Calorem verò motus ſine dubio efficit. Dicat aliquis, hoc item ictus ratione prouenire: vt enim aduerſi flatus oculos perturbant, ita etiam qui ſe obiectat aer, quo quis contentius equum agitat, aut currit ipſe, eo magis ictu quodam molli euerberat ac ferit, quo vt lachrymæ promantur, effici, meatibus oculorum laxatis appulſu eiuſmodi. Omnis enim ictus vim aut ſecandi habet, aut collidendi & contundendi.

G Ab Alyatte rege ferunt quandoque Biantem ex ſeptem ſapientibus vnum eſſe accerſitum. At is philoſophico ſupercilio tumens, & regiam fortunam tantum non deſpicatui habens, ἐγώ φησιν Ἀλυάττῃ κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν. Ego, inquit, Alyatti mando cepas comeſſe quibus illi fletum eſſe imperatum, interpretantur eruditi. nam & apud Ariſtophanem

ſtophanē quærit ille ex Dionyſio, τί δῆτα κλάεις A
cur fles? Reſpondet is, κρομμύων ὀσφραίνομαι, ideſt
cepas olfacto. Cepas verò acriter mordere ocu-
los, & ciere lachrymas, notiſſimum: nam & crom-
myon inde apud Græcos nomen habet, ὡς τὴν κό-
ρην ποιοῦν συμμύειν, quod pupillam comprimi co-
gat. Huius verò ratio eſt, inquit Peripateticorum
princeps, quia quod lachrymas mouet, mordax eſ-
ſe debet, humidum quoque & lentum: quas ob res
etiam oleum lachrymas excutit, quamuis leniter
mordeat. ſubiens enim irreptánſque ſuam ob len-
titiam atque tenuitatem dolorem mouet, ac pe- B
rinde humorem tabificat. Cepe vim eiuſmodi ſa-
nè habet, vt quod & humore & vapore ſit calido,
tenui & lento. Itaque adnotum eo, quòd vapor e-
iuſmodi eſt, humórque tenuis commeat, lachry-
mas mouet. Quúmque editur tranſmiſſa reſpira-
tione, itidem facere poteſt. Quin & cepis oblædi
mentem, proditum quibuſdam eſt: medicæ verò
ſcientiæ prorſum coryphæus Hippocrates viſu
potius quàm eſu commendabiles facit. In quo il-
lud adnotarim obiter obſeruatum eruditioribus, C
ſylueſtres cepas haberi nullas: proinde aberrare
qui apud Ariſtophanem thymum ſylueſtrem ac-
cipiant cepam: quod animaduertens Sudas, Θύμος,
inquit, εὐτελὴς βοτάνη. Allium verò calidum qui-
dem eſt & acre, & humoris aliquid continens, ſed
lentum non eſt: itaque lachrymam mouere non
poteſt. In ratione lachrymarum obſeruatum illud
quoque eſt, Quas ex mœſtitia profundimus, ferè
calidas eſſe: quas verò ex oculorum morbo, frigi- D
das. Quippe quod incoctum crudúmque eſt, fri-
gidum ſit, neceſſarium propemodum eſt: calidum
verò, quod concoctum. Langorem verò omnem
ex cruditate proficiſci, nullum dubium eſt, quod
quum lachryma cruda in ijs ſit, qui valitudine ocu-
lorum laborant, non immeritò frigida eſt. Hinc
medici ſudorem frigidum, argumentum eſſe gra-
uioris morbi coniectant: calidum contrà, decreto-
rium eſſe & ſalutarem. Quum enim vacans mate-
ria multa eſt, ſatis à calore intimo percoqui non E
poteſt: itaque frigidam eſſe, neceſſarium. Quum
verò pauca eſt, plenè à calore vita percoquitur.
Morbos autem vacantis materiæ copia prouueni-
re, manifeſtum eſt. Præterea, ne quid per incuriã,
quod ad rationem hanc ſpectet, tranſiliam, id
quoque in literis inuenio; In timore lachrymas
non fieri: quia repentè humores ac ſpiritus retra-
hantur ad cor. Prorumpere autem in ira iam au-
geſcente ex agitatione vehementi, & commotio-
ne, ac humorum expanſione ad exteriora, quum F
magis magíſque diffunditur calor. Porrò vbi in-
conniuentibus oculis quippiam contuemur, hæ-
remúſque in vno fixi obtutu, plerunque ſeſe pro-
munt lachrymæ, oculo (vt credunt) intentione
nimia debilitato, & nonnihil tum à lumine, tum
ab obiecto læſa acie, denique muſculis diu ita fixis
atque protenſis, facilior eſt humori exitus. Riden-
tium deinde lachrymæ frigidæ videntur, quia ca-
lor tum maximè per faciem diffunditur, prorum-
pentes verò lachrymæ, quum aliquanto minus G
habeant caliditatis, dum manant, frigidæ omnino
videntur. Vinolentorum lachrymas iucunditatis
afferre plurimum, liquet, ratione maximè illa,
quòd euidens ebrijs fit lenimentum, ſi copioſius
effundant redundantem in capite humorem. Ce-
rebrum quippe vini oppletur vaporibus: ac eo
nomine, moleſto item grauatur onere, quòd pro-
fuſis lachrymis fit ſubinde leuius, & inde voluptas
in fletu vinolentis iucunda. Ad lachrymarum ra-
tionem nonnihil ſpectat illud quoque, ex hiſtoria
quæ de Miſcello eſt, cui redditam ferunt ſortem
ex adytis: Conditurum eum ciuitatem, vbi in ſe-
renitate ipſum excepiſſet pluuia. Id nunquam fu-
turum, coniectatum ab eo eſt, ob rei abſurdita-
tem. Quum tamen in Italiam appuliſſet, ac maxi-
ma euentus fluctuaret incertitudine, aſſediſſe illi
pellicem vberius flentem, mœſtámque. Id con-
ſpicatus Miſcellus, finem habere oraculum ſuſpi-
catus, ciuitatem condere adortus eſt. Illud poſtre-
mò auctarium fuerit, ac velut aſſumentum, ſed
non panni, verum ex Euſtathij theſauris, quæ di-
gna luctu ſint, dici à nonnullis μυεῖα, ſi penultimæ
accentiunculam ſeruet, ἀπὸ τοῦ μύρεσθαι quod lu-
gere eſt, vnde μορμύρειν, quo aquarum ſignetur
ſtrepitus, & inde clauthmyriſmus.

Oculi vitia. Cur in occipitio non ſint oculi conſtituti, nec collum nobis datum verſatile. Aulopi qui ſint: aula item. Campaula, pithaula, auliſci, valonaq. maulie, aulici & curiales, aulones, pſeudaulo, pſeudoportus. Coracina ſacra. Opuntij qui. Phthiſis in oculo quid, & atrophia: atrophon, & mydriaſis, amauroſis, amblyopia, & alia id genus. Bulbus oculi. Diſtichiaſis. Coracinus vnde. Coraxis color. Laodicenſis lana. Hieronymi locus explicatur. Eutropon: Euernes. De aprorum ceruorúmque lachrymis interim. Vertigino ſi.

Cap. V.

QVanquam de oculorum ratione alibi copio-
sè, ac nunc quoque vellicatim diſſeruimus, ni-
hilominus vbi ſe dignum obſeruatione quippiam,
dum mutos conſalutamus magiſtros, oſtentat,
quin id publico bono mox excerpamus, facere
nequimus. Sicut & hoc in primis, eſſe tunicula
oculi, quæ dicitur rhagoides, vitium, quod pro-
ptoſin, ideſt πρόπτωσιν vocant, tanquam prociden-
tiam, eroſione proueniens, aut ſciſſura ceratoidis.
Id ſi minutum ſit, ac muſcæ capiti perſimile, μυιο-
κέφαλον καλεῖται, ideſt nuncupatur myiocepha-
lon, ſi maius paulò, acini vuæ amplitudine, σταφύ-
λωμα: ſi maximum, vt vel palpebræ ſuperexci-
dant, μῆλον, ideſt malum: quòd ſi obdureſcat calli
imagine, tunc verò etiam ἧλος cognominatur: id-
eſt clauus. Sed nec illud contemnendum, ex Aui-
cennæ interprete primo Canonis: Ambiguita-
tem, inquit, fortè moueat ſtudioſius rerum natu-
ram expendentibus, cur noſtri corporis artifex
in occipite itidem oculos non cenſuerit collocan-
dos, vel ſaltem collum attribuerit verſatile, quod
in grue viſitur ac ciconia. Cæterum hæc vix effici
potuiſſe, ex partium proprietate conijci poteſt: ſi-
quidem oculi naturam eſſe humectam, videndi
exigebat ratio, & proinde neruos itidem ipſius à
parte cerebri prætmolli initia ducere, neceſſarium
fuit: his verò aduerſa capitis eſſe rationis contra-
riæ, nemini ambiguum. Dura ſiquidem eſſe opor-
tuit, propter nucam & neruos motibus deſtina-
tos indidem orientes, quamobrem colligi mani-
feſtò, opticos inde neruos duci, minus potuiſſe. In
colli verò circumactu non parum diſcriminis af-
futurum, amplius perpendenti patet, minimo mo-
mento vertebra luxata, Propterea firmitatis con-

Digitized by Google

ſilium in artificis mente vim habuiſſe maiorem. Id ipſum duodecimo De vtilitate particularum ſignificat & Galenus. Sunt & ad oculos pertinentia, quæ citra rationes phyſicas de grammaticis mutuemur. Oppianus Halieuticon primo, piſcium quoſdam αὐλωπούς, ideſt aulopus nuncupat. Interpres exponit, ἔχοντας ἐπιμήκεις ὀφθαλμοὺς δίκην αὐλοῦ, ideſt, oculos habentes oblongos quadam tibiarum imagine. Cuiuſmodi pagurorum oculi ſunt, necnon aſtacorum, quibus proprium eſt, forinſecus oculos obtrudere inſpectandi cauſa. Verum eſt, quod adnotemus parte hac fuſius, vt quæ aſtruuntur, ampliter vbertimque percipiant, qui modo non ſint analphabeti, ſicuti dicere conſuerunt Græci: aulam nuncupari animaduerto primò locum, qui perflatum habeat. Nam hoc nomine ſemper apud Homerum hypæthra, ideſt ſubdialia intelliguntur, vbi eſſet Hercei Iouis ara. Vnde διαυλωνίζειν dicimus, quum vtrinque perflatur regio aliqua, ex quo de Æolo Virgilius,

Illa ſe iactet in aula
Æolus.

Scitu non indignum, qua erumpat in mare Peneus inter Oſſam & Olympum, dici hiſtoria ſeptima ab Herodo Aulonem, à Plinio conuallem. Anguſta ad mare loca in Trachinijs Sophocles, Aulonas ποντίους vocat. Sed & mare anguſtum oblongúmque, ideſt στενόμακρον dicunt Aulonem Græci. Quos vero Aulicos dicebant priores, in Philologiæ nuptijs Martianus peruulgato nunc verbo etiam curiales nuncupat. Vt, inquit, poſt membra corporea deorum fierent curiales. Aulos verò dicitur tibia, per quam item commeat ſpiritus. Sed & figura qualibet in rectitudinem productior vti eſt ſtadium, & ſanguinis torrens è naribus. Campaulas intelligunt apud Vopiſcum, qui flexili tibiarum cantu vtantur: ſicuti pithaulas tibijs quodammodo perſuadentes. Aulicam ſuauitatem Martianus tibialem intelligit. Fuere Athenis quoque ſacri quidam Aulones, meminit cum Philochoro Thucydides libro quarto. Sunt item Galeno Therapeutices quarto, clyſterum auliſci: ἐπεί αὐτὸ, inquit, τὸν αὐλίσκον τοῦ κλυστῆρος εἰς τὴν ἕδραν ἐπιτηδείως οὐχ οἷόν τε χωρὶς τῆς ταύτης ἐνδείξεω. Aulonem quoque ſcribit Theophraſtus campum dici ampliſſimum & pulcherrimum inter Libanum & Antilibanum. Strabo denique, quam modo Valonam dicunt, Aulonem nuncupat. Sed de eius nomenclaturæ locis aliquot plura Stephanus. Apolloniam, cuius adhuc extant veſtigia, ſunt qui Valonam arbitrentur. Maulias inuenio gladios nuncupari, tanquam ὁμαυλίας: quia inſimul pernoctent, immaneántque milites, quod αὐλίζεσθαι dicunt. Aulas porrò nunc pro regijs vſurpamus, quod ante ſe loca habeāt ſubdialia & ampla. Pſeudaula, quæ veram mentitur aulam: ſicuti pſeudoportus ſunt, velut cæci quidam portus. Ratione eadem nuncupantur pſeudoporticus. Et omnia demum quæ ad imitationem fiunt, ac temporarium præbent vſum, non principalem, id ſibi cognomentum aſciſcunt, quod ex Vitruuij liquet architectura. Ex eodem verò Oppiani interprete, illud item eſt, coracinum piſcem dici παρὰ τὸ κορὰν τὸ μέλαν, ideſt à vocabulo nigredinem ſignificante, vnde etiam trahatur corax, ideſt coruus: qui tamen ætatis initio minus nigricans eſt, quum cæleſti rore paſcitur, vt ſcribit Caſſiodorus, & propheticus perdocet Pſalmus. vel ἀπὸ τοῦ κινεῖν τὰς κόρας, ideſt ab aſſiduo pupillæ motu. Coracina ſacra legimus apud Ambroſium in Pauli epiſtolam ad Romanos, quæ Coraci præſtarentur, ſiue is intelligatur coruus, ſeu eius nomenclaturæ deorum mutorum vnus. Scitu non indignum, eſſe ab eruditis obſeruatum, vbi Palladius ſcribit, Coracinam picem aduerſus arborum formicas pollere: reponendum, coracinum piſcem: & id ex agricolationis magiſtris in Græcorum ſcientia. Eſt colorum vnus item coraxis nomine, cuius libro duodecimo Strabo commeminit, in Laodicenſis lanæ præconio, cuius mollitiem vel Mileſia præſtantiorem admiratur. Nec præterijt libro octauo Plinius. Propterea in Iouinianum Hieronymus: Nūc lineis & ſericis veſtibus, & Atrebatum, ac Laodiceæ indumentis ornatus incedis. Qua tamen in parte ſunt, qui linea intelligant indumenta. Laodicenſia. Cęterum illud grauioris operę fuerit, quod dum iſta commentaremur, ex Plutarcho ingeſſit ſe nobis ex libello, in quo euentuum nonnullorum rationes promuntur naturales. Vnde, inquit, fieri putandum eſt, quòd aprorum lachryma dulcis agnoſcitur: ceruorum autem amarulenta, ſalſáque? An in calore ac frigiditate cauſa ſtatuetur? Frigidæ vtique naturæ ceruus eſt calidæ verò aper & igneæ, proinde fugæ mandat ille præſidium, in inuadentes ruit hic præceps, quo præcipuè tempore fundit lachrymam. plurimo namque feruore raptim ſeſe ad oculos promente, hinc dulceſcit humor profuſus inde. Empedocles verò, ſanguine turbato lachrymam extrudi ait vt ex lacte ſerum. Quoniam verò innati caloris vi aprorum ſanguis nigricans eſt, aſpérque: ceruorum autem tenuis, & aquoſus, congruè, quod in ira aut pauore ſecernitur, in vtriſque viſitur tale. Opuntios facetè poſitos inueni pro monoculis, aut etiam cæcis, ab Opuntio quodam prauitatis notæ, quem ita affectum ferunt. Digna verò quæ non prætereantur, ab Ægineta Paulo Medicinæ tertio, monumentis prodita: Phthiſis, inquit, eſt pupillæ affectio, anguſtioris factæ debilioriſque, ac etiam rugoſioris. In qua paulo maiora ſeſe oſtentant obiecta. Ratio autem ex condenſatione eſt ob ſiccitatem proueniente. Differt ab ea quæ nuncupatur atrophia, ſiquidem arctat pupillam phthiſis, aſt oculum totum atrophia tum minorem præſtat, tum humiliorem. Quòd ſi latior multo naturali habitu euadat pupilla, præpediátque omnino videndi actum, aut parte plurima, vt minora etiam viſantur obiecta, mydriaſis appellatur maligenus. Cauſa eius eſt, περιττωματικὴ ὑγρότης ideſt redundans humectatio. Aliàs dicitur atrophia Galeno Sanitatis tuendæ libro tertio, vbi corpus ex ingeſta alimonia fructum percipit omnino nullum: ſic verò affectos ἀτροφοῦντας vocant. Plinius, cibum non ſentientes. Eſt atrophon quoque, quod non nutrit. Eutrophon verò, pingue dicitur, ſi de animalibus ſermo ſit. Nam in plantis, εὐέρνες vocant Græcorum diſertiſſimi. Proinde quod εὐερνέστερον illi appellant, craſſius vel ſpecioſius tranſtulit Plinius. μαυρώσις, eſt perfectū ferè viſus impedimētum, citra oculi affectionem manifeſtam, ἀμβλυωπία, eſt viſus hebetudo, ex latente proueniens cauſa. Myops, id eſt μύωψ, apud Callimachum in Hecale, muſca dicitur quædam boues exagitans. Sed & nomine eodem, equorum intelligas flagellum,

lium,ac calcaria quoque apud Polybium, ἐξ ... A τὰς μύωπας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἔλαυνον κατὰ κράτος. Ex quo myopa ſcienter eum dicimus, à quo accendimur ad ſtrenuè obeunda negotia. Plutarchus in Alcibiade, καθάπερ μύωπος ἀφῃρημένον τῶν πράξεων. Habetur in oculis malum item, quod χήμωσιν vocant: cooritur id cum inflammatione nimia palpebrarum vtraque ita conuertitur, vt vix integatur oculus, albúmque nigro fit ſurrectius, ac rubet. Inuenio & pſorophthalmiam, id eſt ψωροφθαλμίαν, quæ dicitur κνησμώδης τῶν βλεφάρων διάθεσις, id eſt pruriens palpebræ affectio ſcabioſa. Prouenit ea ex ſalſo nitroſóque humore. B Nam ſclerophthalmia, eſt durities oculi, ac δυσκινησία, id eſt difficilis motus. Chalazion, id eſt χαλάζιον, in palpebra ἀργοῦ ὑγροῦ σύστασις, id eſt otioſi humoris multitudo, velut grando parua. Madaroſin, id eſt μαδάρωσιν vocant, vbi ex palpebris defluunt pili. Milphoſis, id eſt μίλφωσις, eadem dicitur affectio, quam ſmegmata tollunt calliblephara. Encanthida nuncupant, quum majoris anguli ſeu canthi caruncula excreſcit juſto amplius. C At vbi deminuitur, rhyada vocant. Præterea eſt ſtrabiſmus, id eſt στραβισμὸς, oculorum vitium, in iis qui ſtrabones dicuntur: id ita finitur, σπασμώδης τῶν κινούντων τὸν βολβὸν μυῶν διάθεσις, id eſt muſculorum affectio ex conuulſione, bulbum mouentium. De bulbo autem alibi ita lego, ὅταν αἱ κατὰ φύσιν τρίχες τὸν βολβὸν ἐπιλύπῶσι id eſt vbi naturales palpebrarum pili bulbum pungant. Fit autem hujus rei apud Paulum mentio, vbi de diſtichiaſi agitur, quæ D dicitur pilorum ſucceſſio præter naturam in palpebris. Bulbulus in liliis, eſt apud Palladium. Nec ſanè mirari oportet dici in oculo phthiſin, quod attigimus paulò ante, quum ſit in pulmone verius affectio hæc & thorace, ἐπὶ τῶν ἐμπυημάτων. Sed ab Hippocrate dicitur item ἰσχιακή τις φθίσις, quę prope ſacrum concipitur os. Appellatur quandoque νωτιαία item φθίσις. Vertiginoſos vocant, quibus tenebricoſę lucis obſcuritates oboriuntur, E σκοτώδεις dicunt. Cæterùm diſcurrere viſitur incertæ lucis ſplendor μαρμαρυγὴν appellant: contingit malum, frigidis & glutinoſis humoribus cerebrum occupantibus.

Adnotatur error interpretis Plutarchi ſuper Piræi lema. Munychia. Thaletis præſagium. Inibi quid lema, quid gramia. Glamon. Cronica lema cur præter Græcorum ſententiam. Cur Athenienſes Tettigophori. Dupolia. Buphania. Bucolia. Bupharus. Bubones. Cronium mare cur. Libadium quid. Limna. Phrygia Attica. Limenarcha. Limitrophi. Primicerij Secundicerij. Melo proximus. Lemmata apud Galenum quæ ſint. F

Caput VI.

LEgebamus nuper Plutarchi apophthegmata, id eſt ſententias perbreueis regum ducúmque præcellentium: inter alios de Pericle ita ibidem enotatum aduertimus, ἐκέλευσε δὲ τὰς Αἴγιναν ὡς λήμην ἀφαιρεῖν τοῦ Πειραιῶς. G id eſt, Athenienſes juſſit à Piræo Æginam eximere, perinde ac lippitudinem. Ita nanque Græci codices præferunt, λήμην. Quod ipſum & in Periclis vita comperi adnotatum. Sed & in Demoſthenis quoque, verum Græca: nam Latina prorſum ἀκέφαλος eſt. Interpres autem ejus libri, aut in loco impactus vitiatum, aut inſcitia vocabuli deceptus, λιμένα legit, & interpretatur: nec ἀφαιρεῖν, ſed ἐφορᾶν. ita enim transfert, Iuſſerat autem Athenienſes Æginam quaſi Pirei portum exiſtimarent, ac tuerentur. Quam ſententiam ne ſomniaſſe quidem vnquam Plutharchum reor. Enatam arbitror viro non indocto ex verbo non admodum trito difficultatem: proindéque inſyncerum arbitratum codicem, ita interpolandum cenſuiſſe, vt non lemam, ſed limena legeremus: quo certè coarguitur, lema planè cronica, vt Græci dicunt, ejus oculos fuiſſe præpeditos: nam & in Dipnoſophiſtis Athenæus Demadem oratorem ſcribit, ſolitum dicere, Æginam eſſe Piræi lemam, Samum autem ciuitatis ἀπόρρωγα. Conſimile eſt ferè de Munychia ab Epimenide pronuntiatum, qui multum diúque locum contemplatus: ni futurorum cæci homines forent, Athenienſes locum, dixit, dentibus fuiſſe concerpturos ſi noſſent, quot inde mala ciuitati ingruerent. Non defuit & Thaleti præſagium id genus, quando in neglecta Mileſij agri parte condi ſe mortuum mandauit: quod inibi annis inſequentibus Mileſiorum forum conciperet futurum. Inoritur tamen quibuſdam ſuſpicio, ſic Æginam dici Piræi portum, velut Pſyttaliam deſertam inſulam ſcribit Strabo, dictam nonnullis λημὴν τοῦ Πειραιῶς, id eſt Piræi portum, modò ne ſit mendum exemplarium. Quid verò lema ſit, jam hinc ordiar explicare, quo verior noſtra poſſit cenſeri ſententia. Eſt igitur lema τὸ πεπηγὸς δάκρυον, ὅπερ ἐγκαθεζόμενον βλάπτει ὀφθαλμούς, id eſt, concreta lacryma, quæ inſidens, oculum oblædit. Senum lachryma craſſior exiſtens, lemas grandiores facit. Quidam eo nomine lippitudinem accipiunt, & oculorum ſordes. Vnde verbum λημᾶν, quod ſignificat oculis laborare. Quanquam Heraclides Soranus λημᾶν dicit, τὸ ἀπολαυστικῶς βλέπειν, hoc eſt voluptariè intueri, & velut oculis deglutire. Sunt qui ita finiant, Lema, concretum eſt in oculo album humidum quod hebetudini præuium eſt. Quidam ex recentioribus grana parua interpretantur, ſicca, duráque, in oculis quæ viſantur: quas gramias etiam vocemus, fieríque ex arefacta lippitudine. De gramiis ita in Pompeij Feſti monumentis inuenias, Gramiæ oculorum ſunt vitia, quas alij glamas vocant. Hinc glamon, qui lema vitiatos oculos habet, & glamyros, apud Sophoclem: gramioſi item apud Nonium oculi. Sed & vulgò gramum, pro mœſto inaudias. Illud obſeruandum amplius: Sudam & Ariſtophanis interpretes, cronicas lemas putare dici de antiquis: quoniam cronia nuncupentur vetuſtate præranci da & inſipida prorſúmque fatua, à croniis, id eſt Saturnalibus, feſto perantiquo. Cicero in Philippicis: Negligimus iſta, & nimis antiqua & ſtulta ducimus. Qua loquendi figura vtitur & Ariſtophanes plerunque, vt quum ait, ἀρχαῖα γε καὶ διιπολιώδη καὶ τεττίγων ἀνάμεστα καὶ Κηκείδου καὶ Βουφονίων. Antiqua & Diipoliode & cicadarum plena, & Cecidæ buphoniorum. Nam Diipolia ſunt Iouis feſta, quæ & Diaſia vocantur: ſic & Buphonia intellige feſtum vetus, quòd poſt myſteria celebraretur per bouis immolationem, vnde & nomenclatura. Sed & IouisPoliei ſacerdos, inquit Pauſanias, Buphonus eſt nuncupatus, id eſt βουφόνος. Bucolia in Ægypto apud Hieronymum, ceu bubulcorum intelliguntur loca. Bupharum verò terram dicunt, quæ arari

tacitè poteſt. Nam pharos, aratio eſt, ſed & bouis epitheton. Bubones verò antiquis fuere tumores vniuerſi præter naturam: mox ita priuatim nuncupati, qui in fœmoribus, alis protuberarent, ac collo. Quod ad buphonum attinet, inuenio in literis, Erechtheo imperante Athenis, primum ab eo in Iouis Poliei ara immolatum bouem, quo peracto, ſecuri relicta, mox ſe è regione Buphonus proripuit. At in judicium vocata ſecuris eſt, ac abſoluta: idque quotannis vt fieret, ſeruatum traditur. Quod verò cicadarum plena ait, intellige item, ſapere vetuſtatem: quoniam Athenienſium vetuſtiſſimi capillis adhiberent implicandis τέττιγας, id eſt cicadas aureas: vt eo argumento autochthones eſſe ſe probarent ſicuti creduntur cicadæ. Meminit Thucidides. Inde & tettigophori nominantur quandoque, quaſi cicadiferi. Sed vt ad lemas cronicas redeamus, Quid ſi eo verbo non antiquas interpretere, vt velle videntur Græci, ſed congelatas concretáſque. Sicut cronium in Septentrionibus mare dicitur: puto, non quia antiquum: quid enim inſulſius? ſed concretum, auctore Plinio, à frigoris argumento. Cujus præſidem Saturnum faciunt cæleſtium rerum ſtudioſi. Apollonius Argonauticôn quarto, Adriacum mare, cronium dicit. Sed à Crono, id eſt Saturno, vt inquit interpres, quem habitaſſe Italiam, omnibus & lippis notum & tonſoribus. Sunt tamen qui non Cronium apud hunc Poetam: ſed Chronium, putent ſcribendum, per CH: ab inſula, quæ vocetur Chronia. Lycophronis interpres Ionium ſcribit ſinum, antea Cronium dici conſueſſe, ſed & Rheæ ſinum. Cronij maris & Euſtachius meminit: Poſt Scythas, inquit, qui mari Cronio vicini Caſpium accolunt, Vnni ſunt, quos Simocatus hiſtoriarum conditor à Perſis vocari Turcos exiſtimat, ad Orientem vernum ſpectantes. Cæterùm parte hac non tam quid ſentiam, profero, quàm ſtudioſorum ingenia prouoco, ne aliorum fiducia in vtramuis aurem ſibi dormire permittant, ſed noua excogitent ſemper: nec ingeniorum fertilitatem æuo ceu seneſcenti deeſſe putent, ſed multoiſępius curam. Cronos certè pro ineptiis fatuitatibúſque vſurpari Græcis notum eſt. Et Ioannes Grammaticus apud Heſiodum pro inſcitia cronon accipiendum putat, quia κηρὸν ϗ μέλανα ϗ ἐκτείνων νοῦν, id eſt mentem efficiat. Limon verò aliud eſt, quàm lema: nam eo nomine dicitur humectus locus herboſuſque, id eſt pratum, quod communis lingua Libadium vocat. Limnas item in Athenarum arce locum dici tradunt, ſicut in Attica erant Thucydidi Phrygia. Limenarchas ex junioribus nonnulli militum interpretantur præfectos, qui Imperij limites cuſtodiant. Id irridens quidam benè doctus Limenarchæ, inquit, non à limitibus dicuntur imperij, ſed ἀπὸ τοῦ λιμένος, id eſt à portu, cujus præſunt cuſtodiæ. Eos limenophylacas dixit Ariſtoteles in Politicis, nec enim ratio admittit, vt Latina Grecæ dictio componatur. Sum miratus hominis ingenium. Quippe inibi ſtatim limitrophos dici fundos fatetur à limitaneis militibus, quoniam inde alerentur. Et alibi: Primicerius, inquit, notarius principis dicitur, & honore inter notarios primus: ſicut ſequens appellatur ſecundicerius. κηρός autem cæra eſt, & in cæratis tabulis ſcripſere antiqui. Et alibi, Meloproximus eum ſignificat, qui ſe cum proximo ſacri ſcrinij exercet, illo tamen dignitatis gradu inferior. Nam μέλει ſignat, curæ eſt: proximus autem dictio eſt Latina, quam compoſitionem ſecula admiſerunt poſteriora. e dS libro primo Quintilianus: Componuntur, inquit, nomina aut ex noſtro & peregrino, vt biclinium: contrà, vt epitogium & anticato: aut ex duobus peregrinis, vt epithedium. Quod autem Piræi lema diceretur Ægina, facit id nobilitas inſulæ, quę maris imperio potita eſt, & cum Athenienſibus ęmulatione certauit. Inibi primò ſignatum à Phidone argentum tradunt: Quin rhopon, id eſt miſcellam negotiationem, Ægineam dicimus mercaturam. Lemmata ὑπογραμματικὰ, in Galeni primo Therapeutices primo, dogmata intelligo vel decreta ſcientifica, etiam ſi ſumptiones malunt alij. λέμματα pronuntiant Græci: nam lemmata per ε, cortices indicant: hinc apud eundem ἐκ τῶν λέμματα, mali punici cortices accipimus id eſt malicorium.

Faſcibus, iunctis ſecuribus, vſos conſules extra vrbem modo. Summittere faſces quid. Summittere ſigna, & ſummittere arma.

Caput VII.

QVoniam moderationem, eſſe animi virtutem ſaluberrimam ferè conſtat, quod mentes noſtras impotentiæ ac temeritatis incurſu tranſuerſas ferri non patitur, vnde laus oritur egregia: neque enim gloria exigua eſt, aut cujuſlibet operæ felicitatem fortiter ferre: Hinc Valerium Publicolam tradunt hiſtorici, plebi Romanæ gratificaturum, libertatiſque tunc primum auſpicantis ſolidiora jacturum fundamenta, abſtuliſſe à faſcibus ſecures, & futuris poſt ſe conſulibus morem tradidiſſe. Qui multis cuſtoditus annis eſt, ac ad tempora ſua ſeruatum, Dionyſius ſcribit, vt quum extra Vrbem eſſent conſules, vterentur ſecuribus: intus verò faſcibus modò ornarentur, quod Maximus quoque Valerius intelligi voluit, inuidioſum ſcribens magiſtratus faſtigium ad tolerabilem habitum eſſe deductum, dum faſces ſecuribus vacuefecit. Porrò T. Liuius refert, eundem quum prodiiſſet in concionem, faſces ſummiſiſſe populo, quod ipſum Oratoriarum inſtitutionum tertio Quintilianus repetit. Ex quo elegans prorepſit adagium, vt quum manum damus & herbam quodammodo porrigimus, vincique nos planè fatemur, Summittere faſces dicamur, aſtipulante M. Tullij teſtimonio, quo lumine vel vno illuſtrantur noſtra omnia. Sic enim ſcribit in Bruto, Quum enim in maximis cauſis verſatus eſſes, & quum tibi ætas noſtra iam cederet, faſcéſque ſummitteret, ſubitò in ciuitate quum alia ceciderunt, tum etiam ea ipſa de qua diſputare ordimur, eloquentia obmutuit. Quòd ſi quis ambigat quid omnino ſit, faſces ſummittere, ipſe ita interpretor, non ſurrectos tenere: vt ſolebant prius lictores, vt viſendos eos præberent, oſtentaréntque ad terrorem increſcentis audaciæ: ſed deprimere, & ante pedes quodammodo deijcere. Significant id verba Liuij ſequentia. Gratum id, inquit, multitudini ſpectaculum fuit, Summiſſa ſibi eſſe imperij inſignia, confeſſionémque factam populi quàm conſulis majeſtatem vimque majorem eſſe. Quidam ſummiſſos interpretantur faſces, quoniam abire à ſe dum concionaretur,

lictores

lictores iuſſerit Valerius. Id quod refellere Plutarchus videtur in Publicola, ſic ſcribens, αὐτὰς τε τὰς ῥάβδους εἰς ἐκκλησίαν παρελθὼν, ὑφῆκε τῷ δήμῳ, καὶ κατέκλινε, id eſt, faſces autem ipſos in cōcionem progreſſus populo ſummiſit, inclinauitque. Sic ſummiſſas mammas à lupa, legimus apud T. Liuium primo ab Vrbe condita. Summittere ſigna legionis, deijcere eſt ac tollere. Iulius Frontinus Strategematon quarto, de M. Curione, & legione ſeditioſa, Nullis precibus ab eo impetrari potuit, ne ſigna eius ſummitteret, noménque aboleret, milites autem in ſupplementum legionum diſtribueret. Summittere arma item apud Senecam in libro De vitæ breuitate, Vtrúmne ſtatim percuſſus arma ſummiſeris, an in ſtatu & in gradu ſteteris. Ad hoc pertinent verba item Plinij Naturalis hiſtoriæ ſeptimo: Cneus Pompeius, inquit, confecto Mithridatico bello, intraturus Poſidonij ſapientiæ profeſſione clari domum, fores percuti de more à lictore vetuit, & faſces lictorios ianuæ ſummiſit is, cui ſe oriēs occidénſque ſummiſerat.

Maiorem conſulem apud Plinium quem intelligamus: item qui prætor maior, & maiores Flamines. Balbum ſolum ex peregrinis non triumphaſſe. De lege falcidia obiter, & qui conſulares legati.

Cap. VIII.

PLinius libro Naturalis hiſtoriæ ſeptimo: Fuit, inquit, & Balbus Cornelius maior conſul, ſed accuſatus, atque de iure virgarum in iudicum conſilium miſſus, primus externorum atque etiam in Oceano genitorum vſus illo honore, quem maiores Latio quoque negauerunt. Res eſt leuicula in auctore nobiliſſimo, ne quis protinus Archimedeum me venditare inuentum, liuidius cauilletur, quem denique maiorem dicamus conſulem. Ne quis tamen tyrocinium vix dum profeſſus impingat, aut ex inicitia Boliti (vt dicitur) pœnam debeat, hiſce libellis inſeremus & hoc. Maiorem igitur conſulem dici ſolitum, enotauimus, penes quem faſces forent. Hi verò in anteceſſum ſeniori contribuebantur, vt Plutarchus & Maximus quoque Valerius prodidere. Lex tamē Iulia priori ex conſulibus faſces ſumendi poteſtatem faciebat, cui plures forent liberi. Nam & in candidatis liberorum præpolluiſſe numerum, Tacitus ſcribit Cornelius. Quòd ſi par numerus fuiſſet vtrique, tum præferebatur maritus: quòd ſi in eo quoque inuenirentur compares, annorum vtique vi legis eiuſdem ratio inibatur. Solitos tamen audio, qui lege potiores eſſent, menſis primi faſces collegis concedere natu grandioribus aut nobilioribus, vel ſi alterum inirent conſulatum. Aut certè conſul erat maior, qui priore loco renuntiatus eſſet: nam & Liuius ab Vrbe condita vigeſimonono libro, Scipionem priorem conſulem à centurijs omnibus dictum ſcribit. Et Cicero in Piſonem: Me cuncta Italia, me omnes ordines, me vniuerſa ciuitas non prius tabella quàm voce priorem conſulem declarauit. Quem verò nunc maiorem, nūc priorem nuncupamus conſulem, Virgilius etiam inſignem dixit, vt qui nullius ſit doctrinæ inſcius, & vetuſtatis vſque ad anxietatem obſeruator:

Ipſe Quirinali trabea, cinctúque Gabino
Inſignis, reſerat ſtridentia limina conſul.

A Prætorem quoque maiorem in Romana hiſtoria ſolitum dici, accuratus lector inueniet, is verò vrbanus intelligi debet: nam cæteri minores erant, quos tum peregrinos, tum prouinciarum prætores appellatos ſcimus: ſicuti Digeſtis de origine iuris, latius edocuit Pomponius. In quem ſenſum accipio illud ex Oratione pro lege Manilia: Nam quum propter dilationem comitiorum ter prætor primus centurijs cunctis renuntiatus ſum, facilè intellexi, Quirites, quid de me iudicaretis. B Item in Bruto: Et prætor primus incredibili populari voluntate ſum factus. Erant & Flamines maiores patritij generis, minores autem plebeij. Cæterùm, vt de Balbo quippiam leuiter, ac quod de cane dicitur in Ægypto, guſtemus modo, protinúſque ad alia ſtilum proripiamus: Hic eſt Balbus, quem Coſmographiæ tertio, triumphalem vocat Strabo. De quibus verò triumpharit, Plinius non tacuit, libro quinto, capite quinto. Quod C verò ſcribit, vnum omnium curru externo triumphaſſe, & iure Quiritium donatum, ſcire conuenit, modò ne ingenia, ſicut vinum probemus: M. Perpennam natione Græcum, Romæ conſulatum eſſe adeptum, ac de Ariſtonico rege triumphaſſe. Propterea eum inſectatus Valerius Maximus: Perpennæ, inquit, nomen adumbratum, falſus cōſulatus, caliginis ſimile imperium, caducus triumphus aliena in vrbe improbè peregrinatus eſt. Nec diſſimulauero tamen, ab Eutropio traditum D libro quarto, Ariſtonicum ab Perpenna victum in carcere ſenatus iuſſu ſtrangulatum: quia, inquit, triumphari de eo non poterat: nam Perpenna apud Pergamum, Romam rediens diem obierat. L. Cornelium Balbum Gaditanum Romæ conſulem fuiſſe, Auguſto M. Antonio Lepido rempublicam gerentibus, prodidit Dion: additque, eum diuitijs & magnificentia præcelluiſſe adeo, vti populo Romano vicenas quinas drachmas moriens reliquerit. Quo tempore lex item lata Falcidia E eſt, ab plebei tribuno P. Falcidio, qua legitimis cauetur hæredibus, ſic, vt quadrantem aſſequantur ſaltem: quando prius ad alienos tranſmittebatur aſſis integer. Sed & Ventidium Baſſum Picentem genere, loco humili, de Parthis quos tribus fuderat prælijs, primum omnium triumphaſſe, auctor Tranquillus eſt: quin & in Noctibus Atticis repetit Gellius. Illud obiter adiecero, legatos conſulares nuncupari Liuio, qui conſulari poteſtate exercitibus quandoque præficiebantur.

F

Duodecima hora ædificare quid. Horarum ratio. Plinij locus emaculatur ex libro ſecundo. Horî annales. Lucianus declaratur. Tollitur difficultas ex Seruij Sulpitij epiſtola. Horoſcopa. Zeros vnde. Heliotropia. Gnomon, vel vmbilicus. Diopi, diopteres. Gnomonicè apud Gellium quid. Aſtrologiæ partes. Dioptra quid. Aſtrolabij inuentio, & partes eiuſdem. Apoteleſmata.

G

Cap. IX.

VErum quia in Parthos incidimus, non differemus, quod nunc vel iucundum ſcitu ex hiſtoria ſeſe nobis obiectat. Marcus Craſſus Parthicis inhians opibus, exercitu inſtructiſſimo aduerſus eos mouens, quum per Galatiam duceret, Deiotarum regem extrema iam

ſenectute confectum, nouam ædificare vrbem
comperit. Quod quum mirari ſatis nequiret, ſcō-
mate in illum ita luſit, Quid hoc, inquit, rei eſt,
duodecima jam tibi tantum non inſtat hora, &
nouam nihilominus vrbem ędificare pergis? Ad ea
renidens Dejotarus: Nec tu, inquit, imperator ſa-
tis matutinus, vt res habet, in Parthos moues. an-
num ſiquidem ſexageſimum tunc agebat Craſſus,
grandiorem tamen præ ſe ætatem ferebat. Ex hac
hiſtoria ſcitior concinnari adagio poteſt, vt quiſ-
quis Acherontius, vt ille ait, & in peculio Proſer-
pinæ jamjam connumerandus, quid magnificum &
præcellens ſtruit, duodecima illum hora ædificare
commolirive, facetoſo ſale dictitemus vt qui jam
ad vitæ peruenerit vmbilicum, admotis omnino
lineis: de futuro tamen, quod fallaciſſimum eſt,
multa ſibi pergat polliceri: etiam ſi diuerticulo vti
eodem poteſt, quo agricolas veteres vſos, com-
meminimus, qui interrogati, quibus ſererent, non
dubitabant reſpondere, Diis immortalibus. Por-
rò quod ad horas attinet, vt tollatur, ſi quis ineſt
apud incultiores nodus aut griphus, Duodecima
intelligitur diei vltima. Sicut Naturalis hiſtoriæ
ſecundo, vndecima hora eſt, quæ nunc diceretur
tertia & vigeſima. Sic enim Plinius ſcribit, Augu-
ſti verba referens de ſydere crinito. Id oriebatur,
inquit, circa vndecimam horam diei, clarúmque, &
omnibus terris conſpicuum fuit: etiam ſi locum
nunc aliter interpretatur Pontanus. Etenim ſola-
ria apud antiquos in horas tam diei, quàm noctis
temporales, non æquinoctiales diuiſa propone-
bantur, vt ſinguli dies noctéſque horis contine-
rentur duodecim. Vnde apud coſmographos ſe-
xtam horam pro meridie poſitam inuenies. Quod
euidenter ſignificat Seruius Sulpitius Familiarium
epiſtolarum quarto, quum ad decimum calendas
Iunij ſe Marcellum conueniſſe ſcribit: ac infert
mox, Poſtridie eius diei, quum ab Athenis profi-
ciſci in animo haberem, circiter horam decimam
noctis Poſthumius familiaris meus ad me venit.
In cujus loci enarratione compluribus hærere, a-
quam haud latet fere. Hinc Vitruuius architectus
ſolſtitiales horas vocat in cancri ſigno, ampliſſi-
mas intelligens: ſicut ediuerſo, brumales appellat
horarum breuitates. Quum verò æqualia ſunt ſpa-
tia in ariete ac libra, æquinoctiales. Ex qua ratio-
ne Valerius quoque Martialis Epigrammaton
duodecimo, æſtiuam horam pro longiſſima po-
ſuit, etiam ſi Domitius æſtiuam accipit, datam re-
laxationi animi, & voluptatis plenam:

Otia Priſce breui poteris donare libello:
Hora nec æſtiua eſt, nec tibi tota perit.

Plautus verò in Pſeudolo hybernam horam pro
breuiſſima ponit: ſic enim apud illum Simo ait,

Credo equidem poteſſe te ſcelus,
Maſſici montis vberrumos fructus quatuor
Ebibere in hora vna.

Pſeudolus verò reſpondens ait, Hyberna addito.
Horas autem has ſic inæquales vocant Græci
καιρικάς, non temporales ſeu vulgares de quibus
Ptolemæus plura, & Theon. Sunt, ex recentiori-
bus præſertim, qui planetarias etiam nuncupent:
quoniam ſinguli planetæ dominantes, inferiora
hæc diſponant ſingulis horis inæqualibus. Qua ex
cauſa & naturales poſſe dici arbitrantur. Alterum
verò horarum genus, æquinoctiales vocant: hoc
eſt, vt Græci dicunt, ἰσημερινάς. A quibuſdam

A etiam horologij nuncupatur hora, vigeſimaquarta
pars diei naturalis, quæ in ſexaginta diſtinguatur
minuta. Ab æquabili verò æquinoctialis motu, di-
ctæ ſunt æquinoctiales horæ: nam ſingulis hoc ge-
nus ſpatiis æquinoctialis gradus quindecim emer-
gunt: ex qua obſeruatione horarum, hujuſmodi
prodiit argumentum. Quam rem noſtræ tempe-
ſtatis notis & interuallis graphicè præmoſtrari in
horologiis videmus. Etiam ſi vanitatis inſit, ac er-
roris plurimum: vnde eſt Senecæ illud eruditum,
B Facilius inter philoſophos, quàm inter horologia
conueniet. Inueni tamen inter noſtratium litera-
rum non omnino poſtremos profeſſores, qui mo-
numentis ſuis prodere ſint auſi, in ſex horas lu-
cem, & in totidem ſolitos noctem diſtribuere ve-
teres: arbitror, in errorem lapſos, quia Higinus A-
ſtronomicon quarto ita ſcriptum reliquit, Priores
(inquit) aſtrologi, quum omnes res ad duodecim
partes reuocarent, vt menſes & horas & latitudi-
nem ſignorum, ita & ſigna, per quæ res omnes ſi-
gnificantur, duodecim eſſe voluerunt. Cæterum
C auctoritate iſta, quæ hoc non probat, tam facilè in
tendiculam, ſiue tenus (vt Plautus ait) collabi, pa-
rum fuit perſpicacis & diligentiæ ſupinioris: ne-
que enim verbis illis reuincitur, de naturali potius
quàm de artificiali intelligendum die. Hanc porrò
diſtributionem Hiſtoriæ naturalis libro ſecundo,
capite nonageſimonono, agnoſcere videtur Pli-
nius in æſtuum ratione, ſed ambuſtis præcipuè la-
ceriſque codicibus: qui ſic tamen redierint, opi-
nor, in artus. Paribus tamen, inquit, interuallis re-
D ciproci, ſeniſque ſemper horis non cujuſque diei
aut noctis aut loci, ſed æquinoctialibus: ideóque
inæquales vulgarium horarum ſpatio, vtcunque
plures in eos aut pauciores diei, ac noctis illarum
menſuræ cadunt, & æquinoctio tantum pares vbi-
que. Illud quoque parte hac, vt conniuens, minimè
tranſiluerim: ad horas porrò Iunij ac Iulij longiſſi-
mas, referri illud Virgilianum poſſe ex Geor-
gicis,

Anne nouum tardis ſydus te menſibus addas.

E Aurelium quoque Macrobium ſcribere ſcimus,
ſolem ab Ægyptiis Horum dici: vnde etiam hora-
rum nomenclatura defluxerit, quum ex illius mo-
tu orbes moderante reliquos temporum diſtin-
guantur interualla. Eſt tamen horus, annus quo-
que, quia horas continet, id eſt conuerſionone. Ex
quo dictæ horographiæ, quæ deſcriptiones ſunt
quotannis factæ, eorum qui in ciuitatibus ſunt.
Verum quid eſſe dicemus illud Luciani? Cyrus, in-
quit, antiquus Perſarum rex, ὡς δηλοῦσιν οἱ Περσῶν
F καὶ Ἀσσυρίων ὧροι. hoc eſt, vt monſtrant Perſarum
& Aſſyriorum hori. Inuenio in libris euigilatè
concinnatis, nec dilutæ aut vulgariæ auctoritatis,
Horum quendam trimeſtrem annum inſtituiſſe,
eóque ver, æſtatem, autumnum, hyemem, horas, &
annum horum dici: & Græcos annales horos, eo-
rum ſcriptores, horographos. Celebratur & Pro-
dici Philoſophi ac Sophiſtæ liber, cui foret titulus
ὧραι in quo agebatur de Hercule, qui occurriſſet
τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ κακίᾳ. Ac prolectante vtraque ad ſe,
G virtuti maluerit inhærere. Hic eſt Prodicus, de
quo jactatum illud circumfertur, Προδίκου σοφώτε-
ρος. Sunt ex Græcis, qui opinentur vinum, ζωρόν
dici multorum annorum: quia vti præſtruximus,
horum appellant annum, & τὰ ζῶα quandoque
pro magnitudine aut multitudine accipimus. In
Trœzeniorum

Trœzeniorum hiſtoriis narratur illud quoque: Horum, apud eos natum primò, ac regnaſſe: terram, ab ejus etiam nomine horæam dici cœptam. Mihi, inquit Pauſanias, eſſe Ægyptium nomen videtur Horum, nec Græcum omnino. Althepum Neptuni filium regnaſſe poſt Horum memorant, à quo & Althepia ſit terra cognominata. Quin & imperante eo, diſceptatum de regione à neptuno & Pallade, re autem ambagioſa, promiſcuè vt illam haberent, Iouem imperaſſe. Quo nomine Palladem colunt Poliada cognomento, & ſcheniada: ſicuti Neptunum βασιλέα. Sed & nummi fuſcinam habent, & Pallados faciem. Hemiorion inuenio apud Græcos, pro horæ dimidio, id eſt ἡμιώριον: ſicuti hemiphariium, veſtis dimidium ſignat: Hemithoracium eadem dicitur figura. Hemicranici verò ſunt, qui dimidia capitis parte laborant. Cypron legimus menſuræ genus apud Alcæum cujus dimidium hemicypron dixit Hipponax. Porrò in Noctibus Atticis, Horam reperias pro dea Quirino juncta, quam Herſiliam Ouidius intelligat Metamorphoſeôn quartodecimo, quum ita canit.

> Hanc manibus notis Romanæ conditor vrbis
> Excipit, & priſcum pariter cum corpore nomen
> Mutat, Horámque vocat, quæ nunc dea juncta Quirino eſt.

In veterum monumentis obſeruatum & illud, vaſa dici horoſcopa, quibus commonſtrantur horæ, quæ & heliotropia vocitata interim comperiuntur, ſi ſolis & vmbrarum ratione conſtent. Porrò notationem genitalis horæ, horoſcopon quoque vocant, quod quinto Ciuitatis diuinæ Aurelius Auguſtinus ſcribit: vnde illud prodiit Perſianum,

> Geminos horoſcope varo
> Producis genio.

Et verbum horoſcopare, quo vtatur Manilius: & ſigna horoſcopantia apud Firmicum. Solis verò vmbilicus (quem & ſtilum hemiſpherij dicunt monſtrantis horas) eſt, quem gnomonem item appellamus, & ſciatheran, cujus vmbra internoſcuntur horæ: vnde & ipſa vmbrarum ratio gnomonice dicta, ab Anaximene Mileſio inuenta. Qui item primus ſciathericum excogitatum oſtendit Lacædemone: vel, vt alij Anaximander. Scribit tamen libro ſecundo Herodotus, à Babyloniis Græcos didiciſſe gnomonem, & diei partes duodecim. Hyperiona primum horas obſeruaſſe, Diodorus ſcribit. Hinc architecturæ partes ita concipit eruditorum ſchola, vt vna dicatur ædificatio altera gnomonice, poſtrema verò machinatio. Eſt & canonium mechanicum gnomon, & geometrica figura & dioptrici organi & pars, & aſtronomici. Erant & Athenis magiſtratus, dicti gnomones. Quin & accuratæ diligentiæ homines ac prudentiæ, dicti gnomones, ἀπὸ τοῦ γνῶναι. Nam inde etiam ſcientes dicuntur gnomici & gnoſtici. Sic in Collectaneorum ad agricolationem ſpectantium libro ſecundo, hydrognomones vocantur aquarum reperiendarum probandarúmque periti. Et Doxaſticus opinator dici valet, qui & falli plerunque poteſt. Sed illud neutiquam prætereundum, dici ab Ariſtotele gnomonas dentes, quibus jumentorum ætas internoſcitur. Hinc & aboli nuncupati equini pulli, qui nec dum id genus dentes amiſerunt. Apud eundem De hiſtoriis animalium ſexto, ſic lipognomones dicuntur, quorum anni dentium ratione mitti in digitos ampiius non poſſunt, qui & agnomones dicuntur Iulio Polluci, quod jam exciderit gnomon: quem etiam pullini dentis nomine intelligunt eruditiores. Ex iis fermè arbitror innoteſcere, quid ſit illud Gellij ex primo Noctium Atticarum, Quoniam (inquit) geometriam, gnomonicam, muſicam, cæteráſque item diſciplinas altiores μαθήματα veteres appellabant. Id vt fiat item planius, aſtrologiæ pars eſt gnomonice, quæ ſolariorum diſcriminatis vmbris horas veruto ſiue gnomone pernotat: ſicut alia pars meteoroſcopice, quæ eleuationum differentias aſtrorúmque exquirit diſtantias, necnon multa variáque alia ad aſtrologię inſpectionem tendentia perdocet. Tertia pars dioptrice nominatur, ſolis & lunæ cæterorumque aſtrorum interualla hujuſmodi internoſcens inſtrumentis: inter quæ aſtrolabij eſt inuentio, quam Ptolemæo Syneſius attribuit: quod eſt Politiano item obſeruatum: cujus partes, vagina ipſa continens typana, in quibus æquinoctialis tropicique deſcribuntur circi, quique alternis orizonti ſunt anaphorici, tum ſupra tympana quæ vocatur aranea, deſignatur, in qua zodiacus & clara quędam ſydera cernuntur, vt per noctem quota ſit hora, quotúmque temporis momentum, reperiamus. Hæc eo item fuſius vberiúſque perſequuti ſumus, vt intelligeretur Plinij locus ex ſecundo Naturalis hiſtorię. Mediam eſſe mundi totius terram, haud dubiis conſtat argumentis: nam niſi in medio eſſet, æquales dies noctéſque habere non poſſe, deprehenderunt & dioptræ. Præterea diopetris librantur aquæ, necnon turrium è longinquo concipitur altitudo. At diopteres dici ſpeculatores videntur, qui & prophylaces vocantur. Eſt item diopter œconomus. At diopos dicitur enoptes, id eſt curator nauis & inſpector: nam diopas inter aurium ornamenta recenſeri nouimus. Strabonis interpres libro duodecimo, ubi auctor ſcribit, in Cappadocia eſſe locum, qui lapidis glebas ferat grandiores εἰς διόπτρας, id eſt ad dioptras, tranſtulit ad ſpecularia facienda. Eſt item in extiſpicio ſignum quoddam dioptra. Denique veteres vmbris enotaſſe diurnas horas, in Gallo item comprobat Lucianus, συνεχὲς ἐπισκοπῶν ἐπὶ τῷ πόσων στοιχείων εἴη, hoc eſt, perpetuo adnotans quot deniq; pedum foret linea. Illud hic obiter adnotandum ſuccurrit, aſtrologorum reſponſa dici apoteleſmata. Sed & libri circunferuntur Ptolemæi apoteloſmaton, quos modo quadripartitos vocant. Euſtathius in Iliados primum, apoteleſmaticæ ſapientiæ curioſitatem nil reliquiſſe ſcribit, quod planetarum non ſubjecerit poteſtati. Idem alibi, concionis appellat apoteleſma. Sed & illud obſeruauimus jactatum vulgò, non oportere prorſum res dijudicare, ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων. Denique horarum, id eſt anni partium mutatio ex ſole eſt zodiacum obeunte: ea variatio autem fruges parit, quo nomine in Phænomenis Aratus horas nuncupat πολυκάρπους, id eſt frugiferas. Temporum certé dimenſiones tres norant priſci, lunæ ambitum, anni horam quamlibet, item ſolis per zodiaci ſigna tranſitum.

Tria videri neceſſaria genethliacis. Horoſcopi enotationem penè haberi impoſſibilem.

Cap. X.

GEnethliacos, ſeu mathematicos, vt plerique, dicere malis, vel æruſcatores verius, qui aures verbis alienas ditant, ſuos vt loculos diſtendant nummis, traditum in eorum libris eſt, ſi cæleſtiũ rerum ſcientia præcinere debeant futura, tria impenſiſſimè obſeruare oportere. Primum, horam illam initialem, qua ſe in lucem vitalem è bulga matris prompſit infans: vel quiduis aliud, ſuper quo vaticinium concinnandum, fieri ſit cœptum. mox cæli ſtatum ſyderúmque poſitum, ad ipſam illam horã ſubtiliter applicitum. poſtremò, quid eiuſmodi ratio cæleſtis ſyderéaque meditetur agátve, argumentis inerrantibus, aut experimenti certitudine perinde ac vngues norint ſuos, neceſſarium præcipuè eſt. Duo hæc, vltimo poſita loco, in diſquiſitionem non reuocabimus, alterius loci id ac temporis. Quoniam verò paulo antè de horoſcopo item facta nobis mentio eſt, quàm incertus hic & fluctuans, nec vllis probioribus fixus radicibus, paucis hinc retegam: ſed retexerat antea in Hexaemero Magnus Baſilius. Fortéque & Columella in lucubrationibus, ijs quibus aſtrologorum placita conuellebat. Et illud in confeſſo ferè eſt, genethliacũ minus poſſe ipſum illud, quo quis naſcitur, momentum tenere: primum, quia neceſſarium foret, prodeunti infanti præſtò eſſe aſtrologum aſtrolabio rectè inſtructum, quo cæleſtis eueſtigio concipiatur menſus. Hoc verò ne fiat, plura obturbant, ſæpe tenebrarum nocumentum, & interpellatio, quandoque cælum nubilum, interdum & hominis inopia abſentiáve. Sed demus, horum nil officere: ni aſtrolabiũ ipſum tanta fuerit arte peritiáue confabricatum, vt nuſquam ſubſultet, ac ne in minimo quidem fallax comperiatur, voti eſſe nequit compos aſtrologus. Organum verò id genus omnibus abſolutum numeris aut raro, aut nunquam inuentum. Proindéque ratio partilis horoſcopi inconſtans ſit, ferè neceſſarium. Adde quod exponenti horam, qua ſibi natum putat filium, adeo fidendum non opinatur mathematicus, vt apud eum eiuſcemodi tempus æſtimatũ dicatur aut ſuſpectum, quoniam videlicet coniecturis ſuſpicionibúſve agendum vbi certi nil afferatur. Quid, quòd horologia ſolariáque ſæpe veritati non reſponſant: quòd ſi maximè faciant, media tamen horarum momenta, non tam aperire nequeunt conſulentes, quàm neſciunt. Nec illud omiſeris: mathematica ratio ſub ſolis demerſum horas auſpicatur, vulgus tenebris ſeſe intendentibus, quod euenit ſæpe, pridem ſole orizontẽ transgreſſo, præſertim ſi eum ſigna geſtent obliqua, quæ quum moram in occaſu trahant longiorem, prius quàm denſius coeant tenebræ, nonnunquam noctis integra hora abſoluitur. Adde, ſicuti ſcienter colligit Ambroſius, quòd ſingulas ſphæræ partes in portiunculas diſtribuunt triginta, quas dicunt μοίρας Græci, rurſum meridia in ſexaginta conferunt vices: nec ſatis, harum vnamquanque ſexagies ſecant. Quamóbrem quum impoſſibile cenſeatur non imprudentibus, minuties adeo ſubtiles ad diligentiorem reuocaſſe calculum, & vniuerſitatis errorem inuehat minuties vel minima: vanitatis vtique plenum eſt negotium totum: eiúſque aſſertores, quæ ſua ſunt, neſciunt. Quando verò norint aliena? Proinde aranearum telas perxitate cribratã contexi ab hoc genus hominibus, aſtruendum audacter eſt, quæ nec vſum præſtent aliquem, nec vincula: ni velut culex aut muſca infirmitatis lapſu incurſes, nec vt paſſer aut columba, caſſes inualidos ac malè ſcutulatos præpetis celeritate volatus perrumpas: ſic, vt concamerata architecti ratio fruſtra præcipitetur in ſinum. Hinc irridens Seneca: patere mathematicos aliquando verum dicere, qui illũ poſtquàm princeps factus eſt, omnibus annis, omnibus menſibus efferunt. Et tamen non eſt mirum, ſi errant, horam eius nemo nouit: nemo enim ipſum vnquam natum putauit. Scribit Thomas in libro De veritate, vbi de prouidentia contexitur quæſtio, cęleſtia quidem ſemper modo eodem agere: cæterum effectus eorum ab inferioribus modo inferiorum excipi, quæ cõtrarijs modis ſæpe affecta comperiuntur: proinde cæleſtem vim nõ ſemper effectus ſuos inducere, quòd diuerſis prępediantur affectionibus. Nam & in commentatione De ſomno & vigilia, prodit Ariſtoteles, frequenter imbrium & ventorum ſigna contingere, fruſtrato euentu, ex validis ac cõtrarijs affectionibus ſeſe ingerentibus.

Sacrare caput cum bonis quid. Enarratur T. Liuius. Zoanas quid vocemus, aut xoana. Item quid Zanes. Simulacrorum diſtinctio. Zizanion, xanon, xantice, reſecrare.

Cap. XI.

ENarrabamus nuper T. Liuij ſummi hiſtorici librum ab Vrbe condita ſecũdum, incidimúſque in eum locum, qui eſt de Valerio Publicola: Ante omnes, inquit, de prouocatione legem tulit aduerſus magiſtratus ad populum, ſacrandóq; cum bonis capite eius, qui regni occupandi conſilia iniijſſet. Scrutabamur quid eſſet, ſacrare cum bonis caput. Si enim eruditiorem ſenſum ex recondita hiſtoria proruendum non putes, nec velut per tranſennam inſpectandum, frigidior Platonis legibus fiet eminentiſſimi auctoris ſententia. Quis enim conſecrationis metu à regni affectatione deterreatur? Aliud ergo ſcitius doctiúſque quærendum. Comperimus igitur, omnem (vt aiunt) lapidem mouentes, apud Halicarnaſeum Dionyſium de clientum & patronorum iure ad hunc modum libro Romanarum antiquitatum ſecundo. Communiter, inquit, vtriſque neque pium neque fas erat, accuſare ſe inuicem, nec contra teſtimonium dicere, nec ſuffragium aduerſum ferre, nec cum inimicis adnumerari, quod ſi quid horum quis feciſſe argueretur, lege proditionis tenebatur, quam Romulus ſanxerat: deprehenſum autem ſi quis vellet occidere, pium erat, tanquam Iouis inferni hoſtiam. Inde enim Romani, quos vellent hac pœna mori, eorum corpora deorum cuipiam; præcipuéque manibus dicabant. Hæc Dionyſius. Quòd ſi curioſior aliquis & amplius introſpiciendam excutiẽdámque patet hiſtoriam hanc, & noſſe cupiat: quid ita, dijs dicatos occidendi, cuiuſlibet pontificium foret: id vtique ex Dionyſio perlici nequit. Nos autem ita obſeruauimus, Cætera quidem ſacra violari fuiſſe nefas: hominem verò ſacrũ occidere fas. Eius ratio hęc: veteribus is erat deorum metus & obſeruantia, vt illis ſacrum dicatúmque animal prorſus in ſuis finibus eſſe, haud paterentur. Sed ad deorum abigerent loca, quibus id ſacrum foret. Animas

verò

verò huiusmodi sacratorum hominum, quos ζῶανας Græci vocant, dijs debitas omnino existimabant. Sed eas in cælum mitti à se posse, & ad deos, ad quos iam pertinerent, alia ratione nulla videbant, nisi corpore viduatas. Igitur primo quoque tempore, vt irent, eiusmodi hominem interficiẽdi cuilibet erat arbitrium. Morem hunc, vetustatis prudentissimus Maro expressit in Haleso, de quo paulo mox oppetituro ita scribit, Iniecere manum Parcæ, telisque sacrarunt Euandri: in quo item diuini humanique iuris proprietatem esse exequutum, adnotauit Macrobius. Quippe ex manus iniectione mancipium designauit. Et sacrationis vocabulo diuini iuris obseruantiam impleuit. Ritum præterea hunc sacratarum legum nomen insinuat, quas inde nuncupatas Pompeio Festo credimus, quòd si quis aduersus eas fecisset, sacer alicui deorum esset cum familia pecuniáque. Sacratæ legis mentio est apud T. Liuium in tribunorum creatione libro secundo. Sed idem libro quarto, legem sacratam apud Volscos & Equos vim fuisse maximam scribit: cogendæ militiæ. Meminit & nono libro. Cæterum quia paulo antè zoanas dici hosce homines significauimus, prætereundum illud minimè duximus: Seruium Æneidos commentario quarto ita prodere. Delubrum, inquit, etiam ligneum simulacrum dicimus, à libro, idest raso ligno, quod Græcè ξόανον dicitur: alij xoana malunt scribere, sicut Apollonius Argonauticon quarto, ἢ ὁπόταν αὐτόματα ξόανα ἱδρώοντα αἵματι. hoc est, vel quando automata simulacra fluant exsudantia cruorem. Et Suidas, xoanon, statuam interpretatur & idolum, ἀπὸ τοῦ ξέω, vt inquit Eustathius: atque zodion, idest animal paruum. Sed enim ab eruditis simulacrorum rationem distingui ad hunc ferè modum comperi, vt sapientibus excitata nuncupentur εἴκελα, idest icela: quæ benè merentibus, bretea. Nam ecmagia, idest ἐκμαγεῖα expressiores sunt statuæ, quod genus in pictura icones sunt: regum andriantes habentur: sicut deorum creduntur idola, heroum xoana: quamuis omnibus quandoque communis hæc fuerit appellatio, in primísque numinum Ægyptiorum. Agalmata Homero sunt templorum ornamenta omnia, insequens ætas pro statuis est interpretata, quibus præcipuè omnia excolantur. Zizanion verò, cuius in sanctis literis mentio frequens, lollium quidem est, si Sudæ credimus, idest æra, siue αἶρα. Magnus Basilius in Hexaemero disparasse videtur, quum ait, Nam id quod lollium appellatur, cæteráque adulterina semina, quæ sese cum esculentis miscere solent, quæque scriptura nuncupare zizania consueuit, non tritico mutato, sed ex origine sua principióque nascuntur, propriúmque suum obtinent genus. Xanion inter coquinaria est instrumenta Polluci. Nã philosopho Platoni ars silãdi xanticè vocatur. Fuere in Olympia Iouis simulacra, quæ ab indigenis vocarentur ζᾶνες, fortè quia ζὰν dicitur Iupiter. Excitata verò traduntur ex mulctatitia pecunia, quæ foret athletis irrogata, qui largitione corruptis aduersarijs, aut quia intra præscriptum tempus, vel, vt Græci dicunt, κατὰ προθεσμίαν, non aduenissent, Agonem olympicum contumeliæ habuisse visi forent. Eupolum Thessalum ferunt primum subijsse mulctam, quod aduersarios pyctas erogatis deliniuisset nummis, damnati & qui pecunias accepissent.

A Resecrare iterum sacra obire nobis indicat Ammianus, Quibus visis exclamauit indignatus acriter Iulianus, Iouémque testatus est, nulla Marti iam sacra facturum. Nec resecrauit celeri morte præreptus. At Festus: Resecrare, inquit, est religione absoluere: vtique quum reus populum comitijs orauerat per deos, vt eo periculo liberaretur: iubebat magistratus, eum resecrare. Plautus Aulularia,

Resecro mater quod dudum obsecraueram.

B *Sacri epitheton variè adijci rebus. De sacro pisce: Hyeca piscis. Sturio. Aoristos & atomos terra. Sacramento contendere. Aspirationis natura. Gellij codex emaculatur & explicatur.*

Cap. XII.

Quia verò de sacri vocabulo mẽtio nobis est, id commonendi sumus quod Apollonij interpretes memoriæ mandarunt, super Argonauticorum primo, in eo poetæ versiculo,

ἱερὴ δὲ φατίζεται, ἥ δ' ἔτι νῦν περ.

C idest, sacra etiamnũ dicitur petra hæc. Per euphemismum, inquiunt, magnæ siquidem affectiones ἱεραὶ & καλαί, idest sacræ pulchræque nuncupantur: sicut Erinnyas Eumenidas dicunt, & pestilentem lepram sacrum morbũ: vt apud Callimachũ,

ψευδόρθρον δ' ἱερὰν φιμώσονται.

Vnde & in nostris literis apud Maronem, Sacram dici famem, cõiectamus: sic & tripodas sacros, pro magnis, de Græca dicendi figura: nam & ἱερὸν ἰχθὺν, magnum piscẽ interpretantur glossographi: vti Iliados Rhapsodia decima prodit Eustathius, D & auctor comprobat Athenæus, quamuis Pompilum quidam etiam intellexerint. Plutarchus in cõmentariolo, quo studiosè quæritur, Vtris maior insit prudentia, terrestribus an aquaticis: Anthiam piscem (inquit) Homerus, ἱερὸν ἰχθὺν dixit: & magnum quidem intelligunt nonnulli, veluti sacrum os, magnum intelligimus, ac Sacrã vim Alcinoi. Epilepsiam, grauem morbum, ἱερὰν vocant: Alijs verò magis placet communi ratione, τὸν ἄφετον καὶ ἵερμον interpretari, tanquam emeritum di-E cas dimissúmque, sicut sacrum dicimus bouẽ. Scribit sexto Bibliotheces Diodorus, in Arethusa fõte sacros haberi pisces, vt qui sint hominibus intacti. Quidam ellopa malunt accipere, inuentu enim rarus est, nec capi facilis, apparere autem circa Pamphyliam sæpe. Plures de anthia dici volunt, quod vbi compertus is fuerit, nulla ibi inueniatur bestia malefica, quo nomine innatare securos spõgotheras, idest spongiatores siue vrinantes: hæc Plutarchus: à quo non dissultat De animalium hi-F storijs nono Aristoteles. Plinius verò: Certissima est, inquit, securitas vidisse planos pisces, quia nũquam sunt, vbi maleficæ bestiæ. Qua de causa, vrinantes sacros appellant eos. Versus autem Homeri de sacro pisce, quos aduocauit Plutarchus, leguntur Iliados sextodecimo,

ὡς ὅτε τις φὼς
πέτρῃ ἔπι προβλῆτι καθήμενος ἱερὸν ἰχθὺν
ἐκ πόντοιο θύραζε ἕλκῃ λίνῳ καὶ ἤνοπι χαλκῷ,
ὡς ἕλκε.

G Auctor Athenæus est, in Telchiniaca historia quisquis eius fuerit cõditor, sacros dici pisces Delphina & Pompilũ. Esse verò hunc eroticũ animal, vt quod ex Vranio cruore simul cũ Venere credatur natũ: nõ Neptuno modo carum, sed & Samothracum dijs: quo argumento Epopeus piscator, quum

A ab huius piſcitij captura eſitationéque abſtinuiſſet minus, ab irruente ceto deuoratus perijt. Extat Corinnæ poematicon, quod tamen an ex eius officina prodierit, ambigunt multi, in quo pompili mentio eſt, qui nautis cenſeatur felix. Sunt qui ex homine deformatum piſcem pompilum opinentur: quod ſcribit Apollonius Rhodius. In Berenice Theocritus leucum, piſcem ſacrum dicit. At in Galatea Callimachus chryſophryn. In Epigrammatis idem, hyccam, ſacrum vocat piſcem, θεὸς δ' ἐοὶ ἱερὸς ὕκκης. Ab hoc genus piſce in Sicilia

B ciuitatem haud ita magnam dici hyccara, ſcribit Timæus, quod illuc primum appulſi piſcitium hoc inuenerint ἔγκυον, ideſt in vtero geſtans. Zenodotus erythrinum dici piſcem hyccam ab Cyrenæis arbitratur. Hermippus autem Smyrnæus eſſe putat iulida, difficulter autem capi. Sunt ex noſtris, qui ſturionem in Italia nuncupari putent: quem nunc tribus nominibus Græci ſale inueterantes condiant, rhachinque dorſi portionem nominent: quo argumento, ſchinalem nos vocite-

C mus, pleuram verò coſtas & latera. Hypocœlium denique aluum cum pube. Hyccam, ſiue hyſcam Latinè interpretantur porculum. Cæterum in hac ſacri piſcis mentione, ſuccurrit, reſtituamus A. Gellij codicem ex ſecundo Noctium Atticarum, vbi de aſpirationis ratione diſſerens: Atque, inquit, id videntur feciſſe ſtudio & exemplo linguæ Atticæ: ſatis notum eſt, Atticos ἰχθὺν ἶρον, id eſt piſcem pauperem: multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ cæterarum, inſpirantis pri-

D mæ literæ dixiſſe. Ego malim hac parte, ἰχθὺν ἱερὸν ideſt piſcem ſacrum, legere, ex ijs quæ adnotauimús hactenus. Nam ne quis inde diuerſum aucupetur argumentum, tralatio illa nihili prorſum facienda eſt, neque ex Gellij officina eſt: ſicuti neque item aliæ. Additam verò ſacri piſcis appellationi flatilem potiſſimum coniecto, vt vocis firmitate ac robore ipſam rei exprimerent excellentiam, quando & inde ſacri adiectio facta eſt, vt præmonuimus, ex nonnullorum ſententia. ſic &

E anchoram dicebant ſacram, vt præcellentem peropportunámque: cuius eſt mentio frequens Luciano. Piſcis ſacri meminit item Euſtathius, vbi ait, adnotatum grammaticis, hierea corripere primam: at quum dicimus, ἱερὸν ἰχθὺν produci. Aut ſi ad ſtomachum Lynceis minus hoc facit, ſuppungendo diſparatè legas, ἰχθὺν, ἶρον: vt duorum exēpla nominum appoſita intelligamus, quæ à Græcis alijs pſilem admittentia, apud Atticos craſſiorem agnoſcant notam. Irus autem ex carmine Ho-

F merico inopia notiſſimus. Eſt ſententia quoque tertia, quæ & arridet amplius, vt verior congruētiórque, vt legamus ἰχθυηρὸν & flatilem recipiat ṅ. Signat autem id verbum, piſcarium: nam & Ariſtophanes, πινακίσκους τοὺς ἰχθυηρούς, ideſt ſcutellas appellat piſcarias. Conſimiliter ταὼς, ſpiritum admittit inter α & ω. De quo more mentio eſt Athenæo quoque libro nono, vbi ait, fieri præter rationem, vt in ijs quæ ſupra ſyllabam ſunt apud Atticos, & Ionas vltima flatilem admittat, quæ à

G vocali incipiat: omnino enim exilis ſeruatur, vt ναὸς, ταὼς ἔρως: quum enim aſpiratio natura ſit philarchos vltimis non inclinatur. Illa verò Gellij verba: Inſpirantis primæ literæ, non ad Atticos refero, ſed ad Græciam potius, quæ dictionum initijs aſpirare conſueuit, medijs vocalibus, nunquam, proinde aſpiratio dicitur ab illa φίλαρχος καὶ ἡγεμονικὴ τὴν φύσιν. Porrò Seleuci auctoritate ipſum hoc aſtruitur in quinto De Helleniſmo. A quo & illud obſeruatione dignum traditur: Athenienſes aſpirationis natura amplius perpenſa, illam vocalibus velut apicem non ſuperponere, vti accentiunculas alias, ſed præponere potius. Quin & veteres, inquit, opinor flatilem per conformaſſe: quo argumento Romani quoque aſpirandis initijs eadem vtuntur figura, eius innuentes τὸ ἡγεμονικόν. De ſacro autem oſſe in hominis ratione

B dicta à nobis plura ſunt. Illud adijciam nunc: eſſe qui coniectent, non tam de magnitudine fluxiſſe nuncupationem, quàm quod dijs offerri ſoleret. Ex quo & Menander, οἱ δὲ τὴν ἱερὰν ἀκρανθύονται. Quod de morbo ſacro attulimus, nil eſt quod diſſultantes miremur ſententias, quando nec deſunt qui appellatione eiuſmodi ſacrum intelligant ignem. Heraclitus verò arrogantiam, ſacrum nuncupauit morbum, vel quia præſtantiſſimus

C quiſque ea in primis peſte implicetur: vel quia vltima rerum linea, mors, afferre medelam valeat. Sacrum ſilentium legimus apud Martianum. Sacrum muricem apud Iuris peritos ideo dici opinantur nonnulli, quia eo inficerentur veſtes imperatoriæ Sacra via Athenis, ideſt ἱερὰ ὁδὸς: cuius in Apologia meminit Iſæus, vt Pauſaniam prætercam: Erat, vt inquit Harpocratio, qua myſtæ pergebant Athenis Eleuſina. Polemo integrum concinnarat librum De via ſacra, cuius etiam

D Cratinus mentionem habet. Romæ item ſacra fuit via, vt Liuius quoque notatum reliquit: caput eius erat à Sereniæ ſacello, ducebátque in arcem. Sacra quotquot menſibus ea illuc ferebantur: pérque eam augures ex arce profecti ſolebant inaugurare. Pompeius tamen Feſtus, ideo ſacram dici putauit, quod in ea ictum fœdus ſit inter Romulum & Tatium, quod & Dionyſius ferè comprobat. Sacram quidem dixit Homerus Theben. Sed nec ea magis, quàm ciuitas quælibet appoſito e-

E iuſmodi valet ornari, quòd intus qui ſunt, cuſtodiat, quæ res cenſeri diuina debet. Proinde Homerus, eos qui noctu excubent in caſtris, ἱερὸν τέλος φυλάκων nuncupat, & alibi ſacros dicit muros. Sic & in Odyſſea, Sacram dici Troiæ ciuitatem adnotauimus, & ſacram terram apud Sophoclem, ideſt γῆν ἱεράν. quin & ſacrilegi loco cenſetur, qui ſtruendæ cauſa domus, ciuitatis mœnia ſit demolitus. Theram inſulam dici à Pindaro ſacram, memorant ex terræ proprietate, quod

F etiam ſi pumicoſa eſt, fœcunda comperiatur tamen, ac πολυφόρος καὶ πολύκαρπος. Sicyonem quoque nuncupari ſacram, legas interdum: id verò illuc referendum, ſanciunt, quod inibi fuerit ciuitas Mecone, ideſt μηκώνη, in qua honores diſtribuerint dij: quod ſignificat Heſiodus,

καὶ γὰρ ὅτ' ἐκρίνοντο θεοὶ θνητοί τ' ἄνθρωποι
Μηκώνῃ.

Sed & Callimachus Meconem appellat μακάρων ἕδραν, ideſt beatorum ſedem. Sacrum diem

G poſitum apud Græcos legimus, pro parte ea quæ à matutino tempore porrigitur ad meridiem, quo tempore dijs cæleſtibus rem diuinam obire, vetuſtiſſimi moris fuit. Manibus operabantur, ſole iam vergente in occaſum. Sacram triremem Demoſthenes Philippica nuncupat quarta, quum ait, καὶ τὴν ἱερὰν ἀπὸ τῆς χώρας

χώρας ἄρχετο ἔχων περὶ ἱερῶν. Gloſſographi paralum intelligunt. A Lego ſacras triremes pluribus diſtinctas cognominibus, Paralon, Salaminiam, Antigonida, Demetriadem: mittebantur ad Imperatores hæ, & ad id genus vſus cæteros. Cæterum quia ſcribit Thucydides, ad Alcibiadem miſſam ab Athenienſibus Salaminiam, videtur nauis hæc ſolita ducere, qui accerſerentur ad judicium. Paralus autem ſacris deſtinabatur, de qua fortè intellexit etiam Plato in Phedonis principio. Vtramque harum & bello nauali peraccommodam ſignificat idem Thucydides libro tertio. B Aſalaminium facere nuncupat in Batrachis Ariſtophanes ἀταλάντωτον, id eſt maris imperitum, vel à naui hac, vel à prælio circa Salaminem geſto. Sed & triremem ſacram Smyrnæi menſe Nouembri mittebant εἰς ἀγοράν, vt in Polemone Philoſtratus inquit. Eam Dionyſij ſacerdos ſoluentem dirigebat, gubernatoris vice. Sacrum quoque bellum reperias in veteribus memoriis, & apud Euſtathium in ſecundam Iliados rhapſodiam. Id verò non dicitur, quia magnum vel execrabile, vt impolitiores C fortaſſe aliqui & vetuſtatis infrequentes cenſuerint: ſed quia pro Delphico geſtum oraculo à Lacedæmoniis aduerſum Phocenſes eſt, qui id ſibi vendicare ſatagebant, Athenienſibus quoque ad partes vocatis. Meminit hiſtoria prima Thucydides, Λακεδαιμόνιοι δὲ μετὰ ταῦτα τὸν ἱερὸν καλούμενον πόλεμον ἐστράτευσαν καὶ κρατήσαντες τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ, παρέδοσαν Δελφοῖς. Ejus verò belli quæ fuerit origo, docebit quinto Politicorum Ariſtoteles: ſed D & Diodorus eo libro, quo Philippi Macedonis geſta complectitur. Geſſerant tamen Athenienſes iidem alterum prius bellum, quod & ipſum ſacri cognomento eſt inſignitum, contra Bœotios pro Phocenſibus, quibus illi oraculi jus auferre nitebantur: vnde & πόλεμος φωκικός dicebatur, vt in Meſſeniacis rebus Pauſanias ſcribit. Hiſtoriam verò ſacri belli qui noſſe plenius cupit, Plethonem adeat: is enim hiſtoriarum ſecundo id explicat copioſe, E meminit & in libro De claris mulieribus Plutarchus. Sed enim quia non ſemel aduocationem nobis præſtitit Thucydides: quid eſt, quod conditor nobiliſſimus terram quandam vocat ſacram, & aoriſton libri primi fine? Obſeruauimus ex Græco penu, terram inter Megarena & Athenas antiquis dictam fuiſſe ſacram, quod deabus, quas Eleuſinias vocabant, foret dicata, quam etiam quod inculta prorſus jaceret, ἀόριστον appellat hiſtoricus, vt quæ nullis foret diſtincta collimitiis. ἀόριστος enim eſt, μὴ ἔχουσα ὅρους, μηδὲ σπειρομένη. F ἡ γὰρ σπειρομένη ὅρους ἔχει, ἅτε οὖσα μεμερισμένη. hoc eſt, aoriſtus vocatur terminos non habens, nec ſata: quæ enim ſeritur, limites agnoſcit ſuos, vt quæ confuſanea non ſit, ſed partiliter diſtributa. In Trachiniis Sophocles atomon Oetes pratum vocat, quod dicatum diis intelligunt, ac incultum, velut minimè inciſum. Id genus orgada vocant quoque. Sacerdos verò dicitur quidem Græcè hiereus, id eſt ἱερεύς: vt apud Homerum, χρύσης ἱερεὺς ἀπόλλωνος. Sed & eo nomine intelligitur G quandoque is, qui extorum inſpectione futura vaticinatur: vt apud eundem,

ἀλλ᾽ ἄγε δή τινα μάντιν ἐρείομεν, ἢ ἱερῆα.

Sacra verò decreta, quum dici audis, Amphictyonica intellige. Nam & ſacrum conſeſſum non temerè dici alium obſeruauimus, quàm Amphictyonum, de quibus Strabo multa. Quoniam verò de ſacris diu jam commeminimus, non tranſiliamus, ſcitu ac obſeruatione dignum, Eiſdem initiatos ſacris ſcitè admodum atque concinnè dici conſueſſe, qui vnanimiter & conſpiranter ad ſcopum nituntur eundem ac vmbilicum. apertius hoc fiet, ſi T. Liuij verba ſubjecero ex vigeſimoſecundo conditæ Vrbis. Nam plebeios, inquit, nobiles jam eiſdem initiatos ſacris eſſe, & contemnere plebem, ex quo contemni deſierint à patribus, cœpiſſe. Ilios ſacra, præter id quod aſtruximus, etiam dici creditur ob ſacrificiorum frequentiam. Argumento eſſe poſſunt feſta quoque inibi celebrata olim. Ilica, id eſt τὰ ἴλιακα. Ex calamitatum verò crebritate profluxit religionis nexus, dictante prouerbio, ἀεὶ ἰλίῳ κακά Ilio adſunt ſemper mala. Sacramento contendere quid ſit apud Ciceronem De oratore primo, & Maximum Valerium libro ſeptimo, enucleauit Romanorum ſcientiſſimus Varro, fragmentorum linguæ Latinæ ſecundo, Qui petebat, inquit, quique inficiabatur, de rebus aliis vtrique quingentos æris ad pontem deponebant, de aliis item rebus certum numerum aſſium: qui verò judicio vicerat, ſuum ſacramentum à ſacro auferebat, victi ad ærarium redibant.

Helenes & Eriphyles ſegmenta dominis fuiſſe exitialia, perinde ac equus fuerit Seianus.

Caput XIII.

DElphici oraculi nobilitatem in terra Græcia nemo non nouit: opulentiſſimum id erat, quando illuc confertim à regibus & populis præpotentibus congerebantur dona, vnde Delphici theſauri auctoribus celebrati. Lateres aureos centum & viginti à Crœſo dicatos, ibidem viſitari ſolitos, ſcribit Plethon. Sed & antiquæ nobilitatis fœminas Helenam atque Eriphylen pretioſa ſegmenta eidem affixiſſe templo, compertum habemus, ſiue Alcmæon fuerit, ac Menelaus: ſicuti auctor Athenæus eſt. Quæ quia ſacrilegas admouentibus manus, aut omnino auſis geſtare peſſimum peperere exitium, prouerbij ſibi locum vendicant, non ſecus ac Toloſanum aurum, itémque Sejanus equus apud Gellium. Hiſtoria verò ita habet, ſicuti nos perdocet Plethon, ex Diodori hiſtoria, libro qui Macedonis Philippi geſta complectitur. Bello ſacro Delphica pecunia, & quicquid ibi pretioſius erat, magna parte ceſſit in prædam. Inter reliqua verò ipſa hæc, de quîs diximus, ſegmenta: quæ duorum ex Phocenſibus ducum, qui id bellum gerebant, vxores, vt eſt muliebre ingenium, auidè oblata arripuere: protinúſque collo circundedere, vt ipſis tum eſt viſum, ornamenta præſignia, vt mox docuit euentus, interitum exitialem. Ea ſiquidem, cui Helenes monile obuenit, turpiter proſtituto corpore, pudicitiæ jactura & famæ diſpendio, quæ benè ſentientibus vita quoque comparatur, pœnas facinoris perpetrati luiſſe fertur. Alteram verò crudelior excepit pernicies: nam furentis filij vecordia tectis injecto igni, viua exuſta eſt. Plutarchus in ſermone De iis qui ſerius à numine caſtigantur, Ariſtonem fuiſſe appellatum ſcribit, cui obtigerit Eriphyles ornamentum, tyrannis contribuentibus. Itémque fuiſſe cetæum & xenagogum, id eſt peregrini mercenariique militis ducem, cujus deinde filius aduerſus matrem indignatione concepta, domum ſuccen-

ed pauca de re,citius(opinor)olim, non omnibus dormio: ſic ego, non omnibus, mi Galle,ſeruio. Hæc Cicero. In cujus loci enarratione, Deus bone, in quæ delyramenta jam irroborata ſibratáque procurrunt, qui locum mendoſum ne ſuſpicantur quidem, nec omnino remotiorem videntur odorati hiſtoriam,quamuis à grammaticis quadamtenus illuſtratam.Igitur meo periculo fremant licet noſtrates Lyncei: quorum buccæ nunquam non typho crepant, etiam ſi plurimum nugas teruht, quas tamen cornutas rentur ſcioli, in ſuo ſibi oſcitantes piſtrino: Ciceronis ſtudioſi ſic legent atque interpretabuntur, Amo voluntatem, ſed pauca de re.Cepius,opinor,olim,Non omnibus dormio:ſic ego non omnibus ſeruio. Senſus autem hic: Cepius,inquit,niſi memoria labor,olim dicebat,Non omnibus dormio. Nam Pompeius Feſtus ad verbum ferè ita ſcribit,Non omnibus dormio:natum videtur à Cepio quodam,qui pararhenchon dictus eſt, quòd dormientem ſimularet, quo impunitius vxor mœcharetur: cujus etiam Lucilius meminerit. Ad quem ſenſum illud ſatyricum interpretantur grammatici,

Doctus & ad calicem vigilanti ſtertere naſo.

In quo tamen loco ſunt,qui vigilantem naſum pro ſonanti, & rhonchis obſtrepero accipiant, nulla hujus hiſtoriæ habita ratione: quoniam in Milite Plautus quoque feſtiuiter, & ſcitè admodum ita ſcribat:

An dormit Sceledrus intus?
Non naſo quidem,nam eo magnum clamat.

Legimus verò & in Græco penu pertinentem ad hoc ipſum hiſtoriam.Quippe Mœcenatem conuiuio exceperat Cabbas quidam (vt videtur)ridicularius:procedente potu,vbi ex nutibus renutibúſque in vxorculæ amorem prolapſum vidit Mœcenatem,adque illam procliuius adlubeſcere, caput ceu dormiturus proclinauit. Accedente verò imprudentius ſeruo,ac vinum ſuſtollente,placidè inſuſurrauit is, κακόδαιμον,ἰκ οἶδας,ὅτι μόνῳ Μαικ-ηνᾶ καθεύδω. id eſt, Infelix,an ignoras,quia ſoli Mœcenati dormio. Qua in parte adnotandum,per œ diphthongum inGręco exemplari exaratum Mœcenatis nomen,& ſi æ malint alij,quod marmara comprobant peruetuſta. Porrò aquariolos inuenio dici, qui vxoris ſtupra æquo animo patiuntur. Apuleius in Magia: Huſce auditis,exacerbatus aquariolus iſte vxoriæ ſuæ,ita ira extumuit,ita exarſit furore, vt in fœminam ſanctiſſimam digna cubiculo ſuo diceret. Aquarioli autem Feſto dicuntur mulierum impudicarum ſordidi adſeclæ. Aqualiculum verò de ventre dici, indicat illud Hieronymi: alius tumenti aqualiculo mortem parturit. Quod autem Tigellium epiſtola eadem patria ſua peſtilentiorem dicit Cicero,ad Sardiniam quidem referendum putant: ſed peſtilentem intelligunt propter Salpugam formicæ genus venenatum & Sardoniam herbam.Ego ad aerem noxium referri oportere contenderim, quod vt credam, facit L. Florus quum ait, Sardiniam peſtilentem ſortitus. Sed & Valerius Martialis eleganti epigrammate hoc ipſum comprobat apertiſſimè,

Nullo fata loco poſſis excludere,quum mors
Venerit,in medio Tybere Sardinia eſt.

Sed & Silius Italicus etiamnum apertius, vt ha-ſtaſſe jam pudeat:

Serpentem tellus pura ac viduata veneno,
Sed triſtis cœlo,& multa vitiata palude.

Ad ea verò,quæ de Salacone dicuntur epiſtola eadem,amplius ſciendum, Salconem fuiſſe Autolyci patrem,molliculum quendam & deliciis diffluentem defamatúmque: propterea in Veſpis Ariſtophanes, τρυφερῶς διασαλακωνίζων. Sed & in quadam epiſtola Menander ad Glyceram, οἶδα γὰρ μου τὰς συνήθεις ἀσθενείας, ἃς οἱ μὴ φιλοῦντες μὲ τρυφὰς καὶ σαλακωνίας καλεῖν εἰώθασιν. hoc eſt, conſuetam mihi imbecillitatem noſti, quam qui me minus amant,delicias vocant &ſalaconias. Ariſtoteles in Rhetoricis à delicato diſparare ſalaconem videtur:nam diuitum mores exprimens,eos eſſe ait trypheros,id eſt delicioſos & ſalaconas:Et trypheros quidem ob delicias & felicitatis oſtentationem: ſalaconas autem & ſolœcos, quia inſueuerint omnes circa id quod amant, immorari, quódque admirantur, ac putare eiſdem cæteros affici, quibus ipſi. Quidam porrò deflexum inde verbum σαλακωνίζειν exponunt, τὸν πρωκτὸν αἰσχρῶς κινεῖν, id eſt ſedem parum decorè agitare, quod nos ceuere dicimus: id & σαλοπρωκτιᾶν dicere Ariſtophanes videtur: σαῦλον enim dicunt, vitioſum fluxumque.

Inſequentis ad Gallum epiſtolæ obſcuritatum nonnullarum enarratio. Magiſtrum pro dictatore ibibi poſitum. Archimagirus. Locus item ex epiſtola Seruij Sulpitij libro Familiarium quarto, Suprà Maleas:quum Maleas,legendum ſit.

Caput XVII.

ET quia in Ciceronis epiſtolas peruenimus, in quibus pleraque reconditam habent doctrinam: proindéque illotis,quod dicitur,non adeunda pedibus,nec populari trutina, ſed aurificis ſtatera examinanda, ſubtexemus inſequentium literarum obſcuriora nonnulla:ab vertice, quod dicitur, ferè ad vnguem extremum, quæ Delium requirere natatorem imperitioribus videntur fortè, lucemque pro virili inferemus. Sed heus tu,inquit, manum de tabula:magiſter adeſt citius, quàm putaramus. Deſinamus,inquit,Cęſarem laceſſere: diſcriminis haud parum ingruit ab eo, qui præter quam fueramus opinati, & præcinctura monere videbatur,dictaturam arripuit. Vnus denique eſt omnia, iſque eſt ſine prouocatione magiſtratus, nec vſquam præſidij ſpes,niſi in cura parendi. Sum veritus,ne ſi liberè,ac Catonis more mentem noſtram retegere perrexerimus, in Catonium contrudamur,id eſt in euidens præcipitemur exitium. Id ipſum ſcripſerat ad Ciceronem Gallus, vt ſtilo parceret,nec Cæſarem irritaret. Hoc etenim illa verba ſignificant: Videris enim mihi vereri,ne,ſi iſtum habuerimus:ſic enim legendum eſt,id eſt,Si Cęſarem proſciderimus,& epiſtolarum argumentum ab eo duxerimus, rideamus γελῶτα σαρδάνιον: id eſt, dum illum ridemus, ipſi pereamus. Quod verò magiſtrum pro dictatore accipiamus, fortè ridiculum ſciolis haud ita multa verſantibus videatur. Id ſi vſu veniat, non vtique ἐγκαίνια ducendum. Cæterùm ſcribit Seneca, eum quem modo dictatorem dicimus,& in hiſtoriis ita nominari lectitamus, apud antiquos magiſtrum populi vocatum,& id in libris adnotatum auguralibus, & locis duobus,teſtatur Varro: docent & Pompeij

A Feſti fragmenta. Præterea eſſe argumento, quòd qui ab illo nominabatur, magiſter equitum erat, & dicebatur. Porrò Titus quoque Liuius dictatorem refert moderatorem atque magiſtrum conſulibus appoſitum. Sed De finibus item tertio libro, de ſapiente, Rectius, inquit, appellabitur magiſter populi (is enim eſt dictator) quàm Sylla, qui trium peſtiferorum vitiorum, luxuriæ, auaritiæ, crudelitatis, magiſter fuit. Ratione quoque conſimili vigeſimo & primo libro Ammianus Marcellinus Agilionem nuncupat magiſtrum peditum. B Sed alibi ab eodem, Romanus celebratur quidam armorum magiſter. Fuit & officiorum magiſter. Item Ammianus Equitum Illyriciano præpoſitum exercitui nondum fuiſſe magiſtrum, ſed comitem, tradit. Archimagirum ſanctæ literæ, Hieronymo interprete in libro Hebraicarum traditionum in Geneſin, pro exercitus magiſtro accipiunt, quia μαγειρεύειν, occidere eſt. Aliàs coquorum principem indicat verbum id. Rectè ergo Cicerò ait, Sed heus tu, manum de tabula, magiſter adeſt. C Quod eum habet ſenſum, ne hoc quidem fortaſſis rectè ſcribo, non eſſe diſtinguendum ſtilum in Cæſarem: nam ſi hoc feciſſe ſignificarimus, verendum eſt, ne libertas nimia fraudi ſit, ac in mortem trudat. Siquidem Catonium pro inferis rectè poni, ex Laberio comprobauit Gellius Noctium Atticarum libro ſextodecimo, etiam ſi inter ſordida obſoletáque ac maculantia, id eſſe vocabulum putat. Nec eo verbo eſſet vſus orator, niſi de induſtria ex obſcuritate jocum captaſſet. Quod verò eſt in D Epiſtolæ calce ita legendum eſt: Vrgeo igitur nec tranſuerſum vnguem, quod aiunt, à ſtilo, is enim eſt dicendi opifex. Atque equidem aliquantum jam etiam noctis aſſumo. Ego, inquit, ad ſyntaxin & compoſitionem totum me dedi: feſtinoque ita, vt mihi ipſe otium negem: à ſtilo enim, id eſt à ſcribendo, & de ingenij fertilitate quippiam promendo, ne minimum quidem reuellor, quando aſſiduitas exercitationis dicendi copiam maximam parit. Confirmatur ſententia hæc Ciceronis præ- E cepto ex primo De oratore: Caput autem eſt (inquit) quod, vt verè dicam, minimè facimus, eſt enim magni laboris, quem plerique fugimus, quàm plurimum ſcribere: ſtilus, optimus & præſtantiſſimus dicendi effector atque magiſter. Quæ omnia repetens Fabius libro decimo: Vt laboris, inquit, ſic vtilitatis etiam longè plurimum affert ſtilus. Nec immeritò M. Tullius hunc optimum effectorem, ac magiſtrum dicendi vocat. Cui ſententiæ perſonam L. Craſſi in diſputationibus quæ ſunt F De oratore aſſignando, judicium ſuum cum illius auctoritate conjunxit. Quod verò ad Cæſarem iſta referunt enarratores, planè ridiculum eſt. Illud verò Nec tranſuerſum vnguem, intellige Nec minimum quidem à ſcribendo recedo ſequeſtrorque, vt ne vnguis quidem aut digiti latitudinem excedam: frequentiſſima inter eruditos dicendi figura. Plautus in Aulularia,

> Si Hercle tu ex iſthoc loco
> Digitum tranſuerſum aut vnguem latum
> exceſſeris:

Cicero in Epiſtolis ad Atticum, A recta conſcientia tranſuerſum vnguem non oportet diſcedere. Neque eſt à marmorariis facta tralatio: ſunt enim hæc veluti ægri ſomnia. Cæterùm de iis ſatis ſuperque, quum enim leuicula ſint, & mediocris for- A ſan vel ingenij vel doctrinæ: abundè ſtudioſis ſatisfactum poterat videri, digito iſta commonſtraſſe. Sunt grauiora multo in Epiſtolis familiaribus, quæ ſqualore obſita jacent. Ea nitori ſuo pro tempore conabimur reſtituere, vt ſciolorùm retundatur impudentia, qui uelut Spartiates Demaratus, citarin depoſcere nil verentur, vt regio more per mediam conſpicui turbam ferantur. Nec cogitant, ſi quis fulmen capere audeat, non tamen futurum Iouem. Sed vel nunc id minus differamus, B quod eſt in Serui Sulpitij epiſtola libro quarto, de M. Marcelli morte: Ille (inquit) vti aiebat, ſupra Maias Italiam verſus nauigaturus erat. legendum, ſupra Maleas: vt Laconicum intelligas promontorium, coſmographis certatim celebratum, tametſi vnitatis numero enuntiant potius: ſed in Ruſinum Hieronymus Maleas item profert. Quo autem ſenſu intellegendum Supra Maleas, edocebit Strabo, qui & libro primo, multitudinis numero vtitur ea voce, ὑπὲρ μαλεῶν, inquit, ἐπὶ τὸν ὠκεανόν.

C

Diæta notio multiplex. Diarium, diætetæ, dicaſtæ. Freni partes. Pſellium. Diætarij. Echinus quid. Diætarum cognomina varia. Item quid zeta, & zeteta. Defenditur à calumnia Hermolaus. Sigma quid & vnde. St ſyllaba, ſilentij nota. Trigon. Trygon, ſeu paſtinaca.

Caput XVIII.

D Diætam pro viuendi modo ac lege capi, quum alia multa indicio ſunt, tum id quod auctore Celſo diæterice medicina inde eſt appellata, & medicorum ſcholæ vulgò regulam victus diætam vocant: ſed pro victu ſimpliciter accipit Hieronymus, vbi tenuem cibum & caſtigatum victum à Græcis nuncupari λεπτὴν δίαιταν, ſcribit. Notio aliòqui dictionis ejus Græcis non vna eſt: ſiquidem dicitur, ἡ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν τροφή. id eſt, dierum ſingulorum alimentum: diarium Latinè dici valet. Diæta item judicium, vt τὴν τῶν ἐγκλημάτων δίαιταν ἐπίτρεψον ἄλλοις. E criminum diætam aliis permitte. Diætetæ tamen ab iis differebant, qui dicebantur dicaſtæ, hoc eſt judices. Nam arbitros quidam putant rectè diætetas appellari, de iis plura Pollux libro octauo. Horum erat echinus nunc æneus, nunc & opere figlino, in quem teſtium dicta conijciebantur: quanquam & interna ventris eo dicuntur nomine, vt inquit Euſtathius. Sed & freni pars quædam vocatur echinus: ſicut quod circa mentum eſt, nuncupatur pſellium: F quod ori inſeritur, chalinus: cujus medium eſt, henium pòſt in ambitu dactylij, echini, triboli, quos mandit equus. Sunt item echini, circa manus carpum ornamenta: ſicut pericarpia, & item pſellia ac bubalia. Inuenio echinum item rectè dici partem in capitulo Doricæ columnæ, craſſitudo quippe ejus trifariam diſtribuitur: vna enim portio eſt plinthus cum cymatio. Altera echinus cum annulis. Tertia hypotrachelio contrahitur columnæ. Echinum porrò, ni mendum exemplarium eſt, per errorem Hexaemeri quinto, dici Ambroſius ſcribit, piſciculum vi inenarrabili maximas nauium, plenis currentes velis, in mediis fluctibus ita ſiſtentem, vt quaſi in mari radicatas videas, nec moueri. Echinus denique animal eſt vafricia inſigne, quo nomine Nauplium ex ingenio nimis callido

Echinum

Echinum appellauit Lycophron : dicitur verò e- A
chinus & ſcamhochœrus. Pecten echini vocatur
Iureconſultis echini pellis veſtium derorſui ac-
commodè concinnata, cujus auctor rei Plinius eſt.
Sed redeo, vnde ſum digreſſus. Eſt & diæta locus
domi, vbi tantum verſamur, nullo negotio aut v-
ſu. Alij cœnationem etiam eo nomine accipiunt,
vnde & diætarij miniſtri dicantur diętæ deſer-
uientes, vt apud Iureconſultum Vlpianum De
fundo inſtructo : quamuis ſint & ea appellatione
fures, qui aliena cœnacula furandi gratia pene- B
trant. Alexandriæ regiam diætam ab Antonio
ſtructam, prodidit Strabo, quam Timonion nun-
cuparit, quod Timoniam vitam ſolitariámque fo-
ret acturus poſt actiacam calamitatem. Diætis,
quod equidem ſcitu dignum arbitror, nomina va-
ria imponi à veteribus ſolita, obſeruauimus. Nam
Tranquillus hermeum appellatam fuiſſe diætam
pronuntiat in Claudio. Alexander Romanus im-
perator, vt auctor Lampridius eſt, in palatio diæ- C
tas ſtruxit nomine Mammeas, quas (inquit) impe-
ritum vulgus hodie ad mammam vocat. Fuit in
Bajano item cum ſtagno palatium Mammea no-
mine. Lucullus, Plutarcho tradente, diætam habuit
Apollinis cognomento celebratam, vbi ſummo
impendio parabantur conuiuia. Inde illa ejus vox
cantatiſſima, Cœnatur in Apolline. Sed enim &
diæta dicitur locus, in quem arbitri conueniunt:
qui, vt notauimus, dicuntur diætetæ. Sicut Zeta di-
ci valet locus, in quo Zetetæ obſeruantur. Erant D
enim eo nomine Athenis magiſtratus quidam, ad
quos referebantur, qui reipublicæ aliquid debe-
rent, nec ſoluerent. Cæterùm haud ſatis mirari va-
leo doctiſſimorum quorundam inſtitutum, qui
Theonino dente irruentes in Hermolaum Bar-
barum, per quem barbaricas vitiligines ſibi de-
terſit nobiliſſimus Naturalis hiſtoriæ conditor,
zetæ vocabulum petulanti cachinno explodere
pergunt, aucupantes neſcio quid indictum inſci-
túmque ex Priſciano. Proinde pro zeta & zetecu E
la, diætam & diæteculam reponere ſibi permit-
tunt. Sed rogo vos optimi viri, an excidit Lampri-
dium & Apollinarem Sidonium, & alios præte-
rea eadem vſos voce? Illorum recenſere verba
non eſt conſilium. Sed rogo, inquam, quis vos de-
nique in nomine iſto adeo exagitat? An quod zeta
eſt nomen literæ: nec aliud vt veteranus veſter pu-
tat, qui apud vos pluris longè eſt, quàm apud Per-
ſam Themiſtocles, ſignificare creditur ferè? Miſ-
ſos facio reliquos, tecum ſigna confero, vir doctiſ- F
ſime: neque enim nati ad venena ſumus, neque hoc
nomine vendibiliorem me facio, aut gloriolæ fla-
tum capto. Nec id agitur nunc vt aurea ingenia
meis ditare obolis pergam, ſed ſtudioſorum ani-
mos accendimus: & haud ita politis minima quo-
que manſa in os inſerimus. Zeta, inquis, litera eſt:
ergo nil ſignat aliud? Malè colligis, amice. An non
diætetem rectè à diæta flecti confiteris? Si inficia-
ris, vide quæſo, ne tui in te agminatim impetum
Græci dent. Si annuis, cur non ratione compari
Zetetam à Zeta inclinari concedis? Si vocabulum G
fortè non agnoſcis, & reum peregrinitatis facien-
dum putas, lege quæſo Iuliū Pollucem : qui veluti
inquiſitores quoſdam, ζητητάς facit : quoniam
τὰ λανθάνοντα ἀνεζήτουν, id eſt quæ latitarent,
ſcrutabantur. Lege item Sudam. Sed condonamus
iſta. Audi alia: Sigma, an non eſt litera? Eſt. Signát-
ne aliud? Si hæres, ipſe ſubijciam: Lego non ſemel
apud Lampridium, ſigma pro diæta poſitum, ſiue
ſtibadio, ſiue cœnatione : vnde ſuſpicantur eruditi
legendum apud Martialem,

> Accipe lunata ſcriptum teſtudine ſigma:
> Octo capit, veniat quiſquis amicus erit.

Et alibi:

> Septem ſigma capit, ſex ſumus, adde Lupum.

Porrò vndénam conjectamus appellationem eam
profluxiſſe? Erunt ex politioribus, qui à Græci e-
lementi figura dici putent, nec fortè ab vmbilico
aberrarint multum. Conſimiliter & zeta videri
poteſt appellata, ſi quæ Hermolaus ſcribit, minus
appetentiam conciliant, quæ tamen mihi ſummè
probantur. Verum ſi Zetetarum loco ſit mentio, à
Polluce non reuellar, & ab inquirendi vocabulo
produci Zetam fatebor, vnde mox & Zetetæ. Niſi
quis cœnationem quoque ab hujus imagine dici,
ſuſpicari malit. In fragmentis Cæcilij Minutiani
Apuleij De orthographia, ne quid diſſimulem,
diætam comperi etiam ziætam dici. Sed dum iſta
commentaremur, etymon ſigmatis alterum ſubiit
animum. Et pro ingenij captu, ſigma dici poſſe vi-
debam ab eius elementi titulo, qui foribus ſuper-
poſitus foret, qua nota diſcubituris ſilentium indi-
ci videbatur, vt à conuiuio ſurgentes, ſi quid fortè
licentius obloquutus foret quiſpiam, volentes ob-
liuiſcerentur. Notiſſima eſt Plinij cenſoria quere-
la ex quartodecimo Naturalis hiſtoriæ, Alij (in-
quit) mortifera loquuntur, redituráſque per jugu-
lum voces non continent, quàm multis ita inter-
emptis? vulgóque veritas jam attributa vino eſt.
Valerius item Martialis odiſſe ſcribit memorem
compotorem. Quod & Lucianus Plutarchúſque in
Sympoſiacis retulere, μισῶ, inquit, μνάμονα
συμπότην. Sed de tota re alibi ſic:

> Accedent ſine felle joci, nec mane timenda
> Libertas, & nil quod tacuiſſe velis:
> De Praſino conuiua meus, Venetóque loqua-
> tur,
> Nec faciant quenquam pocula noſtra
> reum.

S verò literam habere ſilentij notam, ne pluribus
quidem probandum reor, quando taciturnitatem
impetrare cupientes lingua ſonum ejuſmodi, ve-
lut ſibilum, afformamus: quæ & ab hoc ipſo Græ-
cè ſigma creditur appellata, παρὰ τὸ σίζειν. Ve-
teres tamen Latini, S & T ſimul agglutinantes
effingebant ſt ſyllabam, quæ ſola (vt Verrius in-
quit) ſine vocali compacta videtur, qua & in Phor-
mione Terentius ſit vſus:

> Non is obſecro es,
> Quem te ſemper dicunt? St. Quid has
> metuis fores?

Ianuis autem illices (vt ſic dixerim) inſcriptiones,
appingi ſolitas, ex Seneca videmur obſeruaſſe:
quum ait, Vbi audierint iſta, audient iſthic hortu-
los & inſcriptum hortulis, hoſpes hic benè mane-
bis. Quòd ſi loca hujuſmodi de poſitu, déque figu-
ra dici, plauſibilius videtur, ſiquidem in ſuo cujuſ-
que luco ac fano eſt, ſequi, quod amplius arriſerit:
ſcire conuenit, veteres in ædificando varia figura-
rum ſcitamenta captaſſe. Quod vt non miremur,
trigon facit : qui locus triquetro, id eſt triangulo
ſchemate ſtrui conſueuerat: in quo item pilæ luſus

Digitized by Google

exercebatur, inde quoque trigonalis nuncupatæ. Julius verò Pollux, trigonum eſſe dicaſterium dicit, quum ait, Celebrata dicaſteria, heliæa, trigonum: cujus meminit Diarchus. Medium parabyſtum, & majus parabyſtum. Porrò trigoni mentionem faciens grammaticus quidam, Trigonum (inquit) dicaſterium eſt, fortè qui a ſchemate ſort triangulari. Trygon verò marina traditur fera letalis præcipuè, adeo vt ſi aculeo truncum arboris percutias, inareſcat protinus. hunc denique Vlyſſi necis fuiſſe cauſam tradunt. Et inde ab Nicandro ἁλιοτρυγὸν τευξάμενον nuncupari, ex mutis (quod aiunt) magiſtris didicimus. Trygona noſtri paſtinacam conuertunt, Ambroſius in Hexaemero etiam turturem: id quàm rectè, viderint ſtudioſi. In hæc diuertiſſe fertilitatis cauſa, non ſtomachabitur lector candidus: quippe in id omni incumbimus pede, vt noſtra hęc, ſi aliud non ſit, exſucca infructuoſaque, & (quod dicitur) Agrippo infœcundiora ſaltem non deprehendantur.

Olearum ſpecies aliquot. Emblemata quid. Embolum, probolus, embolimus, embadon. Iudicium in Areopago primum. Tollitur ex Plinio obſcuritas. Reorum & accuſatorum argentei lapides. Symmoriæ, ſymmoritæ, ſaci, cythrini. Oleæ ſtrictiuæ, ac cadaces. Thalyſia, ſyncomiſteria, halos, halos. Thalos quid, & thalophori. Zothalmia. Lactantij grammatici locus reſtituitur. Hiceteria. Ereſione. Trophæa prima ex olea. Agrippeum quid. Poma olearum. Halirrhothij fabella. Olea cur antro Ithacenſi applantata fingatur ab Homero. S inſa, Sanſarij, maroſſerij, aſacus, drupa, oleaſtellum.

Caput XIX.

AGrippum verò, ne quis verbi inſolentia motus, caput protinus ſcabat, Sudas ſylueſtrem oleam apud Laconas ait ſignificare. Eam Gręcorum alij nunc agrielæam vocant, nunc cotinum: & Gadira inſulam quoquę inde Cotinuſam dici inuenimus, quòd hiſce arboribus abundet locus is: quam rem Coſmographus docuit. Nam ciuitatum pleræque ex cauſis hujuſmodi cognomenta traxere, vt in Attica Myrrhinus à myrtorum, quas myrrhinas dicunt, frequentia. Rhamnus item à rhamnis: Ceraſus quoque in Ponto, eadem eſt ratione nuncupata. Si verò ſylueſtri oleæ domeſtica inſeratur, fient quæ vocantur cotinades. In quo obiter ſcitu dignum: vrbana omnia ſylueſtribus inſita, dici emblemata. Apud Vlpianum digeſtis Ad exhibendum, Emblema phialæ omnino aliud eſt: meminit Plinius quoque. Embola verò ſunt nauigiorum faſtigatæ partes, id eſt proræ: quas & ſimomata dicunt. Quin & in acutum ex lato deſinens ager nuncupari embolus valet: vt apud Herodotum liquet hiſtoria quarta. Sicuti is qui de figura vocatur item Trieris in Lycia propè Arycandam ciuitatem. Embola Plutarcho in Cæſare, roſtra Romani fori ſunt: vt quum ait, καθήμενος ἐπὶ τῶν ἐμβόλων, ſedens pro roſtris. Apud Pindaricos interpretes legiſſe videor, dici emboli appellatione, lignum ad quod deſtinentur anchoræ. Pindarus,

ἐμβόλῳ δ' ἐμβάλω κρέμασαν ἀγκύρας ὕπερθεν.

Probolos in Cæſare vocat Plutarchus ſublicas in Rheni alueo defixas violentiæ vndarum molliendæ, & delatorum amne ſecundo rapiditati excipiendæ, ne impacta ponti, quid demolirentur.

A Embolimum menſam intercalarem intelligunt Græci. Eum Plutarchus μεμβολιμαῖον dici autumat. Embolimos apud Hippocratem, pueros accipiunt imperfectos. Eſt embolum item aciei ſpecies, id eſt rhombi dimidium: & pudenda quoque eodem cenſetur nomine. Embadon, id eſt ἐμβαδόν, aream dicit Galenus Therapeutices primo. Sacram oleam legimus appellari Moriam, nomine inde ducto, quod eſſet Palladi conſecrata, ex qua oleum etiam daretur vincentibus Panathenæa. Nam à cæde morias dixere, quam moron nuncupant, per-

B empto Halirrothio, quem necaſſet Mars Neptuni filium, quod vim intuliſſet Alcippę, vt ſcribit Pauſanias: quam ex Agraulo Cecropis ipſe filia ſuſtulerat. Idque in Areopago judicium capitis primum narratur peractum. Ejus meminit hiſtoria prima Hellanicus, & declamatione pereleganti Libanius eſt perſequutus. Id & Plinius ſignificauit libro ſeptimo: ſed, vt ſolet, breuitatis inuoluit tenebris. Inſequentibus item temporibus ex materna cæde ſubiiſſe judicium Oreſtem ferunt, abſolutumque,

C Pallados ἀρείας excitaſſe aram. Dignum relatu fuiſſe, in quibus rei accuſatoréſue conſiſterent, argenteos lapides: vnum, ὕβρεως dicunt: alterum ἀναιδείας id eſt injuriæ impudentiæque. In propinquo ſacellum erat dearum, quas Athenienſes σεμνάς dicunt, Erinnyas Heſiodus in Theogonia: quib. eſſe in capite cum crinibus dracones, Æſchylus commentus eſt princeps. Sunt qui ita diſtinguant, vt priuatas oleas dicamus elæas, publicas

D verò morias. σηκόν idem cum moria putant: alij moriæ ſtipitem, σηκόν dici volunt: quod & ſimilius verò eſt, quia ita ſcribit Rhetor, ὅτε τὶ ἐλάαν ἐλαίαν, ὅτε μορίαν, ὅτε σηκὸν ἀφῄρηκα. Saci verò hujus in Apologia commeminit Lyſias Sacos verò & columbarum vocant loculamenta, in quibus nidulantur: quæ dicunt alij cythrinos, id eſt κυθρίνους. Symmoriæ Athenis erant velut tribus aut claſſes, in quas dites modo, quique conferendis ſufficerent tributis, conijciebantur: vnde ſymmoritæ, ceu

E contribules. Extat Demoſthenis oratio περὶ συμμοριῶν. In Symmorias diſtributi Athenienſes ſunt, Nauſinico rempublicam gerente, quod Philochorus ſcribit, & in Lexico rhetorico repetit Harpocratio, vt de Suda taceam. Porrò oleæ quædam calliſtephani dicebantur, quòd cum Suda ſcribit Ariſtophanis interpres: cujus ramis coronarentur in Olympia victores, ſicuti aſtipulantur Theocriti interpretes ἐλαιοφόρος; atque item Pindari: non autem cotino, id eſt oleaſtro: vt qui-

F dam interpretati ſunt. Quanquam ejus ſententiæ eſt etiam Plinius, necnon ex doctis item plerique: Eſt enim proprij generis calliſtephanos, de qua Ariſtoteles ita ad verbum ferè in Pantheo: Olea eſt, inquit, vocatur calliſtephanos: hujus folia contrario modo ſe habent, quàm in aliis, extrà ſiquidem, non intus albent. Ramos mittit, vt myrtus, ad coronas peraccommodos. Eam in Olympia plantaſſe Hercules memoratur, vnde athletis dentur coronæ. Eſt apud Hiliſſum fluuium ſtadiis ſexaginta circumuallata muro, magnáque contin-

G gentibus inſtituta mulcta. Scribunt Gręci, Herculis clauam fuiſſe ex oleaſtro, quam apud Sardonidem is reperiſſet: quinetiam depoſitam in Trœzene apud Mercurij ſtatuam, quem πολύγιον vocant, progerminaſſe denuo, ac ſuperfuiſſe tempeſtate ſua oleaſtrum, prodit Pauſanias. Sunt & apud Pol-

lucem

lucem olearum genera hæc, drypetes, halmades, A
neƈtrides. Cotinadas trambelos vocauit Phere-
crates, dicebantur & Phauliæ: quas verò nunc
thlaſtas nuncupant, comici pyrenas dicunt: thlaſtas
tamen etiam apud Ariſtophanem comperias
ἐν νήσοις. Thalos, inquit Theocriti interpres, a-
pud antiquos dicebatur omne germinans. Archi-
lochus,

Ἔχουσα θαλὸν μυρσίνης ἐτέρπετο.

Et Homerus,

Θαλέθοντ' ἐείρσοισι φερῆνας.

Athenienſes autem per exochen quandam de o-
lea dixere. Sunt & in cepis thali apud agricola- B
tionis magiſtros, quo nomine ſtipites folliculóſ-
que intelligunt, quibus ſemen continetur. Thalo-
phoros dicebant, qui in Panathenæis oleæ ramós
geſtarent. Quod munus proprium erat ſenum, &
inde comicis ſalibus nulli rei vtiles, pręter quàm
ferendis thalis, Thalophori item feſtiuiter nun- C
cupati. Meminit ejus moris Cratinus, nec tacuit
Pherecrates. Dicęarchus in Panathenaico id mu-
nus etiam vetulas obiiſſe ſcribit. Xenophon in
Sympoſio pulchritudinem laudans infert, Thalo-
phoros ſenes pulchros ſeligi conſueſſe. Thalyſia
verò primitię dicebantur, quas ſubuectis jam
fructibus ex agris, perſoluerent diis, vt denuo
vireſcerent, progerminaréntque in campis om-
nia, quod vocant θάλλειν: eas rhetorum pleri-
que etiam ſyncomiſteria à comportatis frugibus D
nuncuparunt. Agebatur item feſtum tempore eo-
dem Cereri ſacrum & Dionyſio, vti Pauſanię te-
ſtatum monumentis eſt: dicebatur haloa, id eſt
ἀλωά, vt putat Philochorus: quia tum in areis
pręcipuè moras ducant homines, quas dicunt
ἅλω.. Quanquam eſt item halos ſolis ac lunę di-
ſcus, & in eorundem ambitu conceptum nubi-
lum. Apud Nicandrum etiam aſpidis ſpira vel am-
bitus ex obuolutione delineatus. Erat panis quo-
que Thalyſius, qui ex nouis frugibus conficeretur E
primum. Zothalmia in Pindari Olympiis poema-
ta nuncupantur immortalitatem comparantia, fa-
cientiáque θάλλειν καὶ αἰωνὶ ζῆν διὰ παντός. Sed ad
inſtitutum redeo: quę remanent, preſſis oliuis, vo-
cant ſtemphyla: ſicut in vuis dicuntur peripyſma-
ta. Sed verborum ſępe proprietas auctoritate tur-
batur. Olea coronari Iouem, ab veteribus prodi-
tum ſcio perpetui viroris ratione ac emolumenti:
vel ob glauci coloris cum cęlo ſimilitudinem. Sed
& illud proditum memorię eſt, nono ἐκλεγῶν τῆς F
γεωργίας, oleam puram ab puris quoque oliuan-
tibus pręcerpendam, jurejurando etiam adactis,
cum vxore modo ſibi rem fuiſſe, nec alienam atti-
giſſe prorſum. Sic enim mox lętiorem fieri pro-
uentum. Quin in Ciliciæ Anazarbo ab puris mo-
do pueris oleam coli memorant, proinde illic ha-
beri feraciſſimam: quippe huic arbori pręſulem
eſſe caſtitatem, vt ſcribit Palladius. Scribit vnde-
cimo Georgicorum Florentinus, Viti inſitam o-
leam non vuas tantùm ſed & oliuas ferre. Haberi G
quoque id genus arbores in Libya, dicique gen-
tium illarum vocabulo, vbolima. Neq illud reti-
cuero: gorphia vocari apud Syros olearum ligna,
vtcunque pręciſa ex radicibus imis, ἐν φυτευ-
τηρίοις, hoc eſt ſeminariis conſtituenda. Supe-
rioris autem inſitionis fructus nuncupatur elęo-
ſtaphylos. Oleę caducę ſunt apud Catonem, qui-
bus opponi ab eodem ſtrictiuę videntur: nam ſunt
olearum item ſtrictores. In hac olearum mentio-
ne ſuccurrit, opem ferre Lactantio Grammatico
in librum Thebaidos duodecimum, ſuper illis
Poetæ verſiculis,

Mite nemus circà, cultúque inſigne ve-
rendo,
Vittatę laurus & ſupplicis arbor oliuę.

Supplicis arbor oliuę, inquit, per quam pax peti-
tur ſupplicando: & in ſecundo diximus, hanc ab
Athenienſibus reſionem dici, à Græcis autem re-
liquis dirite ron. Portenta verborum planè ſunt
hæc, quę ſi excitetur à ſedibus ſuis Lactantius, nec
agnoſcat, nec percipiat. Ipſe ita emendô: Ereſio-
nen dici ab Athenienſibus, à Gręcis autem reliquis
hiceteriam. Etenim ereſione, id eſt εἰρεσιώνη, ra-
mus oleę lana implexus, arborum fructibus, quę
acrodrya vocant, circumpendentibus ante januas
ædium poni erat ſolitus in honorem Apollinis.
Ejus hiſtoriam pluribus exſequitur in Equitibus
Ariſtophanis interpres, & qui ab eo mutuantur,
alij plures. Hunc item ramum à ſupplicationis vſu
hicterium, vel hiceteriam vocabant. Quod in Pa-
rallelis, hoc eſt Theſei vita teſtatur Plutarchus: v-
bi in Delphinio poſitam ab Theſeo hicteriam A-
pollini ſcribit. Sed interpres, eo nomine ſupplica-
tionem modo intellexit. Hicterium theſaurum
vocat Sophocles capillos honoris Ajacis defuncti
reciſos. Hinc in Pluto Ariſtophanes, video in ara
ſedentem quempiam ἱκετηρίαν ἔχοντα μετὰ τῶν παι-
δίων, hiceteriam tenentem cum puerulis. Fuit
Homeri carmen quoque Ireſiones titulo, vt pro-
dit Herodotus. Scribit in artibus Dionyſius, in o-
leæ laudibus illud meritò recenſeri: non modo
quia ſit Palladi ſacra, ſed quod veteribus ex ea con-
ſtituebantur trophæa, quódque ſit victoriæ ſym-
bolum. Nam & Neptuno ſuperato, hac primum
dea eſt coronata. Ioui autem dicabant trophæa,
quin Iunoni quoque, qua ex cauſa Trophæ co-
gnomentum illi aſcitum apud Lycophronem. Ad
ea porro quæ de moriis oleis paulo antè concin-
nauimus, hoc item indagine varia ex Græcorum
numeroſiore ſylua ſum venatus. Fuiſſe in arce o-
leas Athenis Palladi ſacras, quæ dicerentur morię.
Ferunt autem nonnulli Halirrhothium Neptuni
filium eas adortum excidere, quoniam inuenta o-
lea, vrbs Mineruæ fuiſſet adjudicata, inter cæden-
dum verò oberraſſe, ac ſecurim ſibimet impegiſ-
ſe, atque inde decubuiſſe. Ex quo argumento ad-
optatum oleis cognomentum, vel quia quiſquis
oleas poſſideret, portionem quam μέρος vocant,
Panathenæis inferret: quando ceramum olei ca-
piebant victores. Hinc obſeruatum, capras Athe-
nis in arcem non jungi, præter quàm ſemel ad ne-
ceſſarium ſacrificium, ne olea ibi nata primum
poſſit tangi, quando ita proditum eſt, ejus animan-
tis ſaliuam eſſe fructuis venenum, quo nomine nec
deæ immolatur. Satæ ſunt & in Academia moriæ
cum imprecationibus diris, ſi quis oblæſiſſet, qua-
re irrumpentes Lacedæmonij pepercerunt illis.
Hinc Iupiter celebratur cognomento Morius, a-
ráque in Academia excitata. Agrippeum verò in
ceramico theatrum, in Alexandro ſophiſta apud
Philoſtratum, ad Agrippum arbitror attinere o-
mnino nihil. Olearum ptoma, id eſt πτῶμα, le-
gimus apud Lyſiam, intelligunt eruditi fructuum
dilapſum vel arboris caſum. Illud verò haud

negligendum: oleam ab Homero fingi antro applantatam Ithacenſi, quod typum habere mundi, ſapientiſſimis eſt viſum, quod moles hæc vniuerſa, diuinæ ſit germen prouidentiæ, cujus creditur ſymbolum olea: quam Palladi conſecrarunt veteres, quæ ipſa eſt prouidentia. Hinc theologica ſagacitas plantam in portus capite ſtare ſurrectam, virentémque perpetuò commenta eſt, vt ſciremus, quod eſt totum non ex αὐτοματισμοῦ καὶ τύχης ἀλόγου conſtare: ſed eſſe φύσεως νοερᾶς καὶ σοφίας ἀποτέλεσμα. Leuiculum hoc, ſed nihilo ſecius apponendum, oliuarum oſſicula dici ſanſas, Columellæ libro decimotertio, πύρηνας Græci vocant. vnde locationum, venditionum, & ejuſmodi omnium interpretes, proxenetáſque ac meſitas putant ex functionis vilitate ſanſarios nuncupari, quos ratione eadem maroſſerios videntur appellaſſe Mediolanenſes, velut oſſarios quoſdam. Oleæ ramum, atque item lauri, æſacum vocitarunt priores. Drupa nuncupamus non olearum modo baccas, ſed & arborum cæterarum, quando & δρυπεπεῖς Græci dicunt. Oleam calabricam oleaſtellum vocant ſimilitudinis ratione, ab oleaſtro deminuta eſt vox.

Nexorum ſtatus. Qui dicerentur nexi, & qui obærati. Nectendi ratio. Inter ibi iuſti dies qui ſint. De Athenienſium ſiſachthea, & nouis tabulis. Chreocopia, chreocopidæ.

Caput XX.

QVi apud veteres Romanos æs alienum feciſſet, idque cumulatum vſuris foret abducebatur a creditore, non in ſeruitium, vt ſæpe: ſed in ergaſtulum quodammodo & carnificinam. Et, quod grauius multo eſt, abducebantur item filij, immo etiamnum nepotes, quod Dionyſius ſcribit, & obſcurè ſignificat Liuius. Si quid contradicerent, ſeruiliter euerberabantur, obſita erat ſqualore veſtis, fœdior corporis habitus, pallore ac macie perempti. Ad hæc ferè prolixa barba capillique efferabant ſpeciem oris, vix vt noſcitarentur in tanta deformitate. Hi ſunt quos in hiſtoria nexos ſæpe dici audimus. Nam qui conflaſſent quidem æs alienum, nec tamen à creditoribus in vincula eſſent abducti, obærati modo dicebantur: necti verò pronuntiabant eos, qui creditoribus traderentur. Liuius: Deinceps & qui antè nexi fuerant, creditoribus tradebantur, & nectebantur alij. Et alibi: Nexu vincti ſolutique ſe vndique in publicum proripiunt, implorant Quiritium fidem. Cæterùm peropportunè opinor, ac pervtiliter fecerimus, ſi hac parte amplius temporum illorum mores fuerimus exſequuti: quando, vt videtur, non in reponendis modo officiis, ſed & in cæteris quoque vitæ, ac negotiorum partibus, præſertim quæ ad mutui rationem ſpectant, plurimi eſſe faciendam fidem, veteres ſanxere: proindéque perfidioſius tergiuerſanti debitori, ac ſæpius fraude agenti eludentique non mediocris irrogata pœna. Exigendæ igitur mutuatitiæ pecuniæ hæc, ex Atticarum noctium obſeruationibus fermè inibatur ratio. Confeſſi ac debiti judicatis triginta dies dabantur, conquirendæ pecuniæ cauſa, quam diſſoluerent. Eos verò dies, juſtos appellare, decemuiris collibuit, velut juſtitium A quoddam, id eſt, juris inter eos interſtitionem quandam & ceſſationem: ſicuti Gellius eleganter interpretatur. Quanquam & in ratione belli, juſti dies dicebantur continui triginta, quibus exercitu imperato, vexillum rufi coloris in arce ponebatur, quod Feſtus & Macrobius adnotarunt. Deinde, niſi diſſoluerent, ad prætorem trahebantur, & ab eo quibus erant judicati, addicebantur. Neruo quoque aut compedibus vinciebantur. Hæc enim fermè verba legis erant. Aeris confeſſi, rebúſque B jure judicatis, triginta dies juſti ſunto. Poſt deinde manus injectio eſto. In jus ducito. Ni judicatum facit, ſecum ducito. Vincito aut neruo, aut compedibus, quindecim pondo: non minore, aut ſi volet majore vincito. Si volet, ſuo viuito: ni ſuo viuit, qui eum vinctum habebit, libras farris in dies dato. Si volet, plus doto. Erat autem interea jus paſciſcendi: ac niſi pacti forent, habebantur in vinculis dies ſexaginta. Inter eos dies, trinis nundinis continuis ad prætorem in comitium producebantur: quantæque pecuniæ judicati forent, pronun- C tiabatur. Tertiis autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tyberim peregrè venum ibant. Id porrò horrendum, & ab omni prorſum humanitate, & Romanorum mitiore ingenio ſequeſtratum: quod & Septimius Florens memorat in Apologetico. Etenim ſi plures forent, quibus reus eſſet judicatus, ſecare ſi vellent, atque partiri corpus addicti ſibi hominis permittebantur. Ipſa legis verba cenſui apponenda: Tertiis, inquit, nundinis partis ſecanto, ſi plus minúſve ſecuerint, ſine D fraude eſto. Inire porrò nexum de iis dicebatur, qui creditoribus, quod rationi paria non facerent, addicebantur vinciendi. Iidem & nixum dare dicebantur, vt libro octauo ab Vrbe condita Liuius ſcribit, quo loco edocemur, quando nectendi exoleuerit mos. Ex hac verò alieni æris ratione, quo perſæpe inopes adobruebantur, vſura multiplici omnia arrodente, ac velut tabe peſtifera ad corpus item correpente, naſcebantur quandoque nouarum tabularum decreta per ſummam inexſupe- E rabilémque neceſſitatem, ac Diomedeam quodammodo (vt dicitur) expreſſa patribus. Ea proinde M. Tullius labefactationem fundamentorum reipúblicæ vocat, quum pecuniæ creditæ obæratis condonantur, & nouæ mox cooriuntur tabulæ, quibus nomina contineantur noua. Et alibi Cicero: Tabulæ nouæ quid habent argumenti, niſi vt tu emas mea pecunia fundum, cum tu habeas, ego non habeam pecuniam? Et Seneca appellat rem pernicioſiſſimam beneficiorum nouas tabulas. Fit F item in Epiſtolis ad Atticum mentio rei hujus, Luceius, inquit, M. Fabij queritur apud me per literas, ſummum eſſe periculum, ne culpa ſenatus his decretis res ad tabulas nouas perueniat. Ridicula eſt Grammaticorum vanitas, apud Salluſtium, tabulas nouas pro picturis accipientium, quo nil abſurdius nec dici, nec fingi poteſt. Sed ſunt plerique pori, puti, id eſt ab genitiua inſcitia nuſquam aberrantes, ne quid adglutinetur aduentitij, tanquàm impuri mox fu- G turi. Ex Laurentij officina id genus emanaſſe nugas haud admiſerim facilè. Tabulas item nouas intelligimus teſtamentum nouum, priore (vt fit plerunque) expuncto irritóque: quod Epiſtolarum ſecundo approbat Cæcilius. Cæterùm nequaquam diſſimulandum, ciuitates maximas

quandoque hoc æris alieni laxamentum ac remissionem non vsquequaque horruisse. Athenienses, Solone statuente, hoc ipsum admisisse, sciunt paulo eruditiores, legémque, qua statutum id est, dictam sisachtheam, hoc est σεισάχθειαν, quod significat, illius linguæ vocabulo, oneris leuationem. Nam sisachtheam sunt qui cribrum interpretentur, quo in frumentis vacantia secernuntur, παρὰ τὸ σείω, quod est concutio, vt Chœroboscus. Sed eam legem ad Ægyptiorum imitationem Diodorus institutam scribit, apud quos sancitum erat, vt eorum corpora, qui ciuitatibus bellico vsu addicti forent, è creditorum violentia libera essent: in bona tantum illi jus haberent. Eodem, inquit, modo sanxit Solon, ne ob vsuras corpora ciuium necterentur. Plurimi enim per summam inopiam fœneratoribus, inquit Laertius, corpora sua exponebant, ac super his fœnerabantur. Sisachthea hæc chreocopia item dicitur, quasi debitorum abscissio. Ex quo Solonis amici quidam chreocopidæ ex debiti retentione sunt appellati. Quum enim ij Solonis mentem percepissent, præoccupantes multas pecunias fœnori acceperunt, agrúmque ex iis maximum astutè compararunt. Ex quo & Solon non minimâ est aspersus infamia, velut injuriæ particeps. Mox tamen tanquam eo nomine diis gratias agerent, institutum sacrificium Sisachtheam item appellarunt.

Tabulæ & codices accepti & expensi. Aduersaria quæ sint. Iuuenalis locus declaratur. Tabulius ager, & Trientius. Apocha quid, & antapocha. Anocha. Item de nexu. Ciceronis locus explicatur. Prytanea, siue sportula quid. Thesei cur iuris dicundi stationes.

Caput XXI.

TAbulas, de quibus paulo antè facta à nobis mentio est, Cicero pro Roscio Comœdo, accepti & expensi appellatione distinguit: Si tabulas, inquit, Caius Fannius accepti & expensi profert suas, in suam rem suo arbitratu conscriptas, quo minus secundum illas judicetis, quo minus secundum illas judicetis, non recuso. Apud eundem atque adeo eodem loco, codex accepti & expensi nominatur. Sed id aduertendum amplius, quæ apud eundem Ciceronem dicantur Aduersaria. Hæc verò non aliud ferè videntur, quàm libelli, in quibus negotiantes per singulos dies scribimus, quod damus vel accipimus, relaturi postea in codicem accepti expensique, aut in tabulas. Significat hoc Ciceronis verba: Nimium cito, ait, me indagare de tabulis: non habere se hoc nomen in codice accepti & expensi relatum, confitetur. Sed in aduersariis patere contendit: vsque eóne te diligis & magnificè circumspicis, vt pecuniam non ex tuis tabulis, sed aduersariis petas? Aduersaria dici arbitror, quòd aduersa parte etiam scriptis implerentur, & per transuersum quoque: nam negligenter admodum conficiebantur, quia delerentur statim: etenim menstrua erant, tabulæ verò æternæ: aduersaria denique parui temporis memoriam: tabulæ perpetuæ existimationis, fidem & religionem amplectebantur. Hæ sunt dejecta, illæ in ordinem confectæ: in judicium Aduersaria protulit nemo: codicem protulit, tabulas recitauit.

A Aduersaria hujusmodi à Satyro nobili significata intelligo, versu illo,

Et longi relegit transuersa diurni.

Quod interpretes etiam si haud barbasculi, non viderunt. Morem hunc ex transuerso quandoque subnotandi in epistolis etiam seruatum Cicero ad Atticum libro quinto præmonstrat. Nunc verò inquit, venio ad transuersum illum epistolæ tuæ versiculum, in quo me admones de sorore: quæ res B se sic habet. Aduersaria ferè ac calendaria idem accipimus, quando & in iis singulorum mensium rationes referebantur: dicta sic, quòd singularum calendarum nomina præscriberentur: meminit Sceuola Digestis de statuliberis. Item Seneca: Calendarium versat, fit ex domino procurator. Calendario præpositum inuenies apud Aphricanum Iureconsultum. Calendarium verò sacrificium, quod calendis obire, moris fuit, dici legimus in veteribus memoriis. Sed & rationarium inuenias, pro libro in quo vel contractuum vel gestarum C rerum rationes comprehendantur: ex quo & apud Marcellinum, rationarius apparitor, qui rationarium conficit, ac rationibus præest: quem ratiocinatorem nuncupauit Columella. Rationibus inferre, apud Latinè ac ex formula loquentes, est in Rationario perscribere, quid cui sit erogatum. Tabularum publicarum curam comperi variè habitam & immutatam sæpe, quando permisit Augustus senatui præfectos deligere: verùm ambitu suffragiorum suspecto, inita mox ratio, sorte du- D cerentur ex prætorum numero qui præessent. Sed Claudius ad quæstores rediit. At quia deesse robur videbatur ætatis eum primum capescentibus magistratum, Nero præfectura perfunctis, ac vsu rerum plurimo peritis comprobatísque onus injunxit. Lectum apud eruditos est, expensare, dici expensum ferre in conficiendis rationibus. Ex tabulis porrò hoc genus, tabulium esse appellatum comperi, agrum qui intra quinquagesimum lapidem iis est assignatus, qui mutuam reipublicæ pe- E cuniam secundo Punico bello dederant. Trientium quoque dictum scio, quia pro tertia pecuniæ parte datus erat. Dignum verò scitu esse in hoc item vsu, quas vocant Apochas, quæ fiunt, vt iis probetur solutio, fatente creditore, sibi satisfactum. Ideóque debitori traduntur. Interstitium fit tamen, vt scribit Vlpianus, inter acceptilationem & apocham: quoniam acceptilatione omni modo liberatio contingit, etiam si non sit persoluta pecunia. Apocha verò non aliàs, ni ea sit ero- F gata. Antapocham sunt qui chirographum interpretentur, quod creditori conficit debitor, fatendo à se quid sit persolutum. Antapocham intelligunt alij, chirographum, quo se obligat aliquis, & se debere fatetur. Apocham, Græci ἀποχὴν dicunt, quo nomine quandoque significatur receptio. Apochyma verò, eadem quæ zopissa est: quam tamen hypochyma dicere maluit Paulus Ægineta. Scribit Ammonius, anochas dici in G bello inducias, vsu ita exigente, vltrò citróque commeandi. Quod verò ad nexos item attinet, inuenio obligationem omnem apud veteres, quæcunque per æs & libram fieret, nexum fuisse nuncupatam. Idque necti solitum dici, quod eo modo obsignaretur. Innuit hoc & in Topicis M. Tullius, vbi ait, Abalienatio

eſt ejus rei, quæ mancipi eſt, aut traditio alteri nexu, aut in jure ceſſio. Nexus, inquit Boetius, eſt quædam Iuris ſolennitas, quæ flebat eo modo quo in Inſtitutionibus Caius exponit. Ad hoc ipſum reſpicit Ciceronis illud De oratore libro primo, Nexorum jura in cauſis verſantur centumuiralibus. In cujus tamen loci enarratione mira proferri delIramenta, ſciunt, qui hujuſcemodi elegantiarum non ſunt omnino imperiti. Nexum quoque æs, vocatur pecunia, quæ per nexum obligatur. Dicitur & laqueus nexilis Apuleio. Sed & nexilis item veſtis, cujus fuit vſus ante textilium inuentionem: vt apud Lucretium non ſomniculoſus obſeruabit lector:

Nexilis antè fuit veſtis, quàm textile tegmen.

A Cæterum doctioribus hæc fortè operæ videbuntur leuioris: proinde, ne γῆς ἔντερα, id eſt terræ interanea, ſtudioſius videar conſectari, ſtilum reprimam: ne forſan Heſiodium illud in me regeratur.

ἀλλὰ τίη μοι ταῦτα περὶ δρῦν ἢ περὶ πέτρην.

Illud modo adjeciſſe contentus: pecuniam apud Græcos ab actore ac reo conſtituendi gratia judicij contributam depoſitámque, prytanea nuncupari: quæ à Romanis, ſportulæ ſignatur nomine. Cæterum, qui ſuccubuiſſet, omnia reſoluebat: ea verò in B publicum cedebant, aut Iudicum mercedem: ex quo & ipſas juris dicundi ſtationes, theſes quandoque appellatas, legimus. Prytaneorum meminit Iſocrates ad Callimachum.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI

IN LIBROS ANTIQVARVM LECTIONVM Lodouici Cælij Rhodigini, ad D. Franciſcum Malaninum, Præfatio decimatertia.

DOMESTICAE frugalitatis opus eſſe non me latet, eos gratuito aliquo impartiendos eſſe munuſculo, qui ipſorum aucupatos tutelam continuè obſequioſis meritis inſequuntur: qualem te Franciſce Malagnine ciuis optime, & ſcio & jam diu noui, qui nulli noxius, omnibus commodus, mihique ipſi opportunus exiſtens, me ipſum perpetuò tibi deditum, gratiori tua in me beneuolentia eſſe voluiſti: atque eo maximè in Ludouicum Cælium mihi patruum, qui & patris tui, totiúſque Malagninæ proſapiæ & ope & opere continuè ſuffultus, ad talem ſcientiæ apicem perueniſſe, verè dijudicari poteſt: qualem Antiquarum lectionum opus ab eo nouiſſimè caſtigatum præ ſe fert. Quod qùum his diebus curſim ac leuiſſimè pertranſirem, eiuſdem portiunculas aliquas intimioris amicitiæ vinculo ſibi aſtrictis dicatas, alias autem & potiſſimè noua adiunctas caſtigatione, nullius inſcriptione munitas cognoſcerem: mihi operæpretium viſum, eas omnes non niſi patrono munitas propellere, atque ob id te decimitertij libri deſignatione grauare: quod eo libentius factum volui, quò doctrinata cenſura decoratum, optimæ ingenuitatis munimine ſuffultum, probiſſimæque bonitatis plenitudine ſaginatum omnes palàm profitentur. Quòd & ſi pauxillum, id tamen libenti accipies animo: Camillúmque Richerium tibi deditiſſimum in ipſo contemplatus tibi dedititium, ac doctiſſimi quondam tui præceptoris nepotem libentiſſimo eo tuo affectu fouebis, quo antiqua in Lodouicum Cælium tuorum collata beneficia præ ſe ferunt. Vale.

LODOVICI

Google

LODOVICI CAELII RHODIGINI
ANTIQVARVM LECTIONVM
Liber vnus, qui tertiusdecimus.

Explicatur Quintilianus de oris multiplici vitio. Anastomosis quid. Anastomotica cibaria. Iotacismus, lambdacismus, metacismus, Atticismus. Coccygis cognomentum. De batto, & battologia. De Ouidio scitu digna. Titi Liuij mors. Ibis Ouidianus qui sit. Nycteridis cognomentum. Item de Chærephonte, & Eretriensibus, ac Alcibiade. Fringultire quid.

Caput I.

IN primis, inquit Oratoriarum institutionum primo Quintilianus, vitia, qua sunt, oris emendet: vt expressa sint verba, vt suis quæque literæ sonis enuntientur. Quarundam enim exilitate vel pinguitudine nimia laboramus: quasdam velut acriores, parum efficimus, & aliis non dissimilibus, sed quasi hebetioribus permutamus. Quippe ρ literæ, qua Demosthenes quoque laborauit, lambda succedit. Hæc Fabius. Scimus verò duo esse in primis oris vitia, quorum altero peccantes, ischnotetas vocat alibi Fabius, quum gracilis est nimium, & tenuis literæ enuntiatio: alterum vitium, plateasmum appellauit idem, à vocis (vt opinor) pinguitudine. Quo modo qui loquitur & curiosius gutture vtitur, λαρυγγίζειν Grecè dicitur: meminit pro Ctesiphonte & Demosthenes. Dores præcipuè, vt platystomi, incessuntur à Græcis: quod iusto frequentius in dictionibus A literam ingerant: vnde apud Theocritum, garrulæ mulierculæ coarguuntur πλατειάζοισαι ἅπαντα, vt quæ Syracusiæ forent. In Cotta, literarum damnabatur dilatatio, vti constabit mox. Verum vt luculentior expressiórque fiat eminentissimi auctoris enarratio, ad Aristotelis vireta diuertendum: abs quo lingua peccantium turbidéque & adhæse loquentium tres fieri species animaduerto, ἰσχνοφώνους, τραυλούς, καὶ ψελλούς, hoc est ischnophonos, traulos, psellos. Est vtique traulus, siue blæsus, qui literam aliquam exprimere non potest: eámque non quamlibet, sed certam. Psellus, siue balbus, qui enuntiando literam præterit aut syllabam. Ischnophonum sunt qui Latinè dicant hæsitantem. Vitium est, inquit, διὰ τοῦ μὴ δύνασθαι ταχὺ συνάψαι τὴν ἑτέραν συλλαβὴν πρὸς τὴν ἑτέραν, id est ex eo quod citò syllabam connectere minus possit. Quæ vtique omnia ex imbecillitate proueniant, neque enim intelligentiæ sumministrare lingua potest. Quum verò quasi in recessu oris vox auditur, cœlostomia nuncupatur. Anastomosis autem ad præsens negotium spectat nihil, id est ἀναστόμωσις: est autem eo vocabulo medicis adapertio, vt quum venarum ora recluduntur. Apud Athenæum anastomotica dici videntur cibaria, quæ appetentiam conciliant, & edendi prolubium excitant, cujus sunt modi sale conditæ oliuę quas colymbadas nuncupant. Sed à diuerticulo fabulam repetamus. Remotis autem vitiis, emendata cum suauitate vocum explanatio ὀρθοέπεια vo-

A catur. Et quoniam cum Quintiliano nobis res est, ne id quidem amplius explicare grauemur: quod ait, esse per sonos vitia oris, quæ scripto monstrari non possunt, vt est iotacismus & lambdacismus. Scribit Diomedes, esse iotacismum, quam I litera vltra justum decorem enuntiatur. Idem & in lambdacismo intelligit, quum L sono profertur pleniore. Inuenimus tamen aliter à Martiano libro quinto, vitia hæc finiri. Esse quippe metacismum, quum verborum conjunctio M literæ assi-

B duitate colliditur: vt si dicas, Mammam ipsam amo, quasi meam animam. Lambdacismum verò, vbi L plurimum dissonat, vt si dicas, Sol & luna lucent luce alba, lactea. Iotacismum, vti si enunties, Iunio Iuno Iouis jure irascitur. Atticismum elegantiam dicunt Atticam, sed nomine tamen eodem intelligit Thucydides, quum Atheniensium quis impensius partes fouet. Polysigma verò est vbi S litera crebrius geminatur, Sosia in solario soleas sarciebat suas. Inter eos qui in memoriis

C veteribus lingua fuisse præpedita memorantur, legimus & Battum, à quo Cyrenas in Aphrica conditas ferunt, quem adeò fuisse ischnophonum tradunt, vt ab eo defluxerit verbum βατταρίζειν, quod insigne pronuntiandi signat impedimentum in iis qui vocis vix sint compotes, nisi à sono malimus conformatum id, vt βαμβακίζειν, ποππύζειν vt verius de vitio sit homini enatum cognomentum. Quanquam est & battus siue battis mollioris pisciculi delicatorísve species: vnde battidoscopi ap-

D pellati opsophagi & gulones. Sunt qui Battum, prius dictum Aristotelem autument: dici verò ab gente Libyca reges, battos Plerisque item arrisit, Coccyga fuisse nuncupatum de loquutionis pontificio præpedito. Ab honore ac regio fastigio, batti cognomen prorepisse, auctor item Herodotus est. Fuit & Poeta Battus ineptior, qui dum simulacra & statuas versibus ac hymnis celebraret, mensum excedebat legitimum, eandémque sæpicule cantilenam recinebat. Quod iterationis vi-

E tium & nimietatis inde etiam battologia nuncupatur: quo & Ouidium laborasse, Seneca scribit. Propterea Montanum declamatorem, sententias suas repetendo corrumpentem, dum non est contentus vnam rem semel benè dicere. Scaurus inter oratores Ouidium vocare solebat. Qui & ipse nesciat, quod benè cessit, relinquere. Quum Polyxena esset adducta tumulo Achilis immolanda, Hecuba dixit, Cinis ipse sepulti In genus hoc pugnat. Poterat esse contentus: adjecit, Tumulo quo-

F que sensimus hostem. Neque hoc contentus addidit item, Æacidæ fœcunda fui. Aiebat Scaurus, Non minus magnam virtutem esse, scire desinere, quàm scire dicere. Hinc & in Matthæi Euangelio, vti arbitror, capite sexto, μὴ βαττολογήσητε, id est orantes ne sitis multiloqui. Sunt qui battologiæ vitium esse item in versibus illis apud Ouidium Metamorphoseon secundo, arbitrentur:

At senior, postquàm merces geminata, sub illis

Digitized by Google

A Montibus(inquit)erant, & erant ſub montibus illis.
Riſit Atlantiades,& me mihi perfide prodis,
Me mihi prodis,ait.

Quod tamen verum haudquaquam eſt. Nam ἐκ τῆς ἀναδιπλώσεως quæſita orationi gratia eſt. quod ex libro Phalerei Demetrij περὶ ἑρμηνείας licet agnoſcas, quum ait χάριτας aut in verbis eſſe, aut in rebus: in verbis quidem, ex breuitate, ordine, figura: ex ſchemate, vt in Sapphûs verſiculis,

B Παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῖσα οἴχῃ.

Cui ex figura eadem illa reſpondens ait,

Οὐκέτι ἥξω πρὸς σέ, οὐκέτι ἥξω.

Major, inquit, orationi comparata eſt gratia, quàm ſi ſemel forent pronuntiata, καὶ ἄνευ τοῦ σχήματος etiam ſi πρὸς δεινότητα, excogitata magis videri, anadiploſis poteſt, ſeu palilogia. Obſeruauerat hæc Merula quoque parte quadam ex theſauris iis ab eodem pronuntiatum Ouidio prodens,

C Si, niſi quæ facie poterit te digna videri,
Nulla futura tua eſt, nulla futura tua eſt.

Sic & apud Homerum,

Τῷ δ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι,
Καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν.

Et quoniam de Ouidio agimus, aduertendum item, in quo ab eodem taxetur Seneca in Naturalium quæſtionum libris, vbi diluuij excutitur ratio. Illud, inquit, poetarum ingenioſiſſimus egregiè pro magnitudine rei dixit:

D Omnia Pontus erat, deerant quoque littora Ponto.

Niſi tantum impetum ingenij & materiæ ad pueriles ineptias reduxiſſet:

Nat lupus inter oues, fuluos vehit vnda leones.

Non eſt res ſatis ſobria, laſciuire, deuorato orbe terrarum. Et ne quis parum aptè agglutinata hæc à nobis putet: ad ea Quintilianum reſpexiſſe contenderim, dum libro decimo, laſciuire in Heroicis
E ſuis Ouidium ſcribit, & eſſe nimium ingenij ſui amatorem. Simul quia frigida eſt & puerilis in ſcholis affectatio, vt ipſe tranſitus efficiat aliquam vtique ſententiam, & hujus velut præſtigiæ plauſum petat, à quo non abſtinet Poeta hic, quem tamen neceſſitas fortè excuſarit, res diuerſiſſimas in ſpeciem vnius corporis colligentem. Illud obiter adnotarim: in Cæcilij Minutiani Apuleij fragmentis obſeruatum, annis ſeptem in exilio conſumptis, functum eſſe fato Ouidium calendis Ianua-
F rii: qua die Titus quoque Liuius deceſſerit. Structum item illi à Barbaris per multas lachrymas tymbon ante januam. Auctor idem Minutianus eſt, Coruinum ab Ouidio appellatum fuiſſe ibin ex auis fœditate, cui ventrem roſtro purgare, inſitum ſit, & hoc ex Callimachi imitatione: pulſum quoque in exilium, quod Auguſti inceſtum vidiſſet. Sed vt à diuerticulo redeamus ad fabulam, Chærephontem lego Socratis perfamiliarem fuiſ-
G ſe ἰσχνόφωνον, & quia ſimul nigricantis erat coloris, interfuſo pallore, nycterida cognominatum, quæ vox nobis veſpertilionem indicat, atque item pyxinon, id eſt buxeum. Hic verò eſt Chærephon is, cui reſpondiſſe Pythiam ferunt, σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος, id eſt, ſapiens quidem Sophocles ſapientior verò Euripides, at omnium ſapientiſſimus Socrates. Eretrienſes porrò inceſſuntur apud eruditos, quòd literam ρ crebrius aſperiúſque inculcarent: ſicuti in Alcibiade lambdaciſmum adnotatum ſcimus. Hic eſt de quo jactatum legitur, Alcibiades duos non tulerunt Athenæ, neque item Lyſandros duos Sparta: Arrius apud Catullum, mirifico velut pruritu, flatilem tum vocalibus, tum conſonantibus, inſerebat, quod Poetæ teſtatur epigramma nobile. Poſtremò fringultire, ex Apuleij doctrina præpeditè eſt, ac obſcurius verba enuntiare. Nam in Magia ſic adnotauimus, ſcriptum, qui eloquentiæ patrocinium vulgò profitetur, etiam honeſta dictu ſordidè blaterat, ſæpe in rebus nequaquam difficilibus fringultit, vel omnino obmuteſcit. Et iterum: Audiſti priuignum meum vix ſingulas ſyllabas fringultientem. A fringilla verbum deflecti, putat Feſtus. Ejus verò auis querula eſſe videtur vox. Nam & Martialis ait,

Nunc ſturnos inopes, fringillarúmque querelas
Audit.

Friare autem aliud omnino eſt, vnde ſuffriare paululum conterere eſt. In Q. Catulo oratore, quod memorabile eſt, ſummè laudatur lenis, ſuauiſque literarum appellatio. In Cotta, literarum damnatur dilatatio, & Catulo contraria, ſubagreſtis quædam, & planè ſubruſtica pronuntiatio.

Bambalio qui dicatur, necnon balliones. Balia ceruа. Balius ventus. Item quid catapeplaſmenon. Quid apodes. Alcibiadis balbuties. Doſonis cognomentum. Lamyri notiones. Blaſi qui dicantur & arguti. Lambda cur diceretur Eetionis vxor.

Caput II.

VErum quia in linguæ vitia, ſtilo ducente, recidimus, ante quàm inde digrediamur, ſummonere quum alia, tum illud quoque non eſt viſum omnino incurioſum: quod ex M. Tullij officina eſt. Nam is Philippica tertia Marcum Fundium neſcio quem, nullo numero, & prorſus contemptibilem cognominatum ſcribit Bambalionem, ab hæſitantia linguæ & ſtupore cordis. Sed & Franciſcus Philelphus vir certè non poſtremæ literaturæ, ac tum Græcè tum Latinè perpolitus, Poggium his ferè inſectatur: Audio tamen eſſe, inquit, quoſdam hermaphroditos, qui & pueri ſint & puellæ: eóſque non ſolum ita gigni naturæ ſolertia, ſed etiam arte hominum, id quod de Poggio Bambalione, ac de aliis nonnullis accepi. Appellationis verò ignominioſæ hinc profluxiſſe ratio videtur, quoniam denſiorem mutarum in verbis concurſum deteſtantur Græci propter eum quem vocant ipſi pſelliſmum, vt in meſo paracimeno δέδοικα. Sic & in verbo πέπομφα veriti cacophoniam, ab vſu id tempus abdicarunt: quia βομβώδη κόμπον efficiat, id eſt bombo perſimilem ſtridoris ſonum. In quem luſit facetiſſimè Comicus, βομβαλοβομβάξ, id eſt bombalobombax: vnde factum Bambalioni nomen opinamur. Balliones verò in hiſtoria pro leonibus accipiunt, ab Plautino forſan Ballione. Baliam ceruam Græci κατάστικτον dicunt, id eſt maculoſam, ac velut picturatam. Sed & balium ventum pro impetuoſius flante accipiunt. Eſt & linguæ vitium quoddam dictum catapeplaſmenon quum

quum ſimplicis vocis naturam pleniore quodam ſono circumlinimus: quoniam ſic appellatur cantus tibiarum, quæ præcluſis, quibus clareſcunt, foraminibus, recto modo exitu grauiorem ſpiritum reddunt. Cæterum quod ait libro vndecimo Fabius, qualénam eſt? Vox, inquit, vltra vires vrgenda non eſt. nam & ſuffocata ſæpe, & maiore niſu minus clara eſt, & interim eliſa in illum ſonum erumpit, cui Græci nomen ab immaturo gallorum cantu dederunt. Interrogatus olim vir Græcè Latinéque ſcientiſſimus Politianus, quænam foret ea vox apud Græcos, reſpondit, ἀπωδόν. Eſt enim (inquit) apodos, vox etiam ea, quæ neque choro, neque fidibus concordat. Sed hoc profectò vix cohæret. Eſt enim apodos, communis vox cantibus omnibus abſonis. Sic enim lego in Græcorum monumentis, ἀπωδὸν τὸ μὴ ἀρέσκον, τὸ τῆς ᾠδῆς ἀλλότριον. hoc eſt, apodon, melos eſt quod non placet, & à cantu eſt abiunctum alienúmque. Veruntamen dicitur etiam apodon, τὸ κακόηχον, ideſt ſoni mali. Quiddam igitur necdum intellectum, & magis proprium, videtur Fabius innuere. Nam neque cloſmos ſatisfacit omnino, quamuis ea ſit gallinacea vox. Et in libro περὶ ἱππικῆς Xenophō, excitari cloſmo equos ſcribat, poppyſmo autem remolliri mitigaríque Quamobrem amplius quærendum cenſeo. Illud verò Euripidis nequaquam prætereundum hic eſt, ſcribentis, quandam Alcibiadi in dicendo blæſitatem fuiſſe, quæ voci illius ſplendorem & ſermoni gratiam afferre videbatur. Ariſtophanes quoque comica in Veſpis feſtiuitate ſic illum in comœdia blæsè loquentem inducit, vbi Theorum conuellit,

ὁλᾷς Θέωλον τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει;

Vbi κόλακος dixit, pro κόρακος: id quod incurioſius obſeruauit Plutarchi interpres. Porrò ſcitu dignum & illud: quibuſdam non ex balbutie tantum, ſed etiam ex mordacitate quadam cognomenta eſſe facta: ſicuti Antigonum legimus appellatum Doſonem, Ptolemæum verò Lamyrum. Eſt ſiquidem Lamyrus loquax, & ſine ratione audax. Lamyrum quoque mare appellari inuenimus, veluti dicas, multum & denſum. Lamyrum item facetum dicunt & amœnum: vnde illud, λαμυρεῖς ὄμμασι πυκνὰ γελῶσα. Sed & quæ ſtuporem quendam inijciunt, Lamyra dicuntur: nam propinationes, lamyras nuncupatas ſcimus. Plutarchus Cæſarem ſcribit fuiſſe Cleopatræ obretitum amore, λαμυρᾶς φασιέντι. Cæterum, quia lucubratione præcedenti traulum interpretati Latinè ſumus blæſum, ne quis argutior imperitiæ forſan eo nomine coarguere nos tentet: ceu neſciamus planè, quid blæſus ſit: auctores præterea habemus, blæſum à pleriſque paralyticum dici. Alij blæſum accipiunt, cui in exteriora ſunt obuerſa crura, & prorſum aſſimulantia Λ literam, quo ex vitio Lambda dicta Eetionis vxor, Cypſeli Corinthij mater: dicitúrque blæſus, ὁ διαλαμβδοειδὴς τὸ ἶσον τῶν ποδῶν. Rhæbus autem denominatur, cui modo contrario ſe habent crura, introrſum videlicet obuerſa: de ijs aliqua item apud Pollucem. Argutos intelligit Probus, qui prærapidè multúmque loquantur.

Cap. III.

Balbutiei ratio ex Galeni doctrina. Incontinens lingua apud Hippocratem quæ ſit. Item qui dicuntur ab eo muti. Podagra pſelliſmus.

Mirantur (opinor) plerique, vndénam proueniant euentus huiuſmodi, miratus ſum aliquandiu & ipſe: nec prius deſij animo (vt interim ſic loquar) fluctuare, quàm multa hinc inde verſando quum Galeni ſacraria introſpicere adortus eſſem, voti compos aliquo modo fieri ſum viſus. Quæ verò ex lectione id genus comperta mihi, iam hinc promere pergam in hoc album. Sicuti, inquit, ψελλίζεσθαι ideſt balbutire, linguæ vitium eſt, non vocis: ſic & τραυλίζειν, ſi non queat illas articulatè voculas lingua, quæ per T & R literas efferuntur, enuntiare: qualis eſt ipſa hæc trauloſis, & affines aliæ trechi, tribi, trachy, trochos, trypheros, & id genus complures: in eiuſmodi quippe lingua primoribus dentibus obfirmetur & amplificetur, oportet. Si verò infirmior eſt, connititur deterius: proindéque T & R literas nequit dearticulare: ſed in T & L deflectit. Cæterum vſu venire poteſt ipſum item hoc, quia ſit aliquo modo breuior: tunc enim non queant dentes primores concentu ſuo linguæ breuioris ictum excipere, ac ſtructuræ ſeriem conformare. Verum hoc rarenter contingit, illud frequentius, vt humectior ac mollior lingua non liberè in verba prorumpat. Quæ temperatura pueris balbutiem inducit. Idque parte iſta contingit, quod & in ambulandi vſu: nam aut nullo pacto ingrediuntur, aut titubante & vacillante gradu, non plenè abſoluitur inceſſus integritas: ſiquidem crura teneriora mollioráque ſunt, quo nomine obfirmari connitíque validè nequeunt. Idipſum & adultioribus euenit quandoque, vt ſi ſermocinando laborauerint, balbutiant: velut ij qui tibiam diutile animauerint, & quibus vires ex morbo ſint debilitatæ: ſicut & quibuſdam, quibus lingua eſt vehementer exſiccata. Verum ſiccitas tanta nulli ineſſe poteſt, qui habitum ſeruet naturalem, atque ideo ſolius humiditatis immodicæ eſt caſus, in ijs qui natura balbutiunt, id linguæ detrimentum, quum eius muſculi firmiter nequeant ſtabiliri: quod eis poteſt accidere, vel propter ſuam, vel propter neruorum imbecillitatem, quos videlicet à cerebro ſuſcipit. Quare & ebrij aliquando balbutiunt, & turbidè ac adhæsè loquuntur: tum quia multa humiditate perfunditur cerebrum, tum etiam quia ab ipſius multitudine lingua pergrauatur. Contingit igitur ijs qui ſunt balbi natura, alterum horū, aut cerebrum habere humectum, vel linguam, vel vtrunque. Porrò & illud non ignorandum: incontinentem dici ab Hippocrate linguam, quæ infirma eſt, ita vt non poſſit integrè vocem dearticulare, aut immobilem & omnino reſolutam. Ex eiuſdem doctrina hoc quoque excerpſimus: mutos quandoque ab vno accidente notiſſimo, quæ eſt vocis interceptio, appellari eos, qui nullum alium motum ſeruant ſecundum electionem, vel nihil omnino ſentiunt. Iacent autem eodem modo, quo apoplectici ſine ſenſu pariter & motu. Hippocratis verba idipſum aſtruentia ex Sententiarum ſeptimo ſubieci: Quibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit, neceſſe eſt ſtatim mutos fieri. Et nos quidem poſteritati allaboramus ſedulo: quod ſi vera tamen fatenda ſunt, bono ſanè ſtomacho haud concoquimus, priori æditioni ſic inſidiatos etiam amicos: vt non pauca ex capite hoc

in libellos ſuos congeſſerint, auctore diſſimulato, vt in pleriſque alijs: quod impudens eſt, ac quam ſuſtinet, perſonæ parum quadrans. Verum interlucebit tandem perpendenti amplius Veritas, quæ Temporis creditur filia. Nec cuiuſquam elatior animus, vel fraus velut nubeculam noſtris (opinor) eſt obſtructura luminibus, ſi qua tamen ea ſunt. Etiam ſi plerique velut cœnaculariam facientes, quicquid interluxerit lucelli, conuertant, ſi poſſint, vel cum puluiſculo. Quia verò de pſellis commeminimus, id neutique prætereūdum, Syllam Athenis pedum dolore infeſtari cœpiſſe, quem ποδάγραν Plutarchus vocat: Strabo autem τοῖς ἀγροῖς ψελλισμὸν idest podagræ pſelliſmum.

Vocabula plura ad linguam pertinentia. Aglottos, paraxiphis, glottocomiō, euthyporos. Solen bis. Gloſſematicum quid. Gloſſographi, & gloſſematarij. Diomedes explicatur. Quintilianus ſuo reſtituitur nitori. Scholia, ſcholiaſtæ, ſoleniſtæ. Lingulati tubuli. Lingula, elophyllides, rana.

Cap. IV.

LInguam, Græci vocant γλῶτταν: aglotton apud Ariſtophanem, loqui non valentem interpretantur, velut elinguem dicas. Sophocles tamen eo nomine barbarum appellauit, in Trachinijs, quum Græco aglotton opponit. Epiglottis, inquit Pollux, ſimplicis vocis eſt organum: lingua autem, articulatæ. Si qui verò linguam habeant, nec loquantur tamen, epiglottidis vitio id putatur obuenire. Si verò perperam ac difficulter loquantur, oblæſa lingua eſt. Turbinatior linguæ pars vocatur progloſſis. Caruncula verò, qua connectitur inferiori parti oris, nuncupatur hypogloſſis. Qua guſtus potentia ineſt, cephaline. Vtroſque autem linguæ ſinus & cauitates, cheramos appellant: quidam etiam paraſyra. Gloſſogaſteras, comici lingua ſibi victum comparantes dicunt. Polygloſſon quercum Dodoneam, in Trachinijs vocat Sophocles, vel de oraculorum multitudine, vel quia vnicuique æderentur idiomate proprio. In tibijs item glotta eſt. γλῶσσαν ἐπιχωρίαν dicere videtur Euſtathius ferè vulgarem vernaculámve, vbi ait, Ex ijs confinxit ſibi ἐπιχώριον γλῶσσαν paramacheron: dixerat enim antea paraxiphida ſignare enchiridion, ideſt gladiolum qui adiacet enſi: vnde etiam vel Homero interprete, nuncupatur paraxiphis, quoniam

Παρ' ξίφεος, μέγα κουλεὸν αἰὲν ἄωρτο.

Glottocomion, vas eſt linguis recondendis peraccommodum. Gloſſocomon tamen pro loculis & marſupio apud Plutarchum obſeruauimus. Sed & ligneam thecam reliquijs aptam reponendis eodem dicunt nomine. In medicorum theſauris eſt organum item gloſſocomium, quod in oſſium fractura cruribus ſupponitur: Hippocrati incognitum, ſicuti Galeno prodenti aſſentimur propemodum. Eius eſſe videtur extenſio duplex: vna quippe membrum porrigit in rectum, dicitúrque euthyporos: altera verò ſupernè quidē prius, mox verò & infrà, nuncupatur metaleptice. Fit vtraque funiculis circumpoſitis. Licet autem genus hoc machinulæ σωλῆνα item vocare, aut cum adiectione Solena mechanicum: ſic & mechanicum gloſſocomium. Eſt & ſua calciamentis glotta, vt

A apud Iſæum Socraticum: ſed & poeticas voces glottas dicebant: vnde Ariſtophanes, πρὸς ταῦτα λέξον, ὁμήρου γλώττας τί καλοῦσι κόρυμβα. Verbi quoque proprietatem quandoque indicat glotta, vt quum dicimus, αὐτὴ γλῶττα hoc vel illud oſtendit. Ariſtoteles in libro De poetica, Omne (inquit) nomen aut proprium eſt, aut glotta, aut metaphora, aut ornatus, aut factitium, aut extenſum, aut ſublatum, aut permutatum. Et proprium quidem dico, quo vtantur ſinguli, Glottam verò, quo B cæteri: proinde liquet, poſſe idem nomē eſſe proprium, & glottam, verum non in eiſdem, quippe Syginon apud Cyprios proprium eſt, nobis autem eſt glotta. Et mox paulò idem Ariſtoteles: Nomina, inquit, dupla dithyrambis præcipuè congruere, glottas autem heroicis. Dionyſius in Artibus Thucydidem ſcribit proprium in conſcribenda hiſtoria characterem excogitaſſe, non pedeſtrem omnino, neque item metricum, ſed ex vtriſque concinnatum, ac in verborum delectu tropicam & glottematicam, ac priſcam aſciuiſſe dictionem C pro communi conſuetáque. Et mox, Gloſſematica (inquit) & priſca, ac obſcuriora, multis ſunt ferè ἀκριβέστερα καὶ πεποιημένα, καὶ ἡ ποιητικὴ & conſimilia. Inde gloſſographi nuncupati. Sicuti commeminit Euſtathius, vbi ait, Hippotes, ideſt eques, capitur quandoque pro exule ac profugo, vt gloſſographi ſentiunt. Hi voces id genus obſcuriores enarrant. Latini gloſſularios, atque item gloſſematarios dixere. Quo fit, vt gloſſematicus Fulgentius aduocetur à grammaticis. Et Diome- D des genera loquutionum quinque facit: rationale, artificiale, hiſtoricum, gloſſematicum, commune. Quod amplius ex Apollonio ad Scopelianum diluceſcit, qui orationis genera quinque facit: philoſophum, hiſtoricum, oratorium, epiſtolicum, commentarium. Gloſſemata Quintilianus minus vſitatas interpretatur voces, in quibus grammatici non poſtremam requirit diligentiam. Nec me fallit, eum locum à quibuſdam aliter & legi & enarrari. Sed ipſe Dionyſij præcipuè communitus E auctoritate, ita reponendum cenſeo, quod & in pleriſque codicibus adnotatur. Sed alibi primo libro Quintilianus, poſſe à puero interpretationem linguæ ſecretioris, ideſt quas Græci γλώσσας vocant, dum aliud agitur, ediſci, tradit. Hinc propagatum, opinor, vt plerique etiam ex poſterioribus, gloſſas pro interpretatione qualibet accipiant. A quo non abluſit Diomedes, vbi ſic libro ſecundo ſcribit: Enarratio eſt obſcuriorum ſenſuum, quæſtionúmve explanatio vel exquiſitio, qua vniuſcu- F iuſque rei qualitatem poeticis gloſſulis exſoluimus. Scholia item ſunt interpretamenta, vnde & ſcholiaſtæ inflectuntur, qui in eo ſcribendi genere exercentur, vulgus poſtillatores dicit. Ab otio deflecti videtur vox. Nuncupantur ijdem vel hypomnematiſtæ. Homericos ſcholiaſtas legiſſe apud Euſtathium videmur. Ex figura ſunt eadem, ſoleniſtæ: ſed ij ſunt, qui ſolenes (genus id oſtreorum eſt) venantur, colliguntque. Nam Philoxenum quendam nuncupatum animaduertimus So- G leniſtem, ideſt σωληνιστήν, quod primò ſolenotheras fuiſſet, piſcatórque mox demagogus, poſtremò etiam tyrannus. Solenas item, ideſt σωλῆνας, canales & fiſtulas nuncupant Græci: vnde ſolenarium forma deminuta Galeno. Hoc, opinor, indicauit etiā Columella, vltimo Ruſticationis libro:

Olea

Oleo conficiendo (inquit) molæ vtiliores ſunt A
quàm trapetum : trapetum, quàm canalis, & ſolea:
rectiùs fuerit Solena. A lingua denique lingulam
dici deflectíque non ferè latet: Hinc, quod ſcitu di-
gnum eſt : lingulatos legimus tubuloſ ex parte al-
tera, vt alius in alium inire conueniréque poſſint,
veluti linguæ præferentes ſchema : nam eſt ligula
item lignum vel lapis concauus , qua defluere vi-
num poteſt, vel aqua. Columellæ autem eſt men-
ſuræ nomen ligula. Gellio etiam gladioli in linguę
ſpeciem. Olophygdonas vocat Theocritus, quæ in
ſumma lingua conſurgunt, puſtulas. Olophyctidas
dicunt Attici. Ranas veterinarij vocant vitioſa lin-
guæ bubulæ incrementa.

*Ex lingua propagari plerunque bona, ſæpe etiam ma-
la. Silentij & ſermonis praparci laus præcipua. Lo-
quacitatis epodos. Heraclidi factum ſcitu dignum.
Item de Zenone. Attonini Py hiſtoria. Piſcibus cur
abſtinuerint Pythagorei. Ellopes vnde. Linguas cur
offerrent deorum honori. Plinij locus ex libro ſepti-
mo illuſtratur de arcanorum proditione. Gephyriſmi
qui dicantur.*

Caput V.

AEgyptiorum regem periclitandi gratia, cujuſ-
modi foret in Pittaco prudentia proditum
memoriæ eſt , integri animalis carnes ad eum
tranſmiſiſſe, petentem , ſecerneret inde , quod o-
ptimum cenſeret, rurſúmque quod peſſimum. At D
is vnam modo linguam eximens ad eum referri
juſſit, ſymbolicè innuens atque opertè , in ea cor-
poris portione ingentium ſæpe bonorum latere
fomites. nec deeſſe tamen ſi prodiga ſit, & infrenis,
maximarum cladium organum , ac ſcelerum quo-
dammodo ineluibilium ſcænam. Hinc apud Euri-
pidem Ino audacius aſtruit, tenere ſe tacendi tem-
pora, atque item loquendi. Sed & qui generosè in-
ſignitérque ac omnino regiè imbuuntur , tacere
diſcunt prius, mox verò loqui. Proinde Antigo- E
num regem ferunt , ſcitante filio ex eo , quando
conclamari vaſa juberet : non aliud reſpondiſſe,
quàm, Veritúſne es, ſolus canentem tubam ne au-
dias? Ita cui principatum relicturus erat, ſecretum
committere non eſt auſus, ſolum monuit, in pro-
cinctu foret, ac tacitus expectaret imperium. Idem
ferè & Metellus ſenex , inſtante ſiquidem quo-
piam, & ejuſmodi quid efflagitante : Si, inquit, tu-
nicam hujus arcani conſciam arbitrarer, eueſtigio
exutus concremarem. Equidem ſicuti monas, id eſt
vnitas ſuos minimè limites egreditur, ſed omnino F
vnum perſeuerat, manétque : vnde & monadi no-
men inditum. Dyas verò , id eſt dualitas princi-
pium eſt differentiæ indefinitum: ſtatim enim à ſe
deficit , duplicatione in multitudinem abiens.
Conſimili ratione ſermo ab vno primóque non
recedens verè arcanus eſt , ac dicitur. At ſi alteri
communicetur , jam famæ ordinem ſubit. Nam
Poeta nobilis ἔπεα πτερόεντα, id eſt verba eſſe di-
xit alata volantiáque. Nauem quidem ventis abre-
ptam anchoris infrenamus ad rapiditatis hebetan-
dam vim. Sermo ex ore, velut portu excurrens, G
ſtationem nanciſcitur nullam, neque (vt Græci di-
cunt) ἀγκυροβολεῖν , id eſt anchoræ jactum. Fru-
ſtra ſuccinueris communem futilium loquutorum
[illegible] , dum verbis humidis & lapſantibus de-
fluunt: hæc nemini dixeris, ſile, apud te ſint iſta. Sa-
cris ſilentij myſteriis initiari præſtiterit , ac altius
contemplari, quanto majore proſequamur admi-
ratione, ampliúſque amemus, ſapientiores arbitra-
ti, verbis parcentes, & (vt Græci expreſſius dicunt)
στρογγύλως καὶ βραχυλόγως ; quàm hoſce effrenes,
quos raptari temere videas , dum ſenſuum effu-
tiunt inuolucra, & verborum inſtrepunt volumi-
nibus, ac vocum turba : & vitio Piſoniano quum
loqui neſciant, tacere tamen haud queunt, ſibi ni-
hilominus acuti videntur , etiam ſi omni piſtillo
retuſiores. At illorum præparcus ſubſtrictúſque B
ſermo verbis eſt modicus, ſenſu latè ſeſe fundit &
expatiatur. Hoſce admirens Plato ita laudat, vt a-
cerrimis eſſe jaculatoribus perſimiles dicat , [illegible]
[illegible] Hac ratione
Spartanos ſuos Lycurgus à pueris ſilentio inſue-
ſcere cogebat: hinc laus celeberrima: ſicuti ferrum
attemperant Celtiberes , vbi in terram defode-
rint, ac redundans terreſtréque abſterſerint: ita &
Laconicum ſermonem nullis opertum corticibus, C
omnibúſque quæ ſuperfluant, reſectis eam habere
temperaturam, vt rerum modo vim efficacius per-
ſequatur, exprimátque Catoni inſigne illud reddi-
dit M. Tullius, vt eum dicat nullum vnquam emi-
ſiſſe verbum, quod emiſſum, doleret. Quanquam
Auguſtinus laudem quidem videri hanc clariſſi-
mam ſcribit: credibiliorem tamen de nimis fatuo,
quàm de ſapiente perfecto. Adde quòd Pythij A-
pollinis templo non Iliada , non Odyſſeam , non
Pindari pœnas inſcripſére Amphictyones: ſed Co- D
gnoſſe te ipſum, Nihil nimis, Fidejuſſioni præſtò
eſt nocumentum. An non & Apollo ipſe in re-
ſponſis affectator erat breuitatis? Inde certè addi-
tum loxiæ , id eſt obliqui cognomentum putant,
quod loquacitatem & verborum colluuionem to-
ta vi reclinaret, magis quàm ex obſcuritate. Immò
verò & qui ſymbolicè, nullo prorſum vocis vſu,
quæ res depoſcat, enuntiat, præſigni laude proſe-
quimur, & admiratione. Sicuti quod ab Heraclito
quandoque factitatum accepimus: quum enim ex- E
tentis eum precibus rogarent ciues , ſententiam
ſuam proferret de concordia, inſcendens eminen-
tiorem locum aquæ frigidæ calicem ſibi protinus
afferri juſſit, in quem vbi farinæ aliquantulum in-
ſperſiſſet , promiſcere amplius glachone (ſpecies
herbæ eſt) cœpit, moxque hauriens, ne verbo qui-
dem facto, inde ſe proripuit, prudentibus intelli-
gendum relinquens, ſi vilioribus ac obuiis acquie-
ſcerent, nec omnino gliſcera ſumptúſque affecta-
rent immodicos, pacem habituros inter ſe , atque
concordiam. Silentij verò ex Zenonis dicto laus i- F
tem præclara eſt: regios legatos Athenis conuiuio
exceperat quidam , adhibitis etiamnum philoſo-
phorum pleriſque. Quum autem, vt aſſolet, multa
hinc inde dicerentur, Zeno interim tacitus ſingula
obſeruabat: tum legati feſtiuiter ſublandiantes, at-
que propinantes etiamnum: De te verò, inquiunt,
regi quid renuntiari jubes ? At is rectè inquit, ſe-
nem à vobis perſpectum Athenis, qui inter pocu-
la ſeruare ſilentium poſſit. Vnde eſt illud, Qui cu-
ſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam: qui incon-
ſideratè loquitur, ſentiet mala. Et illud accepimus, G
Non minus interdum oratorium eſſe tacere, quàm
dicere. Loquendi temeritatem non cordis modò
peruigili cura, ſed & dentium excubiis in ore col-
locatis circumſcripſit natura, obſepſitque. Laudi
eſt facundia, inanis verborum ſonitus, nulla ſub-

jecta ſententia , nec ſcientia , vitio non caret vel A
maximo:nam ἀχαλινῦ ςόματος, id eſt oris effreni,
poſtremum infelicitas occupat. Adde, quòd quibus
multa effutire moris eſt, aut falſa loquuntur , aut
ſuperflua, vel(quod verius)vtraque : quæ ſanè ab
viri dignitate aliena , ab Philoſopho autem alie-
niſſima & ſunt & cenſentur. Præcepta verò illa
haud prætereunda prorſum , quibus commone-
mur,vti veloces quidem ad audiendum ſimus , &
accurati,ſic ad videndum quoque : ad credendum
verò tardi,ad judicandum,tardiores etiamnum,ad
loquendum omnino vel tardiſſimi. Platonis ora- B
culum eſt, vti verum loquamur duntaxat , ſicubi
profuturi ſumus,aut ſanè taceamus. Inter alia, in-
quit Iulius Capitolinus, hoc eſt vel inſigne Anto-
nini Pij ciuilitatis argumentum : nam Omuli do-
mum inuiſens, miranſque porphyreticas colum-
nas,quum ex eo quæſiſſet,vnde eas haberet: ac re-
ſpondiſſet Omulus,quum in domum alienam ve-
neris,& mutus & ſurdus eſto:patienter tulit. Ana-
charſis in conuiuio apud Solonem conſopitus ita
decubuerat , vt ſiniſtra comprimi prudenda vide- C
rentur , os autem dextra , quod freno valentiore
indigere linguam opinaretur, rectè vtique conje-
ctans,quando non facilè tot recenſueris homines,
qui Venereorum intemperantia calamitates ſibi
contraxerint , quot ciuitates principatúſque arca-
norum deſolauit enuntiatio. Hinc à ſapientibus
conjectatum , dicendi quidem homines eſſe nobis
magiſtros: tacendi autem Deum nos habere præ-
ceptorem , quando in ſacris myſteriiſque fauere D
linguis jubemur. Proinde Simonidis ſententię fir-
miter inhærendum , quem dicere ſolitum accepi-
mus , ὅτι λαλήσας μὲν πολλάκις μετενόησε, σιωπήσας
δ' οὐδέποτε. id eſt , loquutum eſſe pœnituit ſæpe,
tacuiſſe nunquam. Hinc & Pythagoricos Athe-
næus ſcribit animantes quidem reliquas attigiſſe,
verum moderatè,quaſdam etiam immolaſſe:piſces
autem nec guſtaſſe omnino echemythiæ , id eſt ſi-
lentij ratione. Quippe ſilentium eſſe opinantur
diuinum quiddam, piſces verò prorſum ſine voce E
animaduertuntur , vel parœmia ſuffragante apud
Lucianum,cæteróſque. Quin ejuſdem argumento
re,ellopas dicere piſces poetis mos irroborauit,
veluti illopas : nam ἴλλεσθαι, prohiberi cuique
ſignat:ops verò ſignificantiam habet vocis. Sunt
verò ellopes Hermolao Theodoróque acipenſe-
res. Alij ſquammatos intelligere malunt , παρὰ τὸ
ἐν λεπίσιν εἶ. Hinc Theocrito ellopieuin piſcari
indicat , ἐλλοπιεύειν. Ellopem Pamphylio tan-
tum mari compaſci, Columella ſcribit. Quæſitum F
verò ab eruditioribus , vnde factum veteribus, vt
deorum honori linguas contribuerent: quando &
Homerus ait,

Γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον.

id eſt, linguas verò in ignem conjecerunt. Et ſunt
qui id modò proferant, Ionum hoc moribus rece-
ptum:alij, quia inter membra reliqua, bonitate lin-
gua præſtet : optima verò diis reddi , par ſit:alij,
quòd linguæ parcant & verbis ſomnum petentes.
quo ſane argumento etiam Mercurio libabant, po-
ſtremò:vel item quia in conuiuiis prolata, ſilentio G
deceat inuoluere:aut quoniam linguas amburendo
perperam dictorum labes inuſtas expurgarent.
Propterea terreſtribus diis inde primitias item
offerebant. Gephyriſmos lego appellatos Cephiſi
a Attici fluminis accolas, dicacitatis, & conuitio-

rum ratione. Polybio certè γογγύζειν ſubſa
re indicat, ἐξεγγωνιάζειν. In hac denique ſ
tij mentione ſuccurrit , Plinij locum explice
ex libro ſeptimo de Auguſto, Inde ſuſpicio in
bium, arcanorúmque proditionem. Audio eſſe
ad Mœcenatem hæc putent referenda , quo
inſcitiam coarguit Tacitus Cornelius , ex
Annali primo paucula ſubſcripſi. Quippe ru
inceſſerat paucos ante menſes , Auguſtum el
conſciis,& comite vno Fabio Maximo, Plana
vectum ad viſendum Agrippam. Multas illi
trinque lachrymas,& ſigna charitatis, ſpémqu
eo, fore vt juuenis penatibus aui redderetur: q
Maximum vxori Martiæ aperuiſſe:illam Liui
Nauum id Cæſari. Neque multo poſt exti
Maximo, dubium an quæſita morte, auditos in
nere ejus Martiæ gemitus ſemet incuſantis , q
cauſa exitij marito fuiſſet. Cæterum de Fuluio
dem penè in commentario De garrulitate, re
Plutarchus. Cæterum partem hanc Plautinis
damus ſalibus , Sine virtute argutum ciuem
habeam pro præfica, Quæ alios conlaudat, ſeip
non poteſt. Quod de acipenſere commeminin
ſcire oportet:ab antiquis eſſe dictum aquipenſ
ab aquis:proinde C vnum modò recipere.

Pudicitiæ commendatio. Patauinorum laus. De C
nelio ſacerdote Patauino. Hyperoum quid. Th
ſtron. Diſtegon.

Caput VI.

DOctiſſimi viri ſententiam eſſe , Hierony
ſcribit Pudicitiam in primis eſſe retinend
quoniam ea amiſſa, omnis ruat virtus , & in ea
coris muliebris eniteſcat principatus. Hæc pau
rem commendabilem facit , diuitem extollit ,
formem redimit, exornat pulchram. Viros quid
conſulatus illuſtrat: effert in æternum nomen,
quentiæ claritas. Militaris gloria , & ex deui
gentibus arreptus triumphus parem quodam
do Deo facit. Multa porrò ſunt quæ ingenio
fertilitati nobilitatem adoptent præſignem:
propria mulieris virtus, pudicitia cenſetur.
Lucretiam Bruto æquauit, neſcias an etiam pr
leriti quoniam Brutus non poſſe ſeruitutem pa
fœmina commonitus edidicit. Hæc æquauit C
neliam Graccho, hæc parem alteri Bruto Porti
fecit. Notior eſt marito ſuo Tanaquil. Hieroph
tas quoque Athenienſium cicutæ ſorbitione
ſtrari ſolitos legimus : & poſtquàm ſurrecti
pontificum amplitudinem fuerant, viros eſſe de
ſe. At nullis cicutis Antiochus tertius virum
men agere non ſuſtinuit , qui conſpicatus Di
ſacerdotem forma præcellentem , confeſtim
pheſo abiit , ne ſenſuum illecebroſa violen
tranſuerſum raperet, quippiam exprimens , q
caſtum minus, minúſque ſanctum foret. Cæter
inter virtutis hujuſce claritates adeò præſig
adeóque gemmis & omni auro pretioſioris, eti
ſi in pleriſque enituit , quas tamen veteribus p
feras Patauinis, inuenias haud ſanè multas. Caſt
loci , & ſeueritas tantum non incomparabilis ,
non triceſimo tantum fructu eminentiſſima ,
ſexageſimo quoque , quin & centeſimo , abiit
prouerbium etiam antiquis. Quis enim non le
vel illud Valerij Martialis ex vndecimo epigra
maton?

Tu q

Tu quoque nequitias noſtri, luſúſque libelli
Vnda puella leges, ſis Patauina licet.

Quòd ſi quis inuidè nimium ſolers eſt, ac lepidiſſimo Poetæ dredendum minus opinatur: is quæſo Plinij Cæcilij ex primo Epiſtolarum aſtipulationem audiat, qui vbi vniuerſam tranſpadanæ Italiæ partem, vt multum verecundiæ, ac frugalitatis antiquæ retinentem collaudauit: denique ait de puella quadam, Habet auiam maternam, Serranam Proculam è municipio Patauino: noſti loci mores. Serrana tamen Patuuinis quoque ſeueritatis exemplum eſt. Durant etiamnum in virginibus priſcæ caſtitatis veſtigia, quando non niſi operta facie prodeunt viſendæ in publicum: velut dictent ſubinde illud Hieronymi: Illa tibi ſit pulchra, illa amabilis, quæ procedens in publicum vix vno oculo qui viæ neceſſarius eſt, patente ingreditur. In hoc, ſcitu dignum illud occurrit, quod in Græcorum obſeruatum hiſtoria eſt: ſiquidem apud Spartanos diù obtinuiſſe legimus, vt aperta facie virgo, at conuelata nuptæ in propatulo viſerentur. Cujus eam Charilaus reddebat rationem, ὅτι τὰς μὲν κόρας ἄνδρας εὑρεῖν δεῖ, τὰς δὲ γυναῖκας σώζειν τοὺς ἔχοντας. id eſt, quoniam virginibus viros ſibi proſpicere, neceſſarium ſit: mulieribus autem quos compararint, cuſtodire. Obſeruatum & illud, Chalcedonias mulieres eum ſeruaſſe morem vt ſi in alienos viros & magiſtratus potiſſimum inciderent, dimidium retegerent faciei. Quæ à viduis coorta conſuetudo prorepſit & in eas quæ junctæ viris forent. Scribit Tacitus Cornelius, Poppæ Sabinæ raros fuiſſe in publicum egreſſus, idque velata parte oris, ne ſatiaret aſpectum, vel quia ſic decebat. Sed nec in fœminis modo ſe Patauinæ virtutis extulit altitudo. Nam vt Thraſeæ Patauini philoſophi ſanctam morum grauitatem Cornelio Tacito, Martiali, cæteriſque celebratam omiſerim: qui Patauij quandoque ludis ceſticis, à Trojano Antenore inſtitutis habitu tragico cecinerat: ac ſumma præcellentes doctrina & eloquentia viros prætercam: ſcribunt Platonici ſcientiſſimi, eſſe quandam animi vacationem, quæ ab admiratione fiat, qua Sibyllæ ac Pythiæ ſacerdotes, quum Iouis aut Apollinis intimum erupiſſent ſpecu, ac prorſum eſſe ibi cæleſte numen, animo conſtanter concepiſſent, in eum abire ſtuporem ſolitas diuinæ majeſtatis veneratione, vt ſenſuum ac phantaſiæ, rationiſque omnino conticeſcente vi, tota mens in Deum viſa conſurgere, indéque auguſtior, futurorum ſcientia inſtrueretur ampliſſimè. Quamobrem Gornelium Patauinum ſacerdotem, loco nobilem, religione venerandum, vitæ caſtitate perſanctum, Titi quoque Liuij familiaritate celebrem: repente altius mente ſurrecta, proclamaſſe, in mutuam cædem exercitus coorientes conſpicari ſe pugnarique mox, ac deinde alios cædere, alios vrgere, cædem, fugam, tela volantia, prælij inſtaurationem, gemitus, vulnera, perinde ac in re præſenti verſaretur ipſe: denique vociferatum, viciſſe Cæſarem. Quod verè à me dici, auctor eſt cum Liuio Plutarchus, multique præterea. Porrò ita affectos fuiſſe Corybantas, Orpheus ſcribit. Eodem & vaticinij genere præcelluiſſe Carthaginienſem Albigerium legimus: quem ſcimus, quicquid egiſſet quiſque, aut omnino cogitauiſſet, dæmonibus afflantibus, reſpondiſſe. Id quod vix impetraret fidem, ni ejuſmodi ſe vaticinia interfuiſſe pluries, grauis auctor Auguſtinus teſtatum voluiſſet. Hæc De ciuitate nobiliſſima prolibaſſe nos, haud mirari conuenit. Illi, quicquid ſumus in literaria quaſi negotiatione, poſt Deum optimum maximum, & parentum curam, acceptum ingenuè referimus: illic bonam ætatis partem educati imbutique, tum Græcè, tum Latinè: mox verò & prouincialium ſtipendiis profitendi munere perfuncti. Quin & haſce qualeſcunque lucubrationes noſtras ibidem in Fortunæ domo, ſi quid & hoc ad rem facit, condere auſpicati ſumus, quas & diu jam abſolutas materiam feciſſemus publicam, ni bellorum intonante grauius fragore, ſtudiorum curam interpellatam vehementius retudiſſet dimicatio de capite, ac librorum ſuppellectile toties ſubeunda. Proinde ἀντιπελαργοῦμεν, id eſt vicem rependimus, vt poſſumus. Certè loci memoria dulciſſima æſtuationem mentis lenit ſæpiſſimè. Nec tempero mihi, quin parte hac elogium præclarum Conſtantini Palæologi protinus ingeram ſtudioſis tantæ claritatis: qui Romæ menſa exceptus ab ſanctæ Crucis Cardinali, quum Patauij fortè incidiſſet mentio, dicere haud eſt veritus, Ni ab ſanctis viris ſciret proditum, haberi ad exortum deliciarum paradiſum, planè arbitraturum ſe fuiſſe, non aliubi eſſe, quàm in Patauina præſuaui amœnitate. Hyperoum denique thalamum, vt paucis diuerticulum repetamus, Græci interpretantur δίστεγον, virginibus deſtinari à veteribus ſolitum, vt cuſtodirentur tutius. Quòd ſi tanti vitrum, quanto plus margaritum? Nam & Hieronymus de puella CHRISTO deſtinata: Nunquam exeat (inquit) foras, ne inueniant eam, qui ciuitatem circumeunt, ne percutiant & vulnerent, auferántque pudicitiæ theriſtrum, & nudam in ſanguine derelinquant. Vt verò Hieronymi verbum intelligas, multis incognitum, dicitur æſtiua veſtis theriſtrum: de qua in veſtium generibus dicitur quoque. Sed aduertenda tamen Hieronymi ſententia in libro Hebraicarum traditionum in Geneſim: Theriſtrum, inquit, pallium dicitur, genus etiam nunc Arabici veſtimenti, quo mulieres prouinciæ illius velantur. Auctor idem Hieronymus alibi: Eſſe rem teneram in fœminis, pudicitiæ famam: quaſíque pulcherrimum florem citò ad auram leuem marceſcere, tenuique flatu corrumpi: ſed tum præcipuè, vbi ætas conſentit ad vitium. Pudicitiæ honorem præbuit eum Romana majeſtas, vt omnis dignitatis gradus eis de via cædere conſueſſet.

Chiorum caſtitas eximia. De filiabus Erechthei. Hyacinthides puellæ. Athenienſes cur Tettigophori. Ciceronis locus illuſtratur. Leocoræ puellæ quæ ſint. Hieronymi locus. Item Macaria. Macharonij paſtilli. Partheni, id eſt virgines, quæ per exochen dicantur.

Cap. VII.

LEgimus verò in Græcorum monumentis, maximum quoque temperantiæ muliebris argumentum prodiiſſe ex Chio: quoniam neque adulterium, neque illegitimum concubitum, ſi credimus, vllum ibi accediſſe vnquam ferè proditum memoriæ eſt. Mos præterea inoleuerat ibidem vetus, vt virgines ſacrorum ſtatutis temporibus in vnum omnes coactæ per aliquot dies vnà verſa-

Digitized by Google

ren:ur:qúas earundem amatores,facto item agmi-
ne,inſequebantur:quo ludentes eas inter ſe,ac ſal-
tantes,conſpicerent: noctu autem eodem agmine
ſingularum domos ingreſſi, parentibus fratribúſ-
que,quæcunque facto opus eſſet, adminiſtrabant.
Eu:niebat verò ſæpius, vt eandem plures ama-
rent, ſed amore tàm ſancto atque modeſto, vt
quum primum tradita viro puella foret, repentè
omnes inde reſilirent. Illud denique proditum
monumentis duodecimo Philippicorum à Theo-
pompo eſt, conſueuiſſe Athenienſes inter ſacrifi-
candum, Chiis & ſibi proſpera comprecari à diis.
Sed de Chio item Eupolis hæc, αὕτη χῖος καλὴ πό-
λις. Cæterum vt racematio hæc quippiam va-
riantis habeat amœnitatis, explicemus interim
M. Tullij nodum ex primo Thuſculanarum quæ-
ſtionum, in quem impactus interpres conniuet.
Itémque ex Oratione pro Seſtio, in qua ſic fermè
legimus: Mortem quam etiam virgines Athenis,
regis Erechthei filiæ pro patria contempſiſſe di-
cuntur, ego vir conſularis,tantis rebus geſtis, ti-
merem? Meminit & De finibus quinto,verum ſub
eodem obſcuritatis inuolucro. Inuenio igitur E-
rechthei filias primum per quandam exochen
παρθένους, hoc eſt virgines nuncupatas,& ſex fuiſ-
ſe numero, Protogeniam, Pandoran, Procrim,
Creuſam,Orithyjam, Chthoniam. Ex iis Proto-
genia & Pandora, pro regionis ſalute jugulandas
ſe obtulerunt,ingruente Bœotio bello. Immola-
tas verò ferunt in pago Hyacintho: vnde & virgi-
nes Hyacinthides ſunt cognominatæ: ſicuti Pha-
nodemus teſtatum reliquit, atque item Phryni-
chus non præteriit. parthenos quoque, id eſt vir-
go,cui Tauriſcythæ naufragos immolant, & Græ-
cos,quotquot fuerunt adepti, Iphigenia intelligi-
tur, Agamemnonis filia: vt ſcribit Herodotus.
Quin & Pallenidis Mineruæ ſacerdos ſic dicitur.
Sunt ex Græcis,qui ex Apolline ac Creuſa Iouem
memorent natum: quæ ratio effeciſſe traditur, vt
Athenis Apollo coleretur Patrous, veluti proge-
nitorum vnus. Sicuti Iupiter item eodem coleba-
túr cognomento,ſed cauſa diuerſa. Nunc illud o-
biter adnotatu dignum, Erechtheum hunc ex ter-
ra æditum præbuiſſe argumentum, vt Athenien-
ſes,quibus is imperitarit: terra item geniti cenſe-
rentur ac nominarentur αὐτόχθονες: ſicuti docuit
etiam Plato: proindéque ejus rei ſymbolum, τέτ-
τιγας id eſt cicadas aureas ſolitos geſtare,dictóſ-
que eo nomine Tettigophoros. Etenim ejuſmodi
traditur animalis origo. Cujus rei teſtis quoque
locupletiſſimus extat Thucydides hiſtoria prima:
& nos antea commeminimus. Demoſthenes in
funebri Oratione mentionem puellarum habet,
Hyacinthidas, vt prætexuimus, docens cognomi-
natas. Et quia ibidem,Leocoræ item nominan-
tur,amplius ſciendum, in Græca hiſtoria ſacellum
Leocorium nominari frequenter. Ejus memorabi-
lis ratio traditur: quodam tempore ingens annonę
caritas Atticam vehementius premere cœpit.
Conſulta oracula cecinere, malorum finem non
defuturum,niſi immolaretur puella. Tunc publico
bono permotus Leos quidam,Orphei filius,ſicu-
ti nonnulli interpretantur, filias ciuitati immo-
landas exhibuit,Phaſithean:ſiue ea ſit Praxithea,vt
eſt apud Ælianum: Tpeopen,Eubulen: quæ tanto
beneficio, inopiæ nacta exitum, pietatem patris
puellarum conſecrationis honore putauit repen-
A dendam, ſtructo ſacello, quod ab ipſius nomine,
necnon à puellis,quas Gręci κόρας dicunt,Leoco-
rium eſt appellatum: meminit Strabo, Thucydi-
des, Cicero De natura deorum tertio. Demo-
ſthenes: Audierunt, inquit, Leontidæ fabulis cele-
bres Leocoras,vt eas obtulerint σφάγιον τοῖς πολί-
ταις ὑπὲρ τῆς χώρας. Aduertendus autem parte
hac Hieronymi in Iouinianum locus libro primo,
citra intellectum ambuſtus: nam ex hiſtoria virgi-
nitatis præconia repetens: Chalcodecus, inquit,
B quoque filia illa Leo virgo perpetua,peſtilentiam
patriæ ſcribitur ſpontanea morte ſoluiſſe. legen-
dum arbitror, Græcorum decus quoque filia illa
Leo. Paulo enim antè ab Virgilio Camillam ſic
laudatam tradit: O decus Italiæ virgo. Proinde
infert de ſuo Hieronymus: Græcorum decus quo-
que filia illa Leo. Verbum autem Leo, quod le-
gentibus faceſſere negotium poteſt, caſus eſt pa-
trius,more Attico, ab recto qui eſt Λεὼς. Nec
C mirari diuerſitatem oportet,quæ fabuloſis eſt per-
familiaris omnino. Adde,quòd vbi Græcè modo
λιμὸν, id eſt famem legimus,videtur legiſſe Hie-
ronymus λοιμὸν, id eſt peſtem. Potuit ex mor-
bo item latius graſſante annonæ mox inſequi ca-
ritas. Sicuti & vna filiarum expiationi ſponte ſe
obtuliſſe, patre ſtatim & reliquas ad exemplum
prouocante. Cicero Erechtheum ſcribit cum fi-
liabus numinum vice coli. Sunt qui id putent fa-
ctum,quod diximus bellante aduerſus Eumolpum
D Erechtheo,qui quum ſe futurum victoriæ compo-
tem accepiſſet,ſi filiam immolaſſet prius,commu-
nicata re cum Praxithea vxore,illam mactauit,cu-
jus in Erechtheo meminit Euripides. Erechtheum
& Erichthonium, libro Temporum pro eodem
accipit Euſebius: quem etiam ſcribit primum
quadrigas junxiſſe,ſed in Græcia tantum: nam a-
pud gentes alias jam tum fuiſſe,certiſſimis proba-
ri argumentis poteſt: propterea Virgilius,

> Primus Erichthonius currus, & quatuor
> E auſus
> Iungere equos,

Macariam quoque Herculis filiam pro incolumi-
tate publica ſe deuouentem magnificè ab Athe-
nienſibus eiſdem funeratam accepimus. Ejus in
Hippia ſic commeminit Plato: Macariæ Herculis
filiæ ad expiandum ſcelus ſacra facito, prophanæ
enim ſunt,ô Socrates,hujuſmodi quęſtiones. Non
præteriit in Pelopida Plutarchus: Ex antiquis, in-
quit, Menœceum proferentes Creontis & Her-
culis Macariam. Qua in re interpellati adeò cir-
F cunferuntur Latini codices, vt nullus colligi ſen-
ſus queat. Machæronion verò Dioſcoridi libro
quarto, herba eſt quæ xiphion quoque dicitur, &
gladiolus, ſeu pugio: quoniam gladij ſpeciem fo-
liis præbeat, radice (Theophraſto tradente) dulci,
vbi excoquatur: proinde trita farinæ admiſce-
batur. Quo argumento,ex noſtris nonnulli ma-
chæronios ſuſpicantur, modo paſtillos nuncu-
pari, quibus caſeo conſperſis, aut melle litis, ſi
oleo frigantur, paſſim vulgus vtitur haud ſanè
G politius. Machæriones autem apud Spartanos
dicti ſunt Anticratis poſteri, quod is machæ-
ra, id eſt gladio Epaminondam in bello ſtrenuè
confeciſſet.

De leonibus non indigna relatu adnotata quæpiam. Leoni mortuo barbam vellere, quid. Martialis locus

locus exponitur. Diomedis filiæ cur dicerentur equæ. Smerdaleon vnde. Glaucopis cur, & mare glaucum. Γλήνη vnde, & triglena. Galene. Ephelcis quid. Σκύζε, id eſt ſcyſſare, quid. Charopi oculi & raui, qui ſint: atque item helicopes. Voluta. Alcea quid. Vra pro cauda, cur. Prouerbia ex leonibus conformata. Baſiliſcus in leone cæleſti quid. Leontocomi. Leo, ſolis ſymbolum, & cur templorum cuſtos.

Caput VIII.

LEonem animal notiſſimum, inueni inter Grammaticos Græcos, qui dicerent, à videndi potentia nomen eſſe adeptum, παρὰ τὸ λάω, τὸ θεωρῶ, quod ſit fera viſus acutiſſimi: ſicut in libro quem ad Herodotum ſcripſit, Manethon tradit, nec vnquam omnino admittat ſoporem. Sed hoc aliis videtur perabſurdum: neque enim eſſe aliquod animal, cui perpetua ſit vigilia. Quod ipſum Ariſtotelis doctrina prorſum comprobatur. Fortè (inquiunt) vt dorcades, apertis oculis leo conquieſcit: vnde irrepſit ſententia, illum nunquam dormire. Leonis oculus, vtique permagnus eſt: at incumbens oculo pellis longè minor, quàm vt oculum totum valeat obtegere: vnde fit, vt oculis apertis, ſomno frui videatur. Ab hoc animali formatum adagium, ſcribunt Græci: ſed & Latini certatim, λέοντα ξυρεῖς, hoc eſt, leonem radis: de iis qui factu impoſſibilia tentant, aut non citra periculum. Propterea Plato, ſicuti commeminit etiam Philoſtratus, idem eſſe dixit, Leonem radere, & Thraſymachum ſυκοφαντεῖν, hoc eſt, calumniis circumuenire. Ad quod alluſerit Epigrammatum decimo Martialis illis verſiculis,

> Quid vellis vetulum Ligella cunnum?
> Quid buſti cineres tui laceſſis?
> Quare, ſi pudor eſt, Ligella noli
> Barbam vellere mortuo leoni.

Cæterum cur denique Poeta doctiſſimus partem in muliere, quæ honeſtè nominari haud poteſt, leonem cenſuerit appellandum: quod erat explicandum in primis, aut non traditur, aut ineptiæ Siculis gerris ac diphthera vaniores proferuntur: quas ex diametro à ſenſu legitimo diſparari contenderis, modo ne Latmio ſis ſomno conſopitus. Sunt enim qui ideo dici opinentur, quia mirum in modum leoni fœtet anima: quod Plinius & Ariſtoteles ſcribunt: vel (inquit Domitius) quod placet, prouerbium eſt, quum volumus aliquem excitare, qui moueri non poteſt. Sed boni conſulant eruditi, ſi quid præter opinionem acutiſſimi interpretis in medium protulero. neque enim bibliotaphi ſumus: ſed quidquid lectione varia compertum nobis eſt, gratiſſimo animo in literas mittimus publico ſtudioſorum emolumento, iudicent volentes, ſed citra liuorem. Nec Suffenum agere me putent, prius quàm rem amplius introſpexerint. Legimus in Nicandri Theriacis ad hunc modum,

> εἰ δὲ ϰεγχρήνεα δολιχὸν τέρας, ὅν τε λέοντα
> αἰόλον αὐδάξονται περίστιϰτον φολίδεσσι

Eum locum doctiſſimus interpres enarrans inquit, ad verbum ferè tralata ſententia: Eſt Cenchrenas oblongus ſerpens, maculoſus, quem etiam dici leonem, aſſerit Nicander: vel ex variantibus ſquammis, aut ex genero ſitate, aut quia rectam geſtat caudam, & ſe ea diſflagellando excitat in pugnam: vel quia mordet, ac hominis ſanguinem exſorbet, quæ ipſa & leo facit. Ex iis animaduerto, acutiſſimum ſimul & doctiſſimum Poetam muliebre pudendum leonis nomine feſtiuiter appellaſſe, quoniam & ipſum coitus auidum (ſit honor auribus audientium) ſubinde maſculorum ſanguinem exſurgere non deſinit. Vrinam ſiquidem genitalem eſſe concoctum ſanguinem, plures tradidere, & Satyrus innuit,

> Accipiat ſanè mercedem ſanguinis, & ſic
> Palleat, vt nudis preſſit qui calcibus anguem.

Mortuum verò dixit, quoniam ætate iam videretur emeritum, & ad Venereos vſus hebes ac frigidum. Hæc porrò tetra libido Diomedis filias in Thracia equarum nomine celebres facit, vt quæ turpiſſimæ aduentantes voraſſe ſint dictæ quanquam interimi à patre ſolitos, intelligere maluerit Euſtathius. Verum, vt ad inſtitutum redeamus, Leones in deliciis atque item leopardos habuiſſe narratur Heliogabalus, exarmatos cicuréſque: quos ita inſtituerant manſuetarij, vt ad menſas ſecundas iuſſi accumberent ex inopinato, nemine conſcio, exarmatas eſſe feras. Dici verò leones, vt iam dictum eſt, traditur ab Porphyrio, παρὰ τὸ λεύσσειν, id eſt ab viſus excellentia. propterea Homerus, σμερδαλέον δὲ λέοντε: nam ſmerdaleon, inquit, formatum à μάρδειν eſt, quod μαίρειν indicat, id eſt ſplendere, accedente ζα particula, intendendi vim habente. Sic alibi Poeta idem, γλαυϰιόωντες δὲ λέοντες. Sicut Glaucopis vocatur Minerua, ἀπὸ τοῦ γάλαϰτος ab lacte, quod eſſe λευϰόν conuenit, & proinde album. Ratione eadem glaucum appellatur mare: quin & oculi pupilla γλήνη, & ellobia τρίγληνα: quoniam ex albedine ſplendicent. Galene item ex eadem profluit ratione. Niteſcit vtique tranquillum mare, obſcuratur autem turbulentum: inde Homerus, Μελαίνεται δέ τε πόντος. Scribit in Phyſiognomia Ariſtoteles, leonem inter alias animantes maris ideam eſſe ſortitum optimam: os enim habere magnitudinis iuſtæ, faciem autem (vt ſic interim appellem) magis quadratam, non oſſeam valde, ſuperiorem maxillam non prominentem, ſed inferiori comparem: χαροποὺς ὀφθαλμοὺς, ἐγϰοίλους, οὔτε σφόδρα περιφερεῖς, οὔτε ἄγαν προμήϰεις id eſt, charopos oculos, concauos, non valde rotundos, neque admodum proiectos. Glaucos oculos ſplendeſcentes dici, hoc eſt charopos, Apollonij interpres probat: Theodorus charopos in Ariſtotele, libro primo, fuluos interpretatur. Rauam lupam, apud Horatium de oculorum colore dictam interpretantur: quia rauus color, fuluus ſit, ſed nigroris habens aliquid. Proinde rauos oculos, charopos rectè dixeris: quando & Porphyrio rauum eſſe fuluum dicit. Charopos, ſubnigros putant alij: ac dici à nobis, varios. Ægopos verò ſubglaucos intelligunt, ſeu caprinos. Plutarchus in Mario, charopos Germanorum oculos appellat: interpres, horrendos intellexit. Cornelius Tacitus Germanis omnibus eſſe truces ac cæruleos oculos, ſcribit. Adnotandum verò illud etiamnum helicopida puellam dici ab Homero, quæ ſit μελανόφθαλμος, id eſt oculis nigricantibus, quam etiam helicoblepharon dicimus,

Quod autem helicon, nigrum ſignificet, comprobat Euſtathius: & qui Æſepi fluminis aquam, dixit helicotaton hydor. Sed & apud Homerum Helicopes nuncupantur Græci, quod variè pro ingeniorum captu interpretantur. Sunt qui ad nauigandi peritiam referant, vt ſint ἑλίσσοντες τὰς κώπας, id eſt circumflectentes remos, vel quod helicem inter nauigandum obſeruent. Putant alij dictos helicopas, velut axiotheatos, id eſt ſpectaculo dignos, & qui hominum ora in ſe conuertant. Sunt qui ad oculorum referant celeritatem, qui frequenter, prout neceſſe fuerit, huc illuc conuertantur. Quam verò helica in purpurarum teſta nuncupat Ariſtoteles libro De animalium hiſtoriis quinto, Theodorus orbem cuniculatim intortum. Vitruuius, in columnis etiam volutam. Helicas item ſunt qui interpretentur pſellia, id eſt armillas vel inaures quoque. Et quia de oculis multa regeſſimus in hoſce libellos, addamus & lepidum Pontani iocum, qui facetiſſimè domunculam verius democulam dici à Macronilla ſolitam fingit: quòd qua die primum eſt ingreſſus quidam, oculum amiſit. Verum hæc in parerga excurrentis ſunt: illuc redeo vnde diuerti. Quoniam verò Plinius ſcribit, leonem conuerberando ſe cauda ſtimulandóque in prælium excitari, ſciendum eſt, ex hoc facto dici eam ab eruditiſſimis alcæam, ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῆς εἰς ἀλκὴν τρέπεσθαι, quod eius incitamento ad fortitudinem exſuſcitetur. Homerus,

> Οὐρῇ δὲ πλευράς τε καὶ ἰσχία ἀμφοτέρωθεν
> μαστίεται.

Callimachus abſurdè etiam in muſca alcæam poſuit. Alcis verò Caſtoris & Pollucis numen indicat apud Germanos quoſdam, Tacito tradente. Vra verò etiam, pro cauda dicitur, παρὰ τὸ οὐρεῖν, quod cuſtodire eſt: vel διὰ τὸ ὀρίνειν ἑαυτὰ τὰ ζῶα τῇ οὐρᾷ. quia parte ea ſe concitent animalia, vt leo, taurus, canis. In comico Lexico, non in leone modo intelligitur alcæa, ſed in equo item & boue, & id genus aliis quæ vt adiutorio, vtuntur caûda. Ephelcida cruſtulam intelligunt medicinam profeſſi, quam extrahit plerunque tuſſis vehementior: ſed & in vlceribus ephelcida intelligit Galenus. Scribit Nicephorus in Aſtrolabij ſtructura, cor cæleſtis leonis dici baſiliſcum. Qui verò in caueis leonum curam gerunt, leontocomi appellantur. Ex vngue leonem deſcribere, per adagium dicimus: quum certioribus argumentis quippiam demonſtrari ſignificamus, aut à proprietate apertiſſima. Plutarchus in libro De oraculis quæ defecerant: Admirantibus verò qui aderant, Demetrio autem ridiculum ſtatuente, à tam minutis rebus adeo magna venari, nec iuxta Alcæum, ex vngue leonem deſcribere, Cleombrotus ait. Leonem bracteatum Seneca intelligit, peregrinis excultum ornamentis, & naturali deſtitutum generoſitate: quoniam gloriari nemo, niſi ſuo debet. Apud eundem, adagium ſubnotauimus alterum, quod quia perelegans eſt viſum, appoſuimus: magnis telis magna portenta feriuntur, ſubula leonem non excipit. Iam verò illud notius, quàm vt à me explicetur pluribus, Bembinetem apud poetas leonem dici Nemieum, à Bembina Nemeæ vico. Panyaſis,

> δέρμα τὸ θήρειον βεμβινήτεο λέοντος.

Leo prætereà ſolis ſymbolum habet: quoniam

A τὰς κόρας ἔχει πυρώδεις, τὸ δὲ πρόσωπον (vt placet nonnullis) στρογγύλον, & in ambitu radiorum quadam imagine etiam pilos, vt ſit planè ſolis ſimulachrum. Quo argumento Hori throno leónes ſubiiciunt. Eſt autem eo nomine ſol, ἀπὸ τοῦ τῶν ὁρῶν κρατεῖν. Dicitur quibuſdam quoque leo inter vigilandum præcipuè oculòs occludere, quos aperiat dormiens. Hinc templorum clauſtris leonem ſymbolicè appingebant priores. Non habendum verò inſuper, quod eſt ex hiſtoria obſeruatum, inter Meſopotamiæ fruteta leones vagari

B innumeros, quos anni tempore præferuido mirè infeſtent culices, in locis eiuſmodi admodum frequens malum. Quoniam autem oculos appetant potiſſimum, ceu humecta & collucentia membra, palpebrarum libramentis mordicus inſidentes, agitati grauius aut in flumen leones merſantur, & vorticibus abſorpti pereunt: aut amiſſis oculis, quos vnguium aſſultu labefactant crebro, fodicántque, in amnibus eſfereſcunt: aliàs feris id genus

C præſcateret Oriens vniuerſus. Denique κύζειν, id eſt ſcyſſare leo dicitur, vbi ira feruidus, ac turba canum circumuallatus, defixis in terram oculis, conſurgit in prælium.

Chimæram allegoricè tres indicare rhetoricæ partes, vel item vitiorum multiformem vim. Echidnâ item quid. Chimarus. Eudicus.

Caput IX.

D INcidimus nuper in Heſiodicæ Theogoniæ interpretes: ſcitu digna pleráque ingeſſerunt ſe nobis. Ergo & inde ſpicilegium fecimus, ne nobis tantum & Muſis (quod dicitur) incineremus, atque hiſce commentationibus conſperſimus, vt quiſque exegit locus. Nunc illud enotamus: Chimæram ſenſu allegorico, tres rhetoricæ partes indicare: dicanicum, ſiue iudiciale: panegyricum, ſeu demonſtratiuum: ſymbuleuticum, vel deliberatiuum: vt leo dicanicum præferat genus,

E quod exterret, ac elingues quodammodo exaduerſum dicentes conſtituit. Chimæra verò, id eſt capra, panegyrici obtineat typum: quia laſciuiat lætius ſimul qui dicit, ſimul etiam num qui audit. Symbuleuticum genus draconis eſſe aiunt, quod varium in primis ſit, ac πολύστροφον, id eſt multarum conuerſionum, & longiore ad perſuadendum orationis tractu vtatur. Monſtri verò mater, ab Heſiodo dicitur Echidna, quam non eſſe aliud volunt, quàm ποικίλον νοῦν καὶ πολυειδῆ,

F id eſt variam multiformémque mentis vim, aut longiorem, & πολυέλικτον, id eſt multiplicibus implicitam ſpiris artem, Chimæræ inſtar ignis euomentem globos. Cæterum pro ingeniorum tamen captu, ſunt qui variè admodum Chimæræ figmentum, ad veritatem reuocent: nam, vt miſſa faciamus alia, eſt qui ἠθικῶς eſſe chimæram putet vitiorum quandam varietatem, ac multiformem, perinde ac Chimæra eſt, vim: quam perimit Bellerophon, id eſt vir bonus prudénſ-

G que, qui Bellerophon nuncupatur, velut malorum occiſor: nam ex dialecto, bellera vocantur mala, id eſt τὰ βέλλερα. Fuit autem Bellerophon Corinthius patria, Hipponus, id eſt ἱππόνους antiquo nomine: mox Bellero interempto ſic dictus, ſicuti mythici tradunt, & ſcribit Lycophronis interpres.

interpres. Chimæram peremit, hastæ plumbo as-sato, quod colliqueerit demum in monstri πυρπνόον στόμα, id est flammiuomum os coniectum. Denique Iobatæ filiam Philonoen, vbi vxorem duxit, factus regni compos, more humani ingenij fortunæ afflatu corruptus, Pegasi adminiculo in cælum adortus auolare, Oestro immisso ab Ioue, ad ima deuoluitur, ac cæcus campis errabat Aleis. Quod ideo confictum volunt, quia mente oberraret excussus. Nam ex Epicharmi doctrina, νοῦς ὁρῇ, ἢ νοῦς ἀκούει, τὰ δ' ἄλλα πάντα τυφλά: Mens videt, mens audit, reliqua verò omnia cæca. Sed ad rem paucula adiecta suffecerint. Rhetorices initia ex Corace propagata, sciunt omnes. Hic præpotens fuerat apud tyrannum Hieronem. Quo vita functo, quum eandem requireret potentiam Corax, videretque populum ἀστάθμητον καὶ ἄτακτον, nec tyrannidem vlterius pati: in concione, orationis artificiosæ rudimenta deprompsit. Chimaros, ad chimæram facit nihil: dicitur eo nomine clauus in nauium carinis, quo exempto effluit aqua, ne computrescant: vocatur & eudiæus. Chimaron item genere masculino hircum indicare, contendunt Grammatici: fœminino autem, anniculam capram: nam quæ iam peperit, chimæra dicitur, aut αἴξ.

Prudens Simonidæ commonitio. Pausaniæ Lacedæmonij tumor. Sapientiam & medicinam esse prosthesin & aphæresin.

Caput X.

COierant fortè in symposium idem Ceus Simonides & Lacedæmonius Pausanias, institit à Simonide is efflagitare, quippiam promeret graue, & quod omnino sapientiam resiperet: qui ridens, Μέμνησο, inquit, ἄνθρωπος ὤν. id est, Esse te hominem, ne exciderit tibi. Spreuit id euestigio Pausanias, esséque prorsum nihil, est opinatus: tumidior iam, inque Medicos procliuiter degenerans mores, ac sibi nimium placens & altiora meditans, quòd regi foret hospitio iunctus. Forsan & vino permulctus satis. Verum postea quàm omnium inops in Chalciœco se occlusum animaduertit, fame (quod miserrimum est) moriturus paulò mox, tunc demum resipiscens, Simonidæ dictum perpendere amplius cœpit: sed ita, vt inter æstuantis animi conuulsiones, ter in eam prorumperet vocem, ὦ ξένε Κεῖε, μέγα τι ἄρα λόγον χρῆμα ὁ λόγος σου, ἐγὼ δὲ ὑπ' ἀνοίας οὐδὲν αὐτὸν ᾤμην εἶναι. id est, ô Cee hospes, magnum igitur quiddam oratio erat tua: sed præ amentia, esse nil ipse opinabar. Cæterum hominis non ferendam Græcis, & Spartæ in primis, elationem retegit abundè parum prudens eiusdem factum: quippe fusis Persarum copiis apud Platæas, Apollini tripoda dicaturus carmen addi iussit, cuius ea ferè sententia est, Græcorum se ducem, extrito barbarorum exercitu, tripoda Deo tali nomine obtulisse. Sed Græcè sic,

Ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μήδων,
Παυσανίας, Φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε.

Pausaniæ tamen continentiam in mulierem Coam, ad suos remissam prorsus inuiolatam, admirari se ac laudare, in Laconicis rebus Pausanias fatetur, simul quod à contumeliis in Mardonij

A defunctum temperarit. Sed nimirum adhibenda in consilium semper sapientia est, de qua non minus quàm de medicina, confingi elogium potest, πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις: vt quæ defecta substituat, redundantia resecando concinnet, struátque medij compotem viam.

Agrigentinorum luxus, & Tarentinorum: necnon de Cyrenæis paucula. Vini apud Græcos species. De myrrite, myrobrechis, ac Polio in primis. Atrapon, vel apotropon, vinum, item Surrentinum, aparachytum, aminæum, cirrhum. Cirrhota medicamenta. Dichromi. Melina. Ochron vinum, & Sybates. Vinum cur Græcis dicatur οἶνος. Vini vtilitas. Oenisteria quæ intelligantur. Oenopipas quid, & Parthenopipas. Hieronymi locus restituitur.

Caput XI.

AGrigentinos Plato vitæ medicus & doctor longè clarissimus, quum intueretur sustructiones (vt planè dicam) insanas, impendio excitare magnifico, ac compari modo gliscera & adipata instruere conuiuia, dixit, Τοὺς Ἀκραγαντίνους οἰκοδομεῖν μὲν, ὡς ἀεὶ βιωσομένους, δειπνεῖν δὲ, ὡς αὐτίκα τεθνηξομένους. id est, perinde Agrigentinos ædificare, ac si victuri perpetuò forent: itémque conuiuari, velut semper morituri. Eosdem Timæus prodit, lecythis quoque & xystris vsos argenteis, etiámque lecticas ex ebore habuisse totas. Tarentinis inueterati fuit moris, matutinis se poculis ità inuitare, vt iam frequentiore foro, temulenti planè viserentur. In tantum porrò deliciarum producti Cyrenæi sunt, vt legum conditorem habere Platonem concupierint: qui tamen illorum admiratus ignauiam & ῥᾳθυμίαν, indignos habuit quibus obsequeretur. Calculum adiicit iis in Marica Eupolis quoque. Verum ne Græcos quidem à deliciis fuisse procul, dilucet argumento vel vno, mixtum quippe vnguento vinum bibere non erubescebant. Dicebatur autem id myrites. Nam & myrobrechos, vnguentaria dicunt vasa, de instillandi vsu nomine conciliato: dici sic & olfactoria valent. Myritæ comicus meminit Philippides. Vina apud eos præcipuè celebrata ferè habentur hæc: Pramnium, quod Cereri fuit sacrum, Chium, Thasium, Lesbium. Erat in iis, quod à re γλυκὺ nuncupabatur. Creticum, & apud Syracusanos Pollium, Coum, & denique Rhodium. Quod autem maluaticum modo dicitur, ex Creta, sunt qui à veteribus dici passum opinentur. Id non præterundum vtique, grammaticæ videri assertionis, Pollium, id est πόλιον, nuncupari vinum album. Accentiunculam reuocat ad penultimam Ælianus, & πολιὸν scribit. Quin appellatum sic opinatur ab indigenæ regis nomine. Vinum autem atrapon, id est ἄτραπον, quod & apotropon dicunt, intelligi voluere ἀπόσταγμα, id est destillationem, quæ fiat prius quàm exculcentur vuæ: sicuti interpretatur Horus: siquidem πατεῖν, Græcis est τὸ πατῆσαι, id est calcare. Illud sanè mirum, ab Plinio proditum, dicere solitum Tiberium, consensisse medicos vt nobilitatem Surrentino darent, alioquin esse generosum acetum. Quum tamen Therapeutices duodecimo, Galenus in vini mentione de Surrentino scribat, illud

Digitized by Google

mediocriter ſubſtringere, aliis calidius ac ſuauius. Aparachytum intelligunt vinum, cui marinæ aquæ nil fuerit admixtum. Aminæum vitem in Neapolitanis agris naſci, Galenus auctor eſt, vnde ſit etiam nominis origo. Cirrhum vinum quódnam intelligi debeat, variè (vti video) explicatur. Sunt qui cirrhum, colorem giluum interpretentur apud Gellium, vbi Mneſithei affertur ſententia: eſſe tria genera vini, nigrum, album, medium, quod vocant κιῤῥόν. Giluum putat Seruius colorem melinum: ſunt qui cinericium. At Galenus: Cirrhum, inquit, ſi aliter cupias enuntiare, rectè prorſum dixeris πυῤῥὸν ὠχρὸν, id eſt fuluum, palleſcens. Quanquam ſunt & medicamenta κιῤῥωδῆ, id eſt cirrhota, vel cirrha, iis adnumerata quæ vocantur κολλητικὰ, veluti quæ ex bitumine concinnantur: & neſcio quomodo barbaras nuncupant emplaſtros. Comparantur verò cirrha ex lithargyro ἐκ τοῦ ἰοῦ, amplius ſi percoquantur. Sed ſepoſitis obducitur phæi coloris ἰσχνὰς, ex quo pharmaci intima viſuntur cirrha magis, quàm ab initio: quo nomine nuncupant nonnulli emplaſtros id genus ἀγρώμους: quidam verò etiam ἀμφιεσώπους. Quòd ſi excoquantur leuius, fiunt emplaſtri, quas melinas dicunt, id eſt μηλίνας. Eſt inter vina, quod ὠχρὸν, id eſt palleſcens dicitur: item ὠχρόλευκον id eſt ex pallido albicans: & ὠχρόξανθον id eſt ex pallido flauum In Cilicia vinum celebratur Sybates: in Aſia, Ægauſien ac Perperimum. Apuleius in præceptis ruſticis, quod Collectaneorum ſecundo, apud Græcos adnotatum comperi, vino conſpergi ſemina monet, vti ægrotent minus. Et quia in vini mentionem incidimus, etiam ſi alibi fortè profluentius veterum ſcita rimabimur, non ſepoſitis medicæ ſcientiæ profeſſoribus: interim adiiciamus illud Platonis ex Cratylo, dici à Græcis vinum οἶνον, διὰ τὸ οἴεσθαι τὸν νοῦν ἐμπιμπλᾶν, quòd exiſtimatione ac opinionum vanitate mentem oppleat: vel ἀπὸ τῆς ὀνήσεως, id eſt ab emolumento. Quod illud comprobat Homericum, ὀνήσεαι αἴ κε πίνῃσθα, id eſt iuuamen ſenties, ſi biberis. Nam & cibaria dici ὀνεῖατα, nouimus eadem etymologiatione. Iis calculum adiicit Poeta Cyprius:

> Οἶνόν τοι, Μενέλαε, θεοὶ ποίησαν ἄριστον
> θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἀποσκεδάσαι μελεδῶνας.

Vinum, ô Menelae, fecerunt dij, curis diſſipandis vel præſtantiſſimum. Pergit deinde: Benè ſentientibus, inquit, tria tantùm propino pocula: ſanitati primum, amori alterum ac voluptati, tertium denique ſomno. Quod vbi hauſerint ſapientes vocati, mox domuitionem capeſſunt. Quartum non vtique noſtrum opinor, ſed iniuriæ. Galenus medicæ artis ſcientiſſimus, vino ſemicrudos concoqui humores comprobat, æquè ac re alia: ſudorem prolici quoque, ac vrinam, necnon conciliari ſoporem. Cæterùm addatur & id auctarium, οἰνιστήρια id eſt œniſteria, fuiſſe libationis genus iamiam pubeſcentibus perfamiliare Athenis: ſiquidem prius quàm τὸν μαλλὸν, id eſt demiſſiorem præciderent comam, vini menſura in Herculis templum illata, prolibantes, conuenientibus potum exhibebant. οἰνοπίπας pro temulento dicitur Græcis, παρὰ τὸ πιπίζειν: quod ſugere ſignat. Sic & apud Homerum dicitur παρθενοπίπας, virginum ſpectator, vel etiam deceptor. Hinc commonemur illud Hieronymi ad Euſtochium planè

A interpellatum, poſſe in integrum reſtitui. Si verò legitur de ſene quodam monacho: Huic inimica caſtitas, inimica ieiunia, prandium nidoribus probat, & altilis γεροντοπίπας, vulgò pipizo nominatur. Ipſe malim legere γέρων οἰνοπίπας, id eſt ſenex temulentus: quem plebeia voce pipizonem dici ſolitum, ex iis quæ antea paulò attulimus conjectare licet. Nam & modo pullatum vulgus multibibos ſolet ſpongias nuncupare. Quin & Demoſthenes quibuſdam laudantibus Philippum, συμπιεῖν ἱκανώτατον, reſpondit, οὐδὲν σπογγιᾶς, οὐ βασιλέως εἶναι ἐγκώμιον. Hinc & Varronis forſan locus
B rectè valet reſtitui apud Marcellum in verbo Temulenta: Quis in omni vita heluo, πίπας, olfecit temetum? Scribendum πίπας, vel οἰνοπίπας. Altili porrò arriſerit amplius, quàm altilis. Quin illud vulgò pipizo nominatur, forſan aſcititium fuerit, & ab curioſiore quopiam ſuperadditum.

C *Abſurdus quorundam amor aduerſum inanimata. Quos amauerint bruta. Fortunæ bonæ ſimulachrum Athenis. Polyxena hiſtoria.*

Cap. XII.

Amorem eſſe vtique rem præcipuè miram, & à maioribus ductam initiis, quàm ſuſpicetur omnino, vel ſciat plebs vulgaria, profluentius alicubi monſtrabitur à nobis: interim, quæ in hoc propoſito ingerunt ſe abſurda, & quæ nequeas mirari
D ſatis, tranſpoſuiſſe, ab re omnino haud eſt viſum, quando ſuis non contenta limitibus affectio, hæc, velut effrenis, longius rapitur aliquanto, vel vſque in ſtuporem. Oſtentatur verò in cenſura præſenti omnium princeps, & quidem rex, terræ etiamnum ac mari grauis Xerxes, à quo inſigniter amatam platanum, multorum literis proditum, non me fallit. Sed adoleſcentis honeſto loco Athenis nati amor longè clarior: erat propè Prytaneum ſimulachrum ἀγαθῆς τύχης id eſt fortunæ bonæ. Id a-
E mare feruentius ille cœpit, móxque in affectioni id genus familiarem ita erupit veſaniam, vt amplexaretur arctius, ac blandius ſauiaretur. Demum deſiderio extabeſcens, ac velut œſtro concitus, & planè furens, in ſenatum pergit ire, atque inibi extentis precibus rogat, fieret ſibi ſtatuæ poteſtas, vim pecuniæ grandem viciſſim paratus erogare. Conſultus verò ita ſenatus decernit, non videri è ciuitatis dignitate negotiationem illiuſmodi. Adoleſcens rei atrocioris ictus grauitate, ad ſta-
F tuam, vbi vinculis cupidinis diſtinebatur animus, celeriter ſe proripit: illam tæniis multis perornat, corona quoque iniecta, & cultu item alio indicaturæ non paruæ circumpoſito, ac re mox diuina obita, deſiderium (vti videtur) non ferens manum ſibi inter affluentius manantis lachrymarum riuos admouit. Illa verò irrationalis naturæ miracula ſunt. Quippe Glaucen cithariſtriam adamauit canis, ſiue is fuerit, quod arridet aliis, aries aut etiam anſer. Apud Ciliciæ Solos Xenophontis puerum dilexit canis item, forma præ-
G cellentem. Spartæ adoleſcentem graculus, quem κολοιὸν dicunt Græci: ſed monedulam Theodorus retulit. Hæc vberius hoc recenſuiſſe loco volui, vt Plinio aſſertor venirem, cuius auctoritatem dilui audio à ſuperciliosis neſcio quibus ac benè pranſis, etiámque vnguento delibutis, dum ſcriptori nobiliſſimo, vt menda-

mendaciorum parenti (sic enim dicere permittunt sibi) subinde colaphum ducunt. Iam verò vt rationis compotes non reiiciamus omnino, scribit Philostratus Phalius Polyxenam vrbe egressam citra vllum comitatum, Ilio necdum à Græcis capto, seipsam ad Achillis tumulum iugulasse, illius desiderio nimirum herois, coniectantem in reliquum natalium tantorum nuptias sibi haudquaquam oblatum iri.

Vestigium deliciæ & simulatum contemptum videri superbia indicia. Diogenis ad id & Socratis auctoritas. Quid præstet philosophia.

Caput XIII.

INter cætera quæ scienter admodum protulit, nec citra salis gustum, apophthegmata Diogenes, recenseri aptè possunt illa quoque, præsertim quia vitæ documenta suggerunt, quæ sui oblita sæpius, inani tumescit opinione, nec suo se metiri modulo ita imbuta, itáque auctior facta vnquam ferè valet. Is, inquam, Diogenes, egregius (vt videtur) humani ingenij æstimator, quum adolescentulos conspexisset Rhodios sumptuosè admodum conuestitos, & delicatè, ridens τῦφος ἐστὶ τοῦτο, superbiæ prorsum indicia, inquit, sunt hæc. Mox quum & Lacedæmoniis fortè occurrisset, quibus substrictior tunica, citráque humeros desistens, cuiusmodi ἐξωμίδα vocant Græci, persamiliaris est, nec vilior modò, verum & sordens multo sæpius, ἄλλος, εἶπεν, οὗτος τῦφος: altera, inquit, superbiæ species ista. Quod & ab Aristotele reprehensum scimus Moralium quarto, vbi arrogantię propria expenduntur. Cæterum nec à Diogene modo fœdè proscissa hominum nimio plus ostentatio frequens, & interim excipienda risu: sed & vanitatem id genus retexit graui supercilio Socrates, cui insolentior est visus Antisthenes: qui ratione inusitata, sed non sine vafricia laceram indumenti portionem visentibus nunquam non ingerebat, captans indidem præcelsi animi, & quæ mortalium plerique omnes vel ad stuporem mirantur, despicantis opinionem: proinde morum censor grauissimus, οὐ παύσει ἐγκαλλωπιζόμενος ἡμῖν; Non desines, inquit, amplius te nobis curiosiúsque ornare? At quum Platonis toros exculcaret Diogenes: Calco, inquit, Platonis fastum: respondit Plato, Calcas quidem, sed alio fastu. Quanto præstabilius id, quantóque exosculandum magis, quod de Eretriensi lectum adolescentulo est, qui diu Zenone vsus præceptore, quum in patriam velut postliminio rediret, scitante vehementius patre, quid demum ex sapientię hausisset fontibus: Commonstrabo, inquit. At pater indignabundus hoc nomine, veluti opera planè periisset, ac impensa: quum intentaret plagas, clementer filius & quietè insolentiam ferens, Ipsum hoc, inquit, ex philosophiæ retuli contubernio, vt parentis iram possem concoquere. Porrò Hieronymus secus multo: Sordidæ (inquit) vestes, candidæ mentis indicia sint. Mundi contemptum probet vilior tunica, sed ita, ne tumeat animus, ne habitus & sermo dissentiant.

Ouis monstrificus partus, quo leo est natus.

Caput XIV.

IN Co insula, rarum dictu, apud veterem auctorem fidei integræ & grauitatis non dilutæ, legimus, monstrifica & ideo mira præcipuè, vt vix non ficta videatur, & de ingeniorum Græciæ afflatu producta, ratione id de grege ouiarico Nicippi, ouem non ritu naturæ agnum, sed leonem peperisse. Prodigiale id (vt erat) visum multis: siquidem Nicippo tyrannidem portendit, quam mox is est consequutus, quum edito monstro priuatum adhuc ageret. Illud minus monstrificum, M. Sillanum (vt tradit historicus Dion) ab Caligula dici solitum, χρυσοῦν πρόβατον.

De Galete formoso quidem, sed moribus apprimè probis.

Caput XV.

REgi Ptolemæo, veteri ac etiamnum Platonico more, gratissimum fuisse adolescentulum Galetem nomine, ex Græcorum nouimus historia. Erat is forma speciosus decénsque cum primis: sed enim animi proposito ac sensu speciosior multo decentiórque. Quod & Ptolemæi elogio testatius etiam factum est, qui eximiam illius admiratus probitatem dictitabat subinde: ὦ φίλη κεφαλὴ κακὸν μὲν οὐδὲ, πολλοῖς δὲ καὶ πολλὰ ἀγαθὰ ἐγένετο: ô amicum caput ex te quidem in quempiam nil est vnquam profectum mali, sed bona vtique multis, & multa conciliasti. Contigit fortè, adolescentem cum rege in equo expatiari: qui quosdam procul ad supplicium duci quum foret intuitus, non insuper habens illorum calamitatem, ad Ptolemæum conuersus, O rex (inquit) ex quo dæmone miserorum bono, equis vehentes huc producti simus: age, si volenti est tibi, subditis calcaribus aduolemus e uestigio, infelicibus futuri, velut Dioscuri ac Soteres & Parastatæ, sicuti nuncupari illos nouimus, vt qui salutem impertiantur, & in calamitate salutari præsidio sint. At Ptolemęus probitatem exosculatus, & misericordem animum, ac eo nomine lætior, illos dimitti protinus imperauit: & re hac, tanquam Philtro delinitus, in adolescentis amorem multo factus propensior est.

Munuscula haud spernenda. Persarum regis mos in iis. Honoraria, vel aduentitia. Horæa. Troximi. Hora. Salsamentorum genera. Thunnia. Hora pro æstate. Prodici liber. Horapollo. Horatius. Persarum & Thracum mos in muneribus.

Caput XVI.

ESse animi præcelsi ac prorsum regij, munuscula, vel ab infimæ fortunæ hominibus collata communicatáve non aspernari, verum erugata & renidenti fronte potius excipere: quum plerisque sapientium documentis, tum exemplo ingenti abundè instruimur commonemúrque. Lectum quippe est, Lege apud Persas esse sancitum, seruatum quoque pertinacissimè, vt quandocunque in Persas pergat rex pro facultate vnusquisque cum muneribus, quæ honoraria dici valent, aut aduentitia, salutatum erat.

Digitized by Google

A Ferunt autem, vt qui agricolationi fermè intendant, nec laboris vicarios ſibi quęrant, cuiuſmodi αὐτουργοὺς nuncupant ſignanter Græci, nil pretij grandioris, qualia multa plerunque per injuriam comparantur, & contumeliam: ſed bouem hic, altius ouem: ſunt qui frumentum aut vinum. Dicuntur verò hæc, dona. Quòd ſi quidem, vti aſſolet amplius præmat penuria, lac profert, aut palmas: caſeum quoque, vel id genus primitias alias, vt ϖρωϊλὰ ὡραῖα, id eſt maturas fruges. Nam & troximos, vuas intelligimus quæ eſui ſunt. Horæa variè B accipiunt Græci: ſic enim nuncupant interdum tempore ſuo collectos fructus. Nam & quæ vigent, ac pulchritudine non carent, ſic item dicuntur. Sed & ſacra horęa ſunt, καθ' ὥραν συντελούμενα, id eſt opportunè obita. Tamen ὡραῖα θύειν, eſt frugum offerre primitias. Dies quoque feſtus eadem dicitur appellatione. Porrò Græci duobus generibus diſtinguuntur ſalſamenta, quando alia dicunt horæa, alia verò thunnia: quorum commeminit Athenæus quoque. Horæum videtur à tem- C poris nuncupatum opportunitate. In eo pinguibus antecellunt macra: in altero, macris pinguia. Macris adnumerantur cybia, pinguibus cordylæ. Cybiorum mentio Poſidippo eſt. Hora, medicis & ruſticæ rei ſtudioſis æſtatem indicare videtur pręcipuè: nam æſtiuum mel, vocari horæum Plinius interpretatur, ab tempeſtiuitate præcipua. Quin fructus æſtiuos omnes horæos dixeris rectè. Ioannes grammaticus tamen apud Heſiodum, ab horis D anni quatuor productos mauult intelligere. Non temerè prætereundum illud: Prodici librum nobilem fuiſſe veteribus, cui foret titulus ὧραι, in quo Herculi occurriſſe comminiſcebatur virtutem, & κακίαν, id eſt vitioſitatem, ſeu vitium, vt Hieronymo placuit: quarum vtraque illum allectaret, ad ſe, qui tamen illius cum laude perpetua ſudores cenſuerit antiquiores, quàm huius inanem ad tempus voluptatum fruitionem. Prodicus tamen regis pupilli tutor Spartę dicebatur, vt Xeno- E phontis illud intelligas Rerum Græcarum tertio, Ageſipolidis prodicum dicentis Ariſtodemum: qui verò ſunt regis ſyntrophi, hoc eſt ſimul educati, Samothraces nuncupantur. Horapollo grammaticus ex Ægypto nobilis fuit, arte clariſſimus, nec vllo veterum Theodoſij tempeſtate gloria inferior. At leuioris operæ illud, Horatium à Gręcis ſcribi ὡράτιον, neque enim aſpirant primæ. Quod verò ad munera pertinet, adnotatum id in Græci hominis commentariis, Perſarum inſtituti F eſſe, munera potius conferre, quàm ab aliis accipere. At, inquit, diuerſum Thraces faciunt & nunc Romani. Meminit Thraciæ conſuetudinis hiſtoria ſecunda Thucydides, addens, illis fuiſſe dedecus præcipuum, ſi rogati non dediſſent: roganti, nec aſſequuto, non ita. Mox infert, Οὐ γὰρ ἦν πρᾶξαι οὐδὲν μὴ διδόντα δῶρα.

Olympici certaminis in Græcia, quæ tradantur initia. Item ad id ſpectantia pluſcula. Hellanodicæ qui. Monampycia, ampix, altis. Altius Iupiter. G *Deorum incognitorum ara. Occaſionis ara. Gaus. Terræ oraculum. Iamidarum oraculum. Emboloe. Echus porticus. Cronius collis. Piſa vnde. Taraxippus. Temporum ex Olympiacis ſupputatio.*

Caput XVII.

OLympica certamina fuiſſe veteribus Græcis celeberrima nemo à ſtudiis feriatus adeo eſt, vt eum iſta poſſint latere. Quæ verò tradantur initia, & velut incunabula rei clariſſimæ, fortè nec omnibus tritum. Propterea quæ mihi comperta ex libris ſunt, huic protinus parti impingam, ne videar ἀκαιρόλογος. Quum ex Saturno & Rhea natus foret Iupiter, Idæis dactylis, qui iidem & Curetes ſunt, infantis commendata cura eſt. Ex Cretæ verò Ida veniſſe in Olympiam eos, conſtans tenet fama, Herculem videlicet, Peonæum, Epimedem, Iaſium, Idam. Interim Herculem, vt qui foret omnium natu maximus colludentem ad currendi certamen fratres prouocaſſe, ac victorem ex eis coronaſſe, κοτίνου κλάδῳ, id eſt oleaſtri ramo, etiam ſi non excidit, quid à me alibi ſit perſcriptum. Arboris verò eiuſmodi ſuppetebat copia, vt folia quoque ad cubandum ſubſternerent ſibi. Ad Græcos autem ex Hyperboreis vſque ab Hercule oleaſtri arborem tralatam memorant, qui dicantur vltra Boream habitare. Quod & in Olympiis ſignificare Pindarus animaduertitur, aſtipulante interpretum calculo: à quibus ad item proditur, in Olympicis cotino ſolitos coronari, in Pythiis lauro in Nemeis ſelino virenti, id eſt apio, in Iſthmiis ſelino item, ſed areſcente: vtraque enim epitaphia ſunt certamina, & inferis ſacrum creditur apium. Ita ergo ad Idæum Herculem ſacri huius agonis primæ referuntur origines: quæ & ab eo ſint Olympia nuncupata. Quinto autem quoque anno celebrari inſtituiſſe, quòd fratres quinque numero forent. Ex Græcis tradunt nonnulli, Herculem poſt debellatum Augeam Elidis regem Soliſque ac Teleboes filium, à quo aula expurgata, præmio exuebatur merito, quum Elim eſſet depopulatus, ex manubiis Ioui Olympicum inſtituiſſe certamen, quod quinto quoque celebraretur annò, vel (vt manifeſtius dicam) quinquageſimo quoque menſe. Initio autem quum in palæſtram Hercules multos prolectaret: nec auderet tamen aliquis, luctatorem aſſimulans Iupiter illi ſe obtulit: qúmque nutans diu ſtetiſſet victoria, filio demum ſe aperuit pater. Hinc Lycophron in Alexàndra Palæſten vocauit Iouem. Quinque diebus celebrabantur Olympia, poſt lunæ vndecimam quintadecima tenus: verum præludia erant diebus triginta. In Olympicis verò certaminibus principem omnium legimus viciſſe ſtadium Licymnij filium Oeonum, id eſt οἰωνόν, palæſtram Echemum Tegeatem. At cæſtu primas tuliſſe Doryclum: quadrigis Samum Mantineum, cuius in Theſeide meminerit Diphilus,

> Γρίφας δὲ πώλους ὁ Μαντινεὺς Σάμος,
> ὁ στρυφνὸς ἅρματ' ἤλασεν παρ' Ἀλφειόν.

Sunt qui Sarum dicant hunc, id eſt σῦρον, de quo non tacuerit Heſiodus. Iaculo præſignis Phraſtor fuit: diſco Eniceus. Poſt Oxylum regem, quum defeciſſent olympia, demum ab Iphito inſtaurata traduntur: ac currendi certamen propoſitum primo, inque eo Eleum Chorœbum viciſſe. Olympiade mox quarta & decima acceſſit & diauli agon & Piſæus Hypenus eſt coronatus. Octaua & decima pentathli & palæſtræ reſtituta memoria eſt. Tertia verò & viceſima pyctis, id eſt pugilibus propoſita præmia. Olympias quinta & vigeſima equorum vidit

vidit curſum, quos τελείους, id eſt perfectos adultóſue dicunt, ac curru victor pronuntiatus, Pagondas eſt Thebanus. Ab hac porrò, olympia de octaua, pácratiaſtæ in puluerem prodiere: ac item equi κέλητες. Vnde Monampycia Pindaro nuncupata. Eſt autem propriè ampyx, capitis obligamentum ac auro & lapillis ſplendicans lorum, capiti circumiectum fœmineo. Verum metaphoricè auro litum ſic nominat frenum. Ex quo & χρυσάμπυκας ἵππους Homerus appellat: ſed alibi ἄμπυκα dixit κεκρύφαλον. Pueris curſus, & palæſtræ propoſita comperio præmia olympiade ſeptima & trigeſima. Quin & iidem pyctæ quadrageſima primum olympiade creduntur admiſſi. Poſtea bellicæ meditationis gratia, armatorum, qui vocantur ὁπλῖται, probata concertatio quinta & ſexageſima olympiade. Synoris, id eſt συνωρίς, quæ duos habet equos τελείους, admiſſa fertur tertia & nonageſima olympiade, vt primo Rerũ Græcarum ſcribit Xenophon. Mox nona & nonageſima currui admotis etiam pullis equis, placuit certare. Concinnata poſterius item pullorum Synoris: nec diſplicuit κέλης pullus, ad pancratium denique etiam pueris admiſſis. Fuit apenes, id eſt ἀπήνης, item curſus, ſed & calpès. Hæc verò equam habebat, ſed ita vt extremum curſum anabatæ, hoc eſt ſeſſores ipſi deſiliendo, apprehenſis manu habenis, vt docuit Pauſanias, perficerent. Quod, inquit, vel ad mea ſeruatum tempora eſt. Apene autem ἡμιόνους ἀντὶ ἵππων εἶχε id eſt, mulos equorum loco iungebat. Celeta inſtituiſſe Bellerophon traditur primus: Synorida verò Caſtor: Currum Erichthonius Athenienſis: Aſtraben Oxylus Ætolus. De agonothetis verò ac certaminum præſidibus ſic fermè videor obſeruaſſe. Piſſatas tẽpli principes ac præſides fuiſſe primos, ex eorum prædicatione, ſcribit Rerum Græcarum ſeptimo Xenophon. A quo & Dromica Pentathli nominantur. Iphitum vtique ſolum agonem poſuiſſe. Olympiade verò quinquageſima ſorte capti duo viri ſunt ex heleis quibus Olympiorum iniuncta eſt cura. Diu numerus hic ſeruatus. Poſtea hellanodicas habere placuit, quorum tribus equorum curſus incumbebat cura. Totidem pentathli erant ἐπόπται; id eſt inſpectores. Certamina verò alia procurabant reliqui. Adiectus non multò poſt & decimus agonothetes. Denique duodecim facti hellanodicæ, quod Eleorum totidem forent tribus. Sed parte agri Arcadico amiſſa bello, tribuum imminuto numero, ad octo relapſi ſunt. Rurſumque ad denarium aucti perſeuerarunt. Hinc eſt elegans illud Libanij in quadam Declamatione, legem qua concedebatur fortiter, ac ſtrenuè bellum gerenti præmium, quod optaſſet, rectè nuncupari virtutis hellanodicen. Lucus Ioui ſacer Altis nuncupatur. Nam & Pindarus Olympionicem virum celebrans locum vocat Altin. ὁ δ' ἄρ' ἐν Πίσᾳ ἔλσαις, inquit, ἄλσος μὲν ὅ γ' ἐν καθαρῷ διέκρινε. Nam & Ariſtodemus circa Olympiam ſic nuncupari locum ſcribit, vnde Iupiter cognomento Altius celebretur. Sunt qui Altin eſſe interpretentur adytum, aliqui verò etiã templum. Structum verò Iouis templum ac ſimulachrum de manubiis, bello Piſei ſuperatis. Simulachri auctor Phidias, teſtante idipſum Epigrammate, pedibus adſcripto,

φειδίας χαρμίδου υἱὸς ἀθηναῖος μ' ἐποίησε.

Templum ſtruxit Libon indigena. Tegula non vtique coctilis eſt, ſed ei perſimilis, cuius inuentor Byzes fertur Naxius. Perfecto ſimulachro, dicitur Phidias Deum comprecatus, ſi abſolutum ex animo videretur opus, ſigno id quopiam aperiret; confeſtimque de cælo tactum pauimentum eſt. Quod verò in paluſtri loco ſitum eſt templum, ſimulachro conferre eburneo oleũm tradunt, quod & infundunt. At in Acropoli, quæ in ſupercilio eſt, & proinde perarida, Pallados, quam Parthenon vocant, eburneæ ſtatuæ prodeſſe multum creditur aquæ inſperſionem. Memoriæ porrò traditur, populneis modò lignis in Olympici Iouis ſacris vti, fas putaſſe Eleos. Nam in Græciam Hercules ex Theſprotide, vbi apud Acherontem fluuium naſcitur plurima, attuliſſe creditur primus atque lignis eiſdem Iouis obiſſe ſacra. Ex hiſtoria porrò hac videtur Homerus λεύκην nũcupaſſe ἀχερωίδα. Fuit apud aram Olympici Iouis ἀγνώστων θεῶν item ara, id eſt deorum ignotorum. Sed & in locis eiſdem agnoſcebantur Mercurij Enagonij ara, & καιροῦ, id eſt occaſionis. Quando & ab Ione Chio concinnatus eſt καιροῦ hymnus, quem fingit natu minimum filiorum Iouis. Erat & locus, quem vocant Gæum, id eſt γαῖον, in quo & γῆς, hoc eſt terræ ara: quanquam & antiquitus fuit etiam γῆς μαντεῖον, quem intelligimus vaticinandi locum. Sed & inibi Iamidarum celebratur oraculum ab Iamo principe, quem à draconibus educatum cecinit Pindarus, Euadnes filium & Apollinis, à violis, inter quas iacuit molliter, indito nomine. Peragi verò ſolita vaticinia ibi comperi, in ignem coniectis victimarum pellibus, vel (vt aliis placet) conciſis, ex cæſuræ obliquitate, aut rectitudine vaticinio captato. Et quoniam oleaſtri & hic & alibi facta nobis mentio eſt, amplius aduertendum, Pauſaniam ſcribere, in Olympia fuiſſe Cotinon, id eſt oleaſtrum, quæ diceretur ἐλαία καλλιστέφανος, vnde darentur coronæ Olympia vincentibus, Nymphiſque adoptatum cognomen Calliſtephanis, quarum viſeretur inibi ara: ſicuti in carceribus Iouis, quem vocant μοιραγέτην, quod norit omnia, quæ contribuant Parcæ, quęque non permittantur ex fato. Videtur & Hippodromi pars inibi nucupata Embolus, vbi ſteterit Martis Hippij, i. equeſtris ara. Sed & Pallados Hippiæ. Nã alicubi Iuno itẽ dicitur Hippia. Embolũ inueni etiá pro pudendo poſitũ: ἐμβολιμαῖα ἔπη eleganter admodum pro nothis reiectiſq; carminibus, ac velut inſititiis accipiunt Grammaticĩ, quoniam & menſes ac dies embolimos nuncupamus intercalares. Lacedæmonios in certaminibus renudaſſe corpus omnium primos, Thucydides ſcribit. Orippum Megareum hoc feciſſe, teſtari videtur Epigramma.

Πρῶτος δ' ἑλλήνων ἐν ὀλυμπίᾳ ἐστεφανώθη
Γυμνός.

Apud Eleos in Prytaneo Heſtiatorium fuit, ſiuẽ cœnaculum, vbi Olympionicas conuiuio excipere moris fuit. Intra Altin fuiſſe item Pœcile porticus dicitur, quæ & ἠχοῦς nuncupetur, quoniam clamantis ſepties reſponſet vox. Ad Cronium denique collem Olympia prope Piſam ſolita celebrari, innuit Pindarus, & exponunt interpretes. A quibus & illud proditur, dici Piſam ab Endymionis filia, cui nomen Piſa. Sed & in Pindaro κρόνιον πάγον legimus quandoque. At Lycophrontis interpres Olympiam prius κρόνου λόφον nuncupatã, auctor eſt, vel Lycophrone aſtipulãte. In propinquo tumulus

visebatur Ischeni gigantis Mercurio & Hieria geniti. Eum nuncupabant Taraxippum, quod illuc aduentantes equi ratione occulta mirè exterrerentur: fuit enim ibi καμπτήρ, id est flexus. Consuetū autem Græcis ex Olympionicis tempora in digitos mittere: id verò incertissimum est, inquit Plutarchus. nam eorum exscriptionem serò est adortus Eleus Hippias, nullo admodum subnixus ad fidem necessario argumento.

Dentésne an cornua dici in elephantis debeant. De Alce fera & Æthiopicis tauris. Elephanti quando primum in triumpho ducti. Plinij locus de flumine annulo in elephantorum historia lib. octauo.

Cap. XVIII.

QVæ in elephante cornua ferè nuncupantur, auctores eminentissimi dicere malunt dentes. Sed enim, quia quæ in literis comperta mihi, non sustineo in sanctaria intrudere, non temperabo hac parte, quin tralatam Pausaniæ doctissimi hominis sententiam artium bonarum sectatoribus mox proferam, qui argumentis aliquot peruincere connititur, cornua rectissimè profectò nuncupari, dentes minime. Primum, inquit, astruentibus diuersam opinionem perpendenda diligentius Gallicæ feræ natura, quam vocant alcen. Spectandi & tauri Æthiopici. Alcis vtique in superciliis adnascuntur cornua, sed maribus modo: nam fœminæ prorsum eo carent adiumento. Æthiopici verò tauri è naribus cornua proferunt. Quæ quum ita sint, cuínam fiat admiratio insignis, quum ex animalis ore promi cornua videat, audiátve? Sed suppetunt & argumenta hæc, cornua vtique per annorum periodos corrupta decidunt, ac rursum succrescunt protuberántque. Probant id cerui, probant & dorcades. Verum elephanti itidem cōtingit. Dens verò adultiori præsertim excussus quando suboriatur? Aut vbinam renasci compertum? Vel si dentes sunt, qui ex ore proferuntur, nō cornua, quánam ratione progerminant denuo? Adde, quòd ignibus indomiti fermè habentur dētes. At boum & elephantorum cornua in re hac sequacis maximè sunt naturæ: nam ignis vi: vtcunque collibuerit, afformantur. Hippopotamis suibúsque ex inferiore mala dentes prorumpunt exerti, quos χαυλιόδοντας appellant. Ex malis item sese promentia spectamus cornua. Elephanti scito itaque ex temporibus prosilire cornua, atque ita extrorsum reflecti. Id quod non quia audierim, commemoro: sed in Campania in Dianæ sacello elephantis craneum pro arbitrio sum contemplatus. Id ita comperi. Nec sanè mirandum: nam & in aliis, elephas à reliquorum natura insigniter disparatus animaduerti potest, tum forma, tum mensura. Porrò Græci auctoris sententiæ accedit Varronis nostri libro De lingua Latina tertio astipulatus: Quos, inquit, dentes multi dicunt, cornua sunt. Nec me fallit tamen, Iubæ sententiam cum Pausania sentientis ab Philostrato refelli, de vita Apollonij Tyanei libro secundo, sed adeant studiosi Græcum exemplarium, nam tralator (vt in pluribus) labiis vix primoribus Atticismū prægustasse animaduertitur. In hac denique elephantorum mentione mirum est libro septimo Plinium scribere, L. Metellum elephantos primum bello Punico primo duxisse in triumpho: quum tamen libro idem octauo tradat elephantes Italiam vidisse primum Pyrrhi bello, & boues Lucas appellasse in Lucanis visos, anno Vrbis quadringentesimo septuagesimo secundo. Romam autem in triumpho, septem annis ad superiorem numerum additis. Eandem plurimos anno quingentesimo secundo, victoria L. Metelli in Sicilia de Pœnis. Sed in septimo forsan de iis sensit, qui modò in Carthaginienses depugnarunt, sicuti commeminit libro decimonono, ab Vrbe condita Liuius. Certè auctor Seneca est in libro De breuitate vitæ, principem omnium Curium Dentatum elephantes duxisse in triumpho. Sed & mox paulo: Idem (inquit) enarrabat, Metellum, victis in Sicilia Pœnis, triumphantem vnum omnium Romanorum ante currum centum & viginti captiuos elephantes duxisse. Nec illud neglexero: Elephantisten ab Aristotele dici, elephantorum moderatorem, elephantarchen à Plutarcho. Dignum perpensione, quod scribit Plinius: elephantes in Mauritaniæ saltibus ad quendam amnem, cui nomen annulo, nitescente luna noua, descendere, ibíque se purificantes aqua circunspergi. At historicus Dion, pergere elephantes ait πρὸς ὕδωρ ἀέναον, id est ad perennem aquam. Denique non omittendum, quod in libro De communi animalium gressu prodit Aristoteles: diuturna hominum fama celebratum, elephantos nullo crurum inflexu moueri: quæ tamen falso confirmata sit, quum id genus animalium inflexu vel in scoptulis opertis, vel in clunibus adducto sese moueant.

Quæ sit ratio prouerbij, leo risit. De Thucydide non ingrata quæpiam. Item de leonibus paucula, & de Annone. Acilij Glabrionis historia. Leophores quid apud Diodorum. Ecphrasis quid à diegemate differat.

Cap. XIX.

EST in Græca facundia celebre adagium in omnes, qui rugatioris frontis & Catoniana seueritate, quandoque tamen matutinam exporrigunt grauitatem, ac omnes se præstant, solito hilarius agentes, ἐγέλασεν ὁ λέων, id est, risit leo. Pronuntiatum id in conditorem nobilissimum Thucydidē, qui Cylonium scelus explicaturus, consueto apertius, & intellectu nemini non obuio, narrationem contexuit. Quo nomine technographus illam mirari non desinit, edíscendámque summa cura iunioribus præcipit, vt facilitatem eandem, siue (vt Græci dicunt) ἀφέλειαν, stilo valeant exprimere. Scribit Aphthonius, Nihil quidem in rebus esse oratione præstantius: rursum, in oratione nil Thucydide sapientius. Siquidem Herodotus in historia voluptatem habet, velut scopum: inde fabulator homo dicitur quandoque, hic autem veritatēs quæ quantum ipsam præcellit gratiam, tāto Thucydides Herodoto præstantior. Verum, vt propemodum Marcellino credimus, quum Homericam æmulari instituisset œconomiam, Pindari verò sublimitatem atque magnificentiam, ex industria obscuritatem affectauit, ἵνα μὴ πᾶσιν εἴη βατός, id est, ne cuilibet foret peruius, indéque vilior fieret, si omnes in potestate illius historiam haberent. Antiquius longè viro fuit, prudentioribus modò comprobari. Certè συγγραφέα nuncupatum nouimus, κατ᾽ ἐξοχήν, sicut poetam Homerum. Illud de

A de Thucydide amplius adiecero: quum fortè historias suas recitanti Herodoto assuisset, abundè (opinor) dicentis venustate permulctus, ac gloriæ stimulis concitatior fertur non temperasse lachrymis: quod quũ foret conspicatus Herodotus, Oloro Thucydidis patri illud grauiter fertur insusurrasse, ὀργᾷ ἡ φύσις τοῦ υἱοῦ σου πρὸς τὰ μαθήματα. Quo indicabat, ingenium filij incitatius ad disciplinas videri. Traditum & illud: in omnibus eum reclinasse consuetudinem, veluti cum ἀντὶ δημηγορία: B dialogum quendam Meliorum & Atheniensium concinnare est ausus. Memoria dignum illud ex Luciano, octies Demostheni exscriptum Thucydidem, quo succulentiam eius omnem ebiberet, familiarior illi hac ratione factus. Quoniam verò in præcedentibus pro ingenij captu, de leonibus facta nobis mentio est, & de eisdem capite hoc agere exorsi sumus, adiiciamus quod ex quarto Symposiacon Plutarchi comperimus, leonem propterea dici solare animal, quod inter quadrupedia C vnguibus aduncis, quæ γαμψώνυχα vocant, catulos sola videntes parit leæna, minimum porrò dormit, sublucéntque quiescentis oculi. In templo quodam Pausanias scribit, in Agamemnonis scuto formidinem fuisse expictam capite leonino, cum Epigrammate,

Οὗτος μὲν φόβος ἐστὶ βροτῶν, ὁ δ' ἔχων Ἀγαμέμνων.

Idem Plutarchus in libro, cui titulus πολιτικὰ παραγγέλματα, Annonem coactum scribit vertere D solum exilij causa, quod in expeditionibus leonem haberet σκευοφόρον, id est sarcinas ferentem, veluti esset id argumento, eum τυραννικὰ φρονεῖν, id est ad tyrannidem aspirare. Meminit historiæ Plinius, sed aliter. Prouerbio quod de leonis risu attexuimus, facilem verba Plinij præstiterint intellectũ. Cauda, inquit, immota leoni placido, clemens, blandientique similis, quod rarum est, crebrior enim iracundia eius. Comparem ferè vim & illud habet, γέλασεν ὁ χάρων. Addamus & hoc ex Dionis E historia, Acilium Glabrionem consulem in Albanum ab Domitiano euocatum per iuuenalium festos dies, quos inibi celebrabat, iussúmque cum ferocissimo leone, ac visendæ magnitudinis congredi. Sed prudenter in pugnam prodiens Acilius feram confecit. Id quod Satyricus poeta doctius exsequitur. Sciendum verò ex abundanti est, Leophoron apud Græcos ad leonem nil spectare, significant quippe verbo ex publicam, vel etiam militarem viam, cuius & Bibliotheces tertio comme-F minit Diodorus, à Memnone stratam prodens Leophorum viam, quæ Memnonia dicatur in Susiana regione. Inibi se parum explicat interpres. Vocabulum omnibus ex etymo notum, qui modò elementarij non sint. Quoniam verò de narratione facta mentio est, illud ἐδὲ οὐ πάρεργον subtexuero: in Græcorum doctrina ecphrasin διηγήματος διαφέρειν hoc est, à narratione distare quia diegema nudam habeat rerum expositionem. Ecphrasis tantum non etiam oculis audientium subiiciat. Il-G lud item καθόλου ἐξετάζειν, id est vniuersum inquirit: sicuti in Athenienses à Lacedæmoniis esse bellatum. Ecphrasis autem per partes, vti quo genere belli, quibúsque machinarum tormentis.

De aquila excerpta pleraque ex veteribus memoriis. Inibi de Amphiarao & Helena, necnon de Valeria Luperca. Quid item aetos, & aetoma, & pteron. De aetite lapide, seu gagate plura; & de ichneumone.

Cap. XX.

AQuilam Aristoteles & Auicéna scribunt, quibus item succinit Plinius, oppetere non senio nec ægritudine, sed fame, intantum superiore accrescente rostro, vt aduncitas aperiri non queat. Cui data protinus & fabula est, hoc vsu ita venire huic aui: quoniam quum homo foret, hospiti iniu-B riam intulerit. Verum super aquilæ senio, quid duo scientissimi ac sanctissimi viri senserint, non ab re fuerit, subnotasse. Scribit ergo ad hunc fermè modum Hieronymus, Aquilæ, vbi consenuerit grauantur pennæ, quærit illa fontem, erigítque pennas, calorem in se colligit, eo modo sanantur oculi, in fontem se ter mergit, atque ad iuuentutem redit. Vnde in Psalmo, Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. Quo in loco Augustinus quoque C Dicitur, inquit aquila dum senio grauatur, rostri immodice crescentis vnco non posse os aperire, nec cibum capere, vnde languescens naturæ vi collidit rostrum ad petram, cuius attritu excusso quod redundabat, ad cibum redit, atque ita reparatur, vt iuuenescat omnino. Sententiæ Aristotelicæ meminit in libro περὶ ἑρμηνείας, Demetrius Phalereus, non vernaculæ aut plebeiæ auctor eruditionis, docens insertam orationi fabellam, si opportunè id facias, gratiæ plurimum afferre ac venusta-D tis. Scribit Plutarchus aquilam quandoque Amphiarai hastam abreptam sustulisse in altum, móxque demisisse: eam verò terrę impactam lauri speciem præbuisse veram: insequenti die hostibus acri prælio ibidem congredientibus, terrę hiatu repentino haustum cum curru, quod ἅρμα dicunt Græci, Amphiaraum periisse: conditam ibi postea vrbem: Harmatis cognomine fuisse insignem. Cuius rei auctor sit in tertio κτίσεων Trisimachus. Fuit verò præcellens vates Amphiaraus, adeo vt E in prouerbium abierit apud Ammianum Marcellinum: Si quid, inquit, in penetrali secreto, nullo ministrorum præsente, paterfamilias vxori aurem susurrasset, velut Amphiarao referente, aut Martio, quondam vatibus inclytis, postridie discedat Imperator. Ideóque etiam parietes arcanorum soli conscij timebantur. Refert idem Plutarchus: peste olim Lacedæmona diuexante redditum oraculum, mali vim cessaturam, si nobilem virginem quot annis immolassent. Quum obtemperarent F Lacedæmonij, ac fortè mactanda duceretur suo ornatu Helena, deuolans aquila gladium abreptum, & ad armenta quę βουκόλια vocant, delatum super iuuencam demisit. Quo prodigio παρθενοκτονίας, id est virginum immolationem desiisse, quod Aristodemus auctor tradit. Idem obuenisse Romæ in Valeria Luperca, ratione consimili, volumine nono & decimo Italicarum rerum Aristides prodidit. Iis verò comparant fidem, quæ de Prisco Tarquinio T. Liuius perscribit. Aquilam autem G dici à Græcis ἀετὸν, sciunt omnes. Legimus tamen in templis nominari ἀετοὺς. Id non aliud indicat, quàm tecta, quæ item ptera vocant, sed & aetomata, sicuti in Agamemnone auctor est Ion. Corinthiorum autem fuisse inuentum id cecinit Pindarus, quum in Olympiis ita scribit de Corinthiis,

Τίς θεῶν ναοῖσιν οἰωνῶν βασιλέα δίδυμον ἔθηκε;

Antè verò retróque actomata concinnari solita, prodidit auctor Didymus. In hac porrò aquilarum mentione restituamus obiter Tranquilli locum in Cæsare, vbi scribitur modo, Vt aquilifero moranti cuspide sit comminatus. Legendum ex Plutarcho aquilifer, casu recto. Confer historiam probabis. Quod verò in aquilarum natura aetitem nominat Plinius lapidem, qui & gagites dicatur, sciendum, ab Seruio gagaton appellari, quem aquilæ frigiditatis ratione sibi admoueant: nam alias caloris intemperie oua incubanda percoquerent. Propterea Lucanus,

Fœta tepefacta sub alite saxa,

In Theriacis Nicander, ἐγγαγίδα πέτρην nuncupat. Sed ibi interpres gangitin significari lapidem ait, qui apud Lyciæ Gangas comperiatur in littoribus virens, ac magnus. Cui insit id genuinum vti non accendatur. Sed vstus ἀσφαλτίδα ἔχει ἀποφορὰν καὶ ὀσμήν. Sunt autem in Lycia Gangæ ciuitatis nomen, agnoscit præter cæteros etiam Stephanus, sed Gagas ferè scribit. Quam Lyciacorum primo Alexander παλαιὸν dixit τεῖχος καὶ χώρα. Scribit Horus, aquilam è mari vel terra lapidem tollere, quem nido inferat, διὰ τὸ ἀσφαλῶς μένειν. Gangitin lapidem celebrat Strabo item, quem fugiant τὰ ἑρπετά. Gagatem pronuntiat cum Galeno Dioscorides, & ab fluuio Ciliciæ, qui Gagas dicatur, nuncupatum, innuit. Idem ab Ætite Gagatem disparauit. Mirum verò quod ex Ægyptiorum sententia profert Nicandri interpres idem: Ichneumon, inquit, aquilæ species, Herculi sacra. Nicandri carmen est,

ἰχνεύμων δ' ἄρα μοῦνος ἀκηρέας ἀσπίδος ὁρμήν.
ἢ μῦθοί τε μόθον ἐλθὼν, ἀλεύεται.

Allegoria scitissima de Saturno filios vorante. Cur dicatur Cronos. De sabbato paucula. Drepanum cur dicatur Corcyra, & Sicilia. Saturni saporostypticus, ponticus.

Caput XXI.

SAturnum mythici filios deuorare solitum, tradunt, ac eosdem denuo euomere. Id interpretantur prudentiores ad tempus referri oportere, Saturni nomine significatum, à quo vicibus cuncta gignantur & absumantur quæ renascantur denuo. Nam & ideo pulsum à filio fingi, quia tempora senescentia ab iis quæ post sunt nata, pelluntur. Vinctum etiam fabulantur, quòd certa lege naturæ connexa sint tempora, vel quòd omnes fruges quibusdam vinculis nodísque alternentur. Argumento eodem à poetis Saturnus dicitur ἀγκυλομήτης, quoniam senescentes multiplici consiliorum polleant varietate, siquidem omnia edocet tempus. Sic & ab Hesiodo δεινότατος vocatur, quoniam iuxta Sophoclem tempus omnia producit, omnia item ad nihilum redigit. Sed enim Platonicorum scientia diuinior altius scandens, & intima naturæ penetralia introspiciens: in ipsa secretiore, nimísque assidua contemplatiuæ mentis delectatione cauendum præcipit Saturnum. Illic enim frequenter filios ab eo deuorari. Nam quos sublimiorum contemplationum suarum rapit illecebris, & illic agnoscit vt suos, eos interim, si modò diutius ibi sistant, falce quadam è terris amputat, terrenámque incautis vitam surripit, pro ea tamen cælestem reddens atque sempiternam. Vnde & Hebræi Saturnum, Sabbath, nomine quietis appellant. Saturnus Græco nomine κρόνος est, ac (vt in Cratylo inquit Plato) puritatem, integritatémque mentis inuiolabilem comprehendit. Hinc alibi duo commemorat regna Iouis & Saturni, regnúmque Saturni regno Iouis tanquã felicius anteponit, siquidem sub Ioue actio vitáque humana, sub Saturno autem contemplatio diuinorum significatur. Hinc & Proclus Diadochus auream sub Saturno vitam καθαρὰν intelligit, καὶ ἄλυπον καὶ ἀτάραχον, id est puram & tristitiæ ac perturbationum expertem, quod commonstret aurum, sicuti docuit idem Plato: id nanque ἀδεκτον ἰοῦ καὶ σήψεως, id est rubiginis ac putrefactionis nescium est: quo nomine τῆς ἀπαθείας, id est imperturbati status ac lenitudinis quodammodo typum habet. Saturnus porrò, inquit, τῆς νοερᾶς ἐστὶ χορηγὸς ζωῆς, id est intellectualis est contributor vitæ. Vnde & cronos dicitur κόρος ὢν τοῦ νοῦ, id est mentis saturitas, & pabulum, aut potius κόρος νοῦς, id est depurata mens. Quamobrem quisquis intellectu viuit, croniam, id est Saturniam agit vitam. Orpheus tamen argenteo imperasse generi Saturnum canit, siquidem eos qui rationis puritate viuerent, argenteos nuncupauit. Quos Hesiodus ῥᾳθύμους dicat. hoc est otiosos faciléisque, vt qui physicam ducerent vitam, cuiusque plantarum, quæ caput sub terra occultarint, proinde homines eos dici ὑποχθονίους, id est subterraneos. Plotinus verò ille scientissimus: Intellectum, inquit, esse purissimæ mentis appellatione dignum, ac non aliunde, quàm ex primo nasci principio. Eúmque genitum cuncta secum simul entia genuisse, vniuersam Idearum pulchritudinem, intelligibiles deos omnes. Existimandum præterea ait, hunc esse plenum quæ progenuit, omnium, & quasi genita protinus absorbentem, quoniam in se omnia complectatur, neque in materiam labi sinat, neque nutriri apud Rheam, sicuti mysteria & fabulæ de diis fingunt. Mox verò quum Iouem dicitur generasse, intelligendam monet animam, quam generat intellectus in perfectione constitutus. Quod autem Plato præsentem ait mundi circuitum ab Oriente ad Occidentem esse Iouium atque fatalem, verum fore quandoque alterum huic oppositum sub Saturno ab Occidente vicissim ad Orientem, in quo sponte nascentur homines, atque à senio procedent in iuuentutem: Iouem, inquit Platonicus nobilis, animam mundi vocat, cuius lege fatali manifestus hic manifesti mundi ordo disponatur. Præterea animorum vitam in corporibus elemẽtalibus Iouiam esse vult, sensibus actionique deditam. Saturnum verò supremum inter angelos intellectum, cuius radiis illustrentur vltra angelos animæ, accendantúrque, & ad intellectualem vitam continuè pro viribus erigantur. Quæ quoties ad vitam eiusmodi conuertantur, eatenus sub regno Saturni agere credũtur. Scribit enim Plotinus, sensum esse veluti nuntium. Intellectum verò regem, & mox regnare nos ait, vbi secundum illum agamus. In hac autem vita ideo sponte regenerari dicimur, quia electione propria in melius reformantur, rursum iuuenescere in dies, id est in dies, si modo ibi dies sunt, magis magísque florescere. Hinc illud Apostoli Pauli, Homo interior renouatur in dies. Orpheus verò Saturnum cecinit, ἀεὶ μελαίνας ἔχειν τὰς τοῦ γενείου τρίχας, id est nigricantes semper habere bar-

A barbitij pilos. Insuper exactius intuenti inde manifestum fit, quibus adductus rationibus Moses, otium sabbati mandarit Hebræis, nisi quis illud item adiiciendum putet, Saturni diem actionibus ciuilibus bellicisque ineptum, contemplationibus aptum, eóque die diuinum contra discrimina patrocinium obsecrandum. Quod quidem impetrari posse aduersum Martis & Saturni minas, Abraham & Samuel, ac Hebræorum astrologi plures, eleuatione mentis in Deum, votísque ac sacrificiis confitentur: illud Chaldæorum confirmantes præceptum: B Si mentem ad pietatis opus ardentem erexeris, corpus quoque caducum seruabis. Illud leuius tradi in fabulis, Saturnum ab Ioue exectum: quamobrem Corcyræ datum Drepani nomen, quia inibi sit occultata falx. Aut certè quàm ab Vulcano accepit Ceres segetibus præcidendis. Sed & Sicilia Drepanum dicitur, quoniam esset ibi falx, qua ab Saturno Cælus creditur excisus. Alij Siciliæ ciuitatem intelligere Drepanum malunt. Scribit Artemidorus, speciem in somno cuidam obuersatam, ceu cum Saturno cœnaret, ac ita conti- C gisse, vt in sequenti die in carcerem impingeretur. Saturni saporem, acerbum intelligi volunt eruditi, qui & siccus est admodum: necdum ad maturitatem est perductus, & velut gustum obstipat astringitque: quo argumento stypticum etiam vocant, ab στύφω. Sunt qui & ponticum, à pungendi ratione dicant.

Cur sabbati loco dominicum ipsi colámus diem. Solem esse inuisibilis filij Dei visibilem imaginem. Sabba- D *tum videri ab initio dissolutum.*

Cap. XXII.

NOs verò iure optimo diem, quam mathematici Solis vocant, Domino ascripsimus dicauimúsque, ac illius cultui totum mancipauimus: quoniam nulla magis re imaginari præpotentis, ac vniuersa supereminentis CHRISTI maiestatem congruentius possumus, quàm per splendidissimum solis lumen. Nam legimus, Et in sole posuit E tabernaculum suum, & exiit de tribu Iuda, cuius signum leo est, solare animal. Sed & in Republica Plato, visibilem filium Dei, solem dicit: quem nos intelligimus imaginem inuisibilis filij, qui lux vera illuminans omnem mentem, expressius habet simulacrum solem hunc, qui lux est imaginaria illuminans omne corpus. Verum nos, iis quę altius requirunt contemplationis examen, nunc omissis aut dilatis, redeamus ad institutum: si illud velut F conniuentes non transiluerimus, quod super Psalmos est ab Augustino traditum: triplex haberi sabbatum. Nam temporis dies septimus eo censetur nomine, quo post sex dierum opera conquieuisse dicitur Deus. Est & sabbatum, æterna requies: cuius intuitui nunc allaborandum connitendúmque nobis est. Denique tranquillæ mentis conscientia, sabbatum item est: futuri spe surrecta, & præsentium inconcussa turbinibus. In cordis sabbato illud primum est, vt bona nostra Deo contribuamus, G mala nobis. At malè diuinis imbuti, ac sine sabbato bona sibi: mala verò, ac suas velut tragœdias, vel Satanæ, tanquam coegerit, vel fato ex syderibus ascribunt, veluti Deum quoque incusare adorti: scelere non nitro, non fullonum herba facilè eluibili, vt Hieremiæ verbis vtamur. Sed illud non retiecendum quod in libro Hebraicarum traditionum in Genesim scribit Hieronymus, vbi nos ita habemus: Et consummauit Deus in die sexto opera sua quæ fecit: in Hebræo esse, diem septimam. Proinde, inquit, Iudæos arctabimus, qui de sabbati otio gloriantur, iam ab initio esse dissolutum sabbatum, dum in sabbato operatur Deus, opera in eo sua complens.

Plauti locus ex Amphitryone declaratur. De Saturni hostia. Saturni sacrificiorum impietas. Moloch. Gehenna. Beelphegor. Interim spectatio pecuniæ. Spectatores qui. De Xenophane, Cinesia, & Gelone, item Saturnalium ritu. Coi cur dicerentur soli liberè sacrificare. Zoganes stola. Pelorià quid. Narcissi liberti historia.

Cap. XXIII.

VVlgare fuisse Græcię dictum, Aristoteles scribit, quod & à Plinio item repetitum scio: Aphricam semper noui aliquid afferre. Sit & Latinorum vulgare adagium. Plautum esse Aphricam alteram. scatet in eo subinde quippiam, vel mundi vitio inexplicatum, vel ex literis interioribus erutum, proindéque veluti monstrificum quiddam monitores & interpretes vel longius summouens, aut in errorum tendiculas ineffugibiles præcipitanter intrudens. Versiculi ex Amphitryone sunt hi, ex quibus perspicuum (opinor) iam fiet, quàm toto aberrarint cælo, qui insolentius paulo in ære suo Plautum connumerare sunt ausi. Sed hæc expendant volentes: & hi præcipuè, qui veterum gloriæ in studiis hæreditatem iam nunc cernunt: proindéque, quod in spectationibus fit, hoc est pecuniæ probatione ab iis quos inde spectatores dicunt, Lynceo magis ista expendent:

Tún' me mactes carnifex? nisi formam di hodie
meam perdiunt,
Faxo, vt bubulis coriis onustus sis Saturni hostia.

Sunt ex eruditis, qui nodum hunc Gordiano implicatiorem sentiant: sed explicaturi ad Tertulliani infanticidium, tanquam Magni Alexandri gladium deuoluuntur, quod Saturno infantes mactare, Carthaginiensium ritus foret: cuius inauspicati sacri Lactantius commeminit, & Silius. Id à Tiriis traditum, ad vrbis excidium quoque seruatum, auctor Q. Curtius est. Quin Plato quoque in Protagora: Neque enim, inquit, leges nostræ homines sacrificare permittunt. Apud Carthaginienses autem iustum sanctúmque habetur, adeò vt eorum nonnulli Saturno etiam filios immolare sibi permittant. Sed Augustinus etiam iuuenes Saturno à Gallis solitos sacrificari, tradit. Equidem omnino hi viderunt aliquid. Est tamen quod amplius eruditis auribus, & mordaci lotis aceto quęrendum videatur, si adamussim æstimes, ac in librili perpendas. Quid enim ita doctissimus poeta seruum hominem, vt tum Amphitryoni est visum, Saturni hostiam vocauit? Si de infanticido intelligendum simpliciter autumas, vide, ne parum aptè parúmque cohærenter vile mancipium filiis nobilium comparetur. Latet itaque reconditum omnino aliquid, quod in eruditorum album necdum venit. Nam quod ait quidam, id à Plauto positum simpliciter, quia paulo antè dixerat Mercurius, Sacrifico ego hunc tibi Iuppiter. immóque

Amphitryo quasi par pari rependens, se illum Saturno immolaturum repromittit nil refert omnino. Nam totus in fermento factus Amphitryo, vt Plautinis & nos vtamur salibus, ac ira plane furens, amarulentius quippiam, & quod nō felle modò litum, sed planè maceratum foret, intulit. Quod vt candidus lector verum sciat, hæc ex libro Diodori vigesimo subnotauimus: de Carthaginiensibus à Siciliæ tyranno Agathocle post Magni Alexandri interitum, primi Ptolemæi temporibus, obsessis. Dicebant autem, inquit, Saturnum illis iratum fuisse, quoniam prius ipsi excellentiores ex filiis suis sacrificabant. Postea verò clàm emptis infantibus atque educatis, liberorum immolabant loco, quū mque diligenti facta inquisitione, multi ex suppositis inuenirentur sacrificari, facilè animos induxerunt, vt crederent ad obsidionem vrbis hostes idcirco diuinitus missos fuisse, quoniam priscos deorum honores non seruarent: itaque deos placare studentes ducentos ex nobilissimis adolescentibus publicè sacrificarunt: trecenti verò alij, quoniam suspectos sese videbant, sponte se tradiderunt. Erat autem apud eos ænea Saturni statua, magnitudine mirabilis, cuius manus ad terram extensæ ita erant in gyrum, vt qui peruenire ad eū adolescentes cogebantur, in ingentem foueam igne repletam inciderent. Ex iis Diodori verbis, quæ pluscula ob historiæ notitiam consulto apposuimus, luce clarius patere arbitror. Plautum adēptos illos & subdititios infantes respicientem, Sosiam, vt ipse putabat Amphitryo, Saturni hostiam appellauisse, veluti ad eum vsum comparatus foret, vt mox liberorum loco Saturno mactaretur. Plutarchus in libro De superstitione in huius ipsius historiæ mentione, qui sine liberis forent omnino à pauperibus puerulos coemere ad hunc vsum solitos, scribit, veluti agnos aut auium pullos. Quin & in more item fuisse tradit, assisteret mater ἄτεγκτος καὶ ἀστένακτος, id est citra lachrymas & gemitus. Quod si illachrymari aut ducere suspiria deprehenderetur, honore censebatur indigna, puer nihilominus immolabatur. In statuæ ambitu incinentium tibiis & tympana pulsantium modulis opplebantur omnia, ne qua exaudiri vox posset. Conducibilius porrò, inquit, Carthaginiensibus fuerat, Critiam initio, aut Diagoram legum sortiri latores, ac deorum nullum arbitrari, aut dæmonum, quàm eiusmodi obire sacra: præstat enim deos non credere, quàm crudeles opinari & sanguinarios. Proinde Xenophanes physicus, quum Ægyptios sese conuerberantes pro sacrorum more, atque lugentes esset intuitus, submonuit clementer, ne lugere pergerent, si crederent deos. Quod si fuisse homines compertum foret, ne sacrificarent. Dignum scitu: in sorte tribus Beniamin fuisse locum, in quo filios igni perustos deuouerēt impij, ac dæmoni immolarent nomine Moloch: loco nomen Tophet, qui erat Iudæis execrabilis, quando interminatus est Dominus, loco se immutaturum nomen, vt diceretur mox Polyandrion, vt Cynosarges Græcis. Gehennam primus Saluator vsurpauit in Euangelio, quod Hieronymi proditum monumentis est, pro eodem loco, vel in quo prorsum excarnificarentur impij. Beelphegor creditur Saturnus qui dicatur Beel: nam Phegor, vbi is coleretur, loci appellatio est. Plutonē scribit Plato, perhumanum, sapientem ac diuitem, suadela & oratione animas apud se retinentem dici ἅδην. Amastris illi tamen Xerxis vxor pro salute propria decem defodit viuos homines. Athenis quandoque Timotheus Dianæ concinnens hymnos cognominibus illam adornabat θυάδα nuncupans, φοιβάδα, μαινάδα, λυσσάδα. At melopœus Cinesias è spectatoribus consurgens, Eiusmodi, succlamauit, tibi contigat filia. Legimus præterea in Plutarchi Apophthegmatis, Gelonem Siciliæ tyrannum, vt debellasse Carthaginienses est visus apud Himeram, ageretúrque iam de conditionibus pacis, illos coegisse, legibus ascribere, infanticidium desituros. Quoniam verò Saturni festo, veteris fuit instituti apud Romanos, vt seruis discumbentibus subseruirent domini, è Græcia morem eum emanasse, liquere ex historia potest. Hermæa siquidē fuere Cretensium festa: in quibus id factitatum quandoque, auctor probat Carystius: idem & in Panagyri apud Trœzenem. Quin primo Rerum Babylonicarum Berosus prodidit mense quem Louin vocant, agi fēstum consuesse Saceas nomine apud Babylonem diebus quinque, quibus dominis imperabant serui, quorum vnus stolam sumeret regiæ persimilem diceretúrque Zoganes. Contra verò Coi rei diuinæ Iunonis honori operam dantes, à conuiuio prorsum seruos reiiciunt, propterea dicti, hominum soli libere sacrificare. Saturnalia porrò in Thessalia item celebrantur, sed Peloria fuisse nuncupata, Græci scribunt, à Peloro quodam qui Pelasgo nuntiasset primus, perruptis terræ motu montibus, effusas stagnantes prius in Thessalia aquas, renudatósque spatiosissimos campos. Relatu verò haud indignum prorsus, quod scribit Dio: quum tumultuarentur quandoque milites, qui eos sedaret, ab Claudio missus est libertus Narcissus, potentia tunc formidolosus: quúmque suggestum velut concionaturus conscendisset, hominis indignitatem molestè ferentes militum plures id inuulgatum succlamarunt, ἰὼ σατορναλία, id est Saturnalicius dies, quoniam dominorum habitu tunc prodeant serui.

Cur famescentibus crassescant pedes. Item famis euentus alij scitu periucundi. Leguminum in cibo euentus. Iracundiæ maioris ratio in senibus & famescentibus. Plauti loca duo explicantur. Quæ sint alima & adipsa pharmaca. Alimentarij. Qui diu vixerint citra vllum omnino cibum. De phlegmate plura. Illyrij famelici. Phlogomata, phlegmone. Mariæ Iudææ historia, quæ filium vertit in alimenta. Apocarteresis quid. Plutarchi sensus restituitur. Vocationes quærere.

Caput XXIV.

HEsiodi carmen in Ergis est, quo in fame plurimum crassescere aut extumescere pedes ait: sic enim scribit, quantum recolo,

> μή σε κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμάρψῃ
> σὺν πενίῃ, λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζῃς.

Eum locum explicans Proclus Diadochus, famescentium, inquit, modi maioris pedes fiunt, reliquum verò attenuatur corpus fortè quia desideant otiosi: sed & naturalis afferri potest ratio, vt Plutarchus ait. Siquidem cibo extrinsecus veniente intimus indiget calor, vt perseueret: si verò deficiatur viduetúrque, grassari in corpus non desinit, ex eo

ex eo quippiam subinde auellens. Verum ex imbecillitate, quod sibi asciuerit, percoquere imperfectum crudúmque dimittit: quod verò incoctum est, ima petere, consentaneum est, atque inde pedibus crassitudinem inducere, rursúmque superna corporum, quæque in medetullio sunt, vbi redundantior viget caloris facultas, attenuari. In quęstionibus incycliis comparia ferè Aristoteles tradit: Cur, inquit, vel cibo vescentes vitioso, vel fame laborātes diutina pedibus intumescere soleant? An
B vtrisque per tabem consumptionémque hoc accidit? tabescunt enim & qui esuriunt, qui nullo penitus foueantur alimento, & qui vitiose vescuntur: nam eo quod assumpserint, perfrui nequeunt. Hippocrates verò Epidemiarum secundo: In oppido Æno scribit, iis qui ob famem leguminibus vescebantur, crura esse debilitata, quin & eruo vtentes poplitum fuisse exceptos dolore. Quia verò de fame agimus, vt alij eius aperiātur euentus: nec vna, quod dicitur, pertica totum metiamur, qui suus est decempedatori mos, sed distinctè agamus, & gra-
C datim quodammodo attendenda vehementer Senecæ verba: Quibus, inquit, stomachus suspectus est, processuri ad res agendas maioris negotij, bilem cibo temperent, quam maximè mouet fatigatio: siue quia calorem media conuellit, ac nocet sanguini, cursumque eius, venis laborantibus sistit: siue corpus, quia attenuatum & infirmum, incumbit animo. Certè ob eandem causam iracundiores sunt valetudine, aut ætate fessi. Fames quoque & sitis, ex eisdem causis vitanda est: exasperat
D enim, & incendit animos. Vetus dictum est, A lasso rixam quæri: æquè autem & ab esuriente ac sitiente, & ab omni homine, quem aliqua res vrit: nam vt vlcera ad leuem tactum, deinde etiam ad suspicionem tactus condolescunt, ita animus affectus minimis offenditur. Ex iis quæ sciēter profert Seneca, lux (opinor) Plautinis salibus infertur non pauca, quum in Amphitrione ita scribitur:

> Vetust' adagium, Fames & mora, bile nasûm conciunt.

E Quod autem in Curculione Plautus idem hosce scientissimè versus apposuit,

> Os amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame,
> Ita cibi vacuitate venio lassis lactibus.

Medicæ artis placita velut aliud apēs. lepidissimus poeta inseruit: siquidem primo Canonis Auicenna scribit, cibo non esse dandam operam, nisi vbi quis optare cœperit: quòd si inferbuerit, auiditas, nec ea sit ex vitio, quod temulentis euenit plerunque
F aut fastidientibus, non esse comedendi differendū votum, quoniam famis patientia non puris opplet stomachum humoribus. Idem ferè quarto Almansoris prodidit Rasis. Euentus autem ratio est, quia à miseraicis & venis hepatis interim humores perliciuntur. Nam tertio Naturalium facultatum Galenus: Si venter, inquit, esse inanis cogitur, à venis quæ in mesenterio habentur, ac hepate, pabulum sibi deliget. Et mox: Proinde ante cibum lau-
G datur vomitus famem perpessis ne diuturnam, ne illatus cibus ac putridis permixtus facilè corrumpatur. Quod verò vsu venit stomacho, id ipsum & in partibus aliis coniectare licet: nam pabulo destitutus calor intimus hinc inde prolicit vnde confoueatur, regerente semper natura, quod minus commodū est. Illud nec omiserim hoc loco, quod

A est in medicorum scholis iactatum, & ab Auicenna non neglectum. Si cibi concidat appetentia, aut validius inaugescat, ingruentem significari cau ationem. Nam illud enectum prope oris stomachi sensum indicat, propterea inanitatem nō animaduertit: vel quia membra ex stomachi ore nil admodum eliciant, vel quia à corpore non fiat resolutio. Super qua re sexto Morbi Galenus capite duodecimo, plura (vt solet) conquirit acute. Orexis autem velut canina humectationes vehementius
B expressas indicat ab humore acescente in stomachi ore, aut nimiam corporis resolutionem, ex qua cibi cōtinua exoritur necessitas, quod Galenus idem significat capite eodem. Plutarchus in Symposio septem sapientium ἄλιμα & ἄδιψα nūcupat pharmaca: quæ famem obrepere ac sitim prohibeant. Nam est & alimos herba, quam gustantes famescere nesciunt. Alimentarios pueros ex Iulio Capitolino intelligimus, qui publicè alātur: Puellas, inquit in Antonino Pio, alimentarias in Faustinæ
C honorem Faustinianas constituit. Limanchiā vocat Galenus famis cruciatum. Vocationes quærere est, ex inopia mensam affectare alienam, & cibaria quodammodo hinc inde corrogare. Illyrios vt famelicos incessiit comœdia vetus, vt qui aruo non studerent, sed piraticæ. Memorabile verò, quod in recentiore obseruatum historia est, fuisse quendā qui biennio continuò nil prorsum vel comederit vel biberit. Probabiliora faciunt hęc, quod De animalibus septimo Albertus scriptum reliquit, fuisse fœminam quę sine cibo dies quandoque viginti
D transmiserit, sæpe verò & triginta. Virum quoque melancholicum se vidisse testatur, qui sine cibo septem perseuerarit hebdomadas, alternis tantum diebus aquam exsorbentem. Visam quoque in Hispania puellam, grauissimi produnt, quæ comederet nihil, ac haustu tantum aquæ vitam confouere, & annum iam ageret secundum ac vigesimum. Fuit & Neapoli ex Tamacellorum gente, qui bibit nunquam. Adiuuat hoc ipsum Auicenna phlegmatis argumento, quod si copiosius fuerit, posse
E effici putat, vt sine cibis diutius agamus quoniā ipsum alimēti subeat vicē. Hoc itē sanis hominibus posse contingere, nō abnuit. finit quoq; esse phlegma incoctum sanguinem. De eo nō prætermittam, quæ in Græcorum obseruata commentariis sunt: φλέγμα, inquiunt, [illegible] τὸ δὲ φλέγμα πρῶτον [illegible] ἄλλα [illegible] ὀξὺς χυμὸς [illegible]. Præ-
F terea [illegible] dicunt Græci, quum quid ore continetur inaniendis, qui caput infestant, noxiis humoribus. Inueni quoque phlegma qui interpretentur φλόγα, id est flammam, [illegible] τὸ φλέγειν. A quo & phlogomata vocentur etiam perustæ in panibus partes. Phlegmone autem, siue [illegible] definitur [illegible] μέρος τῆς [illegible] φύσιν [illegible]. Quæ verò [illegible] nuncupant Græci, ea planè nugalia intelligun-
G tur. Non prætereamus parte hac præclaram Egesippi sententiam: Omnem, inquit, affectum excludit fames, in primis verò verecundiam. Esurientibus enim dispendium vitæ pudor affert, ac est salutis detrimentum. Incredibile verò videri vtique potest quod obuenisse idem prodit in Iudæo-

rum excidio: nam fame dira sæuius inhorrescente, Maria nomine infelix mulier, cui esset infans quē genuerat, vagitu illius excita identidem, vbi cum illo extabescere se animaduertit, impar tantis malis, & calamitati succumbens affectum amisit, exculcatáque naturæ vi ac dolore deuorato furorem induit, intentáque in paruulum etiam hosti miserandum: Quid,inquit,faciam tibi paruule?quid faciam? Sæua ecce circunstant mala,fames,incendia latrones,ruinæ. Cui credam te moritura? An vitæ tantillum relinquam? Sed potes, ô fili,& sic matrem pascere idoneæ ad cibum manus tuæ. O suauia mihi viscera,ô artus periucūdi,age prius quàm fame in vltimam soluamini tabem, reddite matri quod accepistis.Age, ô fili,intimum naturæ secretum repete, vnde vitales auras carpere orsus es, inde & tumulus pareatur ibi: complectar ipsa quæ genui,& exosculabor pressius.Hæc verò quum enuntiasset flebiliter,mox auersa gladium impegit, ac in frusta confectum igni percoxit,indéque hiātes expleuit ventris latratus. Fames postremo,inquit Ammianus Marcellinus, est ignobile mortis genus:apocarteresim vocant Græci.Et Perseus,vt Plutarchus, scribit, Macedonum rex,Romæ ἀ. . καρτέρησε,id est inedia vitam finiuit. At Plutarchi Interpres animi mœrore cōsumptum scribit, verbi vt videtur(vi neutique intellecta. Eius meminit vel Quintilianus octauo libro. In eundem errorem abiit præceps Strabonis interpres libro tertiodecimo in Diodori historia.

Gulæ detestatio. Epaminondæ historia, & Vitellij,ac Mytheci. Frugalitatis laus.Hamatia,seu sanguiculus. Hypotrimma,hypophagma. Carnibus qui primum vesci cœperint. De Spartanis,& iure nigro,item de Ægyptiis, Magis,Gymnosophistis. De prophetis item in Creta,Diogene,Triptolemi præceptis,& Porphyrij,Philoxeno,& Gnathone; necnon de Philosycu,Philobotryis, Philomelis,ac melomachia.Callimedon carabus.

Caput XXV.

Hippocrates ille medicorum longè clarissimus in Sententiarum libro, quas aphorismos Græci vocant, veluti detestatus gulam,meditatorium latrinarū, crassa docet ac obesa corpora,quæ crescendi mensuram impleuerint, nisi cito ablatione sanguinis minuantur,in paralysin,& pessima morborum genera recidere: & proinde demptionem videri necessariam,vt rursum habeant,in quæ possint crescere:quando in eodem statu,natura corporum manere nequit,sed crescat semper aut decrescat, necesse est, nec viuere animal,nisi crescendi capax.Galenus porrò Hippocratis eiusdem doctissimus interpres: sicuti Hieronymus item commeminit, Athletas quorum vita & ars sagina est in exhortatione medicinæ,nec diu inquit posse viuere,nec sanos esse, animásque eorum ita nimio sanguine ac adipibus quasi luto inuolutas,nihil tenue, nisi cæleste, sed semper de carnibus & victu & ventris ingluuie cogitare.Quinimmo auctor idem Galenus apud Hippocratem est,farta conceptacula potione cibarúve dehiscere quandoque,aut vernaculum atque intimum calorem præfocari abundantia atque extingui ac consilescere, sicuti arguūt immortui derepente athletarum nonnihil, qui ad immodicam saginæ mensuram peruenerant. Epaminondam legimus corpulentioribus & adiposis adeo se præstitisse infestum, vt quendam eiusmodi protenso aqualiculo ab exercitu summouēdum censuerit, ratione quoque addita, quòd eius venter vix tribus aut eo pluribus obtegi scutis valeret,adeóque promineret, vt pudenda oculis subiicere nequiret.Ipse verò adeo prætenui ac præparco fuisse victu narratur, vt à vicino ad cœnam vocatus, vbi bellariorum cum obsoniis ganeatis, & vnguentis cōspexit apparatum,abiens,Ego te (inquit)rei diuinæ operam dare opinabar,non de cōtumelia cogitare.Hinc celebrata à veteribus mensa necessaria, quam tenuem & frugi volebant intelligi,& quæ naturæ modò expleret desideria,quā ad panem & aquam Seneca produxit, vt nil sit necesse saliaribus distendi epulis, quarum gurgitibus & familia proluitur &pecunia:nec tantum vorare, quantum vix alterius diei nox percoquat: quando nil prorsus ita animum adobruit,vt oppletus venter atque exæstuans, huc illúcque se vertens,& in ructus vel crepitus ventorum efflatione respirans. Quanquam imperator Vitellius ad omnem natus licentiam, quum diei ac noctis plurimum voracitati impenderet, mox vt nouis epulis locum vacuefaceret, vomitu redundans ac permolestum onus leuabat,quod scribit Dion. Proinde quum infestarentur conuiuæ,ac torquerentur male,non illepidum Vibio Crispo expressum dicterium est: nam infesta liberatus ægritudine, quum interim conuiuiis nō interfuisset:Perieram,inquit,in morbo essem grauiter conflictatus. Legimus quosdam morbo articulari & podagræ humoribus laborantes proscriptione bonorum, ad simplicem mensam,& pauperes cibos redactos conualuisse.Sed & Diogenes tyrannos & subuersiones vrbium,bellá-que vel hostilia vel ciuilia non pro simplici victu olerum pomorúmque, sed pro carnibus & epularum deliciis asserit excitari. Quippe incini audias passim.

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ δεῖπνον.

id est,vnum augurium optimum, cœnæ opem tulisse. Nec Euripidis illud aduertimus.

ἐν πλησμονῇ τοι κύπρις,ἐν πεινῶντι δ' οὔ.

id est,satietati præstò Venus est,famescenti haudquaquam. Nam antea dixerat Achæus, Πεινῶσι γὰρ ἡ κύπρις πικρά.id est,amarulēta famescentibus Venus est. At Philippus apud Minidiū hospitem Casini, quum appositum è proximo flumine lupum gustasset atque expuisset: Peream,inquit,nisi piscem putaui.Et sunt voces hoc genus Gangeticas & Ægyptias aues temulenter eructantium. Cęterum, quod vtique mirari me plurimum fateor,ille voluptatis assertor Epicurus omnes libros suos repleuit oleribus & pomis, vilibúsque cibis astruit esse viuendum. Vetus sententia est,Difficile esse,immo impossibile,deliciis & voluptatibus affluentes non ea cogitare quę gerimus.Contra naturam est, copiis voluptatum sine voluptate perfrui. Platonici & Stoici in templorum lucis & porticibus versabantur, vt admoniti augustioris habitaculi sanctitate, nihil aliud quàm de virtutibus cogitarent. Scribit Xenophon in libro De republica Lacedæmoniorum, Lycurgum cibi tantum masculo habendum censuisse, vt nunquam grauaretur crapula, & indigentiam ferre expertus sciret. Quinetiam ad salubrius degendū,& ad status proceritatem magis id alimenti conducere, arbitratum

tum esse, quod gracilia corpora, quàm quod lita cibo efficeret. Ex obsoniis porro apud Spartanos, ius nigrum maximè probatū est, cuius gratia quēdam ex Ponti regibus, memoriæ proditum est, coquum emisse Laconicum: inde iure gustato, quum esset offensus, placide subintulit is, O rex, hoc certè iure homines in Eurota loti vtuntur obsonio, qui vbi modicè biberunt, domum abeunt absque tacula. Hinc Mythecum Syracusanum coquinariæ peritum adeo, vt quam auctoritatem ex sculptura esset consequutus Phidias, tantum non exæquaret, quum Spartam adisset, vt scribit Maximus Tyrius, artem suam inibi alicuius futuram dignationis opinatus, Lacedæmoniorum magistratus demigrare primo quoque tempore iusserunt, quum astrueret, ita assuetos Spartanos, vt labor potius quam dapiū lenocinia edendi prolubium excitaret. Est autem ius nigrum, vt inquit libro sexto Pollux, hæmatia, id est sanguiculus, seu igne coctus sanguis. Sunt qui sanguiculum, id est hæmation, esse hędi sanguinem putent, cibo concinnatum. quod hypotrimma dicatur quoque, ac hyposphagma: etiam si in iambis Hipponax pro sepiæ atramēto accipit hyposphagma, vt scribit Athenæus vbi dixit, ἐντεῦθεν ὑπόσφαγμα. Est & gari species sanguiculus, id est hæmatiō. Quod præstantissimum rentur Græci Glaucus autem Locrus, inquit Athenæus idem, ita prodit in opsartyco: hyposphagma est percoctus sanguis, inditur silphium, sapa aut mel, acetum, lac, caseus, ac folia odorata, sed concisa. In iuris autem nigri mētione scitu dignum illud Cleomenis, Hospitibus mazam & nigrum ius: vt in Phiditiis assueuerat, appositum molestè ferentis, quum diceret, Non oportere πρὸς τὸς ξέρυς λίαν ἀκριβῶς λακωνίζειν. Iam, inquit Hieronymus item, ex quo multa in caput transposuimus hoc, ne cui delicatior nostra videatur doctrina, vt qui pugnanti ictus de muro videamur dictare, Ægyptiorum quoque sacerdotum mores præparci in victu, ac frugi prorsum bonæ, & contemplationi dedita mens in stuporem vsque à Chęremone Stoico narrantur: eos enim scribit, negotiis omnibus curisque reiectis, semper in templo fuisse, & rerum naturas causásque ac rationes syderum esse contemplatos, mulieribus nūquam se miscuisse, nunquam cognatos & propinquos, ne liberos quidem vidisse, ex eo tempore quo cepissent diuino cultui deseruire. Carnibus item & vino semper abstinuisse, immo verò etiam pane rarò vesci solitos, ne onerarent stomachum: quòd si quando comederent, tonsum pariter hyssopum sumebant, vt escam grauiorem illius calore decoquerent: oleum tantum in holeribus nouerāt. Quid loquar (inquit) de volatilibus, quum ouū quoque pro carnibus vitauerint, & lac? quorum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant, colore mutato. Cubile eisdem ex foliis palmarum, quas baias vocant, bidui triduíque inediā sustinebant. Sunt qui monumentis prodant, ætate qua Pygmalion regno potiebatur in Oriente, necdum carnes in epulas fuisse admissas. In sanctis literis carnium esus & piscium post diluuium modò videtur cœpisse. Post id nanque ita præcipitur, Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum. Porrò ex tribus magorum generibus apud Persas, primos, qui etiam doctrina & eloquentia præcellant, præter farinam & holera aliud nihil prorsus in cibum recepisse memorant. Gymnosophistarū apud Indos duo produntur genera, auctore Porphyrio: alterum Brachmanas dicunt, Samaneos alterum: quos adeo continentię studiosos prædicant, vt pomis modo modo oryza aut farina tantum alantur. Additur rei miraculum, vt eos adierit rex, veneratur vt deos, illorum precibus pacem regno conciliari opinatus. Digna porrò relatu quæ insuper de Samaneis idem scribit Porphyrius, eos huius vitæ tempus, tanquam necessariam quandam seruitutem naturæ ministrantem, inuitos tulisse, studuisséque animas à corporibus soluere: ac quum prosperè corpus se habere sentirent, sæpe nihilo ad hoc vrgente, è vita solitos egredi. Hos domestici obitu beatos existimabant; quique illis superessent, deflebant, vt infelices. Euripidis testatum monumentis est, quos vocant Iouis prophetas in Creta, non carnibus modò, sed & coctis omnino abstinuisse cibis. A Xenocrate tria celebrātur Triptolemi præcepta in Eleusinæ tēplo, Honorandos parentes, venerandos deos, carnibus abstinendum. Quid hic Diogenem amplius memorem, quem Græcia ἡμερόβιον dictitabat, perinde ac tu dicas, diarij victus, quod de crastino minus penderet, & in pręsentem modò horam sibi corrogaret cibum? Illud scimus omnes, à Porphyrio illo scientissimo concinnatum esse librum aduersus edentes carnes. Hic est qui mentem sanctam & animam perturbationis expertem optimas Deo esse primitias, pronuntiauit. Item corpus pinguefactum animam quoque in esuritionem cogere à vita prolapsam felici, redditam etiamnum corpoream, ad idque quod diuersum est, deflexā: vti ne, primoribus quidem, quod dicitur, labris sapientiam prægustet, sed nec summis contingat digitis, nusquam ad bonam sese recipiēs frugem, aut vix. Iam verò inquit, si ne minimis quidem alimentis indigeremus, tanto feliciores essemus, quanto magis & immortales. Nūc vero in hoc mortali viuentes, adhuc etiam nos (vt ita dicam) mortaliores latenter efficimus, dum corpus adaugemus, atque (vt Theophrastus inquit) dum ἐνδέσιν, id est plurimū necessitudinis animus cum corpore contrahit. Democrates ait, Viuere imprudenter, intemperanter, impiè, non tam malè viuere est, quàm diu mori. Prodit historia, & meminit in libro περὶ σαρκοφαγίας Plutarchus, Ægyptios ventrem mortuorum eximere atque mox in sole aperire, vt omnium peccatorū causam. Bœotios nō alia magis ratione fatuos, pingues ac rudes, & ἀναισθήτους, id est brutos, ab Atheniensibus dici, quàm propter ἀδηφαγίαν, id est edendi inexplebilem auiditatem. Philoxenū Eryxidis & Gnathonem Siculum Plutarchus scribit, gulę proceres, immo verò extremos ac perditos homunciones cupediuorúmque infamari literis, quòd conuiuiis adhibiti emungere se in paropsides siue pultaria soliti essent, vt abstinentibus cæteris, soli epulis ampliter fruerentur, vel ad distensionem obfarcirentur verios. Philoxenum vocant nonnulli Philichthin: Aristoteles etiam Philodipnon. Quod de gruis collo in Philoxenum refertur, Melanthio Clearchus contribuit. Sunt qui Cytherium scribant Philoxenum poetices non ignarum cœnasse quandoque apud Dionysium, ac vt illi animaduertit mulum apponi magnitudine visenda, sibi verò minutulum nescio quem, arreptum protinus admouit auribus: mirante Dionysio. In manibus (inquit) Galatea est, volui quæpiam de hoc scitarier.

Digitized by Google

is iuniorem se respondit, quàm vt scire quippiam posset: verum, quia sit iam magno natu, scire multa qui sit appositus tibi. Qua vrbanitate solutus in risum Dionysius, mulo cessit illi. Philoxeni parasiti meminit Athenæus, Pternocopida cognominatum prodens, qui cœna quadam vbi atriorem inferri panem animaduertit, Ne multum (inquit) apposueris ne tenebras fortè inducas. Porrò sicut Philoxenus Philichthys est cognominatus, ita nec desunt qui Platonem quoque Phylosycon nuncupent, quòd ficis grate vescerentur. Nam & quidam dictus Philobotrys est, quoniam vuis afficeretur insigniter: velut Philippus & Alexander Philomeli vocantur à pomis quæ auidè esitarent. Quin inuentis prope Babylonem optimis, ædita ab Alexandro melomachia est, onustis nauibus. At rhetor Callimedon Carabi cognomen est assequutus, quòd eo cibo insigniter oblectaretur. Vixit is Demosthenis tempestate, obsophagia precipuè celebratus: propterea in eum Alexis,

[illegible]
[illegible]

Est autem piscis carabus, & qui in arentibus lignis succrescunt vermiculi: quanquam Macedonibus eo nomine porta intelligitur. Carabæa, bifurcum est lignum. Carabides, vetulæ dicuntur apud Methymnæos. Apud Crobilum comicum, Athenæo referente, gulo insignis ad cibaria præferuida digitos sibi esse gloriatur ἰδαλίμους, id est humentes, & calentibus frustis ita se guttur succensurum, vt videri fornax possit, non homo. Philoxenum Leucadium, à quo Philoxeniæ ducuntur placentæ, produnt feruentibus balneorum aquis solitum manus & os prædurefacere, velut quodam callo, vt in obsoniorum incendio fieret sensus expers, indéque abstinentibus aliis, solus auiditati faceret paria, coquis præmonitis, in id operam nauarent.

De tyrotaricho apud Ciceronem quid sentiendum. Quid tharichopoleum, & tarichopola. Quid cremathra item talarus, & episodia, saperda, tarsus, tyrobolium. Victus inseruientium alia dici necessaria, alia introducta. Ionde. Salsamentorum prouerbia. Origanum. Numeriani historia.

Cap. XXVI.

Cicero in quadam ad Pætum epistola, Quam mihi, inquit, tyrotarichi patinam narras? facilitate mea ista ferebantur antea, nunc mutata res est. Quæri scio inter eloquentiæ Ciceronis candidatos, quid verbum non admodum frequens apud Latinos sibi velit, tam hic, quàm in Epistolis ad Atticum. Inuenio apud Græcos dici quidem tarichos, salsamentum. Suidas tamen carnem intelligere mauult sale conspersam: addito etiamnum etymo, παρὰ τὸ εἰς χάριν ἐξεχυλίζεσθαι, quod eliquetur inde tabes gari modo: nam ichor tabes est, ac cruor. Id fuisse annonæ vilioris, vt credam, facit Aristophanis interpres, quum in comœdia cui titulus est ἱππεῖς, id est Equites, ita scribat: ὅπου τὸ ταριχοπωλεῖον ἀντὶ τοῦ ὅπου τὰ εὐτελῆ πωλεῖται, vbi, inquit, est tarichopoleum, hoc est vbi tenuia venduntur. Tarichos Phrygium & Gadiricum est apud Eupolin in Marica. Iulius Pollux Ægyptia addit, & Sardoa quoque: sed & tilti tarichos dicitur ab eodem, & [illegible], quod squammatum intel-

A ligit: & seruile cibarium fuisse, monstrat comicus Plato, [illegible]. Ex iis ducor coniectura, non tam vt monitorum plerisque est visum, à caseo duci tyrotarichum, quàm à loco vbi conficeretur, mox Romam subuectaretur, vti ex Hispania & locis aliis. Nec me fallit, Apicium scribere, quisquis is est: Patellam tyrotaricham ex quocunque salso volueris, coques ex oleo: exossabis & cerebella cocta, pulpas piscium, iecuscula pullorum, caseum mollem excaldatum: hæc omnia calefacies in patella. Apud B Philippidem, Eustathio referente, legitur τυροῦ καὶ ταρίχους, vbi auctor idem probare nititur, tarichos neutro dici genere, vt apud Menandrum [illegible] ἐπὶ τὸ τάριχος ἅλας, id est sale inspersi tarichos: & masculino apud Aristophanem, τάριχον τοῦτον πλύνων, id est tarichum abluens hunc. Horæum tarichos inueni apud Pollucem libro septimo, siue horatarichos, sicuti etiam tarichopolas, quos Latinè salarios dixit Martialis, hoc est qui salsamenta vendunt. Philotarichos legitur quando-C que & zomotarichos, sicut elephantinon tarichos, necnon omotarichos. Omotarichum esse Dioscorides prodit, salsi thynni carnem: quæ quoniam cruda sale conditur, sic planè dicitur. Quia verò obsonia attingimus, id opera parerga nil obfuerit apposuisse: cremathram dici vas, in quo obsoniorum reliquiæ condantur, dictam, quia suspensa in alto habeatur: eam Aristophanes etiam talarum vocauit, quanquam eo nomine calathus intelligitur rusticanus, ex saliginis virgis D contexi solitus. Tarsos vocat Theocritus, quæ communius tyrobolia nuncupantur, caseis persiccandis comparata. Adiiciamus ex abundanti postremò & illa: eorum quæ ad mensæ vsum parantur: alia quidem ordinem habere necessarium, vti vinum est, panes, obsonia, stragula item vestis ac mensæ. alia verò ἐπεισόδια dicuntur, id est introducta voluptatis gratia, vti cantilenæ, gelotopœi, hoc est risum mouentes, & id genus alia complura: quæ si affluant oblectant vtique: si non E adsint, nec valde quidem desiderantis. Saperdam esse Ponticum obsonium, Athenæus libro tertio scribit, vnde innotescit amplius cur à Persio dicatur, Saperdam aduehe Ponto. Paulo pòst idem tradit, à quibusdam coracinum dici saperdam, qui in Mæotide habeatur optimus. Meminit saperdæ Aristophanes quoque in Holcadibus. Quin & saperdam pro apua inueterata, accipit Phocion, harundini inserta: vti assolet nunc quoque: sed & pro succidia & larido, quod Paphlagonibus Ionde dicitur item. Digna scitu prouer-F bia duo, quæ ab taricho, id est salsamento producuntur. ταρίχους ἐπειδὰν εὐθὺς ἂν ἴδῃ τὸ πῦρ, id salsamentum vel igne viso, coctum censeri. Alterum est σαπρὸς τάριχος τὴν ὀρίγανον φιλεῖ, putre salsamentum origanum amat. Sunt qui culinam bubulam interpretentur origanum. Tyrocnestis ab caseo itē concinnatur, casteram inde interpretantur, inde est prouerbiale id à Callippo enuntiatum, qui Catanā occupare conatus Syracusis exciderat, πόλιν [illegible] G [illegible]. Cæterū quia de gulonibus pleraque dicta nobis sunt, iucundā Numeriani historiā non prætereamus: erat hic, vt tradit Dion, Romę puerorū institutor, mox impetu nescio quo pueris & grammatica valere iussis, in Galliam, ceu senatorū vnus, se proripuit, atque inibi tāquam ab Seuero

Seuero imperatore missus, exercitum cogere est adortus, & Albinum Seueri hostem vexare. Cuius quum equites profligasset aliquot, ac pleraque alia iuuenili ardore obisset, audiens ea Seuerus, & verè senatorij ordinis virum arbitratus, literas ad eum dedit, meritas impertiens laudes, ac vires augere hortatus. Quod non segniter is perfecit, & admiratione digna quum pleraque ædidisset, mille etiam ac septingentas quinquaginta drachmarum myriadas ad imperatorem destinauit. Mox eundem iam victorem adire nil veritus, qui esset, palàm fecit. Nec tamen victoriarum nomine senatorum decuriæ adiici ad verum connixus est, aut honoribus affici aliis, vel augeri diuitiis, sed in agros sedens paululum quid à Seuero in diem capiens vitæ reliquum transmisit.

Niuem perfusam mulso quid appellarit Domitianus. Capillorum colores vnde sint. Caniciei ratio. xanthocholi. mixothrix vel mixticapillus.

Caput XXVII.

DOmitianum imperatorem inauspicatissimum, quem libidine furentem scribit Sex. Aurelius, eiusmodi fœdum exercitium Græcorum vocabulo clinopalen dixisse, memoriæ proditum est, sermonis tamen nec inelegantis fuisse, necnon dictorum notabilium. Vellem, inquit, tam formosus esse, quàm Metius sibi videtur. Et cuiusdam caput varietate capilli subrutilum & incanum perfusam niuem mulso dixit: quod festiuiter admodum & vrbanè in eum est prolatum, qui iam ætatis grauioris ianuam pulsaret & inde canesceret, liquore vitali longæuitate, vt interim hoc vtamur verbo, siccato, humore autem vitioso, exque frigore procreato, exuberantius emergente: quo fit, vt inalbescant cani, quoniam colorem humoris imitentur, vnde alimenta trahunt. Quippe sicuti scienter primo Canonis docuit Auicenna, capilli nigrorem caliditati acceptum referimus: ex adustis enim humoribus nigricans consurgit vapor, eandem in pilis exprimens qualitatem. Subalbidus color, frigiditatis indicium est: in eum enim colorem frigoris opera vergit humor, & qui contolluntur inde vapores, albicant. At citrinitas & rubedo æqualitatem præferre videntur in primis, id est temperatam constitutionem inter adurentem calorem ac frigus. Albedo autem frigiditatem indicat, ac humiditatem immodicam, sicuti canicies: aut vehementiorem siccitatis vim, veluti vegetabilibus obtingere, deprehensum est, vbi exarescant. Ex nigredine siquidem aut virore in albedinem emigrant. Ipsum verò hoc vsu venire homini nequit, nisi in exitu persiccantium ægritudinum. Etenim pili substantia attenuatur, rarescitque eius humidum viscosum, vnde peruius redditur & transparens. Cæterum quidnam esse causæ dicamus, cur inter animantes adeo numerosas adeóque discretas hominem solum canescere, cernamus? quanquam non ignoro, Plinium scribere, id etiam in equis visum. Rerum naturalium peracuti consectatores ita fermè astruunt, Animantium plerisque ῥυάδα τὴν τρίχα, id est deciduum quotannis esse pilum, vt equo & boui. Nonnulla verò hoc quidem non habere, sed esse βραχύβια, id est breuis temporis, vt oues, & alia quædam: quorum pilus vtpote non senescens, canescere nequit. At homo nec deciduum gerit pilum, & μακρόβιος est, seu longæuus, propterea consenescit, καὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου πολιοῦται, id est ætate caniciem contrahit. Insuper & cætera animalia paruum cerebri, idque minus humidum habent, vt calor ad concoquendum sufficiat. Scribunt tamen physiologorum nonnulli, visum quandoque hominem, cui ex toto capilli defluxerant, causam febre amplius præstante, exsiccandi potestate: nec reddita sanitate omnino, succreuerunt pili, quòd poros ac meatus pilorum occupasset frigiditas, quibus præfractis obstipatisque capillo non patuit exitus. Argumentum huius erat prælucida cutis instar speculi nitentis. Qua ratione nec in locis à psora occupatis, promere se pilus valet: quoniam arescente putrido humecto, meatus præcluduntur, frigore crassante. Verum ne videamur Plinium insectari, auctorem in nostris literis eminentissimum, illud non negligendum, equos canescere, comprobari Aristotelis doctrina tertio De animalium historiis, & quinto De generatione. Cæterum quia canicies illa rarior est, minúsque propria, nec clara admodum, ideo solùm hominem canescere, traditum est. In equis tamen etiam ratio afferri potest, quòd os in quo cerebrum, tenuius quàm cætera, pro magnitudine habent. Argumentum est, quòd ictus in eo loco periculosus est: vnde illud Homericum, ἵνα τε τρίχες ἵππων κρανίῳ ἐμπεφύασι, μάλιστα δὲ καίριόν ἐστι. hoc est, qua setæ hærent capiti, letaléque vulnus præcipuè fit æquis. Quum igitur præ tenuitate ossis affluat humor, & per ætatem calor deficiat, pili isti canescunt. Ruffi verò celerius, quàm nigri. Nam & ruffitas, hoc est πυῤῥότης quasi imbecillitas pili est. Imbecillimum autem quodque senescit celerius. Sunt qui putent, Aristoteles inquit, caniciem esse ariditatem quandam: sed hoc perperam esse traditum, indicio est, quod pili, qui pileo, vel integumento quouis operiuntur alio, celerius canescunt. Flatus enim putredinem prohibent: operimentum autem flatus arcet. Porrò pilum, vt herbam, exsiccatam non albescere, argumento id est, quòd pili nonnullis cani illicò oriuntur, at nullum oritur aridum. Multi etiam in extremitate albescunt, in vltimis enim ac tenuissimis calor minimus habetur. Cæteris verò animalibus, quibus pili progignuntur albi, natura non affectu id euenit: in iis enim causa coloris, cutis est: alborum enim alba cutis est, nigrorum nigra, variorum permixtorúmque partim nigra esse conspicitur, partim alba: at in homine cutis nulla causa est. Qui enim sunt albi, admodum nigros habent capillos. Ratio verò est, quod homo omnium maximè tenuem cutem habet pro magnitudine. Itaque nihil ad pilorum mutationem cutis valet, immo pro sua imbecillitate ipsa mutatur & vel à sole vel à flatu redditur nigrior, nec pili tamen mutantur. Cæterum nec prætereunda parte ista grammaticorum diligentia, qui xantham siue flauam in Achille comam, caloris, & iracundiæ argumentum habent, quoniam eiusmodi ferè sint xanthocholi, id est quibus dominatur bilis flaua. Verum & flauus dicitur Menelaus, quem tamẽ haudquaquam acrocholum intelligunt: sed mitem suauémque, ac proinde mollem bellatorem. Xantham porrò comam etiam pyrrhã

dici, palàm eſt, vnde inflectatur Pyrrhichus. Dicitur & pyrſa: item æthon, id eſt αἴθων ab æthos, quod ardentem ſignat: vnde apud Lycophronem Comætho, id eſt κομαιθώ. Xanthi tamen capilli ſolare quiddam habent pyrrhi verò flammeum. Sciendum tamen eſt, caniciem quæ morbo contingat, non ſenio, effici ratione cutis. Nam eo vitio corporis quod leuca dicitur, ſiue vitiligo, pili efficiuntur albi. Cuius cauſa eſt, quod e cute exeunt pili: ſi verò ægrotat cutis, extenuatáque eſt, pilus quoq; ægreſcit. Ægritudo autem pili, canicies eſt: ætatis verò illa canicies eſt ex inopia & exilitate caloris, omnis enim ætas labitur in frigiditatem. Quibus verò hominibus natura pilorum parum calida eſt, plúſque humoris ſubit, calor proprius nequit concoquere atque ita putreſcit humor calore aeris ambeuntis: fit enim putredo ex calore, ſed non ſuo natiuóque. Putredo autem & aquæ & terræ, & quorumuis eiuſmodi corporum fieri poteſt: quamobrem etiam terreni vaporis putrediné nouimus, quæ εὐρώς id eſt ſitus vocatur: etenim ſitus caries terreni vaporis eſt. Itaque in pilis quoque alimentum tale vbi non concoquuntur, putreſcit, atque ita efficitur ea quæ canicies appellatur. Quæ alba propterea eſt, ex Ariſtotelis doctrina, quod & ſitus carioſorum ferè albus eſt. Cuius rei cauſa eſt, quòd multum aeris continet: omnis enim vapor terrenus vim habet aeris craſſioris: ſitus enim quaſi reſpondens pruinæ exiſtimatur. Nam ſi vapor ſe efferens concreſcit, pruina eſt: ſin putreſcit ſitus. Quamobrem appoſitè admodum per tralationem in Comœdiis poetæ cum morſu ita enuntiãt, vt τὰς πολιὰς γήρως εὐρῶτα καὶ πάχνην, id eſt caniciem ſenectutis ſitum atque pruinã vocent. Porrò argumentum illud euidens, quòd pleriſque per ægritudinem pili canuerint, mox valetudini reſtitutis nigruerint, quod ipſum Auicenna item docuit ſecunda quarti, tractatu ſecundo De conualeſcentibus. Rectè vtique dixerimus, morbum eſſe aduentitiam ſenectutem, ſenectutem verò eſſe morbum naturalem: quare morbum nonnulli idem faciunt, q[illegible] ſenectus. Sed nec ægritudine ſolum incaneſc[illegible] hominem contingit, verũ etiam repentino mortis diſcrimine, quod eueniſſe compertum eſt cuidam è rupe pendenti, dum accipitrum pullos ſcrutaretur, interimque funes quibus ſuſtinebatur, diſſiluiſſent. Contingit præterea & diuturno mœrore. Sed & canos item prudentiæ nomine quoſdam dicimus, vti adnotauit Euſtathius. Proinde, inquit, Tyrrhenus Tarcon & Cycnus Troianus ætatis primordio ſtatim memorantur cani. Dignum ſcitu quod in Gabriæ adnotatum fabellis eſt, μιξόθριξ dici hominem, cui duplex ſit capillorum color, vt nigredinem præferant alij, caniciem nonnulli. Perinde verò id verbum eſt, ac ſi Latialiter mixti capillum audeas enuntiare.

Cur ab Homero ſenes dicantur poliocrotaphi. Crotaphos quid. Suturarum capitis ratio. De caluitie præterea & canicie. Rhaphides quid. Veſpaſiani hiſtoria.

Caput XXVIII.

QVærit Alexander Aphrodiſeus, Peripateticorum ſciẽtiſſimus, qua ex cauſa Homerus ſummo ingenio ſummáque doctrina vates τοὺς ἀνθρώ- A πους πολιοκροτάφους ἐκάλεσεν hoc eſt homines dixit poliocrotaphos, quod ſignificat, in temporibus ſanos. Hoc autem, inquit, ex eo credimus prouenire, quia vt plurimum inde canicies exoritur, quandoquidẽ primores capitis partes poſterioribus ſunt humectiores καὶ φλεγματικώτεραι id eſt longè magis pituitoſæ. Crotaphon intelligit Ariſtoteles, partẽ oculos interiacentem auréſque & verticem. Dicitur crotaphos, quod & inſtitutum adiuuat, quoniam ἀρξάμενοι τὸ ζῆν, velut mortis portio hæc ſit prænuntia: hinc B Theocritus, ἐκ κροτάφων πολιοὶ πάντες γηραλέοι, id eſt ex temporibus omnes ſumus ſenes. Sed, inquit Macrobius, ſi pars anterior humidior eſt, aut caluitium patitur, quod non niſi ſiccitate contingit? ratio eſt, quia partes priores capitis fecit natura rariores, vt quicquid ſuperflui aut flumei flatus circa cerebrum fuerit, euaneſcat per plures meatus: vnde videmus in ſiccis defunctorum capitibus velut quaſdam ſuturas, quibus hemiſphæria (vt ita dixerim) capitis illigantur. Eas verò vt doctius teneamus, imitemúrque geodæ- C tas & machinarios menſores, qui adhibito gnomone ſeu norma ſui generis, arearum ſpatia concipiunt, nec alba (quod dicitur) linea ex medicæ ſcientiæ theſauris ad hunc vſum præſeruientia conuertamus: ſciendum eſt, totum quidem capitis os, dici à Græcis cyros: conſtare verò id commiſſuris, quas iidem ῥαφὰς vocent, id eſt ſuturas, quæ ſerratæ ſunt: aliqui etiam ſtephanitidas aut rhabdoides & lepidoides. Sunt autem commiſſuræ cranei interceptæ nũmero, vt ferè cred- D itur, quinque. Ex quibus nonnullas intelligi veras volunt certáſque: quoniam ab extimis ad intima directè producantur per integram oſſium ſpiſſitudinem, quod ſcribit Conciliator. Incertas verò nec veras, aut fallaces, vt Conciliatoris eiuſdem vtamur verbo, accipiunt, non quia ad intima non perueniant, quod per errorem adcrediſſe Mundinus videtur: nam in craneo vehementer areſacto penetrare eas liquidò deprehenſum eſt. Sed quoniam, vt priores, directè non penetrent: nam quod E extrinſecus ab imo exorditur, intus definit supernè, veluti os ſubiecto incumbat oſſi, atque ita ferruminetur vtrunque. Nam & ſignificantius nono De vtilitate particularum Galenus agglutinationes vocauit. Primam verò ex legitimis certiſque coronalem vocant: quoniam in ambitum porrecta, coronæ præferat imaginem Sequentem verò, à figura ſagittam dicunt: habet hæc capitis mediana, initium ducens ab oſſe anteriori, pergens ad os dictum lambdam, hoc modo —C. corona- F lem quippe contingit, pergítque mox ad verticem: quod Auicenna ſcribit, Suturam tertiam, lambdæ vocant à Græci elementi figura: eſtque in parte poſtrema, quam puppim appellant. Subiacet ei cerebri ventriculus poſterior. Porrò ſuturas non veras eſſe duas ſtatuunt, inter oſſa capitis lateralia atque præcipuã, & oſſa petroſa, quæ ſuperiacent eis, cohærentque corticis imagine quadam. Eas Galenus etiam ſquammoſas nuncupat, & eſſe paralellas probat, id eſt à ſagitta æquidi- G ſtantes: addunt nonnulli etiam à coronali. Haſce ſuturas quinque, medicorum ſcholæ obſeruant præcipue. Adnotarunt & alias, ſed obſcuriores, quibus colligentur oſſa capitis omnia ſupra collũ, ita vt vniuerſæ fiant duo deuiginti. Sed enim parte hac vberius fuſiúſque magni auctoris perſequamur

mur placita. Ossium, inquit, compositio duplex: aut A enim ad motum est, dicitúrque ἄρθρον, aut ad firmitatem, ac vocatur συνάρθρωσις. Huius species tres, ῥαφὴ σύμφυσις, γόμφωσις. Et ossa quidem capitis compacta suturis sunt: inueniuntur hæ quinque plurimum: στεφανιαία, per sinciput, id est διὰ τοῦ βρέγματος: obolιæa, per verticem: λαμβδοειδὴς quæ in occipite, id est διὰ ἰνίου: crotaphiæ, seu temporales duæ. Cranij ossa septem, occipitis vnum, verticis duo, temporum totidem, frontis vnum, polymorphi item vnum: gomphosis dentium est, quia infiguntur: symphysis verò aliorum. B Pauciores esse suturas in mulierum capitibus, obseruatum est. Addunt & constipatiores haberi, qua ratione doloribus capitis amplius infestari, minus se egerentibus cerebri superfluitatibus, quæ præcipua est suturarum vtilitas: vnde & capitis osse pertruso, maniacos plerunque sanitati restitutos, legimus. In Platæensi strage Persicum caput repertum, Herodotus scribit: nulla prorsus suturarum commissura: cui Aratus succinere videtur, C

Πολλαὶ δ' ἀρραφέες κεφαλαὶ ποτ᾽ ἔσαν ἀνθρώποισι.

id est capitum pleraque hominibus citra suturas compacta sunt. Arrianus Æthiopum capita suturis nullis esse laxa, prodidit. Sed ad rem, quibus illi meatus fuerint ampliores, humorem siccitate mutant, & ideo tardius canescunt, sed non caluitio carent. Occipitium etiam si est siccius, nunquam tamen caluitio deformatur, quoniam eius siccitas D non ex vitio, sed ex natura est. Ex ea verò siccitate caluitium fit, quæ per malam temperiem, quam Græci δυσκρασίαν vocare solent, contingit, vnde capillo crispi, qui ita temperati sunt, vt capite sicciore sint, tardè canescunt, citò in caluiciem transeunt. Qui verò capillo sunt ratiore, non eo facilè nudantur, nutriente humore, quod phlegma vocitatur, sed fit illis cita canicies. Porrò scitu dignum id quoque: caluitiem quandoque ex cognatione E prouenire, quod Alexander scribit, sicuti podagra & morbi alij ex nobis natos frequenter excipiant. Ex eodem quoque illud non omiserim: canos non solum albicare, sed quandoque fieri χρυσοειδεῖς, hoc est fuluos, ὅταν συγκαταμιχθῇ ἡ λεκιθώδης χολὴ τῷ φλέγματι. id est vbi flaua bilis permixta pituitæ fuerit: sic enim lecithodes transfertur, quando lecithus est oui luteum. Suppetit in hoc & Galeni illud ex Therapeutices quartodecimo: Prorsum (inquit) interextincto, qui pilos confouebat, humore cooritur phalacrosis: at subeunte vitioso, F ophiasis consurgit ac alopecia. Iucundum relatu, quod prodit historicus Dion, quum apparuisset cometes, quo portendi videbatur Vespasiani mors, eludens is non sibi ait illum præsignare, sed Parthorum regi, ἐκεῖνος γὰρ κομᾷ, ἐγὼ δὲ φαλακρός εἰμι, id est ille enim est comatus, ego autem caluus. Quoniam verò dici à Græcis suturas diximus ῥαφάς, sciendum raphidas aliud esse omnino: nam sic pisces vocant, quos & belonas dicunt, vti tradit in commentatione De piscibus Dorion. Meminit Epicharmus insigni distinguens apposito: nam o- G xyrhynchos appellauit id est exacuminati rostri.

De phalacro, & phalo, ac anaphalantiâ, & phalantho. Quid phalacra, sive calueta. Caluari, caluescere. Phalacræa puelle. Idæ promontoria. Spurcus ager. De caluitio plura. Item de spadonibus. Ponti cum arbor. Semen à cerebro defluere. Castrare quis adortus sit primus. Apocopi, spathici, raphika. Tiberij caluitium. Sciani pro caluis cur. A caluo ad caluum.

Cap. XXIX.

CAluum Græci phalacrum dicunt, veluti qui habeat τὸ ἄκρον φαλὸν, ἤτοι λευκόν, quod verticem habeat albicantem: phalum enim album vocant, ἀπὸ τοῦ φάος tanquam luminosum sit, multúmque habeat claritatis. Hinc & eundem phalanthum appellarunt, quòd albus capillus veluti flos sit. In Iulij Pollucis monumentis est anaphalantias quoque, sed hunc anasilum interpretantur, hoc est capite incompto. Nam, inquiunt, phala est ornatus quidam, à luce ita dictus, vnde & galeæ phalus nuncupatur, pars ante frontem, cui prænitentes claui affiguntur, vt speciem afferant. Scribit Dion, Cæsarem laurea vsum perpetuò, postea quàm est potitus rerum, eo prætextu quod ἀναφαλαντίας ἦν. Auctor autem Tranquillus, Cæsarem caluitij deformitatem tulisse iniquissime. Caluitium ipsum phalacroma vocant. Legimus in thesauris Stephani, Phalacras inde dici vertices montis Idæ, vbi planta nulla visitur niuium magnitudine ac gelicidij. Quin, inquit, montana omnia satis fruticibúsque nuda phalacras rectè dixeris. Latinè dici calueta possunt: vel, vt Columellæ placere animaduerto, glabreta, qui & glabrentia vocat loca: nam & caluatam vineam lego apud Catonem & Plinium, in qua vites quidem sint, sed paucæ admodum & raræ, vt in caluitio capilli. Caluari quoque & caluescere, in Columella posita inuenies pro rarescere. φαλακραίας κόρας eleganter dixit Lycophron, Paridis naues, vt quæ ex arboribus montis Idæ fuerint compactæ, ex quo & datum loco nomen suspicatur interpres, ceu ab Phereclo fuerit renudatus. Esse autem Idæ promontoria quatuor, Phalacram, Lectum, Pergamum, Gargaron. Porrò spurcum agrum intelligunt agricolationis studiosi graminoso diuersum. Sed redeo ad caluos. Est inquit Plinius, in capillis aliqua terrarum differentia: quippe Myconij carentes eo gignuntur: vnde & caluos omnes Myconios dicimus, auctore Stephano: sed meminit & Strabo. Est verò Myconus cycladum vna, de Mycono nuncupata Æneæ ac Rhyus filio. Scribit Herodotus in Melpomene, siue historia quarta, inter Scythicas gentes esse quosdam, qui sub excelsorum montium radicibus incolant, eos ab ipso natali caluos esse, tam mares, quàm fœminas: esse item simis naribus & ingenti mento, proprio quodam oris sono, Scythicam gestâtes vestem, ex arbore victitantes, cui nomen sit Ponticum, cuius magnitudo eadem quæ fico, fructũ esse fabæ persimile. Verum refectis iis, aliquid scitius promere pergamus. Quærunt scientissimi, quid ita spadones calui effici nequeant. Ratio autem duci videtur inde, quòd cerebri multum obtineant, quam rem eis contingere, hinc manifestum est, quia rem Veneream non agunt, ἡ γὰρ γονὴ ἔοικεν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωρεῖν, hoc est semen labi per spinam è cerebro videtur; quam opinionem sequutus item Hippocrates est in libro De aere & aqua. Nam præcisis venis quæ post aures sunt, induci sterilitatem credidit, quòd seminis materia plurimum à cerebro sit: quemadmodum vigesima

tertij ab Auicenna quoque expositum scimus. Indicio est, membri illius, & oculorum quoque ex coitu imbecillitas. Eadem ratione boues ectomiæ, id est execti, cornua gerere maiora visuntur. Insuper ob id quoque pueri, necnon mulieres caluitium nesciunt. Quin vniuersim bruta execta in melius proficiunt, quando mollior euadit caro, digestioni aptior, ac sapidior quoque, quod indicat tertio Alimentorum Galenus. Homo in deterius abit multò generandi ratione, quæ vt omnium nobilissimo, illi præcipuè incumbit. Bruta nobis obnoxia nutrimenti præcipuum habent opus. Sic porrò sancit de instituto negotio Auicenna: Mulieres, inquit, & castrati non caluescũt: & mulieres quidem, quia sint humectæ plurimum: castrati verò perfrigidi, vt minor calore in eis fiat humiditatis resolutio. Amplius in euiratis quod transire in barbam debuerat, in capronas abit. In muliere barba non succrescit, pororum ac meatuum angustia. Scribit Hippocrates Sententiarum libro sexto, Spadones nec podagra laborare, neque caluos effici. Super cuius loci enarratione pocula Galeni doctissimi interpretis verba subsignare voluimus, vt obiter moneamur inde, quàm euidens sit morborum ratio, in victu parũ ordinatos. Spadones, inquit, dempti testes similes mulieribus reddũt. Igitur eę quemadmodum non caluescũt, ita spadones nil eiusmodi sentiunt. Cæterùm vt podagra castratos non tentet, temporibus Hippocratis verius erat, nostris non insuper ratum est, ob inertissimam desidiam & improbam satietatis lasciuiam. Proditum memoriæ ab opinatissimis est, Semiramidem, reginam omnium principem teneros mares adortam castrare, velut naturæ iniecta vi, quam ab instituto cursu retrorsit, quum inter ipsa nascendi crepundia per primigenios seminis fontes tacita quodam modo lege vias illa posteritatis propagandæ dictaret. Illud sciendum vtique, spadones dici ectomias & apocopos, verum & apocopi debiles appellantur, ac imbecilli. Firmicus Matheseos tertio: Inefficaces, inquit, ac apocopos reddent, & qui nihil agere possint, & qui nuptias difficile consequantur: erunt enim steriles & qui sobolem generare non possint: morientur autem spatici, aut colobici. Quòd si qui dicantur spathici, amplius ambigis, ex eodem libro quarto percipias licet: Facit, inquit, luna interdum spathicos, & qui assiduis valetudinum vitiis contrahantur. De spadonibus porrò dignum scitu occurrit illud: esse apud Phrygiæ Hierapolin terræ hiatum, ex quo sese promens spiritus letalis, quicquid accesserit propius, pernecat confestim, spadonibus modò exceptis: cuius ratio aut difficilis est, aut supra hominis captum: sicuti quod de naphtha legimus, quæ piceum præfert glutinum, bitumini persimile: cui si auicula insederit, volatu præpedito, mox prorsum euanescit: quòd si ignem conceperit, pulueris tantum iniectu restingui valet. Spadones, surculos venusta metaphora dicunt rustici, qui nil attulerint, quibus diuersi sunt, quos frugiferos vocant. Collibuit porrò nec præterire, quæ omnium in rebus naturalibus maximus exaranda sibi censuit. Calui, inquit, omnium maximè homines apertè efficiuntur: quod genus affectionis generale quodammodo est. Nam & plantarum aliæ semper frondent, aliæ frondem amittunt. At aues, quæ certo tempore se abdunt, & latent, pennas amittunt: qualis affectus in hominibus caluitium est. Quum enim paulatim & frondes & pennæ & pili defluant, vbi vniuersim hic affectus euenerit, vocabula accipit hæc, caluescere, defrondescere, depennescere. Causa huius affectus, inopia humoris calidi est, qualis præcipuè est humor pinguis. Quare plantæ, quæ pingues sunt, fronde perpetua virent. Præterea homines suis ætatibus hyemem, æstatémque agunt, quamobrem nemo ante quàm coire incipiat, caluescit. Sed à Venereo coitu id potius euenit, scilicet iis qui eò sua natura sint propensiores, quòd cerebrum per se vtique frigidissimum, rei Venereæ vsu etiamnum frigidius fit. Causa verò vt quæ latent, rursus pennas recipiant: quæque frondem amiserint, denuo frondescant: caluis autem nunquam redeat pilus, quòd anni tempora illis mutationem corporis magis afferunt. Itaque pro temporum mutatione vicissitudo gignendi amittendique sequitur, vt animalia pennas pilósque, plantæ frondes aut dimittant aut recipiant. At verò hominibus per ætatem euenit, ver, æstas, autumnus, hyems. Itaque quum ipsæ ętates non permutentur, fit, ne affectus qui ob eas accidunt, permutentur, quanquam similis causa est. Porrò sunt qui putent, quibusdam hominibus caluis quidem, si frequenter coeant, succrescere pilos. Cuius rationem affert Albertus De animalibus tertio. In homine eiusmodi calorem fuisse primò velut sopitum, & humido detentum viscoso: coitu verò humido arescente, calor velut exsolutus vinculis, fit inde potentior ad humorem resoluendum & pilum generandum. Verum ratio hæc parum fortè propria auribus videbitur excultis. Sed & lepidius aliquid subnectamus: erat caluitio deformior Tiberius, proinde in spectaculo quodam Seianus ad eius ludibrium, per caluos effici omnia curauit à matutina hora in vespertinum: quin & puerorum capite deraso ad quinque milia exeuntibus è theatro præluxere: vnde Seiani ex eo dicti omnes calui, inquit Dion. Porrò in Caligula scribit hic idem, quum is turbam esset intuitus seu vinctorum, seu aliorum quorundam, imperauit οὕτως δὴ τὸ λεγόμενον, ἀπὸ τοῦ φαλακροῦ μέχρι τοῦ φαλακροῦ πάντας αὐτοὺς στοιχῆσαι. Postremò impacturi pragmatiæ isti coronidem, adiiciamus illud Bionis perelegans, Non minus molestum esse caluis, quàm comatis pilos velli. Nam, vt scienter Seneca inquit, errat qui putat animosius detrimenta diuites ferre. Maximis minimisque corporibus par est dolor vulneris.

Pancratiastæ, qui propriè dicantur. Quintiliani locus explicatur. Athleta quas vocant Nicas. Item plura de certaminum generibus, & ad ea pertinentibus vocabulis. Pycta, sphæromachia, acrochersitæ. Glaucus sciamachus. Pammachi. Pentathli. Palæstræ inuentor. Æginetæ Philopentathli cur. Saltus vocabula. Canon, dolichus, diaulus. Præmiorum nomina diuersa. Sostra, soteria. Iselastica certamina.

Caput XXX.

QVintilianus Oratoriarum institutionum secundo ita scribit, Peritus non si docendum pancratiastem susceperit, pugno ferire, vel calce tantum, aut nexus modo, atque in his ictus aliquos docebit, sed omnia quæ sunt eius certaminis. Mira, vt audio, inter grammaticos disceptatio est, qui dicatur

dicatur propriè pancratiastes, quódue sit certaminis genus pancratium. Ego nuper in Aristotelis tres De rhetorica libellos quum incidissem, ex eorum primo aucupari certissimè sum visus, quid in re ambagiosa statuendum denique sit: adeo vt philosophi verba appositissimè Quintilianum interpretari videantur. Agonisticc, inquit, siue certatoria, corporis virtus magnitudine constat, vi & celeritate. Celer nanque robustus est. Qui verò pedibus diu ac scitissimè mouetur, dromicus est, siue cursor. Qui aduersarium premere ac retinere valet, palæsticus, id est luctator. Qui verò plagas impingere potest, πληκτικὸς, id est pugil, ac percussor. Qui duobus his præcellit, pancratiasticus. Qui his omnibus, pentathlus. Hactenus Aristoteles: ex cuius verbis luce, opinor, clarius innotescit, qui denique ex Fabio elici sensus debeat: sed καὶ τοῦτ᾽ ἄλλα Iureconsulti verba Ad legem aquiliam, Si quis, inquit, in colluctatione vel in pancratio vel pugilatu, dum inter se exercentur, alius alium occiderit. Idem ferè & Gellius, quum ait, Diagoras filios tres habuit, vnum pugilem, alterum pancratiastem, tertium luctatorem. Idem alibi, Oportet animo esse intento, vt sunt athletarum, qui pancratiæ vocantur, qui ad certandum vocati, proiectis alte brachiis, consistunt, capútque & os suum manibus oppositis, quasi vallo præmuniunt. Cæterùm nec significanter ex verbis Gellij vnquam deprehendas, quod quidam rentur (etiam si in multis thunnoscopi seu thunnarij haudquaquam somniculosi, sed qui gloriose loqui non desinant, nec sciunt in sinu gaudere) quid pancratium sit. Non ebullierunt ista in Lynceorum. nedum triuialium & apalæstorum ad hoc genus commentariis. Verum quæ ingerunt se nobis, allidere aut præfocare non sustinemus, quantacunque instet inuidia, quam plurimùm allatraturam scio: sed vtinam nobis superstitibus, vt dentem dente arrosisse dolenter sentiat, quando (vt dicitur) carne opus est, si satur esse velis. Sed nos scopas solutas suo linquamus liuori, in doctrinis, quasi in præstigiis mirificas, & velut vmbras imaginésque laruarum, quibus insitum, paruulos exterrere, ac in angulis garrire tenebrosis. Eruditum verò est illud Plutarchi ex Parallelis in Lucullo: Athletas, inquit, die vna qui lucta vna & pancratio coronantur, more quodam admirabili, νίκας vocant, id est victorias. Ab pancratij intellectu excidit interpres, nam vbi Græcè scribitur, πάλῃ μιᾷ καὶ παγκρατίῳ, ipse palestra inquit, & lucta. Sudas intelligi pancratiastas voluit athletas pyctásque, χερσὶ καὶ ποσὶ πύκτευμα χουμένας, id est manibus pedibúsque in pugilatu decertantes. Vnde & nominis promi ratio videtur, quòd corporis totius conatu, ac virium intentione consurgant in pugnam: Sunt verò pyctæ, qui & pugiles, quósque Aristoteles (vti prænotauimus) & Pollux ab vsu percutiendi, plecticos vocant. Autolyci pancratiastæ statuam in Prytaneo stetisse, auctor Pausanias est. Pyctarum arma pilæ sunt, quas sphæras vocant, vnde sphæromachia nuncupata, & verbum σφαιρομαχεῖν. Inter ea item sunt & myrmeces & lora. Nominatur & in hoc vsu sciamachia, sicut & acrochirismus. Sicyonium Sostratum pancratiastem, scribit Pausanias, Acrocherfitem esse cognominatum, quoniam summis manibus correpto aduersario, confringens non dimittebat prius, quàm deficientem sensisset.

A De Glauci statua habitu σκιαμαχοῦντος, quoniam erat is, (vt inquit Pausanias) ἐπιτηδειότατος τῶν κατ᾽ αὐτὸν, χεῖρας, καὶ ... alibi plura. Sunt & qui vocantur pammachi, veluti Plato Euthydemum nuncupauit. Videntur esse qui & pancratiastæ: nam pammachion, pro pancratio legimus quandoque. In literis nostris pentathlum Festus interpretatur quinquertium: sicut quinquertiones, pentathlos dicimus Sed & athletas Liuius quinquertiones appellauit. Pentathlos

B verò intelligit Festus, qui se artibus quinque exercerent, iactu disci, cursu, saltu, iaculatione vel cestu (vt habent alij,) & luctatione. Pindarici interpretes in Isthmiis ita habent, ἅλμα, δίσκος, ἀκόντιον, δρόμος, καὶ πάλη, pentathlo continebantur. Paulus iureconsultus Digestis de aleæ lusu & aleatoribus: Senatusconsultum, inquit, vetuit in pecunia ludere, præter quàm si quis certet hasta vel pilo iaciendo, vel currendo, saliendo, luctando vel pugnando, quod virtutis causa fiat. Sunt apud Græcos qui o-

C cto statuant certamina: stadium, diaulum, dolichum, hoplitem, pygmen, id est pugilatum, pancratium, palen, id est luctam, & alma, id est saltum. Sunt qui Atheniensem Theseum excogitasse pancratium principem omnium velint, sed ἄνευ μαρτύρων, vbi cum Minotauro est in Labyrintho congressus, siquidem pancratio illum est adortus, quando non suppetebat gladij facultas. Produnt

D alij ab Thesei pædotriba Phorbante compertam Athenis palæstricem. Aurigam tamen Phorbanta intelligere maluit Pherecydes, cum quo & Amazonem rapuerit Theseus. Pentathli inuentorem ferunt Peleum Æginetam: vnde & Philopentathli quandoque nuncupantur Æginetæ. Historia sexta scribit Herodotus, Eurybatem pentathlon exercuisse. Interpres quinque palmas eo verbo intellexit. Quod ad saltum attinet, partem vnde prosiliebant, βατῆρα vocant, id est batera. Saltandi mensura dicebantur canon: terminum autem nun-

E cupabant τὰ ἐσκαμμένα, id valet ac si effossa dicas: vnde & in eos qui metam transiliunt, concinnatus adagio πηδᾶν ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, id est saltu sulcum transmittere. Pentathlorum iaculum dicebatur apotomeus. Diaulum intelligebant, cursum duplicem, obeundi scilicet stadium, ac mox regrediendi. Proinde Aristophanis interpres locum qui stadia contineat duo, nomine eo intelligit, aut mensuram cubitorum σ, id est ducentorum. Dolichus verò sæpius est repetitus cursus, aut vbi septem currunt. Nam stadiodromi, duo tantùm e-

F rant. Hoplitem, cursum intelligimus armatum. Addamus porrò superpondij quippiam, quod linguæ supellectilem faciat instructiorem cultiorémque: Athletæ præmium rectè athlon nuncupari: sicut quæ medico contribuuntur, sostra dixeris & soteria, ac iatrea. Docenti verò, didascalia, didactra. Militi, aristea, epinicia, niceteria. Chirotechnæ autem, id est artifici, epichera. Nuntio, Euangelia & menystra. Quippiam ferenti, comistra. Beneficio, charisteria. Altori, threptra. Palæsticam por-

G rò artem Theseus, vt volunt alij, excogitauit primus: nam post eum coorti palæstræ doctores: prius enim magnitudo tantùm spectabatur & robur, quo Cercyon in Bœotia hospites conficiebat in loco, quem παλαίστραν Κερκυόνος vocarunt. Iselastica athletarum certamina intelligunt Græci Latinique, vbi suas ineunt ciuitates qui vicerunt,

Digitized by Google

magna pompa & propè triumphali. Hinc in quadam epistola Traianus, Iselasticum tunc primum mihi videtur incipere debere, quum quis ciuitatem suam ipse εἰσελάσῃ.

Caluisij Sabini memoria propè nulla. Grammatici analecta qui sint. Item analectides quid, & analecta, & apodecta, vel apodectae. Antiquarij. Apocleti.

Caput XXXI.

B CAluisium Sabinum hominem sanè diuitem, ita fuisse memoria nulla scribit Seneca, vt illi modo Vlyssis nomen excideret, modo Achillis, modo Priami: quos tam benè nouerat quàm pædagogos nostros nouimus: nihilominus eruditus volebat videri. Quamobrem compendiarium excogitauit. Magna summa seruos emit: vnum, qui Homerum teneret: alterum qui Hesiodum: nouem præterea Lyricis singulos assignauit. Postquàm verò hæc illi familia comparata est, cœpit conuiuas vexare: habebat ad pedes hos, à quibus subinde quum peteret versus quos referret, sæpe in medio versu
C excidebat. Suasit illi Satellius Quadratus, stultorum diuitum arrosor, & quod sequitur arrisor, & quod duobus his annexum est, derisor, vt grammaticos haberet analectas. Erat enim in ea opinione, vt putaret se scire, quòd quisquam in domo sua sciret. Et perinde etiam posset, idem Satellius illum hortari cœpit, vt luctaretur, hominem ægrum, pallidum, gracilem: quum Sabinus respondisset, Et quo modo possum, vix viuo. Noli obse-
D cro (inquit) dicere, Nonne vides, quàm multos seruos valentissimos habeas? Hactenus Seneca. Apud quem si quis solicitius inquirat, quosnam arbitremur dici grammaticos analectas, eos ita nuncupari contenderim, qui lectione multa exercitati, memoria sint firmissima & indubitata, vt quicquid vnquam legerint vel audierint, ferè habeant ad manum & in numerato, quoniam ἀναλέγεσθαι significet Græcè ἀναμασᾶσθαι ἔχειν ἢ συνεῖναι, id-
E est firmiter tenere ac concipere. Vel quia memoriæ subsidium & ingenij domino essent futuri. Sicuti analectides dicuntur quibus ex xylino lino, vel quauis materia, tanquam puluillis constipant scapulas prominentes puellæ, vt videri habitiores possint. Quod Ouidianum carmen liquidò comprobarit, quod ita habet:

> Conueniunt tenues scapulis analectides altis,
> Angustum circa fascia pectus eat.

F Analecta in Epigrammatario Poeta sunt reliquiæ sub mensa, quæ quod colligi debeant, id sunt sortitæ nomen, quamuis etiam pro instrumentis ad id ipsum destinatis, quidam interpretari maluerint. Martialis:

> Colligere longa turpe nec pudet dextra
> Analecta & quicquid canes reliquerunt.

Et alibi:

> Otia sed scopis nunc analecta dabunt.

G Erant Athenis apodectæ, qui tributis, collationibus, & omnino vectigalibus præerant, quæque in eis ambigua forent, iudicio discernebant: iis ab excipiendo inditum videtur nomen. Sed & apodectæos vocabant, qui frumenta metirentur. Hoc ideo non tacui, si fortè cui apodectas dici grammaticos, non analectas, arrideat magis. Sunt qui antiquarios rectè opinentur dici eos, qui à memoria sunt principibus, ad manum, ac in numerato habentes, quicquid antiquis gestum temporibus est. Apocletos fuisse Ætolorum sanctius concilium ex delictis viris, auctor T. Liuius est.

A quibus traditum, Polypos sua sibi brachia erodere. Eledone, monocotylos, cotyle. Cotila animalia. Helices. Quid cotyledones, & vnde. Item acetpiacula. Sepium quid. Oxybapha, acetarium. Sepedona, septa. Adulatorem esse polypo similem. Quid thelm, & pratanean. Plutarchi loca duo restituuntur ex Demosthenis vita.

Cap. XXXII.

POlypum, inquit Plinius, brachia sua rodere, falsa opinio est: id enim à congris euenit ei. Hoc ipsum & Athenæus scribit, à quo relatum scio, Alcæum quoque ita tradidisse, ἐσθίω δ' ἐμαυτὸν ὡς πολύπους. Id & Pherecrates sensit, nec prætermisit Horus. Hæc verò si quis latius tractari expetat, sciat primum quidem, à paguris polypi brachia erodi, Aristotelem scribere. Inter eos verò, quorum sententiam reiicit Plinius, esse Poeta Hesiodus videtur qui (vt Græci interpretantur) eledonem polypi genus eo versu intellexerit, qui in Ergis legitur, ferè in fine:

> ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει.

Dicique eledonem volunt διὰ τὸ ἑαυτὴν ἐδίειν, quod ipsa se rodat. Ita vt Λ in nomine, perinde ac vacans legatur. Monocotylon eam dicit Aristoteles, id est simplici acceptabulorum ordine fidem. Sed & Oppianus in Halieuticis Hesiodi comprobat sententiam, hyeme prodens suis vesci pedibus polypos illis versibus,

> ἀλλ' οἱ γ' ἀλκαφυζέοντες ὑπεξέμμεναι θαλάμησι
> Πτήξαντες δαίνυνται ἑοὺς πόδας, οὐ γὰρ ἄρ' ἄλλην
> ἀλλ' ἄγρειε.

Colouopodas certè hinc polybos conspici, Ioannes Grammaticus adnotauit. Auctor quoque in Varia historia Ælianus, polypos ad vorandum quæcunque oblata, esse vehementes insuperabilesque, adeo vt pastu mutuo ne abstineant quidem: & in maioris δίκτυα, id est laqueos retiáque, incurrens minor eius esca fiat. Porrò vt aliqua non incuriose ad hoc pertinentia hinc inde præcerpamus, habet (inquit Ælianus idem) polypus hic vnam modo cotyledona: estque ἑπτάπους, id est septem pedum. Cotyledonas exponunt eruditiores τὰ πολύποδος πλεκτάνας, id est polypi acceptabula, siue cirrhos, aut (vt Ouidius) flagella:

> Deprehensum polypus hostem
> Continet, ex omni demissis parte flagellis.

Acotyles similitudine, vt inquit Eustathius. Est autem genus vasis cotyle, & manus cauitas: vnde & lusus quidam dicebatur ἐν κοτύλῃ, id est in cotyle. Cotila verò animalia dicuntur garrula, id est κωτίλα. Sicut agrammata vocantur, quorum vox nullis exprimi literis valet. Antiphilus Byzantius helicas vocauit eo versiculo,

> πλίξασθαι βρύλλου ὁ κνανέους ἕλικας.

Cotyledones dici videntur, vt item inquit Oppiani interpres, ἀπὸ τοῦ δέχεσθαι ... κοίλας, οἷον κοτύλας, quòd concauæ capillis incumbant, velut cotylæ: sed, inquit Aristoteles De animalium historiis quarto, ὁ μὲν οὖν πολύπους, ... ταῖς πλεκτάναις, vtitur (inquit)

quit)polybus vice pedum ac manuum cirrhis, siue (vt Theodorus transtulit)brachiis. Sunt qui cotyledonas intelligant partes in flagellis concauas, quibus exsorbere polypi consueuerint. Hinc Plinius sorbere eos acetabulis scribit, vt mox liquebit. Sciendum verò: sepiæ,lolligini,lollio capillamenta inesse quædam. Nam partes duræ ac solidæ intus per dorsum, & corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine. Nam in sepiis sepeium dicunt: in lolliginibus gladiolum seu xiphos. Sepedonas Græci non à sepia inflectunt,sed vlcera intelligunt eo nomine putrescentia. Nam septas medicamenta vocant, quæ exedendo sunt. Acceptabula apud Plinium Trebius Niger in polyporum ratione accepisse videtur pro caligulis vrnalibus peluium modo: vnde apud Senecam sunt præstigiatorum acceptabula, hoc est vascula, seu caliculi,quibus astantium oculos fallendo præstringunt. Dicunt & acceptabulum,heminę quartam partem,id est drachmas quindecim.Sunt & in corporibus acceptabula pro pyxidibus, vt anatomici vocant,quibus coxendices infiguntur, circáque ea vertuntur ossa coxarum. Hinc sæpe in Plinio legimus.Ossa ex acceptabulis. Ab accipiendo videntur acceptabula dici, quæ Græci ὀξύβαφα vocant, quo nomine vasa sunt Aristophani in Auibus. Quidam verò acetabulum scribunt c simplici: sicut & acetarium, ab accipiendo item dictum,pro horto:quoniam,vt inquit Plinius,exp edita res & parata semper foret. Etiam si non desunt,qui pro herbis virentibus, quas ex oleo, sale ac aceto,initio mensæ esitare consueuimus,id verbum accipiant. Verum illud scitius paulo ac remotius,ora vasorum, ad vterum quæ veniunt, Aphorismorum quinto, ab Hippocrate acceptabula nuncupari,ex quibus secundæ pendent,non sicuti arbitrantur plerique, adnatas ipsis carnes adenosas. Nam & de Muliebribus affectionibus primo: Si acceptabula, inquit,plena fuerint pituita, menstrua fiunt pauciora. Et De naturalibus primo Praxagoras, Acceptabula sunt ora venarum & arteriarum, quæ ferunt ad vterum. Sed redeo ad polypos. Basilius ille Magnus in commentatione quam De gentilium librorum lectione,concinnauit, scitè admodum & doctè, polypum vocat adulatorem,cuius verba mollia feriunt interiora ventris. Nam,vt inquit,polypus ad speciem subiecti soli colorem permutat: consimiliter & assentator ad voluptatem audientium variabit sententiam. Quo nomine ab Hieronymo blandus dicitur inimicus. Aristoteles polypi atramentum vocauit tholum:si dici tamen atramentum potest,sed & in sepia tholus dicitur,& in mollibus,in ea quæ mytis dicitur,vt philosophus idem scribit. Accentum recipit in vltima,quanquam enotatum aliter inuenis in Aristotelis codicibus. Nam tholus si paroxytonon fuerit,orbicularem signat domum,in qua epulari Prytanes consueuerant. Et si cui quotidianus in Prytaneo cibus fuisset decretus, honestissimum in Græcia censebatur. Tholum rotundum columnatum legimus apud Varronem.Prytaneum dicebatur propriè, quòd in ea triticum seruaretur, quod dicunt Græci πυρὸν, quasi πυροῦ ταμεῖον. Auctor Plutarchus est,Cimonem Atheniensem liberalitatis animi prælti,domum suam ciuibus fecisse πρυτανεῖον κοινὸν, id est publicum prytaneum, quoniam munificè illos epulo identidem exciperet,vt volentibus pateret perpetuo. Ab eodem mandatum memoriæ scimus, structis ab Lucullo numerosis bibliothecis, quæ adeuntibus paterent semper,domum eius habitam ἑλληνικὸν πρυτανεῖον ἑλλήνων. Adnotandus parte hac error interpretis Plutarchi in Demosthene: nam quum ita Græcè scriptum comperias, ἐ τὸν πρεσβύτατον ἐψηφίσατο, σίτησιν ἔχειν ἐν πρυτανείῳ σίτησιν ἔχειν. Ipse sic Latinitate censuit donanda, Decretum à populo est, vt maximus natu generis eius publicè stipendia aciperet. Ego autem eo verbo σίτησιν, non stipendia intelligo, sed alimenta verius. Sed & inibi lepida omittitur historia reconditæ ab milite in manu statuæ Demosthenicæ,ac diu ex fide pecuniæ seruatæ. Dicitur verò tholus, ἀπὸ τοῦ περιθεῖν, id est à circumcurrendo: inflectitúrque sub fœminino genere: de qua re & Pollux libro octauo. Tholia verò,cista est, operculum habens tholoides, siue testudinarum: ex thesauris eiusdem. Apud Theocritum tholiam interpretantur petasum, & vmbellam, quam vocent Attici scirrhon. Polypi tholum esse subrubrum Athenæus prodit, in ea parte quæ dicitur mechon,supra ventrem.Tholum denique locum vocant,vbi vasa reconduntur conuiualia, sed & tectum in acutum tendens.

Panthea singularis virtus,atque item Maniæ. Muliebris sexus commendatio. De artemisia,& Abateo. Rhodiorum, Spartanarum, Romanarúmque laus. De Semiamira Heliogabali, & Gallicanis in Sena insula,ac Zenobia. Conchę locus.Item Gallicarum ac Persicarum laus, necnon de Thracum fœminis,& funebribus mulierum orationibus.

Caput XXXIII.

Hieronymi sanctissimi simul & eloquentissimi viri sententia præclara est,Virtutes non sexu, sed animo æstimari oportere. Id si qua in fœmina verum iudicari & potest & debet, hæc Panthea est. Ne imprudenter me aliquis, aut parum piè censuram hanc peragere criminetur.Neque enim nunc Christi sacraria introspicimus,in quibus enitescunt diuiniores animæ, & præfulget cælestis clementia. Meminerint modo legentes, versari nos in priscorum literis, & inde præcerpere flosculos rerum amœniores, quibus vel fatigatos oculos blandè retinere valeamus. Ergo fuit Panthea hæc,vt scribit Xenophon, & ex parte commeminit Hieronymus,Abradatæ vxor nobilis viri,& in bellicis rebus periti, quódque maximum reor,Persarum mox regi Cyro in primis chari,ad cuius manus venerat Panthea captiua,castris Assyriorum expugnantis. Aberat tum Abradatas, vt qui legatione fungeretur apud Bactrianorum regem. Araspæ Medo asseruanda interim tradita Panthea est, qui singulare ac præcipuum reddidit ei pulchritudinis testimonium, simul & probitatis:quum apud Cyrum affirmasset,necdum esse ortam, aut omnino inuentam tota Asia tantæ præstantiæ mulierem. Sed ipsa prius reddiderat sibi nam quum magno natu quidam, vt bono animo esset,hortaretur,quoniam etiam si pulchrum pręsignémque virum antea habuisset, nunc maximo regi,cui nec forma non stata quidem, sed præcellens,nec virtus deesset, destinanda foret. Id vbi illa percepit, scires ibi fœmineam cessare incon-

Digitized by Google

stantissimam imbecillitatem, non regia fortuna erectior facta, non libidinis titillationibus delinita, profundius se in luctus dedit, peploque à summo vsque discisso, miserabiliter seipsam complorans eiulansque, quod quem præcipuè amabat, cuique vni se natam volebat, eo foret caritura, conflictabatur. Cæterum affuit virtuti fortuna, & votis subscripsit castissimis. Eam quippe tantam talémque magno animo inuisere neglexit Cyrus, ne interim à gerendarum rerum cura muliebri venustate mollitus auocaretur. Quibus tantis nominibus & ipsa vox venientem Abradatam virum illi conciliauit, quum accersito Cyri religionem, temperantiam quoque, & in ipsam explicaret commiserationem. Quibus permotus Abradatas, Quid igitur, inquit, mihi faciendum censes, quo & pro te méque ipso principi eminentissimo satisfaciam? Quid aliud, inquit Panthea, nisi vt enitaris, similem te illi præstare? Ea perspicuè intelligens Abradatas, profecturus mox in aciem, O Iupiter (inquit) optimè maxime, da mihi vt appaream & vir dignus Panthea, & dignus amicus Cyro. Cæterùm vbi acri commisso prælio, strenuè pugnantem illum occubuisse, audiuit Panthea, postea quàm fleuit vberius, quæ summa virtute, & quantum sexus is capit, summa prudentia ætatem transmiserat, non expectanda vlterius fortunæ ludibria censuit, verum acinace quem diu paratum ad eos vsus habuerat, seipsam confecit, capite super viri pectus recumbens, vt e iugulo profluens sanguis mariti vulneribus infunderetur. Quibus virtutibus id est ad posteros consequuta nomen, vt clarissimis monumentis subinde celebrata, in æuum sese illustrissimè propagarit, vt intelligamus, quamuis eius videatur sexus proprium, domi se continere, quod in quadam Declamatione Quintilianus ait, & leuibus officiis affigi, & passim vt animal indomitum & impotentis naturæ, fœmina coarguatur: promere se tamen nonnunquam in ea imbecillitate tantam rerum excellentiam, vt viros quoque quantumuis peregregios decere possit: quod in Timoclia probat Aristobulus, & in Thisbe Theopompus. Ab Panthea singulari virtute haud dissita est Mania, Zenis satrapæ in Æolide vxor, natione Dardanis, sicuti & vir. Quo ex humanis concedente, ac Pharnabazo illi satrapem alium substituente, confestim vi pecuniarum magna secum assumpta, quibus Pharnabazo, & apud eum claris gratificaretur, ad illum pergit. Admissa verò in colloquium, O Pharnabaze inquit, quum in aliis vir meus se tibi amicum gessit, tum verò ex fide tributa persoluit, quo nomine illum plurimi faciebas. Quòd si illo nil ipsa inferior tibi cuncta suggessero, quid alium te satrapem præficere necesse est? At si ad animum tibi respondero minus, tuum semper fuerit pontificium, me reiecta, alterum sufficere. Quibus auditis Pharnabazus, mulierem commodè loquutam opinatus, vicarias illi vices viri contribuit. Quare compos omnium mulier, non solum quæ fuerant viri obibat partes, verum ad Pharnabazum si salutatum pergeret, non citra munera officio perfungebatur. Quòd si in præfecturam is descenderet, munificè à muliere excipiebatur, vt splendidius à nemine. Nec ciuitates modò iuris sui seruauit inconcussas, sed & Larissam adiecit imperio & Hamaxiton ac Colonas, mari adiacentes, ex Græcis exercitu conflato. Inter quos fortiter facienti dona insigniter proferebat. Quin & Pharnabazo expeditionum fuit comes in Mysos & Pisidas. Quare ab eo magnificè abibat honorata, consiliis adhibita sæpius. Hanc Medias gener præfocasse cum filio memoratur. Artemisiam mirari non desinunt Græci, quæ irruentes Rhodios classe exuerit. Insulam quoque domuerit, erecta in vrbe Rhodo statua, quæ ciuitati stigmata videretur inurere, quem locum obseptum mox Abaton dixere: quoniam trophæa mouisse, religio est. Fuit apud Cyrenem Artemisia quoque insigne festum. Romanarum quidem mulierum laus ea præsignis est, quod illis Numa pudoris adiecit plurimum, curiositatem remouit, sobrietatem docuit, tacere ac abstemias prorsus esse, neque de necessariis rebus absente viro, quicquam eas loqui assuefecit. Nam quum mulier quandoque propriam causam in foro dixisset, misisse senatum, memoriæ traditur, Deos consultum, quidnam ea res ciuitati portenderet. Quoniam Vlpiano tradente, à ciuilibus officiis & publicis fœminæ remouentur: proinde iudices esse non posse, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio interuenire, nec procuratrices existere. Idem alibi: Corporalia, inquit, munera fœminis ipse sexus denegat. Calphurniæ improbitas iudicibus perinmolesta edicto causam dedit, quo cauetur, ne postulare fœminæ liceat. At ediuerso Spartanæ mulieres audaciores dicuntur fuisse, inque ipsos viros in primis viriles, vt quæ domesticis negotiis dominarentur, tum in publicis sententiam dicerent de maximis rebus, & auctoritatem haberent. Nec me fallit, in Politicis Aristotelem scribere, illas molliter viuere solitas, ac fuisse in omnem licentiam dissolutas. Itaque, inquit, necessarium in tali republica diuitias haberi in pretio, præsertim quum fuerint viri mulieribus obnoxij. Semiamira Heliogabali mater, omnium prima loco viri senatum narratur ingressa. Quin & in colle Quirinali senatulus est constitutus, id est mulierum senatus. Cautum tamen mox, ne vnquam mulier senatum ingrederetur, vtríque inferis eius caput dicaretur denoueretúrque per quem esset factum. Gallorum mulieres inter infestas ciuilis furoris acies ausæ se immittere, nunc lachrymis, nunc precibus, ita illorum animos flexere, vt dissentione obliterata, pacem coirent ac societatem omnésque citra vllam cædem ad propria reuerterentur: vnde apud eos inoleuerat mos diutissimè seruatus, vt quum de pace bellóque consultaretur, mulieres item adhiberentur. Si qua præterea, vt fit, inter socios incidisset controuersia, mulieres intererant arbitræ. Quamobrem dignum memoria id est: fœdus quod cum Annibale Galli inierunt, in hanc fermè sententiam percussum: Si quis Gallorum iniuria se à Carthaginiensium aliquo affectum quereretur, eius rei Carthaginiensium magistratus aut imperatores qui in Hispania fuerint, iudices esse debere. Sin Carthaginiensium quisquam ab vllo Gallorum iniusti quippiam passus esset, Gallicas mulieres de ea re iudicium facere. Interim scitu haud indignum: in Sena Britannici maris insula, Osismicis aduersa littoribus, esse Gallici numinis oraculum insigne, cuius antistites perpetua nobiles virginitate, Gallicænas ædidere nomen ingenij potestate, ac magici carminis vi in mari procellas dicuntur mirè concitare, sed & in quæ collibuerit animalia

malia identidem sese afformare: quin & medicam prorsus manum respuentia diuinitus persanare: futurorum item sibi vendicare scientiam ac destinato ad eas profectis stupenda subinde præcinere. Zenobia Odenati vxor, moriẽte marito, imperium excepit tanta virtute, vt imperatores multos fortitudine præcelluisse memoretur, ac solertia, Latinis imbuta literis quadamtenus, Ægyptiis etiam perfectè. Orientalis historiæ ac Alexandrinæ adeo perita, vt epitomẽ inde confecisse, nonnulli persuaserint sibi. Capta demũ ab Aureliano vixit mox vti matrona prope Tybur, in Zenobiis agris, vbi visebatur Conchæ locus. Fuit me itẽ puero, bellantibus in Turcas Venetis, memoratæ virtutis puella, Marulla nomine in Lemno, quæ à Barbaro cæsum patrem conspicata, scutum iacentis arripiens & gladium, impetũ in hostem dedit, moxq; opem ferentibus aliis etiam ad naues ingenti ardore est per magnam cædem insequuta. Orisgontis Gallogræcorũ reguli vxorem pluribus memorarẽ, ni matronali pudicitię, ac pręclaro facinori paria faceret T. Liuius Asiatici belli libro octauo. Porrò in bello quod contra Astyagem gerebatur, quũ Persarũ acies impressionẽ hostiũ validiorem ferre nequiret, iámq; loco cederet, matres & vxores eorũ obuiã sese tulere, orantes in prælium redirẽt: cunctãtibus sublata veste, obscœna corporis ingessere, rogitantes, num in vteros matrum vel vxorum irrumpere cogitarent? Hac illi castigatione repressi, veluti denuo bellicum cecinissent, aciẽ instaurarunt. Ob quod facinus præsigni victoria potitus Cyrus, lege cauit, vt vbi primũ Persarũ rex vrbẽ ingrederetur, mulieres quotquot adessent, singulos auri nummos à rege acciperent. Sed Ochus rex quũ vitiis aliis, tum auaritia præ cęteris insignis, vrbem sæpius circũuectus, nunquã eandẽ inire voluit, mulieribus ne congiariũ moribus receptũ impertiretur. At Macedo Alexãder bis eam ciuitatem ingressus, toties quoq; mulieribus erogari nũmos iussit, nec contẽtus, pręgnantibus duplicari munus imperauit. Apud Thracas nec fœminis quidem segnis est animus, super mortuorum corpora virorũ interfici, simúlq; sepeliri, votũ habuere eximium. Et quia plures simul singulis nubere, moris fuerat: cuius id demum foret decus, apud iudicaturos magno certamine disceptabatur, moribus id contribuebãt, inde lætitia singularis in victoria. Huius præterea sexus honori & illud Romana maiestas impertita est, vt in clarissimarũ funeribus epitaphij dicerẽtur. Quod itẽ ex virtute natum ac pietate est, siquidẽ quũ mittendum ad Delphicũ Apollinẽ munus esset ex Camilli voto, nec foret auri tantum in vrbe, mulieres sponte corpòris ornamenta contulere.

Iunonis templum in Olympia. Agon quem vocabant heraa, siue ἡραῖα. Physcoæ chorus, & Hippodamia. Pallas Narcæa. Diana Laphria, Triclaria, Potamia, Alphea, Lye. Hoplosmia, Hecatombæa Iuno.

Cap. XXXIV.

INter alia memoranda præcipuè, quę apud Elin Peloponnesi tum vetustã, tum nobilẽ ciuitatẽ, fuisse narrantur: non in postremis audio celebrari à scriptorum adiuratissimis templum Iunonis, quod Scilluntij ex Triphylia struxisse creduntur, octo ferè annis posterius, quàm Eleis imperare exorsus est Oxylus. Quinto quóq; anno Iunoni peplum contexebant mulieres decẽ ac sex numero, quæ ipsæ agoni pręficiebantur, quẽ dixere ἡραῖα. Currebant virgines ętatis vtiq; non vnius, prodibant principes natu omnium minimæ, sequebantur grandiores paulo, postremis quæ cęteras anteirent ætate. Currebãt verò sic: dimittebatur illis coma, tunica subsistebat paulum supra genua, dexter vsq; ad pectus retegebatur humerus. Stadium Olympicum erat cursui destinatus locus, sexta tamẽ parte dẽpta. Victorię pręmiũ oleagina fuit corolla, & bouis portio Iunoni immolatæ. Certaminis vetustatẽ ad Hippodamiam producunt, quæ Pelopis adepta coniugiũ, sic Iunoni gratã se ostenderit, sex & decem allectis mulieribus, cum quibus ἡραῖα statuerit prima: túncq; vicisse Chlorin Amphionis filiam. Afferuntur & alia, quæ huc prorsum spectãt, sed ambustis Gręcorum codicibus, in lubrico haudquaquã luctabimur. Illud apertius omnino, ac certius: à mulieribus eisdẽ duos esse cõstitutos choros, alter quorum Physcoæ dicatur, Hippodamię alter. Physcoam à Dionysio amatam memorant, natúmq; inde Narcæũ, qui bello clarus Palladis Narcęę templum excitauit. Nã sæpe à tẽplorum cõditoribus vel iis qui simulacra erexissent, diis veterũ adoptabãtur cognomina. Sicuti in arce Patrensium quæ colebatur Diana, de Phocensis Laphrij nomine, statuę auctoris, Laphrię indepta cognomẽtũ est apud Calydonios, quod & apud Patrenses obtinuit, illuc tralato simulacro: inde & λαφρία festũ quoq; nũcupatũ. Sunt qui deã ita malint dictã, quòd eius μήνιμα ἐς Οἰνέα, tandem Calydoniis factum foret ἐλαφρότερον. Alicubi & ab celeberrimis poetarum dici quoq; Potamiã Dianã obseruauimus: quam eandẽ & Alpheã ex euentu nũcupant, quòd Dianæ obiectitus amore Alpheus Ortygiã vsq; eam sit insequutus, ac destiterit mox. Propterea excitato inibi deæ templo, illi conciliatũ de facto cognomẽ. Dianã quoq; Lyen cognominarunt Siculi, quoniã ab ea essent morbo infesto soluti: vnde natũ, vt rustica multitudo theatrum ingressa victoriã caneret, quã de Syracusanis mox adeptus est rex Hiero, quæ prima creditur Bucolicorum origo, quę omniũ princeps carmine Daphnis celebrarit, mox Theocritus. Fuit in Achaiã item Dianę tẽplum Triclarię, cuius festũ καὶ παννυχίς, id est peruigiliũ celebrabatur quotannis, cum hominũ immolatione, ex numinis indignatione enato sacrorum ritu: quod in delubro Melanippus & Comætho turpiter amore victi coissent. Celebrata & apud Argos Panagyris Iunonis honori legitur, ἡραῖα vocãt, sed & Hecatõbęa, quia deçcentũ immolarẽtur boues. Certaminũ verò pręmiũ χαλκοῦν fuit ἀσπὶς, id est æneũ scutũ ꝙ significat Pindarus, corona itẽ myrtea. Hoplosmiã dicebant Iunonẽ, quę apud Elidẽ coleretur.

De Iamidis & Thrasybulo vate, qui ex cane primus vaticinia conceperit, qua de sue quoque eliciant Cyprij. Theodati Gotorum regis historia.

Cap. XXXV.

INter vatici spiritus viros, qui celebre apud veteres sint nomẽ indepti, cõperio in Eleorum historia Iamidas, de Iamo quodã nuncupatione propagata. Inter hos vnus egregiè memoratur Thrasybulus, prę dictionib⁹ multis sanè illustris

quo nomine est icone quoque in Olympia insignitus, in quo galeotes, id est mustella, quãquã alij felē interpretātur, ad dextrũ arrepere humerũ aduertitur. Assistit & canis, verũ intercisus, ac iecur patefaciēs. Quod sanè quã mirũ est, siquidē ex hœdis addiuinatio & agnis ac vitulis esse agnoscitur vtiq; perātiqua. Quin & suillis item extis vaticinia cōcipere, Cypriorũ putatur inuētũ. Canibus ad id qui vtēdũ putarit, nō ferè, Pausanias inquit, cōpertum ad hoc qui est. Videtur tamē Thrasybulus hic in eo itē animali insolens excogitasse quippiã, quo vatica multiplicior fieret ac adminiculatior sciētia. Ex historię thesauris cōpertũ, Theodato Gotorum rege curiosius futura scrutāte, insigni vanitate Iudæũ hominē porcos triginta, paruis ædificiis tribus iussisse occludi: ac decimo cuiq; nomina Gotorũ facere & imperatoris præfectorũ, inde ad certũ diem quiescere. Peractis verò vti erat iniunctũ, omnibus, ad præstitũ Theodatus cũ Hebræo porcos pergit inuisere: vbi mortuos cōperit, quib. Gottorũ facta erãt nomina: viuos autē, quis erãt pręfectorũ nomina imposita: verũ fetas è dorso deduxisse, quarum visere ut dimidium. Quo sanè coniectatum, fore vt Romani exercitus abolere-tur dimidium, Gotis ad internecionem occisis. Iamum verò de quo diximus, Apollinis fuisse filium tradunt, cuius meminerit etiã Pindarus.

Polydamantis robur prodigiosum atque eiusdē interitus. De Milone paucula. Luporũ apud Crotonē frequētia.

Cap. XXXVI.

LEonem in Nemea fuisse ab Hercule peremptum, poterat sanè fabulosum videri: sed præstò ex historia Polydamas est, à quo itidē in Olympo ferã id genus magnitudine visenda & robore, cōlectã & quidē inermi prorsum, inobseptóq, prodidere synceriſsimi ex Græcis cōditoribus. Ad id verò prouectũ audacię ferũt, Herculis modò æmulatione. Adiicitur quinimmo & miraculũ alterũ: nã idem hic leonis domitor boũ ingressus armentũ, inibi taurũ magnitudine insignē, ac præcipuè ferũ conspicatus, ex posterioribus alterũ arripuit pedē, retinénsq, pertinaciſsimè, ferociētē, ac impetu prærabido prosilientē nō dimisit prius, quam indignabundus ac furens, tãdē in Polydamantis manu χηλὴν, id est vngulã reliquit. Narratur & illud, quadrigas tota vi cōcitatas cōstāter retinuisse, altera modò manu retro currũ apprehēso. Hac tãta fortitudinis fama perpulsus Persarũ rex Darius, Artaxerxis filius, sed nothus, virũ nuntiis crebris ac pollicitationibus magnificis Susa pellicuit. Quò is quũ venisset, mox de iis qui immortales à Persis nuncupãtur, tres cōspiratu vno nitibũdos ex prouocati:ne arma inaduersũ ferētes cōtrucidauit solus. Testatiſsima fiũt omnia hæc ex eius statua cũ epigrãmate in Olympia. Cęterùm, qui plerũq. viribus nimiũ sese efferentes exitus manet, quémque est vaticinatus in carmine Homerus. & Polydamãtē excepit. Siquidē, quod dicitur, suo est ipsius gladio iugulatus. Casu quippe cũ aliis cōbibonibus quibusdã in specu æstus vi flagrãtiſsima sese cōmodũ cōiecerat. fortè ita euenit, dæmone nō bono vtique, vt montis apex cōuulsus haud dubiam inspectãtibus ostentaret ruinã, & quidē proximã: inde reliqui, quũ malũ ingruens præsentiſsimũmq; præcepissent, eue-

A stigio fugę præsidium mandãtes, citatiſsimi ex mortis sese faucibus proripiunt. At Polydamas, vt qui fato destinatũ nesciret exitum reclinare, substitit solus, ac ruentis molē saxi manuũ fultura conatus reprimere, pōderis vastitate mox oppressus ac contritus interiit. Similis prorsum fiducia & Crotoniatē perdidit Milonē, de quo, præter nostros, plura Eliacorum secũdo Pausanias: qui à lupis eum scribit cōcerptũ, quod genus fera apud Crotoniatas scateat vel maxime.

B *Quo pacto Alcibiadem concionari metuentem Socrates excitarit. Alcibiadem esse Laconicum nomen.*

Cap. XXXVII.

QVàm formidolosum sit, habendæ orationis causa in cōcionē prodire, multorũ (opinor) exemplis abundè innotuisse: quando populi cōspectũ nō ferētes plerique, metu perfusi, ac rubore inexpugnabili, capite conuelato, raptim sese proripientes inde, domesticas petiere

C latebras. Nōnulli etiã perculsi vehementius silētiũ sibi indixere perpetuũ. Propterea Alcibiadē, de quo ab celeberrimis traditũ auctoribus est, fuisse Ægypto persimilē, quæ dicta est ἰατρῶν ἐσθλῶν φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά, ferũt meticulosam adeo subiturũ aleam, hęsitasse amplius, animi æstuatione fluctuantem. Eum ita affectũ quũ intueretur Socrates, adolescētis mentē surrigere altius cupiens, atque excitare, sic ex eo instituit quærere, An nō (inquit) ô Alcibiades σκυτοτόμον illũ, siue sutorē ducis contem-

D nendũ? Quũ adnuisset, rursum, An nō & eũ, qui in cœtibus pręconino se cōfouet munere? Quũ nec id inficiaretur, Nōnne & σκηνορράφον (ait Socrates) qui pelles tentoriis consuit? Fatente id quoq; Alcibiade, Quid igitur, an nō ex iis conflatur omnibus Athenienſiũ populus? Quos ergo singillatim despicabiles opinaris, ne coeũtes reformidaris quidē animose. Sed Græcè sic, εἰ τῶν καθ' ἕνα καταφρονεῖς, καταφρονητέον ἄρα καὶ τῶν ἠθροισμένων μεγαλοφρόνως. Illud fuerit auctarij loco: no-

E mē esse Laconicum Alcibiadem, siquidē sic est nũcupatus Endij pater à quo exceptus hospitio Atheniēsis Clinias, nato inde filio hospitalitatis nomē adoptauit: auctor historia octaua Thucydides. Fuit Alcibiadis item nepos, quem ἀνεψιὸν dicunt Græci, nomenclaturæ eiusdem, cuius cęsi lapidibus ab Thrasylo, meminit Rerum Gręcarum primo Xenophon.

F *Neminem vnum posse in omnibus paria vnicuique facere. Alexandri, & equi ab Apelle expicti exemplum.*

Cap. XXXVIII.

NOn posse virum vnum omni in re omnes implere numeros, & ad cuiusq; animum respondere, nobili, & perinde memorando instruimur exemplo: nam, quum apud Ephesum Macedo Alexander suam ipsius esset intuitus imaginem, εἰκόνα quam dicunt Gręci, de filo corporis, pro virili ab Apelle expressam effigiatámque, οὐκ ἐπῄνεσε τὴν ἀξίαν τοῦ γράμματος, id est pro

G picturæ nō laudauit meritis. Fortè verò interim equo inducto, & ad pictum equum mirè adhinniente, tanquam verum planè ac spirantem, O rex (inquit Apelles) ὁ μὲν ἵππος ἔοικέ σου γραφικώτερος, κατὰ πολύ, id est equus quàm tu, expressior multò est, ac veritati proximior. Fuit Apelles Colophonius quidem,

verum

verum Μένι, id est adoptione Ephosius, Pamphili Amphipolitæ discipulus. Coum fuisse Appellem, inter nostrorum placita est.

Quibus indicijs Persarum magi sanguinarium Ochi regis ingenium deprehenderint. De Bagoa eunucho.

Cap. XXXIX.

DE Persarum magis, quod & alibi commonuimus, existimant plerique vt sapientibus planè tótque ac tanta prorsum tenentibus, quot & quæ sa scire fas est. Quin & vaticinii esse compotes, nõnullis & quidem insignibus cognitum experimentis. Aliorum nunc obliuiscor volens, quod de Ochi Persarum regis immiti, & proinde sanguinaria præsagiuere natura, haudquaquam censui differendum, quando ratione quadam mira feritatem in subditos agrestem, ac (vt Græci significãter dicunt) τὸ φονικὸν αὐτοῦ, id est cædis auidũ ipsius deprehendere ingenium sunt visi. Siquidem Artaxerxe patre ex humanis emigrante, vbi arripuit imperium Ochus, ex eunuchis quempiam regi precipuè familiarem, assistentemque propinquissimè, iusserunt Magi amplius accuratiusque obseruare, mensa apposita, quid ex paratis apprehenderet primum. Et is quidem, quod iussus erat, strenuè prstçabat, regi intendẽs euigilate. Commodum ille iam decubuerat ac dextra quidem gladiolum arripuit potissimum, altera verò panem, qui magnitudine fuit præcipua, ei quum carnes imposuisset, conscindebat ac vescebatur largè incessanterq;. Ea vbi audisset Magi, διὰ τούτων ἀπορρήτων συμβόλων, id est per secretiora id genus signa duo quidẽ prædixere: anni temperiem, ac frugum copiam, & multorum cædem, exilia, & damnationes, nil magnopere mentiti. Plura de hoc libro decimoseptimo Bibliotheces Diodorus, ac de eunucho Bagoa, qui illum veneno tollendum curauit, qua ratione mox & ipse interiit, ab Dareo poculum coactus haurire, quod sibi fuerat concinnatum.

LODOVICI CAELII RHODIGINI

IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS AD DOCTISSIMUM MARCUM MUSURUM CRETENSEM, PRÆFATIO QUARTADECIMA.

AVdio, quo me cunque vertam, primæ notæ viros tuis obstrepentes laudibus, quòd & summam in te nobiles, infimi, medii, probitatem experiantur: nec humanitate, iucundissima omnibus, disclusa. Nam quod ad eruditionis penu multifariam cumulatum spectat, ita demum celebraris, vt spectatam gentibus vniuersis Greciæ tuæ sapientiam, & facũdiæ dulcissimam vim reuocare ab inferis præmortuam, & quæ omnium vicissitudo est, quodam velut fato pridem ita adobrutam contumulatamque, vt in terra Græcia diu quæsita, videatur Græcia ipsa: denique dicaris, atque ingenii præstantia catenus confouere: idque in Italia nostra, vt plures nunc cooriantur, qui Grecè sciant, quàm lustris centum proximis. Gratulor tibi doctissime Musure, gaudeo mihi. Est quod benè speremus. Opera tua vel exactissima veterem φιλομαθίαν video breui suo nitori restitutum iri parte plurima. Vtinam verò ὅπως ἐκ δὴ τὰ συμφορὰ μοι. εἰς ἀγαθόν, vel momento, nimio plus coalita barbaries isset pessum, æquata solo. Properari passim ad te summo studio etiam à veteranis in re literaria animaduerto plerisque, æditæque iam ætatis. Quos ferunt motos, demulctósque eloquentiæ mira vbertate, ac reconditarum scientiæ rerum captos, te, velut Callistratum, relicta etiamnum cum Platone suo academia;

magno profectu consectari cœpisse: sicque etiam te obseruanter audire ac celebrare, perinde ac cælo demissum aliquem arbitrum, interpretémque Sibyllæ oraculorum. Id illis, opinor, non scholica exprimunt nugalia, sed remotior doctrina, ex intimis tuarum gentium eruta Museis. Cui tradentis accedat illa χάρις ἀττική, omni gratior cultiórque Venere: quáque vna Athenæ magis Atticæ fiunt: ac recalescunt, quæ consenuerant, Græciæ vires αἱ πρὶν τοῦ λελοιπότ᾽ ἐκλελοιπυῖαι. Nec absit incomparabilis facilitas, qua scitè sic, & asseueratè (quod dicitur) præmandis, vt ex te audita, tantúmque non digesta celeriter abeant in corpus. Inde nimirum qui te dictantem audiunt, consilescunt extra modum vniuersi, ac obstupescunt attoniti, delinimentis aurium ex flexanima, vt à bono Poeta pronuntiatum scimus, & regina rerum facundia ad intima demanantibus. Quapropter æditurus iam elucubratos mihi pridem Antiquarum lectionum libellos: in quibus forsan, non vt in decursibus ludicris & simulacris præliorum voluptariis, distincta fuerint omnia comptáque, verum laboriosissimè congesta non desunt & percuriosè, vt ῥᾳθυμίᾳ ὑπὸ nil, aut subsultans, quantum vnius hominis opera effici valuit, efflueret: non permisi mihi inhonoratum te pertransire, quum tot tantaque abs te in nostrates proficiscantur. Quo itaque plurimum possumus, ἀντιπελαργοῦμεν: tuúmque nomen, quanquam ex se, propriis quoque monumentis celeberrimum, dum eandem nobis incudem diem noctémque tundis, in memoriam damus, ampliora multò præstituri, si ὁ δὲ afforet ἀγαθῶν. Vale.

LODOVICI CAELII RHODIGINI
ANTIQVARVM LECTIONVM
Liber vnus, qui quartusdecimus.

Mulieres in doctrinis celebres. De Corinna, item Erinna, necnon de aliis alio genere præstantibus. Pila inuentio. Sibyllarum nomen vnde propagatum. Virginum partus.

A

Caput I.

Nec intra eos virtutum limites se continuit muliebre ingenium, quos antè paulo memorauimus, B quin naturalium quoque scrutationi se inseruit, ac Arete eatenus item progressa est, vt filium etiam institueret, qui inde appellatus est Aristippus cognomento μητροδίδακτος. Lastheniam quoque mantineami, & Axiotheam Phliasiam Platone vsas præceptore, proditum est, ornatu interim virili auditorium ingre- C dientes: quod Dicæarchus scribit. Iam verò Damæ, quam Pythagorę filiam memorant, ingenium & doctrinam in exponendis paternis sententiarum inuolucris, quis non nouit? Aspasiæ item nomen, ac Diotimæ, & Thargeliæ, vt ex Luciano comperimus, sola illustrauit philosophia: quando nec imbecillis alioqui sexus ab ea eliminatus agnoscitur. Quippe Plotinum Platonicum nobilem mulieres aliquot sapientiæ, studio frequen- D tasse memorantur. Corinnæ verò an obscura esse gloria potest quæ in Lyrico certamine Pindarum quoque nouem Lyricorum principem exsuperasse tradatur? Eam fuisse Thebanam memorant. Sunt qui Tanagræam malint. Achelodori & Procratiæ fuisse filiam constat, ac Myrtidis discipulam. Muscam quoque Lyricam fuisse cognominatam, non fere ambiguum est. Epigrammata item scripsisse, ac lyricos nomos. Sed & Thesbiam Corinnam veterum celebrant monumenta, & auctor Pausanias non prætermisit, quam alij Corinthiam credere malunt. Corinnæ, vt sapientis in Poetica meminit Eustathius. Erinna Teia, vel (vt alij) Lesbia, aut Telia (est enim prope Cnidum insula parua Telos, id est τῆλος, quod ex Eustathio est) carmine item illustris censetur. Scripsit Elacaten, hoc est ἠλακάτην, Æolica lingua & Dorica versibus trecentis. Condidit epigrammata quoque. Decem & nouem annorum mortuam virginem ferunt. Carmina eius Homericam consequi maiestatem, traditum est. Sapphus contemporanea fuit, ac (vt nonnullis placere animaduerto) amica. Meminit Eustathius in nauium catalogo apud Homerum: repetit in Temporibus Eusebius. In Erinnam elegans est apud Græcos epigramma, cuius hi, duo sunt postremi versus,

Σαπφὼ δ᾽ ἡ Ἠρίννης ὅσσον μελέεσσιν ἀμείνων,
Ἤριννα Σαπφοῦς τόσσον ἐν ἑξαμέτροις.

id est, quanto Erinna in lyricis Sappho præstantior, tantum Sapphus gloriam Erinna hexametris præcellit.

præcellit. Vtriusque poetriç mentio item Propertio est Elegiarum secundo, A

> Et sua quum antiquæ committit scripta Corinnæ,
> Carminaque Erinnes non putat æqua suis.

Fuit & Charixena Crumatum poetria, cuius commeminit vel comicus Aristophanes. Fuit & Theano apud Locros in lyricis præcellens. Celebratur item Mœro, condito in Neptunum hymno. Apud Athenæum est Agallis Corcyræa illustris arte grammatica, quæ inuentionem pilę ascripsit Nausicaæ Sicyoniis alij, quidam etiam Lacedæmoniis. B Telesillam quum in aliis tum in poetica illustrem celebrat Pausanias, vt quæ apud Argos ante Veneris templum statua sit insignis. Cassandra verò Priami non doctrina quidem, sed vaticinio (vt videtur) illustris, etiam apud hostes in Lacedæmone templo fuit insignita. Sed nec Romana virtus ab hoc rerum decore abiungitur, quando Cornificiæ celebrantur epigrammata. soror eius hæc Cornificij narratur, qui subinde fugientes milites, galeatos lepores appellare consueuerat. C Quid hic referam pertinax quarundam propositum in seruando virginitatis thesauro, vel (quod non minus est) vlciscendo violatum præfloratúmque? Milesias virgines septem legimus, Gallico furore cuncta vastante, ne quid indecens ab hoste paterentur, turpitudinem morte declinasse. Nicanor victis Thebis atque subuersis, vnius virginis captiuæ superatus amore est, cuius expetens coniugium & voluntarios amplexus, quod vtique in illa fortuna D debuerat captiua habere inter optatissima, sensit pudicis mentibus pluris virginitatem esse, quàm regnum, & propria interfectam manu flens & lugens amator tenuit. Auctores habemus, aliam item Thebanam virginem, quam hostis Macedo violarat, dissimulasse paulisper dolorem, & violatorem virginitatis suæ mox iugulasse dormientem, prætérque cum gaudio se quoque interemisse. Verum quod ad decus item hoc quodammodo pertinet: E apud Gymnosophistas Indorum, quasi per manus huius opinionis auctoritas traditur, Buddam principem dogmatis eorum è latere suo virginem generasse. Sed & sapientiæ principem non aliter natum Platonem opinantur, quàm de virginis partu, Perictione matre Apollinis oppressa phantasmate. Cæterum nec imperiis abstinuisse fœminas, vetus testatur memoria, Gens fuit Indorum Pandæ sola regnata fœminis: Vnam Herculi sexus eius genitam ferunt, ob idque gratiorem, regno donatam præcipuo. F Ab ea deducentes originem imperitarunt trecentis oppidis, peditum centum quinquaginta millibus, elephantis quingentis. Iam & apud Meroen quoque fœminam Candacem nouimus regnasse, quod nomen mox & in reginas alias propagatum. Quid nonne à chronicis relatum scimus, Ioannam Anglicam solam à condito æuo specie viri pontificatum Romæ ausam inuadere? Immo verò & vnum ex familiaribus, qui solus rem tenebat, ad concubitum admisisse, & inde grauidam etiam in summo dignitatis fastigio peperisse. G Factum hoc salutis anno octingentesimoquinquagesimotertio. Fuit & in Thracia mulierum portus ad Leosthenem sinum memorabili causa ita cognominatus. Nam Phedalia Byzantis vxor Strœbum viri sui fratrem, quum ciues abessent, vrbi struentem insidias, coacta fœminarum manu, ad eum vsque locum insectata fuerat. A simili virtute denominata in Ægypto item γυναικόπολις, id est muliebris ciuitas: quod in monumentis Stephani ex Aristagora relatum est, qui Platone fuit haud ita iunior. Fuluiam Antonij vxorem accingi ense solitam, scribit in Augusti rebus Dion, quin militibus σύνθημα dabat, id est tesseram, intérque illos sæpius est concionata. Daphnen Tiresiæ filiam, apud Delphos solitam vaticinari, versificatione adeo præcelluisse memorant, vt ex eius carminibus multa ad sui poematis cultum transtulisse Homerus credatur. Apud Telmessum Arrianus scribit, mulierum puerorúmque vaticinia habita veteribus præstantissima. Sed & Dardanum scribit idem ex Samo profectum Teucrorum regis filias duxisse vxores, Νεσὼ & Βατίειαν, id est Neso & Batiam. Ex priore natam illi filiam vaticinam nomine Sibyllam, ex qua in vaticinatrices omnes sit propagatum nomen, ob Theophoriæ cognationem quandam. Hypæpenas mulieres fuisse pulcherrimas traditur. Est verò vrbs Hypæpa, quæ à Tmolo descendentibus occurrit, ad Caistri campestria, nomine imposito, quia sit sub monte qui Æpos nuncupetur, sita, ac dicata Veneri. Meminit Ouidius de Arachne,

> Orta domo parua, paruis habitabat Hypæpis.

Postremò, vt vela demum complicemus, scribit quodam loco Plutarchus: eandem esse virtutem virorum mulierúmque. Leontius Gorgias putabat mulieris non formam, sed egregium nomen atque famam debere apud quamplurimos esse vulgatam. Nec sum nescius Thucydidem scribere: eam esse optimam, de cuius laude ac vituperatione quamminimus apud exteros sermo habeatur. Auctor est Aristoteles in Oeconomicis, nec vestimentorum nitorem, nec auri magnitudinem tantum habere momenti ad mulieris præconium, quantum modestia valeat, & approbati mores: ex quo & propertius veteres laudans:

> Non illis studium vulgò conquirere amantes;
> Illis ampla satis forma, pudicitia.

Frigidam suffundere, apud Plautum quid sit. Lauare, positum pro eo quod est, probra ingerere. A tergo varij, qui dicantur. Scribere, pro lacerare.

Caput II.

Plauti ex Cistellaria versus hi sunt ita nostro ordini

> Palàm blandiuntur: clàm, si occasio vsquam est, frigidam
> Subdolè suffundunt: viris cum suis nos solere prædicant,
> Suas pellices esse aiunt, eunt depressum.

Quæritur à grammaticis non incuriosè, hoc nanque illorum est forum, hoc curriculum, quid sibi parte hac velit Poeta doctissimus, quum ait, Frigidam suffundunt: & nonnulli forsitan ad prouerbiũ referant, quod est, Hæret aqua. Verum hoc parum perspicacis fuerit, immo verò semotius nihil potest vel dici vel excogitari, quando à Poetæ genuino (vt sic dicam) sensu, per diametrum (vt aiunt) abiuncta sunt ista. Quapropter ne refellenda quidem, quando illud à fatuo in cribrum, vti est apud Galenum, succurrit pronuntiatum, οὐχ ὑφεστηκότι, τὶ θύουσι, ὃ μὴ θύουσι αὐτῷ. Erit qui tralationem

putet ab equis factam, quos vt excitemus, frigida plerunque conspergimus: de quibus mentio est Vlpiano Digestis de iis qui notantur infamia: vbi inter ministeria certaminibus sacris deseruientia recensentur agitatores, quique aquam equis spargunt. Cæterum quia de frigida, mentio est, parum forsan calet sententia hæc. Etiam si in animæ defectu frigidam item cospergi non later. Certè non superficiaria est Poetæ huius eruditio, sed intercutanea prorsus, & quæ vulgaria specie sæpissimè fallat. Frigidam suffundere, in Plauto dici quoque accipio per parœmiam, pro describere, hoc est mordere (vt Ciceronis vtar elegantia) & proscindere. Nam sic & apud Homerum ἐπιγράψας ταρσὸν ποδός. Vsurpat id pullatus ac rudis, nec sanè politus circulus noster, Lauare pileum, frequenter enuntians, pro sugillare probrosisque verbis incessere. Verum ne ridicula fiat anchora hæc, si plebeia cassaque innitamur auctoritate, vt sacra sit & censeatur, aduocandi ad partes sunt veteres auctores, quibus velut tibicinibus robustis nostra nobis constet doctrina, ne volsella pugnare me, non gladio, cauillentur scioli. Igitur Aristophanes Pluto, πλυνόν με ποιεῖν ἐν τοσούτοις ἀνδράσιν, id est me inter tot homines proluens. Exponunt grammatici, ἀντὶ τοῦ ἐξονειδίζεις με αἰσχύνεις, hoc est probro me afficis & dedecore tot astantibus viris. πλύνειν, Sudas interpretatur ἐξύβριστον πλῦμα. Sed amplius, Pollux Vniuocorum septimo: πλύνειν, id est lauare, pro λοιδορεῖν, id est conuitiari, exponit, & alterius nomen obtrectare. Quòd verò dicitur, id genus homines qui præsentes arrident, blandiuntur, plausibiliter efferunt laudibus: absentes autem perfidiose conuellunt & lancinant, appellari post tergum varios, rectè admodum dicitur: quoniam fit in Lexiphane apud Lucianum, ὄπισθεν ποικίλος. quod prorsum signat, à tergo varium. Quod de verbo describere protulimus, approbat id Catullianum quoque:

> Ne laneum latusculum, manúsque mollicellas
> Inusta turpiter tibi flagella conscribilent.

Necnon illud Plautinum:

> Corpus tuum virgis inscribam.

Tres modo inuentos ex rationis præscripto viuentes. Hominem esse Scyllam. Quorundam efferata libido. De concubitus ratione. Fœminarum in coitu voluptatem esse maiorem, quàm virorum. Lesbiorum turpitudo. Lesbiazein. Herbis iuuari concubitum.

Caput III.

ASclepiodorum, memoriæ proditum est, Athenis inita in Syriam peregrinatione, eo consilio plerasque adiisse ciuitates, vt mores hominum perspiceret. Cæterum in tota periodo illa tres modo comperisse, qui modestè ac planè ex formula viuerent, Ilapium apud Antiochiam philosophorum, Laodiceæ verò Marcn, omnium eius ætatis iustissimum. Item philosophum Domninum. Scio, incredibilis videretur historia, nisi Heracliti lachrymæ succurrerent, quia in publicum prodiens vbertim flebat, quum videret circa se tot millia malè viuentium, immo verò malè pereuntium. Ita profectò est, quotus quisque reperitur, quem titillatio corporis non irretitum ducat? quem voluptas, vt de aliis nunc censura non peragatur, adobrutum præfocatúmque non comprimat, quamuis eam esse pecoris bonum, à grauissimis traditum auctoribus sit? Ita inquam est, homo Scylla est, de qua Vates celeberrimus ita cecinit,

> Prima hominis facies & pulchro pectore virgo,
> Pube tenus: postrema immani corpore pristis,
> Delphinum caudas vtero commissa luporum.

Prima hominis pars rationalis anima, huic committitur inutilis caro & fluida & receptandis tantum cibis habilis, vt ait Posidonius. Virtus illa diuina in lubricum desinit, & superioribus partibus venerandis atque cælestibus animal iners & marcidum attexitur: quódque horribilius est, captiuam ducit rationem. Plurimis corpus voluptati est, anima oneri: quanquam illud natura, vt quandam vestem ac velamentum circundedisset animo. Ex hac voluptuaria officina mirum est, quanta se promant fœditatum inguina, quæ libidinum turpitudo. Nam, vt Antoninum Caracallam cognomento prætercam, efferati adeò pruritus, vt nouercam Iuliam ducere vxorem sit impulsus. Quàm verò etiam dictu absurdum, in quo tamen fuisse laudatum Diogenem, scribit Plutarchus? Quem publicitus solitum refert pudenda perfricare, quum diceret etiamnum, Vtinam pariter ventris latratus possem atterere. Sed quid leuia consectamur? Hostius obscœnitatis princeps vsque in scenam productæ, quod ex Seneca est, diues auarus, libidinis præfuridæ, Augusti temporibus tam virorum, quàm fœminarum auidus. Fecit quoque eius notæ specula, quæ imagines longe maiores redderent, vt digitus brachij mensuram & longitudine & crassitudine excederet. Ea ita disponebantur, vt quum virum ipse pateretur, omnes admissarij sui motus in specudo videret ac deinde falsa membri ipsius magnitudine, tanquàm vera gauderet. Quin & in balneis draucorum habebat delectum, & apta mensura legebatur emasculator. In omnibus inquit Plutarchus magnum diuinúmque illud Empedoclis sum arbitratus, τὸ νηστεῦσαι κακότητος id est à malignitate vitióque esse ieiunum. Laudabam quoque vt non ingrata, nec ἀφιλόσοφα, id est à philosophia seiuncta illorum vota, qui comprecarentur integrum purúmque à vino & Venere annum transigere, vt sic temperantia continentiáque Deum venerarentur. At caui muroni, lastauri inexplebiles proculcata ratione ac corporis mancipata proluuio, nil in votis gratius habent aut frequentius, quàm vt se libidinum Venereis fœditatibus adobruant, quorum efferata rabies (vt ille ait) ne capiti quidem parcit. Cæterum in hos plura fortassis alias interim ex veteribus memoriis, & Aristotele in primis promamus aliquid, quod ampliusad procinctum tendentibus arrideat. Quippe agitatam scimus non inutilem omnino ambiguitatem, quidnam fit causæ, quòd bibendi edendique, aut id genus alia faciendi cupiditatem minus diffitemur, concumbendi verò desideria penitus occultamus: siquidem perpensione dignum in primis est. Sed enim profectò scimus, rerum quidem plurimarum cupiditates esse necessarias, & nonnullas (ni expleantur) interimere,

interimere, ἡ δὲ τῶν ἀφροδισίων ἐκ περιουσίας ἐστὶ id significat, rei Veneriæ libidinem superfluere, ac esse abundãtiæ indicem. Nec me fallit præter Celsum Æginetam Paulum medicinæ primo, cubitus pleraque recensuisse emolumenta, vt qui saturitatem inaniat primum, corpus alleuet, præstétque virilius, animi laxet rationem præpeditã, irã molliat intemperantem: proptereáque melancholicos, si quid aliud, iuuare insigniter, atque alio furentes modo ad prudentiam reuocare, ac denique pituitosis prodesse ægritudinibus. Cornelius Celsus, cõcubitus (inquit) rarus etiam corpus excitat, frequẽs soluit. Paulus sic, Coitus intemperans corpus reddit κραιότερον, ψυχρότερον, ξηρότερον, καὶ ἀσθενὲς ἐργον. Sed cur nam suauis adeo res est concubitus? Et necessitate ne impelluntur ad concumbendum animantes, an rei cuiuspiam gratia genus hoc libidinis datum est? Suauissimè vtique concumbimus vt interim Alberti rationes prætereamus, quoniam aut toto ex corpore semen profluit, vt aliqui volunt: aut quia, quamuis non toto ex corpore, tamen per eam partem se promit, in quam meatus omnes, venæque omnes applicentur, & cocant in vas seminarium inuolutum. Quum igitur voluptas similis in libidine atque in prurigine sit, efficitur pariter, vt corpus gestiat vniuersum. Prurigo autem. vt (vt Græcè dicam) κνησμὸς ἡδύς ἐστιν ὀργῆ ἔκκρισις πνευματώδους, ἐγκατακλειομένου παρὰ φύσιν, id est, prurigo, inquã, iucunda est secessio humoris spiritosi, inclusi contra naturam. Genituram verò esse item secessionem eiusmodi ad rem naturalem constat. Suauis autem tum ex necessitate, tum rei cuiuspiam gratia concubitus est. Ex necessitate, inquam, quod via omnis pertinẽs ad rem naturalem suauis est, si modo à sensu percipi queat. Rei verò cuiuspiam gratia est vt ortus sit animantium perpetuus. Facit enim voluptas, vt animantes ad coitum ardentius excitentur. Oblectatio enim propria, operationes corroborat, & diuturniores ac meliores facit: vt quarto Ethicorum Aristoteles scribit, & Auicenna vigesima tertij, Voluptas inquit, prouocat ad spermatis emissionem festinam. Quendam certè legimus libidine concitatum vehementius, illatum mutoni vulnus, ne minimum quidem sensisse. Sed quia in Auicennam incidimus, repeto nunc memoria quod nono De animalibus idem prodit, Extensiuè duplicari in fœmina concubitus voluptatem, quia præter seminis motum, & orificij vuluæ, vt tralatis vtamur verbis, in sugendo nascitur quoque oblectatio, vulua ipsa diuersimodè mota, quod & Galenus significat libro quarto De accidenti & morbo. In vulua virtus appetendi fortis est, natura siquidem præpotens est in eiiciendo & admittendo semine, nimio vtique desiderio & delectatione. Est & parte ista gentium differentia nonnulla. Auctores Græci sunt, Lesbios fuisse veteribus infames, vt malos prorsum, quando ab iis & corriuatum est λεσβιάζειν verbum, quod signet oris inquinationem fœdam, vti Ælius scribit Dionysius; & meminit octaua Iliados rhapsodia Eustathius. Esse herbas quasdam Theophrastus scribit, & repetit Athenæus, quæ vel ad septuagesimum coitum vim præstent: sed ita, vt demum secernatur sanguis. & Philarchus ab Indorum rege missa Seleuco scribit, quæ mirè coitum prouocarent, vel etiam sedarent. Sed hi velut epistomio, vt Vitruuij & Senecæ more loquamur, obiecto repentè, stili decurrentis impetum retrusere nominibus rerum parcẽtes: quod ipsum, vt sunt mores, lucro accessit. Cæterum de hoc item mox paulo.

Cur viri hyeme, mulieres æstate Veneris sint auidiores. Item de concubitu plura, & vocabulis ad eum spectantibus: necnon de Horatio. Cucumeris ad coitum vis. Hygri qui intelligantur. Miseria. Speclema. Meretrices publicum quis instituerit primus. Pandemus cur dicatur Venus. Pandemi mendici. Pandemi morbi. Epidemi. Pestilentiæ species & causæ. Hetæræ meretrices cur. Hetæridia quæ dicantur. Halteres quæ componerentur figura. De aue erodio, & Alba insula. Meretricia professio apud ædiles. Vestiliæ historia, & Dionysii prius. Tranquilli locus ex Tiberio restituitur. Hetæria Christianorum quid.

Caput IIII.

VIros Plinius scribit, auidiores Veneris hyeme, fœminas æstate, ab Hesiodo proditum. Carmen Hesiodicum ad hoc pertinens, id esse arbitror quod in Ergis, parte, quæ ad finem vergit ad hunc modum legitur.

Θέρεος καματώδεος ὥρῃ
Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δὲ ἄνδρες
Εἰσὶν, ἐπεὶ κεφαλὴν καὶ γούνατα σείριος ἄζει.

Digna verò scitu, quæ Iohannes grammaticus in eius loci enarrationem adnotanda censuit: Mulieres, inquit, æstate omnino traduntur lasciuiores, ac in Venerem prorsum lubentiores, quòd quum sint perhumecta natura & frigidiore multo quàm viri, solis vi & æstus rapiditate ad temperiem rediguntur, eliquato digestóque quod ex humectatione superfluebat. Quo fit, vt concubitus sint appetentiores, & ad id opus etiam temperatiores, viris longè imbecillioribus, quippe quibus innata siccitas anni tempore plurimum augescat. At hyeme contraria omnia fiunt, nam humectatione ad temperiem reuocantur, mulieribus in affectionem diuersam abeuntibus. Quæ omnia etiam Magnus comprobasse Albertus videtur. Ver autem vtrisque Venereorum æquilibrium præstat: hoc est, vt Græci dicunt, ἰσομοιρίαν. Cæterum ita isomœriam omnino intelligendam, vt sciamus δεκαπλασίως, id est in decuplum amplius affectari à fœmina concubitum, quàm à maribus, præsertim si vtero gestet: tunc enim conceptum semen neruos mouet, & inde confricationis ardor innascitur. Quin obuersis Austro genitalibus mirè afficiuntur libidine. Cornelij Celsi ex primo De medicina super tota re placita hæc sunt: Concubitus, inquit, neque nimis concupiscendus, neque nimis pertimescendus est: rarus corpus excitat, frequens soluit: quum autem frequens fuerit, non numero, sed natura, ratione ætatis corporisque: scire licet, eum nõ inutilẽ esse quẽ corporis neq; lãguor neque dolor sequitur. Idem interdiu peior est, noctu tutior: ita tamen, si neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor statim sequitur. Item alibi, Tolerabilior per autumnum concubitus, æstate in totum, si fieri potest, abstinendum. Cliniam verò Pythagoricum dicere solitum accepimus, Tum adeundam mulierem concubitus causa, vbi nocumentis exponere te destinaris. Zopyrus medicus apud Plutarchum in Symposiacis Thaletis festiuã vtendum elusione

tradit, quem quum importunius ad nuptias infestaret mater, ita elusisse fertur, οὔπω καιρὸς, ὦ μῆτερ. Necdum opportunum est, ô mater. Compari modo & ad Venerea, inquit, affici debemus, vt decubituri succinamus, necdum accommodum est. Itidem & à somno excitati, οὐκέτι καιρός iam effugit occasio. At respondens Soclarus, athletica esse huiusmodi putat, & cortabisin olere, ac creophagiã. Sophocles verò senescens maximè lętabatur, quòd eiusmodi euasisset voluptatis allectationes, ὥσπερ ἄγριον καὶ λυττῶντα δεσπότην, id est vt ferum ac prærabidum dominum. Horatium poetam alioqui nobilissimum libidine adeo præferuida fuisse ferunt, vt cubiculo etiamnum vteretur speculato, quo se coeuntem intueretur. Prouerbium Græcanicum recenset libro tertio Athenæus, proposito congruens, σικυὸν τρώγουσα γύναι τὴν χλαῖναν ὕφαινε, Cucumere vescens mulier, lænam texe. Id ideo dici videtur, quia ex Aristotelis doctrina, textrices parte plurima Veneriæ sunt ac impudicæ. Cucumeres verò coitus proleuia conciunt, vti rentur nonnulli: vnde σικυὸν appellatum tradunt, παρὰ τὸ σεύεσθαι καὶ κυεῖν. Porrò vt à grammaticis aliquid interim mutuemur, lasciuos Græci ὑγροὺς vocant, id est humidos: quoniam, inquiunt, ex humecta natura consurgat coeundi auiditas: vnde & poetis occasionem datam, Venerem confingendi ex mari conceptam, vt Hesiodi Theogoniæ interpres scribit: vnde & Ausonius:

Orta salo, suspecta solo, parte ædita Cælo,
Æneadum genitrix hic habito alma Venus.

Scitu tamen dignum est, ad laudem quandoque spectare verbum id, ac pro facilitate quadam seu comitate accipi. Nam in Cimone & Lucullo Plutarchus scribit persimilem fuisse in excipiẽdis hominibus ὑγρότητα καὶ φιλίαν. Misseriam iidem, id est μισητίαν, in Venereis intemperiem dicunt. Cui toto anni tempore quodammodo sufficere homo potest, ex constitutionis caliditate & alimentaria copia: vti physicis placet. Speclonia, inquit Aristophanis interpres, sonus est quem concubitus facit: nam & σπλεκοῦν, coire dicunt, παρὰ τὸ πλέκεσθαι, id est à complexu. Sunt qui ad Venerea procliuem, etiam læspodiam vocent: quanquam & eodem nomine fuit Atheniensium dux, cuius meminit Thucydides quoque. Qui, quod vitiatis esset cruribus, veste vtebatur talari: quod fuisse Barbarorum proprium, scribunt Græci. Quoniam verò paulo ante ὑγροὺς pro lasciuis dici adnotauimus, succurrit ad id amplius comprobandum, epigramma apud Delphos positum:

ὑγρᾶς καὶ τρυφερᾶς βασιλεὺς Ἆγις μ' ἀνέθηκεν.

id est, lasciuæ ac delicatæ Agis rex me dedicauit. Quippe Agidis vxorem Timæam vitiasse Alcibiades ferebatur. Sed & σώματος ὑγρότητα nuncupant Græci, quã lubricitatem rectè interpretari queas. In hac porrò libidinis pragmatia ingerendum studiosis illud quoque: Solonem primum, vt scribit Philemon, emptas iuuentuti meretriculas comparasse, vt effuso illic egestóque libidinis impetu, quid turpius cogitare desisterent. Quin Veneris, quam Pandemum vocant, primus item (Nicandro auctore) substruxisse templum memoratur, ex prostitutarum capturis: vnde liquere cognomenti rationem arbitror. Nec me fallit tamen, esse qui Pandemi Veneris in veteri foro sacellum putent constitutum, appellatione deflexa, quòd illuc populus conflueret vniuersus. Fuit & Pandemus meretriculæ nomen. Pandemios Homerus mendicos dicit, Porphyrio interprete, qui tota vagantur vrbe, non vna contenti domo. Vraniæ Veneris & Pandemi, in Pandemi, in Symposio meminit Xenophon: seorsum vtrique templa prodens, & altaria excitari solita: quin & Pandemi, id est vulgariæ sacrificia ῥᾳδιουργότερα fuisse, Vraniæ verò ἁγνότερα. Mox illam scribit corporis amorem excitare: animæ vero hanc, simul & amicitiæ, simul & honestorum operum. Scortilla vero nundinari pudoris Hetæras vniuersũ amicitiæ nomine Græci nũcuparunt: vel quia sit id Veneris cognomen apud Athenienses, vt quæ amicos amicásque socialiter congreget in vnum. At quum in Magnesia celebrari Hetæridia legimus solita, non ad meretrices referendum, sed quòd principes omnium, coeuntibus Argonautis, Iason Ioui Hetæridio sacra obtulit. Cæterum immolat Hetæ idia Macedonum rex quoque. Hetærias Christianorum intelligunt veteres etiam coitionem, quæ fit antelucanis temporibus ad concinendum Deo. Halteres verò, id est ἁλτῆρες, de quibus Martialis, Halteres agili rotat lacerto: & meminit Aristoteles in Quæstionibus encyclidis; aliud omnino sunt. Figura erat, circuli dimidium oblongioris, nec rotundationis absolutæ: ita prorsum afformabantur, vt manuum inseri possent digiti, velut per scuti ochana. Legimus & in Philostrati Heroicis, pancratiasten Cicilia fuisse, halterem nuncupatum. In libro De communi animalium gressu Aristoteles ait, quinquertiones halteribus vtraque manu comprehensis, maiorem & concitatiorem saltum ædere. Sunt qui halteres Latinè brachialia enuntient. Quod ad pãdemum attinet, de quo diximus, sciendum (auctore Paulo) morbos dici pandemos, id est πανδήμους qui in plures, simul grassantur: qui vt communes sunt, ita ex causa item proueniunt publica, ciborũ aut potus prauitate: item id genus aliis. Ammianus verò Marcellinus, si in re medica credendum historico est, primam eius speciem dici pandemum arbitratur, quæ efficiat in locis agentes aridioribus crebris interpellari caloribus: secundam autem epidemum, quæ tempore ingruens aciem hebetet luminum, & humores concitet periculosos: tertia, inquit, lœmodes vocatur, quæ item temporaria est, sed volucri celeritate letabilis. Pestilentię verò causas sunt qui in frigoris aut caloris nimietatem, vel humoris aut siccitatis reiiciant. Alij in aerem vel aquam cadaueribus vitiatam computrescentibus. Sunt qui terrarum halitu densiore grassantem aera emittendis corporum spiraminibus obsistentem perniciosum fieri opinentur. Quo argumento bruta præter homines iugiter prona, Homero auctore, primo quoque tempore intereunt. Illud verò ab instituto non dissitum omnino est: erodium esse auem, quæ in coitu sanguinem exsudet: qua ex causa argumentatur impositum nomen, ἔρα id est, ἐρῳνάν ear quandoque sanguinem dici. Ciconiam putat Suidas, aut ciconię similem: dictámque quòd in paludibus versetur, quasi elodion. Fulicam transfert Augustinus. Et Lycophronis interpres larum esse arbitratur. Ambrosius etiam sturnum: quem tamen Græci, non erodium, sed psara dicunt. Seruius erodios intelligit aues Diomedeas. Pausaniæ, genus vnum erodiorum, & quidem maximum ac pulcherrimum, vocatur ocnos. Ardeolam, erodium

dium putat Theodorus, ficuti λευκερώδιον albam ardeolam. Nec ignoro, Claudium philosophum apud grammaticos aciem dirigere. Meminit auis Iziados rhapsodia decima Homerus. Eamverò insidias struentibus peraccomodam, scribit Hermõ omine prospero. Dignum scitu:ab auitio id genus credi albam insulam in Ponto nuncupatam, quod inibi visatur plurimum.ac proinde Pindaro μελάμπτερα dici phaennam:quippe φαεινόν, signare τὸ λευκόν. In eam verò tralatum Achillis corpus ab Thetide, proditur, ac esse inibi herois gymnasia, & cursus celebrari. Porrò insulam eandem Achillis nuncupant Dromon: quoniam illuc vsque Iphigeniam ab Diana raptam, ne immolaretur, sit amanter insequutus. Nec me fallit, aliud sequi Melam Pomponium libro secundo, sed & Plinii libro quarto, ab insula Achillis disparare Achillis dromon:de eius viri exercitatione sic appellatum. Erodion, inter amphibia recenset Theon, quo nomine tumultuosius è mari in siccum deuolantem, hyemis esse præsagium, cecinit Aratus. Verum in tam multis quæ de Veneriis commẽtamur, non prætereamus exemplum castigatæ libidinis. Quippe iunior Dionysius, quum se in Locrensium vrbem contulisset, per summam licentiam ciuium virgines puellas accersitas, vel ad satietatem constuprabat:mox verò vltoris vi numinis, quum foret excussus principatu Dionis opera, tunc enimuero ira inflammati Locrenses, vxorem Dionisii & filias prostituere arreptas primum, innumeris affectas ludibriis, ab iis præcipuè, quorum virgines polluisset pater. Postea verò quàm pro arbitrio illusere miseris, inde acubus sub vngues crudeliter impactis, peremere. Nec iis satis sibi factum arbitrati, ossa quidem carnibus denudata in mortariis attriuere:carnes verò omnibus proposuere degluriendas, diris in eos imprecationibus qui supersedissent, reliquiis denique in mare disiectis. Sed nec id incuriosius prætereundum: Romæ stationem Imperii tenente Tiberio, grauiore senatus decreto fœminarum coercitam libidinem, cautúmque ne quæstum corpore fecisse vellet cui auus aut pater aut maritus eques Romanus fuisset. Quippe Vistilia prætoriis ornata maioribus stupri licentiam apud ædiles inuulgarat, more veteribus recepto, quibus pœnarum satis in propudiosas irrogari est visum ex ipsa flagitii professione. In hac mentione non prætereamus Tranquilli locum in Tiberio: Cubicula, inquit, libris elephantidis instruxit, ne cui in opera edenda exemplar imperatæ scenæ, deesset. In syncerioribus autem codicibus legitur, non imperatæ scenæ, sed imperatę schemæ; aut rectius, imperato schemate. Nam & Heliogabalũ scribit Lampridius, vasa habuisse centenaria schematibus libidinosissimis inquinata.

Cur claudi salaciores. De eorundem virtutibus. Item de Androclide, Coclite, Alexandro. Gellij locus excutitur. Interim Macrobij patria, & Vitruuij, necnon Celsi.

Caput V.

QVæsitum à naturalium ambiguitatum studiosis multum diúque, quidnam sit quod obseruatum fere est, Claudos esse salacissimos, adque ad vsus Venereos implendos præpotentes. Quod & A Amazonum reginam Antianiram respondisse ferunt, ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ, optime claudus init: quod retulit Theocriti interpres. Nã matres natos mutilare consueuerant Amazones, illísque ad coitum abuti. Quum verò ad congressum eas hortarentur Scythæ, respondit regina quod prætexuimus. Sic autem peritissimos ratiocinari animaduerto, quilibet ex hominibus densiore pilo, vt etiam aues, ad Venereum vsum promptior est, caloris humorísque copia: vtrumque enim ad concubitum pernecessarium est: etenim calidum secernit, humidũ B verò secernitur. Eadem verò ratione claudi salaciores sunt. In eis quippe alimenti parum ad inferiora διὰ τὴν ἀτροφίαν τῶν σκελῶν, hoc est, ex vitio crurum dilabitur:ad superiora verò profertur plurimum, & in semen concernitur. Theocriti scholiographus inde natum in claudos dicterium putat, quòd domi tota die desidentes perpetuò ferè C Venereis intenti agant. Cæterum ne putet quis in lasciuiam modò abire claudicatem, & nil prorsum virtutis in id genus hominibus fieri reliquũ, Androclidam Laconem legimus, debilem crure, ac inutilem, cum bellatoribus se immiscuisset, ac presto ibidem fuisset qui prohibere niteretur, quòd parum robustus videretur, intulisse grauiter ac animose, in aciem astitui oportere, qui de prælio cogitet, non de fuga. At mater claudum filium mittens in prælium, τέκνον, εἶπε, κατὰ βῆμα ἀρετῆς μέμνησο. Fili, inquit, per singulos gradus memento D virtutis. Et Romanus Cocles, quum eis cruris vitiũ obiectaretur, Per singulos, inquit, gradus admoneor triumphi mei. Digna vox liberatore principis terrarum populi. Quippe pertinax occupatio pontis aduersus Hetruscam vim grauius assultantem, eam illi contraxerat calamitatem, cui tamen non defuit obtrectator. Idem ferè in patrem Philippum Alexander Magnus pronuntiasse memoratur E vt Sp. Caruilii patrem taceam, vt est apud Ciceronem libro secundo De oratore. Nam quum in Triballis coxa is esset debilior factus lanceæ percussu, ac eiusmodi angeretur incommodo, Confide(inquit pater)ac prodi in apertum, ἵνα τῆς ἀρετῆς κατὰ βῆμα μνημονεύῃς quod est, vt per gradus singulos in virtutis memoriam redigaris. Hæc verò F in libro de Alexandri fortuna, plurimum laudibus efferens Plutarchus, philosophicę mentis germina esse contendit, & quodam numinis afflatu ad honesta properantis, & supra corporis deminutiones surrectæ. Quo, inquit, pacto ipsum mox arbitramur propriis exultasse vulneribus singillatim, dum victarum gentium reminisceretur, & captarum vrbium, & in deditionem acceptorum regum, quum G cicatrices haudquanquam occultaret, sed vt virtutis insculptas circumferret imagines? Obiter verò expende, quæso lector candide, ex pauculis his, de Plutarcho transpositis, quàm rectè T. Castritius apud Gellium Atticarum noctium libro secundo, Salustium incessuerit, qui Sertorium scribit, corporis dehonestamento lætari maximè solitũ, quòd inde gloriæ quæstus atque compendium profluH xisset clarissimum. Nam quod historicum nobilissimum à Demosthenis æmulatione excidisse videri vult, insulsissimum est, ac hominis Atticissationem nimio plus ostentantis. Cur enim non ex propria dicamus sententia Salustium potius ea duxisse conscribenda, quàm Demosthenis imitatione? An sumus sub rege, nec sibi se quis vendicat? An

ad Græcorum præscripta & dicimus & facimus? Quam vanitatem in pluribus sequitur & Macrobius, quem sibi ciuem nunc vendicant Veronenses, vti Vitruuium quoque ac Celsum & Plinium: dum Virgilianam vellicando claritatem, Græcos tanquam in sinu Mineruæ ac Mercurii & natos & educatos miris efferr præconiis. Ego verò, si modò libera coniectatio est, nec cogitasse quidem historicum super eo Demosthenis loco contenderim, quum ea proderet: non quia Græcè nesciret, qui fuit doctissimus, vt in illa ingeniorum fertilitate ac felicissimo temporum statu: sed quia proprii ingenii viribus ferebatur, & eminentissima qua pollebat eloquentia præsertim quum & ipsa dictet ratio, vt corpore diminuto, non ferè quispiam simpliciter lætetur, verum exultet mirificè virtutis imagine expressius insculpta. Quotus enim quisq; vel gregrarius miles non gestit passim suas visentibus ostentare cicatrices, vt inde strenuus comprobetur, & fortis in primis bellator? Adde quòd de Sertorio ipsum id memorat Plutarchus quoque in Parallelis: nam vbi calamitatem explicuit, ἐν τούτῳ δὲ inquit, ἀεὶ καλλωπιζόμενος ἀεὶ διετέλει. Illud superpondium fuerit: Alexandrum quandoque interrogatum, vbi reconditos thesauros seruaret, Apud amicos, beneuolè respondisse.

Apollonij castitas. Theodori placita absurdissima. & cur Deus sit dictus. De voluptate gustus & tactus. Chimera allegoria. Sciatrophia quæ. Cur Venereorum affectio adeo censeatur pudenda. Polia. Epipola. Peola qui sint. Pola ciuitas vnde. Propola. Cur fictum, passeribus subuectari Venerem. Epicataphori. Veneris simulachrum triplex Thebis, Vrania, Pandemi, Apostrophia. Dirita. Dirij. Pyrgita. Pyrgion. Struthos, & passeres pro auibus dici. Passerem cur cilegam dicamus vulgo. Spermologi qui. Schœnis. Venus cur. Schœnotroga. Schœnicula. Venus Paphia, & Amathusia. Salambo.

Caput VI.

APollonium Tyaneum, quem vnicè mirantur plerique, ac (quod dictu quoque absurdissimũ est) comparem CHRISTO, siue mores contempleris, siue miracula facere non compauescũt, lauidibus efferunt celeberrimi auctores: qui iuuenilibus quoque annis incentiua Venereorum & titillationes subinde lancinantes vellicantésque ita presserit contuderítque, vt præsignis in eo castitas nosceitaretur à qua nunquam ab ea reclinatum delictúmque sit. At Theodorus, quem ideo nuncupatum esse Deum memorant, quòd quum illum Stilpo percunctatus esset, Putásne Theodore, te id esse quod diceris? Atque is adnuisset: Deus ergo, inquit, es? Id quum gratè quoque accepisset, subridens Stilpo: O fatue, ratione compari & cornicem te esse fateberis. Hic inquam Theodorus, furto (inquit) & adulterio; sacrilegio quoque, quum tempestiuum erit, dabit operam sapiens: nihil quippe horum turpe est. Sed, si auferatur vulgaris ex hisce opinio, quæ stultorum imperitorúmque plebeculę conflata est: sapientem publicè absque vllo deprehensionis rubore scortis congressurum. Hæc sunt nobilia philosophi huius placita. Quibus quid inhonestius? quid spurcius valeas excogitare? Hæc si audire animum induxerimus, iam non homines sed chimæræ omnes ambulabimus. Siquidem libidinosus iuuenis, quacunque se intenderit, tãquam leo furens non parcit matri, non parcit sororibus, & tanquam capra humorem quendam fœtidum exsudat, & à facto & à conscientia sceleris, tanquam à draconis cauda conuerberatur. Nec immeritò veteres illi sanctissimi viri, scires non iurasse in Epicuri verba aut Aristippi voluptatem omnem quæ ex sensibus, quos veluti satellites à natura datos animæ, traditum est, quæ immodicè capiatur, turpem atque improbam existimarunt. Sed enim quæ nimia ex gustu atque tactu est, eam verò rerum omnium fœdissimam censuerunt. Eósq; qui duabus istis belluinis voluptatibus sese dediderunt, grauissimi vitii vocabulis Græci appellãt ἀκολάστους, idest libidinosos & intemperantes, vel ἀκρατεῖς, idest incontinentes: sed & sciatrophias, velut in vmbra delicatius connutritos: nam & vmbratilis vita, mollísque sciatrophia rectè dicitur. Insuper voluptates istæ duæ gustus atque tactus, hoc est libidines in cibos atque in Venerem prodigæ, solæ sunt hominibus cum bestiis communes, immóque in pecudum ferorúmque animalium numero habetur, quisquis est hisce ferinis voluptatibus peruinctus. Nam reliquæ humanæ naturę creduntur propriæ. Quod Aristoteles doctissimè sensit, & est à Gellio elegãnter repetitum. Sed & Augustinus, Quod (inquit) iræ opera aliarúmque affectionum, in quibusque dictis & factis non sic abscondit verecundia, vt opera libidinis, quę fiunt genitalibus mambris, quid causæ est? nisi quia in cæteris membra corporis non ipsæ affectiones, sed quum eis consenserit voluntas, emouet, quæ in vsu eorum omnino dominatur. Nam quisquis verbũ emittit iratus, vel etiam quenquam percutit, non posset hoc facere nisi lingua & manus, iubente quodammodo voluntate, mouerentur: quæ membra etiam quum ira nulla est, mouentur nihilominus eadem voluntate. At genitales corporis partes ita libido suo iuri quodammodo mancipauit, vt moueri non valeant, si ipsa defuerit, & nisi ipsa vel vltrò vel excitata surrexerit. Hoc est, quod pudet. Hoc est, quod intuentium oculos erubescẽdó deuitat magísque fert homo spectantium multitudinem quando iniustè irascitur homini, quàm vel vnius aspectum quando iustè miscetur vxori. Postremò, qui ex intemperanti Veneris vsu pereunt dicuntur peolæ, media producta: quia peos signet pudendum, siue veretrum: vt apud Aristophanem in Nebulis,

Οὐδὲ γελοῖον ἀπὸ τοῦ πέος ἐν τῷ δεξιᾷ.

Polia verò Iureconsultis esse videtur equinum armentum. Nam quod Græcè ἱπποφόρβιον, idest hippophorbium, dixit historia quarta Herodotus, poliam Latinè reddidit interpres. Polæ autem Colchorum lingua exulem significant, quod prodit Callimachus. Quoniam verò in Istria substiterint Colchi, qui Medeam persequebantur, inde datum Polæ ciuitati nomen. At propolæ hominum genus est auidissimum, venalia per fraudem coemunt prius, mox vt pluris distrahant. Propolas scitè circumforaneos appellauit in Commodo Antonino Lampridius. Epipolæ autem præruptus est locus Syracusas cotin gens, meminit historia sexta Thucydides, & Stephanus non omisit, nec T. Liuius libro quinto Punici belli secundi. Plutarchus quoque in Nicia, φθάσας δὲ τὰς Ἐπιπολὰς κατέσχε, idest tanta

A tanta delatus celeritate, vt Epipolas præoccuparit. Id non percipiens interpres sic omnino reddidit. Vt quum epistolas de discessu suo perscriptas deprehendisset, famam ipsam aduentu suo superarit. Ac rursum idem Plutarchus: noctu Demosthenes Epipolas adortus est. Interpres autem eo nomine proximas hostium accipit stationes, Peripolia, Straboni sunt circumiecta ciuitati alicui oppida. Extat & moribus, vt à diuerticulo propositum repetamus, congruum B Plutarchi illius doctissimi apophthegma, non ita ab instituto dissitum: Quemadmodum, inquit, illorum semen, qui se ad coitum intempetantes præstant, infœcundum vt plurimum, & sine fructu est: sic & loquendi intemperantia orationem inanem atque stolidam reddidit. Nec absonum est distichon id, haud omnino inuenustum, quisquis fuerit auctor:

Balnea, vina, Venus corrumpunt corpora nostra:
Sed vitam faciunt balnea, vina, Venus.

C Illa velut auctaria adiecero, quia sit passer ὀχευτικὸν ζῷον, idest libidinis animal efferatæ, quosdam ex Græcis adnotasse, passeribus vescentes epicataphoros, idest procliuiores in Venerem fieri. Ex historia vtique passeribus subuehi deã, cecinit etiam Sappho. Passeres demum Elei, dirites vocant, idest δειρίτας. Δειριᾶν apud Spartanos conuitiari signat: nam & δειριεῖς dicuntur conuitiatores: sed δειρὰς, tumulus est & accliuis D locus. Apud Æginetam Paulum Medicinæ primo, inter passeres inuenio πυργίτας. Sunt qui Pyrgitas dici Cretenses interpretentur: nam πυργῖτις herbæ traditur species. In triremibus pars quædam & pyrgion nuncupatur. Vtique in Græcis auctoribus στρουθὸς finitur quandoque κατωφερὴς καὶ λάγνος. In quo animaduersione dignum, vbi De historia plantarum quarto Theophrastus στρουθῶν πτερὰ dixit, ac Theodorus struthorum alas reddidit, auium transferre maluit E Plinius: tanquam struthos Græcis quandoque de auitio dicatur, sicuti Latinè passer: vnde Cicero, omnibus passeribus insitam ait à natura voluptatem. Passerculum pullatum vulgus cilegam dicit modo, vti coniecto, quasi spicilegã, siue frugilegam: quod genus spermologon nuncupant Græci. Cęterum in hac spurcarum mentione libidinum, scitu (ni fallor) dignissimum est: apud Thebanos Veneris simulacra fuisse vetustate miranda, vt quæ ab Harmonia credan-F tur dicata, cognominibus etiamnum additis. Quæ vt huic potissimum impingantur parti, ordo rerum exigere in primis videtur. Vnam ergo Venerem Vraniæ honestauit insigni, amoris ratione puri syncerique & à corporeis prorsum disparati. Pandemum verò dixit aliam, de qua paulo antè, idest πάνδημον, ἐπὶ ταῖς μίξεσι, hoc est, ob communem generationi destinatum congressum. Tertiam denique ἀποστροφίαν voluit cognominari, velut planè præpotentem apprecaG retur deam, ἐπιθυμίας τε ἀνόμου καὶ ἔργων ἀνοσίων τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀποστρέφειν, idest, ab impiis operibus iniustisque desideriis humanum auerteret genus. Schœnida in Lycophronis carminibus dici Venerem augurantur nonnulli etiam ex nostris: quoniam scillam Græci, schœnon item dicant, cuius esu insigniter accendatur libido: quo sanè argumento & schœnotroges nuncupationem sortiti videantur: sed & schœnicolæ meretrices, in Plauti Pœnulo: tametsi alia ad hoc proferri multis, non latet. Veneri Paphiæ vetustissimum apud Cyprios templum Ærias posuit. Pòst filius eiusdem Amathus Veneri Amathusiæ. Salambonem, Babylonij Venerem dicunt. Salambonem omni planctu Syriaci cultus & iactatione exhibuit Heliogabalus, inquit Lampridius.

Corium pro corio, quid sit. Item ludere de alieno corio, vnde ortum ducat: necnon satisfacere de corio. Cæstij historia. Plauti locus explicatur. Coriago quid: decoriata amygdala. Scytaria scutale in funda, quid apud Liuium.

Cap. VII.

Corium pro corio, prouerbium est, quod ex sacra pagina excerpendum duximus, ex libro Iob. In cuius capite secundo ad verbum ita legimus: Cui respondens Satanas, Pellem (ait) pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua. Parœmia est, quum rei charissimæ parcentes, quod vilius est, fortunæ subiicimus. Nam eum locum ita explicat Nicolaus Theologus. Pellem pro pelle, idest vitam alterius corpoream, vt suam ipsius tueatur, facile contemnet. Et alter interpres: Sæpe, inquit, dum ictus contra oculum venit, manum opponimus, vt ea potius pereat, quàm pretiosissimum membrum lædatur. Commeminit eius loci Hieronymus quoque ad Iulianum: ac velut exponens, Qui (inquit) pro corio suo coria obtulerit filiorum, deposuerit marsupium, vt fruatur corporis sanitate. Ex hoc verò loquendi more profluxisse arbitror adagium alterum, Ludis de alieno corio. Vtitur eo in Græcanica, seu Milesia fabula Madaurensis Apuleius: etiam si non ignoro, aliorsum trahi dicti eius rationem à doctissimis hominibus: vt eos taceam, qui disciplinæ grammaticæ inauditiunculas tum rudes tum inchoatas obiectant modò, ac velut puluerem inspergunt. Est & adagio tertius originis eiusdem, De corio satisfacere, quum quis ob illatam iniuriam flagris conciditur. Quod vt perspectius lector studiosus agnoscat, & (vt Græci aiunt) πρὸς πόδας, idest congruentius scitiúsque: pluscula ex Seneca duximus subscribenda, tum quia ad præsens negotium faciunt, tum ob doctrinam historicam. Cæstius, inquit, homo erat nasutissimus, sed nullius ingenij, & Ciceroni etiam infestus, quod illi non impunè cessit. Nam quum M. Tullius Ciceronis filius Asiam obtineret, homo qui nihil ex paterno ingenio habuit, præter vrbanitatem; cœnabat apud eum Cæstius. M. Tullio & natura memoriam dempserat & ebrietas, si quid ex ea supererat, subducebat: subinde interrogabat, qui ille vocaretur qui in imo recumberet: & quum pluries subiectum nomen Cæstij excidisset, nouissimè seruus vt aliqua nota memoriam eius faceret certiorem, interroganti domino, quis ille esset qui in imo recumberet, ait, Hic est Cæstius, qui patrem tuum negabat literas scisse. Afferri protinus flagra iussit, & Ciceroni, vt oportuit, de corio Cæstij

satisfecit. Hactenus Seneca. Sed & ad eandem
sententiam Plautinus Epidicus corium se per-
didisse ait. Nam, inquit, vbi senex senserit, sibi
data esse verba, virginis dorsum despoliet me-
um. Cæterum in Amphitryone quum scribi-
tur, Eius ornamenta & corium vti conciderent:
Corium accipiunt coriaceam personam: ipse
malim fustigationem intelligere. Nam & alibi
Plautus,

Faciet tuum corium maculosum magis,
quàm nutricis pallium.

Apud Hieronymum legimus, quòd ab institu-
to haud ita disparatur: Caue, inquit, nutrices &
gerulas, ac istiusmodi venenata animalia, quę de
corio tuo saturari ventrem suum cupiunt, id est
dispendio tuo, ac periculo. Illud auctarium fue-
rit: coriaginem à rusticis dici morbum, quo bu-
bulum infestetur pecus quum tergori ita cohæ-
sit pellis, vt manibus à costis deduci haud queat.
Corium & in amygdalis dicitur, quo exuta vo-
cantur decoriata. Scytaria Græcis minuta sunt
coria. Quid verò scutale sit, indicat Titus Li-
uius, de Græcorum quorundam funda, Mace-
donici & Asiatici belli libro octauo: Triplex
(inquit) scutale, crebris suturis duratum, ne flu-
xa habena voluetur in iactu glans, sed librata
quum sederit, velut neruo missa excutiatur.
Eum locum aduocat Priscianus sexti libri fine,
sed codicibus præcipuè interpellatis.

*Prodigiosæ libidinis mulierum exempla. De Cyrene me-
retricula. Dodeca mechani cognomen. Myonia quæ
dicatur, & Myoxia, vel Myopia: Myax, ac Ipos, Myu-
ri pulsus. Grones. Myodoci. Mygale. Myaces. Item de
sphingibus, sphintrys, & sphinctis. De casaluadibus, &
salauaccha, & casaluio. Cassinium. Cascum. Celosta
quid, & casorides. Celetium. Cellarius. Celonium. De
Tyrrhenorum mulieribus. Nympha in genitalibus
quid sit. Satyrion, Satyrismus. De lenonibus, & pro-
ductoribus, & proagogis. Aristotelis refellitur inter-
pres in Ethicis.*

Cap. VIII.

ANte annos plurimos, inquit Hierony-
mus, quum in chartis ecclesiasticis iuua-
rem Damasum Romanæ vrbis episco-
pum, & Orientis atque Occidentis synodicis
consultationibus responderem, vidi duo inter
se paria vilissimorum è plebe hominum compa-
rata: vnum, qui viginti sepelisset vxores: alte-
ram, quæ vigesimum secundum maritum ha-
buisset: & extremo sibi, vt ipsi putabant, matri-
monio copulatos summa omnium expectatio-
ne virorum pariter ac fœminarum post tot ru-
des vter alterum prius efferret: vicit maritus, &
totius Vrbis populo confluente coronatus, &
palmam tenens adoránsque per singulos sibi
acclamantes: vxoris multinubę pheretrum pręce-
cedebat. Hæc Hieronymus. Verum nec relatu
iucunda minus fuerint, quæ alibi idem recen-
suit. Audiui (inquit) Domino teste, non mentior,
quædam muliercula, quum infantem nutriret
expositum, & stillaret cibos, ac nutricis funge-
retur officio, cubarétque cum ea paruulus, qui
vsque ad decimum annum iam peruenerat, ac-
cidit, vt plus quàm pudicitia patitur, se mero

A ingurgitauerit, accensáque libidine obscœnis
motibus infantem ad libidinem duxit. Prima e-
brietas alterius noctis, & cæterarum deinceps
consuetudinem fecit, necdum menses duo fue-
rant euoluti, & ecce fœminæ intumuit vterus.
Mira vtique ista sunt, & quæ vix impetrent fi-
dem, ni à sanctissimo tradita viro puderet non
credere: quando & Petronius Arbiter efferatam
mulieris libidinem, & passiuam prostituti pu-
doris nundinationem exsequens, eius ipsius ita
B verba contexit: Iunonem meam iratam ha-
beam, si me vnquam meminerim virginem fuis-
se: nam infans cum paribus inquinata sum, &
subinde prodeuntibus annis, maioribus me
pueris applicui, donec ad hanc ætatem perue-
ni. Porrò in Sudæ relatum monumentis inuenio
& apud Aristophanis interpretem, nec desunt
subscriptores alij, approbatorésque, fuisse scor-
tum quoddam nomine Cyrenem, cui factum
cognomen sit δωδεκαμηχάνου, tanquam tu dicas,
C machinamentorum duodecim, quoniam in Ve-
nereo vsu duodecim excogitasset modos, qui-
bus insensori iucundius redderetur libidinis
proluuium. Sed & astra quandoque dodecha-
mechana item cognominata, obseruauimus.
Auctor Ælianus est, mulierem libidinis porten-
tosæ ab Epicrate dictam esse Myoniam, de no-
tissima muris salacitate, qui dicatur μῦς, vnde &
murum loca vocant myopias, vt in Varia histo-
ria Ælianus & myoxias. Sed eorundem laqueus
D dicitur ipos, vt prodit Eusthathius, à nocumenti
ratione: nam ἴπτω, lædo signat. Gronas Myodo-
cos in Theriacis accipit Nicander pro murum
conceptaculis. Et Gronas interpretantur Græci
petras. Mygalem animal dicunt ex mure con-
ceptum & gale: quod morsu oblædit insigniter.
Myaces verò pisces intelliguntur murices. Sed
& pro conchula capitur myax, qua humores ex-
cipiuntur. Sunt inter pulsus, qui μυουρίζοντες vo-
cantur, & myuri, de figurarum ratione, quæ in
E acutum desinunt, tralato nomine. Ex iis verò
qui perpetim minuuntur, nec desinunt, ad im-
mobilitatem prorsus recidunt denique. Hoc
autem genus ἐκλείποντας nuncupant μυούρους. Qui
verò desinunt, duplex habent interstitium. Hos-
ce verò παλινδρομοῦντας dicunt μυούρους, id est re-
currentes myuros. Arbitrantur nonnulli, posse
myuros dici, ex similitudine caudę muris, id est
τῆς μυός. Nam & Dionysius Apher Peloponne-
sum assimilem prodit platani folio μυουρίζοντι, id
F est quod muris acutam æquiparat caudam. Vel
μύουρος ἐκ τοῦ μυὸς δασυπόδου οὐρᾶς. Sicut inter pulsus
qui vocantur κυματώδεις, id est vndosi: qui mi-
nuuntur, σκωληκίζοντες nuncupari solent, id est
vermiculantes: σκώληκος πορείᾳ ἀφομοιοῦντες, id est
vermiculari similes incessui, quem excipere so-
let ὁ μυρμηκίζων, id est formiculans, quo non est
minor alius. Hinc arbitror Straboni libro vn-
decimo μύουρον Asiæ partem nuncupari, quã am-
plectitur Taurus. Nam ad Boreum, inquit, latus
G transeunti semper de longitudinis latitudine
aufert mare. Idem paulo mox segmentum vo-
cat μύουρον, & γραμμὴν μύουρον. Hæc verò parum
scite Latina interpres fecit. Sed redeo vnde sum
digressus. Fuere item scortilla, quæ sphinges
nuncuparentur: nam & molles, sphinctæ appel-
lantur: quod prodit Sudas. Nam sellariorum &
spin-

ſpintriarum, ex fœditate loci ac multiplici patientia, prius ignota vocabula, Tiberij libidinibus fœdis comperta produntur primum, vt dicantur ſpintriæ, ἀπὸ τοῦ σπλακου τρεῖς, quòd vno nexu ſæpe coirent tres, etiam ſi nonnunquam vel plures: nam ſellariorum liquet ratio. Sphinga verò Laij fabulantur filiam, aut Chimeræ ac Orthi, qui fuit Gerionis canis: vt in Theogonia cecinit Heſiodus: parte corporis priore leonem præferente, poſteriore verò hominem, adnexis gryphium alis, aquilæ vnguibus. Re autem vera, λῃστρὶς in Bœotia fuit, id eſt latrociniis imbuta mulier, quam rhapſodon vocat Sophocles. Spintrias augurantur nonnulli, ab ſpinturnicibus auium turpiſſimis inflecti: aut ab ſpintere armilla reflexa. In Plauti Milite ſic comperias:

Pithecium hæc eſt præ illa, & ſpinturnicium.

Sphingem Bœotij Phica dicunt, vnde eiuſdem locus Phicion vocatur. Sunt & meretriculæ caſaluades cognominatæ: hoc argumento, quòd abſentes ſibi aduocent, reiiciant præſentes amatores: ſedent verò aſſiduè in domicilio, & volentibus faciles ſe præſtant. Meminit eius vocabuli in Equitibus Ariſtophanes. Suſpicor à municipibus (vt ſic dicam) meis, verbo paululũ deluxato, haſce caſalinas dictitari nunc: quo tamen nomine intelliguntur minore turpitudine corpus in vulgus dantes. Nec mirari vtique oportet, allinuntur ſeculis plerunque neſcientibus ab vltima vetuſtate repetita vocabula, quod in aliis comprobatum à me ſcio. Nam quod paſſim ſcortilla, vacchas nuncupamus omnes, nónne ex antiquitatis profluxit ſinu? In Comœdiis quippe Ariſtophaniis non incurioſus lector comperiet, fuiſſe Athenis celebres præcipuè, ac (vt Græco vtamur vocabulo) θαυμαζομένας, & forma exſuperanti meretriculas, Cynnam & Salauaccham. Caſaurium etiam, ſiue caſaluium, pro impudicarum loco inuenimus, qui Athenis fuerat in Ceramico. Sed & apud Lycophronem, κέλητα, id eſt celoſta, pro lupanaribus poſita inuenimus. At celetium minuti ſpecies nauigij eſt, quod vnus modò agitat: Celetis equi, imagine, cui vnus item inſideat, inquit Thucydidis interpres. Celeta, id eſt κέλητα, in Herodoti hiſtoria octaua celocem interpretantur. Cellarius verò Latino vocabulo eſt, qui penus præfecturam gerit. Eum quidam modo Barbarè celerarium vocant. Celonium, aquæ hauriendæ ligneum inſtrumentum eſt: meminit hiſtoria prima Herodotus. Sed ſcrobes eo vocabulo accipit Laurentius, quod mirum eſt. Sunt qui ab indecoro ornatu meretriculas dici læcaſtrias opinentur: quippe λα intendit, κάζειν verò ornare eſt: qua ratione dicuntur item caſorides, & apud Antiphanem caſoritæ. Ab eodem verbo inuenimus qui & caſaluada inflecti putent. Certè inde κασαλβάζειν conuitiari eſt. Caſſinum verò Latina eſt dictio, ac vetus indicat, vnde Caſſinum dici forum legimus, pro vetere, & hinc eſt oppidò conciliatum nomen. Ab Caſco nationis eiuſdem inflectitur vocabulum: vnde Caſci Latini, apud Ennium. Et Manilius ait: Caſcum duxiſſe Caſcam, mirabile non eſt. Ex lege Theopompus refert, vt ſcribit Athenæus, Tyrrhenis mulieres fuiſſe communes, quæ corpori ſtuderent impenſius, exercerentúrque cum viris nudæ, neque enim illis turpe cenſebatur hoc. Cœnaſſe verò [illegible] propinando item pro [illegible] ille quoque [illegible]ni capaciſſimas, ſed & forma conſpicuas. Porrò prominet è muliebri inter fœmineo caruncula, quam vocant nympham: ea excreſcit plerunque ad turpitudinem vſque, vt nonnullæ arrigant etiam, quod dicunt ὀρθιάζειν, ad coitúmque (vt Paulus inquit) incitentur, velut mares. Ægyptiorum eſſe morem Galenus ſcribit, carunculam eiuſmodi in virginibus præcidere, διὰ τὸ ἀρρενοῦσθαι πολύ. Cæterum, opera licet parerga, id annotauero libens, quando in ea re labuntur non pauci. Scribit Pedianus, lenones, ſcortorum dici: productores verò etiam inuitarum perſonarum, & in quibus ſtupra exercita legibus vindicantur. Nam & in Verrinis ab Cicerone diſparantur verba hæc. Vnde argumento ducor certiſſimo, proagogiam in Ariſtotelis Ethicorum quinto, non lenocinium debuiſſe transferri, ſed productionem. Et Solon, vti commeminit Demoſthenes in Cteſiphontem, legem ſtatuit, qua ſanciebatur, Productores ac productrices accuſari oportere, ac ſi forent conuicti, capite anquirendum. Illud haud prætereundum: eſſe inter noſtros, qui herbam Theophraſto ſignificatam, cuius contactu producatur ad ſeptuageſimum coitum libido, augurentur ſatyrion dici Indam. Quando & in Syria poteſtatis eiuſdem comperiatur herba, Bucheidem quam nuncupauere, ac indicam ſatyrion. Satyriſmos porrò tubercula intelligit Hippocrates prælõga: cuius viſuntur modi ſub ipſas ſatyrorum aures. Ea & theres vocantur aut pheres, vti cõmeminit Galenus. Satyrion alterum, ab re entatum etiam dici, prodit Dioſcorides, & à Romanis etiam molorticuium Veneris, ni mendum eſt exemplarium, quod ferè videtur eruditioribus.

Dierum obſeruatio apud Romanos. Qui dies poſtriduani. Plynteria feſta. Heſiodica ratio de diebus felicibus. Item aſtrologorum placita, & Chriſtianorum. Interibi cur menſis dicatur bos aut vitulus. Cæleſtia obſeruantes maximè fuiſſe infelices. Albi dies qui, & cur. Planetarij, & mathematici ac diuini. Aſtrologiæ irriſio. Cur veteres largius cœnarent, quàm prandèrent.

Caput IX.

INter ſuperſtitiones, alias quibus deluſa tenebatur gentilitas, dierum rationem non fuiſſe obſeruationis ſopitæ apud Romanos quoque, animaduertimus. Quibus electionis maxima incumbebat cura, ſi aliis ipſi inferrent bellum. Nam illatum propulſare, ſalutem ac dignitatem tueri, quacunque die ius fáſque arbitrabantur. Quo enim pacto obſerues, vbi nec electionis facultas ſuperſit illa? Ergo dies poſtriduanos, vt ad omnia infauſtos ominoſóſque præcipuè reclinandos veteres putauere. Hos verò ab ominis diritate etiam atros fuiſſe nuncupatos, poſt alios & Macrobius prodit. Sunt qui etiam cõmunes vocent, velut ad molliendam vocabuli diritatem. Noſtrates plebeij, quibus ſæpe allinit aliquid vetuſtas, deluxato

verbo Ægyptiacos etiam nuncupant, ab Ægypti [illegible] nomine. Eorum Augustinus meminit, & in canonicis Decretis non est prætermissum. ἀποφράδας Græci nuncupant, perinde ac si nefandos dicas. Ex quo & festiuè Lucianus apophradi similem posse dici hominem insinuat, moribus ferum, corpore nõ integrum, mollem, periurum, nullis non adobrutum flagitiis, ac tanquam occursaculum abominandum atque auerruncandum. Quid ita B verò hi censerentur nimis inprosperi, atque (vt sic dicam) inactuosi, inominalésque, infelicibus pugnis referti acceptum oportere, idem innuit Lucianus. Quod ipsum & Gellius Annalium libro quintodecimo, & Cassius Hemina testatum reliquerunt, prodentes senatum iussisse, vt ad collegium pontificum de his religionibus referretur. Pontificésque statuisse dies postridie calendas, nonas, idus, atros habendos: vt dies hi neque præliares, neque puri, neque comitiales C essent. Cæterum, nec atro die parentare, fas arbitrabantur: quia tunc quoque Ianum Iouémq; præfari necesse est, quos nominari atro die non oportet. Ante diem quoque quartum calendas vel nonas vel idus, tanquam inominalem plerique vitabant. Certè ante diem quartum nonas Sextilis clade Romana Cannas esse nobilitatas constant. Bisexti quoque diem, vt ominosum, reclinarunt non pauci, quòd rei Romanæ quandoque esset visus infaustus. Quo sanè argumento D Valentinianum legimus imperatorem in medium prodire amplius tenuisse, vt bisextum vitaret Februarij mensis, imperij statione prima illucescens. Lucullo in Tigranem mox depugnaturo subiiciebant amicorum nonnulli, supersedendum pugna, quòd dies foret, μία τῶν ἀποφράδων, ἃς μελαίνας καλοῦσιν. Ea quippe cum Cimbris à Cepione malè pugnatum, ἐγὼ, ἔφη, καὶ ταύτην εὐτυχῆ ποιήσω ῥωμαίοις. Athenis inter nefastos dies præcipuè haberi deæ Cereri Plynteria, sub E notatum Annalibus est. Obeunt verò orgia Praxiergidæ Februario mense, ritu arcano, delecto prorsum templi vniuerso ornatu, & obtecto simulacro. Sunt & sui nauticis suspecti dies, Martij primus, septimus, quintusdecimus, septimusdecimus, decimusnonus, & vigesimusquintus: Aprilis, quintus, sextus, duodecimus, vigesimus: Februarij, sextus, duodecimus, quintusdecimus, decimusseptimus, decimusnonus, & vigesimus. & hos quidem inuariabiliter obseruant: astruúntque hisce ferè diebus maximas in mari F mutationes contingere, vel ad tranquillitatem, vel ad tempestatem: proinde in re ambagiosa, ac incertitudinis multæ, tutius arbitrantur nauigationi supersedere. Cæterum extat poetæ Hesiodi lucubratiuncula, qua is pro ratione temporum & superstitionis inuolutæ, dierum alios comprobat, amplexatúrque: reiicit alios, ac velut emortuos transilit. Quartas omnes laudat, reprobat quintas: in quibus vagari furias adcredidit, & periuros deposcere ad supplicium, insi- G nuat: quòd numerus is, iustitiæ sit proprius. Quod Pythagoreorum contineri arcanis nouimus. Tres verò sunt, quibus Iouis adoptat nomen, vt mensis principi, quarto item ac septimo. Sic enim profectò scribit:

Αἱ δὲ γὰρ ἡμέραι εἰσὶ Διὸς πάρα μητιόεντος,

A Πρῶτον ἔνη, τετράς τε καὶ ἑβδόμη ἱερὸν ἦμαρ.

Et ἔνην quidem (vt inquit Proclus) vocat numeniam, id est diem primam, quam & principe statuit loco, veluti arithmeticę congruam. Et est numerorum princeps monas, id est vnitas: & omne principium esse, ac censeri diuinum inter Platonis placita sancitur. Quartum amplexatur porrò, vt qui Musicas complectatur rationes, eam scilicet, quæ vocatur διὰ τεσσάρων, & epitritos: tribus nanque si adiicias vnum, quaternarius consurgit. Item quam διὰ πασῶν vocant, siue diplasion. Duo nanque geminata quaternarium constant. Necnon quæ δὶς διὰ πασῶν nuncupatur, quando duplicata quaternitas octonarium cõficit. Septimum verò, quia ex sola cooriatur vnitate, nec duplicatus intra decada progignere numerum possit. Porrò & hunc præcipuè laudat Hesiodus ex Procli sententia, veluti Apollinis genethlion, quod eo crederetur natus die, ex quo ab Atheniensibus item colebatur laurum gestantibus. Sciendum verò, mensem principis diei ratione ab Orpheo nuncupari μονοκέρωτα μόσχον, id est vnicornem vitulum. Cuius rei meminit super Iliados primum Eustathius. Siquidem mensis simpliciter, vt generationis effector, bos appellatur. Quod verò habeat tunc primam substantię domesticæ [illegible], moschos, id est vitulus, vel (vt inquit Eustathius) διὰ τὸ πάλζειν ἀεὶ [illegible]. Sed & in lunæ deliquio Æmylius Paulus aduersus Macedonas imperator, vndecim ei vitulos, id est moschos immolasse narratur: etiam si eo vocabulo tauros accepit interpres. Cæterum, ratione compari ab Hesiodo totus peragitur mensis ad trigesimum vsque diem, quem ab eo laudari, Proclus inquit, quia sit in eo lunę coitus, quem veritatis arbitrabantur imaginem. Cui vnitas consecretur, sicuti mendacio multiplicitas. Propterea insinuat poeta, esse tunc operum inspectionem opportunam. Sed & familiæ tum cibaria contribui debere. Quàm rem Latini nuncupare Demensum solent. Tunc cessabant ab opere, sicuti & formicam tempore eodem feriari, obseruatum ferè est. Nobis cætera persequi tum superuacaneum est visum, tum etiam verbosius. Diem verò voluptarium veteres ἐκ εὐπαθείας γινομένης album vocarunt, id est λευκὴν ἡμέραν, origine ab historia repetita. Nam in Samios pugnans Pericles, exercitu octifariam distributo, sorte pugnaturos educebat: cui autem alba obtigisset faba, is epulabatur, & otio perfruebatur pingui. At qui Chaldæi olim nuncupabantur & genethliaci, Augustini temporibus, sicuti scribit ipse libro De doctrina Christiana primo, & Confessionum quarto, & in libello De natura dęmonum, Mathematici & planetarij, nunc astrologi passim vocantur, quandoque & in sacris literis diuini. E cælo dierum felicitatem & horarum petendam putant. Nam inter eos non incelebris auctor Albumasar, quanquam sæpissimè fabulosus: Qui luna, inquit, Ioui coniuncta cũ capite draconis, Deo supplicauerit, quicquid petierit, proculdubio impetrabit. Nec Albumasari defuit astipulator. quando Petrus Aponensis hac se hora à Deo scientiam petiisse scribit, ac mox insigniter profecisse. Verumenimuero per Mosen Deus optimus maximus ita nos commonuit.

nuit. Gentes augures audiunt & diuinos, tu autem à Domino Deo aliter es institutus. Iam illud Hieremiæ quis non nouit? A signis cæli nolite timere, quæ Gentes timent. Augustinus verò in Enchiridio scienter simul & verè, ipsam temporum obseruationem, vt hæc fausta, illa infausta putemus, ad magnum dixit pertinere peccatum. Quod in canonicis item relatum Decretis est, causa vigesimasexta, quæstione septima. Illud verò Moseos, Posita sydera in signa, & tempora: Non signa, inquit Augustinus idem, quæ obseruare, vanitatis est, sed vitæ vsibus necessaria, qualia nautæ, agricolæ, & id genus artifices obseruant. Quare & Basilius in Hexaemero inspectionem eiusmodi occupatissimam dixit esse vanitatem: Ambrosius etiam, inutilem & impossibilem: Chrysostomus, vanam, falsam, ridiculam. Sed mitto auctoritatum tibicines. Illud vtique omnem apud me admirationem excesserit, si vera sint planetariorum præscita, qui fieri potuerit, eos potissimum in rebus noscitari perinfelices, qui deridiculam temporum obseruationem, ac momenta singula tam euigilatè miserunt in digitos. Quin ediuerso fortunæ afflatu benigniore vsos, qui vanitate artis reiecta, prudentiæ tantum atque rationis luminibus innitendum censuere. Zoroastris scientiam inter veteres theologos quis non nouit? Fuit is & cælestium rerum peritia vsque ad magiam, vt volunt quidam, pernobilis. At eundem à Nino victum bello, & occisum, enotatum Annalibus est. Pompeium hisce diuinaculis præcipuè mancipatum, non tacuit historia: at, bone Deus, quàm miser exitus, quàm non populi Romani dignus principe. Contrà, Cæsar ista exculcabat, ridebátque: læta tamen, quod ad bellorum attinet rationem, illi affulsere omnia, prostratas, occidione occisas hostiles vidit copias, & mox se terrarum principem. Propterea rectè magister Gentium ad Galatas capite quarto, Dies obseruatis & menses & tempora & annos, timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim. Et rectè prorsus libello eodem Magnus Basilius: Ridendi, inquit, profectò non mediocriter esse videtur tam ij qui artis huius studio indulserunt, quàm nulla niti rerum ratione, constat: quam ij qui hiantes ab illorum pendent ore intenti, perinde ac omnia illi possint scire. Illud autem hinc dissitum omnino est ex medicorum scholis, nec tamen prætereundum, ne pereat: Particularia dierum tempora cum vniuersalibus respõsum habere: nam veri assimulatur hora matutina, æstati meridies, autumno vespertinum tempus, nox autem hyemi. Et quia, vt in libro De dissolutione continua scribit Galenus, mensæ aptior est hora frigida, calore insito tunc se intro insinuante: qui, calliditate ingruente, in extima se exsinuat, vnde percoquendi promitur difficultas: inde veteribus irrepsit mos, qui ne nunc quidem apud multos exoleuit, vti largius in cœna sese inuitarét, quàm in prandio, somno quoque qui mox insequitur, suffragante: cuius suum est, digerere, ac intima corporum humectare, vt vigiliarum soluere ac persiccare: id quod secundo Regiminis acutorum idem prodidit Galenus.

Cur temporum varietas ex emersu vel occasu fixarum stellarum assignetur à rei rusticæ vel nauticæ doctoribus.

Cap. X.

SEd quærat aliquis, Quidnam causæ astruamus, si è cælo ista non sunt, quæ cælestium rerum studiosi mirè consectantur & asseuerant: quòd qui rusticæ rei, simul & nauticæ præcepta condere auspicati sunt, crescentibus operibus per occasum & ortum stellarum fixarum temporum varietatem atque momenta præsignãt, ac vel digito subinde commonstrant, sicuti arcturi, vergiliarum, hyadum, & id genus aliarum. Id verò hac parte credendum constanter, hasce stellas in temporum ratione non indigitari, vt sic dicam, quòd ipsarum vel cauendos moneant influxus, vel exoptandos. Quando nec astrologorum placita hoc continent, in quibus lectum est, Per se illas nullarum omnino esse virium, nisi in cardinibus astituantur: sed vt indoctis illiteratisque signa sint, quibus tempora internosci valeant. His verò indiciis, quæ ab emersu stellarum vel occasu petantur, nullum est conspicuum magis aut perseuerantius.

Dierum criticorum ratio, ex medicorum doctrina, & Galeni in primis. Cyria dies. De alcyonibus paucula.

Cap. XI.

INstant tamen acriter medicorum scholæ, Galeno principe: crisimos dies, siue indicatorios, aut decretorios dicere malis, aut etiam criticos: quanquam sunt & nomenclatura eadem grammatici. Eustathio tradente, qui poemata ad examen vocant, iudicántque. Nam cyriæ dies, id est κύριαι, præstitutæ ad quippiam agendum simpliciter dicuntur: sicuti cyriæ quoque sine diei adiectione vlla. Crisimos, inquam, lunæ acceptos referri debere, libro vtique qui de id genus criticis diebus est, tertio, Galenus geminam statuit lunaris influxus rationem. Altera quarum à solis potestate demanet, lunæ fœnerantis lumen: reliqua de signis profluat, per quæ quot mensibus commeet luna motu proprio. Mox verò ex planetariorum infert decretis, In locis oppositis atque quadrangulis magnas à luna commotiones excitari: quod tam in habitudine eius ad solem, quàm etiam ad signa, nititur comprobare. Ac ad solem quidem, quoniam quum fit luna dichotomos, seu dimidio velut orbe cæsa, quam etiam diuiduam periti vocant: fit autem in quadrangulis ferè locis à silentis lunæ die: rursúsque quum panselinos visitur, sine orbis absoluti, quod in aduerso contingit atque diametro: aeris modum & tempestates permutet insigniter. Ad signa verò ratione ista, vt quicquid inchoatum fuerit, luna (dicamus) taurum permeante, semper mutatio contingat, vbi eadem in leonem diuerterit, aut scorpium, aut aquarium, quæ visuntur loca tauro tetragona, vel aduersa. Ægyptiorum porrò dogmata calculum adiicere Galeno pernoscuntur, quibus sanciti nouimus, si in cuiuspiam genitura, arietem, exempli causa, insederint feliciores stellæ, quod in ortum prodiit, prospere habiturum,

quoties taurum, aut quadrata signa, vel opposita peragrarit luna. E diuerso autem, si infelices. Hinc concipit Galenus, criticorum dierum causam fieri euidentissimam. Esse verò præcipuos putat, septimum & quartumdecimum: quoniã perueniat septima die ad signum ab illo quartũ, quod tenuit, inchoante morbo: decima verò quarta ad oppositum signum, quum septem & viginti diebus & triente signiferum obeat luna. Malas etiam commotiones his fieri diebus, astruunt medici, sexta, octaua, decima, duodecima, decimasexta, decimaoctaua. Sextæ diei malitiam tyranno comparat Galenus, sicut septimam regi. Adnotatu verò dignissimum, quod secundo *ἰατρικῶν πραγματείας* asseruit ex Hippocratis sententia Paulus Æginera, inter crisimos dies esse, quos *θεωρητικὺς* nuncupant: quoniam contemplationi futuram subiiciant in aliis crisin, veluti quum quartam dicimus *τὴν ἑβδόμην ἐν τῇ ἰδέᾳ προδηλοῦν κρίσιν*, id est futuram die septima præmonstrare *κρίσιν*, dum sudores quospiam vel humiditates alias, vel id genus peculiares prolicit inanitiones aut significationes non factas prius. Cæterum, ne quàm par est, abeamus longius, iam parte ista complicanda forent vela. Proinde an ista veritatis habeant responsum & rata indubitatáq; censenda sint: an vt vanitatis multum prætendentia, risu etiam sint excipienda, libra fuerit aliorum. Nam etiam doctissimus vndecunque Picus abundè (opinor) opere luculẽto, vnde mutuamur plerũque, astrologorũ commẽta elusit. Illud certè negligẽtius non transiluerim, veluti sub mandragora consopitus, septenarij vim esse in rebus sæpe miram, vbi nullam prorsus lunæ aut solis potestatem suspicari possumus, velut in ægritudinum periodis: nam septimo die, vt acutę ita diuturnæ, vti auctor comprobat Auicenna, sæpe septimo mense, septimo anno, quartodecimo, vigesimoprimo solent terminari. Contingunt hęc quidem, sed occulta proprietate conditioneq; rerum illarum, quibus ita plerunque vsu venire solet. Ita enim natura comparatum, vt (quod nec tacuit Galenus) per dies impares acuti moueantur morbi. Qui verò lentiores diuturnioresque, per pares. Lunaris verò rationis, ne verbum quidem Hippocrates fecit, sed ordinem hunc ad numeros refert, naturæ in plerisque mirè gratos: quod Cornelius Celsus adnotauit. Auicenna, quum in eius rei mentionem incidisset, ambagiosa esse omnia, & ambiguitatis multæ confessus planè est, atque argumentum id genus à medendi cura sequestrasse est visus. *ἡμέρας κρίσεως* apud prophetarum principem intelligi volunt iudicij diem, & pœnarum rationem æternam. Quum verò *ἡμέραν* dici audis *κρίσεως*, cibaria intellige mortalia, & terrena planè. Postremò sunt & sui in naturæ historiis felices in mari dies, à ventis qui consilescunt omnino, Alcyonides nuncupati, de quorum numero mira inter Græcos disceptatio cooritur, quinque modò eos statuente Simonide, cui calculum adiicit Aristoteles. Samio verò Demagora septem, nouem autem Philochoro, aliis denique etiam quatuordecim, vt septem intelligantur ante exclusum fœtum, totidémque pòst. Nec me fallit, esse inter classicos qui

A tradant, octauo calendas Martias esse Alcyonios dies, quibus in Atlantico quidem mari summa notetur tranquillitas. Fuisse porrò Alcyonei gigantis filias Alcyones, Pausanias prodit, ac est ab Apostolio in Ionia repetitum: Phthoniam, Athen, Methonen, Alcippam, Pallenen, Drimo, Asterien, quæ à patris obitu ex Pallenes promontorio in mare se pręcipites dederint. Verum ab Amphitrite in auitiam gentem sint cooptatæ, ita vt mares ceryli dicantur, B penultima correpta Theocrito, in Bionis epitaphio. Qui consenescentes, inquit Pausanias, à fœminis gestantur. In hoc autem genere, fœmina nuncupatur damar: vt est apud Lycophronem, & exposuit interpres. Quanquam pro vxore capitur damar, quasi *γάμαρ, ἀπὸ τοῦ γάμου*. In casu patrio, damartos facit: nam & pullatorum ratio habenda quandoque. Non recipere flatilem in prima verbum Alcyonas, auctor Eustathius est, etiam canone subiecto: quoniam A ante L, si sequatur K, flatilem non admittat. Cleo- C patram fuisse ob matris luctum Alcyonem cognominatam, alicubi videor legisse, ab Alcyonum morte ducta nominis ratione: sed ita, vt alcyon de aue dicatur, Alcyone de Cleopatra. Dici Alcyonas putat Theocriti interpres, *ἀπὸ τοῦ ἐν ἁλὶ κύειν*. qui etiam tradit ab Antigono proditum, senescentes alcyonas vocari cerylos.

D *Midam & Themistoclem sanguine taurino hausto interiisse, atque eius rei quæ afferri possit ratio. Midæ fons. Thrombi quid: & thrombosis in lacte, necnon chondri. Strabonis interpres coarguitur ex libro primo. Ciceronis locus explicatur de Themistoclis liberis. Themistoclis mater Abrotonum. Naumachi cognomentum. Naumacha hastilia. Italum dici taurum. Italia vnde.*

Cap. XII.

E Midam illum veterem multa quoque temporum fabulositate inuolutum obtectúmque, qui ficti argumenti mos est, in libro De superstitione Putarchus scribit: contracta ex somniorum diritate animi ægritudine, quum formidabilis affectio augesceret in dies, nec mali vllum prorsus promeret se alleuamen, denique fatalem diem sibi admouere destinasse, ac tauri sanguine copiosius hausto, concessisse ab humanis. Midæ item Xenophon- F ti mentio est primo *ἀναβάσεως*, apud vrbem Thymbrium prodenti viæ appositum fontem, qui Midæ nuncupetur, quòd in eum mero profuso, satyrum circunuenerit. Strabo præterea libro primo: Quo, inquit, tempore Midam ferunt tauri hausto sanguine, *ἀπελθεῖν εἰς τὸ χρεών*, id est adiisse fati diem. At interpres ridiculè, ad versuram vsque faciendam adiit. Huius verò interitus commeminit in libro Temporum Eusebius, sed nimis concise, qui mos illi est, nimis- G que inarticulate. Frequens historia est, Themistoclem gestarum rerum claritate ab vtriusque linguæ auctoribus certatim memoriæ commendatum, ratione compari decessisse: quum Athenis profugus ad Xerxis filium Artaxerxem diuertisset, ac honestissimè exceptus, Græciam se illi subacturum esset pollicitus, mox verò amplius re perpensa, facti pœnitentem, aut

(quod

(quod malunt alij) quum despondisset, simulato Dianæ sacro, quam Leucophryn vocant, itidem largius immolati tauri cruorem ebibisse, atque ita extinctum. Propterea Aristophanem in Equitibus scribere, βέλτιστον ἡμῖν αἷμα ταύρειον πιεῖν, ὁ Θεμιστοκλέους γὰρ θάνατος αἱρετώτερος. præstat, inquit, tauri sanguinem haurire, siquidem Themistoclis interitus eligibilior. Nec me fallit ficta videri hæc plerisque, nam Thucydides mortuum modò scribit, & in Attica clam humatum. Quid ita verò taurinum præcipuè cruorem in consciscenda sibi morte optarint, illa videtur ratio, quoniam (vt auctor Plinius est) huius animalis celerrimè sanguis coeat atque obdurescat, ideo esse pestiferum potu maximè: à quo denseant in stomacho thrombi, vt inquit Paulus. Sunt verò thrombi, concreti sanguinis partes. Nam & sal crassior, eodem censetur nomine. Saluator autem exsudasse narratur sanguinis thrombos. Sic & mammarum vitia duo norunt medicinam professi. quippe vbi in grumos denset lac, μαζοὺς χονδρώδεις vocant eruditiores. quòd si lactis maior vis in mammas influat, σπαργῶντας nuncupant, velut dicas luxuriantes. Thrombos sunt qui fragmenta interpretentur, vel frusta: vnde sit lactis thrombosis, id est θρόμβωσις, vbi in eo velut globuli constipantur: quos & chondros ferè vocant. Historia prima Herodotus etiam bituminis thrombos dicit. Porrò taurinus sanguis recens δύσπνοιαν ἐπιφέρει καὶ πνιγμὸν, id est anhelitus difficultatem ac præfocationem infert, cum spasmo præualido. In Egyra tamen, proditur monumentis, in specu missuram se sacerdotem concipiendi gratia vaticinij tauri præbibere cruorem. At caprinus sanguis haurienti pallorem obducere memoratur. Obseruatum vtique est, in animalium quorundam sanguine visitari corpuscula quædam, pilorum imagine, oblonga: quæ res terrestris exsuperantiæ vim indicat. Inde incalescens sanguis eiusmodi perseuerat diu, atque ita affectum animal iracundum ferè euadit, ac indignationis retinentissimum & audacissimum. Fila nanque id genus velut prunæ inardescunt, quod in sue agnoscimus, sed in tauro præcipuè: indicium est coagulatio velox, quod terrestris efficit qualitas calore fugato cum humecta vi. Et Meteoron quarto Aristoteles scribit, ceruinum sanguinem non coire, quoniam aquę naturam magis sapit, ac frigidissimus est: & propterea fibris caret, quæ opera terræ sunt, solidæque consistunt. Illud verò parte ista non fuerit vacantis operæ, opinor, si M. Tullium in quadam ad Brutum epistola apertiorem reddiderimus. Sed interim legentes commonuero, fuisse inter Græcos celeberrimi nominis imperatores quatuor, Periclem, Miltiadem, Cimonem, Themistoclem, qui gestarum rerum fulgore per quandam exochen quatuor nuncupentur viri. Sed ad Ciceronem. Quanquam, inquit, hæc quidem sententia non magis mea fuit, quàm omnium: in qua videtur illud esse crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit: sed id & antiquum est & omnium ciuitatum: siquidem etiam Themistoclis filij eguerunt. Quæsitum amplius est, & in eo ipse aliquandiu minus, quid afferrem, constitutum habui, quinam fue-

A rint Themistoclis liberi: quando rara de iis, quantum compererim, aut lectione obseruarim non incuriosa, tam in Græcis, quàm etiam Latinis auctoribus mentio fit. Mox verò, quum omnem (vt dicitur) funiculum excuterem, inueni tandem quod proferri in medium posset. Legimus nanque Neoclem & Demopolim Themistoclis filios quandoque incognobiles venisse Athenas, adortósque in certamine epitaphio vim suam ostentare, quum victores apparuis-
B sent, nec qui forent, satis noscitaretur, corollis esse insignitos: & Neoclem quidem dolichum vicisse, Demopolim autem stadium. Post certamen verò perspicuos factos tantum non à paternis inimicis esse lapidibus adobrutos quum Atheniensium memoriam refricuissent super legibus quæ aduersum exules forent sancitæ. Sciendum verò amplius, in Menone Platonem tertij Themistoclis filij mentionem fecisse: de quo, quia mirum est quod refertur, Philosophi
C verba subieci: Audistin' Themistoclem filium suum Cleophantum in equestri facultate strenuum effecisse? adeo vt equis rectus insisteret, rectúsque ex equo iacularetur, ceteráque permulta perficeret stupenda, in quibus ille diligenter erudiri curauit, sapientémque in singulis quæ præceptores eruditi callebāt, effecit. Ipsum verò Themistoclem sunt qui abrotoni meretricis prædicent filium, quod in libro De viris illustribus Amphicrates prodidit: quanquam Eu-
D terpen nuncupauit libro Rerum Gręcarum tertio Neanthes. Nec illud omiserim quod innuit Thucydides, ex naualis belli peritia præsigni Themistoclem Græcis nuncupatum quandoq; Naumachum. Nam & longiora paulò hastilia, quibus è naui depugnatur, vocantur naumacha. Quia verò de tauris facta nobis mentio est, illud adiecero auctarium ex Gręcis interpretibus: Tyrrhenorum lingua taurum dici italum. Propterea ab vno ex tauris Geryonis abductis ab
E Hercule, dictam esse Italiam: quum prope Rhegium enatasset in Siciliam in Eryon campum, ac regnum Neptuni filij peruastasset.

Super Pherecide adnotata paucula. Itemq́, de patria Syro, & locis alijs voce cognatis. ac vocabulis scitu non indignis. Syrna, Podalirij historia Scirus, scirita, scironides, sciraphion, sciras, sciron. eteobutada, Sciri sordes. Sciroma assula, schidia, epischidia, pansyrtum.

F
Cap. XIII.

PHerecydem philosophum haud incelebrē phthiriasi consumptum, frequens memoria est. Ad eum grauiter affectum quū visendi gratia Pythagoras discipulus aduenisset, ac πῶς διάκειτο, id est quonam pacto haberet, esset sciscitatus, immittens is digitum per ianuam χροὶ δῆλα, Ex corpore, inquit, palàm est. Quod & parœmiodes apud philosophos mox est factum: sed
G ita, vt deteriora ferè indicentur. De hoc extat Q. Sereni carmen:

Sed quis nō paueat Pherecydis fata tragœdi?
Qui nimio sudore fluens, animalia tetra
Eduxit, turpi miserum quæ morte tulerunt.

Qui Pherecydem hunc Syrium appellatum putarunt à prouincia Syria, facilè Strabonis, &

Digitized by Google

certatim Græcorum ferè omnium auctoritate coarguuntur quando insulam Syrum patriam habuit, quam esse vnam Cycladum statuunt, proximè Delon. Stephanus Ionicam esse insulam docuit in Acarnania, & gentile nomen inde produci, Syrius. meminis libro duodecimo Strabo. Syrna verò Cariæ ciuitas memoratur, à Podalirio condita, qui quum in Caria à caprarum pastore seruatus, ad Damæthum regem foret perductus, eius filiam nomine Syrnam tecto delapsam, misso ex vtroque brachio sanguine, persanauit, quod rex admiratus generum sibi optauit, Cheroneso illi tradita: in qua Podalirius mox duas condiderit ciuitates: de vxoris nomenclatura alteram Syrnem: reliquam verò de pastoris, à quo fuisset incolumis factus, gentile inde nomen Syrnius. Est & insula Scyrus, per C & Y: de qua poeta nobilis,

Armiger Automedon, vnà omnis Scyria pubes. Meminit libro quinto Nicolaus, habitatam antiquitus à Pelasgis prodens, atque Caribus. Est & Scirus, per C & I, in Arcadia locus prope Parthasios: vnde appellati Sciritæ. Sed erat in Attica item Sciron, & petræ quoque Scironides à Scirone, vel dictus à Scironidibus Sciron: vt factum loco nomen sit ab heroe Sciro. Ibi resedisse meretrices, proditur memoriæ. Siraphion locum dicebant, in quem aleatores conuenirent. Sciraphoros verò, intemperantem significat ac lasciuum. Sciritæ apud Lacedæmonios, procubitores erant, qui obseruabant, ne quis noctu extra phalanga progrederetur. Sciritæ quoque primi inibant pugnam. Meminit historia septima Thucydides, Sciritas in cornu sinistro semper constitui solitos, prodens. Eorum item rationem tradit in libro De Lacedæmoniorum republica Xenophon, & libro quarto Pædiæ Cyri. Scira porrò festum erat Mineruæ, quæ dicebatur Sciras. Cuius mentio est Straboni quoque, Scirophorionis, id est Martij duodecima: quamuis alij Cereris tradant, & Proserpinæ. In eo Erechthei sacerdos vmbellam ferebat albam, quæ vocatur Sciron. Sunt qui scribant Palladis sacerdotem ac Solis, cum sciro ex arce prodire in locum quem dicunt Sciron. Vmbellam ferre solitos, qui vocentur Eteobutadæ. Ij fuere nobiles & perillustres Athenis, à Bute sacerdote propagati. Ex qua familia producebantur sacerdotes, id verò symbolicè apud illos institutum, dum quenque summonerent tacitè, tempus ædificandi, & tectum aliquod sibi sustruendi iamiam appetere. Scirada Mineruam dici, Philochorus in secundo scribit, à Sciro Eleusinio vate. Praxion item Megaricorum secundo, à Scirone, qui Salamina incoluit. Sciros præterea vocari lego, sordes & spurcitias calcei: sicuti Eupolis comprobat in Chrysogene. A qua similitudine, quicquid est inculcatum valde, ἐπισκιρῶσθαι dicitur Græcis. Dicunt & hepatis affectionem sciroma, quòd curationem nescit: quanquam sciromata & sciros Latinè duritias interpretantur doctiores. Sed & fragmenta, quæ ex operibus deiiciunt marmorarij, sciri quoque dicuntur. Assulas Vitruuius vocauit, sicut in ligno schidia: nam epischidion cuneum appellant. Simile quiddam molæ in viris gignitur, in ventre, inquit Plinius, sciron vocant. Sciron item pro gypso positum inuenio: vnde & scira terra, pro alba dicitur quandoque. Pansyrum interpretantur apud Sophoclem in Helectra, eum qui omnia trahat mala, id est πάντα σύροντα κακά: vel certè μετὰ πάσης ἐμοῦ τῶν κακῶν ὁρμωμένων.

Muliebris commercij detestatio. Omphale cur. Epinephridia. Dennus quid. Ciceronis locus ex secundo De oratore, sua restituitur luci. Mulieres ab Olympicis excludi solitas. Plinius illustratur de Liuia. Crispantes socci.

Caput XIIII.

MVlieris illecebras esse mundo maiores, inde acutè admodum ac scitè, nonnulli collegisse sibi videntur, quod Herculem, quem mundi magnitudo vincere non potuit, libido compresserit: in cuius pugna tanta quidem illa virtus, adeóque cuncto terrarum orbe percognita, vt Hercules monstrorum malleus prouerbio quodam passim, & plausibili consensu celebretur, desudarit, atque succubuerit, nullis quodammodo prætenturis, vt Marcellini verbo vtar, vel stationibus præfultus. Et Cato Senior impotentem mulierum arrogantiam accusans, quæ dominari studerent viris: Omnes, inquit, homines vxoribus imperant: nos omnibus hominibus: at vxores nobis. Quod ipsum ferè antè dixisse Themistoclem, testatum monumentis est. Prima profectò castæ mentis tentamenta, labésque prima, fœmina est: quæ vt à sanctissimis viris proditum memoriæ scimus, noxium genus est, ianua diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussio: quum admouetur stipula, accendit ignem: flammigero igne percutit fœmina conscientiam pariter habitantis: exurit fundamenta mentium. Ego, inquit Hieronymus, ita censeo, si cum viris habitent fœminæ, viscarium non deerit diaboli. Mentes vel ferreas à libidine peruinci perdomaríque, cognitum ferè experimentis est. Cur enim Gentilium fabulæ narrant, Sirenum cantibus nautas in saxa præcipites actos? Eas Palæphatus in libro Incredibilium primo, non alias fuisse scribit, quàm meretrices, quæ nauigantes blandis venenis pellexerint in fraudem. Huius voluptatis incentiuis, & Omphales veneficiis magna mortalium pars delinita præceps abit in vulnus. Omphalon Græcorum lingua vmbilicum dicit. At in vmbilico dominatur libido mulieribus, lege quoque diuina succinente, Non est præcisus vmbilicus tuus: velut insinuet, non esse amputatum ac resectum peccatum. Nam & vuluam produnt, illic catenatam constringi. Vnde & epinephridia eodem loco firmandis fœtibus opponuntur. Virorum autem in lumbis luxuria statuitur, Gregorio tradente. Rectissimè mihi dictum videtur, Non posse toto corde cum Domino habitare, qui fœminarum accessibus copulatur. Scribit in Prouerbiis Solomon, Mulierem foueam esse profundam. Et Propertius festiuiter,

Sed vobis facile est verba & componere fraudes,
Hoc vnum didicit fœmina semper opus.

At facetè Plautus quendam inducit optantem fœminam

fœminam in Milite, quæ stuosam, cuique sapiat pectus. Nam cor non potest, quod nulla habet. In Persarum gente si cui ingeratur, videri eum fœmina socordiorem, δέννος ἐςὶ μέγιςος, idest, Dennus censetur insignis, vt prodit Herodotus. Est autem dennus, iniuria & probrum: vnde apud Sophoclem δεννάζειν verbum: quod ἀντὶ τοῦ βλασφημεῖν, reddunt interpretes, addito etiamnũ etymo, vt sit ἀπὸ τοῦ δεννὸν δεννάζω καὶ δεννάζω, sicuti φαεινὸς φαεννός. Cæterum vt alia desint, illud Tiresiæ quale est? Qui electus arbiter (vt aiunt) ab Ioue, ac Iunone de amoris quantitate contendẽtibus, tres amoris vncias in viro, nouem in fœmina pronuntiauit. Sed & Pacuuius flens Ario vicino suo ait, Amice, arborem habeo in horto meo infelicem, de qua prima vxor mea se suspẽdit, postmodum secunda, iam nunc tertia. Cui Arius, Miror te in tot successibus lachrymas inuenisse: & iterum, Dij boni, quot tibi dispendia arbor illa suspendit: & tertio, Amice, dede mihi ex arbore illa quos feram surculos. In hæc diuertisse, non alienum iudicabit, quisquis aduerterit, illatam à nobis lucem multam verbis M. Tullij ex secundo libro De oratore, quæ (quod sciam) ad hanc diem nemo est interpretatus, etiã si acutuli ac minuti doctores, qui se τεχνικοὺς vocant, multa sæpe conantur, argutatores frigiduli. Salsa sunt etiam, inquit, quæ habent suspicionem ridiculi absconditam: quo in genere est illud Siculi: cui quum familiaris quidam quereretur, qui diceret, vxorem suam suspendisse se de ficu. Amâbo te, inquit, da mihi de ista arbore quos feram surculos. Eadem ferè & apud Quintilianum libro sexto, in iocorum ratione. Postremò illud Catonis bracteatum est, & nulla non hora repetendum: Si absq; fœmina, inquit, posset esse mundus, conseruatio nostra non esset absque diis. Metellus Mario respondit, quum eius filiam prædiuitem, forma nobilem, genere claram, fama felicem ducere nollet, Malo esse meus, quàm suus. Cui Marius, Immo ipsa erit tua. At ille, Immo virum oportet esse vxoris. Liuia virum suum occidit, quem nimis oderat. Lucilia suum, quem nimis amauerat. Illa sponte miscuit aconitum: hæc decepta, furorem propinauit pro amoris poculo. Variis nempe incedunt semitis fœminæ, quibus errent anfractibus, quibúsq; deuinctæ sint viris, vnus tamen est exitus, vna omnium viarum meta, vnicum caput, & conuentus omnium diuersitatum, malitia. Fœmineæ naturæ, inquit Aristoteles, proprium est, τὸ φιλολοίδορον καὶ μεμψίμοιρον, idest conuitiandi cupiditas, & querula natura. Vsurpatur tempestate nostra elegans parœmia, Verba quidem videri fœminea, facta verò planè esse virilia. Id autem vetus fuit Græciæ gentis adagium, quod ex Eustathij thesauris liquet, γυναικῶν μὲν τὸ λαλεῖν, ἀνδρῶν δ' ἐστὶ τὸ πράττειν, idest dicere mulierum est, at virorum facere. Proinde proditum monumentis est, Ægyptiorum regem Sesostrin, vbi imbellem nimis ac momenti prorsum nullius gentem, & (vt Græci dicunt) ἀμαχητὶ, idest citra pugnam & ἀκονιτὶ, idest citra puluerem ad leges redegisset suas, surrectis stelis siue cippis insculpi iussisse, γυναικῶν αἰδοῖα, idest venerãda muliebria. Pronuntiat in Theogonia, seu physiogonia debet, Hesiodus, esse mulieres πῆμα μέγα θνητοῖσι,

A proinde fucis videri assimiles, qui alienum laborem in ventrem ingerunt: vel, vt ipse ait,

Ἀλλότριον κάματον σφετέρην ἐς γαστέρ' ἀμῶντες.

Circunferuntur & sententiæ duæ, quas Senecæ ascribit attitulatio publica, quamuis refragentur docti. Vtcunque, huic proposito apte consentiunt: Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium. Et rursum, Apertè quum est mala mulier, tum demum est bona. Ad muliebris porrò naturæ rationem fortè illud pertinuerit quoque, B Sacrorum legibus cautum, sicuti Lactantius grammaticus scribit, ne Olympicis se certaminibus spectandi gratia mulieres insererent. Propterea Thebaidos primo Papinius,

Exclusæque expectant præmia matres.

Sed & Menander rhetor: In quibusdam, inquit, panegyricis conuentibus non ferè visuntur mulieres, vt in Olympia. Proinde inter laudandum impense obseruanda hæc. Et Pausanias Eliacorum primo, quæsitam scribit ad pœnam Phere- C nicen, quod Olympicorum tempore Alpheum amnem transire foret ausa, quod illis diebus capitale erat fœminis, Pisirrhodum sequuta filiũ. Quem tamen Euclea vocauit Valerius. Nam quod ibidem scribitur Berenice, mendum exemplarium est. Typæum vocant montem, ex quo præcipitarentur mulieres, à quibus neglectui habita lex foret. Callipatiram inuenio tamen apud Pausaniam, quæ quoniam gymnastico fefellerit habitu, lata in reliquum lex, vti in certa- D men nudi prodirent gymnastæ. Ignotum verò Callipatiræ, quòd patrem & fratres habuisset Olympionicas. Apud Pindarum sunt grammatici, qui & Aristopatiram enuntient. Geronthras in Laconia esse ciuitatem nouimus, inibi fuit Martis templum & nemus. Anniuersarium item celebrabatur festum, in quo à nemore procul arcerentur mulieres. Quod autem de Liuia magnum sequutus ducem prodidi, ambiguitatem tollit ex Plinio Historiæ naturalis septimo, E vbi de Augusto ita scribit: Hinc vxoris & Tiberij cogitationes, suprema eius cura. Nam dolo Liuiæ peremptum Augustum, à Sexto quoque Aurelio proditum scimus. Quia verò mulieri genuinum est, rarenter benè facere, ac si quid fortè dignum laude prompserit, incessanter id ipsum repetere, ac nulla non hora ingerere, conformatam inde adagij speciem, Eustathius scribit, αὐτὴν ἐπαινεῖς, ὥσπερ Ἀστυδάμας, γύναι. teipsam F laudas, perinde ac Astydamas, mulier. Tanquam effœminatius hic indecentiúsque τὸ αὐτολογεῖν consuesset, idest de se dicere. Denique cecinit Hesiodus, & est à Pausania repetitum, muliebris sexus primam comparuisse Pãdoram. Illud Hieronymi non præterisse, fuerit pretium operæ: Fuge, inquit, lasciuiam puellarum, quæ ornant capita, crines à fronte demittunt, cutem poliũt, vtuntur pigmentis, soccos habent crispantes, vt sub nomine virginali vendibilius pereant. Cris- G pantes intellige rugis insignes, quos artificum excogitant ingenia, quoniam fœmineum genus φιλόκοσμον est. Quanquam lasciuos item & comptulos, vt nunc est, iuuenculos animaduertimus, bonúmque, si non stibiatos quoque. *Ad meretricula nutum succensam ab Alexandro* ac berenicatos.

Persepolin. De Phryne: nec: nulla. Et cur dicta in maxil-

lis lecythum ferre, contra Sudæ sententiam. Item cur diceretur Sestus. De lecytho pluscula & lecythio, & lecythophono. Saperdion, & Clausigelon nuncupatas Phrynes duas. Repetita & fœminarum sugillatio. Atreti mulieres, quæ.

Cap. XV.

SEd nec tempero mihi, quin huic potissimũ parti appingam, quod ex historia suggeritur appositissime. Id quamuis nonnulla infamiæ nota, bonúmque, si non & maxima, Alexãdrum Macedonem consperfurum est, tamen æquè prodendum nobis ac veteribus est proditum. Quando princeps is, ac regum amplissimus indolem animi propè cælestem, qua regum antiquorum maiestatem longe post se reliquit: illam præterea in periculis subeundis incomparabilem propè mentis erectæ magnitudinem: in rerum tantarum mole celeritatem quodam igne volucrem: in cæteris item fidei sanctitatem, clementiam, & (vt omnia vno complectar verbo) regiam virtutem, luménque micantissimum fœdissimè vini appetentia non ferenda concussit, inquinauit, ac adobruit, etiam si nõ me fallit, Arrianum oratoriè ista tueri adortum. Verum, quod dicitur, αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ: ipse semet concinit aperitque. Siquidem quum Persepolin regiã nobilissimam totius Orientis Persarum regum cepisset, à qua prius innumeræ gentes iura petierant, quæq; tot ac tantorum principum fuisset patria, ac præsignis Græcæ gentis terror, & quæ decem millium nauium classem commoliri eualuisset, exercitus tantos cogere, vt iis vice maris vastissimi irruentis vniuersa coobrueretur Europa, quibusque rerum naturę facies mutaretur, actis in planum montibus aut perfossis, constrato etiamnum mari continentis modo, & mores quadamtenus pati coacto: ad vilius meretriculæ, & eius quidem temulentę, nutum, temulentus ipse succendere sustinuit, vt monumento deflagraret opulentissima vrbs, tanta vastitate, vt eius ne extaturum quidem vestigium fuerit, ni Araxis fluenta pręmonstrarent: conuicinia mœnibus is alluerat. Thais ea fuit, quæ mero feruidum Alexandrum sic adorta narratur, vt illũ diceret maximam apud Græcos initurum gratiam, si Persarum regia conflagrasset: nec maius quicquam esse in votis apud eos, quorum vrbes, grassantibus Barbaris, æquatæ solo fuerant. Mirum profectò fuit, non puduisse tantis rebus gestis clarissimum regem, scorto, quod etiamnum incaluisset mero, de tanti moliminis opere dictante sententiam, omnium primum regiæ subiicere faces, illa interim præfatum, Quin imus vltum Græciam, & vrbi faces subdimus? Postea Phrynen miramur, non Hyperidis actione, quanquam admirabili, sed conspectu corporis, quod illa speciosissimum alioqui, deducta nudauerat tunica, periculo liberatam: interposito mox decreto, ne quis misericordiæ captandę gratia epilogis vteretur. Hæc verò est, de qua ita Propertius canit,

> Nec quæ deletas potuit componere Thebas
> Phryne, tam multis facta beata viris.

Eius statuam fuisse apud Delphos auream, scribit Libanius. Commeminit in præceptis sanitatis etiam Plutarchus, eam dicere solitam prodẽs, vbi iam consenuisset, ac flaccida toto foret corpore, τὴν τρύγα πλείονος πωλεῖν διὰ τὴν δόξαν, idest pluris fecem vendere ex opinione, quàm de ipsa concepissent homines. Hanc denique dixere Græci, lecythum habere in malis: quod exponens Sudas, velut in sinu planè seruans Græcorum omnia, ad faciei retulit tumorem: credo, quia sit lecythus protuberans vas: etiam si de corporis habitu hoc est à paruitate, Olpim piscatorem nuncupatum, coniectant Græcorum nõnulli: quoniam olpe, lecythum indicet. Ego ad formæ elegantiam referendum contenderim. Vt illam intelligamus naturali specie præsignẽ, accersitam commendationem, & peregrinas haud magnopere nugas conquisiuisse: quando lecythum Plinij Cæcilij testimonio, & M. Tullij in epistolis ad Atticum, pro orationis etiam splendore, ac excussa in scribendo cura nouimus accipi: erat enim oleo dicatum vas lecythus, sed & vnguentis quoque. Vnde & Lecythophorus puer Polluci. verum & trochaicum dimetrum catalecticum, quod Euripidion dicunt, etiam Lecythium vocatur: vel ex Aristophanis commate, vel trochaici bombi ratione: quẽ exhibet Lecythium quoque. Tragœdiam Callimachus μοῦσαν appellauit ληκύθιον. Fuit ad Toronem quoque phrurion, idest munimentum quod lecythum appellat Thucydides historia quarta, idest τὴν λήκυθον. Lecython vas, sunt qui lenticulam dici arbitrentur Latinè. Id quod ab eruditis toto conuellitur pede. θέσεις ληκυθίζειν est Græcis, positiones lucubrare. Memorabile est, picturæ nobilissimum Apellem Veneris typum, quam anadyomenen vocant, à Phrynes insigni pulchritudine mutuatum, quum ea in Eleusiniorũ panagyri, spectante vniuersa Græcia, speciosissimum nudasset corpus, quod alias ferè nunquã fecisse memoratur, ac soluta coma descendisset in mare. Cæterum ex eodem, vt sic dixerim, archetypo Praxiteles quoque Cnidiam dicitur Venerem conformasse. Scribit Apollodorus Phrynes fuisse duas: alteram, quarum Clausigelota cognominarint: alteram verò Saperdion. Clausigelos verbum apud Xenophontem est libro Rerum Gręcarum septimo. πάντας δὲ τοὺς παρόντας τότε γε τῷ ὄντι κλαυσίγελως εἶχεν, idest præsentes autem vniuersos tunc sanè sonantior habebat risus. Herodicus celebratam Rhetoribus Phrynem σηστόν, idest Sestum vocitatam, tradit, quòd attaminaret despoliarétque adeuntes, σήθειν attaminare est. Quum auarior quispiam subblandiens diceret, Aphrodisium Praxitelis es: At tu, inquit Phryne, amor Phidiæ. Demum libet lucubrationi huic, quam videmur, ducente stilo, in fœminas declamasse, quas tamen alibi summis concelebrare laudibus non expauimus, inserere breue quiddam ex Græcorum sanctariis, non bonas lacerando, sed à malo malas deterrendo,

> *Θησαυρός ἐστι τῶν κακῶν κακὴ γυνή.*
> *Θηρῶν ἁπάντων ἀσελγεστέρα κακὴ γυνή.*
> *Θάλασσα καὶ πῦρ καὶ γυνή, τρία κακά.*
> Thesaurus est malorum mulier mala.
> Feris omnibus immitior mulier mala.
> Mare, ignis, mulier, mala tria.

ἀτρήτους Græci κατὰ γυναικεῖα μέρη, mulieres dicunt,

quibus

quibus concreta sint genitalia vel morbo vel natura. A

Quid sit, more candidatorum Cæsaris quippiam attingere. De candidatorum habitu. Expurgatur à vitiis Plutarchi tralatum problema. Quid chiton, & quid peplus. Candidatum variè accipi apud eruditos. De candida item Tyronum toga. Et quid coitio. T. Liuij locus emaculatur. Tyrocinia indicere quid sit.

Cap. XVI.

INter cæteras sedes, è quibus ridiculorum ratio promitur, esse quoque amphiboliam, neminem latere puto, ex iis præsertim, qui literas paulo literatiores attentarint. Ea verò esse in primis acuta, ac vt bellè & literatè dicta, laudari, tradit M. Tullius libro De oratore secundo. De iis & Fabius libro sexto: Iungitur amphibologiæ (inquit) similitudo, vt L. Galba, qui pilam negligenter petenti, Sic (inquit) petis, tanquam Cæsaris candidatus. Nam illud petis, ambiguum est, securitas similis. Hinc aptissimè commonemur: candidatum Cæsaris rectè dici per adagionis formam de quocunque sopitè admodum & per summam fiduciam ac securitatem animi negotium aliquod obeunte. Quod quem candidatum Cæsares commendandum suscepissent, is prorsus tanto præfultus tibicine, oppilatúsque, supinè ac omnino negligenter prehensaret homines, rem sibi factam animo concipiens. Imperatores verò hoc insueuisse nonnunquam efficere, docet in Augusto Tranquillus: Quoties (inquit) magistratuum comitiis interesset, tribus cum candidatis suis circuibat supplicabátque more solenni. Porrò dicebantur candidati quòd magistratum petituri in toga candida id agerent. Nam & in senatu orationem Cicero dixit in toga candida, in consulatus videlicet petitione. Et T. Liuius libro ab Vrbe condita quarto: Placet, inquit, tollendæ ambitionis causa, tribunos legem promulgare, ne cui album vestimentum addere petitionis causa liceret. Plutarchi problema de hac ipsa re in hunc modum Latij iure donatum extat. Cur, inquit, candidatos moris erat in veste hoc facere sine toga? Sic enim scribit Cato: An fortè ne ciues largiendo corrumpant, argentum sinu ferentes? An illud magis, quod imperio dignos non genere, non diuitiis, non gloria, sed vulneribus ac cicatricibus indicabant, quæ quidem vt ab iis quos ambeundo prehensabant, conspicerentur, sine toga ad petendum descendebant. An quemadmodum in accipiendo, rogando, se omnibus summittendo: sic corpus nudando, ac seipsos abiiciendo populum captabant? Hactenus Plutarchus. Id modò mirum, in quo summonitos legentes volumus, ex tralatione Plutarchum scribere, sine toga descendere candidatos ad petendum consueuisse. At in Græcis codicibus enotatum inuenias, ἔθος ἦν ἐν ἱματίῳ τοῦτο ποιεῖν ἀχίτωνας. Quod nostris verbis non ferè aliud sonat, quàm, moris erat hoc in veste obire absque tunica, quod sensui auctoris congruit magis. An à tralationis scopo aberrarit interpres in re minutula, non discutio nunc, fortè mendum fuerit exemplarium: nisi quòd in Catonis iunioris vita idem bis

A admissum, subnotauimus. Ne quis verò suspicetur, pro toga rectè dici chitona: scribit Sudas, esse vestem prætenuem chitona, siue hypocamison. Exponunt alij, esse simplex, ac tenue indumentum ex lino, addita etiamnum etymologia, παρὰ τὸ ἐγχεῖσθαι τῷ σώματι. quòd infundatur corporibus iniiciatúrque. Vnde apud Homerum, μαλακὸν δ' ἔνδυνε χιτῶνα, idest mollem autem induit tunicam, quæ omnia diligenter adnotauit Eustathius in Iliados primum. Et ad Fabiolam

B Hieronymus, secunda ex lino tunica est ποδήρης, quam Iosephus byssinam vocat, appellatúrque Chetonet, idest χιτὼν, quod Hebræo sermone in lineam vertitur, hæc adhæret corpori, & sic arcta est, vt nulla visatur ruga. Quanquam & nomenclatura eadem significatur thorax. Ex quo & apud poetam eundem Achæos chalcochitonas eleganter nouimus appellari, tanquam dicas æneis, idest ferreis præmunitos tunicis. Astruunt porrò chitona à peplo distingui, quo-

C niam sit propriè mulierum peplus, virorum autem chiton: sicuti idem scribit Eustathius, vnde & βαθύπεπλοι & καλλίπεπλοι nuncupantur mulieres frequenti epitheto, & crocopeplos aurora. In Hippolyto tamen Euripides etiam in viris peplum intelligit, & vbi melampeplum inducit Tyndarum, & peplis Orestem obtectum scribit. Id ipsum & apud Sophoclem obseruatum: sed non rectè dici scribit interpres. Verum nec ex lino tantum veteribus concinnabatur chitô,

D sed ex lana quoque. Chytlon verò apud Homerum ferè lustratio intelligitur. Aliis autem chytlon, est hydreleon, idest promixtum aqua oleû. Cæterum, ne foris (quod dicitur) nimis interim videar sapere, nostris manticæ insertis, quæ in tergo est, à diuerticulo fabulam repeto. Quare sciendum, à campi consuetudine hac inoleuisse, vt qui rem quampiam toto affectet pede, ac omnibus (vt aiunt) cuneis, eius item rei illum eleganter candidatum dicamus. Quintilianus libro

E duodecimo: Maius enim opus atq; præstantius, ad quod ipse tendit, cuiúsque est velut candidatus. Hieronymus etiam catechuminum fidei candidatum dixit. Sed & ad Pammachium, Munerarius, inquit, pauperum & egentium candidatus sic festinat ad cælum. Candidatus gloriæ, ac immortalitatis in Plinij Panegyrico. Libertum porrò Icelum scribit in Galba Tranquillus fuisse summum equestris gradus candidatum. Et Seneca hominem dicit multarum rerum candi-

F datum. Et quidem rectè: nam & fortunæ nuncupantur comitia apud eundem, cuius etiam pluscula apposui verba, tum ob grauitatem sententiæ, tum ob doctrinam. Hoc est, inquit, mi Lucili egregium, nihil petere, ac tota fortunæ comitia transire. Quàm putas esse iucundum, tribubus vocatis, quum candidati pendeant, & alius nummos pronunciet, alius per sequestrem agat, alius eorum manus osculis conterat, quibus designatus contingendam manum negaturus est,

G stare otiosum & spectare illas nundinas, nec ementem quicquam, nec vendentem. Ad hosce suffragiorum mores obiter spectat & Ausonij illud ad Gratianum, Nihil cum sequestre deposui, cum distributore nihil pepigi. Porrò legimus extra candidatos Cæsaris etiam quosdam qui dicerentur candidati principis. De his Vl-

pianus primo Digestorum de officio quæstoris, ita scribit. Sinè non omnes quæstores prouincias sortiebantur. Verum excepti erant candidati principis, hi etenim solis libris principalibus & epistolis in senatu legendis vacabant. Quoniam verò, vt in Magia Apuleius scribit, eruditissimi iuuenes laudis gratia primum hoc forensis operæ rudimentum subibant, vt aliquo insigni indicio ciuibus suis noscerentur, qui mos incipientibus adolescentulis ad illustrandum ingenij florem apud antiquos fuerat concessus: togam item candidam, qui hoc facerent, tyrones induebantur ipso tyrocinij die: sic enim appellabant, quum eloquentiam auspicarentur in foro. Eam togam Cicero puram vocauit: scribit enim ad Atticum, in tyrocinio filij Ciceronis togam illi puram dedisse Arpini. Eodem modo & Historiæ naturalis octauo Plinius: Tanaquil, inquit, prima texuit rectam tunicam, qua simul cum toga pura tyrones induuntur, nouæque nuptæ. In quo tamen loco sunt, qui astruant, tyrones indui ea solitos, quum sacramento militiæ obstringerentur. Nam & Vegetius Rei militaris primo, Candidato intelligit milites principales, qui priuilegiis muniuntur. Reliqui, inquit, munifices appellantur, quia propter munera facere militiam cogantur. De toga tyronum candida intellexisse poetam satyricum, placet eruditioribus,

Quum blandi comites, totáque impune suburra
Permisit sparsisse oculos iam candidus vmbo.

Dicitur verò vmbo, quoniam Gabino habitu recurrens ad humerum sinistrum vestis vmbonis vicem repræsentat. Nam & Apuleius, sub dextrum latus ad humerum læuum recurrisse, vmbonis vice deiectam laciniæ partem, scribit. Indicere autem tyrocinia quid sit, ex Ammiani Marcellini liquere verbis potest: Pari, inquit, studio supplementa legionibus scripta sunt, indictis per prouincias tyrociniis, omnisque ordo & professio vexabatur. Sed enim prius quàm inde reuellamur, rectissimum erit in hac candidatorum mentione T. Liuij locum ex libro ab Vrbe condita tertio, restituisse in integrum fœdè per incuriam interpolatum. Ita enim in decemuirorum mentione scriptum inuenias: deiectis honore per concionem duobus Quintiis, Capitolino & Cincinnato. lego per coitionem: idque M. Tullij ex epistolis ad Q. fratrem auctoritate constipatus. Quòd scribis, te audisse in candidatorum consularium coitione me interfuisse, falsum est: eiusmodi enim pactiones in ea coitione factæ sunt, quas postea Memmius patefecit, vt nemo bonus interesse debuerit. Et simul mihi committendum non fuit, vt his coitionibus interessem, quibus Messala excluderetur. Alibi quoque idem Cicero Memmij coitionem vocat. Erat autem coitio, conspiratio seu fœderatio, quæ inter candidatos plerunque fiebat, quod significat in Oratione pro Plantio idem Marcus Tullius: Dubitatis, inquit, quin coitio facta sit, quum tribus plerasque cum Plotio tulerit Plantius? Nam & coire societatem in Oratione pro Quintio eleganter dicitur: Socium tibi in huius bonis edisti Quintium, plura non dicœcum eo tu voluntariam societatem coibas, qui te in hæreditaria societate fraudarat. Titus quoque Liuius ab Vrbe condita libro nono, coitiones dicit honorum adipiscendorum gratia factas.

De Roscij histrionis excellentia, & prouerbio inde nato.

Cap. XVII.

ROscium esse in scena, scitissimum adagium est in eum, qui vndecunque sit in sua perfectus arte, nec admodum impolitiæ compertus: ductum id à Roscio histrione, quem ob summam artificij peritiam Cicero delicias suas dictitare solebat. Quin & Pompeius Festus Roscios prodit in omnibus perfectos dici, quòd Roscius sit vnus in arte comœdica perfectus iudicatus. Et Cicero in Bruto: Volo id oratori, inquit, contingat: vt quum dicturus surgat, significetur à corona silentium, deinde crebræ assensiones, multæ admirationes: risus, quum velit: quum velit, fletus: vt qui hæc procul videat, etiam si quid agatur, nesciat: at placere tamen, & in scena esse Roscium intelligat. Sed & De oratore libro secundo: Quanquam soleo sæpe mirari eorum impudentiam, qui agunt in scena gestum, spectante Roscio. Quis enim se commouere potest, cuius ille vitia non aduertat? Et hæc quidem fuerit histrionis celebertimi omnium, quos norimus, in agendo gloria. Quid laus illa præclara exanimi producta a virtutibus? Nónne, inquit clarissimus orator, vt ignis in aquam coniectus continuò restinguitur & refrigeratur, sic referuens falsum crimen in purissimam & castissimam vitam collatum statim concidit & extinguitur? Roscius socios fraudauit, potest hoc homini huic hærere peccatum? Qui medius fidius, audacter dico, plus fidei, quàm artis: plus veritatis, quàm disciplinæ possidet in se. Quem populus Romanus meliorem virum, quàm histrionem esse arbitratur. Qui ita dignissimus est scena propter artificium, vt dignissimus sit curia propter abstinentiam. Proinde quod scenicus foret, non contemptibilior videri debet: neque enim, vt in Cœnis quoque Macrobius comprobauit, histriones inter turpes tunc habebantur: quamuis ex Aristotele secus in Noctibus Atticis Gellius senserit. Illud verò indicio est, quod L. Syllæ adeo charus hic fuit Roscius, vt annulo aureo ab eodem dictatore donaretur. Tanta præterea fuit tum gratia, tum gloria, vt mercedem diurnam de publico mille denarios sine gregalibus acceperit. An non & M. Tullius elegantissima oratione populum Romanum obiurgauit, quod Roscio gestum agente tumultuarit? Quin id constat certissimè, oratorem eminentissimum contendere cum ipso histrione solitum, vtrum ille sæpius eandem sententiam gestibus efficeret, an ipse per eloquentiæ copiam sermone diuerso pronuntiaret. Quæ res illuc Roscium prouexit, vt librum conscriberet, quo eloquentiam cum histrionia compararet. Deniq; Cicero idem in Oratione pro P. Quintio, Roscij præstantiæ locupletissimum testimonium reddidit, quum ait, Videri ore duriffimo,

rissimo, qui præsente eo gestum agere conaretur. Qui verò cum ipso contenderent, eos etiam si quid antea recti aut venusti habere visi sunt, id amittere. Meminit huius & Fabius quum alibi, tum libro vndecimo: Roscius (inquit) citatior, Æsopus grauior fuit, quòd ille comœdias, hic tragœdias egit. Dicere solebat Roscius discipulum, quem quidem probaret, reperire potuisse neminem, non quo non essent quidam probabiles, sed quia si aliquid modò esset vitij, id ferre ipse non posset. Item caput esse artis decere, quod tamen vnum id esse, quod tradi arte non possit. Nicostrato denique comœdiarum actori sic applausit Græca natio, vti Roscio Romani. Fuit verò hic Roscius Gallus oculis obuersis, nec satis decorus: primus vti personis cœpit, quum antea galeris vterentur vel albis vel nigris aut rufis, vt coloris qualitas ætatis faceret indicium.

Pepli notio multiplex. Mustelinus color. Item de Pallade allegoricè, curq; Stratia dicatur & Glaucopis, bis item Athena & Hippia & Nica. Hippia mensura ac Phidonia cur. Damaeus Neptunus. Hippium philtrum. Cratepus taurus. Laphria Minerua cur, & Agelia, ac Pylatis: item Budea, & Boarmia. Hygia Nicephorius Iupiter. Peplographia in epistolis ad Atticum qua intelligi debeat. Nebridopeplus Bacchus. Doru vestis qua. Plynteria festa. Athenogeron.

Cap. XVIII.

QVoniam paulo antè pepli mentionem fecimus, sed breuiter admodum ac concise, vt omnibus planè satisfaciamus, qui amplius sibi vocabuli eius notiones expetent enarrari, adnectemus porrò, quæ indagatione varia sunt deprehensa nobis. Igitur Lactantius grammaticus, siue is sit Luctatius, vti nonnullis placere animaduerto, auctor est, Peplum dici vestem candore eximio, aureis distinctam clauis, sine manicis, quam vestitores deorum simulacris inijciebant. Peplum vero primum instituère Athenienses, texebatur matronarum manibus, intráque quadriennium numinibus offerebatur, sed Mineruæ in primis. Quod Homerus item significat. Et Seruius grammaticus peplum finit esse pallam fœmineam, Mineruæ consecratam. Quod si vera sunt, quæ Lactantius scribit, rectissimè prorsum vestis ea Mineruæ dicabatur, quando candor diuinæ bonitatis simplicitatem exuberantiámque præmonstrat. Auri internitentis splendor summæ atque intimæ illius sapientiæ vim fulgurantem tacitis videtur ambagibus signare, iis præcipuè qui Platonicæ theologiæ arcana non illotis (quod aiunt) pedibus adire. Nam vt in sacrariis illis Neptunus prouidentiam naturalem, ita Pallas prouidentiam significat intellectualem, vnde & Græcè dici ἀθηνᾶ videtur, quasi athrena de præuidendi potestate: quamuis mythici sic dictam putent, quod de Iouis capite prosilierit integræ puella ætatis, nec vbera sugere fuerit necesse, quod θηλάζειν dicunt Græci, & scribit Eustathius. Virgo creditur, inquit Ponticus Heraclitus, quia ἄφθαρτον ἀεὶ τὸ φρόνημα, idest nunquam consenescit prudentia, nec vlla inficitur labe. Prudentiæ verò adnexam pœ-
A nitentiam Palladis nomine intelligi propriè apud Homerum Iliados primo, idem opinatur, quæ Achillis furorem salubriter inhibuerit. Ideo ita cani,

Στῆ δ' ὄπιθεν, ξανθῆς δὲ κόμης ἕλε Πηλείωνα.

Animæ siquidem principale apud Homerum in capite est constitutum. Quo argumento, sicuti postea Platoni quoque est visum, pro homine toto quandoque ponitur caput: velut quum ait,

Τοίην γὰρ κεφαλὴν ἐπεὶ αὐτῶν γαῖα κατέσχε.

B Quia verò rei militaris præses credebatur dea, dicitur item Stratia, velut à Caribus solis cultum quandoque Iouem Stratium, Herodoto credimus. Qui (opinor) & ἄρειος dicitur, idest Martius. Cui Epirotarum reges peracta re diuina in Passarone Thesprotidis, Epirotis iureiurando affirmabant, ex legibus regnum administraturos. Illi verò, id legitimè conseruaturos. Ophthalmitidos Mineruæ templum struxit Lycurgus, excusso ei oculo, ab Alcandro, vt scribit Pau-
C sanias. Porrò hanc ipsam Pallada describunt Platonici, diuinitatem potenter simul atque sapienter tum cælestia exornantem, tum quæ sub cælo fiunt, ædificantem, inter astra præcipuè arieti præsidentem & æquinoctialis circuli ducem, vbi potissimum vigere putant motricem vniuersi virtutem. Arbitratur Homericus interpres, peplum concinna, proindéque grata distinctum varietate, multiformem prudentiæ rationem indicare. Propterea tantę compos Vlys-
D ses virtutis πολύμητις quandoque dicitur, nunc etiam πολυμήχανος & multiplicis doli sciens. Quod autem ipsam sibi Pallada concinnasse peplum, fabulositas astruit poetica: id verò indicare intuenti acrius τὸ τῆς φρονήσεως αὔταρκες, idest ipsam sibi prudentiam sufficere. Auctor allegoriarum in Hesiodum iure dici tradit, ex Iouis vertice enatam esse Pallada: quoniam, inquit, ab experientia sese promit prudentia: illa vero ex sensibus, qui in capitis ambitu conuisuntur. Et
E paulo pòst idem: Pallada, inquit, Glaucopin vocant, διὰ τὸ λαμπρὸν καὶ διαβλεπτικὸν τῆς ἀρετῆς: quòd illustris virtus sit, atque conspicua. At Phurnutus ad deæ [illegible] refert καὶ γοργῶπιν, quando & animalium fortitudine in primis insignia, vt pardalis & leo, glauca visuntur, δυσαντίβλεπτον εἶναι [illegible]: aut quia purè rectéque res diiudicet: sicut e diuerso ab visu obscuriore iram vocant [illegible]. Illud operæ leuioris, quod ta-
F men non prætereundum censuit Eustathius: Perinam Ægypti mulierem quampiam sedentem texere adortam, vnde (inquit) Pallados sedentis statuam commenti sunt. Glaucopin putat idem, sicut & Phurnutus, non tam quia glaucos haberet oculos appellatam, quàm de formidoloso aspectu: quoniam & glauci dicantur leones regij, idest βασιλικοί: & poetarum quidam dracones vocet glaucopas. Proditum verò memoriæ à Pausania est, fuisse Athenis Pallados statuam
G glaucis oculis, ex Libyca (vt ipse interpretatur) fabella. Illis siquidem persuasissimum esse, ex Neptuno & palude Tritonide natam deam, atque eo argumento glaucos illi oculos contribui, velut etiam Neptuno. Dicta est, inquit Pausanias, Minerua ὑγίεια, item Ergane apud Ælianum, idest ἐργάνη, quod cognomen Athenienses excogitarunt primi, Pausania teste, sicuti [illegible]

Digitized by Google

ἐρινοῖ. In Acropoli ænea visebatur statua Pallados ὑγιείας, ab Pericle posita, quòd illi per quietem præmonstrasset dea rationem, qua persanaretur artifex tantum non conclamatus, quod in propylæorum substructione ad imum foret dilapsus. Ab acropoli verò prorsum arcebantur canes, ob coeundi in propatulo impudentem animalis naturam, tanto detestabiliore Demetrij facto, qui in Parthenone meretricibus non abstinuit. Hippiam legimus Mineruam apud Isæū, B idest equestrem, quod currum instruxerit prima. Eam verò Mnaseas Neptuni filiam prodidit, ac Polyphes Oceano genitæ. Hippia verò entea in Pindaro, vasa intelligunt Phidonia, seu mensuras, quas Corinthi comperisse primum Phidonem tradunt. Hippia autem dici, quoniam Argos, vnde fuit Phidon, nuncupetur Hippion: vnde est Euripidion illud,

ὅτι νὶν εἰς ἱππόβοτον ... μόλῃς.

Hippion Neptunum etiam Damæum appellari C legimus, ab equorum (vti arbitrantur) domitione. Apud Pindarum facetiore metaphora frenum equi, hippium nuncupari philtrum, obseruauimus: qui & Neptuno taurum immolandum cratæ poda vocauit, qui suus fuit Delphorum mos. Inueni qui Mineruam dicant Laphriam, velut Laphyriam, quæ in bello spolia ducat, quę vocant laphyra, sicuti agelia dicitur, tanquam ἄγουσα λείαν, id est prædam abducens. Symbolicè autem pylætis nuncupatur eadem, quando in D portis ciuitatum expingi consueuerat, & domuū ianuis, velut in suburbiis Mars, quoniam in ciuitate ac domibus prudentia est opus, foris verò in defendendis hostibus Martio animi robore. Iam illa operæ leuioris, Pallada cognominari Budeam, id est βούδειαν, quia humana excogitatū prudentia est, boum opera terram colere, sed & nauigare mergi quadam imagine: propterea eadem vocatur Æthyia. Ex agricolationis ratione colitur eadem à Bœotiis Boarmiæ nomenclatu- E ra de boum ad aratrum coaptatione. Colebatur Athenis item Mineruæ νίκης simulachrum ἄπτερον, id est sine alis, habens in dextera malum punicum, in sinistra galeam: quod in primo De acropoli Heliodorus scribit. Nicephorius autem Iupiter est nuncupatus de Mesopotamiæ vrbe Nicephorio. Ex huius responso imperium mox futurum concepisse Adrianum, auctor Ælius est Spartianus. Sed de mystico Pallados sensu aliàs F fortè commodius. Interim peplum pro curruum peristromate rectè poni, Homerum habemus auctorem,

Ἀλλά πῃ ἐν μεγάροισι Λυκάονος ἕνδεκα δίφροι
Καλοὶ, πρωτοπαγεῖς, νεοτευχέες. ἀμφὶ δὲ πέπλοι
Πέπτανται.

Sed & alibi Homerus idem pepli nomine instrata ἐντύνοντι equorum intelligi voluit aut curruum ad puluerem prohibendum. Nam Pandarus currus suos peplis decoros fuisse re- G fert. Sed & Troadas vocat ἑλκεσιπέπλους Iliados sexto,

αἰδέομαι Τρῶας καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους.

Donatus auctor est, peplum esse vestem ad sacrorum ritum pertinentem: quamuis, inquit, alij esse dicant scutum modicum. Dicitur tam masculino quàm neutro genere, quod Laurentium negasse, miror. Plautus:

A Nunquam ad ciuitatem venio, nisi quum infertur peplum.

Illud grauius: peplum item dici velum Panathenaicæ nauis, quam quarto quoque anno honori Pallados instruebant, ducta item pompa à Ceramico ad Eleusinium: quod scribit Aristophanis interpres. Vocant autem peplum, inquit, διὰ τὸ ἐσπάρθαι εἶναι: hoc est, quia sit prætenuis. In eo quoque Enceladus gigantum vnus, à Pallade necatus, intexebatur, & annis singulis) vt quidam scribunt) in Panathenæorum pompa ferebatur. Plato in Euthyphrone: In magnis Panathenæis peplum pictum in arce suspendi solitū scribit. In Apuleio autem, mustelatos legimus peplos, de mustelini coloris similitudine, qui subliuidus est ac lentiginosus, cuiusmodi in vestibus comparet cruore commaculatis. Sed & nos eius coloris sericum, vt vulgò iam loquimur, rasum distrahi passim scimus. Theocriti interpres in Syracusis περονατρίδα, τὸ πέπλον interpretatur, id est peronatrida esse peplum ac indumentum, quod primò succingerent: nam & inde nuncupari παρὰ τὸ περονᾶσθαι, ab infibulatione. Sunt auctores, ex victoria quadam ab Atheniēsibus institutum peplum: inque eo, qui fortiter fecissent, expingi consuesse. Cuius rei non oratoribus modò mentio est, sed & comicis: quod prodidit Isæus, reperit Harpocratio. Euripides in Hecuba, ἢ Παλλάδος ἐν πόλει τᾶς καλλιδίφρου Ἀθαναίας ἐν κροκέῳ πέπλῳ ζεύξομαι ἅρματι πώλους. Ad hoc fortè pertinet ænigmaticum illud ad Atticum in epistolis: Peplographiam Varronis tibi probari non molestè fero, à quo adhuc ἡρακλείδειον illud non abstuli. Est verò pepli descriptio, siue pictura. Auctor tamen Porphyrius est, conditū ab Aristotele commentarium, cui titulus foret Peplus, in quo ducum exsequebatur genealogias, & nauium quoque numerum ad Troiam profectarum, quin & in singulos duces epigrāmata, disticha plurimum, præter quàm in Aiacem. Est item peplos frutex Dioscoridi, libro quarto: sicuti etiam peplis, quam Hippocrates peplion vocauit. Pepli etiam Plinio mentio est libro vigesimoseptimo. In primo Epigrammatum inuenio Bacchum appellari Νυκτιπόλον.... Carmen, si quis fortè requirat, subscripsi.

Νυκτιπόλον, κώμων ... νεκρὸν ...

Peplis fibulam addere in pectoris summo, Doricum creditur inuentum, proinde muliebrem vestem Dorida nuncupat Herodotus, quæ fibula partem alioqui hiantem subnecteret: eiusmodi nanque veterum mulierum gestamen erat. In Caria tamen linea frequentior fuit tunica. Et quoniam de Pallade venati pleraque sumus, illa obiter attigisse, nil (puto) obfuerit: in Acropoli, quæ olim diceretur Polis, simulachrum fuisse Mineruæ, quod cælo delapsum, fama tenet, vt tradit Pausanias: propendebat lychnus aureus, Callimachi opus. Eum vbi oleo impleßent, eundem anno circumacto diem obseruabant: nec interim deficiebat oleum, etiam si interdiu noctúque colluceret lychnus: lino carpasio cōstabat ellychnium, seu θρυαλλίς. In id enim ignibus nullum omnino ius. Nec illud relatu indignum: Athenis festa celebrari consuesse plynteria, vt prodit primo Rerum Græcarum Xenophon, & nos alibi: in quibus Pallados simulacrū obue-

obuolabatur, nec seriæ rei quippiã attingere aliquis audebat. Porrò quia Athena Mineruam indicat, vti monstrauimus, hinc eleganter ἀδολέσχην dicitur iam senior discipulus. Palladadeniq; tribus infestissimis oblectari feris, dolẽs gemẽsq; quum solum exilij causa verteret, infremuit Demosthenes, noctua, dracone, populo.

Cur tantopere sensibus afficiamur, atq; oculis præcipuè. De oculorum vitijs. Qui dicantur Peti. Cur spadonibus oblædatur visus, & frequẽter coeũtibus Inoculare. Enophthalmismi. Regis oculus vel aures. Opteria. Ictus oculi Atomus Apostrophi oculi, & diastrophi.

Cap. XIX.

OCulos esse humani corporis partem pretiosissimam, vt qui lucis vsu vitam distinguant à morte rectissimè à summis auctoribus dictum opinor. Sed quum tacito naturæ consensu expetant homines scientiam: inde etiam affectio quædam summa, quod Synesius approbat, in sensus omnes exoritur: quos etiam nullo vsu, non possumus non plurimum amare, in primis verò videndi virtutem. Neque enim agendi modo gratia, sed & acturi omnino nihil, huic sensui præcipuè afficimur. Cuius ratio est, vt primo Metaphysices Aristoteles prodit, ὅτι μάλιστα ποιεῖ γνωρίζειν ἡμᾶς αὕτη τῶν αἰσθήσεων, καὶ πολλὰς δηλοῖ διαφοράς. hôc est, quoniam vt cognoscamus aliquid, ex omnibus maximè videndi sensus efficit, plurésque rerum ingerit differentias. Verum enimuero vni tantum homini deprauari eos, à magnis item traditum viris est, inde quoq; cognominibus exortis, Strabonum, Lucinorum, quibus parui vtrinq; oculi. Et Petorum, quibus oculi leniter declinantur, & cum venustate. Vnde etiam Veneri petos attribuunt oculos, quod vitium quidem sit, sed non aspernabile, non inamabile. Nam ita legimus in carmine obscœno, quisquis eius auctor credi debet,

Minerua flauo lumine, Venus peto.

Horatius quoque,

Strabonem appellat Petum pater.

Et libro septimo Martianus. Marcidulis peta luminibus. Ipse lasciuos etiam intelligo, & ignea quadam mobilitate præceleres, ac veluti volantes. Quando & Pontanus ita canit,

Cur ô Deianira, cur moraris
Auroram cupidis referre terris?
Cur non lumina, petulósque ocellos
In lucem exeris?

Vitiantur & alio modo spadonibus, fiúntq; hebetiores, ac videndi acumen, quod vocant Græci ὀξυωπίαν, magna parte perit. Vitiari quidem τοῖς ἀφροδισιάζουσι, id est re Venerea vtentibus, minus vtique mirum. De spadonibus amplius videndum. Nisi dicamus, alteris quidem ob libidinem, alteris ob excisionem plus iusto partes superiores exsiccari. Quod perspicuum in iis est, quorum opus exquisitius administratur: humoribus enim deorsum ductis, superiora siccari, necesse est. Id autem concubitu fieri, nimirum patet. Spadonum autem crura intumescunt, & alui faciles sunt, ὡς κάτω μεθισταμένου τοῦ ὑγροῦ, id est, vtpote quum se deorsum humoris copia seuocet. Profectò in oculis humidum,

A subtile, aqueum necessarium est, in eo nanque visibiles spiritus attenuantur. Et oculus ipse natura humectus est. Nam in libro De sensu & sensili Aristoteles, & quinto De animalium generatione, Oculum sapere naturam aquæ tradit. Ob quæ coitu frequentiore, aut alia ratione arefactis superioribus, oculi proprium, quod humore vigebat, immutari, necessarium est. Et spiritus ignei, qui & ipsi multi sunt motus, hebescunt, nisi humore foueantur. Arescit autem
B cerebrum quoque libidinis intemperãtia, quod seminis fermentum inde parte plurima profluat, quod præter Hippocratem in libro De aere & aqua, vti diximus, etiam Auicenna primi vigesima significat: præcisis enim venis, quæ post aurem sunt, tolli coitum, seminis profluuio impedito. Amplius, quod ad eunuchos attinet. Acumen visus fit per spiritus visibiles, calidos, subtiles, lucidos: nam & animalia calida, benè digerentia, visu præstant, vt aquila. Spiritus autem hi calidi virtute tales efficiuntur. Id verò
C augescit conseruatúrque per refractionem quæ in testiculis fit, ex qua totum corpus calefit & irradiatur, sicuti in maiori mundo repercussis radiis solaribus calescit vniuersum, & illuminatur. Quamobrem in spadonibus cessante refractione, abscissis testibus, non calescit corpus, nec spiritus subtiles ac mobiles generantur. Sed contrarij potius, hinc digestione item læsa, caloris inopia, humores generantur terrestres, a-
D quosi, nitrosi, ac graues, immóque ad inferiora procliues, inde fit celebratus in spadonibus pedum tumor. Quos Licinius Cæsar cum aulicis esse palatij sorices ac tineas pronuntiauit. Hic tamen est, qui per inscitiam literas esse dicebat virus, ac pestem publicam. Ab oculis porrò, qui dicuntur ὀφθαλμοὶ, inclinatur verbum ἐνοφθαλμίζειν, quod georgicum est vocabulum, inquit Eustathius, dici Latinè solet, inoculare. Enophthalmismos tamen pro spectaculis dici,
E aduertimus. ὀφθαλμὸς βασιλέως nuncupatur regis explorator. Sed & cui adest auctoritatis plurimum ac potentiæ, regis itidem appellatur oculus, cuiusmodi sunt, quos satrapas nominamus, per quos à rege explorantur omnia, sicut alios dici scimus βασιλέως ὦτα, idest aures regis. ὀπτήρια verò, id est opteria, dona sunt sponsæ contributa in anacalypteriis. Quæ quid sint, alibi fusim edisseremus. Ictum oculi, siue motum, Græci ῥιπὴν dicunt: vnde est illud parœmiodes, ἐν ῥι-
F πῇ ὀφθαλμοῦ, idest in momento & oculi ictu vel motu: id & pronuntiant alij ἐν ῥιπῇ, id est eo momento quo difflatur pluma, vel quiduis aridi tenuisque. Dicitur & Græcè, ἐν ἀτόμῳ. Quam loquendi figuram municipes mei vsurpant, sed in atimo dicunt, verbo per inscitiam labefactato, quum statim factum significant. Apostrophos oculos apud Sophoclem intelligunt retro versos, sicut diastrophos in furentibus peruersos.
G

De neruis opticis: qui sint, quáve vocant ratione. Cur simplex obiectum quandoq; duplum videatur.

Cap. X X.

INter alia, quibus videndi constat perfectio, sunt & nerui ab anatomicis dicti, ab eo quod

Digitized by Google

præstant, optici: hi à cerebro ad oculos producuntur effigie in primis elementi Græci X, videntúrque in contactu se intersecare ad crucis modum, sed acrius solertiúsque inspectanti haudquaquam fit. Cæterum à cerebri exorientes lateribus ad eundem pertendunt locum, donec coniuncti ita, vt meatus qui antea duplex visitur, vnus & communis fiat, mox verò discapedinati resiliunt & diuaricantur, ac qui à dextris cerebri neruus initia ducit, dextrum item oculum petit, qui verò à læua, itidem oculo insinuatur læuo. Verum, ne quis risu fortè ista putet excipienda, veluti explorate minus prodita, auctor nobis huius doctrinæ Galenus est libro De vtilitate particularum decimo. Sed & hæresin eandem consectatur Auicenna. Quin & rationem hanc se omnium principem eruisse, astruit Galenus. Siquidem à rerum id natura excogitatum sagacissimè, ne sensibile vtroque haustum oculo videatur geminari. Quod dubio procul obtingere, ni (vt inquit Auicenna) visibilium simulacra in communi coirent conceptaculo, atque ita vtriusque oculi vnum fieret deferens. Vnde strabonibus euenit, vt geminata putent se intueri omnia, vbi pupillarum altera vel surrigitur altius, vel plus multo mensu deprimitur, quia pereat tunc meatus rectitudo ad opticorum coitum, acciditque vt visibilis rei forma prius quàm illuc pertingat, velut sufflaminata in obliquitatis angulo substitat, atque ita per neruum flexuosum transiens non æquè perueniat ad communem locum, ac quod recto fertur incessu. Scribit porrò Auicenna ex opticorum illo congressu profluere & adiumentum alterum, quoniam spiritus visiuus, altero oculorum oblæso, totus delabitur ad reliquum, qui inde roboratur mirificè & validior promitur in actum, quod alterum claudentibus oculum manifestum fit. Eo siquidem nomine, qui patet, clarior fit consueto, & in obiecto apprehendendo potentior, ex impetu quoque visiui spiritus latiore facto meatu. Nam & si pupillæ alteri contingat vitium, altera patentior fit, ac maior. Cæterum ingeret se fortè quispiam ad id quod astruximus, cur obiectum simplex, vti geminum quandoque à nobis spectetur: sonum quidem aure vtraque immittere sese, nec tamen vnquam audiri duplum. Quod ipsum & in odorandi ratione proferri potest. Ambiguitati verò ex doctrina Galeni sic ferme occurri potest. Quod obiiciatur, non videri simile, quippe visus obiecta per rectam lineam à sensiuo organo percipiuntur, quod in sonis non fit, neque item in odoribus.

De antistitis Mineruæ barba apud Pedasenses, quæ ingruens malum præsagiret. Cur fœminis non adnascatur barba. Cretensium mos. Berberi quid. Apotropæi dei Pallas Oxyderces, & mater. Bady regio & fluuius. Minerualium dies.

Cap. XXI.

IN monumentis veterum Græcorum legimus, esse super Halicarnassum Pedasenses, apud quos illud mirum solitum contingere, memoriæ proditum sit, vt quoties ipsis aut circum-

A adiacentibus, aliquid aduersi certum intra tempus est euenturum: tunc antistiti, quæ illic Mineruæ est, grandis barba nascatur. quod ab Aristotele repetitum quoque scio. Sed & Herodotus scribit historia prima, verum in Græcis modò codicibus, quin & libro octauo relatum obseruauimus. Quam rem bis, vel (vt alij præferunt) ter apud eos accidisse, compertum est. Meminit ex Herodoto item libro tertiodecimo Strabo, sed ita vt interpres historiam haudqua-
B quam assequutus delirasse prorsum videatur. Naturalis autem ratio id planè auersari videtur, quod Macrobius quoque scribit. Siquidem caloris inopia esse causa creditur, cur muliebre corpus, vt viri, pilis non obsideatur: calorem enim esse dicunt qui pilos creet. Quamobrem & eunuchis deesse, quod eorum natura frigidior sit. Porrò in corpore humano illæ potissimum partes obsepiuntur pilis, quibus maior suppetit caloris facultas. Leue autem est mulierum cor-
C pus, veluti innato constipatum frigore, quando algorem comitatur densitas, leuitas densitatem. Quod verò citius admonentur generationis, natura infirmioris est, vt exilia poma celerius mitescunt, robusta serius. Præterea frigiditatis argumentum euidens illud est, viros longè diutius in generando perseuerare, quàm in pariendo mulieres. Nam vis eadem in frigidiore corpore extinguitur celerius, in calidiore amplius producitur. Quòd si frigus aeris tole-
D rabilius ferunt, quàm viri, facit id ingentium frigus: similibus enim similia gaudent. Proinde minus mirum, muliebrem barbam, vt monstrificam, periculosi alicuius ingruentis diuini haberi præsagium. Quin & simplex vulgus nostrum adagium sibi parte ista non inscitè neque ineleganter effinxit, Fœminam barbitio obseptam eminus salutandam esse, vsurpans. Medicæ tamen doctrinæ dogma est, ab Aristotele
E comprobatum, subsistente menstruorum, quæ gynæcea vocant & καταμήνια, id est catamenia, redundantia, necnon seminis, mulieribus quandoque barbam contingere. Quod in viduis castitate præsignibus se vidisse, Auicennæ interpres scriptum reliquit. Sed & Princeps testatum voluit tertij vigesimaprima, tractatu tertio, capite item vigesimosexto. In hac verò barbitij mentione illud obiter enotasse, nil (puto) obfuerit: inoleuisse patrium quandoque
F in Creta morem, vt barbam & capillos magistratus summitterent. Proinde, quum ab Appio proconsule, cum quo in Cretam Sabinus ierat, in theatro Græci postulare instituissent, vt Sabinus maximum magistratum gereret: surrexit Sabinus, & silentio manu facto. Hunc magistratum, inquit, ego Romæ bis gessi. Bis enim reus causam dixerat. Græci non benè intellexerunt: sed benè interpretati petebant, vt illum honorem Sabinus tertiò gereret.
G Id obiter item subnotarim: in historiis legi quandoq; Berberi. Id verò ad barbam facit nihil. Est autem Indorum vocabulum, quo margaritiferũ ostreũ illi significant, sicuti auctor Eustathius est: meminit etiam Athenæus. Et quoniã à Pallade orsi sumus, in eandẽ desinamus, cuius in tẽplo apud Sicyonios ad portam, quæ dicitur Sacra, structo Epopei cõditoris visebatur monumẽ-

tum, &c

tum, & in propinquo Dei, quos ἀποτροπαίους dicunt. Apud quos omnia fiunt, quæ facienda Græci arbitrantur ad mala âuerruncanda, idest εἰς ἀποτροπὴν κακῶν. Fuit apud Argiuos Palladis sacellum ὀξυδερκοῦς, à Diomede structum, quod ei apud Ilium bellanti tenebras, caliginémque ab oculis detersisset dea. Est apud Eleos Pallados sacellum μητρὸς cognomento: quoniam quandoque deficiente iuuenum turba, deam comprecatæ mulieres sint, simul ac cum viris congressæ forent, conciperent. Voti compotes, regionem A insuper vocabulo gentis patrio, βαδὺ nuncuparunt, ac fluuium βαδὺ aquam. Secuti verò Romæ Minerualia quinquatribus, aut ante paulo præceptoribus persoluebantur, ita & Athenis in festo quod Choes dicebatur, Anthesterionis duodecima, quem interpretantur Nouembrem: quo etiam tempore à præceptoribus familiares hospitaliter accipiebantur: quod apud Athenæum scribit Eubulides.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONUM libros, ad Antonium Mariam Amolinum physicum, Præfatio decimaquinta.

MVLTIS variísque incitabulis euictus, his diebus constituens doctissimi patrui mei luculentissimum opus, ab ipso aliàs prima eruditione æditum, pòst verò castigatissimè recognitum, tantarúmque literarum copiosa numerositate adauctum, vt ferè Antiquarum lectionum liber non amplius videatur, onus grauissimum, meísque quàm impar humeris subiisse cognoscens, id pluribus impartiendum diiudicaui, téque potissimum, doctissime vir quintadecima eius portione grauare: nec ab re quidem, qui me continuè stimulans, ad ipsius huius operis editionem tuis etiam incitamētis prorumpere impulisti. Quod eodem libentius factitandum censeo, quo doctissimi ipsius patrui mei Lodouici Cælij doctrinatæ literaturæ principiis, imbutum altissimæ scientiæ apicem inhiantem, humaniorum studiorum, acutioríſque dialectices, altissimæque philosophiæ dogmata peragratum, ad Pœoniæ facultatis tantam deuenisse altitudinem noui, vt acutissimi dialectici, doctissimi philosophi, perspicacissimíque physici nomenclaturam subire meritò merearis, qualem decimiquinti huius voluminis placita exigunt, quæ tanto refertissima munimine securius prodeuntia, tui nominis patrocinio micantius sese omnibus oblata patebunt. Id igitur & si imbecille munusculum, doctissime Antoni Maria Amoline, eo alacriori suscipies animo, quo à Lodouico Cælio tibi præceptori accuratissimo emanatum, Camilli nepotis collatum manibus tibi iniunctum nosti: quem tua illa innata benignitate gratius foueas, deditissimum semper habebis. Vale, méque tibi semper obsequiosum accipe.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui decimusquintus.

Quot exigantur ad videndi rationem. De diaphano & lumine. Cur sol mundi oculus, cúrque Theæ ducatur filius.

Cap. I.

MVlta, inquit Priscianus Lydus in Theophrasti enarratione de sensu, in visu varietas accidit, siquidem videtur extrà prodire, proptarea quod circa sensibile agit extra locatum. Quin etiam aliquid à re videnda suscipere, quia videlicet illinc aliquid patiatur. Iam verò diaphanum atque medium traiicere videtur vtrinque, tanquam & perficiens lumine, & commensurationem exhibens interuallo. Certè obiectum sensibile nimis materiam resipit, at sensus spiritalis admodum est. Itaque per se haudquaquam coire queant ad sentiendi actum perficiendum. Sed opus est medio quodam velut spiritali, quod inuicem ista conciliet. Hoc quidem circa omnem sensum species quædam est. Circa visum verò, tanquam excellentissimum, vltra speciem opus est diaphano insuper, atque lumine, quibus materiale prorsus spiritali accommodetur. Putat Priscianus idem Iamblichum sequutus, sicuti Iulianus quoque in libro De sole, diaphanum esse non in æthere solum, igne, aere, aqua, vitris: sed & in terra ipsa, compositísque corporibus omnibus, id quod alibi quoque attigisse me, sum memor. Ait Iulianus ex Phœnicum & Iamblichi doctrina, lumen esse purum actum, ab actu diuinæ intelligentiæ per cuncta porrectum. Diaphanum vero actus eiusmodi esse vehiculum, & id quidem incorporeum, neque permixtum corporeis qualitatibus, quamuis per eadiffusum omnia. Idem significat extensum per omnia lumen, à Platone De republica libro decimo positum. Visibilia per primum visibile, idest lumen, visibilia fiunt. Ideóque, & visus omnes per primum visum. Quoniam verò quæ hic disiuncta sunt, apud superos sunt vnita, coniectare possumus, idem esse primum visibile primúmque visum, id est præcipuè solis lumen. Quo argumento videtur Orpheus oculum mundi vocasse. Verum & poetica fabulositas Theæ, id est τῆς θείας filium esse pronuntiat solem, quod τὰς θέας ἢ ὄψεις, id est vt A spectemus, vtque videamus, præcipua, immo tota indidem sese promat ratio: ex quo in Isthmiis Pindarus, μᾶτερ ἀελίου πολυώνυμε θεία. Prodit in libro De veritate Thomas, Videri aliquid tripliciter: vno quidem modo per essentiam suam, velut quum visibilis essentia visui connectitur, quomodo lucem percipit oculus. Alio autem modo per speciem, quum rei similitudo visui imprimitur, vt quum lapidem videmus. Tertius est ex speculo modus, vbi rei similitudo per quã B cognoscitur, non fit in visu statim ab re ipsa, sed ab eo, in quo rei exprimitur similitudo, sicut in speculo sensibilium visuntur species. Primo autem modo videre Deum, soli est Deo naturale: secundum autem modo, angeli proprium: tertio denique hominis, qui ex creatis rebus vtcunque Deum exhibentibus in Dei cognitionem perducitur.

C *Igneum splendorem inesse oculis, quo modo probent Platonici. Item qua ratione fiat visus ex Platonis doctrina.*

Cap. II.

POrrò sicuti cor mundi sol suo ambitu lumen, pérque lumen virtutes suas inferioribus affundit: ratione compari in corporibus nostris cor motu suo quodam perenni proximum sibi sanguinem agitans, ex eo spiritus in D totum corpus, pérque illos luminum scintillas membris insinuat, singulis quidem, sed oculis vel maximè, ad surrectas vtique, ac prominentes corporis partes spiritu leuitate insigni scandente præcipuè, ciúsque lumine per oculos inde qui perspicui sunt, atque omnium partium nitidissimi, vberius promicante. Inesse verò cerebro & oculis lumen aliquod, etiam si exiguum, animalia multa, quæ noctu vident, argumento esse possunt, quando in tenebris eo- E rum coruscant oculi. Sed & quodam modo contortis oculis, circulum quendam lucidum intus planè intuemur. Quin & Plinij monumentis testatissimum est, Tiberio Cæsari eam fuisse oculorum naturam, vt expergefactus noctu paulisper haud alio modo, quàm luce clara contueretur omnia, paulatim tenebris sese obducentibus. Id ipsũ & mihi quandoq; obtigisse, Deo teste, nõ mentior. Augeæ micãtes oculos celebrat Apollonij interpres. Sed & grammatici nostri glaucos dici equos interpretantur felineis oculis, id

lis, id est quodam splendore perfusis. Augusto adeo enitescebant, vt si intentius aliquem esset intuitus, cogeretur is, ceu splendoris nimietate caligaret, vultum submittere. Sed in Timæo item Plato, quoniam vt res est, non rhetorum modo rimamur officinas, sed & academiæ inuisimus spatia, visus rationem expositurus: Ignis, inquit, illius qui non vrit quidem, sed illuminando suauiter diem inuehit mundo, participes oculorum orbes dij fecerunt. Intimum siquidem corporis nostri ignem huius ignis germanum syncerúmq; per oculos emanare voluerunt. Itaque quum diurnum lumen applicat se & accorporatur (vt sic dicam) visus radio, tunc ea duo inter se similia concurrentia atque commixta, qua oculorum acies diriguntur, ibi in vnius iam domestici corporis cohærent speciem, vbicunque videlicet tam intimi, quàm externi luminis fit concursus. Totum igitur hoc propter similitudinem, passionem eandem sortitum, quum quid aliud tangit, vel ipsum ab alio tangitur, motum huiusmodi ad corpus omne, pérque id ad animam vsque diffundens sensum efficit, qui visus vocatur. At postquàm in noctem discesserit cognatus ignis, visionis euanescit radius. Nã in aerem sibi dissimilem erumpens permutatur atque extinguitur, quum nullam habeat cum proximo aere, vtpote ignis carente splendore, naturæ communionem, idcirco videre desinit, somnúmq; inducit.

Aristotelis rationes aduersus Platonis de visu placita.

Cap. III.

ARistoteles verò in commentatione quæ De sensu est, ac sensili, gradum parans ad diruendam Platonis sententiam, contra quem nunquam non concertatione assurgit arrectaria, & (vt dicunt Græci [illegible]), veteres philosophos scribit, de sensibus aliqua tradere orsos, ex elementari ratione, cuiusmodi sensoria forent, esse scrutatos. Quoniam vti primo De anima disputatum latius est, simile à simili arbitrabantur percipi. Ex quo animam quoque de principiorum comminiscebantur natura, vt hoc nomine omnium cognitionem consequi posset, vt quæ conformis foret omnibus, siquidem cõmunicare in principiis omnia. Consimili porrò ratione, quoniam sensus corporea item percipiant omnia, eorum modum elementis attribuere adorti sunt, ac terræ tactum omnino assignarunt, gustum verò aquæ, quia per humecta sentiatur sapor, aeri autem auditum, visum postremò igni. Quia verò sit inter aerem & aquam quoddam medium, aere quidem densius, aqua verò tenuius, quod vaporis aut fumi nomine intelligi voluere, odoratus sensorium illi ascribendum putauere, quoniam ex fumida quadã euaporatione sentiatur odor. Quo autem potissimũ argumento esse ignis participem oculum, putarint Platonici, inde arbitratur Aristoteles factũ, quia (vt paulo antè commeminimus) rationem minus peruiderint, cur oculo compresso ac moto vehementius, promi ex eo videatur igneum quippiam, præcipuè si forinsecus obtendantur

A tenebræ. Cæterum non ignis ratione contingere hoc ipse putat: sed quoniam quicquid abũdè leuigatum detersúmq; politius est, ex suæ naturæ proprietate quendam habere fulgorem animaduertit, non eiusmodi tamen, qui mediũ actu lucidum valeat efficere. Proinde, quum nigricans in oculi meditullio perpolitum maximè sit, mirum nihil fit, si & nitorem contineat corporum eiusmodi affinem. Sed vndénam fieri astruemus, quòd si celerius agitetur oculus, B fulgorem percipit: si verò quiescat, non ita? Respondet philosophus idem, hoc ideo obuenire, quia præceleri motu oculi, quod vnum simpléxq; est, euadat quodammodo duplum: vnum siquidem, ac idem subiectum est, pupilla videns ac fulgẽs: quatenus verò splendescit, foras nitorem promit: quatenus videndi facultatem habet, illum percipit ac cognoscit, veluti forinsecus illabatur. Nam vbi celerius mouetur oculus, nigricãs ad exteriorem transfertur locum, in quem pu- C pilla fulgorẽ emiserat prius, quàm omnino deficiat is, excipitq; perinde ac extrinsecus illatum: quo fit, vt aliud censeatur quod videt, aliud quod videtur. At si tardior fuerit motus, euanescit prius coruscatio, quàm illuc delabatur pupilla, vbi excipere queat. In tenebris verò ista præcipuè fieri, illa ratio est, quoniam luminis copia leuigatorum corporum splendorem tenuem admodum atq; exiguum absorbet quodammodo, cogitq; euanidum fieri. Quod autẽ D vnà cum Empedocle tradit Plato, effici visum per luminis ab oculo emissionem, perinde ac à lucerna: id esse omnino vanum, autumat philosophus, quando (si ita foret) deberemus etiam in tenebris vti oculis, radio inde promicante ad medium illustrandum idoneo. Verum quod infert Plato, restingui radium offensantibus tenebris, vanius multo est. Quæ enim extinctio esse luminis potest? extinguitur siquidem humido E aut frigido calidum & siccum, vt in prunis visimus, & flamma: sed neutrum in lumine recognoscimus. Quòd si est, ac ob debilitatem latet nos, interdiu claritatis excellentia perire debuerat, aut in aqua, vel item in glacie. Quippe ignita corpora hæc omnino patiuntur, sed in oculorũ lumine nil prorsus eiusmodi fit, inde coniectatio certa, Platonicam rationem minus veritate subnixam ruere.

F *Aristotelis sententia de visus ratione. Item quid diecbe, & quid diosmos, ac diagonios linea. Optice, anoptice, catoptice. Videre, ac cernere, an distinguantur.*

Cap. IV.

CÆterum quid de ratione vidẽdi sentiat vir acer & experiens Aristoteles ipse, iam ex interpretatione Themistij secundo De anima promere ingrediar. Planè, inquit, colorem esse ea natura, vt actu perspicuum moueat, illud G indicio esse vel firmissimo potest, quòd colores vehementer prope admoti neque videri, neque internosci queunt: mouet ergo color perspicuum aerem, aer ad vsque oculum continenter pertensus aspectum mouet, & vulnerat. Quòd si nullus esset vsus intersiti aeris, per quem color veheretur ad sensum, summa ratio esset,

quamobrem colores quanto propius accederent imminerentq; oculis, eo clarius & exquisitius cernerentur. Proinde perperam Democritus censuit, qui diceret, Si inane esset hoc omne per quod cernimus, spatium, fore vt acrius & probius omnia viderentur: quod prorsus impossibile est. Nam obtutus passo quadamtenus, & affecto censu contingit, non quidem à colore qui cernitur, alioqui impositus & adiunctus pupillæ præsentiretur: sed quod & reliquum est, ab aere illo, & perspicuo, quod interpatet. Quãobrem neduin acutius, sed nihil omnino videri posset in vacuo, quia nihil in eo intermedium haberetur, quod primò ipsum affectum, tum deinde ipsum oculorum sensum afficeret. Idem in sono, idem in odore contingit. Neuter attactu sensum exercet, sed per medium aerem, à quo subinde sensum impellunt. Sed qua strepitus ad auditum prouehitur, quidam Aristotelici interpres diechen appellarunt, quasi pertoniam dixeris, qua verò odores, diosmon, ac si perolatiã vocaris, quòd veterinæ sint ac vehiculares odoris ac soni. Diagonios verò linea intelligitur Vitruuio ab angulo ad angulum perducta. Et libro quarto in capituli Corinthij ratione: Abaci, inquit, latitudo ita habeat rationem, vt quanta fuerit altitudo bis tãta fuerit diagonios ab angulo ad angulum. Verum, ne quid dissimulem, auctor quidem prospectiuæ, Aristotelis dogma insequutus, mathematicos scribit, statuentes, visum fieri per radios ab oculo promicantes, inaniter conari. Sed enim Alchindus De aspectibus, omnino docet aliud. Et magnes auctor Augustinus innuere videtur, Animæ potentiam in oculo aliquid efficere, quod à sapientiæ studiosis necdum sit peruestigatum. Alioqui & qui Platonem euertere conituntur, quandam ab oculo radiorum effusionem admittunt planè, qua videndi perficiatur ratio, animalium argumento, quæ ita oculorum nitore medium illustrãt, vt colorum perceptio non lateat ea. In videndi ratione illa item obseruauimus, cùm in rectũ dirigitur visus, dici propriè opticen modi eius rationem: at vbi suspectamus anopticen: sicut catopticen, quum despectamus. Qua in re illud contingit admirabile, si attollatur visus, etiam stellas cõtingimus: si in rectum prospectus petatur, quadraginta milium passuum non exceditur mensus. Infra verò etiã minore multo mensura visum hebescere, obseruatum, quãdo est hic longè difficilior modus. Proinde in eius perpensione maiorẽ & curam & diligentiã adhibendum. Illud verò ab agrestioribus mutuemur Musis, vt philosophi loquuntur, Videre ac cernere, non eo distingui discerniculo, quo ineptioribus est visum. Cicero in Oratore. Perfectæ eloquentiæ speciem animo videmus, effigiem auribus quærimus. Idẽ paulo infrà, Eloquentiæ speciem cernebat animo, re ipsa non videbat.

Cur quædam collucere in tenebris videantur. Miracula quorundam ex se lumen fundentium. Cur quadam noctu oculis vtantur, interdiu minus.

Cap. V.

SOsigenes Alexandri præceptor tertio volumine De visu, rationem afferre conatus est, A quamobrem aliqua collucere in tenebris videãtur. Flammulenta, inquit, hæc quadamtenus naturam ætheris & quinti elementi participant, ea cognatione fieri, vt admotum sibi aerem, aut perspicuum aliud corpus illuminent. Quod autem id maximè noctibus faciant, rationem esse, quia tum maius lumen absit. Alioqui euenire interdiu, vt exiguum eorum lumen quasi exodescat, & offundatur in magno. Noctu ergo quũ refulgent, aerem proximum & circunfusum leuiter sublustrant: B non ita, vt alia item possent videri, sed vt sola se vendicent à tenebris. Atq; hoc facit exilitas portionis eius, è qua proficiscitur, manátq; lumen. Nam & ipse quoq; ignis, quamuis splendorem suum latius & diffusius mittat, adeo vt afferat etiam alia: tamen si remotior sit, caligant oculi in cætera, ipse ad conspectum sui vix sufficit. Verum quia in hæc prouecti sumus, non ineptum fuerit, obiter illuc diuertisse. Proditum monumentis est, periculo ingenti circumuentum C in India Magnum Alexandrum quodam prælio, concussis armis, visum Barbaris lumen fundere, monstro se ante illum ostentante. Tiberij equus ore videbatur flammigare, dignitatis futuræ omine prosperrimo. Theodorici pater ex corpore toto scintillas dicitur profudisse. Id ipsum & de se prodidit sapiens quidam, ita vt scintillantes flammæ hinc inde prosilirẽt, etiam cum sono. Quòd verò animalium nonnullorum oculi noctu mirè sint efficaces, interdiu autem hebetiores, D id obuenire Plutarchus arbitratur humoris siccitate ac tenuitate, non ferentis τὸν πρὸς τὸ φῶς σύγκρασιν.

Cur seminis contingat in sopore profusio & arrectio. Cõcubituris officere nuditatem pedum. Gonorrhœa, gonorrhœas. Plumbo reprimi Veneria. Clino pale nudipedalis quæ sit, Item de nudipedalibus sacris.

Cap. VI.

E COnstans opinio est inter eos qui naturaliũ rerum secreta rimantur, & enotatum ab Aristotele scimus, corpus quod concubiturum sit, calidum intus atque humidum esse debere, cuiusmodi ferè per somnum potius contingit, quàm per vigiliam. Ex quo etiam celeriter ac sine corporis agitatione, αἱ ἐξονειρωγμοὶ γίνονται, idest seminis in quiete fluxus fiunt, quod vigilantibus non citra laborem ferè contingit. F Simul autem fit, vt & reliquum corpus tale existat, ac pedes item humectiores sint atq; calidiores. Indicio est, quòd quum dormimus, pedes obtepescere solent, vt qui vnà cum internis partibus ita afficiantur. Hinc quoq; amplius innotuisse opinor, cur sit, quòd in sopore obtumescãt genitalia, quod festiuiter salibus suis & Martialis insernit. Verum nuditas pedum, quam ἀνυποδησίαν vocãt, econtrario agit, ξηραίνει γὰρ καὶ ψύχει, hoc est siccat atq; refrigerat. G Proinde quodammodo impossibile est, aût equidem perdifficile, rem obire Veneream, nisi pedibus calidis. Ni fortè quis reperiatur, vsq; eo feruentis naturę, vt pedum nuditas & frigefactio calidum redundans ad temperamentum reuocet. Qua ratione quidã portulacam Veneriis conferre, prodidit: sicuti secundo Canonis docuit Auicenna. Sup-

petit

petit & doctrina Hali super τέχνην Galeni, in Signorum tractatu, tradentis, In præferuidis corporibus cum aliis calidi circunstantiis generandi vim dissolui, ac semen prorsus euanescere. Seminis defluxionem hanc spontinam Græci gonorrhœam item vocant, & Matheseos tertio interpretatur Firmicus. Qui verò hoc diuexatur incommodo, dicitur γονοῤῥοϊκός. Scribit Galenus gymnastarum quempiam se vidisse, qui Athletę cuiusdam renibus plumbi laminam superposuisset, quo nocturnis imaginibus careret. Porrò ex iis liquet, tum doctè tum non illepidè, hebetiorem vsum Veneris, flaccidúmque, etiam si conatus sit multus, posse dici Clinopalen nudipedalem. Sic enim rectè pedum illam intelligimus nuditatem, verbo quidem non efficto nūc à me primum, sed à Tertulliano prius atque Hieronymo Sic enim ab iis sacra nuncupari obseruauimus, quæ colerent Iudæi nudis pedibus, sacco incubantes, & volutati in cinere, vt ad Paulam idem Hieronymus scribit, ex ritu vanissimo Pharisæorum, primum quoque cibum lentis accipientes. Iosephus Iudaici belli libro secundo, Beronicen scribit reginam, vt Deo vota solueret pro salute Hierosolymas venisse, & pro more patrio, hostiis cæsis, capillisque detonsis, nudipedem ante tribunal stetisse. In libro Temporum ab Eusebio mandatum memoriæ est, apud Lacedæmonios sacra nudipedalia primum acta quum regnaret Romæ Tullus Hostilius. Sed & in Pythagoræ symbolis adnotauimus, nudis pedibus adorandum sacrificandúmque.

Austri & Aquilonis proprietates non indigna relatu. Neate quid. Cur Boreas dicatur Alpinus à Virgilio. Plauti locus expenditur ex Epidico. Borea scorpionis chela cur. Boscas venter cur. Vnde dicatur Boreas.

Cap. VII.

AQuilonem ventum, à vehementissimo ac præceleri volatu in Latinis literis nuncupatum, eleganter ab Hieronymo scopam viarum appellari aduertimus, tanquam difflando perpurget, quicquid temerè in viis iacet, simúlque conuertat etiamnum puluerem. E diuerso Austrum ab eodem reperio dici pincernam pluuiarum, quoniam esse Notum pluuiæ conciliatorem indicio nomen est, quod ab humoris ratione ducitur. Quanquam non me fallit, Plutarchum in Platonicis quæstionibus scribere, Inferiorem mundi ordinem dici Neaten. Nam & inferos quandoque nuncupari νερτέρους, quandoque etiam ἐνέρους: atque inde ductam Noti appellationem, quia spiret κάτωθεν ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, hoc est ab infimis incompertisque. Simul & poetarum carminibus patet latius, quàm vt probandum videatur pluribus: nisi quòd Hippocratis sententia præteriri nequit, tradentis Aphorismorum tertio, Austros hebetare auditum, caliginem obducere, corpora diffundere, ac pigriora facere, itémque caput aggrauare: quòd si tempus Aquilonium fuerit, tusses, fauces, aluos duras, difficultates vrinæ, dolores horrificos costarum & pectorum accidere. Eum verò locum explicans Galenus etiam rationes rimatur. Nanque ex huius velut castellis ac deriuaculis, emodulatè quantum eualuimus, indultu principali, id est diuino, aquas fistulatim in nostrum hoc hærediolum, quæcunque fuerit eius indicatura, sæpiculè corriuamus. Auster, inquit, natura calidus atque humidus est: at hęc ex toto caput opplent, proindéque sensuum opificia admodum madefaciunt, capútque aggrauant. Porrò si neruorum fons & origo mader, circa ingrediendi ministeria corpora pigriora tardioráque redduntur, atque etiam persentit homo exsolutionem. Contrà, vbi tempus Aquilonium est, corpora constipatiora, contentiora mobilioráque, & ad audiendum purgatiora euadunt: fauces tamen duræ efficiuntur per Aquilonios cæli habitus, quia arescunt refrigescúntque, nec secus sicciora aluus deiicit, ob temperamenti conditionem, in habitum tēdentem sicciorem, de qua corpus resiccatum vniuersum esculentorum humorem ad sese impensius trahit: difficultates præterea vrinæ accidunt ob vesicæ noxam, quam traxit ex frigiditate per Aquilonios status, nanque exsanguis & frigida est. Ea ipsa Aquilonis frigiditas, thoracis dolores concinnat. Porrò & illud natura comparatum est, vt simus ἐν τοῖς βορείοις ἐδωδιμώτεροι, ἢ ἐν τοῖς νοτίοις, hoc est spirantibus Aquilonibus cibi auidiores simus, quàm Austris. Aquilones enim frigidiores sunt: frigidum verò concoctionem adiuuat, eo quòd per accidens antiperistasin efficiat: vt ex octauo Physicorum manifestum est, ac calorem corroboret interaneum cum humido, vnde perficitur digestio. Id tamē parte hac obseruandum, ita experientia magistra sapientibus compertum, si frigiditas nimia fuerit, eam ad intima corporis penetrare, vnde confici imbecillitas enascatur. Inter Macrobij verò placita & illud est ex Naturalium secundo: Ventum qui per meridianum ad nos cardinem peruenit, id est Austrum, ita in origine sua gelidum esse, vt apud nos commendabilis est blando rigore Septentrio. Sed quia per flammam torridæ zonæ ad nos commeat, admixtus igni calescit. & qui incipit frigidus peruenit calidus. Neque enim vel ratio vel natura pateretur, vt ex duobus æquo pressis rigore cardinibus dissimili tactu flatus emitterentur. Nec dubium est, nostrum quoque Septentrionem ad illos qui Australi adiacent propter eandem rationem calidum peruenire. Et Austrum corporibus eorum genuino auræ suæ rigore blandiri. Peripateticis tamen ἀτοπώτερον, id est absurdius videtur, per κατακεκαυμένην, id est perustam mundi portionem permeare ventum. Quærat hic fortè quispiam, ecquid expressius doctiúsque in medium promamus, quid ita eminentissimus poeta Æneidos quarto, Boream dixerit Alpinum? Inuenio apud auctores, vt nemo prorsum incertus veri sit, Posidonium & Protarchum literis prodidisse Rhipæos & Alpes eosdem dici montes, qui ab Hyperboreis incolantur: quod in commentario etiam de rebus iis prodidit Stephanus, à quo & illud traditur, Hellanicum Ὑπερβορέους scribere cum diphthongo in penultima. Ipse, ac plerique alij, citra diphthongum maluīt. Athenæus in libro sexto: Rhipæi (inquit) montes, qui postea Albij, nunc Alpes. Vltra Rhi-

pros verò, à quibus ſpiret Aquilo, ſtatuuntur Hyperborei ad extimum mare. Carmen Virgilianum hoc eſt:

Ac velut annoſam valido cum robore quercum
Alpini Boreæ nunc hinc, nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant.

Porrò quia ex Hippocratis & Galeni adſtruximus doctrina, Auſtrum hebetare auditum, & ſtupidum quadamtenus hominem facere: ad id arbitror Plautinum alluſiſſe Periphanem, cui Epidici dolis verſutiſſque ſublitum probè os fuerat, in fidicina quam ſuam putarat filiam, mox animaduerſa fraude, ac dolens ſe tam hebeti fuiſſe iudicatu, vt rem nunquam vt erat, animaduertere potuerit, perinde ac obſurduiſſet oculiſque offuſa caligo foret, vt Nioben putares, in ea prorumpit verba: Perij, Auſtrum pertuli. quanquam ſunt qui perculi, legere malint: ex parœmia, qua ſignificatur quis operam luſiſſe. Sciendum verò parte hac: Boreas, id eſt βορεαὶ, in Theriacis ab Nicandro dici ſcorpionis chelas, veluti μαλυφάγους, id eſt voratrices. Qua ratione, ventrem quoq; boſcada, id eſt βοσκάδα, idem nuncupat. Cæterum & ratione eadem vento conciliatum nomen eſt, ἀπὸ τῆς βορᾶς, id eſt à cibo, ſiue pabulo, quo ſcatent Borealia, vti opinatur Porphyrius: vel quia vberius alantur inibi animantia, ſicuti nos item hyeme, vt diximus. Certè ad Boream corpora viſuntur grandiora multo, quàm in aduerſa parte.

Capillorum in homine ratio. Gentium ritus in ijs. & Francorum præcipue, vbique habeantur Franci. Fracta coma. Annuli in coma quid. Smeringes pro capillis, cur. Silica arbor apud Gellium. Sagda quid. Molliciei taxatio. Pepones qui ſint. Phonos quid. Cathedralitij. Quintiliani locus de Bacchida.

Cap. VIII.

Hominem inter cuncta animantia maximè piloſo eſſe capite, ipſius indicio rei nullis argumentis conſtat. Sed & prioribus tamen obſeruatum ac traditum monumentis eſt. Cuius cauſam tum ad neceſſitatem, tum ad præſidij rationem eſſe referendam, auctor Ariſtoteles eſt. Neceſſitas verò inde patet, propter cerebri humiditatem, καὶ διὰ τὰς ῥαφάς, id eſt & propter commiſſuras caluæ: nam vbi plurimum humoris caloriſque eſt, ibidem ortum pilorum eſſe copioſum, neceſſe eſt. Adiumenti autem ratio eſt, vt frequentia pili caput operiens defendat à nimio frigore & calore. Quum enim cerebrum hominis proportione maximum & humidiſſimum ſit, maximam etiam tutelam deſiderat. Res nanque humidiſſima quæque & referueſcere & refrigeſcere maximè idonea eſt: quæ autem contrà ſe habet, hæc minus affici poteſt. Adiiciunt & ornatum auctores poſt Ariſtotelem grauiſſimi, qui ſit velut in ædificij culmine, nec in orbem coactus, aut in pilei figuram teres factus, ne quibuſdam partibus nudis eſſet informis. Sed alibi infuſus, alibi retractus pro cuiuſlibet loci decentia ſpeciem miri oſtêtat decoris. Proinde memoriæ traditur: Charilaum interrogatum cur comam nutriret, re-

A ſpondiſſe, Quoniam ex omni ornatu hic pulchrior foret, venuſtiórque, ac ſumptus minimi, id eſt, vt Græcè dicam, ἀδαπανώτατος. Quamobrem & Silius Italicus in laudibus Scipionis, ita ſibi canendum cenſuit:

Martia frons faciléſque comæ, nec ponè retróque
Cæſaries breuior.

Hiſce calculum adiicit planè prophetica ſententia, Eſaiæ tertio: Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion. Cæterum & Lycurgum B ſcimus, ciues inſueteciſſe comam nutrire: quoniam pulchros quidem decentiores redderet, τοὺς δὲ αἰσχροὺς φοβερωτέρους, deformes verò terribiliores, ac magis formidabiles. Sed & in Græcis omnibus id accipit Euſtathius, vbi Homerus καρηκομόωντας dicit Achæos: nam, inquit, etiam iubati leones, inſuper & tigres terribiliores viſuntur cęteris eo exutis ornamento. Adiicit in primo, Rhetorico Ariſtoteles, id videri libertatis argumen- C tum. Nec enim comantem facilè eſt ἔργον ποιεῖν θητικὸν, id eſt ſeruile opus ſubire, aut illiberalem artem admittere. Liberi nanque eſſe hominis, μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν, id eſt non ex alterius arbitrio pendere. Rufam comam & in nodum coactam ſummi apud Germanos decoris fuiſſe, ſcribit Seneca: proinde Martialis Epigrammatum primo,

Crinibus in nodum tortis venere Sicambri.

Legimus item Francorum regibus ſummum D fuiſſe nefas comam tondere. Quin à pueris intonſi manebant, defluentibus à tergo crinibus: nam ab fronte diſcriminati vtrinque ferebantur. Nec tamen Turcarum more aut Araborum impexi incedebant, vel ſqualidi, aut calamiſtrati, & indecore perplexi: verum diuerſis delibuti vnguentis niteſcebant. Cæteri verò circumtonſi viſebantur omnes. Eſt autem Francorum natio Italiæ proxima. Multi hos eſſe Germanos tradunt, quando Rhenum circumhabitant, & E admotas illi terras, ac Galliarum portionem poſſedere haud minimam, non quidem vt propriam, ſed vi, ac belli iure aſcitam. Capillorum item longitudine oblectatos Hiſpanos, teſtatur epigrammate doctiſſimus Catullus. Sed & Martialis idem:

Hiſpanis ego contumax capillis.

Verùm, vt auctor item Seneca eſt, crinem ſibi ſine vllo artifice formoſi quatiebant, non aliter quàm iubam generoſa animalia. Mox vt in a- F liis, ita & parte iſta, peſſum euntibus vitæ pretiis, abiit tota res in turpem effœminatámque molliciem, nec ſpecula modo totis paria corporibus auro argentóque cælata ſunt, deinde etiam adornata gemmis, ſed cœptum à troſulis & molliculis linteatiſque ſuccidere comam variis locis, in gradúſque formare, vt cincinnatuli ſint & comatuli: quales fermè fieri produnt, qui Pleiadibus naſcantur orientibus. Quam comæ rationem & numerum epigrammaticus G poeta epaphæreſin vocauit, quum ita ſcribit,

Expingíſque cutem, facíſque longam
Detonſis epaphæreſin capillis.

Hinc datum Curetibus nomen, quòd mollium ritu puellarum comam fouerent, nec ſucciderent, vt putat Æſchylus. Hinc fracta cenſoriè apud

apud Senecam castigatur coma, hinc & annuli in eadem amarulente increpiti: ex quo & Martialis. A

Vnus de toto peccauerat orbe comarum
Annulus, incerta vix benè fixus acu.

Quo modo excandescunt, inquit Seneca, si quid ex iuba sua decisum est, si quid extra ordinem iacuit, nisi omnia in annulos suos reciderunt? Hos tu otiosos vocas, inter pectinem speculúmque occupatos? Sed quoniam hoc genus nugæ, & accersitæ commendationes non corpus ornant, quod illi opinantur, sed mentem detegunt: B hinc scitum, vt à Synæsio accepimus, natum adagium est, Nullus comatus, qui idem non sit cinædus. Nam & M. Tullius in Catilinam libro secundo, Capillo pexo nitidos censoriè subnotauit. Extat Antonini imperatoris præclara ad hoc ipsum sententia, qui fuit philosophi filius, vti apud Philostratum legimus, quũ Philiscum sophistam incesseret: Coma (inquit) vitum, rhetorem indicat vox. Capillos comperi C Græcis quandoque dici smeringas, id est σμερίγγας, ab μείρω τὸ μείζω, id est diuido, quòd in prætenues dissecentur partes. Flaminis capillum, & præsectos vngues subter arborem Silicam terra adobrui consuesse, scribit Gellius. mendum videri exemplarium, sentit Hermoleos: verum quid reponat, haud habet constitutum, ni legas (inquit) siliquam, aut ilicem, vel salicem. Illud non omnino ab instituta ratione dissitum, fractos exsolutósque ac molliculos & pumica- D tos, ac (vt veteres dicebant) vinulos, per ignominiam dici peponas, tralatione honesta à fructibus qui iam permaturuerint. Nam fructus omnes iam percocti vocantur pepones: inde est,

Μαλθακωτέρα πέπονος συκοῦ μοι γέγονας.

id est mollior mihi euasisti fico matura. Apud Æschylum legimus,

Ἀνὴρ δ' ἐκεῖνος ἦν πεπαίτερος μόρου.

id est, vir ille moris erat maturior. E

Apud quosdam pepones dicuntur, quasi pephones: nam Dores, digna cæde perpetrantes vocant phonos: propterea peponem etiam generosum interpretantur. Pepon denique amica interdum vox est, vt in Apollonij Argonauticis liquet, ὦ πέπον, id est, ô dulcissime, amicissime: quod adnotarunt scholiastæ, & exposuit apud Homerum Eustathius, quoniam peponas amamus omnes. Extat id verbum tam masculino, quàm neutro enuntiatum genere. Ponticos le- F gimus quosdam ad solis exortum vergentes, apios (pyri id est genus) & cydonea mala penè iam putrescentia, ac iocinoris præferentia colorem: esui tamen non inepta, nuncupare pepona. Inter horæa, id est ὡραῖα, recensetur ab Ægineta Paulo pepon: quem cacochymon esse ait, id est succi mali, frigidum præterea, humectúmque, choleram inducere, id est χολήρας, indigestum. Efficit ea omnia μηλοπέπων quoque, sed minus. Cathedralitios item inuenio pro molli- G culis positos, quod Martialis comprobat epigramma,

Quum cathedralitios portet tua rheda ministros,
Et Libys in longo puluere sudet eques.

Nam & alibi cecinit idem:

Inter fœmineas tota qui luce cathedras
Desidet.

Ex quo exiit Plinianum illud de salice: Atque etiam, inquit, supinarum in delicias cathedrarum aptissima. In hac verò mollicici censura Fabio succurrendum libro quinto, quem inscitè nimis conuellunt inauspicati literatores. At verò, inquit, statuarum artifices pictorésque clarissimi, quum corpora quàm speciosissima fingendo pingendóque effingere cuperent, nunquam tamen in hunc inciderunt errorem, vt Bacchiam aut Megabyzum aliquem in operis exemplum assumerent sibi, sed Doryphorum illum, vel militiæ aptum, vel palæstræ. Lego non Bacchiam, sed Bacchidam: ex Athenæo, qui Sardanapalo fuisse illum consimilem dicit: cuius tumulo ita inscriptum refert,

Πῖν', ἔσθιε, καὶ πάντα τῇ ψυχῇ δίδου,
Κἀγὼ γὰρ ἕστηκ' ἀντὶ Βακχίδα λίθος.

Quod eo annotaui gratius, quia primæ notæ viri ea in parte impegerunt, & Hermolaus præcipuè Barbarus in literis insigniter clarus. Sagda Nicandro effœminatum indicat, & moribus perditis profligatísque. Alij suffimentum sic rentur dici.

Mascula Veneris institutor primus. De Orpheo & Orpheotelestis. Orpheo. Orphanista. Plutarchi locus asseritur, necnon Aristotelis. Cretensium in marium concubitu, & gentium aliarum mores. Interim Troili ab Achille amati historia. Celta emasculatores. Mars cur Veneri coniungatur. De Sporo paucula.

Cap. IX.

QVoniam verò de cinædis facta mentio est, sunt qui scribant, Orpheum Thraca principem omnium tanti sceleris, & libidinis detestandæ repertorem fuisse. Quod & Ouidius post frequentia Græcorum monumenta carminibus inseruit:

Ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
In teneros transferre mares, citráque iuuentam
Ætatis breue ver, & primos carpere flores.

Eius tamen caput Philostratus scribit, in Lesbo dedisse oracula, præsertim Græcis, Troiam non posse capi absque sagittis Herculis. Quin & Persarum reges & Babyloniæ in Lesbum ad scitanda oracula oratores plerunque misisse, & in primis Cyrum, cui Orpheum consulenti de exitu suo, sic fermè responsum proditur, τὰ ἐμὰ ὦ Κῦρε σά. quasi dictaret, quæ ipse sum passus, in te quoque sunt recasura. Tanta erat illorum temporum cæcitas, tantum rationalis naturæ nubilum, adeo immundissimi ac nequissimi spiritus ad libidinem mortalibus illudebant. Spurcissimæ rei auctor post mortem diuinitatis opinionem est assequutus. Nam erant & qui Orphicis initiarentur sacris. Meminit eorum historia secunda Herodotus, & De natura deorum tertio M. Tullius. Sed ea, inquit, Dionysio quarto confici putantur. Vnde Orpheotelestæ nuncupati, qui initiandi auctores erant, quique felicitatem certissimam pollicebantur post obitum. Id quum Philippus quidã orpheotelestes & ipse,

Digitized by Google

verum-ſummè inops, amplius prædicaret, dixit Leontychidas Spartanus. O fatue, quin ſtatim moreris luctui & miſeriæ finem impoſiturus? Commonendi verò hac parte ſunt Apophthegmatum Plutarchi ſtudioſi, eius libri interpretem egregiè hallucinatum, quando tenebrarum initiatorem tranſtulit. quippe, vt videtur, orphnæoteleſtem legebat, quæ id planè vox indicat: ſed emaculati codices, orpheoteleſtem præferunt: & ita eſſe ſcribendum, dictat ratio. Orphos autem maris bellua eſt, ſed quæ in parte quoque poſtrema cæleſtis piſcis conſurgere viſatur. Orphaniſtas verò in Aiace maſtigophoro Sophocles nuncupare videtur orphanorum altores, vel qui orphaniam tutantur ac fouent. Nam & ſic appellabatur Athenienſium magiſtratus, eorum quę ad orphanos ſpectarent, diſceptator. Dicuntur quoque orphani ἐσχατεύοντες τὸ ῥ φαίνεσθαι, vt qui incognobiles ferè ſint, & μακρὴν ἱμερτήν. Cæterum quod ad Orpheum ſpectat, id inſuper haud habendum: quippe is, vbi quem ſacrorum cæremoniis imbueret, initiationis planè in veſtibulo aliud nil exegit, quam iuriſiurandi neceſſitatem, qua horrido more obſtrictus propoſitæ religionis arcana in profanum vulgus non æderet. Quod poſtea inſequutus etiam Plato Timæum ab ſe haud dimittebat, ne ſecretarum diſputationum commenta præſignia, & diuina inſinuaret impuris, qui nec ab limine philoſophiæ myſteria conſalutaſſent. Quæ Pythagoreis quoque ſilentij repagulis à pullato defendebantur circulo. Sunt tamen qui dicant, Thamyram primum flagitioſis puerorum amoribus, ac præpoſteri concubitus fœditate pollutum, quum cœpiſſet efflictim deperire Hymeneum Calliopes & Magnetis filium. Alij Thaloni Cretenſi inauſpicatæ rei initia cōtribuunt, qui Rhadamanthum adamarit. Atque hinc in Græcos alios propagatum ſcelus, etiam Timæus ſcribit. Quod vt non videatur diſſimile veri, Ariſtoteles facit, à quo proditum legimus, lata quoque lege, paſſim in Creta permitti maſculam Venerem. Id ne quis à me fingi putet, tanti philoſophi verba ſubiiciam, eo quidem libentius, quòd ea zelo (vt arbitror) Chriſtianæ veritatis interpres facere Latina neglexit, πρὸς δὲ τὴν ὀλιγοσιτίαν, ὡς ὠφέλιμον, πολλὰ πεφιλοσόφηκεν ὁ νομοθέτης, καὶ πρὸς τὴν διάζευξιν τῶν γυναικῶν, ἵνα μὴ πολυτεκνῶσι, τὴν πρὸς τοὺς ἄρρενας ποιήσας ὁμιλίαν. hoc eſt, ad cibi autem temperantiam, veluti perutilem, multa legiſlator ſapienter ac ſtudioſe conſtituit, & de mulierum diuortiis: ſiquidem ne ſuperfluam parerent multitudinem, cū maſculis induxit concubitum. Quæ quum ita ſint, audet tamen Strabo libro decimo, Cretam aſſerere, vniuerſarum gentium conſenſu, priſcis temporibus optimis fuiſſe inſtitutam legibus, earúmque æmulos ac ſectatores fuiſſe Græcorum optimos atque primarios, in primis verò Lacedæmonios: quod in legibus quoque Plato confirmat. Cæterum de aliis exactiorem peragere cenſuram, nunc non eſt conſilium: neque enim operæ fuerit iſta diſcutere. In hac vtique parte non rectè habuiſſe Cretenſium mores, quis eſt qui neſciat? Nec dici poteſt, ignoratum à Strabone ritum hunc turpiſſimum, quum de eo ipſo multa verba faciat: amaſium quidem

A κλεινὸν, id eſt illuſtrem: amantem verò philęthora, hoc eſt ardentem, appellatum in ea inſula prodens. Traditum quoque ab Athenæo eſt, Cretenſes præcipuè, ac in Eubœa Chalcidenſes vſque ad ſtuporem τὰ παιδικὰ, id eſt pueriles amplexari amores. Sed & Ganymedem non ab Ioue raptum Echemenes ſcribit, verùm à Minoe. Chalcidenſes apud ſe ab Ioue raptum prædicāt, in loco quem Harpagium vocant, vbi & ſuccreſcant copioſius myrti præcellentes. Iam & amo-

B re Theſei obretitus Minos ſuſceptas ex nece filij cum Athenienſibus inimicitias gratè depoſuiſſe fertur. Inſupérque illi Phædram conceſſiſſe filiam. Sunt qui tantæ fœditatis initia, non à Cretenſibus omnino propagata ſcribant, ſed ab hoſtica dæmonum fœditate: quos fuiſſe nunc incubos, nunc ſuccubos, alibi (opinor) probauimus. Nonnulli à Laio, qui hoſpitio à Pelope exceptus Chryſippum eius filium ita adamarit, vt ſecum raperet Thebas: etiam ſi non me fallit, ab

C Ioue id perpetratum, Praxillam Sicyoniam ſcribere. Achilles quoque ille tantus bellator nulla magis ratione Troilum creditur peremiſſe in Thymbræi Apollinis ara, quàm quod morigerum ſe illi præſtare foret aſpernatus. Quod in Alexandra ſcribit Lycophron. At ipſe, inquit interpres, Troilum ſcio δασυγένειον καὶ μελάγχροον, id eſt barbitij conſtipatioris & nigricantis corporis, & amoribus Achillis prorſus indignum. Hoc eo appoſui libentius, vt noſcerent ſtudioſi,

D quæ ad illud Virgilianum adiici queant:

> Parte alia fugiens amiſſis Troilus armis,
> Infelix puer, atque impar congreſſus Achilli,
> Fertur equis, currúque hæret reſupinus inani.

Apud Megarenſes inter pueros vere ineunte oſculorum certamen agebatur, quique ſuauius amantem eſſet oſculatus, corollis onuſtus abibat. Ædebatur hoc Dioclis Athenienſis honori, qui Athenis profugus fuerat pæderaſtes, acamatum in pugna protegens occubuerat, eóque

E nomine à Megarenſibus honorificè ſepultus. Ab amoribus hoc genus in pueros Sophocli atque Æſchylo in theatra etiamnum productis, tragœdiam nonnulli pæderaſten nuncupare, ſibi permiſere. Idem porrò auctor nobis Ariſtoteles eſt, fœminis ferè obnoxias eſſe militares bellicoſáſque gentes præter Celtas: quorum intemperantiam nec tacuit Athenæus, & ſi qui alij maſculorum coitum palàm receperunt.

F Proinde non abſonè prorſum fabulator primus Martem videtur Veneri coniunxiſſe, ἢ γὰρ πρὸς τὴν τῶν ἀρρένων ὁμιλίαν, ἢ πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν φαίνονται κατακώχιμοι πάντες οἱ τοιοῦτοι, vel enim ad muliebrem concubitum, aut in maſculam Venerem procliues eiuſcemodi homines comperiuntur. Supperit nobis Græcorum aſtipulatio, qui exemplis Romanam efferre grauitatem non ceſſant, & (vt ipſorum verbis vtar) τὸ μεγαλόφρον καὶ πρὸς τοὺς ὑπερβαίνοντας τὰ κοινὰ καὶ νόμιμα τῆς ἀνθρωπίνης

G φύσεως, ἀμείλικτον. Senatus eiuſdem ſeueritatem in ſugillanda peruicaci Capitolini laſciuia, à quo M. Marcelli filius de ſtupro fuerat compellatus, norunt omnes, quibus Plutarchi monumenta quandoque venerunt in manus. Vt taceam Trebonium pudicæ ſanctitatis militem, cui pulcherrimo & in ætatis flore conſtituto, quum

quum inferre vim pararet Lusius Marij ex sorore nepos, execratus intempestiuam hominis libidinem, in eum cooriens interemit: multis verò apud imperatorem Marium accusantibus, nō iuit inficias, perpetratum à se facinus: sed cur fecisset, rationem illi comprobauit. At egregius imperator vinculorum sanguinis sponte oblitus, corollam, quæ strenuè præliantibus dari assueuerat, afferri iussit, proximúsque Trebonio imposuit. Sed nec Orsines apud Sagara nobilissimus satrapes, vt qui à Persarum rege Cyro initia generis duceret, quum Alexandrum & amicos muneribus amplissimè cumulasset, Bagoæ spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis deuinxerat sibi, quicquam prorsum honoris detulit: admonitúsque à quibusdam, quàm Alexandro cordi esset, respondit, Amicos se regis colere, non scorta: nec moris esse Persis, mares ducere, qui stupro effœminarentur. Auctor tamen Herodotus est, à Græcis didicisse Persas, pueris abuti. In eosdem debacchari solitum Alexandrum, Athenæo item credimus, quando Bagoam inspectante theatro vniuerso, etiam sauiari identidem non erubuerit. Sporum etiam exsectis testibus in muliebrem naturam transfigurare conatus est Nero. Eundem in formam constupratæ puellæ, vt Dion scribit, in theatrū accersiuerat Vitellius. Sed contumeliam non ferens Sporus sibi manum admouit. Eurysthea quoque fuisse Herculis delicias, vel (vt Græci dicunt) τὰ παιδικά, scribit Diotimus, proindéque certamina obiisse. Thebanos, Elienses, atque itē Cretenses amatores, in moralibus execratur Plutarchus, Atheniensibus collaudatis & Spartanis, apud quos is exerceretur amor, de quo Euripides,

> Ἀλλ' ἔστι δή τις ἄλλος ἐν βροτοῖς ἔρως,
> Ψυχῆς δικαίας, σώφρονός τε κἀγαθῆς.

Amare siquidem pueros, eos quibus animus probus foret, lege permissum Spartæ: coire autem cum illis, turpissimum: perinde atque non animus, sed corpus amaretur. Qui accusatus foret, tanquam ad dedecus congrederetur, is verò, per omnem vitam censebatur infamis. Scribit tamen alicubi Plutarchus, Seruum formosum amare, veteribus nō esse turpe, iudicatum: quod, inquit etiam ex comœdiis testatissimum est: verum à liberis corporibus abstinuisse, honestissimum esse in primis habitum. Digna verò in censura istiusmodi Anacreontis sententia, quæ haud prætereatur: Interrogatus nanque, quid ita in deos haud magnopere hymnos concinnaret, sed in pueros ferè: Quoniam, inquit, ὅτι ἡμῶν θεοί εἰσι, dij nostri hi sunt. Hinc crebriter ab veteribus παιδικὰς dici hymnos comperias. Et in Isthmiis prodit Pindarus, Lyricos antiquiores, qui Musarum conscenderent currum, ῥίμφα παιδείους τοξεύσαι ὕμνους.

Item nonnulla ad idem spectantia. Syllæ cinædica turpitudo, & Gallorum ac Cæsaris. Laij in cinædos decretum. Vnde sit cinædorum in coitu voluptas. Hircini quoque odoris ratio. Qui hirquitalli, & hirqui: & tragica facies apud Aristotelem præter Theodori sententiam. Hermaphroditorum species. Tragana capra, seu hircana. Genitalium duplicatio.

Cap. X.

ARcesilaum memoriæ proditum est, & in Symposiacis Plutarchus non omisit, quū mœchos increparet quosdam atque intemperantes, dicere consueuisse, Nil differre, antè an retrò quis cinædus foret. Cæterùm rectius item fecerimus, si hisce nostris commentarionibus Platonis quoque præceptum ex octauo Legum inseruerimus, quo philosophus sanctissimus Venerem execrabilem nititur reprimere. Abstinendum, inquit Atheniensis ille hospes, à maribus censeo. Nam qui istis vtuntur, genus hominum dedita opera interficiunt, in lapidem seminantes, vbi radices agere, quod seritur, nunquam poterit. Abstinendum quoque ab agro illo fœminino, vbi semen germina nolit producere. Cognata iis sunt, quæ Maximus scribit Tyrius: Cum masculo, inquit, corpore iniqua fit permixtio, sterilísque congressus. Quid saxis mandas semina? Sabulum quid aras? Oblectationes hoc genus ad ipsam transfer naturam, ad agricolationem oculos conuerte, fructuosis lætare voluptatibus, ne secula mox futura semine pereant destituta. Ciceroni tamen turpitudinem hanc inimiciter Salustius obiecit: obiecit & Verres: cuius filius quū in ea quoque re male audiret, Ignorare videris (inquit Cicero) decere, filios intra ianuam coarguere. Syllam verò Romæ dictatorem, produnt auctores grauissimi, ab primo pubescentis ætatis vestigio in scurrarum gremiis per damna venundati pudoris adoleuisse. Qui tamen etiam si sexus sui nunquam memor, & vltra commendationem gratiæ puerilis ætatis, senex exoletus in aliena ætate flagitia corporis retinens vitiis obsessus Romano præfuit imperio. Quin ne quid desit, amplissimi senatus decreto ac populi, prosperæ ac perpetuę felicitatis nuncupatione ornatus item est. Auctor nobis Plato est, Thebarum regem Laium atrociter, id est ignis supplicio, in emasculatores ac naturæ peruertentes placita animaduertendum censuisse. Inter Gallos verò quandoque malum id insæuisse adeo, proditum memoriæ est, vt inde nefaria sanciretur lex, Ne cui duxisse vxorem liceret, qui prius vxoriam non implesset functionem. Cæsar parte hac malè audiuit, quod apud Nicomedem desedisset adolescentulus: propterea incōditis iocis triumphantem sequuti milites, vt inquit Dion, inclamarunt subinde, Καῖσαρ μὲν Γαλάτας ἐδουλώσατο, Καίσαρα δὲ Νικομήδης. quod permolestè is tulit, etiam si aliis arrisisset. Sed enim quia cinædulos scimus summa, dum turpiter atteruntur, perfrui voluptate, putamúsne quippiam altioris subesse rationis? Minus fortassè pudicum aut graue fuerit, iis tam diu immorari: sed meminisse legentes debent, nos nostra hac commentandi sedulitate, rerum copiæ in primis studere, vt spicilegium conficiamus (vt sic dicam) satyricum, vnde languentibus etiam conciliari possit appetentia. Quòd si qua me præterierint, quæ haud parum multa esse, non ambigo, me consoler, Veterum sapientissimos multa scisse, non omnia. Scimus præterea perfectissimas artium, temperantiam, iustitiam, prudentiam, non ho-

nesta modò expendere, iusta item ac vtilia: verum noxia quoque, & turpia & iniusta. proinde τὴν ἀπορίαν τῶν κακῶν καλλωπιζομένην ἀκοκίαν ἐκ ἰπαιτοῦσιν, ἀλλ' ἀβελτηρίαν ἡγοῦνται. Sed & Thebanus Ismenias discipulis itidem benè tibia incinentes ostentabat, & secus, insusurrans celebratum illud, ὅπως αὐλεῖν δεῖ. Et rursum, ὅπως αὐλεῖν οὐ δεῖ. Quin Antigenidas iuuenibus iucundiores asseuerabat tibicines bonos, qui & malos forent experti quandoque. Quare neminem vel B in hisce αἰσχροῦντας ἔχειν, rectè sum opinatus. Igitur in literis ita inuenio literatis, tum apud Aristotelem, tum apud alios. Excrementis singulis locum esse à natura constitutum destinatumque, in quem decretoriè ac naturæ vi secerni debeant. Solicitata verò natura, spiritus excurrens tumorem admouet, excrementúmque venà extrudere solet. Nam vt prima primi Auicenna quoque perdocet, spiritus expulsionem iuua', vt vrinam in vesicam, cibum cõsumptum C in aluum naturæ deduci placuit. His autem proximè genituram quoque in testes & penem deferri, constitutum est Quibus itaque meatus habitu suo naturali priuantur, vel quia occæcati sunt, qui ad penem tendant, quòd spadonibus hísque similibus euenit, vel etiam aliis de causis, iis talis humor in sedem confluit. Quippe qui hac etiam transmeare soleat. Quam rem eius loci contractio in coeundo, & partium sedi appositarum consumptio indicant. Qui si admodum semine genitali abundant, excrementum D illud largè in eum locum se colligit. Itaque quũ excitata cupiditas est, attritum pars ea desiderat, in quam confluit excrementum. Quum enim libido commota est, spiritus eodem concurrit, & genus id excrementi confluit, quò secedere natum est: & si tenue spiritosumq; est, quum difflatum id fuerit, requiescunt: vt pueris & adolescentibus interdum, nullo secreto humore, cessare tentigines solent: sed si crassum E corpulentúmque est, nisi extruso, quiescere nequeunt. Quorum verò natura mollis est & fœminea, ita hi constant, vt genitura vel nulla vel minima eò veniat, quò illorum secernitur, qui præditi natura integra sunt: sed se in partem sedis diuertat, quod propterea euenit, quia præter naturæ normam constiterunt. Quum enim mares crearentur, ita degenerarunt, vt partem virilem mancam atque oblæsam habere cogerentur: vnde fit, vt insatiabiles etiam sint more F mulierum. Quibus itaque sedem humor ille adiuit, hi pati tantummodo auent: quibus autem in vtranque partem sese dispertiit, hi & agere & pati affectant. Sed sunt quibus item ex consuetudine affectus hic accidat. Egestio verò excrementi genitalis maximam affert oblectationem respectu aliarum euacuationum: quoniam in ea, virtus in primis viget animalis sensiua, commeátque per partes sensibilissimas. Accidit præterea in coitu voluptas, inquit pri- G mo De animalium generatione Aristoteles, non solum propter seminis emissionem, sed etiam spiritus: quod in pueris palàm fit, & sterilibus viris. Iis enim accidit oblectatio tum ex attritu, tum ex spiritus secretione. Qui verò rem Veneream agunt, aut qui in ætate sunt quæ sufficiat Veneri, malè olent, ἢ τὸ καλούμενον τράγου ὄζειν, hoc est virus hirci reddunt. Quod in pueris non fit: cuius ratio est, quoniam puerorum spiritus πέψαι τὸ ὑγρὸν καὶ τοὺς ἱδρῶτας, id est humorem sudorémque concoquere potest: virorum autem nequit: proinde sunt in iis humiditates crudæ indigestæque, & ad corruptionem procliues: ideóque sudores eorum, & resoluti illinc fumi grauiter olent: neque enim calor latenter consumit, vt in pueris, sed extrudit potius, & vapores concitat: idque in aliis præcipuè atque inguinibus: simul à membris aliis humore redundanti illuc profluo: simul quia partes illæ obtectæ plurimum sunt, minúsque exercitatæ. Ab hoc euentu putant eruditi, & Sex. Pompeius docuit cum Censorino, pueros dici hirquitallos, vbi primum ad virilitatem accedunt, fitque Venereorum appetentia opportuna: ex hircorum libidine, aut odoris insuauitate, quem nũc tragum vocant, nunc hircum aut (vt Catullus) caprum. At quoniam præpingues hirci, minus fœcundi sunt: inde quum vites non ferunt, dicuntur τραγᾶν, id est hircescere. Porrò, quia contrudit libido oculos in angulorum angustias, quos vocant hirquos, auctore Suetonio, in vitiis corporalibus: inde à Virgilio scriptum volunt,

Transuersa tuentibus hirquis.

quoniam libidinis, quæ in hirco præferuida est, illic promantur signa. etiam si Apuleius grammaticus, quòd illic hæreant oculi, hirquos dici opinatur. Alij hircis defendunt, quoniam id animal oculos habeat ad nares cõuersos. Proindéque apud Aristotelem, τὰ τραγικὰ πρόσωπα, non laruas interpretamur, quod fecit Theodorus: sed tragicas facies, ad hanc hircorum naturam referentes: quoniam tragœdorum personæ nihil minus, quàm oculos ad nares valeant inflectere. Valerium Plutarchus scribit habitasse τραγικώτερον, quo velut tyrannus omnium ingrueret capitibus. At Dionysius Pheræum, qui menses modò decem Thessalis imperitasset, tragicum appellabat tyrannum, temporis breuitate notata. Traditum ab Plutarcho est, Alexandrinos M. Antonij luxum & scurrilitatem amplexantes dicere consuesse, tragica illum facie in Romanos vti, in se autem ipsos comica. Tragica cornua in Pyrrhi galea hircina intelligunt. Quoniam verò in coitus ratione versamur, subiiciamus de hermaphroditis nõ ingrata ex Græcorum cella proma. Scribit ergo Leonides, eorum quatuor videri species, ac in hominibus quidem tres, in mulieribus vnam: siquidem in viris quandoque in perinæo, id est cole, vti interpretatur Theodorus: quandoque verò in oschei meditullio hirsutior se promit pudendi muliebris effigies. Tertius autem modus, quo ex oscheo velut pudendo vrina profunditur. In mulieribus verò supra clitorium in ephebeo virilis membri posito comperitur. Nec testiculorum abest prominentia infra colem. Et duplex quidem genitale visitur in homine quandoque: in capris tamen præcipuè, quas etiam inde tragænas nuncupant, perinde ac hircænas dixeris. Cæterùm etiam si ita nascentibus vnde potius indatur nomen, ambiguum fit: à meliore tamẽ, hoc est masculino vti nuncupentur, impetratum à consuetudine est. Neque enim androgynas

nas audiuimus, aut hermaphroditas. Quo autem sydere prodeant hermaphroditi, eunuchi, viragines, archigalli, vbertim Matheseos tertio Firmicus in solis decretorum ratione. Androgynos vulgò dici ambiguo inter marem & fœminam sexu, Liuius scribit, vt in plerisque faciliore ad duplicanda verba sermone Græco. Abominatos præcipuè semimares fuisse, idem scribit libro Macedonici belli primo, ac in mare deportatos.

Qui dicantur officiosi. Item betæ, necnon volsi ludij, & præcisi. Loca Martialis duo explicata vberius. Quid ficula, & fica. Chabete. Item badas, seuinus, & anaphlystius: item catadactylicus. De Pindari obitu. Dropax quid. Dactylus. Quos poetas amauerint dij.

Caput XI.

ACherius orator, cui tanta orationis celeritas affuit, vt & vitium fieret, & bracteata Cæsaris Augusti ad id sententia circumferatur, Acherius noster sufflaminandus est, quum libertinum reum defenderet, cui obiiciebatur, quod patroni concubinus fuisset, dixit, Impudicitia in ingenuo crimen est, in seruo necessitas, in liberto officium. Hinc factum Seneca scribit Declamationum quarto, vt impudici, fœminatique (vt quidam enuntiant) & obscœni, aliquandiu officiosi sint vocitati. Est tamen honesta item vocabuli eius notio: nam pro Milone Cicero labores suos officiosos dicit. At Cynicus Diogenes, molles id genus, etiam betæ nomenclatura non absque felle videtur appellasse: nam quum à quibusdam, vt canis incesseretur, seque amplius obseruaturos prædicarent, ne mordicus ab illo apprehenderentur, Bono animo esse iussit, neque enim canibus esse in more vesci betis. Quod & Augustus significasse videtur, quum betizare, pro languere posuit, quod vulgò diceretur lachanizare. Sed & Catullus:

> Languidior tenera cui pendens sicula beta,
> Nunquam se mediam sustulit ad tunicā.

Qua in parte aduertendum obiter, siculam dici de virilitate, forma deminuta à fica. Chabeten mechanici siphonem dicunt. Sed ad betam nihil. Animaduerto & volsos ludios rectè de cinædulis posse dici: quando, vt in Magia scribit Apuleius ludij omnes, hoc est Dionysiaci technitæ, siue histriones impudici erant. Mox, inquit, in iuuentute saltandis fabulis exossis planè & eneruis, sed (vt audio) indocta & rudi mollitia: negatur enim quicquam histrionis habuisse præter impudicitiam. Scribit tamen in doctorum indagine Marcellus: pueros depiles ac glabros, qui in ludis præsultarent, ludios à Romanis veteribus nuncupatos. Et Appianus Alexandrinus in Libyco, triumphi describens pompam: Imperatorum, inquit, lictores præibant purpureis amicti vestibus, tum citharœdorum ac tibiarum turba ad Hetruscæ similitudinem pompæ. Hi succincti coronísque aureis redimiti, suo quisque ordine canentes psallentésque prodibant. Hos ludios appellant. Vt facilè crediderim, Hetruscos à Lydis sumpsisse originem. Horum in medio quispiam talari veste, fimbris ac armillis auro splendentibus amictus, gestus varios ædebat, risúmque vndique ciebat. Cæterùm, vt ad rem, velut postliminio, redeamus: Cinædus, vt est apud Ameriam, dicitur etiam βάδας, id quod adnotaui procliuius, quoniam passiua est vox ea linguæ vernaculæ, paulum modò luxata: sed ita, vt origo diluceat tamen. Badas Latinè scribitur. Androgynum vocat etiam Pollux. Secundis modò auribus ista accipiant studiosi, quando aduersas impensè deprecamur, vt à metu virulentiæ dentato esse vacuis liceat. Dicitur idem hic & ἀρρενίζων: sicut παιδοθήρος, pueratius. Nam pudicos amatores ἐραστὰς vocant, amatos vero ἐρωμένους. Præcisos item id genus muliebria patientium eruditorum quandoque nuncupat schola. Senecæ id comprobat auctoritas: Quid porrò, inquit, non est iniquum, fortes arma sumere & in castris pernoctare, & pro vallo obligatis stare vulneribus: interim in vrbe securos esse præcisos, & professos impudicitiam? Ad quod Martialis alludens Epigrammatum secund,

> Os tibi præcisum, quanto non ipse Latinus
> Vilia panniculi percutit ora sono.

Eum locum interpretatus Domitius, putat à præciso intestino declinari vocabulum in turpitudinis notione, nam præcisum & omasum duo esse intestina, Martialis auctor est. Ego ex Græcæ linguæ, vt multa, proprietate atque imitatione deflecti eius verbi notionem puto. Nam id apud eos κόπτειν quandoque signat, quod apud nos præcidere, vt apud Aristophanem in Batrachis, χὠ κόπτετ᾽ ἐγκεκυφώς, id est & præciditur acclinatus, adnotante etiam interprete, id verbum κόπτεται, pronuntiari ἐγκεκυφότως. Et quia Martiali opem tulimus pro ingenij captu parte hac, commoneamus eius libri studiosos, poetæ eiusdem sales futuros sapidiores multo, gustúmque amplius lacessituros, si ad siculam respexeris, quam paulo antè pro virili parte capi diximus per diminutionem à fica, illo Epigrammate libri vndecimi,

> Inuasit medicus fica phreneticus Eucli,
> Et præcidit Hylam, hic (puto) sanus erat.

Apud eundem Aristophanem seuinum obseruauimus pro inscensore capi atque etiam emasculatore: à verbi Græci proprietate βινεῖν, cuius meminit etiam ad Pætum Cicero. Nam anaphlystius in eadem comœdia masturbatorem innuere videtur, qui fiat sine fœmina maritus, & thalassionem indicat manibus libidinosis: quippe ἀναφλᾶν signat τὸ μαλάττειν τὰ αἰδοῖα, id est mollius genitalia tractare. Sed & apud Eupolin in Autolyco, anaphlasmum pro Venereis obseruatum, scio. Legimus porrò & catadactylicum de puerario dici: quoniam dactylion, id est annulum de sedis hostiolo pronuntiari, frequentissimum apud Græcos est. Sed nos iam ab istis resiliamus: illud adiicientes modò, Pindarum nouem Lyricorum principem, vt Fabio credimus, morte quoque nobilitatum, si qua turpibus inesse nobilitas potest: nam in gremio dilecti pueri in gymnasio inuentum esse mortuum, Græcorum monumentis testatum est. Hic est Pindarus, quem ita denique amasse Apollo fertur, vt illi oblatorum portiunculam

impartiretur, quin & à sacerdote ad cœnã cum Deo in sacrificiis subinde vocaretur. Verùm & carminis Pindarici amatorem fuisse Pana, Plutarchi testatum monumentis est: sicuti Archilocho Hesiodóque morientibus per Musas beneuolentiæ testimonium præbuit numen. Sed & ab Sophocle viuente hospitio exceptum esse Æsculapium, traditur. Quin mortuum sepeliri, curauit Deus alius. Quippe ita sancitum est, non videri Deum φίλιππον, aut φίλορνιν, id est in equos propensum, vel aues: sed esse apprimè φιλάνθρωπον, id est hominis studiosum. Martialis denique, vt quacunque se ostentarit occasio, Latinæ eruditionis pomœria proferamus, in cinędum Gargilianum scribens, sic ait:

Psilothro faciem lauas, & dropace caluam,
Nunquid tonsorem Gargiliane times?

In parte hac id modò ab interprete affertur, esse depilatorium vnguentum dropacem. Ipse in Galeni thesauris id item comperi, Maciem inoriri plerunque ex corporis totius frigidiore, sicciore que temperatura, nonnunquam ob digerentis vel nutrientis vel vtriusque facultatis imbecillitatem: sic verò affectis opitulatur vnguenti genus, inquit, quod à Græcis hodie dropax nuncupatur, quando graciles multi sic obesiores sunt redditi. Dropax ab sinapismo creditur diuortium habere, quod è sinapi fit sinapismus, è pice dropax: proinde pittosis item appellatur, id est picatio. Dropacismum & sinapismũ in Græcorum medicis obseruauimus dici pro dropacis & sinapis conspersione, quæ in medẽdi vsu rationem habet plerunque ad euocanda in corporum superficiem, quæ altius insinuata latitant nocentque.

Specula cur inuenta. Maronis locus explicatur ex Bucolico ludicro.

Cap. XII.

SOcratem philosophum scribit Apuleius, speculo, quod mirum fortasse videatur, ad morum disciplinam esse vsum. Quippe suasisse discipulis fertur, crebrò vt semet in speculo contemplarentur, vt qui eorum foret pulchritudine sibi complacitus, procuraret, ne corporis dignitatem morum dehonestamento pollueret. Qui verò minus in se visendam formam inspectasset, minúsque se eo nomine commendabilem, nauiter consurgeret, vt virtutis splendore inopiam formæ collustraret, ac ingenio corporis damna rependeret. Seneca quoque Naturalium primo: specula esse tradit inuenta, vt homo ipse se nosceret: Multi, inquit, ex hoc consequuntur primò sui notitiam, mox & consilium quoddam: formosus vt vitet infamiam: nec Libycis se vitiorum Syrtibus adobrui sinat, sed fauentibus diis hominibúsque stiuam (quod dicitur) teneat: deformis, vt sciat, virtutibus redimendum, quicquid corpori defuerit. Amplius, vt iuuenis flore ætatis admoneretur, illud tempus esse discendi, & fortia audendi. Senex, vt indecora canis deponeret, & de morte aliquid cogitaret, admoneri sibi lineas sentiens. Sed & natura, inquit idem Seneca, facultatem vel inopi est impertita seipsum videndi, fons quique perlucidus, aut leue saxum imaginem reddit. Hinc illud Maronis:

Nuper me in littore vidi,
Quum placidum ventis staret mare.

Hactenus Seneca. Sed & in Alcyone Lucianus: Nónne vides, inquit, vt superiora sint serenitate conspicua, fluctibus autem sedatum mare ac tranquillum, ὅμοιον ἀκριβῶς τῷ κατόπτρῳ, id est speculo (vt sic dicam) consimile. Nidulante si quidem alcyone, alcyonidas quos vocant, dies, agit mũdus. Ex quibus est hæc vel præcipua. Sed & alibi Lucianus idem in dialogis quos vocat ἐναλίους, id est marinos, colloquentibus Doride ac Galatea, inibi inquit Doris: ex petra quapiam, sicubi flustra sint, acclinata in aquam conspicare teipsam, non ferè aliud quàm expressius albentem colorem: hic verò non laudatur admodum ni decenter rubens quippiam intermicarit. Cæterùm hæc obiter adnotasse volui, vt sciãt literarum interiorum candidati, quid aduersus grãmaticorum nugamenta & promixtas opiniones nutantésque, proferri possit, quos sæpe aduersus retiarium ferula delectat, & volsella, vt est apud Varronem, cum gladio pugnare. Sed quo maius subeat ista legendi prolubium, addemus & quæpiam sanè haud illepida.

Item de speculis nonnulla ex mathematicis rationibus: necnon de naphtha & specillo. Atque inibi locus Plinij perpenditur. Medeæ pharmacum. Optice. Geometriæ partes Canonice. Metrice. Specularij. Specularia fenestrarum. Specillata patina. Conspicilia.

Cap. XIII.

ARchimedem verò Syracusanum, in omni quidem geometria multum ante alios admirabili subtilitate virum, sed in speculorum ratione pertractanda vel maximè memorandum, legimus volumine ingenti rimatum acerrimè, cur planis quidem speculis fermè pares obtutus, & imagines videantur: in tumidis verò & globosis omnia defectiora: at contrà, in cauis auctiora. Necnon cur læua cum dextris permutentur, quando se imago eodem speculo tum recondat penitus, tum foras exeat. Cur caua specula, si ex aduersum soli retineantur, appositum accendant fomitem, qui fiat vti arcus in nubibus. Qua ratione proditum Galeno est De constitutionibus tertio, ab Archimede hostium naues perustas, pice nullo negotio ignem concipiente. Sicuti in Asiæ vrbe domum deflagrasse contigit, fenestræ cuidam lignis pice litis adiacentibus, & in extima parte columbino retrimento ex putrefactione amplius arefacto: nam eo validius solari radio vaporante, vt æstate assolet media, materia flammam concepit, móxque ad summa peruenit incendium. Sic & celebratum Medeæ pharmacum ignibus admotum inardescebat. Constabat autem sulphure ac asphalto humectiore. Naphtham id fuisse, Plinius scribit. Sed eam in Pompeij rebus scribit Dion, esse φάρμακον ἀσφαλτῶδες. Quo Luculli milites Tigrano certa obsidentis diuexati plurimum sint, per machinas effuso: quoniam malo eatenus ignita sit vis, vti cuicunque admoueatur, perurat, nec ab humectis restinguatur facilè.

facilè. Scribit tamen Diodorus, radicis cuiusdã potestate, quam edocuisset Circe, pellicem ab Medea concrematam. Sed hæc, vt ad specula redeam, interciderunt omnia, ac vel temporum iniuria pleraque lacessentium, vel priorum incuria nobis erepta persæpe cogunt impingere, vt nonnunquam nobilium ingeniorum fœtura vel præfocata, vel allisa, ne Stesichori quidem, quod dicitur, illa norimus Græcis cantatissima. Verum enimuero tempestate nostra extant tamen optices vestigia aliqua, quibus quum alia doctè præcipi animaduertas: tum illud, Speculorum materiam esse lenitatem, ac partium inoffensam continuitatem, quæ meatibus prorsum careat sensui perspicuis, qua ratione lignum, item id genus alia plura, minus effici posse specula. Formam verò esse leuigationem ac perfectam polituram, quo nomine intelligi volunt, omnem asperdinis vtique amotionem. Porrò vt exactius visibilia valeat exhibere, necessariam tradunt sensibilis coloris absentiam. Sed curnam in speculo, imbecillis fit imaginum expressio: nempe quia formæ reflexæ debiliores comperiuntur, proinde & debilius offeruntur, ac mouent. Ratio euidens non ex spatio solum, à fonte dissito, sed amplius ex obliquatione. Siquidem rectitudo lucis cognata progressui est. Id & in aliis naturæ conuisimus operibus. Omnis enim motus tãto est fortior, quanto rectior: propterea vigorem obliquitate, ac flexu hebescere, palàm fit. Additur illud quoque, Speculi colorem immisceri reflexæ luci, quæ fuscior inde effecta faciem aliquo modo maculosam ostẽtat, infectámve. Latent tamen in ea sæpius labeculæ ex reflexionis debilitate. Porrò geometriæ portio eadem, quam Græcè quidem opticen dicimus, perspectiuam Latinè: id efficit item admirandum, vti in speculo vno rei vnius plures sese ostentent imagines. Item si certo vtique modo, & loco astituatur speculum, imaginet prorsus nihil: situ autem demutato, imaginosum fit. Id comminiscitur quoque ars hæc, vti caput in imo compareat, pedes verò surrecti. Id quod prodidit Varro. Qui & geometriæ partem facit alteram, Canonicam Græcis nuncupatam: quæ vocum longitudines & altitudines mensu distinguit certo: longior autem mensura rhythmus vocatur, id est modulus vel numerus & pedum ordo: altior autem μέλος, id est cantus modulatus: nam μετρικὴ, id est mensuraria seu dimensiua syllabarum excutit mensum, & canonicæ portio est. Sed & alibi super speculis enigilata nobis quæpiam. Interim illud minimè distulerim: esse apud Patras in Achaia Cereris templum, & ante id fontem, vbi & μαντεῖον ἀψευδὲς, id est maximè verax oraculum, in iis modò quæ ad morbos spectant: nam funiculo prætenui speculum in fontem demittũt, ita libratum, vt aquam modò per ambitum leuiter attingat: mox fusis deæ precibus, vsiíque thymiamate in speculum contuentur, ac inibi sese ostentat morituri, pòst paulo, aut superfuturi imago ægroti. Denique parte hac monitos velim studiosos, illud Plinianum de mortibus repentinis ex libro septimo: Super omnia C. Iulius medicus, dum inungit, specillum per oculum trahens, esse qui ad conspicilia referant, quæ inserta naribus visum mirè adiuuant. Sed Varro facilè hos retundit, apud quem ita legimus: Hinc, quo oculos inungimus, quibus specimus, specillum. Sunt qui conspiciliorum artifices, specularios rectè dici opinentur: ac qui fenestris specularia prætendunt, frigoris defendendi causa, meminit iureconsultus Vlpianus. Specillatam patinam intelligunt nonnulli specillis distinctam. Hypalliptrum Galenus specillum vocat.

De Vesta, & ignis inextincti ratione: itémque de virginibus. Ouidij & Papinij loca amplius explicantur. Ignis sacri extinguendi ritus apud Persas. Ignis è cælo lapsus. Item de Vesta, ex Phurnuto. Atrium Vestæ quid.

Cap. XIIII.

VEstam, Saturni ac Rheæ filiam Diodorus scribit, primámque domuum structuram excogitasse. At Plato & Platonem sequuti summo ingenio viri, altius mentis aciem intendentes, Vestam deam accipiunt, essentiam formarum separatarum, diuinorúmque stabile fundamentum. Ideóque Vestæ ante alios deos sacrificare priscos consueuisse. Quod in Olympici Iouis sacris seruatum, in Eliacorum primo Pausanias scribit, θύουσι δ', inquit, ἑστίᾳ μὲν πρώτῃ, δευτέρῳ δ' ὀλυμπίῳ Διΐ. At libro De dubiis animæ secundo Plotinus, terræ animam tum Vestam, tum Cererem dici ab hominibus tradit: quam tamen Plutonem quoque cum Proserpina coeuntem, nuncupant plerique. Sunt qui Vestæ appellatione, terram significari putent: eámque veluti mulierem effingat, tympanum gestantem, quoniam ventos intra se contineat. Quam rationem sequuti Romani Vestæ templum rotunda struxere forma, in quo & perpetuus seruaretur ignis, imitati terræ figuram, quasi lar focúsque sit, sed totius mundi potius. Cuius medium, Pythagorici putant ignis sedem: sicuti in libris De cęlo & mundo commeminit Aristoteles, & in Timæum Platonis Chalcidius. Et larem vocant ac monada. Terram verò neque immobilem, neque in medio positam globi, sed esse circum ignem in ambitu suspensam: quam sententiam Platonem quoque, quum senior iam foret, sequutum esse, memoriæ proditum est. Quin & ab igni & elemento quinto, mundi initia esse ducta, inter Pythagoræ placita fuisse, auctor Plutarchus est in libro De philosophorum dogmatibus. Id quod in Parallelis explicatur fusius, de Camilli gestis rebus. Produnt alij. Vestæ ideo ignem apponi, quòd terra inflammationes in sublimi faciat ex seipsa. Lucius verò Florus etiã sic scribit in Numa: In primis focũ Vestæ virginibus colendum dedit, vt ad simulacrum cælestium syderum custos imperij flamma vigilaret. Ignis porrò inextincti custodes virgines erant, vt puram & incorruptam ignis substantiam, inuiolatis item integrísque corporibus, illis commendarent: siue quòd fictile ac infœcundum esset, scitè virginitati adiungerent. At in Gręcia, vbi perpetuus seruatur ignis, nõ virgines, inquit Plutarchus, sed coniugio solutæ mulieres, eiusce rei curam habent. Strabo tamen libro nono: In saxo, inquit, vetustum Mineruæ templum

poliadis surgit, in quo lucis inextinctæ lychnus est, & virginum domus, quam Ictinus condidit. Lectum in Græcorum commentariis illud quoque: ignem cælitus primò in agrum decidisse Argiuum, qui & in templo Apollinis seruetur, quod Argis in foro sit excitatum. Si verò quandoque interextingueretur ignis, sicuti Athenis Aristone tyranno: & apud Delphos, templo à Medis incenso, & Romæ tum Mithridatici, tũ ciuilis belli temporibus, haudquaquam ex altero igne lucernas sacras succendere fas erat, sed nouum & peregrinum elici oportebat, accensa ex sole flamma pura & immaculata, vasis quæ scaphia vocabant, quę ratione ista sic concinnabantur excauata, vt radiis solaribus hinc inde coniectis in centrũ, arida materia apposita, confestim promicaret ignis. Inter nostros verò scriptores sunt, qui tradunt, interextincto igne, virgines verberibus affici solitas à põtifice: quibus mos erat, tabulam felicis materiæ tãdiu verberare, quousque exceptum ignem cribro ęneo in ædem virgo ferret. Nec mirum: nam sicuti etiã commeminit Antiquitatum secũdo Dionysius, id Romani præsagium interitus Vrbis opinabantur. Quod verò scitu dignum est, nostræ religioni consentaneum, mense Martio quotannis innouabatur ignis in templo Vestæ, quod in Fastis canit Ouidius:

> Adde, quòd arcana fieri nouus ignis in æde
> Dicitur, & vires flamma refecta capit.

Quo in loco notandum id obiter quoque, Arcanam dici ædem, non quia illuc mares non ingrederẽtur, quod voluit interpres: sed quia, vt Dionysius inquit, præter ignem arcana erant quædam in templo deæ sacra, quorum neque pontifices cognitionem haberent, neque virgines. Quod & Silius carmine comprobat, libro Punicorum tertio,

> Et Vestæ secreta feramus.

Titus porrò Liuius ab Vrbe cõdita libro quinto, in Camilli oratione: Quid, inquit, de æternis Vestæ ignibus, signóque quod imperij pignus custodia eius templi tenetur, loquar? Ex libro sexto secundi Punici belli, æternos ignes recenset, ac conditum in penetrali fatale pignus imperij. Hæc ideo accuratius sum consectatus, vt intelligeremus amplius illud Papinij ex quarto Syluarum:

> Donec Troicus ignis, & renatæ
> Tarpeius pater intonabit aulæ.

Vestalibus eum porrò fuisse morem accepimus: quum vi morbi ex atrio Vestę cogerentur excedere, matronarum curæ custodiæque mandarẽtur. Atrium autem Vestæ, domum intelligimus Vestalium, templo adnexam. In octaua Vrbis regione fuit item atrium Mineruæ, vt scribit P. Victor: sicut in Auentino, Libertatis. Fuit etiam in Capitolio atrium publicum T. Liuio, sicut alibi regium atrium, quod erat circa forum. Sed & in Latomiis atria recensentur duo, Menium & Titium. Hephestionis funus Babylone celebraturus Alexander per edictum Asiæ ciuitatibus nuntiari iussit: ignem, qui ab Persis dicitur sacer, extinguerent, quoad funebris æderetur pompa. Id verò Persis erat in more, si obiisset rex, aliàs haudquaquam. Qua causa fuisse Alexandro ominosum, docuit euentus. Quod item ad Vestam attinet, Phurnuti non prætereunda sententia est, In fabulis (inquit) traditũ, Vestam primam esse genitam, & postremam quoque: quoniam ex terra propagata, in eandem resoluantur, rursúmque consistant. Quo nomine in sacris ab ea Græci auspicari in eandem desinebant. Corollis honestatur albis, elementi ambeantis ratione.

Ignis cultus apud varias gentes. De vsu luminum in nostra religione. Cur homo tantùm vtatur igne. Dionysius cognomento Lampter. Lampteria festa. Ignis inuentio. Ignis è Vesuuio miraculum. An in ignibus viuere animal queat. An ignis sit elementum.

Cap. XV.

QVod verò ad ignis cultum & vetustos pertinet ritus, lectum in Plutarchi monumentis est. Persis in Græcia occidione occisis, consultantibus respondisse Pythium: Ioui, in cuius tutela libertas sit, patriam esse dicandam: nec prius rem diuinam faciendam, quàm vniuersæ regionis igne extincto, veluti à Barbaris violatus is foret, purum ex Delphis, velut à cõmunibus laribus accensum intulissent. Chaldæos quoque numinis vice ignem coluisse, Gręci quidem scribunt, addita lepida fabella sacerdotis Canopi. Sed Hieronymus quoque & Nicolaus theologus comprobant Geneseos capite vndecimo. Verum & historia proditum. Dariũ cum ducibus propinquísque agmina in armis stantium circuisse, Solem & Martem, sacrúmque & æternum ignem comprecatum, vt illis dignam vetere memoria fortitudinem inspirent. Legimus & in Græcis illud item, à Medis & Assyriis Barbaricos contribui eiuscemodi elemento honores, non religione vtique, sed formidine verius nocentissimæ, omniáque absumentis rei. Scribit Porphyrius, quod & alibi arbitror à me relatum, diis qui sunt intra cælũ, siue cursu quodammodo peterrantibus, siue nõ errantibus, quorum ducem esse Solem primò, deinde Lunam existimandum est, commodè sacrari ignem posse, quasi rem cognatam. Sed de nostra item religione, vt aliquid hisce nostris laboribus inseramus: per omnes siquidem Orientis ecclesias, quando legendum Euangelium est, accendunt luminaria, iam sole rutilante: non vtique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. Vnde & virgines illæ euangelicæ semper habent accensas lampades suas. & ad Apostolos dicitur, Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. & de Ioanne Baptista, Ille erat lucerna ardens, & lucens. vt sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in Psalterio legimus: Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen semitis meis. Addamus & illud scientissimum: Hominem, quoniam cæleste atque immortale animal sit, igne solum vti. Qui nobis in immortalitatis argumentum datus est, quia ignis è cælo est: cuius natura, quoniam mobilis est, & sursum nititur, vitæ continet rationem. Cætera verò animalia, quum tota sint mortalia, tantummodo aqua vtuntur: quod est elementum corporale atque terrenum: cuius natura,

quia

Digitized by Google

quia item mobilis est, sed deorsum vergit, figuram mortis ostendit. Proinde nec cælum pecudes suspiciunt, neque religiones sentiunt: quoniam ab his, vsus ignis alienus est. Porrò Græcis frequentissimi fuit moris, quum inferretur lumen, religionis causa dicere, φῶς ἀγαθὸν, id est lumen bonum. Et nostri, argumento eodem, mane nuncuparunt: quia manum, veteribus bonum indicat. Illud grauius multò, quòd in libro De proprietatibus elementorum, inuenimus adnotatum, quisquis eius sit auctor: Nobis, inquit, incompertum est, animal quodpiam ignẽ habitare omnino. Sed & quarto Meteororum Aristoteles: In terra, inquit, & aqua solum animalia sunt: in aëre autem & igne, haudquaquã: quia in eorum corporibus præualens materia terra est, ac aqua. Hoc propter nostros libens adieci, astruentes in Cypri fornacibus victitare volucre pennatum. In commentatione eadem legimus, quosdam magni nominis opinatos in elementorum decuriam non videri admittendum ignem, quoniam cælestium orbiũ attritione generetur: quod autem ex alio nascitur, ipsum elementum non est. Ex hoc autem consequitur illud, vt infra mobile primum omnia sint ignis plena, ad aerem vsque. De lampadum ratione in sacris, alibi (opinor) commeminimus. Nunc addimus illud quoque: cultum apud Græcos in Achaia, Dionysium cognomento λαμπτῆρα, id est faculam: cuius festa dicerentur Lampteria: nam faces noctũ ad templum ferebant, vini crateribus passim tota constitutis ciuitate. Lampter autem, siue λαμπτὴρ, nunc faculam signat, nunc pharum, vnde nauigantibus signa proponuntur. Porrò, vt ad veteres reuertamur, inuenio apud eruditos, ignem inter honores augustales fuisse. Sic enim legimus apud Herodianum in Commodo. Quod consilium suum ad Martiam retulit, vnam e suis concubinis, cui scilicet plurimum deferebat, ac propè vxoris eam loco habebat: sic, vt præter ignem, omnes honores velut Augustæ tribuerentur. Verum vt adiiciamus item, quòd quamuis satur conuiua non aspernetur: scribit Hesiodus, igne succenso, domum lætiorem videri & honorabiliorem: tametsi carminis auctorem Homerum agnoscit Herodotus,

Αἰθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι.

Illud ex Pausaniæ monumentis est: ignis inuentionem ex Argiuorum sententia non in Prometheum referendam, sed Phoroneum verius, qui eum princeps mortalibus communicarit. Cæterum hic ignis miraculum non præteribo vnum, & id in Vesuuio monte, vbi quum mugitui similis æditus fuerit sonus, cineris ingens eructatur vis cum prætereuntium discrimine insigni. Quòd si vehementior incubuerit ventus, sublimis adeo surrigitur cinis, & in longinqua protruditur, vt vel Byzantium vsque, Procopij testimonio Gothici belli secundo libro: delatum constet quandoque, omnibus sic demum conterritis, vt ad supplicationes multis annis decurreretur ad auerruncandam Dei iram. Sed redeo ad Vestam, de qua supersunt adhuc scitu digna ex Platonicis excerpta in primis.

Syderum radiis in terræ centro incendium excitari. Item qui dicatur Vestalis ignis, & quid Vesta.

Caput XVI.

A QVod ergo ad Vestam item attinet, ac in meditullio à Pythagoricis locatum ignẽ, illud amplius animaduersione dignum, Immensam cælestium magnitudinem virtutémque ac motionem efficere, vt omnes omnium syderũ radij terræ molem, quæ quasi punctum est, momento, facilliméque vsque ad centrum recti penetrent, id quod astronomorum plerique omnes

B astruunt: ibíque, vt Pythagoreis placet, atq; Platonicis, fortissimi sint, tum quia recti vndiq; centrum tangunt, tum quia in angustum collecti sunt cuncti, quorum vehementia, materia ibi terræ sicca, procul ab humore amota prorsus accenditur, accensáque extenuatur atq; dispergitur per meatus vndique, & incendia efflat pariter atque sulphur. Cæterum, ignem hunc valde caliginosum arbitrantur, & quasi incendium quoddam expers luminis. Sicut in cælo extat

C expers incendij lumen, ignis autem inter cælestem atque infernum, lumen cum feruore coniungit. Putant autem ignem è cælo flantem, ignẽ esse Vestalem. Quippe sunt qui Vestam esse terræ velint vitam, numénque: quod ex Plotino paulò ante retulimus. Ideóque Vestæ templum veteres in mediis vrbibus construere solitos, ignem in medio collocantes perpetuum. Ne cui autem mira nimis videantur, quæ de syderũ radiis apposuimus, scribit Galenus, ex motu auge-

D scere caliditatem, vel ex putredine, vel ex alterius corporis vicinia feruidioris, vel ex angustatione, vel ex alimento ad calefaciendum accõmodo. Nam quod de putredine dictum, Vidimus, inquit, nonnunquam in columbarum excrementis ex putrefactione ignem succensum.

Vesta vnde inflectatur, quæque sint eius verbi notiones. Hestia, seu histia. Paristia quid, & baunus, necnon banausus. Bunus. Bunæa Iuno, Bandum, bannum,

E *bandophorus. Vnde dicatur clibanus. Inibi Dionysius & Suetonius declarantur. Anestios. Hestiopammom. Steganomius Nauclerus. Naulum.*

Cap. XVII.

VT verò ex grammatica ratione mutuemur item aliquid, lego, Vestam, hoc est ἑστίαν (sic enim enuntiant Græci) ἀπὸ τοῦ ἑστάναι inclinari, quod ἱδρύσασθαι signat, quia domos prima ædi-

F ficarit, vel quoniam vbique coleretur, simulacráque eius sedentis habitu struerentur, ἀπὸ τοῦ ἕδαι. Sed domos quoque, veteres hestias dicebant, aut histias, vt apud Homerum,

ἱστίη τ' Ὀδυσῆος ἀμύμονος.

Et Euripides

Οὔτοι ἄλλην μᾶλλον ἀδὴν ἱστίαν.

Quin cõuiuium quoque appellatur hestia: proprium verò Atticorum, hestiam enuntiare, Io-

G num verò & Dorum histiam. Vnde & paristiam dici legimus ignis locum, quem Peloponneses baunum vocent, ex quo inflectatur cribanus, tanquam χθὼν βαυνός: vnde & cribanoti panes, in cribano cocti, qui & clibanus dicitur. Est tamen Straboni clibanus, velut cuppa oris lati, fundi angusti, extrahendæ aquæ ex

poliadis surgit, in quo lucis inextinctæ lychnus est, & virginum domus, quam Ictinus condidit. Lectum in Græcorum commentariis illud quoque: ignem cælitus primò in agrum decidisse Argiuum, qui & in templo Apollinis seruetur, quod Argis in foro sit excitatum. Si verò quandoque interextingueretur ignis, sicuti Athenis Aristone tyranno: & apud Delphos, templo à Medis incenso, & Romæ tum Mithridatici, tū ciuilis belli temporibus, haudquaquam ex altero igne lucernas sacras succendere fas erat, sed nouum & peregrinum elici oportebat, accensa ex sole flamma pura & immaculata, vasis quæ scaphia vocabant, quę ratione ista sic concinnabantur excauata, vt radiis solaribus hinc inde coniectis in centrū, arida materia apposita, confestim promicaret ignis. Inter nostros verò scriptores sunt, qui tradunt, interextincto igne, virgines verberibus affici solitas à pōtifice: quibus mos erat, tabulam felicis materiæ tādiu verberare, quousque exceptum ignem cribro ęneo in ædem virgo ferret. Nec mirum: nam sicuti etiā commeminit Antiquitatum secūdo Dionysius, id Romani præsagium interitus Vrbis opinabantur. Quod verò scitu dignum est, nostræ religioni consentaneum, mense Martio quotannis innouabatur ignis in templo Vestæ, quod in Fastis canit Ouidius:

> Adde, quòd arcana fieri nouus ignis in æde
> Dicitur, & vires flamma refecta capit.

Quo in loco notandum id obiter quoque, Arcanam dici ædem, non quia illuc mares non ingrederētur, quod voluit interpres: sed quia, vt Dionysius inquit, præter ignem arcana erant quædam in templo deæ sacra, quorum neque pontifices cognitionem haberent, neque virgines. Quod & Silius carmine comprobat, libro Punicorum tertio,

> Et Vestæ secreta feramus.

Titus porrò Liuius ab Vrbe cōdita libro quinto, in Camilli oratione: Quid, inquit, de æternis Vestæ ignibus, signóque quod imperij pignus custodia eius templi tenetur, loquar? Ex libro sexto secundi Punici belli, æternos ignes recenset, ac conditum in penetrali fatale pignus imperij. Hæc ideo accuratius sum consectatus, vt intelligeremus amplius illud Papinij ex quarto Syluarum:

> Donec Troicus ignis, & renatæ
> Tarpeius pater intonabit aulæ.

Vestalibus eum porrò fuisse morem accepimus: quum vi morbi ex atrio Vestę cogerentur excedere, matronarum curæ custodiæque mandarētur. Atrium autem Vestæ, domum intelligimus Vestalium, templo adnexam. In octaua Vrbis regione fuit item atrium Mineruæ, vt scribit P. Victor: sicut in Auentino, Libertatis. Fuit etiam in Capitolio atrium publicum T. Liuio, sicut alibi regium atrium, quod erat circa forum. Sed & in Latomiis atria recensentur duo, Menium & Titium. Hephestionis funus Babylone celebraturus Alexander per edictum Asiæ ciuitatibus nuntiari iussit: ignem, qui ab Persis dicitur sacer, extinguerent, quoad funebris ederetur pompa. Id verò Persis erat in more, si obiisset rex, aliàs haudquaquam. Qua causa fuisse Alexandro ominosum, docuit euentus. Quod item ad Vestam attinet, Phurnuti non prætereunda sententia est. In fabulis (inquit) traditū, Vestam primam esse genitam, & postremam quoque: quoniam ex terra propagata, in eandem resoluantur, rursúmque consistant. Quo nomine in sacris ab ea Græci auspicati in eandem desinebant. Corollis honestatur albis, elementi ambeuntis ratione.

Ignis cultus apud varias gentes. De vsu luminum in nostra religione. Cur homo tantùm vtatur igne. Dionysius cognomento Lampter. Lampteria festa. Ignis inuentio. Ignis è Vesuuio miraculum. An in ignibus viuere animal queat. An ignis sit elementum.

Cap. XV.

QVod verò ad ignis cultum & vetustos pertinet ritus, lectum in Plutarchi monumentis est. Persis in Græcia occidione occisis, consultantibus respondisse Pythium: Ioui, in cuius tutela libertas sit, patriam esse dicandam: nec prius rem diuinam faciendam, quàm vniuersæ regionis igne extincto, veluti à Barbaris violatus is foret, purum ex Delphis, velut à cōmunibus laribus accensum intulissent. Chaldæos quoque numinis vice ignem coluisse, Græci quidem scribunt, addita lepida fabella sacerdotis Canopi. Sed Hieronymus quoque & Nicolaus theologus comprobant Geneseos capite vndecimo. Verum & historia proditum. Dariū cum ducibus propinquísque agmina in armis stantium circuisse, Solem & Martem, sacrúmque & æternum ignem comprecatum, vt illis dignam vetere memoria fortitudinem inspirarent. Legimus & in Græcis illud item, à Medis & Assyriis Barbaricos contribui eiuscemodi elemento honores, non religione vtique, sed formidine verius nocentissimæ, omniáque absumentis rei. Scribit Porphyrius, quod & alibi arbitror à me relatum, diis qui sunt intra cælū, siue cursu quodammodo pererrantibus, siue nō errantibus, quorum ducem esse Solem primò, deinde Lunam existimandum est, commodè sacrari ignem posse, quasi rem cognatam. Sed de nostra item religione, vt aliquid hisce nostris laboribus inseramus: per omnes siquidem Orientis ecclesias, quando legendum Euangelium est, accendunt luminaria, iam sole rutilante: non vtique ad fugandas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. Vnde & virgines illæ euangelicæ semper habent accensas lampades suas. & ad Apostolos dicitur, Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. & de Ioanne Baptista, Ille erat lucerna ardens, & lucens. vt sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in Psalterio legimus: Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen semitis meis. Addamus & illud scientissimum: Hominem, quoniam cæleste atque immortale animal sit, igne solum vti. Qui nobis in immortalitatis argumentum datus est, quia ignis è cælo. est: cuius natura, quoniam mobilis est, & sursum nititur, vitæ continet rationem. Cætera verò animalia, quum tota sint mortalia, tantummodo aqua vtuntur: quod est elementum corporale atque terrenum: cuius natura,

quia

quia item mobilis est, sed deorsum vergit, figuram mortis ostendit. Proinde nec cælum pecudes suspiciunt, neque religiones sentiunt: quoniam ab his, vsus ignis alienus est. Porrò Græcis frequentissimi fuit moris, quum inferretur lumen, religionis causa dicere, φῶς ἀγαθὸν, id est lumen bonum. Et nostri, argumento eodem, mane nuncuparunt: quia manum, veteribus bonum indicat. Illud grauius multò, quòd in libro De proprietatibus elementorum, inuenimus adnotatum, quisquis eius sit auctor: Nobis, inquit, incompertum est, animal quodpiam ignē habitare omnino. Sed & quarto Meteororum Aristoteles: In terra, inquit, & aqua solum animalia sunt: in aëre autem & igne, haudquaquā: quia in eorum corporibus præualens materia terra est, ac aqua. Hoc propter nostros libens adieci, astruentes in Cypri fornacibus victitare volucre pennatum. In commentatione eadem legimus, quosdam magni nominis opinatos in elementorum decuriam non videri admittendum ignem, quoniam cælestium orbiū attritione generetur: quod autem ex alio nascitur, ipsum elementum non est. Ex hoc autem consequitur illud, vt infra mobile primum omnia sint ignis plena, ad aerem vsque. De lampadum ratione in sacris, alibi (opinor) commeminimus. Nunc addimus illud quoque: cultum apud Græcos in Achaia, Dionysium cognomento λαμπτῆρα, id est faculam: cuius festa dicerentur Lampteria: nam faces noctū ad templum ferebant, vini crateribus passim tota constitutis ciuitate. Lampter autem, siue λαμπτὴρ, nunc faculam signat, nunc pharum, vnde nauigantibus signa proponuntur. Porrò, vt ad veteres reuertamur, inuenio apud eruditos, ignem inter honores augustales fuisse. Sic enim legimus apud Herodianum in Commodo. Quod consilium suum ad Martiam retulit, vnam è suis concubinis, cui scilicet plurimum deferebat, ac propè vxoris eam loco habebat: sic, vt præter ignem, omnes honores velut Augustæ tribuerentur. Verum vt adiiciamus item, quòd quamuis satur conuiua non aspernetur: scribit Hesiodus, igne succenso, domum lætiorem videri & honorabiliorem: tametsi carminis auctorem Homerum agnoscit Herodotus,

Αἰθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι.

Illud ex Pausaniæ monumentis est: ignis inuentionem ex Argiuorum sententia non in Prometheum referendam, sed Phoroneum verius, qui eum princeps mortalibus communicarit. Cęterum hic ignis miraculum non præteribo vnum, & id in Vesuuio monte, vbi quum mugitui similis æditus fuerit sonus, cineris ingens eructatur vis cum prætereuntium discrimine insigni. Quòd si vehementior incubuerit ventus, sublimis adeo surrigitur cinis, & in longinqua protruditur, vt vel Byzantium vsque, Procopij testimonio Gothici belli secundo libro: delatum constet quandoque, omnibus sic demum conterritis, vt ad supplicationes multis annis decurreretur ad auertuncandam Dei iram. Sed redeo ad Vestam, de qua supersunt adhuc scitu digna ex Platonicis excerpta in primis.

Syderum radiis in terra centro incendium excitari. Item qui dicatur Vestalis ignis, & quid Vesta.

Caput XVI.

A Qvod ergo ad Vestam item attinet, at in meditullio à Pythagoricis locatum ignē, illud amplius animaduersione dignum, Immensam cælestium magnitudinem virtutémque ac motionem efficere, vt omnes omnium syderū radij terræ molem, quæ quasi punctum est, momento, facilliméque vsque ad centrum recti penetrent, id quod astronomorum plerique omnes

B astruunt: ibíque, vt Pythagoreis placet, atq; Platonicis, fortissimi sint, tum quia recti vndiq; centrum tangunt, tum quia in angustum collecti sunt cuncti, quorum vehementia materia ibi terræ sicca, procul ab humore amota prorsus accenditur, accensáque extenuatur atq; dispergitur per meatus vndique, & incendia efflat pariter atque sulphur. Cæterum, ignem hunc valde caliginosum arbitrantur, & quasi incendium quoddam expers luminis. Sicut in cælo extat

C expers incendij lumen, ignis autem inter cælestem atque infernum, lumen cum feruore coniungit. Putant autem ignem è cælo flantem, ignē esse Vestalem. Quippe sunt qui Vestam esse terræ velint vitam, numénque: quod ex Plotino paulò ante retulimus. Ideóque Vestæ templum veteres in mediis vrbibus construere solitos, ignem in medio collocantes perpetuum. Ne cui autem mira nimis videantur, quæ de syderū radiis apposuimus, scribit Galenus, ex motu auge-

D scere caliditatem, vel ex putredine, vel ex alterius corporis vicinia feruidioris, vel ex angustatione, vel ex alimento ad calefaciendum accómodo. Nam quod de putredine dictum, Vidimus, inquit, nonnunquam in columbarum excrementis ex putrefactione ignem succensum.

Vesta vnde inflectatur, quæque sint eius verbi notiones. Hestia, seu histia. Paristia quid, & baunus, necnon banausus. Bunus. Bunaa Iuno, Bandum, bannum,

E *bandophorus. Vnde dicatur clibanus Inibi Dionysius & Suetonius declarantur. Anestios. Hestiopammon. Steganomus Naucleerus. Naulum.*

Cap. XVII.

Vt verò ex grammatica ratione mutuemur item aliquid, lego, Vestam, hoc est ἑστίαν (sic enim enunciant Græci) ἀπὸ τοῦ ἑστάναι inclinari, quod ἱδρῦσθαι signat, quia domos prima ædi-

F ficarit, vel quoniam vbique coleretur, simulacráque eius sedentis habitu struerentur, ἀπὸ τοῦ ἑστάναι. Sed domos quoque, veteres hestias dicebant, aut histias, vt apud Homerum,

ἱστίη τ' Ὀδυσῆος ἀμύμονος.

Et Euripides

Οὐκ ἔστ' ἄλλην μᾶλλον ἔχειν ἑστίαν.

Quin cōuiuium quoque appellatur hestia: proprium verò Atticorum, hestiam enunciare, Io-

G num verò & Dorum histiam. Vnde & paristiam dici legimus ignis locum, quem Peloponneses baunum vocent, ex quo inflectatur cribanus, tanquam κελβὸς βαῦνος: vnde & cribanoti panes, in cribano cocti, qui & clibanus dicitur. Est tamen Straboni clibanus, velut cuppa oris lati, fundi angusti, extrahendæ aquæ ex

fontibus commoda. At Columella, Scrobs clibano similis est, imus quàm summus patentior, vt latius radices vagentur. Sed & banausum indidem producunt, quo nomine artifices veniūt, qui ignis adiumento opus cōficiunt proprium. Bunus verò Mercurij filius in Acrocorintho Iunoni sacellum excitauit: vnde Bunææ Iunonis cognomen propagatum. Bandum Procopius signum dici militare ab Romanis, interpretatur: vnde factum coniectamus, vt vulgus inscitum banderias nuncupet. Nam quod Codice de episcopis & clericis, scriptum inuenias, Banno subiaceant imperiali: aliud est, siquidem eo nomine recentioribus appellatur exilij species, quam proscriptionem dicebant veteres: qui vsu togæ carent, quando est illis aqua interdictum & igni. Bannum item, Galli publicum nuncupant edictum. Bandophorum dici legimus, eum qui ducis erat signum. Sunt ex Græcis, quibus placeat, Bannam apud Italiotas regem dictum, aut maximum magistratum. Apud Bœotios, banna mulier vocatur. Vias flexuosas, bannotros etiam appellant. Bannoti vasa sunt Athenæo, ex Callixeni historia. Sed institutum repeto. Anestios dicitur, qui sine laribus est, vel (vt apud Hesiodum) iniustus. Hinc est metaphora apud Plutarchum elegantissima in sermone περὶ τῆς πολυφιλίας, ἰδίαν οὐδὲ ἑστίαν οὐκ ἔχοντες, id est morum Vestam propriam habentes nullam. Eos nanque incessit, quibus certum non est vitæ institutum, sed Polypodis more, vt est apud Theognin, variè permutantur: núncque philologos se profitentur, nunc venandi consectantur studia, nunc compotationibus indulgent, aut etiam scortilla ductare, non arbitrantur turpe. Hinc apud Dores & Æoles hestiopammon dicitur domus princeps ac dominus, qui ab aliis steganomus vocatur, à nonnullis etiam nauclerus, sicut hospitij pretium etiam naulum. Ex thesauris porrò Iulij Pollucis obseruauimus: aram quoque sacrificalem dici vestam, propriè tamen eam, quæ in Prytaneo fuisset, vbi ignis, inquit, seruabatur inextinctus. Vestam pro ara rectè poni, docuit etiam Xenophon Rerū Græcarum libro secundo, ἀκούσας ταῦτα ὁ θηραμένης, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὴν ἑστίαν, audiens hæc Theramenes prosiluit in vestam. Sed, vt manifestius eo nomine aram intelligeremus, subiunxit mox paulò, Οὐκ ἀγνοῶ, ἔφη, ὅτι οὐδέν μοι ἀρκέσει ὅδε ὁ βωμός, non inscius (inquit) sum, aram hanc nil profuturam. Sed & Nonius: Vestibula, inquit, putant sub ea proprietate distincta, quod in primis ingressibus & in spatiis domorum vestæ, hoc est aræ, ac foci soleant haberi. Superato item Mardonio (vt diximus) apud Plateas, respondit Pythius, nō prius sacrificandum, quàm omni igne restincto, purum nouúmque Delphis ex communi vesta retulissent. Hinc verò lux infertur Dionysio Halicarnasseo Antiquarum secundo: Vnicuique, inquit, triginta curiarum vesta collocata, vbi sacrificabant curię, sacrificulos earum fecit. Et iterum: Numa verò suscepto imperio, proprias nequaquam mouit curiarum vestas. Hoc eo copiosius docuisse volui, vt plenius Tranquillum intelligeremus, in Tiberio sic scribentem: Coactis, qui ea tenebantur superstitione, religiosas vestas cum vestimento omni comburere. nam doctissimus interpres, vestes legendum putat. Alter verò, vestas quidem admittit, ex Dionysio: sed quid vesta sit, non satis constitutum habet: quum veluti augurando, nunc focos, nunc sacrificalia instrumenta appellari vestas pronūtiant, auctore nullo. Sunt qui ita omnino legāt, Religiosas vestes cum instrumento omni comburere. Ad arcem pręterea locabatur prytaneū, & ciuitatis vesta, apud quam conuiuio excipiebantur publicè venientes legati, quíque ob virtutem digni alimentis haberentur. Dignum verò memoratu, quod Gemistus scribit Plethon libro primo, ciuitatum Cariæ, alicuius quæ existimationis forent, ἑστίαν καὶ μητρόπολιν, id est vestam & metropolim, fuisse Halicarnassum. Prænestinam vestam legimus apud Lampridium in Alexandro Cæsare, cui ex templo huiusmodi sit oblata sors, quum illi insidias strueret Heliogabalus, Si qua fata aspera rumpas, tu Marcellus eris. Illud relatu iucundum: flammæ crepitum ab aliis dici Vulcani, ab aliis Vestæ risum, ab aliis vtriusque minas. Quæ supersunt in hac re minus exulcata, nouum iis initium dabimus.

Supplicantes solitos, in vesta id est lare sedere. Adnotantur inibi interpretum Plutarchi errores. Ephestium qui sit. Iupiter Ephestius, & Philius. Item cur dicatur vesta. Terra epitheta aliquot explicantur. Plutarchi codex emaculatur: & cur terra dicatur clitta. Persarum supplicum mos: itemq́, plura ad idem spectantia. Prostropæ qui. Velata manus Plauto cur.

Cap. XVIII.

Illud verò quod enotetur hoc potissimum loco, dignum prorsus est, Vestam pro lare capi quandoque: vnde ἱκέτιν ἀφ᾽ ἑστίας, id est supplicem Vestæ, legimus apud Plutarchum in commētatione De mulierum virtutibus: quem locum non percipiens interpres, deliramenta effudit. Siquidem tangitur ibi supplicantium ritus, quem in Oeconomicis non prætermisit Aristoteles. Primum, inquit, inter virum & vxorem statuendæ leges, vt cesset iniuria: sic enim nec ipse nec iniusti quippiam patietur. Id nanque communis inducit lex, sicuti à Pythagoricis sancitur, ὥσπερ ἱκέτιν καὶ ἀφ᾽ ἑστίας ἠγμένην, id est, velut supplicem & à vesta, hoc est lare, ductam arbitrari vxorem, vt nullatenus inferatur iniuria. Sed & Argonauticon quarto Apollonius,

Τὼ δ᾽ ἄνεω καὶ ἄναυδοι ἐφ᾽ ἑστίῃ ἀΐξαντες
ἵζανον, ἥ τε δίκη λυγροῖς ἱκέτῃσι τέτυκται.

Eum verò locum explicantes interpretes: Lege, inquiūt, sancitum erat, vt supplices apud larem sederent taciti. Ritum nec prętermisit historia prima Thucydides. Verum quid riuulos consectamur, quum Homerica adire fluenta liceat, à quibus ceu fonte perenni,

Vatum Pieriis ora rigantur aquis?

Ita verò Odysseæ septimo legimus, Alcinoi domum Vlysse ingresso,

ὣς εἰπὼν κατ᾽ ἄρ᾽ ἕζετ᾽ ἐπ᾽ ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσι,
Πὰρ πυρί· οἱ δ᾽ ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ.

Sensus verò Homeri est, sedisse in foco Vlyssem, stupentibus qui aderant, omnibus. Quin & Halicarnasseus Dionysius, Martium Coriolanū patria

patria profugum, Actij Tullij Volscorum prin-
cipis supplicem factum scribit, sedentem ad fo-
cum quod repetit Plutarchus quoq;, nil scitius
suspicante interprete. Idipsum & à Themistocle
factitatum quandoque, vbi testularum exilio
mulctatus, etiam ab inimicissimo Molossorum
rege Admeto, cuius adisset larem, religiose ser-
uatus est, frequens Græcorum prodit historia.
Quoniam supplicationem hoc genus tum gra-
uem, tum haud contemnendam arbitrarentur
Molossi, veluti in Parallelis scriptum comperi,
ἀναντίῤῥητον, idest cui nequeat contradici. Sed vbi
Græcè ita est, πρὸς τὴν ἑστίαν κατέφυγεν, ritus imme-
mor interpres, Ad sacrarium, inquit, quod sum-
ma colebatur religione, se coniecit. Plutarchus
in Causis Græcanicis, vbi inquirit, curnam Ta-
nagræi ante vrbem locum haberent, quem vo-
carent Achilleum, huiuscemodi supplices ap-
pellauit ἐφεστίους, idest ephestios, tanquam in ve-
sta, hoc est lare sedentes dicamus. An verò locum
eum scienter iure Latij donarit interpres, conie-
ctabunt eruditiores. Ephestios etiam quandoq;
autochthonas ciues, siue indigenas interpretan-
tur Græci. Et Eustathius inquit, ephestius dici-
tur qui vrbem incolit, & vestam habet: qua ra-
tione Epicuri, idest auxiliares ephestij, non sunt.
Adiicit Porphyrius, dici ephestium, qui domum
habeat: sicuti exules, apolidas dicim⁹ & anestios.
Ephestion, epistion quandoq; Homerus vocat,
& libro primo Herodotus, statili (vt assolet) ex-
trita. Ephestium Iouem nominat in Aiace ma-
stigophoro Sophocles. & interpretantur scho-
liastæ σύνοικον, quem cohabitantes venerarentur,
sicuti Philium amici. Heterium, idest ἑταιρεῖον, qui
eiusdem sunt decuriæ & symmoriæ. Aræum in-
telligit in Philoctete Sophocles, cui affundant
preces cuncti, aut quem inuocant precantes. Xe-
nium colunt hospites: Horcium, qui iureiuran-
do societatem ineunt: Hicesium, supplices: Ho-
mognyon, fratres. Ephestias, libationes quæ do-
mi fiant, intelligimus: eas πυρεστίους dixit in Hele-
ctra Sophocles. Inuenio ephestios item dici eos,
qui in aliena sint domo: vt apud Homerum,

ἀλλ' ἐμὰ τὸν δ' ὅς κεν ἐφέστιος ἤγαγε δαίμων.

Synestij & homestij intelliguntur, qui domum
habitant vnam. Sed ephestios item deos, penates
intelligunt. Porrò ne quid sciens præteream, in
libro allegoriarum Hesiodicæ theogoniæ inue-
nio ἑστίαν, idest Vestam nuncupari, quoniam me-
dium totius teneat terra, & cæteris στάσεως καὶ μονῆς
causa sit, idest statum mansionémq; præbeat a-
liis, πᾶν γὰρ τὸ κινούμενον περί τι ἀκίνητον κινεῖται, idest
omne quod mouetur, circa immobile aliquid
mouetur. Vnde & Pythagorei ζηνὸς πύργον καὶ
φυλακὴν, idest Iouis turrim & custodiam vocarũt
eam. Quod verò eadem quandoq; ζείδωρος di-
catur, putat Ioannes grammaticus παρὰ τὸ ζεῖν δεῖν
καὶ θερμαίνεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου: factam verbi inclinatio-
nem, quia dum solis feruescit vi, mortalibus do-
net omnia, nec zeas solum, quod suspicantur
plerique: & tamen à Plinio quoq; comprobatum
scimus Historiæ naturalis decimooctauo libro.
Zeam Dionysius esse far arbitratur: non desunt
qui speltam interpretentur. Multa de ea re Pli-
nius. Vbi verò terram legimus ἀπείρονα dici,
quod infinitam signat, interpretatur idem Ioan-
nes grammaticus σφαιροειδῆ, idest orbicularem,

A vt aliàs commonuimus: nam nec sphæra, nec
circulus finem habent aut initium. Et philoso-
phi ferè omnes elementa statuunt rotũdata spe-
cie: tametsi non desunt, qui terram opinentur
τυμπανοειδῆ, idest tympani quadam imagine. Alij
verò etiam κωνοειδῆ, idest coni figura, aut mensæ
similem, idest τραπεζοειδῆ: vt meminit etiam Plu-
tarchus in libro De philosophorum placitis se-
cundo. Sternuchon terram in Oedipode coloneo
vocauit Sophocles, quam fertilem intelligunt
B ac campestrem: nam honesta tralatione sterna,
idest pectora, & νῶτα, idest dorsa, dicimus loca
campestria & late fusa: sicuti angusta, αὐχένας, id-
est ceruices. Cæterum illud amplius pensitan-
dum, quod apud eundem legimus in commen-
tatione περὶ πρώτου ψυχροῦ, idest de primo frigido.
Terram propter statum firmitatémq;, cuius sit
velut suffrenatio ipsa frigiditas, sicut physico
placet Archelao, nuncupatam à veteribus καίτλα;
mendum, opinor, est exemplarium. Nicolaus
C Leonicenus vir Græcè ac Latinè scientissimus
πίτλαν suspicabatur legi oportere: quę vox, picem
nobis indicat. Quid si κλεῖτλαν legamus, & obsti-
patam ac vehementius clausam intelligamus, à
verbo κλείω? Ne verò quid prætercam, quod sug-
gerat lectionis varietas, compertum mihi est:
Clita Græcis dici porticus, & loca, in quę oppor-
tunè reclinemus, sed & quæ decliuia sunt, ita di-
cuntur. Apud Athenæum loci nomen est Cleta,
idest κλείτα, Spartæ. Apud Sophoclem in Antigo-
D ne, Parnasiam clityn, pro terra interpres accipit.
Verum iam ista coronidem apposcunt: eam ve-
rò impingemus mox, si (quoniam de supplican-
tium ritu facta nobis mentio est) quæpiam ad-
iecerimus velut auctaria: & primò quidẽ, quod
in eodem Plutarchi libro enotauimus: apud
Persas supplicandi modum esse habitum gra-
uissimum: quémq; reiecisse, maximum habere-
tur nefas, si ignem supplex excepisset, ac si voto
excideret, in aquam se coniecturum, foret inter-
E minatus. Proinde, inquit, quod petiisset, conse-
quebatur quidem: sed interminationis nomine
reposcebatur ad pœnam, quod præter legẽ prę-
térq; naturæ rationem esset intentata. Nam &
eum, ignem aquę promiscere adortum, pronun-
tiamus, qui impossibilia concipit. Ad supplican-
tium ritum spectant porrò, quæ in Græcorũm
commentariis obseruata nobis sunt: Veteribus,
inquiunt, diu receptissimi fuit moris, vt suppli-
cantes caput, dextram, genua eius, cui se ingere-
F rent supplices, contingerent: nec totum tamen
caput, sed mentum modo, vt statuere Homerus
videtur, vel barbæ meditullium, quod probat
Euripides. Id verò διὰ τὸ ἡγεμονικὸν, quia sit in no-
bis pars ea principalis, vt in qua logisticon, idest
rationalis collocetur potentia. Dextram verò,
διὰ τὸ πρακτικὸν, quoniam inibi maxima insit ad
agendum facultas. Genua, propter motus & pro-
gressionis necessitatem. Tria verò hæc symbo-
licè, consensum, actionem, progressum, ad ea quę
G peterentur, præstanda, complecti videntur, &
veluti σημειωμοὶ τῆς ἱκετείας τέλους, idest auguria fi-
nis supplicandi. Sinistram certè attigisse, omino-
sum censebatur, idest δυσοιώνιστον: quando & im-
pro spera vocabant σκαιὰ καὶ ἀριστερὰ, bona verò
& fortunata, δεξιά. Euripidis carmen quod antè
paulo significauimus, est hoc, ἐμῶν σε δεξιᾶς περι-

ὡλοντα καὶ σχήματα ἐλεεινὰ σχήματα, ὡς μὴ σου προδι-δῶ γυναῖκα. Apud Assyrios supplicis indicat formam, si quis curuatis membris, humúmque vultu penè contingens, manus post tergum connexuerit. Supplices alio vocabulo nuncupat Græcia prostropæos: nam & προστρόπαιον, Sophocli est ἱκετευτικῶς ἐλθόντα. Locros venientes Romam Liuius scribit, velamenta supplicum, ramos oleæ, vt Græcis mos est, porrexisse. Hinc liquere opinor, cur dicantur velatæ manus Plauto in Amphitryone.

Super Aglaidis voracitate, de Græco penu paucula. Adephagia. Adephagi qui. De Anacreonte.

Cap. XIX.

DVm Græca nuper ex Horatij præscripto, exemplaria sitienter versarem, defloraturus quæ nostras lectiones instruerent opulentius, & insigniter adiutum irent, super Aglaide Megaclis filia quæpiam adnotata comperi: quę & transposuisse, operæpretium censui, vt nulla non in re ad manum (quod dicitur) suppeterent exempla. Hanc igitur tubicinio vitam fouisse ferunt, hócq; illi vnum fuisse opus: quanquam à delicijs haud abesse sciret, quippe galericulo siue aduentitia coma contegebatur caput, quod & tutulum habebat, idest velut apicem, ac cristas quasdam, λόφους vocant Græci. Cœnam sic ferè apparabat, vt carnium minas absumeret decem, panum chœnicas quatuor, vini hauriret χοᾶ. Cuiusmodi verò censeatur verbum hoc, aut quàm capax mensuræ id genus, alibi (opinor) hoc opere explicabitur amplius. Illud corollarium fuerit, voracitatem, vel (vt Plautino vtamur vocabulo) saburrationem dici à Græcis ἀδηφαγίαν, idest adephagiam. Apud Athenienses tamen & Bœotios, equos pleniores perfectiorésue adephagos comperi nuncupatos. Argiui autem cibi capaciores eo verbo homines intelligunt. verum & gymnasticos quoque. At honesta metaphora hoc nomine Lysias ἀδηφάγον ναῦν appellauit, id est quæ perfectam plenámq; exigat mercedem. Nam & nautas legimus apud auctores dici ἀδηφάγους: nimalis adephagon nauem intelligere impendij multi. Certè adephaga obseruauimus de magnis perfectisq; dici. Adephagi plures ab Æliano in digitis mittuntur quodammodo: inter quos Pityrea recenset Phrygem, Cleonymũ Pisandrum, Charippum, Mithridatem Ponti regem, Timocreontem Rhodium athletã, & poetices studiosum. Erysichthona Myrmidonis: qui inde & αἴθων sit cognominatus. Alcman verò poeta ipsum se fatetur παμφαγώτατον, idest voracissimum: cui ne primipilus quidem, idest militaris par foret annona, sed ioco forsan in se est cauillatus.

Coronidem appingere, quid sit. Coronidis notiones aliquot. Item quid corone. Coracium. Martialis locus declaratur. Quid ascriberent Hebræi in fine. Diapsalma. Coronius bos. Coronus taurus. De asterisco, & paragrapho & dipla. Parepigraphe. Paragramma. Ad vmbilicum perducere quid. Bulla. De vmbilico terrarum pluscula.

Cap. XX.

A COronida imposuisse, adagium est, significans vltimam rei manum admotam, nec affectum opus, sed prorsus completum finitúmq;: siquidem coronis est quandoq; montis vertex, aut structuræ summum: quandoq; verò, quod in fine libri ponitur: vnde est adagionis origo. Quod in libro De Alexandri fortuna, manifestum Plutarchus facit: Dionysius, inquit, Philo-

B xenum poetam in Latomias coniecit: quòd quũ illi tragœdiam à se concinnatam recoquendam emendandámq; tradidisset, totam is ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς κορωνίδος διέγραψεν, idest ab initio ad coronidem vsq; circunscripsit: quod est expunxit, deleuitque: nam διέγραψε est etiam ἀπήλειψε, quoniam οἱ ἀπαλείφοντες διαγράφουσι, καὶ διαιροῦσι τὴν ἀρχήν. Verum, vt quicquid ad id pertinens nobis compertum est, persequamur: & sectarum summum ita vocant, vt quum dicitur, κορωνὶς τῆς

C οὐσίας. Signat & nauis puppem, quod sit in eius apice, curuatum rostrum: vnde & Homerus, νηυσὶ κορωνίσι, quod exponunt, cum nauibus flexas habentibus summitates. Alij etiam nigras eo nomine intelligunt, Eustathio interprete, ad earum interstitium quæ vocantur μιλτοπάρῃοι, idest milto rubentes. Estque coronis deminutum à corone. Quæ vox animal signat quandoq; quod Appion larum esse credidit, hoc est fulicam, &

D æthyiam, idest mergum: alij cornicem interpretantur: interdum verò ericum hostij, hoc est annulum, sicut illud χρυσῇ δὲ πιστὴ κορώνῃ. Dicimus & coronen in arcu, hoc est summum cornu & incisionem vbi neruus sedet. Vnde, inquit Eustathius, bonum rerum finem, auream coronen prouerbium dicit. Inueni & id nomen positum pro virilis membri summitate: vnde est, ἐλέξι τις τὸ αἰδοῖον αὐτοῦ ἄχρι τῆς κορώνης τετεχνῆσθαι. Coronis autem est item species ficus, quam & coracium

E vocant, quòd pici similes coruis videantur colore. Coronis verò in libri calce apponi solita, ferè hanc præfert figuram]. Nam Aristophanis interpretes scribunt, esse lineam breuem vtiq;, sed ab inferiori parte flexam. Ex iis verò amplius Martialis carmen illustratur ex libro decimo,

Si nimius videor, seráq; coronide longus.
Esse liber, legito pauca, libellus ero.

Hinc est illud Plutarchi elegantissimum, in sermone qui est An seni administranda res publica:

F Qui verò, inquit, ciuilibus actionibus & certaminibus innutritum non permittit ad facem & vitæ coronidem progredi, prorsum ingratus est. Apud Hebræos obtinuit mos, vt in librorum fine vnum subnectatur è tribus: aut enim Amen ascribunt, quæ vox πιστευτικῶς indicat, idest fideliter, vel γένοιτο, idest fiat: aut Sela, idest semper: aut Salem, quod pacem signat. Psalmis præterea quibusdam diapsalma interponitur: quod verbum Origenes opinatur signare, quod apud

G Hebræos sola ex Septuaginta interpretum tralatione, ac Theodotionis & Symmachi. Fuere qui diapsalma statuerent metri commutationẽ, vt Sudas: alij spiritus pausationem: nonnulli sensus alterius initium, aut etiam rhythmi distinctionem. Sed institutum repeto. Obseruatum in Pausaniæ monumentis, deam quoq; in Sicyonia Coronidem coli, cuius tamen simula-

crum

crum peculiare templum habeat nullum: sed A quum sacrificij appetit tempus, id in Palladis transferunt, sacraria honoréque prosequuntur. κορώνη verò non animal modò est, quod diximus: vnde illud parœmiodes, in eos qui tum grauia, tum nocumenti inferentia plurimum toto petunt conatu, κορώνη τὸν σκορπίον. Sed & nomine eodem, coronæ signatur species: quin & τὸ σφαιροειδεῖ σχήματι, id est rotundatæ figuræ. Coronidas dicunt propriè βλαστήματα, id est germina. Sunt & de violis contextæ corollæ. Coronium appellari B bouem quandoq; adnotauimus, μηνοειδῆ ἔχοντα κέρατα, id est lunata habentem cornua. Sed & κόρωνος dicitur taurus, id est ὀρθόκερως. Fuit in Peloponneso ad Pamisi fluuij dextram Corone ciuitas, à Bœotiæ Coronia sic appellatione ducta: vel quòd mœnium fundamenta defodientibus ænea sit inuenta cornix: cuius fortè argumento rei in Acropoli æneum stabat Pallados simulacrum sub dio, cornicem manu tenens. Non prætereamus quod Hephæstion scribit: in Aristophania æditione asteriscum, cuius imago velut C stella est, modo apponi, vbi metra variant. Vtimur verò, inquit, in dramate tribus modis coronidis signo: primum quidem: quum histrionibus abeuntibus subsistit chorus: vel vice versa, choro emigrante, remaneant histriones: vel quando locorum commutatio in scena fit. Paragraphū verò adhiberi κατὰ συστήματα ἀμοιβαῖα, in iambicis & choricis inter stropham & antistrophum. Paragraphi autem nota dicitur in longum protensa D lineæ, velut punctum in summo habēs, hoc modo—. cui sæpe apponitur & nota, quam vocant διπλῆν, id est diplā, quæ trigoni figuram præbet obliqui citra basin, ad hunc modum < Certè signum est paragraghos completæ strophæ aut antistrophi: éstque generis fœminini. Paragraphen, id est παραγωγόν, inter poeticos tropos recensent grammatici, vt scribit Eustathius: id verò est, quum præcedentia complentes, ad alia E transitum paramus: vt apud Homerum, ὣς οἱ μὲν τὸ πίνοντο κατὰ στρατόν. At parepigraphe intelligitur, vbi quæ præcedere debuerant, tacentur: vt tamen ex illatis percipi facilè valeant, sicuti apud Lycophronem,

Λέξω τὰ πάντα νητρεκῶς ἅ μ' ἱστορεῖς.

Neque enim inibi interrogasse quippiam Priamus animaduertitur liquidò, nisi ex respondentis schemate. Locum hunc de paragrapho & paragraphe in dispunctiones suas ex æditione priore transtulit ad verbum amicus noster: si a- F micum dicere par est, qui nostros sudores interceptum eat, velut diplomate impetrato, idest expilandi facultate. Paragramma in Hieronymi epistolis, pro literis accipimus parum curiose positis per librariorum inscitiam, vel impressorum, vti nunc est. Si paragrammata, inquit, repereris, vel minus aliqua descripta sunt, quæ sensum legentis impediant: non mihi debes imputare, sed tuis, & imperitiæ notariorum, librariorúmq; incuriæ. Coronidem verò duplicem obseruauimus: aut enim epodica est, si post diplam constituatur: aut proodica, si alteram ipsa præcedat diplam. Cæterum, quod Græci coronida impingere dicunt, Latinè, ad vmbilicum perducere, non minus rectè dicitur. Nam poetæ elegantissimi, quum exactum opus significant, ad vmbilicos se venisse, scribunt. Horatius in Epodo,

> Promissum carmen iambos
> Ad vmbilicum adducerem.

Quem locum dum exponit Porphyrio, ita scribit: Ad vmbilicum adducere, pro finire & consummare opus posuit Horatius: quia in libri fine, ex ligno aut osse vmbilici solent apponi. In quem sensum & Martialis quarti libri finem ita clausit,

> Ohe iam satis est, ohe libelle,
> Iam peruenimus vsque ad vmbilicos,
> Tu procedere adhuc, & ire quæris.

Et alibi idem Martialis,

> Nigris pagina creuit vmbilicis.

Et Papinius Syluarum quarto,

> Noster purpureus, nouúsque charta,
> Et binis decoratus vmbilicis.

In quo tamen commonendus est studiosus lector, hanc quoque eloquendi rationem à Græcis videri profluxisse. Nam in primo Epigrammatum hoc inueni de Heracliti tenebris tetrastichum, cuius is fermè est sensus: non esse festinanter ad vmbilicum Heracliti euoluendum librū, quoniam perdifficile iter sit, & tenebræ adsint intensiores: quòd si mystes affuerit præmonstrator, claro fiet illustrior sole. Carmina si quis exigat, hæc sunt:

> Μὴ ταχὺς Ἡρακλείτου ἐπ' ὀμφαλοῦ εἴλυε βίβλον
> Τοὐφεσίου, μάλα τοι δύσβατος ἀτραπιτός.
> Ὄρφνη καὶ σκότος ἐστὶν ἀλάμπετον, ἢν δέ σε μύστης
> D Εἰσαγάγῃ, φανεροῦ λαμπρότερ' ἠελίου.

Vmbilicos verò in libris opinor dici, quòd in medio ponerentur: nam quicquid est in aliqua re medium, rectè vmbilicum appellari. Quippe ὀμφαλοὺς ἀσπίδος, id est scuti vmbilicos, interpretatur Eustathius bullas quasdam: sic enim scribit, βούλλας τινας: quæ ornatus gratia adderentur, in meditullio præcipuè. Hinc apud Homerum, ἀσπίδας ὀμφαλοέσσας, velut vmbilicata dicantur scuta, ex vmbilici animalis imagine. Verum inter pi- E sces, qui à Græcis cochliæ dicuntur, vmbilicos vocamus. Argumento est item Parnasus quoque, quem vmbilicum dixere terrarum: quia vmbilicus sit in homine medius. Quorum tamen vtrunque falsum esse, Varro scribit, quoniam neque locus is sit terrarum medius, neq; vmbilicus sit in homine medius. Attamen Pollio Vitruuius libro Architectonicæ tertio, idipsum confirmat. Nam si, inquit, homo collocatus fuerit supinus, manibus ac pedibus pansis, colloca- F to centro in vmbilico eius, circumagendo rotundationem, vtrarunque manuum & pedum digiti linea tangentur. Cur verò diceretur mundi medius Parnasus, ex iis quæ prodidit Strabo, coniectare licet: In medio nanque, inquit, vniuersæ quodammodo Græciæ & intra & extra Isthmum: immo & totius orbis consistere videbatur. vnde & telluris vmbilicum appellabant, fabulam addentes, quam fingit Pindarus: referens, ab Ioue duas dimissas aquilas, in eo coisse G loco, vnam ab ortu, reliquam ab occasu. Quidam verò dixere coruos, aut etiam cygnos: vt in libro De oraculis quæ defecerant, Plutarchus etiam tradit. Sed & in templo quispiam monstrabatur vmbilicus, pendentibus ornatus vittis: cui duæ, argumento fabuloso, incumbebant aquilarum imagines. Et Plutarchus inquit, fuisse ibi-

Digitized by Google

dem locum qui diceretur omphalos, idest vmbilicus. Et in Oedipode tyranno Sophocles mesomphala mantea dixit: nam est oraculorum locus manteum. Pausaniæ testatum thesauris est, vmbilicum Delphicum ex albo structum lapide, quem ὀμφαλὸν γῆς μέσον εἶναι λέγουσιν οἱ Δελφοί. Verum & in carmine obscœno, quisquis eius fuerit auctor, id ita confirmatum animaduertimus:

Pallas Cecropias tuetur arces,
Delphos Pythius, orbis vmbilicum,
Creten Delia, Cynthiósque colles.

Sed & Ouidius ait,

Te meus ante omnes genitor dilexit, & orbe
In medio positi caruerunt præside Delphi.

Papinius quoque Thebaidos primo:

Audiit & medius cæli Parnasus, & asper
Eurotas.

In quo tamen loco Lactãtius grammaticus post fabellam aquilarum expositam, Vel medius (inquit) cæli, quoniam cataclysmi tempore aquæ fuerat discrimen, & astris: vnde & Lucanus,

Hoc solum, fluctu terras mergente, cacumen
Emicuit, ponto, fuit discrimen, & astris.

In libro De natura deorum astruit Phurnutus, Delphicum oraculum dici orbis vmbilicum, id est ὀμφαλόν: non quia sit terrarum medius, sed ab ea quæ sciscitantibus reddebatur ὀμφὴ, idest θεία φωνή, seu diuina vox. Dantes verò poeta non aspernabilis, purgatorij cantu secundo, Hierusalem esse orbis vmbilicum videtur innuere. Quod in Psalmorum expositione comprobat Cassiodorus: nam canit Propheta, Deus operatus est salutem in medio terræ. Sed Nicolaus theologus mediam habitabilis intelligere maluit. Alibi etiam legimus, Et requieuit in corde terræ. At Iosephus libro tertio Belli Iudaici, Hierusalem Iudææ mediam vult. Sunt in fornicibus lapilli nomine vmbilici, qui in medio collocati, quodam quasi concentu, & ordine omnem fornicis faciẽ seruant immotã, his comparari mundum posse, Aristoteles scribit, seu verior est libri auctor Theophrastus, quem continet Deus, & seruat, etiam si in medio non intelligitur constitutus.

Vocabula plura ad vmbilicum spectantia. Vmbilicus pomorum quid. Cochlos, cochlia. Ompnia, & ompna quid. Omphaloessa vnde dicatur. Ambones qui. Infantem per vmbilicum nutriri: Vmbilici notiones aliquot. Phalangis partes obiter. Quid croca. Crocodilus marinus vnde appellationem ducat: item terrestris. Stelos omphalodes in ouis quid. Caulis pennarum.

Cap. XXI.

SCribit verò Iulius Pollux, quod est in ventris medio concauum, dici omphalum, idest vmbilicum & mesomphalium. Qui verò ei circumiectus est, locum vocari gangamon: vmbilici medium, acromphalium. Nam epomphalium est, quod vmbilico incumbit: mesomphali verò sunt placentæ quædam. Omphalotomon, obstetricem vocant, quæ vmbilicum infantibus præcidit. Sicut instrumentum quo id præstatur, omphalister dicitur. Attici, omphalon item dixere imum fici; hæc autem est extremitas ab petioli parte diuersa. Nam & in pomo flosculus, vocatur vmbilicus quoq; apud Palladium. Apud A-

A ristotelem est testa intectum animal, ab limace seiunctum cochlos quod nuncupatur: id vmbilicum interpretatus est Theodorus: Aristoteles quandoq; cochliam item dicit: sed & limacem, cochlon. Dignum porrò scitu, in pomis, ac id genus aliis, vmbilicum dici quoq; πυθμένα, id est fundum, cauitatis ratione. Pellem verò vmbilicum ambeuntem, græcam vocant plerique: quia corrugata, senectutis sit indicium. Nicander in Alexipharmacis arcton omphaloessam vocauit,

B ἄρκτον ὑπ' ὀμφαλόεσσαν ἰοῦσαν.

Quem locum enarrans interpres, omphaloessam τροφώδη intelligit, veluti dicas nutritiam: nã, inquit, etiam Ceres Ompnia dicitur, ὁ τροφιμος, velut non ab omphalos, qui est vmbilicus, sed ab ompnæ sit deflexum nomen. Sunt autem ompnæ, triticum melle rigatum: vnde & Callimachus,

Ἐν δὲ θυόεν ἐπὶ φλογὶ χεύατο ὄμπνας.

C Sunt & ompni, Cereales fructus, vt qui spirandi causa sit, ἀπὸ τοῦ πνεῖν. Quanquam & ompnia manus, quandoq; dicitur pro diuite. Sed & ompnia, nubis magna & auctior. Nisi quis omphaloessam etiam ab vmbilico inclinata voce, nutritiam rectè interpretetur, quando, vt Aristoteli placuisse video, augescunt in vtero infantes per vmbilicum: eius verba subieci, αὐξάνεται δὲ τὰ ζῷα πάντα, ὅσα ἔχει ὀμφαλὸν, διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ, augentur (inquit) animalia cuncta, quæ vmbilicum habent, per

D vmbilicum, quod etiam Anaxagoræ placuisse, ac præterea compluribus, Censorinus auctor est. Quanquam Diogenes & Hippon existimarunt, esse in aluo prominens quiddam, quod infans ore apprehendat: éxq; eo alimentum ita trahat, vt quum æditus est, ex matris vberibus. Sunt qui Omphaloessam, Creticam exponant: nam est Omphalos, Cretæ locus. Callimachus,

Πέσε δαῖμον ἀπ' ὀμφαλός.

Sed & illud inde est,

Ὀμφάλιον μετέπειτα πέδον καλέουσι Κύδωνες.

E Ab eo loco, Omphalites gentile nomen est, vt inquit Stephanus. Est & sinus Thessaliæ Omphalus, siue Omphalion. Omphe autem de qua paulo antè, inquit Porphyrius, vocem indicat quidẽ, sed diuinam, sicuti ὄσσα. Homerus.

Θείη δέ μιν ἀμφέχυτ' ὀμφή.

Vnde Panomphæus dicatur Iupiter, cui nota est fama omnis, & vaticinium. Nam & vates, Iouis dicuntur nuntij: quando & famam diuinam, id est ὄσσαν, Homerus idem Διὸς ἄγγελον dicit. Est item

F in re militari vmbilicus: siquidem phalangis dichotomia, id est in æqualia sectio, os vocatur & vmbilicus, vt inquit Ælianus, ab aliis ortros dicitur & synoche. Partes phalangis, κέρατα vocantur, id est cornua: sed sinistrũ dicitur & οὐρὰ, id est cauda aut pes, vt Æliano eidem placet: dextrum verò cornu vocatur caput quoque: qua verò lõgitudo ita secatur, oris & vmbilici nomine vtimur. Nicandri interpres in Theriacis, ἦτρον, hoc est etron, intelligit geniculum aut vmbilicum

G in ferula, sed propriè (inquit) etron, est post vmbilicum locus. Ex medicæ rei professoribus est, exomphalos dici omnes, quibus promineat vmbilicus. Verum tria in iis obseruari discrimina, quosdam enim pneumatomphalos, idest πνευματομφάλους nuncupant: alios enteromphalos, nonnullos deniq; hydromphalos. Illud præterea non omisse-

omiserim, calculos frequenti motu in maris littore rotundatos, quos Latini vmbilicos vocant, vt est apud Ciceronem De oratore libro secundo, à Græcis, vt nos commonuit Aristoteles, in mechanicis quæstionibus, appellari croces. Quęrit enim quid sit, quòd in littoribus ex lapidibus aut testis grandioribus fiant, quæ vocantur crocæ. Sunt qui ea voce littus intelligant, vnde & marino conciliatum sit nomen crocodilo, ἀπὸ τοῦ δειλιᾶν τὰς κρόκας: quod verbum, inquiunt, littus indicat, quoniam ad terræ contactum cōpauescat. Sic porrò & terrestris crocodilus crocum reformidat, qua ex re factum illi nomen. Propterea sic lita aluearia, non attingit, alioqui mellis appetentissimum animal. Lycophronis interpres: Croca, inquit, littus est ἀπὸ τοῦ κρέκειν, quod cædo indicat, tanquam κρούειν, ad quam allisę confringantur vndæ. Porrò in Græcis adnotatum auctoribus est: fluuiales aut marinos lapides dici quoque trochalos, item chermadia, & cochlacas. Apud Hesiodum, trochali vocantur senes incuruati ad rotæ similitudinem. Idem Aristoteles De animalium historiis libro sexto, vmbilicos pro poris accipit, & meatibus in partu & generatione piscium. Ambones verò ad vmbilicos spectant nihil: nam eo nomine loca intelliguntur superciliosa montanáque: dicūtur & vocabulo eodem ollarum summitates labráque. Illud grauius: dici stolon ὀμφαλώδη, id est vmbilicarem appendiculam, in ouis imperfectis adhuc, in parte acuta: quæ ouo amplius increscente, obtenditur latius atque minuitur, perfectóq; mucro exitum complet. Legimus porrò stolon dictum quoq; in animalibus caudæ tenorem, vt Theodorus interpretatu. Nam Aristoteles ait, Caudis quoque inesse longiores pilos, si stolos fuerit breuis, vt equis: alias verò breues, si longior sit stolos, vt bobus. fortè caulem rectè dixeris, sicuti pennarum caules nuncupantur Plinio.

Item de embryi nutricatione in vtero. Embryum cohærere vtero, sicuti plantis fructus. Carmentes duæ: Postuersa, Prosa. An embryum sit animal. Embryum vnde dicatur. Hypembrium. Embryi pileus. Diadumenus Antoninus cur. Clodij Albini historia. Choria. Cytaris. Psacala. Psacaluchi. Nennus. Sannas. Sanna vnde.

Cap. XXII.

POstea verò quàm infantilis alimenti paulo antè facta nobis mentio est, & miscellaneā in hisce libellis doctrinam consectamur, operæ pretium me facturum opinatus sum, si flores aliquos ad huius corollæ nexum ex medicorum amœnioribus hortulis præcerpserimus, quibus inspectantium exhilarentur obtutus, & rerum fragrantia nonnihil afficiatur anima. Igitur Galenus inquit, Communes quædam venæ sunt mammis ac vteris, quæ vbi parum habuerint sanguinis, graciles quidem mammas ostendunt: inedia verò nonnunquam fœtum perimunt, nōnunquam & ad excretionem excitant, partúmque commouent. Nam in libro De natura fœtus Hippocrates: Alimentum, inquit, atq; auctio à matre veniens, non adhuc est infanti sufficiēs, vbi menses decem præterierint, & auctior fuerit fœtus. Perlicit enim à sanguine ad se, id quod

A dulcissimum. Simul autem & lactis parte aliqua fruitur. Vbi verò hæc illi rariora fuerint, & iam infans molem corporis habet, plus cibi requirēs, quàm illud, quod adest, palpitat, & membranas interscindit, ac initium partus matri affert. Proinde Sententiarum quinto Hippocrates idem, Mulieri (inquit) vtero gerenti, si mammæ graciles repente fiant, abortit. Ex eisdem porrò scholis & illud est, Fœtus vtero necti, quemadmodū fructus stirpibus iungantur. hi nanque in ipsis B primordiis generationis debilioribus capulis nexibúsq; continentur: proindéque tota delabuntur facilitate, si vehementior incubuerit vētus, posthac aucti difficilius à plantis reuelluntur: sicuti rursum, vbi iam pleniorem adepti maturitatem sunt, sponte, nulla extrinsecus crassante vi, defluunt. Consimiliter de fœtu astruendū. Quippe vbi primum insinuatum vuluæ semen est, si agitari vehementius vel animo vel corpore mulierem contigerit, minimo rescinditur, soluitúrque C modulus is, quo conflata societas erat. Idipsum vsu item venire compertum, vbi iam maturit fœtus. At tempore intermedio, inquo post principiis firmiora est coalitus, ac propemodum inseparabilis complexus, quo nomine validiores grauida commotiones citra fœtus læsionem, perpeti valet. Confixos verò esse in vtero puerulos, inter Varronis placita est, capite infimo nixos, in superna pedibus porrectis, non vt D hominis natura est, sed vt arboris. Qui quandoque tamen præter rationem conuersi, in pedes prodeant in lucem, diductis passisque brachiis, matre inde oblæsa insigniter. Cuius sanè periculi deprecandi gratia Carmentibus statuę duabus surrectæ sunt Romæ: alteri quarum Postuersa nomen fuit, alteri Prosa, de recti peruersiq; partus potestate ac nomine. Prodit in libro κατὰ γένη Galenus, & Simplicium pharmacorū primo, Embryi cutem initio esse superficiem vnam cōtinuam, mox ritu cribri foraminibus oppleri. E Ad ea verò quæ superiore concinnauimus capite, adiici etiamnum illa possunt, quæ De philosophorum placitis libro quinto Plutarchus scribit Democriti dogma esse atq; Epicuri, embryum in vtero per os connutriri: propterea æditum in lucem, ad mammas ore confestim arripere: esse quippe in vtero item vbera quędam, è quibus alimentum ducat. Stoici, per intestinū & vmbilicum. Alcmæon, per totum corpus illa-F bi putat alimentum: quia sit perinde ac spongia, in quam eliquetur ex cibo, quod alendi vim obtineat. Embryum verò esse animal, arbitratur Plato, motus argumento & nutricationis, quæ vtraq; in vtero contingant. Stoici, non esse animal colligunt, sed vteri partem: veluti fructus plantarum dicimus partes, quæ à maturitate defluant, sicut embryum quoque. At Herophilus motum ei relinquit physicum, sed non vtique spiritalem. Motus autem organa, esse neruos: & G tunc demum animal euadere, vbi profusum aeris attraxerit quippiam. Fœtu denique iam figurato. Platonici putant, infundi vitam à sphærarum animis, animáque totius: ad idem ipsa matris anima simul cum virtute paterna interim conferente, per quam vitam, velut escam, rationalis trahatur anima ad corpus: ipsámque ad se vitam contrahat quodammodo, sub actū-

que conseruet, ducátque suo. Dicitur verò embryum, τὸ ἐν τῇ γαστρὶ αὐξανόμενον, quod in ventre augescit, παρὰ τὸ βρύειν, quo verbo in augmenti ratione vtitur Homerus quoque, καί τε βρύει ἄνθεϊ λευκῷ. Hypembrum autem dicitur sub vbere nuper infans natus. Lectum & illud est: puerulos naturali quodam insigniri pileo, quod arreptũ obstetrices aduocatis vendant credulis: siquidẽ eo se adiuuari plurimum opinantur. Antonino autem Diadumeno, pilei loco pertenue fuit diadema, futuri mox imperij præsagium: vnde sit ratio item cognominis. Sicuti Clodio Albino ex albedinis claritate, quam in recens nato fuisse tantam patris ad Ælium Bassianum testatur epistola, infantibus ex vtero alioqui rubentibus, ferè vt linteamina, quibus est exceptus, facilè superaret, Albini adoptata est nomenclatura. Sed & eidem imperij fastigium prænuntiasse creditur bos albus purpureis ad plenũ cornibus. Embion vocant poetæ lignorum cariem, quam dicunt cæteri saproteta. Choria nuncupant Græci cytaria, id est embryi conceptacula. Sunt item choria, quæ ex intestinis plectuntur chordæ. Sed quoniam huc prouecti sumus, ducto exordio nouo, spatiemur quadantenus cum veteribus sapientibus, si illud commonuerimus antea: embrya quandoque nuncupari psacala, sed & nuper æditos infantes. Vnde apud Sophoclem psacaluchi matres appellantur. Ita comperias verba plerunq; non adeo multis cognobilia ob infrequentem apud auctores vsum: cuius est modi Nennus, quę vox θεῖον indicat, id est matris fratrẽ. Apud Cratinum Sannas fatuum indicat. Vnde & Sanna verbum Latinis frequens, puto, defluxit: etiam si à narium sonitu grammatici opinẽtur ductum.

Embryo quando infundatur anima. Cur per cancrum anima descendere per capricornum ascendere dicatur. In quam primum corporis partem insinuetur anima. Saturnalium ratio Romæ. Ianuarius vnde. Sothis. Boream esse generationis, Austrum verò deorum. Deos meridie ingredi. Templa cur non adirent meridie. De templorum ianuis nota. Silentio colendum Deum. Vergilij locus ex Georgico quarto.

Cap. XXIII.

QVærat hic solertior aliquis, nec hoc (quod dicitur) Catone contentus, quandónam affundi animam corpori censeamus? Postea quàm semen intra formandi hominis monetam locatum, quod à toto viri corpore, vt scientissimis ex Platonicorum schola placere animaduerto, defluxerat, traxerátque secum à viri anima formatricem vim, eius potentia diebus ferè quinque & quadraginta sic est affectum, vt sex primis diebus lac euaserit, folliculo genitiuo circumiecto ex membrana tam tenui, qualis in ouo ab exteriore cluditur testa: quod à physicis deprehensũ est, nec tacuit in libro De natura pueri Hippocrates. Nouem sequentibus sanguis, duodecim aliis caro, decem & octo reliquis fuerit figuratum, tunc anima creatur & infunditur. Scribunt Platonici, & in Naturalibus non prętermisit Macrobius, Capricornũ cancrúmq; dici à physicis, solis portas: quia in vtraque obuiante solstitio,

A vlterius solis inhibeatur accessus. Per has item portas animas de cælo in terras meare rursúmq; de terris cælestia repetere. Proindéque hominũ vnam dici, alteram verò deorum. Hominibus dicari cancrum, quia per hunc fiat ad ima defluxus: diis verò capricornum, quia illac post liminio cælestibus animæ restituantur sedibus. Ex quo inter Pythagoræ placita censetur & illud, à lacteo circulo initia ducere ditis imperium, quia inde delabantur animæ in mortalitatis naturam. B Zodiacum verò lacteus circulus duobus intersecat locis, qua cancer, quáque capricornus est: propterea & primam nascentibus lactis offerri alimoniam. Cæterum quod ex intimo doctrinæ penu auctor eruit Macrobius, acri dignum perpensione est: quippe Plutonis, quod aiunt, galea opertum quadamtenus ab impolitioribus (opinor) minus percipi valet. Quamobrem falli nemo ita debet, vt descensum ascensúmq; hic accipiat secundum situm: sed quia luna C cancri domina generationi proxima est, Saturnus verò dominus capricorni remotissimus: ideo per cancrum, id est lunarem vegetalémque instinctum descendere animas dicunt. Per capricornum verò, id est per Saturnium, intellectualémque instinctum ascendere. Saturnum enim prisci mentem vocant, qua sola petuntur superiora. Adde, quòd capricorni Saturniq; sicca virtus, dũ ad intima spiritus contrahit atque colligit, ad contemplandum assiduè prouocat. Lunaris au-D tem humor, spargit ac dilatat, & circa sensibilia animum distrahit. Hinc verò scitissimum reseratur arcanum: Saturnalia, Romanos celebrare solitos, solem capricorno gestante, in quibus feriabantur serui, liberorum calceos sibi circumponentes, omnibus verò inuicem communicantibus: innuente prorsum legis auctore, Per capricorni portam homines, qui nunc corporis ratione grauis incumbit seruitus, euadere in libertatem mox plenissimam. Quo item portę ar-E gumento Ianuario mensi conciliatum nomen opinantur. Hac quoque ratione Ægyptiis anni principium cancer est. Adiacet verò cancro sothis, id est σῶθις, canem interpretantur Gręci. Sotheos autem exortus numenia est illis gentibus, generationis in mundum initia præbens. Adde, quòd Boream tradunt generationi percommodum, quo fit vt morientes spiritu credatur excitare, sicuti exsoluit Auster: constipat enim adF densans frigidior natura, laxat autem calidior. Ad hæc Boreã fingunt ἐρωτικὸν, id est in amorem pronũ. Nã Orithyia rapta, Zeten genuit, & Calain. Austrũ cõtrà, diis attribuunt: proinde meridie ingruente, in deorũ tẽplis pandũtur vela: nec homini ingressus patet, velut diis sit destinatum eundi tẽpus: in ianuis quoque, meridiei & Austri visebantur symbola. Nec in ianua vlla, quæcunque esset hora, loqui fas arbitrabantur. Nam Pythagoricum & Ægyptiorum dogma sapientum G id fuit, quum Deum innuerent silentio colendum, à quo sunt rerum primordia. Ex iis opinor, Mantuano vati lux infertur clarior, quum Georgico quarto sic canit,

Ipsa ego te, medios quum sol accenderit æstus,
Quum sitiunt herbæ, & pecori iam gratior vmbra est.

In se-

In secreta senis ducam.

Satis verò fuit Seruio inibi sic enarrasse: Tunc, inquit, ferè videntur numina. Illud porrò & obseruatione dignum: Animam, quam esse mediũ rerum statuunt, iussu Dei, quem esse mundi centrum volunt, in punctum cordis medium, quod est corporis centrum, infundi primò, mox per vniuersa corporis membra propagari: quãdo currum suum naturali iunxerit calori, per calorem spiritui corporis, ac per hunc humoribus inseruerit, postremòq; mẽbris per humores. Solutis verò mediis iis ægritudinem violentia, statim se anima cum suo illo curru colligit quodammodo, refluitq; in cor, vnde primum effluxerat. Cordis extincto calore, quod erat illius vehiculi susceptaculum proprium, cor deserit tandem, suo illo vehiculo comitante. Principem tamen animę vim in cerebro, virilem atque irascibilem, in corde, in iecore concupiscibilem esse sitam, nemini non (inquit Galenus) persuasum est. Nam & vulgo iactari sic propemodum nouimus, quum fatuum inaudimus cerebrum non habere. Timido & pusillanimi cor deesse. Tityo autem iecur erosum, non poetæ modò canunt, sed fingunt & pictores, sculptorésque. Sed enim prius quàm reuellamur inde, non prætereamus quòd Mercurialibus contentum literis prodidit Iamblichus, duas hominem animas habere, & esse quidem vnam ab intelligibili primo, atque ipsius opificis potẽtiæ participem. Alteram verò ex circuitu cælestium nobis inditam, in quã & anima diuinorum speculatrix irrepat. Sed animam à mundis in nos descendentem, mundorũ quoq; circuitus sequi. Quæ verò ab intelligibili veniẽs intelligibiliter adest, geneficum circuitũ supereminet, atq; per eam & à fato soluimur, & ad intelligibilem Deum ascendimus, & religionem habemus ad æterna tendentem: propterea non esse arbitrandũ, omnia insolubilibus necessitatis vinculis, quod fatum nominant, colligari, quando habet anima principium in se proprium, quo ad intelligibile sese conferat. Ex hac verò doctrina elucescit (opinor) amplius, cur poeta maximus Æneidos quinto cecinerit,

Animæque, vmbræque paternæ.

De vmbra verò alibi plura, vnde vberius hic illustratur locus. Beatus autem Thomas astruendum ait, vnam esse eandémque in homine animam, quæ sentit, nutrit, intelligit. Quòd si corruptibilem aias vegetatricem ac sensilem, reliquam verò immortalem: respondemus, In homine sensilem animam induere cum vegetandi potẽtia incorruptibilitatem, quia intellectualis facultas illis adnectatur. Nam si vt in brutis, sensilis tantum & vegetatrix sit anima, esse planè mortalem: ordine autem generationis ac temporis, prout ab imperfecto scanditur ad perfectum, vegetatrix vis reliquas in embryo præire, animaduertitur.

De prouerbio quod est, Diphilo Diphilus tardior. Quot diphili, & qui, ac vnde: quive dicatur dius. Dij Thraces. Diospoliticon. Diatrion.

Cap. XXIII.

IN segnes & extra modum pigros in obeundis, quæ semel fuerint iniuncta, prouerbium

A est elegantissimum, Diphilo Diphilus tardior. Vtitur eo Marcus Tullius ad Quintum fratrem libro tertio: Apud herum, inquit, rectè erat, in Maniliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem. Sed tamen nihil ei restabat præter balnearia & ambulationem & auiarium. Videtur architectus fuisse Diphilus tardissimus in perducendis ad finem susceptis operibus. Qualis ille fori Augusti, In quem operis expectationem diu trahentem, salsum id prodiit imperatoris dictum,

B Vellem & Cassius forum meum accusasset: quoniam multi Seuero Cassio accusante absoluebãtur. Ad hunc Diphilum videri posset allusisse Iuuenalis illis versibus,

Non est Romano cuiquam locus hic, vbi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Erimanthus,

De quo tamen idem Cicero non satis ad gloriã dixisse videtur: Columnas neque rectas neque

C e regione Diphilus collocarat, eas scilicet demolietur: aliquando perpendiculo & linea discet vti. Ni mallemus satyrum ad poetam Diphilum respexisse, cuius in prologo Casinæ meminit Plautus, & in Adelphis Terentius ac Athenæus: sed & Aristophanis interpres in Nebulis, in Bœdam philosophum à Diphilo integrum fuisse concinnatum poema, scribit. Aut etiam ad tragœdum verius Diphilum, de quo illa sunt in Epistolis ad Atticum: Apollinaribus Diphilus tra-

D gœdus in nostrum Pompeium petulanter inuectus est: nostra miseria tu es magnus. Eandem virtutem istam, veniet tempus, quum grauiter gemes, totius theatri clamore dixit. Hic verò Diphilus, sicuti Callipides, ob artis peritiam videtur in gesticulando fuisse morosior & tardior, vnde irrepsit adagium Ciceroni: quanquam arridebit fortè amplius id, Diphilum se ipso tunc tardiorem effectum. Dios verò, idest νὺς δίως, Eustathio tradente, Homerus Ioui amicos intel-

E ligit, id est Δὶ φίλοι, vnde (inquit) concinnatur Diphili nomen. Verum dius item est, qui inter homines Iouis quadam imagine præcellit: nam & Clytemnestra, dia quoq; dicitur, pulchritudinis ratione: sicuti ob magnitudinem mare, dium, & dia Charybdis. Dium mensem pro Nouembri accipiunt Græci: sic enim in Collectaneis rei rusticæ apud Græcos adnotatum comperi: Democritus & Apuleius talẽ expectari hyemem aiunt oportere, cuius fuerit modi festus dies, quẽ bru-

F mam vocant Romani: est autem quarta & vicesima Dij mensis, qui est Nouember. Sunt & mõtani Thraces Dij, Thucydidi historia secunda, qui Rhodopen colant ferè. Est & Homero Eubœæ ciuitas Dion, ad Cinnæum, δῖόν τ' αἰπὺ πτολίεθρον. Diospoliticon verò medendi peritis medicamentum est, cuius traditur compositio duplex: alias ex paribus omnibus, cumino, pipere, ruta, nitro: alias cum reliquorum pari pondere miscetur nitri dimidium. Diatrion in scholis eis-

G dem pharmacum intelligitur ex tribus confectum piperis generibus, vnde diatrion nuncupatur pipereon. Cõprobatur, quod fuerit haud ita medicamentosum, ex variisq; confectum, mixturæ ritu quam caryciam dicunt, aut apri ab gulæ proceribus mirè conditi.

Lingua virulenta taxatio. Homeri & Stesichori cæcitas

vnde fuerit. Socratis in amorem allatratio. Balatrones qui. Ocimum serere, aut cuminum quid. Cimbices qui. Antipathia quarundam rerum mira. Libitina. Plautina familia. Mahumeth sententia praeclara. Quid brutum faciat. De Sillis pulchra. Cur philosophorum Museum Timon appellarit Talarum. Sileni vnde. Interim Anacreontis, & Cleoboli historia. Libelli famosi. Hibera excetra.

Cap. XXV.

ABdalam Sarracenum scribunt nonnulli, interrogatum, Quid in hac quasi mundana scena admirandum maximè spectaretur, nil videri homine pręcellentius, respondisse. Cui sententiæ illud Asaph prophetæ succinere, manifestum est, Dij estis & filij excelsi omnes. Quo magis mirum est plerosque mortalium ita breuissimos vitę annos transmittere instituisse, vt quum in honore essent, brutis & iumentis insipientibus se maluerint assimulare. Mitto cætera. Nónne quidam homines ad venena nascũtur? Qui quum velut scorpionis ictu optimum quenq; lancinarint, ac fistulato vulnere, vt Hieronymi vtar verbis, viam aperuerint, mox latius veneni pestiferam vim fundunt. Atra hominum, vt Plinius inquit, ceu serpentum, lingua vibrat, tabésque animi contrectata omnia adurit, culpantium omnia. ac dirarum alitum modo tenebris quoque, & ipsarum noctium quieti inuidẽtium gemitu, quæ sola vox eorum est, vt inauspicatatum animantium vice, obuij quoque vetent agere, aut prodesse vitæ. Nec tamen vllum aliud abominati spiritus præmiũ nouere, quàm odisse omnia. Nil verò facilius, Apuleius, inquit, quàm linguæ rabies & vilitas morum: altera ex aliorum contemptu, altera ex sui. nam viliter semetipsum colere, sui contemptus est: barbarè alios insectari, audientium contumelia est. Et pro Plantio, Cicero: Nihil est tam volucre, quàm maledictum: nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur, latius dissipatur. Sed & in sacro adnotatum eloquio est: Omnis qui detrahit fratri suo, homicida est: homicida, in regno Dei partem non habet. Homerum denique literarum principem ideo excæcatum memorant, quòd in Helenam stilum distringere sibi permisisset: nec visus deinceps vnquam fuisse compotem, quod delicti perseuerarit imprudens. Contrà verò, errore animaduerso, Stesichorum facilè in reliquũ esse oculis vsum, quum per palinodiam recinuisset, Non verus sermo ille fuit, neque nauibus altis Existi fugiens, neque adisti Pergama Troiæ. Quin & Socratem produnt, vbi in amorem petulanter est inuectus, à dæmone familiari amplius castigatum, atque inde prius quàm sinistri pateretur quippiam, expiatum, amoris eiusdem præconia concelebrasse. Ita prorsum habet, lingua insigniter abutitur, qui ad malum vtitur. Quod si fetutinas auersamur, amplius expendendum, nil olere grauius, quàm oris malum & mephitim virulentam. Non tam emaculãda indumenta, quàm expurgandæ oris sordes quando fetens sermo putridæ mentis indicium est. Balatronem inuenio scurram fuisse virulentum: vnde Horatius, Balatro suspendens omnia naso. Et Hieronymus, Ne me putes in modum rustici

A balatronis cuncta Origenis reprobare. In hoc
pestilentię virus scitè conformatus adagio est, vt
ocimum dicantur serere, quum perniciosus se
carptorum vituperonúmque subducti supercilij vibrat identidem spiritus, cuius nocentissimi
non aliud ferè opus est, quàm cuiusque famam
proscindere, & teterrimi veneni luridam tabem
affigere, qua plurimum vita deflorescit, parantur rebus exitia, & mentium quoq; (vt sic dicã)
exuruntur intima, quando nihil est quòd sordi-
B dus dens & felle non lita, sed macerata vox non
concutiat: dum luto eodem conspurcat omnia,
nec se ingestum diluit, aut de alterius oculo festucam excussura suam prius trabem eximit. Adagij ratio est, quoniam (vt Plinius inquit) nihil
ocimo fœcundius, cum maledictis ac probris serendum præcipiunt, lætius proueniet. Qua ratione & qui malè imprecantur, dici possunt cuminum serere: id enim qui serunt, precantur, ne
exeat. Eo verò vsus est prouerbio Sophrõ, vt De-
C metrius Phalereus scribit, κύμινον ἔσπειρε. Sed & in
Symposiacis Plutarchus imprecationibus conuitiisq; seri cuminum approbat: sicuti apium lętius prouenire tradit proculcatum extritúmq;.
Idem Plutarchus alibi ita scribit, Qui verò liberalem magnificum gratiosúmq; cimbica vocãt,
& cyminopristem, id est cumini sectorem, facilè
risum mouent. Sunt autem cimbices, qui & micrologi, id est minima quæq; plurimi facientes.
D Quod verò ad ocimum item spectat, est rerum
quarundam antipathia mirabilis, inquit in Symposiacis Plutarchus: elephas furens ariete viso
quiescit, ac consiaccessit impetus. Viperam sistit
fagi ramus, si admoueatur. Taurus ferus, si ficui
destinetur, remollitur. Permouet omnia electrũ,
aduocátque, præter ocimum, & quæ fuerint oleo perlita. Coluber nudum hominem timet, opertimentis indutum persequitur. Serpens, si semel calamo percutiatur, interit: si iterum, con-
E firmatur. Brumali sydere infirmior etiam à forficibus infestatur: quo argumento ante hyemem
parat circa se, quibus vescantur illi, & parcant.
Ocimum etiam misodulon dici, animaduersum
libro vndecimo ἐκκλεῖον τὰ δοῦλα, quin & nulli
rei prodesse, quoniam maniodes efficiat, & lethargicos, item hepaticos, qui vescantur, capræ
argumento, quæ hoc vnum reformidet in cibis:
mulieribus inimicissimum censetur præcipuè,
tanta antipathię vi, vt si pultario subiiciatur, in-
F scia muliere, obsoniis nisi amoto, manũ non admoliatur: idq; si ἀνέρριζον fuerit. Verum, vt ad maledicos redeamus, inueni in literis, id genus homines virulentos, exitiales caniculásq;, & sola inuidia ac dicacitate, vel verius aspidum lingua cognobiles, rectè dici libitinas, velut instar libitinæ, defunctorum præsidis deæ, quam Ἐπιτυμβίαν
Gręci vocant. Apulejus in Floridis, Si quis igitur
ex illis libitinis splendidissimo huic auditorio,
velut quædam macula sese immiscuit. Nec me
G fallit, Acronem in Horatianum illud,

Multáque pars mei
Vitabi: libitinam,

Scribere esse libitinam lectum, quo mortui efferantur. Sed de Venere epitymbia Libitinam dici, auctor Plutarchus est. Plauti ex Pœnulo scita sententia est, in maledicos ac velut Scyllæos canes concinnata,

Isthic

Isthic est thesaurus stultis in lingua situs,
Vt quæstui habeant malè loqui melioribus.

Plautinas familias eleganter, ac (vt solet) doctè nuncupat Hieronymus, eos qui de triuio, de compitis, de plateis circumforanei rumigeruli, & ad venena producti, ac ad detrahendum modò scioli, impudentius hunc illum proscindunt, cuius sunt modi interloquutores in Plauto, se inuicem procacius impetentes. Fuit & Medius quidam ex Alexandri adulatoribus, ac velut hexarchus & sophistes coryphæus in optimum quenq;. Hic alios hortabatur, calumnias in quẽuis audacter conflarent. Nam etiamsi, inquit, vulnus persanarit, in quẽ morsum infixeris, nihilominus cicatricosus conuisetur locus. Cæterũ, ne lingua nostra sit gladius acut⁹, dum sale multo hunc illúmq; defricamus, meminerimus Archilochi libros, ob dicacitatem solam & ingenij virulentiam à Lacedæmoniis vrbe sua interdictos, ne illorum lectione quippiam de veneno honestis illorum moribus instillaretur, quando ad benedicendum natus homo est, non ad infigẽdum atrocis linguæ vibrãtem aculeum optimo cuique, non ad inspergendam factis alienis labem: dum ore sæuit, rabido, viperinis orbibus, ac si deo placet, tincta facie, pumicatis dentibus insitum spargens venenum, de quo genere illud est satyricum:

Hic aliquis, cui circa humeros hyacinthina lelena est,
Randiculum quiddã balba de nare loquutus
Perstrepit, ac tenero supplãtat verba palato.

Meminerimus porrò, quòd Mahumeth, sicut à multis appellari aduerto, habuisse in ore perpetuò narratur, Qui à diuina lege recesserit, brutum euadere: neque enim plantam cortex facit, sed stupida, & nihil sentiens natura: neque iumenta corium, sed bruta anima, & sensibus mancipata: nec cælum orbiculatum corpus, sed recta ratio: neque item corporis sequestratio angelum efficit, sed spiritalis intelligentia. Verum & qui se lingua petulantissima conuelli sentit, nõ ruat in vltionem præceps paria repensurus. Cæterum illud Senecæ subinde repetat: Quid stultius homine verba metuente? Eleganter Demetrius dicere solebat, eodem loco sibi esse voces imperitorum, quo ventre redditos crepitus: Quid enim, inquit, mea refert, sursum isti, an deorsum sonent? Quanta dementia est, timere, ne infameris ab infamibus? Sed & M. Tullij commonitio nec prorsum ab instituto dissultat, quæ est in Oratione pro L. Murena: Saltatorem, inquit, appellat falsò L. Murenam Cato: maledictum est, si verè obiicitur, vehementis accusatoris: sin falso, maledici conuitiatoris. Quare non debes arripere maledictum ex triuio, aut ex scurrarum aliquo conuitio. Anacreon Teius quum in Panionum foro ex occursu nutricem cum infante temulentus vexasset, superq; probris infantem incessuisset: mulier, nil aliud quàm Deum fertur comprecata, vt contumelias is laudibus dilueret quandoq;. Annuit votis Deus: namq; infans Cleobolus fuit ille venustissimus, cui postea carminibus suis ampliter poeta satisfecit. Verum, ne si vlterius fuero progressus, videar fortè ἐκτὸς χοροῦ ὀρχεῖσθαι, id est extra chorum saltare, comprimam stilum, ad alia demigraturus, quæ visui sunt legisse, & voluptati non neglexisse, si auctarij tamen adiecero quippiam. Illud animaduertendũ, maledicta cum risu, rectè sillos dici. Erat autem poematis species comici. Qui id persequebantur, sillographi nuncupati. Initium ex Homerica videtur doctrina propagatum, vbi subsannatur Thersites, conuellitúrque, qui in principes dicacitatis plurimum exerebat. Sillos optimè fertur scripsisse Xenophanes. Est inde conformatum verbum σιλλαίνειν, eo modo dicaciter ludere. Sed & Silenos hinc corriuari, scribunt Græci. Apud Ælium Dionysium est aliud item verbum σιλλοῦν, quod est contemptu & oratione diasyrtica leniter oculos aliò transferre. Timon apud Athenæum dicitur Sillographus, qui museum appellauit etiam Talarum, philosophos qui inibi connutrirentur incessens. Est autem talarus ex viminibus, qui contexitur, calathus, & in quo coagulatur caseus. veluti alerentur, vt in panagro pretiosæ aues. Silenos dici, Pausanias putat, τοὺς ἡλικίᾳ τῶν σατύρων προήκοντας, idest inter satyros natu grandiores, quos ex Euphemi historia extimi maris insulas incolere, prodidit, Satyridas nomine, caudásq; habere equinis haud minores multo. Esse verò mortales Silenos, ex sepulchris coniici posse, idem scribit Pausanias Eliacorum secundo: nam, inquit, in Hebræorum item regione fuit Sileni monumentum. Denique id prætereundum minus. Augustum principem omnium de famosis libellis cognitionem legis specie maiestatis tractauisse, commotum Cassij Seueri libidine, qua viros fœminásque illustres procacibus scriptis diffamauerat. Prius facta arguebantur, inquit Tacitus, dicta impunè erant. Si quis proditione exercitum aut plebem seditionibus, demúmque malè gesta republica, maiestatem populi Romani minuisset. Obseruatum verò in scientissimorum libris, eleganter lingua prurientes dici & auribus. Qui tum aliis detrahunt, virulentiæ suæ inspergentes virus, tum id agentibus sese libenter accommodant. Cum detrahentibus, inquit Solomon, ne misceatis, quoniam repente veniet perditio eorum: & ruinam vtriusque quis nouit? Hiberam excetrã scitè Hispanum dixit obtrectatorem virulentum Hieronymus. Est verò excetra, quam Græci vocant hydram.

Super AEsopo fabulatore excerpta paucula non illepida. Quid anes. Quintiliani locus explicatur. Cur dictus æsopus. Logopæus qui dicatur, & quid logos. Logaœdica metra. Item mythos. Metaxylogia quid. Spermologi. Verbum cur pars orationis, & cur pro Dei filio.

Cap. XXVI.

AEsopum è Phrygia fabulatorem, haud immeritò sapientem esse existimatum Gellius scribit, quum quę vtilia monitu suasúque erant, non seuerè, non imperiosè præceperit & censuerit, qui philosophis mos est, sed festiuos commentus apologos & delectabiles, res salubriter ac prospicienter animaduersas in mẽtes animósque hominum, cum audiendi quadam illecebra induxerit. Super hoc verò AEsopo lepidam apud Philostratum fabellã cõperimus, quam & apposuimus. Fuit quãdoq; pastor AEsopus, fortéq; in

propinquo ædis Mercurij greges curabat: proinde quum foret ad sapientiæ studia procliuior animo, eius adipiscendæ ergò, non desinebat Mercurio vota concipere. Factitabant idipsum & plerique alij templum frequenter adeuntes, ac multifaria deo pro facultate offerentes munera. Æsopus, vt qui pauper foret, lactis tantum non magnum libabat modum, fauis quoque insuper oblatis & id genus aliis haud multis. Fortè ita euenit, vt sapientiam singulis pro ratione meritorum distributurus accederet Deus, quúmque huic philosophiam adnuisset, illi dicendi peritiam esset impartitus, alicui verò etiam cælestium rerum scientiam, aut musicas item modulationes, nec omissa pangẽdorum carminum venustate: animaduertisset autem, Æsopum se posthabuisse, cui nil esset gratificatus, memor fabellæ sibi in Olympo etiamnum infantulo à deabus Horis lepidius enarratæ, de boue quadam & Solis armento, ad hanc ipsam rem facultatem AEsopo est elargitus. Ex quo illi mox arte contributa multiformi fabellarum concinnandarum, tantus in apologis euasit, quantum omnes agnoscimus: agnouerat & Tyaneus Apollonius, qui accommodatiora ad sapientiam eius viri lepidiora figmenta est arbitratus, quàm poetarum commenta, quæ de diis, heroibus ac magnis viris parum decora, minúsque ad bonam frugem illectantia ædunt in vulgus. Apologi verò AEsopei, vt inquit Fabius, ducere animos solent, præcipuè rusticorum & imperitorum, qui & simplicius quæ ficta sunt, audiunt, & capti voluptate facilè iis quibus delectantur, consentiunt. Et Horatius in Epistolis, ne in poemate quidem humilem vsum huius generis putauit illis versibus,

Olim quod vulpes ægroto cauta leoni
Respondit, referam.

In hoc verò commonendi sumus, fabellarũ quæ Æsopeæ dicantur, originem ab Æsopo non demanasse, quando earum primus videtur auctor Hesiodus. Vbi verò libro quinto ait Quintilianus: αἶνον Græci vocant, αἰνετικῶς μύθους, & (vt dixi) λόγους αἰσωπικούς, sciendum est, ænon differre à mytho, id est fabula: quia ænos, vt Aristophanis interpretes prodũt, non pueris cõcinnatur, sed ad viros dirigitur: nec consolatorius modò est, sed parӕneticus quoque: admonet enim, & docet: quod Hesiodum fecisse animaduertimus. Ænon, sunt qui apologũ interpretentur, item prouerbium quandoque: vt apud Theocritum,

Αἶνός θην λέγεταί τις, ἴδ᾽ ὡς χὡ πύργος ἀν ὕλαν.

In Apostolij Ionia, & apud Ammonium, sic cõperi: Ænos, inquit, est λόγος μυθικὸς ἐπαγγελμα ἀπὸ ἀλόγων ζώων ἢ φυτῶν πρὸς ἀνθρώπων παραίνεσιν. Dici verò αἶνον, idem probat: παρὰ τὸ ἰαίνω, quod est exhilaro: quoniam plurimum lætemur narratione id genus. Et Ioannes grammaticus αἶνον interpretatur μυθικὴν παραίνεσιν. Æsopica ridicula & Sybaritica, legimus apud Aristophanem in comœdia cui titulus σφῆκες. Ad Æsopi verò laudem pertinet, quod in libro De breuitate vitæ Seneca scribit: Non audeo, inquit, vsque eò te producere, vt fabellas quoque & AEsopeos logos, intentatum Romanis ingeniis opus, solita tibi venustate connectas. Sunt porrò, vti nos Hephestionis commonet Enchiri-

A dion, λογαοιδικὰ metra dactylica, quæ in regionibus aliis omnibus dactylos habent: postremam verò syzygiam trochaicam. Præcipuum inter hæc censetur, quod ad dactylos duos trochaicam habet syzygiam: dicitur alcaicũ decasyllabum,

Καί τις ἐπ᾽ ἐσχατιαῖσιν οἰκεῖς.

Et quod ad tres, vocatur πραξίλλειον.

Ὦ διὰ τῶν θυρίδων καλὸν ἐμβλέποισα,
Παρθένε τὰν κεφαλάν, τὰ δ᾽ ἔνερθε νύμφα.

B Est logaœdicon quoq; in anapæsticis, quod bacchio finitur. Præcipuum verò, si post quatuor pedes, spondeo primo & iambo inferatur bacchius. Archebulium ab Archebulo dicitur poeta Thebano, qui eo vsus plurimum est, adhibuit & Callimachus,

Ἀγέτω θεὸς, οὐ γὰρ ἐγὼ δίχα τῶνδ᾽ ἀείδω.

Et hoc ab anapæsto quidem: à spondeo autem,

Νύμφα σὺ μὲν ἀστείαν ἐμὰν ἀπαξ ἦλθε.

Ab iambo,

C Φιλόπτερε, ἀρτι γὰρ οἱ στιχλα μὲν ἔντα.

Videtur omnino esse rhythmus solutæ orationi communis & carmini: in quo poetis sit peculiaris dactylus, solutam scribentibus orationem trochæus: sed & inde videtur concinnatum nomen ab logographis, καὶ ὑπὸ τῶν ᾠδῶν. Metaxylogiam scienter dicunt Græci, verba paucula sententiæ seriem interpellantia: nos interiectionem dicimus, parenthesin item illi. Hæc adiecisse volui propter ea, quæ nobis dicta alibi de vi-

D tio, logoidia sunt. Porrò ex Græcis sunt, qui AEsopum hunc reuixisse fabulentur, quod comicus item Plato significauit, quod ipsum de Tyndareo, Hercule, Glauco traditum scimus. Nec illud prætereiim: fuisse AEsopum omnium ferè turpissimum, nec Thersitæ quidem Homerico saltem conferendum: nam, vt alia taceam, fuisse nigerrimus proditur: vnde illi factum nomen putant, quando AEsopus & AEthiops i-

E dem ferè consignificent. Illud fortasse ambiguitatem mouerit nonnullis, vnde sit, quòd AEsopum quandoque λογοποιὸν dici inaudimus. Verum, vt inquit Eustathius, sciendum amplius, logon interdum veteribus accipi solitum pro fabuloso sermone: proinde logopœus idem est qui mythœographus: at posteritas mython fabulis modò reliquit, logon verò quotidianæ sermocinationi. Quamuis Homerus mython simpliciter pro oratione accipiat, cuius rei, in quibusdã vestigia seruantur: nam paramythiam dicimus,

F & paramythicas orationes. Logos, inquit Hieronymus, multa significat: nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa vniuscuiusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ vniuersa rectè intelligimus in CHRISTO, qui rectè verbum dicitur, vt Dei filius. Nam, vt cætera omittam, apud grammaticos pars orationis verbum nuncupatur: quod erat aliis quoque commune, quoniam totius est orationis perfectio, velut eius præcipua pars qua & reliquæ innotes-

G cunt, quando in verbo nomen intelligitur. Sic & diuinum verbum est inter omnia perfectissimum, eoque patescunt omnia. Scire tamen licet, Thoma tradente in libro De veritate, verbũ dici modis tribus: & primò quidem, quòd per intellectũ concipitur, quod vocant verbum cordis: secundum, est verbi exterioris exemplar, quod

quod verbum nuncupatur interius: postremum, A est vocale verbum. Nam & in artifice prima est finis intentio, inde consequitur formæ excogitatio, mox prodit opus ipsum. Nec ignorādum, veteres Græcos etiam de Sancto spiritu verbum pronunciare: nostros autem, & ferè canonicos scriptores de filio tantum. Spermologon Græci nugacem intelligunt, καὶ ἀκριτόμυθον. Verum & vilis contemptibilisque sic quoque dicitur, vt qui aliena victitet quadra. Hinc in Parallelis Plutarchus nauticam nuncupat spermologiam.

Atheniensium aduersus rebelles sanguinaria decreta.

Cap. XXVII.

Atheniēsium populum aduersus eos, quos à ductu auspiciisq; suis deficientes comperisset, inclementer (ne dicam sanguinariè) se gessisse, ex Græcis notum historicis est: à C quibus & quidem Attici nominis studiosis, mādatum literis scimus, decreto sancitum, vt Æginetis, si caperentur, manus abscinderetur dextræ pollex, quo ne gestare vtique hastam possent: possent autem remis inter nauigandum planè vti. Mitylenæos verò ἄβηδον, id est indiscriminatim, vel cum puberibus iugulari statuerunt, & Cleone quidem auctore, Clænæti filio. At Samiorum frontes, si eos adepti forent, inscribi, vel (vt Græci dicunt) στίζειν κατὰ τοῦ D μετώπου stigma, seu notam esse voluerunt γλαῦκα, idest noctuam. Et hoc, inquit Ælianus, Athenarum psephisma est, οὐ ἐξουσία ἦν ἡ αὐτή, οὔτι ἀθήνησι κακουργεῖσθαι, οὔτι ἀθηναίων λέγεσθαι ὑπὸ πολλῶν ἄθλιοι, καὶ ἐλευθέρια ζῶν, καὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ πάντες.

Qua ratione Sospolis Deus coli ab Eleis sit cœptus. Ilithyiæ templum. Bacchi miracula, & festum Thyia. Thyomata vnguenta, & myracopa. Thyna. E

Cap. XXVIII.

Dæmonicas illusiones, quibus priscorum hominum rudis simplicitas irretita oblaqueatáq; in præceps data est, vt falsis mancipata religionibus adoraret quod nesciebat, alicubi (opinor) non neglexìmus. Nunc non itidem omittemus, quod inter legendum opportunè ingerere se, est visum. Mouerant quandoque F aduersum Eleos magna vi Arcades. Exiuerant exaduersum illi quoque exercitu haud contemnendo. Comparuit tunc mulier vberibus infantem alens, vti tum est visum: quin eundem vtero se gestasse, asseuerabat: adiens verò Eleorum duces, somno monitam dixit, infantem illis oblatum venisse, futurum belli socium. Vera loquutam arbitrati Elei, nudum infantē hosti ante omnes in principiis obiiciunt: interim impetum dabant Arcades, qui confertim nitibundi, G quum proruentes intra teli iactum venissent, iā qui videbatur infans, prius draconem induerat. Territi spectaculo tam meticuloso ac formidabili Arcades, ac inde ordinibus turbatis, mox sese dispalati in fugam coniecere. Illos verò insequuti Elei cum magna cæde insignem retulere victoriam. Reuersis autem, ex hoc euentu Deus est factus σωσίπολις, quæ eum præmonstrat vox, qui ciuitati salutem attulerit. Sacellum ibi potissimum est excitatum, in quem locum à prælio intrusisse se draco erat visus. Verū & inibi quoque Ilithyiæ ara erecta, ceu ab ea productus ad homines Sospolis Deus foret. Effingi consueuit puerili specie, chlamyde stellis distincta, manuum altera κέρας τῆς ἀμαλθείας sustinente, quod apud Æginam habet Fortuna. Est apud Eleos B miraculum alterum: nam in Bacchi festo, quod θυῖα nuncupant, illati templo lebetes tres noctu sponte implētur vini, foribus accuratè occlusis, obsignatis etiam, ne fraudem suspicari quis possit. Quin Andrij quoq; quotannis eiusdem solēni die spontaneum è templo scaturire vinū, prædicant. Obiter illud adnotauero, thyomata ad Thyiā spectare nihil: nam eo nomine interpretantur Græci, quod nec omisere nostri, ex aromaticis cōcinnata vnguenta, floribus non admissis omnino: vnde τεθυωμένους sic delibutos nūcupant. Vnguenta verò quę ceram recipiunt, aut resinam, vel id genus alia, vocant myracopa, de acoporum imagine. Thyna verò est in Thracia locus, quod Galenus inquit. Proinde Thymum, è Thyna laudari ab Hippocrate.

De Plutonis templo apud Eleos, quod annis singulis semel tantum recluderetur.

Cap. XXIX.

Apud Eleos inter cætera vel numerosissima deorum templa, fuisse item Plutonis σηκὸν, id est septum & delubrum, memoriæ proditur. Id verò quotannis semel modo aperiri, vetustissimi fuit moris. Nec tamen ita patens ingredi quenquam, putabant fas. Cur verò ab Eleis honores indeptus sit diuinos Pluto, sic ferè explicari animaduerto, Quum Hercules militari manu aduersum Pylios esset profectus, illi præstò fuisse Pallada Eleam, belli ac laborum sociam. Sed & Herculis odio vicissim ad Pylios Plutonem venisse, quod etiam ab illis coleretur eximie. Iis verò astipulari Homerum quoque, apud quem in Iliade sic scriptum inuenias,

Τλῆ δ' ἀΐδης ἐν τοῖσι πελώριος ὠκὺν ὀϊστόν,
Εὖτέ μιν αὐτὸς ἀνὴρ υἱὸς Διὸς αἰγιόχοιο
Ἐν πύλῳ, ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύνῃσιν ἔδωκεν.

Elei itaq; Plutonem, vt ipsis beneuolum & Herculis inimicum templo honestarunt: quod per annum semel pateat, quoniam vnus itidem homini est ad inferos descensus.

Timothei sententia de frugi victus commoditate. Platonis in re eadem commendatio.

Cap. XXX.

Frugi victus & praeparci, quæ à prudentissimis promantur emolumenta, ni fallor, alibi sum curiose satis persequutus. Nunc, quod se ingerit, exemplum clarissimum præterisse nequeo. Quippe genus hoc plurima grauius permouent sæpe, quàm ex philosophorum scholis, quæ proferuntur documenta. In memoriis ergo traditum veteribus, Timotheum Cononis

Atheniensium vel memoratissimum ducem, relictis quandoq; sumptuosioribus cœnis ac imperatoriis opulationibus, exceptum conuiuio à Platone in academia. Quúmque non fuisset id millium numero magnificum, nec vllo magnopere apparatu conspicuum, sed simplex planè, ac μουσικῶς concinnatum: reuersus ad suos Timotheus lętè insusurrauit, ὅτι οἱ παρὰ πλάτωνι δειπνοῦντες καὶ τῇ ὑστεραίᾳ καλῶς διάγουσι. hoc est, quos cœna exceperit Plato, in posterum etiam benè habere. Quin ex hoc etiam adiposas ganeatásque insectari, ac persequi epulas destitit: quoniam posterius nil oblectent omnino, vt quas onerosa crudiórque consequatur percoctionis molestia. Proditur literis illud quoque, haud ab eo quod prætexuimus, ita dissultans Timotheum eundē die quæ insequuta symposium est, fortè Platoni obuium intulisse eleganter admodum & scitè, ὑμεῖς ὦ πλάτων εὖ δειπνεῖτε μᾶλλον εἰς τὴν ὑστεραίαν, ἢ εἰς τὴν παροῦσαν. id est, vos quidem, ô Plato, in sequētem magis diem benè cœnatis, quàm in præsentem extantémque.

Quæ sit ratio Cereris nigræ apud Phigalenses. De specu. Simulacri eiusdē absurditas. De Cabiris. Ceres Erinnys. Oncæ. Iambici metri origo. Iambe.

Cap. XXXI.

Etiam si operis instituti initio certissimum nobis propositum fuit, fabulosa minus consectari, vix tamen stilo interdum valemus temperare: ita se ingerunt vel à celeberrimis è Græcorum enotata auctoribus. Sed & eo procliuius eiusmodi admittuntur ineptiæ, vt amplius temporum illorum retegatur vanitas, quæ vsque ad ludibrium falsis deorum sacris mutorum addicta & illaqueata: vel luce solis nitidissima caligasse animaduertuntur. Sic igitur in literis videor comperisse: prope Phigaliam Arcadiæ vrbem, stadiis plus minus triginta, montem fuisse Elainon nomine, ac in eo Cereri sacrum antrum, quam μελαίνην cognominant, id est nigram pullatámve (quanquam & apud Thespias templum fuit ἀφροδίτης μελαινίδος) deæ cum Neptuno congressum, sub equina specie celebrant Thelpusæi. Verùm non inde natum Phigalenses equum volunt, sed quam dicunt Arcades δέσποιναν. Quinimo indignatione in Neptunum concepta, præterque Proserpinæ raptu consternatam, sibi pullam induxisse vestem, ac in speluncam sese insinuantem, diu postea non esse visam. Verum, corruptis frugum pluribus, ac grassante latius in homines pestilentiæ vi tabida, deorum quidem nulli supererat coniectatio, vbi latitaret Ceres. Vnum Pana, dum venando hunc, illum montem obit, fortè ingressum specu, deam ibi esse conspicatum: qui & mox Ioui insusurrarit: à quo μοῖραι, hoc est Parcę illuc e vestigio missæ. Ab eis verò demulctam Cererem iram desisse, ac tristitiam valere iussisse. Causis quidem hisce astruunt Phigalenses antrum illud videri sacrum Cereri, atque simulacrum inibi consecrasse, habitu quidem in petra sedentis, ac cætera mulieri persimile, præter caput, quod cū coma erat equinum, adnexis draconum & ferarum id genus item iconibus. Tunica ad talos demissa. Delphis manu sustinebatur: columba verò altera. Cur autem sic effigiem simulacri cēsuerint afformandam, facilè (opinor) sagax vir, nec imperitus rerum bonúsque discusserit, coniectaritve. Cereris autem & antri sic quodam responso meminit Apollo, quum Phigalenses Deum adiissent,

> Ἀρκάδες ἀζᾶνες, βαλανηφάγοι, οἳ φιγάλειαν
> Νάσσατ', ἱππολεχοῦς δηοῦς κρυπτήριον ἄντρον.

Cererem porrò & χθονίαν Tegeatæ καρποφόρους nuncupant. Fuit & in agro Thebano Cereris Cabeiriæ templum, sicuti Cabirorum quoque, venerationis multæ in locis illis. Quippe indignatio eorum credebatur ineuitabilis, hoc est ἀπαραίτητος, vt Græci dicunt: nam pessimo interiisse exitio memoratur quisquis templo sacrilegas admouere manus non est veritus: id quod insignibus præcipuè docemur exemplis. Fuisse inibi ciuitatem ac homines, qui dicerentur Cabiri, proditum est, quorum vnus fuerit Prometheus, ad quem peruenerit Ceres. Culta & apud Arcadas Ceres est cognomento Erinnys, in ciuitate præsertim quam vocant Oncas, meminit & Callimachus, Quanquam Thebanum item vicum scimus esse Oncas. Ad Cererem pertinet illud quoque, Iamben Metaniræ seruam, quæ fuit Hippothoontis vxor, quum Cererem animaduertisset nimio plus mœstam ob interceptam Persephonem, ridicularia protulisse quæpiam ratione metrica, vt deæ mitigaret æstuantem animum, vnde prorepserit iambi metri appellatio.

Festi ratio, quod Platæenses Dædalà vocent. Statuas antiquitus solitas dici Dædalas. Platæa ciuitas vnde. Asopus rex.

Cap. XXXII.

Dædala esse festum Platæensibus, in Græcorum obseruatum thesauris est. Cur verò sic, etiam si ad fabulas relabi videmur nihilominus explicabitur. Nam & priscarum vanitas superstitionum hæc planè, vt vera agnoscit. Ferunt ergo Iunonem Ioui factam iratiorem, quod illi erat admodum familiare, in Eubœam secessisse. Ioui, vt par erat, quum permolesta cecidisset res ea: nec vlla ratione, vt rediret, posset perficere, incertus animi tantus Deus ad Cithæronem pergit, à quo monti creditur adoptatum nomen: erat is apud Platæas & potentia conspicuus, nec vllo sapiētia inferior. Qui, vt erat sagax cū primis, inopē consilij Iouē ita pergit cōmonere, ex ligno statuā sibi curaret cōformari, quā in curru aptè constitutam vestibus etiam variis congruísq; obuelatam duceret, passim in vulgus disiectis rumusculis, tanquam Asopi filiam asciscat sibi Platæam vxorem. Paruit omnibus Iupiter: iamque lignea vxor nuptialiter compta vectabatur cum parochis. At præsenserat id Iuno: etenim quis fallere possit amantem? aduolánsq; protinus, ac nouæ nuptæ indumenta sæuius cōcerpens, fraude agnita & sponsali simulacro in risum soluta, & hilaritatem, cum Ioue suo maturè placatior in gratiam rediit. Quo ex facto numinum obseruantissimi Platæenses festa dehinc instituere Dædala: quod veteris fuisset moris,

Xoana

Xoana dicere Dædala. Septimo quoque anno agebantur ea ferè, sed μικρὰ nuncupabantur δαίδαλα. Nam erant μεγάλα item, ad quæ sexto demum & vigesimo anno etiam Bœotij conueniebant. Tot enim annis intermissa celebritas fuerat, fugatis Platæensibus. Platæas dici volunt ab Asopi fluminis filia Platæa. Grauior historia regem mauult Asopum intelligere. Cæterum dimenso hoc plenè iam absoluto, aliud erogare pergamus ad literarium velut condictum.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONUM libros, ad clarissimum iureconsultum Carolum Rhoinum Regiensem, Præfatio sextadecima.

PRÆCELLENS tua virtus, nominis iuncta celebritati; quod datum iam in omnes penè terras est, ac singularis; quam in me meáque omnia prætulisti perpetuò, beneuolentia exigere acrius videbatur, ne ab instituto, quod volentes nobis iniunximus, te vlla ratione, velut præteritum, abiungerem disspararémve. Nam quum singulos nostri sudoris cursus delectissimis viris consecrare sit propositum: iámque velut stadiodromus, spatij dimidium videar emensus, ac mente, oculísque oleas signare, turpissimum omnino mihi futurum animaduertebam, si indictum te innominatúmque pergerem transiire. Ego verò, Carole doctissime, non vt oblitus, in hunc te locum protuli hactenus, ceu in comperendinum planè virum coniicerem eminentissimum, & omnium quotquot sunt aut fuerunt, vel (libet enim certissimam animi promere coniecturam) futuri mox paulò sunt, Iureconsultum longè clarissimum disertissimúmque: sed quod scirem, summum illud agens prouidentia nobis inexplicata, & sapientia inenarrabili hominem suum, quem sacrum esse voluit diuinitatis numisma, in mundanæ huius quasi scenæ mediano interuallo altituisse conspicuum, vt cunctarum se animantium velut regem agnosceret, ac prorsus, tanquam Deum humano in corpore hospitantem: te verò in summo humanarum rerum scientiæ magnitudine, & eminentis ingenij felicitate surrectum fastigio stare, palàm sit: quando non est quidem totius ciuitatis oraculum domus tua, quod de Iureconsultis dictum veteribus est, sed verius orbis terrarum vniuersi, Delphicis sortibus multo certius aditum, prætérque dempta responsorum tortuositate obliqua, & plerunque inconiectabili, vt futurorum caligine obuolutam mirè inscitiam ad disquisitionem non protraham: haud absurdè, opinor, huius nostri ludicri metam ferè medianam sacro nomini tuo destinandam duximus. quoniam sicuti es homo nitidius optimi maximi Dei simulacrum, ita & nunquam laudata satis virtutum tuarum magnitudo præsignis, ac morum examinatissima ratio ἀμεμφής, naturæ rationalis te quasi typum facit, & icona verè spirantibus delineatam ductámque coloribus, ac in meditullio stantem, ex qua peritissimus quisque proficiat artifex, & in quam collimare omnes, par sit, si modò ex formula & præscripto videndum est, nec brutum malumus induere. Cæterùm quibus de causis in nostrum hunc te velut puluerem obseruanter admittimus, vt scientiæ tuæ thesauris & ingenij lumine quandoque forsan me collabentem (homines enim sumus) præfulcires, & arrectum auctoritate, quàm esse maximam, fallit neminem, circi

ſpatia perficere animoſius compelleres, iiſdem ſanè ipſis longius videor ſummoueri. Etenim vnde mihi ea ingenij felicitas & doctrinæ, vt quæ dicantur, te exeant non indigna? Temeritati meæ acceſſiſſe ipſum hoc item videri poteſt: qui te legum ſanctiſſimarum rimantem arcana, ac ſeueriſſima (quod aiunt) trutina perpendentem, libelli huius operæ leuioris, & farina prorſum plebeia ſubacti, nuncupatione interpellare, immo etiam laceſſere ſum auſus. Sunt hæc quidem vera propemodum, ſed apud eos modò, qui animi tui candorem, & mitiſſimum ingenium, ac humanitatem, inter reliquas dotes tuas præcipuè miram, norunt minus. Audaces iſta nos ad te colendum faciunt. Quòd ſi quid tamen delinquimus, & lege agendum putas, vt iam hinc ſciant omnes, forum me non reclinare, ſi reum peragis, ad naturæ tuæ clementiſſimam prouoco bonitatem. Ad quam, opinor, apoſtolos non abnues. Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui ſextusdecimus.

Vocabula, quibus oculorum explicantur partes. Item plura de oculorum tunicis, & humoribus, & vitijs: glaucomate, ſuffuſione, lagophthalmo, ectropio: item quid cenchros.

Caput I.

DE oculis, etiam ſi abundè multa ſecundo libro, & alibi quoq; recenſuimus, nihilominus varia diſcutientibus verſantibúſque oſtentant ſe pleraque, nō citra diſpendium ſtudioſæ iuuentutis, quæ præteriri queant. Propterea ad eundem ſcopum ſæpius non veremur collimare, vt ſubinde excuſſa ſagitta & vmbilicum quandoque contingamus, & numerus non defuiſſe cum delectu curam, liquidò comprobet. Igitur in oculi meditullio nigricans, cora dicitur, ſiue pupilla. Eius nitor glena, id eſt γλήνη, ambiens circulus quandoque γραμμὴ κυκλοτερὴς, id eſt orbicularis vocatur linea: quandoque verò etiam iris. Albicans totum ſphendone appellatur, itémque logas, ſed & cyclopion, id eſt κυκλώπιον. Oculorum portiones chitonas, id eſt tunicas nuncupāt medicorum ſcholæ. Etenim inſignibus vtendum indiciis, ne fiat ἀμάθουσ αἵρεσις. Sunt autem hæ quatuor numero: extima ceratoides dicitur, albida eſt, ſolida nec ſciſſuram facile recipiens, neruoſa quoque. Chondrodes, craſſior, pellucida. Subeſt tunica alia rhagoides, ſiue rhogoides, ab acini ſimilitudine quadam, denſa ea eſt, ſanguineáque. Tertiam vocant phacoide & cryſtalloide, necnon hyaloide. Quarta nuncupatur arachnoides, tenuiſſima, velut aranea: ſic e-

A nim, vt Celſus Cornelius adnotatum reliquit, ab Herophilo nominatur. Oculorum verò caua dicunt conchos. Hactenus ex Græcis ferè. Ceterum operæpretium eſt, his attexere, quæ ex iunioribus optices ſtudioſi nonnulli prodenda cenſuerint, dum amplius approbare connituntur, quàm operoſe natura diuerſarum rationum corpora neceſſariò effinxerit ad oculi conſtitutionem. Quippe, inquiunt, glacialis humor: vel, vti nuncupant Græci, & quum alibi, tum pri-

B mo Therapeutices Galenus, κρυσταλλοειδὲς ὑγρόν: quo præcipuè videndi potentia viget, molliſſimus eſt, affectionibus in primis obnoxius, quia aqueus ſit, ac delicatæ compoſitionis, ὑδατώδης ἀκριβῶς καὶ ἀραιός, aliàs tenuitati ſpirituum viſiuorum, à cerebro demanantium ineptior fuiſſet: neque item per immaterialem eſſentiam deputatámque ſpecies exciperet, quarum percipi nequit tactus, niſi à prætenero ac ſubtiliſſimo corpore. Quod corruptioni oblæſionique

C fieret maximè obuium, ni obuallatum pluribus loricatúmque denique ab occurſantibus facilè præmuniretur. Huius nanque eſt, ἀλλοιοῦσθαι πρός τινος τῶν ἔξωθεν χρωμάτων, ἵνα τὸ ζῷον, id eſt ab colorum aliquo extimorum immutari, vt viſu fruatur animal. Emachinata igitur primum natura eſt tunicam extimam, quam conſolidatiuam neoterici appellant, robuſtam, pinguem, qua oculi conſtitutio vniuerſa confoueatur præ-

D ſtantiſſime. Albam intelligunt, qua tamen nec totus obtegatur oculus, ſed quod in eo albicet tantum, ne eius pinguedine præpediatur viſus. Hac maximè frigus defenditur, quod in libro De ſenſu & ſenſili, comprobat Ariſtoteles. Verùm ſi inſigniter ſe rigor intenderit, etiam organum viſus intercipi, Annibalis argumento liquet. Huic ſubeſſe tunicam volunt, quam nos diximus

diximus ceratoide, id est corneam, vt vulgò appellant, quoniam pelluceant, vt cornu attenuatum, quo fit speciebus (vt ita interim loquamur) peruia. Tertiam tunicam vocant vueam, de nigroris argumento, vt obscuretur in ea humor, in quo visus facultas viget: quod ni fieret, non ostentarent se in eo species: visum enim constipat obscuritas, nec expandi sinit. Nam & vesicæ retrimenta inspectori medicæ facultatis periti nigram opponunt vestem. Adiicit humori quoque fuscedo roboris quippiam. Constipatæ densitatis tunicam intelligunt istam, ne laxioribus sese meatibus inclusus humor promat. habere tamen anteriori parte orbicularem pupillæ meatum, qua se visibilium insinuent species. Intra vero tunicam hanc humorem statuunt album ouorum albugini consimilem ac pellucentem, vt per eum liberius commeent obiectorum spectra. Sed & glacialis eo subinde humectatur, ne eum ambiens tela siccitate oblædatur. Hic autem omnium intimus humorum est, glaciei affinis maximè humectúsque, vt affici à luce possit, non perspicuitate solum, sed etiam innatæ complexionis ratione: tenuis præterea, vt motui facilius exponatur: densus item aliquo modo, vt figi sistique in eo simulacra queant, aliàs euanida perirent. Hunc verò bifariam distribuunt, vt sit portio anterior, quę sphærę capacioris pars est, & toti oculo concentrica, & ab anteriore visus æquidistans particula. Est item posterior portio, quam vitream vocant, fouentem alentémque glacialem. Hisce verò circumiecta tunicula est pertenuis, quam araneam dicunt. Porrò hac optices ratione, tres omnino habentur in oculo humores, tuniculæ quatuor. Sed anatomici alij subtilius ista scrutati, quod in libro De elementis scribit Auicenna: primò quidem vueam à pia matre ducere initia, contendunt: sicuti à dura matre corneam. Sunt autem iis nominibus ambeuntes cerebrum tuniculæ duæ: mox septem statuunt tunicas, quibus oculi consurgat compages. Primam faciunt coniunctiuam, siue consolidatiuam. Corneam bifariam partiuntur, anteriorem putant corneam vocari, interiorem scleroticam. Consimiliter vueam item secant, vt pars anterior vuea dicatur, posterior secundina. Id ipsum & in aranea fit, anteriorem appellant araneam, posteriorem retinam. Verum nec Celsi placita prætereamus: Arachnoides, inquit, media subsedit, eòque cauo continet quiddam, quod à vitri similitudine ὑαλοειδὲς Græci vocant. Id neque liquidum, neque aridum est: sed quasi concretus humor, ex cuius colore pupillæ color vel niger est, vel cæsius, quum summa tunica tota alba sit. Id autem superueniens ab interiore parte membranula includit. Sub his gutta humoris est, oui albo similis: à qua videndi facultas proficiscitur, crystalloides à Græcis nominatur. Dignum verò scitu est, Glaucoma oblæsionem nuncupari humoris huius, quem crystallinum appellauit Cornelius, vbi in glaucam demutatur qualitatem. Sicuti prouenit suffusio, quam hypochysim Græci vocant, vbi denset coitve humor, quem inter corneam statuunt, & crystallinam portionem. Glaucoma, inquit Aristoteles, cæsiis accidit frequentius, lusciositas nigris. Nam est glaucoma oculorum siccitas quædam, proinde senescentibus euenit sæpius. At est lusciositas humoris copia: propterea & natu minoribus contingere assueuit, quorum est humectius cerebrum. Est item in oculis vitium lagophthalmus, veluti leporinus intelligatur oculus, qui in sopore nō occluditur. Dicitur verò lagophthalmus, vt Celsus libro septimo significat, vbi curatione adhibita, plus æquo cutis exciditur, ita vt oculus contegi nequeat. Nam si palpebra inferior minus surrigitur, sed pendens hiat, nec cum superiore coit, vitium facit, quod (eodem auctore) ectropium vocant. Visuntur in oculis quandoque & minutiores quidam velut calculi, eos ab milij quadam imagine cenchros dicunt Græci.

Cur sit oculus globatæ figuræ. Nullum esse corpus omnino perspicuitatis expers. Inde posse Lyncas videre per parietem. Cur oculus niger, vel cæsius, videndi ratio in vtroque. Visus qui dicatur optimus.

Cap. II.

Sed cúrnam parentis naturæ sagax, ac prolida cura orbiculares contribuit oculos? Gentilis quidem Auicennæ interpres non contemnendus, esse oculum circumacta globatáque prodit figura: quia inter omnes hæc præcipue impedimenta, & quicquid se ingerat noxium, reclinare potest. Mathematici solertius re perpensa, oculum non suffecturum quantitati capiendæ colligunt, si non sit rotundus. Quippe si pupilla per quam immutatur, non esset sphærica, non perciperet nisi æquale sibi. Liquet verò id, quoniam visum perfici contingit per lineas rectas super eum orientes perpendiculariter, quarum concursus sit in oculi centro. Quòd si esset superficiei planæ, non ingererent se perpendiculares, nisi à superficie æquali. Id vt amplius innotescat, traditur in mathesi à nonnullis, radium à medio rariori ingredientem medium densius frangi ad perpendicularem, vt acquirat fortiorem situm. In sphærica verò figura, sola est perpendicularis linea, quæ ad centrum tendit. Proinde quum orbicularis sit oculus, à quacunque parte occursent radij, vbi oculo insinuantur, quia id est densius medium, franguntur ad perpendicularem, id est diriguntur ad centrum pupillæ. Quod non fit in quadrata figura: neque enim in hac perpendicularis linea tendit ad centrum, sed dirigitur in rectum, si obliqua fuerit: propterea à centro declinans radius ab oculo minus percipi valet. Additur præterea rotundationis & illa ratio, vt celerius visu apprehendi multa valeant, quando globosis summa inest reuolutionis facilitas. Quod verò & philosophi astruunt & mathematici rationibus comprobant, non fieri visum, nisi per medium diaphanum: quia species non multiplicetur, nisi per diaphana corpora, quorum subtilitas congruat formis multiplicandis sine materia & materialibus conditionibus, vt quantum ratio patitur, oculo imprimantur: dignum illud relatu in primis est, quum omne corpus suscipiendæ aptum sit cælestis corporis influentiæ, certum est, nullum corpus omni carere perspi-

cuitate, quum sit communis cælestibus & inferioribus. Hinc verò fieri putant, vt densitas nulla transitum inhibeat virtutum & spectrorum, quamuis nos lateat: propter ea lyncas tradi per medium videre parietem. Cæterum id prætereundum neutiquam: oculos, quibus humoris inest multum nigrantes conspici, quoniam humoris copia transpici non valet satis. Esse autem cæsios, quibus humecti parum adsit. Id quod in mari visitur planè: in quo cæsia intuemur, quæ transpici queunt: aquea, quæ minus. At quæ prǽaltis opaca gurgitibus sunt, cærulea sentiuntur, aut nigra. Quæ autem in meditullio sunt, inde iam discriminantur, quod magis minúsve ita constiterint. Porrò indidem item fit, vti interdiu cernere acutè cæsij haud queant: nigri noctu, quoniam in illis lumen, vt inquit Auicenna, fortius in materiam modicam agere contingit. In his verò humoris multitudo luminis paucitati obluctatur, obsistitque. Nam & humor quiuis noctu difficilius motum admiserit. Sed & leuiorem motum protrudit, abscinditque validior. Quo omine qui à colore prǽualido, aut ex sole in opacum demigrarunt, nil ferè vtuntur oculis. Quippe forinsecus aduenientem motionem quæ iam inest, retrudit, præpeditque. Cæsios plus ignis habere opinatus Empedocles est. Nigros autem aquæ plus, atque inde inopia aquæ interdiu acutè haud cernere cæsios arbitratur: noctu verò nigros ignis paupertate. Sed visus, inquit Peripateticorum schola, non igni, sed aquæ tribuendus in vnoquoque est. Visus est optimus & primæ notæ, in quo humoris excessus aut defectus nil deliquerit.

Gentibus singulis suos esse mores. Arcadum ritus. Tuguria quis excogitarit primus, & indumenta ex pellibus. Diana Hymnea. Cedreatis. Eurippa. Æris fundendi repertores. Lycæus Iupiter. De Ægyptijs adnotantur paulo plura. Propertius declaratur. Hypophoræ. Anaphorum, & allactum quid. Anaphorici. De Caribus paucula, & Phœnicibus. Bastuli. Bastarnæ. Pharao apud Ægyptios quid sit. Ebrietatis distinctio ex vino & hordeo. Vitis inuentio. Vinum vnde Pharicum & medicum potio. Theon. siue thonis. Medicinæ inuentio. Thomi. Alexandrini celo letitia. Columnæ aureæ inscriptio apud Memphim. Carinæ mulieres.

Cap. III.

GEntibus singulis atque adeo vrbibus suos esse mores, suáque instituta, suámque ad disciplinarum studia procliuitatem, ferè notissimum arbitror: sed & Menander rhetor in Epidicticorũ ratione, Mitylenæos citharœdica plurimum solitos gloriari, eáque re sibi in primis placuisse, scribit. Sicuti tibiarum modulis Thebanos. Alexandrinos verò arte grammatica maximè præcelluisse, itémque geometria & philosophia. Statuaria præcipuè Athenienses gloriam sibi vendicarunt, ac pictura Crotoniatas extulit medicina. Æginetas & Hermupolitas fuisse Athlætas perinsignes, monumentis traditur. Arcadas glandibus vesci, docuit eorum rex Pelasgus, perseuerauítque diu plerisque diætæ ratio hæc, inquit Pausanias, adeo

A vt Lacedæmoniis sic quandoque responderit Pythia,

Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν,
Οἵ σ' ἀποκωλύσουσιν, ἐγὼ δέ τοι οὔτι μεγαίρω.

Quin & καλύβας, id est tuguria excogitasse fertur primus Pelasgus idem, ac ex pellibus indumenta: quibus & in Eubœa ac Phocide vsi plurimum tenuioris fortunæ homines. Lycaon eiusdem filius Iouem dixit Lycæum, & Lycæa instituit primus. Is autem agon fuit. Quum verò
B ad Lycæi Iouis aram puerum immolasset, & sparsisset cruorem, in lupum creditur deformatus. Quod verum arbitratur Pausanias, ex deorum indignatione aliqua. Sicuti ex hominibus quandoque efficiuntur dij velut Aristæus, & Critensis Britomartis. Nec tamen (inquit) post Lycaonem in perpetuum factus aliquis dicitur lupus in sacris id genus, quoniam decennio exacto, si homine interim abstinuisset, ad rationalem statum dabatur reditus. Sic & in Sipylo
C monte in saxum deformatam ferunt Nioben, atque æstiuo tempore etiam lachrymas fundere. Mitiorem Arcadibus victum induxisse Arcas dicitur primus, ac panis docuisse rationem, ac texendarum vestium & lanificij quoque. Dianam coluere antiquitus Arcades cognomẽto Hymneam, sicuti & Cedreatin, in cedro procera simulacro statuto. Apud Pheneatas dicebatur Diana εὑρίππα, ab equarum inuentione, quas amiserat Vlysses, qui & equestris Neptu-
D ni statuam erexit: sed non ex ære, inquit Pausanias, æris fundendi arte nec dum comperta: quã simul & statuas conflandi excogitasse feruntur primi Rhœcus, & Theodorus Samij. Arcadas, traditum veteribus est, rusticioris fuisse vitæ, ac venationi deditos plurimum, quam Cynegiam dicunt, vnde Iouis prorepsit cognomentum, Cynætheus quippe hoc dicitur argumento. Proseleni cur dicantur Arcades, traditum variè. Apud Lycophronis interpretem nos sic obser-
E uauimus. Proselenos nuncupari contumeliosos, & in probra procliues: nam προσελεῖν, conuitiari est. Eiusmodi verò fuisse Arcadas cognomento palàm fit. Sunt tamen qui fatuos interpretentur, tanquam antiquos dicas, & luna quoque vetustiores. Arcadibus Polybius contribuit morum facilitatem, ac naturæ benignitatem, summámque erga omnes hospitalitatem, & in deos pietatem ac obseruantiam. Ammianus Marcellinus auctor est, medicis ad commen-
F dandam artis auctoritatem suffecisse, si dicerẽt, se Alexandriæ eruditos: tanta erat loci dignitas, & æstimatio. Habuit siquidem Alexandria omnium liberalium disciplinarum scholas, vnde arbitror natum, vt per exochen Alexandria nũcuparetur πόλις, id est ciuitas, sicuti asty dicebantur Athenæ peculiari ratione. Quando & inibi bibliothecæ post alia fuerunt mirabiles, ac loculi monumentorum veterum septingenta ferè continentes voluminum milia. Propterea
G scienter Apuleius eruditos appellat Ægyptios, sicuti Iudæos superstitiosos Nabathæos mercatores, & fluxos vestium Arsacidas, frugum pauperes Scythas, odorum diuites Arabas. Quin & ab Aurelio Macrobio dicitur mater artium Ægyptus. Flauius Vopiscus Ægyptios scribit esse versificatores, epigrammatarios, & ad cantile-

nas publicas propensos. Ægyptiorum porrò arcanam sapientiam abundè testari videtur suscepta illuc excellentium virorum peregrinatio, vt in illorum literis verè literatis interioribúsque mysteria pernoscerent. Ægyptios quoque nonnulli produnt ex Græcis, omnium primos solem & lunam deos putasse, & quod ambitu æterno circumagi ac currere videbantur, inde etiam θεοὺς nominasse, ἐκ τοῦ θέειν καὶ ἰέναι, id est à cursu incessúque. Plato tamen in Cratylo hoc ipsum priscis Græcorum attribuit. Cæterùm illi solem Osirin, lunam Isin nuncuparunt. Nec id relatu indignum, quod idem nos commonet Plato, apud quem Socrates in Phædro: Audiui, inquit, circa Naucratim Ægypti priscorum quendam deorum fuisse, cui dicata sit auis, quā ibin vocant. Dæmoni autē ipsi nomen Theuth. Hunc primū numeros & supputationem, geometriam, astronomiam, necnon talorum lusum & alearum inuenisse, atque item literas. Quibus temporibus imperitarat locis illis Thamus. Verùm enimuero quis adeo veterum memoriarum insolens, vt Ægyptiorum non norit astutias, & ad fallendum solers ingenium & vafrū? Æschylus neutiquam ignorasse videtur, δεινοὶ πλέκειν τοι μηχανὰς Αἰγύπτιοι. id est, ad nectendum dolos in primis idonea Ægyptus. Theocritus quoque ἐν ἀθανάτοις, οὐδεὶς κακοεργὸς δαλεῖται τὸν ἰόντα παρέρπων αἰγυπτιστί. subsessor nullus venientem lædit, obrepens Ægyptiacè. Legimus in commentario Alexandrini belli, esse Alexandrinos fallaces, semper alia cogitantes, alia simulantes, & (vt Ammianus inquit Marcellinus) ad singulos motus sunt excandescentes, controuersi, & reposcones acerrimi. Flauius item Vopiscus Ægyptios esse scribit ventosos, furibundos, iactantes, iniuriosos, auidósque nouarum rerum. Vnde Aurelianus prudentissimus imperator præcepit Saturnino, cui limitis orietalis ducatum dederat, ne vnquam Ægyptum videret. Quāquam nec latet quod scribit Dion, sanxisse Augustum, ne quis senatorum Italiæ limites exiret, ni ipse quid iniunxisset. Quod, inquit, seruatur: nisi quod in Siciliam & Narbonensem Galliam libera est peregrinatio, propinquitatis ratione, καὶ διὰ τὸ ἄοπλον τῶν ἀνθρώπων. Ad hæc verò Propertium respexisse contenderim illis versibus:

At nos è nostra te sæua fugauimus vrbe,
Cum Tyberi Nilo gratia nulla fuit.

Sed & imperator Adrianus ad Seruianum consulem literis exaratis, Ægyptum totam se didicisse ait, esse leuem, pendulam, ad omnia famæ momenta volitantem: & mox esse homines eos scribit, seditiosissimos, vanissimos, iniuriosissimos. Et Q. Curtius Ægyptios vt gentem vanam infamat, nouandis, quam gerendis rebus aptiorem. Sed pulcherrimè omnium libro tertio Arrianus Propertij retegit sensum inuolutum aliàs: Memoriæ proditum est, inquit, naturam situs, munitionémque regionis Alexandrum admiratum in nomarchas plures Ægypti præfecturas, nomos vocant, diuisisse, haud tutum esse ratum, imperij vniuersæ Ægypti curam vni modò iniungere. Ac mihi quidem videntur Alexandri consilium Romani esse imitati: nam eadem ducti ratione instituere, vt nemini ordi-

A nis senatorij prouincia Aegyptus, sed equestri tantum viro decerneretur, ac magnis fulciretur præsidiis. Adiuuat & in Consolatione ad Albinam Seneca: Loquax, inquit, ac ingeniosa in præfectorum contumelias prouincia Aegyptus, in qua etiam qui vitauerunt culpam, non effugerunt infamiam: velut vnicum sanctitatis exemplum suspexit, & quod illi difficillimum est, cui etiam periculosi sales placent, omnem verborum licentiam continuit. Pulcherrimum

B verò illud est, Aegyptios antiquitus ea obiisse munia, quæ nunc in Italia baiuli ex Longobardia plurimum propagati, quos municipes mei subinde vocant Græco quidem verbo, sed paululum modò deluxato, bastazos, quos Græci βαστάζοντας dicunt. sonat id nostro vocabulo portantes, ac gerulos, quia oneribus vacent ferendis. Vnde & bastarnas, cubitorum quinque nuncupat apud Athenæum Posidonius. Aristophanes in Batrachis, quod dicimus, hisce com-

C probat,

Δύ' ἅρματ' εἰσέθηκε, καὶ νεκρὼ δύο,
οὓς οὐκ ἂν ἄραιντ' οὐδ' ἑκατὸν αἰγύπτιοι.
Currus imposuit duos, ac mortuos totidem,
Quos nec Aegyptij quidem tollerent centum.

Hinc sæpe in veteribus memoriis lectitamus, dici Aegyptios ἀχθοφόρους, id est vecturas onerum corpore factitantes suo: nunc item πλινθοφόρους,

D quo verbo ij significantur, qui lateres gestitant humeris. Vel certè anaphoro adhibito, seu allacto. Erat verò eo nomine lignum vtrinque cauum, quo gestarentur onera. Allactum dici puto, à tralatione, quæ fieret à fatigatis de humero in humerum. Aliqui amphicyrtum malunt appellare, quod signat vtrinque gibbosum. Nostrates consimile ferè lignum, quo mulieres à flumine aquam gestitant, vtrinque æqualibus vasis propendentibus, ac ne dilabi possint, cla-

E uiculis ligneis sufflaminantibus, eleganter baiolum nuncupant de gestandi ratione. Tametsi nec ignoro Sophoclis interpretem verbum id vsurpasse, quum ait, Pædagogus, & pædotribes, qui dicitur baiulus, id est βαΐουλος. Anaphorici apud Paulum Aeginetam ad anaphorum spectant prorsum nihil. Sunt autem eo nomine, vt interpretantur eruditi, ægrè pituitam crassiorem reiectantes è pectore: nam ἀναφέρεσθαι, sursum ferri indicat Paulo eidem, cæterísque. Hinc

F & anaphora pro respiratione. Plutarchus in Fabio Maximo, ὃ γὰρ ἤλπιζον ἕξειν ἀναφορὰν τὴν πόλιν ἐν τοσαύτῃ σφαλεῖσαν ἡλικίᾳ. Dicitur & anaphora Demostheni contra Ctesiphontem, vbi peccati causa in alium regeritur, vnde verbum ἀναφορεῖν, id agere indicat. Hypophoras verò vlcera vocant profunda. Scribit Ammonius anaphoram item dici ab odoribus vel tetris vel bonis euaporationem. Quāquam est anaphora item, seu apophora dominis persoluta à seruis pecu-

G nia: sicuti εἰσφορά, est ciuile tributum. Sciendum verò, Caras veteribus appellatos fuisse seruos, quod factitandis operis capturas conquirere consuesset ea gens, velut omnium nata seruitio, qui mercenaria prolectassent stipe. Etiam si in re bellica scutorum vmbilicos & cristas præterea comperisse memorentur primi. Nam & in

Digitized by Google

in argumentum ἀσπιδίσκην, id est breue scutum cum mortuis contumulabant, additis & cristis. Qua in re id item fuit Phœnicibus peculiare, vti cadauera sic astituerent, vt Occasum inspectarent, quum mortalibus cæteris Oriens amplius placeat. Dignum memoratu: Carinas dici mulieres, quæ cantu flebili mortuos in funeribus allectabantur: quoniam ex Caria accerserentur. Quod verò ad Aegyptios attinet, scitu dignum illud quoque: eos à Dione φιλοίνους nuncupari, id est in vinum proclines, ac philopotas: quoniam apud eos comperta primum tradatur vitis, in Plinthine ciuitate, quod Hellanicus scribit ac inde factos vinolentos. Sunt qui scribant, excogitatam ab iisdem ex hordeo potionem, vt vini inopes inde sibi voluptatem conquirerent, quando & hac oblectantur ita, vt canant etiamnum salténtque, obeántque omnia ebriis consueta, eo tamen interstitio, quòd qui vino externantur, in faciem (inquit Aristoteles) feruntur: qui verò crithinum hauserint, caput resupinant. Vinum quippe καρηβαρικὸν est, aggrauátque caput. Crithina potio carotica censetur. Vinolentiæ Aegyptiorum argumentum euidens: brasicæ, velut ex lege, prægustatio in cœna: quoniam amethystum sit remedium id, hoc est, ebrietatem reprimat. quod efficere creditur eiusdem quoque semen. Illud addimus: Hecatæum scribere, In Aetolia inuentam primò vitem, quam quia οἴνας dicerent veteres, inde vinum nuncupari οἶνον. etiam si ab Orneo putant alij, in Cratylo item aliud Platone statuente. Inuenio: Aegyptiorum reges quandoque pastores fuisse nuncupatos: propterea quòd in sacra historia lectum obseruauimus, Ioseph & fratres eius in Aegyptum descendisse in principio pastorum. quãdoque verò, quod Manetho Aegyptiorum sacerdos prodidit, Pharaones. Erat enim dignitatis nomen id, sicuti Augusti appellatio apud Romanos. Pharicum autem potionis erat genus, seu ab inuentore nuncupatum Pharico, vel ab Arcadicis Pharis, vel ab Phæris in Thessalia, vel ab ea quæ est in Lacedæmonia Pharis. Dicitur item μαλθακὸν, id est medicum potio id genus. Phariacum pharmacum, inter thanasima, id est lætifera, recenset Athenæus. Memoriæ traditur illud quoque: Bocchorum Aegyptiis iura constituisse, qui fuit ex Aegyptiorum Dynastis vnus, sub quo agnum loquutum tradunt, iis ferè temporibus, quibus apud Albam æditi sunt Romulus & Remus. Inuenio in Græco penu: Thoona, id est θῶνα, quem & θῶνιν dicunt, apud Aegyptios fuisse artis medicæ repertorem. A quo & mensis cognominetur primus. Traditur illud quoque: Canobi regem fuisse Thonum, qui Helenæ vim adortus sit inferre, ac inde ab Menelao interemptus, vnde nuncupetur ciuitas Thonis. At Thomi, lignorum sunt acerui, sed & tritici. Porrò Alexandriæ ac tractũ propinquo loca sunt adeo lætis substructa diuersoriis & auris, ac salutari perflatilia temperamento, vt extra orbem versari nostrum sibi videatur, qui in illis agat, quum persæpe vel aprico spiritu immurmurantes sentiantur perflatus. Apud Memphim, ne quid scitu dignum prætercam, scribit Proculus grammaticus in peregrinarum regionum mentione, auream fuisse columnam Aegyptiis literis in eam sententiam, tunc demum fore liberam Aegyptum, quum illuc commeassent Romani fasces cum prætexta.

Cuiusmodi fuerit Ægyptiorum sapientia. Et cur viri præstantes illuc potissimum enauigarint. De mathesi paucula.

Cap. IIII.

Quia verò paulo antè Aegyptiæ gentis sapientiam sum visus auctoritatum tibicinibus præfultus efferre plurimum, illud minimè dissimulandum: inter classicos nostrates esse, qui opinentur, Chaldæos, itémque Aegyptios fuisse ingenio parum ad sapientiam facto. Propterea falli debere neminem celebrata veteribus, etiámque Platoni, Aegyptiorum sapientia & Chaldæorum, quando præstantis ingenij viros aliquot ad eos non alio nomine transmisisse, exploratissimum est. Cæterum celebre id, atque diuinum sapientiæ nomen de sola cærimoniarum, & diuini cultus scientia videri propagatum: quoniam apud optimum quenque, itémque philosophiæ addictos, quod & in Epinomide comprobatum Platoni nouimus, pro comperto est, summam sapientiam in religionis assertione plurimum versari: proinde, quum circumferretur passim, constánsque vigeret opinio, eius rei apprime peritos Aegyptios, tanto studio à magnis viris susceptam illuc enauigationem, vt tanti arcani, si qua fieri posset, compotes euaderent. Id, vt verum sciamus, libuit paucula ex Mercurio subnectere: An ignoras, inquit, ô Asclepi, quòd Aegyptus imago sit cæli, aut (quod est verius) translatio & descensio omnium, quæ gubernantur atque exercentur in cælo? &, si dicendum est verius, terra nostra totius mundi est templum: & tamen, quoniam præscire cuncta prudentes decet, istud vos ignorare, fas non est, futurum tempus, quum appareat, Aegyptios incassum pia mente diuinitatem sedula religione seruasse: & omnis eorum sancta veneratio in irritum casura frustrabitur. E terris enim ad cælum est recursura diuinitas, linquetur Aegyptus, terráque, quæ fuit diuinitatis sedes, religione viduata, numinum præsentia destituetur. Hactenus ex Mercurio. Iamblicus verò illorũ religionem non ferè aliud, quàm superstitionem fuisse confitetur magna ex parte, in malorum dæmonum cultu præcipuę debacchatos perdocens. Quæ res amplissimè gentium earum ruditatẽ coarguit in primis. Nam vt hebetissimus quisque est, ita facillimè superstitionum vanitatibus mancipatur. Quas ingenium vegetum doctrinæ nitoribus defæcatum excultúmque præcipuè auersatur, alliditque. Adde, quòd præter idololatriæ insaniam mathematicis maximè incubuisse homines illi pernoscuntur. Ad quam rem prolectabat eos regionum illarum benignior tractus, patentibus latè campis, ac noctibus serenitate perpetua syderali contemplationi nitescentibus. Eo procliuius auido ingenio viros præcellentes ad se pellicuerunt. Nam & in epistola ad Pherecydem scribit Thales, in Aegyptum se cum Solone commeasse, studio sacerdotes inuisendi, &

astronomos. Quin & ab eisdem se geometricis imbutum, non inficiatur. Constantissimum verò illud est: naturalis primæque philosophiæ, quæ suis nixa rationum radicibus demonstratur, nil vnquã ab Ægyptiis acceptum aut Chaldæis, quando eius scientię aut expertes omnino, aut parum in ea progressi, & (quod dicitur) primoribus modò labris prægustasse deprehendũtur. Quòd si alicubi tradit Auerrois, apud Chaldæos olim perfectam fuisse philosophiam, non de iis intelligendum, quorum circumferuntur monumenta: sed id hæreseos continet vanitatẽ, quæ mundi æternitatem astruens, scientias rerũ abolitas sæpius intercidisse opinatur, denuóque in emersum sese prompsisse. Nec Abraham vir diuinus omnino Chaldęus comprobatur, creditúrve. Quòd si maximè sit, Platonis succurrit bracteata sententia: Inter malos si quis cooriatur non malus, eum verò esse egregiè bonum. Ne quis autem mathematicarum nomine suspiciendas putet gentes eas, scire oportet: matheseos studia apud veteres inter puerorum rudimenta esse connumerata. Porrò eiusmodi ferè deprehenduntur hæ disciplinæ, vt à limine aut paulo interius consalutatæ in philosophia profecturis multum afferant adiumenti: quod si in illis diutius morandum gyris, aut etiam cõsenescendum ducas, non gradus tibi ad altiora pares, sed lapsum struas: quoniam inde errorum scaturigines sese frequenter ostentant. Cui rei calculum adiecisse Aristotelem, non fallit Peripateticos paulo politiores.

Cuius sit rationis prouerbium ab Ægyptiorum templis productum. Pulchritudo perfecta. De Silenorum imagunculis. Obiter de Hephestionis funere, & Grunnio Corocotta & Nannio Proscenio.

Cap. V.

NEcdum ab Ægypto digredimur, succurrũt adhuc quæpiam interiorem redolentia, & genuinam doctrinam. Adagium est festiuissimũ in antiquis literis Ægyptium templum, de eo qui forinsecus, & in iis quæ sub aspectum cadunt, perpolitus est, & mirum in modum venustus, ac elegantię omnis perstudiosus. introrsum verò intercutibus madeat vitiis, & sit planè monstrificum quiddam, & inauspicatum: quales fermè rectè dixeris fœminas corpore quidẽ prænitidas, & (vt sic dicam) illices, omníque decore visendas, anima verò fœdissimas & promiscuis flagitiis agminatim obsessas ac velut lorica circumuallatas, ceu strumam dibapho contegant. Qua specie nil puto inamœnius, nil quod mensum rationis absurdius transiliat. Etenim absoluta numeris omnibus censeri pulchritudo debet, vbi duo ista conueniant, & societatem coeant nulla solubilem vi, animalis virtus atque præstantia, tum corporis cõcinna linearum, colorum membrorúmque compacta, benéque constituta proportio. Alias mutilata pulchritudo est, nam & Porphyrius dæmones, quorum animi iniqui sint, corpora item habere deformia pronunciat. Esse quoque naturaliter intus bona, statuit Plotinus, quæcunque sint extrinsecus verè pulchra: quippe ex interioris formæ perfectione, atque seminariæ rationis victoria super materiam prouenit externa formositas. Prouerbij autem ratio est, quoniam Ægyptiis templa substruere erat moris, marmore antiquis artificum manibus elaborato surgentia, auro splendida, picturis mollioribus egregiè perornata, summa colorum varietate distincta, omni demum cultu nitida. Sed quod præcipuum fuerat, si Deum requisisses, cuius exquisito honori tantus impensus fuisset labor, bone Deus, quàm ridicularium inuenisses, quam prorsum à rationis dictamine ac præscripto dissitum & sequestratum. Simia erat ea, aut ibis, aut hircus, aut id genus aliquid. Apud illos quidem mysticos ista fortè sensus habent: nobis tamen, vt profectò sunt, ridicula fiunt. Sic, inquit Seneca, isti, quos vt felices suspicimus, si non qua currunt, sed qua latent, inspectarimus, miseri sunt, sordidi, turpes, ad similitudinem parietum suorum extrinsecus culti. Non est ista solida & syncera felicitas, crusta est & quidem tenuis. falsa iis circumposita sunt bona, animi inanes, ac velut longo fallacique delusi somno, auro, argento nitent, intus boni nihil est. At quibus recta placent nõ fulgent extrinsecus, bona introrsus obuersa sunt. Sic mundus exteriora contempsit, spectaculo suo lætus Intus omne posuit bonum. Sic & in Platonis symposio Alcibiades Silenis Socratem putat persimilem: quod & ex Xenophõtis Symposio valet comprobari: quia introrsum longè foret alius, quàm præferrent extima. Siquidem fuere imagunculæ quædam Sileni, ita prorsum concinnatæ, vt discludi possent. Sed occlusæ, ridicula nescio quæ ostentabant. quando & Silenos fuisse turpissimos, idem mõstrat Xenophon. Apertæ ac explicatæ augustius numinis præferebant idolum. In Hephestionis funere, quod magnificentia inenarrabili est ab Alexandro æditũ Babylone, in fastigio summo stabant Sirenes intus inanes sic, vt hominum essent capaces, qui funebrem occinerent næniam. Ab hisce nõ dissentanea sunt, quæ de Grunnio Corocotta scribit Hieronymus, seu vero, qui luxu & flagitiis intus erat Nero, foris Cato, ambiguus totus, vt ex contrariis diuersisque naturis vnum monstrum, nouámque bestiam diceres cõpactam: iuxta illud poeticum, Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra. Ab iis verò quæ de templis Ægyptiorum diximus, dissidene non ita, quæ de Nannio Proscenio meretricula prodit Antiphanes, & repetit Athenæus: ea siquidem cultius exquisitiúsque aureis fulta ornamentis formosæ gratæque puellæ speciẽ præferebat, verum exuta turpissimæ nota non caruit. Vnde proscenij irrepsit cognomentum: super qua re falli tamen nonnullos, alibi (opinor) subsignauimus.

Olympiadis apophthegma scitum de pellice. Itémque alterum, in eum qui formosam quidem duxerat, sed non illibati nominis. Interim quid oculis vel digitis vxorem ducere. Alexandri in Olympiadem dictum graue.

Cap. VI.

PHilippum Macedonem proditum monumentis est, Thessalicam mulierem amasse

ardentius. Irroborarat inde opinio vehemens, A veneficiis circumuentum ab ea Philippum, atque ita eius mentem prępediri illaqueatam demulctámque: qui mos in Thessalia nimio plus frequens erat. Id quum identidem inaudisset Olympias, mirè optabat, quandoque in potestate sua habere mulierem. Quum se ostentasset occasio, accersiri eam iubet. Quam vbi est conspicata forma præsignem, loquendi non imperitam, prudentiæ haud prorsus expertem, χαιρέτωσαν, εἶπεν, αἱ διαβολαί. σὺ γὰρ ἐν σεαυτῇ τὰ φάρμακα ἔχεις. Valeant, inquit Olympias, intentatæ calumniæ. Tu quidem in te ipsa veneficiorum vim habes. Eiusdem porrò Olympiadis alterum, & scitum vtique circumfertur apophthegma. Duxerat adolescens quispiam præstanti quidem forma puellam longè conspicuã, sed quæ parum integra fama, malè audiret. In hoc, inquit, sopita prorsus ratio est, cæcúsque animo fertur ac stupens: neque enim sibi eatenus indulsisset, vt oculorum iudicio ducendam putaret vxorem. Quippe non digitis, non item oculis deligere m[illegible] addecet: quod factitant plerique, rationem ineuntes, non quidem quo modo illa sit cum eis victura, sed quanti veniat. Et in iis quidem omnino prudens & abũdè cordata Olympias. Verum alibi naturam resipit muliebrem, id est deprauatam, & veneficiis quodammodo imbutam pestilẽtibus. Quippe vt insontibus cuiusdam necem Alexandro exprimeret filio, idẽtidem grauius insusurrabat nouem mensium in vtero gestationem. At magnanimus in eo vtique rex, aliam (inquit) optima parens reposce mercedem. Hominis salus nullo beneficio pensatur.

Prouerbium. Extra leucoparyphus, intus holoporphyrus. Vocabuli vtriusque cum plerisque aliis explicatio. Paryphe. Paralurges. Paryphi. Virgata vestes. Virga pro purpura. Candys. Platyporphyra. Stlataria purpura. Holargyros.

Cap. VII.

PRouerbium perelegans vsurpari à Græcis animaduerto, Extra leucoparyphus, intus verò holoporphyrus: in eum qui vestibus quidem frugi vtatur, nec vllo maioris impendii fuco inebriatis: intus tamen, id est animo luxu diffluat ad delicias vsque vel Alexandrinas, ac totus etiã mnum inter catastlos sit, ac Delphiticos F cinædulos, quando additamenta sunt hæc, & velut corollaria efferuescentis luxuriæ. Sumptum id, ac propagatum ex historia: quum Antipatrum quidã laudibus efferrent, quòd esset apprimè frugi, ac victu præparcus, & apprimè austerus, ἔξωθεν, inquit Alexander, Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δ᾽ ἔνδον ὁλοπόρφυρος. id est, Antipatri quidem extima leucoparypha visuntur, at intima holoporphyra sunt. Dici autem à nobis leucoparyphus potest albis indutus vestibus: siquidem est paryphe, vestium contextus. Sed & G indumentum ipsum, vnde est illa Tarentinorũ περιφορὰ διαφανής, id est vestis pallucida. Nam εὐπάρυφοι, inde preciose ac multa munditia & circunspectè compositéque amicti nuncupantur, & locupletes. Mentio eius verbi, quum apud alios est, tum in Luciani vita. Paryphes apud Polluce, & paralurges, indumentum appellatur attexam vtrinque habens purpuram. Id verò ab Ionibus dicitur pachyales. Sed & in tunicis virgæ purpureæ vocantur paryphi: vnde & in Latinis literis virgatæ vestes, & apud Poetam Æneidos octauo, sagula virgata, quæ haberent in virgarum modum deductas vias: cui sententiæ subscribit sexto Bibliotheces Diodorus: tametsi in eo allusum Seruius putat, ad Gallicam linguam, qua virgę diceretur purpura. Virgilij versus est, B

> Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
> Auro innectuntur.

Holoporphyros verò signat totum purpureum: sicut holosericam vestem legimus, ex serico cõtextã totã. Xenophon candyn vocauit holoporphyton: quanquam alibi haliporphyton legas. Est autem indumentum Persicum candys. Archippus in Pluto etiam platyporphyra nuncupat vestimenta: sicuti stlataria apud nostros C quandoque dicitur purpura. Phylas ὁλαργύρους apud Athenæum legimus, i. totas argenteas.

An mores Massilienses in Plauto rectè pro enitatis dicantur. De Massilia paulo plura. Item quæ sit nominis ratio. Inibi mercatura leuis. Plutarchi sententia restituta, quam peruertit interpres.

Cap. VIII.

MOres Massilienses in Plauti Cassina, sunt D qui molliculos effœminatioréisque intelligant, ex Athenæi doctrina, abs quo proditum est. Massilienses adeo libidinibus remollitos fluxósque olim fuisse, vt morsum prouerbialem non euaserint. Rectène id à Græco homine in literas promptum sit, non discutio nunc. Neq; enim tam docti viri, quamuis mortui, ingenium mihi arbitror committendum accendẽdúmve: nec in hisce nostris lucubrationibus Scyllæi spirant obtrectatorũ canes, quin infra classem vel E obelisco dignos statuo. Verum scio, ciuitatem eã seueritatis eatenus acrem fuisse custodem, vt Mimis nullum prorsus aditum in scenam daret, quorum argumenta plurimum actus continent stuprorum. Omnibus quoque, qui religionis simulatione causam inertiæ quærerent, portas omnino conclusas haberet. Scribit Cornelius itẽ Tacitus, Massiliam Agricolæ socero fuisse sedẽ ac magistram studiorum, ciuitatem Græca comitate, & prouinciali parsimonia mixtam ac benè cõpositam. Victus porrò frugi atque mo- F destiæ Massiliensium illud non minimũ argumentũ est, quod Strabo inquit, Dotem illis amplissimam centum fuisse aureos, ad vestẽ quinque, ad mundum aureum quinque: amplius verò nullo pacto licuisse. Studia præterea bonarũ artium adeo in ea vrbe exculta, vt nobilissimus quisque ex Romanis pro Attica peregrinatione eò ad capessendas disciplinas & ingenij cultum magno numero confluerent. Galli quoque G accolæ, gens alioqui fera & barbara, pronis animis ad Massiliensium imitationem quandoque se composuerint. Memorabile illud est, quod grauissimi auctores prodidere, Aristocraticum quidem illorum fuisse principatum, sed omnes legum æquitate superasse. Senatores eorum timuchi vocabantur, id est honore prædi[illegible] dig[illegible]a ta

dignitas eum habebat finem, quem vita. Sed timuchus nemo erat, cui liberi non forent. Erant tamen & sui Naucratitis timuchi, quos Prytanei & cœnarum quæ inibi parabantur, præfectos intelligere Athenæus videtur. Leges Ionico more publicè proponebantur. Auctor porrò T. Liuius est, ab Vrbe condita libro trigesimoseptimo: Massilienses in eo honore, & in ea dignitate apud Romanos fuisse, àc si medium Græciæ vmbilicum incoluissent: non enim sonum modò linguæ vestitúmque & habitum, sed ante omnia mores & leges & ingenium syncerum integrúmque à contagione accolarum seruasse. Propterea Maximus quoque Valerius prisci moris obseruantia, charitate populi Romani Massilienses præcipuè conspicuos fuisse, prodit. Sed quid ista cõsectamur diutius? Vnius M. Tulli auctoritas pro Flacco, Græci hominis morsum retundit reuincitque, folio (quod aiũt) ficulno cauilli compressa lubricitate. Massiliæ, inquit, disciplinam atque grauitatem non solũ Græciæ, sed haud scio an cunctis gentibus anteponẽdam iure dicam, quæ tam procul à Græcorum omnium regionibus, disciplinis, linguáque diuisa, quum in vltimis terris cincta Gallorum gentibus, barbariæ fluctibus alluatur, sic optimatum consilio gubernatur, vt omnes eius instituta laudare facilius possint, quàm æmulari. Cæterum iis iam resectis, illud lecturos nostra hæc, quocunque prodeant genio, commonuisse præstiterit, Massiliam inde appellationis traxisse causam, quod quum fortè illuc Phocenses classe appulissent, vidit gubernator piscatorem, quem vocant Græci ἁλιέα, protinúsque μάσσαι ἐκέλευσε τὸ ἀπόγειον σχοινίον, id est religare abterraneum iussit funem: quippe μάσσαι lingua Æolica destinare significat. quod Timæus tradit. Proinde ἐκ τοῦ ἁλιέως καὶ τοῦ μάσσαι, dici Massiliam. Sed Græci Massaliam enuntiant, vnde gentile nomen Massaliotes. Ex quo apud T. Liuium fortè L. Terẽtius Massaliota. Isocrates in Archidamo scribit, Phocenses magni regis dominatum fugientes coloniam deduxisse Massiliam: cui sententiæ calculum adiicit Aristoteles quoque. Dignum scitu, quod in Solone scribit Plutarchus, Mercaturam comparandis regum amicitiis, ab Barbarorum gentibus conciliandis pollere plurimum. Quin & rerum peritiam excellenter afferre, sed & maximarum ciuitatum initia inde ducta, velut Massiliam condidit Protus, ab Celtis prope Rhodanum beneuolè exceptus. Aduertant porrò harum lectionum studiosi, Plutarchi interpretem ægri somnia planè profudisse, quando horum nihil assequitur. Pompeius Trogus libro quadragesimo tertio historiam latius exsequitur: sed Peranum conditorem facit, Protum minime.

Vestitus quam esse addeceat rationem. Ver, aut pauonis cognomina quibus adhærẽat. Pauonis rotatio qua fit. Dimitros. Vestimenta initiatorum qua dicantur per parœmiam. Item de Atheniensium mysterijs. Sacerdotales Hebræorum vestes. Quid mysteria, & quid mystæ: item mystile, & thronon. Vestium repositoria. Rhiscus quid. Rhiti. Mystron. Mystropola. Thranos, seu thranion. Thranita. Remigum species. Hæmorrhois cur thonios.

Caput IX.

A IN vestitu, sicut in plerisque omnibus, mediocritatẽ esse optimã, vt omnia ferè, ita hoc quoque rectissimè M. Cicero videtur dixisse. Nam si modũ excesseris, vt lecto nimis amœnoq; cultu & magnifico impendio saturatas induuias, & quales luxu perdita fluxáq; excogitarũt ingenia, sublustri gratóq; vibrãtes splẽdore, & quod grauius est, diuersas quoque, & coloribus affectes multifarias Gallicis calciatus, nõ declinabis facilè liuidi dẽtis scõmata, quę apud Lucianũ cõ- B similiter lectitamus, ἔαρ ἤδη καὶ πάντα ὁ ταώς; quod nostris fermè verbis sonat, Iã ver adest, & vndẽnam pauo? Sed & Siciliæ tyrãnus Gelo Græcorũ legatis respõdit, ver illis anni exaruisse: quum ad bellũ opẽ negaret, quãdo est anni portio ver spectatissima, suásq; vires omniũ duceret pręstãtissimas. Pauonis autẽ gemmãtes pinnæ neminem fallere queũt, quas & ipse miratur, illis semetipsũ protegẽs quũ rotari dicitur. Sed & tragicas simias veteribus per cõuitiũ celebratas, nõ lon- C gius inde reuelli nouimus. Plutarchus quin etiã in Parallelis: Erat, inquit, vt verũ fateamur, magna circa Demetriũ tragœdia, quũ vteretur nõ modò καυσίαις διμίτροις, & auro intexta purpura, sed & auro litis soleis. Mundi quoq; imagine ac astrorũ attexebatur illi chlamys, quũ Macedoniæ principatu excidit: nec regũ quispiã, quantũuis elatus, illã mox gestare est ausus: adeo inuidiosa erat impẽdij magnificẽtia. Dimitron causiã obiter, Gręci velut duarũ intelligũt mitrarũ. D Omnis tamẽ cura plerisq; de vestibus, si benè oleãt, si pes, laxa pelle nõ folleat: nã digiti annulis radiãt, capilli calamistro rotãtur. Historica verò lectio insigne ad hoc nobis documẽtũ suggerit. Legimus nanq;. Lacedęmoniorũ regem Lysandrũ, quũ Siciliæ tyrãnus Dionysius magni impẽdij vestimẽta ad eius filias trãsmittẽda curasset, dãtis munificẽtiã esse aspernatũ, addito elogio, Ne, inquit, ob ista minus aliquo modo venustæ videãtur. Grauissima est ad hoc ipsũ per- E tinens Quintiliani sententia ex libro octauo: Cultus cõcessus atq; magnificus addit hominibus, vt Gręco versu testatum est, auctoritatẽ: at muliebris & luxuriosus, nõ corpus exornat, sed detegit mentem. Et in Odyssea Homerus,

ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει
ἐσθλή.

Quibus significatur ex vestibus ornamẽtum ac nomẽ hominibus plerũq; cõparari. Quòd si ediuerso prętenuẽ nimisq; vilẽ affectaris vestitũ, cu- F iusmodi sunt quę triuonaria vocãt Græci, aut vt sordidus, vel vt vanæ religionis assimulator spectaculo, & risui inimicis eris, vel etiã vt extremè pauper, inops, Irus, passim contẽptibilis fies. Ex hac ratione in Gręcorũ doctrina producitur adagium, Vestimẽta initiatorũ, de iis quæ attrita prorsus sunt, ac diffluũt vetustate, nullâq; tẽporũ vicissitudine variantur, sed eadẽ sunt forẽsia, eadẽ & triclinaria. Vicẽ quoque straguli pręstãt eadẽ, bonúmque si non & lecti. Adagij rationẽ G ex mutis, quod aiunt, magistris hanc didicimus. Mysteria apud eleusinem terræ Atticæ duorum generum celebrabantur, magna & parua. Cereri sacra erant magna, Proserpinæ parua posterius recepta sunt hæc. Quin & ratio [illegible]è ista traditur: Ab Atheniensibus petebat Hercules, vt initiari liceret. Lex id vetabat, qua cauteba-

tur, ne peregrinis impartirentur mysteria. At illi & viri præsignem admirati virtutem, & omnium capacem animum, simul etiam amicitia permoti, quæ vetus ferè ciuitati cum eo intercedebat: simul quòd Iouis filius esset, diceretúrque, ne quid abnuerent, cui nil negatum vellent, rationem inierunt, qua nec legi derogaretur quippiam, & nihilominus compotem voti Herculem facerent. Protinus nanque parua instituere mysteria, quibus & illum initiarunt. Verum obseruatum in iis, vt quam quis dum initiaretur, vestem fortè gestasset, eam ne vnquam exueret, donec victa tempore omnino fieret ingestabilis. Hinc datus adagio locus, quod & nostrates Rhodigini exprimere volentes, vbi quem ita ornatum conspicantur, vt veste eadem fori munia obeat, domi sedeat, hyemem iuxta atque æstatem cum ea, velut laborum socia transmittat: cum sanctorum imagunculis, quas subinde in sacris ædibus expictas conuisimus, persimilem esse dictitant: quod illis diuorum vestitores indumenta nunquam demutent. Sunt inter classicos Græcorum auctores, qui scribant, vestimenta id genus, in quibus foret quis initiatus, moris fuisse templis dicare oblata. Quod Melanthij quoque auctoritate, vt tibicine fulcitur, in libro De misteriis, *μένειν δὲ ταῖς θεαῖς ἱματίῳ ᾧ τὰς σπολὰς τὰς μύσαις, ἐν αἷς τύχοιεν μυηθέντες*. Porrò parua quæ diximus, mysteria erant, velut *προκάθαρσις καὶ προάγνευσις* magnorum mysteriorum, id est prælustratio quædam ac præuia depuratio. Et ne quid incuriosius omittam dignum hisce memoriis, ex stolis eiusmodi initiatorum, quidam etiam puerulorum fascias magna religionis opinione conficiebant. Dignum verò quod huic potissimum inseratur loco: sacerdotum principem res quatuor sacris indumentis exprimere, vbi præcellens ingruat festorum celebritas, veluti mundo induatur ipso. Visebatur verò hæc vel in peripetasmate templi Solomonis. Quando, vt prodit Egesippus, erat in cocco, hyacintho byssóque intextum, ac purpura, non vtique otiosa diuersitatis materia. Cocco siquidem igneum figuratur cælum, aer autem hyacintho, bysso terra, ex qua & progerminat: mare demum purpura, quæ marinis & conchiliis ducitur. Vt duo ex colore colligas, duo reliqua ex generatione: symbolicè autem iis innuentibus, ei destinatum templum, cuius nutu distribuantur cuncta. Verum, vt leuius aliquid adnectamus, quod saturo conuiuæ colluere dentes possit, vel etiam linere: quanquam ex Academia fortè ansatus veniens quispiam nostram hanc sedulitatem, nonnunquam leuioris operæ aliquid hinc inde corradentem, risu excipiet, ac nos plerunque *ῥωπικίζειν* cauillabitur. Tamen, vtcunque sit hoc casurum, non tam superciliosè ac censoriè ista concinnamus, vt inopi in nostra mensa non vacet accubitus, memores, ab Heraclito dictum quandoque, in casulis etiam esse deos. Igitur vestium repositoria Græcis plura sortiuntur nomina: nam sunt cheli & cistæ, cistides, phascoli, id est *φάσκωλοι* apud recentiores, [illegible]hiscus, quo etiam vtitur Terentius, & exposuit Iulius Pollux. At Phrygium esse nomen, putat Donatus, quo cista significetur

A pelle contecta. At chiti, hoc est *ῥάπτη*, in Attica Thucydidi loca sunt, historia secunda. Est & apud Menandrum Candytalis, verum Persica videtur res, in vsum à Macedonibus producta primum. Zygastra inueni apud Xenophontem. Tholiam esse velut cistam memorant, cuius sit operculum cholorides, id est testudinatum. Apud Xenophontem reperi eundem vestium marsippos, *ἐν σάκεσι*. Porrò vt vagemur amplius: sunt mysteria arcana quædam sacra, Lati-
B ni Seclusa vocant, vt disparata: sicut seclusorium vocant auiarium minusculum, in quo secluſi habentur turdi mox occidendi, ne videntes cæteri despondeant animum. Dicta mysteria, quòd ea *δεῖ μύσαντας τηρεῖν ἔνδον*, hoc est, occludentes oportet intus custodire, nec cuiquam explicare. Scribit tamen Phurnutus in libro De natura deorum, frugibus ab Cerere monstratis, eidem mysteria celebrantes testatissimum fecisse, ab mutuis cædibus ob necessariorum de-
C fisse inopiam: proinde nuncupata de saturitatis ratione mysteria: esse enim *μυσαῖ τι κορεσθῆναι*, quo argumento & Mysia quibusdam creditur appellata. Mystes verò dicitur mysteriorum peritus, aut qui docet. Sunt qui eo nomine discipulum interpretentur. Mystile verò aliud est, quippe eo vocabulo panem Græci dicunt, quem canibus obiiciunt. Nostri, vt Sextus Pompeius auctor est, canicas vocant ex farre furfures, à canum cibo. Sunt qui mystilem panem inter-
D pretentur excauatum, sorbitioni accommodum. *μύστιλον* enim concauum dicunt, quòd marino assimiletur muri, qui, vbi libido occeperit, *μύεται & συγκλείεται*, id est oblitescit occludit úrque. Mystron item legitur quandoque in Græcis auctoribus, vnde in conuiuio Macedonico lautitia exsuperantissimo, singulis decumbentium aurea fuisse oblata dicuntur mystra. Hinc & mystropolæ, qui id genus distrahunt vendúntque. Quod verò ad vestes attinet, à qui-
E bus hic defluxit sermo, legi apud Græcos, vestes floridas ac variegatas insigniter dici à Cypriis throna. Quanquam à Thessalis eo nomine intelliguntur animalia varietate distincta maculosáque, id est *ποικιλόμορφα*. Ætoli autem throna dicunt, *τὰ φάρμακα*. quod Clitarchus scribit, cui in Pharmaceutria succinit Theocritus,

Θεσσαλικὰ δ' ἄν τ' ἐγὼ... τὰ θρόνα ταῦθ' ὑποκρύψω.

F Homerus autem, *τὰ ῥόδα*, id est rosas, eo intellexit vocabulo, *διὰ τὸ ἄνω θεῖν ἐκ τῆς γῆς*, quòd sursum è terra currant. Thronos verò cathedram signat cum hypopodio, id est scabello: à verbo *θρᾶσθαι*, quod sedere indicat. Nam *κλισμὸς*, sedes item est, sed instructior cultiórque, vilis autem quæ diphros nuncupatur. Thranos item & thrania, siue thranidia, sellæ nuncupantur humiliores. Thraniteum turbam dici quum audis, nauticam concipe. Inter remiges qui supremi sunt, thranitæ vocantur: sicut medij, zygitæ: at
G infimi, thalamij. Cæterùm thranitarum insignis erat labor: nam & longioribus vtebantur remis, quo nomine ab trierarchis maiora consequebantur præmia. Quod autem in Theriacis Nicander, hæmorrhoida Thonion dixit, ab Ægypti regem Thonum planè referendum, quia in ea scateat regione serpentum id genus: quod quum

quum nolens calcasset Menelai gubernator Canobus, dum in littus exisset, quærendi somni gratia, morsu impacto interiit. Id conspicata Helena, & indigne ferens spinam hæmorroidis perfregit, spondylis eiectis: vnde factum, vti hoc genus & cerastæ spina conuisantur difracta.

Vestium genera plura, quæ variis de causis sortita appellationem sunt. Perone. Combia. Combymata. Batrachium color. Horatius illustratur. Catanus locus. Cillium color. Cillos pro asino. Phaus color. Leucophaus. Plinij locus ex libro septimo perpenditur de mantellis. Mura. Tænia. Tæniopolis.

Cap. X.

INter indumentorum autem appellationes, quas esse propè innumeras, constantissimum reor apud illos qui paulo plura lectitarunt, ac sunt in studiis, quod de Origene, ac Didymo traditur, chalcenteri & adamantini, inueni pleraque de nationum propagata nominibus. Nam ecce in veteri memoria comperimus Tarantinidium. Id verò proculdubio de vsu, déque Tarentinorum deliciis profluxit amiculum. Erat item quod diceretur Creticum, quo Athenis solitum vti regem, proditur. Fuit & tunica quoque Sardonica, quemadmodum & Sicula. Nam Theræum à Thera, opinor, vel à ferarum imaginibus, quæ vocant θηρία, varium erat. Phrygium verò indumentum habebatur mulieribus dicatum. Fuit & lænæ quoddam genus, δευτερουργον vocant, quam posteriores etiam epigraphon dixere: sicut eius artifices deuterurgos nuncuparunt. Significauit vestem hanc in Bacchis Lysippus. Cuius verò gentis fuerit hæc, parum comperi. Illud exploratius, Casiorum insulas esse paulo plures per ambitum Carpatho, quod monumentis Strabo prodidit: vnde frequentissimum tempestate nostra defluxit Casiacæ vestis nomē: quam esse vsui maximo scimus Græcis militibus, quos Græco vocabulo passim Stratiotas vocamus omnes. Casianam vocari ab Eustathio de montis Casij nomine, minus fallit Græcè non imperitos. Diphthera verò pastoritium creditur ex pellibus indumentum. Scribit tamen Herodotus, Ionas byblos dicere diphtheras priscâ consuetudine, quòd aliquando byblorum penuria, hoc est papyri, pellibus vterentur cum caprinis tum ouillis. Sed & barbarorū multos item in pellibus scriptitasse. Βαίτας verò etiam diphtheras vocari, auctores habemus vel opinatissimos. Sisys appellatur vilior quælibet vestis: sisyra, ex pellibus villosis, aut simplicius lanea vestis. Sisyrna pellis est villis renudata. Penulis vti tribunos pluuiæ tempore, scribit in Adriano Ælius Spartianus, imperatores autem nunquam. Nam in Caligula Tranquillus, vt probrum refert, pictas gemmatásque penulas solitum gestare. Quo nomine factum Adriano imperij omen, prodit Spartianus idem, quòd tribunus penulam amisisset. Quæ res scitè admodum prouerbij facie quadam in eos valet dici, quos dignitatibus iamiam amplioribus admouendos coniectamus. Saraballū vestis erat Parthorum fluxior: meminit in Danielem Hieronymus, item ad Innocentium. Apud eundem est ependytes in Hilarionis vita. Id interpretatur

A Sudos vestem intimam, quām & hypocamisum vocent. Birrum fuisse Romanam vestem, Græci scribunt: & comprobat libro quarto Martianus: Birrus, inquit, & tunica nomen vestis habent. Birrhox apud Macedonas dicitur densum. Birrham Græci forcipem interpretantur, aut falcem. Est etiam notior vulgo byssacæna vestis. Eius ratio nominis à Byzacio demanauit, vnde & Byzacænus in Aphrica ager, Byssacænus à Stephano appellatus, sicut regio Byssacia. Quan-
B quam nec desunt, qui Byzantium etiam scribāt, & populos Byzantas, quos cū Herodiano Gyzantas appellat Herodotus. Propriæ circumpadanorum vestes fuere pullatæ, sicuti parte plurima etiam nostris visuntur temporibus. Id ex Plutarcho compertum nobis est in sermone qui est De iis qui serius puniuntur diuinitus. Neq; enim, inquit, Thracas approbarim, quos etiamnum tempestate ista in Orphei gratiam mulieribus stigmata inurere scimus: neque item Eri-
C dani accolas μελανοφοροῦντας, id est atratis vtentes vestibus ex Phaethontis luctu. Approbat Historiam & Polybius. Pellenicæ item lænę nomē sibi vendicant plurimum, adeo vt præmij vice Athletis proponerentur vincentibus. Id fieri solitum interpretantur, ἐν τοῖς ἡραίοις, hoc est Iunonis festis. Alij cùm Hermæa, id est Mercurij festa in Pelline Achaiæ celebrarentur, epathlon id genus contribui solitum, tradunt: vnde facetissimè in Auibus Aristophanes, de eo qui vesti-
D bus vtebatur atratis admodum, vt posset de balneolo cogitare conducendo,

Μῶν εἰς τὴν Πελλήνην διανοεῖ;

an, inquit, rectà Pellenem euolare cogitas? Nam & antè paulo in eiusdem ordinis hominem, indigere eum hirundinibus multis pronuntiarat:

Δεῖσθαι δ' ἔοικεν ἐκ πολλῶν χελιδόνων.

quo significabat, verno illum indigere tepore, quo multæ se proferant hirundines. In quo ad parœmiam allusum est, μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. hi-
E rundo vna, ver non facit. meminit Aristoteles Moralium primo. Chlænam dicebant vestem quam tunicæ iniiciebant, nos lænam dicimus. Ex iis aliæ sunt aploides, id est simplices: vt apud Homerum, χλαίνας ἁπλοΐδας: aliæ autem duplices. Has verò Attici aplagidas dicunt, & diplasidas, & dibolos. Paragaudas legimus indumenta ex lino virilia, vestibus aliis subiici consueta. Sunt qui vno vel duobus necti loris arbitren-
F tur, vt inde vestes dicantur dilores aut pentelores & monolores: quod ad inficiendi rationem referunt alij: dictionibus ex Græco & Latino conflatis. Vel legamus monocoros, dicoros, tricoros, tetracoros, & pentacoros: quia totiens colore saturarentur. Dalmatica esse Dalmatarum vestis videtur propria, religioni nostrę non spreta quoque. Lampridius in Commodo: Dalmaticatus in publicum processit. In Pertinace Iulius Capitolinus chirodotas nuncupat Dalmatarū. Sicut citratas militares, quas intelligunt
G virgatas, quoniam citrosas vestes ab citri similitudine dici, Pompeius Festus scribit. Sic autem in bello Punico appellauit Neuius. Quod in Cœnis retulit Macrobius, qui & citrosas dictas vestes opinatur, non ab similitudine, vt putat Festus, sed quoniam (vti est ab Oppio traditum) vestibus interiectū citreum malū, quod est ode-

ratissimum, tineas necat. Togam præsidiariam in Seuero dicere videtur Spartianus, qua Imperator, vel omnino qui præsunt, vti consueuere. Quum rogatus, inquit, ad cœnam imperatoriã palliatus venisset, qui togatus debuerat, togam præsidiariam ipsius imperatoris accepit. Subarmalia idem nuncupat indumenta, armis subiecta, ne (opinor) rubigine inficiantur vestes pretiosiores. Prætorianos, inquit, cum subarmalibus inermes sibi iussit occurrere. Caracallæ indumenta fuere ad talos demissa, ab Antonino imperatore populo data, vnde Caracalla est nũcupatus. Sed & Antoninianæ vocantur caracallæ. Meminit earum Hieronymus, vt Sextum Aurelium taceam. Ex tunicis alia vocabatur amphimaschalos, quæ liberis congrueret, ab axillis ita cognominata. Heteromaschalos seruitiis dicabatur. Erat & tunica dicta orthostadios, qua vtebantur non cincta. Illud hîc obiter subnotarim, ne dilatum forsan excidat, vbi Homerus ait chlænam πορφυρέην, exponens Eustathius, peronis, id est fibulis, inquit, quas & combia dicimus, colligauit. Sunt qui combymata pro ornamentis accipiant. Inuenio in Græcorum thesauris, Naucratitas in Prytaneo conuiuia solitos agitare in genethliis, hoc est natalitiis Vestæ, quam Prytanitida dicunt, necnon in Comæi Apollinis panagyri, stolis indutos candidis, quas etiamnum vestes nuncupant Prytanicas. Illud apud Iosephum videor obseruasse, sacerdotibus modò versicolore vti induměto, lege fuisse permissum. Sunt qui prodant, id genus solitum admitti ab iis qui cælestia vice numinum venerarentur. Proinde Leuitici decimonono, Veste quæ ex duobus texta est, non indueris. Inter vestes mulierum proprias, erat diploidion, hemidiploidion, catastictos, quo vtique nomine tunica venit animalium figuris intexta, aut floribus: nam & in nostris literis, belluata quandoque legimus stragula. Inter tunicas recensetur & peplus, vt apud Xenophontem, quanquam apud hunc obseruauimus etiam viris congruere peplum. Nam Armenium scidisse peplos scribit: nisi dicamus, barbaros vestibus plerunq; fœmineis gaudere. Sunt qui Eanon eundem putent cum peplo. Sunt qui dispescãt ita, vt nullis distinctos varietatibus eanos intelligant, peplos vero accipiant variegatos. Quod autem indumentis aliis etiam iniiceretur peplus, ex Mineruæ vtique peplis, libera (vt inquit Pollux) coniectatio est. Perinesa vocabant indumenta, in quorum extremitatibus assuta circumcurreret purpura, insulæ quadam imagine: propterea id fortè Anaxilas etiam νῆσον vocauit, id est nesum, siue insulam. Othonem apud Homerum, album interpretantur amiculum ex lana vtique, non ex lino, prætenue. Fuerunt tamen, qui eo nomine præcandidum episcoporum, & eius loci sacerdotum amiculum intelligi rectè putent: id plebecula nobilésque certatim rochetum dicunt.

Homerus,

Αὐτίκα δ' ἀργεννῇσι καλυψαμένη ὀθόνῃσιν.

id est, cõfestim verò candentibus amicta othonis. Sunt & vestium pleræque de coloribus productæ, alurgides, porphyrides, phœnicides, batrachides. Et sunt hæ quidem viriles, ex quibus batrachida sunt, qui floridam intelligant vestẽ

A sic de colore nuncupatam. Batrachos certè rana est: batrachion verò coloris species, quo ante excogitatas personas, faciem obungerent. Propterea Horatius:

> Quæ facerent agerentque peruncti fecibus ora.

Est item Æginetæ Paulo batrachos sub lingua infantili potissimum tumor φλεγμονώδης, id est cũ inflammatione. Cuiusmodi batrachis foret, indicat planè in Caligula Dion: Batrachida, inquit,

B inducenti, & inde ab colore prasino nuncupato, erat addictus adeo, vt vel nunc Caianum appellent locum, in quo is currus agitaret. Batrachium & phœnicium fuisse Atheniensibus dicasteria, auctor Pausanias est, de coloribus appellatione ducta. Muliebria illa censebãtur indumenta: crocotus, id est κροκωτός, crocotion, parasurgides, omphacinon: cui tamen colori arrisisse Alexandrum quoque traditur. Fuit & indumentum hydrobaphes, quod mox etiam

C psycrobaphes dictum, apparet. Erat cillium itẽ coloris species, quem postea onagrium vocarũt: nam cillon Dores asinum vocant, & asinarium cillantera. Phæus color & niger affines admodum sunt. Phæum tamen ex albo & nigro concinnatum volunt plerique, myinon item nũcupatum, quod in libro De morali virtute confirmat Plutarchus, testatur & primo De ideis tomo Hermogenes. De pictorum coloribus scribens Pollux: Colores, inquit, sunt andricelon, o-

D streon, prasinon, crocoides, cyaneus, cinabari, xanthus, phæus, phlogoleucus, leucophæus. Hunc verò postremum intelligo phæum, in quo plus paulo insit albicantis qualitatis: sicut phlogoleucum flammeum quidem, sed alboris habentem plurimum. Visum scribit Spartianus imperatorem Heliogabalum aurea omni tunica & purpurea, visum & ex gemmis Persica, quũ grauari se diceret onere voluptatis. Habuit in calciamentis quoque gemmas, sed scalptas, tã-

E quam & inibi artificum nobiliũ scalpturæ subiici oculis possent. Tunicas asemas sunt qui vnicolores interpretantur, sicut macrocheras manicatas. Palmatam tunicam, & togam pictã priuatus habuit primus, & propriam Gordianus senior, quum antea ex Capitolio acciperent imperatores, vel ex palatio. Caracallam vestẽ ritu incisam barbarico, & consutam quoque ad mandyæ modum, inuenisse Antoninum scribit Dion: ipsúmque non visum modò ea, sed milites

F quoque sic conuestiri imperasse, vnde Caracalli cognomen est adeptus. Quod sanè vt ignominiosum, agnoscit idem historicus, quando ab iratis sic fuisse appellatum scribit, sicut Taranta ex monomachi sanguinarij, & turpissimi ac pusilli nomine. Persarum gestamina erant, candys, anaxyris, quam & cyrbasiam dicunt, & cidarin, ac pileum. Sed candys quidem regis erat haliporphyros, cæterorum modò purpureus, quandoque & ex pellibus consuebatur. Est

G item Capyris Persarum tunica manicata. Fuit & Persicæ gentis Candyces. meminit Aristophanes. Atrebaticam vestem sunt qui de populorum nomine dictam velint: etiam si Atrabaticas pronuntiat Suidas, de coloris atri ratione. Sunt autem in Gallia Atrebates textrino percelebres. Propterea birros, vestis ea Gallica est, ab

Atre-

Attrebatibus quandoque petitos, prodit histori. Attrebaticas fuisse pretiosas, indicat Hieronym in Iouinianum. Myoton, id est μυωτόν, Armeniorum fuisse dicunt, ex muribus contextam indigenis, aut eius animalis figura variè ornatam. Massilientium erat chortæus: velut rhiza Thracum, Babyloniorum caunaces. Mandya verò phænolæ similis habebatur, cuius meminit in Iphigenia Rhinthon. Et in Tiberij rebus Dion: Facta, inquit, in conuentu quodam pluuia, φαιὰν μανδύην ἐνεδύετο. ac in reliquum, vestem aliam capere ausus est nemo. Eiusdem meminit in Domitiano quoque: Quum, inquit, per naumachiam implueret vehementius, mandyas subinde mutabat, aliorum verò neminem permisit. Mandyan sunt qui etiam loricium nuncupent id est λωρίκιον, quod penulæ genus foret, qua se vt lorica munirent: Latini mantellum dicunt. De quo intellexisse Plinium libro septimo, eruditis ferè placet, quum anthropophagos Scythas cutibus humanorum capitum refe... cum capillo pro mantellis vti. Herodotus tamen in Melpomene super eadem re, ἀπὸ τῶν χειρόμακτρα ἐκτᾶται, ἐκ δὲ τῆς χαλινοῦ τοῦ ἵππου, τὸν αὐτὸς ἐλαύνει, ἐκ τούτου ἐξάπτει, καὶ ἀγάλλεται. ὃς γὰρ ἂν πλεῖστα δέρματα χειρόμακτρα ἔχῃ, ἀνὴρ ἄριστος οὗτος κέκριται. quod est, pro mantelibus possidet, eisq; ex habenis equi sui appensis gloriatur. Qualia mantelia vt quisque plurima habet, ita vir censetur præstantissimus. Chiromactrum verò tergendis manibus dicatum agnoscit etiam libro sexto Pollux. Nam & chiromactra villosa idem libro septimo dici Lasia interpretatur, densitatis ratione. Sed & illud ex Herodoto est, Non deesse qui coria hæc humana, perinde ac brutorum consuant, vtantúrque pro amiculis, Mantelia Cypria, & multicias legimus tunicas in Aureliano Flauij Vopisci. Sindonem accipiunt nonnulli coloris Tyrij vestem: vnde & Martialis,

Nec sic in Tyria sindone tutus eris.

Candidam intelligere malunt alij, qua vterentur magi tenuissima. Sunt qui eo nomine linum interpretentur prætenue. Scribit Dion, Neronẽ tunicula obtectum florida, & sindonio circa collum senatores solitum salutare. Idem tradit quoque Sardanapalum, hoc est Heliogabalum in palatio selegisse locum sibi turpitudinibus aptum, vbi nudus assistens foribus meretricio more, ac sindoniũ aureis suspensum cricis quatiens, voce mollicula, fractáque prætereuntes ad Veneris prolectabat societatem. Polymitam intelligit Hieronymus vestem diuersi coloris contextam filis: qua, inquit, veste polymita, & multarum virtutum diuersitate contexta indutus fuit & Ioseph, & regum quondam vtebantur filiæ. Apud Seras, hoc est σῆρας, sunt proprij generis vestes ex animali, quod σῆρα vocent Græci, indigenæ aliter omnino, magnitudine dupla, quàm cantharus maximus, aliás araneis persimile, in arboribus quæ dicuntur texere: nam & par est pedum numerus, octo vtique: iis domũculas construunt Seres, æstate ac hyeme accommodas. Animalium opus filum est pedibus obuolutum, ac prætenue. Aluntur annis plurimum quatuor, cibus ἐκ τοῦ ἐλύμου, id est ex pannico est. Anno autem quinto, neque enim illis vita productior, calamus obiicitur virens, qui omnibus

A editur animalibus mira gratus suauitate. Cibo id genus ampliter saburrata mox rumpuntur dissiliúntque. Sic verò immorientibus, in vtero plurimum τῆς ὑφάνσεως, id est textrinæ comperitur materiæ. Insula σηρία, Pausanias inquit, in intimo est rubri maris sinu. Sunt qui à fluuio. quẽ dicant σῆρα, effici insulam probent, vti à Nilo Delta. Seras alijs in Scythia constituentibus, tractu ad Indos vergente. Postremò æstiuam vestem theristron dici...us, & theristrion. Sicut hyemalem

B chimastrum. Homerus alexamenon appellauit. Cocco tingi solita, theristra, scribunt eruditi, tenuissima adeo, vti diaphana forent planè. Meminit capite tertio Esaias: Auferet, inquit, Dominus discriminalia, periscelidas, murenulas & olfactoriola, mutatoria, vittas & theristria. Vestem, quæ nunc dicatur Serica, olim Medicam esse nuncupatam, compertum nobis est. Quam verò Syriam vocant multi, hanc autocopon dixere comici. Mitram Homero posteriores

C tæniam esse dicunt, qua obligetur caput, siue fasciam malis dicere, vnde & mitrophori nuncupentur. Ex Euripide manifestius liquet.

Μίτραις κόμαι δ' ἐπ' ὀφρύσιν ἐσκιασμένοι.

Apud Herodotum quoq; est, μίτρας ἀναδεδέαται. Sunt & qui sic finiant, ex fasciis orariisque concinnatas corollas dici mitras. A mitos verò, quod filum est, inclinatur mitra. Est eodem quoque nomine zona, quam soluere narrantur primum parientes, dicántque Dianæ, nato inde illius co-

D gnomento, vt appelletur λυσίζωνος. quo nomine etiam Athenis templum visebatur consecratum. Mitram certè incorruptam dicit Apollonius vbi cõstat etiamnum pudicitia virginitásque. Sed & tænia dici videtur eadem vnde tæniopolis apud Eupolin, interprete Athenæo, pro ea quæ mulieres distrahit zonas. Est & tænia piscis prætenuis.

E *Lacides vestes quæ sint ac item pilares & spira, ac spirobolus. Spiropoles. Spilos. Speractithea. Spirulatim. Anterides. Antes. Anta. Pilos ut Theophrasto quid. Citri pennas tenent rubras. Pilum telum. Quæ dicerentur pila. Cur tauri Phœnices irritentur contra Domitium. Problematum genera. Ausonius Virgilius Ouidius & Hieronymus declarantur. Thysani. Brossi. Athysani. Amphimalli. Crossi. Tapetes. Strota. Stym-*

F *phalidum historia. Stymphalia Diana. Senatorum habitus. Vermiculata vestis. Scolecidata. Quisquiliata. Seres vermiculi. Zira. Ephaptides. Metaxarij. Cantatoria, vel dignitis. Chære, salutatio matutina.*

Cap. XI.

VEstes porrò vetustate dilabentes ac laceras vocauit Aristophanes in Comœdia, lacidas: nam & lacisma Græcè scissuram nobis indicat. Sunt qui spira etiam vocent, id est τὰ σπεῖρα. Nam & apud Xenophontem Rerum Græcarum quarto, σπεῖρα legimus: Ascenderant, inquit, spi-

G ris induti, perinde ac æstate. Faba porrò Ægyptia serenda traditur paleato limo, quo descendat comprehendátque. Proinde spirobolos nuncupatur auctoribus quandoque ab spiris pro veste sit spiropoles, etiam si melius est item indumentum quandoque spiron: nam est & militaris ordo spira. Spilos verò, sicut chæradès &

myrmeces,& rhachiæ,ac trychata, petræ in mari sunt sub aquis delitescentes. Spira. hthea enodala, id est reptilia dici animaduertimus, quæ auctiora sunt & prægraui cauda: quæ in trahendo velut onus est, vnde inflexum nomen. Spirulatim signat, clauiculatim, & capreolatim. Nam in torculari trochlea dicitur eruditis spirulatim striata. Est autem propriè spira, circulorum genus, quum tales perducuntur lineæ, vt earum portio vltima non ad exordium trahatur, sed paulum ab rigore deflexa infra vel supra circulos producat alios arctiores laxioresve: quam figuram Achanti volumen in Timæo dixit Plato. Sed ad spiron redeo. Latini id genus pilares dicere vestes possent. Quod Martialis significat, quum Epigrammatum secundo, de toga sua quam pertritam conscissámq; intelligi volebat, ita scribit:

At me, quæ passa est furiosi cornua tauri,
Noluerit dici quam pila prima suam.

Erant siquidem, vt Sex. Pompeius scribit, pilæ viriles effigies atque item muliebres ex lana, quæ compitalibus suspendebantur in compitis, quòd esse deorum inferorum putarent, quos vocant lares: quibus tot pilæ, quot capita liberorum, seruorum, mulierum circa compita habitabant, ponebantur, vt essent iis pilis & simulacris contenti, viuisque parcerent. Hisce verò imaginibus nullius omnino pretij vestes circumponebantur. Proinde pannosos etiam quandoq; Martialis pilas vocat, vt Epigrammatum decimo, in Laurum,

Sed, qui primus erat lusor, dum floruit ætas,
Nunc postquàm desiit ludere, prima pila est.

Sunt & in ratione ædificiorum pilæ quoque, ex quarum videntur genere auterides, siue erismæ, quæ procurrunt ab imo, mox gradatim contrahuntur. Antes verò quadraturæ sunt, ex quo antæ vocantur, quadratæ columnæ. Virgilius,

Iam canit effœtus extremos vinitor antes.

Ægyptiæ porrò fabæ thyrsus vti quibusdam videtur, ab Theophrasto nuncupatur pilos. Sed rotundum calicem eo vocabulo accipere malunt alij. Pilum autem, inquit in commentatione historica De Romanorum militia Polybius, telũ est, lignum plerunque bicubitale, crassitudine verò digiti, spiculo spithamæ, idest palmi maioris, eousque attenuato & acuto, vt post ictum primum necessariò flectatur, sitque ineptum ad remittendum, alioqui commune fieret telum. Cæterum quia de pilis sermo est, astruit poetæ illius acutus interpres, vt de eo meum semper fuit iudicium, & benè doctus quoque, etiam si nasutiores multi, subditis equo calcaribus, laxis habenis toto in illum feruntur impetu, & altius genuinum infigunt: ab hac pilarum similitudine vestes, quæ in spectaculo tauris obiicerentur irritandis, pilas item fuisse nuncupatas, quod à tauris peterentur, tanquam effigies hominum. Vel, inquit, pilæ dicebantur, quod in globum & lusoriæ pilæ speciem conuolutæ iactabantur: quanquam rudis antiquitas, vt Pædianus auctor est, homines è stramine formaret ad eum vsum. Postea, inquit, luxus in tantum auctus est, vt vestes etiam purpureæ obiicerentur. Quod duodecimo Metamorphoseon significasse Ouidius quoque videtur, quum ita canit,

Haud secus exarsit, quàm circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Phœnicias vestes, elusáque vulnera sentit.

Sed vt nos ex multiiuga lectione cultius aliquid aucupemur, quod ingeniosus enarrator minus aduerterit, cuius fiducia haudquaquam in aurem vtranque dormiendum, sed peruigilarè semper excutiendi poetarum sensus, quibus ille multum intulit claritatis, quum alioqui Heracliti tenebris obuoluti, plurimis iacerent incogniti & insciti: quod sanè velut auri coronarij laxamentum dixeris, eminentis ingenij fertilitate condonatum: subest semper ferè intercutaneæ eruditionis aliquid, quod non nisi Lynceo conspexeris: veluti in eo (quod ait) nimio luxu institutum, vt Phœniceæ vestes conijcerentur ad taurorum irritationem. Id vero minus veritate connititur, nam ex natura rerum oborta consuetudo est: quam & iureconsultus Vlpianus Digestis de furtis non ignorasse videtur, vbi ait: Cum eo qui pannum rubrum ostendit, fugauitque pecus, vt in fures incideret, furti actio est. Hoc & in Institutionibus relatum inuenies De obligationibus quæ ex delicto nascuntur. Quod vt verum scias, audi quod doctissimus ille Plutarchus in Oratione qua connubialia contexuit præcepta, ad hoc ipsum pertinentia memoriæ mandanda censuerit. Qui elephantis (inquit) se admouent, vestem claram non gestant, nec puniceam qui tauris, quòd huiusmodi coloribus illa animalia maximè efferantur: sicuti tigres in tantum aguntur furorem sonitu tympanorum, vt semetipsas dilanient: feles olfactu odoramentorum perturbari & furere, traditur. Idem porrò Plutarchus in libro De Alexandri fortuna, liquidius etiamnum tauros phœniceis irritari efferarí que scribit, elephantes verò albis. Verùm vt ex nostris item literis doctrina corroboretur, apud Senecam libro De ira tertio, ita reperies. Quod accidere vides animalibus mutis, idem in homine deprehendes, friuolis turbamur & inanibus. Taurum color rubicundus excitat: ad vmbram aspis exsurgit: vrsos leonésq; mappa proritat. Omnia, quæ natura fera ac rabida sunt, cõsternantur ad minima. Porrò & ceruos rubræ pennæ aspectu terreri, nónne & Ausonius comprobat illis versibus?

An cum fratre vagos dumeta per auia ceruos
Circundas maculis, & multa indagine pinnæ?

Id & Seneca significare videtur libro De clementia primo: Si feras (inquit) linea, & pinna conclusas contineas, iubeásq; telis incessi, tentabunt fugã per ipsa quę fugerant, proculcabũntq; formidinem. Sed & in Georgicis lib. 3. comme-minit Virgilius vbi de ceruis ait,

Puniceæve agitant pauidos formidine pennæ.

Quem tamen locum inscitissimè explicari, animaduertes etiam ab iis qui fimbrias expandunt, & ostentui sua habent omnia, & pectus suum bibliothecam rentur. Sed & Ouidius eadem inscitiæ labe inuoluitur magis, quàm explicatur Metamorphoseon decimoquinto.

Nec

Nec formidatis ceruos includite pennis.

Quin & Lucanus,

Sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ.

Quod autem odoratas ait pennas, ad id referri potest, quod vstulari ab plerisque solent, sicuti Insubribus mos est. Hoc ipsum & Hieronymus innuit in Luciferiani & Orthodoxi dialogo: Et pauidorum more ceruorum, dum vanos pennarum euitatis volatus, fortissimis retibus implicamini. Nec ambitiosum me putet parte hac quispiam, quando indicta inscitaque multis retegimus. Quòd si curiosior aliquis horum euentuum amplius rationem perquirat, cum Alexandro fortè respondebimus. Si tamen Alexandri germanus est liber, quod non videtur quibusdam, stili salua ductis, aut doctrina hæresin non resipiente. Problematum nonnulla esse prorsum ambiguitatis expertia: neque enim dubitandum putabit aliquis, cur volucribus plumas contribuerit natura. Quippe, vt iis foueantur vestimentorum loco, datas, liquidò patet. Quædam verò ἄλυτα παντελῶς, ἐστὶ θεῷ μόνῳ γνώριμα. hoc est, solutionis expertia omnino, ac Deo tantum cognobilia, qui horum constituit essentiam. Dubia enim quæstio est, quamobrem γαργαλιζόμενοι μασχάλας ἢ πέλματα ἢ πλευρὰς γελῶσι, idest, titillati, alas aut plantas aut latera rident. siue qua de causa audientes aliquos atterentes marmora aut secantes aut stridentes aut ferrum limantes dentibus e uestigio inhorrescunt. vel cur magnes attrahat ferrum, electrum paleas: leo gallum metuat: coturnices helleborum comedant, hominibus letalem. Ex hoc genere sunt, quæ à medicis ἰδιότητες ἄῤῥητοι λέγονται, hoc est occultæ appellantur proprietates. Quod autem suum vniuscuiusque occultum est, id parum habet, cuius reddi causa possit. Malè enim quidam horum solutiones subitaneas efficiunt, valde inutiles, nec fidem facientes. Aiunt enim struthocamelũ ferrum non proprietate vlla, sed potius calore concoquere: quod profectò insulsum est. Leo nanque quum hoc ipso animali feruidior sit, nõ tamen ferrum conficit. Sunt & suæ philosophis occultæ proprietates: immo verò etiam grammaticis, quæ πάθη vocantur, συνεμφαινόμενα ταῖς χρήσεσι, idest ex vsu adnotatæ. Tertium verò genus est problematum, quod medium tenet locum, & ad cognitionem habendam minimè ambiguum est, & solutioni subiicitur. Quod ergo de tauro propositum est, esse inter ἰδιότητας ἀῤῥήτους, manifestum videri potest: nisi quòd Auicenna primo Canonis ita propemodum scribit: Æstimationes, inquit, humores permouent, quippe sanguinem agitat rubentium rerum intuitus. Quare eum cui è naribus profluere sanguis assueuerit, vetamus rubens quippiam amplius inspectare. Ratione eadem Albertus scribit, ad prælium elephantes excitari. Consimile narratur ferè de stymphalidib⁹ miraculum, quas Hercules sagittis impetiuisse dicitur, sed ab eo interemptas, abnuit Camireus Pisander. Aues esse dicuntur ἀνδροφάγοι, quæ tamen crotalorum abigantur tinnitu: plurimas haberi in Arabiæ desertis, tradunt, leonibus ac pardalis non minores Aucupatum prodeuntes inuadunt, ac rostris conuulnerantes interimunt, perforatis etiam

A num æneis ferreisque munimẽtis: quòd si phloinam induant vestem crassiorem, obluctatur ea demum obsistitque: immo perinde ac visco fixa inhærent nostra, tenentúrque: earum magnitudo ferè quæ gruum, similitudine ibin exprimũt, sed robustiora illis rostra, nec adunca. Porrò apud Stymphalum Dianæ visebatur Stymphaliæ templum, & in tecto stymphalides aues ex ligno compositæ afformatæq;. Arabiæ putantur vernaculæ, atque inde ad Stymphalum deuolasse. B In hac porrò multiplici vestium pragmatia, non prætereundum quod scribit Dion: Traianum prius quàm imperio admoueretur, oblatã concepisse speciem senis pallio contecti, & veste purpurea, coronæ insigni adiecto, qua forma expingi senatores assueuere. Vermiculatam vestem apud Hieronymum sunt qui interpretentur dici, ex æquifoliæ grano, quod locis quibusdam, Plinio tradente, vermiculi specie visitur. Nam & coccineam vestem scolecidatam C vocari tradunt, velut vermiculatam: etiam si quisquilium est cocci granum, vnde corriuari quisquiliata videri potest. Quod & ipsum animaduertit Hermolaus. Emperonema diptychon apud Theocritum interpretantur diploida, fœminis etiam congruam, Homerus quam dixerit δίπλακα μαρμαρέην. Vestitissima dicuntur animalia, quæ prædenso sunt pilo vel lana. Quod verò in vestibus quandoque thysanos dici legimus (nam & Homerus Ægida nuncupat thysanoes- D sam) fimbrias intellige, quas item brossos nominant, vel crossos, si per o micron scribatur: nam κρόσσοι, vocitantur hydrophora vasa, idest aqualia. Sunt autem thysani schismata, idest scissuræ quædam: vnde apud Pausaniam Arethysani, idest Martis thysani. Crossum etiam pro cratere accipit Sophocles. Apud Lycophronem & cæteros aqualia intelliguntur vasa, cuiusmodi fortè Lagyni sunt & Xestæ. Dicuntur crossi, à κερῶ, & per concisionem κρῶ, signat id infundo. Tape- E tes verò, inter vestes vtique non sunt, verum ea nomenclatura certi generis stragula intelliguntur, vel nominis argumento, proculcationem indicantis, idest ἀπὸ τοῦ πατεῖν. Amphitapetas putat Ælius Dionysius ex vtraque parte hirsutie presignes. Hos item amphimallos intelligit Pausanias. Iis porrò diuersi, quos heteromallos vocant, idest vna modò facie hirtos. Omnino tapetas dicunt μαλλωτούς, idest villosos. Quibus insternendi incumbit functio, rectè videntur dici F strotæ, Græca ratione: meminit Athenæus. nam apud Persas leguntur βασιλικοὶ στρῶται, idest regij instratores. Et in Pelopida Plutarchus scribit, Timagoram Atheniensem ab Persarum rege dono accepisse lectum πολυτελῆ, & στρώτας θεράποντας. sed interpres seruilia intellexit strata ineptissimè. Id quod ex Athenæo liquidò agnoscas, qui prodit Persas ita sentire, insternendi artem à Græcis ignorari. Ziras item, idest ζειρὰς, indumenta legimus apud Xenophontem ἀναβάσεως septimo, aduersus vim frigoris. Siquidem G Thracas scribit, hyeme sæuiore alopecidibus, idest pellibus vulpinis caput præmunire ac aures, necnon ziras gestare ad pedes protensas in equis, chlamydes autem minimè. Sunt qui super tunica gestari solitas prodant ziras, sicuti eς hapthidas. Meminit Herodotus quoque. Sed & ma-

A rei argumentum ἀσπιδίσκιον, id est breue scutum cum mortuis contumulabant, additis & cristis. Qua in re id item fuit Phœnicibus peculiare, vti cadauera sic astituerent, vt Occasum inspectarent, quum mortalibus cæteris Oriens amplius placeat. Dignum memoratu: Carinas dici mulieres, quæ cantu flebili mortuos in funeribus allectabantur: quoniam ex Caria accerserentur. Quod verò ad Aegyptios attinet, scitu dignum illud quoque: eos à Dione φιλοίνους nuncupari, B id est in vinum procliues, ac philopotas: quoniam apud eos comperta primum tradatur vitis, in Plinthine ciuitate, quod Hellanicus scribit ac inde factos vinolentos. Sunt qui scribant, excogitatam ab iisdem ex hordeo potionem, vt vini inopes inde sibi voluptatem conquirerent, quando & hac oblectantur ita, vt canant etiamnum salténtque, obeántque omnia ebriis consueta, eo tamen interstitio, quòd qui vino externantur, in faciem (inquit Aristoteles) C feruntur: qui verò crithinum hauserint, caput resupinant. Vinum quippe καρηβαρικὸν est, aggrauátque caput. Crithina potio carotica censetur. Vinolentiæ Aegyptiorum argumentum euidens: brasicæ, velut ex lege, prægustatio in cœna: quoniam amethystum sit remedium id, hoc est, ebrietatem reprimat. quod efficere creditur eiusdem quoque semen. Illud addimus: Hecatæum scribere, In Aetolia inuentam primò vitem, quam quia οἴνας dicerent veteres, inde vinum nuncupari οἶνον. etiam si ab Orneo pu- D tant alij, in Cratylo item aliud Platone statuente. Inuenio: Aegyptiorum reges quandoque pastores fuisse nuncupatos: propterea quòd in sacra historia lectum obseruauimus, Ioseph & fratres eius in Aegyptum descendisse in principio pastorum. quãdoque verò, quod Manetho Aegyptiorum sacerdos prodidit, Pharaones. Erat enim dignitatis nomen id, sicuti Augusti appellatio apud Romanos. Pharicum autem po- E tionis erat genus, seu ab inuentore nuncupatum Pharico, vel ab Arcadicis Pharis, vel ab Phæris in Thessalia, vel ab ea quæ est in Lacedæmonia Pharis. Dicitur item μηδικὸν, id est medicum potio id genus. Phariacum pharmacum, inter thanasima, id est lætifera, recenset Athenæus. Memoriæ traditur illud quoque: Bocchorum Aegyptiis iura constituisse, qui fuit ex Aegyptiorum Dynastis vnus, sub quo agnum loquutum tradunt, iis ferè temporibus, quibus apud Al- F bam æditi sunt Romulus & Remus. Inuenio in Græco penu: Thoona. id est Θῶνα, quem & Θῶνιν dicunt, apud Aegyptios fuisse artis medicæ repertorem. A quo & mensis cognominetur primus. Traditur illud quoque: Canobi regem fuisse Thonum, qui Helenæ vim adortus sit inferre, ac inde ab Menelao interemptus, vnde nuncupetur ciuitas Thonis. At Thomi, lignorum sunt acerui, sed & tritici. Porrò Alexandriæ ac tractũ propinquo loca sunt adeo lætis substru- G cta diuersoriis & auris, ac salutari perflatilia temperamento, vt extra orbem versari nostrum sibi videatur, qui in illis agat, quum persæpe vel aprico spiritu immurmurantes sentiantur perflatus. Apud Memphim, ne quid scitu dignum præteream, scribit Proculus grammaticus in peregrinatum regionum mentione, auream fuisse columnam Aegyptiis literis in eam sententiam, tunc demum fore liberam Aegyptum, quum illuc commeassent Romani fasces cum prætexta.

Cuiusmodi fuerit Aegyptiorum sapientia. Et cur viri præstantes illuc potißimum enauigarint. De mathesi paucula.

Cap. IIII.

QVia verò paulo antè Aegyptiæ gentis sapientiam sum visus auctoritatum tibicinibus præfultus efferre plurimum, illud minimè dissimulandum: inter classicos nostrates esse, qui opinentur, Chaldæos, itémque Aegyptios fuisse ingenio parum ad sapientiam facto. Propterea falli debere neminem celebrata veteribus, etiámque Platoni, Aegyptiorum sapientia & Chaldæorum, quando præstantis ingenij viros aliquot ad eos non alio nomine transmisisse, exploratissimum est. Cæterum celebre id, atque diuinum sapientiæ nomen de sola cærimoniarum, & diuini cultus scientia videri propagatum: quoniam apud optimum quenque, itémque philosophiæ addictos, quod & in Epinomide comprobatum Platoni nouimus, pro comperto est, summam sapientiam in religionis assertione plurimum versari: proinde, quum circumferretur passim, constánsque vigeret opinio, eius rei apprimè peritos Aegyptios, tanto studio à magnis viris susceptam illuc enauigationem, vt tanti arcani, si qua fieri posset, compotes euaderent. Id, vt verum sciamus, libuit paucula ex Mercurio subnectere: An ignoras, inquit, ô Asclepi, quòd Aegyptus imago sit cæli, aut (quod est verius) translatio & descensio omnium, quæ gubernantur atque exercentur in cælo? &, si dicendum est verius, terra nostra totius mundi est templum: & tamen, quoniam præscire cuncta prudentes decet, istud vos ignorare, fas non est, futurum tempus, quum appareat, Aegyptios incassum pia mente diuinitatem sedula religione seruasse: & omnis eorum sancta veneratio in irritum casura frustrabitur. E terris enim ad cælum est recursura diuinitas, linquetur Aegyptus, terráque, quæ fuit diuinitatis sedes, religione viduata, numinum præsentia destituetur. Hactenus ex Mercurio. Iamblicus verò illorũ religionem non ferè aliud, quàm superstitionem fuisse confitetur magna ex parte, in malorum dæmonum cultũ præcipuè debacchatos perdocens. Quæ res amplissimè gentium earum ruditatẽ coarguit in primis. Nam vt hebetissimus quisque est, ita facillimè superstitionum vanitatibus mancipatur. Quas ingenium vegetum doctrinæ nitoribus defæcatum excultúmque præcipuè auersatur, allidítque. Adde, quòd præter idololatriæ insaniam mathematicis maximè incubuisse homines illi pernoscuntur. Ad quam rem prolectabat eos regionum illarum benignior tractus, patentibus latè campis, ac noctibus serenitate perpetua syderali contemplationi nitescentibus. Eo procliuius auido ingenio viros præcellentes ad se pellicuerunt. Nam & in epistola ad Pherecydem scribit Thales, in Aegyptum se cum Solone commeasse, studio sacerdotes inuisendi, &

astro-

astronomos. Quin & ab eisdem se geometricis imbutum, non inficiatur. Constantissimum verò illud est: naturalis primæque philosophiæ, quæ suis nixa rationum radicibus demonstratur, nil vnquã ab Ægyptiis acceptum aut Chaldæis, quando eius scientię aut expertes omnino, aut parum in ea progressi, & (quod dicitur) primoribus modò labris prægustasse deprehendũtur. Quòd si alicubi tradit Auerrois, apud Chaldæos olim perfectam fuisse philosophiam, non de iis intelligendum, quorum circumferuntur monumenta: sed id hæreseos continet vanitatẽ, quæ mundi æternitatem astruens, scientias rerũ abolitas sæpius intercidisse opinatur, denuóque in emersum sese prompsisse. Nec Abraham vir diuinus omnino Chaldęus comprobatur, creditúrve. Quòd si maximè sit, Platonis succurrit bracteata sententia: Inter malos si quis cooriatur non malus, eum verò esse egregiè bonum. Ne quis autem mathematicarum nomine suspiciendas putet gentes eas, scire oportet: matheseos studia apud veteres inter puerorum rudimenta esse connumerata. Porrò eiusmodi ferè deprehenduntur hæ disciplinæ, vt à limine aut paulo interius consalutatæ in philosophia profecturis multum afferant adiumenti: quod si in illis diutius morandum gyris, aut etiam cõsenescendum ducas, non gradus tibi ad altiora pares, sed lapsum struas: quoniam inde errorum scaturigines sese frequenter ostentant. Cui rei calculum adiecisse Aristotelem, non fallit Peripateticos paulo politiores.

Cuius sit rationis prouerbium ab Ægyptiorum templis productum. Pulchritudo perfecta. De Silenorum imaguncula. Obiter de Hephæstionis funere, & Grunnio Corocotta & Nannio Proscenio.

Cap. V.

NEcdum ab Ægypto digredimur, succurrũt adhuc quæpiam interiorem redolentia, & genuinam doctrinam. Adagium est scitissimũ in antiquis literis Ægyptium templum, de eo qui forinsecus, & in iis quæ sub aspectum cadunt, perpolitus est, & mirum in modum venustus, ac elegantię omnis perstudiosus, introrsum verò intercutibus madeat vitiis, & sit planè monstrificum quiddam, & inauspicatum quales fermè rectè dixeris fœminas corpore quidẽ prænitidas, & (vt sic dicam) illices, omníque decore visendas, anima verò fœdissimas & promiscuis flagitiis agminatim obsessas ac velut loricà circumuallatas, ceu strumam dibapho contegant. Qua specie nil puto inamœnius, nil quod mensum rationis absurdius transiliat. Etenim absoluta numeris omnibus censeri pulchritudo debet, vbi duo ista conueniant, & societatem coeant nulla solubilem vi, animalis virtus atque præstantia, tum corporis cõcinna linearum, colorum membrorúmque compacta, benéque constituta proportio. Alias mutilata pulchritudo est, nam & Porphyrius dæmones, quorum animi iniqui sint, corpora item habere deformia pronuntiat. Esse quoque naturaliter intus bona, statuit Plotinus, quæcunque sint extrinsecus verè pulchra: quippe ex interioris formæ perfectione, atque seminariæ rationis victoria super materiam prouenit externa formositas. Prouerbij autem ratio est, quoniam Ægyptiis templa substruere erat moris, marmore antiquis artificum manibus elaborato turgentia, auro splendida, picturis mollioribus egregiè perornata, summa colorum varietate distincta, omni demum cultu nitida. Sed quod præcipuum fuerat, si Deum requisisses, cuius exquisito honori tantus impensus fuisset labor, bone Deus, quàm ridicularium inuenisses, quam prorsum à rationis dictamine ac præscripto dissitum & sequestratum. Simia erat ea, aut ibis, aut hircus, aut id genus aliquid. Apud illos quidem mysticos ista fortè sensus habent: nobis tamen, vt profectò sunt, ridicula fiunt. Sic, inquit Seneca, isti, quos vt felices suspicimus, si non qua currunt, sed qua latent, inspectarimus, miseri sunt, sordidi, turpes, ad similitudinem parietum suorum extrinsecus culti. Non est ista solida & syncera felicitas, crusta est & quidem tenuis. falsa iis circumposita sunt bona, animi inanes, ac velut longo fallacique delusi somno, auro, argento nitent, intus boni nihil est. At quibus recta placent nõ fulgent extrinsecus, bona introrsus obuersa sunt. Sic mundus exteriora contempsit, spectaculo sui lætus Intus omne posuit bonum. Sic & in Platonis symposio Alcibiades Silenis Socratem putat persimilem: quod & ex Xenophõtis Symposio valet comprobari: quia introrsum longè foret alius, quàm præferrent extima. Siquidem fuere imagunculæ quædam Sileni, ita prorsum concinnatæ, vt discludi possent. Sed occlusæ, ridicula nescio quæ ostentabant. quando & Silenos fuisse turpissimos, idem mõstrat Xenophon. Apertæ ac explicatæ augustius numinis præferebant idolum. In Hephæstionis funere, quod magnificentia inenarrabili est ab Alexandro æditũ Babylone, in fastigio summo stabant sirenes intus inanes sic, vti hominum essent capaces, qui funebrem occinerent næniam. Ab hisce nõ dissentanea sunt, quæ de Grunnio Corocotta scribit Hieronymus, seu vero, qui luxu & flagitiis intus erat Nero, foris Cato, ambiguus totus, vt ex contrariis diuersisque naturis vnum monstrum, nouámque bestiam diceres cõpactam: iuxta illud poeticum, Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra. Ab iis verò quæ de templis Ægyptiorum diximus, dissident non ita, quæ de Nannio Proscenio meretricula prodit Antiphanes, & repetit Athenæus: ea siquidem cultius exquisitiúsque aureis fulta ornamentis formosæ gratæque puellæ speciẽ pręferebat, verum exuta turpissimæ nota non caruit. Vnde proscenij irrepsit cognomentum: super qua re falli tamen nonnullos, alibi (opinor) subsignauimus.

Olympiadis apophthegma scitum de pellice. Itémque alterum, in eum qui formosam quidem duxerat, sed non illibati nominis. Interim quid oculis vel digitis vxorem ducere. Alexandri in Olympiadem dictum graue.

Cap. VI.

PHilippum Macedonem proditum monumentis est, Thessalicam mulierem amasse

A ardentius. Irroborarat inde opinio vehemens, veneficiis circumuentum ab ea Philippum, atque ita eius mentem prępediri illaquecatam demulctámque: qui mos in Thessalia nimio plus frequens erat. Id quum identidem inaudisset Olympias, mirè optabat, quandoque in potestate sua habere mulierem. Quum se ostentasset occasio, accersiri eam iubet. Quam vbi est conspicata forma præsignem, loquendi non imperitam, prudentiæ haud prorsus expertem, χαιρέτωσαν, εἶπεν ἡ Ὀλυμπιάς, αἱ διαβολαί. σὺ γὰρ ἐν σεαυτῇ τὰ φάρμακα ἔχεις. B Valeant, inquit Olympias, intentatæ calumniæ. Tu quidem in te ipsa veneficiorum vim habes. Eiusdem porrò Olympiadis alterum, & scitum vtique circumfertur apophthegma. Duxerat adolescens quispiam præstanti quidem forma puellam longè conspicuā, sed quæ parum integra fama, malè audiret. In hoc, inquit, sopita prorsus ratio est, cæcúsque animo fertur ac stupens: neque enim sibi eatenus indulsisset, C vt oculorum iudicio ducendam putaret vxorem. Quippe non digitis, non item oculis deligere m[illegible]lie[illegible]m addecet: quod factitant plerique, rationem ineuntes, non quidem quo modo illa sit cum eis victura, sed quanti veniat. Et in iis quidem omnino prudens & abūdè cordata Olympias. Verum alibi naturam resipit muliebrem, id est deprauatam, & veneficiis quodammodo imbutam pestilētibus. Quippe vt insontibus cuiusdam necem Alexandro exprimeret filio, D idētidem grauius insusurrabat nouem mensium in vtero gestationem. At magnanimus in eo vtique rex, aliam (inquit) optima parens reposce mercedem. Hominis salus nullo beneficio pensatur.

Prouerbium. Extra leucoparyphus, intus holoporphyrus. Vocabuli vtriusque cum plerisque aliis explicatio. Paryphe. Paralurges. Paryphi. Virgatæ vestes. Virga pro purpura. Candys. Platyporphyra. Stlataria purpura. Holargyros.

Cap. VII.

PRouerbium perelegans vsurpari à Græcis animaduerto, E Extra leucoparyphus, intus verò holoporphyrus: in eum qui vestibus quidem frugi vtatur, nec vllo maioris impendij fuco inebriatis: intus tamen, id est animo luxu diffluat ad delicias vsque vel Alexandrinas, ac totus etiamnum inter catastlos sit, ac Delphiticos cinædulos, F quando additamenta sunt hæc, & velut corollaria efferuescentis luxuriæ. Sumptum id, ac propagatum ex historia: quum Antipatrum quidā laudibus efferrent, quòd esset apprimè frugi, ac victu præparcus, & apprimè austerus, ἔξωθεν, inquit Alexander, Ἀντίπατρος λευκοπάρυφός ἐστι, τὰ δ' ἔνδον ὁλοπόρφυρος. id est, Antipatri quidem extima leucoparypha visuntur, at intima holoporphyra sunt. Dici autem à nobis leucoparyphus potest albis indutus vestibus: siquidem est paryphe, vestium contextus. G Sed & indumentum ipsum, vnde est illa Tarentinorū [illegible] διαφανής, id est vestis pallucida. Nam εὐπάρυφοι, inde pretiose ac multa munditia & circunspectè compositéque amicti nuncupantur, & locupletes. Mentio eius verbi, quum apud alios est, tum in Luciani vita. Paryphes apud Pollucem, & paralurges, indumentum appellatur attexam vtrinque habens purpuram. Id verò ab Ionibus dicitur pachyales. Sed & in tunicis virgæ purpureæ vocantur paryphi: vnde & in Latinis literis virgatæ vestes, & apud Poetam Æneidos octauo, sagula virgata, quæ haberent in virgarum modum deductas vias: cui sententiæ subscribit sexto Bibliotheces Diodorus: tametsi in eo allusum Seruius putat, ad Gallicam linguam, qua virgę diceretur purpura. Virgilij versus est,

> Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
> Auro innectuntur.

Holoporphyros verò signat totum purpureum: sicut holosericam vestem legimus, ex serico cōtextā totā. Xenophon candyn vocauit holoporphyron: quanquam alibi haliporphyton legas. Est autem indumentum Persicum candys. Archippus in Pluto etiam platyporphyra nuncupat vestimenta: sicuti stlataria apud nostros quandoque dicitur purpura. Phyalas ὁλαργύρους apud Athenæum legimus, i. totas argenteas.

An mores Massilienses in Plauto rectè pro cinædis dicantur. De Massilia paulo plura. Item quæ sit nominis ratio. Inibi mercaturæ laus. Plutarchi sententia restituta, quam peruertit interpres.

Cap. VIII.

MOres Massilienses in Plauti Cassina, sunt qui molliculos effœminatioresque intelligant, ex Athenæi doctrina, abs quo proditum est, Massilienses adeo libidinibus remollitos fluxósque olim fuisse, vt morsum prouerbialem non euaserint. Rectène id à Græco homine in literas promptum sit, non discutio nunc. Neq; enim tam docti viri, quamuis mortui, ingenium mihi arbitror committendum accendēdúmve: nec in hisce nostris lucubrationibus Scyllęi spirant obtrectatorū canes, quin infra classem vel obelisco dignos statuo. Vnum scio, ciuitatem eā seueritatis eatenus acrem fuisse custodem, vt Mimis nullum prorsus aditum in scenam daret, quorum argumenta plurimum actus continent stuprorum. Omnibus quoque, qui religionis simulatione causam inertiæ quærerent, portas omnino conclusas haberet. Scribit Cornelius itē Tacitus, Massiliam Agricolæ socero fuisse sedē ac magistram studiorum, ciuitatem Græca comitate, & prouinciali parsimonia mixtam ac benè cōpositam. Victus porrò frugi atque modestiæ Massiliensium illud non minimū argumentū est, quod Strabo inquit, Dotem illis amplissimam centum fuisse aureos, ad vestē quinque, ad mundum aureum quinque: amplius verò nullo pacto licuisse. Studia præterea bonarū artium adeo in ea vrbe exculta, vt nobilissimus quisque ex Romanis pro Attica peregrinatione eò ad capessendas disciplinas & ingenij cultum magno numero confluerent. Galli quoque accolæ, gens alioqui fera & barbara, pronis animis ad Massiliensium imitationem quandoque se composuerint. Memorabile illud est, quod grauissimi auctores prodidere, Aristocraticum quidem illorum fuisse principatum, sed omnes legum æquitate superasse. Senatores eorum timuchi vocabantur, id est honore prædit i: digni ta

dignitas eum habebat finem, quem vita. Sed timuchus nemo erat, cui liberi non forent. Erant tamen & sui Naucratitis timuchi, quos Prytanei & cœnarum quæ inibi parabantur, præfectos intelligere Athenæus videtur. Leges Ionico more publicè proponebantur. Auctor porrò T. Liuius est, ab Vrbe condita libro trigesimoseptimo: Massilienses in eo honore, & in ea dignitate apud Romanos fuisse, ac si medium Græciæ vmbilicum incoluissent: non enim sonum modò linguæ vestitúmque & habitum, sed ante omnia mores & leges & ingenium syncerum integrúmque à contagione accolarum seruasse. Propterea Maximus quoque Valerius prisci moris obseruantia, charitate populi Romani Massilienses præcipuè conspicuos fuisse, prodit. Sed quid ista cõsectamur diutius? Vnius M. Tulli auctoritas pro Flacco, Græci hominis morsum retundit reuincitque, folio (quod aiũt) ficulno cauilli compressa lubricitate. Massiliæ, inquit, disciplinam atque grauitatem non solũ Græciæ, sed haud scio an cunctis gentibus anteponẽdam iure dicam, quæ tam procul à Græcorum omnium regionibus, disciplinis, linguáque diuisa, quum in vltimis terris cincta Gallorum gentibus, barbariæ fluctibus alluatur, sic optimatum consilio gubernatur, vt omnes eius instituta laudare facilius possint, quàm æmulari. Cæterum iis iam resectis, illud lecturos nostra hæc, quocunque prodeant genio, commonuisse præstiterit, Massiliam inde appellationis traxisse causam, quod quum fortè illuc Phocenses classe appulissent, vidit gubernator piscatorem, quem vocant Græci ἁλιέα, protinúsque μάσσαι ἐκέλευσε τὸ ἀπόγειον σχοινίον, id est religare abterraneum iussit funem: quippe μάσσαι lingua Æolica destinare significat, quod Timæus tradit. Proinde ἐκ τοῦ ἁλιέως καὶ τοῦ μάσσαι, dici Massiliam. Sed Græci Massaliam enuntiant, vnde gentile nomen Massaliotes. Ex quo apud T. Liuium fortè L. Terẽtius Massaliota. Isocrates in Archidamo scribit, Phocenses magni regis dominatum fugientes coloniam deduxisse Massiliam: cui sententiæ calculum adiicit Aristoteles quoque. Dignum scitu, quod in Solone scribit Plutarchus, Mercaturam comparandis regum amicitiis, ab Barbarorum gentibus conciliandis pollere plurimum. Quin & rerum peritiam excellenter afferre, sed & maximarum ciuitatum initia inde ducta, velut Massiliam condidit Protus, ab Celtis prope Rhodanum beneuolè exceptus. Aduertant porrò harum lectionum studiosi, Plutarchi interpretem ægri somnia planè profudisse, quando horum nihil assequitur. Pompeius Trogus libro quadragesimo tertio historiam latius exsequitur: sed Peranum conditorem facit, Protum minime.

Vestitus quam esse addeceat rationem. Veris, aut pauonis cognomina quibus adhæreãt. Pauonis rotatio quæ fit. Dimitros. Vestimenta initiatorum quæ dicantur per parœmiam. Item de Atheniensium mysteriis. Sacerdotales Hebræorum vestes. Quid mysteria, & quid mystæ: item mystile, & thronon. Vestium repositoria. Rhiscus quid. Rhiti. Mystron. Mystropola. Thranos, seu thranion. Thranita. Remigum species. Hæmorrhoicus thonos.

Caput IX.

A IN vestitu, sicut in plerisque omnibus, mediocritatẽ esse optimã, vt omnia ferè, ita hoc quoque rectissimè M. Cicero videtur dixisse. Nam si modũ excesseris, vt lecto nimis amœnoq; cultu & magnifico impendio saturatas induuias, & quales luxu perdita fluxáq; excogitarũt ingenia, sublustri gratóq; vibrãtes splẽdore, & quod grauius est, diuersas quoque, & coloribus affectes multifarias Gallicis calciatus, nõ declinabis facilè liuidi dẽtis scõmata, quę apud Lucianũ cõ-B similiter lectitamus, ἔαρ ἤδη καὶ ταὼν ἰδού; quod nostris fermè verbis sonat, Iã ver adest, & vndenam pauo: Sed & Siciliæ tyrãnus Gelo Græcorũ legatis respõdit, ver illis anni exaruisse: quum ad bellũ opẽ negaret, quãdo est anni portio ver spectatissima, suásq; vires omniũ duceret pręstãtissimas. Pauonis autẽ gemmãtes pinnæ neminem fallere queũt, quas & ipse miratur, illis semetipsũ protegẽs quũ rotari dicitur. Sed & tragicas simias veteribus per cõuitiũ celebratas, nõ lon-C gius inde reuelli nouimus. Plutarchus quin etiã in Parallelis: Erat, inquit, vt verũ fateamur, magna circa Demetriũ tragœdia, quũ vteretur nõ modò καυσίαις διμίτροις, & auro intexta purpura, sed & auro litis soleis. Mundi quoq; imagine ac astrorũ attexebatur illi chlamys, quũ Macedoniæ principatu excidit: nec regũ quispiã, quantũuis elatus, illã mox gestare est ausus: adeo inuidiosa erat impẽdij magnificẽtia. Dimitron causiã obiter, Gręci velut duarũ intelligũt mitrarũ.

D Omnis tamẽ cura plerisq; de vestibus, si benè oleãt, si pes, laxa pelle nõ folleat: nã digiti annulis radiãt, capilli calamistro rotãtur. Historica verò lectio insigne ad hoc nobis documẽtũ suggerit. Legimus nanq;. Lacedęmoniorũ regem Lysandrũ, quũ Siciliæ tyrãnus Dionysius magni impẽdij vestimẽta ad eius filias trãsmittẽda curasset, dãtis munificẽtiã esse aspernatũ, addito elogio, Ne, inquit, ob ista minus aliquo modo venustæ videãtur. Grauissima est ad hoc ipsũ per-E tinens Quintiliani sententia ex libro octauo: Cultus cõcessus atq; magnificus addit hominibus, vt Gręco versu testatum est, auctoritatẽ: at muliebris & luxuriosus, nõ corpus exornat, sed detegit mentem. Et in Odyssea Homerus,

ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει
ἐσθλή.

Quibus significatur ex vestibus ornamẽtum ac nomẽ hominibus plerũq; cõparari. Quòd si ediuerso prętenuẽ nimisq; vilẽ affectaris vestitũ, cu-F iusmodi sunt quę triuonaria vocãt Græci, aut vt sordidus, vel vt vanæ religionis assimulator spectaculo, & risui inimicis eris, vel etiã vt extremè pauper, inops, Irus, passim contẽptibilis fies. Ex hac ratione in Gręcorũ doctrina producitur adagium, Vestimẽta initiatorũ, de iis quæ attrita prorsus sunt, ac diffluũt vetustate, nulláq; tẽporũ vicissitudine variantur, sed eadẽ sunt forẽsia, eadẽ & triclinaria. Vicẽ quoque straguli pręstãt eadẽ, bonúmque si non & lecti. Adagij rationẽ G ex mutis, quod aiunt, magistris hanc didicimus. Mysteria apud eleusinem terræ Atticæ duorum generum celebrabantur, magna & parua. Cereri sacra erant magna, Proserpinæ pa[illegible] posterius recepta sunt hæc. Quin & ratio f[illegible]è ista traditur: Ab Atheniensibus petebat [illegible]cules, vt initiari liceret. Lex id vetabat, qua caueba-

Digitized by Google

tur, ne peregrinis impartirentur mysteria. At illi & viri præsignem admirati virtutem, & omnium capacem animum, simul etiam amicitia permoti, quæ vetus ferè ciuitati cum eo intercedebat: simul quòd Iouis filius esset, diceretúrque, ne quid abnuerent, cui nil negatum vellent, rationem inierunt, qua nec legi derogaretur quippiam, & nihilominus compotem voti Herculem facerent. Protinus nanque parua instituere mysteria, quibus & illum initiarunt. Verum obseruatum in iis, vt quam quis dum initiaretur, vestem fortè gestasset, eam ne vnquam exueret, donec victa tempore omnino fieret ingestabilis. Hinc datus adagio locus, quod & nostrates Rhodigini exprimere volentes, vbi quem ita ornatum conspicantur, vt veste eadem fori munia obeat, domi sedeat, hyemem iuxta atque æstatem cum ea, velut laborum socia transmittat: eum sanctorum imagunculis, quas subinde in sacris ædibus expictas conuisimus, persimilem esse dictitant: quod illis diuorum vestitores indumenta nunquam demutent. Sunt inter classicos Græcorum auctores, qui scribant, vestimenta id genus, in quibus foret quis initiatus, moris fuisse, templis dicare oblata. Quod Melanthij quoque auctoritate, vt tibicine fulcitur, in libro De misteriis, ἀνατιθέναι δεῖ ταῖς θεαῖς ἀνισμὸν καὶ τὰς στολὰς τοῖς μύσταις, ἐν αἷς τύχοιεν μυηθέντες. Porro parua quæ diximus, mysteria erant, velut προκάθαρσις καὶ προάγνευσις magnorum mysteriorum, id est prælustratio quædam ac præuia depuratio. Et ne quid incuriosius omittam dignum hisce memoriis, ex stolis eiusmodi initiatorum, quidam etiam puerulorum fascias magna religionis opinione conficiebant. Dignum verò quod huic potissimum inseratur loco: sacerdotum principem res quatuor sacris indumentis exprimere, vbi præcellens ingruat festorum celebritas, veluti mundo induatur ipso. Visebatur verò hæc vel in peripetasmate templi Solomonis. Quando, vt prodit Egesippus, erat in cocco, hyacintho byssóque intextum, ac purpura, non vtique otiosa diuersitatis materia. Cocco siquidem igneum figuratur cælum, aer autem hyacintho, bysso terra, ex qua & progerminat: mare demum purpura, quæ marinis & conchiliis ducitur. Vt duo ex colore colligas, duo reliqua ex generatione: symbolicè autem iis innuentibus, ei destinatum templum, cuius nutu distribuantur cuncta. Verum, vt leuius aliquid adnectamus, quod saturo conuiuæ colluere dentes possit, vel etiam linere: quanquam ex Academia fortè ansatus veniens quispiam nostram hanc sedulitatem, nonnunquam leuioris operæ aliquid hinc inde corradentem, risu excipiet, ac nos plerunque ὀμφακίζειν cauillabitur. Tamen, vtcunque sit hoc casurum, non tam superciliosè ac censoriè ista concinnamus, vt inopi in nostra mensa non vacet accubitus, memores, ab Heraclito dictum quandoque, in casulis etiam esse deos. Igitur vestium repositoria Græcis plura sortiuntur nomina: nam sunt cheli & cistæ, cisti[illegible] phaseoli, id est φάσκωλοι apud recentiores [illegible] hiscus, quo etiam vtitur Terentius, & [illegible] uit Iulius Pollux. At Phrygium esse nomen, putat Donatus, quo cista significetur

A pelle contecta. At chiti, hoc est φάτνι, in Attica Thucydidi loca sunt, historia secunda. Est & apud Menandrum Candytalis, verum Persica videtur res, in vsum à Macedonibus producta primum. Zygastra inueni apud Xenophontem. Tholiam esse velut cistam memorant, cuius sit operculum tholoides, id est testudinatum. Apud Xenophontem reperi eundem vestium marsippos, ἐν αἰγαδέοις. Porrò vt vagemur amplius: sunt mysteria arcana quædam sacra, Latini B Seclusa vocant, vt dispatata: sicut seclusorium vocant auiarium minutculum, in quo seclusi habentur turdi mox occidendi, ne videntes cæteri despondeant animum. Dicta mysteria, quòd ea δεῖ μύοντας τηρεῖν ἔνδον, hoc est, occludentes oportet intus custodire, nec cuiquam explicare. Scribit tamen Phurnutus in libro De natura deorum, frugibus ab Cerere monstratis, eidem mysteria celebrantes testatissimum fecisse, ab mutuis cædibus ob necessariorum de- C fisse inopiam: proinde nuncupata de saturitatis ratione mysteria: esse enim μυσᾶν τὸ χορτάζεσθαι quo argumento & Mysia quibusdam creditur appellata. Mystes verò dicitur mysteriorum peritus, aut qui docet. Sunt qui eo nomine discipulum interpretentur. Mystile verò aliud est, quippe eo vocabulo panem Græci dicunt, quem canibus obiiciunt. Nostri, vt Sextus Pompeius auctor est, canicas vocant ex farre furfures, à canum cibo. Sunt qui mystilem panem inter- D pretentur excauatum, sorbitioni accommodum. μύστιλον enim concauum dicunt, quòd marino assimiletur muri, qui, vbi libido occeperit, μύεται & συγκλείεται, id est oblitescit occluditúrque. Mystron item legitur quandoque in Græcis auctoribus, vnde in conuiuio Macedonico lautitia exsuperantissimo, singulis decumbentium aurea fuisse oblata dicuntur mystra. Hinc & mystropolæ, qui id genus distrahunt vendúntque. Quod verò ad vestes attinet, à qui- E bus hic defluxit sermo, legi apud Græcos, vestes floridas ac variegatas insigniter dici à Cypriis throna. Quanquam à Thessalis eo nomine intelliguntur animalia varietate distincta maculosáque, id est πεποικιλμένα. Ætoli autem throna dicunt, τὰ φάρμακα. quod Clitarchus scribit, cui in Pharmaceutria succinit Theocritus,

Θέσσαλα νῦν δὲ λαβοῖσα τὰ τὰ θρόνα ταῦθ' ὑπόμαξον.

Homerus autem, τὰ ῥόδα, id est rosas, eo intellexit F vocabulo, διὰ τὸ ἀναθεῖν ἐκ τῆς γῆς, quòd sursum è terra currant. Thronos verò cathedram signat cum hypopodio, id est scabello: à verbo θρανεῖσθαι, quod sedere indicat. Nam κλισμὸς, sedes item est, sed instructior cultiórque, vilis autem quæ diphros nuncupatur. Thranos item & thrania, siue thranidia, sellæ nuncupantur humiliores. Thranitem turbam dici quum audis, nauticam concipe. Inter remiges qui supremi sunt, thranitæ vocantur: sicut medij, zygitæ: at G infimi, thalamij. Cæterùm thranitarum insignis erat labor: nam & lōgioribus vtebantur remis, quo nomine ab trierarchis maiora consequebantur præmia. Quod autem in Theriacis Nicander, hæmorrhoida Thonion dixit, ad Ægypti regem Thonum planè referendum, quia in ea scateat regione serpentum id genus: quod

quum

quum nolens calcasset Menelai gubernator Canobus, dum in littus exisset, quæ cædi somni gratia, morsu impacto interiit. Id conspicata Helena, & indigne ferens spinam hæmorroidis perfregit, spondylis eiectis: vnde factum, vti hoc genus & cerastæ spina conuisantur difracta.

Vestium genera plura, quæ variis de causis sortita appellationem sunt. Perone. Combia. Combymata Batrachium color. Horatius illustratur. Catanus locus. Cillium color. Cillos pro asino. Phæus color. Leucophæus. Plinij locus ex libro septimo perpenditur de mantellis. Mutra. Tania. Taniopolis.

Cap. X.

INter indumentorum autem appellationes, quas esse propè innumeras, constantissimum reor apud illos qui paulo plura lect tamen, ac sunt in studiis, quod de Origene, ac Didymo traditur, chalcenteri & adamantini, inueni pleraque de nationum propagata nominibus. Nam ecce in veteri memoria comperimus Tarantinidium. Id verò proculdubio de vsu, déque Tarentinorum deliciis profluxit amiculum. Erat item quod diceretur Creticum, quo Athenis solitum vti regem, proditur. Fuit & tunica quoque Sardonica, quemadmodum & Sicula. Nam Theræum à Thera, opinor, vel à ferarum imaginibus, quæ vocant θηρία, varium erat. Phrygium verò indumentum habebatur mulieribus dicatum. Fuit & lænæ quoddam genus, διωπεριφὸν vocant, quam posteriores etiam epigraphon dixere: sicut eius artifices deuterurgos nuncuparunt. Significauit vestem hanc in Bacchis Lysippus. Cuius verò gentis fuerit hæc, parum comperi. Illud exploratius, Casiorum insulas esse paulo plures per ambitum Carpatho, quod monumentis Strabo prodidit: vnde frequentissimum tempestate nostra defluxit Casiacæ vestis nomē: quam esse vsui maximo scimus Græcis militibus, quos Greco vocabulo passim Stratiotas vocamus omnes. Casianam vocari ab Eustathio de montis Casij nomine, minus fallit Græcè non imperitos. Diphthera verò pastoritium creditur ex pellibus indumentum. Scribit tamen Herodotus, Ionas byblos dicere diphtheras priscâ consuetudine, quòd aliquando byblorum penuria, hoc est papyri, pellibus vterentur cum caprinis tum ouillis. Sed & barbarorū multos item in pellibus scriptitasse. Βύρσας verò etiam diphtheras vocari, auctores habemus vel opinatissimos. Sisys appellatur vilior quælibet vestis: sisyra, ex pellibus villosis, aut simplicius lanea vestis. Sisyrna pellis est villis renudata. Penulis vti tribunos pluuiæ tempore, scribit in Adriano Ælius Spartianus, imperatores autem nunquam. Nam in Caligula Tranquillus, vt probrum refert, pictas gemmatásque penulas solitum gestare. Quo nomine factum Adriano imperij omen, prodit Spartianus idem, quòd tribunus penulam amisisset. Quæ res scitè admodum prouerbij facie quadam in eos valet dici, quos dignitatibus iamiam amplioribus admoueudos coniectamus. Saraballū vestis erat Parthorum fluxior: meminit in Danielem Hieronymus, item ad Innocentium. Apud eundem est ependytes in Hilarionis vita. Id interpretatus

A Sudas vestem intimam, quām & hypocamisum vocent. Birrum fuisse Romanam vestem, Græci scribunt: & comprobat libro quarto Martianus: Birrus, inquit, & tunica nomen vestis habent. Birrhox apud Macedonas dicitur densum. Birrham Græci forcipem interpretantur, aut falcem. Est etiam notior vulgo byssacæna vestis. Eius ratio nominis à Byzacio demanauit, vnde & Byzacænus in Aphrica ager, Byssacænus à Stephano appellatus, sicut regio Byssacia. Quan-B quam nec desunt, qui Byzantium etiam scribāt, & populos Byzantas, quos cū Herodiano Gyzantas appellat Herodotus. Propriæ circumpadanorum vestes fuere pullatæ, sicuti parte plurima etiam nostris visuntur temporibus. Id ex Plutarcho compertum nobis est in sermone qui est De iis qui serius puniuntur diuinitus. Neq; enim, inquit, Thracas approbarim, quos etiamnum tempestate ista in Orphei gratiam mulieribus stigmata inurere scimus: neque item Eri-C dani accolas μελανοφοροῦντας, id est atratis vtentes vestibus ex Phaëthontis luctu. Approbat Historiam & Polybius. Pellenicæ item lænę nomē sibi vendicant plurimum, adeo vt præmij vice Athletis proponerentur vincentibus. Id fieri solitum interpretantur, ἐν τοῖς ἡραίοις, hoc est Iunonis festis. Alij cūm Hermæa, id est Mercurij festa in Pelline Achaiæ celebrarentur, epathlon id genus contribui solitum, tradunt: vnde facetissimè in Auibus Aristophanes, de eo qui vesti-D bus vtebatur atratis admodum, vt posset de balneolo cogitare conducendo,

Μῶν εἰς τὸ Πελλήνης πέτεσθ' ἐθέλεις;

an, inquit, recta Pellenem euolare cogitas? Nam & antè paulo in eiusdem ordinis hominem, indigere eum hirundinibus multis pronuntiarat:

Δεῖσθαι δ' ἔοικεν ἐκ τούτων χελιδόνων.

quo significabat, verno illum indigere tempore, quo multæ se proferant hirundines. In quo ad parœmiam allusum est, μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. hi-E rundo vna, ver non facit. meminit Aristoteles Moralium primo. Chlænam dicebant vestem quam tunicæ iniiciebant, nos lænam dicimus. Ex iis aliæ sunt aploides, id est simplices: vt apud Homerum. χλαίνας ἁπλοΐδας: aliæ autem duplices. Has verò Attici aplagidas dicunt, & diplasidas, & dibolos. Paragaudas legimus indumenta ex lino virilia, vestibus aliis subiici consueta. Sunt qui vno vel duobus necti loris arbitren-F tur, vt inde vestes dicantur dilores aut pentelores & monolores: quod ad inficiendi rationem referunt alij: dictionibus ex Græco & Latino conflatis. Vel legamus monocoros, dicoros, tricoros, tetracoros, & pentacoros: quia totiens colore saturarentur. Dalmatica esse Dalmatarum vestis videtur propria, religioni nostrę non spreta quoque. Lampridius in Commodo: Dalmaticatus in publicum processit. In Pertinace Iulius Capitolinus chirodotas nuncupat Dal-G matarū. Sicut citratas militares, quas intelligunt virgatas, quoniam citrosas vestes ab citri similitudine dici, Pompeius Festus scribit. Sic autem in bello Punico appellauit Neuius. Quod in Cœnis retulit Macrobius, qui & citrosas dictas vestes opinatur, non ab similitudine, vt putat Festus, sed quoniam (vti est ab Oppio traditum) vestibus interiectū citreum malū, quod est odo-

ratissimum, tineas necat. Togam præsidiariam in Seuero dicere videtur Spartianus, qua Imperator, vel omnino qui præsunt, vti consueuere. Quum rogatus, inquit, ad cœnam imperatoriã palliatus venisset, qui togatus debuerat, togam præsidiariam ipsius imperatoris accepit. Subarmalia idem nuncupat indumenta, armis subiecta, ne (opinor) rubigine inficiantur vestes pretiosiores. Prætorianos, inquit, cum subarmalibus inermes sibi iussit occurrere. Caracallæ indumenta fuere ad talos demissa, ab Antonino imperatore populo data, vnde Caracalla est nũcupatus. Sed & Antoninianæ vocantur caracallæ. Meminit earum Hieronymus, vt Sextum Aurelium taceam. Ex tunicis alia vocabatur amphimaschalos, quæ liberis congrueret, ab axillis ita cognominata. Heteromaschalos seruitiis dicabatur. Erat & tunica dicta orthostadios, qua vtebantur non cincti. Illud hîc obiter subnotarim, ne dilatum forsan excidat, vbi Homerus ait chlænam πορφυρέην, exponens Eustathius, peronis, id est fibulis, inquit, quas & combia dicimus, colligauit. Sunt qui combymata pro ornamentis accipiant. Inuenio in Græcorum thesauris, Naucratitas in Prytaneo conuiuia solitos agitare in genethliis, hoc est natalitiis Vestæ, quam Prytanitida dicunt, necnon in Comæi Apollinis panagyri, stolis indutos candidis, quas etiamnum vestes nuncupant Prytanicas. Illud apud Iosephum videor obseruasse, sacerdotibus modò versicolore vti indumẽto, lege fuisse permissum. Sunt qui prodant, id genus solitum admitti ab iis qui cælestia vice numinum venerarentur. Proinde Leuitici decimonono, Veste quæ ex duobus texta est, non indueris. Inter vestes mulierum proprias, erat diploidion, hemidiploidion. catastictos, quo vtique nomine tunica venit animalium figuris intexta, aut floribus: nam & in nostris literis, belluata quandoque legimus stragula. Inter tunicas recensetur & peplus, vt apud Xenophontem, quanquam apud hunc obseruauimus etiam viris congruere peplum. Nam Armenium scidisse peplos scribit: ni dicamus, barbaros vestibus plerunq; fœmineis gaudere. Sunt qui Eanon eundem putent cum peplo. Sunt qui dispescãt ita, vt nullis distinctos varietatibus eanos intelligant, peplos vero accipiant variegatos. Quod autem indumentis aliis etiam iniiceretur peplus, ex Mineruæ vtique peplis, libera (vt inquit Pollux) coniectatio est. Perinesa vocabant indumenta, in quorum extremitatibus assuta circumcurreret purpura, infulæ quadam imagine: propterea id fortè Anaxilas etiam νῆμα vocauit, id est nesum, fine infulam. Othonem apud Homerum, album interpretantur amiculum ex lana vtique, non ex lino, prætenue. Fuerunt tamen, qui eo nomine præcandidum episcoporum, & eius loci sacerdotum amiculum intelligi rectè putent: id plebecula nobilésque certatim rochetum dicunt.

Homerus,

Αὐτίκα δ᾽ ἀργεννῇσι καλυψαμένη ὀθόνῃσιν.

id est, cõfestim verò candentibus amicta othonis. Sunt & vestium pleræque de coloribus productæ, alurgides, porphyrides, phœnicides, batrachides. Et sunt hæ quidem viriles, ex quibus batrachida sunt, qui floridam intelligant vestẽ: A sic de colore nuncupatam. Batrachos certè rana est: batrachion verò coloris species, quo ante excogitatas personas, faciem obungerent. Propterea Horatius:

> Quæ facerent agerént que peruncti fecibus ora.

Est item Aeginetæ Paulo batrachos sub lingua infantili potissimum tumor φλεγμονώδης, id est cũ inflammatione. Cuiusmodi batrachis foret, indicat planè in Caligula Dion: Batrachida, inquit, inducenti, & inde ab colore prasino nuncupato, erat addictus adeo, vt vel nunc Caianum appellent locum, in quo is currus agitaret. B Batrachium & phœnicium fuisse Atheniensibus dicasteria, auctor Pausanias est, de coloribus appellatione ducta. Muliebria illa censebãtur indumenta: crocotus, id est κροκωτὸν, crocotion, paralurgides, omphacinon: cui tamen colori arrisisse Alexandrum quoque traditur. Fuit & indumentum hydrobaphes, quod mox etiam C psycrobaphes dictum, apparet. Erat cillium itẽ coloris species, quem postea onagrium vocarũt: nam cillon Dores asinum vocant, & asinarium cillantera. Phæus color & niger affines admodum sunt. Phæum tamen ex albo & nigro concinnatum volunt plerique, myinon item nũcupatum, quod in libro De morali virtute confirmat Plutarchus, testatur & primo De ideis tomo Hermogenes. De pictorum coloribus scribens Pollux: Colores, inquit, sunt andricelon, o- D streon, prasinon, crocoides, cyaneus, cinabari, xanthus, phæus, phlogoleucus, leucophæus. Hunc verò postremum intelligo phæum, in quo plus paulo insit albicantis qualitatis: sicut phlogoleucum flammeum quidem, sed alboris habentem plurimum. Vsum scribit Spartianus imperatorem Heliogabalum aurea omni tunica & purpurea, vsum & ex gemmis Persica, quũ grauari se diceret onere voluptatis. Habuit in calciamentis quoque gemmas, sed scalptas, tã- E quam & inibi artificum nobiliũ scalpturæ subiici oculis possent. Tunicas asemas sunt qui vnius colores interpretantur, sicut macrocheras manicatas. Palmatam tunicam, & togam pictã priuatus habuit primus, & propriam Gordianus senior, quum antea ex Capitolio acciperent imperatores, vel ex palatio. Caracallam vestẽ ritu incisam barbarico, & consutam quoque ad mandyæ modum, inuenisse Antoninum scribit Dion: ipsúmque non vsum modò ea, sed milites F quoque sic conuestiri imperasse, vnde Caracalli cognomen est adeptus. Quod sanè vt ignominiosum, agnoscit idem historicus, quando ab iratis sic fuisse appellatum scribit, sicut Taranta ex monomachi sanguinatij, & turpissimi ac pusilli nomine. Persarum gestamina erant, candys, anaxyris, quam & cyrbasiam dicunt, & cidarin, ac pileum. Sed candys quidem regis erat haliporphyros, cæterorum modò purpureus, quandoque & ex pellibus consuebatur. Est G item Capyris Persarum tunica manicata. Fuit & Persicæ gentis Candyces. meminit Aristophanes. Atrebaticam vestem sunt qui de populorum nomine dictam velint: etiam si Atrabaticas pronuntiat Sudas, de coloris atri ratione. Sunt autem in Gallia Atrebates textrino percelebres. Propterea birros, vestis ea Gallica est, ab

Atre-

Atrebatibus quandoque petitos, prodit historia. Atrebaticas fuisse pretiosas, indicat Hieronym* in Iouinianum. Myoton, id est μυωτὸν, Armeniorum fuisse dicunt, ex muribus contextam indigenis, aut eius animalis figura variè ornatam. Massilientium erat chortæus: velut rhiza Thracum, Babyloniorum caunaces. Mandya verò phænolæ similis habebatur, cuius meminit in Iphigenia Rhinthon. Et in Tiberij rebus Dion: Facta, inquit, in conuentu quodam pluuia, φαινόλην μανδύαν ἐπενέδυ. ac in reliquum, vestem aliam capere ausus est nemo. Eiusdem meminit in Domitiano quoque: Quum, inquit, per naumachiam implueret vehementius, mandyas subinde mutabat, aliorum verò neminem permisit. Mandyan sunt qui etiam loricium nuncupent id est λωρίκιον, quod penulæ genus foret, qua se vt lorica, munirent: Latini mantellum dicunt. De quo intellexisse Plinium libro septimo, eruditis ferè placet, quum anthropophagos Scythas cutibus humanorum capitum scse... cum capillo pro mantellis vti. Herodotus tamen in Melpomene super eadem re, ἃ τε χειρόμακτρα ἐκτηται, ἐκ δὲ τῶν χαλινῶν τοῦ ἵππου, τὸν αὐτὸς ἐλαύνει, ἐκ τούτου ἐξάπτει, καὶ ἀγάλλεται. ὃς γὰρ ἂν πλεῖστα δέρματα χειρόμακτρα ἔχῃ, ἀνὴρ ἄριστος οὗτος κέκριται. quod est, pro mantelibus possidet, eisq; ex habenis equi sui appensis gloriatur. Qualia mantelia vt quisque plurima habet, ita vir censetur præstantissimus. Chiromactrum verò tergendis manibus dicatum agnoscit etiam libro sexto Pollux. Nam & chiromactra villosa idem libro septimo dici Lasia interpretatur, densitatis ratione. Sed & illud ex Herodoto est, Non deesse qui coria hæc humana, perinde ac brutorum consuant, vtantúrque pro amiculis, Mantelia Cypria, & multitias legimus tunicas in Aureliano Flauij Vopisci. Sindonem accipiunt nonnulli coloris Tyrij vestem vnde & Martialis,

Nec sic in Tyria sindone tutus eris.

Candidam intelligere malunt alij, qua vterentur magi tenuissima. Sunt qui eo nomine linum interpretentur prætenue. Scribit Dion, Neronē tunicula obtectum florida, & sindonio circa collum senatores solitum salutare. Idem tradit quoque Sardanapalum, hoc est Heliogabalum in palatio selegisse locum sibi turpitudinibus aptum, vbi nudus assistens foribus meretricio more, ac sindoniū aureis suspensum cricis quatiens, voce mollicula, fractáque prætereuntes ad Veneris prolectabat societatem. Polymitam intelligit Hieronymus vestem diuersi coloris contextam filis: qua, inquit, veste polymita, & multarum virtutum diuersitate contexta indutus fuit & Ioseph, & regum quondam vtebantur filiæ. Apud Seras, hoc est σῆρας, sunt proprij generis vestes ex animali, quod σῆρα vocent Græci, indigenæ aliter omnino, magnitudine dupla, quàm cantharus maximus, aliàs araneis persimile, in arboribus quæ dicuntur texere: nam & par est pedum numerus, octo vtique: iis domūculas construunt Seres, æstate ac hyeme accommodas. Animalium opus filum est pedibus obuolutum, ac prætenue. Aluntur annis plurimum quatuor, cibus ἐκ τῆς ἐλύμου, id est ex pannico est. Anno autem quinto, neque enim illis vita productior, calamus obiicitur virens, qui omnibus

editur animalibus mira gratus suauitate. Cibo id genus ampliter saburrata mox rumpuntur dissiliúntque. Sic verò immorientibus, in vtero plurimum τῆς ἀρπεδόνης, id est textrinæ comperitur materiæ. Insula σηρία, Pausanias inquit, in intimo est rubri maris sinu. Sunt qui à fluuio quē dicant σῆρα, effici insulam probent, vti à Nilo Delta. Seras alij in Scythia constituentibus, tractu ad Indos vergente. Postremò æstiuam vestem theristron dici... vus, & theristrion. Sicut hyemalem chimastrum. Homerus alexamenon appellauit. Cocco tingi solita, theristra, scribunt eruditi, tenuissima adeo, vti diaphana forent planè. Meminit capite tertio Esaias: Auferet, inquit, Dominus discriminalia, periscelidas, murenulas & olfactoriola, mutatoria, vittas & theristria. Vestem, quæ nunc dicatur Serica, olim Medicam esse nuncupatam, compertum nobis est. Quam verò Syriam vocant multi, hanc autocopon dixere comici. Mitram Homero posteriores tæniam esse dicunt, qua obligetur caput, siue fasciam malis dicere, vnde & mitrophori nuncupentur. Ex Euripide manifestius liquet.

Μίτραις κεφαλὴν ... ποδοῦ ζώσω πλόκαμον.

Apud Herodotum quoq; est, μίτρας ἀνεπλέκοντο. Sunt & qui sic finiant, ex fasciis orariísque concinnatas corollas dici mitras. A mitos verò, quod filum est, inclinatur mitra. Est eodem quoque nomine zona, quam soluere narrantur primum parientes, dicá itque Dianæ, nato inde illius cognomento, vt appelletur λυσίζωνη, quo nomine etiam Athenis templum visebatur consecratum. Mitram certè incorruptam dicit Apollonius vbi cōstat etiamnum pudicitia virginitásque. Sed & tænia dici videtur eadem vnde tæniopolis apud Eupolin, interprete Athenæo, pro ea quæ mulieres distrahit zonas. Est & tænia piscis prætenuis.

Lacides vestes quæ sint ac item pilares & spira, ac spirobolus. Spiropoles. Spilos. Sperachthea. Spirulatim. Anterides. Antes. Anta. Pilos in Theophrasto quid. Cerui pennas timent rubras. Pilum telum. Quæ dicerentur pila. Cur tauri Phœniceis irritentur contra Domitium. Problematum genera. Ausonius Virgilius Ouidius & Hieronymus declarantur. Thysani. Brosi. Athysani. Amphimalli. Crossi. Tapetes. Strota. Stymphalidum historia. Stymphalia Diana. Senatorum habitus. Vermiculata vestis. Scolecidata. Quisquiliata. Seres vermiculi. Zira. Ephaptides. Metaxarij. Cunatoria, vel dignitis. Chære, salutatio matutina.

Cap. XI.

VEstes porrò vetustate dilabentes ac laceras vocauit Aristophanes in Comœdia, lacidas: nam & lacisma Græcè scissuram nobis indicat. Sunt qui spira etiam vocent, id est τὰ σπεῖρα. Nam & apud Xenophontem Rerum Græcarum quarto, σπείρια legimus: Ascenderant, inquit, spiriis induti, perinde ac æstate. Faba porrò Ægyptia serenda traditur paleato limo, quo descendat comprehendátque. Proinde spirobolos nuncupatur auctoribus quandoque: ab spiris pro veste fit spiropoles, etiam si melius est item indumentum quandoque spiron: nam est & militaris ordo spira. Spilos verò, sicut chærades &

Digitized by Google

Nec formidatis ceruos includite pennis.
Quin & Lucanus,
Sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ.

Quod autem odoratas ait pennas, ad id referri
potest, quod vstulari ab plerisque solent, sicuti
Insubribus mos est. Hoc ipsum & Hieronymus
innuit in Luciferiani & Orthodoxi dialogo: Et
pauidorum more ceruorum, dum vanos penna-
rum euitatis volatus, fortissimis retibus impli-
camini. Nec ambitiosum me putet parte hac
quispiam, quando indicta inscitáque multis re-
tegimus. Quòd si curiosior aliquis horum euen-
tuum amplius rationem perquirat, cum Alexan-
dro fortè respondebimus. Si tamen Alexandri
germanus est liber, quod non videtur quibus-
dam, stili saliua ductis, aut doctrina hæresin non
resipiente. Problematum nonnulla esse prorsum
ambiguitatis expertia: neque enim dubitandum
putabit aliquis, cur volucribus plumas contri-
buerit natura. Quippe, vt iis foueantur vestimẽ-
torum loco, datas, liquidò patet. Quædam verò
ἄλυτα παντελῶς, ἐστὶ θεῷ μόνῳ γνώριμα. hoc est, solu-
tionis expertia omnino, ac Deo tantum cogno-
bilia, qui horum constituit essentiam. Dubia e-
nim quæstio est, quamobrem γαργαλιζόμενοι μα-
σχάλας ἢ πέλματα ἢ πλευρὰς γελῶσιν, idest, titillati, a-
las aut plantas aut latera rident. siue qua de cau-
sa audientes aliquos atterentes marmora aut
secantes aut stridentes aut ferrum limantes den-
tibus e uestigio inhorrescunt. vel cur magnes at-
trahat ferrum, electrum paleas: leo gallum me-
tuat: coturnices helleborum comedant, homini-
bus letalem. Ex hoc genere sunt, quæ à medicis
ἰδιότητες ἄρρητοι λέγονται, hoc est occultæ appel-
lantur proprietates. Quod autem suum vniuſ-
cuiusque occultum est, id parum habet, cuius
reddi causa possit. Malè enim quidam horum
solutiones subitaneas efficiunt, valde inutiles,
nec fidem facientes. Aiunt enim struthocamelũ
ferrum non proprietate vlla, sed potius calore
concoquere: quod profectò insulsum est. Leo
nanque quum hoc ipso animali feruidior sit, nõ
tamen ferrum conficit. Sunt & suæ philosophis
occultæ proprietates: immo verò etiam gram-
maticis, quæ πάθη vocantur, σεσημειωμένα τοῖς χρή-
σεσι, idest ex vsu adnotatæ. Tertium verò genus
est problematum, quod medium tenet locum,
& ad cognitionem habendam minimè ambi-
guum est, & solutioni subiicitur. Quod ergo de
tauro propositum est, esse inter ἰδιότητας ἀρρήτους,
manifestum videri potest: nisi quòd Auicenna
primo Canonis ita propemodum scribit: Æsti-
mationes, inquit, humores permouent, quippe
sanguinem agitat rubentium rerum intuitus.
Quare eum cui è naribus profluere sanguis as-
sueuerit, vetamus rubens quippiam amplius in-
spectare. Ratione eadem Albertus scribit, ad
prælium elephantes excitari. Consimile narra-
tur ferè de stymphalidib⁹ miraculum, quas Her-
cules sagittis impetiuisse dicitur, sed ab eo inter-
emptas, abnuit Camireus Pisander. Aues esse
dicuntur ἀνδροφάγοι, quæ tamen crotalorum abi-
gantur tinnitu: plurimas haberi in Arabiæ de-
sertis, tradunt, leonibus ac pardalis non mino-
res Aucupatum prodeuntes inuadunt, ac rostris
conuulnerantes interimunt, perforatis etiam-

A num æneis ferreisque munimẽtis: quòd si phloi-
nam induant vestem crassiorem, obluctatur ea
demum obsistitque: immo perinde ac visco fixa
inhærent rostra, tenentúrque: earum magnitu-
do ferè quæ gruum, similitudine ibin exprimũt,
sed robustiora illis rostra, nec adunca. Porrò a-
pud Stymphalum Dianæ visebatur Stymphaliæ
templum, & in tecto stymphalides aues ex li-
gno compositæ affotinatæq;. Arabiæ putantur
vernaculæ, atque inde ad Stymphalum deuolas-
B se. In hac porrò multiplici vestium pragmatia,
non prætereundum quod scribit Dion: Traia-
num prius quàm imperio admoueretur, oblatã
concepisse speciem senis pallio contecti, & ve-
ste purpurea, coronæ insigni adiecto, qua forma
expingi senatores assueuere. Vermiculatam ve-
stem apud Hieronymum sunt qui interpreten-
tur dici, ex æquifoliæ grano, quod locis quibus-
dam, Plinio tradente, vermiculi specie visitur.
Nam & coccineam vestem scolecidatam vo-
C cari tradunt, velut vermiculatam: etiam si quis-
quilium est cocci granum, vnde corriuari quis-
quiliata videri potest. Quod & ipsum animad-
uertit Hermolaus. Emperonema diptychon a-
pud Theocritum interpretantur diploida, fœ-
minis etiam congruam, Homerus quam dixerit
δίπλακα μαρμαρέην. Vestitissima dicuntur anima-
lia, quæ prædenso sunt pilo vel lana. Quod verò
in vestibus quandoque thysanos dici legimus
(nam & Homerus Ægida nuncupat thysanoes-
D sam) fimbrias intellige, quas item brossos nomi-
nant, vel crossos, si per ο micron scribatur: nam
κρόσσοι, vocitantur hydrophora vasa, idest aqua-
lia. Sunt autem thysani schismata, idest scissuræ
quædam: vnde apud Pausaniam Arethysani, id-
est Martis thysani. Crossum etiam pro cratere
accipit Sophocles. Apud Lycophronem & cæ-
teros aqualia intelliguntur vasa, cuiusmodi for-
tè Lagyni sunt & Xestæ. Dicuntur crossi, à κρῶ,
& per concisionem κρῶ, signat id infundo. Tape-
E tes verò, inter vestes vtique non sunt, verum ea
nomenclatura certi generis stragula intelligun-
tur, vel nominis argumento, proculcationem
indicantis, idest ὑπὸ τοῦ πατεῖν. Amphitapetas pu-
tat Ælius Dionysius ex vtraque parte hirsutie
pręsignes. Hos item amphimallos intelligit Pau-
sanias. Iis porrò diuersi, quos heteromallos vo-
cant, idest vna modò facie hirtos. Omnino tape-
tas dicunt μαλλωτούς, idest villosos. Quibus in-
sternendi incumbit functio, rectè videntur dici
F strotæ, Græca ratione: meminit Athenæus. nam
apud Persas leguntur βασιλικοὶ στρῶται, idest regij
instratores. Et in Pelopida Plutarchus scribit,
Timagoram Atheniensem ab Persarum rege
dono accepisse lectum πολυτελῆ, & στρώτας θερά-
ποντας. sed interpres seruilia intellexit strata i-
neptissimè. Id quod ex Athenæo liquidò agno-
scas, qui prodit Persas ita sentire, insternendi ar-
tem à Græcis ignorari. Ziras item, idest ζειρὰς, in-
dumenta legimus apud Xenophontem ἀναβά-
G σεως septimo, aduersus vim frigoris. Siquidem
Thracas scribit, hyeme sæuiore alopecidibus,
idest pellibus vulpinis caput præmunire ac au-
res, necnon ziras gestare ad pedes protensas in
equis, chlamydes autem minimè. Sunt qui super
tunica gestari solitas prodant ziras, sicuti ei ha-
ptidas. Meminit Herodotus quoque. Sed & mi-

Digitized by Google

tram sic dici opinantur quidam. Pœciltas, idest ποικιλταί, apud Plutarchum in Pericle sunt qui acu intexentes interpretentur: quos Latinè barbaricarios dici quibusdam, aduertimus: qua forma metaxarij Iureconsultis nuncupantur sericū negotiantes, quod metaxam vocant Græci. Vitruuius tamen libro sexto: De paludibus, inquit, tenues colligantur metaxę. Scribit Dion, Ludorum tempore, extensa ab Cęsare vela serica, idest παραπετάσματα σηρικά, ne spectatores sole vexarentur. Id autem, inquit, χλιδῆς βαρβάρου ἔργον ἐστὶ, idest mollicici barbaricæ opus est, ac ab illis ad mulierum nostrarum delicias nimias est productum. Cœnatoriā vestē, δειπνῖτιν vocant Græci: vnde est illud Dionis in Adriano, Cornelius (inquit) Fronto peruesperi quandoque ab cœna domum repetens, officium cuidam præstiturus, ἐν στολῇ δειπνητικῇ est iudicium ingressus: ac iudices ita salutauit, vt non matutino vteretur verbo χαῖρε, idest aue: sed vespertino, ὑγίαινε, quod salue interpretantur. In codicibus Latinis, Senatoria vestis, pro Cœnatoria, legitur nonnunquam: sed mendosè, vt liquet.

Cur Æsculapio gallum debere se apud Platonem, Socrates dicat. Aduersus Lactantium adnotantur paucula.

Cap. XII.

LActantius Diuinarum institutionum libro tertio, Socratem incessit, qui in Platonis Phædone familiares rogauit, vt Æsculapio gallum quem vouerat, pro se sacrarent: timuit, inquit, ne apud Rhadamanthum reus voti fieret ab Æsculapio. Dementissimum hominem putarem, si morbo affectus interisset. Quum verò hoc sanus fecerit, est ipse insanus, qui eum putet esse sapientem. At ego, ô Lactanti, non te quidem dementem dixerim, quum & prudenter & doctè scripseris non parum multa: sed Socratem, vt temporibus illis, benè cordatum hominem contendetim, cuius vita vt Christianæ sanctitatis imago quædam, laudatur à scientissimis. Te verò Platonis sensum haudquaquam assequutum, id argumento est, quod quæ obuelatis traduntur figuris, nec nisi allegoricis enarrationibus vnquam intelligenda: ipse, vt simpliciter dicta, accepisti: oblitus (vt videtur) sententiæ illius, Nunquam futurum Platonicum, qui allegoricè Platonem non putet intelligendum. Nisi fortè Aristotelico more in Platonis verba, non in sensum opertum & profundiorem signa intulisti. quando & sanctissimo doctore Thoma in paraphrasi De anima, comprobante, refellit Aristoteles Platonem suum hac potissimum ratione. Sed attendendum, inquit, nō id improbari quod Plato senserit, sed quod verborum ostendat cōsuetudo. Cui si amplius inhærendum putaris, fient planè rerum commissiones meræ, nullo calcis ferrumine interlito, quassæ ac nutantes & (vt Hieronymi abutar sententia) figmenta è Mimo, vel Attellanarum ludicro: quæ calentibus adhuc rhetorum studiis atque doctrinis, scholastico flore plerunque depingimus ac ludimus. Hoc fuisse tibi propositum vir doctissime ac de Christiana veritate optimè merite, malim equidem credere, quàm lapsum tam fœdè, tàmque pueriliter. Etiam si in eandem recidit sententiā in Apologetico Florens Septimius. Quid verò illis inuolucris sibi Plato voluerit, iam nunc ex Platonicorum sententia promere adoriar. Prisci Æsculapio medico, Phœbi filio gallum sacrificabant, diei, solisque nuntium, idest diuinæ beneficentiæ morborum omnium curatrici, quæ diuinæ Prouidentiæ filia nominatur, cui diem, idest vitæ lumen se debere fatebantur. Eiusmodi medicum in superioribus Socrates perquiri iusserat, morborum animi curatorem. Præterea priscorum oracula tradunt, Animas remeantes in cælum pæana, idest triumphalem cantilenam Phœbo canere. Reddit ergo Deo votum, vt alacer pæana canens cælestem repetat patriam. Socratis verba in vltima Phædonis parte hæc sunt: O Crito, Æsculapio gallum debemus, quem reddite, neque negligatis. Pensitent ista libra acriore studiosi omnes, non arbitrabuntur alienæ famæ conuellendę gratia, nobis perinde ac de curru garrientibus, hæc euigilata: sed veritatis ratione, & ne quid diffitear, Platonicæ doctrinæ propensiore studio: cui propter illud symbolum Ἰσόθεον, tam afficimur, quàm qui maximè.

De gallinaceis excerpta pleraque non incuriosè. Halij vir. Cur ante lucem canant: curq; aues dicantur Persica, Medica auis, Medicus pro procuratore. Minerua Ergane. Coccyssare. Coccyx, seu cucus. Gallum in suo sterquilinio plurimum posse. Coccygis cantus, præcerbium. Gigleria quid.

Cap. XIII.

QVoniam verò in galli mentionem incidimus, vt non absque fœnore hoc sit factum, & auctario, vt melius possumus, legentes dimittamus onustos: nec tamen ab instituto, & iis quę paulo antè prodita nobis sunt, abeamus longius, aut extra oleas (vt aiunt) feramur, & nasutior quispiam in nos regerat illud vetus, Benè prorsus, benè. Sed quónam istud tam benè: Veterum sententia frequens fuisse videtur: Gallo vim omnia quæ deglutierit, conficiendi adesse. Propterea in Vespis Aristophanes,

Ἀλεκτρυόνος μ' ἔφασκε κοιλίαν ἔχειν.

Idest, galli me ventrem habere dictitabat. Illi verò enarrantes grammatici: galli, inquiunt, calore ventris feruentissimo cuncta percoquunt. Quoniam verò Plinius scribit, Pergami omnibus annis spectaculum gallorum publicè edi solitum, ceu gladiatorum: sciendum est, id & Athenis factitari cœptum, vt auctor Ælianus est, à Themistocle superatis Persis. Adiicit & in sermone qui Anacharsis seu De gymnasiis inscribitur Lucianus, Coturnicum magno studio, non gallorum modò certamina ibidem spectari consueuisse. Seueri quoque filios Herodianus scribit, dissidere solitos puerili primum certamine, ædendis coturnicum pugnis, gallinaceorúmque conflictibus. Proditur item memoriæ, Socratem Iphicrati duci animos adiecisse, quum ei præmonstrasset gallinaceos corām Callia pennis ac rostro dimicantes. Quam vtilitatem agnouit & Chrysippus in libro De iustitia, dum gallorum æmulatione iniici nobis ad fortitudinem stimulos &

los & subiici calcaria prodidit. Iucundum verò A est, quod obseruatum hac parte non reticebimus: gallinaceis mox compugnaturis allium in cibis obiici solitum, quo acrius decertarent. Ex quo facetissimè in veteri comœdia, *ἐσκοροδισμένος*, idest allio pastus, quod scorodon vocãt, pro vehementi ac nimis in pugnam procliui dicitur quandoque. Auctor verò idem Plinius est, Gallinaceos excitandis in opera mortalibus, rumpendóque somno, à natura genitos. Scrutantur B tamen multi, cúrnam vini ferè animalium sit ante lucem datum canere. Aliquot eius rei afferri pro ingeniorum captu rationes solent. Nam vt hinc potissimum exordiamur, super ea lepidissima ex Luciano fabella affertur, quam & tralatam apposui. Fuit quandoque Alectryon iuuenis, hoc est Gallus nomine, hic Marti vsque adeo familiaris est factus, vt cum eo subinde comessaretur, forétque amorum illius conscius. Sicubi ergo ad Venerem itaret Mars, aderat comes Alectryon. Quia verò suspectum præcipuè C habebat Solem, ne rem conspicatus Vulcano renuntiaret, pro foribus excubare adolescentem iubebat, significaturum vbi comparuisset Sol. Fortè ita euenit, vt consopitus excubiis proderet adolescens, fieretque speculatio cæca, ac superueniente clàm Sole, Mars Venúsque complexi deprehenderentur, in vtramque (quod dicitur) aurem Alectryonis fiducia decubantes. Factus verò certior Vulcanus, catenis prætenui-D bus vtrumque mox illaqueat obretítque, quas ad eum vsum diu antea erat commolitus. Sed emissus denique è vinculis eiusmodi Mars, in Alectryonem prorsus fit commotior: nec prius ira deferbuit, quàm in eius nominis auem deformarit malefidum custodem: atque ita, vt crista viseretur celsus, sicuti quum hominem ageret, galeam gestarat. Verum ex antiqui admissi memoria, vt se Deo expurgent, illatique damni formula, satisfaciant, hasce aues morem perpe-E tuò seruare, diu antè vt præcinant, vbi mox orituram præsenserint solem, ne lux obrepat incautis. Sed enim, vt ab iocosis veniamus ad seria, scribit in Diuinationibus M. Cicero Democritum hisce fermè causam adortum explicare, cur ante lucem concinant galli. Depulso, inquit, & in omne corpus diuiso ac modificato cibo, cantus ædunt quiete satiati. Qui quidem, vt ait Ennius, silentio noctis fauent faucibus, rursum cãtu plausúque premunt alas. Sunt verò qui sala-F cissimæ auitij eius naturæ acceptum referri astruant oportere euentum eiusmodi. Nam cantu significari Veneris appetentiam, inde est argumentum euidens, quod ante quam vsui Venerio sufficiant, conticescunt. Esse porrò in more auibus nonnullis, vt procliuitatem & lubentiam ad initum quolibet præeant cantu, quum alibi comprobat Plinius, tum vbi ait, Perdices fœminas concipere superuolantium afflatu, sæpe voce tantum audita masculi. Contingere autem gallinaceis, quod ferè cæteris vsu venire, com-G pertum est, vt peracto cibo, refecto per quietem corpore, ac inde maximè vegeto, libidinis titillentur pruritu. Interuullius autem somnus, ac identidem repetitus, cantus frequentiæ causam facilè suggesserit. Lepidum porrò Aristophanis poetæ commentum est in fabula, cui titulus *ὄρνι*θες, Gallum quandoque imperasse Persarum gentibus, quo argumento etiam Persica dicatur auis. Atque eo item nomine cyrbasiam & tiaram gestitet rectam, quod regibus tantum licebat, Clitarcho tradente. Adeo verò præpotens, ac formidolosum fuisse illud imperium, vt nunc quoque auibus id genus diluculo præcinentibus, prosiliant ad opera omnes, ceu mulctam veriti. Persarum denique rex Artaxerxes Cyri iunioris percussori, ex Caria, virtutis prǽmium cõtribuit, vti in prima acie gallum aureum in hastæ gestaret apice. Nam Caras omnes Persæ *ἀλεκτρυόνας* dicunt, idest gallos, *διὰ τοὺς λόφους*, quos in galeis surrectos habent. Dicuntur item gallinacei Medicæ aues, à Medis, etiam si in Latinis literis Medicum, de procuratore pronuntiari animaduertimus, à verbo *μέδομαι*, curo. Est huic aui, quod equidem relatu dignum censui, amoris intellectus, & quod miremur, in hominem. Auctor quippe Nicander est: Secundum, qui pincerna regius fuit in Bithynia, à Gallo amatũ eximiè, cui nomen foret Centaurus. Quanquam alibi etiam ab ansere puerum amatum prodit Clearchus in Eroticorum primo. Nomen pueri Theophrastus non tacuit, Amphilochum appellatum tradens, ac genere Olenium. In Leucadia virginem eatenus adamauit pauo, vt ea functa humanis, commoreretur. In arce porrò Eleorum Pallados galeæ insidet gallus, ex pugnacis (opinor) naturæ argumento. Sed, inquit Pausanias, Mineruæ sacram arbitrari, quam *ἐργάνην* vocant, possumus auem hanc. Coccyssare, idest *κοκκύζειν*, verbum habent Græci fictitium ex gallinacei voce, ac coccygis. Est autem eo nomine auis accipitri persimilis, timida adeo, vt reliquarum compauescat commercium. Sed Romani, inquit Lycophronis interpres, cucum nuncupant. Apud Senecam extat prouerbium, gallum in suo sterquilinio plurimum posse. Sed & coccygis cantus dicitur, de iis qui eadem ingerunt semper. Gigleria nuncuparunt veteres gallinarum intestina, rebus aliis permixtim incocta. Porrò mentum vocant, quæ gallinarum rostris adiacet, carnem. In theriacæ ratione gallum syluestrem nominat Galenus: id interpretatus Auicenna fasianum marem eo nomine intelligendum prodit.

An sit in verbis omnino vis vlla: cúrque in sacris plerunque barbaris vterentur vocibus. Interim de Ephesiis literis. F

Cap. XIIII.

QVæstio diu agitata veteribus est, Insítne vis aliqua verbis, certa quadam enuntiatis formula. Equidem Christianæ veritatis cultor, qui possit inficiari? quando princeps ille rerum ac summi patris filius, ex vero Deus verus præfatione sacerdotis breuissima seuocetur elicia-G túrve à cœlesti sede? Cui simile quiddam & priscorum, vana superstitio aut habuit aut credidit: quando & Tullum Hostilium Pisonis tradidere monumenta, ex Numæ libris, eodem operatum sacro, Iouem elicere cælo, quem & inde Elicium vocabant, quod in Fastis cecinit poeta nobilis, conatum, quum parum ex formula quæ-

Digitized by Google

dam obiisset, de cælo ictum, atque cum domo deflagrasse. An non & Olenum Calenum vatem, fortunam Romani imperij astuta interrogatione depeculari adortum, frequens prodit historia? Porrò an non scimus, verbis aliis impetrantem, aliis depulsorem, aliis verò commendantem solitum precationem peragere? Quin & veteri ritu, ne quid verborum præteriretur, aut præposterè enuntiaretur, consueuisse de scripto præire aliquem. Cur verò, inquit Plinius, primũ anni incipientis diem lætis precationibus inuicem faustum ominamur? Cur publicis lustris etiam nomina victimas ducentium prospera eligimus? Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus? In duodecim tabulis, nónne excantatas legimus fruges, & mali carminis imitationes? Non pauci & serpentes recantati posse, putant, contrahique Marsorum cantu etiam in nocturna quiete. Ægyptios irridet Galenus sexto Simplicis medicinę, qui fascinandi rationes consectarentur, ac in vellendis è terra herbis aut radicibus etiam adiurationes adhiberét, istiusmodi omnia vanitatem plus satis resipere opinatus. Ephesiæ literæ celebrantur Græcorum plerisque, & Anaxilas apud Athenæum scribit quendam in consutis scytariis, idest minutis coriis Ephesias habuisse literas, scitè afformatas. His promitti videbatur felicitas. Sunt qui sacras putent ac sanctas: alij verò magicas. Erant autem hæ: asci, catasci, æx, damnameneus, æsion, idest tenebrę, lumen, ipse, sol, verum. Et hæ quidem veteres censebantur, ab impostoribus verò appositas & alias. Sed, vtcunque, iudicet de his vita. Illud vtique mirari me plurimum, fateor, cõtexi etiamnum tempestate nostra ab id genus maleficis excantamina quædam verbis prorsum ignorabilibus. Constánsque opinio est, efficacissimum esse modum eum, nec demutare vllo pacto esse fas. Quæsitum hoc olim quoque & à doctissimo Porphyrio, quid ita vterentur sacerdotes plerunque nil significantibus nominibus. Quæstioni, vt quæ aduersus Gentiles scribit beatus Thomas, nunc omittam, nititur occurrere Iamblicus inter Academicos cognomento diuinus, astruens nomina eiusmodi nobis prorsum incognita inscitáque, habere tamen apud Deos notiones suas. Nam & quorundam significata nos esse assequutos, diuinitus intellectu eorum insinuato. Esse nihilominus modum in eis significandi ineffabilem. Si verò quæritur, cur inter diuinorum nomina, cæteris barbara anteponebantur, illa affertur ratio, quia sacrarũ Gentium, velut Ægyptiorum Assyriorúmque totum dij sermonem approbauerunt, tanquam sacris maximè congruentem. Propterea, inquit, communes dictiones modósque loquendi arbitramur cognatæ ad Deos dictioni orationiq; adhibendos, præsertim quia antiquior primúsq; extitit modus hic loquendi. Et quoniam prima nomina diuinitus acceperunt, dum ea cum propria lingua miscerent, tanquam cum familiari consentaneáque illis voce contemperantes, ita nobis seruanda perpetuò tradiderunt. Adiicit porrò, non eandem prorsus mentem seruare nomina in aliam tralata linguam: sed esse singulis gentibus propria quædam, quæ aliis vocibus significari nequeant. Quòd si maximè interpreta-

A ri possint, non tamen eandem permutata seruare potentiam. Habere insuper nomina barbara multam emphasim, idest insinuationis demonstrationisque efficaciam: habere & concisam breuitatem, minimum verò ambiguitatis & varietatis multitudinisque verborum. Propterque omnia hæc, superis congruere maximè. Deniq; concludens, ritus adorationis antiquos conseruandos esse ait intactos: siquidem eorum demutationem fuisse causam, cur debilitarentur vota: B quando Græci natura rerum nouarum auidi & præcipites, instárque nauis saburra carentis, nil habentes obfirmatum ac stabile, non custodissent ab aliis accepta, sed deluxassent subinde, ac multa demutassent. Barbaros verò, vt sunt moribus graues ac firmi, in eisdem perdurare sermonibus inconcussos, proindéque esse diis amicos & gratas offerre orationes, quas nulli vnquam ratione quapiam permutare sit fas. Cæterum, vt alia desint, an non pestilentibus verbis C subuersa mens, quantumuis sancta, sæpe deflagrat? Certè venenatas exectatus confabulationes Apostolus de seculari (vt inquit Hieronymus) ecclesiasticum fecit Menandri versiculum,

φθείρουσιν ἤθη χρήσθ' ὁμιλίαι κακαί.

Idest, corrumpunt mores bonos confabulationes pessimæ. Sed quia iambici metrum non implet Latina tralatio, sunt qui ita iure Romano donent.

D Mores bonos colloquia corrumpunt mala.

Æthiopum nigredinis & vibrati capilli ratio. Sanguis quid sit, resolus in terram & aquam. Bostrychi crines qui. Item de pedibus, vnguibus, dentibus, feminæ Æthiopum. Refellitur Herodoti opinio. Tauri Æthiopici, qui dicuntur rhinocerotes. Aphroditeum. Æthiopiæ regio. Diana Æthiopia vnde. Rhinoceros quando primum Romæ. Lucani locus declaratur, AEthiopúmque solum quod non premeretur ab vlla, & cætera.

E

Cap. XV.

AEthiopum nigritiem omnino exustioni & superficiali calori, qui non in corde resideat, sed in extremis supernatet, Alexander putat ascribendam. Cui rei argumento illud esse: populos eos quum æstuosissima incolant, timidos item esse ac effœminatos. Scythas verò qui F in gelidissima sunt regione, albos esse & animosos. Quod ipsum etiam Gallis ferè vsu venit, quibus in corde ac iecore naturalis subsistit calor ac nidulatur nec ad extima se magnopere promit: indicio est cutis candor. Inde fermè prouenit euentus quoque is, vt febricula inferuescens Æthiops plurimum commoriatur, quòd insito ardore, & consequenti siccitate contingere, exploratissimum est. Fit nanque in eis ἀναστοιχείωσις, idest velut reelementatio, vt interim ita dicere G permittamur. Et humectum quod in eis perexiguum est, absumptum ac exhaustum, reliqua item ad exitum perducit elementa. Calidum quippe alimenti fugit inopia, caliditatis profligatione cooritur frigiditas, adoritur siccitas, & crassatur humiditatis eiectione, quo nomine extincta corpora sicca euadunt & frigida. Ex quo &

quo & literarum parens Homerus, quum sciret, duo quidem elementa diffugere, ὡς λεπτομερῆ καὶ κουφότατα, hoc est vt tenuium partium ac leuissima, duo autem in extinctis corporibus reliqua fieri, non absurde, inquit,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

hoc est, verum quilibet è vobis aqua terráq; fiat, siccitatem & frigiditatem dicens. Aurelius verò Macrobius Natalium primo, A terra (inquit) vsque ad aquam spatium necessitas à physicis dicitur, quia vincire ac solidare creditur, quod est in corporibus lutulentum. Vnde inquit Homericus censor, quum Græcis imprecaretur: Vos omnes, inquit, in terram & aquam resoluamini. in id dicens, quod est id naturæ humanæ turbidum, quo facta est homini prima concretio. At Plutarchus in libro De Homeri vita: Xenophanes, inquit, Colophonius aquam prodit, ac terram prima esse rerum principia, id (opinor) ex illo Homerico trahens, Resoluamini in terram & aquam. Significat enim resolutionē in elementa, ex quibus constant vniuersa. Homerico vtitur testimonio Hippocrates quoque, quum ait, ἀποθνῄσκει γὰρ ζῶον ἀπὸ τούτων τῶν ἀρχαίων, καὶ τελευτᾷ κατὰ τὸ ὁμοῖον. ἐς τὸ αὐτό, ὅθεν περ συνέστηκεν ἕκαστον, ἐνταῦθα καὶ ἀπεχώρησεν. ἀλλὰ καὶ Ὅμηρος λέγει,

ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Meminit in Medicinæ εἰσαγωγῇ Galenus quoq;, docens constare hominem non ex elementis ipsis, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀναλόγων αὐτοῖς. Cæterum, ne ab Æthiopibus abeamus longius, eadem caloris vis efficere prorsus videtur, vt Æthiopum vibratus sit crinis (sic enim appello, cui contrarius sit demissus, ex Plinio Cæcilio: aut cedens) Scytharum verò, ac omnino in Septentrionalia reclinantium, promissus. Nam arefactus capillus reflectitur atque incuruatur, sicut & alia. Etenim primo Canonis Auicenna, Feruidæ (inquit) habitationis loca, capillos nigrore inficiunt, ob vehementem vaporum fumidæ naturę adustionem, ex quibus progigni capillos constat. Vibrari autem contingit eo planè modo, quo & vstulata coria. Porrò & feruoris siccitatisque redundantia imbecilior fit percoquendi cibi facultas: abundanti verò facta resolutione, humectationis quoque facultate detrita, præmaturum contingere senium, necesse est. Quippe cōsenescere anno trigesimo Æthiopum gentes, liquet, quas & meticulosas scimus ex numerosa spirituum resolutione. Verum, vt ex quinto De animalium generatione consequimur, & ex Galeno Constitutionum vel craseon secundo: Capillorum crispitudo euenire plurimum ratione duplici videtur: altera est quam exposuimus, caloris vi ac siccitatis: altera est de meatuum tortuositate, per quos egrediuntur: vt enim hi dispositi sunt, ita & capilli emergentes afficiuntur. Contingit hoc quandoque ex vaporis item debilitate, ac cutis duritie. nam erumpens capillus adeo tenuis est, vt se minus valens tolerare corrugetur contrahatúrque: quod filo contingit, si vi per actum transeat. Sed vibratio hæc haud sanè decora est. Verum caloris ratio eadem efficere item creditur, vt Ægyptij, Æthiopésque blæsis sint pedibus. Nam quemadmodum ligna, ita etiam corpora animantium deprauari à calore solent: quod in capillis probauimus. Crispitudo verò veluti pilorum blæsitas est. Hic obiter adnotandum ex cælestium rerum peritis, Venerem geniturę dominam corpora producere longa, candida, spissis capillis, aut molliter flexis, vel gradata pulchritudinis venustate compositis, crispis quoque aut crinibus bostrychis comata. Sic verò fœmineam dicunt cæsariem Græcorum scientissimi. A quibus ἰθύτριχες vocantur, qui sunt capillitio demisso: nam οὐλότατον τρίχωμα nuncupant Herodotus, præcipuè vibratum capillitium. Porrò vnum videtur mirum, quum sint (vt videmus) nigerrimi Æthiopes, & compares habeant vngues, cúrnam eorundem dentes non candidi modò sunt, sed quàm cæterorum candidiores? At si acrius intueamur, nulla prorsus admiratio fit reliqua. vngues etenim nigricant, quia cutis etiam nigra est, & ex cute vngues proueniunt, hoc est ex nutrimenti superfluo, terrestri, delato exterius ad cutem, vnde denigrantur quidem: sicuti nutrimentum carnis & vapor nigricat, ad cutem foras attractus, caliditate solis adurente. Nec tamen inde credendum, superfluitates omnes & eiusmodi in hominibus esse nigras. Quod falso de genitali semine Indorum & Æthiopum adcredidisse Herodotus historia tertia videtur. Semen enim omnium album est, spiritus admixtione, vt docuit scienter Aristoteles. Nam genitura, spuma est: spuma autem alba est. Quod nec antiquos homines latuisse videtur: namque deam quæ rei Veneriæ præest, ab ea ipsa facultate Aphrotiden nominarunt. Dentes verò ideo candent, quia albescere illa solent, quibus vis solis humorem detrahit, dummodo nihil inficiatur. Exhalat enim redundans humor, congregatur verò & condensatur purius humidum. Quo modo ceram albescere cernimus. Cutem verò superinficit calor ex adustione humidi ad ipsam attracti, nec euaporantis, atq; ab exhalatione alterius impuri. Dentes minimè: sed totus eorum humor in vaporem à calore conuertitur, atque exhalatur: quod fit item in ossibus defossis. Hæc enim ratione eadem albiora sunt. Porrò, vt locum hunc cludamus quandoq;, sciendum, quia de Æthiopibus mentio est, Æthiopion item dici Lydiæ regionem quandam, à qua Dianam volunt Æthiopiam appellari: vel, quòd quum apud Æthiopas ageret, eam Apollo abduxit. Alij verò, παρὰ τὸ αἴθειν deflecti putant: eandem putantes, quæ & luna: vt Callimachus. Aut quia sit Hecate, quam semper facibus esse instructam, creditum est, & Eratosthenes prodit. Illud fuerit velut corollarium, quod in Bœotiis rebus se vidisse Pausanias monumentis prodidit: tauros Æthiopicos, ab euentu nuncupatos ῥινόκερως, idest rhinocerotas, in summa nare singulos cornu habere, sed & super id alterum, haud sanè magnum: in capite verò, ne initio quidem vllum omnino cōparere. Sunt qui eodem nomine in Aethiopia proprij generis aues intelligant. Festus, Aegyptios boues. Narē certè ῥῖνα dicunt Græci. Rhinon verò pellē nuncupant, & scutum. Rhineæ, sunt nigriores carices. Hippopotamum & rhinocerota primum visos Romæ, scribit Dion. Augusto de Cleopatra triumphante: etiam si Pompeij ludis factum

Oo

id Plinius tradat. Eſt autem, inquit Dion, elephanti ſimilis rhinoceros, cornu in nare habens, vnde ſit nomen. Rhinobolos inueni pro ventis poſitos. Rhinon vocant auro fundendo aptum inſtrumentum, vnde ῥίνω χρυσοχόων legimus quandoque. Cæterum in mentione hac non differamus Lucani ex libro tertio locum, vbi ita canit:

Æthiopúmque ſolum, quod non premeretur ab vlla
Signiferi regione poli, niſi poplite lapſo,
Vltima curuati procederet vngula tauri.

Id verò exponens auctor Sphæræ, zodiacum in ſigna diſtribuit cardinalia, & regiones. Cardinalia intelligit, in quibus contingant articuli temporum, æquinoctij vtriuſque & ſolſtitiorum, arietem, libram, cancrum, capricornum. Regionum nomen habere alia. Cæterum, quoniam commentitia eſt diſtinctio hæc, nec vllius veterum coborata teſtimonio, facilè reiici ab eruditis poteſt, ac debet. Ipſe Agiſimbas intelligo, aut eiuſmodi alios vltra æquinoctialem conſtitutos. Proinde nec ſubeſſe zodiaci ſeptentrionalibus ſignis, ni taurinus pes vltra æquinoctialem protenſus viſeretur: quod in libris Compoſitionis magnæ indicat perſpicuè Ptolemæus. Quin cernitur inibi ſtella, ad tauri pertinens pedem. Sunt qui id aſtruant item, veteribus conſuetum, ſeptentrionalia modò ſigna expendere ac obſeruare.

Allegoricè quapiam de Atlante, ac filiabus, ex Græco penu percepta. Hyades. Pleiades. Maia, ſeu Mæa, id eſt μαῖα, quàm variè vſurpetur à Græcis auctoribus. Atla quid.

Cap. XVI.

LEgebamus nuper interpretamenta quędam in Heſiodum, à Ioanne grammatico non omnino inſcitè aut abſque genio concinnata. Ex iis paucula hæc, propter eos qui poetis acrius inuigilant, & vnam inde ſibi appoſcunt palmã, præcerpſimus. Atlas (inquit) axis eſt, hemiſphęrium vtrunque diuiduum faciens, diſpeſcenſque: quod ſupra terram, quódque infra eſt. Iapetum verò patrem cæleſtem intelligimus motum. Quippe initiis rerum corpore hoc & mundana mole confuſanea, partium ordine indiſcreto, aerem contigit motum ſortiri celeriorem, atque ita hemiſphærium vtrunque diſparari, & omnino in artus digeri. Atlantis filias celebrant poetæ Pleiadas Hyadáſque & aſtra item reliqua, quod poſt molis vniuerſæ digeſtionem ſecretionémque cœperint aſtra viſitationem facere. Columnas verò continere memoratur Atlas idem,

Αἳ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν.

Has non ferè eſſe aliud interpretantur, quàm polum vtrunque, Boreum, Notiúmque. Sunt qui ſcribant, eidem filias fuiſſe duodecim, & filium Hyantem, quem in Libya peremerit ſerpens. Proinde quinque ex ſororibus fletu ac mœrore contabuiſſe, quas mox in aſtra tranſtulerit Iupiter, quæ ſint & dicantur Hyades. quarum legantur apud Heſiodum nomina: Phęſole, Coronis, Cleia, Phæa, Eudora,

Νύμφαι, αἳ Ὑάδες καλέονται φῦλ' ἀνθρώπων.

Proclus verò Diadochus in eundem Heſiodi locum, ſeptem tradit Atlantis filias Pleiadas: Celæno, Steropen, Meropen, Electram (quam & ab ſparſis crinibus Cometen nuncupant, etiam ſi Maiæ hoc contribuit Arati interpres) Alcyonen, Mæam, Taygetam. Cæterum, non eſſe has aliud intelligit quàm δυνάμεις ἀγγελικὰς τῶν ἑπτὰ σφαιρῶν, ideſt angelicas ſeptem ſphærarum vires: & Celæno quidem Saturniæ ſphæræ, Steropen Iouis, Meropen Martis, Electram Solaris, Alcyonen Veneris, Mæam ſiue Maiam Mercurij, Taygetem Lunæ. Illud operæ leuioris hic planè adiecero, μαῖαν Græcis nunc patris matriſque matrem ſignare, qua voce, vt patria paſſim vtantur Patauini, pro auita: nunc etiam nutricem, ac eam quæ medelæ cauſa parientibus aſſiſtit, quæque vmbilicum præcidit, quam ὀμφαλητόμον etiam nuncupant. Eſt & προσφώνησις πρὸς πρεσβύτιν τιμητική, ideſt honeſta aduerſus ætate grandiorem alloquutio. Apud Ariſtotelem quarto De animalium hiſtoriis, Cancrorum maximè dicuntur μαῖαι, hoc eſt maiæ: vt Theodoro etiam placet. Atla verò in cæli ratione ad Atlantem attinet nihil. Quæ autem ea ſint, ex Marci Manilij Aſtronomicon tertio, amplius inſpicienti liquere poteſt: ſic enim ſcribit,

Et quoniam toto digeſtos orbe labores,
Nominaque in numerum, viréſque exegimus omneis,

Et alibi:

Atla vocant Graij.
Fortunæ perquire locum per ſydera cuncta,
Quæ primò pars eſt numeroſis dicta ſub Atlis.

Qui dicantur ſuper chœnice ſedere, ex Pythagoræ ſymbolo. Quid chœnix. chœnicides: Chœnicometra. Tetrametrum. Hemihectus, Tomentum. Gnaphalode. Plemna. Chnoa. Plema. Syringes. Pleon. Tornata. Enalata. Hamaxodonta. Declarantur item Pythagorica quæpiam Incubi de ſole inuiſibili ex Platone, necnon de patre ac filio, & mundi anima. Idearum ratio. Chœniſcus Aries Phryxi. Taurus Europæ. Cryæ ac Tragi nauigia.

Cap. XVII.

PYthagoram illum ſapientiſſimum, ob idque præcipuè tanto dignum nomine, quòd eo ſe indignum perpetuò exiſtimarit, multa & pręclara reliquiſſe præcepta, legimus: ſed ſymbolicè admodum, & opertè. Reliqua nunc ad diſcuſſionem non reuoco. Quæ ad præſens negotium faciunt, adducentur ad partes, præſertim quæ in aliorum commentariis non rebulliunt. Nec quenquam hoc nomine inceſſimus, quod inhumanum eſt: quando & M. Tullius primæ adeo inter Latinos notæ, Serapionis partem vix milleſimam aſſequutum ſe, non erubeſcit fateri: & id ad Atticum ſcribens. Adagium nobile eſt in eos, qui parum ſecundum hominem viuunt, plurimúmq; obbruteſcunt, bonúmque ſi non in plantas quoq; abeant, ſuper chœnice ſedent. Eſt verò chœnix, vt hoc explicetur primũ, quantum quis vno die queat abſumere, ideſt ἡμερήσιος τροφή, vti exponit Suidas, & menſuræ

uam

item nomen, ita Syris nuncupatum, vti opinatur Palladius. Poſitum verò id vocabulum & apud Herodotum libro ſexto: Regibus, inquit, Spartæ ad cœnam non euntibus mittuntur binæ chœnices farinæ, & vini ſingulæ corylæ: præſentibus dupla dantur omnia. Lectum in Athenæi monumentis eſt, Corinthios eò felicitatis prouectos, vt ſeruorum myriadas ſex & quadraginta poſſederint, ex quo Pythiam arbitrantur chœnicometras appellaſſe eos. In Plutarchi Sympoſiacis, homochœnicas poſitos inuenio, pro iis qui eidem accumbunt menſæ. Grammatici medimno, quod (Suda interprete) ſex capit modios, chœnicas octo & quadraginta contineri ſcribunt, cuius numeri ſexta pars octo habet: cuius dimidium, id eſt quatuor, dicitur tetrametrum, & hemiectus, id eſt ſextæ partis dimidium. Sunt & in rota chœnicides quas plemnas item vocant, id eſt mediolos. At libro duodecimo Strabo, cauitates quaſdam ad Sinopen ſaxoſas chœnicidas dici prodit. Syringas quoque id eſt foramina, quibus axis inſeruntur ſumma, inuenio chonas etiam dici: velut monſtrat Sophocles. quãquam & axis ipſius ſumma pars, dicitur quoque ſyrinx. Apud cuius interpretes in Helectra etiam comperi, chnoas appellari ἱππικὰ φρυάγματα, id eſt equinos fremitus, aut φυσιάματα ἢ πνεύματα. Dicuntur verò plemnæ, id eſt πλῆμναι, quoniam ab axe impleantur. Plemas verò vndas accipiunt, in Oceano præcipuè: vnde ſit plemyra, id eſt inundatio. Nam apud Athenæum eſt plemochoe figlini ſpecies. Pleon verò, id eſt πλεών, dicitur annus, de Pleiadum nomine per quandam exochen, vt ſcribit Theon. Nec illud reticuero, quoniam excurſus hoc genus ſtudioſis arriſuros, ſpondet animus, plemnam rotæ vocari quoque tormam. Suam habẽt & Cretenſes tomam, cui qui præficitur, tormaches nuncupatur. Pauſanias eruditè verbum inde concinnauit ἐκτορμεῖν, quo ſignificatur excurſus præter id quod deceat. Tomentum verò eſt, quo intarciuntur culcitræ: gnaphalon vocãt Græci: ex quo & γναφαλώδη, velut tomentitia dicuntur, quę mollia ſunt, ac ad vſum eum accommoda. Cucurbitæ quin etiam interior pars ſemen continens, candoris ratione cum mollicie traditur γναφαλώδης. Poſtremò, qui rotam prohibent exire clauiculi, vocantur enalata, id eſt ἐνήλατα, quæ item hamaxedonia rectè vocitaris. Cnemas verò radios dicunt ab chœnicide pertingentes ad apſida: vnde & τροχὸς Græci vocãt ἑξάκνημος, quibus radij inſint ſex. Verum & in deorum curribus apud Homerum octacnemi dicuntur rotæ. Tetracnemon Ixionis rotam nuncupat Pindarus. Sed vt ad inſtitutũ reuertamur: quid multi in huius enarratione ſymboli, in mediũ cõtulerint, ne à ſymboli planè venitẽt, recẽſere nõ vacat modò. Publica materia eſt, in rẽ præſentẽ ire, omnibus licet. Equidem, ſi extra quàm Plutarchus, tantus in literis literatis vir diſpicere potuerit, aut alius quiuis, excogitare quippiã nefas omnino cenſeri nec debet, nec poteſt: profundius aliquid & à prioribus, etiã ſi illorum nominibus ſemper aſſurgimus, necdũ perſpectum, in eo tam inuoluto, támque modo gryphi contexto ſymbolo latere contenderim. Id demum innoteſcet, ſi ſenſum alterum produxerimus, quem viri de literis benemeriti ingenium ſolertiſſimum, & Platonicis initiatum ſacris non improbauit. Pręcipit ergo auctor clariſſimus primò, ne ſuper chœnicem ſedeamus, eo nimirum nomine non vtique cibaria, nec quid eiuſmodi concipiens, ſed rationalem animæ partem ſignans myſticè. Ea enim potentia, tanquam chœnice nunquam fallente, omnia metimur, iudicamus, examinamus, mittimus in digitos. Propterea, ne ignauo ac torpẽti otio, & retina (vt ille ait) pigriore, cauẽdum inſinuauit, tacitis velut ambagibus, præſignis philoſophus, rationis actum remittentes amittamus etiam, ſicuti Muſonius dicebat. Quin dialectica exercitatione ac regula dirigamus aſſiduè, & excitemus. Præterea, inquit Pythagoras idem, ne aduerſus ſolem emingamus, aut inter ſacrificandum vnguem reſecemus, innuens occultius, poſtquàm per moralem philoſophiã ſuperfluentium voluptatum illecebras reſecuerimus, ac velut eminxerimus, & vnguium præſegmina, tanquam acutas iræ prominentias & animorum aculeos excuſſerimus, mente ſedata prorſum ac depurata diuinæ demum rei intendere, vt ſic demum contemplationi nos ipſos addicamus mancipemúſque, cuius pater ac dux meritò dicitur ſol. Siquidem ante hunc (quem videmus) ſolem, Plato alterum in mundo cogitat inuiſibili, imaginem Dei patris primam verúmque filium. Hoc ne quis fortè malè feriatus riſu, & quidem megarico per inſcientiam excipiendum putet, ceu in hoc philoſopho probabilia hæc non ſint, de patre ac filio reconditè, ac diuinitus in Epiſtola ad Hermiam Plato ſic propemodum ſcribit: Vtendum eſt nobis pacto & lege certa, teſtando Deum rerum omnium ducem præſentium & futurorum ac ducis & cauſæ patrem dominum. Qua in parte doctiſſimorum ſententia eſt, Per omnium ducem, mundi animam intelligi: quæ, quia ſit motus principium, per triplicem temporum gradum omnia explicet. Vbi verò patrem dicit, & dominum, ſummum Deum, ipſúmque bonum ſignificari. Mediam verò inter hæc diuinam mentem inſeri, quoniam ita repetat, ducis, & ſubnectat etiam cauſæ. Nam apud Platonem ſæpe regis nomine ipſum indicatur bonum: cauſæ verò appellatione, mens: ducis denique, anima. Et quoniam cauſa mentem ſignet, ideo aſtruunt Platonici, intellectum ipſius boni filium mundi architectum proximum extitiſſe. Proinde in Epinomide Plato: Diuiniſſimum verbum mundum viſibilem exornauit. Sed & Platonicus Philon in libro De cauſis: Conandum, inquit, eſt in primis ad ipſum ens, id eſt de quo dicitur, Ego ſum qui ſum, aſcendere: aut ſaltem ad ipſius imaginem, ſacratiſſimámque rationem, verbúmque primogenitum. Porrò per eiuſmodi rationem atque verbum fieri omnia, ſecundum Heraclitum & Platonem, Amelius item Platonicus aſſerit. Quanquam alogij hæretici verbum negant eſſe Deum, ſpreto Ioannis apoſtoli Euangelio, & Apocalypſi. In iis verò monitos omnes velim, Platonicorum nonnullos Dei patris filium Deum, per ſubſtantiam a patre, quod Arriani faciunt, ſecernere. Sed enim Iamblichus Ægyptiorũ ad-

uocat myſteria, in quibus patris & filij ratio cōſtituitur diuerſa, ſed eadem conceditur ſubſtantia. Extat & Mercurij myſterium nobile: primus Deus & vnus, primi pater eſt Dei, quem gignit in ſolitaria ſui permanens ipſius vnitate. Eſt autem exemplar filij, qui nominatur ſuimet filius, & ſuipater, atque vnipater, Deus verè bonus. Ille enim fons eſt idearum, à quo vtique vno per ſe ſufficiens Deus ſe ipſum explicauit in lucem. propterea per ſe ſufficiens nominatur, ſuíque pater: eſt enim principium, Deus deorum, vnus ex vno, ſuper eſſentiam omnem, principiúmque eſſentiæ. Deus præterea, qui omnipotens eſt, & dicitur, in mente ſibi inhærente creandarum naturas rerum effingit, ac pingit quodammodo, quæ in corporibus iſtis ſentimus, omnia: illic cælorum globi, ac elementorum moles, omniū denique etiam animalium gignuntur formæ, quas in diuina conceptas mente Dei fomento eſſe ac dici ideas, non ambigunt Platonici. Quin inde autumant factum, vti cælorum ideam, Deū Cælum ſæpius pronuntiarint veteres: ſic & Saturni formam, Saturnum Deum: ignis, Vulcanum; aeris, Iouem atque Iunonem: ac modo eodem deinceps. Quòd ſi quis naſutior ridendos arbitratur Platonis hæreſim ſequutos, ſciat, Auguſtinum in libro octogintatrium quæſtionum, non ſpreuiſſe ideas, vbi ait: Tanta vis in ideis cōſtituitur, vt niſi his intellectis, ſapiens eſſe nemo poſſit. Porrò beatus Thomas quæſtione decimaquinta, articulo primo: neceſſarium ait, ideas in diuina mente conſtituere, per quas intelligantur rerum aliarum formæ, præter ipſas exiſtentes. Forma verò rei cuiuſpiam præter ipſam exiſtens ad duo pertinet, vel vt exemplar ſit eius, cuius creditur forma, vel vti ſit cognitionis principium, prout cognobilium formæ in cognoſcente dicuntur. Quod autem ad vtrunque ideas conſtituere, videtur neceſſarium. In omnibus ſiquidem, quæ non fortuitò generantur, formam eſſe finem generationis, neceſſe eſt: neq; enim agens ageret propter formam, niſi quatenus in ipſo eſt formæ ſimilitudo. Quod bifariam contingit: quippe in agentibus quibuſdam præexiſtit forma rei faciendæ ex naturali eſſentia, vt in iis quæ per naturam agunt, veluti hominem generat homo. In quibuſdam verò per intellectum, vt in his quæ per eum agunt: nam domus ſimilitudo in architecti præexiſtit mente, quæ domus idea eſt. Quia igitur à Deo factus eſt mundus per agentem intellectum, in mente diuina formam eſſe oportet, ex cuius ſimulacro compactus ſit mundus. Qua in re ideæ conſtituitur ratio. Quod autem in Diuinis nominibus capite ſeptimo Dionyſius ait, Res à Deo non cognoſci per ideas: intellige, extra ſe exiſtentes. Qua ratione in Platonem inuehitur per calumniam Ariſtoteles, ceu non in intellectu eas locarit, ſed per ſe exiſtentes enuntiarit. Quia verò de chœnice diſertatum diu eſt, hic poſtremò bonarum literarum candidatos velim commonitos, ne falli quis paulo inſcitior poſſit: cheniſcum ad chœnicem pertinere nihil. Sic enim Græcè & ſcribitur & enuntiatur, *χήνισκος*. Dicitur verò ea nomenclatura nauigium, anſeris imaginem præferens in ſummo, quem vocant Græci *χῆνα*. Qua ratione illum item Phryxi *κριὸν*, id eſt arietem interpretantur eruditi: ſicuti Europen quæ rapuit taurus, apud Lycophronem, non aliud fuerit, quàm *ταυρόμορφον τύπωμα*, id eſt tauri forma præſignis nauicula. Quin in Libya fuiſſe nauigia legimus, quæ dicerentur Crij, ac Tragi.

Quo ſenſu accipiendum illud Pythagoricum, Stragula obuoluta ſeruari debere. De Plotino obiter. Itémque imaginem Dei annulo non inſcalpendam. Quomodo philoſophia ſit mortis meditatio. Imaginem principis obſcœnis inſerre, quid ſit.

Cap. XVIII.

SEd nos ad Pythagoram reuocemus gradum, à tantarum rerum incomparabili excellentia, quarum contemplatione caligat mens, rapitúrque tranſuerſa, veluti altioribus merſa tenebris. Eſt ergo Pythagoræ ſymbolum aliud, Stragula conuoluta habeto. In hoc verò, vt in reliquis, occluſiſſimum latere ac ænigmaticum ſenſum, nemo eſt qui neſciat: ſed quo is pacto è latebris & Heracliti antro ſit euocandus, non ferè eſt qui in literas promat. Ego verò ſcientiſſimum philoſophum ſtragulorum nomine inferiores animæ vires intellexiſſe, contenderim: quoniam rationi in capite veluti in arce conſtitutæ ſubiiciātur ſtraguli quadam imagine: quod obuolutum ſeruari debere pręcipitur, quoniam iraſcibilis ac concupiſcibilis potentia comprimenda ita eſt, ac retundenda penitus, ne diſiecta proſiliénſque aduerſus rationis tanquam principis imperium, conſurgat. Vel, ſententia non ita longius abeunte, ſtragulorum nomine corporeos ſenſus accipe, qui obuoluendi ſunt, id eſt conuertendi, vt Plotinus inquit, ad vtons, hoc eſt ad ratione pollentem animam, quæ plerunque rapta tranſuerſim ita affici debet, perinde ac corpore non vtatur, dum conſurgit altius, inſeritque cælo caput, ac alias tumultuantes ſenſus conticeſcere prorſum cogit. Quin & anima ad hunc affecta modum dolet, diſtineri ſe corporeis vinculis tamdiu, quod feciſſe Plotinum, Porphyrius ſcribit, adeo vt imaginem ſui nullam aut ſtatuam effingi vel duci ære, aut ratione alia pateretur. Ad quod ipſum ſymboli partem alteram ſpectare, prudentibus probari facilè poteſt. Ita enim habet, Stramentis ſurgēs collige ipſa, figurámque confunde. Porrò quid aliud per morum diſciplinam meditamur, quàm vt animam à corporis ſequeſtremus affectu? Quid per ſpeculandi compotem ſcientiam aliud perquirimus, quàm vt à ſenſibus abducamur longius? Propterea totum hoc philoſophandi genus eſſe mortis meditationem, grauiſſimè prorſum dixit Plato, & eſt ab Aurelio Auguſtino adnotatum, ac M. Tullius non eſt oblitus. Hoc ipſum deniq; Zoroaſtrem veteris theologię auctorem eminentiſſimum ſignificaſſe arbitror, quū eſſe allatam animam comminiſceretur, ac confractis alis labi in corpus pręcipitem, rurſumq; lætius plumantem, ac denuo factā volucrem ſuperna repetere. Quid ſi non aliud innuat ſymbolum id quoq; ex fontibus eiſdem, Dei figuram ne inſcalpas annulo? Quod ipſe ſic fermè interpreter, quoniam & ſine cortice nare didicimus: non eſſe animam, quæ ima-

go Dei

go Dei eſt, ex Platonis doctrina, merſandam in corpus, quo planè, vti annulo gemma, animæ vis contineri videtur, nec mancipandam ſenſibus. Illud verò ex hiſtoria nos minimè fallit, quandoque capitalem admiſiſſe fraudem, qui principis imaginem nummo vel annulo inſculptam, latrinæ, aut lupanari, vel etiam obſcœnis, vt enotatum à Seneca eſt, intuliſſet. Ad quod ſi Pythagoricũm id reſpectare, contenderis, nimirum in prætenuem labantémque reclinabis parietem: & perſonam tibi induces, faciem minime.

Delphorum ciuitatem dici Pytho. Pythium quàm multis habeatur locis. Pytheum quid, & qui Pythij. Xenophon reſtituitur & declaratur. Quintilianus. Salpiſtica crumata. Odontiſmus. Epinicia. De pythico nomo & agone plura. Item de Pythone, quem vocant Delphinem. Delphicum oraculum fuiſſe prius Terræ, ac Neptuni. Hexametrum qui cecinerit primus. Item pluſcula ad oraculũ Delphicum pertinentia. Apollinis cognomina aliquot. Cur homo dicatur phos. Phodes quid. Cognitionis eſſe innatam nobis cupiditatem. Melanthuſa. Thyia, vnde thyiades. Caſtalia cur. Delphi cur. Cerdous. Ptea. Ptous.

Cap. XIX.

PYtho, vt priſtina item reſpectemus interpellata præſepia, ciuitas erat in Phocide, cuius incolæ dicerentur Delphi: vnde eſt, πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ. Fuit & in Creta Pythium, in Gortynæ meditullio, cuius incolæ dicti Pythies, vbi & Apollinis viſebatur templum. Erat & ſuum Macedonibus Pythium, vbi & Pythia fiebant. Porrò Pythium prope Aſtacenum ſinum, vnde Pythiani dicti, & Pythiana pocula. Pytheum verò dicebatur oraculi locus. Pythium quoque & Delium aræ dicebantur, vel templa Pythio Apollini aut Delio dicata, quod ex Liuio liquet. Nam Spartæ Pythios inuenio nuncupatos, qui Delphos ad conſultanda oracula mittebantur, qui item publicè cum regibus paſcebantur. De iis apud Xenophontem mentio eſt, ſed perobſcura in libro De Lacedæmoniorum republica, dictione quoque mendoſa in Latina tralatione. Quin & Athenis erant Pythij & Deliaſtę, vt ſcribit Philochorus apud Sophoclem interpretem in Oedipo coloneo. Sed & libro primo Quintilianus in etymologiæ rationibus quæri ait: vnde Bruti, Publicolæ, Pythij: quem locum ignorare ſe interpretes fatentur: quum tamen hiſtoria ſexta meminerit Herodotus quoque. Non negligendum verò illud: fuiſſe item Pythicum nomon auleticum; cuius partes quinque ex ratione expugnati ab Apolline draconis, pera, cataceleuſmus, iambicum, ſpondeum, catachoreuſis. Pera quidem, id eſt πεῖρα, Dei conſilium habet, eſſetne dignus congruénsve certamini locus. In cataceleuſmo draconem prouocat. In Iambico pugnat, in quo & inflantur tubæ, quæ ſalphiſtica vocant crumata: dicitur & odontiſmus, id eſt dentium arietatio, & fremitus, quod draco faciebat, quum ſagittis impeteretur. Spondeum verò victoriam ſignificat. In catachoreuſi epinicia, id eſt celebritas ex comparata victoria ab Apolline continetur. Sunt qui aliter diſtinguant, & Anacruſin volunt eſſe certaminis præludium. Amperam verò primum certandi periculum. Cataceleuſmum, certamen ipſum. Iambum autem & dactylum pæana, qui eiuſmodi efficiatur rhythmis victoriæ gratia. E quibus alter hymnorum ſit proprius, iambus autem obliquiorum. Syringes verò belluæ deficientis langorem imitantur, efficiúntque. Traditur illud quoque, Pythium carmen pro heroico dici, quoniam ſit ab Apolline oraculis celebratum. vel quod Pythone confecto, territi accolæ texuerint hexametrum primi. Inuenimus qui ſcribant, violentum fuiſſe hominem Pythonem, Draconis cognomento, qui dum ſagittis debellaretur, inter adhortandum proclamaſſe Apollinem ferunt, vel Latonam, vt Macrobio placet, ἵε παῖ, id eſt immitte feriendo, vnde inoleuerit mos, vt conſerturi aciem ſic Pæanis celebrationem clamitent. Sed & Apollo Athenienſibus opem Dei aduerſus Amazonas implorantibus, verbis iiſdem inuocari ſemet auxiliatorem, hortaríque præcepit. Illud non omiſerim: Delphinem nuncupari ab Apollonio libro Argonauticon ſecundo, draconem ab Apolline confectum. Cuius etiam verſiculos appoſui,

Ὥς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι Παρνησσοῖο
Δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξεν.

Id ipſum verò interpres item comprobauit, additque à quibuſdam maſculino genere pronũtiari, ab aliis fœminino, quod (inquit) melius eſt. Sic verò appellat in Periegeſi Dionyſius Aphers: id quod pleriſque negotium faceſſit. Quod autem Delphines vocaretur, qui Delphicum cuſtodiebat oraculum, Leandrus dixit, & Callimachus. Sciendum autem: Pythicum agona, graſſantibus in adeuntes Cirrhæis, labefactatũ, fuiſſe ab Theſſalo reparatum Eurylocho, quem Achillem dicunt iuniorem, vt ſcribit Euphorion. Fuit quoque agon hic initio χρηματίτης, veluti pecuniarium dicas. quoniam vincentibus, ea fuit merces propoſita: mox autem Stephanites, nexis lauro corollis, ex Theſſalicis Tempe tralata ab pubeſcente puero: quod ob dracontoctoniam in Creta apud Chryſothemidem Apollo expiatus, Theſſaliam ingreſſus illinc ſecum arborem pertuliſſet. De loco autem videntur nuncupari Pythia, cui nomen πυθώ, vel ab oracula ſcitantibus, quod dicunt πυνθάνεσθαι, vel quod inibi computruerit Python. Nam πύθεσθαι ipſum id indicat planè Homerus,

Αὐτοῦ χ' ὀστέα πύθεται ὄμβρῳ.

Dicebatur tamen prius Nape, mox & Petreſſa, item Criſſa, demum Pytho. Scitu non indignum & illud: ſicuti Olympiada dicimus vigeſimam aut trigeſimam, ita & Pythiada vſurpari ab eruditis conſueſſe: ſed & Nemeada eodem modo. In hac verò Delphici oraculi mentione adnotandum vehementer: proditum veteribus, oraculum id fuiſſe γῆς, id eſt terræ, ac Daphnida promantin, id eſt prædiuinatricem, quæ nympharum vna fuerit prope incolentium. Sed enim apud Græcos olim circumlata ſunt carmina, quibus fuit titulus Eumolpia. Muſæi credebatur opus. In eo traditum, auctor Pauſanias eſt, Neptuno ac Terræ oraculum fuiſſe commune: ac terram quidem per ſe dediſſe reſpõſa, Neptuno ad id ſubſeruiſſe Pyrcona, id eſt πρόπολον. Sic

& vitam ipſam κενοτάφιον, id eſt citra cadauer ſepulchrum faciens, quod ſit æditus in lucem, graue ac moleſtum arbitrari videtur, atque inde ſe remis veliſque abdicare. Quæ quum ita ſint, quid plurium cognitionem parit, aut quid demum cognobiles nos ipſos facit validius latiúſque, quàm ipſa ſcientia? hac ſiquidem principe ſe vnuſquiſque poteſt tollere humo, victórque virûm volitare per ora. Etiam ſi pleriſque Græcanicum illud arrideat ſæpe, λάθε βιώσας, ad quod alludens Horatius,

> Nec vixit malè qui natus moriénſque fefellit.

Illud ex abundanti demum adiecerimus, quoniam multa de Apolline præſtruximus, dici hunc veteribus Latonæ filium, quam intelligi noctem volebant, ex qua tanquam matre gigni ſol videtur, quod ſignificat Sophocles, & interpretatur Euſtathius. Dicitur verò nox, Latona, de obliuionis ratione, quæ conſopitis obuenire conſueuit. Additur Iupiter pater: quoniam fati pars quædam, Apollo eſt: ac velut μερικὸς Ζεύς, id eſt particularis Iupiter, vel quia in aeris & cæli feratur ambitu: quorum vtrunque, Iouem dicimus. Adiiciamus illud quoque, Vlion dici Apollinem apud Mileſios & Delios, ſicuti commeminit Geographus, quod hygiaſticum indicat, id eſt medendi potẽtem: quippe οὔλειν ſignat rectè valere: ſicut Diana nuncupatur Artemis, quod ἀρτεμέας, id eſt incolumes præſtat. Apollinem denique ratione vocant eadem μοιρηγέτην, qua & Dionyſium μελπόμενον, vt auctor Pauſanias eſt. Sunt qui & Cerdoum nuncupent, id eſt κερδῷον, quia oraculis æditis ad lucrum conferre inſigniter crederetur. Cæterum, cognomen id Mercurio adoptant alij, vt qui negotiis præſit ac lucro: qua ratione marſypiũ illi contribuunt, ac Angelum vocant: ſed & κλῶπα, id eſt furem. Ptoum quoque Apollinem appellauit Lycophron, cuius filium fuiſſe dicit Hectora: quod Steſichorus approbat, & Alexander Ætolus. Cognomenti ratio ex formidine Latonæ iniecta ab fero ſue, quum Apollinem peperiſſet ac Dianam, vnde dicta eſt Ptea, eodémque modo Apollo ac Diana.

De Cambyſis veſania, & morbo ſacro. Qui dicerentur Caberi dij & Pattaici. Anactes pueri. Anaces, Cabareni, Cabus. Cabaſi. Item de Vulcano delibata paucula. Aphtha quid. Vlpiani codex perpenditur. Pthas. Aphthas. Athyrophonus. Athyrothus. Atypus. Stomatica qua.

Cap. XX.

CAmbyſem Perſarum regem ab ipſis natalibus graui admodum laboraſſe morbo ferunt, eum quidam ſacrum nominant: proindéque multa ſæpe feciſſe; quæ vel infimæ fortunæ virum dedecerent, nedum tantum principem: nam cuius corpus adeo infeſtaretur, eius ne mens quidem magnopere conſtabat. Hinc enim pleraque per veſaniam facta memorantur. De Prexaſpe quandoque ſcitari perrexit, Cuiuſmodi me virum (inquit) arbitrantur Perſæ, aut quinam de me ſermones ab iis inſtituuntur? Tunc is, Omnia, inquit, illis arrident plurimũ, te mirantur, tibi applaudunt: ſed vnum nequeũt non improbare, quod vino largius, quàm pro dignitate indulgeas. Ergo (inquit Cambyſes ira præferuidius) mentiti ſunt prius, quum in ſenatu rogante me, ecquid viderer Cyro patri adæquandus, reſpondere: Cyro videri me aliquanto præſtantiorem, cui adeſſent illius omnia, præteréaque imperio adieciſſem Ægyptum, & mare. Quo tempore à Crœſo illam quoque dici ſententiam, ſum memor: Mihi quidem, ô rex, hoc vno ſaltem Cyro patre inferior videris, quòd necdum tibi eiuſmodi ſit filius, qualem te is & genuit, & educauit. Cæterum deſpice, ô Prexaſpes, ipſene, an verius deſipiant Perſæ. Etenim ſi filij tui in veſtibulo reſidẽtis media cordis, nil fruſtrato ictu, ſagitta confixero, euidens fiet argumentum, vana eſſe quæ garriant Perſæ: ſin aberraro, delirare me putato, ac nil ementiri Perſas. Protinúſque arcu arrepto, ac ſagitta in deſtinatum excuſſa locum, proſiliens gaudio diſſecari puerum iuſſit: ac ſe artifice dextra egregiè collimatum oſtendens, An non (inquit) fides inde tibi fit, haudquaquam me deſipere? Cæterum, & illa furentis planè hominis indicia item vel manifeſta, quod templa legéſque ludibrio habebat. Nam quum Ægypto foret potitus, Vulcani templum ingreſſus multo deriſu eius ſimulacrum eſt inſectatus. Erat autem ſimillimum iis dies, quos Pattaicos vocabant Phœnices, vel (vt aliqui ſcribunt) Patæcos, in triremiũ proris circumferri ſolitos, Pygmæorum quadam imagine. Erat & in Ægypto Caberorum templum, quod citra fraudem, ſacerdote excepto, ingredi nemo poterat: id etiã irrupit Cambyſes, ac permultam iocorum licentiam ſimulacra ibidem erecta cauillatus omnia exuſſit. Cõſtructa verò confabricatáque & hæc ipſa erant, eodem ferè menſu quo & Vulcani ſtatua. Porrò diſcluſis item conditoriis, mortuorum inſpectare cadauera, maximæ ducit voluptati. Verum de Cambyſe ſatis ſupérque. Quod de Caberis facta mentio eſt, ſciendum, eſſe qui καρκίνους, demonas interpretentur: quamuis ſint & Caberij populi inferioris Aſiæ, quorum ſit ciuitas Caberia, vt inquit Stephanus. Erant & in Bœotia Caberij, vt Pauſanias libro nono. Cabarni Cereris ſunt apud Parios ſacerdotes. Cabus verò, id eſt κάβος, frumentaria eſt menſura: vnde Cabæſos dicimus, qui expleri nequeunt. Pherecydes ſcribit, ex Cabera Protei filia, & Vulcano tres Caberos, totidémque nymphas Caberidas eſſe ortas, & vtriſque templa eſſe dicata. In Lemno verò, ac Imbro Caberos præſertim honori habitos. Erant & Teletæ Caberorum in Samothracia: eorum nomina etiam Mnaſeas appoſuit. Sunt verò quatuor numero: Axieros, Axiocerſa, Axiocerſos. Sed per hos intelligi putant Cererem, Proſerpinam, Plutonem. Adiiciunt & Caſmilum, qui ſit Mercurius, quod ſcribit Dionyſodorus. Dici verò Caberos putant alij à Caberis, qui ſint in Phrygia montes, quoniam inde ſint tralati. Sunt qui duos tantum Caberos initio fuiſſe tradant, maiorem quidem natu Iouem, & Dionyſium iuniorem. Memorabile verò eſt, quod de Caberorum narratur Teletis: iis ſi quis fuiſſet initiatus, quantalibet mare occupaſſet hyems, euadebat, quod de Vlyſſe proditum memoriæ eſt. Hac item ratione diffidenti-

bus ad Troiam Græcis, Agamemnonem facilè ſeditionem conſopiſſe, quum in ventris ambitu porphyrida haberet, id eſt purpuream tæniam, quam eo loci iis imbutos ſacris habere, moris erat. Apud Amphiſſam Locrorum ciuitatem telete fiebat ἀνάκτων παίδων. Eos aliqui Dioſcuros intelligunt, alij Curetas. Sunt qui etiam καβείρους, vti auctor Pauſanias eſt. Anacas dici Dioſcuros interpretatur Plutarchus, διὰ τὰς γενομένας ἀνοχάς, id eſt ob belli ceſſationem factam cum Athenienſibus ob Helenæ raptum, quum eſſent in vrbem admiſſi, vel quia impendio curarint, vti Athenienſes ἀνακῶς, id eſt quiete viuerent, ac tranquille. Quo argumento etiam Reges dici Anactas. Sunt qui ob aſtrorum ἐπιφανείας appellari Anacas opinentur, quoniam Atticis ἀνέκας ſignet ἄνω, id eſt ſupra. Quod verò de Pattaicis item diis commeminimus, ſciendum eſt, Horum ſcribere, dici Pattaicum, ſiue Pattæcum, quaſi epatæcum, extrita de principio litera, quæ adimi in pleriſque aut adiici quandoque ſolet. Sicuti à Memphiticis dicitur Vulcanus Phthas: ſed in Græcorum doctrina etiam Aphthas. Sunt & ſuæ medicis aphthæ, verum ea intelliguntur oris vlcera, quibus præcipuè infeſtentur infantes. Vnde Aphthipum corrinari placet eruditis, quem eiuſmodi vexet affectio. Atque ita reponendum in Gellianis codicibus libro quarto, & apud Vlpianum Digeſtis de ædilitio edicto, vt ſic denique redeat in artus luxata lectio. Quæſitum eſt, inquit Iureconſultus, an balbus & blæſius & aphthiphus, iſque qui tardius loquitur, & varus & varius ſanus ſit: & opinor ſanos eſſe. Hactenus Vlpianus. At ſi ſunt oris vlcera aphthæ, quæſo quánam ratione vlceroſus fuerit ſanus? Sed audi Æginetæ Pauli ſententiam Medicinæ primo: Adnaſcitur inquit, infanti vlcus, quod dicitur aphtha, tribus generibus: vnum ſubalbidum eſt, aliud ſubrubens, tertium verò nigrum, vt eſchara: peſſimum hoc, καὶ θανατωδέστατον, id eſt maximè mortiferum. Porrò videtur inibi Iureconſultus loquutionis & linguæ prauitatem attingere. Quo fit, vt ſi diuinare permittimur, malim Athyrophonum, vel Athyrotum ſubſtituere, quibus feſtinata nimis in loquendo celeritas ſignificetur: incommoda forſan & hæc, ſed minus. Apud Sophoclem in Philoctete, Athyroſtomos dicitur Echo, quam loquacem intelligi voluit, ac garrulam. Apylotum, id eſt ἀπύλωτον, Ariſtophanes pro eodem accipit ferè. Sunt tamen codices, in quibus legatur Atypus, quaſi minus præformans vocem, id eſt ἄνευ τύπου. De aphthis porrò multa Celſus, & in Diffinitionibus Galenus. Sciendum verò ſtomatica dici Græcis medicamenta, quæ malo huic medentur: ſicuti cæteris item, quæ in ore contingunt, vitiis.

Quinam fuerit Hyperbolus Athenis. De ſaxo, quod hyperbolum vocant Hypobolus ager qui & aſtictos item. Argyrocopeum quid. Oſtracophoria, quid.

Cap. XXI.

HYperbolum Chremidis filium, Charonis fratrem, prauitate ac verſutia in fallendo præſiguem fuiſſe ferunt. Lucernas quandoque factitauit, vendiditque: ſed nec ſynceriter, nec citra fraudem, plumbum immiſcebat æri, quo ponderoſiores factæ maius demererentur pretium, alioqui & peruerſiſſimis erat moribus. Hic tamen poſt Cleonis potentiam ductare populum Athenis adortus eſt. Primus (vt aiunt) ex infima nota gradum illum adeptus, quum nobiliores vereri populus cœpiſſet, ne democratiam ſoluerent. Demum & ipſe teſtulis eſt labefactatus, vt commeminit libro octauo Thucydides, non timore aliquo potentiæ vel dignitatis, verum ob prauitatem & ciuitatis dedecus. In Samum profectus inimicorum inſidiis interiit, ac defunctus eius culeo inſutus in mare eſt præcipitatus, quod ſcribit Theopompus. Hyperboli meminit Antyphon ad Nicoclem, & in Bruto M. Tullius, cui ſimillimum Romæ fuiſſe prodit Seruilium Glauciam, qui ſit publicè interfectus. Andocides de eodem ſic ferè prodit: De Hyperbolo quidem dicere erubeſco, cuius pater, inſcripto vultu, etiamnum in Argyrocopeo, ita vocant, vbi cuduntur nummi, publicè ſeruiuit. Matrem verò venditaſſe panem ferũt. Inceſſitur porrò Hyperbolus, vt litigioſus, imperitus, ὀψιμαθής, id eſt qui ſerò diſcere exorſus ſit. Maximus Tyrius Hyperbolum fuiſſe Lacedæmonium prodit, laſciuientis populi ſceleſtiſſimum adulatorem. Illud denique nouimus, poſtremum omnium exilio, quod oſtracophoriam vocant, mulctatum fuiſſe Hyperbolum, Nicia & Alcibiade diſſidentibus, vt verum prorſus illud agnoſcatur, ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ ὁ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς. Teſtulis vertere ſolum coactus eſt Hipparchus omnium princeps. Cholargeus. Præterea, quod ſcitu equidem arbitror dignum, hyperbolos dicebant lapides, quibus ad ceruicem religatis, conſcelerati in profundum demergebãtur. Ariſtophanes, ἄρας μετέωρον, εἰς τὸ βάραθρον ἐμβαλῶ ἐκ τοῦ λάρυγγος ἐκκρεμάσας ὑπέρβολον. id eſt, tollens ſublimem in barathrum deturbabo, appenſo ex ceruice hyperbolo. Hypobolum verò quod nec ſcitu indignum eſt, agrum dicebant creditoribus obnoxium, lapidis indicio vel columnæ, proinde de eo ſic pronuntiabant ἔστιχθαι τὸ χωρίον, id eſt ſignatus eſt ager. Nam huic diuerſum aſtictum vocabant, id eſt ἄστικτον.

De Hyperboreis, Arimaſpis, Abari. Arimphæis; necnon de medicamento, quod dicatur rha ponticum. Rhadix. Rhadica, vel ridica. Plinij locus reſtituitur in Hyperboreorum mentione.

Caput XXII.

HYperboreorum vnguenta, & pollucibiles dapes, vt in locis illis, poſt quas euidens conſequatur exitium, in prouerbium venire poſſe, animaduerto ex hiſtoria. Quippe ponè montes Rhiphæos, vltráque Aquilonem gens felix, ſi credimus, quos Hyperboreos appellauere, annoſo (vt Plinius inquit) degit æuo, hoc eſt annis mille, vt alij produnt, & retulit Strabo. Ibi creduntur eſſe cardines mundi, extremique ſyderum ambitus. Viritim gregatímque diſcordia ignota, & ægritudo omnis. Mors non niſi ſatietate vitæ, epulatis delibutiſque ſenibus luxu, ex quadam rupe ſalientibus. Hoc illis ſe-

pulturæ

pulturæ genus beatiſſimum. Antimachus eoſdem cum Arimaſpis Hyperboreos facit. Quos eſſe viros Scytharum vnoculos, Herodotus ſcribit, ita nuncupatos, quia illarum gentium vocabulo arima vnum ſignat, ſpu verò oculum. Sed quod mirum ſit, videtur auctor idem alibi fabuloſum arbitrari, qui tamen verſus quoſdam Arimaſpeos nominat, ab Ariſteo conditos Proconneſio, ſicuti Strabo item ſcribit, qui etiam putat, ex Scythica fortè hiſtoria luſcos Cyclopas ab Homero tralatos. Damaſtes verò in libro De gentibus, vltra Scythas, inquit, Iſedonas incolere, ſuper hos Arimaſpos, vlterius eſſe Rhipæos montes, ex quibus flet Boreas, vbi ſint etiam perennes niues. Poſt hoſce montes Hyperboreos pertingere ad mare. Arimaſpos in Alexandri hiſtoria legimus euergetas item dici, id eſt beneficos, quoniam Cyrum extrema commeatuum laborantem inopia, vti ne humanis quidem abſtinerent carnibus milites, ſubuecta frumentorum vi magna iuuerint munificè. Quo argumento ab eodem euergetæ dici cœpti. Non prætereundum, eſſe ab Venetis nobilibus, dum ſeptentrionalia peragrarent, obſeruatum, nullos eſſe Rhipæos montes, quos recentiores certatim tradiderunt, & veteres coſmographi: verum loca ea omnino plana videri. Scribit Hiſtoriarum tertio Polybius, omne quod intra Tanaim & Narbonem ad Septentrionem vergit, ad ſua tempora fuiſſe incognitum, ſomniaréque ſi qui de iis loquantur, vel ſcribant. Hyperboreos tradit Diodorus, Græcis quidem omnibus, ſed Athenienſibus præcipuè, atque Deliis ſocietate ac beneuolentia fuiſſe iunctos. Præſtò eſt & in hiſtoria hac miraculum aliud. Nam Abarin Hyperboreum ferũt ſagittam per orbem terræ circumtuliſſe, nihil omnino veſcentem. Hunc Abarin Seutæ filium, non ignarum literarum oracula ſcripſiſſe, traditur, quæ Scytica nuncupentur, & nuptias Hebri fluminis, Apollinis aduentum ad Hyperboreos, ratione metrica, abs quo ſagittam acceperit, quam diximus. Huius & Gregorius theologus commeminit in epitaphio ad Magnum Baſilium. Narrantur & in regionibus illis Arimphæi haud Hyperboreis diſſimiles, quibus vt Hyperboreis, ſedes ſint nemora, alimenta baccæ, capillus iuxtà fœminis viríſque probro detur, ritus clemens. quo nomine etiam ſacros haberi inuiolatóſque eſſe etiam feris accolarum populis: nec ipſos modò, ſed illos etiam qui ad eos perfugerint. In hac verò Hyperboreorum mentione, ſuccurrit opem feramus Plinio Hiſtoriæ naturalis libro quarto, ſic ferè ſcribenti, vti eſt in peruulgatis codicibus: Apud Hyperboreos, inquit, creduntur eſſe cardines mundi, extremíque ſyderum ambitus, ſemeſtri luce & vna die ſolis auerſi. nõ vt imperiti dixere, æquinoctio verno in autumnum. Semel in anno oriuntur iis ſoles, brumáque ſemel occidunt. Inſignis hic comparet deprauatio, ſed errorem minus aduertentes eruditorum nonnulli colaphum audacter Plinio impingunt, quando cæleſtium rerum ſcientia fieri prorſum non queat, vti à tropico in tropicum perpetuus inoriatur dies, aut intendatur nox. Hæc quidem καὶ τυφλῷ δῆλα. Sed quoniam totus Plinius mendoſus eſt, facilè adducor, vti verba

A opiner tranſpoſita, & ſic omnino ſcribendum, Semeſtri luce & vna die ab æquinoctio verno in autumnum. Non vt imperiti dixere, ſolis auerſi. Quòd ſi benignus admittat lector, nil abſurdũ proferri aduertet. Nam ſolſtitiales dies libro ſecundo, in eadem dierum ratione æſtiuos intelligo: ſicut brumam pro hyeme. Quod verò de Thyle pronuntiat Plinius, vtrocunque legas modo, diſſentaneum eſt quadamtenus, ſed ita, vt Plinium coarguentes iuuet nihil. Cæterùm B & inibi poteſt error inoleuiſſe, vt ferè legendũ cenſeam, In Thyle nullas eſſe noctes ſolſtitio indicauimus ad cancri ſignum ſole tranſeunte, nullóſque contra per brumam dies. Hæc ſiquidem ſenis menſibus continuis fieri arbitrantur. Illud obiter adnotauerim, quia de Scythia mentio eſt: eſſe Rha Scythiæ fluuium, de quo inditũ ſit medicamini præſtantiſſimo nomen, quod Ammianus ſcribit: nam Rha barbarum vel Põticum nuncupatur. In eius, inquit, ſuperciliis C quædam vegetabilis eiuſdem nominis gignitur radix, proficiens ad multiplices vſus medelarum. Rhadix verò in Theriacis aliud eſt, nam ab eius accuſatiuo ſunt qui Latinum formari rectum putent, quod eſt rhadica, frequens apud agricolationis magiſtros verbum: etiam ſi ridica legitur modò. At etiam rheon, Pontica radix, inquit Medicinæ primo Paulus, [illegible]

D *A mari habitandum procul. Maritimos mores dici de impuris ſordidiſq;. Neptuni & Mineruæ certamen vnde natum. Celeuſta qui ſint. Plutarchi interpres refellitur. Erotidia. Halia. Eleutheria.*

Cap. XXIII.

PLato in libris De republica fugiendum eſſe mare, cenſuit, perinde ac improbitatis magiſtrum. Nam vt ab eo quiſque maximè remo-E tus ſit, ita optimè rem publicam adminiſtraturum. Mare attingentes, inquit Strabo, deteriores effecti latrocinari cœperunt, & hoſpites mactare: quandoquidem multis impliciti, in eorum luxuriam & lucra ſordida ſocietatémque auaritiæ dilapſi ſunt. Hinc factum, vt maritimi mores ex adagio pro peſſimis celebrentur, ac ſordidis. Quo forſan argumento veteres Athenienſium reges in eo allaborarunt plurimum, vti à mari ciues abducerent, agriſq; inſuefacerent colendis: vnde inorta F videtur fabella, Neptunum de regione cum Minerua diſceptãtem, ab ea ſuperatum, olea, quam moriam dicunt, iudicibus præmonſtrata. At contrà maritimis rebus ciuitatem præcipuè applicuit Themiſtocles. Qua re aduerſus nobilitatem auctior euaſit populus, ad nautas & celeuſtas & gubernatores potentia recidente. Scitu non indignum: Plutarchi interpretem celeuſtas remiges eſſe interpretatum incurioſius, quum ſint celeuſtæ, G vt ſcribit Sudas, qui remigibus præſunt, ac epibatis. Quibus vini item, carnis, olei, aliorum id genus incumbit cura. Inde magnus eſt in nauibus celeuſtarum vſus. Celeuſtam videtur Plautus hortatorem dicere, velut ſit nauigationis moderator. Trierarchus, inquit Sudas, naui præeſt, Proreus, ſeu proreta remigibus tantum.

Hic proræ inſidet, puppi gubernator. In Romana hiſtoria maritimos colonos ſacroſanctam habuiſſe vacationem legimus.

Coniugalis amor quatenus progredi debeat. Coniunx dicatur an coiux. Pulchritudo triplex. Amor item triplex. Concubitum ab iis excludi. Platonis apologia. Laus amoris. In quibus vituperetur Plato: curq; cum Sattonem, non Platonem nuncuparit quidam. Sata, pro menſura ſpecie: item cabus, & batus.

Cap. XXIIII.

SExtum in Sententiis ſcripſiſſe, auctor Hieronymus eſt, Adulterum eſſe quiſquis in vxorem ſuam ardentior eſt amator. Quippe in vxorem alienam omnis amor turpis eſt, in ſuam verò nimius. Sapientis eſt, vxorem amare, ſed iudicio, non affectu. Libidinis pruritus rationis examine reprimendi, nec præcipites ferri in cõcubitum debemus: fœdius nihil, quàm vxorem amare perinde ac adulteram. Venit in mentem hiſtoriæ cuius auctor Seneca eſt, qui à ſe cognitum quendam teſtatur, ornatum hominem, qui exiturus in publicum faſcia vxoris pectus alligabat, & ne momento quidem præſentia eius carere poterat, potúmque omnino nullum ſibi, niſi alterius prægustatum labris, vir & vxor hauriebat, alia item pleraque, nec inepta minus facientes, in quæ improuida vis affectus erumpebat. Origo quidem amoris honeſta erat, ſed nimietas deformitate non carebat. Nil autem referre arbitramur, quàm honeſta cauſa quis inſaniat. Quæ verò vxor dicitur, etiam coniunx nuncupatur, ſciunt id vel ἀναχρέλατοι. Sed, inquit Cæcilius Minutianus Apuleius in libro De orthographia ſunt qui ſcribant coiux, citra vllum omnino N, à coeo, aliis addere vnum placet, & coniux dicunt. ſunt qui duplex, vt ſit coniunx, ex opinationis varietate in verbi deductione. Scaurus & Soſipater Cariſius N ex ſecunda reiiciunt ſyllaba. Sed illa grauiora: in Platonicorum ſanctariis obſeruatum nobis eſt, Amorem non ferè aliud eſſe, vel dici à rectè duntaxat ſentientibus, quàm pulchritudinis deſiderium. Pulchritudinem verò triplicem ſtatuit Plotinus, quum non aliud omnino ſit, quàm ex plurium concinnitate cooriens gratia. Hanc ſi animo perpendas, ea nimirum ex virtutum ſplendore venuſtas eſt. Si in corporibus requiras, coloribus lineiſque mira coaleſcentibus congruitate decus conflabitur gratiſſimum: ſed nec ſonorum modulata iucunditas pulchritudinem reſpuit. Triplex pulchritudo ſenſus tres habet ſubſeruientes, triplicem verò imperitantem amorem. Radios ex animæ claritate vibrantes interior mentis percipit oculus. Corporea autem gratia corporeus perfruitur viſus. Muſica verò conſonantia aures permulcet ſolum. Iam hic tactui locum non ſupereſſe, facilè colligimus. Qui hunc inſuper ad pulchritudinis exigit perfruitionem, brutum reſipit, hominem exuit, rationem allidit: qui enim in tactu vſus pulchritudinis? Vna eſt, quam ſentias ex fœdo attritu, voluptas: ſed nec alio magis rationis expertia titillantur. Quid, quòd hæc pulchritudini prorſum diuerſa colligitur? An non fatemur præferuidũ Veneris impetum ad intemperantiam prolicere? Intemperantia verò nonne inconcinnitas quædam eſt? Inconcinnitas porrò nónne deformitas? qua quid pulchritudini aduerſum magis? Valeant igitur libidinis incentiua, ſecernatur, fugetur procul intempeſtiua titillatio ab amoris Platonici honeſtiſſima integritate. Hunc ille aſſeruit in Sympoſio, retulit & Plotinus Platonis magnus aſſectator. Hinc & Socrates Delphico ſapiens oraculo amoris ſe fatetur famulum. Et qui rerum omnium diffitebatur ſcientiam, quod Maximus ſcribit Tyrius, vt ſunt virtutis rationes atque opiniones diuinæ, in quibus nimio plus ſibi ſophiſtæ placent, amandi tamen ſcientiſſimum ſe profitetur doctorem. Qui ergo ferre Dicæarchum poſſumus, parum rectè parúmque prudenter Platoni Theoninũ infigere dentem conatum, quod extra rationis modulum, & prudentiæ præſcriptum amori habenas laxaſſet? Virtuti, honeſtati, rebus diuinis præfigere meta nulla poteſt, terminos iſta neſciunt, nullis circumſcribuntur pomœriis, quo progrediare auidius, eo cumulatior inde promicat laudum nitor, & perfectio plauſibilior, quã concepit Plato, & mox generoſiore fœtura, ex feraciſſimo promit ingenio, è cuius fontibus ambroſia iucundiore manantibus nil fœdum, nil ſeſe profert non illuſtre, non magnificum, & quod vetus Pythagoreorum ſymbolum, τὸ θεῖον non ſapiat. Nam vt iuxta Theognin, è ſquilla non prouenit roſa, non item hyacinthus, ita e diuerſo ex Platonicis muſeis nil omnino profluit, quod nænias redoleat Hibericas: grauia omnia, ſublimia, nitida, ſed quæ Delium ſæpe requirant natatorem. Nam Heracliti tenebras nulla non ingerit pagina. Adeo ferri non poteſt Platoniſque inſcitus ſugillator, & Zoilus quidam ineptiſſimè garriens Trapezuntius, qui in *philoſopho* perilluſtri eloquentiam ſentit vtique inenarrabilem adeo, vt ſi natura queat, aut velit humana vti voce, non alia videatur planè vſura, quàm Platonica in rebus generi accommodatis tranquillo quietóque: ſed in optimi cuiuſque perniciem virulentum proferri iudicium. Sed ad diuerticulum redeo. Suffragari porrò amoris præſtantiæ gentium quoque multarum conſenſus videtur. Quippe Athenas aduertimus, vnde ſcientiarum velut fluenta in orbem terrarum effuſa, Academiæ gymnaſium nobile Pallados quidem numini dedicaſſe: cæterum inibi quoque amoris ſimulacrum ita excitaſſe, vt res diuina vtrique perageretur. Statuam verò ab Piſiſtrato excitatam, proditur memoriæ, quum amare Charmum cœpiſſet. Inibi porrò ignem ſolitos ſuccendere, qui lampadas ſacras geſtitant diſcurrentes, auctor Plutarchus eſt. Lege quoque ſanxit Solon, ne amare ſeruum liceret, ceu in honeſtorum præcipuè decuriam rem amatoriam ſeuocaret, dignos prolectans, indignos autem reiiciens omnino. Nam & in Piſiſtrati amorem dilapſus fertur ipſe quoque, qui ſapiens creditur, quando mercaturæ prætextu peregrinari adortus memoratur πολυπειρίας ἕνεκα καὶ ἱστορίας. Quin & dicere ſolitum ferunt, γηράσκω αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος, id eſt ſe multa diſcentem perpetuò, in ſenium ferri. Multis præterea venerationi Erotidia ſunt, ſicuti Athenienſibus

Pana-

Panathenæa; Eleis Olympia, Rhodiis quæ vocantur Halia. In ſacris porrò popularibus vniuerſim ferè honorabatur amor. Ante congreſſum cum hoſte Lacedæmonios amori ſacra obiiſſe, palàm eſt, ceu ſalutem demum ac victoriam vnus is pariat. Quod ipſum ex parte in Creta item factitatum, ſicuti auctor Soſicrates eſt. Iam apud Thebanos ſacra quæ dicitur cohors ex amantibus conſtatur amatiſque. Amori autem gymnaſio dicato, Samij, ſacra quę obeūt, vocant Eleutheria. Platonicus Phædrus magnū eſſe Deum amorem comprobat, apud deos hominéſque mirandum, quum propter alia multa, tum propter eius originem. Amor certè omnibus ad omnia eſt ingenitus. Quod Dionyſius Areopagita in libro De diuinis nominibus, ex Hierothei ſacellis ſic explicat: amorem ſiue diuinum, ſiue angelicum, ſiue ſpiritalem, ſeu animalem, aut naturalem dicas, inſitiuam quandam intellige, comminiſcentémque virtutem, quæ ſuperiora quidem ad inferiorum prouidentiam perficit: æqualia rurſus ad ſocialem ſui inuicem communionem conciliat: ac poſtremò infima quæque prolectat, vt ad ſubliniora potioráque conuertantur, immo veluti fomite quodam igneo amplius ſuccenſa reſiliāt. Quoniam verò extente Platonis videmur apologiam ſuſcepiſſe, amplius aduertendum, tanto viro nec defuiſſe inter Græcos, qui κακολογίας, id eſt maledicentiæ dicacitatiſque illi notam velint inuſtam. Quando & Gorgias, quum in dialogum ſibi cognominem incidiſſet, ad familiares conuerſus dixiſſe fertur, ὡς καλῶς οἶδε Πλάτων ἰαμβίζειν, id eſt, quàm benè Plato nouit proſcindere. Damnatur item vt κακοήθης καὶ φιλόδοξος, id eſt moribus prauis & glorioſæ captator. Antiſthenes quoque de pectoris ſterquilinio virulentia in eundem effuſa, eſſe Sattonem pronuntiauit, non Platonem, ædito item tituli eiuſdem dialogo: fortè à σάθη, quod onero ſignat, tanquam humeros præferret oneribus geſtandis natos. Sata verò Hebræa vox eſt, aut Syra, menſuræ genus indicans, ſeſquimodij capax, quod ſcribit Hieronymus: ſicuti Geneſeos capite decimooctauo, cabum legimus, & ſatum. hinc illud Matthæi, ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία. eloquentiam vt ad Platonem redeamus, nemo non admiratur: quis enim eo vel inimico iudice, vt diximus, in dicendo vberior? Iouem certè autumant philoſophi, ſi Græcè loquatur, ſic loqui. Quod & Cicero non improbat. Certè adeo ſupra proſam pedeſtrémque aſſurgit orationem, vt Delphico quodam oraculo videatur incitatus. Poſtremò hunc velut Moyſen alterum admiratur Numenius Pythagoricus. etiam ſi præſto calumniator eſt, ab eo lectorem falliaſtruēs, quoniam Veteris & Noui inſtrumenti verba Platonis coaptans nunquam tria ſimul, rariſſimè duo, ſingula plurimum hinc inde conſarcinans ex Platonicis libris, nec inde quid ſumatur exprimens, id agat, vt neſcientibus, ab Platone euangelica perſcribi, facilè perſuadeat, vnde Chriſtianis viris detrimentum illatum agnoſcatur magnum quidem, ſed Gręcię maximum, vt quo non queat excogitari maius.

Amor apud Heſiodum quid. Amoris parentes diuerſi. Spartani amatores. Vulgaris amoris vituperatio. Qui ſit anteros, Selemnus aquam ab amore abſoluere. De Iynge paucula. Amor, an rectè vulgò dicatur cæcus.

Cap. XXV.

Heſiodus verò in Theogonia primò quidem factum cecinit chaos, mox terram & tartarum, deinde prodiiſſe amorem affirmat. Eum verò locum allegoricè, & proinde recondítiore ſenſu quidam interpretatus, Amorem, inquit, intelligo non Veneris filium, quo enim pacto naſci hunc concipiamus, matre necdum producta? Verum amorem accipere antiquiorem alterum oportet. puto autem eſſe hunc inſitam vnicuique eorum, quæ ſunt, naturalem vim cauſámque, qua eſſe expetit vnumquodque: hoc quidem intellectu, illud autem ſenſu, id eſt τὸ μὲν νοερῶς, τὸ δὲ αἰσθητικῶς. Et amorem quidem ex chao & terra natum fabulatur Heſiodus: at Simonides, ex Venere ac Marte. Acuſilaus, ex nocte & æthere: Alcæus, ἐκ τᾶς εὐπέπλω καὶ ζεφύρω, ex lite ac zephyro: Sappho, Veneris & Cæli filium prodit: alij etiamnum aliter: Nam & olen, id eſt ὠλὴν Lycius, qui peruetuſtos Græcis hymnos concinnauit, in Ilithyiæ hymno illius filium amorem facit. Inter deos omnes amorem præcipuè Theſpienſes colunt: ſed & qui in Helleſpōto ſunt, Pariani. Quòd verò ad Platonici amoris pertinet ſanctitatem, qui totus ferè τῆς ψυχῆς erat, οὐ τοῦ σώματος, id eſt animæ, non vtique corporis, inuenire eſt in veteribus memoriis, Lacedæmonios eandem hæreſin eſſe conſectatos. Nam inde ſunt celebrati in bello militares ordines, ex amatis amatoribúſque conflati, quos quum Macedo Philippus conſpicaretur, conſpiratu tacito nitibundos, animam omittentes prius quàm demigrarent loco, aut mouerentur gradu, Male (inquit) ſit iis, qui hoſce putant, turpia vel facere vel pati. Ex iis porrò fontibus eſt item Afranij illud, Amabit ſapiens, cupient cæteri. Amor autem formæ, inquit aduerſus Iouinianum libro ſecundo beatus Hieronymus, rationis obliuio eſt, & inſaniæ proximus: turbat conſilia, altos & generoſos ſpiritus frangit. Inde & Plautinus amator in Ciſtellaria,

> Nullam mentem animi habeo, vbi ſum, ibi non ſum,
> Vbi non ſum, ibi eſt animus.

Diuerſum autem amori Deum veteres Anterota nuncuparunt, vt eſt apud M. Tullium De natura deorum tertio: Ex Venere ac Marte natus, inquit, Anteros dicitur. Ante Academiæ ingreſſum amoris excitatam fuiſſe aram à Charmo Athenienſium primo, epigrammate aſtipulante, Pauſanias ſcribit. In ciuitate verò Anterotos viſebatur ara, quam μετοίκων dixere ἀνάθημα, id eſt inquilinis dicatam. Quoniam Athenienſis Meles Timagoram peregrinum hominem amore ardentem aſpernatus, vt ſe à petra in præceps daret, imperauit. Quod quum is, vt qui in omnibus adoleſcenti obſequutum vellet, animæ etiamnum prodigus impleſſet largiter: tanta ſubiit Meletem pœnitentia, vt ex eadem ad imum ſe mitteret. Vnde factum vt Anteros Timagoræ ἀλάστωρ, id eſt vltor crederetur τῆς μετοικοτροπίζοντ. In Eleorum gymnaſio, ea parte

quę dicebatur μαλθὼ, ſtabāt amoris & anterotos icones, ſed ἔρως palmaceum tenebat ramū, quē auferre niteretur anteros. Athenienſes nanque & Elei Anterota agnoſcunt, vt numen. Verum in iis iam complicanda ſunt vela: quoniam ἅλις δρυὸς, vt dicitur, id eſt ſatis quercus, aut verius (vt Cicero inquit) ἅλις σπουδῆς, ſatis ſtudij: quod ad amorem attinet, alibi ad partes reuocandum. Sed illud differendum haudquaquàm: fuiſſe in Achaia ciuitatem Argyram nomine, ac fontem quoque. Et in propinquò fluuium Selemnum, ab adoleſcente dictum, qui Argyræ nymphæ oblaqueatus amore, ac deſiderio extabeſcens ſit à Venere in eum deformatus. Vnde Selemni aquam id adeptam laudis ferunt, vt eą abluros amore liberet tam viros, quàm fœminas. Quod ſi eſt, inquit Pauſanias, omni auro pretioſior eſt Selemni aqua. Eſt inter Erotica infamis quoque Iynx. Propter quod ſcitè admodum pro cupiditate vehementi dicitur Iynx Pindaro, ἴυγγι δ' ἕλκομαι ἦτορ, νεομηνίᾳ θιγέμεν. Eſt verò iynx amatoria auicula, prius mulier, Echus filia aut Πειθοῦς, quæ veneficiis præpeditum Iouem in Iûs deſideria coniecit: quo nomine ab irata Iunone eſt in auitium tranſcripta. Illud hic haud præterierim, fingi à veteribus amorem cęcum, quod liquidò monſtrauit Theocritus Idyllio, cui titulus, Θερισταί; vbi ait, τυφλὸς δ' οὐκ αὐτὸς ὁ πλοῦτος ἀλλὰ καὶ ὁ φρόντιστος ἔρως. idest, non cæcus modò eſt Plutus, verùm & curarum amor plenus. Id eo adnotaui libentius, quòd male feriatos audio nonnullos palam hoc inficiari, tanquam pullato tantum circulo receptum, nec à veterum vllo ſancitum. Affertur quin etiam ratio, quoniam ſit impudentiſſimus Cupido: nam vt eſt ab Ariſtotele Rhet. tertio proditum, In oculis pudor eſt.

IOANNIS MARIAE GORETTI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS, ad reuerendum patrem Hippolytum à Treci Mediolanenſem Oliuetani montis abbatem & cœnobitam, Præfatio ſeptimadecima.

FABIVS Quintilianus, Romanus facilè dixerim Ariſtarchus, iubet optima & ſtatim & ſemper tradenda. quod conſilium, vt expeditiſſimum, ita etiam veriſſimum nouimus: ſed à pauciſſimis ſatis diligenter expenſum. Nam quàm longè à vero ſcopo aberrauerint, qui maiorum noſtrorum memoria compendium (vt ipſi putabant) quærentes, vix guſtatis bonarum artium elementis, ſtatim illotis (quod aiunt) pedibus maximas grauiſſimáſque diſciplinas arripuerunt, mox conſequens & patrum & hæc ipſa noſtra abundè ſatis declarauit ætas. Exiſtimabant enim illi præclarè ſecum agi, ſi hiſce humanitatis ſtudiis, vt in ſpeciem leuioribus, magno ſupercilio contemptis, illicò ſe conferrent ad ardua: quippe quæ aut fructum adferrent vberiorem, aut exiſtimationem maiorem ſibi conciliarent apud vulgus. Properabant certè ad præſtantiſſima quæque: ſed ἐγκυκλίαν illam, atque intermedios quodammodo gradus quoſdam, aut neglexerunt, aut minimè neceſſarios crediderunt. Quo factum eſt, vt quæ maximè videbantur expetere, non ſatis plenè, ſed veluti per tranſennam ac denſiore interpoſita nebula, cognouerint: deſtituti nimirum præſidio rerum illarum, quæ ad maiora percipienda comparari ſolent. Atque id etiam cauſæ fuit, quo minus inſigniter doctos ætas illa media protulerit. Habuit ingenia (fateor) feliciſſima, viróſque magnos, Haymones, Hugones, & Richardos à ſancto Victore, Rupertos, inter theo-

logos:

logos: Fulgoſios, Accurſios, Panormitanos, Felinos iuris prudentiæ interpretes: Nicolos, Forliuienſes, Arculanos, Haliabbates, cum tota Arabia, in re medica. Sed hi omnes dum huiuſce tenuis (vt volunt) doctrinæ curam omnem vel abiiciunt vel improbant: dij immortales, qualem in vitam hanc barbariem, quales in omnes diſciplinas tenebras inuexerunt. Videntur mihi, ne illud quidem nouiſſe quod nouerunt: nam iuxta Periclis ſententiam, referente Thucydide, Qui nouit, neque id quod ſentit, exprimit, perinde eſt ac ſi neſciret. Et quod iam dicebam, patrum noſtrámque hanc ætatem ſatis declarauiſſe præproperam præpoſterámque in omni literarum genere inſtitutionem, huc pertinet: vt nos ſcilicet fortunatos nimium, bona ſi noſtra norimus, oſtenderem. In re medica inuenti ſunt, qui relegatis barbaris conuerſionibus, omnia ad priſtinum nitorem reuocarunt, & vt gnaui agricolæ in bono ſolo runcationem adhibuerunt: qualis Leonicenus Vicentinus, Linacer Britannus, Guilielmus Copus Baſilienſis, Ioannes Manardus: &, quorum gloria adhuc creſcit, Antonius Muſa Braſauolus, Nicolaus Bonaciolus. Horum enim inſtitutum tanto applauſu à iunioribus exceptum, vt iam nemo ſit, qui non malit ex ipſis purioribus fontibus, quàm turbidis riuulis, bibere. Idem in explicatione Platonicæ Ariſtotelicæque philoſophiæ conati ſunt Leonicus Thomæus, & Nyphus Sueſſanus. Idem in mathematicis Georgius Purbachius, Monteregius, Herlinus, Gemma Phryſius. In iuriſprudentia Vlrichus Zazius, Budæus, Oldendorpius, Alciatus. quanquam in hac profeſſione bona pars ita mordicus retinet barbariem, vt nonnulli coacti ſint totam interpretandi rationem ad arbitrium ſcholaſticorum & noſtri fori gryphos conuertere, quùm contrà fieri oportuerat. Iam verò (quæ ſua dignitate maieſtatéque prima nominanda fuit) in Theologia Chriſtiana, vbi Augiæ ſtabulum repurgandum, multi fuerunt, quorum opera, ſi grati videri volumus, adiuti ſumus. Sed quum ex his nonnullis obſtet vel liuor iniquus, vel prauum moroſorum hominum iudicium, vel maligna calumnia potius, vnum atque alterum, quos iam mors ab inuidia liberauit, nominabo. primúmque proferam magnum illum heroa Deſiderium Eraſmum Roterodamum, virum quum in omni diſciplinarum genere maximum, tum in hac parte ſeipſo quodammodo maiorem. Huic tanquam Herculi Theſeum, adiungo Fabrum Stapulenſem. Quid, obſecro, omnes iſti effeciſſent ſine cognitione linguarum aliarúmque bonarum artium? idem, opinor, quòd architectus non adhibita calce, non ligno, non lapidibus in maximis & ampliſſimis erigendis ædificiis. Sed næ ego iam ſum ineptus, qui longius exempla mihi petenda putem, quum tu præſtantiſſime vir, vnus multorum mihi inſtar eſſe poſſis: num ſine maximarum rerum cognitione ad ampliſſimas dignitates euectus es? Quid, quæſo, cauſæ fuiſſe exiſtimas aliud, quum veſtrum collegium, atque adeo vniuerſus ſacer ſenatus, te dignum ſuis ſuffragiis decerneret, cui adminiſtrationem grauiſſimorum negotiorum committeret, quàm quòd te ſumma eruditione, exactiſſimo iudicio, & illo quidem longo rerum vſu confirmato præditum cognoſceret? In omni præterea vita conſtantem & grauem, non voluptate, ſed recto officio conſilia moderantem, eccleſiaſtici denique ciuiliſque negotij non ignarum. Quas tot tantáſque animi dotes nunquam poſſideres, ſi hæc manſuetiora ſtudia ſuo tempore non adhibuiſſes. Quod idem & huic noſtro accidit Cælio, qui ſi eruditus quædam videbitur ex Platonis, Ariſtotelis, ac reliquorum placitis interpretari, quàm conſueuit rudioris ſeculi vulgus commentatorum, attribuito & Græcis & Latinis literis politioribus, quarum perſtudioſum eum fuiſſe in omni vita, facilè teſtabitur & Antiquarum lectionum opus iam ſatis pridem euulgatum, & nouæ iam acceſſiones copioſiſſimæ, variíſque rebus cognitu digniſſimis refertæ. De cuius operis æditione quum Camillus Richerius affinis meus, homo tui ſtudioſiſſimus, nonnihil ſollicitus eſſet, ac oculum (vt aiunt) circumferens, diſpiceret quibus conuenienter inſcribi poſſint libri aliquot: inter multos, tu venerande Hippolyte, mihi occurriſti, vnus omnium maximè dignus, qui huiuſce nuncupationis particeps fores. Quam meam ſententiam ita approbatam à Camillo ſtatim vidi, vt ipſe ſibi hunc ſcribendi laborem libenter ſumpſiſſet, niſi perexiguo temporis ſpatio plures ſeſe obtuliſſent epiſtolæ dedicatoriæ conſcribendæ: præſertim quum Arlenius Peraxylus noſter, qui ſuam hac in re nobis operam impertire voluit, affirmaret Forbenianos apud Baſilienſes iuſtis operis æditionem maturare. Accipe igitur, reuerendiſſime pater, hoc à me qualecunque noſtræ amicitiæ μνημόσυνον. Et dum per maximas occupationes & ſeueriora ſtudia tibi integrum fuerit, ſucciſiuas aliquot horas dabis hiſce legendis

tertium, dici Paulus ait, φρενῖτις ἡ ὑποχονδριακή, ex inflammatione hypochondriorum circa ſtomachum.

Exempla inſaniæ maximè mira. Alienatio in morbis vnde ſit. Lucretij furor. & Acco delirium inopinabile: item Piſandri. Interim ſtomachi cum capite ſympathia. Lucretij delirium. Minyæ filiarum admirandus appetitus. Item de Timanthe ac Cleomede. Ebrietatis exemplum inauditum. Adriani furor. Herba inſaniam concinnans lapides verſandi.

Cap. II.

SEd & illa magis vtique miranda: Imaginatio corrupta, & præter naturam, nec vnius ſpeciei. Quoſdam inuenias, inquit Galenus tertio De interioribus, ſiue De affectis locis, qui ſe putent figlinum vas, quamobrem contactum hominum, & omnino propinquitatem expaueſcunt, ne quo modo comminuantur decurtentúrve. Alij gallum conſpicati, prius quàm æ dat cantum, alas excutere: ipſi quoque conſimiliter brachia motitant, mox & canunt. Sunt quos perpetuo timor percellat, ne mundum fulciens Atlas, ſeruánſque laſſeſcat, iſque feratur in præceps, & omnes vna pereant ruina. Proinde fugã ſemper meditantur, vt (ſi fieri poſſit) ſeſe extra mundana clauſtra proripiant. Proditur autem cæleſtium rerum ſtudioſis ſi hora ea, qua partus completur, aut fuerit terræmotus, aut cęlum tonuerit, quiſquis eo ſtatu in lucẽ prodierit, ſemper futurum corpore tremulum ac inſtabilem, & qui dubio greſſu trepidantibúſque veſtigiis tectorum labem reformidet, ac tonare perpetuo Iouem, opinetur, quaſi terram, & naturæ totius lapſum anxiè ſibi confingat, vnde humanioris vitæ proturbetur ordo mirè præpeditus. Et cuidam prędiuiti famem timenti, inquit Celſus: ſubinde falſæ hæreditates nunciabantur. Timor, triſtitia, vitæ præſentis tædium, odiũ quoque hominum eſſe videntur melancholicis cõmunia omnibus. Amare mortem, non ita. Attamen pleroſque inuenias mirè exoptantes eam. Hippocrates melancholicorum accidẽtia duobus cluſit, timore, & mẽtis corruptione: qua quicquid vident, odio habent, & triſtes ſemper viſuntur, & perterriti. Nam ſicubi tenebricoſa loca plerumque timore perfundunt, ſic & bilis atra mentis loco ſe circumfundens, pauorẽ inducit. Alienationes verò, quæ in febribus perſæpe eueniunt, fieri creduntur ex colligatione cerebri cum aliis membris, non ex ægritudine in eo concepta. Propterea eiuſmodi nec maniacos dicimus, nec melancholicos, nõ item phreniticos. Eſt enim alienatio hæc, accidens acutiſſimæ febris, proueniens ex vaporis calidi multitudine, cerebrum ſcandentis. Habet enim ſtomachus cum capite ſympatiam. Cuius ratio eſt in neruo magno, qui à capite ad ſtomachi os protenditur, quo fit, vt præter alia membra id ipſum ſtomachi os amplius ſentiat. Sed redeo ad inſanorum inuſitatam ſpeciem, Qua in parte nõ eſt Euagoræ Cyprij regis repẽtinus furor latius explicandus. T. Lucretium in libro Temporum, legimus, amatorio quidem poculo in delirium abiiſſe, verum ita, vt interuallata interſectaq; inſania carminibus concinnandis libríſque, ſpatium daret. Quos ad obelum & vnguem reuocatos, Cicero poſtea deterſerit. Mox tamẽ ægrius ferens ſibi manum admouit. Sparſum taceo, quẽ ſcribit Seneca inter ſcholiaſticos inſanum, inter inſanos ſcholiaſticum. Minyæ cuiuſdã filias eo percitas furore legimus, vt humanis veſci carnibus appeterent, Imò etiã filios ad eam rem ſortirentur, ac Leucippam Hippaſum filium, quem petierat ſors, laniandum exhibuiſſe. Eſt mania, ſiue furor item, vbi leuiſſimis de cauſis mortem quis ſibi pergit conſciſcere. Quod Cleonæo factum Timanthi eſt pancratiaſtæ, qui cum athleticam deſiiſſet, virium tamen tentamenta capiebat, arcũ ingentem quot diebus intendens: cæterum, peregrè profectus, receptam intermiſit meditationẽ: reuerſus poſtliminio, quum ſe itidem experiretur, non valens amplius arcum intendere, in ſuccenſam viuum ſe pyram immiſit. At Cleomedes Aſtypalæeus pycta, quum in pugna Iccum peremiſſet, ac eo nomine ab Hellanodicis foret damnatus, & exutus victoria, triſtitudine inſaniuit. Reuerſus Aſtypalæam pergens in puerorũ diatribam, ſubuerſa, quæ tectũ fulciret, columna, puerîſq; ad ſexaginta attritis, à ciuibus ad ſupplicium quæſitus, in Pallados ſacellum defugit, ac in κιβωτὸν, id eſt arcam, ſeſe intruſit: qua mox conſciſſa, nuſquam eſt compertus. Apollo ſuper iis conſultus reſpondit,

ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυπαλαιεύς,
Θυσίαις τιμᾶτε μηκέτι θνατὸν ἐόντα.

Cæterum Acco, cuius apud Plutarchum mentio eſt, in commentatio De Stoicorum contrarietatibus, profeſſæ inſaniæ mulier, præcipuè mira inter omnes eſt, qui à communi ſenſu ſequeſtrati adeo dementant (vt Apuleij verbo vtamur) adeóq; obbruteſcunt, vt nullatenus vice hominum ſint, mentis illo vigore diuino interextincto. Fuit igitur Acco eius delirij, vt cum ſe amplius contemplaretur in ſpeculo, ſicuti in epitome parœmiarum Tarræi ac Didymi relatum inuenio, imaginem ſuam perinde ac mulierem alteram alloqueretur, innueret, ſubmurmuraret, arrideret, interdum cõminaretur, promitteret, ſubblandiretur, & quicquid confabulantes ſolent, numeris omnibus impleret. Nec ſatis, argumentum veſaniæ conſtantis alterũ: ſcribunt alij, etiam clauos nonnunquam ſpongia, veluti malleo impingere conatam. Expinxit & ſuis Piſandrũ veſania coloribus, qui terrore maximo perfundebatur, necubi animæ ſuę occurreret, à qua viuus eſſet deſtitutus. Verum, nec tranſiliamus hac parte mirũ præcipuè exemplum vinolentię, rarò aliàs percognitæ. Auctor Timæus eſt, fuiſſe Agrigenti domum quandã cognomento τριήρη, id eſt triremẽ, euentu tali: Adoleſcentes aliquot illuc conuenientes conuiuiũ hilarius agitabant, mox, vti aſſolet, quum incaluiſſent vehemẽtius, ita decuſſi mente ſunt, itáque externati, vt in triremi ſe opinarentur conſtitutos, maríque altius vndabundo, hyemem ingruere atrocem. Proinde, velut naufragium veriti, tanquam egeſtis, quæ intus forent, nauigium facturi leuius, vaſa omnia, & quicquid mero feruidis occurrebat, in viam, ceu in mare feſtinantius iactare adorti ſunt, accurrentibus hinc inde, qui proiecta diriperent. Inſequenti die, vbi affuere magiſtratus,

y Google

factum coarguentes, quum illi necdum ſatis edormiſſent, reſpondere, ſe mortis metu præoptaſſe, quæ in naui forent, diſperdere, quam fluctibus deuorari. Admirantibus mentis ſtuporem vniuerſis, qui inter eos videbatur natu grãdior, Ego, ô viri Tritones, præ formidine infra thalamos me coniiciens in imo iacui. Quúmq; amplius delirare animaduerterentur, dimittuntur ab ignoſcẽte magiſtratu, commoniti modò grauius, cauerent in reliquum inuitationem eiuſmodi brutalem. At illi, velut gratiam fatẽtes: Si, inquiunt, ſeruati ex tam procelloſis vndis portum fuerimus aſſequuti, inter marinos deos vobis, vt ſeruatoribus in patria ſtatuas ſurrigemus. Auctores habeo, Oreſtam ad Hebrum ciuitatem ab Oreſte conditam, fuiſſe Adrianopolin nuncupatam de principis Adriani nomine, qua tempeſtate is furens, ac ciuium cæde ad libidinem graſſatus reſponſum accepit, In furioſi cuiuſpiam domum obreperet. Nam inde remollitam inſaniæ vim, proditum literis eſt. Quúmque furenti ſenatores ſubtraxiſſet pleroſq; Antoninus, etiam Pij cognomentum eſt aſſequutus. Illud nec trãſiluerim, Antonianis militibus per ſqualentia loca ex Parthis redeuntibus herbam eſſe compertam quæ lætiferam concinnaret inſaniam, ſic vt veſcentibus incumberet opus vnum lapidem mouere omnem, ac verſare, quum præterea nil aliud memoriæ inhæreret. mox verò bilem conuomentes moriebantur. Huic malo ſolum eſt vinum *ἀψινθίτης*.

De ratione item delirij, ex medicorum doctrina. De imaginoſo, & nocumentis imaginandi potentia, necnon cogitatiuæ, & memorialis. Quot modis dicatur phantaſia. Phantaſtici cur dicantur. Catulli locus explicatur. Cornelio item Celſo lux infertur. Interim Theophili delirium, & Galeni, ac Thraſylai. Bizari qui, & vnde, necnon Macarones.

Cap. III.

CÆterum ingrediamur parumper medicorum ſcholas, non vt trãsfugæ, ſed vt exploratores, præfloraturi, quod haſce lectiones adipoſiores ac ſucculentiores faciat, vt lubẽtia ipſa lubentiores, vt ſalib. Poetæ nobilis interim vtamur, ad legendum noſtris initiati teletis adlubeſcant. Auctor Auicenna eſt ſexta primi, Animalem virtutem duas continere poteſtates, apprehenſiuam, & motus compotem. Apprehendendi vim bifariam item diſtribuit: aut enim manifeſta fit apprehẽſio, vt quum ſenſu aliquid percipimus: aut clandeſtina, & latens. De hac verò Galenus, & medicorum plerique agentes, quantum ad ſanitatis pertinet cuſtodiam, & ægritudinum curam, trifariam modo diſtribuiſſe contenti, Imaginandi vim ſtatuere, qua ſenſibilia apprehenduntur omnia. Item cogitandi facultatem, ſiue diſcernendi, quæ facienda à non faciendis diſcernit. Sequitur poſtremò memoriæ poteſtas, quæ præterita nobis ſuggerit. De iis igitur tertio Morbi Galenus agens: déque accidentibus earum, ab imaginatione ducit exordium, ac eius eſſe nocumentum vnum putat, qui dicatur ſtupor. Aliud quod congelatio, Aliud alienatio. Nocumẽtorum verò diſcretiuæ potentiæ aliud dicitur ablatio, ſicut amentia. Aliud diminutio, vt ſtultitia. Aliud corruptio, vt deſipiẽtia. In memoriali autem poteſtate, aut deſtructio ineſt actionis, vt in Lethargia, aut deminutio motus, & vocatur Inſania. Eſt & aliud, quod inſaniam item dicimus. Nam alienatio duobus modis fit, aut non benè imaginamur, aut parum rectè recordamur. Porrò imaginandi potentia oblædi ſola poteſt, incolumib. aliis, ſicuti Theophilo medicæ artis perito contigiſſe nouimus, qui quum decubuiſſet æger, in angulis domus occinentes arbitrabatur adeſſe tibicines, cantoréſque. Quúmque conualuiſſet, integra mente narrabat omnia, quæ in ægritudine concepiſſet. Vnde liquido coniectatum, diſcretiuam vim, ac memorialem gradum tenuiſſe, imaginatione tantũ oberrante, ac extra quadrum, quod aiunt, promota. Nam & diſcernendi potentiæ modò inferri nocumentum poteſt, cæteris duabus lineam non mouentibus, memorabili cuiuſdam exemplo, qui Romæ occluſis ædibus, de feneſtris vaſa tranſeuntibus oſtentabat, ſciſcitatus, an allideret? Cæterum, quia vnumquodque ſuis appellabat nominibus, manifeſtum fit, memoriam, imaginationémque minimè oblæſas fuiſſe, cogitandi, ſeu diſcernendi poteſtate deminuta, quoniam quid faciendum foret, parum diſpiceret. Nam & poſtremò ſcitari perrexit, an etiã puerum præcipitaret, annuentibus confeſtim impegit. Huic verò diuerſam, dum puerum ageret, Galenus expertum ſe affectionem prodit. Nam quum per æſtatem febris quateretur ardore, ex cubili prominentes atro colore feſtucas videre ſe opinabatur, veſtes quoque floccorum plenas. Quos quum ſubinde carptim colligere adniteretur, & ex aſtantibus dixiſſet amicus quidam, Videtíſne hunc iam floccos conuellere, ac congregare feſtucas? Aduerti, inquit, quæ dicerentur, nam ratio mihi prorſum conſtabat. Et rectè, inquam, dicis, proinde aduertas amplius, ne in phreneticos dilabar malum. Scribit porrò Thucydides, peſtilentia quadam atrocius graſſante, infectos ea tantam obrepſiſſe omnium inſcitiam, vt parentum, amicorum, & ſuimet obliuiſcerentur. Sciendũ præterea, phantaſiæ nomen variè capi tum à philoſophis, tum à medicis. Eſt enim quandoque Phantaſia intellectus, vel rationis deprauatio, vel cogitationis, proinde à communi iudicio deuios ſimplex vulgus phantaſticos nuncupat. Nam & tertio Interiorum Galenus: Affectio, inquit, quæ dicitur phantaſia, nil aliud eſt, quàm intellectus corruptio. Eſt item phantaſia phantaſticæ virtutis operatio, ſcilicet motus à ſenſu ſecundum actum facto. Ita nanque ab Ariſtotele, ſecundò De anima deſcribitur. Tertio dicitur phantaſia de theſauro, ſeu virtute animali formarum ſuſceptarum prius in ſenſu communi, cuſtode. Ex iis verò, quæ latius perſequi collibuit, dilucet, opinor, Catulli ſenſus illis verſiculis,

> Non eſt ſana puella, nec rogate,
> Qualis ſit, ſolet hæc imaginoſum.

Nam & Cornelius Celſus indidem mutuari lucem poteſt. Quippe tertio Medicinæ libro, phrenetios ſpecies exſequens, tertium, inquit, inſaniæ genus eſt, cuius ſpecies duæ ſunt: nam quidã imaginibus, nõ mente falluntur, qualem inſanien-

inſanientem Aiacem, vel Oreſtem poetarum fabulæ ferunt: quidam animo deſipiunt. Nam quod lepidiſſimi poetę ſenſum ad ſpeculi rationem reuocant nonnulli, aut laruas neſcio quas concipiunt, ægri ſomnia cenſenda ſunt, quæ inter ipſas quoque ineptias euanuerint. Quod æquo animo accipiant, quæſo, legentes: neque enim mihi cum quoquam commiſſum, vt Liuiana vtamur phraſi, bellum eſt, immo nec occultius quidem. Verum vix tempero mihi in tanta plerunqueſciolorum inſcitia calamo nimis prurientes, quanquam auribus præſtaret. Noſtram verò interpretationem ad verbum ferè, in Catullum æditis commentationibus, nuper ſibi tyrunculus quidam aſſeruit, vindicias nil veritus, vt qui æditionem alteram non expectarit. Verùm dicendi genus planè puerile, vt alia taceam, facilè ab impoſtura lectorem vindicabit. Tametſi amplius in eo ſibi placet, quàm in æmulo Polycrates, vt eſt apud Libanium. Lego in veterum monumentis, Thraſylaum eo percipi furore ſolitum, vt Piræum ingredientes naues, ſuas arbitraretur proinde abeuntes, remigrantéſque ingenti applauſu excipiebat, quod ſi qua naufragium feciſſet, nil inde mœroris cõcipiebat. Hunc fratris cura vbi à morbo abſoluiſſet, narrabat, nunquam ſe vixiſſe iucundius, quàm furoris tempore, quoniam abeſſet triſtitia, voluptas ſuſim arrideret. Dignum verò relatu, imaginoſos id genus homines dici paſſim Byzaros credo, ab inconditis moribus populorum, qui in Ponto dicuntur Byzares, vt inquit Stephanus, meminit Valerius Flaccus, Byzaréſque vagi. Sunt & in eo terrarum ſitu Macrones quoque, quos ab Eubœa colonos arbitrantur, vnde & nomen, quoniam Eubœa quandoque Macris ſit nuncupata, quod Dionyſius Chalcidenſis ſignificat. Alij verò dici Macronas putant, quia apud eos plures comperiantur macrocephali, id eſt capitis iuſto longioris, vt apud Perſas grypos inuenias pleroſque, id eſt adunci naſi. Ex hac doctrina, cuius auctor mihi eſt Apollonij interpres, demanaſſe puto, vt hebeti iudicatu, rudéſque homines Macaronas dictitet ſimplex plebecula, cui ſæpe imprudenti allinitur quippiam ex vetuſtatis colore ſucculento.

Delyrium quandoque ex imbecillitate contingere. Triplex delyrij ſpecies, cum riſu, ſtudio, & agreſti mentis ardore. Ecſtaſis. Iupiter Cappotas. Alieni qui intelligantur, & coalemi. De catacopis, & paracope, & enthuſiaſmo, Mammacuthis, & diuinaculorum fraude. Gyrgatum quid. Blennus, blenna. Diana Hemereſia. Luſus regio. Pœcillæ piſces. Mania dea. Digiti monumentum. Ace locus. Potniades dea. Acmanos regio. Sophroniſter lapis.

Cap. IV.

VErum, vt incudem eandem ſubinde, quod dicitur, porrò tundere pergamus, apud Galenum item legimus ex Hippocratis doctrina, mentis commotionem quandoque ex defectu contingere, quo manuum, ac pedum tremores. Hæc ſiquidem membra propter potentiæ ipſa mouentis imbecillitatem infirmas habent motiones, ita & cerebrum vacillat, deli-
A rúmque euadit, quo nomine nec vehemens admodum id vnquam exiſtit commotionis genus, ſed mediocre, & vt quiſpiam dixerit, ioculare, nugatoriúmque, & velut puerile, ac facetum. Solet enim Hippocrates iocos, & nugas vocare inſaniam mediocrem, quaſi feſtiuam, non mordacem, nec ſeriò vſurpatam. Quod verò ex defectu nonnunquam contingat deſipientia, ſuggerit argumentum Hippocratis aphoriſmus, qui ſeptimo libro inſertus ita legitur. A profluuio
B ſanguinis deſipientia, & conuulſio, malum. Idem Hippocrates alibi: Deliria, inquit, quæ cũ riſu accidunt, tutiora ſunt, quàm quæ ſerio. Nullum delirium, Galenus ait, citra periculum eſt: attamen cũ riſu minus habet diſcriminis. Quod enim furibundum & efferum & agreſti quodã mentis accidit ardore, maximo cum periculo eſt. In meditullio autem vtriuſque eſt, quod cum ſtudio eſt, ſeriúmque delirium. Omnia verò deliria cerebro accidunt affecto, ſiue per ſe-
C ſe, ſiue per conſenſum & affectum communem. Differunt autem inuicem per cauſas ipſas efficientes: ſi enim calore conſiſtit delirium duntaxat, citra nocuum ſuccum, ſimile quodammodo ei eſt, quod ex ebrietate contingit: Si flaua bile, cum ſtudio infeſtat, quæ ſi impendio crematur, vt iam ad bilis atræ naturam accedat, inſania fit ſatis furioſa. Plutarchus tria & ipſe genera videtur agnoſcere, melancholiam, phrenetin, paracopen. Sunt qui hanc di-
D minutionem interpretentur. Nam idem alibi Plutarchus Catacopos furore percitos intelligere videtur. Ecſtaſin, id eſt ἔκστασιν, Galenus finit ὁλοσχερῆ μανίαν, id eſt inſaniam perpetem. ἔκπληξις ab eodem dicitur διανοίας ἔκστασις, id eſt cogitationis ſtupor, ex repentina conſternatione extrinſecus adueniente. Alienos in hoc genere nuncupat Firmicus Matheſeos tertio, Si cum ſole, inquit, in octauo ab horoſcopo loco Mars, aut Saturnus fuerint inuenti, facient
E alienos, delyros, aut phreneticos. Nam qui ſtulta meditantur & cogitant, Coalemi vocantur. κοεῖν, cogitare indicat, vel ſentire: ἠλέματα verò fatua dicuntur. Hinc Cimoni cuidam Plutarchus ſcribit, ob amentiam, Coalemi cognómen factum. Enthuſiaſmus eſt quidem mentis ſtupor, ſed ex illuſtratione diuina. Mammacuthum inuenio quendam fuiſſe ſola illuſtrem fatuitate, ſicuti fuit & Melitides: vnde apud Ariſtophanem κεχηνότες μαμμάκου-
F θοι dicuntur, id eſt hiantes Mammacuthi. Hinc factum opinor, vt homines id genus quandoque Mamaluchos dicamus. Gyrgathum verò lectum dicebant, in quo mente deuij & ſpiritibus afflati immundis vincti deſtinerentur verſarentúrque. Vnum veteris impoſturæ ac vanæ ſuperſtitionis documentum præteriiſſe hac parte nequeo: halicaccabi radicem ſolitos bibere vaticinandi callentes, quòd furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpi-
G ci ſe volebant. Quia verò inſaniæ perſequimur ſpecies, venit in huiuſmodi pragmatiam gynæcomania, venit & ortygomania, doxomania, ornithomania, & id genus alia plura, quum quis in re quapiam debacchatur præcipue. Blennum Græci, id eſt βλεννόν, ignauum dicunt, & fatuum. Eſt & βλέννα apud illos

μύξα, id eſt mucus: ſed per Π ſcribere malunt a-ij πλίνα. Nec prætereatur illud hac parte: tribus à Gythio ſtadiis in Laconia lapidem ſtetiſſe illaboratum, in quo quum ſediſſet Oreſtes, ceſſaſſe à furore, Pauſanias ſcribit, ac propterea, inquit, ex Doricæ linguæ proprietate dicitur lapis Iupiter κατταπώτας, vti ipſe interpretor, ἀπὸ τὸ κατ παύειν, quod communi lingua καταπαύειν enuntiatur, ſignátque ſedare. Pindarus in Nemeis,

Κρίσσον δ' καταπαύσει δ' ἴκας τὸν ατζίδης αἰέν.

Hoc verò cenſeri eo debet grauius, quòd Græcus vir Muſurus, Latinéque ſcientiſſimus, Venetiis, Pauſaniæ ſenſum quæſitus à me, palàm ignotari à ſe, citra ruborem eſt confeſſus. Ab hoc verò haud ita diſparatum illud quoque: eſſe ſpeluncam in montibus ſupra Nonacrin, ad quã furentes Prœti filiæ defugerint: ſed mox, arcanis quibuſdam ſacrificiis ac purgationibus, eas in regionem cui nomẽ Λουσοί, perduxit Melampus, ac perſanauit in Dianæ templo: quam ex euentu, ἡμερήσιαι nuncuparunt Clitorij. Sunt hi Arcadiæ populi, & Clitor fluuius, qui in Aroanium influerens rat r: in quo flumine reperiantur piſces pœcilliæ, quibus ſit vox turdorum aſſimilis. ſed ſunt, qui parum conſtanti fide id proditum velint. In Arcadia porrò pergenti ex ciuitate quam μεγάλην vocant, Meſſeniam verſus, dearum occurrit templum, quas & regionem ſimul templo circuniectam, μανίας nuncupant. Eas eruditi Eumenidas interpretantur. Illuc item furore correptum perueniſſe Oreſtem ferunt. Quin & à templo haud longe fuiſſe ſupercilium, in quo viſeretur δακτύλου μνῆμα, id eſt digiti monumentum: quòd furoris vi ibidem digitum ſibi Oreſtes arroſum voraſſet. Quo facto, Eumenidas illi ſe albas ingeſſiſſe, quũ prius nigro colore occurrerent formidoloſæ, ac ita demum reſipere cœpiſſe. Vnde & Ace, id eſt, ἄκη, dicitur locus, vbi adhibita primum medela eſt. Apud Potnias Bœotiæ ciuitatem fuiſſe puteum legimus, ex quo ſi aquam hauſiſſent equæ indigenæ, furoris vi concitabantur. Sed & inde Potniadas nuncupari deas comperimus, quas μαινομένας interpretantur. Ab Lycophronis proditum interprete eſt, Melanthium Antiochiæ regionem, quia inibi à furore Oreſtes interquieuiſſet, cœpiſſe Amanon dici. Brocum, accentiuncula in fine locata, ſtultum accipiunt Græci. In priore autem ſyllaba attelabum indicat vox, & locuſtam. Broccos intelligunt Latini, quibus prominent dentes. Brocci cuiuſdam meminit Cæcilius, alterius etiam Seneca. Illud porrò adieciſſe nil obfuerit, Herculem inſania vehementius agitatum, quum vel Amphitrionem interfecturus videretur, lapide à Minerua impacto, eſſe conſopitum, ac lapidem σωφρονιστῆρα nuncupatum. Verum fœcunda in gente Meneni, vt Horatius inquit, verſari diutius, abutentis otio fuerit. Id itaque quod ſequitur, perpendiſſe maius operæpretium ſit.

A quibus traditum ſit, Ingenioſos melancholicos eſſe: ac quæ ſit eius rei ratio. Bilis atræ ſpecies. Lux ſicca, anima ſapientior, quid ſignificet. Cholera quid.

Cap. V.

A PLato in libro De ſcientia, ingenio pollere eos præcipuè ſcribit, qui furore quodam percipi atque concitari ſoleant. Democritum quoque prodidiſſe animaduertimus, vt quiſque ingenioſiſſimus ſit, ita maximè quati furore. Quod ipſum & in Phædro approbari videtur, vbi enotatum inuenias, Poeticas fores fruſtra abſque furore pulſari: quanquam haud ambigo, diuinum quendam intelligi afflatum ea parte à Platone. Verum, nec enim ipſum naturæ re-
B rum periti aſtruent contribui, niſi melancholicis. Sed & Ariſtoteles, quoſcunque in quauis facultate præſtãtes melancholicos extitiſſe pronuntiauit, Vt me (inquit Cicero) non pœniteat hebetiorẽ eſſe. Nam & heroica dicitur affectio, id eſt ἡρωϊκὸν πάθος. Cæterum, cur ita contingat, hoc eſt quod diu & anxiè quærimus, Nam ſunt quibus Ariſtoteles parum ſatisfaciat, affectantibus ſemper ingeniorum acuminibus quiddam adipoſius, pleníus, diuinius. Proinde in hac qua-
C ſi comitiaria doctorum ſtatione imbuti ipſi vtriuſque philoſophi myſteriis, præcipuè tamen Platonicis, medicæ quoque artis claritate illuſtres, tam abditæ quæſtionis inuolucra, fulti etiam ope diuina, ſic fermè explicare aggrediuntur. Vt primum quidem melancholiam, id eſt bilem atram eſſe duplicem contendant: quarum alteram medendi ſcientiam profeſſi, phyſicen, id eſt naturalem, dictitent: alteram verò aduſtione contingere aſſeuerent. Et phyſicen qui-
D dem non ferè aliud volunt, quam denſiorem ſicciorémque ſanguinis portionem. κατακεκαυμένην verò, id eſt aduſtam, in quatuor ſpecies partiuntur: aut enim naturalis melancholiæ, aut ſanguinis purioris, aut bilis, aut pituitæ ſalſioris combuſtione concipitur. Ex aduſta, iudicio & ſapientiæ nocumenta inferuntur: dum enim exardeſcit humoris, crematúrque, furorẽ concinnare ſolet, & concitationem commoliri. Sicubi verò reſtingui contingit, eo quod ſubti-
E lius eſt clariúſve euaneſcente, vnáque modo fuligine velut ſubſidente tetra, ſtolidi concinnantur & ſtupidi. hunc verò habitum, melancholiam dictitant propriè, amentiámque atque itẽ vecordiam. Solam verò bilem atram, quæ phyſice nuncupatur, iudicium confouere, atque ſapientiam, compertum eſt. Nec tamen id cenſeri perpetuum debet. Nanque ſi ſola ſit, ab omni ſequeſtrata admixtione, nigricante nimium denſáque mole, ſpiritibus fuſcedinem iniicit, ani-
F mo terrorem, hebetudinem ingenio impertitur. Quo nomine Moralium ſeptimo Ariſtoteles: Bilioſus, inquit, atra bili nec ad conſultandum omnino eſt aptus. Si verò ſimplici commiſceatur pituitæ, quum frigidus obſtiterit circũ præcordia ſanguis, craſſa quadã frigentis naturę vi, ignauiam conciliat & torporem. Oportet autẽ atram bilem neque paucã eſſe, adeo vt ſanguis, bilis, ſpiritus veluti ſuffrenatione deficiantur, vnde ingenij prouenit inconſtantia & memorię
G fluxus. Nec rurſum exuberare adeo, vt ceu moleſto ſuccumbentes oneri, à marcore vix excitari poſſe videamur. Proinde neceſſarium omnino, quantum eius patitur ratio, eſſe eam præ tenuem. Tunc enim abſque nocumento fortè largior etiamnum admittetur, etiã ſi in bilis fuerit æquilibrio, quod ad pondus attinet. Exuberet, itaque

itaque bilis atra, verum ſubtiliſſima, nec tenuioris pituitæ circumfuſus deſit humor, ne inareſcat omnino, fiátque durior protinus. Non tamé vſque promiſceri pituitæ volumus, præcipuè ſi largior ea fuerit & frigidior, ne inde algorem contrahat. Sed bili ſanguinique ita promiſceatur, vt ex tribus vnum conſurgat corpus, dupla ſanguinis ad reliqua duo proportione compoſitum, vbi octo ſanguinis partes, duæ bilis, duæ item bilis atræ portiones exiſtant. Accendatur quadamtenus à duobus illa bilis atra, accenſáque fulgeat, non vratur. Hoc ſignificaſſe illud Heracliti videtur, Lux ſicca, anima ſapientior. Spiritus ex hoc humore creati primò quidem ſubtiles ſunt: etenim ſub anguſtioribus atræ bilis eiuſmodi compreſſi meatibus, vehementiore ob vnitatem calore in primis attenuantur, pérque arctiores expreſſi meatus, ſubtiliores erumpunt. deinde calidiores ſimiliter, atque eadem ratione lucidiores. tertiò agiles motu, actione vehementiſſimi. quartò item ſtabili ſolidóque humore iugiter emanantes actioni diutiſſimè ſeruiunt. Tali autem animus noſter obſequio fretus, indagat vehementer, perſeuerat inueſtigando diutius. facile quæcunque perueſtigauerit, inuenit, clarè perſpicit, ſyncerè diiudicat, ac diu retinet iudicata. Obiter verò hic legentes commoneo, ne omiſſum ſtudioſis decoquat: choleram non (vt vulgò pro bile, verum pro inteſtinorum affectione à medicis capi, duobus generibus apud Hippocratem: alteram enim ὑγρὰν dicit, ideſt humectam, de qua ex Paulo facta nobis mentio alibi eſt: alteram vocat ξηρὰν χολέραν, hoc eſt ſiccam choleram eadem productam ratione ac cauſa, & in eiſdem, ac citra ventris ſolutionem & vomitus, vel (vt Galenus ait) ἄνευ ῥύσεως κοιλίας καὶ ἐμέτων. Sunt qui ita finiant, χολέρα [illegible] κάτωθεν διὰ [illegible], καὶ ἄνωθεν διὰ στόματος ἐμετός. Dicitur inde cholera quoque fiſtula vel canalis, quo vibratior è tegulis defertur aqua. Sed nos iam prætorium dimittamus.

De cicadis acanthiis & achetis. Tettigoniis, cercope ac calamæa. Mulieribus ornamentum eſſe ſilentium. Acation quid, & oneuon, ac oneuipiſcatores. Cur cicadarum aliæ canant, aliæ minus. Enceladus quid, bombycia. Entomia. Æthaliones cicadæ cur. Alia item de cicadis non ingrata, & ex Platone fabella repetita.

Cap. VI.

Cicadas quaſdam inuenio in Græcorum libris vocari acanthias, non quia, (vt Sudas inquit) ſpecies ſit hæc inſecti illius: ſed epitheton eſt obuerſantis inter ſpinas quas illi acanthas vocant. Sicut etiam achetas, non cicadæ ſpecies eſt: ſed epitheton, ἀπὸ τοῦ ἠχεῖν, hoc eſt, à cantu, veluti argutam dicamus. Stephani monumenta præferunt, ab Athamanum vrbe in Ætolia, quá Acanthon dicunt, nuncupari acanthias cicadas: quæ quoniam ferè conſileſcant, vt Simonides atteſtatur, inde receptum, vt qui non loquantur, eo ferè exprimantur nomine. Vnde eſt illud Hermolai Barbari, Malui diuinator videri, quàm Ætolia cicada, cui diſplicet, meminerit, Ariſtarchum non alia magis ratione vatem exiſtimatum, quàm quod librariorum, aut vetuſtatis in Homero vitia vel cum famæ periculo ſcrutari voluiſſet. Quod ſi eſt, Pontani ſolertiam mirari licet, qui in libro De aſpiratione, lenam Acanthida Propertio de loquacitate nuncupatam, & aurium offenſaculis, prodere ſibi permiſit. Niſi quòd apud Theocriti interpretem obſeruatum eſt, dici acanthida auem colore variam, voce λιγυρὴν, ideſt ſtridulam; quam ex varietatis ratione pœcilidam item nuncupent. In ſpinis, quas acanthas vocant, habitare Ariſtoteles & Alexander ſcribunt. Appellantur aues hoc genus acanthilides quoque. Sunt ex Græcis, præſertim de Grammaticorum decuria, qui manifeſtum putent, maſculas cicadas canere, quæ apud Heſiodum dicantur achetæ. Eſſe verò mutum fœminarum genus, quæ nuncupentur tettigoniæ, documento etiam nobili, Fœminis præcipuum ex ſilentio adeſſe ornamentum: vnde ſit illud Sophoclis ex Aiace maſtigophoro, γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. Conferre ad idipſum, & luſciniarum fœmellarum ἀμελὶς, ideſt cantus priuationem. Auctor Pauſanias eſt, cicadam maximam nuncupari achetam. At ἐλάχιστον τεττίγιον, ideſt minimam cicadulam dici cercopen, ideſt κερκώπην, etiámque calamæum. Quæ ſit poſt hanc, titigonium, fortè à verbo τρίζειν, de quo alibi hoc opere facta nobis mentio eſt. Acation verò, ad acanthias ſpectat nihil: nam naviculæ ſpecies eo intelligitur nomine, vtrinque remis agitata: ſed ſic, vt remigum vnuſquiſque δικωπίας ἐρέττει, ideſt remos ducat duos. Hoc eo intertexui libentius, quoniam verbi commeminit Plinius, & id incurioſius explicatur, etiam Græcorum pleriſque. Scitu dignum & illud: oneuon dici machinam ſummis acatiorum partibus impactam, qua circumpoſitis funibus, extraherentur è profundo grauiſſima quæque, adeo vt piſcibus ſuffertum rete nullo negotio vel homines duo valeant educere. Sunt ex piſcatoribus, qui elecaten vocent, ideſt ἑλκυστῆρα. Piſcatores ipſos ea operantes inueni, qui oneuos item dicant. Cæterum nobis in ſemitam denique redeundum. Quæramus igitur, Cúrnam cicadarum aliæ canant, mutis quodammodo aliis? Nempe, vt quinto De animalium hiſtoriis Ariſtoteles ait, ὁμοίως δὲ ἔν τε τοῖς μικροῖς, καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις. οἱ μὲν διῃρημένοι εἰσὶ τὸ ὑπόζωμα οἱ ᾄδοντες, οἱ δὲ ἀδιαίρετον ἔχοντες οὐκ ᾄδουσι. Sunt, inquit, quæ canunt, præcinctu diuiduæ, ſiue maiores, ſiue minores ſint: quæ autem non canunt, indiuiduæ conſtant. Sed planius in libro περὶ ζωῆς καὶ θανάτου, ideſt, De morte & vita: Habent, inquit, animalia id genus pleraque diazoma, id eſt præcinctum, cui inſitus eſt ſpiritus: is quandoque foras mouetur, quandoque verò è diuerſo: vnde contingit nunc eleuationem fieri, nunc depreſſionem eiuſce pelliculæ. Quum enim exit ſpiritus, attollitur: ſicut ingrediente, deprimitur. Perinde enim inſectis portio ea mobilis eſt, vt in ſpirantibus pulmo, & in piſcibus branchiæ. Porrò pellicula concuſſa faciunt ſonum. Sicut in calamis pueros interdum videmus factitare, quibus prætenui folliculo indito, ſonum eliciunt. Sic & cicadis, quæ canunt, calidiores enim ſunt, & imo ſpiritalis motus maior, vt interpretatur Thomas. Proclus verò Diadochus, ὁ τέττιξ, inquit, ᾄδει ὑπὸ ταῖς πτέρυξι τρίβων ἑαυτὸν καὶ τὸν ἦχον [illegible]. id eſt, canit cicada, ſeipſam atterens ſub alis,

atque ita ſonum emittens. Plinius ex Ariſtotelis doctrina, Vocem non habere, ſcribit, niſi quæ pulmonem, & arterias habent. Idcirco & inſectis ſonum eſſe, non vocem: intus meante ſpiritu, & incluſo ſonante. Verum, alia murmur ædere, vt apes: alia cum tractu ſtridorem, vt cicadas. Quia verò hoc genus intus habere ſonum viſitur, hinc enceladum inſecti ſpeciem appellari, aſtruunt grammatici. Vniuerſim verò bombycia vocant quidam, à bombo, vt opinor: ſicuti ab inciſuris, entomia, ideſt inſecta. Scribit Theocriti interpres, dici cicadas quandoque æthalionas, διὰ τὸ αἴθεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου. ideſt, quia à ſole amburantur: concinere enim tum, vbi cauma fiat, ideſt inardeſcat amplius calor. Fuit & ab hoc animali veteribus concinnata comminatio, χαμόθεν οἱ τέττιγες ὑμῖν ᾄσονται, ideſt, à terra vobis cõcinent cicadę. Significatur enim agri vaſtitas cum arborum exciſione. Verum, ſic allegoricè pronuntiatum vehementius grauiúſque putat Demetrius Phalereus. Quæ vis ſua eſt orationis conciſæ. Propterea & ſymbola ob breuitatis aſſimulationem, efficaciora multo ac grauiora cẽſeri. Quod enim breuius profertur, multorum ſuſpicionem præſtat. Porrò lepidam ex Platone cicadarum fabellam haudquaquam hic tranſgredi debemus. Apud quem Socrates in Phædro aſtruit, In meridie non dormiendum, ne (inquit) à cicadis rideamur. Nam quos viderint agentes, vt oportet, illis pręmium tribuunt, quod deorũ conceſſione traducere ad homines poſſunt. Fertur enim hoſce olim homines fuiſſe ante Muſas. Natis inde Muſis, cantúque monſtrato, illorum nonnullos voluptate cantus vſque adeo delinitos fuiſſe, vt canentes cibum potúmque negligerent, imprudentérque perirét, ex quibus deinceps cicadarum genus ſit propagatum, munus hoc nactum à Muſis, vt alimonia non indigeat, ſed abſque cibo & potu, quamdiu vixerit, cantet. Poſtea verò ad Muſas proficiſcatur, quam quis hic Muſam colat, renũtiaturum. Ergo Terpſichoræ renuntiantes, qui præcipuè illam in choreis cœtibúſque celebrarint, eam ipſis propitiam reddunt, atque itidem aliis pro ſua cuique venerationis ſpecie.

Nil videri abſque luce. Colores variari pro lucis diuerſitate. De columbarum collo. Lucretij locus declaratur. De iridis coloribus, & apparentiis quas vocant, ſymphaſis. De luce nonnulla Entelechia colorum.

Cap. VII.

MAthematicæ diſciplinæ, ac naturalium rerum ſtudioſi, nil videri abſque luce, proinde nec diſcerni colores quoque abſque luce eadem, validis argumentorum comprobant rationibus. Aſtruitur & illud, vt conſequens, corporum colores apud viſum diuerſos euadere pro lucis diuerſitate ſuper ipſos orientis. Nam in claritate mediocri turbidiores plerunque viſuntur, in illuſtri verò clari ſcintillantéſque. Argumentum euidens, in ſolis deliquio colorata omnia, inſita priuari venuſtate. Liquet id amplius in columbarum mirè ſplendicãtibus pennulis, quas in earum collo conuiſimus: nanque etiam ſi vnius ſint coloris, variis tamen aſpectibus variè illuſtratæ ſub differenti ſpecie oculis exhibent ſeſe. Cuius ratio eſt, quia mouendi vim à luce color ſuſcipit: quo verò amplius ab illa mouetur, amplius & ipſe mouet. Imbecilliores autem colores eſſe in intenſioribus, ſicuti imperfectum, in eo quod perfectum eſt. Ideóq; pro lucis complemento eſſe coloris completi gradum in mouendo. Quod autem de columbæ pennulis aſtruximus, ſciendum quoſdam exiſtimare, diuerſos re ipſa eſſe inibi colores, diuerſáſve ſuperficies ex diuerſarum portionibus pennularum radiantes. Verum diſertiſſimè ſuper iis libro De rerum natura ſecundo, Lucretius hiſce verſibus commeminit:

Qualis enim cæcis poterit color eſſe tenebris,
Qualis enim cæcis poterit color eſſe tenebris,
Lumine qui mutatur in ipſo? propterea quòd
Recta aut obliqua percuſſus luce refulget.
Pluma columbarum quo pacto in ſole videtur,
Quæ ſita ceruices circùm, collúmque coronat.
Nanque alias fit, vti claro ſit rubra pyropo:
Interdum quædam ſenſu fit, vti videatur
Inter cæruleum virideis miſcere ſmaragdos.

Sed, vt plenius Lucretij ſenſa referemus, vbi rectam appellat lucem & obliquam, aſtruunt mathematici, ſolis lumen, aut primarium dici, aut ſecundarium, aut tertiarium, & deinceps. Et primarium quidem intelligunt, vbi illapſus ſunt radioſi. Secundarium, vel accidentale, in loco illuſtrato ab illapſu eiuſmodi, qui obliquè per omnem partem medij diffunditur, vt eſt cubiculum totum. Tertiarium, quum ex ipſo cubiculo lucem recipit locus illius, alioqui opacus. Columbini colli ſubmutantis colores meminit Hieronymus aduerſus Ioannem Origenis conſectatorem. Columbarum, inquit, colla ad ſingulas conuerſiones colorem mutant. Sed & Martianus De nuptiis Philologiæ: Arceſilas inquit, collum intuens columbinum dubitabat, ſiquidem hac permotus varietatis incertitudine, amplius aſtruere ἀκαταληψίαν cœpit, id eſt incomprehenſibilitatem. Sed & Nero Cæſar diſertiſſimè, vt primo Naturalium quæſtionum Seneca tradit:

Colla Tiberiacæ ſplendent agitata columbæ.

Quo tamen verſu legi commodius Cythereiacæ poteſt, ſed ſyllabæ menſus nonnihil refragatur. Meminit & Academicorum ſecundo M. Tullius. Neque verò hoc loco expectandum, vt de remo inflexo, aut de collo columbæ reſpondeam. Non enim is ſum, qui quicquid videtur, tale dicam eſſe, quale videatur. Et rurſum: Nam & in remo ſentio non eſſe id quod videtur. Et in columba plures videri colores, nec eſſe plus vno. Quod ad ſyllabam attinet, variatum in ea comperias, vti Metamorphoſeon quintodecimo:

Armigerúmque Iouis, Cythereidáſque columbas.

Sed enim vt ad colorum rationes regrediamur: aduertendum amplius, eſſe colores in corporibus ex elementorum refractione coorientes, quibus compinguntur. Hoſce verò haudquaquam

ſpeciem

ſpeciem variare ex lucis vi, quin album ſemper ſit album,& nigrum,nigrum : niſi quatenus intenduntur, vel remittũtur. Sunt & colores,quos apparentias dicunt recentiores. Nam apud Firmicum inuſitatius quandoque dici aduertimus, homines bonæ apparentiæ. Ariſtoteles primo De generatione,συμφάζειν appellauit, vt in iride, vbi viſitur color rubens, quem minus vſita è rubeum idem dicit Firmicus , ni mendoſa ſunt exemplaria : rubens inquam , albido permixtus: quia materia eſt rara , & radius ſolaris fortior. Conniſimus autem ſolis lucem ferè coloris eius. Quod ſi denſior fuerit materia. & imbecillior radius, reſilit obſcurus ac nigricans color, qualem in nubibus cernimus.Colores autem intermedij cuiuſmodi cinericius eſt,fiunt vbi materia denſet minus, & radius ſit aliquanto fortior. In vrina porrò ſubinde mutantur colores, ſi in ſolari radio inſpectetur: prouenit autem id ex varietate lucis ſolis : qui quum in motu perpetuo ſit,nunc vnum oſtentat,nunc aliud. Propterea medicorum periti in luce temperata deſpicere malunt. Quod rurſum ad irim ſpectat, prædicant ruſticiores: oſtentante ſe inibi colore rubro,albido adiuncto, haberi fertilitatis prognoſticum. Ratio verò eſt, quia quum rarior ſit materia,facilè peruincitur à ſole, vt inde pluuiæ iuges aut largæ conſequi nequeant, quæ plurimum vbertati ſeminum officiunt. Sed ratum & quodammodo decretorium hoc cenſeri haudquaquam debet. Lucem verò Ariſtoteles ſcribit, corporis intelligi qualitatem luminoſi , ab eodem profluentem , vt formam in diaphanum. Quam ob rem exceptum ſi ab eo lumen actum eius eſſe,id perficientem,à quo ſuſpicitur:nec id ſubſtantiali ratione, verum accidentis potius. Nec me fallit,in Ariſtotelicos aciem ab Auguſtino dirigi, ac bellicum cani quodammodo,dũ diſceptatur , ſitne lux ſubſtantia an accidens, quando ſuperficie vna eadémque duo poſſe ambiri corpora,plura ſint argumento, veluti cineris cum aqua permixtio , candens ferrum , ignis fumo perfuſus. Luminis porrò egreſſum ab corpore lucido,exceptum obiecto terminato , vocant Peripatetici colorum entelechiam.

Quid foret robur in carcere,& quæ dicantur digna robore:ac de Prytanei alimentis,& theſauro. Decas locus carceris. De Philopœmene paucula. Iuuenalis locus & Propertij alter explicatur. Item vocabula nonnulla ad carceris loca pertinentia. Tullianum. Caudas locus. Aureis catenis nocentes vincire, Æthiopum fuit. Orygmata. Ananceum. Sphalos. Strophæus Mercurius. Lethe. Perſarum carcer. Spoliarium.

Cap. VIII.

CArcerem ſcribit Cicero in L. Catilinam libro ſecundo,vindicem,nefariorum ac manifeſtorum ſcelerum maiores noſtros eſſe voluiſſe. Et T. Liuius ab Vrbe condita libro primo, Ancum Marcium refert,ingenti incremento rebus auctis , quum in tanta multitudine hominum,diſcrimine rectè an perperam facti confuſo,facinora clandeſtina fierent: carcerem ad terrorem increſcentis audaciæ media vrbe imminentem foro ædificaſſe. Nec ſatis, ſiquidem humana rabie latius etiamnum ſerpente graſſantéque,in ipſo etiam carcere,formidoloſo diroq; aſpectu locus alius requiri cœpit, quando quotidiana & proinde leuia remedia parum efficacia noſcerentur. Robur ædidere nomen, quo maleficum genus hominum præcipitabatur: ſic nũcupatum quòd antè arcis robuſteis includeretur: ſicuti Sex. Pompeij fragmenta nos perdocent,& ſignificaſſe Plautus deprehẽditur, quum ait,

Ego vos ambo in robuſto carcere vt pereatis.

Hinc facinora magnitudine rara , nouitate dira & inauſpicatiſſima,robore digna,magnis auctoribus appellari ſolent. Quod videtur Apuleius confirmaſſe in oratione diſertiſſima,vt Auguſtinus dixit,de magia: O mirum,inquit, commentum:ô ſubtilitas digna carcere & robore. Sicuti ratione diuerſa Prytanei digna alimentis nuncupantur,quæ cum virtute perpetraris. Nam Athenienſibus maximus hic honos. quod Socratis exemplo De oratore libro primo comprobat Cicero. Sed & Maximus Valerius exemplorum priſcorum libro ſexto, de robore quoſdam præcipitatos ſcribit. Meminit Titus quoque Liuius Aſiatici belli octauo libro. Non deſunt,& quidẽ multi æris homines,nulli rei,præterquàm ſibi freti,qui illud Iuuenalis,

Horrida quale facit reſidens in codice pellex,

Quicquam ad hoc pertinere aucupentur. Et cæcos ſylueſcentéſque doctores nugas ineptiáſque , hallucinatione ridicula, effutire meras pronuntient, quum Satyricus dubio procul codicis nomine συμβολικὸν , & opertè robur intellexerit,in quod meretricula iam magno natu ob perpetratum ſcelus fuerit impacta , atque inibi nendo vitam ſuſtentare ſolita ſit. Verum hæc commenta etiam ſi vera maximè forent , nimis accerſita,nimiſque coacta ſunt,vixque doctrinę & acuminibus cohærentia poetæ illius. Quid, quòd ſi intenderis,oppugnante nullo reuicta æquantur ſolo:ac (quod aiunt) media tenentur, tanquam citharœdi procemium,afficta,nec coalita. Quid enim minus facere mortua poteſt, quàm nere? De carceris robore præcipitabantur nocentes,vt præpoſitę probant auctoritates; non in cuſtodia detinebantur. Quod verò ad huius opinionis fulcimentum , & velut tibicinem aduocatur Propertius , id totum nil eſſe intelligo: ſed & alij intelligent: quod vt fiat facilius & ſyncerius,verſiculos poetæ ſubtexemus:

Et grauiora rependit iniquis penſa quaſillis,
Garrula de facie ſi qua loquuta mea eſt:
Noſtráque quod Petale tulit ad monumenta coronas,
Codicis immundi vincula ſentit anus.

Primum rogo vos eruditi omnes,qui non ad Ariſtophanis modo lucernam euigilaſtis, ſed Cleantis quoque,& (quod Fabius ait) in ſudata veſte duraſtis, fuligines lucernarum bibendo, ad procinctum enixa virtute dum tenditis , quódnam eſt hic robore dignum crimen? Deinde quo iure zelotypa mulier ancillam minus ad animum reſpondentem in publicæ pœnæ locum intruſit? Quónam modo præterea duæ ſententiæ cohærent, nec diſſimilitudine diſſultant? Quæ me impenſius (inquit Cynthia) laudauit, dat pœnas,

& penſa grauiora cogitur perficere. Petale, quia coronas tulit ad monumenta, non neruo debetur, ſed protinus impingitur in præcipitij locum publicum. Extrita mihi iſta videntur. Qui intriuit, totum exedat: & quas faber ſtruxit compedes, ipſe ferat: ſicuti iactatum prouerbio eſt, & meminit Auſonius. Verum ne quis in hiſce libellis Rhodium putet ſacrificium, deſinamus aliena grauius aut inſectanter conuellere, neque enim propoſita nobis obſtrigilatio vlla eſt, nec doctorum hominum diſpendio gloriolas inanes captamus: tunc enim Homericum illud poſſet grauius inſuſurrari,

Ὁπποῖόν κ᾽ εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ᾽ ἐπακούσαις.

Monitos tantum legentes volumus, quid ſenſerint alij, quidve ipſi promamus in album, οὐχ ὁμοδοξάζοντες, ideſt non idem opinantes. Candore eodem ac ſimplicitate, ſicubi lapſi fuerimus, reuocent ad libram, quoniam hominis eſt in pluribus conniuere: nam & ipſi noſtra quoque alliſuri videmur (neque enim ita nos amamus aut miramur, vt neſciamus perdere) ſic vbi potior ſe oſtentarit ratio. Et cum riuali, & ſine riuali poſteritati allaboramus. Redeo igitur ad inſtitutum. Si M. Tullij ingeſſero illud ex Oratione pro Murena: Lacedæmonij, inquit, quotidianis epulis in robore accumbunt. Cretum nemo guſtauit vnquam cubans. Eſt prouerbium quoque ſcitiſſimum compar priori, ſed ambiguitate, & ſignificatu remotiore feſtiuius, theſauro dignus in eum qui teterrimo ſupplicio flagitiis adobrutus ſit differendus. Docent T. Liuij, & Plutarchi monumenta. Etenim ad auctoritatum tibicines recurrendum perpetuò, quibus arrecti ſtemus, ſicuti varris indago, ideſt plagarum ſeries. Theſaurum fuiſſe domicilium ſubterraneum apud Meſſenios, neque auras, neque lucē exterius excipiens. Nec vllæ carceri fores erant, ſaxo immani intruſo occludebatur. In quem quum magnus Græciæ imperator Philopœmen fuiſſet impactus, mox hauſto veneno interiit. Hic eſt obiter is Philopœmen, quem Græcia poſt eximias antiquiſſimorum ducum virtutes, perinde ac extrema ſenectute filium, in lucem produxiſſe narratur. De quo item nobile eſt Romani cuiuſdam elogium, fuiſſe hunc inter Græcos poſtremum, flacceſcente iam illa animorum ingentium, vt aſſolet, fertilitate. Sicuti & Brutum pronuntiauit quidam Romanorum vltimum. Legimus porrò apud Plutarchum eundem, Spartani carceris locum fuiſſe Dechada nuncupatum: in quo vltimo deſtinatos ſupplicio ſtrangulari, mos fuit. Id verò nocturno tempore ſolitum fieri, libro quarto Maximus docuit Valerius. Tale fermè apud Romanos erat Tullianū, locus in carcere, vbi paulum aſcendiſſes, ad læuam circiter pedes duodecim, depreſſus humi, eum muniebant vndique parietes, atque inſuper camera lapideis fornicibus vincta, ſed inculta tenebris, odore fœda, atq; terribilis facies eius erat. In Tulliano fuiſſe Lentulo fractam gulam, in Catilina Hiſtoricus ſcribit. Apud Spartanos item locus erat Cæadas nomine, cuius hiſtoria prima commeminit Thucydides: vt apud Siculos quoque, in quem maleficum genus hominū coniiciebant. Apud Perſas domicilium fuit cineribus refertum. Illud verò ſcitu iucundum: apud Æthiopas moris fuiſſe, nocentes aureis catenis vincire. Inuenio & orygmata dici loca, in quibus ſcelerati excarnificarentur. Xenophon Rerum Græcarum libro quinto Anancæum videtur pro carcere accepiſſe: ſicuti Iſæus quoque. Et ἀργυροφύλακα pro carceris præfecto, Calliſthenes verò, vt docuit Harpocratio, anogæum accipit, hoc eſt cœnaculum ſupra terram. Quidam etiam pro virili membro capiunt, quod ſit neceſſitatis commercium. Penteſyringon in carcere fuiſſe Pollux ſcribit lignum, & item ſphalon, ſicut tympanum inter carnificis recenſet inſtrumenta. Videtur & ſtrophæi, quem Mercurium intelligit, ſtatuam in carcere coli ſolitam, inſinuare. Auctores ſunt nobis: apud Perſas fuiſſe carcerem nomine Lethen: in quem impingebatur nemo, niſi moriturus: quæ cauſa loco nuncupationis rationem præſtat. Spoliarium dici quidem videtur ſpoliorum receptaculum. At Senecæ, Lampridióque locus excarnificationi dicatus.

Carceris genera. Quid ceramus, & ceramicum flagellum, & domus. De Labyrintho, barathro, acema, chamatypia galeagra. Latomus, latomiæ, larypus, lithurgice, Tullij lithotriuice, cauta. De canis cubitalibus Tulliano libera cuſtodia comperendinatus reis, Charontia ianua: item de Metœcio pluſcula. Scaphephori. Xenocratis hiſtoria Scyros Scyrotes lapidarij. Lathologi. Cotoria. Lac. Laperſa. Laus populus cur. Liſtrotum. Liſtri. Liturgia. Caeti. Coi. Oreſcoi. Ariſtomenis hiſtoria. Ancones. Tarichempori.

Cap. IX.

CArceris genera veteribus tria fuiſſe inuenio: vnum, quo immodeſti & parum exculti compellerentur, vt noctu à doctis condocefierent, & bonarum artium profeſſoribus, quæ ad bonos mores & vitæ modum pertinerent. Alterum, quo ære alieno impliciti, & qui carceris tædio ab inita vitæ petulantia abſterrendi ſunt, detinerentur. Tertium, quo immanibus præſignes flagitiis, cælo & hominum cœtu indigni: vitiis ac vitæ turpitudine defamatiſſimi, ac propediem plectendi, tenebríſque & pedori addicendi intruduntur. Carcerem Cyprij ceramon vocant. Id & Homerus teſtari videtur Iliados quinto, vbi Martem ſcribit, ab Oto & Ephialte in vincula coniectum,

Χαλκέῳ δ᾽ ἐν κεράμῳ δέδετο τρισκαίδεκα μῆνας.

Id eſt, decem ac tribus menſibus æneo in ceramo vinctus iacuit. Eruditiores tamen eo verbo ollam accipere malunt. Obiter dignum ſcitu, in Georgicis ab Didymo proditum, fructus ex arbore non dilabi, ſi Homericum hoc inſcribatur carmen: quod & decimo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας, relatum aduerti. Et quia ceramiæ dicuntur item figlina, inde ceramicum flagellum pro oſtraciſmo poſitum. Cerama tamen ſcribit Athenæus, dicta, quamuis argentea forent vel aurea. Athenienſes verò, quimitibus nominibus & manſuetis rerum triſtitiam obtegere conſueuerant, vrbanéque minuendo, vim atque atrocitatem lenire, carcerem domum nuncupabant, ſicuti tributum coordinationem ciuitatis. Sunt qui labyrinthum quoque nil aliud, quàm carcerem

fuiſſe

fuiſſe tradant, in quo non foret incommodi quippiam, niſi quòd qui aſſeruabatur, effugere non poterat: vnde & labyrinthum dici putant, quia λα ſit particula vocum intendens notiones, & βύειν obturare ſignet, ac claudere. Ex quo & labyrinthodes, pro flexuoſo poſitum, ideſt λαβυρινθῶδες. Tralatum & in nugaces nomen, οἷς ὁ λαβύρινθος πολλοὺς κύκλους λόγων χεῖσθαι. Eſt item labyrinthus Theocrito, piſcatorium inſtrumentum, καὶ ἐν σχοίνων πλεκτῶν. In hoc illud obiter adnotandum: in Plutarchi monumentis proditum, Non videri ſimile veri, Minoem Athenienſium iuuenes, tributi nomine ad ſe quotannis miſſos, perdidiſſe: ſed ad miniſterium potius ſubſeruaſſe ſibi. Ex quibus propagati multi, & Cretenſium habiti numero, Delphos quandoque ſunt miſſi. Proinde Bottiæorum filias generis memoriam colentes, feſtis diebus concinere aſſueuiſſe, ἴωμεν εἰς Ἀθήνας, id eſt, eamus Athenas. Barathrum Athenis, ſiue (vt enuntiant alij) berethrum, locus erat profundior, putei modo, in quem nocẽtes deturbabant. Eius ſuperiora dura quidem erant ac rigida, infima verò laxa & mollia, vt deſcendentes facilè demergerentur. Abuſus videtur dictione hac in Philippicis Demoſthenes, vt inquit Harpocratio, & pro pernicie tantum ex tralatione poſuiſſe. Barathros genere maſculino putat Ammonius, homines dici barathro dignos. Barathra tamen propriè cataractas vocãt, vel (vt Arcades vocant) zerethra, ideſt excauata loca, in quæ demerguntur flumina, παρὰ τὸ ζαίνειν, ab aquarum ingreſſu, vel quaſi ἄβατα, quod ex cauitate peruia non ſint, nec adeunda. Sunt qui cœnoſa eo nomine loca intelligant. Οἴκημα Græcis ædificium quidem eſt, ſed & pro carcere poſitum inuenias: vnde eſt illud hiſtorici Dionis, Quum iuſſiſſet Cæſar Catonem duci in carcerem, ac is promptiſſimè ſequuturus videretur, nec pauci comitarentur, affuit & M. Petronius, qui ab eo increpitus, quòd ante ſenatus dimiſſionem digrederetur, Malo (inquit) eſſe cum Catone ἐν τῷ οἰκήματι, quàm hîc tecum. Indicat ea dictio chamætypion quoque, ideſt impudicarum locum, quod inibi ineunt iacentes. Scribit idem hiſtoricus, ab Caligula plures in galeagrã coniectos necatóſque. Apud Herodotum hiſtoria tertia, videtur Gorgyra eſſe ſubterraneus carcer: nam ea voce indicant Græci priuatim cuniculum, ſeu cloacam, qua defluant aquæ. Iam verò latomias Syracuſanas quis non nouit? Eas à Dionyſio crudeliſſimo tyranno factas, Cicero auctor eſt in Verrem libro ſeptimo. De iis Cicero idem alibi ita refert, Latomias Syracuſanas omnes audiſtis, plerique noſtis: opus eſt ingens, magnificum regum ac tyrannorum: ex ſaxo totum eſt, in mirandam altitudinem modo depreſſum, & multorum operis penitus exciſum: nihil tam clauſum ad exitus, nihil tam ſeptum vndique, nihil tam tutum ad cuſtodias nec fieri nec cogitari poteſt. In has latomias, ſi qui publicè cuſtodiendi ſunt, etiam ex cæteris oppidis Siciliæ, deduci imperantur. Latomias dici carcerẽ Syracuſis Siculorum lingua, Pedianus auctor eſt. Alij apertius, quòd inde exciſi lapides fuiſſent ad vrbis ſuſtructionem. locus eſt Sabini apud Senecam controuerſiarum quinto: Ne, inquit, quenquam veſtrûm decipiat nomen ipſum,

A Latomiæ illæ minimè lauta res eſt. Sed & Polemo ſophiſtes vt eſt apud Philoſtratum, quum lapidoſo articulorum morbo infeſtaretur, medicis ſubinde inferebat, perfoderent cæderéntque Polemonis lithotomias. Extat obiter apud eundẽ, Herodis de eadem re id pertritum: Veſci oportet, manus non habeo: eundum eſt, pedibus careo: dolendum eſt, tum verò manus adſunt & pedes. Fuiſſe Spartæ quoq; latomias, Plinius ſignificat: quum earum anguſtias Ariſtomenem B Meſſenium euaſiſſe ſcribat, vulpium aditus ſequutum. Erant & Romæ prope Tullianum, vt Varro meminit, qui & Tullianum dictum ait, quòd fuerit à Tullo rege additum carceri. quod tamen pro quolibet carcere poſſe capi, Apuleius docet. Tullios autem riuos dicunt, aut vehementes ſanguinis proiectiones, artuatim effluentis, Ennius,

Miſſo ſanguine tepido, tullij efflantes euolant.

C Fortè ij ſint, quos alibi à Græcis aulos docuimus vocari. Porrò id vehementer animaduertendum, pronuntiari ex Græca ratione lithotomiam, & Latinè dici lapicidinam & latomiam quoque. Quin & latomion. vnde λατόμιον μαρμάρινον, vbi exciduntur marmora. Ex quo & Apollinis marmarini templum apud Caryſtum: quia λᾶς ſignat lapidem, per conciſionem, à λάας: vti in magno obſeruatum etymologico eſt, & τέμνω, incido. Nam & latomi dicuntur lapicidæ, vt ſcri- D bit Euſtathius, qui etiam latypi vocantur. Latype verò eſt, quod à lapidibus abraditur, ſculpendóve excutitur. quam rem & ſcyron dicunt: vnde ſcyroten, ideſt σκυρωτὴν ὁδόν, legimus apud Pindarum: quo vocabulo lithoſtroton intelligunt. vnde Scyro inſulæ conciliatum nomen, quæ argilloſa ſit, καὶ λιθώδης. Lapidarios, lapidũ artifices intelligo, ex Firmici Matheſeos quarto: Naupegos (inquit) facit, aut ſtructores, lapidarios pollinctoréſque. Apud Thucydidem inter E miniſtros lithologi recenſentur, qui architectis ſubſeruiant. Cotoriæ autem Iureconſultis loca ſunt, vnde effodiuntur cotes. Signat tamen λᾶς & fluuium, atque item ciuitatem: quamuis à Stephano dicatur λᾶ potius. Meminit Lycophron, καὶ λᾶν τηρίους. Ab ea occupata. Dioſcuri appellantur Laperſæ. Laam vocauit Homerus,

Οἵ τε λάαν εἶχον, οἵ δ' οἴτυλον.

Lithurgice verò, & lithotriuice, ad præſens propoſitum parum faciunt. Nam illa ad eos qui in F metallis lapides cædunt, pertinere videtur. Lithotriuice, lapides excolentium elaborantiúmq; eſt, ad operum ornamenta. Illud verò non ineptè huic inſeretur loco: populum Græcis λαὸν nuncupari, vt in Olympiis arbitratur Pindarus, de iactu lapidum fabuloſo Deucalionis & Pyrrhæ. At ſcribit Philochorus, Cecropa populi Athenienſis numerum in digitos volentem mittere, iuſſiſſe in medium à ſingulis conferri lapidem, atq; ex facto τοὺς ὄχλους cognominaſſe λαούς. G Liſtrotum, ideſt λιςρωτὸν, ab lapide non inclinatur: ſed æquale ſignat & politum, in Nicandri Theriacis. Nam xyſteres, id eſt apta rebus poliendis inſtrumenta, liſtri nuncupantur. Sed & apud Homerum legimus, λίςροισι δ' ἀπὸ ἐδος. Liturgion intelligunt Græci, miniſterium publicitus exhibitum: vnde liturgiam recentiores accipiũt,

quàm modo miſſam nuncupamus. Tychos, Herodotus hiſtoria ſeptima, poliendis lapidibus inſtrumenta intelligit, quibus tamen prægrandibus in bello vterentur Ægyptij. Valla bipennes accepit eo verbo, Græci cuneum item. Fuit item carceris ſpecies cauea: nam & Seneca inquit, Itaque effœminatiſſimam vocem illius Rhodij exiſtimo, qui quum in caueam coniectus eſſet à tyranno, & tanquam ferum animal aleretur, ſuadenti cuidam, vt abſtineret à cibo, Omnia (inquit) homini dum viuit ſperanda ſunt. Caua cubitalia in mœnibus, ſagittis excutiendis aperta, vocat Liuius, quæ modo baliſtarias dicimus vulgo. Liberas cuſtodias legimus in hiſtoria, quum viri magnę exiſtimationis non in vincula coniecti, ſed domi apud ciues cuſtodiebantur. Hoſce quidam comperendinatos rectè dici reos, coniectant, quòd necdum abſoluti planè ſint, ſed velut vadimonio quodam aſtricti: vel quia nec comperta ſatis crimina, vel quoniam innocentiam non plenè comprobarunt. Liberã cuſtodiam Græci ἄδεσμον dicunt φυλακήν. Inter carceris ianuas fuit & quæ nuncupatur Charonia, qua producebantur, qui vltimo ſupplicio eſſent afficiendi: ab Charonte, ſiue Charone: vtroque enim inflectitur modo, quod ex Martiano liquet. Sed & in Atticis elegantiis Thomas Magiſter: Abuſiuè, inquit, Charontis nauem Theorida Æſchylus vocauit. Vocabatur & nomophylacij ianua. Sunt qui locum Athenis, vbi carcer foret, Metœcium, hoc eſt μετοίκιον appellatum contendant. Quod verò relatu arbitror non ingratum: auctor Harpocratio eſt, Metœcum dici vtique inquilinum aduentitiúmque, qui in alienam emigrat ciuitatem manendi propoſito. Metœcium autem drachmas duodecim ſignificare, quas quotannis perſoluere cogebantur id genus homines: quod Eubulus ſignificat. Iſæus verò innuit, viros quidem drachmas conferre duodecim conſueuiſſe, mulieres autem ſex. Id qui non contuliſſent, abducebantur ad ciues, conuictique vænum ibant. quod contra Ariſtogitonem Demoſthenes teſtatur. Cogebantur & naues inſcendere inquilini: ſicut in Philippicis à Demoſthene item adnotatum eſt. Illud verò obiter quoque ſubnotaſſe, nil officiet: inquilinos etiam ſcapheas à comicis quandoque nuncupari, quoniam in pompa ſcaphas geſtarent: vnde & ſcaphephori nuncupantur quoque. Sed & eorundem filiæ vaſa geſtabant aqualia, & præterea σκιάδια. Meminit Legum decimo Theophraſtus. Scribit in Vitis decem rhetorum Plutarchus: publicanum quandoque Xenocrati manum inieciſſe, ac ducere conatum ad Metœcium: illum verò à Lycurgo liberatum, ductúmque in carcerem publicanum, vt qui quod minus deceret, facere adortus foret. quod quum in maximam Lycurgi laudem ceſſiſſet, mox occurrens illius filiis Xenocrates, Celerrimè, inquit, par pari relatum: nam quòd mihi ſuppetias benignè tulerit, paſſim ab omnibus celebratur. Cæetas denique carceris ſpecies apud Lacedæmonios eſt, quæ creditur ſpelunca quædam, vnde ſit etiam nomen: quippe cęeti vocantur, rhochmi, id eſt ſciſſuræ, quas efficiant terræmotus. Sunt tamen qui cauitates id genus nuncupent κώους, id eſt coos: vnde Homerus feras, oreſcoos

A appellet: quod prodidit Strabo, & ab Euſtathio relatum, ſcio. Erat apud Corinthum eo nomine carcer, quo fures cuſtodiebantur, & fugitiui. In Ceadam, inquit Pauſanias, à Lacedæmoniis coniiciebantur, qui ob inſigne facinus videbantur plectendi. Nam & illuc contruſus Ariſtomenes, euaſit tamen, aditus vulpium ſequutus, quę cadauera conſectabantur: quod docuit Pauſanias, nec omiſſum à Plinio eſt: verum Latomias nuncupat, vt notauimus. Sed Ariſtomenem hũc
B in inſula Rhodo apud generum Damagetum ex morbo eſſe functum fato: idem prodidit Pauſanias. Anconas porrò dixere Carthaginenſes tenebricoſum in tyranni aula domicilium, in quod coniicerentur, quibus ſuccenſuiſſet tyrannus. Sunt & ancones in domo partes quædam. Sed & per quietem oblata, & vitæ inuentia τὰ κόσμου, eodem cenſentur nomine. Quin & fluminum prominentiæ ad ripas: ſed & montium ſumma. Vbi verò ſignatur corporis pars, id eſt cubitus,
C prouerbio inde datur locus, ἀγκῶνι ἀπομυσσόμενοι, id eſt cubito qui emunguntur: quo philoſophus vtebatur Bias. Id autem genus ſunt tarichempori, id eſt ſalarij.

Qui commentarienſes. & phylacti. Phyllis. Phyllon. Foliatum vnguentum. Obiter de cornicularijs paucula. Cornuti milites. Clauicularij. Regradationis militaris ordo. Entelos pro corniculario.

D

Cap. X.

SEd nec illud per incuriam tranſiliamus, videri in noſtris literis commentarienſem dici carceratiorum præfectum atque recognitorem, quia in commentarium cuſtodias referret. Ita enim ab Imperatore ſubnotatum aduertimus, Codice De iis quos tenet carcer incluſos: Id inquit, aperta diffinitione ſancimus, *vt aut*
E conuictos velox pœna ſubducat, aut liberandos cuſtodia diuturna non maceret. Iubemus, ante trigeſimum diem ſemper commentarienſis ingerat numerum perſonarum, varietatem delictorum, clauſorum ordinem, ætatémque vinctorum. Meminit Vlpianus Digeſtis De pœnis: Nec pati, inquit præſides debent optiones, ſiue commentarienſes damnatorum pecunia abuti. At Digeſtis De iure fiſci, aliud omnino cõmentarienſis eſt: nam Paulus inquit, Quoties apud fiſcum agitur, actorum poteſtas poſtulanda eſt, vt
F meritò his vti liceat, eáque manu commentarienſis adnotanda ſunt. In ſanctis item literis videor alicubi verbum hoc legiſſe. Fuit apud Cumæos magiſtratus, quem phylactum nuncupabant. Eo qui fungeretur, reliquum quidem tempus carcerem aſſeruabat: nocturno autem conuentu, in ſenatum veniens reges manu apprehenſos educebat è curia: quos tamdiu detinebat, donec de eorum imperio clàm ſenatus ſententiã pronuntiaſſet, iuſtène agerent, an ſecus. Phyl-
G lis verò aliud eſt: nam eo nomine intelligitur in Samothrace Geophanium, cuius in Alexipharmacis meminit Nicander. Phyllon Græci foliatum vocant vnguentum, quo locupletiores fœminas vti Romæ ſolitas, Galeno credimus: quod ex malobathro conficitur: cuius tria genera folij appellatione intelliguntur. Sed inſtitutũ repero, ne for-

ne fortè dum manum poſcor (vt dicitur) pedem porrigam. Quod ad commentarienſem attinet, ſcribit Pedianus, Accenſum, nomen eſſe ordinis & promotionis in militia, vt nunc (inquit) dicitur princeps, vel commentarienſis, aut cornicularius. Quidam commentarienſem intelligunt, qui commentariis præſit. Græci nomen id ſuis literis exſcribentes, Commentareſios pronuntiant, ac eos interpretantur dici in legibus, qui commentaria conſcribant, & in criminum iudiciis ſubſeruiant. Sunt & qui nunc, inquiunt, chartularij vocantur. Cornicularium verò obiter ſunt, qui putent corniculis militantem: ſicuti à cornu, dicti cornicines. Equites tamen ob inſignem operam corniculis à Papyrio donatos, & armillis, Titus Liuius ſcribit. ſicut alibi, etiam catellis, ac fibulis. Cornicularia fuit Plauti quoque fabula. Sed eſſe dignitatis nomen liquet Codice De officio diuerſorum iudicum: Sciant, inquit, principes & corniculari & primates officiorum iudices. Corneolę verò gemmæ, vt nunc dicuntur, ad hoc nil ſpectant: quæ inde ita nuncupari videntur, quia inter onyces cornea quoque viſatur varietas. Tribuni cornicularium dici inuenias Stratagematon tertio apud Frontinum. Et Valerius ſcribit: Lectorio à tribuno plebe Cominio diem dictam, quòd cornicularium ſuum ſtupri cauſa appellaſſet. Adiutores corniculariorum legimus apud Iureconſultos. Firmicus Matheſeos tertio, in Solis decretorum ratione: Quòd ſi, inquit, his ſic poſitis, in quibus dictum eſt locis, Mars ſe aliqua ſocietate coniũxerit, vel ſi cum iis fuerit inuentus, erunt homicidiis publicis præpoſiti, & exceptores earum ſententiarum, quæ de hominum capitibus proferuntur, aut cornicularij, aut commẽtarienſes, quibus damnatorum cura committatur, ſeu clauicularij, vel carcerum cuſtodes. Cornuti, inter milites ab Ammiano recenſentur Marcellino: Cornuti, inquit, & braccati vſu præliorũ diuturno firmati. Apud eundem eſt quoque cornutorum tribunus. Vtique Dion in Domitiani vita, quem Cornicularium Tranquillus dicit, principis libellos curaſſe tradit, ac emendaſſe. Niſi quòd Clodium non nominat Dion: cuius hæc ſunt verba, ὁ σιγηρὸς ἐν τῇ κατακοιτίᾳ ἦ αὐτὸς ὢν ἔντελλός τε, ὁ τὰ τῆς ἀρχῆς βιβλία διέπων. Adiiciamus hic ſuperpondij loco illud ex Diuo Hieronymo: Finge, inquit, aliquem Tribunitiæ poteſtatis ſuo vitio regradatum. Nunquid ex Tribuno ſtatim fit Tyro? Non. Sed inde Primicerius, deinde Senator, Ducennarius, Biarchus, Circitor, Eques, dein Tyro.

Cornicem albam prope Rhodigij mœnia viſam. Item de albis coruis. Cornicis feſtum. Coroniſta. Coroniſmata. Hirundinum feſtum. Nictycorax. Cicuma. Byas, ſeu bubo.

Cap. XI.

SOlent Rhodigini mèi perelegans vſurpare prouerbium, vbi raenter quid admodũ, & ferè nunquam obtingere, volunt ſignificare: dicunt enim perinde eſſe infrequens, ac ſit alba cornix. Ceu ferè non viſatur auitij id genus albicans. Nam & Marcus Tullius Familiarium epiſtolarum ſeptimo, ipſum hoc innuiſſe videri poteſt: Quod, inquit, quaſi auem albam videntur benè ſentientem ciuem videre. Cæterum, ſcitu commemoratúque condignum eſt, quódque hiſce noſtris intexatur commentatiunculis: viſam temporibus meis, dum iſta proderem, duorum ferè ſtadiorum ſpatio à patriæ mœnibus, poſt diuæ Mariæ templum, quod peruetuſtum ſtadio fermè ab vrbe ſeiungitur, cornicem albam, capite nigrante, ſicuti cæteris, alarum apicibus in rubedinem vergentibus. Nec erat expreſſus candor, ſed liuens aliquo modo. Fuit ea menſibus aliquot omnibus conſpicua, non parũ multis, ceu planè viſenda res foret, ob inſolentem ſpeciem ad ſpectaculum confluentibus. Inter quos ipſe quoque, vt protinus monumentis infererem, quod vnum ſupererat æſtuantis animi, & (quod dicitur) roſam quæ præteriſſet, anxiè conquirentis lenimen. Quin & nonnullis abiit res ea in prodigium: quòd poſt eam viſam, loco nunquam fuiſſet pax: tumentibus tunc perniciosiſſimis bellorum procellis, ac latius graſſante ferri licentia, quo Italiæ fundamenta in multorum perniciem atrociſſimè quatiebantur, debacchante Occaſu in Venetum imperium, dira cladium magnitudine, & olygiis (vt Græci dictitant) malis, tótque præclariſſimarum vrbium funeribus adeo attenuatum concuſſúmque, vt diu nutans vaſtiſſimam comminaretur ruinam. Porrò, quod à propoſito diſſentaneum non eſt, ſcimus coruum quoque candido nitore conſpicuum, quandoque à Britannorum rege miſſum dono Siciliæ regi Alphonſo. Contigit res ea memorabilis, Caliſto pontifice Chriſtianæ reipublicæ ſumma moderante. Proditum memoriæ illud quoque: apud Tolletum in macello publico, vnam modò comparere muſcam per integrum annum, albedine inſigni notabilẽ. In veteribus autẽ memoriis obſeruatum: Bœotia Thracũ impetu, & bellico furore deuaſtata, redditum iis, qui ſtragibus ſuperfuerant, ex intimo ſpecu oraculum, Ibi ſedem firmaturos, vbi coruos albentes conſpicati forent. Id verò in Theſſalia mox factum ad Pagæaticum ſinum. Illorum nanque oblati aſpectibus ſunt, Soli qui dicebantur ſacri corui, quos vino madentes pueri gypſo litos emiſerant. Eiuſmodi quępiam & in Athenæi Dipnoſophiſtis comperta nobis ſunt, libro octauo. Extat Ammiani nobile diſtichon, breuitate ac elegantia ſcitiſſimum, cuius is propemodum ſenſus eſt: Facilius multo eſſe, coruos reperiſſe albos, volantéſque teſtudines, quàm rhetorem ex Cappadocia probioris notæ:

> Θᾶττον ἔην λευκοὺς κόρακας, πτηνάς τε χελώνας
> Εὑρεῖν, ἢ δόκιμον ῥήτορα καππαδόκην.

Sed & perdicem albam, item paſſeres, & vrſam quandoque viſam, & coruos, Ariſtoteles ſcribit. Illud adiiciamus ex abundanti, quoniam cornicis facta mentio eſt: apud Rhodios feſtum (ſiue ludicrum foret id) ſolitum celebrari, in quo cornici aggregatio fieret quædam hordei, & id genus rerum aliarum: vnde id, καὶ τῇ κορώνῃ παρθένος εἶσι σῦκα. id eſt, cornici virgo fert ficos. Qui verò eiuſmodi pręeſſent curę, dici coroniſtas inuenio: ſicuti in libro De nominibus Alexandrinus commeminit Pamphilus. Quæ ab eiſdem

præcinerentur, id eſt τὰ ἀειδόμενα, vel (vt in aliis reperio) τὰ διδόμενα, id eſt quæ dabantur, coroniſmata vocabant. Eiuſmodi quippiam & hirundinibus in eadem fiebat inſula, vt eſt apud Theognin tertio De ſacrificiis, quæ in Rhodo celebrarentur. Id verò χελιδονίζειν dicebant, quod ita concinerent, ἦλθ᾽, ἦλθε χελιδὼν καλὰς ὥρας ἄγουσα καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς. id eſt, Venit, venit hirundo pulchras ducens horas, & annos pulchros. Quoniam verò & coruorum commeminimus, ex ſuperpondio item adnectã illud: nycticoraca, id eſt nocturnum coruum dici item cicumam. Sicuti qui Grecè eſt byas, apud nos bubo nuncupatur. Sunt qui totum dicunt nicticoraca: Hieronymus noctuam.

Digitorum ratio ex Auicenna. Eorundem quoque nomina ex Polluce. Scytalides, ſeu phalanges. Inibi quid ſcimaliſſare. Dactyli idai. Curetes. Corybantes. Indices libri, & didaſcalici. Societatis ineundæ mos arcanus. Digitorum nomina quibuſdam eſſe amuleti vice. Magica eorundem implexio. Alcmenæ hiſtoria. Pharmacides icones. Paraphyſis quid. Agnata membra, an irrita. Exoſtoſes. Franciſcus Philelphus. Quomodo ſit habentibus gemina genitalia. Item de quodam habente in vtraque manu & etiam in vtroque pede digitos ſex. Onychiſmus quid. ὀνυχίζειν. Onychus xylus.

Cap. XII.

Digitorum rationem multi quidem cum Galeno De vtilitate partium primo, præclarè ſunt exſequuti, ſed & primo Canonis Auicenna. Ex quo paucula mutuati, qui mos noſter in legendo eſt, præcerpendi, quicquid ſcitu non ingratum ingerit ſeſe, huic loco impegimus. Igitur, digitis (inquit) naturæ ſagacis decreto tria modò oſſicula compactim modulatéque adnexa, ſunt attributa: ne ſi plura paulo forent, ſequeretur quidem in ratione motuum adiumentum aliquod, ſed imbecillitatis nocumentum adeſſet inſigne, in apprehendendo præcipuè. Quòd ſi pauciora tribus forent, firmitas vtiq; eſſet conſpicua: verum fieret motuum ab eo, quod neceſſarium eſt, diminutio: quos amplius exigit ratio, quàm robur menſum tranſcendens. Interior pars carnoſa eſt, vt ſit portio ea, velut molle ſtratum, cæteris digitorum partibus. deinde, vt ſuauius cedat iis, quæ apprehenduntur arctius, nec vlla prorſum conſequatur oblæſio. Extima verò deſtituta carne ſunt: primum, ne inutile onus accederet: mox vt armorũ vicem in feriendo præſtaret pugnus. Pollex verò, inquit Princeps, omnium exiſtit digitorum iuſtitia: quippe ſicuti Iuſtitiæ munus eſt, vnicuique quod ſuum eſt, reddere: ſic & ſuum pollicis videtur, digiti cuiuſque actionem iuuare, dirigere, ac æquiualentem omnibus vtilitatem impertiri. Quod & quartodecimo De animalibus Auicenna idem comprobat. Articulos digitorum ſcytalidas vocant, vel (vt Ariſtophanes) phalangas: tres ſunt hæ digitorum cuique, præter magnum, duabus modò compactum. Nomina digitorum apud Pollucem ſunt hæc: Micros, id eſt paruus, Parameſos qui ſequitur, ὁ τοῖς μέσοις παρακείμενος, & ab illis appellationẽ ſortitus. Meſos, id eſt medius. Pòſt, lichanos: qui de officij ratione Latinis index eſt. quanquam & indices ſunt libri, quos didaſcalicos vocat Græcia; quibus præcepta continentur. obſeruatum hoc ex Varrone, Ruſticæ rei primo. Reliquus, antichir, aut megas: & ἀντίχειρ quidem, vt inquit Galenus, διὰ τὸ ὅλῃ τῇ χειρὶ ἴσον αὐτὸν δύνασθαι, quòd toti æquipolleat manui. Lichanon, ἀπὸ τῆς χρείας, idem arbitratur, nomen indeptum, id eſt ab vſu, credo ἀπὸ τοῦ λείχειν, quod ſignat lingere. Quidam hoc nomine medium accipiunt. In pedibus iidem habentur digiti, ſed non iiſdem appellationibus, quia nec eundem præſtant vſum. Ab Athenienſibus qui medius eſt, catapygon item dicitur. Significat ea vox ſcortum & cinædum. Illud neutiquam prætereundum, σκιμαλίζειν, id eſt ſcimaliſſare, apud Græcos eſſe propriè, quum digitò pertentamus, ecquid oua gallinæ conceperint, quanquam & verbo eodem vtuntur, vbi pollicem medio applicantes plagam inferimus ludibrij cauſa. Sed & protenſum oſtentantes contumelioſe digitum medium, rectè dicuntur σκιμαλίζειν. Ridiculum verò quod in Moralibus Plutarchus refert: quoſdam conſueuiſſe digitorum nomina perdiſcere, atque alexicacorum vice, id eſt mala auertentium, vti in terroribus, tacitè vnumquenque dinumerantes. Non diſſimulandum tamen, eſſe qui non ad digitos Plutarchi ſententiam referant, ſed ad dactylos idæos. Proindéque non ἰδίων δακτύλων in Plutarcho. ſed ἰδαίων legendum videri. Sunt autem qui & Corybantes ac Curetes, qui etiam Lares creduntur, quos ita natos ferunt: quippe Opem in Idam Cretæ fugiendo delatam monti manus impegiſſe, ac inde emerſiſſe Curetas, quibus à montis nomine, & facti qualitate ſit dactylorũ inditum nomen. Curetas verò ex oculorum formoſa ſpecie nuncupatos, id eſt ἀπὸ τῶν κορῶν, id eſt à pupillis. Fuiſſe item ineuntibus ſocietatem regibus morem legimus vetuſtiſſimũ, dextras implicarent, ac inuicem pollices peruinctos nodo arctius conſtringerent, atque ita profuſum in extima cruorem, ictu leui demanantem prolibare. Quod arcanum cenſebatur fœdus, ceu mutuo ſacratum ſanguine. Ante regiã Alcmenæ Herculem parituræ, ſteriſſe digitis pectinatim implexis Lucinam, quo partum præpediret, narratur à mythicis: eluſam verò ab ancilla Galanthide, quod Alcmenam diceret peperiſſe: quibus mox auditis, illa receſſerit, ac ſtatim leuata partu ſit Alcmena. In Græcorum theſauris animaduerto, Thebis habitu muliebri ſteriſſe iconas, dici à Thebanis pharmacidas: veniſſe autem Iunonis monitu mulieres Alcmenæ parturienti moram iniecturas, verum ſophiſmate lepido à Tireſiæ filia Hiſtoride abactas. Sunt porrò in manibus pedibúſq; παραφύσεις, id eſt agnationes, vbi ſuperfluens adnaſcitur digitus ratione materiæ exſuperantis. De qua re ſic Plinius, Membra animalibus agnata inutilia ſunt, ſicut ſemper ſextus in homine digitus. Quod ex illo forſan Ariſtotelico videatur ſumptum libro De generatione quarto: Quibus autẽ habere gemina contigit genitalia, alterũ maris, alterũ fœminæ, iis ſemper alterum ratum, alterũ irritũ redditur. Ipſe vidi Bononiæ quendam de plebe inopem ſenis in manu vtraq; digitis, immo in pedibus quo-

bus quoque. Superfluens digitus inter auricularem annularémque interſitus agnoſcebatur, magnitudine ad reliquorum reſponſum: mobilis præterea, & ad omnem vſum, vt aſſolet, accommodus. Manus inſigni erant latitudine: nil præterea quod deceret minus. Hoc eo adnotaſſe libentius volui, vt ſciremus, decretorium non eſſe, agnata membra inutilia haberi, & irrita. Alioqui apud Paulum Æginetam legimus, Ex digitis qui παραφυάδες dicuntur, alios eſſe carnoſos omnino, alios oſſa habere & vngues quandoque. Horum autem alij ex articulis prodeunt, à ſcytale alij. Sed hi prorſum ἀκίνητοι, hoc eſt immobiles ſunt: cæteris mobilibus quandoq;. Sunt item apud Galenum Therapeutices quartodecimo, dentes qui παραφυάδες nuncupentur, qui naturalibus adnaſcantur. Sunt item quæ in hoc genere dicuntur exoſtoſes, id eſt ἐξοστώσεις. Franciſco Philelpho tres fuiſſe teſtes, proditum ſcio. Apud Strabonem onychiſmum dici aduerto vnguium cultum & elegantiam. Siquidem ὀνυχίζειν, diligenter exquirere eſt. Onyches xylini Herodoto hiſtoria ſeptima ſunt lignea inſtrumenta nauium armamentis contorquendis.

Animalibus cunctis ineſſe rationis orationiſq; vim, ex Porphyrio. Item de Apollonio Tyaneo quæpiam.

Cap. XIII.

Porphyrius in literis veteribus doctiſſimus libro De ſacrificiis tertio, afferre ſe opinionem ſcribit tum veram tum etiam Pythagoricam: Omnem ſcilicet animam ſenſibus & memoria præditam, eſſe rationalem, habereq; rationem & orationem interiorem exterioremq;, qua inter ſe loquantur animalia. Quorum verba non diſcerni, à nobis, nihil mirum ſit, quum barbarorum etiam multorum ſermonem minimè diſcernamus, neque tam loqui, quàm indiſtinctè vociferari putemus. Addit, ſi credendum ſit antiquis atque illis qui patrum noſtrorum, & noſtro tempore extiterunt, eſſe qui dicant, ſe audire ſermonem animalium atque intelligere: ſicuti apud veteres Melampus & Tireſias ac Thales: nuper verò Apollonius Tyaneus, quem dicunt in amicorum cœtu, quum audiret hirundinem aliis nuntiare, aſinum prope vrbem onuſtum cecidiſſe, triticúmque humi diffuſum, declaraſſe audita, idque ita fuiſſe compertum. Subiungit, Ariſtotelem, Platonem, Empedoclem, Democritum, alióſque qui veritatem de animalibus perſcrutati ſunt, participationem rationis orationiſque in animalibus comperiſſe. Illud verò hîc obiter legentes monitos volo: Philoſtratum libro quarto, Apollonij hiſtoriam illam de intellectu colloquij auium, aliter narrare. Neque enim hirundinem, ſed paſſerculum fuiſſe ſcribit: in aliis item diuerſus eſt aliquo modo: ita tamen, vt ſententia ferè ſit eadem. Summa verò, hæc omnia eſſe nil aliud, quàm vanitates & immundorum ſpirituum fallaciſſimas præſtigias. Quis neſcit, Apollonium hunc magica ſolum fuiſſe inſignem? Siquidem vt aptiſſimè colligit Euſebius, aduerſus Hieroclem, qui Philoſtratũ Euangeliſtis præponebat, non modò inter Deos admirandóſq; viros locum non habet, ſed ne

A inter philoſophos quidem ab aliquo reponitur. Quamuis reperiam, à quibuſdam vt Deum fuiſſe cultum, & ſimulacrum eius ſub Herculis Alexicaci nomine conſtitutum, ab Epheſiis fuiſſe honoratum. Sed & Antoninus Caracalla magiæ deditus ac goetiæ Apollonium amplexabatur plurimum, illi etiam heroo ſubſtructo, vt ſcribit Dion: etiam ſi, vt in Epitome legimus, [illegible]. Qui magum fuiſſe hunc hominem, ambigit, Philoſtratum legat: quamuis omnium, qui B vnquam hiſtoriam conſcripſerint, mendaciſſimum: acrius rerum pondera perpẽdat, veritas interlucebit etiam ſi immenſa caui ſpirant mendacia folles. Neq; tamen, inquit Euſebius, hodie quoque deſunt, qui expertos ſe dicant, eius nomini inuocato magicas ineſſe virtutes ad ſuperſtitioſa quædam peragenda. Quibus equidem non facilè adducor, vt fidem aliqua ex parte præſtandam putem, quando ex harena mihi planè funiculum nectere videntur. Quæ ſi quis C probare poteſt, is mihi nec nare nec omnino literas perdidiciſſe, aut primoribus ſaltem prægustaſſe labris, cenſebitur. Cæterum nec ab Philoſtrati vanitate abiit longe Flauius Vopiſcus, qui Apollonium ceu auguſtius numen veneratus, per quietem, Aureliano imperatori ingeſtum ſcribit, ſubmonentem: Aureliane, ſi cupis vincere, nil eſt quòd de ciuium meorum nece cogites: Aureliane, ſi imperare vis, à cruore inno- D centium abſtine: Aureliane, clementer te geras, ſi viciſſe cupis.

Qua ratione animam exui alis traditum ſit, aut eaſdem reparare. De quatuor paradiſi fluminibus.

Cap. XIV.

Zoroaſtrem, abs quo omnis veterum theologorum ſapientia demanaſſe creditur, memoriæ E prodiderunt Chaldæi quidam non indocti homines, ſolitum dicere, alatam eſſe animam: fractis verò alis ac gradu (quod aiunt) deiectam, in elementa ferri præcipitem, tum illis ſuccreſcentibus in gradum reponi, & ad ſuperos reuolare. Hoc & Pythagoricum dogma eſt, immo verò etiam Platonicum, à magno in primis Plotino confirmatum, libro octauo Enneadis quartæ, de animæ deſcenſu in corpora. Franguntur autem alæ, ſiue interuelluntur, vbi incli- F natio vegetalis naturæ intenditur ad corporea gubernanda. Eſt poſtquàm ab incolumi innoxióque habitu melioris prouinciæ gubernandæ longius aberrauit anima, & velut ſartum tectum ſibi elocatum prodidit, redemptura neglecta: qualis quidem habitus penes ipſam totius animam, vt Platonicè dicebam, vigebat. Hinc & ſcienter quem fregiſſe alas dictitare, velut adagio poſſumus: quando diuinis omiſſis aut neglectis, quæ ſola verè ſunt, imagines ſequitur & G vmbras: hoc eſt, ſomniat in ſenſibus, terrenis tãtum intentus, nil magnopere ſuſcipiens. Quod Procli comprobat doctrina, vbi tres eſſe prodit conuerſionis ſpecies. Quis enim ad aliquid ſe deterius conuertitur, dum à perfectione propria labitur: vel deterius nitidatúſque conſurgit ad melius, propter propriæ vitæ vigorem actionémque naturalem: vel reflectitur ad ſeipſum,

Digitized by Google

propter cognitionem ſibi conſortem, mediámque ſpeciem motionis? Conuerſio quidem erga deterius paſſio quædam eſt animæ alas abiicientis, & in obliuione iam poſitæ ſuiipſius, ſimulatque altiorum. Conuerſio verò & ad ſe & ad melius, non ſolis competit animis, ſed ipſis quoque diuinis: ſicuti nos Parmenides docuit. Sed & Syneſius eruditè admodum: Optima, inquit, in animis affectio vel habitudo, ſpiritale vehiculum leuius efficit, abſtergítque habitudinis deterioris profunditatem. Tractibus nanque naturalibus, aut attollitur in ſublime, ob caliditatem atque ſiccitatem: idque apud Platonem alarum aſſumptione ſignatur: & apud Heraclitum ſignificat idem, ſplendor ſiccus, anima ſapiens. aut craſſeſcit humeſcitque ſpiritus, vndè immergitur terræ receſſibus naturali pondere deliteſcens, expulſúſque in ſubterraneam regionem. Zoroaſter porrò, abs quo exorſi ſumus, qui non Æſopum modò (vt dicitur) attriuit, ſed omnis literaturæ interioris penitiſſima ingreſſus videtur, refici poſſe dilapſas perdocuit, ac confractas alas: ex conditorióque ac ſpelunca, & (vt planè dicam) ex ærumnarum piſtrino, vnde velut de crypta ſupernum rarò ſuſpexerit lumen, vbíque compeditus diſtinetur animus, dum agit ac vtitur ſenſibus, emerſum patere, ſi ex fluentis quatuor, quibus (inquit) paradiſus Dei abluitur & irrigatur hauſerimus nobis ſalutares aquas. Adiecit & ſingulorum quaſi nomenclaturam: Eius, inquit, quod ab Aquilone profluit, nomen interpretari rectum valet: quod à meridie, pietas. Id verò eſt, inquit Plotinus, ſi quodam reminiſcentiæ munere ad entia contemplanda faciamus exordium. Gregorius porrò profluentium ex paradiſo amnium tropologicam exponens rationem: Quatuor fluminibus, inquit de paradiſo egredientibus terra cõmadeſcit: quia ſolidum noſtræ rationis ædificium, prudentia, temperantia, fortitudo, iuſtitia continent: his enim quatuor virtutibus tota boni operis ſtructura conſurgit. Quatuor flumina paradiſum rigant, quòd dum his quatuor virtutibus cor affunditur, ab omni deſideriorum carnalium æſtu temperatur. Idem & tertiodecimo Diuinæ ciuitatis libro Aurelius Auguſtinus ſcribit: ſed addit, Paradiſum eſſe vitam beatorũ: ligna eius, omnes vtiles diſciplinas, & lignorum fructus, mores piorum, & lignum vitæ, ipſam bonorum matrem ſapientiam, & lignum ſcientiæ boni & mali, tranſgreſſi mandati dæmonicis obſidiis experimentum.

Non verba Platonis attendenda ſed ſenſum. Quæ ſint animarum alæ. Quid in eiſdem auriga & equus geminus. Columbæ geminæ apud Virgilium quid ſint.

Cap. XV.

CÆterum, de quo necdum verba fecimus, quærat hîc aliquis, quáſnam in anima intelligere alas, aut poſſimus, aut debeamus. In quo doctos omnes commonitos volumus, nihil eſſe quod nos vocabula in Platone, vel hæreticos eiuſmodi auctoribus turbent. Rudis enim, inquit Dionyſius Areopagita, & temerarij hominis eſt, non vim rei attendere, ſed vim facere velle vocabulis. Solent enim de nominibus altercari, qui non diuinas res exquirunt, ſed ſonos verborum ſectantur, & aurium tenus ea recipiunt, quæ mente voluitare recto pióque iudicio debuiſſent. Igitur, vt ad rem veniamus, geminas alas accipio geminum inſtinctum menti ingenitum, ad ſuperna animum eleuantem. In intellectu quidem inſtinctum ad diuinum verum. In voluntate inſtinctum ad diuinum bonum pro viribus conuertentem. His verò remiſſis, è cælo labi animam, Pythagoricis placet. Aut planius, animæ alas contemplatiuam intelligamus virtutem, atq; item moralem, quas veritatis diuinarúmque rerum contemplatione ac intuitu recuperet, quemadmodum terrenorum appetitione atque caligine amiſerat. Porrò apud optimum maximũ poetam diuini operis libro ſexto, Columbas geminas, ad aureum ramum inueniendum duces, non aliud quàm haſce alas eſſe contenderim, quibus conniuentibus erigitur mens ad ſapientiam, auri nomine ſæpius ſignificatam. Sed & à Venere mittuntur, quia amor diuinorum eximius alis præſtat alimenta, quibus ſurrigimur, mox & in Deum tranſimus. Quam rem illa ſignificant,

> Tollunt ſe celeres, liquidúmque per aëra lapſæ
> Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt.

Addamus præterea & Platonis inuolucra in animæ item ratione, quæ ſi accipienda ſimpliciter putes, nec vltra appium (quod dicitur) quippiam introſpexeris, anilia eum putes deliramenta contexere. Vbi ergo philoſophus is vires animæ diſtribuit ac ſecat in partes quodammodo, rationem quidem aurigæ vocabulo, prudentioribus monſtrat. Appetitum verò geminum, equi indicant gemini. appetitum quidem rationis compotem, equus bonus: appetitum eiuſdem impotem, equus malus. Animum autem, quamdiu integer & alatus ſit, ſublimem ferri, Plato vult, & diuino aſpectu frui. Poſtea verò quàm alas amiſerit, deferri, quoad ſolidum aliquid nactus fuerit, tum terrenum corpus ſubeuntem conſtituere animal mortale atque immortale. Ali itaque & augeri animæ alas, dum pondus ſibi coniunctum ſublime tollit, vbi genus Deorũ incolit, bonitatéque & ſapientia & pulchritudine animus præſtat: minui verò & perire, dum vitiis animus deprauatur atque degenerat, bigatum auerſus prauitate. Digna prorſum ſententia, quæ vncialibus literis ſeu pollicaribus ſubnotetur, quo vel cæcutientibus ac luſcitioſis ingeratur liquidius.

Vehicula animæ tria. Item quid animæ idolum, & quid vmbra. Maronis locus exponitur. Animas violenter pereuntium poſſe hoſtes inſectari. Statuarum ordines. Coloſſi vnde. Signa quæ dicantur proprie. De ſenſibus ætherei corpuſculi mira.

Cap. XVI.

VErum enimuero, quia in veterum theologorum ſcita de animi ratione incidimus, placet, paruper ſepoſitis aliis, quæ plurima ſeſe in-

ma ſeſe ingerant, in eaſdem excurrere amœnitates: nec id tamen fruſtra, ſed vt Platonici Maronis profundiorem ſcientiam, Cimmeriis adobrutam tenebris, promamus in lucem, ſicuti ex Platonicorum doctiſſimis accepimus, ex quibus plerique animam tribus vti vehiculis produnt: primo quidem immateriali & ſimplici, id eſt cæleſti: ſecundo materiali & ſimplici, id eſt aereo: tertio materiali atque compoſito, hoc eſt ex elementis quatuor cõſtituto. Et primo quidem vitam infundere rationis impotem, ſed mortis neſciam. Secundo irrationalem item, ſed longæuam, quæ videlicet compoſito corpore aliquando diſſoluto, ad certum ſuperſit tempus in ſimplici corpore. Tertio denique vitam & ratione caſſam, & vnà cum diſſoluto corpore diſſoluendam. Porrò in prima vita vehiculo communicata ſenſum eſſe communem atque impatibilem. In ſecunda patibilem atque communem, id eſt per vehiculum vniuerſum, ſenſum pariter vniuerſum. Denique in tertia ſenſum diuiſum pariter atq; patibilem. Prętereo parte hac quæ Platonem inſectati promunt, vmbram animæ poetis celebratam, ab Platone vehiculum nuncupari: in qua cernatur animus, & localiter moueatur. Quippe eſſe ipſum inuiſibilem, vmbram viſibilem, ipſum localiter immobilem, quia ſit incorporeus. Quòd verò per locum mouetur, locum metitur, qui ab incorporeo nequit menſurari: quî enim menſuretur ſpatium ab non ſpatio: vmbram verò vtrunque præſtare, quia magnitudinem habeat, etiam ſi nõ corporis, ſed ſuperficiei. Verum ad Platonicos redeo. Vehiculum primum intellige æthereum corpuſculum, acceptum ab æthere: immortale indumentũ animæ, naturali quidem figura rotundum propter ætheris regionem ſed in humanam effigiem ſeſe transferens, quando humano inſinuatur corpori, rurſúmq; vbi exſinuatur, priori reſtitutum figuræ. Hoc vehiculum Zoroaſter πνεῦμα vocauit, id eſt ſpiritum: quia propter tenuiſſimam & ſplendidam puritatẽ eſt quaſi non corpus. Quod tamen perſæpe nimio corporis elementalis affectu adeo ſordeſcit ac grauatur, vt caliginem contrahat elmentalem, quam animæ vmbram priſci theologi nuncuparunt. Actum verò viuificum, quem ædit anima in corpuſculum huiuſmodi, animæ idolum. Id verò in nobis geminum intelligunt: alterum quidem ab anima noſtra, alterum verò ab anima mundi. Et noſtrum quidem ab anima noſtra ſeparari nequit, ſed ab effectu vacare. Mũdanum verò ab anima noſtra reuelli ac deſpici omnino valet. Porrò probabile putabant veterum theologorum ſcientiſſimi, animas hominum violenter pereuntium, quos βιοθανάτους vocant, quippe inexpiatas, vehementius diuexari perturbationibus. Poſſe quin etiam hoſtes inſectari inimiciter, cui fomites non ſuggerat modò humana indignatio, ſed diuina licem permittat Nemeſis, nec deſit dæmon. Supereſſe verò in anima ſenſum, antiqua ſapientum veſtigia inſequutus, nec tacuit Maro noſter, ſimúlque vltionis auidam affectionem & aerei vſum corporis. Quid enim ſibi velle aliud putamus id,

Et nunc magna mei ſub terras ibit imago.

Equidem, vt qui affatim Platonicis imbutus foret ſacris, imaginem rationalis animæ eſſe putat primam, illam ſentiendi naturam. Sed inferat curioſior quiſpiam, & medullas item rerum ingenioſe ſcrutatus, cur magnam pronuntiat imaginem? Nempe quia reliquorum eſt fons ſenſuũ communiſque ſenſus. Et magno præterea vtitur corpore, ſcilicet aereo. Quod quidem huic inſinuatum quodammodo fit anguſtum hoc verò exutum explicatur in amplum, elementi id aerei natura exigente. Fuere tamen qui ſimplicius Virgilianum eruerent ſenſum: nam quum ſtatuarum ordines ferè comperiantur hi, vt pariles ſint vel magnæ vel maiores aut maximæ, & pariles dicantur, quum humani corporis modulus ſeruatur, cuiuſmodi ſurrigebantur ſapientibus viris: magnæ ſi infra ſeſqui alteram continetur ſtatura, quæ Auguſtæ vocantur etiam, quales regum ſunt ac imperatorum, hinc magnam dici imaginem à Didone, quæ ingemiſcat, non excitatum iri ſtatuam, quod ſibi manum admouiſſet non citra infamiæ labem. Deniq; ſtatuæ maiores, quibus commenſus foret duplicatus, quales heroum viſuntur. Nam maximæ diis optimis ſacræ multo etiam auctiores compingebantur, vnde coloſſos nuncupabant de hiantis vaſtæ inanitatis ratione velut κολοσσὸν. Sed ad Platonicos redeundum: ſi illud non omiſero, quæ humani habitus ſtatura minores ſunt, vniuerſim ſigna dici, ex quo & ſigilla, etiam ſi proprietas parum attente cuſtodiatur quandoque, quod & in multis. Porrò.

> Omnibus vmbra locis adero, dabis improbe pœnas.

Imaginem ab vmbra diſtingui, ſignificat: ſiquidem eſſe imaginem ſtatuit, in aereo ſenſum corpore, at corpus aereum animæ vmbram. Sicuti craſſius hoc & hebetius, terrenúmque corpus carcerem nuncupauit, vitam verò in hoc profluentem ab anima, quia ſit animæ ipſius actus, imaginem etiam vocat Plotinus, & ſimulacrum: quæritque nunquid anima hinc abeunte, pereat ſimulacrum. Et nõ perire quidem aſtruit, ſed deſinere vlterius imaginem eſſe. Placet ſiquidem non Plotino ſolum, ſed & Numenio, nihil vſquam vitæ perire, quia vita ſit quidam æternitatis, id eſt primę intelligentiæ ſplendor, & indiſſolubile vinculum vniuerſi. Attamen ſeparare hoc Homerus videtur in Hercule, ſimulacrum eius ad inferos demittens: ipſum verò inter Deos adnumerans. Vtrunque ſiquidem verbis obſeruat, & quòd inter Deos, & quòd apud inferos diuerſetur, diuiſit igitur. Fortè verò, inquit Plotinus, ſermo ſic erit probabilis, quippe actiua virtute præcellens erat Hercules, exiſtimatus quoque ob probitatem eſſe Deus, ſiquidem actioni mancipatus, contemplationi non vtique. Alioqui totus apud ſuperos ſtatueretur. Sed inde nimirum & apud ſuperos eſt, & aliquid eius interim eſt apud inferos. Diſparationem verò hanc ſignificaſſe item Ennius videtur: ſicuti a Lucretio De rerum natura primo, commemoratur: Acheruſia, inquit, templa fingit Ennius,

> Quò neque permaneant animæ, neque corpora noſtra,
> Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris.

Verùm prius, quàm ab hiſce iucunditatibus Platonicis abeamus longius, addamus præterea ſecretiora quædam ex ſacrariis eiſdem. Actum viuiticum animæ in vehiculum, hoc eſt æthereum corpus, animæ idolum appellari diximus. Sed illud ſciendum, opinatos fuiſſe veteres, ineſſe huic idolo phantaſiæ vim rationis minimè compotẽ & confuſaneam. Eiuſmodi item ſenſus, vt viſus per vehiculum totum fuſim propagetur: propagetur & auditus. Sed ſenſibus iis haud ita perfrui multos, neque item ſæpius. Ineſſe verò illis eam poteſtatem admirabilis naturæ, vt ſphærarum tacitus alias concentus perſentiatur. Auditui ſubiiciatur & vox dæmonica, viſui obuia ſint & corpora, ſi abiuncta quadamtenus terreni, & proinde craſſioris ſarcina corporis, in æthereum ſeſe anima corpuſculum ſeuocarit. Siquidem Mercurij filium Tatium rite, rectéque ſacris expiatum proditur, exclamaſſe illico, agere iam in ſe corpore mortis neſcio, tralatúmque altius miranda præcipuè & intueri & audire. Quod approbans Mercurius, id ipſum vſu veniſſe ſibi teſtatur. Sunt qui monumentis prodant, nec tacuit Platonicus Olympiodorus, Tyaneum Apollonium eorundem poteſtate ſenſuum, quum in vrbe ageret, tanquam de illuſtriore ſpecula, quæ in Ægypto fierent, proſpectaſſe atque item enuntiaſſe. Sed hæc viderint illi. Quando qui fallaciſſima poſſent dæmonum ingenia, quibus præpedita tunc humana mens diſtrahebatur, omnes nouimus: quibus, mundo in veſpertinum vergente, cælitus micantiſſima CHRISTI lux affulſit. Arbitratur Plotinus intellectum primum eſſe, eſſentiam primam, à quo & in quo ſint intellectus alij, non ſolum per ideas, verum etiam per proprias (vt ita dixerim) exiſtentias intellectuales animæ, ſecundum intellectualem ſibi propriam facultatem, etiam dum ſunt in corpore. Sicuti lineæ à centro ad circumferentiam vſque perductæ non diſcedunt à centro, dum circunferentiam contingunt. Hinc effici vult, vt intellectus prophetæ hominiſque abſtracti, etiam ſi in Oriente tantum eſſe videtur, proſpiciat tamen quæ & in Occaſu gerantur: quia intellectus omnes in ſe inuicem, & vbique ſunt: quandoquidem ſunt ſemper in ſimplici mente diuina tota ſemper vbique præſente.

An ſit philoſophandum. Omne genus ſcriptorum excutiendum. Ariſtoteles cur diceretur anagnoſtes. Ariſtotelicorum librorum ratio docta. Tetraotos qui. Philoſophiæ laus.

Cap. XVII.

NOn ambigo, minimè defuturos, qui noſtrum hoc inſtitutum Timoniano dente inceſſant, vel etiam Vatiniano proſequantur odio, & eos præcipuè, qui ſunt iſtiuſmodi amœnitatum rudes, ἀνήκοοι, hoc eſt auſcultationum exſortes, limo cœnóque dum luteſcunt: vbi ad hunc modum in intima philoſophorum ſacraria, & Platonicorum in primis diuertimus, quorum ſymbolum eſſe proprium nouimus, τὸ θεῖον: vel quod (vt M. Tullius ait) quibuſdam, & iis quidem non indoctis viris totum hoc diſplicet philoſophari. Neoptolemus verò ille Ennianus philoſophari ſibi ait, neceſſe eſſe, ſed paucis: nam omnino, inquit, haud placet. Quam ſententiam Gellius interpretatus, guſtandum dixit de philoſophia, non in eam ingurgitandum. Fortè quod non ſit noſtrum onus, nec iis humanioribus ſtudiis magnopere rerum illa ſubtilitas congruat. Ego verò qui ex Platone didiciſſe videor, philoſophi officium eſſe, diuina tenere, humana gubernare: prius enim diuinam, id eſt abſolutam ipſius boni naturam per ſapientiæ claritatem contemplatur: deinde, ad id bonum, velut ad finem humanas operationes dirigens, humana diſpenſat, non paucis: quod & Cicero quoque non abnuit, philoſophandum arbitror: nec curſim id genus libros tranſeundos, præſertim ſi veram quis philoſophiam inſiſtat, non palliatam, non ἐκ πώγωνος, id eſt ex barbitio, non fucatam, non quæ populari auræ rationalis animi generoſam mancipet diuinitatem: vt nil efflet, niſi gloriolas inanes, nil captet tumens, niſi rumuſculos fecundiores. Nec tam præclara rerum ſcientia, ex qua, velut ex equo Troiano, innumera prodit ſapientium caterua, ab hiſce ſtudiis floridioribus ſequeſtratur: niſi quis benè rectéque viuendi rationem, quod perabſurdum foret, velit ab oratore auferre, cum eiuſmodi rerum doctrina, ſine qua mancus ſit, ac prorſus inutilis, ni garrulum quendam fingamus eum, & nil aliud, quàm ſtrepentium ſine more graculorum, obturbantem, proflantémque quicquid in buccam venerit. Sed vtinam vel frequentius, immo verò ſemper præſtare id ipſum poſſemus. Equidem pro virili ab antiquitatis noſtræ veſtigiis nunquam vel latum vnguem reuellar. Scimus profectò, quum veteribus omnibus vſitatiſſimi fuiſſe moris, vt omne ſcriptorum genus excuterent, nullas quas poſſent, commentationes illectas intactáſque præterirent, tum Ariſtoteli vel in primis, qui ex nobili lectionis multiiugæ variantiſque cura eſt à Platone anagnoſtes nuncupatus, tanquam lector foret infatigabilis, & χαλκέντερος planè, vt Græci dicunt, ac ſititor inexplebilis. Vnde mox illi ingenio inenarrabili tria philoſophiæ munia ſuſcepta pertractatáque ſunt, phyſicum, metaphyſicum, morale. Sed ita, vt alphabetis tribus omnia ſit complexus: iam enim publico bono in parerga excurremus: nam phyſicorum libri, elementa implent omnia. Siquidem octo leguntur De rerum naturalium principiis, De cælo ac mundo quatuor, De generatione ac corruptione duo, De meteoris quatuor, De animæ hiſtoria tres, De animalium motu vnus, duo qui parua (vt modo dicitur) naturalia complectuntur. Huic verò ſententiæ vetus ſuffragatur attitulatio. In qua more Homerico ita enotabatur librorum ordo, vt phyſicorum diceretur alpha, qui primus: beta, qui ſecundus: & deinceps. Quam rationem in Moralibus, item eſt ſequutus. Nam ni demutilati forent temporũ incuria, ac præcurtati, plenũ literarum numerum in ethicis, politicis, œconomicis agnoſceremus. Id ipſum & in Metaphyſicis conſequeremur, ni pleraque deprauaſſet vetuſtas. Quæ autem de plantis, aut de animalibus tanto ſunt cõcinnata philoſopho, iam elementa non ſunt, ſed velut ex elementis coaptatæ ſyllabæ. In quã ſeriem

riem veniunt & magna moralia. Omnia verò hæc problemata, & phyſionomica addiuinatio conſequebantur, quæ ab elementis diſſita longè ſunt. Quando nec in re grammatica de oratione quicquam diſſeritur, ni literatum præceſſerit cognitio cum ſyllabis & dictionibus. Quamobrem, quum anguſtæ omnino mentis ſit, intra vnam ſe porticum aut academiam continuiſſe, pergamus hiſce varietatibus & doctis ſeceſſibus hoſce libellos excolere, vt ſi quis fuerit eorum genius, nitidiores, ac ſuo more vnguentati veniant in manus hominum. Nec philoſophiæ nomen exhorreſcamus, quando hæc eſt verus germanúſque τετράωτος, id eſt auribus inſignitus quatuor, quo nomine eum Græci interpretantur, qui multa viſu conceperit, multa & auditu. Nam, vt Ariſtoteles docuit, & non tacuit Plutarchus, & ante eum Theophraſtus, primæ notæ virum addecet, quæ ſunt, contemplari, ruſúmque obire, quæ oportet, congruáque vitæ hominis ſunt. Proinde Plato, ingentibus quibuſdam admirandíſque bonis legitimorum philoſophorum animos refertos eſſe prædicat, ac poſt corporis mortalis interitum, diuinis epulis veſci, veritatíſque campum cum diis vnà circumluſtrare. Idque ex eo potiſſimum promereri, quòd in omni vita deſiderio ſcientiæ diuinæ flagrauerint. Inſcitia verò adobrutos iis comparat, qui vitam omnem in ſubterranea quadam ſpelunca tranſegerint. Seneca porrò ad philoſophiam confugiendum monet, quòd eiuſmodi literæ non apud bonos modo, ſed & apud mediocriter malos inſularum loco ſint. Scitum quoque Luciani illud, detornatúmque, ac velut ex oraculo propagatum, philoſophicis myſteriis non initiatos, id eſt τοὺς ἀμυήτους, vt inquit Plato, dici ἐν τῷ σκότῳ ὀρχεῖσθαι, hoc eſt in tenebris ſaltare. Hæc denique non ementita nobis ſuggeret in ſalo Fortunæ (vt ille ait) medicamina, quibus plerunque longinquitas, & ignorabiles gentes auctoritatem conciliant, ſed quæ citra diſſimulationem dici rectè poſſint θεῶν χεῖρες, id eſt deorum manus. Quanquam deſamatos homines ac erraticos incoláſq; ganearum ſordentium, & demortuos quodammodo nomen ſæpe ſibi vendicare ſanctiſſimum intuemur dolenter: quum tamen Harmodij & Ariſtogitonis nomina, ne vnquam ſeruis indere liceret, decreto Athenienſes cauerint. Et quoniam noſtratia hæc humanitatis ſtudia obloquentes multi inceſſere non deſinunt, ceu ſolidi probíque adſit nihil, ſed humentia planè omnia, & neſcio quomodo congeſtitia, architectos interim imitabimur, qui in palationis ratione, vliginoſo ſolo, fiſtuca adhibita, ſic addenſant, vt ſuſtinendis mox oneribus quibuſcunque abunde ſit par. Sint porrò quæ de philoſophiæ petuntur ſacrario, velut ſuccidaneum quiddam, quo delicatioris ſtomachi faſtidium detergatur.

Heroum quid ſit. Expenduntur apud Thucydidem loca duo. Heraum quid. Hermaa. Muſea. Diaſia. Pandia. Demetria. Hiera picra. Pelia vaticinatrices. De Cranio. & Cranone. Epicrano, & de Herophile, ac Sibyllis. Crono cranion. Epicraſis quid. Cranion ſophotaton.

Caput XVIII.

Magnæ virtuti heroum excitare, veteris fuit moris. Id & Atriſio fuiſſe poſitum, Apollonij interpres ſcribit. Sed & leocorium, quod Athenis erat, heroum item dicebatur. Significari autem eo nomine monumentum, putant eruditiores, vſitata & Latinis auribus dictione. Plinius libro decimo, quam ob cauſam incolæ, quod vocant heroum, in eo loco fecere, appellatum Iouis & Virginis. Androgei aram Pauſanias ſcribit, in Attica ἡρῷον dici. Polion verò in Lesbo locus, inquit Stephanus, vbi erat Tantali heroum. De Vlyſſis heroo penes Lacedæmonios, apud Plutarchum in Cauſis hiſtoria eſt: ſed in ratione ciuilium præceptorum ſcribit idem, Theagenem heroa cœnaſſe epitaphij cuiuſdam. Thucydides quoque hiſtoria tertia, Platæenſium. Lacedæmoniis obſidionē deſcribens, & quorundam eruptionem per hoſtium munimenta, inquit, Pergebant autē conferti Thebas verſus ἐν δεξιᾷ ἔχοντες ἀνδροκράτους ἡρῷον, quæ verba non aliud nobis reddunt, quàm dextra habentes Androcatis heroum. At Laurentius tranſtulit, Iunonis templum ab Androcate ædificatum. Quòd ſi quis putat heroum ſignificare Iunonis templum, fallitur: ſed doctiſſimus interpres legiſſe videtur, nō ἡρῷον, ſed ἡραῖον: qui lapſus equidem procliuis eſt, ac lubricus. Eſt verò Heræum planè Iunonis templum. Quis enim neſcit, Iunonem dici heram? Sed & eiuſdem feſta dici Heræa inuenias, vel apud T. Liuium: ſicuti Mercurij Hermæa, & Muſea, Muſarum ſunt: Iouis, Diaſia & Pandia: Cereris, Demetria. Sed ad Heræum redeo. In verſiculo tamen illo ex Ennio apud Ciceronem De officiis primo,

Vóſne velit, an me regnare Hera.

Pro Fortuna dici Heram interpretantur, dicunt & gratiam ſignificare, atque item auxilium. Dicitur item Græcis, ἡραία ζωὴ, id eſt regalis vita: quoniam ſit Iuno, ἡ βασιλεία, quod de Euſtathij doctrina eſt. Fuit in Thracia quoque ἡραῖον τεῖχος, id eſt Heræus murus: ſic verò dicebatur locus quidam, cuius in Philippicis commeminit Demoſthenes. Hiera verò ad præſens inſtitutum nil facit. Ea ex aloe concinnatur, vt ſtatuit Galenus, quam nonnulli picram quoque appellant. Heræum item ſtare Pauſanias inquit, à Mycenis ſtadiorum quindecim ſpatio, in humiliore montis Eubœæ loco, de Aſterionis filia ſic nuncupati, prope quem fluat, quæ dicitur Eleutherij aqua. Ea verò quæ ſacra obeant, vti πρὸς καθάρσια, id eſt ad expiationes. Xenophon Rerum Græcarum ſeptimo, ab Argiuis apud Phliūtem muro circummunitum ſcribit Tricranon: Quod, inquit, ſupra Heræum eſt, ab Sicyoniis autem in montanis munitam Thyamiam. Heræum, id eſt Iunonis templum ante vrbem Platæarum libro vltimo agnoſcit Herodotus, interpretis etiam aſtipulatu. Herophile ſibylla fuit, quam Græci Iouis & Lamiæ Neptuni filiā tradunt, quæ mulierum prima cecinerit oracula. Quo in genere fuit apud Cumæos Amalthea, apud Hebræos Sabba, vt prodit Pauſanias, Beroſi, & Erimanthes filia. Phaennis apud Chaonas, apud Dodoneos Peliæ, id eſt πέλειαι. Nam & hæ vati-

cinio fuere inſignes, ſibyllæ tamen dictæ non ſunt. Verum, vt ad Thucydidem redeamus, vt Vallæ comprobari lectio item poſſit, illud facit, quia in eiſdem locis libro eodem fanum Iunonis hiſtoricus ſtatuat. Nec videri poteſt interpres imperitia lapſus, quum libro ſecundo, vbi ita Græcè ſcribitur, καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἡρῷα πάντα, Baſilicas Latinè pro herois reddiderit. Nec diſſimulandum tamen, videri quandoque Laurentium in aurem vtranque dormire, ſicuti libro quinto, vbi Thucydides ait, καὶ κατέλυσαν αὐτοὺς ἐν κρανίοις τῆς κεφαλληνίας. ipſe crania interpretatur vertices: quum tamen, licet vnitatis numero, Cranion eſſe Cephaleniæ ciuitatem, conſtet vel auctore Stephano. nam Cranon in Theſſalia eſt. Quam prius Ephyram volunt nuncupatam, Cratonem verò dictam de Cranonis nomine, illic regnantis, quem peremerit Oenomaus. Sunt ex Græcis qui ita prodant: Cephalenia, inquiunt, tetrapolis eſt, Pale, Cranæa, Samæa, Pronæa. Quamuis & Cranon, alterius ſit ciuitatis nomen, in qua duos modò coruos reperiri perpetuò, Callimachus ſcribit in Admirabilibus, & Theopompus: qui, vbi alios progenuerint, abeũt ipſi, compares ibi relinquentes. Cranion verò Græcè tum locum ſignat, tum caput. Vnde Rerum Græcarum quarto Xenophon, ab columna excidiſſe cionocranion prodigioſe, tradit, quo columnæ innuitur caput. Sed Valla fortè maluit Latinè, quàm ſemigræcè ciuitatis nomen exprimere, etiam ſi hoc fieri magnopere non debeat, nec ſoleat. Credamus tamen id iure factum, quando tralator inter graues cenſeri poteſt, ac auctoritatis non conuellendæ, cuiuſmodi appellant Græci ἀκινήτους, tanquam dicas, non mouendos. A crano connectitur elegans dictio Græcis epicranon, quod columnæ item caput ſignificat. Sed apud Euripidem etiam κρήδεμνον, ſiue reticulum aut vittam, quum ait, λιπαρὸν κεφαλῆς. Olecranon verò interpretantur ancona, id eſt cubitum. Epicratis autem medicorũ ſcholis verbum eſt vel frequens. Dicitur eo nomine aura τῆς κακοχυμίας, quum ſenſim, quod malum eſt, educitur, reponitúrq; itidem, quod bonum. Cranius, id eſt κρανεῖος, menſis eſt appellatio, qui Lacedæmoniis ferè totus ſacer quum foret, expeditionibus abſtinebant eo, quod ſignificat Thucydides. Quia verò cranion Græci caluariam dicunt, hinc facetiſſimè σοφώτατον κρανίον appellamus plerunque, ſtultiſſimum intelligi volentes.

Sepulchrorum religio. Plinij locus explicatur. Quibus datum in vrbe ſepeliri. Perſarum regum ſepulchra. Gentium in ſepeliendo ritus. Thucydidis ſepulchrum. Icrium quid. Hepheſtionis funus. Cinerarij. Monumenta cur.

Cap. XIX.

SEpulchra violaſſe, ſummum eſſe prioribus habitum ſcelus, indicio pleraque ſunt. Nam ea quidem proximè accedunt, vt opera putentur publica, quando religioni commendantur. Vbi corpus demortui hominis condas, inquit lex, ſacer eſto. Hinc illud ex ſecundo Naturalis hiſtoriæ Plinij, Terra nos à reliqua natura ab-

A dicatos, tum maximè vt mater, operit, nullo magis ſacramento, quàm quo nos quoque ſacros facit. Sed & in Numa Plutarchus mortuos appellat ſacros, quorum ſacra ſint ſepulchra: quod & Græcorum ſententia comprobatur, qui enũtiant ſubinde ἀκίνητα μὴ κινεῖν, non mouenda monentes relinqui oportere: quod & in prouerbialem ceſſit vſum. Id poſt alios teſtatur in Amatorio ſermone Plutarchus. Sunt è Iureconſultis, qui ſacrum dici ſepulchrum opinentur, in B quo caput hominis ſit reconditũ, etiam ſi membra abſint reliqua. Quin offenſo capite, violatum intelligi ſepulchrum: quoniam ſit ſenſuum arx caput, ac rationis: cóque amoto, reliqua iacere ignota prorſum ac omni decore exuta. Quamobrem quicquid honoris capiti contribuitur, vniuerſo planè contributum corpori exiſtimatur: quæ Ambroſij ſententia eſt. Proinde nulla ferè tam efferata gens, quæ non habendam ſepulchrorum rationem ſenſerit: præter C neſcio quos Lotophagos, quos ex vltima prędicant barbarie ſuos in mare defunctos, capeduncułis ac loculis prorſum neglectis, abiicere: parum intereſſe aſſeuerantes, humóne an aqua, an igne diſſoluerentur. Albani etiam curam mortuorum agere, nefas arbitrabantur. Sabæi, corpora defunctorum æquè atque ſtercus ducebant: quin etiam reges in ſterquilinia reiiciebant. Troglodytæ, mortui ceruicem pedibus alligabant, & raptim cum riſu & iocis D efferebant, nulláque loci habita cura, mandabant terræ, ac ad caput cornu caprinum affigebant. Diſertè Mœcenas dixiſſe putatur;

> Nec tumulum curo, ſepelit natura relictos.

Altè cinctum putes dixiſſe. Habuit enim, inquit Seneca, ingeniũ & grande & virile, niſi illud ſequundis cinxiſſet. Verum hos, vt immanitate ac barbarie notiſſimos nemo non vituperandos E execrandóſque cenſuerit, longè etiam magis Scythas, quibus moris erat, inter epulas honoris cauſa mortuos vorare. Nec tamen Scytis omnibus id fuiſſe in more, auctor Herodotus eſt hiſtoria quarta. Fuere & qui canes nutrirent in Hyrcania, quibus vita functos vorandos obiicerent: proinde etiam ſepulchrales dictos, docuit Strabo. Illud verò hac parte præſtabilius fortè videbitur, ex lege duodecim tabularum, Veſtibulum aditúmque ad ſepulchrum vſucapere, F non licuiſſe. Sancitum quoque lege ſcimus, vt grauis irrogaretur mulcta, ſi quis buſtũ violaſſet, aut ex ſepulchro columnam deieciſſet fregiſſétve. Apud Athenienſes ſepulchrorum tanta cura fuit, vt etiam peremptos bello, ſi quis dux honeſtare ſepulchro neglexiſſet, capite plecteretur. Spartæ cadauera veſte contegebantur punicea, oleæ præterea foliis adiectis. Epitaphium carmen, quo exprimeretur nomen, indere haud fuit fas, ni vir is in bello eſſet ſtrenuè G perfunctus. Mulieri honos habebatur idem, modo ἥβης interiſſet. Auctor Modeſtinus eſt Digeſtorum vigeſimooctauo, in conditionis humanæ memoriam ſepulchra ſtrui cœpta: vnde cur eadem dicantur monumenta, liquidò perſpicimus. Macedonibus item ſic tradito more, vt vix vllum militiæ tam ſolenne munus eſſet, quàm

quàm ſuos ſepelire. Apud Hebræos lege cauebatur, ne hoſtem inſepultum quidem relinquerent. Vlpianus Iureconſultus Sepulchri, inquit, violati actio infamiam irrogat. Paulus quoque ita ſcribit, Rei ſepulchrorum violatorum ſi corpora ipſa extraxerint, vel oſſa eruerint, humilioris quidem fortunæ ſummo afficiuntur ſupplicio. honeſtiores in inſulam deportantur, aut relegantur, aut in metallum damnantur. Caius tamen ait: Sepulchra hoſtium religioſa nobis non ſunt: ideóque lapides inde ſublatos in quemlibet vſum conuertere poſſumus, nec ſepulchri violati competit actio. Scribit Appianus, inter præcipua, cur legem agrariam recuſarint diuites fuiſſe, quod impium ducerent, monumenta maiorum ad alienos tranſire. Etiam ſi Pomponius ſcribit: Dominis fundorum, in quibus ſepulchra fecerint, etiam poſt venditos fundos adeundorum ſepulchrorum eſſe ius. [illegible] eleganter vocant Græci, qui maiorum ſepulchris ſint exuti. Veterum autem ſepulchra in agris fuiſſe, quum multa comprobarint, tum quod Vlpianus ſcriptum reliquit: Diuum Adrianum pœnam ſtatuiſſe aureorum quadraginta, in eos qui in ciuitate ſepulchrum feciſſent, quam fiſco inferri iuſſit. Et in magiſtratus eandem ſtatuit pœnam, qui id paſſi forent. Quin & publicari iuſſit locum, & inde cadauer transferri. Relatum tamen in Chronicis, Traianum intra Vrbem ſolum omnium, & in foro ſepultũ, quum morbo apud Iſauriæ Seleuciam interiiſſet. Sed ducibus etiam datum ac poſteris, Plutarchus ſcribit, vt in foro ſepelirentur. Memoratum in literis & illud ſcio, ſepulchra in vrbibus admiſſa quandoque: quod poſtea Duellio conſule inhibuerit ſenatus: Imperatoribus tamen datum & Veſtalibus, vt in Vrbe contumularentur. Nam & nocentes virgines, in campo ſcelerato intra Vrbem adobruebantur viuæ. Perſarum reges, in monte qui Perſepoleos arci ab Oriente incumbebat, nomine Regius, ſepeliri mos erat. Mirum dictu: in eius meditullio ſuſtructiones viſebantur, quæ reges caperent defunctos: ſed ita, vt aſcenſu nullo, machinis ſublata conditoria reponerentur. Hephæſtionis funus Babylone ab Alexandro celebratum, quæ toto ſunt terrarum orbe vnquam ædita, facile exceſſit magnificentia & ſumptu, quando ad duodecim talentorum millia traduntur infuſa: quo nomine in prouerbij faciem trahi ſcienter poteſt. Poſtremò in hoc vetuſtatis iucunda ſubit recordatio. Stabant maiorum ſepulchra lineamentis aſtructa exquiſitiſſimis, non deerat columnarum copia, ſplendebant cruſtationes, niteſcebant & ſigna ac tabulæ, ſpectabantur ducti ære aut marmore vultus artificio pereleganti. Scribit Marcellinus, Thucydidis ſepulchro fuiſſe Icrium appoſitum. Id verò cenotaphij gnoriſma, id eſt ſignum fuiſſe Athenienſibus patrium ac legitimum, vbi quis patria excidens, inibi haud foret ſepultus. Icrium verò, ſurrectum vocant lignum. Nam & CHRISTVM ab Iudæis icrio ſuffixum fuiſſe, traditum eſt. Sunt eo item nomine tabulata nauium, vel & theatrorum. Erant in cõcionibus quoque icria, ſuper quibus ſederent, ante vſum theatri. Illud auctarium item fuerit: Vigilantium quendam, aut verius dormitantium (vt inquit Hieronymus) cinerarios & idololatras ſolitum appellare omnes, qui martyrum reliquia venerantur.

Item de ſepulchris pluſcula & ſepeliendi ritu. Columellæ in ſepulchris. Stela. Pilæ ſtantes. Iſocratis ſepulchrum. De Philagri ſepulchro à Metello extructo Verſus longi, qui. Epicedium. Threnus. Calpis. Iniectio glebæ quid. Virgilij locus explicatur. Eria quid & ſparteria. Hieronymus locus reſtituitur. Hyrcani hiſtoria. Xenodochia quis ſtruxerit primus. Hydria quid. Seueri hiſtoria.

Cap. XX.

DE ſepulchris verò apud Solonem non ferè comperiuntur plura, quàm ne quis ea deleat, néve alienum inferat: ſtatuta item pœna, ſi quis buſtum columnámque violarit aut deiecerit. Poſtea vero propter ſepulchrorum amplitudines, quæ in Ceramico viſebantur, ſancitum lege eſt, ne quis ſepulchrum faceret operoſius, quàm quòd decem homines effecerint triduo, néve Hermas liceret imponi, nec de mortui laude, ni in publicis ſepulturis, nec per alium, niſi per eum qui publicè ad eam rem conſtitutus foret, dici licebat. Verum, mox vbi increuit luxuria, ſpectaríque ea cœpit ſepulchrorum magnificentia, quæ Romæ viſebatur frequens, Demetrius lege ſanxit, vt ante lucem efferrentur, & nouis ſepulchris etiam ſtatuit modum. Nam ſuper terræ tumulum erigi columellam iuſſit, quę trium cubitorum menſum non excederet: aut menſam, vel labellum. Menſarum meminit etiam in Decem rhetorum vitis Plutarchus, Iſocratis ſepulchro inſculptum arietem tradens cubitorum triginta, in quo eſſet Siren cubitorum ſeptem, ratione ſymbolica: prope item fuiſſe menſam, quæ poetas haberet, ac eiuſdem præceptores, in quîs & Gorgiam aſtronomicam inſpectantem ſphæram, & aſſiſtentem Iſocratem. Columnarum in ſepulchris morem ſcribunt quidam nobilioribus modò fuiſſe cõtributum, quo eorum faſtigium cæteris eminentius ſignificaretur. Columnarum ratio, inquit Plinius, erat attolli ſupra cæteros mortales. Quod & arcus ſignificant, nouitio inuento. Hoc verò ſepulchralium columnarum genus, à ſtando, στήλας vocant Græci, minores verò etiam ſtelidas. ſed & στήλας Herculis nuncupari in Græcorum monumentis obſeruauimus. Noſtri, ſtantes appellant pilas. Verum & alicubi Plinius excitatas ſcribit ſtelas literis incognitis. Plato Legum duodecimo, Nullum in loco fœcundo & agro ad cultum parato fieri ſtruíve ſepulchrum iubet: verum is, inquit, locus corpora defunctorum recipiat, qui ad cætera inutilis, & ad id tantùm commodus, viuentibus nil prorſum inferat nocumenti. Neque enim à viuis, minus item à mortuis terræ matris fœcunditas præpediri debet. Sepulchrum porrò extrui vetat altius, quàm viri quinq; diebus totidem excitare poſſint: lapides non maiores, quàm vt poſſint defuncti laudes quatuor ſolum heroicis verſibus æditas comprehendere. Quos, vt Cicero inquit, longos vocauit Ennius. Nam & Diomedes: He-

roicus (inquit) etiam hexameter dicitur, & pythius, vel epicus, & pyrrhichius, ac bucolius: ſuper quas appellationes etiam Latinè longus pes vocatur. Longos verſus hexametros dici, Gellius item ſubſcribit, approbátque. Scribit Ammonius, proditum à nonnullis, epicedium vocari, quod defuncti laudem continet, mediocri adhibita commiſeratione: ſed threnum cani in calamitate ipſa ab ancillis ante conditum cadauer, ac etiam pòſt, quin anno item vertente. Relatu dignum ex Græcorum theſauris: Metellum nepotem curioſius Philagri ſepulchrum exſtruentem, lapideum appoſuiſſe coruum. Id quum foret intuitus Cicero, in eius leuitatem iocatus: Hoc, inquit, ſapientius à te factum, πέπεικε γάρ σε μᾶλλον, ἢ λέγειν ἐδίδαξε, volare magis te docuit, quàm dicere. Sepulchra magnifico illuſtria impendio, ex admiratione Mauſolei monumenti à Romanis dici Mauſolea, ſcribit Pauſanias. Qui & Helenes mulieris indigenæ apud Solymos ſepulchrum fuiſſe tradit præcipuè admirandum. Antiquiſſimum ſepulturæ genus putat idem M. Tullius, quo apud Xenophontem vtitur Cyrus. redditur enim terræ corpus, & quaſi matris operimento obducitur, quo ritu ſepultus ſit Numa rex, ſepulta & gens Cornelia: donec è patritiis Cornelijs primus Sylla cremari voluit: talionem (opinor) veritus, quum C. Marij reliquias apud Anienem ſitas diſſipari iuſſiſſet. Sepulchrum antè non eſt, quàm iuſta facta. & corpus incenſum. Humatos propriè dicebant, quos humus iniecta contegeret. Eum morem ius pontificale confirmat. Nam prius quàm iniecta gleba eſt, locus vbi crematum corpus eſt, nihil habet religionis, iniecta gleba tumulis, & humatum eſt, & gleba vocatur, ac tum denique multa religioſa iura complectitur. Ex hoc verò ritu copioſius explicato enarratur amplius Maronis locus ex ſexto Æneidos, in quo plus iuſto inareſcunt interpretes:

> Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
> Iniice, nanque potes, portúſque require Velinos.

Impium porrò cenſebatur, viſo cadauere inſepulto, non inieciſſe puluerem: quod in Antigone indicat Sophocles. Et Athenis Buzyges eos eſt execratus, qui inhumatum cadauer neglectui habuiſſent. Quod autem Seruius ait, abſente cadauer fieri ſolita quædam ſolennia ſacra: exponebantur quidem in Legibus à Cicerone: verum ita laceri circumferuntur codices, vt Delio non ſolum natatore opus eſſe videatur, ſed amplius ipſo M. Tullio. Ad hæc porrò reſpicit Horatianum illud,

> Quanquam feſtinas, non eſt mora longa, licebit,
> Iniecto ter puluere, curras.

Hinc & Græci, ſepulchra dicunt ἠρία, hoc eſt eria, vt Theocriti interpres ſcribit in Pharmaceutria, [illegible] id eſt, ab ea quæ mortuis iniiciatur, terra, quam vocāt eram. Sunt qui eria opinentur dici, non ſurrecta, ſed iacentia ſepulchra. Apud Hieronymum ad Pammachium ex Origenis ſententia de reſurrectione, ſic legitur modo, Et quaſi αἰτεῖον, id eſt ſeminarium mortuorum, ſinu terræ confo-

A uetur. Mendum eſſe in verbo Græco exemplarium, dilucet: nec quid reponendum ſit, conſtat magnopere. Si coniecturæ ſupereſt locus, Hieronymianæ interpretationi aptius videtur, vt σπερμεῖον legamus, id eſt ſepulchrum, quo reuicturorum contineantur ſemina: quando ita ſtatuebat Origenes, in ratione humanorum corporum manere quędam ſurgendi antiqua principia, ſicut truncus, rami, folia, poma in ratione ſeminis ſunt. Monumentum, inquit Florenti-

B nus, res eſt memoriæ cauſa in poſterum prodita: quòd ſi corpus vel reliquiæ inferantur, fiet ſepulchrum. Ægyptios legimus, præſigni magnificentia conſtruere ſepulchra conſueuiſſe: quanquam in domorum ædificatione incurioſi admodum forent. Siquidem ſepulchra defunctorum domos ſempiternas, quoniam apud inferos infinitum ſit tempus, vocant. At domos ipſas, velut diuerſoria opinantur, argumento vitæ breuioris, ac momento tranſeuntis. Auctor

C Ioſephus eſt, & repetit Egeſippus libro primo, Hyrcanum quum ab Antiocho premeretur obſidione. vt auro redimeret, quod ferro nequibat, reſerato Dauid ſepulchro, auri talentorum tria millia inde eruiſſe: ex quibus Antiocho trecenta erogarit, vt obſidionem deſineret, ac pretio emptus digrederetur. Mox, vt facti inuidiam leuaret, eadem pecunia Hyrcanus fertur primus xenodochia ſuſtruxiſſe, quibus aduentantes exciperentur pauperes. Hydriam appel-

D lat Dion, in qua πορφυρᾶ λίθου, Seueri oſſa fuerint recondita, Romámque ex Britannis relata. Eam quum paulo antè mortem afferri iuſſiſſet Seuerus, contrectans inquit, χωρήσεις ἄνδρα, ὃν ἡ οἰκουμένη οὐκ ἐχώρησεν. virum (inquit) capies, quem terræ orbis non cepit. Itidem in Parallelis Plutarchus, ὑδρίαν vocat χρυσήλατον, in qua Demetrij reliquiæ ad filium ſint relatæ. Sed eandem, calpim vocat quoque. In Tiberij Gracchi vita Plutarchus idem, Illo populum ad ſuffragia vocan-

E te, hydrias ſcribit à diuitibus direptas, quo nomine ſuffragatorias ciſtellas innuit planè. Apud Strabonem libro duodecimo, Hydria ſunt planè loca, vbi ſcaturiunt aquæ. At Theodoro philoſopho quum mortem tyrannus comminaretur, & ſepulchri iacturam: Habes, inquit, cur tibi placeas: hemina ſanguinis in poteſtate tua eſt, qui cantharidis vim es aſſequutus. nam quo ad ſepulturam, ô te ineptum, ſi putas mea intereſſe, ſupra terram, an infra putreſcam. Thyeſtes apud

F Ennium luculentis ſanè verſibus execratus Atreum, Sepulchrum eſſe portum corporis arbitratur, & in eo mortuum requieſcere. Inde, vt eo careat frater, extentis optat precibus. Condiunt Ægyptij mortuos, & eos domi ſeruant. Perſæ, cera circumlitos item coaptant, vt quàm maximè permaneant diuturna cadauera. Magorum mos fuerat, non humare corpora ſuorum, niſi à feris eſſent antè laniata. Aſſyriorum ſepulchra regum in paludibus pleraque, paluſtribúſque in locis fuiſſe condita, traduntur.

G Moris quoque veterum fuit, pluribus locis excellentium virorum monumenta ſtruere: quæ res ambagioſam admodum efficit hiſtoriam. Mortuum in Sicilia Anchiſen cecinit Maro. Pauſanias in Arcadia defunctum ſcribit, & eiuſdem ſepulchrum ad montis radices viſitatum quandoque,

doque, Anchiſiam quod vocant prope Orchomenon: nec fuiſſe in nautibus cum Ænea, verum aduenisse κατ' ὠκεανὸν που, illuc prope Laconiam filio appulſo.

Ritus item Gentium ad idem ſpectantes. Nouendialia ſacra, Vicennalia, Tricennalia. Ratio iuſtorum, quæ defunctis exhibentur. Hemacuria. Sepulchrorum coronæ. Pothos corolla. Amaranthus. Vidi liquores, apud Papinium qui ſint. & cur comburerentur cadauera Parabaſium. Pluto cur defunctis præſidere creditus. Sepulchrorum ianitores. Mors infamiſſima quæ ſit. Threnodes Byblij.

Caput XXI.

POſteaquàm abundè multa de ſepulchris cōgeſta nobis ſunt, adiiciamus carptim & de ſepeliendi ritu: quamuis & hunc paulo antè paucis attigerimus. Tot autem penè eſſe modos, quot gentes, non ferè obſcurum eſt. Auctor Polybius, ſi humanis ceſſiſſet paulo illuſtrior Romæ, moris fuiſſe, in forum eundem efferri, ac ſtantem conſtitui, recumbentem verò rarius: aderat mox, ſi per ætatem ac præſentiam licuiſſet, filius, vel certè ſanguine iunctorum vnus, qui defuncti præconia oratoriè perſequeretur. His verò ex ritu confectis, contumulabatur mortuus. Pueri imago patri perſimilis in illuſtri domus aſtituebatur parte. Quod, inquit, adoleſcentibus ad virtutem & fortia facinora eximium fuit incitabulum. Hinc Cæſarem legimus amitam laudaſſe annos natum plus minus duodecim. Tiberium autem vel annorum nouem in patre idem impleſſe. Apud Gerrhos (Scytharum hi populi ſunt) vbi rex perfunctus fato eſt, defunctum eius capiunt inceratum, aluo euulſa atque expurgata, quam ſilere contuſo & thymiamate apiique ſemine & aneſi quum explenerunt, reſuunt denuo, plauſtróque impoſito, ad aliam protinus emigrant gentem. Eum verò qui excipiunt, eadem agunt quæ regij Scythæ: aureum decidunt, crinem circumtondent, brachia circumcidunt, frontem naſúmque conſauciant, ſiniſtram manum ſagittis traiiciunt. Mox idem ad populos alios, quibus viuens imperitarit, cadauer transfertur. Denique contumulantes, concubinarum aliquam præfracta gula ſimul ſepeliunt: ſed & pincernam, coquum, equi agaſonem, miniſtrúmque: item qui fuiſſet à nuntiis, necnon equos, & omnium primitias. Rurſúmque anno circumacto hæc obeunt, quinquaginta ex miniſtris, qui non alij ſunt quàm Scythæ ingenui, ſtrangulant, totidémque interimunt equos. Alios verò Scythas, quum deceſſerunt, proximi in plauſtris collocatos ad amicos circumferunt, eos illi excipientes epulum cadauer comitantibus præbent. Mox peractis diebus quadraginta, humo mandant, capite exinanito ablutóque. Perſarum in luctu mos eſt, detondere in lugubri veſte coniuges ac liberos. Apud Indorum ſapientes occupare diem fati, pulchrum, viuóſque cremari ſe iubent: immo & coronati, more ac lege Indorum hymnos ac laudes deorum concinunt, documento præclariſſimo, quàm potens, quàm valida, quámque inſuperabilis ſit humana mens, quum quid agere conſtituit. Quibus autem ſegnis ætas, aut incommoda valitudo eſt, expectatam mortem pro dedecore habent, nec vllus corporibus quæ ſenectus ſoluit, honos redditur: inquinari putāt ignem, ni ſpirantis recipiat. Hermione, inquit Geographus, ciuitas eſt non ignobilis, in qua iactatum diu, breuiſſimum inde ad inferos haberi deſcenſum, quo nomine defunctis non erogari naulum. Ethnicorum porrò moris erat, diebus nouem mortuos flere: vnde & Nouendialium ſacrorum enata conſuetudo. Ex qua & Cottam Meſſalinum quandoque coargutum legimus, quòd quum die natali Auguſtæ inter ſacerdotes epularetur, Nouendialem eam cœnam dixiſſet, ceu leſſum planè tunc foret factū. Dei cultores, inquit Strabus, ſeptem diebus exſequias celebrant: vnde Eccleſiaſtici vigeſimoſecundo, Luctus mortui ſeptem dies, luctus autem fatui omne tempus vitæ eius. Septenarius quippe quietem ſignificat. vnde ſeptima dies Sabbatum, id eſt requies dicitur: celebrant ergo ſeptimam diem mortuorum, optātes illos cum Domino conquieſcere, exanclatis vitæ huius ærumnis impatibilibus. Dici quoque illud poteſt: Sicuti tertia dies mortui agitur à fidelibus, vt anima quæ eſt triplicis naturæ, requieſcat: ita ſeptimus celebratur dies, vt anima corpori reconcilietur, quæ carne illiciente peccauit. In ſeptenario enim tria ſunt, & quatuor: ternarius pertinet ad animam, quæ iraſcibilis, & concupiſcibilis, ac rationalis eſt: quaternarius ad corpus, quod ex quatuor conſurgit elementorum poteſtatibus. Azanen Arcadis fuiſſe filium, Pauſanias ſcribit, quo moriente, certamina ſint propoſita primum, præcipuè verò hippodromiam, id eſt equorum curſum. Ab hoc Azane dici Azaniam volunt regionem. In Chronicis Euſebij legimus, Conſtantini vicenalia Nicomediæ acta ac ſequenti anno Romæ edita. Apud Hieronymum eiuſdem nominantur tricenalia. Sed ad mortuum ea nihil. Sic enim celebritas nuncupari videtur, quæ tum viceſimo, tum triceſimo imperij anno peracta eſt. Ita tamen, vt vel defunctis accōmodari poſſint vocabula. Ab Varrone proditum, & Catone eſt: maiores in funeribus vti conſueſſe tum nigro, tum cæruleo colore: nam in adoleſcentum morte cæruleum adhibere ſolenne fuit. Non prætereundum temerè, quod Onirocriticorum primo ſcribit Artemidorus: eorum qui ſibimet laqueo gulam fregerint, nomina ſupprimi à domeſticis in mortuorum cœnis. Proterea exitium id cuidam præmonſtratum, qui nomen ſe amiſiſſe ſomniarat. Parentationes Græci κτερίσματα vocant, & τρίτα, ἔννατα, id eſt nona, τριακοστάδας, id eſt triceſimas. Sed & Necyſia, ac Geneſia. Nam Geneſia, inquit Ammonius, diem nuncupamus, quo quis fato eſt functus: ſicut genethlia, quo eſt natus. Bœotij Hæmacurias, qua voce in Olympiis vtitur Pindarus quoque, qui & ſepulchrum dixit amphipolon, quod in ciuitatis conſtituatur meditullio, vbi conditores contumulare, veteris fuit moris. Pothos, corolla dicebatur ex potho, qui duplex eſt: alter hyacinthi flore: candidus alter, quo ſepulchra coronabant, vnde conciliatum rei nomen, vt quæ deſideratis iam foret deſtinata. Proinde apud Theophraſtum, Po-

thos Latinè Deſiderium redditur ab Theodoro. Amarantho ſepulchra item coronari ſolita, Philoſtratus ſcribit, orto ab Theſſalis initio, Achillis tumulo ad eum modum coronato. Eſt autem apud Galenum Amaranthus helichryſos, id eſt Aurelia, vt Theodoro placuit. In hac verò tam multa funerum mẽtione, per incuriam minimè prætereundum illud Papinij ex Syluarum ſecundo, in Glauci epicedio, A

Quid Cilicum flores? quid munera graminis Indi? B
Quódque Arabes Phariíque palàm eſt, Vidique liquores
Arſuram lauere comam.

Ab eruditis omnino aliter, quàm ſuſpicetur Domitius, enarrari: nam verbum vidi, à video inflexiſſe planè videtur: quum potius epitheton, de loco factum cenſeri poſſit & debeat, à Syriæ vrbe Vida: propterea de ſtyrace intelligẽdum, de qua Plinius & cæteri. Paræbaſium in Arcadia inuenio fuiſſe monumentum apud Megalopolin, iis qui in bello aduerſus Cleomenem ceciderant, dicatum, nomine adoptato: quoniam παρεσπόνδησεν ἐς αὐτούς, id eſt fœdera cũ eis eſt tranſgreſſus Cleomenes. Inde & Paræbaſius cognominatur campus. Sed vltimo ferè nõ prætereundum illud loco videtur, Veterem fuiſſe Græcis morem cadauera comburendi, quod à Septentrionalibus diu item ſeruatum animaduertimus. Exuſtionis verò ratio affertur non vna, aliis opinantibus, quod in nobis diuinum eſt, igneo veluti vehiculo ad ſuperna ſubuectum cœleſtibus inſeri, ſubſidente, quod terrenum eſt. Alij in eo purificationem quandam intelligere maluerunt: quoniam ſit ignis ἀγνιστικὸν quiddam, id eſt expurgandi vim habens: nam & purgationes, quas catharmos vocant, non citra ignem fiebant, quod ſignificat Euripides, vbi Clytemneſtræ corpus igni depuratum ſcribit. Sed ſententiam priorem in Scyllæ rogo approbare videtur Lycophron, & præterea Indorum gymnoſophiſtæ. Comburendi morem ab Hercule conditum, malè concipiunt quidam, exuſto Argio Lycimnij filio, relatis modò ad patrem oſſibus, quem incolumem ſe reſtituturũ, fuerat pollicitus. Heraclitus, qui ignem prodidit rerum principium, in eundem corpora reſolui debere pronuntiauit. At qui aquæ principem locum dedit Thales, cadauerum adobruitionem comprobat, quo humore valeant reſolui. Lectum denique alicubi eſt, eorum quæ ad defunctorũ ſpectent cultum, Plutonem fuiſſe auctorem primum: quo nomine creditum, mox vita functis præſidere. Sepulchrorum ianitores videntur dici, quibus illa incumbit functio, vt ſepulchra aperiant, cludántque. Firmicus: In tertio loco Mercurius cum Saturno ab horoſcopo partiliter conſtitutus pollinctores faciet, ac funerarios mortuorum cadauerum cuſtodes, aut ſepulchrorum ianitores. Mors infamiſſima veteribus cenſebatur, quam ſibi quis ſponte conſciuiſſet, quo nomine etiam ſepulchro prohibebatur, ni cauſa proferretur congruens: vnde & declamantibus celebrata lex, Qui ſibi manum admouerit, inſepultus iaceat. Antoninum philoſophum ſcribit Iulius Capitolinus, honori Fauſtinæ vxoris mortuæ nouas puellas inſtituiſſe Fauſtinianas nomine. Alexandriæ obolis conducuntur, qui mortuos fleant, quod munus ſollicitè adeo ac plenè præſtant, vti ad eos pertinere funus putes. Ij ergo ab re vocantur threnodes. Apud Cyprios inuenio ſepulchrorum cuſtodes dici Byblios.

Qui fuerint Metelli Macedonici filij apud Plinium. Item apud eundem diadematu legendum ſit, an Dalmaticis.

Cap. XXII.

QVòd autem libro ſeptimo Plinius ſcribit, Macedonicum Metellum à quatuor liberis illatum eſſe rogo, vno prætore, tribus conſularibus, duobus triumphalibus: vno cenſorio, quæ ſingula quoque paucis contigere: quæſitũ anxiè inter doctiſſimos quoque, quinam fuerint hi Macedonici filij. Et inde illa celebris nata diſceptatio, diadematis paulo poſt legendum ſit, an Dalmaticis. Et Hermolaus quidem, cui multum debent Latinitatis candidati, diadematis penultima productiore, legi oportere, ſuſpicatur: tum ex vetere lectione, tum quòd inter Metellos fuiſſe diadematos quoſdam, Cicero auctor ſit. Vetus quidem lectio plurimi apud me momenti eſt, ſed ea indiget interpretatione, aut alterius ſaltem auctoris calculo. Nam Ciceronis auctoritas nil videtur certi afferre. Beroaldus verò & ipſe de literis noſtris optimè meritus, Dalmaticis aſtruit reponendum, vetere expuncta lectione. Itaque quum Plinium profitetur, diis hominibúſque fauentibus, ſuis dictaſſe auditoribus: quoniam Pedianus à L. Metello ſubactos Dalmatas ſcribat, & in Epitome Liuiana ſignificetur id ipſum. Sed hominis ingenium demiror, & conſuetam illi in re literaria diligentiam appello: vnde enim augurari poteſt ex Aſconio, & Epitome, L. *Metellum* Dalmaticum eius fuiſſe Metelli filium, *de quo* agit Plinius? Ab vno ex Metellis ſuperatos Dalmatas, videmur omnes ſcire. Diadematum verò eius, de quo negotium eſt, Metelli fuiſſe filium, ambigunt plerique. Sed nobis, opinor, ducibus perplexitas tolletur omnis, & Pliniana lectio malè interpolata ſuo reſtituta nitori clareſcet amplius. Ego diadematis defendo apud Pliniũ. Sententiam verò hanc ſuffulcit, tanquam triarius apprimè nobilis, in libro De Romanorum fortuna Plutarchus: Fortunam, inquit, magnificè extollit Cæcilius Metellus Macedonicus, ſenex à liberis quatuor elatus conſularibus, Q. Balearico, L. Diademato, M. Metello, C. Caprario. Hactenus Plutarchus. Vbi verò ipſe *L. Diademato* repoſui, Græcè ita habet, Λευκίῳ Διαδηματῷ: vnde, opinor, ambiguitatem omnino tolli, quin lectio vetus minimè ſit confodienda, ſiue is L. Metellus Dalmatas vicerit, ſiue alius prænomine eodem.

G *De Aleijs campis, an rectè vacui transferantur. Obiter ἀεὶ ψυχόμενος. Alea quid, & epialos febris, quam habeat rationem. Aleſius mons. Halea Pallas. Halea certamina, & Halotia. Thalama vrbs. Plutarchi locus reſtituitur ex Agidis & Cleomenis vita.*

Cap. XXIII.

Aleios

ALeios campos Strabo prope Mallum & Magarſa conſtituit, meminit & Plinius in Ciliciæ ſitu. Græcè dicuntur ἀλήϊα πεδία, mentionem facit in Bellerophontis fabella Homerus, expoſuit Euſtathius. Et ab errore quidem nuncupatos interpretantur: quod ſcribit Porphyrius, quia ἀλᾶσθαι Græcorum lingua errare ſit, quoniam per eos oberrarit primum excuſſus pegaſo Bellerophontes ſolus. Inueni tamen inter noſtros qui campos vacuos Latinè ſint interpretati, ceu planè epitheton foret id, non loci proprium nomen. Id quàm rectè, viderint ipſi: neque enim quenquam velut opere cenſorio notatum volumus. Certè conſimile eſt, quod paulo antè de craniis retulimus. Non debuiſſe autem ita Latinè enuntiari, illud eſſe argumento videtur: ſi modò quis dicenda reguſtet amplius, nec deuoret, ſed recenſum itidem agat: quod non deſunt ex Græcis qui Aleios dici campos putent non ab errore, vt ferè creditur, ſed ab oppido quod Alas nuncuparetur. Addúntque, inter Pinarum & Cydnum amnes collocari. Sed amplius Hermogenes περὶ εὑρέσεων quarto tomo, vbi agitur περὶ παρηχήσεως, quam eſſe finit orationis venuſtatem ex vocum ſimilitudine, diuerſa tamen notione, vt apud Xenophontem, πείθει τὴν πειθώ, mox Homeri adducens carmina de Aleiis campis, ſubiungit, eſſe vſum poetam παρηχήσει, ob vocum conſonãtiam: quippe, inquit, Aleium eſt loci proprium nomen, ἀλᾶτο autem verbum, ἀλεώμενος verò participium. Homeri carmina hæc ſunt,

Ἤτοι ὁ καππεδίον τὸ ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο,
ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.

Cicero in Thuſculanis ita conuertit,

Qui miſer in campis mœrens errabat Aleis,
Ipſe ſuum cor edens, hominum veſtigia vitans.

Aleium interpretantur quidam, ἐκ ἔχων λεία, τετὶ ἀποστρόφα πεδία, vel χωρὶς ἐσπαρμένων. Scribit hiſtoria ſexta Herodotus, Perſarum copias deſcendiſſe in Ciliciæ campum aleium, id eſt in planiciem maritimam, vti eſt ſuſpicatus Valla interpres. Aleij campi meminit in Periegeſi Apher Dionyſius, ſed prætériit Fannius. Auctor Pauſanias eſt: Aleſium eſſe montem Arcadiæ prope Mantineam: ſic ab errore nuncupatum τῆς ἄλης. Fuit apud Tegeatas Pallados Halæ delubrum, quod ſtruxerat Haleus: hinc certamina dicta ſunt quoque Halea. Nam Halotia nuncupata creduntur, quod in prælio Lacedæmoniorum multos abduxiſſent captiuos. ἀλέας verò teporem Græci dicunt, vnde & ἠπίαλον nuncupant febrem: vti ab Ægineta proditum Paulo eſt, παρὰ τὸ ἠπίως ἀλεαίνειν, quod clementer excalfaciat. vel vocatur epialos, verbo à mari tralato, quod ἤπιον μὲν φαίνεται, χαλεπὸν δ' ὑπάρχει, id eſt mite quidem videtur, re autem difficile eſt. Nec me fallit, recentiores ferè nomine hoc febrium frigora intelligere. Hyphalon, in mari ſaxum latens vocant Græci, vnde fortunæ hyphalos dicit Libanius, occultas intelligens inſidias. In humanis vtique corporibus phlegma hyalodes, id eſt ὑαλῶδες, omni eſt alio frigidius. Id ſi redundet, nec putreſcat tamen, citra febrem inducit frigus, quod recaleſcere nequeat. Si computrue- A rit ex toto, inoritur febris, quam vocãt ἀμφημερινήν, ſi ex dimidio, ea quæ ἠπίαλος nuncupatur. Sunt ex Græcis, qui eo nomine frigus putent intelligendum, quod febrem præcurrat. Dignum verò quod non omittatur, in Galeni lectum monumentis, qui in melancholiæ rationibus μελαγχολίας inquit, cauſa eſt bilis atra, qui humor ψυχρότερός ἐστι καὶ ξηρότερος. Propterea ſic affecti ſunt φοβώδεις, triſtéſque ſuſpicioſi prorſum καὶ μισάνθρωποι, ac ſolitudine gaudentes, B veluti Bellerophõ: mox autem quæ prætexuimus, Homerica ſubſcribuntur carmina. Cæterum, in Aleios campos incurrit Plutarchi locus in Agidis & Cleomenis vita non malè ſolum tralatus, ſed corruptus planè. Paſiphaæ, inquit, id eſt Πασιφάας templum erat, & manteum in thalamis, hoc eſt ἐν θαλάμαις. Eum locum ſic propemodum interpres Latinitate donauit: huic erat templum, & ſacrificium in vrbe conſtitutum. tanquam Sparta foret id: at Stepha- C nus Meſeniæ vrbem Thalamas intelligit Theopompi auctoritatem ſequutus, vnde ſit gentile nomen Thalamatæ. Scribit Tryphon, & refert Ammonius, Thalamas cum accentiuncula in fine, dioſcurorum ſacellum indicare, in penultima verò ferarum luſtra. Fuit & villæ nomen Thalamus Polybio in Elienſium agro.

D *Qui dicantur mandragoram bibiſſe. De mandragora paulo plura. Obiter de orationis aſperitate, Et quid cataphora.*

Cap. XXIII.

MAndragoram bibiſſe, doctè ac eleganter ij videtur poſſe dici, qui velut aſpide icti ſomniculoſi, nimis deſides ſunt, atque ita quodammodo à ſenſu diſſiti abiunctique, vt excitari non queant. Auctor mihi Demoſthenes in E primis, cuius ex Philippica quarta verba ſubieci, ἀλλ' οὐδ' ἀνεγερθῆναι δυνάμεθα, ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσιν, ἢ φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκαμεν ἀνθρώποις. hoc eſt, verum nec quimus excitari, ſed conſimiles hominibus videmur, qui mandragoram, aut id genus pharmacum aliud biberint. Qua in parte obiter enotandum videtur, Hermogenis illud primo De ideis tomo eſſe veriſſimum, vbi περὶ τραχύτητος agit, difficulter admodum in Demoſthene καθαρὰν τραχύτητα, id eſt F puram reperiri aſperitatem. Nam vt eam leniret, ſeipſum intermiſcendo id eſt conſequutus. Sunt enim notiones aſperæ omnes, vbi inferior ſuperiore loco poſitum inceſſit, aut verbis quoquo modo illi ſe iniurium præſtat, nec id diſſimulanter. Cuiuſmodi foret, ſi ita enuntiaſſet orator, iis qui mandragoram hauſerint, aut quod eiuſmodi medicamentum, perſimiles eſtis. Sed vt eò vnde ſum digreſſus, ſtilum reuocem, ſic item in Timone reperi apud Luci- G anum, πῶς γὰρ καθεύδεις ὑπὸ μανδραγόρᾳ καθεύδεις, ὃς οὔτε τῶν ἐπιορκούντων ἀκούεις, οὔτε τοὺς ἀδικοῦντας ἐπισκοπεῖς. Quónam, inquit, modo, ô Iupiter, tanquam ſub mandragora dormis, qui neque peierantes audis, neque iuris violatores aduertis? Idem quoque Lucianus inter magnificas Demoſthenis laudes, ab illo inquit ſolitos excitari

Athenienſes, velut ex mandragora dormientes. Ratio verò eſt, quoniam (vt ex Græcis aliqui ſcribunt) is fructus hypnoticus eſt, quo ſignificatur ſomni conciliator. Plutarchus in Sympoſiacis, Somnum quippe fieri putant frigiditate. Quamobrem hypnotica pharmaca parte plurima vim habent ψυκτικὸν, id eſt frigefacientem, cuiuſmodi eſſe dicitur mandragora. Quin obliuionem item creditur inducere: vnde ille ait, καὶ φανεῖται πολὺν τὴν μανδραγόραν ἐκπεπωκώς. id eſt, multum videbitur hauſiſſe mandragoræ. Et Plinius, Mandragoræ folia grauedinem afferunt etiam olfactu, quanquam mala in aliis terris mandantur. Nimio tamen odore obmuteſcunt ignari, potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis ſomnifica pro viribus bibentium, media potio cyathi vnius. Bibitur & contra ſerpentes, & ante ſectiones vſtionéſque, ne ſentiantur. Ob hæc ſatis eſt aliquibus, ſomnum odore quæſiſſe. Sed & Dioſcorides Syluæ medicinalis libro quinto, τὰ δὲ μῆλα ὀσφραινόμενα, καὶ ἐσθιόμενα καρωτικά, καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν χυλός, πλεονασθέντα δὲ καὶ ἀφώνους ποιεῖ. Poma, inquit, olfactu & eſu carotica ſunt, conſimiliter & eorum ſuccus, copioſiora etiam mutos reddũt. Mandragoram Pythagoras vocauit ἀνθρωπόμορφον, tanquam humanam effigiem præferat, nam radix homini ſimillima eſt, quod Auicẽna quoque prodidit, & vulgò ferè ita viſitur: propterea Columella,

> Quamuis ſemihominis veſano gramine fœta
> Mandragoræ pariat flores, mœſtámque cicutam.

Zoroaſter Diamonon vocabat, aut Archinen: Romani etiam mala canina: aliqui & Circeam, quòd philtris credatur res peraccommoda. Mandragoram fœminam thridaciam nuncupant, marem verò norion. Scribit magnus Albertus, mandragoram ſic hominis figuram præferre, vt ſexus, & aliorum accidentium differentias oſtendat. Super mandragora porrò hiſtoriam legimus relatu non iniucundam apud Iulium Frontinum Stratagematon ſecundo: Annibal, inquit, miſſus à Carthaginienſibus aduerſus rebellantes Aphros, quum ſciret gentem eſſe auidam vini, magnum eius modum mandragora permiſcuit, cuius inter venenum & ſoporem media vis eſt: tunc prælio leui commiſſo, ex induſtria ceſſit. nocte deinde intempeſta, relictis intra caſtra quibuſdam ſarcinis, & omni vino infecto, fugam ſimulauit: quúmque Barbari occupatis caſtris, in gaudium effuſi medicatum merum auidè hauſiſſent, ac in defunctorum modum ſtrati iacerent, reuerſus cepit eos, ac trucidauit. Poſtremò id item memorabile, Mandragoram ſi applantetur vitibus, ita vim effundere, vt inde effectum vinum bibentibus cataphoram inducat, id eſt collapſum in ſoporem. Quanquam nec ignoro, eſſe ſuam oratoribus quoque cataphoram. Nam Hermogene tradente De inuentionibus tomo quarto, dicitur τάσις longior ſpiritus productio, quæ inter accuſandum cataphora nuncupetur. Quippe etiam in Apologiis eſſe taſis poteſt, cataphora non poteſt.

Externo bello inteſtinum ſæpe reſtingui. Scorionis Dacorum ducis hiſtoria ad id appoſitiſſima. Columna belli index.

Caput XXV.

ANimaduerſum id enotatúmque ex lectione hiſtorica, quoſpiam inter quos naturalis eſſe coniunctio debeat, ita ſæpe inuicem diſſidere, ſéque immaniore quodam modo iurgiis afficere diſſultantes, vt rixa quoque euaſura breui in prælium videatur. Eos tamen, ſi in alieno malo ſpe conſtituta, nimis temerè, nimíſque improſpicienter audeat quis inuadere, ſic ferè vſu venire compertum eſt, vt ab inteſtino auerſi diſſidio, coaleſcentes animis, conſpiratu mirabili coorientes, irruentem incautius aduentitium hoſtem peſſimo perdant exitio. Suggeruntur ad hoc ex veteribus memoriis exempla plura, documentum vnum præſigne in primis præteriſſe nequeo. Fuit Scorio Dacorum dux, vt videtur, non malus, nec à rerum diſpicientia omnimo abiunctus. is quum ſciret diſſociatum quidem armis ciuilibus populum Romanum, non tamen occaſione inde arrepta laceſſendũ exſtimulandúmve arbitrabatur: quanquam imperita vulgi temeritas non deeſſet, multa & præclara ſubinde minantis: quoniam velut ex ſpecula proſpectans, conciperet, poſſe obtingere, vt bello externo ingruente, domeſtica reſtinguerentur incendia, & voluntatum coitu in idem tendentium, funeſtior peregrinis infligeretur clades. Popularium verò animos lepide repreſſit reprehendítque. Canes ſiquidem duos ipſis inſpectantibus commiſit, iiſque mox acrius ac perinimiciter compugnantibus lupum ingeſſit: eum verò, illi omiſſa protinus inter ſe ira, vt communem hoſtem alacriter inuadentes confecere. Quo exemplo ingenij perſpicacis dux, & in coniectandis rebus ſolertiſſimi, ab impetu Romanis profuturo barbaros inhibuit. Quibus id propè ſolenne ſemper fuit, vt bellum externum diſcordia excitaret inteſtina: rurſúmque auerteretur hæc hoſtili malo ceruicibus imminente. Ex abundanti adiecero, legentibus obfuturum nihil: Romæ portam Carmentalem verſus fuiſſe Bellonæ templum, ante quod ſurrecta ſtabat belli inferendi columna index.

Canum millus, atque inde prouerbium. Item canum ornamenta alia, ſeu munimenta. Armillati canes. Deraambus. Perideraum. Stelmonia. Telamonia.

Cap. XXVI.

VEnaticis canibus collare munimenti cauſa addi ſolitum, quo retundi luporum impetus poſſet, nouimus ex grammaticorum gloſſematis, & Pompeij præcipuè Feſti, inter gloſſularios non vltimi nominis, qui id etiam vocari millum ſcribit. Sed M. Varro Rerum ruſticarum libro ſecundo, dicere melium maluit. Is millus ex corio concinnabatur, ferreis confixus clauis. Inde factum, vt quicquid præſidio nobis eſt, prouerbio quodam, id eſſe munimento pronuntiemus, perinde ac ſit millus cani. Poetæ armillatos videntur appellaſſe canes

canes ex hac ratione, quoniam millus ſit iis armillarum vice. Apud Græcos deræambus eſt latum corium ob canis collum. Dicitur & peridεræum, atque item perideris. Xenophon in libro De venatione, ita ſcribit: Canum ornatus ſunt, δέρμα, ἱμάντες, στελμονία. In quo illud aduertendum, quas Xenophon ſtelmonias vocauit, id eſt faſcias, quibus cantu latera præmuniuntur: Pollus telamonias dixit.

Augurium canarium: deq́; ſacro quod canicula fieret. Iupiter Icmæus, ſeu pluuius. Periſcylaciſmi. Cynophontis, Enodios. Enodia quæ dicantur. Lapis à cane morſus. Cynicus annus qui. Canis habere oculum quid. Item de cynomyia, cynocephalo. Ariſtogiton canis. Cynapodes. Cynæ arbores. Cinus. De ſchyno, & lentiſco, & Suſannæ hiſtoria. Cynura. Cyma. Cymata. Cynanches & ſynanches interſtitium, ac paraſynanches. Cyro inter paſtores quod fuerit nomen. Cyrus vnde dicatur. Cyre cur dicta Ceres. Apocynon quid vocent Græci. Cytinus. Balauſtium.

Cap. XXVII.

CAnarium in antiquis libris dici augurium, obſeruauimus, cui agendo conſtituerentur dies, prius quàm frumenta vaginis exirent, & ante quàm in vaginas peruenirent, à cane ducto vocabulo. Siquidem rutilæ canes, id eſt non procul à rubro colore immolabantur, vt ait Atteius Capito, Canario ſacrificio pro frugibus, deprecandæ ſæuitiæ cauſa ſyderis caniculæ. Legimus in Græcorum monumentis, Exurente quandoque Cycladas inſulas cane, atque inde ſterilitate multa ac ſiccitate conſequuta, qui in Ceo habitabant, ex oraculo Ariſtæum Apollinis & Cyrenes filium acceſiuerunt. aduenit is, ex Arcadia ſecum quibuſdam ductis templúmque erexit Iouis, quem vocauit Icmæum, quaſi tu pluuium dicas. Canem quoque rebus diuinis operatus placauit, Ceiſque legem inſtituit, ſingulis annis eiuſdem ſeruarent exortum cum armis, ac eidem rem obirent diuinam. ex quo Argonauticon ſecundo Apollonius,

Κὴρ δ' ἔτι νῦν ἱερῆες
ἀντολέων προπάροιθε ῥέζουσι θυηλάς.

Cur verò placandis caniculæ ardoribus immolarentur canes, nulla (quod ſciam) idonea redditur ratio: nam & Ouidius Faſtorum quarto, ita canit,

Pro cane ſydereo canis hic imponitur aræ,
Et quare fiat, nil niſi nomen habet.

Cur autem rutilę, forſan de Ægyptiorum ſuperſtitione duxerit initia, quando boues ruffos gẽtium illarum ritu immolare permittebatur, quod Typhoni colore perſimiles viderentur, à quo necatus Oſiris fuerat: quin homines item coloris eiuſdem ad Oſiridis ſepulchrum mactare veteres aſſueuerant reges: quo nomine pauci id genus in Ægypto comperiebantur, externi tamen plures. Alioqui inuenio, canem fuiſſe victimam expiationibus peraccommodam, quo nomine à Lupercis quoque ſacrificiorum adhibebatur ritibus, & Græci homines ad expiandum canes adhibere ſoliti ſunt, immóq; in pleriſque locis Peryſcylaciſmi ſeruabantur: ſic enim vocabant, quę ex canibus res diuina fiebat. Feſtum verò ipſum rectè à canum cæde nominari Cynophontis poteſt. Cuiuſmodi apud Argos celebratum videtur quandoque. Proſerpinæ item catulos cum cæteris purgamentis efferunt. Adnotatum in Pauſaniæ theſauris, In Phœbæo (loci id eſt nomen) vtranque Ephebotum portionem Enyalio, quem interpretantur Martem, canis immolare σκύλακα, id eſt catulum, vt qui deorum fortiſſimo victimam ſecernerent ex mitioribus fortiſſimam. Cæterum, nullos (inquit) ex Græcis catulos facere animaduerti, Colophoniis modò demptis, hi ſiquidem τῇ ἐνοδίῳ furuam immolant catellam. Sunt verò nocturna Colophoniorum ſacrificia. Quid ſit autem Enodios in Pauſania, fortè nonnullis videatur nebuloſum. Lego Enodiam dici quandoque Dianam, etiam ſi venatoria item nuncupãtur enodia, Mercurium Enodion quoq; appellant. Signat porrò enodium, quod in via eſt. ἐνώδιον verò pro enotiis capiunt, quia tumeſcãt aures. ἐν ὁδῷ eſt, quum dicimus, in opere ſignificamus, & vita, ac fide. Auctor Plinius eſt, lapidem à cane morſum, vſque in prouerbium diſcordię veniſſe. Solent quippe catuli plerunque coniectum in eos lapidem mordicus impetere, etiam ſi ab eo icti haud fuerint, quamobrem dentes vtique laceſſunt ſibi, lapidem haudquaquam oblædunt. In quam ſanè tendiculam ſæpius præcipites eunt imprudentiores, quos videas ab aſino calce impetitos eundem, immo ſe verius referire. Quum impenſius animaduerti debeat id, neminem, niſi à ſe ipſo lædi, & proinde in alios refundi querelas haud debere, ſed in noſmet ipſos: cogitandúmque, non quo pacto alium vlciſcamur, ſed nos potius puniamus, caſtigemúſque ac corrigamus. Illud fuerit auctarij vice, quod ex theſauris Pollucis adnotabimus: Canis (inquit) oculum habere dicitur is, qui nimio plus impudens eſt. Id verò ex Homerico profluit fonte, apud quem Iliados rhapſodia prima ſic legimus,

Κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο.

id eſt canis habens oculos, cor autem cerui. Et alibi Homerus idem, κύον ἀναιδὲς, id eſt impudẽs canis: ſicuti cynomyia pro impudentiſſima dicitur, compacta dictione à cane, qui impudens eſt, ac myia, muſca, quia nil ferè audacius, Homero quoque aſſipulante. Sed & Cynocephali cognomentum, quod quum aliis, tum verò Pericli adhæſiſſe legimus, non ferè aliud quàm impudentiam & rapacitatem ſignat. Ariſtogiton verò Cydimachi canis ex audacia cognominabatur. Equos porrò quoſpiam minus probandos cynepodas fuiſſe nuncupatos inuenimus. Cynas verò arbores intelligit Plinius, ex quibus indumenta ſibi comparent Arabes, folio palmæ ſimili. Eaſdem & cynos dici Plinio eidẽ libro tertiodecimo ſunt qui velint, etiam ſi ex Theophraſto De ſtirpibus quarto, cuci legendum, ſummoneat Barbarus Hermoleos. Hanc denique arborem ab Daniele ſignificatam in Suſannæ hiſtoria capite tertiodecimo. At Hieronymus in Cõmentariis in Danielẽ, ſchinũ legit & prinum, id eſt lentiſcum & ilicem: quod ſanè Danielis indicãt verba, ſi modò ex prophetæ eius ſunt officina: nam quũ ſub ſchino vitam

à ſe Suſannam dixiſſet calumniator Venerius, reſpondit Daniel, Angelus ſcindet te medium: alludens ad verbum σχίσαι, quo ſignatur ſciſſio. Itidem quum ab altero dictum foret, Sub prino: intulit, Manet angelus Domini, vt ſecet te medium. nam πρίσαι, ſecare indicat quoque. Lectionem hanc confirmat in Iulio Aphricano idem Hieronymus, & ab eo mutuatus Sophronius. Cinopeta, quæ colunt Ægyptij, ὡς εἰδάλλεσθαι in Artemidori Onirocriticis reptilia intelligunt, τὰ ἐν τῇ γῇ κινούμενα. Sed redeo vnde ſum digreſſus, ſi prius commonuero, eſſe inter lauri genera cinum quoque Plinio. Sed cynura Lycophroni petræ dicuntur aſperæ. Cymæ autem, ſeu cymata præteneros dicimus in braſſica præcipuè coliculos, vere appetente progerminantes, velut κυήματα planè ſint, id eſt fœtus. Cytini flores dicuntur mali punicæ: nam ſylueſtris punicæ vocant balauſtia. Cynanche item de canis videtur natura profluxiſſe: de ea etiam ſi tertio libro verba fecimus ampliter, nunc tamẽ Æginetæ Pauli ſubtexuiſſe placita ex libro Medicinæ tertio, non fuerit omnino πάρεργον. Igitur ſynanche conflatur, inquit, ex inflammatione muſculorum, qui ſunt ἔνδον τοῦ φάρυγγος, id eſt intra fauces: at paraſynanche, eorum, qui extra. Modo item compari, qui intra λάρυγγα ſunt muſculi, id eſt guttur vel arteriam, ſi inflammatione infeſtari occœperint, cynanchen producunt: ſicuti qui extra, paracynanchen. Communis verò omnium affectio, eſt ὀρθόπνοια καὶ πνῖγος μετὰ δυσπνοίας. cynanthicos præterea in Paulo eodem ita affectos dici, obſeruatum eſt. Galenus intima infeſtantem colli, κυνάγχην dicit. Synanchen verò ad extima nuere amplius, immóq; ἔξω νεῦσαι, eſſeq; ἔξω κυνάγχην. Dignũ verò quod parte hac minimè tranſiliamus: Medos canem appellare ſpaca, id eſt σπάκα, vnde dicta Σπακώ, Mitradatæ conſerua, qui Cyrum ſuſcepit exponendum: Græcè dici valet κυνώ. à qua quoniam ſcribit hiſtoria prima Herodotus aliud illi nomen impoſitum, ſcire licet ex Græcorum theſauris, Agradaton inter paſtores fuiſſe nuncupatum, mox de fluminis Cyri nomenclatura dictum Cyrum: vel quod in luſu, quem dicunt βασιλίνδα, inter coætaneos illi κυριεῦσαι, contigit, id eſt dominatu potiri. Nam & apud Cnidios Cyre vocatur Ceres: vel vt τοῦ ζῆν κυρία, id eſt vitæ princeps. Apocynon vocant oſſiculum in phryni, ſeu rubetæ, aut buffonis latere compertum ſiniſtro, quoniam canum impetus inhibeat. A cane ſydereo, quem aſtrocynon dicunt Græci, at ſolechyn Ægyptij, Cynicum comperior annum appellari, qui annis compleatur mille quadringentis ſexaginta. Viſitationem porrò id ſydus facere quadriennio interiecto.

De canum generibus adnotantur plura, déque eorundem rabie, & diui Bellini templo in Rhodiginis paludibus. Cypſele cypſelides, cypſeli. Parippi. Muli & canes cur facilius peſte inficiantur, vniuerſímque bruta omnia. Prouerbium de cane imbelli. Cynea quid. Cynulchus. Canum panagyris. Cinopeta.

Cap. XXVIII.

POſtea verò quàm in canum pragmatiam incidimus, non grauabimur pluſcula, quæ

A hinc inde aucupati ſumus, huic potiſſimum loco impingere. Canes igitur in primis generoſas aduertimus, Laconicas, Arcadicas, Locridas, Celticas: vnde & Ouidius Metamorphoſeon primo,

> Vt canis in vacuo leporem quum Gallicus aruo
> Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille ſalutem.

B Ibericæ item celebrantur & quæ vocantur carinæ, id eſt καρῖναι, Creticæ, moloſſicæ eretrinæ, hyrcanæ, Indicæ. Legimus porrò nuncupari canes quoſdam pſyllicos, puto, ab Achaiæ ciuitatem Cypſelicos malis, quando eſt in Arcadia munitus locus Cypſela, cuius apud Thucydidem mentio ſit hiſtoria quinta. Eſt & in Thracia nominis eiuſdem adiacens Hebro ciuitas. Nam Cypſele, id eſt κυψέλη vaſis eſt, aut menſuræ ſpecies. Cypſelidas verò aurium dicunt mar-
C morata. Cypſeli ſunt, quos etiam apodas vocant hirundinibus ſimiles. Porrò ſunt Elymæi canes à populis in meditullio Bactrorum & Hyrcaniæ. Caſtorij autem & Menelaides & Harmodij à dominis appellationem traxere. Illud minus prætereundum, prodidiſſe quoſdam, Laconicas antiquitus eſſe ex vulpibus natas, & canibus, quo nomine appellari etiam quandoque alopecidas. Sicuti Arcadicæ ex leonibus creduntur proueniſſe, vnde & leontomiges dictæ. In-
D dicarum ſobolem prodit Ariſtoteles etiam ex tigribus factam. At Nicander Colophonius ex canibus Actæonis Indicos ſcribit propagatos, quæ à rabido furore reſipiſcentes, Euphrate tranſmiſſo, in Indos vſque aberrarint. In parte Indorum, vbi regnaſſe Sophites memoratur, & gentem eſſe ſapientia præcipuè inſignem, nobiles ad venandum traduntur canes: quique latratu abſtineant, quum videre feram, leonibus maximè infeſti. Iucundum relatu id quoque:
E Chaonidas & molottidas prolem tradi eius canis, quem ære moneſio vbi conflauit Vulcanus, immiſſa quoque anima, Ioui dedit dono: is verò Europæ, hæc Minoi, Minos Procridi: illa verò Cephali eſſe voluit munus. Eius hæc fuit natura, vt vitari non poſſet, vbi inſequi occœpiſſet. Sicuti Teumeſia vulpes fuiſſe narratur incomprehenſibilis. Quæ ratio vtrunque deformauit in lapidem. Sunt qui Chaonidas, de Chao inter luporum genera memorato, proge-
F nitas ſuſpicentur: atque inde nuncupatas. Creticos canes in duo genera diſtribui, animaduerto: alios enim diaponos dici audio, alios verò parippos. Et illis quidem in venando gloria plurima: noctes etiam addunt labori, ſæpéque feris aſſidentes dormiunt, mox orta luce depugnant. Parippi verò cum equis currere conſueuere, tanta quoque arte, vt neque præcedant vnquam ferè, nec ſubſequantur. Reperio item, prope paludes quæ ad meridiem
G ſunt, eſſe canes, qui dicuntur cynamolgi, quibus lac bubulum cibus gratiſſimus. Eorum cum Indicis bobus certamina Cteſias celebrat. Pyrrhi canis cuſtodia domini longè clariſſimus, & quia in defuncti quoque rogum aſſiluit. Heſiodo interfecto aſſiſtentes canes etiam auctores cædis coarguere latratu. Honori defuncti canis ciui-

ciuitatem conſtituiſſe Magnum Alexandrum, Theopompus ſignificauit. Nobilis eſt Atalantę canis Aura nomine: quam quum calydonia ſus peremiſſet, bruto ſepulchrum indigenæ ſtruxere. Sicut in Helleſponto, quod vocant cynoſema. Sic enim interpretari libet, ne fabuloſa cõſectari videamur, Geryonis canis Gargittios nomine, Cerberi frater, ab Hercule cæſus, in Iberia quoque monumentum habet. Actæonis canũ apud Æſchylum nomina hæc, Corax, Harpyia, Charon, Lycitas. Nam Hippocentaurus Xenophontis fuit canis. Sicut Lethargus Hippammonis, qui etiam cum domino ſepultus dicitur, teſtante quoque epigrammate, quo ſignificatur Hippammoni fuiſſe equũ nomine Podargum: canem verò (vt diximus) Lethargum: ſeruũ porrò, qui diceretur Babes. Sed & epigrãma ipſum appoſuiſſe præſtiterit,

ἀνδρὶ μὲν ὑππαίμων ὄνομ' ἦν, ἵππῳ δὲ πόδαργος,
καὶ κυνὶ λήθαργος, καὶ θεράποντι Βάβης.

Dicuntur verò lethargi canes, clandeſtinè tacitéque adeuntes, ac morſum infigentes: vnde adagium in eos, qui ironico ingenio, & ad diſſimulandum aptiſſimo, denique excarnificant, & letali veneno animam quoque lancinant. Syagrum dicit Sophocles canem, qui ſuum venationi ſit aptiſſimus. Eſt & propriũ nomen Syagrus Herodoto, item Philarcho. Sunt qui agreſtem ſuem, ſyagrum intelligant. Apud Lynceũ ſyagria leguntur quoque. Aſchedorum Siculi ſyagrum nuncupant, ſicuti meminit Æſchylus, id eſt *ἀσχέδωρον*. Apud Theocritum eſt in Daphnide ac Menalca Lampurus canis nomen, ex ratione albicantis caudæ, vt inquit interpres, vel à peruigili cura & ſoletti cuſtodia, *οὐδ' ἐν τί λάθεν καὶ ὁρῆν*. id eſt, à videndi ſeruandíque diligentia: vel quoniam ſit vulpi aſſimilis, quam lampuron vocant. Videtur & Acalanthis nobiliſſimi canis nomen: vnde illud eſt Ariſtophanium,

ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει.

Acalanthis feſtinabunda occæcatos parit. Quidam tamen eo nomine aues intelligunt, quas nonnulli baſilicas nuncupant. Mæram, id eſt *μαῖραν*, dicũt Orionis canem: propriè tamen eo nomine capra ſignificatur *λευκομέλαινα*, id eſt ex albo nigricans. Vertagos dici canes legimus verbo, vti volũt, peregrino apud Firmicum Matheſeos quinto, ſponte qui in venationem exeant, leporibus infeſti præcipue. Martialis,

Non ſibi, ſed domino venatur vertagus acer,
Illæſum leporem qui tibi dente feret.

Fuit & apud Locros *ξυλίνη κύων*, id eſt lignea canis: ſed ea habet hiſtoriam. Quippe Locro cuidam reddita ſors eſt. Ibi ciuitatem conderet, vbi canis lignea morſum ei infixiſſet: quo nomine, quum ad alterum enauigaſſet maris littus calcauit *κυνόσβατον*, id eſt cynosbatum: inde quum ſuſpicaretur finem habere oraculum, ciuitates condidit, quas Locri habent Ozolę. Catenarium canem legimus apud Senecam, ſicut apud alios lucernarium. Dignum verò relatu, quod in Hecatæi lectum monumentis eſt, fuiſſe in Tænaro ſerpentem meticuloſum, quem dixerunt *ἀΐδου κύνα*, id eſt Plutonis canem: quoniam morſum eueſtigio inſequeretur mors, veneni poteſtate violenta. Eum tamen ab Hercule ad Euryſthea

A fuiſſe productum, vnde irrepſerit Cerberi fabella. Quem princeps Homerus dixit, *ἀΐδου κύνα*. Caninam mortem Græci difficilem intelligunt, quoniam difficulter animam efflare deprehenſum ſit animal hoc: à quo etiam prouerbium eſt, *δῆγμα κυνὸς λυσσῶντος*, quod eſt noſtris verbis, Rabidi canis morſus: in eos qui infecti ipſi malorum congreſſu, alios itidem inficiunt. Etenim recepta opinio eſt, & expoſita à Luciano, non modo rabie agitari & aquam expaueſcere, quos
B ita affectus canis momorderit, ſed & ipſos item retinere vim, eundem imprimendi morſum, atque ita deinceps fieri hydrophobicos omnes, hoc eſt timorem aquæ concipere, vt fiat quędam rabidorum catena. Lucianus, *καὶ σὺ τοίνυν ἔοικας αὐτὸς ἐν ἀκαρεῖ τῆς ἡμέρας ὑπὸ πολλῶν δεδηγμένος, μεταδεδωκέναι ἐμοὶ τοῦ δήγματος*. Scribit Homerus, Apolline peſtem Græcis immittente, mulos primum & canes concidiſſe. Id verò exactius interpretantes eruditi, ex odorandi præſtantia
C factum, coniectant: qui ſenſus adeo in mulis præcellat, vt derelicti alicubi vel odore ſolo redeant in ſemitam. proinde huiuſmodi tabidam vim concipere facilius, præcipuéque canes purum in primis aerem exigentes: ſed & inter hos albi eo amplius, quoniam coloris eius corpora quàm nigra, ſint rariora, atque laxiora. Quanquam non latet, ab Porphyrio apud Homerum, *κύνας ἀργοὺς* accipi non albos, ſed celeres: ſicuti per paraleptim alibi *ἀργίποδας* item canes dicit. Pu-
D tat Heraclitus Ponticus, iumenta peſte infici primum, quia deiecta in terram, & prona in paſtum *τὰς κεφαλὰς ὀπίσω ἀτμοὺς* trahant procliuius homine, cuius eſt ſur rectum corpus, purius & ſublimi ſpirante. Illud neutiquam negligendum, canes, vbi mirè in Venerem feruntur, dici *σκυζᾶν*, ſicuti ſues *κάπριζειν*, vaccas *ταυριᾶν*, equos *ἱππομανεῖν*, id eſt equire: vnde productum in fœminas libidinoſas conuitiũ ab vno animalium modo. Ægritudines canum præterea tres videor
E præcipuè comperiſſe *λύτταν* hoc eſt rabiem, podagram, cynanchen. Verum rabies ſanari difficulter poteſt, podagra non omnino medicinam neſcit, at cynanche ſiue angina euidens promittit exitium. Porrò quicquid rabidus canis momorderit, interit certiſſimè, homo tantum euadit, ſed vix. Ariſtoteles verò libro De animalium hiſtoriis ſeptimo: Canes (inquit) tribus laborant vitiis, rabie, angina, podagra. Facit rabies furorem, & quæ momorderint, omnia ra-
F biunt prius homine, ſicuti & legit & interpretatur Nicolaus Leoniceus. Intereunt canes hoc morbo, & quæ morſa ſunt prius homine. Scribit ſeptimo De animalibus Albertus, iam ſe hominem vidiſſe, cui in brachio morſum infixiſſet rabiens canis, anno autem ſeptimo poſt cicatricis locũ intumeſcere cœpiſſe, atque intra biduum interiiſſe: Auicenna quoque quorundam ſententias aduocat, qui dicerent, poſt duodecimum à morſu annum in rabiem aliquãdo inci-
G dere nonnullos. Quod verò ſerius, quàm cętera animalia tabificam rabiendi vim perſentiãt homines, efficit id naturæ diſſimilitudo. Nam & in contagioſis morbis, homines ab hominibus & ſanguine cõiunctis inficiuntur facilius. Cæterũ rabies canum Syrio ardente, peſtifera in primis, homini eſt, atq; ita morſis letalis aquę metus, vel

Plinius inquit: Ad morſum verò vnicum eſſe remedium, & quidem oraculo quodam repertum, idem ſcribit, Radicem videlicet ſylueſtris roſæ, quæ cynorrhoda appellatur. Nobis verò ſuppetit potentius adhuc medicamen, ſed & ipſum cælitus petitum. Eſt in Rhodiginis paludibus diui Bellini templum miraculorum frequentia celeberrimum, & affluxu hominum etiam notiſſimum. Erectæ ædis cauſa ferè publica eſt. Pulſus is diuus Patauio, graſſantibus nobilium pleriſque, quod ſeuerius ſanctiúſque, quàm ab illis probari poſſet, epiſcopum ageret: inſectantibúſque inimiciter aduerſariis, in paluſtre agri noſtri ſolum, quindecim millibus paſſuũ Rhodigio diſtans, diuertit. Quum manus hominum euaſiſſe videretur, canum rabiem non euaſit, à quibus eueſtigio conuulſus diſcerptúſque, mox in diuorum indigitamenta relatus, templum in illis emeruit locis, in quo & arca marmorea ferreis occluſa cancellis, latet ſanctiſſimum eiuſdem corpus. Templi verò ex necis genere ea cæleſtis eſt proprietas, ſi quis clauem ſibi quæſierit, qua ædis valuæ recludantur, ac ea candente, quicquid rabie agitari orſum ſit, attigerit: præſentiſſimum eſt remedium, & nunquam non verum. Timoris verò aquæ, ὑδροφοβικὸν vocant πάθος. Cauſa ex eruditorum ingenio affertur non vna. Sunt qui opinentur, immoderatam ſuperuenire ita affectis corporibus ſiccitatem, humecto ſubſtantiali penitus demutato. At Rufus in melancholiæ ſpeciem euadere ſentit morbum hunc, veneno humorem id genus aſſimulante. Scimus autem ex melancholicis alios alia metuere. Sunt qui arbitrentur, canis à quo impactus ſit morſus, imaginem ab iis concipi in aquis, atque inde compaueſcere. Poſtremò autem ante quàm huic capiti coronidem impingam, ſuccurrunt aliqua item: id prius ex hiſtoria, quod apud noſtrates etiamnum durat. Apud Bactrianos vulgò prouerbium vſurpari ſolitum, Canem timidum vehementius latrare, quàm mordere: altiſſima quæque flumina minimo ſono labi. Porrò dicitur Græcis κύων, de cane, vt docuit Euſtathius, παρὰ τὸ κύω, quod amare nobis indicat. Cyneam verò quum legis, pellem fluuiatilis intellige canis, quam capitis tegumento galeę vice veteres adhibuiſſe palàm eſt, inde ſeruatum, vt pro galea dicatur cynea. Cynulchos vocant, qui ſecum ducant canes. Panagyrin porrò canum menſe Auguſto ab Romanis ſolitam celebrari, auctores Græci ſunt, monumento vrbis captæ ab Gallis. Tunc verò cædebantur canes, qui & ἀύλακτοι, id eſt ſine latratu agebant, anſeribus amplitèr, ſonoréque inclamantibus. Hoc ipſum arbitror à Plinio ſignificatum libro vigeſimonono, vbi canes ait annua pendere ſupplicia inter ædem Iuuentutis & Sumani, in furcas viuos arbore fixos ſambucea. Cinopeta in Nicandri Theriacis beſtiæ intelliguntur, quæ in ſolo motantur, velut κινώπετά τινα ὄντα, vti iam attigimus paulo antè.

Conditionem filiæ quærere, quid ſit apud T. Liuium. Itémque de vindiciis plura. Epheſis quid. & Eccletus. Martialis explicatur, necnon Quintilianus de aſſertione ſecunda.

Cap. XXIX.

[A] ENarrabamus paulò antè in Patauino gymnaſio prouincialibus auditoribus noſtris conſenſu petiti multorum, librum T. Liuij ab Vrbe condita tertium, vbi is incidit locus, qui eſt de Appio decemviro, à quo vindiciæ ſecundum ſeruitutem decretæ ſunt, dum Virginiam puellam ardentius & occæcato animo deperiret, cuius ſponſus Icilius in hæc, affectu nimio & indignitate rei prorupit: Virginius, inquit, viderit de filia vbi venerit, quid agat, hoc tantum [B] ſciat: Si ipſe huius vindiciis ceſſerit, conditionem filiæ quærendam eſſe, me vindicantẽ ſponſam in libertatẽ vita citius deſeret, quàm fides. In hunc ſcopulum vbi impegimus, locum videri perobſcurum interfati ſumus: poſſe tamen, quantum ex Iureconſultorum non incurioſa lectione aucupemur, ſic fermè explicari. Paulus ſiquidem Digeſtis De diuortiis, lege prima, ſic ſubnotatum reliquit, Dirimitur matrimonium diuortio, morte, captiuitate, vel alia contingen- [C] te ſeruitute vtriuſq; eorum. Hinc Icilius innuebat, fore vt ſponſalia dirimerentur cum Virginia, ſi pater ſuperſediſſet à vindiciis ſecundũ libertatem: quoniam ſponſam, quæ ad ſeruitutem recidiſſet, non eſſet ducturus, proindeq; conditionem illi alteram eſſe quęrendam. Simul & alluſiſſe videri poteſt ad verba ſolennia ſponſaliũ diſcutiendorum: quorum meminit Caius titulo eodem, lege ſecunda: Item, inquit, in ſpõſalibus diſcutiendis placuit renuntiationem interueni- [D] re oportere: in qua re hæc verba probata ſunt, Conditione tua nõ vtar. Sicut in repudiis comprobantur hæc, Res tuas tibi habeto, Res tuas tibi agito. Et hoc erat vxori nuntium remittere, vt in Epiſtolis ad Atticum Cicero: Vxori, inquit, Cæſar nuntium remiſit. Niſi quis putet, immo dixiſſe Icilium, quærendam filiæ conditionem, quoniam vt Paulus idem aſtruit, *Digeſtis De* regulis iuris: Quod attinet ad ius *ciuile, ſerui* pro nullis habentur: non tamen & *iure naturali*: [E] quantum enim attinet ad hoc, omnes homines æquales ſunt. Inde & Caius ait, Cum ſeruis nulla eſt actio. Propterea Paulus ſcribit, Libertatẽ eſſe rem inæſtimabilem. Sententiam noſtrã pręfulcit M. Tullius pro Cælio, Confer te aliò, habes hortos ad Tyberim, ac diligẽter eo loco pręparaſti, quo omnis iuuentus natandi cauſa venit. Hinc licet conditiones quotidie legàs; Cur huic qui te ſpernit, moleſta es? Dignum ſcitu, quod in Antonino philoſopho ſcribit Iulius Ca- [F] pitolinus. Fauſtinam imperatoris vxorem apud Caietam conditiones ſibi & nauticas, & gladiatorias elègiſſe, id eſt benè naſatos, at mutoniatos, ſeu draucos conquiſiuiſſe, qui laſtaurũ agerent valide. Verum quia de Liuio agimus, vt in hoc quoque nobiliſſimum conditorem rerum opera noſtra, qualiſcunque ſit ea, iuuemus: quæ ſint vindiciæ, item explicabimus: eo quidẽ gratius, quoniam hallucinationes multorum in eo intellexiſſe videmur, quas eodem (quod dicitur) [G] oleo expunctas obliteratáſque reluemus. Poſitũ verò verbum id apud Iureconſultos quoque, & Pomponium Digeſtis De origine iuris, lege ſecũda: vbi vindicias pro ſententiis quidam interpretantur, quum vindiciarum nomine nil prorſus aliud intelligamus, quàm aſſertionẽ, quæ ſi à ſeruitute ad libertatem foret, vindicię ſecũdum liber-

libertatem dicebantur. Si verò à libertate in ſeruitutem, vindiciæ ſecundum ſeruitutem pronuntiabantur. Liuius, Decreuiſſe vindicias ſecundum ſeruitutem: & in legibus Duodecim tabularum, Date vindicias ſecundum libertatem eſt, pronuntiare vel decernere aſſertionem eiuſmodi. Et vt apertius tota res percipiatur & illuſtrentur in Liuio tenebræ, Cimmeriis quandoque atriores. Lis vindiciarum eſt, inquit Aſconius Pedianus, quum litigatur de ea re, cuius apud prætorem incertum eſt, quis debeat eſſe, poſſeſſor: & ideo qui eam tenet, dat prædes litis vindiciarum aduerſario, quo illi ſatisfaciat, nihil ſe deterius in poſſeſſione futurum, de qua iurgium ſit. Sunt autem, inquit, prædes ſatiſdatores locupletes, pro re de qua apud iudicem lis eſt, ne interea qui tenet, diffidens cauſæ, poſſeſſionem deteriorem faciat, tecta diſſipet, excidat arbores, & culta deſerat. Hoc verò eſt quod perobſcurè Liuius ſignificat, quum inquit, Quum ſtaret aſſertor puellæ, vt vindicaret ſponſoréſq; daret, atque idipſum agi diceret Icilius, ſedulò tempus terens, dum præriperent internuntij miſſi in caſtra, manus tollere vndiq; multitudo, & ſe quiſque paratum ad ſpondendum Icilio oſtendere. Præterea ſententiam hanc adiuuat & Boethius ex Topicorum commentario primo. Vindex eſt, inquit, qui alterius cauſam ſuſcipit vindicandam: veluti quos nunc Procuratores vocamus: vnde lex Ælia Sentia, Aſſiduo vindicem aſſiduum eſſe iubet. Dicitur & in aliis quoque rebus vindex. Liuius libro tertio: Volſci & Æqui coniunctis exercitibus Latinum primum agrum populati ſunt, deinde poſtquam nemo vindex occurrebat, ad mœnia vrbis Romę acceſſere. Vindicię, inquit Feſtus, appellantur res eæ, de quibus controuerſia eſt: dè quibus ſic Cincius, Vindiciæ olim dicebantur, quæ ex fundo ſumptæ, in ius afferebantur. Seruius Sulpicius vindiciam eſſe ait, ab eo quod vindicantur res ex controuerſia. Porrò ſubit in hoc propoſito, vt manum præbeam Valerio Martiali, Epigrammatum primo, cuius verſiculi morem hunc vindiciarum continentes conuelluntur magis à grammaticis, quàm enarrentur. Quod hoc genus ſcitamenta nec primoribus quidem labris guſtarint, ac ne extremis (vt dicitur) digitis attigerint, etiam ſi contentioſum funem ducere gaudeant plerunque. Scribit ad Quintianum, quem libellorum ſuorum facit aſſertorem, ne darentur quodammodo vindicię ſecundum ſeruitutem: quoniam Fidentinus (vt ipſe dicit) plagiarius, illos recitabat pro ſuis: rogátque, vt det prædes, ſe dominum nihilo deterius in poſſeſſione futurum. Quæ omnia iocoſe feſtiuitérque de iudiciorum more tralata, carmini poeta inſeruit. Eiuſmodi verò id eſt,

> Commendo tibi Quintiane noſtros,
> Noſtros dicere ſi tamen libellos
> Poſſum, quos recitat tuus poeta.
> Si de ſeruitio graui queruntur,
> Aſſertor venias, ſatiſque præſtes.
> Et quum ſe dominum vocabit ille,
> Dicas eſſe meos, manúque miſſos.
> Hoc ſi térq; quatérq; clamitaris,
> Impones plagiario pudorem.

Illud autem Quintiliani ex libro Oratoriarum inſtitutionum quinto, huic adnexum quodammodo eſt. Nam de præiudiciis agens, ea in tribus verſari generibus aſtruit: in rebus, in iudiciis ad ipſam cauſam pertinentibus, aut quum de eadem cauſa pronuntiatum eſt, vt in reis deportatis & aſſertione ſecunda. Sed & libro vndecimo: Succurret, etiam ſi apud alios iudices agetur, vt in ſecunda aſſertione, aut in centum viralibus iudiciis duplicibus. Eleganter verò à Græcis tralatio hæc à foro in aliud forum dicitur Epheſis. Extat Demoſthenis oratio, cui titulus Epheſis: dicitur item Eccletus. Hæc autem Latinè prouocatio eſt: vnde *ἐκκλήτου δίκης* legimus apud Galenum Therapeutices primo, id eſt iudicium propè dixerim prouocatorium. Quæ verò ſit hîc aſſertio ſecunda, perobſcurum eſt, ego ad veterem manumiſſionum morem id ſpectare contenderim. Scribit enim Maximus Valerius, Athenis inſtitutum memorabile ſeruatum, vt ingratitudinis conuictus à patrono libertus libertatis iure exueretur. Ab eodem item refertur: Maſſilienſes treis in eodem manumiſſiones reſcindi permiſiſſe, nec quarto errori ſubueniendum putaſſe. Sed & Romæ ſolitam quandóque adimi libertatem, teſtatum in Digeſtis libro quadrageſimo: Ni tem malis vnam eandémque intelligere apud diuerſa tractatam tribunalia. Scribit tamen lib. tertiodecimo Annalium Tacitus Cornelius, actum in ſenatu Nerone imperante, de libertorum fraudibus, efflagitatúmq;, vt aduerſus malè meritos reuocandæ libertatis ius patronis daretur. Sed eam relationem conſules incipere non auſos, ignaro principe. Mox verò ſententiam eualuiſſe, Diſpiceret quiſque merita, tardéque concederet, quod datum non adimeretur. In Traiani epiſtola quadam legimus, Aſſertionem denegandam iis qui ex eiuſmodi cauſa in libertatem vindicabuntur. Agitur verò inibi de expoſititiis quos dicunt Græci *ἐκθέτους*. Idem Tacitus libro eodem aſtruere animaduertitur, Ad ſeruitutis malum non relabi, qui forent vindicta emiſſi manu. Idque ſic ab Tiberio ſancitum prodit. Auctor Trãquillus eſt, à Claudio imperatore ingratos, & de quibus patroni quærerentur, reuocatos in ſeruitutem. Aſſertio, inquit Priſcianus, tam à ſeruitute in libertatem, quàm à libertate in ſeruitium trahi ſignificat. Auctores ſecundi apud Vlpianum Digeſtis De euictionibus, fideiuſſores intelligũtur. Iudicium verò aduerſus ingratos liberatos, & velut à patrono deficientes, apoſtaſium dicebatur, vel *ἀποστασίου δίκη*. Eius comminit Lyſias ad Ariſtodemum, & in Athenienſium republica Ariſtoteles. Erat & apoſtaſium aduerſus peregrinitatis reos iudicium.

Thargelion id eſt Θαργηλιὼν, menſis qui ſit. Thargelia feſta. Thargelus olla. Sextum Thargelionis diem fuiſſe Græcis auſpicatiſſimum. Thargelia regina.

Cap. XXX.

THargeliona eſſe quidem Græcis menſem, haud ferè ambagioſum eſt. Qui verò ſit is, non conſtat magno ere. Sunt qui Februarium putent, ac interpretentur, Aprilem malunt alij: quos, etiam ſi non latet, quàm difficilis hæc cen-

A ſeatur ratio: in qua multum deſudaſſe Theodotus animaduertitur, probabiliora dicere contenderim: quippe Apollini ſacer is, & Dianæ cenſebatur, quod Thargelia comprobarint feſta, olláque Thargelus dicta, id eſt θάργηλος, in qua percoquerentur fructuum primitiæ Apollinis honori, qui apparerent iam. Dici θαργηλιὸν putatur, ratione etymologica, quia ſol θέρμη τὴν γῆν, id eſt terram excalfacit. Cæterum illud grauius multo: diem, qui eſt menſis huius ἱσταμένου, vti dicunt B Græci, ſextus, habitum, proſperiore euentu rerum, veteribus non Athenienſibus modò, ſed & aliis auſpicatiſſimum, quémq; lapillo prorſum numeres meliore. Illud verò felicitatis argumētum ſanè primum, & magnum quoque, quòd hominum ſapientiſſimus eo in vitalem prodiiſſe lucem Socrates narratur. Inde & Perſarum afflicta potentia eſt, quo nomine receptum Athenienſibus eſt, τῇ ἀγροτέρᾳ capras trecentas immolare, voti Miltiade damnato. Rurſum apud C Platæas prælio nobili ſuperata gens eadem hoc ipſo die, cuius item donum ſit, apud Mycalen comparatum decus. Quin & Perſis eſſe fatalis quodammodo dies hæc viſa, quando ea quoque ab Alexandro Darij traduntur conciſæ opes. Sed & Alexandrum eadem æditum ferunt, & ex humanis item conceſſiſſe. Illud auctarium ſanè fuerit, Thargeliam genere Mileſiam, forma & ſapientia conſpicuam, quæ annis triginta apud Theſſalos eſt potita regno, demum ab Argiuo, D quem vinctum habebat, necatam memoriæ prodi.

Solere interdum homines pleroſque nimio quàm leuiculis rebus ſtultè operam impendere ſeriam. Atque ibi Platonis decretum. Prius de atechnia, cacotechnia, mataeotechnia.

Cap. XXXI.

E INter ea quæ diſſertatione multiiuga, ingenióque excuſſo in primis, de ratione dicendi à ſtudioſis tractari ſolent: illud item aduerto minus neglectum, nullam vtique eſſe artem, quæ res Græcis dicitur ἀτεχνία, quando nullis communiti præceptis, nulla prorſum doctrinæ vi adminiculatiores plerique, qua modo impetus tulit, aut dictauit neceſſitas, eunt præcipites. Quibuſdam id arriſit etiamnum, vt artem faterentur quidem, ſed malam: dicendi poteſtate F ſæpius ingeniis deprauatis in labem tralata multorum. Eſſe verò & ματαιοτεχνίαν, non improſperè forſan, ὡς εἰκὸς, coniectarint aliqui, quam inanem artis imitationem interpretantur eruditiores: ſicubi laboris inſumitur plurimum, operæ pretio nullo. In quam ſanè decuriam transferuntur, quibus inter declamantium ſudores vita atteritur vniuerſa. Profert ſeipſum hoc in aliis quoque, nunquam non ſe oſtentantibus, quîs horæ pereant bonæ, comperto etiam qui ciceris G grana per longius miſſa interuallum citra fruſtrationem in acum inſereret. Quod contemplatus Macedo Alexander, vt qui eſſet ingentis ac generoſi ſpiritus rex, hominis vanitatem itriſſam leguminis eiuſdem modio cenſuit donandam. Sed enim more iam nobis recepto in pluribus, ad partem hanc Platonis graue decretum non prætereamus. Fuit Cyrenæus quidam Anniceris equorum agitatione ac curruum nimio plus ſibi placens, & quod conſequutione quadam adnexum huic eſt, eius rei moleſtus quandoque oſtentator. Quo nomine in Academiam veniens Platoni geſtiebat nimis quàm auidè inanes flans glorias, artificij ſui vim, vt ipſe rebatur, miram ingerere commonſtraréque. Iuncto igitur curru, nunc inſpectante, eo, pro artis modo & ratione procurrebat: nunc raptim, ſed ſcitè admodum & prorſum aptè, reſiliens, circumactis equis recurrebat: ac ſubinde progrediens remeánſque artificij curulis numeros implebat planè omnes, curſu ita contemperato, vt eandem in procurſu recurſúque omnino orbitam, Græcis dictam ἁρματοτροχιάν, teneret moderamento nunquam fallente. Id aliis, vti addecuit, fortè mirum accidebat. At enim philoſophus Plato, inani eius ac vacante damnata ſedulitate, conatum eiuſmodi criminabatur, inquiens, ἀδύνατόν ἐστι, τὸν εἰς μικρὰ οὕτω, καὶ οὐδενὸς ἄξια τοσαύτην φροντίδα καταθέμενον, ὑπὲρ μεγάλων τινῶν σπουδάσαι. πᾶσαν γὰρ αὐτῷ τὴν διάνοιαν εἰς ἐκεῖνα ἀποθεμένῳ ἀνάγκη ὀλιγωρεῖν τῶν ὄντως θαυμάζεσθαι δικαίων. id eſt, fieri nequit, cum qui in parua ſic, & nulli prorſum rei tantum impendat curæ grandioris quicquam moliminis ſolicitè ac proſpicienter attentare: omnem quippe ratiocinij vim ac intelligentiam illis ferè impenſam, quæ ſolidam continent, ac veram admirationem, habere neglectui, neceſſe propemodum eſt. Callitechniam legimus item in Plutarchi Lycurgo, & apud alios: ſignificatur eo verbo artis pulchritudo ac excellentia.

Gallinaceorum Athenis compugnantium in theatro ſpectaculum: quæque tradantur eius rei initia. Monſtrs aues.

Cap. XXXII.

GAllos pyctas compugnaturos Athenis cōmitti ſolitos, alicubi (opinor) in Latinis relatum literis eſt, vbi rixoſarum auium laniſtæ totum plerunque patrimonium, pignus aleæ, victor gallinaceus abſtinuiſſe legitur. Et nos alibi, ſed ſtrictim commeminimus. Quam verò rationem habeat res ea, paucioribus forſan notum. Ego autem ſic comperi, fuſis fugatíſque Perſarum copiis, lata ab Athenienſibus lege, ſancitum, vt publico theatri ſpectaculo in pugnam producerentur gallinacei, per diem annis ſingulis. Rei verò leuiculæ prima ſpecie hæc traduntur primordia. Quum aduerſus barbaros ciuitatis vires produceret Themiſtocles, fortè concertantes, inque mutuam coorientes perniciem, dum ſtrenuè ac gladiatorio more inuicem ſe roſtris fodicant, gallos eſt contemplatus: nec id acerrimo & ingenij ſolertis imperatori inſuper ſpectaculum fuit, aut otioſa pugna. Siquidem aduocatos in concionem milites ſic protinus hortari, atque in prælium cœpit incendere. At, inquit, non pro patria vtique decertant hi, neque item pro patriis diis aut heroibus: ſed nec de gloria dimicatio eſt, aut de libertate, vel liberorum ſalute: verum, quòd alteri ſuccumbere, ac ſuperbas pati victoriis leges neuter animum

nimum inducat. Quum à Themiſtocle vehementius pronuntiarentur hæc, additis quę tempus exigeret, aliis pluribus, ita coorti, itáque animati milites ſunt, vt in hoſtem ſumma proruentes alacritate nobilem inde ſine victoriam indepti: eiúſque monumentum rei ſeruatum mox quotannis, vt exemplo irritati, memoréſq; veterum geſtorum ad id genus plura excitarentur virtutis opera. Cæterum apud Xenophontem inquit Socrates, *οἱς ἐμὴν μάχλω ἐρωμένω καλῶς ἔχει χρήματα ὑποτρέχειν, ὥσπερ ἔνιοι τοὺς ἀλεκτρυόνας σπουδῇ ἀττίοντες συμβάλλουσιν*. Lego item apud Alexandriam aues haberi monoſiros, vnde pugnaces ſubnaſcantur gallinacei, ſi bis aut ter ouis incubarint.

Fluminum ſimulacra variè nunc humana, nunc bubula exprimi ſpecie conſueuiſſe. Neptuno tauros immolari omnino nigros.

Cap. XXXIII.

QVoniam poetæ multa illuſtres fabuloſitate in fluminum mentione, quaſcunque collibitum fuerit illis imagines circumponunt, ac velut graphicè delineantes conformant, viſum ad præſens, quæ mihi ſuggerit hiſtoria ex ſuperſtitione veteri, ſtudioſis communicare, quo in poetis fiant quaſi Mæandris adminiculatiores. Compertum igitur illud in primis, non ſolum diuinis cultos honoribus fluuios, ſed & iconas illis, ac ſimulacra dicari frequenter conſueſſe: verum non modi vnius, ſiquidem *ἀνδροπροσώπους*, id eſt humana eos ſpecie effinxere nonnulli: quibus bubulam alij effigiem induxerunt. Vnde *βούκερων* Acheloum in Trachiniis vocat Sophocles id eſt *ταυρόκρανον*. In iis Eraſinus eſt, Eurotas item apud Lacedæmonios, Æſopus apud Sicyonios ac Phlyaſios, apud Argiuos Cephiſus. Hominis figuram præfert Alpheus, Cephiſum Athenienſes hominem monſtrant vtique, ſed ita, vti promant ſe nihilominus cornua. Syracuſani & Anapum in Sicilia forma inſigniunt eadem. Cyanem verò fontem fœminea circumueſtiunt ſpecie, Crimniſum quoque, & Telmiſſum humana honeſtari facie legimus. Pueri ſpeciem formoſioris adamarunt Agrigentini, in eo qui cognominis ciuitati erat fluuius: quin & apud Delphos dicatæ ex ebore fluminis ſtatuæ aſcripſere nomen, at pueri nihilominus ſimulacrum erat. Auctor in Deorum natura Phurnutus, fluuios effingi plerunque *κερασφόρους καὶ ταυρώπους*, ex vndarum violento impetu, qui mugitibus aſſimile inſonet quiddam. Nam & de Scamandro Homerus,

Ἠΰγεις ὡς ὅτε ταῦρος.

Quin & ratione eadem Neptunus Mycetas nuncupatur, cui & tauros immolant *παμμέλανας*, ob maris colorem. Taurinæ formæ rationem illam promit Sophoclis interpres, quòd veluti boues flumina terram perſcindant, vel quod fluuiis ferè adiacent paſcua.

Diſcordiarum primordia inter Platonem Ariſtotelemq́; ſummates philoſophos non ex æmulatione inorta, verùm ex vitæ potius ratione diſſimili.

A

Cap. XXXVI.

INter Ariſtotelem Platonémque haud conueniſſe ſatis, ex ingenij monumentis, quæ ignoraſſe nemo ferè poteſt, palàm fit. Odium, quod ex æmulatione auidiſſimum eſt, literarum & gloriæ ratione exortum poſſet videri, ſed à Græcis proditum ſecus animaduerto: qui Platoni offenſiorem factum Ariſtotelem volunt, B quòd eius vitæ inſtituto oblectaretur minus. Quippe curioſius circumueſtiebatur Ariſtoteles calciabatúrque, quin & comam contondebat item delicatius. Iſtiuſmodi verò à Platonis aberant grauitate plurimum, qui quantus quantus nil niſi ſapientia prorſum fuit. Annulis digiti niteſcebant onuſti, & in hoc ſibi placebat nimium. Inerat & in facie *μωκία* quædam. id eſt irridendi ſtudium, importunior, nec aberat loquacitas, quæ ipſa & mores coarguebat. Omnia vel C rò hæc à philoſopho abhorrere inſigniter, fallit prorſus neminem. Proinde, quum ea intueretur Plato, rarius hominem admittebat. Pluris autem longè Xenocratem faciebat, & Speuſippum, cęteróſque cum quibus præter alia libenter ac ſæpe confabulabatur, de philoſophicis ſemper arcanis promens quippiam, quo illi abirent nunquam non doctiores. Fuſius verò iſta & latius in Varia exſequitur hiſtoria Ælianus. Paucula hæc nos modò præcerpſimus Platonicæ dignitatis D ſtudio, ſimul & ingenij admiratione humani, in quo virtutum eminentiſſimarum quandoque ſeſe promunt germina, ſed & vitia inoleſcunt inſignia. Quam vtique ſocietatem adeo diuerſam poſſe coiri, vix impetraret fidem, ni exemplis hinc inde ſcaturientibus abundè commoniti, vel immaniora multò compaueſcere interdum cogeremur. Adeo nihil non audet inenarrabilis hic Proteus, omnia transformans ſeſe in miracula rerum. Super Ariſtotele verò illud am- E plius dignum memoratu: quum iudicium veritus Athenis profugiſſet, ſcitante ex eo quopiam, cuiúſnam modi videretur ei Athenienſium ciuitas, *Παγκάλη, ἔφη, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.* Sycophantas nimirum innuens iuſto plus inibi progerminantes. Rurſum quærenti, Quid ita Athenas deſtituiſſet, *ὅτι οὐ βούλεται, ἀπεκρίνατο, ἀθηναίους δὶς ἐξαμαρτεῖν εἰς φιλοσοφίαν*, Ne, reſpondit, in philoſophiam bis delictum eant Athenienſes, *τὸ ἐπὶ σωκράτους πάθος* F *αἰνιττόμενος καὶ τὸν καθ' ἑαυτὸν κίνδυνον.* Proditum & illud monumentis eſt: quum philoſophus hîc extrema ſibi ingruere præſenſiſſet, dolore ac ſpe in lachrymas amplius profuſum primæ cauſæ miſericordiam intentius implorasse. Quin & Homeri ſententiam ex Odyſſea vehementer approbaſſe, qua non eſſe immortalibus diis indecorum pronuntiatur, hominis induere naturam, quo ab erroribus ſeuocentur mortales. Qua in re, CHRISTI præſenſiſſe aduentum, augu- G rantur nonnulli, eius viri gloriæ in primis addicti.

Sileni, ac Midæ congreſſus. Terram haberi continentem extra orbem noſtrum: déque in ea ciuitatibus, & hominum moribus.

Digitized by Google

Cap. XXXV.

THeopompum, inter Græcos hiſtoricos non incelebrem, prodit in Varia hiſtoria Ælianus, mandaſſe literis, Midam Phryga & nymphæ filium Silenum mutuis quandoque vſos congreſſibus. Erat quidem Silenus Deo natura inferior, homine tamen melior, ſi vtique immortalitatis etiamnum compos. Et plurimis vtique citrò vltróque dictis, mox & Midæ ſic eſſe fabulatum Silenum, Europam, Aſiam, & Libyam quoque eſſe inſulas planè, vt quas ambitu complectatur Oceanus. Haberi autem extra orbem hunc, eam quæ ſola ſit continens, cuiúſque ſit infinita magnitudo: eſſe verò ibi animalia prægrandia, ſed & homines amplitudine ad nos dupla, vitæ quoque ſpatiis menſu compari. Quin & plurimas maximáſque ciuitates, legibus omnino, & viuendi inſtitutis noſtris haudquaquam ſimilibus, verum inter eas præcellere duas præcipuè, inuicem prorſum diuerſas: alteram dici Machimon: εὐσεβῆ autem, id eſt C Euſeben, alteram: cuius incolæ perpetuam ducant pacem, diuitiis affluentibus, quando ex terra ſuccreſcant fructus citra cultum omnino vllum. Neque verò ſerendi illis curam incumbere: perſeuerare porrò ſanos, καὶ ἀνόσους, id eſt ſine ægritudinum moleſtia. Demigrare denique vita ridibundos & hilares vſquequaque. Adeo verò ſine ambiguitate iuſtos eſſe, vt ne dij quidem indignum opinentur, eos vel frequenter inuiſere. D At qui Machimon incolant, eſſe pugnaces, & naſci armatos, ac bellum aſſiduè gerere, collimitaneos plurimùm euertendo: quippe gentium multarum eſſe compotem vnam modò ciuitatem. In ea cenſeri hominum myriadas ducentis haud pauciores, quos non abſumpſerint A bella, morbis planè conficiuntur. Sed perrarum id eſt. Intereunt verò in præliis ſaxis percuſſi, aut lignis: nam ferri ictum non admiſerint. Auro argentóq; abundāt eatenus, vt ſit ibi aurum vilius, quàm apud nos ferrum. Hoſce verò in noſtrum quandoque orbem adortos enauigare, ad Hyperboreos appuliſſe: quos quum inaudiſſent, noſtrorum hominum fortunatiſſimos, ipſi vt viles, ſunt aſpernati, ac humiliter ſordidéque agentes, proptereáque vlterius pergere neglexiſſe. B Cæterùm, id mirabilius multò: eſſe inibi homines item Meropas nomine, quorum ciuitates & multæ ſint, ac inſignes. Viſitari autem in regionis parte vltima locum, quem dicant Anoſtum, id eſt ἄνοστον, hiatui perſimilem: ſed nec tenebris obtentum, neque item lumine. Aerem verò incumbere turbido inſynceróque ſuffuſum rubore. Flumina circumfluere duo: vnum voluptatis dici, triſtitiæ ac mœroris alterum. Vtrique adnaſci arbores, magnitudine qua proceriores C platani. Haſce eius poteſtatis fructus producere, vt qui guſtarit, indeſinentes affundat lachrymas, demúmque ſic intermoriatur. At voluptarias arbores diuerſum efficere omnino: nam pomo veſcentes deſideria prorſum alia deſinunt, anteactas quoque ætates denuò repetentes: ſiquidem ſenectam exuere primum, ac vigorem induere, pérque quoſdam velut gradus, effectos iuuenes tranſire mox ad pueriles annos, ac demum infantiliter commori. Lectum & *illud* in D Græcorum theſauris: fuiſſe in Macedonia hortos, qui dicerentur Midæ, roſis ſponte ſuccreſcentibus foliorum ſexagenûm, odore cæteras antecuntes multo. Inibi tenet fama apud Macedonas, Silenum captum.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS, ad venerandum Franciſcũm Pilumnum Rhodiginum Iuris Pontificij ſcientiſſimum, Præfatio decimaoctaua.

SI cui ab ineunte ætate, quam eſſe prudentia ſenum confouendam adminiculandámque, traditum eſt, ita inhæſi, vt addicerem me totum, veluti ridicę cuidam firmiori, tu is es Franciſce parens optime: ſit enim hæc tui præfatio veriſſima, ad quem in anguſtis lætioribúſque meis rebus cenſui defugiendum perpetuò, ne, quod adoleſcentiæ commune vitium eſt, in lubrice conſtitutus per inſcitiam à rationis rectitudine abirem longius, quod ex Homero didiciſſem puer,

Νεωτέρων δ' ἀνδρῶν φρένες ἠερέθονται.

Tu verò rerum diuturniore vſu prudentiſſimus, clementiſſimè amplexatus, perinde ac filium, es, nullo

nullo vnquam reclinato incommodo. Nec id conſiliis modò eminentiſſimis fidiſſimiſque, ſed opera quoq; vel ampliſſima, vt ædes tuas nunquam mihi occluſas ſenſerim. Nec illud repeto nunc, qua me ſemper tum apud prætores, tum apud ciues noſtros ingenuitate, nullo prorſum liuoris fuco ſordida celebrandum, etiámque vltra meriti rationem extollendum, ſis arbitratus. Et ſunt hæc quidem mentis propè diuinæ germina, reminiſcentiſque, quidnam victuri gignimur, ordo quis datus. Quamobrem inmenſa ſunt, quæ tibi à me hoc nomine debeantur. Nec aliud ferè apud animum meum ſolicitius, aut anxiè magis diu perpendi, quàm vt rationem iniremaliquam: quæ tibi me, & ſi non gratiſſimum, quod noſtri calculi modus non patitur: at non ingratum omnino præmonſtraret ſaltem. Verùm omnem, quod aiunt, funiculum mouenti, dum aptè diſpunctam rationem volo, illud ſe demum noſtræ obtulit imbecillitati, vt hiſce commentatiunculis noſtris, ſi modò tantæ rerum excellentiæ futurę pares ſunt, nomen tuum, mihi nunquam non vice quodammodo numinis habitum, in perpetuitatis memoriam darem: vt vbicunque Latinæ linguæ ſonus fuerit non infrequens, mortales intelligant vniuerſi, quàm clementer, quámque officioſè mecum egeris, quámque hoc vno nomine, non tibi modò, ſed & tuis omnibus debeam: ſi volo is eſſe, qui vt eſſem, adniſus perpetuò ſum. Tuæ verò partes ſunt, quæ pro virili offerimus, lætiore fronte excipere. Tenuia quidem forſan ſunt, ſed beneficia te non fœnerati, certò ſcio. Quòd ſi laxius mecum ageret Fortuna, & votis euentus reſponderet, munificentius multò gratiúſque tractarere. Nunc te marmoreum pro tempore fecimus, ſupererunt forſan & alij qui aureum te conſtituant. Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui decimusoctauus.

Spartanorum mores explicantur. Nomi polemici qui. Gymnopadiæ. De Ornithia, & Diana Orthia, ac Dionyſii feſto Scieria. Iuuenalis locus de orbe Lacedæmonio, & pædemate. Item de pueris Bomonicis. Lactantij grammatici locus reſtituitur. De fœminarum nuditate. Inibi Martialis locus explicatur de libidinoſa Lacedæmone. Quibus furari honeſtum. Cardaces qui. Quintilianus illuſtratur. Scutorum litera. Græcorum latrocinia.

Cap. I.

LAcedæmoniorum rempublicam plurium monumẽtis celebratam, habuiſſe præclara & eximia pleraque, quum multa alia argumẽto ſunt, tum illud in primis, quod Plato ille, quem diuinum
A omnis nuncupat antiquitas: quiq; non docendi ſolum, ſed etiam dicendi fuiſſe agnoſcitur, eſſeque etiamnum magiſter optimus, libros De legibus non aliter concinnarit, quàm vt in eos congereret, quicquid ſingulari prudentia inſtitutum ſancitúmve comperiſſet in Cretenſi republica, Spartanáque, necnon Attica, quam nouam dicunt. Quoniam prodat Timæus, ante ingentem terrarum inundationem fuiſſe Athenas alias tum in Gręcia, tum in Ægypto, quas à Pal-
B lade conditas educatáſque vult. In quibus ea fuerit gubernationis forma, quam in libris De republica ſit Plato complexus, velut Scitum & illud: orbem Hercules obierit, vna præcinctus pelle, ac vna communitus claua: ſic & Spartanos ab vna ſcytala & frugi veſte ac vili, Græciæ volenti imperaſſe, & ne moto quidem ſcuto, tyrannicos ſæpe ſpiritus retudiſſe. Quin traditum nonnullis: Athenienſium fuiſſe, myſteria cele-
C brare, ac pompas ducere, Eleorum certamina ſtatuere: Spartanorum autem, ſi quid deliquiſſent hi, cædendo caſtigare. Scribit tamen Rhetoricorum primo Ariſtoteles, Quibuſcunque ciuitatibus res muliebris malè habeat, ſicuti

Digitized by Google

Lacedæmoniis, videri iis ferè dimidium abeſſe A
felicitatis. Mira certè ſunt, quæ prodit hiſtoria
Lege ſiquidem apud eos ſancitum erat, vt ſe-
nior, ſi fortè vxor eſſet ei floridior, aptáque e-
tiamnum tollendæ proli, & iuuandæ patriæ, de-
lectum ex iunioribus quempiam, moribus præ-
cipuè exploratis, probiſque, poſſet ad eam ad-
mittere. Quam vbi is generoſo impleſſet ſemi-
nio, quod inde natum foret, educaret, vt conce-
ptum natúmque legitime. Quòd ſi quis vxorium
onus, vt moleſtum grauaretur, nimiſque impe- B
ditum, ingenuæ tamen prolis deſiderio obmol-
liretur: tunc licebat, ſi quam is fœcundam gene-
roſámq; animaduertiſſet, adducto prius in eiuſ-
modi ſententiam viro, eam quærendæ prolis
gratia adire. Nec id ex propalata ſubſtratáque
paſſim natum pudicitia videri poteſt quódq; id
genus fœminæ ad Veneris prolubia forent pro-
cliuiores. Legimus quippe pauperculam quan-
dam interrogatam, Quidnam marito datura do-
tis foret, reſpondiſſe, Patriam pudiciam. Altera C
verò, quum quæretur ex ea, an cum viro coiſſet:
Minimè, inquit, ſed ille mecum. Quædam por-
rò, quum fuiſſet clàm compreſſa, fœtúmque per-
didiſſet, ſic nulla emiſſa voce ſe conſtantem ac
tolerantem præſtitit, vt eliſo conceptu reiectó-
que, parentes alióſque latuerit proximos: quip-
pe dolorum magnitudinem, quibus (vt aſſolet)
lancinabatur ſubinde conuellebatúrque, vicit i-
gnominiæ timor. Tantum erat vel in muliebri
ingenio tolerantiæ robur, vt non immeritò vi- D
deatur Horatius ceciniſſe Carminum primo:

Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Lariſſæ percuſſit campus opimæ.

Nam, vt inquit Æmilius Probus Lacedæmonio-
rum moribus ſumma virtus in patientia ſtatue-
batur. Seneca ſcribit, Lacedæmonios conſueſſe
liberorum ſuorum indolem experiri publicè
verberibus admotis, illos ſubinde adhortando,
vt flagellorum ictus fortiter perferrent; item la- E
ceros, ac ſemianimes, rogando, vt perſeueranter
vulnera præberent vulneribus. Quàm rem co-
pioſius exſequitur Lucianus in ſermone qui eſt
De gymnaſiis, & ſignificat Thebaidos quarto
Papinius,

Et oliuiferi Eurotæ.
Dura manus.

Expoſuit & Lactantius grammaticus, gentis in
eo crudelitate taxata. Laconibus hoc item fuit
peculiare, omnia impenſius cælare. Propterea id F
innuens hiſtoria quinta Thucydides, τὸ κρυπτὸν,
inquit ἐγινῶν, quum de Lacedæmoniis loque-
retur. Apud eundem obſeruatum quoque, No-
mos dici polemicos cantilenas Lacedęmoniis in
hoſtibus congrediendis cōcini ſuetas. De gym-
nopædiis, quas nudi certantes concelebrabant
iidem, mentio Thucydidi etiam fit: περιιόντες, in-
quit, αὐτοὶ τὰς γυμνοπαιδίας. Sed ad patientiam
redeo. Cretum quidem leges, inquit Cicero, i-
témque Lycurgi laboribus erudiunt iuuentu- G
tem, venando, currendo, eſuriendo, ſitiendo, al-
gendo, æſtuando. Spartæ verò pueri ad aram ver-
beribus ſic accipiuntur, vt pleriſque ſanguis è
viſceribus exeat: nonnunquam etiam vt quum
ibi eſſem, audiebam, ad necem. Quorum non
modò nemo exclamauit vnquam, ſed ne inge-
muit quidem. Hoſce pueros Seruius grammati-
cus Bomonicas, veluti dicas, ſuper aris de victo-
ria contendentes, appellari ſcribit. meminit &
Lactantius ſuper octauum Thebaidos, ſed codi-
cibus fœde interpellatis: nam ſcribitur modo,
Suominicæ. Concertatio autem ea, vt idem te-
ſtatur, diamaſtigoſis vocabatur, hoc eſt diſflagel
latio, quis plura poſſet verbera ſuſtinere, Plutar-
chus in Lycurgo, Puerorum multos, inquit, in
ara augurij cæſos verberibus mori vidimus. In
Apophthegmaticis Laconicis, in ara Orthiæ
Dianæ id ſolitum fieri ſcribit. Cui ſententiæ ſuc-
cinit & Papinij interpres. Hinc in Plauti Capti-
uis, feſtiue Lacones leguntur Plagipatidæ. In
Græco Plutarchi codice ita relatum aduertimus,
ὧν πολλοὺς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ὀρνιθίας ἑωράκαμεν ἀποθνή-
σκοντας ταῖς πληγαῖς. Atque ita legiſſe animaduer-
titur interpres. Nam eſt Ornithia Sudæ augu-
rium, Iulio autem Polluci aucupium. Poterat
videri emaculandus Plutarchi codex, vti pro
Ornithia ſubſtitueretur Orthia. Verum, ex Grę-
corum obſeruatum fidelia eſt, Ornithiam fuiſſe
luſum, in quo euerberarentur pueri. In Ariſtidis
vita Plutarchus idem auctor eſt: in pugnæ me-
moriam cum Mardonio cædi ad aram Ephebos,
quòd quum ſacrificanti Pauſaniæ incurriſſent
barbari, virgis loriſque ſunt reiecti ab inermi-
bus, ex quo & Lydia pompa diſflagellationem
conſequebatur. Sed enim quia de Orthia Dia-
na, & diamaſtigoſi facta nobis mentio eſt, remo-
tiora quæpiam, nec in triuiis recantata, hinc iam
ſubnectere pergamus. Nam ita in Græcorum
mihi compertum theſauris eſt: primum in Laco-
nia Limnæum locum eſſe Orthiæ ſacrum Dia-
næ. Eius ſimulacrum id eſſe memorant, quod ex
Taurica eſt ab Oreſte & Iphigenia tralatum.
Qua in re probabiliora videntur aſtruere, quàm
Athenienſes, qui in Braurone relictum volunt.
Sed ſacrorum eos poſt alia pleraque coarguit ri-
tus, ſiquidem Aſtrabacus & Alopecus, à quibus
id compertum primò eſt, mox dilapſi in amen-
tiam ſunt. Paulo pòſt Limnatæ, & alij quidam,
Dianæ quum rem diuinam obire adorti eſſent,
in diſſidium primò, pòſt & in mutuas prorupe-
runt cædes: multis verò in ara peremptis, reli-
quos qui calamitati ſuperfuerant, morbi abſum-
pſere. Reddita conſultantibus inde ſors eſt, αἵμα-
τι ἀνθρώπων τὸν βωμὸν αἱμάσσειν, id eſt, ſanguine hu-
mano aram eſſe cruentandam. Propterea im-
molari cœptus, quem intuliſſet ſors: donec Ly-
curgus immolationem ad Epheborum diſfla-
gellationem tranſtulit: nam ſic cruore humano
oppletur ara. Simulacrum ipſum quod exhibet
ſacerdos, vt pote perexiguum, leue eſt. Quòd ſi
vel formæ vel dignitatis ratione minus ſe con-
uerberando ſæuiant pueri, tunc mulieri effici o-
neroſius creditur atque ingeſtabile. Dianam ve-
rò non Orthiam modò nuncupant, verum &
λυγοδέσμαν: quoniam in virgultorum, quæ dicūt
λύγους, denſitate comperta memoratur: quæ ſi-
mulacrum circumplexa, ὀρθὸν, id eſt rectum, illud
ſtatuebant: vnde & nominis profluxiſſe ratio vi-
deri poteſt. Sed inſtitutum repeto, ſi illud adie-
cero: in Arcadia non longè à Stymphalo Diony-
ſij fuiſſe templum, cuius feſtum σκιερείας nuncu-
pant: in quo ex Delphici Apollinis reſponſo diſ-
flagellentur mulieres. Præterea qui Græciæ for-
mam rerum publicarum dederunt, corpora iu-
uenum

uenum firmari labore voluerunt. Hoc Spartiatę etiam in fœminas tranſtulere, quibus magis palæſtra. Eurotas, ſol, puluis, labor, militia eſt in ſtudio, quàm fertilitas barbara. Puellas ergo aſſuefaciebant non minus, quàm pueros, & verſari nudas, & quibuſdam in ſacris ſaltare, & canere præſentibus, ſimúlque aſtantibus iuuenibus. Propterea Propertius quoque quadam elegia ita canit:

> Multa tuæ Sparte miramur dona paleſtræ,
> Sed mage virginei munera gymnaſij:
> Quod non infames exercet corpore laudes,
> Inter luctantes nuda puella viros.

Saltationem verò hanc, ſiue id genus alteram ſignificaſſe Iuuenalem eo verſiculo:

> Qui Lacedæmonium pædæmate lubricat orbem:

putat in libro De orthographia Cæcilius Minutianus Apuleius, ac legẽdum pædæmate, prioribus ſyllabis diphthongum recipientibus: quia ſit vtrobique apud Græcos *αι*, & verbo eo planè ſaltationem innui. Cæterum, hac parte illud obiter legentes monuerim: Platonem quoque libro De republica quinto, non improbaſſe mulierum in gymnaſiis exercitia, quoniam omnium operum natura compos ſit fœmina. Voluit quoque, vt non puellæ ſolum, ſed etiam anus nudæ cum viris luctarentur: & quæcunque exercitationes viris contribuantur, eaſdem mulieribus eſſe impertiendas dicit. Et quia res abſurda prorſum videtur, ipſius Platonis verba ſubieci. Nudandum igitur, inquit, corpus erit mulieribus, quandoquidem pro veſtibus virtutem induent, communicandúmque in bello, & omni alia ciuitatis cuſtodia. Qui verò nudas riſerit mulieres ratione optimi cuiuſdam ita nudatas, inanem circa ridiculas nugas carpens ſapientiæ fructum, neque quid rideat, neque quid agat, intelligit. Huc porrò Martialem reſpexiſſe contenderim illis verſiculis ex libro quarto,

> Argiuas generatus inter vrbes
> Thebas carmine cantet, aut Mycenas
> Aut claram Rhodum, aut libidinoſæ
> Ledeas Lacedæmonis palæſtras.

Nam interpres ad Helenæ raptum alluſum putat, vel ad Venerem, quæ illic coleretur. Sed redeo ad viros, ſcribit libro tertio Quintilianus ad hunc modum: Minus Lacedæmone ſtudia literarum, quàm Athenis honoris merebuntur, plus patientia & fortitudo. Rapto viuere, quibuſdam honeſtum eſt. Hæc verò imperitioribus ſubobſcura videri, haud ambigo: ideo aliqua à nobis afficientur luce. Sic verò apud Plutarchum in Apophthegmatis obſeruauimus: Spartanorum moris fuiſſe, literas modò pro neceſſitate diſcere, reliquarum verò diſciplinarum nil omnino admittere, nec homines magis, quàm libros. Erat autem illa ipſis diſciplina, vt honeſtè parerent, labores conſtantiſſimè tolerarent, pugnandóque aut vincerent aut interirent. Ob quod, quum Athenis rhetorum quiſpiam Lacedæmoniis imperitiam obieciſſet, reſpondit Pauſaniæ filius Pliſtonax, Rectè dicis, ſoli nanque Græcorum nil à vobis mali didicimus. Scribit tamen in Protagora Plato, An-

A tiquiſſimum apud Græcos, & plurimùm ſapientiæ ſtudium in Creta & Lacedæmonia extitiſſe. Ac ſophiſtas inibi plures, quàm alibi vſquam repertos, diſſimulare autem ſolitos ac imperitiam prætendere, ne Græcos alios ſuperare ſapientia deprehenderentur, ac ad idem ſtudium accenderentur. Et mox paulo addit, Lacedæmonios optimè ad philoſophiam & ſermones eſſe educatos, etiam ſi à principio rudes videntur: verum eiaculari ſtatim magni mo-
B menti verba contorta breuiáque, vehementis modo iaculatoris: cuiuſmodi enuntiare, viri tantum ſit abſolutè docti, Quod verò ait Fabius, Quibuſdam rapto viuere, honeſtum: de Spartanis item intelligendum. Apud quos Irenes ſunt, & Melirenes, id eſt *εἴρενες καὶ μελλείρενες*: rectius autem, vnitatis numero eſt, *εἴρην*: vocant autem hoc nomine, qui iam annum ſecundum è pueris exceſſere. Melirenas verò natu grandiores inter pueros. Iren igitur
C pueris præſcribit (neque enim vnquam ſine magiſtro ſunt) firmioribus quidem, vt ligna ferant, minoribus verò olera, quæ omnia furto quæruntur. Quòd ſi quis per incuriam deprehenderetur, flagris inſigniter afficiebatur, ceu negligenter ineptéque furari videretur. Aliàs, ſi propoſitæ quęſtioni parum accuratè quis reſpondiſſet, ab Irene pollici infigebatur morſus. Furantur item, vt Xenophon tradit, ex cibariis quicquid valent. Eius ve-
D rò negotiationis curam nobile retegit exemplum: quum leonis catulum quidam ſurripuiſſet, ac inuoluiſſet pallio, eiúſque ventrem vnguibus & dentibus fera diſcerperet, latendi ſtudio, pertinax ille ſilentium ſeruare ita perrexit, vt inde interiret. Perſis item videntur lege permiſſa fuiſſe furta. Nam qui rapto viuerent apud eos, Cardaces vocabantur: quia carda, virile ac bellicoſum ſignat. Apud Pauſaniam & Ammonium, Car-
E daces pro militibus accipi videntur. à Caribus verbum eſſe propagatum, ſcribit Euſtathius. Apud Ælium Dionyſium, impios homines dici Cardacas obſeruaui. Eſſe enim mercede militantes barbaros apud Theopompum: Simpliciter verò, inquit, Perſæ quemlibet fortem furacémque cardaca vocant. Cares primos mercede militaſſe, auctor Pauſanias eſt. Tauros Scythas Herodotus ſcribit in Melpomene furandi licentia ſibi victum comparare, atque item ex
F bello. Refert Gellius, apud veteres Ægyptios, quod genus homines conſtat & in artibus reperiendis ſolertes cum primis extitiſſe, & in cognitione rerum indaganda ſagaces, furta omnia indiſcriminatim fuiſſe licita, & proinde citra vllam noxam pœnámve. Sed & poeta nobilis Æneidos nono, de Latinis ita canit,

> Caniciem galea premimus, ſempérque recentes
> Conuectare iuuat prædas, & viuere rapto.

G Sed quod paulo antè ab eodem de Latinis eiſdem pronuntiatur:

> Durum à ſtirpe genus, natos ad flumina primum
> Deferimus, ſæuóque gelu duramus & vndis.

Videtur item de Spartanis tractum moribus. Nam, vt Seneca nobis auctor eſt, libro Suaſoriarum primo, Omnibus ſua decora ſunt. Athenæ eloquentia inclytæ habebantur: Thebæ ſacris: Sparta armis. Ideo Eurotas amnis hanc circumfluit, qui pueritiam indurat ad futuræ militiæ patientiam. Sed illud aduertendum: eſſe auctores qui prodant, non aqua infantes, ſed vino ablui à mulieribus ſolitos, experimentum quoddam ipſorum habitudinis ita facientibus. Etenim dicunt huiuſmodi rerum periti, ægritudinibus obnoxios, admoto mero debilitari ac reſolui: qui autem ſit valitudinis obfirmatæ, amplius acuere ac obſtipare habitum. Cæterum, quia non latet à Græcis plerunque Romanos conuelli, vt qui piraticam quandoque vel exercuerint vel permiſerint, paucula, quibus ineptum reprimatur ſupercilium, ex hiſtoria Thucydidis prima collibuit exſcribere. Antiquitus (inquit) Græci, ac maris accolæ barbari, quíque inſulares erant, vbi amplius traiectu mutuo ſe cœperunt inuiſere, ad latrocinia mox ſunt conuerſi ductantibus viris vel præpotentibus proprij cauſa lucri, & vt imbecillioribus inde vitæ fomenta compararentur. Quòd ſi in vrbes incidiſſent immunitas, vicatimque cultas deprædabantur. Indéque ſibi victum ferè vendicabant: quando, vt videtur, nullum ex facto comparebat dedecus. quin gloriæ potius promebatur nonnihil. Dilucet verò & nunc ex continentis habitatoribus nonnullis, quibus id agere vel honeſtiſſimum. Et mox: In pleraque, inquit, Græcia vetuſtus necdum exoleuit mos. Et rurſum: Ipſa hæc latrocinia dilabentibus multis, Troianum bellum decennale effecerunt, quod tamen fama longè minus fuiſſe, hinc coniectatio euidens: quod poſt id è ſedibus ſuis exacti ſunt Græci, nequeuntes per ocium augeſcere. Illud verò neutiquam prætereundum: Lacedæmoniis fuiſſe morem, lambda in ſcutis geſtare, εἰς παράσημον, ideſt notę inſignioris gratia, ex principe nominis litera, velut charactere ſe ipſos præmonſtrantibus. Sicuti Meſſenij. M. literæ nota ſe cognobiles præbebant. Eupolis,

Ἐξεπλάγην ἰδὼν στίλβοντα τὰ λάμβδα.

Legimus in ſpectatæ fidei libris, Spartanum militem vehementius coercitum, quòd procinctus tempore auſus ſit videri ſub tecto. At poſtremis Romani imperij ferè temporibus pluma & flexilis lectulus armato etiam in deliciis fuere, ac gladij pocula grauiora, ſiquidem teſta bibere iam pudebat. Maximiano autem Cæſare Perſarum vallo direpto, gregarius miles, quum Parthicum fortè ſcutum compeciſſet, in quo ſeriatim collucentes viſebantur margaritæ, per rei inſcitiam gemmis abiectis, ſolo abiit pellis nitore contentus.

Laconicæ magnanimitatis exemplum ex Xenophonte. Cur Spartani dicti quandoque Ophiodori. Item Spartam fuiſſe alterum Græciæ oculum. Eurotas, Sparta, Lacedæmon, vnde appellationem traxerint. Sparti qui. Scedaſi filiæ. Cetoeſſa Lacedæmon cur. Caati. Coi. Oreſtes.

Cap. II.

Poſtremò virtutis Laconicæ ac magnanimitatis ſingulare apud Xenophontem libro Rerum Græcarum ſexto, argumentum nobis ſuggeritur, quo ciuitatis eius magnifici ſpiritus facilè omnium oculis ſubiiciuntur. In Leuctrica pugna à Thebanis proſtrata, exciſa attritáque prorſum Lacedæmoniorum gloria eſt, nam ab ea vix amplius emerſere. Accepta igitur tam inſigni clade, ſuæ cuique aduenit calamitatis nuntius. At quorum propinqui cæſi in prælio fuerant, in publicum ſe proripiebant nitidi & hilares, aut (quod æquè magnum eſt) hilaribus ſimiles. Quibus ſuperſtites fuerant neceſſarij hi ferè in luctum ſe dantes, domi continebantur, rarò admodum priuatos lares egredi. Et ij quidē vltra fidem triſtes, & fronte nimis corrugata, & demiſſis oculis, diceres omnibus exutos, ſolum deniq; exilij cauſa vertere. Ex hac verò virtutis admiratione videri Pindarus poteſt, Lacedęmona ſic celebrandam duxiſſe, vti in Iſthmiis ὑψίπεδον diceret Θεράπνας οἰκέων ἕδος. id eſt, altam Therapnę inhabitans ſedem. Quando ad loci ſitum referre haud queas: ſiquidem ita Homerus canit,

Οἳ δ' εἶχον κοίλην Λακεδαίμονα κητώεσσαν.

Quibus concaua indicatur Lacedæmon. Nec inde ſeiungitur id prouerbij facie ab Maximo Tyrio prolatum, Amor nil adeo infeſtè odit, quàm neceſſitatem ac metum: vt qui magnanimus ſit, præcipuéque liber, ipſis nimirum Lacedęmoniis liberior. Illud item nequeo præteriſſe: obſeruatum à me in Græcis literis, Lacedæmonios quidoq; à Pythia nuncupatos ὀφιοδόρους. eius appellationis ex hiſtoria veteri hanc promunt rationem: Quadam tempeſtate ſerpentum multitudo mira in Laconia ſuccreuit: facta inde annonæ caritas eſt incredibilis, coactíque indigenę ſerpentes in eſcam humanam vertere: vnde nomenclaturæ nouæ data occaſio. Quod in admirabilium relatione Ariſtoteles ſcribit. Idem libro Rhetoricorum tertio, metaphoras eſſe quatuor inſinuans, addit, eam probari in primis, quę dicatur κατ' ἀναλογίαν. Cuiuſmodi fuit de Lacedæmoniis Leptinæ dictum non negligendum, μὴ τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην, id eſt Gręciam factam vnoculam. Quin & Pōpeius Trogus, Athenas Spartámq; ceu duo Græciæ lumina celebrat miratúrque. Cimon verò Athenieńſis hortabatur, ne Gręciam negligerent χωλὴν γεγενημένην, Sparta peremte. Sed enim, vt diximus, apud Leuctra Spartana virtus attrita corruit, in nihilum dilapſa ferè, infeſto numine, ſi credimus, ob ſcelus admiſſum in Scedaſi puellas, Molpiam & Hippo, vti à Pauſania relatum ſcio, etiam ſi ex Plutarcho alibi Miletiam ſcripſimus. Meminit quodam reſponſo etiam Appollo, quod ſic habet,

Λεῦκτρα τί μοι σκιόεντα μέλει, καὶ Ἀλήσιον οὖδας,
Καί μοι τὰς Σκεδάσου μέλεται δύστηνε θύγατρα.

Cæterum, in hac tam fuſa de Spartanis mentione, adiiciamus, quæ apud Gręcos inter legendū̃ præcerpta nobis: in regione ea principem regnaſſe Lelega indigenam, vnde ſubiectis adoptata nomenclatura. Ex eo Myleta natum memorant, cuius fuerit filius Eurotas: hic ſtagnantes per regionem aquas dioryge, hoc eſt foſſa perduxit in mare, vnde flumini origo & nomen. Perfuncto ſine

ĉto ſine liberis rege, principatum excepit Lacedæmon, qui Iouis dicebatur filius, Spartam Eurotæ filiam vxorem is aſciuit ſibi. Initio regni primum quidem à ſe dici Lacedæmonios iuſſit. Mox & conditæ ciuitati vxoris indidit nomẽ. Sicuti ab Amycla eius filio Amyclas tradunt nũcupatas. Vbi Hyacinthi Amyclæ filij viſebatur monumentum, Apollinis ſubiectum ſimulacro. Spartium, vulgò ferè notum vocabulum, licet origine omnino ignota, eſt craſſius filum quo ſuimus calceos, indicat id lib. quinto Athenæus, putria calceorum ſpartia accẽſens: vnde & ſpartiaria rectè dicetur cęra. Verbi origo Gręca: nam ſparta dicuntur funes, & licia. Spartos verò Palæphatus ſcribit, quum proximarum eſſent regionum, aduerſus Cadmum ſubitò conſtitiſſe, ac propter repentinos quaſi de terra contractus ex omni parte confluentes, Spartos nuncupatos. Quod Ammianus quoq; Marcellinus probabile habet. Meminit Gellius: Ego (inquit) Sparta apud Homerum, non plus Spartum ſignificare puto, quàm Spartos, qui dicuntur in agro Thebano nati. Hippias Delius, vti Apollonij interpres ſcribit, gentis cuiuſdam nomen fuiſſe Spartos, pronuntiat. Pindarici enarratores ex Androtionis ſententia, fugiſſe ex Phœnicia Cadmum ſcribunt, *μετὰ ἱερῶν σποράδων*. id eſt, cum Sporadibus multis. vnde ob miſcellum & quaſi confuſaneum genus dici Spartos cœpiſſe. Sporades verò ſparſi nuncupantur. Lacedæmona Cetoeſſam, id eſt *κητώεσσαν* nuncupant, & magnam interpretantur, vel quia cete habet grandius. Verũ Cætaeſſam, ſiue *καιετάεσσαν*, Zenodotus mauult ſcribere: vt intelligamus *καλαμινθώδη*. Aſtipulari videtur & Callimachus, vbi ait,

Ἵππους χαιτήεντας ἀπ' εὐρώταο κομίζει.

In Laconica verò ſcatet herba calaminthe, quã nepetam Romani dixere, vt ſcribit Dioſcorides. Alij ab rimis ſic nuncupatam opinantur, quas terræ motuum vi contingit fieri. Eos autem Cæetos appellant. Terræ motibus verò Lacedæmon obnoxia eſt. Fuit & ſpecu inibi carceris vice, Cæetum dicebant. Sed cauernas id genus ſunt qui Coos vocent: quo argumento feras Oreſcoas pronuntiat poeta nobilis, quod eſt, in ſpecu decubantes.

Qui ſint apud Appiani interpretem aptatores. De Harmoſtis pluſcula. Plutarchi locus reſtituitur ex Alcibiade. Harmoſteres. Harmoſyni. Itemq́, qui dicerentur epiſcopi. Agonij Dei. Agonia. Agones. Exagonia. Angones, & phylace. Ciceronis ſoluitur nodus ex Epiſtolis ad Atticum. Proſcopi. Perunei.

Cap. III.

VErum prius quàm à Sparta digrediamur, addenda & ſcitu non indigna pleraque, explicandúſque in primis Appiani Alexandrini locus ex libro quarto Ciuilium bellorum, vbi ſic ferè legitur: Tribunus plebis Titius legem protulit, Conſulatum ſub præſentium triũuirorum conſtitutione in quinquennium vacare, Antonij ſcilicet, Lepidi, & Cæſaris: qui pari modo ac conſules illum obtinerent. hos quiſpiam Græcorum Aptatores commodè diceret, quod Lacedæmonij reipublicæ ſubiecta diſponentibus impoſuere nomen. Hactenus Appiani interpres. Quos verò Aptatores dicat, quæve foret eius magiſtratus vis, ſcio ambiguum quàm plurimis viſum iri. Proinde harmoſtas ipſe intelligo: eos ad ſubiectas ciuitates mitti ſolitos cum magiſtratu, ſcribit Harpocratio: & antè retulit Eratoſthenes in voluminibus De bonis maliſque. ſed meminit Demoſthenes quoque pro Cteſiphonte. Indicat verò liquidius in Alcibiade Plutarchus: Cum Chalcedoniis, inquit, bellare adortus eſt, quod defeciſſent, Lacedæmoniorum pręſidio ſuſcepto & harmoſte. At interpres, verbi offenſus nubilo, dum eloquentiæ pandit vela, miras effudit nugas: etiam ſi mox, harmoſtem vrbis præfectum interpretatur. Sunt qui interpretentur, Harmoſtas apud Spartanos pręfuiſſe arcibus efficiendis & ciuitatum inſtaurationibus. Apud Corinthios autem, qui mœnium reſtitutioni præficerentur, inuenio epidemiurgos dici conſueſſe, quando ſua eſt ciuitatum ferè ſingulis magiſtratuum nomenclatura. Teleutiam harmoſten celebrat Rerum Græcarum quinto Xenophon. Cæterum, hæc ad Appiani ſenſum parum congrua videri poſſunt: propterea amplius quærendum. Auctor verò eſt Halicarnaſſeus Dionyſius, Corrupto ciuili ornatu in Græcorum ciuitatibus, coactos fuiſſe nonnullos in vrbes iterum tyrannicas regiáſque poteſtates inducere, nominibus velantes decentioribus: vt Theſſali archos, id eſt principes: Lacedæmonij harmoſtas: quum formidarent, reges eos & tyrannos appellare. Iis iam (opinor) mira infertur Appiano lux. ſed & Iſocrates in Panegyrico idipſum planè confirmat, vbi ſic ſcriptũ inuenio, *τοσοῦτον δ' ἀπέχουσι τῆς ἐλευθερίας, καὶ τῆς αὐτονομίας, ὥστε αἱ μὲν ὑπὸ τυράννοις εἰσὶ, τὰς δ' ἁρμοσταὶ κατέχουσιν, ἔνιαι δὲ ἀνάστατοι γεγόνασι.* hoc eſt, tantum verò abſunt, vel fruantur libertate, ſuíſque viuant legibus, vt hæ quidem à tyrannis ſint oppreſſæ, alias harmoſtæ occuparint, aliæ verò ſolo ſint adæquatæ. Harmoſtas Spartanorum fuiſſe numero viginti, alicubi legiſſe videor. Harmoſteres autem lapides dicuntur in eodem liminis loco cõmodè coaptati. Harmoſyni verò Spartæ compeſcendis mulieribus fuere magiſtratus, quo ornatius agerent. Harma verò currum Græci dicunt, à quo diuerſa viſatur harmamaxa. Nam primo *ἀναβάσεως* Xenophon, in harmate ſediſſe Cyrum, ſcribit: in harmamaxa verò Epyaxam Syenneſis Cilicum regis vxorẽ. Porrò in ſcholiographis Græcis ita lego: Quos ad ſibi ſubditas obnoxiáſq; ciuitates mitterent Athenienſes ſpectatum, quid in quaq; fieret, epiſcopos fuiſſe vocatos ac phylacas. Hoc verò eo appoſui libentius, vt nodus explicaretur M. Tullij ex ſeptimo Epiſtolarum ad Atticum: Vult (inquit) me Pompeius eſſe, quem tota Campania & maritima ora habeat epiſcopum, ad quem delectus & negotij ſumma referatur. Extat & Leonidæ epigramma in Mercurium, vbi eum epiſcopum nuncupat ad hunc modum,

Ταῖ αἰγῶν ὁ νομεὺς Μόσχος τὸν ἐπίσκοπον Ἑρμᾶν
Ἔστασ' αἰπολίων ἐνδόκιμον φύλακα.

Scipionem item Aphricanum à ſenatu miſſum eſſe epiſcopum gentium regúmque, Plutarchus ſcribit. Epiſcopum & ſcopon, pro eodem ferè accipit Euſtathius prępoſitione redundan-

te ſicuti in verbo ἐπιβουκόλος, & pleriſque aliis: Verum, inquit, videndum amplius. epiſcopúmne & ſcopon etiam ἐπ' ἄστρα dicere liceat: quod vocabulum apud Sophoclem poſitum ſcimus. Certè apud Pindarum in Nemeis, dici Acaſtum obſeruauimus Magnetum σκοπὸν, id eſt epiſcopum ac regem, accedente interpretum calculo,

Σιμαιῶα μαγνήτων σκοπὸν πέμψαι ἀκοίταν.

Epiſcopos dici velut ἐπισκοποῦντας, id eſt ſuperintendentes, aduigilantéſque, vt neceſſaria non deſint, auctor eſt Hieronymus: id quod ſignificantius indicat Græcis ἐπισκοπεῖν, quàm Latinis inſpicere. Arcadius Iureconſultus epiſcopum intelligit pani, & cæteris venalibus præfectum, quæ ad quotidianum ſpectent victum. Certaminum prę́ſides inuenio appellatos nunc ephoros & epoptas, nunc etiam epiſcopos. nam Agonios Deos legiſſe apud Platonem videmur. Agonia tamen eſt Græcis ἀπαιδία καὶ ἀγονία, id eſt liberorum & generandi exſors facultas. Vnde apud Ælianum, Ἀπεδείξατο ἀγονίαν, ἐξ ἧς ἄγονα καὶ μέν τοι καὶ γυναικῶν καὶ τὰς ἀγέλας τῶν τετραπόδων. Cæterum, & in ſanctis quandoq; literis obſeruaſſe videmur ἀγόνους χοὰς pro iis quæ vita functis prohibentur: quorum eſſe ſterilitas agnoſcitur propria. Nam & γῆς ἀγονία dicitur nonnunquam in veteribus libris, quam ſæpe numinis incuſſerit indignatio. Quod ſicubi ἀγώνια ſcriptũ inuenias, tunc quæ ad ludos & certamina ſpectant, ſignificantur planè: quoniam & epitaphij leguntur Agones. Sed Angones, tela ſunt gentiũ pleriſque peculiaria. Agon item locum indicat, ſicuti in eo, καλὸν δ' εὔρυναν ἀγῶνα, & ἀγρόμενοι δ' ἐν ἀγῶνι καθήμενοι: ſed & multitudinem, vt λῦτο δ' ἀγών, ac aceruum vel congregationem: vnde legimus, κατ' ἀγῶνα νεῶν. Exagonia dicuntur à Luciano, quę ad cauſam non pertinent, velut extra certamen. Agonem interpretantur etymologici, διὰ τὸ μὴ γωνίας ἔχειν, quia careat angulis, & ſit orbicularis figuræ. Alij, ab ἀγείρω inflectunt, quod indicat cõgrego. Heſiodus,

Ἐρχόμενον δ' ἀν' ἀγῶνα θεὸν ὣς ἱλάσκονται.

Denique, vt inſtitutum repetam paucis: Epiſcopi Dianæ, templum legimus fuiſſe in Elide, quod Ariſtarchium diceretur. Id quum expilaſſet Sambicus, cruciabiliter per annum in quæſtionibus habitus interiit. nata inde parœmia, Sambico grauiora pati. Proſcopi verò, id eſt πρόσκωποι, remigantes dicuntur nautæ apud Thucydidem: ſicuti perincos vocat redundantes, extráque remigij munus: vel ſeruos quoque. Epiſcopa denique intelligimus, quæ ſcopum aſſequuntur, cõtingúntque. Vnde apud Herodotum hiſtoria tertia, ἐπίσκοπα τοξεύειν, quod eſt, ſagitta vmbilicum ferire.

Laconici breuiloquij commendatio. Item de orationis breuitate excerpta ex Phalereo pleraque. Argiuorum in dicendo breuitas Ionum nimia longitudo. De clauibus, & Laconico ferro.

Cap. IIII.

DE Laconum breuiloquio carptim ex Platone facta nobis paulo antè mentio eſt. Nunc illud amplius, quod varia ſcrutando excerpſimus: ac primum quidem ſuccurrit, veteribus id fuiſſe in Gręcia percelebre, facilius multò eſſe philoſophari, quàm Laconum ſermonem imitari. Suppetit hiſtoria ad id non iniucunda. Diſceptantibus Lacedæmoniis cum Argiuis de finibus, verboſiorem paulò epiſtolam illi Spartam miſere, minitantes, plurima ſe illis detrimẽta illaturos, ni cederent. Lacedæmonij, vt quibus nil ferè prolixa oratione foret odioſius, porrò & illorum vanitatem non pili facerent, nil fere aliud ſcribendum cenſuerunt, quàm verbum vnum, αἴκα, id verò noſtro ſermone ſignat, Si. velut iinſinuarent, Si eualueritis, iſta exſequemini, quæ nunc tumidius promittitis. Proditum & id memoria eſt: interrogatum Charilaum, cur paucas admodum leges ſanxiſſet Lycurgus, reſpondiſſe, ὅτι ὀλίγα λέγουσιν, ὀλίγων καὶ νόμων ἐστὶ χρεία. pauca dicentibus, legum item paucitas ſufficit. Suggeritur denique ad hæc quod ſcribit Plato in Alcibiade ſecundo, de Spartanorum hominum prudenti oratione. Nam oſtenſurus, in voto nõ hoc vel illud bonum eſſe petendum, niſi quis prudentiam fuerit conſequutus: ſed ſimpliciter bonum, à Deo quandoq, ita redditam ſortem tradit. Hæc dicit Ammon, Placere ſibi magis Lacedæmoniorum benedictionem, quàm reliquorũ cuncta Græcorum ſacra. Benedictionem verò, inquit Plato, nullam prorſus aliam Deus mihi dixiſſe videtur, quàm illorum orationem, permultum enim illa à cæteris differt. Demetrius quoq; Phalereus περὶ φράσεως, colon breuius ac paucis multa comprehendens, grauius putat ac vehementius: proinde, inquit, Lacones βραχυλόγοι in primis, hoc eſt breuitatis ſtudioſi. Imperiis quoque conciſa adductáque oratio præcipuè congruit. Et quilibet dominus ſeruo monoſyllabus eſt. Productior verò orationis tractus, ſupplicantium lugentiúmque proprius. Sed & ſenes inſita imbecillitate, φιλόλαλοι, id eſt impendio ſunt loquaciores. Breuitatis Laconicæ ex epiſtolio illud profertur exemplum: Lacedæmonij Philippo, Dionyſius Corinthi. Certè habet breuitas apophthegmaticum in primis & gnomologicum, & id ſapientius, quòd in arcto multorum ſemina continet: ſicuti grano quantulocunq; integræ arboris vis ineſt. Hinc & Stoicorũ breuia & acuta, tertio De finibus à Cicerone laudantur. Cæterum ſcire conuenit, eiuſdẽ breuitatis fuiſſe Argiuos ſtudioſos. proinde in Pindari Iſthmiis, ἀργεῖον τρόπον, id eſt Argiuum modum, pro breui poſitum, animaduertimus. Contrà, Ionas legimus μακρολόγους, quòd longiore vterentur verborum ambitu. Obſeruatum item nobis, Laconicas claues veteribus habitas ex nouitate præſtantes. Sed & Laconica celebrantur calciamenta, & ſaltationis ſpecies quædam. Quinetiam flagella, inueni & Laconicum dici ferrum. Qua in parte ſciendum amplius, ex temperaturis metalli eius aliam vocari Chalybdicã, aliam Sinopicam, quandam etiam Lydiam. Sed ex iis Laconica, Sinopica, Chalybdica ſtructuris congruebat pręcipuè. Verùm Laconica etiam limis terebriſq;, item characteribus ac lithurgicis. Lydia quoque limas emittebat præſtantes, verum etiam gladios & nouaculas quę xyria dicunt, & xyſteras. Hæc Daimachus in commentariis quæ inſcribuntur Poliorcetica.

In quibus fœdè ſugillarentur Spartani. Diironoxeni qui. Item xeni Epixenum. Theoxenia. Xeniſmus. Hoſpitum expulſio è Sparta, Roma, & è ciuitate Platonica. Scias, quid. Agnites. Iuno Ægophagos. Capra immolatio. Xeniam capere, quid. Quę apud Spartanos comperiantur ſcitu digna. Ferri fundendi ratio à quo excogitata primùm.

Cap. V.

SEd nunquid integris ita illibatíſque fuere moribus, & amuſſitata probitate, vt flagitio prorſum nulli aut labeculæ inuenuſtiori ſuperfuerit locus? Minimè verò: nam diuinũ eſt, quod labe caret. Lacedæmonios fuiſſe ſordidos, præparcóſque, ac ſmicrologos, quo nomine ſignificatur is, qui parua & pretij prope nullius, nimio plus magnifacit, & admiratur: quum multa coarguunt, tum vel oraculum egregiè comprobat: cuius in Bœotiis rebus commeminit Pauſanias quoque,

Α᾿ φιλοχρηματία σπάρταν ἑλεῖ, ἄλλο δ᾿ οὐδέν.

C Quod eſt, Pecuniæ ſtudium ad interitum Spartam ducet, aliud verò nihil. Inuritur & Spartanis crimen aliud: nam, vt auctor Theopompus eſt, inceſſitur à celeberrimis auctoribus Laconum ξενηλασία, quod verbum ſignat hoſpitum expulſionem. Siquidem non tempore omni peregrinis licebat Spartam adire, ſed præſtitutis diebus. Quod ab Lycurgo ſancitum auctor eſt Thucydides, ne æmuli politiæ modi eius fierent, ac inde perdiſcerent, quo in virtute proficerent. Quanquam malint hinc enatum morem alij, ne rubiginis affricarent quippiam: ſiquidem corpora peregrina, & peregrina conſectatur oratio: noua autem oratio κινεῖ καινὰς ἐπιθυμίας, vnde affectiones incitari multas, neceſſum ferè. Peculiarem barbaris omnibus, auctor Eratoſthenes eſt, hoſpitum eſſe exactionem, quo nomine propter Buſirim infamantur Ægyptij quoque, etiam ſi ea nomenclatura nullus vnquam fuerit vel rex vel tyrannus. Illud planè mirum, à Platone quoque hoſpitum probari expulſionem. Cæterum, fœdant eos tamen comici appellatione dedecoroſa quandoque: nam Diironoxenos nuncupant, id eſt per ſimulationes & ironiam fallentes hoſpitem. quanquam ſcribit Herodotus, à Laconibus xenos peculiarios barbaros intelligi. Eodem nomine tamen & miſthophori intelliguntur, id eſt mercede ſtipendia faciẽtes, vnde iis pręfectos dicebant xenagos. Epixenum verò, id eſt ἐπίξηνον, nil cum xenis commercij habet. Eſt enim eo nomine ſtipes, ſuper quem carnes concidere conſueuerunt coqui: vnde exit Ariſtophanium illud,

Υ᾿πὲρ ἐπιξήνου θέλω τὴν κεφαλὴν ἔχων λέγειν.

Quo ſignificatur, Si vera non dixero, abſcindatur caput mihi. Theoxenia autem, id eſt θεοξένια, fuit apud Pellenẽ agon Apollinis honori, quem Theoxenion nuncupant. Certabant in eo viri indigenæ, argenti poſitis præmiis. Xeniſmon verò ſacrum dicunt, quòd Dioſcuris fieret. Quod ad hoſpitum attinet expulſionem, Romæ id quandoq; factitatũ, auctor eſt Ammianus Marcellinus, etiam ſi codicibus præcipuè interpellatis. Poſtremò (inquit) ad id ventum indignitatis

A eſt, quum peregrini ob formidatam haud ita dudum alimentorum inopiam pellerentur ab vrbe præcipites, & auctoribus liberalium diſciplinarum impendio paucis ſine reſpiratione vlla extruſis, tenerentur mimarum aſſeclæ veri, quíque id ſimularant ad tempus. Et tria millia ſaltatricum ne interpellata quidem cum choris, totidémq; remanerent magiſtris. Et mox: Quum eſſet, inquit, aliquãdo virtutum omnium domicilium Roma, ingenuos aduenas pleriq; nobi-

B lium, vt Homericarum baccarum ſuauitate lotophagi, humanitatis multiformibus commodis retentabant. At nunc inanes quorundam flatus vile eſſe, quicquid extra Vrbis pomœrium naſcitur, æſtimant, pręter orbos & cęlibes. Quin & Legem octauo, ex Spartana forſan imitatione Plato ſancit, ne poſt annos viginti quàm in vrbem commigrarint, liceat permanere. Liberos item eorundem ab anno vigeſimo pellit, numeri verò eius initium facit, annum ætatis quintũ-

C decimum. Xeniam capere, apud Plutarchum eſt, locum in quem diuertas à magiſtratibus impetrare, vbi diuerſoria minus ſuppetant. Xenones, pro xenodochiis capimus, Codice De ſacroſanctis eccleſiis: qua in parte nominantur, ſed corruptè, gerontocomia, brephotrophia, prochotrophia. Duos tantum, vt aliqui volunt, ex omnibus hominibus dicuntur Spartani ciuitate donaſſe, hoc eſt πολιήτας feciſſe, Tiſamenum vatem ac Hegiam eiuſdem fratrem. Spartanos

D item primos donis hoſtem corrumpere adortos in bello contra Meſſenios, Pauſaniæ credimus: ac Martiam virtutem vænalem facere, Ariſtocrate Arcadum rege muneribus delinito. Prętereà & Lacones vt infidos deſcripſit & Euripides in Andromacha,

Σπάρτης ἔνοικοι δόλια βουλευτήρια.

Id eſt, Spartæ inhabitatores, doloſus ſenatus. Et Ariſtophanes,

Οἷσιν οὔτε βωμὸς, οὔτε πίστις, οὔθ᾿ ὅρκος μένει.

E Hoc eſt, Quibus nec ara, nec fides, nec iuſiurandum manet. Quod ad peregrinos attinet, exciderat penè, quod reticendum non eſt. Pauſanias Cleombroti ſcitante quodam, quid ita Tyrtæum ciuitate donaſſent, Ne (inquit) nobis vnquam peregrinus fuiſſe dux videatur. In Spartano agro Iouis templum fuiſſe, Pauſanias ſcribit, qui diceretur σκοτίτας: puto, de regionis nomine, ita ex arborum denſitate appellationem indeptæ: quercubus enim frequentiſſima eſt.

F Innuit tamen auctor idem, τὸ σκότος, id eſt tenebras non factas arborum denſitate, ſed Iouem ſic fuiſſe cognominatum. Fuit locus item Spartæ, qui diceretur Chorus, in quo gymnopædiæ fiebant, & Apollini choros ephebi ducebant. In propinquo oſtendebatur γῆς ἱερὸν, id eſt terræ ſacellum, & Agoræi Iouis: quando & Pallas cognominabatur ἀγοραία. Erat in Lacedæmone item μοιρῶν, id eſt Parcarum ſacellum. Viſebantur & quæ ἀρχεῖα vocantur ἡρῷα, in

G quibus Epimenidæ Cretenſis monumentum. Exeuntibus autem ex foro occurrebat, quam dicunt σκιάδα, vbi & conciones habere, veteris fuit moris. creditur Theodori opus Samij, quem omniũ primum ferri fundendi excogitaſſe rationem, proditum memorię eſt, ac inde ſtatuas conflaſſe. At per Chalybes, inquit Ammianus

Marcellinus, erutum ac domitum primitus ferrum eſt. Dactylos Idæos ferrum primò excudere adortos, ſcribit Bibliotheces decimoſeptimo Diodorus, ab deorum matre artem edoctos eiuſmodi. Pendebat inibi & Mileſij Timothei cithara: quem improbaſſe Lacedæmonij feruntur, quòd ſeptem veteribus chordis quatuor adiecisset, vt Pauſanias ſcribit. Signat verò Scias, id eſt σκιαί, arbuſtum, quandoque & tectam ſcenam. Quin etiam teſtudinatum σκιάδιον legimus, in quo ſediſſet Dionyſius. Robuſtiores item rami vocantur ſciadæ: & corporis vmbra, vnde concipiuntur horæ. Quum verò in Spartana hiſtoria Agnitam legimus, Æſculapij cognomentum accipere debemus: ſimulacrum cuius, ex agno, quæ planta eſt, foret exciſum conformatúmque. In eadem nominatur etiam Iuno αἰγοφάγος, apud Lacedæmonios tantum id adepta cognomentum, quando & deæ capras immolant. Sacellum ab Hercule primò erectum ferunt, qui & princeps capras immolarit: quoniam pugnanti aduerſus Hippocoontem ac liberos, nullum à Iunone ſe ingeſſiſſet impedimentum, ſicut ferè aſſueuerat. Ad rem verò diuinam adhibitas potiſſimum capras, quòd aliarum victimarum haud ſuppeteret facultas: ſicuti comprobat in Laconicis rebus Pauſanias. Cùm verò meritas de Hippocoonte pœnas exegiſſet, Pallados quoque ſacellum conſtituit ἀξιοποίνου. Verum, in eo quod de capra ſcribit auctor hic, vehementer aduertenda poetæ Ouidij ſententia ex quadam elegia, vbi animalium quæ ducerentur, pompam deſcribit in Iunonis feſto,

Dúxque gregis cornu per tempora dura recuruo,
Inuiſa eſt dominæ ſola capella deæ:
Illius indicio ſyluis inuenta ſub altis
Dicitur inceptam detinuiſſe fugam:
Nunc quoque per pueros iaculis inceſſitur index,
Et pretium auctori vulneris ipſa datur.

Triplici ſemita incedere, qui fabulas allegoricè interpretentur. Quo pacto intelligenda deorum certamina. Item nomina tum maſculina tum fœminina. Dioſcuri qui, & Pſoa quid, ac Stachys, necnon Ægides. De Mercurio nonnihil. Argas. Argus quid ſint. Saturni ratio, & Idearum, & Tantali.

Cap. VI.

QVum Heſiodi interpretamenta quæpiam, alioqui Græcarum antiquitatum etiam ſititor, ac inexplebile (vt ſic dicam) dolium, accuratius attentiúſque voluitarem, præcerpturus indidem, quòd hasce lectiunculas noſtras adiutum iret, incidi fortè in quaſdam allegoricas enarrationes, quod alibi monuimus: non vſquequaq; reiiciendas, etiam ſi perſæpe leuicula neſcio quæ, ac ex triuio prorſum ſeſe ingerunt, nihilominus libellum deflorauimus, ac quocumque genio noſtris commentatiunculis adglutinauimus: vt quamuis inſititia, haud ſecus vnà cũ aliis coaleſcentia eant in corpus. Alibi alia pro re nata attexentur, nunc illud adnotabimus. Fabularum allegorias tribus metimur modis: aut enim phyſicè interpretamur, aut ethicè, aut theologicè, ac phyſicam quidem allegoriam intelligimus, vbi ad naturam fabulamenta reflectimus. Sicuti quum deos compugnantes Homerus effingit, elementorum nobis diſſidentem innuit naturam. Nam Neptunus diuerſum Phœbo in acie locum tuetur. Id verò ambagibus tacitis caliditatem ſiccitatémq; humoris & frigoris potentiæ obniti colluctaríque ſignificat. Et in totius diuiſione, Ioui ignea obtigit ſubſtantia, Neptuno aquea, Plutoni aerea: hæc enim portio eſt, quam Homerus ζόφον dicit ἠερόεντα, id eſt caliginem obſcuram: quoniam intimo priuatur lumine, verum ſolis, lunæ, ac ſyderũ mteſcit ſplẽdore. Terra in meditullio relicta eſt compaſcua, vt ſic dicam. ſed & olympum adiecit poeta: ſiue eo nomine intelligatur mons, vt terrę portionẽ, ſiue cæleſtis claritas puritáſq;, ceu & elementis connumeretur quinta ea eſſentia: quod philoſophorum magni nominis pleriq; ſtatuerunt. Proinde congruenter admodum duo hæc communia dicuntur: terra quidem nutu ſuo grauis & põderoſo, ob idque infima: ſupernè autem cælũ ex leuitate genuina, ſi tamen leue id dici conuenit. Interſita verò naturæ nunc quidem ſurſum protolluntur, nunc in ima deiiciuntur. Elementorum autem proprietates inuicem alioqui cõpugnantes, ob ſiccitatem humectationémque, rurſum ex calore ac frigore, ſi coalitu tamen conſono moderatóque & analogico coeant, progignunt vniuerſa. Si diſſideant, per partes diſſoluuntur pleraque, vniuerſitate ipſa perſeuerante. Propterea conſtare omnia Empedocles amicabili fœdere canit, quandoque verò ſingula ferri νείκεος ἄχθει, id eſt litis pondere. Sed & Martis Veneriſq; appoſitiſſimè concinnata fabella idipſum indicat. Siquidẽ id pollet Venus, quod apud Empedoclem φιλία, id eſt *amicitia*. Mars verò eſt νεῖκος, proinde coeunt *quandoque*, interdum abeunt diuerſi diſſultántq;. Deprehẽdit autem eos ſol: alligat Vulcanus, [illegible], emittit Neptunus. quibus præmonſtratur doctioribus, calente ſiccáq; poteſtate, ac diuerſis potentiis, humectis frigidiſq;, nunc quidem cõſpirare cuncta ac coaleſcere, nunc rurſum diſcapedinari ac relui. Significat coortum hunc ac conſpiratum analogicum harmonia, quam poſt Homerum poetæ multi ex Marte ac Venere progenitam fabulantur. Compari quoque ratione Dioſcuri, id eſt Caſtor & Pollux ad duo referuntur hemiſphæria, præcipuéq; ad tropicos duos, quod Parabates Iulianus ſcribit. Quãquam nec latet in medicinæ commentariis apud Græcos, parotidas quaſdam dici dioſcuros. Sicut in eiſdem nominatur ſtachys, adiacens pſois pars. Sũt verò pſoæ lumbi. Nã ouis aut ſuis ſtachyn pronuntiari quandoque inaudias. Eadem quoque ratione Iouis Ægida interpretamur, & Pallados, quando eo nomine procellas affectionéſque in ſublimi contingentes intelligimus, quæ catægides nuncupantur, & ægrides, ſed & æges. Siquidem Iupiter ſit aer, vbi id genus formidoloſa concipi ſolent. Ad quem Pallada item referunt eruditiores. Illud ſciendum obiter: Ægida dici ab Ælio Dionyſio & Pauſania rete ex coronis contextum. Quem verò vſum habeat gen⁹ hoc, non explicant apertius: probabile tamen

ſit, la-

fit, laneas ab eis coronas intelligi. Moralis verò allegoria eſt, quum fit ad mores relatio, vt ſi Pallada dicamus cum Marte diſſidia agitare, nimirum rationis impotem animæ partem aduerſus rationalem potentiam attollentem caput intelligamus: quódque bonum eſt, obluctari malo. Vbi verò Latonæ aduerſatur Mercurius, ratio ſignificatur, quæ rimatur aſſiduè, reconditque in memoriæ theſauris, cui ex diametro contraria λήθη eſt, quam obliuionem interpretamur. Sic & Panoptem Argum omnia videntem, intelligimus ſolertem quendam perſpicacémque, ac (vt inquit Euſtathius) πολυπράγμονα, qui omnibus intereſſe ſatagat, & quantum fieri poteſt, vniuerſa oculis ſubiicere, vt nil prorſum lateat, ſpectétque, vt inquit Homerus, τὰ ὄπιθεν καὶ ἔμπροσθεν. Sed & manibus actuoſum, multáque obeuntem ſubinde, centimanum dicimus. Alium magna terrarum ſpatia citra fatigationem pedibus tranſmittentem æneo crure perinſignẽ comminiſcimur. Auditioni præcipuè intentum, aſini aures habere dictitamus. Sciendum tamen, ab Sophoclis interprete, Argum accipi pro cane, qui fuerit panoptes. Illud verò hic adiiciamus obiter quodãmodo Mercurium nuntiis præſidem, ex quo Angeliam finxit eiuſdem filiam Pindarus: dici Argiphontem, vt in Pauſaniæ lexico adnotatum obſeruauimus, quia ophioctonos fuerit, id eſt ſerpẽtis necator, quem (inquit) vocant aliqui ἄργην, id eſt Argen. Verum, qua ratione ſerpentem confecerit Mercurius, hoc verò dicere ſuperſedit. Illud ſcimus, Argan fuiſſe cognominatum Demoſthenem de morum feritate ac natura immiti. Alías qui pręter annorum rationem ſapit, Argas item dicitur. Mercurium tricephalum appellarunt, quia phyſicum amplectatur & ethicum ac logicon: vel quoniã cæleſtis ſit ac marinus & terreſtris. Apud Bœotios Mercurius colitur λευκὸς, id eſt albus. Genitum ex Mercurio Hermaphroditum fingunt ob planetæ naturam quaſi mediam quippe creduntur fœmineæ qualitatis Venus ac luna ex humoris abundantia, cui dominantur. Nam humecta vis in gignendi poteſtate materiam ſuggerit. Soli vis contribuitur maſculina caloris potentia, quem excitat, cui inſitum ſit humidum excalfaciendo formam inducere, ac excalfactum animare. Sed redeo, vnde ſum in hæc digreſſus. Theologica verò allegoriarum ratio ea ferè traditur, quum dicimus nomina deorum maſculina ſignificare in diuinis actum efficientem, fœminina autem potentiam capiẽtem. Præterea quòd cælum ſuo motu tempus producat, abſumens perpetuò quæ gignat, imago quædam eſt, referens Deum Cælum & Rheam atque Saturnum filios deuorantem: in quibus Cælus eſſentiam præfert diuinam, Rhea eiuſdem vitam ſignificante, Saturno verò eiuſdem mentem. Nam Saturni filios ideas rerum ſcienter interpretamur, intelligentia diuina intus genitas, quæ ſicuti producuntur à mente, ita & in eandem reuocantur, illas in ſe quodammodo abſorbẽtem. Item quum ζῶα eſſe Deum coniectamus, veluti ζωῆς χορηγὸν, id eſt vitæ ducem datorem ve, δία verò, vt per omnia ferè porrigentem, διὰ πάντων φοιτῶντα: quod etiam approbat Pſellus. In cuius monumentis proditur il-

A lud quoque: Tantalum, ignem ſignare æthereum, πίμπεται γὰρ δι' ὅλων τῶν σφαιρῶν, quia per ſphæras porrigatur omnes, inuehatúrque aere, vel leuior multo. Petram verò ſphæram accipit, quę ἀπλανὴς dicitur, id eſt erroris neſcia. Linguam denique intemperantem ad id refert, quòd elementum hoc παφλάζει καὶ πνίγει, id eſt ebullit, cõſonátque. Tantalum poſtremò in Oeconomicis ſcribit Xenophon, apud inferos perpetuò agere compauidum, ni bis cogatur mori. Aſtrui B & illud non ineptè poteſt: Tantalos eſſe, ac cenſeri nos omnes: quippe ſitimus quidem bona omnes vera, ſed omnes inſomnia bibimus. dum verò Lethæas aquas ingurgitamus ampliter: interim vmbratilem quandam nectaris, & ambroſiæ ſtillam ſummis prægustamus labris: vnde, qua exurimur, Tantali anhela inoritur ſitis.

C *Quid fabula: & fabularum genera. Cur dicantur Æſopea fabula. Quintilianus illuſtratur. De epimythio & promythio. Fabulus quid, & fabiolus. Fabularum in oratione vtilitas. Inſuper cur fingatur Thamyris à muſis excæcatus. Thamus. Theut. Mileſiorum figmenta. Suis teſtamentum.*

Cap. VII.

QVia verò ad fabulas recidimus, quas nec ipſas omnino eliminat philoſophia, adiiD ciamus porrò ex Aphthonio paucula, qui adhortationis ad bonam frugem gratia, narrationem eiuſmodi admitti ab oratore item, non abnuit. Fabulam ergo finit orationem eminentem quidem, ſed quæ εἰκονίζει τὴν ἀλήθειαν, id eſt imaginem præferat veritatis. Nomenclaturam quoque eſſe diuerſam prodit ex inuentorum ratione, aliam nanque Sybariticam dici, Ciliſſam aliam, aut Cypriam. Æſopeiam tamen præualuiſſe appellationem, quòd optimè omnium E Æſopus fabellas ſcriptitarit. Quod innuere, quanquam obſcurius, Oratoriarum inſtitutionum quinto Fabius animaduertitur, quum ait, Illæ quoque fabulæ, quæ etiam ſi ab Æſopo originem non acceperunt (nam videtur primus earum auctor Heſiodus) nomine tamen Æſopi maximè celebrantur, ducere animos ſolent. Fabularum verò genus vnum dicitur λογικὸν, id eſt rationale: aliud ἠθικὸν, id eſt morale: tertium denique mixtum. Et logicum intelligitur quiF dem, vbi agere hominem quippiam comminiſcimur: in ethico, brutorum exprimimus mores: quod ex vtroque confuſaneum eſt, mixti nomen indipiſcitur. Atnexi autem apologis hoc genus plerunque documentum aſſolet, quo figmenti venuſtioris reuelatur vtilitas: id ἐπιμύθιον Græci nuncupant, affabulatio dici Latinè valet. quòd ſi prætexatur, προμύθιον appellabitur rectius. Fabulus obiter ad fabulas pertinet nihil. Eſt autem Catoni fabulus albus, ſicuti eG ruditioribus placere animaduerto, candida faba; atque ita reponendum apud Columellam in boum cura. Quando & papauer album ab Romanis fabiolum vocari, ſcribit Dioſcorides. Fabulam dici Latinè zeam, coniectat Dionyſius. Sunt qui apud Columellam legant bulbulis, vel etiam valuolis, id eſt leguminum follicu-

lis, fabrǽque in primis: sic etiam dictis, quia vallo excutiantur. Illud verò amplius adnotandũ, quod περὶ γλυκύτητος tomo secundo scribit Hermogenes, Fabellas præcipuè voluptatem prædulcẽ orationi inspergere, vt in Platonis Symposio, quando nata est Venus, parato conuiuio discubuerunt dij quidem cæteri, & Metidis, id est consilij filius Porus, id est affluentiæ Deus. Rursus quod de cicadis ex eiusdem Phædro est: sed & apud Demosthenem in Oratione contra Aristocratem. Porrò secundum dulcedinis gradum habere scribit idem Hermogenes, narrationes quæ ad fabulas quàm proximè accedant, vti sunt quæ de Troiano bello commemorantur. Tertio autem loco statuuntur, quæ in fabularum participatum raro admodũ veniunt, cuiusmodi sunt Herodoti omnia. Pauca enim insunt fabulosa vt quæ de Pane dicuntur & Iaccho, & alia non sanè multa, proinde inest iis dulcedinis minus. Quoniam verò de fabulis mentio nobis plurima est, in quibus maximè versantur poetæ, sæpius veritatem inuoluentes, corollarium adiiciemus illud: ex Homero credi manasse primum, vti apud Dorion Peloponnesi Musarum indignatione dicatur Thamyris excæcatus: Ego, inquit Pausanias, morbo illi corruptos esse oculos, contenderim. Quod ipsum posterius Homero quoque visu venisse compertum est. Memoratur & illud, Balyram fluentum inde appellationem contraxisse, quòd in calamitate illuc lyram abiecerit Thamyris, qui Philamonis fuerit filius, & nymphæ Argiopes, quæ ad Parnasum incoluerit: sed vbi vtero se gestare animaduertit, in Odrysas commigrarit, quòd illam in domum non admitteret Philamon. Hinc factum, vt Thamyrin nunc Odrysen vocent, nunc Thraca. Thamum verò Hieronymus in Ezechielem scribit, Hebræorum ac Syrorum idiomate, Adonidem indicare. Quin eisdem Iulium quoque signari mensem, quo amasius is fato concesserit. Milesiorum porrò figmenta in scholis ab cirratorum turba decantari consuesse, auctor in Ruffinum Hieronymus est. Sed & à Sue conditum testamentum cachinno, inquit, Bessorum membra concutit.

Esse inter homines quosdam velut natura principes, atque item seruos. Delphicus gladius. Qui sint angari. Astanda. Veredarij ducis Mediolani. Pegasarij. Stathmi. Posta. Stathmia. Phryctoria. Item de agarico, & angonibus. Item qui opiones, & tessenarij. Opion quid, & meconium. Agonice. Herculei agones. Agari Scythæ. Cereales. Anabasij. Parangaria. Paraueredi. Veredum.

Cap. VIII.

ARistotelis summi philosophi ex Politicorum primo, egregia sententia est, Esse inter homines ἄρχον μὲν τῇ φύσει, καὶ ἀρχόμενον διὰ τὴν σωτηρίαν. hoc est, imperans quidem natura & parens, propter conseruationem. Nam qui mente prospicere rem potest, natura imperare videtur ac dominari. Qui verò corpore ita affectus est, vt exsequi ista possit, nil ipse admodum dispiciens, ἀρχόμενον καὶ φύσει δοῦλον, quod est, paret natura, atque seruit. Nihil enim natura facit tale, qualem chalcotypi, id est ærarij fabri, Delphicũ gladium diuersis vsibus accommodum, ex inopia. Hosce verò homines ita seruituti mancipatos publicæ in primis, angaros rectè dici animaduerto: manet id verbum hodiéque: & angarias in re militari apud Vegetium videmur legisse. Sed & Iureconsultus Arcadius Digestis De vacationibus, Angariarum (inquit) prohibitio, personale munus est. Apud Vlpianum verbum quoque reperitur angariari, Digestis De priuilegiis veteranorum. Meminit Nigidius item, vt est à Gellio adnotatum. Hinc, opinor, nostrates item vnius adiectione elementi, tangaros formasse: quo nomine signant rusticiores istos ferina quadam mente, & nimio plus ab humaniore vsu ac vrbaniore sequestratos. Angarias legimus primo Codicis De sacrosanctis ecclesiis, & parangarias: has verò interpres accipit, in quibus vertitur personarum opera, & rerum impendia. Legitur & verbum idem paulò pòst De episcopis & clericis: Exactiones (inquit) angarias vel parangarias, ecclesiasticis personis non imponant. Angaros tamen inuenio nuncupatos regum nuntios in Perside: nam & illarum gentium esse vocabulum Herodoto videtur. Sicuti Astandæ ferè notionis eiusdem, hoc est grammatophori, siue tabellarij, qui certis itinerum spatiis permutarentur. Darium Persarum regem fuisse quandoque regis astandam, Plutarchus scribit in libro De Alexandri fortuna: quo argumento illius, inquit, coarguitur seruilis ignobilitas. Æschylus in Agamemnone,

> φρυκτὸς δὲ φρυκτὸν δεῦρ' ἀπ' ἀγγάρου πυρὸς
> ἔπεμπεν.

Quibus signa facibus data, & per successionem quandam significat, quum angarum ignem dicit. Iis verò nuntiis nihil pernicius transcurrere in rebus humanis, Herodotus opinatur. Meminit & Xenophon libro Pædiæ octauo, Velocius ire credebantur nuntij huiusmodi, quàm sit gruum volatus. Cyrus videtur horum auctor primus. Memorabile est, quod ad hanc sententiam Cleomedes scribit in libro De contemplatione orbium cęlestium, Persarum regem, quum arma Græciæ intulisset, ita disposuisse homines à Susis per stationes Athenas vsque, vt quæ à se in Græcia gererentur, significari Persis, voce per stationarios excepta, possent. Eam verò vocem, proditum historiæ est, huiusmodi exceptione progressam, quadragintaocto horis à Græcia in Persas peruenisse. Non omittendum, Mediolani principem, veredarios item habuisse in Italia, qui dispositi per modica interualla celeritate inenarrabili alius ad alium literas perferebant. Pegasarios item nuncupant cursores, qui certis itinerum spatiis diuertunt. Stahmos dicunt mãsiones id genus: vulgus simplex etiam postas: catalyses Græci quoque. De stathmo Herodotus historiarum quinto. Sunt qui itineris mensum diurni stathmum interpretentur. Sudas, militare diuersorium. Stathma verò, seu stathmia, quæ libræ lancibus iniiciuntur. Hemerodromum, id est cursorem, Philippidem celebrat historia sexta Herodotus: etiam si ab diurni cursus ratione, sol Græcis dicitur hemerodromus.

Digitized by Google

mus. Hemerodromos dici ſpeculatores putat A Liuius, quia ingens die vno metirentur ſpatiũ. Obiter verò illud legentes cõmonuerim, Phryctoria dici in libro De mundo, ab Ariſtotele (ſi modo ex illius officina prodiit liber hic, id quod doctorum aliquot inficiantur planè) ſpeculas quaſdam prominentiores: ex quibus oſtentatæ faces è longinquo præſignificarẽt, quid in quaque regione factum eſſet noui: adeo vt in die vna, quid in tota Aſia fieret, rex facilè perciperet. Phryctos verò id genus faces vocitant, in B quîs ſunt & obeliſcolychni nuncupati. Phytoria verò Græcis ſeminaria dicunt, ſeu plantaria, vnde mox transferuntur plantæ, φυτοπονούμενα, vt Bithyni dicunt. In Plutarchi monumentis relatum inuenimus, opionas & teſſenarios dici eos, qui nuntiorum ac ſpeculatorum fungantur munus: ni mendum exemplarium ſit. At opion, ſuccus eſt lacteus è ſcapo papauerũ ſylueſtrium inciſo manans, qua ratione rhœadis ſunt cognomen ſortita. C Meconium verò ex papauere exprimitur. Theſſenarij cum ſlatili rectius dicuntur ἀπὸ τοῦ θέω, τὸ τρέχω, id eſt curro. Sicuti opiniones videntur nuncupari ab ὀπτήρ, quod ſpeculatorem indicat. Theſſameni vocantur Grȩcis etiam ſuppliciter apprecantes, apud Heſiodum, Archilochum & Apollonium: quoniã θέσσαι, petere ſignificet, ac ſupplicare. Opaonem Herodotus hiſtoria quinta, miniſtrum intelligit, quem paulo antè hypaſpiſten dixerat, id eſt D ſcutiferum. Verum, vt ad angaras reuertar, ſunt ex Græcis, qui id verbum non pro operatio tantum accipiant, ac miniſtro, ſed pro achthophoro item, ſiue baiulo: vnde & mulos quandoque angaros dici, ex approbatiſſimis auctoribus cõpertum nobis eſt. Angariam quoque, ſicuti iam attigimus, inuoluntariam vocant neceſſitatem, & quod violenter iniungitur. ἀγγαροφορεῖν, onera ferre dicunt, permutatione ac viciſſitudine quadam, vti Orion ſcribit. Eſt ἀγγαρεύεσθαι verbum aliud, vtitur eo in Sicyonio Menander: id verò E indicat, non ſolum ad onera ferenda cogere, ſed quamlibet hoc genus neceſſitatem. Quos item recuſantes cogimus, vt nobis ſint itineris duces, angaros rectè dixeris. Angara verò etiam ipſos ſtathmos, hoc eſt manſiones ac diuerſoria, in quæ angari, hoc eſt tabellarij peracto dici penſo, diuertant. Parauercdos item legimus: hinc parauercdorum dicuntur munera, vbi ex agris excitantur, qui onera auehant, vel bellica organa, principum iuſſu vel reipublicæ. F Veredum, ſunt qui pro vehiculo accipiant. Angones verò tela ſunt magnitudinis mediæ. Nam & in Sarmatia fuit vrbs & amnis Agarus, vnde Agarico radici datum nomen, ferè creditur. Agonicen certaminis victorem accipe. Agonem Heracleoticum Herculeum intelligunt nonnulli. Pollux, gymnicos agonas σημώτηρορ Herculeos dici autumat. Agaros Scythas ſcribit in Mithridatico Appianus ſerpentium morſibus ſolitos adhiberi, quo nomine Mithridatem aſſiduè aſſectatos. G Inuenio denique, cereales anabaſióſque dici eos, qui emittantur, rumores aliquos diſſeminaturi: velut ſemina ſparſurum emiſit Triptolemum Ceres. Sed ab equorum inſcenſu, curruúmve, anabaij nuncupati.

A *Ficulnum lignum cuiuſmodi ſit. Fici folia cur dicantur Thria. Thrinacia Thapſus. Atharathrion. Curq; ficus arbor amara ipſa, fructus tamen prædulces gignat, & cur non iciatur fulmine. Iſchas. Phelomata. Olynthi. De caprificatione. Ficorum interim genera plura, & in iis de puerorum ludo. Cenchramides. Farctum fici. Carpi. Gluma. Erineos an ſit agreſtis ficus. Opos. Opora vnde. Opias caſeus. Sycomorus. Morus. Phytalus. Cymalitus. Syca vnde dicantur. Hamadryadum hiſtoria Ficedula. Martialis locus. Sycophanta. Vireta* B *ficus Ficari.*

Caput IX.

FIculnum lignum notæ eſt aſperitatis atque amaritudinis: ſed & folium ex ſcabricie dictum à Græcis videtur θρῖον. Nec nos moueat ſlatilis ratio, nam in aliis hoc item fit: thrinaciam thapſi radicem nuncupat Nicander, quod in Trinacria, quæ eſt Sicilia, ſit frequens, quam C & trinaciam vocant. Thapſum verò in Thapſo inſula Sporadum vna inuentam ab Crateua memorant. Eius eſt viridior ſuccus & ȩgritudinem aſſimulantes, ac videri cupientes valetudinarij, eo faciem perlinunt. Sed ad ficum redeo, ſi tamen commoneantur eruditi, apud Homerum & veteres Græcos pro Sicilia Thrinaciam ſcribi, vt ſlatilem recipiat prima. Et in Etymologico id teſtatum nouimus. Atharathrion in Plauti Pſeudolo interpretantur eruditiores, libi ſpe- D ciem ficulnis obuallatam foliis. Sunt qui thria inde opinentur dici, quoniam in treis viſantur diſtincta portiones. Ligno item copioſior ineſt ſuccus: inde exuſtum, grauem prorſus & acutum reddit fumum, quod facetiſſimè Ariſtophanes exprimit in comœdia, cui titulus σφῆκες. Id & Ariſtoteles Problemate quodam comprobat. Proinde ab eruditis agitatur quæſtio, Quî fiat, vt arbor amariſſima fructum producat prædulcem, ac pinguedinis multæ: adeo, vt Ananius E iambographus etiam οὐδὲν τοῦ χρυσοῦ χείρους, id eſt auro pronuntiarit eſſe ficos meliores. Accedit admirationi, quòd inter frugiferas arbores ficus modò eſt ἀνανθής, id eſt citra flores. Quòd verò nec de cœlo tangitur, id vtique vel amaritudini acceptum referri oportet. Id genus quippe non attingunt fulmina, quod vitulus comprobat marinus, atque hyæna. Ratio autem propoſitæ ambiguitatis illa eſſe nonnullis videtur, quòd arboris dulcedo, quantacunque ſit, in F fructum ſecernatur: proinde, quicquid reliquũ fiat in ligno ſucci, in amaritudinem degenerare. Id vel hepatis præcipuè argumento patet, quod ipſum dulciſſimum eſt, quod feculentum, quódque bilioſum eſt, in locum vnum ſequeſtrato, ac quodammodo percolato. Ineſſe autem ficui ſucci bonitatem, quam euchymiam dicunt: eo probant indicio, quoniam adnata illi ruta dulcior euadat, & chymi mollioris, ceu indidem deliquata iucũditate: ni diuerſum magis aſtruat G quiſpiam, ficum videlicet, dum alimentum ſibi conciliat, eximere quod acre, quódque amarulentum eſt. In Paro inſula ficos rubentes vocant hæmonias. Leucerineon ficum dicunt albam: Cydoneas ficos, hyemales intelligunt Achæi: præcoces rectè prodromos dixeris ex Theo-

phrasto: fortè protericas quoque: nam & Seleucus ita ficum genere quodam nuncupat, maturius promentem fructus. Ischadas verò Atticas fuisse prædulces, testis est Dinon, & retulit Theocriti interpres in Daphnide. Ischada in Sophocle, pro anchora interpretantur grammatici. Sed & ficum quandam ibidem quoq; fuisse sacram nuncupatam, adnotauimus, vt mox itē dicetur: non superstitionis argumento, sed gratiæ ac communicationis mutuæ, vt inanimatorum exemplo in bonorum participatum cæteros item admittamus. Quando & Romani fuit moris, lucernam minimè extinguere, vt volentes perfrui possent, ipsis nihil indigentibus. Græci præterea Athenienséſque in primis ficos maturitatis falsam præferentes speciem, φήλικας vocant, hoc est phelacas: quia phelomata dicantur imposturæ deceptionésque: nam & φηλοῦν, decipere est. Hinc & verbo parum luxato, qui mos imperitæ plebis est, plerique vulgò pro fraudibus, phedolias vsurpant. Eas ficos Lacones cæcadas dicunt. Alioqui ficos ante quàm maturescant, olynthos iidem Græci: nos dicimus grossos, sed non multitudinis tantum numero, quod quidam tradiderunt: quando & Mattius apud Macrobium ita scribit, In millibus tot ficorum non videbitis grossum. Et tertiodecimo Naturalis historiæ Plinius de Ægyptia ficu, sed grossus eius non maturescit, nisi incisura emisso lacte. Olynthos in Theriacis Nicander, etiam coccygas dicit: quoniam simul cum aue coccyge verno tempore promant sese. Sunt qui primitiuas ficos dici olynthos putent, ac grossos. Astruit Macrobius, quæ maturitatem nesciant, ita nuncupari. Sunt inter Græcos qui ita distinguant, vt primum sit olynthus (quāquam apud Eustathium bis olonthon inuenio scriptum vno quidem loco, sed & alibi eodem modo) mox phelax; inde sycon, id est ficus, postremò ischas: vnde & forma deminuta, ischadia nuncupātur, παρὰ τὸ ἴσχειν, quia vlterius fieri prohibeatur augmentum autumnali hora. Plerique eo nomine aridas intelligunt ficos, & attenuationis argumento dici ischadas putant: quanquam & tragemata omnia, eo quoque vocabulo signari credunt, Aristophanis testimonio in fabula Pluto. In nostris literis nonnullos inuenias, qui aridam ficum, caricam dici putent: quum sit tamen fici species carica (Plinio tradente) in Syria. Et in Caria ficum eiusmodi copiosè enasci, Strabo auctor est. Sunt qui prodant, in Græcia, Cicilia, Cypro sui generis ficum, quam vocent olynthophorum, quæ antea quidem ficum ferat, ponè verò olynthum. Nam ficum propè solam esse biferam, non est obscurum, quòd attrahentis potentiæ viribus, supérque arboris eius raritati acceptum referri conuenit, quarum beneficio humectæ potestatis plurimum sibi asciscat, & inde copiosius fructum producat alátque. Coroneos, est ficulnæ arboris species, meminit Aristophanes: quam etiam coracium vocant, id est κοράκιον: quia fructus coraci, id est coruo, sit assimilis colore. Festiuus est antiquitatis mos, in hac mentione non vtique prætereundus. Consueuisse lusitantes puerulos in sublime ficos, seu ischadas, vel vuæ acinos iactare, móxque hiantes ore excipere. Ischades Atticæ pro-

A babantur (vt diximus) præcipuè: nam & Aristophanes ait,

οὐδὲν γλυκύτερον ἰσχάδων.

nil dulcius ischadibus. Et Indorum rex Amitrochates per epistolam ab Antiocho mitti sibi ischadas flagitauit. Persarum quoque regi indidem pergratas fuisse ischadas, scribit Dinon: etiam si apponi modò consuessent, quæ imperio obnoxia ferret regio. Erant in iis Ægilides pulcherrimæ, ab Ægila tribu appellatione ductæ: B nam chelidonias vocabant erythromelænas, id est in nigro rubentes. Apud Theopompum Tithrasiæ laudantur item. Sunt & quæ brigindarides dicantur, barbarè quidem, sed quæ bonitate præcellant. Ischadas Iulius Pollux ita distinguit, vt alia recens dicatur, alia virens, item vetus & sicca, itémque sale condita. Comici etiam ischada nouere κοττάνη. Nouellæ autem ficus sycades dicuntur, quamuis & adultas quidam eo nomine intelligant. Memorabile est, C quod in commentatione de euchymia, de se Galenus prodit, qui annum agens octauum & vicesimum, quum abscessum vereri cœpisset, qua hepar diaphragma contingit, horæis omnibus bellum indixit, ficis exceptis, ac vuis egregiè maturescentibus. Non desunt tamen, qui esu ficorum sanguinem conciliari parum probum censeant, quando hinc scaturiat pediculorum fœda multitudo. Agrestem ficum vocant erineon, id est caprificum. Erineon, vt ex Pausa- D niæ thesauris percipi licet, Græcorum nonnulli olynthum dicunt: tragum autem Messenij. Id quod symbolicè significauit Apollo Aristomeni, & Theoclo vati de salute consultantibus respondens,

Εὖτε τράγος πίνῃ νέδης ἑλικόῤῥοον ὕδωρ,
Οὐκέτι μεσσήνην ῥύομαι.

Erat autem Neda fluuius, cuius visuntur fonte in Lycæo monte. Tragus verò non hircus intelligebatur: sed erineos arbor in aquam Nedæ E prona, ac foliis humorem quodam modo hauriens, vnde à Theoclo coniectatum, ingruere Messeniis fatale malum. Erinei fructum dicunt erinon, vt est apud Aristotelem, & repetit Eustathius: quem etiam ficubus circùm appendūt, Pausania tradente, vt ficos contineant, quod vocant ἐρινάζειν vel συκάζειν. cuius rei etiam Columella commeminit. Ni id arrideat amplius, quod libro quintodecimo Plinius scribit, de culicibus in caprifico enascentibus, quorum me- F minit secundo De historiis plantarum Theophrastus, & in Causis itidem secundo libro. Verum & circùm appensio illa ipsum hoc, vt coniectare libet, significarit: nam & puluis & caprificatio hoc quoque præstant, ne fici decidāt, humore tenero absumpto. Nascuntur verò culices ex caprifici pomorum granis, quæ etiam in aliis frumenta nostri vocant, cenchramidas Galenus, ex quadam milij similitudinē. Cenchramidas sunt, qui in fico etiam carpos nuncu- G pent: sicut pericarpium vocant, quod circumiectum est humidum, cum ambeunte corio. Carpi nomine oliuarum item sansas intelligūt. Glumas vocant ficorum folliculos, à glubendo, sicut in granis quoque. Farctum ficorum legimus in Columellæ Rustica re, Farctum (inquit) fici speciosius efficit, ac plenius. Id pulpam vocat Palladius.

Digitized by Google

lachius. Erineon, vt commonuimus, arbitrantur multi ſylueſtrem ficum, ſed non eſt. verum, ſui generis habetur erineôs, vt aliis placet, ab Dorica ciuitate ſic nuncupata, ſiquidem erineon dicunt: quod Lycophronis interpres prodidit. Quia verò peſſimi generis inibi habentur fici, propagatum inde, vt id genus omnes ita nominentur. Auctores habeo: lacteum in ficu humorem dici opon, id eſt ὀπόν. Sed & eodem ſignatur vocabulo, ramis agglutinans folia humecta vis, vnde producatur opora. Sunt qui arborum lachrymam ſignificare opon autument. Verum ea nomenclatura nuncupatur propriè, quo concreſcit lac, coagulum. Proinde qui ſic denſet, coitque caſeus, opias vocitatur. Philoſycos dicitur, cui plurimum arrident fici, quas arbitrãtur nonnulli velut duces purioris vitæ manſuetioríſque, quando ἱερὰν συκῆν Athenienſes nuncupant, id eſt ficum ſacram, locum innuentes (vt putant aliqui) vbi ea ſit nata primum. Sed & fructum ἡγητηρίαν vocant, hoc eſt hegeterian. Quin & veterem primúmque fuiſſe Athenienſibus cibum inde, ſcribit Ælianus: ſicuti Arcadibus glande veſci, antiquiſſimum fuit: Tirinthiis verò, iis quas vocant ἀχράδας. Id verbum quid indicet, qui ſe ſcire diceret, non inueni. Indis autem calami ſolennes fuere in menſa: Carmanis, palmæ: Mæotis milium, & Sauromatis: Perſis, cardamum ac terminthus. Calliſtrutias ficos reliquis præſtare omnibus in vrbe Roma, credit Athenæus. Inueni & iſchadas chelidonias, quæ etiam chelidones nuncupentur, meminit Athenæus, & nos paulo ante. Ficorum cuſtodes, ſycori rectè dicuntur, id eſt συκωροί. Palathas vocant Græci ficos inuicem connexas. Hinc illud ex hiſtoria eſt: Perſarum regem in bellicæ deæ templo ſacris ſolitum initiari, ſtolam exuiſſe propriam, ſumpta ea quam olim ante regnũ antiquior Cyrus geſtaſſet: ac σύκα παλάθης ἐκφαγόντα, etiam terminthum voraſſe oxygalę poculo hauſto. Deam verò bellicam quis Palladem coniectarit. Ficariam intelligere Palladius videtur fici arborem. Quia verò eius arboris folia diximus θρῖα vocari: hinc Græci, quis dedit ore rotundo Muſa loqui, θριάζειν dicunt folia id genus colligere. Sicut συκάζειν, præter id quod dictum iam eſt, ficos colligere indicat. Liquet id Dionis hiſtoria. Inuſta (inquit) ſuſpicionis eſt labes Liuiæ, cui ipſe haud aſſentior, ficos adhuc in arbore propendentes veneno ab ea fuiſſe litas, quia inde ſoleret Auguſtus αὐτοχειρὶ συκάζειν, id eſt ficos manu præcerpere propria. Viretam ficum nec dum maturam dici, apud eruditiores obſeruatum eſt. Ficorum animalia, apud Ariſtophanem pſenes dicuntur, & cnipes. Traſiam verò non aceruum modò ficorum putant, ſed ex calamis intextam tabulam, in qua refrigerantur. Plantaria eiuſmodi ficeta nos, at Gręci συκίδας nuncupant. Poſtremò illud vacantis operæ non fuerit vtique: caprificationem dici à Plinio, quum macie corticis aſtringente ſe ex ægritudine, iuſtóque plus vitalia arboris comprimente, perpetuis inciſuris diducunt, ac veluti cutem laxant: id quod eſſe ſalutare, commonſtrant cicatrices internato corpore expletæ. Sed cúrnam remedij genus dicitur caprificatio? An à caprifici ſimilitudine, quæ muros prorumpẽs tumida proſilit? Nam & Martialis calculum adiicit: marmora Meſſalæ findit caprificus. & venuſtè per metaphoram Perſius,

> Et quæ ſemel intus
> Innata eſt, rupto iecore exierit caprificus.

Ni à ſimilitudine culicum malis, qui in caprifico enati ad ficos euolãtes ora aperiunt earum, quod ipſum & caprificatio dicitur: quod ſi eſt, facile quorundam vanitas de ſcarificatione coarguitur. Sycon eſſe dicunt, σαρκωματικὸν ἕλκος in oculis & ſede: id & ſycaminon vocant. Sed propriè ſycamina dicuntur mora, vt Paulus inquit. Arborem verò ipſam ſycamineam, ſed ſyceam quoque Hippocrates, & ſycen Ægyptiam ſycomoron dicunt, & ſycomoream. de ea, nonnulla Strabo libro vltimo: & in Dipnoſophiſtis Athenæus. Ex Hippocrate illud item eſt: morum, arborem dici, & moreon. Ægyptiam ficum, ſiue morum, etiam moroſycon dicit Celſus. Sycomora dici opinantur ex Græcis nonnulli, ab ignauo inertique ſapore: quo argumento Syllam Athenienſes eſſe dicebant, συκάμινον ἀλφίτῳ πεπασμένον, id eſt ſycomorum polenta conſperſum. Sycophantes eſſe delatores eorum, qui ex Attica ficos exportarent, nemo non nouit. At, inquit Alexis apud Athenæum, malè hoc conceptum videri: nam qui bonus vir eſt ac ſuauis & ficos apponit, ſic decuit nuncupari, quoniam ita ſuos retegat mores: nunc verò prauo ſuaue adnexum ambiguitatem parit, vndénam ſic habeat. Poſtremò, vt ſine radio cumulentur omnia, obſeruatum in literis eſt: prope Cephiſſum à Phytalo Cererem hoſpitio ſuſceptam, quæ honoris ergò plantam fici mox illi contribuerit. quod inſculptum monumento Epigramma abundè teſtatur, quod ita habet,

> Ἐνθάδ' ἄναξ ἥρως φύταλός ποτε δέξατο σεμνὴν
> Δήμητραν, ὅτι πρῶτον ὀπώρας καρπὸν ἔφηνεν,
> Ἣν ἱερὰν συκῆν θνητῶν γένος ἐξονομάζει
> Ἐξ οὗ δὴ τιμὰς φυτάλου γένος ἔσχεν ἀγήρως.

In locis haud ita diſſitis viſebatur & Cymalitis ſacellum, ſiue is heros fuerit, ſiue κυάμους, id eſt fabas ſeminarit primus. Quæritur denique inter non incelebres Græcos auctores, vndénam ſyca, id eſt fici nominis rationem trahant: & ſunt qui Syceam ex Titanibus vnum tradant, quod in Georgico ab Dorione proditum, libro De ſtirpibus ſecundo, Tryphon ſcribit. Eum verò Syceam quum inſectaretur Iupiter, ab terra ſuſceptum matre, quę & plantam remiſerit εἰς [illegible] τῷ παιδί. At Phenericus ab Syca maluit Oxyli filia, qui cum Hamadryade congreſſus ſorore Caryam genuerit, ac Balanum, Cranium, Oream, Ægirum, Pteleam, Ampelum, Sycam, quæ Hamadryades nuncupentur nymphę, vnde & arboribus conciliata nomina: cui ſententiæ aſtipuletur Hipponax, vbi ait,

> Συκῆν μέλαιναν ἀμπέλου κασιγνήτην.

Ficedulam Græci ſycalida vocant, ac ampelida, vel ampeliona quoque, vt tradit Pollux: quod ideo non tacuimus, vt grammaticos commoneremus, quo pacto intelligi Martialis illud debeat,

> Quum me ficus alit, & paſcar dulcibus vuis,
> Cur potius nomen non dedit vua mihi?

Quos dicamus inaffectatos capillos, affectatósve. Galericulus. Capillamentum. Phenace. Capillare. Capilliana ruta. Euphorbi cincinni. Pericephalea. Epaphæresis. Stlengis, seu strigil. Item de capillorum ornatu plusculà. Quæ dicantur focalia.

Cap. X.

DE capillorum ratione alibi affatim disertatum à nobis est, nihilominus quæ ad id spectantia inter legendum sese ostentarint, conuerremus (quod dicitur) cum puluisculo, cúmque ipsis manipulis, modò occurrent relatu non indigna. Neque enim minutias quisquiliásve cumulatius exhibere legentibus, consilium est: etiam si quandoque ligna fascésque summittimus, vt omnibus suppetat quod præcerpant, sintque nostri libelli vice Delphici gladij. Igitur capillos nulla decoris affectatione excultos inuenio in classicis auctoribus appellari inaffectatum capillitium. In Apologetico scribit Apuleius, Capillos sese habuisse non amœnos ac delicatos, nec ad lenocinium decoris promissos, quales affectati dicuntur, vbi anxia quadam cura franguntur in gradus, coluntúrque studiosius à cincinnatulis & trosulis, qui (vt Seneca tradit) solicitiores sunt de capitis sui decore, quàm de salute, qui inter speculum pectinémque occupati sunt, quíve cõcinniores esse malunt, quàm honestiores, qui rempublicam turbari suam minus curant, quàm comam. Lego præterea curiosum huiusmodi capillitij cultum dici comoticon genere tam masculino quàm neutro: nam comottria emplectriam signat, quæ muliebres adiuuat delicias implicando excolendóque venustius. Comos, ornatus est, quum arte quadam succindũtur capilli detondentúrque. Cosmotica medicamenta capillis venustandis excogitauit nimia medicorum sedulitas. Qualia ab Archigene composita, memoriæ proditum est, quibus docet flauos & crispos capillos fieri salis spuma, intermixta myrrha. Galenus quoque medicus alioqui grauis, cosmotica recenset, quibus nigricet capillus, aut in candorem perducatur, vel euadat rufior. Quin commemorat etiã, vidisse se mulieres complusculas immodica affectati capillitij defunctas curiositate, quum caput huiuscemodi medicamentis letifera frigiditate vexassent. Hac in re scitu dignum Alexãdri apophthegma, qui capillos tingentem conspicatus, Μὴ, inquit, τὰς τρίχας βάπτε, ἀλλ' ἐν λυκίαισαι τὰ γένεια. Euphorbi aurei cincinni parœmiæ faciem habent in Philostrati heroicis, quòd coma esset prænitida, & in ea sibi nimium placeret Troianus Euphorbus. Caput comere, vbi vitæ ingruant discrimina, Spartanis fuisse peculiare, credimus Herodoto. Est & comotrion muliebre instrumentum apud Iulium Pollucem. Scribit Ambrosius in Hexaemero libro sexto, Comam esse reuerendam in senibus, venerandam in sacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adolescentibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comam, arbor ingrata est: tolle humani capitis capillum, tota pulchritudo flaccescit. Præsto est Ouidiana id comprobans sententia,

> Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
> Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Sed & Apuleius, Mulierem etiam venustissimam, si capillitio nudetur, licet illa cælo deiecta, mari ædita, fluctibus educata: licet, inquam, Venus ipsa fuerit: licèt omni Gratiarum choro stipata, & toto Cupidinum populo comitata, & balteo sua cincta, cinnama fragrans, & balsama rorans, si calua processerit, placere non poterit, ne Vulcano quidem suo. Quamobrem galericulum consuunt nonnulli ex alienis capillis ad velandam caluitij deformitatem, vbi fuerint natiuo capillorum nudati flore. Id appellari inuenio capillamentum. Horatius etiam galiendrium dixit. Græci phenacen, ἀπὸ τοῦ φενακίζειν, quod decipere est: quod verbum etiam apud nostrates vulgò durat, vt phenacissare, pro imponere vsurpent. Decipimur autem, ἐκ τοῦ ἐπεισάκτου τῆς κόμης, id est ex aduentitia coma. Calamidas vocant harundineas acus firmandis cincinnis, aut velamentis comparatas, quarum vicem implent modo æreæ vel argenteæ aciculæ. Pericephaleam intelligunt Græci muliebrium capillorum spiram capiti circumuolutam, tametsi communi æstimatione vox ea galeam indicat. Epaphæresin apud Martialem mollius interpretantur comæ ornamentum, variis locis capillo succiso. Apud Galenum, sanguinis legimus epaphæresin, pro detractione. Adnotatu dignum: stlengida dici Latinè quidem nota significantia strigilem, sed & ea voce indicari quandoque ductam ex auro bracteam siue laminulam, qua coronabantur non mulieres tantum, verũ & viri: quod indicat per initia quarti libri Athenæus. Scribit Columella: Romæ publicos fuisse capitum & capillorum concinnatores. Ex canonicis verò Decretis illud est, Mulieri datam esse comam tum operimenti gratia, tum ad subiectionis memoriam: proinde si qua religionis causa crines sibi amputarit, anathema indicatur. Capillare, Martialis accipit pro vnguento ad capillos excogitato illis versiculis:

> Non erubescit murice aureo nobis
> Diuidere mœchæ pauperis capillare.

Capillianam verò rutam idem appellasse videtur de herbarum florúmque capillamentis. Sunt qui ferrum, quod vibrandis capillis candescit, apud Horatium focale appellatum putent Sermonum secundo:

> Quæro, faciásne quod olim
> Mutatus Polemon, ponas insignia morbi,
> Fasciolas, cubitale, focalia, potus vt ille
> Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas.

Ego verò longè aliter sentio. nam id verbum focalia, non à foco deflexum puto, sed à faucibus inclinatum potius, dicíque eo nomine colli ornamenta: quod significat etiam Acron, atque Porphyrio. quanquam ęgritudinis remedia verius appellarentur focalia: quod item innuit Porphyrio, & monstrat apertissimè Quintilianus. Palliolum, sicut fascias, quibus crura vestiuntur, & focalia, & aurium ligamenta sola excusare potest valetudo. Hæc Martialis item innuit,

> Quid recitaturus circundas vellera collo?

Conue-

Digitized by Google

Conueniunt noſtris auribus illa magis.
Sed & in Diſtichis:

Quòd lana caput alligas Carine,
Non aures tibi,ſed dolent capilli.

Focalibus item aures obturabant recitaturi, ne obſtrepentium clamore exterrerentur. Parthorum eſſe ſcribit Seneca,capillum affundere. Germanorum autem iungere,Scytharum ſpargere.

Capillos dici à Græcis τρίχας, inde deriuata pluſcula. Trichaices qui. Trichila. Trichorum. Spartiani locus, & Papinij. Diſtega.& triſtega. Trichina. Trichides. Trichia. Tricæ. Tricinus quæſtus. Strangalides quid. Philippi dictum. in eum qui inficiebat capillos. Extricati vniones. Phœba capilli qui.

Cap. XI.

QVia verò Græcè capilli dicuntur τρίχες, inde appellatos comperimus trichaicas, qui aſſiduè verſentur in prœliis, veluti aſſiduè concutientes ac motantes criſtas,in quibus plerunque capillorum quadam imagine propendeat equinæ ſetæ: vnde illud,

Criſtáque hirſutus equina.

Trichaicas tamen Heſiodus intelligere maluit, quoniam Cretam populi tres habitarint,Pelaſgi, Achæi, Dores:vt,

Πάντες γὰρ τειχάϊκες καλοῦνται, οὕνεκα τρισσὴν,
Γαῖαν ἑκὰς πάτρης ἐδάσαντο.

id eſt,trichaices verò nuncupantur omnes,quoniam procul à patria terram diſtribuerunt trifariam. Porphyrius tamen pugnaces intelligit,vt qui trichas concutiant aſſiduè, διὰ τὸ θρασύ. Porrò trichina vocant iidem Græci, ex pilis aut ſetis contexta. Trichilas apud Cæſarem ſtragulæ veſtis prætenuis genus,ſunt qui putent. Trichypa puellarum indumenta apud Pherecratem poetam legimus,Athenæo referente. Trichides quoque piſces, qui etiam thriſſæ dicuntur, vt putat Ariſtophanis interpres,a capillis appellationem trahunt,quòd prætenuia habeãt oſſa. Hinc etiam trichiæ,vt inquit Pollux. Quo verò hi diſtinguantur piſces, docet De hiſtoriis quinto Ariſtoteles. Ex phalerica,inquit,fiunt arades, ex iis trichides, ex quibus poſtea trichiæ. Theodorus, trichidas interpretatur ſardinas: trichias verò ſardas. Eſt & trichia mammarum vitium, pilarem vocant morbum. Vbera enim tota fungoſa ita ſunt, vt ſi poculo fortè pilum hauſerit mulier, dolor moueatur in mammis, qui non ſedatur, donec pilus vel preſſus exeat ſponte,vel cum lacte exſugatur. Nam ſtrangalides,globuli intelliguntur,quoties humor non concoquatur, nec exeat,ſed redundet. Trichorum verò legimus apud Spartianum in Peſcennino Nigro: Domus, inquit, eius viſitur hodie Romæ,in qua ſimulacrum eius in trichoro conſtituit. Quæſitum ab eruditis ignoratúmque, quid inibi trichorum: etiam ſi eſt apud Papinium Syluarum primo:

Quid nunc ingentia mirer?
Aut quid partitis diſtantia tecta trichoris?

Quo in loco ingenioſus interpres,Trichora (inquit) ædificia tribus pinnis ſurgentia. Sed cur ſic, id verò tacuit. Apud Dioſcoridem libro quarto,verbum id videor comperiſſe,vbi de lathyride verba faciens,ita ſcribit, Καρπὸν δ' ἔχει ἐπ' ἄκρων τῶν κλάδων τρίχωρον σφαιροειδῆ, ὥσπερ κάππαρις, ἐν ᾧ τρία σπερμάτια, διειργόμενα ἐλύτροις ἀπ' ἀλλήλων, σφαιροειδῆ, μείζονα ὀρόβου. Eum locum ita vertit Hermolaus, A capite germinum fructus loculamentis tribus, vt capparis, rotundus, & ſemina in eo terna, tuniculis inuicem diſcreta, orbiculata,& maiora eruo. Trichorum hic,à trium capacitate dici coniectari poteſt. Ipſe & ab diſtributione triplici,trichorum poſſe deduci arbitror. χωρίζειν nanque diſpatare indicat. Diſtega & triſtega in ſanctis literis, bicamerata & tricamerata interpretatur Hieronymus aduerſus Iouinianum primo. Sunt qui à contignationum numero ita dici opinentur. diſtegum domicilium appellat Dioſcorides quoque. Apud quem acaciam in Cappadocia ſemen ferre legimus in folliculis iugatis,τριχώρους ἢ τετραχώρους, id eſt trilocis vel quadrilocis. Trichoriam dicebant Spartæ,triplici ſerie conſtantem chorum. Hac parte notandum & illud: in doctorum indagine à Marcello ſubnotatum, tricas dici Latinè, dempto atque extrito afflatu: vnde inflectatur tricinum,pro tardo & impedito vel exſucco, vt ſunt capilli. Hinc apud Varronem tricinus quæſtus & vber inuicem opponuntur. Tricas,Hieronymus pro tendiculis accidit ac laqueis, quas impoſtor ſæuiſſimus ſtruat: Quas nunc diabolum, inquit,nectere credis tricas? quas parare arbitraris inſidias? Extricatos vniones Iureconſultis dici opinantur perpolitos, & ab genitiuis maculis depuratos. Quia verò de capillorum medicaminibus facta paulo antè mentio eſt,ſuccurrit ab hiſtoria exemplum haud aſpernabile. Qùum Macedo Philippus ex Antipatri amicis quendam adlegiſſet iudicem,móxque aduertiſſet, ab illo barbam infici & capillum, eueſtigio amouit hominem,addito elogio, Qui in pilis infidus eſt, qualem in negotiis remur futurum? Capillos denique puros ac ſplendicantes, dici phœbas comperi,id eſt φοίβας.

Veneris calua atque item armata ratio. Quinam ex mulierum capillis funes nexuerint. De Venere item pluſcula,ac teſtudine,& hirco Ara Mutiæ apud Plinium quæ ſint. Mutia feſta,& Marcellea.

Cap. XII.

IN hac verò capillitij mentione ingerit ſe quod Lactantius monumentis prodidit,Venerem cognomento Caluam apud Romanos in religionis cultum veniſſe, ea præcipuè tempeſtate, qua Vrbe à Gallis ambuſta, quum obſidione arctius premeretur Capitolium, iámque ad extrema foret ventum,ex mulierum capillis, aliarum rerum inopia, tormenta cõnectere ſunt compulſi. Qua in parte amplius adnotandum: à Carthaginienſium mulieribus factitatum id quandoque, vt capillos ſibi reſecuerint, implicandis funibus ad machinarum in bello vſum. Auctor verò mihi eius hiſtoriæ Plutarchus eſt, in ſermone quem de fœnore concinnauit. Adiicit verò irridens Lactantius, Turpius id Romanis contigiſſe, quàm ſi armatam Venerem conſecraſſent: quod feciſſe Lacedæmonios,

frequens prodit fama, vbi Meſſenio bello armati ipſi cum armatis mulieribus, indiſcriminatim & paſſiuo (vt ita dicam) concubitu permixti ſunt. Alioqui in libro De Romanorum fortuna, idem refert Plutarchus Spartiatas dicere, Venerem vbi Eurotam tranſmittat, ſpeculum abiicere, ac ceſtum: haſtam verò arripere, & inſertare ſcutum, Lycurgo ſeſe componentem. Armatæ Veneris meminit Fabius, atque item Pauſanias. Extat & de ea re Leonidæ hexaſtichum. Scribit Iulius Capitolinus in Maximinis, tanta fide Aquileienſes contra Maximinum pro ſenatu fuiſſe, vt funes de mulierum capillis necterent, neruorum facultate defecti excutiendis ſagittis. Hiſtoriam quoque aliam de fune ex capillis mulierum concinnato rati protrahendę, pluribus exſequitur Pauſanias. Apud Eleos Veneris Vraniæ templum fuit, cuius ſimulacrum pede altero teſtudinem premebat. Simulacrum verò alterum etiam hirco incidebat. Dici autem Venerem volunt Pandemum, id eſt πάνδημον. Horum quæ ſit ratio, aliis coniectandum, relinquere ſe, Pauſanias tradit. De teſtudine alicubi benè me collimaſſe, opinor. Quod verò Murtiæ ſedes dicuntur, Liuio ab Vrbe condita primo, eſſe Venerem intelligendam, ex Plinij decimoquinto liquere amplius, opinor. Meminit præter cæteros etiam Varro. Sed quum libro ſecundo, capite nonageſimoſexto Plinius ſcribit, Ad aras Mutias in Veiente loca eſſe, in quibus ita terram depacta non extrahantur: ſunt ex Lynceis, qui non Mutias agnoſcant, ſed Murtias reponant. Verum quid ſi Mutias tueamur? Scimus vtique ex Pediani ambuſtis theſauris, Q. Mutium Aſiam ſingulariter rexiſſe, adeo vt dies feſtus à Græcis honori eius inſtitueretur, quem Mutia vocarunt. Commeminit actione in Verrem quarta M. Tullius: ſicuti Marcelleorum, quę Marcelli gratia colerentur Syracuſis. Quare ſicuti Aphricano in Iouis cella eſt poſita ſtatua, Catoni in curia, ita Scæuolæ virtutis admiratione: cuius Valerio item mentio eſt, apud Veientes excitari potuerunt aræ, ni ad veterem Mutium relatum malis.

De affectione quam medici capillitium dicunt. Item diſfluuij capillorum ratio. Capilli & vngues cur in defunctis augeſcant.

Cap. XIII.

EST & affectio quædam medicæ rei peritis, quam vocant capillitium. obuenire enim quandoque compertum eſt, vt cum vrina craſſa carunculæ exiguę, aut veluti capillamenta exeãt, & præcipuè candida. Quidam verò corpuſcula eiuſmodi per vrinam tantæ longitudinis reddidit, vt nonnulla ad cubiti dimidium extenderentur. Id verò ita cõtigiſſe, creditum: quoniam abliguriſſet is integro anno prius orobum & fabam ac caſeum partim muſteum nouellúmque, partim verò etiam inueteratum. Nec ſecius alij quoque, quibus cum vrina eiuſmodi promuntur capillamẽta, craſſioris ſucci cibariis veſcentes id ipſum ſunt perpeſſi. proinde humore id genus vſto in renibus, capillis perſimiles ſubſtantiæ generantur. Modus porrò curandi cauſę

A huic, rationique patrocinatur plurimum. Nam ab extenuantibus medicamentis, ſimul cum humectiore victu ita affecti ſanitati reſtituuntur, fiúntque ſuæ ſpontis. Carunculæ verò exiguæ ſubſtantiæ, renum indicia ſunt: capillamenta verò nequaquam: non enim renes ad eiuſmodi ſubſtantiæ ſpeciem exſolui queunt. reſoluta verò & eroſa veſica, ſquammulæ promunt ſeſe: ſicuti auctor probat Hippocrates. Obiter verò ex eiſdem ſcholis eſt & illud, Capilli deſfluuium, B ſummam alimenti inopiam indicare, atq; interdum fortaſſis ſuccorum labem. Sed & in iis qui tabe infeſtantur, ſi quod deſpuunt, nares offendat in ignem iniectum, & defluant capilli, letale arbitrantur. At in defunctis cur augeſcunt vngues, & promittuntur capilli? Forſan, inquit libro ſecundo De dubiis animæ Plotinus, quia corpus animatum non illuminato, ſed calefacto corpori ſimile eſt, poſt animæ demigrationem ſupereſt in eo ad breue vitale veſtigium, quaſi C ſub lumine calor: calor (inquam) naturalis, ſpiritúſque aptus motibus.

Felicitatem eſſe rem diuiniſſimam. Virum bonum felicémque cur quadratum dicamus, & tetragonum. Quadratum dici de numero, figura, corpore. Plutthion. De fortuna quippiam. Equeſtris fortuna, & in imperatorum ponι cubiculis ſolita aurea.

Cap. XIIII.

D

VEterum ſententia grauiſſima eſt, ſi aliud quicquam ſit, deorũ munere hominibus datum, par eſſe, felicitatem quoque inter ea recenſeri, quoniam præſtantiſſimum quiddam eſt in humanis rebus. Et nobiliſſimum effectum conſentaneum eſt, à cauſa produci nobiliſſima. Quòd ſi à Deo eſſe hanc maximè inficiari placeret, quia per virtutem & diſciplinam quandam & exercitationem proueniat, diuiniſſima tamen E videatur, neceſſe eſt. Nam virtutis præmium finiſque, optimum quiddam & diuinum beatúmque creditur. Hic autem eſt felicitas ipſa virtute nobilior. Quoniam verò felix vel ſemper vel maximè omnium agit contemplatúrque ſecundum virtutem, fortunámque fert optimè, ac per omnia omnino decenter: hinc natum, vt hunc verè bonum, ſinéque vituperatione ad libellam æquum, nec fucatum forenſi ſpecię, totum teretem atque rotundum, vt inquit Horatius, qua- F dratum item appellemus. Sic enim Græcè dicitur, ἀγαθὸς ἀλαθέως, ἢ τετράγωνος ἄνευ ψόγου, de quo ille ait, Sapiens vno minor eſt Ioue. Sed & Sextium dicere ſolitum accepimus: Iouem plus non poſſe, quàm bonum virum. Hic longè ab eo diuerſus, quem publicis verbis deſignamus, vt quum candidatos omnes viros bonos dicimus. Hic primæ notæ innumerabilibus conſtat laudibus, quod etiam fimbriæ Licinij ſuſpenſa ſentẽtia facilè indicarit: & in Moralibus Plutar- G chus, Viri boni nuncupantur modo, dicuntúrque, ſicuti hippocentauri, gigãtes, Cyclopes: incuſabile autem opus, integrumq; virtute, citráque labem, non facilè reperias. Quod verò de quadrato prætexuimus viro, vt liquidius innoteſcat id, paulo altius ex literis interioribus tota repetẽda res eſt. Quadratum igitur reperio dici

ſcienter

ſcienter in numeris,figura,corpore. Numerum quadratum intelligi volunt eruditi, ex ſeipſo in ſeipſum reſultātem, vt quater quatuor ſedecim conſtituunt:etiam quaternitas ipſa numerus eſt perfectus,vi enim in ſe numerum complectitur denarium,vltra quem non propriè eſt numerus: nam reliqui vltra, qui dicuntur numeri, priorum ſunt replicationes. Continet autem denarium hoc modo, quia habet quatuor, tria,duo, vnum,quæ ſimul colligata denarium manifeſto conficiunt. Figura item quadrata perfecta eſt, continetur enim quatuor lineis æqualibus,quatuor quoque æquales habens angulos. Corpus quadratum perfectum etiam intelligitur, vt eſt cubus: habet enim ſex ſuperficies quadratas æquales,quarum vnaquæque quatuor habeat lineas,& quatuor angulos, & quomodocunque iaceat, ſemper rectus ſtat, eodem ſe modo habens,quia portiones omnes æquales ſunt. Conſimiliter vir bonus ac felix, ſemper eodem ſe habet modo,& virtutum poteſtate, quibus inſignis eſt, retinet in omnibus æqualitatem quādam. Eſt igitur felix numerus quadratus,quoniam vt partes quadrati numeri ſimiles ſunt,ac æquales: ſic & viri boni operationes in quacunque re ac fortuna ſemper erunt ſimiles, & mediocritatem illam virtutis ſemper ſeruantes. Et vt numerus quaternarius continet in ſe omnem vim & perfectionem numeri, eodem modo vir bonus & felix complectitur virtutis perfectiones omnes, quibus benè & rectè vitur in quacunque forma. Eſt item felix, vt quadrata figura, & vt quadratum, quod lineis conſtat quatuor æqualibus, totidémque rectis angulis: neque enim vir bonus, varius eſt, nec mutari à Fortuna valet,ſed æqualis ſemper eſt, ac rectus. Eſt etiam vt cubus, quia in quacunque fortuna inflexus perſeuerat: vnde conſequens fit, vt à vituperatione ſeiungatur, nec omnino quid faciat indecorum,ſed generoſe ac conſtanter ſe in quolibet Fortunæ afflatu habeat.Hic verò eſt vir ille,quem Plato in Protagora diuinum vocat, & ſacratiſſimum. Sed & Laconibus id fuit perfamiliare,vt quum aliquem admirarentur, diuinum eſſe prædicarent virum: quando per virtutis excellentiam (vti aiunt)ex hominibus dij fiunt. Cauendum (inquit Plato) primò eſt, ne quid in Deum verbo aut opere aliquando peccemus: deinde,ne quid aduerſus diuinos homines. Deus quippe nimium indignatur, quoties quiſpiam illius ſimilem improbat,aut probat diſſimilem. Dei autem ſimilis eſt,vir bonus. Neque verò lapides, ligna, aues ſacra exiſtimes, hominem nequaquam.Immo ſacratiſſimum omnium eſt vir bonus: Prophaniſſimum contrà,vir malus. Sententia autem de viro tetragono eſt apud Ariſtotelem Moralium primo, ſed & Rhetoricorum tertio. Verum,ex Simonide eam eſt mutuatus, quod in eodem Protagora teſtatur Plato,qui in carmine quodam ad Scopam Creontis Theſſalici filium, Difficile eſſe ait, virum verè bonum fieri manibus pedibúſque ac mente tetragonum,id eſt quadratum, abſque vituperatione fabricatum.Meminit auctoritatis huius Damaſcius quoque. Sicuti verò, quæ ſupra nos eſt, virtutem heroicam dicimus,& diuinam:ita di-

A uerſum habitum,vocamus immanitātem:quippe, qui reliquos prauitate anteeunt, immanes rectè dicimus, infamamúſque: id quod morbi excellentia obuenit quandoque. Hoſce autem rarenter ſpectamus, quemadmodum diuinos quoque. Illud parergon fuerit:Plinthion geometris dici, omne tetragonum: vt auctor eſt Theon. Quoniam verò de felicitate plurimus nobis ſermo eſt quam à Fortuna contribui,vulgo receptum ferè eſt:ſciendum ex eo argumen-
B to, principem omnium Bupalum Fortunæ ſimulacrum feciſſe, polum in capite geſtans, & manuum altera ſuſtinens Amaltheæ cornu.Sed & Pindarus, poſt alia quæ de Fortuna canere permiſit ſibi,etiam φερέπολιν nuncupauit. Equeſtris Fortunæ templum fuiſſe,legimus in Taciti Annalibus, apud Antium, nec in Vrbe ad ſua tempora viſitatum. Sed ἰξευτρίας, id eſt viſcatæ inibi agnoſcebatur ædes, ceu ab ea nos obretiamur, vnde ſunt fortunæ viſcata beneficia Se-
C necæ.Fortuna verò aurea in cubiculis viſebatur imperatorum,qui iamiam morituri ad ſucceſſurum deferri eam curabant: quo argumento rerum proſperiorem alicui euentum comprecantes prouerbij facie,ad eum aureæ fortunæ tranſitum optamus. Hanc in Seuero Spartianus regiam item nuncupat.

Quadratum corpus quod ſit. Quadrata cōpoſitio. Quadrati verſus. Quadratum agmen. Quartarij. Qua-
D *dratarij. Albarij. Albini. Quintiliani locus ex libro primo, capite De geometria.*

Caput XV.

QVia verò de quadrato facta mentio eſt, adnotandum illud quoque: quadratum corpus apud Celſum Medicinæ ſecundo, videri eſſe,quòd ſit ſtaturæ mediæ. Corpus(inquit) habiliſſimum,quadratum eſt,neque gracile,ne-
E que obeſum:nam longa ſtatura, vt in iuuentute decora eſt,ſic matura ſenectute conficitur: gracile corpus,infirmum:obeſum,hebes eſt.Columella de canibus ſcribens, Probatur (inquit) quadratus potius,quàm longus,aut breuis.Item de gallinis:Sint matrices robuſti corporis,quadratæ,pectoroſæ,magnis capitibus.In bobus tamen Palladius membra exigit quadrata & grādia. Ex qua ſimilitudine quadratū quoque compoſitionē, id eſt æquabiliter fuſam, inuenias a-
F pud Quintilianum libro ſecūdo:Quæ lenis(inquit) & quadrata, ſed virilis tamen compoſitio. Et in Oratore M.Tullius: Sic minimè animaduerteretur delectationis aucupium & quadrādę orationis induſtria. Et mox paulò, Qui non redigeret omnis ferè in quadrum numerúmq; ſententias. Corporatos intelligere animaduertitur Firmicus, magnos corpore, verum haud citra proportionē,& quos honeſta conuenuſtet pulchritudo. Structuram intelligimus quadratam & o-
G ptimā,vbi penultimo pyrrhichio ſuccedit pęon primus, qui quadriſyllabus eſt pes, ex longa & tribus breuibus: vnde & quadrati quoque nuncupantur pedes. Quadratos item verſus à claſſicis auctoribus appellari obſeruauimus: nam A. Gellius Noctium Atticarum libro ſecundo, Æſopi apologum ſcribit à Q. Ennio in

Digitized by Google

Satyris ſcitè admodum & venuſtè verſibus quadratis eſſe concinnatum, quorum duo poſtremi ſunt, quos habere cordi & memoriæ operæpretium putat: ſunt autem hi,

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum,
Ne quid expectes amicos, quod tu per te agere poſſis.

Idem libro quarto ex Ennio eodem verſum húc aduocat, quem numero quadrato compoſitum ſcribit, ex libro cui titulus erat Scipio,

Qui propter Annibalis copias conſederant.

Acro quoque Horatianus interpres verſiculum quadratum dicit,

Scribere verſiculos amore perculſum graui.

Quadratorum item verſuum meminit libro tertio Diomedes: Metro, inquit, trinario ſi acceſſerit quarta dipodia, fit verſus quadratus, qui quater feritur. Rufinus, Tetrametri (inquit) quadrati vocantur. Tetrametros pedibus octo conſtare, prodit Priſcianus. Quadratam poſtremò ſtructuram ſunt qui intelligant, quæ continua ſit, nullis ſectionibus interpellata. Quartarij ſunt Feſto, muliones mercenarij, qui quartam partem quæſtus aſſequebãtur. Quadratarij eſſe videntur Sidonio marmorarij, ab quadraturæ ratione: Vide, inquit, vt vitiũ non faciat in marmore lapicida: quod factum ſiue ab induſtria, ſeu per incuriam, mihi magis quàm quadratario liuidus lector aſcribat. Dicũtur formula eadem albarij, qui parietibus albarium inducunt: Iureconſultis etiam albini, modò ne mendũ ſit exemplarium. Quadratum agmen legimus apud hiſtoricos frequenter, ac T. Liuium in primis. Cuiuſná modi foret id variè exponitur. Interim illud Senecæ perplacet ex octauo epiſtolarum: Sextium (inquit) quum lego, virum acrẽ, verbis Græcis, Romanis moribus philoſophantem, mouet me imago ab illo poſita, ire quadrato agmine exercitum, vbi hoſtis ab omni parte ſuſpectus eſt, pugnæ paratum: idem (inquit) ſapiens facere debet, omnes virtutes ſuas vndiq; expandat, vt vbicunque infeſti aliquid orietur, illic parata præſidia ſint. In hac quadrati mẽtione ſuccurrit opem Quintiliano feramus Oratoriarum inſtitutionũ primo, capite de geometria: At ſi quinideni per latera, inquit, quini in fronte ſint, ex illo quod amplectuntur, quartam deducent, eodem circumductu. Hæc ſi ad hunc modum legas, vel nullus erit ſenſus, vel ineptus, aut omnino falſus. Sed legẽdum, Ex illo quod quadrata complectuntur, quartam deducent, eodem circunductu. Nam quadrata area paulo antè poſita pedes habet quadraginta per ambitum, intus centum. Hæc autem circunductũ habet eundem quidem, ſed intus pedes modò quinque ac ſeptuaginta, vt deſit ad centum pars quarta, id eſt vigintiquinque. Locum hunc primi, quum Mediolani profiteremur, ſtipendiis Franciſci Gallorum regis, ambuſtum ac decurtatum reſtituimus in integrum.

Quadrantaria Clytemneſtra apud Cælium, quæ intelligenda.

Cap. XVI.

AT illa quadrantaria Clytemneſtra libro nono apud Fabium qualiſnam, aut quę eſt? A Locus eſt ex profeſſo obſcurus, & atriore allegoria, ſiue ænigmate obuolutus. Suſpicor, à Cæcilio, ex cuius officina id manauit, impudicam eo nomine Clytemneſtram ſignificari. Hoc vt ſentiam, adducor M. Tullij auctoritate, qui in Oratione pro M. Cælio ita ſcribit: Niſi fortè mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori. In quo videtur quidem orator innuiſſe pretium perſolui ſolitum ab ingredientibus balneum, propter illud B Horatianum,

Dum tu quadrante lauatum
Rex ibis.

Et Iuuenalis ad eandem ſententiam,

Cædere Syluano porcum, quadrante lauari.

Tamen rem turpem altius intuentibus inſinuaſſe velatis verbis internoſcitur: ſiquidem quadrãtes fuiſſe proſtitutarum pretium, capturámve, à Plutarcho commonemur in M. Tullij vita, ſic prodente, Adoleſcentem quendam in Clodij C ſororis loculos pro argenteis nummis quadrãtes immiſiſſe æreos, quo nomine deluſa puella Quadrans eſt cognominata ex concubitus pretio. Vel, vt ipſe ait Græcè, κουαδραντία, ex æreis verò numiſmatis minimum, inquit, κοδράντης nuncupatur. Apud Hieronymum illud eſt obſeruatum: Rideo (inquit) aduocatum, qui patrono egeat, quadrante dignam eloquentiam nare ſubſanno.

D *Cybelen videri à cubo nuncupatam. Cubus vnde, & quid. Item quid Cybe, ac Cybelis, & Cybele. Matroa. Matragyrtes. Mataiſmus. Cyberneſia feſta. Cybius. Cybiotates. Suetonij locus explicatur.*

Cap. XVII.

CVbum Cybeleio numini dicatum, *ſcribit* Martianus Capella, indéque ἀπὸ τοῦ κύβου, deã ipſam appellationem duxiſſe. Cubum finiunt E Græci, qui in ambitu baſin habeat, aut etiam calculum omnem tetragonum, id eſt quadratum. Vnde & ſtelas vocant cubitos lapides cum epigrammatibus. Apollodorus, ἀπὸ τοῦ κυβιστᾶν inflecti verbum putat. Quippe in caput ſaltare, κυβιστᾶν dicunt. Nam cyben, ſiue cuben, caput interpretantur. Cybelis verò etiam bipennis dicitur. Hinc & aurium foramen cybele. Ab indinatione igitur cubum nuncupant, quia facillimè prouoluitur, ac velut in caput ſalit. Cybe-F len verò eſſe matrem magnam, ſciunt omnes vnde Matroa, id eſt μητρῷα, dicebantur illius ſacra: & Matriazin, eſt ea obire, inde & Matragyrtes. Mataiſmus verò infatuatio eſt: nam Seleucus Glycyſidem eſſe pomum refert, ſpecie fici: quod auerſentur præcipuè mulieres, ματαϊσμοῦ metu. Matroum etiam pro loco Athenis accipit Libanius, vbi concionaretur Demoſthenes. Quod ad Matragyrtem attinet, adnotandus videtur interpretis Plutarchi error, ex Cleo-G menis vita, vbi auctor Ptolemæũm regem Matragyrtem ſubſannans nuncupat. Tralator mitratum intellexit: etiam ſi μητραγύρτης ſcribitur, non Mitragyrtes. Poterat illi autem vellere Plutarchus, qui antè paulo Ptolemæi taxans molliciem, inter mulierculas & comeſſationes tranſegiſſe illum ſcribit, ac myſteria obiſſe, &

tympana tenuiſſe, quæ ſunt Matris Deûm propria. Mattagyrtæ ſtatuam fuiſſe Athenis, ſcribunt Græci, qui quum mulieres Matri Deûm initiaret, ab Athenienſibus eſt necatus. Pythagoram memoriæ proditur, eiúſque hæreſin ſequutos cubicis rationibus præcepta voluminibus eſſe complexos. Conſtituiſſéque cubum ducentorum ſedecim verſuum, eóſque non plures tribus in vna conſcriptione eſſe oportere, putauiſſe. Hanc autem ſimilitudinem ex eo ſumpſiſſe, quòd is numerus verſuum (vti cubus) in quemcunque ſenſum inſederit, immotam efficiat ibi memoriæ ſtabilitatem. Græcorum quoque comici poetæ interponentes choro canticum, diuiſerunt ſpatia fabularum, ita partes cubica ratione facientes, vt intercapedinibus leuent actorum pronuntiationes. Eſt verò in numeris cubus, quum omne latus eiuſdem numeri æqualiter in ſe ſoluitur: ſicuti fit, quum ter terna ducuntur, atque itidem ipſe numerus triplicatur. Cubum porrò in geometria principem inueniſſe Archytam, In Republica teſtatur Plato. Cybernesia, ſiue κυβερνήσια, nil ad Cyben faciunt. Nam ſunt eo nomine feſta, Theſeo ex Creta redeunte, inſtituta, Nauſithoi gubernatoris honori, & proretæ Phæacis: etiam ſi Pherecius, Simonidæ magis placet, Theſei nauis moderator. Sed Nauſithoo & Phæaci erecta etiamnum Heroa ſunt. Cybum, id eſt κύβον, Paphij Catinulum vocant. Vnde Ægypti regem Cybiotatem dictum opiner, ob ſordes turpiſſimas, vt ait Suetonius: ceu paropſidem delingeret, ne quid omnino deperiret. Interpretes ea parte aut tacent aut delirant.

Ex diuerſis cæli habitibus diuerſos euadere hominũ mores. Perſarum ritus. Tecta cœna ſeu Tecta Saporis & Valeriani hiſtoria. Quintiliani locus emaculatus declaratur. Lucanus item illuſtrius enarratur. Perſes quid. Perſithea. Paſithea. Perſus piſcis. Perſinus. Perſica vnde. Περσὶ in veteribus libris quid ſit.

Cap. XVIII.

INter Platonis placita, quæ haud parum multa norunt, qui vaſtiſſimũ illius doctrinæ pelagus enauigare, fauentibus diis hominibúſque non expauere, illud item obſeruauimus, ſcienter admodum ac verè dictum, Ex variis cæli locis aſpectibúſve diuerſas ingenerari morũ κράσεις, ſiue contemperationes: quo argumento in Græciæ tractu indipiſcendis diſciplinis videri aptiores multo, quàm alibi homines. At qui in Phœnicen vergant, Ægyptúmve, cumulandæ pecuniæ, id eſt (vt Græcè dicam) πρὸς ἀργυρισμὸν, mirè credi ſagaces, ingenio ad id præcipuè facto. In furorem verò iramq́; procliues ac lubricos, quotquot barbarorum innutriti bellis compeļiuntur. Præcipuè autem Scythę immani feritatis ſæuitie graſſantur. Nam Italos fieri regales, obſeruatum ferè eſt: Gallos verò ſtolidos, leues Græcos, Aphros ſubdolos: ſua eſt Syris auaritia: Siculi acuti: luxu perditi Aſiam incolentes, ac voluptatibus obretiti: Hiſpani elata iactantiæ animoſitate præpoſteri. Firmicus tamen ex operis inſtituti propoſito: Aſianos, inquit, plurimos videmus, ac penè omnes ſobrietatis pręferre in-

A ſignia. Et Græcorum leuitas frequẽter modeſtæ grauitatis põdus accipit: & effrenata Scytharum rabies quandoque humanitatis clementia mitigatur. Innuit hoc ipſum vel comicus Ariſtophanes edocens, immanendum eſſe τρόποις ἐπιχωρίοις, id eſt moribus locorum propriis atque vernaculis. Retegit & id iactatum apud Gręcos, νόμος καὶ χώρα, quo ferè commonemur, inſtituta diuerſa pro locorũ varietate eſſe, veluti legem, quæ peregrinos haudquaquam deceat allidere.
B Mores quippe, ſicuti plantas, ad regionis habitum qualitatémve habere reſponſum, liquere opinor. Hinc Thebanis tibiarum familiare ſtudium eſt. Eloquentiam inſequuntur Athenienſes. At Creticæ exercitationes venationibus cõſtant pręcipuè, ac montanis itineribus, item curſu ac iaculatione. Theſſalus equitandi geſtit peritia. Currus agitant Cyrenæi. Ætoli graſſantur: iaculantur Acarnanes. Suum eſt Thracibus peltarum ſtudium. Et apud Herodotum Cyrus, o-
C peris calce φιλέειν dicit ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων, μαλακοὺς γίνεσθαι. id eſt, natura ſic comparatum, vt in mollibus locis molles proueniant. Ex quo Lucanus,

Emollit gentes clementia cæli.

Et Ptolemæus tertio Compoſitionis magnæ, Aſiaticos eſſe prodit caſtos abſtinentéſque: quin & veſtitu præcipuè moderatos. quod facit, inquit, Saturni & Iouis cõiunctus aſpectus. Proinde facturum me operæpretium arbitror, ſi quæ
D hiſtorica mihi lectio ſuggerit, cumulatius hinc inde flores præcerpendo, moreti cuiuſdam imagine, lecturis hæc qualiacunque, exhibuero. Sed nec ab inſtituti operis conſilio diſſita pragmatia eſt, ne quis fortè naſutior Cænotimon dentem imprimat, νοῦν coarguens τὸν ξένον, ceu peregrinetur mens, abeátque à propoſito longius. Quippe nullis circumſcribimur cancellis, excurſus in quælibet liber eſt, nec anguſtiore pomœrio cludi nos patimur. Neceſſaria denique oratoribus
E cognitio hæc, quod poſt alios docuit in Epidicticorum ratione Menander rhetor, vbi ſcrutandũ præcipit in laudum prolibatione: cuiuſmodi cẽſeatur gens vniuerſa, an ſit doctrina pręcellens, vt Græci: an legibus & iuſtitia inſignis, vt Itali: an illuſtri fortitudine, quales fuiſſe Gallos & Pæonas, compertum eſt. Igitur, vt inde auſpicemur primum: Perſas Strabo auctor eſt de dubiis rebus vino iam hilariores conſultare. Reges auguſtioris vice numinis venerari. Verum,
F nec ſtatuas erigere, non templa conſtruere, non aras. Mos gentis eſt, æditiſſimis quibuſque conſcenſis montibus, Ioui hoſtias immolare. Vniuerſum cœli ambitum Iouem arbitrantur. Soli item rem diuinam obeunt, ac lunæ: ſed telluri quoque & igni & aquæ & ventis, quibus gubernantur ſolis. Iouem nuncupant Belum, Herculem Sandem, Anaitida Venerem. Inde in eandem cum Manichæis recidiſſe hæreſim videntur, in eo in primis quòd duo indu-
G cunt principia: bonum quidem vnum, mali verò cauſam alterum: atque illum Hornuſdatin dicunt, hunc Arimanin, qui ſit pernicioſus infeſtúſque dæmon. Feſtum peragunt, quod vitiorum vocant interitum, in quo ſerpentium & animalium etiam ferorum vis magna immolatur, dum bono dæmoni ſe gratificari

ſtudent. Diuerſo autem, id eſt Arimani moleſtię plurimum inferre. Perſarum more maritos in bella ſequuntur mulieres, curribus ſubuectæ auratis, ac muliebri mundo inſtructæ pretioſiſſimo. Eiſdem, inſpectante quopiam vomuiſſe, aut veſicæ retrimenta reddidiſſe, ſummum nefas. Perfrui voluptatibus omnibus ſtudent vehementius. Liberorum diſciplina ternario perficitur numero: vt equos agitent peritè, ſagittas doctius excutiant, denique vera loqui ſciant, velintque. Ante quinquennium aut quadriennium (vt Straboni placet) nī fuerint alterubi interpellati codices in patris conſpectum non admittitur filius, vt ſi inter educationis munia, ſicuti aſſolet, fuerit interceptus, minore doloris ſenſu conuellatur parens. Quæ feciſſe, turpe ſit: ea nec dixiſſe, honeſtum. Mendacio nil fœdius. Turpe cuiquam debere. Sed & in flumen vrinam profudiſſe, aut ſpuiſſe, vel omnino manus abluiſſe. fluuios ſiquidem colunt religioſiſſime. Natalitiam cœnam quotannis apponit rex: dicitur Perſico vocabulo ticta, Græcè verò τύκτα. Eidem quoque annis ſingulis ebrietas ſemel permiſſa. Quum Mithræ diuina res peragitur, ſaltat etiamnum, Aſiaticis aliis abſtinentibus die eiuſmodi. Verum, ſicuti equitare, ita & ſaltare diſcunt Perſæ, modulatam id genus motionem corporis robori conferre plurimum, arbitrati: quod ſeptimo Hiſtoriarum ſcribit Duris. Indorum regi largius ſe inuitaſſe, ſummum nefas. At Perſici regis luxum id item parte pluſima retegit. Capiti ſiquidem imponebatur inſigne, quod (vt prodit Dinon) ex myrrha parabatur, & labyzo. Eſt verò odorata labyzus, & myrrha longè pretioſior. Lectulus porrò regius ſic fermè concinnabatur, vt capiti incumberet pétaclina habitatio, in qua perpetuò ſeruarentur auri talenta quinque millia. Dicebatur verò ędificium id, βασιλικὸν προσκεφάλαιον, id eſt regium puluinar. Rurſum pedibus adiacebat triclinon, in quo recondita haberentur argenti talenta tria millia: nuncupabatur locus, βασιλικὸν ὑποπόδιον, id eſt regium ſcabellū. In cubiculo ſupra lectum aurea vitis ſtabat, gemmata, id eſt λιθοκόλλητος, racemis item propendentibus ex lapillis pretioſiſſimis. Nec longè crater aberat aureus, Samij Theodori opus. Aqua fuit in Perſis item aurea cognomento, ex qua rex modò potaret, ac inter filios natu maximus, aliis protinus morte mulctatis. Vxores ducere quàm plures, receptus mos eſt. Verum & pellices alere non pauciores, atque id quærendorum liberorum gratia, & ſobolis propagandæ: quando & reges quotannis præmia in eos conferunt, quibus maior filiorum numerus. Saporem Perſarum regem in bello, arietini capitis ſimulacrum capillis interſtinctum geſtare pro diademate ſolitum, ab celebri traditum auctore eſt. Hic eſt, qui ſuperbia inſita humano altius faſtigio prouectus Valerianum, qui fuit Romanorum præcellens Imperator, in Meſopotamia victum captúmque in id neceſſitatis malum coniecit, vt ſeruiliter incuruatus illi equum inſcenſuro gradum ſuamet ceruice faceret. Inter Perſica indumenta & calaſiria inuenio pulcherrimam omnium. Erant etiam, quæ Actææ nuncupabantur veſtes, ita contextæ, vt miliacei grani auream per totum præferrent imaginem. Cidaris verò eiſdem fuit capitis indumentum. Quod crobylum Athenienſes dicunt, cordylen Cyprij: quanquam nomine eodem capitis item dicitur ex plaga tumor. Veſtibus Perſas vti laxioribus, teſtis eſt Aſtronomicon quarto M. Manilius,

> Et Syriæ gentes & laxo Perſis amictu.

Inter barbaros præcipuè zelotypos eſſe Perſas, proditum hiſtoria eſt, ac in ea reperacerbos ſe ac difficiles præſtare: nec vxores modò ſollicitè aſſeruant, ſed ſeruas item ac concubinas, ita vt domi occludantur: aut ſi prodeundum ſit, obſeratis ferantur vehiculis. Quorum occaſione tutus in Perſas Themiſtocles euaſit. Scire tamen conuenit: apud Perſas neque aureo annulo, nec zona, aut monili, vel ornamento alio inſigniore, ni ex regis munere, ac gratia, vti fuiſſe fas. Porrò apud eoſdem ita receptum moribus: in bellum ituros ante regem in throno ſedentem cum ducibus coire, ac ſingulos in cophinos ad id paratos ſagittam conicere, qui mox ſigillo obſignentur regio. Demum peracto bello ſingulis ſagittam ſuam repetentibus, deſideratorum iniri rationem. Ad tripodem ire, in Perſicis inſtitutis quid ſit, hinc liquere poteſt. Ferreus ſtabat tripus ante regiam perpetuò: ſi cui verò Perſarum factus eſſet iratior rex, in templum defugere haud licet: non item aliò, ſed apud tripodem regis cogitur expectare ſententiam, nemine prorſum cuſtodiente. Mittitur verò ſæpe poſt dies aliquot ab rege, qui hominem iugulet. Obſeruatum illud quoque: zona ſolitum apprehendi, apparitoribus qui traderetur excarnificandus. Scribit Bardeſanes Syrus: legem fuiſſe Perſis, qua filias, ſorores, matres quoque in connubij iura admittere, non duceretur impium ominoſúmve. Quod Strabonis item comprobant monumenta: & Septimius Florens repetit. Ex qua hiſtoria illuſtratur, ſimul & emendatur Quintiliani locus libro tertio, *vbi ita ferè* ſcribitur: Et ſi quod eſt exemplum deformæ poſteritati traditum; quale libidinoſus vir Perſes in muliere Samia inſtituere auſus dicitur primus. Legendum puto, In matre ſua, vel in matre & filia, vel (ſi placet) Samia intelligatur proprium nomen. Sententiam alteram ſubiiciemus ſtatim. Perſes autem (ſed non hic, vt opinor) antiquiſſimus fuit Perſarum rex, à quo & cognominati Perſæ, quem Medeæ filium Stephanus intelligit: quamuis Herodotus ſcribat libro Hiſtoriarum ſeptimo, à Perſe Iouis & Andromedæ filio, Perſas dici: quum Cephenes dicerentur prius à Græcis, ab accolis verò Artei. Sunt codices tamen veteres, in quibus legatur præſes, non Perſes. Porrò Magos quoque cenſuiſſe. Sotion libro viceſimotertio ſcribit, iſtum videri cum filia & matre congreſſum. Ex quo etiam Catullus,

> Naſcatur Magus ex Gelli matriſque nefando
> Concubitu, & diſcat Perſicum auſpicium:
> Nam Magus ex matre & gnato gignatur oportet,
> Si vera eſt Perſarum impia relligio.

Quod verò Lucanus hoc ipſum etiam Parthis attribuat, fortè Plinianum illud reſpexerit, ex libro ſexto: Perſarum regna, quæ nunc Partho-

rum

rum intelligimus, inter duo maria, Perſicum & Hyrcanum Caucaſiis attolluntur iugis vtrinq; per deuexa laterum. De ſinu verò Perſico alibi Plinius idem: Perſæ Rubrum mare ſemper accoluere, propter quod is ſinus Perſicus vocatur: Ratio verò ex Strabone elici poſſe videtur: Et ſi adhuc (inquit) Perſæ regnant, proprium habentes regem, viribus tamen ſunt longè inferiores, & Parthorum regi adhęreſcunt. Id quod in Craſſi rebus confirmat Dion: factum id aſtruens poſt Alexandri interitum, quum tabeſcerent res Macedonum. Carmen Lucani ad id ſpectans, quia ad manum eſt, ſubieci, vt volentibus item prę̄ſtò ſit:

Parthorum dominus quoties ſic ſanguine mixto
Naſcitur Arſacides, cui fas implere parentem.

Nec ignoro, Q. Curtium ſcribere libro ſeptimo: in Naura regione cum parentibus ſtupro coire, moribus permiſſum. Illud mirum magis, à Chryſippo proditum ἐν τῷ τῶν ἀνεπιτρεπτικῶν, congreſſum cum matre, filia, ſorore parum prudenter vitio verti. Ad hæc nimirum reſpicit Ouidianum illud:

Gentes tamen eſſe feruntur,
In quibus & nato genitrix & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato creſcit amore.

Æmylius Probus & Plutarchus auctores ſunt, apud Athenienſes fas fuiſſe, ſororem in matrimonium capere. Agathius Gottici belli ſecundo, facta huius turpitudinis mentione, rem haud ita veterem arbitratur argumento præcipuè, quòd Semiramis à filio necata feratur, cuius cõcubitum appetiiſſet impudentius. Id quod de Artaxerxe ac Pariſatide memoratur quoq;, niſi quòd hęc reiecta modò iracũdius fertur & ſpreta: quod impium eſſet, nec patrium, nec ferè humanis moribus receptum. At noſtri temporis, inquit, Perſæ priſcos exuêre mores, alienis imbuti legibus, Zoroaſtris pręcipuè, qui & Zarades nuncupatur. Perſæ item ſicuti omnes ferè tract⁹ eius homines, ſubnigri ſunt, graciles, vel colore liuido pallentes, caprinis oculis torui, & ſuperciliis in ſemiorbium ſpeciem curuatis. Omnes inter epulas feſtóſque dies gladiis cincti cernuntur. Qui fuit veterum mos Græcorum, ab Atheniẽſibus deſitus primum, vti auctor eſt Thucydides. Prandendi, exceptis modò regalibus menſis, præſtituta eſt hora nulla. Sed venter vnicuique velut ſolarium eſt. Eo autem vellicante, obuiis veſcuntur, nec vltra ſatietatem ingeritur quippiam. Callidi ſunt, ſuperbi, crudeles: viuis hominibus cutes detrahunt per partes, ſed & integras quandoque. Miniſtris inter epulas nec hiſcere licet, nec ſpuere. Aduerſum ingratos diræ ſanciuntur leges. Super corio prædamnati iudicis ſediſſe iudicantes, aut ſictum, aut deſitum mox eſt. Perſicæ fœminæ vt pulchritudinis gratia inſignes celebrantur. Perſici tractus vrſos vltra omnem ſæuire rabiem tradunt. Apud Perſas nil aut pingitur, aut omnino effingitur præter varias cædes, ac bella. Verum, ne quid omnino quod mihi lectione compertum ſit, diſſimulem, lego apud Græcos, Lesbios fuiſſe in Venereis fœdiſſimos, adeo vt ne capiti quidem parcerent, στόματι μολυνόμενοι, id eſt ore inquinati: quod Theopompus ſignificat, & meminit Stratis. Hāc fœditatem illi excogitarunt, ac in muliere experti ſunt primum. Ad quod fortè Fabij reſpicit ſenſus. Sed & Lesbiam muſicam intelligimus corruptam ſcurrilémque: quoniam Lesbius Phrynis in ea talem ſe præſtiterit: nata inde parœmia, μετὰ Λέσβιον ᾠδόν. Adiiciamus poſtremò quod obiter ingerit ſeſe, πέρσην dici interdum κυβευτικὸν βόλον, id eſt cuborum iactum quendam. Perſitheam inuenio Venerem nuncupari. Paſitheam ſcribit Sudas, & eſſe tantummodo deæ nomen tradit. Apud Plutarchum id compertum quoque. Sed & alibi, opinor commeminiſſe me. Mneſimachus comicus Paſitheam prodit Charitis, Vulcani in Lemno vxoris ſororem, atque à Somno amatam, qui & eo nomine habitare in Lemno inſtituerit. Meminit Iliados quintodecimo Homerus, ſed aliter. Paſitheam, ſunt qui Euphroſynem putent. Cybele quin etiam, vt quæ ſit Mater Deûm, rectè dici Paſithea poteſt. Apud Heſiodum in Theogonia, Nereidum vna eſt Paſithea, ſic dicta interpretis aſtipulatu, quoniã ὅτι γὰρ πᾶσιν θαυμάζεται, id eſt omnibus ſit admirationi: vel ad quam currunt omnes, εἰς ἣν πάντες θέουσι. Eſt in lucubratione eadem, Paſithoa Oceani & Tethyos filia. Porrò perſica, ex Perſide aduecta Plinius ſcribit, ridenda medici non indocti ſententia, aſtruentis dici perſica, velut per ſe iniqua, id eſt citra vini & veteris & odorati potum: quoniam frigidæ illorum prauitati, vnde ſit pituitæ ſuccretio, præcipuè ſic obuiam eatur, Galeni aſtipulatu De alimentis ſecundo, qui & per initia menſæ iis veſcendum præcipit. Perſus etiam piſcis eſt, in mari ſuccreſcens Rubro. Perſinon, Ephebum interpretantur. Illud grammaticæ rei ſtudioſos moneo: legi quandoq; in veteribus libris, περσί: id verò ad Perſas attinet nihil: ſignat autem ἀείσει, nec aliud ferè. Scribit Ioannes Monachus, in Danielis libro compertum, fore vt Græcorum quidam Perſarum regna euerteret: id quum Alexãdro patefactum foret, munificè multa Iudæis eſt impertitus.

Non eſſe legem veram, quæ ad optimum non perducat. Lex quid. Cur in numina referantur leges à veteribus. De Minoe, Dracone, Zaleuco. Legum nullam eſſe bonam ex Gnoſticorum ſententia. Legum laus: & cur Platonis leges frigeant pleriſq;. Nomophylaces.

Cap. XIX.

SEd enim prius quàm ad vlteriora pergamus, quæ haud parum multa ſuperſunt, quærat hic interfatus quiſpiam, Legémne arbitremur veram legitimámque, adeo inauſpicata, improſpera, impiáque, vel præcipitem, aut (quod paulo minus eſt) ferentem? Ego verò neutique, vt qui ſciam, traditum à me alias. Legem eſſe (Pindari ſententia) deorum hominúmque reginam: ſurſúmque, eſſe legis finem, iuſtitiam: legem, principis opus: principem, Dei vniuerſa exornantis ſpirantem imaginem. Quamobrem, vbicunque principum inſtitutiones aut ciuitatum veræ non ſunt, hoc eſt ad optimum ratione certa non dirigunt: legis haudquaquam videri nuncupatione, ſacróve dignas titulo. Quinimmo decreta dici verius, edictáve ac inſtituta. Siquidem

lex vera, lex bona eſt, æterna item, & mutationis prorſum neſcia, immo & eadem vbique, ſi modò vera. Nam quæ ingeniorum afflatu ſubinde locis temporibúſque interpolata diſtinguitur, & Protei modo formam euariat, neutiq; lex dicenda eſt. Legem ex Platonis ſcientia ſic fermè poſſumus finire. Lex, eſt gubernandi ratio formuláque vera, finem ad optimum per commoda media nos perducens, tranſgredienti pœnam, parenti præmium præfigens. Quæ quia à ſummo eſt bono, ac rurſum in idem refluit: hinc veteres legum latores, earum inuentiones eſſe diuini muneris arbitrati, (quod eſt à Diodoro adnotatum) in diuerſorum numinum vim referre adorti ſunt: veluti Zoroaſter Bactrianis Perſiſq; leges tradens in Oromaſin: Triſmegiſtus, ſeu Minas, vt volunt alij, Ægyptiis in Mercurium: Charodas Carthaginiēſibus in Saturnum: Draco & Solon Athenienſibus in Mineruam: Maumeth Arabibus in Gabrielem: Zamolxis Scythis in Veſtam: Plato Magneſiis & Siculis in Iouem & Apollinem: Minos Cretenſibus, vt vulgatior fama tenet, ac Parrhaſij monumentis traditur, in Iouem eundem. Euſebius tamen, à Platone falſum eſſe id, peruinci tradit: ſed verum comprobat Politicorum ſecundo Ariſtoteles, meminit & in Moralibus. Sed & Euſebius mox paulo: Minos (inquit) leges ac fora conſtituit. Verum etiam primo Legum Plato non abnuere videtur. Qui & ipſe Legum libros à Deo exorditur, quem communem prædicat legum conditorem. Id & in Protagora comprobat, artes illas aſtruens quę ad victum ſpectent, ab Prometheo, id eſt ab humana prouidentia eſſe contributas. Legem verò benè feliciterque viuendi ab Ioue, quo nomine diuinam intelligi prouidentiam voluit, per Mercurium, id eſt angelicam inſpirationem eſſe admirabiliter infuſam. Quòd ſi eſt, ſicuti eſt profectò, dilucet opinor, Iureconſultum virum mercatori bono, vel etiam medico longè anteire, Minoémque tanto fuiſſe Galeno eminentiorem, quanto eſt corpore præcellentior animus. Eſt ſiquidem ciuitatis anima, lex. Quòd ſi plures comperiantur in ciuitate leges, nō multæ tamen eſſe creduntur ciuitatis animæ. Nam inter magiſtratuum multifarias conſtitutiones vna nihilo ſecius publica lex eſt, communis ſcilicet rectè viuendi regula, qua vno vtique calle ad publicam prouehimur felicitatem. Adde, quòd philoſophus diſſerendo frequenter lites conſerit, quas legumlator ſoluit. Illius argutiæ inutiles ſæpius: quòd ſi vtiles, paucis vtique vtiles. Huius nunquam non emolumentis redundans diſciplina, & vbique ac nemini non neceſſaria. Denique ex formula ſua viuere, id eſt benè, quanto ſatius eſt, quàm loqui benè, ac felicē eſſe, quàm videri: tanto legumlatoris, quàm philoſophi facultas præſtantior. Iureconſulti verò laus illa præclara, publicum dici eum patronum, ciuitatis oraculum, diuinæ mentis ac voluntatis interpretem. Nomophylacas vocant Græci, qui legibus præeſſent, eóſque qui illis parerent, laudibus proſequerentur, nec minus honoribus: qui autem non parerent, pœna mulctarent. De Dracone obiter ſcitu non indignum, quod Rhetoricorum ſecundo Ariſtoteles ſcribit, Ex nominis ratione duci quandoque argumentum, vt in Draconem Nomotheten, Non eſſe hominis leges, ſed Draconis planè. Et apud Euripidem Hecuba virulentius illud in Venerem iactat: Rectè prorſum dici Aphroditen, quod ἀφροσύνης ἀρχὴ θεὰ, id eſt inſipientiæ princeps dea ſit. Sed redeo ad leges. In ciuitatibus, inquit Plutarchus, alia ad honeſtatem pertinent, quædam & ad neceſſitatem. Honeſtorum verò omnium illud multò maximum eſt εὐνομία, id eſt legum bonitas. Neceſſariorum autem εὐπορία, id eſt rerum affluentia. Lex (inquit M. Tullius) vinculum eſt ciuitatis, libertatis fundamentum, fons æquitatis. Mens, animus, conſilium, ſententia ciuitatis poſita eſt in legibus. Vt corpora noſtra ſine mente, ſic ciuitas ſine lege ſuis partibus & neruis ac ſanguine & membris vti non poteſt. Legum porrò miniſtri magiſtratus. Legum interpretes iudices. Legum denique omnes idcirco ſerui ſumus, vt liberi eſſe poſſimus. Propterea qui Locris leges conſtituit Zaleucus, quum ſanxiſſet, ne quis armis obſeptus ſenatum ingrederetur, poſtea quàm vrgente bello, armatus ſenatum adiit, ſucclamauit quidam, Legem ſoluit Zaleucus. At is conuerſus, non ſoluturum quidem, ſed corroboraturum pronuntiauit: móxque cum gladio ipſum ſe tradens, vitam abrupit, quæ tranſgredienti ſanciebatur pœna. Legem eſſe omnium diuinarum humanarúmque rerum notitiam, ſtatuit Chryſippus. At Demoſthenes in Ariſtogitonem oratione priore: Lex (inquit) eſt, cui omnes homines decet obedire: præſertim, quia lex omnis, eſt inuētio quædam & donum Dei, ac ſapientum dogma, conſultorum inconſultorúmque emendatio, ciuitatis demum conſenſus congruentis. Differt autem à pſephiſmate lex: quoniam ψήφισμα ad tempus eſt, ſiue πρὸς καιρόν: lex autem perpetua eſt, καὶ πρὸς ἅπαντα χρόνον. Poſtremò, velut auctarium adiiciamus & illud ex *Seneca: Legem oportere eſſe breuem, quo facilius ab imperitis teneatur, velut emiſſa diuinitus vox. Iubeat, non diſputet.* Nil mihi videtur frigidius, nil ineptius, quàm lex cum prolegomenis. Hinc iactatum fortè Platonicarum legum frigus. Gnoſtici, velut ex Platonicis accepimus, vt peruincerent, boni prorſum nihil eſſe in mundo, nullas aſtruebant vel naturæ vel hominum leges eſſe bonas, & quæ dicantur virtutes, eſſe nihil.

Ad meridiem vergentes cur timidi. Ad ſeptentrionalia audaces. Italiæ ſitus laus exquiſita. Diagramma quid, aut programma. Diagraphe, diagrapharius, diagrapheus. Germanorum mores.

Cap. XX.

SEd enim, vt ad hominum mores regrediamur, iam illud (opinor) apud benè ſentientes conſtat, Qui exuſtas à ſole mundi partes incolant, ita caloris exuberantia in extimis torreri, vt intima frigoris plurimum concipiant. Proinde inſigniter ad timiditatem degenerare, & effœminatiorem naturam: quo nomine ſeruituti ferè mancipati omnes animaduertuntur: dilabitur enim intimus calor, meatibus corporum laxatis, & quodammodo hiantibus, ſyderis propinqui intemperantia. Argumento eſt cutis nigricans, educti forinſecus inſiti caloris copia.

At qui rigentia mundi, pruinis, gelúque torpentia terunt, nimio plus audacia præcellunt, candentibus corporum extimis. Vtrique tamen inhumani, ferique. Cæleſtium rerum ſtudioſi aliquot, Saturno acceptam referunt meridianorum timiditatem, vitámque æui contractioris: ſicuti Martis planetæ Septentrionalium ardorem bellicum, & animi præſtantiam. Quando iis ſydera eiuſmodi influere, ac præſidere, exſuperantius videantur. Cæterùm, medianæ regiones hinc calore, hinc frigore contemperatæ, ad habitúmque in primis congruum reuocatæ, tum prudentiora promunt ingenia & ſapientiora, tum imperiis præcipuè adnata factáque: cuiuſmodi ferè Italiæ ſitum videri, Vitruuius opinatur, ſed & rerum probatur argumentis: nanq; temperatiſſimæ ad vtranque partem, & corporum membris, & animorum vigoribus pro fortitudine ſunt in Italia gentes. Quippe, veluti Iouis ſtella inter Martis feruentiſſimam, & Saturni frigidiſſimam, media currens temperatur: eadem ratione inter ſeptentrionalem meridionalémque ab vtraque parte mixtionibus temperatas Italia, & inuictas habet laudes. Proinde conſiliis barbarorum reſtringit vires, forti manu meridianorum cogitationes: etiam ſi ex acuto feruore mente expeditius celeriúſque moueantur, velut ad arctum verſi ex infuſi cæli craſſitudine, ac ob aeris obſtantiam humore refrigerati ſtupidis penè noſcuntur mentibus. Quod ex ſerpentibus brumali ſydere torpentibus perſpicuum fit. Adnotatur & interſtitium illud: in meridianis finibus ex altitudinis breuitate ad mundum voces inaudiri prætenues & acutiſſimas. Ad extremos ſeptentriones ſub cæli altitudine grauiores, ſpiritibus vocum humore oppletis. At quæ mediana incolunt nationes, vti in diagrammate muſico, medianæ vocis ſonum in ſermone præferunt. Eſt autem obiter diagramma quandoque geometria quadrangulis ſiue triangulis delineata. Et omnino deſignationes, vt ventorum, ac aliorum id genus, quibus vtimur in libris plerunque. Sed & libri item titulus ac inſcriptio ſic nuncupatur. Sunt qui diagramma, edictum interpretentur, aut decretum: Clodium Plutarchus ſcribit, diagramma propoſuiſſe, quo Ciceroni interdiceretur igni & aqua. Programma idem ſignat ferè. Vulcarius in Auidio Caſſio: Programma in parietibus fixit, vt ſi quis cinctus inueniretur apud Daphnem, diſcinctus rediret. In Lucullo idem Plutarchus, ἀλλ' ἐκάλουν ἐκεῖνοι διαγράμματα, vt dixi, Latinè poſſumus edicta interpretari ex Tranquillo in Cæſare, & cæteris. Plutarchi interpres in Demoſthene, limitem tranſtulit pro diagrammate. Programmatis vocabulo vtitur Imperator, Codice De legibus & conſtitutionibus, libro primo. διαγραφαὶ autem, compoſitiones dicuntur, & pacta. Intelligitur tamen id verbum quandoque καὶ ἐπὶ ζωγραφικοῦ πίνακος. Diagraphariūm vtique eum dicūt, qui publica repetit, id eſt ὁ ἀπαιτῶν τὰ δημόσια. Eſt diagramma etiamnū merces, quam ex præſcripto quis capiat: ſicuti præfinire ſolitos accepimus ædiles, quantum capturæ nomine acciperet meretricum quælibet. Sed & ingruente bello, quum ratione cenſus ciuium ſingulis præſcribebatur, quid conferendum foret, diagramma nuncupabatur. Nam & diagrapheus rei, huic diſpiciendæ præpoſitus eſt appellatus. Sed nimirum à diuerticulo iam repetenda fabula eſt, ne in parerga nimis diu excurramus, etiam ſi amplius renident interdum. Nos itaque omiſſa generis cura, ſpeciatim quæ ſuperant exſequamur. Auctores ſunt, Germaniæ incolas eſſe immanes animis atq; corporibus, & ad inſitam feritatem vaſtè vtraque exercere. Hinc Aſtronomicon quarto Manilius,

> Flaua per ingenteis ſurgit Germania partus,
> Gallia vicino nimis eſt infecta rubore,
> Aſperior ſolidos Hiſpania contrahit artus,
> Martia Romanis orbis pater induit ora.

Sed Germanos repeto. Prius quàm pubertatem attingant, plurimum operimenta neſcire, corporum nuditate gaudentes. Diuturnam eſſe illis pueritiam. Virilitatem ingreſſos ſaga denique admittere, aut arborum contegi libris, etiam ſi obrigeſcant hyemali ſæuitia, vel paruis rhenonum tegumentis, magna ſic quoque parte corporis nuda. Adeóque viribus attribuere multum, vt ne latrociniis quidem parcant, ceu maximo robori, maximus item ius præſto ſit. In tanta tamen feritate, quod præcipuè mirum eſt, eſſe hoſpitibus benignos, necnon ſupplicibus pacatos. Carnibus veſci ferè crudis. Deorum loco eos modo habuiſſe quos cernerent, à quibúſque beneficia ſentirent, Solem, Vulcanum, Lunam. Venationibus ſtudere plurimum, ac rei militari. Fœmineum congreſſum ante viceſimum annum appetiſſe, parum apud eos decorum. Fœminis tamen illic authoritas plurima. Memoriæ proditur, quaſdam acies inclinatas iam & labantes à fœminis reſtitutas, conſtantia precum, & monſtrata comminus captiuitate. Ineſſe quinetiam ſanctum quiddam ac prouidum arbitrantur, quo nomine conſilia nec abnuūt. Veledam legimus, ſtationem imperij Veſpaſiano tenente, numinis loco habitam, ſed & olim Auriniam. Propterea in Syluis Papinius,

> Captiuæq; preces Veledæ.

Fuit & gentibus illis celeberrimum Tanfanæ templum, ab Germanico Cæſare æquatum ſolo. Auctor Agathius eſt in Gotthici belli ſecundo libro, Germanos vatibus fœminis vſos quandoque, veriſſimo item euentu. Sacras vocat Plutarchus in Cæſare, ac ex fluminum verticibus & ſtrepitu futura coniectaſſe. Scribit Herodianus, Germanos cenſeri natandi peritia, vt qui tantum in fluminibus lauentur. Eſſe verò in primis pecuniæ auidos, nunquámque non auro pacem Romanis cauponari ſolitos. Appoſitiſſima verò, quæ ad hoc ipſum pertinentia ſcribit Seneca, ſimul autē & vitę peraccommoda: Quid, inquit, Germanis animoſius? quid in curſu acrius? quid armorum cupidius, quibus innaſcuntur innutriuntúrque, quorum vna illis cura eſt, alia negligentibus? quid induratius ad omnem patientiam? Hos tamen Hiſpani, Gallíque, necnon Aſiæ, Syriæque molles bello viri, ante quàm legio viſatur, cedunt: ob nullam rem aliam opportunos, quàm ob iracundiam. Germanis verò, ſed & barbaris inſitum omnibus, vt ſe in aduerſis humiles præſtent, diſparéſque in ſecundis. Verum & fluxioris cenſentur fidei. De Germanis

illud amplius planè monſtrificum, proximis annis in Gallia hominum in bibendo capacitatem fuiſſe omnibus miracula : quippe ſingulis menſis ſinguli quaternos quartarios vini exſiccarũt, ſic vt potores nouem amphoras exinanirent binas. ne miremur amplius bicongium Marci Tullij filium, aut Mediolanenſem tricongium Torquatum : etiam ſi apud Tranquillum potorem legerimus amphorarium.

Pannoniorum mores, Britannorum, Gallorum, Martialis explicatur. De Braccis & Anaxyride, ac Campeſtribus, & Rhemenſi tela. De Angonibus Francis. Matrona iugo. Campago.

Cap. XXI.

PAnnonios quidem feroces intelligi Papinius voluit in Syluis:

> Pannoniúſque ferox, arcúque horrenda fugaci
> Armenia.

Herodianus verò auctor eſt, eius regionis homines eſſe quidem corporibus prævalidis atque proceris, & in pugnam cædémque paratiſſimis: verum ingenio pingui & hebeti, quamobrem haud facilè ſentire, ſi quid agas dicáſve aſtutè ac ſubdolè. Vbi verò apud Tibullum legimus,

> Teſtis quoq; fallax Pannonius,

rebellem intelligunt. Extant Auſonij elogia ſciſſima in hanc concinnata gentem:

> Armiferis alui quos ego Pannonijs. Et alibi:
> Saluere Auguſtum iubeo, natúmque patrémque,
> Imperiis grauidas qua ſeco Pannonias.

Mira porrò nunc eſt gentis eius in victu lautitia, mirum & in condiendo ingenium. Summi, infimi, medioxumi coquendi artem ſagaciter tenent. Vſurpatur ab eis adagium, Extra Pannoniam non eſt vita, aut ſi ſit, non tamen eſſe ita. Pleroſque eorum ad literarum ſtudia peracutos aduerti, quum Patauij prouincialibus profiterer. Affectant præcipuè ſtudia hæc noſtratia, audiendi porrò auidiſſimi omnes, ſtudendi non adeo. Veſtium in patria neglectus, in Italia non vſquequaque incurioſi. Illud obiter adnotaro, quod eſt non ita frequens: Pannoniæ partem dictam quandoque Valeriam, quòd Valeriæ Diocletiani filiæ honori eſt contributum. Pannoniacos augures in Seuero memorat Spartianus, ſed & in Alexandro Lampridius: Fuit & orneoſcopos (inquit) magnus, vt Hiſpanorum & Pannoniorum augures vicerit. Nec prætereundum: ex Pannonia prodiiſſe imperatorem Probum, Sirmij natum, virtutis tantæ, vt inuulgatum vel apud celeberrimos ſit: ſi diutius ſuperfuiſſet, futurum fuiſſe, vti terrarum orbis barbaros non haberet. Nam & ipſe prædicabat, Breui milites neceſſarios haud futuros. Natus eſt, quod iure miremur, agreſti patre, vt inquit Sex. Aurelius, ac hortorum ſtudioſo. Hic Gallos & Pannonios vineas habere permiſit. Quin opere militari Almam montem, Eutropio tradente, prope Sirmiũ & Aureum in Mœſia ſuperiore vineis conſeuit. Sirmienſe vinum miris efferunt laudibus Pannonij. Eiuſdem Probi circunfertur dictum non ſilentio inuoluendum, Annona gratuita milites veſci non debere. Gentes porrò non paucas animaduertimus conciliandæ formæ gratia, ſubinde herbarum ſuccis ritu perpetuo corpora ſua linere. Fœminatum id inter barbaros proprium. Apud Dacos & Sarmatas etiam mares corpora narrãtur inſcribere. Plantagini ſimile glaſtum in Gallia vocatur: eo Britãnorum coniuges nurúſque totum oblinentes corpus quibuſdam in ſacris nudæ incedunt, Æthiopum colorem ſic imitatæ. Sed & Britanni omnes eodem inficiuntur glaſto, quod (vt Cæſar inquit) cæruleum exhibet colorem, vt ea ratione horridiores hoſti ſeſe ingerant in prœliis. Vnde commonemur, vt doctius interpretãdos monſtremus Valerij Martialis verſiculos, quàm ſint interpretes ſuſpicati: leguntur verò hi libro vndecimo:

> Claudia cæruleis quum ſit Ruſina Britannis
> Ædita, cur Latiæ pectora plebis habet?

Germanos item cæruleos dici ab Horatio nouimus, quòd ad cæſios oculos referri poſſe animaduerto. Nam qui ſub Septentrionibus agunt, tradente Vitruuio, immanibus ſunt corporibus, candido colore, directo capillo & ruſo, cæſiis oculis, ſanguine multo: quoniam ab humoris plenitate, cælique refrigerationibus ſunt conformati. Qui verò ad axem accedunt meridianum, breuioribus viſuntur corporibus, colore fuſco, capillis vibratis, oculis nigricantibus, cruribus inualidis, ſanguine exiguo. Hieronymus in Hilarionis vita Germanum quempiam coma rutilum dicit: quòd ad cæruleum colorem ſunt qui referant, Horatij carmine ad comprobationem allato: quàm benè, non ſtatuo nunc. Britannos præterea capillo vſos promiſſiore, cætero corpore abraſo curioſius, præter labrum ſuperius, frequens prodit hiſtoria. Britannos, vt hoſpitibus feros, inceſſit Horatius. Vxores habuiſſe traditur, denos duodenóſque inter ſe communes, præcipuéque cum fratribus fratres, ac cum liberis parentes. Nati inde iis aſcribebantur, à quibus virgo adducta primùm. Illud obiter adnectam, Britanniam eſſe ἀμφίρρυτον, & inſulam, Tito imperante, Romanorum primum deprehendiſſe Cn. Iulium Agricolam. Id quod ex Dionis hiſtoria nouimus, qui in Seuero, Britanniæ gentes ait præcipuas Caledonias & Mæatas, qui montes incolant aſperos, & aquis indigos, & campeſtria deſerta ac paluſtria, ſine ciuitatibus, domibus, agrorum cultu, fructibus tantum & pabulo victitantes. Piſcium nec guſtant quidem: agunt in tentoriis nudi, ſine calceis. Curribus in bello vtuntur, equis paruis, ſed præuelocibus. Famem, frigus, miſeriam omnem ferunt conſtantiſſimè. In paludes coniecti perſeuerant dies multos, capite modò prominente ex aquis. Cibum parant, quo fabæ menſura veſcentes famem non ſentiunt, neque item ſitim. Leporem, gallinam, anſerem admiſiſſe in menſam, maximum nefas: alere tamen iſta non abnuebant, ſed animi tantum gratia. Delectum ac tributa iniunctáque imperij munia obiſſe haud grauatè, modò abeſſet iniuria: hanc enim ægrè patiuntur. Audaciam temerè proruentem, & cũ ſalutis ac vitæ neglectu Celticam nuncupat Ariſtoteles: nam (vt Strabo inquit) præter vim & audaciam

audaciam nullum ad prælia adiumentum habet. A Gallos ſcribit Cicero, iuriſiurandi ac deorum religione nulla commoueri. Nam cæteri, inquit, pro religionibus ſuis bella ſuſcipiunt, Galli contra omnium religiones. Quinimmo & cum diis immortalibus bella geſſere, quando & celebre in terris, vt tum res erant, impetu hoſtili Delphicum oraculum inuadere ſunt auſi. Si quando verò metu perciti propitiandos deos arbitrantur, humanis hoſtiis templa fœdant. Auctor tamen Strabo eſt, Gallos eſſe ſimplices, ac nulla morum malignitate. Propterea Martialis,

Et tumidus Galla credulitate fruar.

Quod ad ſtoliditatem referunt alij, & Cæſar Gallorum conſilia, vt ſubita inceſſit, ac repentina. Accedit Polybij auctoritas tradentis, Gallos ita potius, atque impetu moueri, quàm ratione. Sed & Gallos omnes admodum deditos religionibus tradit. Verum qui affecti morbis ſint grauioribus, aut periculis infeſtentur, aut pro victimis homines immolare, aut ſe immolaturos vouere, quod niſi pro vita hominis homo item reddatur, non poſſe deorum immortalium numen placari, arbitrentur. Fuiſſe quoque, qui ſtaturoſa haberent ſimulacra, quorum contexta viminibus membra ſpirantibus complerent hominibus, quibus ſubiecto igni, crudeliter incluſi exanimarentur. Hominem præterea diuinationi deſtinatum in tergo ferientes, ex ipſo impatientiæ afflictandiq; modo vaticinia concipiebant, quoſdam etiam ſagittis configebant, patibulo etiamnum in ſacris ædibus ſuffixos. Gallorum & illud proprium, à Dite patre ſe prognatos arbitrari: quo argumento temporum ſpatia metientes non dies, vt cæteri, ſed noctes mittunt in digitos. Bardi, inquit Ammianus Marcellinus, fortia virorum illuſtrium facta heroicis verſibus cum dulci lyræ concinebant modulo. Druidæ ingeniis celſiores; vti Pythagoræ decreuit auctoritas, ſodalitiis aſtricti conſortiis, quæſtionibus, altarum rerum occultiorúmque erigebantur: ac humana deſpectantes animas eſſe pronuntiarunt immortales. Galli veteres celſioris erant ſtaturæ omnes ferè, ac candidi rutilique, luminum toruitate terribiles, iurgiorum auidi, & ſublatius inſoleſcentes: metuendæ complurium voces placatorum, iuxtà & iraſcentium: terſi tamen pari diligentia cuncti, & mundi. Inter eos non ferè compertus, qui militiæ detrectandæ cauſa pollicem ſibi præcideret: quod genus iocaliter Murcos dicunt. Vini auidum ferebatur genus, adeo vt vel humiliores ſenſum ebrietate continua hebetarent, quam eſſe furoris voluntariam ſpeciem pronuntiauit Cato. Moræ præterea narrantur impatientes. Ab Iulio menſe Gallos conſueſſe procinctus exordia ſumere, obſeruatum in auctoribus eſt. Lampridius in Alexandro Cæſare, Gallicanas mentes eſſe duras, prodit, ac retrogradas, ſæpèque imperatoribus graues. Proinde Alexandri ſeueritatem non tuliſſe: quo argumento in vico, cui Sicilia nomen eſt, fertur occiſus. Pollio Treuellius inſitam Gallis leuitatem ſcribit, ac res nouas affectare. Idem, quum amiſſas eſſe Gallias, nuntiatum imperatori Galieno foret, arriſiſſe illum tradit, ac intuliſſe mox: non ſine trabeatis ſagis tuta reſpublica eſt? Nam & quum vaſtatam Aſiam audiſſet: Quid, inquit, ſine aphronitris eſſe non poſſumus? Galliarum ſtudia, vt florentiſſima celebrantur Hieronymo, qui & Gallici ſermonis vbertatem nitorémque Romana condiri ſolitū grauitate, ſcribit: ſicuti Aſianum tumorem Attico ſale ſiccabant Græci. Hinc Galliſcanum cothurnum legimus dici. Apud Sotianos Gallorum gentem mos vetus irroborauit quandoq; vti ſexcentos circa ſe rex haberet ex prudentioribus, quos dicant ipſi verbo patrio Silodunos, B id Græcè valet, εὐχωλιμαίους. Regi conuiuunt hi, ac commoriuntur, ipſis ita cooptantibus: proinde veſtitu vtuntur eodem ac victu, ſed & poteſtate. Commoriuntur autem, quicunque regem interceperit caſus: adeóque id obeunt volentes, vt qui timidius ſubterfugerit, necdum ſit inuētus. Gallorum porrò eſt, veſtes ferre intonſas, Bibliotheces ſexto Diodoro tradente: variíque coloris braccarum nomine: de quibus notiſſimum eſt illud Taciti Cornelij, Cecinna verſicolori ſagulo, C braccas barbarum tegmen indutus, togatos alloquebatur. Apud Ouidium Ponticos populos braccis aduerſus frigoris iniuriam vti ſolitos legimus:

Pellibus & laxis arcent mala frigora braccis.

Scribit Mela Pomponius, Sarmatas braccatos totum corpus, & niſi qua vident, etiam ora contegere. Apud Hieronymum & Ambroſium pro femoralibus, ſicuti vulgò dici comperies: quæ aD lioqui tum ſuccinctoria, tum campeſtria, vt apud Horatium, nuncupantur:

Penula ſolſtitio campeſtre niualibus auris.

Meminit Vulcatius Gallicanus in Caſſij vita, & M. Cato quandoq; campeſtri ſub toga cinctus proceſſiſſe, ab Aſconio traditur Aurelius Auguſtinus Ciuitatis diuinæ libro quartodecimo: Campeſtria, inquit, Latinum verbum eſt: ſed ex eo dictum, quòd iuuenes qui nudi exercebanE tur, in campo, pudenda operiebant, vnde qui ita ſuccincti ſunt, campeſtratos vulgus appellat. Operas verò campeſtres, ex Cicerone pro Plantio ſequeſtres accipimus, penes quos pecuniæ ab candidatis deponebantur: quos ſignificat Plinius, vbi ait, Quum apud Catonem pecunias deponerent candidati. Ab braccis braccarios in Alexandro Cæſare legimus apud Lampridium: ſicuti plauſtrarios item, & vitrarios. Scribit idē, Alexandrum eundem braccas geſtaſſe albas, nō F coccineas, vt ſolebant prius, qui & faſciis ſemper eſt vſus. Campagum, ad campeſtria facit nihil: eſt autem Iulio Capitolino barbarum calciamenti nomen, ſicut anaxyris item calcei fuit genus: ab cuius ſimilitudine rumicis quædam ſpecies ſic quoq; dicta comperitur. Verum anaxyris (inquit Euſtathius) ſignat, quod Romani bracion dicunt, ἐκ τοῦ ἀναξυρίδου demutata Σ litera in Ξ: quod vſu venire quandoque probant grammatici. Alibi Euſtathius, idem, i. Iliados ſecunG do, non bracion, ſed bracam ſcribit. Anaxyridas Strabo tradit libro vndecimo, eſſe frigoribus commodum geſtamen. Dignum relatu in Gallorum mentione illud quoque: eſſe inter Gallos qui dicantur Rhemi à quibus propagatum telę genus tenuitate præſtantiſſimum: quod ab illis modo, luxata parum dictione decurtatáve, Rhemenſe dicatur paſſim: quanquam & in laudis

participatum textrino eo reliqua, item admiſſa Gallia. Gallos prodit Agathius haud promptè volentéſq; per æſtatem pugnas inire, ſed in algoribus gratè admodum, dum rigent in primis: tūc enim eſſe prævalidos, & laboribus ſeſe libenter ingerere, vt qui frigoribus inſueuerint, ac gelida præcipuè incolant. Francis (inquit idem) tela ſunt, quę angones vocāt ipſi, quibus res magnas, vbi opus fuerit, gerunt: eorum pars maior, obducta ferro eſt: in parte ſuperna circa ferri aciem ipſam recuruę extant vtrimq;, tanquam hami, laminulę quędam arcuatę præacutæq;, ſed pronæ ac in ima reclinatæ. Francos ſcribit Ammianus Marcellinus. Salios ab conſuetudine nuncupari ſolitos. Francis familiare eſt (inquit Vopiſcus) fidem ridendo frangere. Matrona celebre eſt in Gallia iugum, ei caſum fœminæ nobilioris nomenclaturæ occaſionem præbuiſſe, ſcribit Marcellinus.

Cur Hiſpania ſubterranea incolere dicatur Plutos. Curque in ea campos finxerit Elyſios Homerus. Hiſpanorum mores.

Cap. XXII.

HIſpaniæ verò felicitatem inſigniter admiratum Poſidonium oratoria quadam eloquentiæ vi ſeſe latius expandentem tradidiſſe ferunt, Hiſpaniæ ſubterranea non infernum ſed Pluton ipſum, id eſt opulentiæ deum inhabitare: tanta eſt in eo terrarum tractu metallorum fœcunditas. Immo verò & literarum parēs Homerus, opum eius prouinciæ gnarus in primis, nec virtutū aliarum neſcius, in ea Elyſium effinxit campū, & piis dicatā ſedem, ad quam vaticinans Proteus Menelaum cecinit emigraturum. Hiſpanos autem ipſos eſſe ingenio inquieto auidóq; in nouas res: propterea ab hiſtoricis relatū ſcio, Hiſpaniā omni alia terrarum parte eſſe reparando bello aptiorē, partim quidē locorū, partim verò hominū ingeniis. Quamobrē prouinciarum vtiq; prima inita Romanis quæ cōtinentis ſint, poſtrema omnium ductu auſpicióq; Auguſti Cęſaris demum perdomita eſt. Hiſpanum porrò fuit, punctim magis quàm cęſim hoſtem adoriri: proindéq; gladiis vti breuitate habilibus mucronatiſq;. Sicuti verò Gallis ſupra vmbilicū nudis depugnare moris erat: ita Hiſpani linteis prætextis purpura tunicis, candore miro fulgentibus, in bella pergere cōſueuerant. Atq; hęc quidē vniuerſim de Hiſpanis. Iberorum verò iacula multis hamis ferreis fuiſſe inſerta, ex hiſtoria nouimus. Ferini verò prorſum, ac deprauati harū gentiū mores fuere: quando nō abnuebāt, ex lotio, quod intra cloacas aſſeruatū diutius fuiſſet, lauacra cōparare: retrimentis deniq; cōtuſis, dētifricia ſibi atq; coniugibus quærentes. Id quod in more Cantabris fuiſſe, iiſq; qui in collimitio ſint, compertum eſt. Humi cubitare, non Iberis modò inſitum, ſed & Gallis. Verū, micrologia, Iberorum propria eſt, vt Phylarchus ſcribit: res nanq; minimas plurimi faciūt, & auaritię ſtudio ſemel tantum die cibum capiunt: quam rē, μονοσιτίαν Græci vocant. Sūt & hydropotæ, & in tam auido ingenio veſtibus tamen amiciuntur vel pretioſiſſimis. Taceo quod M. Tullius Aphros, Hiſpanos, Gallos vt immanes deformat ac barbaras nationes: ſed hoc generis eſt. Callecos omnino eſſe ἀθέους, hoc eſt ſine deo, proditur. Celtiberis, ignoto deo, collimitaneiſq; in Aquilonem vergentibus, rē diuinam, luna viſitationē plenā faciente, obeuntibus noctu ante fores, cum peruigilio & tripudiis. Auctor Artemidorus eſt, mulieribus monilia ferrea geſtare cōſuetū, è quibus in verticem ſurrectos coruos itidem ferreos decūbere in frōtem lōgius, vt propendens inde velum vmbellę vicē pręſtet defendēdo ſoli: mūdus hic ſummè illis pretioſus: apicem alię pedali mēſu protollunt: comámq; aptè circunnectunt, galericulo atri coloris ſuperiecto. Quū gererentur in Cantabria res, filios, ne fierēt hoſtilis pręda & ludibriū, matres contrucidarunt: quin & puer, cum parentes compediti aſſeruarentur cū germanis, omnes confodit. Promiſcua verò hæc Gallis, Thracibus ac Scythis. Quū omnibus cis Iberū Hiſpanis arma Portius Cato ademiſſet, adeo ægrè paſſi, vt multi mortem ſibimet ipſis cōſciſcerēt, ferox gēs nullam vitam rati ſine armis eſſe. Mulieribus & illud proprium, opere ruſtico ſumptum ſuum exercere. Puerperæ viris, ipſarū vice decumbentibus adminiſtrant. Infantē ęditū in fluminis abluunt ripis. Proditur memoriæ: in Liguria quoq; exactis menſibus, quandā mercede fodientē doloribus incūbentis partus conuelli cœpiſſe: quūq; vrgeretur acrius, paululum ſe ſubduxiſſe, atq; enixam mox laborem repetiſſe, ne captura periret: pro re nata puerulo pannis obuoluto: quē inueniſſe crederes, non peperiſſe. Quod ne fabuloſum quis putet, auctor M. Varro eſt, in Illyrico ſæpius id ipſum vſu venire. Sed & inibi virgines paſſiua Venere vti: ac quibus cum libuerit, congredi: & è quibus velint, ſibi liberos quærere Barbaricæ amentiæ agreſtiſq; ac truculentæ immanitatis euidens hinc argumentum: Cantabros quippe ferunt iuris hoſtiū factos, ac patibulo affixos, in tanta ſupplicij diritate nihilominus perinde ac geſtientes, pæana concinere. Eiuſdem quoq; gentis illud eſt: viros vxoribus dotem numerare, filiáſq; ex aſſe inſtituere hæredes. Luſitanorum ingenia inſidiis apta tradūtur, ac verſatilia. Inſpectis humanis extis futura cōiectant. Dextras captiuorū præciſas numinibus obtuliſſe, pium illis pręcipuè. Hydropotę in primis, id eſt aquæ potores, qui montana incolant: fronte mitris culta pugnam ineunt: hircus in epulis gratus maximè. Baſtetanis permutatio in more eſt, nummorum loco. Ægyptiorum item ritu, ægrotos producunt, vt à prætereuntibus, quos eiuſmodi quippiam infeſtarit, aliquid ſalutaris opis afferatur. Degere hiſce moribus Callecos ferunt, Aſtures, Cantabros, vniuerſim denique ad Pyrenea iuga.

Myſorum mores, item Thracum. Criſtæ. Crita. Bendidia. Qui dicantur Abij: & aliorum quoque populorum ratio De Getis nonnulla. Itemq́; de Orpheo non indigna ſcitu, ac Libethriis, & Tereo. De antro Zerinthio ac Hecate. Cynoſphago, Oſtrogotis, Viſigotis, M. Craſſo, Myſia Cerere, & Myſeo.

Cap. XXIII.

MYſos legimus deorum cultui adeo mancipatos, vt eſitandis animantibus eximiè abſtineant: quo nomine, etiam ab eis pecora declinari omnia. Viuendi ratio illis in melle, lacte,

caſeo.

caſco. Ex diuinorum autem cura & pacato gene-
re vitæ deicolas vocant, & capnobatas, ideſt fu-
mi conſcenſores. Obiter illud iucundum ſitū:
perraro in Myſia reperiri aſinos, quibus recta
ſint ilia: inde nato adagio, vt ὀσφυὶ ἀχμαῖος, ἔχων
καταγὲς, id eſt ile fractum habens, dicatur ex
Myſia aſellus. Myſos omnium Aſiam incolentiū
opulentiſſimos ac feliciſſimos, dicit in Heroicis
Philoſtratus. Myſas item Amazonum more ex
equis bellatrices. Hieram quoq; Telephi vxo-
rem, mulierum ferè maximam equitatui impe-
raſſe. Sunt & in Thracia, qui omnino à muliebri
congreſſu abſtineant. Propterea ctiſtas nuncupa-
ri, veluti creatores, ſicuti interpretantur quidā.
At Euſtathius, vbi Homerus Athenas vocat ἐυ-
κτιμένας, exponens inquit, vel benè conditas, vel
quæ bonos haberent poliſtas, id eſt conditores:
quos ctitas vocat tragœdia, ex trita S litera. San-
ctos item cenſeri, ac omnifariæ compotes liber-
tatis. Ex vitæ autem modo dici ab Homero A-
bios, ceu à vita ſequeſtrati poſſint videri, quum
mulieres neſciant: qui hominum ſtatus ſit quo-
dammodo diminutus, ac ſemiplenus. Sed ab An-
tiphonte abij dicuntur, qui multum poſſident
victus: velut Homerus, axylon ſyluam dicit po-
lyxylon. Poſſunt etiam abij appellari diu viuen-
tes, item qui legibus non vtuntur & politia, aut
qui arcubus non vtantur. Myſos ſuperiores vo-
cari à poetis albos, putat in Heroicis Philoſtra-
tus, qui ſint equarum paſtores, earúmq; lac hau-
riant. Trauſorum in Thracia gens natos liberos
ſeſe affligtans deflet, quòd magnis in vita malis
occurſuri in lucem emandentur. Perfunctos hu-
manis per ſummam hilaritatē veteri more con-
tumulat. Alicubi ſingulis vxores adſunt plures,
viſendo inter eas certamine: ſi viro cōtingat ho-
minem exuere, quam is dilexerit plurimum. Vi-
ctoriæ præmium mors, & commune condito-
rium, reliquis miſeriam inſigniter deflentibus.
Virgines non aſſeruare, ſed promiſcuè vt colli-
buerit, cum viris congredi, Thracū moris eſt. V-
xorū cura vel pręcipua, quas à parentibus magna
vi æris ſibi conſciſcunt. Otio perfrui pręclarum,
agricolatione contēptiſſima prorſum. Rapto ſi-
bi victum conciliaſſe, honeſtiſſimū. Eiuſdē gen-
tis ſacra fuere Bendidia, Platoni celebrata etiam-
nū, vt Strabonem prætercam. Hinc apud Xeno-
phontē, Bendidium, id eſt, βενδίδειον, nominatur
Athenis ad Munichię tēplum Dianæ, Gręcarum
rerum lib. 2. Thracas prodit Thucydides, vbi nil
extimeſcant, eſſe φονικώτατον γένος, id eſt ſæuiſſi-
mum genus. Thracas eſſe in Venerem pręcipuè
procliues, illis verſibus teſtatur Ouidius, de Te-
reo Metamorphoſeō ſexto agens & Philomela:

> Digna quidē facies, ſed & hūc innata libido
> Extimulat: pronúmq; genus regionibus illis
> In Venerem, & flagrat vitio, gentíſq; ſuóq;.

Orpheum Thraca proditur memoriæ, Teletas
deorum excogitaſſe primum, itémq; ſcelerum
expiationes, morborum medelas, proptereáque
iræ diuinæ auerruncationes. A mulieribus con-
cerptum ferunt, quòd illarum viros abduceret,
quum ſibi vino audaciam quæſiſſent: vnde in-
ſtitutum etiam viris, vt in reliquum vinolenti in
aciem prodirēt. Sunt qui de cælo ictum memo-
rent, quòd myſteriorum aperiret arcana iis, qui
prius minimè in eius rei veniſſent participatum,

A Non deſunt, qui defuncta vxore in Theſproti-
dis Aornon autument veniſſe, vbi olim fuerit
νεκυομαντεῖον: quum verò Eurydices animam euo-
caſſe ad credidiſſet, & conſequi, animaduerſo er-
rore, ipſum ſibi manum admouiſſe, quum dolo-
ris vim perferre nequiret. Memorāt Thraces ad
Orphei conditoriū luſcinias ſuauius concinere
ac grandius. At qui Pieriam tenent Macedones,
ac ciuitatem Dion, à mulieribus peremptū arbi-
trantur. Certè ex Dio montem petēti columna
B occurrit, cuius ἐπίθημα ſit lapidea hydria, qua Or
phei oſſa contineantur, vti ferunt indigenæ, tra-
lata ad ſe à Libethra, ciuitate in Olympo, quam
euerterat funditus torrens nomine Sys: ædito
prius Dionyſij ex Thracia oraculo, fore vt peſſi-
mo interirent exitio Libethrij ὑπὸ συὸς, quū Or-
phei oſſa inſpexiſſet ſol. Quod euenit, hominum
affluxu columna euerſa, ad paſtorem in ſomno
ſuauiter canentē audiendū properantium. Ad-
notandū & illud: ab Hebro flumine haud ita eſ-
C ſe diſſitam ciuitatē nomine Zonā, poſt quā ha-
beri Orphei quercus, ſub quibus ſit Zerynthiū
antrū: quod tamen in Samothrace ſtatuant alij:
& Lycophron eſſe Zerynthiū ſcribit, ματρὸς θεᾶς
θεῦ, quam Hecatē interpretantur. In Thracia re-
gnaſſe Tereum, vulgatior fama tenet. Mega-
renſes putant circa Megaridis nuncupatos fon-
tes. Arbitror, Pauſanias inquit, & ſuppetit cōie-
ctura multiplex, Daulidi ſuper Chęrouā pleraq;
imperaſſe: enim Helladis olim occuparūt Bar ba-
D ri. Perpetrato aūt in Philomelā ſcelere, ac Ityn, ſi
bi manū conſciuit Tereus. Conſtructū verò illi
ſepulcrū, & ſacra inſtituta anniuerſaria, in quib⁹
hordei loco calculis vtantur. Atq; inibi coparuiſ-
ſe primū epopa auē, ferūt. Nā & mulieres in ani-
culas deformatas, fabulātur: quoniā hirundo &
luſcinia lugubre quiddā concinant, & querulū.
Getas carnibus non veſci, conſtans opinio eſt, &
tradit Poſidonius. Ex Pythagoræ verò decretis
inſtituti origo eſt. Quando Zamolxim Getā Py-
E thagorę ſeruiſſe, & ab eo ſcientia cęleſtiū rerum
amplius imbutū, certior fama tenet: remeantéq;
mox in patriā, regni participē factū, atq; ex prę-
ſagiorū claritate Deū quoq; creditū. Sciendum
hoc itē: Getas, nūc Gotos ab eruditis credi, quo-
rū aliqui Oſtrogotę nūcupantur, tanquā Orien-
tales illorū vocabulis Gotos dixeris: ſicuti Vuiſi-
gotę dicti, qui Occidentaliū ſeſe regionibus in-
fudere. Obſeruatione dignū ex Dionis hiſtoria:
F M. Craſſū Auguſti auſpiciis Myſos & Baſternas
edomuiſſe pręliis frequentibus, ac illorū regem
Deldona manu ſua interemiſſe, mox & Thracas
debellaſſe, vexaſſe & Getas: qui tamē opima ſpo-
lia retuliſſe nō memoratur. Getas, inquit Dion,
vltra Æmū habitare ad Iſtrū nouimus. Qui verò
à Romanis nūcupātur Daci, & ab ſeipſis quoq;,
hoſce Græcorū nōnulli Getas dicunt: recténe an
ſecus, nō ſtatuo nūc. Illud hac in parte obiter nō
reticuerim: Myſia quādoq; legi Cererē, ſicuti e-
G ius tēplum prope Pallenē Myſeum. Sed hæc ad
regionē pertinent nihil, quando à Myſo quodā
ſic dici deam, comperio: qui fuerit Argiuus pa-
tria: quiq; Cererem exceperit domo. Celebra-
batur ſeptem diebus feſtum, ſed tertio excede-
bant templo viri omnes, ſubſiſtebant mulieres,
pulſis etiam canibus maſculis. Sequenti die redi-
bant mares cum multis iocis ac ſcommatibus.

Digitized by Google

Scytharum instituta. Aposcythiſmus quid. Vnde dicantur Scythæ. Anacharſidis inuenta. Carrago quid. De Scythicis calciamentis & Perſicis. Dauorum ſeruile nomẽ vnde propagatum. Hiſtia quid ſit apud Herodotum. Daulus quid. Daulis vnde. Sarmaticus ludus Scytharion. Thapſus. Melinus color. Chryſolyxon.

Cap. XXIV.

SCytharum pleriſque communia eſſe omnia, præter enſem & cyathum, à multis proditum ſcimus. Inter promiſcua verò, tanquam ex præſcripto Platonis, eſſe item vxores liberóſq;. Æſchylus etiã æquitatis ſeruatores dixit Scythas. Multi & ſimpliciſſimos arbitrantur, minúſq; in malum procliues. Gentis eius integritatem, Anacharſis & Abaris abundè videntur comprobare: ſed & plerique alij generis eiuſdem Anacharſidis ſapientiam ex inuẽtis ab eo facilè indicari, multi aſtruunt: quando folles excogitarit primus, anchoram bidentem, & figuli rotam. Quod tamen vltimo poſitum loco eſt, minus rectè dictum videtur: quoniam figularem orbem antiquior ille etiam Homerus nouit. Nec ignoro tamen: Apuleio in Magia, Scythas dici ſocordiſſimos. Eos omnium principes communibus vſos legibus, Clearchus ſcribit. Mox non infeſti modo iniuriiſque in mortales omnes euaſere, verum & in miras dilapſi delicias ſunt ex omnium affluentia. Illuc verò immanitatis prouecti, vt cunctis ad quos accederent, mares præciderẽt. Ab hiſce porrò apoſcythiſmum dicimus, cutis in capite cum capillis abſciſſionem, ludibrij cauſa: quòd illis quandoq; calamitatum magnitudine contigiſſe, animaduertimus. Scytharum proprium, lactis gratia, ſeruos occæcare. Item illud: vti mucronibus, quos pro numinibus colunt, eductis iurent ſe permanſuros in fide. Scythas eſſe iracundos, nominis argumento cõprobari poteſt: quando non aliunde gentis appellatio profluxiſſe creditur, quàm ἀπὸ τοῦ σκύζεσθαι, quod iraſci ſignat. Quanquam non latet, ab Herculis filio Scytha, nũcupatos, tradi à pleriſq;: abs quo, Herodoto auctore, Scytharum propagati reges. Scythicas verò apud Alcæum calciamenti genus inuenimus, σκυθικὰς ὑποδημάτων, meminit & Stephanus. Sicuti Laconicas albas apud Athenæum, & Perſicas in Ariſtophane legimus quandoq;. Sed mulieribus tantum cõgruere, interpretantur. Et Amyclaidas apud Euſtathium, in Amyclarum inuentas vrbe: & ab Alcibiade, Alcibiadas. Scythas eſſe coloris rufi, in Sanitatis tuitione ab Galeno traditum eſt: ſicuti Ægyptiorum nigritia eſt propria, Gallorum candor. Quia verò carris plurimum vtantur Scythę, hinc illud Pollionis Trebellij: Quo comperto, Scythę facta carragine, per montẽ Geſſacem fugere ſunt conati. Sic verò interpretantur nonnulli, vt carraginem facere, verbo barbariẽ reſipiente, ſit perinde ac ſi dicas, Conclamare vaſa. Sed & carraginẽ facere, dixeris non rectè minus, Viam aperire, qua cõmeent plauſtra: quando & ratione hac carraginem vſurpat pleraq; Italia, vel prouerbio teſte. Sed in Claudio idem Pollio, carraginem, pro carrorum multitudine accepiſſe videtur omnino. Et Flauius Vopiſcus in Aureliano: Tuum eſt (inquit) quærere, vbi carrago ſit

A hoſtium. Sunt inter Scythas prope Hyrcaniam, quos vocant Daas: à quibus plerique Dauorum ſeruile Athenienſibus nomen corriuatum, fabulantur. Id Straboni probabile non ſit, ob inſignẽ locorum intercapedinem, qua Græcis nullum cum illis gentibus fuiſſe cõmercium, coniectat. Proinde quũ ex locis vnde vectarentur, mancipia nomenclaturam ducerent, vt Lydi, Syri, Getæ: propius vero eſſe, à Dacis nuncupari: quando & hos quoque, olim Dauos vocitari ſolitos arbi-
B tratur. Sunt verò hi ex aduerſo Germaniæ, ad Iſtri fontes. Nam Daulus, omnino aliud eſt: ſignificat enim denſum, quod Pauſanias interpretatur: vnde Daulidi nomen impoſitum conjectat Euſtathius, quòd denſa arboribus forent circumiecta loca. Idem tamen libro decimo Pauſanias, à nympha Daulide nuncupari ciuitatem mauult. Sunt qui à tyranno Daulieo. δαῦλος ὑπήνη, eſt apud Æſchylum, id eſt denſior barba. Daulum etiam dicunt ſemuſtum lignum. Erat i-
C tem apud Argos feſtum Daulis, in quo fuit imitatio pugnæ Prœti in Acriſium. Getas autem ſunt qui ad Pontũ conſtituant, in ſolis exortum reclinatos. Daas autem & Daſas appellatos inuenio. Getarum (inquit Stephanus) lex eſt, manibus defuncti viri vxores mactare. Maximũ eſſe Scythæis iuſiurandum Herodotus ſcribit per regias ἱστίας, id eſt (vt Valla interpretatur) ſolia. Hiſtia, tamen idem videtur, quod Veſta: quę vox, vt alibi indicauimus, focum ſignat, larem, deam. Et
D antè paulo auctor idem docens, à Scythis coli Hiſtiam ante omnes: Veſtã intelligit interpres. Sed & in Græcorum lexicis obſeruatum eſt, Hiſtiam pro eſchara capi, id eſt foco, item textrice muliere, ac domo, & cœna. Scythis porrò, & Sarmatis peculiare, equos eunuchos facere, quoniam ſic euadant mitiores: habent autẽ non magnos admodum, at acres præcipuè perniceſq;, nunquámque non rebelles. Nulla populis colli-mitia, nullæ domus, pabulo & pecori, non aruo
E ſtudent, in plauſtris agunt ferè, vnde & Hamaxobiorum prorepſit appellatio. Tympana curribus imbri & hyemi defendendæ appinguntur ex corio: iuſtitiam colunt, non legibus, ſed inſita ingenij promptitudine. Furti crimen apud eos longè grauiſſimum, vt quibus immunita ſint omnia, & facilè volentibus expoſita. Auri & argenti odium ad cæterarum gentium amoris æquilibrium. Amictus illis ex ferarum pellibus, aut murium: aliàs, veſtium vſus ignotus. Hinc
F illis alieno facilè parcentibus, conſummata excuſſáque morum ſanctitas. Haud dubiè intelligas, ibi experi diuitias, vbi earum vſus præponderet. Et, quod non deſinas admirari, apud illos amplius naturę inſita vis pollet proficitque, quàm apud alios examinata ſapientiæ documenta. Illud etiamnum admirabilius, vnum modò Scythicum genus à condito æuo exterarum gentium iuga neſciſſe. Romanáque illos arma, quibus omnia concutiebantur, audiſſe potius,
G quàm ſenſiſſe. Darium temerè aſſultantem, fœdiſſimè reiecerunt. Cyrum vel cum manipulis, quod dicitur, deleuerunt. Alexandri ducem Zopyriona ita proſtrauere, vt ne pyrphorus quidẽ reliquus fieret, quippe corporis robur illis excellens, ſed animi magnitudo excellentior, nil ſibi ex bello præter gloriam quærentis. Quia

verò de Scythis mentio eſt, non prætereamus, quod Flauius ſcribit Vopiſcus in Carino: Exhibuit (inquit) ludum Sarmaticum, quo dulcius nihil eſt. Ex Græcis compertum porrò commentariis eſt: ſcytharion intelligi lignum ſcythicum, quod tum tapſus dicatur, tum chryſoxylon, vnde melino colore inficiantur lanę, flauique item fiant capilli.

Athenienſium mores, ac inuenta præclara: & cur iidem Autochthones dicti. Cur Cecrops duplicis naturæ. Romanorum grauitas. Monophyes. Diphyes. Eunomia duplex. In arcem referri quid. Heniochos Athenienſibus dici prò ditiſſimis. Æxonum dicacitas. Sphettorum ſugillatio. Romanorum laus. Romanas fuiſſe ciues Romano ſubiectos imperio.

Cap. XXV.

SEd ad mundi portionem, literarum claritate, ac ſapientiæ fama perilluſtrem, à qua in cæteras gentes quaſi corriuata traditur humanitas, ac velut per traduces propagata, ſi ſtilum retraxero, multa ſeſe mihi agminatim ingeret rerum nobilitas, quæ ſe carptim explicari, & canis Ægyptij imagine quadam, vti eſt apud Ælianum, velut fugiendo, non facilè patiatur. Verum iſta exſequi ad plenum, non eſt noſtri inſtituti, vt quibus propoſitum, non paſſim nomina dantes ſacramento rogare, ſed delectum agere, ita vt cultæ ſint, ac viribus præſignes copię, potius quàm numeroſa multitudine graues. Propterea Ionicam ſilentio inuoluemus molliciem, & choreis deliciiſque mancipatos animos. Necnon Bœotiam ruditatem, ac Thebanā ſuam. Athenas conſpicor, fulgurantis eloquentiæ cuiuſdam, & ſapientiæ exquiſitioris auguſtius ſacrarium. Quo nòmine abblandientes Demagogi reliqua dixere Græcis communia omnibus: at quæ in cælum proueheat homines, viam ſolos ſcire Athenienſes. Redditum illis quandoq; oraculum legimus, Tanto cæteris eos fore excellentiores, quantum aues alias præcellat in nubibus aquila. Pytheam tamen dixiſſe quandoq; accepimus, ſicuti vænale lac domui illatum indicat prorſum ineſſe morbi quippiam ita, quo pergat Athenienſium legatio, ægrotare ciuitatem, neceſſariò intelligi. Eius vrbis in excolenda vita eximiam curam inuenta præclara apertius commonſtrant. Illi ſiquidem acceptum referunt auctores celeberrimi lanificium, oleum, vini vſum, arandi ſerendíque frumenta glande veſcentibus præmonſtratam rationem. Vnde & Autochthonas eſſe cognominatos, ſcribit in Theologumenis Apollodorus, quoniam terram primi colere adorti ſint. Meminit Demoſthenes in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, μόνοι γὰρ τῶν πάντων αὐτόχθονες ὑμεῖς. Quin & illius regem Cecropem non alia magis causa naturæ duplicis fabuloſa narrauit antiquitas, quàm ex cōnubij ratione excogitata: ſicuti multis placet. Quippe ante Cecropem brutorū more in Græcia mulieres concubitu vtebātur miſcello: vnde fiebat, vti pueri μονοφυεῖς dicerentur, id eſt naturæ vnius: quia matrē modò agnoſcerent, patre prorſum incerto. Vbi verò ferinos id gen' mores ſuſtulit Cecrops, effecti quodammodo διφυεῖς, auctori ipſum id adoptarunt cognomen. Pueros ab initio ſtatim ita erudiebant, vt nandi vſum ἕνεκα τῆς ναυμαχίας, id eſt propter naualia bella, & literas condiſcerent. In pleriſque tamen à linea deerraſſe tam nobilis ciuitas agnoſcitur. Nam munerum & lucri inexplebilis ardor ita inceſſitur, vt iactatum vulgò ſit, Atticum vel morientem manum porrigere. Ariſtophanes in Nebulis Athenienſium impudentiam infamat itē, quum ait, In facie comparet ἀττικὸν βλέπος, id eſt Atticus aſpectus. Dicuntur quandoque κολάκων κόλακες, id eſt adulatorum adulatores. Celebratur & à comico eodem Athenienſium dysbulia, id eſt δυσβουλία, quod eſt conſultatio mala: proinde etiam Eupolis, ὦ πόλις πόλις, ὡς εὐτυχὴς μᾶλλον, ἢ καλῶς φρονεῖς. Quibus innuit, eſſe quidem Athenienſes felices, verum non ſapere multum, vel diſpicere. Factum id Neptuni indignatione fabulantur: at regeſſiſſe Mineruam, vt malè conſulta nihilominus feliciter caderent. Proditum tamen clariſſimis auditoribus, ſcio: Athenienſes publicis conſiliis diuinos quoſdam ſacerdotes, quos Mantes vocant, adhibuiſſe. Nam & Lacedæmonij regibus ſuis augures aſſeſſores dabant, quin & ſenibus, ſic enim conſilium nuncupant publicum, augur intererat. Nam vt in Politicis Ariſtoteles præcipit, Eunomia duplex creditur: vna quidem, vti eſt iuris conſtitutio recta: altera, quum iuri ſapiēter, ac vt ratio dictat, conſtituto obedientes ſe homines præſtant. Denique eunomiam iudiciorum præſidem alteram, opinatur Demoſthenes. Athenienſes porrò Plutarchus ſcribit, tum ad iram, tum ad miſericordiam fuiſſe lubricos, ac ſuſpiciones arripere celeriter, quàm edoceri per quietem, maluiſſe. Solitos item laudantibus arridere, cauillantibus haud ſanè moleſtos, ad opem quoque humillimo cuique ferendam promptiores. Auctor in Oratione pro P. Seſtio, M. Tullius. Athenienſes longe à Romanorum grauitate fuiſſe diſiunctos: quoniam in vrbe Romana orta grauitas, & magnitudo animi videretur. Quidam verò ex Græcis præcipuè, Athenas dixerunt Græciæ muſeum, id eſt μουσεῖον. Pindarus etiam culmen firmamentúmque, hoc eſt ἔρεισμα. Thucydides verò ἑλλάδος ἑλλάδα, id eſt Græciæ Græciam. At Pythius Veſtam Græcorum, & Prytaneum. Qua loquendi hyperbole templum Conſtantinopolitanum excellentiæ incomparabilis, κόσμου κόσμον appellare ſibi permiſit quidam, quæ res mundi mundum indicat. Iam Atticorum aures teretes ac religioſas celebrant grauiſſimi auctores: ad quas qui ſe accommodat, is verò exiſtimandus eſt Atticè dicere, vt nil ſentiatur inſolens, nil ineptum, ornata omnia, grauia, copioſa. Quin Athenis clariſſimus irroborarat mos, in concione eos qui eſſent in præliis interfecti laudari, eámque quotannis recitari neceſſe erat. Athenienſes Liuius ſcribit, literis verbiſque, quibus ſolis valent, bellum geſſiſſe in Philippum. Ex Acropoli & Propylęis, inquit Pauſanias, ἡ θάλασσά ἐστι σύνοπτος, id eſt mare conſpicuum eſt, ac inde Ægeus ſe in præceps dedit, quum redeūtis Theſei vela eſſet intuitus nigra. Mox verò Ægei ſubſtructum heroum ab Athenienſibus eſt. In Attica hiſtoria legas quādoque: in arcem quoſpiam relatos, vel ἐν ἀκροπόλει ἐγ-

γεγραμμένους. tũ dãnatos intellige, ac donec mulctam ſoluiſſent, ignominiæ obnoxios. Eorum nomina in Acropolin referebantur, vnde ſic nũcupati. Illud obiter adiecerim, ne pereat, alioqui nil offecturum, quod Ælius ſcribit Dionyſium: ab Athenienſibus ditiſſimos nuncupari heniochos, id eſt aurigas ἁρματοτροφοῦντας, id eſt curules equos alentes, quem ordinem fuiſſe axiologon dicit, id eſt auctoritatis plurimæ. Fuere tamẽ in Attica Aexones dicacitate inſignes adeo, maledicáq; virulentia; vt αἰξωνεύεσθαι figuratum inde verbum ſit, quo ſignetur potiſſimum intoleranda mordacitas. Sicuti agroſtis item nota Sphettiis inhæſit in Attica eadem, vnde infamatur Sphettius Chærephon. Verum vrbis Romanæ nulla maior laus, quàm quæ à nobili Græcorum nata auctore eſt, qui orbis epitomen dixit eſſe Romam. Nam cæteris hominibus Romana præſtitiſſe ingenia, M. Tullius ſcribit. Quod verò prodit Dion, admiratione prorſus dignum: reges ab Romanorum imperatoribus ſolitos diademata accipere. Cęterum doctrinæ à Gręcis exempla petenda, à Romanis autem virtutis. Græcæ autem genti, adulandi morem eſſe proprium familiarémque, prodidit Iudaici excidij primo Egeſippus. Imperator verò Conſtantius vrbi Romanæ iam propior, ſenatus officia, verendáſq; patritiorum effigies ore ſereno contemplatus, non vt Cyneas Pyrrhi legatus, in vnũ coactam multitudinem regum, ſed mundi totius adeſſe aſylum, concipiebat animo. Fuit & qui imperij & virtutum larem eſſe Romam pronuntiarit. Deniq; interrogatus barbarorum quidam, quidnam de Romana vrbe ſentiret: id ſibi modò placuiſſe aiebat, quòd ibi quoq; homines mori perdidiciſſet. Iureconſulti denique Romã communem pronuntiant patriam, quòd Romano ſubiecti imperio Romani haberentur ciues. Id quod lege lata ſanxit Antoninus. Porrò, qui Romanæ ciuitatis iura non habuiſſet, filios in poteſtate non retinebat, qui ventrem inſequebantur potius.

Cretenſium mores. Nonnulla de Spartanis. Periœci Agelæ. Andrion Cœmeterium. Calophori. Xylophori. Xenica menſa. Ephori. Coſmi. Epharmiotæ. Clarotæ. Lerium quid. Oleria feſta vnde. Cretomartis. Dictyna. Aphea. Carme. Item de Ægina, Lero, Ceo. De Caßio Longino critico. Hieronymi locus reſtituitur.

Cap. XXVI.

TRanſmittendum verò paulum in Cretam inſulam: eam prodit Ariſtoteles, videri natam & factam, vt Græciæ totius principatu perfrui queat. Mari ſiquidem adiacent ferè Græci omnes. Hæc autem in alto ſita, cunctis quodam modo incumbit, quando hinc ſeſe ingerit Peloponneſus, illinc oſtentatur Aſia. Quamobrem legum latori inter prima illud fuit, vt nil præſtabilius aſtrueret, quàm ſi ad libertatis rationem conſtituatur ciuitas. Cretenſis reipublicæ claritatem Spartanæ ciuitatis inſtituta retegunt, illam plurimum imitata. Agricolationi Spartæ deſeruiunt quos vocant Elotas. Cretenſes ad eundem vſum adhibent, qui nuncupantur

A Periœci. In Creta puerorum habebantur conuentus, qui Agelæ appellabantur, id eſt greges. Virorum autem erant conuiuia dicta Andria Syſſitia, id eſt viriles ſodalitates. Spartæ verò Phiditia, quæ tamen ipſa olim, vt in Creta, dicerentur Andria. In iis vtique infimæ fortunæ homines indiſcriminatim cum honeſtioris amplioriſque loci viris de duplica alimonia parem conſequebantur portionem apud Cretenſes. Scribit Athenęus, Conuiuantibus duas fuiſſe deſtinatas
B domos, vnam quarum dicerent andriõ, alteram in qua dormirent hoſpites, cœmeterium: in andrio duæ primæ conſtituebantur menſæ hoſpitibus deſtinatæ, proptereáque xenicæ nuncupatæ, mox ſequebãtur reliquæ. Serui muneri huic deſtinati vocabantur caiophori, ab aliis etiam xylophori à ferendis lignis. Ephori viſebantur Spartæ, veluti quidam tribuni plebis, quinque numero. In Creta verò coſmi, ſed numero plures, decem nanq; creabantur. Poteſtas vtriuſque
C magiſtratus compar. Senatus in vtraq; republica ſimilis. Sed illum Cretenſes vocant βουλὴν, id eſt conſilium. Regiam verò poteſtatem ab inſula excuſſam, in iis quæ ad bellicum ſpectant vſum, ad coſmos reiecere. Phiditia Lacedæmoniorum eo diſſita ab andriis animaduertuntur, quod apud illos viritim præſcriptum quippiam exigebatur: quod qui conferre ſuperſediſſet, à republica reiiciebatur. Liberalius in Creta citra vllam exactionem indiſcretè omnibus alimenta
D publicitus ſuggeruntur. Cretenſium verò illud peculiare, vt in participatum omnium ſeruos admittant, gymnaſiis ſolum, armiſq; interdicant. Cretenſem victum fuiſſe tenuem, id eſt λιτὸν καὶ αὐστηρὸν, auctor in Lycurgo Plutarchus eſt, circumfertur tamen Epimenidis verſiculus, quo & apoſtolus Paulus abutitur,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Quam ſententiam lepide ad ſyllogiſmum, qui ψευδόμενος dicitur, reflectunt. Signat verò id ver-
E bum mentientem, quia ipſum ſe refellat: nam Cretenſis Epimenides fuit. Epharmiotas dici in Creta ſeruos legimus. Fuit & inibi, qui appellabatur Mnœus cœtus, eo fermè loco, quo fuere Theſſalis Penetæ. Amphamiotas lego apud alios, ſicuti à ſortitione Clarotas item nuncupatos. Plurimum item laudis eorundem meditationes aſſequuntur, quippe ab ineunte ætate ſic laboribus innutriuntur, & armorũ vſui, vt ad capeſſendam fortitudinem audaciámq; mirè pro-
F ficiant. Saltatio illis quam Pyrrhicham vocant, à Curete præmonſtratam, non ſine belli peritia eſt, quando in armis ea peragitur. Nauigandi ſolertia illis quoque prima, nato inde (vt Straboni credimus) adagio, Si quis iron agat imperitum, Cres neſcit pelagus. In maſculis amoribus ita fermè agunt, vt vi amatum abducant, nullis perſuaſionum circũductibus. Qui inhibere cooriantur, turpitudinis labe non carent. Amorem conciliat non tam forma, quàm roboris præſtã-
G tia. Et amaſium quidem κλεινὸν dicunt, id eſt illuſtrem: amantem verò Philæthora, id eſt ardentem. Legitima autem illis hæc ſunt, ſi credimus, citra vllam prorſus fœditatem. Nec eam inficias hac parte, eius inſulæ homines à veteribus multis deformari proſcindique conuitiis, vt qui peruerſiſſimis forent moribus, improbitate,

perfidia,

perfidia, mendacio, ignauia perinſignes: cuiuſmodi ferè Aeginetas fuiſſe, compertiſſimum eſt: ſed & Lerios quoque. vnde illud Phocylidæ elogium: Lerij mali, non vnus quidem, alter verò minimè: ſed vniuerſi, excepto Procle, mali. Lerium autem, id eſt λείριον, lilij caput indicat: de quo lepidior Græcis concinnatur fabella, Id auſum quandoque de albedinis præſtantia cum Venere in certamen prodire, indignata verò dea, ſic deformatum, vti aſini pudendo euaſerit perſimile. De Cretenſibus attendenda magnopere Polybij ſententia: Cretenſes (inquit) terreſtribus ac naualibus præliis ad inſidias, furta, rapinas, nocturnos inſultus, & omnia doli genera promptiſſimi ſunt: in prælio autem ſegnes, timidi, ac prorſus inutiles. Hæc verò Epimenidis verſiculum adiuuant plurimum: quem tamen eleuare audent nonnulli, quod diximus. Æginam verò eſſe inſulam Cycladum vnam, ſciunt vel pullati. quæ prius Oenone dicta, mox ab Aſopi filia Ægina, Aeaci matre, ſic indepta nomen fertur. Eiuſdem ſoror Thebe ciuitati quoque adoptauit nomenclaturam. Proinde Attico bello iuſſi ex reſponſo Thebani cognatos ſibi adſumere, Æginetas cooptarunt ſocios. Oenonen verò ab Oenone item quadam nuncupatam, Græci ſcribunt. Vt hoſpitales animaduerto laudari Æginetas, id eſt φιλοξένους. Ex quo in Nemeis Pindarus de Ægina,

Ματ᾽ ἐμοὶ ἐν τῷ ὄλβῳ ξένων ἀρωγάν.

Apud eoſdem Hellenium fuit promontorium, apud quod inſigniter Hellenius colebatur Iupiter, quòd Æaci filij extentis precibus ſit ſedata ſiccitas nimia æſtuoſáque: vel, vti ſentiunt alij, aquarum alluuies, qua vniuerſa tantum non infeſtaretur Græcia. Verum, quia de Creta nobis dicuntur pleraque, Hieronymi codicem repurgemus: nam de Grunnio verba faciens in omnes declamante, Creticum diceres eſſe Longinum, inquit. tu autem, criticum repone. Id quod ex hiſtoria parum animaduerſa, fluctuante ſententia, ſuſpicatus eſt ex eruditorum ſenatu quidam. De Longino ſic ſcribit Sudas: Longinus inquit, Caſſius philoſophus, Porphyrij philoſophi præceptor, multæ eruditionis, etiam criticus fuit. Vixit Aureliani temporibus, ab eodem interemptus, quod cum Zenobia conſueſſet, Odenati vxore. De inſula eadem illud iactatum veteribus circunfertur: Quicquid vſquam proueniat, id optimè omnium haberi in Creta. In Ceo inſula lex lata olim, vti Menandri quoque ſuffragio comprobatur: Qui rectè viuere nequeant, turpiter ne viuunto. Significabatur autem, ſexagenario maiores aconito vitam finire oportere, ne reliqui cibariis deficerentur. Cretenſium tamen in liberorum educatione laus ea circumfertur inſignis, quòd liberæ conditionis pueros cogebant primum, memoriæ leges commendare, non citra melos concinnatas, vt ex muſica voluptate afficerentur: ac illæ ſic ediſcerentur procliuius, ne quandoq; iniuſtè ſi egiſſent, in inſcitiam crimen refundere pergerent. Mox verò deorum hymnis animum adiiciebant. Poſtremò præſtantiũ virorum perdiſcebãt laudes, opinor, vt omnium imperita ætas, exemplis obblandientibus ad virtutem amplius incenderetur. Illa obiter adieciſſe, nil obfuerit: Olerum eſſe in Creta

A ciuitatem, vnde Oleria dicatur Pallas, & Oleria feſta eidem dicata. Cretomartin verò, id κρητόμαρτιν colunt, quæ Carmes filia fuerit & Iouis, quæq; curſu delectetur & venatione, Dianę grata in primis. Eam quum amaret Minos, inſequeretúrq; illa fugiens in retia capiendis demiſſa piſcibus ſe præcipitem dedit. Sed deam fecit Diana. Eandem colunt Æginetæ quoq;, comparuiſſe ipſis opinati: ſed ἀφαίαν cognominant, ſicut Cretenſes δίκτυνναν. Quo tamen cognomine Diana
B quoque ſignificatur, vt in Laconicis rebus à Pauſania proditum ſcimus.

Albanorum qui ad Caucaſum ſunt, mores: deq; ſeruis qui apud eos Sacri nuncupantur.

Cap. XXVII.

ALbani, qui ad Caucaſum Iberiæ adiacent, corpore prægrandi, nec inuenuſto perhi-
C bentur, ingenio minimè fucato aut ſubdolo. Nummorum quoq; plurimum imperiti. Vltra centum numerando non progrediuntur. Sicuti nec pondera norunt, aut menſuras, neque item belli, ciuilitatis, agricolationis vllo modo gnari. Armantur tamẽ, exeúntque in pugnam, ſed Armeniorum more. Linguarum apud eos varietates ſex & viginti. Aranearum illic virus cogit ridibundos emori, interdum etiam flendo, nimio ſuorum deſiderio. Dij apud eos, Sol Iupiter,
D Luna, ſed hæc præcipue. Sacerdos eius poſt regem primas habet. Sacris præeſt ſeruis. Sacræ item regioni. Seruorum pleriqne numinis afflatu vaticinantur. Præcipuum ex iis inerrantem ſyluis ſacra peruinctum catena ſacerdos annuis epulis ſumptuoſius ſaginat, mox ad immolationem producit, cui ad id muneris deſtinatus haſta ſacra per latus cor transfigit, tum ex labentis modo concipitur vaticinium. Apud Albanos plurimus ſenectuti honos. Defunctorum
E vel meminiſſe apud eos ſceleris loco: cum quibus tamen pretioſa infodiunt, inde genti paupertas ſumma.

Maſſagetarum mores: item Tapyrorum, Bactrianorum. De Phigaleu pulchra, Caſpiorúmque, ac Derbicum item ritus.

Cap. XXVIII.

F MAſſagetarum ritus eximiã præferunt contemplantibus admirationem, deos omnes deſpicantur. Vni modo Soli rem diuinam obeunt, equo immolato. Singulis ſua ſunt coniugia, ſed & cum alienis congreſſus, verũ nec clandeſtini: in propatulo id fit, ſuſpenſa è curru pharetra. Eximium apud eos mortis genus, ſi iã magno natu fruſtilatim diſſecentur, ac interſitis ouium carnibus, mixtim vorentur. Morbis tabeſcentem interiſſe, calamitatis cenſetur genus.
G Proinde eiuſmodi in laniatum, veluti impij, abiiciuntur feris. Pedeſtri, equeſtríque militia præſignes. Arma illi arcus, gladius, thorax cum ſecuri ænea. Aureis ſuccingũtur zonis, gladiis diademate porrò cultis. Aurea & equorũ ornamẽta. Argento carẽt, & ferri rara illis copia: æris auriq; metallis fœcundiſſima regione. Inſulares ve-

rò exuti ſeminio radicibus victitant herbarum & fructibus non vrbanis. Indumenta ex arborum libris. Potus illis expreſſus è pomis, quicunque eſſe poteſt, ſuccus. Quibus in paluſtri loco ſedes ſunt, piſcitio aluntur, integumenta corporum è phocarum coriis conſuunt. Adiacent Hyrcaniæ Tapyri. Genti mos eſt, vt ſuſceptis liberis aliquot, vxores aliis item habendas, quærendæ prolis gratia, tranſmittant. Sicuti Catonem Portium Hortenſio indigenti Martiam eſſe impertitum, veteri Vrbis more, poſt alios cecinit etiam Lucanus. Vinum his adeo gratum, tradit Bæton, qui Alexandri fuit βηματιστὴς, in libro De itineribus eiuſdem; vt eo perinde ac vnguento oblinerentur, quod ipſum comprobat Cteſias quoque. Inſuper & δικαιοτάτους, id eſt iuſtiſſimos eſſe prodit. Sed de barbaris minus fortaſſe mirum: quoniam Phigalei (Meſſeniis adiacent hi) vino eatenus adlubeſcunt, vt non alibi quàm in cauponis habitent, hoſpitibus domos elocantes cum vxoribus, hoſtilis tubæ ne in ſomno quidem ſonum perferentes. Hos vt in mœnibus contineret, belli tempore imperator Leonides, non alia conſequi ratione potuit, quàm ſtructis inibi cauponum tabernaculis. Id quod de Byzantiis prodidit Aelianus. Superioris ſententiæ Pauſania auctore locupletiſſimo. Bactrianorum efferatos mores explicans Oneſicritus, quamuis non omnino Geographus nobilis aſſentiatur, ſenio iam feſſos, aut etiam morbo implicitos canibus obiectari prodit, diu ad id opus deſtinatis, quos & proprio gentis vocabulo Sepulchrales nuncupent. Caſpiorum pietas illa præcipua eſt: parentes, haud ſecus ac feras immanitate conſpicuas, occluſos & arctius aſſeruatos fame necare, præſertim vbi ſeptuageſimum emenſi annum fuerint. Sunt & qui ita ſcribant, Quiſquis eam tranſcenderit annorum metam, in ſolitudine aſtitui: alios rei euentum è proximo curioſius inſpectare. Siquidem quem aduolantes aues vnguibus ac roſtris concerpſerint, violentius ex ſandapila diripientes, felicitatis argumentum arbitrantur. Si à feris aut canibus conuellantur, non ita. Quòd ſi à nullo attingatur, deflent perinde ac infeliciſſimum. Derbices delicta omnia etiam minima, vltimo digna ſupplicio cenſent. Tellurem deam agnoſcunt. Rebus diuinis fœmininum nullum adhibēt, ſed nec in menſam admittunt. Septuagenario grandiores iugulant, aduocato ad epulas proximo quoq;, miſerrimos arbitrati, qui morbo intercipiuntur, vt ſcribit Hieronymus quoq;. Vetularum carnibus non veſcuntur, præfocatas modo condunt. Si cui fatalis aduenerit ante præſtitutam metam dies, itidem ſepeliunt.

Medorum, & Armeniorum ritus. Vermes niuium. Niuis rubentis ratio. Veſtes talares quarum ſint gentium. De Anaitide Perſarum dea pleraque non ingrata. Ciceronis locus explicatur pro lege Manilia. Sacarum feſta. Saca dies. Mediſmus quid.

Cap. XXIX.

MEdorum mores cuiuſmodi fuerint, Perſæ illos plurimum imitati, præcipuè declarant. Operimenta corporum illis ſunt tiara, cidaris, pileus, manicatæ tunicæ, anaxyrides, ſtola quam Perſicam nuncupant. Equitandi porrò ſolertia, ſagittas excutiendi ſtudioſa exercitatio, cultus, regum adoratio non aliunde, quàm ex Medis propagata. Medicorum regum eſt, vxores multas ſibi quærere. Quem morem incolas item montium ſeruare, aliiſq;, proditum eſt: intra ſeptenarium ſubſtituiſſe numerum, nefas. Mulieribus quoque decorum, viros habuiſſe quàm plures, paucitas deformat, & infelicitatis creditur genus, præcipuè ſi quaternarium non exceſſerint. Qui ad Aquilonia reclinantur magis, ob locorum tenuitatem ex frugiferis arboribus ſibi alimenta conquirunt, ex toſtis amygdalis panibus comparatis. Poma item perſiccant terúntque, inde globantur in maſſas. Vino vtuntur, quod ex certo radicum genere prolicuerint. Veſcuntur & ferarum carnibus: nam mitiora pecora negligunt. Armeniorum mores medicis perſimiles. Aquilonia eius tractus mirè niualia ſunt. Proditur memoriæ, per montana pergentes repente ita grumis niuium adobrui, vt nuſquam emineant: exerunt illi haſtilia, quæ ad eũ vſum comparantur, tum ne præfocentur, commeante aliquo modo ſpiritu, tum eo ſigno ab inſequentibus opem implorantes, ſæpéque ita euadere incolumes. Progignuntur ex niue item animalia quæpiam, hirta pilis & rubida, quoniã & ipſa nix vetuſtate rubeſcit: quod ex Ariſtotele eſt, quinto De animalium hiſtoriis: Apollonides vermes nuncupat, Theophanes verò teredines montanas, in quibus concipiatur humor vel in potu gentibus illis gratus. Prodit quodam loco Homeri interpres nobilis Euſtathius, inibi quandoque rubentes viſitari niues, quòd loca illa ſint μιλτώδη, hoc eſt milto ſcateant, ſiue minio, vnde exhalationum vi inficiatur nix. Quæ ratio item ſanguinis copia largiore effuſa, rorem reddere cruentum quadamtenus poteſt: quod apud Troiam factum quandoque, ſignificat Homerus, quum ψιάδας αἱματοέσσας dicit, id eſt cruẽtum rorem. Armeniacam veſtem Theſſalicam intelligunt, hoc eſt talares tunicas. Quas in tragœdiis etiam Aetolicas appellare, moris eſt. Lõgiores autem veſtes geſtare, Theſſalicum purãt, ex ſitu frigidiore ad Boream ſpectante, vnde & ſcenici cultus prorepſere. Armenios à Phrygibus propagatos, produnt nonnulli, & propterea τῇ φωνῇ πολλὰ φρυγίζειν, i. linguæ ſono Phrygem agere. Perſicis diis immolant Medi, Armeniiique. Sed hos Anaitidem colere in primis, fama eſt, ita more condito, vt vel nobilitate præſtantes eius miniſterio dedicent filias, quæ inibi corporis pudicitia in vulgus data, velut inde auguſtiores factæ mox traduntur viris, nemine non coniugia id genus alacriter admittente, tanta ſæpe humanis animis oboritur caligo, concepta ſemel peruerſiſſima religionum vanitate. Huiuſmodi quippiam de Lydorum mulieribus prodit Herodotus, quæ paſſim ſubſtratæ amatoribus, hoſpitali eos plerunq; benignitate confouent, ac donis afficiunt pluribus longè, quàm excipiant ipſæ. Eum tamen haberi delectum, vt in turpitudinis fœdera cõdignos modò admittant: ne quis fortè vel litigantium aquarios (vt ſic dicam) in participatum opinetur veniſſe. Quod de Anaitide Perſarum dea diximus, ſciendum amplius:

Sacarum

A Sacarum feſta quę dicuntur, eius numinis honori eſſe dicata, quando & facer illi dies vocatur Saca. In iis verò turba virorum iuxta & mulierum miſcellanea largius vina ingurgitare aſſueuit, vel vſque ad ſtuporem. Celebritatis ratio ex hiſtoria eſt, quòd Cyrus per temulentiam Sacarum copias ad internecionem deleuiſſet in caſtris, quæ differta vino, ſimulata fuga, reliquiſſet ipſe. Iucundum relatu eſt: ſtatuam ex auro ſolidam primum in Anaitidis templo poſitam, quod
B annales prodidere: quoniam eſſet illis gentibus numen eius ſacratiſſimum. Direptam ædem ferunt, quum bellaretur in Parthos ab Antonio vulgata inde fama, eum qui violare templum, ſacrilegas admouendo manus, auſus fuiſſet primus, oculis eſſe captum membríſque, ac ita denique expiraſſe. Propterea quum Bononię à veterano cœna hoſpitali, ſcitari Auguſtus inſtitiſſet, veráne eſſent quæ iactarentur vulgò: reſpondit, Eius nunc maximè cruorem exhauris
C Imperator: ego enim ipſe ſum: & quicquid mihi eſt, ex ea conflatum præda eſt. Deam hanc ſunt qui Dianam interpretentur, quam à Lydis eximiè coli, Herodoto credimus & Pauſaniæ in Laconicis rebus: ſed Strabo etiam ab Armeniis inſigniter ſuſpici prodit, præcipuè Zeletica regione. nam fuit etiam Armeniæ regio Anaitis. proinde hanc à Cicerone ſignificari deam puto, quum pro lege Manilia, Romanos Tigranis re-
D gnum ingreſſos, barbaris ſuſpicionem prębuiſſe, ſcribit, quòd fani locupletiſſimi & religioſiſſimi diripiendi cauſa, in eas oras exercitum adduxiſſent. Id parergon fuerit: medismum Thucydidi, id eſt μηδίζειν dici, quum Medorum partes quis fouet, ac amplexatur.

Cappadocum mores. Cappa triplex peſſimum quid. Cur præſignia tam vitio, quàm probitate, dicantur Cappadoca. Cappadocius panis. Heptacometarum ritus,
E *& Moſynæcorum. Inibi quid Moſynos. Stathmi Paraſtades. Allaga. Manſiones. Vares, hoc eſt Βαρεῖς. Item de Tibarenis. Stammata quid. Mel, quod ſtupidos facit. Colchorum mores.*

Cap. XXX.

CAppadocum mores parum excuſſos, parúmque ex fide habitos veteribus, argumento eſt quod Sudas ſcribit, iactatum vulgò, τρία κάππα κάκιστα, triplex cappa peſſimum: quo
F gens deformatur triplex, Cretum, Cilicum (nam inde etiam frequens Græcis verbum eſt κιλικίζειν, quod eſt aſtutè maleficéque circunuenire, ſicuti αἰγυπτιάζειν) denique Cappadocum. Sed & idem κάππα δικῶν, pro malo interpretatur. Irrepſit inde forſan ſimplici plebeculæ, vt præſignē cuiuſpiam prauitatem manifeſtius pleniúſque præmonſtrare geſtiens, vſurpet frequentius, Eſſe illum ex Cappadocia. Sed & in laudem enuntiatur quandoque id ipſum. Fortè quoniam in
G Cappadocia, quum quandoque equina defeciſſent armenta, moniti Apollinis oraculo indigenæ ab Agrigento vſque ſeminium petiere: vnde ſuccreuerint longè præſtantiora. Agrigentini verò equitij gloriam, Pindaro aſtipulante, ſacra Græciæ certamina indicant. Sunt qui indidem ſequitia item proba mitti ſolita interpretentur. Eſt & plauſibilior ratio alia, quam inferemus mox. Enotatum annalibus eſt, quum in ea gente regium genus interextinctum periiſſet, ſenatum populúmque Romanum conceſſiſſe, vt ſui iuris liberíque dehinc Cappadoces forent. At enim principes re vniuerſa amplius perpenſa, enixiſſimè libertatem quam concoquere nequirent, recuſare inſtiterunt, oraréque, vt regem habere liceret. Romani, rem nimio plus admirati, extare quibus dulce illud inſitúmque libertatis nomen ſorderet, recuſaréntque quod non cæteri modò mortales, ſed cuncta animantia vitæ ſæpe diſpendio ſumma expetant vi, liberum illis permiſere, vt quando libertatem pati nō poſſent, regem vt collibuiſſet, conſtituerent. In Cappadocia optimos fuiſſe artopœos, ſcribit Athenæus, ſicuti & in Phœnicia Lydiáque. Cappadocius panis, mollis intelligitur, cuiuſmodi in Cappadocia fieri conſuerat: eum Syri, lachman vocant: à Græcis, ab teneritudine dicitur apalos. quod idem non tacuit auctor quoque. Heptacometas inuenio dici barbaros quoſpiā ad Ponti regionem: eos Scythicum montem incolere, Stephanus putat. Cydiſſam hunc intelligit Strabo. Agreſtis naturæ exſuperantia hi præcipuè celebrantur. Nonnullis eorum ſuper arbores degentibus: aliis verò in turribus: vnde & Moſynœci quoque nuncupantur: quippe moſynos, turres dicunt. Scribit in Onirocriticis Artemidorus, Moſſynes canum more in propatulo peragere concubitum: quod, inquit, gentibus aliis ἄπρεπον νενόμισται. Sunt ex Græcis tamen, qui moſynos pro ligneis malint domibus accipere, ſicuti Apollonij interpretes. Ad quod alluſerit poeta ipſe, quum inhabitare illos dicat ὑλήεσσαν γῆν, id eſt nemoroſam terram. Sicuti animalium ſepta tectáque dicuntur ſtathmi, atque item zooſtaſia, & omnino agreſtes domus vocantur ſtathmi. Apud Homerum in Odyſſea, pars ianuæ ita nuncupatur: paraſtada appellauit tragicus poeta. Sunt & in hiſtoria ſtathmi, vt alibi diximus, quos intelligunt loca quieti præſtituta iter agentibus. Allagas vocant alio vocabulo. Sic interualla locorum ſupputari ſtathmorum numero aduertimus. Ad hoc pertinet illud Hieronymi quoque, id interpretantis ad Fabiolam: Hæc ſunt caſtra filiorum Iſrael, qui egreſſi ſunt de terra Ægypti. quas Græci, inquit, σταθμοὺς vocant: nos propter linguæ proprietatem ſignificantius, manſiones. Stathmodotem, in Demetrij vita apud Plutarchum dici inuenias, eum qui militibus hoſpitia diſtribuit. Nam eſt ſtathmus, στρατιωτῶν κατάλυσις. Sunt & prope Pitanem ſtathmi: vnde vinum ſtathmitas celebratum Græcis. Stathmos apud Herodotum, & hyperthyra interpretatur Valla cardines & poſtes: rectius forſan facturus, ſi ſtathmi appellatione limen intellexiſſet. Hyperthyri verò lapidem, qui hoſtio ſuperincumbit. In Ciſſia regione fuit Darij ſtathmus nomine Anderica. Stammata verò in ratione militari, ſunt militibus in acie deſtinata loca: vnde eſt illud Hieronymi paræmię quadam facie pronuntiatum: Cur (inquit) omiſſis, ſuper quibus pugna eſt, de ſtammate ac loco certaminis egrederis? Porrò domus vndique occluſæ, ac turrium modo ſuſtructæ verbo ἐξαιρέτως βαρεῖς, à Palæſtinis dicuntur.

In eodẽ mundi ſitu habentur & Tibareni: nam Tibarenida terram nuncupat Argonauticon ſecundo Apollonius. Iuſtiſſimos dicunt hos. Nec prius prælio congredi cum quopiam, quàm diem, locum, horam, ex fide hoſti denuntiarint. Memorabile eſt quod Nymphodorus ſcriptis mandandum cenſuit: ſi quando pepererint inibi mulieres, viri in lectulis decumbunt, vt puerperæ apud nos, illis curioſe vxoribus præminiſtrantibus. Tibarenos Ephorus ſcribit, luſum amplexari in primis ac riſus, quòd in iis maximam felicitatis partem arbitrentur cõſtitutam. Moſynœcorum è lignis deſilientium in peregrinos prætereuntes aſſultatio ſanguinaria gentis truculentiam amplius infamat. Quin & in tam alta barbarie ſceleris tamen intellectus eſt. Naſcitur in Heptacometarum arboribus mellis genus medicati. Eius virus hauſtum ſtupidos facit, exſternátque mentem. Hoc genere tres Pompeij cohortes ad internitionem contrucidaſſe illos conſtat, infeſtis animis eiuſmodi potum propinantes. Colchos dici nunc Lazos, enotatum alibi eſt. Sunt verò tumidiores natura & præter decorum natura iactabundi: nec abſurdè forſan, quando non alia ferè gens gloria cenſetur excellentior, aut felicitate, vel diuitiis, necnon morum præſtantia cum loci opportunitate. Regia illis inſignia ſunt, aurea corona, lapillis diſtincta pretioſis, longior veſtis auro intexta, calcei rubro infecti, mitra item auro & gemmis viſenda: chlamydem geſtaſſe purpuream, illis nefas, alba vtique permittitur, nec vilis tamen, quin auro intertexta vtrinque: fimbriæ propendentibus lapillis, & apparatu alio planè inſignes.

Indorum veterum ac recentiorum ritus. Arbor tala. Herculem coli ab Indis, gigantis nomine. Acratopoſia certamen. Bibaces philoſophi. Xenocrates. Philoſophorum genera duo. Brachmana. Germana. Linum Indicum. Animam qui primi immortalem aſſeruerint. De columbis meleniis, & nymphis. Meliadibus. Hypomelides. Melia aſtragali. Orõtis cadauer mirum. Malum. Meline. Mely homines cur.

Cap. XXXI.

INdos veteres ante quàm in eos expeditionem iniſſet Liber pater, non aliis fere cultos moribus fuiſſe, perhibet hiſtoria, quàm Scythas. Nullæ ergo illis domus, nullæ vrbes, nec immortalium deorum templa erant. In plauſtris tranſmittebatur vita non alia, quàm nomadica, nulla ſacrorum cura. Non aliunde integebantur corpora, quàm ex occiſarum in venatu ferarum pellibus. Alimenta ſuggerebat arboris cortex, quæ illarum gentium vocabulo Tala nuncupatur: in cuius faſtigio prodeunt velut cucurbitulæ agreſtes, cuiuſmodi in palmis conuiſuntur. Nec non ferarum incocta caro. Diu verò pòſt, commeante illuc cum exercitu Libero patre, & inædificatæ vrbes ſunt, ſancitæ leges, templa quoque ſtructa diis. Vini item ratio, ac ferendi præmonſtrata illis. Armorum ſcientia tradita: ſed & vnguentorum, ac ſatyricæ ſaltationis, quam Cordaca dicunt. Herculem quoque Indiam appetiſſe, conſtans fama tenet, &

A auctor probat Megaſthenes. Proinde ab illis coli religioſius, verùm Gigantis nomine. Iuſtitia inibi adeo ſancta, vt proditum monumentis ſit, ab Indis exteras gentes nunquam bello appetitas, ne quid parum iuſti interim admitteretur. Sepulchra illic defunctorũ honori nulla. Quando virtus & vitæ integritas propagandę memoriæ amplius ſufficiat. Memorabile illud eſt: Indiam eſſe prorſum ſeruitutis expertem: nemo enim ibi vel indigena, vel externus ſeruitutem B ſeruit. De Lacedæmoniis, ſi helotas modò exemeris, idipſum quoque narratur. Indos in ſeptẽ diſtribui ſpecies, proditum ſcimus: principe loco philoſophis conſtitutis, quibus vna tantum ſacrificula incumbit cura. Interim verò & diuinacula, quando vis hæc non alij ferè contingere creditur, quàm ſapienti. Si quem præſagia ter fruſtrentur, ſilentij perpetua mulcta irrogatur. Secundo loco agricolationis periti, tam à cæteris feriati, vt inter congredientes acies, volantia C tela, armorum ſtrepitum, nihilominus omnis expertes curæ iniuncta ſibi munia obeant, nec laceſſantur vel minimo. Inſequuntur hoſce pecoris magiſtri, mox & opifices inſtitorèſve. Quinto ſtatuunt loco bellandi peritos, & armis tantum innutritos. Ab iis viſuntur, quos dicere epiſcopos rectè poſſumus. Horum verò muneris eſt, quid in quaque geratur parte, peruigili cura explorare, ac mox regi inſinuare, vel magiſtratu fungentibus: ſicubi regia abſit poteſtas. D Mentientibus mulcta irrogatur grauis. Sed necdum deprehenſus proditur quiſpiam. Poſtremò habeatur, qui iuſtitia culti in primis ac ſapientia ſuper republica cum rege vel magiſtratibus capita conferunt. Per connubia porrò genera promiſcere, nefas: in ſua ſe pellicula, intráque modulum proprium continere ſe, cogitur vnuſquiſque. Philoſophia tantum neminem diſcludit. Mores gentis priuatim relatu haud indigni. Carbaſis talaribus corpora conuelantur. So- E leis præmuniuntur pedes. Caput linteis globatur: inaures propendent, ſi opulentiores ſint, elephantini. Sed aureis ornamentis nec lacerti carent, nobilioribus præſertim. Capilli cura nõ negligens: detondent tamen rarius. Mentum quoque illis intonſum: facie reliqua ſpecioſius leuigata. Sed illud anxiè inficitur nec fuci vniformi genere. Furti ſe alligaſſe, ſcelus apud eos nefarium. Literas prorſum ab Indis ignorari, pleriſque proditur. Proinde legibus vſos non F ſcriptis, ac memoriæ præſidio cuncta diſtribuiſſe. Alicubi tamen reperio, in ſindonibus ab illis ſcriptitatum: verum, elementis haudquaquam peregrinis vti. Simplicitatis ac parſimoniæ argumenta plura. Lis apud eos rara. Teſtibus non indigent, aut obſignatione vlla. Fide plurimum tractantur omnia. Nec domui aſſeruandę curioſius intendunt. Vinum neſciunt, præter quàm diuinæ rei cauſa. Potus illis ex oryza. Ex hordeo ferè cibus. Sunt qui Indos eſſe Philœnos, id eſt G vini amatores, catenus prodant, vt Calano moriente, præter gymnica & muſica ab Alexandro propoſita certamina, etiam acratopoſiæ, id eſt meraci potus, ſit inſtitutum: in quo primas occupanti talentum foret præmium: ſecundas autem, minæ triginta: tertias, decem. Mortuos verò inibi ſtatim quinque & triginta, mox etiam ſex.

ſex. Qui plurimum bibit, ac vicit, meri choas
perſiccauit quatuor, nomē homini Promachus.
Sed hunc cur miremur? quum ab hoc aditu lau-
d s ne philoſophi quidem abſtinuerint: quan-
do tyranno Dionyſio, in feſto quod Choes dici-
tur, aureæ corollæ præmium ei proponente,
qui vini choam hauſiſſet primus, inſigne id Xe-
nocrates arripuit. Sed Indos repetamus. Incolu-
mitatem exercitio quærunt & perfrictionibus:
adhibentur ſtrigiles ex hebeno præcipuè cor-
porum expolitioni. In qua deprehenduntur cu-
rioſiores. Superſtitio illa in ſacris plurima, non
iugulandi, ſed victimas præfocandi: ne quid de-
minutum honori diuino cedat. Indos verò ho-
ſce in primis deos eximiè venerari, Iouem plu-
uium, Gangem fluuium, & Indigetes genios. Si
à rege abluantur capilli, feſta dies agitur, mit-
tuntúrque dona ampliſſima, geſtiente vnoquo-
que opes ſuas certatim oſtentare. Sunt qui à ſa-
pientibus eorum deos credi putent, quicquid
colere adorti ſint, præcipuèque arbores, qua-
rum oblæſio capite expiatur. Lunæ curſu tem-
pora metiuntur: nec vt plerique, orbe ſyderis
pleniore, ſed vbi curuari cœpit in cornua. Indos
philoſophos ſunt qui bifariam partiantur, vt a-
lios Brachmanas nuncupent, quos & Brachmas
vocant: alios verò Germanas. Brachmanum pla-
cita eſſe, vitam præſentem credi oportere, velu-
ti conceptum vitalem. Mortem verò, egreſſum
ad veram felicémque iis vitam, qui rectè fuerint
philoſophia imbuti. Propterea meditatione
multa ad mortem inſtrui. Item mundum habe-
re tempus initiale, tenderéque in interitum. Eſſe
quoque globatum forma. Deúmque vniuerſo-
rum opificem moderatorémque per cuncta
meare. Mundi exorſus eſſe ab humectationis
elemento principe. Rurſúmque præter elemen-
ta quatuor, quintam haberi naturam, vnde cæ-
lum promicuerit, & tot tantorúmque ſyderum
præſignes, collucentéſve oculi. Chaldæos & In-
dorum magos humanam animam eſſe immor-
talem, primos omnium tradidiſſe, Pauſanias
monumentis prodidit: quos multi præterea
Græcorum ſint inſequuti, in primis autem Pla-
to. Et in libro De pomo, quiſquis fuerit auctor,
adnotatum inuenias: ſcholaſticos qui morienti
aderant Ariſtoteli, quum is iam exſpiraſſet, ſic
virum affatos, Qui philoſophorum animas ex-
cipit, & tuam colligat, in ſuis recondens theſau-
ris, vti animam addecet recti hominis & perfe-
cti, qualem te nouimus. In philoſophiæ com-
munionem vxores non admittere: ne ſi impro-
biores paulò natura comperiantur, arcana re-
rum prophanis infundant pectoribus: ſi vero ad
bonitatem factæ, ne à viris diſcludantur, diuer-
tántque. Siquidem quibus voluptas, dolor, mors
contemptibiles fiant, non facilè ſeruitutem cō-
coquere. Hoc genus eſſe diis amicum, Hiero-
cles ſcribit, ſolique deſponſos præcipuè. Ab o-
mníque abſtinere creophagia, id eſt carnis cibo
victúque. Agere item vniuerſum tempus hype-
thrios, id eſt ſubdiales, ac veritatem amplexari
præcipuè. Lineis contegi amiculis: quæ certò
nentur è lapidis genere, ignibus inuicta: ſed
quæ nec perpurgentur aqua, verum vbi ſordes
inſederint, in flammam coniecta ſplendeſcunt.
Ex Germanis verò cenſeri eos honore præſta-

A re, qui ſyluicolæ dicantur, vini, Veneris, ac om-
nino humanioris victus expertes. Ab iis proxi-
mè coli medendi peritos: quorum philoſophia
circa humani corporis contemplationem di-
ſtringatur: verum, nō aliunde peti medicamen-
ta ferè, quàm ex victus ratione. De Indis illud
amplius: mulieres alioqui pudicitia celebres, e-
lephanti tamen pretio oblato, amatoribus pu-
dorem ſubſternere, nullo inde præfloratæ famæ
diſpendio. Quin laudi facinus ducitur, quòd
B tanti earum forma cenſeatur. Nuptiarum ritus
non ferè alius, quàm vt vbique ferè dotis leno-
cinium abiungatur omne. Virgines quum eſſe
nubiles cœperint, in publicum à parentibus
producuntur. Accurrente (vt aſſolet) multitudi-
ne, libera illis datur optio, è iuuenum turba vi-
rum ſibi ſeligendi, quem virtute aliqua inſigni-
ter præſtantem putent. Apud Catharos Indos
irroborauerat mos, vti cum defunctis viris de-
flagrarent vxores. Natum id ex veneficij crimi-
C ne, quo ſublatus à quapiam dicebatur maritus.
Apud eos, quibus imperauerat Sophites, pul-
chritudo eximiæ venerationis eſt, quo nomine
infantes acriter explorant, ecquid ſint ad pul-
chritudinem & robur facti: neque enim ali s e-
ducantur. In matrimoniis item contrahendis
præter venuſtatem cum proceritate nil curant
magnopere. Oritæ defunctorum cadauera feris
obiectant voranda. Cedroſij, inhoſpitales ac fe-
ri, vngues tota nutriunt vita, ferarum amicti e-
D xuuiis. Cete in cibos adhibent, quorum ſpinis
trabalibus tecta contignant, ſquammis tegula-
rum vicem ſubeuntibus. Gedroſij ab aliis di-
cuntur hi. In Polyhiſtore Cedroſij. Sed vitiatum
putant codicem nonnulli. In Indis porrò tra-
duntur enaſci columbæ, vt Ælianus inquit Va-
riæ hiſtoriæ primo, μήλινας τὴν χρόαν, id eſt meli-
ni coloris: de quo Hermolaus aliqua. Sunt ta-
men & nymphæ dictæ μηλιάδες. Nam aſtragali
etiam μῆλα dicuntur. Milium Varro ex Græ-
E corum theſauris produci ſcribit, quod illi meli-
nem dicant. Scire tamen licet: melinem Dioſco-
ridi, & Theophraſto eſſe panicum: id quod à
noſtris eſt item obſeruatum. Melios, id eſt μηλίους,
homines in Theogonia vocat Heſiodus, vel (in-
quit interpres) quoniam ex Meliis ſint nym-
phis progeniti, vel quòd nati ſub arborem fra-
xinum, quam vocant Meliam, ſint abiecti. Hy-
pomelides poma ſunt, vt Gargilius Martialis
aſſerit, cuius vtitur teſtimonio frequenter Pal-
F ladius, ſorbo ſimilia, mediocri arbore, flore can-
didulo, dulcedine acuto ſapori remixta. Indos
fuiſſe hominum primos, probabile Pauſanias
habet, ſi areſcente mole terrena, ſolis vi enatum
prodiit humanum genus. Fuiſſe item cæteris
longè proceriores, vel Orontis argumento, qui
Indorum generis eſt creditus, oraculi Clarij te-
ſtimonio, Syris conſulentibus, cadauere com-
perto in Orontis fluuij alueo, cubitorum vnde-
cim, & amplius. Nauigia Indis ſunt ac Æthio-
G pibus, nec pice lita, nec compacta ferro, ſed la-
queis arctantur. Cauſam facti augurantur non-
nulli, quia inſint in eo mari ferrum ad ſe per-
trahentes petræ. Id haud videtur verum,
quoniam Romanorum claſſibus illic res geren-
tibus, nil obuenit eiuſmodi. Potior ratio eſt,
quæ de metalli promitur inopia, ſed nec aliun-

de inuehi licet, quando ne fiat, morte caueri traditur.

Taxilitarum mores perabſurdi in filiarum nuptiis. Carmanorum ritus.

Cap. XXXII.

SEd enim quæ de Taxilitis memorantur, etiam ſi perabſurda prorſum, & quæ vix impetrent fidem, à pleriſque cenſebuntur, nihilominus tam honeſtè prodi, à nobis poſſe adiudicauimus, quàm prodita ſunt, auctore præſertim graui, & cui propemodum diſpudeat non adcrediſſe. Eſſe verò Indici tractus vrbem Taxilem, ex Strabone, Stephano, cæteris ferè, notiſſimum. Inibi ergo fortunæ tenuioris homines, inopia premente, filias habentes illocabiles, vt quoquò poſſint, foras tamen obtrudant, ætate florem attingente, productas in foro ſtatuunt, incinentibus tubis claſſicíſque, quibus alias cani bellicum, moris eſt. affluente paſſim multitudine, adeunti propius puella corporis poſtica reuelat, ingerítque mox & antica. Si hac ratione non diſplicuerit, nubit. Traditur & illud: functos fato vulturibus obiectari: ſed & vxores in multorum venire participatum. Carmanis id ineſſe peculiare, ſcribunt Græci, vt in conuiuiis percuſſa faciei vena, profluentem inde cruorem vino commiſceant, atque propinent, amicitiæ finem ſtatuentes, ſanguinem guſtaſſe mutuum. Mox verò vnguentis caput collinere, repercutiendis vini exhalationibus.

Sogdiorum iuuentum admirabilis animi magnitudo.

Cap. XXXIII.

SOgdianam eſſe regionem, tradunt coſmographi, prope Bactrianos, cuius incolæ dicãtur Sogdij, vel etiam Sogdi. Eſſe verò locorum pleraque inculta, & habitatoribus vacua. Cuiuſmodi fuerint incolarum mores, vel vno retegi argumento facillimè poteſt. Quum in eo ſitu res gereret Macedo Alexander, producti ad eũ ſunt Sogdij ad triginta ferè numero captiui, vt facilè apparuit, & nobilitate præſtantes, & corporis robore haudquaquam inter poſtremos. Iuſſerat eos ad vltimum abduci ſupplicium rex: id vbi animaduerſum ab eis eſt. putares emiſſos vinculis domeſticum repetere ſolum, maxima alacritate pæana patrium, adhibito & modulatiore corporis motu, more choreas ducentium, recinere adorti ſunt. Renuntiatur id Alexandro, qui mirabundus, ſupereſſe cuiquam tantum animi, tantúmque elatæ mentis, vt mortis horrorem non compaueſceret, ſcitari ab eis perrexit, quænam lætitiæ tam importunæ, támque inopinæ ratio foret. At illi, Non alia (inquiunt) ratione geſtimus, quàm quòd terrarum principis imperio fatalem deſtinatúmque ſibi eſſent ſubituri diem. Quacunque occaſione alia morerentur, conſueta cæteris perturbatione ſortem oblatam fuiſſe laturos. Nunc, vt fortes addecet, mortem eſſe ſibi in votis: proindéque cantu lætitiáque laſciuire. Tum tãta animi magnitudine verſus in ſtuporem rex: Cupio (inquit,) noſſe, an ſit vobis optabilis vita citra vllas inimicitias meas? At illi, nunquam inimicos egimus, verum nos quum hoſtiliter inuaderes vrens vaſtánſque omnia hoſtiliter, occurrimus vim repreſſuri. Quòd ſi benignitate potius, quàm diuexatione, certare nobiſcum perrexeris, dabimus operam, ne officiorum viciſſitudine ſuperemur. At rex, Verum, quibus obſidibus pollicitationes obfirmatis? Vitam, inquiunt, quam contribueris beneficio tuo, fidei conſtãtiæque pignori obiicimus, redditu ri, quandocunque reflagitaris. Hiſce verò illi conditionibus emiſſi, quam dederant fidem, obſtinatis animis egregiè præſtiterunt, populares ſuos ſynceriter Macedonibus conciliantes.

Aſſyriorum ritus. Diſtinguantúrne à Syris Aſſyrij. Ilium. Troia, Dardania, ciuitas vna. Grammatia quid. Piſces deorum loco. Syrorum item mores, & Phœnicum. A quibus inuenta primùm aſtronomia, arithmetica, geometria. De Aſtreo pauca. Phœnicoſtola iacula Iamblichus Adad, & Adargatis. Virgo caleſtis ſignum. Chalcidia pocula, Syriaſis quid. Birrum. Sirus. Sir ciuitas. Phœnigmum quid, & ſiracum, aut ſycion. Syriſcus.

Caput XXXIIII.

ASſyriorum mores magna ex parte Perſici ſunt. Illud peculiare, vt ei negotio deſtinati triumuiri, integritate conſpicui & nobilitate præſtantes ea maximè ratione iam maturas viris puellas coniugio peruinciant: nam productas palàm, cõuocata per præconem multitudine, locare ſe eas velle pronuntiant, témque peragunt, vt quæque dignitate præcellit, ita elocantes principe loco. Babylon verò, quæ fuerat Aſſyriæ caput, cur ab Hieronymo purpurata dicatur meretrix, etiam ſi Roma inibi ſignificatur, & de mulierum eius loci impudicitia, ſubſtrato hoſpitibus pudore, alibi (opinor) vberius explicatum. Mos verò genti illi peruetus, ægrotos in viis proponendi exquirendique à prætereuntibus, an morbo id genus norint remedia. Etenim nemo tam improbè malus fuerit, qui ſciens nõ gratè impertiatur. Coma illis haud ſanè magna. In manu inſignis ſcipio eſt, prominet è faſtigio malum vel roſa aut lilium, vel omnino eiuſmodi quippiam. Mortuorum luctus inibi, qualis fermè in Ægypto. Defunctus eorum melle conditur & cera. Aſſyrios præterea in præliis capita ferreis præmunire galeis barbarico conſertis ritu, vt penetrare eas, non vſquequaque fuerit promptum. Clypeos porrò geſtare haſtáſque & pugiones Ægyptiis perſimiles, clauas item ligneas ferro inductas, ac lineos thoraces, auctor Herodotus eſt. Sed addit, Syros à Græcis nuncupari, à Barbaris Aſſyrios, vel Atyrios verius, quod ſcribit Dion, in quîs viſantur & Chaldæi. Porphyrio & Acron, Quæ nunc (inquiunt) Syria eſt, olim adiectione ſyllabica vocatur Aſſyria. Stephanus, Babylonium tractum Aſſyriæ nomine intelligit: quanquam & Aſſyrios alteros ſtatuit, quod Xenophon item primo Rerum Græcarum facit, Syris adiacentes: diſtinguit & Strabo & alij plures. Id quod in Ilio,

Dardania

Dardania & Troia factitatum. Sed, inquit Lycophronis interpres, Dardanus ex Samothrace cataclyſmi tempore ad Troiæ loca tranſmiſit, ac condita Dardania, humanis eſt perfunctus, viſeb turque inibi eius ſepulchrum, at poſterius Dardania, Troia, Ilium ciuitas facta eſt vna. Syrorum gentem eſſe natura leuem, obſeruauimus, átque nouandas res procliuem. Inde illud in Aureliano Flaui Vopiſci, Rarum eſt vt ſeruent fidem Syri, immo difficile. T. Liuius, Syri & Aſiatici Græci, leuiſſima genera hominum, ſeruituti nata. Eſt & ludis celebritatibúſque adeo deditum genus, vt Antiocheni, quorum & maxima & feliciſſima vrbs eſt, toto ferè anno tum in vrbe tum in ſuburbiis non aliud impenſius curarent, quàm ludos & feſta. Hiſtoriarum quoque ſextodecimo Poſidonius, Syrorum inceſſens delicias, oleo perungi eos pretioſo arguit, linique vnguentis, diei partem maximam in grammatiis (ſic autem communes vocant concœnationes) cibis ſaburrari & potu. At M. Cicero, qui fuit oratoris pater, Romanos Syrorum vænalium eſſe dicebat ſimiles: nam vt quiſque optimè Græcè ſciret, ita eſſe nequiſſimum. In Syria, inquit Vlpianus Digeſtis de cenſibus, à quartodecimo anno maſculi, à duodecimo fœminæ vſque ad ſexageſimumquintum tributo obligantur. In Syria fluuium nomine Chalum, *χάλω*, celebrat *ἀναβάσεως* primo Xenophon, in quo viſantur piſces magnitudine inſignes, ac miti manſuetóque ingenio: Eos, inquit, deos arbitrabantur Syri, nec iniuria affici patiebantur, ſicuti neque columbas. Omnes autem Syrias voluptatum ſcatere illecebris, auctor eſt Ammianus Marcellinus. Piſcium aurata ſimulacra, penatium loco illis ſunt. Sed & in templis argentei viſebantur piſces. Syros præterea Fortunam impenſius colere, Pauſanias tradit, cuius ſimulacrum apud Orontem concinnarit Sicyonius Eutychides. Sunt & Syri ad iocos & cauilla in primis factum genus: Sed & cultui diuino non incurioſe mancipatum. Proinde in Syluis Papinius,

> Quod ramis pia germinat Damaſcus.

Inceſſitur tamen Syrorum gens, vt mortalium auidiſſima, ſicuti Hieronymus inquit, necnon vafricia nimis ſolers, atteſtante id ipſum adagio ex Sudæ monumentis, *σύρος πρὸς φοίνικας*. hoc eſt, aduerſum Phœnices Syri: vbi verſuto imponere ſatagit verſutus. Sunt enim in Syria Phœnices quoque. Fuere item Syri quandoque in hortis operoſiſſimi: quod Plinius ſcribit, producta inde parœmia, Multa Syrorum olera. Phœnicum laus peculiaris in nauigandi præſtantia, & purpurarum piſcatu, quando Tyriam præſtare cæteris purpuram perhibent. Sidonij verò muneris à nonnullis creditur arithmeticæ ac aſtronomiæ excogitata ratio: quoniam nauigantibus vtraque peraccommoda. Sicuti geometriam ad Ægyptios reiiciunt, ob agrorum menſus identidem neceſſarios, nunquam non collimitiis pereuntibus, Nili exſuperantia oblimatis metis. Sed in Mercurium cæleſtis ſcientiæ primordia renuit Manilius illis verſibus:

> Tu princeps auctórque ſacri Cyllenie tanti,
> Per te iam cælum in terris; iam ſydera nota.

Auctor verò eſt Theon, quoſdam eſſe arbitratos, Aſtræum mathematicum excogitaſſe primum aſtrorum nomenclaturam: quo argumento, aſtrorum ſit dictus pater. Traditur illud quoque, vetera de atomis placita à Mocho Sidonio propagata primum. Illud obiter adnotarim, ab Pindaro eleganter dici phœnicoſtola iacula, quæ mittant Phœnices. Verum, de Aſſyriis illud amplius, quod libro quinto ſcribit Egeſippus, in Iudaica captiuitate pleroſque compertos, qui binones aureos deglutiſſent, quum adornarent fugam. Id poſtea ſpecie miſerabili inter alui inquinamenta aurum legebant. Quod quum inſpexiſſet Aſſyrius quidam, mox eſt in omnes propagatum. Inde diſſecabantur miſeri adhuc viuentes, ac ventris euiſcerabantur ſecreta, dum inter retrimenta aurum quæritur, duobus milibus nocte vna diſciſſis. Deum vero Aſſyrij quem ſummum habent ac maximum venerantur, Adad, verbo gentium illarum proprio, nuncupant. Significat autem non aliud ferè, quàm vnum. Adiiciunt & deam nomine Adargatin, quæ ea ſit etiam Atergatis, quo loco ibi indicabitur. Omnia horum numinum poteſtati ſubiecta, opinantur, ſolem interpretati terrámque. Argumento eſſe, quòd Adad ſimulacrum inſigne radiis cernatur proclinatis, ceu virtutis cæleſtis vehiculum illi ſit in terrenam aduenientes molem. Schematiſmo autem diuerſo terræ, ſeu Adargatis imagunculæ confingebantur, in ſublime radiis ſurrectis. Quod cæleſti affluxu progerminent cuncta planè de terreno velut fermento. Commeminit deæ item Baſſus in commentario, quod in Germanici Phænomena concinnauit, vbi de Erigone mentio eſt: cuius ſit leonem inter, librámque domicilium. Virginem (inquit) dici Cererem, arbitrati ſunt plerique, ſpicarum quas tenet, indicio. Alij Adagartin malunt. Sunt qui & Fortunam, quoniam ſine capite aſtris inſeritur. Obiter verò ſciendum, à Nigidio Figulo iuxta M. Varronem doctiſſimo, Virginem dici Iuſtitiam, vel æquitatem. Sub ſiniſtra quæ ſpicam habet magnitudine inſigni, quam ideo Virgini contribuunt (quod ſcribit Theon) quoniam ſit res præcipuè pia agricolatio. Virginem ſunt, qui Ioue genitam fabulentur, velut Heſiodus, *Δίκη Διὸς ἐκγεγαυῖα*. At nonnulli Aſtræi filiam malunt *καὶ ἡμέρας*. Ex Chalcide porrò Syriæ ciuitate, à Monico Arabe condita, propagatus creditur Iamblichus, philoſophiæ myſteriis copioſe imbutus. Illud obiter adnotarim, ambigere Euſtathium ab vtra Chalcide ducantur pocula dicta Chalcidica apud Comicum. Siriaſis ad Syros pertinet nihil: eſt enim eo nomine cerebri inflammatio, & panniculorum quos vocant *μήνιγγας*, auctor Paulus. Sirrum nuncupant ſubterraneam foſſam, id eſt cuniculum: *λάκκον* item dicunt. Sed & excauatio, in quam ſemina deponunt, eodem cenſetur nomine. Vbi recondantur in ſubterraneis frumenta, ſirros intelligit etiam Varro. Sir, in Illyrico ciuitas *πολυάνθρωπος*. Syriſcus vas plexile, in quo fici exponuntur vænales, meminit

Alexis apud Athenæum. Phœnigmum ſeptimo Therapeutices Galenus, id eſt φοινιγμὸν, pharmaci genus intelligit communicatum denique πρὸς ἀπτύων: ex thapſia concinnatur, aut napy, ac id genus aliis. Siræum, ex Pauli monumentis, ficorum vocant decoctum plerique, cum defruto nomine participato: ſicyon eſt ab Hippocrate nuncupatum.

Arabum ritus maximè miri. Zira. Siſyra. De ratione veneni ſcitu non indigna pleraque. Item de viperis pulchra, & palſamo ſeu balſamo. Scopeliſſare quid. Arabarchia vectigal. Arabarches. Lyciarches. Syriarches.

Cap. XXXV.

ARabum mores præcipua digni admiratione: primum, fratres honore filios anteire, traditur: quia natu grandiores ſint. Omnium bonorum participes conſanguinei ſunt: qui tamen cæteros ætate præcedit, dominus exiſtit, cenſetúrque. Communis item vxor, immo verò vna omnibus. Ingreſſurus ad eam baculum ante fores deponit. Moris enim eſt, vt baculum vnuſquiſque geſtitet. Eo viſo, reliqui congreſſui parcunt. Illa tamen cum ſeniore noctes agere, dicitur. Cum matre coiſſe, haudquaquam cenſetur impium. Deprehenſum adulterum mors eueſtigio conſequitur. Hic verò non alius eſt, quàm aliunde genus ducens. Arabum amicula ziras, id eſt ζειρὰς, vocat Herodotus: ſicut Caſpiorum ſiſyras, vnde Pactyes quoque dicti ſiſyrophori. Relatu iucundum in hac mentione, quod ſequitur. Erat filia regi mira ſpecie inſignis: erant & mares filij numero quindecim, quorum ſinguli ardentius ſororem amabant: proptereáque non deſinebant per vices ad eam ventitare. Aſſiduis verò illa congreſſibus delaſſata, lepido commento eludere omnes adorta eſt. Bacilla ſibi parauit, nihilo ab eorum bacillis diſcrepantia: quúmque vnus ex fratribus fortè digrederetur, arrepto quod depoſuiſſet baculo, confeſtim illa compar ſubiecit. Id videntes cæteri ab ingreſſu temperabant. Ita aliquandiu à Venereis facta quies. Sed quum fortè omnes in forum coiſſent, id intuitus ex eis quiſpiam, ſororis congreſſum petit. Verum, bacillo ante fores animaduerſo ex more, quum fratres alios agere in foro, ſciret, adultero dari operam coniectans, pergit inde trepidus & ira ardens ad patrem, quid vidiſſet, quid pro vero afferret, nuntiat. Indignabundus & minarum plenus accurrit is, baculum videt, ingreditur, innocentem reperit filiam. Adiiciamus porrò, quod notandum cenſuit Vlpianus: Arabum pleroſque in prædia inimicorũ lapides aggerere conſueſſe, quod σκοπελίζειν dicunt, id eſt ſcopeliſſare, quo ſignificabant, interituros malo leto, qui ea colere adorti forent, inſidiis illorum qui ſcopulos poſuiſſent. Quo fit, vt nemo audeat, crudelitatem veritus inſidiantium. Id, inquit, grauiter perſequi ſolent præſides ad pœnam vſque capitis. Dignum ſcitu: in Arabia vim balſami magnam ſubnaſci. vti Pauſanias arbitratur: qui tamen palſamum pronuntiat, balſamum minimè, in Bœotiis rebus. Amare porrò viperas tum arboris ſuccum, quo alantur plurimum, tum etiam vmbram: nam & in odoriferis ſyluis ſerpentes, ſiue ſerpulas, vt veteres loquebantur, reperiri frequentiſſimas traditum eſt: & ſcribit Bibliotheces quarto Diodorus. Vbi verò Arabibus appetat tempus Balſami ſucculentum excipiendi humorem, Scytalas fert vnuſquiſque duas aduerſum viperas: quippe inuicem iis alliſis, ſono illas abigunt. Interfeciſſe nanque cauent cum primis, balſamo ſacras opinati. Quòd ſi quem fortè mordicus apprehenderint, fit vulnus, perinde ac ferro illatum, ſed veneni timor nullus: quando cibis paſtæ odoratis viperæ virulentiam letalem alias, mitiore permutant poteſtate. Inſignem quippe venenis molliendis vel accendendis vim habent alimenta. Siquidem in Phœnicia compertum, vel habitu modò truculentioris viperæ pernecari hominẽ: quod radicum illic ſuccreſcentium potentia, creditur fieri. Arabici porrò inſtituti, & quidem legitimi fuit illud quoque, vt ſi parte aliqua regij corporis cauſatio ſe oſtentaſſet, proximi ipſum id aſſimilarent, quippe cenſeri ridiculum, moriente rege certatim adniti, vt ſimul contumularentur, ni idem & in corporis præmortua parte præſtarent. Luxum regis in thus ferentibus locis eum legimus apud Athenæum, vt in dies ſingulos talenta impenderentur Babylonia quindecim. Illud haud prætereundum omnino: ex Arabia in Ægyptum vim animalium inſignem ſolitam adduci, quo nomine vectigal Arabarchiæ celebratur Iureconſultis: cui qui præeſſet, diceretur Arabarches. Ad quod ſcienter eruditis coniectatum, id ſatyricum liquidò ſpectare, Ægyptius, aut Arabarches, dormitantibus in aurem vtranque interpretibus, vt aliàs non infrequenter. Nam ſic in Epiſtolis ad Atticum & M. Antonius Arabarchæ fœdatur appellatione, ceu Ægyptius foret publicanus, ob exigendi ſanguinariam atrocitatem. Lyciarcham tamen intelligunt ludorum præſidem, qui in Lycia celebrarentur: & Syriarchem, eorum qui in Syria.

Nabatæorum mores. Nabatem vocari ex adulterio conceptum. Regés apud Homerum ſolitos ſibiipſis ſubſeruire. Saracenorum inſtituta. Erembi qui, & vnde.

Cap. XXXVI.

NAbatæos eſſe felicium Arabum gentem, omnibus arbitror notiſſimum: à Nabate quodam ſic nuncupatam, Græci ſcribunt: dicique Nabaten ex adulterio conceptum. Horum continentiam laudibus efferunt celeberrimi auctores, necnon cumulandis aſſeruandíſque diuitiis curam exactiſſimam. Illud admiratione non caret: multam dici publicè iis, qui rem aliquo modo decurtarint imminuerintve. Augeſcentibus opibus, honor eſt domino exquiſitus. Rara inibi ſeruitia. Miniſteria ex cognatione frequentiora, vel ſibi vnuſquiſque miniſter eſt. Quo more ne reges quidem expertes ferunt, à quibus identidem parari dicuntur conuiuia. In iis plura duodenis exſiccaſſe pocula, ignominioſum. Rex ibi auctoritatis adeo dilutæ, vt non ſibi modò, verum & aliis interim admini-

adminiſtret, id eſt non autodiaconum modò agat, ſed antidiaconum quoque. Cæterum & Homerici reges eius quoque modi comperiuntur, ex quo item αὐτοδιάκονοι inueniuntur, id eſt ſibi ipſis ſubſeruientes: quando Priamus etiam ἡνιοχεῖ, id eſt aurigatur. Achilles concidit carnes, Icit fœdus, immolátque Agamemnon. Meminit libro primo Athenæus Nabatæorum ſuſtructiones impendio pretioſæ. Vrbes nullis communitæ mœnibus viſuntur. Summa enim regioni pax. Equorum quibus carent, vicem implent cameli. Perfuncta fato corpora retrimentitiæ ſordis loco illis ſunt. Regium cadauer, vt ritè contumuletur, in ſterquilinia deiectatur. Sol illis ſacratiſſimum numen. In arula res illi peragitur diuina, quam in æta excitarint. Sarracenos conſtituit Ammianus inter Aſſyriam & Nili cataractas, & Blemmiarum collimitia, qui omnes à caluo (quod dicitur) ad caluum bellaces cenſeantur. Seminudi agunt, coloratis ſagulis pubetenus amicti. Nemo vnus eorum ſtiuam attigit, vel arborem coluit quærendo victui. Errant ſemper nulla lege, nullo lare. Vita eſt illis perpetua fuga. Vxores mercenariæ ac conductæ ad tempus ex pacto. Verum, vt adſit matrimonij ſpecies aliqua, dotis nomine offertur marito haſta cum tabernaculo. Ita verò palantur aſſiduè, vt alibi nubat vxor, pariat alibi, & procul liberos abducat. Victus vniuerſis caro eſt ferina. Lac præſtò eſt exuberantiſſimum. Frumenti ac vini vſus pleriſque ignotus. Interpres Homeri quidam Erembos Troglodytas interpretatur, & Sarracenos, id eſt σαρρακηνούς. Dici autem Erembos, ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἔραν ἐμβαίνειν, quia ſubterranea incolant. Sed appellantur Erembæi quoque. Ammianus idem alibi ſcenitas Arabas Sarracenos dici nunc opinatur.

Ægyptiorum inuenta, & eorundem ritus. Artophagi Ægyptij cur. Cylleſtia Ammonij vnde. Pan, ſeu Mendes. De ſuibus, Hermotybies. Cici. Calaſiris quid. Laura locus deliciarum. Dulcis cubitus apud Sardis. Ochi regis hiſtoria. Omphale. Lydorum libido. Abrotonum. Laurea in potu quid. Laura ciuitas, & Croton vnde. Lauria locus Plutarchi locus in Themiſtocle de Lauriotico prouentu.

Cap. XXXVII.

QVid verò de Aegyptiorum ingeniis, deque eorum doctrina ſentiendum videretur, abundè aliàs exſequuti ſumus. Nunc nihilo ſecius prolibabimus quæpiam eiuſdem gentis peculiaria, ne quid per incuriam tranſiliamus, velut conniuentes, quod noſtros libellos adiutum eat. Igitur quia in artibus reperiendis ſolertem fuiſſe gentem eam, & in cognitione rerum indaganda ſagacem multi prædicant, compertum id in literis ante omnia. Ab Aegyptiis ex cæleſtium rerum ſcientia & obſeruatione anni rationem excogitatam primò: inde in portiones duodecim, quæ de lunæ nomine menſes nuncupantur, diſtributam. Græci quidem ſui moris, tertio quoque anno vt fieret aptior temporum reſponſus, menſem interiicere, quem intercalarem dicimus. At Aegyptij, re vniuerſa (vti viſum eſt) comperta certius, ſingulis quidem menſium treis dierum attribuentes decadas, euoluto denique anno, quinque etiamnum ſuperadiiciebant dies. Traditum porrò, duodecim deorum rationem ab Aegyptiorum ſcientia Græcos ad ſe corriuaſſe. Primos item deorum excitaſſe aras, conflaſſe ſimulacra, ac templa conſtruxiſſe. Quin & animalium effigies ſaxis inſculptas oſtendiſſe. Quæ ad gentis mores ſpectant, & inſtituta à cæterorum ingeniis diſſita longè comperiuntur. Nam taceo illud: veterum Aegyptiorum alimenta ab herbis petita, paluſtríque caule, eam quam agroſin vocant, vnde irrepſit mos eadem diis ſupplicandi. Mox verò ad piſcitium tranſiſſe, ac nonnullos ad carnes, pellibus ad integumenta corporum reiectis: ſicuti ex arundinibus attexebantur domus. Aegyptios Hecatæus artophagos nuncupat, qui cylleſtiis veſcerentur. Colleſtes vocat Herodotus ex olyra, id eſt ſiligine confectos. Proditum à ſacerdotibus eſt, à Mercurio deinde artium diſciplinarúmque excogitatos modos. Cæterum, ferri hæc poſſunt: illa, admiratione non carent. Tenet quippe fama, fœminas inibi negotia obire, cauponam exercere, ac id genus alia pleraque peragere. Viros autem domi ſe continere, quæ alias muliebris cenſentur muneris, tractantes. Onera item capitibus geſtare, virorum eſt, humeris autem fœminarum. Veſicæ retrimenta reddunt fœminæ ſtantes, viri ſedentes. Ciborum ſuperfluitates intra domeſtica conſepta excernuntur. Veſcuntur in propatulo viiſque. Sacerdotium nullum adit mulier: virile habetur id. Maribus parentes alendi neceſſitas nulla. Filiabus autem ſumma. Scribunt non vti nos, à ſiniſtro in dextrum pergentes, ſed ediuerſo: prædicant tamen ipſi, nos in ſiniſtrum produci, ſe verò in dextrum. Literæ eorum bifariæ, ſunt ſacræ, ac populares. In deorum cultum præter cæteros ſtudio feruntur exſuperantiſſimo. Virilia circuncidere, non diffitentur, ſed rationem promunt, vt mundiores ſint. Sacerdotum tota leuigantur corpora, omni prorſum decuſſo pilo, ne quid ſordium ſe proferat in re diuina. Amicula linea ſunt, calcei papyracei, aliis vti nefas. Aegyptiorum dij vniuerſim quidem Iſis & Oſiris, quem Bacchum intelligunt. Seorſum verò & alij plures. Nam apud Thebas arietina facie coli Iouem, traditur, quòd Herculi ſeſe ita viſendum præbuerit, vt arietis detruncati pelle corpus obſepſerit. Quia verò Iouem Aegyptij Ammonem dicunt, inde Ammoniorum, quos Aegyptiorum atque Aethiopum colonos prodidere, cognomen celebratum, ſimul & oraculi apud eoſdem vulgata fama. Sed de hoc paulo item plura mox. At Mendeſij inter octo deos Pana connumerant, quos priores duodecim illis opinantur. Eius ſimulacrum caprinam præfert faciem. Crura verò hircina ſunt, non quia talem arbitrantur eum, ſed veritatis arcanum myſtico adumbratur velamento. Aegyptiacè verò Pan dicitur Mendes, quo nomine hircus item deſignatur. Quanquam eſt quoque in Thracia ciuitas Mende, vel Mendis: vt eſt apud Apollodorum, vnde Mendæum vinum. Sunt & in Sicilia prope Palicos Mendæ. Inter animalia antiquis obſeruationibus conſecrata mneuis & apis ſunt

notiora: mneuis ſoli ſacer eſt, ſuper quo nihil dicitur memorabile, ſequens lunæ. Suilli pecoris apud Ægyptios deteſtatio ſumma. Argumentum euidens, ſi quis tranſeunter vllo modo belluam attigerit, e veſtigio cum indumentis omnibus in flumine abluitur. Propterea inibi ſubulcis interdicitur templis vniuerſis: nec per connubia quiſpiam cum eo genere affinitates conciliarit. Animal id nec diis immolatur vllis, præter quàm Libero ac Lunæ: niſi vbi plenam viſitationem illa facit, liberum enim tunc ſacrificium eſt, nec ſuillam carnem à menſa reiiciũt. Maximus apud eos ſenectuti honos. Veſtes non aliæ magnopere, quàm lineæ, circa crura ambitu extremo fimbriatæ, quas calaſiris vocant. quanquam ibidem calaſiries item pugnatores vocantur: ſicuti etiam hermotybies. Sunt quibus calaſiris intelligatur equeſtris tunica latior, quam & xyſtida vocant: dicitur quoque ἱππομαχίδος, Græcorum lexicis hac in re præcipuè vitiatis. Lanæs veſtes intuliſſe templo, profanum. Scelus item, inuolutum iis cadauer condidiſſe. Ægritudinum ibi non vnus eſt medicus, ſuus eſt vnicuique morbo deſtinatus. In funeribus is irroborauit mos, vt decedente aliquo, caput ſibi muliebris familia & vultum deformet luto, excurrat deinde per vrbem, ac ſe plangat: conuerberantur & viri renudatis pectoribus: ſalinariis mox condiendum traditur cadauer, quum odoribus, tum etiam ſale. Muliebre corpus domi diutius aſſeruatur, ne Veneria fœditate à ſalinariis inquinetur, quod experimento cognitum quandoque eſt. Vnguenta Ægyptiis, præſertim in paluſtri ſolo, ex Sillicypriorum fructu, ipſi appellant κίκι. Cogebatur Ægyptiorũ vnuſquiſq; deſtinato magiſtratui, quo ſe artificio tueretur, palàm facere. Quòd ſi quis ementiretur, morte luebatur mendacium. Eam legem ad Athenienſes quoq; tralatam à Solone, auctor Diodorus prodidit. Hortorum curam eſſe familiarem Ægypto, ſcribit ex Callixeno Athenæus: quamobrem accedente aeris temperatura, florum quopiam quacunque anni parte abundè ſuppetere, præter aliarum rationem terrarum. quo ductus argumento Martialis libro ſexto ſic iocatur,

> Vt noua dona tibi Cæſar, Nilotica tellus
> Miſerat hybernas ambitioſa roſas,
> Nauita deriſit Pharios Memphiticus hortos,
> Vrbis vt intrauit limina prima tuæ.

Poſtremò, nec illud ſilentio inuoluendum: in numeroſa Ægyptiorum regum ſerie, mandatum literis, etiam fœminas quandoque regnum tenuiſſe. Ganeata eorũdem cibaria literis commendarunt multi: ſed palàm facit hiſtoria potiſſimum, qua proditur memoriæ, aduerſus Perſarum regem Ochum expedito cum exercitu iruiſſe Aegyptium regem, móxque à Perſis ſuperatum. Quum ab Ocho tractaretur humanè, etiam menſæ adhibitus, ridere perrexit Perſicam lautitiam, vt tãto principe indignam prorſus. Ac ſi collibeat (inquit) noſſe, cuiuſmodi eſſe deceat felicium regum menſam, imperato meis olim coquis, cœnam parent Aegyptiam. Quum adnuiſſet Ochus, arriſiſſéntque plurimum id genus condimenta: Malum malè (inquit) ô Aegyptie, diſperdant te dij, qui hæcce neglectis, viliores affectaſti dapes. Fuit apud Alexandrinos locus Laura nomine, in quo omnium quæ ad delicias ſpectarent, viſebatur forum. Sicuti fuit apud Samios Laura quoque, Polycrate tyranno ſtruente: vt apud Sardis qui eſt, dulcis cubiti exhiberet imaginem, Lydorum in primis molliciem amplexatus. Quando gens ea Venereorum appetentiſſima in hortorum amœnitate cum mulieribus congredi multum diúque conſueuerat. Eorum principatum vbi arripuit Omphale, poſt alias irrogatas pœnas, vxores viridario præcluſas ſeruitiis proſtituit, vnde conciliatum loco nomen. Meminit Athenæus, ſed & Plato in Phædro. Quo (vti arbitrantur) argumento, Dioſcorides libro tertio, abrotonum etiam γλυκὺ ἀψίνθιον vocari ſcribit. Quum verò ait Gellius, Romanis mulieribus in potu familiaria fuiſſe, lauream, paſſum, murrinam, lauream pro lora dictam voluit eruditiores. Nam ſcribit Varro, Grandiores natu mulieres loram bibiſſe, vel garum, vel defrutum, vel paſſum, quam dixerit murrinam Plautus, vt nonnullis placet. Crotonis ciuitatem dici Lauram, compertum mihi eſt, ab Laura Lacinij filia, Crotonis vxore, à quo ciuitati factum nomẽ. Fuit in Attica item Laurium, locus metallorum ferax: quod prodidit inter cæteros Herodotus & Suidas quoque. Hinc apud Plutarchum in Themiſtocle, Lauroticus celebratur prouentus. quam rem aut non percepit interpres, aut neglexit: ſicuti in Nicia quoque, vbi metalla in Laureotica recenſentur, id eſt ἐν τῇ Λαυρεωτικῇ: at interpreti ſatis fuit, In agro, transferre: ni forſan decurtati codices ſunt. Laura, pro via, ſeu vico eſt apud Herodotum libro primo, veluti per quem fluit populus.

Aphrorum ritus diuerſiſſimi. De Mauruſiis pluſcula, & Cinganis. Ægidis origo & quadrigarum Hammata quid. Necnon de Carthaginienſibus. Ammon Iupiter vnde. Parammon Mercurius. Gorgia quid. Gorgones animalia. Boues retro paſcentes. Plagion ſchema. In Libyam remittere ægrotum quid.

Caput XXXVIII.

APhricam eſſe hominibus fœcũdiſſimam, auctor probat Herodianus: proinde gentes diuerſiſſimę in eadem, & moribus maximè. Nobis omnia conſectari, non eſt conſiliũ, cum delectu curioſo, quod hactenus fecimus, paucula exſtrue cumulata præcerpemus. Aphricam M. Tullius omnium vocat prouinciarum arcem, natam ad bellum contra vrbem Romanam gerendum. Adyrmachidas ad Aegyptum vergentes eiſdem ferè vti moribus accepimus, quibus & Aegyptij narrantur imbuti. Vxoribus in vtroque crure armilla ineſt ærea. Caput inſigniter comatum. Si quos, vti aſſolet, pedunculos ceperint, præmordent, ac mox abiiciunt. Virgines iam maturas viro altitonant regi. Quæ præcipuè illexerit animum, prælloratam dimittit. Naſamonum ſingulis de more adſunt vxores plures: cum quibus vel palàm congredi, receptũ apud eos eſt, ptus ſcipione prætento. Nuptiali

cœna

cœna diſcumbentium ſingulos adit noua nupta Veneris gratia. Congrediuntur illi, domo allatum donum contribuentes. Sicubi iuriſiurandi vſus veniat, cõcipitur id per viros qui olim apud eos pluſimo virtutum ſplendore enituerint. Affuſis precibus ad maiorum monumenta, futurorum ſcientiam aucupantur incubãtes manibus. Fidei ſanctio maxima inuicem ſibi idem propinaſſe poculum. Cuius ſi inopia fuerit, è cinere idem petitur argumentum. Mauruſij duriſſimis inuicti, in paruis degunt tuguriis, vbi liceat vix reſpirare. In humo dormiunt nuda: ſi qui delicatiores paulò ſunt, aliquid ſubſternunt. Veſtes pro temporibus mutaſſe, legibus prohibentur. nam laceras craſſioréſque omnibus geſtitant horis. Pane carent, ac vino, quîs bonis omnibus, ſine quîs humanior degi non queat vita. Tritico veſcuntur tamen, ac ſiligine, hordeóque, verum incocto, nec trito in farinam, belluarum vtique more. Apud eos nefas eſt, viros vaticinari. Fœminarum modò ea eſt functio. Nam ſacrificio proprio diis obito, antiquis non inferiora ædunt reſponſa. Videntur Mauruſij è Phœnicia oriundi: quoniam Hebræis ex Ægypto demigrantibus duce quidem Moſe prius, mox Ieſu Naue filio, patrias coacti ſedes linquere in Ægyptum, inde in Aphricæ vltima defugere. Argumento ſunt lapideæ columnæ apud Tingen oppidum, in quis Phœnicum lingua conſcriptum: Nos à facie fugimus Ieſu prædonis, filij Naue. Dicuntur autem Aphricæ indigenæ, quòd eis nulli ſint vetuſtiores. Quo nomine illorum rex Antæus, eſt dictus terræ filius. Hæc autem ratio & Didoni Carthaginis condendæ occaſionem facilè præbuit. Mauruſios denique Cinganos appellari nunc, coniectatio eruditorum eſt, quòd ab Saracenis pulſi, per omnem ſint Europen diſiecti. Scatet feris Garamantum ſitus. Tenet conſtans fama, auerſari eos hominum commercia, immo verò etiã aſpectum fugitare. Arma illis nulla, quando nec tueri quidem ſe audent. Macas, memoriæ proditum eſt, ſumma capitis curioſius deradere, relictis in meditullio capillis, quos ſuccreſcentes circumtondent eadem cura. Poſſent videri ſacerdotes noſtri ritum inde mutuati, niſi quòd capitis corona ex Romanæ eccleſiæ inſtitutione regnum præfert, quod in CHRISTO expectatur. Capillorum verò decuſſio temporalium indicat bonorum depoſitionem. Gnidanum vxores fimbriarum copia perſtrepunt, pretium id concubitus eſt, quo pluribus quæque viſatur exculta, eo plauſibilior eius forma cenſetur, ceu quam adamarint innumeri. Machlyes comam in occipitio connutriunt. Auſes verò capronas è fronte demiſiſſe, gaudent. A virginibus honori Mineruæ, quam indigenam arbitrantur, certamen æditur quotannis: arma, lapides ſunt fuſtéſque: ſi qua ex ictu deceſſerit, falſa cenſetur virgo. Quæ omnium præſtantiſſimè deprælata eſt, à cæteris Græca condecoratur armorum facie. Subuchitúrque curru per Tritonidis ambitum paludis. Putant verò Mineruam Neptuno prognatam, & palude eadem. Coarguatam verò grauius à patre, indignabũdámque inde, adoptandam ſe Ioui inſinuaſſe. Promiſcuus porrò illis, ac ferarum prorſus more paſſiuus cum mulieribus congreſſus. Troglodytas Æthiopum inenarrabili pedum celeritate mirantur rerum conditores. Non articulatior illis vox: verum, qualis in veſpertilionibus inauditur, ſtridor. Cibus non aliunde, quàm ex ſerpentibus lacertíſve, ac omnino reptili genere. Libycum verò inſtitutum id item eſt, vt quos in venatione vel pugna elephantes attriuerint, magnificè ſepeliant, ac hymnos præterea concinant: Quorum id ſit argumentum, ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι τοὺς ἀντιμ[illegible] θηρίῳ τοιούτῳ, id eſt viros eſſe bonos, qui tam atroci belluæ ex aduerſum ſteterint: quòd mors glorioſius comparata, εὐδαίμων ſit τῷ ἀπολομένῳ. Atlantes propriis carere nominibus tradunt, ſolos hominum, quod nobis compertum ſit. Hoſce memorant orientem execrari ſolem, ac omnifariam ingerere cõuitia, quia ipſos perurat, & inutilem reddat regionem, caloris exſuperantia ambuſtam. Aphris porrò paſtoribus mos ille vetus eſt, quadrimis filiis verticis venas aut etiã temporum, lana quam ſuccidam dicimus, adhibita, inurere, compeſcendis è capite fluctionibus. Proptereáque inter omnes proſperiore vti ſe putant valetudine, ac re vera eiuſmodi comperiuntur. Quòd ſi amburendis venis fortè ſpaſmo corripiantur pueri, inſperſam hirci vrinam, præſentiſſimum malo remedium arbitrãtur. Aphras mulieres ſuper veſtem nudas geſtare caprarum pelles fimbriatas, ac rubrica litas: vnde apud Græcos defluxerit Ægidis appellatio. Quadrigarum item morẽ indidem in Græciam demanaſſe, prodant. Sepelienditi tus à Græca non ita abiungitur conſuetudine. Riſu non caret, quod in more Naſamonibus eſt, qui ſedentium habitu mortuos aſtituunt, id ipſum & inter moriendum curioſius attendentes, vt ſedentes expirent. Aphros porrò traditum eſt, gentem eſſe ad omnem auram ſpei mobilem, atque infidam. Numidas ante omnes barbaros in Venerem effuſos. Ammon celeberrimum eſt Libycis numen, cui de paſtoris nomine, à quo illi primò erectum ſimulacrum eſt, appellationem factam, in Meſſeniacis rebus auctor Pauſanias eſt, ſicuti Babyloniorum Belus ab Ægyptio quodam Belo creditur nuncupatus. Scitu verò dignum dici non Iouem modò Ammonem, ſed & Ammoniam Iunonem. Quin & Parammon Mercurius colebatur in Libya quoque, ſed ita, vt Elei in Peloponneſo eiſdem pariter rem obiiſſe diuinam memorentur. Pindarici interpretes id prodũt modò: ab Libycis Ammonem nuncupari Iouem, atque ſic etiamnum coli. Hammata in frictionis ratione pro faſciis accipit Galenus: His, inquit, de cauſis etiam τῶν ἁμμάτων circumactus fieri conueniet, quos fricantes circa totum ventrem adhibent. Maxyes in parte capitis dextra comam enutriunt, in ſiniſtra decutiunt. Minio linunt corpora, ſéque à Troianis propagatos, fabulantur. Oblinuntur colore eodem Zygantes, quibus ex ſimiis alimẽta ſunt. T. Liuius perfidiam Pœnis attribuit, quam vel Punica maiorem in Annibale fuiſſe, ſcribit. Cicero calliditatem: ſicuti numerũ Hiſpanis robur Gallis, artes Græcis, Italis ſenſum, Romanis pietatem, ac religionis ſapientiam. In Floridis Apuleius Carthaginem miris efferens laudibus, ibi pueros omnibus imbui

Digitized by Google

diſciplinis, ſcribit, quas & oſtentent iuuenes, doceant ſenes. Eſſe porrò Carthaginem eius prouinciæ magiſtram venerabilem, Aphricæ Muſam cæleſtem, camenam togatorum. Carthagine imperatores tollebantur in crucem, ſi proſpero euentu, prauo conſilio rem geſſiſſent. Carthaginienſium iuuentutem videtur non citra probrum Ennius tunicatam dixiſſe: quoniam primum tunica non vterentur Romani, mox ſubſtrictam admiſerint, breuémque cura humerum deſinentem, quam vocant exomida. Carthaginienſium item mores inceſſit Plutarchus, vt amarulentos, triſtes, ſubditis graues, in terroribus haudquaquam generoſos, in ira peragreſtes ac feros, pertinaces in iis quæ ſemel complacita ſint, ad luſum & gratiam immites aſperóſque. Pœnos eſſe acutiſſimam gentem, Columella ſcribit. Scitu verò dignum: Carthaginem veteribus dici quandoque caccaben, id eſt κακκάβην: quod illarum gentium lingua equinum indicet caput. Ad quam rem Virgilianum illud ex Æneidos primo alludere, neminem (opinor) fallit. Miſnam dici Carthaginienſium nauale, compertum nobis eſt. Illud hic obiter ſubnotarim: eſſe in Libya Gorgonas animalia κατωβλέποντα, id eſt ſemper deſpectantia, ouibus creduntur agreſtibus ſimilia, aut vitulis, ſicuti quidam volucre. Peſtilens iis eſt oris halitus, quippe intereunt mox afflata omnia. Sed nec innocentior ab oculis radius manans, vbi concuſſa, quæ à fronte in oculos propendet, coma, ſpectarint aliquid. Cognitum id à Marij militibus aduerſus Iugurtam bellantibus. Eſſe item in tractu eodem, Herodoto auctore, boues opiſthonomos, id eſt retrò paſcentes, id exprimentibus cornibus quæ adnuunt proclinantúrque inima: tametſi hiſtoriam conuellit Athenæus ſub aliena perſona, quoniam à nullo præterea hiſtoricorum ſit comprobata. Gorgia, id eſt γόργονα, ad Gorgonas pertinent nihil: nam dicuntur eo nomineOrienſibus hiſtrionum perſonæ. Eſt & ſchema ſimiliter deſinens, quod gorgion dicunt: cuiuſmodi apud Thucydidem hiſtoria prima,

φαίνεται γὰρ ἡ νῦν ἑλλὰς καλουμένη οὐ πάλαι βεβαίως οἰκουμένη.

Eſt apud eundem ſchema item plagium, vbi quid ita enuntiatur, vti ad vnum referri queat, queat & ad alterum. Sicuti quum interpres ait, dici hæc ab Themiſtocle valent, ſed & ab Thucydide. Illud verò Galeni ex Therapeutices quarto, aduerſus Theſſalum & aſſectatores: Si, inquit, medicaminum ſeries numeroſa cum diætæ ratione nil prorſum ægritudinem alleuarit, ἀποπέμψουσιν εἰς λιβύην τὸν ἄνθρωπον, id eſt in Libyam hominem remittent, Hiſtoriam (opinor) latentem complectitur. Ex claſſicis quippe auctoribus id exploratius eſt, homines in Aphrica ſalubri eſſe corpore, ac pleroſque diſſolui ſenectute, morbúmque haud ſæpe ſuperare quenquam.

Clepſydræ notiones plures. Hydrologium quid. De clepſydrio item. Iupiter Ithomatas. Ephydor. Ithomæa feſta. Diametri notio recondita. Plutarchi locus explicatur in Demetrio. Quid ſit per diametrum moueri. Ariſtotelis obſcuritas illuſtratur.

Cap. XXXIX.

CÆterum relictis denique gentium moribus, quos miſcellanea quadam ratione ac promiſcua, vt ſe inter legendum obtulêre, prætexuimus, ad inſtitutum, veluti poſtliminio redeamus. Atque illud attingamus primum: clepſydram dici quandoque aſtronomicum organum, horas metiens. Clepſydris, inquit Martianus, lunæ magnitudo cognoſcitur. Hydrologia videtur appellaſſe Cleomedes in tractatu De cæleſtium orbium contemplatione, quibus ſolem dimetiebantur. Pauſania verò auctore, ſcimus in vertice montis Ithomes arcis Meſſenenſium: vnde Ithomæa dicantur feſta, Iouis Ἰθωμάτα honori dicata, fontem fuiſſe nomine Clepſydram, in Arſinoen fontem alterum influentem: credo, quia quandoque exundet, quandoque deficiat. Fuit & in arce Athenis eodem nomine fons ita nuncupatus, quòd flare incipientibus Eteſiis impleatur: flacceſcentibus autem, deſinat: conſimili ferè ratione, qua Nilus. Propterea de M. Antonio ſcribit Appianus in Parthico: Athenis profecturum ad bellum, ex ſacra olea ſibi ſertum præſerpſiſſe: porrò & ab Clepſydra vas aquæ plenum detuliſſe ex præcepto ſecum. Legimus & Metichen ſcortillum Clepſydræ cognomentum ſibi adoptaſſe, quum ad Clepſydram concubuiſſet, ac vniuerſa defluxiſſet aqua. Euboli quoque poema dictum legimus Clepſydram, quod auctor prodit Athenæus Dipnoſophiſtarum libro tertio ac decimo. Qui clepſydræ æqualitatem cuſtodiret, ephydor dicebatur. Quia verò eſt horonomicon vas clepſydra, hinc præfinito dicentes, ad clepſydram id agere, pronuntiamus. Ex quo Cicero: Cras ergo ad clepſydram. Hinc διαμεμετρημένην ἡμέραν dici à Græcis audias. In tres autem partes diſtribuebatur aqua, vna quippe agentis erat, rei altera, tertia iudicum. Diametrum verò appellarunt, quod à iuſta deficit dimenſione: vt eſt apud Dinarchum in Calliſtrati Iſangelia. Ex quo Plutarchi verbis lux infertur plurima in Demetrio, cuius filius in Thebarum oppugnatione, quum plures fruſtra cædi aduerteret, eo nomine querebatur apud patrem. Qui commotior, τί δυσχεραίνεις inquit ἢ διάμετρον ὀφείλεις τοῖς ἀποθνήσκουσι, quid moleſtè fers, an diametrum trucidatis debes? Hanc doctrinam non eſt interpres aſſequutus. Nec illud negligendum, quod primo De animalium hiſtoriis prodit Ariſtoteles: animalia τετράποδα καὶ πολύποδα moueri κατὰ διάμετρον. Nam diametrum lineam item dicimus ab angulis quadrati ad angulos trāſeuntem oppoſitos. Multipeda verò, dum ſtāt, quadrangulā planè formam delineare videtur: verùm, in progreſſum, non per rectam lineam pedes protendunt, vt homo, ſed à dextro in ſiniſtrū, viciſſimque à ſiniſtro in dextrum. Diametrus, inquit Martianus, Latialiter diſtermina dicitur. Clepſydram graphicè Apuleius expingit. Clepſydrij auſcultationes inuenimus apud Philoſtratum, quibus Adrianum Tyrium aſcriptū refert, ab Herode Attico, tanquam rei maximè arcanæ. Item Pauſaniam Cappadoca vnum ex iis fuiſſe ſcribit, qui clepſydrij participes forent, quos (inquit) aliqui vocant διψῶντας, id eſt ſitientes. De

clepſydræ

clepſydræ porrò ratione in encycliis quæſtionibus Ariſtoteles.

Vocabulum lutra quàm varias recipiat notiones. Elytron. Anelytra. Luntæ aues, ac coniſtica. Elutriare. Labandria. Luter. Lura De lutrophoris, & corriuatis à lutra dictionibus. Hydrophoros puella. Hydrophoria feſtum. Erinnys vnde De aquiminarijs: aquaquariis item, ac Cerere Luſia, & Erinnye, Arione equo. Neptuni & Cereris eiuſdem fabella Puncta. A punctis. Neptunus cur Hippius, & Deus maris. Neptunus item Hippodromius. Luſius fluuius, & Gortynius. Aquatio, aquatus, adaquare.

Cap. XL.

LVtras ſunt qui in noſtris literis aquas immundas dici à Græcis interpretentur, opinor inde adductos, quia Sudas λούτρον exponit, τὸ ἀπόλυμα τὸ ῥυπαρόν. Sunt & lutræ fibrorum è genere, quas nunquam mari accepimus mergi. Haſce verò etiam lytras (Varrone auctore) dicimus, quia radices arborum in ripa ſuccidant, quamuis poſſit videri etiam à luendo lutra nuncupari, quòd aquis ſe lutet. quoniam enhydris Græcè interdum nominetur. Elytron verò cruſtam dicunt pennas ſuperuenientem, quaſi vagina incluſas, vt in ſcarabeis: nam inde anelytra dicuntur, quæ detectas habent pennas, vti apes. Luntæ vocantur aues, quæ lauandi vſu non carent: ſicuti coniſticę merſantes ſe puluere, velut pulueratrices. Lutra Græci genere neutro etiam balnea dicunt: ſicuti etiam lutronas, vt Xenophon. Balnei verò aquam lutrion, vt Ariſtophanes ἐν ὥραις, noua etiam comœdia lutas. Inuenio & lutrophoron appellari, qui nouis nuptis lauacra deferebat, Athenis quidem ex Callirrhoe, aut ex Enneacruno, alibi verò vndecunque. Puerum genere propinquiſſimum eo fungi ſolitum munere ſcribunt nonnulli. Fœminam verò in eo vſu intelligere videtur Pollux. Quin & in Veneris templo apud Sicyonios virginem, quæ annuo fungatur ſacerdotio, lutrophoron dici, Pauſanias ſcribit. Nymphica item lutra fuiſſe dicta reperio. Erant & ſui defunctis, qui cælibem tranſmiſiſſent vitam, lutrophori, id eſt pueri hydriam tenentes, qui ſuper monumentum aſtituebantur. Lutra vas item apud Latinos. Vnde Elutriatum vellus apud Plinium, quod de vaſe in vas tralatum eſt, quod tranſuaſare item dicitur, ſed rarius. Elutriare lintea ex Laberio apud Gellium, pro lauare poſitum videtur. Sicuti Labandria, quæ ad lauandum ſunt data. Luteridium ſunt qui Latinè labellum interpretentur: alij & capulam. Putant ex eruditioribus aliqui, à lura dici elutriare verbum: id verò eſt os culei: vnde & lurcones, capacis gulæ homines. Apud quoſdam luter vas eſt, quo miſcetur aqua vino. Eius commeminit Hieronymus in Iouinianum. Et quoniam de aquis mentio eſt, aquarios lego nuncupatos hęreticos quoſdam, qui aquam offerebant ſolam in calice ſacramenti. Apud Ciceronem in Epiſtolis familiaribus à Cęlio concinnatis, videntur eſſe aquarij, qui aquam circunferunt vænalem. Niſi ego, inquit, cum aquariis & tabernariis pugnarem, ciuitatem veternus occupaſſet. Iuuenalis,

Veniat conductus aquarius.

Aquaria prouincia in Cicerone aduerſus Vatiniũ, Cura eſt quæſtoris, præfecti mercibus, quæ vel mari vel omnino aquis ſubuehũtur, ne quid exportetur. Sed & publicis aquis præfici ſolitos quoſdam, ſcimus. De quibus quandoque ſit ſenatuſconſultum factum, vt quum eius rei cauſa extra Vrbem forēt, lictores binos, & ſeruos publicos ternos, architectos ſingulos, & ſcribas, & librarios, accenſos & præcones totitem habere liceret. Hoſce dici quandoque aquarum curatores animaduerto, interdum & aquarios. Iulius Frontinus, Ille aquariorum tollendus reditus, quem vocant punctam. Et mox docet, fuiſſe quendam qui appellaretur à punctis. Pertinebant & ad eandem aquarum rationem, qui vocabantur villici, caſtellani, ſilicarij, tectores. Sed hæc fermè miniſteria erant. Alibi Frontinus aquariorum fraudem nominat, quos aquas ex publicis ductibus in priuatorum vſum deriuare deprehendiſſet. Super qua re Cælij Ruſi ædita quoque legebatur oratio, cui titulus fuit De aquis, vbi aquariorum dolo, irriguos agros, tabernas, cœnacula perpetuis ſalientibus coarguebat inſtructa. Vnde illuſtratur Cælij eiuſdem locus, de quo diximus. Qua in parte mirari quiuis poteſt interpretum vanitatem, ſæpius in vado hærentium, aut prora illiſa vel ſuppreſſa etiamnum naui vix enatantium. Memorabile illud quoque, ad inſtitutum quod pertinet præſens: aquarum Athenis præfecturam Themiſtoclem geſſiſſe, compertiſque nonnullis, aquas per dolum corriuaſſe, quum damnandos curaſſet, ex mulctatitia pecunia æneum puellæ conflauit ſimulacrum, quam hydrophoron vocant, ab Perſis mox Sardis tralatam, & in Matris deûm templo collocatam. Leguntur hæc quidem in Plutarchi parallelis, ſed non citra ſcaturiens mendum. Fuit Athenis feſtum quoque hydrophoria, lugubre, in eorum memoriã, qui cataclyſmo periiſſent, meminit Apollonius. Aquiminaria vaſa apud Pomponium, Iureconſultum ab aqua deducuntur, vt ſint ad abluendas manus inſtrumenta. Quæ eſcario argento contineri putat. Scribit Herodotus hiſtoria prima, Aquiminaria duo Apollini Delphico fuiſſe a Crœſo oblata, aureum argẽteũmque. A Græcis περιρραντήρια nuncupari videntur. Aqualem cum aqua, vbi in Curculione Plauti legimus, notionem arbitror manifeſtam. Aquarium in Pomponio Digeſtis De ſeruitute ruſticorum prædiorum, eſſe locus videtur, vnde ducitur aqua in fundum riguum. Sunt & aquilices apud Calliſtratum. Aquarios inter ſeruitia computat Digeſtis de fundo inſtructo legato Vlpianus: Hoſtiarij (inquit) topiarij, dietarij, aquarij domui tantum deſeruientes continebuntur. Quod ad Euſtochium ſcribẽs probat Hieronymus, In lignarios, inquit, & aquarios damnauit. Aquationẽ pro irrigatione accipit Palladius, qui & aquatam mulſam dicit, aqua dilutam multa. Nec adaquare verbum vulgò frequens idem reformidat. Luſiam, id eſt λουσίαν, inuenio cognominatam Cererẽ in Arcadia apud Thelpuſam, quòd olim ei quærenti filiam congredi concupiſſet Neptunus, id vt vitaret dea pudica in equam ſe deformauit. Dolo percognito, Deus equum

induit, ac mox Cererem adiit. Quæ initio factum tulit permoleſtè: inde ira deſita, Ladonis aqua expetiuit ſe lui. Hinc producta cognomẽta duo: nam Erinnys nuncupari cœpit, quoniam indignari apud Arcadas ἐριννύειν dicitur. Ex ablutione verò Luſiæ prorepſit appellatio. Sunt qui Luſiæ ibi ſimulacrum non Cereris eſſe conjectent, ſed Themidos toto (quod aiunt) cælo inconſideranter aberrantes. Ex concubitu eo natam ferunt puellam, cuius nomen non initiatis enuntiaſſe, nefas arbitrabantur. Natum item equum Ariona. Qua ratione Hippion Neptunum Arcadas putant cognominaſſe primum. De Arione hoc intellexiſſe in Iliade Homerum volunt,

> Οὐδ' εἴ κεν μετόπισθεν ἀρίονα δῖον ἐλαύνοι,
> ἀδρήστου ταχὺν ἵππον, ὃς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν.

Sed & in Thebaide ſic legimus,

> A ὣς ἄδρηστος ἔφευγεν ὃν Θηβῶν εἵματα λυγρὰ
> φέρων σὺν ἀρίονι κυανοχαίτῃ.

Sunt qui tradant, omnium principem Neptunum equos domuiſſe, arte etiamnum equitandi excogitata, vnde cognominis nata occaſio. Sicuti etiam Deus eſt maris habitus, enauigandi ſcientia mortalibus communicata, claſſe quoque conflata primum, cui ſit à Saturno præfectus. Id quod Cretenſium placitis continetur præcipue. Fuit & Thebis Hippodromij templũ Neptuni: quod Chryſippus ex carmine ſignificat Pindarico ex Iſthmis. Hippij cognomen inde productum, arbitratur Phurnutus, quod mari celerrimè iter peragatur, velut equorum functionẽ ſubeant naues. In Arcadia interluit Gortyna vicum fluuius initio Luſius cognomento, quòd natum ibi Iouem abluerint, mox & Gortynius, cuius aqua creditur omniũ frigidiſſima.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS, ad ornatiſſimum doctiſſimúmque Angelum Bragadinum, patritium Venetum, ac Dominicani inſtituti profeſſorem reuerendum, Præfatio decimanona.

EST genus hominum (ſi modò tales appellandi homines, & non potius ſub humana ſpecie, belluæ) venerande pater, qui in vniuerſum omnes liberaliores oderunt diſciplinas: exiſtimántque naturali quodam habitu facile ſe poſſe ſecernere verum à falſo, æquum ab iniquo, honeſtum à turpi, & (vt paucis dicam) omnia rerum diſcrimina videre. Ad quorum opinionem ſi conniuere vellemus, quanta perturbatio rerum omnium conſequeretur? quanta confuſio? Nam maximas virtutes clariſſimáſque diſciplinas iacere omnes neceſſe eſſet tam barbara dominante ſcientia. Non ſunt igitur huiuſmodi homines audiendi: nec tam rationibus (quas reiiciunt) refellendi, quàm vt inſani ad cognatos & affines deducendi, vel Anticyram deportandi, qui artem ipſa natura certiorem ducem excludunt. Sunt item alij qui literarum cognitionem libenter amplectuntur, ſed nonnullorum vel prauo iudicio perſuaſi, vel proprio naturæ vitio inducti, non putant hanc παιδείαν quam tunc rectam ad bonas artes inſtitutionẽ, tum humanitatem appellare poſſis tam neceſſariam, vt ſummopere de ea ſibi comparanda ſolliciti eſſe deberent. Quorum etiam niſi iampridẽ exploſa ſententia eſſet, malè cum rectioribus ageretur literis, atque dolerem vicem patrui mei, qui bonam vitæ partem in hiſce ſtudiis conſumpſiſſet. Sed me recreat præſtantiſſimorũ hominum & inſtitutum & auctoritas, in quorum iudicio & mihi conquieſcendũ cenſeo. Nam in priſca eccleſia & hac noſtra, qui ſummi ſemper habiti ſunt, ij magna cum laude in his etiam literis verſati ſunt. Id confirmatius vt credam, facit Origenes Adamantius, in quo viro tanta fuit eruditio, vt etiam

Digitized by Google

vt etiam acerrimi hoſtes ſanctiſſimæ religionis noſtræ, quales Porphyrius, Proclus, alij faterentur eum exactiſſimam omnium liberalium diſciplinarum cognitionem tenere. Facit Euſebius Pamphili: faciunt Gregorij, alter Nazianzenus, Nyſſenus alter: atque huius frater Baſilius verè Magnus, qui poſt acceptum baptiſma rhetoricen profeſſus eſt aliquandiu, quod munus adeo magnificè impleuit, vt Libanius Sophiſta celeberrimus, ſuas declamationes Baſilij cenſuræ ſubiiceret, Nazianzenus magnificentius contempſit: quantum tamen & in hac parte potuiſſet, oſtendunt orationes tanto artificio elaboratæ, vt veluti Chriſtianum quendam Demoſthenem agnoſcas. Hic tamen non rhetoris, ſed theologi cognomentum promeruit. Huc non aduocabo inter Latinos Tertullianos, Cyprianos, Hieronymos, Auguſtinos, & quos multos habet noſtrum, vel hoc ſolo nomine felicius, ſeculum. Legiſti opinor (cuius iam mentionem feci) Baſilij commentarium De gentilium libris legendis, Expendiſti (ni fallor) quid conſilij dederit nepotibus, quibus optimè conſultum voluit. Frangatur igitur tot tantorúmque virorum auctoritate, iſtorum peruerſitas ac parum liberalis opinio: qui quum ad nullam partem humanitate aſpirare poſſunt: nec alios quidem id debere facere arbitrantur, & quod propter ignauiam ſeaſſequi poſſe deſperant iudicio factum videri volunt. Nec tamen eò ſpectat oratio mea, vt cuperem grauioribus de manu excuſſis literis ſtudioſos perpetuò hîc hærere, ſed oſtenderem quàm non obfuerint tractantibus ſacra, quantúmque potius præſidij, vbi cum cauilloſis congrediendum hæreticis, attulerint: quòd quum multi, tum tu Angele doctiſſime, ac Venetæ nobilitatis præcipuum decus, omnium optime vides, quippe qui in hoc ſpatio magna cum laude decurriſti, & iam maiore cum admiratione res maximas adminiſtraſti: vt nobis dubitandum relinquas, maiórne in te ſcientia rerum an peritia ſit literarum. Et vt nullum non liberalium artium genus tibi diſcendum cognoſcendúmque cenſuiſti, ita religionis & benè viuendi ſtudia tanquam præcipua tibi propoſuiſti ac delegiſti. Quod quum antea minimè ignorarem, proximè tamen ex ſermone ac prædicatione affinis mei Ioannis Mariæ Goretti hominis integerrimi & vtriuſque noſtrum amiciſſimi illuſtrius neſcio quomodo apparuit. Qui vir tuam prudentiam, morum vitæque conſtantiam ac ſanctimoniam ita admiratur & extollit, vt me quoque ad vehementius te amandum inflammauerit, vtque ad eum quo te complexus eram amorem magna iam fieret acceſſio: quamobrem quum in id toto pectore incumberem, vt diſpicerem quippiã quod inſtar arrhabonis eſſet initæ amicitiæ, & perpetuæ meæ in te ſymbolum obſeruantiæ, optimum factu ſum arbitratus, ſi nuncupatione huius decimi noni libri animum erga te meum teſtificarer. Sunt enim in hoc opere quàm plurima à tuis ſtudiis non abhorrentia tractata loca, quum ex omni philoſophia, tum hac noſtra ſanctiſſima Chriſtiana. Tu verò, pater venerande, ſuſcipe hilari vultu hunc librum tibi inſcriptum, teſſeram noui amici, ſed qui officio & obſeruantia nulli veterum ſit conceſſurus. Vale.

Rhodigij, ſeptimo idus Nouembris, anno ſeſquimilleſimo quadrageſimo.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS,

qui decimusnonus.

A *Alopeciæ morbo vnde factum nomen. Hydrocephalæ affectiones. Pericranos. Quid alopecium. Alopecades. Vulpio. Vulpis fraus. Scolios. Scolopes. Scolopomachærion. Cerdo Cynalopex. Cinados. Smila Baſſarus. Baſſa. Scolecum id eſt vermium ſpecies. Alopeconeſus. Apollo Epicurius. Scandalum vnde. Baßiada. Æthon vulpes cur. Alopeces. Pſya.*

Cap. I.

B Alopeciam morbum inde dici, Galenus arbitratur, quum alibi, tum apud Hippocratem Sẽtentiarum libro ſexto, quia vulpina ſit affectio: quod approbat item Paulus Æginetia libro tertio, vbi in humano capite areas & glabreta capillus deciduus facit. C Idem erat ophiaſis: ſed hæc à ſerpente (inquit Galenus) cui ſubſimilis eſt, nominis rationem ducit. Ex ſucci prauitate vtraque res conſurgit, quemadmodum & madaroſis, id eſt glabritas. Plura in Cornelij Celſi De medicina libro ſexto. Cæterùm, quod in Græcis monumentis ad hunc vſum comperi, minimè diſſimulandum: Eſt, inquiunt, pathos pſiloticum, hoc eſt decutiens pilos morbus, alopecia dictus, ex proprietate vrinæ animalis eius. Vbi enim lotium D id fuerit affuſum, eueſtigio infructuoſus efficitur locus, areſcentibus herbis, nec ſuccreſcentibus nouis. Morbum hunc inuenio ἀλωπεκίαν dici quoque. Verum, vberius vt iſta proſequamur: circa cutem capitis (inquit Galenus) ſeſe promunt affectiones hæ, μελικηρὶς, meliceris, atheroma, id eſt ἀθέρωμα: in extimis verò alopeciaſis. Sunt & hydrocephalæ affectiones. Earum ſpecies nouimus quatuor: aut enim coit aqueus E humor in cerebri meditullio, & panniculi: aut panniculum inter, ac os: aut inter os, & pericranium: aut in oſſis, & cutis medio. Pericranos (inquit in libro, cui titulus ὅροι ἰατρικοὶ, Galenus) eſt pellicula neruoſa totum complexa cranium. Verba ipſius hæc, περικράνιός ἐστιν ὑμὴν νευρώδης, ἀμφιλαφὴς τοῦ κρανίου. Ambeuntes verò cerebrum panniculi μήνιγγες dicuntur. Eos finit idem, σώματα νευρώδη καὶ ἀρτηριώδη. Lego alopecia item vulpium luſtra rectè dici. Alopecades verò vafer eſt. Vulpionem noſtrates vocant, & in Apologetico Apuleius. Nam Cicero De officiis primo, fraudem vulpeculæ attribuit, vim leoni. Proinde Lacedæmonius Lyſander, quum ei vitio verteretur à nonnullis, quòd fraude ſubinde agere videretur, Quò (inquit) leonis peruenire pellis non poteſt, vulpinam aſſuiſſe haud dedecuerit. Huiuſmodi verò vafricie inſignes homines ac panurgos, ex interpretatione Procli Diadochi, ſcolios vocat Heſiodus, id eſt tortuoſos obliquóſque, vbi ait σκολιὸν ἰθύνει, hoc eſt, ſcolium dirigit caſtigando, & ad ſimplices reuocat mores. Scolopas verò dicunt Græci ſurrectos palos, ex qua (opinor) ſimilitudine inter chirurgica organa reperias apud Galenum ſcolopomachærion, velut cultellulum dixeris pali imagine. Nam ſmila in eodem vſu eſſe videtur cælum. Scolecas autem vermes interpretamur, quorum ſpecies aliquot. Nam qui ſunt in virentibus lignis, ac humectis, vocantur ἶπες, qui in aridis thrypes, vitium dicuntur ices, cornuum ipes, leguminum troges, veſtium σῆτες: ſicut chartis qui adnaſcuntur, appellantur tilphæ. Scolon & ſcandalum (inquit Hieronymus in Pelagianos) apud Græcos, ex offenſione ac ruina nomen acceperunt, id eſt ab σκάζω, quod eſt claudico. Sunt qui ſcandalum interpretentur offendiculum. Vulpem porrò dici item à Græcis cerdo, notiſſimum arbitror, à cerdoſyne, quæ aſtutia eſt, maximè fallens. Sed & cerdos aſtutiam indicat vulpinam. Ariſtophanes in comœdia cui titulus ἱππεῦς, Δίκτας περδὼ, πολύϊδριν. hoc eſt, doloſam cerdo, multiſciam. Philoſtratum quendam laſciuiuſculè ſe ornantem idem Ariſtophanes vocauit κυναλώπηξ, id eſt cynalopeca, ex cane ac vulpe concinnata dictione, niſi ad Cynnã ſcortillum referre malueris. Cinados tamen, inquit Theocriti interpres, vulpes nuncupatur à Siculis, ἀπὸ τοῦ κινεῖσθαι ἀναιδῶς, id eſt ab impudenti motu, vel quia doloſe moueatur: meminit pro Cteſiphonte Demoſthenes, ſed & Ariſtoteles. Ex noſtris martem dici Latinè opinantur nonnulli. Martialis, Venator capta marte ſuperbus adeſt. Sunt qui eo nomine feram quamlibet intelligant: alij, paruum animal genitalia nũc proferens, nunc retrudens: quod Ariſtophanij interpretes adnotarunt. Refert Harpocratio, cinadion dici à Siculis vulpem. Eſt item apud Sophoclem cinados. Eo quoq; nomine nauis Menelai gubernatorem nuncupatum, Pauſanias ſcribit: cuius fuerit monumentum in promontorio, quod in Laconia vocant ὄνου γνάθον, id eſt aſini maxillam. In Sudæ lectum monumentis eſt, vul-

eſt, vulpem apud Herodotum nuncupari baſſarum. Baſſarica, vt ex Græcis comperi, ſcripſit Dionyſius Apher, ſeu Mileſius (vt alij volunt) opus multa obſcuritate inſigne. Baſſæ autem locus eſt in Cotylio monte prope Phigaliam in Arcadia, vbi celebratur Epicurij Apollinis templum, nato inde cognomine, quòd in peſtilenti morbo tuliſſet opem. Qua ratione ab Athenienſibus dicitur Alexicacus. Baſſiadæ autem celebrantur in Ægina, generis auctore Baſſo, etiam ſi apud Pindarum Budidas legit Didymus, de Budione progenitore. Alopeconeſus verò inſulæ nomen eſt, vel (vt inquit Stephanus) Helleſpontiæ Cheroneſi ciuitas: inde ex oraculo adepta nomen, vt ibi Athenienſes ciuitatem conderent, vbi vulpium catulos comperiſſent. Eſt & Alopecia inſula Straboni libro decimo. Illud denique ex Pindarico ſcitum carmine eſt, τὸ ἐμφυὲς, οὔτ' αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ' ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντο ἦθος. id eſt inſitum æthon vulpes morem haud exuit, non item amplius fremens leo. Æthon verò nuncupatur vulpes, vt vaframentis ignita: vel quia dicatur lampuris quoque. Alopeces medicis carunculæ ſunt lumbis circumiectæ: quas item pſyas dixit ſummus eiuſdem artis auctor Hippocrates: etiam ſi pſyas Hieronymus renes interpretatur.

Aſciam cruribus illidere quid. De Antiphonte, ac Dionyſio. Dolabellane dicatur, an Dolobella. Dolabra quid.

Cap. II.

ASciam cruribus illidere, ex Apuleij doctrina per parœmiam dici de iis videtur, qui ipſi ſibi mala accerſunt impingúntque aut ſponte aut per temeritatem: quod genus nimio plus frequens eſt. Sæpe etiam per libertatis exſuperantiam. Ad quod ſcita hercle & digna quæ non prætereatur, ex Philoſtrati ſophiſtis ſuggeritur nobis hiſtoria. Siquidem Dionyſio Siciliæ tyranno ampliùs ſcrutante, vbi terrarum exquiſitius haberetur æs: reſpondit ſophiſtes Antiphon, vt erat ingenij extemporalis, ſempérque in numerato, Optimum ſe noſſe Athenis, vbi erectæ ſtarent Harmodij & Ariſtogitonis ſtatuæ. Fuerant verò hi tyrannicidæ. Innuebat Antiphon, eſſe itidem Dionyſium ab eiuſmodi hominibus dignum qui contrucidaretur. Verum, dicacitas tum petulans tum nimia, homini malè ceſſit, ac inter alia euidens peperit exitium. Aſciam nónnulli etiam dolabram dici rentur, vnde inclinetur Dolabella, vt ſecunda ſyllaba prorſum habeat A, non O, vt ferè vulgò receptum eſt. Quod Cæcilius Minutianus Apuleius in libro De orthographia, monumentis prodidit. Cæterùm, eſt item ruſticum inſtrumentum dolabra, quo in ablaqueationibus vtuntur ruſtici, atque item glebis diſſipandis inter arandum. Sed & dolabris ſubruta Sagunti mœnia, T. Liuius ſcribit.

Craterem Helenæ, habere prouerbij formam. Nepenthes Homericum quódnam ſit. Piſta medicamina. Epipaſta. Chriſta. Item nepenthes auſcultationes. Antiphon cognomento Neſtor. Alypia ars.

Cap. III.

CRaterem Helenæ, apud Philoſtratum eundem prouerbij forma enûciatum, animaduertimus, de iis quæ nobis æſtuationem mentis leniunt, ſolicitudinem ſedant molliúntque, & diſſerenato animo, ac fronte erugata exporrectáque curatum obliuionem inducunt. Ita enim in Sophiſtarum vitis, in epiſtola ad Antoninum legimus conſcriptum, τί δ' εὐφρανεῖ μᾶλλον οὗτος ἀεὶ τῶν. καὶ τὸ ἄχθεσθαι κουφιεῖ τῆς γνώμης, ὥσπερ ὁ κρατὴρ τῆς Ἑλένης τοῖς αἰγυπτίοις φαρμάκοις. Qualis verò fuerit crater hic, verbis potiſſimum Plinij ex viceſimoquinto Naturalis hiſtoriæ percipi faciliimè quadamtenus poteſt: Homerus (inquit) primus doctrinarum & antiquitatis parens gloriam herbarum Ægypto tribuit, herbáſque Ægyptias à regis vxore traditas ſuæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes obliuionem triſtitiæ afferens, & ab Helena vtique omnibus mortalibus propinandum. Porrò ſunt ex diligentioribus, qui rimati exactius, cuiúſnam modi foret pharmacum id, ex quibúſque concinnaretur, ſuſpicati ſunt eſſe bugloſſam: propterea quod de ea ſic prodiderit Galenus, ἐν τοῖς οἴνοις ἐμβαλλόμενον εὐφροσύνης αἴτιον γίνεται. id eſt, vino iniecta hilaritatem inducit. Scribunt medicorum ſcientiſſimi, euentus mirabilis eam cenſeri rationem, quòd ſanguis inde clarior fiat, expurgatiórque, porrò & cor confoueatur, à quo mox & hepar: id autem ſic affectum laudabilem ſanguinem producere, vnde cooriatur lætitia. Medicamenta verò hoc genus dicebantur piſta, id eſt πιστά, iuxta Æſchylum, quòd ebiberentur velut ποτὸν vel πότιμα. Erant & quæ vocarentur epipaſta, quoniam inſpergerentur: poſtremò & χριστά, quæ litu proderant. Tres verò hæ pharmacorum ideæ Homero celebrantur in primis. Dignum item relatu, quod enotatum reliquit idē Philoſtratus: Antiphontem illum, qui à perſuadendi potentia Neſtor eſt cognominatus, nepenthes auſcultationes promittere ſolitum, quando nullus tam atrox eſt, infeſtúſque dolor, cuius vellicationes ciuilij eloquentia non lenire modò, ſed excutere etiam quiret. Ex quo arbitror Plutarchum ſcribere, ab Antiphonte excogitatam τὴν ἀλυπίας τέχνην, id eſt artem alypiæ: quæ vox triſtitiæ carentiam indicat.

De Archytæ tabella, ſeu Platage. Plangon. Nympha. Dagys. Item quid crotaliū, & crotalus. Crotalia. Cocalia. Aſcaris. Lumbricorum ſpecies. Aſcarophori. Aſcarides. Cirta. Cirrhas. Tænia. Aſcalabus, & galeotes. Cirrhus color. De Platagonio quępiam non inſcita. & Telephyllo, ac Anemone. Phennis quid. Partiliter. Platuce.

Cap. IV.

ARchytæ fabri tabella in Græcis plerunq; auctoribus celebrata, quem habeat vſum, egregiè Politicorum octauo, præmonſtraſſe Ariſtoteles videtur, ad verbum ferè ita prodens: Inſimul, inquit, neceſſarium eſt, pueros re quapiam diſtineri, exercerive. Proinde Archytæ tabella rectè admodum & ſcitè fertur excogitata: exhibent enim pueris eam, vt eius detentu ſuis,

nisi eorum quæ sunt domi oblædent comminuántve, quando insitum pueritiæ, nusquam quiescere. In quo tamen etiam atq; etiam cõmonendi sumus, in codicibus Græcis adnotatum reperiri, ἢ δεῖ τοὺς παῖδας ἔχειν τι ὃ διατελεῖν, καὶ τὴν ἀρχύτου πλαταγὴν οἴονται γίνεσθαι καλῶς. Vbi Philosophus hic Platagen dicit, quam Arretinus tabellam nobis reddidit, translatiuè nimirum ac defunctoriè interpretatus. Id cur, nódum comperi: nisi quòd buxeam quandoq; fuisse platagen, ex Leonidæ tetrasticho, vbi πυξινὴ nominatur πλαταγὴ, animaduerto. Sic autem habent primores versus,

Εὔφημόν τοι σφαῖραν, εὐκρόταλόν τε φιλοκλῆς
Ἑρμείῃ ταύτην πυξινίην πλαταγήν.

Græci tamen finiunt, esse instrumenti speciem platagen sonori & obstreperi ex ære: vnde illud,

Ὁ δ' ἡ πλαταγὴν χαλκευομένῳ ἐπλατάγει.

Sunt qui putent platagen æneum esse crotalum. Apollonius eius mentionem facit,

Χαλκείην πλαταγὴν ἐνὶ χερσὶ τινάσσων
Δοῦπει.

Plangona inuenio in Græcorum doctrina, sed eo nomine ornatum intelligunt puellarem, nympham item nuncupatum, & dagyda. Sunt qui coronam velint capiti concretam: alij Veneris effigiem ἀπὸ τοῦ πλάσσεσθαι ἐκ κηροῦ, quòd ex cera compingatur. Crotalum verò doctissimi interpretantur calamum scissum propriè ac studiosius comparatum, vt efficere sonumqueat, si quis verset manibus: vnde & masculino genere crotalus dicitur, qui lingua est expeditiore, ac voce sonanti, & propè tinnula, loquaci quoque: sicuti Eustathio credimus: qui ex testa, ligno, ære, concinnari solitum scribit crotalum. Inueni qui crotalum intelligant instrumentum musicum, quo in deorum cærimoniis vtantur Ægyptij: & à verbo Græco inflectant κρέω, quod pulso est. quamuis non desint, qui pro plaustro resonanti accipiant. Quidam annulum interpretantur ex ære, qui ferreo quatiatur baculo: vnde illud ex poetica officina,

Coppa Syrissa caput Graia redimita mitella,
Crispum sub crotalo docta mouere latus.

Dicuntur & quibusdam fluminum calculi lapillive crocala. Nam cocalia, id est κοχλία, sunt inter animalia quæ testa conteguntur, sicuti limaces. Sunt qui crotala dici quoque ascaros putent. quanquam & sandalia quędam eodem censentur nomine. Ascarophoron verò, φόρτηγον interpretantur, id est onera ducentem gestantémve. Ascarides autem, vt in parerga excurramus protinus, Galeno sunt lumbrici minores, vermibus similes: nam qui oblongi visuntur latique, vocantur κειρίαι, quod assimulentur κειρίαις, vt dicemus. Nuncupantur ratione compari & ταινίαι. Sunt tamen Athenæo pisces sic nuncupati: at quum apud Eupolim legimus tæniopolim, id est ταινιόπωλιν, zonas vendentem mulierem intelligendam Græci arbitrantur. Sunt & lumbrici rotunda specie, ac στρογγύλαι, aut etiam maiores. Lumbricos vniuersim ἑλμίνθας appellant. Ciriæ verò, seu κειρίαι, inde nominis rationem habent, quoniam cirias vocant Græci institas,

A sed & zonas, quibus reuinciuntur lectuli. Aristophanes auibus,

Οὐδ' αὖ χαμευνῶν πάνυ γε κειρίας γ' ἔχων.

Dicitur ciria item καταγαίωσις, id est fasciatio. Cirrhada οἴνην, id est vitem, appellauit Nicander, τὴν μέλαιναν ἄμπελον, id est nigram vitem. Cirrhum, colorem rufum intelligunt: sicut hypocirrhum, subrufum. Cirrhum dicere vermiculum potes, quod colore medio est inter album nigrúmque, ex Dioscoridis decreto. Ascalabum
B verò, seu ascalaboten, ab Atticis galeoten dici, tradit Nicandri interpres: Videtur autem (inquit) esse lacerta, in quam fertur deformatus Abas Metaniræ filius ab Cerere, quam a matre susceptam hospitio is molestè tulerat, simul & institutam illius honori rem diuinam risu fuerat prosequutus, & in deam immurmurans nescio quid. Quod ad infantium lumbricos attinet, sciendum ex philosophi placitis, nullum animal in cibi concoctione, quæ in ventriculo efficitur,
C procreari, quod asserunt nonnulli, sed in reliquiis cibi putrescentibus, quæ à natura respuuntur, formata, ventriculum petunt, concoctio in ventriculo perficitur, in aluo excrementa putrescunt. Cæterum, vt ad platagen redeamus, eam fuisse pueritiæ dicatam, in Symposiacis testari Plutarchus videtur: Si autem (inquit) dare non oportet, veluti pueris interquiescere nescientibus, hastam vel ensem, sed platagen & pilam: sicut temulentis ferulam tradidit Deus, le-
D uissimam mollissimámque, vt feriant quidem, verùm non lædant. Hinc adagij forma obrepit in inscita, vt arbitror aduersum eos, qui prudentiæ inopia, aut ingenij obtusa quadam hebetudine, vel etiam, vt sæpe ætatis vitio repuerascunt, velutique ad lusus redeunt pueriles, hosce enim ad Archytæ platagen eleganter recidisse pronuntiamus. Eam verò fertur Archytas excogitasse primus, vnde & appellatio ducta. Platagonion verò, inquit Pollux, nuncupatur crotalum,
E sistrúmque quo vtuntur nutrices, dum lenire infantes cupiunt, qui difficilius consopiantur. addit, Amantes quoque platagonio lusitasse. Hoc verò Græci quidam interpretantes ita accipiunt, esse platagonium papaueris, & anemones herbæ folia, ἀπὸ τῆς πλαταγήσεως ἤγουν ἠχῆς, id est à sono quem collisa faciunt: iis siquidem periclitabantur, ecquid amasiis suis forent grati, essétque affectus mutuus. Siquidem pollici imponentes, ea, & indici, mox collidebant, quod si percre-
F puissent, aut ruborem concepissent, quo nomine Rhodia vocabant, amari se augurabantur, sin minus, vt frustrati ingemiscebant. Id ipsum verò planè significat Theocritus hisce versibus,

Ἔγνων πρᾶν, ὅκ' ἐμεῦ μεμναμένω, εἰ φιλέεις με,
Οὐδὲ τὸ τηλέφιλον ποτεμάξατο τὰν πλαταγῆσαν,
Ἀλλ' αὔτως ἁπαλῷ ποτὶ πάχεϊ ἐξεμαράνθη.

Id est, cognoui vel prius quando periclitáte me, an amaret abs te, neque telephyllon intonuit
G collisum, sed vanè molli in brachio conflaccuit. Vbi telephyllon, poetæ illius interpretes esse autumant papaueris ramum, cuius foliis intra manum collisis, ex sono (vt diximus) de amore coniectabant, dictumque putant, quasi δηλέφυλλον, quod amorem præmonstret. inde sunt qui non per Y, sed per I, scribendum astruant. Alij putant

putant esse, μέζον τι δαιμόνιες πέταλον ἀναβαίνω πέλεκυν. Dioscorides libro secundo, andrachnē syluestrem aliquibus dici aizoum scribit, aliquibus etiam telephion, cui sit excalfactoria vis & vlceratoria, quam poeta significarit. Apud Aristophanios enarratores in Equitibus, inuenio verbum πλατυγίζειν signare peculiariter, sinistræ platagonium imponere, moxque dextra impacta, sonum elicere. Quod autem de anemone commeminimus, scribunt nonnulli ex Græcis, ex Adonidis sanguine prognatam. Sosibius ait, apud Laconas esse anemonias, quæ vocentur phænides: ni ἐπίσκυρος fuerit rectius, quo pilæ signantur lusus. Platicem appellant eruditiores, tractatum quo vniuersim ac pinguius imbuuntur rudes, informantúrque, vt mox particulatim subtexatur doctrinæ ratio. Firmicus, Debet (inquit) is qui instituitur, primùm platice imbui, vt iis apertioribus leuioribúsq; compositus atq; formatus secretiora deinceps genituræ confidentius consequatur.

Athenodori & Philostrati iudicium de Iulio Polluce.

Cap. V.

Athenodorum legimus, cauillatum genus dicendi, minus altis subnixum radicibus, Iulium Pollucem esse veluti Tantali hortos, dictitare solitum, rem videlicet leuiculam, & momenti non magni, quæque esse aliquid videatur, quum sit nihil ferè. Sed & Philostratus de eodem ita sibi scribere permisit: Pollucem (inquit) Naucratitem ambigo, doctúmne appellem, an imperitum, an quod fatuum forte videbitur, doctum pariter & indoctum.

Byzantij laus præcipua. Byzantios fuisse οἰνόφλυγας, id est vinolentos. Macedonis Philippi dictum præclarum.

Cap. VI.

Byzantium Thraciæ ciuitatem perillustrem, vtriusque linguæ monumentis celeberrimam sors Delphica vel præcipuè extulit, quæ scitantibus Megarensibus ad eam pertinens reddita, ferm è sic est,

Ὄλβιοι οἳ κείνην πόλιν ἀνέρες οἰκήσουσιν
ἀκτὴν Θρηϊκίης ὑγρὴν παρ' ἄκρον στόμα Πόντου.

Felices verò futuri pronuntiantur viri, qui Thracij littoris ciuitatem habitabunt ad Ponti os. Quanquam non me fallit, Byzantios, ita quandoque à Græcis conuelli, vt acolasti dicantur, id est intemperantes: quippe qui in Venerem ferrentur præcipites, & vinum. Quod in Varia historia recensuit Ælianus, illos plurimum in caupona solitos versari prodens: proinde ἐκ τούτων, inquit, ἔξεστι νοεῖν, ὅτι καὶ σφᾶς πολεμίους ἀρχιτεκτονοῦντες ἐξέχοντας Βυζάντιοι. Narratur illud quoque. Quum vehementius obsidione premeretur Byzantium, nec in mœnibus contineri tamen ciues possent, quod in tabernas ex more diuerterent vinarias, Leonides eorum dux ad mœnia excitari cauponas imperauit. Quo effectum sophismate est, vt in officio continerentur Byzantij. Approbantur verò hæc Demonis quoque auctoritate. Subscribere & Menander videtur, vbi ait, μεθύσους τοὺς ἐμπόρους ποιεῖ τὸ Βυζάντιον, ὅλην ἐπίνομεν τὴν νύκτα. Illud adiecero obiter, Argiuos item ac Tirynthios & Illyricos quoque, vt vini cupidiores à grauissimis Græcorum incessi plerunque. Denominatum verò Byzantium creditur à conditore Byzante, vel quòd ductor classis quidam fuerit Byzes nomine. A Byzanto rege vocari Byzantium, scribit Diodorus. Diu autem pòst Constantinopolis nuncupata, & noua Roma. Felicitati ac pulchritudini ciuitatis, Macedonis Philippi calculus plurimum item suffragatur. Auctor quippe in Sophistarum historia Philostratus, Ductanti aduersus Byzantios instructissimas copias Philippo Leonem sophistem obuium se ingessisse, atque ita scitari institisse: Quid tibi (inquit) factum, ô imperator, quáve nostra exstimulatus iniuria in nos proruis armatus? At Philippus: Quoniam (inquit) patria tua, omnium speciosissima ciuitatum, in suos amores me facilè pellexit: proindéque ad deliciarum mearum portas appropero, signa illaturus. Sed, inquit Leo, amatores qui redamari postulent, armis minimè grassantur: neque enim bellica, sed musica expetunt organa, qui amori student. Citharœdus Stratonicus esse Byzantium dicebat Græciæ μασχάλην, id est subalam. Sicuti Rhodios esse prædicabat albos Cyrenæos, & procorum ciuitatem, quum illos animaduerteret spatalonas & thermopotas, id est fluere deliciis & calidum haurire: Heracleam verò Androcorinthum: Leucadios putres Corinthios: Ambraciotas autem Membraciotas.

De Pythagora enotantur plusculа: item quibus argumentis comprobetur fuisse magum. De boue Empedoclis. Numæ instituta cur credantur Pythagorica. De Pythagoricis plura, & qui Pythagorei vel Pythagoristæ.

Cap. VII.

Pythagoram philosophum, quem vt diuinum virum suspicit, & admiratur Plato, ea fuisse sapientia legimus, ea mentis acie, nunquã non collimante, insuper & animi bonitate, vt consulentes nunquam falleret, salubria semper forent illius monita. Hinc effluxit appellatio nobilis, vt Pythagoricus diceretur tripus: tanquam vera nihilo secius, quàm Apollo, effari consuesset. Cæterum inde quoque, diuino quodam afflatu, viro ipsi inditum nomen, Aristippo tradenti credimus. Sed & augurem fuisse lectum est, ac vaticiniis ab eo auctoritatis plurimum adoptatum. Verum enimuero nil tam exquisitè afformatum, nil adeo amussitate aut graphicè concinnatum, compositum elaboratúmque cura peruigili, cui rubiginis non affricetur aliquid, aut loliginei succi labecula sordidior allinatur. Etenim comperi nobis cauillatores nescio qui, ac caniculæ, qui viro alias coryphæo propemodum, magicæ vanitatis crimen inustũ velint. Ea seu vera sint seu falsa, hisce nostris cõmentationibus adglutinasse, visum operæ pretium est. Timon Phliasius, sicuti auctor Plutarchus est, ita super hac re sibi scribere permisit.

Πυθαγόρην δ' γόητα ἀποκλίνοντ' ἐπὶ δόξας,
Θήρῃ ἐπ' ἀνθρώπων σεμνηγορίης ὀαριστήν.

Pythagorámq; tuere magum, qui nomine flagrans
Pergeret eloquiis homines captare venustis.

Proditur item memoriæ, quum superuolantem susurraminibus magicis excantasset aquilã, ita deduxisse, vt mitem redderet, ac prorsus cicurẽ. Propterea Ammianus: Pythagoras (inquit) femur suum apud Olympiam aureum ostentabat, & cum aquila colloquens subinde visebatur. Ad hæc si quando gallum gallinaceum plumantem candidius comperisset, veluti fratrem (si credere libeat) amplexabatur, amabátque. Legimus id quoque, fuisse vrsam quampiam feritate conspicuam, magnitudine inusitata, quæ visentibus modò horrorem incuteret. Eam verò vir hic accersitam demulctámque apud se aluit. Mox dimissurus, veluti conceptis verbis iureiurando (vt sic dicam) adegit, nulli animantium cunctarum, damno oblæsionive futuram. Abiens illa in syluas se coniecit suas, summáq; fide, quod inter homines quoque perrarum est, in quod adiurata recesserat, præstitit. Hinc fortè Pythagoricam necromantiam per literarum numeros & lunæ solitam exerceri, recensuit Augustinus. Narratur certè idem Pythagoras, bouem vbi prope Tarentum conspexisset fabaciam segetem morsicatim corrumpentem, tum etiam proterentem pedibus, bubulco insinuasse, Bouem moneret, frugibus parceret. Ridens bosequa: Ego (inquit) bouatim non didici, tu qui videre scholarum id genus experiens, obeas vicem meam. Euestigio Pythagoras auribus sese admouens, sui artificij quæpiam immurmurauit. Res additur mira: Obedientissimus bos, vt ab eo qui amplius saperet, edoctus, lacerare mox segetem destitit: quin etiam in futurum eiusmodi pabulo abstinuit: sed & bubulum desiit obsequium, factúsque de rurestri colono ambulator vrbanus, Tarenti placidè consenuit, de manibus hominum victitans, vt solida demum ac plena admiratio fiat. Verùm, vt ista iam resecemus, Pythagoram proditur memoriæ, quum noui quippiam excogitasset in geometria, Musis bouem immolasse: quod (inquit apud Ciceronem Cotta) non credo, quoniam ille ne Apollini quidem Delio hostiam immolare voluerit, ne aram sanguine conspergeret. Cæterum, auctor idem M. Tullius est, tantum existimationis apud suos esse adeptum Pythagoram, vt si quid affirmarent in disputando, quum ex iis quæreretur, Quare ita esset, respondere non vererentur Αὐτὸς ἔφα, hoc est, Ipse dixit: ipse autem erat Pythagoras. tantum opinio præiudicata poterat, vt etiam sine ratione valeret auctoritas, quæ obest plerunque discere volentibus. Desinunt enim suum iudicium adhibere. Id habent ratum, quod ab eo quem probant, iudicatum vident. Obiter verò illud adnotarim in Græcorum commentariis obseruatum, ἐκεῖνον & αὐτὸν capi pro nominibus propriis: nam & Homerus Thetin inducit sic dicentem,

Τίπτε με κεῖνος ἄνωγε μέγας θεός.

Et apud Aristophanem αὐτὸς dicitur de Socrate. Scribit in Magia Apuleius, Pythagoram proxi-

A me Metapontum, in Italiæ littore, quam succisiuam Græciam fecerat, quum à piscatoribus euerriculum trahi animaduertisset, fortunam eius boli siue iactus emisse, ac pretio dato, mox irretitos pisces mitti iussisse. Id cur factum à viro philosopho, supersedit Apuleius explicare. Plutarchus in sermone qui est, Quo quis pacto etiam ab inimico iuuetur: Fieri solitum videri vult, vt per ea tacitis velut ambagibus insinuaretur à crudelitate abstinendum semper, & mode-
B rationi insuescendum, plus habendi resecta cupiditate. Mirantur historici, vndénam fieri potuerit, vt Romanos in participatum Pythagoricæ doctrinæ aduocarit Pompilius Numa, quum ea posterior aliquanto agnoscatur Pythagoras. Verùm amplius perpendenti mihi id sanè haud videtur dissentaneum, Pythagorica instituta non ferè alia fuisse, quàm quæ in magna seruarentur Græcia, ante illum multa annorum comperta serie: factum verò, vt Pythagoræ nuncupa-
C rentur sacra, quòd ea is rationibus præfulcire adortus sit primus, ac muniendo luculentiora facere planioráque. Pythagoram viuum fuisse à Cyloniis exustum, Plutarchus idem prodidit. Factum hoc Laertius scribit in Milonis Crotoniatæ domo, à quodam, quem in disciplinam admittere abnuisset. Scitu verò dignum illud, ex Pythagoræ instituto propagatum, Empedoclem quandoque, vbi Olympia vicisset equis, quod animatis ex præscripto abstineret, ex myr-
D tha, thure, aromatibus aliis bouem concinnasse, quem ad panagyrin conuenientibus distribuerit, quod parœmiæ quadam imagine vsurpari à nobis potest, in iis quæ de saccaro passim cooptari conformaríque animaduertimus. Lego denique in Græcorum thesauris, Pythagoræ sectatorum quosdam fuisse contemplationi rerum sic omnino addictos, vt inde nuncuparentur σεβαστικοὶ, ceu venerabiles quidam. Nonnullos autem humanis, ex quo & politici sunt ap-
E pellati. Alios porrò mathesim amplexatos, tum geometricam, tum astronomicam: quo nomine mathematicos esse vocatos. Nec id prætereundum, eos qui cum ipso congrederentur Pythagora, dici Pythagoricos: horum verò discipulos, Pythagorios: cæteros autem, Pythagoristas.

Mineruam cur Lacedæmonij Chalciœcum vocent. T. Liuij & Plutarchi codices emaculantur. Chalcopus.
F *Chalcotypus. Thalamus æneus. Delphicum templum æneum. Item fori Romani tectum, Chalcidicum.*

Cap. VIII.

CHalciœcum fuisse Pallados cognomentum Spartæ, certatim Græci ferè omnes tradidere. Id cur sic, videri ambiguum potest, ac indagine certa perquirendum. Ne verò inscitior
G quispiam diutius scrutatum eat, quid ex muris (quod aiunt) mihi compertum magistris sit, pergam hinc promere. Dictam igitur sic glossulatij interpretantur, vel quia domum haberet æneam, quam vocant οἶκον, aut quia ex Eubœa Chalcidenses fanum construxere. Templi eo nomine post Thucydidem libro primo, meminit Æ-

A nit Æmylius Probus: in id Pausaniam confugisse memorant, atq; inibi interiisse, matre etiamnum principe, audito filij scelere, ad occludendũ illi egressum lapides ingerente. Meminit & in Parallelis Plutarchus in historię eiusdem explicatione. Sed & in Commentatione, quæ est περὶ ἀδολεσχίας, hoc est, de loquacitate, addita item historia altera templi spoliati, & lagenæ inanis ibidem ab expilatoribus relictæ. Quin & nono Variæ narrationis Ælianus, & in Laconicis re-B bus Pausanias, qui eandem poliuchon esse arbitratur, id est πολιοῦχον. Templi substructionem à Tyndaro institutam primò tradit. mox & filios perficere adortos non quiuisse, destinatis ad opus Aphidnæorum spoliis. Cæterum, multis annis pòst perduxisse ad vmbilicum Lacedæmonios, ex ære simulacro conflato, cuius auctor fuerit Gitiadas vir indigena, qui & cantica concinnarit Dorica, & præterea in laudem deæ hymnum. Porrò esse inibi quoque alterum Palladis C templum, quam dicunt ἐργάνην. Quin ad sinistra Chalciœci erectum item Musis sacellum, quod non clangentibus tubis, progrediantur in prælia Lacedæmonij, verum tibia, lyra, cithara præcinentibus. Sed ad rem. Taceo nanque in dextris Chalciœci eiusdem Iouis simulacrum planè omnium antiquissimum, quę ęnea habeantur. Hisce verò fulti auctoritatibus, quis calculum adiicit Gręcorum schola vniuersa, commonemur, vt T. Liuij codices temporum iniuria decurtatos, & D librariorum inscitia maculosos extergamus, & genuino restituamus candori. Ita enim libro trigesimoquintò ab Vrbe condita, scriptum passim lectitatur. Ætoli circa Chalciotem, Mineruę id est templum ęreum, congregati cęduntur. Reponendum censeo Chalciœcum, expungendum Chalciotem. Consimile irrepsit in Plutarchi libros mendum, apud quem in Agidis & Cleomenis vita sic legitur: è regibus Agis quidem in asylum, quod Chalcicon vocant, Cleombrotus E autem in Neptuni templum confugit. Substitue vt in Liuio, Chalciœcum, erasa dictione nihili & adulterina. In libro eodem Plutarchus tradit, Leonidam esse Chalciœci supplicem factum: sed interpres locum integrum præteriit. Mentio ædis huius in Plutarchi eiusdem Apophthegmatis est frequens. Chalcodontis phanum in Attica recenset idem in Theseo. Chalcopus Erinnys firma dicitur, infatigabilísque Chalcotypus plaga est illata ferro. Erat & χαλκοῦς θάλα-F μος apud Argiuos in subterraneo ędificio. Eum struxerat custodiendę filię Acrisius, quod scribit Pausanias. At demolitus fertur Perilaos tyrannus. Sed & templum quandoque Delphicùm ex ęre factum, Græci scribunt. Quin & Romę forum magnitudine quidem fuit insigne, sed in primis, quòd ęneum esset tectum. Propterea non mirandum magnopere, ęneam fuisse ędem Pallados Chalcidicum esse genus ędificij, ab vrbe Chalcidia nuncupati, auctor est G Festus. quo forsan argumento Minerua Chalcidica regione Vrbis nona, statuitur à P. Victore, amplius tamen videndum.

Chalceum quàm multa signet apud Græcos. Chalcea festa, seu Athenæa, vel Pandemus. Exchalciare verbum. A *Chalceati dentes. Orichalcum. Chalcenterus cur diceretur Didymus & Bibliolathas. Exodion. Didymi. Diexodica. Eudromi qui dicantur. Petronianus Valerius. Codones quid sint. Tubarum species. Codon.*

Cap. IX.

CHalceum verò, id est χαλκεῖον, plures apud Græcos recipit notiones, quandoque enim ahenum signat, aut ex ære vas quodlibet: nam B & in plerisque Italiæ locis id genus vasa dici nunc quoque audias chalcedra, quasi à χαλκὸς, quod æs indicat & ὕδωρ, aqua, sit dictio compacta, veluti aqualia significentur conceptacula ex ære ducta, conflatáve. Eodem porrò nomine & fabri nuncupatur æraria officina. Dignum verò obseruatione, lapsum videri fœdè Polyhistorem Libycorum tertio, dum ea appellatione in Libya ciuitatem intelligit. Neque enim, vt inquit libro duodecimo Polybius, vl-C la eius nomenclaturæ in eo mundi situ ciuitas est: sed sunt (inquit) χαλκευτικὰ, id est ærariæ fabricę. Porrò Chalcea, festa quędam erant, quæ nonnulli vocant Athenæa. Alij etiam Pandemum, quoniam ab omnibus celebrarentur, quanquam mox à cerdonibus tantùm aut operariis & fabris præsertim, vt refert Harpocratio & Apollonius Acharneus. Quo argumento prodidere quidam, Athenienses primum ærariam fabricam exercuisse, quod scribit Eusta-D thius. Fuit & Menandri fabula, titulo Chalcea. Scribit Phanodemus non vtique Mineruæ sacram fuisse Chalceorum celebritatem, sed Vulcano. A dictione autem Græca, quæ chalcos est, lepidè quidam verbum concinnarunt exchalciare, quod est ære spoliare, ac nummos auferre. Lusit facetissimè quispiam in Voranum Q. Luctatij Catuli furacissimum libertum, quem quum deprehendisset nummularius E nummos de mensa subtrahentem, ac in calceos sibi infarcientem, Belle (inquit) e nummularius exchalciauit. Chalceatos dentes, ex hac item ratione legunt nonnulli apud Plautum. Chalcenterum inde appellatum tradunt grammaticum Didymum ob infatigabile studium: sicuti à Demetrio Trœzenio, vt scribit Athenæus, dicebatur Bibliolathas, ex voluminum numerositate, quæ incredibiliter concinnasset, quando fuere tria millia super quingenta. In quorum sex vanissimè in Ciceronem inuehitur, sillogra-F phos imitatus maledicos scriptores. quamobrem doctis auribus haud satisfacit, ceu immania frementem leonem putidulis vocibus inanis oballatrans catulus. Didymi ἐξόδιον nominat in Rufinum Hieronymus, & in Exodum commentaria videntur intelligi. At diexodicas historias intelligimus, curiosius latiúsque conscriptas, vt vel tenuissima quæque non omittantur. quando & Aphrodiseus Alexander eo dialecticem à rhetorica dispesci tradit, quòd oratione G non vtatur diexodica, id est πλατυτέρα καὶ χυδαιοτέρα. Sunt & diexodi aquarum, id est ductus. Sed & ventorum diexodi nuncupantur, id est ἐκτροπαί. Exodium denique pro exitu accepisse videntur Plutarchus & Appianus in Crassi rebus, ὡς τοιοῦτό φασιν ἐξόδιον τὴν Κράσσου στρατηγίαν, ὥσπερ τραγῳδίαν, τελευτῆσαι. quia è thea-

tro cedentes cantum, auctore Polluce, concinerent, quem exodium dictitabant. Sed & tunc tragœdiæ species in Parthorum exhibita conuiuio est. Illud ab hoc haud ita dissentaneum, ab Græcis εὐδρόμους, id est eudromos nuncupari, qui ingenij facilitate præceleri multa breui obierint. Nam sic Petronianum Valerium legimus honestatum, siquidem ætatis anno tertio ac vigesimo humanum tenuit Ius ac diuinum, medicinæ nec imperitus, vt ciuilia præteream, & toties obitas legationes in digitos non mittamus. Illud libenter adnotarim ex interprete Aspidis Hesiodicæ: Orichalcum esse videri æneum metallum, id est chalcoma, quod in montibus enascatur. Aiunt alij quorum est Philoponus, esse materiam metallicam quidem, sed ære pretiosiorem, quæ (inquiunt) modò non comperitur. In Pompeij Sexti fragmentis lego, quosdam etiam aurichalcum enuntiare, veluti dictione ab auro & ære connexa concretáve, quoniam auri præferat colorem. Proinde inueni, qui vulgò dici Ottonem opinentur. Quin ita quoque in Plauti fabula Pseudolo adnotatum reperi: Di immortales, aurichalco contra non carum fuit meum mendacium. Græci vtique ὀρείχαλκον pronuntiant, correpta principe syllaba. Hinc codonas ex orichalco legimus: sunt autem codones, id est κώδωνες, quos vulgò sonalios vocamus, ex equorum phaleris propendentes plerunque. Et in epigrammate, ὀρειχάλκου λάλα κύμβαλα. hoc est, ex orichalco garrula cymbala. Sed & columnas, id est stelas indidem conflatas quoque obseruauimus. Codonas ex Græcis nonnulli tubæ partem interpretantur latiorem, quæ sit generis non vnius, quando sunt Libysticæ tubæ, necnon Ægyptiæ, atque item Tyrrhenicæ: quas omnium primus Archondas opem Heraclidis ferens intulit Græciæ. Codion verò nuncupant Græci syluestrium bulborum florem coronamentis insertum apud veteres. Tubas Tyrrhenicas vt vocis vel soni acutissimi intellexisse Sophocles videtur in Aiace mastigophoro, interpretis etiam astipulatu. In India nasci orichalcũ, scribit Diodorus Bibliotheces tertio. Strabo Cosmographiæ libro tertio & decimo, & ab eo mutuatus Stephanus: Apud Andira, inquit, lapis reperitur, qui exustus trãsit in ferri vim. Mox cum terra quadam καμινευθεὶς, id est in fornace concoctus ἀποστάζει ψευδάργυρον, stillando pseudargyrum exsudat. Dein, si æri promisceatur, fit orichalcus. Apollonij interpretes Argonauticon quarto, dici orichalcum opinantur, ἀπὸ ὀρείου τινὸς γενομένου εὑρετοῦ. id est, ab Orio quodam inuentore. Apollonius,

> Λαμπτῆρα δ' ἐπὶ ζωνὴν ὀρειχάλκοιο φαεινοῦ
> Πάλλεν ἐπὶ κλυτὰ μάλθοντα.

Orichalcum metallis omnibus fuisse pretiosius, coniectat Seruius grammaticus, Plautinum illud aduocans ex Milite,

> Ego istos mores orichalco comparem.

Aristoteles ἐν τοῖς πολιτείαις, abnuit speciem metalli huius comperiri vsquam. Plerosq; enim suspicatos, nominari orichalcum quidem, cæterum haudquaquam esse, verum & hoc de iis vnum censeri, quę prodita temerè sint. Orichalci factitij meminit lib. 13. Strabo.

A *Æs cur à Græcis χαλκὸς dicatur. De chalco minimulo & dichalco. Æris inuentio & autoritas. De Combe puella. Chalcis vnde dicatur. Chalcis piscis. Palea æris, Apotheca. Synclides Ænea vxor. Creusa raptus. Cercobus. Meteorolesche. Chalcosthece. Lesche quid. Æneum vinculum cur pro perpetuo. De adamante paucula. Telephia vulnera, & chironia. Cysolesches. Leschenorios Apollo. Ænea pocula veterum.*

B ## Cap. X.

Aes autem, Græci χαλκὸν dicunt, vti præstruximus. Eius verbi etymon afferri varium solet, opinatis quibusdam inde contiuari, quòd fortitudini sit accommodum, quam ἀλκὴν vocant. Adiecta crassioris soni litera ex linguę Doricæ proprietate. Ioannes Grammaticus in cõmentario in Hesiodum, à Chalybum gente inflectit, vt dicatur Chalcos, quasi Chalybos. Apud
C eos verò in Scythia populos primitus inuentum traditur ferrum, proindéque Chalcon id nuncupauere: nam ante ferri vsum æs memoratur cõpertum. Propterea id ferro nomen impositum: quod Eustathius quoque significat. Et quum apud Homerum legimus χάλκεον ἔγχος, non vtiq; æneum interpretantur, sed ferreum, ex veteri more appellatione propagata. Quod verò armis vterentur æneis prius, non ferreis, astipulatur Hesiodus eo versu,

D Χαλκῷ δ' εἰργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.

Ære laborabant, necdum ferrum erat nigrum. Sunt qui ferrum putent per appositi formam dici χαλκὸν, ὅτι χέει τὴν ἀλκήν, quòd fundat dissipétq; interemptorum vires. Chalcida Eubœæ ciuitatem arbitrantur appellatam nonnulli, quod ibi primùm ærariæ fabricę memorentur compertę. Quanquam alij, quod Eustathius scribit, à Combe puella Chalcidis cognomento, Asopi filia, duci vocabulum putant, cui æneę
E armaturę inuentionem acceptam referunt. De qua intellexisse Ouidium arbitrantur Metamorphoseon septimo,

> Adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
> Ophias effugit natorum vulnera Combe.

Quam Iamben transtulit Planudes, vti meminit Cæcilius Minutianus Apuleius. Chalcos, id est χαλκοῦς, apud Plutarchum inuenies in Catonis senioris vita. Interpres, æra simpliciter red-
F didit: quum tamen traditum eruditis sit, obolum Atticis chalcos complecti octonos, vel (vt Plinius) denos, binis chalcis constat quadrans: vnde dichalcus etiam dictus. Ærarios porrò fabros in Lemno insula fuisse plures, comperio, qui omnium primi ænea commoliti tela. Sinties hinc vocitati traduntur, qua voce nocumẽtum Græca ratione signatur, nata inde fabula, exceptum à Lemniis lapsum de cęlo Vulcanum. Quod referunt alij ad eos, qui crebri visuntur
G in insula ignium crateres. Chalcem Eustathius purpuram interpretatur. vnde appellari Chalcãtem coniectat, vt qui profundè vaticinia conciperet: quanquam & ab ęneo colore fingi potuisse nomen, non inficiatur, quem tamen purpureum intelligit. Apud Aristotelẽ est inter pisces nomine

nomine chalcis, quem æricam Theodorus reddidit, ab aliis dicitur etiam zygnis. Æs porrò in sacris & excantationibus magnam habuisse veteribus auctoritatem ac vim, scribit Theocriti interpres in poetæ Pharmaceutria, proptereáq; in lunæ deliquiis adhiberi solitum, καὶ ἐπὶ τοῖς κατοιχομένοις, id est, hominum morte: purius enim cęteris habebatur, καὶ ἀπελαστικὸν τῶν μιασμάτων id est pollutionum expiatorium. Inde eo vtebantur in purificationibus vniuersis, vt in libro De diis scripsit Apollodorus. Quin & Coræ, seu Proserpinæ sacerdos Athenis æneũ pulsare instrumentum assuerat, quod ἠχεῖον vocant. Apud Laconas rege defuncto lebetibus obtinnire, fuit veteris instituti. Et Sophocles in Tragœdia, cui titulus Rhizotomi, id est radicum sectores: Medeam scribit herbas secantem, succos in cados refudisse æneos: herbas verò æneis subsecuisse falcibus. Ex quo & Virgilius,

> Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
> Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.

In his verò potissimum sacris ænea adhiberi vasa Macrobius solita scribit, quibus delinire aliquos, aut deuouere, aut denique exigere morbos vellent. Sed & Carminius libro De Italia secundo, Thuscos æneo vomere in condendis vrbibus vsos, in traiectitiis eorum sacris se inuenisse scribit. Quin & Sabinorum sacerdotes æneo cultro attonderi consueuisse. Æris porrò sonos, ceu rem potentissimam, multis rebus Græcorum vetustissimos adhibuisse palàm est. Cur verò æris dissono crepitu deficienti lunæ auxiliarentur antiquiores, quod & Manilius significat, sed & Ouid.

> Te quoque luna traho, quamuis Temesæa labores
> Æra tuos minuant:

Alexander etiam rationem affert eiusmodi: Æs & ferrum, inquit, quatiunt mortales, quod inde abigi dæmonas, creditum sit: quo tempore sydera hæc vim suam ad terras non perducant, quæ in hominibus prosit, & improbos retrudat dæmonas. Moris huius meminit Titus item Liuius ab Vrbe condita vigesimosexto: Campanorum, inquit, imbellis multitudo, cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet, edidit clamorem. Et, vt Plinium præteream, etiã Thebaidos sexto Papinius: Procul auxiliantia gentes æra crepant. Paleas inuenio ramentulas dici æris, palearum imagine quadam, quæ iam liquato ære ac percocto expuuntur flatu vehementiore, vti Plinius scribit. Etiam si non latet, Hermolao secus videri. Cæterum & adiuratissimis arrisit hoc. Porrò addamus quod scribit item Ioannes Grammaticus: ærarias fabricas quandoq; leschas nuncupari: quoniam pauperiores, hyemali præsertim sydere, illuc caloris gratia se conferrent, ac (vt assolet) nugari plurimum consueuissent. Sicuti Romæ in furnarias domos, ex quo Horatius,

> Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos.

Propterea Hesiodus,

> Πὰρ δ' ἴθι χάλκειον θῶκον, καὶ ἐπ' ἀλέα λέσχην,
> ὥρῃ χειμερίῃ.

Vbi ærariorum sedes prætereundas monet, ac nugas, arationis tempore. Seniorum porrò congressum consultandi causa, tragicus quidam, Eustathio referente, σύγκλητον λέσχην nuncupauit. Erat Spartæ, vt prodit Pausanias, lesche κροτανῶν. Sunt autem Crotani Pitanatarum portio. Pitana verò fuit tribus. Nam & Menelaum Pitanatem legimus. vnde & Græcorum exercitus Pitanates dicitur quandoq;, & πιτανάτης ἀγών, in Pitana celebratus. Hinc adnotatum: Spartæ natos infantes in Leschen solitos deferri, vt ab senioribus exploraretur, ecquid corpus foret εὐπαγὲς, καὶ ῥωμαλέον, id est compactum bene firmúmque. Quòd si apparuisset secus, exponendus infans amandabatur ad Taygetum in Apothetas, id est ἀποθέτας, id loco nomen est βαραθρώδει, hoc est abiecto ac profundiori. Quod autem syncleton, leschen appellari diximus, sciendum amplius, Suda interprete, synclydas nuncupari conuenas, & συμμίκτους, id est cõmixtos. vnde ad Pyrenen statuunt cosmographi, συγκλύδων πόλιν, id est conuenarum ciuitatem. Est verò Lesche, id est λέσχη, nunc confabulatio, nunc nugæ. Dicebatur & publicus locus, in quo versarentur πτωχοὶ, id est mendici, inuicem garrientes. Signat & conuiuiis destinata publicitus loca, id est δειπνιστικά, seu cœnacula: item sermones, inibi qui haberentur: deniq; tepentia loca dici eo modo valet. Fuit apud Delphos Cassotis fons, à nympha sic dictus Parnasia. Super Cassotida verò ædificium, quod à Delphis Lesche dicitur, à disertationibus quæ ibi fierent: & multa eiusmodi fuisse in Græcia, testari Homerus videtur in Melanthi iurgio cum Vlysse,

> Οὐδ' ἐθέλεις εὕδειν χαλκήιον ἐς δόμον ἐλθών,
> ἠέ που ἐς λέσχην, ἀλλ' ἐνθάδε πόλλ' ἀγορεύεις.

Lescheos verò, id est λέσχεως, de bello scripsit Troiano: in quo, vnà cum auctore Cypriorum carminum Æneæ vxorem facit Eurydicen, tradentibus aliis Creusam: quam auctore Pausania, deûm mater & Venus liberarint à Græcis. Sed & in plerisq; aliis, à communi dissidet sententia Lescheos. Nam Cassandræ gratia venisse Corœbum, & à Neoptolemo peremptum, multi tradũt: hic aũt à Diomede mauult. Leschas apud Plutarchũ inuenies in Lycurgo: cuius verbi notio, ex iis quæ diximus, coniectari liberè potest. Æneum vinculum pro perpetuo, accipiunt poetę: quoniam, vt inquit Porphyrio, æris metallum rubigine non consumitur. Horatius,

> Diductósq; iugo cogit aheneo.

Cuiusmodi adamantina item dicuntur, tum quia sit ferri species adamas, vt nonnulli Hesiodi astruunt interpretes, tum lapidis insita densitate ignibus, ac ferro inuicti, quamuis plumbo & leonis hircíque sanguine molliatur. Æris porrò auctoritatem indicat illud quoque, quoniam ære cuspide, siue etiam ferrea Telephum sanasse Achilles perhibetur. vnde natum adagiũ Eustathius scribit, ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται. quòd qui vulnus intulit, ille idem persanabit. Qua in parte illud obiter quoque subnotandum: Vulnera, quæ malignitatis præferant multum, dici τηλέφεια τραύματα, vt quæ salutarem Achillis manum requirant. Veluti & Chironia dicuntur δυσαλθῆ, id est quæ medicam vix recipiãt cu-

ram, & Chironem aliquem respectare videantur, vt inquit Paulus Medicinæ quarto. Quod verò de lesche diximus, id neutiquam prætereũdum: dici cysoleschen cinædologum, id est sermone turpem. Nam veteres tam cysthon dicebant, quàm cyson: sicuti auctor probat Eustathi⁹, Iliados rhapsodia octaua. Leschenorion veteres Apollinem cognominarunt, quod interdiu in cœtus coeant viri, ac, vti assolet, fabulentur, noctu verò seiunctim conquiescant. Meteoroleschas inuenio apud Plutarchum dici physicos ante Platonem consuesse, vt qui nugas profunderent meras de sublimium ratione. Platonis verò illucescente doctrina cum vitæ sanctimonia, & dogmatum religione, quoniam τὰς θείας καὶ κυριωτέρας ἀρχὰς ὑπέταξε ταῖς φυσικαῖς ἀνάγκαις, abiici cœpta philosophiæ calumnia. Lego deniq́; poculis æneis vsos esse priores, ac præcipuè, qui diuitiis præstarent. vnde & eorum repositoria chalcothecas vocabant. Verum id ex auri argentique paucitate fieri solitum, innuere Athenæus videtur. Nam Macedonum rex Philippus phialium nactus aureum, id puluino subiectum semper habebat ferè.

In cubiculo nola, quid sit in Oratoriis Quintiliani institutionibus. De tintinnabulis. Iassæorum historia.

Cap. XI.

IVlius Pollux Onomastici ad Commodum Cæsarem libro sexto, loquacis synonyma, vt lectio suggerebat multifaria, congerens in vnum, denique sic ait: Ahenum ex Dodone, Iliade longiora garriens, Alcini apologus, Arabius tibicen. Hactenus is. Quod verò principe loco positum est, & Græcè sic habet, Δωδωναῖον χαλκεῖον, id est Dodonæum tintinnabulum: cuius meminit vel Eustathius, ansam præbere mihi est visum ad explicandum Quintiliani (aut quisquis fuit auctor primus) inenodabilem nodum, in quem impacti plerique omnes cohæserunt. Obscuritas verò nodata hæc, est libro octauo, In cubiculo nola. Coniectura ducor ex Græco adagio, esse itidem hoc prolatum in garrulum desidentem dies totos domi, & nugali verborum futilium importunitate, & copia exundanti detinnientem, vt obstrepera loquacitate, vti pica verbosiore obsurdescerent aures, ac veluti tintinnabulo conuulnerarentur. vel (quod arridet amplius) eos intelligamus, qui domi quidem & in cubiculo, vbi silentij esse vsum, Varro scribit, fluenta verborum promunt: in foro autem, vbi ciuili eloquentia gloriam sibi comparant viri præstantes, vt testis comprobat Homerus, aut in senatu, altero ingeniorum theatro, penitus consilescunt, fiúntq; (quod Græci dicunt) etiam piscibus magis muti. Nolam siquidem pro campana dici obseruauimus: etiam si apud recentiores sæpius: nil tamen obstat, esse verbum id inter inuentu rara, cuiusmodi adnotata Politiano quædam. Meminit quodam loco Laurentius quoque. Sed occurrent recentiores, nouitium censeri inuentum id. Ego de nouitate nihil disputo. Vnum scio, fuisse veteribus quoque ex ære instrumentum id, aut proximum, quo remotioribus vt conuenirent, daretur proponeretúrve signum. Quod duabus fulcimus auctoritatibus: prætérque historiam Valerius Martialis in Apophoretis,

> Redde pilam, sonat æs thermarum, ludere pergis?
> Virgine vis sola lotus abire domum.

Æs nanq; thermarum tintinnabulum signat, quo è gymnasio lauaturi reuocabantur ad thermas. Sed & Iuuenalis,

> Tot pariter pelues, tot tintinnabula dicas.

Historiam verò hanc apud Strabonem, ad hoc ipsum præcipuè spectantem, obseruauimus. Iassus, inquit, incolas habet partè plurima piscitio & piscatu victitantes, quum infœcunda ferè sit regio, verum pisculenta. Hinc iucundum narratur factum, documento etiam magno futurum, quantum sæpe nos fallat opinio. Ostentabat inibi citharœdus artem. Audiebant, vt tum est visum, attentius Iassæi omnes, mox verò vt æditum tintinnabulo (sic enim κώδωνα interpretamur) signum vendendo piscitio est: confestim cum sua sibi musica destituto artifice, auolarunt omnes, vno vix excepto, qui oblæso erat auditu, proinde captum eum artificij suauitate opinatus citharœdus, propius accedens: Est quod agam gratias, inquit, & quidem maximas, tum quòd musicæ negligens haudquaquam videre, tum quòd despectui me prorsus non habueris. Nam reliqui quàm primum tintinnabulo cecinit signum piscarium, dicto citius hinc sese proripuere. At is, velut commotior ac excitatior: An, inquit, increpuit æs? Eo verò adnuente, Bene tibi sit (inquit) magister optimè: ac consurgens ad viuarium festinabundus accurrit ipse quoque. Illud autem Virgilianum ex tertio Æneidos,

> Stipátque carinis
> Ingens argentum, Dodonæósque lebetes,

Ideo dictum volunt, vt oraculo domestico foret Æneas instructior, ex historia.

Super Phauorino adnotata quæpiam minus extrita. Arsenothelyes. Eunuchorum detestatio. Vocis acutæ ratio in eunuchis, item nuditatis barbitij. cūrve amasij sint. Vocis magnitudo vel paruitas vnde fit, ex Galeno. Lex quid. Interim imperatoris laudem esse præcipuam, indignationem comprimere. Distrapeli. Atrapeli. Pescennij Nigri historia. Eunuchos non lædi in spiracula despectantes, aliis omnibus præfocatis.

Cap. XII.

PHauorinum vel Gellij monumentis percelebrem, fuisse patria Gallum, quod apud eundem libro secundo ipse videtur fateri, memoriæ proditum est, ex Arelate oppido prope Rhodanum. Inter philosophorum familias à multis connumeratus. Ab aliis verò, sophistis insertus, quod hominis fecit eloquentiæ & rhetoricæ studium singulare. Dignum scitu est: virum húc ita cooptatum, qua quidem inter sapiẽtes, qua verò inter oratores, diphyem fuisse ac androthelyn, hoc est naturæ duplicis & virũ simul ac fœminã: cuiusmodi sunt androgyni, qui nun-

nuncupantur & hermaphroditi: ab Aristotele dicti quoque arsenothelyes, id est masculo fœminini, sicuti vertisse Theodorum scimus, quanquam id censent eruditi fidelius, quàm felicius. Sed hi non sunt androgyni propriè, quoniam eo nomine à Philosopho intelligantur animalia, quæ ipsa se ineunt, vti inter pisces trochus. In Phauorino præterea tria fuere maximè mira. & primum quidem, quòd Gallus quum foret, Græcè tamen optimè sciuerit: adeo vt gentis illius eloquio, veluti dolatorio leuigatus excomptúsque, prætérque sapientia imbutus celebre ad posteros nomen dederit. Deinde, quum foret eunuchus, adulterasse tamen consularis viri vxorem creditus, subiit eo nomine iudicium ab eodem postulatus: adeo libidinis etiam erat præferuidæ. Postremò principi Adriano factus offensior, nihilominus inde nullo affect⁹ incommodo superuixit. quæ laus imperatoris est vel maxima, qui ex æquo disceptaret cum eo, quem iure suo posset euertere: ex quo illud sic à Philostrato enuntiatur, βασιλεὺς δὲ κρείττων, ὅτι χώσηται ἀνδρὶ χέρηϊ, ὃν ἐργῷ κρατεῖ. id est, præstabilior censetur rex, si inferiori iratior indignationem comprimat. Lectum quoque est, quum Phauorini verbum quandoque proscidisset Adrianus, ceu infrequens, cessit is: accusantibus verò amicis, surrisit iucundius, ac mox, Sinite (inquit) illum videri omnibus doctiorem, quando illi presto sunt legiones triginta. Hic est denique Phauorinus, qui synchronum æquo animo Plutarchum ob illustre nomen concoquere non poterat, numerosis quæ ædebat voluminibus infestus præcipue. Hic non absurdè prorsum illud subiecero: dystrapelos & atrapelos vocari à Græcis, qui in ira vel affectione alia immobiles perseuerant, nec vlla vi ab instituto queunt reuelli. Effœminatæ porrò ac degenerantis naturæ in Phauorino illa se promunt indicia manifesta, nuda barbitio facies, vel magno natu, etiam senio vltimo iam appetente, vox insuper acuta & tenuis, qualis ferè eunuchorum natura pernoscitur. quos esse tertium genus hominum pronuntiauit Alexander Cæsar, nec videndum, nec in vsu habendum à viris, sed vix à nobilibus fœminis. Tametsi barbaris vno fidei nomine fuisse integris eunuchos pretiosiores, Herodoto credimus. Omnes siquidem agoni, hoc est seminis expertes, vt pueri, mulieres, decrepiti, spadones oxyphoni sunt, id est acutæ vocis. Viri autem grauis, & βαρυφώνοι, vt Græci dicunt. Quod antiquitatis & literarum parens Homerus hisce versibus monstrasse videtur, in quibus de virili muliebrique voce, ita canit, quamuis aliud agere videatur,

Τῷ δὲ βαρυστενάχοντι παρίστατο πότνια μήτηρ,
Ὀξὺ δὲ κωκύσασα, κάρη λάβε παιδὸς ἑοῖο.

Huic autem grauiter gementi astitit mater venerabilis,
Acutè verò lamentabunda, caput sui apprehendit filij.

Alibi porrò idem poeta seniores cicadis comparat, quæ animalia sunt planè ἐξώνυα. Cæterum effectus hic manifestus vtique. At ratio non fortè obuia. Plutarchus quidem præcise nimis & obscurè contingere ita scribit, διὰ τὸ λεπτὸν

A τῶ πνεύματος, hoc est, ex spiritus tenuitate. Verum ista fuerant enarratius promẽda in literas: quod nos, sacro afflante spiritu, magna insequuti nomina implebimus, quæ nobis velut subscudes sunt ac securiclæ, quibus scienter tigna inuicem peruinciuntur. Nam sicuti linea, cæteráque tenuia dimensionem duntaxat vnam sortiuntur, crassa verò pleraque plures obtinent, ita vox etiam tenuis vnam dimensionem habuerit. Vnũ autem efficere ac mouere, facilius est quàm plura.
B Ergo quum prædicta illa spiritum habeant imbecillum, non nisi parum aeris moueri ab illo spiritu potest. Minimus autem est, qui dimẽsione constat vna. quem tenuem esse, vocémque talem ab eo proficisci, necesse est. Vox autem acuta, quæ tenuis est. Igitur qui prolifico semine carent, vocem hinc merito reddunt acutiorem. Viri robusti, quoniam spiritu valeant, multum aeris incitare queunt: qui quum multus sit, tarde mouetur, vocémque efficit grauiorem:
C motu enim veloci & tenui vocem reddi acutam, constat iam. Porrò qui natura sunt calida, magnam emittere vocem solent, quia multum in his aerem, frigidúmque inesse, necesse est. Caloris enim vis facilè ad se & spiritum trahit, ac aerem, eóq; amplius id agit, quo amplior est: vox autem magna, cum oritur, quum aeris multum agitatur, vtque acuta quum celeriter, sic grauis quum tardè. Adde, quòd sublatis testibus, tentio quoque meatuum laxatur: sicuti in fidiculis &
D staminе, sublatis ponderibus, quæ textri es Græco verbo λαίας, id est laas nuncupant. Laxatis verò iis, principium quod moueat vocem, eadem ratione laxatur. Testium siquidem natura meatibus adnexa seminalibus est, qui meatus ex vena tendunt, cuius ex corde origo est. Iuxta ipsum principium, quod vocem mouet. Quamobrem meatibus immutatis seminalibus ætate, qua excernitur semen: pars illa item immutatur, qua immutata, vox etiam mutatur, mari-
E bus maximè, sed & fœminis: quanquam obscurius, quod quidam dicunt τραγίζειν, id est hircire. vbi inæqualis mittitur vox, Galenus verò ἐν τῆς τέχνης, tractatu De signis, causam vocis magnæ vel paruæ, non videtur in caliditatem aut frigiditatem retulisse: sed amplitudini asperæ arteriæ potius magnam ascripsisse, & insufflationi tamen vehementiori. Paruam verò angustiis eiusdem: & in libro De voce, in eandem refert arteriam acutæ grauisq; vocis rationes: ar-
F ctum enim iter acutam, amplum & spatiosum grauem videtur efficere. Angustia siquidem & expansio causam præbent aeri, vt velociter aut tardè moueatur. Verum, ne quid videatur contrarium, sic statuunt eruditiores, vocem magnam effici vtique à caliditate primo & mediate, aerem plurimum agitante. Postremò autem atque immediatè ab asperæ arteriæ amplitudine, ac vehementi insufflatione. At magnitudo & paruitas vocis, inquit Galenus, non fit ex calidi-
G tate semper, neque præcipuè, sed per accidens. Est & Platonici eruditi super eadem re sententia, quæ scitamentis hoc genus congruit planè: Cur, inquit, ita acutæ sint vocis eunuchi, vt sæpe mulier an eunuchus loquatur, nisi videas, ignores? Id verò ex superflui humoris abundan-

tia effici, respondendum. Ipse enim arteriam A per quam sonus vocis ascendit, efficiens crassiorem angustat vocis meatum, & ideo vel fœminis vel eunuchis vox acuta est, viris autem grauis, in quibus vocis transitus habet liberum, & ex integro patentem meatum. Nasci autem ex pari frigore in eunuchis & fœminis parem pene importuni humoris abundantiam, etiam hinc liquet, quòd vtrunq; corpus sæpe pinguescit. Certa vbera propè similiter vtriq; grandescunt. Septentrionalium, inquit Albertus, & fœminarum vox euadit acutior quàm meridionalium, ob pulmonis molliciem & arteriæ, quæ arctior item intelligitur. Molliorem certè vocem facit organorum humectatio, debiliorem pulmonis imbecillitas ac resolutio. Ægrotantium acuitur vox, quia siccitas arctet meatus, vel etiã ex intemperanti frigiditate, aut forsan ex opprimente humectatione. Pescennium Nigrum Romani imperij statione potitum legimus voce adeo fuisse canora, vt in campo loquens per mille passus audiretur, ni obniteretur ventus. Obiter verò hic est Pescennius, cui reliquo corpore candido, in nigredinem adeo abierat ceruix, vt Nigri cognomentum inde prorepserit. Sed cúrnam eueniat eunuchis, vt sint ἄτριχες, id est glabri, perinde ac mulieres? Hæ vtique frigoris vi densa corporis habent spiramenta: siquidem obstipat arctátque frigus, proinde non ferè pilis ad exitum meatus patent. Eunuchi porrò, vtpote humidi & valde redundantes. Nam hac de causa locorum pleraque nimia humoris exsuperantia adobruta, rursúmque nimis arescentia aut saxosa, & caluosis consimilia, vel vt Græci dicunt, ἐοικότα ταῖς φαλακραῖς, herbas haudquaquam proferunt. Illud quoque non indignum quæstione, opinantur eruditi, vndenam sit, quòd eunuchis Venerij proluuij incentiua interextincta haudquaquam sunt, verum sæpe amoribus irretiuntur, quod de Phauorino astruximus. Nempe multis, quum pubescerent, subsecti testes sunt, aut elisi, & quodam modo ἡμιτελεῖς εἰσὶν εὐνοῦχοι, id est, eunuchi quidem sunt, sed non pleni. Et qui hepate sunt natura feruentiore, ac genitalia vasa possident capaciora, visum quidem imaginantur concipiúntque, sed non perficiunt, nec voti euadere compotes queunt, quoniam verenda ipsa efflaccuerint. Qui enim tumescere facit spiritus, emarcuit, qui à semine ortus per seminales meatus ferebatur ex eis partibus, quæ circa lumbos habentur, vt in pueris seminales occæcantur meatus. Dignum equidem scitu, in plerisque terrarum locis videri spiracula, è quibus pestifer erumpat vapor, quo præfocentur despectantia omnia, præter eos quibus excisa sunt genitalia. Cuius rationem euentus incompertam sibi Dion scribit. Illud ex Græcis obseruatum, quibusdam in bello præ formidine intercipi vocem. Proinde Menelaum laudare Homerus volens, vt minimè formidolosum in bello βοὴν ἀγαθὸν appellat, vt qui vocem nullo minueret terrore. In oratore demum tragœdorum vocem exigunt eruditi, sicuti acumen dialecticorum, sententias philosophorum, memoriam iureconsultorum.

Super vocis ratione adnotata plusicula, déque soni ac vocis interstitio. Pollucis obscuritas illustratur. Tertiata verba quæ intelligantur. Thraciæ porta admirabilis natura.

Cap. XIII.

Sed enim quia de voce mentio est, non grauabimur, Peripateticas scholas ingressi amplius de eadem ratiocinari. B Primas igitur ac principes sonorum differentias acumine ac grauitate tradunt constare. Quæ appellationes, ab iis quæ tanguntur tralata, sonis accommodantur. Vt enim quod in mucronem fastigiatum est, momento penetrat, quod verò hebetius retusiúsque est, non ita, sed cum mora & segniter. Consimiliter vibrata vox & acuta auditum percellit ac fodicat: grauis obtundit, veluti trudendo. Euenire autem vtrunque celeris aut tardi C ratione motus, liquet. Quamobrem haud ita mirum quod in Pompeij rebus scribit Dion: populi clamore dissono superuolantem coruum grauius ictum decidisse, ὥσπερ ἐμβροντηθέντα. Super quo & multa Plutarchus. Hinc etiam percipi illud potest, à læuigatis corporibus latioribúsque acutiorem promi sonum: quoniam ab iis celerius agitetur aer, celeriúsque dissiliat, vnde & auditus validè citóque lacessitur. Videtur autem non esse aliud sonus, quàm elisus aer, passúsque. D Aer autem ipse duplex: alter, qui inter collisa deprehensus prosilit: alter, qui ab hoc incussus primum, mox successu motus ad sensorium euadit. Hoc verò id demum est quod inaudimus. Interstitium verò illud seruandum magnopere: dici in animantibus tantummodo vocem, quod inanima esse vocalia nequeant, ni metaphoricè abutaris proprietate, vt si organa nuncupes vocalia, quod iis quodammodo afformari verba & effingi alloquia videas. Sed nec animalia E cuncta rectè vocem habere pronuntiaris, quando exsanguibus vocis nulla suppetit facultas, sicuti insectis, & iis quæ crusta integuntur. Nam ea quæ concentum etiam promere sentiuntur, vt cicadæ, quam habeant rationem, alibi edocuimus. Tribus porrò vox sonúsve cõstare planè videtur: primum est, quod plagam incutit: mox, cui ea ipsa incutitur: tertio statuitur loco id, in quo hæc aguntur. Aerem sanè in vtroq; haberi, necesse est, quanquam non eo- F dem modo. Nam ad vocem elidendam non omnis accommodari aer valet: sed solum spiritus is, quem anhelitu reciproco promimus aduocamúsq;. Huius verò munia duo, veluti etiam linguæ: quam prompsit natura, tum victus necessitati perficiendæ, & saporibus prægustãdis, quod omnibus ferè animantibus adesse conuisimus. Tum verò ad loquutionis articulatam rationem, quod ad vitæ excellentiam pertinet, & vni modo inter cuncta homini contributum: nam G hinc psittacen ἀνθρωπόγλωττον dici comperimus ab vno loquendi vsu. Propterea in Timæo ita scribit Plato, Verborum autẽ effluxio, ministra prudentiæ, effluxionum omnium optima est atque pulcherrima. Ratione eadem in spiritu reciproco duplex recognoscimus naturæ propositum,

tum,

tum,& scopum quidem vnum habet intimi caloris refrigeratio pernecessaria. Alterum verò sermonis conformatio,ac vocum dearticulatio, in mille abiens varietates, non pernecessaria quidem, sed ad infinitos mortalium vsus insigniter accommoda. Anhelitus organum guttur est. Huiusmodi igitur nunc admissus, nunc remissus aer, arteriæ destinato allisus, vox est. Quamobrem tussis, & id genus soni plures, vbi irraucuerimus, quanquam eisdem concipiuntur partibus, à vocis definitione abiunguntur, quoniam consilium abest, & animi certa intentio. Esse nanque vocem finiunt, sonum ex significandi proposito æditum. Præmonstrat autem vox omnis aut ægritudinem naturalis affectus, aut voluptatem, qualis est brutina vox: aut ea quæ hominnum necessitates exigunt, infinitis propemodum vocabulis inuicem disparata. Membra respirationi destinata sunt, lingua ea quæ fistulis duabus interiacet, nunc conniuens, nunc resurgens. Tum arteria quæ ad pulmones perting t. Ex iis verò lux infertur (opinor) Iulio Polluci secundo Onomastici sic scribenti: Epiglottis est simplicis organum vocis, lingua verò articulatæ. Scribit porrò Galenus in libro De voce, Exsufflationem esse quidem vocis materiam, effici tamen eam, commisso thorace ab intercostalibus musculis, quibus nihil agentibus, animal vocis priuatur vsu. Nam quum ex alto prolapsus foret quidam, afflicto dorsi initio, tertio die exiguam admodum vocem emisit, at quarto prorsum obmutuit, resolutis simul cruribus. Verum nec spirationem amittebat, neque difficulter spirabat, quoniam intercostales modò nerui affecti erant omnes, nullis omnino vocis particulis affectionem sentientibus. Sunt autem hæ vniuersim quidem guttur: per partes verò chartilagines tres, quibus accedunt nerui à cerebro demissi: & ligula, quam vocant epiglottida. Illud obiter adnotarim, dici quandoque verba tertiata, quæ imperfecta enuntiantur & lapsitantia, vbi vix tertia proferuntur, intermediis deuoratis pauoris opere. Singulari autem dignum admiratione, quod in Seueri rebus prodit Dion: ad Byzantium turres se vidisse numero septem, ab portis Thraciis in mare vergentes. Eas si quis præter seriem impulisset, vox prorsum ædebatur nulla. Quòd si ad primam quis inclamasset, aut lapidem impegisset, exceptum illa sonum reddebat, ac mox sequens, & deinceps, donec ad extremam perferretur vox, F
sic vt perturbatio interstrepens sentiretur nulla omnino. Xenophon Rerum Græcarum primo, Byzantij portas quasdam celebrat, ἐπὶ τὸ Θρᾴκιον καλουμένας, id est ad Thracium quæ dicerentur.

Sonus quomodo illabatur auribus. Cur ouali figura aures & lingua. Item pleraque musica consonantia organa. Ficos obesse voci.

Cap. XIIII.

TRadunt verò physici, & quidem classici, ac verè assidui, quod equidem adnotandum hac parte, etiam atque etiam est visum, sonum in orbicularem figuram multis gradatim

A amplificatam circulis ad aures peruenire, non aliter quàm in stagno ex iactu lapidis ab alto circuli multiplicantur ad littus. Themistius etiam in libros Aristotelis De anima, paraphrasi secunda, ita scribit: At aer qui primò intonat, non abiungitur sic, vt ad auditum ipse accedat, sed proximum sibi & continuum aerem commouet, atque hic subinde alium excitat eo modo quem in fluctibus cernimus, in quibus alter alterum trudit, & pulsus obiter sequentem im-
B pellit. Hinc Vitruuius: Mouetur, inquit, vox circulorum rotundationibus infinitis, vti si in stantem aquam lapide immisso, nascantur innumerabiles vndarum circuli, à centro crescentes, & quàm latissimè possint, vagantes, ni loci interpellarit angustia: eo tamen interstitio, quòd in aqua circuli æqua planicie in latum mouentur: vox etiam in latitudinem progreditur, & altitudinem gradatim scandit. Concentum verò ex grauibus acutísque cõflatum, velut vnam
C formam, & hanc rotundam quidem, sed oualem illabi auribus, arbitrantur Platonicis innutriti scholis. In qua quidem octaua vox, quasi per acutiorem verticem, vocis primæ latitudinem sibi continuans, ex seipsa atque prima vnam iam conflat vocem. Atque sicut oculus oualem rotunditatem, tanquam vnam videt figuram, quamuis hinc latam magis, inde minus: Sic auditus vocem ex graui, octauáque resultantem haurit tanquam vnam, ab amplo quo-
D dam profundo, quasi in acutam sublimitatem oui instar gradatim sese ac suauiter attollentem. hinc item fieri opinantur, vt & eiusmodi quasi figuram audiendi instrumento natura tribuerit, similémque instrumento loquendi: & ars præterea similem, quoad fieri potuit, musicis instrumentis. Ea certe consonantiora sunt, quæ ouali figuræ propinquiora. In vocis denique ratione non habendum insuper Græcorum præceptum, qui vocale putant adiumentum, si ficis
E abstineamus: quod Hegesianax Alexandrinus tragœdiam optimè credatur egisse, quoniam annis duodeuiginti ficos in cibum non admisisset.

Zame fons canoras reddens voces. Calastri pueri qui sint. De Carneade & Antipatro. Calamouoæ qui dicatur. Calamophori. Quid arteria, & vnde. Psithyrissare. Psias. Psithia vitis, quæ & pramnia. Antiphonæ quæ dicantur. Antispasis. Parochetensis.

Cap. XV.

ET quia de vocum ratione ex philosophiæ sacrariis, quæ visa sunt, abundè præcerpsimus: nunc quæ tum historia, tum grammatici suggerunt, promiscuè adiiciantur, vt vel pullato circulo non desiit, ex quo supellectilem sibi cõparet. Lectum igitur in veteribus memoriis primum, esse in Aphrica fontem Zamen, ex quo
G canoras effici voces Varro ille doctissimus prodendum censuit. Sed nec Vitruuius ignorauit, tradens, Quæsitos à regibus ad id muneris pueros, quos etiam calastros nuncuparint, vel vt alij codices preferunt) carastlos. Carneadem Pharchus scribit fuisse μεγαλοφωνότατον, id est ma-

ximæ ac ſonantiſſimæ vocis. Antipater verò Stoicus etiam vocis magnitudinem quum nec poſſet, nec vellet aſſequi, aggreſſus Antilogiarum concinnare libros, cognominatus & ipſe καλαμοβόας eſt, id eſt calamo vociferans. Calamophori autem in Græca hiſtoria dicti milites, qui inopia preſſi Chium inuadere cogitantes, ita conſilium iniere, vt quibus res placeret, calamos proferrent. Quum in auribus tenuis quidam obtinuit ſonus, dicitur id Græcè ψιθυρίζειν, id eſt pſithyriſſare, παρὰ τὸ ψίειν ἐν ταῖς θύραις, ἤγουν ταῖς ἀκοαῖς, vt inquit Theocriti interpres, quod ſignat tenuiter mouere in audiendi ianuis. nam & paulo antè idem auctor, ψίειν expoſuit pro λεπτύνειν, id eſt attenuare. Vnde ſit apud Homerum ψιάς, id eſt pſias, quæ ſignat κατὰ λεπτὸν τοῦ ὕδατος ἔκδοσιν, id eſt guttatim factam humoris erogationem. Impropriè tamen etiam de arborum ſuſurro dicimus pſithyriſſare. Pſithiam autem vitem Græci quidam intelligunt, quæ dicatur & prannia. Arteriam verò qua commeat ſpiritus per diaſtolen aut ſyſtolen, Albertus dici opinatur, veluti arctam aeris viam. Sed homini Græcæ doctrinæ ignaro facile ignoſcendum. Arteria, peregrina dictio eſt, proinde etymon Latinum nequit admittere. Illi ergo quorum germina vox eſt, ex aeris nomine, hoc eſt ἀπὸ τοῦ ἀέρος καὶ τηρεῖν, quod ſeruare indicat, inflecti verbum ac compingi tradunt. Generi neutro vſus eſt De rerum natura quarto Lucretius, vbi an ſit corporea vox, latius perquirit. Verſiculi eius ſunt hi, in quibus correptè, non (vt vulgò aſſolet ferè) tractim enuntiatur penultima:

> Corpoream quoque enim vocem conſtare, fatendum eſt,
> Et ſonitum, quoniam poſſint impellere ſenſus:
> Præterea radix vox fauceis ſæpe, facitque
> Aſperiora foras gradiens arteria clamor.

Adnotemus & illud doctiuſculè à Plutarcho poſitum in ſermone De oraculis, quæ defecerant. Nam quia Græci φωνὴν dicunt vocem, inde ἀντίφωνα futurorum dicuntur ab eo quæ facta paulo antè, ventura mox velut digito ac vocis perfunctione quadam præmonſtrant. Emandatus, inquit, à Mardonio eſt ad Amphiarai oraculum ſeruus ſcitatum ſuper iis quæ adminiſtrarentur. Atis per quietem putauit, Dei miniſtrum ſibi aſſiſtentem, primò quidem voce repellere, ceu abeſſet Deus: mox verò, vt minus obſequentem manu etiam obtrudere: poſtremò pertinacius perſeueranti lapidem benè magnum in caput impegiſſe. ταῦτα δ' ἦν ὥσπερ ἀντίφωνα τῶν μελλόντων. id eſt, hæc autem erant, velut futurorum antiphona. Superatus nanque Mardonius eſt, regis adminiſtro Græcos ductante, ac lapide ictus cecidit. Dici opinor antiphona, quoniam res vocis munus impleret. Sicuti ἀντίθεος, æqualis Deo intelligitur. ἀντίχειρ pollex, manui æquiualens reliquæ. Antiſpaſis verò medicis eſt in contrariam partem reuulſio, vt quum è naribus profluit ſanguis, in poſtrema capitis per cucurbitulas attractio ſit, vel ad ima corporis totius. Parocheteuſis apud eoſdem, eſt in proxima corriuatio.

Scruta quid ſint, & apud ſcrutaria, item ſcrutariam, ſcruta, ſcutriſcum, ſcrutea, ſcrutariam facere. Enarratur Horatius. Scutarij qui ſint, organarij, bractearij, tribuni armaturarum, & ſtabuli, parietarij, thurarij ſcripturarij, ſcriptura.

Cap. XVI.

ESt apud Horatium in Epiſtolis verſiculus hic,

> Vilia vendentem tunicato ſcruta popello.

Scruta, verbum rarum eſt, quando id Latinæ elegantiæ ſtudioſi haud ferè præter paucos admodum, admittendum cenſuere. Sed cuiuſmodi ſit verbi eius notio, rarior etiamnum eſt infrequentiórque, qui ſe ſcire profiteatur. Nam Acroni & in aliis item parum curioſo ſatis ſupérque viſum eſt dicere, ſcruta vulgus ſcrutas vocat: aliter, ſcrutum eſt fractum milium: ſunt qui pelles aut inteſtina interpretentur. Sicque illud in Epiphanij epiſtola legunt & intelligūt: Nunquid coriarius aut ſcrutarius erat Deus, vt pelles animalium conficeret, ac ex pellibus tunicas conſueret? Ego verò amota omni veſica, quæ gloriolas captantibus, ac ſcribentibus cacritica, húncque lacerantibus, & illum obliquis nunc rhetorum ſtrophis, nunc apertioribus (vti aiunt) tibiis, nimio plus familiaris eſt, eo verbo veteramenta omnifaria ſignificari puto, quæ quum vſu iam detrita ſint, pretio item deminuta cenſentur. Hinc ſignificanter ab Horatio vilitatis appoſito expreſſa præmonſtratáque ſunt. Ex qua origine factum, vt ſcrutaria dicantur viliſſima quæque. Quod vt ſentiam, Lucilius facit apud Gellium Noctium Atticarum libro tertio: neque enim quem ſequar, laudare auctorem pigeat:

> Quid ni & ſcruta quidem vt vēdat ſcrutarius laudat.
> Perfractam ſtrigilem, ſoleam improbus dimidiatam.

Sunt qui apud Horatium ſcuta legant pro vaſe ruſticis accommodo vſibus, vnde ſit ſcutriſcum Catoni quoque. Scrutea verò in Plauto pro catachyſmatis, hoc eſt miſſilibus, etiam ſi ſubtimidè, interpretantur vilitatis ratione: ſeu quod è folliculis pelliceis, qui & paſceoli nuncupantur, mitti aſſueſcent. Rentur alij, ſcrutum eſſe vaſis genus è ſcroto, id eſt corio conſuti. Ad Horatianum carmen alluſum ab Hieronymo eſt in Hilarionis vita: Ab Iudæo, inquit, audiuit vilia populis ſcruta vendente. Sidonius item Apollinaris ſcruta vocabulum in centurias allegiſſe videtur: Nunc (inquit) friuola quædam, nunc ludo apta virgineo ſcruta donabat. Quo in loco ſunt qui imagunculas pueriles operis dulciarij ſcruta poſſe accipi, augurentur. Omnino quiſquilias neſcio quas & prorſum nihili munuſcula, accipere oportet. Ad hæc, quæ de ſcrutorum ſignificantia pronuntiauimus, planè alluſit Apuleius Fabulæ Græcanicæ libro quarto: Enimvero vos bonæ frugi latrones, inter furta parua atque ſerullia, timidicule per balneas & aniles cellulas reptantes, ſcrutariam facitis. Scrutarij qui ſint, ex verbis Firmici dilucet: Mercurius, inquit, cum Venere in horoſcopo partiliter conſti-

constitutus in diurna genitura scutarios faciet, vel imperatorum protectores, vel qui proprio excubitu salutem principibus seruent. Sic apud eundem organarij dicuntur, vel qui organa cõpingunt, aut qui pulsant. Vespertinus, inquit, Mercurius si cum Venere fuerit inuentus, cordatos, ingeniosos, musicos, vel organarios faciet. Scutariorum tribunos legimus apud Ammianum Marcellinum: sicuti alibi armaturarum tribunos, item stabuli Cæsaris tribunum: sic autem organarij vocantur, vt bracteatij. Facit (inquit idem) artifices, inauratores, bractearios, argentarios. Parietarij sunt parietum substructores: thurarij, thura tractantes ac vendentes. Ex eadem forma, scripturarij profluunt, quos publicanorum & mancipum tabelliones intelligunt eruditi: quod prodidit Nonius. Nam publicanorum ratio dicitur scriptura, vti innuit pro lege Manilia M. Tullius. Ad rem verò pecuariam propriè spectasse videtur scriptura: quod significat Plautus quoque.

Super Mæandro & Protagora relatu non indigna quapiam. Magorum sententia de diuinis rebus. Item non temere ab eisdem admitti aliquos in disciplinam. Item de sophistis plusculа. Parij sophistæ. Ancalidophori. Ancalides. Phaceli. Sophisma. Philosophema. Aporema.

Cap. XVII.

Mæandrum Protagoræ patrem adeo opulentia & omnifaria rerum copia præcelluisse, scribunt ex Græcis nonnulli, vt Xerxem Persarum regem, à quo mox Græcia concussa est, & domo & donis excipere ausus sit; qua occasione illi insinuatus, Protagoræ filio magorum congressum impetrauit, quando Persarum magi in doctrinæ participatum non temerè quenquam nisi iussu regum admittunt. Vnde is de ratione diuina falsam, immo inauspicatissimam traxisse opinionem videtur. Siquidem quodam loco ita exordiri ausus est: De diis vtrũ sint, an non sint, nihil habeo dicere. Quo argumento pulsus is ab Atheniensibus est. Magicum verò dogma est, vt Philostratus putat, clàm quidem rem diuinam obire, palàm Deum abrogare. Quo facto quid excogitari insolentius queat? nisi quòd causa propter quam ita faciunt, longè execrabilior tumidiórque est. Neque enim videri volunt, si qua in eis virtus enitescat, à diuina vi, velut ex fonte perenni in riuulos corriuari. Qua sententia quid omnino infantius, quid magis brutum sit, non magnopere dispicio. Primus hic Protagoras mercede traditur docuisse. Quæ res, inquit Philostratus, vituperari nec potest nec debet. Quæ enim impendio aliquo nobis constant, gratiora demum veniũt: quoniam, vt inquit etiam Hieronymus, putent gratuitæ merces: dictus tamen inde est, λόγος ἔμμισθος, id est oratio mercenaria. Prodit Moralium nono Aristoteles, consuesse Protagoram, vbi ea perdocuisset, quæ profiteretur, discipulum iubere æstimationem proferre quanti ipsa ea faceret quæ tradita imbibisset, ac id demum accepisse. Primum item hunc sophistem cogno-

A minatum accepimus. Hoc verò nomine dixerunt veteres, vt Græci scribunt, non modò oratores præsignes & summa dicendi copia perillustres, sed & philosophos quoque dictione nõ vsquequaque infantes. Nam & Plutarchus auctor est, sapientes, à nonnullis etiam sophistas nuncupari. Sicuti & apophthegma testatur illud, μισῶ σοφιστὴν, ὅς τις οὐχ αὑτῷ σοφός. odi sapientem, qui sibi sapiat nihil. Et Aristarchus Theodectæ pater, olim vix septem fuisse sophistas, pronun- B tiauit, mox tantam eorum scaturisse multitudinem, vt pullatam exsuperet turbam. Sophistarum tamen artem, perinde ac in patrem, in Gorgiam referimus. Sophistices verò, quæ secunda dicitur, principem ferunt Æschinem. Qui tametsi vt φιλοπότης ἡδὺς ϗ ἀνειμένος, hoc est vini appetens voluptarius ac remissior incessitur: primus quoque inter sophistas creditus est, θείως λέγειν, hoc est diuinè dicere. Ad hæc pertinet planè Fabij illud ex libro vndecimo: Discursare C verò, & (quod Domitius Apher de Sura Manilio dixit) satagere, ineptissimum: vrbanéque Flauus Virginius interrogauit de quodam antisophiste suo, quot millia passuum declamasset. Nostri sic distinguunt, vt rhetor si qui literas docet, atque artis traditor est eloquentiæ. Sophista verò, apud quem dicendi exercitium discitur. Orator, qui in causis priuatis & publicis plena & perfecta vtitur eloquentia. Sed de oratoris & sophistæ interstitiis Cicero in Oratore D plura. Attingit & in commentariolo περὶ φιλαδελφίας Plutarchus. Plato autem sophistas vbique omnia profitentes inducit, iactabundos, gloriosos, temerarios, insuper & auaros: nec illibatæ prorsum vitæ, sed sequioris. Nam & in libro De Platonis definitionibus Speusippus, Sophistam esse dicit, iuuenum nobilium atque diuitum mercenarium venatorem. Hosce Plato, quamuis omnia profiteantur, nihil prorsum scire conuincit, vt maleficos item insectatur, at- E que veneficos. Philosophos nanque arbitratur qui studiosius veritatem affectentur, operis tantum ipsius intuitu ac perpensione. Sophistas verò intelligit, qui opinionem modò affectent, opinionis ipsius amore. Hos item amarius incessens Seneca, Illos mihi (inquit) circulatores sophistas, qui philosophiam honestius neglexissent, quàm vendunt, in faciem ingeret. Sunt inter sophistas, qui ab Aristotele in procemio Rhetorices ad Alexandrum, parij nuncupãtur. F Fortè, quia sophismatum tendiculis obretirent illaquearentque eos, quibus cum disertarent. πιστὸν certè Græci nunc fidelem intelligunt, nũc κάτοχον, id est cui detinendi vis inest. Aristophanes in Nebulis, sophistas accipit pro mathematicis, iisque qui de sublimibus disertationes instituunt. Alias verò, inquit interpres, sophistas intelligimus τοὺς πεπαιδευμένους, id est eruditos. Porrò scribit Gellius, Protagoram insyncerum quidem fuisse philosophum, sed acerrimum so- G phistarum: adolescentem quoque, victus quærendi gratia, vecturas onerum corpore suo factitasse. Sudas quinetiam scribit, fuisse prius φορτοβαστάκτην, quod signat onerum gestatorem. Et in quadam epistola Epicurus phormophorum vocat, id est sportuligerum & xylophorum. Co-

iusmodi homines dicuntur ancalydophori, sicut asini quoque ancalydas ferentes, id est ligna vinæ mensura. Nam & grauia lignorum onera apte colligata, phaceli vocantur: quando sic Thucydides scribit, φορμῶντες ὕλης φακέλους, id est ferentes materiæ phacelos. Mirum verò id de Protagora, si patre diuite, ac etiamnum inuidioso est natus. Sophismata Xenophon edulia intelligit, quæ esitandi prolubium illectent. Qui, inquit, iucundè vescũtur, hisce sophismatis haudquaquam indigent. Philosophema, inquit octauo Topicorum Aristoteles, est demonstratiuus syllogismus. Argumentum dicitur dialecticus syllogismus: sophisma, syllogismus litigatorius: aporema, syllogismus dialecticus contradictionis.

Pythij hominum ditißimi historia, deq; vxoris eiusdem non vulgari prudentia.

Caput XVIII.

QVoniam Mæandri opes attigimus, succurrit tempestatis eiusdem vir alter Pythius nomine, cui se tota vi sic denique fortuna infudit, vt residens Celænis, vrbe in Phrygia, natione Lydus, Atys filius, Persarum exercitum terrę marique grauem, ac Xerxem quoque hospitio excipere ausus sit, & quidem exsuperanti magnificentia. Quin adeo superfluit illi animi magnitudo præsignis, & pecuniæ vis immensa, vt insuper ad belli vsus & stipendia pollicecetur. Sed non hic primum viri sese raro aliàs audita largitas prompsit. Quippe Dario ante Xerxis patri auream elargitus fuerat platanum, & ex eadem quoque materia vitem. Quamlibet generosum principem tam munifica, támque inenarrabilis benignitas, vel vsque ad aras & vltra deuincire abundè potuerat. At in virum hunc exerta tamen barbari regis barbara efferatáque sæuities est. Siquidem natu maximum ex Pythij liberis, cui petebatur militiæ immunitas, mediũ discindi iussit Xerxes. Eiúsque discissi dimidium ad viæ dextram, reliquum ad sinistram locari, & illac demum copias pertransire omnes, lustrationis imagine quadam. Fuit & Pythio singularis prudentiæ vxor. Ea lepido commento viri infinitam cupiditatem auro congerendo compescuit. Quum enim is totam ferè ciuitatem refodiendis thesauris attereret, adeo vt nõ temerè ibi aliud rerum obiri posset: plerique verò etiam laboribus victi interirent, iussit sagax mulier omnifaria, quibus duci in primis maritum sciebat, conflari cibaria ex auro. Aberat tum Pythius, aduenienti igitur aurea apponitur mensa. Insuper ex auro omnia. Is necdum consilij gnarus, nec quò tenderent ista, percipiens, elegantia rerum oblectabatur, mox quæ forent esui, flagitat inferri. At proba vxor aurea item obsonia pergit inferre. Stomachanti iam & esurire se, amplius inclamanti (fames nanque & bilis nasum conciunt) Quæso, inquit illa, ne excandueris, & pax sit rebus. An non sentis Pythi, præ vnius auri studio in ciuitate omnia iam perire, agrique colendi studium penitus destitutum? Quin intereunt item homines. Quòd si pergis, quid aliud in escam cessurum sit, non video. Quid plura? Salubri commento Pythius resipiscens, auri quidem studium non remisit omnino: altius enim auiditas inhæserat, sed quintam modò ciuitatis partem in opere continuit. Hunc Pythium accepimus, imparam dolori, quo misere ob immanem filij necem à Xerxe, conflictabatur, quum paulo molliore animo foret, nec satis adesset roboris ad vindicias secundum libertatem, quando nemo potest inuitus seruire, in monumentum se coniecisse, quod ipse tumuli vertice excitarat. Atque inibi flebiliter quod supererat vitæ, complesse, summittente illi diebus singulis cocta cibaria vxore, cui principatus moderamina per manus tradiderat.

Historia Paridis paulo remotior, deq; inter deas iudicio, & Dardano eiusdem filio. Interim & de Amandro loco, qui & Parius. Cestos hymnus qui. Item agonos. Paridem ab vrsa educatum.

Cap. XIX.

DE Paride allecto inter deas de formæ præstantia certantes iudice, varia pro ingenij captu afferri solere, vel inter eos qui ἀγοραῖοι nuncupari solent, & sunt, id est vulgares vilésque, non me fallit. Nunc illud iure Latij donabimus, quod dum ista proderemus, ex Græcorũ thesauris interluxit. Parin videlicet hunc Priami filium educatum patris iussu in loco, quem Amãdrum dixere, mox verò & Parion de ipsius nomenclatura, tribus ferè annorum decadibus. Atque inibi quum natura ingeniosus foret, nec ad doctrinarũ studia ineptus, Græcis imbutum disciplinis. In quibus vbi haud parum promouisse est visus, etiam Veneris laudes, oratione ædita, prolibauit: inque ea Palladi ac Iunoni præstare contendit. Quando, vt videtur, deæ nomine concupiscentias esse intelligendas significabat, atque voluptates: sicuti meminit Athenæus quoque, vnde mala omnia sese mortalibus agminatim, ac fluenti exęstuantis more affundant. Atque hinc fabellæ occasionem datam, inter disceptantes deas captum iudicem, datúmque Veneri malum, id est victoriam. Quin & Paris idem atque in eandem hymnum cecinisse narratur, quem vocant ceston. Belli verò primordia hinc prorepsisse, quod euolutis iam spatiis annorum triginta, à patre accersitus emissúsque ad rem diuinam obeundam, quum Spartam appulisset, Helenam rapuerit. Ex qua Dardanum susceperit filium, quod Dionysium Scytobrachiona, monumẽtis ferunt prodidisse. propterea in Homeri Iliados rhapsodia tertia scriptum reperiri,

ἄγονός τ' ἔμεναι, ἄγαμός τ' ἀπολέσθαι.

id est, sine semine esse, & citra nuptias mori. vt schema sit πρωθύστερον: prius enim ducitur vxor, mox prolis susceptio consequitur. Est enim agonos, qui aspermos, id est sine semine ac filiis: quamuis exponant alij, μὴ γεννηθεὶς, id est non natus. Sunt autem Hectoris ad Paridem verba. Cæterum prolifici seminis priuationem agoni nomine intelligit Dioscorides. Sicut in fœminis sterilitatem atocion idem appellat frequenter:

ter: tametsi non desunt, qui aborsum malint intelligere. Nec illud omisero, ab aliis proditum, post Hecubę oblatam in quiete speciem Archelao seruo traditum Paridem in Ida exponendum, cui quum diebus decem vbera submisisset vrsa mitis, re animaduersa idem Archelaus sublatum educauit vt filium. Sunt ex Græcis, qui inter deas iudicium fuisse somnium prædicent, in Ida Paridi oblatum, vnde is coniectarit fore sibi in Græciam nauiganti propitiam Venerem, nauigasse autem Hesionem repetiturum.

Senectutem imbecillem euadere ob adolescentiæ intemperantiam. De Gorgia senio prauiridi.

Cap. XX.

Milonem Crotoniatem, memoriæ proditum est, quum iam senex esset, athletásque se in curriculo exercentes spectaret, suos lacertos amplius intueri cœpisse, illachrymantémque dixisse, At hi quidem iam mortui sunt. Verum inquit Cicero, non tam isti, quàm tu ipse nugator: neque enim ex te vnquam es nobilitatus, sed ex lateribus & lacertis tuis. Et post multos item versus: Ista ipsa, inquit, defectio virium adolescentiæ vitiis efficitur sæpius, quàm senectutis: libidinosa enim & intemperata adolescentia effœtum corpus tradit senectuti. Cyrus quidem apud Xenophõtem, eo sermone quem moriens habuit, quum admodum senex esset, negat se vnquam sensisse senectutem suam imbecilliorem factam, quàm adolescentia fuisset. Lucius verò Metellus post consulatum pontifex maximus, ita bonis viribus extremo ætatis tempore fuisse narratur, vt adolescentiam non requireret. Sed enim omnes ferè corporis robore, sensuum integritate, ingenio vegeto, memoria firma exsuperasse Gorgias Leontinus videtur. Itaque produci in adagium Gorgiæ senectus valet, de optima, nec annis exsoluta, quæque virescens omnium præstantia semper quodammodo pubescat. Quæ omnia fuisse in eo viro, Græca memorat historia, etiam si ętatis annum attigisset octauum supra centesimum. Cuius rei quum ab eo rationem scitaretur quispiam, respondit, οὐδὲν πώποτε ἡδονῆς ἕνεκα πράξας, id est ad id ætatis peruenisse, quod voluptatis causa nil sibi vnquam permisisset facere. Fuit verò Charmantidæ filius, Empedoclis discipulus, præceptor Poli Agrigentini, item Periclis & Isocratis & Alcidamantis. Thrasymachum & Gorgiam omnium primos arte quadam verba iunxisse, auctor est in Oratore M. Tullius. Hic porrò Gorgias, vt est apud Platonem, de omni re quæcunque in disceptationem quæstionémque vocaretur, se copiosissimè dicturum, profitebatur. Isque princeps ex omnibus ausus est in conuentu poscere, qua de re quisque vellet audire. Ei quoque tantus honor habitus est à Græcia soli, vt Delphis non inaurata (vt cæteris) statua, sed aurea planè surrigeretur. Quod De oratore libro tertio commemorat Cicero. Gorgiæ alterius meminit libro nono Quintilianus.

Ætatum humanæ vitæ distributio. Ex catalogo esse quid sit, vel extra catalogum. Fabulam ætatis peragere, apud Ciceronem quid. Vitæ metam quam statuant plerique. Tranquilli locus explicatur in Augusto de Mimo vitæ. De Mose iucundum scitu. Plinij loca duo ex vndecimo Historiæ naturalis, de pubertatis ratione amplius explicantur.

Cap. XXI.

A

Et quoniam ingessit se nobis senectus, succurrit, vt nonnulla de ætatum distinctione promamus in medium, eo quidem procliuius, quod mirum est, quàm non omnino super ea re consentiant auctores. Quippe doctissimus Varro, & πολυγραφώτατος, quinque ætatis gradus æquabiliter putat esse diuisos, ac vnumquenque præter extremum, in annos quindecim. Propterea sectio prima annum quintumdecimum attingens pueros habet, ex puritatis ratione ita nuncupatos. Secunda ad tricesimum porrecta adolescentes, ab incrementi notione nomen indeptos. Iuuenes sectionem faciunt tertiam ad annos quinque & quadraginta. Quibus inde appellatio facta, quòd in bellicis vsibus reipublicæ adiumento forent. Et inde huiusmodi ex catalogo esse dicuntur, sicuti vltra catalogum, qui iam militiæ habentur inepti. Ad annorum decada sextam seniores perueniunt. Reliquum vitæ tempus sectionem habet quintam. In qua qui agunt, iam vocantur senes. Ex hac Varroniana ætatum distributione commoneor, scitè admodum & congruenter vitæ tempora fabulis comparari. Nam & Cicero, Qui hisce, (inquit) auctoritatis præmiis splẽdidè vsi fuerunt, ij mihi sunt visi fabulam ætatis peregisse, nec tanquam inexercitati histriones in extremo actu corruisse. In fabulis verò actus seruari quinque, non arbitror esse quem fugiat, quando nec persona quinquies egressa vltra exire potest. In quo attente animaduertendum, vbi & quando scena vacua ab omnibus sit personis, vt in ea chorus vel tibicen audiri possit: id enim quum viderimus, ibi actum esse finitum debemus agnoscere. Hinc illud Tranquilli sic posse legi animaduerto in fine Augusti Cæsaris vitæ, Et amicos admissos percunctatus, ecquid his videretur Mimum vitæ commodè transegisse? Quã lectionem id videtur approbare, quod mox infertur, δότε κρότον καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κτυπήσατε. Hippocrates, sicuti libro De die natali prodit Censorinus, septem ætatis constituisse gradus deprehenditur, ac primum quidem anno septimo terminasse, secundum quartodecimo, tertium duodeuicesimo, quartum tricesimoquinto, quintum duodequadragesimo, sextum sexagesimoprimo, septimũ ad vitæ coronidem protendit. Solon decem fecit hebdomadas. Staseas addidit etiamnum duas, & plenioris vitæ spatia annis quatuor & octoginta metitus est, quod præscriptum si quis transmittat, idem illi vsu venire, quod stadiodromis & quadrigis vltra destinatum procurrentibus. Hetrusci vitalem mẽsum hebdomadibus finiunt duodecim, quod Varro scribit. Astrorum peritus Dioscorides anno centesimo vitam circumscripsit, cordis ratione, quod in anniculo mensum habent drach-

marum duarum, in bimo quatuor, in de procur- A su pari in annum quinquagesimum. A quo decrementa supputentur ad æquilibrium, quæ ambitu peracto ad metam redeant eandem. proinde non superesse spatia, visceris eius dilapsu. Quam hæresim fuisse item Ægyptiæ gentis, Plinius scribit. Mathematicorum doctissimi, inquit in Claudio Treuellius Pollio, homini vitæ spatium contribuunt annorum centum & viginti, & mensum hûc à nemine excedi, eo item addito, Mosen Dei familiarem annis quinque B solum vtique transgressum esse modum hunc, qui quum quæreretur, quid iuueni occumbendum foret, ab incerto respõsum numine, quempiam eum numerum haud excessurum. Galenus in libro cui titulus ὅροι ἰατρικοί, ætates statuit omnino quatuor: ex quibus primam facit τῶν νέων, id est iuuenum: secundam, τῶν ἀκμαζόντων, id est vigentium: tertiam, τῶν μέσων, id est mediorum: postremam, τῶν γερόντων, id est senum. Iuuenes postmodum esse ait temperatura calidos hu- C mectósque, veri præcipuè assimiles. In vigore constitutos, calere simul arescere'que æstatis modo. Medios, esse pronuntiat frigidos ac siccos, perinde ac autumnus est. Sunt verò humecti cum frigiditate senes, τῷ χειμῶνι ἐοικότες. Efflorescit in iuuenibus sanguis: in vigentibus, ξανθὴ χολή: in mediis, μέλαινα: in senibus, τὸ φλέγμα. Et hæc caloris intimi ratione omnia. Hîc verò aduertendum amplius Plinianum illud ex vndecimo Historiæ naturalis: Pubescentem ho- D minem maximè nodum quẽdam soluere, quod ægritudine sentiatur præcipue. Auctor quidem Censorinus est, post septimum quenque annum articulos quosdam, & in his noui aliquid naturam ostendere. Quod & in Elegiis significarit Solon. Sed & Alexander pubescentes pueros hircissare scribit, ob vocis asperitatem raucam, ab hircis ita vocem efferentibus producta verbi ratione. Siquidem naturam tunc corpora dissociantem, multam, repentinámque ætatis E efficere mutationem, augescentibus fœminarum vberibus, marium verò thorace, humeris, testibus. Accedere item morborum mutationes, solutionésve. Equidem à pube ex macilentis crassescere plerosque animaduertimus, ac euadere saniores. Sed & quibusdam contingere diuersa omnia. Quippe ita obtingit ferè, vt quicquid fuerat ante pubertatem redundantis materiæ, ac excrementitiæ, vnà cum semine secer- F natur & mensibus, vnde sanioris sunt status argumenta, sese promentibus, quæ diuersum concinnabant. Quibus verò prosperior ante id tempus suppetit valetudo, iis gracilescunt corpora, morbis subinde obnoxia. De ipsa siquidem natura, ἐκ τῶν καλῶς ἐχόντων ἡ ἔκκρισις γίνεται, id est & iis quæ bene habent, fit excretio, semine, aut mensibus sequestratis. Sciendum & illud, ab pubertatis tempore puerorum desinere hircissationem, quòd aspera arteria prorsum absoluta iam æqualitatem admittat. Ex iis dilucere Plinij G altera potest obscuritas, vbi ait, Pubescit homo solus, quod nisi contingat, sterilis in gignendo est seu masculus seu fœmina.

Ætates humanas plantarum consequi rationem. Mercurius cur negotiis præesse dicatur & lucro. Vnde fit quòd præmaturo coitu barba promimur celerius. Trãquilli in Nerone locus de iuuenalibus ludis. Nymphis coætus qui dicatur. Martialis & Apuleius declarantur, necnon Horatius Iuuenalia cur. Philosophorum placita & Auicennæ de ætatibus: item de fabula ætatis. Vocabula plura quibus ætates à Græcis distinguuntur: parectatus, triacatus, apodromi apobomia sacra, baliciota, baliota, balari, balla, pempeli genea. Nestoris ætas quomodo intelligenda.

Cap. XXII.

Illud verò concinnè admodum huic parti appingetur ex Procli, inter philosophos haudquaquam postremi, doctrina, ætatum ordinem sequi ordinem vniuersi. Quippe princeps ætas lunarem consequi potestatem animaduertitur. Tunc enim ex nutritiua vegetalique degimus potentia, & in vtrisque porrò humecta vis præcellit. Secunda Mercurialem, quando literarum citharæque & luctæ, ac denique consimilium nobis studium ingeneratur, & arithmetices in primis, vt auctor probat Ptolemæus. Ideoque forsan decantatum, negotiis illum præesse ac lucro. Inconstans porrò sydus traditur, ac omnino eiusmodi quale id cui adhæserit, cũ benignis benignum, exitiale cum exitialibus. Tertia Veneream, quando obturgescunt membra seminibus, & ad genituram protinus incitantur. Qua in parte sciendum amplius, vbi lasciuiente pruritu & Venerio prolubio nimis appropperetur coitus, præmaturè item barbam promi, quoniam concubitu augescit circa renes insitus genuinúsque calor, quo fit, vti affluentius summa corporis vapores scandant, quæ est pilorum materia, vnde illustratur Martialis illud libro vndecimo,

> Inde tragus celerésque pili, mirandáque matri
> Barba.

Adiuuatur & Apuleius in Magia. Inuestem puerum accepisti, vesticipem illico reddidisti. Quarta solarem, tunc enim regnat vigor, ætatísque perfectio properat, ætásque media. Vt verò sol fons luminis, & cæli oculus, ac mundi mens, vt priores dixere: consimiliter iuuenilis ætas flos vitæ delibatus. Verum prius quàm ad vlteriora pergamus age Tranquillo succurramus, apud quem in Nerone qui sint iuuenales ludi, ambigunt eruditiores, nodum verò exsoluit historicus Dion, qui ab Nerone iuuenalia scribit celebrata, ἐπὶ τοῖς νεανισκεύμασι, propter suam barbam, quam tum primum raserat, pilis in aureum coniectis sphærion, & Capitolino dicatis Ioui. Mars porrò virilitati dominatur, planeta calidus & siccus, ac præparans ad robur. Sexta ætas Ioui subiicitur, quæ prudentiam & vitam actiuam ciuilémque desiderat. Septima Saturnum respicit, in qua naturæ consentaneum, à generatione sequestrari, & à corporeis abiungi, alteram & incorpoream affectando vitam. Nam decrepitos inuadens Saturnus implet naturæ suæ malis, frigiditate, pigritia & tristitia querula. Sed enim nec illud omittendum: ratione admodum diuersa præfici infantibus, dum gestantur vtero,

plane-

planetarum (vt sic dicam) vultus, quoniam primo conceptionis mensi Saturnus præesse narratur, Iupiter secundo, tertio Mars, Sol quarto, Venus quinto, sexto Mercurius, septimo Luna, rursum verò octauo Saturnus, nono Iupiter. Inde quoque partus fieri improsperos coniectant mense octauo, at nono optimos. Verum vt postliminio redeamus, philosophorum placita præferre videntur: tres tantum dici ætates, incrementi, status diminutionis. Quod ex Aristotele aucupantur, tertio De anima, sic sanciente: Necesse (inquit) est, omne quod generatur, augmẽtum habere, ac statum, & decrementum. Sed idem philosophus in libro De moribus, sentire diuersa deprehenditur. Auicenna autem prima primi, capite De complexionibus: Ætates, inquit, omnes quatuor sunt: adolescentia prima est, ad annum ferè producta trigesimum: secunda verò consistentiæ nuncupata, vel pulchritudinis ad annum ferè quintum post trigesimum: consequitur inde diminutionis occultæ tempus, quæ senectus nuncupatur, ad annum ferè sexagesimum. Subest mox ætas, quæ ad manifestum nos interitum præcipites agit, in qua qui diutius perseuerat, dicitur νύμφαις ἰσῆλιξ, id est nymphis æquæuus. Suppartitur inde adolescentiam in minuties alias, quas qui expetit nouisse, & locum habet, ac quem adeat auctorem. Sciendum verò ætatum commensus non vbique, nec semper haberi eosdem sed euadere diuersos pro constitutionis ratione, aut sexus, vel etiam regionum, ac terrarum situs, cæli quoque, & victus temperamenti, & aliorum plurium. Nam sexto De sanitatis regimine Galenus: Stato, inquit, annorum numero ætates circumscribere nequimus: quod tamen quidam faciunt, nisi latitudinis modo. Nanque pubertatẽ auspicantur aliqui anno quartodecimo, alij anno adiecto, aut etiam alio modo. Et quibusdam decrementi exordia contingunt, mox ab anno trigesimo. Aliis, quinque accedentibus. Proinde signatè Princeps in ætatum distributione aduerbium ferè, adiicere solet. Porrò quia de fabula ætatis mentio facta nobis paulo ante, ad id ipsum Apuleiana facit ex libro Floridorum tertio concinna sententia: Deinde, inquit, regressi ad populum renuntiauere, Philemonem poetã qui expectaretur, qui in theatro fictũ argumentum finiret, iam domi veram fabulam consummasse: enimuero iam dixisse rebus humanis valere & plaudere. Adiuuat & ad Lucilium Seneca. Quo modo (inquit) fabula, sic vita: non quàm diu, sed quàm bene acta sit, refert: nihil ad rem pertinet, quo loco desinas: quocunque voles, desine: tãtum bonam clausulam impone. In hac verò ætatum mentione ac pragmatia vehementer adnotandum, quod scribit Magnus Albertus, Virilem ætatem ac senum præcipuè insigniter arescere. Cui rei argumẽtum suggerat membrorum durities & laxior cutis, ac corrugata, quod frigiditas efficit cum siccitate. Quippe laxat hæc, contrahit in rugas illa. Frigidum enim complicat constringendo. Ex iis porrò liquere arbitror, cur sit in Epistola ab Horatio enuntiatum,

Nigros angusta fronte capillos.

A Quo iuuenilis indicatur ætas. Ex Græcorum autem doctrina comperimus, nomina sic per incrementa distingui, vt sit primò βρέφος statim natus puer, mox παιδίον: vbi iam incessus datur, pædarion: post dicitur παιδίσκος: at παῖδα nuncupant, qui encyclicas obire disciplinas denique, valet. Insequentem verò ætatem πάλληξ vocant: parectatum quoque, qui à pueritia in pubertatem protenditur, & βούπαιδα, & ἀντίπαιδα, ac mellephebum: mox habentur ephebi. Hos triacatæos appellant Cyrenei. At cretenses dicere
B ἀπόδρομας malunt, nõ quia cursum desierint, quod præpositionis innuere potestas videtur, veluti ἀπιχθύς dicitur, qui piscitio abstinet. Apobomia sacra, quæ non in altari peraguntur, sed in pauimento, vel solo: & apud Callimachum apotriches, qui ἄνηβοι intelliguntur, id est impuberes. Verum apodromi nuncupantur, qui per ætatem certamina currendi publica necdum adiere. Sunt qui sic statuant, vt ἔφηβοι, id est puberes, qui
C annum quintum & decimum vel vltra, nati sunt, intelligantur. ἄνηβοι autem, id est impuberes, duodecimum, aut eo etiam minores. Balliotæ apud Cretenses item vocantur synephebi. Baliotæ dicuntur progenitores. Ballas Cybrij gradus nuncupant. Balaros Cyrnij exules dicunt, Pausania tradente: quod nomen Sardiniæ montana incolentibus adhæsit, quum illuc secessissent à Carthaginiensibus deficientes. Libyes autem Corsicam incolentes intestinis agi-
D tati discordiis in Sardiniam commigrarant. Sequitur miracion: inde mirax, qui & neaniscus, vel neanias, id est iuuenis. Hosce verò ἱππεῖς, id est equites appellant Spartani. Sicuti inter eos qui præsident, hippagretas. Iis inhærent nymphij, velut sponsos dicas: postea est pater: inde vir νέος, id est iuuenis & virens: mox vir mesos, id est medius: inde à canicie, hypopolios: pòst geron, id est senex, qui & presbytes: inde eschatogeros, postremò poliocrotaphi. Senectu-
E tem Galenus trifariam distribuit: in prima constitutos, ὠμογέροντας vocat, id est virentes, ac crudos senes, quos etiam προβεβηκότας vocant nonnulli: in vltima verò, πέμπελας, id est pempelos, quoniam vti astruunt etymologici, iamiam ad inferos mittendi videantur. Nec illud in hac ætatum pragmatia præteriero: geneam Græcis, id est γενεὰν dici, pariendi ac generandi perfectius spatium, quod annorum triginta periodum conficit: quo nomine sexagesimum attin-
F gens annum duas videtur vitæ implesse geneas. Si verò vltra pergat, in tertia iam vtique recensebitur. quod de Nestore cecinit poeta, quem periodicas geneas perfecisse duas humanas pronuntiat, ceu δύο τριακονταετίας dixisset, quæ vocantur γενεαὶ ἀνθρώπων. Aureas ætates in vita tres modò intelligunt, iuuentam, virilitatem, senium: nam infantia & decrepita nullum præferunt voluptatis argumentum. Ab instituto non dissentaneum prorsus illud
G fuerit: senilem cutem, quia ætate asperior fiat, paguron à Casandra dici. Esse verò inter cancrorum genera paguros, sciunt plerique omnes.

Æneam pietate in deos ac parentem insita, clementer à

malis? Ea verò Pontina est, vigintiquatuor vrbium olim locus capax. Virgilius Æneidos septimo,

> Qua saturæ iacet atra palus, gelidúsque per imas
> Quærit iter valles, atque in mare conditur Vfens.

In agro autem Pontino rem gestam, auctor idẽ Florus est, necnon A. Gellius, ac Titus Liuius, etiam si apud hunc Pomptino legitur. Quo autem argumento coruum paludis nomine significarit disertissimus historicus, ex Theone sumi potest apud Aratum, qui prodit, cornicem ac coruum insigniter aquis oblectari: quod earum alitum corpora inaruerint vehementius: proinde humentia expetere admodum, quin & solitudinis amicum animal coruus est, prouerbio suffragante, βάλλ' ἐς κόρακας. Erat proxime Tarentum locus item Satyra, vel Satyrion, vt Stephanus.

Diuersi populorum mores, breuibus ac miscella enotati opera. Qui nunquam riserint. De Cio sene canicuem coloribus obscurante.

Cap. XXVI.

ETiam si paulo ante gentium diuersarum mores, vt sese inter legendum ingesserant, præcerpsimus enotauimúsque: tamen quæ rursum occurrunt, allidere aut præfocare nequimus: sicuti illud est, Stagiritis fuisse legem, quam prorsum veréque opinatur Græcam in Variis narrationibus Ælianus, ὃ μὴ κατέθου, μὴ ἀναιρέσῃ. quod non posuisti, ne tollas. Sed & Biblium tantæ virum integritatis ac abstinentiæ accepimus, vt si quid inter eundum ei fuisset alieni oblatum, omnino intactum præteriret, οὐ γὰρ ἡγεῖτο τὸ τοιοῦτο εὕρημα, ἀλλὰ ἀδίκημα, ceu eiusmodi non inuenta forent, sed iniustitiæ germina. Lucanis lege sancitum scimus, ne quis sole occaso diuertentem hospitem exigeret: quòd si fecisset, κακοξενίας agebatur reus, atque eo nomine mulctam subire prorsus necessum erat. Dardaneos sub Illyride ter tantummodo in vita balneis operã audio solitos dare, nuptiarum & partionis tempore, ac denique mortis. Indis omnino fœnus ignotum. Quin & maximum inibi nefas iniuriam vel facere vel pati. Proinde nulla illis syngrapha, nullum depositum. Sardoa lex est, senescentes iam parentes fustibus letaliter à filiis cædi, ac mox contumulari. Turpe siquidem arbitrantur, multo confectum senio superesse diutius, quum in pluribus aberret corpus, annis fessum denique. Illustrius verò multo institutum illud, quo peraguntur ἀργίας δίκαι, id est otij iudicia, quæ subirent temerè ac citra vitæ propositũ agentes: sic enim exprimebatur illis, vt vnde alerentur, magistratibus approbarent. Derbicæ dicuntur ipsi quoque, certam ætatis metam transgressos perimere, viros quidem immolãtes, mulieribus autem præfocatis. Lydæ mulieres prius quàm coniugia inirent, corpus in vulgum dabant: iunctis, si deliquissent, veniæ spes nulla. Atheniẽsibus pridem inoleuerat, vt si fortè homini occurrissent insepulto, terræ mandarent, gleba iniecta: sed ita, vt exortum spectarent. Rursum & illud seruatum diu, Ne bouem, cuius opera, vel aratro vel curru vterentur, omnino immolarent, ὅτι καὶ οὗτος εἶναι γεωργὸς, καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις κοινωνὸς καμάτων. id est, quoniam & hic colonus sit, ac laborum quoque nostrorum particeps. Persarum mos est, cibis expleri prius, ac (vt Plautine loquamur) saburrari, mox potui & propinationibus indulgere largius. Quo etiam tempore veluti in hostem depugnaturi, vestes exuunt. Illi verò hominum mores comperti peculiares, Clazomeniũ Anaxagoram risisse nunquam, immo ne risus quidem vestigium omnino vllum prætulisse. Huic quoque rei inimicatum insigniter Aristoxenum ferũt. Quin & Heraclitum, ὅτι πάντα τὰ ἐν τῷ βίῳ ἔκλαεν. id est, quæ sint in hominum vita, fletu prosequebatur omnia. Nec illud à moribus hominum abiungitur expingendis, siquidem facta nostris nos plerunque coloribus suppingunt. Ceus quidam narratur Lacedæmona venisse, iam vtique æui maturus, verum elatior impendio & confidens quantumuis, insuper canescens caput inficere conatus, annos obscurabat. Ita verò affectus, quum in concionem prodiens peregisset, quorum causa venerat, exsurgens Archidamus Lacedæmoniorum rex, τί δ' ἂν ὑγιὲς οὗτος εἴποι, ὃς οὐ μόνον ἐπὶ τῇ ψυχῇ τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ περιφέρει. Et quidnam, inquit, salubre dixerit hic, qui non in anima modò mendacium circumfert, verùm & in capite? Philippum item Cæsarem scribit cum Eutropio Sextus Aurelius, ab quinquennij ætate seueri adeo, & tristis animi fuisse, vti nullo prorsus cuiusquam commento solui in risum potuerit.

Zeuxin spectatum Helenam à se pictam neminem admisisse ni erogata prius stipe quo nomine appellata est meretrix. Epicuri dictum nobile, Videri felicem, cui vita suppetant necessaria. De pecunia cura difficilis.

Cap. XXVII.

ZEuxin pictura nobilem, inter cætera eius artificij, haud parum multa quæ circumferuntur, & hominum desideria vix explent, Helenam quandoque ab eo expictam ferunt, cui tantum sanè attribuerit, vt non temerè nec quemlibet, ac (vt Græci dicunt) ὡς ἔτυχε, spectatum admitteret, ni ῥητὸν ἀργύριον. id est propositam pecuniæ quantitatem erogasset. Quo expressum nomine Græcis est, vti Heracleotæ sic mercenariam stipem ab adeuntibus, ac velut manuarium æs corrogante, mox Helenam dicerent illam ἑταίραν, id est meretricem, ceu planè capturas sibi, prostituto corpore, ab inuisentibus turpiter quæreret. Lepidè sic, vt interpretari libet, deformato item artifice, vt qui auidius quæsticulum corraderet. Id quod prudentissimus quisque facilè aut spreuit aut neglexit. Nã tantus ille voluptatis assertor Epicurus, cum loue se promptius de felicitate in certamen venturum, asseuerabat, si maza modò suppeteret ac aqua. Scires Gargetij senis hæresin aliud præscribere omnino, quàm prætendant verba. Obseruatũ apud Hieronymũ est: Helenas dici quę maritis valere iussis, adulteros cõsectãtur, nulla interpellatę verecundia. Cęterũ, quod ad numma-

A riam pertinet curam, parerga velut opera, id item suppingemus, ab adiuratissimis proditum monumentis ὥσπερ ἐχῖνον λαβεῖν μὲν ῥᾴδιον, συνέχειν δὲ χαλεπὸν, οὕτω καὶ τὰ χρήματα. quod est, sicuti echinum vtique capere facillimum est, retinere difficillimum, ita & pecunias. Sententiæ huic succinit ferè Anaxagoræ illud ἐν τῷ περὶ βασιλείας, χρήματα χαλεπὸν συναγείρασθαι, χαλεπώτερον δὲ φυλακὴν τούτοις περιθεῖναι. id est, pecunias cumulare arduum est, verum custodire difficilius multo. Nec relatu indignum quod grauis auctor in primis prodit Archilochus, quanquam non citra consuetum illi κακορρήμον: nummos sæpe vel minutiis hinc inde corrasis, nec sine sudore comparatos, πολλάκις εἰς πόρνης γυναικὸς ἔντερον καταίρειν. id est, in prostitutarum delabi interanea frequenter.

B

Animos hallucinantes malis edocto sæpius resipiscere. De Hierone, Ptolemæo secundo, Phrage, & Damocrate palæstrita.

Cap. XXVIII.

HOminis prudentiam fortunæ indulgentia nunquam non remissiorem laxiorémque, malis sæpenumero ad se redire, ac (vt sic dicam) in numerato & procinctu stare, non sanctis modò testatum literis, quarum est scopus inconniuens veritas, sed & nobilibus exemplis aliquot palàm factum. Ex iis aliqua attigisse, interest plurimum vitæ, vt inde edocti à linea identidem non aberremus, sed in harena versemur nostra, id est ex formula viuamus, ne alioqui in decuriam transcribamur, non tam malè viuentium, quam malè pereuntium. Igitur proditum memoriæ est, Siciliæ tyrannum Hieronem fuisse prius & priuatum, & planè omnium præcipuè inconcinnum inelegantémque, & agrestem porrò natura incõcilliabilem ferúmque, ac prorsum à fratre Gelone nil diuersum. Sed enim postea quàm ægritudine implicito à publicis curis

E indulta vacatio, feriaríque abundè licuit, febre interpellante, hominum factus èlegantissimus est. Siquidem quod vel inuito recusantíque otium ex morbo impertiebatur, ἐς ἀκούσματα πεπαιδευμένα, id est, doctis impendere disciplinis adortus est. Quamobrem iam suæ spontis, prorsum conualidus Simonide vtebatur Ceo, ac Thebano Pindaro, necnon Bacchilide, ἦν φίλων ἄριστος αἰδέσιμος. Ipsum hoc & Ptolemæo secun-

F do vsu venisse, compertum est. Quin auctor item Plato est, Phragen non alia magis ratione sacris initiatum philosophiæ mysteriis, quàm quòd ἡ νοσοτροφία εἴργουσα αὐτὸν τῶν πολιτικῶν συνήλασεν εἰς τὸν τῆς σοφίας ἔρωτα, id est familiaris ægritudo à ciuilium cura ipsum abducens in sapientiæ amorem coniecit. Quod si est, nimirum extentis optãda votis tristior valetudo Critiæ fuerat & Alcibiadæ, ac Pausaniæ insuper Lacedæmonio, & compluribus id genus aliis. Porrò &

G Palæsten legimus Damocraten pedibus ægrum, vt si qua effici posset, morbum discuteret, certamina adiisse sacra, eóque productum denique, vt in stadio lineam sibi circumduceret, aduersariis iussis extraherent vi si possent: nequeuntibus verò, abiit demum coronatus. Faciunt porrò ad hæc quæ scribit Manilius Astronomicon primò,

> Sed quum longa dies acuit mortalia corda,
> Et labor ingenium miseris dedit, & sua quenque
> Aduigilare sibi iussit fortuna premendo,
> Seducta in variis certarunt pectora curas.

Super Electra adnotantur paucula, quæ dicta prius Laodice sit. De Gyge, qui mulieres primus εὐνούχισε. Necnon de Alcymi Lydorum regis felicitate. Interim & Xanthi memorantur duo, poeta, & historicus.

Cap. XXIX.

XAnthum fuisse melicum poetam, puto omnibus notum, qui Græca paulo vberius attrectarunt. Ab eo autem præter cætera, id itẽ proditum memoriæ est, Electram Agamemnonis, non ea vtique initio fuisse nomenclatura, sed dictam Laodicen. Quippe Agamemnone perempto, nupsisse Ægistho Clytemnestram, qui & principatu sit potitus: Electram verò, vt quæ neglectui foret, consenuisse virginem: qua ex causa, ab Argiuis id esse nominis sortitam, διὰ τὸ ἀμοιρεῖν ἀνδρὸς, καὶ μὴ πεπειρᾶσθαι λέκτρων. id est, quòd viris expers fuerit, nec lecti experiens. Fuit & non incelebris rerum conditor Xanthus, patria Lydus, qui & voluminibus quatuor Lydiaca fertur complexus. In eorum secundo id quod haud relatu indignum opinatus sum, Gygen omnium principem scribit, dum Lydis imperaret, γυναῖκας εὐνουχίσαι, id est mulieres eunuchas fecisse, ὅπως αὐταῖς χρῷτο ἀεὶ νεαζούσαις, id est vt illis perpetuò iuueniliter florentibus vti valeret. Cæterum amplius memorat Xanthus idem, Lydorum regno potitum quandoque Alcimum, qui & præcipua fuerit insignis pietate, ingenióque mitissimo. Proinde stationis eius tempore vniuerso Lydis altissimam contigisse pacis pinguissimæ tranquillitatem, & diuitias quoque affluentissimas. Et ita quidem, vt intrepidè ageret vnusquisque, omninóque citra insidiarum vllum metum, vel (vt Græcè dicam) ἀδεῶς καὶ ἀνεπιβουλεύτως. Id eo adnotaui libentius, quod inde adagionis speciem posse aptius conformari, palàm est: vbi quis ἐν εἰρήνῃ τε καὶ εὐδαιμονίᾳ διάγει.

Qua ex causa prædicent Delij philosophum non incelebrem Syrium Pherecydem tam tetro tamq; exitiabili peremptum fato.

Cap. XXX.

SVper Pherecyde, quem ferunt Pythagoræ doctorem, alibi hoc opere commentati sumus: nunc & ad id quæ ingerunt sese, haud insuper habebimus, vt locupletior, etiam si crassiore (vt vocant) Musa, fiat lucubratio. Igitur scribunt celeberrimi è Græcis conditoribus, in morbi (vt sic dicam) propyleis ab eius corpore deliquatum similem visco calidum sudorem, mox & ferinum quendam, postremò succreuisse pediculorum sobolem diram, qua colliquatis carni-

carnibus contabuerit. Sed antea, conspectu horrorem incutiente, familiarium reclinare cõsuetudinem cœpisse. Vbi verò accessisset quispiam, ex eo vt haberet sciscitaturus, ἐρέσθαι τὸ πῶς ἔχοι, τὴν θύραν διείρας τὸν δάκτυλον, ψιλὸν γεγονότα τῆς σαρκός, ἐπιλέγων, οὕτω διακεῖσθαι καὶ τὸ πᾶν αὐτοῦ σῶμα. hoc est, per ianuæ peruiam portiunculam digito immisso, iam carne prorsum renudato, addebat, corporis reliquum comparari affectum modo. Memorare autem Delios ferunt consuesse, Apollinis indignatione philosopho tetram adeo incessam plagam, quòd tumidius insolentiúsq; cum discipulis in Delo sedens, multa quidem de sapientia sua ostentasset: verum & id reticere non quisset, Nulli vnquam se deorum immolasse, nihilque minus iucundè sibi ad id temporis actos vitæ annos: nec citra omne incommodum minus, quàm qui Hecatombas subinde oblatum eant. Quo dicti tumore, vel leuitate potius, quam καυχησίας vocant, grauissimam rependisse pœnam, probabile prorsum fieri. Scribit Historiæ naturalis septimo Plinius, copia serpentium è corpore prorumpente, Pherecydem expirasse: adeo infinitam esse morborum multitudinem.

Herculeas columnas prius Briarei nuncupatas. Epaminondæ paupertas & magnanimitas, Persarum regis munera spernentis.

Cap. XXXI.

ET Aristoteles quidem tantus in doctrinis vir, leuicula tamen quæpiam in libris non reformidasse, animaduertitur, quando Herculeas scribit columnas prius fuisse Briarei nuncupatas. Nam, inquit, postea quàm ab Hercule perpurgata terra est, & mare item, comparuitque omnino is in genus hominum beneficus, Briarei monumenta nulli prorsum rei esse, arbitrati plerique, in Herculem loci appellationem facilè corriuarunt. Scribit Tacitus quod ad rem vehementer facit, celebratas in Germanico Oceano Herculis columnas, seu (inquit) Hercules adiit, seu quicquid vbique magnificum est, in claritatem eius referre consensimus. Cæterum, etiam si nec huiusmodi negligenda vsquequaque duco, nihilo secius multo illud grauius, vitæque commodius longe, quod Græca versanti nuper compertum mihi est, Epaminondæ Thebanorum principi, tantúmque non Græciæ totius, vnum modò affuisse indumentum, & quidem rude ac pertritum, addo etiam sordescens satis: quo nomine, si quando expurgandum fulloni traderet, interim vestis inopia alterius, domi se continebat. Quamuis autem à re familiari sic haberet, nihilominus a rege Persarum vim auri haud paruam ad se transmissam non admisit. Quo fit, inquit Ælianus, vt respuentis animus maior longe ampliórque videatur, quàm dantis. At quia ex fide parum forsan promi hæc à nobis, opinabuntur aliqui etiam serij, super tota re historici verba subscribam: cui (opinor) in rem adducti præsentem haud colaphum ducent. ἐπαμινώνδας ἕνα εἶχε τρίβωνα καὶ αὐτὸν ῥυπῶντα. εἴποτε δὲ αὐτὸν ἔδωκεν εἰς κναφεῖον, αὐτὸς ὑπέμενεν οἴκοι δι' ἀπορίαν ἑτέρου. ἐν δὲ τούτοις τοῖς πράγμασιν ὤν, τοῦ περσῶν βασιλέως πέμψαντος αὐτῷ πολὺ χρυσίον, οὐ προσήκατο. καὶ εἴπερ ἐγὼ νοῶ, μεγαλοφρονέστερος ἦν τοῦ διδόντος, ὁ μὴ λαβών.

Hominum ingenia tyrannica vel mitia, ex gestis rebus facilè plerunque coniectari. De Pericle, ac Gelone: item de Dionysio posteriore. Catapultæ inuentio.

Caput XXXII.

SVppetit ex historia plerunque vel tyrannica hominum ingenia, vel mitia in primis & popularia spectare. Id ipsum & mihi nuper visu venit Græca voluenti quæpiam: quippe animaduerti, Athenis prætura dum fungeretur, Periclem inter alias vel hanc censuisse statuendam legem, Vt ni parente natus quis foret ciue vtroque, in reipublicæ participatum haudquaquam admitteretur. Cæterum, tumor hic planè, nimio plus sibi applaudentis illuc erupit demum, vti in eundem grauior expeteret Nemesis. Etenim quum ei duo essent liberi, Paralus & Xanthippus, grassante publicitus sæuo pestilentiæ malo, vterque est absumptus. Quamobrem sobolis legitimæ ac solenni conceptæ toro inops Pericles, reliqui habuit nil prorsum, nisi vt spuriorum præsentia superstitum, sed reipublicæ ipsius sanctione expertium, æstuantem leniret animum. At contrà, si Gelonis expendas animi altitudinem, & in Siciliam vniuersam benignitatem eminentissimam, quis non illius allisam velit animi elationem, huius verò bonitatem rarenter visam aliàs, amplexetur exosculetúrque? Hic quippe victis Carthaginiensibus apud Himeram, & occidione occisis, factus Siciliæ totius compos, exsuperanti mentis magnitudine in forum pergens nudus alacriter pronuntiauit, Siculis se principatum resignare. At illi ore consono succlamantes, id se non admissuros, asseueranter prædicarunt, vt qui populares eius, gratissimósque mores diu antea forent periclitati, diuersos longè à monarchico spiritu, intolerando plerunque. Argumento eius facti est, in templo surrectum specie nuda simulacrum. Sed & rei gestæ testimonium dictat epigramma. Quam virtutem si promere scisset Dionysius posterior, etiam si multa principatus propugnationi comparasset, catapultam quoque excogitasset primus: tyrannide, quam omnium in Europa maximam adamante munitam, gloriari solebat superior Dionysius, violenter Dionis opera excussus, non omnium inops infeliciter, quod vitæ supererat, ac turpiter transmisisset, hebetiore etiamnum visu ex meri intemperantia, sicuti à Theopompo proditum monumentis, sciunt politiores paulo. Id quod mirum videri præcipuè debet, quando longæ naues aderant quingentæ, peditum verò centum milia, equitum decem, armorum, commeatuum, pecuniarum vis immensa: tantum autem facinus est adortus Dion duabus tantum onerariis nauibus primò præfultus, vti prodidit Diodorus.

Philippum victoria elatum, ne vnquam fieret rationis

impos, iniunxisse puero, mane ingressus diceret, Homo es Philippe. A

Cap. XXXIII.

POstea quàm apud Cheroneam Macedo Philippus Atheniensium profligauit opes, felicitate nimia efferri aliquantulum cœpit, sed ita, vt rationis tamen limites nec transcenderet nec proculcaret, proinde ad iniustitiam aut victorum ludibria & subiectorum iniurias nec B dilaberetur. Id ne fieret quandoque, vti sunt plerunque hominum ingenia, in peius mutabilia, sic propemodum cauit: nam ex pueris vni muneris id modò iniunxit, vt ad solis exortum ingressus inclamaret, Meminisset hominem esse se. Id ab eo constanter adeo seruatum ferunt, vt nusquam omnino vel progrederetur ipse, vel familiarium quempiam, aut aliorum regis operam requirentium admitteret, quàm quot diebus puer intonuisset ter, *φίλιππε ἄνθρωπος εἶ.*

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS AD DOCTISSIMVM IVRECONSULTUM Zachariam Rhodiginum, Præfatio vicesima.

SI vlli vnquam, doctissime Zacharia, grauior incubuit cura patriam demerendi, ac omnes ciues suos: ego planè eum esse me, possum profiteri, quando veterem Atheniensium *ἀμνηστίαν* insequutus, traditis obliuioni omnibus, reiectisque, animum quæ repetita valent exulcerare, ac magna ex parte obductum vulnus refricare: quippe infecta ne tempus quidem *πάντων πατὴρ*, vti Pindarus inquit, reddiderit: non desino pro virili vtrosque propagare in æuum, vt iam hinc cuncto terrarum orbi, qua modò Romanæ linguæ sonus pertingat, palàm fecerimus, esse in rerum natura Rhodigium, quod ad hanc diem (nec dici tamen arroganter velim) Cimmeriis obuolutum tenebris latuerat penitus. Eadem porrò animi simplicitate ciuium nonnullos duxi scriptis meis (si quis tamen eorum futurus est genius) illustrandos. Nam antistiti reuerendo Ioanni Mariæ Matarello vnum nostri, vt sic dixerim, certaminis stadium censui dicandum. Exigebant id mores eius excultissimi, doctrina singularis, & quam sustinet honestissimè dignitas clarissima. Exigebat, immo efflagitabat, vt significantius agam, sanguinis coniunctio, & larium ferè communium, peruetusta quidem, sed tamẽ prædulcis memoria. Nunc autem in necessitudinis ratione sentire sum visus aurem mihi denuo peruelli, & insusurrari grauius, viri me non boni subiturum crimen, si Zachariam meum ab iisdem manantem fontibus præterisse sustinerem. Ego verò Iureconsultorum scientissimè toto feror animo in tui nominis gloriam, si modo is sum, qui tibi in maximo doctrinæ fastigio diu iam constituto ad laudem aliquid possim adiicere. Quoniam, dum in Romana profiteris academia, tuarum virtutum splendorem ipse vniuersis abundè patefacis, veterum placita sapientum in sanciendis legibus promendo in lucem nitidissimam. Adeo vt obscuritatis nubilo amplissime discusso & squalore omni detersо, in potestate omnium, qui te vtuntur doctore, quod mirum est, si quid aliud, omnino comperiantur. Equidem parum perspicaces illi esse mihi videntur, si qui soli lumen afferre contendant: sed enim consanguinea huc me affectio transuersum rapit, vt quantulacunque ex libellis nostris promi gloria potest, eam lætissimo vultu tecum veniam participatum. Tantum abest, vt mentium hystricularum approbem virus, quo

rus,quo contacta extabescuut omnia,dum alienæ derogando famæ, quod sanguinarium est,scientiam in se profundiorem probare hominibus volunt, etiam si noctuinis oculis nunquam non caligare vel luce nitidissima pernoscuntur.Sed libitinas facio missas.Illud grauius multo reliquum fit mihi, vt amanter extenteque doctissime Zacharia obtestari non desinam, quæ de myrotheciis nostris qualiqualia comperiantur,nunc primum in odores sparguntur,& laboriosissimis euigilata curis, neque enim perfunctoriam remur scribendi pragmatiam, publicum tandem indipiscuntur, munuscula boni consulas, putésque non quidem magnitudini satisfactum tuæ, sed ab imbecillitate nostra, id demum quod eualuimus munificentissimè oblatum. Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui vicesimus.

Octimestris partus cur raro vitalis.

Cap. I.

DVM paulo ante astrueremus,præfici à cælestium rerum peritis, non ætatibus modò planetas, sed & infantibus prius' quàm promantur in lucem, quáquam (vt prætexuimus) ratione disparili: adiectum id quoque, Octimestrem partum ideo non ferè censeri vitalem, quia Saturnum habeat episcopum, cuius frigiditas ac siccitas vitæ plurimum contrariæ sint. Adnotandum verò nunc,esse inter apprimè doctos qui astronomica ratione elisa, aliud quod sequantur magis,excogitent. Siquidem embryon sæpe mense septimo,ab vteri conceptaculis egressum affectare,ac in id colluctari plurimum, verùm conatu excidere, atque interim fatigatum effici imbecillius.Quòd si necdum refectis viribus, octauo rursum eundem petat conatum,oblæsum frequentius intermori. Hippocrates summus medendi artifex, qui tam fallere quàm falli nescit, onerosam molestámque ac perdifficilem eius mensis gestationem autumat, tum matris ratione grauiter affectæ, tum vteri incommodius se habentis,ac quodammodo ingestabile onus respuentis.Proinde si se ostentet partio, dupliciter inde vtero gestantes vexatas, & à fœtu prodeunte, & affectione propria,insigniter imbecillitate vrgeri. Vnde consequutione probabili fœtum item oblæsum raro non emori. Alicubi tamen,quod huic sententiæ calculum adicit:corpore vegeto scimus ac succulento robu-

A stóq; pregnantes,octauo etiam promere vitalem fœtum,id quod in Hispania vsu venire, scribit Auicenna,& in Ægypto Aristoteles.

Fabulam fieri quid sit. Vitam nostram esse item fabulam. Platonis de spe apophthegma.

Cap. II.

B FAbulam fieri eleganter doctèque vsurpamus pro eo quod est, muniis vitalibus perfungi, & abire (vt Plautus inquit) in communem locum. Persij satyrici poetæ id auctoritas comprobat:

Indulge genio,carpamus dulci nostrum est,
Quod viuis:cinis & manes & fabula fies.

Hoc verò ex illo Horatiano apparet profluxisse:

Iam te premet nox,fabuléq;,manes.

C Quin facetè lusisse putatur quidam non omnino malus nec imperitus, Viuentes etiamnum fabulam esse. Quæ sententia, mirum est quàm graphicè nostris nos pingat coloribus:quoniam vti fabulæ nec vera insunt nec verisimilia, compari modo vita nostra nec veritatis quicquam nec certitudinis habet, nisi illud quo certius nihil,Hominem bullam esse, sed multo magis senem,vt M. Varro ait, ex quo rectissimè videtur Euripides,

D οὐκ ἔστι θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται,
Τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται.

Quod nostris verbis sonat, Mortalium nemo est,qui crastinum sibi audeat polliceri. Et quod grauius aliquanto est, ὁ βίος ἀληθῶς οὐ βίος, ἀλλὰ ξυμφορά,hoc est,vita non verè vita est, sed calamitas. Sicuti Euripides idem subnotatis sen-

tentialiter. Vnde & Palladas scitè,

> Δακρυχέων γενόμην, καὶ δακρύσας ἀποθνήσκω.
> Δάκρυσι δ' ἐν πολλοῖς τὸν βίον εὗρον ὅλον.
> Ὦ γένος ἀνθρώπων πολυδάκρυτον, ἀσθενὲς, οἰκτρὸν,
> Συρόμενον κατὰ γῆς, καὶ διαλυόμενον.

Lachrymans sum natus, sed & lachrymans morior: in lachrymis vniuersam comperi vitam: ô genus hominum lachrymosum, debile, miserabile: tractum in terra, solutúmque. Nos tamen opinionum illecti vanitate, nobísque blandius ementientes, B spes inanes omnino confouemus, quod ad præsentem attinet vitæ statum, nec philosophum audimus eminentissimum Platonem subinde insusurrantem τὰς ἐλπίδας ἐγρηγορότων ἀνθρώπων ἐνύπνια εἶναι. quam sententiam iure Latij sic donamus, Spes esse vigilantium somnia.

Maronis locus ex primo Georgico, Septima post decimam felix Lunam humectare, non arefacere. Tetradistæ qui sint.

Cap. III.

Erat in manibus nuper Maronis Georgicon liber primus, eo gratior nobis quòd Columellæ testimonio poeta hic, vt in aliis summus, ita & agricolationis disciplinam carmine potentem fecit. Quo nomine eum plerique omnes bene literati adprobáq; obseruant, veluti τῶν ἱερῶν, id est templorum sacra. Ita est doctrina multifarius, & morum sanctitudine præcellens. Inibi ergo hosce versus legebamus, vbi lunarium ratio dierum pertractatur,

> Septima post decimam felix, & ponere vites,
> Et prensos domitare boues, & licia telæ
> Addere.

Quæsitum diu & anxiè in eruditorum scholis, quid sit quod poeta nobilis ait, Septima post decimam felix. Seruius multa quidem affert, sed quia dictorum rationes minus protulit, posteris amplius quærendi curam iniecit non mediocrem. Nos ergo quæ apud cælestium rerum peritos obseruauimus, hinc iam attexere pergemus. Illud autem traditur primum, Lunæ calorem esse imbecillem prorsus, adeo vti nequaquam ita vnquam augescat, vt siccitatem queat inducere. Cæterùm ad humectationem vsque modò progredi. Vnde & illud consequutione quadam manifestum, pro luminis copia, & ex eo etiam caloris, corpora humectari. Consimiliter ad defectum tendente lumine, humectationis detrimenta fieri & caloris. Sciendum & illud: lunam priore dichotomia excalfacere plus atq; humectare quàm sequenti, ratione (vt prætexuimus) augescentis aut decrescentis luminis. Ex iis deprehendêre periti rerum, increscentis lunæ spatia esse plantationibus velut decretoria, quoniam humoris exsuperantia semen madescens celerius vendicet incrementa. Vbi verò deteritur lumen, cædi optimè materiam, quæ arescat tunc attenuatúrve: propterea nec carie computrescat. Quamobrem apud Maronem, quum septima post decimam nominatur, neutique decimamseptimam intelligi posse: quamuis id non abnuat interpres. Hanc siquidem ponendis vitibus incommodam censeri propè in confesso A est ob luminis detrimenta. Verum probabilius id, aut septimam significari, quæ sit post decimam prima, & melior, id est quartamdecimam, quæ dies comprobari omnium calculis potest, luna tum plenam faciente visitationem: aut dies collaudasse duos, credamus poetam agricolationis peritissimum, septimum ac decimum, sed hunc eo amplius. Septima vtique luna dimidio orbe cæsa conuisitur. Decima amphicyrtos, id est vtrinque gibbosa. Et vtrobique B humor affatim, calorque radicibus affundi facilè potest. Quod verò septimadecima die subuectari in aream fruges, poeta Hesiodus prodit, non aliunde videri natum potest, quod item ex Procli interpretatione liquet, quàm quod à circumacto lunari orbe protollantur ferè ventorum afflatus euentilandis frugibus peraccommodi. Scire tamen licet, M. Manilium Astronomicon quarto, septimam post decimam ex Maronis imitatione, pro decimaseptima accepisse: C sic enim de cancri partibus scribit,

> Prima rapit, nec ter quintæ clementior vsus.
> Septima post decimam luctum, & vicesima portat.

In collectaneis Rei rusticæ apud Græcos ita lego. Esse qui statuant, augescente modò luna plantationi incumbendum: tendente verò in damna lucis, haudquaquam. Alij ab quarta in octauam decimam rectè plantari autumant. Nec deesse, qui ab decima ad vicesimam quippiam fieri id D genus vetent. ὅπως μὴ τὸ φῶς αὐτῆς συγκατακλείσῃ τοῖς φυτοῖς. Illa verò rectior obseruatio, luna inferna permeante id agere: supra terram autem posita, cædere materiam. Ad rem fortè illa nil admodum attineant, sed enotasse prius nil obfuerit, quod positum à Plutarcho scimus: Ægyptios fabulari, eadem die Osiridis esse peractum interitum. Pythagoreos verò antiphraxin eam diem mathematica ratione nuncupare, & abominari in primis. Tetradistas denique à Græcis E vocari vita laboriosos, ac multis occursantes turbinibus, conflictatósque crebris Fortunæ assultibus, neque id citra gloriam tamen: ab Hercule ducta vocabuli ratione, quem quarta natum luna ferunt. Sunt qui coitionem eo nomine intelligant familiarium iuuenum κατὰ τετράδα γινομένην. Lunæ καταυγασμῶν καὶ σκιᾶς rationem literis mandauit omnium princeps Anaxagoras. Sed quum Athenienses concoquere philosophos nequirent, in vincula impactus, vix est à F Pericle seruatus.

Sententia triplex de lunari lumine. Quibus probetur rationibus, lunam repercussu lucem non propagare.

Cap. IV.

In hac lunæ mentione subeunt obseruata in veteribus memoriis digna relatu vel præcipue. Scribit enim Architecturę nono Vitruuius, G sed & in libro De orbium cælestium contemplatione Cleomedes, inter Berosi placita contineri, Corpus lunæ pilam esse dimidia parte candidam, altera ceruleam. In coitu verò, solis ardore corripi conuertique partem eius candentem proprietate quadam naturæ luminis ad lumen

men trahendi, quo quidem tempore nostri A auersam dicant eam: quæ enim non visuntur, quæque latent, ita nuncupantur. Plinius: In coitu vtique non cernl, quoniam haustum omnem lucis auersa illò regerat vnde acceperat: quum verò plena fuerit, vt conspici tota possit, aduersa. At Græci per diametrum hæc & dimetientem lineam obiecta appellare solent. Ceruleam verò, hoc est inferiorem eius partem, qui candens non fit, propter aeris similitudinem, obscuram videri. Eandem porrò sententiam in Deo B Socratis exprimit Apuleius. Sunt qui Lunam à Sole illustrari autument, vnde & nothum eius lumen vocarit Catullus: verum per refractionẽ illuminare aerem, quod vsu venire in speculis conspicimus, splendentibúsque argenteis laminis, siue argyromatis. Hasce duas sententias in Psalmorum enarratione quum retulisset Augustinus, difficulter inquit perspici posse vtra demum sit verior. Magnus vtique Basilius in Hexaemero, lunæ corpus esse magnum comprobat, & splendidissimum omnino post solem, C etiam si non semper eius conspiciatur magnitudo propter schematismi varietatem. Extat & sententia tertia, Misceri eius lucem propriam solari lumine, ac huiusmodi fieri, haud vtique carentem ipsam affectu, nec velut corpora solida, splendida, micantes habentem splendores, illuminantémque aera repercussu, exceptis à sole radiis, quos deinde ad nos regerat à sole alterata (vt sic interim dicere permittamur) tali tempe- D ramento proprium habens fulgorem, non primo quidem & per se, verum per participationem. Hanc opinionem eruditi saniorem interpretantur, quàm sit ea, quæ lunam asserit per reflectionem illuminare, regestis ab ipsa fulgoribus: quam rem à luminosis fieri corporibus, quando sunt solida, animaduertimus. Quod verò impossibile sit, Lunam repercussu lucem propagare, hisce (opinor) ferè rationibus Cleomedes idem comprobat. A corporibus solidis non E est quidem extra naturæ modum, reflexionem fieri, non item ab aqua, cui ipsi inest densitas quædam: at à raris corporibus refractio fieri nequit: quî enim fiat, vt ab aere aut igne repercussus efficiantur, quum eiusmodi tam extrorsum quàm introrsum radios admittant? sicuti spongias oppleri aqua, animaduertimus. Adde, quòd qui ex refractione sese promit splendor, prætenuis est, ac ferè nullus. A Luna verò non terra modò collustratur, sed & mundi vniuersa, quum F regestus lucis, ne duorum quidem stadiorum mensum superferatur. Liquet id in speculis, & id genus aliis. Quòd si lunari amplitudini acceptum referri oportere, contendat quispiam: sciat verò is, tam in paruis quàm vastioribus lucem regerentibus analogi rationem haberi consimilem. Porrò si luna repercussu collustraret, neq; quum in cornua sinuatur, neque item dichotomos vel diuidua terræ lucem infunderet: quando quæ reflexu illuminant, ad rectos angulos G lucem promunt. Proinde orbe pleno, ad occidua solémque ipsum fiet lucis reflexio. Lunæ verò mediana tantum terræ splendorem affundent, orbis vniuersus minime: quippe ex meditullio tantum, rectiangulus radius ad terram promi potest. Quòd verò ab orbe toto collustretur terra, euidens inde sumi argumentum potest: nam vbi emergere primum ab orizonte incipit curuatura, proiectátur ad terram radij, deuexis partibus cælum non terram spectantibus.

Lumen esse celestium virtutum vehiculum. Cur à nobis longius abeat Sol nec Luna eundem præferat schematismum. An item à planetis illustretur, vti à Sole. Rursum quid lumen ex Plotino & Proculo.

Cap. V.

Esse verò lumen cælestium virtutum, & quidem omnium veluti vehiculum, in Meteorologicis libris Auicenna scribit, & comprobat Albertus in libro De somno & vigilia. Inde ambiguitas haud contemnenda exoritur: Si ita sit, veluti propemodum assentimur, cúrnam statis temporum cardinibus longius abeat à nobis Sol, nec Luna eundem præferat schematismum assiduè. Hæc verò qui æqua lance pensitarit, summa diuini examinis ratione dispensata, comperiet. Siquidem terrena fragilitas cæleste bonum, quamuis inenarrabile, pati diutius nequisset. Proinde diuinæ prouidentiæ inconniuens acies hyemali sydere longius Solem abduxit, vt noctium humecta opacitate reficeretur terra, exustione alias primo quoque tempore peritura mortalium vsibus, & animantium cunctarum: nam & sic etiamnum perit parte haud contemnenda. Eadem verò diuinitatis dispensatione, nec perpetes, eosdémque Solis ad nos profundit radios Luna, sed nunc parcius, nunc vberius pro schematismorum ad Solem euariatione. Qua ex causa neque item proprio admodum est condecorata lumine. Quòd si in disquisitionem euocet quis illud quoque, an lunari syderi lucem fœnerent planetæ item alij, sicuti Sol, asseueranter astruendum, non fœnerare: quod silentis Lunæ dictat ratio, quem coitum vocant, quo penè destituitur luce, quia splẽdoris de Sole haustum habeat nullum in aduerso nobis disco, futura non adeo lucis inops, si quid à planetis mutuaretur. Porrò de lumine subnectamus hic scitu digna pleraque, ex magnis comperta auctoribus, & illud in primis, ex Plotino ac Proculo: esse lumen, visum quendam aspectúmque numinum, per cælestium oculorum radios profusum, emicánsque procul. Esse item diuinum quendam spiritum, à quo & spectentur omnia, & quantum in eo est, ab omnibus spectetur ipse quoque. Hunc nusquam extingui astruunt sed sydera consequi perpetuo. Est deniq; lumẽ quasi numen quoddam in mundano hoc templo, Dei similitudinem mortalibus ingerens. Quod ipsi[*] boni filium nuncupat in republica Plato. Est verò caussa, conseruatio, excitatio quæ nascuntur omnium, non secus ac struthij aspectu confoueri traduntur oua.

Item de lunari lumine, Cur selene. Cur in Dianæ sacris faces, & cur tergemina Diana, & Hecate. De Geryone paucula Hecatompedon. Plutarchi codex emaculatur. Hecatombeum. Hecatombe quo ritu celebraretur. Manides. Canes cur immolentur He-

cate. Virgilij locus ex Bucolicis. Dictina. Triuia vnde, & Diana.

Cap. VI.

LVnam verò de solari fonte haurire, vel nominis etymo coniectant eruditorum scholæ: nam selenen dici, quòd lucem nouam habere perpetuò videatur. Adiiciunt calculum & Dianæ sacra, quæ vocant Artemia, in quibus ex hoc argumento gestantur faces. Quia verò triplicem faciat visitationem luna, quum surgit in cornua, & falcata dicitur, quúmque diuidua est, & quum orbe circumacto: hinc propagatum autumant poeticum commentum de triformi Diana. Vnde sit & Maronis illud decantatum grammaticis, diuerséq; pro ingeniorum captu expositum,

Tergeminámque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.

Quod exprimens Ausonius in ternarij numeri grypo, inquit,

Tergemina est Hecate, tria virginis ora Dianæ.

Verum in eius loci enarratione, vt nil prorsum dissimulem, varia (vt dixi) promuntur à studiosis pro inuentorum ratione. Sunt enim qui Hecaten ibi tergeminam dici opinentur, quia sit (vt scribit Orpheus in Argonauticis) trium capitũ, eam siquidẽ τρικέφαλον inde appellat, ita quòd dextrum caput sit equi, sinistrum canis, medium hominis agrestis. Esse quoq; Tartari filiam, eiusdem comprobat carmen, ταρταρέην κούρην. Ex quibus Seruium coarguere nituntur, iterationem esse tradentem ibi. Nam etiam si Hecaten dici Proserpinam sæpe inuenias, tamen intelligi quandoque separatum numen. Putant alij, quia multi Hecaten cum Iunone coniungunt, vt sit eadem Iuno, Diana & Proserpina: ex quibus Hecate, vt est apud Lucanum, commune efficiatur numen: idcirco, ne alterutrum poeta damnaret, vtrunque dixisse. Nam esse item, qui Hecaten Perseo Titane, & Asterie Latonæ sorore prognatam ferant. Cui elementa subiecerit Iupiter, feceritque cælo herebóque potentem, vt cecinit poeta nobilis: vnde etiam Hecaten dictam voluit Hesiodus, à multiplici videlicet potestate. Aiunt & illud Græci, terniones, id est τὰς τριάδας, apud inferos censeri admodum, vt qui sint Hecates numini consecrati. Cui item argumento compari trigla pisce rem diuinam fieri, & surrigi in triuiis simulacrum, quod (vt inquit Aristophanis interpres, & approbat in deorum natura Phurnutus) luna, Diana, Hecate, idem crederetur numen: cui sole occiduo, vice sacrificij cœnam mitterent ditiores in neomeniis, quam famelici pauperes diriperent voraréntq;, à dea factum id cauillantes. Quòd ad triglam attinet, sic in Eustathij monumentis legimus: Trigla (inquit) ex veterum sententia, Dianæ creditur simulacrum: quatenus (vt Cilix poeta ascribit) sic dicitur, quoniam ter anno gignat. Luna verò tertio post coitum die manifestam visitationem facit. Hecaten in Bœotia præcipuè coli solitam, scribit Theogoniæ Hesiodi interpres. Dici autem Hecaten ὅτι τῶν ἑκάστων φροντίζει, quòd vniuscuiusq; prouidentiam gerat. Nam quicquid in terra visitur, ac mari sato, subiicit: quod vt numen, venerentur plerique omnes. In Pachyno Siciliæ promontorio Hecatæ cenotaphium exstructum ab Vlysse legimus, ob nocturnos ab illa immissos terrores. Hecatomphonia ex lege immolari à Messeniis solita, in Septem sapientum conuiuio auctor Plutarchus est: tanquam ex hostibus centum interemissent, vt inquit Pausanias. Id sacrum obiit Aristomenes Ioui Ἰθωμάτᾳ. Verum, ad præsens negotium nihil, sicuti nec Hecatompedon, quod fuisse Pallados templum autumant, omnibus lateribus pedum omnino centum. Id & Parthenon dicitur plerisque. Plutarchus in Pericle Hecatompedon parthenona vocat: qua in parte, in codices Latinos irrepsit labecula: nam circumferuntur ad hunc ferè modum, Hecatompedon parte noua. Verum, Græcè sic, ἑκατόμπεδον παρθενῶνα Callicrates & Ictinus perficere sunt exorsi. Neque item Hecatombæon, ad Hecaten spectat, qui Atheniensibus mensis erat, Soli sacer: cuius quia tunc magnus sit cursus, inde tempori factum nomen, quando numerus is signare magnitudinem aduertitur plerunque, quod probant Hecatombæa. Mensis hic Cronion dictus veteribus quoque à sacrificiis, quæ Crono fierent, id est Saturno. Hecatomben sacrificium quandoque sic solitum celebrari comperisse videor: Aræ primum vno in loco centum struebantur cespititiæ, inibi centum mox immolabantur sues, oues totidem. Quòd si Imperator rei daret operam diuinæ, centeni feriebantur leones, aquilis nec paucioribus, aut id genus animalibus cæteris. Quod & à Græcis factitatum item nouimus, præcipuè cum latius grassaretur pestilentia. Sed ad rem. Theagenem quendam domi Hecates simulacrum, quod Hecateum vocant, adeo superstitiose coluisse, Græcorũ monumentis adnotatum est, vt nusquam omnino proferret pedem, ni id consuluisset prius. Hecate præterea Mænida putant immolari, quòd sit quibusdam maniæ, id est furoris causa, vt iis qui dicuntur σεληνιαζόμενοι. Antiphanes certè Mænidas vocat hecates cibum: est autem notissimus piscis. Quanquam sunt & leucomænides, boocas nuncupant quidam. Alibi poeta idem mænidas & triglas Helenæ dixit cibaria. Mænis à Theodoro dicitur alec. Porrò & Hecate canem immolari, in Mimis prodidit Sophron: quippe, vt scribit Lycophronis interpres, canis latratus carmina soluit omnino, καὶ τὰ φάσματα, sicuti æris tinnitus quoque, aut eiusmodi quippiam. Propterea in Alexandra Lycophron,

Ζήρυνθον ἄντρον κυνοσφαγοῦς θεᾶς λιπών.

Ad hæc respectare Virgilianum illud ex Bucolicis, nemo non emunctæ (quod aiunt) naris aduertit,

Nescio quid certè est & Hylax in limine latrat.

Dictinam scribit Phurnutus, non Dictynam: ἀπὸ τοῦ βάλλειν δίκην τὰς ἀκτῖνας. Nam, inquit, δίκειν indicat τὸ βάλλειν. Dictyneum & Phœbeum loca sunt prope Spartam, de templis puto eorum deorum dicta. In Apuleij magiæ Apologia prima obseruatum illud quoque: ad magorum cæremonias aduocari Mercurium consuesse, carminum

minum vectorem, & animi illicem Venerem, ac noctium consciam lunam & manium potentem Triuiam. Ad malignos certè spiritus, loco mouendos, diuinationémque per mortuos explendam, Ptolemæus in quadripartito conferre putat cælestem harmoniam, quando luna fuerit magisterij domina, colátque Iouis ædes, Sagittarium vel Pisces Triuiam dici, quoniam triplici sit figura insignis, ait Bassus Phænomenon Arati interpres: nam eadem est Luna, Diana, Proserpina, id est cælestis, terrestris, & inferna. Et Proserpina quidem, aut quia noctu luceat, vel quòd humilior currat, & terris præsit. Nam & boum habere bigam creditur, quod eius detrimenta non terra modò, verum lapides, animalia, & latamina sentiunt quoque, quæ lunæ incrementis eiecta vermiculos parturiant. Diana verò, quoniam arboribus ac fruticibus augmenta inducat: quo forsan argumento etiam Phyllada nuncupauit Callixenus apud Athenæum, ni etiam foliorum ibi contextum malis accipere aut ramos, vt est apud Aristophanem. Denique crementis lunæ desecta ligna furfuraceis tinearum terebrationibus fistulascunt. Dianam dici volunt, quasi Dimen, quod die appareat noctúque: nam & bigam contribuunt propter duo visitationis tempora, aut ob celeritatem. Sunt qui par equorum vnum tradant album, nigrum verò alterum: quoniam hyeme ac æstate luceat plus, quàm autumno aut vere. Quod verò paulo ante de lunæ schematismo triplici protulimus, apud Hesiodicos enarratores comperimus illud item: adcredidisse plerosque Geryonem tricipitem, hoc est τετρίφαλον γηρυονῆα, non esse alium quàm lunam. Sed alij ea fabula signari prodiderunt hyemale sydus: alij tempus ipsum, in quo præsens præteritum, instans, veluti tria censeantur capita: postremò ad triplicem lunę mutationem quot mensibus prouenientem calendarum, nonarum, iduúmque distributionem referri oportere, contendunt auctores eminentissimi.

Septem ab aliis dici lunæ permutationes. Quid phasis. Iugum dici de Libra. Cicero inibi explicatur. De Diana, quam vocant Agroteram, & Endymione. Cur Luna appellatione mundus significetur, necnon mens nostra. Lunæ motus qui cenodromos dicitur. Synaphia in eadem quid, aut aporrhœa. Lunus Deus. Virgilij locus ex libro tertio, Quà se plena per insertas fundebat Luna fenestras.

Cap. VII.

SVnt autem qui dissecantes curiosius septem faciant Lunæ permutationes, easque dicant phases, quo verbo vtitur in libro De mensibus Theodorus quoque. Sed & Aristoteles Meteororum primo, in cometarum ratione. Euenit, inquit, hoc Mercurij stellæ, διὰ γὰρ τὸ μικρὸν ἐπαναβαίνειν, πολλὰς ἐκλείπειν φάσεις. id est, quia parum à sole abscedit, multas relinquit phases. Sed & paulo ante Anaxagoram refert, ac Democritum dixisse, cometas non esse aliud, quàm σύμφασιν τῶν πλανητῶν ἀστέρων, hoc est (vt verbo verbum reddã) coapparitionem errantium stellarum. Quanquã est apud Pollucem, phasin dici delationem eorum, qui in metallicis aut emporiis aliquid peccassent, vel etiam in vectigalibus, vt qui publica vsurparent. Ac omnino phasis dicitur cuiuslibet occulti criminis apud magistratus indicium. Meminerunt verbi huius Dinarchus & Demosthenes. Præterea si quid orphanorum tutores in domorum elocatione fraude agerent, eius denuntiatio facti rectè appellabatur phasis, vt Lysias commeminit. Sed illud non prætereundum vtique, à Chalcidio perpensè traditum, fieri visum vel tuitione quam dicunt phasin, vel intuitione quam emphasin, aut detuitione quã vocant paraphasin. Esse autem phasin, vbi aliqua simpliciter videntur, ac propriè, nec reiicitur visus. Emphasin, quando radij fragmento ad oculorum aciem recurrente, res videntur vt in speculis & aqua. Paraphasin intelligunt, quoties non in cute speculi, sed introrsum, & tanquam in penetralibus simulacrum inuenitur, obumbrante nigredine aliqua, vt in pellucidi quidem, sed fusciotis vitri lamina. Fit enim vt ipsi nosmet videntes intra speculum esse opinemur, nec os nostrum è speculo, sed intra speculum videre. Sed ad lunam redeo. Primam in ea phasin statuunt, quum exoritur emergitve à sole. Et corniculatio dicitur, aut corniculans luna. Ea verò à Græcis figura Menoides nominatur, sicuti Martiano propemodum credimus: etiam si apud Firmicum Matheseos quarto, non citra mendum (opinor) monoides legitur. Vnde lunata conchylia dicantur Plinio. Sunt tamen qui emergentem primitus lunam attitocon nuncupent, mox menoide. Postea est dichotomos, hoc est dimidio orbe cæsa vel diuidua. Porrò amphicyrtos, quod est, vtrinque gibbosa. Inde panselene, siue plena: è solis regione quum normaliter steterit, vt Marcellini verbo vtamur. Rursúsque amphicyrtos, ac denuo dichotomos. Demum luminis vniuersitate priuatur, quum silere intelligitur: & ab Græcorum scientissimis synodica nancupatur, vel cum sole commeans, vt tradit Theon. Ex hac schematismorum diuersitate subinde euariante in sanctis literis legimus quandoque, per Hiericho, quod verbum lunam indicat, mundum significari: quia veluti luna, in continua sit transmutatione. Non desunt qui mentem nostram lunæ nomine accipiendam putent, quæ pro conuersionis ratione ad solem suum schematismos euariat, luminis & vmbrarum diuersitate ac vicissitudine, etiam si splendoris facultate nunquam exuatur prorsum: sed nec vniuersa item enitescit, quando rationis impos pars, tanquam constipatior ac aptæ minus, fulgorem non admittit. Dignum verò quod non prætereatur: lunæ motum quendam cenodromon dici, id est κενόδρομον, si per vacuum currat, id est planetarum nulli coniuncta. Id quod ex Firmici verbis dilucere amplius potest, Matheseos quarto: A Saturno, inquit, defluens luna, si ad nullum feratur, sed per vacuum suos dirrigat cursus, patrimonium misera laceratione dilapidat. Synaphiam, id est συναφὴν vocant Græci, quum stellæ cuipiam vel planetæ per radiationem luna coniungitur, sicut quum abscedit ac defluit, aporrhœam dicunt, seu ἀπόῤῥοιαν. In iis postremò, quæ de luna diu commentamur,

nec Ciceronis quidem nodus ex Diuinationum secundo, prætereundus silentio est, qui paulo impolitioribus, velut sufflamen molestius, iniicere motulam potest. Lucius, inquit, Tarutius Firmanus Romam in iugo quum esset luna, natam esse dicebat. Iugum hic, libram accipe ex Solino in Polyhistore, & Græcis præterea, qui Scorpij priorem partem ζυγὸν dicunt, id est iugum. Nam in Rei rusticæ præceptis Zoroaster, sicuti in primo De agricultura libro, cuius apud Græcos incertus est auctor, adnotatum comperi, tria fecit autumnalia signa, ζυγὸν, σκορπίον, τοξότην. Denique quando Diana eadem cum luna est, transmittentibus Hilissum terræ Atticæ fluuium, vnde Hilissiades nuncupentur Musæ, occurrit (Pausanias inquit) regio, quam dicunt ἄγρας, vbi fuerit Dianæ ἀγροτέρας templum, quòd inibi venatam primò deam fabulantur è Delo profectam, quo nomine simulacrum arcu erat insigne. Lunam denique ab Endymione amatam fabulantur, atque inde filias esse susceptas quinquaginta. Vero similius fit (inquit Pausanias) vxorem illi fuisse Asterodiam, siue Chromiam, vel etiam Hyperippem, natósque ei liberos, Epeum, Ætolum, Pæona, puellam Eurycydam. Ab Epeo autem dictos volunt Epeos, quibus imperauit: à Pæone Pæonas ad Axium fluuium. Fuit Æthlij filius Endymion. Eius sepulcrum Elei ostendunt. Heracleotæ, qui ad Miletum sunt, in Latmum secessisse prædicant, vbi Endymionis agnoscitur adytum. Porrò adiiciamus de luna quippiam ex historia & priscæ religionis vanitate: ab Carrenis Lunum deum eximio venerationis ritu coli: quoniam sit ab prudentissimis traditum, qui Lunam fœmineo credat nomine appellandam, itáq; habendam prorsum, muliebribus mancipatum delicijs vitam transmissurum, seruitutis onere ingestabili. At qui masculorum decuriæ ascribendam censuerit, eum verò vxori pro arbitrio iniectorum frena, reclinatis facilè vel elusis perruptisve insidiarum tendiculis omnibus. Nam Græcis quoque Ægyptiisque, etiam si vti fœminam videntur enuntiare, mystico tamen sensu Deum planè credi. Sed illud Virgilianum Æneidos tertio, cuiusnam modi est in pestilentiæ mentione? Penates nanque ingestos per quietem Æneæ scribit, quà se

Plena per insertas fundebat luna fenestras.

Cur enim ait, Luna plena? nempe quia canonica pestilentiæ ratio ab syderum positu ex cælestiū rerum præcipuè studiosorum obseruatione producitur. Quippe si plenilunio coitúve œconomi cardinis exortiui planetæ sint odioso aspectu aliquo parum felices, sæuam inoriri pestilentiam: grauiorem autem multo, si occurrat octaui domicilij œconomus maligno syderis alterius vultu: grauissimam denique alterutro luminum laborante, ocissimo pestilentiæ præsagio. Nec illud negligendum, inter senescentem ac nouam lunam diem ab Atticis dici ἕνην καὶ νέαν. ex eo quòd ea die possit videri extrema & prima luna.

Memoria matutina, quæ intelligi debeat. Quintiliani locus explicatur. Rursum de memoriæ vi pluscula.

Cap. VIII.

Memoriam matutinam dici quandoque inaudias, nec aliâ prorsum intelligi, quàm quæ firma constánsque sit, ac eorum quæ semel apprehenderit, retinentissima. Siquidem syncerius cohærentiúsque adglutinantur, quæ proferente se die, percipimus, quo iam auctiore subsultat virtus ea, hebescítque. Nec id alia magis ratione, quam rerum turba (vti assolet) sese ostentantium ingerentiúmque. Proinde recepta obfirmatáque etiam inter politiores opinio est, iuniores percipiendis, quæ tradantur, à natura videri magis factos, quoniam omnium penè ignari comperiuntur. Etenim quibusdam imbuti aduentitia mox non æquè hausta recipiunt. Sed seniores item amplius vegeta mente pollere, traditum est. Ex iis verò quæ de Aristotelis fontibus in hosce libellos corriuauimus, facile Quintiliani locus explicatur ex libro Institutionum oratoriarum primo; scribentis, Natura nos tenacissimos esse eorum, quæ rudibus annis percipimus. Cæterum id exactè obseruandum tamen, pueros admodum, ac senes item iam provectiores, ideo memoria minus pollere, quod in motu incessanter ac perpetuo agant. Et illi quidem ex genuino crementi officio, at hi decrementi damno deminutionéve. Suppetit & in pueris ratio quoque illa, quòd annis aliquot nanis persimiles animaduertuntur, quos præcipuè fluxa esse memoria hebetique, non ferè latet. Siculi omnes quibus superiora corporum vastitatenimia cum reliquis portionibus responsum non habent. Siquidem in hisce vis sensus primaris onere premitur inutili ac ingestabili, propterea in tam obesa & crassa materia designari aut exprimi formæ rerum non possunt, sed quasi frustratur & dissiliunt plagæ. Nec initiis modò imaginibus præduri & spissi sensus resistunt, sed si quas ob insignem earum pulsum admiserint hauserintve, non ita videntur admittere, vt quum reminisci volūt, facilè ad imperium subeant, aut recto itinere ad condictum sequantur. Verum, quia in memoriæ mentionem volentes incidimus, non inutile fuerit in Peripateticorū sacraria diuertisse parumper, in quibus affatim potentia hæc rationalis animæ ad examen librámque reuocatur. Ergo in Aristotelis interpretatione Themistius inquit, Præterita modò dilapsáque iam ad memoriæ thesauros pertinere. Nam extantia sensui subiiciuntur: instans verò spem confouet. Semper verò animus, quoties meminisse vult, hoc autem est, ad imagines conuerti eorum, quæ olim perceperit, necessariò adhibet dilapsum tempus. Hinc fit, vt quum aliquis meminit quippiam, dicat, huius se antehac aliquando aut sensum aut intellectum habuisse. Hinc in libro De oraculis quæ defecerant, Plutarchus, esse diuinationi antistrophon memoriam scribit: dum præterita velut præsentia, asseruando facit: quippe fluunt vniuersa, simul & dilapsa pereunt, veluti fluctu auferente cuncta. Ipsa verò hæc animæ facultas perinde ac occursans non existentibus iam phantasiam circumponit, ac essentiam. Est igitur memoria non sensus, non imaginatio, non intelligentia, sed alicuius

alicuius horum habitus aut affectio, quum tempus adiungitur, quo facta impressio est, & derelictum in anima spectrum est. Vnde consequens illud est, Animalibus iis memoriam adesse, quæ sensum & notitiam temporis habeant. Nec meminisse parte animæ alia, quàm sensuali. Nam qui in præcipitium aliàs abierit, asinus, si rursum ei occurset locus, in memoriam reuocabitur statim, se aliàs in ima dilapsum. Eo tamen discerniculo disparantur ab homine bruta, quod nõ solum se vidisse aut quandoq; audisse, commeminit rationale animal, verumetiam extantis temporis spatia ab elapso secernit. Brutis verò illud modò suppetit, se nunc corruere, aut olim esse in præceps delata. Rursum homo recordari se, animaduertit: quod brutis adest haudquaquã. Inter animantes verò memoriæ facultate pollent in primis, quibus expurgatior absolutiórque imaginatio est, cuiusmodi pernoscuntur apes & columbę. Obliuioni autem obnoxiæ, quibus vis ea offensior turbulentiórque est: sicuti vsu venire vermibus liquet, ac muscis. Siquidem in ea parte animi statuenda memoria est, in qua imaginationis potentia viget. Quoniam verò in sensu principe simulacra rerum insita sunt, princeps autem sensus in quibusdam mollior diluciórq; habetur, in quibusdam rigidior, item aliis in motu est, aliis quiescit, necesse est, simulacra in eo condita eandem consequi, imitarique rationem. Hinc illa numeroso discrimine ingeniorum varietas. Desultoria & fragilis in paruulo memoria est (vt præstruximus) ex iugi motu. In iis qui ætate media sunt, quæ constans adultáque dicitur, quia statu indeclivi temperatóque exigunt, firmissima & tenacissima est. Sicuti verò in profluentem impressus signatorius annulus imprimit nil obsignátq;, ita illorum memoria cõseruare nil potest, qui aut ægritudinis violentia, aut ætatis fluxu agitatione raptantur cõtinua. In iis item memoriæ vis nulla ferè, quibus duriusculi & inflexibiles sensus ac corneoli quodammodo sint. Qui enim fiat, vt annuli impressionem recipiat lapis? Illud verò reticendũ haudquaquam, quod in consolatione comprobat Boethius & non inficiantur Platonici nonnulli, à sensibilibus non imprimi formas in anima, tãquam à sigillo in cera: verũ sicut sunt in anima naturales substantię vires, intellectus, ratio, imaginatio, sensus, ita rerum quoq; cognoscendarũ rationes habet, quasi vires essentiales. Vbi igitur aliquid meditatur, seipsam ex naturali virtute in actum naturalem circa id ipsum educit: quòd si attentius meditatur, & diutius idẽ, in hoc ipsum se valentius conformat, idq; est meminisse, hinc & facilius reminiscitur. Si formæ (inquit Plotinus) residerent, consideratione ad reminiscendũ nequaquam indigeremus.

Reminisci quid sit. Aliud esse, iterum discere, aliud reminisci ex placitis Aristotelicis. Et qui in reminiscendo solœcismus. Pauca de Platonis reminiscentia ex Procli doctrina. Animam non esse tabellam literis vacuam.

Cap. IX.

Reminisci verò, ex Aristotele idem Themistius ait, est ex aliquo vestigio conseruato, & incolumi referre se in cognitionẽ eius, quod memoria excidisse videatur. Disparatur verò apud Peripateticos reminisci, ab eo quod est iterum discere. Siquidem qui reminiscitur, ab ipso se monetur, & ex principio quodam incolumi, & manente intus. At qui addiscit, ex præceptore mouetur. In reminiscendo id vsu venire quandoq; solet, vt quum nominis alicuius meminisse volumus, in affine aliud deerremus. Proinde oberrantes, veluti solœcismum admittimus, vt si Leophanis reminisci studeas, & in Leosthenem deflexeris, solœcismus est. Ad ea verò quæ alibi adnotata nobis sunt de Platonis reminiscentia, attexamus & Procli comprobationem: Disciplinas, inquit, esse reminiscentias illud confirmat: quòd enim respondentes ex seipsis, omnia dicant, maximum est reminiscentiæ signum. Animas videlicet rationes sermonésq; ex seipsis promere, atq; solo suscitante quopiã indigere. Neq; esse tabellas vacuas literarum, quæ extrinsecus figuras accipiant. Sunt enim semper inscriptę, & ipse scriptor est intus. Neq; tamen omnes inscripta possunt legere, vel quod inscripta sint, cognoscere: quippe quum ob geneticam obliuionem oculus earum sit sordibus circumfusus, atq; ex ipsa obliuione in perturbationes inciderint. Opus modò est, auferre quod obstat appositum, innotescétque tum demum, verum esse Platonicum illud, Animam omnia nosse, solóque indigere quodam ad respondendum extrinsecus incitante.

De Attico Herodis filio memoria nullius. Scipionis apophthegma in Appium, item Themistoclis. Cur Musæ, Iouis & Mnemosynes filiæ. Qui Amnemones in Cnido. Musa quid sit, ac vnde dicatur. Themistoclis dictum de memoriæ arte. Musonia ars. Lethe fons ad Trophonij specu. Item alter Mnemosynes dictus.

Cap. X.

Et quoniam de memoria satis multa non citra delectum congessimus, illud minus reticendum opinamur, quod & ipsum in eundem dirigitur scopum. Atticum Herodis sophistæ filium præter ingenij hebetudinem ac stoliditatem, ita fuisse memoria nulla, vt ne elemẽtorum quidem nomina perdiscere aut retinere vnquam potuerit. Cui infortunio vt mederetur pater, quatuor & viginti pueros, coæuos & à literis cognomina singulos habentes cum filio simul educabat, vt hac saltem ratione illi insiderent. Suppetit in tractatu hoc exemplum item aliud, quanquam dissimile. Petebat Appius Claudius censuram cum Scipione Africano, à quo deleta Carthago est. Vt verò fauorabilior fieret memoriam quoque ostentando, nominatim à se populum Romanum salutari prædicabat, quum is omnes ferè ignoraret. At Scipio illudens, Vera (inquit) narras: ego enim non vt multos cognoscerẽ, sed ne ab vllo prorsus ignorarer, sum adnixus. Illud velut auctarium adiecero, ad ea quę alibi sũt enotata nobis, quod Proclus Diadochus in Hesiodicis enarrationibus scribit: Musas ideo tradi Iouis filias & Mnemo-

synes, quia ad procinctum in literaria velut palæstra tendentem, necesse sit, νοητικὸν εἶναι καὶ μνημονικὸν, id est intelligendi percipiendiq; potestate, atque item retinendi præcipuè pollere. Iouem autem contribuere, τὸ νοητικόν. At Mnemosynen, τὸ μνημονικόν. Quæ voces à mneme producuntur, quo vocabulo memoria significatur: vnde & Amnemones in Cnido nuncupati, sexaginta delecti ex optimatibus viri, velut episcopi, ad quos de maximis rebus referrent. Dicebantur verò Amnemones, διὰ τὸ ἀνυπεύθυνοι, quia in iudicium non vocarentur: aut certè velut πολυμνήμονες, id est memoriosi. Pauci verò ex poetis, quorum Alcmæon est, Musas cæli filias & terræ prodiderunt. Musam interpretatur Eustathius, animæ cognitionem, quæ diuinum sit quiddam, sicuti anima item. Id sensisse Homerus videtur, quum θεαὶ dixit, ἀπὸ τοῦ θέειν, id est à cognitionis celeritate. Ab indagine verò dici Musa videtur: quippe ex sapientum sentẽtia, gnostices copię mater est indagatrix inopia. At Platonicorum sententia nobilis, Musarum nomine cęlestes intelligit cãtus. Quo argumento & Camenas dici quandoq; opinantur. Hasce verò à Ioue proficisci, quoniã vti est apud Plotinum, mundi totius animum frequenter Iouis appellatione nuncupet Platonis schola, cui calculum adiiciat illud Platonici Maronis:

> Principio cælum ac terras campósque liquentes,
> Lucentémq; globum lunæ Titaniáq; astra
> Spiritus intus alit, totámq; infusa per artus
> Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Inde nanq; colligi, vt ab Ioue mundi totius spiritu ac mente, quoniã cælestes moueat sphæras, ac regat, musici cantus Musarum nomine significati, cooriantur & profluant. Quam rem innuit illud quoque,

> Ab Ioue principiũ Musæ, Iouis omnia plena.

Quoniam vigeat vbiq; Iupiter, ac impleat omnia, & cælum, citharam velut quandam (vti est ab Alexandro traditum Milesio) verset agitétque, cælestes inde ac harmonicos proliciens cãtus. Non prætereundum quod scribit Diodorus, Alexandrum Macedonem in Persas bellum moturum Ioui & Musis scænica celebrasse certamina: quæ instituisset Archelaus rex, in diem nonum celebritate producta, quòd Musarum singulis suus foret destinatus dies. Adiiciamus id quoque, Themistocli quum artem memoriæ polliceretur Simonides, siue is alius fuerit: Obliuionis (inquit) mallem, nam memini etiam quæ nolo, obliuisci non possum quæ volo. Musoniam artem quum audis nuncupari, ad Musas nil scito attinere. Nam Constantinus quum limatius superstitionum sectas conquireret Manichæorum & similiũ, nec interpretes inuenirẽtur idonei, deniq; Musoniano adhibito, qui erat vtriusq; sermonis facundia clarus, voti compos, quòd peritè is functionem obisset, Musoniam inde dici artem voluit. Verum iam receptui canendum: neq; enim de memoria aut de Musis proposita nobis commentatio est. Illud modò adiecisse, non fuerit vacantis operæ: apud Trophonij specu fuisse fontem qui diceretur Lethe, cuius aquam haurirent descensuri, vt omnium quæ antè vidissent, irreperet obliuio: rursum alter item erat, quem μνημοσύνης, id est memoriæ vocabant, vt hausta inde aqua, omnium recordarentur, quæ visuri erant. Sed hæc sunt ἔξω τῶν ἔργων, vt est apud M. Tullium.

De Scopeliano sophiste pleraque non indigna relatu. Vitam esse vigiliam. Tranquilli historia illustratur. Vites in Asia haberi prohibitas ab imperatore Domitiano.

Cap. XI.

Scopelianum sophisten vel præstãtissimum, Philostratus scribit, à liuidis quibusdam, & dentis rubiginosi, ac malè feriatis hominibus ex eo fuisse ordine summotum, quod intemperans foret, καὶ διθυραμβώδης, hoc est dithyrambicum tumorem oratione proflaret. Id parum rectè ingenio facundissimo esse inustum, nititur comprobare, & perficit planè quod intendit, ac inter reliqua Scopeliani præsignia nocturnũ illius studium summis effert laudibus. Eum siquidem ἀυπνότατον ἀνθρώπων fuisse commemorat, hoc est inter mortales omnes somni parcissimum. Solitúmq; subinde scitum illud proferre, ὦ νὺξ, σὺ γὰρ δὴ πλεῖστον σοφίας μετέχεις μέρος θεῶν. id est, ô nox tu quidem sapientiæ diuinæ obtines plurimum. Narratur sæpe à vespera in diluculũ lucubrationem protulisse, quo nomine scitissimum inde promi adagium potest, vt Scopeliano more dicamus eos libris inuigilare, qui summè lucernarum fuligines hauriunt, & inexplebiliter ac minus iusto valitudinem cum somno computant. Elegantissimum est illud Plinij Cæcilij de auunculo: Repeto, inquit, me correptum ab eo quum ambularem, Poteras (inquit) has horas non perdere: nam perire omne tempus arbitrabatur, quod studiis nõ impertiretur. Quid illud ex Historiæ naturalis præfatione, Dum ista mussitamus, pluribus horis viuimus: profectò enim vita, vigilia est. Aristoteles verò sciẽtissimè, vt omnia, De animaliũ generatione libro quinto: Somnus, inquit, talis sua natura esse videtur, vt viuendi & non viuendi interliminium sit. Et neque omnino sit, qui dormit, neque non sit. Viuitur enim potissimum vigilia propter sensum. Et Plato De legibus septimo, καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. Nullus, inquit, consopitus indicaturæ cuiuspiam fuerit, non magis quàm qui iam in hominem exiuit. Et facetè Plutarchus, Etiam si breuissima sint homini vitæ spatia, nihilominus sopor præterea, veluti publicanus, dimidium aufert indidem. Hinc natum & Aristotelicum id ex primo De moribus, οὐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων, id est felices nil admodum à cæteris diuersos fieri vitæ dimidio. Proinde scienter Plinius quoq; in vinolentos ac censoriè declamans: Interea (inquit) vt optimè cadat, solem orientem non vident, ac minus diu viuunt. Et quoniam ad manum vigiliæ sunt, succurrit nunc Senecæ id ex Epistolis prouerbiale, Ad faces & cereos viuere, de luxu perditis hominibus, vita quorum in contrarium circumagitur, lucifugæ

fugæ infames, ac lychnobij; quibus res sordida est, trita & vulgari via viuere. Qui si nosset satis, iacturam tẽporis, sumptus pretiosissimi, Theophrastum annos natũ octoginta plus minus frequenter ad lachrymas compulisse: nec Theophrastum modò, sed & complures alios, Sacraticum illud sæpius succinerent sibi: Abite procul hinc hostes sacrilegi, abite quàm primum animi mei fures, ne à me ipse abire compellar. Siquidẽ quid esse existimamus aliud, inanes curas, superuacuos ludos, somnum diuturniorem, negocia non necessaria? Certè Aristotelicum est, βίον εἶναι λογικὴν ζωὴν, id est βίον propriè ad naturam spectare rationalem, quum ζωὴ & hominis sit & brutorum, quin plantarum quoq; sicuti annotauit Ammonius: proinde si verbo disparamur, re magis multo seiungi addecet. Sed postliminio redeundum. Proditur memoriæ, Scopelianum in declamationibus, in quibus Darius effingeretur aut Xerxes, tanto impetu ac vehementia solitum dicere, vt ex Polemonis assectatoribus quidam eum furẽtem ac omnino debacchantẽ scommate vrbanius lacessiuerit, τυμπανίζειν illum dicẽdo. Cui Scopelianus: Tympanizo, inquit, sed Aiacis scuto. Dignum scitu id quoq;, quod Græcorum monumenta præferunt, edixisse quandoq; imperatorẽ, ne in Asia vites haberentur: quoniam vini vbertate, seditionibus agitari videretur. Legationem publicam visa tum res exigere, virúmque tum prudentia præsignem, tum verò in dicendo minimè infantem, sed qui foret velut Orpheus aliquis aut Thamyris. Igitur omnium suffragiis huic muneri præficitur Scopelianus. Qui tanta eloquentiæ vi atq; dexteritate iniunctam obiit prouinciam, vt non solum id consequeretur quòd erat caput, ne cui fraudi foret, plantasse vites: sed insuper, vt pœna irrogaretur, qui eo munere abstinuisset. Quin & ornatus donis honestissimè dicitur ab imperatore. Hæc eo libentius sum exsequutus, quoniam ad ea pertinent quę Tranquillus memorat in Domitiano, ab eius enarratoribus prætermissa. Ad summam, inquit, vini vbertatem, frumenti verò inopiam, existimans nimio vinearum studio negligi arua, edixit, ne quis in Italia nouellaret, vtq; in prouinciis vineta succiderentur, relicta vbi plurimum dimidia parte: nec exsequi rem perseuerauit. Apollonius verò Tyaneus ex hac historia, Eunucham terram esse ab Domitiano factam, cõquestus est, quod alicubi à me item subnotatum scio. Scopelianum verò fuisse Apollonio synchronum, siue contemporaneum, multa quidem patefaciunt, sed Apollonij præcipuè ad hunc ipsum epistolæ, quem sub Nerua item floruisse, Græca testantur monumenta.

Hominem censeri prudentissimum, quia sit capitis non magni modi. Inibi quæ sit congrua capitis vel magnitudo vel figura. Cur magnis viris caput aperire, moribus receptum sit. T. Liuij ex primo ab Vrbe condita locus aduersum vitiligatores diligenter explicatur. ex morem sacris caput velandi. Hippocratis imago pileata, & laus eiusdem. Bruti statua cum pileolo & pugiunculis. Lysimachi cornua. Periclis caput magnitudine visenda. Schinocephalus. Cephalegereta. Carides cur dicantur.

Cap. XII.

QVæsitum ab eruditissimis est, quidnã causæ sit, quòd animantium prudentissimus homo sit. Id aliqui capitis paruitati ascribendũ, censuerunt: minimum id in homine ad reliqui corporis proportionem, & qui ea parte deminuta sunt, esse ferè prudentiores, compertum est, quàm qui grãdiori, quos μεγαλοκεφάλους vocãt Græci, sicut illos μικροκεφάλους. qui habitu corporis sunt contrario: ni fortè probabilius fiat, quia sit prudentissimus, ideo tale ei contributum caput. Cæterum hac parte illud minimè dissimulandum, prodi monumentis à Galeno medicæ professionis post Hippocratem principe. libellis iis quorum attitulatio est μικροτέχνη, hoc est parua ars. Caput paruum esse indicium proprium male conformati cerebri. Quo in loco enarrator Hali Rhodoan causam quoq; ascribit constrictionem coarctationémq; ventrium cerebri, ex qua spiritus animalis liberè minus valeat expatiari, addita quoq; eorum imbecillitate, quæ inde producuntur. Etenim si exigua sit radix, vix inde prodire aliquid magnum potest. Proinde inter dissidentes eminentissimorũ sententias, ita statuendum videtur: caput paruũ ab Aristotele laudari, quòd ossium & ambeuntis carnis, aut cutis mole non exuberet, quod genus ferè in brutis visimus, quę propterea capitis quoq; sunt demissi. Quod significat Aristoteles De partib⁹ quarto: Solus, inquit, homo animalium omnium erectus est, quoniam eius natura atq; substantia diuina est. Officium autem diuini est, intelligere atq; sapere, quod non facilè foret, si vasta corporis moles assideret. Pondus enim tardiorem reddit & mentem & sensum communẽ. Quamobrẽ concretione ac pondere grauiore opprimente, corpora vergere in terram, necesse est. Et mox: Quare, inquit, bruta hominibus sunt dementiora: etenim inter homines pueri viris & inter viros pomiliones mente deficiunt. Cuius rei causa, quod principiũ animi admodum difficile motu, corpulẽtumq; in iis est. Caput verò quod intus exiguè capax sit, cerebrum oblędit, ac proinde vituperabile censetur, déq; eo Galenum intellexisse euidens comprobat ratio. Accedit & Ioannis Alexandrini in Hippocratis epidemias cõmentatio, in qua ita legimus, Caput paruum semper malũ esse, sicuti & paruum pectus. Hoc enim ideo malum, quia pulmonis domiciliũ est ac cordis, quæ membra latius exigunt spatium. Occlusum enim angustiis cor minus motatur, indéq; præfocatur naturalis calor ac debilitatur: vnde indigestio consequitur & superfluitatum accumulatio. Capitis verò laxior requiritur capacitas, quia multarum est virtutum cõceptaculum, sensiuarũ videlicet quæ præcipuæ sunt, & motum præstantium. Si enim amplum fuerit cerebrum ad capitis proportionem, manifestũ est, calorem naturalem bene agere, magnis quoq; sphondylibus, magnis item pectoris ossibus, quę obliquè à sphondylibus exoriuntur. Hinc vitalium virtutum optima prouenit constitutio, & mox corporis totius connutricatio peraccommoda. Porrò primo Canonis Auicenna, Orbiculari figura esse tornatũ caput, videri vult, tum

Digitized by Google

capacitatis ratione, tum vt nocumentis minus occurset. **A** Esse tamen quadamtenus oblongum, quoniam neruorum ex cerebro propagines per longitudinem constituantur. Extumescere item verticibus geminis, vt illis veluti superciliis prominentibus, præsentius suppetat necuis tutamé. Sed & Galenus eam capitis esse statuit figuram optimam, quæ orbicularis sit, ac ex parte vtraque pressa leniter: & rotunda quidem, quoniam ea figurarum sola capacissima est, aut quia ex cœlo infusa nobis est rationalis anima. Scribunt **B** Platonici, deos capitis figuram ad mundanę rotundationis similitudinem compegisse. In eóq; duos illos animæ diuinos circuitus interlocasse. Ac esse membrum corporis diuinissimum, & reliquorum facile princeps. Cui totum corpus connexum diis subesse ac parere iusserint. In Platonis Timæo id obseruatum certè est: caput quoque dici non principale solum, sed etiam totum in corpore. Reliqua enim solum, vt capiti seruiant, adiuncta esse. Proinde colligunt **C** petiti, hominem contemplationis gratia esse natum. Qua fortè sententia in veteri etiam disciplina inoleuit, vt virtute aliqua vel nobilitate aut dignitatis amplitudine conspicuis viris aperire caput, consensu gentium comprobetur. Quanquã eius rei rationes alias Plutarcho Plinióque placuisse, non ignoro: quod alibi quoque adnotauimus. Certè diuinissimo in nobis membro diuinitus enitescentem in aliquo præstantiam reuerenter & religiosa quadam obseruantia excipe- **D** re, congruentissimum fuisse arbitror: quando nõ corporea, non fluxa, & instabili nostri parte cæleste donum honore prosequimur, sed mente, quæ (vt Lactantius scribit ac prius docuerat Plato) in summo capite collocata, tanquam in arce, sublimis speculatur omnia, & contuetur. In sacris contrà, velatur caput, quod Virgilius scribit, ac in Quæstionibus est ab Plutarcho expositum. At qui Saturno rem diuinam obibant, capita retegebant, dicebantúrq; lucem facere. Hac **E** verò parte T. Liuio succurrendum, ab Vrbe cõdita lib. I. quem quum Mediolani publicè Gallorum regis Francisci stipendio ascitus profiterer, irruerũt in me nescio qui malè feriati, quod sic legissem, Augur ad leuam, eius capite velato sedem cœpit. Vti Numæ caput obtectum intelligatur, non auguris: quod illi astruebant, quoniam infrà dicat Liuius, Actij erectam statuam capite conuelato: & ad hoc ipsum nonnihil libro decimo. Sed rudes homines retundit in Nu- **F** ma Plutarchus, ex quo paucula hæc exscripsimus, ἐνταῦθα δὲ ὁ μάντις ὁ πρῶτος, τὴν μὲν ὄψιν μεσημβρίαν τρέψας ἐγκεκαλυμμένον, ὄπισθεν δὲ [illegible] ἔταξεν. Illud verò est haud ita dissitum, apud Macedonas censeri [illegible]. Causias cuipiam dedisse purpureas, & chlamydes. Pilei denique vmbraculo Hippocratis imagines contegebantur, vt significaretur quàm maximè custodiendam partem illam, in qua tanquam domici- **G** lio princeps animus residet, & intelligendi pontificium positum est. Etiam si nobilitatis id haberi argumentum, nonnulli ex Græcis interpretantur. Et præterea omnium nobis bonorum fuisse auctorem Hippocratem, scribit ad Glauconem Galenus. Idem in libro De crisibus non

definit Hippocratem amplius honestare, admirabilem appellando. Hic verò Hippocrates est, **A** qui discipulos adiurat suos ante quàm doceat, & in verba sua iurare compellit, ac silentium sacramento extorquet, sermonem, incessum, habitum quoque præscribens. M. Bruti statuis pileolus addebatur cum pugiunculis duobus, restitutæ libertatis argumento ipsius maximè opera & Cassij. Id quod decentius multo est, quàm Lysimachi cornua, qui prorùpientem se ab aris taurum represserit. **B** Ex capitis mensu parum congruo, ac longiore Periclem cognominatum accepimus Atticis poetis Schinocephalum: nanq; scillam interdum schinon appellant. Cratinus verò etiam κεφαληγερέταν ab diis vocatum comminiscitur, vt qui nimio plus in caput extumuisset. Alibi de eodem ita pronuntiatũ aduertimus, ἐκ κεφαλῆς ἐκ δὲ κεφαλαίης βίμβην πολλὴν ἐξαρτήσας. Vtiq; hoc nomine turpitudini tegendæ artificũ ingenio imaginibus addebatur galea. Caridas **C** inter pisces ita nominari credunt, quia cara, id est caput totum occupet fere.

Cur capite deminuti ferè impetuosi sint. Cephale vnde corriuetur. Caput quid & vnde. Aram potentiarum animæ esse in capite, quod & Olympus dicitur & Trito De Tritogenia plusculâ. Virgilij locus de Olympo omnipotente. Vranos pro capite. Tripsis. Diatrimma. Triton. Nili nomina.

Cap. XIII.

Ad ea verò quæ hactenus de capitis modulata ratione diximus, vehementer faciunt & quæ in librum De sensu & sensili, ad hunc ferè modum prodidit Beatus Thomas: Caput, inquit, ac cor situ opposita sibi inuicem sunt, vt cerebri frigiditate huius contemperetur calor. Inde verò fit, vt paruo capite homines iuxta membrorum aliorum proportionem impetuosi sint **E** ac violenti, quippe cordis calore non satis per cerebrum reflexo. At in dispositione diuersa, affectio item prouenit contraria. Capitis paruitas, inquit Medicinæ primo Paulus Ægineta, prauę cerebri constitutionis peculiare indicium est. Magnitudo autem non vtique necessariò bona. Nam si cæli regionisq; ampliore vi, materiam probam affatim artifici ingenio suggerentis, id obueniat, indicium vtiq; bonum. At si sola materiæ copia, οὐκ ἀγαθόν. Sed enim quia satis super- **F** que philosophiæ sacrariis caput inseruimus, clathris nil admodum officientibus, mutuemur & à grammaticis aliquid, quæ nostra ipsorum hæc tena est. Scribit Oppiani interpres cephalen, id est caput, dici [illegible], quod arescere signat, quia inaruerit pars ea, vt quæ ossea plurimũ sit. Apollodorus verbi etymõ rimatur, vt à καλύπτω profluat, quod est operio: quoniam sit cerebri integumentum, veluti καλύμμα τι ὄν. Alij verò, quòd inibi κεῖνται τὰ φάη, quasi κεφάη, de luminum **G** videlicet interlocatione. Aut à κάπω, quod indicat nobis spiro, quia sit difflationis locus. Vnde & domi, qui perflatum haberet locum, vocabãt cepum, id est κῆπον. At id eruditius multo, quod ex Ioannis Grammatici commentario in Hesiodum obseruauimus super eo versu,

Οὐδ' ἀθανάτοις ὑπέρτεινεν ἴδεαν.

Neque, inquit, animales potentias & affectiones colere volebant, puta κραπνῦ θυμῶ, id est iram cõprimere ac remollire. Et mox: Ara, inquit, horũ deorum, id est animalium potentiarum est in capite locus, vbi rationalis residet facultas. Nam & Euripides inquit,

> Οὐκ ἔστι πειθοῦς ἱερὸν ἄλλο, πλὴν λόγος,
> Καὶ βωμὸς αὐτῆς ἔστ' ἐν ἀνθρώπου φύσει.

Suadelæ sacellum non est aliud, præter orationem: ipsius autem ara est in hominis natura. Idem quoque interpres alibi: Olympus cælum est, & vniuersus mundi ambitus, quod vndique colluceat: sed & cæli quadam similitudine sphæroides hominis caput, in quo est τὸ ὁλολαμπὲς λογικὸν, id est hinc inde enitescens rationis facultas, Olympus dicitur. Sed & in primum Iliados Eustathius οὐρανὸν apud Homerum ab antiquis pro capite accipi scribit, proinde Pallada è cælo fingi descendisse, quæ amplius intumescentem Achillis iram comprimeret. Minerua autem, inquit, est ἡ περὶ αὐτὸ ἀγχίνοια, Tritogeniam Democritus allegoricè prudentiam interpretatur, vt scribit idem Eustathius, dictam sic, quod ab ea oriantur tria, bene cogitare, bene dicere, quæ sis meditatus, demúmque bene persequi cogitata, dictáque: quę esse actionum genera tria, in nostris literis Varro docuit: tametsi mentis agitatum non putat actionem vulgus. Et quia de Olympo facta mentio est, scribit Cæcilius Minutianus Apuleius Olympum etiam dici Iouem: vnde Næuius,

> Panditur interea domus altitonantis Olympi.

Ex quo Virgilius, omnipotentis Olympi: quod si est, falluntur, qui legendum arbitrantur, Omnipatentis Olympi. Nam & Ennius ait,

> Decessit Olympius antro.

Auctor quinetiam Diodorus est, Iouem esse Olympium cognominatum ab Olympo præfecto, abs quo ingenij cultum acceperit. Sed & deos, qui opem aduersus gigantas tulissent, Olympios appellari voluit, necnon Dionysium Herculémque. Auctor Liuius est, Olympium esse templi Iouis prope Syracusas nomen. Illud verò in Græcorum commentariis extritum, & in Hesiodi Aspide ab interprete relatum: Caput ab Æolibus dici τριτὼ, vnde Trittogenia Pallas, vt volunt aliqui, quòd ex Iouis capite sit nata. Verum & in ea re mira est opinionum diuersitas. Nam sunt qui tertia mensis die coniectent natam, & inde Atheniensibus is dies sacer deę creditur. & Pallas nũcupatur, vel quia eadem est quæ luna, quę ab coitu tertia die visitationẽ facit: aut quoniam sit aer, qui dicitur τρίτος, id est tertius. Additur & id, quia τρεῖν, id est compauescere hostes faciat, quũ sit ipsa prudẽtia. Vel quia nobis tria gratificetur, βουλεύειν καλῶς, κρίνειν ὀρθῶς, πράττειν δικαίως, id est bene consulere, rectè iudicare, bene facere: id quod antea paulo astruximus. Sed lepidum inde prouerbium non reticebo, quo filius optatur Tritogenes, nequaquam verò Tritogenia: quoniam sint puellæ πολυδάπανοι, id est impensæ multæ. sic verò sonat Græcè, παῖς μοι τριτογενὴς εἴη, μὴ τριτογένεια. Tripsin autem,

A id est τρῖψιν nuncupant Greci, quàm frictionem nos: at μηρῶν διατρίμματα femorum intertrigines intelligunt. Triton verò Neptuni filius est ac Amphitrites, cuius ea visebatur forma, vti superna vmbilico tenus hominem præferrent: inferna autem ad vræum Delphinem, vti foret planè Ichthyocentaurus. At Neptunum quoq; Tritona in Alexandra nuncupauit Lycophron. Sed & Nilum, quod tribus olim insignitus sit nominibus. Siquidem dictus primò est Oceanus,

B mox ab cursus celeritate Aetos, id est aquila: postremo Ægyptus. Nili verò appellatio recentior de limi nouitate.

Super Lydorum inuentis & mollicie adnotata paucula. De Lydio ornatu, & masturbatione. Aleæ & tesserarum ac pilæ lusus inuentores, necnon aurei argenteique nummi. De Caryce & Candaulo cibis. Eunuchas fœminas quis fecerit primus. Agneon locus, seu dulce certamen. Omphale Item pilæ inuentores. Phennis vnde.

Cap. XIV.

Lydos omnium primos caupones institorésque extitisse, aliquot ex Græcis memoriæ commendarunt, necnon aleæ lusum & tesserarum excogitasse: item pilæ, & id genus alia plura. Quo argumento ludi à Lydis videri possunt

D appellati. Sed & aureum quoque argenteúmque nummum principes feriendum curasse. Sunt qui scribant, Cyrum Lydis superatis, ademisse arma, & talares gestare vestes iussisse, quo nomine remollitos cauponariam factitare cœpisse. Lydium certè ornatum pro molli & parum virili in Iconibus accipit Philostratus illis verbis de Pelope, ἐσταλται δὲ ὁ μὲν τὴν λυδίαν τε καὶ ἁβρὰν στολήν. Lydorum porrò illud etiamnum peculiare, meridianis horis turpiter manibus indicere Talassio-

E nem, vt fierent sine fœmina mariti: vnde & Lydum volsum legimus à Plauto dici. Super qua re alibi adnotata nobis plura. Lydos improbitatis primas retulisse, adnotatum à Græcis est, Ægyptiis gradu secundo constitutis, Caribus autẽ tertio. Legimus item Lydam gentem, vel cum primis auguriorum, omninóque diuinationum superstitionibus fuisse mancipatam. Deformat prouinciam eandẽ M. Tullius pro Flacco: Quid porrò, inquit, in Greco sermone tam tritum atq;

F celebratum est, quàm si quis despicatui ducitur, vt Mysorum vltimus esse dicatur? Nam quid de Lydia dicam? Quis vnquam Græcus comœdiã scripsit, in qua seruus primarum partium non Lydus esset? Quod de aleæ lusu diximus, sciendum, ab Eustathio proditum, κυβείας, id est cuborum lusum, & πεττείας, id est pessorum, à Palamede fuisse excogitatum apud Troiam, etiam si ad Ægyptios id referũt quidam. Quamuis apud illos non tam παικτικὴ, id est lusoria foret ratio

G hæc, quàm philosophica, & ex intymis eruta doctrinæ conceptaculis. Eius formam & modum prosequitur libro primo Athenæus. Nã & apud Homerum lusu hoc genus oblectantur proci, præterq; cõiugij Penelopes omen captant. Amplius de Lydis compertum nobis, Andramyten gentis eius regem omnium primum fœminas

εὐνουχίσαι, id est eunuchas fecisse, eísque eunuchorum vice vsum, quod in secundo Rerum Lydiarum prodit Xanthus. Lydorum deniq; emollita improbitas illuc progressa fertur, vt alienas vxores virginésque in locum producentes, quem à re Agneona vocarunt, omnes constuprarent. Vnde tyrannidem assequuta Omphale, stupratarum vna, illatas vlciscens iniurias, seruis dominas prostituit in loco eodem: quem, rei atrocitatem mollientes, Lydi γυναικῶν ἀγῶνα, id est mulierum certamen, & γλυκὺν ἀγῶνα, id est iucundam & dulcem luctam. Caryceem, gineatum cibum excogitarunt hi: de quo multa, qui opsartyca scripserunt. Alterum item genus candaulum dicebant ex eliza carne ac pane caseóque Phrygio cum anetho & pingui iure. Quod de pila diximus, sciendum porrò, eius inuentionem Nausicaæ contribui ab Agallide corcyrea grammatica, in Sicyoneos id referente Dicæarcho, aliis verò in Lacedæmonios, quibus & gymnasia ascribuntur primis. C Harpastum, seu Phennida comperit Phænestius, quod retulit Iuba: ab missione, id est ἐκ τοῦ ἀφιέναι nuncupari Phennida, opinantur. Sphæricam dicunt Græci pilæ lusum. Aristonico Carystio Alexandri sphæristæ statuam ob ludendi artificem modum Athenienses erexisse, proditum monumentis est. Apud Homerum non viri modò, sed & mulieres pila oblectantur.

Quàm late pateat animæ rationalis imperium in corpus. Vnde sit grauidarum mollicies, & appetitus absurditas. Imaginationis potentia in generando. Ouium historia fœtus producentium albos inspectu coloris eius virgis.

Cap. XV.

IN hac Lydorum mentione succurrit, quod auctor Herodotus prodit, pluresque præterea ex eisdem haurientes fontibus, Crœsi filium naturali impedimento mutum, repente viso patris periculo, vocalem euasisse atque exclamasse, homo ne perimas Crœsum. Quin & in reliquum quoque tempus fuisse vocis compotem articulatæ. Id multis scio visum iri præter historicam fidem, ac ex Græca prolatum vanitate. Verù consideranti mihi rationalis animæ vim, potestatémq; in terrenum hoc hebésque corpus, nil profecto videri incredibile debet. Nam inde certior est eruditissimorum coniectatio, animã esse formam excellentissimam ac subsistentem per se, nec peregrino adminiculo, ac velut substrato indigentem. Quoniam manifestum sit, tam præsigni in corpus imperio non pollere formam, quæ per corpus existat. Quàm verò procliue humanum corpus deprehendatur ad animæ obsequia, inde modò coniectari potest, quod cæteris collatum terrenæ feculentiæ modum contineat non magnum, & eum quidem prætenuè, defecatiorum autem elementorum partem vberiorem, vt pro cælestis animæ præstantia conceptaculum item compingeretur, quantum ratio patitur æquè præstans. Argumento est, viros ingenio præsignes sæpius esse molliculos carne, præmacros & valitudine nonnunquam parum

A secunda. Hinc Platonis illud ex Timæo: Potuerat, inquit, Deus tam solidum corpus hominis concinnare, vt nocumento forinsecus occursanti minus foret obnoxium. Sed mollius efficere præoptauit, quo esset contemplationi paratius. Adnectit porrò, animi præpotentis motiones proprium corpus quandoque resoluere ac dissoluere. Sed cur item ex animantibus cunctis homini tantum risus est datus? datæ similiter & lachrymæ? nempe ex potestate, quam in corpus habet anima. B Sed age, affectus qui phantasiam consequuntur, dispiciamus: sunt verò hi quatuor numero, appetitus, voluptas, metus, dolor. Qui vbi vehementius se intenderint, non corpus modò exagitant proprium, sed & peregrinum afficiunt nonnunquam. An non liquet, quàm ardentes eibratósque motus, irarum æstus concient in corde? quo titillatu iecur libido permulceat, immò verò & pulsum afficiat emutétque? Nam ex vibratiore eius assultu medicæ C professionis solertissimus Erasistratus Antiochi in nouercam Stratonicen amorem deprehendit. Vnde apud Galenum agitata quæstio est, sitne pulsus aliquis eroticus. Rursum & maleficorum ex nocendi auiditate oculus fixis obtutibus nonne præmolles fascinare infantes creditur? Quid verò prægnantium desideriis apertius? quis sæpe in vtero gestatorum commaculatur caro, inuritúrque tenellis expetitæ rei nota. Eius tamen euentus, simul & fastidientis stomachi ratio D sic à physiologis reddi solet: quod conceptu inito, & proinde mensibus repressis, saniosus sanguis intra venas cohibitus, & ad stomachi villos redundans, ac hepar nauseam concinnat, & cibi fastidium, absurdarúmque appetentiam rerum. Nec prius naturalis restituitur appetitus, quàm sanguis eiusmodi in vbera copiosius cœperit corriuari, stomacho liberato. Quid, nónne in vsu Venereo cogitatio vtriuslibet animo transuolans effingere similitudinem existimatur? E Quæ ratio (vt Plinius inquit) plures in homine, quam in cæteris animantibus diuersitates producit: quoniam velocitas cogitationum, animique celeritas, & ingenij varietas multiformes imprimit notas, quum cæteris animalibus immobiles sint animi, & similes omnibus singulisque in suo cuique genere. Produnt tamen nonnulli, & in animalibus alba nasci, ex genitoribus alba imaginantibus. Sicuti relatum de pauonibus est. F Marcus verò Tullius Thusculanarum primo: Similitudo, inquit, magis apparet in bestiis, quarum animi sunt rationis expertes. Ab Hebræo viro Iacob in canalibus, quo potum ducebantur oues, virgas discolores fuisse disiectas, vt inibi initis ouibus, euariantis lanitij producerentur fœtus, alibi commonuimus. Sed ipsum id in equarum quoque gregibus factitatum legimus in Hispania. Hanc verò esse naturæ vim, comprobat vel Fabius in controuersia, in qua de matrona agebatur, quæ Æthiopem G peperisset. Quin ab Hippocrate proditum, liberatam à se quæ adulterij suspicione mox supplicium subitura videbatur, quod pulcherrimum ædidisset filium, ac inde parentibus absimilem, quum monuisset, inspectandum, ecquid artis pictoriæ in cubiculo modi eius foret: quo comperto,

perto, ambagiosa soluta quæstio est. Taceo & quosdam gulæ ventríque mancipatos ita sæpenumero ganeata quædam cibaria concipere animo, ita iamiam deglutire, vt saliuam suam consimili sapore inficiant. Quàm varij lætitiam consequuntur euentus? Quàm multos ita exspirasse legimus? Sed & nonnullos leuatos item morbo? Quantum verò efficiat dolor, quem fallit? Iam pueris, quandoque & adultioribus potione amara necdum ori admota: linguæ tamen humor infici amaritudine præsentitur, quam rem vehemens efficit imaginatio. Qua ratione nonnullis & aspectu aliquo & auditu stupent dentes. Quin & sanguinem humanum, si spectent effusum aliqui, spiritu intercepto, nimio miserationis affectu, sæpe collabuntur. At timor quàm efficax quandoque animaduertitur? Ex præaltis despicientes speculis ita nonnunquam caligine offundimur, ita deficiunt vires, vt metu exsuperante corruamus præcipites. Timore subito non trepidat modò cor & subsultat, verum & arriguntur comæ, ac intercipitur vox, sæpe verò & vita aut affectiones consequuntur tum graues, tum diuturnæ. Sed & vsu venire compertum, vt timore præsigni etiamnum morbi discutiantur, cuiusmodi singultus & quartana febris. Quòd si formidini vehementissimæ vehementior accesserit auiditas, mirus sæpe promitur inde effectus, quod in Crœsi filio patuit iam. Plura ex ratione physica congeri in vnum poterant. Sed nos hæc ex occursu & succisiua quodammodo opera mussitamus: proinde in nostram reflectemur denique harenam, idem mox argumentum repérituri, hoc est ex iisdem hausturi fontibus, vnde rigemur satis.

Exempla historica ad idipsum.

Cap. XVI.

EX historia verò promi aliqua valent, quibus inenarrabilis, nec sine stupore vis animæ in corpora quædam vbertim explicatur. Nam vt prætercam quod Auicenna scribit, fuisse quendam, qui quum vellet, corpus suum paralysi oblædebat, nec à noxiis feriebatur animalibus, nisi quum ea ipse cogeret, quæ tamen mox, vt sic demum impleatur admiratio, intermorerentur: scribit Aurelius Augustinus fuisse quosdam, qui aures pro arbitrio mouerent, vel singulas, vel ambas simul. Item qui totam cæsariem capite immoto, quantum capilli occupát, deponerent ad frontem, reuocarént que quum vellent. Illud verò admirationem ferè excedit omnem: quosdam repertos, qui eorum quæ deglutiissent incredibiliter plurima & varia, paulatim contrectatis præcordiis, tanquam de sacculo quod placuisset, integerrimum proferrent. Iam nec illud abditum: nonnullos voces auium pecorúmque & aliorum quorumlibet hominũ sic imitari atq; exprimere, vt nisi videantur, discerni omnino non possint. Nonnulli ab imo sine pudore vllo ita numerosos pro arbitrio sonitus ædunt, vt ex illa etiam parte cantare videãtur. Item Augustinus expertum se refert, quendam solitum sudare vbi vellet. Notum etiam est, aliquos flere quum volunt, ac vbertim etiam lachrymas profundere. Narratur præterea presbyteri cuiusdam Restituti nomine, stupenda naturæ vis. Is vbi collibuisset (rogabatur autem frequenter vt faceret) se auferebat à sensibus, & iacebat similis mortuo, vt non solum vellicantes atque pungentes minimè sentiret, sed etiam si igne ambureretur admoto, sine vllo doloris sensu, nisi ex vulnere postmodum, perseueraret. Non obnitendo autem, sed non sentiendo immotum seruasse corpus, eo probabatur argumento, quòd velut in defuncto, nullus inueniebatur anhelitus. Hominum tantum voces, si clarius loquerentur, tanquam ex longinquo, se postea audisse, referebat.

Quid sit imaginatio, siue phantasia. An cum opinione coniungatur. Prius, cur imaginatio visum dicatur, vel visio aut phantasia. Catalepticus qui, & euphantasiotos.

Cap. XVII.

SEd enim quia de phantasia paulo ante facta nobis mentio est, ac nesciunt plerique quid phantasia sit, breuibus afferam quid in Peripateticorum disciplina super ea re contineatur: sicuti in Themistij paraphrasi tertia De anima, obseruauimus, vbi sic ferè adnotatum legitur. Nam & hic nostra hæc, cuiuscunque sint modi, ἐφοδίζει plerunque, id est instruit apparátque vberi (vt sic dicam) viatico. Imaginatio est motus animæ quẽ sensus in actu positus creat. Cæterum, quoniam visus sensuum omnium acerrimus pręstantissimúsque est: inde imaginatio visi, & visionis nomen accepit: & phantasia dicta ex argumento lucis, sine qua cerni & videri non potest. Animalium quoque vita actionesque, magna ex parte visis reguntur. Propterea quòd in iis imagines diu hæsitant, & simillimæ perpetuis sensibus sunt. In hoc tamen distinctio illa succedit, quod alia visis dicuntur, quia vim nullam superiorem hac habent, vt bruta. Alia, quod plerunque accidit, vt nobiliorem potentiam aut morbus intercipiat, aut somnus impediat, necesse est imaginationem sequantur, vt homines. Plato sensisse videtur, imaginationem nihil aliud esse, quàm sentire aliquid, & illud ita opinari esse, vt sentiatur. Aristotelem sequuti imaginationem cum opinione non semper coniungi, demonstrant: quoniam sit imaginatio quasi quędam impressio & vestigium sensus, non complexio opinionis & sensus. Nam remos si mergas, videntur infracti, primúmque id sensus indicat, deinde imaginatio sequitur: Sed opinio, quæ visis obsistit, vtrunq; coarguit. Catalepticum vocant Græci, id est κατασχετικόν, qui conceptas animo species continet, ac exhibet mox vel pictura vel sculptoris artificio. At qui omnium imagines concipit ingeniose, εὐφαντασίωτος nuncupatur.

Ventorum finalis ratio quæ sit, déque eorundem materialis causa. Flatum à vento distare. Æolipila quid sint. Aera, pro pila. Empedoclem dictum fuisse Colysanemam. Asinina pellis proprium. Æolus cur ventorum rex.

Cap. XVIII.

INter alia quæ ingenio singulari, doctrina nequaquam extrita vel plebeia, promsit in literas auctor Seneca, illud insigniter obseruandum ingerit se modò de vẽtorum ratione, quod & apponam, sed ipsius maxime verbis ob elegantiæ concinnitatem & sententiarum iucundam grauitatem. Ergo ventos, inquit, dedit summus ille rerum artifex ad custodiendam cæli terrarúmque temperiem, ad euocandas supprimendásque aquas, ad alendos satorum atque arborum fructus. Quos ad maturitatem cum aliis causis adducit ista iactatio, in summa cibum attrahens, & ne torpeant, permouens. Dati quoque venti ad vlteriora pernoscenda, quippe fuisset imperitum animal, & sine magna experientia, rerum homo, si circumscriberetur natalis soli fine. Dedit item ventos parens Deus, vt commoda cuiusque regionis fierent communia, non vt legiones equitésque gestarent, nec vt perniciosa gentium arma transueherent. Hactenus de ventorum causis finem complectentibus ex Seneca. Cæterum, quum sit exhalatio duplex, vt Aristotelica nos placita commonent, nec omisit Albertus: vna quidem vapida & humecta, altera verò fumida & arida, earum neutra sine altera inuenitur, at simul ambæ: verum, à dominante atque exsuperante altero totum appellatur. Quæ ita plus humidi habet exhalatio, ea pluuiæ aquæ principium est: quæ autem plus aridi, principium creditur & causa, materiáque ventorum, reliquorúmq; flatuum. Proinde ita finit Albertus, Ventum esse vaporem terrenum, aeris superiora transcendentem, & aerem ipsum fortius percutiendo impellentem. Porrò sicuti non omnis, vtcunque fluat aqua, fluuius dicitur, sed qui fluendi principium fontem habet: ita nec flatus quidem omnis, ventus nominatur, sed sui fluxus tanquam fontem habens principium. Nam ex terra suspirationes flatus quidem sunt, quoniam flant, nec tamen venti sunt dicendi. Auctor idem Albertus est, Ventum omnem fieri ex vapore frigido & sicco: austrum verò esse calidum, non exhalationis natura, sed loci. Sunt qui ventorum materiam esse opinentur calidam exhalationem aridámque. Nec tamen videri calidos ventos, quòd aerem moueant, qui multo & frigido vapore offertus agnoscitur. Ita nanque è corpore prorumpens flatus prope os, calidus: quum longius abierit, frigidus ob eandem euadit causam. Omnis vtique exhalatio tam arida quam humida ob intestinum calorem euaporat, ac superna petit. Sunt itaque qui ventum esse finiant, aeris fluentem vndam, cum incerta motus redundantia. Nasci verò quum humorem offendat feruor, cuius impetus vim exprimat spiritus flantis. Argumento esse, Æolipilas æneas, cauas, quibus insit punctum angustissimum, quo aqua infundatur: hæ verò admotæ igni, prius quàm incalescant, spiritum concipiunt nullum: at vbi feruere cœperint, mox euidens prosilit flatus. Illud obiter adnotasse, nil puto officietur tam apud Callimachum pro pila item capi, & globo. Sed ad rem. Addunt iidem & ventorum pro-

A prietatem miram in Lesbo ferè apud Mitylenem obseruatam: vbi Austro flante, ægrotant homines, at Coro tussiunt: à Septentrione in integrum facile restituuntur. Verum, frigore vigente, in angiportis plateisve consistere nequeunt: quoniam parum prudenter ab architectis positum sit oppidum, magnifice aliàs extructum. In quod vitium ne dilabi inter ædificandum Athenienses possent, Andronici cura octogonos excitata turris est marmorea, collo-

B cata in lateribus singulis venti imagine contra suum cuiusque flatum. In turris demum vertice metalis præstò erat prominentia, superincumbente Tritone æneo, dextra virgam intendente, quæ flantis venti imaginem indicaret. Nam ita libratus stabat Triton, vt circumagentem perpetuò spectaret ventum. Cælestium rerum sciẽtia imbuti, stellarum potestate contingere ista contendunt. Euocari siquidem protollique vẽtos ab Oriente Solis vi, Ionia autem potentia à

C Septentrione, Lunari ab Occasu, Martia à Meridie. Sed & signa ventos prolicere: sicuti triangulum igneum orientales, triangulum terrestre meridionales, aereum triangulum occiduos, triangulum aqueum septentrionales ventos. Quin & ratione ea de elementis triangulorum nomenclaturam esse natam in signifero. Ex eisdem scholis est, Libram dici ventorum signum, quod sole in ea constituto, vbertim meridionali vento suppeditetur exhalationum materia. No-

D tissima quoque quantum ad hoc, Aristotelis sententia ex Meteororum secundo, ἐᾷ ἥλιος καὶ παύει καὶ συνεξεγείρει τὰ πνεύματα. quod est, sedat sol & concitat flatus. Tenues enim ac debiles exhalationes vi redundantis caloris reprimit atque tabefacit. Verum in libro quem De ventis concinnauit, plura de iis Theophrastus. Equidem cunctanter apponendum quod sequitur: verum tam prodendum nobis, quàm proditum veteri-

E bus est. Legimus Empedoclem quandoque nũcupatum Colysaneman, id est κωλυσανέμαν, quæ vox eum indicat qui venti inhibet flatum: nam quum Agrigentini vento infestarentur vehementiore, illum auertisse Empedocles dicitur, circumpositis vrbi pellibus asinorum innumeris. Sed enim quia poetica tradit fabulositas vẽtorum esse regem Æolum, quid in veterum Græcorum libris ad id compertum mihi, attexere non grauabor, ac illud primum: Æoli no-

F mine annum intelligi oportere, menstruis temporum periodis duodecim peruinctum, cui ab varietate mira conciliatum nomen: neque enim μονοειδῆ consurgit φύσιν, nunc gelicidiis horridior, nunc verna mirescens iucunditate, æstiuis nunc flammatus ardoribus, denique sordentis autumni prouentu onustior, ὥραις χειμερίαις συμμίζεται. Filiorum duodenarius numerus mẽsium continet rationem, sex muliebris sexus æstatis fertilitatem præferunt, mares præ densam

G concretamq; hyemalem vim. Hippotes Æoli pater præcelerem temporis indicat vertiginem. Ventis creditur Æolus imperare, nunc laxans, nunc comprimens, quia ἐμμέλειαι αἱ τούτων στροφαὶ καὶ κατ' ἀσυνδρομίαν ποιοῦσι.

Ventorum species aliquot, vulgò haud ita nota. Apogæi retinacula

retinacula, seu epigaa. Amusium organum. Strobilus quid. Coccalus. Strobiline resina. Conos. Pallas Anemotis. Sardinia cur pestilens. Sardoa herba. Sardonius risus. Plessistius ventus. Plesignathus panis. Physignathos. Acrophysium. Plasion. Plinthion. Plutarchi in Solone locus. Physema pityinon. Venterum ara. Tempestas quid, & vis maior. Tropea pluuia. Boreae templum, & festa. Boreasmi. Tempestatis ades.

Caput XIX.

A CÆterum præter celebratam omnibus ferè ventorum rationem vniuersam, sciẽdum est, quosdam naturæ peculiaris quibusdam dominari locis, ex quibus proflatus initia indipiscuntur. Nam vti nos edocet in libro, cui De mundo titulum apposuit Aristoteles, si tamen auctor est is legitimus, Qui ex humecta perflant terra, apogæi nuncupantur, quos matutino in primis spirare, Theophrastus prodit, vapore refrigerato. Quanquam & nauium retinacula quędam dicuntur apogæa, seu apogea, id est [illegible] sicut etiam epigæa. Qui verò ex sinu quopiam euaporant, eccolpias appellauere. Qui ex mari ipso, dici à nostris Altani solent. Cum iis proportionem habent aliquam ex fluuiis stagnisq; consurgentes. At qui discissa cõceptáque prouolant nube, si discussionem crassitudinis in sese contorserint, [illegible] à Græcis, à nostris turbines vocantur. Sin autem minus densi, ecnephię. Fiunt hi (vt Aristoteles inquit) vère quidem, sed autumno in primis. Apud Gellium libro Noctium Atticarũ decimonono ita legimus: Quin turbines etiam crebriores, & cælum atrum, & fumigantes globi, ac figuræ quædam nubium metuendæ, quas Typhonas vocabant, impendere imminereque ac depressuræ nauem videbantur. Plinius etiam prodit ad hunc modum. Repentini flatus maiore illati pondere incursúque, si late siccam ruperint nubem, procellam gignunt, quæ vocatur à Gręcis ecnephias. Sin verò depresso sinu arctius rotati effregerint, sine igne, hoc est sine fulmine, vorticem faciant, qui typhon vocatur, hoc est vibratus ecnephias. Et mox: Quòd si maiore depressæ nubis eruperit specu, sed minus lato quàm procella, nec sine fragore, turbinem vocãt, proxima quæque prosternentem. Idem ardentior, accensúsque dum fuerit, præster vocatur, amburens contacta pariter, ac proterens. At enim flatus, qui cum aquæ tumultuose profusa inhorrentes & fragosi feruntur, exhydriæ ab Aristotele dicuntur. Quicunque verò in rectum proflant, euthypnoi nũcupantur. At qui in sua se reflectunt primordia, sicuti Cæcias, reflexi flatus. Ex violentis autem flatibus catægis est, desuper pulsans cum fragore. Thyella, hoc est procella, flatus est cum tumultu valido efflans, exq; improuiso inter flandum prosultandúmque vehementer stridens. Lælaps autem & strobilus est flatus reuolutus ex inferno loco sursum versus. Est tamẽ & strobilus nux pinea, vnde illud, [illegible]. Arbores quoque nucleos ferentes pineos, quos & coccalos vocant, eodem censentur nomine. Quin etiam carduus, qui in mensam commeat, Dioscoridis testimonio, strobilus dicitur.

A Apud Galenum pinea resina strobiline nuncupatur. Est item saltationis genus strobilos Polluci. Arborem ipsam Conon dicunt, sed & strobilon quandoque. Est tamen Conos item Polluci dulciarij genus ex nucleis pineis & amygdalis. Montem Pergami [illegible] appellat Strabo, quia in acutum desinat. Sed Carcini item poetę filios lego strobilos nuncupatos, cõcinnato inde prouerbio per ironiam, felicior Carcini strobilis. Strobili quoque sunt limacæ

B ac marini Ceryces. Terræ autem anaphysema, hoc est cum tumore efflatio, ex imo flatus est vel effractiore vomitu terræ sese, eruptione facta, attollens. Qui quum reuolutus fertur, multum quoque secum affert æstum, præster terrestris appellatus. Sicuti Aristoteles monuit. Quod vt exprimeret Apuleius: Anaphysemata, inquit, Græci eos nuncupant spiritus, qui de fundo vel hiatibus terræ explosi ad superna maris solent deuenire. Hi quum maiori vi torti

C sunt, fit procella, quæ præster à Græcis nomen accepit. Seneca præster, inquit, est igneus turbo. In hac porrò ventorum dispensatione illud haudquaquam omittendum, ventos quandoque (quod diximus) sibi ipsis aduersos spirare motu quodam reciproco, sicut qui inde appellatur Palimboreæ, veluti retrogrados dixeris Boreas. Putat Theophrastus ista prouenire locorum montiúmque prominentia, quibus occursantes flatus, quum nequeant transilire, necessa-

D riò repercussi resiliunt. Sicuti in Macedonia vsu venire obseruatum est, vbi Boreas Boreæ aduersus difflare animaduertitur, montium superciliis, & Olympi in primis, atque Ossæ reiectus. Ventum prosperius flantem Homericè dicas vtique [illegible], id est vela implentem. Sicuti panem quispiam protulit [illegible], id est maxillas obsarcientem. Ad quam imaginem conformatur & physignatos, id est inflans buccas. Nam & Acrophysium Thucydidi ferreum vi-

E detur rostrum insufflando accommodum libro quarto. Plasion verò est quadrati agminis conformatio. Dicitur & nomine eodem ex lignis quadratum pegma, quod plinthion vocant aliqui. Propterea in Solone Plutarchus: Leges, inquit, [illegible]. Eum verò locum Plutarchi interpres nõ est assequutus. Pityinon physema ex Græcis nonnulli nomine peculiari resinam intelligunt piceam. Amusium comperio dici ventis repe-

F riendis excogitatum organum. In agro denique sicyonio ventis substructam fuisse aram, inuenio, sacrificiij more noctem vnam occupante modo quotannis: sed & in fossis quatuor, arcana fiebãt quædam placandis à sacerdote truculentioribus ventis, qui & Medeæ, vti ferunt, [illegible] adhibere, id est excantationes, solenne habebat. Apud Mothonem quoq; Peloponnesi ciuitatem, Pallados fuit templum [illegible], Diomede simulacrum dicante: quod ante id violentiores

G loca ea venti insigniter oblæderent, haud tempestiuè satis perflantes, qui mox fusis deæ precibus, desierint, nullúmque deinceps calamitatis genus incolis indidem enatum: vnde cognomentum Minerua est adepta. Dignum relatu illud quoque: obsidente Cyzicum Mithridate,

oblatam per quietem Aristagoræ Mineruam candem, quæ commoneret aduenisse se, vti modulatorem Libycum in Ponticum induceret tubicinem: proinde ciues iuberet bono esse animo, mox que validius flante Austro, afflicta est classis Mithridatica & machinæ parte plurima disiectæ. Quòd si Græca quis verba impensius requirat, ἔγωγε ὥσπερ ἥκω τὸν λίβυον αὐλητὴν ἐπὶ τὸν ποντικὸν σαλπικτὴν ἐπάγουσα. Traditum veteribus illud quoque: cælestis iniuriæ vnum haberi genus, quod tempestates nuncupamus, vt quum deuolutæ grandines atterunt omnia, aut percellit impetuosior procellarum peruicacia, quam sanè cladem vim appellamus maiorem. Quod horridi sýderis potestate contingere obseruatum est, cuiusmodi arcturus censetur, item orion, hædi quoque. Repentinas pluuias procellosásque vulgò etiam tropeas vocant, æstiua conuersione commodum peracta obtingentes, vbi præcipuè geminatis caloribus aer incenditur, ac inde vaporum euectio fit copiosior. Boreæ templum fuisse à Grecis structum apud Ilissum, quòd eius violenta Persarum classis naufragium fecisset, auctor Herodotus est. Quin Athenis Boreasmos nuncupabant, qui Boreæ festa ducerent, ac conuiuia celebrarent, vt siccus spiraret. Romæ porrò regione prima fuisse ædem tempestatis, P. Victori credimus, & tempestates populi Romani ritu esse sacras, Cicero scribit. Illud hac parte nequaquam subticuerim, quod nostram adiuuat interpretationem, alibi depromptam in literas de Sardinia pestilenti. Nam Pausanias inquit, eius insulæ aerem esse θολερὸν καὶ ἐπίνοσον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, id est turbulentum ferè ac morbosum. Cui rei ansam, inquit, præbent concrescens sal, & graues austri ac violentissimam montium altitudo Boream repellit retunditve. Idem porrò Pausanias herbæ sardoæ mentionem faciens, quam selino, id est apio similem dicit, ac mortem cum risus specie afferre; nascique in ambitu fontium præcipuè, subdit: inde Homerum ac posteros, Sardonium risum nuncupasse, τὸν ἐπ' ὀλέθρῳ οὐχ ὑγιῆ. Sardoniam esse ranunculi speciem prodit Dioscorides libro sexto, ac in cibis potis ve mentis alienationem concinnare, & cum labrorum contractione conuulsionem facere ridentis specie, à quo euentu Sardonius dicatur risus miserabili inter homines dicterio. Propterea herbam sceleratam dixit Apuleius, si eius tamen est De plantis commentarium. Nostri etiam dicunt herbam risus. Sciendum porrò, Ægineta Paulo auctore, quacunque causa labris contractis consequatur risus imago quædam, ab similitudine dici Sardonium quoque.

Super Polemone enotata quæpiam. Manu solæcismum facere quid. Quintilianus illustratur. Varus Pergæus. Pelargi cognomen. Item quid typos bis, & tyrbe, Type.

Cap. XX.

Polemonem fuisse apud Græcos sophisten haud ingratum, minimeque infantem, sat notum ex gentis eius monumentis, reor. Succurrunt ex ea historia, quibus velut floribus, nostri

A libelli lætiores fiant. Celebrabantur Smyrnæ Olympici ludi, præsidebat Polemo, tragœdia fortè actitabatur, inibi insulsus actor quum ô Iupiter exclamasset, manum in terram protendere perrexit: rursum quum diceret οὐρανέ, in cælum suspectabat, manum eodem intentans. Demiratum verò hominis imperitiam Polemonem ferunt, ex theatro se proripuisse insusurrantem, οὗτος τῇ χειρὶ ἐσολοίκισε, quod est, manu hic solœcismum fecit. Hoc verò eo apposui
B gratius, quoniam Oratoriarum institutionum primo Quintilianus, in gestu quoque nonnullos putasse, scribit, solœcismi vitium inesse, quũ aliud voce, aliud nutu vel manu demonstratur. Huic opinioni, inquit, neque omnino accedo, neque planè dissentio. Sed ad Polemonem redeo. Erat itidem Smyrnæ fluxa mente & moribus adolescens. Suppetebant affatim diuitiæ, intemperantis naturæ magistræ nequissimæ. Varus nomen fuit homini: quanquam erat & alter
C Varus Pergæus sophistes, quem à forma nasi Pelargum vocabant, id est ciconiam. Sed hic de quo nunc agimus, assentatoribus nunquam non erat obseptus, quorum veneficiis corruptus imbiberat animo, esse se omnium formosissimum, staturosissimum, arte quoque & robore in palęstra omnes antecellere. Immo ne Musas quidem suauius cantillare. Quin & sophistas quoque plerosque dicendi vi exæquabat opinione sua. Nam & declamatorium attentabat forum.
D Id verò agentem frequentabant, quibus fœnori pecunias erogaret, siquidem vsuris persolutis ascripturi, declamantem audisse. Inter eos fuit quandoque etiam Polemo, qui tamen mox auscultatione eiusmodi abstinuit: quo nomine, quum æs alienum minus dissolueret, instabat adolescens importunius, typos illi subinde intentans. Erat id iudicium, quo iis interdicebatur foro, qui creditoribus non paria facerent (Tyrbe autem obiter festum Dionysij est in agro Argi-
E uo, ex Pausaniæ thesauris) Ea molestia perpulsus Polemo, ac præterea multorum stimulis, ad audiendum hominem pergit. Insulse declamabat is, sed ex more. Negotium nimis diu protendebatur. Finis comparebat nullus. Barbarismis & solœcismis perstrepebant omnia. Tum stomachabundus Polemo exsiluit, ac protentis manibus, Vare (inquit) typos profer. Quibus vir eruditus innutritúsque eloquentiæ disciplinis palàm faciebat, malle se iudicium subire, quàm
F id genus ineptias ineptissimas pati diutius. Huic item Polemona proditum memoriæ est, viuentem adhuc suo ipsius iussu contumulatum, quod articulari morbo, quem arthritida illi dicunt, violentius infestaretur, iacentémque in conditorio identidem inclamasse, ἔπαγε, ἔπαγε, μὴ γάρ ἴδοι με ἥλιος σιωπῶντα. Obducas (inquit) obducas, absit vt tacentem me intueatur sol. Rursumque flentibus vbertim amicis cognatisque: Date, inquit, mihi corpus alterum, & mox emigrabo. At
G prius quum subinde à medicis dissecaretur, insusurrabat illud, ἐκτέμνετε τὰς πολυτελεῖς λατομίας, excidite Polemonis latomias. Quod ad typos attinet, illud ex abundanti adiecero, esse demonstrationis genus quod Græci τύπους vocant, id est formas, & ὑπογραφάς, id est descriptiones: nam finitio-

tized by Google

finitiones, horismos dicunt. Fuit & veteribus festum, quod dixere τύπας: quanquam & eo nomine plagas intelligimus. Sicut τύπης, percussor dicitur: nam typias vocatur διὰ τὸ χαλκοῦ τὶς τυχῶν.

Manum in Ætolis habere, ac mentem in Clopidis, quid sit. Ætolorum furta. Ætoli epitheton quid sit, & vnde. Ætoli bellaces, ac monocrepides. Legati Carthaginiensis historia. Clopia. κλωπιᾶν.

Cap. XXI.

EST Aristophanis poetarum facetissimi comœdia, cui titulus ἱππεῖς, id est Equites. In ea, Cleon remis velísque proscinditur: inter probra alia, quibus eius infamatur vita, illud itẽ est: vbi Cleonis manus esse in Ætolis scribit, mentem verò in Clopidis. Sed rectius commodiúsque fuerit, Græca subtexuisse verba, quæ follicitius forsan studiosorum requirent aliqui,

Τὰ χεῖρ' ἐν Αἰτωλοῖς, ὁ νοῦς δ' ἐν Κλωπιδῶν.

Quid vero sit, in Ætolis manum habere, poetæ interpretes appositissimè explicant, & meminit Eustathius: quum in sortis extremæ hominem, sempérque in petendo paratum, ac nil nisi rapinas meditantem, vt qui nil suauius opinaretur, quàm accipere, dici interpretantur. Ioci autem gratia ex verbi Græci notione consurgit: nam αἰτεῖν, petere signat. Sed & qui Ethnica scripsit, Ætolum esse epitheton, quandoque scribit ab αἰτεῖν. Quod verò infertur, in Clopidis fuisse mentem: vrbanissimè item in depeculatorem pronuntiatur, quando κλοπὴ furtum indicat. Vrbanitas verò inde elicitur, quia Cropidæ in Leontide recensebantur tribu. Dum ergo signari hominis videntur, mores impostoris ac nefarij hominis scitius occultiúsve reteguntur, comicóque inspergantur felle. Faciunt ad hæc, quæ apud Athenæum legimus & Polybium obseruata. Ætolicum fuisse rapere τὰ τῶν πέλας, id est res eorum qui prope forent, τὰ δ' ἤδη καὶ τὰ πόρρω, id est nunc & quæ remotiora. Sed & bellaces tamen fuisse Ætoli produntur, ac propterea μονοκρήπιδας, id est crepidæ vnius: quod Pindarici nouerunt interpretes, & ad Hernicos transtulit Maro:

Vestigia nuda sinistri
Instituere pedis, crudus tegit altera pero.

Nec omisit in Cœnis Macrobius. Quod autem de manu in Ætolis diximus, adnotandum & illud quod in historiis pósuit Plethon Gemistus: Carthaginiensium legatum ad Andromachum missum, postea quàm elatè multa minacitérque disseroit, denique manum producentem nunc supinam, nunc pronam, iussisse remitti Timoleontem. Quod irridens Andromacho gestu compari manu prolata, primo quoque tempore vt inde enauigaret, præcepit. Verum ad institutum redeo. Clopia, id est, κλωπεία, saltationis fuit species, meminit Theatricorum quarto Iubas. Dignum scitu: κλωπᾶσθαι Græcis dici, clàm tacitéque, id est ἀδήλως facere quid, vel loqui, aut furari. Audaciam magnam parœmiæ forma quadam Polybius Historiarum quinto, Ætolicam dicit.

A *Pterophori apud Plutarchum in Othone quinam intelligendi. Item quid ptera, aut pteromata. Plutarchi locus restituitur. Peripteron. Pseudoperipteron. Cylarabis. Pterophori sacerdotes. Ptila quid, ac vnde. Pennatis pedibus salutare. Pterygophorum pro succino cur.*

Cap. XXII.

PLutarchus in Othonis vita: Iam (inquit) nuntiabatur, Vitellium imperatoris digni-
B tatem atque potentiam sibi vendicasse, καὶ πτεροφόροι συνεχῶς ἐφοίτων, ἀεί τι νεώτερον ὥσπερ φράζοντες. hoc est, & pterophori assiduè adueniebant, illi subinde accedere quippiam afferentes. Verbum id pterophori, quid sibi velit, non satis tenuisse interpres animaduertitur. Ego cursores tabellariósve eo nomine intelligo: quoniam Dionis historia prodit, eos peregrè proficiscentes surrectas in capite pennas gestare consueuisse: cui
C sententiæ adiicere calculum id Satyrici poetæ creditur,

Tanquam de Catis aliquid, toruísque Sicambris
Dicturus, tanquam diuersis partibus orbis
Anxia præcipiti venisset epistola penna.

Est & Pterophoros in Septentrionibus ad Rhipæos montes nuncupata regio, ab assiduo niuis casu, pennarum quadam similitudine, quod Herodotus significat, & à Plinio relatum scio. Sic enim barbara incultáque Scytharum gens
D opinatur, pennis esse oppletum aerem, proindéque non patere in longinqua prospectum, neque item transitum. Pennas verò πτερὰ vocant Græci: quanquam sunt etiam ptera, vel (vt est apud Vitruuium) pteromata in templis muri duo, vt Strabonis quoque monumentis comprobatur, ad altitudinem eorum vtrinque consurgẽtes alarum vice. Meminit Plutarchus quoque, sed & Plinius in Mausolęi mentione. Aptera verò Cretæ ciuitas est, vnde in Pyrrhi vita ex
E Plutarcho, Orœsus nominatur Apteræus: quod non videns interpres, præteriit: quem præter Stephanum commonere Pausanias potuit. Cui à Ptera Delphici templi conditore vrbi factum nomen placet περὶ δὲ ἦν γράμματος. Quin & mox paulo Pyrrhum Argos irrupisse, Plutarchus scribit ὡς ἐπὶ τὴν Κυλάραβιν, quod est, ad Cylarabin. At vocabuli nouitatem admiratus tralator trãsilinit. Est verò Pausaniæ Argis gymnasij no-
F men Cylarabis ab Stheneli filio nuncupati. Sed à diuerticulo repetendum institutum. Leges item peripteron ædem, quam circulatam intelligunt. Hinc & pseudoperipteron non prætermittunt architecturæ magistri. Succinum Dioscorides pterygophoron appellat libro secundo, quia stramina proliciat floccósque & fimbrias, vt ab eruditis est traditum. Inuenio item ptera, id est πτερὰ neutro genere dici Babylonis arcem. Nam est in Medis ciuitas Pterion: in Sinope autem Pteria. Signatur & Pterophori no-
G mine πτίλον τι στεφανωτικόν, vel ex eadem pennarum ratione, hoc est διὰ τὸ ἐν τοῖς λόγοις ἐπίσημον. Sunt in Ægypto sacerdotes sic quoque nuncupati. Ptila in eandem veniunt pennarum notionem: dicuntur verò sic, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ πέτεσθαι τίλλειν καὶ ἀποτείνεσθαι τὰ ἄρα, id est ab aere icto interuulsóque

inter volandum.. Illud autem Hieronymi ad Florentium: Pennatis, vt aiunt, pedibus te salutauerim, celeritatem indicare videtur nimiam, ab Mercurij talaribus parœmiæ facta versura.

Plutus diuitiarum Deus, cur cæcus effingatur. Herodis sophistæ munifica & proinde mirabilis natura. Chalcidissare. Auaritiæ improbatio. Aloadæ qui dicantur. Auri laus ex Pindaro. Liberalitatis commendatio. Deum quoque esse venalem.

Cap. XXIII.

PLuton esse diuitiarum Deum, & quidem cæcum, neminem puto qui nesciat: cui saltem eius nominis comœdia apud Aristophanem non sit incognita. Plutarchus verò auctor est, emanasse celebratum illud, in vna omnium quæ sub sole sunt, vrbium Sparta seruari diuitiarum Deum & cæcum & iacentem, vt picturam inanimatam ac immobilem. Quod ibi victus facilitate, & communi cœnandi instituto efficeretur, ne furto diuitiæ conciliarentur, marsupio (vt inquit Hieronymus) suffocato, vel potius (vt ait Theophrastus) honori haberentur. Nam, vt taceam quod prudenter Seneca inquit, multum esse, diuitiarum contubernio non corrumpi, & affluentibus hinc inde diuitiis, vitiorum fomitibus, animum seruare inconcussum: certè Philostratus inquit, non sunt tractabiles diuitiæ, debéntque inter ardua & difficillima quæque connumerari. Qui enim diuitiis (vt sic dicam) inebriantur, ac paulo ante exsucci, mox vel ricinis distentiores euasere, non desinunt subinde iniurios se præbere, & in magna ampláque fortunæ laxitate cæcutiunt. Quòd si opulentiæ adhiberetur vtendi ratio, reciperet iam videndi vsum Plutos. Quod sophistæ Herodi factitatum, scimus: apud quem minimè luminibus captus diuertisse videtur is Deus, quãdo bonorum affluentiam & annuas obuentiones ad liberalitatis vsum contulit, quod sciret τὴν φιλαργυρίαν μητρόπολιν εἶναι πάσης κακίας, id est auaritiam esse totius vitiositatis metropolin. Quæ res illi, vt taceam quòd eum Rufus Perinthius Græcorum nuncupabat linguam & orationis regem, immortalem apud posteros gloriam cõparauit. Amicos siquidem ampliter confouebat, ciuitates gentésque inopia adobrutas subleuabat. Erat enim hic thesaurus illi accuratissimus, multis bona sua impertiri. Addebátque, congruere in primis non abutenti diuitiis, indigentibus opem ferre, vt desinant indigere: non indigentibus item, ne fortè quandoque indigeãt. Inconsultum verò diuitem, ac sordidum, cumulandísque pecuniis immorientem, ac nil aliud, quàm manubinarios circumspectãtem amicos, & Cinyram, de quo est apud Libanium, spirantem, esse mortuum prædicabat Pluton. Thesauros porrò, in quos nullo fine congerantur opes, Pluti carceres vocabat. Eos qui sepositam pecuniam vice numinis colerent, Aloadas esse dicebat. Qui quum in vincula Martem coniecissent, eidem mox rem diuinam obire perrexerunt. Illud certè velut ex oraculo promptum videri potest, quod Astronomicon quarto Ma-

A nilius scribit,

> Victuros agimus semper, nec viuimus vnquam:
> Pauperiórque bonis quisque est, qui plura requirit:
> Nec quod habet, numerat: tantum, quod non habet, optat.

Postremò, elegans est apud Græcos verbum χαλκιδίζειν, id est Chalcidissare, quod signat auidius pecuniæ inuigilare, quoniam eiusmodi fuis-
B se Chalcidenses feruntur. Pindarus aurum admiratus, de quo sic pronuntiat, αἰθόμενον πῦρ ἅτε διαπρέπει νυκτὶ, μεγάνορος ἔξοχα πλούτου, id est splendicat perinde ac noctu ignis, extra diuitias Meganoras, id est quibus insolescunt ferè homines ac efferuntur: vel quæ magnificentiæ plurimum adiiciant, & ad agendum vim singularem. Extat & Pindari sententia illa præclara, ὁ μὰν πλοῦτος ἀρεταῖς δεδαιδαλμένος φέρει τῶν τε καὶ τῶν καιρόν. quibus innuitur, si comes adsit virtus, tum demum &
C suis & quæ ex virtute sunt commodis, peropportune diuitias perfrui. Verum Callimachi præclara succurrit commonitio, quam prætermisisse in mentione ista, piaculum fuerit penè,

> Οὔτ' ἀρετῆς ἄτερ ὄλβος ἐπίσταται ἄνδρας ἀέξειν,
> Οὔτ' ἀρετὴ ἀφένοιο, δίδου δ' ἀρετήν τε καὶ ὄλβον.

Cæterum & Sappho scientissimè, πλοῦτος ἄνευ ἀρετῆς οὐκ ἀσινὴς πάροικος. Dici verò in hoc proposito & illud scienter potest, Esse Deum venalem: sed non alio prorsum nummo venalem, quàm
D quo ipse cæteros emit, id est charitate in pauperes liberali. Virtutes aliæ diuinarum virtutum vmbræ sunt, non imagines. At qui in pauperes liberalem munificúmq; se præstat, Deum exactè imitatur. Eadem quippe in munificentiæ ratione causa est liberalis hominis & Dei. Capaneum fuisse talem prodit Euripides, vt opum affluentia intumesceret nihil, nec elatius saperet, quàm pauperum quis, τ' ἀρκοῦν ἐπαινῶν. At quendam tradit Chrysippus, sub mortis tempus
E aureos deglutisse non paucos, atque ita perfunctum fato. Alium verò tunicæ plurimos insuisse, atque ea indutum citra honorem alium se contumulari mandasse.

Diuitiarum vsum quem esse deceat. Vsia & periusia quo differant. De Marco Antonio, Ptolemao, Bione. Diuitiarum genera duo. Aristodemi, Caij principis & Neronis historia. Professio senatoria quæ dicatur.

F

Cap. XXIV.

ET Græcus quidem hic rectè admodum & synceriter, éxque mortalium vsu in primis. Sed & apud Rabirium poetam M. Antonius persanctè, quum fortunam suam ad alios emigrantem ingemisceret, Hoc habeo quodcunque dedi. Illud (inquit Seneca) quod suspicis, quo te diuitem quoque ac potentem putas, quandiu possides, sub nomine sordido iacet: quum
G donasti, beneficium est. Propterea notissimus poeta,

> Extra fortunam est, quicquid donatur amicis:
> Quas dederis, solas sẽper habebis opes.

Diuitias veras docet Aristoteles dici eas, quæ necessa-

necessaria vitæ suggerunt, & vtilia ad ciuitatis (A) & domus societatem. Iis siquidem sufficimus ad bene viuendum. Esse diuitias non veras, quarum acquisitionem χρηματιστικὴν nuncupant, id est pecuniariam. Hæ verò dicuntur infinitæ, nec veræ, quoniam appetitum non explent. De quis item intellexisse Solon videtur, sicuti commeminit etiam in libro περὶ φιλοπλουτίας Plutarchus, πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται, hoc est, diuitiarum nullus est constitutus finis hominibus. (B) Nam diuitiæ quæ necessariis rebus constant, finitæ sunt. Extant autem organa œconomici & politici. Iis enim vtuntur ad domus & ciuitatis administrationem. Diuitias veras ex naturæ fontibus principia ducere, palàm est: alteras verò minime. Moderatam opum vim Græci υἶαν vocant, redundantem verò periusiam. Elegans extat Platonis dictum, volenti se dici diuitem verum, μὴ τὴν οὐσίαν πλείω, ἀλλὰ τὴν ἀπληστίαν ποιεῖν ἐλάττω, id est, non opulentiæ adiiciendum, sed cupiditati inexpletæ detrahen(C)dum. Ad hæc autem Epicuri illud spectare, non latere arbitror: Si ad naturam viues, nunquam eris pauper: si ad opinionem, nunquam diues. Exiguum natura desiderat, opinio immensum. Etenim, sicuti prudentissime Seneca scribit, cögeratur in te, quicquid multi locupletes possederunt. Vltra priuatum pecuniæ modum fortuna te proueħat, auro tegat, purpura vestiat, & eò deliciarum opúmque perducat, vt terram (D) marmoribus abscondas, & non tantum habere tibi liceat, sed calcare diuitias. Accedant statuæ ac picturæ, & quicquid ars vlla luxuriæ elaborauit, maiora cupere ab his disces. Naturalia desideria finita sunt, ex falsa opinione nascentia, vbi desinant, non habent: nullus enim terminus falso est. Plato autem De legibus quinto, Diuites valde simúlque probos esse, arbitratur impossibile: proptereáque, nec felices. Et mox: Pecuniarum, inquit, cura vltimum honoris teneat (E) locum. Hinc illud Ptolemæi laudatur eximiè, qui apud amicos cœnitare assuetus, sæpe etiam dormire, si quandoque illis reponeret, vasa cōmodo ab eisdem sumere non verebatur: stragula item, ac id genus alia plura, quod ipse in domestica supellectile nil admodum præter necessaria haberet, ἀλλὰ τὸ πλουτεῖν ἔλεγε τὸ πλουτίζειν εἶναι βασιλικώτερον. Nam ditare quàm ditari, magis videri regium, asseuerabat. Quid, quod immodicæ diuitiæ (sicuti docuit Apuleius) velut in(F)gentia & enormia gubernacula facilius mergunt quàm regunt, quòd habeant irritam copiam, noxiam nimietatem, libitinariorum modò expetitam votis, ac feralium anteambulonum. Denique is plurimum habet, qui minimum desiderat. Quippe animus est, qui diuites facit: pecunia ad animum nihil pertinet. Aurum, argentum, magni leuatique mensarum orbes terrena sunt pōdera, quæ amare nequit syn(G)cerus, ac sui memor animus. Rem familiarem largam & vberem populo elargitus est Crates. Diogeni & Antistheni pera fuit & baculus, quod regibus diadema. Proinde iucundum Bionis illud, qui quum apud Theognin legisset,

Πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος οὔτε τι εἰπεῖν,

Οὔθ' ἕρξαι δύναται, γλῶσσα δέ οἱ δέδεται.

Paupertate quisquis premitur, nec dicere, nec facere quippiam valet: obligata siquidem lingua illi est. Quo, inquit, pacto ipse inops tantum nugaris deblateráſque aduersum nos? Diogenes diuitem indoctum esse ouem asseuerabat vellereaurato. Cæterùm in hoc vsu scitissimum est illud Horatij ex Epistola vltima,

> Quid vici prosunt, aut horrea? quidve Calabris
> Saltibus adiecti Lucani? si metit Orcus
> Grandia cum paruis, non exorabilis auro?

At Spartiatæ Aristodemi scitum hercle circumfertur apophthegma, cuius in pragmatia de prouerbiis commeminerat Chrysippus. Is verò quum diuitiis excidisset, ac (vti assolet) insimul & amicis foret exutu, dolenter inquit

Χρήματα, χρήματ' ἀνήρ,

Πενιχρὸς δ' οὐδεὶς πέλετ' ἐσθλός, οὐδὲ τίμιος.

id est pecunia, pecunia vir, pauper nemo bonus est, aut honore dignus. Caius princeps nepotinis sumptibus (quod ait Tranquillus) omnium prodigorum ingenia superauit, aut frugi hominem esse oportere dictitans, aut Cæsarem. Hic non toto vertente anno, sex millia, septingentas & quinquaginta myriadas aureorum prodegit. Nero diuitiarum & pecuniæ fructum non ferè putabat alium, quàm prodigentiam. Nam sordidos esse ac deparcos, quibus ratio constaret impensarum. Quadragenis in punctum sestertiis aleam lusit, id est denis aureorum millibus in singula puncta, nō in singulos aleæ casus. Professionem senatoriam pro eius ordinis censu, comperi apud recentiores.

Carthaginensium & Homeri sententia de diuitijs, item M. Crassi ac Cæsaris. Eulogia quid. Εὐοῖ. Etta mons. De Solone, Themistocle, Timotheo, Pelopida: item de Pluto cæco & Phryne Aphrodisio sacellum. Thesaurum recondendis pecuniis structum à Minya primum. Tirynthis mœnia. In adulteros lex prima. Domitiani in ædificando prodigentia.

Cap. XXV.

Carthaginienses verò, vt docuit Aristoteles, non optimos solum, sed & ditissimos censebant magistratibus admouendos, veluti arbitrarentur impossibile, eum qui egestate premeretur, rectè synceritérque magistratum gerere, aut quietem optare. Diuitias porrò esse deorum donum Homerus canit,

Καὶ σφιν θεσπέσιον πλοῦτον κατέχευε Κρονίων.

Et rursus,

Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ὄλβον Ὀλύμπιος ἀνθρώποισι.

Sed & Solon, Diuitias (inquit) habere quidem cupio, per iniuriam verò consequi nolim, subsequitur enim mox supplicium. Inter L. Metelli felicitatis argumenta id recensetur, Pecuniam magnā bono modo inuenisse. Insulas collustrās Themistocles, pecuniam hinc inde corrogabat. Adiit & Andrios, vrgénsque infestius, Duos (inquit) ad vos affero deos, Vim, & Suadelam. At illi nec minus festiuè, Duos quoque apud se, & magnos quidem residere deos intulere, Paupertatem & Impossibilitatem, qui nummos illi

erogari prohiberent. Succurrit & in mentione ista lepida equidem, nec inutilis historia super citharœdo Timotheo. Agebat is apud Archelaum, sed quum spe aliquanto parcius ab eo donaretur, non desinebat illum lacessere. Quin succinens quandoque commation illud, σὺ δὲ τὸν γηγενέτας ἄργυρον αἰνεῖς, tu autem terræ filium argentum laudas, intendebat in Archelaum. At is festiuiter, σὺ δὲ αἰτεῖς, tu autem petis. Marcus Crassus eos vt pauperes miserabatur, inquit Dion, qui οὐ δυνάμενοι οἴκοθεν, id est domestico reditu exercitum alere nequirent: adeo, inquit, erat φιλοχρήματος καὶ φιλοχρήματος. At legionem intelligere Plinius maluit: Dion, sicuti retuli, στρατόπεδον, quod & Plutarchus. Cæsar fuit in primis χρηματιστής, duo esse astruens, quibus pareretur principatus, custodiatur item, ac augescat quoque: milites, & nummariam vim. Sed hæc mutuis necti auxiliis: quippe alimentis contineri milites, illa verò militari ope accumulari. Nec minus scitu iucundum id est: Eulogias dici munera, quæ prælatis offerant subditi, & quæ sacra petentes concilia deferant presbyteri. Dicuntur verò eulogiæ, velut benedictiones planè sint. Nam & ad Vitalem Hieronymus, Satis (inquit) miror, quid causæ fuerit, vt quũ in benedictionibus & tuis & illius perferendis, fidelis extiterit, in recenti epistola negligens comprobetur. εὐαὶ autem obiter, vox Bacchantium est: vnde Eua, Messeniorum mons est nuncupatus. Pelopidam verò scribunt eruditi, quum ab amicis incusaretur, quòd pecuniæ cogendæ, rei in primis necessariæ, parum curiosus foret: Per Iouem, respondisse, necessariæ, sed Nicomedi huic. Erat Nicomedes claudus ac mutilus. Illud postmodum adiiciamus, quod non ingratũ in Symposiacis refert Plutarchus, vbi diuites incessit domicilia comparantes triacontaclina, & eò etiamnum ampliora. Horum, inquit, conuiuia panagyriascho verius, quàm symposiarcho indigere videntur. Ego autem vulturiis contenderim potius codonophoris & atratis sandapilaris. Plutum enim arbitrantur aplutum, ac cæcum verè, & ἀδιέξοδον, id est citra decursum, ni testes sortiatur plures, sicuti tragœdia spectatores. Nam & nobile scortum Phryne atque eo nomine prædiues, mœnia Thebana substructuram se, pollicita est, modò ascribi paterentur ciues, ἀλέξανδρος μὲν κατέσκαψεν, ἀνέστησε δὲ Φρύνη, id est, euertit Alexander quidem, sed restituit Phryne. Diuitiæ omnes, inquit Hieronymus, de iniquitate descendunt: & nisi alter perdiderit, alter inuenire non potest. Vnde vulgatior sententia mihi videtur verissima, Diues aut iniquus, aut iniqui hæres. Illud verò non insuper habendum, in Tegeatum agro esse mõtem Cresium nomine, id est χρύσιον, in quo fuerit Aphnij sacellum. Nam vbi cum Æropo congressum est Mars, veluti memorant Tegeatæ, natus inde Aphnius matri nihilominus inhæsit, partui quãuis immortuæ, ac ex vberibus vi numinis paterni multum copiosúmque lac suxit. Qua ratione in deos tralatus, Aphnios, id est diues, fertur nuncupatus. Thesaurum recondendis pecuniis, hominum primus struxisse Minyas traditur. Fuit hic Chrysæ filius ex Chrysogenia nati & Neptuno.

A A quo nuncupatos ferunt Minyas, quibus imperitarit. Hic præterea Minyas diuitiis creditur cunctos antecisse mortales. Miratur Pausanias, in celebrandis pyramidibus Græcos historicos multum operæ impendisse, thesauri huius præcipuè memoria digni, nullam prorsum fecisse mentionem. Sicuti nec mœnium apud Tirynthum. Minyæ filius Orchomenus fuit: vnde Orchomenij nuncupati. Ad eum vir Argiuus venit Hyettus post Moluri cædem, in

B vxoris adulterio deprehensi. Is ab Orchomeno regionis parte accepta, omnium primus in adulteros legem sanxit, quam postea sit imitatus Draco Athenis. In hac deniquediuitiarum ratione succurrit Chæronei Plutarchi sententia præclara: Quòd si, inquit, admiratur aliquis impendia in Capitolio magnifica, si vnam in Domitiani principis domo porticum spectasset, vel basilicam, aut balneum, vel item concubinarum diætam: iuxta Epicharmi illud in per-

C ditum ac bonorum profligatorem,

Οὐ φιλάνθρωπος τύγ' ἐσσί, ἔχεις νόσον, χαίρεις διδούς,

Tu quidem haud humanus es, morbo afficeris, dare gaudes: in Domitianum pronuntiaret itidem, οὐκ εὐσεβής, οὐδὲ φιλότιμος τύγ' ἐσσί, ἔχεις νόσον, χαίρεις οἰκοδομῶν, ὥσπερ ὁ Μίδας ἐκεῖνος, ἅπαντά σοι χρυσᾶ, καὶ λίθινα βούλόμενος γίνεσθαι. id est, non es tu quidem religionis studiosus, neque item honoris cupidus ac famæ, morbum sentis, ædificare gau-

D des, ac Midæ illius more, lapidea tibi effici aurea concupiscis.

Lapidem Lesbium in funestas admitti domos solitum. De Herode ac Lucio, item Marcò imperatore. Lapis niger in comitio. Romuli monumentum.

Cap. XXVI.

E Lesbium lapidem esse subtristi aspectu accepimus, ac nigricante, quo nomine in funestas quandoque venisse domos, ex Philostrati quoque historia condiscimus. Ab eo nanque proditum est, Herodem sophisten, diuitiis perillustrem, ex luctu forma domus submutata, parietum ornamenta florida tum velis nigricantibus, tum lapide Lesbio induxisse, ex quo emersit facetissimum scomma Lucij cuiusdam, sapientis quidem viri, sed Herodi etiam persamiliaris. Is ergo pueros conspicatus rhaphanidas,

F hoc est radicẽs, sic Græcis nuncupatas perluere, quæsiuit, cuiusnam foret ea cœna. Audiens verò Herodi eam parari: Atqui, inquit, Rhegillæ Herodes iniurius est, qui alba vescatur rhaphanide in funesta & pullata domo. Quę illi renunciata eatenus insederunt, vt mox domesticas tenebras, & parietum (vt sic dicam) nubila discuteret, ne ludibrio studiosis & magnis viris fieret. Fuit alioqui Lucius is naturæ, vt videtur, paulo mordacioris ac liuidæ. Marcus Romanorum

G imperator Sextio philosopho vtebatur familiarius ex Bœotia. Inuisebat persæpe illius domum. Romam nuper venerat Lucius hic: ex occursu institit scitari, quònam aut cui pergeret. respondit Imperator, καλὸν καὶ γηράσκοντι τὸ μανθάνειν, pulchrum etiam senescenti discere peto philoso-

mortuus est. Erat verò Sextius Cheronensis, Plutarchi ex sorore nepos, qui de Pyrrhonica philosophia decem concinnauit libros. Meminit viri in M. Antonino philosopho Iulius Capitolinus. Niger porrò lapis in comitio funestum indicabat locum, vel vt aliis placet, Romuli morti destinatum.

Nobilitatem in astragalis gestare, quid. De Herode item, ac Rhegilla vxore. Astragalus quid, ac episphyrion, & astragalisis. De talorum figuris, aut numeris. Diagrammismus quid: gramma item, seu lineæ. Cuborum inuentor. Pessorum lusus. Petteutice. Coleps e Midas ... Astragali in sacris mensis. Astragalum.

Cap. XXVII.

NObilitatem in astragalis habere, ex adagio videtur rectè dici de eo, qui generis præstantia tumens, nulla ipse propria nititur virtute: quum præstet tamen ingenium excoluisse, in quo vera sunt stemmata & genuina hominis excellentia, sicuti à Platone summo philosopho comprobatum, scimus. Nam in pedibus nobilitatis insignia, si aliud adsit nihil, gestare, odiosa tantum est, & inanis ostentatio. Nec eiusmodi hominem ab imagine, quam scietissimus artifex concinnè, vel (vt Græcè dicam) γραμμικῶς expinxerit, magnopere distingui, censendũ est. Propterea prudenter admodum Socrates ille in Apulei Floridis, quum adolescentem vidisset diutule tacentem: Dic aliquid, inquit, adolescens, vt te videam. Sic enim hominem voce, vti figlinum sono pernoscimus. Quod Platonem quoque dicere solitum, ferunt. In hoc genus parœmia item congruit vetus, τίς πατέρα αἰνέσει, εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί; Quis patrem laudabit, nisi improbi filij? Sic enim natura comparatum, vt nulla præstantes virtute, parentum itidẽ obstrepant laudibus. Nec ignoro, deluxatam à Chrysippo parœmiam,

Τίς πατέρα αἰνέσει, εἰ μὴ εὐδαίμονες υἱοί;

quod refellit Dionysodorus. Sed ad prouerbiũ redeo, cuius ex historia ratio est. Erat Herodi sophistæ, cuius facta nobis mentio est, Rhegilla vxor nomine. Eam ob peccatum haud ita momenti magni, iussit à liberto Alcimedonte cędi. Fortè tunc gestabat vtero, agebatúrque à conceptu mensis iam octauus. Igitur hominis imprudentia ingestis in ventrem plagis, non ferens mulier iniuriæ vim, immaturo partu, naturæ concessit. Eo nomine postulatus cædis est Herodes apud Romanum senatum ab vxoris fratre: nomen viro Bradeas fuit. Is maiorum claritate longe princeps esse, nec minor nobilitatis ostẽtator. Argumentum generis erat in calceis episphyrion Menoides eburneum. Id significat fibulam corniculantem, qualis fermè figura in luna est, quum tenuem visitationem facit, vel etiam paulum crassescit. Prodiens igitur in paratu ma-

autem astragalus Latinè talus. Plinius de Polycleto, Fecit & talis nudos ludentes, qui vocantur astragalizontes. Et sunt in Titi imperatoris atrio, quo opere nullum absolutius, plerique

B indicant. Dicuntur & astriæ, sed à poetis tantum, vt scribit Pollux: sicuti Aristophanes etiam astrichos vocauit. Sunt & in columnarum spicis partes dictæ astragali: sicut torus, atque item scotia, seu trochilus, & supercilium, necnon plinthus. Dignum relatu, quod in Aristotelis primo Rhetoricorũ enotauimus, talorum ludum dici astragalisin: sicuti etiam sphærisin, pilæ nuncupat ludum. Sed & cybian & pettian, id est κύβειαν καὶ πεττείαν, id est calculorum lusum:

C quando & apud Homerum proci, πεσσοῖσι προπάροιθε θυράων θυμὸν ἔτερπον. Petteuticen quoque dici animaduertimus. Quum verò centum forent proci, octo insuper adiectis, quatuor pessi ac quinquaginta parte vna, totidemque altera, è regione distribuebantur, spatio inter vtrosque relicto, in quo pessus stabat vnus, Penelopes nomine, in quam sortito pessum collimabant: ex deiecta futuri captantes omen matrimonij, si pessorum preterea nullum attigissent. Pessorum

D item pro calculis mentio est Herodoto. ἀστρίζειν est talis ludere, apud Callimachum: vt probat etiam auctor Eustathius. Astragalum Nicander & κύβον dixit. Sed & Homerus,

Κεῖφ' ἵνα θεῖεν κύβον ... τυχόν.

Cubus, inquit in Atticis elegantiis Thomas magister, est vasis cuiuslibet cauitas. dicuntur & cubi, πεντηκαίδεκα ὀστᾶ, id est punctis distincta ossa, quibus vtuntur οἱ ταβλίζοντες, id est, tablissantes, vt est apud Diomedem duobus locis. Cubus, seu

E tessera lateribus constabat sex, talus autem quatuor. In ludendo autem tesseris vtebantur tribus, talis verò quatuor: id quod in Diuinationibus Cicero commonuit, & ex ea obseruatione Valerius Martialis,

> Non sum talorum numero per tessera, quum sit
> Maior quàm talis, alea sæpe mihi.

Nec illud indignum scitu, in talo figuras in cadendo vicem habuisse numeri. Monada enim

F significans vocabatur κύων, id est canis: canicula verò & à Persio dicta:

> Scire erat in voto damnosa canicula quantum
> Raderet.

Propertius autem canes nuncupauit eo versiculo,

> Semper damnosi subsiluere canes.

Hic iactus etiam chios dicebatur. Cous verò, qui & hexites, senio est, mendosis parte hac A-

G ristotelis codicibus: binarius & quinarius numerus in talis non erat, vt in cubis, hoc est tesseris. Quin & in talario ludo numerus quidã Stesichorius dicebatur, qui non alius erat, quàm octonarius: quoniam eius poetæ conditorium magnifico extructum impendio, ex octonis

(vt Pollux inquit) constabat omnibus, angulis videlicet, columnis, gradibus. Fuit in Himera Siciliæ ciuitate, alij in Catana scribunt. Euripides verò numerum continebat quadragenariũ, quoniam videtur vnus fuisse Euripides præfectorum quadraginta, post triginta tyrannos Athenis exactos. Fuit verò in tesserario ludo Midas iactus, & quidem fortunatissimus. Venus consurgebat ex talis quatuor iactatis, vbi diuersam omnes ostendissent faciem. Tesserarij ludi species fuit veteribus diagrammismus, à verbo γραμμίζειν, adhibebantur (vt inquit Eustathius) calculi sexaginta, tum albi, tum nigri. Meminit Philemon, παίζειν, διαγραμμίζειν, κυβεύειν. Sed ludum hunc grammas item dicunt, id est lineas. Cubicum lusum à Palamede inuentum, Pausanias scribit. Erant porrò in sacris mensis astragali, quorum iactu vaticinia concipiebant: vt si me iaciente, id emerserit, fiet hoc: sin minus, haud fiet. Astragalion vestem, id est ἀστραγάλωτον, talarem intelligunt Græci. Scitum & illud Fabij ex libro vndecimo, coarguentis cantandi morem in actionibus, Et ipsam, inquit, fori sanctitatem ludorum talarium licentia soluere. Lora astragalota legimus apud Athenæum, dissi flagellationi accommoda. Astragalum Odysseæ decimo, in Elpenoris nece, sunt qui pro iuguli coniunctura interpretentur: alij sphondylum malunt.

Cur lunulas gestarint in calceis Romani veteres. Nobilitatem nil prodesse, ni adsit virtutis meditatio. Terræ filij qui dicantur.

Caput XXVIII.

APud Romanos, auctor Plutarchus est, omnes qui nobilitate pręstarent, lunulas in calceis solitos gestare: vnde & lunata pellis Martiali & apud satyricum poetam,

> Appositam nigræ lunam subtexit alutæ.

In id argumentum rationes afferuntur plures, illa interim arrisit plurimum. Etenim huic instituto affuisse videri potest nobile antiquitatis documentum, tacitis velut ambagibus commonentis, non insolescendum, nec prosperiore successu efferendos animos, inconstantiæ rerum semper memores, qua humana conflictantur: cui argumentum præbeat luna, quæ primo quidem ex obscuro prodeat, mox splendido refulgens nitore visenda consurgat facie. Sed quum iam clarissimam præferat candoris speciem, rursum cõsenescens deflorescit, donec ratione quadam reciproca in nihilum denuo redeat. Illud non prætereundum, videri aliarum quoque gẽtium fuisse instituti, lunulas in calceis gestare, quando Esaiæ tertio ita legimus, In die illa auferet Dominus ornamentum calciamentorum & lunulas & torques. Sunt tamen, qui lunulas inibi aureas accipiant bullulas, collo circumiectas. Cæterum, ab instituto non alienum omnino & ad vitę mores eximiè pertinens: quod Lycurgum prædicare solitum accepimus, qui ciuibus suis identidem comprobare adnitebatur, nil profuturam illis nobilitatem, & quod ab Hercule, viderentur propagati, nisi ea facerent meditarentúrque, quibus ille hominum summus euasisset: catulorum etiam argumẽto, quos eisdem prognatos parentibus educationis dissimilitudine, moribus etiam longe diuersis ostẽtabat, quum lucernarius foret vnus, alter venaticus, & qui generosos spiritus alunt, laboribus innutritus. In hac verò nobilitatis mentione, adiecisse superpondij quippiam, non fuerit onerosum, opinor, eo quidem amplius, quòd multi nominis viri ac primæ quodammodo notæ non omnino doctis auribus paria videntur fecisse, dum terræ filios pro ignobilibus asseueranter exponunt & prædicant. Quando vel vna Fabij reuincantur auctoritate ex Oratoriarum institutionum libro tertio: Multum, inquit, auctoritatis auffert vetustas, vt iis qui terra dicuntur orti. Quod verò ex Iuuenale affertur,

> Vnde fit, vt malim fraterculus esse gigantis,

potes ad Pygmæos referre. qui & ipsi terra editi ferantur: quod indicat Philostratus in Imaginibus, in Herculis mentione: abs quo perempto Antæo, consilio inito, aduersus Herculem irruisse Pygmæi traduntur, fratris mortem vlturi. Antæus quippe terra natus memoratur. Quia verò ex Quintiliani verbis, terra orti videntur dici, quorum genus aboleuit vetustas, inde lux Ouidio infertur Metamorphoseon primo,

> Iupiter è terra genitum mentitus, vt auctor
> Desinat inquiri.

Sunt qui monstrosi corporis homines, dici terrę filios putent. Certè in Oedipo coloneo legimus apud Sophoclem, χθόνιον, id est terrestrem, pro nobili & indigena. Scribit in Apologetico Florens Septimius, terræ filios dictitari vulgò, quorum sit incertum genus. Sicuti ignotos item, aut ex inopinato apparentes, de cælo superuenisse dicunt. Sed enim cælum & terram, inquit, matrem ac patrem, honoris gratia venerationisq́ recte appellarit vnusquisque. Sunt qui terræ filios, sæuos dici ac immanes homines putent: quando & Callimachus, immanitate ac truculentia præsignes feras terra prognatas intelligi voluit. Non prætereundum verò, quod secundo Politicorum scribit Aristoteles: Putandum, inquit, est, priscos illos homines, siue ex terra sint geniti, siue ex corruptione aliqua seruati, seminis fuisse ignaros & imprudentes, quod est de terra natis inuulgatum. Legimus porrò, quod ab instituto dissitum non est, præstantissimos virtute, prudentia, viribus, Iouis filios à poetis dici consuesse: sicuti ab omni seiunctos humanitate, velut marinis æditos fluctibus, Neptuno fuisse adoptatos: quod Lycophronis interpres scribit, qui & robore insignes in eandem vocat decuriam. Scribit tamen Cæcilius Minutianus Apuleius in libro de orthographia: Ignobiles, ac quorum ignoretur genus terræ filios à Cicerone & aliis nuncupari. Nam quum Epistolarũ septimo, Cornelius, inquit, tuus sommo genere natus, terræ filius. ironicos dici interpretantur. T. Liuius libro ab Vrbe condita primo, Veteri consilio cõdentium vrbes, qui obscuram atque humilem conciendo ad se multitudinem, natam è terra sibi prolem mentiebantur.

Vocabula

Vocabula plura de rebus conformata quæ gestantur. Item ad id pertinentia alia. De hypomochlio, vecte ferreo, & lingula. Sera. Moloche, seu malache. Serra. Serram ducere. Serratura quid. Vectiarius quid, & mochlos. Mochlus. Exholcysmus. Phragma. Vectigaliarij. Fiscarij. Sceuophora. Comistrum. Phoretrum. Phorion. Phractici satellites.

Cap. XXIX.

VErsabamus nuper thesauros Iulij Pollucis, ex iis veluti cella quadam proma, hæc deprompsimus, quibus grammaticorum supellex instructior fiat. Hydrophoros dici, qui aquã subuehant: xylophoros, qui ligna: hylophoros, qui materiem: plinthophoros, qui lateres: pelophoros, qui cœnum aut etiam vinum: phryganophoros, qui sarmenta. Positum id nomen in quadam Lysiæ epistola, apud quem est & xylophoria. Ex eadem sunt forma, coprophori, qui fimum aut stercus ferunt. Nam comicus Plato, ventrem copragogum dixit. Sunt & qui vmbellam gestitent, sciadephori: sicut lampadophori, qui faces. Phalangas dicunt, quibus baiuli ferẽdis vtantur oneribus. Ea Plato, vt idem auctor est Pollux, ἐν δὲ χαλκιδεῖ, sceuophoria nuncupat. A phalangis certè phalangarios appellari, animaduertimus, quos esse quandoque hexaphoros, interdum tetraphoros tradunt: quod Architectonicæ decimo repetit Vitruuius. Vectis autem ferreus dicitur, quo onus alioqui vel multis immobile manibus, vnius pressione hominis protollitur. Quod vecti subiicitur, hypomochlion ab Aristotele dicitur in Mechanicis, si tamen de familia non summouetur liber is. Corruptè apud Vitruuium legitur hypomodion. Pars vectis quæ onus subit, & hypomochlio incumbit, lingula vocatur. Dici hypomochlion videtur, ex ὑπὸ Græca præpositione, sub, nobis significante, & μόχλος, quæ vox indicat planè vectem, quo vtuntur plerunque parietum perfossores. Scribunt ex Græcis nonnulli, mochlon communius dici catopegium, puto quia retro impingitur ianuæ. Vectes remillarios legimus apud Catonem. Inueni qui seram quoque nuncupent organum, quo ad aliquid mouendum vtamur. Moloche verò eadem est, quæ malache, id est malua: vti auctor Athenæus est. Vnde illud Epicharmi, πραΰτερος ἐγώ γε μαλάχας. id est, ego malua mitior. Hinc & Columella,

> Et moloche prono sequitur quæ vertice solem.

Serram prodit Gellius, esse nomen ordinis militaris, è strenuissimo quoque contractam. Vegetius scribit, dirigi in frõte consuesse, qua quidem hosti reprimendo, qua verò aciei turbatæ restituendæ. Hinc apud Varronem Rei rusticæ tertio, serram ducere, pro eo quod est fortiter pedem conferre obnitique, hosti sese ingerendo. Serratura verò sectio est, serra quæ fit. A vecte inflectitur vectiarius apud Vitruuiũ: Ipsum, inquit, torcular si non cocleis torquetur, sed vectibus & prælo premitur, quadraginta pedum longitudine constituatur, vt sit vectiariis spatiũ expeditum. Vectigaliarij esse videntur Firmico,

A qui vectigalia consectantur & redimunt: Erunt, inquit, aut publicani aut vectigaliarij vel curiosi. Apud eundem, vt obiter aliquid enotemus: fiscarij leguntur ab fisco: Faciet, inquit, imperatorum exactores, & qui annuas fiscariorum præstationes repetant, & qui discussiones rationales tractare consueuerint. Sunt & vectes Vitruuio item, qui per succulam traiecti, quandiu ab vectiariis ducuntur, funis ipse ductarius succulæ circumuoluitur spiratim. Hæc autem trahendis

B aut sustollendis oneribus excogitata ratio est. Apud Lucianum, mochlion, glyphion, copeus, colapter, hermoglyphices seu lapicidinæ instrumenta sunt. Sceuophora item à Græcis vocantur, quæ Latina historia impedimenta dicere consueuit. Baiulorum merces comistrum appellatur & phoretrum, etiam phorion. Sunt & clitellæ ephippia quædam, quæ iumentis imponũtur dossuariis ad onera commodius gestanda: vulgus, detorto à Græcis vocabulo, bastos nun-

C cupat: nam βαστάζοντας pro baiulis dici ab illis, alibi hoc opere adnotatum, non excidit. Quoniam verò de mochlo facta mentio est, sciendũ, dici à Galeno mochliam ossis tralationem, ex eo quod est præter naturam, in id quod ex natura est. Sicut exholcysmus est ossis tralatio ex superficie in profundum. At phragma, ex profundo in superficiem. Phractici satellites quidam nominantur à Posidonio apud Athenæum, quos corporis custodes habuit Atheniensium tyran-

D nus Athenion.

Inuidiæ detestatio. Quid inuidia. Prouerbium, Ægyptio Scytha non inuidet. Βασκάνια ridicula. Coros pro inuidia cur. Palamedis poemata. Tiberij liuens ingenium.

Cap. XXX.

INuidia nullum esse perniciosius crimen hu-

E manis ingenitum mentibus, à magnis proditum auctoribus, scimus, sed Basilio in primis. Hoc verò etiam si inuidioso minimum infert molestiæ: præcipuum tamen & intestinum inuidi malum est. Nam sicuti rubigo ferrum, ita inuidia animum hominis, vbi insita est, consumit: vt dicere solebat Antisthenes. Et verius vt viperas tradunt aliqui, ventre in quo genitæ sunt corroso, nasci: eodem modo liuor oppressum excedit animum. Propterea & Q. Curtius inui-

F dos homines nil esse aliud scribit, quàm ipsorum tormenta. Est enim inuidia ex proximi commodo proueniens dolor, originem ex superbia ducens, sicuti interpretatur Augustinus. Ea verò est propriæ amor excellentiæ, vnde huic affectioni fomenta suggeruntur. Sed illud in hac peste prorsus pestilentissimum, quòd liuidus mentis æstuationem grauius distrahentem nemini audeat omnino aperire. Sed defixus hærens in vno obtutu (vt Virgiliano abutamur

G versiculo) non vellicatur modò, sed lancinatur, ac demum excarnificatus tantæ solicitudinis rationem comprimit: credo, diuino iudicio protinus irrogante supplicium. Ita enim intolerabilius vritur, dum fateri erubescit, inuidiæ se stimulis exagitari, secundis amici rebus

ingemiscere, fratris fortunam videri nimiam. Est enim huius mali proprium, vt gentilis sui vnusquisque æmulus sit. Verum, ex gentilibus quoque, ne ignotis quidem inuidet aliquis, at notioribus tantum vicinísque, aut eodem quæstu aliáve similitudine coniunctis, vt coætaneis, propinquis, fratribus. Et sicuti ærugo præcipua est frumenti calamitas, ita inuidia intestinus etiam amicitiæ morbus. Inter hos furor hic execrabilis sæuit & debacchatur. Inde datus apud eruditos prouerbio locus, Ægyptio Scytha non inuidet: quando in dissimiles, & quos nunquam nouerimus, non exeritur virulenta rabies. Quæ apud quosdam adeo videtur abominanda, adeo nulla prorsum ratione ferenda, vt inuidos putẽt etiam solo aspectu nocere, vt bonæ etiamnum habitudinis corpora, quibus illi inuideant, extinguantur, aut eorum relanguescat nitor, & omnis conflaccescat gratia. Perinde ac perniciosa mali vis, & radius pestifer ab oculis profluat, quo mortale corpus inficiatur, ac grauius oblędatur, vel vsque in tabem. Adeo naturæ gignere in toto corpore, & quorundam oculis quoque venena placuit, ne quid vsquam mali esset, vt inquit Plinius, quod in homine non reperiretur. Quanquam non me fallit, eiusmodi sententiam à grauissimis vulgarem putari, & anicularum fabulis persimilem. Cæterùm, scire conuenit, aliud plerunque Christianæ veritatis assertores statuere, quàm à priscis viris proditum sit. Ego verò, quãtum ad doctrinam pertinet, quam hisce libellis inspergimus, plurimum veteres consector,

> Nullius addictus iurare in verba magistri,
> Quo me cunque tulit tempestas, deferor hospes.

Sed redeo ad inuidos, quorum inauspicata infelixque natura, sicuti Plutarchus sensit & docuit, optimum quenque virulentia sua insectatur, sed in primis, quem summo nisu ad virtutem se proripientem intueatur. Quo nomine Themistoclem ferunt, quum etiamnum adolescens foret, nihil splendidum à se fieri, inde coniectare solitum, quòd inuidos adhuc nactus non foret. Etenim quemadmodum cantharides lætioribus frumentis & viridioribus innascuntur rosis: sic & inuidia eos arrodit præcipuè qui boni sunt, quique ad gloriam virtutis grassantur via. Nec laudes concoquere iam valet, sed velut satietate quadam liuidè auersatur. Inde coron pro inuidia positum inuenimus in Pindari Nemeis, digna sententia quæ vbique legatur, ἔστι δὲ καὶ κόρος ἀνθρώπων βαρὺς ἀντιάσαι. Quibus esse occursu grauem liuidam hominis mentem, significat. Quæ & magnos quandoque viros inficit, quando eius quoque stimulis proditur à nonnullis, ab Homero Palamedis in Græcorum castris perempti poemata concerpta fuisse aut exusta, etiam si Agamemnonis id posteris allinant plerique. Non prætèribo parte hac Tiberij vanitatem, qui magistrũ architectona, quòd maximam porticum in latus ita procumbentem, vti ruinã minaretur, ingenij sagacitate mira in integrum restituisset, admiratus est, καὶ ἐζημίωσεν, inquit Dion, quo nomine illum pecunia donatum Vrbe interdixit. Quum autem accessisset supplex, ac quo prochuius fieret compos veniæ, ex industria vitreum allisisset poculum, móxque idem ostendisset ἄθραυστον, id est infractum illæsúmque, etiam interfecit. Obseruatum tamẽ, felicitatis magnitudinem ac splendorem sæpenumero inuidiæ virus retundere atque interextinguere. Neque enim credibile est, Alexãdro aut Cyro inuidisse quempiam imperitantibus iam & cunctorum dominis. Sed vt sol eius vmbram, supra cuius caput astiterit suis aspergendis radiis, aut prorsus extinguit, aut longe minorem reddit: ita & felicitas, quum magnam nacta altitudinem fuerit, & supra inuidię caput astiterit, splendorémque inspferserit suum, eam attenuat expellitque. Sed nec miseris inuidet aliquis. Vnde præclarè dictum à sophiste accepimus, inuidos homines libenter commisereri. Sciendum præterea, inuidiam duntaxat esse hominis, & aduersus hominem: neque enim inter feras inuidia fuerit, vt quibus nullum sit de felicitate alterius iudicium, neque gloria titillẽtur, aut dedecore moueantur: quibus rebus incrementa inuidiæ subiici, palàm est. Sunt qui oculorum affectioni liuorem persimilem faciant, & rectissimè quidem. Illi quippe lumen clarius ferre nequeunt, & ad omnem splendorem caligant, quod est item inuidiæ proprium. Cuiusmodi verò sint inuidiæ faces, graphicè Ouidius exprimit illis versibus:

> Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
> Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
> Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno,
> Risus abest, nisi quem visi fecere dolores.

Dignum scitu illud in hac mentione: veteres ferrarios fabros ante fornaculam solitos ridicularia quæpiam appendere, inuidiæ auertendæ gratia. Ea verò dicebantur bascania. Est autem bascanus, qui oculorum acie καίνει, id est pernecat corrumpitque visa.

Quem Ægyptium sophistên intelligamus. Deq; Proteo allegoriæ pluscula.

Cap. XXXI.

Aegyptium sophistam, ex prouerbio adnotauimus posse dici de eo, qui suspensas habeat vitæ rationes, sempérque aliunde pendeat, hoc est ex astantium iudicio. Nam sicuti à doctissimis traditum scimus, Nihil omnium est quod fugere sapiens æquè debeat, quàm ad ostentationem viuere, ac populares curas sequi. Quod plerosque omnes philosophiæ sectatores fecisse, Hieronymus adeo videtur comprobasse, vt illos gloriæ animalia nuncuparit, & auræ popularis vilia mancipia. Vera autem ratio catenus vitæ dux est habenda, vt etiam si vniuersi reclament homines, nil eorum mutetur quæ rectè semel fuerint instituta, etiam si infamiam vel pericula pro rectè factis subire dimicaréque pro aris focisque necesse sit. Qui verò imbutus innutritúsque secus est, nil ab eo differt, quem Ægyptium appellauimus sophistã: qui arbor fiebat & aqua & fera, & postremò quicquid colli-

collibuisset: siquidem iustitiam laudibus efferet, modò id ex animo audientium esse intelligat. Quandoque verò ratione eadem vituperare itidem permittet sibi, modò auditori (etiam si turpiter) arridere iniurias animaduertat: atque, quod assentatorum est proprium, vt polypus ad speciem subiecti soli colorem permutat, ita & ipse ad voluptatem audientium sententiam nûc hoc nunc illo dictabit modo. Sophisten verò hunc Proteum intelligunt auctores magni, sicuti hydram Plato, & reperit Eusebius, callidissimum item fuisse generis eius hominem. Sunt qui putent Proteum esse veritatem ipsam, quæ quia latet, ac alta premitur rerum caligine: ideo traditum à mythicis, senem Proteum in antro obdormiscere. Porrò ipse hic in varias transit effigies, & vt poeta omnium maximus scienter canit,

> Omnia transformat sese in miracula rerum,
> Ignémque, horribilémq; feram, fluuiúmque liquentem,

Siquidem dum ratione ducitur ingenium ad veritatis indaginem, variæ tunc cooriuntur rerum formæ, quæ veritatis speciem ostentantes, animis nostris fallaciarum nubila obiectant. Multa enim putamus vera ac bona, quæ non sunt. Itaque Protei conformatio imaginum falsarum rationem continet, quibus deludimur. Sunt enim qui in voluptate summum statuant bonum. Hanc per suem exprimi concipimus. Alius explesse iram crudelitatis conceptaculum inter optanda maximè opinatur. Tunc in tigridem demutatio recognoscitur. Draco autem eorum nobis errores innuit, qui terrena pulchritudine felicitatem metiuntur. Inuenias qui ambitione & superbia: id exprimit leo: nam flamma etiam iræ typum habet. Fluuij liquentis nomine intelligo eos, quorum sententia, animę post mortem corpoream tribuit nihil: sed vita hac fluxa & inconstanti, qua singulis momentis in decliue, hoc est ad interitum ducimur euidentissimum, totum metiuntur hominem. Verum, quo plures ingerunt se nobis obices, eo instandum acrius, & toto (vt Græci dicunt) pede eatenus enitendum obnixius, donec suæ se figuræ reddat ambagiosus Proteus, vt veritas demum illucescat. quam magno & excellenti ingenio viri, enixè peruestigare adorti quidem sunt, sed conatus omnium cessisse in irritum, res ipsæ perdocent: cederéntque etiamnum, ni saluator præpotens CHRISTVS ex sacris æterni patris fontibus tanti arcani prompsisset oracula. Nec frustra à M. Tullio nûcupatis expetitum votis sciremus, vt tam facilè posset vera inuenire, quàm falsa conuincere. De Proteo Herodotus item historia prima, & post eum Diodorus, alij quoque plures, ad Ægyptiorum regum morem historia relata: quibus familiare fuit, leonis aut tauri vel draconis priorem partem in capite gestare, necnon arborem, quin ignem quoque, principatus insignia.

An credibile sit, silentem lunam aliquid in nos agere. Qui dicantur Icadistæ. Athenæi locus declaratur.

Cap. XXXII.

QVæsitum à doctioribus naturæ arcana rimantibus, tum vt sic perfectius ingenium expolirent, tum vt posteris se vixisse testarentur, Sitne à luna defluus effectus aliquis dum silet, dúmque in coitu est, quando lumine nullo, aut sanè minimo, virtute quoque esse prætenui, aut prorsum nulla, probabile videatur. Certè si intimo non omnino exuitur splendore, quod alibi sentire Cleomedem adstruximus, defluere inde aliquid, consentaneum est. Inter Galeni tamen placita reperim⁹, lunam eo schesmatismo, quod interlunium appellamus, nil omnino suæ virtutis affundere. Proinde apud eum consurgit mẽsis dierum numero sex & viginti, addito etiamnum semisse. Tot enim diebus insigniter, nec vanum nobis lumen insinuat, absumpto ferè triduo, dum solis radios subit, donec in emersum properans consuetum induat habitum. Dici tamen non improbè potest, lunari vi tunc affici aliquo modo inferiora hæc, quatenus dum agit nihil, subducta luminis potestate, nocumentum affert nonnullum, quæ incrementum adepta adolescentiæ vim impertitur, largius alendo ac succulentius amplexando. Postea verò quàm de luna satis multa ex diuerso congessimus, farraginem (vt sic dicam) adiuuabit nostram illud quoque, si Epicureos docuerimus à Græcis, & Athenæo præcipuè Dipnosophistarum libro septimo, εἰκαδιστὰς, id est Icadistas nuncupari, quoniam Icadas colerent, quas intelligimus ferias Epicuri nomine institutas mensibus singulis vicesima luna, qua natus credebatur is, quem superstitiose adeo venerabantur, vt vultus gestarent per cubicula, circumferréntque secum. Immo verò, vt quinto De finibus Cicero scribit, non in annullis modò, sed & in poculis haberent. Feriarum mentio quoq; est libro operis eiusdem secundo.

Adulationis malum. Quid cercopissare. Quæ climacides. Adulatorum appellationes diuersæ. Crocidissare quid. Carphologia. Carpi, carpisculi, carpæ, pericarpia. Capreolus. Tyla. Crocylea. De Dionysij adulatoribus, & Antigoni. Adulatorum cognomina plura. Colax vnde, & item Colia, & Buculos. Cola. Stena. Clymenus pro Plutone. Celsus mons, qui & Querquetulanus vnde. Thopica. Thopes. Tiberij & Porcelli historia. Climax quid.

Cap. XXXIII.

ADulationem perpetuum esse malum regum, quorum opes assentatio sępius quàm hostis euerterit, Q. Curtius scribit. Abs quo proditum item scimus, id esse nationis Siculæ vitium proprium germanúmque: sicut Græcorum quóque, vt indicat Hieronymus: Scit ipsa, inquit, me non nota, sed audita narrare: nec ex aliquo in me beneficio, more Græcorum, gratiam lingua reddere. Cynicum Diogenem scitè admodum & verè solitum dicere, accepimus, κρεῖττον εἶναι ἐς κόρακας ἀπελθεῖν, ἢ ἐς κόλακας. id est, præstare ad coruos redigi, quàm adulatoribus exponi, quoniam illi morticinia modò conse-

ctentur, hi etiamnum viuos bonósque laniatu pestifero excarnificare non desinant. Et Anaxilas dixit, adulatores esse diuitum σκώληκας, id est vermes. At Pindarus quum adulatores psithyros appellasset, id est τοὺς ψιθύρους, παρὰ τὸ ψίθυρισμα ὑποψιθυρίζειν, id est ab insusurratione, illorum esse dixit ἄμαχον κακὸν, id est inexpugnabile malum. Quin sicuti pueris simia videtur decentior pulchriórque, itidem & imprudentium plerisque ac adulatorum sæpe videri potentes, aut dici sapientia præcellere, ac omnifariam scatere bonis. Cæterum ab stultis probentur illi quidem, dum sapientibus simiæ prorsum sint. At Solonem è regno egisse præcipitem Crœsus memoratur, quòd adulari nesciret. Poetæ item Philoxeno mortem intentabat Dionysius, quòd eum versus proprios recitantem, absurdos quidem & inconcinnos laudantibus cunctis, solus audiret immobilis. Quæ res, perniciosa vitiorum est altrix. Ea demum, inquit Ammianus, laus grata esse potestati debet excelsæ, quum interdum & vituperationi secus gestorum pateat locus. Monet Seneca, adulatoribus non esse præbendum latus, qui artifices sint ad captandos superiores. Habere enim hoc in se naturale blanditias, vt quum reiiciantur etiam placeant, sæpéque exclusas nouissime recipi. Remedium tanti mali est, nolle laudari. Et alibi Seneca idem: Pro sua quenque portione adulatio infatuat. Dicamus, vos quidem dicitis me esse prudentem: ego autem video, quàm multa inutilia concupiscam, nocitura optem. Adulatorum porrò guttur dicitur in Psalmo sepulchrum patens. In præceptis ciuilibus Plutarchus scribit: Demetrij adulatores indignum putasse, quo illum (opinor) arctius illaquearent, ac compeditum tenerent, cæteris regium nomen impertiri. Nam Seleucũ elephantarchen nuncupabant, Lysimachum verò gazophylaca, at Ptolemæum nauarchum, Agathoclea nesiarchen. Idem alibi Plutarchus nil intentius cauendum, quàm adulatores monet, quoniam nullum sit perniciosius genus, quódq; in præcipitium festinantius iuuentutem agat: quippe parentes ac liberos radicitus exterunt. Relatu dignum est, κροκυδίζειν verbum adulatoribus congruere, vbi subblandiendo floccos pilósque ex vestibus legunt, quos vocant Græci κροκύδας, item γνάφαλα & τύλας. Ex quo elegantissimè Galenus phrenetios signa commonstrans, esse in eis inquit, stultam manuum iactationem, καὶ κροκιδισμὸν καὶ καρφολογίαν, id est crocidismum ac carphologiam, id est festucarum collectionẽ. Crocylia verò ciuitatis est nomen. Eadem figura dicitur ῥαγίζειν, id est acinos, quos vocant rhagas colligere, quod faciunt vuas comedentes. Carporum verò in Europa copias ab Aureliano afflictas, prodit historia: quo nomine, Carpicum senatus eum appellauit. Quod indigne is ferẽs: Superest, inquit, patres conscripti, vti carpisculũ etiam me dicatis. Erat autem eo nomine calceorum genus notissimum, vnde calceis forsan indita modò plebeia nuncupatio. Olearum item vermiculi vocantur carpæ, austrino prouenientes flatu, sicuti in vitibus ipes. Sed & fœnum græcum inuenio carpum appellari: quin & balsami semen. Encarpa in Trachiniis vocat Sophocles, euaporationes ex floribus factas & fructibus in sacris. Pericarpia carnem intelligunt seminibus circumiectam in pomis. Capreolus bicorne ferramentum est. Scribunt Græci, κερκωπίζειν esse adulatorum verbum item proprium, tralatione tamen à brutis ducta, quæ caudam motantia, quam dicunt κέρκον, subblandiri assueuerint. Id verò nostris literis cercopissare dicetur rectè. Fuisse iuniori Dionysio adulatores legimus plures, quos etiam plerique Dionysiocolacas nominant. Hi primum se non acutè admodum videre assimulabant, quia sic afficeretur Dionysius. Expuenti quoque faciem obiiciebãt, quam is conspueret: nec satis, superfluitates oris collambebant etiam: quæ euomuisset, melle dulciora videri, asseuerantes. At Apollophanes Antigoni adulator, illius dicebat fortunam ἀλεξανδρίζειν. Sunt qui ex adulandi gestu, adulatorem nunc paranchonisten nunc schematothecen nũcupent, quoniam sit propemodum Proteus quidam. Psomocolax legitur quandoque in veteribus libris. Esse is videtur, qui panis ac buccellæ gratia, quam vocant psomon, fusim abblanditur. Qui verò etiam plagas pati potest, psomocolaphum (opinor) rectè dixeris. Nam & colax indidem sibi nomen vendicat, quoniam cibum etiam colon vocent, vnde & bucolos. Quin cœlia quoque, id est venter, hinc originem ducit. Cæles autem Vibenna Etruscæ gentis dux, Cælio monti nomen conciliasse memoratur, quem ob suppetias latas sedem accepit ab Prisco Tarquinio, seu alius quiuis fuerit is: qua de causa etiam Thusco data vico nomenclatura. At olim mons Cælius dictus, vti comperio, Querquetulanus, quòd esset syluæ id genus frequens fœcundúsq;. Sinum Euboicum dici Cœla, scribit Liuius. Sed & fauces vocari cœlas, quas item stena nuncupent, id est στενά. Cyprias verò mulieres assentandi artificio pernobiles, quum in Syriam transmisissent, climacidas legimus nuncupatas, quoniam acclinatæ currum inscensuris tegum vxoribus gradum struerent, ac velut scalam arrigerent, quam vocant climaca. Est item schema, quod dicunt grammatici climaca & climacoton. Dicitur verò pulchritudinis schema, panegyricis plurimum orationibus accommodatũ. Clymenum verò coli quum audis ab Ermionensibus, non alium (Pausania tradẽte) accipias, quàm Plutonem. Nam & inibi visebatur hiatus, per quem eduxisse Cerberum Hercules memoratur. Dici autem Clymenon interpretantur, ὅτι πάντας προσκαλεῖται εἰς ἑαυτὸν, quod ad se accersat omnes: vel ὑπὸ πάντων ἀκουόμενος, id est quem audiunt omnes. Esse quoque Plutonem hunc, testatur Epigramma de Orpheo concinnatum,

Ὅς καὶ ἀμειλίκτοιο βαρὺ κλυμένοιο νόημα
Καὶ τὸν ἀμείλικτον θυμὸν ἔθελξε λύρα.

Quod ad climacidas spectat, amplius aduertendum: anaboleos, id est ἀναβολεῖς dici Græcis, & Plutarcho in vita Crassi, qui equum inscensuris adiumento sunt. Sed & pro scala capi, prodit Suidas. verbum id transferre neglexit Plutarchi interpres. Climax porrò certaminis est genus Sophocli in Trachiniis, Thopica item adulatoria intelliguntur. Nam adulatorij & ementiti sermones

mones vocantur thopes. Ab adulationis malo nec illud seiunctum: Tiberio fortè obuenit, vt in decreto quodam verbo vteretur haud Latino satis: id quum amplius noctu versasset, mox rei grammaticæ studiosos consuluit: tunc Capito Ateius, Etiam si, inquit, veterum nemo hoc videatur verbo vsus: at nunc abs te ius accipiet, interque antiqua recensebimus. Porcellus sermonem excipiens, Tu, inquit, Romanorum hominibus, ô Cæsar, *ματτύας* dare potes, verbis non potes.

Vitæ diuturnioris breuiorisq́, rationes ex philosophorum scholis: item de ratione maris & fœminæ in plantis atque inibi Plinius illustratur. Vlysses cur dicatur τόραξ, seu coruus.

Cap. XXXIIII.

LOngioris aut breuioris vitæ discrimina esse bifaria, proditum ab eminentissimis est. Sunt enim animalia quædam, quæ vitæ compendiuntur longioris per totam speciem, sicut homo: diutius enim viuit hic, quàm equus. Alia verò sunt, quæ inter se differunt. Nam inter homines habentur, quorum spatiosior vita est, quod ipsum duabus de causis contingere potest: altera promitur ex constitutionis ratione: ex regionum diuersitate altera. Qui in regione agunt calida & humida, vel temperata, proculdubio longiora sortiuntur vitæ spatia, sicuti Aristoteles arbitratur, quam qui in frigida. Præterea qui sanguinei sunt, annosiores degunt. Existunt enim calidi & humidi, quibus vitam consistere maximè deprehenderunt scientissimi. Melancholici verò ratione diuersa commoriuntur velocius: suntque prorsum oligochronij. Neque credendum, magnitudinem corporis vel paruitatem, esse diuturnioris vitæ causam. Equus enim breuioris est vitæ, quàm homo, & insectorum multa sunt *ἐπέτεια*, hoc est annuum tantum tempus degentia. Neque item plantæ animalia exsuperant vitæ longitudine, quando inter ipsas annuæ sunt pleræque. Neque item sanguine prædita superant exsanguia, quoniam apes multa præcellunt quæ sanguinem habent: nec rursus exsanguia, sanguineis diuturniora. Etenim quæ malaca vocantur, epetia quidem sunt, sed sine sanguine. Neque in terra degentia, iis, quæ in mari. Nam ex terrestribus multa vix annum implent. Et in mari quoque pleraque sunt vitę breuioris. Nam mollioris duriorísque testæ animalia breue admodum durant tempus. Verum, vt ratio euidens proruatur effectus huius: ita omnino coniectandum videtur, vt veterum pręteream sententiam, statuentium, fellis priuationem videri longioris æui argumentum. Omne animal est calidum & humidum. & quod sit calidum, hinc peruincitur: Omne enim viuens alimento indiget: alimentum in principio contrarium est, in fine simile. Vnde necessarium videtur, id à principio aliquo intimo commutari. Hoc autẽ non aliud est, quàm calidum. Proinde, omne viuens caliditatem habet. Sed calidum sine humido nequit consistere: hoc enim est proprium calidi subiectum. Propterea, quod viuit, vtrunque

A habeat necesse est: his enim vita constat. Senectus verò, quæ corruptioni proxima est, frigida est ac sicca. Amplius verò corrupta iam, & mortua. Porrò quia senescentia exsiccantur assiduè ac necessario. Siquidem calidum assiduè in humidum agit, ac diuexat illud, simúlque seipsum. Nam humido corrupto per accidens, & ipsum flaccescat, necessum videtur. Vitæ longioris caussa agnoscitur prima, si genuina humectatio talis fuerit, vt non facilè arescat exteratúrq; ab intimo

B calore. Proinde pinguia longioris vitæ sunt. Nec facilè computrescunt. Illud enim pinguedinis proprium, vt partes agglutinet, quia viscidi habet multum, & inde aeris quoq; plurimum, pingue enim aereum est. Aer autem sic se habet ad aquam & terram, vt ignis ad omnia elementa. Qui illorum respectu imputrescibilis est. Itaque & aerem respectu aquæ & terræ nescire putredinem, certum est. Deinde si humectum hoc non pingue solum, verum cum calore compari fuerit copiosum, consequetur ratio secunda

C diuturnitatis vitæ. Nam si humidum proportionem non habet ad calidum, largitate sua & redundantia illud præfocabit, vel ipsum concrescet. Propterea inquit Aristoteles *Δύο γὰρ τὰ αἴτια, τό τε ποσὸν καὶ τὸ ποιόν*: id est duę enim causæ sunt, quantum & quale: quod est, multum esse quidem, sed non extra proportionem. Qua ex causa, inquit, homo diuturnitate viuendi multa præcedit animantia. Quibusdam verò animantibus

D humidum inest pingue, indéque duo proueniũt. Nam eiusmodi humectum non exsiccatur facile, quod iam diximus. Rursus nec facile frigescit, quum pingue aereum sit. Aer verò calidus: quod verò calidum est, non ferè concrescit, immóque nec pinguitudo. At in quibus fuerit aquaticum humidum, vitæ proculdubio sunt breuioris. Tale enim humectum crassius est frigidiúsque, immóque etiam concretioni obnoxium. Cæterum ex iis quæ iam nobis exposita sunt, euidentius illa

E pernoscuntur. Quum sit genitale semen superfluitas digestionis tertiæ, etenim calidum percoquens plus sæpe digerit, quàm ad nutricationem videatur necessarium & augmentum, idq; superfluum fit semen: quæ frequentius coeunt, breuioris sunt vitæ, & maturius senectute conficiuntur. Nam quum superfluum eiusmodi intemperantia coitus egestum fuerit, id demum emittitur humidum quod nutrimento destinatum à natura fuerat, vnde exsiccatio consequi-

F tur. Inde fit, vt muli equos exsuperent viuendi diuturnitate. Itémque vniuersim fœminæ mares, quia plus hi egerant vrinæ genitalis, quod & in passeribus perspicuum est. Alioqui quum sit mas calidior fœmina, & vitam longiorem sortiri eum, non dissimile veri est. Quam rem & in plantis intelligimus, etiam si impropriè masculus & fœmina dicuntur in iis. Masculus siquidẽ propriè est, qui in aliquo generare potest: fœmella, in qua generari potest: qua ratione ma-

G sculus & fœmina esse in plantis non queunt. Ea tamen distinguuntur appellatione, quòd quædam illis insint masculorum proprietates & fœminarum. Nam quia masculus maioris est virtutis vt plurimum, quàm fœmina: ideo planta, cui maior vis adest fructus promendi, masculi id-

depta nomen est: cui autem minor, fœminæ. Et Ammianus Marcellinus maritari palmas tradit, ac sexum facile discerni quin & fœminas concipere marium illitas seminibus, adeóq; inuicem oblectari, vt enixius sese appetentes, ne proflatu quidem validiore auerti queant. Hæc verò ideo exsequuti sumus, vt Pliniana eruditio amplius innotesceret: sic enim Naturalis historiæ libro tertiodecimo legimus: Arboribus immo potius omnibus quæ terra gignit, herbísque etiam, vtrunque sexum esse, diligentissimi naturæ tradunt. Quum tamen Aristoteles libro De animalium generatione primo, marem à fœmina non separari in iis scribat. At Dioscorides Syluæ medicinalis libro secundo: Anagallidis, inquit, species duplex, flore differens: quæ enim cyaneum habet, fœmina dicitur: quæ phœniceum, mas. Quin & De stirpibus libro tertio Theophrastus: Arborum, inquit, differentia publica est, qua fœmina másque distinguitur: quorum alterum fructiferum, alterum sterile aliàs est: vbi verò ambo fructifera, fructum meliorem præstat fœmina: nisi forte mares eas libeat vocare: sunt enim quibus ita videatur. In Asclepio autem Mercurius, Deus: inquit, vt omnia, v-

A trinsque sexus fœcunditate plenissimus, semper voluntatis suæ prægnans parit, quicquid voluerit procreare. Ampli' Hexaemeri tertio cum magno Basilio Ambrosius: Est etiam, inquit, quod mireris: nam ipsis sexus pomis inest, inest arboribus sexus discretio: quippe palmam videas, dactylos quæ promit, plerunque ramos proclinantem suos, seséque submittentem, ac concupiscentiæ & amplexus speciem quodammodo

B arbori prætendentem, quam marem palmam nuncupant rusticorum pueri. Palmam igitur illam fœminam intelligunt, quæ sexum subiectionis specie confitetur. Quo sanè argumento agricolationis periti ramis eius dactylorum, vel masculæ palmæ semina prætruentes, veluti perfunctionis sensum infundunt, ac expetiti concubitus exhibent gratiam. Quo affecta munere surrigitur denuo, ac planè hilarior comam pro-

C tollere animaduertitur. Verum quia de vitę diuturnitate loquuti multa sumus, sciendum, Vlyssem ab Lycophrone coraca dici, hoc est coruú, διὰ τὸ πολυχρόνιον, quoniam ætate iam fessus interiit, ab Telegono interemptus, quem ex Circe susceperat: cuius rei vel Oppianus comme-minit.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS LECTIONVM ANTIQVARVM LODOVICI CÆLII PATRVI, AD Dominum Antonium Campum ciuem Rhodigij, Præfatio vigesima-prima.

BEATAM ciuitatem, quæ sapientum consiliis rectè gubernetur, doctissimorum antiquorum sententia comprobatum esse, nemo est qui ambigat: quum felicem illam dixerint eius dominis aut philosophantibus, aut philosophis dominantibus: vtpote qui rationabili mentis intuitu inducti, quæque innoxiæ probitati dissona fuerint, proficua sint, an nocua perscrutati, solam veritatis tutelam aucupati confoueant: cuius claritate subiectorum mentes illustratæ, de facili conquiescunt. His libenti adhæsi animo, quos patriæ patres dicere non abnuentes, consequuti eorum iudiciis, vnanimes conquiescunt. Quorum consortio te probissime Antoni Campe ascriptum cognoscens, qui & priuatorum negotiorum factura, & publicorum magistratuum administratione, quibus viros ostendi iudicatum est, apud omnes tantæ auctoritatis haberis, vt eorum animos in te perpensos allexeris, naturali quodam (vt sic dicam) innato impetu, tanto affectu me deuinctum reddidisti, vt tibi semper deditissimus, nihil in me habeam quin in tuæ probitatis commodum cedere destinauerim. quòd & si tenuioris meæ

meæ fortunæ paruitate saginatè tibi palàm facere nequeam antiquum id olfactus adagium, Mola quidem salsa litant, qui non habent thura: in huius certioris certitudinis vadimonium volumen hunc vigesimumprimum literatissimi patrui mei maximis vigiliis primò elucubratum, pòst castigatissimè reformatum, tui inscriptione ædendum curaui. Quod & si munusculum quidem pauxillum sit, tibi tamen gratissimum fore non dubito: qui ab ipso humanioris literaturæ principia adeptus, talis euasisti, qualem te nunc nostra cognoscit respublica. Id igitur lubenti accipies animo, méque tibi deditum, doctissimique tui præceptoris nepotem fouendum cura. Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui vicesimusprimus.

Cur sexus vterque minus in plantis distinguatur. Cur Iupiter dicatur mas & fœmina. De Proteo nonnihil. Iupiter physicus qui. Cur Herceus Iupiter oculorum trium. Iupiter imperator. Pentapylon Iouis. Arbores in quo similes habeantur insectis, & quo differant. Insecta cur si dissecentur viuant, sed non diu. Cingere arborem quid sit.

Cap. I.

CÆTERVM quia huc producti sumus, cum Platonicis ita possumus contemplari. Masculina virtus & fœminina, id est generandi, & concipiendi, quæ in animalibus sunt discretæ, coniunctæ in plantis sunt in eodem plantæ corpore, ob hoc duntaxat, quia natura plantæ ita est inserta communi naturæ, sicuti plantæ corpus communi corpori. Vis autem masculina & fœminina ad naturam pertinentes coniunctæ sunt in vniuersali natura, quamuis in aliis separatæ. Sicut visus, vbi perfectus est, vim perspicacem habet, cum illuminante coniunctam: similiter intellectus. Sic Orpheus naturam mundanámque Iouem marem vocat & fœminam, eodem modo & Mercurius. Hac ratione aeris animam Iouem Iunonémque appellant. Nam & physicum Iouem, quum dicebant, vti prodit Theon, aera intelligi volebant, quando, vt astruunt Stoici, hic est, ὁ δι' ἁπάντων διήκων, id est per omnia commeans. Hunc & Protea dixere nonnulli, quod innuit Homerus, quum ait,

Γίγνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον,

A Καὶ πῦρ.

Est vtique hic omnium fons. Sed redeo vnde sum digressus. Animam terræ non solum Cererem, dicunt, atque Vestam: sed etiam Plutonem cum Proserpina coeuntem. Sic verò hæc allegoriam habent, veluti & illud, Iouem tribus insignem oculis, quorum vnus modò foret in fronte, reliqui vti assolet, Priamo fuisse patrium Deum, id est ἑρκεῖον, in aulæ hypæthro, id est subdiali portione, ad cuius aram capto Ilio de-
B fugerit: quod Pausanias scribit. Eius simulacrum est mox Argos tralatum à Sthenelo Capanei filio. Trium oculorum ratio prouidentiā continet triplicem: nam cælo imperare creditur, sed & apud inferos ab Homero, Ζεὺς καταχθόνιος dicitur καὶ ἐπαινὴ Περσεφόνεια. At Æschylus Euphorionis etiam in mari Iouem vocat. Illud commonuero, esse qui Hercium Iouem non à vallo, intra quod coleretur, nuncupatū astruant, vti ferè creditur, sed ab arcendo, quoniam mala
C putaretur arcere, proindéque flatilem non admittere. Hercion pro domo accipi, adnotauit Sophoclis interpres. Nec obiter præteriero, ex Prænestina vrbe transuectum Iouis imperatoris signum, inque Vrbis regione octaua collocatum. Sed in Palatina regione Pentapylon Iouis arbitratoris fuisse legimus. Sed à diuerticulo repeto fabulam. Coniunxit verò natura sexum vtrunque in arbore, quia nequit hæc ad aliam coeundi gratia progredi: quamuis alibi alter
D præualeat, tuncque appropinquare plantas necesse est. Verum quia in vitales rationes volentes incidimus, id obiter insertum huic parti attexemus. Plantas eatenus consimiles entomis videri, quatenus vt entoma, siue insecta intercisæ viuunt. Eius ratio, inquit Thomas, reddi potest, quoniam eis insit anima actu quidem vna, po-

Digitized by Google

tentia verò plures. Hoc tamen differre deprehenduntur, quod entoma præcisa confectáque viuunt quidem, sed non perdiu: cuius ratio euidens. Nam si perdurare diutius deberent, organa illis diuersa forent necessaria, vt os & stomachus: quod non fit. Neque enim habere possunt in qualibet corporis portione principium, quo nutrimentum admittant: immóq; nec perseuerare dissecta diutius queunt. At plantæ recisæ viuunt diu, quoniam in qualibet feret parte potẽtia & virtute germen habent ac radicem. Hoc verò in nodis fit, propterea durant, quia trahere alimentum valent, gignunt quoque, quum germinandi insita sit vis. Cingi arborem obiter intelligi voluere antiquiores, vbi quis nocumenti proposito per ambitum delibrasset corticem, quo intermoneretur planta.

Climactericos annos à Ptolemæo haudquaquam probari.

Cap. II.

SCribit verò in Noctibus Atticis Gellius, obseruatum in multa hominum memoria expertúmq; senioribus plerisque omnibus sexagesimumtertium vitæ annum cum periculo & clade aliqua venire aut corporis morbique grauioris, aut vitæ interitus, aut animi ægritudinis. Hunc item annum appellari tradit climactericum, id est gradarium vel scansilem. Cuius mentionem quoque in Epistola ad Caium Nepotem Augustus fecerit. Proinde vitæ breuioris vnum id esse argumentum, colligunt ex doctioribus plerique. Siquidem auctor Iulius Maternus est, propterea sexagesimumtertium annum ætatis præcipuè videri periculis insignem: quoniam numerus vterque, septem & nouem, qui decretorij maleficique sint, & ad vitam succidendam pollentes, in vnum quasi confluant: nouies enim septem, & septies nouem sexagintatres efficiunt. & ob id climactericus præcipuè annus is vocatur: qui à septimo incipiens, vitam hominis quasi per gradus quosdam agat. Ita & quinquagesimusquartus. & alij minores climacterici nuncupantur, quoties aut per septem aut per nouem consurgunt. Ad ipsa porrò hæc respectare Senecæ illud videtur ex septimo De beneficiis: Sic, inquit, in hoc studio multa delectant, pauca manent: licet nescias, quæ ratio Oceanum effundat, ac reuocet: quare septimus quisq; annus ætati signum imprimat. Cæterum illud grauissimè adnotandum, altiúsq; omnino menti imprimendum, summis quidem viris rationes hasce numerales arrisisse plurimum, propteréaque plurium voluminibus insertas. At astrologorum princeps Ptolemæus, atque in ea decuria prudentissimus, ex asse placita eiusmodi reiecisse atque allisisse animaduertitur. Quando sua se dogmata perscripturum pollicitus, id se præstaturũ ait, nõ per partes & numeros inefficaces, & causæ rationem non habentes, quæ superfluè multi, nulla ad persuadendum ratione fabulantur. Nam quum numeros dicit, dodecatemoria significare deprehenditur, & qui climactericos annos ex numerorum obseruatione

A sola conficiunt, vt enneadicos & hebdomadicos.

Quibus constet sanitas, quibúsve consurgant morbi. Cur tam longæui ante diluuium. Cur Cyrnij macrobij. Mellis præstantia in producenda vita. Democriti historia. Manna quid. Proegumena in morbis quid, & catarchonta: item accessio, & paroxysmus. Hygienus qui. Item gymnastes, ac pædotriba.

B

Cap. III.

SAnitatem, Alcmæon scribit, isonomia contineri, hoc est æquabilitate facultatum quarundam, humecti videlicet calidi, sicci, frigidi, amari, dulcis, & id genus aliarum. Quòd si monarchia se in his ostentarit aliqua, tunc verò cooriri morbos, & mox consequi interitum. Diocles ægritudinum plurimas innasci, ex elementorum in corpore anomalia scribit, καὶ τῆ καταστάσει. Erasistratus in alimenti copiam & cruditates corruptionésque morborum causas reiecit, quippe moderationem & αὐτάρκειαν, id est sufficientiam esse sanitatem. Obseruatum in Galeni thesauris, Similarium quas vocant partium sanitatem, calidi, frigidi, humidi & sicci symmetria constare: quod verbum Latinè commẽsum dicas, vel etiam conuenientiam. Instrumentalium verò, similarium coaptatione ac responsu, numero, magnitudine, figura. Vbi verò instum ac summum incrementum, id est (vt nuncupant Græci) ἀκμὴν, indepta fuerint corpora, mox arescentibus nimio plus vniuersis, reddimur planè macilentiores & rugosi quoque. Qui sanè status animalis appellatur senium: cuius analogum in plantis dici αὔανσις solet, siccitate moriens & ipsa. Quæ genitis interitum præstruit insita vi. Est & alterum ex substantiæ ipsius fluore, ob caloris potestatem inductum exsuperans malum ac ineuitabile: vnde citra docentem ingenerantur cunctis escæ ac potus desideria, instaurandis quæ per momenta euanescunt. Sicca restituit cibus, humecta verò potus. Accedit his spiritus reciprocatio & arteriarum pulsus, quis aeream igneámque substantiam insigniter confouemus. Et vnus hic quidem tuendæ sanitatis scopus: nam alter excrementitiæ feculentiæ spectat egestionem. Cæterum de iis alibi fusius. Stoicorum scholæ calidi defectu obrepere senium autumant. Æthiopas anno tricesimo consenescere, Asclepiades arbitratur ex ambustione solari. Nam frigoris ratione diuersa, in Britannia ætatis anno centesimo ac vicesimo senium contingere. Obstipari siquidem in iis locis corpora, obseptúmque seruari genuinum calorem, qui euanescat in Æthiopibus, solis vi laxatis eorum corporibus. Sed cúrnam adeo longæui ante vniuersalem terrarum inundationem homines fuisse narrantur? A Christianis theologis eius rei rationes promuntur aliquæ: corporibus quippe bene compactis parentum primorum, tam longæ ætatis beneficium præcipuè ascribendum, rentur. Quæ temperaturæ bonitas quo abierit longius, eo degenerarit magis. Consequebatur & victus moderatio insignis, necnon alimenti præstantia. Cui à diluuio multum accesse-

Digitize

accesserit prauitatis, quoniam dilutiora euaserint omnia, terræ item ex Oceani salsedine vberi fertilitate corrupta. Suppetebat porrò principibus illis viris omnifaria herbarum, fructuũ, lapidúmque scientia, quibus produci vitam in immensum salutari temperamento, ac inenarrabili ope tunc potuisse, non ferè dissonum vero est. Aderat & benignior clementiórque syderum aspectus, quem motus rotata vertigo annorum serie numerosa demutarit. Sed astuit in primis sapientiæ diuinæ prouidentia sagax incolpabilisq;, ea maximè ratione mortalis naturæ incrementa procurantis. Auctor Athenæus scribit, Cyrnios qui Corsicam incolant, ideo esse macrobios, siue polychronios malis dicere, hoc est longæuos: quoniam mellis cibo vtantur assiduè, quod apud eos in buxo natum (vt Bibliotheces sexto scribit Diodorus) habetur copiosius. Et interrogatus Democritus, quonam pacto sanum quis possit agere: Si interna, inquit, melle rigaris, olea autem extima. Quin Pythagoræ consectatorum mensa pane constabat melléq;, sicuti prodit Aristoxenus. Ille verò ipse Democritus, quũ ingruerent Thesmophoria, ne domum funestaret, rogatus, dies aliquot vitam produxisse dicitur sola mellis anaphora, id est euaporatione: quanquam alij calentium panum odore id factum malunt. Alioqui melle oblectatus assiduè philosophus is in annum centesimum nonumq; fati distulit diem. Non prætereundum verò, quod in sanctis literis nuncupatur manna, dici à Græcorum scientissimis aeromeli, ceu aereum intelligi mel voluerint. Propterea sic finitur, ἡ ἄνωθεν χορηγουμένη τροφή. Dicitur & angelorum panis, ceu ab angelis suppeditatus. Sunt qui amblision vocent quoq;. Manna esse rorem, scribit Auicenna, qui fiat diuersus pro excipientium rerum qualitate. Mel deniq; diis est ac hominibus gratum, quòd in altaria fauus venit: & mel ad principia conuiuij & secundam mensam administratur. Illud fuerit auctarium ex Therapeutices primo: Morborum causas in ipso concinnatas coortásq; animali [illegible] nuncupari: sicut extrinsecus inorientes, [illegible]. Nec illud relatu indignum: apud Pliniũ ac Celsum dici accessionem in morbis, quam Græci paroxysmum scitè nuncupant, vbi in febre, seu stata fuerit, seu erratica, ab redeunte malo in pugnam irritatur naturæ vis. Compertum id nobis quoq;: eum qui tuendæ sanitatis artem profiteatur omnifariam, ὑγιεινὸς ab Græcis nuncupari: sicut gymnastẽ dicunt, qui ea modò teneat, quæ exercitij sunt. Nam & appellatione ea sic vtitur Erasistrat⁹. Pædotriba verò sic est ab gymnaste diuersus, vti à medico coquus: nanq; e hic betam, lentem aut ptissanam aliàs alia condit ratione, nec tamen quas habeat quodq; eorum vires, nouit satis. At medicus nil horum vti coqu⁹ condiet, verum eius quod fuerit concinnatum, vim edisseret scienter. Itidem gymnastes omniũ planè exercitiorum virtutes ac rationes pernouit. Pædotribam non latent palæstrici motus, latet autem quid eorum efficere quisq; valeat.

An mors vlla dici naturalis possit. Naturale, non vno intelligi modo. Fatum capi pro natura. Virgilij locus explicatur.

Cap. IIII.

QVoniam verò in vitæ vel contractæ vel productioris contemplatione diu iam versamur, inseramus & quæstiunculam fortè doctrinarum mysteriis nunc primum initiatis futuram non omnino iucundam, Sitne mors vlla, quę dici rectè naturalis possit. Ac esse quidem, præclaris magnísque auctoritatibus suffulciri ac comprobari valet. Nam primo Canonis Princeps: Et hæc est, inquit, naturalis mors, cuiq; indiuiduo destinata ratione complexionis primæ ad metam, quam suapte vi continet ad intimam humectationem conseruandã. Idem apud Aristotelẽ in libro De morte ac vita, non incuriosus lector cõperiet. Sed & primo De sanitatis moderamento Galenus, cap. 1. duas esse naturales corruptiones scribit, quas productorum corporum nequeat vllum euadere: altera est, quòd arescimus perpetuo: alteram substantiæ effluxus incessanter genuini caloris vi conficit. Verum enimuero argumentari aduersum hæc modis aliquot planè licet. Ac primum quidem, quod Aristotelis testimonio in Moralibus, est vltimum terribilium mors: proindéq; haudquaquã naturalis: quippe quod naturale nuncupatur: amicum quippiam & conueniens insimul amplecti videtur. Porrò si dicitur morbus, corporis habitus contra naturã, quanto id de morte constitui probabilius potest? An non vitam dicimus naturalem? id si est, mors contra naturam erit, velut contraria. Deinde si præter naturam senectus, eo amplius mors ipsa. Denique si esset homini mors vlla naturalis, esset nimirum secundum naturam, aut ratione formæ, aut ratione materiæ. Siquidem in formam & materiam natura distribuitur, ex secundo Auscultationis physicæ. Verum ex forma non contingit mors, quum sit immortalis anima. Non item ex materia, quoniam & hæc ipsa perseuerat eadem sub vtroque transmutationis termino. Cæterũ, vt ambagiosæ quæstionis discutiatur nubilum, scire oportet, non vno tantum modo dici naturale. Nam quandoque vt artificiali oppositum intelligi necesse est: cuiusmodi est ex materia & forma cooptatum corpus, quæ naturæ dicuntur, quod in se habet motus & status principia: sicuti legitur in secundo De auscultatione physica. Alia item ratione nuncupatur naturale, vt aduenticio obiectum, siue post generationem cõparato, quod Moralium secundo innuit Aristoteles, quũ ait, Nullum eorum quę naturaliter existunt, aliter insuescere. Et septimo eiusdem tituli volumine, Facilius est, inquit, consuetudinẽ immutare, quàm naturam. Ideo nanque & consuetudinem demutare difficillimum est, quia naturæ similis est: sicut canit poeta Euenus. Tertio modo dicitur naturale, quod rei necessarium est, cui naturale traditur: ad eámq; materialis, formalis aut finalis causæ habitudinem possidet: qua ratione medicorum peritissimi, res naturales septẽ prodidere. Quarto modo naturale aliquid intelligimus quod cuipiã congruit, vt sit, vel vt conseruetur. Sic enim esse naturalẽ equis auenam pronuntiamus, & locum locato. Postremò naturale est, quod necessario rei na-

turam consequitur, cuius est, ita quod in ea existentiæ suæ principium habet. Huic verò naturali violentum ex aduerso constituitur. Qua ratione, vt est Meteororum quarto, putrefactione esse naturalem colligimus, ambustionem verò violentam. Quin in libro De marasmo, senium à Galeno secundum naturam constituitur: Nec tamen, inquit, sicuti connutricatio & crementum: sunt enim hæc naturæ opera, senium verò non opus, sed affectio consequens necessario. Quando animantium nulla in lucem produit vitalem senectutis nescia. Proinde secundum naturam obuenire statuitur, vt quę necessariò consequatur omnia, quę à natura dispensantur. Quo sanè modo & mortem esse naturalem, colligi potest: quæ inest homini ex materia physica iam potestatibus animæ subseruire amplius nequeunte. Quam quidem materiam esse corruptibilem scimus, nec manere eandem sub vtraq; transmutationis meta: sicuti manere hylen, prudentissimi naturæ rerum comprobarunt. Hanc verò moriendi naturam etiam fatum dicimus. Nam & quinto Auscultationis physicæ Aristoteles fatalem nuncupat generationem, quæ ritu fiat naturæ. Hinc Virgiliani carminis discutitur nubilum ex quarto Æneidos,

> Nam quia nec fato, debita nec morte peribat.

Quippe quod secundo loco positum est præcedentis expositio videtur, qui mos est Virgilio vel frequentissimus. Quid enim est fatalis mors, aliud quàm debita & naturali proueniens discrasia? Sunt quibus tripartita Seruij distributio amplius arrideat: fatalis, naturalis, fortuita: quãdo & Cicero ait, Multa mihi imminere videbantur præter naturam, prætérque fatum, quem locum perpendit Gellius, sed ita, vt incertiores simus quàm prius: ipse sic, vt Maronem interpretor. Nam extra fati rationem non esse violentam mortem, quam planè indicabat orator, ex secunda Philippica liquet: Clodij, inquit, te fatum, sicuti C. Curionem manet: quoniam id domi tuæ est, quod fuit illorum vtrique fatale. Audio ab elementariis nostram vellicari sententiam, sed non mirum faciunt, si quando supra ferulam sapere cœperint, quanquam difficillimum sit, incinent illud sibi, alabastrus vnguenti plena nobis putet. Siquidem ex vepreculis extracta nitedula publico excussa bono conatur arrodere.

Aphetica in cælo quæ dicantur ab astrorum peritis, & qui aphetæ: item apheteria quæ sint. Aphaneta stellæ, ac synodicæ, & acronyctæ. Prostheter planetæ, ac aphæretes.

Cap. V.

INter alia quæ haud parum multa suis complexi voluminibus sunt eius addiuinationis sectatores, quæ de syderum ratione concipitur, si modò concipi vlla potest: obseruatum nobis id quoque, quod & arripuimus, quando labor hic noster planè miscellaneus est, ac (vt sic dixerim) congestitius. Esse in cælesti templo loca quædam, Græco nuncupata vocabulo aphetica, carcerum imagine quadam, quas vocant apheterias. Dicuntur verò sic, quoniam inde vitalem auspicemur decursum: sicuti aphetas item appellauere annorum distributores, quos ex apheticis locis putant, quodam velut afflatu, procursum in vitam elargiri, perinde ac à linea certantes emittuntur quadrigæ. Esse verò aphetas Ptolemæi obseruatio arbitratur solem, lunam, horoscopum, partem Fortunæ, & prædominantes in illis locis erraticas stellas. Sunt qui aphetas dici opinentur radiorum emissores, seu iaculatores, aut proiectores. Illud verò ex literis est nostratibus: Apheras quoq; dici Magnesię ciuitatem, facto inde nomine, quod in illis locis Herculem liquerint Argonautæ. Appellant & eodem vocabulo locum prope Athenas, vbi Xerxis primum infeliciter concussa sit classis. Apheteria verò genere neutro machinas obsidendis vrbibus accommodas signant. Aphanetas, id est ἀφανεῖς, vocant stellas id est absconsas, vt quas Solis orbe contegi, manifestum fiat: quo sanè argumento synodicas nuncupant, velut cum sole commeantes. Nam acronyctas intelligunt, quæ tunc oriantur, quum occidat sol. Aphæretas dicunt planetas numerum imminuentes, quando efficiuntur tardiores. Nam ratione diuersa, addentes ad numerum vocant προσθέτας.

Super Hermogene ex Græcis deprompta quædam periucunda.

Cap. VI.

INgeniorum illud præcox genus non temerè vnquam peruenire ad frugem, dictum est à grauissimis auctoribus. Id si alias vnquam, in Hermogene deprehensum maximè est. Cui vix dum pubescenti vim ingenij miram & doctrinam minus peruulgatam, neque ex triuio (quod aiunt) natura indagini adnexa curiosiori ingessit, adeo vt natus annos duodeuiginti artem concinnarit rhetoricen, quæ non citra admirationem omnium atteritur manibus. Nec indignum putarit philosophus Musonius declamãtem præsentia sua honestare. Immo verò nec Marcus imperator, ad quem extant verba illa: sicuti auctor Philostratus est: Venio, inquit, ad te imperator pædagogo indigens rhetor, quem etiamnum ætas moratur. Quo nomine à Marco munifice dimissus est. Cæterum ipse hic ingeniosus adeo, & vltra ætatem disciplinis imbutus expolitúsque, agens quartum & vicesimum annum mente lapsus est, nulla euidenti causa. Propterea Antiochus sophistes ita in eum est cauillatus, ἐν μὲν παισὶ γέρων, ἐν δὲ γέρουσι παῖς, quod nostris verbis est, Hermogenes inter pueros, senex, inter senes puer. Quod & in prouerbium duci potest, de iis quorum ingenia concitata primo, & vegeta deflaccescunt mox, ac veluti bulla euanescunt. Fuerunt & qui vrbanè iocarentur, verè appellasse Homerum λόγους πτερόεντας, quod eos veluti pennas abiecisset Hermogenes. Vixit quidem diu, sed vt vnus ex multis. Memoriæ proditum est, mortui corpore dissecto, cor hispidum fuisse repertum, sed & magnitudine visenda.

Proæ-

Procemio male vti, quid sit: item de Philagro sophiste: item dici procemium pro hymno. A

Cap. VII.

PRocemiis male vti, tralatione pereleganti de iis dicitur, qui negotium quodpiam obituri, initia, & quæ conatum præcedunt, minus vident, aut curant. Sumptum id ex Attici Herodis verbis, quibus Philagrum sophisten repercussit, δοκεῖς μοι, ἔφη, οὐ καλῶς προοιμιάζεσθαι. videris, B inquit, mihi procemiis non bene vti. Illum verò iis coarguebat, quòd parum accuratè auditorum beneuolentiam venaretur, quam esse constat, veluti procemium declamaturo, & sese ostentaturo. Fuit Philagrus hic, Cilix patria, Lolliani auditor, sophistarum vehementissimus, sed & maximè iracundus. Narratur quandoque dormitanti auditori pugnum in malam impegisse. Natura porrò difficilis erat, & minus tractabilis, quæ res nec ipsum fefellit: nam scitanti C amico, quid ita non placeret ei filios tollere, Quoniam, inquit, nec mihi ipsi placeo. Apud Thucydidem dici animaduertimus, ἐν προοιμίου Ἀπόλλωνος, quod ex hymno interpretantur, quando & hoc indicet procemium. Id verò aunotatum ex historia tertia. Ratione porrò haud absimili, epilogo malè vti scitè dicitur, pro eo quod est infeliciter rebus vel dictis coronidem impingere. Nam Herodoto calculum apponente, epilogum dicimus, quicquid factis vel sermonibus D loco vltimo adiicitur, ὥστε τὸν ἐπίλογον ... ἐπιλόγου. Procemium cœnæ legimus apud Athenæum, quo nomine intelligi videntur, quæ inferuntur primum. Ipsum id indicat ferè propoma quoque.

De Aristide Adriano. Qui dicantur vomentes. Scomma in Philippum.

Cap. VIII.

ARistidem patria Adrianum ex Mysia, Eudæmonis filium, proditur, dicendi copia E & vi expressisse Marco imperatori, vt Smyrnam motu terræ ac hiatibus labefactatam, & funditus penè euersam restitueret: cum monodia, hoc est oratione querula & flebili frequens eliceret suspirium, mox verò etiam lachrymas, ac demũ intulisset, ζέφυροι ἐρήμην αὐτὴν καταπνέουσιν, hoc est, desolatam perflant Zephyri. Erat quandoque in F Ionia imperator Marcus, necdum Aristidem nouerat. Euocatum ergo ad se ita interrogare perrexit: Quando, inquit, te audiemus? Hodie, ait ille, proponas, cras verò audias, οὐ γάρ ἐσμεν τῶν ἐμούντων, ἀλλὰ τῶν ἀκριβούντων. hoc est, non ex vomentibus sumus, sed ex eorum numero qui accuratè dicunt. Vomentes verò intelligebat, qui extemporali vterentur oratione. Ad quam quum minus ipse procliuis foret natura, vt assolet, rem totam vt incuriosam aspernaba- G tur irridebátque. Hic porrò Aristides scommate Philippum lacessere, non expauit: quum Arimaspos μονομμάτους, id est vnoculos illi cognatos dictitaret.

Vomentes item qui dicantur. Pompeij scomma in Marcellinum. Vomitus ratio. Drimyphagia quid. Cotabissare. Lecanion. Lecane. Lebetion. Scapha. Ecbolia, & phtheria, item emetica.

Cap. IX.

SEd enim scitu non iniucundum, vomentes dici non hosce modò, de quibus facta nobis mentio est, verùm & luxu item diffluentes eodem intelligi verbo, vt qui repletione nimia vomere sæpius cogantur. Digni prorsum hoc nomine, qui in morem pinus exterantur, sicuti Lampsacenis olim esse interminatum Crœsum, Græcis credimus, ni veternum primo quoque excutiant tempore. Scitissima est Pompeij ad hoc ipsum sententia. Nam dissidente illo apertius iam cum Cæsare, Marcellinus ex iis vnus, qui essent ad honestiorem locum à Pompeio producti, eum in senatu proscindere grauius cœpit, vt qui Cæsaris partes mutato consilio, foueret. Quo nomine commotior Pompeius, Nónne erubescis, inquit, ô Marcelline, dum honestè minus de meis rebus loqueris? An excidit, Opera mea ex muto te vocalem factum, ἐκ δὲ πεινητικοῦ ἐμετικόν, hoc est, ex famelico quoque vomitorem? Certè qui auidius in dies epulis distenduntur, & vltra quàm genuinus stomachi calor perficere queat, infarciuntur, aut quotidianam cruditatem Laconicis excoquunt, aut vomitu leuant, aut catharticis extrudunt. De vomitu, primo Canonis Auicenna: Quum, inquit, vorandi assiduitate repletio superfluxerit, aut eius quod est in stomacho quispiam inundauerit motus, ad vomitum est festinandum. Sed & alibi Princeps idem: Hippocrates, inquit, vomitum collaudauit quot mensibus per biduum non intercisum, vt sequenti educatur, quod priore haud quieuit. Hac autem ratione sanitatis pollicetur securitatem. Sed frequentius hoc agere, arbitratur malum. Nam & Rasis quarto Almansoris: Vomitus, inquit, admitti frequenter haudquaquam debet, inde nanque stomacho insigne infertur nocumentum, quippe cuius virtus destruitur. Rarenter si fiat, approbatur vel Galeni auctoritate, quarto De vtilitate particularum. Sed & Rasis idem post nimiam cibi ingestionem fieri suadet, aliàs durum esse ait. Alibi verò vomitus temperati hæc recesset emolumenta, in primis expurgari stomachũ scribit, digerendi facultatem effici auctiorem, corpus detergi ac nouari, caput cum sensu leuius fieri, visum acui. Plinius vndecimo Naturalis historiæ: Vomitiones, inquit, homini ad hæc in remedium excogitatæ, frigidiora corpora faciunt, inimicæ oculis, maximè autem dentibus. Cornelius Celsus Medicinæ primo, Vomitum quotidianum ei qui valere ac senescere optarit, reiiciendum commonet: nam & Asclepiades in volumine De tuenda sanitate, vomitum exclusit: offensus puto eorum consuetudine, qui quotidie reiectando vorandi facultatem moliuntur. Nã plerique (vt censoriè queritur Seneca) vomunt, vt edant: edunt, vt vomant: epulas quas toto orbe conquirunt, nec concoquere dignantur. Et alibi idem auctor: Quid enim, oro te, liberale habent isti ieiuni vomitores, quorum

corpora in sagina, animi in macie, & veneno sunt? Plutarchus porrò vomitus & alui ductiones medicaminum vi, esse scribit κακὰ παραμύθια πλησμονῆς. id est, mala repletionis solatia: certandum potius ὑδροποσίας καὶ ἀσιτίας, id est aquæ potu ac inedia, decurrendum πρὸς κλυστῆρα, id est ad clysterem. Medicamenta verò esse veluti ecbolia & phthoria, quibus intemperantes muliercula partum abigant, vt impleantur denuo & Veneriis perfruantur deliciis. Illud non transiluerim, esse Græcis drimyphagiā, quum ciborum acrementa, siue (vt ait Palladius) acredines quæruntur, quibus obturbetur stomachus, atque ad vomitum fiat procliuior. Emetica verò censentur, id est ad vomitum propensiora, quę sunt εὐρυστήθη, id est pectoris lati. Ex grammaticorum verò thesauris illud est, Bene potos quosdam vomere consuesse: id nonnulli κοταβίζειν dicunt, siue cotabissare. Vas eiusmodi negotio accommodum dicitur lecanion, item lebetion. Sed & scapham nuncupauit in Anagyro Aristophanes. Lecanion & delicatus dicitur cibus. Lecane peluim indicat. vnde illud parœmiodes in Lucullo apud Plutarchum, λεκάνη δελφῖνα οὐ χωρεῖ, Delphina peluis non capit: vtimur innuentes re pretiosa quem videri indignum. Sicuti apud Seleuciam superbè pronuntiauit rhetor Amphicrates, quū amplius rogaretur, artis suæ documenta inibi promeret.

Nil prorsum corpori indulgendum voluptatis nomine. Iuliani imperatoris historia. Sophoclis dictum. Carcerem instruere, quid sit. De Platone, Pythagoreis, & Plotino, & Agesilao.

Cap. X.

PLato non minor bene viuendi, quàm sciendi magister, Tantum, inquit, corpori indulgendum, vt philosophiæ ministerium præstare possit. Nam & apostolus Paulus ille celebratus magister gentium, Non oportere, ait, nos prouidentiam aliquam corporis habere voluptatum nomine. Quoniam qui curiosius intentiúsque illi vacant, animam verò cuius est imperare proprium, despectui habent: nil admodum ab iis diuersi videntur, qui vt organa quàm optima habeant, summo studio conquirunt: artem verò, cuius gratia comparantur, negligunt. Quamobrem, inquit magnus ille Basilius, ratio diuersa potius seruanda. Nam castigare corpus, & compescere illius impetus, vt immanem quandam belluam, oportet, & eiusdem aduersus animam temerarios motus rationis habenis compescere: nec voluptatibus frena remittere, animæ curam prorsus abiiciendo, ne instar aurigæ, Impetu equorum & violentia rapti feramur in præceps. Nam imperator Iulianus, qui in Persica interiit expeditione, turpissimum videri pronuntiauit, animæ præditum excellentia, corporis gaudia captare. Quod ab eo dictum verissimè inde abundè liquet, quoniam ab coniugis interitu Veneriis prorsum abstinuit, ceu attentius obseruaret. quod de Sophocle apud Platonem legimus, lætari cum iam senescentem consuesse, quia præ rabidi tyranni tendiculis euasisset. Mensa verò, vt somni parsimoniam non memorem, adeo vtebatur tenui, ideóque admiranda, vt videretur alioqui ad inopiam recasurus. Aristotelis decretum est ex Moralium secundo, In vniuersis ab voluptate cum primis cauendum, quando de ipsa incorrupti haud iudicamus. Proinde vt Troiani senes, inquit, erga Helenam sese habuerunt, sic & nos ad voluptatem ipsam esse affectos decet, passimque illorum vti vocibus: hoc enim pacto ab ea secreti minus delinquere comperiemur. Propterea Pythagoram ferunt, quum audisset quendam ex familiaribus, cibis exercitationibúsque, vt pinguis fieret curare, dixisse, Non cessare illum molestiorem sibi carcerem instruere. Quæ res cedere in prouerbium potest de iis qui teterrimi mancipij, vt sic dicam, saginæ intenti nil omnino suspiciunt, vel prospiciunt: sed proni, velut pecora, terrena modò meditantur & cogitant, tanquam quod supra nos est, nostræ omnino curæ non sit, optiméque cum illis decidat fortuna, si numerosis & fumantibus patinis titillatur relanguescens appetitus, distenditur venter, Sardanapali obuoluuntur plumis, anima voluptatum congerie remollita fatiscit. Neque venit in mentem, Platonem, quum corporis habitudine vteretur nimium prospera, quæ veluti vitis luxurians foret resecanda, Academiam insalubrem Atticæ locum delegisse, qua quod redundans nimiúmque sentiebat, loci intemperie supprimeretur. Quid quod peritissimi ex medicis astruunt, summam corporis valetudinem esse periculosam? Ita profectò est, corpus hoc animi pondus ac pœna est, premente illo vrgetur, in vinculis est, ni sapientiæ studium accesserit, & illum respirare naturæ rerum spectaculo iusserit, ac à terrenis dimiserit ad diuina. Equidem maiores sumus, & ad augustiora geniti, quàm vt corporis nostri mancipia simus, quod non aliter inspectare decuerit, quàm vt arctius libertati nostræ obiectum, circunductúmque vallum, ac planè loriculam. Huius habitaculi veneficiis imbuti ac deliniti, vt Porphyrius scienter & sensit & docuit, altiore hic opprimimur somno, propterea diuina contemplaturis abstinentiam ab animalibus necessariam arbitratur. Quando & veterum sapientum plerique omnes summa declinabant cura, quicquid animam arctius corpori adnecteret, ac (vt sic dicam) ferruminaret. Vnde notissima Pythagoreorum expetita solitudo ac templorum lucorúmve inhabitatio: & quorundam etiam celebrata occæcatio, ne quid vsquam foret, quod contemplandi suauitatem interpellaret. Tantum aberant, vt corporis saginæ vacarent attentius, qua carcer obsepitur durior. Temperare nequeo mihi, quando huc producti sumus, quin Plotini philosophi sæculo illo singularis sententiam ad hæc maximè facientem, huic inseram loco. Auctor siquidem Porphyrius est, virum hunc summa sapientia, pudore quodam affici solitum, quòd anima eius esset in corpore, proindéque quibus esset ortus parentibus, neque etiam qua patria oriundus, æquo animo narrasse. Idem quinimmo tantopere indignabatur, effigiem corporis tradere pictoribus & plastis exprimendā,

vt quum

vt quum Amelius obsecraret, vt imaginem suam permitteret effingi: Quasi verò, inquit, non satis hanc imaginem ferre sit, quam natura nobis ab initio circumdedit, etiam censes imaginis huius imaginem diuturniorem insuper posteris, vt opus spectaculo dignum, relinquendam. Scribit Xenophon, quod proposito nostro vehementius inhæret, Agesilaum illum magnum & Spartanorum regem, corporis imaginem sibi statui summa vi abnuisse, quum id ei gratificatū irent nonnulli. Cæterum animi elaborare monumenta, nunquam destitisse, quum ita conciperet, Illud statuariorum, hoc suum ipsius esse opus: tursúmque id esse locupletum, hoc autem bonorum. Meminit historiæ in quadam ad Lucceium epistola etiam M. Tullius. Sed redeo ad Plotinum, cuius morientis verba literis planè aureis, & si quid auro reperitur etiamnum pretiosius, perscribenda: quia quid nostrum cuiq; meditandum obeundúmq; sit, summa veritate præscribunt, non duxi per incuriam transmittenda. Nam quum iamiam foret animam acturus, perrexit ad eum inuisendum Eustochius, sicuti ab eodem relatum sibi, Porphyrius scribit: habitabat is Puteolis. Adhuc (inquit Plotinus) te expecto atq; equidem iam adnitor, quod in nobis diuinum est, ad diuinum ipsum quod viget in vniuerso, redigere. spiritúmq; his verbis emisit. Quamobrem omne studium adhibere, vt corpori quàm optimè sit, hominis esse videtur seipsum ignorantis, nec intelligentis oraculum viri magni, Non esse hominem id quod videtur. Nec cuiusmodi sit honesti facies, quæ si oculis cerneretur (vt in Phædro docuit Plato, & est à M. Tullio repetitum) mirabiles amores excitaret sapientiæ. Corpus certè viuentis hominis, quia sit planè carcer, ab Homero semper dicitur demas, sicut mortui soma: quoniam vt docuit Plutarchus, relinquatur ceu σῆμα. Esse autem Plotinum humanis perfunctum, scribit Firmicus, quum per totam eius cutem magnis humoribus nutrita pestis erupit, vt putre corpus, deficientibus membris, corrupti sanguinis more tabesceret, pérque omnes dies ac horas, serpente morbo, minutæ viscerum partes defluerent: & quicquid paulo ante integrum videras, statim confecti corporis exulceratio deformaret, vt sic corrupta & dissipata facie, tota ab illo figura corporis discederet, ac in mortuo (vt sic dicamus) corpore solus superstes retineretur animus.

Homo verus quid sit, ex Platonicorum sententia. Duas esse quodammodo in nobis animas. Valeriani imperatoris virtutes eminentissimæ.

Cap. XI.

QVamuis autem maiore sit opus sapientia, vt quisque nostrûm quid tandem ipse sit, perspicere valeat, & ex vnguibus (quod dicitur) agnoscere: præsertim quod singularis necessaria videtur mentis expiatio, sine qua veluti lippitudine crassiore obseptis obstipatisque oculis vibrans solis lumen pati nequimus. Naturę intima certè pertingere, prorsum impossibile.

A Expiationum verò illa efficax in primis, voluptatum, quas sensus perniciosi satellites prætendunt, contemptus. Tamen in præsentia pro virili promere iam enitar, quæ mihi Platonicorum magistra lectio suggerit, ex qua velut cella quadam proma, mira sæpe nobis sufficitur rerū excellentia. Igitur hominem verum, inquiunt, non esse corpus, illud argumento est, quoniam hoc vtimur vt instrumento. Neq; item est vita corpori propria & adnexa addictáque, quando B hæc nobis est cum brutis quoque communis, & quia nonnunquam huic ratio ipsa, per quam ipsi sumus, aduersatur & imperat. Non porrò quiddam ex corpore & eius vita propria consurgens, hoc enim est animal. Non denique ex anima rationali & viuente irrationali coniunctum, quoniam ex indissolubili & dissolubili vnum confici nequeat. Sed quōd & antea multo fuisse ab Homero vate sancitum, acutè comprobat Plutarchus, hominem esse animam, id est substantiam incorpoream rationalem, ex diuino quidem intellectu existentem, in se verò consistentem, corpori autem non inhęrentem, sed potius assistentem, atque ipsa sui præsentia vitam hanc producentem in corpore, ex qua & ipso corpore compositum animal appelletur. Vita autem huiusmodi animatio, & viuificatio dici debet: communi tamen licentia, illam quidem animam dicimus primam, hanc verò secundam, atque à prima eiúsque viribus secundam, viresque eius orti. In prima quidem ab intellectu ratio, à ratione imaginatio proficiscitur. In secunda, vires quoque tres præcipuæ sunt: imaginatio, id est communis sensus quidem: deinde sensus exterior in partes quinq; diuisus: postremò potentia genitalis, quæ & natura vocatur, generationis, augmenti, nutritionis origo. Porrò non esse animam compositi partem, in libro De beatitudine significat Plotinus, vbi ait, Animam nō esse coniuncti portionem, testatur ipsa eius à corpore sequestratio. Vbi separationem intelligimus duplicem: vnam per moralem philosophiam, qua se à perturbationibus corpori seruientibus segregat: alteram per contemplatiuam, qua se à sensibus & imaginatione seiungit. Debet verò philosophus ad vtentem rationem instrumentum hoc conuertere, vt ei libentissimè pareat, & rationem ipsam ab hoc vsu reuocare, quoad fieri potest, ad contemplandum. Vel id prorsum agere quod Valerianus, de quo quum de censore creando in senatu ageretur, ita pronuntiatum voce omnium vna, scribit Trebellius Pollio, Valeriani vita censura est: Is de omnibus iudicet, qui est omnibus melior: is de senatu iudicet, cui nullum intui crimen potest: is de nostra vita sententiam ferat, cui obiici quicquam nequit. Valerianus vel ab incunabulis tantum non censor fuit: Valerianus in tota vita censor, prudens senator, modestus, grauis, amicus bonis, tyrannorum hostis, criminosorum inimicus ac vitiorum multo magis. Censorem hunc accipimus, imitari hunc omnes volumus, genere hic est primus, sanguine præcellens, vita emendatus, doctrina clarus, moribus insignis, exemplum antiquitatis. Hic tamen talis tantúsque mox imperator ab Persarum rege Sa-

pore infeliciter captus commoratur.

Hominem ab alijs finiri ex anima corporeq; concinnatum. Homo interior & exterior qui sit.

Cap. XII.

ATqui dicat aliquis, videri quidem hæc acutè satis solerterque excogitata, esse tamen præter communem hominum conceptum, quando vt Augustinus scribit, non totus homo, sed pars melior hominis anima est: at quum est vtrunque coniunctum simul, tunc demum consurgere conflarique hominis nomen. Quod tamen & singula sibi vendicent, siquidem communi quadam loquendi lege, illatum conditorio hominem pronuntiamus, corpus tantum intelligentes: rursumque ad cælestia tralatum, aut in barathri supplicia intrusum, dum animam modò significamus. Cui rationi seu consuetudini calculum adiicit etiam scriptura, animam interiorem appellando hominem, corpus verò exteriorem, ceu duo planè sint homines, quum simul vtrunq; sit homo vnus. Significare obscuri⁹ hoc ipsum Eustathius quoque animaduertitur, vbi αὐτὸς inquit, id est ipse, nunc quidem dicitur de anima tantum, nunc de corpore vel mortuo: vt apud Homerum,

αὐτοὺς δὲ ἑλώρια τεῦχε κύνεσσι.

Nunc verò & de vtroque, id est homine composito. Proinde perpendendum amplius, qua ratione dicatur homo ad imaginem Dei factus: & esse item terra pronuntietur, denuóque in terram abiturus. Dici nanq; illud rationalis animæ intuitu, palàm fit acrius inspectanti, qualem De⁹ insufflando, vel (si commodius dicitur) inspirando indidit homini, id est hominis corpori. Hoc autem corporis ratione, qualem hominem ex puluere finxit Deus, cui & animam est impertitus, vt sic concinnaretur animale corpus, id est homo, in animam viuentem. Varro item ille doctissimus, quum animaduertisset, in hominis natura duo esse quædam, corpus & animam, addubitauit primum, an hominis appellati ne intelligi tantum anima deberet, cui ita foret corpus, vt equiti equus: an corpus tantum aliquo modo se habens ad animam, sicuti ad potionem poculum. Mox verò hominem non animam solam statuit, non item corpus, sed quod ex vtrisque consurgit: proinde summum hominis bonum, quo euadat beatus, ex vtriusque rei bonis constare.

Adam & Eua allegorica ex Platonicis significatio.

Cap. XIII.

VErum nec vacantis operæ fuerit, attexuisse huic potissimum loco, qua ratione Mosaicam doctrinam, & velata mysteria Plotinus, Origenes, & Ammonius per allegoriæ acumina secretiora sint interpretati, etiam si facta nobis alibi quoque mentio est. Astituunt enim primum personas duas, hominem ipsum quasi Adam, & humanum animal inde emanans atque degenerans quasi Euam, quæ ex consopito

A Adam tracta narratur: quoniam animal ex se tunc propagat anima, quando ex priore inter cælestes vigilia ad naturalia labens, diuinorúmque oblita iam dormit, & somniat. Proinde túc affundere vitam corpori dicitur, Euæ nomine significatam, quæ & prior errore deuio prolapsa, illius deniq; suffragium impetrat. Quamobrem quum esse traduntur duo in carne vna, duas velut in corpore vno animas rectè accipi posse, arbitrantur. Verum, hæc sint illorum placita, nos
B ne latum quidem vnguem à Christianorum patrum scitis reuellimur.

Argiuo scuto dignus, prouerbium, quam rationem habeat præter Zenobij sententiam. Certaminum festorum præmia varia. Sagma quid. Plutarchi locus explicatur ex Arato. Defenditur lectio in Lactantio grammatico. Scutum sacrum. Sigmata in scutis. Sagmaria. Solenaides. Scutaria fabrica, & id genus aliæ. Cuniculary. Sacos cur dicatur. Scuta gentibus illisa quid indicarent, ac quid peruersa.

Cap. XIV.

ARgiuo clypeo dignus, dicitur ex parœmia, vt Zenobius scribit, de eo qui eximia ob generositatem veneratione sit dignus: idque ex Argiuorum veteri more propagatum, quo honestioribus pueris contribueretur honoris,
D vt scutum gestantes pompam ducerent. Cæterum, quæ fuerint eius rei initia, non ferè traditur. Ego tamen omnem (quod dicitur) lapidem prouens videor aliquid eruisse certius, quod & protinus hisce libellis inspersi. Legimus verò, fuisse Argiuorum regem Enhippum felicitatis miræ, cuius clypeum, qui apud Græcos insigniter rem gessisset, accipiebat, vt per vrbem incedens honestaretur, vnde obrepserit in ignauos prouerbium, cuius etiam meminerit Callima-
E chus. Mentio item & regis & scuti, est apud Papinium hisce versibus:

Celsam subeuntibus arcem,
In gradibus summi delapsum culmine templi
Arcados Enhippi spolium cadit, æreus orbis.

Lego item in Græcis auctoribus, apud Argos celebrari consuesse festa certamina Heræa quæ dicerentur, ac Hecatombæa: in quibus vincenti æneum cótribueretur scutum, sicuti apud Achaię
F Pellenem in Theoxeniis, ac Hermæis chlæna, quam nos lænam dicimus. Apud Marathonem in Heracleis argentea phiala. Quippe hoc genus panagyres passim in Græcia celebrabantur, vti Thebis Iolaia, quæ & Heraclea: Megaris Diocleia: apud Æginam Æacia, & Delphinia. In Geræsto Gerestia propter Neptunum. Amarynthia in Eubœo. Porrò in hac scuti mentione addamus & aliud quod vsui sit legisse: sicuti thecã dici sagma, testimonio Aristophanij interpretis
G in Comœdia cui titulus ἀχαρνεῖς, super eo poetæ versiculo,

Τίς γοργόν' ἐξήγειρεν ἐκ τοῦ σάγματος;

Quis Gorgona excitauit ex sagmate? Nam sage, inquit, id est σάγα, scutum indicat: vnde & pansagia dicatur panoplia, id est armatura. Sagmatis meminit etiam Sophocles,

καλλίστῃ τέχνῃ δ' ἐν ἀργολικῷ σάγματι.

Lactantius grammaticus in Thebaidos nonum: Corythus theca, inquit, arcus solius, sicut pharetra sagittarum, sagma scuti. Quem tamen locum velut repastinatorus quidam, expuncta lectione tum vetere, tum etiam vera (vt constat) sacconiam reposuit, errore manifestario. Sagma inuenies & apud Pollucem Onomastici septimo, καὶ σάγματος ἔλυτρον, τὸ τῆς ἀσπίδος. sed & libro decimo, sagmata iumentorum ex quorundam sententia, Philippicorum quinto inueniri, scribit. Quin & Leuitici quintodecimo: Sagma super quod sederit, immundum erit, quo nomine vel sellam interpretantur, vel instratum, quo mollior fiat sessio: proinde in Hebræo equitaturam haberi. Sagma pro aceruo accepisse Plutarchus animaduertitur in Catonis senioris vita, νῦν μόλις ἐν τελλεῖς σάγμασιν ἔστησαν, καὶ πικρὸν τίμημα. Non prætereundus Plutarchi eiusdem locus in Arato, quem scribit apud Corinthum parasse σάξασθαι μικρά. & mox assuisse εἰς σάγματα: quod capsas indicare interpres est suspicatus. Tradunt Græci, canthelia dici asinorum sagmata, & quæ his imponuntur, texta viminea. In puppibus quoque procurua ligna scænæ gratia struendæ, canthelia vocari. Sigmata scutorum inuenimus apud Xenophontem Rerum Græcarum quarto: ea videntur fuisse insignia elementi figura, quibus vterentur Sicyonij, οἱ δὲ ἀργεῖοι ὁρῶντες τὰ σίγματα ἐπὶ τῶν ἀσπίδων, ὡς Σικυωνίους, οὐδὲν ἐφοβοῦντο. Et mox, φαίνεσθαι ὅμως τὰ σίγματα ταῦτα. Ab sagmate porrò sagmarias dici mulas, animaduertimus. Sagmaria Sudas interpretatur, τὰ βαστάζοντα τὴν ἀποσκευήν, καὶ μετακομίζοντα τῶν ἐπιτηδείων. Equum sagmarium leges apud Lampridium in Heliogabalo. Scuta quædam comperi ab Dione in Macrino dici ἀσπίδας σωληνοειδεῖς, tanquam fistulæ aut aluei præferrent imaginē. Est apud Arrianum scuti sacri mentio, quod de Palladis templo quum detraxisset Alexander, eo semper prælato, prælia inibat. Scutarias fabricas legimus quandoque, sicuti & loricarias, item arcuarias, in quibus sagittæ, missilia, casſides, omniáque armorum genera coaptari conformaríque in exercitu etiamnum asseuerant: vbi, quicquid vsum ex se præstaret commodum, non insuper habebatur, quando & cunicularios nec defuisse, palàm fit, quibus vna ducendi per subterranea cuniculos, Bellorum more, incumberet functio. Scutum Græci quandoque σάκος dicunt, ab Sacis inuentum primo, vti coniectatum grammaticis est. Non prætereundum verò quod in auctoribus est obseruatum, si genibus illidantur scuta prosperitatis videri iudicium plenum. Nam quum hastis feriuntur clypei, iræ documentum est, ac doloris insigne. Verum, si peruersa gestentur scuta, defectionis indicium est vel apertissimum. Porrò scutum hostibus ostentasse, proditionis fuisse argumentum, palàm historia sexta Herodotus facit. Illud verò ex historia superpondium fuerit: ostentabat Aphricano iuniori adolescens quidam affabre compactum scutum, & exquisitius expictum: at is, Decet, inquit, Romanum virum in dextra magis, quàm in sinistra sitam spem putare.

Iouem lapidem iurare, apud Gellium quid sit. Ciceronis locus explicatur ex Epistolis. Priui silices. Priua verbenæ.

Cap. XV.

GEllij ex primo Noctium Atticarum verba hęc sunt: Iouem, inquit, lapidem, quod sanctissimum iusiurandum est habitum, paratusum ego iurare, Virgilium hoc nunquam scripsisse. Quæsitum memini ex me à doctissimis iuuenibus, dum Patauij ista mussitaremus, quid sibi vellet lapis Iupiter apud Gellium auctorem perillustrem & facundiæ haudquaquam exterit obuiæque. Respondi tum pro tempore, arbitrari me loci eius nubilum Sexti Pompeij enarratione discuti clarissimè, apud quem legissem, iuraturos per Iouem, lapidem tenere silicem solitos, eiusmodi ferè verba enuntiantes, Si sciens fallo, qui me despicit, salua Vrbe arcéque, bonis eiiciat vt ego hunc lapidem. Ad quam verborum conceptionem amplius pensitatiúsque inspicienti, allusisse M. Tullium liqueret, Epistolarum familiarium septimo, per maximam interpretum hallucinationem: ita enim scriptum inuenias, Deliciæ vero tuæ noster Æsopus eiusmodi fuit, vt ei desinere per omnes homines liceret: is iurare quum cœpisset, vox eum defecit in loco illo, Si fallo sciens. Meminit T. Liuius ab Vrbe condita libro primo & vicesimo: Eáque, inquit, vt rata scirent fore, agnum læua manu, dextra silicem retinens, si falleret, Iouem cæterósque precatus deos, ita se mactarent, quemadmodum ipse agnum mactasset, & secundum precationem caput pecudis saxo elisit. Sed & alibi Titus Liuius idem huiusmodi iusiurandi formulam latius exsequitur. Verum, si quid etiamnum subsultare videtur apud ingenia lectionis multæ, & id genus quæstiunculis perexercitata, audiant, quæso, Polybium ita subscribentem: Ergo, inquit, Carthaginienses deos patrios iurati sunt, deinde Romani, per lapidem secundum vetustissimum ritum, Martis Quirinique nominibus additis, iusiurandum præstiterunt. Ritus verò lapidis fuit huiusmodi: Fecialis sumpto in manibus lapide, postquàm de fœdere inter patres conuenerat, hæc verba dixit: Si rectè ac sine dolo malo hoc fœdus, atque hoc iusiurandum facio, dij mihi cuncta præstent felicia: sin aliter aut ago aut cogito, cæteris omnibus saluis, solus ipse peream, vti lapis hic è manibus meis decidet. Nec loquutus plura, manu lapidem excussit. Apud Græcos itroborauerat mos, vt iurantes mydrum tenerent: est autem eo nomine ignitum ferrum, fœdúsque tandiu perseuerare comprecarentur, quandiu latuisset mydrus, quem mox in mare deiiciebant. Meminit in Antigone Sophocles. Sed & Callimachus,

φωκαίων μέχρις κεν ἔῃ μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος.

Priuos lapides silices, priuásque verbenas secum fæciales solitos ferre, prodit Romana historia.

Hastarum auctoritatem fuisse veteribus religiosam M. Stera dea. Hasta pura, & præpilata quæ sit. Sceptrum

Agamemnonis pro deo. Tyli ferrei. Hastam & caduceum mittere. Caducei ratio. Quid cerycium & quid ceryces. Seneca declaratur. Praeconum species. Plutarchi locus restituitur ex Pelopidae vita de Alexandri Pheraei hasta.

Caput VI.

HAstas in veteribus memoriis legimus, regij fastigij insigne diadematis loco fuisse, quas dixere Græci σκῆπτρα. Nam & à rerum origine deorum immortalium vice cultas, obseruatum item est. Ex cuius ritus memoria diu quoque custoditum, vt deorum simulacris adderentur. Hinc lectum est, esse in Sicilia vrbem, cui nomen Ægion, antiquissimam quidem & dearum religione celeberrimam, quæ Matres nuncupentur, quarum simulacris tum Meriones, tum Vlysses hastas affixerint, inscriptis etiamnum dicantium nominibus. Scribunt Apollonij interpretes, ab Cæneo adeuntes compullos per hastam iurare: cui, neglecto deorum cultu, preces fundebat, rem quoque faciebat diuinam. Quippe factus elatior, vt scribit Eustathius super Iliados primum, quòd Neptuni munere ex puella vir esset factus, prætereáque inuulnerabilis, & (vt Græci dicunt) ἄτρωτος, in fori meditullio surrectam fixit hastam, próque Deo censeri iussit. Sed & Pheræus Alexander immanis tyrānus ac sanguinarius, quum auunculum Polyphrona peremisset, hastam, qua facinus obierat, coronatam sacrauit, eíque vt Deo rem facere diuinam perrexit, tychona appellās, id est τύχωνα: puto, quòd ictu haud foret frustratus, παρὰ τὸ τυγχάνειν. Locus hic est planè interpellatus in Pelopidæ vita, incuriosè admodum, ne dicam inscitissimè donatus Latinitate. Quin & in T. Liuij historia ab Vrbe condita libro quadragesimo, lectum est, nuntiasse pontifices inter prodigia alia, hastas motas. Et libro primo secundi Punici belli, Lanuuij hastam se commouisse, quam scilicet Iunonis signum tenebat: sed & hastam Martis Præneste sua sponte permotam, idem tradit. Curitínque Iunonem dictam tradunt ab huiusmodi hastæ latione, quę lingua Sabina Curis diceretur: quod Sextus Pompeius refert. Vnde à priscis institutum, vt nubentium caput hasta comeretur, quam cælibarem nuncupabant, quòd sint in Iunonis tutela matronæ constitutæ. Eius certè sigillum in pilo sublatum Plutarchus tradit. Qui auctor itē est, lanceam in regia positam fuisse Martis nomine insignem. Lancea quoque donari solitos, qui in bellis acriter strenuéque pugnantes laudem meruissent. Id ideo institutū Sextus Pompeius refert, quia hasta, summa armorum & imperij erat: quamobrem & captiuos sub ea solitos venire, quos Græci δοριαλώτους καὶ δορυκτήτους vocant. Sicinium dentatum Plinius scribit fuisse donatum hastis puris duodeuiginti. Hastam puram grammatici intelligunt sine ferro. Id enim fuisse præmium apud maiores eius qui tunc primum vicisset in prælio, sicuti scriptum in libris De gente populi Romani: vnde poeta nobilis,

Ille vides pura iuuenis qui nititur hasta,

Donatus puram quidem accipit sine ferro: sed addit, pacis id esse signum, non belli. Præpilatas inuenimus hastas dici, quæ ferreas habent cuspides, quasi præferratas: quamquam & præpilatum sit quoque, quod ferro vtique caret, sed in mucronem tamen est exacutum, vt locustarum cornua, quibus natant. Præpilata videntur Gręcis & Herodoto historia septima, rectè dici τυλωτά, velut callo obdurata, quod τύλον vocant. Ruidum pilum in Plinio accipiunt eruditi, non tam quod ferrum non habet, quam quod asperum impolitúmque. Auctor ex Artemidoro Strabo est, Megabaros Æthiopas consuesse clāuis quas gestitant, addere tylos quoque ferreos. Cheroneos legimus ex dijs omnibus colere pręsertim sceptrum, quod Vulcanum affabre fecisse, Homerus scribit, datúmque Ioui, à quo diu pòst ad Agamemnonem peruenerit. Appellant autem δόρυ, id est hastam. Templum quidem publicè nullum ei dicatum visebatur: nihilominus quot diebus res illi fiebat diuina, apponebatur & mensa omnifariam carnibus ac bellarijs onusta. Legimus fuisse vetus adagium, quod ex Pausaniæ monumentis est, hastam & caduceum mittere, quod est (vt arbitror) permittere, vt pro arbitrio quis bellum ineat, siue etiam pacem amplexetur. Docet id Polybius libro quarto: Quod quum, inquit, Rhodij intellexissent, propositum suum ad finem perducere cupientes, legatum ad Byzantios Atridcem misere, ac cum eo Polemoclem cum triremibus tribus, volentes, id quod in prouerbio est, hastam simul & caduceum Byzantiis mittere. Aut de ijs dicatur, qui adhortantur quidem, sed interim etiam minantur, vel qui pacem vtique ostendunt, sed bellum mox inferunt. Scimus præterea Carthaginienses, quum bellum vellent, Romam hastam misisse. Caduceum verò esse pacis insigne apud Gręcos, caduceatorum quoque nomen demonstrat: sic enim vocantur, qui ad pacem mittuntur legati. Apud barbaras gentes, inquit Polybius, florentes capiti corollas imposuisse, pacis ferè est atque amicitiæ signum. Qua verò forma caduceus foret ita in Græcis auctoribus adnotatum inuenimus: Cerycium, inquiunt, lignum erat rectum, vtrinque duos cōtinens serpētes implexos inuicem, ita vt se mutuo & ex aduersum intuerentur, quales illi vocant ἀντιπροσώπους. Ferunt id caduceatores, & inde illis iniuriam intulisse, maximum habebatur nefas. Et rectum quidem lignum συμβολικῶς & opertè orationis rectitudinem significat: serpentes verò impliciti castra castris iuncta nobis innuunt occultius, quibus se dissidentes conciliatura voluntates, orationis inserit virtus. Sed de caduceo aliqua item in medendi ratione Plinius, plura Macrobius in Cœnis. Cerycium verò, ne quem Græca offendat dictio, caduceum planè signat. Nam esse id legatorum gestamen, finit Pollux, quando & Mercurij virga dicitur κηρυκεῖον ῥαβδος. quanquam & Cerycia vocāt pręconum seu caduceatorum mercedes, qui nuncupantur Ceryces. Habebantur verò hi generis non vnius: nam alij mystici erant, sic dicti à Ceryce Mercurij filio, & Pandrosi Cecropis filiæ. Fuisse hos Athenienses proprij generis, tradunt multi,

& munus eorum minus fuisse vulgare, coniectatio certa est. Nam & Seneca scribit: Non vis nisi consul, aut prytanis, aut ceryx administrare rempublicam. Cerycum honestè meminit in Decem rhetorum vitis Plutarchus. Fuere certaminum item præcones, alij etiam in pompis, quidam venalium quoque. Cerycium porrò etiam præconium signat. Dicerem plura, sed alieno loco satis multa: nisi quòd Eustathij sententiam præterire nequeo tradentis. Caduceatores aut cerycas fuisse ἀσύλους, id est nefas fuisse à quoquam violari, quod crederentur θεῖον γένος, id est diuinum genus, ex origine quam præstruximus: proinde in Odyssea Vlysses exploratoribus comitem adiecit ceryca, διὰ τὸ ἄσυλον. Achilles verò cerycas Iouis nuncupat nuntios & hominum, quoniam sacrificiorum quoque ministerio adessent. Athenæus quinetiam coquinariam exprimens dignitatem, eius esse argumentum cerycas Athenis scribit, qui & coquorum & butyporum haberent ordinem: quod prodidit Clidemus Protogoniæ primo. Ceryca item dicunt Græci, nos buccinum.

De auctionum hasta & magistris. Cicero & Fabius explicantur. Item locationum & salutis hasta.

Cap. XVII.

QVia verò dicebatur Romæ auctio hastæ, res vel imperitis notissima, quum publicè ciuium bona distraherentur, hinc refrixisse hastam eleganter pronuntiamus, quum desitum tandem significamus, cessatúmque vel à magistratu violento & sordido, aut tyrannica rabie desæuiendi in miserorum bona. Nam & M. Tullius eloquenter & scitè, hastam Cæsaris refrixisse, dixit. Sed & hastam sperare scelerati ac perditi homines dicuntur, quod ex eadem est farina, qui ciuium affectant bona. Sicut hastam vibrare dicuntur, qui sanguinariam huiusmodi consectantur auctionem. Cicero De officiis secundo, Dum homines perditi hastam illam cruentam & meminerint & sperabunt. Quam P. Sylla quũ vibrasset dictatore propinquo suo, idem trigesimo & sexto anno pòst à sceleratione hasta non recessit, Lucius verò Sylla, quantũ nobis suggerit historia, addidit & vocem intolerabilem. Nam quum posita in foro hasta, ciuium bona venderet, prædam suam se vendere, sæuissimè dictitabat. Proinde hastam huiusmodi perticam quoque tristem nũcupari nouimus. Et Tacitus Cornelius scribit, Heluidium Priscũ tribunum plebis aduersus Sabinum ærarij quæstorem contentiones proprias exercuisse, tanquam ius hastę aduersus inopes inclementer augeret. Apud Tertullianum in Apologetico hastarium dici legimus venditionem id genus: In hastario, inquit, vectigales sumus. Nec illud parte ista omittendum, vt obscurissimum Ciceronis & Quintiliani locum aperiamus: magistros dici, qui bona sub hasta vendunt. Vnde id in Epistolis ad Atticũ libro primo. Vna agebant cęteri creditores, in quibus erat Lucullus & P. Scipio, & is quem putabant fore magistrum, si bona venirent, L. Pontius. Et libro sexto, De possessionibus hæreditatum & possidendis bonis, magistris faciundis vendendísque ex edicto & postulari & fieri solet. Ex iis, inquam, infertur lux verbis Fabij libro sexto De iocis: Peruenit res, inquit, vsque in ænigma. Quale est Ciceronis in Pletorium, Fonteij accusatorem, cuius matrem dixit, dum vixisset, ludum, postquàm mortua esset, magistros habuisse. Dicebantur autem, dum vixit, infames fœminæ ad eam conuenire solitæ, post mortem bona eius væniebãt: quanquam hic ludus per translationem dictus est, magistri autem per ambiguitatem. Hactenus ex Fabio. Ad hosce porrò magistros fortè respexit Marcus item Tullius, vbi ait, Heus tu manum de tabula, magister adest, in Familiaribus epistolis: etiam si non excidit, quid alibi preceptum à me sit. Cæterum obseruauimus & illud: hastam in classicis auctoribus non de auctionibus venditionibúsque modò dici, sed & de locationibus, quæ publicè fiant. Vnde assueti hastæ appellati eleganter, qui ea conducere consueuerunt. Docuit hoc T. Liuius ab Vrbe condita, vigesimoquarto libro: Quum censores, inquit, ob inopiam ærarij se iam locationibus abstinerent ædium sacrarum tuendarũ curuliúmque equorum præbendorum, ac similium rerum, conuenere ad eos frequentes, qui hastæ huius generis assueuerant, hortatique censores, vt omnia perinde agerent locaréntque, ac si pecunia in ærario esset. Cornelius Nepos in Attici Pomponij vita, de hac item intellexisse videtur, vbi ait, Ad hastam publicam nunquam accessit, nullius rei neque præs neque manceps factus. Quin & Ouidius libro quarto De Ponto:

> Aut populi reditus positam componet ad hastam,
> Et minui magnæ non sinet Vrbis opes.

In Quintiliani verò Declamationibus, hastam salutis dici inuenies, de frumenti venditione in fame ac penuria non ferenda. Sed si semel, inquit, ponis hastam salutis & redemptores vitæ admittis, & nos admone, melius vendes. Apud Pomponium iureconsultum Digestis De origine iuris, sic item lego: Deinde quum esset necessarius magistratus, qui hastę præesset, decemuiri litibus iudicandis sunt constituti.

Hastici ludi, siue xystici. De xysto, & deriuatis inde. Trigonum apud Eliden, & maltho. Cæsei species De Aeganea & Ancyle his, ac Gao, & Sigynno. Item plura ad hastas pertinentia. Clostra quid. Necnon quid rectis aut infestis hastis venire. Phalanx quid, & ceraunobolos legio cur dicatur. Psili. Hoplitæ. Peltastæ. Currus bellici. Quadorum bellum.

Cap. XVIII.

HAsticos verò ludos, quos in Latina quandoq; historia lectitamus, Grecè cõtendentium appellari xysticos, velut & gladiatores quoque xysticos nuncupatos, scimus, quòd hastili viverentur, quod ξυστὸν Græci vocant: quanquam & eo nomine dicitur locus, in quo exercentur athletæ. Xysti pro telo meminit Arrianus: Xystis, inquit, quæ prolongæ hastæ sunt, corneis

aduersus tela, quæ palta vocant, vtebantur. meminit historia prima Herodotus, inter Crœsi donaria. Xystarchum verò pro gymnasij principe legimus. Nuncupatur quandoque dromos xystos, id est cursus xystos, vt in Aristeæ Orpheo,

ἦν μοι παλαίστρα καὶ δρόμος ξυστὸς πέλας.

id est, erat mihi palæstra & dromos xystos prope. Xenophon in Oeconomico xystum pronũtiauit simpliciter, εἰ ἐν τῷ ξυστῷ περιπατοῖεν. quod est, si in xysto obambularent. Hinc xystos paradromidas etiam dicunt: nostri verò ambulationes & ambulacra. Xystida verò tunicam interpretantur talarem, muliebrem: alij tragicum putant indumentum. Sunt qui prætenuem vestem eo nomine accipiant. Est & xystis alio vocabulo dicta stlengis, hoc est strigil: vnde xusticos, seu xysticos legas pro indoctis quidem, sed in cute curanda nimio plus satagentes. Legitur id nomẽ apud Epicharmum & Diphilum. Ambitus item gymnasij apud Elidem totus dicebatur xystus, quoniam Hercules Amphitryonis exercitij gratia quotquot succrescerent spinæ, singulis diebus ἀναξύειν, id est eradere consueuerat: sicuti auctor Pausanias est Eliacorum secundo. Intra eum verò ambitum est alter, quem à figura vocant trigonum. Quin est tertius quoque, cui nomen à mollicie loci μαλθώ. Ad gymnasium id via erat, quam ab exploratorum silẽtio σιωπήν nuncuparunt. Erat & Dianæ sacellum φιλομείρακος, ex gymnasij propinquitate dea cognominata. Aduertendum amplius, ξυστὸν apud Athenæum pro caseo accipi, quem rasilem dicere queas: nam eidem χλωρὸς, viridis ac recens est, & præmollis, cuiusmodi in fiscellis circumfertur, ξηρὸς, caseus aridus est, coptos autem prędurus. Quin pomorum quorundam esu in corporibus chymum produci xysticum, idem tradit, cuius meminerit Praxagoras. nam quæ non perficiuntur, crassiorem reddere chymum. Æganeam scribit Eustathius, iaculi leuioris esse speciem, ὑπὸ τοῦ ἄγαν ἵεσθαι, quòd longius mittatur, vel quòd ancyle ex pelle concinnaretur caprina: quippe capram vocant αἶγα. Signat verò ancyle, iaculi ansam, quam vocant λαβὴν: est tamen ancyle item iaculum quoddam, vnde ancylistę qui eo vtuntur. Ancylia verò in Romana historia, neminem (opinor) latere possunt. Dies quibus ea mouerentur, religiosi ad iter habebantur. Apud Lycophronem sigymnum iaculi genus est. Apud Pausaniam gæus, siue gæum dicitur telum omnino ferreum, aut embolium ἀκόντιον. Mesancylon nominat Euripides, & fortè idem sit quod ancyle. Sigymnum verò sigymnum Apollonius scribit, dicúntque eo verbo signari alicubi parua peltaria. Est item ancyle cubiti curuatura & poculi genus, cottabis accommodum. Vnde apud Æschylum cottabos legimus ancyletos. Vt verò ad hasticos redeamus, non ineptum foret, eo item vocabulo equestres ludos intelligere, quorum nunc vsus est multiplex, & sępe hastis concurritur, & dicuntur vulgò clostra, quòd claustris obsepiantur temporariis, sicuti veteribus Euripos, siue Nilos, vt in Legibus Cicero scribit, circumducere moris fuit. Quoniam verò de hastis mentio nobis plu-

A rima est, hasta præconis insectari, non aliud ferè arbitror, quàm curare, vt bonorum sub hasta venditio fiat. Cicero De lege agraria, iubet eos agros venire, quos rex Mithridates in Paphlagonia, Ponto Cappadociáque possederit. Num obscurè videntur propè hasta præconis insectari Cnei Pompeij exercitum, qui venire iubeant eos ipsos agros, in quibus nunc ille etiam bellũ gerit. In Philippicis verò quum tabulas dicit ab hasta, non alias intelligit, quàm emptionis sub

B hasta factæ. Sunt & hastæ gramineæ Ciceroni item Actione in Verrem sexta: In quibus, inquit, neque manufactum quicquam, neque pulchritudo erat vlla, sed tantum magnitudo incredibilis, de qua audire satis esset, nimium videre plus quàm semel. Hastarum repositorium Homerus syringa vocat Iliados decimonono: Iulius Pollux, dorothecen: alij etiam dorodochen. Hastæ postremum quod ferreum est, vocatur sauroter: quanquam eo nomine sunt qui

C intelligunt locum item, in quo reponatur hasta. Scribit historia septima Herodotus, quosdam Persarum lanceis suffixa gestasse mala punica aurea pro sauroteribus, id est corollis, vt Valla interpretatur. Medium verò etiam ancyle appellant: vnde ἀγκυλίζειν verbum, vel ἀγκυλοῦσθαι. Lignum iaculi ipsius à quibusdam dicitur styrax. Alij ea voce intelligunt hastæ partem, quam manu tenemus & affigitur terrę. Styracion dicitur à Thucydide, pro spiculo, vt in-

D terpretantur nonnulli: στυρακίῳ, inquit, ἀκοντίου χρησάμενος ἀντὶ βαλάνου ἐς μοχλόν. quod est, styracio vsus iaculi pro balano ad seram. Et Xenophon Rerum Græcarum sexto: Alium (inquit) baculo, alium styrace percussit. Styrax item Dioscoridi lachryma arboris cuiusdam est, cotoneo persimilis, in qua flaua præcellat, sordescénsque, ac resinosa, & thrombos, id est guttas habens subalbidas. Ex styrace in Syria vnguentum concinnant, quod styracinon vocant chrisma: id esse catoticon, traditum est. Iulius verò

E Pollux ita: Hastæ (inquit) prominens, αἰχμὴ vocatur, id est cuspis & epidoratis & styrax. Apud Eustathium sic obseruauimus: Styrax, inquit, plantæ species est, vnde sunt iacula styracina corneis consimilia. In Pisidia verò prope Selgam Lacedæmoniorum coloniam potissimum hastilibus accommodus habetur styrax, quia sit acrior minúsque succosus: id quod Æliani comprobatur calculo, sed & Strabonis. Nec illud

F prætereo: à Cypriis iacula dici sigynas: quanquam vocabulo eodem Ligures caupones intelligunt ac institores. Sarissas vocant Macedones prælongas hastas, vnde Sarissophori nuncupantur. Postmodum sunt, eodem tradente Polluce, hastilia quædam naumacha, teste etiamnum Homero, ea verò prælonga erant. Acinaces Arrianus scribit esse, hastas Persicas. Idem tradit: Equitibus hastas Macedonicas pro barbaris mesancylis datas. Gæsa sunt Gallorum

G propria tela, sicut sarissæ Macedonum, Germanorum frameæ. Sed & fortes viros dici à Gallis gæsos, adnotatum à Seruio est. Gæsatas tamen appellari ab eisdem mercenarios milites, Plutarchus auctor est. Porrò illud item haud negligendum, quod & parœmiæ formam habet. Re-

ctis, an

ctis, an proclinatis hastis venio? quod est, Amicúmne vultis, an hostem? ductum verò id ex historia. Lysander siquidem quum Bœotiorum agros peruasurus foret, quæsiuit ab illis, πότερον ὀρθοῖς τοῖς δόρασι, ἢ κατακεκλιμένοις διαπορεύηται τὴν χώραν αὐτῶν, id est surrectísne an infestis hastis per ipsorum agros iter faceret? Illud quoque Ciceronis pro Murena, prouerbij faciem habet, Iacet, diffidit, abiecit hastas. Hastarum verò vsus agnoscitur duplex: aut enim è manu vtimur, & vocantur anchemalæ vel orectæ, nam ὀρέξαι signat, manu percutere: aut mittimus, sicuti quæ dicuntur à vibratione palta, id est iacula. Contus vtrunque implere vsum potest: à quo & contobolia dicitur velut etiam sarissa, atque item hyssas. Stadia vocatur pugna, & σταδίην pugnare, vbi comminus certatur. Vnde & anchemachi nuncupantur, qui ita pugnant, seu hasta id faciant, seu ense Non ignorandum tamen: veteres lignis corynísque, id est clauis depugnare consueuisse, quæ ratio militum phalangibus nominis causam præstitisse creditur. Siquidem ligna nuncupantur phalangia. Argumento est, quòd ex materis compactas sustructiones etiam phalangas vocitamus: & inde forsan phalangia nuncupata, quæ è trabibus telas contexunt. Et quæ nauibus subiiciuntur hermata, id est sustentacula dicuntur item phalangia. Ad digitos quin etiam verbum id reuocat Aristoteles. Nam quæ flexus constat, condylus (inquit) appellatur: qua non flectitur, phalanx. Phalangem Macedonicam, quam Latinè cuneum Liuius vocat, prædensi ordinis excogitasse omnium princeps dicitur Philippus, Alexandri magni pater, ducto ab heroibus exemplo, quos clypeis clypeos iunxisse, cecinit poeta nobilis. Quo ritu qui armantur, phalangitæ dicuntur. Sunt & eodem nomine equites. Illud non prætericro, cuius in Nerone commonuit Dion: Psilos Græcè nuncupari leuioris armaturæ milites, quibus opponuntur quos hoplitas dicunt Græci iidem, graui præmunitos armatura. Macedonum ritu: scutis quoque in orbem circumactis, necnon hastis longioribus psili, seu velites arcu vtuntur, & iaculo, item funda. In horum meditullio peltastæ sunt, id est cetrati, scuto protecti modico, & lanceas proferentes haud ita lõgas, sed & curruum item in bello interstitia tria. Addamus de hastis illud quoque: esse qui hastæ cuspidem, quam terræ infigimus, ab Homero quandoque etiam vriachon tradant nuncupatam, ab aliis crospon, vel grosphon. In hac rei militaris mentione non prætereunda sopitè nobilis historia ex Dione, qua memoratur, aduersus Quados, id est Κουάδων, vt ipse ait, bellum M. Antonino Philosopho gestum, in quó quum siti ac æstu præcipuè conflictarentur Romani, hostium multitudine circumsepti, nec vllum omnino effugium pateret, repentè cœlitus aquæ vis magna est præcipitata. Id factum interpretatur Dion, quòd Ægyptius Arnuphis magicis excantaminibus dæmones quosdam & aerium aduocasset Mercurium. Qua in re sciens mentitur historicus aliàs grauis. CHRISTI nanque virtus largos effudit imbres: erat nanque in exercitu Christianorum τάγμα, id est legio, cuius precibus id ipsum Imperatore exigente, aquarum effusa est copia, & crebra in hostes fulmina excussa: vnde ceraunobolos dicta legio, M. Antonino ita sanciente. Historiæ fit à nobis alibi item mentio, sed fide parum integra. Verum, de iis satis iam superq., ad alia denique faciendus gradus.

De Isthmo. Prouerbium quod est, Isthmum perfodere, quam rationem habeat. Papinij locus ex quarto Syluarum explicatur. Qui adorti sint rerum natura faciem hic aut alibi mutare. Chalcidicum fretum ponte iunctum adaggeratumq. Isthmi notiones, & deriuata. Aula. Aulon. Euripus. Tama.

Cap. XIX.

ANgustias, vnde procedit Peloponnesus, Isthmon dici, nemo non paulo politior nouit. In eum locum, inquit Plinius, irrumpunt è diuerso maria, omnémque ibi lancinando vorant latitudinem, donec contrario incursu æquorum tantorum in quinque millium passuũ interuallo, excisis vtrinque lateribus, angusta ceruice Peloponnesum contingat Hellas, Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur sinus. Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc angustiarum termini. Multos historia prodit, spatium id adortos interscindere, vt nauibus pateret nauigabilis meatus. Memoratur verò in primis Demetrius rex, dictator Cæsar, vt Tranquillus etiam auctor est, Caius princeps, Nero Domitius. Verum, quia omnium conatus non in irritum modò cessit, sed & exitu infausto id fuisse inceptũ, compertum est: quia, vt inquit in rebus Corinthiacis Pausanias, diuinitus constitutis rebus manum inijcere non licet, siquidem Gnidios Isthmum intercidere adortos Apollinis deterruit oraculum, inde nata elegantis adagij ratio, vt qui improsperius & inauspicato rem quampiam conantur commoliunturque, Isthmum perfodere prædicentur. Quando id ipsum adorto Nerone, scaturiit inter initia cruor, vti prodit Dion: mox vlulatus flebiles & mugitus auditi, visa & simulacra multa. Quibus haud ille territus ligonem arripuit primus, ac cæteros in se qui exemplum coegit. Quod verò ad Demetrium spectat, illud perpensione dignum amplius, fuisse à quibusdam proditum literis, cum ab architectis, ne propositum exsequeretur, deterritum: quod quum illi metarentur, renuntiassent, sinus Corinthiaci mare esse altius, quam quod ad Cenchreas: itaque intermedium si intercideret locum, vniuersum ad Æginam transitum, quum ipsa pariter Ægina, & proximas insulas demersum iri. Porrò nec nauigationi alueum futurum habilem, ob affluxus rapidam varietatem, qualis in Euripo visceretur. Ex historia verò huiusmodi amplius commoneor, quo sensu enunciarit in Syluis Papinius de via Domitiana:

His paruus, nisi deuiæ vetarent,
Inous freta miscuisset Isthmos.

Sed nec me fallit, verbum deuiæ, quod sensui præcipuè congruit ac historiæ, ab interprete acutissimo expungi, próque eo reponi Lechiæ, nec syllabarum mensu offendi se significat. In

quem velut ſcopulum impactus Hermoleos, vt eſt in re literaria Lynceus, atque optimè de re Latina meritus, verbum Cenchreæ ſubſtituere mauult. Sentit & ipſe hoc non omnino accommodum, ſed minus putat habere morulæ, quàm id Domitij. Ego nil immutandum contenderim, quando ſic illibatior prolicitur ſenſus. Quod ſi cui amplius arridet nouitas, hiſtoriæ nihilominus inhærendum, non inficiabitur, quiſquis citra liuoris labeculam ſibi iſta expendere permittet. Sed ad inſtitutum redeo. Memorabile verò id quoque eſt, Herodem Athenienſem, cuius alibi quoque commeminimus vel ſæpe, tot tantíſque fuiſſe diuitiis inſtructum, & (quod omnia excedit) tanta fuiſſe animi magnitudine, vt quamuis plurima paſſim non tota modò Græcia, ſed in Italia quoque opera ædidiſſet, quæ viro haud dubiè immortalitatem comparatura videbantur: tamẽ altior & inquies animus nil ſe dignum perfeciſſe opinabatur, quoniam Iſthmum non perfodiſſet. Splendidum ſiquidem arbitrabatur, continentem abſcindere, maria diuerſa coniungere, ambitum ſex milium & viginti ſtadiorum (tot enim ferè nauigando conficiuntur) in breue conijcere. Affectabat ille quidem, hoc, vt magnificum & illuſtre, verum vt poſſet, ab Imperatore non auſus impetrare, deſtitit: veritus, ne vitio illi verteretur, velut id animo agitanti, cui ne fuiſſet quidẽ Nero par. Dignum relatu id quoque: conſimili conatu excidiſſe Nicanorem Seleucum, qui perfodere excogitarat ſpatium à Boſphoro Cimmerio ad Caſpium mare, quo tempore à Ptolemæo Ceranno ſit interfectus. Eſſe verò id interuallum centum quinquaginta millia prodidit Claudius Cæſar. Idem ſtudium in mutanda rerum naturæ facie Ægypti reges agitauit, vt nauigabili meatu proſcinderent interſtitium à rubro mari ad Nilum, qua parte vocatur Delta, Seſoſtri omnium principe, vt in Meteoris prodit Ariſtoteles, id tẽtare adorto, inſequuto mox Perſarum rege Dario. Sicuti poſt alios commeminit in Hexaemero magnus Baſilius. Denique Ptolemæus foſſam eduxit latitudine pedum cẽtum, altitudine triginta, vſque ad Fontes amaros: vltrà deterruit inundationis metus, excelſiore tribus cubitis, vt Plinius ſcribit (quod vanum Strabo putat, & refellit auctor libri De proprietatibus elementorum: quoniam meridiana ſeptentrionalibus altiora non ſunt, quod malè opinati ſunt quidam) mari rubro cõperto, quàm terra Ægypti. Contrà legimus ab Plethone Gemiſto proditum, Eubœos Peloponneſiaci belli tempore, poſt Athenienſium in Sicilia cladem, quum ab eorũ defeciſſent ductu, fretum Chalcidicum adaggerare ſic adortos, animaduerſa Athenienſium potentia, vt ſingulis modò triremibus meabilis pateret tranſitus, ad tanti moliminis rem aſſumptis Bœotiis quoque. Quin & anguſtias ponte iunxerunt. Id quum prohibere Athenienſes conarentur, in caſſum allaborarunt, conatu excidit Philippus quoque. Quod verò ad Iſthmum attinet, abs quo exorſi ſumus: ſcribit in tertium Sententiarum Hippocratis Galenus, Tonſillas eſſe locorum ad iſthmum attinentium inflammationes. Per iſthmum ve-

A rò oportet, inquit, intelligere partem illam quæ os & gulam interiacet, quæ per metaphoram quandam ita nominatur ab iis, qui propriè dicuntur iſthmi. Sunt autem anguſti quidam terræ tranſitus inter duo maria ſitæ. Iſthmum verò grammatici inde tradunt, quia iſthmata ſint [illegible], hoc eſt gradus: eſt enim [illegible], id eſt inter duo maria meabilis locus. Illa verò ex theſauris Iulij Pollucis ſunt: guttur propter anguſtias dici iſthmum, ex quo portiones vtrinque

B que poſitæ, pariſthmia aptè vocantur. Sed & alibi colli recenſens ornamenta, Quæ collo (inquit) circumponuntur, peritrachelia vocantur, & periderææ, item deræa & hypoderia: ſicuti hypoderydes, iſthmia, plocia, ſtomia, malacia. Porrò nec illud ignorandum: iſthmum, vbi anguſtam terram ſignat, quam duo lancinent maria, aulam quoque nominari: ſicuti quandoque etiam dicitur [illegible] & [illegible]. Nam porthmon, ſiue fretum Aulona item vocant ac

C Euripum. Tæniam vocat Strabo terram anguſtam inter mare ac foſſam quandam: ſed mendoſè impreſſi codices [illegible] præferunt.

Equo Sophocleo ſimilis, prouerbium quid inferat. Item Damiani & Sophoclis hiſtoria. In quo taxetur Sophocles. Plauti defenſio. De equo Probi Imperatoris.

Cap. XX.

D EQuo Sophocleo ſimilis, adagium in eos eſt, qui ætate feſſi & imbecillo corpore, animi tamen vigorem ſeruant etiamnum. Philoſtratus in Damiano ſophiſta, [illegible]. & virum, inquit, vidi perſimilem equo Sophocleo. Sed & mox infertur ratio, [illegible], id eſt languidus quamuis ætate videretur, tamen iuuenilem in ſtudiis refouebat impetum. Erat autem Damianus hic, de

E quo hæc Philoſtratus dixit, Epheſius, ſummo loco natus, opulentia magna, & (quod omnia exſuperat) diuitiis bene vtebatur. Fuit præterea eloquentiſſimus, adeo vt Soteri, Soſi, Phædri & Cyri, ludibria verius Græcorum fuerint, quàm ſophiſtæ digni, de quibus mentio fiat. De Sophocle verò, qui iam ſenio confectus inſaniæ à multis accuſabatur, vt Plutarchus ſcribit in libro qui eſt An ſeni adminiſtranda reſpub. Copioſéque M. Tullius: Sophocles, inquit, ad ſum-

F mam ſenectutem tragœdias fecit, ſed quum propter ſtudium in re familiari negligentior foret, poſtulatus à filiis eſt, vt ſicuti more Romano malè rem gerentibus patribus interdici bonis ſolet: ſic illum velut deſipientem, à re familiari remouerent iudices. Tum ſenex dicitur, eam fabulam quam in manibus habebat, & proximè ſcripſerat, Oedipum coloneum recitaſſe iudicibus, quæſiſſeque, num illud carmen deſipientis videretur. [illegible],

G vt inquit Plutarchus [illegible], id eſt quum id apparuiſſet admirandum, plauſu & clamoribus aſtantium reductus eſt, velut cygneum neſcio quid, & ſolito dulcius vicina morte ceciniſſet. Satyrus verò, vt eſt apud Ariſtophanis interpretem, Sophoclis apologum

logiam huiusmodi fuisse prodit, εἰ μὲν εἰμὶ Σοφοκλῆς, οὐ παραφρονῶ· εἰ δὲ παραφρονῶ, Σοφοκλῆς οὐκ εἰμί. A si Sophocles sum, non desipio: si desipio, Sophocles non sum. Scire tamen oportet: in Aiace mastigophoro Sophoclis frigus taxari, vt qui tragicos affectus in comœdiæ humilitatem remollierit, dum mortuo iam Aiace, de eiusdem sepeliendi ratione frigidius orationem producit, quàm par erat. Vt hinc commoniti Plauti Amphitryonem vellicantes, discere tandem incipiant, eruditissimum quenque poetarum multa plerun- B que sibi permittere. Quod autem de equo dictum Sophocleo est, arbitror in eo allusum ad tragici cothurni maiestatem, qui sit veluti equestris, comicæ humilitatis ratione, vnde in Arte poetica Horatius,

> Et tragicus plerunque dolet sermone pedestri.

Vel quia poetæ furoris diuini afflatu perciti vicem equi implent: equitis verò insidens numen, siue is Apollo sit, seu Musa, siue quiuis alius. C Nam & in Sibylla hoc ipsum seruauit poeta nobilis,

> Et frena furenti
> Concutit, & stimulos sub pectore vertit Apollo.

Equus porrò imperatoris Probi in parœmiæ formam deduci item potest. Is erat nec decorus quidem, nec staturosus, verum celeritate tanta, vt diurnis spatiis centum obiret miliaria, vel in decimum diem labore haud interpellato. D Eum tamen fugaci magis quàm forti ac strenuo congruere militi pronũtiauit Probus idem. Et quoniam nostrorum libellorum farrago varia est, hîc illud impingam ex Græco penu,

> ἵππους μελαίνας ἢ γελῶν αὐτοὺς βλέπων,
> ἵππου δὲ λευκοῦ ὄψις ἀγγέλλει φάος.

Coloneus Oedipus cur dicatur. Colonos fuisse in Attica duos. Eurysacion quid. Colonarij. Colonitæ. Colonæ. Colonarium quid. Columbarium. Columba vnde. In- E *terim & de equo Sophocleo, & de Antygones syrmate. Domitius coarguitur. Rhinocolustes Hercules. Aposyrmata. Syrmaæ.*

Cap. XXI.

CÆterum ingerit se difficultas haudquaquam ex triuio, & quam Lyncei nostrates, etiam si trans parietes prospectare sibi videntur, non explicuerunt satis, quid ita Sopho- F clis tragœdiæ titulus sit factus, Oedipus coloneus. Sunt qui à loco sentiant fieri vocabuli corriuationem: sed vbinam gentium reperiatur is, aut cur sic dicatur, parum doctè, parùmque exactè perpendisse pernoscuntur. Id nos, vt id genus alia pleraque, ex scientissimorum pomœriis proferemus. Igitur apud Pausaniam ita primum legimus. Hac regionis, inquit, parte apparet Timonis turris, qui solus nouit, nullo pacto fieri posse, vt quispiam beatus sit, nisi aliorũ G hominum consuetudinem declinarit. Ostenditur etiam agger, qui κολωνὸς ἵππειος, id est colonus equester dicitur, in quem primum Atticæ locum Oedipodem venisse, aiunt. Nam & inibi visebatur equestris Neptuni ara, necnõ Mineruæ itidem equestris. Heroum præterea Pirithoi, Thesei, Oedipodis, Adrasti. Habebantur & æris metalla, vnde Chalcopus via Sophocli nuncupata, quoniam ea pateret ad inferos descensus. Quin Atticam quoque illam εὔιππον, id est equis insignem, Sophocles idem vocat in Oedipo Coloneo: aut quia inibi fertur Neptunus equos iugasse primus, ac inhibuisse frenis: vel quod Athenienses equitatu pollerent, ac nautica re. Proserpinam per Chalcopum ad inferos raptam, scribunt nonnulli. Porrò Onomastici septimo Iulius Pollux, duos fuisse colonos scribit, quorum alter diceretur ἵππος, id est equus, in quem confugerit Oedipus. Ad quod fortè prouerbium respectat, quod de equo Sophocleo prætexuimus, eo quidem procliuius, si inibi quoque habitauit Sophocles, quod in quinto De finibus Cicero significat. Alter vero in foro erat colonus apud Eurysacium, quò quia conuenirent mercenarij, colonitæ sunt nuncupati: sicuti meminit Hyperides. Eurysacion interpretatur Harpocratio Neptuni templum, ni mendum exemplarium est. Nam id Aiacis malunt alij intelligere, qui Eurysaces diceretur à scuti magnitudine. Est verbum id apud Sophoclem quoque. Colonus verò hic forensis dicebatur, siue agoræos. Colonia item oppidum fuit, cuius meminerit libro primo Frontinus: Boios Hetrusco bello ab Æmylio Paulo inibi elusos scribẽs, quod & Catullus significarit, tametsi incognitũ sibi loci nomẽ fateatur interpres. Colonas porrò & colonos, id est κολωνούς, terrarum supercilia aut etiam promontoria vocant Græci. Sunt qui colonas dici Latinè pagos, opinentur: vti apud Thucydidẽ historia prima, ἐς δὲ κολωνοὺς τοὺς περὶ Ἄ—δας ἱδρυθείς. Colonida vicum, in Philopœmene agnoscit Plutarchus. Oedipi colonei meminit in Magia Apuleius, sed codicibus insigniter interpellatis. Fuit & Spartæ locus, Pausania tradente, qui diceretur Colona, ex aduersum Ioui Ambulio, & Palladi Ambuliæ. Inibi visebatur item Dionysij κολωνάτα templum. Colonariam verò conditionem in Canonicis decretis, distinctione octuagesimaseptima: & apud Iureconsultos eam accipio, quæ ad rem rusticam tractantes pertinet: vnde & colonarios in Epistola Cælij humiliores intelligimus homines, fortéque rusticanas tribus: Nolo te putare, inquit, Fauoniũ à colonariis præteritum, optimus quisque nihil eum fecit. sic enim videtur legendum. Colonitas leges Varro appellat, colonis dictas: vt est, Colonus in agro surculario ne capras compascat. Coloniam Columella intelligit, quantum villico subiicitur: Coloniæ, inquit, suæ terminos non excedat villicus. In Epistolis ad Atticum, colonarium esse arbitror publicum, vnde publicanis ascitum nomen: seu vectigal, quod pro re penderetur rustica. De aquæductu (inquit) probè fecisti, colonarium vide, ne vllum debeamus: quanquam audio, eam illic commutatam esse legem. In eundem sensum dixit Cæsar libro Ciuilium bellorum tertio. Columnarium esse videtur Pomponio Digestis De argento legato, ad bibendi vsum vas comparatum, etiam si minus fallor, plausibilius visum iri plerisque, si colum legas niuarium. Sunt qui

Digitized by Google

columbarium posse scribi putent: quia Vitruuio sic dicatur hauriendæ aquæ per tympana idoneum organon. appellari verò ita ab κολυμβᾶν, quo vrinare indicat, vnde & columbæ item appellatæ creduntur. Potest & columbarium pro cartibulo accipi, quæ Varroni mensa est lapidea columellæ vnius. Quod ad colonarium attinet, aduertenda in primis Higini distinctio de agrorum limitibus: Vectigalium, inquit, agrorum sunt obligati quidā reipublicæ pop. Rom. quidam coloniarum aut municipiorum aut ciuitatum aliquarum. Et quia ab Oedipo exorsi sumus, illud item opera velut parerga huic parti impingamus: fuisse apud Thebas fontem, Oedipodiam cognomento, quoniam ibi cædis paternæ cruorem abluisset Oedipus. In propinquo Hectoris visebatur monumentum, ex oraculo illuc ossibus ab Ilio tralatis. Adnexum & illud: esse prope Thebas locum, qui dicatur σύρμα ἀντιγόνης, quoniam quum Polynicis cadauer tollere nequisset, illud protractum in ardentem Eteoclis coniecit pyram. Nec me fallit, aliter Pausaniæ sententiam à Domitio tralatam, super illud Satyricum, Syrma vel Antigones. verum Pausaniæ verba sunt hæc, καλεῖται δὲ ὁ σύμπας τόπος σύρμα ἀντιγόνης. ὡς γὰρ τὸν τοῦ πολυνείκους ἄρασθαι οἱ προθυμουμένῃ νεκρὸν οὐδεμία ἐφαίνετο ῥαστώνη, δεύτερα ἐπενόει ἕλκειν αὐτὸν, ἐς ὃ εἵλκυσέ τε καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τοῦ ἐτεοκλέους ἐξημμένην πυράν. In ea porro parte singulari certamine compugnasse Polynicem ac Eteoclem significat idem auctor, mutuisque se vulneribus confecisse, vbi & Menœcei extabat monumentum. Et Herculi Iunonem lac præbuisse Iouis fraude, putant Thebani. Haud longè demum sub dio Hercules stabat ῥινοκολούστης cognomento, quoniam Orchomeniorum Cerycibus nares amputasset, qui venerant tributa repetituri. Aposyrmata in medendi vsu dicuntur desquammationes. Syrmæa cibi genus ex adipe ac melle, expurgando accommodum: vnde συρμαΐζειν Herodoto purgare est. Fuit & Spartæ Syrmæa certamen, in quo vincenti præmium erat syrmæa.

Hippon apud Græcos dictiones intendere. Hippobinus. Lastaurus. Proculi historia. Taurus quid. Elephantini libri. Orica iuga. Cillones qui sint. Plura ab hippos deriuata. Hippomanes. Hippobota. Hippotrophium. Hippotrophia. Polion. Prophoros, & acoste quid: item lochia. Hippodromus sophista. Buporti obelisci apud Herodotum qui sint. Hippostasium. Statos equus. Hippocorista. Corys. Coryna quid. Hippotigris. Taraxippus. Amphion & Orpheus magi. Marmax procerum Hippodamia primus. Hippocentaurus qui. Ampyx. Scelerus. Hippagus. Hypagus. Plinij locus perpenditur.

Cap. XXII.

Et quoniam equi facta mentio est, subnotabimus hic protinus nonnulla ex supellectile grammatica, quæ qui curiosius verborum sectatur proprietates, vocabula proruit hinc inde, quibus locupletior instructiorque fiat loquendi ratio. Quoniam igitur equum, Græci ἵππον dicunt, animaduerto id nomen multifariam prodire in vsum doctorum. nam scitè admodum & doctè hippobinum vsurpant pro eo, qui meretricio amore debacchetur, aut qui inexplebiliter Venereas consectetur, quem Latinorum nonnulli etiam lastaurum dicunt, sed Græcè tamen, vt ex Athenæo liquet. Nam eo verbo Pompeius Leneus nobilissimo historico, velut næuum inussit. Id verò significare hominem libidinis validè, in libro De grammaticis & rhetoribus auctor Suetonius est. Cuiusmodi narratur Proclus inter minusculos Romanorum tyrannos, qui quum ex Sarmatia puellas abduxisset centum, ex iis decem vna constuprauit nocte, omnes intra quintumdecimum diem. Vocabuli ratio hæc, quia Græcorum lingua λα dictiones intendit, taurus verò est pudendorū pars: sicuti adnotatum à Galeno scimus, necnon à Quintiliano. Eam sub oscheo positam Eustathius interpretatur: quāquam est & apud Trœzenem nomine eodem fluuius, ex quo Tauria nominatur apud Sophoclem aqua. Alij lastaurum dici putant, quasi λασίταυρον, quòd hispido sit pudendo: vt idem Eustathius astruit. Nam lastaurocaccabum apud Chrysippum in libro περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, legimus esse delicatioris edulij genus, vti est apud Athenæum, vt quòd sit libidinis incentiuum, sicuti apud eundem leguntur ὑποβινητιῶντα βρώματα ratione eadem. Est & Lastiri proprium nomen, cuius ab Achille interempti, quem ambiuisse Helenam ferunt, visebatur monumentum in Araeno Laconiæ, vt scribit Pausanias. Lastarnos quidam malunt scribere, vt sint οἱ περὶ τὸν ὄρρον λασίοι, καὶ πόρνοι τινὲς ὄντες. Cillones verò apud Ciceronem in Salustium, cinædi sunt ac turpiter ceuentes: quia cillere, motitare est. Verum apud Nonium eo vocabulo intelliguntur superciliis prominentibus: quanquam syllones præferant peruulgati codices. Sed ad hippobinum redeo. Inuenio id nomen positum in Aristophanis Batrachis, cuius fabulæ interpres, à lasciuia id duci scribit: quoniam in magnis rebus ἵππον Græci accipiant, sicut ἱππόπορνος, cinædus dicitur magnus. Βινεῖν autem significat coire, vnde illud in Epistolis ad Pætum: Quum loquimur terni, nihil flagitij dicimus: at quum bini, obscœnum est. Hinc & Seuinus, hoc est ὁ βῖνος, ducitur: quod nomē est apud poetam Platonem. Porrò hippon dictiones augere, ex Galeno quoque didicimus, qui septimo Simplicium pharmacorum auctor est, hippomarathrō dici fœniculum syluestrem ab insigni magnitudine. Id verò dici rectè, Dioscoridis auctoritas comprobat: nam tertio libro Syluæ medicinalis, Hippomarathron, inquit, Romani vocant fœniculum erraticum: est autem marathron, fœniculus syluestris grandior. sed & hipposelinum eodem modo à magnitudine nuncupari videtur, cui sententiæ astipulatur Dioscorides idem. Est autem hipposelinum, quod olus atrum Romana vocatur lingua. ἱππομανῆ, Sophocles Aiacem nuncupat, velut μεγάλως μαινόμενον, id est insigniter furentem ex ratione metaphorica, quando vti nobilis canit poeta,

Scilicet ante omnis furor est insignis equarum.

Vel,

Vel, vt præstruximus, quia ἵππος ἐπιμεγέθη τίθενται: nam ἱππογνώμονα dicunt, τὸν μεγαλογνώμονα. Hippomanes quoque appellari pratum valet, ceu ἀνθός, id est floridum. ἐφ' ᾧ οἱ ἵπποι μαίνονται. Sic & ἱπ dictiones intendit: vnde apud Herodotum historia secunda, obelisci bupori nominantur: quos Rhodopis quæstu ditata meretricio Delphis dicauit. Nec ambigitur apud Græcos, quin magnos intelligere oporteat, etiam si assandis bobus aptos Valla buporos accipit, ridicule, ni fallor. Apud Nicandri interpretem sic comperi: Hippomarathron, inquit, herbæ species est: verum Theophrastus esse hipposelinum dicit, quod in petrosis proueniat locis, ab magnitudine sic nuncupatur, vel propter equorum stranguriam Hippobotas Chalcidensium, ex historia dici nouimus prædiuites, gloria quoque præcellentes. Hippotrophium libro sextodecimo Cosmographiæ Straboni locus est equis alendis accommodus, qualis ad Syriæ Apamiam visebatur, equarum vel supra triginta millia capiens: admissarios, ὀχεῖα ille vocat, trecentos. Inibi & logisterium fuisse ait stratioticum, id est exercitui recensendo destinatam partem. Cronippum præterea Græci nuncupant magnas nugas. Cronia nanque videntur esse nugalia omnia & prærancida quodammodo: sed de hac voce non sunt hîc ingerenda plura, ne planè fiat quod Græci autumant, Iouis Corinthus, dum idem subinde inculcando repetimus: quamuis non ignorem esse apud Platonem, bis terve dici quod pulchrum est. Sicuti verò ab equis magnitudinis petita ratio est, ita de elephante: nam libros veteribus elephantinos esse nuncupatos ex amplitudinis ratione, sunt qui opinentur: iis verò trigintaquinque numero & tribuum & tabellum continebantur nomina. Scribit tamen in Tacito Flauius Vopiscus, in libris hoc genus solita perscribi senatus consulta, quæ ad principem pertinerent. In Vlpia verò bibliotheca seruabantur hi. Sed à diuerticulo fabulam repeto. Hippicum esse mensuræ nomen, nouimus, Plutarcho docente: Sed quũ, inquit, nec perennibus fluuiis, nec lacubus quibusdam, nec vberibus fontibus regio abundaret, & plerique Atticorum puteis vterentur manufactis, lege statuit Solon, vt vbicunque publicus puteus esset, intra hippicum homines vterentur. Est autem hippicum quatuor stadiorum distantia. Orica iuga quum legimus apud Æschinem ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος, de mulis dici interpretantur, quos appellari oreas, auctor cũ Aristophane Homerus est. Hippalectryon dici videtur staturosus gallus. Putant aliqui esse marinũ animal, etiã si in rerum id natura compertum quandoque, abnuant philosophia imbuti plerique. ἱπποτροφίας, id est equorum nutricationem, quòd ea res magno constet impendio, apud Spartanos inter execrationes vsurpari solitam, scimus ex Græcorum libris. Nam & Aristophanius ille senex ita queritur, ἀλλ' οὐ δύναμαι δείλαιος εὕδειν δακνόμενος ὑπὸ τῆς δαπάνης καὶ τῆς φάτνης. id est, nequeo miser dormire, me nanque mordicus lancinat impensa & præsepe. Archidami Spartanorum regis filia, mulierum prima, inquit Pausanias, equos alere adorta est: primáque curru adepta victoriam est in Olympicis. Eius heroum visebatur in regione, quam de platanorum copia platanistam vocant. Philostratus in Hippodromo sophista, Olympiodoro eius patri gloriæ adscribit, quod hippotrophia cũctos præcelleret Thessalos. Hic verò est Hippodromus, vt obiter aliquid subnotemus, qui Homerum dixit sophistarum patrem, quum Nicagoras tragœdiam esse matrem, pronunciasset. Et rursus Homerum eundem vocem, Æschylum verò spiritum appellauit. Hippostasium esse videtur equorum stabulum, sicuti boum bustasium. Nam & equum ab armento sequestratum iam, & stabulo ac præsepi applicitum Græci eleganter staton, id est στατὸν dicunt. Hordeo dũ connutritur equus, ἀκοστήσας pronuntiatur: quoniam vt interpretantur glossematarij, acosten hordeum vocat Nicander. Sed apud Thessalos cibaria & alimenta omnia nuncupari acostas, traditum veteribus est. Sunt qui apud Homerũ Iliados rhapsodia sexta, legant ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ, exponántque, sordidatus in stabulo. Nam γῦτος, id est gœtus, sordes indicat. Esse verò equũ animal philolutron ac philydron, id est balneorum & aquæ expetens, auctor probat Aristoteles. Hippocorystas dici Apion arbitratur, qui equinis setis ornatas gestãt galeas. Risit hoc Porphyrius, putãs eo nomine equites intelligi, quoniam κορυνὶς armatum indicet, ac ferè pro pedite accipiatur. Corys verò, inquit, id est galea fit ab κορυθαι, quod & κορθύεσθαι dixit Poeta, id signat in altum tolli: vnde & à capite nutans virga, dicitur coryna: sed pro claua inde ponitur quoque. Hippotigrin animal celebratum inuenias in Antonino Caracalla, ex Dionis Nicæi historia. Taraxippum inuenio nuncupari heroum Myrtilo à Pelope structum, in quo & rem diuinam illi obierit, vt perpetratæ cædis iram leniret. Nominis ratio est, quod in eo loco Myrtili arte iniectus sit Oenomai equis terror. Sunt qui ab Oenomao id solitum peragi, fabulentur. Quidam inibi in fossa aliqua à Pelope, sibi ab Amphione tradita Thebano: quibus non Oenomai modò exterriti sint, verum exterreantur omnes, illac transeuntes equi. Fuisse verò Ægyptij putant magicæ peritum Amphiona: propterea petras illi in Thebarum mœnibus substruendis visas obtemperare, sicuti Orpheo ratione eadem ferę obediuerũt. Fuit & in Isthmo Taraxippus Glaucus, quem peremissent equi. Illud obiter adnotarim, Marmaca omnium primum venisse Hippodamiæ procum, antéque alios ab Oenomao necatum, eius equas tradunt vocatas Partheniam & Eripham, quas quum iugulasset Oenomaus, iussit sepeliri: à Parthenia verò impositum fluuio nomen. Est & alter Harpinates, à ciuitate Harpina, quam inhabitarit Oenomaus, sic à matre nuncupatam. Illud postremò non negligendum, videri apud Plutarchum dici Hippocentaurum, pro equitatore præstantissimo & prorsum inexsuperabili. Ipse, inquit, se ait perniciter currere, illum autem volare, se commodè in equo vehere, ἀλλὰ τί πρὸς ἱπποκένταυρον οὗτος; quod est, sed quid ad Hippocentaurum hunc? Ampyx, aurata dicitur catena setas vinciens equinas in frontis

ambitu: vnde & Martis equi chrysampyces Homero dicuntur. Sunt & qui eo nomine reticulum intelligant muliebre. Equas in partu vacare admodum purgamentis, scribunt naturales: ea vocat Aristoteles lochia. Lochæos verò diphros Græci sellas intelligunt, in quibus commoditatis causa sessitent parientes. At humor cruentus aquosúsque intra membranas contentus, quibus obuoluitur embryon, prophoros dicitur. Est & polion, id est πωλίον, quod ante partum emittit equa. Propheres verò dicitur re ipsa iuuenis, aspectu tamen senex, cui contrarius dicitur scelerus. Hippagum scribit Plinius à Salaminiis inuentum. Hermolaus pro eo reponendũ præcipit hypagum, quia sic recognoscãt Græci. Nos apud Herodotum historia sexta duobus locis hippagogas dici naues, equis subuectandis destinatas, obseruauimus.

Quæ dictiones item Græcis amplitudinis significantiam habent. Æginæa mercatura. Quid rhopon. Rhopes. Rhopographi. Strabo illustratur, item Virgilius. Æginæum pro magno. Rhoptron. Ætnæum item pro magno, sic & Parnasium. Psammocosium. Psamathos. Amathos. Gargara. Carcinus vnde. Rhypæa. Rhox. Melan. Asterium. Cyaneum. Agrostes. Rhypos.

Cap. XXIII.

SEd enim eiusdem linguæ proprietate in rerum quasi vastitate exprimenda, non hippos modò in verbis, quæ ex pluribus consurgunt, suggerit menti amplioris significantiæ notam: sed & pleraque comperiuntur alia, vsum eundem in magnis auctoribus iunctim implentia ac separatim: quippe grandiora quandoque Æginæa dici animaduertimus, quod ex talenti ratione productum, grammatici coniectant, id in ea insula exsuperabat Atticum. Quanquam nõ latet, venalium onera nuncupari etiam Æginea: vnde corriuati, qui dicuntur Æginæopolæ, hoc est αἰγιναιοπώλαι, mercium id genus venditores. Hos intelligunt nonnulli, qui & Pantopolæ nuncupentur Græcis. Nam est ibi factum emporium, ob insitam loci sterilitatem hominibus maritimam negotiationem obeuntibus. Vnde inquit Strabo, Rhopon multimodis rebus constantem, Æginæam dicimus mercaturam: sic enim Græci sanciunt rhopon, id est ῥῶπον signare παντοδαπὸν φόρτον, id est miscellaneum onus. Hoc eo libentius apposui, quia Strabonis tralatio subsultat. Meminit vocabuli Galenus Therapeutices primo, εἰ γὰρ τὸν ῥῶπον διηγησάμενος καὶ τὸν φαρμάκων ἀρξῶμαι. qua in parte pictorum & vnguentariorum mixturas intelligunt: quod comprobare Hesychius videtur. Dicuntur & rhopes syluosæ plantæ, vnde & rhopographi nuncupantur. Vulgus nauticum rhopon nunc gropon dicit, vt reor, dictione luxata, qui mos imperitis est vel frequentissimus. Rhopen verò & rhipen dicunt Græci momentum vel ictum aut oculi motum. Rhoptra apud Archilochum, petaura dicuntur laqueorum, siue scandalethra, id est flexuosa ligna capiendis feris vel auibus. Rhypæon in Achaia constituunt terrarum periti, vnde Rhypæos pro Achæis accipimus. Et

A Stephanus ait, Rhypæ seu Rhypæi est Achaiæ ciuitas, vnde Rhypæus. Rhox phalangij species, quia sit ῥαγὶ, id est vuæ acino similis: os verò in ventris habet meditullio: id genus & melan vocatur: secundum autem genus asterion dicitur, cui sunt in corpore collucentes virgæ: cyaneum nuncupant genus tertium, sicut quartum agrostem: quintum sphecium ab similitudine, quod & dysderi est, hoc est δύσδηρι: sextum appellatur myrmecium: inter legumina comperitur

B septimum. Rhypon pro sigillari cæra Pollux accipi ab auctoribus tradit. Procætis quoque in Epistolis ad Atticum legimus rhypos, de vetustatis ratione nomenclatura accersita. Rhoptra denique concaua, & βυρσοπαγῆ, id est corio compacta Plutarchus nuncupat in Crasso: quibus in præliis Parthi, adiectis etiamnum echiis, id est ἠχείοις, horrendum eliderent sonum. Porrò ætnæum item pro magno reperies in libris auctoritatis non dilutæ: vnde & cantharus æt-

C næus, magnus intelligitur apud Aristophanem in comœdia cui titulus εἰρήνη. De montis Ætnæ magnitudine, vel quia Ætnæi equi habeantur præceleres, & in currendi certaminibus inclyti. Ex qua ratione, Virgilium quoque fratres appellasse ætnæos, simile veri est. Consimiliter apud Aristophanem eundem in comœdia cui titulus ἀχαρνῆς, dicuntur ἄνθρακες παρνάσιοι: quem locum enarrans interpres, Parnasium ex more pro magno fatetur positum. Ab harena

D quoque quam vocant psammon, dictio configurata est, psammocosius, quæ pro immenso accipi numero videtur. Nam Eupolis ἐν χρυσῷ γένει, spectatores appellat psammocosios, numerosos intelligens. Verbum autem cosia, est numerorum desinentia post centum: dicunt enim diacosia, triacosia, tetracosia, & deinceps. Sic etiam gargara pro multitudine excellenti posita inuenias: sicut apud Aristophanem ἐν βατράχοις, Intus nobis sunt gargara: positum id

E verbum apud Sophronem quoque. Et in tragœdia legimus, Pecuniarum gargara. Quin carcinum, quæ vox cancrum signat, hinc duci opinantur eruditiores, à pedum multitudine: quanquam à capitis motatione, ita dici putant alij, quasi caracinos quidam sit. Psamathon verò harenam dicunt marinam, sicuti fluuiatilem amathon. Psamathe in Bœotia locus est, vel fons.

F *Quos dicamus equos Lycospadas. Lycos frenum, seu lupatum. Lycophilios. Lycophos. Lycophones. Lycea Diana. Lupus sacer. Orestis expiatio. Orestis scena. Lupus. Lycopodes qui. Lymax. Lymata. Item Phasiani equi, & Nesæi. Chelidon. Veredi. Veredarij. Chamela. Cursus publicus, vel fiscalis. Tractatoria facultas. Phoruades. Trophiæ. Empyi. Atrophi equi, & anagogi. Lactista. Cacopodes. Caballatio quid. Exophthalmus. Cœlophthalmus. Chamela.*

G *Cæsaris equus, & Caligulæ. Cirsi. Lichenes. Ephippium. Falutius, qui equam inibat. Onochelos. Asini caput à Iudæis coli. Hippona, & onoscelis, & hippo. Equus primus. Neptunus Hippius cur. Centrinetæ. Encentrides qui. Peroriga. Plinij locus perpenditur. Equus ligneus apud Troiam. Caianus locus. Æolopolus quid.*

Caput

Cap. XXIV.

Dignum verò obseruatione censuimus, & quod huic potissimum loco adglutinemus, dici à Græcorum scientissimis quosdam equos lycospadas, id est λυκοσπάδας. Id verbum quam habeat rationem, ambiguum & tenebris aliquo modo obuolutum, scio visum iri, quando est haud ita frequens. Ego verò etymon duplex comperisse videor: alterum est de freni genere, quod lycon vocent, nostri lupata dicunt: sicuti Georgico tertio Virgilius,

Nanque ante domandum
Ingentes tollent animos, prensique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.

Quo in loco Seruius, & qui ab eo mutuati sunt plures, esse lupata tradunt frena asperrima, sic de lupinorum dentium similitudine nuncupata, quos esse inæquales constet, vnde & morsus infligatur summi nocumenti. Hoc verò frenorum genus equis adhiberi præferuidis ac ferocientibus, sæpéque ob insitam animositatem rebellibus, vt retundatur impetus, hebescátque generositas nimia, moris esse, nemo non nouit. Sicuti etiam lycon dici lupum, vnde lycophilios pro suspecto ponitur & latenti, vt est apud Ælium Dionysium, & Menander ita scriptum reliquit, λυκοφιλίαι μέν εἰσιν αἱ διαλλαγαί. id est, suspectæ quidem conciliationes sunt: Nam & lycophos pro tenebroso positum inuenimus, aut pro crepusculo, quando lupi color cinereus est, nec nigredinem præferens intensiorem, quod inquit Eustathius. Per hyemis autem tempora Spartani lycophonas, id est λυκόφωνας, ad dormiendi vsū stibadibus promiscuos sibi substernebāt, θερμαντικὸν ἔχοντι τῆς ὕλης δοκούσης. Lyceæ Dianæ templum apud Trœzenios fuisse ab Hippolyto excitatum, auctor Pausanias est, qui tamen eius rationem cognomenti ignorare se fatetur: sed ex Macrobio aucupari (opinor) licet, vbi differitur, cur Apollo dicatur Lycigenetes ac Lycos. Ante templum lapis visebatur sacer dictus, in quo Trœzeniorum viri nouem à cæde materna Orestem feruntur expiasse, adhibitis, quum expurgationibus aliis, tum aqua ex fonte, quem ἵππου κρήνην dicunt: nam & hic apud Trœzenios monstratur, Pegaso terram inibi pulsante, scaturisse. Fuit apud eosdem ante Apollinis sacellū locus, quem Orestis scenam dixere, quòd nondum is expiatus, nemine eum recipiente, ibi diuersaretur. Adobrutis verò in propinquo purgamentis, enatam laurum memorant. Lupos denique serrulas vocamus manubriatas, agrestium vsibus accommodas. Lymax ad lycon pertinet nihil: nam est eo nomine apud Phigaliam fluuius, in Arcadia, in quem purgamina sordésque coniecerint Nymphæ, quum Iouem peperisset Rhea. Sordes autem Græci veteres lymata vocarunt, vel Homero teste, quum ait, λύματ' ἔβαλλον. Dicuntur & lymaces petræ. Veredos, si modò non aberrat interpres, aliàs æris nō multi, apud Procopium Persici belli secundo libro, equos accipimus publicos. Sunt qui à celeritate trahendæ rhedæ sic opinentur dici, quorum aurigæ nuncupentur veredarij. Martialis,

A Parcius vtaris moneo, rapiente veredo
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.

Et in Distichis,

Stragula succincti venator sume veredi,
Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Veredarium metaphora decenti legimus apud Hieronymum: Quis singulæ, inquit, metuunt veredarium Vrbis offendere. At Procopius idem veredarios intelligere videtur eos qui celeriter equis inuecti regum literas prouehunt. B Equorum publicorum in hoc vsu, commeminisse Ammianus videtur Marcellinus: Transeo, inquit, quòd quidam per ampla vrbis spacia subuersósque silices sine periculi metu properanter equos velut publicos, signatis (quòd dicitur) calceis agitant, familiarium agmina tanquam prædatorios globos trahentes à tergo: ne Sannione quidem vt ait Comicus, domi relicto. Procopij, vel interpretis sententiam adiuuat Firmicus Matheseos tertio: Regum, in- C quit, nuncios veredariósque reddent. Cursus publicus dicebatur aut fiscalis, quum ab imperatoribus certis locis equi id genus præceleres destinabantur: quibus non vtebantur alij, nisi facultate impetrata, quam vocant tractatoriam. Sed redeo ad lycospadas. Sunt qui malint lycospadas inde dici, quòd qui pullina ætate in lupos inciderint, si periculum euadant, insigniter bonitate proficiant, ac pernicitate. Cæterum perpensione dignum, cúrnam eiusmodi casum D consequatur euentus hic, nisi dicamus, ideo credi vehementiores effici equos ab ea impostura: quoniam, ni fuissent natura tales, haudquaquam dilabi eualuissent: neque enim prudentem euasisse Vlyssem dictitamus, Cyclope declinato: sed ideo declinasse, quia foret prudens. Equos verò ad sonum quemlibet: vel minimum compauescentes, expressius Græci ψοφοδεεῖς nuncupare solent, dictione compacta à ψόφος, qui est sonus, & δέος timor. Quod verò in E eiusdem linguæ monumentis legimus quandoque Lycopodas, ad equos ea res omnino pertinet nihil. Nam ea voce tyrannorum satellitium ferè significatur. Erant verò hi corpore vegeto, & animo præsigni iuuenes. Vocabuli ratio est, quia pedes lupino circumtegerent corio, aut quia in clypeis lupi gestarent insigne. Phasianos equos inuenimus ab eius auis insuto insigni, vel quoniam ad Phasin equi habeantur pulchritudine præstantes. Nesæos equos nuncupat Herodotus, F qui prægrandes nascerentur in Nesæo Medicæ regionis campo: sic enim Stephanus etiam scribit, νησαῖον πεδίον. pudendo cuiusdam errore, qui eo vocabulo significari insulares est opinatus. Auctor Plutarchus est: Pyrrho speciem oblatam, velut Nesæo equo inscenso, ducem se illi præstaret Magnus Alexander. Id quod non percipiens interpres transiluit. Sed & in Græcos codices irrepsit mendum: nam Νισαῖον ἵππον G legit. Meminit & loci & equorum Arrianus quoque, sed & in Legibus Plato, vt Strabonem prętercam & Ammianum Marcellinum. Equos gregales Græci phoruadas dicūt, id est φορβάδας, domesticos verò trophias, id est τροφίας. Nā empyi intelliguntur, quos suppuratio infestat, quæ inter equorum recēsetur morbos: sicuti crithia-

Digitized by Google

ſis, id eſt hordeatio, & lymphaticus morbus, A quem dicunt νυμφιᾶν: in quo ad tibiæ ſonum quies contingit, fronte demiſſa quod vocant κύπτειν. Sunt inter equos qui vocentur athletæ & agoniſtæ, item hodœporici & pompici quos itinerarios dicere potes. Porrò & ſtratiotici, id eſt militares. Atrophos intelligit equos Xenophô, δυσμεταμορφωμάτων tertio, imbecillos, quíque conſequi vix valeant. Anagogos autem contumaces, & qui vbi conſtitueris, conſiſtere abnuant. Nam lactiſtæ, id eſt λακτισταὶ, ſunt eidem, calci- B bus qui impetunt peruicacius. Quidam nominantur cacopodes quoque, ſicuti & κακοσκελεῖς. Caballatio, voce haud veteribus trita indicat Iureconſultis, alendi publicos equos munus. Digna verò ſcitu & illa: equum prominentibus oculis exophthalmum dici, ſicut cœlophthalmum, qui contrario affectus modo eſt, cuius in receſſu cauo oculi ſunt. Chelidon vngulæ dicitur concauitas, ſed & in canibus eodem modo. Eſt & chelidon ſupra cubitum pars. Chamelas, C id eſt χαμηλαί, vocat Xenophon vngulas pleniores carnoſáſque citra cauitâtem. Et in libro περὶ ἱππικῆς ſcribit Simon, ſicuti ab Xenophonte relatum ſcimus in tituli eiuſdem commentatione, equos εὔποδας internoſci etiamnum ſono, ſiquidem increpat velut cymbalum, in ſolo cauatior vngula. Auctor porrò hiſtoricus Dion, Cæſari Luſitaniam gerenti natum eſſe equum διφυεῖς τοὺς τῶν προσθίων ποδῶν ὁπλὰς ἔχοντα. id eſt, cui gemina foret in anteriorum pedum vngulis na- D tura, qui mox illum elatè admodum geſtaret, reliquos omnes ἀναβάτας recuſaret, vnde immodica de ſe ſibi cœpit polliceri. Cirſos nuncupant, qui adnaſcuntur equorum tibiis. Lichenas officula vocant, canini dentis imagine genibus equorum, & prope vngulas agnaſcentia. Dioſcorides eſſe tylos dicit, id eſt callos. Pedes anteriores proſthios appellant, cæteros verò opiſthios. Pedum virtus eupodia vocatur. Ephippeton eſſe interpretantur ſellam: ephippion verò E eſt currentium equorum certamen. Lego in Plutarchi Parallelis: Fuluium quendam mulierum odio, equam ſolitum inire, vnde venuſtior enata puella ſit, quam dixere Hippo: ſicuti Ephelius Ariſton, ex aſinæ initu formoſam progenuit Onoſcelin: quod Admirabilium ſecundo Ariſtoteles, ſiue alius, ſcribit. Nam Onochelon Chriſtianorum Deum quidam intelligere maluerunt, auribus aſininis, altero pede inungulato, librum geſtantem togatúmque. Nam & F aſininum caput vice numinis coli à Iudæis ſolitum, Cornelius Tacitus mendacium (vt Septimij Florentis vtar verbis) loquaciſſimus prodidit, quòd in Arabia ſiticula deprehenſi, onagris ducibus, perducti ad aquarum ſcaturigines ſint. Sed inter Græcos quoque nominis haud obſcuri Damocritus aureū aſelli caput à Iudæis cultum, non tacuit: nec ritu quidem ſacrorum neglecto, ſeptimo quoque anno peregrinum hominem perduci aſſueuiſſe, ſcribens, ac κατὰ λεπτά, G id eſt fruſtillatim concilum necari. Onochelos autem Dioſcoridi libro quarto, herba eſt, dicta quoque Alcibiadion. Stabuli verò deam Apuleius Hipponem vocari tradit, vt placere doctioribus animaduerto: quanquam plerique

Hippo & legunt & interpretantur, vt eſt apud Tertullianum: ſic & apud Iuuenalem legunt: Iurat ſolam Hippo, & facies olida ad præſepia pictas. ea nimirum forma qua Dido & Manto, pro Didonem & Mantonem dicimus. Illud minus omiſerim, quod eſt in Pindari Pythiis obſeruatum, & ab interpretibus enarratum curioſius: Neptunum à mythicis appellatum tradi Petræum, quòd olim ſuper ſaxo conſopitus vrinam protuderit genitalem, vnde enatus ſit equus primus, quem dixere Scyphion. Lactantius verò grammaticus in Theſſalia terram tridente percuſſam ſcribit, à Neptuno, ex quo, mirum dictu, proſiluerint equi duo, Scyphios & Arion, inde nata Theſſalicorum equorum præſtantia. Quia verò equitandi artem, id eſt τὴν ἱππικὴν, primus excogitarit Neptunus: inde lectum opinatur Pauſanias, vt dicatur ἵππιος, potius quàm cauſa alia: quando & in equorum certaminibus Homerus per Hippium Neptunum iurare Menelaum fingit. Sed & qui hymnos ſcripſit antiquiſſimos, Pamphus, Neptunum dicit ἵππων δοτῆρα, id eſt equorum datorem. Seruius grammaticus in contentione cum Minerua de Athenarum nomine, ab Neptuno littore percuſſo, equum ſcribit productum, ſed à noſtris coarguitur. Apud Auctorem ἐκλογῶν περὶ γεωργίας libro nono, ſic comperi adnotatum: Terram initio fuiſſe aquis adobrutam, emerſiſſe primū Atticam: eius amore ducti Neptunus & Minerua de ciuitatis conſtituendæ nomine litem intendere: Ioui complacitum, eius eſſe vrbis pontificium, qui pulcherrimum excogitaſſet munus, tunc portubus & naualibus ab Neptuno vrbem excultam, Minerua oleam producente in Acropoli: quo argumento euaſiſſe ſuperiorē. vnde inſtitutum oleaſtro victores coronare. Petræum denique dici volunt alij, quod reuulſis in Theſſalia montibus, qua vocantur Tempe, emiſerit Penæum, ac ſtagnantes prius agros renudarit. Ex quo Callimachus,

σείων δ' ἐκ πλευρὰς ἐλαστρήσας ἄξι τριαινῆς.

Fuerunt & Petræo Neptuno inſtituta certamina. In hac denique equorum mentione, illud ex Homero addidiſſe, offecerit nihil: Centrineces nuncupari equos centro obedientes. Centra verò, inquit Euſtathius, ſunt quæ encentrides item dicuntur, id eſt inhærentes calcaneo ſtimuli, quibus excitari equos nouimus. Ichthycentrum eſt fuſcina. Erant & ſuæ furibus encentrides, quibus per parietes obrepebant, velut factitaſſe Corœbus dicitur apud Pauſaniam. In collectaneis Rei ruſticæ libro tertio apud Græcos, monemur, palmites menſe Martio capiendos πρὸς ἐγκεντρισμόν, id eſt ad inſitionem. Quin mox paulo idem auctor appellat, τὸ εἰς ἐγκεντρισμὸν ἐπιθέματα. In libris comperi eiſdem, equos ἱπποδάμους haberi quibuſdam pulcherrimos, cuius fuerit modi Alexandri Bucephalus. Hippocampum interpretantur aurigarum ſcuticam, flectendis equis accommodam, vnde nomen. Et apud Helicem ciuitatem dicitur ſteriſſe Neptunus æneus habens ἱπποκάμπιον in manu. Denique perorigam dici inuenio, eum qui equos admittit: eo enim adiutante, equa alligata celerius initur, nec equi fruſtrata cupiditate impulſi ſemen

men eiiciunt:quo fit vt apud Plinium libro octauo, capite De equis, rectius forsan perorigalegatur, quàm auriga:vt modò agnoscitur, quem ab equa laceratum scribit: quãquam apud Varronem historiæ eiusdem relatione, auriga item circumfertur: ἵππον δούρειον, id est equum Durium, Epei opus fuisse, Pausanias interpretatur machinam muris dissoluendis, cuius æneum simulacrum in Acropoli fuerit. Equos statura pusillos vocant inos, sed & gynnos posteri nuncuparunt: sicuti homululos dicere nanos consueuimus, ἀπὸ τῆς ... Nanorum pudenda pro magnis ferè vsurpantur Græcis. Equus dysgargalis nuncupatur in libro περὶ ἱππικῆς apud Xenophontem, qui est δυσκίνητος ac difficilis, qui ne tactum quidem aut titillationem pati queat, ἀγελαῖον Græcis dictam. Addamus porrò: Incitatum, id est ἰγχίππον, esse equi nomen apud Suetonium, præter interpretum sententiã. Id quod ex Dionis lectione amplius dilucet, opinor: Afficiebatur, inquit, Caligula gestanti batrachida. quo argumento Prasini cognomen est illi adoptatum. Sed & locum certantium quadrigarum vel hac tempestate Caianum dicunt: ex equis vnum sic amauit, vti ad cœnam inuitaret, annona quoque apposita & hordeo, quin & aureo poculo vinum propinabat: per illius salutem fortunámque concipere iusiurandum solitus: consulem quinimmo designare constituerat, fecissétque, ni consilia interpellasset mox interitus. Equinos pullos vbi Homerus ἀελλόποδας vocat, interpretantur grammatici varios. Id refellit Porphyrius, αἰόλον signare astruens ταχύ, id est celerem, ἀπὸ τῆς ἀέλλης, id est ab procella ducto vocabulo, quæ ab ἄω flectatur, & εἰλεῖν, quia spiritu verset omnia. Nam & bellacem Corythæolum dicunt, qui motat assiduè galeam: sicut Martem Corythaica nuncupat Homerus quoque.

Prouerbium de Corintho superciliosa, quam habeat rationem. Corinthi felicitas. Æs Corinthium cur pretiosum adeo. Mixobarbari qui sint apud Corinthios. Æetes.

Cap. XXV.

STrabo non historicus modò præsignis, sed philosophus quoque & mathematicus, adeo celebris & peruulgati nominis, vt eum Thessalonicensis Eustathius per quandam exochem geographi nomine persæpe significet. Is, inquã, Strabo post multa de Corintho commemorata libro octauo, demum ita scribit: Ciuitas ipsa Corinthiorum amplissima diu fuit & opulentissima, siue viros innumerabiles ad ciuile regimen peritissimos, siue eximias opificum artes animo vertas. Ager autem non admodum telluris bonitate pollebat, quippe qui obliquus foret & asper, vnde superciliosam Corinthum vocant vniuersi, & cessit in vulgare prouerbium, Corinthus superciliis curuitatibúsque laborat: cuius etiam meminit Eustathius. Eius adagij mentionem faciens quidam, ingenuè satis fatetur, non se videre vbinam vsui esse possit, nisi (inquit) quis detorqueat ad hominem intractabilé,

A aspero ingenio, & sibi ipsi inęqualem, parúmque sibi constantem. Ego verò aliud spectasse prouerbij conditorem primum, contenderim: nam quia non consequitur ager reliquam suæ vrbis felicitatem, inde dicti vim Straboni manasse opinor: quando nil est tam diuitiis instructum, támque artibus & virtute pręclarum, nil postremò in humanis rebus adeo numeris omnibus absolutum, quin aduersi aliquid & improsperi insit protinus, & affricet mortalium rubigo, &
B fortunæ (vt sic loquar) liuor liuidissimus, quod veluti labecula ac verius nubilum, lætitiæ infuscet splendorem. Quamobrem vbi Corinthum dicimus superciliosam, id quidem meo iudicio innuimus, Omnia vtique inesse, quæ & placere ac possint etiam fastidientem allectare, verum esse aliquid vnum, quod offendat quadantenus, quoniam nil sit ex omni parte beatum. Ex iis verò, ni fallimur, & nostra ita amamus, vt nesciamus perdere, perspicuũ iam est introspicien-
C ti exactius, adagij vis quò tendat & quid velit sibi. Quòd si quis in studiis adeo insolens est, vt Corinthiorum nesciat felicitatem, is Homerum consulat, qui Iliados secundo Corinthum diuitem vocauit, ἀφνειὸν πτολίεθρον: quod tamen ex Geographi sententia, ad emporium inibi constitutum refert Eustathius. Nam & Thucydides Græciæ emporium vocat Corinthum. Audiat & L. Florum ita scribentem: Corinthus Achaiæ caput, Græciæ decus, inter duo maria Ionium &
D Ægæum, quasi spectaculo exposita. Et infrà, vbi ruinas eiusdem felici breuitate trãscurrit: Quid signorum? quid vestium? quidve tabularum raptum, incensum, proiectum est? quantas opes victor abstulerit & cremarit, hinc scias, quòd quicquid Corinthij æris toto orbe laudatur, incendij superfuisse comperimus. Nam & æris notam pretiosiorem ipsa opulentissimæ vrbis fecit iniuria, quia incendio perustis plurimis statuis at-
E que simulacris, æris, auri argentique venæ in commune fluxere. Hinc æra Ephyreia celebrata Virgilio, quibus quum vehementius caperetur Augustus, etiam dici Corinthiarius cœpit. Traditum porrò in fabulis est, quod repetit in Epidicticorum ratione Menander, de Corintho & Isthmo Solem Neptunúmque contendisse, sicuti de Athenarum ciuitate cum eodem Neptuno Mineruam. Et quid pluribus agimus in re confessa? M. Tullius in Rullum, Deinde agrũ
F optimum & fructuosissimum Corinthium venire iubent. Nam quod in Græcę gentis contẽptum dicere Philippus solebat, habere se πέδας τῆς ἑλλάδος, vt Pausaniæ testatum monumentis est, quum in Eubœa Chalcidem præsidio teneret, in Isthmo Corinthum, in Thessalia sub Pelio Magnesiam, præsens forsan institutum nil iuuerit. Significabat autem Philippus ciuitates eas esse, velut Græciæ claues, ac ὁρμητήρια κατὰ τῆς ἑλλάδος. Nec illud quod proximè se ingessit, non
G omnino parergon, omisero: coli ab Corinthiis solitos, qui dicerentur mixobarbari, quos non fuisse alios, quàm Medeæ liberos, proditum historia est. Nanque habitauit ea Corinthum, quúmque fames esset inorta validior, Cereri ac Lemniis nymphis obita re diuina, illa comprecante desiit malum. Sed & Corintho Æetem

Digitized by Google

Medeæ patrem quandoque potitum, ſcimus. Quippe Solis fuiſſe filios & Antiopes Aloeum & Æetem, quib' diſtribuerit regionem pater, illi quidem Arcadiam, Corinthum huic, qui propria non contentus ſorte, ciuitatem Buno Mercurij filio reliquit, quam poſteris deniq; is reſignaret, in Colchos ipſe demigrauit. quam rem carmine complexus Eumelus ſit.

Iouis Corinthus prouerbium, quem habeat ſenſum apud Philoſtratum. Quæ dicantur anacalypteria, & encalypteria. Nympha quid, & vnde. Encalymmata. Epicalymmata. Edna. Opteria. Diaparthenia. Necrocorinthij qui ſint, & quid defunctus. Mortuale morticinum. Sepultura. Necropernas. Lycophronis ſuggillatio.

Cap. XXVI.

PORRÒ quia de Corintho nobis mentio eſt, pergamus porrò attexere adagium alterum ab eadem productum ciuitate: ita enim habet, Iouis Corinthus. Id verò quo enuntietur ſenſu, enarratum ampliter à Suda nouimus, & Ariſtophanis interprete, ac pleriſq; aliis. Sed & in literis Latinis alicubi expoſitum, non incurioſus lector inueniet. At quia diſſonum quiddam apud Philoſtratum ab horum ſemita deprehendimus, vt quæ mox afferentur, clarius & apertius innoteſcant, totam Græci ſcriptoris ſententiam, quæ ad præſens negotium ſpectat, tralatam huic loco inſeremus: móxque quid ipſe ſtatuam, non grauabor pluribus explicare. Iudicabunt volentes, neque enim ſine prouocatione ſunt hæc. Ergo ita habet: Antipatro, inquit, qui tum imperatori ab epiſtolis erat, auidius affectante filiam, quæ fuerat ei forma haud ſanè conſpicua, Hermocrati in matrimonium tradere, non cenſuit is arripiendam felicitatem eiuſmodi. Immo nuptiarum conciliatrice inſtante acrius, ac viri potentiam memorante: Doti, inquit, magnæ nõ ſeruiam, neque ſoceri ſuperbiæ. Quum verò etiam iuncti ſanguine ad nuptias omnino propellerent, quòd Iouis Corinthum eſſe putarent Antipatrum, non ceſſit prius quàm ab imperatore acceſſitus Seuero, puellam ſibi iungi paſſus eſt. Quo tempore ſcitante ex eo familiarium quodam, quando eſſet anacalypteria præbiturus, Vrbanè (inquit Hermocrates) immo verò encalypteria, poſtea quàm ita deformem ſum ducturus. Cæterum mox paulo etiam dimiſit, quòd neque oculis foret grata, nec moribus cõmoda. Hactenus ex Philoſtrato. Iam neminem arbitror ita hebeti iudicatu, etiamſi ferè ſit elementarius, cui non perſpicuè pateat, nihil corũ quæ Græci in literas miſere, cum Philoſtrati ſententia congruere, & proinde aliud quærendum. In quo ne amplius fatigentur bonarum literarum ſtudioſi iuuenes, quibus hæc qualiacumque, ſummis tamen laboribus congeſta procudimus. Ego Iouis Corinthum hic intelligo feliciſſimum quendam hominem ac præpotentem, virgula quadam oblatum diuina: quiq; tanto imperatori, qui vice numinis coleretur ab hominibus, eſſet in primis charus. Nam ſicuti tradunt mythici, quum Aletes Corintho eſſet potitus ex Iouis Dodonæi reſponſo, videretque nobilem ac præualidam ciuitatem ſubiectam ſibi, eam Iouis appellauit Corinthum: inde irrepſit prouerbij ratio apud Philoſtratum. Et nos in id genus rebus vti concinnè poſſumus. Sudas tamen alicubi ab hoc ſenſu non eſt omnino deuius, quum ſcribat, Iouis Corinthum eſſe parœmiam de iis quibus quandoque lætius arriſorie fortuna, mox verò non ita. Scribit tamen ex Græcis Daimon, id quod ab Pindaricis relatum interpretibus ſcio, dici in eos parœmiam, qui nimis quàm elati magnos videri ſe volunt, ſibiq; placent plurimum, ac oſtentant, mox tamen timidè, perque ſummum abeunt dedecus: quod Corinthiis ſanè obuenit legatis, dum Megarenſes audacius in concione rebellantes, inceſſerent, dicerentque, ni ſumptum de ipſis ſupplicium eſſet, fore vti meritò ingemiſceret Διοκόρινθος: ad quam vocem, vehementius ſuccenſi Megarenſes, lapidibus Corinthios impetiuere, quibus in fugam verſis, cædentes illi terga identidem ſucclamabant, ναὶ Διοκόρινθον feri Iouis Corinthum. Vt verò plenam præſtemus operam, & hiſtorici nubilum diſcutiamus, ſciendũ eſt, anacalypteria in Philoſtrato dici munera, quæ vir & domeſtici atque amici ſponſæ contribuebant, quum primum retecta viſendam ſe præberet: nam apud Græcos ἀνακαλύπτειν reuelare eſt, & anacalypſis reuelatio eſt. Hæc ab aliis theoretra item dicta inuenimus. Sunt qui Pindarum putent, Agrigentum ideo in Olympiis nuncupaſſe ſacrum, quod olim eſſet Proſerpinæ contributum ab Ioue, εἰς τὰ ἀνακαλυπτήρια. Nam & in Timoleone Plutarchus ſcribit, eſſe Proſerpinæ ſacram Siciliam, καὶ ἐν τοῖς γάμοις ἀνακαλυπτήρια αὐτῇ δοθῆναι. id quod ſexto Bibliotheces opinor indicaſſe Diodorum: etiam ſi aliud præfert Latina tralatio. Sunt & qui nymphas dici ſponſas interpretentur, ἀπὸ τοῦ νῦν πρῶτον φαίνεσθαι, quia nunc primum viſendas ſe præbeant, quum antea prodeant obtectæ. Aliàs vocantur nymphæ dulcium aquarum fontes, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ νέας φαίνεσθαι. Encalypteria verò facetiſſimè videntur dici, quæ dentur quum puella obuelata nolit videri: quod ſanè congruit deformi, ἐγκαλύπτειν enim integere eſt & obuelare. Vnde & cancrorum loculoſa opercula rugoſáque, epicalymmata vocant πτυχίδια. Anaclypteria verò edna item dicuntur, & opteria, proſphthengteria quoque: Agias verò comicus etiam diaparthenia: quoniam διαπαρθενεύειν, deuirginare ſignat, vt verbo vtamur recentioribus frequentiſſimo. Anacalypteria poſtremò donorum nuncupatur dies. Scitu præterea dignum & illud in hac Corinthi mentione tam multa, νεκροκορινθίους, id eſt Corinthiorum defunctos vocari in hiſtoria ſigna fictilia, quæ Corintho euerſa, Romam impleuere, quoniam ex recluſis ſepulchris eam excerperẽt prædam. Obſeruandum & illud, νεκρὸν dici Latinè defunctum, hoc eſt cadauer: quod Hieronymus mortuale morticinúmque vocauit. Plinius, Vt qui latiſſimè rura metatus fuerit, vltráque famam exegerit accolas, quota terrarum parte gaudeat? vel quum ad menſuram auaritiæ ſuæ propagauerit, quam tandem portionem defunctus eius obtineat? M. Tullius ſepulturam quoque

que nuncupauit, vt quum ait, Illam insepultam sepulturam. Emortualem diem Plautus appellare videtur, in quo quis mortuus est. Necropernas verò dicitur poetis Achilles, quòd præmortui Hectoris cadauer vendiderit. ἀπὸ τοῦ πέρνημι participium conformatur πέρνας. Sic autem apud Lycophronem comperi, cui tamen ducens quandoque colaphum interpres, nil veretur eum βορβορογλωσσον nuncupare. Illud postremò subnotãdum: de Corinthi nomine confingi Græcis vocabulum κορινθιάζεσθαι, quod scortari signat & lenocinari, id est μαστροπεύειν.

Super Heraclide scitu digna quæpiam de Græco excerpta penu. Lepidum Ptolemæi factum.

Cap. XXVII.

MVltos ingenio & vi percipiendi quæ traduntur, anteire aliis, notius est quam vt sit pluribus probandum. Sed & illud à Quintiliano traditum non præterit nos, neminem reperiri qui sit studio nihil consequutus. Id equidem non argumentis modò valet comprobari, quia multum facit in qualibet re quantulacunque sedulitas, sed exemplis quoque, quæ nobis passim historia suggerit. Reliqua missa facimus. Heraclidę tantum commeminisse collibuit parte ista, cuius in studiis disciplinarum cura mirè ab auctoribus prouehitur. Erat verò hic natione Lycius, hebeti ingenio, & ad politiorem cultũ ineptissimo: tamen sedulitate, ac lucubrandi, fuliginésque lucernarum bibendi, & in sudata veste durandi laboribus, ac proposito pertinaci, id demum est assequutus, vt à magnis auctoribus dignus sit habitus qui inter facundiæ studiosos recenseretur, immo etiam elegantissimus appellaretur atque eloquentissimus. Quod eo mirabilius contingit, quia eum vt πολύφαγον, id est voracem, notat historia. Relatu iucundum est, quod ei vsu venisse proditur memoriæ: siquidẽ re ipsa edoctus esse nihil, quod improbus volentis labor & pertinax non peruincat, librum concinnauit, cui titulum fecit πόνου ἐγκώμιον, id est laboris laus. Fortè ita euenit, obambulabat quadã die, cúmque librum manibus gestans apud Naucratim (est ea Ægypti vrbs) Ptolemæo factus obuiam est, facundia studioso & ipsi: ab eóque interrogatus, quidnam esset id quod prompsisse in literas videbatur, respondit πόνου esse ἐγκώμιον. Capit librum Ptolemæus, ac facetissimè primo elemento, hoc est Π expuncto abrasóque, ita reliquum fieret ὄνου ἐγκώμιον: quod non aliud profectò est, quàm asini præconium. Accipe, inquit, & lege laudis nomen attitulationémque.

Qui maledicta leniter tulerint. Antigonus, Philippus, Augustus. De Demochare, qui dicebatur Thersites.

Cap. XXVIII.

ELogium vetus est, & nulla non hora iracundis istis, ac tumentibus ingerendum, Esse in primis regium, malè audire. In ea re obinsignem animi moderationem plerosque eximiè laudatos, neminem, puto, fallit qui paulo humanior sit. Nos quæ ad manum sunt exempla, non præteribimus velut conniuentes. In primis verò sese ostentat Antigonus, cui tantum superfuit animi, modo velis, omnia supergredi, vt vel manipulares petulantius lingua vtentes leniter sit passus. Incumbebant illi regio tabernaculo, nec sibi temperabant, quin quod periculosissimè quidem, sed libentissimè persequuntur homines, qui non continent redituras per iugulum voces, malè de rege suo existimarent & loquerentur. Ex proximo exceperat omnia Antigonus, quippe interiacente modò lineo, vt sic dicam, pariete. Excanduisset alius, protinúsque vltimi supplicij terrore perfusos abripi iussisset homines. At is comiter ac sedatè: Abite (inquit) longius, ne obloquentes fortè obaudiat rex. Idem itinere nocturno, & præmolesta ob cœni altitudinem via, vbi milites ægrè ferẽtes animaduertit, palámque illi improspera omnia imprecantes, adire eos perrexit, qui præcipuè voragine impliciti distinerentur: quúmque eos explicuisset, nec esset ab eis percognitus, Execremini (inquit) Antigonum, qui vos in hasce coniecit difficultates: ei verò qui inde vos extraxit, bene precemini. Affulsit & patientiæ virtus, instrumentum ad tutelam regni pręclarum, Philippo regi: siquidem perbenignè Atheniensium legatione audita, demum iamiam remigraturis, Ecquid (inquit) nostis, quòd à me gratum in ciuitatem vestram proficisci valeat? Aderat fortè Demochares, ob nimiam & procacem linguam cognominatus Thersites: is ergo excipiens, Si te (inquit) suspenderis. Commouerat tam intempestiuum, támque atrox responsum legatorum reliquos, exortáque omnium cum fremitu indignatione, molliter Philippus, Nunciate (inquit) Atheniensibus, multo elatiores videri, qui ob animi impotentiam hisce non abstineant, quàm qui impune dici permittant, ac iniuriæ insolentiam facile concoquant. Historicus Timagenes Augustum, vxorem, domum vniuersam procacius impudentiúsque proscidebat in libris, ac dicaciter lapidauerat. Monuerat imperator, vt facile appareret illi non imperasse iram, moderatius lingua vteretur. Pergenti etiamnum ac liberius naturæ indulgenti, satis habuit, domo sua interdicere.

Constantiæ bonum. Leuitatis fœda sugillatio. De animi mobilitate. Desultorium ingenium. Fortunæ appellationes diuersæ. Volaticus qui. De Tutilina dea. Plinij locus explicatur ex libro octauodecimo.

Cap. XXIX.

QVi officiorum rationem in obeundis vitæ muniis, quidque deceat & aptum personis sit, temporibus, ætatibus, exactissima cura sibi scrutandum censuerunt, tandem deprehendisse sunt visi, nil esse quod tam deceat, quàm in omni re gerenda consilióque capiendo seruare constantiam. Nanque ita quoque natura comparatum, vt quisquis se aliquid ordine ac recta mente complexum confidit: vel iam gestum, si obtrectetur, acriter tueatur: vel nondum æditũ, si interpelletur, sine vlla cunctatione ad effectũ

perducat. Hæc quum ita profectò sint, & calculis omnibus passim & fœdè damnetur leuitas ipsa sine ampliatione, quando vel plebeculæ imperitæ eiusce turpitudo vitij planè liquet, natum adagium est, vt desultorium nuncupemus ingenium, quod mobile est, varium, ac omni stipula leuius, facilèq; momentis horarum ad tenuissimum quenq; afflatum in diuersa transiliens instar foliorum, quæ, vt Poeta inquit,

Mobilibus ventis arida facta volant.

Ægri proprium est, nihil diu pati, & mutationibus, vt remediis vti. Semper præsentibus est infesta leuitas, quæ eo prestius enixiúsque cauenda, quòd natura humanus animus agilis est, ac ad motum pronus. Mobilis, inquit Seneca, & inquieta mens homini data est: nunquam se tenet, spargitur, & cogitationes suas in nota omnia & ignota dimittit, vaga & quietis impatiēs. Quod non miraberis, si originem inspexeris. Ex cælesti nanque descendit spiritu, cælestium autem natura semper in motu est. Quod verò ad desultorium attinet, Felix quoque Capella De nuptiis Philologiæ primo, desultoriam fortunæ leuitatem nuncupasse videtur: ita enim scribit, Tunc enim omnium garrula puellarum, & contrario semper fluibunda luxu, leuitate pernix desultoria gestiebat: quam alij sortem asserunt, Nemesinque nonnulli, Tychen quàm plures, aut Nortiam. Quam verò rationem habeat dictum hoc, pergam iam explicatius enarrare, si commonuero prius, in hoc vsu dici à Seneca volaticum hominem: ita enim ad Lucilium scribit, Meministi quum quandam affirmares, esse in tua potestate, dixisse me, volaticum esse hominem ac leuē, & te non pedem eius tenere, sed pennam: mentitus sum, pluma tenebatur, quam remisit, ac fugit. Ambrosius volaticum sermonem lepidè dixit, qui fit de auitio institutus. Quod verò ad fortunam spectat, sunt qui Plinianum illud ex decimooctauo Naturalis historiæ, de calua intelligant fortuna, quum ait, Tertiam ex his nominare sub tecto, est religio. At ipse Augustini doctrinam insequutus Tutilinam malim: sic enim scribit Ciuitatis diuinæ libro quarto, Sata, inquit, frumenta quandiu sub terra essent, præpositam voluerunt habere deam Sciam. Quum verò iam essent super terram, & segetem facerent, deam Segetiam: frumentis verò collectis atque conditis, vt tuto seruarentur, deam Tutilinam præposuerunt. Quæ Pliniano sensui congruere qui non videt, Leberide prorsum cæcior est. Equestris Fortunæ ædem vouit Fuluius prætor in Hispania, quòd strenua equitum opera in Celtiberos vsus foret.

Desultorij equi vnde, & qui dicantur. Iulij Pollucis codex vindicatur à vitio. Hamatrochia. Harmatrochia. Amphigyi. Amphippi qui sint: item hamippi, & prodromi. Caballi Manni.

Cap. XXX.

DEsultorios equos video dici à desiliendo: nam vt Sex. Pompeius scribit, paribus equis, id est duobus, Romani vtebantur in prælio, vt sudante altero transirent in siccum. Nam &

A paratium dicebatur æs, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Eum verò Scytharum plerísque morem fuisse, Ammianus prodit Marcellinus, binos trahendi equos, vt iumentorum vires foueat permutatio, vigórque ocio integretur alterno. Sed Romanum morem amplius intuenti planè indicat T. Liuius quum libro ab Vrbe condita primo ait, Ad equos emendos dena millia æris ex publico data: & quibus equos alerent, viduæ attributæ. Iulius verò Pollux li-
B bro Onomastici primo, equitum species recensens, ita scribit: Hippotoxotæ, doratophori, contophori, hypaspistæ, scenophori, hippagogi, anippi, hi verò duos habebant equos, alter ab altero trahebatur, ita demum exercitatis militibus, vt in alterum nullo negotio transilire possent. Sed in iis Pollucis verbis labes extergenda est: siquidem non anippi quæ vox signat sine equis: sed amphippi, legendum est. Comprobat quod astruimus, vel historia prima Herodotus,
C Massagetas esse ἱππότας καὶ ἀνίππους, id est ex equis præliari & pedibus prodens. Impegimus sæpe in eum scopulum, mendum ineptiis manifestum erat: quid substitueretur, non facile peruidebamus. Denique lapsitantibus conniuentibúsque, manum quasi præbuit Ælianus, qui de phalange differens quæ antistomus dicatur, à duplici frontis seu oris obiectu, quasi occeps: ita instituta, vt mediis tergis inter se oppositis constet: ita denique infert, Velet, inquit, hoc instruendi
D genus potissimum contra barbaros, qui loca amni Istro vicina incolunt, quos amphippos cognominant, à mutatione equorum: ex aliis enim equis in alios transilire consueuerunt. Traditū hoc & à Suda, in parte quæ est De vocabulis rei militaris. Sed hamippos item dictos quandoque aduertimus: & ita fortè scripsit Pollux. Sed eo vocabulo pedites cum equitibus dispositos, accipiunt Thucydides ac Xenophon, quos Philochorus prodromos dicit. Hamippos apud So-
E phoclem in Antigone dici inuenio celeres, veluti equos adæquantes cursu. quod adnotarunt Scholiastæ. Hamatrochiam verò dicunt associatum cursum, οἷον ἁμματροχιάν. at harmatrochia rotarum planè orbitam indicat. Ne autem in leuicula exire nos, cauilletur quispiam, interstitionem hanc Callimacho in Homeri enarratione fuisse incognitam, miratur Porphyrius. Amphigyi dicuntur, manibus & pedibus qui luctantur, aut fortes, vel ambo thoracibus communiti, aut de-
F nique ex aduersum certantes. Cassiodorus tamē in Epistolis: Equi, inquit, desultorij sunt, per quos Circensium ministri missus denuntiant exituros. Illud verò parte hac commonendi diligenter sumus: aliud omnino desultorem videri, aliud desultorium equum. Nam illud ad hominem vtique spectat equos alentem docentēmq;, qui dicantur desultorij. Docuit nos id Varro Terentius, in cuius libro De rusticis rebus secūdo, ita legimus: Itaque peritus belli alios eligit,
G alit, ac docet: aliter quadrigarius, ac desultor: neque idem, qui vectorios facere volet. His astipulari Liuius quoque videtur libro ab Vrbe cōdita tertio & vicesimo: Numidis, inquit, desultorum in modum binos trahentibus equos inter acerrimam sæpe pugnam in recentem equū

ex fesso

ex fesso armatis transultare mos erat, tanta velocitas ipsis, támque docile equorum genus est. Quin & eum qui certat, rectè desultorem dixeris: quod comprobat Vlpianus Digestis de præscriptis verbis: Túque desultor in his cucurreris & viceris. Cicero pro Murena ait, Qui nescio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere. Desultorem porrò designat Elegiacum illud scientissimè concinnatum:

Est etiam aurigæ species vertunnus, & eius
Traicit alterno qui leue pondus equo.

Caballos intelligere videtur Hieronymus maiores equos: sicuti mannos accipimus minores: Caballos, inquit, certnam equis cedere.

Equitum species plures. Dimachæ. Epigoni. Monippi. Zygij. Pareori. Parasyri. Sirai. Sira. Parabates. Anabates. De curribus bellicis, & certaminum sacrorum ratione. Erichthonius quadrigarum inuentor. Nomina armorum quibus equi muniuntur Clibanarij. Cataphractarij. Bastalui. Subsellares quid. Catalogi libri, & tactici. Selma. Sellium. Selmides. Nauium structores primi. Nauale bellum item omnium primum. Catastromata. Propli naues. Aminocles naupegus. Buccellarij. Scutr. Ostensionales. Campion. Agema. Sarissophori. Amui equites. Laphyta. Centauri. Hippocorystæ. Astrabe. Vngula equina. Coryphæa quid. Cucuma. Borchia equarum. Borysthenes equus.

Cap. XXXI.

IN hac verò rei militaris mentione addamus & aliqua, legentibus futura non ingrata. Qua in parte illud fuerit primum: equites quosdam ab Alexandro institutos, quos à duplici genere pugnæ appellabant dimachas, & hi quidem ex equo pugnabant peritissimè, vbi verò exigeret necessitas, & foret regio equitatui inepta, cuiusmodi Græci vocant ἄφιππον, mox desilientes ex equis congrediebantur, vt pedites, ne omnino forent ἀπόμαχοι id est pugnæ expertes, & Lydium paterentur incommodum. Idem Alexander agmen pubescentium puerorum triginta millium numero, epigonos appellabat. Hi verò barbari erant Macedonicis instructi moribus. Dicuntur epigoni velut posteri: nam & Thebanorum epigoni leguntur aduersus Thebas excitasse bellum. Quos non fuisse alios Eusebius scribit, quam interfectorum posteros. Libyes ex curribus pugnabant, sicuti apud Homerum heroes: hic enim nouissime monippos non videtur: sic enim vocitant vno depugnantes equo, Qui verò iugum subeunt equi, zygij nominantur, qui latera stipant, pareori, penultima extensè pronuntiata (etiam si Dionysius discrepare quadamtenus videtur) & parasyri, ac etiam siraphori, item siræi: sicuti eorum habenæ sitæ, ac pareoriæ dicũtur. Duobus modò equis ad currum adhibitus, heroes depugnasse, in Iconibus Philostratus scribit, etiam si Hector audacia præstans quatuor vteretur. Vectabula hæc, seu iumenta, Græci vocant ἅρματα πολεμικὰ, in quibus præstò auriga est, pugnat parabates, aut aliud quid facit etiam propter synodiam, vt inquit Eustathius,

A Eum Plato anabatam micraspida vocauit, Homerus Iliados Ψ,

Ἂν δ' ἔβαν ἐν δίφροισι παραιβάται, ἡνίοχοί τε.

Id est currum inscenderunt parabatæ ac aurigæ. Dionysius libro octauo, parabatas pro aurigis accipit, quos Athenienses apobatas vocabant. Aristophanis interpres currum inscendere solitos scribit, hoplitem & parabatem, ac id genus currus à Theseo excogitatos primum. Epibatæ verò sunt, qui mercede naui vectantur

B aliena: sed Atticis eo dicuntur nomine ad pugnã parati bello nauali. Anabatæ verò in equis intelliguntur, vt scribit Ammonius. Sunt apud Xenophontem ἀναβάται primo, ἅρματα δρεπανηφόρα, currus nos dicimus falcatos. Erichthonius autem omnium princeps, vt Arati vetus testatur interpres, currus equis iunctis docuit quadrigis solaribus persimiles compingere. Qua sanè admiratione est inter cælitum tralatus imagines, quod non tacuit Manilius Astronomicon pri-

C mo, heniochi nomenclatura insignis:

Heniochus studio mundúmque, & nomen adeptus,
Quem primum curru volitantem Iupiter alto
Quadriiugis conspexit equis, cælóque sacrauit.

Scribit verò Theon, cælestem Heniochum vel esse Bellerophontis idolum, vel Trochili: Callithea qui est natus, sacerdote apud Argos prima,

D quique currum iunxit primus. Alij esse Myrtili dicunt. Sunt qui Cillantis Pelopis aurigæ, aut Oenomai quoque. Porrò equitatus ipse hippicum dicitur à Græcis. Verùm ex armaturæ genere diuersa sortitur nomina, siquidem alij sunt equites cataphracti, alij acataphracti. Cataphractos intelligi eos volo, qui non solum sua corpora, sed etiam equos lorica vndique muniunt. Hos scribit Vegetius esse quidem à vulneribus tutos, sed propter armorum impedimenta &

E pondus capi summa facilitate. Et Q. Curtius equitibus tradit equisque Persarum tegumenta fuisse ex ferreis laminis, serie inter se connexis. Cataphractos equites, scribit Ammianus Marcellinus, etiam clibanarios nuncupari. Idem inter equestres copias cataphractarios recenset sagittarios, formidabile genus armorum. Lampridius in Alexandri Cæsaris oratione de Persis perdomitis innuere videtur planè, cataphractarios ab illis clibanarios vocari. Loricatos equi-

F tes dici cataphractos Liuius tradit. Equites antiquitus non habuisse thoracas, scribit in commẽtatione De Romanorum militia Polybius: Verum, inquit, in subligaculis periclitabantur, ad inscensum descensúmq; prænceleres. Eorum clypei ex bubulo concinnati corio, placentis erant vmbilicatis persimiles, quibus in re diuina vti moris fuerat. Scribit in Adriano grauis auctor Dion, equites qui vocantur Bastai, Danubium armatos enatasse, Cataphractas naues & aphra-

G ctas recenset Historiarum quinto Polybius. Sũt & qui dicantur chrysophalari, aut etiam argyrophalari: cuiusmodi in ludis produxit Antiochus, qui Epiphanes quidem ferè cognominatur, sed ex gestorum ratione etiam Epimanes à furore. Ex acataphractis verò alij hastati habe-

perducat. Hæc quum ita profectò sint, & calculis omnibus passim & fœdè damnetur leuitas ipsa sine ampliatione, quando vel plebeculæ imperitæ eiusce turpitudo vitij planè liquet, natum adagium est, vt desultorium nuncupemus ingenium, quod mobile est, varium, ac omni stipula leuius, facileq; momentis horarum ad tenuissimum quenq; afflatum in diuersa transiliens instar foliorum, quæ, vt Poeta inquit,

Mobilibus ventis arida facta volant.

Ægri proprium est, nihil diu pati, & mutationibus, vt remediis vti. Semper præsentibus est infesta leuitas, quæ eo pressius enixiúsque cauenda, quòd natura humanus animus agilis est, ac ad motum pronus. Mobilis, inquit Seneca, & inquieta mens homini data est: nunquam se tenet, spargitur, & cogitationes suas in nota omnia & ignota dimittit, vaga & quietis impatiēs. Quod non miraberis, si originem inspexeris. Ex cælesti nanque descendit spiritu, cælestium autem natura semper in motu est. Quod verò ad desultorium attinet, Felix quoque Capella De nuptiis Philologiæ primo, desultoriam fortunæ leuitatem nuncupasse videtur: ita enim scribit, Tunc enim omnium garrula puellarum, & contrario semper fluibunda luxu, leuitate pernix desultoria gestiebat: quam alij sortem asserunt, Nemesinque nonnulli, Tychen quàm plures, aut Nortiam. Quam verò rationem habeat dictum hoc, pergam iam explicatius enarrare, si commonuero prius, in hoc vsu dici à Seneca volaticum hominem: ita enim ad Lucilium scribit, Meministi quum quandam affirmares, esse in tua potestate, dixisse me, volaticum esse hominem ac leuē, & te non pedem eius tenere, sed pennam: mentitus sum, pluma tenebatur, quam remisit, ac fugit. Ambrosius volaticum sermonem lepidè dixit, qui sit de auitio institutus. Quod verò ad fortunam spectat, sunt qui Plinianum illud ex decimooctauo Naturalis historiæ, de calua intelligant fortuna, quum ait, Tertiam ex his nominare sub tecto, est religio. At ipse Augustini doctrinam insequutus Tutilinam malim: sic enim scribit Ciuitatis diuinæ libro quarto, Sata, inquit, frumenta quandiu sub terra essent, præpositam voluerunt habere deam Seiam. Quum verò iam essent super terram, & segetem facerent, deam Segetiam: frumentis verò collectis atque conditis, vt tuto seruarentur, deam Tutilinam præposuerunt. Quæ Pliniano sensui congruere qui non videt, Leberide prorsum cæcior est. Equestris Fortunæ ædem vouit Fuluius prætor in Hispania, quòd strenua equitum opera in Celtiberos vsus foret.

Desultorij equi vnde, & qui dicantur. Iulij Pollucis codex vindicatur à vitio. Hamatrochia. Harmatrochia. Amphigyi. Amphippi qui sint: item hamippi, & prodromi. Caballi. Manni.

Cap. XXX.

DEsultorios equos video dici à desiliendo: nam vt Sex. Pompeius scribit, paribus equis, id est duobus, Romani vtebantur in prælio, vt sudante altero transirent in siccum. Nam &

A pararium dicebatur æs, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Eum verò Scytharum plerísque morem fuisse, Ammianus prodit Marcellinus, binos trahendi equos, vt iumentorum vires foueat permutatio, vigórque ocio integretur alterno. Sed Romanum morem amplius intuenti planè indicat T. Liuius quum libro ab Vrbe condita primo ait, Ad equos emendos dena millia æris ex publico data: & quibus equos alerent, viduæ attributæ. Iulius verò Pollux li- B bro Onomastici primo, equitum species recensens, ita scribit: Hippotoxotæ, doratophori, contophori, hypaspistæ, scenophori, hippagogi, anippi, hi verò duos habebant equos, alter ab altero trahebatur, ita demum exercitatis militibus, vt in alterum nullo negotio transilire possent. Sed in iis Pollucis verbis labes emergenda est: siquidem non anippi, quæ vox signat sine equis: sed amphippi, legendum est. Comprobat quod astruimus, vel historia prima Herodotus, C Massagetas esse ἱππότας καὶ ἀνίππους, id est ex equis præliari & pedibus prodeuntes. Impegimus sæpe in eum scopulum, mendum irrepsisse manifestum erat: quid substitueretur, non facile peruidebamus. Denique lapsitantibus conniuentibúsque, manum quasi præbuit Ælianus, qui de phalange differens quæ antistomus dicatur, à duplici frontis seu oris obiectu quasi occeps: ita instituta, vt mediis tergis inter se oppositis constet: ita denique infert, Velet, inquit, hoc instruendi D genus potissimum contra barbaros, qui loca amni Istro vicina incolunt, quos amphippos cognominant, à mutatione equorum: ex aliis enim equis in alios transilire consueuerunt. Traditū hoc & à Suda, in parte quæ est De vocabulis rei militaris. Sed hamippos item dictos quandoque aduertimus: & ita fortè scripsit Pollux. Sed eo vocabulo pedites cum equitibus dispositos, accipiunt Thucydides ac Xenophon, quos Philochorus prodromos dicit. Hamippos apud So- E phoclem in Antigone dici inuenio celeres, veluti equos adæquantes cursu. quod adnotarunt Scholiastæ. Hamatrochiam verò dicunt associatum cursum, [illegible] at harmatrochia rotarum planè orbitam indicat. Ne autem in leuicula exire nos, cauilletur quispiam, interstitionem hanc Callimacho in Homeri enarratione fuisse incognitam, miratur Porphyrius. Amphigyi dicuntur, manibus & pedibus qui luctantur, aut fortes, vel ambo thoracibus communiti, aut de- F nique ex aduersum certantes. Cassiodorus tamē in Epistolis: Equi, inquit, desultorij sunt, per quos Circensium ministri missus denuntiant exituros. Illud verò parte hac commonendi diligenter sumus: aliud omnino desultorem videri, aliud desultorium equum. Nam illud ad hominem vtique spectat equos alentem docentémque, qui dicantur desultorij. Docuit nos id Varro Terentius, in cuius libro De rusticis rebus secūdo, ita legimus: Itaque peritus belli alios eligit, G alit, ac docet: aliter quadrigarius, ac desultor: neque idem, qui vectorios facere volet. His astipulari Liuius quoque videtur libro ab Vrbe cōdita tertio & vicesimo: Numidis, inquit, desultorum in modum binos trahentibus equos inter acerrimam sæpe pugnam in recentem equū ex fesso

ex fesso armatis transultare mos erat, tanta velocitas ipsis, támque docile equorum genus est; Quin & eum qui certat, rectè desultorem dixeris: quod comprobat Vlpianus Digestis de præscriptis verbis: Túque desultor in his cucurreris & viceris. Cicero pro Murena ait, Qui nescio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere. Desultorem porrò designat Elegiacum illud scientissimè concinnatum:

Est etiam aurigæ species vertunnus, & eius
Traicit alterno qui leue pondus equo.

Caballos intelligere videtur Hieronymus maiores equos: sicuti mannos accipimus minores. Caballos, inquit, certnam equis cedere.

Equitum species plures. Dimachæ. Epigoni. Monippi. Zygij. Pareori. Parasyri. Siræi. Siræ. Parabates. Anabates. De curribus bellicis, & certaminum sacrorum ratione. Erichthonius quadrigarum inuentor. Nomina armorum quibus equi muniuntur Clibanarij. Cataphractarij. Bastalus. Subsellares quid. Catalogi libri, & tactici. Selma Sellium. Selmides. Nauium structores primi. Nauale bellum item omnium primum. Catastromata. Propli naues. Aminocles naupegus. Buccellarij. Scutr. Ostensionales. Campion. Agema. Sarissaphori. Amici equites. Laphyta. Centauri. Hippocorystæ. Astrabe. Vngula equina. Coryphea quid. Cucuma. Borchia equarum. Borysthenes equus.

Cap. XXXI.

IN hac verò rei militaris mentione addamus & aliqua, legentibus futura non ingrata. Qua in parte illud fuerit primum: equites quosdam ab Alexandro institutos, quos à duplici genere pugnæ appellabant dimachas, & hi quidem ex equo pugnabant peritissimè, vbi verò exigeret necessitas, & foret regio equitatui inepta, cuiusmodi Græci vocant [illegible], mox desilientes ex equis congrediebantur, vt pedites, ne omnino forent ἄμαχοι, id est pugnæ expertes, & Lydium paterentur incommodum. Idem Alexander agmen pubescentium puerorum triginta millium numero, epigonos appellabat. Hi verò barbari erant Macedonicis instructi moribus. Dicuntur epigoni velut posteri: nam & Thebanorum epigoni leguntur aduersus Thebas excitasse bellum. Quos non fuisse alios Eusebius scribit, quam interfectorum posteros. Libyes ex curribus pugnabant, sicuti apud Homerum heroes: hic enim nouissime monippos non videtur: sic enim vocitant vno depugnantes equo, Qui verò iugum subeunt equi, zygij nominantur, qui latera stipant, pareori, penultima extensè pronuntiata (etiam si Dionysius discrepare quadamtenus videtur) & parasyri, ac etiam siraphori, item siræi: sicuti eorum habenæ siræ, ac pareoriæ dicũtur. Duobus modò equis ad currum adhibitis, heroes depugnasse, in Iconibus Philostratus scribit, etiam si Hector audacia præstans quatuor vteretur. Vectabula hæc, seu iumenta, Græci vocant ἅρματα πολεμιστήρια, in quibus præstò auriga est, pugnat parabates, aut aliud quid facit etiam propter synodium, vt inquit Eustathius.

A Eum Plato anabatam micraspida vocauit, Homerus Iliados ψ,

ἂν δ' ἔβαν ἐν δίφροισι παραιβάται, ἡνίοχοί τε.

Id est currum inscenderunt parabatæ ac aurigæ. Dionysius libro octauo, parabatas pro aurigis accipit, quos Athenienses apobatas vocabant. Aristophanis interpres currum inscendere solitos scribit, hoplitem & parabatem, ac id genus currus à Theseo excogitatos primum. Epibatæ verò sunt, qui mercede naui vectantur B aliena: sed Atticis eo dicuntur nomine ad pugnã parati bello nauali. Anabatæ verò in equis intelliguntur, vt scribit Ammonius. Sunt apud Xenophontem ἀναβάσεως primo, ἅρματα δρεπανηφόρα, currus nos dicimus falcatos. Erichthonius autem omnium princeps, vt Arati vetus testatur interpres, currus equis iunctis docuit quadrigis solaribus persimiles compingere. Qua sanè admiratione est inter cælitum tralatus imagines, quod non tacuit Manilius Astronomicon pri- C mo, heniochi nomenclatura insignis:

Heniochus studio mundúmque, & nomen adeptus,
Quem primum curru volitantem Iupiter alto
Quadriiugis conspexit equis, cælóque sacrauit.

Scribit verò Theon, cælestem Heniochum vel esse Bellerophontis idolum, vel Trochili: Callithea qui est natus, sacerdote apud Argos prima, D quique currum iunxit primus. Alij esse Myrtili dicunt. Sunt qui Cillantis Pelopis aurigæ, aut Oenomai quoque. Porrò equitatus ipse hippicum dicitur à Græcis. Verùm ex armaturæ genere diuersa sortitur nomina, siquidem alij sunt equites cataphracti, alij acataphracti. Cataphractos intelligi eos volo, qui non solum sua corpora, sed etiam equos lorica vndique muniunt. Hos scribit Vegetius esse quidem à vulneribus tutos, sed propter armorum impedimenta & E pondus capi summa facilitate. Et Q. Curtius equitibus tradit equisque Persarum tegumenta fuisse ex ferreis laminis, serie inter se connexis. Cataphractos equites, scribit Ammianus Marcellinus, etiam clibanarios nuncupari. Idem inter equestres copias cataphractarios recenset sagittarios, formidabile genus armorum. Lampridius in Alexandri Cæsaris oratione de Persis perdomitis innuere videtur planè, cataphractarios ab illis clibanarios vocari. Loricatos equi- F tes dici cataphractos Liuius tradit. Equites antiquitus non habuisse thoracas, scribit in commẽtatione De Romanorum militia Polybius: Verum, inquit, in subligaculis periclitabantur, ad inscensum descensúmq; prææceleres. Eorum clypei ex bubulo concinnati corio, placentis erant vmbilicatis persimiles, quibus in re diuina vti moris fuerat. Scribit in Adriano grauis auctor Dion, equites qui vocantur Bastai, Danubium armatos enatasse. Cataphractas naues & aphra- G ctas recenset Historiarum quinto Polybius. Sũt & qui dicantur chrysophalari, aut etiam argyrophalari: cuiusmodi in ludis produxit Antiochus, qui Epiphanes quidem ferè cognominatur, sed ex gestorum ratione etiam Epimanes à furore. Ex acataphractis verò alij hastati haben-

Digitized by Google

tur, alij ferentarij. Hastati, qui manus conserunt, & comminus hasta decertant: quorum alij scutum gerunt, & θυρεοφόροι vocantur, hoc est scutati: sine scuto alij hasta impugnant, hi nomine speciali hastati vocantur & contati. Ferentarij equites ij dicuntur, qui eminus solent dimicare, quorum alij iaculis vtuntur, alij arcu iaculantur. Quos Tarentinos vocamus, arcu vtuntur, qui equites sagittarij, & à nonnullis Scythæ etiam vocantur. Tarentinorum duo faciunt genera: alios nanque suo nomine Tarentinos vocant, qui è longinquo iaculari consueuerunt: alios leues, qui pugnam comminus subeunt. In sacris verò certaminibus duo erant certandi equis genera, Synorides, & Celetes. Synoris erat biga è duobus equis, non pullis, sed adultis: quanquam pòst è pullis quoque iuncta est. Inueni tamen apud Aristotelem in libro De mundo, etiam in bello visos Synorides. Celetes singulari currebant equo, quem monatora etiam Græci vocant, vt est apud Aristophanis interpretem. Accesserunt & alia duo Calpe, & Apene: de quibus etiam alibi facta nobis mentio est. Calpe trahebatur equa, sed ita vt extremum cursum anabatæ, hoc est sessores ipsi desiliendo, apprehensis manu habenis, perficerent. Apene mulas iungebat. Campion porrò cursum vocabant non rectum, nec simplicem, sed flexiones habentem, quas vocant καμπάς. De Synoride Aristophanis interpres in Nebulis, ita: Συνωρὶς, inquit, est currus non plenus, sed ex duobus iunctus equis, quem nunc diphron vocamus. Quanquam eo propriè dicitur nomine, in curru pars, vbi cum parabate versatur auriga: vnde etiam inclinatur, quasi διφόρος, id est duos ferens, auctor Eustathius. Falcatas verò in bello quadrigas: esse vnicum nonnullarum gentium auxilium, multiplex prodit historia, & Q. Curtius non prætermisit. Vt verò ad equites redeamus. Inuenio equites quosdam dici bucellarios in Romano exercitu, sed veteribus haudquaquam. Eo nomine Gallogræcos intelligere maluit Sudas. Nam & Seuir, rara item voce, vt coniectant ex doctis nonnulli, equitum indicat præfectum, vnde Seuiralium ludorũ prorepserit appellatio. Scribit Iulius Capitolinus in M. Antonino philosopho ad hũc modũ: His ita gestis, adhuc quæstorẽ, consulem secum Pius Marcum designauit, & Cæsaris donauit appellatione. Et Seuirum turmis equitum Romanorum, iam consulem designatũ creauit. Et edenti cum collegis seuirales ludos adsedit. Corruptè tamen codices omnes Seuerũ præferunt, non Seuirum. Ostensionales milites apud Lampridium videntur dici, qui ostentui modò habentur in vrbibus, non bellicæ rei causa. Scribit Arrianus, Hipparchiam dici alam, quę quingentis, insuperque duodecim constaret equitibus. Idem & quosdam equites in Alexandri exercitu Sarissophoros appellatos tradit: sicuti & nonnullos, qui dicerentur amici. Necnõ alam equitum, quæ dicatur agema: quanquam & de peditibus dici ἄγημα, idem testatur Arrianus. Equis castratis Barbarorum plerosq; vti in bellis solitos, legimus: ne aut fœminarum visu exagitati captentur, aut in subsidiis ferocientes prodant hinnitu densiore vectores, & per spacia

A discurrant amplissima. Lapythas porrò & centauros fuisse nobiles Thessalorum equites, Palæphatus scribit Incredibilium primo. Apud Homerum hippocorystas, sunt qui interpretentur in galeis equinas habentes setas, vt aliàs cõmonuimus. Sed, inquit Eustathius, si ita foret, Hippocorythas dicere debuerat, quæ forma corythaices nuncupantur, & corythæolos appellatur Hector. Est igitur hippocorystes, qui & hippiocharmes, id est ἱππιοχάρμης, hoc est ex e-
B quo bellator: quoniam χάρμην dici pugnam, nemo non nouit. Astraben esse asinum interpretantur nonnulli aut mulam. Quidam ὑποζύγιον omne, id est iumentum, quo subuectentur homines. Dicitur & astrabe in ephippiis lignum, quod manu continent sedentes. Sunt qui de suauium mulum astraben nuncupent. Astrabelaten verò aurigam, aut notophorum. i. dorso ferens, ac gerulum iumentum. Podostrabe autem venatorũ est instrumentum capiendis feris concinnum.
C Equorum colores præcipuos hosce comperi, badium, aureum, ambineum, russeum, mureum, ceruinum, giluum, scutulatum, album guttatum candidissimum, presse nigrum. Equinas vngulas à Stygis aqua solas nõ perrumpi, Pausanias scribit. qui obiter illud addit quoq;, sibi non satis esse constitutum, an eo veneno perierit Alexander. Denique prius quàm hinc reuellamur, subnotemus & illa quæ auidas etiamnum explere aures valeant: equos quippe armis præmuniri,
D sciunt omnes, sed eorum nomina (ni fallor) nota paucissimis. Igitur quæ à fronte propendẽt, prometopidia: quæ ab auribus, parotia: pareia, quæ maxillas præfulciunt, appellari debent: prosternidia verò, quæ pectus: parapleuridia, quę lateribus obiacent: parameridia, quæ femoribus, solet ea vulgus coxalia nuncupare: paracnemidia, tibiis apponi consueuerunt. Illud item huic parti attexuerim libenter: equitantium adminicula,
E quibus pedes inseruntur, vt sessio fiat commodior, & staphas nuncupat inscium vulgus, ab Auicennæ interprete, primo Canonis dici subsellares, quia sub sella propendeant, vt docti interpretantur. Monet autem inibi Princeps, non oportere subsellares, aut pedum integumenta esse iusto arctiora, quoniam eius membri motus longè facilius arcere valeat frigus. Coryphæam in libro περὶ ἱππικῆς Xenophõ equini capitis vinculum intelligere videtur, quum obseruandum
F amplius monet, in os frenum quo pacto admittar, ac quo etiam κορυφαίαν circum aures. Cucumã sunt qui habenalia putent ornamenta ex ære orbiculata è medio bulla protuberante, vnde vulgò forsan borchias vocant. Borysthenі equo, venationibus aptissimo, sepulchrum ab Adriano substructum, scribit Dion. In Græcis auctoribus sic fermè videor comperisse, selma positum pro cathedra, vnde sellium inclinatur. Propterea nauis εὔσελμος dicitur. i. εὔεδρος, vt est apud Theo-
G critum, quę sedilia habeat accommoda. Sunt qui funes dici selmidas pronuncient, & naues nuncupari euselmos, quæ aptè rudentibus sint instructæ. Denique libros, in quîs descripta militum nomina seruarentur, catalogos dici à Græcis, alicubi obseruauimus: sicuti armorum magistros vocari tacticos. Tactica cõtemnere, apud

Libanium

Libanium est rem militarem neglectui habere. Bellorum peritiam dici tacticen quoque Plutarchus scribit. Adiicimus illud item ex Thucydide ac Libanio declamatione quadam, futurum studiosis non ingratum: Corinthios omnium primos naues concinnasse, quæ formam præcipuè præferrent, frequentior quæ nunc est. Iidem inter Græcos primi triremes compegisse memorantur. quando & nauium fabricator, quem Naupegum vocant, Aminocles patria Corinthius Samiis naues fertur construxisse numero quatuor. Nauale bellum, ex iis quorum ad nos propagata memoria est, vetustissimum traditur, quod aduersum Corcyrenses est ab Corinthiis gestum, annis plus minus ad nostram, inquit, memoriam ducentis sexaginta. Naues porrò, quibus in barbaros ab Atheniensibus est depugnatum, catastromata per totum nec habuisse, prodit idem Thucydides. Catastroma verò esse videtur tabulatum in naui superius. De quo Pollux, Propli nauès dici à nobis præcursoriæ valent.

De Æliano sophista quædam inuulgata minus. De Socrate & Aglao Psophidio.

Cap. XXXII.

AElianum sophistam (vt protinus eo à nobis ornetur cognomento, cui ex ingenita modestia & prudentia perspicaci ipse imparem se, vt Romanę grauitatis virum decuit, perpetuò asseuerauit) proditum memorię est, quum minus sibi virium ac vehementiæ vel spiritus adesse, non esset nescius, quàm vt declamatoriam palæstram calefaceret, in qua desudarent quidem multi, laudem referrent perpauci, ad syntaxes, & ad promendum quippiam quo se vixisse apud posteros testatissimum faceret, se totum intrusisse. Quod quidem vsq; ad stuporem implesse, narratur. In dicendo apheliam maximè affectauit, quam nos simplicitatem dicimus, quæq; (vti prodit Fabius) simplex & inaffectata habet quēdam purum, qualis etiam in fœminis amatur, ornatum. Nicostrati venustatem expressit, ad Dionis tonum respicit quandoq;. Huic olim occurrit Lemnius Philostratus librum indignanter & concitatè lectitanti. Institit quærere, quidnā foret sub incude: Elaborauimus, inquit, Gynnidis accusationem (sic enim tyrannum voco) qui paulo ante Romano imperio infamiæ labem inussit morum turpitudine. Cui Philostratus grauiter admodum: Admirarer (inquit) impensius, si viuentem accusasses. Siquidem superstitem tyrannum lacessere, viri opus cēseo: functum verò fato cuiusq;. Cedit hoc in prouerbium, cuiusmodi & Plinianum illud ex præfatione Naturalis historię, Cum mortuis non nisi laruas luctari. Porrò illud de Æliano velut superpondium addamus, quod in eo viro non parum admirationis habet. Quippe prædicare solitum ferunt, nunquā se extra Italiam peruagatū, nauem nunquā inscendisse: mare nec nouisse quidem, quo nomine in magna erat auctoritate, veluti patrij moris studiosus in primis. Consimilia iis sunt, quæ à Socrate narrantur in Platonis Phædro, vbi illo dicente, O admirabilis vir absurdissimus quidam videris, ac hospiti, non incolæ similis, quando nec fines nostros trāsisse vnquam, neq; extra mœnia ipsa egressus videris. Mox Socrates ita, Ignoscas optime Phędre, nam discendi cupidus sum, agri verò & arbores nihil docere me possunt, sed homines qui in vrbe versantur. Cognata iis ferè, quæ item de Aglao Psophidio prodita memoriæ sunt, quem etiam scitante Gyge, tūc amplissimo terrarum rege, Apollo felicem pronuntiauit, qui senior in angustissimo Arcadiæ angulo paruum, sed annuo victui largè sufficiens prædium colebat, nunquam ex eo egressus, atq; vt ex vitæ genere manifestum est, minima cupiditate minimum in vita mali expertus: quod Plinius scribit.

Antipatri præstantia in scribendis epistolis. Epistolam quid illustret præcipuè. Deorum præceptores qui dicantur. Mos referendi in deos. Fastigium decernere quid. Plutarchi locus de Acroterio domus Cæsaris. Antigoni historia. Lasanophorus quid sit.

Cap. XXXIII.

ANtipatrum Hierapolitanum scribunt ex Græcis nonnulli, adeo in literis conscribendis præcelluisse, vt in ea re non temerè excellentior reperiatur alius. Fuit hic Seuero Imperatori ab epistolis, cuius etiam res gestas videtur historia complexus. Sed epistola proprium erat viri opus. In ea splendidum quiddam insonuit, nec à decoro imperatoriæ dignitatis recedebat. Perspicuitas inerat sententiarum iuncta magnitudini. Asyndetorum, quæ nos dissoluta dicimus, iucunditas mira. Etenim ea in primis epistolam illustrant. Fuit Seueri eiusdem filiorum item præceptor: propterea dum laudibus eum meritis optimi iuuenes onerarent, subinde deorum præceptorem nuncupabant. Quæ res & in prouerbium trahitur, vt quisquis principum aut optimatium etiam liberos instituit, is deorum dicatur institutor. Nam & Aristophanes μακάρων δαῖτας dixit regia conuiuia, hoc est beatorum epulas. Non ferè est qui nesciat, ex adulatione natum, vt imperatores perinde ac dij haberentur colerenturque. Eustathius tamen in Iliados primum, ex vi benefica aut præclaro inuento intelligere maluit: vnde, inquit, Cæsar apud Romanos primus vir enséque, Dei nomen est fortitus: sed & eiusdem filius Augustus. At, inquit in Apologetico Tertullianus, maledictum est, ante apotheosin Deum Cæsarem nuncupare. Augustus, ne dominum quidem se dici patiebatur: est enim hoc Dei cognomen. Et Tacitus inquit: Deûm honor principi non ante habetur, quàm agere inter homines desierit. Nouimus tamen ex Appiani Alexandrini historia, templa Iulio Cæsari, veluti Deo publicis statuta decretis. Atq; insuper commune ipsi clementiæq; condit in vnum. Et quia Lucianus ille blasphemus cognomento, qui nec diis nec hominibus pepercit, vel Lactantius inquit, cum risu quandoq; Augustū Deum nuncupat. Plutarchum habemus auctorem, Lysandro item, sed primo Græcorum templa fuisse erecta. Cyro mortalium primo ado-

Digitized by Google

rationis cultum fuisse delatum, scribit Arrianus, quam humilitatem Persæ postea seruarint, & Medi. Quando vt Curtio etiam credimus, inter deos recensuere reges, tanquam maiestas imperij salutis sit tutela. Consecratum quoq; viuum sentientémque accepimus. Apollinis iussu & Iouis deorum summi, vti tum creditum est, astipulatu Euthymum pictam, semper Olympiæ victorem, & semel victum. Amplius de dictatore Cæsare sic propemodum Tranquillus, Ampliora etiam humano fastigio decerni sibi, passus est: sedem auream in curia, & pro tribunali thensam, & ferculum Circensi pompa, templa, aras, simulacra iuxta deos, puluinar, flaminem, lupercos. Meminit & in Philippicis M. Tullius iisdem ferè verbis. Herodianus auctor est, in Seueri apotheosi exstructum fuisse suggestum, lignis ingentibus compactum, specie quadrãgula, æquis lateribus in fastigij formam. Quod extrinsecus intextis auro stragulis atque eboreis signis variisq; erat picturis exornatum, intrinsecus verò positum est minutum tabernaculum, tertiumq; item ac quartum semper superiore contractius, possis eius ædificij formam comparare turribus iis quæ in portubus extruuntur, naues nocturno igne dirigentes, quas vulgò pharos nuncupant. Porrò quum legimus, fastigium imperatori decretum, intelligendam etiam arbitrantur dignitatem humano fastigio celsiorem, aut templum fastigio inclytum, vel etiam consecrationem, quam & ἀποθέωσιν Græci vocant. Verum vt hæc incertè videantur allata, sic illud planè firmius, & ex reconditiore doctrina: fastigium in hoc vsu id haberi prorsum, quod acroterium Græcis dicitur. Nam in Cæsare Plutarchus ab T. Liuio proditum scribit, Ingruente Cæsaris nece, oblatam Calphurniæ speciem in quiete, vt acroteriũ domui Cæsaris accumbens, ac senatus decreto venerationis & ornatus causa surrectum opinaretur defractum comminutúmq;, ac proinde (vt assolet) desiderio flesse vberius. Ex Vitruuio cõiectare licet quid acroterij nomine intelligendũ. nam lib. 3. acroteria nuncupat angularia & mediana: videntur autem omnino statuæ, sic in ędificiis plerunque excitari consuetæ. Plutarchi interpres per imperitiam acroterij nomine sacellum reddidit: sed in eandem tendiculam & Trãquilli enarratores incuriosius præcipitantur, vbi Suetonius ait, Calpurniam esse imaginatam collabi fastigium domus. Libro vltimo Macedonici belli auctor T. Liuius est, fastigia aliquot templorum à culminibus abrupta, vi tempestatis fœdæ dissipata. Lucius quoq; Florus fastigium in domo decretum Cęsari scribit. Acroteria Dioscoridi sunt extrema corporis. Apud Herodotũ legimus, nauis acroterium in statuæ manu apud Delphos. Nec apud Romanos tantum, & quos diximus, putet aliquis hunc consecrandi morem irroboratum increuisse. Reges maximos ac potentissimos legimus, virtutis admiratione aut munerum vel artium repertarum in deos fuisse relatos. Nam & M. Tullius non solum perfectus orator, sed etiam philosophus, non dubitauit dicere, deos qui publicè colerentur, homines fuisse. Qua ratione filiam omnium optimã doctissimámque approbantibus diis immortalibus, in eorum cœtu locatam, ad opinionem omnium mortalium pollicetur consecraturum. Est verò huic loco peraccommodum, & scitu Hercle dignum, quod lectum de Antigono est. Quem quum ex adulatione, quæ pestilens & virulenta nulli non rei inducit tabem, Hermodotus in poemate solis dixisset filium: Non hæc, inquit, de me sentit lasanophorus: veluti obscurè insinuans, quum alimentis egeam, quum inde retrimenta fiant plura subinde egerenda, mihi sanè mortalis videor, non Dei filius aut solis. Siquidem est lasanophorus, qui matulam domino subiicit. Lasanum quippe virorum est, sicuti fœminarum trulla scaphium dicitur: veluti Pollux scribit, Eupolidem sequutus. Lasani meminit Horatius,

> Te pueri lasanum portantes œnophorúmque.

Lasanum & chytropus, item trypus ac pyrostates, pro eodem vase à Græcis accipiuntur: quod Sophoclis & Hesiodi interpres scribit.

Cur multis rebus sit contributum Dei nomen. Iuuenalis locus perpenditur de Pecunia dea. Veterum de Deo placita. Deum inuenire esse impossibile. Homoeotheta dij. Dei descriptio perdocta. Diuina quomodo indipiscamur. Deus cur dicatur.

Cap. XXXIV.

CÆterum nec homini solum sacri nominis participatio facta est, & contributus honor: verum (vti Augustinus inquit) etiam diuinis muneribus: nec vtiq; quòd deos ea crederent, sed quoniam sciebant nemini talia, nisi aliquo Deo largiente, concedi. Quorum deorum nomina non inueniebant, earum rerum nominibus deos appellabant, quas ab eis sentiebant dari, aliqua inde vocabula inflectentes: veluti à bello Bellonam nuncupauerunt, non bellum: item à cunis Cuninam, non cunam: à segetibus Segetiam, non segetem: à bobus Bubonam, non bouem. Vel etiam nulla vocabuli declinatione, vt res ipsæ nominantur: vt Pecunia dicta est dea, quæ dat pecuniam. Hic verò illud obiter subnotandum, Æris Deum ex Varronis spicilegio, ab Augustino dici Æsculanum. Proinde admiratione videri dignum potest, quid ita Iuuenalis sibi scribere sic permiserit,

> Etsi funesta Pecunia templo
> Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras.

Verum enimuero quémnam dicere Deum verum oporteat, parum veteribus constitisse video. Nam Milesius Thales, qui omnium primus naturalia exactius scrutari est ausus, aquam esse dixit, de qua nata omnia sint. Deum autem esse mentem, quæ ex aqua cuncta formauerit. Pythagoras verò Deum esse animum credidit, per vniuersas mundi partes, omnémque naturam commeantem atque diffusum, ex quo omnia quæ nascuntur animalia vitam capiant. Anaxagoras auctor est, Deum esse infinitam mentem, quæ per seipsam moueatur. Cleantes & Anaximenes, æthera dicunt esse summum Deum. Ex quo & Virgilius,

Tum pa-

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno permixtus corpore fœtus.

Aristotelem putat Lactantius dissidere secum ac pugnantia & dicere & sentire, in summam tamen vnam mentem mundo præesse testari. Parmenides (quod vel alibi à me relatum scio) commentitium quiddam coronæ similitudine effecit, stephanem appellat, continentem ardore lucis orbem, qui cingit cælum, quem autumat Deum. Alij etiamnũ aliter. At Cotta illud apud M. Tulliũ: Roges me (inquit) quid aut qualis sit Deus, auctore vtar Simonide, de quo quum quęsiuisset hoc idem tyrannus Hiero, deliberandi causa sibi vnam diem postulauit: quum idem ex eo postridie quæreret, biduum petiuit: quúmque se pius duplicaret numerum dierum, admiránsq. Hiero quęreret cur ita faceret: Quia quanto (inquit) diutius cogito, tanto mihi res videtur obscurior. Hinc Plato semper ferè diuinus, Deum putat indictum, innominabilemq́; & (vt ait ipse) ἄῤῥητον ἐκ πᾶσιν, cuius naturam inuenire difficile est: si inuenta sit, in multos eam enuntiari nõ posse. Platonis hæc verba sunt, θεὸν εὑρεῖν μὲν ἐστι χαλεπὸν, νοῆσαι δὲ ἀδύνατον. id est Deum quidem inuenisse haud facile est, intellexisse autem impossibile. Sed mox de Platonis dogmate plura. Deum tamen ita sibi describere permisere nonnulli, vt dicatur ratio, rationum fons, rerúmque artifex omnium, forma vniformis & omniformis, substantia immobilis, omnia mouens: in motu status, in tempore æternitas, in summis profunditas, summitas in profundis, in multitudine vnitàs, in debilitate potestas: natura fœcundissima naturarum, fœcunditas fœcunditatum naturalissima, æterna, vitarúmque vita: sensus sensibilium, sensuum lumen & perspicacia: intelligentia talis, vti ipsa rerum intelligendarum sit bonitas, & intellectus cuiuslibet veritas, & gaudium volũtatis. Id verò leuius: homochetas veteribus nuncupari deos, qui in templi eiusdem ac sacrorum venirent participatum: ὁμοχέτας Græci pronuntiant: & commeminit historia quarta Thucydides. Illud adiiciendum ex theologicæ veritatis myrothecio est, Dei substantiã, sicuti est, ne angelorum quidem vllum peruidisse. Propterea in sanctis literis, Regi autem singulorum immortali, inaccessibili. & rursum, Lucem habitat inaccessibilem. Inde à prudentibus scienter quoque traditum, quod à proposito dissidet haud multum, moralia vsu comparari, rationis indagine perquiri naturalia: verum non aliter magnopere, quàm oratione à Deo peti diuina oportere. Hæc siquidem, vti à Platone traditum nouimus, pro vitæ puritate nobis insinuantur verius ac reteguntur, quàm verbis aut doctrina infundi queant. Sed & illud per incuriam haud prætertierimus: esse Deum stabilem vnitatem, ac statũ vnicum: quod à Platonicis asseritur subtilissimè. Proinde ita collige, Quisquis Deum assequi exoptat, & multitudinem pro viribus reclinet, ac motum. Deum verò esse appellatum prodit Phurnutus, ἀπὸ τῆς θέσεως, quoniam creduntur dij θετῆρες καὶ ποιηταὶ τῶν γενομένων ὅλων.

Alexandrum appetiuisse dici se Deum. Lacedæmoniorum prudens in eo decretum. Antigoni commonitio ad filium.

Cap. XXXV.

NOn frustra dictum à veteribus animaduerto, auctoritatis non dilutæ viris, Secundas res sapientium animos fatigare, at probare aduersas. Siquidem externantur quandoq; fortunæ afflatu prosperiore viri aliàs magni & cælo pares quodammodo. Missos nunc facio cæteros: Alexandri magnitudinem & omnium capacem animum, quis non nouit? At is Dario iam excusso, & Persarum regno, prætérque tot tantarúmque gentium principatu potitus, veluti felicitate multa ebrius, sapere supra hominem cœpit, ac sibi denique videri Deus. Quo nomine datis ad Græciæ ciuitates literis, ridiculè satis inflitie petere, decreto publicitus ipsum statuerent Deum: & quæ minus ei impertita fuerat natura, ab hominum expectare institutis, non est veritus. In eo igitur alia alij decretis approbarunt, Lacedæmonij verò sic, ἐπειδὴ Ἀλέξανδρος βούλεται θεὸς εἶναι, ἔστω θεός. id est, postea quàm esse vult Deus Alexander, esto sanè. prorsum Laconicè ac patrio more, Alexandri stupidum tumorem coarguentes. Quanto demum prudentior ac circumspectior Antigonus, qui filium intuitus subditis violentius vtentem ac superbius, οὐκ οἶδας εἶπεν, ὦ παῖ, τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἔνδοξον εἶναι δουλείαν; id est an ignoras, ô fili, regnum nostrum non ferè aliud esse, quàm seruitutem gloriosam? De Alexandro amplius id compertum nobis, multos adcredidisse: regis eius imagines auro argentóve insculptas gestantibus, amuleti vicem præstare, plurimúmque in qualibet re adiumenti afferre. Quo sanè argumento in Macrianorũ familia viri passim ac mulieres, non in vasis modò, sed & vestibus ac reticulis, dextrocheriis quoque ac annulis perpetuò Alexandrum gestasse memorantur.

De Titormi Bussequæ incredibili robore: itémque de Milone pauxula. Vnde locus adagio, Alter hic Hercules.

Cap. XXXVI.

SVm memor alibi à me Crotoniatæ Milonis factam mentionem, nunc de Græco penu id se ostentauit, quod & arripuimus: fuisse Bussequam Titormum corpore staturosum, viribus præcellentem. In eum vbi incidisset Milo hic Crotoniates, virium fiducia elatior, ac sibi placens percupiebat, visa proceritate insigni, illius periclitari robur. At is non sine ironia, posse nil se magnum, asseuerabat. Mox tamen in Euenum descendens, reiecta veste, permagnũ arripit lapidem, quem primò quidem ad se pertraxit, inde & propulit, bisque ac ter ipsum hoc effecit, postea sustulit, sed non vltra genua: demum humero impositum ad quinquaginta ferè tulit orgyias, id est vlnas, proiecitq;. At lapidem

vix emouebat Milo. Cæterum, eo nec contentus Busse qua pergit in armentum, stánsque in medio, ferocissimi omnium maximique tauri pedem corripit, furentémq; ac inde se proripere adnitentem frustra, retinet constantissimè. Nec satis, quinimmo manu altera prætereuntis fortè tauri alterius pedem apprehendit audacissimè, ac comprimit ferociter. Id quum intueretur Crotoniates, in cælum manibus sublatis, ὦ Ζεῦ, ἔφη, μὴ τοῦτον ἡρακλέα ἡμῖν ἕτερον ἐπεμψας; i. ô Iupiter, inquit, an alterum proseminasti nobis Herculem hunc? Hinc deniq; prouerbij demanasse primordia, memorant, ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς. hic alter Hercules. Titormum fuisse patria Ætolum, prodidere nonnulli, & commeminit Athenæus, qui inde illustratur plurimum, vt est nimio plus concisus ac demutilatus.

Periandros fuisse duos, Miltiades tres, Sibyllas quatuor aut decem, Bacchides tres. Quos educauerint bruta. Apellis dictum de Protogenis Ialysso.

Cap. XXXVII.

QVum inter legendum excerpendúmque concisa quædam mihi se ingesserint, breuitate compari nostris hisce commentationibus duxi inserenda: ne quod aliquo modo relatu dignum est, si prætereatur, ex formula damni illati mecum agant φιλομαθεῖς, nil affectantes grauius, quàm vt πολυμαθεῖς dici valeant & sint, quando nil dulcius quàm omnia scire. Illud igitur fuerit primum, quod ποικίλης ἱστορίας vndecimo, non prætermisit Ælianus: Periandros fuisse duos, sapientia illustrem vnum, sed tyrannide alterum: Miltiades verò tres. Sibyllas quatuor, Erythræam, Samiam, Ægyptiam, Sardianam: sunt qui sex item adiiciunt, inter quas Cumæam, Iudæámq;. Cumææ meminit Agathius Gottici belli primo, & Italicensem vocat, quæ prope Cumas speluncam inhabitarit: vnde oracula ædere solita, Æneæ quoque adeunti futura prædixerit omnia. Huius carmina apud Ænam ciuitatem Iuliano imperante, combusta, scribit Ammianus Marcellinus. Sibyllas porrò in iis quæ de Christo aut aliis ad humanam salutem spectantibus sunt vaticinatæ, probabile habet Augustinus, seu bonæ fuerint seu malæ, à Deo inspiratas: nam prophetiæ donum bonis esse commune ac malis, sicut etiam gratiæ aliæ sunt gratis datæ. Cur autem sic, nouit auctor omnium Deus. Bacchides postmodum tres, ex quibus vnus tradatur Hellen, id est Græcus modò, vel (vt in aliis scriptum comperi) ex Bœotiæ Eleone: alius Atheniensis, tertius denique Arcas. Præcerptum illud quoque: Cyrum à cane educatum, à cerua Telephum Auges filium & Herculis: at Neptuni & Tyrus Peliam ab equa: quin Alexandro item Priami vrsam alimenta suggessisse, adnotatum est: sicuti Ægistho Thyestis & Pelopiæ capram. Nec illud præteritur: nobilem pictura Protogenem annis vix septem celebratam omnibus, Ialyssi imaginem absoluisse: quam vbi est contemplatus diu Apelles, primum quidem stupentem ferunt obmutuisse, inopinam admiratum excellentiam: mox verò intulisse, καὶ πόνος μέγας καὶ ὁ τεχνίτης γε μὴν τῆς χειρουργίας ὁ χάρις, ἧς ὁ ἀνὴρ εἰ τύχοι, ὁ πόνος αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ ψαύσει. id est, & labor magnus & chirurgiæ artifex gratia, quam si vir hic assequatur, tum verò cælum continget planè labores eius.

Quos ab infimo gradu ad maximum dignitatis fastigium euexerit prosperior fortuna. Interibi quid tymbalus & tymbades, necnon catapontistes, Occurria quid sit.

Cap. XXXVIII.

VIris plerunque haud ita nobilitate insignibus fortunæ secundioris afflatum, sine vllis imaginibus etiamnum sic affuisse, nos commonet historia, vt virtute sua facile maioribus præluxerint; ac ignoti antea, inde aliquo haberi numero exorsi sint. Quis enim nescit, filium Histaspis Darium Cyri φαρετροφόρον fuisse? Nam postremus illi ὁμώνυμος, ab Alexandro victus, etiam lictorio functus dicitur munere. At Macedonum rex Archelaus Simichæ natus serua deformatur. Auum Philippi Menelaum in spurios desisse, memorant. Sicuti eius filius Amyntas Æropos dicitur seruus. Perseus, opes cuius afflixit Æmilius Paulus, fuit quidem Argiuus genere, ac ignobili prognatus patre. Eumenem inopi æditui parente ferunt, ac tymbalo. Nam & tymbadas nuncupant pharmacidas mulierculas, ἀπὸ τοῦ περὶ τοὺς τύμβους διατρίβειν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀκρωτηριάζειν. id est, quoniam sepulchra oberrent mortuos demutilaturæ. Antigonus Philippi, qui & ἑτερόφθαλμος, id est monoculus erat: indéq; Cyclops item cognominatus αὐτουργὸς fuit, hoc est artificio se confouebat. Latrocinia verò exercuit etiam Polyparchon. At Themistocles barbaros qui nauali bello superauit, quiq; solus oraculorum responsa nouerat discutere, Thracia natus matre est. Phocion χρηστὸς cognomento, patre fuit qui δοίδυκας, id est cochlearia conficeret. Demetrius Phalera seruisse apud Timotheum & Conona, proditur memoriæ, hoc est fuisse οἰκότριβα. Quo nomine (vt in Declamationibus significat Libanius) Græcis significatur, qui parentibus seruitutem qui seruierint, est æditus. Nam esse οἰκότριψ potest, qui αἰχμάλωτος, i. captiuus. Occuria i. τὰ οἰκουρία, in Trachiniis intelligit Sophocles, cohabitationis præmia ac dispensationis domesticæ. Epaminondam obscuris prognatum parentibus, ignorat nemo. Sicyoniorum tyrannus Cleon fertur, & καταποντιστὴς id est pirata fuisse prius, qui non præda contentus, captos etiamnum in mare dat præcipites.

Diogenis apophthegmata duo, in Demosthenem vnum in Spartiatam alterum. Scita quoq; Aristotelis commonitio ad medicum, à quo inuisebatur æger.

Cap. XXXIX.

DIogenem ferunt prandij causa in cauponam quandoque diuertisse, móxque quum prætereuntem foret conspicatus Demosthenem, inuitare ad idem perrexisse: eo autem minus obtemperante, Erubescis ô Demosthenes (inquit)

quit) cauponam ingrediatur qui dominus tuus hic quot diebus obuersatur: populum innuens obscurius, quoniam multitudinis serui ferè sunt ἀμήχανοι ἐς βέλτιον. Quum verò Spartiata quidam laudibus efferret Hesiodicum carmen, quod in Ergis legitur,

οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτο, εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

Idest, nec pereat bos vtique, ni affuerit vicinus malus. Audiens Diogenes, ἀλλὰ Μεσσήνιοι καὶ οἱ βόες ἀπώλοντο, καὶ ὑμεῖς αὐτοῖς ἐστε οἱ γείτονες. Atqui, inquit, & Messenij periere & eorundem boues in vicinia vobis constitutis. Quippe Messanam bello afflixerant Lacedæmonij quod disertissimè amplius persequitur Pausanias. Sed quia excellentis viri sententias apposuimus, non insuper habeamus scitum Hercle, ac philosopho cōgruens in primis apophthegma Aristotelicum: nam quum iaceret, grauiter affectus, ac eum inuisens medicus quæpiam mandaret, μὴ, inquit Aristoteles ὡς βουκόλον με θεράπευε, μηδὲ ὡς σκαπανέα ἀλλὰ διδάξας πρότερον τὴν αἰτίαν, οὕτως ἕξεις ἑτοίμον πρὸς τὸ πείθεσθαι διδάσκων ἐκ τούτων μηδὲν χωρὶς αἰτίας ... ne mihi perinde ac bubsequæ aut fossori medicam adhibueris manum, sed reddita omnium ratione prius, dicto audientiorem es habiturus, vt qui citra causam nil te proferre iā docueris.

Socratis in lasciuientes noctu adolescentes constantia. Eiusdem apophthegma de Alcibiadis muneribus: item in eum qui diceretur magnum quippiam expetere, arduumq; factu necnon de otio.

Cap. XL.

NE verò longius à philosophia seiungamur, proditum memoriæ scimus, quādoq; multa iam nocte à cœna domum sese commodum recipientem Socratem, quosdam adolescentium intemperanter ac lasciuè grassantium plerunq; perterrefacere adortos quum esse venturum præscissent: illi ergo per tenebras ingessere se armati facibus, & Erinnyum cultu reliquo: id conspicatus Socrates, nil admodum cōpauidus, quòd eos sciret aliis itidem solitos illudere, otio abutentes, placidè prorsum subsistens, quærere ex eis cœpit, vti ex aliis item in academia consueuerat, aut Lycio. Succurrit & alterum eiusdem animi planè inuicti exemplum. Congerebat ambitione quadam in Socratem munera Alcibiades: eorum admirata multitudinem Xanthippe ac indicaturam, digna opinabatur quæ à Socrate non respuerentur. At is, Et nos (inquit) ambitione tenemur quapiam, ambitiose ista mittit Alcibiades, itidem nos ambitiose non admittimus. Circumfertur Socratis eiusdē dictū aliud, nec præclarum min*, cui quum suggessisset nescio quis, arduum videri admodum, id consequi quod cōcupisceret quidam, ἀλλὰ μεῖζον ἐστὶν ἔτι, τὸ μηδὲ ἐπιθυμεῖν τὴν ἀρχήν. at maius fuerat, inquit, initio ne optasse quidem. Ab eodem quoq; memorari solitū accepimus, σχολὴν εἶναι τῆς ἐλευθερίας ἀδελφὴν, id est esse libertatis fratrē otiū: argumento esse, prædicabat Indos Persásq; qui & fortissimi censeātur & liberi cum primis. Esse aūt vtrosq; otiosos præcipuè περὶ χρηματισμόν. At Phrygas Lydósq; operi maximè intētos, seruitutis malo premi assiduè.

Super Eurydamante pycta, & notâ dicacitatis hominé zoilo adnotata de Græco penu quapiam.

Cap. XLI.

QVibus contigerit hominibus disparatum à reliquorum mensu vique ingenium, alibi hoc opere non neglēximus, nunc quę occurrunt exempla duo, ad tabulas (quod dicitur) Ceritum non reiiciemus, sed vt meant protinus suffragia, permittere in animo est. Fuit pyctes nobilis Eurydamas, Cyrenæus patria, inter certandum fortè, quem validum nactus fuerat, dentes ei plagarum vi & frequentia excusserat aduersarius. Cui ne spectaculo animum adderet, proindéq; insuperabilis cooriretur, omnes deuorabat. Qua ratione ad illum ne minima quidem facti suspicio peruenit. Zoilum qui in Homerum, Platonem, aliósq; complures acerbè virulentérq; stilum distrinxit, fuisse Amphipolitem accepimus, ac propterea Θρᾴκιον ἀνδράποδον dictum ab Pontico Heraclito: & Polycratis auditorem, qui aduersus Socratem accusatorio spiritu orationem concinnarat, cognominatum ferunt κύνα ῥητορικόν, id est rhetoricum canem. Habitu ferè eo fuit, vt barbam quidem amplius promitteret, capite vel ad cutem deraso, indumentum nec genua contingebat. Dicendi cura erat ei vel maxima, sicut odij quoq; ac cum plerisque inimicitiarum: quúmq; lingua foret virulentus, ac vnumquéq; proscinderet audacius, quidam haud sanè illiteratus ex eo institit quærere, vt quid procliuiter adeo alienam laceratum famam pergeret, quod inquit ποιῆσαι κακῶς βουλόμενος οὐ δύναμαι, id est male facere cupiens nequeo.

Scitum Dionysij responsum, quòd relictum à parente imperium nequisset seruare.

Cap. XLII.

DE Dionysio posteriore facta iam aliquoties mentio nobis est, illud huic suppingam parti, scitu non Hercle indignum. Annalibus adnotatum comperi, Dionysium & Philippum Amyntæ congressos quandoq; : quúmque hinc inde multa forent pronunciata, vti par est, deinum illuc prouectus est Philippus, vt ex Dionysio amplius quæreret, qua esset factum ratione, quod præclarum adeo illustrémq; à patre acceptum principatum nequisset asseruare, eo excussus ab inimicis. Ad ea Dionysius non inscitè prorsum, nec illepidè, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα μοι κατέλιπεν ὁ πατὴρ, τὴν δὲ τύχην, ᾗ ταῦτα ἐκτήσατο καὶ διεφύλαξεν οὐκέτι. quoniam, inquit, alia quidem reliquit mihi pater, fortunam verò qua hæc sibi quæsierat custodierátque, non vtique.

Mesonis assimulatus furor, ne cum Atheniensium reliquis Siculam iniret expeditionem, quòd astrorum peritia futuram praenouisset afflictionem.

Cap. XLIII.

ENauigaturis in Siciliam belli causa Atheniensibus, classe iam instructa, ex catalogo e-

Digitized by Google

rat vnus item astrorum peritus Meson, qui quū A ingruentium vim malorum artis beneficio, vti tum est creditum, velut ex specula eminentiore prospectaret, missionem quoquomodo quærés, ne initam obiret militiam, quum in irritum cederet conatus omnis, demum insaniam assimulauit, ac multa vt sibi fidem compararet, dixit fecitq;. Inter alia etiam domui, quam inhabitaret, faces subdidit. Quibus sanè omnibus adducti bello præfecti, verum arbitrati furorem, dimittendum cēsuere hominem, vesania percitum ac B debacchantem planè, felicius longè quàm Vlysses olim, quem ingeniosè solerterq; deprehenderat Palamedes. Mesonis assimulationem, & quidem Athenis, dispicere quiuit nemo.

Dicta vel facta quorundam scitu digna, quæ ex diuerso, miscella velut opera sunt in vnum congesta. Homeri laus. Ostracismi institutor primus. Pindari & Corinnæ historia. Boreæ honores apud Thurios.

Cap. XLIV.

Alexandrum imperatorem nobilissimum fuisse ira præferuidum, indicio multa vtiq; fuerint, sed & Aristotelis commonitio prudens, qui illum conspicatus omnibus, ac per omnia succensentem, per epistolam salubriter sic perrexit admonere ac remollire, ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργὴ οὐ πρὸς ἴσους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς κρείττονας γίνεται, σοὶ δὲ οὐδεὶς ἴσος. id est, furor & ira non aduersus æquales exeruntur, sed in meliores præstantioresque, at tibi ex D æquo stat vtiq; prorsum nemo. Cercidas ex Arcadia Megalopolites, quum iam conclamatus, ac in Proserpinæ peculio adnumeratus decumberet, ad suos conuersus, iucunde se à vita demigrare pronuntiauit, quod animo concepisset, mox paulo ex sapientibus quidem cum Pythagora congressurum se, ex historicis cum Hecatæo, ex musicis cum Olympo, ex poetis cum Homero: inter hæc autem animam egisse, proditur E memoriæ. Palaton ζωγράφος siue pictor, quum Homerum describeret, illum quidem velut vomentem exprimebat, poetas verò reliquos per ambitum astitutos ἐμημεσμένα ἀρυομένους, id est quæ reiecisset is, absorbentes. Clisthenem ferunt Atheniensem ostracismi, seu testularum rationem omnium principem induxisse, primúmque eisdem damnatum suffragiis. Pindarus nouem Lyricorum princeps quum Thebis in poetarum venisset commissionem, per auditorum F inscitiam quinquies à Corinna fertur victus. Classē coegerat aduersum Thurios, instructámque ducebat Dionysius. At vehementior coort' Boreas, naues disiecit omnes, attriuitque. Quo tanto permulcti beneficio Thurij, Boreæ vti Deo sacra peregere, insuperque in ciuitatis iura cooptarunt, domo itidem illi comparata. Vt minus iam mirandum accidat, dici ab Atheniensibus ventum hunc κηδεστήν, id est affinem: à Pausania etiam Megalopoliten. G

Zaleucum filio iussisse alterum ex oculis erui, alterum sibi, vt lata à se de adulterio seruaretur lex. Adulterij pœna apud Gortynam.

Cap. XLV.

Zaleucum, de quo alibi paucula commentati sumus, inter alias ferunt, quas Locris constituit leges, sanxisse illam quoque, Vt quisquis deprehenderetur mœchus, pœnas lueret, excussis oculis. Hoc (sicuti videtur) vt sanguinarium quum improbaret dæmon, Ælianus inquit, præter opinionem, præterq; spem, in auctorem regessit primum. Nam vbi Zaleuci filius adulterij esset conuictus, ex paternis sanctionibus præstitutum subire supplicium cogebatur. Quod ne irritum fieret, posteà quàm semel erat complacitum, qui sanxerat, pœnę sibi partem irrogauit, ac velut partiario legis corroborauit integritatem: nam filio excuti oculum iussit, at sibi alterum. Quod sic exprimit Ælianus, ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ τὸν ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν ἀπέδωκε τὸν ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ὁ παῖς γένηται τυφλὸς παντελῶς. Apud Gortynam adulter deprehensus ad magistratus per ciuitatem producebatur, lana coronatus. Qua re illi planè mollior opprobrabatur natura effœminatiórq;. In reliquum præterea ignominiosus erat in primis & reipublicæ in nullo particeps. In Ægypto qui in spontaneo deprehensus adulterio foret, virgis ad plagas mille cædebatur, muliere naribus demutilata.

Silentij bonum ex Græco disticho. Animantia silentio quandoque salutem tueri. Numæ institutum. Tacita Musa, Gnathænæ meretricis historia lepidiuscula. Silentiarij qui dicantur. Comes, magistratus multiplex. Domitiam verbum silete.

Cap. XLVI.

De silentij bono, quantúmque insitæ, præferat prudentiæ lingua præparca, & nos alibi commentati sumus. Et animantia ratione cassa præmonstrant salutem suam plerunq; alto tueri silentio solita. Nam æstu oriente digressi anseres & syderis vapore coacti nimio, ac occidua petentes, vbi Taurum superaturi montem sunt, aquilis abundantem, dum volucres compescunt infestissimas, rostra lapillis occludunt, ne clangorem eliciat vel vltima necessitas, quos volatu pernici collibus eiecerint transmissis. Sed & rei præstantiam non Pythagoræ modò indicat echemythia, verum & Pompilij institutum, qui quum vaticiniorum plurima in Musas referre consuesset: vnam ex iis præcipuè ab Romanis coli voluit de silentij ratione Tacitam nomine. Et Græcanicum quidem illud amplius patefacit,

> Α'ρρήτων ἐπέων γλώσσῃ σφραγὶς ἐπικείσθω,
> Κρεῖσσον γὰρ ἐπέων, ἢ κτεάνων φυλακή.

Verum & ad ipsum id lepida confert historia, etiam si decora non satis est quæ inducitur, gesta res. Ex Hellesponto in Atticam venerat amator quidā, Gnathænæ scortilli fama illici pellectus, quúmque admissus commodum accubuisset, erat inter pocula loquacior impendio, ac planè (vt Græci dicunt) φορτικός. Id mirabunda mulier, cupiénsque finem, sic illum adorta fertur, An nō ab Hellespōto te profectum dicis? quum adnuisset is, Et quo (inquit) pacto ciuitatum illic primam

igitized by Google

mam ignorare videris? Scitante autem eo quæ- A
nam foret hæc? Sigeum, respondit Gnathæna, καὶ ἐμμελῶς διὰ τοῦ ὀνόματος κατασιγήσασα αὐτόν. id est, apiè admodum & concinnè ex nominis ratione silentium illi suadere est visa. Scitu verò dignissimum id quod augurantur nonnulli: Romæ familiam fuisse Silentiariorum: quippe aduocatur Sudæ Silentiarius Paulus quandoque, cuius & circumferantur epigrammata non illepida. Dici verò de silentij ratione, quod in sacris seruaretur, veluti eius foret pontificium id, ac tanquam B
præfectura. Verùm ineptè ista prodi comprobat Procopius De bello Persico volumine secũdo: etenim Adolium scribit Acatij filium, genere Armenum, in palatio imperatoris fuisse ad ea quæ sunt quietis, ministrum. Quod, inquit, munus Romani silentiarium vocant: & quia principis arcanorum essent conscij, sunt qui auricularios item vocent. Obiter apud Ammianum Marcellinum, Domesticorum comitem sæpicule obseruauimus dici: sicuti & Orientis comi- C
tem, & Magontianæ, sed & largitionum. Non prætereundum in hac sciendorum mole congestitia, quod scribit Dion, quum (inquit) per vim & superbè in armorum ludis ab Adriano quædam peterent Romani, nil eis omnino distribuit, immo Domitiani illud iussit pronuntiari, Silete.

Prudens Olympiadis apophthegma, quo Alexandri tumorem repercussit, diuina sibi quærentis in vita. D

Cap. XLVII.

OLympiadem Alexandri matrem prodit historia, quum inaudisset filium diutius sepulturæ honoribus exutum, iacere velut neglectum, grauiter eo nomine indoluisse, flentémque inter crebra suspiria inclamasse altius miserabiliúsque, ὦ τέκνον, σὺ μὲν οὐρανοῦ μετασχεῖν βουλόμενος, καὶ τοῦτο σπεύδων, νῦν οὐδὲ τῶν κοινῶν δὴ πᾶσι, καὶ ἴσων πᾶσιν ἀνθρώποις μετασχεῖν ἔχεις, γῆς τε ἅμα καὶ ταφῆς. id E
est, ô fili, tu quidem cælum tibi vendicare satagebas, hócque vnum festinabundus habere opus videbare. At nunc quæ cæteris ex æquo cõmunia omnibus censentur, ne iis quidem potiri vales, terra & conditorio. Qua sanè ratione visa Olympias est, non imprudens nec inscita mulier, & suam ipsius commiserari fortunam, & filij tumorem coarguere.

De insula Samo, & in ea feris quæ dicantur Neides, & hirundine alba, Æsopo, Hermodice item Midæ vxore, Cumæis prima qua nummos cudit. Adulterij supplicium apud Lepreos quod fuerit. De Lucania, seu Samothracia, & Lamisco & Thespiensibus, & Magnetum malis, ac insula Icaro, & piscium excellentia, ac Georgio Trapezuntio. Artem didicisse, vel aruo studuisse, vbi ignominiosum. F

Cap. XLVIII.

QVoniam publico bono nil legimus ferè, quin aliquid subinde præcerpamus, & separatis capitibus perscribi multa nequeunt, cõcisa nimis ac deminuta. Proinde in vnum regerenda parte hac duximus, ne disiecta, velútque dispalata pereant. Igitur lego primum, insulam quidem Samom initio fuisse incolis viduam desertámque. Cæterum succreuisse inibi ferarum vim, quarum audiretur intolerandus, velut barritus, dicebantur νηΐδες, hoc est Neides. Nuncupatam prius Samum etiam Parthenon, mox & Dryusam. Apparuisse in Samo item hirundinem quandoq; albam, perdice haud minorem. Æsopum præterea inuenio logopœum fuisse Thraca genere, cõditione seruum, manu tamen ab Idmone missum, ac Xantho seruisse prius. Hermodicen scribunt veterum plerique, Phrygum regis Midæ vxorem, tum forma fuisse conspicuam, tum verò sapientia & artifici ingenio præstitisse plurimum, siquidem Cumæis primam cudisse nummos. Leprei quos deprehenderint adulterantes per triduum vinctos circa ciuitatem ducunt, mox toto vitæ tempore contemptibiles habent. Quod mulieribus itidem fit, nisi quod hæ diebus vndecim in foro stare coguntur discinctæ, & tunica circumuestitę pellucida. Sicuti Romæ in publicum egredi togatæ cogebantur mœchæ, quod approbat Martialis illis versiculis, vt Horatium prætercam cum eiusdem interprete,

Telim viderat in toga spadonem,
Damnatam Numa dixit esse mœcham.

Lucanos, vel (vti enuntiant Græci) λευκανούς, esse ferunt φιλοξένους, id est hospitibus affici plurimum, insuper & iustos censeri. Apud eos regnasse quandoque Lamiscum, cui tertius à magno digitus in pede lupinus fuerit. Samothracen quandoque dictam olim λευκωνίαν, διὰ τὸ λευκὸν εἶναι, id est quòd albicet. Mox à Thracibus habitatam dici cœpisse Thraciam, quibus item deficientibus Samij superuenientes Samothracen fecere. Magnetas pluribus conflictatos infortuniis, suffragari Archilochus videtur, vbi ait, κλαίω θασίων, οὐ τὰ μαγνήτων κακά. Icarum insulam ab Icaro mox cognominatam, prius inuenio solitam dici ἰχθυόεσσαν, de piscium excellentia, qui caperentur inibi. Apud Thespienses turpe censebatur, artem didicisse, vel aruo studuisse: propterea illorum paupertas tum frequens, tum insignis præcipuè. Nec illud reticuero: Georgium Cretensem, qui Trapezuntius dici maluit, conditis voluminibus, Platonis vitia expendisse plura: quo argumento sit Cænotimon nuncupatus, atque Erinnys item: quo modo est à Bessarione insigniter proscissus.

Digitized by Google

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS AD MAGNIFICVM COMITEM ac equitem Ioannem Mariam Vidonem Ferrariensem, Præfatio secunda & vicesima.

QVONIAM liber hic, qui est futurus nostri laboris secundus & vicesimus, ab inenarrabili diuinæ maiestatis ratione orditur, in qua veterum sapientum ingenia mirè hallucinantia, multiplici errore obsepta se torserunt, quòd needum veritatis arcanum, intimis occlusum penetralibus, in lucem ab intelligibili productum sapientia foret, facturum me operæpretium arbitratus sum, quando mutua nobis necessitudine peruinctos, certum est, in singulis nostri operis velut propyleis amicè consalutare, si ad libelli huius partes te aduocaro potissimum. Quippe sicuti balbi balbos intelligunt ac amant, sic à diuino cultu non prauitate vlla reuulsus vir, orationi in primis, quæ Deum vel exprimit vel rimatur, cum primis affici consueuit, fronte insigniter exporrecta. Tu verò Ioannes Maria nobilium scientissime, ac scientum nobilissime, sic Christianæ veritatis assertorem te vbique præstas, vt vitæ cura innocentissimæ, & religionis reuerentia vel religiosissimis esse quoque integritatis exemplar singulare possis videri. Nam etiam si conspicuos vel iunior magistratus gessisti, in quibus quod Vidonum claritati consentaneum fuerat sanè, eam prætulisti grauitatem, vt seueritas prædulci temperata comitate, iustitiam non vtique rigidam aut vlla ex parte immitem à caluo (quod dicitur) ad caluum ciuitatibus exhiberet, sed vel damnatis amabilem, nihilominus à publicarum rerum molestia magnam partem abiunctus, & tibi quodammodo viuens, nec magnopere (quod Græci dictitant) ἔξω βλέπων, intellectualem potentiam ad id quod verè est, per momenta surrigis, veram arbitratus felicitatem, ab hominis veri vestigiis non abire longius. Nec tibi equestris dignitas, aut quod dicaris, & sis comes, vt doctrinæ ciuilium dogmatum insignia prætercam: nec, inquam, ista tibi animos tollunt, quod sanè agnoscimus in plurimis, sed mira: in omnibus benignitate ita mores attemperas, vt perhumanum te facilémque sentiant infimi ac mediocres viri, summi etiam, hac quam sustines persona dignum, opinentur, quum sæpe vel tua transcribas, id est, cesso iure indigentibus concedas. Sunt præclara ista quidem, sed fratris non absona virtutibus, honorum serie constipatis, non absona vniuersæ domus Vidonum amplitudini tum Ferrariæ, tum Mutinæ, vnde oriundi estis, sed & in aliis Italiæ locis vel præcipuis. Quamobrem habebit liber hic (opinor) quod sibi placeat. Nec id, quia vmbilicis exeat auro nitescentibus, sed quod in vestibulis suis præclarum cernat stare velut hermam, sed non vtique ἄκωλον quin vndecunque amussitatum præclarúmque. Qui sit fortiter libitinas reiecturus nasutiores, ac sordidum dentem, ne virulentus infigi valeat morsus, quo conuulnerata plerunque exarescunt omnia. Quod vt facias, vir clarissime, peruelim vtique: sic enim fiet, vt gratam tibi quantulacunque ea est, sedulitatem hanc nostram & in te tuósque omnes propensissimam voluntatem, fuisse intelligam. Nec ipse immemor videberis initæ olim in patria mea inter nos amicitiæ, quam vno ductu pro virili perpetuò

perpetuò & foui & auxi, nec ipse aspernari es visus, veluti de pocillatoris Tantali phiala sanciendis amicitiæ sacris latices duxerimus. Quod super est, viuas opto, diu felix, & Lodouicum tuum ames. Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui secuudus & vicesimus.

Prolepsin, id est de diis anticipationem omnium esse mentibus insitam. Cur Deo summo solem persimilem dicat Plato.

Caput I.

EQVIDEM consideranti mihi amplius rationem hanc quæ de diuinis est, velut ex oraculo promptũ videtur, quod apud M. Tullium prius, mox & à Seneca comprobatum legimus, omnibus de diis esse insitam opinionem. Nec esse gentem vllam adeo extra leges moresque proiectam, quæ deos aliquos opinione non concipiat. Notionem hanc ipsa nobis impressit natura, & sine doctrina inest anticipatio quædam diuinitatis. Hæc verò est quam Epicurus πρόληψιν dicit, sed & ἔννοιαν vocant Græci, id est anteceptam animo rei quãdam informationem. Cæterum, vbi ad summum ac principem omnium Deum, quem Græca natio τ' ἀγαθὸν nuncupat, hoc est bonum ipsum, humana mens audacius assurgit, si quid scrutando attentius & perpendendo lance examinatissima, differendóque definire pertentet, quum inenarrabilis amplitudo illa, & infinita maiestas, humani animi conceptus omnes longissimo à se interstitio relinquat, nedum sermo vllus illuc eualeat pertingere: ad id denique rerum excellentia caligans diuertit, vt similitudines quærat & exempla. Qua ratione etiam Plato περὶ ἀγαθοῦ, id est de ipso bono, disserere adortus, dicere quid esset, non est ausus: quoniam humanæ potestatis mensum tantæ claritatis excedat vis splendida. Illud modò latius indagando est assequutus, vt quod inter obiecta sensus præcipuè nitidum, præclarum, immensum, admirabile animaduertisset, illi simillimũ astrueret. Hunc verò esse solem voluit, per cuius similitudinem humanæ imbecillitati gradum præstari ad non comprehensibilia quadantenus est

A opinatus. Proinde à sapientibus receptum ferè, principi summo illi ac ineffabili prorsum nulla surrigi simulacra debere, sicuti diis aliis constituisse veteres, compertum est: quando, vt scienter Plotinus inquit, neque cognitionem neque intelligentiam illius habemus. Loquimur tamen de illo, vt Parmenides & Dionysius aiũt, per negationes atque relationes. Summum genus scientiæ (inquit Cassiodorus) scire, Deum tanta præstare, quanta humanus sensus non valet attingere. B Lumen infinitum ab intellectu creato perspici nequit, ni gloriæ lumen accesserit. Nam vt se habet noctuæ oculus ad solis lumen, ita intellectus noster ad manifestissima in natura. Nec me fallit tamen, Cottam illum Ciceronianum dicere, multas se arbitrari gentes, sic immanitate efferatas, vt apud eas nulla deorum suspicio sit. Quid Diagoras inquit, ἄθεος qui dictus est, posteàque Theodorus, nónne apertè deorum naturam sustulerunt? Nam Abderites quidem Protagoras sophistes temporibus illis vel maximus, velut alibi quoque commemoratum est, quum in principio libri sui posuisset, De diis neque vt sint, neque vt non sint, habeo dicere: Atheniensium iussu, vrbe atque agro est exterminatus, librique eius in concione combusti. Auctor historia secunda Herodotus, deos à Pelasgis nullis cultos cognominibus, quando ea necdum auditu nossent. Deos autem, id est θεοὺς nominasse, velut κόσμῳ θέντας τὰ πάντα πράγματα, id est ordine suo distribuens omnia. Tralatio Latina parte hac confusanea circumfertur. Cæterùm, quod est à me comprobatum, paulo ante, in libro De mysteriis ita confirmat Iamblichus, Ante omnem (inquit) rationis vsum inest naturaliter insita deorum notio. Et alibi, Esse animæ (inquit) est quoddam intelligere, scilicet Deum vnde dependet. Porrò esse nostrum putat, Deum cognoscere, quia præcipuum animæ sit intellectus: in quo idem est esse, quod intelligere diuina actu perpetuo. Sed & Plutarchus, Deos (inquit) opinatur, quisquis bene sentit. Galenus in libro De philosophi historia: Dei, inquit, notionem habemus ex pul-

Digitized by Google

chritudine operum illius & excellentia. Propterea & Euripides,

Ἀστέρες δ' ἐν οὐρανῷ ποίκιλμα τέκτονος σοφοῦ.

id est, stellæ in cælo varietas sapientis fabri.

Quàm absurda prioribus deorum varietas. Deus ignotus Athenis. Dei summi descriptio. An rectè in Dei mentione apud Aristotelem ζῶον transferatur animal. Sanitas dea cui dicarentur capilli. Cælestia qui primum adorarint. Vnde dicatur theos. Cælestia an viuant. Apomyius Iupiter. Spondius Apollo. Gratiarum sacra. Dij maiorum gentium & minorum. Lexiarchicum quid. Thrasea historia. Iupiter liberator.

Caput II.

ATqui ipsum hoc numen immensum, inenarrabile, augustissimum, omnémque humanæ mentis captum excedens, ex ipsa hac maiestate præcelsa mirum est, quantas quámque absurdas interdum ambages in mortalium animis pepererit. Nam ignotis etiam diis fuisse Athenis erectas aras, Philostratus scribit: meminit Laertius quoque in Epimenide: vt de Pausania taceam, ἑλλάδος περιηγήσει, ad Phalerum θεῶν ἀγνώστων βωμοὺς statuente. In canonicis verò decretis adnotatum ab interprete est, Apostolum Paulum quum eiusmodi aram vidisset titulo notissimo, Ignoti videlicet Dei, in quo viuimus, mouemur, sumus: altius intonuisse, Quem vos ignotum dicitis, ego prædico. Hunc Plato, sicuti ex Speusippo didicimus, ita describit (etiã si non excidit quod est allatum paulò antè) Viuens immortale, per seipsum ad beatitudinem sufficiens, essentiam sempiternam ipsius boni causam. Addit ex Platonis eiusdem sententia Apuleius, Incorporeum, aperimetron, beatum, beatificum, omnium patrem, optimum, nulla re indigentem, cuncta conferentem. Aristoteles quoque duodecimo Metaphysicæ sic propemodum, Deus est (inquit) vt asserimus, quod viuit, & æternum atque optimũ est, id est quod ipsum vita est optima, æterna, ac tota simul. Qua in parte amplius ex Cænotimone aduertendum, falli interpretum plerosque, à quibus ita tralatum inuenias, Deum esse dicimus animal perpetuum, optimum. Id quod Aristotelis sapientiam haud resipit, nec verborum congruit exquisitæ rationi, quæ rebus coaptari debet. Animal enim Latinè nunquam de Deo aut de intelligentiis dictum est, sed nec dici valet, nisi ab iis qui ex corpore atque anima constare opinãtur Deum. Id enim Latinè animal est, quod non ab anima Græci, sed à vita, nomine inflexo pronuntiant. Proinde rerum vim intuitus Aristoteles, quia vitam optimam & re ipsa æternam, id est actu essentiáque esse approbat in Deo, statim infert, Deum esse non animal, quod anima constat & corpore, sed ζῶον. ζωὴ quippe, vita est Latinè. Quare hîc ζῶον non animal, sed aut viuens, aut id genus quippiam ab vita corriuatum, interpreti reddendum fuit: nisi quòd sic animal ab anima: id est vita deflectitur, vt zoon Græcè ab zoe. Animam dici de vita, nec grammatici ignorant, & comprobat in Dei mentione Plinius. Ob id magis vtique mirum, Græci hominis supercilium ista minuta adeo prætergisse, tamen in vexãdi Platonis maiestate & multus est, & sæpe ridiculus cauillator. Vbi autem diximus, Vita æterna, tota simul: quia Græcè est συνεχὴς, transferunt alij, continua: inscitè opinor, & ineptè. Nam si de re agatur per partes extensa, rectè syneches continuum dicitur: si verò de eo quod partes aliam extra aliam non habet, imperitiæ fuerit maximę non transtulisse totum simul. Hæc enim verba & communiter tempus reiiciunt, & propriè positionem quoque. Eiso verò innumeros quidam prodidere. Nam & Chrysippus, quem Stoicorum somniorum vaferrimum interpretem Epicureorum nuncupat schola, magnam congregat & ipse ignotorum deorum turbam, atque ita ignotorum, vt eos ne coniectura quidem informare (vt ille ait) possimus. In Sicyonia etiam ὑγείας, id est Sanitatis simulacrum celebriter cultum, adnotauimus. Quod vix tamen comparebat, passim illi à mulieribus capillis dicatis, quos deæ honori resecari, moris illarum est. Ambiunt & Babyloniæ vestis Telamones. Quin Herculem in Olympia rem diuinam obeuntem, quũm muscarum multitudine infestaretur, Ioui sacrificasse Ἀπομυίῳ, protinúsque vltra Alpheum muscas esse abactas. Sed & Elei itidem Ioui Apomyio dicuntur quandoque immolasse. Apollinem cognomento Spodium Thebis cultum, animaduerto: cuius ara ex sacrificiorum cineribus foret constructa, vnde nata cognominis ratio. Gratiis Eteoclem ferunt Andrei & Evippes filium, sicuti à Bœotiis memoratur, hominum primum rem diuinam fecisse: quibus esse tres item placet, etiam si nomina non tenent. Gratias haberi quidẽ duas, inter Lacedæmoniorum placita est, quas nuncuparint κλητὼ καὶ φαεννάν. Tres sunt apud Athenienses ad Acropolin, vbi & arcanam multis teleten agunt: has in Theogonia cecinit Hesiodus esse Iouis & Eurynomes filias: nomina verò hęc facit, Euphrosynen, Agliam, Thaliam. Antimachus Æglæs filias pronuntiat, & Solis. Gratiarum simulacra veteribus non fuere citra indumenta, inquit Pausanias: at posteri nescio cur nudas pingere ac sculpere adorti sunt, antiquorum ratione mutata. Democritus duos esse deos opinatur, Pœnam & Beneficium. Sicuti in Acrocorintho fuisse prodit Pausanias, Necessitatis sacellum & Violentiæ: sed ingredi (inquit) putatur haud legitimum. Multas item gentium per fœtidos iurare cibos, proditum est: siquidem cepas alliúmque inter deos iureiurando habet Ægyptus: Harpocratem quoque habuit eadem, & Cynacephalum siue Anubim: quorum imagines digitis gestare, moris etiam Romani fuit quandoque. Sunt qui deos maiorum dicant gẽtium, quod Cicero significat, summates illos, sempérque decuriæ habitos diuinæ, quos Aurelius Augustinus selectos item vocat. Minorum autem gentium ratione eadem ex hominibus illuc tralatos, qui & ascriptitij queant dici, necnon allecti, quos παρεγγεγραμμένους vocant Græci, & μετοίκους, velut aduenas. Nam priores illos ἐγγεγραμμένους malunt nuncupare, quando Apollinem Lucianus ἐγγεγραμμένον, id est scriptum in deorum duodecim lexiarchico, scribit. Erat au-

tem

tem eo nomine libellus, in quo adultorum iam nomina perscribebantur. Quibus denique paterna dirigere ac gubernare permitteretur, ἀφὴ τὸ τῶν λήξεων ἀρχεῖν, quia hæreditatis iam & bonorum sunt compotes, quæ λήξεις nuncupantur. Scitu dignum id quoque: omnium primos qui olim Ægyptum occupauerant, cælestia suscipere atque adorare cœpisse, noctium serenarum beneficio, & quia plurimum sub dio agerent, ita exigente mundi situ eo. At Plato in libro cui titulus Cratyli est, de recta nominum ratione disserens: Videntur mihi, inquit, Græcorum prisci deos solos putasse eos, quos etiam his temporibus Barbarorum plurimi arbitrantur, solem, lunam, stellas, terram, cælum. Et quum hæc omnia perpetuo in cursu esse conspicerent, ab hac natura τῦ θεῖν, hoc est currendi, θεοὺς id est deos nominasse. Nec mirum id videri admodum debet, præsertim si veterum sapientum in iis placita curiosius discusserimus. Nam cælestes sphæras habere animas, non Platonici modò, sed omnes etiam Peripatetici confitentur. Id ipsum & secundo Cæli docet Aristoteles: rursus septimo & octauo Naturalium, secundo De anima, vndecimo Diuinorum: Theophrastus quoque eiusdem discipulus libro De cælo: sed & Auicenna, & Algazeles summopere confirmarunt. Augustinus Aurelius in Enchiridio, & Thomas aduersus gentes libro secundo, tradunt, Nihil quantum ad Christianam doctrinam spectat, interesse, cælestia corpora animas habere vel non habere. De elementis constat apud Platonicos: ambigunt recentiores Peripatetici. Porrò cælestia viuere, esséque animata astronomiæ auctores concedunt, Ptolemæus præsertim & Albumazar & Zaeles: quod & Hali confirmat, illos deridens, qui viuere cælestia diffidant, & hoc Ptolemæum sequutus: idem Aratus arbitratur, & Manilius. Denique Theophrastum dicere scimus, Non esse philosophum, qui cælestibus abneget vitam. Quin Orphei theologia sphærarum animas ita partitur, vt cuilibet geminam contribuat vim, vnam in cognoscendo positam, alteram in sphæræ corpore viuificando atque regendo. Ergo in elemento terræ illā vim Plutonem Orpheus nominat, hanc Proserpinam: in aqua Oceanum illam, hanc Tethyn: in aere, fulminantem Iouem ac Iunonem: in igne, Phanetam & Auroram: in anima sphæræ lunaris illam Bacchum Licnitem, hanc Thaliam Musam: in anima Mercurij, Bacchum Silenum & Euterpen: Veneris, Lysium & Erato: Solis, Trietericum & Melpomenen: Martis, Bassareum atque Clio: Iouis, Sebasium & Terpsichoren: Saturni, Amphietum & Polymniam: octauæ sphæræ, Pericionium & Vraniam: in anima verò mundi vim priorem Bacchum vocat Eribromum, secundam verò Musam Calliopen: singulis porrò Musis vnum præficit Bacchum, quoniam is symbolicos & opertè diuinæ cognitionis nectar prudentioribus monstrat. Verum enimuerò ne quid velut in vtranque conspiciti autem, prætereamus, Hebræos obseruauimus solos ex omnibus pia sanctáque consideratione, primum elementa & quæ ab elementis composita sunt, solem similiter & lunam ac stellas reliquas & cælum ipsum, non solum deos nō esse, verum etiam animæ penitus expertia, iudicasse. Nicolaus quoque theologus in Geneseos caput primum: Corpora, inquit, cælestia inanimata sunt, & sine sensu: ex Damasceni doctrina. Augustinus item loco eodem, Solet quæri, inquit, vtrum hæc luminaria sola sint, an habeant rectores spiritus, & ab eis vitaliter inspirentur, sicut per animas animalium carnes animantur. Sed de tam obscura re nil temerè credendum. Alij verò, quæ dicantur de hominis animo, ad cæli quoque animum posse transferri, opinantur, & esse illum cælestem hominem. Nam & Timæus prodit, temperatos animos nostros ab opifice Deo in eodem cratere, ex iisdémque elementis cum cælestibus animis. Inde videndum, astruentibus eruditis, ne nos illorum seruos velimus, quibus nos fratres coöptauit natura. Illud adnotatu non indignum: Thraseam philosophum quando Neronis iussu moriens præcisis venis manum extendit, inclamasse, Ζεῦ ἐλευθέριε σοὶ τὸ τὸ αἷμα σπένδω. Sunt qui Senecæ hoc contribuant, quum historiæ superioris auctor sit Dion.

Diuinorum inscitia vbi exorta primum. Deorum multitudo ex Varrone. Item Deum esse vnum nomina plura. Stater vnde dicatur. Strater qui. Quid Amum. Quid Phtha, & Osiris. De Melisseo item & Melissa ac Iunone & Nymphis, ac Boni templo. Nomij montes. Pannonius. Melpia locus. Marnas Iupiter.

Cap. III.

AT enim curiosior aliquis, neque (quod dicitur) hoc cōtentus Catone, instet protinus vrgeátque infestius, ecquid compertius exploratiúsque in literas mittere aggrediamur, quinam primi potentiam omnia supereminentem, longè latéque infinitæ naturæ germina propagantem vel dissimulare cœperint, vel mox etiam prorsum nescire, multa perobruti rerum caligine. Mihi verò multa diu versanti ex Arabum gentibus tantæ inscitiæ, malique planè contagiosi primordia, & in proximos quosque crassantem primò labem, inde latius profudisse incendium videtur, quo vniuersus ferè deflagrarit orbis. Chananæos verò in eo terrarum situ sacræ statuunt literæ: iam inde à Cham vno ex Noe liberis corriuatos. Cui quum ob impietatem diras extulisset pater imprecationes, nullis etiamnum is imbutus diuini cultus rationibus, raptim à parente reuulsus in Arabas secessit. Vnde mox diuinitatis inscitia inibi irroborata primū, in plures data. Hincq; numerosa deorum series pro cuiusque libidine aut commodo eatenus extumuit, vt Varro Terentius deos ad calculum reuocet ab hominis exorsus conceptione, initiali exordio à Iano deducto, numerúmque ad decrepiti protrahat metas: in quibus astituit Næniam, quæ in senum recinatur funeribus. Inde verò in digitos mittit deos alios, qui non ad ipsum quidem pertineāt hominem, sed ad ea quæ sunt hominis. Quo in genere victus est ac vestitus, porrò & quæ vitæ

Digitized by Google

vsibus necessaria, præmonstrans in omnibus, quod sit cuiusque munus. Quin & municipales in Italia leguntur dij, sicuti Crustuminorum Deluentinus, Narniensium Viridianus, Æsculanorum Ancharia, Volsiniensium Nortia. Adeo colebat vnusquisque quod volebat, vt non prouinciis modò, sed & suus esset vnicuique ciuitati Deus. Præstò tamen sunt, qui nomina quidem esse fateantur plura, Deum tamen vnum. Sic non aliud esse naturam, quàm Deum ipsum interpretantur: hoc est, toti mundo & partibus eius insertam diuinitatis rationem. Iouem quoque optimum maximum nobis ipsum hûc ingerere. Quin & Statorem quoque, quem sic appellatum produnt historici, quòd post votorum conceptionem nuncupationémque fugientium Romanorum steterit acies. Sed id rectius multò, & vero consonum magis, principem illum & vniuersalem architectum Deum dici Statorem, quòd stent beneficio eius omnia. Illum Græci στάσιον vocant, cuius erat templum in sacræ viæ principio, qua scanditur palatium. Epistasion tamé interpretatur Plutarchus. Strator autem qui sit, aperit in Caracalla Spartianus: Quum, inquit, illum in equum strator eius leuaret, pugione latus confodit. Sic Digestis De officio proconsulis Vlpianus, Nemo proconsulum stratores suos habere potest, sed vice eorum milites ministerio in prouinciis funguntur: ij verò non absimiles (opinor) his fuere, quos modò stapherios vulgo nuncupamus. Sût qui stratores intelligant, qui præcurrentes castris metandis loca complanarent, pontes pararent, hosce instructores dici à Vegetio quoque. Sed ad Deum redeo. Fatum item si hunc dixerimus, non aberrarimus. Nam si est fatum implexa causarum series, ille est omnium causa princeps, à qua propendent reliquæ. Denique tot excogitari cognomenta queunt, quot eius recognoscimus munera, ne nunc indigitamenta excutiamus omnia. Nam & in libro De mysteriis Iamblichus: Opifex (inquit) intellectus, qui & veritatis est dominus, atque sapientia, quatenus in generationem progrediens, occultam latentium rationum potentiam traducit in lucem, Amum Ægyptiaca lingua vocatur. Quatenus autem sine mendacio peragit omnia, & artificiosè simul cum veritate Phtha nuncupatur. Græci verò hunc Vulcanum nominant, artificiosum duntaxat considerantes. Quatenus verò effector est bonorum, appellatur Osiris, aliásque denominationes habet, propter potentias actionésque differentes. Illud tamen parte ista haudquaquam transmiserim, quod à Didymo proditum scimus in libris enarrationis Pindaricæ: Melissea Cretensium regem diis primû rem obiisse diuinam, ac ritus nouos sacrorúmque pompas introduxisse. Huius porrò filias Amaltheam & Melissam, quæ Iouem puerum caprino lacte ac melle connutrierint. Vnde datum mythicis locum confingendi, aduolasse apes, atque os puerile succi blandissimi liquore colliuisse. Melissam verò magnæ matri sacerdotem fuisse institutam primam: vnde propagatum mox, vt quibus eiusdem iniungeretur sacerdotij functio, Melissæ item dicerentur. Quin &

A abutendi ratione aliorum quoque sacrorum mystidas eodem censeri nomine, auctor astipulatur Pindarus, quum ait ταῖς ἱεραῖς μελίσσαις τέρπεται. Factum verò hoc de insecti puritate. Sunt & qui sacris assiduè obuersantes nymphas dici rectè Melissas opinentur: de quibus Patareus Mnaseas sic prodidit ferè, primas ab carnium esu, quam sarcophagian vocant, homines abduxisse, arboreis insuefactos frugibus, quo nomine Cereris sacrum absque nymphis haud obiri,

B quod omnium principes fructus præmonstrarint, sedarintque τὴν ἀλληλοφαγίαν, & verecundiæ causa ex hyle indumenta excogitarint. Obseruatum in scientissimorum thesauris, Melissas itê dici in generationem prodeuntes animas, præcipuè per iustitiam vitæ opera obituras, indeque patriam repetituras, quando est apis φιλόδικον animal, in primis autem iustum. Nuncuparunt verò sic, ἀθρόως ἐκ ἐργαστηρίας. Ex quo de animis Sophocles,

C Βομβεῖ δὲ νεκρῶν σμῆνος, ἔρχεται τ' ἄλλη.

Cereris autem sacerdotes, Melissas veteres appellarunt, ceu terrestris deæ mystidas. Sed & ipsam Proserpinam μελιτώδη. Lunam quoque generationis præsidem, Melissam dixere. Lunæ altitudo taurus. Apes verò βουγενεῖς dicuntur. Et in generationem pergentes animæ βουγενεῖς. Sed & Buclopus Deus generationem latenter audiês. Sed non vtique prætereunda Æliani admiratio est, prodentis, Barbararum gentium sapientiam

D videri laude dignam, quando nulla prorsum εἰς ἀθεότητα ἐξέπεσεν, id est eò producta est, vt Deum negaret, aut omnino ambigeret, Sitne prouidentia vlla, an temerè ferantur omnia. In quam vesaniam dilapsos nouimus, Euemetum Messenium, Diogenem Phryga, Hippona, Diagoram, Sosiam, Epicurum. Illud non negligendum, poeticam quod instruit enarrationem: Temenum Pelasgi filium in Arcadia Stymphalum habitasse antiquam atque inibi Iunonem ab eo

E educatam, & deæ sacrum institutum triplex ex trium ratione cognominum. Siquidem Parthenon vocauit puellam adhuc: at Ioui nuptiam, τελείαν, id est adultam. Dissidentem verò cum eodem, ac Stymphalum denuo repetentem χήραν, id est viduam. Apud Menalum fuisse dicitur ἀγαθοῦ ναός, id est Boni templum. Id referendum ad Iouem Pausanias suspicatur: quoniam ἀγαθῶν ἀνθρώποις οἱ θεοί εἰσιν αἴτιοι, Ζεὺς δὲ ὕπατος θεῶν ἐστί. Panos præterea sacellum locis aliquot exci-

F tatum legimus, esse quoque qui opinentur, eiusdem esse pontificij hominum vota ad exitum perducere, quin & scelestis pro dignitate ac meritis rependere. Sed & olim esse vaticinatum, traditur item. Affuisse verò illi προφῆτιν Erato nympham, quæ Arcadi Callistûs fuerit iuncta. Prope Lycosuram esse dicuntur montes Nomij, in quibus & Panos Nomij sacellum. Melpiam, id est μέλπειν, vocant locum, quòd inibi fistulæ melos compererit Pan. Montibus fa-

G ctum nomen putant ab eius Dei pastionibus: etiam si à nympha credunt Arcades. Fuit & in Parthenio monte Panos delubrum, vbi & testudines conficiendis lyris peraccommodas haberi, proditum memoriæ est, quibus tamen parcunt, quòd Pani sacras opinentur. Gazæ Iupiter colebatur,

colebatur; Marnas nuncupatus: quæ Cretensi- A
bus vox indicat virginem. Hieronymus, Gazæ Marnas luget inclusus. meminit auctor idem in Enarrationibus in Esaiam. In hac verò deorum fusiore pragmatia nec illud neglectui habuero, quod est ab Oenomao traditum: triginta millia deorum in orbe terrarum fuisse culta, quod ipsum & vates asseruerit Hesiodus. Hinc obrepsisse, opinor, petulantius in blasphemias prorumpentibus, vt allisa quodam modo patientia, facturos se quippiam triginta millium diabolo- B
rum nomine non citra impietatem pronuntiêr. Carmina Hesiodi ipsum hoc astruentia, si quis requirat fortè, sunt hæc:

τρὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
ἀθάνατοι Ζηνὸς, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

Scribit inibi Proclus, hosce dæmonas à deis abiunctos intelligi, & ab hisce dæmonibus, quos ex hominibus factos, idem cecinit poeta. Trecentos item fuisse veteribus Ioues, adnotatum à Varrone est, ac à Septimio Florente repeti- C
tum.

Platonem & Platonicos nonnullos sentire, vnum modò esse Deum. Deus vnde.

Cap. IIII.

SEd rursum obiiciat se quispiam, & quoniam à Platonicis tam reuelli nescimus, quàm nolumus: quod hi nunquam non fidem tueantur suam literarum magnitudine, ac recondita D
supellectile, quærat solicitius, quidnam parte hac illorum coryphæum Platonem sensisse, opinemur, quidve cæteris insinuemus de tanto astruendum philosopho. Ego verò, vt qui norim elogium illud sæpe repetendum, pauculis modò mutatis, Platonicos planè Christianos fore. Nam & Augustinus sapientiæ profunditatem admiratus, neminem eo philosopho propius religionis nostræ pulsasse metas scribit. Obseruasse videor ab eminentissimo quidem viro plu- E
res sæpe nominari Deos, verum non tam Deos intelligi, quàm diuinos angelicósque, ac cælestes Dei ministros. Nam angelos non fuisse Platoni incognitos, astipulatur & Florens Septimius in Apologetico. Siquidem in Parmenide ac Timæo vnicum, & per seipsum esse sancit deum. Insequuti verò doctoris vestigia singulari ingenio, eloquentia non incuriosa Platonici multi, vnum modò esse deum, ratione triplici probare conantur. Primò, inquiunt, quia F
summa est vnitas. Nam si quodlibet summũ est vnicũ, quid magis vnicum est, quàm summa vnitas? Est etiam vnus, quia est veritas. Summa enim veritas vna est. Nã si duæ summæ veritates esse dicantur: aut vna earum habet, quicquid habet altera, aut non. Si prius datur, vna est, non duæ: si secundum est, neutra est summa: deest enim isti illud veritatis quod in illa est, & illi quod est in ista. Item vnus est Deus, quia summa est bonitas. Summa quippe bonitas, quicquid G
boni reperiri vsquam potest, cõplectitur. Quòd si duas induxeris bonitates summas, quicquid boni est in vna, est & in altera: alioqui neutra esset summa. Et secundum boni ipsius naturam vnum sunt, non duo, neque est aliquid aliud illis admixtum, præter bonitatis naturam, quia summæ non essent, sed inquinatę. Vnum itaque sunt omnino. Propterea Manichæis, gnosticisq; philosophis assentiendum nullo modo est, duos esse deos astruentibus. Quorum alter sit bonorum omnium auctor, alter verò malorum. Nam sicut Deus, qui bonorum est auctor, summum bonũ est, mali totius expers, ita contrarius summum malum, omni bono priuatum. Hic igitur neque aget quicquam, neque cognoscet, neque viuet, neque erit omninò: siquidem esse, viuere, cognoscere bona, expetendáque sunt. Vnum igitur omnino sit rerum principium, & vocetur vnitas, quia per excellentissimam simplicitatem supereminet omnia: veritas, quia producendo esse dat omnibus: bonitas, quia producta ad se reuocando, præstat & bene esse. Atque vt tradit Ioannis Apostoli theologia, theologorũ omniũ diuinissimi, quem Platonicus Amelius libenter amplexatur, vnitatem vocato principium, veritatem principij rationem, bonitatem denique principij rationalis amorem. Dicitur verò Deus, vel θεὸς, vt Damasceno placet, ac repetit Thomas in libro De veritate, ab αἴθειν, quod ardere est. Cæterum etiam si ardere pronuntiatur de Deo metaphoricè, non tamen & nomen hoc Deus. Cæterum, postea quàm parte hac satis supérque euagati sumus, cum Mercurio ita coronidem impingamus. Sanctus es Deus pater omnium: sanctus Deus, cuius voluntas à propriis impletur potestatibus: sanctus Deus qui tuis familiaribus innotescis: sanctus es, quem nunquã creauit natura: sanctus es, omni potestate validior: sanctus es, omni excellentia maior: sanctus es, omni laude melior. Excipe verborum sacrificia sancta, ab anima & tibi dedito corde manãtia. Ineffabilis, solo silentio prædicandę, ab eo, qui fallacias veræ cognitioni contrarias declinauit, annuê nos corrobora, atque huius gratiæ participes effice eos, qui in ignorantia versantur. Ipse pater es venerandus, homo autem tuus sanctitate vnà tecum potiri exoptat, quum potestatem illi omnium arbitriúmque concesseris.

Super Memnonis sepulchro & statua ex Græcis adnotata plusicula, vnde Iuuenalis illustratur. De Rhodio Memnone, ac Palto, Dipalto, Eubelio & Memnonidibus. Susa cur dicantur. Item quid Apasita, & Pastus.

Caput V.

MEmnona poetis cantatissimum nemo nõ nouit. Comperta nobis nonnulla de eo sunt, his planè adnumeranda quæ præcipuè digna admiratione sunt in naturæ contemplatione, vel etiam quæ fidem rei nouitate vix impetrant. Ac de Memnonis quidẽ statua mox paulo. Interim sepulchrum eiusdem pergamus illustrius facere, hisce memoriis inspergendo, quæ grauis auctor Iosephus prompsit in literas: cuius historia, quia minus infusta mendacio est, in cuiusque animum facilè quod subnectemus potest irrepere: quod ita habet, Esse Ptolemaida Galilææ ciuitatẽ montibus hinc inde ferè obmunitã, cõuallatámque: siquidẽ à meridie Carmelo constipatur, à Septentrione verò quẽ vocant

Digitized by Google

incolæ Scalam Tyriorum: ab vrbe duorum ferè stadiorum interstitio fluuiolus offert se Beleus nomine: eius in propinquo Memnonis est sepulchrum, cui adiacet locus omnium admiratione dignissimus: ea est species vallis circumactæ in orbem, quæ vitream harenam emittit, alioqui & singulare miraculū adest. Commeant illuc numerosi nautæ genus terræ auecturi: sed quicquid inde egestum fuerit, repletur mox: eadem semper campi facies. Produnt peritiores, ventorum id opera contingere, qui ex circumiectis superciliis difflatu suggerant metallū. Nec tamen vno ibi est miraculo natura contenta: quicquid aliunde congesseris harenæ, transit e vestigio in vitrum: quòd si vltra loci margines fuerit denuo proiectum, in habitum priorē eadem redit celeritate. Illud porrò non negligendum, quod ad Memnonis spectat simulachrum: nam in Troade id statuit Strabo: ita enim libro tertiodecimo scribit, Vltra Esapi ostia tumulus quidā occurrit, in quo visitur Memnonis sepulchrum eius, qui Tithoni filius fuit: cui proximus etiam Memnonis vicus. Dicat aliquis, Memnonem eum de quo Iosephus, ab hoc fuisse diuersum. Nam & Strabonis eiusdem monumenta Rhodium habent Memnona, qui fuerit Persici ductor exercitus, & Hermiam eunuchū circumscripserit, quique Platoni Aristotelique dedisset operam: mox verò principatu etiā potitus: vel id Memnoni fortè obuenisse, quod & claris plerunque viris, quibus imaginaria sepulchra multis in locis admiratione virtutis quandoque excitata fuisse, obseruauimus. Nam Strabo idem alibi: Memnon, inquit, sepultus dicitur circa Paltum Syriæ iuxta flumen Bandam, vt Simonides ait, Paltum verò Syriæ ciuitatem agnoscit etiā Stephanus, vnde sit gentile nomen Paltenus, vti à Damasco Damascenus. Sed est item Paltum teli genus Arriano libro primo. Meminit Xenophon, quū alibi, tum Rerum Græcarū tertio: vnde apud Sophoclem in Aiace Mastigophoro, quod adnotarunt scholiastæ. Dipaltus me perimeret, quod est manu vtraque ἢ ἀμφιπάλτως ac tota vi. Dicitur & παλτὸν πῦρ, pro fulmineo igne desuper excusso. Strabonis auctoritatē suffulcire Plinij quoque calculus videtur, sic fermè libro sexto prodentis, Ægyptiorū bellis attrita Æthiopia est, vicissim imperitando seruiēdóque clara & potens, etiam vsque ad Troiana bella, Memnone regnante. Et Syriæ imperitasse eam, nostróque littori ætate regis Cephei patet Andromadæ fabulis. Porrò de Memnonis statua in Basaltæ lapidis mētione Plinius idem ita scribit. Non absimilis (inquit) illa narratur Thebis delubro Serapis, vt putant Memnonis statua dicatus, quem quotidiano solis ortu contactū radiis crepare dicunt. Philostratus etiam in Iconibus: Memnon, inquit, in Æthiopia deformatus est in lapidem nigrum, sedentis habitu. Solaribus radiis statua vbi contingitur, velut plectrum incidens sol in Memnonis os elicit inde vocem: meminit & in Heroicis. In Toxari Lucianus prodit, Demetrium Sunicum peregrinationē obiisse in Ægyptum, vt Pyramides spectaret ac Memnonē, quod illas inaudisset quamuis altissimas, vmbram tamen nō iactare. Memnonem verò ad exorientem solem inclamare. Strabo ibi se adfuisse scribit cum Ælio Gallo & amicorum multitudine ac militum: circitérque horam primam sonitū audiuisse, siue à basi, siue à colosso, siue à circumstantibus de industria factum. Id enim (inquit,) haudquaquam affirmarim, quum propter incertam causam omnia magis lubeat, vt credā quàm ex lapidibus sic compactis concinnatisve crepitum ædi. Pausanias miratur in Megarēsium mœnibus lapidē, quem si quis calculo percussisset, non secus insonaret ac lyra. Sed multo me (inquit) maiorē admiratione affecit Ægyptiorum colossus, qui Thebis Ægyptiis est, postquàm Nilum traieceris. Vidi enim ad hoc vsque tempus statuam sedentem iuxta eum locum quem Syringas vocant. Eam plerique Memnonem dicunt, quem ex Aethiopia profectum in Aegyptum venisse arbitrātur, ac Susa vsque. Thebæi Memnonem negant, sed quendam popularem suum esse aiunt, cuius ea statua sit. Audiui etiam, qui hanc Sesostri statuā tribuūnt, quā Cambyses mutilauerit. Reliquum corpus sedet, ἢ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἀνίσχοντος ἡλίου βοᾷ, ἢ τὸν ἦχον μάλιστα εἰκάσει τις κιθάρας, ἢ λύρας ῥαγείσης χορδῆς. id est, & quotidie insonat oriente sole, quem sonitum similem dixeris diruptæ chordæ in lyra vel cithara. Legimus porrò Tyaneum Apollonium venisse quandoq; in Memnonis templum, déque eo Damin ita retulisse, Auroræ filium fuisse Memnonem: occubuisse verò non apud Troiam, quò etiam neque venisse illum satis constet: sed in Aethiopia, quū regnasset apud Aethiopas per generationū quinque spatium. Ipsos tamen Aethiopas quando longissimæ sunt vitæ extra mortalium reliquorum consuetudinē, quasi in adolescentia Memnonem lugere, quæq; in acerbis promi funeribus soleant, facere. Locum præterea, vbi erectū steterit templum, antiquo foro cōsimilem fuisse: cuiusmodi visebantur multa in vetustissimis ciuitatibus, vbi etiamnum columnarum extant fragmenta & parietum vestigia quædam. Porrò sedes ac Mercurij simulacra. At Memnonis statuam adolescentis impuberis imaginē referre: esse autem ex nigro lapide confabricatam, & ad solis radios conuersam, vtroque pede solum attingentem: erectas autem manus sedi inniti, hominis surgere volentis similitudine quadam: ac oculorum & totius oris habitum, quasi loquentis esse hominis: vbi verò solis radio percutitur, quod matutino euenit, tum vtique summam parere admirationem, loqui enim tunc perhibent, vbi primum ad illius os radius peruenerit: nam splendentes oculi lætique ad solem expositi sunt, veluti eorum qui valde solis aspectum tolerare possunt, quos Græci εὐηλίους vocant, hoc est euhelios. Scribunt item ex Græcis nonnulli, Memnona apud Iliū Aethiopibus quidem præfuisse, Aethiopem tamen non fuisse, verum apud Persica Susa, & fluuium Choaspem gentibus illis imperasse. Argumento autem esse, quòd à Tithono Memnonis patre Susa dicātur condita, vel (vt alij) à Memnone potius. Dictam verò vrbem à liliorum copia, quæ gentiū earum vocabulo dicantur susa. Sed illud etiamnū euidentius: Susorū arcem à Memnone Memnoniū vocari.

vocari. Susios item Cissios appellari, quia Memnonis matrem Cissiam vocet Æschylus. In Pausaniæ monumentis lectum est, Memnonem Æthiopum quidem fuisse regem, non tamen ex Æthiopia Ilium venisse, verum à Persicis Susis & Choaspe, quæ sibi subiecerat loca. Nam sunt auctores quoque, quotannis aduolare Ilium ex Æthiopia aues, & confligere ad Memnonis sepulcrum, quas ob id Memnonidas vocent. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Æthiopia circa Memnonis regiam, exploratum sibi, Cremutius tradit. Ex Memnonis cineribus apud Troiam interempti natas aues, cecinit Ouidius, non suppresso item depugnandi more: ita enim scribit libro tertiodecimo,

> Præpetibus subitis nomen fecit auctor, ab illo
> Memnonides dictæ, quum sol duodena peregit
> Signa, parentali moriturae more rebellant.

Memnonidum item auium mentio Pausaniæ est, illas in Memnonis chlamyde picta expressas memoranti apud Delphos. De Memnonis porrò statua, Satyrus quoque hisce commeminit,

> Effigies sacri nitet aurea Cercopitheci
> Dimidio magicæ resonant vbi Memnone chordæ.

In cuius loci enarratione, allatis modò, quę prodit Strabo, interpretes mira sese inde expediunt breuitate. Bibliotheces item tertio Diodorus, à Theutamo, tunc Asiæ imperante, missa ad Troiam Æthiopum decem millia scribit, totidémque Susianos, cum ducentis curribus, Memnone duce: qua tempestate pater eius Tithonus Persarum gesserit satrapiam. Sed & nonnulli Idam vocant Memnonis matrem. Inuenio item Memnonas esse Æthiopum gentem, quam (vt auctor est Polyhistor) agrestem interpretantur, sed tamen pugnacem ac difficilem. Quod verò de Rhodio Memnone, cuius etiam meminit Arrianus, nec tacuit Q. Curtius, paulo antè protulimus, sciendum amplius, vocem eius memorabilem videri præcipuè dignam, quæ vtriusque linguæ monumentis certatim celebretur, maximo documento, debere stipendia facientes lingua parcos, manu largiores esse. Is siquidem, quum aduersus Alexandrum summa vi bellum gereret, quendam de Alexandro obloquentem, ac multa per imperitiam, tum etiam assentãdi studio disserentem quum inaudisset, eóque nomine commotior foret, quòd maximus imperator ab inertissimo, ac prorsum (vt videtur) gregario milite proscinderetur, hominem acrius lancea percussit: & mox, Ego te (inquit) alo, vt pugnes, non vt Alexandrum petulantia tua sordidè incessas. Fuit & Troianus quidam Memnon, à quo interemptus sit Antilochus, vt in Heroicis Philostratus scribit, etiam si ab Æthiope credatur fere. Apud Græcos pro asino dicitur Memnon, vnde Memnoniæ carnes pro asininis leguntur. Illud verò superpondium fuerit, quod à Græcorum grammaticis exaratum subscribemus, Memnona & Sarpedona Iouis filios ad Troiam interisse. Tanto autem à diis honore affectos, vt ferente legem patre, funeris diem luctu & ieiunio celebrarent. Quod comici veteris auctoritas illis comprobat versiculis, vt protinus legentium demereamur assensum Græca (vti aiunt) fide,

> πολλάκις δ' ἡμῶν ἀγόντων τῶν θεῶν ἀπαστίαν,
> ἡνίκ' ἂν πενθῶμεν, ἢ τὸν Μέμνον' ἢ τὸν Σαρπηδόνα,
> σπένδεθ' ὑμεῖς καὶ γελᾶτε.

Sæpe, inquit, nobis diis apastiam ducentibus, vbi lugeamus Memnona vel Sarpedonem, prolibatis vos & ridetis. Apastia verò, quod scitu reor dignum, signat ieiunium: quando πάσασθαι dicitur, qui cibo operam dedit ἀπὸ τοῦ πάω, quod ἐσθίειν, id est vesci indicat. Vnde irrepsit inscitiæ plebeculę, vt passim pro conuiuio pastum vsurpet. Et saginatos anseres, ac id genus cætera ferè consimiliter nuncupet.

Prouerbium quod est, numerare nouit quã vim habeat. Deq; arithmetice occultiore. Cuiusmodi sit illud, Deum omnia in numero, mensura, pondere perfecisse.

Cap. VI.

AVenzoaris viri Babylonij, & scientiæ recõditæ, verbum fuisse præclarum, & sensus profundioris, Abumasar auctor est, Scire omnia, & nosse exactius eum, qui numerorũ scientiam teneat. Quod ideo dici opinandum est, quia priscis ingeniis, quæ nobis rerum multarum lucem peperere, à vulgari & exculcata ratione sequestrata abiunctáque philosophandi per numeros consuetudo fuit. Eam verò quum à theologis excultam accepimus, tum in primis non neglectam à Pythagora, Aglaophemo, Platone, cæterisque id genus compluribus. Sed & in Epinomide ab ipso traditum Platone, nouimus. Inter omnes liberales artes & theoreticas scientias præcipuam & maximè diuinam videri numerorum scientiam. Cæterum id comprobari qui potest, si eam numerandi peritiam accipias, in qua vel negotiantium, vt negotiosissimus quisque est, ita præstat in primis? Quid enim præter cæteros illi norunt? Scientia omnino fuit hæc, extra quam plerique vel opinentur vel sciant, certe mira: immóque nostra tempestate minus pertrita. Quinimmo occlusa adeo, velut sanctius arcanum, vt qualis sit, ne suspicemur quidem, aut vix attingant pauci. Quod ne quis ambigat, scitatur Plato, Cur sit homo animal sapientissimum: suppingit mox responsum, Quia (inquit) numerare nouit. Et rursum in Epinomide: Opus (inquit) est numeris, non iis qui corpus habent, sed qui omnẽ paris imparísve generationem atque virtutem, quam ad perficiendam cognoscendámque rerum naturam conferunt. Proinde nos adagium præstruximus, quo in eum vti possumus, qui omnibus calculis credatur vndecunque scientissimus, ac propè perfectione omnifaria eminentissimus. Meminit & in Encycliis quæstionibus Aristoteles. Cur (inquit) homini potius, quàm cuiquam ex cæteris animantibus credendum est? an quia, vt Plato Neocli respondit, homo solus omnium animantium ἀριθμεῖν ἐπίσταται, hoc est, nouit numerare? Quem locum (sit verbo venia) philosophus quidam interpretatus, dum nihil altius suspicatur, id mo-

rat vnus item astrorum peritus Meson, qui quũ ingruentium vim malorum artis beneficio, vti tum est creditum, velut ex specula eminentiore prospectaret, missionem quoquomodo quærẽs, ne initam obiret militiam, quum in irritum cederet conatus omnis, demum insaniam assimulauit, ac multa vt sibi fidem compararet, dixit fecitq;. Inter alia etiam domui, quam inhabitaret, faces subdidit. Quibus sanè omnibus adducti bello præfecti, verum arbitrati furorem, dimittendum cẽsuere hominem, vesania percitum ac debacchantem planè, felicius longè quàm Vlysses olim, quem ingeniosè solertérq; deprehenderat Palamedes. Mesonis assimulationem, & quidem Athenis, dispicere quiuit nemo.

Dicta vel facta quorundam scitu digna, quæ ex diverso, miscellæ velut opera sunt in vnum congesta. Homeri laus. Ostracismi institutor primus. Pindari & Corinnæ historia. Boreæ honores apud Thurios.

Cap. XLIV.

ALexandrum imperatorem nobilissimum fuisse ira præferuidum, indicio multa vtiq; fuerunt, sed & Aristotelis commonitio prudens, qui illum conspicatus omnibus, ac per omnia succensentem, per epistolam salubriter sic perrexit admonere ac remollire, ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργὴ οὐ πρὸς ἴσους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς κρείττονας γίνεται, σοὶ δ' οὐδεὶς ἴσος. id est, furor & ira non aduersus æquales exercentur, sed in meliores præstantioresque, at tibi ex æquo stat vtiq; prorsum nemo. Cercidas ex Arcadia Megalopolites, quum iam conclamatus, ac in Proserpinæ peculio adnumeratus decumberet, ad suos conuersus, iucunde se à vita demigrare pronuntiauit, quod animo concepisset, mox paulo ex sapientibus quidem cum Pythagora congressurum se, ex historicis cum Hecatæo, ex musicis cum Olympo, ex poetis cum Homero: inter hæc autem animam egisse, proditur memoriæ. Palaton ζωγράφος siue pictor, quum Homerum describeret, illum quidem velut vomentem exprimebat, poetas verò reliquos per ambitum astitutos ἐμημεσμένα ἀρυομένους, id est quæ reiecisset is, absorbentes. Clisthenem ferunt Atheniensem ostracismi, seu testularum rationem omnium principem induxisse, primúmque eisdem damnatum suffragiis. Pindarus nouem Lyricorum princeps quum Thebis in poetarum venisset commissionem, per auditorum inscitiam quinquies à Corinna fertur victus. Classẽ coegerat aduersum Thurios, instructámque ducebat Dionysius. At vehementior coort⁹ Boreas, naues disiecit omnes, attriuitque. Quo tanto permulcti beneficio Thurij, Boreæ vti Deo sacra peregere, insupérque in ciuitatis iura cooptarunt, domo itidem illi comparata. Vt minus iam mirandum accidat, dici ab Atheniensibus ventum hunc κηδεστὴν, id est affinem: à Pausania etiam Megalopoliten.

Zaleucum filio iussisse alterum ex oculis erui, alterum sibi, vt lata à se de adulterio seruaretur lex. Adulterij pœna apud Gortinam.

A

Cap. XLV.

ZAleucum, de quo alibi paucula commentati sumus, inter alias ferunt, quas Locris constituit leges, sanxisse illam quoque, Vt quisquis deprehenderetur mœchus, pœnas lueret, excussis oculis. Hoc (sicuti videtur) vt sanguinarium quum improbaret dæmon, Ælianus inquit, præter opinionem, præterq; spem, in auctorem regessit primum. Nam vbi Zaleuci filius

B

adulterij est conuictus, ex paternis sanctionibus præstitutum subire suppliciũ cogebatur. Quod ne irritum fieret, postea quàm semel erat complacitum, qui sanxerat, pœnę sibi partem irrogauit, ac velut partiario legis corroborauit integritatem: nam filio excuti oculum iussit, at sibi alterum. Quod sic exprimit Ælianus, ὑπὲρ τοῦ ἵνα τὸν τοῦ παιδὸς ὀφθαλμὸν, αὐτὸς δῶναι τὸν ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ὁ νόμος τραυλός τις ᾖ. Apud Gortynam adulter deprehensus ad magistratus per ciuitatem producebatur, lana coronatus. Qua re illi

C

planè mollior opprobrabatur natura effœminatiórq;. In reliquum prætereà ignominiosus erat in primis & reipublicæ in nullo particeps. In Ægypto qui in spontaneo deprehensus adulterio foret, virgis ad plagas mille cædebatur, muliere naribus demutilata.

Silentij bonum ex Græco disticho. Animantia silentio quandoque salutem tueri. Numæ institutum. Tacita

D

Musa, Gnathænæ meretricis historia lepidiuscula. Silentiarij qui dicantur. Comes, magistratus multiplex. Domitiani verbum silete.

Cap. XLVI.

DE silentij bono, quantúmque insitæ, præferat prudentiæ lingua præparca, & nos alibi commentati sumus. Et animantia ratione cassa præmonstrant salutem suam plerunq; alto tueri

E

silentio solita. Nam æstu oriente digressi anseres & syderis vapore coacti nimio, ac occidua petentes, vbi Taurum superaturi montem sunt, aquilis abundantem, dum volucres comparuescunt infestissimas, rostra lapillis occludunt, ne clangorem eliciat vel vltima necessitas, quos volatu pernici collibus eiecerent transmissis. Sed & rei præstantiam non Pythagoræ modò indicat echemythia, verum & Pompilij institutum, qui quum vaticiniorum plurima in Musas referre consuesset: vnam ex iis præcipuè ab Ro-

F

manis coli voluit de silentij ratione Tacitam nomine. Et Græcanicum quidem illud amplius patefacit,

Ἄρρητον ἔπος γλώσσῃ σφραγὶς ἐπικείσθω,
Κρεῖσσον γὰρ ἔπος, ἢ ἐπιτυχὲν φυλακή.

Verum & ad ipsum id lepida confert historia, etiam si decora non satis est quæ inducitur, gesta res. Ex Hellesponto in Atticam venerat amator quidã, Gnathænæ scortilli fama illici pellectus,

G

qùmque admissus commodum accubuisset, erat inter pocula loquacior impendio, ac planè (vt Græci dicunt) φορτικός. Id mirabunda mulier, cupiénsque finem, sic illum adorta fertur, An nõ ab Hellespõto te profectum dicis? quum adnuisset is, Et quo (inquit) pacto ciuitatum illic primam

mam ignorare videris? Scitante autem eo quænam foret hæc? Sigeum, respondit Gnathæna, καὶ ὁμαλῶς διὰ τοῦ ὀνόματος κατεπείγουσα αὐτήν. id est, aptè admodum & concinnè ex nominis ratione silentium illi suadere est visa. Scitu verò dignissimum id quod augurantur nonnulli: Romæ familiam fuisse Silentiariorum: quippe aduocatur Sudæ Silentiarius Paulus quandoque, cuius & circumferantur epigrammata non illepida. Dici verò de silentij ratione, quod in sacris seruaretur, veluti eius foret pontificium id, ac tanquam præfectura. Verùm ineptè ista prodi comprobat Procopius De bello Persico volumine secũdo: etenim Adolium scribit Acatij filium, genere Armenum, in palatio imperatoris fuisse ad ea quæ sunt quietis, ministrum. Quod, inquit, munus Romani silentiarium vocant: & quia principis arcanorum essent conscij, sunt qui auricularios item vocent. Obiter apud Ammianum Marcellinum, Domesticorum comitem sæpicule obseruauimus dici: sicuti & Orientis comitem, & Magontianæ, sed & largitionum. Non prætereundum in hac sciendorum mole congestitia, quod scribit Dion, quum (inquit) per vim & superbè in armorum ludis ab Adriano quædam peterent Romani, nil eis omnino distribuit, immo Domitiani illud iussit pronuntiari, Silete.

Prudens Olympiadis apophthegma, quo Alexandri tumorem repercussit, diuina sibi quærentis in vita.

Cap. XLVII.

OLympiadem Alexandri matrem prodit historia, quum inaudisset filium diutius sepulturæ honoribus exutum, iacere velut neglectum, grauiter eo nomine indoluisse, flentémque inter crebra suspiria inclamasse altius miserabiliúsque, ὦ τέκνον, σὺ μὲν οὐρανοῦ μετασχεῖν βουλόμενος, καὶ τοῦτο σπεύδων, νῦν οὐδὲ τῶν κοινῶν δὴ πᾶσι, καὶ ἴσων πᾶσιν ἀνθρώποις μετασχεῖν ἔχεις, γῆς τε ἅμα καὶ ταφῆς. id est, ô fili, tu quidem cælum tibi vendicare satagebas, hócque vnum festinabundus habere opus videbare. At nunc quæ cæteris ex æquo cõmunia omnibus censentur, ne iis quidem potiri vales, terra & conditorio. Qua sanè ratione visa Olympias est, non imprudens nec inscita mulier, & suam ipsius commiserari fortunam, & filij tumorem coarguere.

De insula Samo, & in ea feris quæ dicantur Neides, & hirundine alba, Æsopo, Hermodice item Midæ vxore, Cumæis prima quæ nummos cudit. Adulterij supplicium apud Lepreos quod fuerit. De Lucania, seu Samothracia, & Lamisco & Thespiensibus, & Magnetum malis, ac insula Icaro, & piscium excellentia, ac Georgio Trapezuntio. Artem didicisse, vel aruo studuisse, vbi ignominiosum.

Cap. XLVIII.

QVoniam publico bono nil legimus ferè, quin aliquid subinde præcerpamus, & separatis capitibus perscribi multa nequeunt, cõcisa nimis ac deminuta. Proinde in vnum regerenda parte hac duximus, ne disiecta, velútque dispalata pereant. Igitur lego primum, insulam quidem Samum initio fuisse incolis viduam desertámque. Cæterum successisse inibi ferarum vim, quarum audiretur intolerandus, velut barritus, dicebantur νηΐδες, hoc est Neides. Nuncupatam prius Samum etiam Parthenon, mox & Dryusam. Apparuisse in Samo item hirundinem quandoque albam, perdice haud minorem. Æsopum præterea inuenio logopœum fuisse Thraca genere, cõditione seruum, manu tamen ab Idmone missum, ac Xantho seruisse prius. Hermodicen scribunt veterum plerique, Phrygum regis Midæ vxorem, tum forma fuisse conspicuam, tum verò sapientia & artifici ingenio præstitisse plurimum, siquidem Cumæis primam cudisse nummos. Leprei quos deprehenderint adulterantes per triduum vinctos circa ciuitatem ducunt, mox toto vitæ tempore contemptibiles habent. Quod mulieribus itidem fit, nisi quod hæ diebus vndecim in foro stare coguntur discinctæ, & tunica circumuestitę pellucida. Sicuti Romæ in publicum egredi togatæ cogebantur mœchæ, quod approbat Martialis illis versiculis, vt Horatium præteream cum eiusdem interprete,

Telim viderat in toga spadonem,
Damnatam Numa dixit esse mœcham.

Lucanos, vel (vti enunciant Græci) λευκανούς, esse ferunt φιλοξένους, id est hospitibus affici plurimum, insuper & iustos censeri. Apud eos regnasse quandoque Lamiscum, cui tertius à magno digitus in pede lupinus fuerit. Samothracen quandoque dictam olim λευκωνίαν, διὰ τὸ λευκὸν εἶναι, id est quòd albicet. Mox à Thracibus habitatam dici cœpisse Thraciam, quibus item deficientibus Samij superuenientes Samothracen fecere. Magnetas pluribus conflictatos infortuniis, suffragari Archilochus videtur, vbi ait, κλαίω Θασίων, οὐ τὰ Μαγνήτων κακά. Icarum insulam ab Icaro mox cognominatam, prius inuenio solitam dici ἰχθυόεσσαν, de piscium excellentia, qui caperentur inibi. Apud Thespienses turpe censebatur, artem didicisse, vel aruo studuisse: propterea illorum paupertas tum frequens, tum insignis præcipuè. Nec illud reticuero: Georgium Cretensem, qui Trapezuntius dici maluit, conditis voluminibus, Platonis vitia expendisse plura: quo argumento sit Cænotimon nuncupatus, atque Erinnys item: quo modo est à Bessarione insigniter proscissus.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS AD MAGNIFICVM COMITEM ac equitem Ioannem Mariam Vidonem Ferrarienſem, Præfatio ſecunda & viceſima.

QVONIAM liber hic, qui eſt futurus noſtri laboris ſecundus & viceſimus, ab inenarrabili diuinæ maieſtatis ratione orditur, in qua veterum ſapientum ingenia mirè hallucinantia, multiplici errore obſepta ſe torſerunt, quòd necdum veritatis arcanum, intimis occluſum penetralibus, in lucem ab intelligibili productum ſapientia foret, facturum me operæpretium arbitratus ſum, quando mutua nobis neceſſitudine peruinctos, certum eſt, in ſingulis noſtri operis velut propyleis amicè conſalutare, ſi ad libelli huius partes te aduocaro potiſſimum. Quippe ſicuti balbi balbos intelligunt ac amant, ſic à diuino cultu non prauitate vlla reuulſus vir, orationi in primis, quæ Deum vel exprimit vel rimatur, cum primis affici conſuedit, fronte inſigniter exporrecta. Tu verò Ioannes Maria nobilium ſcientiſſime, ac ſcientum nobiliſſime, ſic Chriſtianæ veritatis aſſertorem te vbique præſtas, vt vitæ cura innocentiſſimæ, & religionis reuerentia vel religioſiſſimis eſſe quoque integritatis exemplar ſingulare poſſis videri. Nam etiam ſi conſpicuos vel iunior magiſtratus geſſiſti, in quibus quod Vidonum claritati conſentaneum fuerat ſanè, eam prætuliſti grauitatem, vt ſeueritas prædulci temperata comitate, iuſtitiam non vtique rigidam aut vlla ex parte immitem à caluo (quod dicitur) ad caluum ciuitatibus exhiberet, ſed vel damnatis amabilem, nihilominus à publicarum rerum moleſtia magnam partem abiunctus, & tibi quodammodo viuens, nec magnopere (quod Græci dictitant) ἔξω βλέπων, intellectualem potentiam ad id quod verè eſt, per momenta ſurrigis, veram arbitratus felicitatem, ab hominis veri veſtigiis non abire longius. Nec tibi equeſtris dignitas, aut quod dicaris, & ſis comes, vt doctrinæ ciuilium dogmatum inſignia prætercam: nec, inquam, iſta tibi animos tollunt, quod ſanè agnoſcimus in plurimis, ſed mira: in omnibus benignitate ita mores attemperas, vt perhumanum te facilémque ſentiant infimi ac mediocres viri, ſummi etiam, hac quam ſuſtines perſona dignum, opinentur, quum ſæpe vel tua tranſcribas, id eſt ceſſo iure indigentibus concedas. Sunt præclara iſta quidem, ſed fratris non abſona virtutibus, honorum ſerie conſtipatis, non abſona vniuerſæ domus Vidonum amplitudini tum Ferrariæ, tum Mutinæ, vnde oriundi eſtis, ſed & in aliis Italiæ locis vel præcipuis. Quamobrem habebit liber hic (opinor) quod ſibi placeat. Nec id, quia vmbilicis exeat auro niteſcentibus, ſed quod in veſtibulis ſuis præclarum cernat ſtare velut hermam, ſed non vtique ἄκωλον quin vndecunque amuſſitatum præclarúmque. Qui ſit fortiter libitinas reiecturus naſutiores, ac ſordidum dentem, ne virulentus infigi valeat morſus, quo conuulnerata plerunque exareſcunt omnia. Quod vt facias, vir clariſſime, peruelim vtique: ſic enim fiet, vt gratam tibi quantulacunque ea eſt, ſedulitatem hanc noſtram & in te tuóſque omnes propenſiſſimam voluntatem, fuiſſe intelligam. Nec ipſe immemor videberis initæ olim in patria mea inter nos amicitiæ, quam vno ductu pro vitali perpetuò

perpetuò & foui & auxi, nec ipse aspernari es visus, veluti de pocillatoris Tantali phiala sanciendis amicitiæ sacris latices duxerimus. Quod super est, viuas opto, diu felix, & Lodouicum tuum ames. Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui secuudus & vicesimus.

Prolepsin, id est de diis anticipationem omnium esse mentibus insitam. Cur Deo summo solem persimilem dicat Plato.

Caput I.

EQVIDEM consideranti mihi amplius rationem hanc quæ de diuinis est, velut ex oraculo promptũ videtur, quod apud M. Tullium prius, mox & à Seneca comprobatum legimus, omnibus de diis esse insitam opinionem. Nec esse gentem vllam adeo extra leges moresque proiectam, quæ deos aliquos opinione non concipiat. Notionem hanc ipsa nobis impressit natura, & sine doctrina inest anticipatio quædam diuinitatis. Hæc verò est quam Epicurus πρόληψιν dicit, sed & ἔννοιαν vocant Græci, id est anteceptam animo rei quãdam informationem. Cæterum, vbi ad summum ac principem omnium Deum, quem Græca natio τ' ἀγαθὸν nuncupat, hoc est bonum ipsum, humana mens audacius assurgit, si quid scrutando attentius & perpendendo lance examinatissima, disserendóque definire pertentet, quum inenarrabilis amplitudo illa, & infinita maiestas, humani animi conceptus omnes longissimo à se interstitio relinquat, nedum sermo vllus illuc eualeat pertingere: ad id denique rerum excellentia caligans diuertit, vt similitudines quærat & exempla. Qua ratione etiam Plato περὶ τἀγαθοῦ, id est de ipso bono, disserere adortus, dicere quid esset, non est ausus: quoniam humanæ potestatis mensum tantæ claritatis excedat vis splendida. Illud modò latius indagando est assequutus, vt quod inter obiecta sensus præcipuè nitidum, præclarum, immensum, admirabile animaduertisset, illi simillimũ astrueret. Hunc verò esse solem voluit, per cuius similitudinem humanæ imbecillitati gradum præstari ad non comprehensibilia quadantenus est

A opinatus. Proinde à sapientibus receptum ferè, principi summo illi ac ineffabili prorsum nulla surrigi simulacra debere, sicuti diis aliis constituisse veteres, compertum est: quando, vt scienter Plotinus inquit, neque cognitionem neque intelligentiam illius habemus. Loquimur tamen de illo, vt Parmenides & Dionysius aiũt, per negationes atque relationes. Summum genus scientiæ (inquit Cassiodorus) scire, Deum tanta præstare, quanta humanus sensus non va-
B let attingere. Lumen infinitum ab intellectu creato perspici nequit, ni gloriæ lumen accesserit. Nam vt se habet noctuæ oculus ad solis lumen, ita intellectus noster ad manifestissima in natura. Nec me fallit tamen, Cottam illum Ciceronianum dicere, multas se arbitrari gentes, sic immanitate efferatas, vt apud eas nulla deorum suspicio sit. Quid Diagoras inquit, ἄθεος qui dictus est, postéaque Theodorus, nónne apertè deorum naturam sustulerunt? Nam Ab-
C derites quidem Protagoras sophistes temporibus illis vel maximus, velut alibi quoque commemoratum est, quum in principio libri sui posuisset, De diis neque vt sint, neque vt non sint, habeo dicere: Athenientium iussu, vrbe atque agro est èxterminatus, libríque eius in concione combusti. Auctor historia secunda Herodotus, deos à Pelasgis nullis cultos cognominibus, quando ea necdum auditu nossent. Deos autem, id est θεοὺς nominasse, velut κόσμῳ θέντες τὰ
D πάντα πρήγματα, id est ordine suo distribuens omnia. Tralatio Latina parte hac confusanea circumfertur. Cæterùm, quod est à me comprobatum, paulo ante, in libro De mysteriis ita confirmat Iamblichus, Ante omnem (inquit) rationis vsum inest naturaliter insita deorum notio. Et alibi, Esse animæ (inquit) est quoddam intelligere, scilicet Deum vnde dependet. Porrò esse nostrum putat, Deum cognoscere, quia præcipuum animæ sit intellectus: in quo idem est es-
E se, quod intelligere diuina actu perpetuo. Sed & Plutarchus, Deos (inquit) opinatur, quisquis bene sentit. Galenus in libro De philosophi historia: Dei, inquit, notionem habemus ex pul-

chritudine operum illius & excellentia. Propterea & Euripides,

Ἀστέρος δ' ἐν οὐρανῷ ποίκιλμα τέκτονος σοφοῦ.

id est, stellæ in cælo varietas sapientis fabri.

Quàm absurda prioribus deorum varietas. Deus ignotus Athenis. Dei summi descriptio. An rectè in Dei mentione apud Aristotelem ζῶον transferatur animal. Sanitas dea cui dicarentur capilli. Cælestia qui primum adorarint. Vnde dicatur theos. Cælestia an viuant. Apomyius Iupiter. Spondius Apollo. Gratiarum sacra. Dij maiorum gentium & minorum. Lexiarchicum quid. Thrasea historia. Iupiter liberator.

Caput II.

Atqui ipsum hoc numen immensum, inenarrabile, augustissimum, omnémque humanæ mentis captum excedens, ex ipsa hac maiestate præcelsa mirum est, quantas quámque absurdas interdum ambages in mortalium animis pepererit. Nam ignotis etiam diis fuisse Athenis erectas aras, Philostratus scribit: meminit Laertius quoque in Epimenide: vt de Pausania taceam, ἐν Ἀλίμῳ (?), ad Phalerum θεῶν ἀγνώστων βωμοὺς statuente. In canonicis verò decretis adnotatum ab interprete est, Apostolum Paulum quum eiusmodi aram vidisset titulo notissimo, Ignoti videlicet Dei, in quo viuimus, mouemur, sumus: altius intonuisse, Quem vos ignotum dicitis, ego prædico. Hunc Plato, sicuti ex Speusippo didicimus, ita describit (etiã si non excidit quod est allatum paulò antè) Viuens immortale, per seipsum ad beatitudinem sufficiens, essentiam sempiternam ipsius boni causam. Addit ex Platonis eiusdem sententia Apuleius, Incorporeum, aperimetron, beatum, beatificum, omnium patrem, optimum, nulla re indigentem, cuncta conferentem. Aristoteles quoque duodecimo Metaphysicæ sic propemodum, Deus est (inquit) vt asserimus, quod viuit, & æternum atque optimũ est, id est quod ipsum vita est optima, æterna, ac tota simul. Qua in parte amplius ex Cænotimone aduertendum, falli interpretum plerosque, à quibus ita tralatum inuenias, Deum esse dicimus animal perpetuum, optimum. Id quod Aristotelis sapientiam haud resipit, nec verborum congruit exquisitæ rationi, quæ rebus coaptari debet. Animal enim Latinè nunquam de Deo aut de intelligentiis dictum est, sed nec dici valet, nisi ab iis qui ex corpore atque anima constare opinãtur Deum. Id enim Latinè animal est, quod non ab anima Græci, sed à vita, nomine inflexo pronuntiant. Proinde rerum vim intuitus Aristoteles, quia vitam optimam & re ipsa æternam, id est actu essentiáque esse approbat in Deo, statim infert, Deum esse non animal, quod anima constat & corpore, sed ζῶον ζωὴ quippe, vita est Latinè. Quare hîc ζῶον non animal, sed aut viuens, aut id genus quippiam ab vita corriuatum, interpreti reddendum fuit: nisi quòd sic animal ab anima: id est vita deflectitur, vt zoon Græcè ab zoe. Animam dici de vita, nec grammatici ignorant, & comprobat in Dei mentione Plinius. Ob id magis vtique mirum, Græci

A hominis supercilium ista minuta adeo prætermisisse, tamen in versãdi Platonis maiestate & multus est, & sæpe ridiculus cauillator. Vbi autem diximus, Vita æterna, tota simul: quia Græcè est συνεχής, transferunt alij, continua: inscitè opinor, & ineptè. Nam si de re agatur per partes extensa, rectè syneches continuum dicitur: si verò de eo quod partes aliam extra aliam non habet, imperitiæ fuerit maximę non transtulisse totum simul. Hæc enim verba & communiter tempus B reiiciunt, & propriè positionem quoque. Eiso verò innumeros quidam prodidere. Nam & Chrysippus, quem Stoicorum somniorum vaferrimum interpretem Epicureorum nuncupat schola, magnam congregat & ipse ignotorum deorum turbam, atque ita ignotorum, vt eos ne coniectura quidem informare (vt ille ait) possimus. In Sicyoni etiam ὑγείας, id est Sanitatis simulacrum celebriter cultum, adnotauimus. Quod vix tamen comparebat, passim illi à mu-C lieribus capillis dicatis, quos deæ honori resecari, moris illarum est. Ambiunt & Babyloniæ vestis Telamones. Quin Herculem in Olympia rem diuinam obeuntem, quum muscarum multitudine infestaretur, Ioui sacrificasse ἀπομυίῳ, protinúsque vltra Alpheum muscas esse abactas. Sed & Elei itidem Ioui Apomyio dicuntur quandoque immolasse. Apollinem cognomento Spodium Thebis cultum, animaduerto: cuius ara ex sacrificiorum cineribus foret constructa, D vnde nata cognominis ratio. Gratiis Eteoclem ferunt Andrei & Euippes filium, sicuti à Bœotiis memoratur, hominum primum rem diuinam fecisse: quibus esse tres item placet, etiam si nomina non tenent. Gratias haberi quidẽ duas, inter Lacedæmoniorum placita est, quas nuncuparint κλητὰν καὶ φαένναν. Tres sunt apud Athenienses ad Acropolin, vbi & arcanam multis teleten agunt: has in Theogonia cecinit Hesiodus esse Iouis & Eurynomes filias: nomina verò E hęc facit, Euphrosynen, Agliam, Thaliam. Antimachus Ægles filias pronuntiat, & Solis. Gratiarum simulacra veteribus non fuere citra indumenta, inquit Pausanias: at posteri nescio cur nudas pingere ac sculpere adorti sunt, antiquorum ratione mutata. Democritus duos esse deos opinatur, Pœnam & Beneficium. Sicuti in Acrocorintho fuisse prodit Pausanias, Necessitatis sacellum & Violentiæ: sed ingredi (inquit) putatur haud legitimum. Multas item gentium F per fœtidos iurare cibos, proditum est: siquidem cepas alliúmque inter deos iureiurando habet Ægyptus: Harpocratem quoque habuit eadem, & Cynacephalum siue Anubim: quorum imagines digitis gestare, moris etiam Romani fuit quandoque. Sunt qui deos maiorum dicant gẽtium, quod Cicero significat, summates illos, sempérque decuriæ habitos diuinæ, quos Aurelius Augustinus selectos item vocat. Minorum autem gentium ratione eadem ex hominibus G illuc tralatos, qui & ascriptitij queant dici, necnon allecti, quos παρεγγεγραμμένους vocant Græci, & μετοίκους, velut aduenas. Nam priores illos ἐγγεγραμμένους malunt nuncupare, quando Apollinem Lucianus ἐγγεγραμμένον, id est scriptum in deorum duodecim luxiarchico, scribit. Erat au-

tem

tem eo nomine libellus, in quo adultorum iam nomina perscribebantur. Quibus denique paterna dirigere ac gubernare permitteretur, ἀφῆκε τῶν λήξεων ἄρχειν, quia hæreditatis iam & bonorum sunt compotes, quæ λήξεις nuncupantur. Scitu dignum id quoque: omnium primos qui olim Ægyptum occupauerant, cælestia suscipere atque adorare cœpisse, noctium serenarum beneficio, & quia plurimum subdio agerent, ita exigente mundi situ eo. At Plato in libro cui titulus Cratyli est, de recta nominum ratione disserens: Videntur mihi, inquit, Græcorum prisci deos solos putasse eos, quos etiam his temporibus Barbarorum plurimi arbitrantur, solem, lunam, stellas, terram, cælum. Et quum hæc omnia perpetuo in cursu esse conspicerent, ab hac natura τοῦ θεῖν, hoc est currendi, θεοὺς id est deos nominasse. Nec mirum id videri admodum debet, præsertim si veterum sapientum in iis placita curiosius discusserimus. Nam cælestes sphæras habere animas, non Platonici modò, sed omnes etiam Peripatetici confitentur. Id ipsum & secundo Cæli docet Aristoteles: rursus septimo & octauo Naturalium, secundo De anima, vndecimo Diuinorum: Theophrastus quoque eiusdem discipulus libro De cælo: sed & Auicenna, & Algazeles summopere confirmarunt. Augustinus Aurelius in Enchiridio, & Thomas aduersus gentes libro secundo, tradunt, Nihil quantum ad Christianam doctrinam spectat, interesse, cælestia corpora animas habere vel non habere. De elementis constat apud Platonicos: ambigunt recentiores Peripatetici. Porrò cælestia viuere, esséque animata astronomiæ auctores concedunt, Ptolemæus præsertim & Albumazar & Zaeles: quod & Hali confirmat, illos deridens, qui viuere cælestia diffidant, & hoc Ptolemæum sequutus: idem Aratus arbitratur, & Manilius. Denique Theophrastum dicere scimus, Non esse philosophum, qui cælestibus abneget vitam. Quin Orphei theologia sphærarum animas ita partitur, vt cuilibet geminam contribuat vim, vnam in cognoscendo positam, alteram in sphæræ corpore viuificando atque regendo. Ergo in elemento terræ illã vim Plutonem Orpheus nominat, hanc Proserpinam: in aqua Oceanum illam, hanc Tethyn: in aere, fulminantem Iouem ac Iunonem: in igne, Phanetam & Auroram: in anima sphæræ lunaris illam Bacchum Licnitem, hanc Thaliam Musam: in anima Mercurij, Bacchum Silenum & Euterpen: Veneris, Lysium & Erato: Solis, Trietericum & Melpomenen: Martis, Bassareum atque Clio: Iouis, Sebasium & Terpsichoren: Saturni, Amphietum & Polymniam: octauæ sphæræ, Perictoninm & Vraniam: in anima verò mundi vim priorem Bacchum vocat Eribromum, secundam verò Musam Calliopen: singulis porrò Musis vnum præficit Bacchum, quoniam is symbolicos & opertè diuinæ cognitionis nectar prudentioribus monstrat. Verum enimuerò ne quid velut in vtranque consopiti aurem, prætereamus, Hebræos obseruauimus solos ex omnibus pia sanctáque consideratione, primum elementa & quæ ab elementis composita sunt, solem similiter & lunam ac stellas reliquas & cælum ipsum, non solum deos nõ esse, verum etiam animæ penitus expertia, indicasse. Nicolaus quoque theologus in Geneseos caput primum: Corpora, inquit, cælestia inanimata sunt, & sine sensu: ex Damasceni doctrina. Augustinus item loco eodem, Solet quæri, inquit, vtrum hæc luminaria sola sint, an habeant rectores spiritus, & ab eis vitaliter inspirentur, sicut per animas animalium carnes animantur. Sed de tam obscura re nil temerè credendum. Alij verò, quæ dicantur de hominis animo, ad cæli quoque animum posse transferri, opinantur, & esse illum cælestem hominem. Nam & Timæus prodit, temperatos animos nostros ab opifice Deo in eodem cratere, ex iisdémque elementis cum cælestibus animis. Inde videndum, astruentibus eruditis, ne nos illorum seruos velimus, quibus nos fratres cooptauit natura. Illud adnotatu non indignum: Thraseam philosophum quando Neronis iussu moriens præcisis venis manum extendit, inclamasse, Ζεῦ ἐλευθέριε σοὶ ὑπὸ τὸ αἷμα σπένδω. Sunt qui Senecæ hoc contribuant, quum historiæ superioris auctor sit Dion.

Diuinorum inscitia vbi exorta primum. Deorum multitudo ex Varrone. Item Deum esse vnum nomina plura. Stator vnde dicatur. Strator qui. Quid Amum. Quid Phtha, & Osiris. De Melisseo item & Melissa ac Iunone & Nymphis, ac Boni templo. Nomij montes. Pannomius. Melpia locus. Marnas Iupiter.

Cap. III.

AT enim curiosior aliquis, neque (quod dicitur) hoc cõtentus Catone, instet protinus vrgeátque infestius, ecquid compertius exploratiúsque in literas mittere aggrediamur, quinam primi potentiam omnia supereminentem, longè latéque infinitæ naturæ germina propagantem vel dissimulare cœperint, vel mox etiam prorsum nescire, multa perobruti rerum caligine. Mihi verò multa diu versanti ex Arabum gentibus tantæ inscitiæ, malique planè contagiosi primordia, & in proximos quosque crassantem primò labem, inde latius profudisse incendium videtur, quo vniuersus ferè deflagrarit orbis. Chananæos verò in eo terrarum situ sacræ statuunt literæ: iam inde à Cham vno ex Noe liberis corriuatos. Cui quum ob impietatem diras extulisset pater imprecationes, nullis etiamnum is imbutus diuini cultus rationibus, raptim à parente reuulsus in Arabas secessit. Vnde mox diuinitatis inscitia inibi irroborata primũ, in plures data. Hincq; numerosa deorum series pro cuiusque libidine aut commodo eatenus extumuit, vt Varro Terentius deos ad calculum reuocet ab hominis exorsus conceptione, initiali exordio à Iano deducto, numerúmque ad decrepiti proueheat metas: in quibus astituit Næniam, quæ in senum recinatur funeribus. Inde verò in digitos mittit deos alios, qui non ad ipsum quidem pertineãt hominem, sed ad ea quæ sunt hominis. Quo in genere victus est ac vestitus, porrò & quæ vitæ

vsibus necessaria, præmonstrans in omnibus, quod sit cuiusque munus. Quin & municipales in Italia leguntur dij, sicuti Crustuminorum Deluentinus, Narniensium Viridianus, Æsculanorum Ancharia, Volsiniensium Nortia. Adeo colebat vnusquisque quod volebat, vt non prouinciis modò, sed & suus esset vnicuique ciuitati Deus. Præstò tamen sunt, qui nomina quidem esse fateantur plura, Deum tamen vnum. Sic non aliud esse naturam, quàm Deum ipsum interpretantur: hoc est, toti mundo & partibus eius insertam diuinitatis rationem. Iouem quoque optimum maximum nobis ipsum hûc ingerere. Quin & Statorem quoque, quem sic appellatum produnt historici, quòd post votorum conceptionem nuncupationémque fugientium Romanorum steterit acies. Sed id rectius multò, & vero consonum magis, principem illum & vniuersalem architectum Deum dici Statorem, quòd stent beneficio eius omnia. Illum Græci στάτορα vocant, cuius erat templum in faciæ viæ principio, qua scanditur palatium. Epistasion tamẽ interpretatur Plutarchus. Strator autem qui sit, aperit in Caracalla Spartianus: Quum, inquit, illum in equum strator eius leuaret, pugione latus confodit. Sic Digestis De officio proconsulis Vlpianus, Nemo proconsulum stratores suos habere potest, sed vice eorum milites ministerio in prouinciis funguntur: ij verò non absimiles (opinor) his fuere, quos modò stapherios vulgò nuncupamus. Sũt qui stratores intelligant, qui præcurrentes castris metandis loca complanarent, pontes pararent, hosce instructores dici à Vegetio quoque. Sed ad Deum redeo. Fatum item si hunc dixerimus, non aberrarimus. Nam si est fatum implexa causarum series, ille est omnium causa princeps, à qua propendent reliquæ. Denique tot excogitari cognomenta queunt, quot eius recognoscimus munera, ne nunc indigitamenta excutiamus omnia. Nam & in libro De mysteriis Iamblichus: Opifex (inquit) intellectus, qui & veritatis est dominus, atque sapientia, quatenus in generationem progrediens, occultam latentium rationum potentiam traducit in lucem, Amum Ægyptiaca lingua vocatur. Quatenus autem sine mendacio peragit omnia, & artificiosè simul cum veritate Phtha nuncupatur. Græci verò hunc Vulcanum nominant, artificiosum duntaxat considerantes. Quatenus verò effector est bonorum, appellatur Osiris, aliásque denominationes habet, propter potentias actionésque differentes. Illud tamen parte ista haudquaquam transmiserim, quod à Didymo proditum scimus in libris enarrationis Pindaricæ: Melissea Cretensium regem diis primũ rem obiisse diuinam, ac ritus nouos sacrorúmque pompas introduxisse. Huius porrò filias Amaltheam & Melissam, quæ Iouem puerum caprino lacte ac melle connutrierint. Vnde datum mythicis locum confingendi, aduolasse apes, atque os puerile succi blandissimi liquore colliuisse. Melissam verò magnæ matri sacerdotem fuisse institutam primam: vnde propagatum mox, vt quibus eiusdem iniungeretur sacerdotij functio, Melissæ item dicerentur. Quin & abutendi ratione aliorum quoque sacrorum mystidas eodem censeri nomine, auctor astipulatur Pindarus, quum ait ταῖς ἱεραῖς μελίσσαις τέρπεται. Factum verò hoc de insecti puritate. Sunt & qui sacris assiduè obuersantes nymphas dici rectè Melissas opinentur: de quibus Patareus Mnaseas sic prodidit ferè, primas ab carnium esu, quam sarcophagian vocant, homines abduxisse, arboreis insuefactos frugibus, quo nomine Cereris sacrum absque nymphis haud obiri, quod omnium principes fructus præmonstrarint, sedarintque τὴν ἀλληλοφαγίαν, & verecundiæ causa ex hyle indumenta excogitarint. Obseruatum in scientissimorum thesauris, Melissas itẽ dici in generationem prodeuntes animas, præcipuè per iustitiam vitæ opera obituras, indéque patriam repetituras, quando est apis φιλόδικον ζῶον, in primis autem iustum. Nuncuparunt verò sic, ἡδονῆς ἴδας ἐργαστικάς. Ex quo de animis Sophocles,

βομβεῖ δὲ νεκρῶν σμῆνος, ἔρχεταί τ' ἄνω.

Cereris autem sacerdotes, Melissas veteres appellarunt, ceu terrestris deæ mystidas. Sed & ipsam Proserpinam μελιτώδη. Lunam quoque generationis præsidem, Melissam dixere. Lunæ altitudo taurus. Apes verò βουγενεῖς dicuntur. Et in generationem pergentes animæ βουγενεῖς. Sed & Buclopus Deus generationem latenter audiēs. Sed non vtique prætereunda Æliani admiratio est, prodentis, Barbararum gentium sapientiam videri laude dignam, quando nulla prorsum εἰς ἀθεότητα ἐξῆγεν, id est eò producta est, vt Deum negaret, aut omnino ambigeret, Sitne prouidentia vlla, an temerè ferantur omnia. In quam vesaniam dilapsos nouimus, Euemerum Messenium, Diogenem Phryga, Hippona, Diagoram, Sosiam, Epicurum. Illud non negligendum, poeticam quod instruit enarrationem: Temenum Pelasgi filium in Arcadia Stymphalum habitasse antiquam atque inibi Iunonem ab eo educatam, & deæ sacrum institutum triplex ex trium ratione cognominum. Siquidem Parthenon vocauit puellam adhuc: at Ioui nuptiam, τελείαν, id est adultam. Dissidentem verò cum eodem, ac Stymphalum denuo repetentem χήραν, id est viduam. Apud Menalum fuisse dicitur ἀγαθοῦ ναός, id est Boni templum. Id referendum ad Iouem Pausanias suspicatur: quoniam ἀγαθῶν δωτῆρες οἱ θεοὶ εἰσιν ἀνθρώποις, Ζεὺς δὲ ὕπατος θεῶν ἐστι. Panos præterea sacellum locis aliquot excitatum legimus, esse quoque qui opinentur, eiusdem esse pontificij hominum vota ad exitum perducere, quin & scelestis pro dignitate ac meritis rependere. Sed & olim esse vaticinatum, traditur item. Affuisse verò illi προφῆτιν Erato nympham, quæ Arcadi Callistus fuerit iuncta. Prope Lycosuram esse dicuntur montes Nomij, in quibus & Panos Nomij sacellum. Melpiam, id est μέλπειν, vocant locum, quòd inibi fistulæ melos compererit Pan. Montibus factum nomen putant ab eius Dei pastionibus: etiam si à nympha credunt Arcades. Fuit & in Parthenio monte Panos delubrum, vbi & testudines conficiendis lyris peraccommodas haberi, proditum memoriæ est, quibus tamen parcunt, quòd Pani sacras opinentur. Gazæ Iupiter colebatur,

colebatur, Marnas nuncupatus: quæ Cretensibus vox indicat virginem. Hieronymus, Gazæ Marnas luget inclusus. meminit auctor idem in Enarrationibus in Esaiam. In hac verò deorum fusiore pragmatia nec illud neglectui habuero, quod est ab Oenomao traditum: triginta millia deorum in orbe terrarum fuisse culta, quod ipsum & vates asseruerit Hesiodus. Hinc obrepsisse, opinor, petulantius in blasphemias prorumpentibus, vt allisa quodam modo patientia, facturos se quippiam triginta millium diabolo- B
rum nomine, non citra impietatem pronuntiēr. Carmina Hesiodi ipsum hoc astruentia, si quis requirat fortè, sunt hæc:

τρὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
ἀθάνατοι Ζηνὸς, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

Scribit inibi Proclus, hosce dæmonas à deis abiunctos intelligi. & ab hisce dæmonibus, quos ex hominibus factos, idem cecinit poeta. Trecentos item fuisse veteribus Ioues, adnotatum à Varrone est, ac à Septimio Florente repeti- C
tum.

Platonem, & Platonicos nonnullos sentire, vnum modò esse Deum. Deus vnde.

Cap. IIII.

Sed rursum obiiciat se quispiam, & quoniam à Platonicis tam reuelli nescimus, quàm nolumus: quod hi nunquam non fidem tueantur suam literarum magnitudine, ac recondita D
supellectile, quæras solicitius, quidnam parto hac illorum coryphæum Platonem sensisse, opinemur, quidve cæteris insinuemus de tanto astruendum philosopho. Ego verò, vt qui norim elogium illud sæpe repetendum, pauculis modò mutatis, Platonicos planè Christianos fore. Nam & Augustinus sapientiæ profunditatem admiratus, neminem eo philosopho propius religionis nostræ pulsasse metas scribit. Obseruasse videor ab eminentissimo quidem viro plu- E
res sæpe nominari Deos, verum non tam Deos intelligi, quàm diuinos angelicósque, ac cælestes Dei ministros. Nam angelos non fuisse Platoni incognitos, astipulatur & Florens Septimius in Apologetico. Siquidem in Parmenide ac Timæo vnicum, & per seipsum esse sancit deum. Insequuti verò doctoris vestigia singulari ingenio, eloquentia non incuriosa Platonici multi, vnum modò esse deum, ratione triplici probare conni tuntur. Primò, inquiunt, quia F
summa est vnitas. Nam si quodlibet summū est vnicū, quid magis vnicum est, quàm summa vnitas? Est etiam vnus, quia est veritas. Summa enim veritas vna est. Nā si duæ summæ veritates esse dicantur: aut vna earum habet, quicquid habet altera, aut, non. Si prius datur, vna est, non duæ: si secundum est, neutra est summa: deest enim isti illud veritatis quod in illa est, & illi quod est in ista. Item vnus est Deus, quia summa est bonitas. Summa quippe bonitas, quicquid G
boni reperiri vsquam potest, cōplectitur. Quòd si duas induxeris bonitates summas, quicquid boni est in vna, est & in altera: alioqui neutra esset summa. Et secundum boni ipsius naturam vnum sunt, non duo, neque est aliquid aliud illis admixtum, præter bonitatis naturam, quia summæ non essent, sed inquinatę. Vnum itaque sunt omnino. Propterea Manichæis, gnosticisq; philosophis assentiendum nullo modo est, duos esse deos astruentibus. Quorum alter sit bonorum omnium auctor, alter verò malorum. Nam sicut Deus, qui bonorum est auctor, summum bonū est, mali totius expers, ita contrarius summum malum, omni bono priuatum. Hic igitur neque aget quicquam, neque cognoscet neque viuet neque erit omninò: siquidem esse, viuere, cognoscere bona, expetendáque sunt. Vnum igitur omnino sit rerum principium, & vocetur vnitas, quia per excellentissimam simplicitatem supereminet omnia: veritas, quia producendo esse dat omnibus: bonitas, quia producta ad se reuocando, præstat & bene esse. Atque vt tradit Ioannis Apostoli theologia, theologorū omniū diuinissimi, quem Platonicus Amelius libenter amplexatur, vnitatem vocato principium, veritatem principij rationem, bonitatem denique principij rationalis amorem. Dicitur verò Deus, vel θεὸς, vt Damasceno placet, ac repetit Thomas in libro De veritate, ab αἴθειν, quod ardere est. Cæterum etiam si ardere pronuntiatur de Deo metaphoricè, non tamen & nomen hoc Deus. Cæterum, postea quàm parte hac satis superque euagati sumus, cum Mercurio ita coronidem impingamus. Sanctus es Deus pater omnium: sanctus Deus, cuius voluntas à propriis impletur potestatibus: sanctus Deus qui tuis familiaribus innotescis: sanctus es, quem nunquā creauit natura: sanctus es, omni potestate validior: sanctus es, omni excellentia maior: sanctus es, omni laude melior. Excipe verborum sacrificia sancta, ab anima & tibi dedito corde manātia. Ineffabilis, solo silentio prædicandę, ab eo, qui fallacias veræ cognitioni contrarias declinauit, annuē nos corrobora, atque huius gratiæ participes effice eos, qui in ignorantia versantur. Ipse pater es venerandus, homo autem tuus sanctitate vnà tecum potiri exoptat, quum potestatem illi omnium arbitriúmque concesseris.

Super Memnonis sepulchro & statua ex Græcis adnotata plusculæ, vnde Iuuenalis illustratur. De Rhodio Memnone, ac Palto, Dipalto, Eubelio & Memnonidibus. Susa cur dicantur. Item quid Apasita, & Pastus.

Caput V.

Memnona poetis cantatissimum nemo nō nouit. Comperta nobis nonnulla de eo sunt, iis planè adnumeranda quæ præcipuè digna admiratione sunt in naturæ contemplatione, vel etiam quæ fidem rei nouitate vix impetrant. Ac de Memnonis quidē statua mox paulo. Interim sepulchrum eiusdem pergamus illustrius facere, hisce memoriis inspergendo, quæ grauis auctor Iosephus promptit in literas: cuius historia, quia minus insulsa mendacio est, in cuiusque animum facilè quod subnectemus potest irrepere: quod ita habet, Esse Ptolemaida Galilęæ ciuitatē montibus hinc inde ferè obmunitā, cōuallatámque: siquidē à meridie Carmelo constipatur, à Septentrione verò quē vocant

incolæ Scalam Tyriorum: ab vrbe duorum ferè stadiorum interstitio fluuiolus offert se Beleus nomine: eius in propinquo Memnonis est sepulchrum, cui adiacet locus omnium admiratione dignissimus: ea est species vallis circumactæ in orbem, quæ vitream harenam emittit, alioqui & singulare miraculū adest. Commeant illuc numerosi nautæ genus terræ aucturi: sed quicquid inde egestum fuerit, repletur mox: eadem semper campi facies. Produnt peritiores, ventorum id opera contingere, qui ex circumiectis superciliis difflatu suggerant metallū. Nec tamen vno ibi est miraculo natura contenta: quicquid aliunde congesseris harenæ, transit e uestigio in vitrum: quòd si vltra loci margines fuerit denuo proiectum, in habitum priorē eadem redit celeritate. Illud porrò non negligendum, quod ad Memnonis spectat simulachrum: nam in Troade id statuit Strabo: ita enim libro tertiodecimo scribit, Vltra Æsapi ostia tumulus quidā occurrit, in quo visitur Memnonis sepulchrum eius, qui Tithoni filius fuit: cui proximus etiam Memnonis vicus. Dicat aliquis, Memnonem eum de quo Iosephus, ab hoc fuisse diuersum. Nam & Strabonis eiusdem monumenta Rhodium habent Memnona, qui fuerit Persici ductor exercitus, & Hermiam eunuchū circum ceperit, quique Platoni Aristotelique dedisset operam: mox verò principatu etiā potitus: vel id Memnoni fortè obuenisse, quod & claris plerunque viris, quibus imaginaria sepulchra multis in locis admiratione virtutis quandoque excitata fuisse, obseruauimus. Nam Strabo idem alibi: Memnon, inquit, sepultus dicitur circa Paltum Syriæ iuxta flumen Bandam, vt Simonides ait, Paltum verò Syriæ ciuitatem agnoscit etiā Stephanus, vnde sit gentile nomen Paltenus, vti à Damasco Damascenus. Sed est item Paltum teli genus Arriano libro primo. Meminit Xenophon, quū alibi, tum Rerum Græcarū tertio: vnde apud Sophoclem in Aiace Mastigophoro, quod adnotarunt scholiastæ. Dipaltus me perimeret, quod est manu vtraque ἢ σφοδρῶς ac tota vi. Dicitur & παλτὸν πῦρ, pro fulmineo igne desuper excusso. Strabonis auctoritatē suffulcire Plinij quoque calculus videtur, sic fermè libro sexto prodentis, Ægyptiorū bellis attrita Æthiopia est, vicissim imperitando seruiēdóque clara & potens, etiam vsque ad Troiana bella, Memnone regnante. Et Syriæ imperitasse eam, nostróque littori ætate regis Cephei patet Andromadæ fabulis. Porrò de Memnonis statua in Basaltæ lapidis mētione Plinius idem ita scribit. Non absimilis (inquit) illa narratur Thebis delubro Serapis, vt putant Memnonis statua dicatus, quem quotidiano solis ortu contactū radiis crepare dicunt. Philostratus etiam in Iconibus: Memnon, inquit, in Æthiopia deformatus est in lapidem nigrum, sedentis habitu. Solaribus radiis statua vbi contingitur, velut plectrum incidens sol in Memnonis os elicit inde vocem: meminit & in Heroicis. In Troxari Lucianus prodit, Demetrium Sunicum peregrinationē obisse in Ægyptum, vt Pyramides spectaret ac Memnonē, quod illas inaudisset quamuis altissimas, vmbram tamen nō iactare. Memnonem verò ad exorientem solem inclamare.

A Strabo ibi se adfuisse scribit cum Ælio Gallo & amicorum multitudine ac militum: circitérque horam primam sonitū audiuisse, siue à basi, siue à colosso, siue à circumstantibus de industria factum. Id enim (inquit,) haudquaquam affirmarim, quum propter incertam causam omnia magis subeat, vt credā quàm ex lapidibus sic compactis concinnatísve crepitum ædi. Pausanias miratur in Megarēsium mœnibus lapidē, quem
B si quis calculo percussisset, non secus insonaret ac lyra. Sed multo me (inquit) maiorē admiratione affecit Ægyptiorum colossus, qui Thebis Ægyptiis est, post quàm Nilum traieceris. Vidi enim ad hoc vsque tempus statuam sedentem iuxta eum locum quem Syringas vocant. Eam plerique Memnonem dicunt, quem ex Aethiopia profectum in Aegyptum venisse arbitrātur, ac Susa vsque. Thebæi Memnonem negant, sed quendam popularem suum esse aiunt, cuius ea
C statua sit. Audiui etiam, qui hanc Sesostri statuā tribuerint, quā Cambyses mutilauerit. Reliquum corpus sedet, καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἀνίσχοντος ἡλίου βοᾷ, καὶ τὸν ἦχον μάλιστα εἰκάσει τις κιθάρας, ἢ λύρας ῥαγείσης χορδῆς. id est, & quotidie insonat oriente sole, quem sonitum similem dixeris diruptæ chordæ in lyra vel cithara. Legimus porrò Tyaneum Apollonium venisse quandoq; in Memnonis templum, déque eo Damin ita retulisse, Auroræ filium fuisse Memnonem: occubuisse
D verò non apud Troiam, quò etiam neque venisse illum satis constet: sed in Aethiopia, quū regnasset apud Aethiopas per generationū quinque spatium. Ipsos tamen Aethiopas quando longissimæ sunt vitæ extra mortalium reliquorum consuetudinē, quasi in adolescentia Memnonem lugere, quæq; in acerbis promi funeribus soleant, facere. Locum præterea, vbi erectū steterit templum, antiquo foro cōsimilem fuisse: cuiusmodi visebantur multa in vetustissimis
E ciuitatibus, vbi etiamnum columnarum extant fragmenta & parietum vestigia quædam. Porrò sedes ac Mercurij simulacra. At Memnonis statuam adolescentis impuberis imaginē referre: esse autem ex nigro lapide confabricatam, & ad solis radios conuersam, vtroque pede solum attingentem: erectas autem manus sedi inniti, hominis surgere volentis similitudine quadam: ac oculorum & totius oris habitum, quasi loquentis esse hominis: vbi verò solis radio percutitur,
F quod matutino euenit, tum vtique summam parere admirationem, loqui enim tunc perhibent, vbi primum ad illius os radius peruenerit: nam splendentes oculi lætique ad solem expositi sunt, veluti eorum qui valde solis aspectum tolerare possunt, quos Græci εὐηλίους vocant, hoc est euhelios. Scribunt item ex Græcis nonnulli, Memnona apud Iliū Aethiopibus quidem præfuisse, Aethiopem tamen non fuisse, verum apud Persica Susa, & fluuium Choaspem genti-
G bus illis imperasse. Argumento autem esse, quòd à Tithono Memnonis patre Susa dicātur condita, vel (vt alij) à Memnone potius. Dictam verò vrbem à liliorum copia, quæ gentiū earum vocabulo dicantur susa. Sed illud etiamnū euidentius: Susorū arcem à Memnone Memnoniū vocari.

vocari. Susios item Cisios appellari, quia Memnonis matrem Cisiam vocet Æschylus. In Pausaniæ monumentis lectum est, Memnonem Æthiopum quidem fuisse regem, non tamen ex Æthiopia Ilium venisse, verum à Persicis Susis & Choaspe, quæ sibi subiecerat loca. Nam sunt auctores quoque, quotannis aduolare Ilium ex Æthiopia aues, & confligere ad Memnonis sepulcrum, quas ob id Memnonidas vocent. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Æthiopia circa Memnonis regiam, exploratum sibi, Cremutius tradit. Ex Memnonis cineribus apud Troiam interempti natas aues, cecinit Ouidius, non suppresso item depugnandi more: ita enim scribit libro tertiodecimo,

> Præpetibus subitis nomen fecit auctor, ab illo
> Memnonides dictæ, quum sol duodena peregit
> Signa, parentali morituræ more rebellant.

Memnonidum item auium mentio Pausaniæ est, illas in Memnonis chlamyde picta expressas memoranti apud Delphos. De Memnonis porrò statua, Satyrus quoque hisce commeminit,

> Effigies sacri nitet aurea Cercopitheci
> Dimidio magicæ resonant vbi Memnone chordæ.

In cuius loci enarratione, allatis modò, quę prodit Strabo, interpretes mira sese inde expediunt breuitate. Bibliotheces item tertio Diodorus, à Theutamo, tunc Asiæ imperante, missa ad Troiam Æthiopum decem millia scribit, totidémque Susianos, cum ducentis curribus, Memnone duce: qua tempestate pater eius Tithonus Persarum gesserit satrapiam. Sed & nonnulli Idam vocant Memnonis matrem. Inuenio item Memnonas esse Æthiopum gentem, quam (vt auctor est Polyhistor) agrestem interpretantur, sed tamen pugnacem ac difficilem. Quod verò de Rhodio Memnone, cuius etiam meminit Arrianus, nec tacuit Q. Curtius, paulo antè protulimus, sciendum amplius, vocem eius memorabilem videri præcipuè dignam, quæ vtriusque linguæ monumentis certatim celebretur, maximo documento, debere stipendia facientes lingua parcos, manu largiores esse. Is siquidem, quum aduersus Alexandrum summa vi bellum gereret, quendam de Alexandro obloquentem, ac multa per imperitiam, tum etiam assentādi studio differentem quum inaudisset, eóque nomine commotior foret, quòd maximus imperator ab inertissimo, ac prorsum (vt videtur) gregario milite proscinderetur, hominem acrius lancea percussit: & mox, Ego te (inquit) alo, vt pugnes, non vt Alexandrum petulantia tua sordidè incessas. Fuit & Troianus quidam Memnon, à quo interemptus sit Antilochus, vt in Heroicis Philostratus scribit, etiam si ab Æthiope credatur fere. Apud Græcos pro asino dicitur Memnon, vnde Memnoniæ carnes pro asininis leguntur. Illud verò superpondium fuerit, quod à Græcorum grammaticis exaratum subscribemus, Memnona & Sarpedona Iouis filios ad Troiam interisse. Tanto autem à diis honore affectos, vt ferente legem patre, funeris diem luctu & ieiunio celebrarent. Quod comici veteris auctoritas illis comprobat versiculis, vt protinus legentium demereamur assensum Græca (vti aiunt) fide,

> πολλάκις δ' ἡμῶν ἀγόντων τῶν θεῶν ἀπαστίαν,
> ἡνίκ' ἂν πενθῶμεν, ἢ τὸν Μέμνον', ἢ τὸν Σαρπηδόνα,
> σπένδεθ' ὑμεῖς καὶ γελᾶτε.

Sæpe, inquit, nobis diis apastiam ducentibus, vbi lugeamus Memnona vel Sarpedonem, prolibatis vos & ridetis. Apastia verò, quod scitu reor dignum, signat ieiunium: quando πᾶσαι dicitur, qui cibo operam dedit παρὰ τὸ πῶ, quod ἐσθίειν, id est vesci indicat. Vnde irrepsit insciæ plebeculę, vt passim pro conuiuio pastum vsurpet. Et saginatos anseres, ac id genus cætera ferè consimiliter nuncupet.

Prouerbium quod est, numerare nouit quā vim habeat. Deq; arithmetice occultiore. Cuiusmodi sit illud, Deum omnia in numero, mensura, pondere perfecisse.

Cap. VI.

AVenzoaris viri Babylonij, & scientiæ recōditæ, verbum fuisse præclarum, & sensus profundioris, Abumasar auctor est, Scire omnia, & nosse exactius eum, qui numerorū sciētiam teneat. Quod ideo dici opinandum est, quia priscis ingeniis, quæ nobis rerum multarum lucem peperere, à vulgari & exculcata ratione sequestrata abiunctaque philosophandi per numeros consuetudo fuit. Eam verò quum à theologis exacultam accepimus, tum in primis non neglectam à Pythagora, Aglaophemo, Platone, cæterisque id genus compluribus. Sed & in Epinomide ab ipso traditum Platone, nouimus. Inter omnes liberales artes & theoreticas scientias præcipuam & maximè diuinam videri numerorum scientiam. Cæterum id comprobari qui potest, si eam numerandi peritiam accipias, in qua vel negotiantium, vt negotiosissimus quisque est, ita præstat in primis? Quid enim præter cæteros illi norunt? Scientia omnino fuit hæc, extra quam plerique vel opinentur vel sciant, certe mira: immóque nostra tempestate minus pertrita. Quinimmo occlusa adeo, velut sanctius arcanum, vt qualis sit, ne suspicemur quidem, aut vix attingant pauci. Quod ne quis ambigat, sciscitatur Plato, Cur sit homo animal sapientissimum: suppingit mox responsum, Quia (inquit) numerare nouit. Et rursum in Epinomide: Opus (inquit) est numeris, non iis qui corpus habent, sed qui omnē paris imparisve generationem atque virtutem, quam ad perficiendam cognoscendámque rerum naturam conferunt. Proinde nos adagium præstruximus, quo in eum vti possumus, qui omnibus calculis credatur vndecunque scientissimus, ac propè perfectione omnifaria eminentissimus. Meminit & in Encycliis quæstionibus Aristoteles. Cur (inquit) homini potius, quàm cuiquam ex cæteris animantibus credendum est? an quia, vt Plato Neocli respondit, homo solus omnium animantium ἀριθμεῖν ἐπίσταται, hoc est, nouit numerare? Quem locum (sit verbo venia) philosophus quidam interpretatus, dum nihil altius suspicatur, id mo-

Digitized by Google

rat vnus item astrorum peritus Meson, qui quũ ingruentium vim malorum artis beneficio, vti tum est creditum, velut ex specula eminentiore prospectaret, missionem quoquomodo quærēs, ne initam obiret militiam, quum in irritum cederet conatus omnis, demum insaniam assimulauit, ac multa vt sibi fidem compararet, dixit fecitq;. Inter alia etiam domui, quam inhabitaret, faces subdidit. Quibus sanè omnibus adducti bellō præfecti, verum arbitrati furorem, dimittendum cēsuere hominem, vesania percitum ac debacchantem planè, felicius longè, quàm Vlysses olim, quem ingeniosè solerterq; deprehenderat Palamedes. Mesonis assimulationem, & quidem Athenis, dispicere quiuit nemo.

Dicta vel facta quorundam scitu digna, quæ ex diuerso, miscella velut opera sunt in vnum congesta. Homeri laus. Ostracismi institutor primus. Pindari & Corinnæ historia. Boreæ honores apud Thurios.

Cap. XLIV.

ALexandrum imperatorem nobilissimum fuisse ira præferuidum, indicio multa vtiq; fuerunt, sed & Aristotelis commonitio prudens, qui illum conspicatus omnibus, ac per omnia succensentem, per epistolam salubriter sic perrexit admonere ac remollire, ὁ θυμὸς ϰ̀ ἡ ὀργὴ οὐ πρὸς ἴσους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς κρείττονας γίνεται, σοὶ δὲ οὐδεὶς ἴσος. id est, furor & ira non aduersus æquales exeruntur, sed in meliores præstantioresque, at tibi ex æquo stat vtiq; prorsum nemo. Cercidas ex Arcadia Megalopolites, quum iam conclamatus, ac in Proserpinæ peculio adnumeratus decumberet, ad suos conuersus, iucunde se à vita demigrare pronuntiauit, quod animo concepisset, mox paulo ex sapientibus quidem cum Pythagora congressurum se, ex historicis cum Hecatæo, ex musicis cum Olympo, ex poetis cum Homero: inter hæc autem animam egisse, proditur memoriæ. Palaton ζωγράφος siue pictor, quum Homerum describeret, illum quidem velut vomentem exprimebat, poetas verò reliquos per ambitum astitutos ἐμημεσμένα ἀρυομένους, id est quæ reiecisset is, absorbentes. Clisthenem ferunt Atheniensem ostracismi, seu testularum rationem omnium principem induxisse, primúmque eisdem damnatum suffragiis. Pindarus nouem Lyricorum princeps quum Thebis in poetarum venisset commissionem, per auditorum inscitiam quinquies à Corinna fertur victus. Classē coegerat aduersum Thurios, instructámque ducebat Dionysius. At vehementior coort⁹ Boreas, naues disiecit omnes, attriuitque. Quo tanto permulcti beneficio Thurij, Boreæ vti Deo sacra peregere, insuperque in ciuitatis iura cooptarunt, domo itidem illi comparata. Vt minus iam mirandum accidat, dici ab Atheniensibus ventum hunc κηδεστὴν, id est affinem: à Pausania etiam Megalopoliten.

Zaleucum filio iussisse alterum ex oculis erui, alterum sibi, vt lata à se de adulterio seruaretur lex. Adulterij pœna apud Gortinam.

A

Cap. XLV.

ZAleucum, de quo alibi paucula commentati sumus, inter alias ferunt, quas Locris constituit leges, sanxisse illam quoque, Vt quisquis deprehenderetur mœchus, pœnas lueret, excussis oculis. Hoc (sicuti videtur) vt sanguinarium quum improbaret dæmon, Ælianus inquit, præter opinionem, prætérq; spem, in auctorem regessit primum. Nam vbi Zaleuci filius adulterij est conuictus, ex paternis sanctionibus

B

præstitutum subire supplicium cogebatur. Quod ne irritum fieret, postea quàm semel erat complacitum, qui sanxerat, pœnę sibi partem irrogauit, ac velut partiario legis corroborauit integritatem: nam filio excuti oculum iussit, at sibi alterum. Quod sic exprimit Ælianus, ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸν τοῦ παιδὸς ὀφθαλμὸν, ἀντιδοῦναι τὸν ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ὁ νομοθέτης τυφλὸς ᾖ τελέως. Apud Gortynam adulter deprehensus ad magistratus per ciuita-

C

tem producebatur, lana coronatus. Qua re illi planè mollior opprobrabatur natura effœminatiórq;. In reliquum præterea ignominiosus erat in primis & reipublicæ in nullo particeps. In Ægypto qui in spontaneo deprehensus adulterio foret, virgis ad plagas mille cædebatur, mulier naribus demutilata.

Silentij bonum ex Græco disticho. Animantia silentio quandoque salutem tueri. Numæ institutum. Tacita

D

Musa, Gnathenæ meretricis historia lepidiuscula. Silentiarij qui dicantur. Comes, magistratus multiplex. Domitiani verbum silete.

Cap. XLVI.

DE silentij bono, quantúmque insitæ, præferat prudentiæ lingua præparca, & nos alibi commentati sumus. Et animantia ratione cassa præmonstrant salutem suam plerunq; alto tueri

E

silentio solita. Nam æstu oriente digressi anseres & syderis vapore coacti nimio, ac occidua petentes, vbi Taurum superaturi montem sunt, aquilis abundantem, dum volucres compauescunt infestissimas, rostra lapillis occludunt, ne clangorem eliciat vel vltima necessitas, quos volatu pernici collibus eiectent transmissis. Sed & rei præstantiam non Pythagoræ modò indicat echemythia, verum & Pompilij institutum, qui quum vaticiniorum plurima in Musas re-

F

ferre consuesset: vnam ex iis præcipuè ab Romanis coli voluit de silentij ratione Tacitam nomine. Et Græcanicum quidem illud amplius patefacit,

Ἄρρητον εἴπην γλῶσσα σφρηγὶς ἐγκείσθω,
Κρεῖσσον γὰρ εἰπεῖν, ἢ κτεάνων φυλακή.

Verum & ad ipsum id lepida confert historia, etiam si decora non satis est quæ inducitur, gesta res. Ex Hellesponto in Atticam venerat amator quidā, Gnathænæ scortilli fama illici pellectus,

G

quumque admissus commodum accubuisset, erat inter pocula loquacior impendio, ac planè (vt Græci dicunt) φορτικός. Id mirabunda mulier, cupiénsque finem, sic illum adorta fertur, An nō ab Hellespōto te profectum dicis? quum adnuisset is, Et quo (inquit) pacto ciuitatum illic primam

mam ignorare videris? Scitante autem eo quænam foret hæc? Sigeum, respondit Gnathæna, καὶ ἐμμελῶς διὰ τὸ ὄνομα τος κατεσίγησεν αὐτόν. id est, aptè admodum & concinnè ex nominis ratione silentium illi suadere est visa. Scitu verò dignissimum id quod augurantur nonnulli: Romæ familiam fuisse Silentiariorum: quippe aduocatur Sudæ Silentiarius Paulus quandoque, cuius & circumferantur epigrammata non illepida. Dici verò de silentij ratione, quod in sacris seruaretur, veluti eius foret pontificium id, ac tanquam præfectura. Verùm ineptè ista prodi comprobat Procopius De bello Persico volumine secúdo: etenim Adolium scribit Acatij filium, genere Armenum, in palatio imperatoris fuisse ad ea quæ sunt quietis, ministrum. Quod, inquit, munus Romani silentiarium vocant: & quia principis arcanorum essent conscij, sunt qui auricularios item vocent. Obiter apud Ammianum Marcellinum, Domesticorum comitem sæpicule obseruauimus dici: sicuti & Orientis comitem, & Magontianæ, sed & largitionum. Non prætereundum in hac sciendorum mole congestitia, quod scribit Dion, quum (inquit) per vim & superbè in armorum ludis ab Adriano quædam peterent Romani, nil eis omnino distribuit, immo Domitiani illud iussit pronuntiari, Silete.

Prudens Olympiadis apophthegma, quo Alexandri tumorem repercussit, diuina sibi quærentis in vita.

Cap. XLVII.

OLympiadem Alexandri matrem prodit historia, quum inaudisset filium diutius sepulturæ honoribus exutum, iacere velut neglectum, grauiter eo nomine indoluisse, flentémque inter crebra suspiria inclamasse altius miserabilúsque, ὦ τέκνον, σὺ μὲν οὐρανοῦ μεταλαχεῖν βουλόμενος, καὶ τοῦτο σπεύδων, νῦν οὐδὲ τῶν κοινῶν δὲ πᾶσι, καὶ ἴσων τοῖς ἀνθρώποις μεταλαχεῖν ἔχεις, γῆς τε ἅμα καὶ ταφῆς. id est, ô fili, tu quidem cælum tibi vendicare satagebas, hócque vnum festinabundus habere opus videbare. At nunc quæ cæteris ex æquo cómunia omnibus censentur, ne iis quidem potiri vales, terra & conditorio. Qua sanè ratione visa Olympias est, non imprudens nec inscita mulier, & suam ipsius commiserari fortunam, & filij tumorem coarguere.

De insula Samo, & in ea feris quæ dicantur Neides, & hirundine alba, Æsopo, Hermodice item Midæ vxore, Cumæis prima qua nummos cudit. Adulterij supplicium apud Lepreos quod fuerit. De Lucania, seu Samothracia, & Lamisco & Thespiensibus, & Magnetum malis, ac insula Icaro, & piscium excellentia, ac Georgio Trapezuntio. Artem didicisse, vel aruo studuisse, vbi ignominiosum.

Cap. XLVIII.

QVoniam publico bono nil legimus ferè, quin aliquid subinde præcerpamus, & separatis capitibus perscribi multa nequeunt, cócisa nimis ac deminuta. Proinde in vnum regerenda parte hac duximus, ne disiecta, velútque dispalata pereant. Igitur lego primum, insulam quidem Samum initio fuisse incolis viduam desertámque. Cæterum succreuisse inibi ferarum vim, quarum audiretur intolerandus, velut barritus, dicebantur νηίδες, hoc est Neides. Nuncupatam prius Samum etiam Parthenon, mox & Dryusam. Apparuisse in Samo item hirundinem quandoq; albam, perdice haud minorem. Æsopum præterea inuenio logopœum fuisse Thraca genere, códitione seruum, manu tamen ab Idmone missum, ac Xantho seruisse prius. Hermodicen scribunt veterum plerique, Phrygum regis Midæ vxorem, tum forma fuisse conspicuam, tum verò sapientia & artifici ingenio præstitisse plurimum, siquidem Cumæis primam cudisse nummos. Leprei quos deprehenderint adulterantes per triduum vinctos circa ciuitatem ducunt, mox toto vitæ tempore contemptibiles habent. Quod mulieribus itidem fit, nisi quod hæ diebus vndecim in foro stare coguntur discinctæ, & tunica circumuestitæ pellucida. Sicuti Romæ in publicum egredi togatæ cogebantur mœchæ, quod approbat Martialis illis versiculis, vt Horatium prætereeam cum eiusdem interprete,

Telim viderat in toga spadonem,
Damnatam Numa dixit esse mœcham.

Lucanos, vel (vti enuntiant Græci) λευκανούς, esse ferunt φιλοξένους, id est hospitibus affici plurimum, insuper & iustos censeri. Apud eos regnasse quandoque Lamiscum, cui tertius à magno digitus in pede lupinus fuerit. Samothracen quandoque dictam olim λευκανίαν, διὰ τὸ λευκαίνειν, id est quòd albicet. Mox à Thracibus habitatam dici cœpisse Thraciam, quibus item deficientibus Samij superuenientes Samothracen fecere. Magnetas pluribus conflictatos infortuniis, suffragari Archilochus videtur, vbi ait, κλαίω Θασίων, οὐ τὰ Μαγνήτων κακά. Icarum insulam ab Icaro mox cognominatam, prius inuenio solitam dici ἰχθυόεσσαν, de piscium excellentia, qui caperentur inibi. Apud Thespienses turpe censebatur, artem didicisse, vel aruo studuisse: propterea illorum paupertas tum frequens, tum insignis præcipuè. Nec illud reticuero: Georgium Cretensem, qui Trapezuntius dici maluit, conditis voluminibus, Platonis vitia expendisse plura: quo argumento fit Cænotimon nuncupatus, atque Erinnys item: quo modo est à Bessarione insigniter proscissus.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS AD MAGNIFICVM COMITEM ac equitem Ioannem Mariam Vidonem Ferrarienſem, Præfatio ſecunda & viceſima.

QVONIAM liber hic, qui eſt futurus noſtri laboris ſecundus & viceſimus, ab inenarrabili diuinæ maieſtatis ratione orditur, in qua veterum ſapientum ingenia mirè hallucinantia, multiplici errore obſepta ſe torſerunt, quòd needum veritatis arcanum, intimis occluſum penetralibus, in lucem ab intelligibili productum ſapientia foret, facturum me operæpretium arbitratus ſum, quando mutua nobis neceſſitudine perunctos, certum eſt, in ſingulis noſtri operis velut propyleis amicè conſalutare, ſi ad libelli huius partes te aduocaro potiſſimum. Quippe ſicuti balbi balbos intelligunt ac amant, ſic à diuino cultu non prauitate vlla reuulſus vir, orationi in primis, quæ Deum vel exprimit vel rimatur, cum primis affici conſueuit, fronte inſigniter exporrecta. Tu verò Ioannes Maria nobilium ſcientiſſime, ac ſcientum nobiliſſime, ſic Chriſtianæ veritatis aſſertorem te vbique præſtas, vt vitæ cura innocentiſſimæ, & religionis reuerentia vel religioſiſſimis eſſe quoque integritatis exemplar ſingulare poſſis videri. Nam etiam ſi conſpicuos vel iunior magiſtratus geſſiſti, in quibus quod Vidonum claritati conſentaneum fuerat ſanè, eam prætuliſti grauitatem, vt ſeueritas prædulci temperata comitate, iuſtitiam non vtique rigidam aut vlla ex parte immitem à caluo (quod dicitur) ad caluum ciuitatibus exhiberet, ſed vel damnatis amabilem, nihilominus à publicarum rerum moleſtia magnam partem abiunctus, & tibi quodammodo viuens, nec magnopere (quod Græci dictitant) ἔξω ἐχίνων, intellectualem potentiam ad id quod verè eſt, per momenta ſurrigis, veram arbitratus felicitatem, ab hominis veri veſtigiis non abire longius. Nec tibi equeſtris dignitas, aut quod dicaris, & ſis comes, vt doctrinæ ciuilium dogmatum inſignia prætercam: nec, inquam, iſta tibi animos tollunt, quod ſanè agnoſcimus in plurimis, ſed mira: in omnibus benignitate ita mores attemperas, vt perhumanum te facilémque ſentiant infimi ac mediocres viri, ſummi etiam, hac quam ſuſtines perſona dignum, opinentur, quum ſæpe vel tua tranſcribas, id eſt, ceſſo iure indigentibus concedas. Sunt præclara iſta quidem, ſed fratris non abſona virtutibus, honorum ſerie conſtipatis, non abſona vniuerſæ domus Vidonum amplitudini tum Ferrariæ, tum Mutinæ, vnde oriundi eſtis, ſed & in aliis Italiæ locis vel præcipuis. Quamobrem habebit liber hic (opinor) quod ſibi placeat. Nec id, quia vmbilicis exeat auro niteſcentibus, ſed quod in veſtibulis ſuis præclarum cernat ſtare velut hermam, ſed non vtique ἄκολον quin vndecunque amuſſitatum præclarúmque. Qui ſit fortiter libitinas reiecturus naſutiores, ac ſordidum dentem, ne virulentus infigi valeat morſus, quo conuulnerata plerunque exareſcunt omnia. Quod vt facias, vir clariſſime, peruelim vtique: ſic enim fiet, vt gratam tibi quantulacunque ea eſt, ſedulitatem hanc noſtram & in te tuóſque omnes propenſiſſimam voluntatem, fuiſſe intelligam. Nec ipſe immemor videberis initæ olim in patria mea inter nos amicitiæ, quam vno ductu pro vitali perpetuò

perpetuò & foui & auxi, nec ipse aspernari es visus, veluti de pocillatoris Tantali phiala sanciendis amicitiæ sacris latices duxerimus. Quod super est, viuas opto, diu felix, & Lodouicum tuum ames. Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui secuudus & vicesimus.

Prolepsin, id est de diis anticipationem omnium esse mentibus insitam. Cur Deo summo solem persimilem dicat Plato. A

Caput I.

EQVIDEM consideranti mihi amplius rationem hanc quæ de diuinis est, velut ex oraculo promptũ videtur, quod apud M. Tullium prius, mox & à Seneca comprobatum legimus, omnibus de diis esse insitam opinionem. Nec esse gentem vllam adeo extra leges moresque proiectam, quæ deos aliquos opinione non concipiat. Notionem hanc ipsa nobis impressit natura, & sine doctrina inest anticipatio quædam diuinitatis. Hæc verò est quam Epicurus πρόληψιν dicit, sed & ἔννοιαν C vocant Græci, id est anteceptam animo rei quãdam informationem. Cæterum, vbi ad summum ac principem omnium Deum, quem Græca natio τ' ἀγαθὸν nuncupat, hoc est bonum ipsum, humana mens audacius assurgit, si quid scrutando attentius & perpendendo lance examinatissima, differendoque definire pertentet, quum inenarrabilis amplitudo illa, & infinita maiestas, humani animi conceptus omnes longissimo à se interstitio relinquat, nedum sermo vllus illuc eualeat pertingere: ad id denique rerum excellentia caligans diuertit, vt similitudines quærat & exempla. Qua ratione etiam Plato περὶ ἀγαθοῦ, id est de ipso bono, disserere adortus, dicere quid esset, non est ausus: quoniam humanæ potestatis mensum tantæ claritatis excedat vis splendida. Illud modò latius indagando est assequutus, vt quod inter obiecta sensus præcipuè nitidum, præclarum, immensum, admirabile animaduertisset, illi simillimũ astrueret. E Hunc verò esse solem voluit, per cuius similitudinem humanæ imbecillitati gradum præstari ad non comprehensibilia quadantenus est opinatus. Proinde à sapientibus receptum ferè, principi summo illi ac ineffabili prorsum nulla surrigi simulacra debere, sicuti diis aliis constituisse veteres, compertum est: quando, vt scienter Plotinus inquit, neque cognitionem neque intelligentiam illius habemus. Loquimur tamen de illo, vt Parmenides & Dionysius aiũt, per negationes atque relationes. Summum genus scientiæ (inquit Cassiodorus) scire, Deum tanta præstare, quanta humanus sensus non valet attingere. B Lumen infinitum ab intellectu creato perspici nequit, ni gloriæ lumen accesserit. Nam vt se habet noctuæ oculus ad solis lumen, ita intellectus noster ad manifestissima in natura. Nec me fallit tamen, Cottam illum Ciceronianum dicere, multas se arbitrari gentes, sic immanitate efferatas, vt apud eas nulla deorum suspicio sit. Quid Diagoras inquit, ἄθεος qui dictus est, postcáque Theodorus, nónne apertè deorum naturam sustulerunt? C Nam Abderites quidem Protagoras sophistes temporibus illis vel maximus, velut alibi quoque commemoratum est, quum in principio libri sui posuisset, De diis neque vt sint, neque vt non sint, habeo dicere: Atheniensium iussu, vrbe atque agro est exterminatus, librique eius in concione combusti. Auctor historia secunda Herodotus, deos à Pelasgis nullis cultos cognominibus, quando ea necdum auditu nossent. Deos autem, id est θεοὺς nominasse, velut κόσμῳ θέντες τὰ D πάντα πράγματα, id est ordine suo distribuens omnia. Tralatio Latina parte hac confusanea circumfertur. Cæterùm, quod est à me comprobatum, paulo ante, in libro De mysteriis ita confirmat Iamblichus, Ante omnem (inquit) rationis vsum inest naturaliter insita deorum notio. Et alibi, Esse animæ (inquit) est quoddam intelligere, scilicet Deum vnde dependet. Porrò esse nostrum putat, Deum cognoscere, quia præcipuum animæ sit intellectus: in quo idem est esse, quod intelligere diuina actu perpetuo. Sed & Plutarchus, Deos (inquit) opinatur, quisquis bene sentit. Galenus in libro De philosophi historia: Dei, inquit, notionem habemus ex pul-

chritudine operum illius & excellentia. Propterea & Euripides,

Ἀστέρες δ' ἐν οὐρανῷ ποίκιλμα τέκτονος σοφοῦ.

id est, stellæ in cælo varietas sapientis fabri.

Quàm absurda prioribus deorum varietas. Deus ignotus Athenis. Dei summus descriptio. An rectè in Dei mentione apud Aristotelem ζῶον transferatur animal. Sanitas dea cui dicarentur capilli. Cælestia qui primum adorarint. Vnde dicatur theos. Cælestia an viuant. Apomyius Iupiter. Spondius Apollo. Gratiarum sacra. Dij maiorum gentium & minorum. Lexiarchicum quid. Thrasea historia. Iupiter liberator.

Caput II.

Atqui ipsum hoc numen immensum, inenarrabile, augustissimum, omnémque humanæ mentis captum excedens, ex ipsa hac maiestate præcelsa mirum est, quantas quámque absurdas interdum ambages in mortalium animis pepererit. Nam ignotis etiam diis fuisse Athenis erectas aras, Philostratus scribit: meminit Laertius quoque in Epimenide: vt de Pausania taceam, ἐλλάδος θεωρίας, ad Phalerum θεῶν ἀγνώστων βωμοὺς statuente. In canonicis verò decretis adnotatum ab interprete est, Apostolum Paulum quum eiusmodi aram vidisset titulo notissimo, Ignoti videlicet Dei, in quo viuimus, mouemur, sumus: altius intonuisse, Quem vos ignotum dicitis, ego prædico. Hunc Plato, sicuti ex Speusippo didicimus, ita describit (etiā si non excidit quod est allatum paulò antè) Viuens immortale, per seipsum ad beatitudinem sufficiens, essentiam sempiternam ipsius boni causam. Addit ex Platonis eiusdem sententia Apuleius, Incorporeum, aperimetron, beatum, beatificum, omnium patrem, optimum, nulla re indigentem, cuncta conferentem. Aristoteles quoque duodecimo Metaphysicæ sic propemodum, Deus est (inquit) vt asserimus, quod viuit, & æternum atque optimū est, id est quod ipsum vita est optima, æterna, ac tota simul. Qua in parte amplius ex Cænotimone aduertendum, falli interpretum plerosque, à quibus ita tralatum inuenias, Deum esse dicimus animal perpetuum, optimum. Id quod Aristotelis sapientiam haud resipit, nec verborum congruit exquisitæ rationi, quæ rebus coaptari debet. Animal enim Latinè nunquam de Deo aut de intelligentiis dictum est, sed nec dici valet, nisi ab iis qui ex corpore atque anima constare opinátur Deum. Id enim Latinè animal est, quod non ab anima Græci, sed à vita, nomine inflexo pronuntiant. Proinde rerum vim intuitus Aristoteles, quia vitam optimam & re ipsa æternam, id est actu essentiáque esse approbat in Deo, statim infert, Deum esse non animal, quod anima constat & corpore, sed ζῶον. Ζωὴ quippe, vita est Latinè. Quare hîc ζῶον non animal, sed aut viuens, aut id genus quippiam ab vita corriuatum, interpreti reddendum fuit: nisi quòd sic animal ab anima: id est vita deflectitur, vt zoon Græcè ab zoe. Animam dici de vita, nec grammatici ignorant, & comprobat in Dei mentione Plinius. Ob id magis vtique mirum, Græci

A hominis supercilium ista minuta adeo prætereisse, tamen in vexādi Platonis maiestate & multus est, & sæpe ridiculus cauillator. Vbi autem diximus, Vita æterna, tota simul: quia Græcè est συνεχὲς, transferunt alij, continua: inscitè opinor, & ineptè. Nam si de re agatur per partes extensa, rectè syneches continuum dicitur: si verò de eo quod partes aliam extra aliam non habet, imperitiæ fuerit maximę non transtulisse totum simul. Hæc enim verba & communiter tempus B reiiciunt, & propriè positionem quoque. Ipsos verò innumeros quidam prodidere. Nam & Chrysippus, quem Stoicorum somniorum vaferrimum interpretem Epicureorum nuncupat schola, magnam congregat & ipse ignotorum deorum turbam, atque ita ignotorum, vt eos ne coniectura quidem informare (vt ilic ait) possimus. In Sicyoniis etiam ὑγιείας, id est Sanitatis simulacrum celebriter cultum, adnotauimus. Quod vix tamen comparebat, passim illi à mu- C lieribus capillis dicatis, quos deæ honori resecari, moris illarum est. Ambiunt & Babyloni: vestis Telamones. Quin Herculem in Olympia rem diuinam obeuntem, quum muscarum multitudine infestaretur, Ioui sacrificasse ἀπομυίῳ, protinúsque vltra Alpheum muscas esse abactas. Sed & Elei itidem Ioui Apomyio dicuntur quandoque immolasse. Apollinem cognomento Spodium Thebis cultum, animaduerto: cuius ara ex sacrificiorum cineribus foret constructa, D vnde nata cognominis ratio. Gratiis Eteoclem ferunt Andrei & Euippes filium, sicuti à Bœotiis memoratur, hominum primum rem diuinam fecisse: quibus esse tres item placet, etiam si nomina non tenent. Gratias haberi quidē duas, inter Lacedæmoniorum placita est, quas nuncuparint κλητὰν καὶ φαένναν. Tres sunt apud Athenienses ad Acropolin, vbi & arcanam multis teleten agunt: has in Theogonia cecinit Hesiodus esse Iouis & Eurynomes filias: nomina verò E hęc facit, Euphrosynen, Agliam, Thaliam. Antimachus Ægles filias pronuntiat, & Solis. Gratiarum simulacra veteribus non fuere citra indumenta, inquit Pausanias: at posteri nescio cur nudas pingere ac sculpere adorti sunt, antiquorum ratione mutata. Democritus duos esse deos opinatur, Pœnam & Beneficium. Sicuti in Acrocorintho fuisse prodit Pausanias, Necessitatis sacellum & Violentiæ: sed ingredi (inquit) putatur haud legitimum. Multas item gentium F per fœtidos iurare cibos, proditum est: si quidem cepas alliúmque inter deos iureiurando habet Ægyptus: Harpocratem quoque habuit eadem, & Cynacephalum siue Anubim: quorum imagines digitis gestare, moris etiam Romani fuit quandoque. Sunt qui deos maiorum dicant gētium, quod Cicero significat, summates illos, sempérque decuriæ habitos diuinæ, quos Aurelius Augustinus selectos item vocat. Minorum autem gentium ratione eadem ex hominibus G illuc tralatos, qui & ascriptitij queant dici, necnon allecti, quos προσεγγεγραμμένους vocant Græci, & μετοίκους, velut aduenas. Nam priores illos ἐγγεγραμμένους malunt nuncupare, quando Apollinem Lucianus ἐγγεγραμμένον, id est scriptum in deorum duodecim luxiarchico, scribit. Erat au-

tem

tem eo nomine libellus, in quo adultorum iam nominaperscribebantur. Quibus denique paterna dirigere ac gubernare permitteretur, ἀφῆ τὸ τῶν λήξεων ἀρχῶν, quia hæreditatis iam & bonorum sunt compotes, quæ λήξεις nuncupantur. Scitu dignum id quoque: omnium primos qui olim Ægyptum occupauerant, cælestia suscipere atque adorare cœpisse, noctium serenarum beneficio, & quia plurimum sub dio agerent, ita exigente mundi situ eo. At Plato in libro cui titulus Cratyli est, de recta nominum ratione disserens: Videntur mihi, inquit, Græcorum prisci deos solos putasse eos, quos etiam his temporibus Barbarorum plurimi arbitrantur, solem, lunam, stellas, terram, cælum. Et quum hæc omnia perpetuo in cursu esse conspicerent, ab hac natura τῶ θεῖν, hoc est currendi, θεοὺς id est deos nominasse. Nec mirum id videri admodum debet, præsertim si veterum sapientum in iis placita curiosius discusserimus. Nam cælestes sphæras habere animas, non Platonici modò, sed omnes etiam Peripatetici confitentur. Id ipsum & secundo Cæli docet Aristoteles: rursus septimo & octauo Naturalium, secundo De anima, vndecimo Diuinorum: Theophrastus quoque eiusdem discipulus libro De cælo: sed & Auicenna, & Algazeles summopere confirmarunt. Augustinus Aurelius in Enchiridio, & Thomas aduersus gentes libro secundo, tradunt, Nihil quantum ad Christianam doctrinam spectat, interesse, cælestia corpora animas habere vel non habere. De elementis constat apud Platonicos: ambigunt recentiores Peripatetici. Porrò cælestia viuere, esséque animata astronomici auctores concedunt, Ptolemæus præsertim & Albumazar & Zaeles: quod & Hali confirmat, illos deridens, qui viuere cælestia diffidant, & hoc Ptolemæum sequutus: idem Aratus arbitratur, & Manilius. Denique Theophrastum dicere scimus, Non esse philosophum, qui cælestibus abneget vitam. Quin Orphei theologia sphærarum animas ita partitur, vt cuilibet geminam contribuat vim, vnam in cognoscendo positam, alteram in sphæræ corpore viuificando atque regendo. Ergo in elemento terræ illa vim Plutonem Orpheus nominat, hanc Proserpinam: in aqua Oceanum illam, hanc Tethyn: in aere, fulminantem Iouem ac Iunonem: in igne, Phanetam & Auroram: in anima sphæræ lunaris illam Bacchum Licnitem, hanc Thaliam Musam: in anima Mercurij, Bacchum Silenum & Euterpen: Veneris, Lysium & Erato: Solis, Trietericum & Melpomenen: Martis, Bassareum atque Clio: Iouis, Sebasium & Terpsichoren: Saturni, Amphietum & Polymniam: octauæ sphæræ, Pericionium & Vraniam: in anima verò mundi vim priorem Bacchum vocat Eribromum, secundam verò Musam Calliopen: singulis porrò Musis vnum præficit Bacchum, quoniam is symbolicos & opertè diuinæ cognitionis nectar prudentioribus monstrat. Verum enimuerò ne quid velut in vtranque consopiti aurem, prætereamus, Hebræos obseruauimus solos ex omnibus pia sanctáque consideratione, primum elementa & quæ ab elementis composita sunt, solem similiter & lunam ac stellas reliquas & cælum ipsum, non solum deos nō esse, verum etiam animæ penitus expertia, iudicasse. Nicolaus quoque theologus in Geneseos caput primum: Corpora, inquit, cælestia inanimata sunt, & sine sensu: ex Damasceni doctrina. Augustinus item loco eodem, Solet quæri, inquit, vtrum hæc luminaria sola sint, an habeant rectores spiritus, & ab eis vitaliter inspirentur, sicut per animas animalium carnes animantur. Sed de tam obscura re nil temerè credendum. Alij verò, quæ dicantur de hominis animo, ad cæli quoque animum posse transferri, opinantur, & esse illum cælestem hominem. Nam & Timæus prodit, temperatos animos nostros ab opifice Deo in eodem cratere, ex iisdémque elementis cum cælestibus animis. Inde videndum, astruentibus eruditis, ne nos illorum seruos velimus, quibus nos fratres cooptauit natura. Illud adnotatu non indignum: Thraseam philosophum quando Neronis iussu moriens præcisis venis manum extendit, inclamasse, Ζεῦ ἐλευθέριε σοὶ ἐπὶ τὸ αἷμα σπένδω. Sunt qui Senecæ hoc contribuant, quum historiæ superioris auctor sit Dion.

Diuinorum inscitia vbi exorta primum. Deorum multitudo ex Varrone. Item Deum esse vnum nomina plura. Stator vnde dicatur. Strator qui. Quid Amum. Quid Phtha, & Osiris. De Melisseo item & Melissa ac Iunone, & Nymphis, ac Boni templo. Nomij montes. Pannomius. Melpia locus. Marnas Iupiter.

Cap. III.

AT enim curiosior aliquis, neque (quod dicitur) hoc cōtentus Catone, instet protinus vrgeátque infestius, ecquid compertius exploratiúsque in literas mittere aggrediamur, quinam primi potentiam omnia supereminentem, longè latéque infinitæ naturæ germina propagantem vel dissimulare cœperint, vel mox etiam prorsum nescire, multa perobruti rerum caligine. Mihi verò multa diu versanti ex Arabum gentibus tantæ inscitiæ, malique planè contagiosi primordia, & in proximos quosque crassantem primò labem, inde latius profudisse incendium videtur, quo vniuersus ferè deflagrarit orbis. Chananæos verò in eo terrarum situ sacræ statuunt literæ: iam inde à Cham vno ex Noe liberis corriuatos. Cui quum ob impietatem diras extulisset pater imprecationes, nullis etiamnum is imbutus diuini cultus rationibus, raptim à parente reuulsus in Arabas secessit. Vnde mox diuinitatis inscitia inibi irroborata primū, in plures data. Hincq; numerosa deorum series pro cuiusque libidine aut commodo eatenus extumuit, vt Varro Terentius deos ad calculum reuocet ab hominis exorsus conceptione, initiali exordio à Iano deducto, numerúmque ad decrepiti prouehat metas: in quibus astituit Næniam, quæ in senum recinatur funeribus. Inde verò in digitos mittit deos alios, qui non ad ipsum quidem pertineant hominem, sed ad ea quæ sunt hominis. Quo in genere victus est ac vestitus, porrò & quæ vitæ

vsibus necessaria, præmonstrans in omnibus, A quod sit cuiusque munus. Quin & municipales in Italia leguntur dij, sicuti Crustuminorum Deluentinus, Narniensium Viridianus, Æsculanorum Ancharia, Volsiniensium Nortia. Adeo colebat vnusquisque quod volebat, vt non prouinciis modò, sed & suus esset vnicuique ciuitati Deus. Præstò tamen sunt, qui nomina quidem esse fateantur plura, Deum tamen vnum. Sic non aliud esse naturam, quàm Deum ipsum interpretantur: hoc est, toti mundo & B partibus eius insertam diuinitatis rationem. Iouem quoque optimum maximum nobis ipsum hûc ingerere. Quin & Statorem quoque, quem sic appellatum produnt historici, quòd post votorum conceptionem nuncupationémque fugientium Romanorum steterit acies. Sed id rectius multò, & vero consonum magis, principem illum & vniuersalem architectum Deum dici Statorem, quòd stent beneficio eius omnia. Illum Græci στάτην vocant, cuius erat templum C in sacræ viæ principio, qua scanditur palatium. Epistasion tamē interpretatur Plutarchus. Strator autem qui sit, aperit in Caracalla Spartianus: Quum, inquit, illum in equum strator eius leuaret, pugione latus confodit. Sic Digestis De officio proconsulis Vlpianus, Nemo proconsulum stratores suos habere potest, sed vice eorum milites ministerio in prouinciis funguntur: ij verò non absimiles (opinor) his fuere, quos modò stapherios vulgò nuncupamus. Sūt D qui stratores intelligant, qui præcurrentes castris metandis loca complanarent, pontes pararent, hosce instructores dici à Vegetio quoque. Sed ad Deum redeo. Fatum item si hunc dixerimus, non aberrarimus. Nam si est fatum implexa causarum series, ille est omnium causa princeps, à qua propendent reliquæ. Denique tot excogitari cognomenta queunt, quot eius recognoscimus munera, ne nunc indigitamenta excutiamus omnia. Nam & in libro De my- E steriis Iamblichus: Opifex (inquit) intellectus, qui & veritatis est dominus, atque sapientia, quatenus in generationem progrediens, occultam latentium rationum potentiam traducit in lucem, Amum Ægyptiaca lingua vocatur. Quatenus autem sine mendacio peragit omnia, & artificiosè simul cum veritate Phtha nuncupatur. Græci verò hunc Vulcanum nominant, artificiosum duntaxat considerantes. Quatenus verò effector est bonorum, appellatur Osiris, a- F liásque denominationes habet, propter potentias actionésque differentes. Illud tamen parte ista haudquaquam transmiserim, quod à Didymo proditum scimus in libris enarrationis Pindaricæ: Melissea Cretensium regem diis primū rem obiisse diuinam, ac ritus nouos sacrorúmque pompas introduxisse. Huius porrò filias Amaltheam & Melissam, quæ Iouem puerum caprino lacte ac melle connutrierint. Vnde da- G tum mythicis locum confingendi, aduolasse apes, atque os puerile succi blandissimi liquore colliuisse. Melissam verò magnæ matri sacerdotem fuisse institutam primam: vnde propagatum mox, vt quibus eiusdem iniungeretur sacerdotij functio, Melissæ item dicerentur. Quin &

abutendi ratione aliorum quoque sacrorum mystidas eodem censeri nomine, auctor astipulatur Pindarus, quum ait ταῖς ἱεραῖς μελίσσαις τέρπεται. Factum verò hoc de insecti puritate. Sunt & qui sacris assiduè obuersantes nymphas dici rectè Melissas opinentur: de quibus Patareus Mnaseas sic prodidit ferè, primas ab carnium esu, quam sarcophagian vocant, homines abduxisse, arboreis insuefactos frugibus, quo nomine Cereris sacrum absque nymphis haud obiri, quod omnium principes fructus præmonstrarint, sedarintque τὰς ἀλληλοφαγίας, & verecundiæ causa ex hyle indumenta excogitarint. Obseruatum in scientissimorum thesauris, Melissas itē dici in generationem prodeuntes animas, præcipuè per iustitiam vitæ opera obituras, indéque patriam repetituras, quando est apis φιλόπονον animal, in primis autem iustum. Nuncuparunt verò sic, ἐκ τῶν ὕδας ἐργαστικ. Ex quo de animis Sophocles,

Βομβεῖ δὲ νεκρῶν σμῆνος ἔρχεταί τ' ἄλλη.

Cereris autem sacerdotes, Melissas veteres appellarunt, ceu terrestris deæ mystidas. Sed & ipsam Proserpinam μελιτώδη. Lunam quoque generationis præsidem, Melissam dixere. Lunæ altitudo taurus. Apes verò βουγενεῖς dicuntur. Et in generationem pergentes animæ βουγενεῖς. Sed & Buclopus Deus generationem latenter audiēs. Sed non vtique prætereunda Æliani admiratio est, prodentis, Barbararum gentium sapientiam videri laude dignam, quando nulla prorsum εἰς ἀθεότητα ἐξέπεσε, id est eò producta est, vt Deum negaret, aut omnino ambigeret, Sitne prouidentia vlla, an temerè ferantur omnia. In quam vesaniam dilapsos nouimus, Euemerum Messenium, Diogenem Phryga, Hippona, Diagoram, Sosiam, Epicurum. Illud non negligendum, poeticam quod instruit enarrationem: Temenum Pelasgi filium in Arcadia Stymphalum habitasse antiquam atque inibi Iunonem ab eo educatam, & deæ sacrum institutum triplex ex trium ratione cognominum. Siquidem Parthenon vocauit puellam adhuc: at Ioui nuptiam, τελείαν, id est adultam. Dissidentem verò cum eodem, ac Stymphalum denuo repetentem χήραν, id est viduam. Apud Menalum fuisse dicitur ἀγαθοῦ ναός, id est Boni templum. Id referendum ad Iouem Pausanias suspicatur: quoniam ἀγαθῶν δωτῆρες οἱ θεοὶ εἰσιν ἀνθρώποις, ζεὺς δὲ ὕπατος θεῶν ἐστί. Panos præterea sacellum locis aliquot excitatum legimus, esse quoque qui opinentur, eiusdem esse pontificij hominum vota ad exitum perducere, quin & scelestis pro dignitate ac meritis rependere. Sed & olim esse vaticinatum, traditur item. Affuisse verò illi προφῆτιν Erato nympham, quæ Arcadi Callistius fuerit iuncta. Prope Lycosuram esse dicuntur montes Nomij, in quibus & Panos Nomij sacellum. Melpiam, id est μέλπειαν, vocant locum, quòd inibi fistulæ melos compererit Pan. Montibus factum nomen putant ab eius Dei pastionibus: etiam si à nympha credunt Arcades. Fuit & in Parthenio monte Panos delubrum, vbi & testudines conficiendis lyris peraccommodas haberi, proditum memoriæ est, quibus tamen parcunt, quòd Pani sacras opinentur. Gazæ Iupiter colebatur,

A colebatur) Marnas nuncupatus: quæ Cretensibus vox indicat virginem. Hieronymus, Gazæ Marnas luget inclusus. meminit auctor idem in Enarrationibus in Esaiam. In hac verò deorum fusiore pragmatia nec illud neglectui habuero, quod est ab Oenomao traditum: triginta millia deorum in orbe terrarum fuisse culta, quod ipsum & vates asseruerit Hesiodus. Hinc obrepsisse, opinor, petulantius in blasphemias prorumpentibus, vt allisa quodam modo patientia, B facturos se quippiam triginta millium diabolorum nomine non citra impietatem pronuntiēt. Carmina Hesiodi ipsum hoc astruentia, si quis requirat fortè, sunt hæc:

τρὶς γὰρ μύριοι εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
ἀθάνατοι Ζηνὸς, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

Scribit inibi Proclus, hosce dæmonas à deis abiunctos intelligi, & ab hisce dæmonibus, quos ex hominibus factos, idem cecinit poeta. Trecentos item fuisse veteribus Ioues, adnotatum C à Varrone est, ac à Septimio Florente repetitum.

Platonem, & Platonicos nonnullos sentire, vnum modò esse Deum. Deus vnde.

Cap.. IIII.

SEd rursum obiiciat se quispiam, & quoniam à Platonicis tam reuelli nescimus, quàm nolumus: quod hi nunquam non fidem tueantur suam literarum magnitudine, ac recondita D supellectile, quæras solicitius, quidnam parte hac illorum coryphæum Platonem sensisse, opinemur, quídve cæteris insinuemus de tanto astruendum philosopho. Ego verò, vt qui notim elogium illud sæpe repetendum, pauculis modò mutatis, Platonicos planè Christianos fore. Nam & Augustinus sapientiæ profunditatem admiratus, neminem eo philosopho propius religionis nostræ pulsasse metas scribit. Obseruasse videor ab eminentissimo quidem viro plu- E res sæpe nominari Deos, verum non tam Deos intelligi, quàm diuinos angelicósque, ac cælestes Dei ministros. Nam angelos non fuisse Platoni incognitos, astipulatur & Florens Septimius in Apologetico. Siquidem in Parmenide ac Timæo vnicum, & per seipsum esse sancit deum. Insequuti verò doctoris vestigia singulari ingenio, eloquentia non incuriosa Platonici multi, vnum modò esse deum, ratione triplici probare conantur. Primò, inquiunt, quia F summa est vnitas. Nam si quodlibet summū est vnicū, quid magis vnicum est, quàm summa vnitas? Est etiam vnus, quia est veritas. Summa enim veritas vna est. Nā si duæ summæ veritates esse dicantur: aut vna earum habet, quicquid habet altera, aut non. Si prius datur, vna est, non duæ: si secundum est, neutra est summa: deest enim isti illud veritatis quod in illa est, & illi quod est in ista. Item vnus est Deus, quia summa G est bonitas. Summa quippe bonitas, quicquid boni reperiri vsquam potest, cōplectitur. Quòd si duas induxeris bonitates summas, quicquid boni est in vna, est & in altera: alioqui neutra esset summa. Et secundum boni ipsius naturam vnum sunt, non duo, neque est aliquid aliud illis A admixtum, præter bonitatis naturam, quia summæ non essent, sed inquinatę. Vnum itaque sunt omnino. Propterea Manichæis, gnosticisq; philosophis assentiendum nullo modo est, duos esse deos astruentibus. Quorum alter sit bonorum omnium auctor, alter verò malorum. Nam sicut Deus, qui bonorum est auctor, summum bonū est, mali totius expers, ita contrarius summum malum, omni bono priuatum. Hic igitur neque aget quicquam, neque cognoscet neque B viuet, neque erit omninò: siquidem esse, viuere, cognoscere bona, expetendáque sunt. Vnum igitur omninò sit rerum principium, & vocetur vnitas, quia per excellentissimam simplicitatem supereminet omnia: veritas, quia producendo esse dat omnibus: bonitas, quia producta ad se reuocando, præstat & bene esse. Atque vt tradit Ioannis Apostoli theologia, theologorū omniū diuinissimi, quem Platonicus Amelius libenter amplexatur, vnitatem vocato principium, veri- C tatem principij rationem, bonitatem denique principij rationalis amorem. Dicitur verò Deus, vel θεὸς, vt Damasceno placet, ac repetit Thomas in libro De veritate, ab αἴθειν, quod ardere est. Cæterum etiam si ardere pronuntiatur de Deo metaphoricè, non tamen & nomen hoc Deus. Cæterum, postea quàm parte hac satis supérque euagati sumus, cum Mercurio ita coronidem impingamus. Sanctus es Deus pater o- D mnium: sanctus Deus, cuius voluntas à propriis impletur potestatibus: sanctus Deus qui tuis familiaribus innotescis: sanctus es, quem nunquā creauit natura: sanctus es, omni potestate validior: sanctus es, omni excellentia maior: sanctus es, omni laude melior. Excipe verborum sacrificia sancta, ab anima & tibi dedito corde manātia. Ineffabilis, solo silentio prædicandę, ab eo, qui fallacias veræ cognitioni contrarias declinauit, annuè nos corrobora, atque huius gratiæ participes effice eos, qui in ignorantia versantur. E Ipse pater es venerandus, homo autem tuus sanctitate vnà tecum potiri exoptat, quum potestatem illi omnium arbitriúmque concesseris.

Super Memnonis sepulchro & statua ex Græcis adnotata plusicula, vnde Iuuenalis illustratur. De Rhodio Memnone, ac Palto, Dipalto, Eubelio & Memnonidibus. Susa cur dicantur. Item quid Apasita, & Pasius.

Caput V.

F MEmnona poetis cantatissimum nemo nō nouit. Comperta nobis nonnulla de eo sunt, iis planè adnumeranda quæ præcipuè digna admiratione sunt in naturæ contemplatione, vel etiam quæ fidem rei nouitate vix impetrant. Ac de Memnonis quidē statua mox paulo. Interim sepulchrum eiusdem pergamus illustrius facere, hisce memoriis inspergendo, quæ grauis auctor Iosephus prompsit in literas: cuius historia, quia minus inusta mendacio est, in G cuiusque animum facilè quod subnectemus poterit irrepere: quod ita habet, Esse Ptolemaida Galilęæ ciuitatē montibus hinc inde ferè obmunitā, cōuallatámque: siquidē à meridie Carmelo constipatur, à Septentrione verò quē vocant

Digitized by Google

vocari. Susios item Cisios appellari, quia Memnonis matrem Cisiam vocet Æschylus. In Pausaniæ monumentis lectum est, Memnonem Æthiopum quidem fuisse regem, non tamen ex Æthiopia Ilium venisse, verum à Persicis Susis & Choaspe, quæ sibi subiecerat loca. Nam sunt auctores quoque, quotannis aduolare Ilium ex Æthiopia aues, & confligere ad Memnonis sepulcrum, quas ob id Memnonidas vocent. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Æthiopia circa Memnonis regiam, exploratum sibi, Cremutius tradit. Ex Memnonis cineribus apud Troiam interempti natas aues, cecinit Ouidius, non suppresso item depugnandi more: ita enim scribit libro tertiodecimo,

> Præpetibus subitis nomen fecit auctor ab illo
> Memnonides dictæ, quum sol duodena peregit
> Signa, parentali moriturae more rebellant.

Memnonidum item auium mentio Pausaniæ est, illas in Memnonis chlamyde picta expressas memoranti apud Delphos. De Memnonis porrò statua, Satyrus quoque hisce commeminit,

> Effigies facti nitet aurea Cercopitheci
> Dimidio magicæ resonant vbi Memnone chordæ.

In cuius loci enarratione, allatis modò, quę prodit Strabo, interpretes mira sese inde expediunt breuitate. Bibliotheces item tertio Diodorus, à Theutamo, tunc Asiæ imperante, missa ad Troiam Æthiopum decem millia scribit, totidémque Susianos, cum ducentis curribus, Memnone duce: qua tempestate pater eius Tithonus Persarum gesserit satrapiam. Sed & nonnulli Idam vocant Memnonis matrem. Inuenio item Memnonas esse Æthiopum gentem, quam (vt auctor est Polyhistor) agrestem interpretantur, sed tamen pugnacem ac difficilem. Quod verò de Rhodio Memnone, cuius etiam meminist Arrianus, nec tacuit Q. Curtius, paulo antè protulimus, sciendum amplius, vocem eius memorabilem videri præcipuè dignam, quæ vtriusque linguæ monumentis certatim celebretur, maximo documento, debere stipendia facientes lingua præparcos, manu largiores esse. Is siquidem, quum aduersus Alexandrum summa vi bellum gereret, quendam de Alexandro obloquentem, ac multa per imperitiam, tum etiam assentãdi studio disserentem quum inaudisset, eóque nomine commotior foret, quòd maximus imperator ab inertissimo, ac prorsum (vt videtur) gregario milite proscinderetur, hominem acrius lancea percussit: & mox, Ego te (inquit) alo, vt pugnes, non vt Alexandrum petulantia tua sordidè incessas. Fuit & Troianus quidam Memnon, à quo interemptus sit Antilochus, vt in Heroicis Philostratus scribit, etiam si ab Æthiope credatur fere. Apud Græcos pro asino dicitur Memnon, vnde Memnoniæ carnes pro asininis leguntur. Illud verò superpondium fuerit, quod à Græcorum grammaticis exaratum subscribemus, Memnona & Sarpedona Iouis filios ad Troiam interisse. Tanto autem à diis honore affectos, vt ferente legem patre, funeris diem luctu & ieiunio celebrarent. Quod

A comici veteris auctoritas illis comprobat versiculis, vt protinus legentium demereamur assensum Græca (vti aiunt) fide,

> πολλάκις δ' ἡμῶν ἀγόντων τῶν θεῶν ἀπαστίαν,
> ἡνίκ' ἂν πενθῶμεν, ἢ τὸν Μέμνον', ἢ τὸν Σαρπηδόνα,
> σπένδετ' ὑμεῖς καὶ γελᾶτε.

Sæpe, inquit, nobis diis apastiam ducentibus, vbi lugeamus Memnona vel Sarpedonem, prolibatis vos & ridetis. Apastia verò, quod scitu reor dignum, signat ieiunium: quando πάσασθαι dicitur, B qui cibo operam dedit, ἀπὸ τοῦ πάω, quod ἐσθίειν, id est vesci indicat. Vnde irrepsit insciæ plebeculę, vt passim pro conuiuio pastum vsurpet. Et saginatos anseres, ac id genus cætera ferè consimiliter nuncupet.

Prouerbium quod est, numerare nouit quã vim habeat. Deq, arithmetice occultiore. Cuiusmodi sit illud, Deum omnia in numero, mensura, pondere perfecisse.

C

Cap. VI.

AVenzoaris viri Babylonij, & scientiæ recōditæ, verbum fuisse præclarum, & sensus profundioris, Abumasar auctor est, Scire omnia, & nosse exactius eum, qui numerorũ scientiam teneat. Quod ideo dici opinandum est, quia priscis ingeniis, quæ nobis rerum multarum lucem peperere, à vulgari & exculcata ratione sequestrata abiunctáque philosophandi D per numeros consuetudo fuit. Eam verò quum à theologis excultam accepimus, tum in primis non neglectam à Pythagora, Aglaophemo, Platone, cæterisque id genus compluribus. Sed & in Epinomide ab ipso traditum Platone, nouimus. Inter omnes liberales artes & theoreticas scientias præcipuam & maximè diuinam videri numerorum scientiam. Cæterum id comprobari quî potest, si eam numerandi peritiam accipias, in qua vel negotiantium, vt negotio- E sissimus quisque est, ita præstat in primis? Quid enim præter cæteros illi norunt? Scientia omnino fuit hæc, extra quam plerique vel opinentur vel sciant, certe mira: immóque nostra tempestate minus pertrita. Quinimmo occlusa adeo, velut sanctius arcanum, vt qualis sit, ne suspicemur quidem, aut vix attingant pauci. Quod ne quis ambigat, sciatur Plato, Cur sit homo animal sapientissimum: suppingit mox responsum, Quia (inquit) numerare nouit. Et F rursum in Epinomide: Opus (inquit) est numeris, non iis qui corpus habent, sed qui omnẽ paris imparisue generationem atque virtutem, quam ad perficiendam cognoscendámque rerum naturam conferunt. Proinde nos adagium præstruximus, quo in eum vti possumus, qui omnibus calculis credatur vndecunque scientissimus, ac propè perfectione omnifaria eminentissimus. Meminit & in Encycliis quæstionibus Aristoteles. Cur (inquit) homini po- G tius, quàm cuiquam ex cæteris animantibus credendum est? an quia, vt Plato Neocli respondit, homo solus omnium animantium ἀριθμεῖν ἐπίσταται, hoc est, nouit numerare? Quem locum (sit verbo venia) philosophus quidam interpretatus, dum nihil altius suspicatur, id mo-

Digitized by Google

dò dici inde opinatur, quòd is sit rationis actus. Qui enim numerare scit, disciplinis imbibendis non videtur impar. Insuper ratione prædito amplius fidendum, quia præter eam, dum talis est, operatur nihil. Vel, inquit, quoniam perpendit acrius, bonum malúmque metiens. Sed nos in sanctis item literis legimus, Deum omnia in numero, mensura, pondere perfecisse: quæ ipsa & Plato apertè significat, dum numeros, mensuras, solida in medium adducit. Sed per numeros intelligi vult ipsas rerum naturalium species formásque substantiales, quas etiam Aristoteles numeris comparat. Per mensuras autem certas, instrumentalésque figuras, vel magnitudines speciebus certis accommodatas. Per solida denique atque vires, significat qualitates quæ & cum molibus penitus protenduntur, & præstant motionibus actionibúsque momentum. Ex hac item occultiore facultate scribit Aurelius Macrobius, Numerorum certam constitutámque rationem animas sociare corporibus: qui numeri dum supersint, perseuerat corpus animari: quum verò deficiant, arcanam illam vim solui, qua societas ipsa constabat. Et hoc esse, quod fatum & fatalia vitæ tempora vocemus. Vnde sit illud doctissimi vatis,

Explebo numerum, reddátque tenebris.

Hinc item probabile est, veterum sapientum curam pronuntiare non dubitasse, animam esse numerum se mouentem. Hoc Pythagoricum esse decretum, auctor Plutarchus probat libro De iis quæ philosophis placeant, quarto. Sed adiicit, ἀριθμὸν αὐτὴν τὸν νοῦν ἐκλαμβάνειν, id est numerum pro mente accipere. Esse quoque in anima numerum, scribit Plotinus libro Enneadis quintæ primo: Non enim, inquit, moles sunt prima naturæ, neque vllæ magnitudines. Crassa enim hæc posteriora sunt, quæ sensus existimat entia: iam verò nec in seminibus hoc ipsum humidum est, quod æstimatione dignum censetur, sed quod sensibus non apparet: id autem numerus est, atque ratio. Est item in intellectu primo numerus idearum ratione formali inter se differentium: si modò per eas intelliguntur, & fiũt formæ rerum re ipsa discrepantium. De qua re, si nostrum esset onus, dicerem plura, sed alieno loco satis multa. Illud Boethi multum ad hæc ipsa facit, quum ex mathematicis arithmeticam percipi primum tradit, quoniam matris quodammodo ad cæteras obtineat portionem. Tum verò quòd hanc ille huius mundanæ molis conditor Deus primum habuit suæ ratiocinationis exemplar, & ad hanc cuncta constituit, quæcunque fabricante ratione per numeros assignati ordinis inuenere concordiam. Hoc tamen nec item præteriero: rationalis fabricæ naturale quoddam pullulans principium dici, ac esse numerum: quippe mentis expertia, vti bruta, non numerant: nec aliud est numerus, quàm explicata ratio. Eatenus autem principium eorum quæ ratione attinguntur, numerus comprobatur, vt sublato eo, reliqui futurum nihil, ratione colligatur. Nec aliud omnino est, per numeros rationem quippiam explicare, quàm rationem ipsa se vti, ac in sui naturali supremáque similitudine cuncta figere. Vti Deus infinita mens in coæterno verbo rebus esse communicat, nec numero esse quicquam potest prius: cuncta enim ab ipso alia, ipsum fuisse necessariò, affirmant. Omnia siquidem vnitatem exeuntia simplicissimam suo sunt modo composita, nec vlla citra numerum concipi valet compositio. Ex seipso autem consurgit numerus: quando ex tribus connexis cooriri debet ternarius. Alioqui non magis ternarius esset, quàm si seorsum parietem, seorsum tectum, atque item domus constructes fundamenta, & domicilij tamen concipias formam. Porrò an menti similius numero excogitari potest quippiam? Nónne ternarij vnitas ternaria est? ternarij æqualitas ternaria item? Sed & ternarij connexio ternaria est. Igitur numeri essentia, mentis exemplar est primum.

Pythagoræ placita de monade, ac dyade: item de pari, imparique.

Cap. VII.

PYthagoram igitur legimus opinatum, in numeris maximam esse vim, in eósque referenda omnia, syderum ambitus, & animalium productiones. Duo item fecisse principia: definitam vnitatem alterum appellando, reliquum indefinitam dualitatem: sed illam bonorum, hanc malorum exordium & causam esse dicebat. Vnitatis siquidem natura intita circumferentiæ temperiem, animis virtutem, sanitatem corporibus, domibus & ciuitatibus pacem, & animorum gignit conspiratum. At dualitas diuersa omnia, aeri hyemem contribuit, animis malitiam, ægritudines corporibus, ciuitatibus seditiones, & domibus dissidia inducit. Omne siquidem malum ex dispariliI inoritur voluntate. Hinc ex consequentibus numeris parem quidẽ demonstrauit indigũ ac deficientem atque imperfectum, imparem verò plenum ac perfectũ. Etenim pari permixtus vim suam seruat perpetuò, conduplicatus verò eundem gignit: ita vt fœcundus sit, habeátque principij vim, diuisionis ipse nescius, vnitate semper in eo redundante. Par verò imparem producit nunquam, neque est indiuisibilis. Proinde Homerus quoque, quem profundior nulla præteriisse videtur doctrina, vnitatis naturam in boni quidẽ portione constituit, in mali verò dualitatem: nam bonum, ἐνιὰ sæpe dicit, & ἐνιλω affectum eiusmodi: contrario autem modo, δοιὼ vocat afflictionem ac diuexationem. Et superis imparia quidem semper contribuit, inferis verò paria: nam Nestor Neptuno immolat ἐννεάκις ἐννέα ταύρους. Achilles verò Patroclo paria offert omnia, ἐν πυρὶ μὲν πίσυρας, δώδεκα δὲ Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλούς. Plurimum verò ternario vtitur numero, item quinario ac septenario, maximè verò nouenario: vt τοὶ δ᾽ ἐννέα πάντες ἀνέσταν. & alibi, καὶ ἐννεωροὶ γάρ τοί γε.

De nouenario numero. Virgilij locus explicatur ex Æneidos primo. Heliconides Musæ. De Helicone musico organo. De Musis pulchra. Febrium species.

Cap.

Cap. VIII.

SEd cùrnam est numerus hic perfectissimus? nempe quia est ab impari primo quadratus, & impariter impar in tres distribuitur triades, siue mauis trinitates dicere: quarum item quælibet in tres diuiditur vnitates. Qua in parte admonendi studiosi sunt, illud vehementer obseruandum, quod in literis Latinis à paucissimis animaduersum, miror. Nouenatium numerum præcipuè veteribus pro multitudine qualibet positum, sicuti probat Nicander, qui duos habentem aculeos ἐννεάκεντρον vocauit, quod est aculeorum nouem. Sed & alibi in quodam genere scorpionum, quibus septem insunt sphondyli, dixit, σφόνδυλοι ἐννεάδεσμοι. Nam enneadesmos vocat sphondylos, volens signare polydesmos, ac si dicas multarum commissurarum aut colligationum. Idipsum in præconum enneade apud Homerum Iliados secundo adnotauit Eustathius: sed & in nouem bellatoribus Hectori obiectis. Ad quam Græcorum doctrinam optimum maximum poetam respexisse contenderim, quum ait,

> Et nouies Styx interfusa coercet.

Sed & quum Æneidos primo ita de Timauo flumine sibi canere permisit,

> Atque intima tutus
> Regna Liburnorum, & fontem superare Timaui,
> Vnde per ora nouem vasto cum murmure montis
> It mare proruptum, & pelago premit arua sonanti.

Nam quum Timauo septem ora contribuant alij: nonnulli etiam nouem, vt Pomponius: alij etiam octo. Vnde & multifidum etiam appellauit Timauum Valerius Martialis Epigrammatum octauo:

> An tua multifidum numerauit lana Timauum,
> Quem prius astrifero Cyllarus ore bibit?

Propterea doctissimus auctor in opinionum fluctu nouenarium sibi numerum censuit maximè vsurpandum, vt interiorum literarum, sicuti frequenter solet, quippiam operi inspergeret, quod illotis (vt aiunt) pedibus ingredientes maleferiati quidam aut transiliunt aut impingunt, scholarum cantilenas insequuti. Eodem modo & Horatianum illud ex Arte poetica intelligendum,

> Nonúmque prematur in annum.

quanquam lectione interpolata, decimum plerique legunt & interpretantur: quòd si ad decadis perfectionem referas, concoqui potest. Astipulatur & Theon Arati interpres doctissimus, qui super eo poetæ versiculo,

> χειμῶνος μέγα πῆμα καὶ ἐννεάγηρα κορώνη.

Ennea, inquit, pro multis poeticè accipiendum, ἦμαρ ἐννεακύκλων χορόν. Nouenarius, inquit Hesiodus, Musarum dies est Heliconiadum. Hic siquidem numerus, inquiunt Græci, ἰσάκις ἴσος ἐστί, & bonus in omnibus aptúsque heliconiadibus: sic nuncupatis, non quia ab Helicone sint, sed quia (vt in Ptolemæi Musica lectum est) organum habebant musicum, quod helicon dicitur, in quo

A nouem quædam chordæ sunt. quarum tres sunt τῶ διὰ τεσσάρων, vel epitriti: tres autem diapente, seu hemiolij: tres autem διὰ πασῶν, seu diplasij: quas & nouem appellarunt Musas. Cæterum id obiter quodammodo parte hac sciendum, Musis in Helicone rem diuinam obisse Otum & Ephialtem primos, sacrúmque illis montem dixisse, qua tres modò intelligi voluere, Meleten, Mnemen, Aœden. Nouem postea fecit Pierus Macedo, nóminibus quę nunc habentur im-
B positis. Sunt qui nouem fuisse Piero filias putent, quibus eadem quæ Musis nomina indiderit. Ad nouenarij denique rationem fortè spectat illud quoque: febrium (quibus subinde mortalis excoquitur imbecillitas) species primum quidem esse duas, quippe aut συνεχὴς dicitur, vel synochos, quæ continua: aut διαλείποντα, id est interuallata. Huius apud veteres discrimina pernoscebantur sex, vt sentit Galenus: ἀμφημερινὸς quæ quotidiana: τριταῖος, quæ tertia-
C na: τεταρταῖος, quartana: πεμπταῖος, quintana: ἑβδομαῖος, septimana ἐνναταῖος postremò, dicere quam possumus nonanam. Eodem modo & synochorum interstitia norunt tria: nam alias dicunt epaumasticas, id est increscentes: alias peraumasticas, id est decrescentes: tertias homotonos, id est tenore eodem perseuerantes. Proditum verò memoriæ scio, Vidum grammaticum Tosimenum annis quatuor & viginti quartana febri fuisse mirè infestatum. Sunt verò
D etiamnum febres dictæ πλάνητες, id est erraticæ, quæ ordine grassantur nulllo, ἀλλ' ἀκαταστάτως γίνονται, id est citra stabilitatem fiunt. Febres præterea δυσλύτους, id est difficulter solubiles nuncupant ἑκτικὰς: at εὐλύτους, quæ tollantur negotio haud magno, σχετικάς. nam hoc genus affectiones receptum ferè medicis est, ἐν σχέσει appellare. Synochion finit Galenus dici, quum paroxysmus vnus ab initio perseuerat omnino, ac in plures protenditur dies. Sed nomen (in-
E quit) Græcum minimè est: maluerunt tamen in solœcismum dilabi, quàm eam febrium ideam ἀνώνυμον relinquere, idem febres μαρασμώδεις inter hecticas recenset: vnum verò ex iis genus vocat ἐκ νόσου γῆρας, id est ex morbo senectutem. Hepialam intelligunt febrem, in qua rigor simul cum calore inuadit: quo in genere sunt & lipariæ: sic enim affecti rigorem sentiunt ac calorem, etiam si non loco eodem: intus enim & in eisdem visceribus calore infe-
F stantur, in partibus verò extimis omnibus frigore. Sed quod aliàs in magnis obuenit portionibus, in hepiala fit in paruis. Ephemeras dixit Hippocrates esse febrium simplicissimas. Sunt verò hæ, quæ propter lassitudinem eueniunt, ac ebrietates & iras, furores, mœrores, & id genus animi curas. Crymodes nuncupantur febres ex pulmonis causatione ex sacri ignis malo, sicut lepyria ex stomachi, typhodes ex io-
G cinoris. Periodicas febres, sunt qui circulares interpretantur: sunt, qui obambulantes. Periodus autem est ὁ ἐπιτάσεως καὶ ἀνέσεως ἐν νοσήματι χρόνος, id est ex intentione tempus in morbo & remissione.

De menade. Cur & ea ad Deum referatur. De ternario

Digitized by Google

item ac quaternario. Triembolum quid, & decembolum. Medici diatritarij, hæmophoui, psycrophoui. Tetrastiche, pentastiche. Quaternarij scrobes. Quaternaria tabula.

Cap. IX.

AT quoniam ipsa nos ratio in numerorum virtutes coniecit, non fuerit ab instituto seiunctum, quædam porrò fusius hinc inde, veluti amœniores quosdam flosculos, ac diuerticula B non ingrata legentibus, quos alioqui nouitatibus excitari scio, coniecisse in hunc præcipuè locum, in quo arithmetices vim prolibamus, ac (vt ab vno exordiamur) quod est in hoc genere primordium, dicitúrque à Græcis μονάς, id est vnitas. Compertum nobis est, marem credi & fœminam, parem item atque imparem, non numerum, sed fontem & originem numerorum. Zaratan verò Pythagoræ doctorem, dyada numerorum dixisse matrē, monada verò patrem. C Proinde inter numeros præstare, qui monadi præcipuè assimulentur. Esse quoque monada hanc initium finémque omnium accepimus, neque ipsam finis aut principij scientem. Referri verò ad Deum, eiúsque intellectum à sequentium numero rerum & potestatum sequestratæ. Qui quoniam in vnum dispersa cogit, inde etiā dicitur ἕν. Monas verò appellatur, ὅτι πάντων φθειρομένων, αὐτὸ μόνον μένει, καὶ ὅτι μόνιμα ἔχει ἐν τοῖς αὐτῆς βουλεύμασι. vt inquit Ioannes Protospatha- D rius, dictum Hesiodi physicus interpres. Dicitur, inquam, monas, quoniam tendentibus in corruptionem omnibus, solus ipse perseuerat, & quoniam in suis habet firmitatem consiliis. De ternario verò quid hîc exsequamur potissimum? An illud in primis? Trinitatem Pythagoricos philosophos rerum omnium mensuram esse voluisse. Credo, ratione illa, quòd summus rerum opifex ternario numero vniuersa dispensat. Immo verò etiam res ipsæ numero E eodem terminari pernoscuntur: ad quod respiciens poeta nobilis, Numero (inquit) Deus impare gaudet. Siquidem ineffabile illud agens creat primò singula, rapit mox, ac denique perficit. Singula quoque in primis ab illo perenni fonte effluunt, dum nascuntur: deinde in eundē refluunt, dum originem mox suam repetunt: postremò perficiuntur, vbi in suum redierint principium. Id ipsum vaticinatus Orpheus Iouem principium, medium & finem vocauit vniuersi: F principium, vt producit: medium, vt producta retrahit ad seipsum: finem, vt redeuntia perficit. Sed in conuersione hac trinitas obseruatur mira: quoniam in ea Mercurius primum obtinet gradum, animos per rationem ad sublimia reuocans: secundum, Venus, per visum ad superna proliciens: postremum, Phœbus, id ipsum efficiens per auditum. Et Mercurius quidem ad ipsum præcipuè prolectat bonum: ad intelle- G ctum, Venus, in quo radians pernoscitur pulchritudo prima: ad animam verò prouocat Apollo, cuius est harmonia peculiaris. Hinc regem illum vniuersorum bonum, pulchrum, iustum, quod sæpius à Platone significatur, possumus nuncupare. Bonum, inquam, dum creatio-

A nem obit: vbi allicit, pulchrum: at iustum, quatenus pro cuiusque meritis perfectionem elargitur. Pythagoricos item Plutarchus scribit, vnitatem solitos Apollinem nuncupare: dyada verò litem, & audaciam: triada autem iustitiam. Quum enim iniuriæ illatio aut perpessio per defectum obueniat aut excessum, inseritur ius iustum ad æqualitatem retrahens. Adnotatum à grammaticis illud quoque, Numerum quandoque hunc pro multitudine capi, vnde triem- B bolum pro virili pudendo inuenimus positum, vt quod iniici sæpius queat. Est eo item nomine nauis, quando Nestoris nauem decembolum dixit Æschylus. Sed illud grauius multo, Principem Deum tribus coli, adoratione, thuris sacrificio, hymnis. Et id vtique ter, ex totidem hemisphærij punctis, mane, vespere, meridie. Proinde legibus sanciri plerisque, nouimus, exortum ab adorantibus spectandum: quod est Pythagoricis obseruatum, nec spreuit Christiana veritas. C Trismegistus ad meridiem conuersus id ipsum obibat: Moses Iudæique, ad occidua. Ratio inde promi potest, quod ab Oriente motus est diurnus: at planetæ, quos esse Ptolemæi doctrina statuit, velut cælestium signorum animas, ab occasu vertiginis sumunt initia: sed viuificum lumen à meridie per circuli redit obliquitatem. Adoratio, reuerentiæ cultum exhibet. Thus, suauissimæ cognitionis diuinæ distributionem complectitur. Hymnorum iucunditas, cælo- D rum refert concentum: vt Pythagorici sanciūt, nec tacuit Mercurius: vel substantiarum harmoniam separatarum in laude intellectuali, vt Peripatetici. Ad ternarium spectat illud quoque, vel eruditionis saltem gratia: Medicos quosdam nuncupatos diatritarios, deridiculi causa: quoniam cibi abstinentiam initio morbi in diē tertium prorogabant. Proinde subsannans Galenus identidem θεραπείαν διάτριτον appellat Therapeutices octauo. Sed & qui experimentis pa- E rum valent, suntque ἀγύμναστοι, hæmophoui eleganter, & psycrophoui nuncupantur, vt qui sanguinis missionem compauescant, aut potiones reclinent frigidas, sicuti rabie concitos ὑδροφόβους dicere, moris est. Quod verò Aristoteles ait, Natura impulsos homines, trinitatis numero in deorum sacrificiis vti. Sunt qui ita interpretentur, Quum frustra nihil agat natura, omnibus ab ea insitum, vt eo vterentur numero in cæremoniis: quo palàm fieret, trinitatem ita F in Deo concedi, sicut & in corporibus. Ternarium autem in sacris ita intelligunt, vt hostiæ immolatæ vinum affunderent, aut mel, & omnino liquidum aliquid, & salem, hordeum item, aut fruges inspergerent. Atque ita trium oblatione vno in sacrificio abundè litari opinarentur. In obeundis item sacris eundem videntur obseruasse Trinitatis numerum, vt tertio quoque die peragerentur, aut trimestri spatio. In sacerdotalium porrò vestium genere, ac G figura: in templi ambitu, vel aræ: in hostiæ comburendæ suffumigationibus & extorum: necnō in valorum figura sacrorum, aut materia. Quòd si rerum omnino ratio maiorem efflagitare numerum aduerteretur, ipsa in se identidem redibat trinitas. Hinc vniuersam Proclus Platonis theo-

A theologiam ad treis reuocare trinitates adnisus est. Porrò (inquit Aristoteles) duo quidem, ambo dicimus: & duos, ambos, atque vtrosque: omnes verò non dicimus, sed hanc appellationem de tribus enuntiamus primum: quod inde fieri creditur, quoniam sic à natura videmur instituti. Porrò sicuti Deo fabricatori monadem, ita procreanti materiæ dyadem, & idealibus formis triadem consequutione quadam aptamus. Animam verò rationis, inquit Martianus, B iracundiæ cupiditatisque distribuere triçario. Quid porrò de numero dicam quaternario? Potestas eius vt sit miranda, illud potissimum facit, quòd consensu tacito gentes ferè omnes præcipuum Dei nomen quatuor modò literis enuntiant, quæ res citra diuiniorem afflatum non videtur potuisse contingere. Nam quem nos Deũ nuncupamus: Ægiptij, Theut: Persæ dicunt Syre: Magorum disciplina, Orsi, vnde profluxit Oromasis. Iam apud Hebræorum gentem cele- C bre est quatuor vocalium, Dei sacrum nomen יהוה quod inde Tetragrammaton dicunt: & alia voce exprimitur, quæ Adonai est, quæ apud eos tamen Adni scribitur: significat autem, Dominum nostrum. Græcis verò Θεὸς appellatur: Arabibus, Allah: IESV autem salutare Gentibus nomen, ab angelo accepimus. Porrò quaternarium Pythagorici numerum, omnem vocabant: quoniam numerus denaria perficitur multitudine. Denarius verò est quaternarij composi- D tio: proinde totum numerum, τετρακτὺν vocabant. Ex eo & iusiurandi religionem sibi fecerant: vnde illud, Ita per quaternitatem animæ nostræ tradentem, perennis fontem naturę, nam & quaternitate animam constare arbitrabantur: esse enim mentem, scientiam, opinionem, sensum. Omnia porrò quæ sunt, quaternarius numerus coniunxisse ac colligasse videtur, elementa, numeros, horas anni, ætatum compagines. Denique dici nil potest, quod à numero quater- E nario, tanquam à radice ac principio non dependeat. Cuius cognitio Pythagoreis ab ipso tradita Pythagora est, per quem etiam iurabant, veluti iurare per magistrum deceat, obseruantię ac venerationis ratione, qui quaternarius ipsis numerum tradidisset, quique non vtique Deus fuerit immortalis, non herôs, sed vir similitudine Dei præditus. Porrò τετρακτὺς, id est quaternarius, omnis sacer est ac solidus: nam quæ consistunt, omnia ex puncto producta primum sunt: F siquidem punctum fluens, lineam facit: linea, epiphaniam, id est superficiem: superficies, solidum. quare perfecta habetur tetras, & quæ colatur digna. Dicitur nanque & harmonia, habet enim epitritum: quaternarius enim ad ternarium epitritus. ad binarium duplex, vnde & diplasius est. Habet & tetraplasion eius symphoniæ, quæ vocatur δὶς διὰ πασῶν: quatuor enim vnitatis sunt tetraplasia. Quaternarium illud nil forsan iuuerit, sed apposuisse, quódnam fuerit G piaculum? Porticum, inquit, in Galieno Trebellius Pollio, flaminiam parauerat ducere tetrastichen, vel (vt alij volunt) pentastichen: ita vt primus ordo pilas haberet, ac ante se columnas cum statuis: secundus, & tertius, & deinceps διὰ τεσσάρων columnas. Numerus denique hic qua-

A dratus Mercurio ascribitur, quando inter omnes quadratus censetur Deus. Quaternarios scrobes intelligimus, quoquo versus pedum quatuor: ternarios autem trium: quaternariam tabulam in vineis, quæ tabulatim disponuntur, intelligimus, quæ quartam partem iugeri quadrata conficiet.

Quinarij numeri potentia. Cur sensus tantum quinque, & quæ præcellant sensibus. Pempazin quid. Pempo- B *bolum pentadactylum. Pentasublon. Triobolum. Ius quintæ relationis. Quinta, vectigal.*

Cap. X.

QVinarij verò potentiam ex scientissimis plerique admirati, multa in se illum obseruare prodiderunt, aut à quinarium habentibus prodidisse, quales sunt hominum manus. Immóque nec iniuria diuinum censeri, ac meritò C diis artium, Mercurióque in primis esse dicatũ. Ex veterum doctrina illud item est, numeri huius vim tanto haberi quaternario augustiorem, quanto animatum inanimato præcellentius credatur. Nos id certè obseruauimus, solum hunc numerum omnia quæ sunt, quæque videntur esse, complexum. Esse autem dicimus intelligibilia, videri esse corporalia omnia, seu diuinum corpus habeant, seu caducum. Hic ergo numerus simul omnia & supera designat & subiecta. D Aut enim Deus summus est, aut ex eo nata mens, in qua species rerum contineri Platonicum dogma est. Aut mundi anima, abs qua reliquas animas, ceu ex fonte profluere tradunt. (Platonicè semper loquor, neque enim nunc Christianæ veritatis dogmata promimus, sed veterum placita consectamur, quæ instituto nostro scribendi suggerunt argumentum) aut cælestia sunt vsque ad nos, aut terrena natura est. Quinque porrò viuentium tradun- E tur genera, principem locum sibi vendicante Deo, sequentibus mox dæmonibus, inde heroibus, quarto autem loco constitutis hominibus, vltimo brutis. Quin & animæ potestates sunt, qui eodem terminent numero: prima enim vis threptica est, siue vegetatrix: secunda, sensuum potens: tertia epithymetica, seu concupiscibilis: sequitur mox thymoides, id est irascibilis: inde logicon, id est rationalis facultas. Adde, quòd (sicuti Aphrodiseus Alexander docuit, si tamen F ex illius officina liber is prodiit, quod non videtur: quoniam eius philosophi haudquaquam in plerisque resipit hæresin) eorum numerus, quæ sub sensum cadunt, quinarius est. Vnde factum quoque, vt sensus item duntaxat quinque sint, quòd ad sensibilium naturam sentiendi quoque instrumenta sint. Tactus siquidem aspera experitur & leuia, necnon dura molliáque, quæ solidorum qualitates sunt: gustus, dulce & amarum ac salsum, quæque in humidis sunt, id genus alia, G & siccis: olfactus, quod bene & male olet, quæ in euaporationibus inueniũtur: auditus, sonituum & fragorum est explorator, quæ in aeris collisione versantur: visus, colores discernit, qui in tenuissimo & ætheris lucidissimo spiritu sunt collocati. In qua quidem ratione sensuum illud

obiter adnotabimus: In cane, vim odorandi esse præcipuam: in aquila, visum: in protogenite Indico animali, gustum: in serpentibus & quibusdam auibus, tactum: in apris, auditum vel (vt Græcus præfert codex) in anseribus. Quintas porrò esse fugiendas, Hesiodus præcipit: quod (inquiunt Græci interpretes) allegoricè signat nuptias multas. Quinarius enim γάμος dicitur: ex binario nanque pari consurgit, & impari ternario. Dicitur & numerus hic δίκη, id est iustitia, quia denarium ex æquilibrio secet. Quinta porrò natas Erynnas ferunt, quæ plus habendi desideria castigant, ac iusiurandum obseruant, quod ex lite natum peierantibus nocumenta comparat. Extabat olim in Melampodis commentario: Peierantes luna quinta totidem commori diebus: quod, inquit, quum obseruarim quandoque, verum comperi. Pempazin, id est πεμπάζειν, est per pentadas, id est quiniones numerare: nam Æoles, πέμπε dicunt pro πέντε. Vnde & pempobolum veru, cui quinque sunt ad assandum ordines, quod & pentadactylum dixeris, & pentasublon. Cumæorum autem qui Æoles sunt, inuentum id est: nam cæteris in vsu triobola fuere. Quanquam est trium obolorum nummus item triobolum. Nam in Parallelis Plutarchi legas tetrobolum pro triobolo, ab Lysandro nauticis erogatum: etiam si ex fide minus id reddat interpres. Ad quinarij quoque numeri potestatem forsan & id spectarit: Romanis imperatoribus initio principatus quintæ relationis contribui senatus decreto ius solitum, ceu honor foret is exquisitus. Propterea in Pertinace Capitolinus, Quartæ relationis ius illi fuisse omen scribit: quoniam vti eruditis placet, in numero deminuto fuerit imperij breuis, ac Thebani planè præsagium. Nam & Probo imperatori, cui tertiæ ius relationis fuisse additum prodit Flauius Vopiscus, id ipsum ferè vsu venit. Ius autem quintæ relationis intelligunt, vti quinquies super reiudicata iam, referre ad senatum possent, præiudiciis nil officientibus. Quinta verò vectigal fuit, vbi ex quinque vnum soluebant: meminit de Nerone Tacitus.

De senario numero, & quæ numerorum partes dici iure possint. Numerorum rationem haud esse contemnendam.

Cap. XI.

SEnarij verò numeri vim id puto abundè declarauerit, quod Mosaica sapientia, à nemine vnquam laudata satis, eo numero mundi genesin absoluit. Sed & Pythagoras, senarium numerum genesi nuptiísque accommodari probat: vnde & gamon appellauit: quoniam eius partes iuxta positæ ipsum gignant, similémque reddant genitum genitori. Numerus porrò senarius, vti Augustinus scribit, primus completur suis partibus, id est sexta sui parte & tertia & dimidia, quæ sunt vnum, duo, tria: quę in summam ducta, sex fiunt. Hinc Plutarchus gamon dici scribit, propter paris & imparis commixtionem. Partes autem in hac consideratione numerorum illæ dicendæ sunt, quæ quotæ sint, dici potest: si- A cut dimidia, tertia, quarta, & deinceps, ab aliquo numero denominatæ. Neque enim, exempli gratia, quia in nouenario numero quatuor aliquod pars eius est, ideo dici potest, quota eius sit. Vnum autem potest, nam nona eius est: & tria possunt, nam tertia est eius. Coniunctæ verò istæ duæ partes, nona scilicet, & tertia, id est vnum, tria, longè sunt à tota eius summa, quod est nouem. Adnotanda porrò Augustini item grauissima sententia: Numeri inquit, ratio contemnenda B non est, quæ in multis sanctarum scripturarum locis, quanti æstimanda sit, elucet diligenter intuentibus: nec frustra in laudibus Dei dictum est, Omnia in mensura & numero & pondere disposuisti. De qua re affatim prius.

Multiplex septenarij potestas. Cur ante diem septimum infanti non imponeretur nomen. Amphidromia. Liberales causæ. Androcles annus, & climactericus. Andracos. Andruclos. De partu septimestri, item octimestri, & de Saturno paucula. C

Cap. XII.

SEquitur inde septenarius numerus, quem maxima ingenia mirari non cessant: siquidē totus impar numerus primus ternarius est. Totus par quaternarius, ex quibus duobus consurgit septenarius: ideo pro vniuerso sæpe ponitur, sicuti est, Septies cadet iustus, & resurget: id D quotiescunque ceciderit, non peribit. Quod non de iniquitatibus, sed de perturbationibus ad humilitatem perducentibus intelligi debet. Et, Septies in die laudabo te. quod alibi alio modo dictum est, Semper laus eius in ore meo. Et multa huiusmodi in diuinis auctoribus reperiuntur, in quibus septenarius pro cuiusque rei numerositate poni solet. Propterea eodem sæpe sanctus signatur Spiritus. Hinc est illud propheticum, Augustino interprete, Eloquia Domini, eloquia E casta, argentum igne examinatum, probatum, repurgatum septuplum. Et in Euangelio Lucas scribit, de Magdalena septem prosiluisse dæmonia. Quo fit, vt Homericum illud ad hunc fermè sensum interpreter, etiam si Strabo grauissimus auctor aliter & sensit & docuit:

Τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις, οἳ τότ' ὄλοντο.
Quod est ex Virgiliana tralatione,
O térque quatérque beati, qui tunc oppetière.

F Vt sit quod Græcè dicitur apud Thucydidem, & Ælius Dionysius interpretatur, πανωλεθρία διεφθάρησαν: id est, omnino prorsum periit, siue παντὶ ὤλοντο. Nam sic dicitur πανωλεὶ, vt & ἑπτάκις, id est septies. Meminit quidem loci huius vir reconditissimæ scientiæ Macrobius: sed συμβολικῶς adeo (ne tenebrose dicam) vix vt auribus quantumuis mordaci lotis aceto, satisfaciat. Septenario præterea summum rerum opificem Deum, maiorem in modum delectari, hinc licet conjectare, G quòd septem apposuit cælo vagantes stellas, quas planetas dicunt: quoniam πλανώμενοι καὶ ποικίλως, καὶ οὐδέποτε φυλάττουσι τὴν οἰκείαν τάξιν. Nam ἀπλανεῖς sunt, vt duodecim zodiaci animalia, quæ ordinem norunt proprium. Nec videas vnquam Cancrum ante Leonem, nec hyemalia signa

signa æstate collucere: vt Hesiodicus interpres A proscribit Sed & quem suas esse delicias voluit, hominem ita moderatus est Deus, vt & concipi hac ratione posset, & perfici & adolescere & confirmari: id quod copiose approbat in Platonis Timæum Chalcidius. Et demum huiusmodi omnia ad hunc ipsum redegit numerum septenarium. Quin veteribus etiam numeri huius obseruatio magna, vt auctor Aristoteles est: siquidem nato infanti ante diem a natiuitate septimum, nomen non imponebant: B veluti prius nõ videretur omnino vitalis. Apud alios inuenio tamen, decima id Athenis die solitum factitari, quando congregatis tum consanguineis, tum amicis, peracta re diuina, splendidum parabatur conuiuium, quod vocabant δεκάτην ἑστιᾶν. Nam quinto à nato infante die, Amphidromia agebatur, qua manus expurgabant, quæ obstetricis munere fuerant perfunctæ, cursúque ad focum ferebatur puer, mittebantúrque à propinquis polypodes ac sepiæ, munerum loco. At Iulius C Capitolinus in Antonino philosopho: Inter hęc, inquit, liberales causas ita muniuit, vt primus iuberet, apud præfectos ærarij Saturni vnumquenque ciuium natos liberos profiteri, intra tertium diem nomine imposito. Per prouincias tabulariorum publicorum vsum instituit, apud quos idem de originibus fieret, quod Romæ apud ærarij præfectos: vt si fortè aliquis in prouincia natus causam liberalem diceret, testatio- D nes inde ferret, atque hanc totam legem de assertionibus firmauit. Apud nos item Pompeius Festus: Lustrici, inquit, dies infantium appellantur, puellarum octauus, puerorum nonus: quia his lustrantur, atque eis nomina imponuntur. Liberales causas intelligunt Iureconsulti, quũ aleam subit libertas. Sed illud amplius, quod ad homines pertinet nascendos: Semen quod post iactum intra horas septem non fuerit in effusio- E nem relapsum, hæsisse in vitam pronuntiatur. Quin & semen idem intra formandi hominis monetam locatum folliculo obambit genitiuo artifex natura septimo die quoque. Quod Hippocratis perceptum experientia est, à quo edocta mulier eo à conceptu spatio, saltu folliculũ id genus excussit. Sed & per dierum hebdomadas incrementi infantilis, adolescendique corporis rationem concipiunt rerum naturæ periti. Septeni porrò anni & noueni, quos hebdomaticos vocant & enneaticos, grauia semper homi- F nibus indicunt pericula: verum grauiora multo annus tertius & sexagesimus: qui numeri vtriusque multiplicatam, ac inuicem obligatam sibi summam perficit. Quo sanè argumento Andracles nuncupatur, quòd vitę substantiam omnem frangat, & comminuat. Sicut andraclon herbam quia hominem occidat, dici putant: quæ an eadem sit cum mandragora, quam anthropomorphon vocant, ambigunt eruditi. Nam andricelon, scribere oportebat verius: etiam si coloris est genus andricelon Aristoteli ac Polluci, pur- G purissi nomine Latinis celebratum. Quærit Alexander, vnde fiat, quòd ἑπταμηνιαῖοι, id est septimestres infantes, sint ζώσιμοι, id est vitales: ὀκταμηνιαῖοι, siue octimestres, minime. Nam, & inde, vt ex Græcis item aliis didicimus, septenarius numerus vocatur ζωογόνος, quòd eo spatio prodeant è bulga matris victuri infantes, magis quàm insequenti mense. Subdit verò Alexander septenarij perfectione ita euenire, vt Pythagorę probatur testimonio, & consentiunt arithmetici, nec inficiantur musici. Esse verò octonarium imperfectum, & inde censeri vitæ ominosum inhabilémque. Ædi porrò septimestres ob validissimam in vulua informatricem, quam is δύναμιν διαπλαστικὴν Grecè dicit, quæ vtilem ac moderatum sanguinem compertiens, fœtum celerius explicat in vitam. Sciendum tamen, natum quandoque infantem octauo anno, conceptionis mense, nocte sub Saturno stationario, statione prima in Sagittario ascendente, semianimem quidem, adhibitis tamen remediis opportunis refotum coalitúmque in multos annos prorogasse viuendi spatia. Vt sciamus rationem illam à Saturno ductam ab astrorum peritis, vti alibi commeminimus, non perinde censeri efficacem perpetuámque. Nam & astrologorum plerique in Indico tractu, Saturno subiectum quem faciunt, esse fatentur vitas vel longissimas. Vtique Peripatetici, ac medicinã professi, aliunde quàm à Saturno, octimestris partus rationes petunt. Aristotelicum certè illud est ex quarto De animalium generatione, Qui octauo mense nascũtur, & si minus, tamen possunt viuere. Septimo præterea mense infantes dentire, compertum est: anno septimo, immutare, pubescere, annorũ hebdomade secunda: in virilitatem tertia exire, quæ ipsa & incremento in longitudinem coronida impingat: sicuti quarta etiam in latum: in quinta, roboris summa fit auctio: quod feruet sexta: septima deterat, quamuis per momenta. Proinde ab hac annorum serie, à militiæ laboribus esse feriatis licet. Postremo esse numerum hunc Apollini sacrum, Plutarcho credimus.

De octonario. Vbi octimestris partus vitalis. Exterricinei qui sint. Epitoca. Epitheca. Restituuntur dictiones in Digestis duæ insigniter labefactatæ. Epithetos epistola quæ Gellius illustratur. Parcarũ nomina. De Ilithyia & Telepho. Octonario signari iustitiam.

Cap. XIII.

OCtonarij vim & quidem vitæ auspiciis vel inauspicatissimam iam attigimus. Sciendũ tamen, fœtus eiúsmodi in Ægypto non ferè intermori. Tralatitium quippe in ea prouincia & octauo gigni. Asclepiades item auctor est, Naxias mulieres ὀκτάμηνα, id est octimestria ædere puerperia, vel Iunonis munere, id illis gratificantis ob Dionysij beneuolentiam: vel quia Bacchus ipse sic creditur natus, quo nomine Naxũ nuncupari Dionysiam, quamuis de vinearum fertilitate appellari ita, magis Plinio placeat: nam & in ea fons vino fluere traditur, quòd sit perdulce. Apud nos verò si peperit prægnans octauo mense, & intermoriatur fœtus, matrem quoque subinde morituram certissimo, vt putant, præsagio vaticinantur. Quin si concubuerit mense octauo parens, fiet infans oppletus lentoris mucosi & cute fœda. Cæsoniam octauo mense genitam, quæ fuit vxor Caij principis

Digitized by Google

prodit historia. Hic illud obiter adnotauero: Exterricineos nominari Festo ante tempus natos, tanquam eos mater exterrita aluo eiecerit. Græci ἐλλειπομήνους vocant, veluti fallentes in mense. Sicut epitoca eleganter, quibus iam pariendi instat tempus. Epitheca verò, id est ἐπίδοσιν, Græcorum scientissimis dicitur dos: vnde prædiorum epithecæ apud Iuris prudentes: quas Papinianus impositiones interpretatur: sed inibi, hoc Digestorum trigesimotertio, pro epithecis, vitiose legitur eotici: sed & libro trigesimosecundo: Prædiis (inquit Vlpianus) cum his euthicis quæ in ea possessione sunt, relictis, scribendum epithecis. Epithetos verò epistola dicitur data coipiam, vt tabellario: nam scitum est apud Atticos, ἐπέθηκα τινὶ ἐπιστολήν, id est dedi alicui literas. Quia porrò partus octimestris non ferè vitalis est, putat Cæcilius Minutianus Apuleius: Parcis tribus facta nomina hæc, Mortuam, Nonam, Decimam. Quod si est, Gellius illustratur egregiè, simul & falli eos ducet, qui pro Morta vel Mortua Mœram substituunt. Ilithyiam, sunt qui εὐλινον dicant, veluti eadem sit cum Parcis, auctore Pausania. Hasce verò dixit Lycophron maris puellas, ob feram vim & agrestem immutabilémque, id est ἀμετάτρεπτον. Noctis filias putat Hesiodus, propter occultiorem fatorum vim διὰ τὸ ἀόρατον ἐπικρύπτειν τῆς εἱμαρμένης. Fuit & Romæ locus, quem Parcas tres dixerunt Romani, prope quem fuerat Iani templum, aut sacellum verius, ære constructum, ac mensu quadrato, magnitudine qua contegi posset statua, amplitudinis pedum quinque. Dignum relatu quod Maximus scribit Tyrius, Vniuersa eiusmodi nomina mortales ad honestandam improbitatem suam confinxisse videri, in dæmones, Parcas, Erinnyn flagitiorum causas conferendo, quum animis insint nostris hæc omnino, aliáque fatalis causarum ordinis proposita nomina. At Ilithyiam Tegeatæ, cuius & templum in foro habent, & simulacrum, ex historia dicunt ἐγγόνασιν. Nam quum Nauplio filiam tradidisset Haleus, mandans in mare præcipitem mitti. Illa dum in perniciem duceretur, ingenua procubuit, atque ita puerum enixa memoratur, vbi postea Ilithyiæ delubrum est excitatum. At produnt alij, patre inscio, Augen peperisse, ac in monte Parthenio infantem Telephum esse expositum, cui lac præbuerit cerua. Cæterum illa tamen octonarij laus vel præcipua, quòd eo apud Pythagoricos iustitia significatur. Quum enim iustitia sit æqualis pro cuiusque meritis distributio, ciuitatísque solidum fundamentum, iustè per octonarium describitur numerum, qui & solidorum primus est, primúsque omnium in numeros ita soluitur pariter pares, hoc est in bis quaternos, vt nihilominus in numeros æquè pariter pares diuisio quoque ipsa soluatur, id est in bis binos. Rursúsque qua æqualitate resoluitur, eadem quoque contexitur: nam bis bini bis, octonarium constituunt. Hinc Orphei institutum amplius propagatum per numina octo iurantis, sicubi diuinam obtestari iustitiam vellet. Eorum verò nomenclatura hæc: ignis, aqua, terra, cælum, luna, sol, phanes, & nox.

Denarij numeri potestas. Thracum in numerando mos. Dextra porrigendæ ratio. Vnde dicatur decas: & quid ita eo nomine dicatur mundus. Cur in suppliciis denario numero vtatur Plato. Virgilius explicatur. Decatones, decatenta, decatelogi, icostologi, decaduchi, decaproti, pentaprotia, decennia, decennalia, encænia, protospatharij.

Cap. XIV.

Denarij verò numeri (seu decussim, ex Vitruuij imitatione malis dicere) excellentiam multa equidem declarãt. Illud vtique mirum, quod est ab Aristotele proditum quum alibi, tum Auscultationis physicæ tertio: Omnes homines tam Barbaros quàm Græcos primam seruasse consuetudinem perpetuò ad decem vsque numerandi. Neque enim censeri fortuitum debet, verum ex naturæ fontibus propagatum, quod semper fiat, atque item vbique. Id verò numeri huius absolutam indicat qualitatem. Continet quippe hic numerandi genera vniuersa, vti par, impar, quadratum, quadrantale, siue cubum longum, planum, primum compositum. Denarius porrò fons est ac principium: quippe qui ex vno, duobus, tribus & quatuor constet: quo argumento, vt scribit Chalcidius, decumanum numerum Pythagorici quadraturam vocabant primam. In senarij autem ratione apud eundem secunda explicatur quadratura, quin etiam tertia. Nec illud reiiciendum, dedisse nobis in manuum digitis cum numerum ipsam rerum naturam. Vna tamen gens Thracum narratur ad quatuor modo numerandi seriem terminare. Quoniam amplius ritu puerorum nequeat meminisse, nec ferè vsum habeat rerum multarum. Denarium porrò decada Græci vocant, quasi dechada, quòd omnem in se numerum recipiat. At enim Pythagorei decada etiam mundum vocabant, quòd eo numero sit compactus: constat enim sphæra, quæ dicitur aplanes, & planetis, septem, elementari natura. Postremò Antichthone, quo tamen nomine (quod mirum est) intelligebant illi lunarem sphæram, quia vt terra lunam vmbra hebetat, ita solem luna nobis adimit plerunque. Adiice illud item, ex numeri huius religione quadam & obseruantia, moris fuisse veteribus, vt iustissimi quique fidei comparandæ gratia dextras iungerent, quia sic denarium præmitterent numerum. Nec illud negligendum, Platonem ad delendam culpam numero vti denario centenario, millenario: cuilibet siquidem voluptatis gradui suppliciorum decem contribuit. Ita enim oblæsæ maiestati diuinæ rependi, omnino par fuit. Adde, quòd sicut beatitudinis gaudia iustitiæ humanæ dolores exsuperant: sic miseriæ cruciatus iniustitiæ voluptates. Denarij porrò rationem continere & centenarius videtur, sed & millenarius. Nam & hi vniuersi censentur, quoniam ex denario vniuerso consurgunt. Proinde numeri, quos vniuersos dicimus, purgationi & emaculandis dicantur animis, vt labes ex peccato inusta, concretáque prorsum eluenda significetur, vt candidissima æternitatis luce perfrui valeamus: quę depuratum modò extersúmq; nitidius admittat æthereum sensum, atque auræ simplicis ignem.

gnem. Propterea reconditioris scientiæ poeta nobilis Platonicorum mysteriis ampliter imbutus, ita pronunciat,

Centrum errant annos, volitántque hæc littora circum.

Et alibi ad eundem sensum,

Mille rotam voluere per annos.

Adnotatum quoque à theologis nostris, decem virginum appellatione in pagina Euangelica vniuersitatem signari contemplantium: quia sit numerus hic digitus primus, ac numerorum limes. Decusses, lineas quoque intelligunt eruditi transuersim ductas ad acutos angulos & obtusos imagine quadam literæ X, quę quoniam denarij nota numeri est, inde conciliatum vocabulo nomen. At Columella scribit, rapa decussatim ferramento lunato incidenda, vt consueuerunt salgamarij: sic tamen, ne vsque ad imum precidantur, postea inter incisuras salem aspergendum. Adiiciendum verò illud operæ leuioris, decatores dici, & decateutas, qui decimas exigunt. Vnde apud Abydenos decateuterium legitur, quod nauli habebatur genus. Decatelogi sunt, qui decatones, εἰκοσιλόγοι videntur, qui vicesimas colligunt. Qui sanè inter probrosos recensentur, quos ἐπονειδίστους nuncupant Græcè periti. Decaduchi leguntur sæpe in Græca historia. & apud Lysiam: quippe decem viri exactis triginta tyrannis rempublicam Athenis administrarunt: eorum vnusquisque dicebatur decaduchus: meminit Isocrates ad Callimachum. Decaprotas Græci & Iureconsulti decemprimos nuncupant, id est δεκαπρώτους, Dignitatis nomen est, sicuti εἰκοσαπρώτους. At protospatharius nomen fuit dignitatis primæ apud Græcum imperatorem, quando Venetos duces interdum allectos protospatharios, adnotatum historicis est. Decaprotas, sunt qui interpretentur decumis exigendis præfectos, aut qui exactoribus decem præsiderent. Apud Ciceronem pro Sexto Roscio Amerino, sic adnotauimus: Decurionum decretum statim fit, vt decem primi proficiscantur ad Syllam: & mox legatos eosdem vocat. In hac porrò mentione addamus quod scribit Pollio Trebellius, Byzantium Galleno imperante, à militibus ita deuastatū, vt prorsus nemo superesset, vetustis etiam familiis funditus euersis. Id quum egregiè vltus foret Galienus, militibus ferè omnibus contrucidatis, Romam conuolans Decennia celebrauit, nouo ludorum genere, noua pomparū specie, velut magnum quippiam gessisset. Cæterum amplius æstimandum, an Encænia, purior sit lectio: quippe Suda interprete, sic dicebatur celebritas, quum noui quippiam foret gestum. Nam encænides nauigij pars erat. Cæterum idem Pollio, decennalia in Salonino appellauit, vt possint videri sacra decimo imperij anno celebrata. Sicuti vicennalia dicantur, & tricennalia, de quibus in sepulchrorum ritu plura.

Ex numeris qui dicantur lineares plani, solidi. Numerus quid. Qui numerus dicatur potentia, & qui actu. Digitus in numero quid. Item articulus. Supernumerarij. Super numerum Numerarij. Numero dicere. Numerorum & computationis inuentor Theut.

A

Cap. XV.

PORrò in Pythagoreorum mysteriis & Platonicorum quoque, triplices inuenio numeros, lineares, superficiales siue planos, solidos. Et esse lineares quidem, quos sola metitur vnitas, quasi punctum: vt binarius, ternarius, quinarius. Solus enim attenditur processus, nulla habita ratione deductionis numeri in numerum, ad linearum modum, vnam habentium dimen-
B sionem tantum, id est longitudinem citra latitudinem: hoc verò fit, quum dicimus vnum, duo, tria. Planos autem intelligimus, qui ex numeris quasi lateribus multiplicantur, vt adnotatum est Geometriæ octauo: velut senarius, ex bis tribus fit, vel ter duobus. Explanorum autem numero eos quadrangulos & æquilateres appellamus, qui ex numeri alicuius ductu in seipsum conficiuntur: sicuti quaternarius, ex bis duobus. Inæquilateres autem, qui ex ductu numeri mino-
C ris in maiorem, cuiusmodi senarius fit ex duorū in tria deductione. Dicimus & oblongos, qui ex ductu numeri admodum minoris in numerum longe maiorem conficiuntur, vt est denarius ex deductione duorum resultans in quinque. Solidi verò sunt, qui ex reductione atque deductione numeri alicuius in seipsum efficiuntur, instar molis solidæ in trinam quasi producti dimensionem, vt bis duo, bis octo, ter tria ter, viginti septem: quater quatuor quater, sexaginta qua-
D tuor. Numerus autem, quoniam de hoc iam diu disserimus, sicuti decimo Metaphysices traditur, vna dicitur mensurata multitudo. Septimo autem Geometriæ finitur, multitudo ex vnitatibus aggregata. Numerorum verò alius est potentia, vt vnitas: est enim omnis numerus potentia sicuti aptissimè colligit Boethius. Alius verò actu, vt cæteri. Adhuc numerorum alius dicitur digitus, alius articulus, alius compositus siue commixtus. Digitum appellant numerum om-
E nem denario contentum. Articulus est numerus omnis, quem possis in denas partiri partes ęquales, nullo redundante, vt decem, viginti, triginta. Compositus numerus ex digito & articulo constat, vt quatuordecim. Quadratum numerum octauo Geometriæ intelligit Euclides, qui quatuor æqualibus continetur lateribus, vt quatuor, octo, sexdecim. In hac tam varia numerorum mentione sciendum, Supernumerarios dici Vegetio, in militia qui postea sunt additi, quàm
F fuisset legio completa. Dicuntur & super numerum, quod imaginariæ item militiæ genus est, quo absentes ac titulo tenus funguntur. Numerarios legimus apud Ammianum Marcellinum: Numerarij, inquit, apparitionis magistri equitum. Numero dicere apud eruditos, est promptè ac facilè conceptus animi proferre: sicut ingenium in numerato, vocatur expeditum paratúmq;. Aliquo numero habere Varroni est quadamtenus aliquem magnifacere. Illud denique
G non habendum insuper: ad Ægypti Naucratin, vt in Phædro scribit Plato, Deum fuisse quendam, cui dicatam ferunt auem ibin, quíque sit Theut, ac item Theutates, seu Mercurius, quod plerisque arrisit: hic omnium princeps & numerum & computationem excogitauit, sed geome-

Digitized by Google

A triam quoque ac astronomiam: talorum rursus, aleæque lusum, & literas: qua tempestate Ægypti rex fuerit Thamus, quem dicunt Ammonem.

De mediis duobus arithmetico & geometrico. Plutarchi illustratur obscuritas.

Cap. XVI.

B HÆc habui de numeris quæ ex diuerso congesta nostris inseterem libellis. Illud hinc non ita censebitur abiunctum, quod peripatetica ingressi pomœria præcerpsimus. Igitur Aristoteles secundo Moralium summa, vt consueuit, subtilitate, ac edocenter tamen, morales astruens virtutes esse mediocritates, quasdam, mediocritates, inquam, non rei, sed respectu nostri, medium esse duplex significat, rei scilicet, atque rationis, hoc est medium arithmeticum, & medium geometricum. Taceo nunc de medio C musico. Medium verò ex parte rei, est id quod adamussim æquiparatum, & in librili perpēsum æquè distat ab vtroque extremo, estque idem apud omnes, & hoc medium dicitur secundum rationem vel proportionem arithmeticam: sicuti senarium numerum consistere in medio dicimus inter duo & decem, quia sicut sex excedunt duo in quatuor, sic à denario in quatuor item deficiunt. Medium verò rationis, & respectu no-D stri non ita se habet, nec est idem apud omnes. Et consistit in proportione geometrica, hoc pacto: sicut se habent sex ad quatuor, ita ad nouem. Non est autem medium inter quatuor & nouē, vt æqualiter excedat quatuor, & excedatur à nouem. Sed habet æqualitatem secundum geometricam proportionem, & rationis similitudinem: quia sicut sex continet quatuor cum dimidio, sic continetur à nouem, quę dicitur proportio sesquialtera. Eius exemplum est apud Philo-E sophum eiusmodi. Si vesci duobus panibus est parum omnibus, decem verò nimium: medium non erit conueniens cuique, sex panes comedisse, quod foret rei medium. Sed medium sumetur id, quod erit cuique conueniens, vt eius requirit temperatura. Hoc verò est respectu nostri medium, ita vt non res, sed nos simus termini medij ipsius. Idem & geometricum dicitur. Hinc verò lux infertur plurima Plutarcho Sym-F posiacôn secundo: vbi conuiuij improbare dominum videtur, qui in epularum ratione arithmeticam spectet mediocritatem, non geometricam. In conuiuium pergit vnusquisque (inquit) proprium afferens ventrem, quem non explet æquale, sed quod satis est. Tollitur & nubilum ex libro [illegible], Solon in politiæ rationibus (inquit) edocens, ex æqualitate seditiones non produci. Turbulenter admodum est visus arithmeticam Democraticámque inducere analogiam, quum geometricam debuisset po-G tius. Comprobantur item ipsa hæc à Proclo, vt interim & Platonicos respectemus: Est, inquit, iustitia causa pulchritudinis, & pulchra. Est autem duplex iustum: vnum quidem in contractibus, quod arithmeticam cōseruat æqualitatem: alterum verò in distribuendo versatur, in geo-A metrica consistens æqualitate. vt quemadmodum differunt inter se personę, itidem differant inter se distributa personis.

Cauillum super litera μ, qua Dionysio concionis habendæ facta potestas est, Quid morologia. Quo sensu dicatur, sortitus es τὸ μ, præter Græcorum interpretamenta. De Dionysio seniore plusculа. Item de iuniore pauca. Dionysio colaces qui, & Alexandrocolaces. Prosagogida. Prosagogion. Grammation à Græcis B dici sortem.

Cap. XVII.

SYracusis vetustum inoleuisse morem legimus, vt prodituri in concionem literarum notis designarentur. Illæ verò ducebantur sorte, ac vbi quis literam suam foret indeptus, alloquendi populum potestas ei fiebat. Ritu ergo needum exolescente, quum Dionysius etiam-C num priuatum ageret, sortitus est concionis habendæ ius per literam μ. Quo nomine quispiā despicatui (ὀπίσω) illum habens, ac nihili hominem arbitratus, nullíusve aut ingenij aut facundiæ, mox intulit, μωρολογεῖς, ὦ Διονύσιε; Id si interrogandi nota legis, acutior fiet intellectus, eo sensu, Et tu garriendi potestatem sortitus es? Est enim profectò morologia, fatua loquacitas ac insulsa. Nam mori, dicuntur stolidi ac fatui, hiati ore, qui & mammacuti nuncupentur: vnde D & morari, prima producta, legimus apud Tranquillum pro insanire. Nec me fallit, veterem grammaticum accepisse pro inepto, μωρὸν. Donatus super eum Terentij locum in Eunucho, Pannis annísque obsitum: Morologiæ, inquit, parasitorum sunt. Respondit Dionysius eludēs scomma, simúlque ad sortitionis literam alludens, μοναρχήσω μὲν οὖν: monarchico igitur, inquit, potiemur principatu, veluti elementum id, non morologiæ (vt ille cauillabatur) vel concio-E nis faceret potestatem, sed planè monarchici imperij futuri mox præsagium foret. Sicuti etiā obuenit. Nam haud ita longa intercapedine, habita concione, prætor à Syracusanis est designatus: qui fuit ad tyrannidem gradus peræcommodus. Sunt ex Græcis, qui ἔλαχες τὸ μ, id est sortitus es literam M esse in stultos adagionem arbitrentur. Ego ex historia quam prætexui malim de iis dici, qui interim contemptibiles nescio qui, & ex multis esse creduntur: mox tamen F tum vafricia ingenita, tum virtute, nominis sibi pariunt claritatem. Siquidem Dionysium hunc, qui senior fuit, non insulsum quendam fuisse, aut mentis & prudentiæ inopem, multa sunt vtique argumento. Illud verò animum minimè segnem, sed erectum & multorum capacem, facilè indicarit. Nam adeptus iam tyrannidem, coortis in eum Syracusanis, quum arctius obsidione premeretur, ampliúsque instarent amici, facesseret suadentes abdicatus imperio, ne haud G ita multo pòst factus hostium potestatis cōtrucidaretur vsque ad eorum ludibria. Fortè ita euenit, vt interim iugularetur à coquo bos, quem momento prolapsum intuens in mortem Dionysius, ad amicos conuersus inquit, Nónne deforme est, mortem adeo celerem, & (vt sic dicā) trans-

A transuolantem, expauescentes, tantum talémq; relinquere principatum? Illud in eo viro præclarum sine dubio: pulsis Sicilia Carthaginiensibus (neque enim cum quolibet hoste res fuit) occupatoque totius insulæ imperio, quum graue otium regno suo, periculosámque desidiam opinaretur tanti exercitus, ne remollirentur animi, sed laborum assiduitate augesceret mentis vigor, Italiæ principatum affectare cœpit: protinúsq; traiectis copiis, in Græcos, qui oram incolerent, grassari adortus est: illisque mira felicitate iugum subactis ferre, vlteriora semper
B appetere pergebat. Breuique profecisset multum, ni irruentibus in insulam Carthaginiensibus, reuocatus, insidiis denique suorum impetitus occubuisset. Memorabile est quod prodidere annales: eo bello Carthaginienses, quum se literarum Græcarum commercio proditos sensissent, ac quicquid fuisset ab ipsis decretum, Dionysio significatum, senatusconsulto cauisse, ne
C quis postea Carthaginiensis aut literis Græcis aut sermoni insuesceret studerétve. Scribit Politicorum quinto Aristoteles, Dionysium hunc insectando Daphnæum, & alios ciuitatis præpotentes ac principes viros, dignum esse habitum, cui crederetur tyrannis, conectatibus omnibus, susceptas cum illiusmodi viris inimicitias esse popularitatis indicium. Philosophiam (vt inquit Plethon Gemistus) aspernabatur: poeticê amabat quoque. Carmina item componebat, mala quidem, sed quæ videri bona percuperet:
D sic enim illi ab adulatoribus persuadebatur. Quo nomine, si ausus foret quis inscitiæ labem inurere, indignè adeo ferebat, vt Philoxenum Dithyrambopœum hoc argumento in latomias coniecerit. Ad hunc peruenit Plato quoq;, quũ per adiacentia Italiæ loca peregrinationem obiret ἐπὶ ἱστορίᾳ τῶν τε πόλεων, καὶ πολιτειῶν τῶν ἐκεῖ, id est ob historiam seu contemplationem inspectionémq; ciuitatum ac rerum publicarum, quę
E inibi comperirentur. Circumferuntur in Græcorum literis Dionysij huius dicta aliquot præclara, & memoria (vti arbitror) dignissima: Audierat à filio, cui principatum destinabat, ingenui viri vxorem adulteratam: ob quod iratior illi factus, instititit quærere, nunquid à se id genus quippiam perpetratum sciret? Tu (inquit is) patre tyranno non es prognatus, ego memini me tyranni filium. Nec tu (inquit pater) principes liberos relicturus videris, ni flagitia eiusmodi de-
F sieris. Rursum ingressus ad eundem Dionysius, vbi est conspicatus vim magnam aurei & argentei operis, intonuit altius, οὐκ ἔστιν ἐν σοὶ τύραννος, non aspiras ad tyrannidem: nec omnino eiusmodi in te quippiam inest: quãdo ex tot & tam pretiosis quæ à me suggeruntur poculis, neminem prorsus inde tibi amicum conspicor. Erat ei affecta iam ætate mater, quæ quum intempestiuius nouas appeteret nuptias: Vis, inquit, legibus afferri potest, naturæ non potest. Illud por-
G rò non imprudentis animi indicium, quòd quũ sceleris conuictos grauius plecteret, eos qui vestes suffurarentur, quos vocant lopodytas, permittebat illæsos: non quidem vt impunitate cresceret audacia, & aleretur augescerétque flagitium, sed vt ea ratione Syracusanos à comessa-

tionibus & ebrietatibus, quibus nimio plus distinebantur, abduceret. Illud verò vafri & planè tyrannici: quum à duobus se adolescentibus conuitiis proscissum inaudisset, vtrunq; vocari ad cœnam iussit, eorum alterum intuitus multa per vinolentiam leuiter deblaterantem, alterũ, sub quibusdam quasi magistris se castis poculis exhilarantem: illum quidem, vt qui nil esset formidolosus, sed vno dicacior fieret, dimisit: hunc verò iussit interimi, vt qui cogitato & præmeditatè & consilio certo hostilia diceret, & si offerretur occasio, etiam facturus videretur. Dionysium verò iuniorem vsque ad oculorum insigne vitium manciparum vino, Theopompus scribit. Quin diebus quandoque nonaginta nusquam interpellatam ebrietatem in Syracusanorũ politia tradit Aristoteles. Ab hoc nuncupati Dionysocolaces, qui subblandiendi causa nil se eorum quæ apponerentur, videre ita emētiebantur, vt ab ipso Dionysio ductari manu gestirent. Cæterum & id genus homines Alexandrocolaces mox nũcupati, à Magno (vt ferè creditur) Alexandro appellatione propagata. Prosagogides verò dicebantur impij quidã homines, quorũ opera emissitia captabat Dionysius, quid quisq; de tyranno vel sentiret vel loqueretur. At prosagogium tectonicum habetur organum materiæ dirigendæ concinnum, si fuerit flexuosa. Quoniam verò de sortibus actum nobis est, illud obiter studiosos commonuero, ab Plutarcho in Fabio Maximo γραμματεῖον dici, quãm Sortem Latina nũcupauit historia: Prope Phalerios (inquit) cælo delapsum γραμματεῖον est, in quo perscriptum animaduerterunt, Ἄρης τὰ ἑαυτοῦ ὅπλα σαλεύει: Mars sua tela quatit.

Cuiusmodi foret mos sortiendi per literas Athenis: item inter athletas. Qui dicatur ephedrus, aphedrus, & ephormus. Ephemerum.

Cap. XVIII.

QVoniam verò præcedentis capitis initio sortitionis per literas factæ nobis mentio est, nec ambigimus, rem multis fore obscuriorem, quàm vt facilè illius assequantur intellectũ iam hinc, vt qui satisfactum omnibus velimus, attexere pergemus exemplum, vnde nubilum superioris sententiæ discutiatur. Ex eo enim coniectatio erit facillima, cuiúsnam modi Syracusanorum fuerit institutum. Athenis ergo plura fuisse dicasteria, hoc est stationes ius dicentium, comperimus: in aliis expendebantur, quæ φονικὰ Græci vocant, vbi ageretur de vita: in aliis, ciuiles tractabantur lites, hoc est αἱ δημοτικαί. Vnicuique stationi de elementorum serie appellatio indebatur: erat enim quæ diceretur alpha, & quæ beta, item gamma, & deinceps vsque ad literam κ, quippe decem fuere stationes. Ianuæ porrò vniuscuiusque coloris rubri superpictum erat elementum, ex quo nomen loco foret. Quotquot erant Athenis, qui iudicialibus fungerentur muniis, pro stationum ratione pugillares habebant singuli, in quibus exaratum seruabatur tum ipsorum tum stationis nomen: habebant & virgulam inscriptam pariter. Vbi

Digitized by Google

igitur iudicandi appeteret tempus, in forum commeabant omnes iudices, coniectisq; in vas sortibus, qui sortitus mox foret, eam quæ præferret alpha, in stationem pergebat eius literæ cognominem: atq; deinceps serie eadem. Quòd si quis ad iudicandum nulla sortitionis habita cura, perrexisset, grauis irrogabatur mulctâ. Quum verò forent Athenis decem omnino tribus, ex omnibus seligi iudices, mos irroborarat. Ex vnaquaq; ergo quinque secernebantur, illustrissimus quisq; ex quibus vnus modò iudicaret, quem sors selegisset. Celebratur & à Luciano consimilis ferè inter athletas pancratiastásq; sortitio: In argenteam (inquit) calpin, id est vrnam coniiciebantur minutulæ sortes, faba non ampliores. Eo semper ordine seruato, vt binis eadem inscriberetur elementi nota: pro athletarum numero sortibus item auctioribus. Quum impenderet certandi tempus, prodibant ex athletis singuli sortem educturi, nec inspectandi productam ius erat, quando id prohiberet assistens mastigophorus. Peracto autem orbe, ambiens Alytarches inspectabat sortes, atq; ita dispensabat, vt qui alpha esset sortitus, cum eo côponeretur qui eandem eduxisset literam: atque ita deinceps homogrammi certaturi prodibant. Fieri verò sic moris erat, si certaturi pares fuissent. Quò si quinq; aut septem, coniiciebatur in vrnam solitaria litera, quæ antigraphon siue antigramma non haberet. Qui verò eam eduxisset, residebat expectans quandiu certarent alij, congressurus mox cum fatigatis vigens ipse atque integer viribus. Quod sanè vel felicissimum censebatur. Dicebatur verò hic ephedrus, id est ἔφεδρος, quæ vox apud Sophoclem in Aiace mastigophoro, indicat nouissimum. Scribit Plutarchus, Crassum fuisse Cæsaris & Pompeij ephedrum, vt qui in vtriusque meditullio sederet custos, ne bello inter se concurrerent. Aphedrum pro puerperio accipiunt quandoq; Græci. Ephormus autem Thucydidi vocatur nauticus assultus. At ephemerum, id est ἐφήμερον, accipit pro cicuta vel veneno Dioscorides: sed & vnguenti genus dicitur eodem nomine: quin animal quoque vno tantum viuens die. Porrò quia sortitò iudicia fierent, hinc qui purè Atticéque loquuntur, λαγχάνειν δίκην τινὶ usurpant, id est iudicium in quempiam sortiri, non autem ἀγειν.

Potentiam vi quadam insita sapientiam cooptare. De Ioue, Saturno, Pallade Athenæum quid. Vlysseum. Sais. Singa. Zosteria Pallas. Zonæ appellatione quid intelligatur veteribus. Monozoni. Monazonium. Septizonium. Constillati balthei. Parazonium.

Cap. XIX.

VEtus inter Græcos adagio est, & à Platone non prætermissus, Sapientum congressu principes sapere. Quum id amplius mecum expenderem, animaduertebam profectò, id ex diuiniore quodam promptum oraculo. Quando intima quadam vi, potentia magna sapientiam sibi gestiat adglutinare. Præfert id primum inenarrabilis diuinæ potentiæ splendor sapientissimus. A Natura tacitis velut ambagibus insinuans perdocent id ipsum & artes. Atque in Deo quidem insolubili (vt sic dicam) ferrumine duo hæc ineffabiliter coaluisse ab æuo, fabulosa etiã num edocet theologia Iouis atque Promethei occultiore inuolucro. Illius siquidem nomine potentiam, huius verò prouidentiam intelligi oportere, deprehensum à peritioribus est. Sed & vtriusque rei indicia sese promunt in natura. Quippe spectatur vbique potestas mira ordini B adnexa mirabili, quadam proculdubio sapientiæ imagine. Quod ipsum & in artibus conuisimus, in quibus enitescit primum, ingenij, memoriæ atque voluntatis facultas nobilissima: nec inferior affectatur sapientiæ vis, in actionibus seriẽ promens compositissimam. Ex iis verò omnibus id colligitur denique, potentum sapientúmque vel ti nexum quendam ita conflari oportere, vt inde naturalis cooriri necessitudo videatur. Siquidem sapientia si summoueatur auocetúrque à potentia longius, C prodesse quàm paucissimis queat. Hæc rursum ab illa si seligatur, nocumenta indidem emanantia perpauci sint euasuri. Insinuant id & cælestium rerum studiosi in coniunctionum, quas ipsi magnas dictitant, ratione. Siquidem Iupiter dominus est, Saturnus verò philosophus. Quo si coaptentur, mirum est quàm præclara moliantur. Illam verò perbeatã Plato necessitudinem censet, quam sapientia côciliet atque potentia, Quòd si in anima vnà conD spirét vtraque, illam verò arbitratur felicissimã. Quam rem significare Pallas animaduertitur, quando vna est belli potens dea, & artium sciẽs. Vnde & Athenæum, pro auditorio positum inuenias. Hieronymus, Quando omne Athenæum scholasticorum vocibus consonabat. Meminit in Alexandro Cæsare Lampridius, Mineruium dici Latinè valet. In Iuliano item Didio scribit Dion, Athenæum fuisse in vrbe Romana sic nuncupatum ἀπὸ τῆς τῶν ... Eadem E forma dicitur ab Hieronymo Vlysseum, Quale (inquit) pileolum in Vlysseo pictum conspicimus. Item Æaceum, id est αἰάκειον, in Demosthene apud Plutarchum: sed mendum obrepsit in Latinam tralationem: nam modò, ad Æacum legitur. Pallados tamen ἀμαζονίας templum fuisse in Laconia, legimus: sed id, quia ibi Amazones progredi vlterius desierunt. Insubres Gallos in bello aduersus Romanos, aurea signa quæ vocant immobilia, è Mineruæ templo sustulisse, F Polybius scribit. Pallas Phœnicum lingua dicitur Singa: Ægyptiorum autem Sais. Quo sanè argumento reuincuntur, qui ex Ægypto, non ex Phœnicia Cadmum aduenisse, contendunt. Nam Thebis extabat Pallados simulacrum cui foret nomen Singa, nequaquam verò Sais. Dicatum autem id à Cadmo, astruunt Thebani, & scribit Pausanias. Apud Thebas Ægyptias coli, præcipuè Iouem, auctor est Strabo, Cui, inquit sacratur virgo specie in primis conspicua & geG nere princeps, quas vocant Palladas Græci. Illa item obiter adiecisse, nil obfuerit: primum simulacra apud Thebanos stetisse Pallados ζωστηρίας, quòd inibi arma ceperit aduersus Euboeos & Chalcoduntem: quippe veteribus ζώννυσθαι signat ἐνδύσασθαι τὰ ὅπλα, id est arma induere. Nam & Homerus,

merus, vbi Marti zona similem facit Agamemnonem. non aliud zonæ prorsum nomine intellexit, quàm armorum apparatum. Zonam virilem modò intelligit Ammonius, zonion autem muliebre. Monozonos porrò interpretantur Græci ἀπλάτας ἀχλίας, ex hac opinor ratione: sed & militum præcipuos, id est ψιλοὺς, sic item nuncupant, qui non eandem cæteris zonam gestitent. Quin & sicarios ac impuratos homines eodem appellant nomine. Sunt qui monazoniũ monachis in solitudinibus destinatum locum interpretentur. Nam septizonium in Seuero apud P. Victorem & Spartianum, substructionẽ accipimus, septeno colũminarum ordine per ambitum præsignem: de quo etiam alibi hoc opere. Baltheos constillatos legisse alicubi videor apud recentiores, stillis seu stellis distinctos aureis. Parazonium in Traiani vita leges, quam iure Latij donauit Merula: verum id Dionis verbũ nõ est, ne quis fallatur, sed de interpretis promptum fidelia. Historici verba hæc sunt, τὸ ξίφος, ὃ παραζώννυται αὐτὸς ἐχρῆτο, ὤρεξεν.

Epilogus præstãtissimorum regum ex veteribus memoriis. Plutarchi codex emaculatur. Macedonibus fuisse cautum legibus ne trophæa constituerent. Elephantes quis habuerit in Europa primus.

Cap. XX.

QVi in re militari, aut rerũ publicarũ administratione cũ illustri laude versati sint, cõplures (opinor) in veteribus memoriis cõperiuntur: at qui regium indepti fastigium, insignem inde sibi gloriam pepererint: eos verò nõ admodum multos, animaduerto. Ex Persarum quidem gente præclarum agnoscimus Cyrum, quẽ ab sole ita nuncupatum memorant: nam Persis esse patrium, sydus sic appellare. Nec minus (quanquam in secunda quoque tribu) Histaspis filium Darium, siquidem intra priuatum vterq; prognatus modulum, virtute exstimulante, ita demum proferre caput est ausus, vt regalem non expauescentes amplitudinem, tanta se ipsi maiestate non indignos comprobarint, quanquam euentu dispari, quando Darius annis iam fessus, nullos assultantis fortunæ reflatus sentiens placidè hominem exuit. At Cyrus armis innutritus, & bellicum spirans, in Massagetas dato impetu, prælio victus occubuit. Dignum verò scitu est, Darij monumento inscriptum, ἠδυνάμην καὶ οἶνον πίνειν πολλὸν, καὶ τοῦτον φέρειν καλῶς, id est & vini haurire poteram plurimum, & pulchrè etiamnum ferre. Darius (vt produnt nonnulli) à Persis dicitur prudens, à Phrygibus Hector. Est & talorum iactus sic nuncupatus. Adduntur ex eadem mundi situ tres item memorabiles: Xerxes potens adeo pollénsque, vt hominis specie crederetur Iupiter humanum genus exciuisse ad suscitandam è sedibus suis Græciam. Artoxerxes porrò duo, alteri quorum cognomen factum Macrochir, veluti Longimanus, quòd manuum altera, id est dextra, foret ei oblongior: alteri verò μνήμων, id est Memor. In quo submonendi sunt studiosi, mendosam videri Latinam historiam, in qua legitur quandoque Memnon,

A pto eo quod est Mnemõ, facili ac lubrico lapsu in quem Suetonij tamen interpres fœdè in Augusto est præcipitatus. Eum verò iunioris Cyri fuisse fratrem, legimus apud Græcorum plerosque, qui in ea re maximam retulit laudem, quòd non ipse modò passim adire se volentibus facilem præstabat: sed legitimæ item vxori id iniũxit, vt intecto nullisque obsepto aulæis curru vectaretur, quo in libentibus promptior fieret ac paratior aditus. In fuga verò quandoq; apparatu

B eius direpto, quum aridis modò ficis ac pane vesceretur hordeaceo, Cuiusinodi (inquit) voluptatis expertem me regalis fecerat affluentia? Hunc fuisse Darij & Parysatidis filium, produnt chronographi. Et ἀναβάσεως primo comprobat Xenophon, qui & Cyrum ab illo antiquiore omnium fuisse Persarum βασιλικώτατον pronuntiat, præcipuéq; imperio dignum. Macrochiri laudem peperit insignem decentissima corporis amplitudo, quam belli decora non pauca augu-

C stiorem fecere. Tenet fama, non ferè inter Persas compertum manu fortiorem. Primus venationis legem sanxisse narratur, vt quibus affatim vires præstò forent ac voluntas, iactu primum in feras assultarent, quod Græci προβάλλειν dicunt. Viri ingentes, genero óque spiritus illud rètegit præcipuè. Fuerat ei catacœmistes, id est cubicularius, Satibarzanes nomine. hic ab eo institit petere iniusti quippiam, quòd triginta milibus Daricorum fuisset corruptus, quos ei pol-

D licitus is fuerat, pro quo petebatur. Id quum exploratè perdidicisset rex, eandem summam confestim erogari à quæstore iussit, addito elogio longè clarissimo: Accipe (inquit) Satibarzane, his mihi pereuntibus, nihilo sum deteriore loco futurus: at si tibi benignè adnuero, planè iniustior. Inter Macedonicæ claritatis fastigia enitescit in primis Philippi gloria precellens, qui Macedoniam Illyriis obnoxiam liberatámque seruitio graui, multarum ac nobilium princi-

E pem gentium constituit. Insita porrò virtute illuc prouectus, vt ab Græcia vniuersa imperator selectus, etiam Amphictionibus adnumeraretur, Thracas, Pæonas, Scythas iugum accipere compulit. Persicum bellum meditatus in clarissimo rerum procinctu interceptus periit: id quod affatim persequitur Diodorus, à quo id item proditum, In Methones oppugnatione, quã & diruit; Philippo ictu sagittæ oculum esse excussum. Sed Magni Alexandri, qui patris statio-

F nem excepit, virtus vibrans latius, instar fulguris coruscantis præstringit oculos: cuius viri peculiaris laus, Orbem terræ communem omnium patriam fecisse, cuius arx præsidiúmque castra forent ipsius: qui & cognatum arbitraretur optimum quenque: alienigenas verò tenebrarum alumnos, & flagitiis adobrutos. Primus ex Europæis, vt inquit Pausanias, elephantos habuit, Poro & Indis superatis. Eo autem humanis perfuncto, inter reliquos possedisse plures memo-

G ratur Antigonus. Affuerunt & Pyrrho Epirotæ capti in prælio aduersus Demetrium, vnde iniectus Romanis legionibus terror. Sed Alexandrum repeto, quem eminentissimum terrarum regem insignia dehonestarunt vitia, viniqueauiditas in primis, adeo vt ex vinolentia biduum

sæpe obdormiret integrum: quod in Ephemeride ipsius, Cardianus attestatur Eumenes, vt Diodorum prætercam, & in Dipnosophistis Athenæum lib. 10. iactatum paulo minus prouerbij loco, ἀλεξάνδρου πλεῖον πίνουσι τοῦ βασιλέως. Alexandrum bibendo regem præcelluisti. Certè ex ebrietate, Veneris vsus ei hebetior fuit: quod Theophrastus probat, & in Epistolis Hieronymus retu « (Græcus hic & notissimus auctor fuit) Vinolentorum porrò semen dilutius euadere, ab Aristotele in Physicis quæstionib. videmur didicisse. Proinde valeat Arrianus, qui coniecturis rem toto (quod dicitur) cælo notissimã nititur expurgare, ac conuelare etiamnum. Delicias porrò Alexandri, & ingenium ἀκρατον, vt Græci dicunt, id est intolerabile, ac φονικόν, id est in cædem procliue, immo verò melancholicum amplius qui expendisse cupit, Athenæi adeat librum duodecimum. Illud fortè mirum historiã tanti principis versanti cõtingat, nullum omnino vel Darij afflictis opibus, vel fusis fugatisque Indorum exercitibus numerosis, fuisse ab eo excitatum trophæum, qui mos Græcorum fuit celeberrimus. Cæterum scire licet, Macedonũ regibus cautum lege, ne facerent: nam quũ Caranus quandoq; propinquum barbarorum gentium regem Cisseum retudisset, ac ex Argiuorum institutis trophæum constituisset, victoriæ monumentum, veniens ex Olympo ferocior leo id euersum disiecit. Inde sancitũ, seu id planè ominosum foret, ne quis in reliquum Macedoniæ regum erexisse trophæum vellet. Tanquam res ea inimicitias indicet ἀδιαλλάκτους, velut dicas irreconciliabiles. Ex Alexandri ore, ac membris omnibus fragrantiam mirè suauẽ defluxisse, scribit in historiis Ioannes Monachus. Id quod insiti caloris vi factum interpretatur, humentia facilè percoquentis. Prodit duobus locis idem Monachus, Alexandro in rebus omnibus felicitatem fuisse obsequentissimam; vt vel hinc Plutarchũ ludere intelligas, qui fortunam perpetuò fuisse μεταλήπτην tradit. Hammonis porrò sacerdos, quum adeuntem Alexandrum Græcè cuperet salutare, ac παιδίον, id est filiole vellet dicere, per barbariem παῖ διός (inquit) id est Iouis fili. Vnde cælestis originis captata creditur gratia, cui initia error dederit. Pyrrhi quoq; Epirotæ illustris fama est, qui vehemens ac imperatoriis imbutus virtutibus, semigræcam vindicaturus ciuitatem cum totius Epiri viribus, Thessaliæ item Macedoniaque, ac ad eam ætatem incognitis elephãtis, terra mari que cum populo Romano bellaturus in Italiam transmisit. Celebris est Dionysij prioris gloria, de quo iam quæ visa sunt, prægustauimus. Fuit is manu promptus & fortis, & (quod in ea fortuna perraruum est) minimè libidinosus, non luxuriosus, non auarus, nullius rei deniq; cupidus, præter quàm singularis perpetuíque imperij, atq; eo nomine immitior crudeliórque. Nanque Marsium quendam ab ipso potissimum ad altius euectum fastigium, ea tantũ causa interemit, quòd is per quietem iugulare se Dionysium existimarat. Eo deniq; formidinis est progressus, vt cultros metuens tonsorios, cãdente carbone sibi adureret capillum. Quin & tondere filias docuit, à quibus tamen ipsis etiam ferrum remouit, instituitq;, vt candentibus iuglandium putaminibus barbam adurerent, & capillum. Sed in tam nobili censura quis tam patiens, vt concoquat, si Romanos principes transmisero tacitos? Etenim ardentem & concitatum Romuli animum quis non nouit, in arripiendo regno & ciuitate condenda, abs qua velut cælesti arce iura mox terrarum orbis peteret? Quàm artifex in Tullo ingenium? qui Romanæ iuuentutis robur animasse est visus, addita rei militari disciplina, vt ratione instructa virtus exacueretur. Quid Mithridatem hîc memorem, tot tantatúmque gentium principem, vt annis quadraginta à victore terrarum populo, cum eo sit bellatum, ac vix, velut ariete triplici, denique sit æquatus solo, ac principatu, vitáque pariter excussus, Syllæ Cornelij felicitate, Luculli virtute, postremò magnitudine Pompeij? In hanc verò censuram adeo grauem minus fortè admittendus videatur Ptolemæus Ægypti rex secundus, grauis quidẽ, & doctrinis (si quis alius) imbutus, verum deliciarum emollitus contubernio: mox eatenus mente creditur excussus, vt se perpetuò victurum opinaretur, diceretq;, à se vno immortalitatem inuentam: verum mox infestante podagra, Ægyptios intuitus ad fluuium incuriosius discumbentes, O me miserum, inquit, ex iis saltem vnus qui non fuerim. Tribonianus sagacis vir ingenij, & ad simulandum facti, impius quoq;, & Christiani cultus ex professo hostis, auaritiæ cum primis mancipatus, sic vt ad omnẽ lucelli auram leges fixerit ac refixerit: hic fraudes spirans, pestifero afflatu Iustinianum imperatorem ita infecerat, vt nunquam moriturum persuaderet, sed viuum sentientémq; in cælum tralatum iri. Hunc tamen Iustinianum sunt qui tradant, fide catholicum, rectum in administratione, iudiciis iustum: vnde sit factum, vt ex voto cederent omnia. Huius tempestate floruit Priscianus grammaticus. Maximinus imperator quum immortalem se propemodum arbitraretur proceritatis fiducia & roboris, succlamatum (eo audiente) in theatro, Græcè quidem, sed in hanc sententiam: Et qui ab vno non potest, à multis occiditur: elephas grandis est, & occiditur: leo fortis est, & occiditur: caue multos, si singulos non times.

Philosophos qui imperia arripuerint, crudelius illiteratis rem administrasse. Stephanophorus qui. Basileus, Caranus, Hegemon quo distinguantur.

Cap. XXI.

SEd enim quia Dionysij (de quo carptim vel licatim que diximus) filium etiam philosophiæ studiosum fuisse, à grauissimis proditum auctoribus est: & nos paulo antè ex Platonicorum fontibus, vt sæpe, humore corriuato, potentiam mirè sibi couptare sapientiæ salubritatem, astruximus: subit recordatio eorum, quæ à Socrate disseruntur libro quinto De iusto: sic enim profectò ait, Nisi philosophi ciuitatibus dominentur, vel hi qui nunc reges potentésque dicuntur, legitimè satísque philosophentur: in idémque ciuilis potentia & philosophia concur-

concurrant: neque (quod nunc fit) à diuersis hæc tractentur ingenijs, non erit ciuitati, vel (vti mea fert opinio) hominum generi ulla malorum requies: neque prius hæc respublica, quam verbis exposuimus, orietur pro viribus, & lumen solis spectabit. Hæc quidem Socrates. Confirmata porrò à M. Tullio quum alibi tum in Epistola ad Quintum fratrem didascalica: Hanc coniunctionem (inquit) potestatis & sapientię saluti censuit ciuitatibus esse posse, princeps ingenij & doctrinæ Plato. Sed & Antoninum philosophum imperatorem, sententiã eandem in ore habuisse perpetuò, prodit Iulius Capitolinus. Verum enimuero, si oratoriè licet in partem vtranq; quæ probabilia sunt, afferre: quæso quónam hæc pacto videri possunt vera? Nam etiam si rationibus abundè colligi queat, ita rem habere, obluctatur exempla tamen pleraq; ac veluti reclamant, & quoquò te verteris, agit rẽ lanceis (quod dicitur) argenteis coarguũt. Nam quotquot ex philosophorum progressi scholis tyrannides arripuere, crudelius, auarius, immaniúsq; eas exercuisse comperiuntur, quàm ignari prorsus literarum. Patriam libertatem, obsecro vos, quanta feritate Atheniensis Aristio, Epicureorum innutritus scholis oppressit? An non ante illum etiam Critias? quiq; cum Critia philosophiæ mysterijs sunt initiati? Quid verò de Pythagora dicam? Quid de illis ipsis septem sapientibus, alijsq; qui maximarum rerum pondera subire adorti sunt, nónne imperio vsi crudelissimè deprehenduntur? Athenionis ex Athenæo nimio plus apud Athenienses crudelitas Mithridatico innotuit bello. Nec Lysiæ Tarsensis tyranni ex philosophorum scholis latet: quem quum Stephanophorum allegisset patria, id est Herculis sacerdotem, arreptum semel imperiũ non abiecit, tyrannum agens ex professo. Qua hominum sæuitia sanguinaria cõmotus Demochares, siue is fuerit Crates, lepidè fertur dixisse, Sicuti ex thymbra lanceam nemo concinnarit, ita nec ex Socrate inculpatum militem. Vt Homerum imitemur, qui non virtutibus appellandis, sed vitiis detrahendis laudare plurimum solet: sic enim amymona dicit significanter, qui risu excipiendum perpetrarit nihil. Hinc in historicis commentariis scribit Carittius, à Lysimacho exactos toto regno philosophos. Verũ quid Lysimachum dico? Alcium & Philiscum Epicureos Romani exigendos censuere. Sectæ eiusdem complices omnes Messenij. At vniuersim philosophos Antiochus. A Sophocle quodam per decretum ex Attica pulsos eosdem, accepimus. Proinde in eum à Philone Aristotelis familiari concinnatam nouimus orationem, Demochare rursum apologiam excogitante. Romani quoque sophistas, vt iuuentutis corruptores, lõgius summouendos censuere. Nam eleganter Anaxippus. Sapere quidem verbis philosophos, re autem videri prorsum ἀσόφους, id est rudes fatuósque. Et ille ait, Nil esse philosophis ἀφρονεστέρους. Proinde ambiguum videtur, ac suspicionibus plenum, virtutisne gratia, ac coacti paupertate, & rerum gerendarum impotentia sapientię sacris imbui perrexerint, vt qualecunque possent, inde inopiæ humilitatisque lenimen venarentur. Dum verò diuitibus ac principibus viris inustas acerbius calumnias volunt, id agere non tam eorum insolentia animaduertuntur, quàm inuidiæ stimulis exagitati. Quamobrem, quibus ita theoninũ imprellere dentem, quóq; pestilẽtis naturę veneno inspergere adorti sunt, sapientius longè, atque secundum hominem, magis illorum latratus risu excipere, liuori suo & tabidę dicacitati miseria relicta. Porrò nec ab hisce dissentaneum est, quod ab Eudæmonida prolatum legimus: qui quum philosophum audisset disserentem, Solum sapientem videri imperatorem bonum: respondit, Dictio quidem admiratione digna, ὁ δὲ λέγων οὐ [illegible]. hoc est, Qui verò dicit, tubæ clangorem ne inaudiuit quidem. In tanta verò regum mentione non fuerit, opinor, vacantis operæ illud ex abundantia adiecisse, quod Ammonius non præteriit: βασιλέα eum dici propriè, qui à maioribus traditum gerit principatum. Cœranon autem, id est κοίρανον, qui [illegible], id est ex occasione, regium obit munus: quod ante dissidium Achilles fecit. Nam ἡγεμὼν intelligitur, qui in militia ordines ducit.

Tyrannos raro consenescere, amicorum inopia potius quàm auri.

Cap. XXII.

VErum quia regiam ingressi sumus, & nos hinc inde flosculos præcerpimus, cúrnam tyrannum senem, aut incrementa morte pereuntẽ rarissimè conspicatur mortales? Sit hoc huiusce pragmatiæ auctarium, quod vt elargiamur copiosius, à magno viro facienda versura est: is erit Dion, cuius verba ex Epistola ad Dionysium tyrãnum suppingere collibuit: si illud adnotauero prius, Esse tyrannum velut in tartaro orcum, nõ tricipitẽ, sed capitum multorum Cerbero cõstipatum, qui cuncta trahat & laceret. Sed ad Dionem redeo: Et mihi (inquit) de Euripidis tragœdia illud subit mentem, Te rerum quandoq; vsu ita ferente, vt vir tibi assistat huiusmodi, optatutum impensius. Meminisse item volo & tragicos alios, vbi tyrannum aliquem inducunt pereuntem, hasce illi voces attribuere, Heu pereo miser nullis amicis fultus. Auri verò inopia malè perire aliquem, nullus adhuc retulit poetarum. Ex iisdẽ porrò fontibus illud item à sapientissimis summè comprobatur: Non auri fulgorem in misera mortalium vita rarissimi, non adamantem, non argenteas mensas, quæ apud homines censentur præcipuè, ita coruscare, neq; latifundia aut culta pinguia tantum valere ad vitam, quantum virorũ mens bonorum conspirans cõsentiensq. Tyranni nomen haud ita vetus fuisse Gręcis, cõperio: quando nec Homerus, nec Hesiodus, aut veterum poetarũ alius eo aduertitur vsus. Echetum certè Homerus βασιλῆα nuncupat, tametsi mortalibus infestissimum. Archilochi maximè tempestate irrepsisse appellatio creditur: aut ab Tyrrhenis, qui maria infesta haberent, vt ex Hippia probat Sophoclis interpres: vel, ab Tyro ciuitate: aut quia τυρῶ τοὺς λαοὺς, id est populos conterit ὕιας inferens.

Regium esse ne tenuia quidem aspernari. Apologia aduersus superciliosos vitilitigatores: Mnaseam cur veteres Salpam cognominandum censuerint. Spartanorum sacrificia pratenuia.

Cap. XXIII.

ARtaxerxem Persarum regem legimus, summa prudẽtia & morum grauitate prędituum. Quod mirum in gentibus illis videri potest, adiudicasse non verbis modo, verum & ipsa re, Nil minus esse amplitudinis regiæ, parua si offerátur, lętè excipere, quam magna. quæ summi fastigij creditur contribuisse. Nam quum illi obequitanti mercenarius & vilis ac imperitus quidam, vt cui aliud esset nihil, aquam vtraque manu è proximo haustam flumine obtulisset, non pedem supplosit ille quidem, sed hilaris ac renidens excepit. Quippe qui non rei quæ dabatur, vel inopia, vel vsu, sed alacri dantis voluntate gratiam metiretur. Quo sanè argumento inde conformata Græcis sententia lepidior, χάρις βαιοῖσιν ὀπηδεῖ: qua significant, rebus exiguis non deesse gratiam comitem. Hoc mihi nunc collibuit intestari, propter fastuosos istos subnixè ambulantes, quibus alabastrus vnguenti putere quandoque solet: à quibus scio, vel clausis (vt aiunt) oculis, vitio nobis versum iri, quòd tanto studio vbertatem consectemur: & inepta fortasse, aut Græcula, quum recondita retrusáq; debuerimus, & indicta quæque ex Cimmeriis viderentur euoluta tenebris, & in album elata. Nobis vero, quod sæpius testatum volumus, ista (vt sic dicam) conuasatio, vasaria omnia excutiens, ac hilaria ipsa exhibens lectori, plurimum arridet, necdum nostris nos pœnitet. Nam & Mnaseam, qui Pægnia concinnauit, à familiaribus ex argumenti varietate Salpam inuenimus cognominatum, quod piscitij genus id varium præcipuè conuisitur. Quin & depasciliri mortem cupimus, modò, quæ concepimus animo, ad destinatam publico bono metam prouehantur. Quo nomine, velut caduceo ac velamento, vel inter hostes abundè præmuniti poteramus videri: vt ne suspicemur quidem, nos ἀνάγκην ἐκείνην τὴν θώρυγγα. Sed norint item censorio tumẽtes supercilio, & (vt Demosthenis in Æschinem vtar verbis) tragici Theocrines, in alios mirè audaces, pro se muti: Lycurgum Spartæ legum latorem celeberrimum, non ideo creditum cælestibus inimicum, vel rei diuinæ parum studiosum, quòd tenuissima ciuibus suis sacrificia instituisset: immo verò factum ea re esse, vt expeditius faciliúsque, & inde frequentius quoque rebus diuinis intenderent: quòd mola tamen salsa litarent, si minus suppeterent thura. Hoc ego argumento, nostra hæc qualiacunque, veluti xeniola quædam, & literarij stipendij primitias bonis iuuenibus velut partiariis duxi offerenda: legant, si ad stomachum faciunt: sin minus, ὡς οὐδὲν πρὸς ἔπος, remittant, sed citra bilem. Quanquam non parum sum veritus, ne sæpe occursent, quæ vel politissimos fatigent, ita omne studiorum genus attentamus, quæ non à limine modò salutauimus, sed & cauædium ingressi, non transfugiendi proposito, sed explorandi, vt inde præuertamus concoquamúsque pluscula, vt quæ sortem fieri ex vsura, didicerimus abunde. In hæc quandoque diuertisse, ac antidotum (quod dicitur) ante venenum porrexisse vitio ne fuerit, propter Catonum censuram seueriorem, & tragœdias nonnunquam importuniores: quibus ad venena prorsum natis, velut excantamine funestius cribrato, frugum germina conflaccescunt intereúntque, abominando spiritu perniciosè cuncta afflante. Cæterum inter illos nósque, Deo beneiuuante, intergerinus struetur murus, nec diplinthius modo, vti est apud architectum Vitruuium: sed & triplinthius, vel eo amplior probiórque, quum Perpennarum vi solida, quo arietationes festucarias, quas ipsi trabales rentur, securi derídiculo habeamus.

Super omnem irim adagio quid sit. Iridis rationẽ esse admirabilem, & cur Thaumanthis credita filia: item appellationes eiusdem varia: ac cur dicta arcus dæmonis. An in ea sint clementia diuina præsagia. Item de cataclysmo, siue abluuio, & conflagratione siue ecpyrosi. Cataracta cæli rupta qua intelligantur. Demum de columba indice subsidentium aquarum, ex Plutarcho.

Cap. XXIV.

QVum Philostrati iconas euolueremus, præfloraturi, si quid se ostentasset dignum quod hisce libellis operæ leuioris, si spatiosa legum volumina spectentur, aut physica perpendantur acumina, vel primæ philosophiæ sacram intueamur altitudinem, protinus inspergeremus, ac (vt sic dicam) inocularemus: inter cætera non citra genium illud se nobis ingessit, quod & apponam, Pasiphaes vestem in Neapolitana illa porticu diuinum quiddam enituisse, ἢ ὑπὲρ πᾶσαν ἶριν. hoc est, super omnem irin. Id quod adagionis formam habet, de veste splendida coloribus variantibus, ac omnino contexta pretiosius: siquidem iridis colores esse inter naturæ mira, neminem præterit. Quando & Plato inde creditam scribit Thaumantis filiam, quod admirationis inferat plurimũ, quod retulit Plutarchus quoque. Sed illud maximo esse argumento potest, à pictoribus formam eiusmodi speciémve colorum exactè necdum quisse exprimi: tum quòd à similibus adeo auspicantur, vt indiscreti videantur colores, qui tamen desinant in diuersissima: tum etiam quòd iridis colores in substantia fiunt peruia ac diaphana. Quã rem æmulari nulla queat ars, vt docebimus, quę terrestri materiæ colores appingit. Est & res hæc in aliquo nominum ambitu: alius enim irin dicit: arcum varium, alius. Sunt & qui arcum dæmonis, id est intelligentiæ vel sapientiæ: astruúntq; esse in eo diuinæ clementiæ præsagia, quæ mundo cladem igni vel aqua non videatur illatura: quòd inibi rubens visatur color, qui cõsit ex humido inflammato, quo significetur, humectam naturam non præualere, quum ignis in arcu suam præferat vim. Cæruleus verò color, qui & ipse indidem visitationem facit, constátq; ex aqueo indigesto, igneam vim haud ita præcellere

cellere videtur præmonstrare. Addunt illud quoque: irin apparere nunquam, nisi vbi partim differenarit, partim humoris persistat densitas. Serenitatem verò ex calido prouenire ac sicco, quod igneæ congruit virtuti. Humoris densitatem, ex frigido humectóque, quæ aquæ proprietas est. Hæc verò natura diuersa quum simul fiant, victoriam in æquilibrio positam planè insinuant. Sunt verò ex theologis, nec philosophiæ ignaris, qui inundationis vniuersalis: quam prælicenter abluuium dixit Laberius, aut conflagrationis rationem naturalibus prouenire causis non posse (hoc est, iis quas philosophi secundas vocant causas) contendant. Immóque esse ridendos, cataclysmum attribuentes planetarum humidorum coniunctionibus in signis pluuialibus: sicuti ecpyrosin, planetarum calidorum in calidis signis. Potest quidem (inquiunt) diluuio terrarum inundari portio, tota terra non potest: præsertim excessu adeo miro, vt quindecim cubitis excedantur montium vertices: quod antiquitus factitatum nouimus. Nam & Aristotelis auctoritas astruit hoc ipsum Meteororum secundo, vbi ait, Si terræ pars mari adobruatur, alteram ediuerso retegi ac arescere. Totam verò terram latere sub aquis, videri impossibile, si naturæ duntaxat rationes consectamur. Sanctæ literæ inundationis illius vastissimæ causam efficientem in diuinam reiiciunt virtutem, quæ princeps causa est & vnica vniuersalísque, materialem in Oceani aquas: Ecce (inquit Dominus) adducam aquas diluuij super terram. Et alibi, Rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cæli apertæ sunt. hoc est, fenestræ aerei cæli, in quo generantur nubes & pluuia. Sicuti cataractis ex aggeribus temperantur aquarum cursus, nunc aperiendo, nunc occludendo in fossis plerunque manu factis, quarum prærupia laterítio muniuntur pariete: hinc & à Diodoro, Nili celebrantur cataractæ. Quoniam vt in remotioribus Græcorum lexicis comperi, Cataractas ea gens riuos intelligit, ac (vt apertius agam) conductus quanquam pro aquilis & harpyis vsurpent poetæ quoque, vt Sophocles. Vbi verò optimus maximus Deus ait (Iosepho item approbante) Arcũ meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram: intelligunt scripturarum periti, signum vocari ad placitum ex diuina institutione: quoniam artifex ille maximus ita disposuerit, vt esset iris attestatio fœderis ipsius cum Noe post diluuium, quo in reliquum terra non foret peritura. Fuerat ante cladem illam iris, sed non vt signum: veluti si cogites lapidem immobilem diu, & neglectum, mox factum distinctionis alicuius signum. Strabus inter sacros interpretes non negligendus, de iride sic fermè prodit: Arcus duos habet colores, cæruleum & igneum, qui duo exprimunt iudicia: vnum aquæ, quod præteriit: alterum ignis, quod venturum creditur seculi fine: quamobrem cæruleus color, extinsecus: igneus verò introrsum visitur. Dignum verò relatu, quoniam de diluuio facta nobis mentio est, in Plutarchi monumentis legisse me: columbam ex arca emissam indicium Deucalioni præbuisse subsidentium aquarum, & cessantis hyemis.

Affectionum quæ in aere fiant, ratio duplex. Item videndi per lineas. Remus cur in aqua videatur fractus. Iris quomodo fiat, & eiusdem colorum distinctio. De ophthalmicis nonnihil.

Cap. XXV.

VErum in philosophorum scholas iam diuertendum, apud quos vnguenti facilè plus reperias, quàm apud nostrates olei: primúmque à Plutarcho fiat versura, in cuius libro De iis quæ philosophis placeant, tertio, de iridis ratione sic propemodum legimus: Eorum quæ in sublimi fiant, quæ μετέωρα Græci vocant, nos dicere affectiones possumus, alia per hypostasin, siue substantiam effici, cuius est modi imber, grando, id genus alia plura. Alia verò κατ' ἔμφασιν, id est ex apparitione, quam primo De generatione Aristoteles symphasin vocat. Nam & nauigantibus nobis moueri continens videtur. Est ergo per emphasin iris, quam purpuream Homerus dicit, hoc est πορφυρέην ἶριν. Sed & ex mythicis nonnulli habere eam tauri caput, fabulati sunt, ac ἀναρροφεῖν, id est exsurgere absorberéque flumina. At quónam modo fiat iris? Visus, inquit Plutarchus, aut per lineas efficitur rectas, aut flexas, aut refractas. Per rectas quidem, vt in aere, aut διὰ τῶν λίθων τῶν διαυγῶν, id est per lapides perspicuos: tenuium siquidem hæc omnia sunt partium. Per flexas lineas, in aqua: vi quippe flectitur visus, ob densius aquæ elementum: quæ ratio efficere creditur, vt inibi remus flexi fractive speciem præbeat: aut quia in aquam demissus per naturæ pellucidam raritatem enatantes remittit a suo corpore fluentes imagines ad summam aquæ planiciem, quæ inibi commotæ infracti speciem oculis ingerunt. Tertius videndi modus, in refractis est, sicuti per specula, cuiusmodi est iridos affectio: humecta enim intelligenda est euaporatio in nubẽ transmutata: inde sensim in pusillas humectantésque aspergines, vel (vt Græcè dicam) εἰς μικρὰς ῥανίδας νοτίζουσας. Quum ergo occasum sol petierit, ex aduerso eius irin spectari, necesse est: quum visus incidens in aspergines refringitur, vt iris fiat. Sunt autem aspergines, οὐ σχήματος μορφὴ, non figuræ forma, ἀλλὰ χρώματος, sed coloris: habétque primum puniceum, aliud ostrinum purpureúmve, tertium cyaneum & prasinum, siue cæruleum & viridem. Iridis exemplum suppetit in inferioribus. Si quis è regione radiorum solis aquam ore conceptam efflet, ac aspergines ipsæ ἀνάκλασιν, id est refractionem admittant in solem, ibi iam effectam irin comperies. Nec minus qui ophthalmici sunt, ita afficiuntur, vbi in lucernam intenderint aciem.

Item quæ requirantur ad iridis effectum. De quodam, qui imaginem ante se propriam videbat.

Cap. XXVI.

CÆterum Meteororum tertio prodit Aristoteles, vt contingat iris requiri præden-

sam nubem, antè quàm altera sit nubes rosida, quoniam in nube concipiatur iris quadam speculi similitudine. Rosida solis radium transmittit, densa repercutit. Sic in speculo fit per vitri perspicuitatem & plumbi spissitudinem. Effigies corporum (inquit Albertus) naturæ vi effingi in aere possunt humecto, & in aqua eodem modo, quo imagines rerum sunt in rebus. Et quia humiditatis persimilis aeris humiditati & aquæ defluit in oculum infirmum: inde fit, vt similis effingatur imago quandoque in oculi humore. Propterea scribit Aristoteles, Cuidam ex videndi infirmitate contigisse, vt idolum suum aduersa facie ipsum præcedere arbitraretur: sed hoc (inquit) eueniebat, quòd radius visiuus ad ipsum repercutiebatur: adeo enim ex morbo imbecillis erat, vt speculum fieret propinquus aer, nec posset omnino penetrare. Propterea etiam Seneca, Quidam (inquit) hoc genere valetudinis laborant, vt ipsi sibi videantur occurrere, vt vbique imaginem suam cernant. Quare? Quia infirma vis oculorum non potest ne proximum quidem sibi aerem perrumpere, sed resistit. Antipheron Oretanus à quibusdam dicitur ex Græcis, quem nominare Aristoteles supersedit.

An lunaribus radiis effici possit iris. Plinius emaculatur.

Cap. XXVII.

IRin lunaribus radiis confici non posse, vtterum nonnulli sunt opinati: credo, quia difficilis sit obseruatio. Aristoteles fieri posse non inficiatur, sed luna modò plena, & ea in occasu vel ortu posita. Et amplius, annorum spatio quinquaginta bis tantum. Id quod nulla ratione dici, argumentantur eruditiores. Immo eodem anno bis visam nocturnam irin, experimentis probant. Quin & aquilone, luna in meridie constituta, nec vtique plena, sed ea phasi, quàm alibi amphicyrton docuimus appellari. In tantum fallitur Plinius, qui noctu fieri pernegat: quamuis (inquit) Aristoteles id prodat aliquando visum. Quod tamen fatetur, non nisi tricesima luna posse. Irrepsit turpe mendum in Pliniana verba: quî enim scribi potest, Tricesima luna, quum Aristoteles, ἐν τῇ πανσελήνῳ prodiderit: quod est in plenilunio. Id autem quartadecima luna contingere, interpretantur eruditi, & perdocet ratio ipsa. Arati quoque interpres Theon, Anaximenis recensens opinionem super affectione huiusmodi: Et noctu (inquit) fieri astruit, sed perraro, quoniam non semper fit plenilunium. Publicam verò Plinij lectionem ita demum tueri possis, si lunares dies non ab ea coeunte, iámque visitationem faciente, sed plena mittere in digitos ordiare. Sed contrà Macrobius Naturalium primo, Nec sol (inquit) vnquam deficit, nisi quum tricesimus lunę dies est: & nisi quintodecimo cursus sui die, nescit luna defectum.

Rotundationis in iride ratio: item colorum. Cur Hesiodus irin dixerit πολυώνυμον ὕδωρ. Senecæ locus restituitur.

Cap. XXVIII.

PVtat quidem Aristoteles irin, neque circulum esse, neque semicirculo maiorem, sed vel semicirculum, vel semicirculo minorem: quanquam Hesiodus maiorem intelligit. Verum rotundationis ratio duplex, tum ex subiecto, tum ex efficiente causa. Ex subiecto quidem, quoniam id est rosidus humor, qui globosa quidem effigie est, sed pyramidali. Certum enim est, omnia grauia descendere ad angulum. Porrò ex sole quoque luminosus radius pyramidis exit figura, cuius superior tantum arcus in semiglobo rotationis commemoratæ effingitur, tum etiam quia est sol nubibus altior. Est quidem iris τρίχρως, hoc est colorum trium, vt inquit Aristoteles: quamuis esse quoque quatuor possint. Causa verò ordinis colorum est, quia in rosido humore portio aliqua est fumidi vaporis, & proinde leuioris, & scandentis altius. Indéque superior in iride color, rubens visitur, ac dicitur vinosus & puniceus, qui fit radio tangente superficiem rotūditatis nubis. Puniceum quoque apparet lucidum & album, per atrum si spectetur. Crassum verò aqueum resolutum descendit grauitatis natura. Proinde inferior exteriórque color viret. Aer autem humefactus ac spissus in meditullio est, ac imo cæruleus color ibidem albo intermixto. Aer autem is sæpe vniformis est, & hinc tres tantum visuntur colores: interdum euariat, ita vt quatuor appareant. Sunt qui putent hosce colores à quatuor trahi elementis, vt ex igni rubens sit in summo, ex terra viridis in imo, ex aere lacteus, ex aqua cæruleus. Ex colorum certè multiplicitate videtur Hesiodus, πολυώνυμον ὕδωρ irin dixisse, id est multi nominis aquam. Cæterum hac in parte potissimum Senecæ locum restituamus in integrum, qui fœdè interpellatus circūfertur Naturalium primo, de iridis coloribus, sic inquit, Purpura eodem conchylio non in vnum modum exit, interest quantum macerata sit, crassius medicamentum: arcus aquarius traxerit, sæpius mersa sit, & excocta, an semel tincta. legendum non Arcus aquarius, sed An aquatius: id quod sensui maximè congruit, ac vetus præfert lectio.

Obseruationes item super iride plures. Maronis locus explicatur, necnon Plauti, ac Propertij.

Cap. XXIX.

NOn omittendum hîc rusticanum præsagium & vulgò celebratum: si fuerit color rubens in albenti, significari fertilitatem: cuius ratio est, quia color is fit ex materiæ raritate, vbi radius solis fortius agat. Rara autem materia facilè à sole resolui potest. Quo eueniente, non insequi queunt pluuiæ iuges, quîs plurimum impediri fertilitas solet. Cæterum, hoc perpetuum non est. Porrò, sunt qui Aristotelem ea ratione arcus tantum duos posse apparere, literis autument tradidisse, quòd in eadem nube ac materia eadem non queat diuisio multa fieri subtilium & crassarum partium rorantium. Sed calor fortis & minus fortis in diuersis, & distantibus

tibus partibus, diuisiones facit duas, & raro plures. Probabile tamen habet Albertus, tres & aliquando plures posse contingere. Qui etiam putat, hyeme, sole in meridie posito, irides duas posse apparere ex opposito situ, etiam si rarius id contingit. Paruas vtique, & velut incumbentes terræ in ortu vel occasu. Sed cur (id quod philosophicis imbuti sacris constanter astruunt plerique, etiã si admittit Seneca) non fit in meridie: quum tanta sit solis ad aquilonem arrectio, quanta ad meridiem deiectio: qua ratione ita ibi distinguuntur climata, sicut hic: quamobrem necessariò fiet in meridie quoque iris demonstratione perspectiua. Sed colligunt eruditi, fieri quidem, verum à nobis non videri. Nam nec irin videt ferè aliquis vltra tria millia passuum: vesperi autem & meridie omni temporе anni potest apparere iris in opposita nube. Illa porrò obseruanda: irin nunquam fieri ascẽdente nube, sed ad imum vergente: illo enim modo non rorat, sed quum defluit. Oportet item nubem à vento quiescere, alioqui planæ non fierent partes perspicui, nec imago solis in roratione concipi posset inquieta. Euanescit primo quoque tempore iris, quia generatio eius est in materia iam deflua. Quippe vbi primo eleuatur vapor, diu perstat prius, quam frigore extrudatur calidum surrigens, & denseturi in nubem. Vbi verò iam nubes est, diu perseuerat: nec statim residunt partes, vt conuertantur in aquam. Verum vbi id obuenerit, non diu pòst insequitur pluuia. Quia verò concipitur iris in portionibus aquosæ nubis, quæ iam ad ima feruntur, tam diu apparet, donec appluat iam, quamobrem deficit mox. Hac de causa vel imperiti eadem hora ingruere præsagiũt pluuiam, qua sese ostentarit iris, quæ vbi euanescere incipit, vertitur in pallorem, visuntúrque in nubibus virgæ intermixtæ descendentes, quia tunc defluit roratio per guttas grandiores. Quod de pluuiæ diximus præsagio, lucem infert (opinor) Virgiliano versiculo, Et bibit ingens arcus: Georgicôn primo. Quem locum per incuriam plerique negligũt. Meminit etiam Seneca Naturalium primo: Quanquam (inquit) non easdem, vndecunque apparuerit, minas affert, à meridie ortus magnam vim aquarum vehet: vinci enim non poterunt vehementissimo sole, tantum est illis virium: si circa occasum refulsit, rorabit, & leuiter impluet: si ab ortu, circàve surrexerit, serena promittit. Ex iis etiam clarius se aperiũt Plautini sales ex Curculione, de anu vini vas exsiccante,

> Ecce autem bibit arcus, pluet credo hercle hodie.

Item apud Elegiacum poetam legimus,

> Cæruleus pluuias cum bibit arcus aquas?

An rectè dicatur, irin caua nube concipi. An iridis colores sint veri.

Caput XXX.

QVod autem irin statuunt plerique, esse imaginem solis caua nube conceptam: id verò à nonnullis rerum naturæ peritis perspicuè refellitur, ob incongruitatem eorum quæ A contingerent, si ita detur. Nam & Possidonius esse nubem solis speculum scribit, irin verò solis imaginem in speculo confusam. Id si ita est, debet se imago illa ingerere nostris obtutibus ex profundo nubis per tantum interstitij, quantùm ab occidente est ad ortum, hoc est à sole ad nubem, quæ speculum dicitur solis. Id verò esse falsum, euidens comprobat experimentum, quum sæpius visatur iris longè antè nubis superficiem, in qua apparet. Qui enim rerum na- B turam scrutantur solicitius, experti sunt: alterum iridis cornu visitationem facere inter obseruantis aciem, & montem haud ita seiunctum dissitúmve aut propinquam arborem, à qua longo interuallo absint nubes, in quibus item resultet. Inde autem ita fieri coniectant, quòd montem arborémve iisdem infici coloribus, sit obseruatum. Quod verò astruunt, veros non esse iridis colores, meras esse nugas, fatendum est, si peripateticos audire scientissimos volumus. C Quum enim lux, omnium sit colorum hypostasis, & substantia formalis, & constituat colores tinctis radiis in perspicuo denso: constat, ibi verissimè inesse colores, vbi eiusmodi lux tingitur in perspicuo aeris humidi, vel rorationis descendentis: eo nanque modo, iris colores concipit: & ideo veri sunt censendi, tanto naturæ artificio, vt eos (sicuti diximus) consequi nulla queat ars, quum transitus internosci haud possit, qui in sequentem vertantur, nullo medio: si- D cuti Boethius adnotauit in Musicis item contingere. Ex quo rectè Ouidius,

> Qualis ab imbre solet, percussis solibus arcus
> Inficere ingenti longum curuamine cælum,
> In quo diuersi niteant quum mille colores,
> Transitus ipse tamen spectãtia lumina fallit.

Quod verò ingerunt Pythagorici, ideo non videri colores veros, quòd non permaneant diu, vanissimum esse aiunt. Id enim obuenire, certis- E simum est subiecti ratione, quod in dilapsu est constitutum. Alioqui colligemus, veriorem videri hominem vitæ diuturnioris eo, qui commoritur statim productus in lucem, quod quis non videat esse absurdissimum?

An ex iride odor accedat vel terræ vel arboribus. Inorientе cur odoratoria consurgant. De aspalatho, & rhamno.

Cap. XXXI.

F SEd & parte hac sciendum illud quoque, veteribus ferè creditum: terram halitum quẽdam peculiarem emittere ex eo loco, in quem cælestis arcus decubuerit. Id ne quis fingi à me pùtet, verba eminẽtissimi auctoris ex libro Naturalis historiæ decimoseptimo subnectã: Quòd si (inquit) admonendi sumus, qualis sit terræ odor ille, qui quæritur: contingit sæpe etiã quiescente ea, sub occasu solis, in quo loco cælestis G arcus decubuerit capitibus suis. Et quum à siccitate continua immaduerit imbre, tunc emittit halitum illum suum diuinum ex sole cõceptum, cui comparari suauitas nulla possit. Cæterum, scitu item dignissimum est, quod eminentissimus philosophus super iis est cõmentatus. Ter-

ra (inquit) cum feruet atque inuritur, quod æ-diderit principio, bene olet. Etenim, quæ parcè humido quendam in modum recaluerint, odorata redduntur, humor enim calore concoqui potest. Hinc quæ ad Orientem spectant, odoratiora exsurgunt. Irin verò efficere hoc putant, quoniam sine aqua effici nunquam potest. Quũ verò materies immaducrit, caloréque interiori concoxerit, respirare iam incipit, vaporémque interius conceptum emittit. Nec verò aquam nimiam accessisse oportet: eluit enim, atque extinguit calorem ab igne iniectum. Quæ autem post arcum eueniunt, semper ferè mediocres sunt. Hæc qui non suspicantur, quum causam nullam reperirent insignem, iridi effectum contribuerunt. Quod verò alibi Plinius scribit: In quocũque frutice curuetur arcus cælestis, eandem quæcunque sit aspalatho, suauitatem odoris existere: sed in aspalatho inenarrabilem quãdam. Ex eodem ita compertum nobis Aristotele est, nec omnes arbores, nec semper aliquas odorem ita acquirere, palàm esse. Sæpe enim arcum cælestem constitisse, nec tamen arbores odoris spirasse quicquam, quod sensum monere posset. Causa verò ad arcum per accidens referenda est. Præsertim si arcus ipse nulla est natura, quæ fixa & permanens sit. Sed obtutus tantum refringendi affectio & apparitio. Prouenit autem odoris affectus ille, non qualitercunque se materies habeat: Neque enim in viridi, neque in arida, sed in exusta post aquam quæ arcui supbtreuenerit, certam reddi suauitatem odoris, pastores referunt, præcipuè vbi aspalathus, aut etiam rhamnus est, aut id genus alia, quorum flos suauiter oleat. Illud de rhamno obiter adnotarim libens, ab Græcis præcipuè poetis ἀλεξιφάρμακον dici, non modò quia reptilium morsus alleuet, verum quòd aduersum phantasmata sit amuletum præstantissimum. Quo argumento, in parentationibus ante fores appendebatur. Meminit eius vel Euphorion, ἀλεξίκακον φυὲ ῥάμνον: nec tacuit Sophron.

Iridis notiones aliquot. Radix marica. De melino colore, & giluo. Quid meline, melinophagos, melothra. Κυανίζοντα quid. Iris pro arcu, vnde dicatur. Aquarium dici de iride. De arquato morbo nonnihil.

Cap. XXXII.

VErum vt in grammaticorum etiam diuertamus hortulos, quando & ibi dij sunt: ne quis protinus obiiciat, ollas ostentari à nobis sciendum est, Iridis nomine nonnunquam placentæ intelligi speciem, sed & lapides cristallini generis: & aromaticam item herbam, quę à Romanis dicatur radix marica, ab aliis etiam consecratrix, ab Ægyptiis verò nar. Eius etiam commeminit Plinius: sed (vt auctor est Dioscorides) à similitudine cælestis iridis appellatio ducta. Flores enim habet mira distinctos varietate, tũ enim pallent aut albent, tum melinum præferunt colorẽ, quem luteum interpretantur: quod ex Plinio euidentissimum, ac Dioscoride. Qui sorba, i. [illegible], dicit μηλίζοντα, id est colorem prælerentia luteum. Apud Athenæum, Ephesiorum satrapes dicuntur fuisse melini & purpurei: sunt autem eo nomine tunicę. Quamuis etiam à Melo insula pro candido accipiatur Plinio, Plutarcho, cæteris. Nec ignoro Seruium Georgicôn tertio, giluum colorem melinum interpretari. Giluum verò sunt, qui ex Palladio cinericium accipiant. Virgilius,

> Glaucique color deterrimus albis,
> Et Giluo.

Melinen sunt qui pannicum interpretantur, quod & elymõ dicũt, vt septimo περὶ φυτῶν Theophrastus, ab elymo seiungit melinen: sicuti & ἀπὸ τῶν κέγχρων, id est à milio. Proinde sunt quibus placeat leguminis ita nuncupari genus, quod fœminino enuntiarint genere Sophocles, Herodotus historia tertia, Xenophon sed postremus. melinos item, qui & ἀναβάσεως primo, in Cilicia fuisse campum, prodit: qui sesamum, melinum, milium, triticum vberrim ferret, ac hordeum. Melinen pro piso accipit Valla. Melinophagos dici ex Thracibus quosdam, lectione obseruatũ historica est. Melothra verò, id est μήλωθρα, colorum species sunt, concinnandæ faciei peraccommodi. Verum ad iridem redeo. In ea visuntur ex floribus alij purpureo nitore, alij cyaneo, hoc est Veneto: cuiusmodi Græci dicunt αὐτὴν κυανίζοντα. Est & fluminis nomẽ Iris, vt apud Apollonium, ποταμὸν ἀγχίρροον ἶριν. Quum pro arcu accipitur, trahitur à verbo εἴρειν, quod dicere interpretamur: sicuti in Cratylo comprobat Plato: quoniã in iride præsagia concipiantur hyemis vel serenitatis futuræ: non quia serenitatem Iris faciat, sed quoniam eius causa, est item serenitatis interdum causa. Est & pupillam ambiens circulus nomine eodem. Sed de eo affatim alibi. Inueni etiam, qui irin signare philosophiam autument. Iam huic capiti coronidem fueram impacturus, quum Arati venit in mentem prodentis, Irin geminam esse pluuiarum euidens prognosticum, eo versiculo,

> ἢ διδύμη ἔζωσε διὰ μέγαν οὐρανὸν ἶρις.

Confirmat & illius interpres Theon: Quum (inquit) multa fuerit nubium constipatio, ex priore iride altera fit circumscriptione consimili, imbrem portendens plurimum. Nec illud prætermiserim, quod est ab Hesiodi interprete adnotatum: irin dici quoque [illegible] λόγον, ab εἴρω, quod est dico (vti prænotauimus) videntes enim admirantésque orationem proferimus. Irin postremò à Seneca dici aquarium, adnotasse videmur, à virore qui in iride visitur. Arquatum dici morbum regium, contendunt grammatici: de quo est illud Hieronymi notissimum, ille putrefactus morbo regio cadaueri superuixit suo. Sed comprimam stilum, ne ab erudita iridis dissertatione exorsi, turpiter atrum desinamus in piscem: & succinat aliquis, [illegible], parturit larus.

CAMILLI

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS LECTIONVM ANTIQVARVM DOCTISSIMI LODOVICI CÆlij patrui, ad clarissimum sacrarum literarum doctorem, fratrem Sebastianum Delium Durantinum, Præfatio vigesimatertia.

POSTEA quàm grauissimis iudiciis studiosorum publici boni visum est, Lodouici Cælij Rhodigini patrui mei excultum Lectionum antiquarum opus imprimendum esse, censui facturum me operæpretium, si operis, tibi Sebastiane, qui bonas literas profiteris, partem dicauero, noui te harum elucubrationum semper fuisse studiosissimum, huiusmodíque opus miris semper laudibus extulisse. Iudicium tuum minimè spernandum duco. Vir etenim es & doctrina & religione præclarus. Sed quo plenius præcellens tua magnitudo studiosis omnibus innotescat, diuisio illa summis approbata ingeniis in primis nobis occurrit, Bonos studiosósque tribus effici, natura, more, ratione. Etenim nasci primò oportet, ceu hominem, & non aliud animal, Necessaria deinde institutio, quam subsequitur ratio. Animalia nanque muta, rationis expertia plurimum naturam subsequuntur. Ast genus humanum, quod rationalis naturæ gradum habet postremum, artibus viuit & ratione. Proinde, quum te optima conciperet mater, ita tibi ex purissimis seminibus videtur corpus attemperatum, vt diuiniori animæ organum esset exquisitissimum, non (vt plerunque) impedimentum. Quod ita esse, statim tu natus (vt audio) abundè patefecisti. Nam ingeniis nostris quum semina sint innata virtutum, quæ si adoleuerint, ipsa nos ad vitam beatam natura perducit, non tu quidem malis moribus opinionibúsque deprauatis illucescentes, huiusmodi igniculos extinxisti. Sed enim primum illud propositum est officium, vt te in naturæ statu conseruares: deinde ea teneres, quæ secundum naturam sunt, pelleré sque contraria. Siquidem eam morum dexteritatem, eam comitatem ac affabilitatem in te perspicimus, quam in viro probo desideramus. Ob id Seraphicum ordinem & patriam tuam Durantinam illustras, hostiam te ipsum producens: propriam animam, quasi quoddam Dei viuentis simulacrum ædificasti: templum quoque construxisti, quum diuinissimam mentem tuam & intellectum ita parasti, vt diuinam lucem facilè posset recipere. Ergo vndecunque optimus, vndecunque summus à me coleris & obseruaris. Te igitur præside prodeat hic Vigesimustertius patrui mei eruditissimi viri elucubrationum labor, quem tibi dicandum duximus, ob vitæ integritatem, vtque Camillum tuum mancipatum tibi certissimum scias. Vale, & (quod facis) nos dilige, quando & ipsi te plurimùm diligimus.

Digitized by Google

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS,

qui vicesimustertius.

Super Phrygij ac Pieriæ amore adnotata paucula, deq; indidem nata paræmia; Cataphryges hæretici.

Caput I.

PYTHEN genere perillustrem tradunt historici celeberrimi, vxorem duxisse Iapigyam, éxque eo matrimonio natam illi filiã Pieriam nomine. Erat prope iuge bellum Myuntiis aduersus Milesios, sed non ἀκήρυκτον, id est citra caduceatoris officium: quippe statis temporibus patiebantur Milesij illorum mulieres ad se rei diuinæ causa commeare. Qui mos est in terra Græcia diu seruatus; nam Spartani & Messenij pacati quandoque ob quædam sacra, etiam virgines mutuo mittebãt: quúmq; Laconum virgines quinquaginta violare Messenij forent adorti, in numerosa adeo turba ad stuprum nulla consensit, sed & Locridas virgines quotannis Ilium mitti solitas legimus rei diuinæ causa. In quo mirum illud, annis mille non compertam, quæ pudicitiæ labeculam sentiret. Sed ad institutum redeo. Inter eos qui Myuntem incolerent, erat ltic quem diximus, Pythes: eius vxor cum filia, Dianæ celebritatem vt obiret, quam vocant Neleida, Miletum perrexit. Ibi tum Phrygius ex Nelei liberis natu maior, Pieriam conspicatus, eiúsque forma incensus, amare vehementer puellam cœpit: quique est amantium affectus, cupiens illi gratificari, institit quærere, quidnam ei iucundissimum à se posset præstari. Prudens puella, & (quod in viris rarissimum inuenias) etiam pia, id verò sibi omnium longè gratissimum respõdit fore, si daret operam, vt quàm sæpissimè multísque comitibus Miletum conueniendi potestas fieret. Animaduertit Phrygius, nil futurum Pieriæ gratius pace. Proinde Milesiis in concionem euocatis, cõfestim de finiendo cum Myuntiis bello, déque ineunda cum eisdem amicitia, verba facit: placet res omnibus, componitur pax. Inde euentu tam felici, támque iucundis exorso initiis, apud vtrunque populum Pieriæ nomen celebre fuit: adeo vt mulieribus abierit in adagium res, vt in votis illarum id esset antiquissimum, Sic se amari velle, veluti Pieriam Phrygius adamasset. Cataphrygas de religionis nomine hæreticos apud Hieronymum legimus, sed ad Phrygium nihil.

Amor, cur apud Platonicos dicatur dæmon: & cur admirandus. Amoris principium quale sit.

Cap. II.

QVia verò in amorem volentes incidimus, etiam si non me fallit, alibi nos esse de ea re commentatos, succurrit nunc, aliqua item ex Platonicorum arcanis promamus in hoc albũ: præsertim quum sciamus, Phædrum Platonicum laudibus amorem grauioribus efferre adortum, pronuntiasse, Magnum videri dæmona. Siquidem amatorius ordo, vt Platonicus docuit Proclus, causa conuersionis est rebus omnibus ad diuinam pulchritudinem atque formam, sequentia omnia ad illam reuocans, eique connectens, connexáque confirmans replénsque, dum diuini luminis profluẽtes inde dotes per omnia radiant. Quippe medium replet vbique inter illa quæ appetunt & quæ appetuntur. Ipsum quidem quod est amandum, gradum sibi vendicat primum. Amans autem gradum tertium ab amato. Amor denique vsurpat inter vtrunque medium, implens meliore deterius. Dicitur quidem & admirandus, quando id amat vnusquisque, cuius admiratur pulchritudinem. Ac dij quidem, siue (vt Christianè loquamur) vltramundani spiritus, & astra matutina diuinum amant decorem. Corpoream verò etiam gratiam homines, quæ sic tamen ad supereminentem ac inenarrabilem illam gradus vnus, qui & primus. Nam (vt docuit scienter Plotinus) si quis amatorij affectus principium ponat, antiquam ipsius pulchri insitam animis appetitionem, cognitionem, notionem, & quandam sine rationis actu cognationis perceptionem. Is à veritate causæ (vt arbitror) non aberrabit. Nempe quod turpe est, id naturæ est Deóque contrarium. Natura enim spectans pulchrum agit: spectat autem determinatum: quod quidem in boni ordine collocatur. Indeterminatum verò turpe est, ordinísque contrarij: quin in amoribus Veneream appetentes mixtionem, in pulchro quodam procreare percupiunt. Penes illos verò, qui ab hoc pulchro in superni pulchri reminiscentiam reuocantur: pulchrum hoc, velut imago diligitur. At penes illos qui minimè recordan-

cordantur, ob affectionis ignorantiam, nostra hæc vera creditur pulchritudo. At si temperati sint, inita cum hoc pulchro familiaritas vitio caret, lapsus verò intemperantium in Veneream mixtionem est peccatum. Hinc apud eundem Platonem improbat vehementer Pausanias, si quis generationis auidior contemplationem deserat, aut generationem præter modum cum fœminis, vel contra naturæ ordinem cum masculis prosequatur, aut formam corporis pulchritudini animi præferat.

Venus duplex quæ sit: deq; amore gemino. Vraniam Venerem qui adorti colere primi sint. Malum punicum in Cypro à Venere satam primo. Mitra Venus. Quibus diis non prolibaretur vino. Nephalia sacra. Nephalia ligna. Thymum vnde.

Cap. III.

QVia verò humanis animis gemina inest vis (habemus enim & intelligendi & generandi potentiam) vires hasce duas esse in nobis Venerem duplicem, deprehendere Platonici scientissimi, quas & amores gemini comitentur. Equidem vbi humana species venustius concinnata ingerit sese nobis, mens nostra, quam esse in nobis Venerem vnam statuimus, & quidem superiorem, eam tanquam diuini decoris imaginem, amplectatur & suspicit, pérque huius quandoque vestigia ad illud arrepit, struitque gradum. Generandi verò facultas, quæ altera dicitur Venus, pulchritudinis illecta radiis ac permulcta, formam illi persimilem gestit effingere. Quamobrem vtrobique amorem recognoscimus. Sed contemplatur vnus, generare alter cupit, atque expingere, quod decentissimum animaduertit. Amor vterque honestus, ac probandus, si modò fidei non confringas tesseram, quando vterque diuinam côsectatur imaginem. Nec me fallit, eruditos in mente diuina constituisse Venerem primam, cuius quidem mentis essentiam vocant Saturnum, vitam Iouem, intelligentiam Venerem. Alteram verò in mundi anima, quæ vt superna percipit, dicatur & ipsa Saturnus: vt cælorum motricem habet potentiam, Iupiter: vt inferiora generat, Venus. Natam sine matre priorem illam, sine materia Plotinus interpretatur. Cælum verò patrem, Deum intelligunt summatim. Secundam Venerem ex Ioue natam tradunt & Dione, quod est ex potentia, qua sphæræ perpetua rotantur vertigine. Matrem Dionem materiæ commercium intelligi volunt. Vtranque Venerem comes affectatur amor. Mentis quippe diuinæ intelligentia insito rapitur amore ad Dei pulchritudinem percipiendam. In mundi anima prolicit item amor ad pulchritudinem eádem in corporum serie effingendam. Hæc verò significare Plotinus agnoscitur, quum Platonis sententiâ duplicem esse Venerem dicit: alteram quidem cælestem, cæli stirpem asseuerans: alteram verò ex Ioue prognatam & Dione, humanorum côiugiorum ducem, hæc ipsa comminus attingentem. At illam sine matre, & ante coniugia, quoniam nuptiæ in cælo non fiant. Hæc de Venere gemina & amoribus totidem, habui quæ dicerem, ex profundiore quam vel sciat vel suspicetur pullatus circulus, proruta doctrina, ne quis superfluò conari Platonem arbitretur, dum tãto studio in amoris laudes fertur, perinde ac sit Corcyreum flagellũ. Ex Pausaniæ verò monumentis non negligendum illud vtique: Assyrios omniũ primos Vraniam Venerem adortos colere. Quos sint insequuti in Cypro Paphij, & ad Ascalonem Phœnices, à quibus didicerint mox Cytherij. Sed & Athenis Vraniæ Veneri fuisse surrectum templum, idem comprobat Pausanias. Superiora Herodoti comprobantur monumentis in integris codicibus libro primo, vbi adiectum & illud comperias: Scythis, qui templũ in Ascalone expilarunt, ita numinis cum posteritate omni fœmineum morbũ esse immissum: quo argumento Enarees sint appellati: indicat id verbum καταράτους, id est execrabiles. Scribit tamen auctor idem, quod nec in Latino reperias, Venerem ab Assyriis dici Mylittam, ab Arabibus Alyttam, à Persis Mitram. Historia tertia idem prodit Herodotus, Arabas Dionysium modò & Vraniam deos putare. Scitu verò dignum: Athenis sacra Veneri Vraniæ celebrari consuesse nephalia, hoc est citra vinum, sicuti Mnemosynæ, Musis, Auroræ, soli, lunæ, nymphis: quin Dionysio item ac Erechthei filiabus, vt prodidit Philochorus. Sunt verò & nephalia quoque, ligna, quæ vitiginea non sunt, aut etiam ficulnea, sicuti autem adiecit idem Philochorus, thymi lignum propriè nephalium vocatur, quo vsi primum in sacris igne factis veteres feruntur: vnde & thymo conciliatum nomẽ, ἀπὸ τοῦ θυμιᾶν ἢ τοῦ θύειν. Venerem omnium principem malum punicam in Cypro seuisse, traditum ab mythicis scio.

Cur amor heros dicatur: item eros: necnon amoris commendatio. De amicitia quapiam haud exculcata: item Cratero & Hephestione.

Cap. IIII.

VErum vt à campi puluere & à palo (quod dicitur) ad tabernaculi vmbracula, hoc est ad leuiora multo declinemus, scribit Plotinus: Amorem heroa dici fortè, quoniam ἀπὸ ὁράσεως, hoc est à visione substantiam habet: quando & amor, qui affectio est, ab hoc habet instinctum. Amorem porrò, Græci ἔρωτα vocant: quia (vt Plato inquit) ἐσρεῖ, hoc est influit, extrinsecus per oculos. Quamuis etiam in Phædro, ἀπὸ τῆς ῥώμης, id est à robore ac vehementia, dici erota Socrates putet. In quo libro & illud inuenias quosdam tradidisse, Amorem dici à mortalibus ἔρωτα, volatilem: ab immortalibus autem, πτέρωτα, id est alatum quendam, propter volandi necessitatem. In Symposio Socrates asserit, se nihil præter amatoria scire. Phædrus verò maximorum bonorum causam esse amorem, pronuntiat: nec se inuenire, quid melius accidere possit adolescenti, quàm optimus amator: aut amatori, quàm amatus optimus. Et esse quidem duo, quæ à pueritia per omnem vitam ducere illum debeant:

in rebus turpibus, verecundiam: honestis, studium. Hæc autem nobis neque diuitiæ, neque honores prçstare citius possunt ac melius, quàm amor: neque absque his duobus, aut ciuitas vnquam, aut priuatus, præclarum aliquid & magnificũ perficere poterit. Nec vllus adeo ignauus est, quem amor nõ inflammet ad virtutem, diuinúmque reddat, vt viro fortissimo par euadat. Nam quod Homerus inquit, vim furorémque à Deo quibusdam heroum inspiratum, hoc amor amantibus efficit: quin etiam pro altero mori, amantes soli eligunt, nec viri tantum, sed mulieres quoque. De amicitia verò hic illud ex Platonicis item subiiciamus scholis: amicos cęseri eos præcipuè, qui studio compari ad virtutem contendant, studióque mutuo ad procinctum festinent, ac animi cultum: hic autem virtute constat sola. Virtus verò, non aliud quàm sapientia est: sapientia, diuinorum cognitio creditur, quam sanè lux nobis diuina exuberans, latius infundit. Proinde sic collige: Cultum animi, Dei ipsius esse cultum: amicitiam verò, quum duorum consensu ad capessendum animi cultum connitatur, nil esse aliud omnino, quàm duorum animorum summam, euigilatámque in Deo colendo concordiam. Vnde trium cooritur beneuolentia, quando hominibus duobus ita affectis tertius accedit amator, Deus, qui amicitiæ indissolubilis est nodus custósque perpetuus. Quæ sanè ratio admiranda Zoroastri veterum theologorum principi, Arimaspem conciliauit, Æsculapiũ Mercurio, Orpheo Musæum, Pythagoræ Aglaophemum, Platoni Dionem prius, mox & Xenocratem: qui omnes numine illustrante, opere vno, ad metam vnam tanquam eodem calle ad eundem itineris festinarunt terminum. Addamus id amplius, cælestium rerum studiosos arbitrari, mutuam inde beneuolentiam conflari: quum in genesi, luminum (id est solis & lunæ) fuerit commutatio: vt si, me in vitalem prodeunte lucem, solem gestarit Aries, lunam Sagittarius: te verò, solem Sagittarius, Aries lunam. Aut quibus idem signũ vel haud absimile idémque planeta similisve ascenderit: aut Orientis angulum benigniores conspexerint planetæ: aut in eadẽ natiuitatis domo Venus, eodemq; fuerit gradu constituta. Ex Platonica verò schola est, si dæmon compar accesserit vitæ ductor. Adiiciunt naturę periti constitutionis similitudinẽ, educationis, eruditionis, consuetudinis, ac denique consilij. Dignum scitu, de Cratero & Hephestione amicis interioribus, ita sanxisse Alexandrum, vti illum diceret φιλοβασιλέα, hunc autem φιλαλέξανδρον.

Semiramidis sepulchrum. Auaritia suggillatio, cum Philippi apophthegmate. Itẽ plura de Semiramide. Quæ sit Derceto, seu Atergatis: item Astarte. Piscium cælestium historia. Chelidonia. Astures aues, & falcones. Quæ dicantur manica, mannos, mannophoros, mannus, burdi, burdones, maniacia. Cõttis regina. Hieronymi ad Pammachium locus restituitur. Agron Ninẽ filius.

Cap. V.

Semiramidem Orientis reginam, & mulierum omnium quarũ ex historia ad nos per- A lata notitia est, longè celeberrimam: quámque cum Cyro præcipue admiratus Alexander fertur, quòd in illis & magnitudo animi, & rerum claritas plurima emicuisset, legimus: quum sibi iam magno natu monumentum in quo persuncta, humanis reconderetur, strueret, inscriptionem eiusmodi exsculpendam curasse: Quicunque ex regibus pecuniæ inopiam senserit, conditorio recluso sumat inde quicquid visum fuerit. Id quum perlegisset Darius, vt qui auri foret auidior, sepulchrum iussit recludi, sed in eo B pecuniam quidem inuenit nullam: in eas autem incidit literas, Εἰ μὴ κακὸς ἦσθ' ἀνὴρ, καὶ χρημάτων ἄπληστος, οὐκ ἂν νεκρῶν θήκας ἐκίνεις. quod est, Ni malus vir fores, & pecunia prorsum inexplebilis, non vtique mortuorum loculos moueres. exprobratione lepida in sacram auri famem, vt eminentissimi auctores dixere. Quæ dum vetita scrutatur, per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes, dum ipsa sibi videtur inops: dum recon- C dere gestit, quo non perfruatur, sed custodiat: sæpe conatu excidens, ridiculam se præbet, rediens inanis, renudata modò auiditate, in immensum vela pandente: etiam si nunquam non austrum percellat, & operam ludat, si naturæ pomœria angusti sunt ambitus, quibus facilè paria necessitatibus facere valemus. Sed efferatam hanc habendi cupiditatem amarius repercussit Philippus quoque auarum nactus medicum, & indesinenter efflagitantem. Pars est in D corpore, qua collo adnectitur pectus: ea dicitur Græca voce κλεὶς, id est clauis. Fortè prælio quodam conuulneratus eo loci fuerat Philippus, curabatúrque, vt assolet. Qui eo fungebatur munere, quum expleri muneribus non videretur, insusurrauit Imperator, λάμβανε, ὅσα βούλει, τὴν γὰρ κλεῖν ἔχεις, cape (inquit) quantumlibet, quando clauem habes. Sed ne prorsum feramur ἔξω μέλους (quod aiunt) id est extra cantilenam: Semiramidem deæ cuiusdam Dercetus E fuisse filiam, fabulosa prodit historia. Eius templum fuerat ad Ascalonem Syriæ ciuitatem, apud stagnum piscibus plenum. Eandem Plinius prodigiosam vocat Atergatin, quòd esset facie hominis, at corporis reliqua in piscem desinerent. Ferunt, Venerem factam deæ illi obuiam quandoque, adolescentis speciosi amorem iniecisse, qui permixta Derceto filiam conceperit, quam pudore ducta mater, in desertis locis vbi aues forent plurimæ, exposue- F rit: quæ connutrita puella, causam etiam nomini fecerint: quippe Syrorum lingua, semiramis auitium signat. At enim dolore percita Derceto ex facti turpitudine, in lacum se præcipitem dedit, deformatáque in piscem est: quo nomine, piscitij abstinentia sanctissimè à populis illis colebatur. Et hinc Atergatis quoque nuncupata, quoniam illarum gentium vocabulis, ater priuationem dicat, & gatis piscem. Nam & libro sextodecimo Strabo auctor G est, Atergatin à Barbaris dici, quæ sit Athara, quámque Ctesias vocarit Derceto. Et Cornutus eadem cum Rhea esse putat. Lego præterea, Assyrios Deo quem summum maximúmq; venerantur, Adad nomen dedisse: cuius interpretatio nominis est Vnus, qui nõ alius ferè sit, quàm sol.

sol. Subiungunt eidem deam nomine Atergatim, quam esse terram opinantur. Omnem verò potestatem duobus his attribuunt. Sunt qui putant, Decen Veneris filiam in mare prolapsam, à piscibus in cælum mox tralatis fuisse seruatam: quo nomine, Syros in mensam pisces non admittere, vt scribit Theon. Piscem verò Boream hirundinis præferre caput, propteréaque ab Chaldæis piscem nuncupari Chelidoniam. In huius autem ac notij meditullio sydus conuisitur, quod οὐραῖον vocant δεσμὸν, id est caudarium vinculum. Extat autem apud Tarsensem Antipatrum in commentario De superstitione, fuisse qui traderent, Gatida Syrorum reginam opsophagon, id est gulæ mancipatam eatenus, vt per edictum denuntiaret, ne quis ἄτερ γάτιδος, id est sine gatide piscitio vesceretur. Per inscitiam verò plerosque eandem dicere Atergatin, & abstinere pisculentis. Reginam tamen Atergatin agnoscit Mnaseas immitem, quæ piscibus abstinere iusserit reliquos, quoniam eo cibo ipsa insigniter caperetur. Hanc à Mopso Lydo in mare præcipitatam (Xanthus scribit) cum Ichthye filio, & à piscibus deuoratam. Nec me fallit, Astarten quoque fuisse in Syria deam, vt Ælianus auctor est, ac in Apologetico Tertullianus. Sed eam esse Venerem quartam, quæ Adonidi nupserit, manifestum Marcus Tullius facit. De deorum natura tertio. Qua in re addubitasse virum in literis clarum, admiratione non caret. Sciendum tamen, Augustinum in libro Iudicum, Astarten non aliam putasse, quàm Iunonem. Astures autem vulgo notæ aues sunt, sic nuncupatæ Firmico Matheseos quinto, qui & falcones non reticet. Porrò inueni in Græcorum veteribus memoriis, Semiramidem postea quàm Nini vxor sit facta, sic illum despexisse, vt extentis ab eo precibus contenderit, vel diem modò vnum in regia sella sedere permitteret, diademate cultam, obeuntémque regium munus iuri dicundo sanciendóque, quæ viderentur. Quum adnuisset Ninus, omnésque dicto audientes esse imperasset, perinde ac sibi: tum illa satellitū ingenia & promptitudinem periclitans, moderatè admodum initio vti imperio est visa. Vt verò nil omnino aduersantes est conspicata, ac strenuè quæ forent iniuncta persequentes, mox comprehendi Ninum iussit, ac in vincula coniici, atque inde interimi. Semiramidis item honesta Plutarcho mentio est: Præclara (inquit) censentur in Assyria Semiramidis facinora: magna item in Ægypto Sesostris. At Phryges, vel nunc illustria admirandáque Manica nuncupant, ob Manin ipsorum regem vetustissimum bonitate, ac potentia perinsignem. Eum verò à quibusdam etiam Masdem vocari. Dicitur & mannos, colli ornamentum: vnde mannophori nuncupantur maniacia habentes, id est aurea peritrachelia. Apud Galenum manotica legimus alimmata, quibus intelliguntur, quæ situ rarefaciendi vim habent: sicuti addensantia, dici pycnotica valent: nam πύκνωσις & μάνωσις, contrariæ intelliguntur affectiones. Mannos item, seu mannulos, vt est apud Martialem, equos dicunt haud ita magnos ac præmites, vulgus (vti scribit Porphyrio) burdos vocabat. Hinc restitui potest Hieronymi locus ad Pammachium, Vbi feruentes videris buricos mannos; legendum, feruentes mannos. nam burdos, veluti interpretamentum ab sciolo quopiam superadditum per imperitiam mox contextui est insertum: nec in omnibus codicibus id agnoscitur verbum. Burdones dici videntur quoque ab Iureconsulto, Digestorum tricesimosecundo, ac Delegatis tertio. De Semiramide nouimus & illud, Ab ea institutum morem, vt viris dominarentur vxores in Asia. Quam consuetudinem, Alexandro res ibi gerente, seruatam etiamnum exploratissimum est. Sunt qui ab eadem comperta primum metalla prodant. Cæterum, ipsa hæc tam celebris, támque omnium laudata calculis, libidine efferata in sæuitiem quoque dilapsa fertur: nam quum à viri obitu in concubitum sibi ex militibus deligeret, appeteréetque: qui in castris forma præstarent, omnes postea immaniter atque efferatè contrucidabat. Demum a filio Nino interemptam, produnt aliqui, quúmque eius quoque congressum appetiisset. Diodorus à fabulis suis non recedens, quum præfectis omnibus, vt filio audientes dicto forent, iniunxisset, euanuisse comminiscitur, atque ex oraculo ad deos abiisse. Sunt ex Græcis, qui Nini filium in ægris natum, putent Agronan nuncupatum.

Quæ sint septem orbis terræ celebrata spectacula: quamquam in iis variet historia. Capitolinus Iupiter, qui Coryphaus. Diana Coryphæa. Interim de Serapeo Alexandrino. Pyramides cur dicantur.

Cap. VI.

SEd enim quia eiusdem fœminæ opus fuisse narratur, mirabilis obeliscus, longitudine centum & quinquaginta pedum, latitudine verò spissitudinéque quatuor & viginti, ex Armeniorum montibus lapide exciso: qui ob rei excellentiam via nobilissima Babylone excitatus, inter septem miranda connumeratur, non ineptè fecerimus: quoniam bibliotaphi nō sumus, & promos illos sordidos ac tenaces auersamur, quibus condum agere, in summa votorum est: si quæ de septem illis orbis terræ celebratis miraculis, etiam si otiosis parte plurima, incubásque, compertius sunt adnotata nobis, huic potissimum parti suppinxerimus. Ergo in eum venit ordinem, Dianæ in primis Ephesiæ templum: inde Mausolæum, hoc est Mausoli sepulchrum, colossus solis apud Rhodios: Iouis Olympici simulacrum, quod Phidias fecit ex ebore: muri Babylonis, quos item excitarit regina Semiramis: pyramides in Ægypto, ipse hic (de quo diximus) obeliscus. Cæterum, studiosi amplius commonendi, ex veteribus non omnes eadem sensisse: nam ex iis quæ recensuimus, aliquo expuncto, sunt qui Cyri regis archiuum substituant, quòd arte prodiga Memnon sit confabricatus, illigatis auro lapidibus, sicuti Cassiodorus scribit. Inueni qui vrbis Romæ Capitolium hisce insererent miraculis: cuius excellentiam mirè effert Ammianus Marcellinus, vbi ait, Serapeum Alexādriæ atque

& columnis amplissimis, ac spirantibus signorum figmentis, & reliqua operum multitudine ita est exornatum, vt post Capitolium, quo se venerabilis Roma in æternum attollit, nihil orbis terrarum cernat ambitiosius. Erat tamen in Vrbe, vetus Capitolium & nouum: & hoc quidem regione sexta, octaua illud. In Capitolio præterea deorum omnium simulacra celebrabantur. Sed & apud Corinthios supra theatrum, Iouis erat sacellum, quod Romana voce καπετώλιον dicebatur: sed (inquit Pausanias) nuncupati Græcè κορυφαῖος valet. Verum & apud Epidaurios in montis apice Dianæ visebatur sacellum, quam vocant Coryphæam, cuius quodam cantico meminerit Telesilla. Adeoque euariat historia, vt in libro quo titulatur exactè Plutarchus Prudentiorane terrestria sint an aquatica, Ceratinon Apollinis aram ἐν τοῖς ἑπτὰ θεάμασι διαδεδοῦν ὑμνούμενον scribat, id est inter septem spectacula celebratam. Sed & pensiles Babylonis hortos in hanc censuram plerique admittunt. Cæterum de pyramidibus, cur sic dicantur, ambagiosum grammaticis fit: quibusdã eos lacessentibus, qui ἀπὸ τοῦ πυρός, id est ab igne, inflecti opinantur, quoniam absque auctore dici credunt. Propterea Stephani vestigia insequuti, ab tritico, quod πυρὸς nuncupatur, deduci malunt: quoniam eo illuc aggesto, fames per Ægyptum irroborarit. Sciendum tamen, prioris sententiæ auctorem videri Ammianum Marcellinum libro secundo & vicesimo: Quia (inquit) figura in acutum desinens, ab geometris sic appellatur, quod in morem ignis in conum ingruat.

Byssina verba, quæ intelligantur. Quid in oratore præcipuum: deq. in oratione magnificentia, & splendore: Asiatica oratio. Quid epiphonema. Virgilius illustratur bis. Cyriologia. Altercatio ab oratione quo differat. Sine controuersia quid sit. Actio & oratio quo differant. Hordearius rhetor.

Cap. VII.

Parysatin Cyri & Artoxerxis matrem dicere solitam, accepimus: Regem qui promptè nec animo timidiore concionaturus foret, debere byssinis vti verbis. Id quum amplius dignum obseruatione esset visum, scrutabamur accuratius, quidnam altissimi sensus mulier complecti ea sententia voluisset. Ac illud quidem non ineptè eruditorum albo videmur eruisse: Byssina verba dici, quæ sublimitatem habeant ac magnificentiam, nitorem quoque & auctoritatem: quando hæc pars est, quæ popularem exprimere fragorem potest, ac efficere, vt dicentes laus prosequatur insolita. Etenim quid aliud fuisse credimus, cur populus Romanus in causa Cornelij admirationem, non acclamatione tantum, sed etiam plausu confiteretur? In ea profectò (quod Fabius ait) maximus omnium orator, non fortibus modò, sed etiam fulgentibus armis est præliatus. Nec id vnquam esset assequutus docendo iudicem tantum, & vtiliter demum ac Latinè perspicuéque dicendo. Optimus (inquit M. Tullius) est orator, qui dicendo animos audientium & docet & delectat & permouet. Docere, debitum est: delectare, honorarium: at necessarium, permouere. Hi sunt, quos exhorrescunt homines, quos stupent dicentes: in quibus exclamant, quos Deos inter homines (vt ita dicam) putant: qui distinctè, qui explicatè, qui abundanter, qui illuminatè & rebus & verbis dicunt: & in ipsa oratione, quasi quendam numerum versúmque conficiunt. Sed quærat fortasse quispiam, quidnam in oratione splendidum propriè dicamus aut magnificum. Nam & libro tertio Quintilianus verborum magnificentiam non validius astruit affectandam suatoriis declamantibus. Et libro quarto: Tribus (inquit) narrandi virtutibus adiiciunt quidam magnificentiam, quam μεγαλοπρέπειαν vocant. Hanc verò mox videtur Fabius intelligere supra modum se attollentem orationem. In Rhetoricis ad Alexandrum, in ratione generis demonstratiui Aristoteles ita scribit: Congruet autem laudibus, nominibus etiam multis circa vnumquodque vti, & splendidam facere orationem atque magnificam. At Fortunatianus, Quæ sunt (inquit) verba splendida? quæ natura sua nitida sunt, quæ copulata facilius claritatem suam ostendunt: vt quadriremem, quam in salo fluctuantem reliquit. Sed hæc magnificentia (inquit) atque magnitudo, non omnibus est accommodata locis: quoniam sunt quædam partes causæ, quæ verba humilia desiderant: vt latet in scalis tenebrosis Cominius. M. Tullius libro De oratore secundo, genus dicẽdi in Crasso magnificum fuisse dicit atque præclarum. Et septimo Noctium Atticarum Gellius: Magnificum in Vlysse apud Homerum, & vber dicendi genus admiratur: subtile in Menelao, & cohibitum: mixtum in Nestore, ac Moderatum. Demetrius Phalereus in libro περὶ ἑρμηνείας, agẽs de characteribus, magnificum tenui contrarium statuit, propterea que illi non permiscerit: nam verò magnificum item logion dici autumat, ac tribus consistere, sententia, dictione, necnon compositione commoda. Synthesin autem magnifica, calculum quoque Aristotelis adiiciente sententia, est pæonica. Pæonis verò species duæ: nam vnus procatarcticus nuncupatur, cuius prima syllaba extenditur, corripiuntur tres insequentes, vt ἤρξατο δέ: alter verò catalecticus, priori antistrophus, nam primæ corripiuntur syllabæ tres, postrema productiore, vt καὶ ἀράβια. In orationis autem magnificæ colis, à procatarctico exordiendũ pæone, ac consequi catalecticus debet: prorsúmque ita distribuendum, vt à longis ducatur initium, & desinentia fiat in easdem. Siquidem natura longis inest præcellens quiddam: & (quod scitu dignissimũ est) compositionis δυσφωνία, hoc est asperitas orationi plerunque magnitudinem conciliat: vt apud Homerum totius eloquentiæ auctorem eminentissimum,

αἴας δ' ὁ μέγας αἰὲν ἐφ' ἕκτορι χαλκοκορυστῇ.

Sed apud Maronem quoque,

Premet horridus ore cruento.

Epiphonema quoque, quod esse dictionem exornantem describere licet, in oratione vel magnificen-

magnificentissimum, arbitratur idem Demetrius. Nam alia sunt, quæ enuntiationi subseruiunt: alia ornatus gratia inferuntur, vt apud poetarum coryphæum, quem male feriati multi non enarrant quidem pueris suis, sed inuoluũt, implicant, conuellunt: etiam si in sua se illum potestate habere deblaterant sæpicule.

Tantæ molis erat, Romanam condere gentem.

Omninóque videtur epiphonema triglyphis diuitum persimile, ac purpuræ latiori. Est enim ipsum quoque in oratione diuitiarum indicium. Denique etiam poetica quandoque magnificentiam in dicendo recipiunt quandam. Cæterum, hæc non tam imitatio fuerit, quàm metathesis. Nam & si quid à poeta mutuetur Thucydides, proprietate quadam circumuestiens suum videri facit. Etenim Homerus Cretæ volẽs magnitudinem exprimere, ἠερόεσσαν vocauit. Thucydides verò honestum putat vnanimiter sentire Siculos, γῆς ὄντας μιᾶς καὶ περιρρύτου, id est vnius existentes terræ ac circumfluæ. Vbi idem vtique, sed tamen diuersum dicere videtur, quoniam non tam respicere magnitudinem creditur, quàm concordiam quoque. Magna profectò res est ac præcellens, apposité sciréque ornasse orationem, & quæ paucissimis omnino cõtingat. Reliqua huius palæstræ etiam multis. Hoc illud est quod admirationem parit. Cultam verò sanámque orationem huiusmodi, cyriologiam vocant Græci, sine lenocinio expolitam intelligentes. Quamobrem rectè Cicero quadam ad Brutum epistola: Eloquentiam (inquit) quæ admirationem non habet, nullam iudico. Aristoteles quoque eandem maximè petendam putat. Sed ornatus hic esse virilis debet: cincinnis enim offendimur & fuco: nam & vnguentis minus diu oblectamur summa & acerrima suauitate conditis, quàm si iis moderatis. Quin laudatur magis, quòd terram (vt Cicero inquit) quàm quod crocum olere videatur. Nisi quòd in demonstratiuis flosculos omnes, velut institor quidam eloquentiæ, captabit orator. Asiaticam orationem putat Cicero adolescentiæ congruere magis, quàm senectuti. Esse verò genera eius duo: vnum sententiosum & argutum, sententiis non tam grauibus & seueris, quàm concinnis & venustis: alterum non tam sententiis frequentatum, quàm verbis volucre atque incitatum. In oratore autem optimum, & tanquam adipale dicendi genus charum, Phrygum Mysorum irridetur. Illud minus omittendum: orationi perpetuæ altercationem opponi, quippe causa perorata, quum iamiam in consilium mittendi iudices forent, actor & reus oratione breui se inuicem impetebãt: quod scribit Quintilianus. & in quadam epistola Plinius, post perpetuam orationem venisse ad altercationem scribit: quin T. Liuius rem ab perpetuis orationibus in altercationem versam tradit. Comperti quandoque sunt altercatione potentiores, qui oratione perpetua. Altercationis exemplum est pulcherrimum primo Epistolarum ad Atticum. Oratio sine controuersia nuncupatur, in qua status reperiri haud queat: hinc Gellianum illud rhetoris Iuliani, Adolescens

A hic sine controuersia disertus est. Ad rem pertinet illud quoque actionem contineri modò intra cancellos disceptantium. Agi quippe causa dicebatur, quum de recognosceret iudex. At causa iam transacta, oratio plerunque in libris conscribebatur. Proinde scimus factum quandoque, vt in agendis causis celebrarentur multi, quorum in conscribendis orationibus improbabatur industria. Hinc tradit Dion: quum Miloni oblata Ciceronis oratio foret, in id prorupisse, vt nunquam habitam asseueraret. Nam

B si (inquit) sic actitata esset causa, Mulos Massiliæ non esitaret Milo. Astipulatur in Epistolis libro primo Plinius: fieri posse (inquiens) vt sit actio bona, quæ non sit bona oratio. Non posse autem non bonam actionem esse, quæ sit bona oratio. Est enim oratio, actionis exemplar, & quasi ἀρχέτυπον. Plotium Gallum appellabat Marcus Cælius hordearium rhetorem, vt inflatum irridens ac leuem sordidúmque.

C

Byssina vestimenta quæ sint. De phæo paucula obiter. Desj lineis, seu camisiis. Amorgina vestimẽta. Leucophæus, leucotheus, leucothea. Thapsinus color.

Cap. VIII.

CÆterum illuc iam reclinandum, cur byssina dicantur verba, de quîs latius iam disseruisse videmur. Byssina vestimenta ex Græcis

D quidam interpretantur dici succo herbæ infecta, quæ dicatur byssus. Nam in Theocriti pharmaceutria, pro colore byssum accipiunt: & βύσσινον, Sudas interpretatur βύσσῳ βεβαμμένον. Et in Euangelio, diuitem legimus bysso ac purpura indui solitum. At Pollux Onomastici septimo, lini genus accipit byssum apud Indos. Leuitici capite vicesimosexto: Cortinas præcipit Dominus de bysso fieri retorta & hyacintho ac purpura, coccóque bis tincto, variatas opere

E plumario. Esse verò byssum ibi testantur interpretes, lini genus candidissimi. Vnde Apocalypsis decimonono: Byssinum enim, iustificationes sanctorum sunt. Et Prouerbiorum tertiodecimo: Byssus & purpura, indumentum eius. Est & nomine eodem pretiosior lana, colorem præferens auri ac nitorem, vti visum plerisque. Byssum apud Elidem modò nasci, Pausanias scribit, ac nullibi præterea in Græcia. Tenuitate nec esse Hebræa inferiorem, ve-

F rum esse flauam minus. Plinius decimonono: Asuestino (inquit) lino principatus toto orbe, proximus byssino, mulierum maximè deliciis circa Elin in Achaia genito, quaternis denariis stipula eius permutata quondam, vt auri. Byssinum meminit & Philostratus iis ferè: Homines (inquit) qui secundum Indum flumen habitant, lineis amiciuntur vestibus, etenim linum in agris plurimum nascitur: calciamenta gestant ex byblo, siue papyro: nobiliores, bysso induun-

G tur. Byssum verò ex arbore nasci ferunt, quæ basi quidem populo sit persimilis, foliis verò salici. Nam ab Indis legi ex arboribus linum, auctor scribit Arrianus. Id quum vidisset Apollonius, lætatus plurimum est, ἐοικὸς ἐσθῆτι φαιῷ τρίβωνι, id est frugi amictum phæum,

quoniam referre videbatur. Diximus alibi, A phæum tradi (Galeno auctore) colorem in nigri albíque meditullio, inesse verò lugubre quiddam apparet, in Demetrij & M. Antonij historia. Nam Antiochus cognomento Hierax, vbi fratrem, quo cum de regno certauerat, interemptum creuidit, purpura posita, phæum sumpsisse indumentum dicitur, auctore Plutarcho. Sordidos etiam panes, phæos nuncupauit Alexis. Verum & in Nemeæis, quod epitaphium certamen fuit, assedisse iudices legimus stolis B circumamictos phæis, atque ita de certantibus pronunciasse. Inde leucophæum dici, norunt paulò eruditiores. Apud Firmicum Matheseos secundo, leucotheum nuncupari colorem legas sæpicule: Libra (inquit) colorem signat viridem & leucotheum: ni fortè mendum exemplarium est. Leucotheam vocari Ino cecinerunt mythici, quoniam furens per Leucum agrum excurrit, qui adiacet Megaridi, & in mare præcipitem se dedit. Sed Nereidas item Leucotheas appella- C uit Myrsinus. Emplastros phæas in Dioscoride, nigras interpretantur, Celso auctore. Byssinæ porrò vestis commeminit Hieronymus quoque, quæ adhæreat corpori, & ea vtantur sacerdotes, vt habentes vestimentorum pulchritudinem, discurrant nudorum celeritate. Byssinas verò hasce, lineis militaribus consimiles arbitratur, quas sermone vulgato camisias vocent, quibus conuestiti milites, & ad cursum expediti, & ad prælia peruibrando iacula sint præcele- D res, quum aptæ habeantur membris, & astrictæ corporibus. Erant & amorgina vestimenta byssinis ferè similia, meminit contra Timarchum Æschines. Sed Eupolis quoque, & in Lysistrate Aristophanes, est enim lini species amorgis. Erant verò indumenta hæc πολυτελῆ, id est impensæ multæ. Quoniam vero de phæo actum nobis, cui insit lugubre quiddam, haud ab re puto illud adiecisse: thapsinum dici funereum colorem, quia in Phocione ita scri- E bit Plutarchus: Tæniæ (inquit) quibus peruinciunt μιτρὰς χαίτας. θάψινον αὐτί φοινικοῦ χρῶμα καὶ πυρῶδες αἰλώμενα. Sunt qui flauum interpretentur, ab thapso, vnde inficiuntur lanæ, quin & capilli, quod esse Scythicum arbitrantur. Thapsinas tunicas, in Ptolemæi pompa ex Callixeno recensuit Athenæus.

Indi sagittarij exemplo commoneri nos, quàm sit famæ parcendum. Indorum sagitta quantæ, qualésve habeantur ex historia. Chele. Glyphis. Glyphon. Glyphanon. Glyphium antrum. Glyphiæ nymphæ. Crena.

Cap. IX.

FAmæ dispendium quanti omnino faciendum sit, præsertim si auctior ea sit, ínque hominum animis diu iam irroborarit, multa (opinor) perdocent abundè: sed exemplum tamen vnum ex veteri memoria vi quadam am- F pliore mentibus affigere videtur. Fuit inter Indos sagittator eximius, de quo percrebuerat fama, sagittas ab eo tanta peritia dirigi, vti vel per annulum transirent. Fortè vir hic ad Alexandrum captiuus est perductus, ea tempestate qua is Imperator aduersus eas gentes proferebat imperium. Qúumque hominis gloriam inaudisset, optauit se præsente ostentari artem. Renuit ille. Indignatus Alexander rapi eum iussit, ac interimi. Dum verò ad supplicium duceretur, conuersus ad milites: Ego (inquit) per multos dies artem excutiendi sagittas desieram, nec minimum quidem in eo exercebar: proinde veritus, ne ob insuetudinem voto exciderem, recusaui quod iniunxerat Imperator. Quum A- B lexandro nuntiata forent ea, mitti hominem e- uestigio iussit, multísque etiamnum donis affecit, animi altitudinem miratus, mori præoptantis, quàm videri opinione minor. Tela vero, quę Indus excutiat sagittator, esse Arrianus scribit, trium propè cubitorum, ferríque tanta vi, vt non clypeus, non thorax, non aliud quicquam summæ firmitudinis, quàm validum obsistere obluctarive queat, si ab Indo sint emissa. Q. Curtius duorum modo cubitorum sagittas facit, ni alterubi mendum, interpellatúmque sit exemplarium. Exabundanti verò fuerit id: sagittæ chelen, aut excisionem cui inseratur neruus, dici glyphida. Est & eo nomine columnæ caput: sed & scalptorium instrumentum, quod glyphon item vocant: quin & glyphanō Theocritus. At Glyphion cum antro mons est, vnde sunt Glyphiæ nymphæ. Nec illud ignorandum: glyphidas in sagittis, Latinè crenas nuncupari: quanquam & arcuum summa suas habent D crenas.

Qua ratione inficerent sagittas Scythæ: deq. eorundem more in sagittando. Tollitur ex Plinio obscuritas. Arabas item ac Indorum nonnullos tingere sagittas veneno. Cur Galli sagittas hellebora collinant. Toxicum vnde. Conion. Contaxomenos. Brachmanum mos inficiendis sagittis.

Cap. X.

ATqui in hac sagittarum mentione illud non erit vtique ab instituto dissitum, & (vt Græci dicunt) ἀπροσδιόνυσον, si Plinium aliquo modo illustrauerimus, in cuius intellectu nunquam non conciso nimis atque detruncato mirè centones farciunt plerique. Quos tamen si audias, putes Sibyllæ folium recitari: ita sibi placent, ita applaudunt, veluti planè rem ipsam acu attigerint, quod Plautus ait. Igitur morem F fuisse Scythis peruetere m scribit, sagittarum aciem tingere viperina sanie & humano sanguine, irremediabili scelere. Nam mortem ilicò affert, etiam leui tactu. Operæpretium verò est, adnotasse, qua ratione Barbara illa immanitas genus id conficeret: nam suppetit eius rei memoria ex Græcis monumentis, præcipuéque Aristotelis in Admirabilium relatione, si tamen Aristotelis officinam resipit lucubratio ea. Obseruabant ergo Scythæ viperas, vbi iam pe- G periissent, sic enim captas diebus aliquot liquescere sinebant: mox vbi computruisse videntur satis, in ollam sanguinem hominis vnius totum infundebant, adobruebántque in sterquilinio, vase diligenter obturato: vbi verò & hic contabuerat, eximebant, fumentésque

quod

quod supernatasset iam aquosum, saniei que viperinæ promiscentes, ita letale conficiebant venenum. Et Scythæ quidem sagittis plurimum vtebantur. Nam in Exampæo, qui est inter Boristhenem & Hypanin locus, ahenum fuisse dicatum, Herodotus scribit, sexcentarum amphorarum capax, ex aculeis modò sagittarum conflatum. Sic enim Ariantam regem Scytharum iniisse numerum, allata ab vnoquoque sagitta vna. Legimus porrò Dario Persarum regi à Scythis caduceatorem cum id genus muneribus missum, aue, rana, mure, sagittis quinque. Quæ Gobryes è septem vnus, qui magos sustulerant, ita coniectanter est interpretatus: Ni Persæ effecti, vt aues in cælum subuolassent: aut veluti mures, terræ ima subiissent: aut perinde ac ranæ desiluissent in paludes, Scytharum vim non euasuros sagittis adobrutos. Quin & Scythica narratur supellex, iugū boum, aratrū, sagittarū pharetra, quibus cū amicis vtātur, & aduersum inimicos. Adiici & quo vectantur currus, potest: sunt enim ἄοικοι, hoc est domibus nullis: qua in re vel nimium sibi placent, quòd solari quadam circumuectentur imagine. Arabas quoque solitos inficere veneno sagittas, ex thesauris Iulij Pollucis obseruatum nobis est. Sed & alicubi periclitatum in India Alexandri exercitum, prodit historia, imbutis virulenta sanie gladiis, vt ictu vel leuissimo interirent percussi: quāquam mox per quietem herba Alexandro monstrata, quæ remedio præsentissimo tantæ cladi obuiam iret. Gallos adnotatum est, helleboro sagittas collinere, quòd iis in venatibus transfixis feris, multo carnes efficiantur teneriores ad epularum vsum, recisis tamen abiectisque quæ vulnus ambiunt, propter hellebori contagium: etiam si eo aduersus Zenonis decreta stilum districturus Carneades superna corporis repurgasse narratur. Auctor item Strabo est, Transalpinæ Galliæ peculiarem haberi arborem ficui persimilem, lacte cuius perniciosissimo sagittas inficiant. Quanquam & artifex, præcipua venena miscendi olim fuisse, tradatur mundi portio illa. Quod in Cimbrum Tullium significarit Maro: id quod obseruatum Hermolao est. Sed & libro octauo meminit Fabius: Cimber hic fuit (inquit) à quo fratrem necatum, hoc Ciceronis dicto notatum est, Germanum Cimber occidit. Obiter illud adnotaro: helleborum plerisque flatilem non admittere. Scribit Paulus Ægineta, toxicum videri nominatum, quòd eo à Barbaris inficerentur sagittæ, quas dicunt Græci τόξευμα. Approbat id ipsum & in Alexipharmacis Nicandri interpres, eos refellens, qui toxici appellatione κώνειον accipiunt, id est cicutam, quando inter vtraque intersititium sit vel maximum. Coniazomenus vocant Græci auctores, qui letiferum hauserint pharmacum, quoniam mortifera sit cicuta. In Harmatis, quæ Brachmanum ciuitas est, linebantur sagittæ venenata sudoris vi, ex serpentium quarundam carnibus solis ardore colliquatis, depromptι. Ex malo inerat potentia, vt primum obstuperet corpus, mox peracuti insequerentur dolores cum tremore ac contractione. Cutis atrior mitè frigescebat, reiectabatur subinde bilis quoque: proliciebatur ex vulnere nigrum virus, ac spumosum, cuius contactu contabescerent omnia.

Qui dicantur computatorum digitis similes. Orontis historia. Scirpum dici vitiose ac scrupum rectè. Digitorum gestu supputasse veteres. De Iano paucula. Ianuarius vnde.

Cap. XI.

ORontem Artoxerxis Persici regis generum legimus, quandoque indignatione quadā à socero damnatum, ac honore deiectum, quum se contemptibilem animaduerteret, ac esse ludibrio inimicis, solitum dicere: Principum amicos videri consimiles arithmeticorum seu computatorum digitis. Nam sicut hi computando nunc myriada, qui numerus decem millia continet, gestu conficiunt: nunc verò monada, id est vnitatem: pariter & qui regibus sese insinuant, modò pollent plurimum: suntque omnibus cōspicui, fumos venditantes, à multis frequentantur, obseruantur, coluntur. Plurimorum etiam vitam à principe deprecantur: mox verò, qui fortunæ mos est, deuoluti in imum derisui sunt omnibus: quique quàm plurimis opitulabantur, vix iam se tueri queunt, audiunturque subinde voces, Nunquam, si quid mihi credis, amaui hūc hominem. Quo enim fortuna, eodem & pronus hominum fauor proclinatur. Proinde ex historia prouerbij elicere schema possumus, vt regū familiares, νῦν μὲν τὸ πᾶν δυνάμενος, νῦν δὲ τοὐλάχιστον, id est, qui nunc omnia possunt de se promittere, nunc verò minimum, dicamus esse computatorum digitos. Sed enim quia mos hic, vt est, videri obscurior potest, & planè scrupus quidam (etiam si Barbarè scirpum dicere nōnulli ænigma permittunt sibi, mendosis Gellij codicibus in tendiculam impacti. Scrupos esse Festus scribit, saxa asperiora) amplius fusiúsque tota res claritati admouenda est, nubilo difficultatis excusso. Eo quidem procliuius, quòd multis (vt dicitur) mutuas trademus operas. Nam & perobscurè Pro magia oratione secunda Apuleius, Si triginta (inquit) annos pro decem dixisses, posses videri pro computationis gestu errasse, quos circulare debueris, digitos aperuisse. Plinius quoque auctor est, Ianum à Numa rege dicatū digitis ita figuratis stetisse, vt trecentorum sexagintaquinque dierum nota, per significationem anni, temporis & æui se Deum indicet. Super quo interim adnotatu non indigna sunt, quæ à Græcis in hunc vsum deriuauimus: quippe Ianuarium esse inquiunt quadriformem statuam, propter conuersiones quatuor, quas τροπὰς vocant. Sed alios eum ita effingere, vt dextra clauē teneat, vt temporis principium & anni reclusorem & patulcium atque custodem, aut scutum: alios verò in dextra τ habentem, in sinistra verò ξ, quia non alius sit, quàm annus. Ex quo Longinus, quasi æonarium interpretari conabatur Ianuarium. Illa verò nota τ, trecento: signat, ξ verò sexaginta, at ε quinque. Obseruanda & quæ scribit Hieronymus, Qui triginta (inquit) digitorum coniunctione molli, sexaginta verò superiore digito depresso signari. Porrò centesi-

mum numerum de sinistra transferri ad dextrã, A & iisdem quidem digitis, sed non eadem manu quibus in læua, significari. Proinde Nicarchus facetè in vetulam nimio plus viuacem, quę annis etiam ceruos transcenderet, ita ludit, vt iterum iam sinistra computare annos scribat,

Η' φάϊ@ ἀδρύνα' ἐλάθει πλέον, ἡ χερὶ λαιῇ
Γῆρας ἀριθμοῦς δεύτερον ἀρξαμένη.

In Apologetico item Florens Septimius, Multis (inquit) instrumentis cum digitorum supputatoriis gesticulis assidendum est. Scribunt Euan- B gelicæ paginæ interpretes Matthæi tertiodecimo, Triginta referri ad nuptias, sexaginta ad viduas, centum (qui numerus iam est in dextra) ad virginitatem. Sed enim quo planius cumulatiúsve percipi ipsa hæc per digitos cõputatio queat, ad verbum subiiciemus, quæ doctissimus Christianæ veritatis cultor, literis Beda mandauit. Si commonuero prius, decenter arithmetices digitos in hoc vsu à Martiano dici vermiculatos: Digiti verò virginis (inquit) recursantes C incomprehensæ mobilitatis scaturigine vermiculati.

Quo digitorum gestu veteres supputarint. Grunnij historia. Digitorum crepitus apud priores quid innueret.

Cap. XII.

QVum (inquit) vnum dicis, minimum in læua digitum inflectens in medium palmæ D artum figes. quum autem duo, secundum à minimo flexum ibidem impones. quum tria, tertium similiter inflectes. quum dicis quatuor, itidem minimum leuabis. quum dicis quinque, secundum à minimo similiter eriges. quum sex, tertium nihilominus eleuabis, medio duntaxat solo, qui medicus appellatur, in medium palmæ fixo. quum septem dicis, minimum solum supra palmæ radicem, cæteris interim leuatis impo- E nes. iuxta quem quum dicis octo, medium, quũ nouem, impudicum è regione compones. quum decem enuntias, vnguem indicis in medio figes artu pollicis. quum viginti, summitatem impudici inter nodos indicis & pollicis arctè figes. quum dicis triginta, vngues indicis & pollicis blando coniunges amplexu. quum dicis quadraginta, interiora pollicis lateri vel dorso indicis superduces, ambobus duntaxat erectis. quum quinquaginta pronuntias, pollicem exteriore F artu instar Græcæ literæ gamma Γ curuatum ad palmam inclinabis. quum sexaginta, pollicem (vt suprà) curuatum, indice circumflexo, diligenter à fronte præcinges. quum dicis septuaginta, indicem (vt suprà) circumflexum, pollice in longum extenso implebis, vngue illius duntaxat erecto trans medium artum indicis. quum octoginta, indicem (vt suprà) circumflexum, pollicem in longum tenso, implébis, vngue videlicet G illius in medium indicis artum fixo. quum dicis nonaginta, indicis inflexi vnguem radici pollicis erecti infiges. Et hos quidem numeros læuæ gestu ita enuntiari, idem auctor colligit. Deinceps conuersus ad dextram, quum (inquit) centum significas, eodem vtaris modo, quo in læua decem monstrabas, ducenta in dextra, quo mo-

A do in læua viginti. Eadem ratione & cætera vsque ad noningenta. Item mille in dextra, quo modo vnum in læua. duo millia in dextra, quo módo duo in læua. Et reliqua vsque ad nouem millia. Porrò decem millia quum dicis, læuam in medio pectoris supinam appones, digitis tãtum ad cęlum erectis. quum viginti millia dicis, eandem pectori expansam latè superpones. triginta millia quum dicis, eadem prona, sed erecta, pollicem chartilagini medij pectoris im- B mittes. quadraginta millia quum dicis, eandem in vmbilico erectam supinabis. quinquaginta millia quum dicis, eiusdem pronæ, sed erectæ, pollicem vmbilico impones. sexaginta millia quum dicis, eadem prona femur læuum desuper comprehendes. septuaginta millia quum dicis, eandem supinam femori superimpones. octoginta verò millia, eandem pronam femori superimpones. nonaginta item millia, eadem lumbos comprehendes, pollice verso ad inguina. At C verò centum millia, ducenta millia, & deinceps vsque ad nongenta millia, eodem quo diximus ordine, in dextra corporis parte complebis. Decies autem centena millia quum dicimus, ambabus inuicem consertis manibus digitos implicabimus. Verum prius quàm cætera subnecto, quæ sunt huius pragmatiæ, illud de Grunnio non prætereundum, quod ad digitorum attinet gestum, & est ab Hieronymo mutuandum ipsius D maximè verbis: Testudineo (inquit) gradu ad loquendum incedebat Grunnius & per interualla quædam vix pauca verba carpebat, vt eum putares singultire: mox adducto supercilio, contractisque naribus, ac fronte rugata, duobus digitulis concrepabat: hoc signo ad audiendum discipulos prouocans. Tum nugas meras fundere, ac aduersum singulos declamare: Criticum diceres esse Longinum, notare quem vellet, ac de senatu doctorum excludere. Hinc Valerius E Martialis.

Dum poscor crepitu digitorum, & verna moratur,
O quotiens pellex culcitra facta mea est.
Sed & alibi:
Digiti crepantis signa nouit eunuchus.

Quintiliani & M. Tullij auctoritates prædictis accommodantur, & Iuuenalis quoque. In digitos mittere, quid: item in digito mori.

Cap. XIII.

HÆc de ratione canonica supputandi, hac parte, vbi se maximè ingessit occasio, pertractare collibuit: tum vt vetus ratiocinij mos in ea re notior fieret, vel circumforaneis, & pullato circulo: tum verò vt enucleatius multa & doctius perciperentur, quæ maximi auctores, velut aliud agentes attigere: quale est Fabij illud ex Oratoriarum institutionum libro primo, Si actor (inquit) non dico, si circa summas trepidat, sed si digitorum incerto solum aut indecoro gestu à computatione dissentit, iudicatur indoctus, vt vulgatum Iuuenalis illud prætercam,

Atq; suos iam dextra computat annos.

Ex hac

Ex hac porrò ratione illud est quod sæpe legimus, In digitos mittere: pro eo quod est, accuratè supputare. Hinc & illud in Epistolis ad Atticum ex libro quinto, Præsertim quum senatusconsultum modo factum sit vt puto, postquàm tu es profectus in creditorum causa, vt centesimæ perpetuo fœnore ducerentur: hoc quid intersit, si tuos digitos noui, certè habes subductũ. Verum & illud non reticuisse candidi (opinor) fuerit animi, etiam si videbor plerisque, desultorius in quadrigarum curriculum incurrere, vti est apud Marcum Tullium. Veruntamen quod nil obest, concoxisse perfacilè fuerit, aut transiluisse, si cui minus arrideat quando nulla hîc echinorum asperitas. In digito mori, nil omnino ad computandi canones facere: sed de animalibus intelligendum id, quorum genitalia vel corporis partes aliæ opportunæ, digitis veneno litis contactæ mortem inferunt. Cicero pro Scauro: Libertus patronum non occidit, sed duobus digitulis gulam obliuit. Plinius: Sed antiquorũ curam diligentiámque quis possit satis venerari? quum constet, omnium venenorum ocyssimum esse aconitum, & tactis quoque genitalibus fœminini sexus animalium, eodẽ die inferre mortem. Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes vxores à Calphurnio Bestia, M. Cæcilius accusator obiecit: hinc illa atrox peroratio eius, In digito eas mortuas.

Ægyptium iudicem sanctum intelligi. Iustitia laus. Stachane quid. Acrisia quid & acritos. Agesilai, Philippi, Antigoni exempla. Adecastos iudex qui, & vnde. Alexandri iusiurandum mos.

Cap. XIV.

Ægyptium iudicem si quis adagionis schemate integrum intellexerit, nec constupratum, sed sanctum, nihil præmio, nihil metu à iustitiæ semita digredientem, & planè eum quẽ vocant Græci ἀδέκαστον, qui gratiæ nihil prorsum tribuit: estque, vt ab excessu non temperem, iustitia ipsa iustior, & vel stachane æquior. Est autem Doribus eo vocabulo trutina, cuiusmodi haud ita multos comperias, quando hæc rara auis est: quoniam restibilis litium perniciosior feracitas attulerit pluribus, dysnomia, quam poeta Hesiodus τῇ ἄτῃ, id est detrimenti ac offensæ contubernalem comminiscitur, nullius non approbata calculo. Non aberrabit vtique is à vero multum. Suggerunt quippe nobis veterum monumenta, Ægyptiis regibus ex præscripto legis antiquæ moris fuisse, iudices mox futuros iureiurando adigere, Ne si rex quidem iniusti quippiam iniunxisset, à virtutis medio declinaturos, nec lineam omnino (quod dicitur) moturos. Adiicit Diodorus, in Simandij monumento parte quadam iudicum stetisse signa, eorúmque principem ita constitutum, ab eius vt collo suspensa propenderet veritas, ipse autem esset oculis paulò minus clausis, librorum cumulo circumiecto, ceu veritas modò sit inspectanda. Quæ res omnium censetur excellentissima, quando neque hesperus neque lucifer ita nitet, sicut iustus vir, vt dixit Euripides. Nam & Theognis iustitiam continere virtutes omnes comprobat. Hinc Chrysostomo interprete, ab Euangelista Iustus dicitur Ioseph, non de iustitiæ vnius ratione, sed quòd absolutæ foret probitatis, eiúsque omnes implesset numeros, vndecunque mirabilis. Quo argumento & ἀδικίαν quodlibet peccatum dicunt. Sed & magnum Agesilaus, quum Asiaticos animaduerteret, Persarum regem ex assuetudine magnum nũcupare: Quónam (inquit) is maior me est, εἰ μὴ δικαιότερος καὶ σωφρονέστερος, id est, ni iustior est ac temperatior. Idem interrogatus, Fortitudóne præstaret, an iustitia. Fortitudine (inquit) nil opus foret, si iustè ageremus omnes. Proinde etiam Plato, in omni sermone suo De republica, proposito infundendum animis iustitiæ amorem auertit, sine qua non solum respublica, sed ne exiguus quidem hominum cœtus, nec domus parua constabit. Ire verò ad iudicem (inquit Aristoteles) est ire ad ipsum ius, ὁ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι οἷον δίκαιον ἔμψυχον. quod est, iudex esse debet, veluti animatum ius, hoc est sanctus, inadulabilis, inexorabilis, erectus, terrificus. Et in Legibus Cicero magistratum esse scribit, Legem loquẽtem, legem verò mutum magistratum. Acrisiam Xenophon Rerum Græcarum septimo, vel malum appellat iudicium, vel potius vbi virtutis ac eius (quod decet) nulla habetur ratio, nec quod rectum internoscitur ἀκρισία δὲ καὶ ταραχὴ ἔτι πλείων μετὰ τὴν μάχην ἐγένετο. id est, acrisia verò & turbatio etiamnum maior inorta post pugnam est. Acritos apud Demosthenem pro Ctesiphonte dicitur ἀδιάκριτος: quique quod decet, non despicit, ac garrit temere: item indicta causa condemnatus, necnon indiscretus indiuisúsque. Illud vtique parte hac eximiè admirandum, non ferè quẽquam esse, moribus tam efferatis, támq; omnino barbaris, qui in ea re præcellere, non existimet lõgè pulcherrimum, & vel Biante Prienensi iudicare præstantius. Suppetunt in hoc exempla plurima. Nobis cum delectu seruandus est modus. Machætas causam agebat apud Philippum. Intendebat is minus eis, quæ dicerentur, dormitabátque interim. Mox aduersus Machętam pronuntiauit, At ille vociferans, & rei indignitate intonans altius: Prouoco, inquit. Tum Philippus iam vigilantior, sed & commotior, & ore serio: Ad quem, obsecro te? Et Machętas, Ad te, inquit, sed vigilantem intendentémque. At is excitatior etiamnum, & ad se amplius rediens, quum audisset iniuria affectum Machætam, nõ rescidit quidem iudicium, sed iniunctam ipse exsoluit mulctam. Idem, quum deprecaretur Harpalus, vt Cratera familiarem, ac gentilem suum, qui iniuriarum esset postulatus, iudicio liberaret: atque ita, ne tamen illi remitteretur mulcta: Eum (inquit Philippus) rectius est, quàm nos ob ipsum, malè audire. Antigoni quoque illud memorabile: nam asserente quodam, esse regibus honesta omnia & iusta: Per Iouem, inquit, sed barbaris: nobis verò ea modò honesta quæ honesta, & iusta quæ iusta. Sed Græcè ita, ναὶ μὰ Δία ἔφη, τοῖς τῶν βαρβάρων. ἡμῖν δὲ μόνα καλὰ τὰ καλὰ, καὶ μόνα δίκαια τὰ δίκαια. Aristidem dicere solitum accepimus, quum ex eo quæreretur, τί ἐστι τὸ δίκαιον, quid est iustum? τὸ μὴ ἐπιθυμεῖν τῶν ἀλλοτρίων, id est

aliena non appetere. Adecaston verò indicem, cuius initio facta mentio est, ὑπὸ τοῦ δεκάζειν nuncupant Græci, quòd donis corrumpere nobis indicat. Vnde apud Plutarchum in Ciceronis vita, ἔχων δ' ἐκκλησίαις dicta animaduertimus in Clodij historia. Ælianus, παλαιὰς δωροδοκίας, δεκάσας εἰς ... Ab aliis adecastos vocatur, ὁ μὴ δωροδοκούμενος ..., ὁ ἄδωρος. Non negligendum parte hac, quod in historiis Iohannes Monachus prodit, consuesse magnum Alexandrum audiendis disceptantium controuersiis aurium alteram obstruere, ceu reo integram seruaret, ac criminum exsortem. In Romana verò historia latet prorsum, qui omnium princeps largitione grassari adortus sit: etiam si præclarè dixit quidam, ὅτι πρῶτος κατέλυσε τὸν δῆμον, ὁ πρῶτος ... δεκάσας, opinor, quia clam καὶ κατ' μικρὸν id obrepsit malum. Athenis iudices ab Anyto primum constupratos legimus proditionis reo, Peloponnesiaci belli exitu fere.

Iustitia astruitur excellentia & difficultas. Cur iustitia bonum dicatur alienum. Et cur alicubi dicat Aristoteles, iustitiam esse quiddam exiguum.

Cap. XV.

Atqui non præclarissima tantum in numero serieque virtutum iustitia est, sed insuper & cognitu difficillima. Nec vtique citra rationem in ordine postrema cẽsetur. Nam quum dicatur multipliciter, & sit aliquo modo tota virtus, & quasi aggregatum quiddam ex virtutibus cunctis, quæ à moribus appellationem ducunt, meritò consentaneum videtur, ad scientiam eius percipiendam nosse prius virtutes alias. Hanc verò legitimam statuunt iustitiam perfectámque (de ea quæ in actione versatur, loquor) nam contemplatiua longè præcellit. Illa vtique virtus perfecta in primis censenda est, qua vti vir bonus potest, non in se modò, sed & in alium: equidem virtus habentem, perficit. Quòd si insuper virtute eiusmodi, & in alios vti queat, gradum certè perfectionis non paruæ sibi vendicabit virtus ea. Accedit enim illi, quod summè arduum censetur, rectè in alios agere. Longè siquidem sua facilius dispensat vnusquisque, quàm aliena. Proinde arridet plerisque omnibus Biantis apophthegma, seu (vt Sophocli placuit) Solonis, Magistratus virum ostendit: vel, vt Græcè dicam, ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσι. Nam est magistratus administratio quædam ad alium, id est ad commune bonum in societate ciuili. Hinc & iustitiam dici audies alienum bonum: quoniam boni ratio alterius, & humanæ ciuilisque societatis bonum respicit, in idque tanquam in scopum collimat. Vnde & M. Tullius in ea virtutis splendorem esse maximum scribit, ex qua & viri boni nominentur. Cuiúsque meritò Iureconsultos sacerdotes dixeris, Iustitiam nanque colunt, boni & æqui notitiam profitentur, veram vtique affectantes philosophiam: si modò hęc non præstent verborum tenus, factis procul. Hinc nonnullos comperias, qui iustitiam oleo persimilem autument, τὸ ἄριστον τοῖς μὲν ἐν αὐτοῖς ..., τοῖς δ' ἐκτὸς ... Est illa quoque iustitiæ laus.

Αὐτὴ δ' ἄριστον γένος μετ' ἀνδρῶν ...

Hanc Plato nunc iustitiam nominat, nunc vniuersæ virtutis nuncupatione complectitur: sed & fidelitatis insignem vocabulo facit. Verum, vti ei à quo possidetur, vtilis est, beneuolentia quoque dicitur. At quum foras spectat, éstque speculatrix fida alieni emolumenti, tum verò iustitiæ nanciscitur nomen plausibile. Præterea Seneca, Me iustum gratis esse oportet. Tota cogitatio priuatis commodis, quàm longissimè aduersa sit. Immo verò sæpe iustus esse debebit cum infamia, dum clauum rectum teneat. Tunc que, si sapimus, mala opinio benè parta delectet. Necessarium verò (inquit primo Rhetorico Aristoteles) virtutum eas censeri maximas, quæ quàm plurimis sint emolumento, ac eo quidem magis, si est virtus δύναμις εὐεργετική, id est benefica facultas. Proinde iustos fortésque præcipuis prosequuntur honoribus: quando in pace quidem vna, in bello altera multum afferre adiumenti & solet & potest. At enim alicubi apud Aristotelem, & quidem libro eodem, inuenitur dici quandoq; minutum quippiam esse iustitiam. Sed ad vulgare apophthegma id verò relationem habet, quando iactatur passim, Momenti esse non magni, probum esse quempiam: nisi etiam eiusmodi censeatur. Propterea plausibilior Æschyli sententia.

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει.

Id est, non videri quidem, sed esse optimus, elaborat. Ad eandem ferè sententiam & pro Plancio M. Tullius, Equidem primum, vt honore dignus essem maximè, semper laboraui: secundò, vt existimarer: tertium, mihi fuit illud quod plerisque primum est, honos. Ex iis illud planè consequitur, vt ad institutum redeam, nec de calcaria (quod aiunt) in carbonariam demigrem. Nimirum esse deterrimum, qui ad se ipsum & ad alios vtitur prauitate. Sed Hesiodicum illud notissimum,

Κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτῃσι.

Id est, lucra mala damnis censeri æquipollentia.

Iustitiæ legitimæ finitio. De iustitia particulari deq; eius partibus, distributiua, & commutatiua, siue correctiua. Vnde dicatur dicaum, & dicastes: nec non medius, siue μέσον. Syndicos quid. Dice, id est, iustitia, cur Iouis filia. Qui dicantur chirodica. Epidicos quid.

Cap. XVI.

Iustitia verò hęc legitima, & vniuerso virtutis nomine insignis, sicuti nos Peripatetica instruit disciplina, sic fermè finiri consueuit. Habitus electionis compos in iis, circa quæ plurimum obuersatur vir bonus ad legum firmissimam custodiam, publici boni ergò. Verum haud omnino ignorandum, præter iustitiam hanc vniuersam, esse & peculiarem quandam, quæ virtutis censeatur pars, quam dicit Philosophus, κατὰ μέρος δικαιοσύνην. Sicuti est iniustitia aliqua, vt totius vitiositatis pars (vt interim hoc cum Cicerone vtamur vocabulo) versatur autem hæc, in plus appetendi libidine. Porrò iustitia quidẽ vniuersa

vniuersa & hæc, quæ particularis dicitur, sunt vtique ad alium, sed non eodem modo. Est enim legitima ad alium, id est ad rempublicam: particularis verò ad alium, id est ad hunc vel illum particularem hominem. Eius verò definitio talis erit, Iustitia particularis, quum sit etiam virtus ad alium, est habitus cum electione in præfinitis rebus: cuius sunt modi, honores, pecuniæ, id genus alia externa bona, tribuens cuiq; quod suum est. Iniustia verò tota, quum sit vitium ad alium, est electionis habitus transgrediendi leges detrimenti communis, & sui commodi gratia. Iniustitia verò particularis est electionis habitus circa præscriptam materiam, sumens quod suum non est. Cæterum, iustitiæ particularis & iusti illius, quod secundum eam est, vna traditur species, quæ distributiua nuncupatur, agitque in honoris distributione vel pecuniarum, & eiusmodi quæ inter eos diuidi possint, qui in ciuili versantur societate: altera species commutatiua nuncupata, siue correctiua morum & commerciorum, à philosopho διορθωτικὸν vocatur. Verum & hæc bifariam distribuitur, τῶν γὰρ συναλλαγμάτων τὰ μὲν ἑκούσια, τὰ δὲ ἀκούσια. i. commerciorum alia sunt voluntaria, alia inuoluntaria. Voluntaria, velut emptio, venditio, mutuum, fideiussio, commodatum, depositum, locatio, & huiusmodi. Nuncupantur verò voluntaria, quia principium eorum voluntarium est. Inuoluntariorum autem alia clandestina sunt, hoc est λαθραῖα, vt furtum, incestus, veneficium, dolus, fraus, dolosa necatio, falsum testimonium: alia violenta, vt verberatio, nexus, mors, rapina, orbatio, conuitium, contumelia. Iustum distributiuum, est medium aliqua ratione similitudine: habet enim personarum rationem. Iustum verò correctiuum, in arithmetica consistit proportione: quoniam personas non perpendit, sed ipsam modò rei inæqualitatem, qua res rem excedit, ac ad æqualitatem nititur reuocare. Nil enim refert bonúsne malum expilarit, an contrà. Sed damni interstitium spectat modò lex, ac vt æquis vtitur: iniustúmque, quod & iniquum, æquare conatur. Nam inter hæc medium est æquum, quod iustum dicimus: medium, inquam, inter damnum & lucrum. Proinde vbi controuersa res est, ad iudicem itur, i. ad animatum ius (vt significatum prius est) ac ad medium. Ex quo μεσιδίκους vocant nonnulli, id est mediatorem, vt sic interpretemur, veluti iustum assequuturi, si medium assequantur. Nam syndicon appellat Pindarus synodum, id est σύνοδον, consonum, nec dissentum: aut σύντροπον, id est eiusdem moris, vti ferè placuit Apollonio, quippe id item signat δίκη: sicut ex eo dilucet Homerico,

αὕτη γὰρ δίκη ἐστὶ θεῶν, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι.

Quin & medium ipsum ex etymi forma dici creditur, παρὰ τὸ τὰ μέρη ἴσα ἔχειν, quod eius partes æquales sint. Vnde & mesites nuncupetur ὁ μεσάζων, qui mediator est. Iustum quoque ipsum propterea δίκαιον vocatur, quia δίχα ἐστίν, id est diarim (vt sic dicam) & diuisim fiat: tanquam dicamus δίχαιον, hoc est bifariam diuisum, vel diuidens. Eadem ratione & iudex ipse dicastes, quasi dichastes, à diuisione nuncupatur: veluti totum aliquod diuidat in partes æquales. Grammatici quoque, δίκαιον verbi vim aliquo modo intuiti, ex notatione seu etymologia, quam in Topicis Cicero veriloquium posse transferri putat (nam id ipsum Græci vocabuli interpretamentum innuit planè, meminit & primo Oratoriarum institutionum Fabius) arbitrantur dici παρὰ τὸ δύο ἔχειν, quoniam dice, hoc est iustitia, partes secernat duas: quam vt obiter, & (quod Græci dicunt) παρὰ μέλος aliquid inseramus, Virginem credi, scribit Proclus: quoniam dicasticum genus esse deceat καθαρὸν, id est integrum purúmque, cuius sit virginitas symbolum. Dici porrò & Iouis filiam, quia nomothetes sit κοσμικὸς, veluti princeps imperatórque vniuersorum. Hesiodus,

ἡ δέ τε παρθένος ἐστὶ Δίκη, Διὸς ἐκγεγαυῖα.

Id est, Virgo iustitia est, prognata Ioue. Sed & illud subnotasse nil obfuerit, quando in Hesiodum incidimus, qui chirodicas eleganter eos nũcupat, eodem Proclo interprete, qui τῷ δυνάμει τὸ δίκαιον, τῇ διὰ τῶν χειρῶν ὁρίζειν, id est manuum vi iustum finiunt metiuntúrque, violentia adhibita. Carmen Hesiodi de ferreæ ætatis hominibus subieci:

χειροδίκαι. ἕτερος δ' ἑτέρου πόλιν ἐξαλαπάξει.

Epidicum vocant Græci, quod etiamnum sub iudice versatur: hinc eleganter νίκην ἐπίδικον dicimus, quæ incerta sit ac dubia καὶ ἀμφίδοξος. Sic & puella nuncupatur ἐπίδικος, vbi ambigi contingit, cui nubat potissimum.

Repassum Pythagoricum destruitur. Gratiarum in vrbibus templa quam habeant rationem. De nummi vsu, & nota. Permutandi consuetudo apud veteres. Episemum argentum, vel asemum. Apephthon aurum.

Cap. XVII.

Videtur autem quibusdam τὸ ἀντιπεπονθὸς hoc est repassum, siue contra passionem, vel (vt Latinius loquar) talionem esse simpliciter, vt iustum: sicuti astruunt Pythagorici: voluntq; & τὸ Ῥαδαμάνθυος δίκαιον, id est Rhadamanthyos iustum innuere hoc ipsum. Si patitur quæ fecit, ac eodem (quod dicitur) poculo bibit, Thermerij quadam supplicij imagine, iustum est iudicium. At dissona hæc variè comperiuntur, quod Philosophus comprobat. Nam si in magistratu constitutus plagam intulerit, referire haudquaquam liceat. Quòd si magistratum quis pugno oblæserit, non vicissim percuti modò debet, sed insuper & supplicio affici. Porrò quòd in commutando secundum similitudinem rationis, & non iuxta æqualitatem, continet, seruátq; ciuitatem, est iustum correctiuum commerciorum. Id ipsum & talio meditatur, quippe quæ iustum sit, emendationis compos. At iustã simpliciter non vtique, veluti assertio monstrat Pythagorica, nec secundum æqualitatem, vt oculum pro oculo, & manum pro manu, sed eo modo quo præstruximus. Siquidem seruatur ciuitas, quum retribuitur rependitúrque ex rationis similitudine: vt si quis quem malo affecerit, idem ex rationis libra à lege referat. Quòd si bonum, itidem bonum, & gratiam. Proinde

moris fuisse antiqui nouimus, vt in vrbibus, Gratiarum substruerentur templa. In iustitia denique commutatiua semper quidem rei æqualitatẽ ad rem adesse oportet, verum actionis passionisve haudquaquam: quod inferre talio videtur Pythagorica. In permutationibus verò, præstò est communis mensura, ex hominum nata institutis, non naturæ vi. Hæc autem nummus est, qui rebus mensuram infert, ac æstimationem. Estque medius quodammodo, πάντα γὰρ μετρεῖ. id est, cuncta metitur: ac rerum pretia inæqualium, ea mensura ad æqualitatem reuocantur. Quia verò ex lege est, non natura, proinde nummi prorepsit appellatio à nomo, id est lege. Estq; (vt Aristoteles inquit) ὁ ἐγγυητὴς, tanquam fideiussor. Ante cuius inuẽtionem, rerum fiebat permutatio, & res metiebatur indigentia. Id verò Troianis temporibus factitatum, Homero credi conuenit: quanquã & ipse miratus aurũ, æstimationes rerum ita fecit, vt centũ boum arma aurea permutasse Glaucum, scribit: cum Diomedis armis, nouem boum. Ex ea porrò consuetudine, mulcta legum antiquarũ pecore constabat, etiã Romę. Lusitanos pręterea quosdam eo esse vsos more, Strabo auctor est: atq; item Albanos. Scribunt ex Gręcis nonnulli, quadrupedibus maximè permutationem constitisse: qua item sit effectum ratione, vt mox inuento nummo, pecudis imprimeretur nota, sed bouis maximè. Hinc apud Thucydidem, argentũ ἐπίσημον legimus ♃historia secunda, quod signatum indicat. Sicut è contrario dicit eidem, ἄσημον, quod rude est. ἄπεφθον verò aurum apud eundem, excoctũ est. Refert Politicorũ primo Aristoteles, commutationem initio cœpisse, ex eo quod est secundum naturam: quòd alij plura quàm necesse sit, pauciora haberent alij. Quo ad verò ipsis sufficeret, necessarium erat, permutationis inire rationem. Sicut, inquit, adhuc faciunt Barbarorum nationes multæ alia pro aliis dantes, recipientésq;. Est autem hoc genus indigentiæ, supplementum ex naturæ præscripto, ad patrimonium auctius faciendum nihil admodum spectans.

De iustitia interna, & iniustitia. An sibi quis iniuriam facit: ac sitne ad seipsum iniustitia. Plato Aristotelésque pugnare videntur. Homicidium sui an admittatur legibus.

Cap. XVIII.

QVum verò inter potentias animæ, alteri proprium sitius imperare præsideréq, inferiori potentiæ, quæ illi, si rectè agas, & secundum hominem viuas, deseruit: putabat Plato, vbi ista contingant, vt veluti in arce constituta ratio titillantem retundat appetitum, ne fiat animal hoc Typhone multiplicius, iustitiam oriri: quoniam vis vtraque habeat, quod suum ipsius est. Contraria verò si fiant, vt sæpe, & appetitus deiectam excussamque gradu rationem imperitantem obsternat obculcétque: iniustitiam tum verò nasci, arbitrabatur, & inæqualitatem potentiæ ad potentiam, quũ sit illa concordia quædam consonantiáq; concentuum omnium suauissima, potentiæ ad potentiam, & perfectionis

A ad perfectionem. Proinde vir sapientissimus sic colligebat, Non modò fieri posse, vt sibi quis iniuriam faceret: sed nullas quinimmo iniurias, nisi à seipso fieri. Quod ipsum dialogo proprio cõprobasse Chrysostomus agnoscitur, neminem astruendo, nisi à seipso lædi. Etenim magnis laudum mihi nominibus est, vt sic fidem meam liberem, dum sumo aliena. Platonis verò illud frequens est, Nemo iniuriam patitur, Omnes iniuriam agunt. Nam si fiat iniusti quippiam ab a-

B liquo, tunc is, cui infertur, non patitur iniuriam, sed ille inferens sibi ipsi atcisceit iniuriam. Si quis enim fortunis exuitur, non patitur iniuriam ille quidẽ: quid enim erat, quod suum diceret? In animalibus vtiq; bonis sentiri iniuria potest, sed hæc nisi à seipso fieri nequit. Quòd si est, nemo prorsus iniuriam ab alio patitur. Facere tamen possunt omnes, seipsos oblędendo. Nec aliã Plato iniuriã intellexit, quàm qua rationi aufertur, quod suum erat, id est imperium, quod appetitui

C contribuitur: cuius alioqui fuerat obsequi, vt factus aliquo modo rationis particeps, suã consequatur perfectionẽ. Quisquis verò turpia persequitur, animi candorem obnubilando, is nimirũ sibi ipsi, Platonica ratione, iniuriam insigniter infert. Cæterũm Aristoteles multis astruere conatus est, Neminem sibi iniuriam facere. In quibus Platonis videtur placita referre. Sed ipse de ciuili disserit iustitia, quæ planè ad alterum est virtus. Sed internam iustitiam profundius, quàm

D videatur nonnullis intelligebat Plato, quæ causa externæ item est. Quod fortè nec inficiabitur Aristoteles, quoniam ab eo proditum scimus, Amicitiam sui ad seipsum, videri esse causam amicitiæ, quæ est ad alterum. Quamobrem Platonicam sententiam plausibiliter vt præclaram & planè diuinam, excipiendam omnibus censeo. Dignum verò quod parte hac non transiliamus, ab Dione proditum: Euphratem philosophum sponte de vita excessisse, quòd venia esset impartitus

E Adrianus, vt id citra ignominiam liceret, ac infamiã, quia esset annis fessus & morbo diuexaretur, quibus malis cicutæ haustu est occursum. At Martianus Digestis De bonis eorum qui sibi manum consciuerunt, Qui sibi manum (inquit) inferre voluit, nec perfecit, puniendus est: nisi tædio vitæ, vel doloris impatientia id agere est coactus: qui sibi non pepercit, minus multo aliis parceret.

F *Quibus iusti cognomen sit adoptatum. Inibi Aristidis historia. Apollo Dicæus. Terra iusta. Agyrtica quæ sint, & quid ad Agyrticas tabellas recidere. Propertius explicatur. De Eleis & Pedalijs Iudic. Laudum iustitiæ epilogus. Silentium in iudicio quid. Plauti locus explicatur ex Amphitryone. Iustum à lege quo secernatur interstitio. Quintiliani ex libro tertio illustratur obscuritas.*

Cap. XIX.

AB hac verò præcelsa animi virtute, vt Iudęæ gentis pontificem, Onię filium Simonem prætercam, cui diuini cultus solicitior cura & in ciues paratior clementia, iusti cognomentum asciuit. Atheniensem legimus Aristidem

passim

passim δίκαιον solitum dici. Ceu planè cunctos eo insigni antecelleret, quando & solitudine plurimum oblectaretur societatésq; quantum posset, declinaret: quod diceret, amicorum potentiam persæpe ad iniuriam hortari. Id verò cognomentum à nullo regum vel tyrannorũ quãdoque vsurpatum adoptatúmque nouimus. Sed vrbium dici expugnatores, fulmina, aquilas, accipitres, id genus alia plura ingenti applausu cõcupisse, legimus. Memorabile verò quod ei viro vsu venisse, compertum nobis est. Quum illum Athenienses apud quos puniebatur virtus, testularum exilio, quod ostracismum vocant, mulctare destinassent, adiit eum homo quidam ἀγράμματος καὶ ἄγροικος, hoc est illiteratus & agrestis, qui testulam teneret, iubebátque Aristidis nomen inscribi. Rogauit is, ecquid Aristidem nosset: negauit ille, addiditque, nil sibi aliud in eo viro, quàm iusti cognomen esse molestum. Tacitus Aristides scripsit, quod rogabatur & hominem dimisit. Hic est Aristides, cui tantum tribuit Plato, vt præ cæteris, qui clarissimi Athenis floruere, solum eum existimatione ac laude, prætérque admiratione dignum, censuerit. Dignum verò relatu, huius viri posteros paupertas nimia ad ἀγυρτικοὺς πίνακας, id est ad circulatorias detecit tabellas. Nam agyrtica χυδαῖα interpretantur φάυλα. Et Agyrtes impostor est. Sed & cubicus iactus, ac vates. Verum à diuerticulo redeundum in semitam. Apollo quoque Dicæus est quandoque dictus, id est Iustus: quoniam quum Thebæ ab Alexandro caperentur, aurum à fugiente sinu eius conditum, cælatum diu, ac seruatum sit, sicuti meminit Plinius. Sed & Menander comicus poeta δίκαιον γῆδιον, id est iustam terram denominat, quæ tantundem reddit, quantum accepit, sed & eo amplius. Ad quam doctrinam respexisse Propertium arbitror,

> Quarum nulla tua fuerit mihi Cynthia forma
> Gratior, & tellus hoc ita iusta sinat.

Sed & equam pharsaliam Iustæ cognomento insignem legimus, quòd admissario similem fœtum ederet. Naturæ siquidem ratione aliæ sibi, aliæ marito similes generant. Eleos verò vt parum iustitiæ affectatores incessiuit Lacedæmoniorum rex Agis. Nam quum plerique laudibus eos extollerent, quòd Olympicos ludos impliter concelebrarent: Quid (inquit) mirum faciũt, si annorum quatuor curriculo, die vno iustitia vtuntur? Quúmq; illi pergerent laudando etiamnum, τί, inquit, θαυμαστὸν, εἰ πράγματι καλῷ καλῶς χρῶνται δικαιοσύνῃ, quid mirandum, si pulchra re iustitia vtantur pulchrè? At ex Indis, qui Pedalij vocantur, nil ferè in sacrificiis aliud à diis immortalibus exposcebant, quam iustitiam, arbitrati omnium planè compotes se futuros, si eam modò vnam forent consequuti. Quæ si animo inseritur, sapientiæ nomen vendicat: si in corporibus sese promat, prosperior dicitur valetudo: si è domibus caput proferat, concordiam vocãt: si in ciuitate celebretur, pacis tranquillo excolitur nomine: si eniteſcat in mundo, prouidentia nuncupatur. Adiiciamus illa deniq;, silentium in causis iudiciisq; intelligi, quũ nulla prorsum promit se coniectura veritatis dispiciendæ, vnde ferri possit sententia. Id quod indicat Plautinum illud ex Amphitryone.

> Iacent rationes, silet iudicium, quid dicam, nescio.

Allusum autem videri potest ad ampliationis morem, quum in tempus aliud diffinitur iudicium: super qua re plura Pædianus. Cæterum de re perillustri nimis longum loquimur, ad alia igitur demigrandum. Sed parte hac Quintiliani prius obscuritatem tollamus pro virili: sic enim libr. 3. scribit in ratione statuum, at quoniam quod iure dicimur fecisse, non hunc solum intellectum habet, vt lege: sed illum quoque, vt iustè fecisse videamur. Et quę sequuntur. Aperitur difficultas ex Aristotele in Rhetoricis ad Alexandrum, vbi à lege sic distinguitur iustum, δίκαιον ἐστι τὸ ἁπάντων, ἢ τὸ τῶν πλείστων ἔθος ἄγραφον, διορίζον τὰ καλὰ, καὶ τὰ αἰσχρά. τοῦτο δ᾽ ἐστι τὸ γονέας τιμᾶν καὶ φίλους εὖ ποιεῖν, εὐεργέταις χάριν ἀποδιδόναι, id est, iustum omnium sancitur, aut plurium mos, non scriptus, honesta præscribens & turpia. Id verò eiusmodi est, parentes prosequi honore, de amicis benemereri, beneficis non ingratum se præstare. Legem vero sic idem finit, νόμος ἐστὶν ὁμολόγημα πόλεως κοινὸν διὰ γραμμάτων προστάττον, πῶς χρὴ πράττειν ἕκαστα, quod est, lex dicitur ciuitatis consensus publicus, scripto comprehensus, quidq; agendum sit, statuens.

Iram in puniendo præcipuè reprimendam. Cotys Thracum regis exemplum, necnon Augusti. Drusi iracundia. Iræ fœda sugillatio. Microlypus qui sit, & crypsicholus. Crypsinus.

Cap. XX.

IRam semper quidem, sed in puniendo præsertim esse cauendam, permittendúmq;, exsæuiat impetus & deflagret ardor, à maximis pronuntiatum auctoribus est. Neq; enim ira concitatus ad sumendum supplicium pergens, mediũ seruare poterit, quod in nimij paruiq; est meditullio constitutum. Et à Peripateticis est summopere comprobatũ. Illud verò egregium prorsus, si qui reipublicæ gubernacula moderantur, legum se maximè similes esse velint. Hæ nanque ad puniendum non iracundia, sed æquitate ducuntur. Id quum naturæ profluentioris benignitate quadam (nam doctrina id obtigisse, ne suspicandum quidem est) optimè teneret Cotys, Thracum (opinor) rex, quòd esset natura prærapidus, ac ad iram efferuentior, ad vltionem proinde etiam præceps, præcipuéq; imperiosus & immitis in seruorum delictis: quum pretiosiora essent ab hospite dono ei oblata figlina, cælato opere, tornatiliq; ratione conspicua, sed tamen prætenuia, fractionisq; iniuriæ peropportuna: offerenti quidem gratum se præbuit, ampliter illum muneribus afficiendo. Cæterum, mox vasa contriuit omnia, facti protinus ex fide ratione reddita. Quod vereretur, ne per incuriam ministros peccantes ea in re sæuius amaritísq; verberibus concideret. Propterea exemplo nobili, adagionis cõminisci figuram possumus, vt Cotys figlina identidem præferuidis interdamus insa-

A surremúsque, quos velimus commonitos, prorumpentem indignationis ardorem ex nimio iratum æstu reprimendum prudẽtiæ quodam (vt interim sic dicam) sufflamine, vel cum dispendio. Causisque præcipuè, ac veluti fomitibus occursandum, quibus tacitè stomachari contingit, ac labris dentes impingere. Quod ipsum insinuauit egregiè Augusti ingenium perspicax, quũ apud Vedium Pollionem cœnaret. Cuius seruorum vnus vbi fortè crystallinum allisisset, ad vltimum rapi supplicium Vedius perturbatior B iusserat. Verum, quod supplicium? Bone Deus, murenis iamiam erat obiiciendus, quas in piscina depascebat capacissima. Nec luxuria fuit ista, sæuitia erat. Euasit ad Cæsaris pedes dilapsus puer, non quidem mortẽ deprecaturus, sed mortis genus, hoc est, ne esca fieret. Miratus crudelitatis inusitatam speciem Cęsar, dimitti e vestigio puerum, imperauit. Et vasa eius operis conteri vniuersa, in primis verò piscinam compleri oblimarique. Huiusmodi autem animum obiter, C minutulis sufferuefactum rebus microlypum Græci vocant, qui frenũm mordeat nũquam, & in fermento semper ferè sit, nec norit deferuescere. Qui verò iram dissimulat, crypsicholus dicitur: sicut qui mentem cælat dolose, crypsinus. Quid porro tumore feruido turpius? quid ve minus ex rationalis naturæ dignitate valeat vel dici vel excogitari? Sed vt agamus liberius paulò, quid insaniæ similius? Drusum Tiberij filium adeo vincebat ira, vti scribit Dion, vt vel insigni D equiti plagas impingeret: quo argumento Castor (inquit) est cognominatus. Iram quidem dixit Ennius, insaniæ initium. Quidam è sapientibus, breuem insaniam. Quippe Cato etiam senior, iratum ab insano non alio distare astruebat, quàm tempore. Color, vox, oculi, spirit*, impotentia dictorum atq; factorum quam habent sanitatis partem? An non id Plutarchi nouimus ex Symposiacis, Canes vehementiore aduersum feras concepta ira, quandoq; occęcari? Vt scias E (inquit Seneca) non esse sanos quos ira possidet, ipsum intuere habitum: flagrant, emicántque oculi, multus ore toto rubor est, labia quatiuntur, dentes comprimuntur, surgunt capilli, stridet spiritus, gemitus, mugitúsque, vt parum explanatis vocibus, sermo præruptus, & complosæ sępius manus, & pedibus pulsata humus, fœda visu & horrenda facies deprauantium se atque intumescentium. Nam & Hippocrates morbos videri grauissimos scribit, in quibus sibi longè F dissimilis ægrotantis facies euadat. Quid turpitudo illa, quàm non digna homine, quem vt animalium principem suspicimus veneramúrque? Quod dum contemni nos arbitramur, in omnes iræ faces intendimus, nec homines modò, sed & bruta. Sicuti is de quo Plutarchus scribit in libro περὶ ἀοργησίας. Qui eum percussurus, à quo agebatur asinus, quum is subinde inclamasset, Ἀθηναῖός εἰμι, Atheniensis sum, efferuescente amplius ira, fustibus asellum adortus, identidem cũ G bile & minis (vt Plautus inquit) æacidinis, vociferabatur, σὺ μὲν οὐκ εἶ Ἀθηναῖος, tu quidem Atheniensis non es. Quid illud ex medicorũ scholis? quum sit ira feruor quidam caloris in corde cõsistentis, an non ob immoderatiorem quandoq; A motum per corpus effunditur totum, & febrem inducit: sicuti herisipelata, & herpetes, ac carbũculi, & inflammationes, & phygethla. Quippe hęc ipsa totum concalefacientia corpus febrem accedunt. Porrò inquit Maximus Tyrius, vt qui diuitias quęrant, ac se mari committunt, maximo interdum fœnore pecuniam sibi quærunt, sic & qui iræ laxius indulgent, maximis se calamitatum innectunt, adobruúntque vsuris. proinde Aristophanem æquo animo Socrates tulit. B In Melitum & Anitum odium non exeruit, verum subinde insonabat, Socratem Anitus & Melitus tollere è medio possunt, lædere haud possunt. Idem Athenienses irridebat, vti puerulos, suffragia ineuntes, dum satagunt mortalem hominem perdere. Quòd si te iniuriis impetant improbi, assultantes identidem, ad Homericam redi Achillis vocem, Ab Iouis meditor iustitia honorari.

C *Quæ pro ira dicantur apud Plutarchum à Gryllo in brutum deformato. Quæ rursum aduersum ea excogitari rectè valeant. Iræ medicamen optimum esse moram. Perturbationum victorem posse Deum dici.*

Cap. XXI.

Iram tamen qui laudibus efferre conentur nec desunt (de philosophis loquor) in quorum quandoque scholis iactatum scimus, quod D est à Plutarcho item adnotatum fortitudinis, εἶον βαφὴν τὸν θυμὸν εἶναι καὶ στόμωμα, id est iram furorémque esse velut tincturam ac solidationem. Propterea feras in certaminibus incredibile robur promere, quòd hanc adhibeant meraciorem synceriorémque, nobis rationis frenum, velut vino aquam promiscentibus, ac proinde in discriminibus plerunque stupere. Audias & illud, esse iram τῆς ψυχῆς σύμφυτον ὅπλον, id est animæ genuinum scutum. Et hæc quidem apud E Plutarchum à Circe in brutum Gryllus deformatus. At enim M. Tullius inquit, non desiderat fortitudo aduocatam iracundiam, satis est instructa, parata, armatáque per sese. Nam isto quidem modo licet dicere, vtilem vinolentiam ad fortitudinem, vtilem etiam dementiam, quod & insani & ebrij multa faciunt vehementius. Illa quidem ex rhetorum sunt pompa, qui indignationum impetus nunc animorum appellant ardores, nunc virtutum cotes. An non absurdum F planè & à vero dissentaneum, non posse fortem virum, nisi stomachabundum virtutis suæ opera promere? Gladiatorium forsan hoc fuerit. Atqui literarum & omnis antiquitatis parens Homerus non quidem gladiatoriè, sed multa alacritate bellicis sese discriminibus offerentem Aiacem inducit. Non arbitrari fortitudinem debemus, quæ rationis pomœrio circumscribi se non patiatur. Nisi fortè putes, quæ vehementer, acriter, animosè fiant, iracundè fieri. Nos tamen G iratos plerunque exisse de potestate pronuntiamus. Id si interpretari libeat, nónne de consilio dices, de ratione item ac mente? An non suademus iratis, colligant se? Id verò an censemus aliud, quàm palantes dilapsásque animi vires reuocare ad signa? Hinc scitum illud Charilai

rilai Lacedæmoniorum regis, cui quum se ingereret audacius insolentiúsque ex seruis vnus, quos Helotas vocant, νὴ τὼ σιώ inquit, κατέκτανον τοι, εἰ μὴ ὠργιζόμην, hoc est per Siôs (id est Geminos) interemissem te, ni irascerer. Huc spectat illud quoque, quod deferuescentem nuncupamus iram, quum residentem animi ardorem, qui rationi obluctetur, significare volumus. Id ipsum verò dilatio comparat & morula, quæ caliginem menti sese obtendentem discutiat, aut rarescere modo densitatem cogat. Hinc illud T. Liuij, Daret spatium iræ. Hinc & Athenodori philosophi documentum, quo (vt à Plutarcho accepimus) ita Cæsarem Augustum instruxit, Quum te Cæsar ira cœperit, nil prius dicas vel facias, quàm ipsa quatuor & viginti elementa literarum Græcarum ipse tecum percurreris memoriáque recensueris, vt sic concitatio illa quæ momentosa est, mente aliò traducta, parui temporis interiectu emollita relanguescat. Hoc ipsum & à Sex. Aurelio proditum, meminimus. Porrò & tacitis velut ambagibus obligati, substrictiq; securibus Romanorum magistratuũ fasces præmonebant, quod initio adstruximus, lente ad irrogandam pœnam pergendum. Iræ deniq; fœditatem bracteata M. Tullij sententia retegit in Epistola ad fratrem didascalica, dum monet intentius iracundiæ obsistendum, quúmque ea maximè animum moueat, tum esse diligentissime linguam continendam. Quid, quod primo Canonis Auicenna nutrices optat, animi perturbationibus minimum obnoxias, præcipuéq; iræ, timoris, tristitiæ immunes, quando temperaturam ista corrumpant, indéq; vitiatũ affundatur infantibus lactis alioqui salutare alimentum. Bis verò aut ter iram comprimenti palàm fit, id ipsum quod Thebanis euenire, qui superatis quandoque Lacedæmoniis, qui ad id temporis inuicti credebantur, nunquam postea illis prælio cessere. Iræ autem solutio prima, tanquam tyranni est, imperantem non audire. Sed & vrbanius tumescenti insusurrandum, quod infantibus nutriculæ, ne fleas, & statim capies, μὴ σπεῦδε, μηδὲ βόα, Ne festines, ne clames: & mox fient quæ vis, & melius. Adde, quòd perturbationum victorem posse immortalium deorum numero asciscí, De rerum natura libro quinto Lucretius est auctor,

> Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animóque
> Expulerit dictis, non armis, nónne decebit
> Hunc hominem diuum numero dignarier esse?

Peripateticorum placita pro ira. Lentitudo quid, & lenti qui dicantur. Fortitudinis adulterina species. Autolecythi qui sint. Fortitudo syncerior quæ dicatur.

Cap. XXII.

ATqui rursum Peripateticorum scentissimi perturbationes, quas alij extirpandas putant, non modò esse naturales contendunt, sed & vtiliter à natura datas, rationibus colligunt. Iracundiam quoque laudibus efferunt plurimis, & cotem esse fortitudinis astruũt, nec vllã prorsus vim inesse huic virtuti, ni ira excanduerit, quod sit ad res præclaras planè ephodion, vt Libanij verbo vtamur. Vt verò sciamus, habeátne generosi in se aliquid ira, liberas videbis gentes quæ iracũdissimæ sint, vt Germanos & Scythas. Oratorem denique non agentem modò, sed & patrocinantem sine iracundiæ aculeis non satis vehementem arbitrantur. Adiciunt quinimmo, si non adsit, verbis tamen ac concitatiore motu effingendum, vt ardens oratoris actio ira inflammet auditores. Virum quoque esse negant, qui irasci nesciat. Quámq; lenitatem Latinis dicere mos est, vitioso lentitudinis nomine appellant. Nam obiter est hæc Latina vox & erudita, quòd dum Epistolas ad Atticum profiteremur Patauij, abundè testati sumus, magnis fulti auctoritatum tibicinibus, quibus in studiis hisce nostratibus stare omnia videntur: etiam si cuidã ex veteranis, tum secus est visum, qui risu satis inurbano nostram sententiam in scholis excepit: velut more Latinè loqui tentantium in venalibus, in vocis hallucinatus proprietate forem. Cæterum, alienæ parcamus famæ, cuius dispendio gloriam quærere, esse pusilli animi & iacentis, opinamur. Sit is eruditorum albo, vel omniũ calculis, & viuat felix. Cicero in Epistolis ad Quintum fratrem: Omnino (inquit) non irasci, non solum est grauitatis, sed nonnunquam etiã lentitudinis. Inde in Epistolis ad Atticum, lente ferre, videtur positum pro eo quod est, æquo animo perpeti quicquid contingat. Credas (inquit) mihi velim, neminem adhuc offendi qui hæc tam lentè quàm ego fero, ferret. Vocabuli ratio inde videtur profluxisse, quia lentis legumento qui vescuntur, æqui animi fiunt, auctore Plinio: etiam si non me fallit Æginetam Paulum libro primo scribere, φακὸν εἶναι κακόχυμον & μελαγχολικόν. Sed & alibi, hominis mortum præcipuè noxium tradit, si à ieiuno impingatur ore, & ab eo qui legumina pridie & lentem in primis admiserit in cibum. Paulo succinit tertio ad Almansorem Rasis, Corpus inde persiccari tradens, semen destrui & sanguinis restingui feruorem, oculis caliginem induci, ac denique ægritudines concinnari melancholicas. Confirmat Dioscorides quoque, sanguinem hoc alimento melancholicum produci, non tacuit in commentatione De euchymia & cacochymia Galenus. Certè lentos dicimus, qui affectibus non mouentur, ac velut æquanimitate torpentes stupent. Propertius,

> Hostibus eueniat lenta puella meis.

Et Martialis,

> Tu spectas hyemem succincti lentus amici,
> Proh scelus & lateri. frigora tuta times.

Gellius Noctium Atticarum libro secundo: Tũ Plutarchus lente & leniter, Quid autem (inquit) verbero, ego tibi videor irasci? Laberij quoque illud ex Compitalibus ipsum hoc videtur approbare, Nunc tu lentus es, nunc tu súsque deq; fers: id est, quod accidit, non magnipendis, ac propemodũ ἀδιάφορον. Videtur itẽ ex iis quę protulimus, lẽtitudo esse, quã Gręci vocãt ἀοργησίαν, id est animi affectioné, quæ ira vacet. Inirascibilitatem dicere quidã permiserũt sibi. Ne priuis illorum vocibus cedat omnino Latina res. Ci-

cero De oratore libro secundo: In quo ego, non quo libenter audiam. sed quia causam non libenter relinquo, nimium patiens & lentus existimor. Verum (vt opinor) latius patet lētitudo, quàm illa Græcorum ἀοργησία. Argyropylus apud Aristotelem Moralium secundo, circa honores mediocritatem ait magnanimitatem dici, exsuperantiam verò lentitudinem quandam. Lentis verò cruribus esse himantopodas, scribit Mela Pomponius. Tu interpretare loreis, ex nominis quoq; etymo. Sed in hæc excurrisse, non fuerit aquam inaniter cōsumentis, aut Arabiam seminio cauam, vt Lucianus inquit, conspergere adorti, vt discendi auidos miscella rerum sciendarum turba expleamus. Ne sint Latinarum vocum infrequentes. Redeo ad Peripateticorum placita igitur, in primísque Aristotelis, in quem penè videtur esse collatum quicquid est capax humanum genus. Quæ iusto fortè plus conuellere Cicero, multíque præterea, Stoici præcipuè, conantur. Nam & Senecæ Stoicorum acutissimi nota sententia est. Ira non acuit animum ad res bellicas, nunquam enim virtus vitio adiuuanda est, se contenta. Philosophus ergo Moralium tertio, posteaquàm fortitudinis veræ rationem est exsequutus, species quinque recenset adulterinæ fortitudinis atque impropriç. Primo statuit loco eam, quæ ciuilis dicitur fortitudo, quum sustinent pericula ciues metu pœnarum & infamiæ ac honoris cupiditate. Huiusmodi facit Homerus fortes aliquot, vt Diomedem & Hectorem: id quod ex carminibus coniectari subiectis facillimè sic potest,

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

Polydamas me coarguet primus: & Diomedes,

Ἕκτωρ γάρ ποτε φήσει ἐνὶ Τρώεσσ' ἀγορεύων,
Τυδείδης ὑπ' ἐμεῖο.

Hector enim quandoque diceret apud Troianos concionabundus, Tydides à me. In hoc item sunt gradu, qui à magistratibus compelluntur. Hinc est illud scientissimi Plutarchi, fortitudinem à veteribus statui, non ἀφοβίαν, sed φόβον ψόγου καὶ δέος ἀδοξίας. Siquidem qui leges præcipuè reformidant, hi vel in primis hostem contemptui habent, nilque verentur pati, qui male audire compauescunt. Propterea dictum rectè, ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς. Secunda porrò species virtutis eiusdem constat peritia quadam, in bellicis præsertim rebus: quamobrem Socrates in libro qui Protagoras inscribitur, apud Platonem, censebat fortitudinem esse scientiam. Eiusmodi sunt in bello milites. Tertia species prouenit ex ira. Videntur enim fortes qui per iram, veluti feræ percussores impetunt: quoniam & fortes, iracundi sunt. Impetuosissima quidem res est, ad pericula capessenda animi concitatio. Vnde Homerus,

Σθένος ἔμβαλε θυμῷ,

Robur iniecit animo. Et rursum Homerus idem, καὶ μένος θυμὸν ἔγειρε, ira concitauit animum: καὶ δριμὺ δ' ἀνὰ ῥῖνας μένος, impetus per nares acer subiit: καὶ ζέσεν αἷμα, inferbuit sanguis. Quæ omnia significare videtur, animi concitationem & impetum. Fortes verò propter decus faciunt, sed adiuuat eos ira. Non est autem fortitudo, si dolore aut ira concitati in periculum deferantur, nihil præuidentes eorum quæ incurrunt. Eo nanque modo & asini fortes nuncuparentur, quando ne verberibus quidem à pabulo abigi persæpe queunt. Insuper & mœchi ob libidinem multa audent. Proximè autem ad eam quæ secundum naturam est, accedere videtur fortitudo, quæ per iram fit, si modò electionem rationémque ante susceperit. Supersunt verò & duæ fortitudinis species: quarum altera ex fiducia sui nascitur, cuiusmodi vocant Græci εὐέλπιδας, spei semper bonæ, dum periculi deflagrat ardor. Ab hac nec abest procul reliqua & postrema, quæ per ignorantiam contingit. Et de impropria quidem fortitudine hactenus. Quem autem verè fortem sanciat idem Philosophus, ad priorum intellectum faciliorem, erit (arbitror) operæ pretium subiecisse. Fortis vir impauidus & extrilidus est, animóque subnixo eminentíque, vt homo: quamobrem timebit vt oportet, ac (vti dictat ratio) tolerabit, decoris honestíque gratia. Hic enim est virtutis finis. Qui igitur quæ oportet, & cuius gratia, & quando, & vt conuenit, sustinet ac metuit & audet, is fortis est. Inuenio in Græcorum doctrina, autolecythos, id est αὐτοληκύθους, dici strenuos paratósque ad omnia obeunda vel patienda. Quanquam pauperem eo verbo intelligere malunt alij, vt qui possideat aliud nihil, quàm lecythos. Vel ad erogandam pecuniam proclíues, quæ lecythis contineretur. Fortè & autolecythi dicantur αὐτουργοί, qui per se omnia procurant ac faciunt. In Moralibus tamen Plutarchus αὐτοληκύθους καὶ τραπεζέας nuncupat, qui culinam modò consectentur, nec amicitiæ vllam habeant rationem. Ad fortitudinis vim pertinet præclara in Pompeij Magni rebus, Dionis sententia, ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ τέχνη παντὸς ὁμίλου κρατεῖ. Hæc autem de Tigrane proferuntur apud Tigranocerta ab Romanis Lucullo duce fuso fugatóque. Quorum paucitatem quum iis contemptui haberet, dicere solebat, εἰ μὲν πολεμήσοντες ἥκουσιν, ὀλίγοι, εἰ δὲ πρεσβεύσοντες πολλοὶ πάρεισιν.

Diluuntur obiecta, quæ in Peripateticos concinnantur. Iram duobus perpendi modis. Fortitudinis rationem bifariam distribui. Affectiones ex homine tolli non posse. Militi cur honoris deferatur plus, quam doctori. Apyrina.

Cap. XXIII.

AD ea verò quæ Peripateticæ obiiciuntur scholæ, respondebit luculenter ipsa, sui Aristotelis innixa vestigiis: iram considerari perpendique posse prout in excessu est, itémque vt est in mediocritate: si accipiamus eam vt est in excessu tunc non dicimus esse cum fortitudine: sin verò modo secundo, tunc esse affectionem astruimus, non sine regula & rationis gubernaculo, iungique cum operatione forti posse pulcherrime. Ideóque philosophum dixisse, iræ motionem esse naturalissimam, siquc congruum accipiat finem ac electionem, futuram fortitudinem veram vel fortitudinis operationem. Est enim appetitus natura procli-

proclinis, vt sese rationi obsequentem præstet, etiam si non rationalis per essentiam. Proinde ex ira produci affectus valet à ratione conformatus compositúsve. Ex quibus colligi perspicuè potest, rectè sensisse philosophum, eo tamen addito, fortitudinis rationes videri bifariam distribui: aut enim est fortitudo in tolerando, aut in aggrediendo: priori autem ira nullo modo est opus, alteri verò præcipuè, sed moderata. Iram porrò non habere, dictum veteribus est, qui mẽtem non habeant. Ita legum præsidi necessaria, ciuitatis moderatori peraccommoda. Aufer à rege iram, iam non imperio tantum rebelles experietur popularium animos, sed & momento de principatu periclitabitur. Immo verò & cuiuis hunc eripe affectum, cui non fuerit contemptibilis? à quo non circumscribetur, expilabitur protrudetúrq;? Iam & apud Gellium Taurus, Vt aliorum (inquit) omnium, quos Latini philosophi affectus affectionésve Græci vocant πάθη, ita huius quoque motus animi, qui quum est vlciscendi causa sæuior, ira dicitur, non priuatio vtilis est, quam dicunt στέρησιν, sed mediocritas quam μετριότητα nuncupant. Melanthium quoque dicere solitum accepimus. Iram non videri grauem, quæ migrare mentem faciat, sed quæ domo excludat omnino. Quæ verò in diuersum præcipi, & colligi argumentis solent, de Pythagoræ atque Zenonis fontibus videntur manasse, qui perturbationes asserunt omnes exinaniri posse persanaríq; omnino, veluti causarias animę partes, nullámq; fibram aut vitiorum radicem in homine omnino residere, meditatione, ac virtutum exercitatione assidua. Quod profectò est, inquit Hieronymus, tollere hominem ex homine, & in corpore constitutum, esse sine corpore. Propterea scienter quadam Satyra Horatius,

> Nam vitiis nemo sine nascitur, optimus ille
> Qui minimis vrgetur.

Verior & apostolica sententia: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & ducentem me in captiuitatem: non enim quod volo, hoc ago, sed quod nolo, id operor. Quum M. Antoninus educatorem suum defleret mortuum, auocaretúrque ab aulicis ab pietatis ostẽtatione: Permitte (inquit) Antoninus Pius imperator vt homo sit, neque enim vel philosophia vel imperium tollere affectus valet. Quin & Procli sententia est admirabilis: An non stupendum est (inquit) animam immaterialiter in rebus materialibus viuere, & in caducis incontaminatam se alicubi conseruare? Terrenus locus Circes est diuersorium. Amplius animæ in generatione constitutæ persimiles sunt pestilentem regionem habitantibus hominibus. Vbi verò extra generationem agunt, esse veluti prata incolentes, Plato scribit. Aristotelicam doctrinam adiuuat in libro De morali virtute Plutarchus, affectionum principia esse tradens σύμφυτα, οὐκ ἐπεισόδια, id est ingenita, nec aduentitia, οὐδ᾽ ἀναιρετέα παντάπασιν, hoc est, nec extirpanda omnino. Et mox paulò, affectus prodesse ait, si rationi comites se præbeant, sicuti fortitudinem intendit ira, si moderata sit. Sed temperamentum id genus risu excipiunt Stoici, Quid si (inquiunt) sanum voces leuiter febricitantem? non est bona valetudo mediocritas morbi. Sic (inquies) dicitur imperturbatus sapiens, vti apyrina vocantur: non quibus nulla duritia est granorum, sed quibus minor, falsum est: non enim diminutionem malorum in bono viro intelligi volumus, sed euacuationem. Demum in fortitudinis mentione quærat ex me forsan aliquis, quidnam causæ sit, quòd publico tantum non consensu militi, ac viro forti plus multo prærogatiuæ contribuatur, quàm doctrinarum antistiti vel maximo. Responderi autem Aristotelis sententia sic maximè puto ex Rhetoricorum primo, Necessariò virtutes illas censeri maximas, quæ aliis pernoscuntur vtilissimæ, siquidem est virtus δύναμις εὐεργετική. Proinde iustis plurimũ exhibent honoris, atq; item fortibus: altera enim virtus in pace, in bello altera prodesse pręcellenter valet. Ab iis verò liberalitas censetur præcipuè, argumento eodem: profundit enim pro tempore ac modo, non vendicat pecuniam.

Ex voluntate affectionum qualitates præcipuè pendere. Apathiam item non esse huius vitæ. M. Antonini trãquillitas. Ægritudines sæpe sublatas, animo sedato. Arietes perturbationum.

Cap. XXIV.

HOminem verò, cuiusmodi effingunt Stoici, Græco verbo dicunt ἀναμάρτητον, quod est, nulla peccati labe pollutum, qui sit planè aurum putum, & (vt Aristophanes inquit cum Herodoto) prorsus colophonium. Interest (inquit Aurelius Augustinus) qualis sit voluntas hominis, quia si peruersa est, peruersos habebit hos motus: si autem recta est, non solum inculpabiles, verum etiam laudabiles erunt. Voluntas est quippe in omnibus: immo verò nil aliud quàm voluntates sunt. Et rursum idem Augustinus: Illa quæ ἀπάθεια Græcè dicitur, quæ si Latinè posset, impassibilitas diceretur, si intelligenda est, in animo quippe, non in corpore accipitur, vt sine affectionibus viuatur, quæ contra rationem accidunt, mentémque perturbant, bona maximè atque optanda est. Sed nec ipsa huius est vitæ, non enim qualiumcunque hominum vox est, sed maximè piorum sanctorúmque, quos vitæ integritas præstat omnino (quod dicitur) [illegible], id est nautico mundiores clauo. Si dixerimus, Quoniam peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. ἀδύνατον γὰρ τὸ ἀπαθὲς ἐπὶ ἀνθρώπων, inquit Plutarchus. Propterea diuinè M. Tullius in Oratione pro Marcello: Nulla est (inquit) tanta vis, tanta copia, quæ non ferro ac viribus debilitari frangíque possit. Verum, animum vincere, iracundiam cohibere, quæ semper est inimica consilio, victoriam temperare, aduersarium nobilitate, ingenio, virtute præstantem nõ modò extollere iacentem, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem, hęc qui faciat, non ego eum summis viris comparo, sed simillimum Deo iudico. Scribit alibi Plutarchus, iram nusquam continere, imperiti esse hominis atq; in-

temperantis: vbique verò, difficillimum, quibusdam etiam videri impossibile. Vtamur enim verbo audacter, quod non reformidat cum Iureconsultis & Hieronymo Boethius, & libro 5. Fabius, sicuti commonuimus alibi quoq;. Quando perturbationis huius velut proprium persæpe sit, quod velit, emptum morte persequi. Monet tamen nos propheticum illud, Irascimini, sed nolite peccare. Motus animi (inquit Cassiodorus) in potestate nostra non est, sed Dei gsatia temperare possumus. Proinde quod consuetudinis est, permittit: quod culpę, prohibet. Et Hieronymus: Nos (inquit) affectus & perturbationes, quamdiu in tabernaculo corporis huius habitamus, & fragili carne circumdamur, moderari, & regere possumus, amputare non possumus. Propterea Apostolus, sol non occidat super iracundiam vestram, quia irasci hominis est, finem iracundiæ imponere, Christiani. Stoici porrò non diffitentur, visiones animi, quas phantasias dicunt philosophi, quibus quatitur mens ad primam ingruentis cuiuspiam formidabilis speciem, non videri aut voluntatis aut arbitrij, verum suapte vi nobis sese ingerere ac vellicare. Cæterùm, probationes quæ mox consequantur, esse iam arbitrarias, vbi perpendimus ac diiudicamus, moxque reiicimus & aspernamur: has, Graci syncatatheses nuncupant. Præstantius censetur (inquit Augustinus) iram vincere, quàm ciuitatem expugnare. Et perturbationum quidem vim grassantem violentius permulta retegunt vtique: sed & Galenus in re medica tantus auctor, à quo traditum scimus, ægros quotannis non paucos integritati restitutos suæ, animi solum motionibus ad propriam reuocatis temperaturam: cui sane calculum adiicere videtur Æsculapius, qui cantilenas adhiberi, ac risus conciliatores Mimos, & ridicularia denique alia, iis quos animosæ partis motus violentiores amplius exagitent, corporis temperamēto excusso, & calore insito auctius commoto. Quin venari alios præcepit, equitare item vel armorum meditationibus non parcere, motuum quoque ac armorum specie, ideáque præscripta, vt animosa pars, si fortè iaceat, sitque imbecilla, surrigatur excitetúrque. Scribit Sex. Aurelius, M. Antonium imperatorem ab vitæ initio tranquillum fuisse adeo, vt ab infantia vultum nec gaudio mutarit, nec mœrore, philosophiæ studens, ac literis imbutus Græcis. Affectionum titillatus arietes vocat Hieronymus, quibus quatitur fides, quos euangelij retundendos astruit muro. Idem scorta publicitus præstantia libidinum publicarum victimas dicit: sunt enim diaboli victimæ, velut mentis & corporis illibata integritas CHRISTO insigniter grata victima.

De mediocritate deq́; excessibus iræ. Iracundorum species tres, & naturalis eorundem causa. Iræ vocabula.

Cap. XXV.

CÆterum introspiciamus denuo Peripateticum museum, præcerpturi inde quæ horum libellorum studiosos, si qui tamen erunt, dimittant instructiores. Ergo (inquit Aristoteles) mansuetudo, siue πρᾳότης, mediocritas est circa iram, quúmque medium, itemque ferè extrema sint anonyma, hoc est sine nomine: medio vtique mansuetudinem attribuimus, ad defectum qui item sine nomine est, declinantem. Excessus verò ὀργιλότης, hoc est iracundia dici potest. Affectus autem est ira, id est ὀργή: nam iracundia, est habitus excedens. Qui igitur pro quibus oportet, & contra quos oportet, irascitur: ac prætereà, vt oportet, & quando, & quanto tempore, laudatur, mansuetusque hic erit. Defectus autem, siue ἀοργησία est, siue quodcunque, tandem in vitio est: nam qui non irascuntur in quibus oportet, ἠλίθιοι esse videntur, hoc est stupidi. Etenim qui non irascitur, nec sentire quidem videtur, neque dolere. Atqui perferre contumelias, & suos negligere, seruile est. Iracundus, celeriter succenditur, tum in quos non oportet, tum pro quibus non oportet, & amplius quàm oportet: verum & confestim desinunt qui sic afficiuntur, quod est in ipsis optimum. In iis verò bilis fulua prædominari videtur: quæ quum acuta & subtilis sit, ob insitam caliditatem facilè succenditur surrigitúrque, vnde inoritur vltionis votum. At qui nulla prorsum aguntur ira, frigidi persentiuntur atque humecti, quia fulua & acriore carent bile. Excellenter autem acuti sunt acrocholi, & ad omnia, quibus summa est bilis, vnde & nomen habent. Inter hos sunt quos vocant πικρούς, nos interpretari amatulentos possumus: difficulter hi placantur, & plumbeas diuturnásque seruant iras. In iis verò fulua bilis permiscetur atræ, proindéque illis constantior ira est, siquidem eam comprimunt: vt autem in seipsa digeratur, indiget tempore. Sunt & inter iracundos species tertia, qui non explentur facilè, nisi viso inimici sanguine. Hoc genus appellant Græci χαλεπούς, ex Latinis plerique acerbos. Hosce verò planè melancholicos tradunt, quòd bilis vigeat in eis atra: quæ quia frigida est & sicca, crassiore materia, quæ haud facilè dissoluatur, diutius perseuerat. Quòd si amplius inquirat aliquis, cur tres tantum iracundiæ prodantur species, responderi potest, oriri affectionem hanc sanguine circa cor efferuescente. Esse verò eum feruorem triplicem, constat: subtilem, crassum, medium: sicuti ex iis quæ præstruximus, coniectare perspicax ingenium potuit. Apud Homerum, quod Eustathius scribit, affectio hæc quatuor sortitur nomina: est enim quandoque apud illum θυμὸς, χόλος, menis, id est μῆνις, & κότος: sed eo tamen interstitio, vt dicatur propriè menis, immanens ira, vnde & inflexum nomen ἀπὸ τοῦ μένειν: quum cholos, orge, thymos, perturbationis indicent initia, etiam si obseruatio non est perpetua. Hinc Porphyrius, [illegible] χόλος καὶ θυμός. nam menos (inquit) est ἐπίμονος χόλος: verum vbi vltionis captatur occasio, κότος dici consueuit,

Παρὰ τὸ ἐγκεῖσθαι.

Vnde Homerus,

[illegible]

Et rursus,

[illegible]

Nun-

Nuncupatur autem χέλυς, ἀπὸ τῆς χελώνης, ὅτι ἐν τῇ A ᾠδῇ κρατεῖ.

An verum sit, hircos pati facilè, ipsis intuentibus fœminas iniri. De hyæna insuper scitu digna. Confirmatur Plinij historia de vipera partu. Atheniensium votum de hircorum immolatione. Tragos quid, aut hirculus in vitibus.

Cap. XXVI.

B

INcideram nuper in Æliani commentaria, quæ haud ita inscitè is condidit περὶ ζῴων ἱστορίας, auidè (qui mos est meus) ac sitienter arripui, ac euolui, præcerpturus quæ vsui forent legisse. Inter cætera, quæ se primo libro ingessere, fuerunt, & quæ huic impingere capiti visum protinus est: pugnam pro fœminis hircos inire, perinde ac pro formosis mulieribus aduersum hircos. Ratione compari tauros acrius in id genus alios cooriri, velut arietes item ouium causa. C Hæc non eo subnotasse volui, tanquam ex Heracliti forent antro planè deprompta, aut indicta prorsum inscitáque, sed quod inaudisse videor, ex recentioribus nonnullos, haud ex asse ἀμαθεῖς, sed (vti sentio) bene doctos nonnunquam, causam eruere conatos: quid ita, quorum vxores corpus inuulgent, hircorum appellatione deformemus passim, inde factum vaticinari, quòd animalium soli (vti putant) hirci sui generis fœmellas ipsis intuentibus, iniri, facilè concoquant, omninóque (quod dicitur) súsque déque ferant, nec in prælia consurgant ad corollas (vt interim sic dicere permittar) D decertaturi. Id quàm verum sit, nec quis Sibyllæ folium prolatum arbitretur, perspicuum iam, vel vnius auctoritate Æliani non diluta, nec proletaria, opinor. Apud eundem obseruatum est illud item, Hyænam si hoc anno marem conspexeris, candem insequenti fœminam agnosces: si fœminam nunc, posterius marem conspicaberis. E Venire etiam in Veneris vtriusque participatum, iniréque vicissim ac iniri, quotannis sexu immutato. Ceu animantis natura Cenæum re præmonstrarit, ac Tiresiam veteribus celebratos. Sed quia mira prorsus historia est, rectè ac operæpretium me facturum censeo, si auctoris verba subiecero: τὴν ὕαιναν τῇ τε μὲν ἄρρενα εἰ θεάσαιο, τὴν αὐτὴν εἰς νέωτα ὄψει θήλειαν, εἰ δὲ θήλειαν νῦν, μετὰ ταῦτα ἄρρενα, κοινωνοῦσι δὲ ἀφροδίτης ἑκατέρας, καὶ γαμοῦσί τε, καὶ γαμοῦνται, ἀλλάττουσαι ἐπ' ἔτος τὸ γένος. F ὡς ἐκ τοῦ Καινέα, τὸν Τειρεσίου ἀρχαίως ἀπέδειξε τὸ ζῷον τοῦτο, οὐ λόγοις, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς. Aduertendum porrò historiã Plinij de vipera, ab Æliano item primo libro comprobari planè ad verbum. Adeo si auctoritatibus agas, controuersa res est, verum qui diuersa sentiunt, ab experimento stare se, dicunt. Quia verò ab hircis exorsi sumus, in eosdem nostra corriuabitur oratio, adnexa non procul ab derisu historia: cuius auctor nobis Agathius est Gottici belli libro secundo, ingruente Persarum bello in Marathoniis campis, vouisse Athenienses, totidem se hircos Dianæ immolaturos, quot peremissent hostes. Quod quum implere in primis cuperent, non quisse tamen, etiam capris adiectis vel succidaneis. Tragon vocant Græci in vitibus causationem, vbi flatu grassante decutiuntur germina, hirculum Latinè queas nuncupare. Sed & hircescere dicuntur vites, si sterilescant: quando hircorum est, nimia pinguitudine in sterilitatem abire, quod comprobat Aristoteles.

Animal thoa esse homini amicum præcipuè. Canum fides anxia in Niciam venatorem. Super Nicia imperatore paucula, & verbo μελλονικιᾶν.

Caput XXVII.

ESse animal quod θῶα nuncupent, non ex Aristotele modò ac Plinio notissimum, sed astipulatur & Theocritus. Cæterum, censeri id vel humanissimum, præcipuéque homini amicum, ac (vti dicunt Græci) φιλανθρωπότατον, non ita multi prodidere. Lectum tamen quandoque, si fortè in hominem inciderit, reuereri, ac C velut obseruanter suspicere. Amplius, si à feris aliis circumuentum senserit, tum verò accurrere protinus opitularique pro viribus. sed quod ad brutorum in nos beneuolentiam attinet propensiorem, traditum à veteribus scio, fuisse inter venatores quempiam, nomine Niciam, qui (vt assolet) venandi ardore studióque concitatior, dum improspicienter imprudentiúsque feras immissis canibus insectatur vrgétque, in carbonariam fortè delatus fornacem præceps D est. Id verò intuiti canes neutique abstiterunt, cæterum gannientes primum quidem per fornacis ambitum domini (quod facilè appareret) charitate desiderióque ac rugientes moras ducebant: demum verò adeuntes, leniter obseruatéque tantum non mordicus apprehensa veste, pertrahere ad locum enitebantur, veluti operã inde aucupantes quampiam domino, fide summa, quæ vel in homine rarior pernoscitur. Id autem intuitus quidam, & quod erat, suspicatus E planè, quum suboleret, non frustra solicitè adeo anxiéque concursare canes, ducem insequutus factum deprehendit, exustúmque in fornace spirantem Niciam, re prorsum coniectata ex iis quæ in ignibus visebantur reliquiæ. Fuit Nicias ab hoc alius, Atheniensium haud omnino incelebris imperator, etiam si impendio timidior, & eo nomine in obeundis negotiis tardior: vnde exiit illud facetissimum Aristophani in Auibus,

F

> Καὶ μὴν μὰ τὸν Δί' οὐχὶ νυστάζειν ἔτι
> Ὥρ' ἐστὶν ἡμῖν, οὐδὲ μελλονικιᾶν.

Per Iouem nobis haud est dormitandi tempus, neque item Niciæ more cessandi. lepidè prorsum conformato verbo ab μέλλω, quod tardo nobis indicat, & Nicia. Non prætereundum, ab Plutarcho in Nicia carmen Aristophanium aduocari, sed ita vt vix sensum recipiat verbo μελλονικιᾶν decurtato interpellatóque: quo factum, G vt per inscitiam ab interprete sit præteritum.

Ingenio præsignes esse plurimum iracundos imbellesq́, at grauitate fortes, sed indociles obliuiososq́, vndeq́, horum promi effectuum ratio valeat.

Cap. XXVIII.

DE variis hominum affectionibus, quæ ἤθη dicunt Græci, déque ingenij ratione vel amplioris vel minutioris alibi (opinor) affatim pro re nata disseruimus, aggestis, quæ hinc inde olim præflorauimus. Nunc præterisse nequeo Platonis sententiam graphicè positam, scitéque in libro De scientia, quæ quia illustri enuntiata perspicuitate est, nullo indigere interpretamento mihi est visa: eam modo exscripsisse satis supérque fuerit. Est admodum (inquit) arduum, hominem comperisse ingeniosum, qui insimul mansuetudinis ac modestiæ exsors non sit. Quippe ad hanc diem eiusmodi neminem vixisse, aduerto, vel etiamnum esse nunc, cui naturæ genius ita affulserit vt boni sit compos vtriusque. Siquidem acumine qui insignes sunt, callidi item ac memoria illustres & docilitate, nunquam non iracundi sunt, ac contentionis auidi, nec raptantur secus ac nauigia retinaculorum prorsus expertia. Hosce item furore quodam præstare dixeris verius, quàm fortitudine. Sed enim qui ad grauitatem natura facti sunt, eámque vnam rem habent, veluti scopum, si se ad ingenij cultum dent, & doctrinam sibi pergant induere: hi verò hebetiores comparent mox, & nescio quomodo desidiosi, obliuionis quoque nubilo identidem se obtendente. Id quod à Platone sancitum vel Aristotelis valet calculo comprobari, qui Thracas esse adeo ingenio tradit oblæso, & memoria propemodum nulla, vt ne quaternarium quidem numerando queant transcendere. In iis tamen robur, & ad belli munia promptitudinem singularem haud desideratis. Hanc verò varietatem adeo variam, immo contrariam interim, cæli defluuiis forsan retulerint acceptam astrorum non imperiti. Quando & Iulium Maternum sic ferè nouimus prodidisse: Quædam, inquit, gentes ita à cælo formatæ sunt, vt propria sint morum vnitate perspicuæ. Siquidem immanis feritatis crudelitate grassantur Scythæ (vti aliàs commeminimus) Itali fiunt regali semper nobilitate præfulgidi, Galli stolidi, auaros esse Syros ferunt, acutos Siculos, luxu diffluere Asiaticos, ac voluptatibus deliniri. Hispani dicuntur elata iactantiæ animositate præpositi. Nec ignoro tamen esse, qui in hoc auctore putent loquentię multum, sapientiæ parum.

De Vulcani templo apud Ætnam Siciliæ, deq; canibus ingenij mirandi discernendis, qui castè pieq; accedant, aut scelere imbuti salutatum tamen eant Deum. Cur Vulcanus in insulam Lemnum excussus tradatur. Lemnia terra, quæ & sigillata. Philoctetæ historia.

Cap. XXIX.

APud Ætnam qui notissimus est Siciliæ mons, esse Vulcani templum fertur honore multo. Circumiectum est templo septum, sacræ item visuntur arbores, necnon peruigil & inextinctus ignis, vel (vti à Græcis dicitur) ἄσβεστον πῦρ ἢ ἀκοίμητον. Templum asseruare ac lucum traduntur canes, quibus mirum præcipuè insi-

A tum ingenium creditur. Quippe adeuntes, si castè modò ac piè, vtque addecet, id agant, permulcent ac abblandiuntur, illisque perinde ac beneuolis aggregantur, & planè familiaribus. Quòd si manibus non puris, sceleréque aliquo pollutior templum inuisat, vel lucum, irruunt mordicus, lacerant, conuellúntque. Cæteros ex cœtu aliquo remeantes lasciuiore, intemperantioréve insectari modo, satis supérque habent. Euentus rationem si solicitius perquiras, ac veB terum consecteris superstitiosam vanitatem, cælitus omnino fieri putabitur: si me audias, immundorum spirituum fallaciosæ acceptam sedulitati referes, quando vnum illis studium, in tendiculam per momenta rationalem animam præcipitasse, vt quo illi iustissimè discrutiantur, eodem & nos paterni diuinique luminis exsortes Ceronio includamur teterrimo. Illud de Vulcano nec reticebo, in Lemnum insulam traC di à fabulosis excussum Deum: quoniam vt scribit Galenus nono Simplicis medicinæ, loci facies sit exustæ similis, nec quicquam subnascatur: inibi tamen terra habetur Lemnia, quam & sigillatam iuniores vocant, sphragida Græci appellant, quia conformatis inde pastilis capræ sigillum imprimeretur, vt voluit Dioscorides: vt verò Galenus, Dianæ. Quod autẽ huic terræ hircinum promisceri sanguinem, prodit Dioscorides item, ab Lemniis sacerdotibus irrisum, D refert Galenus. Proditur à Græcorum nonnullis, Vulcani antistites in Lemno aduersus ictum serpentium medica pollere virtute. Quo argumento Philoctetem apud Smynthei Apollinis aram ictu serpentis vulneratum illuc medicinæ gratia esse missum.

Cereris templum, & festum Chthonium, apud Hermionenses celebre vel miraculo: quòd præferocem taurum ducat ad aram vetula sacerdos obedientissimum. Item de canibus in Palladis templo, quod in Daulia est. De Panos templo in Arcadia, vbi Aula locus visitur, & muscis auolantibus ex Olympia & Leucade vbi Actius Apollo: necnon de Diana in Icaro insula.

E

Cap. XXX.

AD eandem porrò fraudem & imposturam peruersissimam, spectat illud item quod inferam mox: Cererem ab Hermionensibus eximia coli veneratione, peragíque sacra prorF sum μεγαλοπρεπῶς· τι ᾖ τεθαρῶς. Festum verò Chthonium nuncupari. Ferunt ergo, boues magnitudine visenda & ferocia ad aram ex armento facilè agi immolandos à Cereris sacerdote, quæ vetula plerunque est, ac viribus prætenuis. Super qua re carmina circumferuntur apud Græcos, quæ & apposui, auctore eorum Aristocle:

G
Δάματερ πολύκαρπε, σὺ κ' ἐν σπηλαίοισιν ἐναργής,
Καὶ παρ' ἐριχθονίδαις, ἵν τι μέγα κεῖνται
Ἑρμιονεῦσιν, τὸν ἐξ ἀγέλας γὰρ ἀθωότατον ταῦρον,
Ὃν τοῦς' αἱρῶσιν ἀνέρες οὐδ' ἔαν,
Τοῦτον γραῖς σύχουσα μόνα μόνον οὔατος ἕλκει,
Τὸν δ' οὐδὲ βουκόν, ὁ δ' ὡς ματέρα παῖς ἕπεται.
Σὸν τόδε Δάματερ, σὸν τὸ δέος, ἵλαος ἔσσ',
Καὶ παντοῖ θάλλοι κλῆρος ἐν ἡμέρῃ.

Cæterum

Cæterum & in Daulia esse memorant, Iliados Mineruæ templum, in quo alātur Canes, quibus insitum planè sit, perinde ac ratione quadam, aduentantibus subblandiri Græcis. Barbaros autem, vbi se ostentarint, latratu insectari. Est in Arcadia locus nomine Aula, vbi olim visitatum est Panos templum, constanti fama, omnibus quæ illuc defugerint animalibus, haud dubie salutem præstari. Quippe si ea insequantur lupi, subsistunt protinus, vbi ad eam ventum partē est, nec ingrediūntur omnino: quod defugientia illuc putet Deus, velut supplices quosdam, δι' αἰδοῦς ἄγων αὐτά. Et quia ex veteri superstitione animalium miracula consectamur, & anquirimus curiose, addamus illa quoque: In Olympia cognitum hoc annorum plurium experimento, ingruente certaminum & panagyris celebritate, muscas inde omnes ad vlteriorem Alphei ripam sponte, velut mulieres assectentur auolare. Porrò in Leucade, vbi in promontorio eminentiore Apollinis stat templum, quem Actium nuncupant, futura inibi (vt assolet) panagyri, in qua & honori diuino æditur saltatio, bouem muscis immolare fuit receptissimi moris, quæ illius dilentæ cruore confestim credebantur euanescere, hac velut mercede amplius delinitæ, ac (vt significanter dicunt Græci) ἀπομυιῶσαι. Quum omnino Pisææ animaduerterentur ἀδέκαστοι, & proinde probiores quoque, vt quæ Dei reuerentia quadam, non mercedis vi, iustitiæ opus inirent, & (quod addecet in primis) si modò ibi erat Deus, ac non spurcissimus dæmonarches, miserorum mentibus ad satietatem illusurus. Sicuti in Icaro insula quoque, in qua Dianæ templum fuerat: qūmque nimio plus scaterent ibi agrestes & prepingues capræ cum Dorcadibus ac leporibus, si venari cupiens, à Dea rei pontificium esset comprecatus, pergens inde præda onustus reuertebatur, captis quæ concupisset. Quòd si petere supersedisset, inanis prorsum fiebat venatio, insuper & in eum expetebant audacioris conatus pœnæ. Cæterum illusiones hoc genus, seu indigitamenta credere malis, id est, excantamina seu veneficia, persequi diutius, abutentis planè otio fuerit. Proinde iis præteritis, alia disquiramus auditu iucundiora, & gratiora scitu.

Quadruplex loquendi figura veteribus obseruata grammaticis: prisca, Latina, Romana, demùmq; miscella, siue mixta.

Cap. XXXI.

QVi amplius pensitatiúsque indagine scrupulosa loquendi varietates discutiendas sibi in commenta iis proposuere, rationem eam videri quadrifariam planè distributam pronuntiauere. Quippe nonnulla in veteribus libris prisce dicta, videre licet, Latinè aliqua, necnon Romanè, demúmque esse miscellam omnino figuram quandam, mixta quæ sit, ac dicatur. Priscam verò intelligunt, qua Iano synchroni & Saturno, ac mox etiam paulò probè cum suis fabulati sint. In qua pleraque multo obscuritatis nubilo circumuoluta, pressáque pernoscantur, desitis iam vocabulis, proindéque intellectum

A facilè non admittentibus, cuiusmodi fuisse carmina, quæ nominantur Saliaria, coniectare licet ex pauculis, quæ supersunt, velut reliquiæ. Latina loquendi figura creditur nuncupata, qua vterentur in Latio, quum rebus potiretur Latinus, & præterea Hethrusci reges: qua sanè forma decemuirorum conscriptæ sint tabulæ. Sed huius pars vlla vix subsistit innoxia: quod retulit Sex. Pompeius. Romanam denique dicendi rationem intelligunt, quæ in Plauto effloruerit,
B Næuio Accio, Pacuuio, Marone, Catone, Sisenna, Antiate Valerio, Cæsare, M. Tullio. Miscella demum figura intulit se, vbi iam auctiore imperio, datáque pessum Romana libertate, gentibus communicata ciuitas diuersissimis est, ex quarum velut voragine, loquendi syncerit as cōcussa in primis in barbarum ferè dilapsa sonū, sapere Gothicum cœpit, & omnino peregrinum, vt rarenter se promat, quem purè Romanum dicas, non ciuitate donatum. Miratur tamen
C & Fabius, Oscè plurima in auctoribus inualuisse, necnon Sabinè, vt de Gallicis taceam, quum & Punica ostentent se nonnunquam.

Morbo atrotius grassante, vel etiam citra oblæsionem manifestariam nonnullos se in puteos deiectasse. Lugdunenses mulieres. Laurentianus Florentinus.

Cap. XXXII.

D ATræ bilis effectus præcipuè admirabiles abunde aliàs persequuti sumus: nunc ab illis haud dissita prorsum ingerunt sese, quæ artis medicæ summates viri, ac planè Coryphæi obseruata literis mandanda censuere, Hippocrates & Galenus, ægrotos, si violētius grassans morbi vis debacchetur, & atrocior inardescat febris, arctius videri vinciendos, quod ita affecti complures plerunque se peremptum eant, nec id ratione singulari, compertis etiam qui in
E aquas præcipites se dent, quod esse factitatum in ea, quæ Atticam depopulata olim pestilentia est, multorum approbatur calculo: & Lucretius carmini inseruit,

Multi præcipites lymphis putealibus altè,
In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum iacientes corpus in vndas.

Mirum certè est quod à recentioribus est item proditum, haud ita pridem in Lugdunēsi Gallia contigisse, vt citra vllum corporis incom-
F modum, quod quidem appareret, crebriter mulieres in præaltos se puteos demersum pergerent. Sed fœminas forsan imbecillior excusarit natura, & semper ferè peregrinabunda mens. Quid philosophis facias viris, quibus etiam familiarem aduertimus affectionem huiusmodi, non alia ratione Florentino Laurentiano proximè consumpto? Ad hæc pro ingeniorum captu à multis multa proferri consuesse, non la-
G tet: defluuio cælestium corporum acceptam referentibus plerisque atrociorem mali vim, aut in diuinam etiamnum iram. Id quod veteribus arriserit, inani oblaqueatis superstitione. Sunt forsan, qui & hoc ipsum in melancholiam reiiciant, à qua hoc genus plura concinnari solere,

Digitized by Google

aliàs commonuimus. Mihi sanè vti sunt, ista omnino accidunt admiranda.

Qui dicantur citharœdi pisces, quaque nominis habeatur ratio. De polypo item, qui sua sibi voret brachia, cirrhosq; : quod negant alij.

Cap. XXXIII.

ESse in Erythræo mari piscem, obseruauimus, forma quidem latiore, ad buglottæ modum (vt aiunt) squammis haud ita scabris, si attingas: colore suffuluo, lineis nigricantibus à cauda vsque ad capitis summa corpore interpicto, vt tentarum fidium suspicari imaginem possis, vnde pisci adoptatum citharœdi nomen. Zona præcingitur crocea, vertex variis distinguitur coloribus, nigrum aureo interlucente fulgore. Narrantur & citharœdi, alij ποικιλοι, hoc est picti. Quippe visuntur purpurei ferè, per interualla lineis discurrentibus aureis. Commemoratur in mari eodem pardalis, plurimum & colore & orbicularibus picturis, hoc est τὰ σίγματα ἀσπερα, montanæ assimilis. Cæterum, in hac piscium aut belluarum mentione, quoniam (sicuti Philoctetes olim, vt est apud Ciceronem ad Trebatium) diuersa inuisimus vagamúrque, adnotandum amplius quod prodidit Ælianus in Animalium pragmatia, Polypum esse voracissimum, hoc est φαγεῖν δεινὸν, & struendis insidiis vaferrimum: quod si defecerit venatio, suis ipsius vescitur cirrhis, succrescentibus mox quę fuerint absumpta.

Ceruum à Philadelpho ita educatum, vt Græca lingua sono insuesceret, intelligeretq;. Meropis auis pietas singularis. Luscinia ambitio. Ciconiarum pietas. Cur easdem pietaticultrices dixerit Arbiter Petronius.

Cap. XXXIV.

OBseruatum apud eundem Ælianum id quoque est, Ptolemæo Secundo, quem & φιλάδελφον dicunt, cerui catulum dono datum quandoque: educatum autem ea præcipuè ratione, vt ei præfectus curæ Græca ipsum modò voce alloqueretur. Quum idiomati insueuisset brutum, loquẽtem intelligebat perspicue. Quãquam irroborasset vetus opinio, Indicæ sonum vocis à seruo tantum percipi. Scribit idem auctor, meropa auem esse ciconiarum iustissimã, quòd educandis parentibus senium haudquaquam arbitretur expectandum, sed ipsum id agere protinus volatus celerioris cõpotem. Quo coniectatum, inter cunctas esse aues tum iustissimam, tum verò piissimam. Scio, mirabuntur plures, quin præter fidem dici, constanter forsan asseuerabunt. Mihi in naturæ contemplatione nil occurrit incredibile, quando & Charmidem Massiliensem commentatione non indignum esse opinatum video, lusciniam non musicę studiosam modò, id est φιλόμουσον, sed & φιλόδοξον, id est gloriam, ambitiosius captare. Siquidem in solitudinibus si concinat, simplicem omnino cantum ædere, apparatu nullo, velut sibi canentem modò: quòd si auditoribus non excidat, præstóque sint aliquot, tum verò prædulcem in primis variumque ædi concentum, quippe intellectu certo [illegible]. Id quod ab Homero quoque illis versibus coniectatum, probabile fit,

Ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν
Καλὸν ἀείδῃσιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο
Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν,
Ἥ τε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνήν.

Sed quia de merope diximus, quam inter ciconias recensent Græcorum plerique, vt aliarum item non hic pietatem subiiciam, super qua in Hexaemero plura prodidit magnus Basilius, & retulit in nostris literis eloquentissimus scriptor Ambrosius. Sciendum, videri ad hæc respectasse Petronium Arbitrum, vbi pietaticultricem nuncupat ciconiam illis versiculis, quos & appolui:

Ciconia etiam grata peregrino hospita
Pietaticultrix, gracilipes, crotalistria,

Apum nomina plura. Emplastica, & paremplastica quæ dicantur. Anthredon. Mellis genera, non citra admirationem. In Mycono apes non haberi. Vocabula plura ad idem: plastides, cephenes sira, sirena, melissa melissia. Melissæus Iuppiter. Melitea lintea. Neon accipi pro vere. Hyemem esse patrem temporum. Apomeli. Mulsa. Apiana vua, & muscatula. Melitomata.

Cap. XXXV.

INter apes (inquit Ælianus) alias nouimus quæ sint & dicantur duces: quædam σειρῆνες, id est sirenes: aliquæ verò ἐργοφόροι: sunt & quæ plastides, fortè ab artifici figmento, vel quia emplastica & paremplastica Græcis dicuntur, quæ infarciunt oppiléntque, sed viscida priuatim ac glutino tenacia. Cephenas, id est κηφῆνας, abundare in primis Nicander scribit. In Cappadocia obseruatum prioribus est, sine vllis fauis confici ab apibus mella. Feruntur verò ea crassitudine, qua oleum. Apud Trapezuntem in Ponto defluere ex buxo eadem, accepimus, odore grauia, & quæ bene valentes ἐμμανεῖς faciant, ac amentiam concinnent. In Media item ab arboribus mella stillare, sicuti cecinit Euripides in Bacchis. Apud Citheronem dulces à ramis guttas manare: verum & in Thracia mel item arboreum suppetere, proditum scio. Sicuti in Mycono apes haberi nullas, & si inferantur, emori. Arbores item mellifluas Hyrcaniæ, in pagis qui Fortunati dicantur, celebrat historia. Verum & Diodoro bestiola est volucris, anthredon nomine, eodem tractu, ape minor, nec multo tamen: in saxorum aut arborum cauitatibus fauos construit, ac melli succum concinnat persimilem. Apes porrò dicitur quandoque σειρὴ, id est sira, aut certè apum domuncula. Est & eo nomine amiculæ species, & indumenti quoque prætenuis. Sed sirenæ itidem pellucida vocantur amicula, id est σειρῆνας. Sunt qui κηφῆνας interpretentur apes masculas ἄρρενας, sed & musca sine aculeo, id est ἄκεντρος: sterilísque dicta interdum cephen reperitur. Melias item pro apibus reperias nonnunquam, sed sunt eo nomine hastæ quoque. Melissa nunc est apes, nunc pro obolo ponitur, qui drachmæ partem habet. Dicuntur & mysti-

& mystides eo vocabulo. Nam & Melissæum cognominatum legimus Iouem. Melissia verò aluearia sunt. Melitea quum audimus lintea, id est μελίτεια ὀθόνια, non à melle fit corriuatio, sed ab insula Melite. Illud autem Homeri de apibus,

Α᾿εὶ νέον ἐρχομενάων.

exponunt, recenter perpetuò venientium: quoniam earum sit non continuus volatus, sed interpellatus, vt semper videantur volatum ordiri. At Porphyrius, vernum innui tempus opinatur magis, quo euolant apes. Neon autem, ver dicebant. Et πατίζει τῷ χειμῶνι, hyemem vocat Pythagoras. Quod autem de eisdem Poeta scribit,

Βοτρυδὸν δὲ πέτονται.

exponit Zenodotus, ad animalis imaginem, quod botryn nuncupant: id inter volandum ipsum se conuertit. Verum, quæ auctor hic pro- A dit, incomperta planè sunt. Proinde in racemi modum accepisse præteriterit. Apianam vuam gratam apibus. Græci sticam vocant, ex nostris sunt, qui appellari modò putent muscatulam. Apomeli verò, potionis est genus, inter mulsum, hoc est melicraton & oxymeli mediæ. Vtuntur ea Peloponnesij præcipue. Artomeli legisse item alicubi videor in medicorum thesauris. Galenus libro Tuendæ sanitatis quarto: Mulsam ex pluuia fieri aqua, prodit: apomeli ex B qualibet. Melimela, id est μελίμηλα, dicuntur apud Athenienses poma pulcherrima ex cydoniorum nata insitione: vti decimo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας expositum comperi. Melitomata, vocant Græci mellita omnia. Illud ex grammatico penu est, Nomen nullum apud Græcos neutri generis exire in I literam, excepto μέλι: nam gummi, id est κόμμι, & σίνηπι & κίκι esse peregrina vocabula.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN LIBROS LECTIONVM ANTIQVARVM AD PETRVM ANTONIVM SYLuestrum Rhodiginum, compatrem amantissimum, Præfatio quarta & vicesima.

HIERONYMVS parens tuus Petre Antoni, ciuis (si quis alius) vel optimus, & senator præcipuè illustris, quòd publici boni, priuatis rationibus resectis, esset mirè studiosus, sæpéque non citra dispendium, ea me in patriam à literaria peregrinatione, velut postliminio redeuntem beneuolentia, & pietate est amplexatus, vbicunque sese vel dignitatis, vel rei augendæ ostentasset occasio, labore prorsum nullo reclinato, vt dum vixit, non secus à me coleretur, quàm si vitalis huiusce lucis, post optimum maximum Deum causa mihi fuisset prima. Sed & quum fatalis ei aduenisset dies, palàm funebri oratione, quam ἐπιτάφιον dicunt λόγον, conceptum ex obitu dolorem, testatissimum apud omnes feci, quod & præstantis ingenij viro exutam intempestiuius patriam animaduertissem, & me non quidem amico, quòd ipsum foret tamen vel grauissimum vulnus, sed parente optimo planè orbatum, virulentiæ ac pestiferis quorundam ingeniis inermem expositum sentirem. Quo sanè factum, vti lachrymis veris spirantibusque inter crebros singultus, subinde interpellantes, oratorium munus implere vix licuerit. Vitæ illius integritas, morum formula exactissima, ingenium minimè subdolum, non fucatum, non liuore vllo vnquam obscurius nil à me aliud efflagitare est visum. Præstitimus viuenti quod eualuimus, præstitimus etiam humanis functo, præstamus nunc quoque quod

Hærent infixi pectore vultus

Verbáque, nec placidam membris dat cura quietem.

Non is sum, Petre Antoni, qui adulari sciam, nec si sciam maximè, velim. Notior est parentis tui virtus, quàm vt hic subblandiendi studio esse possit locus. Nisi quòd importunius forsan diu iam obductum videor vulnus refricare. Sed enim qui es ipse tanti hæres viri & æmulus, ægro animo veniam (opinor) non inficiabere: quando ve es ingenio vel præcipuè innumerato, & multo rerum vsu peritus, ignorare non potes, reipublicæ nostræ incussam bellorum funesto tumultu plagam, & alio super aliud accedente malo, ita omnia prorsum concussa, vt latè iam ruinam minentur præcipitem. Nec ferè sit, qui tantæ cladi consilio vel prudentia obuiam eat, senioribus ferè absumptis omnibus, quorum grauitate ac sententiis stabat ciuitas nostra. Nam haud ita diu à parente tuo perfuncto, grassante sæuius fortuna, raptus est Antonius Fulginâs, egregius ciuis, & Catonianæ cuiusdam seueritatis: raptus & Andreas Casalinus medendi scientia nobilis, & (quod prius est) philosophus (vti sentio) præclarus, vt vitæ libram hic exactiorem non pergam memorare. Quibus sanè vulneribus reipublicæ impactis, vel mirari quiuis potest, tam diu stetisse nos: nisi quòd suppetit tamen ex diuiniore fonte, quo æstuantem animum leniamus: quoniam sese naturæ argumenta pleraque ita promunt ex te Compater amantissime, vt iam nunc concipere libeat, futurum te mox nulla in parte, etiam si arduum id est, parente inferiorem: sed talem quoque, vt pessum euntia nostræ ciuitatis fundamenta in integrum restituas præstantis ingenij maturitate, nunquam non prospectante longius, præproperæ leuitatis temeritate allisa. Vt in te (libet enim iam nunc vaticinari) quæ sua est senescentium affectio, Ennianum illud propediem regeri elogium possit.

Vnus homo nobis cunctando restituit rem.

Quod vt facias, etiam atque etiam rogo. Hæc erit tibi ad æternam gloriam via: hac iere certatim Romanorum ac Græcorum plerique proceres: hàc nunc cælesti passu incedas ipse, fessis subueniens rebus, quando

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρας.

Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS,

qui vicesimus quartus.

Vbi affectus mouere non permittantur oratores. Quintiliani sententia perpenditur. Quid propriè πάθος, quidve ἦθος. Item narratio morata. Horatij locus de morata fabula.

Caput I.

QVONIAM verò præcedentis voluminis fine, quantum nostra paruitas tulit, de ira commentati sumus, quam esse cæcam veterum testimonio pronuntiauit Chrysippus, ὅτι πολλάκις οὐκ ἐᾷ ὁρᾶν τὰ φανερά. id est, quoniam persæpe nec manifesta quidem conspici sinat, succurrit illud

A Quintiliani ex secundo Oratoriarum institutionum libro, Athenis actores mouere affectus vetari consuesse, ex quo visum quibusdam orandi artem quodammodo fuisse recisam: sed & libro sexto: Athenis etiam (inquit) per præconem mouere affectus prohibebatur orator. Libro item decimo in Demosthenis Ciceronísque compositione, salibus & commiseratione, qui duo plurimum affectus valent, vincimus. Et for-

B tasse epilogos illi mos ciuitatis abstulerit. Vt verò ita rem habere propemodum credamus, in libro De morali virtute Plutarchus facit: à quo proditur, in Aristocratica administratione rhethoras magistratuum iussu vetitos παθαίνεσθαι: hoc enim vtitur verbo, ex eluse linguæ fertilitate, quod est affectiones ex iudicum animis proiicere:

prolicere: quoniam ἡ μὲν εὐθεῖα ῥοπὴ ὁ ἀπαθὴς λογισμὸς ἐπὶ τὸ δίκαιον. id est, inclinatione serpit recta citra affectum perpensio, ad id quod iustum est. Quòd si accesserit affectio, quod arridet, quódque vrit, pugnam intendit aduersus iudicandi deliberandíque vim. Lucianus verò in sermone cui titulus Anacharsis, siue De gymnasiis, hoc ipsum in Areopago irroborasse tradit, vbi cædis peragebantur iudicia: vt si quis de re dicat, patienter ac æquis auribus dicentem ferat senatus. Quòd si captandæ beneuolentiæ concinnarit aliquis procemium, vel extrinsecus ἔλεον ἢ δείνωσιν, id est miserationem elicere, aut indignationem excitare cooriatur, cuiusmodi haud pauca aduersum iudices comminisci oratores solent, progrediens præco silentium euestigio imperat, apud senatum diutius nugari nequaquam permittens, aut dicendi vi rem obuoluere atque implicare, ac velut tetas obiicere, vt transacti negotij seriem nudam ex fide spectare possint Areopagitæ. Ipsum hoc & primo Rhetorico significat Aristoteles, in ciuitatum plerisque prohiberi oratores astruens extra rem dicere, sicut (inquit) in Areopago & rectè id quidem. Neque enim iudicis peruertere mentem oportet, indignationam concitantes vel inuidiam vel omnino miserationem conciliantes. Perinde enim est, ac si canonem, seu regulam, qua in operum directione sis vsurus, obtorquere ac inflectere incipias. Apsinus verò in procemiorum præceptis, captandæ miserationis præmonstrans rationes, ambiguitatis iniicere videtur aliquid. Athenis (inquit) si oratorio fungamur munere, ex iudiciis rebúsque gestis communem hunc locum instruemus. Misericordiæ ara excitata apud vos est, communique omniũ humanitate beneuolentiáque esse videtur dea. Exindeque apud omnes insignem adepti laudem estis. Moris in Areopago seruati meminit Onomastici octauo etiam Pollux, ne quem possessione sua dominum interuertamus. Sed mitiores fortè affectus permittebantur quandoque, vehementes & ardore quodam concitati haudquaquam. Aræ misericordiæ Athenis, meminit Pausanias quoque, sicut pudoris, famæ, appetitionis, id est ὁρμῆς. Adnotanda verò hic M. Tullij sententia, quoniam de affectibus agitur, duo esse, quæ admirabilẽ faciant eloquentiam, alterum Græci ἠθικὸν vocant, patheticum alterum: ad mores illud & ad naturam, omnémque vitæ consuetudinem accommodatum: hoc perturbantur animi & concitantur, quo vno regnare oratio præcipuè creditur. Illud superius come, iucundum, & ad beneuolentiam comparandam aptum in primis: hoc autem vehemens est, ac incitatum. Hinc legimus, narrationem esse planam debere, breuem, euidentem, credibilem, bene moratam cum dignitate. Hinc verò illi Horatiano sensus infertur illustrior,

Morat áque rectè fabula. πάθος putat libro sexto Fabius, propriè dici à nobis affectum, ἦθος autem Romana carere voce, dici tamen mores. Verum non tam hos significari, quàm morum quandam proprietatem, quibus omnes cõtineantur mentis habitus. Omnino affectum concitatum πάθους nomine intelligunt, mitem

A atque compositum ἤθους signare. Id verò est, quod bonitate commendabile est, nec mite solum ac placidum, sed blandum pleranque & humanum, audientibus amabile atque iucundum. Quo dicentis mores ex oratione perluceant. Sunt qui τὰ ἤθη, non mores prorsum interpretentur, sed sensus. Fides (inquit Martianus) tribus fit, conciliando, docendo, permouẽdo: illa prior ethica, sequens apodictica, tertia pathetica nominatur.

B Scribit Donatus in eum Terentij locum in Eunucho,

Dij immortales, homini homo quid præstat?

Morata narratio à sententia incipi solet, quę dicitur promythion.

De apathia dyspathia, metriopathia, propathia, sympathia antipathia & id genus plerisque aliis. Procatarctica & synectica causa quæ sit. Item aipathia, homœopathia, proegumenon. Antipathiam promiscè.
C *Idiopathia.*

Cap. II.

Illud verò ad grammaticam pertinet supellectilem, esse apathiam aliud, aliud dyspathiam, itémque propathiam, quanquam est & metriopathia. Et apathiam quidem intelligi iam docuimus, impassibilitatem quandam (si dici ita Latinitatis patiatur decor) quam esse agrestem, nimisque profectò duram, etiam ex philo-
D sophis nonnulli sentiunt, vt quæ tum impossibilis sit, tum etiam inutilis. Tollit enim amoris mutui beneuolentiam, qua maximè vita cõstat, & societatis humanæ ratio. Rursum verò extra modum angi, & in luctus abire nimios, iam non naturæ id fuerit, sed deprauatæ cuiusdam opinionis. Proinde scitum est appositissimúmque Crantoris illud ex Academia, Non ægrotare quidem primum (inquit) sit. At si cõtigerit, ad-
E sit sensus aliquis, seu dissecetur quippiam, seu conuellatur. Siquidem anodynon hoc, id est nil dolere non sine magna immanitatis mercede contingit in animo, stuporis in corpore. Quamobrem vt dedecet prudentes dyspathia, quam doloris impatientiam interpretamur, sic & apathia. Hoc enim ἀπηνὲς καὶ θηριῶδες, id est durum ferinúmque. Illud autem ἐκλελυμένον καὶ γυναικῶδες, id est molle solutúmque, ac fœminæ accommodum. Metriopathia verò haudquaquã
F improbanda reiiciendáve, quæ moderatam in perturbationibus rationem amplexatur & continet. Est & sua medicorum scholis propathia: sic verò nuncupant προαίσθησιν, id est præsensionem quandam. Neque enim tacitè furtimq; obrepunt omnes ægritudines, sicuti Hesiodo placuisse, intueri licet,

ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεύς.

id est, quoniam vocem prudens abstulerit Iup-
G piter. Sed earum plurimę proangelos, id est prænuntios habent, & prodromos, siue præcursores, ac præcones, velut cruditates & inconcoctæ materiæ superfluentiam, & motus pigriores, quam vocant δυσκινησίαν. Grauitas quippe onerosa, labórque (inquit Hippocrates)

spontanei morbum prænuntiant. Incentiua A item vitiorum propathe dicuntur rectè, ac significantius Græcis, velut antepassiones, quibus carere censetur impossibile: nam ea omnium titillant animos, & inde præcauere cogitationum sagittas commonemur, & naturæ dominus in Euangelio: De corde (inquit) exeunt cogitationes malæ. Protopathiam inuenies alicubi apud Galenum, velut primariam dicas affectionem: sicuti idiopathiam quoque, id est affectionem propriam. Si oboriatur (inquit Galenus) ab vl- B cere ingens panus, quum inducta in vlcere cicatrice, permanet etiam panus, vel in suppuratam inflammationem transiens, vel in durum tumorem, quem chœrada, id est scopulum appellant: nemo primarios dixerit huiusmodi morbos, qui ob alium præcedentem contigerunt. Fuere item ex medicorum decuria, qui ἀειπάθειαν in luxerint, tanquam dicas perpetuam affectionem. Quippe sanorum iuxta, ægrotantiúmque corporum εὐεξίαν, id est constitutiones easdem esse speciei, statuere permittunt sibi, etiam si præstat, ampliorem sanitati latitudinem contribuisse, quàm omneis homines vrgentibus perpetuò morbis conuelli, ac lancinari. Est sua oratoribus item homœopathia de passionis nata similitudine, quam vndiquaque scientissimus exprimit poeta,

Fuit & tibi talis Anchises genitor. Item,
Et patriæ strinxit pietatis imago. Et,
Me quoque per multos similis fortuna labores.

Quod in Macrobij Symposiacis est adnotatum. Idiopathiam reciprocationem dicimus, sicut Idiopathes reciprocum. Priscianus sui passionem & sui passum interpretatur. Et quia vberem consectamur doctrinam, & medicam rem à limine salutamus, sciendum omnino, à propathia diuersas censeri causas in ægritudinibus, procatarcticas dici solitas. Sunt enim hæ, rei quidem effectrices, verum separatæ, sicuti morsum qui infixit canis scorpiúsve, ac solis exustio febrem producens. Synectica verò causa intelligitur, quæ præsens præsentem custodit affectionem, fouétque, vt in vesica lapis qui non causæ modò rationem habet, sed & affectus. Est item προηγούμενον αἴτιον, quod à procatarctico instruitur, vel quo præsente, σύμπτωμα quoque, id est effectus adest. Sed redeo ad institutum. Sympathiam quoque apud veteres nō Græcos modò, sed & Latinos, inuenias pro cōsensu quodā, qui plerunque inter res conuisitur: vt quum Lucilius ait, Luna alit ostrea,

Implet & echinos, muribus fibras, & pecu addit.

Eadem quoque quæ crescente luna gliscunt, deficiente contra desiunt, exsuctáque sunt. Quanquam est & in quibusdam antipathia: nam cepe (Plutarcho tradente) decedente luna reuirescit ac congerminat, inarescit autem adolescente. Proindéque Pelusiotas cepis abstinere, quia solæ ex cunctis oleribus contra lunæ aucta & damna, vices minuendi & augescendi (sicuti repetit etiam Gellius) habeant contrarias. Eleganter porrò & antipathiam promiscue dicitur, qui pugnantia èque diametro dissidentia componit, inque vnam corporis molem compingit: vt si quis contrarias inter se conlatcinet auctoritates.

De monstro mirabili edito in Rhodiginis agris. De piscium & ranarum pluuia. Item de infante Constantij temporibus nato. Monstrorum ratio ex cælesti disciplina. Decani. Munifices dij.

Cap. III.

Ex scribentibus nobis ista, & elimatius leuigatis, atque concinnantibus, quæ pridem Patauij dederamus in literas, æditum in Patrij soli vico, cui Sarzano nomen est, magnitudinis inusitatæ monstrum. Digna res est visa, quam hisce libellis insererem, eo quidem procliuius, quoniam flagrante intestinis discordiis Italia, & intonante altius bellorum procella, quæ iam aliquot annis latè vastitatem dedit, vice prodigij C habitum id est. Is verò infans fuit biceps, multa in eo mira. Primum quadrimestris magnitudo, membra omnia cum proceritate responsum habentia, absoluta, amussitatáque. Facies vtraque similitudinis propè indiscretæ: In capitibus crines aliquanto longiores ac nigricantes. Inter vtrunque caput ex collimitio humerorum tertia surrigebatur manus. Sed quæ aures longitudine non excederet, nec integra visebatur omnino. Reliquum corpus prorsum bene com- D pactum, ac citra vllam maculę fœditatem. Natus est quinto idus Martias, anno nati Verbi millesimo quingentesimo quarto ac decimo. Postridie allatus Rhodigium est. Quia verò visenda res erat, placuit mitti ad Hispanorum ducem, qui in proximo vicaria regis fungebatur potestate. Id verò vt citra putredinis timorem posset obiri, exenterare præmortuum necesse fuit. Inibi ergo mirum aliud, cor quidē simplex, vt assolet: at iecur duplex, sicuti & lien. Nam in E viscere hoc visam quandoque duplicationem vel in vno, credimus Aristoteli. Verum in hoc genus monstris mira quidem, sed naturalis tamen à peritis rerum afferri ratio solet. In quibusdam vix, sicuti quod Athenæi relatum monumentis est, piscibus pluisse nonnunquam. Factum id in Chæroneso etiam legimus, & triduo vtique continuo. Sed & in Pæonia & Dardania ranarum pluuiam contigisse (prodit Eustathius) tanta multitudine, vt domus opplerentur, nedū F viæ. Nec aduersus mali vim vsquam salutare compareret auxiliū, præter quàm in fuga, quando nec aquis nec cibis vti licebat, irrepentibus insilientibúsque ranis in omnia, cōfirmat quarto Bibliotheces historiam hoc genus etiam Diodorus. Quod ad infantem attinet, illud amplius sciendum, vnúmne an plura sint per coagmentationem, quod monstrificum prodit animal, iudicandum est ex principij ratione: nam si cor pars eiusmodi est, quod vnum cor habet, vnū animal G est quod duo, animal item duplex coalitum propter conceptuum coniunctionē. Imperante Cōstantio legimus, æditum infantem ore gemino, dentibus binis & barba, oculis quatuor, auriculis duabus quidem, sed breuissimis. Qui partus (inquit Marcellinus) rempublicam in statū reclina-

clinaturam deformem, planè portendebat: nam portenta id genus comparent sæpius, sed rerum euentus variarum indicant fere. Cælestium rerum studiosi in partes distribuunt tres signorũ singula, sic vt portio quælibet vnum habeat decanum. Alij verò scrupulosius rem rimati, ternos deos decanis ascribunt, & munifices nuncupandos censuere, vel synergos quoque, vt signorum cuilibet nouem adsint munifices. Hosce rursum per infinitas secant numinum potestates. Ab iis porro astruunt, casus decerni repentinos: quin & monstrosos hominum consarcinari partus. Deinde Necepso Ægypti iustissimus imperator, & optimus astronomus per ipsos decanos vitia omnia valetudinésque collegit, ostendens quam valetudinem quis decanus efficiat. Sciendum verò plenas dici partes in quibus decani fuerint inuenti. Vacuas autem, ad quas nunquam decanorum numerus accedit.

Super Agathocle adnotata quæpiam. Curq; is gracculus sit cognominatus item triorches. Plutarchi labecula colluitur. De buteone aut. Gracchus, & Pulcher an flatilem admittant. Mihi cum flatili scribendum. Martialius Caracallæ occisor. Philomelam dici, non philomenam.

Cap. IIII.

AGathoclem Siciliæ tyrannum, qui tam moderatè, támque fortiter videtur properiorem tulisse fortunæ afflatum, vt sine fictili opere non ferè vnquam cœnaret, ac misceret opes, paupertiémque simul (vti de eo cecinit Ausonius) ætatis primordio ab eminentissimis proditum historicis est, forma & corporis venustate præeminentem, diu vitam stupri patientia exegisse. Proinde Timæus & ipse historiarum conditor, illum dicit κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν κοινὸν πόρνον, id est primæuo ætatis flore scortum promiscuum, impudentissimo cuique expositum: item mox κολοιὸν nuncupat ἢ τριόρχην. Est autem κολοιὸς gracculus, super quo facetissimus extat Ciceronis iocus: nam à Pharsalica pugna quum aufugeret Pompeius (dicente Nonio quodam) superesse etiamnum aquilas septem, animoque necdum esse despõdendum. Rectè (inquit) moneres, si cum gracculis depugnandum foret. Nec id minus factum quod in Ionia prodit Apostolius, Venetos Adriatico mari appositos sub sementis tempus solitos cum gracculis depacisci, vt libis obiectis cum maza, quæ illis forent ligmata, ne semina refoderent omnino vel legerent: stabántque illi dictis legibus. Triorches verò auctoribus Plinio & Aristotele De animalium historiis libro nono, genus accipitris est, à numero testium sic nuncupati, cui principatum in auguriis Phœmonoe dedit, eum buteonem Romani vocarunt, familia etiam ab eo cognominata, quum prospero auspicio in ducis naui sedisset, vt Plinius scribit. Ego in gente Fabia id fuisse cognomentum, accipio. Nam ab Vrbe condita libro vigesimotertio. T. Liuius M. Fabium Buteonem nominat. Meminit & in Fabio Maximo Plutarchus. Sed ibi mendum (opinor) inoleuit: nam scribitur modò Fabius Bulco. Græcus tamen codex, φάβιον præfert ϐουλεῶνα, quo tempore duos habuit respublica dictatores post Cannensem stragem, M. Iunium, & hunc (de quo diximus) Fabium. Denique buteonis oratoris mentio est Senecæ Controuersiarum libro secundo. Triorchem apud Aristophanem meminimus in Comœdia, cui titulus ὄρνιθες: vbi poetæ illius interpretes nil amplius ascribunt, quàm ἔστι δὲ ὁ τριόρχης εἶδος τι: est autem triorches auis quædam. Sed & in monumentis Sex. Pompeij ita legas: Buteo, genus auis, quæ eo se alit quod accipitri eripuerit. Vastitatísque est causa in his locis quæ intrauerit, vt bubo, à quo etiam creditur appellatus Buteo. Proinde ex hac auis natura videri potest tyrannus cognomentum traxisse: nisi quis malit ab efferata libidine. Nam egressus Agathocles pubertatis annos libidinem à viris transtulit ad fœminas. Traditur itẽ quum esset perfunctus fato, vxorem quærulam flebilibus modis illud subinde ingeminasse, τί δ᾽ οὐκ ἐγώ σοι, τί δ᾽ οὐκ ἐμοὶ σύ; quid non ego tibi, quid tu non præstitisti mihi. Cæterum, cur dictus κολοιὸς, id est gracculus? an ob latrocinia, & furacem naturam? Huic soli aui (inquit Plinius) furacitas auri argentíque præcipuè mira. Monedulam quoque inde dictam grammatici interpretantur quasi monetulam, quòd surripiat monetas. Quanquam sunt coliæ item pisces, dicti Theodoro monedulæ. Agathoclem vero latrociniis incubuisse ante tyrannidem, historia testis est. Indéque concedentem Syracusas diu sine fido fuisse, quoniam nec in fortunis quod amitteret, nec in verecundia quod inquinaret, habere videbatur. Sed enim quamuis in omne facinus semper fuerit promptissimus, non tamen vsquequaque malus erat: nam & manu strenuus fuit, & in concionibus perfacundus est creditus: quo nomine ab æmulis & inimicis gracculus item videri potest appellatus: veluti loquax magis esset, quàm eloquens, vti de Attilio Palicano pronuntiatum nouimus. Nam & Bacchylidem vellicans in Nemeis Pindarus, vt locululeium impendio, ac humilem, sic ferè pronunciat,

κραγέται δὲ κολοιοὶ ταπεινὰ νέμονται.

Dicitur enim κολοιὸς, à κολῴειν, quod tumultuari nobis indicat, Eustathio tradente: quia sit auis obstrepera, tumultuatíxque, id est θορυβητικὴ καὶ κραυγαστική. Nam & eadem ratione Gracchum apud Romanos cognominatum legimus: quamuis apud Varronem obseruatum sit, Gracchum ideo nuncupatum, quòd eum mater mensibus duodecim in vtero gestasset, quia legitimum pariendi tempus esset supergressa. Proinde ex iunioribus quidam etiam bene doctus, sine flatili scribendum censuit. Quod tamen, ni fallimur, forsan coarguitur paucissimis Quintiliani verbis ex Oratoriarum institutionum primo: nam de aspiratione differens inquit, Parcissimè ea veteres vsi, etiam in vocalibus, quum ædos ircósque dicebant: diu deinde obseruatum, ne consonantibus aspiraretur, vt in Graccis & triũpis. Horum sensus verborum qui sit, perspicuè (opinor) patet: nã Graccum triumpumq; olim fuisse innuit scriptitatum, sed id non fuisse per-

petuum, quis (rogo vos, studiosi omnes) non peruidet? Triumpúmne tempestate nostra scribimus, an triumphum? Triumphum profectò, sed & Gracchum consimiliter: nam & in Græcis monumentis ita scripritatum inuenimus, *Γράκχον*. In catholicis tamen Probi, sic adnotatum animaduertimus: Quidam putant, inchoare dici imperitissimè: nã neque post C literam H Latina verba regunt, exceptis nominibus tribus, pulcher, orchus, lurcho: vel (vt autumat Seruius in tertium Georgicum) sepulchrum. Pulcher item in Græcis inuenitur codicibus, vt apud Strabonem libro quartodecimo. In tantum falluntur, qui pulcer & scribunt & enuntiant. Quam tamen scribendi rationem insequi videtur Cecilius Minutianus in libello De orthographia, quanquam insigniter mutilato decurtatóque, ac prorsum vetustatis & incuriæ vulneribus confosso: in quo & illud adnotauimus, Mihi, cum flatili scribendum, vt disparetur à vocatiuo mi. Scribit in Oratore ad Brutum Cicero, Quin (inquit) ego ipse quum scirem, ita maiores loquutos esse, vt nusquam, nisi in vocali aspiratione vterentur, loquebar: sic, vt pulchros, Cetegos, triumpos, Cartaginem dicerem: aliquando, idque sero conuitio aurium, quum extorta mihi veritas esset, vsum loquendi populo concessi, scientiam mihi reseruaui. Mihi verò, insertam habet flatilem, non natura, sed vt hiatus declinetur: nam vti casu patrio mei, sine spiratili dicimus, sic dandi casu mihi fuerat scribendum, ni auribus foret consultum. Leonardus verò Arretinus epistola quadam rationibus comprobare adnititur, addendum C quoque, vt michi scribamus: quod non recipiũt doctiores. Preendo, citra flatilem scribi oportere, sentit Terentius Scaurus. Eum nos quandoque sequuti sumus: at Quintilianus ad sua seruatum tempora prodidit, vt aspiraretur ei verbo. Sed ad institutum. Pusillos item statura, *κολοιούς*, id est gracculos, dici consuesse, in Aristophane videor obseruasse. Nam & auis hæc, minutula est, vt quæ tota ferè pennis constet. Imperante Antonino Caracalla insedit obelisco vociferabũdus gracculus mirum dictu, succlamatum ab omnibus, ceu ex composito, Martiali salue, Martiali ab tempore multo te vidimus. Hæc autem non intelligenda est gracculi appellatio, sed eius erat nomen, à quo interemptus est mox Antoninus. Et quoniam de orthographia mentio facta nobis, nec illud obiter negligendum, quod publicum ferè peccatum est, Philomelam dici, non Philomenam, suffragante Pausaniæ auctoritate, qui *Φιλομήλαν* dicit. Quod denique ad Agathoclem attinet, legimus, domum Syracusis prope insulam, quæ sexaginta lectorum indepta cognomentum est, quæque Siculas sustructiones vniuersas & magnitudine & elegantia structuræ facilè anteibat, huius fuisse regis opus.

Nominum ratio recta quæ sit. Quid sit, quòd substantiam nomen dicitur significare vel qualitatem. Item nominum interpretatio plurium. Onomatothera quæ dicantur. Menandrus, & Menecrates. Mysteria. Quintiliani locus ex libro primo de Pythiis. Galbana. Allantes. Allantopola. Salsicopola. De Bryseide, ac Chryseide. Catus vnde dicatur. Gaui bos qui sit. De Nauatho, & nautum incendio ab Troianis mulieribus. Corbones, vel Corbi. Sios dici deos.

Caput V.

INter alia quæ disertissimè apud Platonem & scientissimè quæruntur, nominum quoque rationem in magna esse nouimus quæstione. Id verò est, *φύσει ἢ θέσει*, quod est, naturáne an positu vim suam habeant. Placet autem illi, positione quadam cõstare nominum rectitudinem, sed non temerè tamen, & vt obtigit, verum positionem ipsam de naturæ penu arbitratur promi: neque esse aliud nominum rectitudinem, quàm naturæ ipsi consonam impositionem. Scitúmque, ac ad vnguem factum putat nominum conditorem, qui per nomen exprimat rei naturam: quippe rei organum esse nomen, nec fortè oblatum, sed naturæ congruum, vt quòd res discernat & indicet naturam. In grammaticis item commentariis Nigidius Figulus solicitè admodum & asseueratè, verba esse naturalia magis quàm arbitraria colligit, festiuiter quoque inferens, ac lepidè: Vos quum dicimus, labias sensim primores emoueri, ac spiritum atque animam porrò versum intendi: quum verò Nos, neque profuso intentóque flatu vocis, neque proiectis labris pronuntiari, sed hæc quasi introrsum reflecti. Cæterum, priusquam vlterius in etymologicas excurramus rationes, collibitum est grammaticis inscitiæ nubilo persæpe obuolutis, ferre opem pro virili. A quibus si exsculpere pergas, quid sit quod pueris nulla non hora intonant altius, Nomen dici, quod substantiam indicet aut qualitatem propriam vel communem: hærebit (opinor) illis aqua. Verum scire conuenit, philosophum Aristotelem, quum scientissimè dispiceret infinitam, miscellámque esse rerum verborúmque disparilitatem, vti ordo constitueretur aliquis, decem prædicamentorum volumen concionauit: categorias vocant Græci, quas esse primas intelligimus voces, genera rerum prima significantes. Nam quum infinitæ propemodum comperiantur res, infinitas esse item earum voces quibus indicentur, necesse est. Sed infinitorum cognitio, infinita esse nulla queat, quoniam animo concipi haud valeant: quæ autem eiusmodi sunt, nullius scientiæ circumscribi cancellis creduntur: quippe infinitorum scientia nulla est. Proinde prædicamenta constituens decem Philosophus, in ea vocum alioqui infinitarum, seriem coniecit. Omnia nanque in duas distinxit portiones: in substantiam, & accidens: quod nouem contineri prædicamentis voluit. Substantias autem tum primas intelligit, tum secundas. Et primas quidem esse dicit, indiuiduorum corporum ac singulorum: sicuti Cicero est, Socrates, Plato. Secundarum nomine, species accipit, vti est homo: vel genera quibus continentur species, vt est animal. Igitur ad vnum substantiæ reuocantur nomen, quæ sunt infinita ferè, homo, lignum, animal, lapis, aurum, id genus alia. Accidentia verò hæc

quanti-

quantitas, quæ bifariam intelligitur, quàm magnum, quàm multum: qualitas, ad aliquid, vbi, quando, facere, pati, habere. Postremò κεῖσθαι, quod est compositum esse quodammodo, vt calefacere, stare, irasci. His porrò comprehendi reliqua, dilucet: nam quum bipedale dico vel tripedale, sex, quatuor, decem, lineam, superficiem, id genus innumera, in quantitatis veniunt prædicamentum: at quum album, scientiam, bonũ, malum appello, nimirum exprimitur qualitas: quod in categoriis item aliis cõtingit omnino. Sed ad secretius nominum etymon venio: siquidem facturum me operæpretium arbitratus sum, si parte hac potissimum, quid in hoc nomenculationis aucupio, nuris ex magistris compertum nobis sit, appingere adortus fuero. Quando & apud Græcos huiusce rei plerique studiosi illuc prouecti demum sunt, vt etiam Onomatotheræ dicerentur, id est velut nominum venatores, noua sibi consarcinantes vocabula, rerum intuiti proprietatem. Cuiusmodi fuisse videtur Siculus Dionysius, qui virginem vocabat Menandrum, quia μένει τὸν ἄνδρα, id est manet expectátque virum. Stylon verò, id est columnam Menecratem, quoniam manet continétque. Murum autem conceptacula, rectè dici mysteria coniectabat, quia mures seruent, quod τηρεῖν dicitur. Idem etiam bouem nuncubat garotan: porcum verò, Iacchum. Alexarchus quoque, Vranopolin qui condidit, nomina sibi conformauit, non audita multis: nam gallum, orthouoan dicebat: drachmam argiridachœnica, hemerotrophida. Sic & Atticus Herodes, lignum quod inseritur rotis, trochopedam nuncupauit, quum per accliuia vectaretur: aliis epochlea vocantibus. Anchoram Sophocles etiam ischada nominauit, quoniam nauem contineat. Sed nos eo quidem gratius ista complectimur præcipuè, quoniam à Fabio proditum scimus, scrutaturum mille præceptorem acrem atque subtilem origines nominum, vt quæ ex habitu corporis rufos longósque fecerunt. Vbi erit aliud secretius, vnde Syllæ, Burri? In quo præter ea quæ ex Macrobij Cœnis circumferuntur omnium ex chartabulis & glossematis, studiosus commonendus lector est: esse qui Sillam dictum putent, à silo naso, qui est sursumversus & repandus. Sed non ignorandum, à Græcis pariter & Latinis Syllam per Υ Græcum scribi, quod ex monumentis Sudæ perspicuum est. Plutarchus tamen ita prodit, Ex corporis quoque habitu denominationes ritè imponi solent, vt Silli, Nigri, Rufi, verum etiam Cæci & Clodij. Sed & apud Græcos à forma imponi cognomina inuenias, vt Physconem, Cirrhippum. Physcam illi vocant intestinum crassius, in quod farina infercitur & caro, fiúntque qui dicuntur allantes, ἀπὸ τῆς ἀλλάσσειν τῶν κρεῶν, à carnium congestione: vnde allantopoles, qui etiam salsicopoles vocatur, venditor id genus farciminis. Hinc restituitur egregiè Valerij locus libro nono, capite primo, Ptolemæum prodentis Physconem cognominatum: quanquam vulgò Physicum legi audio, vel Phytonem: sententiam nostram Strabone comprobante. Cirrhippum verò, ab equis & cirrho

A colore dici puto. Cirrhum vinum legas fæpicule apud Dioscoridem & alios. Cirrhum, fuluum interpretantur, id est πυῤῥὸν, aut etiam igneum. Senecam Cassiodorus putat inde duci, quoniam cui primo cognomentum id impositum, canus sit natus: sicuti de Numa Pompilio lectum est. Ad quod allusisse Virgilium credunt,

> Agnosco crines incanáque menta
> Regis Romani.

B Quin etiam Tyrrhenum, à quo Tyrrhenia nuncupata, ab ineunte pueritia incanuisse, traditur fabulis: sed ad egregiam indolem id Strabo referendum putat. Caium inuenio in Græcorum monumẽtis appellatum ab Italis & Tarentinis mercenarium, aut etiam rudem hominem ac planè brutum: quia à γῆ, quæ terra est, deriuetur γαῖος & γάϊος. Nam à γαία, inflectitur γάϊος: vnde bos γάϊος dicitur, velut colonus: & γαλάται dicti Galatæ, qui patria excidentes terram
C quæsiere, quam incolerent. Pansam verò idem Cassiodorus, ab expansis & porragineis capillis. Neruam, à fortitudine vestigij. Murenam, à neruoso corpore. Galbam, à colore lurido dici opinatur: est enim (inquit) Galbeus, passeris nomen, luteis pennulis. Suetonius verò ambigi scribit, cur id Sulpitiæ gentis factum cognomentum sit. Quidam enim putant, cum qui sit primò ita nuncupatus, inde appellationem duxisse, quòd oppidum Hispaniæ frustra diu
D oppugnatum, illitis demum Galbano facibus, succenderit. Alij, quòd in diuturna valetudine galbeo, id est remedio lana inuoluto vteretur assiduè. Nonnulli, quòd præpinguis fuerit, quem galbam vocant Galli. Vel contrà, quòd tam exilis quàm animalia quę in æsculis nascuntur, appellantúrque galbæ. Quod de galbeo remedio Tranquillus scribit, sciendum, tradidisse alios, galbeum siue calbeum dici armillas, quibus vterentur triumphantes, quibúsque ob virtutem
E (vt Festus inquit) donarentur milites. Galbana verò vestimenta erant delicatorum, quæ à viris gestari, mordaciter taxauit Satyricus poeta:

> Cærulea indutus scutulata, & galbana rasa.

Inde apud Martialem galbanatus, & galbini mores, pro mollibus & supinis: nam tunicam galbinam, à colore dici volunt candido. Eius in Aureliano meminit Flauius Vopiscus. Galbulos verò, cupressi fructus dicunt. Sunt qui galbana,
F pro nauticis accipiant indumentis: sicuti vulgò nuncupantur, vna extrita litera. Lentulo, Suræ cognomentum adhæsisse, scribunt eruditi, quòd Sylla dictaturam gerente, quum quæstor publicæ pecuniæ vim haud paruam prodegisset, cóque nomine plurimum Sylla indignaretur, ab eóque impensius rationes exigeret, progrediens in senatum is negligenter admodum & per contemptum. Rationem (inquit) non reddo, verum crus exhibeo: veluti assolent pueri,
G quum in pilæ lusu aberrarint. Pertinaci, mox Romano imperatori, cooptatum legimus cognomen à patre, quòd negotiationi materiariæ constanter ac pertinaci studio incumberet: hic est, vt fortunæ lusum contemplemus obiter, qui literis imbutus elementariis, & calculo,

A quum Græcè item didicisset, Sulpitióque operam dedisset Apollinari, post eum grammaticen est protessus. Eo tamen prouectus per laborum genera vniuersa, vti fortunæ vocaretur pila. Scribit Dion, quod propter Quintilianum libro primo dignum scitu est, ad ea quæ alibi diximus: Helium Cæsarium imperij cum Nerone participem iugulandos curasse Sulpitium Camerinum ciuem primarium, ac eiusdem filium, dantem crimini, quod cognomento hæreditario B Pythici quum dicerentur, in Neronis Pythicas victorias impij ἐκ τ' ἐπωνυμίας viderentur. Ab rerum gestarum excellentia præsigni Pyrrhum esse Aquilam cognominatum, id est ἀετὸν, prodit historia. Buccones appellatos credũt (Pompeio Festo tradente) à buccarum magnitudine: sed alij, bubones scribere malunt. Lappam, ab inculto capite appellationem duxisse tradunt. Suram, à surarum neruositate. Halam, à fœdo oris halitu. At veteres ferè inscriptiones, Ahala C præferunt: & in Oratore M. Tullius, Quin (inquit) sæpe contrahuntur verba, non vsus causa, sed aurium: quomodo enim vester Axilla, Ahala factus est, nisi fuga literæ vastioris? Additam verò flatilem opinantur, hiatus reclinandi gratia. Capellam, à capillorum hirsutie. Fenestellam, à caluitie. Columellam, à proceritate. Aruinam, à pinguedine. Pergulam, adulteri esse cognomen dicunt, qui mariti aduentu latuerit in pergula. Mammulam, quòd foret papillosus. D Nalicæ nomen dedit, obuncus nasus. Leccæ, amor meretricius. Massam dicunt, furem significare Lamiam porrò, voracem. Antigonum quẽdam Macedonum regem, Gonatum fuisse cognominatum accepimus, fortè à genuum magnitudine. Astynomus dici videtur, ciuitatis lex. Fuere tamen Athenis astynomi decem, quinque in Piræeo, totidem in vrbe. Ad eorum curam pertinebant psalteriæ ac tibicinæ, sed & qui vocabantur coprologi, & id genus alia pleraque. E Verum id amplius aduertendum ex Eustathij fontibus corriuatum, & literatoribus diu non percognitum, Astynomen nuncupatam Chrysæ filiam, ab Homero dictam Chryseida: sicuti Briseida vocat, quæ fuerit Hippodamia. Erant verò Brises Chrysesque (vt est in veteribus traditum chorographiis) fratres: ex quibus Brises Pedasum incoluit, Chrysam verò Chryses: quorum pater fuit Ardys. Sisyphus idem esse veteribus videtur, qui & Theosophos: siquidem F deos in Peloponneso sius dicũt, & ratione Æolica syphos dicitur sapiens, quem sophon enuntiat communis lingua. Hunc fabula tradit, mortem in vincula coniecisse, immissam, quòd Asopo Æginæ filiæ raptũ à Ioue significasset, quod ad pacatum Sisyphi imperium putant referendum. Fortè verò & Acesodyna excogitauit primus, id est dolorem sedantia, ac morborum antipala, vt Græci dicunt, quia ægritudinibus obluctentur. Cothonias nuncupatus creditur G Thynnotheræ filius, id est thynnos venantis, seu expiscantis: quoniam gobios, Siculi cothonas dicunt, & in Halieutico Numenius cothos. Sunt & locis sua ab euentu ascita nomina, de reliquis sileo, interim illud non omiserim: Nauæthum in Italia fluuium à nauium exustione sic

A nuncupatum, quod scribit Apollodorus: quia Laomedontis filiæ, ac Priami sorores, Æthylla, Astyoche, Medesicastæ cum captiuis aliis illuc appulsæ naues incenderũt, ex quo & ipsæ Naupræstides nuncupatæ. Auctor Plutarchus est, dictam fuisse Romam, quæ cæteris incendium suaserit Holcadum Græcarum. Sitæam vocat Lycophron.

B *Nomina item à virtute, felicitate, moribus, ac variis producta euentibus. Varius, quis: item nothus. Nothia pecunia. Ciceronis locus ex Epistolis de Pene. Lamiras quid, & diadema. De Cassandra & Achille pluscula, & patria eiusdem Phthia. Venox vnde. Caudex, & codex. Excodicare. Ablaqueare. Regilliani historia. De Thetide nonnulla, bis.*

Cap. VI.

C PORrò à virtute quidam cognomina traxere, vt Euergetes & Philadelphus, auctor est Strabo: ne sine capite (quod aiunt) rumusculos corrogare videamur, odorarique: quando, vt nunc est, non exarinatos licet cum sciolis nasutioribus pedem conferre: Ptolemæum ex Ægypti regibus Philadelphum vocitatum, cognoscendarum rerum fuisse perstudiosum, & ex insita corpori imbecillitate noui aliquid semper scrutari solitum, quo se & improsperam oblectaret valetudinem. Philadelpho huic in principatu D successor fuit Euergetes, quum ipse post Ptolemæum Lagi qui Alexandro successerat, obtinuisset imperium. Inter Ægypti reges fuit & secundus Euergetes, quem Physconem dixere. Fuit & Ptolemæus κεραυνὸς cognomento, id est fulmen, ex promptitudine audaciáque, vt tradit Pausanias. A felicitate quidam etiam cognomina sibi asciuere, sicuti testatur Eudæmonis appellatio: qua Bassum secundum fuisse ornatum, vetus testatur historia. Vnum tamen hominum E ad id æui felicis sibi cognomen Syllam asciuisse, Plinius auctor est, ciuili sanguine ac patriæ oppugnatione adoptatum: quódque Metelli Pij fuisset amicus, sicuti Plutarchi Apophthegmata testantur, & quòd Athenas non delesset. Scribit Alexandrinus Appianus, imaginem Syllæ, ex auro equestrem ante rostra collocatam, addita ab adulatorib. inscriptione eiusmodi, Cornelio Syllæ Imper. fortunato. Sic enim (inquit) assentando appellabant, quòd in hostes feliciter F depugnasset. Quod abblãdimenti genus, stabile mox cognomentum est consequutum. Sed ex decreto idem Venustum se appellari voluit, quæ nuncupatio à felici non ita videtur dissentanea. Varios dici obseruauimus, qui semine vario, id est è meretrice concipiuntur: nam & sic appellatum Heliogabalum, auctor Lampridius est. Heliogabali verò illi ascitum cognomen, ab Heliogabali Dei sacerdotio, quem alij Iouem interpretantur, solem nonnulli. Nothum (inquit G Pollux) ex peregrina dicimus natum: hoc est, non ex legitimis nuptiis. Eum quidam Metroxenum item vocant. Latina caret appellatione, vt putat Cato, & est ab Quintiliano repetitum. Nuncupatur notus, quia eo sit exutus, quod diuinum censetur, id est legitimis natalibus. Ne siquidem,

quidem, priuationem indicat, & θεῖον diuinum. Nothias pecunias accipit Aristophanes, quæ notho ex paternis contribuuntur bonis ad drachmas mille: meminit contra Aristocratem Demosthenes. Nota quandoque peregrina simpliciter dici inuenias. Mores etiam plerisque extra iam dictos, varias contribuere appellationes: sicut mordacitas Ptolemæo Lamyri cognomentum inussit. Garrulum enim Græci Lamyrum vocant, sed & comem, facetúmque, & oblectabile ac amœnum, item stupendum: vt in Epigrammate,

Βωτιάεργὸς ἔργῳ τὰ πυρίπνοα τέχνα βάλλει,
Καὶ λαμυρεῖς ἔμιαν τ' ὑπνὰ γελᾷ.

Atheniensis Diotimus Chone, id est infundibulum, est cognominatus: quoniam eo apposito ori, incessanter infusum hauriret vinum. Fuit & Oenotrorum ciuitas Chone, cuius libro septimo meminit Strabo. Dicta verò est, quoniam Ægyptiacè Chonen vocant Herculem, à quo in Italiam aduentante dicti creduntur Chones. Chone item fornax est: vnde choneuomena, in fornace cocta vocantur. Xenarchus Rhodius, vti meminit Euphorion, ex bibacitate quam polyposian dicunt. Metretes est cognominatus. Paulus quidam imperatoris Constantij tempestate, cognomen indeptus Catenæ est: quoniam esset (vt Ammianus inquit Marcellinus) in complicandis negotiis artifex dirus. Traianum senatus decreto esse cognominatum Optimum, scribit Dion. Quod in vno Scipione Nasica Plinius admiratur. Anticyram meretricem inde nuncupatam ferunt, quòd cum mentis emotæ furentibúsque discumberet: vel quòd medicus Nicostratus moriens, hellebori vim ei magnam reliquerit, aliud præterea nihil. Antiochum ex Macedonum regibus quendam fuisse Dosonem cognominatum legimus, quòd multa promitteret, pauca impleret: nam δώσω, futurum est à verbo δίδωμι, ceu diceretur Antiochus Dabo. Cuiusmodi fuisse videtur Atheniensiũ imperator Chares: cuius maræ inter Græcos pollicitationes sunt vel frequentissimæ. αἱ Χάρητος ὑποσχέσεις, quibus multi aureos se in Olympia staturos, lætè coniectabant: sed ita, vt nunquam non æra se captasse, mox agnoscerent. Pertinacem imperatorem scribit Iulius Capitolinus, vulgò Chrestologum esse nuncupatum, quòd bene loqueretur, male faceret. Relatum id & ab Sexto Aurelio. Catilinam sunt, qui à fellandi fœditate nuncupatum credant. Fortè ab virilitate lingenda, cuius nomen vulgò vsurpatum, ab Catilina non abit longius. Et id in Epistola ad Pætum significasse videtur Cicero: etiam si mendum est exemplarium, ipse sic lego: Caudam, antiqui penem vocabant, ex quo etiam propter similitudinem peniculus: at hodie penis est in obscœnis, vt Piso ille frugi in Annalibus suis queritur, Adolescẽtes peni deditos esse: quod tu in Epistola appellas suo nomine, ille tectius penem. Sed quid multis? factum est tam obscœnum, quàm id verbum quo tu vsus es, quódque dicitur. Phocam, voracem signare arbitrantur. Perpenna dici videtur is, qui sit larido deditus, quo nomine caro intelligatur salsa, Macrobio tradente. Thetin pro mari accipit Lycophronis interpres, quoniam sit ἑτοιμασίας αἰτία, id est aptitudinis causa: seuocatis enim in locum vnum aquis, comparuit arescens terra: sicque vniuersi prompta εὐκοσμία est, ac si decoram vocemus concinnitatem. Camillum à Cadmo duci arbitror: nam id fuit quãdoque Mercurij epitheton, vnde inflectitur Cadmilus apud Lycophronem. Euentus quoq; multorum cognominum præstitere causam: nam & Metellorum quendam constat, Vittatũ dici consuesse: quoniam quum vlcus haberet, diu frontem vitta ligatus processit in publicum. Sicut Diadematus quidam est ita nuncupatus, à diadematis vsu, quod à vittato discrepat non multum. Sed de hoc aliubi facta nobis mentio est. Dicitur autem diadema, βασιλικὸν ἔνδυμα id est regium gestamen. Exponitur pro fascia candida, quę regum capitibus obligatur: quod insigne regium inuenit primus (auctore Plinio) Liber pater. Coronam lauream fascia candida præligatam quum quidam Cæsaris statuæ imposuisset, tribuni plebis detrahi coronæ fasciam, & duci in vincula hominem iusserunt. Alexandrum Magnum legimus, quandoque sibi diadema detraxisse vulneri obligando, quod in fronte acceperat Lysimachus. Quam rem portendisse illi regnum ferunt, quod & mox sit consequutus. Adnotatum quoque in Ammiani Marcellini monumentis est: inuidiæ Pompeio datum ab obtrectatoribus, quòd fascia obligatum crus circumferret vlceris causa, veluti rerum nouarum affectationis præsagium foret id. Quum Phauonius amare non desiit incessere, nil admodum referre, qua in parte diadema gestaret. Ex hoc præterea more prodiit Senecæ bracteatum illud, Fasciam solue, multum sub illa mali latet. In gente Turcarum, reliquias etiamnum antiqui moris seruari, palàm est. Causiam διαδηματοφόρον fuisse regum ab Alexandro insigne, Plutarchus scribit. Casandram dici opinantur, quia Casin, id est fratrem Hectora strenuum habuerit, ac virilem in primis. Eadem & Alexandra nuncupatur, ἀπὸ τοῦ ἀλύξαι, quoniam congressus hominum vitarit præcipuè: vel ab ἀλέξειν, id est, quia vaticiniis prodesset pluribus. Quæ in Tymbræi Apollinis templo cum Heleno fratre infans relicta videtur accepisse, compertis mane serpentibus, qui sensoria circumlamberent, infantibus omnino nil oblæsis: indéque responso manante, vates fore illos. Acta verò hæc, inibi Priamo genethlia celebrante. Lycophrona Vatem cognominatum ferunt, quòd ænigmaticè & σκοτεινῶς scribat, quæ sua est lupis natura. Metellum verò Celeris cognomen esse indeptum, obseruauimus, quoniam paucis diebus à patris obitu funebres ludos & gladiatoria munera celeritate admirabili exhibuerit. In gente Claudia fuit, qui Caudex nuncuparetur, vt scribit Seneca, quòd Romanos induxit primus nauem conscendere: nã plurium tabularum contextus, caudex dicitur. Sed & codices, tabulę sunt. Ex quo & codicarias antiqui naues dixere, quæ commeatum subuehunt. Codicillos præter vulgatam notionem apud Catonem obseruauimus pro arborum putaminibus, vbi ait, Codicillos oleagineos in aceruo sub dio motas facito. Excodicare, idem quod ablaqueare est, id est circa vitis codicem

dolabra terram diligenter aperire, ac purgatis A
omnibus, velut lacus efficere, vt solis temporibus & imbribus prouocentur. Ab hoc verò
quum operiuntur, occari dicuntur vites. Achillem scribit Euphorion videri nuncupatum, quòd
non chilo, id est cerealibus cibis primum sit cõnutritus, verum ex infantia medullis animaliũ,
mox & carnibus venatu comparatis, quum illi foret pędagogus Chiron. Chili mentio item Xenophonti est, vbi ex castris abiisse milites scribit,
B ἐπὶ χιλὸν, veluti frumentatum dicas. Sunt qui (Eustathio tradente) dici Achillem opinentur, quod
bello victis tristitiam immitteret. Alij, quòd Ilienses mœrore confecerit: quo etymi argumento, L simplici scribendum arbitrantur, succinente vel analogi ratione. Nam sic Oileus dicitur, & Basileus, id quod pluribus comprobat
Lycophronis interpres. Illud obiter sciendum, Achillis patriam dici Phthiam, quæ nunc Pharsala, à Phthia muliere, vel à Pththio Neptuni filio.
C Phthiæ puellæ meminit Ælianus, quam quũ amaret Iupiter, formam demutauit in columbæ speciem. Sed & hoc opera item parerga enotasse, nil (puto) obfuerit: spongiarum genus tertium
dici ab Aristotele ac Plinio Achilleum, quia (vt inquit Eustathius) sit robustissimum: sicuti hordeum vocatur Achilleum, quod præstantissimum, cuiusmodi equis suis Achilles obiiciebat.
Scribit Apollodorus Ligyron huic fuisse prius nomen: mox Chironi traditum esse Achillem
D nuncupatum. Alij Pyrisoon prodidere appellatum: puto, quia noctu mater Thetis infantem igne confouebat, interdiu litum ambrosia, sic
demum illi conciliatura immortalitatem. Id quod aduertens Peleus altius inclamauit: at ad
Nereidas inde digressa narratur Thetis, cui alioqui fuit insitum, formam demutare. Quin & cũ
ea coisse primum creditur Peleus in sepiæ speciem conformata. Euripides Pelea cum Thetide
semel coisse tradit, idque in Sepiade promontorio,
E quod in Magnesia statuit Plinius. Verum vt parte hac, ne ab iocis quidem abstineamus, quũ
apud Regillianum mox imperatorem, fortè cœnarent milites, affuit & Tribunus Valerianus, à
quo illata quæstio, vndénam credatur Regilliani nomen productum: & vnus, A re, flexum opinor.
At qui aderat fortè scholasticus, grammatico more inflectere orsus est, Rex, regis, regi, regillianus. Succlamatum euestigio ab militibus,
vel est hominum genus, ad id quod cogitat pręproperum,
F Rex ergo esse potest? & regere igitur nos potest? & à Deo inditum huic nomen. Quid
amplius? quum postridie publico se commisisset, à principibus imperator est consalutatus. Porrò
L. Iulius tribunus plebis primus rogationem tulit, quot annos nati quenque magistratum peterent caperéntque. Inde cognomen familiæ inditum,
vt Annales appellarentur. Scitu verò dignum illud est, à magni nominis auctoribus
prætermissum: C. Fabium collegam in censura
G Appij Claudij, cui Cæco mox cognomen factũ, Venocem fuisse nuncupatum ob indagine solerti conquisitas Appiæ aquæ venas, quæ M. Valerio Maximo, P. Decio consulibus, inducta in
Vrbem est, appellatione ab Appio eodem conciliata, Fabio se magistratu abdicante.

Super Euripide, & Archelao pauca, & Cylone. Plutarchi locus malè tralatus restituitur. Pulchritudo cur mire afficiat vnumquemque. Omne pulchrum esse item bonum, καλὸν vnde dicatur. Diotimæ præceptum. Quintiliani locus illustratur. Pulchritudinis species.

Cap. VII.

B EVripidem tragœdiarum poetam nobilem & scenicum philosophum, vti ab Atheniensibus iactatum scimus: Archelao regi sola virtutis admiratione fuisse perfamiliarem ferunt, adeo vt in conuiuio, vbi aureo scypho donari se à rege quidam frugis non satis bonæ amplius deprecaretur, puero innuerit Archelaus, Euripidi poculum traderet: quumque is videretur etiam atque etiam admirari, σὺ μὲν γὰρ ὢν αἰτῶν, ὅπε δ λαμβάνειν ἄξιός ἐστι καὶ μὴ αἰτῶν. tu quidem (inquit)
C qui petas, hic verò quamuis non petens, dignus est qui capiat. Ardebat Euripides Agathonem formosum venustúmque, sed iam adultiorem, nihilo secius amplexabatur arctius amasium, sanabatúrque. Conuersus ad amicos Archelaus, Ne vos (inquit) vlla teneat admiratio, τῶν γὰρ καλῶν καὶ τὸ μετόπωρον καλόν ἐστι. pulchrorum etiam autumnus pulcher est. In Alcibiade Plutarchus huius meminit sententiæ, vt Euripidis. Verum interpres sensum haudquaquam est assequutus,
D quando sic trãsferre sibi permisit, Adultam hominis ætatem omnium pulchrorum esse pulcherrimàm. quod ne somniauit quidem Plutarchus. Qui hoc dicit planè, non probari Euripidis dictum, astruentis, Omnium pulchrorum etiam autumnum esse pulchrum: nam in paucissimis est compertum, pulchritudinis gratiam: augescente ætate, non deflorescere, quod Alcibiadi tamen elargita fuerat natura. Sed institutum repeto.
E Id verò in pulchritudinis dici applausũ videtur, vbi tener quispiam eximium prętulit formę splendorem, eundémque non adeo defloratum, ætate quamuis paulò grandiori, custodit excellenter. Præclara equidem res, ac summis efferenda præconiis, vt quæ nulli non scienti stuporem iniiciat, quantumuis efferato alioqui, neminem non ad amandum alliciat. Nam & huius admiratione Cylon statua honestatus ænea est, vti Pausanias coniectat, quamuis tyrannidẽ Athenis affectasset: vnde celebratum historicis,
F ac Thucydidi præcipuè Κυλώνειον ἄγος. Sed vndénam istud fiat? Ducimúrne, vt Veneriæ affectioni deseruire formam exactiorem opinemur? Absit, etiam si plerique in eam fœditatem feruntur præcipites. Et Euripides, arbitror, collabebatur. Sed quid nos afficit tantum? Principio est quiddam primo intuitu blandius sensui se patefaciens, idque animus apprehendens, familiaritérque agnoscens suscipit iucundè, & quasi accommodatissimum approbat & amplectitur.
G At verò in turpe si incidat, sese recipit, & velut abhorrens ob discordiam respuit resilitque. Existens nimirum anima id, quod naturaliter est ac prope, & secundum essentiam in rerum ordine præstantissima, quandocunque aspexerit cognatum quiddam, cognatíque vestigium congratu-

gratulatur & stupet, refertúrque in seipsam, suique recordatur atque suorum. Anima nempe rationalis proxime pendet ex mente diuina, & pulchritudinis ideam sibi illinc impressam seruat intus. Cui quod congruit, tanquam sibi patrique cognatum libenter amplectitur. Congruit autem ea in corporibus forma, quæ ad ipsam ideæ normam examussim composita est. Omne verò pulchrum, inquit Proclus, etiam bonum est: pulchrum amabile suapte natura est, quādoquidem externa pulchritudo diuinæ pulchritudinis imaginem ferens, est amabilis, primóque aspectu ad se mouet animos: quod confirmatur in Phædro. Re enim vera, καλὸν, id est pulchrum dicitur, siue διὰ τὸ καλεῖν, quia prouocet animas, siue διὰ τὸ κηλεῖν, id est quia permulcet intuentes: sicut ἀγαθὸν dicitur, ἐφ᾽ ὃ πάντες θέουσιν, ad quod omnes currimus. Certè secundum naturam est amabile, quo fit, vt ad pulchrum amantem ducere amor dicatur. Quicquid autem est amabile, est & appetibile, quando est amor appetitus quidam etiam vehemens. Omne verò appetibile bonum item est, aut boni faciem præstat. Demonstratum verò in Menone est à Socrate: Fieri non posse, vt qui malum quale sit, nouerit, ipsum appetat. Appetibile itaque omne bonum est, ac siquidem appetibile sit principaliter: bonum quoque principaliter erit. Sin minus, apparens appetibile. Quod igitur est bonum, est & pulchrum. Quamobrem amatoribus præcipit Diotima, vt post occursantem sensibus pulchritudinem, se ad pulchritudinem actionibus, officiis, scientiis insitam transferant, atque inibi amatorium animæ oculum vehementer exerceant. Deinceps verò ad intellectum, ibíque præcipuam diuinámque pulchritudinem latè dominantem speculentur, tanquam ipsum re vera pulchrum in anima vigeat. Nam quid sit in nobis virtute & scientia pulchrius? aut quid rursum ignorantia & vitio turpius? Quoniam verò pulchritudo intellectuale munus creditur, inde solos allicit cognoscentes: cognoscentes (inquā) siue intellectuali potestate aliqua, siue visu, siue auditu, qui sensus rationi plurimum subseruiunt. Et quia citra cognitionem, quæ illustrare iudicium valet, ingenerari amor nequit: hinc aperitur latius illud Quintiliani ex primo Oratoriarum institutionum: Id (inquit) in primis cauere oportebit, ne studia qui amare nondum potest, oderit, & amaritudinem semel perceptam etiam vltra rudes annos reformidet. Duplex porrò pulchritudo est: incorporea & corporea. Et quemadmodum corporea rursum est duplex: altera quidem, in his quæ videntur: altera, in his quæ audiuntur. Sic & incorporea duplex: in intellectu vna, in anima verò reliqua. Intellectualis lucis pulchritudo, præcipuè ab ea quæ videtur in lumine, velut imagine, nobis repræsentatur. Pulchritudo rursus animæ in harmonia quodammode constitutæ, ab illa quę auditur, harmonica pulchritudine tanquam imagine, ritè refertur. Verum, sicuti oculus vt solem videat, debet esse, fierique solaris: sic tu ipsam inspecturus pulchritudinem, quæ diuinus ipse intellectus existit, sequestra te à materia, sensum seclude, abdica interim rationem quoque, in-

A tellectualis esto, atque intellectus primò tuus, deinde diuinus.

Quo pacto à corporea fugiendum pulchritudine. Qui plerumque terrena mirentur & ament.

Cap. VIII.

COllibuit autem ad hęc pertinentia insigniter magni Plotini verba subscribere, quæ
B & diuina sunt, & Christianæ religioni consentanea in primis, quando equi (vt dicitur) Acarnici instar hic inter Platonis sectatores longè supereminet, nec tanto nomini indignantur cæteri, quos philosophicum magis oblectet pancratium, quàm athletarum, velut nani assurgere. Hic ergo, vbi velut ex augustiore oraculo, corporea hæc, esse disseruit imagines & vmbras & vestigia, esséque ad id confugiendum, cuius hæc simulacra sunt, altius iam intonans, Abeamus (in-
C quit) hinc, amici, in patriam dulcem confugientes. Sed quænam fugiendi ratio? & qua via veneficia Circes & Calypsus deuitabimus? Hoc quidem & si perobscura, Vlyssis fabella significat, quæ illum fugit manere nolentem, quamuis spectacula illi oculis iucūda occurrerent, ac cætera quæ sensus oblectant, promitterentur. Patria verò nostra ibi est est, vnde venimus: ibidem quoque pater. Quænam igitur classis? & quæ fuga? Haud sanè pedibus est fugiendum: pedes
D enim ab alia in aliam passim ferunt terram. Neque rursus equos ad vehendum, neque naues ad nauigandum huius gratia parare debemus. Immo verò hæc cuncta dimittere, nec prospicere quidem, sed visu, corporis clauso, alterum pro hoc visum assumere atque suscitare. Quem habent quidem omnes, vtuntur verò pauci. Oculus autem intimus est ratio contemplatrix. Intellectus autem animæ proprius est huius oculi lumen. Intellectus verò diuinus, est luminis hu-
E ius lumen. Ipsum denique bonum est lux, paterque luminum. Anima itaque quum oculum ab exterioribus prorsus auertit, subitò ad intima conuertit lumina atque lucem, euaditque non luminosa solum, sed lumen. Animæ verò (inquit Proclus) quæ ob peruersam educationem à superno decidere lumine, alioqui amatoriam nactæ naturam, in pulchritudinis incidentes simulacra, ex pulchritudinis veræ ignorantia corporeas admirantur formas, & amant. Sicuti enim
F apud Plotinum defluxus mentis facit astutiam, atque sapientiæ portio lapsa sophisticam producit, sic & amoris munus in peruersum prolapsus susceptaculum, vitam efficit intemperatam atque tyrannicam. Diuinorum contemplatores inde nunquam discessuros, astruit Plotinus, Iamblichus & Porphyrius animos etiam nostros ad similem posse beatitudinem peruenire, significant. Hinc in sacra lectum pagina est, Non commouebitur in æternum qui habitat in Hierusa-
G lem. &, Beati qui habitant in domo tua Domine, in seculum seculi laudabunt te.

Platonicorum laus. Pulchritudinis commendatio cum mulierculärum suggillatione. Iuuenalis illustratur, & restituitur Plutarchi locus ex vita Catonis Vticensis.

Digitized by Google

Certamina de pulchritudine. Tenediarum venustas præsignis. Chrysophori mulieres qua intelligantur. Item certamina muliebris temperantiæ & œconomiæ.

Cap. IX.

ATqui Plinius ait, Magna pars studiorum amœnitates quærimus. Tu verò (dicat aliquis) subinde nescio quos permolestos obices, ac velut moramenta ingeris, quæ multa transcurrendi auidos nimio plus sufflaminare ac præpedire videantur. Equidem non eam inficias, rapi nos interdum transuersos illius scientiæ sublimitate, simul & secretiore rerum dignarum cura. Sapit enim ea schola θεῖον quiddam, hoc est diuinum. Quo afflata mens, vix à lectione reuelli potest. Cæterum, iam ad historicam conuertemur iucunditatem, atque illud appingemus primum, veteres pulchritudinem adeo admiratos, vt Gorgonem propter eximium venustatis decus, mentis inopes, ac prorsum stupidos reddentem spectatores, in saxa eos deformare, fabuloso confinxerint inuolucro. Huius porrò boni ea barbararum gentium animos contemplatio, cepit, vt earum plerisque tantæ sit maiestati corporis dignitas, vti magnorum operum non alios capaciores putent, quàm quos eximia specie donare amplius naturæ potentia inenarrabilis dignata sit. Quin & formosiori occurrisse cuipiam, omen censebatur præstantissimum: at deformi, inauspicatissimum. Nam & imperator Adrianus ex Mauri occursu, ingruere sibi extrema, concepit. Ad quod spectare Iuuenalis illud Satyricū, facilè contenderim:

Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

Illud item Apuleij ex Apologia secunda iactatur plerunq;, Virgo formosa etsi fuerit oppidò pauper, tamen abundè dotata est: affert quippe ad nouum maritum animi indolem, pulchritudinis gratiam, floris rudimentum. Iam illud Homericum quis non legit?

Ἕκτορ εἶδος ἄριστε,

Hector forma præsignis. At quum dicit idem,

Δύσπαρι εἶδος ἄριστε,

Id est, ô male Paris specie præcellens: tacitis velut ambagibus innuere videtur, à suggillatione fœda haud esse procul, quibus pulchritudine speciosius bonum adsit nullum. Tanto fœdioribus muliercularum plerisque, quibus vnum modò est institutum, vna cura, corpus excolere, ac longa formam quærere desidia, ornare crinem, & alienis capillis turritum verticem struere, vt inquit Hieronymus. Nam & inde Plautus duas esse res scribit, quæ nunquam satis exornari possunt: nauem, & fœminam. Sed inde resiliendum, ne quis raucas putet nos, & alienæ obrepentes famæ prorsum arrodere, quod in vitalia mox sit corriuandum: si Plutarcho prius opem tulerimus fœdè mutilato in codicibus Latinis, & Catonis Vticensis vita, vbi parte vltima de filio agitur eiusdem, qui in Cappadocia apud Marphadatem diuertens vxorem, quam is Psychen appellabat, corrupit: vnde exiit iocus (inquit) Porcius & Marphadates φίλοι δύο, ψυχὴ μία, id est amici duo, psyche vna. Item generosus ac illustris A Cato, σεπλασιὴν ψυχὴν ἔχει erat: quippe regulus Marphadates. Apud Tenedum Troianis adiacentem insulam, esse omnium quotquot sint, mulieres speciosissimas, in Asiæ periplo scribit Nymphodorus. Alicubi & de muliebri pulchritudine certamina legimus proposita, sicuti in Cereris Eleusiniæ festo prope Alpheum, vbi victrix Herodice apparuerit primo. At quæ in certamen prodeunt mulieres, chrysophori nuncupantur. Chrysophorum autem Dioscoridi e- B lectrum est. Idem apud Eleos factitatum, Theophrastus scribit: peragique iudicium libatione solenni consueuisse. Arma quoq; fuisse victorum præmia, quæ Palladi mox dicarentur, vt Leuctrico placet Dionysio, Victorem tæniis augustiorem factum deducentibus ad templum amicis, pompæ quadam imagine. Adiicit Myrsilus, coronam dari myrteam consueuisse. Illud multo clarius certamen, quod in quibusdam institutum locis de muliebri temperantia & œco- C nomia, idem nos docuit Theophrastus, præcipuè verò inter barbaras gentes.

De Euripide quæpiam haud inuenusta. De Græcis plus percepta potissimum. Scandia quid. Esstrinca tanen, vel trapezai. Palinthus.

Cap. X.

QVoniam verò Euripidis facta paulò antè D mentio est, succurrit nunc quod apud magnum auctorem de eodem obseruatum, partè huic adglutinabimus. Dignum quippe scitu est, Euripidem oris graueolentia laborasse plurimum, quam Græci vocant τὴν τοῦ στόματος δυσωδίαν. Id ei obiectum quandoque à Decamnicho Archelai aulico. Excanduit poeta maledicto grauius, quàm opinaretur quispiam. Sed est genus irritabile vatum, Querelas apud regem deposuit. Is verò, vt qui Euripidem amplius amaret, E illique afficeretur plurimum, Decamnichum permisit, in quem pro arbitrio plagis desæuiret. Qua tam insigni iniuria accepta, bilem non substrinxit Decamnichus, sed in Archelaum grassantibus ducem se præbuit, ac necis illius causa extitit grauissima. Porrò de tragœdiæ ratione in libro De poetica Aristoteles disserens, cuius sit proprium in aduersam desinere fortunam, hoc Euripidi testimonium reddidit. Hinc (inquit) maximè nobis licet coniectare, in certaminibus F scenisque pulcherrimas exactissimásque eas videri tragœdias, quæ ita dirigantur. Et Euripides, tametsi in aliis non concinna vtitur œconomia atque dispositione: est tamen poetarum omniū tragicissimus. Apud Græcos item ab ordinis prauitate dici inuenias, στρέψαντα τὴν τέχνην ἐνεργεῖν. Fuit verò Euripides hic Mnesarchi, quem Mnesarchidem vocant alij, & Clitus nobilissimæ fœminæ filius. Quidam verò, vt Theopompus, & in nostris literis Maximus Valerius poe- G tæ matrem λαχανόπωλιν fuisse produnt, id est olera venditasse, in primísque scandicem, sicuti commeminit Plinius, & Aristophanes in comœdia, cui titulus ἱππεῖς, astipulari videtur. Quin & Euripidem ipsum σκανδικοπώλην inuenias cognominatum. Scandia verò in Cytherorum insula naual

nale fuit, quod ex Pausania discimus. Legitur & *εὐριπίδειον* galeę species. Ferunt natum Euripidem, die quo Xerxem Persarum regem Græcia nobili prælio vicit. Qua ex causa putant nonnulli sic nuncupatum, quoniam in Euripo depugnatum sit. Pictor fuit prius, mox Prodici sophistæ auditor. Moribus fuisse narratur iniucundus & tristis, subinde figens terram obstipo capite, cuiusmodi homines *σκυθρωπούς* Græci vocant. Hinc certè *μισογέλως* est nuncupatus, veluti qui risum foret exosus. Creditur quoque in mulieres odio fuisse præcipiti, & inde dictus Misogynes: siue quia natura esset talis, abhorrerétque à mulierum cœtu: siue quòd duas habuerat vxores simul, quum id decreto ab Atheniensibus facto, ius esset. Quarum matrimonij quum pertæduisset, muliebri sexui bellum indixit. Cuius rei in Thesmophoriis quoque testis Aristophanes est. A canibus denique proscissum interisse, ferè omnes tradunt, ad locum Bormiscum, de montis Bormij nomine appellatum in Macedonia. Canes eas scribit Stephanus, nuncupari ab indigenis Esterincas, sed ab Homero trapezeas, hoc est,

Κύνας τραπεζῆας θυλακτούς.

Iliados χ. De poetæ sepulchro, morte obita, euariat historia. In Macedonia id statuit Plinius: monstrari Athenis, Pausanias scribit, sed *κενόν*: nam inquit, *τέθαπται ἐν μακεδονίᾳ*. Strabo etiam in Argiuorum foro, & Palinthum quoque nuncupatum refert: sed cenotaphium fuisse postremū hoc item, facilè peruincitur, quando de Macedonico historia constantior agnoscitur. Tragœdias adortum scribere tradunt, natum annos duodeuiginti. Adiicit Philochorus interea quadam Salaminis spelunca solitum scriptitare. Porrò Euripidis excellentiam in poetica, id prisca ætate attestari est visum, quòd mortuo iam & condito in Macedonia prope Arethusam, sepulchrum eius tactum de cælo est. Eo mirabilius visum, quod ad id æui mortalium contigisset nulli, extra quam Lycurgo, quem diis charissimum piissimúmque intelligi voluere annales. Euripides porrò tantæ auctoritatis Ciceroni fuisse memoratur, vt singula eius verba singulas esse sententias existimauerit. Sicuti illud, à Platone item repetitum.

Τίς οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μέν ἐστι κατθανεῖν, τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν;

Quis nouit, an viuere quidem sit mori, mori autem viuere? Lucianus Sophocleos versus putat plus habere grauitatis. Euripidi inesse leuius quiddam, tanquam omnino tragici cothurni princeps sit Sophocles, vt qui planè excoctus sit, plúsq; medullarum habeat, quàm corticis. Euripidis porrò illud est, Solem auream esse glebam: positum verò id in fabula Phaethonte, quod ab Anaxagora insinuatum videri potest, qui lapidis è sole casum prædixisse narratur. Postremò adnotatu non indignum, Euripidem penultima pronuntiari producta Sidonio Apollinari, illo phalærio,

Orchestram quatit alter Euripidis.

Apud Ionem quoq; id ipsum inuenias,

Χαῖρε μελαμπέπλοις ἐν ἐπαύλαισιν γυάλαισιν.

Sunt qui corripiant tum Græcè tum Latinè, vt in eo,

Nulla ætate tua Euripides monumenta peribunt.

Persarum legati quo pacto ab Alexandro dimissi. Soles duos, neq; item regna duo patitur mundus. Cælum quis furnum dixerit, homines autem carbones.

Cap. XI.

ALexandrum Macedoniæ principem, & Orientis debellatorem tradit historia, dum orbis terrarum affectaret imperium, ingenti animo Persarum regi Dario indixisse bellum. Quo tempore is audaciam iuuenis reformidans, simúlque virtutem admiratus præcelsam, nec sanè publicam, obídque sibi fatalem quodammodo præsagiens, quibuscunque modis incumbens exitium eludere commoliebatur, missisq; ad hostem legatis, primum auri vim magnam illi obtulit, alia item eximia. Quod verò potissimum, Asiæ imperium portionibus æquis cum eo se diuisurum, repromisit. Ea quum forent audita Parmenioni, inter Alexandri amicos præpotenti, Accepissem (inquit) si Alexander essem. Et ego per Iouem (inquit) si Parmenio forem. Iussit verò legatos Dario ita renuntiare. Neque mundum soles duos, neque duo summa regna, saluo terrarum statu, posse concoquere. Id verò ex eminentissimi regis, omnium capacis, æstuantísque angusto in limite mundi magnifica prolatum sententia, prouerbij faciem habet, ac veteri confirmatur apophthegmate bracteato, quod & passim iactatur, Regnum non patitur duos: propter illud poeticum,

Omnísque potestas impatiens consortis erit,

Nam vt est apud Ennium,

Nulla sancta societas, nec fides regni est.

Solem verò duplicem quo pacto terra patiatur, quæ multis partibus ne vnum quidem ferre valet? Præstò sunt clarissima naturæ indicia. Cur enim partitis vicibus anni brumalis abscedit? Nempe vt noctium opacitate terras reficiat, exusturus haud dubiè, & sic quoque exurens quadam in parte, tam excellens est eius magnitudo, tam incomparabilis vis. Quo argumento Hipponi philosopho irrepsit, sicut in fabula cui titulus *πανόπται*. Crates scribit, vt veluti furnum esse cælum diceret, homines verò carbones.

Solis descriptio, & cur dicatur Phaethon. De Eridano. Ouidij locus restituitur. Solis magnitudinem non rectè metiri Epicurum argumento oculorum. Sol cur oriens aut occidens maior visatur & remotior. Virgilius illustratur. Discus & solos quid, & abacus. Solis cursus per zodiacum. Anni ratio, & bisexti. Signorum zodiaci inæqualitas. Dodecatemorium.

Cap. XII.

SYdus verò hoc, tantæ (vt sic dicam) maiestatis Plato, quod Speusippus edocuit, ita definire vel describere videtur: Sol, cælestis est ignis, qui solum ab ortu ad occasum ab eisdem aspici potest, animal sempiternum, astrum animatum,

diurnum ac maximum. Certè ab insigni claritate nobili epitheto ab Homero illustratur & Sophocle αἴολος φαέθων, id est sol phaethon: quanquam & Solis filius, sicuti commeminit Pausanias quoque: quem & Eridanum antea vocatum nouimus, quæ & fluminis est apud poetas (vt putat Polybius) appellatio in Italia: quem & Thessalia & Attica, vt credit Cæcilius Minutianus Apuleius. Quem tamen haud ita esse in cælo, rentur nonnulli, quia minus in hanc horam sit omnium celebratus aduocatione. Phaethontis incendij meminit in libro De mundo Aristoteles, siue is fuerit Theophrastus: sed ita, vti delapsas cælitus flammas intelligat, quibus ad occasum totæ combustę regiones sunt. Scribit Sophoclis interpres, equorum solarium alterum dici Phaethonta. Ex iis eorum retegitur vanitas, à quibus carmen interpolatur Ouidianum. Eridani in Attica Hilissum influentis meminit Pausanias quoque. Sed ad syderis redeo maiestaté, quæ, quoniam veteribus credita est diuina, proinde religiosius, dum percutitur fœdus ab Agamemnone, aduocatur apud Homerum, vt fœderum custos & inspectrix omnium. Hinc Bithynos scribit Arrianus, iudicia ex aduerso solis exercere sedentes consuesse. At enim sunt, qui tã amplæ potestatis sydus oculorum metiantur argumentis, & animi coniectura scrutentur. Sed vanitas multis coarguitur indiciis. Immensum esse constat, Plinius inquit: quia arborum in limitibus porrectarum in quotlibet passuum millia vmbras paribus iaciat interuallis, tanquam toto spatio medius. Epicuri scholæ sunt, quæ statuunt ea magnitudine esse solem qua videtur. Cæterùm, non peruidisse illos, quanta inde consequeretur absurditas admiratione dignum. Si enim (inquit Cleomedes) in cælestium orbium contemplatione, tantus sit sol, quantus apparet, profectò multæ simul in ipso magnitudines erunt: siquidem exoriens & occidens maior videtur. Porrò nó apud omnes eodem exoritur tempore: nam quum sit globata specie terra, aliàs apud alios oritur & occidit & medium cęli tenet. Quamobrem quum accidat, eundem apud alios oriri, & apud alios in medio cæli existere, simul maior & minor fiet: maior videlicet, quibus oritur: minor, quibus est in medio cæli hora eadem: quod vtique in eo absurdissimum planè censeri debet. Horum nanque effectuum ratio ea promitur à scientissimis: Maior (inquiunt) nobis sol exoriens & occidens videtur: & minor, in cæli constitutus meditullio: propterea quòd in orizonte per aerem densiorem & humectiorem, ipsum videmus. Eiusmodi nanque est vicinus terræ, aer. In medio autem cæli, quia in puriore cernimus, emissus ab oculis ad ipsum radius non reflectitur, quod in alio contigit sit. Argumento sunt, quæ in aqua visuntur, grandiora corpulentioráque: nam & ex puteis altioribus sol conspectus id ipsum patitur. Eisdem porrò rationibus colligitur, cur in medio cæli sol constitutus nobis videatur propior, oriens verò aut occidens remotior. Hæc siquidem aeris efficit qualitas: in humectiore nanque crassioréque conspectus lõgius abesse creditur, per purum verò interuallo videtur propinquiore. Proinde, inquit Posidonius, si fieri posset, vt per parietes aliáve solida corpora, vt de Lynceo prodit fabula, sol conspiceretur, multo amplior se nobis ingereret, & ampliore distare interuallo crederetur. Visum porrò insigniter falli, indicio esse potest colorum subinde in sole mutatio, quod aeris affectatio facit. Adde, quòd quum à montis cacumine occidit aut oritur, præ se fert nobis speciem cacumen tangentis: propterea doctissimus poeta,

> Iámq; iugis summæ surgebat lucifer Idæ.
>
> Et alibi,
>
> Tibi deserit hesperus Oetam.

Solis corpus orbémq; inuenio discum quandoque dici: quanquam vocabuli huius notiones variæ sunt admodum. Nam est eo nomine pertusus orbiculatus lapis, quem exercitij gratia iactare solebant plerunque: quod si ferreus fuisset, vt docet Eustathius, nuncupabatur solos: sicuti in Theriacis commeminit Nicander quoque. Scribit & Tryphon in quinto De Hellenismo, vt retulit Ammonius: vnde apud Vitruuiũ, statuas in foro surrectas legimus, discos tenentes. Idem alibi scribit in Horologiorum ratione, hemicyclium excauatum ex quadrato Berosum inuenisse. Scaphen, siue hemisphærium Aristarchum Samium: qui etiam discum excogitarit in planitie, id est aream non cauo ambitu, sed plano: habebat lapis hic in medio lorum, quo circumageretur. Est & nomenclatura eadem vas apud Dioscoridem, lenticulam Latinè posse dici arbitrantur eruditiores. Pro lapide corriuatur ἀπὸ τοῦ δίκειν, quod βάλλειν, id est iactare signat. Obseruatum & illud, solis latitudinem scienter abacum dici, eadem qua discus notione. Cæterum, apud Macrobium in Cœnis libro primo, esse videtur abacus lusoria tabula: Quem diem (inquit) omnes plerique abaco & latrunculis conterunt. Illud fuerit parergon: in signorum singulis ab sole mensem confici, ac horas vndecim ferè, vti scribit Theon. Quippe in parte qualibet diem absumi, adito etiam momento. Bassus Arati interpres tricenis diebus ab sole transcurri signa tradit, denisque horis ac semisse, id est horæ dimidio. Hinc semissis incremento diem confici vnum quarto quoque anno, bisexti nomine, ex quadrantibus consurgentem. Hoc ideo adiecisse, non insuper est visum, quoniam Plinij tollitur obscuritas ex libro secundo: Inde solis, inquit, meatum esse partium quidem trecentarum sexaginta: sed vt obseruatio vmbrarum eius redeat ad notas, quinos annis dies adiici, supérque quartam partem diei. Nec illud transiluero quod item scribit Theon, Signa singula non complecti ex asse partem zodiaci duodecimam, sed deficere nonnulla, velut in Ariete ac Cancro: redundare aliqua, vti Scorpium & Virginem. Hinc inaudias quandoque, ab dodecatemorio signum censeri diuersum: quia ad libellam non fiat responsus. Adnotatum verò Columellæ libro duodecimo, Solem biduo calendis Maiis vnam tenere particulam.

Falso Epicurum opinari, astra quum oriantur accendi, quum occidant, extingui.

Sequi-

Cap. XIII.

SEquitur & deliramentum alterum ex eisdē propagatum scholis, quippe talpis cæcior Epicurus, qui tamen vnus primúsque hominum veritatem inuenisse videri vult, Astra, quum oriuntur, accēdi: quum occidunt, extingui astruit, perinde ac si quis diceret, quum homines conspiciuntur, nasci: quum non videntur, mori. Quo, quid absurdius? Potuit certè vel sola fulgore clarissimo luna commenti vanitatem retūdere. Quo enim modo, extincto in occasu sole, fulget ipsa noctu? aut quo modo deficit in vmbram incidens terræ, anteà splendicans, aut quo pacto egressa vmbram rursus nitet, non existēte super terram sole? Aut quanam ratione sol tā eximius, támq; omnium maximè mirus, vbi extinctus fuerit, denuo renascitur? Arbitror Hispanica fabula delinitum, hanc alteram profudisse vanitatem. Ab illa siquidem gente demanauit, solem in Oceanum mergi: quúmq; mergatur, quasi candens ferrum sonum ædere: propter quod & Satyrus dixerit,

Audiit Herculeo stridentem gurgite solem.

Hoc verò quî fieri possit, quum portio cęli quęlibet ex æquilibrio à terra distet? Hæc sunt, quæ sacra Epicuri scientia excogitasse memoratur, exagitata abundè, exsibilatáque Cleomedi in eo quem paulò antè aduocauimus libro. Verū, nos ab iis iam ad iucundiora dictu stilum conuertamus.

Solis præcipuæ laudes. Briarei allegoria. Archimedis laus. An fatendum sit, solem calere. An cælum sit igneum. Parhelia, & anthelia qua contingant ratione.

Cap. XIV.

SOlem quippe ipsum Plato ipsius boni conspicuum filium nominabit. Credidit quoque esse solem, perspicuam Dei statuam in hoc templo mundano ab ipso Deo positam. Hunc veteres (vt Plotinus ait, & Plato enuntiat at prius) venerabāntur vt Deum. In sole, prisci gentium theologi omnia gentilium numina collocarunt: quod quidem Iamblichus & Iulianus Macrobiúsque testantur. Denique quisquis non videt, solem in mundo imaginem esse, vicariúmque Dei. Is certè noctem nunquam considerauit, nec solem suspexit exorientem, neque item illius animaduertit munera, nec Areopagitæ Dionysij monumenta vnquam adiit. Hic vt disertissimè scribit Plinius, cæli tristitiam discutit, atque etiam humani animi nubila serenat. Hic suum lumen cæteris quoque syderibus fœnerat, præclarus, eximius, omnia videns, omnia etiam exaudiens, vt princeps literarum Homerus credidit in vno eo. Nobilissimus quoque veterum theologorum Orpheus ita canit,

Κλῦθι μάκαρ, πανδερκὲς ἔχων αἰώνιον ὄμμα,
Τιτὰν χρυσαυγὴς, ὑπερίων, οὐράνιον φῶς.

Et paulò pòst,

Ὄμμα δικαιοσύνης, ζωῆς φῶς, ὦ ἐλάστα
Μάστιγι λιγυρῇ τετράορον ἅρμα διώκων.

Id est, Audi beate, æternum habens omnia intuentem oculum: Titan, aureo nitens fulgore, Hyperion, cæleste lumen: iustitiæ oculus, vitæ lux, ô equorum agitator: flagello stridulo quatuor horarum agens currum. Theologi veteres (Proculo tradente) dicebant, reginam omnium iustitiam è medio solis throno per cuncta propagari, omnia dirigentem, veluti sol ipse omnium sit moderator. Iamblichus ex Ægyptiorum doctrina sic fermè colligit, Quicquid adsit nobis boni, adesse solari potestate, vel ab ipsa tantum, vel etiamsi ab aliis, id quidem vel à sole absolui, vel à sole per alia. Est quoque sol elementalium virtutum dominus, luna virtute solis domina generationis. Ideo Albumasar, per solem (inquit) & lunam omnibus vim insinuari. At de humana mente Epicharmos, Isthic est de sole sumptus ignis, id est sol est (inquit Varro) isque totus mentis est. Moses cælestium dominum in die solem arbitratur, nocte lunam, quasi nocturnum solem. Marcus Tullius solem veneratur vt ducem & principem ac moderatorem luminum reliquorum, mundi mentem & temperationem. Heraclitus, fontem cælestis lucis nuncupauit. Physici etiam, cor cæli. Id enim in æthere sol est, quod in animali cor. Cuius id proprium, ne vnquam cesset à motu. Sunt & qui ætheris oculum nuncupent solem. Sed & Centimani Briarei nomine hunc ipsum nonnulli ex Græcis intelligunt, qui multis velut manibus inferna disponat, efficiátque. Nam & Archimedem, qui à Græcis de ingenij fertilitate πολυμήχανος nuncupatur, quoniam vno impetu numerosas excuteret sagittas, ab iis quos percussisset ἑκατόγχειρα cognominatum, scimus. Plerique ex Platonicorum scholis, in sole mundi animam constituissē videntur, quæ sphæram solis totam implens, per globum illum quasi igneum, tanquam cor, effundat radios, veluti spiritus inde per omnia, quibus vitam, sensum, motum vniuerso distribuat. Hinc fortè promunt sē astronomorum placita, sicut Deus solus intellectualem animam nobis tribuit, ita sub solis modò influxu eam mittere, id est quarto duntaxat mense post conceptum. Porrò ex solis potestate, quæ diem cum nocte libræ tunc, circulus ab ariete productus in libram Mineruæ, id est sapientiæ iustitiæque circulus apud Ægyptios nuncupari solet. Sed nec temperabo mihi parte ista, quin protinus plausibile ingeniorum inuentum appingam. Quippe excogitatum solertissimè est, in sole enitescere imaginem diuinæ Trinitatis miram. Inibi siquidem tria quædam visitari, distincta pariter & vnita: primum quidem naturalis animaduertitur ipsa fœcunditas, sensibus nostris prorsum occulta: deinde lux eiusdem manifesta, ex ipsa manans fœcunditate, ipsique æqualis semper: postremò est ab vtroque propagata calefactoria vis, penitus vtrisque par. Cæterum parte hac ex Platonici disertissimi doctrina commonendi diligenter sumus: non eundum inficias, cælum solémve esse calidum: sed verius negandum, esse vrens. Nec dicamus, solis lumen sola repercussione calefacere, sed sola comburere. Nam lunæ radij repercussi nihil calefa-

ciunt, quum in ea virtus (sicuti plerisque visum) aquea dominetur. Calefaciunt autem solis radij salubriter pro ignea solis viuificaque natura. Quod si ingerat aliquis, motu tardiore minus calefacere lunam, tarditatem emendare propinquitas potest, vt aliquo modo calorem afferre possit ipsa quoque, si repercussu propagatur calor. Si verò æltum esse ignis dicant genuinum, occurrendum, quo minus alienæ promisceatur materiæ, eo vrere minus. Astruendum verò planè, esse lumen ignis proprium. Quippe quo purius, eo lucidius. Largitur calorem, at non largitur lumen, vtpote ingenitum & proprium. Etenim si abeat ignis, abit & lumen. Vbi verò ait Plotinus, potissimam ignis actionem esse calefactionem, intellige ignis elementalis commixtique actionem. Nam præcipua cælestis ignis actio, ea est quæ cælestis animæ præcipuâ refert actionem, id est intelligentiam. Est porrò cælestis ignis æqualis, quietus, & astrorum naturæ accommodatus præcipue. Dogma denique Platonicum est, nec ab astrologis improbatum, lucem in cælo esse sensum. Proinde radios passim ex luce protendere, singula persentire est, sentiendoque facere, & faciendo sentire: quando nil vel sub terra latet, quod non sentiatur inde, latentibus vbique radiis. Alioqui non generarentur etiam sub terra cælestia. Erunt fortasse, qui motus argumento, ignenm minimè videri cælum, colligere enitantur, quoniam in ambitum circumagatur, igne in surrectum tendente: sed attendant, obsecro, rationis fallaciam. Si cæli pars aliqua (demus enim posse hoc perfici) à toto seclusa diuulsaque in mundi situ aliquo constituatur, repentè in arrectum sustolletur ea, patriam mox repetitura, quanquam cælo circumagi sit proprium. Nam & terra, si à centro externa vi aliqua seuocetur, ad ima protinus naturæ suæ nutu reclinabitur, etiam si propria sit ei quies. Motus rectus, vbicunque reperiatur is, non tam intimus genuinusque est, quàm reditus in naturam. Adde, quòd ignis, quum suapte vi mobilis perpetuò sit, necessariò in orbem moueetur: nam hic finem omnino nescit. quod in recto nequit contingere. Cæli substantia (inquit etiam in libro De deorum natura Phurnutus) πυρώδης ἐστὶν, sicuti argumento sol esse potest. item astra reliqua, vnde & mundi pars suprema æther nuncupatur, ἀπὸ τοῦ αἴθεσθαι: etiam si ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν, verbi vim deflectant nonnulli, quod est ῥεῖζον φέρεσθαι. Alibi auctor idem: Sicuti nos (inquit) ita & mundus anima continetur. Ea verò Iupiter nuncupatur, qui vniuersis creditur dominari, quoniam omnibus sit causa vitalis. Eius domicilium cæleste traditur, quia inibi principalis vigeat mundanæ potestas animæ. Nam & anima nostra esse ignis planè astruitur. Digna porrò quam minimè transilias, Hexaemeri primo Ambrosij sententia: In terra (inquit) ignem comperies, qui ex lapidibus ac ferro excutitur frequenter: & in cælo, quum sit ignitus & micans fulgetibus stellis polus. Quin Magnus item Basilius in tituli eiusdem libro: Sũt (inquit) qui soli calorẽ haud insitũ tradant, sed ex motionis emergere celeritate. Verum sententia hæc veritatis cancellos egreditur. Quoniam verò solem Græci helion vocant, inde nuncupari inuenio parhelia, quæ (vti tradidit Theon) esse nubes rotundas Posidonius commonuit, in ambitu solaris luminis, ex quo & splendorem mutuatæ illustrentur, sicuti luna: & inde nominis ratio. Vt verò globentur, materia indigent densa & multa. Quo argumento ad Euxinum pontum visuntur frequentia, rarius autem in Græco tractu. Hyemem verò liquidò præsagiunt. Arbitratur Aristoteles parhelia esse vtique emphasin, verum citra hypostasin omnino. Sunt qui anthelia vocent quoque. Venti frigidiore perflatu addensatur nubes, vt radiis excipiendis fiat idonea: vnde & ventorum esse prognosticum cecinit Aratus. Oriente porrò sole, vel ad occasum properante, cooriuntur parhelia: quòd si ab septentrione visitationem faciant, Boream prænuntiant: si ab meridie, Austrum.

Cælum item esse ignem in quo tria sint, calor lumen, vitalis humor. Tollitur ex Plinio obscuritas, item Martiano & Aristophane. Obiter de argento, quod viuum dicunt.

Cap. XV.

CÆlum porrò esse ignem, colligi ex Platone tota (quod dicitur) facilitate potest. Nã vbi Mosaica mysteria sic habent, In principio creauit Deus cælum & terram: Plato ait, Deum primò ignem fecisse, ac terram: ignem nimirum intelligens præcipuè, cælum. Nam in mundi fabrica vtrunque perpendit extremum, videlicet structuræ medium siue centrum, & circumcurrens cælum, cuius ambitu reliqua contegantur omnia: nam cætera horum gratia intersita pernoscuntur. Sed attendant (quæso) studiosi omnes, quæ mox subnectentur, vt Plinij & Capellæ Felicis locus Gordiano implicatior nodo explicetur latius, dum à Platonicorum vestigiis, ne vnguem quidem latum reuellimur. Totam vtique cæli molem esse calidam, liquet: quia ignis tota est. Id quod sublimitas coarguit, mobilitas & lumen, calor quoque (quanquam occultus) omnia confouens. Calor autem amplissimus spatio nullam patiens violentiam familiarem habet humorem. Nam sicuti cæli anima, vita constat & intellectu ac motu, sic & in cælo tria recognoscuntur hæc: calor, tanquã vita: lumen, intellectus vice: vitalis humor, perinde ac in anima vitalis motus. Nec sanè aliud esse humorem censueris, quàm agilitatem quãdam ad motum. Proinde cælestis ignis non esse modò colligitur calidus, sed humectus insuper, id est liquidus, fluidus, agilis atque lubricus & lenis ac blandus. Nam siccitas non ferè citra rigiditatem fuerit, & quidem asperiorem, cuiusmodi etiam acrius induxerit frigus. Auerroicum illud ex libro De cælo, Platonicis calculum adiicere creditur, Cælestia, nulla frigus inferunt, sed calorem omnia. Quæ verò frigus conciliare opinemur, ea esse quæ caloris inferant minus. Sententiam huiusmodi comprobant ferè Abraham & Auenazra, statuentes, Saturnum dictitari frigidum, qui calorem inferat nostro remissiorem. At Vitruuius matheseos

non

Digitized by Google

non imperitus, esse stellarum alias temperatas scribit, alias feruentes, etiámque frigidas: ex ex causa, quòd ignis quilibet superna petit: quo fit, vt sol æthera superiorem radiis exurens candentem efficiat, Martis argumento. Saturni verò stella, quòd est proxima extremo mundo, tangitque congelatas cæli regiones, vehemens inde frigus concipere creditur. Sed hæc ille viderit. Cælestis verò proprietatis, si quod in rebus nostris exemplum aliquo modo valeat excogitari, non temerè fuerit aliud, quàm argentum, quod ab indesinente motu vocant officinæ viuum, in quo vegetus calor cum humore multo, sed tenaci, motum ingenerat quietis nesciũ. Quòd si subtiliorem & diaphanam lucidámq; adhibueris naturam, habebis & cælum. Scribit tamen Meteorôn quarto Aristoteles, Quæ tametsi aqua constent, plus tamen aeris retinent, haud concrescere, vt oleum, argentum viuum. Ex iis iam (opinor) infertur lux multa Plinij verbis ex Naturalis historiæ secundo volumine: Esse innumeras ei effigies animaliũ rerúmq; cunctarum impressas: nec, vt in volucrum notamus ouis, læuitate continua lubricum corpus, quod clarissimi auctores dixere tenerum, argumentis indicatur. Martianus verò Felix Capella, Lunarem (inquit) circulum ingressa Virgo conspicatur globosum quoddam, tenerúmq; corpus, & superni totis leuitate compactum, instar speculi prænitentis. Sed in Timæo item Plato, Lenè prætereà (inquit) hunc globum extrinsecus vndiq; expoliuit, nec immeritò summa cum æqualitate tornauit. Ex humoris verò cælestis similitudine, qui agilitatem signat, vt antea est expositum, Aristophanes Nebulis Socratem irridens illum ita inducit loquentem,

ἀλλ' ἡ γῆ βίᾳ ἕλκει πρὸς αὑτὴν τὴν ἰκμάδα
τῆς φροντίδος.

Id est, sed vi (inquit) terra ad se pertrahit humorem curæ. vbi interpres, ἰκμάδα, id est humorem, τὸ νοητικὸν intelligit τῆς ψυχῆς, id est animæ intellectualem potentiam: sed cur sic, id verò dicere supersedit.

Peripatetica rationes, solem stellasque non esse igneas.

Cap. XVI.

CÆterum, quia diu iam Platonicorum rimamur arcana, introspiciamus parumper, & Peripateticorum pomœria, quæ multum tempestate nostra & nominis & auctoritatis indepta latè dominantur, & in naturæ maiestate principatum sibi vendicant. Promemus autem, ac in sinum, hoc est commodum vertemus nostrum, quæ à Magno Alberto secundo Cæli cõprobata nouimus, Caliditatem videlicet ac lumen non videri idoneas causas cur sol & stellæ dicantur igneæ. Neq; enim caliditas prouenit semper ex proprietate naturæ, sed ex motu interdum, & aliquando ex radiorum reflexione ad locum vnum: vt in quibusdam manifestum est speculis, & probat Euclydes in Perspectiuæ tractatu. Porrò luminosa corpora sunt multa, quæ tamen esse igneas, non audeas astruere, vt contin-

A git in putrefacta quercu. Quinimmo igni accidit quoq; non lucere, si simplicior fuerit ac purior: sicuti euenire (Alexander scribit) in locis prope Æthiopas. Adde, quòd nõ vbiq; calorem motus inducit, sed in iis duntaxat corporibus quæ à motu dissolui queunt per partium attritũ. Quia enim partes dissoluuntur, rarescunt amplius, quàm formæ aeris vel aquæ vel terræ congruat: inde ad ignem disponuntur & calorem. Si verò corpus fuerit eiusmodi, vt motu dissolutionem

B non recipiat, quale est cæleste corpus, tunc nec calor valet, nec ignis induci. Motus autem ad hæc perficienda non alius est quàm localis, & præcipuè motus is, qui est quasi vita quædam existentibus omnibus: cuiusmodi est cæli mot᾿. Proindéque viuifica qualitas est calor: letifera frigus, quia abscindit & sistit motum. Quánam verò ratione astrorum motus calorem gignat, secundo Cæli sic statuit Aristoteles: ἡ δὲ θερμότης, inquit, ἀπ' αὐτῶν, καὶ τὸ φῶς γίγνεται παρατριβομένου τοῦ

C ἀέρος ὑπὸ τῆς ἐκείνων φορᾶς, πέφυκε γὰρ ἡ κίνησις ἐκπυροῦν καὶ ξύλα καὶ λίθους καὶ σίδηρον, εὐλογώτερον δὲ τὸν ἀέρα. hoc est, calor autem ab ipsis & lumen gignitur, aere incessu illorum attrito: aptus enim natura motus est incendere ligna, lapides, ferrũ & aerem eo magis. Patet porrò quod dicimus, ἐκ τῶν φερομένων βελῶν, id est ex sagittis impetu excussis vehementiore: sic enim incenduntur, vt μολυβδίδες, id est plumbeæ laminæ colliquescãt. Quod tamen ipsum non ita accipiendum, tan-

D quam sagitta excalfacta aerem quoque ita afficiat, sicuti videtur intellexisse. Simplicius, sed diuersum potius, vt inquit etiam Thomas. Nam excalfactus aer motu, sagittam ita incendit: quod Alexander & sensit & docuit: sed hoc in stellis vsu venire nequit. Neque enim illæ per aerem feruntur, sed in sphæra longè ab aere sequestrata. Ideóque non incenduntur ipsæ, nec calescunt vllo modo, tum etiam quia externam non recipiunt impressionem. Aer verò circulari

E subiectus corpori calescit necessariò ex illius præceleri motu, quo non ignis modò illi proximus concitatur, sed aer ad eam vsque partem quam pertingunt montes, vt ex cometarum motu datur intelligi: quod ex Meteororum primo colligitur. Ne verò caloris sit æqualitas quacunque anni parte, causa in sole est euidens, quum quando incendit is hemisphærium nostrum, tum quando altiora zodiaci scandit, fitque capitibus nostris propior. Quum verò Aristote-

F les ait, ab astris gigni lumen, non intelligendum (inquit Thomas) de lumine ignis generati ex motu, cæterum de lumine quod à stellis producitur, quatenus entia sunt actu lucida. Duplex ergo (inquit) causa est caloris ex cælestium corporum vi in inferioribus: altera ex aeris motu tantum, quem efficit cælestis corporis ambitus. Causa verò reliqua est lumen, quod quidem excalfaciendi vim habet, quia est qualitas actiui primi alterantis (vt hoc vtar verbo) hoc est cæli,

G directéque producit qualitatem primam corporum inferiorum, quæ est calor. Quia verò solare lumen exuberantius est, inde fit, vt ab eo potentius proueniat calor. Reliqua verò ex proportione, adeo vt lunæ lumen etiam excalfaciat. Cui sententiæ subscribit Aristoteles, vbi

Digitized by Google

De animalium partibus disputat: Noctes (inquiens) in plenilunio esse calidiores, propter lunæ lumen: vnde contingat pisces ad aquarum commeare superficiem. Sed comprobat & Auicenna, vbi plus sit luminis, ibi verò plus esse & caloris. Hinc Hippocrates ait, Aerem nocturnum, stellarum luminibus subtiliorem fieri, & calidum aliquantum, generationique & vitæ accommodatum.

Bessarionis ad idem sententia. Qui sint antiscij gradus. Anthion quid. Anthele. Anthelion. Solis inter planetas locus. Cur solis frater Titan. Meganira. Despæna, id est Δέσποινα quæ sit. Virgilij locus declaratur. Limbum pro zodiaco accipi. De Lyceo monte pulchra. Iuppiter vbi & à quibus sit educatus. Agno fons, miranda natura. Lycæus Iupiter Lycæa sacra. Antra cur dicata diis. Mithra. Mithriaca sacra.

Cap. XVII.

Verum ab hisce altioribus ad humiliora remeandum, si prius Bessarionis apposuero sententiam, viri meo quidem iudicio scientissimi ac prudentissimi, & in Platonicis rebus summè exercitati, non relictis porrò pauculis, dignis cura. Is igitur libro primo aduersus calumniatorem Platonis ita ex interprete, sicuti receptum iam aduerto, scribit. Et si (inquit) cælum Plato ex igne constare affirmat, quatenus scilicet visibile est, & ex terra, quatenus tangi potest, stellásque ex omnibus quatuor elementes compositas. Non tamen hæc ita esse existimat, vt quæ generationi & corruptioni obnoxia sint, corpus immortale constituant: sed ex igne cælum esse, quia corpus æthereum lucidum est. E terra, quia sensui occurrit. E mediis, quia mediorum præcipuam recipit rationem. Quod ne Aristoteles quidem (inquit) inficias iret, cælestia scilicet corpora constare ex his summitatibus elementorum, quando & ipse cælum esse statuit visui tactuique obnoxium, quod animatum quoque & animal esse, vt Plato censuerat in libro De cælo affirmauit: Nos enim (inquit) perinde vt de animalibus, ista consideremus. Hæc tot tantáque de sole cælóque habui quæ dicerem, vt studiosos hisce humanioribus implicitos studiis cogeremus quodammodo volentes altiora quandoq; suspicere, nec pati vitam sordescere situ quodam poeticarum fabularum, quas ipsas nec profundius excutiendas opinantur, quamuis sub illis inuolucris sæpe lateant sensus mirandi. Sed in iis hebetius ita plerunq; consenescunt, vt inde auulsi noctuinis oculis conspiciant cætera. Quod minus profectò facerent, si discere aliquando potuissent, quæ genuina sint eius scientiæ, quam humanitatem vocant. Nos exsequemur reliqua propositi, si illud item monuerimus. Hipparchum, & certatim ferè veteres omnes, gradus eos in quibus sol constitutus dies diebus & noctes adæquat noctibus antisias nuncupasse, veluti dicas, ex aduerso æquales. Antiscios apud Meroem equinoctiali subiectam circulo dici populos, Marcellinus scribit, quoniam sole ad nos commeante, illorum vmbræ nostris contrariæ iaciantur, inque

A aduersum decidant, id est laeuorsum, nostris in dextram procumbentibus perpetuo. Anthion verò aliud est: nam eo nomine nuncupatur in Bœotia puteus, vbi à Proserpinæ raptu sedisse Cererem ferunt, vetulæ imagine prælata. Quo nomine velut Argiua à Celei, filiabus deducta ad matrem est. Putei auctor Pāphus, id est [illegible] [illegible]. Non longè à puteo visebatur Meganiræ sacellum, quam fuisse Celei vxorem, ac Triptolemi matrem, Grecis credimus. Anthelen vocant

B paniculæ florem in harundinibus, qui auribus creditur infestus, ac omnino exsurdare: quod prodit Dioscorides. Antheliō porrò flosculum indicat Græcis. Sed & illud obiter aduotarimus, limbum apud Varronem scitè prorsus de zodiaco dici: quum in Menippæis satyris inquit,

Per quam limbus pictus bis sex signis
Stellimicantibus, altus in obliquo æthere lunæ.
Bigas acceptat Posthumi, cui seplasia fœtet.

C An verò inter planetas medius collocari sol debeat. An mox lunam consequatur, agitatum diu inter cælestium rerum studiosos & philosophos quoque. Ægyptiorum placita à luna principem sanciunt. Medianum illi syderi ascribentibus Chaldæis, quod ipsum & Ptolemæus statuit. Theon verò probabilius habet, supra lunam statim locari, & id nec à præceptore Ptolemæo quem enarrabat, veritus dissentire quod Plato comprobat & Aristoteles. At Moses Ægyptius situm

D planetarum, & ordinem incertissimum videri pronuntiauit. Ammianus Marcellinus libro vicesimo: Quum sol (inquit) & lunaris globus astrorum omnium infimi, comitatu parili obtinentes circulos proprios, saluáque ratione altitudinis interiectæ iunctim locati, ad dimensiones venerint, si contigua præstrinxerint spatia, dilutior erit defectus. Sed nos quod polliciti sumus cælestibus relictis, nostræ memores infirmitatis terrena pergamus expendere. Si

E illud ex Marcellino eodem adiecero item, post ea quæ iam sunt dicta, solem quandoque ideo existimari geminum, quòd surrecta solito celsius nubes, æternorúmque ignium propinquitate collucens, orbis alterius claritudinem, seu è puriore format speculo. Proinde addamus ex Pausaniæ thesauris illud quoque, Titana creditum solis fratrem, regionem ad Asopum, sicuti ferunt Indigenæ, habitasse primum, & ab eo dictam Titanen. Verum, vti ego (inquit) censeo,

F vir sagax fuit Titan, & temporum anni obseruator diligens, & quando auctiora sol faciat semina & arborum percoquat fructus, ac proinde solis frater habitus. Vnde coniectatio euidens, cur astra Titania dixerit Maro. Titanas omniū principes ad poesin Homerus induxit, vt deos apud Tartarum. Ex iis Anytus commemoratur vnus, à quo educatum ferunt [illegible]. Propterea apud eius simulacrum stabat armati præferens schema. Hanc [illegible], seu dominam venerantur cum primis Arcades, Neptuni astruentes

G filiam. Cæterum pluribus est Cereris cognomētum [illegible]: quo tamen & Proserpina honestetur. Ad quod poetam nobilem respexisse contenderim illo versiculo,

Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Certè

Certè in Arcadicis rebus Pausanias scribit: In A templo, Cereris statuam dextra facem gestare, alteram verò iniicere ἐπὶ τὴν δέσποιναν, quæ & ipsa sceptrum cistámque in genibus habeat. Tépli porrò parieti affixum stetisse speculum, in quod intuens initio quidem se aut parum aut omnino nil spectaret, dearum planè simulacris conspicuis, atq; item throno. Ad sinistram tépli, τῆς δεσποίνης montem statuunt Lycæum, qui & Olympus dicatur. Arcadum pleriq; ἱερὰν κορυφὴν, B id est sacrum nuncupant verticem: puto, quoniá inibi esse educatum Iouem, eorum mythicis est obseruatum. Argumento esse locum, qui inde vocetur κρητέα ad sinistra luci Apollinei, cognomento Parrhasij, id est παρράσιον. Nymphas quæ Iouem educarint, fuisse Thisoam, id est θισόαν, & Nedam, & Agno, id est ἁγνώ: à qua & in Lycæo fons appellationem ducat, cuius ea fuerit olim vis, vt re diuina ibi à Lycæi Iouis sacerdote curiosius peracta & fusis precibus, quernóque ramo leuiter aqua commota, mox densior surri- C gatur vapor nebulæ assimilis, quæ non multo pòst effecta nubes, aggregatis item aliis, largos demittat imbres. Miracula in Lycæo suppetunt alia quoque, esse inibi Iouis Lycæi lucum, quem si quis (lege spreta) ingrediatur, annum nequit superuiuere. In eo item animalia, nullam prorsus vmbram iactant. Quódque apud Syenen syderis Cancri primas partes sole fit obtinente, perpetuum ibi est. Lycea sacra apud Phrygiæ vrbem Peltas, ab xenia Arcade celebrata, primo, D εἰαλείσιος prodit Xenophon, ac institutis certaminibus præmia proposita στλεγγίδας χρυσᾶς. Lycon esse lupum sciunt omnes. Amphilycen exortum interpretatur Theon, quia soli dedicetur lupus, quia sit ὀξυδερκὴς, id est visus præacuti, sicut longinqua spectat sol. Solem denique Persæ mithram dicunt, cuius simulacrum leonis rictum præferebat, cum tiara, manu vtraque bubula premente cornua. Quo argumento in Thebaide Papinius, E

> Adsis ô memor hospitij, Iunoniáq; arua
> Dexter ames, seu te roseum Titana vocari,
> Gentis Achemeniæ ritu, seu præstat Osirin
> Frugiferum, seu Persei sub rupibus antri
> Indignata sequi torquentem cornua Mithram.

Sed & in Philologiæ nuptiis Martianus,

> Te Serapin Nilus, Memphis veneratur Osirin,
> Dissona sacra Mithram. F

Hinc certè Mithriaca dici sacra legimus. Et in antro obiisse, moris fuit, educto cornibus ex eo boue, quem mox vt Mithræ victimam immolarent, per hymnorum modulatos concentus. Propterea obscurè Hieronymus, sed doctè, ad Athletam: Ante paucos (inquit) annos propinquus vester Gracchus, nobilitatem patritiam sonans nomine, quum præfecturam gereret vrbaná, nónne specum Mithrę, & omnia portentosa simulacra subuertit? Lampridius in Commo- G do: Sacra Mithriaca homicidio verò polluit, quum illic aliquid ad speciem timoris vel dici vel fingi soleat. Meminit horum cum Suda Procopius. In specu colebatur veteri more, quo antequam excogitata forent templa, diis consecrabantur antra, sicuti in Creta Ioui ab Curetibus: in Arcadia lunę, ac Pani Lyceo, Dionysio autem apud Naxum. Mithræ, vbicunque is coleretur. Mithram Ægyptij statuunt sub æquinoctiali: propterea gladium Arietis, Martij animalis gestare. Inuehitur autem Tauro Venus, ceu tanquam Taurus, opifex generationis ac dominus censeatur Mithras. Creditur Zoroaster primus in montibus ad Persidem floridum Mithræ specu dicasse cum fontibus. Sed ita, vt mundi symbolum specu obtineret, quem creasset Mithras. Quæ autem intus forent, elementorum mundi, ac climatum imaginem præferrent. Neroni quoque eblanditus Tiridates eum perinde ac Mithram se adoraturum pronunciauit, vt scribit Dion. Mithræ historiam multis voluminibus explicuerat Eubulus.

Grasum ne pertulisse quidem quid sit, & quid grasus & grason. Tragasæi & tragomaschalos. Cur sub alis odor malus. Cur pedes fœtent.

Cap. XVIII.

Alexandrum apud Arbelas totius certaminis aleam cum Persis subiturum, plerique ex amicis adeuntes grauius milites accusabant, qui in tentoriis sermones fecerent depaciscerentúrq;, nihil se hostilium spoliorum in regiá relaturos, sed sibi ea omnia vendicaturos. At is lętè quę dicerentur accipiens, Prospera (inquit) nuntiatis, vincere cogitantium ista sunt consilia. Quum verò hostiles copiæ myriadas viderentur centum excedere, hoc est decies centena hominum millia: identidem Alexandro ingessere milites, ὦ βασιλεῦ θάρρει, μὴ φοβοῦ τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων, αὐτὸ γὰρ ἡμῶν τὸ γράσον οὐχ ὑποστήσονται. Cófide rex, neq; pertimescas hostium multitudinem, ipsum enim grasum nostrum non perferent. Hinc nata parœmiæ species, vt qui primo funduntur impetu, fugantúrq; prius quàm intra teli iactum veniant quodammodo, ne grasum quidem dicantur pertulisse. Sicuti Pharnacem fecisse, significauit Cæsar, quum illo victo ad amicos scriberet, ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα, veni, vidi, vici. Grasum verò dicunt Grȩci fatuú quidem, sed eo item nomine, ac primú vtiq; lanarum sordes in ouibus appellant, quod genus etiá Oesypen vocant, vel Oesypum, vt apud Dioscoridem; quanquá & succida lana ita dicitur. Est & grasos, ἡ ὑπὸ μασχαλῶν δυσωδία, id est odor malus qui sub alis fit. Vnde & grason, id est γράσων dictus odoris mali. Hinc illud parœmiodes, γράσωνι μὴ ὀργίζου, Grasoni ne succenseas. Tradunt aliqui, Grasona etiam signare viride hordeú, παρὰ τὸ γράω τὸ ἐσθίω. Est item grasos adeps ipse iu Grȩcorú doctrina. Sudoré deniq; corporis, ac sordes grasoniam dixit Archigenes. Pollux etiam cinauram. Quia verò alarum odor nunc hircus Latino verbo, nunc tragus item Grȩco, sed idem significante, nuncupatur. Aristophanes in fabula, cui titulus est ἀχαρνεῖς, tragasæum vocauit male olentem, & alia fabula Tragomaschalos eosdem dicit, Grason porrò & Crymná in Theriacis Nicandea in Troade loca dici opinantur, κρίμνας ἀμπέλου καὶ αἱ γράσω. Quærit Aristoteles, διὰ τί αἱ μασχάλαι δυσωδέστατον τῶν τόπων; id est cur alæ omnium maximè partium nostri corporis male olent? Anfin

quit) ast, quis omnium minimè respirare pos-
sunt? Malus autem odor locis huiusmodi con-
trahi maximè solet, quoniam putredo quiete
interioris qualitatis, id est humectæ materiæ, ad
corruptionem paratæ consistit. Etiam si partes
illæ sint raræ satis, quod pilorum indicat multi-
tudo, vt Sententiarum quinto meminit Hippo-
crates. Cæterum, quia immobiles maximè in-
exercitatæque sunt, superfluitatum multarum
ibi conceptaculum fit, quæ crudæ incoctæque
odorem producunt malum. Quippe odoris ma-
li causa cruditas quædam excremẽti est. Quam-
obrem sudores etiam aliqui quandoque ita o-
lent. Proinde in plantis, quia siccæ & calidæ sunt
natura, humor non est fæculentus, sed expeditius
concoquitur. Inde & animalium nullum bene o-
let, excepta panthera, quoniam cruda sint excre-
menta & fœtida. Legimus porrò septima quarti
Auicennæ: quosdam opinatos, tetrum alarum
odorem ex quibusdam seminum reliquiis qui-
bus gignimur, produci, quæ locis iis insederint
cutem subeuntes. Verum peritioribus ratio hęc
parum efficax videtur, quod seminis proprium
sit, conuerti in melius. At obiiciat aliquis, fœtere
tamen pedes, quamuis perpeti agitentur motu.
Agitantur illi quidem, sed obsepti obuallatiq;
amplius operimentis, vt quod superfluit, eua-
nescere queat minus. Deniq; terrestris humecti
grandior copia illuc demanat. Quod esse corru-
ptioni maximè obuium, liquet.

*Cur odorem malum augeat calor. Item cur præcipuè o-
doribus capiantur homines. Inspirationis opus duplex.
Odori percipiendo quid necessarium.*

Cap. XIX.

ET quia de odoribus agimus, ingerat hîc for-
tè curiosior aliquis, Vndénam fiat, quòd quę
malè olent, tetrius oblædunt quum calent,
quàm quum frigent. Ea verò est odoris natura,
nam vapida res est quæ calore consit: motus e-
nim quidam est: calor autem, motandi præcipua
habet vim. Nam frigore concrescit humor, &
fit immobilis. Adde, quòd frigus concipientia
imum petunt omnia. E diuerso autem in summa
calor surrigitur, similitérque vniuersim odores,
tum quia in aere constituuntur, tum quia eos
percipit sensus, in arrecto velut specula est. Si-
quidem cerebri conceptaculis sese insinuans
odor sensum mouet. Sed illud iucundius in quę-
stionem venerit, cur ex omnibus animantibus
homines miram ex odoribus persentiscant volu-
ptatem. Vt qui paulò sit intemperantior, totum
se fieri nasum concupiscat, sicuti est apud Catul-
lum. Id verò inde putatur effici, quòd cerebrum
nos maius habeamus, & reliquis aliquanto hu-
mectius. Propterea odorum illuc ascensus hy-
perbolen eam, hoc est frigiditatis excessum, &
humectationis ad mensum reuocat rationalem.
Fit autem affectio hæc per spiritus attractionẽ,
quantum ad homines attinet, scandentibus eo
modo odoribus ad cerebrum ipsum, quia calor
igneus quo resoluuntur odores, eisdem præstat
leuitatem quandam, vt superiora petant, vnde
consequitur in membro illa sanitas quædã, odo-

A ri siquidem inest calefaciendi virtus ob calidum
igneum, vnde producitur, atq; idem resoluitur.
Proinde videtur natura in duo maximè opera
inspirationẽ instituisse: quorum alterum, & id v-
tiq; operosius, euentatio est caloris intimi, aliàs
exusturi omnia. Nam & Platonici ideo pulmo-
nes esse productos scribunt, molles, atq; vento-
sos, & instar fistulæ cauos, & spongiæ similes, vt
cor iræ ardoribus nonnunquam exæstuans ali-
qua saltẽ refrigeratione mitigaretur. Proximum
B est odoris perceptio, ad quam sicuti ad auditũ &
gustum corpore aliquo intermedio est opus: per
quod, ad sensum prouehantur odorum differen-
tiæ. Sed & elementa eadem odoratui præseruire
videntur, quæ visui & auditui, aer videlicet ac a-
qua. Nam aquatilia quoq; odorari, certum est.
Et sicut in visu perspicuitas communis quędam
qualitas in aere & aqua cognoscitur, ita in odo-
ratu alia qualitas in elementis eisdem promis-
cua continetur, quam dicimus diosmon, id est
C perodoriam aut transodoriam, vt interim sic lo-
quamur: inuenias id verbum apud Theophra-
stum, cuius & nos alibi mentionem fecimus. Ea
verò est potentia ad sensoriũ transuehens, quod
odorum est. Sensorium autem non naris est v-
tiq; ἀλλ' ἡ μαστοειδὴς τοῦ ἐγκεφάλου ἀπόθεσις. i. verùm
seposita cerebri portio mammarum imagine
quadam. At de hac re plura mox. Nam & Alber-
tus cerebri anterioris extremum esse duabus
mamillarum papillis consimile, prodidit, in qui-
D bus sit odorandi potestas.

*Cur odorandi sensorium in homine retusius hebetius-
que sit.*

Cap. XX.

NEc illud vtique ambiguitate caret, quid-
nam sit quòd sensum hunc homines tar-
dum habent, ac lacessitum: siquidem animalia
E plurima exquisitius quàm nos & sagacius olfa-
ciunt, vt ex terrestribus canes, ex auitio vulturij.
Sed & variarum odore sollicitari mirè quadru-
pedes cunctas, nono De animalium historiis tra-
denti credimus Aristoteli: quod & à Plinio est
repetitum. Euentus autem eiusmodi hæc afferri
ratio potest: siquidem organum sensus requiri-
re cum sensibili proportionem videtur: nam vt
odor ex calido prouenit & sicco, ita ad bonitatẽ
instrumenti odoratus exigitur victoria calidi &
F sicci. Sed homini cerebrum, in cuius vicinia ol-
factus est, datum omnibus aliis maius, perpensa
præsertim corporis proportione: quod & com-
probat in libro De animalibus Aristoteles. Quũ
verò id sit humidum & frigidum, in se animad-
uersum, inde nimirum fit, vt in eo odorandi per-
fectio præpediatur, nihilque ferè odorabilium
percipiat, nisi quòd excellenter possit oblectare,
aut affectionem inducere diuersam.

G *An odoribus sufficere alimentum queat. Rhyntaces auis.
Ouidij locus explicatur ex primo De Ponto. Chamæ-
leon. Salamandra.*

Cap. XXI.

HIppocrates auctor artis medicæ summus,
quique bene sentiẽtibus perinde ac lych-

nuchus est; per literarias semitas iter facientibus, in libro De alimento, sic scriptum reliquit: Quicunque citissima indigent adiectione, humidum remedium resumendis viribus optimū est: vbi autem adhuc otiore, per odoratum. Pythagoricorum vero sententia fuit, odores etiam ad nutricationem cōferre, veluti etiam alamur qualitatem eiusmodi attrahendo. Id minus recte pronuntiatum, nititur Philosophus comprobare. Videmus etenim (inquit) cibum ex pluribus compositum elementis: simplicia enim non nutriunt, & animalia quæ indidem nutriūtur, ex quatuor sunt compacta elementis. Ex iis autem vnumquodque nutritur, ex quibus constat: vt est in primo De generatione adnotatum: argumento sunt ciborum retrimenta, conceptaculis quorum intra animalium corpora, partes à natura sunt contributæ. Nam in plantis protinus quicquid vacantis materiæ est, extruditur: sicuti manifestum facit gummi, & id genus alia. Quòd si elemento simplici impleri nutrimentum posset, nil prorsus redundaret, quia partium nulla esset disparilitas. Inde colligitur, ex odoribus nullum posse alimentum præstari. Nam quum sint qualitates per se, non possunt nutriendo constituere substantiam. Quòd si sit odor fumosa exhalatio vel vapor, vt veteribus placuit, adhuc ratio perstaret, quoniam vtrunque ad aeris naturam pertineat. Porrò spiritus quidem vel cerebrum petit, vel pulmonem. In his verò locis non esse alimentorum conceptacula, vnde reliquo corpori distribui pro ratione portiunculæ valeant, notissimum ferè est. Huic enim muneri stomachum natura præscripsit, proinde apertissimum videri, nihil odoribus nutriri. Quos tamen sanitati conferre plurimum sensus perdocet. Plinius verò Naturalis historiæ septimo, ad extremos Indiæ fines ab Oriente, circa Gangis fontem, esse Astomorum gentem prodit, sine ore, toto hirtam corpore, quæ frondium vestiatur lanugine, viuátque halitu tātum & odore quem naribus trahant: nullum illis cibum, nullum esse potum, tantum radicum florúmque odores varios syluestrium malorum, quæ secum portant longiore itinere, ne desit olfactus, grauiore paulò odore haud difficulter exanimari. Horum etiam Strabo ex Onesicrito mentionem facit libro decimoquinto. Sed quia id ferè putat fabulosum, non grauabimur hic subiicere Platonici scientissimi, & medici doctissimi sententiam: Legimus (inquit) in calidis quibusdam regionibus, ac plurimo passim odore fragrantibus, multos gracili corpore & imbecillo stomacho, quasi solis odoribus ali: forrè quoniam ipsa natura loci, tum herbarum & frugum atque pomorum succos fermè totos redigit in odores, tum corporum humanorum humores illic resoluit in spiritum. Quum igitur vterque (odor videlicet, ac spiritus) sit vapor quidam, & simile simili nutriatur, nimirum & spiritus & spiritalis homo plurimum odoribus accipit alimentum. Nutrimentum verò qualecúque id sit, per odores siue fomentum apprimè senibus & gracilibus necessarium est, quo defectum alimenti solidioris atque verioris vtcunque compensare possumus. Non multum inde dissitum est quod in Artoxerxe Plutarchus scribit, esse in Persis auiculam nomine rhyntacen, nullis intus (vti assolet) fæculentis retrimētitiis, sed pinguedine tantum refertam: vnde coniectatio sit, vento eam ali & rore. Pomi porrò præsuaui odore prorogatam aliquandiu Aristoteli vitam, in eius tituli libro (quisquis sit auctor) adnotatum comperi. Spiritum verò odoribus nutriri, argumento est, quod vinum odore plenum spiritum subitò recreat, quem cætera vix tandem possunt reficere. Propterea primo De Ponto ita cecinisse videri Ouidius potest,

> Et iam deficiens, sic ad tua verba reuixi,
> Vt solet infuso vena redire mero.

Cuius rei cum Seneca meminit etiam Plinius: quanquam nec latet, ex se vinum fomenti plurimum suggerere: priuatimque traditum à Dioscoride libro quinto, vina sæpe aliqua censeri σφυγμῶν ἀνακλητικά, id est venarum pulsus excitare. Vaporem verò illum, in quem cibi cocti denique transferuntur, ideo appellamus odorem, quoniam & odor vbique vapor quidam est. Et hic tractus intro ex alimentis vapor, nisi spiritui quodam odore placeat, vix vllum præbet illi alimentum. Quamobrem valde probatur Auicenna, quum ait: Corpus quidem dulcedine, spiritum verò quadam aromaticitate (vt sic interim loquamur) nutriri. Galenus porrò Hippocratem sequutus, spiritum non solum odore putat nutriri, sed aere: aere (inquam) non simplici, sed potius opportunè permixto. Tria demum spiritus animalis fomenta traduntur præcipua, aer purus & luminosus, odorum delectus, & musicæ. Iam verò Alexander & Nicolaus peripatetici cum Galeno concludunt, spiritum vitalem & animalem ideo nutriri tum odore tum aere, quoniam vterque mixtus est atque conformis, & vtrunque haustum præcordia penetrare, atque inibi percoqui temperaríque ad vitam, pérque arterias diffundi. Vterque autem coctus iterum nutrit spiritum (vt aiunt) vtrunque, præcipuè verò animalem. Pisciculos multos aqua nitidissima nutriri tradunt: ocimum eodem modo. Mitto quibus elementis chamæleontem & salamandram nutriri nonnulli ferant. Olympiodorus Aristotelis affert historiam, in qua fatetur is hominem à se visum, qui aere modò nutriretur & sole. Quibus in Phædone persimilia Plato conscribit, & nos alibi (opinor) in hosce libellos regessimus. In quorum pragmatia more architecti lapide nunc vtimur orthogono & quadrato, ad normam respōdente: interim structura incerta in operis farcturas, hiantes alioquin, cementa impingimus, ac rudes informésque politura inuenustos lapides. Est vbi structio placet ordinaria, ex similibus consurgens, nec incertis, sed formæ non dissultantis, etiam si ad perpendiculum haud planè habeat responsum.

Odorata suffitionis vtilitas mira. Ignes odoratos pestilentiæ occurrere. De Agrone medico, & hinde specie aromatis. Myrrha cur Ægyptiacè dicatur bal. Beelzebub. Baton. Zygia resina. Myxma. Stacte. Gutta.

Cap. XXII.

SEd nec ista modò emolumentum, quod insigniter nobis adest ex odoribus, patefecerint: sed amplius, quæ ex veteri comperta nobis memoria sunt. Siquidem quum aer quo vtimur plurimum, & in quo maximè obseruamur, non eadem semper sit ratione dispositus, nec idem seruet contemperamentum, sed nocturna denseat humectatione, & proinde corpus premat, & animæ tristitiam inferat quandam, veluti nebula circumfusam grauiore, Ægyptiæ morem gentis animaduertimus fuisse, vt è lectulis se proripientes mox resina suffirent corpus, vt sic aerem expurgarent disgregatione, & innatum corpori spiritum aliquo modo tabescentem, odoris vehementia refouerent. Rursum meridie syderis vi ex terra vaporationem exhalantem, myrrheo retunderent thymiamate, dissipat enim ac disiicit caliditas aeris turbulentiam circumiecti. Nam & medicæ artis scientissimi pestilenti affectione grauius grassante, ignium crebritate malo occurrant, quod iis rarescere credatur aer. Id quod consequitur largius, si odoratoria vtantur ligna, cuius est modi cupressus, iuniperus, piceæ. Sed & Agrona nobilem medendi scientia summè laudatum ferunt, quòd Athenas magna pestilentiæ vi sæuius infestante, affectorum plerisque salutarem intulisset opem, accēsis in proximo ignibus. Myrrham porrò Ægyptiorum vocabulo bal dici, obseruauimus. Id verò disiectionem indicat plane. At Hieronymus, Bel (inquit) & Beel & Baal, idem Hebræis est: nam iis vocibus indicatur idolum: sicut zebub, muscam signat: vnde Beelzebub (etiam si Beelzebul Græci pronuntiant) tanquam muscæ dicatur idolum: sed pro dæmonarche positum. Baion verò medicinam professis, compositio est, cui resina inseritur zygia, i. acerna. Myrrham vtique communis Græcorum lingua enunciat, sed smyrnā dicunt Æoles, vt scribit Lycophronis interpres. Myrine autem, seu myrtine, myrtus est. Stacten dici myrrhæ florem ab aromatum peritis, Hieronymus tradit: quo nomine primam & pinguissimam eius distillationem intelligimus. Græci præterea vnguentum ex myrrha, stacten accipiunt: quam in sanctis literis etiam guttam legimus dici. Porrò non ad myrrham solum pertinet stacte, verum ad liquores alios item, lachrymásque ex arboribus stillatim promanantes. Quin & *κονίαν στακτὴν* dicunt Græci, & sexto Therapeutices Galenus, tanquam cinerem stillatitium: nos cinerem lixiuium plerunque nuncupamus. Stactum enim dicunt defecatum & percolatum: vnde stactica vocabantur vasa Niloticæ aquæ defecandæ commoda. Obiter adnectamus illud quoque, quia diu inter odores versamur: apud Athenæum reperiri lindum esse aromatis speciem: quod etiam agnoscit Eustathius.

Qua ratione audiant odorentúrve, quæ sensoriis eiusmodi non sunt prædita. De piscibus qui inclamati veniunt. Piscina quid.

A

Cap. XXIII.

VErum haud ineptè fortasse videmur facturi, si hoc maximè loco tractare ac discutere adorti fuerimus, quod decimo Naturalis historiæ Plinius proposuit quidem, sed inexpositum reliquit. Fortè quia non erat operis instituti causas iudicare dubias. Pisces quidem (inquit) auditus nec membra habent, nec foramina: audire tamen eos, palàm est, vt patet, quum B plausu congregari feros ad cibum consuetudine in quibusdam viuariis spectetur. Et in piscinis Cæsaris genera piscium ad nomen venire. Olfactum quoque iis esse, manifestum patet. Quippe non omnes eadem esca capiuntur, & prius quàm appetant, odorantur. Hæc ad verbum ferè comprobantur ab Aristotele De animalium historiis libro quarto: ab Auicenna nō volumine quarto. Sed quod ad auditum spectat, etiam Lucianus meminit in sermone De Syria C dea, cuius hæc ferè sunt verba, *ἔστι δὲ καὶ οὔνομα ἑκάστῳ, καὶ ἔρχονται καλεόμενοι*. hoc est, nomenclatura item eorum est, & vocati inclamatíque adueniunt. Et in Epistolis ad Atticum Cicero, Nostri autem principes digito se cælum putant attingere, si muli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant, alij autem negligant. Vbi pro piscium viuariis planè piscinas intelligimus. Alias est & aquæ stantis locus piscina, quod & vulgò vsurpatur, Columella Rusticationis primo, PiD scinas minimè duas esse oportet, alteram quæ anseribus pecoribúsque seruiat, alteram in qua lupinum, vimina & virgas maceremus. De odoratu verò & Sudas, approbans etiam conchylia odorari. Illud vtique mirum, quum astipulante Aristotele auditus & olfactus nullum contineāt membrum manifestum. Quod enim tale videri potest per loca narium, id non ad cerebrum vsque transmeat, sed partim obseptum & cæcum mox desinit, partim ad branchias fertur. Quin E & insecta quoque tam pennata quàm non pennata procul sentiunt, vt mel apes, & culices dicti muliones. Quòd nisi odore agnoscerent, nunquam è longinquo sentirent. Sulphuris item odore, genera insectorum multa intereunt. Ad hæc formicæ origani sulphurísque puluisculo insperso, suas relinquunt cauernas, alióque demigrant. Sed vndenam ista contingant? Certè (inquit Themistius ex Aristotelis sententia) alium sensum habere non possunt quo odorenF tur, quàm odoratum. Sed afferendum est, quonam pacto olfaciunt, si non respirant aliqua. Videtur itaque in sanguineis sensorium odorandi esse diuersum, ab eo quod in insectis habetur. Et Hercle, vt animalium quorundam oculi præduri, cuiusmodi vocant Græci *σκληρόφθαλμα*, operculo & folliculo carent. Proinde exserti inconniuique sunt. Sed statim nullo diducto incidentia & occursantia contuentur, quum aliorum oculi genis & palpebris vtantur, ceu vallo quoG dam visus munimentóque prominente: eóque nisi nictentur & conniueant, cernere non possunt. Ita & odoratus insectis piscibúsque promptus atque expositus est, vt visus duros oculos habentibus: vnde munere eo sine naribus & ol-

factione

factione funguntur: at respirantibus adopertus & conditus est, qui vbi halamus adaperitur pãditúrque, ampliatis venarum meatuúmque itineribus: quod iis fermè verbis Aristoteles De sensu & sensili exposuit, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἀναπνέουσι τὸ πνεῦμα ἀφαιρεῖ τὸ ἐπικείμενον, ὥσπερ πῶμα, διὸ οὐκ αἰσθάνεται μὴ ἀναπνέοντα, τοῖς δὲ μὴ ἀναπνέουσιν ἀφῄρηται τοῦτο. sed iis (inquit) quæ respiratione vtuntur, flatus ipse surrigit, quod insidet veluti operculum: quòd ni fiat, non percipiunt: at quæ spiritus reciprocatione non vtuntur, nil eiusmodi inest. Propterea inquit Themistius, si quis diligenti subtilitate id exigat, respiratio non est caussa odorandi, neque dehiscentia palpebrarum videndi, sed adaperiendi meatus qui odoratui obseruit.

Ambiguitates in odorum ratione pluscula. Interibi enarratur Martialis. Stilum vertere quid sit apud Horatium primo Sermonum.

Cap. XXIV.

CÆterùm prius quàm ab hisce digrediamur odoribus, non ineptè videmur facturi, si quæpiam adhuc ex veteribus thesauris delibatim carptimque degustatimus. Multi (opinor) experientia magistra didicere, & nos quandoque persensimus, florum odores & τῶν θυμιαμάτων, hoc est suffimentorum suauius è longinquo olere, quum in propinquo alia herbam potius redoleant, alia fumũ. Miratus diu sum eiusmodi euentum, ambigénsque sæpe mihi Virgilianum carmen ingessi,

> Felix qui potuit rerum cognoscere caussas.

Denique quum in commentationes quasdam auctoris inter philosophos celeberrimi, ad id genus quæstionum pertinentes incidissem, hanc ferè rationem comperi. Caloris vi constare odorum naturam, quippe odorata omnia calida esse: vt verò calidissimum quodque est, ita & maximè leue. Proinde prouehi longius potest, ac synceriorem subuectare odorem suum à cæteris, quum foliorum odoribus, tum fumi, id est vaporis aquei deputatum, abiunctúmque qui odorem allectari videntur: cum quo terrestris quoque prouehatur portiuncula, quę odore celerius sensum afficiat: nam insito crassamento calidum inibi potentius agit, verum interstitio longiore victa flaccescit euanida, calore deminuto, quamobrem sensui ingeritur odor materia defæcatiore. Quod verò amplius agitata odoramenta plenius afficiant, ratio euidens: quoniam mota plus aeris, quam quiescentia replẽt. Quo nomine celerius odoris potestas sensum pertingit. Acrius autem frigoris vi infestante, minus minúsque odoramenta persentimus, quoniam hebescit retunditúrq; tunc aeris motus, quo inuehuntur. Est enim frigus στατικὸν καὶ συσταλτικόν, id est consistere facit & contrahit. Sed nunquid ferendam censemus opem Valerio Martiali, cuius hi ferè sunt versiculi?

> Quod bis murice vellus inquinatum,
> Quod ieiunia Sabbatariorum.

Scribit siquidem doctissimus poeta, Bassam peius oluisse, quàm ieiunia Sabbatariorum. Id cur non attentarunt interpretes, ne (sicuti visum fortè est) arcem facere ex cloaca, aut lapidem è sepulchro venerari pro Deo existimarentur. Mihi loci huius eruditio non obuia videtur, nec exculcata, sed intercutanea & grauis, quam circulus pullatus nescit. Sed comprimam me, ne (quod aiunt) admouere arietem videar, aut ostentare ac captare lites. Græcum adagium est, νηστείας ὄζει, ieiunium olet: de eo cuius fœteat anima. Obseruatum nanque est, ora hominum qui nil dum cibarint grauius olere: ventre siquidem inani minúsque agitato, aer factus calidior spiritum excrementáque pituitosa immobilitate sua putrefacere potest. Calidiorem autem effici, argumento est, quòd vel sitim parere ieiuniũ potest. At vbi ederimus, ciborum odore ebetescit prior graueolentia, aut interextinguitur. Sed enim ex medicorum item myrothecijs mutuemur aliquid, quod lectuгos blandè moretur scitamentis haud aspernabilibus prorsum. Elegantissima est, & breuitate amabili Hippocratis sentẽtia: Menses duci aromatũ suffitu, quæ sæpe (inquit) ad alios vsus reciperentur, nisi caput tentarent. Eum locum, qua solet subtilitate perpendens Galenus, postea quàm docuit, cur mẽstruorum subsistentium affectioni aromata succurrant, quæ conniuentes discludunt conceptaculorum clausulas, & materiæ crassamentum extenuant, mox ita infert propemodum: Concinnare capitis dolorem aromata omnia, tum visus commonet, tum insinuat rationis examen: siquidem excalfaciendi potestate prædita, omnia caput pertentant aggrauántque: quippe nutu suo superna calor appetit. Quum verò huiusmodi sit vniuersum aromatum genus, ac potissimũ casiæ, costi, cinamomi, amomíque, ambiguitatis nubilum discuti inde facillimè queat. Quod verò Hippocrates idem alibi ita prodit, Si mulier non concipit, & scire placet an concipere possit, veste obuolutam suffies infra, nam si odor transmitti per os ad nares videbitur, non esse sua culpa sterilem, cognosces. Galenus: In his (inquit) solis, nequaquam efferuntur odores suffitionis subeuntes, quibus confusum, obseptum, occæcatúmque os vteri est: tale vero nequaquam censetur ad sobolem suggerendam accommodum: nam & alibi Hippocrates, Quæ frigidos spissósque vteros habent, nõ concipiunt. Quoniam verò sæpiculè poeticos excutimus scrupos, nec id cuiuspiam depompationi (vt verbo vtar Hieronymi) neque enim histricosa mens est nobis, vt spinis hunc illum perfossum velimus: sed publico iuuenum studiosorum bono admonitum volumus scientissimum quẽque, nil esse in hoc scriptorum genere per incuriam transiliendum. Quod virum lectionis vberrimæ Politianum, dum ageret etiamnum in humanis, commonuisse, sat notum est: quum diceret, Horatianum illud ex Sermonum primo, perperam à male feriatis enarrari,

> Sæpe stilum vertas, iterum quæ digna legi sint
> Scripturus: neque, te vt miretur turba, labores
> Contentus paucis lectoribus:

Nam (inquit) stilum vertere, est inducendi expungendique causa, stili partem exacuminatam surrigere qua scribimus, altera quæ retusior est aut latior, proclinata, & scriptis delendis impacta. Quippe Hieronymus quoque meliorem stili partem vocat, quæ peiora de auctoribus confodiat eradátque. Cicero Actione in Verrem quarta, Quum hæc ad istum afferrentur, timuit aliquando, & commotus vertit stilum in tabulis suis. Quo facto, causam omnem euertit suam. Sed & in Ruffinum idem Hieronymus, Ilicò vertis stilum, & omnia laudata prius vituperas.

Vbinam sit odoris sensorium. Martialis illustratur. Quid muscus, & moschos. Zibettum. Zapetion. Moschion. Alabastrum, & alabastrites vnde. Bryodes. Bryon. Vocabula plura ad odorem spectantia. Oletare quid. Situm sentire. Ozanica. Oza. Obolere. Mephitis.

Cap. XXV.

QVum primum Canonis Auicennæ relegeremus, multa inde præcerpentes quæ in hosce libellos (vt se ostentauit occasio) regessimus, placitum est, quãdoque interpretis spatiosa adire vireta, vt adiutum irent illa quoque lucubrationes nostras. Inter alia nec sanè pauca, ingessit se quod instituto nostro visum est adminiculari: Aristoteles inquit duodecimo De animalibus, naribus insitum odoratus organum arbitratur. Galenus verò & medicinam professi omnes, sensorium hoc in parte cerebri antica statuunt. Nam octauo De vtilitate particularum, Odoris (inquit) sensorium prope craneum videtur constructum in ventriculis cerebri anterioribus, vaporosum continentibus spiritum. Sed & ipsum id in libro De sensu & sensili, non inficiatur Aristoteles, fortè eorum oblitus quæ prodidisset alibi. Euidens autem argumentum, non inesse naribus odorandi potestatem vllam, quòd illis si admoueantur odorata, nequaquam percipi valent, nisi ad superna prouehantur, quod spiritus reciprocantis vi contingere, secũdo De anima commentatur Philosophus. Spiritu enim retento, etiam si inseratur naribus odor, sensus perfici nullus quiuerit. Verum, post tot ac tanta de philosophiæ prompta sacrariis iam & grammaticam instruamus supellectilem: ne (vti ferunt) à curru videar excussus, & à præscripto longius proripi: quanquam Scytharum more sæpius ad lætiora consurgam pabula. Muscum, qui & nunc in delicatiorem vsum venit, ab Hieronymo dici quandoque peregrinum murem, sunt qui opinentur. Nam muscũ, id est μυΐσκον, murem paruum, planè indicare. Sed hoc odoris genus priscis fuisse incognitũ, Hermolaus putat. Nec muscum dici, sed moschon. Haberi autem ex arboribus arẽtes pannos muscoso villo, præstãtes odore. Quod genus Bryon dicant Græci, nos muscum. Moschos autem apud Ætium & Paulum, Capreæ sanies creditur, quam Dorcada dicunt, ex vmbilico, aut vomica. Ambigit denique Hermolaus idem, an muris peregrini pellicula sit ex animali, vnde habeatur zibettum, quòd dicant recentiores Græci zape-

A tion. Moschia vocant item Græci conceptacula in cepis quædam semen adseruantia, & ad maturitatem perducentia. Odoribus seruandis cõcinnata vascula vocant Græci alabastra, quod læuoris ratione vix teneri queant, vnde conciliatum lapidi nomen alabastritæ, ex quo fierent aptissimè, soliditatis causa & frigoris. Bryodes dicitur à Græcis odoris mali: sed apud Galenũ vocatur sic, quicquid est algæ ritu fragile, quam appellant bryon, etiam si eo vocabulo muscus

B intelligitur sæpe (vt diximus) inodorare est odorem suum agglutinare. Columella libro duodecimo: Halia (inquit) si luna infra terram posita, ferantur, & sic postea recondantur, nec acerrimi sunt saporis, nec mandentium halitus inodorantur. Scribit M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro secundo, sic: Quanquam illa tua horridula mihi atque incompta visa sunt, sed tamen erant ornata hoc ipso, quod ornamenta neglexerant, & vt mulieres, ideo bene olere,

C quia nil oleant, videbantur. Ad hæc verò Martialem parte aliqua respexisse, palàm fit amplius intuenti:

> Posthume non bene olet, qui bene semper olet.

Id verò ex arbitro esse, Hieronymus testatur, vbi ait: Concinnatulos pueros & calamistratos, & peregrini muris olentes pellicula: de quibus illud Arbitri est, Non bene olet, qui semper bene olet. Situm sentire dicuntur, quæ nimis in-

D ueterarunt, & redolent mucum quendam. Id Dioscorides appellat apophorã σηπεδόνος, quod ex Plinio agnoscas licet, libro duodecimo. Sicuti apud Theocritum, ni fallor, γλυφάνω ποτόσδειν dicitur, quòd sculpturam resipit etiamnum. Ozanica in Dioscoride videntur esse olfactoriola. Ozas tamen dicunt onagrorum coria. Sed & apud eundem pluscula obseruauimus, præsens negotium iuuantia: sicuti illud ἀρωματίζειν, quòd aromata redolere signat, vt nardum ναρδίζειν: nã

E ἁλμυρίζειν, est salis gustum habere: μελανίζειν, nigricare: κουραλλίζειν, ad coralij vergere colorem: οἰνίζειν, vinum resipere: ῥοδίζειν, rosam: τραγίζειν, hircum: κασίζειν, casiam: at χρυσίζειν, est in auri colorem reclinare: πεπερίζειν, piper sapere. Obolere verò in malum capitur: semper enim de tetro & illiberali odore dicitur ferè, vt Plauti Mostellaria manifestum facit,

> Oboluisti allium germana illuuies.

Oletare in veterum doctrina esse videtur, oli-

F dum facere: manifestius ex lege id fit, qua subnotatum aduertimus, Ne quis aquam oletato dolo malo, vbi publicè salit: si quis oletarit, sestertiorum decem milium mulcta esto. Mephitim deam intelligunt odoris grauissimi. Mephitis templum ante Cremonensium mœnia fuit quandoque, loco seu numine defensum, vbi exusta est Cremona Vitellianis Flauianisque bellis, anno postea quàm condita fuerat ducentesimo octogesimosexto, T. Sempronio & Corne-

G lio consulibus, ingruente in Italiam Annibale. Olacitatem, odoris accipimus grauitatem.

Pustulas in naso, & ionthos quid signare coniectarint veteres. Psydracium quid, & ionthos, & vnde. Vari in naso. Amantium blandimenta aduersum amatos.

Gryps.

Grypi qui. Pusula. Pusulosæ oues. Ignis sacer.

Cap. XXVI.

SVperstitionis antiquæ vestigia in Græcorum commentatiolis pridem obseruauimus, quę & varietatis gratia, quàm anxiè nimis ac solicitè affectat plerunque humanus animus, huic loco suppingam: Moris est (inquiunt, nonnullis, quæ naso adnascuntur psydracia (Est autem eo nomine pustula durior, acuta, & subalbens) nuncupare mendacia, quoniam ferè sint mendaciloqui argumenta. Sed & ad ipsum id spectat, quod lectum quoque est: Siculos consuesse ionthos, qui sese parte eadem ostentant, ψευδεῖς appellare, id est vanos mendacésque: quia id genus homines per ea naturæ indicia planè significarentur. Sunt autem ionthi in hoc proposito, quos Latinè varos rectè dixeris. Vocari autem sic arbitrantur, vel quòd ætatis flore protuberent: aut ab onthos, quę rès fimum indicat, quia faciei sint dehonestamento, quod ἀηδιαστόν dicitur. Sciendum tamen primum, prodeuntes pilos ionthos quoque solere nuncupari, ratione vocis ab ἴουλος deflexa, & ἀνθεῖν. Illud verò quod Plato scribit, & recensuit Plutarchus, non tam superstitionis fuerit, aut obseruationis superfluentis, quàm amatorij prorsum eblandimenti, quod niueo spectabiles candore, vt deorum venerabantur filios, nigredine quadam suffuscos, vt viriles in primis. Grypos verò, regios ominabantur: nam & Persæ id genus homines adunco naso amplexantur præcipuè, quod eiusmodi fuisse Cyrum, proditum Annalibus sit. At simos, gratiosos appellabant. Pallentes autem μελιχλωρούς salutabant, & exosculabantur, ceu flauescentes dicas, & mellis colorem præferentes. Obiter sciendum, pusulam à pustula esse diuersam, quippe sacrum ignem pastores pusulam vocant, vnde dicantur oues pusulosæ.

Sternutamentum censeri quandoque ominosum & inauspicatum. Catullus & Propertius explicantur. Interim quæ dicantur serperastra. De sternutamento plura ex literis interioribus. Symbolum quid. Singultus vnde fiat. Ptarmica. Ornis quid.

Cap. XXVII.

LEgebamus dum ista euigilarentur literarum bonarum candidatis, enarratiunculas in Theocritum quasdam, etiam si concisas admodum & deminutas, tamen haud omnino aspernabiles: nec in quas Græcanicum illud, & quidem Theocriti eiusdem, nasutior reiectet aliquis, οὐδὲν ἱερόν, nil sacrum, aut magnum. Inter alia verò & illud quod excerpemus arrisit, adnotatum Idyllio, cui titulus Thalysia: ex sternutamentis prodesse nonnulla, ac significare prosperius, alia verò censeri ominosa prorsum & inauspicata: vnde Theocritus,

τῷ σιμιχίδᾳ αἱ ἔρωτες ἐπέπταρον.

id est, Simichidæ insternuerunt amores. Et in re secundiore Homerus,

οὐχ ὁράας, ὅ μοι υἱὸς ἐπέπταρε;

nónne vides quòd mihi sternuit filius? Verum

A apud Theocritum,

ἐπὶ τῷ χείρονι μοίρᾳ.

id est, in partem malam accipiendum est sternutamenti præsagium. Sed & Atheniensium imperator Timotheus classe in Corcyræos dimicaturus, gubernatori suo qui proficiscenti iam classi signum receptui cœperat dare, quia ex remigibus quendam sternutantem audierat, Miraris (inquit) ex tot militibus vnum perfrixisse? At consultantibus Græcis post iunioris Cyri in-

B teritum, quo maximè modo ex Asia in Græciã remearent barbaricæ fraudis reclinata sæuitia, fertur quidam interim sternuisse: quod quum audissent milites, impetu vno Deum sunt venerati, Iouis quem Sotera dicunt arbitrantes augurium. Ad hæc autem vel sponsione contenderim, Catullum respexisse, à quo de amore proditur sic:

Dextra sternuit approbatione.

Sed & Propertium,

C Num tibi nascenti primis mea vita diebus
Aridus argutum sternuit omen amor?

In cuius loci enarratione afferri modò ab eruditis solent, quæ prodit in quæstionibus encyclicis Aristoteles (Etenim cum fide promuntur omnia, ne comatulum ista fortè resipiant calcûum. Quæ esse velut serperastra paulò impolitioribus, summè optamus: quæ discentibus ambulare infantibus, vt Varro significat, adhibentur alligata geniculis, ne vaciæ fiant, vel comper-

D nes) Tres esse partes nostri corporis principes, caput, thoracem, & aluum: quúmque efflatus alui respiratio sit, ructus ventriculi, sternutamẽtum capitis, quæ pars sacra præcipuè est, spiritum inde exeuntem, tanquam sacrum veneramur, & adoramus. Porrò sternutamentum bene caput valere posséque concoquere, indicio est. Perinde igitur quasi bonæ indicium valetudinis partis optimæ atque sacerrimæ, sternutamentum adorant, benéque augurantur. Sed &

E alibi Aristoteles idem auspicatoria putat, post meridiem facta sternutamenta. Adnotatum quoque ab Alberto est, augurum scientia contineri, esse sternutamentum veritatis signum, & liberationis prognosticum ab insidiarum discriminibus. Sed vel vnius auctoritas Eustathij Iliados rhapsodia septima, quod astruimus, manifestò probat: nam ὁ ἐκ δεξιῶν πταρμὸς ἐνομίζετό τι ἀγαθόν, inquit, vt opinati veteres sunt, id est à dextris sternutamentum boni augurabatur quip-

F piam: sic & oculi dextri palmus. Auctor in Parallelis Plutarchus, ante prælium nauale cum barbaris, Themistocle immolante, claram è sacris flammam refulsisse, insimul & sternutamentum dedisse ab dextris signum. Quid, quòd libro primo De doctrina Christiana scribit Augustinus, Veteres lectum solitos repetere, si dum inducitur calceus, sternutamentum obtigisset? Symbolum verò Græci nuncupant, quod ex sternutamento cõcipitur, augurium. Illud autem gra-

G uius multo, quod septimo Sententiarum Hippocrates scribit, Sternutamentum fieri ex capite, cerebro calfacto, aut humectato eo quod in capite inani: aer namque intus contentus, extra erumpit: sonat autem, quoniam per angustum ipsi exitus est. At Galenus inquit, Non omne

A sternutamentum fit cerebro calfacto, aut humefacta parte capitis inani: quippe pinnulis quidam irritantes nares sternuunt, & cum tussi spiritus permeans deorsum ad nasi meatulos sternutamentum concinnat. Sternutamentum itaque de capite tantummodo prouenit, si natura desiderio expellendæ materiæ sufflantis ad secretionem commouetur. De huiusmodi autem Hippocratis sanctio facta est, neque forsan de quouis tali. Si quid enim exsuperet humoris in B capite, nequaquam gignit sternutamentum, nisi ad spiritum vertatur. Patet id, multi enim non sternuunt, quorum de naribus humoris copia secernitur: Soli enim sternutant, qui ita affecti sunt, quibus mordax ea est, quæ à capite fluit humiditas: ceu si quid mordax naribus imponas. Vt enim tussis accidens est ad expurgandas pulmonis arterias asperas naturale: ita sternutamentum, narium canaliculas perpurgat. Cæterum, quod ait Parte inani capitis, vt est potissimum C de cerebri ventriculis intelligendum, ita de eo quoque, quod extrinsecus ambit, cauo inaudiendum. Scribit alibi idem Hippocrates: Mulieri, quam vitia vteri infestant, aut quæ difficulter parit, si sternutamentum superuenit, bono est. Ratio autem est, quia indicat naturam iam intermortuam expergefieri & reuiuiscere, necnon propriarum meminisse motionũ: interdum regeruntur & retrimẽta aliqua. Nam in libro de causis accidentium, tradit Galenus, D ita eueniens sternutamentum prodesse, quia vehementiore cõcussu atque feruore partim quidem excitat naturam, partim verò excernit, quæ tenacius impacta sint partibus corporis. Sic enim & singultum solet sanare, quod ex Hippocratis. item haustum fontibus est: quanquam singultui ob euacuationem euenienti, etiam si raro id fiat, sternutamentum nequaquam medetur. Fit verò subinde ex repletione singultus, sicuti in puerulis visimus. Item calor & frigus E neruosa replent corpora, quia tantisper tettari tristius queunt, & ob eam rem singultiunt. At dicat aliquis, Vbinam temur ominosum esse sternutamentum? Medicinam professi plenius vtique satisfecerint. Nobis interim Plinij auctoritas sufficere poterat, quam vel Gellius repetit: Oscitatio (inquit) in enixu letalis est: sicuti sternuisse à coitu, abortiuum. Nisi ex tertio Canonis Auicennæ, capite proprio, succurrerent paucula quæ mutuaremur, ad hoc ipsum pertinen- F tia, ne (quod inquit Lucianus) pistrinum perinde ac palatium amemus: Pernoxium, inquit, censetur sternutamentum initio decumbentis catharri & coryzæ, quod tunc humori decoquendo necessaria sit quies: augescitque adeo in febribus quandoque affectio hæc, & consimilibus, vt virtute deiecta, superfluenti materia caput oppleatur, proueniátque interdum scotomia: quamobrem reprimi confestim debet, ne & singultum concinnet grauiorem concus- G su. Illud ex Græcorum doctrina leuius aduertẽdum, sternutamentum quandoque pro sensu capi simpliciter, quia fit ea affectio capitis sensus: vel quia festuca prætenui, nares si irritemus, obuenit sternutatio. Siquidem in Aristophanis comœdia Dionysius percussus, ac plagam dissimulans, dicenti, Iam te conuerberauit, respondet, πῶς οὐκ ἔπταρον; id est, qua ratione non sternui: quod est, inquit interpres, οὐκ ᾔσθόμην, id est, non sensi. Perinde ac innueret, non secus plaga se affectum, ac festucæ leuioris tactu affici nares consueuerint. Ptarmica dicuntur Græcis & Æginetæ Paulo, sternutatoria, id est quæ sternutamentum proliciunt. Denique illud adnotasse, nil (puto) obfuerit, dici quãdoque Græcis sternutamentum etiam ὄρνιν. Est quidem eo nomine auis quęcunque, sed priuatim, vnde concipi augurium valet, indéque quicquid augurium vel omen facit: quin & diuinatio ipsa, ornis quoque dicitur.

Cyclops excæcatus qui sit. Cyclopei ludi, qui intelligantur. item Theutidi similis, & quid teuthis. Interibi cur Antimachus diceretur Psecas. De sepia & loligine. Tinaticis malis qua intelligantur consimilia.

Cap. XXVIII.

Cyclops excæcatus, adagium est scitissimũ de potentia magna, quæ ducis prudentia, quam esse animę oculum, honestissima quadam metaphora Plato dixit, exuta & (vt sic loquar) exoculata sit. Notior est fabella de Polyphemo staturosi prævalidíque corporis, sed ab Vlysse astutissimè occæcati, quàm vt harum lucubrationum studiosis ea nunc ingeratur à me. Nam & inde Cyclopei nuncupantur ludi, quum saltans in scena inducitur Cyclops Polyphemus. Vnde Horatius de Sarmento & Osco ore fœdo & facie turpissima, vt laruam diceres,

Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
Pastorem saltaret vti Cyclopa rogabat,
Nil illi larua, aut tragicis opus esse cothurnis.

Meminit in Galienis Pollio Trebellius: Cyclopea, inquit, luserunt omnes apenarij, id est vehicularij: vel vt alij legunt, arenarij. De apene nos alibi hoc opere. Tria verò Cyclopum genera Græci agnoscunt, vnum eorum qui Mycenas mœnibus communierunt, alterum eorum qui cum Polyphemo memorantur, tertios intelligunt deos. Prouerbij origo ab historica demanauit fide: etenim postea quam veneno interiit Magnus Alexander, sicuti Plutarchi doctissimi testantur monumenta, dixit Demades orator, hoc is Leosthenes fuerit, sicuti adnotatum alibi comperisse videor, copias illius bellandi artibus, & strenuitate longè præcipuas Cyclopi excæcato videri consimiles, quoniam robore peritiáque præcellerent, sed duce, qui electissimũ exercitũ ritè ductaret, forent exorbatæ. Cui ferè compar videtur facetissimũ in Eretrienses Themistoclis cauillum, quos ille dictitabat Teuthidibus persimiles, μάχαιραν μὲν ἔχειν, καρδίαν δὲ μὴ ἔχειν. hoc est, habere quidem gladium, cor verò non habere. Teuthidas autem esse quidem pisciculi genus, ferè constat: sed quodnam sit, parum conuenit. Plutarchi interpres gladiolos reddidit, quia sensui (vt opinor) congruebat maximè. Eos verò pisces, xiphias ab Aristotele De animaliũ historiis libro secundo & libro octauo nun-

uo nuncupari scimus: & Plinius gladios interpretatur, quibus figura creditur nomenclaturæ occationem præbuisse. Rerum quidem (inquit Plinius) non solum animalium simulacra inesse, licet intelligere intuentibus vuam, gladium, serras. In Parallelis Plutarchi eadem affertur Themistoclis sententia: sed fluctuans interpres, teuthidas tantum nobis reddidit. Sunt ex Græcis, qui teuthidas nunc sepias interpretentur, nunc viliorem pisciculum, qui & in prouerbium venerit, de iis qui inopia arctiore vel minima & B vilissima corrogare coguntur. Nam Aristophanes in fabula cui titulus ἀχαρνῆς, Antimachum taxans cognomento Psecada: quoniam eos quibus cum obseruaretur, differendo roris vice aspergeret: ros enim, psecas Græcis dicitur, & gutta: ita scribit,

ὃν ἔτ' ἴδοιμι τευθίδος δεόμενον.

id est, quem etiamnum videam teuthide indigentem. Apud Aristotelem libro De animaliũ C historiis quinto, vbi Grecè ita est, πολύποδες καὶ σηπίαι καὶ τευθίδες. Plinius & Theodorus, polipos, sepias, loligines interpretantur. Et paulò pòst iterum, αἱ δὲ σηπίαι καὶ τευθίδες νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι. hoc est ad verbum, sæpiæ verò & loligines natãt implicitæ simul. In causis naturalibus apud Plutarchum, problema est de teuthide, curnam ea sese ostentante, hyemis magnæ fiat præsagium, & vir quidam planè doctus sepiam est interpretatus. Cur (inquit) teuthide apparente, tempestatis D magnæ signum? An cuncta natura mollia horridula sunt, quòd carne nuda sint & tenuis, quando neque crusta neque pelle neque squãma obtecta obseptáve, sed intus durũ & osseum habeant, ideóque mollium etiam appellatione conflata, proinde statim ex sensus facilitate hyemem præsagiunt? Qua ex causa terram petit polypus, saxa corripiens paruula. Verum, frigus declinans, ac qui in imo maris cooritur, tumultum, prosilit etiam teuthis, quando ex mollibus E vniuersis vel præcipuè mollicula est ac iniuriæ opportuna. Itidem & Strabonis interpres libro tertio, teuthida sepiam accipit. Fuit & Arcadiæ ciuitas Teuthis, & eodem nomine dux in Aulide cum Græcis aliis, quem tamen Hornytum vocant quidam. Hic cum Agamemnone diffidens, quum abducturus videretur suos, suadente Pallade ne faceret, deam vulnerauit in femore. Reperitur & Teuthos, ab Teuthide, vt inquit Athenæus, sola differens magnitudine. Sed & F libi genus dicitur teuthis, id est loliguncula. De sepiis & loliginibus pronuntiat Matro apud Græcos poeta, piscium solos nosse, quid album sit, quidve atrum. Ab Cyclope verò excæcato haud dissitum valde est, quod ex Græcis doctissimus pronuntiauit, Romanum imperium post Neronis interitum Tiranicis fuisse malis persimile, quoniam in multa disiectum conuulsúmque sæpius in se tamen concideret.

G *Principem esse necessarium, rationibus aliquot colligitur. Nullum esse homine socialius animal.*

Cap. XXIX.

QVia verò principem vnum aliquem videri necessarium, paulò antè ex prouerbij A ratione digito (vt sic dicam) mõstrauimus, subit nunc illud affluentius, ac pensiculatè amplius persequamur. Nam Solomonis sententiam esse nouimus præclaram, Vbi non est gubernator, dissipabitur populus. In omnibus profectò, quibus certus aliquis est propositus finis, in quibúsque sic aut aliter procedere contingit, opus esse digerente aliquo, propemodum constare video, si ad præscriptum modò finem perueniendum. Neque enim nauis ventorum flatibus exposita B diuersis in portum appellat vnquam, nisi id agat præsidentis industria. Sed esse homini finem quendam propositum, ad quem vita & actiones tanquam scopum dirigantur, non est (opinor) qui ambigat: etenim per intellectum agit, cuius est ex fine operatio. Diuerso autem calle ad eum ipsum homines perduci, studiorum diuersitate, notissimum. Proinde assistat necesse est quispiam, à quo intendatur dirigatúrque ad finem, ad quem insito rationis lumine ferimur. C Quòd si in solitudine agere possemus, vt bruta pleraque, minus vtique principe aliquo indigere videremur: tunc enim sibi vnusquisque rex foret, Deo tantum regi obnoxius, diuinitúsque nobis lumine contributo, & se & sua dispensaret. Cæterum, ingenitum homini est, vt sit & dicatur sociale animal. Naturalis id manifestum necessitas facit. Cæteris nanque animalibus & plantis variè tegumenta natura tribuit, testas, cortices, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumã, D pennas, squammas, vellera. Hominem tantum nudum, & in nuda humo natali abiicit die ad vagitus statim & ploratum, vti grauissimè Plinius scribit. Sed enim omnium loco diuina illi ratio est attributa, cuius illustratione longè plura manuum adminiculo valeat comparare. Quę tamen vsu multiplici vnus haudquaquam aliquis impleuerit. Proindéque in solitudine non sine incommodis quàm pluribus & maximis degere queat aliquis. Adde, quòd cæteris natu- E ræ sponte perspecta cognitáque videntur quæ prosunt, quæque nocumento sunt. Aliquibus etiam industria quadam naturali, herbæ quibus medica vis inest, notæ sunt: item vitæ necessaria multa. Quorum homini cognitio tantum est communis, vt qui possit per rationem ex vniuersalibus principiis ad singulorum perceptionem, quæ degendæ vitæ creduntur necessaria, peruenire. Quæ quum numerosiora sint, vnus propriæ rationis vi nequaquam attigerit: pro- F pterea societas rationali est animali peculiaris, vt alterum alterius adminiculo adiutum, refotum instructumq; facilius possit ex naturæ propriæ dignitate tempora transmittere. Quid porrò, oratio huic animantium vni tradita, quem habere vsum in solitudine valeat? Etenim reliqua communi quodam modo affectiones patefaciunt suas, veluti canis iram latratu. At homo sermonis commodo conceptus animi vniuersos G valeat explicare. Ex quibus omnibus facilè colligas, illum cæteris quotquot sunt, etiam quæ videntur à congregatione non omnino reuulsa, societatis facilè capaciorem. Itaque in Ecclesiaste Solomonis, chria summè approbatur. Pręstare amplius, esse duos quàm vnum: quòd adsit mutuæ societatis emolumentum. Quæ

quum ita sint, nimirum & illud maximè necessarium cõsequi, aptissimum est, Vnum aliquem esse debere, cuius consilio & prudentiæ reliqua subiiciatur multitudo. Alioqui multis cohabitantibus, & vnoquoque sua commoda procurante, nullo negotio dilaberentur res, ni princeps aliquis præsideret, qui publico bono, tanquam mitis parens (vt ab Homero dictum) consuleret. Sicut & hominum cæterarúmque animantium diffluerent corpora, nisi vis aliqua foret excellentior, quæ assistens membrorum aleret custodirétque compagem. Igitur necesse est, præter id quod mouet ad proprium vniuscuiusque bonum, esse item quod commune omnium distribuat, componátque bonum. Nam & in omnibus quę in vnum ordinantur disponuntúrque, quiddam pernoscitur principis gerens vicem, siquidem in corporum vniuersitate corpus primum, id est cæleste, reliqua corpora quodam diuinæ prouidentiæ munere ordinéque dispensat atque moderatur. Omnia verò animantia rationale animal regit. Hominem ipsum diuinior anima. Inter animæ partes, irascibilis, & concupiscibilis moderamini rationis subiiciuntur. Inter membra corporis, vnum est præcipuum, cuius velut nutu quodam reliqua agitantur: id verò est caput, siue (vt malunt alij) cor.

Cuius deceat esse modi principem. Duplex esse in natura regimen. Cur homo, minor mundus.

Cap. XXX.

SEd enim quia ista videmur scitius mussitare, vrgeat nos fortè scrupulosior aliquis, Qualem credamus oportere esse ciuitatis principem, & cuiusmodi eius officium sanciamus. Non erat quidem in animo operis initio tam crebriter in hasce diuertere florum amœnitates quæ altius requirunt examen: verum, quoniam (vt ille ait) thesauros esse oportet, non libros, quid in voluminibus augustioris scientiæ, velut lucis densitate ac religione horrentibus, venati sumus, subnotando quæ digna scitu occurrebant, publico studiosorum bono iam hinc proferre ordiemur: nulla in parte (quod M. Varro inquit,) my facientes, id est hæsitantes, aut etiam subuerentes, perinde ac ij qui vix proloqui audent. Et primum quidem id obseruandum amplius: Quæ ex arte sint, ea imitari quæ ex natura habentur. Ex quibus id promitur, vt de rationis instituto valeamus operari. Proinde regis munus id optimum præstantissimúmque censendum, quod ab vniuersalis principatus forma demanare videtur. Deprehensum porrò est, in natura rerum duplex esse regimen: vniuersum, & particulare. Vniuersum quidem, quoniam præpotentis Dei moderatione omnia contineri, nemo non qui modò constet mente, dabit facile. Particularis autem principatus præcipuè dispẽsationi diuinæ persimilis in homine reperitur. Quem ea ex causa etiam minorem mundum dictitari, persæpe videmur legisse, quòd vniuersi moderaminis in ea comperiatur forma. Nam quemadmodum vniuersa corporea creatura & virtutes spiritales omnes diuino subiiciuntur gubernaculo, compari modo & membra corporea & animales virtutes magistra ratione reguntur: atque eodem ferè pacto se in homine ratio habet, vt Deus in mundo. Verum, similitudo moderamenti huius, ratione quoque alia librari perpendique potest. Hæc siquidem in nobis est, non solum quia ratione regatur homo quilibet, sed etiam quoniam hominis vnius præside ratione multitudo gubernatur. Quod regij muneris maximè videtur: quando & in animantibus quibusdam, quæ socialiter viuunt, quædam regiminis huius cõspicitur proportio, veluti in apibus: nec id tamen rationi imputandum, sed naturæ instinctui à summo regente inducto, qui & est & dicitur auctor naturæ. Quãobrem id regi principique viro dispiciendum in primis, vt regno ita demum sibi præsidẽdum, opinetur: sicuti corpori præsidet anima, & amplius, velut mundo Deus. Quæ si quis vehementius excusserit, altiúsque menti opinatus fuerit infigenda, & quodammodo inurenda, pernoscet illud excellentissimum, quum in seipso iustitiæ amorem ardentius accensum iri, dum subinde repetet secum, ad id prouectum se, vt præcelsi illius agentis vice iudicium exerceat in principatu, tum autem suborietur mansuetudinis & clementiæ lenitas, dum singulos ipsi obnoxios perinde habet ac corporis sui mẽbra, cogitabitque, id solum fulmen quod Iupiter mittit, placabile esse: perniciosum id de quo deliberauit, & (vt Seneca inquit) aliis quoque diis auctoribus, misit. Quia Iouem, id est regẽ, prodesse etiam solum oportet: nocere, non nisi quum pluribus visum est. Nam & M. Tullij circumfertur sententia, Infelices haberi eos, qui omnia sibi licere existimarunt. Perpendet illud quoque in Græcorum literis iactatum: à capite piscem primum computrescere. Quo significatur obscurius, principem virum insigniter turpem, mox dare labem in plures. Huic enim nõ magis latere contingit, quàm soli inter tot collucentes syderum oculos. Vna est clemẽtia, quę ex virtutibus omnibus præcipuè hominem addecet, quando humanior nulla est. Neminem tamen insignitius illustriúsve conspicuum facit, quàm principem virum: quanquam contemperamentum id esse adhibendum, nõ latet, vti nec promiscua sit ac vulgaris, & deplorata ingenia à sanabilibus non distinguat, nec rursum abscissa. Talem se ciuibus suis præstare princeps debet, cuiusmodi deposcat Deum sibi. Et, quod parentes faciunt, nunc obiurget, nonnunquam blandè, quandoque & minaciter se gerat: ad decretorium stilum accedat rarius. Tunc demum vltima experiri decuerit, quum cætera ferè sint conclamata. Sed vno cludam verbo: sciat princeps esse se, reipublicæ suæ animum, illam verò corpus. Quo nomine apud eum Lucius Tubulo, qui apud Lucilium amarulentè, vt rapinator, impius sacrilegúsque proscinditur, & id genus aliis, esse nullus potest locus.

AD MAGNIFICVM VIRVM D. FRANCISCVM BEMBVM RHODIGII PRÆTOREM ÆQVISSIMVM AC MVSArum hospitem laudatissimum, Camilli Richerij in Lectionum antiquarum libros Lodouici Cælij patrui sui, Præfatio vicesimaquinta.

POSTEA quàm enuntiatum est maximo Veneti senatus consensu te huc ad nos prætorem designatum, egregiè lætati fuimus omnes: ad primum nuntium affluente turba (vt fit) inter festas læta ominantium voces acclamabatur, Rhodigio astri benignioris aspectu datus est prætor frater Bembus ingenio clarus, moribus clemens, sobrius, mitis, sui profusus, alieni abstinens, patriæ omnes vehementer gratulabamur, quam tanto prætore fortunatissimam fore videbamus. Spondebant nobis de te omnia generis nobilissimi eximiæ & heroicæ tuæ virtutes, quibus adeo in vrbe Veneta præcellis, vt similes tui pauci admodum valeant reperiri: affluentissimæ tibi sunt opes, quibus non ad luxum vnquam & delicias, quod plerique omnes solent, sed (vt Basilius ait) vt viatico ad virtutem vsus fuisti, administrandi tandem prouinciam sumpsisti, in qua animi tui dotes statim agnouerunt omnes. Ager Rhodiginus impune ab aliquibus vexabatur, tu statim eorum audaciam compressisti. Vidimus tibi laborem esse in negotiis, in periculis fortitudinem, industriam in agendo, celeritatem in conficiendo, & in prouidendo consilium: taceo innocentiam, omnibus in rebus temperantiam, fidem, facilitatem, ingenium incredibile, humanitatem singularem. Quum hæc vidi, auidè quærere cœpi apud animum meum, qua maximè ratione me possem beneuolentiæ tuæ huiusce patriæ meæ dignissime prætor insinuare. Sumus etenim natura studiosissimi appetentissimíque honestatis, cuius si quasi lumen aliquod aspexerimus, nihil est quod (vt eo potiamur) non parati simus & ferre & perpeti. Te autem vir clarissime, quis non amarit? cui bonum omne in animo est. Insita tibi est altius & infixa diuinitas, ipsa hæc ad eximiam perducens virtutem appetitio: tales támque admirabiles tibi tum ad studia, tum ad Dei cultum stimulos ingenerauit, vt (quod dictu quoque mirum est) vel puer id de te specimen dederis, eam prætuleris indolem, vt quum te prudentissimi senes intuerentur, veluti diuiniore afflati numine absolutissimam ferè virtutis ideam vaticinarentur: nec eos vtique fefellisse opinionem nos Rhodigini nunc experimur: virtutibus veluti gemmis ab vltro oriente petitis præcellsus animus tuus præfulget nimis. An eximium Christianæ religionis cultum subticebimus, in quo tibi gradum proposuisti primum? Quid verò præsignem in parentes pietatem tuam commemorem, quos viuentes perpetuò numinis vice & coluisti & veritus fuisti? Es ergo vndique venerandus: quo fit, vt iniuria me clientem saltem tibi exhibere tantopere cupiam: id fieri posse maximè sum ratus, si more Parthico non citra munus te salutem. Quare, quum nunc patrui mei Antiquarùm lectionum libros formis cusos iterum publicam facere materiam statuerim, te elegi, cui Vicesimumquintum librum dicarem, sperans tibi erudito viro hoc munus gratum fore. Huiusmodi ergo munuscu-

lum benignè suscipias, & si infra amplitudinis tuæ fastigium esse iudicabis, cogites velim, multas gentes diis lacte & mola quandoque salsa litare, qui thura non habeant. Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui vicesimus quintus.

Prouerbij ratio. Platano similis. De platano plusculа, & platanisto. Obiter qui dicantur à Persis immortales. Herodotus & Curtius declarantur. Melophori qui sint. Item mellotides. Mala Hesperidum quæ intelligenda. Mallophoros. Trimacresia. & macra apud Gallos quid. Spheria. Platamon Platanos vas.

Caput I.

THEMISTOCLEM Athenarum principem, cuius operam ingeniúmque ac prudentiam summam non paruis in rebus, nec raro experta Græcia est, produnt auctores grauissimi, postea quàm amplissimè patriam est promeritus, solitum tamen sæpius conuitio à ciuibus incessi. Vnde illius præclara circumfertur sententia, τὶ κοπιᾶτε ὑπὸ τῶν αὐτῶν εὐεργετούμενοι; quid eis negotium facessitis, qui vobis fuere benefici? Se quoque subinde platano consimilem prædicabat, ad quam decurrerent, quos infestaret imber: mox verò serenitate reddita, velleretur ab eisdem, interimque conuitiis proscinderetur. Ex historia igitur produci adagij forma potest, vt dicatur is, platano assimilis: cuius opera, quamuis necessariò sæpius vtamur, nihilominus insita quadam prauitate, illum eundem incommodis liberi, habemus derisui, conuellimus, perditum quandoque etiam cupimus: mox tamen necessitate deprehési, expertam repetimus virtutem. Sanè congruenter de ratione foliorum platanus electa potissimum, quam prouerbio vsurparemus, quando arbor ea vmbræ gratia tantum ex alieno petita orbe est iis, qui dicuntur [illegible], sicuti De historiis quarto libro Theophrastus perdocet copiosè. Nam Caius princeps etiã in platano Veliterni ruris, tabulata cuius laxísque ramorum trabibus scamna patula miraculo fuerant, epulatus est: eámque cœnam appellauit ille Nidum. In Lydia prodit Herodotus Xerxem comperisse platanum, quam ob pulchri-

A tudinem aureo donauerit monili, tuendámque
viro delegauerit immortali. Quæ in parte adnotandum obiter, vt eum locum salebrosum quadantenus in potestate habeat quilibet. Nõ ideo dici ab historico immortalem virum, quia plenè nunquam moreretur: quod credere, insulsissimum foret: sed intelligi ex iis vnum opinor, qui in militia delecti ex Persis numero decem millia, dicebantur immortales. Quoniam si quis eorum aut nece aut morbo numerum minuisset,
B confestim substituebatur alius, nec vnquam plures erant paucioré sve decem millibus. Erant itẽ præcipuo inter omnes cultu decori, & iidem omnium præstantissimi. Hæc opera iuuabitur & Q. Curtius libro tertio, vbi ita legimus adnotatum: Proximi (inquit) ibant, quos Persæ immortales vocant, ad decem millia, cultus opulentiæ barbaræ, non alios magis honestabat: illi aureos torques, illi vestem auro distinctam habebant, manicatásque tunicas gemmis etiam adorna-
C tas. Memoriæ produnt ex Græcis nonnulli, τοὺς ἀθανάτους, hoc est immortales istos Theodosio imperãte redactos in nihilum ab Ardaburio. Ex hisce verò immortalibus viris, mille seligebãtur optimus quisque, melophoros vocabant: quòd hastis præfixa gestarent mala aurea, doryphori erant hi, hoc est satellitio fungebantur. Mallophoros autem, Cereris est cognomẽtum in Megaride, quod ab iis videtur impositum, qui mortalium primi, oues connutrire cœperint. Siqui-
D dem lanam dicunt Græci μαλλὸν, ex quo & quidã μαλλοτιῶ vocarunt, velut πολυπρόβατον, id est ouibus abundantem. Melotida, id est μηλωτίδα, tadiolum interpretantur, vel auricularium specillum. μῆλα etiam veteri consuetudine capras ouésque intelligimus, quas in Græciam ex Aphrica transportauit Hercules, etiam si ad aurea poma rem fabulositas transferendam putarit. Cæterum, caritatis nomine vellus aureum in ouibus intelligendum, docuit Varro. Ab verbo au-
E tẽ μῆλα, id est mala, inflectitur balare apud nos, M in B transeunte, quod eam literam proferre oues videantur. Similitudinem quandam cum Persa-

Persarum immortalibus habuit apud Gallos equitum ordo, quem vocabulo gentis proprio trimacresiam illi vocabant: nam equum dicunt marcan. Sed ad platanum redeo. Inuenio Xerxem eundem auream sibi platanum fundi iussisse, quæ antimimos foret, id est amatam effingeret, leniretque æstuationem mentis ex illius absentia. De Platano in Theriacis Nicander ita scriptum reliquit, σφαίρῃ τὲ θερμηλεχέος πλατάνοιο. id est, sphæra quoque thorum præbentis æstate platani. Interpres locum eum enarrans, illud θερμηλεχὴς pro vmbrosa posse accipi, tradit: quoniã latissima sint eius arboris folia, vt opacissimè contegant æstiuo tempore: vel (inquit) quia thorus ex numerosis foliis confici abundè possit eodem tempore. Addit illud quoque: platani fructum esse sphæria quædam trachea, id est orbiculos asperos, propterea à Nicandro dici sphæram. Ex iis verò quæ prodit interpres, hic agnoscas licet, vera item esse quę Græci scribunt, dici platanum, siue platanistum, à latitudine, quod sit πλατύφυλλος. Platanistum tamen sunt, qui à platano per diminutionem proferri putent: quum paronymon, siue denominatiuum sit verius, nihil primitiuo amplius minúsve significans. Porrò si diminutum foret, exire debuerat in σκος, sicuti calamiscus, pyrgiscus, satyriscus. Platanistum pro platano apud Homerum diligens lector inueniet. Sunt qui ab foliorum platani amplitudine loca spatiosius capacia sic opinentur dici. Fabulosa planè sunt, quæ primo De animalium naturis scribit Ælianus, nec citra cunctationem promenda. Atenim, noctuas mira quadam ingenij solertia à ciconiis submoueri à nido longius, platani frondibus ingestis, quarum contactu torporem contrahãt noctuæ, ita vt oblæsionis quippiã inferre deinceps nequeant. Platamon verò petra est ex mari haud ita prominens, plana & lata, meminit Apollonius, ἤματα γινόμενα λεία ἐπὶ πλαταμῶνι. Aratus in Prognosticis,

ἀλλ' αὐτῷ πλαταμῶνι παραδρόμεται ὁμοίη.

Sunt qui eo nomine latitudinẽ terræ accipiant, item fluuij nomenclaturam. Capitur quandoque & pro littore. Platanos item vas erat fingendis popanis accommodum. Platamones interpretantur nonnulli λεωπετρία, id est leuigatas petras: quod approbat Strabo in Cappadociæ descriptione: Sunt (inquit) platamones, vnde Mazacenis suppetit lapidum copia ad inædificãdum. Eum locum inscitè Latinum fecit interpres. Et in Periegesi Apher Dionysius Gangen canit, λευκὸν ὕδωρ φορέοντα ἐπὶ πλαταμῶνα κυλινδεῖ. In cuius loci enarratione etiam eruditioribus hæsit aqua.

Adagia duo à cupresso producta. Horatij locus illustratur. Euangelia immolare, quid. De cupresso nonnulla. De pinu. Herodoti perpenditur sententia. Spheria quid. Sphela. Sphæricus qui. Sphæristerium. Spheria quæ in theatro spargerentur. Tesserula. Eclhepeuces quid. Galbuli. Galba nuces.

Cap. II.

PHocion Atheniensis, quem nemo vel ridentem vidit, vel flentem, quum ciuitatem intueretur à Leosthene præcipitatam in bellum, dum libertatis spem & imperij concipit illa tumidius: verba eius cupressis consimilia sibi dicebat videri, quoniam pulchra quidem forent ac sublimia, cæterum fructu omnino carerent. Sed enim quum initia cedere prosperius essent visa, immolarentque euangelia omnes, hoc est, rei diuinæ ex felici nuntio darent operam: interrogatus, an ita rem gestam vellet, Πεπρᾶχθαι μὲν οὖν ἔφη ταῦτα, βεβουλεῦσθαι δ' ἐκεῖνα. id est, gesta quidem velle sic, illa tamen malle decreta. Ex his adagium producitur, de iis quæ speciosa quidem videntur, inania tamen sunt, & nullum prorsus emolumentum præferentia. Nam arbor hæc, vti docuit Plinius, natu morosa, fructu etiam superuacua est, baccis torua, folio amara, odore violentã, ac ne vmbra quidem gratiosa. Est & ab hac arbore prouerbium alterum, Cupressum simulat, de pictore malo & imperito, vt exposuit Porphyrio, qui aliud prorsus nihil expingere norit: quod in Arte poetica significat Horatius,

> Sed nunc non erat his locus: & fortasse cupressum
> Scis simulare, quid hoc? si fractis enatat exspes
> Nauibus, ære dato, qui pingitur.

Sed cúrnam electa cupressus, quæ potissimum prouerbio locum faceret? Nempe (quod à doctiorib. incuriosius prætermissum, miror) quia, vt Plinius scribit, trahebatur etiam in picturas opere historiali, venatus classésve & imagines rerum, tenui folio breuique & virente superuestiens. Ornamento adiici potest illud quoque, quoniam cupressos dici interpretentur Græci, quia sit in iis visendus ramulorum parilium partus, id est ἀπὸ τοῦ κύειν παρίσους τοὺς ἀκρέμονας. In Arcadia apud Psophidem cupressi cernebantur proceritatis tantæ, vt propinquus adumbraretur mons. Eas non excidebant, Alcmæoni sacras arbitrati. Nuncupantur ab indigenis παρθένοι, id est virgines. Alcmæonem verò necata illuc matre, delatum Argis ferunt. Memorabile est quod historia secunda Thucydides prodit: arcas fuisse ex cupresso, quibus eorum efferrentur ossa, qui in bello fuissent cæsi. Quem locum exponens enarrator quidam, id solitum fieri astruit, διὰ τὸ ἄσηπτον εἶναι, quod putredinem arbor nesciat. Confirmat id fides historica. In ea namque materie præter cæteras arbores nitor maximè valet æternus. Et simulacrum Iouis in arce ex cupresso durauit, à condita Vrbe sexcentesimo sexagesimoprimo anno dicatum, ad Plinij tempora. Cupressum Indi propè inter aromata venerantur, & meritò id quidem. Laudent qui velint, amoniam Chiam & Cyrenaicam, quam esse æternam prædicat Theophrastus: verum nitore, robore, magnitudine, rectitudine, perennitate, quam illi arborum comparabimus? Cariem & vetustatem penitus nihil sentire cupressum, affirmant, & rimam sponte haudquaquam concipere. Qua ex causa Plato leges publicas atque instituta in sacris ponenda censebat, tabulis cupressinis, quòd futuras fortè putabat æterniores, quàm æreas. Adde Cupressos duplici insignes vocabulo videri: nam ex amœnitatis

argumento, charites vocantur: cyparissi verò, ratione quam diximus. Eteoclis fuisse fabulantur filias, quæ dearum honori saltantes, in puteum prolapsæ, ab terra miserante in persimiles deformatæ plantas traduntur. In Assyria ex cupressis modò compingi naues, auctor Aribulus est, ac repetit Arrianus, reliquæ materiæ inopia summa. Cupressum verò Creticam vt præstantissimam laudat in Symposiacis Plutarchus: sicuti etiam Isthmiam pinum. Porrò sicut in platano esse sphæria superius adnotauimus, ita & in cupresso, Therapeutices quinto Galenus, ac Dioscorides appellant. Sphæria (inquit Dioscorides) concisa & in vino hausta, sanguinis conferunt anagogæ, id est eiectationi seu excretioni ac dysenteriæ. Plinius Latinè pilulas reddidit. Sunt qui etiam galbulos vocent, vt Varro, aut conos & nuces. Apud Catonem sunt nuces, galbæ. Sphela verò nunc scabellum indicat, nunc lignum excauatum, sicut holmos. Sphæricum intelligit Galenus, qui pilæ lusu atque exercitio iuuenes imbuit. Ipsum autem pilæ lusum Lampridius sphæristerium. Obseruandum quod in Tito scribit Dion, Sphæria lignea ex alto in theatrum sparsa, sic insculpta, vti alia esculenti cuiuspiam, vestis alia, vel edomiti equi aut serui aut argentei aureique vasis imagunculas præferrent. Ea qui excepisset, πρὸς τοὺς διανομέας αὐτῶν, id est ad distributores eorum proferre necesse erat, vt quod sphæria prætulissent, acciperent. Id verbum sunt qui tesserulas transferant. Sed institutum repero. Locupletum denique ac nobilium modò funeribus adhiberi cupressum solitam, Lucanus testari videtur,

Et non plebeios luctus testata cupressus.

Et est à Lactātio grammatico Thebaidos quarto relatum. Illud admiratione non caret, Herodotum scribere: vnam solámque arborum pinum recisam non succrescere amplius, verum interire funditus, vel (vt ipse ait) πανωλέθρως: nata inde parœmia, vt exteri dicantur pinus modo, quæ prorsum intercidant. Qûum manifestum fiat, piceam & cupressum idipsum pati, sed & pleraque alia, nisi fortè cognationem aliquam inter hasce arbores intellexit: proptereáque vno pinus nomine accipiendas, constituit. Quod ad piceam attinet, sciendum, Eustathio tradente, id Homericum: ἐχεπευκὲς inde profluxisse, ac pro mortifero interpretari, etiam si ad amaritudinem referunt alij. Pityn puellam scribunt Græci, à Borea saxo allisam, quòd in amorem Panos foret procliuior, terra miserante in arborem sui nominis deformatam: proinde Pana hinc coronam gestare, quin afflante Borea etiam flere. Id quod Georgicôn vndecimo relatum comperias. Nostrorum aliqui Syluano sacram arborem tradunt. Seruius Deorum matri dicatam opinatur. Quod & Ouidius approbat libro decimo, ratione non neglecta. Illud commonemus, esse inter eruditos qui pityn pro picea capiant: sicuti πεύκην, pro theda. Apud Theophrastum Theodoro pitys est larix, peuce autē pinus: sed & pro picea, pityn accipit quādoque. Apud Herodotum est pitys, quam pro pinu cepit interpres.

A *Oratio concisa breuisq; an præstabilior sit. De Phocione, Catone, Demosthene, Pericle, M. Tullio, T. Liuio, & aliis.*

Cap. III.

OPtimum videri orationis genus, quo paucis multa sapienter grauitérque significentur, à plerísque ex doctissimis traditum, scimus. Idem nanque sermoni congruere quod nummis, qui eo præstantiores creduntur, quo
B materia pauciore pretij amplius complectatur. Id veterum nonnulli approbarunt mirificè, sed Phocion præcipuè, cuius oratio verborum paucitate pressior, erat perbreuis, multa verò sententiarum magnitudine ac grauitate: adeóque huic vni erat intentus, vt quandoque theatro iam pleno, quum obambularet cogitabundus, dicente quodam σκεπτομένῳ ἔοικας ὦ Φωκίων, Videre ô Phocion considerationi intentus. Bene cōiectas, inquit: dispicio nanque, ecquid possim
C eximere ab iis quæ apud Athenienses sum verba facturus. Sequuti sunt hæresin eandem & plerique alij non omnino infantes: sicuti in Latina eloquentia Gracchi, in quibus vmbra recognoscitur & quasi color opacæ vetustatis, ac oratio non prorsus accurata & quodammodo ficta: & senior quoque Cato, quem Romanum Demosthenem nuncupatum, auctor M. Tullius est: quémque ætatis suæ eloquentia non contentum id iam tum facere adortum, dilucet, quod
D diu pòst impleuit Cicero. Sed profectò est vtique custodienda hæc, si causæ ratio permittat: alioqui (vti doctissimè Plinius Cæcilius inquit) præuaricatio est, transire dicenda, præuaricatio est, cursim, etiam breuiter attingere quæ sunt inculcanda, infigenda, repetenda: nam plerisque longiore tractu vis quædam & pondus accedit. Vtque corpori ferrum, sic oratio: non ictu magis, quàm mora animo imprimitur. Hoc fuit Demosthenis consilium, quem si eloquētiæ ve-
E lut typum dixeris, meo quidem iudicio, à veritate aberrabis non multum. Eius contortas & vibratas esse sentētias, scribit Hieronymus, quòd viri acrimoniam indicat, & vim in dicendo germanam: iis, quorum ingenia sunt eiusmodi lectione detrita, abundè cognitam. Hinc feruens Demosthenis oratio dicitur sæpe auctoribus grauissimis, sicut diues Ciceronis lingua. Hoc item Periclis institutum, quem à cælesti eloquētia cognominatum Olympium, Plutarchus
F scribit, & Plinius meminit. Aristophanes verò ita laudauit,

ἤστραπτε, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν [illegible].

Fulgurabat, tonabat, permiscebat omnia. Eupolis verò πρὸς τούτῳ πειθώ τις ἐπεκάθιζεν τοῖς χείλεσιν, οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις. Ad hoc (inquit) suadela quædam, siue lepor, labiis subsidebat eius: sic demulcebat, vt oratorum solus aculeum audientibus relinqueret, vt quem non clamator aliquis ad cle-
G psydram latrare docuisset, sed Clazomenius Anaxagoras summa imbuisset rerum scientia. Ac, vt nostros inopia præterisse non videamur, quid Cicerone largius, quem extra omnem ingenij aleam positum Plinius admiratur,

& Quintilianus optimum dicendi magistrum pronuntiat, Hieronymus in Latini eloquij arce stetisse confitetur: & eius Hortensio tãtus Christianæ veritatis assertor Augustinus salutem suam planè acceptam retulit? Quid eminentius? quæ aquarum fluenta adeo exuberant? quod pelagus inundat spatiosius? quod fulmen vibrat impetuosius? Raptare iudicem credas, inuoluere, præcipitem agere, proculcare, nec incendere auditorem modò, sed ipsum putes ardere. Animorum denique quendam credas Deum. Quicquid illi violentiæ obsistit ruenti, ac renititur, supra humanum captum est, ac censetur. Latè in eo grassatur vis Demosthenis, renidet Platonis copia, abblanditur, allectat, afficit Isocratica iucunditas: cuius domus cunctæ Græciæ quasi ludus patuit, ac dicendi officina. Nec Lysiæ subtilitatem frustra desideraris, aut acumen Hyperidis, Æschinis sonitum, Aphricani grauitatem, vel lenitatem Lælij. Vt tanto ferri minus possit Largi Licinij liber, qui prodigiose Ciceromastix inscribebatur. Quæ in aliis enitescere singula, omnia in vno efflorescunt, & quidem summa, vt fœnum cæteros (vti aiũt) arbitrari possis. Quos si huic conferendos putes, nihilo plus agas, quàm si actum potentiam, aut entelechiæ, quod in materia reconditum latitat, componere affectes. Comperias tamen qui in tanto oratore quippiam Asiatici tumoris olfactasse censorio ipsi tumentes supercilio contendant. De se verò ac Demosthene scribit M. Tullius, Vides (inquit) illum multa perficere, nos multa conari: illum posse, nos velle, quocunque modo causa postulet, dicere. Postea sunt, qui mihi efferant laudibus Salustij breuitatem. Taceo quod Seneca scribit: Salustio vigente amputatas sententias, & verba ante expectatum cadentia, & obscuram breuitatem fuisse pro cultu, quam raræ vir frugalitatis Aruntius sit imitatus in iis libris, quibus Punici belli historias est complexus. Est illa plausibilis vtique: addo etiam, quòd grauissimi auctores dixere, immortalis. Quid tamen illi cum occupato iudice? neque ad hunc vsum Thucydidem valde probarim. Et quoniam magna nomina conuellere videmur, quibus assurrexisse, honestius multo fuerit: ea ipsa est M. Tullij sententia, à quo alibi quoque ita proditum scimus, Breuitas (inquit) laus est interdum in aliqua parte dicendi, in vniuersa eloquentia laudem non habet. Eiusdem tamen illud est: In historia, nihil esse pura & illustri breuitate dulcius. Alioqui & amplitudo illa Patauini historici lactea & redundans, itáq; legentem sæpe afficiens, vt stupore quodam adobruat penè, alere longè pinguius ingenia mihi videtur: adeo, vt (sicuti in pictores ille ait, qui nescirent manum de tabula) oculos à lectione, reuellere nequeas. Ita dicendo non adumbrantur modò omnia, sed & exprimuntur graphicè. Vbertas illa prædulcis, & austera tamen, nec decocta, nitida, sine labore (vt de Theophrasto Seneca scribit) efflorescens quoque, nec affusa modò nectare, sed quodam Circes (quam deam intelligi voluit literarum princeps Homerus) delibuta veneficio est. Abire cupis, retinet blandis amoribus inenarrabilis facundiæ vastitas, quæ

A tamen vasta non est, sed compta honestius, culta pretiosius, expolita diuinitus, nusquam fucus puerilis, aut pigmenta inania, nusquam vibratior cincinnus. Non ades, prouocat prægustata amœnitas: Sirenum cantibus longè potentius, quas surdus demum remex pertransisse narratur: istam odore modò perceptam, nec cæcus quidem neglexisse possit. Iam quid de eruditione dicam? quæ in eo vno adeo scaturit subinde, adeo exultat multifaria, adeo ingeniosissimum B quemque aure bene vaporata, mox & acri perlota aceto, recondita rerum scientia lacessit, vt eo ipso anno quo ista commentabamur, expressum auditoribus meis sit, quibus opera illa Patauij præstabatur, quibúsque haudquaquam foret cornea fibra, plus se ex vno in T. Liuium dictato referre emolumenti, quàm ex Salustij decem, quem succisiuis diebus, hoc est festis, enarrabamus. Putat nihilominus Pollio Asinius, huius viri phrasin quandam resipere Patauinita- C tem: opinor quia non sit vrbanitate certa, id est vrbis Romanæ genuina proprietate: quasi colorata eius oratio, quæ inter legendum sentitur potius, quàm exprimi oratione queat. Maius quippe recinit quiddam, & resonat vrbanius in Romanis scriptoribus, quàm gentium reliquarum. Nam & in Tincam Placentinum, hominẽ facetissimum Q. Granius præco Romanus, obruebat nescio quo sapore vernaculo. Sic & Theophrastum diuinæ hominem eloquentiæ D anicula hospitem appellauit, verbi vnius affectatione adnotata. Hoc denique ipsum est quod præcipi audimus, elaborandum adnitendúmq; vt oleat Vrbis gustum oratio, & Romana videatur planè, non ciuitate donata. Et Cicero vrbanorum esse opinatur sonum quendam sicut in Græcis Atticorum: hinc in Cæpasiis fratribus oppidanum quoddam & inconditum dicendi genus fuisse, memorat in Bruto. Scripsit & Dialogos, vt sit aliquid auctarij vice, quos non ma- E gis philosophiæ adnumerare possis, quàm historiæ. Concionauit & ex professo philosophiã continentes libros. Sed ista parum fortè instituto iuuerint. Exciderat penè quod minus dissimulandum fuit. Putat in Arte Dionysius, esse dictionem aliquam cui mira insit dulcedinis ac iucunditatis vis, at pulchritudinis non ita: rursúmque, sæpe reperiri orationem pulcherrimam, quæ tamen iucunditatem illam prædulcem desideret, cuiusmodi est Thucydidis phra- F sis & Rhamnusij Antiphontis. At in Ctesia Cnidio & Socratico Xenophonte suauitatem illam sentiri quidem abundè, abesse tamen quadantenus pulchritudinis gratiam: at virtutem vtranq; insigniter in Herodoto enitescere. Hoc ipsum si quis re exactius perpensa & excussa, de Salustio statuat, & T. Liuio, scopi vmbilicum (puto) rectè collimans attigerit. Quod ad Salustium attinet, id in eo præsigni admiratione dignum, nullum nisi loco positum ferè, ac tanquã G in vermiculato emblemate, vti est apud Lucilium, conspici structum verbum. Sed enim scriptorem egregium non næuo aliquo aut crepundiis (quod aiunt) sed toto corpore inspectasse ac expendisse præstiterit. Scribit Seneca Controuersiarum quinto, Præcipuam esse quidem in

Thucydide breuitatis virtutem, vinci tamen quandoque à Salustio, & in suis illum castris cędi: quod in sententia Græca sint, quæ saluo sensu detrahas: quod in Salustio interim nequeas. Quam rem Titus (inquit) Liuius, vt qui Salustio esset iniquior, vt translatam corruptámque vitio vertebat, arbitratus posse à se facilius Salustium vinci, si à Thucydide victus foret prius. Alibi verò Seneca idem hoc Patauino historico testimonium reddidit, vt eum dicat candidissimum maximi cuiusque ingenij æstimatorem. In tam multis verò quæ de T. Liuio attulimus, sciendum, in epistola quadam ad Ioannem Boccacium scripsisse Franciscum Petrarcham, Ignauia legentium contigisse, vti Liuiana historia sit in decadas distributa: in eas enim (inquit) non ipse qui scripsit, sed fastidiosa legentium desidia diuisit. Nec desunt qui calculum adiiciant: me verò Decadibus propositæ præfationes in diuersum trahunt. Insueuit quandoque T. Liuius, velut in malis ambitiosus, animos legentium ad commiserationem mouere, quod in Albæ ruinis liquet. Id in Philarcho reprehendens Polybius, muliebre putat & effœminatum: quoniam rerum gestarum scriptorem deceat, non mouere hominum affectus, neque orationem ad id aptam perquirere, neque calamitates mortalium insectari: quod tragœdiarum scriptores faciunt: sed dicta factáque hominum ex fide referre, tametsi mediocria fuerint. Neque enim est idem historiæ ac tragœdiæ finis, sed planè contrarius. Quoniam verò de eloquentia mentio est, nec Catonem præteriuimus inhonoratum: illud subnectamus, Ipsum hunc exitiali odio dum Græcos insectatur, solitum prædicare, in Isocratis diatriba consenescere assueuisse discipulos, ὡς ἐν ᾅδου χρησομένους ταῖς τέχναις, id est artibus vsuros apud inferos, vti reis patrocinentur. Hoc autem dicebat, ὡς πᾶσαν ἰταλιαν μολύναι καὶ παιδείας ἀναπλησθεῖσαν.

Admirabilis in Phocione natura: item Cynico Diogene Antiocho Cilice, Aristodemo Socrate. Vxores Socratis. Hieronymi locus restituitur.

Cap. IV.

Esse in plerisque hominibus mirandam profectò stupendámque naturam, neminem (arbitror) paulò humaniorem, qui nesciat. Nam, vt Phocionem taceam, quem ruri ac militiæ nudo semper incessisse pede, ni illum hyems atrocior ad calceos compulisset, proditum memoriæ est. Proinde, ferunt inter iocabundos milites, nullum fuisse rigoris significandi certius argumentum, quàm si quis affirmasset, Phocionem inductis calceis prodiisse. Cynicum Diogenem illustria testantur monumenta: in frigoris vi maxima æneam statuam amplexari consuesse, veluti à sensu rigoris omnino alienum. Quum verò id conspicaretur Lacon quidam, scitari perrexit, εἰ ῥιγοίη; an rigeret? abnuente eo, τί οὖν ἔργον μέγα ποιεῖς; quid igitur mirum facis? Antiochus Cilix, vti scribit Dion, philosophari quidem se κυνικὸν assimulabat, indéque militibus magno fuit emolumento, sed & sibi: nam

A algentes frigoris atrocitate corroborabat, ad tolerantiam exemplo prouocans, quum se in niuem prouolueret: quo nomine, pecunia & honoribus ampliter donatus abiit ab Seuero prius, mox & Antonino Caracalla. Auctor Plato est, Aristodemum Cydathenæum, corpore pusillo, nudis semper pedibus incessisse. Sed quid hæc consectamur læuia? Postea quàm Platonis introspeximus sacraria, pergamus porrò subtexere, quibus is Socratem suum graphicè appinxerit,
B Alcibiadis persona substituta. In bello (inquit) quod ad Potideam Athenienses gessere, in primis quidem laborum incomparabili patientia, non me solum, sed vniuersos, longè Socrates præcellebat. Et sicubi (vt ferè assolet) commeatu deficeremur, in fame sitique tolerantissimè perferenda, facilè inter cæteros eminebat. Rursum, affluente rerum omnium copia, solus perfrui affatim posse videbatur: & quamuis potum abnueret, si compelleretur, omnes protinus se lar-
C gius inuitando anteibat, nec tamen vino paulò hilarior vnquam est conspectus, quod vtique mirum præcipuè est: ni id mirabilius admodum foret, quòd hyeme (vt in locis illis) sæua, & rigore intolerando factitasse illum scimus, Gelu siquidem omnia obtinente, ac vniuersis pruina albicantibus, nec quoquam ferè sub dio agente, ni pellibus corpore arctius obuallato consepróque Socrates ita se cum reliquis promebat in publicum, vt quotidianis indumentis nil omni-
D no accederet, nudis verò pedibus glaciem pruinásque premebat facilius, quàm calceis obmuniti milites: quod illi conspicati, in ipsorum contemptum fieri interpretabantur. Sed illud satis mirari non est: altior (vti plerunque fit) inciderat cogitatio, stabátque à matutino tempore eodem nixus vestigio: quumque minus explicaretur quod agitabat, perrexit in meridiem vsque, senserant milites ac mirabantur, perseuerabat ille nihilominus ad primam facem: at illi lectu-
E lum apposuere, obseruantes, ecquid per noctem decumberet: expectauit is, statu pertinaci nihil immutato, solem sese promentem, quem vbi consalutasset, denique digredi cœpit. Sed & familiare fuit illi viro, vt perdius staret, ac pernox, etiam inconniuens. Socrati Hieronymus in Iouinianum vxores fuisse duas scribit: Xanthippen & Myron, Aristidis neptem. In quo aduertendum, per errorem scribi Myron, quum reponendum sit Myrto, Laertij testimonio & Luciani in
F Alcyone, item Plutarchi in Aristide: quanquam est & Myro mulieris nomen Sudæ, id est μυρώ sed hæc Socratis, μυρτὼ dicitur omnibus. Fuit Myro Byzantia poetria: altera verò Rhodia, philosophiæ imbuta mysteriis. Eundem semper vultum, inquit Hieronymus, habere non possumus, quod de Socrate falso gloriantur philosophi.

Quæ in corporibus calorem præcipuè custodiant. Tremoris ratio. Cur frigore nimio nigrescant extrema & deci-
G *dant. Obiter, an ignis sit coloratus. Malæ quid.*

Cap. V.

ET quia in frigoris patientiam incidimus, succurrũt ex illustribus viris amussicata pleraque,

A taque, digna omnino quæ non prætereantur in nostra hac collectaneorum cura: apponemus vero primum quæ ex Galeno comperta nobis, in libro De anhelitus iuuamine: Sunt, inquit, tam pinguedines quàm adenes siue glandulæ omnes in corpore, ad caloris naturalis custodiam fomentúmque. Quamuis enim calor à corde in totum redundet corpus, sunt nihilominus in corpore partes quædam ad caloris susceptionē longè cæteris aptiores. Etenim quæ superposita

B hepati est pinguedo, spleni item atque intestinis calefacit ea, digerendíque inibi facultatem adiuuat excellenter. Proinde quum ita fortè obuenisset, vt pugili cuidam pingue id confringeretur, móxque liuescens eximeretur medici cura, cœpit is supra modum esse frigoris impatiens, concoctione quoque insigniter mutata deminutáve. In senibus vtique contingit tremor neruorum imbecillitate. Cæterum & aliis de causis fieri deprehensum est, cuius est modi

C frigidioris naturæ temperatura, vel etiam aquæ frigentis nimius potus. Quin frigidi quoque ac glutinosi humoris vis redundans, sed & id genus alia. Hosce verò tremores τρόμους κατὰ πάθος vocant Græci, id est ex corporis affectione mala prouenientes membrorum subsultationes. Illud verò in frigoribus peracutis ac vehementioribus contingere, Alexander scribit, si modò de familia, perinde ac diminutus capite, aut peregrinitatis reus non summouetur liber is, digitos

D & extrema corporis nigrescere prius, mox & decidere: mirus profectò euentus est, sed verus. Auditum enim mihi sæpe à prouincialibus quibus profitebamur, vt qui frigidioris mundi plagas incolerent, solitum apud illos fieri, vt si in gelicidiis acrioribus & Boreæ flatibus frigidissimis, vt assolet, quis inter eundum, vel quacunque sub dio mora diuturniore, nares fortè emungat, apicem simul decidere. Sed & in Annalibus ab Tacito relatum Cornelio scimus, ab Corbulone in Parthos ductante retentum sub pellibus

E exercitum omnem, quamuis hyeme sæua adeo, vt obducta glacie, nisi effossa humus tentoriis locum non præberet, ac amburerentur multorum artus frigoris vi, & inter excubias quidam sint exanimati, adnotatúmque, militis falcem lignorum qui gestabat, ita præriguisse manus, vt oneri adhærentes, truncis brachiis reciderent. Eadem ferè ἀναβάσεως septimo Xenophon monumentis prodit. Sed vndènam fieri ista putemus? an quia frigus atrox ἀπελαύνει καὶ ἀπελαύνει τὸ ἔμφυτον θερμὸν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος, id est insitum calorem introrsum prosequitur, & occlu-

F dit in corpore. Reliqua verò extrema, caliditatem vitali potestate minus agitante, primò quidem liuescunt, inde nigrescunt, ac denique emoriuntur. Ideo autem excidunt, quòd natura reliquo sanè corpori prouidens, id circumplectitur, & ad se astringit, mortuum destituendo, & decidere permittendo. Extrema verò in pri-

G mis affliguntur, quod minus corpulenta sint, & proinde minus etiamnum calida. Infirmæ item quæ sunt, & rarescunt ex arboribus ratione non diuersa, hyemali sydere frontibus exuuntur. Sunt qui asserant, à primordio quidem insitum calorem frigus, vtpote sibi infestum, refugere introrsum, deinde collectum, & velut destitutas recuperaturum partes subire, & cum agmine, ac confertum suppetias ferre. Sed interim densiore caloris vi membrorum extrema amburi. Verum hi falli videntur, sicuti Aphrodiseus putat: quòd si liuoris nigredinísque rationem in frigoribus quis perquirat amplius, sciendum est, sanguinem appulsu frigoris gelascere, concretum verò nigrescere caloris inopia. Albedo nanque igni tribuitur, propterea senioribus μάλιστα πελιδνοῦται ἡ σάρξ ὅτι ἐλαχίστην ἔχει θερμότητα, id est maximè liuescit caro, quoniam minimum obtineat caloris. Sed in hoc tamen aduertendum impensius, calorem in animali commixtum esse album luminosum. Est enim spiritus quidam in spermate interceptus, & in spuma spiritus aliquis natura proportionem habens cum stellarum dispositione, vt est apud Aristotelem De animalium generatione libro secundo, & Auicenna in libro De medicinis cordis, cum scribit, vultus suos effigiare ad cælestium corporum similitudinem. Neque enim calidum in animalibus ignis est, neque ab igni principium habet, neque enim animal generat ignis, neque ignis est albus, nec omnino coloratus, vt dixit Empedocles, quum sit color qualitas mixtionem consequens elementorum, sicuti liquet ex libro De sensu & sensili. Porrò si esset albus aut prorsum coloratus, stellas videri prohiberet noctu: quod ab Algazele in libro De philosophia comprobatum, scimus. In frigoris autem ratione sciendum, in lingua conceptum frigus, sed & in pedibus quandoque & manibus, nuncupari malcens quanquam eo nomine intelligere Demetrius maluerit, ex frigoris vi solutionem inortam. Malcion certè dici nouimus debile ac frigidum, vnde in historia legimus haustum ab Mithridate pharmacum imbecille, ac malcion, quod serius vim ostendit. Sunt qui malcen, pro narce accipiant, id est torpedine. Omnino est malce, mollicies ex rigore ac motus difficultas. Quin & chimetla, id est perniones ac scissuræ in manibus ex frigore sic vocantur: quod scribit Theo. Vnde est apud Aratum,

Νάυτῃ μαλκιόωντι χερείτερον.

Quod ναρκῶντι exponunt, id est torpescenti. Obseruatum & lib. 18. ἀνάλογον τοῖ γεωργίας, melcen haberi inter cibaria lacte acetóque concinnata in figlinis nouis.

Cur extrema frigefacta vehementer, si admoueantur igni, dolent. Quæ præcipuè infestentur frigore.

Cap. VI.

Contingit porrò & aliud in summa hac extremorum frigefactione, quòd ea si igni admoueris, quo incalescant, insigniter dolent. Id verò repentina fit qualitatis mutatione, quæ est ab excellenti frigiditate in plurimam caliditatem. Quippe quicquid immoderatius ac confertius fiat, κατὰ δυσκρασίαν λυπεῖ τὴν φύσιν, id est per distemperantiam naturæ infert nocumentum: per eucrasiam verò & symmetriam, hoc est per temperamentum atque moderationem naturam oblectat summopere. Certè caliditas adue-

niens frigiditatem incipit distrahere & propellere amplius, ac exagitare acrius, propterea spiritus inclusæ frigiditatis distractus & extrusus dolorem parit: calidum siquidem frigido contrarium est, quæ diuersitas afficere plurimum potest, quia frigiditatem insectetur caliditas. Hæc verò extrinsecus admota naturalem suscitat atque intendit. Protrudit ergo exterior caliditas introrsum frigiditatem, naturalis porrò eandem reiicit repercussu, quo nomine hinc inde obseptum frigus dolorem ciet. Est autem infestum frigus ossibus præcipuè, dentibus & neruis, quoniam concretionis sunt terrestris cuncta hæc, & frigidum ipsum terrestre est, refrigerata itaque offendûtur, quòd simile simili adiectum furere faciat.

Frigida membra in aquam itidem immissa frigidam resici. Quæ consequantur symptomata pereuntes frigore. Rhigosibij & dysrhigi, qui dicantur. Et quid rhigos. Virgilij locus ex secundo Georgico. Sceleratum frigus appellantis.

Cap. VII.

SCribit autem primo Canonis Auicenna, plerosque extrema corporum extimo frigore vehementius correpta in frigentem immittere aquam, indéque præcellenter iuuari, velut propulso planè, quod oblædebat. Sicuti poma item regelantur in frigidam proiecta, quòd si igni applicueris, manifestò corrumpuntur. Cæterum, qua istiusmodi obueniant ratione, amplius indagine certa scrutari, inquit Princeps, haud sanè medicinam professo necessarium. Interpres verò, ceu pomœria prolaturus, intra pelliculam minus se continuit. Idque contingere opinatur modo compari, quo frigidæ affusio copiosior tetano, quem esse itidem frigidum constat morbum, quandoque præsentissimè opitulatur ex insiti ac genuini caloris aggregatione atque incremento inde insigni. Ex viretis amœnioribus Auicennæ eiusdem illud quoque est, Frigore percuntes, quos *ψυχρομυοῦντας* feliciores singendis verbis vocant Græci, eodem commori pacto, quo intercipi contingit opium haurientes aut mandragoram. Siquidem illos eiusmodi consequuntur symptomata, siue casus, aut accidentia, extimarum partium stupor cum algore, necnon pruritus, singultus, scotomia, gutturis coarctatio, & anhelitus, somni marcor, faciei & labiorum color citreus, & id genus alia, quæ quarto Canonis non neglexit Princeps. Mandragoram verò haurientes lethargia excipit & pruritus cum tetano & hebeti auditu. Qui inalgescunt perpetuò, veteribus dicebantur rhigosibij: dysrhigos dicere malunt recentiores. Aliàs libro Tuendæ sanitatis tertio Galenus, horrorem, cui adsit quadantenus corporis totius commotio, ac planè concussio inæqualis, rhigos appellat, id est *ῥῖγος*. Aduertenda verò parte ista Virgiliani loci expositio ex Hieronymo: Virgilius (inquit) alter Homerus apud nos, patriæ suæ sequens consuetudinem sceleratum frigus appellat. Virgilij ex secundo Georgico carmen est,

A At sceleratum exquirere frigus
Difficile est.

Frigoris euentus plures. Exercitatos inexercitatis amplius sentire frigus. Balbutiei ratio ex frigore, ebrietate, ira. Pili cur surrigantur frigore. Stupor quid. Sopor stupidus. Peripsyxis. Catapsyxis. Phrice. Thebanum frigus. Chalcidicus candor.

B
Cap. VIII.

ILlud quoque in frigoribus vsu venire per momenta singula experimur, *τοὺς γεγυμνασμένους δυσριγοτέρους εἶναι τῶν ἀγυμνάστων*, hoc est exercitatos frigus vehementius sentire, quàm inexercitatos. Id verò rationibus aliquot obuenire, compertum est, & tradidit Aristoteles. Nam pingui laboribus exhausto, tollitur quod teporem præstare potest, calidum nanque opimum est: vel quod *ἀνεῳγότερα τὰ σώματα καὶ ἀραιότερα*, id est
C spiratiora solutioráque corpora eorum ideo sunt, quoniam pingue, excrementúmque omne detractum est, ita vt frigus arcere nequeant. Porrò meatibus per sudationem patefactis, veluti ostia complura aperiuntur. Est & euentus ille in frigoribus notissimus, vt sicuti ebriis vsu venire scimus, oberret lingua, quod frigoris vi concrescit, & proinde fit ad motum ineptior hebetiórve. Frigidum porrò, vti astipulatur primo Canonis Auicenna, paralysin facit, ac (vt nouitio
D vtar verbo) mortificat, mobilitas verò & laxitudo sermonis prolationi pernecessaria prorsus habentur, quod De partibus secundo insinuat Philosophus. Succurrere illa quoque potest ratio, extimas partes appulsu frigoris amplius densari, humorémque intro illapsum linguam abundè humectare, ex quo minus illa suo perfungi munere possit vtique. Quod in vino madentibus manifestissimum fit, ni quis tremorem, frigoris potestate conciliatum, ad causam reuo-
E cet. Ille enim motum infert temerarium ac subsultantem, propterea inarticulatior prorumpit vox, hæsitante lingua & oberrante. Quod ipsum & in ira vsu venire scimus, tunc siquidem ex feribunda caloris agitatione intemperans, nec modulis constans suis producitur motus. Quæ ratio coeuntium quoque sermonem efficit confusaneum. Et vicesimatertij Auicenna generationi tunc esse peraccommodum tempus pronunciauit. Quod verò de humectatione nimia protuli-
F mus, mirum nemini videri debet, tum quia subiecta cerebro lingua est, quod esse humiditatum fontem conuenit, tum quia perrara est, ac (vt neoterici loquuntur) porosa, proindéque humectationi excipiendæ promptior paratiórque. Inter frigoris symptomata illud item internoscitur, horrore incusso, surrigi pilos in corpore, commeante ad interna caloris vi, qua caro destituta addensatur constipatúrque, sic protolli pilos contingit, radice vehementius arctata. Nec illud
G intactum inscitúmque relinqui debet, quod vsu compertum est, siquidem *οἱ ῥιγοῦντες οὐ καθεύδουσιν*, hoc est qui rigent, minus dormire queunt. Id verò inde fieri, putandum est quoniam qui riget, spiritum magis retinet quàm laxat. At qui dormit, magis reddit, quàm attrahit, *ἐκπνεῖ μᾶλ-*

λον

ποιεῖ ἔχειν τὸ ῥῖγος τῷ καρώδει, id est affectionem sopori diuersam inducit rigor. Stuporem denique à frigida oriri dispositione, Galenus scribit, non neruorum modò, sed & venarum, arteriarum, carnis, membranarum, tunicarum & cutis, esse nanque stuporem refrigerationem insigniter inductam, quo nomine ita affectis corporibus sensuum ac motuum obrepit difficultas. Sicuti completa refrigeratio & sensum omnino adimit ac motum. Quod verò censeatur stupor dispositionis nomen, non sensus aut doloris, palàm innuit Hippocrates, quum scribit, Stupor mediocris soluere dolorem potest. Proinde male Archigenes videtur pronuntiasse, stupidum dolorem ad neruos propriè pertinere. Stupor enim dispositionis non loci affecti, indicium est. Legimus soporem quoque stupidum: est autem accidens eius actionis, quæ à loco mentis compote prodit, verum ex frigida prouenit causa: sicuti vigiliam & delirium causa, potestate calida concinnat. ¶ Adiiciamus & illud ex medicorum scholis: in febrium frigoribus plerunque vsu venire, vti extrema modò inalgescant: diciturque à Græcis res ea peripsyxis. Aliis verò cum algore contingit tremor, quod nuncupatur rhigos. Alij toto inhorrescunt modò corpore, quæ res appellatur φρίκη. Catapsyxin vocant iidem Græci, frigoris citra febrem nocumentum. Porrò loca comperiuntur nonnulla, quæ solstitiis incalescant nil admodum, sed hyem ali gelicidio horrent intoleranter, quòd de Bœotiis circumfertur Thebis. Nam contrà Euboicam ferunt Chalcidem, tepere hyeme, at æstate sæuissimè candere. Obseruatum in libro De proprietatibus elementorum, frigoris rationem ex terræ ac aquæ nimia frigiditate confingere, quæ duo elementa nobis sunt propiora, remotioribus aere ac igne, quæ calida sunt.

De bulimia seu canina fame. Vini nocumenta in ieiunio. Quid thorexis & acrothoraces. Thorax pro pectore vnde dicatur. Acroteria. Acrostichis. De canino prandio vellicatim. Canina fames cur dicatur. Canibus in excernendo difficultas vnde sit.

Cap. IX.

CÆterum nec illud citra perpensionem prætereundum (pergam enim scitamenta hoc genus hinc inde expiscari, ne quis thesauris expectatis, in carbones prolapsum se queratur) ex frigoris ratione consequi interdum hyemalibus potissimum horis famem illam intolerabilem, quam βουλιμίαν vocant Græci, ex nostris caninũ appetitum quidam: quippe frigoris violentia calore genuino ad intima coacto, insatiabilis edendi cupiditas inijcitur intenditúrque: quæ tamen vel minimæ rei gustu restinguitur. Verum super hac aduertendum amplius, vbi Sententiarum secundo scribit Hippocrates, Famem vini potio soluit: subtilius pensiculatiúsque explicans vt solet, eam partem nobilissimus interpres, Non famem (inquit) esuritionémvè quamlibet intellexisse Hippocratem, sed eam planè quæ infestat appetitione anxia & irrequieta cibariorum, quam nonnulli caninam cognomi-

A nant. Nanque eiusmodi famem curat vini potio, non eam quæ propter inediam aut alui fluorem sanguinisve profluuium vel aliam accidit vacuationem. Qui enim ob aliquam id genus causam esuriunt, iis epotum vinum minimè prodest, quin obest mirabiliter, conuulsiones inferens deliriáque, si vinum ante cibum ingeratur. Ego quoque (inquit) sic vitæ reddidi alludué famescentes aliquos, ad bibendum largè hortatus & vinum vtique, quod admodum calefaceret: B neque enim acerbum vinum talem conuellit famem, obstirpátque, vt quod haudquaquam calefaciat, sed rufum præsentissimum censetur. Et paulò mox Canina (inquit) appetentia, vel ob vnam frigoris intemperiem, vel ob acidos quosdam succos fieri solet. Qui verò putant appellatam esuritionem intolerabilem (sic enim bulimum interpretor) nominari hoc in loco ab Hippocrate famem, à ratione esse diuersos constat. Obiter autem id protinus subnotandum, C Hippocrati esse moris, vini potionem appellare thorexin, libro enim quem De natura victúque hominis fecit, hunc in modum ait, Victus nequaquam causa est, quo morbus omnes prehendat subinde natu minores, prouectioresque ætate mulieres & item viros, atque etiam θωρησσομένους, & bibentes aquam. Nanque obiectans thoressumenus, & potantes aquam, verbum θώρηξιν, ita armaturæ argumento impositum, signare vini potionem, perspicuè indicauit. Ex Græcis a- D lij scribunt non receptæ auctoritatis, sed docti planè scribunt, θωρήξασθαι, signare tum armis instrui, tum ebrium fieri: nam (inquiunt) thorax est pectus, διὰ τὸ θεῖον αἴρειν, quod est, quia contineat quod in nobis diuinum est, videlicet διανοητικόν. Ebrietas verò τὸν θώρακα θερμαίνει, id est pectus calfacit. Hinc & acrothoracas summè, aut leniter (vt nonnullis placet) ebrios vocarunt. Lucianus in Lexiphane, ἐπίνομεν δ᾽ ἀμυστί, καὶ ἤδη ἀκροθώρακες ἦμεν, id est incessanter pocula persiccaba- E mus iam & temulenti. Nam acron, summum signat: vnde (dignum scitu) acroteria dici legimus angularia, in ædificiorum ratione statuas, quæ in angulorum summitate astituuntur: nominantur & mediana quandoque: quippe membra quæ supra columnarum capitula disponuntur, hæc ferè sunt, epistylia, zophori, coronæ, tympana, fastigia, acroteria. Acrostichis verò est, quum ex primis versuum literis aliquid connectitur, vt in quibusdam Ennianis, item Sibyllinis. Sed ad F institutum. Verbo θωρήξασθαι, in hanc sententiam vsus & Anacreon est, ac Oppiani interpres exposuit ἁλιευτικῶν primo, vbi ait, θωρήσσειν apud veteres non solum signabat armare, sed & ἀκρατοποτεῖν id est indesinenter, nec citra ebrietatem meracius bibere. Arbitratur Eustathius de vinolentorum contentionibus obrepsisse verbi notionem, id est διὰ τὸ μάχιμον τῶν μεθυόντων. Sunt tamen qui verbum id, si ad potum referas, per omicron malint subnotare, itémque per ο θορήσσεσθαι, G ἀπὸ τοῦ θόρω, salio, quia impetuosi prosiliant vino madidi. Sunt qui caninum prandium, ad caninam hanc appetitionem contra Gellium putẽt referendum. Sed cúrnam canina fames potissimum dicitur? An quia insigniter famescunt canes? A physiologis certè traditum scimus, quæ

animalia continentiora esse ad cibi desiderium conuenit, hæc sua in aluo laxiores non habere sinus, sed anfractus & orbes plures. Laxitas enim intestini auiditatem auget cibi, rectitudo auiditatem accelerat. Quibusdam autem intestinum parte, qua ventri iungitur, laxius est: qua desinit arctius. Quamobrem canes vehementi nisu, nec sine cruciatu excernunt.

Cuiusmodi sit prouerbium, Aristogiton claudicat. Gloria adipiscendæ ratio. Quæ respublica optima.

Cap. X.

ARistogiton claudicat, ex historia in eos parœmiæ faciem habet, qui morbum assimulant, ne militiam vel id genus oneris publici quippiam cogantur subire, quod improbum est, & à ciuili honestéque educato viro alienissimũ. Auctores sunt, fuisse Athenis Aristogitonem quendam sycophantam, frugis non satis probæ. C Eius conciones nihil non Martium spirabant, & de bellicis rebus bellicum quodammodo canebant, adeo vt sic populum in discrimina sæpe maxima coniiceret, quum alioqui mollis ipse foret, & nulli rei. Proinde quum die quadam delectum haberi audisset, simulata valitudine crus obligat, ac baculo innixus, velut grauiter vulneratus, se in publicum promit. Eum verò vbi è longinquo sic conspicatus est Phocion, hominis D vafricia perspecta, & (quod aiunt) ex vultu Æthiopem agnoscens, vociferans (inquit) scribe Aristogitonem claudũm & eundem improbum ac mendacem. Legimus porrò Aristogitonem hunc in vincula coniectum, damnatúmque ab Atheniensibus, oratum ad Phocionem misisse, ne grauaretur, paulùlum ad se visendum accedere: faciebat is quod petebatur. At eius facilitatem damnantibus amicis, quod flagitiis adobrutum infamibus adire non abnueret, ac quo- E dammodo alloquio subleuare, conantibúsque ab itinere iam instituto deterrere, καὶ ποῦ τίς ἂν ἥδιον Ἀριστογείτονι λαλήσειεν, vbinam, inquit, iucundius quis Aristogitonem colloquio dignetur? Præterea ipsum hunc exagitat præclarè Agesilai cognomento Magni, apophthegma bracteatum, & omnium foribus appingendum, qui sciscitanti cuidam quónam pacto gloriam apud homines indipisceretur, Si dicas (inquit) optima, facias autem pulcherrima. Sed & Ambro- F sius, Fortis (inquit) viri est, non dissimulare, quũ aliquid immineat, sed prætendere, ac tanquam explorare de specula quadam mentis, & cogitationa prouida rebus futuris obuiam ire. Quod verò ad Athenienses attinet, nimio plus sæpe oratoribus auscultantes, attendenda vehementer Chilonis sententia, cuius in Septem sapientum conuiuio meminit Plutarchus, qui rempublicam esse optimam statuit, quæ legibus quidem G plurimum, rhetoribus autem minimè obtemperet. Sed hanc vix Lynceus inuenerit. Plato quidem diuinitus, sicuti vel eius calumniator haud est ausus inficiari: optimam esse ac haberi rempublicam sanxit, quæ non simplex, aut de tribus vna sit passim celebratis, verum ex omnibus, cooriens, concinnatáque, cui princeps adsit A vnus, velut rex, & optimatum tamen potestas non desit & grauitas, sed nec popularem aspernetur auctoritatem. Nam qui vnum sanciendis legibus, ciuitatéque constituenda reipublicæ velut scopum sibi proponit ac seligit, nimirum is quæ in aliis agnoscuntur, commoda reiicit planè ac aspernatur, nec mala in ea sese ostentantia, quàm cæteris prætulisso aduertitur, reclinat vllo modo aut eliminat. Quæ verò tanquam farrago consurgit ac conflatur ex pluribus, bo- B na sibi nullo negotio seponit, mala vel tollit vel infringit: huius sententiæ meminit secundo Politicorum Aristoteles.

Ludere domi sua, quid sit. Cur ludo comparetur sapientia. Obiter de quinq; pedum præscriptione.

Cap. XI.

C LVdendum vnicuique secundum animum viuenti domi suæ, quum audis, intellige sanctissimorum sententia commoneri te, abiuncta à rerum vanissimarum cura mente intima, obuersandum in sapientiæ contemplatione, quæ ludo commodissimè videtur comparari. Est enim in ea, oblectatio eximia, iucunditas inenarrabilis: quæ vt propria ex ludo petitur. Propterea Ecclesiastici vicesimoquarto, ore pronuntiatur sapientiæ: Spiritus meus super mel dulcis. Ludus porrò extrinsecus nil aliud quærit, sed is D propter se expetitur. Quod ipsum esse sapientiæ insitum, quis non videt? Delectamur vtique interdum eorum contemplatione, quæ appetim᷑, vel quæ agere instituimus. Cæterum voluptas huiusmodi extrinsecus adnexum habet aliquid, ad quod nitimur peruenire. Quòd si differatur, vel deficiat, comes subsequitur afflictatio. Ideo comprobatur quod legimus Prouerbiorum quartodecimo, Risus dolori miscebitur. At in- E genita sapientiæ speculationi amœnitas, omni Sirenum cantu dulcior longè suauiórque in seipsa oblectationis causam retinet, proinde nullis infestatur mœrorum incursibus, vt quę quod non adsit, expectet prorsus nihil. Vnde est illud Sapientiæ octauo, Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, immóque sapientia illa inenarrabilis, & diuina delectationem sui iure ludo comparat, sicuti F Prouerbiorum octauo, Delectabar per singulos dies ludens coram eo, vt per diuersos dies diuersarum veritatum considerationes intelligantur. Verum & ad institutum nostrum illud egregiè aduocatur, quod extat Ecclesiastici tricesimosecundo, Recurre prior in domum tuam, & illuc aduocare, & illic lude, & age conceptiones tuas. Habet id tanquam priuilegium quoddam sapientiæ studium, vt dum suum prosequitur opus, eo magis ipsa sufficiat sibi. In aliis equidem G plurimorum indigemus auxilio, sed in sapientię contemplatione tanto efficacior sentitur esse conatus, quanto ab aliis sequestrati amplius commoramur nobiscum. Quamobrem sapiens præposita sententia ad se ipsum reuocat hominem, dum ait, Præcurre prior in domum tuam: hoc est ad mentem tuam ab extrinsecis, studiosè & anxiè redi prius, quàm ab alio occupetur, cu-

ius

lus mox distrahatur cura Inde est illud item, Intrans in domum meam conquiescam cum illa: cum sapientia videlicet. Verum, sicuti ad sapientiæ contemplationem illud pernecessarium exigitur in primis, vt mentem suam præoccupet, quò domum illius contemplatione inferciat: ita nec illud negligendum, vt totus intentione adsit totus, nec diuersa rapiatur: & propterea dicitur, Et illuc aduocare: quod est, intentionem vniuersam illuc congrega. Sic enim interiore domo exinanita, omnino, hominéq; in eam congregato, alienis curis prorsum reiectis quid agendum subdit, Et illic lude, & age conceptiones tuas, per quas homini datum, veritatis assequi cognitionem. Nicolaus Theologus etiam addit Bonũ propositum illic cõceptum deducas ad effectus concinnitatem. Sed enim ex quo cœpimus in aliena oberrare prædia, ceu sublata quinq; pedũ præscriptione in finibus regundis, ita enim cautum quandoque fuit ex duodecim tabularum legibus: Si quis in agro aliquid plantarit, quinq; pedes à vicino abesto: si ficum vel oleam, pedes nouem abesto. Nam radicem protendunt hæ longius, nec citra nocumentum prælignæ cęteris admouentur plantis, quod & succum absumant & humorem affundant plerunq; noxium. Pergamus intrepidè indidem spicilegium facere vel applantare quæ in vicinia proserpendo radices agant.

Philosophia in partes quasi membra distributio Simulacra duo proposita nobis ad veritatu diuina speculationem. Thesis quid, & thetica in Paradoxis restituta lectione vera. Exconsules Exquæstores qui sint, ac expatrity Excuriati. Explantare. Exaniare De Iustiniano nonnihil.

Cap. XII.

PHilosophiam tres continere partes, non ferè est qui nesciat dialecticen, quam disputatricem nonnulli Latino interpretamento dixerunt: logicen alij, hoc est rationalem, quæ vim modúmque ratiocinationum, veriq; & falsi iudicium assumpsit: ethicen, quam Cicero primus moralem videtur dixisse, ea viuendi modum præscribit. Nam, vt scienter Themistius, in procemio Physicæ auscultationis scribit, Quum duplex totius animæ vis habeatur, appetendi vna, altera cognoscendi: id genus quod appetitum perficit, quod in irrationalitate totum & intellectu affectibus irrationalibus delegato positum constitutúmque est, Peripatetici actiuum nominauere, finémque eius particulæ statuerunt boni delectum atque indeptionem. Tertia verò theoretice est, siue contemplatiua, aut spectatiua: quæ sola verum in eo quod est & quod non est, scrutandum discutiendúmque proponit. Sed ea quoque trifariam distribuitur, in mathematicen, physicen, theologiam, in quibus veritatis speculatio, quasi quibusdam gradibus ad summum conscendere deprehenditur. Prima enim id est mathematica, visibiles rerum formas visibilium speculatur. Physice verò scrutatur inuisibiles rerum visibilium causas. Tertia autem sola, hoc est theologia, quæ diuinorum sciẽtia sancitur, dicitúrque metaphysicè, ac prima philosophia, sicuti Auicenna docuit, nec tacet Themistius, inuisibiles contemplatur substantias, & inuisibilium substantiarum inuisibiles naturas. In iis est veluti progressio quædam, & mentis profectus ad pernoscendum verum conscendentis. Per visibiles enim visibilium formas peruenitur, ad inuisibiles visibilium causas assensus perstatur ad inuisibiles substantias, & earum dignoscendas naturas. Hęc est philosophiæ summa, & veritatis perfectio. Nam contemplante animo nihil altius sublimiúsve esse potest. In hac mundi sapientes stulti facti sunt, quia solo naturali documento secundum elementa, & speciem mundi incedentes, exemplariis gratiæ exuti cæcutierunt. In quibus etsi humilis erat species, manifestior tamen præstabatur veritatis demonstratio. Duo siquidem simulacra cæcis fuerunt mortalibus proposita: quod & libro secundo est à nobis commemoratum, in quibus hac rerum obuoluti caligine inuisibilia possent speculari: vnum naturæ, gratię alterum. Et simulacrum quidem naturę, species est mundi huius. Gratię verò humanitas verbi, & in vtroq; monstratur Deus, sed in vtroq; nõ intelligitur. Quoniam natura quidem specie sua artificem vtique nobis pręsignificat, sed contemplantis oculos illuminare non potest. At enim Saluatoris humanitas & medicina fuit, vt cæci lumen reciperent, & doctrina pariter, vt videntes veritatem agnoscerent, lutum ex sputo fecit, & cæci oculos liuit, lauit & vidit, demum videnti, sed necdum cognoscenti ait, Ego sum qui loquor tecum, ipse est filius Dei. Prius itaq; illuminauit, postea demonstrauit. Natura quidem demonstrare potuit, sed illuminare non potuit. Et mundus creatorem suum prædicauit, sed intelligentiam veritatis cordibus hominum minimè infudit: per naturæ igitur simulacra creator modò significabatur. In gratiæ verò simulacris Deus ostentabatur præsens, quia illa operatus est, vt intelligeretur esse. In istis verò operatus est, vt præsens agnosceretur. Hoc est theologiæ mundanæ discrimen ab ea quæ est, & diuina nuncupatur theologia. Impossibile nanque est, inuisibilia nisi per visibilia demonstrari, proinde theologia omnis necessariò visibilibus vtitur demonstrationibus ad inuisibilium declarationem. Sciendum verò amplius, in hac philosophiæ mentione tam multa, thesim, vti aliàs commeminimus, ex Aristotelis doctrina primo Ethicorum nuncupari opinionem, ac ὑπόληψιν cuiuspiam ex iis qui celebre in philosophia nomen indepti sunt, mirabilem, & (vt Græci dicunt ἔνδοξον. Propterea hæreseos id genus auctorem nominatim subiici oportere, sancitum est. Sicuti an sit vnum, & id immobile, quod est, vt Parmenidi est visum, an non. Item sitne motus, an non: quod Zenoni arrisit. Hæc autem thetica dici valent, ac legendum sic apud Ciceronem, paradoxo primo, vbi per inscitiã expuncta, vel in-

terpellata fynceriore dictione, hoc est *αὐτὸ θετικὸν*: legitur modò *τεχνικά*. Hinc aperitur illud itē Ciceronis ad Quintum fratrem: Cicero (inquit) tuus nosterque summo studio est Pęonij sui rhetoris, hominis (opinor) valde exercitati ac boni. Sed nostrū instituendi genus esse paulò eruditi⁹, & *θετικώτερον*, non ignoras. Sunt tamen qui *τεχνικώτερον* malint legere. Sunt porrò grammaticis theses positura seu distinctiones, quibus orationem interpungimus, gratia spiritus reficiēdi. Sed & adoptio sic nuncupatur, vnde filij distinguūtur *φύσει*, id est natura & thesi. Sed erunt forsan, qui negotium facessere nobis pergant hoc nomine, ceu alta nimis ac recondita scrutemur anxiè. Vtcunq; mihi illa vtiq; attriferint amplius, quàm enotasse, quod ex doctis quidam fecere, excōsulem, exquæstorem, expatritium dici eum, qui hisce dignitatibus perfunctus olim sit: quanquam vocabulis subagrestibus, sicuti apud Varronem Marcúmq; Tullium excuriati leguntur exterminatiq;, qui curia & terminis exacti sunt. Explantare ac deplantare apud Columellam est ramos defringere. Exsaniare, velut saniem eximere, ac repurgare. Verum proba hæc receptáq; illa minus, quin paulò etiam insolentius lapidata quibusdam proscissáque. Etiam si apud Valerium libro tertio legitur, exconsul Crassus: quanquam sunt qui Ex consule, reponant. Expromittere quidem, ac expromissores apud Vlpianum, Pomponium Caiúmque comperi quádeque. Nam exquæstorem non reformidat Iustinianus, qui tamen ab quæstore non videtur, disparatus, quando tamiam sic interpretantur. Cæterum creditur Iustinianus prorsum fuisse literarum expers: etenim Iustinus pater boues pauit, sed antea sues, mox materiarij fabri minister vilis. Iustinianum Sudas ex imperitia *ἀναλφάβητον* vocat. Fuit Iustinianus alter Constantini filius, quem ab resectis naribus *ῥινότμητον* vocant, meminit auctor Sudas.

Quibus gradibus diuina ad nos profluat illuminatio: rursumq; quibus ad Deum nostra refluat mens.

Cap. XIII.

PORrò quibus gradibus diuinæ illuminationis ad nos vsq; progressus fiat, rursum quibus mens nostra ad summæ claritatis contemplationem reducatur, non est hac parte omittendum, quòd cælestis hierarchia Areopagitę Dionysij doctioribus, perspicacisque ingenij viris scienter insinuat. Etenim diuinum lumen in angelicam primum descendit naturam, & ab ipsa mox reuelationibus & diuinis demonstrationibus, & mystica sacri eloquij narratione ad nostrā vsq; intelligentiam participationémq; se transfundit. At humana mens eisdem rursum gradibus ad superna conscendens sacra diuini eloquij inspectione, cælestia secreta, & eam quæ in angelis est diuinæ claritatis illuminationem perpendit, ex qua paulatim in inuisibilium agnitionem, succrescens ad ipsum tandem diuini & sum-

A mi luminis splendorem contemplandum conualescit. Vnum siquidem lumen ad multa se diuidit illuminanda, vt illuminata omnia ad vnius claritatis aspectum similitudinémq; reformet. Claritas patris vnius emissione simplicis radij & illuminatione per cuncta se diffundit & penetrat vniuersa, quoniam vnam sapientiam pater genuit, per quam opera cuncta sua fecit. Verbū quippe patris lumen de lumine est, vnum verbum & radius vnus. Et ipsum verbum sapientia B est, & ipsa sapientia lumen est procedens, quę vna de vno nata est, & propterea radius vnus à claritate vna, à quo illuminantur qui ad ipsum reformantur, vt luceant ex ipso & lux sint cum ipso, sicut ipse lux est. Et quum multa sint illuminata lumina, & variè dissimiliterq; lucentia: vnum tamen (vt diximus) lumen est, illuminans illuminata omnia. Hæc contemplatio vera est, hæc item vera felicitas, quæ ambrosia & nectare animum alit, vt Plato inquit, hoc est diuina re-C plet cognitione, ac inde voluptate perfundit fœcundissima inexplebiliter.

De felicitate duplici, speculatiua & actiua, & vtra excellentior vita.

Cap. XIV.

DE duplici felicitate alibi, quantum nostra paruitas tulit, disseruimus. Nunc placita D beati Thomæ adnectemus, quæ prius tradita reddent tum locupletiora, tum verò illustriora quoque. In intellectu, inquit, speculatiuam considerare vim possumus, cuius est finis veritatis cognitio, & practicam cuius est finis operatio. Et proinde duplex assignatur hominis felicitas: vna speculatiua, quæ est operatio ex virtute perfecta contemplatiuáque, quam *sapientiam* dicimus, altera verò practica, quæ hominis est perfectio, ex virtute actiua quæ vocatur pru-E dentia. Est autem operatio quædam iuxta prudentiam, & speculatio ex sapiētia hominis, quatenus id agit solus. Est & quædam prudentiæ operatio, & speculatio ciuitatis totius, Quamobrem in perpensionem venire actiua & speculatiua hominis felicitas potest iuxta seipsum: potest & ciuitatis vniuersæ. Forsitan verò expectet aliquis, id item expendamus hac parte, Actiuáne vita præcellat contemplatiuam, an contra omnino sentiendum. Ego vero rationis F huius examen reclinabo studiose, quando & idē doctor sanctus quæstionem sibi excutiendam desumpsit, dum septimum explicaret Politicorum librum, speculationem commonens longè anteire. Et præterea ex iunioribus aliqui non neglexerunt. Nos tamen M. Tullij sententiam, velut conniuentes, transmisisse, haudquaquam è re literaria futurum, opinamur. Multi (inquit) & sunt & fuerunt qui eam quam dico, tranquillitatem expetentes, à negotiis publicis se remo-G uerunt, ad otiúmque profugerunt. In his & nobilissimi philosophi, longéque principes, & quidam homines seueri & graues, nec populi nec principum mores ferre potuerunt. Et mox paulò,

paulò, facilior quidem & tutior & minus aliis grauis, aut molesta est ótiosorum vita. Fructuosior autem hominum generi, & ad claritatem amplitudinémque aptior eorum, qui se ad rempublicam & ad magnas res gerendas accommodauerunt. Quapropter & his forsitan concedendum sit rempublicam non capessentibus, qui excellenti ingenio doctrinæ sese dediderũt: & iis qui aut valetudinis imbecillitate, aut aliqua grauiore causa impediti à republica recesserunt, quum eius administrandæ potestatem aliis laudémq; concederẽt. Quibus autem talis nulla sit causa, si despicere se dicant, quæ pleriq; admirẽtur, imperia & magistratus, his non modò, non laudi verumetiam vitio dandum puto. Augustini quoq;, non negligenda sententia, quæ parte ista vicem implebit auctarij Siquidem illud enarrans propheticum, Defecerunt oculi mei in eloquium tuum. Duo (inquit) oculi sunt, mysticus acutior, moralis dulcior. Non est otio mancipatus, qui verbo Dei tantum studet. Nec maior est, qui extra operatur, quàm qui cognoscendæ veritatis studio incumbit. Ipsa item sapientia maximum est opus. Et antefertur Maria quæ audiebat Marthæ operanti.

Cur ore emissus lente spiritus calidus sit, aliter verò frigidus.

Cap. .XV.

ANaximenem philosophiæ veterem sectatorem, proditum memoriæ est, ita de calore, dèq; frigore sensisse, ceu hæc substantiæ haudquaquam insint, sed affectiones censeri communes debeant materiæ accedentes euariationis commutationisve ratione. Addensatum siquidem constipatúmq; arctius esse autumat frigidum, rarum autem ac molle laxiúsq; calidũ, vnde non absurdè colligi, nos calida quandoq; efflare, quandoq; & frigida: quippe calescere oris flatum laxis labiis molliter emissum, raritatis ratione, ac compressis, ob densitatem frigidum euadere ac sentiri. Id verò inscitè admodum, nimísq; imprudenter dici, coarguit summus id genus rerum æstimator Meteororum secundo Aristoteles, quòd lentius disclusis labris si efflemus, spiritus caloris intimi proferas qualitatem si verò tantum non cohærentibus, ac vehementia quadam difflatio longius sese prompserit, agitari tunc, propelliq; aerem, qui ante os sit, quẽ esse frigidum, quia sit multis, iisdémq; frigidis vaporibus refertus, inficiabitur nemo. Proinde calfactionem esse ex nobis, at frigefactionem ex aeris extimi vi simul cum flatu incidente.

Quid sit primò frigidum, aérne, an aqua, an etiam terra. Cnephas, & nephos vnde. Oleum cur diaphanum, & in primis leue. An chaos legi rectè possit in Euangelio Lucæ. Chaon quid. De Stygis aqua. Item quid Latype. Chaos. Ades. Herebus.

Cap. XVI.

QVódnam ex elementis principem frigiditatis locum habeat, non paruæ fuit apud veteres quæstionis: siquidem aeri contribuit hoc Stoicorum disciplina: Empedocles verò & Straton, aquæ. Nec defuerint, qui frigoris substantiam, terræ attributam velint. Stoicę sectæ rationes ferè sunt hæ: quoniam sit ignis lucidus simul & calidus, consequens videri, vt illi obiecta natura tum frigida sit, tum obscura. Vt enim lucido sese opponit tenebrosum, sic & calido frigidum. Etenim sicuti visum confundit obscuritas, eodem modo & tactum frigus. Calor verò tangentis sensum diffundit, vti videntis lumen. Proinde quod in natura principem tenebrarum vendicat locum, idem & frigiditatis vendicabit. Esse verò aerem huiusmodi, ne poetas quidem latuisse videtur: quippe aeris nominis tenebras intelligi debere, sicuti ex eo liquet planè,

Ἀὴρ γὰρ παρὰ νηυσὶ βαθεῖ' ἦν,

Aer vero assidebat nauibus profundus. Et rursum alibi ad hanc sententiam, Aerem quidem dissipauit & nebulam discussit. Porrò cnephas aerem dixere luminis expertem velut κενὸν φάους, id est luce vacuum & ab eadem claritatis priuatione νέφος, i. constipatiorem aeris partem, nubilosámq;. Deniq;, quod colorẽ nescit, nec visum admittit, Ades dicitur, παρὰ τὸ ἀειδές, & Acherõ, παρὰ τὸ ἀχαρὲς. Sed & eundem Tartari nomine intelligi voluere de frigiditatis ratione: quod ex carmine Hesiodico liquere in primis possit, Τάρταρον ἠερόεντα. Nam & qui non citra tremorem obriguerit, dicitur ταρταρίζειν. Astipulatur & corruptionis ratio, quæ creditur transmutatio quædam in contrarium. Ignis vero mortem esse aeris colligunt generationem. Quid, quod concretio est quidem aquæ affectio, sed aeris opus, quippe suapte natura fusilis aqua est, & congelationis nescia. Cæterum aeriæ frigiditatis vi contrahitur constipatúrque. Vt vero altissimum quodque flumen est, ita maxime concretionis fere expers visitur, aeris vi penetrare altitudinis ima nequeunte. Hac verò parte obiter impingenda protinus Aristotelis sententia est ex secundo Generationis & corruptionis, Ignis (inquit) est calidus & siccus, aer calidus & humidus, aqua frigida & humida, terra frigida & sicca. Sciendum tamen, singula corpora singulis qualitatibus præcipue reddi insignia, & terram quidem siccitate, potius quam frigore: aquam frigero magis, quam humore: aerem humore, quàm calore: ignẽ calore amplius, quàm siccitate: Quod Sophoclis quoque interpres annotauit. Et mox Aristoteles, Vbi aquæ corrumpitur frigidum, ignis autem siccum aer fiet. Si vero ignis calidum, aeris aũt humidũ, terra consurget. Quod si aeris calidum terræ autem siccum transmutetur, aqua erit. At quando aeris humecta vis, terræ aũt frigiditas, ignis emicabit. Hæc addita interim à me sunt propter sciolos, qui cum indocti sint, & pauca respectent, facile (vt inquit philosophus) idem priore eiusdem lucubrationis libro, annuntiant, quod est nil acrius perpendẽtes sententiam proferunt. Sed ad institutum redeo. At Empedocles aquæ naturæ frigoris principem ascribens locum, eodem ferme ratiocinij calle incedit, nigrorem & frigus eiusdem esse substantiæ coniectans. Sicuti eiusdem est lumen, & calor, quod verò non aeris nigredo sit genuina,

ſed aquæ, adiicere calculum putet ſenſus pote- A
ſtatem. Nil enim prorſum, vt ſimpliciter dica-
mus, aeris vi nigreſcere. Omnia verò aquæ na-
tura eiuſmodi euadere, quòd manifeſto depre-
hendas, albiſſimis in aquam coniectis linteis,
quæ nigrorem madefacta contrahunt, qui &
perſeuerat, donec caloris vi humor euaporarit
vniuerſus, aut ratione quauis expreſſus euanue-
rit. Eadem & terra conſequitur affectio, vbi im-
maduerit imbre. Quo verò profundior aqua eſt,
eo & plus ſibi vindicat obſcuritatis, proxima B
quæque aere illuſtrante. Ex humoribus autem
cæteris oleum præcipuè diaphanum eſt, quod
aeris prouenit admixtione multa, argumento
eſſe leuitatem, qua omnibus ſupernatet. Facere
creditur, & in mari tranquillitatem fluctibus
inſperſum: non leuoris ratione lubricitatiſve
ventis dilabentibus, ſicut cenſuit Ariſtoteles, ſed
quia diſgregat humorem, ac diſtinguit aeris po-
tentia. Quin & à ſpongotheris effuſum ore o-
leum in imo maris luminis aliquid præſtat. Sed C
nec frigoris ratione aquam aer vicerit. Siqui-
dem oleum item ex humectis omnibus pluri-
mum habens aeris haudquaquam frigidum eſt,
& molliſſimè concreſcit. Quod vero de corru-
ptione dicatur, haudquaquam veritati congrue-
re. Neque enim in contrarium, ſed à contrario
corruptionem fieri, velut ignis in aerem ab a-
qua. Propterea Aeſchylus, etiam ſi tragicè, Verè
tamen, inquit. πῦρ ὕδωρ, δηλητήριος. Qua ra-
tione aduerſum flumini Vulcanum phyſicè in D
pugna Homerus confingit: & Archilochus non
ineptè de ea, quæ contraria ſentiret per frau-
dem: Altera, inquit, manu aquam ferebat, ignem
verò altera. Et apud Perſas ſupplicationis genus
efficax maximè cenſebatur, ſi interminaretur
ſupplex, vbi excidiſſet voto, in profluentem ſe
immiſſurum ignem. Aeris autem vi concreſce-
re aquam aſtrui ineptiſſimè & à ratione procul,
quando aer ipſe non vtique concreſcat. Neque
enim nebulas aut nubes eſſe concretiones ſed E
craſſitudinem humecti aeris & vaporoſi. Adiu-
uant inſtitutum cacumina montium eò altitu-
dinis prouecta, vt nuſquam ibi nubes, non ne-
bula, non roſida viſatur humectatio. Quod indi-
cio eſt, humectam vim & frigidam aliunde aeri
permiſceri. Quod verò ima præaltorum flumi-
num gelu non contrahantur, ratio eſt, ſuperficie
ſiquidem concreta, exhalationibus meandi in
ſuperna, libertas intercipitur, at illæ occluſæ re-
iectæque inferiora calefaciunt. Quam rem com- F
probat amplius, relegatis aquis, copioſior ſeſe
promens exhalatio. Sed & eodem modo corpo-
ra animantium hyemali ſydere conie&tantur
calidiora. Illud quoque non inefficax indicium,
frigoris principem locum eſſe in aqua, non in
aere, quòd rigoris atrocitate inania vaſa non fe-
rè diſſiliunt. At humoris plena multa, non figli-
ni operis modo, ſed ænea quoque. Adde, pro-
prietates aquæ multas igni prorſum aduerſas.
Ante omnia caliditati ſeſe obiectat frigiditas, G
ſiccitati humecta vis, mox & grauitas leuitati, o-
mninoque diſtinguendi ac ſuperandi poteſtas
ineſt igni: aquæ verò ferruminandi (vt ſic di-
cam) adglutinandique ac continendi potentia,
ex humectandi facultate concretionem præ-
ſtans. Cæterum ſuppetunt & pleraque, quibus
aſtrui terræ valeat frigus: etenim ſicuti eſt ignis
claritate illuſtris, ita omnium obſcuriſſima eſt
terra, ac luminis prorſum vacua. Aer quippe in
luminis venit participatum, à ſole dum luce op-
pletur, quam & per vniuerſa diffundit. Terra ve-
rò ſola claritatis expers, ſolis radiis & lunæ per-
ſeuerat impenetrabilis, teporem admittens qui-
dem, at luminis vim haudquaquam ob denſio-
rem ſoliditatem: nam & eius intima, chaos nun-
cupamus & Aden Erebumque. Quo argumen-
to rectè opinati forſan plerique fuerint, Lucæ
ſexto decimo ſcribi, Et in his omnibus inter nos
& vos, chaos magnum firmatum eſt. Etiam ni
minus me fallit, Græcè ita circumferri χάσμα μέ-
γα ἐστήρικται: quod chaſma indicat magnum eſſe
obfirmatum. Signat verbum id ſecretionem hia-
túmque: vnde Ariſtoteli terræmotus chaſmatiæ,
vbi ſidit terra, hiatque. Sunt qui chaos putent,
quod cælum inter ac terram eſt, inane, ἀπὸ τὸ
χάσκ. Chaon verò id eſt χαῖον, Lacedæmonij bo-
num dicunt. Vtitur eo verbo vel Theocritus, ſed
ita vt generoſum etiam indicet, aut vetus. No-
ctem porrò è terra genitam fabulantur poetæ,
quã dẽſitati corporis ſeſe ſoli obiectãtis aſcribit
mathematica diſciplina. Eodem item obſcurita-
tis argumento videntur carminum conditores
γῆν μέλαιναν paſſim nuncupare, id eſt terram ni-
gram. Cæterum, ratio hæc parum fortè proba-
rit, quod intenditur, quoniam lucidorum plera-
que agnoſcimus frigida. Et obſcuris quandoque
caliditatis ineſt multum. At illæ frigoris cogna-
tæ ſunt poteſtates, grauitas, ſtabilitas, dẽſitas, im-
mutabilitas. Ex quibus aeri nil ineſt omnino, ter-
ræ autẽ adſunt, quàm aquę magis multo. Quòd
ſi humecti eſt, emollire: nam quod præcipuè hu-
met, molliſſimum eſt. Si item frigentis eſt, con-
cretionem inducere, neceſſariò conſequi vide-
tur, frigidiſſimum eſſe, quod ſit maximè cõcre-
tum, cuiuſmodi terra eſt. Quod verò natura fri-
gidiſſimum eſt, idem & frigidum primò eſt. Itaq;
primò & natura frigidum terra eſt. Id verò &
ſenſui obuiũ eſt, ſiquidem lutum eſt aqua frigi-
dius: & terrę iniectu pręcipuè ignis reſtinguitur:
nam & ærarij ignito & liqueſcenti ferro marmor
inſpergunt, ac latypen, id eſt friatos lateres fluo-
ri reprimendo, ac ita quadãtenus refrigerantes.
Sed & athletarum corporibus iniectus puluis
frigefacit, & ſudores reſtinguit. Quoniam verò
calore prorſum extrito, frigoris vi ſaxa videntur
concreta, vnde & pagi Græco dicuntur ſermo-
ne, hinc per ſaxa delabentes aquæ, atq; è monti-
bus defluæ in primis frigere animaduertuntur.
Sicuti, quam Stygis aquam vocant, comprobat,
euidẽtiſſimè, cui ex petra profluenti inſignis in-
eſt frigiditas, diſſilientibus vaſis omnibus, aſini
modò vngula excepta, aut mulæ, ſicuti alij pro-
didere, ni menda ſunt Græcorum exemplaria.
Certè in libro περὶ πρώτου ψυχροῦ Plutarchus de
aſini vngula intellexit, quod facit in hiſtoriis i-
tem Ioannes Monachus in Alexandri mentio-
ne. At lib. 30. Plinius, mularum vngulis contineri
modò Stygis aquam, prodit. Facilis lapſus: nam
Græcè ὄνος, aſinus eſt, mulus autem vel mula, ἡ-
μίονος. Aut vtrúq; eſt, aut forſan labitur Plinius.
Nam in Alexandro Plutarchus, ὄνου χηλῇ dicit:
quan-

quanquam interpres, e qui vngulam reddiderit. Porrò vt profundus maximè puteus quisque est, ita frigidam in primis aquam reddit. Quippe cui minimè extimus promiscetur aer. Denique terra aut nunquam aut vix peruritur, aere inflammato sæpius, ac fulgurante.

An seruitus sit præter naturam. Quot modis serui fiant. Vulcani & Dædali tripodes. Veneris statua mobilis. De duplici, in nobis principatu, déque Asiaticorum seruilibus ingeniis, & Persica seruitute, ac Iuliano imperatore.

Cap. XVII.

SEruitus ex iis esse videtur, quæ præter naturam sunt. Ita enim sancit Imperator, & præterea iureconsultus Pomponius, digestis De verborum & rerum significatione, ac Florentinus digestis De statu hominum, Seruitus est constitutio Iuris gentium, quâ quis domino alieno cõtra naturam subiicitur. Serui autem (inquit idẽ) ex eo appellati, quòd captiuos vendi, imperatores iuberent, ac per hoc seruare, nec occidere: qui & mancipia dicuntur, eo quòd ab hostibus manu caperentur. Seruos porrò aut nasci tradunt, aut fieri. Et nasci quidem ex ancillis nostris: fieri autem iure gentium, hoc est ex captiuitate, aut iure ciuili, quum homo liber maior viginti annis ad pretium participãdum sese venundari passus est. At Syracusis seruilem scientiã quidam edocebat, pueros mercede instituens, vt coquinariam scirent, vel id genus famulatum alium. Ad hoc pertinet magnopere Ambrosij præclara sententia: Manebat, inquit, ante vini inuentionem omnibus inconcussa libertas, nemo sciebat à consorte naturæ suæ obsequia seruitutis exigere. Non esset hodie seruitus, si ebrietas non fuisset. Verum enimuero Aristotelis super his placita obseruanda amplius ex Politicorum primo τοῖς δὲ παρὰ φύσιν τὸ δεσπόζειν, νόμῳ γὰρ τὸν μὲν δοῦλον εἶναι, τὸν δ' ἐλεύθερον, φύσει δ' οὐδὲν διαφέρειν, διόπερ οὐδὲ δίκαιον, βίαιον γάρ. Videtur (inquit) nonnullis esse dominatio præter naturam, lege nanque institutum, vt serui habeantur aliqui, liberi autem alij: at natura nullum prorsus esse discrimen. Proinde nec esse iustum quidem, quando non abest violẽtia. At enim quum sine necessariis impossibile sit viuere, & bene viuere. Nam & in artibus necessariũ est, propria subesse instrumenta, si opus modò confici debeat. Equidem in re familiari idem contingere, in confesso est. At τῶν ὀργάνων τὰ μὲν ἄψυχα, τὰ δ' ἔμψυχα, instrumentorum hęc quidem sunt animata, alia verò inanimata. Seruus autem quem possidemus, est quid animatum, & tanquam instrumentum super instrumẽta alia. Quòd si organa possent vel solo domini nutu, vel per se præsentientia, opus suum exsequi: sicuti de statuis Dædali aut Vulcani tripodibus fertur, quos cecinit Poeta, sponte suâ diuinum prodiisse in certamẽ. Nam & mobilem Veneris statuam ab eodẽ structam Dædalo scimus, infuso quod ἄργυρον χυτὸν vocãt, id est argentum viuum: sic & pectines pectorent, ac plectra pulsarent: nec architecti sanè ministris, nec seruis domini indigerent. Qui verò sui ipsius non est secundum naturam, nec regi potest nisi ab alio, hic natura est seruus. Nam genita pleraq; distinguuntur statim, alia quidem vt imperent, alia verò vt pareant. Quin & in his, quæ vitæ expertia sunt, imperium quoddam reperias, vt in harmonia: siue quia semper in vocibus, quæ consonant, vox aliqua prædominatur, iuxta quam vniuersa diiudicatur harmonia: siue malis harmonicam elementorum in corpore mixto rationem accipere, in quo vnum aliquod semper prædominatur. Verum enimuero animal ipsum ex anima primum constat & corpore,

ὧν τὸ μὲν ἄρχον ἐστὶ φύσει, τὸ δ' ἀρχόμενον.

Id est, quorum alterum vi quadam naturali imperat, paret verò alterum. Cæterum considerare naturam oportet, non in corruptis vtiq; hæc quippe à naturali recesserunt serie: ideóque nil officit, si minus id comperiatur verum in omnibus, sed in iis quæ iuxta naturam se habent amplius. Perspiciemus autem in animali imperium primò dominicum, mox & ciuile. Nam animus quidem in corpus despoticum exercet principatum: propterea significantius dixit nobilis historicus, Animi imperio, corporis seruitio magis vtimur. Mens verò in appetitum profert politicum, id est ciuilem regimenque. Diuersitatis verò huius inde promi ratio potest, quoniam moueri nequit corpus, ni motus initia sortiatur ab anima, & ideo ei subiicitur prorsum. At appetendi facultas moueri non à ratione solum potest, verum & à sensu, proinde non omnino rationi obnoxia est. Quamobrem quisquis tantum cæteros præcellit, quantum anima corpus, & bestiã homo, hic videtur ad imperandum natus. Nam & Solomon scribit, Stultum sapienti seruiturũ. At quorumcunque est opus in corporis vsu, hi sunt natura serui. Itaque naturæ vi, alia quidem corporum robusta visuntur ad necessarios vsus: alia verò recta & inutilia ad operationum id genus, verum ad ciuilem vitam peraccommoda, etiam si diuersum euenit quandoque. Ex iis verò arbitror profluxisse rationibus, vt mira in hac parte gentium visatur diuersitas, aliis imperia germinantibus, aliis iugum seruitutis excutere nesciis, quanquam (quod aiunt) Tyrrhenis sæpe vinculis onerosius molestiúsque. Nam Agesilaus Lacedæmoniorum imperator & rex, qui in Asia multa ædidit præclara facinora, vtriusque linguæ certatim auctoribus concelebrata, vt accèpimus, dicere consueuerat, τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας ἐλευθέρους μὲν κακοὺς εἶναι, δούλους δ' ἀγαθούς hoc est, eos qui Asiam incolerent, esse liberos quidem malos, seruos autem bonos. Et, ne quid sciens prætercam, quod in classicis mihi sit auctoribus compertum, lego Gallicratidam eorundem Lacedæmoniorum nauarchum, quum interrogaretur, cuiusmodi ei viderentur Iones, respondisse, Liberos vtique malos, at fugi seruos. Persicam seruitutem, vt nimiam, libro De beneficiis secundo, taxasse videtur Seneca: Homo (inquit) natus in hoc, vt mores liberæ ciuitatis pertica seruitute mutaret. In Germanicis bellis Iulianum imperatorem lacessentes militum plerique Asianum subinde Græculum appellabant, & specie sapientiæ stolidum. Obi-

ter verò id adiecisse, nullum fuerit dispendium operæ: hunc esse Iulianum, quem adulandi professores ab hirsutie Capellam nuncupabant apud Constantium Cæsarem, & loquacem talpã, & simiam purpuratam, & literatorem Græcum. Nec mirum, inuidiæ siquidem gloria semper obiecta. Nam Æmylianum Scipionem eatenus maleuolorum incessebant voculæ, vt somniculosum dicerent, ac prædicarent.

Seruorum species esse plures. Banausi qui dicantur. Ergasterium. Ligna ergasima, causima, cocta, acapna, erepsima. Coctilia taberna, coactiliaria, coactilia, cathedraria. Axylon quid. Amurca. Amorga. Amorgine vestes, Amorgis. Erepsimon Xylosis. Diaxyla. Dialectica. Diaporphyra. Xyla. Thetes. Thessæ. Penestæ. Cillycirij. Arotræ. Encyclij qui sint, & in ordinem redacti. Athenarum ordines quatuor.

Cap. XVIII.

CÆterum varias esse seruorum species, ex electissimis compertum nobis auctoribus est: sed (inquit Seneca) sibi seruire, grauissima seruitus est, quam tamen discutere facilè est, si desieris multa reposcere, si desieris tibi ferre mercedem, alias assidua est & ineluctabilis, per diem & noctem æqualiter premens sine interuallo, sine commeatu. Ex aliis verò sunt, qui χειρῶνες hoc est manuales vocantur, hi sunt vel nominis argumento, qui manuum opera viuunt. Vnde & chirurgi nuncupantur. Nam hedræi dicuntur, quasi sedentarij. In quibus recenseas & banausos, i. manuum opera vtentes: quorũ officinę dicuntur ergasteria in Canonicis decretis, ab ἐργάζεσθαι. Vnde & ergasima ligna, quibus in operibus vtuntur materiarij. Nam causima, sunt igni destinata: inter quæ cocta recensueris, ne fumũ faciant: quæ etiam acapna dici valent. Quanquã apud Galenum eo nomine, ligna omnino arida intelligunt eruditi. Coctilitia fortè taberna hinc dicitur Iulio Capitolino in Pertinace. Pater, inquit, eius coctilitiã tabernã in Liguria exercuerat. Sed paulò antè materiarum fuisse negotiatorem tradit Pertinacem. Sũt codices, qui coactiliariã præferunt tabernam: ceu Pertinacis pater, coactor fuerit. Nisi quòd Vlpiano De auro & argento legato, quod eruditis est adnotatum, coactilia dicũtur inuolucra omnia vestibus vinciendis obuoluendisq;: sicuti subselliorum integumenta, Florentinus cathedraria nuncupauit. Cremia ligna Columellæ sunt tenuia, Phrygia Græcis. Habentur & ligna erepsima, tectis concinna: quę ξύλινον dixit Thucydides. Axylon ὕλην, apud Homerum interpretantur polyxylon peritiores, κατὰ στέρησιν τοῦ ξυλίσασθαι, vt in quam lignatum nemo perrexerit. Diaxyla intelliguntur, quę intus probiore sunt materia, solidioréque, velut in medio lignea prorsum. Nam & dialecticum Plinius medio candidum interpretatur, sic & diaporphyra per medium purpurea accipimus. Adnotatum Iureconsultis est xyla, id est ligna, dici Græcis naues lignis è paludibus subuectandis destinatas. Nam xylophagia Hieronym⁹ interpretatur vermes albos, obesos, qui nigello sint capite, ac è lignorum nascantur carie. Sed

A & nomine eodem censetur mons Eubœæ Caphareus, quod Lycophronis interpres scribit. Est tamen erepsimon herba quoque & planta infructuosa. Erepsima item ornamentis apta nuncupari possent. Sciendum autem, amurcæ liquore macerata ligna prorsum ardere citra fumi molestiam. Amurcam verò dicunt amorgen Græci: quanquam & vini fęculentiam appellatione eadem intelligunt quandoque: sed & herbam purpuream vestibus inficiendis, quæ inde B dicantur amorgine. Quanquã & prætenuis harundineæ paniculæ portio dicitur amorgis. Sed redeo vnde sum digressus. Banausi, sordidi habentur artifices, quósque ab honoribus seclusere plerique, prius quàm principatum vel inscita & pullata plebecula cœpisset affectare. Etiam si seruile nomen illis propriè competit, qui vnius sunt mancipati seruitio. Qui verò publicitus id agunt, banausi rectè nuncupantur, ac etiam θῆτες, hoc est mercenarij. Quamuis non me fallat, C Dionysium scribere, ab Atheniensibus clientes dici thetas, à seruitute: sicuti à Thessalis penestas, de paupertatis ratione: & si initio menestæ videntur nuncupati, quod ὑπομένειν immanere signat: quoniam pacta cum Thessalis seruarint, quibus se in seruitutem addixerant, ne educerẽtur ex regione aut perimerentur. Hos etiam, latrias vocat Euripides. Apollonij interpres auctor est, Athenienses item thessas vocare tenuioris fortunæ mulieres, quòd mercede seruirent, D hoc est διὰ τὸ θητεύειν ἐπὶ μισθῷ: formatur autem (inquit) ratione eadem à θὴς θῆσσα, sicuti à κρὴς κρῆσσα. Iulius quoque Pollux ita scribit: Pelatæ ac thetes, liberorum quidem nomina sunt. sed qui ob vnum inopiæ nomen tamen seruiant: quemadmodum in Creta cillicyrij & arotræ apud Syracusanos. Theticus ordo Athenis erat quartus, census ratione: nam principe loco fuere pentacosiomedimni ab medimnis quingentis: velut quingeni medimni, qui necessitate vrgente, ta-E lentum pendebant, id est aureos sexcentos, alias tributi expertes erãt Atheniẽses, vt indicat Thucydides. Dicebantur autem sic, quòd tot terræ metra, id est mensuras ararent. Secundi ordinis habebantur ἱππεῖς, id est equites, quoniam alere equos possent: hi metra arabãt trecenta, semitalentum pendebant. Zeugitę metra colebant ducenta, ab equis dicti iugalibus, minas hi decem conferebant. Theticorum postremus erat locus, qui opifices intelliguntur, ab gerẽdis magistra-F tibus semoti & tributorum exsortes. Aristoteles in Politicis famulatus quosdã encyclios vocat. Nos quoque (inquit) ministris illis plurimũ irascimur, quibus maximè vtitur περὶ τὰς διακονίας τὰς ἐγκυκλίους. Circulares famulatus Latinè possumus nuncupare. Encyclia verò, spectacula dicũtur à Philostrato in Adriano: Ea (inquit) vt plurimum sunt ὀρχηστῶν. Encyclius item homo à Gręcis appellari videtur, quẽ in ordinem redactum dicere Latini consueuere. In ordinem redacti, G inquit Priscianus libro decimooctauo dicuntur, qui contemptui sunt, inter viles numerati, & abiectos: id quod & T. Liuius comprobare videtur: Tribuni plebis (inquit) in ordinem redacti, pro contemptissimis habiti sunt. Eruditè quoque illud dicere consueuimus, Encyclion

clion tibi est, in iis aberrare quod est promptū, familiare, vniuersale. Eunapius de Carino, ἀλλ' ἦν ἐγκύκλιον αὐτῷ, καὶ σύγχειρον τὸ τὰ τοιαῦτα ἁμαρτάνειν. Dicimus & encyclion, pensionem pro annua. Est & encyclon genus vestis quoddam: vnde & pherencyclon. Nam encyclera, machina fuerat lignea, subiectis rotis. De encyclia verò doctrina, Quintiliano, Plinio, cæteris, notius est, quam vt ingeri à me quicquam hic arbitrer oportere. Mancipia venalia & vsualia legimus apud Martianum iureconsultum.

De Cretensium seruis & Spartanorum Helotis. Inibi quid cryptia. De seruis item sale commutatis. Qui dicatur proprie δοῦλος, & qui æcetes. Quid tityrus, tatyras. Ministri publici De epharmiotis, seu amphamiotis. Mnoeá seruitus qua sit. Mariandyni chrysoneti, chrysendeta. Muscæ quas dicunt helios. ἕλη quid vocent Græci. Asparagus helius cur. Latrus. Atmenus Scythæ ministri, siue toxotæ.

Cap. XIX.

Cretensium seruos, sicuti aliàs commemi nisse nos arbitror, legimus appellari consuesse epharmiotas: quibus, vt auctor in Politicis Aristoteles est, cætera permittebāt omnia, gymnasiis modò interdicentes & armorum possessione. Quanquam fuere & qui nuncuparentur Mnoeus cœtus, quos item Cretensibus seruiuisse, prodit historia. Sed eorum fermè illa conditio fuit, quæ Mariandynorum, qui à Milesiis subacti, in contemptum diuendebantur. Horum etiam, sed perobscurè, meminit Plato libro De legibus sexto. Etiam si fuerant & Mariandynorum doryphori, leniendæ seruilis asperitatis gratia nomine accersito: de quibus Pollux, & nos infrà auctores habemus: & in secundo Rerum Cretensium Sosicrates prodit, publicam seruitutem in Creta dici mnoeam, sicuti priuatos vocant amphamiotas, qui iure belli in seruitutem recidissent, quamuis indigenæ forēt. In agris versabantur hi, sicut in ciuitate chrysoneti. At chrysendeta Martiali, lances sunt auro litæ. Plutarchus vero Lucullo datum ab Ptolemæo scribit, smaragdum χρυσόδετον, id est auro ligatum, in quo illius viseretur insculpta imago. Tria seruorum genera adnotasse Aristoteles videtur, vbi ait, At multo magis putandum est, fore illos graues & insolentes, quàm illas quæ apud quosdam sunt εἱλωτείας τε καὶ πενεστείας καὶ δουλείας, hoc est helotias, penestias, dulias. De penestis iam diximus. Helotæ verò dicebantur Lacedæmoniorum serui ducto nomine (vt scribit Thucydidis interpres) à Laconiæ ciuitate, quam Helos vocant, cuius etiam meminit Homerus,

ἐ πλησίον καὶ ἕλος καὶ ἄστειν.

nomen habet: quia est ἐν ἕλει, hoc est in palude. Ciues nuncupantur Helotes, item Helêi & Heleatæ, regio Helotia. Proditum memoriæ est, finitimos cunctos, licet Spartanis subiectos, paribus tamen legibus ac iure vixisse in ciuitatis societatem accitos communionémque magistratuum, eósque Helotas nuncupatos. Cæterum Agin Eurysthenis filium ius illud dignitatum æ-

A quabile ademisse, ac iniunxisse, vt Spartæ tributa conferrent: & reliquos quidem paruisse: Helæos autem, qui Helos habitarēt, defecisse. Ipsos inde vi & armis superatos, in seruitutem damnatos perpetuam, certis quoque dominis eorū conditionibus iniunctis, vt nullo pacto liceret aut libertate donare, aut extra fines venum mittere. Hinc omnibus ferè celebratū Heloticum bellum, & seruitus Helotica originem traxere. Hosce Liuius castellanos fuisse antiquitus dicit, B agreste genus: qui & ante paulo castellanos agrestes nominarat. In Rhetorico lexico inueni, genus quoddam muscarum dici helios, fortè sic in paludibus obuersantes intelligas: eas verò vocant ἕλη. Sunt qui ἕλη interpretentur stirpibus loca obsita, cuius sunt modi sepes, atque item fluuiorum ripæ, ac omnino loca vliginosius madentia. Vnde asparagum syluestrem ἑλειον subinde appellauit Paulus Ægineta. In collectaneis Rerum rusticarum apud Græcos libro secūdo, C Helium dici vinum comperi ἐν τοῖς ἕλεσι γιγνόμενον. Scribit Herodianus, helotas quoque appellari satyros, qui sint apud Tænarum. Erant verò Helotæ publici quodammodo Lacedæmoniorum serui, quibus habitacula quædam præscripserant, & ministeria certa. Auctores sunt, Helotas agrum solitos colere, antiquitúsque institutos retulisse reditus, ac execrabile habitum, si quis plus mercedis à quoquam exegisset. Inuulgatum & illud à conditoribus scio: Spartæ libe- D rum, maximè liberum esse, seruum etiam seruum in primis, id est τὸν ἐλεύθερον μάλιστα ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τὸν δοῦλον μάλιστα δουλεύειν. Quod in Pannonia, siue (vt nunc loquuntur) Hungaria, obseruari in primis accipio, vulgato inter eos adagio, non rectè dici seruitutem, nisi in Pannonia: adeo, vt astruant id quoque posse vbi gentium peraccommodè seruire, qui alicui eorum hominum fuerit illis in locis famulatus. Sed vt ad Spartanos redeam, inde erat execrabile facinus E Cryptiæ, id est ἡ κρυπτείας. Seruitutis Helotiæ meminit sexto Legum Plato: quā ducit dubitationem facere maximam, cōtentionémque, quum aliis bene, aliis contrà videatur instituta. Omnino execrabiles Spartanis serui fuere, manifestū id cryptia facit, cuius modò meminimus, quámque Lycurgo contribuit Aristoteles, negat Plutarchus. Ei verò à latitando inditum nomen. Siquidem qui iunioribus præfecti erant, ex iis qui præstare prudentia viderentur, in regionem a- F lium aliò emittebant, gladios modò secum, & necessaria alimenta exportantes. Illi verò, quàm poterant occultè sese interdiu abdebant, noctu verò prodeuntes, quotquot ex seruis adepti forent, contrucidabant. Quod in Peloponnesiaca historia Thucydides significat. Scribit Plutarchus in Aristide, Ephoros quandoque Spartanorum quinque millia aduersus externos (sic enim Persas appellabant) emisisse, quorum vnusquisque septem secum Helotas traheret. Mox G inoleuit quādoque, vt mercatores salis vim magnam in mediterranea subuectantes, à barbaris plerunque gentibus, eo nomine mancipia reciperent. Thracum verò populis peculiare fuit in primis, sale mancipia commutare, quæ inde περὶ ἁλὸς ἠγορασμένα dicebantur, id est sale coempta

comparatáve. Addit Eustathius nuncupari quoque ἁλώνητα δουλάρια, quæ intelligit εὔωνα, id est empta vili. Lemnij etiam vino mancipia sibi quærebant. Seruis autem argento comparatis primum vsos esse Chios, Græci produnt. Hinc genere quodam, proprij, venales dicimus nouitios: nam vænalitij, venditores sunt Ciceroni. Inter administros verò publicos, qui inconcinnè quippiam agentes vel dicentes comprimerent, fuere qui dicebantur Scythæ & Toxothæ ac Peusinij. Apud Romanos pergentibus in prouincias magistratibus præministrabant seruorum vice, qui dicebantur Brutiani, tanquam in scenicis fabulis lorarij nũcupati, & quos iussi erant, vinciebant, conuerberantes quoque. De Brutiis verò populis ratio propagata nominis est. Est seruitutis imago quædam, vbi quis principis alicuius ligium se hominem facit, ac in illius verba iurat. Dicitur ligius, quia illum princeps pollices eius suis ligans, fidei imperiisque suis vincit, ac obnoxium facit. Iureconsulti recentiores inter genera feudorum, quæ à fide augurantur dici, ligium habent. In quibusdam in Theocritum enarratiunculis obseruaui, quod ad ea quæ ex Aristotele paulò antè protulimus, facit quadantenus. Δοῦλος (inquit is, quisquis auctor fuit) & οἰκέτης differunt, vti in secundo De concordia prodit Chrysippus: nam est οἰκέτης, qui etiamnum seruitutem seruit. Δοῦλος autem, ἀπελεύθερον indicat, id est libertum & in vniuersum ministrum quemlibet, ac etiam subditum, vt prodit Ammonius. Latris, testimonio eiusdẽ, vocat, qui bellica necessitate ad seruitutem recidit. Atmenus, & seruum indicat & subditum. Sunt & qui deorum administros dici tityros arbitrentur. Tatyras verò apud Athenæum est phasianus. Quidam esse tityrum putant, simiam caudæ breuioris.

Qui dicantur apolides, & insularij. Expenditur locus in carmine obscœno. Salutigeruli, Mesaulij. Mediastini. Mesonautæ. Symbola. Literati serui. Eorundem nomina plura. Saccularij. Directarij. Saccaria nauis. Saccariam facere. Admißionales. Censuales. Metata. Epimetatica. Metator. Mensor. Nautebata. Mediastuticus.

Cap. XX.

APolidas verò seruos Iureconsultis dici inuenio viles, qui sine ciuitate in opus publicum perpetuò dantur, in insulásque deportantur, siue in ministerium metallicorum, ad quæ fœminas quoque damnari in perpetuum solitas, accepimus: sicuti in salinas item, & sulphurarias. Meminit Martianus digestis De pœnis. Deportationem in insulam significat etiam Seneca, Magis ignosco ei, qui vulnus inimici, quã qui insulam concupiscit. Sunt qui seruos insularios putent indicatos in carmine obscœno illis versiculis,

Ductor ferreus insularis, æquè
Laternæ videor fricare cornu.

Nam & genus ferratile in Plauti Mostellaria legimus de seruis dici, qui compediti habentur, quique ferritribaces sunt, vt Plautina vtamur nouitate, hoc est qui annulatis cruribus atterunt assiduè ferrum. Versiculi Plauti sunt hi,

Cis Hercle paucas tempestates Tranio
Augebis ruri numerum, genus ferratile.

Alij Vulcanum intelligere malunt, in insulis ducendo, id est producendo ferro exsudantem, capto inde loci colore: quòd ignis laterna occlusus cornea, dum, quæ sua natura est, surrigitur, atterendo hincinde cornu, coeuntium imaginem exhibere quandam videatur. Id & si violentum quiddam resipit, ac durum, ne absurdum dicam, apposui tamen, vt studiosorum decuriæ pro ingenij captu ad libram, & amussim reuocẽt, quæ rem Latinam iuuãtibus prodita sunt, vt omnes protinus articulo tractemus molli. Ipse malim opus in subterraneis facientes intelligere, quoniam (vt scribit Plinius) cuniculis per magna spatia cauantur montes ad lucernarum lumina, multísque mensibus non cernitur dies, proinde laternam hi circumferẽtes assiduè, atterere quodammodo videntur, & amplexari comitem: nusquam, ne transuersum quidem vnguem, aut lẽte Ægyptia latius (quod aiunt) amittentes. Salutigerulos, Plautus seruos nuncupat, qui iussu dominæ hunc illum salutant, súntque nutij & renuntij. Quãquam sunt & Apuleio salutigeri dij, videntúrque esse hi, non qui salutem dant, sed qui nuntiant, tanquam interpretes & administri superiorum. Plauto eidem damnigeruli nũcupantur serui, item gerrones ac bonorum exagogæ, vt qui ad scortilla etiam inficetissima dominorum bona iussi efferant. Viridarios nuncupat seruos Vlpianus, curiæ viridiorum præpositos. Sunt autem Iaboleno viridia arboribus virentibus loca consita, quæ viridaria item dicimus. Mesaulium inuenio apud Homerum dici seruum quendam Odysseæ quartodecimo,

σῖτον δέ σφιν ἔνειμε Μεσαύλιος, ὅν ῥα συβώτης
αὐτὸς κτήσατο οἶος, ἀποιχομένοιο ἄνακτος.

Mesaulium quidem dici reperias medianam ianuam, vel in aulæ meditullio locum. Fortè verò Mesaulij fuerint, quos Latinè mediastinos nuncupare mos est, quo nomine significantur, qui abiectissima quæque munia inter seruos obibant. Cuiusmodi vilimus in aulis principum lignarios baculariósque, quorum vna illa functio est, vt omnibus pareant. Sicuti in nauibus mesonautæ, de compari genere seruitij dicuntur Vlpiano, qui & mediastinam operã appellat, qualis est atriariorum & focariorum. Quanquam in Græcis codicibus quandoque μεσοναύτην inuenias scriptum. Mediastuticus autem summus erat apud Campanos magistratus. Adde, quod in Catilinam M. Tullius inquit, Magnopere cõtemno exercitum collectum ex senibus desperatis, ex agresti luxuria, ex rusticis mediastinis. In quo tamen loco sunt codices, qui præferant, mediatulis. Nautebatas intelligunt arrepentes per funes nautas: tametsi perperam id interpretantur nonnulli, velut etiam metata, quæ sunt partes domus militibus (vti assolet) in Vrbe, vel alibi, gratia hospitij assignatæ à mensoribus: vnde epimetatica dicebant, inscriptiones foribus impingi solitas, quibus innotescebat, cuinam destinata foret domus, quem vocant metatorem,

rem,ſeu foret miles,ſeu hoſpes quoque.Mediaſtinorum meminit Columella.Sed & in Epiſtolis Horatius,

Tu mediaſtinus tacita prece rura petebas.

Vbi Porphyrio mediaſtinum accipit mediæ ciuitatis incolam.Sed & in balneatoris officio intelligi poſſe mediaſtinum,putat. Marcellus pro balneatoribus, mediaſtinos expoſuit, itémque pro miniſtris & curatoribus ædium. Priſcianus interpretatur,quia in medio ſtent lauantium in balneis.Inter adminiſtros recenſentur à quibuſdam palmones. Sunt & hercitæ, qui in agris modò verſentur ſerui. Habentur item minoræ, ſed nobiles hi intelliguntur ſerui. Azos item inuenio in ſeruili genere. Nam propolon dici ancillam putant,quæ ſcortillum egerit prius.Apud Lacedæmonios ancillæ nuncupantur chalcides quoque. Fuere inibi & qui dicuntur eunacti. Sed qui vocabantur mothaces,liberi quidem erant,at non Lacedæmonij.Quos autem libertate donaſſent hi, nunc aphetas pronuntiabant, nunc etiam adeſpotos,aut eryćteras. Alios item deſpoſionautas,qui claſſes conſcenderent.Erant & neodamodes. Sicyonij ſuos habere catanacophoros:ſicut Arcadij,proſpelatas. Capſarios Paulus intelligit, qui mercede ſeruanda in balneis veſtimenta ſuſcipiunt. Saccularij autem apud eoſdem Iureconſultos intelliguntur, qui vetitas artes exercent, ac in ſacculos partē ſubducunt,partem ſubtrahūt.Scitu non indignum Thylacophoros ab Græcis appellari eos, qui ſacculis ſcorteis aromata circumferunt: ſiquidē conceptacula id genus,thylacos dicunt,ac thylacia : vnde & thylacitis nardus eſt nuncupata, quoniam ab negotiantibus ex Cilicia Syriáque ſaccis ſubuectaretur. Vt huc forſan ſpectet nanus illa ſaccaria apud Quintilianum octauo libro : & ſaccariam facere, hinc quoque ſit Apuleio. Verum ad inſtitutum redeo,ſi commonuero prius,Saccophoros inter hæreticos recenſeri Codice De hæreticis,lege Ariani. Sunt & directarij,quos multi diætarios etiam dicūt,quòd in alienas ſe dirigant domos, tanquam τοιχοβάται,vt vocant Græci.Literarum in Caſſina Plauti pro ſeruo accipiunt,qui literis ſit inuſtus: ſuper quo non excidit factam nobis alibi copioſius mentionem.Sicuti ſymbolæ item dicuntur plagæ, quibus ſeruilia inſcribuntur corpora à multis,perinde ac in conuiuiis collectitiis,id eſt ſymbolis,quæ commeſſalia vocant & conferta, quiſque nummos confert, ne ſit exſors & aſymbolos. Niſi malis inde vocabulum inflectere, quia βολὴ percuſſionem ſignat, vt ſint ſymbolæ, multifariæ,multiiugéſque incuſſæ plagæ. Videtur & ſymbolæ auxilia militaria, Plutarchus in Marco Antonio, Iniuſtum eſſe à bello mulierē reiicere,συμβολὰς πολεμούσας διδοῦσαν: ſed pugnam quoque indicat & congreſſum quemlibet, verbum id : quin & quod ad inſtruendum confertur conuiuium.Symbolum Chriſtianum eſſe ab apoſtolis per partes concinnatum, ex veteribus qui tradat,parum comperi.In Concilio Niceno à patribus traditum,legiſſe videor.Arcarium dicere ſeruum Scæuola videtur, qui domini arcā curat,& rationes.Sunt & arcarij,arcarum fabri. Admiſſionales appellat in Alexandro Cæſare

A Lampridius,miniſtros,qui adire principem volentes admittendos curant : ſicuti apud Iulium Capitolinum cenſuales eſſe videntur, qui ſenatui ſubſeruiunt.

De ſeruili genere quid ſentiendum. Non ſeruis modò,ſed & iumentis benignè impertiendum. Hecatompedon quid. Plinius illuſtratur cum Ariſtotele. Seruorum tractandorum ratio. Magiſtratus,quem vocant Iouis Olympij famulatum.

B

Cap. XXI.

SCimus profectò, inquit libro De legibus ſexto Athenienſis ille apud Platonem hoſpes,quod fateremur omnes, Seruos quàm beneuolentiſſimos atque optimos eſſe habendos, quãdo eorum nonnulli ad virtutem quamlibet meliores, quàm fratres & filij, domos & rem dominorum omnem, interimque & ipſos ſeruarunt dominos.

C Quanquam ſunt plerique, qui nil prorſum in animo ſeruiente integrum extare opinentur,proindéque eiuſmodi hominibus nil omnino credendum. Quod & ſapientiſſimus poetarum teſtatiſſimum feciſſe videtur, quum Odyſſeæ decimoſeptimo ita ſcribit,quod & alibi relatum nobis opinor,

ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς
ἀνέρος, εὖτ' ἄν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσιν.

Dimidium, inquit, virtutis Iupiter illis aufert,

D qui ſeruitutis neceſſitatē ſubiere. Scribit Dion, in ſeruile genus id inuulgatū, ac in theatro pronunciatum quandoque, ὡς ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχῶν μαστιγίας,quòd intolerabilis eſt maſtigias fortunatus.Catonem porrò ſeniorem legimus, per ſe filium literis imbuiſſe,etiam ſi ſeruum Chilonem haberet grammaticum, qui & compluribus aperuerat ludum pueris.Indignum (credo) ratus, filium ſuum,ſi fortè hebetior foret, ab eo reprehendi, qui ſeruituti obnoxius foret, ac aurem

E diſtorqueri.Idem ſenio debilitatos,veluti muta animantia, eiicere ac diſtrahere conſueuerat, ceu commodo intercepto, nihil humanitatis ipſis debeamus hominibus:quanquam latiorem multo benignitati,quàm iuſtitiæ locum impartiri ſæpe ſpectemus. Quippe equis canibúſque, vbi confractæ laboribus vires ſunt,non pabula modò, ſed & debita ſenibus indulgentia à bonis contribuitur viris. Nam & Athenienſes, quum Hecatompedon ſubſtruerent. (Eſt verò

F id Athenis templum,quod & Parthenon dicūt, ex ſpecie ac concinnitate ita nuncupatum,non de magnitudinis ratione, ſicuti Græcorum plerique interpretantur,& nos alibi commeminimus) quotquot ex multis egregiam nauaſſent operam, vinclis ſolutos liberè paſci permiſere. Quibus quodammodo emiſſis manu,quū ſponte quiſpiam operam præſtaret,& iumentis quæ ad Vrbis arcem currus ſubuectarent,exhortantis ſpecie ducis præcurreret,vt publicè ad extre-

G mum vitæ connutriretur, interpoſito decreto, ſanxerunt.Id quod eo ſubtexui libentius, quod inſigniter iſta feliciſſimam Plinij breuitatem illuſtrant, necnō Ariſtotelis libro De animalium hiſtoriis ſexto. At enim perſpicuum mihi videtur,Plato inquit, quoniam difficulter domatur,

abundanti adnotauero hîc, pausicapen appellatam fuisse machinulam seruorum collo circumpositam orbiculare̍mque, qua ori manus admouere prohibebantur, ne farinam vorarent, quod πίσσειν dicunt, intus dum operarentur. Congruit id ipsum & iumentis ratione eadem. Illud verò addidisse superpondij item loco, nil (puto) obfuerit: in decemuirorum legibus ita lectum, Tribuni sunto, domi pecuniam publicam custodiunto: vincula sontium seruanto, capitalia vindicanto: æs, argentum aurúmve publicè signanto. In re item militari, Polybio tradente, tribunorum, qui rufuli dicûtur, ea fuit functio, vti legionariorum delicta coercerent: sicuti auxiliis sui præficiebantur præfecti. Hinc Liuius tribunos recenset quandoque, ac socium præfectos.

Seruos non habere caput, quid sit. De capitis diminutione. Capita deminuta quæ intelligantur. Capitatio. Peræquatores. Quintiliani locus ex libro tertio. Seruos non admitti in militiam solitos. Qui dicantur vicarij. Martialis illustratur. Et qui serui pœnæ. Fornacarius. & fornicator. De seruili procacitate. Alter Martialis locus aperitur. Diaconum. Diaconium. Conturbatores serui. Reliquamenta.

Cap. XXIII.

SEruos non habere caput, iureconsulti statuunt. Id quum dicunt, intelligi volunt statum. Proinde, seruum non minui capite, quia nullum habet: hoc est, nec libertatem, nec ciuitatem, nec familiam. Quibus si quis exuatur, maxima dicitur capitis diminutio: vt accidit iis, qui serui pœnę efficiuntur, atrocitate sententię, vel libertis nomine ingratitudinis in patronos condemnatis, vel qui se ad pretium participandum venundari passi sunt. Nam minor, siue media capitis diminutio est, quum ciuitas quidem amittitur, libertas verò retinetur. Quod accidit ei, cui aqua & igni interdictum fuerit, aut in insulam sit deportatus. Minima verò capitis diminutio est, quum ciuitas retinetur & libertas, sed status hominis commutatur. Quod iis euenit, qui quum sui iuris fuerint, cœperunt alieno iuri subiecti esse. Vel si filiusfamilias à patre mancipatus fuerit: Modestinus digestis De gradibus cognationis: Cui, inquit, aqua & igni interdictũ est, vel aliquo modo capite diminutus est, ita vt libertatem & ciuitatem amitteret, is cognationes & affinitates omnes quas antè habuit, amittit. Apud Pacatum in Panegyrico, vbi scriptum legas, Quid memorem capita diminuta, & vitam ære taxatam? Sunt qui pro capitatione accipiendum arbitrentur, id est pro tributo quod viritim confertur. Id verbum est Iuris peritis frequens. Capitationem qui exigunt, perǽquatores ab eisdem nuncupantur, quod (inquiunt) ex æquo ab omnibus exigant. In iis verò quæ paulò antè diximus, perpendendum id ex Quintiliani libro tertio, capite De statibus, in fine. In adoptionem dato in familiam redire liceat. Illud certè nouimus, Exeuntem è patris potestate filium ab paternis quoque sacris solitum liberari, quæ celebrabat necessariò is, ad quem patrisfamilias peruenisset pecunia. Ex hac seruili (vt sic dicam) infirmitate ad militiam sacramento rogare, aut vllo modo admittere, nefas sancitum veteribus est, quod Cicero in Deiotarana significat, & Martianus digestis De re militari: Ab omni (inquit) militia serui prohibentur, alioqui capite puniuntur. Sed & in Helenore Mantuanus vates Æneidos nono monstrauit,

> Quem serua Licinia furtim
> Sustulerat, vetitísque ad Troiam miserat armis.

Pausanias auctor locupletissimus est, Persico bello quod in Marathoniis campis gestum est, primum seruos in militiæ iura admissos, quo nomine etiam tumultus interfectorum inibi visebatur. Post Cannensem cladem armata Romanis seruitia. Volonum nomine T. Liuius tradit, quum prius singulos forent sciscitati, vellentne militare. Vnde est nominis ratio. Sociali quoque bello in militiam libertos admissos primum, Appiani historia tradit. Diaconum quidẽ vocant Græci ministrum: sed diaconium tamen sacrarium dicunt, vel secretarium, vbi dominica contineantur vasa. Diaconij quoque notiones multæ comperiuntur. Nam placentæ crepidam, id est basin, eo verbo quidam intelligunt, alij bellaria concinnata in eresione Apollinis honori. Sed & diaconij gradum legimus in Canonicis decretis: vnde diaconica vocantur loca, & decanica, Codice De episcopali audientia, quæ ab ecclesiasticis videntur diuersa. Et quoniam diu iam cum seruis agimus, age feramus opem Valerio Martiali Epigrammatum secundo ita scribenti,

> Esse sat est seruum, iam nolo vicarius esse:
> Qui rex est, regem maximè non habeat.

Vicarios Vlpianus digestis De peculio, eos intelligit, qui ordinariis seruiunt: Si seruus meus (inquit) ordinarius vicarios habeat, id quod vicarij mihi debent, an deducam ex peculio serui ordinarij? Et alibi, Si seruo tuo ordinario permiseris vicarium emere aureis octo. Inuenies id verbum & apud Horatium, quanquam haud curiose satis explicatum. Meminit in libro De Tranquillitate vitæ Seneca, qui alibi sic item scribit, quæ se pro coniuge vicariam dedit. Lactantius grammaticus explicans illud Papinij,

> Succiduásque adportat matribus agnas.

Succiduas (inquit) id est vicarias. Vicarium pro mutuo accepisse videtur Hieronymus, siue is fuerit Paulinus: Omnésque homines, inquit, vicario inter se amore copulari vult. Quia verò de seruis pœnæ facta nobis paulò antè mentio est, potest addubitatio legentes subire, quos esse censeamus hos. Cæterum innuit id Vlpianus digestis De pœnis: In ministerium, inquit, metallicorum fœminæ in perpetuum, vel ad tempus damnari solent, simili modo & in salinas. Et siquidem in perpetuum fuerunt damnatæ, quasi seruæ pœnæ constituuntur. Et Martianus: Quidam sunt serui pœnæ, vt in metallum dati, & in opus metalli. Iam & fornacarium seruum apud eundem reperi Vlpianum, à fornace sic nuncupatum: ita enim scriptum inuenias Digestis Ad legem Aquiliam, Si fornacarius seruus coloni

ad fornacem obdormiſſet, & villa eſſet exuſta, Neratius ſcribit, ex locato conuentum præſtare debere, ſi negligens in eligendis miniſtris fuerit. Hunc & fornacatorem videtur nuncupaſſe Paulus, digeſtis De fundo inſtructo legato: Inſtrumento (inquit) balneatorio relicto, etiam balneatorem contineri: Neratius reſpondit, Cōtinetur autem & fornacator. Fornacarium, ſunt qui ſeruum intelligāt piſtrinarium, ac piſtorem quoque. Fornicarias verò de impudicis dictitari, in Canonicis decretis adnotatum eſt. Aduertenda & in iis magnopere Senecæ verba ſic ferè, vbi edocet, In ſapientem non cadere iniuriā, ſcribentis: Eadem (inquit) cauſa eſt, cur nos mācipiorum noſtrorum vrbanitas in dominos cōtumelioſa delectet, quorum audacia ita demum ſibi in conuiuiis ius facit, ſi cœpit à domino. Pueros quidem in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, ac ſub magiſtro habent, qui probra meditate effundunt: nec has contumelias vocamus, ſed argutias. Hæc verò illuc ſpectant, vt Valerium Martialem quum alibi ſępe, tum Epigrammatum primo ſcitius, nec plebeio perpendas ingenio:

> Vrbanus tibi Cæcili videris,
> Non es, crede mihi. Quid ergo? Verna es.

Trita mancipia, & veterana, quæ reformare difficile eſſe, Vlpianus ait, nouitiis opponuntur. Apud eundem, veterator ſeruus eſt, qui & veteranus. Conturbatores ſerui veteribus dicebantur, qui domini pecuniam elidunt, ac reliquamenta ſubducunt, id eſt partem ſeruant ſibi. Alphenus De inſtitoria actione, lege Quacunque, Si quis paſtor ſeruum ſuum ſolitus fuit ad certum locum mittere ad panem vendendum, deinde conturbauerit. Hinc Martialis,

> Conturbator aper, vilius eſurio.

Meminit verbi ad Quintum fratrem Marcus Tullius.

Vocabula plura ad ſeruorum rationem ſpectantia, nec ferè obuia. Therapia. Prater. Mylites. Mylon. Stigmatiæ. Stigones. Hyſtrichides. Hyſtrichula mens. Stiō. Stypos. Helotæ. Zetrea. Chondrocopia. Gymnetæ. Corynephori. Moruli. Moron. Enchesimoros. Morus arbor. Apparitores. Coryna. Rhopalon. Melophori. Gamori. Callicyrij. Eleatri. Syncerastum. Attagen varius. Clision. Manes. Manichæi. Actu. Vocatore. Cerdonem apud Martialem pro ſeruo poſitum fugitiuo. Paratura. Fugitiuarij.

Cap. XXIIII.

SVnt porrò pragmatiæ item huius vocabula quædam haud planè indigna quæ referantur, quando ex Pollucis doctrina pars item vna ſapientiæ eſt, quid quo cenſeatur nomine, in primis nouiſſe. Igitur obſeruatum ex Herodoti lectione, ſeruos dominorum ſtudioſos αἰδήμονας dici φιλοδέσποτους. At ſeruorum turba nuncupatur therapia, id eſt θεραπεία. Nam therapuſia, violentius quiddam reſipit, Dularia verò forma deminuta vocari videntur mancipiola. Lapidem prasterem Græci vocant, in quo mancipia venui exponebantur. Vbi verò diſcruciantur eadem, dicuntur mylones: qua voce, piſtrinæ intelliguntur. Propterea Plinius pœnalem dixit vinctorū operam. Nam myliten intelligit lapidem Galenus, vnde conficiantur molæ. Appellantur & ζετρεῖα, id eſt zetrea, apud Eupolin: ſed alphitia quoque. Sunt & in hoc genere chondrocopia, à farre, quod chondron vocant: & zontea. Qui mancipia cædunt, ſtigmatiæ dicuntur, & ſtigones: ſicuti qui cæduntur, maſtigiæ. Flagella ipſa nuncupantur nunc maſtiges, nunc hyſtrichides, aut rhyteres. Sed ex ſuillis contextas ſetis, hiſtrichidas intelligunt: vti eſt auctor Ariſtophanius interpres, necnon Sudas. Eſt & animal Ariſtoteli, Plinio, cæteris hyſtrix, de ſuillis ſetis item cōciliata nomenclatura. Apud Hieronymum mēs hyſtrichula eſſe videtur liuore ſordida, & virus mordax miſſilium aculeorum inſtar eiaculari cōſueta. Recipit flatilem in vltima, etymi ratione in obliquis. Stion, calculus eſt marinus Hippocrati. Lignum verò prædurum ac ſolidum dicitur ſtypos: ſed eſt nomine item eodem, piceæ caudex. Diximus abundè paulò antè de helotis. Addo nūc ex Polluce, Qui inter liberos (inquit) ſunt & ſeruos conſtituti, helotæ vocantur apud Lacedæmonios: ſicuti Mariandyni doryphoros appellant, id eſt ſpiculatores, ſatellitéſve. Inter quos apud Perſas erant, qui melophori dicerētur, hoc eſt geſtantes in ſpiculis mala, vt eſt apud Herodotum hiſtoria ſeptima. Erant & ſui Argiuis gymnetæ, Sicyoniis corynephori. Eſt enim coryna, in ſummo pōderoſior virga, vnde & nomen: nam κορυφὴ, ſummum indicat. Sic & rhopalō, telum vltioni aptum: ideo dictum, quia parte altera grauius ῥοπὴν ἔχει, id eſt in eam innuit, vergitque. At callicyrij nuncupabantur exulū ſerui, qui Syracuſis opere ruſtico ſumptum ſuum exercebant. Eam verò ſeruilem turbam ex omnifariam populis conflatam, monumentis Ariſtoteles prodit: meminit horum & Timæus. Apud Herodotum hiſtoria ſeptima, cyllyrios ſcriptum comperi, à quibus cum plebe graſſantibus exacti patria ſint, qui mox appellati ſunt gamori, indicat ea vox bonorum expertes, rerúmque participatu excuſſos: quod ab interprete neglectum miror. Sunt & in hoc genere, qui menſam curant, & ad eam ſpectantia, trapezopœos vocant. Nam Iubas rex trapezocomon eſſe ſtructorem dicit. Sicuti dapes ipſas, epitrapezomata vocant alij. Agoraſtem ferè obſonatorem intelligimus. Eleatri, hoc eſt εἰσκλήτορες, vocatores dicuntur regij, vt ſcribit Pamphilus, & repetit Athenæus, addito etiam verbi etymo, ab eleos, quo menſa ſignatur coquinaria. Dipnocletoras vocat Artemidorus. Sed mox eleatri quoque nuncupati cibario præfecti miniſterio: quod genus honeſtum cenſebatur, quando Ptolemæum Sotera fuiſſe Alexandri eleatrum, tradidit Chares. Hoſce tamē edeatras pronuntiat Sext. Pōpeius. Protogeuſtæ, prægustatores ſunt, qui & protorenthæ dici comperiuntur. Iam illa leuioris operæ fuerint, ſcapulares dici ſeruos, quibus ſcapulæ cæduntur, quique quaſi oſtreatum tergum vlcerib. geſtitant. Sed & exſynceraſtos dici in Plautinis ſalibus obſeruauimus, ac ſi emedullatos dixeris, & citra vllam pinguedinem. Quando Varronis Terentij aſtipulatu, ſynceraſtum antiquo Græcorum verbo medullam dicebant.

Morulos

Morulos quoque dicimus, verberibus atriores factos, à moris inflexa voce. Moron, Cyprij acutum dicunt: vnde enchelimoros nuncupari coniectant, qui præacutis vtantur haſtis. Sed & hylacomoros intelligunt, τὰς ὀξυφώνους, id eſt acutæ vocis. De moro autem arbore ita in Ruſtico cecinit Politianus:

> Mox vbi iam ſapiens cœpit frondeſcere morus,
> Antè quidem ſapiens, nunc ambitioſa, nec vllum
> Quæ pariat pomum, ſed ſerica penſa miniſtret.

In Græcorum literis ſtigmaticus ſeruus, attagen varius appellatur: quod in Auibus monſtrauit Ariſtophanes: quod auitium id plumas varius diſtinctas coloribus gerat. Seruiles literas in libro De vitæ tranquillitate primo, apud Senecam inuenias: Sicut pleriſque ignaris (inquit) ſeruilium literarum libri, non ſtudiorum inſtrumenta, ſed cœnationum ornamenta ſunt. Cliſion in Odyſſèa Homerus ſeruilem intelligere domum videtur. Dion eo nomine locum accipere mauult, in quo tectæ cuſtodiantur oues. Clitades verò quibuſdam dicuntur duplicatæ fores, aut ſcenæ. Eſt & veteribus ſeruile nomen manes, id eſt μανὲς, à tutore inclinatum: vnde ad æneam ſtatuam tralatum vocabulum eſt, quam cottaborum luſui adhibebant. Fuit & hæretici nomen Manes, vnde Manichæi dicti ab inſania itidem inflecti, putat Hieronymus: vocabulum eſſe Perſicum aſtruentibus aliis, quando (vt approbat Auguſtinus) Perſa erat Manes. Fuit & ſeruile nomen actis, Pauſania tradente: ſed & nomine eodem dicitur vas, in quod iaciantur oboli. Seruos item fugitiuos, ſcribit Pompeius Feſtus, ceruos nuncupari, de animalis celeritate facta nominis ratione. Ex quo apud Martialem ita legendum eruditioribus videtur:

> Suppoſitam fama eſt, quondam pro virgine ceruam,
> At nunc pro ceruo mentula ſuppoſita eſt.

Erant & ſui magiſtratibus apparitores: & inde apparere, verbum perelegans. Sed in hoc vſu, paraturam quoque apud Tertullianum comperias. Fugitiuarium Iureconſultis & Varroni inuenio dici, qui fugitiuos ſcrutatus reprehenſabat, vt T. Liuij verbo vtar, id eſt retrahebat.

Cœna dubia ex ſue tantum manſueto, & inde parœmia. Item quam habeat rationem id Plinianum, Multa Syrorum holera. De rore Syriaco & manna. Syrium quid. Syrupa, in medendi arte cur dicantur.

Cap. XXV.

Antiocho rege numeroſo exercitu in Græciam irrumpente, attonitiſque omnibus magnitudine rerum quæ ingruere videbantur, T. Quintius Romanorum imperator ita ad Achæos verba feciſſe memoratur, dum peditum equitúmque nubes iactari audiſſet à rege, qui & claſſibus conſtraturum ſe maria interminabatur: Eſt (inquit) res ſimillima cœnæ Chalcidenſis hoſpitis mei, hominis & boni & ſciti cõuiuatoris: apud quem ſolſtitiali tempore comiter accepti, quum miraremur, vnde illi eò tempore anni tam varia & multa venatio: homo non (quàm iſti ſunt) glorioſus, renidens, Condimentis ait, varietatem illam & ſpeciem ferinę carnis, ex manſueto ſue factam. Hoc perinde in regis copias, quæ iactentur, promi poſſe. Varia enim genera armorum, & multa nomina gentium inauditarum, Dacas & Medos, Caduſios, Ælimæos, homines tamē eſſe, haud paulò quàm mancipiorum melius, propter ſeruilia ingenia, militum genus. Ex hiſtoria verò huiuſmodi, cuius auctor T. Liuius eſt, commoneor, ſcitum elici adagium poſſe: atqui ſuilla caro eſt, de iis quæ re quidem ipſa parui ſanè aut nullius omnino momenti ſunt, apparatu tamen ac fuco, & (vt ille ait) nugis peregrinis præcellere videntur plurimum. Plutarchus illud adiicit, μὴ δ᾽ ὑμεῖς θαυμάζετε τὴν βασιλικὴν δύναμιν, λογχοφόρους καὶ καταφράκτους καὶ πεζεταίρους καὶ ἀμφιπποτοξότας ἀκούοντες, πάντες γὰρ οὗτοι Σύροι εἰσὶν, ὁπλαρίοις ἀλλήλων διαφέροντες. nec vos (inquit) admiremini regis copias, quum haſtatos, cataphractos, pedites, amphippotoxotas auditis: nam hi omnes Syri ſunt, armis modò inuicem diuerſi. Ex iis verò Græci auctoris verbis conſectamus, prouerbium idem enuntiari hoc fere modo poſſe, Syri omnes ſunt: ſenſu tantum non eodem. Ad quam Syrorum imbelliam, & ingeniorum ſeruilem naturam: vt quæ generoſioris neſcia ſpiritus magnum nil affectet, verum ſtudiis libero homine indignis mancipata degat æuum, ſi quis adagium in Naturali rerum hiſtoria referendum putet, Multa Syrorum holera: haud hebeti forſan iudicatu coniiciat: quanquam in eius enarratione ex doctioribus nonnullos inſigniter torqueri, animaduertam. Taceo quod in Aureliano ſcribit Flauius Vopiſcus: Ratum eſſe vt Syri fidem ſeruent, immo diffi ile. Ceu dempta modò hortorum cura operoſiore, boni maioris nil præterea in Syrorum ingeniis ferè ſit requirendum. Verum in iis libera ſit cuique cenſura: quando ſunt, qui in Syris etiam fortitudinem admirentur. Illud hac parte obiter leuius attigero: Syriacum rorem, à Celſo in Medicina, capi pro eo quod nomine peregrino vocatur etiam manna. Hinc illud explicatur Columellæ in muſti lixiui ratione: Tres, inquit, heminæ roris Syriaci contriti & cribrati ſuper omnia adiiciuntur. Dioſcorides in Libano probari manna, tradit, candore præcipuo. Sciendum tamen, in thure quoque agnoſci manna à Plinio, quoniam ſic eliſas intelligit micas. Syrium verò eſt vnguentum ſuſinum, è ſuſo, id eſt lilio: quanquam & floris ſuccus Syrium item dicitur, quoniam præcellat in Syria lilium purpureum. Sed & ſuccus quilibet, vti eruditioribus eſt obſeruatum, eodem cenſetur nomine: vnde ſyruporum appellatio, medicinis frequens, creditur propagata. Columellæ autem ſyrupa, oliuæ condiendæ ſpecies eſt.

Medicorum decreta de ſuilla carnis præſtantia. Chalari ſues qui ſint. Chalaſtice medicina. Item vocabula id genus plura: delphax, adelphi, phorine, thyta Myſterici ſues. Chærus, χοιροπωλεῖον, ſyrbe petalides, petals, petaſus, laphyginus, hyomuſia, hyenia.

Hippocratis filij. Hyſteria feſtum. Sues cur ſacri in Creta. Metachœra. Necnon de pontifice Sergio. Diocletiani hiſtoria. Achores. Sìali, ſialochi.

Cap. XXVI.

SVilli generis vilitatem, quum ſuopte animalis ingenio, cui pro ſale datam eſſe animam, veteres ſanxere: tum quia nil magnopere parabilius, & omnium vſibus magis expoſitum, nemo non nouit. Verum, artis medicæ non diſſimulanda tamen decreta: quoniam octauo De ſanitatis ratione Galenus, ſuillam carnem cæteris laudabiliorem facit: ſed & Princeps capite De ſanguine, humanum ſuillúmque ſanguinem in omnibus exactam habere ſimilitudinem, ſcribit. Quin eandem quoque carnis rationem tradit. Adeo, vt impuratiores quidam pro ſuilla humanam diſtrahere, ſibi licentius permiſerint: quod facinus diu perrexit impunitum, donec digiti hominis intermixti fortè conſpecti, ad ſupplicij diritatem, etiam ſi ſeram, auctores protraxere: id quod decimo Simplicis medicinæ affatim expoſuit Galenus. Auerrois quinto Colliget (vt barbarè dicam) ex Auicennæ placitis porcinam carnem cæteris præferendam omnibus ſtatuit, veluti hominibus natura cognatiorem. Quod (inquit) eſſe ita, experimento planè diſcimus. Quin Arcadicam deſcribens cœnam Hecatæus ex Athenæi monumentis, fuiſſe mazam dicit, ac ὕεια κρέα, id eſt ſuillas carnes. Eſt tamen plerunque eius bruti grandinoſa caro. Quo ſanè argumento, chalaros dicit ſues Græcorum natio: quia in mortuorum carnibus viſatur χάλαζα, quam interpretamur grandinem: ſed in viuentibus, latens graſſatur mo bus. Chalaſtice verò aliud eſt: ſic enim nuncupat Galenus eam medendi rationem, quæ relaxando remittendóque mitiget. Hinc & chalaſtica legimus pharmaca. Sed & muſculos vocant χαλαρὰς, id eſt chalaros, qui laxiores remiſſioréſque ſunt. Non alio ex animali numeroſiorem fuiſſe materiam ganeæ Plinius ſcribit, excogitatis inde quinquaginta propè ſaporibus, quum cæteris ſinguli modò ſint. Suem maſculum, delphaca vocat Epicharmus cum pleriſque aliis. At genere fœminino delphaces, fœmellæ dicuntur propriè, quòd delphyas habeant, id eſt vuluas: vnde & fratres vterini, nuncupantur adelphi: ſicut qui eodem prognati ſunt patre ac matre dicuntur autadelphi. Phorine dicitur ſuilla pellis. A ſuillo pecore immolationes in ſacris initia duxere prime: vnde & Sues olim dicti Thytæ, à ſacrifico vſu. Sed & in Cereris initiis immolari porcos conſueſſe, accepimus. Nam & in veteri comœdia hoc argumento, myſtericos nuncupari ab eius deæ myſteriis, animaduerto. In nuptiarum quoque ritus idem aduocabatur animal. Verum & nutrices naturam muliebrem chœrum, id eſt porcum vocabant, quod Ariſtophanes ſignificat: ex quo facetiſſimè quibuſdam concinnatum verbum χοιροπωλεῖν, quod ſignat porcum vendere, id eſt capturas corpore quærere. Et quoniam in vocabula deflexìmus: ſyben interpretantur vocem, qua ſues allectant ſubulci. Apud veterem comicum, χοῖ χοῖ, ſuilla vox eſt, ex qua & verbum κοΐζειν. Petalidas Græci, ſues præpingues quandoque vocant, ex vitulorum ratione, qui à cornibus dici ſolent petali, quando ecpetala habent ea, id eſt patula vel parua exiliáque: nam & petalas dicunt palmas minutas, ἢ θαμνώδεις, id eſt fruticoſas. Sicut larini quoque dicuntur, à larinis bobus. Petaſus verò ad inſtitutum præſens pertinet nil admodum. Quia verò in eius notione mirè diſceptant grammatici, non grauabimur ſententiam ad id ferre, ac ſine prouocatione. Siquidem in Ægyptiæ fabæ tractatu Dioſcorides illius eſſe folium prodit μέγα ὡς πέτασον, id eſt grande vt petaſum. Quid autem petaſi nomine intelligendum inibi ſit, abunde palàm facit De plantarum hiſtoriis libro quarto Theophraſtus, qui folia eadem πίλῳ Θετταλικῷ ἴκελα ſcribit, id eſt Theſſalico pileo ſimilia. Amplius Alexandrum legimus apud Athenæum, ſolitum quandoque petaſum capite geſtare, manu verò caduceum. Inuenio & laphygmum dici eruditè canum ac ſuum inexplebilem vorandi auiditatem, inclinata vocabuli proprietate à verbo λάπτω ἢ λαπάζω ἢ λαφύσσω, ſorbeo & deuoro: vnde ab impenſæ magnitudine conuiuium magnificum, ſlapinem vocant. Quod eo appoſui gratius, quoniam Rhodigini mei ex verbo veteri Græco parum excidentes, pro eo quod eſt λάπτειν, confinxere ſibi plebe iam vocem ſtapare. Ab hoc item præcipuè brutino genere, hyomuſiam comperi, pro ſuilla quidem inconcinnitate: verum & pro inſcitia. Sicuti & hyeniam, pro fatuitate. Nã Hippocratis filij, vt incomptis moribus, à comicis proſcinduntur, dicti ſuem relipere. Proinde Ariſtophanes,

τοὺς Ἱπποκράτους υἱεῖς ἐκφανεῖ, καί σε καλοῦσι
βλιτομάμμαν.

id eſt Hippocratis filios exhibebis, téque vocant blitomamam: id eſt, fatuum. Illud ex abundanti parte hac adiecerim: Sergium, qui prius Os porci vocabatur, ex pontificibus primum fuiſſe, qui proprium demutarit nomen: quod mox obſeruatum ad nos vſque perdurat. Non diſſultans ab inſtituto & illud ab Diocletiano pronuntiatum: Ego, inquit, apros occido, ſed pulpamento alter veſcitur. Quod inde eſt natum. Agenti in Gallia Diocletiano dicebat Dryas: Nimium Diocletiane auarus, nimium parcus es. Cui per iocum is, Tunc ero largus, quum imperator fuero. At Dryas: Noli Diocletiane iocari: nam imperator eris, quum aprum occideris. Ex eo venationibus deditus apros fortè oblatos enixius occidebat, dicti euentum expectans: quo eſt fruſtratus, donec præfectum prætorij Aprum peremit. Illa fuerint auctaria capitis huius: ſuem Veneri mactari ſolitum quandoque, ſicuti Callimachus ſcribit: factum id Argis adnotauit hiſtoria: feſtum certè, Hyſteria inde nuncupabatur. Quod ad Chalcidenſes attinet, de quibus facta nobis paulò antè mentio eſt, ſcitum eſt admodum quod de Dromea lectum paraſito eſt: à quo quum quæſiſſet neſcio quis, In Vrbe, an apud Chalcidem

Chalcidem lautius pararetur conuiuium: gratius reſpondit, videri Chalcidenſis cœnæ prooemium, oſtreorum numero, & varietate. In Creta ſacrum creditur animal hoc ſuillum, quoniam naſcenti Ioui ſus mammam ſubmiſerit: ac gryſmo, id eſt grunnitu, pueri vagitum audiri vetuerit. Metachœra, ſues vocant ſerius naſcentes. Achoras interpretatur Plinius vlcera capitis manantia, quum foraminibus prætenuibus cutis pertunditur, quod Ægineta Paulus prodit libro ſecundo, vnde glutinoſior demanat ſanies. Noſtrates à ſimilitudine veſtes abrodentium tinearum capitis vocant tineas, ſic cute perforata, vti veſtimenta mali genere pertuſa euileſcunt. Sialos, præpingues porcos vocant Græci. Galeno tamen ſialos, ſputum eſt: vnde ſialochi dicuntur, qui inter loquendum ſaliuam conſpergunt. Porculatio Varroni, porcorum nutricatio eſt: ſicut pullatio, pullorum. Inde eſt illud Columellæ, Porculatoris verò & ſubulci diuerſa profeſſio, diuerſæ paſtiones. Dixit Epheſius Heraclitus, ſues cœno lauari, velut cortales aues puluere aut cinere, ſiquidem hiſce rebus plumā pinnáſque emundari. Ab ſuilla ratione propagatum illud quoque, vt imperitis, craſſioréque obuolutis ignorantia, pro ſale animam modò eſſe datam pronuntiemus.

Pholiam vrſarum, quid intelligant Græci auctores. Vrſæ vaſricia Pholeus quid ſit: item pholis, pholades, pholades, pholyes, pholides, phona, pholles.

Cap. XXVII.

PHoliam, id eſt φωλίαν, quum legiſſemus quandoque in Græcorum commentariis, diu multúmque indagini nobis fuit, quid ſibi vox ea vellet. Demum vnus deſideria expleuit Ælianus, à quo proditum aduertimus, vrſam vbi ſe præpinguem ſenſerit, ac pleniore corpore, morbi loco ducere ipſum hunc ſtatum, propterea latebras quærere, quæ φωλεὸς dicunt Græci, vnde affectioni adoptatum nomen: vbi tandiu conquieſcat, donec inutile pinguedinis onus relideat, veluti delimatum. Pergere autem, ac in latibula ſeſe inſinuare non pedibus vtique, ſed dorſo reſupinatam, corpus protrudendo, ne ſuperſint venatoribus ad indagandum veſtigia. Cæterum, ſuper re adeo verſutiæ inopinatæ ipſius verba ſubſcripſi auctoris: ὅταν δὲ αἴσθηται ἑαυτῆς πιανθείσης, ὑφορωμένη τοῦτο, ὡς νόσον, ζητεῖ φωλεόν. ἐντεῦθέντοι κέκληται τῇ ἄρκτῳ φωλεία τὸ πάθος. εἶτα εἰσέρχεται οὐ βαδίζουσα, ἀλλὰ ὑπτία, ἀφανίζουσα τοῖς θηραταῖς τὰ ἴχνη. ἑαυτὴν γὰρ ἐπισύρει κατὰ νώτου, καὶ παρελθοῦσα ἡσυχάζει. καὶ τρόπον τινὰ τὴν ἕξιν ῥινᾷ. Sed vt auctarij inferatur quippiam, inueni etiam, qui φωλεὸν eſſe diatribam ſiue ſcholam interpretentur. At φωλὶς, piſcitij intelligitur genus quoddam. φωλάδες verò ſunt ὄστρακα τινὰ βραχέα. Apud Theocritum φωλάδες ἄρκτοι, vrſæ dicuntur ἐμφωλεύουσαι, id eſt in latibula ſe condentes. Pholyes verò, id eſt φόλυες, fului dicuntur canes, ore nigricante. Pholides ſunt & ſerpentum ſquammæ. Sed & fiſtu-

A læ, πολυφάλαγμι. Cædis autem loca vocant φωναί. Vocant & pholidas, abuſione quadam, pennulas minutiores. Pholles, id eſt φόλλεις, oboli nuncupantur. Quanquam & vocabulo eodem tributorum genus certum intelligitur.

Cornicis admirabile obſequium in Ægypto, quæ tabellarij vice fungeretur. inde moriens honeſtata eſt ſepulchro. Cynocephalorum docilitas. Phaciolium, cordyle, crobylus, nidarium. Cornicum oculos configere quid ſit, vel cur dicatur. B

Cap. XXVIII.

INter cætera quæ de animalibus ratione carentibus promi ſolent miracula, vnum mihi compertum nuper, quod vt præterirem, inducere animum haud ſuſtinui, quia ſit præcipua dignum admiratione. Lego ſiquidem C in priſcorum monumentis, qui noſtris plurimum emolumentis exſudarunt aſſerúntque: in Ægypto fuiſſe paludem, quæ dicta Myridis eſt, prope quam fuerit Crocodilorum ciuitas, atque inibi viſitatum quandoque cornicis ſepulchrum, cuius eam opinati rationem ſint Ægyptij. Fuit Ægypti rex Marrhes nomine, qui cornicem impendio mitem, ac prorſum habuerit cicurem, educationis ſolertiore cura eo prouectam inſuefactámque, vt D prerophori curſoriſque vice exſuperantiſſimi fungeretur: quo enim concupiſſet altor, ceu rationis planè compos, epiſtolas deferebat: commonita noſcens callidè, qua tranſuolandum, quóve dirigendus impetus, ac vbi fidendum foret, interquieſcendúmve. Quamobrem obſequio miti adeo, ac nullius ſtipendij indigo & vtcunque parato, quum obiiſſet, dignam à rege habitam quæ ſepulchro ſteláque honeſtaretur, propagandæ in E æuum longius memoriæ facti tam inopinabilis, carentérque auditi aliàs. Verùm, quia hæc parum integra fide forſan prodi à me ſuſpicabitur quiſpiam rugoſioris ac contractioris ſupercilij, ſuppingenda Græci auctoris verba duximus, ne quis vanitatis anquirat. Sic verò habent: ἐν τῇ αἰγύπτῳ ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν καλουμένην Μοίριδος, ὅπου κροκοδείλων πόλις, κορώνης τάφος δείκνυται, καὶ τὴν αἰτίαν ἀκούω αἰγυπτίων φασὶ, τῷ βασιλεῖ τῷ αἰγυπτίων, Μάῤῥης δὲ οὗ- F τος ἐκαλεῖτο, ἦν κορώνη, θρέμμα πάνυ ἥμερον καὶ τὰς ἐπιστολὰς, αἷς ἐβούλετο οἱ κομισθῆναί ποι, θᾶττον ἐκόμιζεν αὐτὸ, καὶ ἦν ἄγγελος ὠκίστη. καὶ ἀκούουσα, ἔνθα ἰθῦναι χρὴ τὸ πτερόν. καὶ τίνα χρὴ διαδραμεῖν χῶρον, καὶ ὅποι ἥκουσαν ἀναπαύσασθαι. εἰ δ᾽ ἂν ἀποθανοῦσαν ὁ Μάῤῥης ἐτίμησεν αὐτὴν καὶ στήλῃ καὶ τάφῳ. Cæterum nec illud ignorandum, brutis etiam videri docilitatis ineſſe plurimum, quando in Ægypto eadem cynocephalos obſeruauimus, Ptolemæis ſtationem tuentibus, lite- G rarum etiam ductus perdidiciſſe, immo & ſaltationum geſticuloſos motus, & tibiarum modulos, nec pſaltices fuiſſe inſcios. Additur & admiratio altera: ſolitos à ſpectantibus mercedulam, æſque velut manuarium,

corrogare, quod phaciolio inſererét ſeruaréntque. Eſt vero phaciolion, capitis geſtamen, id eſt κεφαλῆς σκέπασμα. Quod Rhetoricorum primo tradit Creon, cordylen dicunt Cyprij, crobylum Athenienſes, at Perſæ nidation. Amplius de cynocephalo eſt id obſeruatum: ſilentis lunæ die, hoc eſt vbi cum ſole congreſſa ἀφανὴς γίνεται, marem cynocephalum nec videre nec veſci, ſed præ triſtitia in terram nuere, velut lunæ ingemiſcentem raptum: fœmina inſuper αἱμάσσεται. Quo argumento in templis cynocephalos connutriebant, vt inde ſolis ac lunæ coitus commonerétur. Quin & illud eſt traditum: æquinoctij die animal hoc duodecies, id eſt hora qualibet vrinam facere: qua ex cauſa hydrologiis ſedentem inſculpunt cynocephalum Ægyptij. Porrò quod ad cornices attinet, haud è re fecero literaria, ſi quæ ex Ambroſio & Magno Baſilio comperta mihi, tranſilnero, à quibus proditum obſeruauimus, ciconias iamiam commigraturas non aliter, quàm collecto proficiſci agmine: ac velut per teſſerarios, militiæ quadam imagine, tempore pronuntiato, pariter moueri omnes, mirè ſeruatis ordinibus, ceu nec agminis coactor deſit. Cæterum, ducendi functionem cornices ſubire, quæ illas & dirigant, & turmis quodammodo ſtipatricibus conſectentur eatenus, vti vel aduerſus inimicas aues munimento haudquaquam contemnendo eſſe credantur, ac periculis ſubire propriis non ſuam bellandi aleam. Ex hac verò doctorum eminentiſſimorum accurata doctrina, & theſauris elegantioribus, dilucere opinor prouerbij veteris vim, Cornicum oculos configere. Quod in M. Tullij oratione poſitum non tam enarrat Valla, quàm implicat.

De Simone Mago paucula, qui eſt habitus Deus. Draconis in puellam amor admirabilis.

Cap. XXIX.

CÆterum, ſicuti cœpimus, pergamus hiſce memoriarum illectatiunculis vitam excolere: quoniam in eorum tranſcripti decuriam ſumus, adnuente optimo, maximo Deo, qui vti eleganter ſcientérque retulit Auguſtinus, ſcribendo proficiunt, ac proficiendo ſcribunt. Nec commemoremus tamen, quod Septimius prodidit Florens, & alij præterea, Simonem Samareum magicis artibus & ope dæmonum ſuffultum, in vrbe Romana, multitudine innumera fraudibus delinita, eò faſtigij prouectum, vt inter duos pontes hoc titulo ſimulacrum publico conſequeretur décreto, Simoni Deo ſancto: ſed illa potius, quæ humanæ augent excellentiæ admirationem. Hæc enim illi planè ſuffragantur. Proditur ergo memoriæ, apud Idumæos (ſiue malis Iudæos intelligere) quum rebus potiretur Herodes, puellam in ipſo conſtitutam ætatis vigore, inſigniter à dracone magnitudinis viſendæ adamatam: qui commeans ſubinde amanter cum ea decumbebat. Illa tamen, etiam ſi clementem manſuetúmque (vtique naturam verita inſociabilem, & ab humano diſſitam captu) reformidans, ex loco abſcedere propoſuit longius, ac mẽſem abeſſe, ceu bruto per abſentiam illatura dilectionis obliuium. At diuerſa euenere omnia, ſiquidem in dies intẽdebatur affectio, augeſcebátque amoris impetus, deſiderio dum contabeſceret nimio, interdiu noctúque conſueta repetens cubilia, nec eſſet eius potiundi facultas, quod appetebat præcipue. Conflictabatur ergo, vbi infelix amator. Poſtea verò quàm rediit quandoque puella exoptata, deuolans is ad viſam protinus, ac prorſum amatoriè, ſuſpicionum plenus, tanquam neglectui habitus, atque eo nomine indignabundus, cauda complexus puellæ crura conuerberabat, ſed obſeruatè admodum ac verentis modò, ira & amore compugnantibus. Qua ſanè ratione dicat forſan veterum aliquis, Eum qui Ioui imperet, imperet diis item aliis, nec bruta quidem negligere. Cæterum quo ſe aduerſum ea modo habeat, ex iis dilucet, opinor.

Deorum apud priſcos nomina varia. Hieromenia quid. Penates dij. Menſium ſingulos ſuum habuiſſe numen. De Vitunno, Sentino, ac ſelectis diis. Saturnij verſus, Iouij, Ianales. Proſa dea. Poſtuerta. Anteuerta. Templarij qui intelligantur. Tutilina, tutanus, tutulus. Platonicorum obſeruatio in lucis. Pythagoreorum ſolitudo. Capitis conuelatio in ſacris. Prætemeniſmata.

Caput XXX.

DE diis quidem alıubi hoc opere diſſeruimus, nunc & carptim præcerpemus quæ varia nobis oſtentat lectio: quando & grauis auctor Auguſtinus iſta conſectari non inſuper habuit: quum ex Varronis ſpicilegio Proſerpinam diceret, frumentis præpoſitam germinantibus: geniculis verò nodiſque culmorum, Deum nodinum: inuolucris autem illis folliculorum, deam Volutinam: quum folliculi pateſcunt, quo exeat ſpica, deam Patelenam: quum ſegetes nouis ariſtis exæquantur, Hoſtilinam deam, quia hoſtire ac hoſtimentum prioribus exæquationem indicat: Floram adiicit quoque Lactucinámque & Maturam, quæ florentibus lacteſcentibúſque ac matureſcentibus præſint frumentis. Quin & menſibus ſingulis ſuum præficitur numen in veterum ſuperſtitioſa anxiáque vanitate: ſiquidem Ianuarij pontificium habere Iuno credebatur, Februarij Neptunus, Martij Minerua, Aprilis Venus, Maij Apollo, Iunij Mercurius, Iulij Iupiter, Auguſti Ceres, Septembris Vulcanus, Octobris Mars, Nouembris Diana, Decembris Veſta. Menſium tamen initia vniuerſim Apollini ſacrabantur, qui Soli ſit idem: ex quo Hieromenias vocabant, velut Hieronumenias κατὰ νουμηνίαν. Arbitrantur alij, menſem totum quo Nemea celebrarentur, dici Hieromeniam. Sed & ſacri menſium dies ſic item nuncupantur. Quin auctor item Philochorus eſt, Athenienſium decreto menſem Δημητριῶνα Hieromeniam appellatum, ceu ex toto ſacrum. Extat Quinti Ennij carmen, deorum continens penatium nomina,

nomina, quos patrios alij, Varro Terentius etiam vrbanos nuncupat:

Iuno, Veſta, Minerua, Ceréſque, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Fuit & vitæ contributor Vitunus Deus, ſicuti ſenſuum Sentinus. Sed hi tamen obſcuriſſimi cenſebantur dij, etiam ſi plura multo præſtarent, quàm quos Selectos nuncupabant, vel de ampliori poteſtate ac dignitate: ſiue quòd auguſtius colerentur, viginti numero, ſicuti eſt à Varrone ſancitum, mares duodecim fœminæ octo. In deorum mentione, illud nec relatu indignum: Mineruios, Saturnios, Iouios, Ianales nũcupari verſus, de numinum maieſtate, quibus forent dicati. Nam & à Zoſimo relatum ſcimus, quibus hymnis in Palatini Apollinis templo Romæ vti, receptiſſimi foret moris, quando & pueri nobiles adhibebãtur nouem patrimi, matrimiſque totidem id genus virginibus vnà modulatè concinentibus. Palimbachium, qui conſtat ex duabus longis & breui, Saturnium item dici ſcimus. Saturnios verſus intelligunt eruditi, quibus Faunus fata hominibus canebat: & à Næuio bellum Punicum ſcriptum eſt, & ab alijs multa compoſita. meminit Varro carmine etiam allato:

Libáque fictores, argeos & tutulatos.

Proſam accepimus, deam fuiſſe prioribus, cui rem obirent diuinam puerperæ, ritu naturæ quę pepeciſſent. Sicuti Poſtuertæ, vbi in pedes prodiiſſet infans: haſce Carmentes dictas reperio. In Cœnis ſcribit Macrobius, Anteuertam & Poſtuertam deas habitas: quòd ea omnia intelligi oportere exiſtimarent, quæ dilapſa iam eſſent, aut futura etiamnum viderentur. Proinde diuinitatis cenſeri comites, veluti conſilium eſt, atque item prouidentia. Templarios legimus quandoque, ſed non dij eo nomine vlli intelligendi, verum hæretici quidam ſic (vti arbitrantur) nuncupati, quòd templa inuiſerent, eſſentque in eis aſſidue. Nam & Platonicos legimus, quin Stoicos quoque in templorum lucis ac porticibus obuerſari conſueſſe, vt habitaculi ſanctitate commoniti, non temerè aliud quàm de virtutibus cogitarent. Qua ratione Pythagorei frequentia item reclinata, in ſolitudinibus agebant ferè. Templarios ſuſtulit Clemens quintus pontifex, qui Burdegalæ natus, in Gallias ſummi ſacerdotij ſedem tranſduxit. Hic eſt à quo nuncupantur Clementinæ ſanctiones. Tutilinam putandis frugibus præfuiſſe, Auguſtinus ſcribit: & Ennius, Tutilinæ loca inhabitaſſe memoratur. Tutanus deus, ab omnibus (vt Varro inquit) mortalibus labore affectus inuocabatur, vt qui illis præſidium afferret atque opem. Tutulum Fulgentius pallium accipit, quo ex ſacro ritu caput obnuberent ſacerdotes: vnde ſit apud optimum maximum poetam,

Et capita ante âras Phrygio velamur amictu.

Tutelarem prætorem inſtituit omnium princeps, Iulio Capitolino auctore, Antoninus Philoſophus, dãdis tutoribus, qui ab conſulibus antea petebantur, vt diligentius tractaretur de tutoribus, aduerſum quos idem quoque pronuntiabat. Opera illud parerga ſubnotabitur, loca ante fanum Thucydidi protemeniſmata nuncupari. Sunt qui eo nomine propylæa intelligant, vel proaſtia quoque, id eſt ſuburbia.

Super aſpide paucula. Ægyptiorum reges cur aſpida in diademate geſtarent. Aſpidis notiones. Aſpidion quid, & aſpidiſcus.

Cap. XXXI.

DE aſpide ſcitu non indigna quæ occurrebant, conſectati aliquot ex noſtris etiamnum ſunt: cæterum ſuperant quædam non indicta quidem, ſed multos tamen quæ lateant ferè: quo nomine, publici boni ſtudio carptim à me attingentur nunc. Id verò primum, non magnopere compertum, qui aſpidis ictu percuſſus euaſerit. Quo argumento, vt ſignificaretur principatus quædam inuicta vis, Ægypti regum mos fuit peruetus, diademata ſerpentis eius imagine diſtincta geſtare. Gigni quandoque aſpidas cubitorum quinque, in libris eſt obſeruatum. Eſſe item atri coloris plurimum, vel cinereas etiamnum: viſam quandoque & fuluam aſpida. Quibus morſum impegerit, horis vix quatuor ſupereſſe, præfocationem quippe mox inſequi, ac ſpaſmum cum ſingultu. Illud ex grammatica ſuggeritur ſupellectile: aſpidas, dici campos forma orbiculari, aut vbi aſpides viſantur plurimæ. Certè vrbis Argiuæ partem Aſpida vocatam, locis aliquot in Pyrrhi vita ſcribit Plutarchus. ἀσπίδεια vocant item Græci τὰς τῶν ἀσπίδων πτυχάς. Sed & in naui partem, quæ ad puppem vergit. Aſpidiſcos breuia dicunt ſcuta, ſed & in ſcuti modum orbicularia ornamenta. Plethon Gemiſtus Hiſtoriarum primo & illud prodidit, Philippum Amyntæ omnium primum Macedonicæ phalangis ſynaſpiſmum conſtituiſſe. Id autem intelligitur, quum in phalange ſinguli cubitum occuparit.

Paſtoris cum capella initus admirabilis: deq́ inde nato monſtroſo fœtu. Crathis fluuius vnde ſit appellationem nactus. Interim hircorum zelotypia.

Cap. XXXII.

QVæ ſit brutorum affectio quorundam in amatoriis, alibi attigimus, opinor. Quod ad manum eſt, exemplum ad id ipſum ſpectans, non præteribo: vt quam de hircis protuli, ſententia corroboretur hoc amplius. Fuiſſe igitur apud Sybarin paſtorem nomine Crathin, comperi, qui in Venerea procliuior, capellam (ſicuti ei viſum) omnium formoſiſſimam deperire amplius cœpit: quúmque libidinis incentiuo acrius exſtimularetur, eandem mirè prorſum inibat, ac frequenter, demúmque vti amicam gratè amplexabatur, nec citra ſauiationem crebram. Quin, quod ſequens quodammodo eſt, capellarius amator, quibus illam capi

A præcipuè opinabatur, munuſcula identidem obiiciebat, pabulum videlicet lętius amœniúſque, vt quo etiamnum ſuauior illi fieret anima, quam labellis labella implicando, fortéque proſerpentem etiam reddendo beſtiam, haurire vniuerſim, ac medullitius affectabat. Inſuper ſtibade accubitiſque molliculis haud neglectis, quibus velut nympha decumberet, quieti operam impertiens. Interim qui fuit caprarius ductor, ac ceu anteſignanus hircus, hæc contemplatus, neglectui haudquaquam ſibi cenſuit

B habenda, zelotypia concitatus tanquam œſtro vehementiore. Sed aperta vi imparem ſe coniectans, diſſimulandam doloris acerbitatem tantiſper eſt arbitratus, donec vlciſcendi commodior præſtaretur occaſio, quæ & oblata mox eſt, dormientem quippe (vti aſſolet) conſpicatus, ſubſidendi locum arripuit ſtatim, ac quanto maximè valuit impetu, in hoſtem irruens ſinciput ei alliſit. Quo tam præclaro latius diſiecto

C facinore, paſtori monumentum inſigne ſtructum eſt, ac de eiuſdem nomine fluuio adoptatum cognomen. Ex concubitu autem brutino natum ferunt infantem cruribus matrem qui referret, facie verò patrem. Sed & deorum numero aſcitum, conſtans tenuit fama: fuitque mox Hylæum numen, Napæúmque. Id verò ſylueſtre ſignat. Siquidem ſaltus, vocant Græci νάπας.

D *Super dipſade adnotata paucula. Preſter cauſon, melanurus, ammobates, centris quid. Melanura quæ dicantur. Senectutis anguium fabella. Ogygium quid.*

Cap. XXXIII.

Dipſadi ſerpentum generis de naturæ ratione aſcitum nomen, monumentis proditum veteribus eſt. Cenſetur ea quidem vipera magnitudine minor, ad inferendam perniciem celerior multo. Quos mordicus apprehenderit, ſiti inardeſcunt vehementius, ad

E potúmque efferueſcunt, ac inde inceſſanter haurientes diſſiliunt mox. Cauda lineis diſtinguitur (vti ferunt) duabus, nigríſque, corpore albicante reliquo, vt ſcribit Soſtratus. Sunt qui & preſteras, id eſt πρηστῆρας, nuncupent (quanquam & eo nomine impetuoſior eſt ventus, ac tranſuerſæ in collo venæ, necnon fulminis ſpecies) καύσωνας etiam alij. Naſcuntur in Libya quidem, ſed in Arabia præcipuè. A quibuſdam dici quoque melanuros, animaduertit: ſed & ammobates, necnon centridas, ſiue κεντρίδας aut centrinas, ab figura. Nuncupatur in re ſacrificali dipſas, item hepatis ſignum quoddam. Διψίαν αὔην, vbi dicunt Græci intelligunt ξηράν. Melanura inſuper ſcito dici, quibus nigricat cauda. Monuit ſcienter Pythagoras, Animal cauda nigra non attingendum: innuens eſſe reclinandum vitium, cui ſuccedat mentis nigredo, & voluntatis conflictatio moleſta: ſiquidem vitij facilitatem, vitæ mox miſerabilis conſequitur difficultas. Super dipſade lepidior memoratur fabella: Contenderunt quandoque homines, à diis iuuentam contribui, vti ne vnquam ſeneſcerent. Voti compotes aſello geſtandam impoſuerunt: at is ſitiens vehementius, quum aquas comperiſſet, iam iámque adlubeſceret, loci aſſeruator ſerpens potum inhibuit: nec permiſſurum ſe prius aſſeuerauit, quàm onus ſibi foret condonatum: quod & aſellus nimis areſcens, facilè conceſſit. Quo argumento ſenectutem abiicit ſerpens, at ſenio conficimur homines. Illi tamen aſelli agglutinata eſt ſitis, quam & morſu læſis iniicit. Alij fabellam ad Prometheum reiiciunt, à quo ſurreptus ignis quum eſſet mortalibus traditus, qui acceperant primum, beneficij haud memores ſatis, rem aperuerunt: id collaudans Iupiter, ἀγηρασίας pharmacum illis retribuit. Quod aſello mox eſt iniectum, inde reliqua ferè, vt prius. Extat verò fabulamentum apud Sophoclem ἐν κωφοῖς. Ogygium id appellant poetæ, tanquam peruetus dixeris, ab Ogyge vetuſtiſſimo.

LODOVICI

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS AD DOCTISSIMVM CÆLIVM Calcagninum Ferrarienſem, Præfatio ſexta & viceſima.

SI vnquam aliàs compertus eſt, cui literæ fuerint omnino inſularum loco, me eſſe eum, haud ſanè inficiari queam, Cæli doctiſſime: ſiquidem ſingulis impactæ libris ad eruditiſſimum quenque Præfationes, ſi id coner maximè, aduerſum me, velut conceptis iurarint verbis, teſtimonium dictabunt. Sed & argumento eodem, te nunc in huius gloriolæ participatum admittere conſtitui. Nil celebrius ferè, nil quo frequentius perſonent eorum aures, qui diu iam interioris ſcientiæ candidati, nunc demum veteranos agunt, immo & Ariſtarchi virgulam, vt critici grauiores, exſerunt candidiſſimè, quàm quo pridem ingenio, quáve rerum ſcientia, vel vltra ætatem dum ſapis, in Ferrarienſi gymnaſio in omne ſcriptorum genus dictata promas: nec citra Venerem, non Atticam quidem, ſed Romanam prorſum. Quando, vt nunc eſt, profert ſe magnificè virtus Italica, & diu iam annis carioſam quodammodo Græciam laceſſit. Sed & olim mihi, dum iſtic agerem, quæ increbuerat prius, innotuit abundè multiplex eruditio tua, quam inter ambulatiunculas frequentes ſolers ingenium tuum, nunquam non præſens, & in numerato ſemper, ſingulari promebat omnium admiratione. Quamobrem piaculum eſſem arbitratus, quod nec maioribus procurari hoſtiis poſſet, ſi Cælium Cælius præteriſſet tacitum in hac, qualis ea cunque ſit, cenſura, qua veluti λογάδες ſeliguntur, quibus noſtri laboris dicentur portiunculæ, vt ſint nobis tanquam χάρακες, quibus ſurrecti ſtemus, liuidulorum ſic afflatum contempturi facilius, quos Timonianum impreſſuros dentem, haud abnuerim. Quid enim aliud illi ſunt, quàm planè μισάνθρωποι: Inde fit, vt inter omne ſcriptorum genus Sillos amplexentur præcipuè, ament, legant, nulla non atterant die. Quin & Sillographos dici ſe geſtiunt, ceu ſic aurei in Olympia ſtaturi videantur. Sed Theoninos præterfluere ſino, illis nil imprecaturus grauius, quàm vt liuori immoriantur ſuo. Nos reliqua operis inſtituti lætè perſequemur. Nam Platonis ſententia eſt, ab Libanio repetita, ab mœrore tabeſcentibus trophæa non excitari. Quando, vt id poſſemus, inenarrabilis diuinæ potentiæ maieſtas contribuit: quo nomine, noſtri omnino muneris eſt, prodeſſe vel recuſantibus. Poteramus in ſanctaria intruſiſſe iſta, ſicque Catonum (tertios intelligo) vitare ſupercilium moleſtius, ſed malo ita. Hæc nimirum eſt ad æternam gloriam via, hac in primis ratione Deum induimus, dum illius qua poſſumus & fas eſt, exuberantem imitamur largitatem. Tantum abeſt vt eorum approbem ſententiam, à quibus ſuccini vetus illud ex media ſolitum Græcia nouimus, οὐδ' εἷς οἶδε τὸν θησαυρὸν τὸν ἐμόν, πλὴν εἴ τις ἄρ' ὄρνις. Infelicis ingenij arbitror, non ſe publico natum bono credere. Sed hac in parte, an quid profecerim, tuum fuerit aliorúmque ex decuria eadem, iudicium. Quòd ſi nil aliud videor, quàm ex Ionum ſententia, ſπινάγχι τὸ ὄχνου τὴν θάμιγγα, me conſoler: quoniam in arduis voluntas vel

ſola abundè credi ſpecioſa conſueuit. Vnum ſcio, in iis nunquam mihi Theocritium id inſuſurratum, γόνυ κνήμης ἔγγιον. Quin potius nil vnquam mihi parte hac antiquius, quàm prorſum ἀρκάδας μιμεῖσθαι, ἐπ' ἔργοις ποιοῦντα.

Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui viceſimus ſextus.

Quo diſtinguatur bulimos, ab eo quem caninum dicunt appetitum. Vnde dicatur bulimos, & quid cenangia. Bucæus qui. Fames vniuerſa, & vaccina. Citta, cytinus anorexia, cittales, ananeophagia. Saguntina fames.

Cap. I.

QVoniam præcedenti volumine, dum quæ ad frigoris rationem pertinent, excerperemus, quę miſcella ſuggerebat lectio, adnotaremúſque: in famis mentionem producti ſumus, quam dicunt Græci βούλιμον, ex noſtris nonnulli caninum appetitum, Gellius vim famis non tolerabilem, ſicut bupinam quoque: viſique omnino fuimus idem vtroque nomine indicare, etiam ſi Galeni doctrina diſpeſcere animaduertitur. Nunc, vt locupletius ſatisfaciam harum lectionum ſtudioſis, quum in tertium Canonis Auicennæ incidiſſem (vt de Paulo Ægineta taceam) vbi iſta palàm diſtinguuntur, operæpretium arbitratus ſum, tanti in medendi ſcientia viri placita ſubſcribere. Vt intelligamus, bulimum dici famem magnam, ſubiecti ratione, quia membra infeſtet omnia: quanquam ſtomacho faſtidiente, proinde vniuerſa dicitur fames: ſicuti appetitus, quem caninum dicunt, particularis. Qui poſt euacuationes, & chronicas febres, quibus reſolutio contingat multa, excitari aſſueuit plerunque: quandoque verò continentis virtutis imbecillitate. Nam quum perpetim redundans contingat reſolutio, cooritur inſtaurationis appetentia. Euenit interdum & calore nimio ſtomachi os infeſtante & perpetuò reſoluente, proinde ſemper illud eſt famelicum ferè, quo in ſtatu vrget plurimum ſitis. Solent (inquit Galenus ſexto De affectis locis) quos canina infeſtet appetentia, affatim impleri, mox vomitu leuari aut deiectione fluoreque.

A Quod & ſanitatis inculpatæ animalibus euenit plerunque, ſicuti Seleucidibus aniculis, quæ locuſtis veſcentes celeriter excernunt. Cæterùm, bulimus ſeu vaccina fames præuium habet plerunque caninum appetitum. Et eſt membrorum inedia cum ſtomachi ſatietate, inſigniter quippe alimento indigent, quanquam id reiiciente ſtomacho. Deducitur res quoque nonnunquam ad ſyncopem. Contingit verò

B perſæpe iter agentibus, algore amplius perurente, quum frigoris vehementia denſet ſtomachus: quod efficit conſtitutionis malitia ſenſiuam virtutem mortificans, atque item attrahendi facultatem, humorum peccato, qui os ſtomachi obſident regúntque, iis verò madentes villi expulſionem mouentes, attractionem refugiunt. Sciendum verò in Auicennæ codicibus, ſicut & medicorum ferè omnium, legi boliſmum, pro bulimo. Verum, vt in ſcriptura erratum, ita & in no-

C minis ratione multo amplius. Nam ſunt qui à bolo deflecti putent: tanquam vno tantum bolo expleatur ſtomachus, quæ mera inſcitia eſt. Sed iis impartienda facilè venia eſt, qui nec ex interuallo quidem Latinum reguſtarunt Atticiſmũ, nedum Græcum. Sanius & doctius Serapio tractatu tertio, de Græca ſentit ratione profluere hoc eſt à βου, quæ particula intendit, & λιμὸς, quę famem vox indicat: quod & Auicennæ interpres Gentilis obſeruauit. Sicut Bucæus, ab eadem in-

D flectitur particula, & κείρω, incido, & meto, vnde præualidus in metendo ſic nuncupatur: nec deſunt, qui à bobus deducant potius, vti aratorem indicet. Vel certè σὺν ᾠδῇ, id eſt cantu iniunctum arandi vel metendi obiens munus ita dicitur. Sed nec illud per incuriam tranſiliendum, à medica ratione, Græcorum pleroſque abire diuerſos. Nam à ſtomachi hoſtio, quod καρδίαν vocant, καρδιώγμον Dorienſes, auctore Polluce, fa-

E mem nuncupant intempeſtiuam, quam Xenophon, & communis lingua βούλιμον. Sic enim pro ſtomachi inedia videntur accepiſſe, quod medici non faciunt, ni ad humores qui ſunt in ore ſtomachi, attractionem præpedientes relatum putes: quod

tes:quod Pollux ſcribit. Plato comicus cenangiam,id eſt κεναγγίαν, pro bulimo intellexiſſe videtur.Id verbum perinde accipi debet,ac ſi vaſorum inanitatem dicas. Non prætereundum temerè quod in libro περὶ διαγνώσεως τῶν πεπονθότων τόπων quinto eſt à Galeno proditum, caninam item nuncupari cibi appetentiam, vbi canum more aut nil omnino, aut malos affectant cibos mulieres: quæ res citta vocatur,inquit,vel κίττα, aut κιττᾶν,id eſt pica & picatio. Contingere verò hæc, ſecundo aut tertio à conceptu menſe, quod appetentiæ ὄργανον ſit oblæſum (id verò ventriculi os eſt) infanti non ſuppetente vi ad alimenti conſumptionem. Apud Paulum ἀνορεξίαν legimus, quæ affectio intelligatur, omnia reſpuentis ſtomachi. ἀνόρεκτος verò ita affectus intelligitur.Idem Paulus bulimum, ὑπερβάλλουσαν interpretatur ἀτροφίαν,in quam ſæpe recidat anorexia. Cittaleſ autem,id eſt κιττάλης, apud Ionas fur nuncupatur. Cytinus verò eſt malogranatum immaturum,vel primum mali punici exanthema. Anancophagia in Politicis Ariſtoteli, athletarum nuncupatur victus, velut expreſſior vorandi neceſſitas.Saguntina fames,etiam in parœmiæ producta vim eſt. Fame porrò necare, impium cenſebatur:quo nomine in vincula cōiectis vt morerentur, cibi aliquantulum apponebatur,vt ſic aliquo modo expiarentur: quod in Antigone ſignificat Sophocles, & adnotauit interpres. Sed & in Veſtalium pœna ſcio memoratum.

Ventrem non habere quid ſit. Qui dicantur ſphecodes.lagari ſphacelodes. ſphacelus cangræna. buphagus,buplanoſticti.Bucolici milites.Sphragidion,ſpharus,cyllas procœlij,popæ butypi. Ventri concœnes. De Philopœmene pauca. Athletica habitudo.

Cap. II.

VEntrem non habere, tralatione ſcita quidem & concinna per prouerbium dici de imperatore videtur,vel etiam quouis alio male nummato.Quoniam vetus eſt,pecunias eſſe neruos bellorum,& militum alimenta,quin & aliorum non omnium.Nam Heſiodicum illud notiſſimum in Ergis,

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Id eſt,vicem animæ miſeris mortalibus pecunię præſtant. Quoniam peſſum euntibus vitæ pretiis,nunquam non argenteis pugnandum haſtis eſt. Ex hiſtoriæ autem penu promitur adagium. Nam Philopœmeni illudens Achæorum prætori Quintius,qui equitibus multis, & armaturæ grauioris pedite abundaret,à pecuniis verò prorſum male haberet,dictitabat:Philopœmeni eſſe quidem manus & crura,ventrem autem non eſſe.Quod eo tectius eſt viſum & vrbanius, quòd corporis forma illi etiamnum talis erat. Homines verò ita exili ventre, de veſparum imagine ſphecodes nuncupantur, qui etiam lagari ſunt, hoc eſt inanes, & ſine inteſtinis quodammodo. Veſpæ ſiquidem contractiore viſuntur parte ea,poſterioribus prętenuibus gracilibúſve: propterea acuminatum lignum etiam ſpheciſcum dicunt,quippe ſpheces vocantur veſpæ. Vnde ſphecones & ſphecia,pro veſpetis, id eſt celluliſ. Sphacelos verò ad hoc pertinet nihil.Eſt tamen eo nomine,vti ſecundo περὶ διαγνώσεως τῶν πεπονθότων τόπων Galenus ſcribit, ſecundum aliquos, dolor,vehemens:alij tantum,inflammationis exceſſum intelligunt, vt partem ad corruptionis periculum inducat: quam diſpoſitionem cangrænam dicant nonnulli: ſunt qui partis affectæ corruptionem,ſphacelon dici velint: conuulſionem,aliqui:nonnulli, non iam factam conuulſionem, ſed quæ per inflammationis magnitudinem expectetur:alij etiam non ſimpliciter cōuulſionem,ſed eam quæ neruoſorum corporum inflammationi ſuperuenit: aliqui ſimpliciter, fortem ſectionem,quidam,putredinem. Propterea confuſe Archigenes hemicranias, ſphacelodes nuncupaſſe videtur.Quod vt apertius intelligatur,lego,Tumores accenſos ſi non diſcutiantur,nec ſe oſtentarit ſuppuratio, in cangrænam plerumque tranſire: quam & inflammationis magnitudine νέκρωσιν dicunt, id eſt mortificationem,non factam quidem, ſed quæ fiat: cui niſi occurratur celeriter,νεκροῦται ῥᾳδίως τὸ παθόν,quod ſignat,læſa mortificari facilè, morte inſequente. Vbi verò ſenſus fuerit ex corporibus eiuſmodi excuſſus, tunc affectionem hanc non cangrænā appellitant,ſed iam ſphacelon dicunt: proinde abſcindendum protinus monſtrant τὸ νεκρωθέν. Auctor quinto De cauſis Theophraſtus, Sphacelismum dici à quibuſdam radicis morbum extrinſecus plagis ac vulneribus concinnatum, vt in animalium genere: quod, inquit,in omnibus verum haud comperias.Syderationem porrò ſphacelismum vocant nonnulli. Sphacelum inueni,qui & digitum in manu medium nuncupent. Scitante quandoque tyranno Piſiſtrato, quid tandem aſſequeretur emolumenti ex calvetis ſaxoſisque locis quæ coleret: reſpondit ſenex agricola, ὀδύνας καὶ σφακέλους, καὶ τούτων δεκάτην Πεισίστρατον εἶναι, Dolores(inquit)ac ſphacelos, & tamen horum decimam exigit Piſiſtratus. At is audaciam miratus,vectigal remiſit: nata inde parœmia, καὶ σφάκελοι ποιοῦσιν ἀτέλειαν, immunitatē & ſphaceli pariunt. Inueni libro quinto ὅλως ὢν περὶ γεωργίας, vites quaſdam male habentes dici ἀφεπληγῶς:morbi indicium cenſeri,folia ſubrubra,id eſt ὑπέρυθρα. Oſſis ſphacelon apud Galenum,cariem intelligimus.Sed nos à diuerticulo paulò quidem longiore, at non otioſo vtique, fabulam repetamus: ſi illud nec tacuerimus,ex Trœzeniorum hiſtoria, Sphærum fuiſſe Pelopis aurigam: quanquam alij,in Olympia fuiſſe Cyllam tradunt.Sphęri philoſophi meminit in Tuſculanis Cicero. Sed hoc ad inſtitutum nihil. Quibus protuberat venter, procœlios appellant.Cœlia enim venter eſt:quem pinguem obeſúmque, popæ nomine quidam intelligunt:alij,phagonem malunt ac voratorem. Spartianus in Geta,Percuſſit(inquit)hoſtiam Popa nomine Antonius.Propertius,

Succinctiq; calent ad noua ſacra popæ.

Nam butypos, ἀγχεναστικὸν ſecundo apud Apollonium,dicitur,qui inter ſacrificandum ſecurim boui impingit. Buphagus verò,in Arcadia fluuius eſt,ab heroe Buphago nomine adoptato,qui Iapeti fuerit filius & Thornacis: quémque hone-

ſta parum affectantem in monte Pholoe peremerit Diana. Buplanoctiſtos apud Ilium tumulos in Alexandra vocat Lycophron, quòd ex Myſia bouem inſequutus Ilus, ibi demum vrbē condiderit Ilium, vbi interquieuiſſet ea. Bucolicos, milites ruſticos legimus apud Capitolinum. Sphragidion fuit in Cithærone antrum Cithæronidum nympharum, quas olim ibi eſſe vaticinatas, conſtans tenet fama. At ſphragis, lapis eſt Ariſtoteli Meteorôn quarto, qui & carbo dicatur. Ventri concœnes, vt obiter item ſubnotemus aliquid, non animæ, à Plutarcho Sympoſiacorum tertio ſcitè admodum appellantur, qui non in diſciplinæ, confabulationis beneuolentiæve participatum veniunt, ſed obſoniorum modò & vorandi vſum. Plutarchi verba ſubieci, τῇ γαστρὶ συνδειπνοῦντες, οὐ τῇ ψυχῇ γεγονώς. Hoſce verò in Septem ſapientum conuiuio idem Plutarchus, ὥσπερ ἀγγεῖα ἥκειν, id eſt tanquam vaſa cōuiuiis ſeſe ingerere ſcribit, vno videlicet repletionis ſtudio. Vnde inoritur quandoque habitudo athletica, id eſt corpulentior firmiórque, quam Græci & Ariſtoteles ἕξιν ἀθλητικὴν vocant. Vnde Plauto, Athleticè valere, ac pugilicè. Ventrem cuſtodire, Digeſtorum viceſimoquinto, eſt mulieri cuſtodes adhibere ad partum vſque, vbi ſubdititij partus ſuſpicio ineſt. Sic & Ventrem in poſſeſſionem mittere: aut ventrem exhæredare, de prægnante dicitur eleganter, libro viceſimonono. Et quoniam de ventre ſermo eſt: Cato ſenior, quum populum Romanum luxu & intemperantia perditum ac fluentem conſpicaretur, in eum inuectus, χαλεπὸν δέ ἐστι λέγειν πρὸς γαστέρα, ὦτα μὴ ἔχουσαν, Arduum (inquit) eſt ad ventrem verba facere, qui aures non habet. Sed, ne indictum omnino Philopœmenem tranſiliamus, fuit vir is corporis proceritate & robore nullo Peloponnenſium inferior, τὴν δ' ὄψιν οὐ πάνυ εὐπρόσωπος, id eſt facie tamen malus, parúmq; tanto digna imperatore. Hic enim eſt, quem Romanus quidam quum laudibus efferret, Græcorum vltimum appellauit: veluti Græcia iam effœta nullum deinceps virum ſe dignum ab illo protulerit. Sicuti Cremutium Cordum in Annalibus, Caſſium pronuntiaſſe, Tacitus ſcribit: Romanorum vltimum, atque eo nomine poſtulatum, nouo ac tum primum audito crimine, imperij ſtationem Tiberio tenente. Sed ad Philopœmenem remeo. Epaminundę in primis virtutem æmulabatur. Et eius quidem ſtrenuitatem atque animi integritatem, vt pecuniis incorruptum ſe præſtaret, expreſſit: at manſuetudinem, grauitatem, humanitatem exhibere nequiuit: erat enim paulò iracundior. Vſque eo viri magni plerunq; διὰ τὸ μὴ πάντα ſecum diſſident. Scitum enim eſt, non omnia eidem elargiri Deum, multóq; ſæpius virtutis occurrere ſimulacra, quàm verè ac plenè ſapientem.

Torminum ratio. Hydropiſeos ſpecies. Suſpenſi dolores & ſublimes. Hydragoga medicamina quæ ſint. Hydrus, ſiue natrix. Grauidam quo pacto internoſcas. Hydroſtaſium. Hydrocephala affectio. Hydrocephali. Lymphati. Hydatis. Hydrocele. Oſcheon. Hydra. Lerna. Lernæa. Cherſydros. Hydata, id eſt aqua, quid indicent. Hyderis. Diabete. Paracenteſis. Paracenterium.

Cap. III.

TOrmina non eſſe aliud, medicorum ſcientiſſimi perdocent, quàm quum permordetur aluus, in inteſtinorum anfractibus inuolucríſve incluſo ſpiritu, cui quæratur exitus, nec detur. Quòd ſi circa vmbilicum affligit & lumbos, nec medicaminis vi tollitur affectio, intemperatura infeſtior cooritur hectica partium earum, ita de habitus firmitate nominata. Quæ magna ex parte moram trahens, vocatam ab Hippocrate aquam intercutem aridam concinnat. Poſteri, aquam id genus tympaniam dixerunt, id eſt τυμπανίτην, auctore Galeno: quia imus venter compulſus ſonitum ædit, cuiuſmodi tympana ſolent, quod Paulus item repetit, vbi agitur περὶ ὑδέρων. In aſcite verò coacta materia, non aer flatuoſus, ſed humor dilutus eſt. Videtur autem à maiori frigiditate progigni aquoſus hydrops, quem ἀσκίτην, id eſt aſciten vocant: propterea quod (inquit idem Galenus) in abdomine, ſiue ſumine, tanquam vterculo quodam humor reconditur. A minore autem tympanias. Neque enim humecta ſubſtantia in flatuoſum aerem ſine calore aliquo tranſmutari poteſt. Quoniam verò torqueri ventrem contingit, ſpiritu flatuoſo luctante, eo amplius torqueri grauidam aduertimus, ob anguſtiam quam cōuehit vterus, ſemine intra formandi hominis monetam locato. Inde Hippocratis ſententia eſt, Si noſſe libuerit an mulier grauida ſit, mulſum ei crudum bibendum dato, quum itura cubitum eſt: pòſt ſi venter torquetur, grauida eſt: ſin minus, non eſt. Quippe ad id indicandum inflet, oportet. Sunt & in ventre dolores, qui ſuſpenſi ſublimeſque vocantur, non ſecundum longitudinem corporis, ſed profunditatem. *Inter*ſtinguit eos circa ſedes ventris ſumen, ſeu abdomen. Nam qui deſuper infeſtant, ij ſuſpenſi & ſublimes vocantur. Qui verò infrà, hoc eſt in ipſis inteſtinis atque ventriculo, non ſublimes intelliguntur, hoſce verò eſſe fortiores, ac laceſſere grauius, apud neminem non liquet. Porrò aquam intercutem prolicientia atque educentia medicamina hydragoga, id eſt ὑδραγωγά, vocant Græci, tanquam dicas aquagia. Nam ὕδωρ aqua eſt, vnde hydrus item corriuatur, quem Latini natricem vocant: poſteriores Græci etiam cherſydron, quoniam non in aquis modo, ſed in terra item victitet. Duabus eſſe inſigne linguis animal, produnt. Ariſtides etiam λίχνον, id eſt gulonem. Apud Græcorum ſcientiſſimos ὕδατα, id eſt aquæ ſimpliciter cutem ſubiens, malum hoc indicant ferè: vnde eſt illud frequens, ἄγει καὶ ὕδωρ. Quanquam eſt & ſpontiua euacutio, non quia ſine cauſa accidat, ſed quia nulla opera noſtra. Et quoniam hydropiſeos ſpecies duas perſequuti ſumus. Adiiciamus porrò ex iiſdem ſcholis ſpeciem tertiam, quam Celſus leucophlegmatiam vocat: albam pituitam dicere nos poſſumus, vt quę de pituita quadam liuentiore conſiſtat, aut de pituita quæ ſuapte vi candida ſit, ſed quæ ob alienæ temperaturam mixtionémve materiæ purum & liquentem

tem colorem amiſerit. Poteſt & albæ adiectio A
videri citra diſtinctionem aſcripta. Nam & in
libro De articulis, vertebras dixit Hippocrates
dorſales, non quia alibi vertebræ exiſtant, ſed
ſimpliciter adiectio facta eſt. Cæterum & illud
comperiſſe videor in libris, à iunioribus quidem
hydropiſeos ſpecies inductas eſſe tres, , *ἀσκίτην,*
τυμπανίτην, ὑποσαρκίδιον. Hippocrates duas tantū
agnoſcere videtur. Nam aſcites & tympanites
euſdem cenſentur ideæ. In vtraque enim profu-
ſio eſt *τῆς ἐγχυλωμένης τροφῆς*, in locum inteſtino- B
rum medium vel peritonæi. Verum, in aſcite
plus ſeſe humoris promit, ſpiritus autem mi-
nus. In tympanite autem ediuerſo. Hypoſar-
cidios per totum fit corpus, ſolidis partibus in
aquæ reſolutis naturam. Vocatur ſpecies hæc
leucophlegmatias item, quam putat Hippocra-
tes *ἀνίατον*. Hæc eo profluentius ſubſignaſſe vo-
lui, vt hac opera Cornelium Celſum illuſtra-
rem: à quo verſuram quidem faciunt multi, ve-
rum citra illius ſententiam nil ferè promunt, C
perinde ac verba ſint veterum ſacrorum, quę de-
mutaſſe piaculare flagitium planè cenſeri de-
beat, quódque hoſtiis maioribus procures. Hy-
dropicarum autem affectionum, vt Æginetæ
Paulus ſcribit Medicinæ tertio, initium *καχεξίαν*
[illegible], id eſt dicere cachexiam conſue-
uimus. Et quoniam ab hydor corriuata præli-
bauimus, illa item auctarij vice ſubiiciamus;
hydroſtaſium appellari paludem paruam. Hy-
drocephala verò affectio infantilis eſt, humore D
aquoſo in capite concepto. Hygrocephalos ta-
men putant eos dici, qui de nimia humentis ce-
rebri exſuperantia inſaniant. Lymphatóſque
inde à veteribus item nuncupatos. Hydatis, id
eſt *ὑδατὶς* ſubſtantia intelligitur pinguis palpe-
bræ ſubſtrata pelli *κτ' ἄνω*. Hæc in pueris parte
plurima, vtpote humectioribus auctior facta,
συμπτωμάτων αἰτία γίνεται, id eſt accidentium cau-
ſa eſt, oculo grauato, proindéq; *ῥευματίζουσι*. Hy-
drocele, oſchei ſeu ſcroti affectio eſt, ex ſeptem E
vna: habetur nanque inibi porocele, ſteatocele,
ſarcocele, epiplocele, cirſocele, enterocele. Quod
de oſcheo diximus, ſignat id verbum marſyp-
pium quoque, ſed & onuſtum vuis palmitem.
Hydra denique iis cognatum vocabulum eſt:
eam verò ſe arbitrari Pauſanias ſcribit, feram
magnitudine hydros excedentem alios, cuius
venenum ita foret *ἀνίατον*, vt Hercules eius felle
tingeret *τὰς ἀκίδας*, id eſt ſagittarum ſpicula. Ca-
put præterea habuiſſe vnum, etiam ſi Piſander F
Camireus, quo videretur res meticuloſior &
poema plauſibilius, plura ei contribuit. Lernæ
quoque mentionem facit Pauſanias idem, aitq;
inibi Teletas celebrari in Cereris honorem,
quæ vocant *Λερναῖα*. Quum verò (inquit primo
De criſibus Galenus) ſtatim mingitur in vas v-
rinarium, vocatur ab nonnullis affectio hæc hy-
deris. Diabeten nuncupant alij: ex antiquioribus
quidam etiam, vrinæ profluuium. Sunt qui pa-
racenteſin vocent, quum perforatur venter hy- G
dropicorum aquæ educendæ gratia: ſed ſi ocu-
lorum congelatus humor eodem emittatur
modo, eadem ſeruabitur appellatio. Id verò fer-
ramentum quo id præſtatur, rectè paracente-
rium dixeris.

Argenteo vomere araturos, cur Delphica pronuntiarit vates, ſciſcitantibus Lacedæmoniis. Necnon oraculo eodem, quid ſit eulacha: item aulax, ogmos, ordinion.

Cap. IV.

PLiſtoanacta Pauſaniæ filium, eundémque
Lacedæmoniorum regem, quum ab inimi-
cis vehementius premeretur præter alia, pro-
dunt auctores celeberrimi, etiam inſimulatum:
quod cum Ariſtocle fratre promanti, hoc eſt
Delphico vati perſuaſiſſet, vt Lacedæmonio-
rum Theoris (ſic autem vocant, qui ad peten-
dam proficiſcuntur dictionem) illuc miſſis hæc
reſponderet, *Διὸς υἱοῦ ἡμιθέου τὸ σπέρμα ἐκ τῆς ἀλλο-*
τρίας ἐς τὴν ἑαυτῶν ἀναφέρειν. εἰ δὲ μὴ, ἀργυρέᾳ εὐλά-
κᾳ εὐλάξειν. id eſt Ioue ſati ſemidei prolem ex a-
lieno ſolo in ſuum reducerent, alioqui argenteo
araturos vomere. Scias profectò vel hinc non
immeritò à Græcis Loxiæ cognomento Apolli-
nem celebrari, quòd obliqua, tortuoſa, vel nu-
mero Platonis obſcuriora forent illius reſpon-
ſa. Quid enim eſt, Argenteo araturos vomere?
Nam Dorica lingua, qua vtebantur Spartani, vo-
merem, eulacham dicunt: quamuis eo nomine
intelligant alij dicellam, hoc eſt ligonem ſiue
ſarculum, *ἀπὸ τοῦ λαχαίνειν, ἤτοι σκάπτειν*, id eſt à fo-
diendi vſu. Aulaca verò, id eſt *αὔλακα*, ſulcum di-
cunt, quem ogmon Theocritus etiam vocat,
communis lingua (inquit interpres) ordinion.
An illud coniectandum? Inutilem fore agrorum
cultum? Sic enim fiat, ſi vtatur quis argenteis in-
ſtrumentis, inſita mollitie minus ſuffecturis ter-
rarum proſciſſioni. An illud potius, ingentem
futuram frugum inopiam, & in ſumma caritate
pretio intolerabili conſtatura omnia, vt flagella-
ta annona, videri poſſint, etiam argenteis in a-
gricolatione inſtrumentis vſi? Hinc ſcitiſſimum,
& perinde reconditum aucupamur adagium,
vt ingruente magno famis diſcrimine, Aratu-
ros vomere argenteo terram homines, pronun-
tiemus.

Aratri partes. Mercaturæ laus. Echetlũ. Zephyros. Coronis Nympha. Embryon Zeuxidis Iuno. Iunonis flores qui. Vrbibus aratrum circumducere quid ſit. Propertij locus explicatur. Sed & Seneca reſtituitur. Syluarum præfecturam conſulibus iniungi ſolitam. Prouinciæ maiores minoreſq; quæ ſint. Virgilij locus enarratur. Item alter, cur turtur aeria. Barbarica ſylua quæ.

Cap. V.

POſtea verò quàm in vomeris & aratri men-
tionem fortè incidimus, pergamus porrò
ſubnectere quæ ex magnis claſſicíſque auctori-
bus comperta nobis ſunt, quantum mediocris
ingenij vires eruditioníſq; ſuppetunt, Græco-
rum copiam multiplicem variámq; ac recondi-
tam doctrinam in noſtra iura transferentes, &
quodammodo ciuitate donantes aut Latio. Eſt
enim hæc velut traiectitia pecunia, & planè o-
ptimarum artium optima, honeſtiſſimáq; mer-
catura. Quid enim hac humanis in rebus condu-
cibilius, quæ omnia ad victum, ad cultum, ad

præſidium,ad delicias denique vitæ pertinentia comportat, vt ſiant quodammodo cunctorum cuncta communia? Idem propemodum in noſtris lucubratiunculis fit (ſi tamen iſto nomine non videmur applauſum captare) ſed tanto fortè vel præclarius,quanto animorum bona longè putantur excellentiora. Aratri partes igitur haſce inuenio:primum quidem echetlen, id verò eſt rectum lignum, quod inter arandum manu continet arator,totúmque aratrum permouet. Pars autem illa caua in echetle,vbi inſidet manus,vocatur chirolabes. Vbi verò infigitur echetle,dicitur alya. Echetlion verò eſt in nauigio locus,in quo piſces colligunt piſcatores,dici & viuarium poteſt, quod zogros nuncupatur Græcis.Elyma nuncupatur,cui inhæreat iugum, ſicuti Pollux ſcribit. Heſiodi verò interpres, Gyes (inquit) eſt quod alio modo aratri gonation vocatur.Elyma eſt quod gyæ infigitur adaptatúrque, in quod vomerem immittunt, qui hinnis dicitur,cuius ſummum appellatur nympha. Gyen ſunt,qui Latinè putent dentale nuncupari.Dentem putat dici Varro,quòd eo mordetur terra:ſupra eum regulam quę ſtet,à ſtando ſtinam:& in ea tranſuerſam regulam, manuculam,quòd bubulci manu teneatur. Qui quaſi eſt temo inter boues,buram. A bubus, hiſtobœus, qui & hiſtoboe appellatur, lignum eſt ad iugum vſque protenſum inter bouem vtrunq;, cuius apicem vocant coronem. Lorum autem latum, quo adnectitur iugo,echebœum vel meſobœum aut meſabœum dicitur. Hiſtobœum quidam barbarè ſtauarion vocant, velut hiſtouoation. Eſtora,clauum interpretantur, quo temoni coaptatur iugum : meminit in Alexandro Plutarchus.Rhymos verò eſt in curru temo,à ῥύω, traho. Namampron, vnde apud Lycophronem ἱμάσθλιον verbum, eſt funis inter bouem vtrunque ſiue equum, ſiue temonis vice protenſus. Cercis verò lignea, radius eſt qui in iugi foramen immittitur. Is radius appellatur embryon, vel endryon. Zeuglæ ſunt,quæ à iugo propendentes hinc inde boum colla amplexātur.Quædam ex iis nominantur ab Heſiodo in Ergis, verſibus illis,quos & appoſui,

Δάφνης δ' ἢ πτελέης ἀκιώτατοι ἱστοβοῆες
Δρυὸς ἔλυμα, πρίνου γύην, βόε δ' ἐνναετήρω.

Zeuxidiam Iunonem Argis cultam, prodit hiſtoria,quòd inde in Ægyptum commigrans Apis Argiuorum regi boues tranſmiſerit, tradita inſuper ſementis ratione. Quam iunctis bobus quum isimpleſſet, Iunoni templum excitauit: ſpicáſque progerminantes ἄνθεα, dixit ἥρας,id eſt Iunonis flores. Non tempero mihi,quin vetuſtatis morem ſubſcribam,quo euertendis vrbibus aratrum inducebatur, ſicuti in condendis idem adhiberi conſueuerat: quare oppida, quæ prius circumducta erant aratro,ab orbe & vruo, vrbes:& coloniæ Romanæ omnes in literis antiquis ſcribuntur vrbes, quod item conditæ vt Roma.Significant id Senecæ verba libro De clementia primo: Deinde, inquit,cædibus in exitia gentium ſerpere, & iniicere tectis ignem, aratrum vetuſtis vrbibus inducere. Etiamſi in vulgatis modò codicibus ſcriptum circunfertur corruptè apartum, ſenſu nullo. Sententiam noſtram abundè confirmauit Horatius Carminum primo:

Imprimerétq; muris hoſtile aratrum
Exercitus inſolens.

Et Acron interpres: Condendis,inquit, atq; euertendis vrbibus hæc conſuetudo fuit, vt aratro fieret. Virgilius,

Interea Æneas vrbem deſignat aratro.

Item Cicero de euertẽda,in Philippicis lib.2. Vt vexillum videres,& aratrum circumduceres. In eum porrò ſenſum accipio illud Propertianũ, etiam ſi doctiſſimi viri amplius in eo ſub mandragora videntur conſopiti:

Mœnia quum Graio Neptunia preſſit aratro
Victor Palladiæ ligneus artis equus.

Et Modeſtinus Digeſtis Quibus modis vſufructus amittatur : Si,inquit,vſufructus ciuitati legetur,& aratrum in ea inducatur,ciuitas eſſe deſinit,vt paſſa eſt Carthago : ideóq; quaſi morte deſinit habere vſufructum.Quin & mos irroborarat vetus,quod prodit Strabo,exſecrationes in eos diras proferendi,qui euerſam vrbem inſtaurare adorti forent.Quod in Ilio fecerit Agamemnon,& in Sidena Crœſus. Sæpe vtiq; in poetis enarrandis ingerunt ſe,quæ ſi altiùs perpendas, intercutaneam requirunt eruditionem , etiamſi noctuinos intendentibus oculos plerunque videntur extrita ac vulgaria, cuiuſmodi Virgilianum illud ex Bucolicis,

Si canimus ſyluas,ſyluæ ſint conſule dignæ.

Qua in parte ſcientiſſimus poeta morem reſpicit veterem,quo conſulibus ſyluarum & colliũ iniungebatur cura , ne compingendis nauibus materia vnquam deeſſet. Quæ ſanè prouincia, minor dicebatur,vt à maioribus diſtingueretur, quas conſulares dicebant. Proinde in Cæſare Tranquillus , ab optimatibus datam ſcribit operam,vt prouinciæ futuris conſulibus minimi negotij, id eſt ſyluæ colléſque decernerentur. Apud Iureconſultos de prouinciis mentio minoribus eſt, in quis ſyluarum ſtatuitur cura. Et Seruius grammaticus in Æneidos primum , Aphricam dicit conſularem prouinciam . in qua non comperiantur cerui. Syluam barbaricam, intelligit conſemineam Columella lib.12. Sed & illud perpenſione dignum , cur aeriam dixerit turturem Virgilius eo verſiculo,

Nec gemere aeria ceſſabit turtur ab vlmo,

Ex Seruij interpretamento:nam ſyllabę menſus pentimemeri defenditur. Aeriam dici coniecto, quoniam(vt ſcribit Origenes Homilia ſecunda, ex Hieronymi tralatione) turtur ſemper in iugis montium & arborum verticibus commoratur:vnde(inquit)turturis appellatione . ſanctus intelligitur ſpiritus, vbi de magnis & occultioribus myſteriis agitur,quæ capere haud poſſunt multi.

Miſſilia Fortunæ, quæ intelligi debeant,& quid miſſilia. Oderati imbres qui.Catachyſmata eſſe item miſſilia.

Cap. VI.

MIſſilia Fortunæ,tralatione ſcita & perelegãti ac peruenuſta dici poſſe video nũcupatio-

cupatione vna, quæ bona dicere conſueuimus A externa, quum appellatione eiuſmodi intelligerentur veteribus munuſcula nõ modi vnius, quę in vulgus iactare quandoq; moris fuit: cuius rei vel Imperator ſecundo Inſtitutionum commeminit. Vna eſt (inquit Seneca) ad tuta vadendi via, externa deſpicere, & honeſto contentum eſſe. Nam qui aliquid virtute melius putat, aut vllum præter illam bonum, ad hæc quę à Fortuna ſparguntur, ſinum expandit. Hanc equidẽ imaginem animo prudentiſſimus quiſq; proponere B debet, ludos à Fortuna fieri, & in hunc mortalium cœtum honores, diuitias, gratiam excutere. Alia quorum inter diripientium manus ſcinduntur. Diuiduntur alia ſocietate infida: alia, magno eorum detrimento, in quos recidere prehenduntur. Hinc non eleganter minus miſſilia expectare dictitabimus, eum qui ex Fortuna pendet totus, eiúſque viſcatis inhiat beneficiis, quæ inſidias verius arbitratur ſapientiſſimus quiſq;. Miſſilium quoque captum emi quandoque ſolitum, ſcribit Pomponius Digeſtis De C contrahenda emptione. Porrò miſſilia, pro telis quæ in hoſtem emittantur, ſciunt omnes. Calendis denique Decembribus Domitianum legimus ſub noctem iuſſiſſe ſpargi omnis generis miſſilia in populum. Quam rem Martialis ſæpe notauit: & Papinius primo Syluarum,

> Iam noctis propioribus ſub vmbris
> Diues ſparſio quos agit tumultus?

Seneca ſcribit libro Controuerſiarum ſexto, D Muſam rhetorem qui multum habuit ingenij, ſed cordis nihil, affectatè nimis ſparſiones hoc genus appellaſſe odoratos imbres. Fiebat enim & ſparſio liquoris odorati in ſpectaculis: ſicuti Naturalium ſecundo idem meminit Seneca. Proinde Muſa item tumidius putidiúſq; dixiſſe videtur de ſiphonum vi excuſſis liquoribus, Cælo repluunt. Papinius tamen poetico excurſu ita canit,

> Ducat nubila Iupiter per orbem,
> Et latis pluuias minetur agris, E
> Dum noſtri Iouis hi ferantur imbres.

In hoc genere ſunt, quæ à Græcis vocantur καταχύσματα, de quibus apud Ariſtophanem quoque legimus in Pluto,

> φέρε νυν ἰοῦσ' εἴσω, κομίζω καταχύσματα
> ὥσπερ νεωνήτοισιν ὀφθαλμοῖς ἐγώ.

Moris quippe Athenienſium fuit, nouitiis ſeruis primùm ingredientibus domum, prope focum profundere per illorum capita palmaceos F fructus collybos, id eſt nummos, legumina, caricas, nuces, id genus plura, quæ à conſeruis ſic effuſa rapiebantur, & à re dicebantur catachyſmata: quoniam catachyſis, profuſio eſt. Erat hoc illis εὐετηρίας σημεῖον, hoc eſt annuæ vbertatis indicium: quin & ſponſi caput perfundere ſic quoque aſſueuerant: quorumcunque item, omnis boni captandi gratia. Inſtituti eius meminit Theopompus.

Clepſydræ cur tardius fluant hyeme, & naues item lentius commeent per flumina, ſed plus geſtitent oneris. Cur mare vndabundum incaleſcat, reliquis aquis agitatu frigeſcentib. Rhathagos. Rhathapygiza. Scantharisſare.

Cap. VII.

Legebamus nuper ingenti ſtudio Plutarchi ſcientiſſimi libellum phyſiologicum. Indidem quum alia pleraque præcerpſimus, quæ nobis in pluribus egregiè, velut conniuentibus, qui hominum mos eſt nimio plus frequens, ſuffragata ſunt. Tum illud quod & ſubnectam ſtatim, Clepſydras tardius multo hyemali tempore profluere, quam æſtiuis horis. Eius rei phyſica B deprehenditur ratio, quoniam ex ambeuntis & obſidentis vi frigoris grauior corpulentiórque fiat aqua. Proinde obſeruatum id quoque prudentioribus in fluminibus nauigia ſydere eodẽ tardius commeare. quanquam & illud afferri ſolet, Fluuialem aerem ſemper quidem motui obſiſtere, ac eſſe grauem: ſed hyeme eo amplius, ex circumuallantis vi frigoris. Quæ res itineris celeritati officere, manifeſtò deprehenditur. Quod verò craſſeſcens aqua tarditatem inferat, C illud item mirum indicio fuerit, quod πλείονα γὰρ φέρει τὰ ποτάμια πλοῖα τοῦ χειμῶνος, plus deuehant oneris hyeme nauigia per fluuium commeantia. denſior enim aqua obſiſtit, renititúrq; amplius, quod in mari non fit. Illud nanque denſari ac craſſeſcere, inſita prohibet caliditas, ob quam neque item concreſcit. Hinc percipimus, vndénam ſit, quod in eadem naturæ parte mirabiliter fieri perſpicimus: etenim reliquarum natura aquarum eſt, vt commotione agita-D túque frigeſcant. Mare autem modo afficitur diuerſo, ſiquidem vndabundum incaleſcit. In illis quippe ἐπεισόδιος καὶ ἀλλοτρία ἡ θερμότης, id eſt aduentitia & peregrina habetur caliditas. Propterea illam motus externat perfacilè, digeritq;. At eandem ingenitam domeſticámq; mari amplius excitant venti, & alimenta ſubiiciunt. Caloris inſiti argumentum eſt, ἡ διαύγεια, καὶ τὸ μὴ πήγνυσθαι, καίπερ ὄντος γεώδους καὶ βαρέος, id eſt pelluciditas, tum quòd non coit mare, quamuis terreſtre E ac graue. Sciendum verò obiter, ſonitum ex vndarum motu conceptum, dum petris alliſæ refringuntur, nuncupari rhathagon. Rhathapygizo eſt ſimo pede pygam percutere: qui erat luſus apud veteres, ſicut ſcanthariſſare, vel vt enuntiant Græci, σκανθαρίζειν: eſt manus digito medio ſub maiorem dimiſſo, nares ferire.

Mari Dionyſum demergere, quid ſit. Cur vino immiſceatur maris aqua. Plinius illuſtratur. Thalatta pelagia quæ, & cur. Aparachyton vinum. Cur delphini F circa Liberum patrem.

Cap. VIII.

ORaculum vetus redditum quandoque accepimus, quod & piſcatoribus percelebre fuit, Eſſe Dionyſium demergendum in mare. Id ſignificabat, vino marinam aquam affundi oportere: facit enim ea res defecatius vinum & firmius ac incorruptius. Id qui abſunt à mari, con-G ſequi putantur gypſo, ſi exuſſerint prius. Probabatur autem ex Zacyntho præcipuè. Recenſentur item ad hoc ipſum ab Athenæo Dionyſij fuga ad mare, quoniam eo ſuauius fiat vinum: Marinæ autem aquæ ratio videri poteſt ea,

quòd frigiditatem illius exigat caliditas innata, quæ maximè vini restinguit vim, corrumpitq;. Nisi dicamus potius, terrestrem marinæ aquæ vim stypticam substringere, quòd in vino aquosum est, ac flatuosum, adque mutationem procliue. Sed & salis natura attenuans liquefaciénsque peregrinum, ac redundans, graueolentiam putrefactionémq; fieri prohibet. Insuper crassum ac terrestre id, quod in vino est ponderosum, præcipitat in ima, facitque hypostathmem, hoc est sedimentum & feces, quibus de causis relinquitur vinum defecatius puriúsque. Ex iis opinor, inferri lucem aliquam Naturali historiæ Plinij: dum vini, quod clarissimum curæ nomen accepit (dicitur namque bixum) rationem explicans libro tertio & vicesimo: Vuas (inquit) paulò ante maturitatem decerptas siccari sole acri, ter die versatas per triduum, quarto exprimi, deinde dis sole inueterari, ac largiorem marinam promisceri mox, aquam, à serui furto origine orta, sic mensuram explentis, quod tralatum in album mustum, leucochrum appelletur. In aliis gentibus simili modo factum tethalassomenon vocant, de maris nomine, quod thalassa est. Vnde & thalassiten dicunt, quum vasa musti deiiciuntur in mare, quo genere præcox fit, & vetustius. De iis plura Dioscorides Syluæ medicinalis quinto. Et Columella scribit, ab illustri agricola patruo suo vina ex collibus ita condiri consuesse, vt maris aquam decoctam ad tertias pro sale adiiceret, quod sic tum maior fieret mensura, tum odoris melioris, verum ingruere periculum, ne vitietur vinum, si male cocta sit aqua. Eam verò quàm longissimè à littore sumendam præcipit: quòd hæc liquidior sit, ac purior. Hoc verò genus aquam dicunt eruditi ex Græcis θάλατταν πελαγίαν, id est maris aquam ex alto petitam: quando & Aristoteles piscium aliquos esse dicit αἰγιαλώδεις, i. littorales, alios verò πελαγίους, i. pelagicos. Et purpuras alio nomine dici pelagias scribit Plinius. Sunt qui opinentur pelagiam pronuntiari maris aquam ex discerniculo, quoniam thalatta non tam mare indicet quandoq;, quàm quoquo modo salsam aquam. Porrò vinum aparachyton vocant Græci, cui maris aqua haud fuerit permixta. Esse tamen vina, quæ id minus patiantur, locupletissimus quoque testis Horatius est,

> Procedit fuscus Hydaspes
> Cæcuba vina ferens, Alcon Chium maris expers.

Illud Varronis proditum monumentis, ex iis quæ iam copiosius enarrauimus, dilucescit (opinor) egregiè, institutum fuisse veteribus, vt circa Liberum patrem Delphini appingerentur, quanquam in ea re fabulis inuoluta proferri multa, non ferè latet.

Cur mare dulcibus aquis minus frigidum. Item cur pellucidius. An aqua sit coloris expers. Colorum distinctio. De lepra nonnihil. Hypopsari equi, aut psari. Cur albus color lunæ contribuatur. Et cur la nitio albo decepta fingatur à Virgilio.

Cap. IX.

Quæritur verò à principe peripatetico quidnam sit rationis, quod dulcibus aquis minus sit mare frigidum. Et omnino videtur esse [illegible] i. salsi humores dulcibus. Protinus verò id affertur argumentum, esse omnino spissius mare, ac corpulentius. Quæ vero eiusmodi sint, minus posse refrigerari: sicuti amplius valent incalescere, siquidem insita densitate melius calorem confodere. Sed & illa non inepta ratio est, mare vtique esse pinguius. Nam neque flammam æquè potest extinguere atq; aquarum reliquæ. Omne porrò calidius quod pinguius. Præterea terræ plurimum in se continere, indéq; esse siccius. Quod autem siccius, idem calidi⁹ est. Crassum terrosúmque in mari illud manifestum facit, quòd qui eiusmodi aqua se lauerint, ocyus resiccantur. Vbi enim humoris est modicum, siccitas induci celerius potest. Quòd si dicatur, esse terram summopere siccam, vt secundo De generatione & corruptione prodit Aristoteles. Esse item post aquam eximie frigidam, sicuti in libro De cœlo & mundo comprobare videtur Auicenna, etiam si Metaphysicæ nono mutasse sententiam est visus, responderi potest, intellexisse Philosophum non quidem de siccitate naturali terræ, in qua terræ ratio est: sed de aduentitia, quam iuniores vocant participatam, vt quę à caliditate adnexa proueniat: caliditate, inquam, tum ex multiplici motu, qui in parte illa naturæ contingit, qui excalfacere potest, tum impressa à continente inflammato. Quę amplius illic densitatis vi custodiri valeat. Quod verò & paulò antè pellucidum esse mare, astruebamus: scribit idem auctor Aristoteles, θάλατταν εἶναι εὐδιοπτοτέραν τοῦ ποτίμου, παχυτέραν οὖσαν, λεπτότερον γὰρ τὸ ποτιμον τοῦ ἁλμυροῦ, i. mare perspectius dilucidiúsque esse, quàm aqua potui idonea, etiam si crassius, sit dulcis enim salsa tenuior. Cæterum tenuitas causa non est, cur mare dilucidius sit, sed directi meatus, hoc est εὐθυπορίαι τῶν πόρων, id faciunt, quos tum plurimos, tum amplissimos cõtinet. Ergo illa potu idonea spissa ex tenuitate partium suarum est, salsa amplioribus interstitiis inanit, hoc est μεγάλα ἔχει τὰ διάκενα. Vel quia purius syncerriúsq; mare est: terra enim nulla in eo permanet, harena suo pondere delapsa in imum subsidet. At humor dulcis mixtus cum terra est, quę interueniens facit, vt citò perturbetur. Sciendum tamen, perflante Aquilone, mare perspectius atq; translucidius esse, quàm Austro. Nam mare, quando serenum est, colorem trahere sibi assolet. Inest nanq; pingue aliquid in succo salso. Indicium eius rei est, quòd die tepidiore, oleosum quiddam secerni videmus. Ergo tranquillo tepidiori que mari succus iste sua leuitate per summa panditur, quod Aquilone minus fieri potest causa frigoris. Est autem aqua translucidior, quàm oleum. Id enim colore obducitur, aqua verò expers coloris, visui obuia apertiorem sui præstat suspectionem. Neque verò miretur quispiam dici aquã coloris expertem, quamuis sententia Philosophi in libro De sensu & sensili astruere videatur, nullum omnino corpus esse coloris expers. Insuper & color sit visus obiectũ proprium ex secundo De anima: Aquam porrò videri, ne dubium quidem est, proinde colorata censeri. Est autem colorum species duplex: est enim color quidam verus, qui dicitur extremitas quæ-

tas quædam corporis opaci: qui vtique κρᾶσιν ſequitur, id eſt temperaturam, ex elementorum prouenientem qualitatibus. Huiuſmodi verò color ſolum reperitur in mixtis corporibus & terminatis. Habetur verò color alter non verus, qui vtique id omne intelligitur, quod apprehendere valeat viſus. Propterea in ſecunda Animæ hiſtoria dixit Ariſtoteles, Colore viſum moueri iuxta lucidi actum. In quem ſenſum accipimus illud quoque, quum audimus, Nullum corpus eſſe coloris exſors. Parergon illud fuerit, in quod eruditionis cauſa excurrimus frequenter, Albedinem in corporibus præter naturam dici lepram, ὑπὸ τὸ λεπτύνεσθαι, quod in Nicandri Theriacis ſignat λευκαίνεσθαι, id eſt inalbari. Carmen poetæ eſt,

Στιφρὴ λεπταίνοντες ἀπηχθέας ψαμάθοισι.

Equos hypopſaros in Celtiberia ſubalbos intelligunt. Pſaron Sudas nil amplius, quàm coloris eſſe genus prodit: niſi quod equum pſarum etiá celerem accipit, ἀπὸ τοῦ ψάρος. Album porrò colorem lunæ contribuunt, quoniam aquis dominetur is planeta, quarum natura eſt, vti concretione inalbeſcant. Et propterea Virgilium, ab Pane deceptam lunam confinxiſſe muneribus cãdidioris lanitij. Aquarum probatio illa plauſibilis præcipuè eſt, quæ ſenſu contingit triplici, guſtu, viſu, odoratu, quum nullus omnino inest ſapor, aut certè inſipidus, clara item ac luminoſa, & odore nullo, inquit primo Simplicis medicinæ Galenus.

An mare ſpeculi vice imaginem reddere queat. Virgilij verſus expenditur. Eiuſdem loca duo reſtituuntur, ex Georgicis vnus, ex Æneidos ſexto alter.

Cap. X.

EX iis verò palàm fieri poteſt, quid ſibi voluerit Seruius grammaticus ſuper eo Virgilij loco in Bucolicis,

> Nec ſum adeo informis, nuper me in littore vidi,
> Quum placidum ventis ſtaret mare.

Non reddit, inquit, nobis imaginem mare, quia non ſtat, atque etiam ſi ſtet, reddere non poteſt. Cur enim non poteſt? An quia, vt ex Peripateticis probauimus ſcholis, in ſerenitate colorem ſibi trahit mare, & oleoſum ſupernatat pingue: indèque reddi imago nequit? Quod in ſpeculo obnubilato perſpicere licet: & in aqua, vbi caro præpinguis fuerit percocta. Quòd verò ait Poeta,

> Quum placidum ventis ſtaret mare.

Tranquillum (inquit in Naturæ quæſtionibus Seneca) mare dicitur, quum leniter commouetur, nec in vnam partem inclinatur. Quod & de aere iudicandum eſt, qui nunquam immobilis eſt, etiam ſi quietus ſit. Verum alibi Seneca idem: Fons (inquit) cuique pellucidus, aut lene ſaxum imaginem reddit. Virgilius,

> Nuper me in littore vidi.

Nam in Alcyone Lucianus, ἀκύμαντον δὲ καὶ γαλήνιον ἅπαν τὸ πέλαγος ὅμοιον ὡς εἰπεῖν κατόπτρῳ. Quietum (inquit) & tranquillum mare vniuerſum, ac ſimile (vt ita dicam) ſpeculo. Sed & alibi in Dialogis, quos vocat ἐναλίους, id eſt marinos, ἀπὸ πέτρας τινὸς, ὁπότε γαλήνη εἴη, ἐπικύψασα ἐς τὸ ὕδωρ ἴδε σεαυτὴν οὐδὲν ἄλλο, ἢ χροιὰν λευκὴν ἀκριβῶς, Ex petra (inquit) ſi quando ſit tranquillitas, in aquam procumbens inſpicere te ipſam, nil aliud quàm albam omnino. In iis verò tam diſceptantibus auctorum ſententiis habet, quod proferat, perſpicax & ingenioſus lector, ſi quæ de Aquilonis ratione, deq; Auſtri paulò antè ſunt allata, rependat amplius. Et quoniam Virgilij locum excuſſimus, iuuemus eundem pro virili, apud quem in Georgicis ita legendum videtur eruditis, vbi pecudum adnumerantur remedia:

> Et ſpumas miſcent argenti, viuáq; ſulphura,
> Ideáſq; pices, & pingues vnguine ceras.

Sic enim agnoſci à Seruio & Macrobio, non vt modò paſſim lectitamus, ac ſulphura viua. Eſſe enim dactylicum carmen, quũ in ſede poſtrema dactylum ſeruet. Sicut Æneidos item ſexto,

> Quin protinus omnia
> Perlegerent oculis, ni iam premiſſus Achates
> Afforet.

Cur maris aqua hyeme ſit amara minus, & dulces item æſtate fiant deteriores.

Cap. XI.

SCribit in Cauſarum naturalium libro, quem & ſuprà aduocauimus, omnium calculis doctiſſimus Plutarchus: Maris aquas hyemali ſydere minus ſentiri amaras guſtantibus. Commemoratum id & à Dionyſio hydragogo. Euétus autem omnibus conſpicui ſic fermè rationem pergit promere: Maris illam aſperitatem, omnino interſitæ dulcedinis habere quippiam, vtpote numeroſis illuc deuolutis fluminibus. Cæterum, quod dulce eſt, cui genuina inſit leuitas, ac proinde fluitans ſupernatet, corripit e veſtigio, hauritq; ſolaris poteſtas, dum æſtiuis horis latius vim propagat funditq;. Quod hyeme nequit, flacceſcente ſyderis vi, quod abſcedat longius. Proinde minus minúſque ſurrigi quippiam ex mari poteſt. Hinc conſequens illud eſt, vt dulcedine ſubſiſtente vniuerſa, quicquid amari virulentiſq; eſt, remittatur, ac dilutius factum dulceſcat quadamtenus. Quod eatenus verum fatentur, vt & cognitum experimentis tradatur, etiam potui accommodas aquas æſtatis ardoribus labi in deterius. Quod latè graſſans ſolis potentia, vt optimum, quodq; eſt, ita maximè decoquat inde, protollátque.

Cur mari quieſcente, nauigia abſorbeantur quandoq; De terræ cauitatibus. Naturam eſſe duplicem.

Cap. XII.

COntingit verò nonnunquam res maximè mira, nec niſi cunctanter promenda in literas. At quia maximis eſt ingeniis prodita, nullius prorſum Momi Theonínus nobis dens reformidandus. Contingit (inquam) nauigia quandoque, dum curſum agunt, hebeſcente motu maris vniuerſo, repente abſorberi, totáque ita perire, vt ne naufragium quidem fluitans viſa-

tur vſquam. Id euenire putat Ariſtoteles, præru-pta terræ cauernoſa, hiantéque inanitate, mari ſubiecta. Nam in ſimul ſubſidentibus aquis, in mare nauigia introrumpere, ad internaque ſpiritus vi pertrahi. Quúmq; impulſu pari circumvndique agitentur, ad ima ferri, neceſſe eſt. Quod apud Meſanam euenire conſueſſe, reciprocante freto, palàm eſt, vertiginum ratione. Neque verò abnuat aliquis, in ſubterraneis cauitates haberi, quamuis elementum hoc ſit ſummè graue, vti quarto Cæli comprobatur. Quod verò eſt eiuſmodi, naturæ ſuæ nutu ad ima relabitur, cõſtipatúrque vndique. Et proinde cauitas omnis tolli videtur. Cæterum eſſe naturam nouimus duplicem, particularem vnam, vniuerſalem alteram. Et particularis quidem eſt, quæ vnicuique attributa, ſemper conſeruationem intendit: nec in eo accidere permittit quicquam, quod perniciem paret. Quod ſi perpendimus, nullam prorſus intra terram admittemus concauitatem. Sed eſt vniuerſalis quædam ratio, & ea quidem cæleſtis, quę in hęc inferiora agit aſſiduè, caloris ſuperni vis vtiq; manifeſta. Ea quippe humidi exhalatione poros meatúſq; in materia efficit terrena. Ex quibus & concaua multis partibus pernoſcuntur. Patet id & ardoribus æſtiuis, hiãte terra: ſiquidem calidum ventoſum eatenus terræ partes extendit, vt tumentes attollantur rumpantúrque. Sententia Ariſtotelis (opinor) notiſſima eſt, ex Meteororũ primo: Quód, inquit, τοιαῦται φάραγγες καὶ διαστάσεις τῆς γῆς, δηλοῦσιν οἱ καταπινόμενοι τῶν ποταμῶν, id eſt eiuſmodi hiatus exiſtant, & terræ cauitates, indicio ſunt, quæ abſorbentur flumina. Id quum alibi ſæpe contingit, tum in Arcadia in primis.

Nauſeabundos cur faciat mare. Iuuenalis illuſtratur.

Cap. XIII.

VErum vt interim ad ea quoq; quæ noſtri ſunt calculi, reſpectemus, iam hinc pergamus ambagioſa perpendere inuolucra quæ à noſtrorum ſcientiſſimis inſerta lucubrationib' ſuis, ita illotis (vt aiunt) pedibus, ab iis qui eorum enarrationes ſuſcepere, tranſmittuntur: vt arbitrari viderentur, eſſe ea exculcata neſcio quæ, & paulò accuratiore ecphraſi prorſus indigna. Quòd ſi aceti quippiam fuiſſet in pectore, ſecus omnino expendiſſent. Nos verò qui publico emolumento iſta muſſitamus, & grammaticas ſæpe fætutinas, & prærancida allidimus intemperamenta, non differemus ea promere quæ ſciolæ triuialium turbæ nunquam ſuboluere. Mari nauigantes fieri nauſeabundos, propè norunt omnes. Gellius ſignificat. Sed & Iuuenalis illud quis non legit?

Si iubeat coniunx, durum eſt, conſcendere nauem:
Tunc ſentina grauis, tunc ſummus vertitur aer:
Quæ mœchum ſequitur, ſtomacho valet. Illa maritum
Conuomit, hæc inter nautas & prandet & errat.

Nónne putabit ingenioſiſſimus quiſque, fuiſſe iudicij excuſſi, & naris emunctæ, ſicuti ait ille, diligentius perpendiſſe, vndénam iſta obueniãt, quę ſcientiſſimus poeta, reconditæ doctrinæ ſeminarium quoddam, carminibus inſperſit, & paſſim iactari audimus? Sed ne diutius quę̃ ſuſpenſum habeamus, noſtra venditantes præter modum, veluti planè hic fortunatior ſit Alabãda aut Iouis accumbenti polliceamur cerebrum, hæc ſunt obſeruata nobis ex Plutarcho. Nauſeabundos eſſe maiorem in modum mari iter agentes, quàm qui fluminibus, etiam ſi γαλήνη fuerit, hoc eſt minimè vndabundum elementum. Huius autem euentus manifeſtarij eam eſſe rationem, quòd ex ſenſibus ναυτίαν κινεῖν, id eſt nauſeam concitare in primis odoratus poteſt. Ex animorum autem affectionibus id ipſum efficit præcipuè timor: ſiquidem ita affectos tremere atq; inhorreſcere ſpectamus, atq; item aluum ire inſigniter, dum amplius imaginem meticuloſi cuiuſpiam concipiunt impendentis. Id verò obuenire vi interanea petentis caloris, auctor prodit Ariſtoteles, eius quippe poteſtate aluum fundi & veſicam, ac reddi faciles. Nam & anethum & abſinthium & quæcunq; vrinam mouent, eadem calida eſſe, manifeſtum eſt. Cæterum nil horum euenit per flumen commeantibus. Odorandi quippe vis aquæ potui idoneę, dulciſq; eſt perfamiliaris. Rurſum & nauigatio eſt citra periculum omne. In mari diuerſa contingunt. Odorem quippe inſuetum grauiter ſentimus, déq; futuro amplius ſoliciti ſumus, præſenti haud ſatis fidentes tranquillitati. Proinde æſtuans animus, ac fluctuans corpus ſimul concitat ac replet perturbatione. Propterea primo Canonis Auicenna, Mari (inquit) commeantibus plerunq; accidit vertigo & corporis deuolutio inſimul, ſed & vomitus, faſtidiente ſtomacho: mox tamen reſident omnia. Horum autem ratio euẽtuum, inquit interpres, profluit ferè ex vehemẽti humorum agitatione ac ſpirituum ob frequentem nauigationis motum. Nam & Sententiarum quarto Hippocrates, nauigationem eſſe argumento ſcribit, commotione acrius perturbari corpora: cæterum eiuſmodi vomitum haudquaquam retundendum ſubſtringendúmve, medicæ ſcientię decretum eſt, quoniam aduerſus ægritudines multas præmunitio ſit. Quin Auicenna idem tertia primi, Lepræ, hydropiſi, apoplexię, ſtomachi frigiditati, necnon inflationibus eiuſdem, vomitus ratione, excellenter adiumento eſſe nauigationem ſanxit.

Cur theologiam & phyſicen ſpreuerit Ptolemæus. Maris regionem, eſſe aquarum locum proprium, non maris. Mare, quid vocent Hebræi. Quid mare Tiberiadis. Aquarum diſtinctiones, & in quo genere conſtituendum mare. Dipetes quid ſit. Nymphæ, cur Iouis filiæ. Caducæ aquæ quæ intelligantur. Caducum. Viceſima, quid. Viceſimarium aurum. Chryſorrhoas fons. Aquarum item miranda natura. Anigrides nymphæ.

Cap. XIV.

ESſe in rerum natura pleraque ita occluſa prorſum, & in eiuſdem abdita maieſtate, vt nulla ingeniorum ſolertia, aut indaginis cura peruestigari potuerint ſatis, à phyſiologis pro-

gis prodictum eminentiſſimis, euidens eſt, ſed & me dici adiecere calculum. Quo nomine mathematicorum principem Ptolemæum legimus, theologiam & phyſicén contemptui duxiſſe: quòd illam præſigni rerum excellentia, humana imbecillitas deprehendere vel conſequi haud queat. Hæc vero ob inconſtantem perpetuóque fluentem materiam capi tenerique minimè poſſit. Nos tamen neſcio quo genio, multa ſæpicule ide ntidem prælibamus, quòd læta ſe nimis rerum vbertas, ac velut maza (vt dicitur) alba in viretis illis varietate oſtentet inenarrabili: quibus hiſce noſtris ſtudiis multum adiici ornamenti floridioris, vt enarrationum neceſſitatem præteream, nemo (arbitror) tam exoculatus, qui non videat. Proinde quomodocunq; recaſura ſit res, propoſitum tenebimus. Et quæ de maris ratione comperta nobis, ingerere pergemus. Quâ in parte, multa præterire neceſſe eſt. Sicuti quod Plutarchi monumentis relatum ſcio, Pythagoricos ſanxiſſe θάλασσαν τὸ Κρόνου δάκρυον, id eſt mare eſſe Saturni lachrymam. Necnon primo Controuerſiarum à Senecà poſitum: Sacrum quidem terris natura circumfudit Oceanum. Qui iam ſyderum collegerunt meatus, & annuas hyemis æſtatiſque vices ad certam legem redegerunt. Quibus nulla pars ignota mundi eſt, de Oceano tamen dubitãt, vtrúmne terras velut vinculum circumfluat; an in ſuum colligatus orbem, & in hos quibus nauigatur ſinus, quaſi ſpiramenta quædam magnitudinis exęſtuet: ignem poſt ſe, cuius augmentum ipſe ſit, habeat, an ſpiritum. Taceo & declamatium ſententiam plauſibilem. Ita rerum natura eſt, poſt omnia Oceanus, poſt Oceanum nihil. In id amplius intendiſſe animum iuuat, quod phyſicis placet, Ariſtotelique in primis: Quem tenet mare locum, non eſſe maris, ſed ſimpliciter aquæ. Sic enim Meteororum ſecundo legimus, ὃν γὰρ ὁρῶμεν κατέχουσαν τόπον τὴν θάλατταν, τοῦτ' οὐκ ἔστι θαλάττης, ἀλλὰ μᾶλλον ὕδατος. Et antè dixerat, abſonum videri, & à ratione abiunctum, ſi non ſit aquarum locus proprius, ſicuti elementorum reliquorum. Inde fluuios omnes ad mare, tanquam ad ſuum delabi locum. Fluxus ſiquidem in magis cauum cadit, quod ſuum eſt aquæ. At mare magis cauum totius terrę petit locum. Ex linguæ ſuę proprietate, aquarum congregationem quamlibet, dicunt Hebræi mare. Vnde in ſanctis literis, mare legimus Tiberiadis. Pauſanias Eliacorum primo, λίμνην vocat Τιβερίδα. Quam pertranſeat Iordanis, & mox paludem influat alteram, quam item θάλασσαν nuncupant νεκρὰν, id eſt mortuum mare. Opinionum varietatem, quid omnino cenſendum ſit eſſe mare, quas exſequitur copioſe Plutarchus in libro De iis quæ philoſophis placent, tranſeo ſciens. Id modò recenſuerim, quod non prætermittit Albertus, fuiſſe qui ita aſtruerent: Terram vniuerſam quandoque fuiſſe opertam aquis, ſoliſq; graſſantem vim, præſertim in meridie: inde vapores eduxiſſe, qui in aerem ignémq; attenuarentur, atque ita humectam naturam deminuiſſe: at in Septentrione loci frigiditate non defeciſſe maria. Proinde quum in homogeneis idem ſit de toto ac de parte iudicium, colligunt, fore quandoque vt totum inareſcat mare, & elementa tria modò fiant. Quod & Democritum ridiculè nimis adcrediðiſſe, ſubnotauit Ariſtoteles. Ad cuius doctrinam exuberantiorem, vt in reliquis naturę perpenſionibus, ita & parte hac examinatiſſimam reſpectemus ſubinde: Aquarum (inquit Meteororum ſecundo, & ſignificat etiam Seneca) quæ circa terram & in terra ſunt, aliæ quidem ſunt ῥυταὶ, hoc eſt fluitantes: ϛάσιμα verò aliæ, quas dicere ſtagnãtes poſſumus. Et fluitantes quidem omnes, πηγαῖαι ſunt, ac è fontibus aliquibus fluendi habẽt initium, vti fluuiatiles & manu inſtitutę. Homerus quidem vniuerſim fluuios dicit διιπετέας, id eſt ab Ioue fluentes, quoniam imbribus augeſcant: vnde alicubi,

καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.
νύμφαι κρηναῖαι κοῦραι Διός.
νύμφαι ὀρεστιάδες κοῦραι Διός.

Quo argumento, Iouis filias dicunt Nymphas. Et alibi,

Nam & montana nutriunt imbres quoq;.

Zenodotus διιπετέα interpretatur διαυγῆ, id eſt perſpicuum. Sunt qui dici Nilum διιπετῆ, ob incertos opinentur fontes, ceu è cælo profluat planè. Apud Strabonem libro primo expoſitum inuenies, cur dicantur fluuij διιπετεῖς, ſed ita vt interpres doctis auribus & mordaci lotis aceto, parum ſatisfaciat. Stagnantium autem aquarum quędam ſunt fontanæ, quędam ſunt ſyllogimæę, hoc eſt collectitiæ. Fontanæ ſtagnantes partim hominum comparantur induſtria, vt φρεατιαῖαι, id eſt puteales, ciſterninæque: partim naturales omnino ſunt, quæ exiguos habentes fontes & locorum cauitates profluere, dilabiq; non queunt. Collectitiarum autem aquarum aliæ ſunt pluuiæ, aliæ ex fluminum curſu excipiuntur. Et vberes quidem ac perennes ſufficientes aquas, paludes vocantur: ſin autem minores, dicuntur ſtagna, ſi perexiguæ, volutabra. Quum hæc ita habeantur, qui aiunt χειρόχυτον, id eſt manu productum mare, toto (vt dicitur) aberrant cœlo. Quamobrem quum ſuapte conſtet natura, aut fluitans erit, aut ſtagnans. At fluitans non eſt. Quo enim modo hunc fecerit fluxum? Nam qui Hyrcanum mare & Caſpium colluſtrarunt, nullo ipſa in loco copulari, inuicémque inter ſe iungi animaduerterunt. Aliis tamen vnum ſtatuentibus mare, quod Stephanus indicat, & ſcribit Ptolemæus, ac Strabo meminit. Quin vt in Hexaemero Baſilius ſcribit, ſunt qui hæc inter ſe peruia foraminibus tradant, omniáque ad mare maximum confluere. At videtur alicubi mare diffluere. Videtur vtique: ſed in terrarum anguſtiis. Vbicunque enim ex lato pelago in anguſtum mare cogitur, quum ſit ambiens terra ipſũ pelagus æditior altiórque, ob id fluere ac refluere in aliam atq; in aliam videtur partem, quo ad eius hinc atq; illinc libretur aqua. Fluit quoque mare ab eminentioribus ad magis cauernoſa, & dehiſcentia loca, ob multitudinem fluminum in ſublimiores partes eius influentium. Vtcunque autem fluat mare, in ſeſe fluit ac reciprocatur, nõ in aliud ſe recipit, velut in ipſum fluuij. Qua ratione, aquam maris inter ſtagnantes eſſe, colligitur: at nõ eſt fluida. Quæ autem ſtagnans eſt, ea aut fontana, aut collectitia eſt. At ſi fontana,

erit etiam fluida. Fontana ſiquidem aqua ſuâpte natura ſtagnans,non inuenitur. Reliquum verò eſt,vt ſit collectitia. Atqui collectitia non eſt ex fluminibus in ipſum confluentibus, etiam ſi multa ſunt & maxima.Quare ex fontibus potius,quàm ex fluuiis,duxerit principium. Sed ita denique deflua foret. Proinde ſapientum plerique eius naturæ partis æternitatem commenti ſunt : & ſine principio eſſe mare aſtruxerunt. Obiter verò capiti huic adglutinari poteſt id quoque, caducas dici aquas, ex caſtellis aut fiſtularum emanationibus effluentes, quas à principibus impetraſſe, quanquam ægrè, quoſdam legimus. Caducum Iureconſultis ex lege Papia Poppæa, de auctore ſic nuncupata, legatum dicitur ſub conditione relictum, qua deficiente, ad teſtatorem recidat ſuperſtitem, vel ad ſubſtitutum, eo iam humanis perfuncto. Vnde in Iuſtiniani Codice titulus extat De caducis tollendis : & Cicero De oratore libro tertio,in quam homines quaſi caducam & vacuam inuolauerunt. Illud item legimus : eadem cautum lege, ſi liberi necdum forent ſuſcepti, quod alteri legaſſet alter, portione decuma ad fiſcum recideret, quæ caduca nuncupabatur. Fuit obiter hæreditatum quoque viceſima, quam inſtituit Auguſtus princeps : nam Antoninum philoſophum ſcribit Iulius Capitolinus, leges addidiſſe de hæreditatum viceſima : vnde aurum dici viceſimarium T. Liuio, putant eruditiores. Inter legis Papiæ capita id fuit quoque, quo ſanciebatur, Si extraneus quis hæres inſtitueretur, prius quàm hæreditatem cerneret, portionem fiſco viceſimam neceſſariò conferret. Cæterum, filij ac propinquiores, legi haud ſubijciebantur, Neruæ, ac Traiani ſanctionibus. Eam omnino ſuſtulit Gratianus : quod Auſonius quoque ſignificat : meminit auctor grauis Dion. Sed inſtitutum repeto. Fuit apud Trœzenios fons, quem vocant χρυσορρόαν, cuius perennes aquas præcipuè ſunt admirati in nouem annorum ſiccitate, quibus pluit nunquam, areſcentibus cæteris omnibus. Apud Mothonem in Peloponneſo putealis viſebatur aqua pici intermixta, cyzicino maximè vnguento aſſimilis. Apud Thermopylas, vbi χύτρους dicunt γυναικείους, aquam ſe vidiſſe miram, Pauſanias ſcribit. Xantham præterea, nec à ſanguine magnopere differentem fuiſſe in Hebræorum ciuitate apud Ioppen, vbi cruorem interfectæ belluæ lauiſſet Perſeus. Sed apud Aſtyra ex aduerſum Lesbi nigra ſcaturit aqua. Anigri aquam in Peloponneſo fœtere extra modum, conſtat. Tantæ abſurditatis cauſam arbitratur Pauſanias, terræ ac vaporum virulentiam. Cuiuſmodi & ſuper Ioniam ſint aquæ. Ad Chironem alij referunt: aut centaurum alium Polenora, ab Hercule vulneratum, qui vulnus ibi abluerit, felle hydræ luridum. In Samica regione, ab Anigro haud diſſita viſitur ſpelunca, quam Anigridum vocant nympharum. In ea ſi quis alpho laborans aut leuca, nymphas apprecetur, ſacrificiis etiam promiſſis, abſtergátque pollutas corporis partes, ac fluuium enatet, mox euadere incolumem & ὁμόχρουν.

A *Mare, cur ſalſum, & cur illam calidiore tractu ſcintillare viſatur.*

Cap. XV.

SAlis autem amarorisve incoqui ſaporem, ab eo quod ſtat, & omnino ſub ſole euaporat: exſtante ſiquidem, quod tenuius eſt, exhaurit ſol: quod verò craſſius, relinquit: quod tanquam aquæ ſit ſuperfluitas, ſalſum eſt ac amarum. B Nam ſicuti in animantium corporibus potabili humore ingreſſo ad nutriendum, amara & ſalſa redditur, quæ in veſicam corriuatur ſuperfluitas. Quod cognata animalibus caliditas, potabile trahat, quod in pulpas & reliquam corporis ſubſtantiam, vt eius natura eſt, vertat. Id ipſum & in aqua contingere, coniiciendum eſt. Nam quum ſit tota pariter dulcis, quod eius potabile eſt, per euaporationes à calore ſolari ſecernitur. Reliquum, vtpote ſuperfluitas vniuerſi, C ſalſum eſt & amarum. Hanc opinionem etiam comprobaſſe Plinius videtur : & ſecundo Metaphyſicæ Ariſtoteles item expoſuit. Sed coargui poteſt, quoniam quantum inde reſecatur euaporationibus, tantum ſuffici, manifeſtum eſt fluminum acceſſu. Proinde colligi poſſet, debere in ſtatu eodem maris naturam permanere. At quidam (inquit Ariſtoteles) dixere, τὴν θάλατταν ἐκ συγκαυθείσης γενέσθαι γῆς, hoc eſt, mare ſalſedinem contraxiſſe, quia terra, ſuper qua D reſidet, aut in ambitu eſt, à ſole ſit aduſta. Sed hoc quidem, inquit, abſurdum eſt. Quod verò ex terreſtri aduſto id contingat, verum vtique eſt. Nam quum duo ſint vaporum genera, alterum frigidum & humectum, reliquum frigidum & ſiccum: ex iis vapor vnus è maris attollitur ſuperficie: alter ex imo ſurrigitur ſolis ac ſtellarum vi. Quoniam verò aqueus vapor ſubtilior eſt, ideo in aerem eo eleuato, remanet terreus vapor craſſior per mare diſſipatus. A- E quæ verò frigiditate illum circumuadente, propellitur ad eum ipſum caliditas: quæ expulſa, illius partes vrit, atque ita ſalis incoquitur ſapor. Sal enim eſt terræ combuſtæ ſpecies, & ideo liqueſcit frigido & humido, cogitur verò calido & ſicco: quod Meteororum quarto probat Albertus. Si autem excedit menſuræ modum adurens calor, tunc vapor ille ſal non efficitur, ſed veluti cinis: quo factò, ingeneratur aquis amariſſimus ſapor. Nam aduſtæ res, à quibus ſecre- F tum fuerit humidum totum, vt cinis, & eiuſmodi alia, amarorem concipiunt euidentiſſimum. Sudor & vrina hoc ita eſſe ſignificant, quæ aliud non ſunt, quàm ciborum ſuperfluitates ſalſæ, quoniam in eas agit vrens calor, qui ſi fuerit excellens, etiam fiunt amaræ. Quoniam verò terreſtre ex aquæ commixtione propter illius perſpicuitatem ad albedinem tendit : eſtq; in eo vrens calor, inde fit noctu præcipuè, vt fluctuans mare ſcintillare ſubinde videatur, præſertim excel- G lenter ſalſum, calidiore tractu.

Cur pluuiis quibuſdam incoquatur ſalis ſapor. An vera ſit Plinÿ ſententia, aquorum ſuperficiem eſſe dulciorem. Aquarum dulcium ratio. Cur fleat mare. Aquarum calores. Halipedon quid ſit, & cur dicatur. Haliparium.

partum. De mœride menſura, & marila. Marrha. Pelagus maris quid ſit in ſanctis literis.

Cap. XVI.

EX iis porrò quæ diximus, manifeſtum fit, cur pluuiarum aliquæ guſtum ſalis concipiant. Illis enim permiſcetur vapor calidus & ſiccus, dum attollitur humectus & frigens. Immóque calidum expulſum à frigido, ſiccum exurit in nube, quæ cauſa ſalis ingenerat pluuiis ſaporem. Eiuſmodi verò eſſe Ariſtoteles ait, νότια ὕδατα πλατύτερα καὶ τὰ πρῶτα τῆς μετοπωρινῶν, hoc eſt Auſtrales aquas craſſiores & autumnalium primas. Auſter enim & magnitudine & ſpiritu æſtuoſiſſimus eſt ventus, flátque à locis ſiccis & calidis. Cæterum, prius quàm à ſalſedine digrediamur, excutiamus (quæſo) Plinij ſententiam, qui vbi ait, Tenue dúlcéque vi ignea erigi, linqui verò quod craſſius aſperiúſque eſt, clauſulam infert eiuſmodi: ideo ſummam equorum aquam, dulciorem profunda. Sed hoc eſſe perſpicuè falſum Ariſtotelicis demonſtratur argumentis: quibus eſſe omnino contrà colligitur, Superius videlicet mare ſalſius eſſe ac calidius, quàm inferius. Immo & in puteis quoque potu idoneis pars ſuperna ſalſior eſt, quàm ima. Quanquam (vt verum fateamur) eſſe contrà debuit, grauius enim quod ſalſum eſt. Quæ res fortè Plinium mouit. At quia ſol & aer partem humorum leuiſſimam aſſiduè detrahunt, dulciſſimum autem quod leuiſſimũ eſt, potiſſimúmque de propioribus locis hauriunt, & maris igitur & aquarum dulcium ſumma exercet ſolis vis. Itaque ſalſius id eſſe, neceſſe eſt, quod his reſiduum eſt, vnde humor dulcis exactus eſt, quàm vnde vel nihil vel minus abijt: proinde calidior quoque pars eadem ſuperior eſt: ſalſum enim, quàm dulce, calidius eſt. Illud tamen non inficiatur Ariſtoteles idem, Maris partem terræ proximam eſſe dulciorem, vel quia frequẽtius moueatur: ſalſus enim humor quum mouetur, dulcior redditur, vel quia in profundo ſalſior aqua eſt, minus autem alta, quæ proxime terram eſt. Quamobrem quæ ſtatim à terra præcipiti altitudine deſcendit, ſalſa eſt, nec dulcedinis tantundem reddere poteſt. Cuius rei cauſa eſt, quòd ſalſa ſuo pondere in imum deferantur potius. Profluentes aquas idem Philoſophus ideo dulceſcere opinatur, quia per terram percolentur, ſubinde, quicquid grauius eſt, aſſiduè ſubſidente. Non profluere verò ſalſiores aquas grauitatis ratione, etenim ſtabile eſſe quod graue. Calidas tamen etiàm ſi ſalſas profluere, quoniam in iis, ſalſuginis pondus ingenita calori leuitas exſuperet. Adiiciamus illud ſuperpondij vice: pictores conſueſſe non ineptè admodum flumina expingere pallore quodam inſignia, mare cæruleum, lacus verò candidos: hiſce nanque aquis hi planè inſunt colores. Halipedon eſſe regionem dicunt, quam olim operuerit mare, nũc verò aridam, velut ἁλὸς πεδίον. Alij eo nomine maritimum accipiunt locum. Poteſt eo verbo item intelligi ſpatium, in quo circumagi exercerique poſſunt equi, à verbo ἐλαύνειν, ſed tunc flatilem reſpuit prima. Apud Xenophontem Rerum Græcarum libro ſecundo legimus, Pauſaniam eſſe caſtrametatum in loco quem Halipedon vocant, ad Piræea. Halipartum ſale conſperſam terram, hominum inuida prauitate interpretatur Ammonius: vnde & corpore affectos ac difficilè ſanabiles, halipartos etiam vocat conſuetudo. Illud obiter adnotarim: in Græcis auctoribus, dictionem quæ eſt maris, nil ad præſens facere negotium. Nam eo verbo menſura intelligitur, ſex capiens cotylas, ſiue heminas ſex. Eſtque generis maſculini. Marila verò languidus ignis dicitur: item puluis ac carbonum tenuiſſima. Vnde illud, Faber fumò oppletus & marila. Marrha verò Sarmatarum lingua ſignum indicat bellicum. Addamus & illud leniculum: pelagus poni pro maris medio, vnde legimus in ſanctis literis ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης, ſuff. agatur etymon: nam pelagus dicitur velut telagus, quoniam ſit πόῤῥω τῆς γῆς, id eſt ab terra longe.

Mare eſſe animantibus ſimile deq; eiuſdem purgamine. Item: de ſolis bobus, & copria littore.

Cap. XVII.

QVoniam verò maris naturam indaginẽ ſcrupuloſa perquirimus, illud neutique tranſmittendum videtur, eſſe mare animantibus perſimile. Siquidem vt illæ reciprocatione perpeti, nunc vitalem efflant ſpiritum, nunc reuocant: ſic & mare viciſſitudine perpetua in ſe & ex ſe recurrenti agitatione quadam, & præcipuè mira modò profertur, modò refertur, reſilitque. Id verò perſtanti in littore, contemplantique palàm facit fluctuantis aquæ commotio. Pariter enim pedes diluit ſeſe porrigens vnda, tenudátque velut refugiens, aſſilitque mox, irrequieto motu appetendo ſemper quæ relinquat, rurſúmque relinquẽdo quæ appetat. Hinc illa indeficiens alienorum eiectatio, algæ in littus profuſæ argumento. Fit quidem hoc perflantibus ventis vtique amplius. Cæterum & in malacia & abterraneis flatibus, qui ab Ariſtotele dicuntur apogæi. Nihilo enim minus in terram defertur fluctus, quamuis in diuerſum reflante vento, velut proprio quodam maris motu cum eo pariter agitato. Quamobrem quum cadauera & naufraga denique omnia fluctuũ propulſu, repurgantis ſe maris quadam imagine, ad terras protrudantur. Taurominitanum littus Copriam dici legimus, id eſt fimum quandoque in Charibdin fuerint præcipitata, illuc denique reuomuntur. Inde quoque eſt Plinianum illud; Omnia plenilunio maria purgari: quædam & ſtato tempore: circa Meſanam & Mylas fimo ſimilia expui in littus purgamenta. Vnde fabula, Solis boues illic ſtabulari. Meminit & loci & boum Apollonij interpres libro quarto: Mylæ, inquit, Siciliæ Cheroneſus, in qua ſolis boues paſcebantur. Sed & rem quoque cum fabula recenſuit in Naturalium quæſtionum libris Seneca. Dignum forſan quæſtione arbitrabuntur nonnulli paulò literatiores, quid ſibi hæ Solis boues velint. Eas verò poeta nobilis Odyſſeę primo videtur nouiſſe. Verum ſcire conuenit,

quandoque prioribus recepti fuiſſe moris, Soli animalia dicare: quod apud claſſicos obſeruatū auctores eſt. Nam & Apolloniæ, quæ in ſinu Ionico eſt, ſacras Soli oues fuiſſe, Græci ſcribunt, quæ interdiu ſecundum fluuium paſcerentur. Noctu verò ſtabulantes in antro quodam, ab vrbe non procul cuſtodirent delecti viri, diuitiis & genere inter populares ſplendidiſſimi, ſingulis annis ſinguli. Quod ex oraculo quodam Apolloniatæ oues eas permagni facerent. Proinde Eueno (vt fertur) vaticino vigilias edormiente, contrucidatis ouium pleriſque, lupis graſſantibus, publico Apolloniatum decreto, quum ſe is minus tueri quiuiſſet, eſt exoculatus.

De Amphitrite & Phorco. Grææ quæ ſint. Quid ampotis in mari: item ampron: item de maris coloribus, ac epithetis variis œnopo in primis & Myrtoo. Vinum modò nigrum fuiſſe veteribus. Dium mare, cur. Pectora in mari, quid.

Cap. XVIII.

QVòd ſi leuioris item operæ quippiam adglutinandum denique eſt, ſcribit Oppiani interpres, dici Amphitriten Neptuni quidem vxorem, ſed pro mari frequenter accipi, ratione etymologica etiamnum ſuffragante, ἀπὸ τοῦ ἀμφοτέρωθεν τρίτην τάξιν ἔχειν, id eſt quòd vtrinque tertium obtineat ordinis gradum. Superne ſiquidem æther eſt, aer, aqua: ruſſum in imo herebus, terra, mox item aqua. Idem ferè & allegoriarum Heſiodi auctor prodit. Sed adnectit, ſimpliciter eſſe Amphitriten, aquarum hypoſtaſin. Ex Græcis item illud eſt, Extremum maris ambitum, Phorci nomine intelligendum: propterea ponti & terræ dici filium, qui Cetonis congreſſu genuerit Græas, à partu ſtatim canas, quià breuibus incidens vnda ſpumas concipiat, rectè vetulatum nomenclatura ſignificatas. Eſt enim Græcis vetula, γραῦς. Quanquam quod in lactis ſummo colligitur, eodem cenſetur nomine quin & ſuperficiaria iuſculi concretio ſic dicitur. Spuma item, leguminum ſuperna, dum percoquuntur, petens grammaticis ita nuncupatur. Sed & ſeneſcētium in arbore ficorum folliculos, græas nuncupant Athenienſes: glumas noſtri, vti teſtis eſt Varro. Illud grauius: vbi profluit mare inundátque, dici à Græcis πλημμύραν, id eſt exundationem. At vbi ſubſederit reciprocando, fieri, quam vocant ampotin, id eſt ἄμπωτιν, ſiue reciprocationem, vt eſt apud Plutarchum. Sed nonnulli etiam gurgitem transferunt. Ambroſius Græcè loqui maluit Hexaemeri quarto: Ampotis quoque, inquit, quæ in Oceano eſſe perhibetur, quia quum reliquis diebus ordinem ſuum ſeruare dicatur, lunari exortu euidens mutationis ſuę fertur indicium dare, vt mare ipſum Occidentale, in quo ſpectatur ampotis, ſolito amplius accedat & recedat, ac maiore feratur æſtu, tanquam lunæ quibuſdam aſpirationibus retrorſum trahatur: & iterum iiſdem impulſum ac retractum in menſuram propriam refundatur. Ampron verò, vt Lycophronis interpres ſcribit, funiculus eſt quo trahunt boues: aut iugalium ceruici incumbens lignum: vnde ἀμπρεύειν apportare vel aduehere indicat. Propriè tamen iter curru facere eſt: vt expoſuit Suidas. Sed & ἀμπρεύειν, inquit, eſt niſu laborantia iumenta obire. Poſtremò illud non prætereundū, multis quidem epithetis mare apud poetas inſigniri, quæ tamen non vbique congruant, ſed partibus plurimum. Glaucum ergo quum dici audis mare, concipe, quòd profunditatis habeat parum, prætérque ſubiectam harenam albidi coloris, ſic enim ſubſplendicat glaucus color. Vbi cani appoſitum adiicitur, inaudienda eſt littoribus alliſa portio. Nuncupatur quandoque μέλαν, id eſt nigrum, quòd intentius eiuſmodi conuiſitur. Nam purpureum, cyaneum, œnopon melaniæ, id eſt nigredinis cēſentur ſpeciei. Quum ergo cuiuſpiam horum adiectio fit, ſcire licet, quod partis eſt, vniuerſo attribui. Quod verò οἴνοπα diximus, aduertendum id de vini colore pro luci, quoniam veteribus nigrum modò id erat; quando album aut cirrhum vel anthoſmiam necdum excogitarant deliciæ, ſicuti auctor probat Euſtathius. Myrtoum quidem mare, à Myrtilo auriga Mercurij filio, certatim Latini Græcíque nuncupatum tradidere, quem præcipitarit Pelops. At inquit Pauſanias non fit ſimile veri, quòd exiguam maris partem is enauigauit, ab Alphæi exitu ad Eleorum nauale: proinde (inquit) aſtruendum, dici à Myrtus nomine, vt videtur, inſignis mulieris: quæ Eubœorum opinio eſt. Pertingit verò Myrtoum mare ab Eubœa ad Ægæi maris inſulam Helenam, quæ eſſe deſerta dicitur. Dium mare, ab Homero magnum dici, interpretantur grammatici: Nam & Aratus in Prognoſticis, δίας σταγόνας magnas dicit guttas. Tumuli porrò in mari ex colluuie harenæ ſubuectæ, pectora vocantur à nautis, Polybio auctore.

Vrſi manus, cur partibus cæteris ſuauior. De verbo ἀμπρεύειν. Enarratur Iulius Pollux. Puellas dici conſueſſe quandoque arctos, id eſt vrſas. Arctos vnde, & Cynoſura, & Helice.

Cap. XIX.

VRſi manus eſſe inter eſitandum prædulces, inſigniquc ſuauitate, traditum eſt. Sic autem anteriores eius animantis pedes nuncupant, quòd eorum ſit functio duplex vtique, incedendi, καὶ τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι, id eſt & apprehendendi. Eius rei rationem quærebamus anxiè: ſed nec ita diu exſudandum fuit, præſtò ſiquidem curioſius & ſolicitius indagāti fuit Plutarchus, in libello nimis vtrique confragoſó detruncatóque: ſed quicquid eſt, non omnino inutili: in quo rerum, euentuúmque naturalium cauſas perquirit, & philoſophico perpendit examine. Inibi igitur ratio eius, quod eſt propoſitum, hęc fermè redditur: Quod percoquentię corporis alimentum carnem præſtent, quęcūque alia ſuauiorem longe. Concoquit autem præcipuè, omne quod difflat, id eſt τὸ διαπνέον. Id verò eſt quod mouetur, quódque exercetur: ſicuti vrſus partem hac agitat plurimum, tum inceſſus ratione, tum apprehenſionis. Cæterùm, in hac vrſorum mentione ſuccurrit, quantum ingenij ſuppetunt

tunt vires, & multiiuga lectio fomenta ſuggerit, explicandus Pollucis nodus implicatior aliquanto: ita enim Onomaſtici quinto libro ſcriptum legimus, ἀρκτεύεσθαι δὲ τὰς παρθένους ἔλεγεν ὁ δῆμος ὁ ἀττικός, quod eſt, ἀρκτεύεσθαι virgines dicebat Athenienſis populus. Id verbum ſignat, Dianæ prius quàm tempus appetat nuptiarum, virgines conſecrari initiarive. Quod Lyſias ſcribit in Oratione pro Phrynichi filia, ſi tamen ex eius illa prodiit officina: Decreto nanque ſancitum Athenienſium erat, ne qua viro puella traderetur, εἰ μὴ ἀρκτεύσειε τῇ θεῷ, id eſt niſi ſacra obiiſſet Dianæ. Quod menſe Ianuario fieri conſueſſe, indicat Libanius in Oratione quam de Dianę laudibus dixit. Induebâtur autem veſte, quam crocotam nominant, nec decimo ætatis anno grandiores, nec quinto inferiores. Iis autem placari credebatur Diana, quæ cauſa eiuſmodi indignationem concepiſſe videbatur. Ferunt quandoque vrſam feram in Attica ita cicurem factam, vt homines nihil auerſaretur omnino, ſed compaſceretur, multáque licentia hoc illuc, nemine impedimentum inferente, peruagaretur. Contigit, puellam quandam laſciuiuſculè cum bellua colludere: quæ irritata, puellam facto impetu proſcidit. At fratres rem intuiti, ac commoti acrius, vrſam iaculis impetitam necarunt. Ex qua cauſa, peſtilens morbus latius per regionem graſſari cœpit. Conſultis oraculis, reſpondit deus, mali non defuturum finem, ſi virginũ nonnullas compellerent τῆς τελευτησάσης ἄρκτου ἀρκτεύειν, id eſt vrſæ peremptæ honori Dianæ dicari. Nam & puellæ ſic vocabantur arcti, id eſt vrſæ. Quod perſpicuè docuit Euripides in fabula Hypſipyle: & in Lemniis Ariſtophanes, ac Lyſiſtrate. Arctos cæleſtes ſcribit Theon appellari, εἶναι ἄκρας καὶ κεφαλὰς τοῦ κόσμου, quia ſummæ ſint, ac cæli velut capita. Peculiarius autem Cynoſuram dici, ex caudæ imagine, quoniam κυνὸς οὐρὰν ἔχει, quod eſt, canis caudam habet. Helicen verò, διὰ τὸ ἑλίσσεσθαι καὶ ἑλικοειδῆ τὴν οὐρὰν ἔχειν, quia inuoluta ſit cauda: vel per exochen quandam, quòd à cælo trahatur: veluti leo, ex eadem excellentia θὴρ nuncupatur, id eſt fera.

Ætnæus venator quinam prouerbio intelligendus. De florida Ætneæ regionis natura. Ouidius explicatur. De Proſerpina quædam, & Ætna. Theogamia feſta. Theophania, & Anteſphoria. Leucippus Ceres, cur: item Brimo. Corollarum è floribus inuentio. Item de rore. De Narciſſo nonnihil.

Caput XX.

AEtnæum venatorem, ſcito admodum & docto prouerbio vſurpari poſſe, animaduerto, pro eo cuius ſit caſſa inutiliſque venatio, quique ſicut inanis progreditur, ita etiamnum regreditur. Sed vnde hoc? An quia illis regionibus ſyluæ fuerint negatæ? an quòd feræ ibi viſantur nunquam? Immo verò eſſe ibi vtrunque, & affatim quoque, fatendum eſt. Dictat id & loci natura & feliciſſimum cælum, nec ſuperciliorum montiúmque indiga regio. Atqui ſubeſſe cauſam oportet. Subeſt profectò, vt docuit Plutarchus: ſed non alia, quàm qua conjecta-

A mus δυσθήρατον τὴν τοῦ ἔαρος ὥραν, id eſt vernum tempus indagini eſſe ineptius. Nam, vti prodit Empedocles, ferarum commata, hoc eſt luſtra, naribus captantes canes, τὰς ἀπορροίας ἀναλαμβάνουσι, id eſt aeris defluxus excipiunt, quos in ſylua oberrantes reliquiſſe feras contingit: cæterum eos interextinguunt paulò minus, ac odore miſcello confuſaneos reddunt ſtirpium pleræque, latius odore profuſo. necnon coronamentorum ibi haud exigua vis odorinſecos fallit, odore B ferarum indidem dilutiore, ac tantum non euanido. Euenit autem hoc anno perpetuo in Sicula, quam prænotauimus, regione: adeo vt rari prorſum venaturi loca obeant eiuſmodi. Auctor ſexto Bibliotheces Diodorus quoque, apud Ætnam odorum fragrantia ſagaces canes odoratu carere, naturam ſenſus florum odore ſuperante. Floridæ verò regionis eius naturæ teſtimonium ſuggerit & poetica fabella, quæ legendis ibi floribus intentam Proſerpinam raptu- C ro Plutoni velut anſam, occaſione captata præbuiſſe cecinit. Argumento ſuffragatur Auſonius illis verſibus, quos & ſubiiciendos cenſuimus:

> Qualis floricoma quondam populator in Ætna
> Virgineas inter choreas Theoida raptam
> Suſtulit emerſus Stygiis fornacibus Orcus.

Quo nomine aſyli quoque vice cultam inuenio D regionem illam, conſenſu tacito, nefas putantibus incolis, animal vllum omnino oblædi inibi, aut violari. Quin argumento eodem Proſerpinæ feſta dixere Theogamia & Anteſphoria, quę aliàs Pherephattia Græcis dicuntur, Plutarcho auctore in Luculli vita: in quibus furua immolari bos conſueſſet apud Cyzicum. Theophania verò Delphica videtur celebritas, Herodoto hiſtoria prima, in Crœſi rebus. Scribunt Græcorũ nonnulli, Proſerpinam Narciſſum dum colligeE ret, à Plutone raptam, quod eo plurimum oblectaretur. Putant alij Eumenidibus ſacrum Narciſſum, vel quòd circa monumenta naſcatur frequens, vel quia horrorem incutiant deæ, ac τοῦ ναρκᾶν, id eſt torpeſcendi cauſa cenſeantur. Tractus eius naturam nouiſſe item videtur Ouidius Faſtorum quarto:

> Tot fuerant illic, quot habet natura, colores,
> Pictaq; diſſimili flore nitebat humus.

F Hæc eo appoſui gratius, quia per poeticam ἔκβασιν dici iſta, opinati plerique, quos dixeris quãdoque ad agnatos & gentiles videri deducendos, intercutaneæ doctrinæ nil latere ſuſpicati, facilè in vtranque autem ſibi dormire permittunt, qui niſi mandragoram prægustarint, poterunt inde forſan peruigilatè excitari. Adde, quòd campos eos eſſe perpetuò floridos, ſcribũt Solinus & Cicero: & quod ad rem magnopere facit, in Admirabilium ratione tradit Ariſtote- G les, ſi tamen ex Philoſophi officina eſt liber is, tantam ſuccreſcere inibi florum copiam, vt inde canum ſagacitas inſigniter oblædatur. Nec illinc amoueri, niſi adhibita vi, queant. Nec me fallit quod ad Proſerpinam attinet, Orpheum Pauſaniámque in Attica rem geſtam ſcribere,

qua Cephisus amnis Eleusin præterit: in cuius etiam ripis legentem flores Orithyiam Chœrilus à Borea raptam canit. Priorem de Proserpina sententiam comprobat in Verrem M. Tullius, necnon Aristoteles, Diodorus, Solinus. Cabarnum verò principem omnium Cereri Proserpinæ raptum indicauisse, Stephanus scribit. Postea verò quàm sit à matre inuenta, iunctis currui albis equis ad Iouem subuectam, canunt poetæ: vnde & Leucippum eam nuncupat Pindarus. Dicitur & Brimo quandoque, seu Obrimo, quòd quum vim ei videretur illaturus Mercurius, immugijt altius, vnde factum, vt is manū abstineret. Coli verò hanc apud Cyzicum præcipuè, in Lucullo Plutarchus scribit, vnde prorepsit poeticum illud,

Raptam Cyzicos ostreosa diuam.

Legunt tamen alij, Cocytos. Traditur illud quoque: in Brutios prope Vibonem, florum causa, Proserpinam è Sicilia diuertisse: quibus adeo scateat locus is, vt proditum Straboni sit, compertum ibi primum corollas è floribus contexere. Ætnam autem esse Siculæ regionis montem, non est qui nesciat. Eum ita nuncupatum, auctor est Theocriti interpres, ab Ætna cæli & terræ, vt inquit Alcinus. At in libro De Sicilia Simonides Ætnam iudicasse scribit, inter Vulcanum Cererémque de regione disceptantes. Demetrius verò Caletianus Briarei vnius è Cyclopibus filios fuisse tradit, Sicanum & Ætnam, vnde nomen monti: quanquam est eadem nomenclatura ciuitatis item nomen, Stephano tradente. Sed ad venatores redeo. Quærit Plutarchus, διὰ τί περὶ τὰς πανσελήνους ἥκιστα ταῖς ἰχνοσκοπίαις ἐντυγχάνουσι; id est cur circa plenilunia ferarum assequi vestigia non ferè queant? Et infert, videri posse rationem eiusmodi quæ iam præposita est: nam (inquit) plenilunium drosobolū est, & iactat rorem. Qua ex causa lyricus Alcmā, rosidam humectationem, Iouis & lunæ filiam cecinit, quum inquit,

Διὸς θυγάτηρ ἔρσα τρέφει καὶ σελάνας δίας.

Ros verò debilis est, & imber tenuis. Sed & lunæ imbecillis est calor: quamobrem è terra vt sol, educit, nec agit tamen in sublime, quum vires desint longius abducendi, inde rursum delabitur. Porrò & in frigoribus difficilis est venatio, quoniam venatorem oportet, non vestigia modò quærere, sed etiam olfactum moueri. His verò mouetur, molliter diffusis à caliditate odoribus. Frigoris autem circumfusio, quam vocant Greci περίψυξιν, odores contrahit, καὶ οὐκ ἐᾷ ῥεῖν, nec sinit effluere, sensúmque mouere. Ex quo vnguentum & vinum per frigus olent minus: nam concretus aer, sistit in sese odores, nec reddi permittit.

Fumum, vmbram, nubes capi pro re momenti nullius. Nebula pro pane. Escharites. Escharulæ mulieres. Capnosphrantes. Capnistæ carnes. Fumarium Quid dicantur Selli. Anopæa auis. Fumum venditare. Sellæ familiares. Narcissi fabella. Vmbram suam metuere, quid. De paspale, & achne. Item atheres quid. Atherina, & abydena, abydocome, mation, matiolichus, attagus, epsethia, athara, etta, psothion, psathyrion, stachyalogi. Harenarius testis. Pylaica, qua

A *dicantur. Plutarchi locus explicatus. Myodochus.*

Cap. XXI.

In Græcorum commentariis inter cætera doctrinæ grauioris id quoque relatum obseruauimus, non reconditum quidem, nec ab intimis Sibyllæ aditis erutum, non aspernabile tamen, nec lectione prorsus indignum: Fumum, vmbram, nubes, de rebus dici, quę prorsum
B momenti sunt nullius, nec titiuillitio faciendæ, vt ille ait. Testimonium in Autolyco perhibet Eupolis, καπνὸν ἐπιφαίνει καὶ σκιάς, id est fumos ostentat & vmbras. Quin comico risu philosophos coarguens Aristophanes, qui attoniti cælestia contemplarentur, nubes fuisse illis vice numinis obiicit,

καὶ ξυγγίγνεσθαι
ταῖς νεφέλαισιν εἰς λόγους, ταῖς ἡμετέραισι δαίμοσιν.

C id est, & congredi consuesse cum nubibus, quæ deæ sint nobis. Sed & hinc factum coniectamus, vti panificium quoddam de tenuitatis ratione, ac candoris nebulas etiam plebeia dicant voce: quibus persimilis erat veteribus escharites, de craticula dictus, apponi solitus sub cœnæ finem passo litus ad vinolentiam vsque. Escharulas hinc & mulieres appellat Plautus, de panificij ratione. Escharitem ab Athenæo non prætercitum obseruauimus. Inuenio Theagenem quen-
D dam fuisse cognominatum καπνόν, id est fumum: sicuti Eupolis quoque significat, ἐπὶ ὅσως, quòd multa polliceretur quidem, sed nil admodum præstaret. Erat insuper hic ψευδόπλουτος, hoc est ementitus diues, & iactator vanissimus, qui quū esset summè pauper, nihilominus volebat magni momenti negotiator, hoc est μεγαλέμπορος videri, vt Græci dicunt. Cuiusmodi fuit Æschines quidam Selli filius, ex quo id genus homines, quod relatu dignum est, Sellos vocant. Et
E inde verbum σελλίζειν, hoc est Sellissare, quod ἀλαζονεύεσθαι signat, id est iactare ostentaréque. Sellas familiares appellat Varro instrumenta oneri ventris excipiendo accommoda, familiæ præsertim. Capnosphrantes, id est fumi olfactator, velut per parœmiam signat auarum hominem præparcúmque. καπνίζειν, id est capnissare, dicitur conuiuij gratia ignem succendere, & camino vti luculento: vnde apud Athenæum carnes leguntur capnistæ, id est τὰ κρέα καπνιστά. Fu-
F marium lego apud eruditiores, pro loco in quo ligna festinato resiccentur: sicuti & suffumationem, qua nimia fiunt vina medicata. Apud Paulum Iureconsultum legimus, Iniuriam intelligi, si quis fumo corrupto aliquem perfuderit. Scribit Homericus interpres quidam, anopæam dici auem Homero euolantem, ἀνὰ τὴν ὀπήν, id est per foramen. Quippe habuisse veteres in domibus tecti medio apertionem, quam capnodochen nuncuparent. Homerus,

ὄρνις δ' ὣς ἀνόπαια διέπτατο.

G Fumum venditare Lampridio in Alexandro Cæsare, est gratiam hominum captare multa pollicendo, quæ apud principes obeas, quum re omnino præstes nihil. Vulgatis præconis salibus, fumo punitur, fumos qui venditabat, quum id ge-

A id genus quendã iuſſiſſet imperator fumo præfocari. Vmbram verò pro re caſſa nihilique ſæpius accipi, non eſt (puto) qui neſciat. Sed in hac mentione obſeruanda magnopere, quæ in Græcorum reperias monumentis, Narciſſum (inquiunt) traditum fabulis eſt, in aquis imaginem conſpicatum propriam, eius irretitum amore mox amplexandi ſtudio deſiluiſſe, atque eo modo abſumptum. At id eſſe falſum, perſpicuè liquet. Illud verò certius & grauius, adoleſcentem in terreni corporis fluxu B vmbram inſpectaſſe propriam, id eſt corpoream vitam quæ animæ veræ idolum eſt poſtremum. Eam quum is perinde ac veram primámque amplexari arctius feſtinaſſet, quod eſt, quum vitæ corporeæ inhæſiſſet totus, interiit præfocatus: quoniam vitam veram, id eſt animalem, per inſcitiam amiſiſſet. Vnde irrepſit adagium Græcis, *δεδιὼς τὴν ἑαυτοῦ σκιάν*, id eſt ſuam ipſius metuens vmbram. Id ſignificat, poſtremis rerum perinde ac primis, ſtudium non magnopere impendendũ: C quoniam animæ perniciem concinnant, id eſt veræ cognitioni, & quæ congruit in primis, tenebras perfectioni intendunt. Porrò de vmbræ item ratione prolatum id in Curculione à Plauto eſt,

> Quid ego nunc faciam? quid refert, me feciſſe regibus
> Vt mihi obedirent, ſi hodie hic me vmbraticus deriſerit?

D Adumbrata lætitia quænam intelligenda, docet apertius Seneca: Quod (inquit) duces magni faciunt, rebus afflictis, vt hilaritatem de induſtria ſimulent, & aduerſas res adumbrata lætitia abſcondant. In Athenæi libellis, quanquam cõfragoſis & mutilis, paraſitus quidam panes mucore ſordentes præduratóſque, menſæ illatos facetiſſimè *ἄρτων σκιάς*, id eſt panum eſſe vmbras dixit. Attaragos item pro re viliſſima minimáque Græcis dicitur: ſicuti apud noſtros ecta, E vnde ſit ectafacio verbum. Attaragum, panis micam interpretantur, quæ pſothion item dicatur, aut pſathyrion. Sed & in pane ſciſſurã ignis vi factam dicunt attaragum. At ſuperiorem in pane cruſtam eo nomine accipit Pollux: ſicut imam, epſethiam. Myodochum ſenem legimus, qui ſit nulli rei. Dioſcorides eo verbo murium accipit retrimenta, quæ muſcerdas vocant. Illud obiter quodammodo ſubſcripſero: corpore minutulos perbreuéſque dici ortygas, id eſt coturnices. F Paſpalen quoque, pro rerum minutie capi à Græcis: vnde ſomni, paſpalen nec videre quidem, eſt apud Ariſtophanem. Quanquam nec ignoro eſſe, qui eo nomine magnetem accipiendum lapidem putent. Paſpalen, Hippocrates pro milio accipit, quod ab aliis cenchros vocatur, aut etiam cenchrys. Sed & ad eundem ſenſum deflectas achnem, ſignat ea vox minuties ab excuſſis prouolantes ſpicis. Meminit Homerus,

> G *ὡς δ' ἄνεμος ἄχνας φορέει.*

id eſt, ſicut achnas profert ventus. Sed & pro maris aſpergine achnen reperias, vnde *ἁλὸς ἄχνη*, id eſt maris achne. Achnen, Sophocles pro rore accipit,

> *θάλλει δ' οὐρανίας ὑπ' ἄχνας ὁ καλλίβοτρυς*

νάρκισσος. Et rectè vtique, quod non cõtinuæ deferantur guttæ, verum diſparatæ. Vnde achnes profluxit nomen, quaſi aechne dicatur, id eſt diuulſa abiunctáque. Quin *ἄχνη πυρός*, id eſt achne ignis, pro fumo. Et achne ſomni apud Hippocratem. Illud quoque ex Græcis corriuatum fontibus haud tranſiliendum, quod *ἀθερίζειν* dicunt, vbi ſe quippiam, non pili facere innuunt. Ratio eſt, quoniam ex ſpicis quæ ſunt degeneres vocari ab eis atheres videntur: ſicuti B apud Ælianum in libro De prouidentia, lectum commeminimus. Eos colligunt ſpicilegium facientes, qui vocantur ſtachyalogi. In Athenæi monumentis piſciculus vilior de verbi huius flexu dicitur atherina. Athera verò & pinnuſa nuncupantur, Ariſtotele calculum adiiciente, quam ſub ventre thynnides gerunt. Nec illud ignorandum: Abydena item dici futilia, ac nullo prorſum digna pretio: nam vt molles carpſitur Abydeni. Meminit parœmiæ Pauſanias. Sed C ab eiſdem quoque Abydocomas inuenio ſycophantas dici, velut in eo *κομπῆται*, id eſt efferentes ſe. Mation etiam minutum dicunt: vnde matiolichus, qui parum comedit, aut qui in minimis aſtutum ſe præſtat. Quanquam & matiolichus dici valet, qui ex menſuris lucrum venatur. Nam eſt menſuræ genus mation, & *λείχω*, lambo. Hincque forſan Euſebio cuidam apud Ammianum Marcellinum, Matiocobæ factum cognomentum eſt. Pylæſtatos vocant Græci Cir- D cenſes homines, hoc eſt viles neſcio quos, ac planè de triuio, à quibus nec boni quippiam proferatur, nec ſani: quoniam eiuſmodi haud pauci Thermopylas peterent, quæ & Pylæ dicebantur, quòd anguſta conualle à Theſſalia in Phocidem tranſmiſſio fieret. Nam & Pylea vocabatur, vbi conſidebant Amphictyones: ſed & cõgreſſum ipſum ſic reperio nuncupatum. Ex iis enarratur Plutarchi locus in Pyrrhi vita, negligenter inſcitéque præteritus ab interprete. *ταῦτα* E *μὲν ἐστι πυλαϊκῆς ὀχλαγωγίας*, hæc (inquit) pylaicæ ſunt turbæ, Pylas confluentis. Et in Artoxerxis vita ſcribit idem, Cteſian in libros conieciſſe *παντοδαπὴν πυλαίαν*, abſurdarum fabularum. Harenarium teſtem, Iureconſulti ſordidum ac vilem intelligere videntur, cui ſine tormentis credendum non ſit. Mentio ſit & in Canonicis decretis, cúmque qui in harena depugnarit, intelligunt.

F *Super Aphricano Scipione paucula. Qui dicantur velut vmbra vagari. Plutarchi interpres refellitur.*

Cap. XXII.

DE Scipione Aphricano iuniore memorantur pleraque ſcitu digna, immo verò eiuſmodi, vt nec ſatis mirari queas, ſiue fortunam perpendas viri, ſiue mores ac naturæ lumina, rerúmque geſtarum gloriam ad acrius reuoces G examen. Nunc vt cętera ad cenſurę grauius non prouocem ſupercilium, illud gratiſſimo animo hiſce libellis inſpergimus. Scipionem hunc annis quatuor & quinquaginta, quibus ferè in humanis egiſſe narratur, *μηδὲν ὠνήσασθαι, μηδὲν ἀποδόσθαι, μηδὲν οἰκοδομῆσαι*, id eſt nil emiſſe, nil vendi-

diſſe, nil ędificaſſe. Libras autem argenti treis & triginta duntaxat in magna ſubſtantia, & auri duas reliquiſſe: quum tamen in eius poteſtate victa fuiſſet Carthago, ab vnóque imperatorum omnium milites locupletatos, veteribus teſtatum memoriis ſit. Polybium porrò quod ipſum inter illius ducis miranda non ineptè repoſuerim, perfamiliarem habuit ac intimum, cuius imbutus præceptis ἐσπούδαζε μὴ πρότερον ἐξ ἀγορᾶς ἀπελθεῖν, ἢ ποιήσασθαί τινα συνήθη, καὶ φίλον ἀμωσγέπως τῶν ἐντυγχανόντων, id eſt ſtudebat, non prius à foro reuelli, quàm vnum aliquem ex iis, quibus cum fortè congrederetur, beneuolum ſibi atque amicum quauis ratione foret venatus. Quúmque iuuenis etiamnum ageret, eam tum fortitudinis, tum prudentiæ de ſe opinionem concitauit, vt ſenior Cato interrógatus de iis qui apud Carthaginem ſtipendia facerent, inter quos erat Scipio quoque, militum (vt Appianus inquit) tribunus, οἶος πέπνυται diceret τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν, id eſt ſolus ſapit, cæteri vmbræ feruntur, Scipionem innuens. Eſt autem ex Homero carmen de Tireſia Odyſſeæ K concinnatum. Quem locum à Plutarcho citra auctoris nomen repetitum, interpres alioqui non inſcitus, aſſequi non potuit, niſi fortè ſum leberide cæcior: ſic enim ſenſus eluceſcit peracutus, & (quod conuenit maximè) à Catonianis ſalibus & ſapientia non diſſentaneus: quando Romanorum alij, qui ſtipendia facerent in Aphrica, nihil (vt Plautinis vtar iocis) aceti haberent in pectore, nihil omnino priſcam illam vrbis Romæ generoſam animi altitudinem redolerent, eſſentque planè hominum ſimulacra, & quidem impolita infabricatáque & meræ nugæ, vtque Homerico vtamur verbo, σκιαὶ, id eſt vmbræ. Quando ratione animæ neglecta, quam eſſe verum hominem, Plato & ſenſit & docuit, corpori ſeſe manciparant, quod imaginem eſſe & vmbram, ex Plotini ſententia remotiore, alibi docuiſſe me, opinor, & proximè Narciſſi tropologicus commonuit ſenſus. Quod verò de Scipione dixit Cato, id ipſum & de Chryſippo pronũtiatum quandoque comperimus, cuius eſt illud elogium quoque, Ni fuiſſet Chryſippus, porticus non eſſet. Homeri locum de Tireſia aduocat libro ſextodecimo Strabo: verum interpres ſic demum iure Latij donat,

Cui dederat vita functo Proſerpina mẽtem,
Vt ſaperet, paritérque homines leuis vmbra
iuuaret.

Sententiam noſtram confirmat Lucius item Florus Epitomes quadrageſimonono: Quam virtutem eius (inquit) Cato, vir promptioris multo ad vituperandum linguæ, in ſenatu ſic proſequutus eſt, vt diceret, reliquos qui in Aphrica militarent, vmbris militare, Scipionem vigore.

Multos vagari velut vmbras. Duas eſſe conuerſationis vias. Vitæ genera tria. Aquarum nomine mortales intelligi. Quæ victoria nobiliſſima. Scipionis dictum. De Adriano imperatore, ac poeta Floro. Adriani in eminentiſſimum quenque inuidia. Dionyſij Sophiſtæ dictum. Perſarum cadauera non computreſcere, vt noſtra.

Cap. XXIII.

CÆterum & inter mortales reliquos, nec in Romano ſolum exercitu, numeroſæ vagãtur vmbræ, pauci ſapiũt. Id Saluator ille præpotens facilè commonſtrat in Euangelio, vbi duas conuerſationis perdocet vias. Quàm (inquit) ſpatioſa eſt via, quæ ducit ad mortem, multique ſunt ea commeantes. Et rurſum: Quàm arcta via & anguſta eſt, quæ ducit ad vitam, paucique ſunt qui inueniant eam. Vide (inquit Hieronymus) quanta inter has vias ſeparatio ſit, quantúmque diſcrimen: illa ad mortem, hæc tendit ad vitam: illa celebratur & teritur à multis, hęc vix inuenitur à paucis: illa enim vitiis per conſuetudinem quaſi declinior ac mollior, & veluti quibuſdam amœna floribus voluptatũ facilè ad ſe rapit commeantium multitudinem, hæc verò inſueto calle virtutum triſtior atque horridior ab his tantum eligitur, quibus nõ tam delectatio itineris cordi eſt, quàm manſionis vtilitas. Aſperam enim nobis & inſuauem virtutum viam nimia effecit vitiorum conſuetudo: quæ ſi in partem alteram transferatur, inuenies ſicut ſcriptura dicit, Semitam iuſtitiæ leuem. Porrò quum tria ſint viuendi genera, ciuile, contemplatiuum, religioſum: in ciuili, prudentia: in ſecundo, doctrina: in tertio, quaſi faſtigio quodam vitæ totius: præter duo illa, etiam ſanctitatem exigimus. Hæc eſt rectiſſima vitæ ratio, hæc ſcopum habet rationali naturæ propoſitum, hic eſt finis primæ notę & coloris perfectiſſimi, diu à prioribus quæſitus: ſed ante CHRISTVM non ferè inuentus. Ab hoc qui errore deuio declinant, quantuncunque ciuilibus intenti negotiis, quantuncunque etiam contemplationi, nihil ſciunt, nihil agunt, & (quod bonam recipiat frugem) nihil cogitant. quando ſapientia mundi, ſtultitia eſt, & vanitas vanitatum, & omnia vanitas. At cuius eſt in lege Domini voluntas, quíque in lege illius meditabitur die ac nocte, erit (vt inquit Eſdras) tanquam lignum plantarum ſecus aquarum decurſus. Erit (inquam) tanquam vitæ lignum: reliqui verò, nil aliud quàm decurrentes aquæ. Quo nomine (vt inquit Auguſtinus) mortale ſignificatur genus, quod in mortem fertur præceps, ſicuti aqua pronus eſt in mare delapſus. Vnde eſt illud apoſtoli Ioannis, Aquæ multæ, populi multi. Sed & Ioſue capite tertio, aquas accipi volũt perturbationum procellas & moleſtiarum agmina: quemadmodum Eſaiæ octauo, Adducet Dominus ſuper eos aquas fluminis fortes ac multas. Adiuuat tamen argumentum noſtrum etiam grauis auctor Seneca: Quid (inquit) præcipuum in rebus humanis eſt? Non claſſibus maria compleſſe, nec in Rubri maris littore ſigna poſuiſſe, nec deficiente terra, ad iniurias aliorum erraſſe, in Oceano ignota quærentem, ſed animo omne vidiſſe, & (qua nulla eſt maior victoria) vitia domuiſſe. Innumerabiles ſunt, qui vrbes, qui populos habuere in poteſtate: pauciſſimi, qui ſe. Hoc verò quod Stoicus hic ſeueriſſimè prodit, longè pręſtabilius quàm quod dictitaſſe Scipionem ferũt: nam quum Appius Claudius eius in cenſura cõpetitor, iactãtius diceret, Romanos à ſe omneis

nomi-

nominatim ſalutari, Scipio qui vniuerſos propè ignoraret: Vera (inquit) narras, ἐμοὶ γὰρ οὐκ εἰδέναι πολλοὺς, ἀλλ' ὑπὸ μηδενὸς ἀγνοεῖσθαι μεμέληκεν. id eſt curæ mihi fuit, non quidem nouiſſe multos, ſed ne à quoquam ignorarer. Pręſtant verò hoc virtutũ exhauſta certamina, præſtant ſudores multi, euigilatæ noctes, duriſſimorum patientia. Quod agentem Adrianum intuitus poeta mollior Florus, ita ſibi ludere permiſit,

Ego nolo Cæſar eſſe,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.

Reſpondit verò Adrianus facetè admodum, nec citra fellis conſperſionem, adnotata hominis pathica fœditate:

Ego nolo Florus eſſe,
Ambulare per tabernas,
Culices pati rotundos.

Cæterum vel id adnotaſſe fuerit operępretium, imperatorem hunc tanta flagraſſe inuidia, vti celeberrimum quenque artificem, quod æquare non poſſet, ſubuerterit. erat nanque ſtudij eius, vt in quauis diſciplina præcellere omnes, mirè affectaret. Proinde Dionyſius Sophiſtes aduerſus Heliodorum, in cuius beneuolentiam erat is propenſior & inde Epiſtolarum ſibi magiſtrum adoptarat: Pecunias donare ac honores Cæſar poteſt, rhetorem certè facere non poteſt. Homeri poemata abolere quandoque fertur cogitaſſe, vt ei Antimachum ſubſtitueret prælegendum in ſcholis, cuius adhuc pleriſque erat incognitum nomen.

Cardamo ſimiles qui dicantur: cur eo veſcantur Perſæ: eiuſdem nomina plura, & vires.

Cap. XXIIII.

NObiles præpotentéſque viros ſi pauperioribus conuicini fuerint, non deſinere illos exſugere, donec in nihilum redegerint, notius eſt quàm vt pluribus id comprobare videatur neceſſe. In hoſce ita affectos, itaque inſtitutos adagium producitur ſcitum eruditúmque, Cardamo ſiquidem conſimiles eſſe dicimus, cuius ea natura eſt, vt herbarum in propinquo naſcẽtium, humorem ad ſe vi quadam intima perliciendo cogat areſcere. Id ſignificat Ariſtophanes comicus in Nebulis,

πάσχει δ' ἃ ταυτὸ τοῦτο καὶ τὰ κάρδαμα.

id eſt, patiuntur ipſum hoc & cardama. Nam dixerat antè paulò, Terram violenter cogitationis noſtræ humorem pertrahere. Inſuper inibi interpres, vbi quod præſtruximus explicuit, mox adiicit, Cardamum eſſe agreſte holus apud Perſas: ſed nunc (inquit) ſcaphon dicit. Scribit Xenophon, Turpè gentibus illis duci, ſi quis viſatur quoquam ire aut meiendi aut cuiuſquam eiuſmodi rei gratia. Quæ, inquit, nullo pacto facere poſſent, niſi & victu modico vterentur, & humiditatem per laborem conſumerent. Quo fit, vt ea aliò quopiam ſecedant. Sed in Græcorũ comperi commentariis, quod ad rem egregiè facit, ὑπέχει γὰρ οὖρον τὰ κάρδαμα καὶ πτύσματος, id eſt comprimere vrinam & oris ſuperfluitates cardama. Eóque nomine Perſas illis veſci plurimum, quando eximiè præcauent, vrinam emittere, ſpuere, atque item emungi. Cardamon dicitur ab aliis, inquit Dioſcorides cynocardamon: ab aliis, iberis: quidam etiam cardaminacam nuncuparunt: Ægyptij, ſemeth: Romani, naſturtium. Optimum quod apud Babylonem colligitur. Semen excalfacit, acre eſt & κακοστόμαχον, hoc eſt ſtomachum oblædit, aluum turbat, συνουσίας παρορμᾷ. id eſt Venerem concitat. & poſt multa, Efficit (inquit) id ipſum herba, ſed minus. At libro viceſimo Naturalis hiſtoriæ Plinius, & eum ſequuti aliquot, naſturtio inhiberi Venerem prodidere. Secundo Canonis Auicenna cum Dioſcoride ſtat. Animi porrò torporem excitat cardami holus: quo argumento, multorum coniectatio eſt, ἀπὸ τῆς καρδίας dici, hoc eſt à corde, in quo eſſe creditur animi ſedes. Libro duodecimo ἐκλογῶν περὶ γεωργίας ſic de hac re proditum comperias, φασὶ δέ τινες ἐσθίοντας κάρδαμον, ὀξυτέρας τὰς φρένας γίνεσθαι, vt natum inde prouerbium, certior fiat coniectatio. Scribit Ammianus Marcellinus, quod ad Perſarum ritus attinet præcipuè, Noſtrorum cadauera mox cæſorum fatiſcere ac defluere prorſum, adeo vt nullius mortui facies poſt quatriduum agnoſcatur. Interfectorum autem Perſarum marceſcere ſtipitum more, vt nec liqueſcant membra, nec ſanie madeſcant perfuſa: quod (inquit) vita parcior facit, & vbi naſcuntur exuſtæ ſolibus terræ.

Cuiuſmodi eſſe deceat conuiuales confabulationes, quæ epicylicia dicuntur. Iſocratis dictum ad idem. Perſarum ritus. Decori neceſſitas. De Alabandeis pulchra, Abderitarum ſugillatio.

Cap. XXV.

ISocratem citra puluerem, aut etiam clepſydram oratorem vel nobiliſſimum, memoriæ proditum eſt, quum amplius rogaretur, vt in conuiuio quodam promeret aliquid de artis ſuæ officina, reſpondiſſe, ἐν οἷς μὲν ἐγὼ δεινός, οὐχ ὁ νῦν καιρός, ἐν οἷς δ' ὁ νῦν καιρὸς, οὐκ ἐγὼ δεινός, quæ noui, temporis huius non ſunt: quæ verò exigit tempus hoc, ego neſcio. Veluti parum congrueret, laſciuientibus poculis oratoriam inſerere grauitatem: quod æquè ridiculum ſit, ac in purpura repens ſimia. Nam & à pleriſque philoſophiam item ſequeſtratam, inde legimus, argumento etiam Perſarum inſtituti, qui ſe licentius inuitaturi, non vxores, verum pellices admittũt. Itidem & philoſophica ſanctaria colluſione cõuiuali indigna prorſum videri, & (vt Græci dicunt) ἀπροσδιόνυσα. Etenim quæ luminibus capto eſſe cum ſpeculis communio poteſt? ſicuti ab Epicharmo traditum, auctor nobis Stobæus eſt. Præſertim quòd nec recumbentium mens altioris ſpeculationis tunc ſatis & ſtudioſe capax eſt. Alij verò non extra organum iſta opinati, diuerſam omnino ſententiam approbant. Tanquam perabſurdum ſit, in ſcholis quidem de conuiuali officio ſubinde diſſerere, qualiſque aut quæ ſit conuiuæ virtus, & qua ratione vtendum vino: ex ipſo verò philoſophiam conuiuio diſcluſam abiungere, veluti re nequeat cõpro-

bare, quæ verbis præcipit. At in Cœnis Macrobius inquit, Oportet verſari in conuiuio ſermones, vt caſtitate integros, ita appetibiles venuſtate. Nam matutina diſputatio robuſtior eſt, quæ viros & doctos & præclariſſimos deceat. Id propemodum & vir doctiſſimus Plutarchus ſtatuit Sympoſiacôn primo: Elegantiores verò, inquit, etiam ſi ex profeſſo philoſophentur, probabili tamen magis quàm violenta interim demonſtratione ſermonem producunt. Id ipſum etiam Plato facit in Sermonibus conuiualibus, vbi quamuis αὐτὸ τὸ πρῶτον ἀγαθὸν, id eſt de principe bono verba faceret, & omnino de diuinis, non tamen apodixes intendit, aut ineuitabiles parat anſas, qui ferè mos eius eſt, ſed leuioribus (vt ſic dicam) captionibus exempliſque, & fabuloſis ratiocinationibus homines conciliat venatúrque. Proinde, quæ proponuntur quæſtiones, ſolutionis reconditum nodum haudquaquam habent: anxias nanque difficultates & ſolicitè librandas, conuiualis non admittit hilaritas, ne paulò inconcinniores præfocentur auertantúrque. Propterea eridantæos, vt inquit Democritus, & himantelictæos ſermones miſſos facere oportet, qui ſpeculationis difficultate torquere amplius ſolent, Δεῖ γὰρ ὡς τὸν οἶνον, κοινὸν εἶναι καὶ τὸν λόγον, id eſt, vt vinum, ita & ſermonem eſſe oportet communem, vt ſuam quiſque portionem ferat. Qui griphos inenarrabiles quodammodo probant, Æſopeam vulpem gruémque imitari videntur, quarum vtraque facetoſo conuiuij apparatu alteram deluſit ac dimiſit incœnem. Quòd ſi iucunda confabulatio, quam epicylicion rectè dixeris, veluti poculis coaptatam, & (vt Macrobij verbum repetam) appetibilis adhibeatur venuſtas, fiet illud Homericum nepenthes, quod is intelligi voluit, pharmacum ἀνώδυνον: quia mœſtitiam exigeret, & euthymiam pareret, ac tranquillitatem: vt nulla præterea bugloſſa requiratur, quæ vino promixta diſcumbentium animis inducant hilaritatem. Porrò Xenophon Socraticus, Gobriam ſcribit cœnantem apud Cyrum, quum alios Perſarum ritus eſſe admiratum, tum verò illum quo ſe inuicem iucundè interrogantes, necnon ſcommata non negligentes voluptatem gratiámque vel iis comparabant, in quos ſtringi morſus videbatur. Proinde ſciamus M. Tullij oraculum eſſe vero verius, Decori ignoratione non modò in vita, ſed ſæpiſſimè in poemate & in oratione peccari. Itaque quid deceat, conſiderandum, quod in re de qua agitur, poſitum eſt, & in perſonis, & in eorum qui dicunt, & eorum qui audiunt. Vnum verò rationale animal, inquit primo De officiis idem auctor, ſentit quid ſit ordo, quid ſit quod deceat, in factis dictiſque qui ſit modus: poſtremò & qua pſittacus voce, quáve loquatur coturnix, quæ non parua eſt naturæ vis rationiſque. Illud verò auctarium fuerit, quod Iſocratis ſententiæ peraffine eſt, à Seneca ex Epicuri ſcholis promptum: Nunquam volui populo placere: nam quæ ego ſcio, non probat populus: quæ probat populus, ego neſcio. Sed nec ab inſtituto diſſita eſt mathematici Licinij in Alabandeos ſugillatio, felle lita plurimo: Eſſe nanque illos aſtruebat, in ciuilium ad-

A miniſtratione rerum acutos ſatis: at propter non magnum vitium indecentiæ, cenſeri inſipientes quandoque, quòd in gymnaſio eorum quæ eſſent ſtatuæ, omnes habitu forent cauſas agentium: in foro autem diſcos tenerent, aut quid eiuſmodi obirent. Vnde Alabandei quoque nuncupati, & Abderitæ, qui in rebus id genus ſæpiculè peccant.

Vmbram ſuam metiri quid ſit, ex hiſtoria nato adagio.
B *Archidami monita ad inſolentiam humanam retundendam.*

Cap. XXVI.

VMbram ſuam metiri, ſcitè admodum & perdoctè prouerbiali ſententia commonemur, nil eſſe quod vana mortalitas & ad circumſcribendam ſeipſam ingenioſa (vt Plinij verbis vtar) inani ſucceſſu aliquo tumeat: quando noſtra omnia bullæ ſunt, momento periture.
C Quo nomine illud Satyricum in ore habendum aſſiduè,

Meſſe tenus propria viue.

Ratio parœmiæ eſt ea, quòd nihilo maior noſtri corporis poſt felicitatem vmbra deprehendatur, ac fuerit prius. Quo perdocemur, eſſe nos eiuſdem imbecillitatis aleę obnoxios, atque eodem fortunæ ſalo (vt ait Boetius) quati. Natum id ex hiſtoria: proditur ſiquidem memorię, Macedonum regem Philippum poſt nobilem in
D Cheronea victoriam, quum inſolentius extumuiſſet, factúſque foret arrogãtior, ac de ſe magnificentius ſentiens, veluti liberali iure adoptatus à fortuna, paulò aſperiorem, & quę tyrannicum quiddam ſuboleret, ad Archidamum Ageſilai filium epiſtolam conſcripſiſſe. Qua is commotior, cogitánſque (quod res erat) euentu proſperiore criſtas homini ſurgere, vt poeticis vtar ſalibus, ita demum cenſuit reſpondendum, εἰ μετρήσεις τὴν σαυτοῦ σκιὰν, οὐκ ἂν εὕροις αὐτὴν μείζονα γεγενημένην ἢ πρὶν νικᾶν, id eſt ſi vmbram tuam
E metiri volueris, haudquaquam nunc maiorem deprehendes, quàm fuerit ante victoriam. Id quia ſingulare ad vitæ inſtituta præceptum eſt, ac ad retundendam mortalium vanitatem efficaciſſimum, factúmque eſſet ad manum, dum Græca peruoluimus, haud dignum eſt viſum, quod tãquam cõniuens tranſilirem. Cui affinis eſt chria quoque eiuſdem altera, quæ cæcis animis, nec ſui menſuram ſatis capientibus, perſalobrẽ pro-
F pinare (vt ſic dicam) potionem videtur: ac ſubinde inſinuare poeticum illud ex Martialis nobili ſcitóque Epigrammate,

Sed te tamen ante memento,
Intra pelliculam cerdo tenere tuam.

Erat Periander medicus multi nominis, & celebratus in primis: cæterum, vt eſt inops ſui quãdoque humana mens & inexplebilis, nec vnquã ferè vllo deſcendens niſu in ſeipſam, & præter calculorum rationem mœnia ſtruens: affecta-
G bat idem ex poetica laudem, & ſubinde verſiculos recitando glorioſam captabat. Sed quantum medendi ſcientia præſtabat tantum à poeta aberat bono. Id animaduertebant complures. Ipſe tamen ſibi ementiebatur, & credulus poetico ſe agi furore opinabatur. τί δ᾽ οὐ ποτε ὁ πα-
ρεσῆτε,

μιανδρε, ἔφη Ἀρχίδαμος, ἀντὶ χαρίεντος ἰατροῦ κακὸς ποιητὴς καλεῖσθαι ἐπιθυμεῖς, quid tandem ô Periander, inquit Archidamus, pro eleganti medico malus vocari poeta cupis? Sed & eiuſdem chria eſt illa non incelebris, Peloponneſiaco nanque bello percunctantibus ſociis, quantum pecuniarum foret ſatis, rogantibus etiamnum tributa terminaret, ὁ πόλεμος ἔφη, οὐ τεταγμένα ζητεῖ, bellum, inquit, ordinata non quærit.

De chriarum ratione, & quid chria. Item quid ſententia, eiuſq; diſcrimina. Et quid chriodes. Interim regis boni munus quódnam ſit. Paraphraſis, metaphraſis, ecphraſis.

Cap. XXVII.

Qvoniam verò chriam bis hoc capite nominauimus, ne quis velut obice offendatur, ſciendum eſt; ab Aphthonio dici χρείαν ἀπομνημόνευμα σύντομον εὐστόχως ἐπί τι πρόσωπον ἀναφέρον, hoc eſt chriam (ſiue malis Latinè vſum nuncupare) eſſe commemorationem breuem concinnè opportunéque, id eſt εὐστόχως, ad auctorem relatam. Appellatam verò chriam arbitrantur, ὅτι χρειώδης ἐστί, quia ſit vtilis, κατ᾽ ἐξοχήν: ſiquidem progymnaſmata reliqua, admonitionis emolumento præcellit, id eſt χρειωδεστέρα ἐστὶ πρὸς τὸν βίον τῶν ἄλλων προγυμνασμάτων. Vtitur ea voce Plutarchus ad hunc fermè ſenſum: Ariſton laudante quodam Cleomenis chriam, qua interrogatus, Quidnam regem bonum facere oporteat, reſponderit, Amicis bene facere, inimicis verò male. At quanto (inquit) melius fuerit, ô vir optime, amicis bene facere, ex inimicis verò amicos reddere. Hæc quidem chria, pergit Plutarchus, etiam ſi omnium calculis Socrati contribuitur, nihilominus in Ariſtonem quoque refertur. Portò chriarum alia dicitur logica, id eſt ſermocinalis: alia practica, ſiue actiua: alia mixta. Et logica quidem intelligitur, quæ oratione præfert emolumentum: vt Plato τῆς ἀρετῆς κλάδους ἱδρῶτι καὶ πόνοις ἔλεγε φύεσθαι, id eſt virtutis ramos aſtruebat, ſudore ac laboribus produci. Iſocrates ex diſcipulis ingenio præſtantes, θεῶν παῖδας εἶναι, id eſt deorum eſſe filios prædicabat. Diogenes diuitem conſpicatus imperitum εἶπεν, οὗτός ἐστιν ἵππος περιηργυρωμένος, hic eſt (inquit) equus vndique argento litus. Practica verò praxin, id eſt actionem modò oſtendit. Vt interrogatus Pythagoras πόσος εἴη ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, βραχύ τι φανεὶς ἀπεκρύψατο, μέτρον τοῦ βίου τὴν θέαν ποιούμενος, id eſt quanta denique hominum foret vita, quum parum ſe oſtentaſſet, mox delituit, viuendi modum ſtatuens viſitationis morulam. Mixta poſtremò eſt, quæ conſurgit ex duobus, actu, & oratione. Vt Diogenes, quum eſſet conſpicatus ἀδηφάγον, id eſt indecenter voracem puerum, τὸν παιδαγωγὸν ἔπαισεν, ἐπειπών, τί γὰρ τοιαῦτα παιδεύεις; Pædagogo plagam incuſſit, inferens, vt quid ita imbuis? Iis verò capitibus tractari ſolent chriæ: encomiaſtico, id eſt laude: paraphraſtico, id eſt expoſitione: cauſa, ex contrario, comparatione, exemplo, teſtimonio, epilogo breui. Paraphraſin tamen intelligi volo, ſicuti finiunt Græci, alieni ſcripti conuerſionem non in humiliora grandioráve, vt ab metaphraſi ſeiungatur, ſed in paria, ſenſu modò incolumi. Quod indicat libro primo Fabius: Tum, inquit, paraphraſi audacius vertere, qua & breuiare quædam & exornare, ſaluo tantum ſenſu permittitur. Quod opus conſummatis oratoribus difficile, qui commodè tractarint, cuicunque diſcendo ſufficient. Sed & libro decimo: Ipſis, inquit, ſententiis adiicere licet oratorium robur, & omiſſa supplere, & effuſa ſubſtringere: neque ego paraphraſin eſſe interpretationem volo tantum, ſed circa eoſdem ſenſus certamen, atque æmulationem. Ecphraſis autem eſt purameráque enarratio. Sed ad inſtitutum. Seneca, de chria ſic mentionem facit: Pueris, inquit, ſententias ediſcendas damus, & has quas Græci chrias vocant, quia complecti illas puerilis animus poteſt, qui plus adhuc non capit certi profectus. Viro captare floſculos, turpe eſt, & fulcire ſe notiſſimis ac pauciſſimis vocibus, & memoria ſtare. Sibi iam innitatur, dicat iſta, non teneat. Turpe eſt enim ſeni, aut proſpicienti ſenectutem ex commentario ſapere. Fabius item libro ſecundo, Sententias, chrias, ethologias, ſubiectis dictorum rationibus apud grammaticos præcipit ſcribi. Quoniam verò, vt ſolet, perobſcurè ſententiam eſſe ait vniuerſalem, ſciendum eſt: ſententiam à chria hoc diſtingui, quòd ſententia indicatiuè profertur: chria verò etiam ſæpe per interrogationem & reſponſionem: præterea (vt probauimus) actu etiam conſtat. Sententia verò, in verbis tantum eſt: chria, perſonas habet omnino quæ quid fecerunt aut dixerunt: ſententia ſine perſona profertur, hoc eſt ἀπροσώπως. De hac Aphthonius ita, γνώμη ἐστὶ λόγος ἐν ἀποφάνσεσι κεφαλαιώδης, ἐπί τι προτρέπων ἢ ἀποτρέπων. Priſcianus verò ſic: Sententia, eſt oratio generalem pronuntiationem habens, hortans aliquã rem, vel deterrens, vel demonſtrans quale quid ſit. Ariſtoteles Rhetoricorum ſecundo: Sententia, inquit, demonſtratio eſt non ſingularis quidem, verum vniuerſalis: nec de omnibus tamen, vt quod flexuoſo rectum ſit diuerſum, ſed de iis quæ agimus, ſúntque vel eligenda vel fecus. Mox infert ſententiarum genera quatuor: At (inquit Aphthonius) ſententiarum alia eſt protreptica, quæ hortatur: alia apotreptica, quæ abducit abſterrétque: alia apophantica, quæ demonſtrat: alia ſimplex, coniuncta alia, quædam veriſimilis, alia vera, quædam & hyperbolica, id eſt ſuperlatiua. Et protreptica quidem eſt, Hoſpitem amare præſentem addecet, volentem autem dimittere. Apotreptica, vt, Non congruit conſultorem virum, perpetem noctem dormire. Apophantica, δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων, pecuniis opus eſt, nec citra has quippiam eorũ quæ decet, fieri queat: apud Demoſthenem. Simplex, εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης, id eſt augurium eſt vnum quidem præcipuum, patriæ opem tuliſſe. Coniũcta, ἐκ καταφατικοῦ καὶ ἀποφατικοῦ, id eſt ex affirmatione ac negatione, Multorum non vtique principatus bonus. εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς, vnus ſit dominus, rex vnus. Duplex, ἐκ δύο καταφατικῶν,

id eſt ex duobus affirmantibus, vt δεινὸν πένεσθαι, χεῖρον δ' εὐπορεῖν κακῶς, id eſt graue quidem paupertate premi, grauius autem ditari non bene. Veriſimilis, Cuiuſmodi ſunt principes & ſubditos ferè tales eſſe ſolere. Vera, vt, Vitam citra mœroris labem non reperias. Hyperbolica, Nil imbecillius terra nutrit homine. Tractatur verò ſententia iiſdem capitibus, quibus & chria. Eſt in hoc genere illud quoque, quod Fabio auctore, vocant aliqui chriodes, vt, Milo, quem vitulum aſſueuerat ferre, taurum ferebat.

Ethologia quid, item ethopœia, idolopœia, proſopopœia. Abecedarij ſyllabarij, nominarij qui ſint, ex Hieronymo & Auguſtino. Cacoethe vlcera.

Cap. XXVIII.

Ethologia cuiuſmodi ſit, liquet ferè ex Ciceronis verbis libro De oratore ſecundo: Atque ita eſt (inquit) toto hoc ipſo genere ridiculum, vt cautiſſimè tractandum ſit. Mimorum eſt ethologorum, ſi nimia eſt imitatio, ſicut obſcœnitas. Orator ſurripiat oportet, imitationem: vt is qui audiat, cogitet plura quàm videat. Mimos & ethologos diſpeſcit Sympoſiacôn quinto Plutarchus. Proinde mirum eſt, quoſdam prodere auſos, nil ſe de iis apud Græcos legiſſe, veluti nuſquam reperiantur. Nam ethopœia dicitur quidem morum imitatio, perſona ſubiecta. Cæterum, eius tria videntur diſcrimina: εἰδωλοποιία, προσωποποιία, id eſt idolopœia, proſopopœia, & quæ ἠθοποιΐα, id eſt æthopœia nuncupatur: quæ notam perſonam complectitur, mores tantum effingit, ex quo ethopœiam dici volunt. Vt ſi comminiſcamur, quibúſnam ſit vſus verbis Hercules, imperante Euryſteo. In Themiſtocle Plutarchus παιδεύσεις nominat ἠθικὰς, id eſt morales inſtitutiones. Idolopœia, notam quidem & ipſa perſonam habet, ſed mortuam, & quæ loqui deſierit, vt Eupolis ἐν Δήμοις, & Ariſtides ἐν τῷ ὑπὲρ τῶν τεττάρων: qua ratione nomen quoque profluxit. Nam & in Hecuba Euripides Polydori inducit idolum. Sed & Homerus,

τὸ τῦ πατρόκλυ ὁμιλεῖν τῷ ἀχιλλεῖ.

Proſopopœia verò, quum omnia fingimus, perſonam videlicet, ac mores: vt Menander fecit, quum effinxit elenchon: eſt enim elenchos res vtique, ſed non perſona & propterea idem dicta proſopopœia. Ethopœiarum verò aliæ ſunt patheticæ, quæ perturbationes affectúſque exprimunt: aliæ ſunt & vocantur ethicæ, hoc eſt morales: at quæ mixtæ dicuntur, vtrunque efficiunt. Alexander in libello περὶ τῶν σχημάτων, ethopœiam eſſe ſcribit, quum exiſtentibus perſonis ſermones aliquos affingimus, quòd fide digniores illæ videantur, quàm ſi eos enuntiaremus ipſi. Et in libro De rhetorica Apſinus, Ethopœia eſt oratio perſonis appoſita contributáque ſubſiſtentibus: vt, Quidnam dicturi ſunt in domicilium videntes me impactum? Miltiades hic, qui Marathoniæ pugnæ victoriam ciuitati comparauit, qui Barbaros falli ſpe coegit. Vtitur & hoc modo Hyperides, pro Lycurgo: Quid dicent, eius prætereuntes ſepulchrum? & quæ ſequuntur. De proſopopœia idem Apſinus, & præterea Quintilianus, ac cæteri plura: nos cùm delectu modum ſeruamus. Et quia paulò antè de puerorum exercitationibus egimus, id ſuperpondij loco adiiciemus: abecedarios nuncupari, ſyllabarióſque ac nominarios in diſcentium claſſibus, ab Hieronymo: nam qui prima imbibunt elementa, abecedarios intelligit: ſyllabarios, qui iam ſyllabas connectere inſueſcunt: nominarios, qui denique integra proferunt nomina. In literario (inquit) ludo, vbi prima elementa excipiunt pueri, abecedarij nuncupantur: at ſyllabarij alij, quidam verò & nominarij, nonnulli iam calculatores. Quúmque hæc audierimus nomina, ex ipſis qui ſint in pueris profectus, agnoſcimus. Sed enim abecedarium Auguſtinus intelligit literarum ordinem illum, quem pueruli condiſcunt. Nominatores Iureconſultis Digeſtorum viceſimoſeptimo, à nominariis longè diuerſi ſunt: ſic enim appellant eos, qui tutorum nomina ſubiiciunt, ceu idonei ſint. Eodem modo & magiſtratuum nominatores vocantur Vlpiano. Dici verò ethopœiam, ab ἦθος, quod morem ſignat, neminem fallit. Nam & inde κακοήθη dicuntur vlcera, de quibus obſcurè libro quinto Celſus. At Therapeutices quarto Galenus ea ferè intelligi ſcribit, quibus etiam ſi maturè omnia adhibeantur neceſſaria, non ſanantur tamen.

Leporem mœnibus indormire, quid ſit. Leporum luſtra. Rechamus quid. Reliquatores quo ſenſu dicantur ab Iureconſultis, & verbum reliquari. Item quæ ſint ſchelides. Schedia. De leporibus multa. Melanchetus. Schinus. Epipercnon. Percne. Percnopteron. Daſypus. Accubita. Accubitalia.

Cap. XXIX.

Lyſandrum prodit hiſtoria, quum à Lacedæmoniorum ductu Corinthios defeciſſe, fama nuntiaſſet, profectum copiis inſtructum ad ciuitatem oppugnandam, vbi ſuos timore perculſos animaduertit, ignauius ſegniúſque irruere, ac inferre ſigna, leporem fortè tranſilientem foſſam vidiſſe: quo argumento, fiduciæ iam plenum milites ſic hortari cœpiſſe: Non erubeſcitis Spartiatæ, huiuſmodi hoſtes formidare, ad quorum mœnia lepores ex otioſa inertique vita dormiunt? Id quod parœmiæ habere formam poteſt, in ſegnes imbelléſque, vt ad coarguendum torporem deſidiámque, etiamnum indormire mœnibus illorum lepores dictitemus. Quod quum ſit formidoloſiſſimum animal omnium, non facilè in obuiis ac celebribus locis quieuerit. Propterea luſtra id genus à Græcis dicuntur θάμνοι συνηρεφεῖς, id eſt obductiora denſioráque arbuſta, vel idæ ἀμφιλαφεῖς, hoc eſt conſita copioſa. Rhochmi βαθεῖς, id eſt ſciſſuræ profundæ. Nam rechamus troclea eſt, per cuius orbiculum ſummum traiicitur ductarius funis. Reliquatores apud Iureconſultos ſunt, qui integrum non ſoluerunt, ſed æris alieni partem ſeruarunt ſibi: inde verbũ reliquare, ab eiſdem frequenter vſurpatũ, ſed & perperam

ab

ab interpretibus & lectum & enarratum. Iureconſulti verba ſunt: Reliquatores vectigalium, ad ineundam conductionem admittendi non ſunt, antequàm ſuperiori ſatisfiat conductioni. Reliquationis vocabulum eſt item apud Paulum Digeſtorum viceſimoſexto: & mox paulò, Debitum quod ex conductione reliquatus eſt, agnouiſſe eum videri. Interpres tamen inibi, reliquatus eſt, inquit, id eſt retinuit apud ſe. Sed ad rem: niuali tempore ſunt leporibus cubilia melanchema quæ vocantur. Sunt autem cauitates, in quibus colliquefacta eſt nix, ducta appellatione nigredinis argumento: quoniam operimento niuium agris albicantibus, ea portio planè nigreſcat. De leporis timiditate Pollux ita libro quinto ſcriptum reliquit, Δειλίᾳ δὲ ὑπερβάλλει τοῦτο τὸ ζῷον, εὐκατάπληκτον ῥᾷστα γινόμενον καὶ ἀναπτοούμενον, ὅθεν καὶ πτὼξ ὀνομάζεται, formidini præcellit animal hoc, facilè nanque temeréque terretur ac compaueſcit, vnde & ptox etiam vocatur: nam πτώσσειν, formidare eſt. Ab aurium verò magnitudine, appellatur λαγώς: quoniam λα particulæ, intendendi vim poſſidet, & ὤς ὠτός, dicitur auris, Doricæ linguæ proprietate. Ea verò parte corporis motum dirigit moderatúrque, tanquam remis: quod in aliis animantibus plerunque efficit cauda: niſi quis putet ἀπὸ τοῦ λαγαροῦ ἰσ-ζάνειν, quòd apertis obdormire oculis conſueuerit. Obſeruatum veteribus, leporis occurſum in itinere ominoſum quippiam, inauſpicatum atque improſperum præſagire. Nihilominus quum dicunt Græci, ἐν πᾶσι λαγῴοις, id eſt in omnibus leporibus, intelligi volunt In carnibus leporum, id eſt in omnifariam bonis ac deliciis. Qua in parte, leporum ſchelidas dict legimus, quo nomine ſignari videntur laterum carnes. At lentiſci fructum, Hippocrates ſchinida vocauit. Mala poemata dici ſchedia interpretatur Feſtus. Apud Athenæum legimus, Ex ſicco cibo ſcommata non produci, neque item autoſchedia poemata, id eſt repente effuſa. Et quoniam in lepores incidimus, venemur porrò quæ monumentis prodidere auctores vel in primis claſſici. Lego in Græcorum penu, eius animantis colorem dici epipercnon: quòd ſit percne, oliuæ ſpecies non acerbæ quidem, ſed nec nigreſcentis omnino. Sunt qui percnon, punctis maculiſque nigrioribus interſtinctum accipiant: nam De animalibus libro nono Ariſtoteles quoque, quartum aquilarum genus percnopteron dicit appellatum, ab alarum notis. Eius aquilæ meminit Iliados vltimo Homerus. In Plinianis codicibus ſcriptum modò obſeruauimus, parcnon dici ab Homero aquilam eam. Scribit Iulius Pollux, leporem eſſe δασεῖαν τὴν τρίχωσιν, hoc eſt denſum pilis, καὶ τὰ ὕπτια τῶν ποδῶν, ἀλλ᾽ οὐ μόνα τὰ πρανῆ δασυνόμενον, id eſt nec ſupina modò pedum, verum & prona eſſe obtecta pilis: quod animalium præterea nulli contingere, tradit Ariſtoteles. Proinde inquit Pollux, quum alij tum verò Cratinus leporem videntur daſypoda nuncupaſſe, de animalis natura nomine concinnato. Scribit Ælius Lampridius, Varium Antoninum, qui Heliogabalus eſt nuncupatus, primum triclinia, lectos ac porticus omni florum genere ſtrauiſſe, liliis, violis, hiacynthis & narciſſis,

A pérque eos ambulaſſe: neque in culcitris, ſeu accubitis (vt appellant) facilè cubuiſſe, niſi quæ leporinum pilum haberent, aut perdicum plumas ſubalares. Hoc eo appoſui, vt accubitæ verbum, quid velit ſibi, intelligeremus: quando eſt id Iureconſultis etiam familiare, pro culcitris & thoralibus. Nam & accubitalia, pro ſtragulis aut ſtratis legimus quandoque.

B *An daſypus, ſimpliciter ſit lepus. Plinius defenditur. Leporum genera. Linum. Linaria. Titi imperatoris mors, & Vlyſsis. Lepus marinus.*

Caput XXX.

VErum conſurgit parte iſta quæſtio nobilis, agitata grammaticis, qui ſibi vel ſagaciſſimè odorati videntur, aduerſus auctorem ſummi nominis in noſtratium literarum ſtudiis, ſine quo non ferè conſtabit Latina res: C Plinium dico, qui non ſemel daſypoda videtur à lepore diſparare: quum Ariſtoteles (vt ipſi putant) leporem cum daſypode idem ſtatuat animal, interpunctis (vt ſic dicam) nullis prorſus diſſitum abiunctúmque. Miratus ſum ſæpe male feriatorum hominum inſolentiam, qui nobiliſſimo auctori nimis temerè negotium faceſſunt: nec iſto nomine quandoque erubeſcant, vt frontem perfricent, etiam ſi nimis attritam. Equidem fateor ingenuè, nec diſſimuláter quic- D quam reticebo, quamuis nulla etiamnum ſuppeteret ratio, diu tamen inducere animum nequiui, vt tam grauis doctrinæ viro inſcitię leuioris maculam paterer inuſtam. Sempérque latere quippiam, necdum cornicantibus ineptè percognitum, opinabar, prorſúmque mihi in vado res hærebat. Modò ſuccurrit nobis eius ipſius auctoritas, qua illi maximè niti videntur, abs quo daſypodem à lepore diſtingui animaduertimus. Differunt præterea animantes (inquit De ani- E malium hiſtoriis primo) moribus: nam aliæ mites, remiſſæ, ac minimè peruicaces ſunt, vt boues: aliæ animoſæ, peruicaces, brutæ omnino, vt ſues ſylueſtres: aliæ ingenioſæ ac timidæ, ὡς ἔλαφος, λαγὼς καὶ δασύπους, vt cerui, lepores, cuniculi: ſic enim Theodorus agnoſcit & transfert. Atque daſypoda, ibi cuniculum putauit: ne quis protinus mendum ſubeſſe in Græco putet exemplari. Duodecimo tamen Hiſtoriarum Polybius cuniculos appellare Latino verbo ma- F luit, quum naſci ait, animal lepori ſimile, κύνικλον καλούμενον. Id (inquit) è longinquo conſpectum, lepus videtur planè, at propinquum differt inſigniter. Et quæſtionem quidem de daſypode, ſicut de thoe & panthera ac lynce negligentia quadam antiquis auctoribus ita prætermiſſam putat Theodorus idé, vt excuſari haud facilè poſſint. Quod mihi indicare videtur, non eſſe valde protritam expoſitionem illam, quam pro lepore daſypodem accipiunt. Et qui G ex recentioribus Græca tranſtulit adagia, quum explicaret id, δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ, daſypus carnes deſiderat: non auſus & quidem prudenter, daſypum leporem interpretari, intulit, eſſe de genere leporum: quę omnia temerariam coarguunt inſcitiam. Ego vtique vel ſola

philoſophi auctoritate fultus non crediderim impingendum Plinio colaphum, eo quidẽ magis quòd moris eius eſt, quæ eodem genere cõtinentur, interdum ita diuidere, vt diuerſa prorſum minus perſpicaci eſſe videantur: quod illũ proprietate aliqua naturæ inſigni adductum, feciſſe contenderim. Ecce, viuerra inter genera muſtelarum eſt, Plinius tamẽ diſtinguere libro vndecimo videtur: ita enim ſcribit, Oſſea ſunt genitalia, lupis, vulpibus, muſtelis, viuerræ. Rurſum libro octauo, lutras ſeparauit à fibris: Cauda (inquit) piſcium fibris, cætera ſpecies lutræ, vtrunque aquaticum, vtrique mollior pluma pilus. At libro triceſimoſecundo: Fibrorum (inquit) è genere lutras, nuſquam mari accepimus mergi. Idipſum & Ariſtotelem facere, paulò pòſt comprobabimus in aquæ pluuiæ ratione, vbi de mugilibus mentio incidit. Quia tamen de cuniculis & daſypode citra diſcriminis mentionem quandoque agit Plinius, putat omnino ex errore illi perfamiliari Nicolaus Leonicenus, noſtri temporis planè Coryphæus, contigiſſe, velut in caprea & dorcade, veſpertilione ac nycteride, ſiluro & glani, paſſere ac pſitta: nã & inter metalla, hydrargyrum ab argento viuo liquidius per inſcitiam diſparaſſe agnoſcitur. At libro octauo, capite viceſimoſeptimo, fœniculum & marathrum planius diſtinguere videtur: libro autem viceſimo, capite viceſimotertio, vtroque nomine idem ſe intellexiſſe interpretatur, eodem loco aduocato, Fœniculum (inquit) nobilitauere ſerpentes, guſtatu, vt diximus, ſenectam exuendo, oculorúmque aciem ſucco eius reficiendo. Ex quo liquere poteſt, non per errorem omnino hæc pronuntiata, verum poſteritati parum ab eo parte iſta conſultum. Libro vtiquè decimo, capite ſexageſimotertio, daſypodem cuniculis ita aſſociat, vt nullatenus pro eodem capi videantur poſſe: ni generis loco poſitum, ibi daſypoda coniectemus. Nam & Theodorus libro ſexto De hiſtoriis, capite triceſimotertio, daſypodas, id eſt lepores coire auerſos, interpretatur. Leporum verò eſſe genera plura, Varro quoque nos docuit, à quo tria legimus celebrari: vnum Italicum, primis pedibus humilibus, poſterioribus altis, ſuperiore parte pulla, ventre albo, auribus longis: ſecundum genus Gallicum facit, ſed hoſce candidos putat: tertij ſunt quos producit Hiſpania, ſimiles noſtratibus ex quadam parte, cuniculos vocant. Xenophon quoque: Velociſſimi ſunt (inquit) mõtani, campeſtres minus, tardiſſimi paluſtres. Et mox paulò: Leporum (inquit) duo ſunt genera: quidam magni ſunt, ſubnigri, multum fronte niteſcentes: alij minores, flaui, parum oſtendentes candoris. Iulius Pollux, lepores quoſdã elymæos vocat, vulpibus non ferè minores & nigricantes, corpore oblongo, albicante macula, prope ſummam caudam longiore. Sunt & qui dicuntur moſchiæ; quorum ſpiritum tanta vi ſentire canes memorant, vt furere planè credantur. Chelidonios etiam quoſdam dicit Athenæus. Leporem denique Græci amoribus ſacrũ fabulantur, ducto argumento etiamnum ex etymi ratione: quoniam illorum lingua, λαγὼς dicatur ἀπὸ τῦ λαγῶ: Erotes autem à verbo ἐρῶ, vtro-

A que viſum ſignificante. Vnde forſan prorepſit ſententia, Formoſos fieri diebus aliquot leporina veſcentes carne: ſuper quo lepidus eſt Martialis iocus,

Quum leporem mittis, ſemper mihi Gellia mandas,
Septem formoſus Marce diebus eris:
Si verum dicis, ſi verum Gellia mandas,
Ediſti nunquam Gellia tu leporem.

Quin & in medicam ſcientiam tractantibus li- B bris Plinius, leporino cibo fieri ſomnioſos, Catonis (inquit) ſententia eſt. Tum vulgò etiam perſuaſum, conciliari ex eo corpori gratiam, etiam ſi ioco perquàm friuolo. Denique, quum Alexander Seuerus imperator quotidie in mẽſam lepuſculos admitteret, datum vulgò iocandi argumentum, Imperatori ex genere cibi, formæ gratiam comparari. Verſiculis etiamnum lepidè concinnatis, ſi ſenſum ſpectes, non carminis menſum ad examen reuoces:

C Pulchrum quòd vides eſſe noſtrum regem
Quem Syrum ſua detulit propago,
Venatus facit, & lepus comeſus,
Ex quo continuum capit leporem.

Hiſce verò ille non inuenuſtè reſpondit, Græcè quidem, ſed in hanc ſententiam,

Pulchrum quod putas, eſſe veſtrum regem
Vulgari miſerande de fabella,
Si verum putas, non iraſcor.
Tantum tu comedas velim lepuſclos,
D Vt ſias, animi malis repulſis,
Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

In hac verò tam fertili leporum mentione ſubſignandum elegans apud Græcos verbum: nam quum euaſiſſe retium anſas leporem ſignare volunt, ἐξελίνωσεν ὁ λαγωὸς dicunt, id eſt lina effugit lepus. Nam linum & velum indicat, atque item retia. Proinde ab Aſiaticis linaria plerunque dicuntur hæc. Illud nec relatu indignum, imperatorem Titum ab Domitiano leporis marini peſtifera vi peremptum, quum eo ſciſcitante, E ἀποθανεῖσθαι πρὸ τῶν, prædictum fuiſſet ſatis, moriturum videlicet, ſicuti fertur deceſſiſſe Vlyſſes, ἐκ τ̃ θαλάσσης. Sed is tamen trygonis, id eſt paſtinacæ ictu periit. At marini leporis virulentia vſum Neronem quoque accepimus.

Rheginorum numiſma cum lepore. Inſuper de leporibus variè obſeruata. Et prouerbij enarratio plenior. Lepores galeati qui ſint. Lagobolium. Leporis vitam agere, quid. Velocitatis ratio. Pyctomacarij. Arenarij. Dulciarij. Equiſiarij. Mulomedici. F

Cap. XXXI.

PОrrò vt ex viretis diuerſiſſimis præcepta inſpergamus huic parti, quo floridius arrideat, adlubeſcántque legentes, numiſma Rheginorum curru, & lepore fuiſſe celebre, comperi- G mus: quod Pollux ſcribit, hiſtoria inſuper addita. Sed illud grauius quod Xenophon prodit, leporem palpebris quidem clauſis vigilare, apertis dormire. Ad quod Græcum ſi reſpicere adagium putes, λαγὼς καθεύδων, lepus dormiens: quod in diſſimulatores concinnatur aptiſſi-

Digitized by Google

aptiſſimè, plenius quiddam & doctius reſipere videbitur, quàm quod modò affertur. Ac ſi item eſſe minime acuta multis de cauſis: primum, quia oculis eſt exporrectis, palpebris verò præciſis, & quæ pupillis munimenta non præbeant: quare viſus hebes eſt, atque diffuſus. Ad hæc, ſomno perdeditum animal eſt, quod viſui parum conferre creditur. Velocitas quoque inſigniter obtundere aciem putatur. Nec me fallit, in Sympoſiacis Plutarchum ſcribere, ſenſoriorum excellentia leporem præſtare. Moris præterea veteribus fuit, vt tenellos lepores ſtudioſi venatores dimitterent, deæ captantes gratiam. Quod ſuperſtitionis eſſe, nemo adubitarit: ſicut & illud, Si feram ſe in flumen præcipitare conſpexiſſent, ne legis præuaricatores fierent, vniuerſam ſoluere venationem conſueuiſſe. Locum verò in quo lepores venarentur, λαγωβόλιον, id eſt lagobolium Græci vocant. Leporem guſtare, fas non putant Britanni. Leporis vitam agere, apud Lucianum is dicitur, qui præpotentes ac facundia claros infans ipſe reformidat aſſidue. Relatu dignum & illud, Ciuilium bellorum tonantibus procellis inter Auguſtum Antoniúmque, Cornificium poetam à militibus deſtitutum interiiſſe, quos ſæpe fugientes galeatos lepores appellarat. Superpondium illud fuerit: in cælo item noſcitari leporis ſydus, ſub quo qui nati fuerint, tanta erunt corporis leuitate, vt quum currere cœperint, velocitate ſua agitati aues ſuperare videantur, inquit Firmicus. Hunc locum ſi Mars reſpexerit, ſtadiodromos facit: ſi verò luna cum Marte, pyctomacharios, id eſt pugiles. Velut harenarij vocant, qui in harena decertant in ſpectaculis. At qui dulcia conficiunt aut diſtrahunt, dulciarij: quibus perſimiles ſunt, qui nuncupantur conditores. Equitiarij, qui equitiis præſunt vel curant, quibus affines vel mulomedici habentur.

De vrbium mœnibus Spartanorum ſententia. Inſuper ad eam rem pluſcula. Structurarum ſpecies. Qui diatoni, ſeu frontati lapides. Qui pylori, & qui tichophylaces. Horcana, iſodomum, pſeudiſodomum, meſopyrgia, metapyrgia, metorchion meſaba, oricum, orchos. Mothon lapis. Mothone ciuitas vnde. Mothones qui. Spermologi. Turrium ratio. Mothonica, motho, mota, priapiſcoton. Terminales lapides. Tranquilli locus de vrbe lutea vel lapidea. Tichobates, directarius, turũda motaria, motophagia, emmota, pyulca. Emplaſtra barbara, cirrhota, luthea. Emplaſtra bicolora, & biſacia.

Cap. XXXII.

PAnthœdam Spartanum auctores produnt celeberrimi, quum legationem obiret in Aſia, oſtentantibus nonnullis præmunitum, latum ac ſublimem murum, reſpondiſſe, νὴ τοὺς θεούς, ὦ ξένοι, καλὴ γυναικωνῖτις, per deos pulchra, ô hoſpites, eſt gynæconitis, id eſt mulierum domus. Ad eandem ferè ſententiam videtur Lycurgus præclarè dixiſſe, οὐκ εἶναι ἀτείχιστον πόλιν, ἥτις ἀνδράσι, καὶ οὐ πλίνθοις ἐστεφάνωται, nequaquam ſine mœnibus ciuitatem dici, quæ viris, non lateribus percincta foret. Nam & Ageſilaus ciues oſtendens armatos, ταῦτ᾽ ἐστί, εἶπε, τὰ Λακεδαιμονίων τείχη, hæc ſunt, inquit, Spartæ mœnia. Idem monſtranti cuidam murum egregiè ſtructum atque præaltum, ſcitantique, an pulchrum ei munimentum videretur? Pulchrum (inquit) ſi mulieres, non viri ſunt inhabitaturi. Et hic quidem Spartanorum ſenſus erat. Cæterum, qui ſcrupuloſius rerum antiquarum monumenta peruoluerit, profectò compertius ei fiet, vrbium mœnia veteres ſumma religione ſubſtruere conſueſſe: quando non contenti, illa excitaſſe altius latiúſque, etiam numinis alicuius potentiæ conſecrata volebant. Propterea Paulus: Sanctæ quoque res, inquit, velut muri & portæ quodammodo diuini iuris ſunt, quòd nulla ratione humana, mortalium res ſatis à quoquam regi diſpenſarique poſſe videantur in tanta hominum perfidia, obrepente quandoque & ciuibus neglectu, aut finitimorum cooriente graſſantéque latius inuidia, adeo vt opinari poſſis, vrbem eſſe veluti in alto conſtitutam nauem, aſſultibus hoſtium & diſcriminum varietati obiectam. Hinc apertior ſubit coniectatio, fabuloſæ vetuſtati obrepſiſſe, vt Saturnum rebus humanis ſolertius conſulentem effingeret, olim heroas ſemideóſque vrbium præfeciſſe curæ, vt illorum obtectæ prouallatæque præſidiis humanos caſus reclinarent facilius, quoniam non munimentis modò, ſed magis multo deorum indigeamus ope. Argumento eſt, non mœnia tantum ſacra veteri ritu credita, verum & libris quoque commendatam Tutelarium deorum religioſam euocationem, quam certo etiam ſacrorum carmine peragi ſolitam accepimus, imminente iam vrbium prædæ hoſtico exercitu. In mœnium ratione antiquis præcipuéque Hetruriæ populis quadratum inuenio, eundémque vaſtiſſimum lapidem fuiſſe probatum, nec ab Athenienſibus ſpretum, auctore Themiſtocle, ad Piræeum. Viſuntur & vetuſta oppida lapide ſtructa prægrandi, incerto & vaſto. Nam ſtructurarum quædam reticulata dicitur, quædam antiqua, quæ & incerta. Rimis concipiendis obnoxia maximè reticulata, creditur, quanquam venuſtior. Illud adiecisſe, nil (puto) obfuerit, iſodomum nuncupari, quum omnia coria æqua fuerint craſſitudine ſtructa. Pſeudiſodomum verò, quum impares & inæquales ordines coriorum diriguntur. Sunt porrò in parietibus lapides, quos vocant frontatos, Græci diatonos dicunt: velut extentos dicas, nam & tonus productio vocatur muſicis, qui perpetua craſſitudine vtraque parte religando, parietum ſoliditatem confirmant. Terminales autem lapides apud Ammianum Marcellinum ſunt, qui in collimitiis conſtituuntur. Silices aſarotici dicuntur ab eruditis de ratione pauimentorum, quæ picturatius elaborata vocantur aſarota Plinio. Illa porrò mœnibus excitandis ratio placet, vt in craſſitudine perpetua taleæ ex olea vſtulatæ quàm frequentes inſtruantur, vti muri frons vtraque hiſce taleis velut fibulata ſuffrenatáque diuturnam ſeruet firmitatem. Spatia inter turres meſopyrgia dicunt, ſed & metapyrgia: ſicut metorchion vocant, quod plantatas interiacet arbores, quarum ordo dicitur orchos. Nam meſaba, id eſt μέσαβα,

A iugi vocantur cauitates, vbi iumentorum reli-
gantur colla, vnde μεσαβοῦν eſt boues iugare: ve-
rum & animalia item alia, etiam ſi minus pro-
priè. Meſabum ſunt, qui lignum interpretentur
inter boues medium. Oricum verò in Creta ci-
uitate ſtatuit Nicandri interpres, Apollini ſa-
cram, & buxo abundantem, vnde oricium bu-
xum dixerit Nicander. Metæchmium, quod eſt
inter duos exercitus ſpatium. Sed & in rebus a-
liis item ab Athenæo ſtatuitur metæchmium. Et
B quia lapidum facta mentio eſt, ac in parerga li-
benter excurrimus: eſt item lapis, qui mothon
dicitur, à quo Peloponneſi ciuitas Mothone a-
depta nomen eſt, etiam ſi à Mothone filia Oenei
volunt alij. Lapis verò is efficere portum etiam
creditur, in mare procurrens. Sunt & μοθῶνες vi-
liſſimi homines. Nam & pueros qui liberos aſ-
ſectantur, ita Lacones vocant. Spermologos i-
tem viles ac contemptibiles dicunt, ab auicula
ſic nuncupata, vel quia aliena victitent quadra.
C Ion verò poeta, mothonicam dicit Periclis con-
ſuetudinem, id eſt μοθωνικὴν καὶ ὑπότυφον, id eſt ſu-
perbam tumidámque. Auctor in Heliogabalo
Lampridius eſt, Illum ex Dianæ templo in Syriæ
Laodicea, lapides qui dicantur Diui, afferre vo-
luiſſe. Quia verò in hæc diuertimus, adnotan-
dum, quod moriens protulit Auguſtus γηΐνην ſe
vrbem accepiſſe, λιθίνην autem relinquere. Quod
ad ſuſtructiones referunt alij, Dion verò περὶ τὸ
τῆς ἀρχῆς ἰσχυρόν. Præterea motho, id eſt μοθὼ, A-
D rabiæ vicus eſt, in quo Macedo Antigonus ab
Rabilo Arabum rege interemptus creditur. Di-
citur autem Mothogentium illarum vocabulo
τόπος θανάτου, id eſt mortis locus. Linamenta
porrò quæ vulneribus immittuntur, μοτὰ vocant
Græci, eorum ſpeciem vnam Galenus πριαπισκω-
τὸν dicit, ab membri virilis imagine. Sed & Gale-
no eidem Therapeutices quinto, in vlcerum cu-
ratione vocantur μοτοί. Hæc dicuntur & motaria:
meminit libro ſecundo Dioſcorides. Noſtri e-
E tiam turundas vocant, vnde fiſtulas dici eluxa-
tas comperimus, turundam quæ reſpuunt. Ten-
tam nuncupat plebs item ruſticior, motopha-
giam appellari ſacrificium inuenio, quod in Cy-
pria celebraretur Salamine. Sed & pharmaca
quædam dici emmota, ex claſſicis compertum
auctoribus eſt, in quorum veniat vſum quando-
que quod Iſis nuncupatur, cerotæ permixta. Em-
motorum meminit ad Glauconem libro ſecun-
F do Galenus: à quo & pyulca nominantur. Sed
hæc ſunt omnino, quæ puris attractiua ſunt.
Medicamenta verò agglutinantia, quæ aſphalto
partim conſtant, neſcio quo modo emplaſtrà
vocant barbara. Sunt & quæ à colore, cirrhota
nuncupantur, ex lithargyrio & ærugine æris de-
cocta plurimum: ſic enim ærugo rubrum trahit
colorem. Quòd ſi parum ferueat, emplaſtra fiũt,
quæ dicuntur luthea. Metallicis medicamentis,
vbi ſtatim rubra reponuntur, quædam extrinſe-
G cus ſupereminentia obducitur fuſcior, ex qua
medicamenti inferior pars plus quàm initio ru-
bere videtur. Quo ſanè argumento emplaſtra
huiuſcemodi bicolora vocant, quidam item bi-
facta. Sed ad rem. Maieſtatem affert non ſper-
nendam profundior foſſa & latior ripis præru-
ptis obuallatíſque muro. Cuius fuiſſe modi Ba-
A byloniam ferunt, latam cubitis regiis quinqua-
ginta, centum verò profundam & amplius. In
turribus & decurſoriis mœnium Romæ videre
eſt, opere teſſellato expicta, diſtinctáque paui-
menta, necnon obductos cruſtis parietes. Scri-
bit Vitruuius, turres probari rotundas & poly-
gonias, quippe quadratas celerius diſiici machi-
nis diſſiparique, quod aſſultante ariete, anguli
tota comminui facilitate ſoleant. Illud ſuper-
ponditum ſit, portarum cuſtodiæ præfectos di-
B ci pyloros, media laxius enunciata, ſicuti (inquit
Pollux) qui in mœnibus excubant, vocantur ti-
chophylaces. Nam tichobatem intelligimus, qui
muros inſcendit furandi gratia. Hunc etiam di-
rectarium Iureconſulti vocant, quia ſe in aliena
dirigat cœnacula. Sunt porrò ſepta quædam ſpi-
nis communita, horcanas vocant, vt inquit Eu-
ſtathius, ab hercos, quod vallum ſignat.

C *De Chiorum turpitudine, obiter & Cappadocum. Epho-*
rium quid. Cur dicatur Chios. Dictum Chij Onoma-
demi. Vini nigri inuentio. Vitium honor in Romano-
rum ſupplicio. Lucillius cognomento Cedo alteram.
Amphisbæna. Chia. Ida.

Cap. XXXIII.

SCimus, Chium eſſe Ioniæ periiluſtrem inſu-
lam, cum eiuſdem nominis ciuitate, nauiga-
tionis ambitu ſtadiorum plus minus nongento-
D rum. Chios legimus Spartam veniſſe quandoq;
Atque inibi inſita Ionibus mollicie, fluxis mo-
ribus, animo ſæpius hallucinante, amplius ſeſe
inuitaſſe, quumque mero calentes in Ephorium
iſſent (ſic illi vocant Ephororum curiam, qui
ſunt Spartæ, velut tribuni plebis Romæ) illuc
producti turpitudinis ſunt, vt turpiter ingeſtum
turpius conuomerent. Quin & in magiſtratus
eiuſdem curulibus ſellis ventris onera per ſum-
E mam fœditatem deiecerũt. Indignum facinus
(vt erat) viſum id Spartiatis prius: proinde ſolici-
tè anxiéque ſcrutari, quinam fuiſſent eius aucto-
res, mox vbi eſt compertum, à Chiis rem pera-
ctam, tota detumuit ira protinus, ac reſidente
impetu qui rei indignitate inarſerat amplius, nil
aliud quàm Chiis pronuntiarunt, permitti li-
center laſciuire, vt quibus natura inſtitutóque id
foret inſitum. Facti meminit in Varia hiſtoria
Ælianus, ſed aliter, quum quia turpitudinem ad
F Clazomenios reiicit, tum quod τοὺς θρόνους, id eſt
ſedes, fuligine modò, quam ἄσβολον dicunt, litas
ſcribit, moxque publicè pronuntiatum, τοῦτο δὲ
τὸ θαυμαζόμενον ἐξέστω Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν. De
Chiorum verò turpitudine ac moribus, nimio
plus improbis facetiſſimum Demodici extat
diſtichum,

καὶ τόδε Δημοδόκου, Χῖοι κακοὶ, οὐχ ὁ μὲν, ὃς δ' οὔ,
πάντες, πλὴν Προκλέους, καὶ Προκλέης δὲ Χῖος.

Eorum verò carminum hæc eſt ad verbum ferè
G tralata ſententia: Et hoc Demodici eſt, Chij om-
nes mali, nec hic quidem malus, hic verò minus:
præter Proclem, quamuis & Procles Chius. E-
iuſdem & ſalſe concinnatum legitur alterum,
ſed in Cappadocas: quod quamuis obiter ſeſe
ingeſſerit, nihilominus appoſui.

Καππαδόκην ποτ' ἔχιδνα κακὴ δάκεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ
κάτθα-

κάτθανε, γευσαμένη αἵματος ἰοβόλου.

Id eſt, Cappadocem vipera mala quandoque morſu apprehendit: ſed interiit & ipſa, quòd venenoſum guſtaſſet ſanguinem. Dici verò Chium volunt, à Chio filia Oceani, vel à χιόνος ἐκεῖ γενομένης πολλῆς, id eſt niuis multitudine illic facta, aut certè à nympha Chione. Chios inceſſit Ariſtophanes, vt euryproctos, & propterea ad excernendum faciliores. Id latius explicare, operæpretium non cenſui, quod inſit turpitudinis aliquid. Gratius eſt, quod apud Plutarchum obſeruauimus, fuiſſe Chium quempiam, qui magnum vini optimi modium quum diuenderet aliis, ſibi vappam ſolum ſeruabat. Proinde ſeruus, ſcitante quodam, quid rei gerentem reliquiſſet dominum, ἀγαθῶν ἐν περιόντων κακὸν ζητοῦντα, id eſt in bonorum affluentia (inquit) quærentem malum. Alibi fuiſſe Plutarchus idem ſcribit, Onomademum in Chio factionis principem, qui victoria potitus, diuerſarum partium viros haudquaquam exigendos cenſuit, ne (inquit) inimicorum liberati metu, cum amicis hoſtiliter congredi incipiamus. Dignum item ſcitu quod ex Theopompo accepimus: apud Chios vinum primò nigrum eſſe inuentum. Quin eoſdem omnium principes colere vites ab Oenopione didiciſſe. Quibus mox tantus acceſſerit honor, vt etiam in delictis pœnam honorarent, quoniam

A veteri de ſuppliciis lege Romana ſancitum, vt ciues non virgis euerberarentur, ſed vitibus. Quod à Lucio Floro, ac T. Liuio libro quinquageſimoſeptimo, relatum ſcio, & à Scipione Aphricano, qui Numantiam ſuſtulit, ſeruatum. Sed & Lucillium centutionem ioco militari cognominatum Cedo alteram, Tacitus ſcribit, quòd fracta vite in tergo militis, alteram clarâ voce, ac rurſus aliam poſcebat. Meminit ſupplicij in Galba Plutarchus. Nam & Macrobius vitem appellat centurialem. Martianus Digeſtis De re militari: Si miles, inquit, vitem tenuit, militiam mutat: ſi ex induſtria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punietur. Dignum ſcitu ex Græcis obſeruatum: amphirbænam non temerè alio interimi, quàm vite: quod ab Dionyſio creditur præmonſtratum, qui ab Iunone in furorem verſus, quum eſſet conſopitus, ab amphisbæna excitatus aſſultante, illi palmitem inceſſit, peremitque. Id quod in Ophiaco ſcribit

C Nicander. In Chiorum porrò lapicidinis, prodidit Carneades, ſaxo diffiſo, caput extitiſſe Paniſci. Sciendum item, chias dici ſerpentum latibula, id eſt χειαὶ vocant, & φωλεούς. Nam feris aliis deſtinata loca idas nuncupant, & napas, ſyluas, montes Thamnos, pholeos, orgadas.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS LECTIONVM ANTIQVARVM LODOVICI CÆLII PATRUI, AD IURIS VTRIUSQUE DOCTOREM FRANCISCUM CAMPAGNELLAM, PRÆFATIO VICESIMASEPTIMA.

PLVRIES pluribúſque iam ab hinc diebus Lodouici Cælij patrui mei doctrinarum percurrens antiquarium, quàm plurima ab ipſo prima inceptione notata reperiens: epiſtolarum fragmenta, id ipſius intimioris animi muſſitamentum agnoſcere, mihi ipſi viſus ſum, vt ſibi ipſi affectiorum animos non niſi gratos facere, penſitaret. Atque ob id Antiquarum lectiónum librum Sexdecim voluminum ſtructura tunc compilatum, diuerſis pro libito particularius inſcriptum dicauit. Quod quum arctiſſimè obſeruare, eius ſanctiſſima incepta proſequutus, tota mente decreuerim: doctiſſimum eius opus prædictum, quatuordecim voluminum numero laborioſiſſimè adauctum doctiſſimáque caſtigatione reformatum non minus quàm nouum opus ædere, meo i-

pio genio,multorúmque etiam ſtimulis,celeberrimíque A. Amolini phyſici ſua doctrinæ amplitudine,morum probitate vndiquaque venerandi,deſtinatus: ob eorum ſingula,docta affectione nobis iunctorum clientela,donare decreui.téque Franciſce Campagnella doctor inſignis, præ cæteris doctiſſima literarum farragine, optumè penſiculatorum conſultamentorum amplitudine,bonorum morum ingenua probitate,non minus decorum,quàm venerandum, mihi ipſi omníque Richeriorum familiæ non tantum iunctiſſimæ affinitatis vinculo,ſed & affectæ beneuolentiæ cumulis ſemper propenſum,Rhodiginæque vniuerſæ reipublicæ commodum præſtantiſſimum dignoſcens, Viceſimaſeptima huius voluminis inſcriptione te grauandum decreui:munus quidem tuæ ipſius magnitudini pauxillum,at mei in te animi gratiorem præ ſe ferens notam.Hoc eo libentiori ſuſcipies animo, quo totam Richeriorum familiam continuè fouens,doctiſſimíque patrui mei documenta proſequutus, tenuioris mei laris paucitatem fouere ne vnquam deſtitiſti; ídque ampliſſimæ tuæ mentis obuoluimentorum vaſtitate conſultius aliquando ſegregata diſcurrens lectitabis: ídque non in tuæ perfectionis cumulum,quæ tanta eſt, vt nullo exterius indiguo adminiculo ſeſe claram vndiquàque demonſtret: ſed meæ in te obſeruantiæ monimentum aſcribes:méque Camillum Richerium tibi coniunctiſſima non minus neceſſitudine,quàm ſtrictiſſimo famulitio deuinctum, tua ipſa ingenua bonitate perpetuò,vt ſoles,fouebis.

Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui ſeptimus & viceſimus.

Hoſtem minimè ſegnem,ſæpius emolumento eſſe Cotem noſtram quid dicamus, adagij ſpecie. Carthaginis euerſio.

Cap. I.

ADuerſarium fortem ſtrenuúmque,& virtutis non omnino vulgatæ plerunque prodeſſe, creditum experimentis eſt. Proinde Lacedæmonij quandoque quum vi vrbem quandam cepiſſent, Ephori qui ſcirent quantum militaris diſciplina metu illius & certaminibus aſſiduis cuſtodita nuſquam eſſet dilapſa, non quidem victoria efferri cœperunt, vt aſſolet nonnunquam, ſed dicere identidem non dubitarunt, οἴχεται τὸ πάλαισμα τῶν νέων, periit luctatio iuuentutis. Neque enim dehinc aduerſarios habebit.Rurſum pollicente rege, vrbem quandam funditus euerſurum(nam ea Lacedæmoniis negotia plerunque exhibuerat) haudquaquam permiſerunt illi, quum dicerent, minimè ſub-

A uertendam τὴν ἀκόνην τῶν νέων, id eſt iuuentutis cotem. Vnde parœmiæ producitur ſpecies, vt quicquid diſciplinam continet,nec in ſegnitiem dilabi ſinit,cotem eſſe noſtram dicamus; quando(vt ille ait)infirmis animis hoſtis eſt ſecuritas. Quo argumento & Scipio Naſica ſeruandam Carthaginem ſubinde prædicabat, ne vrbis æmulæ metu ablato, luxuriari Romana felicitas inciperet. Id verò non perpendens nimium M. Cato perniciali Carthaginis odio flagrãs nepo-
B túmque ſecuritatis anxius, aſſiduis vociferationibus,denique vnius argumento pomi, multarum gentium victricem vrbem, & de terrarum orbe (vt Plinius inquit) centum viginti annos Romani imperij æmulam, tertio Punico bello æquandam ſolo curauit. Quod non Trebia,non Thraſymenus, non Cannæ buſto inſignes nominis Romani perficere potuere. Quanquam, vt Florus inquit,mediam ſententiam in eo ſenatus tenuiſſe eſt viſus,vt vrbs tantum loco moue-
C retur.quòd nil ſpecioſius videretur,quàm ſupereſſe Carthaginem,ſed non formidabilem.

Caleſtis aquæ præſtantia,cúrque eadem computreſcat celerius.

Cap. II.

Cap. II.

PLinius Naturalis hiſtoriæ conditor egregius in piſcium explicanda natura, inter pleraque ſummo ingenio ſummáque conquiſita eruditione, ad ſtudioſorúmque congeſta emolumentum, vt paucisſimis horis multa percipere cupientibus liber vnus, velut theſaurus: ſicuti L. Piſo requirebat, affatim præberet argumentum, hæc quoque intulit accuratè, dein modicis im bribus gaudent aluntúrque: quippe & harundines, quamuis in palude prognatæ, non tamen ſine imbre adoleſcunt. Et aliàs, vbicunque piſces in eadem aqua aſſidui, ſi non appluat, exanimantur. Corroborant porrò quæ Latinus auctor prodit, ſummi philoſophi verba ex octauo De animalium hiſtoria: Piſcium, inquit, genus maxima ex parte annis pluuiis εὐθηνεῖ, id eſt bene viuit. Ita enim non modò plus cibi nanciſcitur, verumetiam omnino pluuio humore iuuatur, vt ea quæ terra gignuntur. holera enim quãuis rigentur, tamen non tantum proficiunt, quãtum imbre. Quod ipſum & harundinibus lacu prognatis euenit. Nihil enim ferè accreſcunt, niſi aquæ pluuiatiles accedant. Adde, Auerroem quoque tractatu ſecundo primæ partis Canticæ, ſuper eo cantico, Aqua pluuialis purior cæteras præcellit, ſic fermè prodere, Aqua pluuia, optima eſt, ac fontanis fluuialibúſve excellentior longe. Palladius, Cæleſtis aqua ad bibendum omnibus anteferetur. Addit Auicenna, eam præcipuè probari quæ æſtiua ſit, & Ioue tonante decuſſa, tenuitatis ratione, ſicuti interpretantur naturalium periti. Quæ quidem attenuatio fit, tum virtute cæli eleuantis ſurrigentíſve, tum calidæ ſiccęque exhalationis intra nubem inflammatæ, vnde ſint tonitrua, perrupta nube. Illud obſeruatione dignum; quod ab eodem ſubnectitur Auicenna, nec præteriit Medicinæ primo Paulus Ægineta, Eſſe quidem præcipuum aquæ pluuiæ humorem, verum citiſſimè computreſcere, quòd ſit attenuatus nimium. Proinde celerius in eum agere corrumpendo terreſtrem aereúmve calorem non naturalem. Hauſtum verò potu humoribus putredinem concinnare, pectus oblædere, vocem hebetare. Putreſcendi tamen cauſas inde proruunt nonnulli, & Paulus præcipuè, quoniam aquę id genus à diuerſis admodum humiditatibus protollantur, velut de cadaueribus, paludibus, vt lacus prætēream, ſtagna, mare. Quam rationem approbaſſe Galenus videtur. Sed, inquit Auicenna, ſi probari cauſa hæc poſſet, vituperari digna foret cæleſtis aqua, Igitur attenuatio excellenter facta putrefactioni præceleri anſam præbere, vero fit ſimilius. Vt enim attenuatiſſimum quidque eſt, ita etiam mutationi obnoxium maximè cenſetur. Statuēdum tamen ſic opinantur, qui diſceptantes cupiunt ſententias conciliare, nil prohibere, quin quandoque computreſcat aqua pluuia; quia à tabidis corporibus aquarum ſecernatur materia. Quod euenit ferè, latius graſſante peſtilentiæ vi. Verum ſubnotemus & diuerſitatem alteram, Galenus idem in libro De bonitate aquæ, ſic propemodum ſcriptum reliquit: Aquas (inquit) pluuias ſcio leuiſſimas eſſe, ſubtiles item ac puras bonáſque: & guſtui prædulces, educit enim ſol, & rapit tenuiſſimum quodque ex aquis. Vernæ hyemaléſque cenſeri debent præſtantiſſimæ; Sicciores quidem à terra tolluntur vapores æſtate, necnon autumno quoque. At terroſus (vt ſic dicam) aer eſt, quem deiecta perpurgat pluuia. Propterea id genus aquæ duriores euadant, neceſſe eſt, τῶν ὑδάτων, inquit Hippocrates, κουφότατα τὰ ὄμβρια καὶ γλυκύτατα καὶ λαμπρότατα καὶ λεπτότατα, id eſt ex aquis leuiſſimæ ſunt pluuiæ & dulciſſimæ, atque item clariſſimæ ac tenuiſſimæ. Ratio autem, inquit idem, ex ſole tenuiſſima quæque proliciente ac leuiſſima. Cęleſtis aqua, Columella inquit. hinc maximè ſalubris intelligitur, quòd peſtilens alioqui paluſtris humor miteſcit hyeme.

Celeſtium item aquarum bonitatis ratio. Quid ſit illud, in eundem fluuiũ non poſſe quem bis ingredi. Cur ranæ imminentem præſagiant pluuiam. Aſtrapæa quæ dicantur, & ceraunia aqua.

Cap. III.

CÆterum non incurioſus aliquis ſtudioſorum aſſectator, qui nec numerus ſit, aut ex triuio lutum, vel (quod Bœotij dicunt) μᾶλος ἡρακλῆς, tanquam pomarium dicas Herculem, cuius eſt apud Pollucem ratio, ſed benè doctus καὶ φιλομαθὴς, euentus eiuſmodi nunquid aliæ proferri rationes & poſſint & ſoleant, haud abſurdè requiret, quando tunc demum ſcire videmur, ſi cauſa minus nos fugerit, quam ſæpius ſilenter ac facilè haud aſſequare. Quod ergo pluuiis amplius, quàm fluentibus aquis arbores ac ſemina, necnon quos diximus, piſces coaleſcant, Laitus ſicuti apud Plutarchum legimus adnotatum, inde fieri putabat, quòd plagæ vi terram diducat pluuia, meatúſq; ſibi ad radices ſubeundas paret. Sed hoc neutiquam videtur verum, id nanque latuiſſe Laitum videtur, ſtirpes in ſtagnis exortas & vluas & iuncos augmentum non capere nec fruticare, quum pluuias ſuo tempore non admiſere. Verius ergo cenſebitur forſan quod ait Ariſtoteles, recentem & nouam videri aquam pluuiam, ἕωλον δὲ καὶ παλαιὸν τὸ λιμναῖον, id eſt ſtagneam veterem & olim datam computreſcentémque. An & hoc probabilius eſt, quàm verius? Nam τὰ πηγαῖα καὶ ποτάμια νάματα ἐπίρρυτα ἀεί ἐστι καὶ πρόσφατα, id eſt fontani fluuiatiléſque fluxus recentes ſunt & noui: ex quo Heracletus dixit ποταμοῖς γὰρ τοῖς αὐτοῖς δὶς οὐκ ἂν ἐμβαίης, id eſt in eundem fluuium non vtique bis ingredereris, alia quippe ſubinde influit aqua. Attamen ij alunt pluuiis deterius. Nunquid ergo, inquit Plutarchus, quia leuior quæ ex aere aqua deſcendit? protolli quippe non queat, ni mirè ſit leuis. Proinde flatu remixta, aeriſque leuitate referta demigrat momento. inſinuatúrque in ſtirpes, διὸ καὶ πομφόλυγας ποιεῖ τῇ ἀναμίξει τοῦ ἀέρος, id eſt, ideóq; bullas excitat, aere promixto. Bonitati huius aquæ aſtipulari ranæ videntur etiamnum, dum vocem prę lætitia exhilarant, pluuiæ ſuauitatem expectantes. Ingruentium quippe aquarum certius præſagium exhibent ranæ præter ſolitum vocales. Quod Aratus, Plinius, Maro quoq; no-

ſter prodidere. Putat porrò idem Plutarchus ex pluuiis aquis quod præſtruximus, eas rigando aptiores cenſeri, quæ tonitru & fulmine aere concuſſo impluant, quas etiam à re (opinor) ἀστραπαίας, id eſt aſtrapæas vocant & ceraunias, Paulus etiam βροντιαίας. nam eſt aſtrape ventorum vi nubium attritarum vel ruptarum inflammatio, Ceraunum verò dici fulmen, ſciunt omnes.

Quibus nocumento ſit cæleſtis aqua. De ceſtreo, ſeu mugile. & cephalo plura. Ceſtrum quid. Ceſtra, viriculum. ceſtus. Blennodes quid. Repetita Plinij defenſio. Cephalinus, ſpondylos, blepſia, plotes, ceſtros.

Cap. IV.

QVód verò initio diximus, imbres compluribus piſcium conducere, ſciendum eſt, ceſtreo, cephalo, & quem nonnulli myrinum vocant, adeo obeſſe vt ex illis multi excæcentur facilè, præſertim ſi modum aqua exceſſerit. Solent C enim cephali, ſiue capitones per hyemem potius ita affici. Nam oculi eorum albeſcunt, & macilenti per id tempus capiuntur, ad extremúmque malo eodem intereunt. Quod tamen non magis imbrium copia, quàm algore accidere videtur. Ceſtreus (vt iam in alia excurramus, & Scytharum more ad copioſum ſemper reflectamus pabulum, præcipuè, quoniam eſſe iucundam rerum viciſſitudinem nouimus) eſt piſcis, quem Latini mugilem vocant, ita nuncupatus, D quia teli modo publica Athenienſium pœna inirret adulteros. Eſt enim miſſilis genus ceſtron, quod noſtri viriculum vocant. Ceſtron inuentū Sudas arbitratur Perſico bello. Nam Sophocles ceſtran dixit pro ſtimulo, ſiue ſtilo, vt Pollux auctor eſt. Ariſtophanis interpres ſuper eo poetæ verſiculo,

κεστρεῦ τι μάχη μεγάλας ἀγαθῶν.

Sciēdum, inquit, non eſſe piſces eoſdem ceſtreos E ceſtreáſque. Sic enim aliqui murenas vocari putant, alij aliud piſcium genus. Sed ceſtreos (inquit) cephalos nunc vocamus. Idem ferè ad verbum Sudas. Athenæus verò ſphyrænam, inquit, piſcem Attici ceſtram vocant: Latini ſudin, quia roſtratus ſit, ac ſimilis belonæ. Eſt enim belona piſcis, quem acum, ſiue aciculam dicimus. Ex noſtris tamen ſunt, ne quid diſſimulem, qui mugilem dici à Græcis cephalum, tradant: quòd in metu (vt Plinius inquit, & antea de cephalo dixerat Ariſtoteles) capite occultato, latere ſe pu- F tet totum. Ariſtoteles tamen diſparauit, & ita agnoſcit Theodorus, cephalum Latinè capitonē vocando, libro De hiſtoriis quinto, vbi ceſtreum cephalúmq; nominari inuenies, vt diuerſos. Sed & libro octauo, ἀλληλοφαγοῦσι δὲ πάντες πλὴν κεστρέως. ὁ δὲ κεφαλος καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως μόνοι οὐ σαρκοφαγοῦσι, alter etiam alterum ſui generis edit, excepto mugile: capito & mugil ſoli omnino carne abſtinent: Et ſubiungitur ab Ariſtotele ratio: Eius G (inquit) rei argumentum eſt, quòd neque in vētre tale quid vnquam habentes capiuntur, neq; eſca in eos ex carne vtimur, ἀλλὰ μάζῃ, hoc eſt offa panis. Veſcitur vnuſquiſque mugil, alga & harena. Cephalus quem vocant aliqui χελλῶνα, id eſt labeonem, littoribus gaudet. Alter, generis A eiuſdem peræas, hoc eſt tranſlittoranus eſt, qui non niſi mucore veſcitur ſuo. Quamobrem ſemper ieiunus eſt. Paſcuntur limo cephali omnes, διὸ βαρεῖς καὶ βλεννώδεις εἰσίν, quo fit, vt graues ſint & ſordidi. Et Pauſanias πηλαίους vocat, id eſt cœnoſos, & fluuioſos amare turbulentiores, id eſt θολερωτέρους. Piſcem omnino nullum edunt. Guloſum omnium maximè mugil eſt, atque inſatiabilis. Quocirca ventre diſtento graueſcit: & ni ieiunus ſit, hæret iners. Hæc copioſius ſum per- B ſequutus, vt Græco prouerbio lucem inferremus, κεστρεὺς νηστεύει, mugil ieiunus eſt. Quod promi in eos volunt, quibus iuſtitia bonitasque parum vel nil omnino affert emolumenti, quando iuſtiſſimus videtur piſcis hic, dum parcit aliis, & inde famelicus viſitur ſemper, etiam ſi de iuſtis intelligendum ſimpliciter Athenæus putat. Mihi videtur & gulonibus adagium id congruere, quorum animus in patinis ſemper eſt, nec æſtuans gula expleri valet, quamuis vbertim terras populetur, & maria. Id quod innuere idem videtur Athenæus: nam & κεστρεῖς, id eſt mugiles, vocant hiantes fameſcentéſque. Sed, vt denique tollatur ambiguitas omnis, ſcire conuenit, cephalum eſſe inter genera mugilum. Id vt verum ſcias, Ariſtotelis verba tralata appoſui ex libro De hiſtoriis quinto: Mugilum (inquit) labeones, ſagi, myzones, id eſt mucones, cephali, ſiue capitones graueſcere menſe Decembri incipiunt, gerúntque diebus tricenis. Mugiles aliquos non coitu, ſed limo, harenave enaſci conſtat. In hæc diuertiſſe collibuit, vt ij deniq; reſipiſcerent, qui Plinio negotium faceſſunt in daſipodis leporiſq; diſtinctione. Quæ mira videri non debuit, quum in animantibus, quarum non vna ſpecies eſt, idipſum & ſummus philoſophus facere pernoſcatur. Penè exciderat quod relatu vel digniſſimum fuit, & adiuuat quæ præſtruximus. Scribit Oppianus ἁλιευτικῶν primo, cephalos ceſtreóſque eſſe δικαιότατον γένος ἀμφιτρίτης, id eſt amphitrites iuſtiſſimum genus. Quem locum enarrans expoſitor, Iuſti (inquit) vocantur, quoniam quum piſces cæteri carniuori ferè ſint, nec cætero abſtineant piſcitio, ſoli omnium hi carnibus haudquaquam admouentur. Apud eundem interpretem ſic comperi: notandum, inquit, quòd thynnus quidem piſcis eſt, κεστρεὺς δὲ, id eſt, ceſtus autem eſt melanthynnus, id valet, nigricans thynnus. At echinus qui in ceſtrei capite conuiſitur, ſphondylos nuncupatur. Eſt & cephalinus piſcis, ſed à cephalo diuerſus, quem etiam blepſiam dicunt. Ceſtrei verò, plotes quoque nuncupantur: nam ſic eos appellat Epicharmus, id eſt πλῶτας. Ceſtros item herba eſt, in Galliis proueniens, quam etiam ſarxiphagon nuncupant.

Aquarum laus præcipua. Horatij locus explicatur. Chaos quid, & vnde. Iuriſiurandi per Stygiam paludem ratio. Amymonia aqua. Aquaria libra item dioptra, & chorobate. Libratores qui. Aquæ hauſtu concipi apud Clarium Apollinem vaticinia.

Cap. V.

VErum, vt ad aquam regrediamur, & in vniuerſum aliquid promamus, eius vtilitates longè

tes longè videntur ignem præſtare: quoniam A
multa ſunt animalia, quæ abſq; ignis degant vitã,
degere autem ſine aqua nullum. Quippe ſi fue-
rint ſine humoris poteſtate, ex ſanguinata exſu-
ctáque à principiorum liquore interareſcunt.
Quin nec plantas ipſas aut herbas floreſcere ci-
tra aquæ humectationem. Qua ex cauſa Pinda-
rum rectiſſimè opinantur dixiſſe, ἄριστον μὲν ὕδωρ,
id eſt optima quidem aqua. Quanquam non de-
ſunt, qui Heſiodum in Theogonia putent, a-
quam ſtatuiſſe rerum initium, & Chaos nomi- B
naſſe ὡς ἀπὸ τῆς χύσεως, χυτὸν γὰρ καὶ ῥυτὸν τὸ ὕδωρ, id
eſt velut ab effuſione, ſiquidem fuſilis fluibilíſ-
que ac fluitans aqua eſt. vnde prodierit & Mile-
ſij Thaletis opinio, & Pindarus ita ſibi laudare
aquam perſuaſerit. Affertur & illud: creditum
veteribus, deos per Stygiam paludem iuſiuran-
dum concipere, vel quia à diis & hominibus o-
dio habentur, qui ad deiurium procliuiores
ſunt, vel quia iuxta Heſiodum, omnibus elemé-
tis antiquior eſt aqua. Primo Rhetorico Ariſto- C
teles, de multiplici vſu eius elementi prodiiſſe
Pindaricum illud, opinatur. Porrò quum aqua-
rum infinitæ propemodum vtilitates ſint, gratiſ-
ſimæque, qui ſacerdotia gerunt moribus Ægy-
ptiorum, oſtendunt res omneis è liquoris pote-
ſtate conſiſtere. Itaque quum hydria ad templũ
caſta religione defertur, tunc in terram procum-
bentes, manibus ad cælum ſublatis diuinæ gra-
tias agunt bonitati. Ex iis eſſe arbitror quod Se- D
neca ſcribit, Magnorum fluminum capita vene-
ramur. Subita & ex abdito vaſti amnis eruptio a-
ras habet. Coluntur aquarum calentium fontes
& ſtagna, quæ vel opacitas vel immenſa altitudo
ſacrauit. Et Tacitus ſcribit, Sacra & lucos & a-
ras patriis amnibus dicari conſueſſe. Hinc & Ho-
ratianum illud ex primo carminum,

Nunc ad aquæ lene caput ſacræ.

Sed & in Ergis præcipit Heſiodus, non eſſe flu-
uium perennem pedibus trãſeundum, niſi prius E
affuſis precibus. Id eo dici, tradit Proclus, quòd
opinarentur veteres, Omnem quidem aquarum
naturam, vt quæ alendi augmentandíque vim
poſſideat, ſacram eſſe diis, quos ζωογόνους vocant.
Præcipuè verò perennes fluuios putaſſe diui-
nos, quia indeficientem æternámque deorum
ſubſtantiam imitentur. Quin & poteſtates præ-
fici diuinas, interpretabantur. Nec me fallit,
Ioannem Grammaticum illud Heſiodicum ar-
bitrari allegoricè intelligendum: nam fluuij F
nomine vxorem putat accipiendam perpetuò
habitantem cum viro. Monere autem poetam,
vxori non congrediendum ante fuſas diis pre-
ces, vt ſeminis profuſioni adſit Deus volens &
propitius, quàm vocat καλλίρροον ὕδωρ, ὅ ἐστι καθαρὸν καὶ
νόμιμον, id eſt puram legitimámque. Amymo-
nias aquas ſicubi legeris, intellige Argiuas: quo-
niam Amymones obretitus amoribus Neptu-
nus fontes aperuit Lernæos. Vnde aquis abun- G
dare contigit Argiuis. Etiam ſi ad Danaidas re-
ferunt alij, quæ ab Ægypto profectæ phreory-
chiam docuerint, id eſt puteorum artem perfo-
diendorum. Aquarias libras dioptráſque alicu-
bi inuenies, ſicuti chorobaten quoque. Ea verò
inſtrumenta ſunt aquarum dicata librationibus,
vbi perducendæ ad mœnia ſunt. Libratores au-

A tem apud Tacitum, ſunt vibrandis telis milites
deſtinati: apud Frontinum, qui aquas librant ad
libellam. De aquarum præſtantia ſic apud Græ-
cos comperio, εἶναι ἄριστον ὕδωρ ἀποιότατον καὶ κατὰ γεῦ-
σιν καὶ κατ᾽ ὀσμήν, id eſt eſſe optimam ex aquis,
quę circa vllam ſit qualitatem vel ſaporis vel o-
doris. Sed quæ mox hypochõdria trãſmittant, il-
læ verò incomparabilis ſunt excellentiæ: nam
quæ illis immorantur, ac inflant ventrem gra-
uántque, cenſentur non bonæ. Ad laudem deni-
B que aquarum forſan ſpectat illud quoque: nam
apud Apollinem Clarium, vbi non fœmina, vel
apud Delphos, ſed certis è familiis, & fermè Mi-
leto accitus ſacerdos in ſpecum degreſſus, hau-
ſta fontis arcani aqua ignarus plerunque litera-
rum & carminum, ædit reſponſa, verſibus ad id
quod mente conceperis, mirè concinnatis.
Quem & Germanico per ambages maturum fe-
runt exitium cecinisse, meminit in Cœnis Ma-
crobius, ſed obſcurè. Adiicit Plinius bibentium
C fieri æuum breuius.

*Niloticæ aquæ laus præcipua. Cur Nilus dicatur Iupi-
ter, & Saturnus. Molpis Elem. Chomata Nili, &
diacopi. Commatica. Coma. Halmones qui ſint.
Quæ ſit fluminum & aquarum probatio. Decocta
quid. Plinij defenſio aduerſus Merulam. Dora. Apol-
lo Diradiotes. Syrembolum. Sarabaitæ ſacerdotes.
Sarabara. Sarabadena oraria. Aquas legendum
apud Quintilianum & Virgilium Æneidos ſeptimo.
D Interim de laneglauio, & terræ ſimulacro. Cochos.
Limbatæ chlamides. Singiliones. Alphei tranſitus ad
Arethuſam. Sarambus. Deductoria.*

Cap. V I.

SEd enim in medicinæ ratione fluuialis aqua
& paluſtris damnatur, præter Niliacam: ea
nanque cunctis inſignita virtutibus creditur,
E hauſtu ſuauis, mediocrem in aluo moram du-
cens: ſitim porrò reſtinguit commodè, nec fri-
gida quidem vllum inferens nocumentum. Prę-
clara in eo Galeni ſententia eſt: Nilum (inquit)
ita laudo, vt bonitatis excellentia paucis admo-
dum comparari fluminibus poſſit, nam & mu-
lierum partionem inſigniter adiuuat. Ex eo prę-
terea in Ægypto ſolæ omnium paluſtres aquæ
redduntur commodiores, quando æſtate non
computreſcant omnino. Seneca in Naturæ quę-
F ſtionibus: Pleraq; ſunt, inquit, ratio quorũ red-
di non poteſt, vt cur aqua Nilotica fœcundiores
faciat fœminas, adeo vt quarundam viſcera lon-
giore præcluſa ſterilitate ad conceptum relaxa-
uerit. At viſum Oneſicrito eſt, Proprietatum in
animalibus cauſam ex aquis promi, pecorum
argumento, quæ hauſtu colorem demutent. A-
uicenna primo Canonis, quatuor ex cauſis Ni-
lo incomparabilem bonitatis vim ſcribit attri-
butam: quarum primam ſtatuit, à curſus longi-
G tudine, ſecũdam, regionis aſcribit nitori ac præ-
ſtantiæ, per quam fit aquarum delapſus: tertiam
putat, quòd à meridie in ſeptentrionẽ deferan-
tur, ſic enim attenuari amplius: poſtremò, & im-
mẽſam ſuffragari fluminis molẽ. Ariſtoteles e-
tiamnũ poſtea quàm fœcũdiſſimũ dixit Nilum,
& alendi facultate inſignem, moderatæ ſolis de-

id eſt ex duobus affirmantibus, vt δεινὸν πιέζεσθαι, χεῖρον δ' εὐπορεῖν κακῶς, id eſt graue quidem paupertate premi, grauius autem ditari non bene. Veriſimilis, Cuiuſmodi ſint principes & ſubditos ferè tales eſſe ſolere. Vera, vt, Vitam citra mœroris labem non reperias. Hyperbolica, Nil imbecillius terra nutrit homine. Tractatur verò ſententia iiſdem capitibus, quibus & chria. Eſt in hoc genere illud quoque, quod Fabio auctore, vocant aliqui chriodes, vt, Milo, quem vitulum aſſueuerat ferre, taurum ferebat.

Ethologia quid, item ethopœia, idolopœia, proſopopœia. Abecedarij ſyllabarij, nominarij qui ſint, ex Hieronymo & Auguſtino. Cacoethe vlcera.

Cap. XXVIII.

ETHologia cuiuſmodi ſit, liquet ferè ex Ciceronis verbis libro De oratore ſecundo: Atque ita eſt (inquit) toto hoc ipſo genere ridiculum, vt cautiſſimè tractandum ſit. Mimorum eſt ethologorum, ſi nimia eſt imitatio, ſicut obſcœnitas. Orator ſurripiat oportet, imitationem: vt is qui audiat, cogitet plura quàm videat. Mimos & ethologos diſpeſcit Sympoſiacôn quinto Plutarchus. Proinde mirum eſt, quoſdam prodere auſos, nil ſe de iis apud Græcos legiſſe, veluti nuſquam reperiantur. Nam ethopœia dicitur quidem morum imitatio, perſona ſubiecta. Cæterum, eius tria videntur diſcrimina: εἰδωλοποιία, προσωποποιία, id eſt idolopœia, proſopopœia, & quæ ἠθοποιία, id eſt ethopœia nuncupatur: quæ notam perſonam complectitur, mores tantum effingit, ex quo ethopœiam dici volunt. Vt ſi comminiſcamur, quibúſnam ſit vſus verbis Hercules, imperante Euryſteo. In Themiſtocle Plutarchus παιδείας nominat ἠθικάς, id eſt morales inſtitutiones. Idolopœia, notam quidem & ipſa perſonam habet, ſed mortuam, & quæ loqui deſierit, vt Eupolis ἐν δήμοις, & Ariſtides ἐν τῷ ὑπὲρ τεττάρων: qua ratione nomen quoque profluxit. Nam & in Hecuba Euripides Polydori inducit idolum. Sed & Homerus,

ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Πατροκλῆος δειλοῖο.

Proſopopœia verò, quum omnia fingimus, perſonam videlicet, ac mores: vt Menander fecit, quum effinxit elenchon: eſt enim elenchos res vtique, ſed non perſona, & propterea idem dicta proſopopœia. Ethopœiarum verò aliæ ſunt patheticæ, quæ perturbationes affectúſque exprimunt: aliæ ſunt & vocantur ethicæ, hoc eſt morales: at quæ mixtæ dicuntur, vtrunque efficiunt. Alexander in libello περὶ τῶν σχημάτων, ethopœiam eſſe ſcribit, quum exiſtentibus perſonis ſermones aliquos affingimus, quòd fide digniores illæ videantur, quàm ſi eos enuntiaremus ipſi. Et in libro De rhetorica Apſinus, Ethopœia eſt oratio perſonis appoſita contributáque ſubſiſtentibus: vt, Quidnam dicturi ſunt in domicilium videntes me impactum? Miltiades hic, qui Marathoniæ pugnæ victoriam ciuitati comparauit, qui Barbaros falli ſpe coegit. Vtitur & hoc modo Hyperides, pro Lycurgo: Quid dicent, eius prætereuntes ſepulchrum? & quæ ſequuntur. De proſopopœia idem Apſinus, & præterea Quintilianus, ac cæteri plura: nos cum delectu modum ſeruamus. Et quia paulò antè de puerorum exercitationibus egimus, id ſuperpondij loco adiiciemus: abecedarios nuncupari, ſyllabarióſque ac nominarios in diſcentium claſſibus, ab Hieronymo: nam qui prima imbibunt elementa, abecedarios intelligit: ſyllabarios, qui iam ſyllabas connectere inſueſcunt: nominarios, qui denique integra proferunt nomina. In literario (inquit) ludo, vbi prima elementa excipiunt pueri, abecedarij nuncupantur: at ſyllabarij alij, quidam verò & nominarij, nonnulli iam calculatores. Quumque hæc audierimus nomina, ex ipſis qui ſint in pueris profectus, agnoſcimus. Sed enim abecedarium Auguſtinus intelligit literarum ordinem illum, quem pueruli condiſcunt. Nominatores Iureconſultis Digeſtorum viceſimoſeptimo, à nominariis longè diuerſi ſunt: ſic enim appellant eos, qui tutorum nomina ſubiiciunt, ceu idonei ſint. Eodem modo & magiſtratuum nominatores vocantur Vlpiano. Dici verò ethopœiam, ab ἦθος, quod morem ſignat, neminem fallit. Nam & inde κακοήθη dicuntur vlcera, de quibus obſcurè libro quinto Celſus. At Therapeutices quarto Galenus ea ferè intelligi ſcribit, quibus etiam ſi maturè omnia adhibeantur neceſſaria, non ſanantur tamen.

Leporem mœnibus indormire, quid ſit. Leporum luſtra. Rechamus quid. Reliquatores quo ſenſu dicantur ab Iureconſultis, & verbum reliquari. Item quæ ſint ſchelides. Schedia. De leporibus multa. Melanchenis. Schinis. Epipercnon. Percne. Percnopteron. Daſypus. Accubita. Accubitalia.

Cap. XXIX.

LYſandrum prodit hiſtoria, quum à Lacedæmoniorum ductu Corinthios defeciſſe, fama nuntiaſſet, profectum copiis inſtructum ad ciuitatem oppugnandam, vbi ſuos timore perculſos animaduertit, ignauius ſegniúſque irruere, ac inferre ſigna, leporem fortè tranſilientem foſſam vidiſſe: quo argumento, fiduciæ iam plenum milites ſic hortari cœpiſſe: Non erubeſcitis Spartiatæ, huiuſmodi hoſtes formidare, ad quorum mœnia lepores ex otioſa inertíque vita dormiunt? Id quod parœmiæ habere formam poteſt, in ſegnes imbelléſque, vt ad coarguendum torporem deſidiámque, etiamnum indormire mœnibus illorum lepores dictitemus. Quod quum ſit formidoloſiſſimum animal omnium, non facilè in obuiis ac celebribus locis quieuerit. Propterea luſtra id genus à Græcis dicuntur δάμνοι συνηρεφεῖς, id eſt obductiora denſioráque arbuſta, vel idem ἀμφιλαφεῖς, hoc eſt conſita copioſa. Rhochmi βαθεῖς, id eſt ſciſſuræ profundæ. Nam rechamus troclea eſt, per cuius orbiculum ſummum traiicitur ductarius funis. Reliquatores apud Iureconſultos ſunt, qui integrum non ſoluerunt, ſed æris alieni partem ſeruarunt ſibi: inde verbû reliquare, ab eiſdem frequenter vſurpatû, ſed & perperam ab

ad ineundam conductionem admittendi non sunt, antequàm superiori satisfiat conductioni. Reliquationis vocabulum est item apud Paulum Digestorum vicesimosexto: & mox paulò, Debitum quod ex conductione reliquatus est, agnouisse eum videri. Interpres tamen inibi, reliquatus est, inquit, id est retinuit apud se. Sed ad rem: niuali tempore sunt leporibus cubilia melanchema quæ vocantur. Sunt autem cauitates, in quibus colliquefacta est nix, ducta appellatione nigredinis argumento: quoniam operimento niuium agris albicantibus, ea portio planè nigrescat. De leporis timiditate Pollux ita libro quinto scriptum reliquit, δειλὸν δὲ ὑπερβάλλει πάντα τὰ ζῷα, εὐπτόητον μέν ἐστι καὶ ἀναπτοούμενον, ὅθεν καὶ πτὼξ ὀνομάζεται, formidini præcellit animal hoc, facilè nanque temerèque terretur ac compauescit, vnde & ptox etiam vocatur: nam πτώσσειν, formidare est. Ab aurium verò magnitudine, appellatur λαγώς: quoniam λα particula, intendendi vim possidet, & ὦας, dicitur auris, Doricæ linguæ proprietate. Ea verò parte corporis motum dirigit moderatúrque, tanquam remis: quod in aliis animantibus plerunque efficit cauda: nisi quis putet ἀπὸ τοῦ λαγαρὰ ἔχειν, quòd apertis obdormire oculis consueuerit. Obseruatum veteribus, leporis occursum in itinere ominosum quippiam, inauspicatum atque improsperum præsagire. Nihilominus quum dicunt Græci, ἐν πᾶσι λαγῴοις, id est in omnibus leporibus, intelligi volunt In carnibus leporum, id est in omnifariam bonis ac deliciis. Qua in parte, leporum schelidas dici legimus, quo nomine signari videntur laterum carnes. At lentisci fructum, Hippocrates schinida vocauit. Mala poemata dici schedia interpretatur Festus. Apud Athenæum legimus, Ex sicco cibo scommata non produci, neque item autoschedia poemata, id est repente effusa. Et quoniam in lepores incidimus, venemur porrò quæ monumentis prodidere auctores vel in primis classici. Lego in Græcorum penu, eius animantis colorem dici epipercnon: quòd sit percne, oliuæ species non acerbæ quidem, sed nec nigrescentis omninò. Sunt qui percnon, punctis maculisque nigrioribus interstinctum accipiant: nam De animalibus libro nono Aristoteles quoque, quartum aquilarum genus percnopteron dicit appellatum, ab alarum notis. Eius aquilæ meminit Iliados vltimo Homerus. In Plinianis codicibus scriptum modò obseruauimus, parcnon dici ab Homero aquilam eam. Scribit Iulius Pollux, leporem esse δασὺν τὴν τρίχωσιν, hoc est densum pilis, καὶ τὰ ὕπτια τῶν ποδῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ πρανῆ δασυνόμενον, id est nec supina modò pedum, verum & prona esse obtecta pilis: quod animalium præterea nulli contingere, tradit Aristoteles. Proinde inquit Pollux, quum alij, tum verò Cratinus leporem videntur dasypoda nuncupasse, de animalis natura nomine concinnato. Scribit Ælius Lampridius, Varium Antoninum, qui Heliogabalus est nuncupatus, primum triclinia, lectos ac porticus omni florum genere strauisse, liliis, violis, hiacynthis & narcissis, accubitis (vt appellant) facile cubuisse, nisi quæ leporinum pilum haberent, aut perdicum plumas subalares. Hoc eo apposui, vt accubitæ verbum, quid velit sibi, intelligeremus: quando est id Iureconsultis etiam familiare, pro culcitris & thoralibus. Nam & accubitalia, pro stragulis aut stratis legimus quandoque.

B *An dasypus, simpliciter sit lepus. Plinius defenditur. Leporum genera. Linum. Linaria. Titi imperatoris mors, & Vlyssis. Lepus marinus.*

Caput XXX.

Verum consurgit parte ista quæstio nobilis, agitata grammaticis, qui sibi vel sagacissimè odorari videntur, aduersus auctorem summi nominis in nostratium literarum studiis, sine quo non ferè constabit Latina res: Plinium dico, qui non semel dasypoda videtur à
C lepore disparare: quum Aristoteles (vt ipsi putant) leporem cum dasypode idem statuat animal, interpunctis (vt sic dicam) nullis prorsus dissitum abiunctúmque. Miratus sum sæpe male feriatorum hominum insolentiam, qui nobilissimo auctori nimis temerè negotium facessunt: nec isto nomine quandoque erubescant, vt frontem perfricent, etiam si nimis attritam. Equidem fateor ingenuè, nec dissimulater quic-
D quam reticebo, quamuis nulla etiamnum suppeteret ratio, diu tamen inducere animum nequiui, vt tam grauis doctrinæ viro inscitiæ leuioris maculam paterer inustam. Sempérque latere quippiam, necdum cornicantibus ineptè percognitum, opinabar, prorsúmque mihi in vado res hærebat. Modò succurrit nobis eius ipsius auctoritas, qua illi maximè niti videntur, abs quo dasypodem à lepore distingui animaduertimus. Differunt præterea animantes (inquit De ani-
E malium historiis primo) moribus: nam aliæ mites, remissæ, ac minimè peruicaces sunt, vt boues: aliæ animosæ, peruicaces, brutæ omnino, vt sues syluestres: aliæ ingeniosæ ac timidæ, οἷον ἔλαφος, λαγὼς καὶ δασύπους, vt cerui, lepores, cuniculi: sic enim Theodorus agnoscit & transfert. Atque dasypoda, ibi cuniculum putauit: ne quis protinus mendum subesse in Græco putet exemplari. Duodecimo tamen Historiarum Polybius cuniculos appellare Latino verbo ma-
F luit, quum nasciait, animal lepori simile, κύνικλον καλούμενον. Id (inquit) è longinquo conspectum, lepus videtur planè, at propinquum differt insigniter. Et quæstionem quidem de dasypode, sicut de thoe & panthere ac lynce negligentia quadam antiquis auctoribus ita prætermissam putat Theodorus idé, vt excusari haud facilè possint. Quod mihi indicare videtur, non esse valde protritam expositionem illam, quam pro lepore dasypodem accipiunt. Et qui
G ex recentioribus Græca transtulit adagia, quum explicaret id, δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖ, dasypus carnes desiderat: non ausus & quidem prudenter, dasypum leporem interpretari, intulit, esse de genere leporum: quę omnia temerariam coarguunt inscitiam. Ego vtique vel sola

philoſophi auctoritate fultus non crediderim impingendum Plinio colaphum, eo quidē magis quòd moris eius eſt, quæ eodem genere cōtinentur, interdum ita diuidere, vt diuerſa prorſum minus perſpicaci eſſe videantur: quod illū proprietate aliqua naturæ inſigni adductum, feciſſe contenderim. Ecce, viuerra inter genera muſtelarum eſt, Plinius tamē diſtinguere libro vndecimo videtur: ita enim ſcribit, Oſſea ſunt genitalia, lupis, vulpibus, muſtelis, viuerræ. Rurſum libro octauo, lutras ſeparauit à fibris: Cauda (inquit) piſcium fibris, cætera ſpecies lutræ, vtrunque aquaticum, vtrique mollior pluma pilus. At libro triceſimoſecundo: Fibrorum (inquit) è genere lutras, nuſquam mari accepimus mergi. Id ipſum & Ariſtotelem facere, paulò pòſt comprobabimus in aquæ pluuiæ ratione, vbi de mugilibus mentio incidit. Quia tamen de cuniculis & daſypode citra diſcriminis mentionem quandoque agit Plinius, putat omnino ex errore illi perfamiliari Nicolaus Leonicenus, noſtri temporis planè Coryphæus, contigiſſe, velut in caprea & dorcade, veſpertilione ac nycteride, ſiluro & glani, paſſere ac pſitta: nā & inter metalla, hydrargyrum ab argento viuo liquidius per inſcitiam diſparaſſe agnoſcitur. At libro octauo, capite viceſimoſeptimo, fœniculum & maratrum planius diſtinguere videtur: libro autem viceſimo, capite viceſimotertio, vtroque nomine idem ſe intellexiſſe interpretatur, eodem loco aduocato, Fœniculum (inquit) nobilitauere ſerpentes, guſtatu, vt diximus, ſenectam exuendo, oculorúmque aciem ſucco eius reficiendo. Ex quo liquere poteſt, non per errorem omnino hæc pronuntiata, verum poſteritati parum ab eo parte iſta conſultum. Libro vtique decimo, capite ſexageſimotertio, daſypodem cuniculis ita aſſociat, vt nullatenus pro eodem capi videantur poſſe: ni generis loco poſitum, ibi daſypoda coniectemus. Nam & Theodorus libro ſexto De hiſtoriis, capite triceſimotertio, daſypodas, id eſt lepores coire auerſos, interpretatur. Leporum verò eſſe genera plura, Varro quoque nos docuit, à quo tria legimus celebrari: vnum Italicum, primis pedibus humilibus, poſterioribus altis, ſuperiore parte pulla, ventre albo, auribus longis: ſecundum genus Gallicum facit, ſed hoſce candidos putat: tertij ſunt quos producit Hiſpania, ſimiles noſtratibus ex quadam parte, cuniculos vocant. Xenophon quoque: Velociſſimi ſunt (inquit) mōtani, campeſtres minus, tardiſſimi paluſtres. Et mox paulò: Leporum (inquit) duo ſunt genera: quidam magni ſunt, ſubnigri, multum fronte niteſcentes: alij minores, flaui, parum oſtendentes candoris. Iulius Pollux, lepores quoſdā elymæos vocat, vulpibus non ferè minores & nigricantes, corpore oblongo, albicante macula, propę ſummam caudam longiore. Sunt & qui dicuntur moſchiæ, quorum ſpiritum tanta vi ſentire canes memorant, vt furere planè credantur. Chelidonios etiam quoſdam dicit Athenæus. Leporem denique Græci amoribus ſacrū fabulantur, ducto argumento etiamnum ex etymi ratione: quoniam illorum lingua, λαγὼς dicatur ἀπὸ τοῦ λαγεῖν. Erotes autem à verbo ἐρῶ, vtroque viſum ſignificante. Vnde forſan prorepſit ſententia, Formoſos fieri diebus aliquot leporina veſcentes carne: ſuper quo lepidus eſt Martialis iocus,

> Quum leporem mittis, ſemper mihi Gellia mandas,
> Septem formoſus Marce diebus eris:
> Si verum dicis, ſi verum Gellia mandas,
> Ediſti nunquam Gellia tu leporem.

Quin & in medicam ſcientiam tractantibus libris Plinius, leporino cibo fieri ſomnioſos, Catonis (inquit) ſententia eſt. Tum vulgò etiam perſuaſum, conciliari ex eo corpori gratiam, etiam ſi ioco perquàm friuolo. Denique, quum Alexander Seuerus imperator quotidie in mēſam lepuſculos admitteret, datum vulgò iocandi argumentum, Imperatori ex genere cibi, formæ gratiam comparari. Verſiculis etiamnum lepidè concinnatis, ſi ſenſum ſpectes, non carminis menſum ad examen reuoces:

> Pulchrum quòd vides eſſe noſtrum regem
> Quem Syrum ſua detulit propago,
> Venatus facit, & lepus comeſus,
> Ex quo continuum capit leporem.

Hiſce verò ille non inuenuſtè reſpondit, Græcè quidem, ſed in hanc ſententiam,

> Pulchrum quod putas, eſſe veſtrum regem
> Vulgari miſerande de fabella,
> Si verum putas, non iraſcor.
> Tantum tu comedas velim lepuſclos,
> Vt fias, animi malis repulſis,
> Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

In hac verò tam fertili leporum mentione ſubſignandum elegans apud Græcos verbum: nam quum euaſiſſe retium anſas leporem ſignare volunt, ἐξεκύλισεν ὁ λαγωὸς dicunt, id eſt lina effugit lepus. Nam linea & velum indicat, atque item retia. Proinde ab Aſiaticis linaria plerunque dicuntur hæc. Illud nec relatu indignum, imperatorem Titum ab Domitiano leporis marini peſtifera vi peremptum, quum eo ſciſcitante, ἀποθανεῖσθαι πρὸ τόκου, prædictum fuiſſet fatis, moriturum videlicet, ſicuti fertur deceſſiſſe Vlyſſes, ἐκ τῆς θαλάσσης. Sed is tamen trygonis, id eſt paſtinacæ ictu periit. At marini leporis virulentia vſum Neronem quoque accepimus.

Rheginorum numiſma cum lepore. Inſuper de leporibus variè obſeruata. Et prouerbij enarratio plenior. Lepores galeati qui ſint. Lagobolium. Leporis vitam agere, quid. Velocitatis ratio. Pyctomacarij. Arenarij. Dulciarij. Equitiarij. Mulomedici.

Cap. XXXI.

PORrò vt ex viretis diuerſiſſimis præcepta inſpergamus huic parti, quo floridius arrideat, adlubeſcántque legentes, numiſma Rheginorum curru, & lepore fuiſſe celebre, comperimus: quod Pollux ſcribit, hiſtoria inſuper addita. Sed illud grauius quod Xenophon prodit, leporem palpebris quidem clauſis vigilare, apertis dormire. Ad quod Græcum ſi reſpicere adagium putes, λαγὼς καθεύδων, lepus dormiens: quod in diſſimulatores concinnatur aptiſſi-

aptiſſimè, plenius quiddam & doctius reſipere videbitur, quàm quod modò affertur. Aciem item eſſe minimè acuta multis de cauſis: primum, quia oculis eſt exporrectis, palpebris verò præciſis, & quæ pupillis munimenta non præbeant: quare viſus hebes eſt, atque diffuſus. Ad hæc, ſomno perdeditum animal eſt, quod viſui parum conferre creditur. Velocitas quoque inſigniter obtundere aciem putatur. Nec me fallit, in Sympoſiacis Plutarchum ſcribere, ſenſoriorum excellentia leporem præſtare. Moris præterea veteribus fuit, vt tenellos lepores ſtudioſi venatores dimitterent, deæ captantes gratiam. Quod ſuperſtitionis eſſe, nemo adubitarit: ſicut & illud, Siſeram ſe in flumen præcipitare conſpexiſſent, ne legis præuaricatores fierent, vniuerſam ſoluere venationem conſueuiſſe. Locum verò in quo lepores venarentur, λαγωβόλιον, id eſt lagobolium Græci vocant. Leporem guſtare, fas non putant Britanni. Leporis vitam agere, apud Lucianum is dicitur, qui præpotentes ac facundia claros infans ipſe reformidat aſſidue. Relatu dignum & illud, Ciuilium bellorum tonantibus procellis inter Auguſtum Antoniúmque, Cornificium poetam à militibus deſtitutum interiiſſe, quos ſæpe fugientes galeatos lepores appellarat. Superpondium illud fuerit: in cælo item noſcitari leporis ſydus, ſub quo qui nati fuerint, tanta erunt corporis leuitate, vt quum currere cœperint, velocitate ſua agitati aues ſuperare videantur, inquit Firmicus. Hunc locum ſi Mars reſpexerit, ſtadiodromos facit: ſi verò luna cum Marte, pyctomacharios, id eſt pugiles. Velut harenarij vocant, qui in harena decertant in ſpectaculis. At qui dulcia conficiunt aut diſtrahunt, dulciarij: quibus perſimiles ſunt, qui nuncupantur conditores. Equitiarij, qui equitiis præſunt vel curant, quibus affines vel mulomedici habentur.

De vrbium mœnibus Spartanorum ſententia. Inſuper ad eam rem pluſcula. Structurarum ſpecies. Qui diatoni, ſeu frontati lapides. Qui pylori, & qui tichophylaces. Horcana, iſodomum, pſeudiſodomum, meſopyrgia, metapyrgia, metorchion, meſaba, orcum, orchos. Mothon lapis. Mothone ciuitas vnde. Mothones qui. Spermologi. Turrium ratio. Mothonica, motho, mota, priapiſcoton. Terminales lapides. Tranquilli locus de vrbe lutea vel lapidea. Tichobates, directarius, turūda motaria, motophagia, ēmmota, pyulca. Emplaſtra barbara, cirrhota, luthea. Emplaſtra bicolora, & biſacia.

Cap. XXXII.

PAnthœdam Spartanum auctores produnt celeberrimi, quum legationem obiret in Aſia, oſtentantibus nonnullis præmunitum, latum ac ſublimem murum, reſpondiſſe, νὴ τοὺς θεοὺς, ὦ ξένοι, καλὴ γυναικωνῖτις, per deos pulchra, ô hoſpites, eſt gynæconitis, id eſt mulierum domus. Ad eandem ferè ſententiam videtur Lycurgus præclarè dixiſſe, οὐκ ἂν εἴη ἀτείχιστος πόλις, ἥ τις ἀνδράσι, καὶ οὐ πλίνθοις ἐστεφάνωται, nequaquam ſine mœnibus ciuitatem dici, quæ viris, non lateribus percincta foret. Nam & Ageſilaus ciues oſtendens armatos, ταῦτα ἐστὶν, ἔφη, τὰ Λακεδαιμονίων τείχη, hæc ſunt, inquit, Spartæ mœnia. Idem monſtranti cuidam murum egregiè ſtructum atque præaltum, ſcitantíque, an pulchrum ei munimentum videretur? Pulchrum (inquit) ſi mulieres, non viri ſunt inhabitaturi. Et hic quidem Spartanorum ſenſus erat. Cæterum, qui ſcrupuloſius rerum antiquarum monumenta peruoluerit, profectò compertius ei fiet, vrbium mœnia veteres ſumma religione ſubſtruere conſueſſe: quando non contenti, illa excitaſſe altius latiúſque, etiam numinis alicuius potentiæ conſecrata volebant. Propterea Paulus: Sanctæ quoque res, inquit, velut muri & portæ quodammodo diuini iuris ſunt, quòd nulla ratione humana, mortalium res ſatis à quoquam regi diſpenſaríque poſſe videantur in tanta hominum perfidia, obrepente quandoque & ciuibus neglectu, aut finitimorum cooriente graſſantéque latius inuidia, adeo vt opinari poſſis, vrbem eſſe veluti in alto conſtitutam nauem, aſſultibus hoſtium & diſcriminum varietati obiectam. Hinc apertior ſubit coniectatio, fabuloſæ vetuſtati obrepſiſſe, vt Saturnum rebus humanis ſolertius conſulentem effingeret, olim heroas ſemideóſque vrbium præfeciſſe curæ, vt illorum obtectæ prouallatæque præſidiis humanos caſus reclinarent facilius, quoniam non munimentis modò, ſed magis multo deorum indigeamus ope. Argumento eſt, non mœnia tantum ſacra veteri ritu credita, verum & libris quoque commendatam Tutelarium deorum religioſam euocationem, quam certo etiam ſacrorum carmine peragi ſolitam accepimus, imminente iam vrbium prædæ hoſtico exercitu. In mœnium ratione antiquis præcipuéque Hetruriæ populis quadratum inuenio, eundémque vaſtiſſimum lapidem fuiſſe probatum, nec ab Athenienſibus ſpretum, auctore Themiſtocle, ad Piræeum. Viſuntur & vetuſta oppida lapide ſtructa prægrandi, incerto & vaſto. Nam ſtructurarum quædam reticulata dicitur, quædam antiqua, quæ & incerta. Rimis concipiendis obnoxia maximè reticulata, creditur, quanquam venuſtior. Illud adieciſſe, nil (puto) obfuerit, iſodomum nuncupari, quum omnia coria æqua fuerint craſſitudine ſtructa. Pſeudiſodomum verò, quum impares & inæquales ordines coriorum diriguntur. Sunt porrò in parietibus lapides, quos vocant frontatos, Græci diatonos dicunt: velut extentos dicas: nam & tonus productio vocatur muſicis, qui perpetua craſſitudine vtraque parte religando, parietum ſoliditatem confirmant. Terminales autem lapides apud Ammianum Marcellinum ſunt, qui in collimitiis conſtituuntur. Silices aſarotici dicuntur ab eruditis de ratione pauimentorum, quæ picturatius elaborata vocantur aſarota Plinio. Illa porrò mœnibus excitandis ratio placet, vt in craſſitudine perpetua taleæ ex olea vſtulatæ quàm frequentes inſtruantur, vti muri frons vtraque hiſce taleis velut fibulata ſuffrenatáque diuturnam ſeruet firmitatem. Spatia inter turres meſopyrgia dicunt, ſed & metapyrgia: ſicut metorchion vocant, quod plantatas interiacet arbores, quarum ordo dicitur orchos. Nam meſaba, id eſt μέσαβα,

iugi vocantur cauitates, vbi iumentorum reli- A gantur colla, vnde μεσαβοῦν eſt boues iugare: verum & animalia item alia, etiam ſi minus proprie. Meſabum ſunt, qui lignum interpretentur inter boues medium. Oricum verò in Creta ciuitate ſtatuit Nicandri interpres, Apollini ſacram, & buxo abundantem, vnde oricium buxum dixerit Nicander. Metæchmium, quod eſt inter duos exercitus ſpatium. Sed & in rebus aliis item ab Athenæo ſtatuitur metæchmium. Et quia lapidum facta mentio eſt, ac in parerga li- B benter excurrimus: eſt item lapis, qui mothon dicitur, à quo Peloponneſi ciuitas Mothone adepta nomen eſt, etiam ſi à Mothone filia Oenei volunt alij. Lapis verò is efficere portum etiam creditur, in mare procurrens. Sunt & μόθωνες viliſſimi homines. Nam & pueros qui liberos aſſectantur, ita Lacones vocant. Spermologos item viles ac contemptibiles dicunt, ab auicula ſic nuncupata, vel quia aliena victitent quadra. C Ion verò poeta, mothonicam dicit Periclis conſuetudinem, id eſt μοθωνικὴν καὶ ὑπότυφον, id eſt ſuperbam tumidámque. Auctor in Heliogabalo Lampridius eſt, Illum ex Dianæ templo in Syriæ Laodicea, lapides qui dicantur Diui, afferre voluiſſe. Quia verò in hæc diuertimus, adnotandum, quod moriens protulit Auguſtus γηΐνην ſe vrbem accepiſſe, λιθίνην autem relinquere. Quod ad ſuſtructiones referunt alij, Dion verò εἰς τὸ τῆς ἀρχῆς ἰσχυρόν. Præterea motho, id eſt μοθώ, A- D rabiæ vicus eſt, in quo Macedo Antigonus ab Rabilo Arabum rege interemptus creditur. Dicitur autem Mothogentium illarum vocabulo τόπος θανάτου, id eſt mortis locus. Linamenta porrò quæ vulneribus immittuntur, μοτὰ vocant Græci, eorum ſpeciem vnam Galenus πριαπισκωτὸν dicit, ab membri virilis imagine. Sed & Galeno eidem Therapeutices quinto, in vlcerum curatione vocantur μοτοί. Hæc dicuntur & motaria: meminit libro ſecundo Dioſcorides. Noſtri e- E tiam turundas vocant, vnde fiſtulas dici eluxatas comperimus, turundam quæ reſpuunt. Tentam nuncupat plebs item ruſticior, motophagiam appellari ſacrificium inuenio, quod in Cypria celebraretur Salamine. Sed & pharmaca quædam dici emmota, ex claſſicis compertum auctoribus eſt, in quorum veniat vſum quandoque quod Iſis nuncupatur, cerotę permixta. Emmotorum meminit ad Glauconem libro ſecundo Galenus: à quo & pyulca nominantur. Sed F hæc ſunt omnino, quæ puris attractiua ſunt. Medicamenta verò agglutinantia, quæ aſphalto partim conſtant, neſcio quo modo emplaſtrà vocant barbara. Sunt & quæ à colore, cirrhota nuncupantur, ex lithargyrio & ærugine æris decocta plurimum: ſic enim ærugo rubrum trahit colorem. Quòd ſi parum ferueat, emplaſtra fiũt, quæ dicuntur luthea. Metallicis medicamentis, vbi ſtatim rubra reponuntur, quædam extrinſe- G cus ſupereminentia obducitur fuſcior, ex qua medicamenti inferior pars plus quàm initio rubere videtur. Quo ſanè argumento emplaſtra huiuſcemodi bicolora vocant, quidam item bifacta. Sed ad rem. Maieſtatem affert non ſpernendam profundior foſſa & latior ripis præruptis obuallatíſque muro. Cuius fuiſſe modi Ba-

A byloniam ferunt, latam cubitis regiis quinquaginta, centum verò profundam & amplius. In turribus & decurſoriis mœnium Romæ videre eſt, opere teſſellato expicta, diſtinctáque pauimenta, necnon obductos cruſtis parietes. Scribit Vitruuius, turres probari rotundas & polygonias, quippe quadratas celerius diſiici machinis diſſiparique, quod aſſultante ariete, anguli tota comminui facilitate ſoleant. Illud ſuper-
B ponditum ſit, portarum cuſtodiæ præfectos dici pyloros, media laxitas enuntiata, ſicuti (inquit Pollux) qui in mœnibus excubant, vocantur tichophylaces. Nam tichobatem intelligimus, qui muros inſcendit furandi gratia. Hunc etiam directarium Iureconſulti vocant, quia ſe in aliena dirigat cœnacula. Sunt porrò ſepta quædam ſpinis communita, horcanas vocant, vt inquit Euſtathius, ab hercos, quod vallum ſignat.

C *De Chiorum turpitudine, obiter & Cappadocum. Ephorium quid. Cur dicatur Chios. Dictum Chij Onomademi. Vini nigri inuentio. Ritium honor in Romanorum ſupplicio. Lucillius cognomento Cado alteram. Amphisbana. Chia. Ida.*

Cap. XXXIII.

SCimus, Chium eſſe Ioniæ perilluſtrem inſulam, cum eiuſdem nominis ciuitate, nauigationis ambitu ſtadiorum plus minus nongento- D rum. Chios legimus Spartam veniſſe quandoq;. Atque inibi inſita Ionibus mollicie, fluxis moribus, animo ſæpius hallucinante, amplius ſeſe inuitaſſe, quumque mero calentes in Ephorium itaſſent (ſic illi vocant Ephororum curiam, qui ſunt Spartæ, velut tribuni plebis Romæ) illuc producti turpitudinis ſunt, vt turpiter ingeſtum turpius conuomerent. Quin & in magiſtratus eiuſdem curulibus ſellis ventris onera per ſum- E mam fœditatem deiecerunt. Indignum facinus (vt erat) viſum id Spartiatis prius: proinde ſolicitè anxieque ſcrutari, quinam fuiſſent eius auctores, mox vbi eſt compertum, à Chiis rem peractam, tota detumuit ira protinus, ac reſidente impetu qui rei indignitate inarſerat amplius, nil aliud quàm Chiis pronuntiarunt, permitti licenter laſciuire, vt quibus natura inſtitutóque id foret inſitum. Facti meminit in Varia hiſtoria Ælianus, ſed aliter, quum quia turpitudinem ad F Clazomenios reiicit, tum quod τοὺς θρόνους, id eſt ſedes, fuligine modò, quam ἄσβολον dicunt, litas ſcribit, moxque publicè pronuntiatum, τοῦτο δὲ τὸ θαυμαζόμενον ἐξεῖναι Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν. De Chirorum verò turpitudine ac moribus, nimio plus improbis facetiſſimum Demodici extat diſtichum,

> καὶ τόδε Δημοδόκου, Χῖοι κακοί, οὐχ ὁ μὲν, ὃς δ' οὔ,
> πάντες, πλὴν Προκλέους, καὶ Προκλέης δὲ Χῖος.

Eorum verò carminum hæc eſt ad verbum ferè G tralata ſententia: Et hoc Demodici eſt, Chij omnes mali, nec hic quidem malus, hic verò minus: præter Proclem, quamuis & Procles Chius. Eiuſdem & falſe concinnatum legitur alterum, ſed in Cappadocas: quod quamuis obiter ſeſe ingeſſerit, nihilominus appoſui.

> Καππαδόκην ποτ' ἔχιδνα κακὴ δάκεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ
> κάτθα-

κάτθαν', γευσαμένη αἵματ⊙ ἰοβόλου.

Id eſt, Cappadocem vipera mala quandoque morſu apprehendit: ſed interiit & ipſa, quòd venenoſum guſtaſſet ſanguinem. Dici verò Chium volunt, à Chio filia Oceani, vel à χιόν⊙ ἐκεῖ γενομένης πολλῆς, id eſt niuis multitudine illic facta, aut certè à nympha Chione. Chios inceſſit Ariſtophanes, vt euryproctos, & propterea ad excernendum faciliores. Id latius explicare, operæpretium non cenſui, quod inſit turpitudinis aliquid. Gratius eſt, quod apud Plutarchum obſeruauimus, fuiſſe Chium quempiam, qui magnum vini optimi modium quum diuenderet aliis, ſibi vappam ſolum ſeruabat. Proinde ſeruus, ſcitante quodam, quid rei gerentem reliquiſſet dominum, ἀγαθῶν ἰδὼν περιόντων κακὸν ζητοῦντα, id eſt in bonorum affluentia (inquit) quærentem malum. Alibi fuiſſe Plutarchus idem ſcribit, Onomademum in Chio factionis principem, qui victoria potitus, diuerſarum partium viros haudquaquam exigendos cenſuit, ne (inquit) inimicorum liberati metu, cum amicis hoſtiliter congredi incipiamus. Dignum item ſcitu quod ex Theopompo accepimus: apud Chios vinum primò nigrum eſſe inuentum. Quin eoſdem omnium principes colere vites ab Oenopione didiciſſe. Quibus mox tantus acceſſerit honor, vt etiam in delictis pœnam honorarent, quoniam

A veteri de ſuppliciis lege Romana ſancitum, vt ciues non virgis euerberarentur, ſed vitibus. Quod à Lucio Floro, ac T. Liuio libro quinquageſimoſeptimo, relatum ſcio, & à Scipione Aphricano, qui Numantiam ſuſtulit, ſeruatum. Sed & Lucillium centurionem ioco militari cognominatum Cedo alteram, Tacitus ſcribit, quòd fracta vite in tergo militis, alteram clarâ voce, ac rurſus aliam poſcebat. Meminit ſupplicij in Galba Plutarchus. Nam & Macrobius vi-

B tem appellat centurialem. Martianus Digeſtis De re militari: Si miles, inquit, vitem tenuit, militiam mutat: ſi ex induſtria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punietur. Dignum ſcitu ex Græcis obſeruatum: amphirbænam non temerè alio interimi, quàm vite: quod ab Dionyſio creditur præmonſtratum, qui ab Iunone in furorem verſus, quum eſſet conſopitus, ab amphisbæna excitatus aſſultante, illi palmitem incuſſit, peremitque. Id quod in Ophiaco ſcribit

C Nicander. In Chiorum porrò lapicidinis, prodidit Carneades, ſaxo diffiſo, caput extitiſſe Paniſci. Sciendum item, chias dici ſerpentum latibula, id eſt χειαὶ vocant, & ἰλεοῖς. Nam feris aliis deſtinata loca idas nuncupant, & napas, ſyluas, montes Thamnos, pholeos, orgadas.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS LECTIONVM ANTIQVARVM LODOVICI CÆLII PAtrui, ad Iuris vtriuſque doctorem Franciſcum Campagnellam, Præfatio viceſimaſeptima.

PLVRIES pluribúſque iam ab hinc diebus Lodouici Cælij patrui mei doctrinarum percurrens antiquarium, quàm plurima ab ipſo prima inceptione notata reperiens: epiſtolarum fragmenta, id ipſius intimioris animi muſſitamentum agnoſcere, mihi ipſi viſus ſum, vt ſibi ipſi affectiorum animos non niſi gratos facere penſitaret. Atque ob id Antiquarum lectionum librum Sexdecim voluminum ſtructura tunc compilatum, diuerſis pro libito particularius inſcriptum dicauit. Quod quum arctiſſimè obſeruare, eius ſanctiſſima incepta proſequutus, tota mente decreuerim: doctiſſimum eius opus prædictum, quatuordecim voluminum numero laborioſiſſimè adauctum doctiſſimáque caſtigatione reformatum non minus quàm nouum opus ædere, meo i-

pſo genio, multorúmque etiam ſtimulis, celeberrimíque A. Amolini phyſici ſua doctrinæ amplitudine, morum probitate vndiquaque venerandi, deſtinatus: ob eorum ſingula, docta affectione nobis iunctorum clientela, donare decreui. téque Franciſce Campagnella doctor inſignis, præ cæteris doctiſſima literarum farragine, optimè penſiculatorum conſultamentorum amplitudine, bonorum morum ingenua probitate, non minus decorum, quàm venerandum, mihi ipſi omníque Richeriorum familiæ non tantum iunctiſſimæ affinitatis vinculo, ſed & affectæ beneuolentiæ cumulis ſemper propenſum, Rhodiginæque vniuerſæ reipublicæ commodum præſtantiſſimum dignoſcens, Viceſimaſeptima huius voluminis inſcriptione te grauandum decreui: munus quidem tuæ ipſius magnitudini pauxillum, at mei in te animi gratiorem præ ſe ferens notam. Hoc eo libentiori ſuſcipies animo, quo totam Richeriorum familiam continuè fouens, doctiſſimíque patrui mei documenta proſequutus, tenuioris mei laris paucitatem fouere ne vnquam deſtitiſti; idque ampliſſimæ tuæ mentis obuoluimentorum vaſtitate conſultius aliquando ſegregata diſcurrens lectitabis: idque non in tuæ perfectionis cumulum, quæ tanta eſt, vt nullo exterius indiguo adminiculo ſeſe claram vndiquaque demonſtret: ſed meæ in te obſeruantiæ monimentum aſcribes: méque Camillum Richerium tibi coniunctiſſima non minus neceſſitudine, quàm ſtrictiſſimo famulitio deuinctum, tua ipſa ingenua bonitate perpetuò, vt ſoles, foucbis.

Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui ſeptimus & viceſimus.

Hoſtem minimè ſegnem ſæpius emolumento eſſe. Cotem noſtram quid dicamus, adagij ſpecie. Carthaginis euerſio.

Cap. I.

ADuerſarium fortem ſtrenuúmque, & virtutis non omnino vulgatæ plerunque prodeſſe, creditum experimentis eſt. Proinde Lacedæmonij quandoque quum vi vrbem quandam cepiſſent, Ephori qui ſcirent quantum militaris diſciplina metu illius & certaminibus aſſiduis cuſtodita nuſquam eſſet dilapſa, non quidem victoria efferri cœperunt, vt aſſolet nonnunquam, ſed dicere identidem non dubitarunt, οἴχεται τὸ πάλαισμα τῶν νέων, periit luctatio iuuentutis. Neque enim dehinc aduerſarios habebit. Rurſum pollicente rege, vrbem quandam funditus euerſurum (nam ea Lacedæmoniis negotia plerunque exhibuerat) haudquaquam permiſerunt illi, quum dicerent, minimè ſub-

A uertendam τὴν ἀκόνην τῶν νέων, id eſt iuuentutis cotem. Vnde paræmiæ producitur ſpecies, vt quicquid diſciplinam continet, nec in ſegnitiem dilabi ſinit, cotem eſſe noſtram dicamus; quando (vt ille ait) infirmis animis hoſtis eſt ſecuritas. Quo argumento & Scipio Naſica ſeruandam Carthaginem ſubinde prædicabat, ne vrbis æmulæ metu ablato, luxuriari Romana felicitas inciperet. Id verò non perpendens nimium M. Cato perniciali Carthaginis odio flagrãs nepo-

B túmque ſecuritatis anxius, aſſiduis vociferationibus, denique vnius argumento pomi, multarum gentium victricem vrbem, & de terrarum orbe (vt Plinius inquit) centum viginti annos Romani imperij æmulam, tertio Punico bello æquandam ſolo curauit. Quod non Trebia, non Thraſymenus, non Cannæ buſto inſignes nominis Romani perficere potuere. Quanquam, vt Florus inquit, mediam ſententiam in eo ſenatus tenuiſſe eſt viſus, vt vrbs tantum loco moue-

C retur. quòd nil ſpecioſius videretur, quàm ſupereſſe Carthaginem, ſed non formidabilem.

Cæleſtis aquæ præſtantia, cùrque eadem computreſcat celerius.

Cap. II.

Cap. II.

PLinius Naturalis hiſtoriæ conditor egregius in piſcium explicanda natura, inter pleraque ſummo ingenio ſummáque conquiſita eruditione, ad ſtudioſorúmque congeſta emolumentum, vt pauciſſimis horis multa percipere cupientibus liber vnus, velut theſaurus: ſicuti L. Piſo requirebat, affatim præberet argumentum, hæc quoque intulit accuratè, dein modicis imbribus gaudent aluntúrque: quippe & harundines, quamuis in palude prognatæ, non tamen ſine imbre adoleſcunt. Et aliàs, vbicunque piſces in eadem aqua aſſidui, ſi non appluat, exanimantur. Corroborant porrò quæ Latinus auctor prodit, ſummi philoſophi verba ex octauo De animalium hiſtoria: Piſcium, inquit, genus maxima ex parte annis pluuiis εὐθηνεῖ, id eſt bene viuit. Ita enim non modò plus cibi nanciſcitur, verumetiam omnino pluuio humore iuuatur, vt ea quæ terra gignuntur. holera enim quãuis rigentur, tamen non tantum proficiunt, quãtum imbre. Quod ipſum & harundinibus lacu prognatis euenit. Nihil enim ferè accreſcunt, niſi aquæ pluuiatiles accedant. Adde, Auerroem quoque tractatu ſecundo primæ partis Canticæ, ſuper eo cantico, Aqua pluuialis purior cæteras præcellit, ſic fermè prodere, Aqua pluuia, optima eſt, ac fontanis fluuialibúſve excellentior longe. Palladius, Cæleſtis aqua ad bibendum omnibus anteferteur. Addit Auicenna, eam præcipuè probari quæ æſtiua ſit, & Ioue tonante decuſſa, tenuitatis ratione, ſicuti interpretantur naturalium periti. Quæ quidem attenuatio fit, tum virtute cæli eleuantis ſurrigentíſve, tum calidæ ſiccęque exhalationis intra nubem inflammatæ, vnde ſint tonitrua, perrupta nube. Illud obſeruatione dignum, quod ab eodem ſubnectitur Auicenna, nec præterijt Medicinæ primo Paulus Ægineta, Eſſe quidem præcipuum aquæ pluuiæ humorem, verum citiſſimè computreſcere, quòd ſit attenuatus nimium. Proinde celerius in eum agere corrumpendo terreſtrem aereúmve calorem non naturalem. Hauſtum verò potu humoribus putredinem concinnare, pectus oblædere, vocem hebetare. Putreſcendi tamen cauſas inde proruunt nonnulli, & Paulus præcipuè, quoniam aquę id genus à diuerſis admodum humiditatibus protollantur, velut de cadaueribus, paludibus, vt lacus prætéream, ſtagna, mare. Quam rationem approbaſſe Galenus videtur. Sed, inquit Auicenna, ſi probari cauſa hæc poſſet, vituperari digna foret cæleſtis aqua. Igitur attenuatio excellenter facta putrefactioni præceleri anſam præbere, vero fit ſimilius. Vt enim attenuatiſſimum quidque eſt, ita etiam mutationi obnoxium maximè cenſetur. Statuẽdum tamen ſic opinantur, qui diſceptantes cupiunt ſententias conciliare, nil prohibere, quin quandoque computreſcat aqua pluuia; quia à tabidis corporibus aquarum ſecernatur materia. Quod euenit ferè, latius graſſante peſtilentiæ vi. Verum ſubnotemus & diuerſitatem alteram, Galenus idem in libro De bonitate aquæ, ſic propemodum ſcriptum reliquit: Aquas (inquit) pluuias ſcio leuiſſimas eſſe, ſubtiles item ac puras bonáſque: & guſtui prædulces, educit enim ſol, & rapit tenuiſſimum quodque ex aquis. Vernæ hyemaléſque cenſeri debent præſtantiſſimæ, Sicciores quidem à terra tolluntur vapores æſtate, necnon autumno quoque. At terroſus (vt ſic dicam) aer eſt, quem deiecta perpurgat pluuia. Propterea id genus aquæ duriores euadant, neceſſe eſt, τῶν ὑδάτων, inquit Hippocrates, κουφότατα τὰ ὄμβρια καὶ γλυκύτατα καὶ λαμπρότατα καὶ λεπτότατα, id eſt ex aquis leuiſſimæ ſunt pluuiæ & dulciſſimæ, atque item clariſſimæ ac tenuiſſimæ. Ratio autem, inquit idem, ex ſole tenuiſſima quæque proliciente ac leuiſſima. Cęleſtis aqua, Columella inquit. hinc maximè ſalubris intelligitur, quòd peſtilens alioqui paluſtris humor miteſcit hyeme.

Cæleſtium item aquarum bonitatis ratio. Quid ſit illud, in eundem fluuiũ non poſſe quem bis ingredi. Cur ranæ imminentem præſagiant pluuiam. Aſtrapæa quæ dicantur, & ceraunia aquæ.

Cap. III.

CÆterum non incurioſus aliquis ſtudioſorum affectator, qui nec numerus ſit, aut ex triuio lutum, vel (quod Bœotij dicunt) μῆλος ἡρακλῆς, tanquam pomarium dicas Herculem, cuius eſt apud Pollucem ratio, ſed benè doctus καὶ φιλομαθὴς, euentus eiuſmodi nunquid aliæ proferri rationes & poſſint & ſoleant, haud abſurdè requiret, quando tunc demum ſcire videmur, ſi cauſa minus nos fugerit, quam ſæpius ſilenter ac facilè haud aſſequare. Quod ergo pluuiis amplius, quàm fluentibus aquis arbores ac ſemina, necnon quos diximus, piſces coaleſcant, Laitus ſicuti apud Plutarchum legimus adnotatum, inde fieri putabat, quòd plagæ vi terram diducat pluuia, meatúſq; ſibi ad radices ſubeundas paret. Sed hoc neutiquam videtur verum, id nanque latuiſſe Laitum videtur, ſtirpes in ſtagnis exortas & vluas & iuncos augmentum non capere nec fruticare, quum pluuias ſuo tempore non admiſere. Verius ergo cenſebitur forſan quod ait Ariſtoteles, recentem & nouam videri aquam pluuiam, ἕωλον δὲ καὶ παλαιὸν τὸ λιμναῖον, id eſt ſtagneam veterem & olim datam computreſcentémque. An & hoc probabilius eſt, quàm verius? Nam τὰ πηγαῖα καὶ ποτάμια νάματα πρόσφατα ἀεί ἐστι καὶ καινά, id eſt fontani fluuiatiléſque fluxus recentes ſunt & noui: ex quo Heracletus dixit ποταμοῖς γὰρ τοῖς αὐτοῖς δὶς οὐκ ἂν ἐμβαίης, id eſt in eundem fluuium non vtique bis ingredereris, alia quippe ſubinde influit aqua. Attamen ij alunt pluuiis deterius. Nunquid ergo, inquit Plutarchus, quia leuior quæ ex aere aqua deſcendit? protolli quippe non queat, ni mirè ſit leuis. Proinde flatu remixta, aeríſque leuitate referta demigrat momento. inſinuatúrque in ſtirpes, διὸ καὶ πομφόλυγας ποιεῖ τῇ ἀναμίξει τοῦ ἀέρος, id eſt, ideóq; bullas excitat, aere promixto. Bonitati huius aquæ aſtipulari ranæ videntur etiamnum, dum vocem prę lætitia exhilarant, pluuiæ ſuauitatem expectantes. Ingruentium quippe aquarum certius præſagium exhibent ranæ præter ſolitum vocales. Quod Aratus, Plinius, Maro quoq; no-

tes longè videntur ignem præſtare: quoniam multa ſint animalia, quæ abſq; ignis degant vſu, degere autem ſine aqua nullum. Quippe ſi fuerint ſine humoris poteſtate, ex ſanguinata exſuctáque à principiorum liquore interareſcunt. Quin nec plantas ipſas aut herbas floreſcere citra aquæ humectationem. Qua ex cauſa Pindarum rectiſſimè opinantur dixiſſe, ἄριστον μὲν ὕδωρ, id eſt optima quidem aqua. Quanquam non deſunt, qui Heſiodum in Theogonia putent, aquam ſtatuiſſe rerum initium, & Chaos nominaſſe ὡς ἀπὸ τῆς χύσεως, χυτὸν γὰρ καὶ ῥυτὸν τὸ ὕδωρ, id eſt velut ab effuſione, ſiquidem fuſilis fluibiliſque ac fluitans aqua eſt. vnde prodierit & Mileſij Thaletis opinio, & Pindarus ita ſibi laudare aquam perſuaſerit. Affertur & illud: creditum veteribus, deos per Stygiam paludem iuſiurandum concipere, vel quia à diis & hominibus odio habentur, qui ad deiurium procliuiores ſunt, vel quia iuxta Heſiodum, omnibus elemētis antiquior eſt aqua. Primo Rhetorico Ariſtoteles, de multiplici vſu eius elementi prodiiſſe Pindaricum illud, opinatur. Porrò quum aquarum infinitæ propemodum vtilitates ſint, gratiſſimæque, qui ſacerdotia gerunt moribus Ægyptiorum, oſtendunt res omneis è liquoris poteſtate conſiſtere. Itaque quum hydria ad templū caſta religione defertur, tunc in terram procumbentes, manibus ad cælum ſublatis diuinæ gratias agunt bonitati. Ex iis eſſe arbitror quod Seneca ſcribit, Magnorum fluminum capita veneramur. Subita & ex abdito vaſti amnis eruptio aras habet. Coluntur aquarum calentium fontes & ſtagna, quæ vel opacitas vel immenſa altitudo ſacrauit. Et Tacitus ſcribit, Sacra & lucos & aras patriis amnibus dicari conſueſſe. Hinc & Horatianum illud ex primo carminum,

Nunc ad aquæ lene caput ſacræ.

Sed & in Ergis præcipit Heſiodus, non eſſe fluuium perennem pedibus trāſeundum, niſi prius affuſis precibus. Id eo dici, tradit Proclus, quòd opinarentur veteres, Omnem quidem aquarum naturam, vt quæ alendi augmentandique vim poſſideat, ſacram eſſe diis, quos ζωογόνους vocant. Præcipuè verò perennes fluuios putaſſe diuinos, quia indeficientem æternámque deorum ſubſtantiam imitentur. Quin & poteſtates præfici diuinas, interpretabantur. Nec me fallit, Ioannem Grammaticum illud Heſiodicum arbitrari allegoricè intelligendum: nam fluuij nomine vxorem putat accipiendam perpetuò habitantem cum viro. Monere autem poetam, vxori non congrediendum ante fuſas diis preces, vt ſeminis profuſioni adſit Deus volens & propitius, quam vocat καλλίρροον ὕδωρ, ὅν καθαρὸν καὶ νόμιμον, id eſt puram legitimámque. Amymonias aquas ſicubi legeris, intellige Argiuas: quoniam Amymones obretitus amoribus Neptunus fontes aperuit Lernæos. Vnde aquis abundare contigit Argiuis. Etiam ſi ad Danaidas referunt alij, quæ ab Ægypto profectæ phreorychiam docuerint, id eſt puteorum artem perfodiendorum. Aquarias libras dioptráſque alicubi inuenies, ſicuti chorobaten quoque. Ea verò inſtrumenta ſunt aquarum dicata librationibus, vbi perducendæ ad mœnia ſunt. Libratores autem apud Tacitum, ſunt vibrandis telis milites deſtinati: apud Frontinum, qui aquas librant ad libellam. De aquarum præſtantia ſic apud Græcos comperio, εἶναι ἄριστον ὕδωρ ἀποιότατον καὶ κατὰ γεῦσιν καὶ κατ᾽ ὀσμήν, id eſt eſſe optimam ex aquis, quę circa vllam ſit qualitatem vel ſaporis vel odoris. Sed quæ mox hypochōdria trāſmittant, illæ verò incomparabilis ſunt excellentiæ: nam quæ illis immorantur, ac inflant ventrem grauántque, cenſentur non bonæ. Ad laudem denique aquarum forſan ſpectat illud quoque: nam apud Apollinem Clarium, vbi non fœmina, vti apud Delphos, ſed certis è familiis, & fermè Mileto accitus ſacerdos in ſpecum degreſſus, hauſta fontis arcani aqua ignarus plerunque literarum & carminum, ædit reſponſa, verſibus ad id quod mente conceperis, mirè concinnatis. Quem & Germanico per ambages maturum ferunt exitium cecinisse, meminit in Cœnis Macrobius, ſed obſcurè. Adiicit Plinius bibentium fieri æuum breuius.

Nilotica aquæ laus præcipua. Cur Nilus dicatur Iupiter, & Saturnius. Molpis Elem. Chomata Nili, & diacopi. Commatica. Coma. Halmones qui ſint. Quæ ſit fluminum & aquarum probatio. Decocta quid. Plinij defenſio aduerſus Merulam. Dara. Apollo Diradiotes. Syrembolum. Sarabaitæ ſacerdotes. Sarabara. Sarabadena oraria. Aquas legendum apud Quintilianum & Virgilium Æneidos ſeptimo. Interim de Ioue gluuio, & terræ ſimulacro. Cochos. Limbatæ chlamides. Singiliones. Alphei tranſitus ad Arethuſam. Sarambus. Deductoria.

Cap. VI.

SEd enim in medicinæ ratione fluuialis aqua & paluſtris damnatur, præter Niliacam: ea namque cunctis inſignita virtutibus creditur, hauſtu ſuauis, mediocrem in aluo moram ducens: ſitim porrò reſtinguit commodè, nec frigida quidem vllum inferens nocumentum. Pręclara in eo Galeni ſententia eſt: Nilum (inquit) ita laudo, vt bonitatis excellentia paucis admodum comparari fluminibus poſſit, nam & mulierum partionem inſigniter adiuuat. Ex eo pręterea in Ægypto ſolæ omnium paluſtres aquæ redduntur commodiores, quando æſtate non computreſcant omnino. Seneca in Naturæ quęſtionibus: Pleraq; ſunt, inquit, ratio quorū reddi non poteſt, vt cur aqua Nilotica fœcundiores faciat fœminas, adeo vt quarundam viſcera longiore præcluſa ſterilitate ad conceptum relaxauerit. At viſum Oneſicrito eſt, Proprietatum in animalibus cauſam ex aquis promi, pecorum argumento, quæ hauſtu colorem demutent. Auicenna primo Canonis, quatuor ex cauſis Nilo incomparabilem bonitatis vim ſcribit attributam: quarum primam ſtatuit, à curſus longitudine, ſecūdam, regionis aſcribit nitori ac præſtantiæ, per quam fit aquarum delapſus: tertiam putat, quòd à meridie in ſeptentrionē deferantur, ſic enim attenuari amplius: poſtremò, & immēſam ſuffragari fluminis molē. Ariſtoteles etiamnū poſtea quàm fœcūdiſſimū dixit Nilum, & alendi facultate inſignem, moderatæ ſolis de-

RR 5

coctioni id acceptum retulit. Inuenio præterea Iouis vica fuiſſe Ægyptiis Nilũ:vnde illud apud Byzantium poetam Parmenonem, vt ſcribit Athenæus, αἰγύπτιε Ζεῦ Νεῖλε, id eſt Iupiter Ægypti Nile:quoniam certis anni temporibus ſuperfuſus ripis imbrium modo miram campis fertilitatem inferat. Propterea de Nilo Tibullus,

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres,
Arida nec pluuio ſupplicat herba Ioui.

Nam & Athenis terræ fuiſſe ſimulacrum, Pauſaniæ credimus, ſuppliciter à Ioue pluuiam comprecantis, quem vocant ὄμβριον, id eſt imbridum, cuius in monte Hymetto viſebatur ara: ſicut & ſimulacrum, quod Iouis diceretur Hymettij. Sed & in Parnethe Ioui ſacra fiebant, quem nunc ὄμβριον vocarent, nunc ἀπήμιον. Sed ὄμβριον vocant item ὕετιον. Creditur & Pindarus inde Saturniũ appellaſſe Nilum, tanquam & ipſe Iouis innuẽs cognomentum: quoniam antiſtrophos, vt diximus, Ioui ſit Nilus, & imbrium cenſeantur analogon eiuſdem aqua, ſicuti interpretes Pindarici doctiſſimè interpretantur, ac monent, vbi in Pythiis ait Pindarus,

νείλοιο πρὸς πῖον τέμενος κρονίδα.

Verum ad Iouem pluuium pertinet hiſtoria nobilis qua legimus, apud Elidem ſubſtructum eo templum cognomine, vbi ſiccitate nimia ſqualentibus agris reddito reſponſo, fore vt deſineret malum, ſi generoſus immolaretur iuuenis ſummo loco natus. Molpis ſponte Ioui ſe mactandũ obtulit. Eius verò viſebatur in templo ſtatua, virtutis monumentum inſigne. Nilum præterea ſunt, qui Tritonem ab Lycophrone appellatum opinẽtur de nomenclatura tertia: primum enim Oceanus dicebatur, mox Ægyptus, tertiò Nilus. Dicitur inde & chryſorrhoas Nilus, quaſi auro fluens. Ex quo & graues in eos qui chomata Nili ruperint, vel violarint omnino, ſanciuntur pœnæ. Sunt autem eo nomine aggeres (ſic enim Græcè pronuntiatur χῶμα) atq; ita ſcribendum apud Iureconſultos Digeſtis De extraordinariis criminibus, vbi etiam aggerum nominantur diacopi: quo verbo intelligi ſciſſuræ videntur. Commatica verò pronuntiatio apud grammaticos aliud eſt, dicta ſic, velut inciſa: cuius exemplum eſt apud Papinium,

Vbi iſte fragor? ni fallimur aure. Sed vnde
Puluereo ſtant aſtra globo? num Iſmenius vltrò
Miles? ita eſt, veniunt. Tanta eſt ne audacia Thebis?
An dubitent?

Comas verò, id eſt κώμας, pagos Græci vocant, qui in Orchomeno quandoq; halmones, id eſt ἀλμῶνες, ſint nuncupati, ab Halmo Siſyphi filio, cui regionis partem haud ita magnam conceſſiſſet incolendam Orchomenius Eteocles. Inde natum, vt eſſe vicum quendam Halmonas, prodiderint multi. Sed à diuerticulo fabulam repeto. Reliquorum aquę fluminum difficiles cẽſentur, areſaciendo, ac ſitim amplius accendendo præſertim ſi regionum adſit malignitas, nec aer admodum accõmodus, quod adnotauit Dioſcorides. Auicenna eam item probat, quæ exortum

A petat, pręcipuè ęſtiuum, ſemperq; bonitate proficere, dum à fonte diſcedat abit longius. Secundæ verò notæ putat, quæ in ſeptentrionem profluat. Hanc Ægineta Paulus non probat ſatis, quoniam ſit ὕδωρ βραδύτερον καὶ ἀτεράμνον, id eſt inceſſu tarda duráque aqua: rurſum incaleſcere tardius, ac frigeſcere. Cui diuerſum faciat ortum petens. Improbantur omnino in occaſum meridiémve delabentes, præcipuè meridionali aſſiliente afflatu. De iis plura item Galenus. Puteanias quoque nec ſatis probas præ fontanis arbitratur Auicenna, quòd terroſæ plurimum ſint, vt quæ in arcto contineantur occluſæ. Porrò ineſſe & putreſcentis materiæ quippiam, neceſſe eſt. Illuc ſolis radio minus pertingente, nec prorſum perflatu vllo, vapores corruptioni obnoxios detergente. Auctor cum Paulo Galenus eſt, vnam eſſe bonarum & malarum aquarum cognitionem, ſi hyeme quidem calent, frigent verò æſtate: deinde ſi puræ ſunt, nec colore oblæſo viC tiatóve, & ſi mala nequaquam fuerit hypoſtaſis: item ſi leues ſunt, quando terræ promixtionẽ coarguit pondus conſideratur præterea, incaleſcántne ſtatim frigeſcántve, huiuſmodi enim præſtare. Cæterum de iis plura item Architecturæ octauo Vitruuius. Auctor denique Plinius eſt, Neronis principis inuentum eſſe, aquam decoquere, vitróque dimiſſam in niues refrigerare. Sunt qui decoctæ mentionem apud Græcos ſe comperiſſe ieiunè nimis iactitent: nam quum D afferri decoctam, iuſſiſſet Cynulcus, non tulit Vlpianus, ac illum increpuit, quòd Romano verbo ac barbaro vſus foret. Porrò Eupolidis affertur verſiculus, quo ahenum calefieri iubetur ad aquæ hauſtum. Id ipſum apud Antiphanem cõperias. Quin & primo De republica Plato, calidæ aquæ commeminit, qua refrigerentur inteſtina, & excitetur appetentia, quum ſitim irritet frigida. Approbat calidæ potum & Philemon. Sed & hiſtoria prima Herodotus ſcribit, deco-E ctam ex choaſpe aquam ſemper habuiſſe ſecum Perſarum regem, quocunque pergeret. Sunt hęc quidem vera propemodum ex Athenæi ferè libro tertio repetita: etiam ſi hic omnium mordaciſſimus auctoris ſupprimat nomen. Verum obſecro vos docti omnes, quibus hic eſt velut vomica purulentior, quid hic contra Plinium Noctuinis oculis homo male feriatus in magna debacchatur nomina, virulentiæ innutritus, cuius velut ſerpentis atrior vibrat lingua. F Tauream aquam ab Sophocle nominari, ſcribit Athenæus idem, ab Tauro, qui ſit prope Trœzena fluuius, vbi viſatur & fons Hyoeſſa. Tradit hiſtoricus Dion, Claudium Cæſarem cauponas in quas poturi diuerterent, ſoluiſſe ac cauiſſe item, ne caro diſtraheretur cocta, vel calẽs aqua. Illud neutiquam tranſiluerim quod Ælius ſcribit Dionyſius: dæram nuncupari humectam ſubſtantiam, ab iis qui teletas curant & myſteria. Deras autem, id eſt Δειρὰς, regio eſt Argiua, vG bi Apollo colitur Δειραδιώτης, in cuius ſacrificiis agno noctu immolato quot menſibus & ſanguine guſtato, puella κάτοχος ἐκ τοῦ θεοῦ γίνεται, id eſt afflatũ ſentit numinis, vaticinatúrq;. Syrembola deniq; in obſidionibus fiſtulas vocant, quibus exquiritur aqua: nã ſyrinx fiſtula eſt, & embolũ

altera

altera eſt compoſitionis pars. Sarabaitæ ad præ-
ſens inſtitutum nil magnopere faciunt. Qui ſint,
enarrabitur nihilominus doctrinæ gratia vbe-
rioris. Sunt enim eo nomine in Ægypto ſacer-
dotes, in ſaxorum cauitatibus ferè habitantes,
ſuillis ac bubulis circumamicti exuuiis, funibus
zonarum præcincti loco, pedibus nudis, cruore
conſperſi, vbi Scenophegiorum ingruit celebri-
tas, è cauernis ſe promentes, Hieroſolymam pe-
tunt, ac templum adeuntes inopiam & abſtinen-
tiam oſtentui habent, ingerunt omnibus, bar-
bam ſibi etiamnum acriter vellentes, vt ſpe-
ctent iſta vniuerſi, & velut cælitus demiſſos ho-
mines opinentur ſuſpiciántque, etiam ſi inter-
cutibus nunquam non vitiis madent. Propter-
ea non eſſe imitandos, præcipit Auguſtinus, &
comm͞eminit facundus ſcriptor Hieronymus.
Sarabara porrò Perſicum fuit indumentum. Sa-
rabadena quoque oraria legimus alicubi: nam
& Pollio Trebellius, inquit, Bardocucullum v-
num, cucutia villoſa duo, oraria ſarabadena qua-
tuor: nec tacentur eidem chlamydes veri lumi-
nis limbatæ, ſingiliones Dalmatenſes, penula Il-
lyriciana. Apud Græcos præſertim comicos, ſa-
rabon inuenimus pro muliebri pudendo, quod
& ſactan vocant: ſed & ſambyton, & ſelenon, id
eſt σιλῶνα, ac taurum. Sunt ex Gręcis qui ſaraba-
ra Parthis eſſe crurum putant operimenta quæ
ipſi σκελέας nuncupent. Sarambus Athenæo fuit
illuſtris caupo. In hac deniq; tam multa aquarũ
mentione, ſciendum, Pauſaniam auctorem no-
bilem Alphei tranſitum ad Arethuſam facilè cõ-
probare. Niſi argumento, qui paludem ingreſſus
emergat, perinde ac è terra. Quod ipſum & in
Iudæa faciat Iordanis. Adduci autem ſe potiſſi-
mum Apollinis Delphici oraculo ſcribit, à quo
ita ſit æditum,

ὀρτυγίη τις κεῖται ἐν ἠεροειδεῖ πόντῳ
τρινακίης καθύπερθεν, ἵν' ἀλφειοῦ στόμα βλύζει,
μισγόμενον πηγαῖς εὐρυρρείτης ἀρεθούσης.

Nec illud neglexero, Virgilianum carmen ex
ſeptimo Æneidos ſic ab eruditioribus legi ſole-
re: id quod diobolares grammatici, ne ſuſpicati
quidem vnquam ſunt,

Sæuit amor ferri, & ſcelerata inſania belli,
Ira ſuper magno veluti quum flamma ſo-
nore
Virgea ſuggeritur coſtis vndantis aheni,
Exultántq; æſtu latices, furit intus aquai
Fumidus atq; altè ſpumis exuberat amnis.

Cui ſanè lectioni, vt plauſibili, in codicibus ſyn-
ceris ſuffragetur Seruius quoq;, diæreſin eſſe ini-
bi factam, teſtatus. Suffragetur Cornutus item
Perſianus interpres poetę verſu aduocato. Hunc
porrò eſſe locum à Quintiliano ſignificatum, v-
bi libro Oratoriarum inſtituitonum primo ita
ſcribit, vnde pictai & aquai Virgilius amantiſſi-
mus vetuſtatis, carmini inſeruit. Quanquam
modò legitur aulai, in peruulgatis Fabij volu-
minibus. Porrò exundãtem aquarum defluxum
per onomatopœiam Græci cochon vocant: vn-
de κοχύεσκε apud Theocritum in Pharmaceutria,
pro decurrebat, deferebatúrq;, ac vbertim flue-
bat. Apud Latinos deductoria liquoris vocãtur,
quibus vacans redundánſque humor effluit.

A *Cur animantibus ſomnia ſint data: item ſomniandi cau-
ſas, quæ ſomnia liceat coniectare.*

Cap. VII.

SOmniorum vanitatem tum ratione, tum
experimentis coargui à multis, palàm eſt.
Nec defuerint tamen, qui è diuerſo ratione ac
experimentis item præſagiorum inde miram
comprobent veritatem. Prius verò quàm altio-
B ra contingamus, ſuccurrit, promendum hac par-
te, cúrnam credamus contributa eſſe ſomnia. Et
ratio quidem illa pleriſq; eruditorum egregiè
arriſit. Mentem vtique per diem veris auocari
viſionibus, ne obdormiat: noctu verò falſis, ne
excitari celerius queat. Quod ſi nullæ omnino
ſeſe imagines ingerant, aut vigilare illam neceſ-
ſe erit, aut perpetua ſopiri morte. Proinde dor-
mitionis ratione ſomniorum inuolucra eſſe ab
optimo maximo Deo impertita, fatendum arbi-
C trantur, quum vniuerſim, tum vel homini in pri-
mis, quòd præter quietis propoſitum, etiam fu-
turorum prædictiones in eis repoſuerit ſibi: nam
veridico præſagio multis fuiſſe per ſomnum ob-
latas ſpecies, argumento eſſe hiſtoria poteſt. Sed
& noſtrorum vatum reſponſa, euentu admira-
bili, ex parte fuiſſe ſomnia, compertiſſimum eſt.
Verum quæ falſa ſunt, obrepunt modò ſoporis
cauſa. Illa, vt ex diuinæ poteſtatis magnitudine
ingruens bonum vel malum præripiamus. Pro-
D pterea actuum apoſtolicorum ſecundo, Effun-
dam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, &
prophetabunt filij veſtri & filiæ veſtræ, & iu-
uenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri
ſomnia ſomniabunt. Solutus, inquit Ammianus
Marcellinus, corporeis nexibus animus ſemper
vigens motibus indefeſſis, & cogitationibus
ſubiectus & curis, quæ mortalium ſolicitant
mentes, colligit viſa nocturna, quas phantaſias
nos appellamus. Cęterum, quo iſta conſtent ex-
E ploratius, ex theologicis patrum noſtrorum ſan-
ctariis videor aucupatus vniuerſim quidẽ ſom-
niorum cauſas eſſe duas: earum intima vna eſt,
extima verò altera. Sed & intima item duplex: ac
eſt vna quidem, fortuitus in quiete phantaſmatũ
motus: hic præſagit omnino nihil, & eiuſmodi
ferè ſomniorum plurima ſunt. Ideo Eccleſiaſtes
quinto ſcriptum inuenias, Vbi multa ſunt ſom-
nia, ibi plurimę vanitates. Altera verò ex corpo-
ris affectione eſt. Nam & frigidioris naturæ ho-
F mines, glacie ſibi plerunq; aut niuibus videntur
adobruti. Quippe affectioni eiuſmodi phantaſ-
mata conformari, palàm eſt. Propterea medico-
rum ſciẽtiſſimi, quod Ariſtotelicum eſt ex libro
De ſomno & vigilia, ſomniis peruigilarè inten-
dendum, aſſeuerarunt. Sed & calculum adiicit
Magnus Albertus, eius quoq; exemplo ſubiecto,
qui per quietem in pectus ſibi atriorem arbitra-
batur affundi picem, móxque illuceſcente die,
bilem reiectauit atram & vtiq; copioſiorem. Ita-
G que indidem poſſe vel ſanitatis vel morbi vati-
cinia concipi, prope certa eſt coniectatio. Ve-
rum cauſa ſomniorum extima duplex animad-
uertitur & ipſa, corporea ſpiritaliſq;. Ex quibus
illa quidem ex cęleſtibus profluit corporibus, &

ex ambeunte nos aere. Sicuti enim illis influentibus, in corporali materia formæ producuntur diuerſæ, vt plantarum & metallicorum & id genus complurium, ſic & virtute eadem in potentia phantaſtica, quæ organica eſt, phantaſmata promi effingique valent, cæleſti conſentanea diſpoſitioni, effectui cuipiam producendo. Ac propterea id quoq; genus ſomnia veritatis opinionem ſibi facilè conciliant. Atqui inferat aliquis, & vigilantibus adſunt corporis illę ipſę affectiones, agunt & cæleſtia corpora, ac continens aer. Agunt quidem, verum auocamentis rerum multiplicium, curarúmq; nunquam non perurgentium, obſeruantur minus phantaſticæ poteſtatis motus, immo verò & prępediuntur. Cauſa porrò extima item ac ſpiritalis ex Deo eſt, quæ & bona dicitur. Sed & hæc bifaria eſt, ſiquidem vni quandoq; imaginaria modò ingeritur viſio, alteri verò eiuſdem intellectus. Nam & Pharaoni præpinguium boum oblata ſpecies eſt, atq; item macie confectarum: quam is tamen coniectare non valuit: valuit autem Ioſeph, Nec inficiandum tamen, alicui ſæpe contingere vtrunq; ſicut Danieli, Altera ſpiritalis ratio, & eadem mala, dęmonum commercio infamis eſt, & magica inſignitior vanitate. Ex iis porrò ita contextis, liquere illuſtrius poteſt, quæ demum ſomnia explicare coniectura liceat, & quę minus. Sed nec Euſtathij prætereunda ſententia eſt, qui ſuper eo Homeri verſu,

καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.

Somnia, inquit, quæ ex Deo ſunt, διοπέμπτα vocant, velut ex Ioue miſſa. Quin & huiuſmodi ſomnia propriè dicuntur, id eſt ὄνειροι: appellantur & θεῖαι ὀμφαί, id eſt diuinæ voces: quia φαίνουσι τὸ ὄν, hoc eſt verum indicant. Proinde ab eodem dicitur ſomnium Διὸς ἄγγελος, id eſt Iouis nuntius.

Quid prophetia propriè, necnon prophetiarum gradus. Veſtij vaticinium de Romani imperij perſeuerantia, ex vulturũ duodecim ratione. Romulo qui ſunt oblati.

Cap. VIII.

ET quia nos in propugnatorum Chriſtianæ veritatis colloquia immiſimus, pergamus porrò imbecillitatem noſtram doctiſſimis, ac de cæleſtis eloquij fonte manantibus, illorum ipſorum confabulationibus, ac ſcientiæ ſcitamẽtis confouere, ab inſtituto tam nihil abiuncti. Eſt (inquit Caſſiodorus) prophetia, inſpiratio diuina, rerum euentus immobili veritate denuntians. Vt verò plenius abſolutiúſq; dicatur prophetia, cognitio exigitur intellectualis, ſicuti Danielis quoq; decimo comprobatur. Quòd ſi intelligentia non contingat, non propriè dici prophetiam: ſicuti Pharao ſpicas vidit, Geneſeos quadrageſimoprimo: & Balthaſar manum ſcribentem in pariete, Danielis quinto: ille dormiẽs, hic vigilans: neuter tamen eorum propheta. Cæterum, nec in morte Saluatoris Caiphas. Quippe ſancti ſpiritûs vi nobis inexplicabili impellimur ſępe, neſcientes quod feliciſſimum eſt. Cuiuſmodi ferè impulſum in hominibus adnotam* fortunatis, qui ratione nulla vel cognitione ducuntur ad aliquid faciendum, vti eſt in libro De bona fortuna, ea tamen differẽtia, quoniam fortunatorum impulſus à cauſa eſt naturali, id eſt ab orbis influentia, vel motricis intelligentię, vt quorundam aſſertio eſt, vel ab vtraq;, ſicuti aliis video magis placuiſſe. Igitur quia ex ratione propheticæ veritatis eſt cognitio, vt præſtruebamus inde fit, vt pro eius varietate profluant prophetici quoque gradus. Is nanque excellentiſſimus eſt, vbi paribus reliquis, clarior eſt intelligentia, dum tamen prophetię limites non trãſcendat. Ergo gradus primus eſt, quum videt quis, & intelligit: velut Hieremias ollã vidit ſucceníam, & faciem eius ab Aquilone: quo ſignificari intellexit, Babylonici regis exercitum ciuitatem Hieruſalem exuſturum. Secundus gradus eſt, vbi videtur nihil, ſed inſtruens vox auditur: hic verò eſt priore excellentior, quoniam veritatem expreſſius præmonſtrant voces. Tertius porrò eſt, quum non vox tantum auditur, quæ inſtruat, ſed videtur etiamnum qui loquitur: quę res adhuc creditur auguſtior. Cæterum, vel iſta contingunt in quiete, vocantúrq; à theologis reuelationes per ſomnia: vel dum vigilamus, & iunioribus dicũtur viſiones: qui eſt pręclariſſimus modus, quoniam & mentis fit illuſtratio maior: quæ quamuis ſenſuum vi exteriorum diſtracta, intelligibilem tamen ſupernaturalium veritatẽ percipit: quod non fit in ſomno, ſenſibus quietis. Porrò propheticus ille modus, qui raptu contingit vel extaſi, ad eum fermè reuocatur qui eſt in quiete: quia tunc exteriore ſenſu non vtimur, ſicut nec in ſomno. Adhuc gradum ſtatuunt quartum, vbi apparitione nulla figurę cuiuſpiã vel ſenſibilis ſigni, occultorum intelligibilis veritas percipitur reuelatione diuina. Cuiuſmodi cognitio ſummo prophetę Dauid contigiſſe dicitur. In hac deniq; addiuinantium mentione illud fuerit auctarium, quod ex Varronis eſt Antiquitatibus, Veſtium augurio præſtantem de vulturum ratione, Romulo qui ſe obtulere, quóſq; corpora ſancta dicit Ennius, coniectaſſe Romanum imperium ad mille ac ducentos annos perſeueraturum. Quod & verum comparuit, ſiquidem quum imperarent Cæſares Conſtantij, Romanorum dignitas dilapſa corruit, Byzãtium tralata, irruentibus in Italiam Vnnis Vandaliſq; ac Gotis. Scribit lib. 16. Paulus Diaconus, Adouacrem cum fortiſſima Herulorum manu Italiam irrupiſſe, quo perculſus terrore Auguſtulus purpuram ſponte depoſuit: ac ita conditæ Vrbis anno milleſimo duceteſimo vigeſimonono, Occidẽtis imperiũ finem eſt aſſequutum anno ab incarnatione Verbi quadringenteſimo ſeptuageſimoquinto. Quod ad vultures attinet, auctor eſt hiſtoricus Dion, Poſt Cæſaris cædem Octauio in campum Martium deſcendenti vultures ſex augurium feciſſe, mox verò apud milites concionanti duodecim: vnde ab eo coniectatum, Romuli monarchico ſe principatu conſtanter potiturum.

Afflationum ſpecies. Qui afflatorum ſtatus. Quæ ad ſomniandi rationem requirantur. Somnij laus etiam per exempla. Cur ſomnia matutina veriora.

Cap. IX.

Cap. IX.

Verum, vt ad ſcriptorum genus aliud digredi iam ordiamur, & quod lucernam oleat, ſubinde pergamus promere. Porphyrius afflationum ſpecies duas agnouiſſe videtur: vnam, quæ per ſomnum contingat: alteram: quæ in vigilia, vbi afflati & perciti pręſagiunt, ita vigilantes, vt etiam ſenſibus vtantur, nec tamen eſſe interim rationis humanæ compotes. At Iamblichus, animos ait verè præſagientes afflatóſque, & quum dormire videantur, non dormire: & quum vigilare, non propriè vigilare: neq; more hominum ſenſibus vti, nec ipſa animalis viuere vita. Argumento eſſe, quòd eorum pleriq; igne admoto, non vrantur, ignem videlicet repellente Deo, qui intus aſſlet: vel, ſi vrantur, non perſentiunt. Sed & inuia, peragrant ſępe, ac flumina tranant mirabiliter. Cęterum in iis quæ ad ſomnia pertinent, attendenda vehementer, quæ nono De republica Socrates de ſomniandi ratione diſſerit apud Platonem: At, inquit, quum quis ſalubri & moderato cultu atque victu ſe quieti tradiderit, ea parte animi in qua eſt ratio, excitata & erecta ſaturatáque bonarum cogitationum epulis, & ad ſeipſam contemplando cõuerſa. Ea verò parte animi, quę voluptate alitur, nec inopia preſſa, nec ſatietate affluenti, vt quieſcat maximè neque optimam partem illam aut geſtiendo aut mœrendo perturbet: ſed ſinat eam per ſeipſam ſolam ac puram conſiderare, indagare atque percipere quicquam ignotum hactenus vel pręſentium vel futurorum aut pręteritorum. Illa etiam parte animi tertia, in qua iratum ardor æſtuat, ſedata atq; reſtincta vſque adeo, vt quieſcat nulli infenſa. Atq; ita, inquam, partibus pacatis duabus, mente verò erecta, ſomno ſe comparet. Tunc demum pura mens veritatem contingit, neque inſomniorum viſa nefaria occurſant. Significat ipſa hæc parte quadam Syneſius, quum ait, Sufficit ſomno dedere ſe lætis manibus, diuiníſque laudibus celebratis. Laudans quoque ſuo more ſomniale vaticinium: Ad hoc, inquit, accedere decet fœminas atq; viros, antiquos, iuuenes, pauperes, diuites, priuatos, principes, omnes denique. Quoniam neminem reſpuat, adſitque omnibus propheta paratus, conſultor bonus & tacitus, ſacrorum pręceptor atque diſcipulus. Mox verò inde ſibi ambiguitatum inuolucra quædam mirè ſcribit recluſa. Quin & magorum inſidias huius beneficio debilitatas ac concuſſas probat. Ereptúmque ſe diſcriminibus multis, non inficiatur. Galenus ſummus Medicinæ auctor prodit monumentis, quum circa diaphragma cauſatio eſſet inorta, per quietem ſibi oblatam ſpeciem quæ commoneret, liberatum iri, ſi ſanguinem mitteret ex vena quæ inter pollicem viſitur atque indicem. Feciſſe quod præcipiebatur, ac mox ſanitati reſtitutum. Ipſe ſum memor quum agerem ætatis annum ſecundum & viceſimum, & Antonio Boldu, nobili Veneto, tunc in patria mea præturam gerenti, Plinium interpretarer, necdum Hermolai Barbari emendationes doctiſſimę eminentiſſimo auctori egregiam, immo etiam triariam tuliſſent opem, fortè in eum inci-
A diſſe locum qui legitur in ſeptimo De iis qui plus iuſto creſcunt, vocantúrque à Gręcis ectrapeli, torquebat amplius verbũ id, ſciebã me legiſſe de eo aliqua, verum nec auctor nec locus ſatis ſuppetebant. Proinde veritus imperitię notã æſtuãti animo commodum quieti me tradiderã. Mox ratiocinans mecum librum videbar agnoſcere, immo etiam locũ & phyllurę partem, vbi id foret exſcriptum. Excitatus deniq; cœpi oblata per ſomnum repetere. Illuſionem putaui. Sed quum
B inſcitię formido infeſtaret amplius ne quid intentatum relinquerem, librum arripui: ſicuti ſomniaueram, ita comperi. Neq; hoc dico, quia ſomniis hęrendum putem, in tam numeroſa eorũ vanitate, tum etiam præter inſtituta ferè Chriſtianę veritatis: ſed quia nimis opportunè, dum iſta proderem, ſeſe ingeſſit exemplum, præterire non fuit conſilij. Quanquam ſuccini pertritum id fortè valet, Neminem magnopere dari, qui totum diem iaculans non aliquando collimet.
C Porrò ſomniale vaticinium prope ſolis emerſum, ſedata paulum vaporum, externarúmq; rerum cura, contingere, proditum literis eſt. Id fieri putatur, non ſolum ea de cauſa, quòd percocta ciborum mole, amplius ſobrij ſimus: ſæpius enim cibo inanes quietem petimus, neque tamen contingit viſionum perſpicuitas. Sed eo item nomine, quod & ſolis Phœbíque vatis, vt veterum more loquamur, acceſſu roborari vaticiniũ ſolet. Sanguinei quoque ſpiritus igneíque ea ho-
D ra dominantes claritate ſua ſomniali conferunt claritati. Accedit id euidens quoque, quod obuerſantia expergefacti mox conſequentium imaginum turba non confundimus. Propterea Sermonum primo Horatius,

> Atque ego quum Græcos facerem natus mare citra.
> Verſiculos, vetuit me tali voce Quirinus
> Poſt mediam noctem viſus, quum ſomnia
> E vera.

Somniorum diuinatio an ſit, ex Ariſtotele: itémque, an à Deo mittantur ſomnia. Brizo dea vaticiniorum per ſomnia.

Cap. X.

Poſtea verò quàm theologorum patrum in iis decreta prolibauimus, nec non Platonico-
F rum muſea introſpeximus, percommodum fuerit forſan & Peripateticos in conſilium adhibuiſſe (etiam ſi, quod aiunt, Myſorum collimitia & Phrygum planè ſecernuntur) qui placita ad id negotium ſua quoque promant. Igitur ex Ariſtotelis ſui doctrina Themiſtius inquit, Diuinationem in ſomno eſſe aliquam, neque pertinaciter reſiſtendum, neque temerè aſſentiendum. Nam quod aut omnes aut plurimi arbitrantur, ineſſe aliquid diuinitatis in ſomno,
G & viſa pleraque occurrere futurorum prænuntia, argumento eſt, huiuſmodi perſuaſionem, quæ vſque infixa hominum mentibus ſit, & ferè gentium firmata conſenſu, ab experientia & rerum euentis ortum aliquem habuiſſe. Parte verò alia quum nulla grauis & efficax ratio videatur, vnde iſtæc diuinatio proueniat, efficitur, vt

homini docto perdifficile ſit, fidem in hoc obſtringere. Nam putare, Deum eſſe qui mittat ſomnia, præter alias rationes, quibus infirmari hoc refellique poteſt: illa exploratioris eſt efficaciæ, quòd ſubabſurda res ſit, futurorum ſignificationes per ſomnia non optimis & ſapientibus, ſed ſine lege vlla, ac ferè peſſimis quibúſque & abiectiſſimis hominibus euenire, atq; etiam brutis. Porrò ſublata ratione hac, nulla præterea poteſt idonea confingi. Quod verò aſſeritur, eſſe apud Boriſthenem & Gades qui vaticinentur nonnullos, adhuc rationis eſt incompertæ. Quãquam verò diuinitus non mittuntur, ſunt tamen quæ poſſis dæmonia dicere: nam & natura dæmonia ſunt, non diuina. Huius rei argumentum eſt, quòd parte plurima indocti & gregarij ſomniare ac vaticinari videntur, vt intelligatur, auctore Deo, illos non ſomniare. Porrò in plurimis & variis viſis non eſt, vt ſit mirandum, euadere ex iis aliqua quæ prædixerint. Nam vetus eſt, Si ſæpe iactaueris, quandoque Venerem iacies. Auctor in Platonis Timæum Chalcidius eſt, tolli ab Ariſtotele diuinationem omnẽ, quãdo nec prænoſcantur futura, quippe quum ad Lunæ tantum regionem, Dei prouidentiam perducat. Infra verò nulla eſſe prouidentię ſcita, vel angelorum opem, aut dæmonum proſpicientiam. Vnum denique ab eodem ſomniorum admitti genus, quum quæ aut egimus occurſant, aut cogitauimus vigilantes. Brizo, dea vaticiniorum potens per ſomnia in Delo colebatur: cui & ſcaphas offerebant omnifariam bonis plenas, piſcibus modò exceptis. Deæ nomen inde creditur conciliatum, quoniam veteri Gręcorum lingua, βρίζειν dormire dicitur.

Quam dixerit ſomniorum rationem Democritus. De motionibus ſomniantium, ex Ariſtotele eodem. Item cur fatui præcipuè motionibus excitentur. Noſtra hæc quæ concinnamus nunc vrbanæ villæ imaginem exhibere quandam, nunc fructuariæ, vel etiam ruſticæ.

Cap. XI.

DEmocritus verò in ſomniorum ratione, dormientium animos putabat pulſari externa & aduentitia imaginum viſione, quæ tanquam membranæ à corporibus direptæ continenter funderentur & fluerent. Ex iis alias eſſe beneficas, alias ſequioris ingenij perindéq; maleficas & magnitudine ac pernicie portentoſas: has accedere in ſomnis ad homines, & ſignificare quæ præſentirentur, futura. Eſſe verò quibus ſimulacra hæc adueniant meditantia commentantiáque & voces mittentia, alioqui quæ in ſomno tantum intelligentibus ſentiantur. Quamobrem optabat Democritus, imagines optimatis notæ ſortiri. Nos verò etſi ſimulacra eſſe vlla, quæ volitare vltro citróque, & vagari per auras poſſint, negamus: tamen motiones aliquas eſſe concedimus, quæ nos ſimulacrorum vice exerceant. Illas ex initiis quibuſdam earum rerum prodire, quæ dicendæ nobis agendæve ſint mox, aere primum mutato. Tum deinde per aurium foramina & narium meatus tranſmiſſas ad cor, facere, vt in ſomniis futurarum rerum exitus prænoſcere videamur. Hæ verò motiones non poſſunt alio tempore ſenſum ſui, quàm noctu ampliorem inuehere. Motus itaq; hauſti ſenſibus, & viſa ex iis concepta, identidémq; ad ſentiendi transfuſa principium, præſenſionem futurorum dormientibus afferunt. Atq; hęc ratio eſt, quamobrẽ fatuis ſomnia hæc, potius quàm prudentibus ingerantur: quoniam ineſt iis ſilenta mens deſertáq;, & cogitationibus vacua, quarum plenus philoſophantium animus eſt, & quarum agitatione ſolitarius & otioſus eſſe non ſinitur. Nec verò mirari oportet, diu nos in hæc reclinare, quod ſæpe præfamur, putent harum ſtudioſi lectionum, quæ ab phyſico theologicóve proferuntur muſeo eſſe prætoria noſtra, id eſt vrbanam velut villam quæ in agris domino ſepoſita recipitur. Vbi autem recondita de Gręco aut Latino promuntur penu, & auctorum ſenſa reteguntur arcana, ſit ſanè fructuaria villa. Quòd ſi operæ lenioris quippiam ac ſimplariæ laxamenti cauſa inſectatur, vel vt inde habeant etiam quod præcerpant minutuli ac proletarij, villam eſſe credant ruſticam, turbæ deſtinatam villaticæ.

Somniorum in quibuſdam certitudo vnde ſit. Item de melancholicis. Lycanthropi. Lycanthropia. Lycaones qui intelligantur.

Cap. XII.

QVoſdam verò eſſe, qui quum exceſſu mẽtis tentantur, prædicant futura. Id cauſæ eſt, quòd quum inteſtinis & propriis motibus non infeſtentur, eminus vellicantur, & alienos excipiunt: ita vt ea maximè ſentiant, quæ gerantur extrinſecus. Eſſe item aliquos, quibus ſomnia de neceſſariis & amicis certiſſima eueniant, inde proficiſcitur, quòd de neceſſariis ſuis impẽſe ſolicitus quiſq; eſt. Vt enim de longinquo ij vice mutua ſe agnoſcunt, ita motiones quæ in corde ſeruantur, rerum quas familiares charáſq; habemus, notiores nobis ſunt, & promptius ſe reddunt. Melancholici verò præ naturæ ſuæ vehementia ſimiles venatoribus videntur. Vt enim illi & coniectatione ac telo quaſi feram poſſident ante quàm accedant, manúq; tollant: ita melancholici, pernicitate animi rapienda pręcipites quaſi anticipant, & anteuortunt futura. Quòd enim imaginationes in iis volucres & deſultoriæ ſunt, leui pulſu excitę, tanquam ſigno dato, & quę his proximę ſunt, demúmq; vniuerſæ prorumpunt. Eſt item melancholica affectio, dicta Gręcis λυκανθρωπία: & qui ſic afficiuntur, Lycanthropi, quoniam lupos imitari prorſum videantur. Exſiliunt quippe noctu, adque diem vſque inter ſepulchra diuerſantur. Eorum præpallet facies, καὶ ὁρῶσιν ἀσθενῶς, oculis areſcentibus, præcipuè verò lingua. Sũt pręterea διψώδεις, hoc eſt ſitibundi: tibiis ex impactione crebra ἀνιάτως, id eſt citra medelam vlceroſis. Hoſce item Lycaonas dici, obſeruauimus.

Quicquid occurſat per quietem non dici inſomnium. Item qui non ſomnient. Cur quandoque meticuloſa obueniant ſomnia.

Cap. XIII.

Cap. XIII.

A PORrò nec illud omittendum, Non quicquid viſitur in ſomno, dici inſomnium poſſe. Nam tunc propriè inſomnium eſt, quum is qui ſomniat, exiſtimat vera eſſe quæ dormienti occurſant. Quòd ſi quis ita imagines concipiat, vt intelligere poſſit ſe dormire ſomniaréque, hoc propriè ſomnium non eſt, ſed viſum quoddam atque phantaſma: ac videntur quidem hæc eſſe inſomnia, ſed non ſunt. B Proinde in animalium generatione, libro quinto Ariſtoteles: Somnia (inquit) non ſunt, quæcunque dormiẽdo aguntur, ſed præter inſomnium, hoc eſt (vt ipſe ait) ἐκτὸς τοὐνύπνιον: vt iis contingit qui dormientes reſurgunt, ambulant & loquuntur, vidéntque (inquit) eodem modo, quo qui vigilant: arbores conſcendunt, exeunt domos (inquit Albertus) inimicos perſequuntur, occidunt quandoque, lectos repetunt. Id ſanè conſueuit C euenire corporis incommodum, quòd quum frigiditas ſenſus communis obliget inſtrumenta, & ſoporem conciliet, obtingit: vt extrinſecus in calorem naturalem, humoris quippiam ex cibo vel ex putrido humore ac febri profluat. Tũ ca vis mota ſpectrum mouet, ſeu phantaſma, quod repræſentat exhibétque quod antea per iram conceperat aut affectionem aliam, vel etiã cibi ingeſſit qualitas. Hinc etiam qui febribus vtuntur amplius, inter quietem loquuntur, & D varia concipiunt rerum ſimulacra. Sunt qui obtingere opinentur iſta, obligatis quidem exterioribus ſenſibus, ſolutis autem à ſomno interioribus. Nec ſtatim à cibo ſomniant animalia, neque quum edita primum ſunt, vt infantes, quia multa tum agitatio motióque eſt propter alimentorum calorem. Quamobrem quemadmodum humore aliquo vehementer commoto, aut nulla effigies redditur quę appareat, aut redditur quidem aliqua, ſed laceſſita & tortuoſa vſqueadeo, vt alia omnino videatur, quàm ſit. E Quieſcente autem & ſtagnante, res in eo ſimili colore & incolumi forma reſpondent. Ita dormientibus eueniunt viſa & motiones à ſenſibus quandoque, vt peruideri non poſſint, quòd multo alimoniæ fluxu obruuntur, quandoque diſtortæ, præpoſteræ & monſtroſæ, & omnino teterrima ſomnia, qualia quæ melancholicis & temulentis & febrientibus accidunt. Hæc ideo recenſuimus, vt apertiora fierent quæ De animalium hiſtoriis libro quarto prodit Ariſtote- F les, vbi ſic ferè ſcriptum inuenias, Homo maximè animalium ſomniat: æditis nuper in lucem & infantibus, adhuc nullum penitus contrahitur ſomnium: ſed plurimis anno circiter quarto aut quinto ætatis, viſa incipiunt. At libro decimo Plinius, Somniat (inquit) ſtatim infans. Et Ariſtoteles libro ſeptimo: Infantes (inquit) ſomniant, ſed ſerò meminiſſe poſſunt imaginum. Quid ergo pugnantia iſti loquuntur, & ſentiũt? G Abſit. Sed hoc videntur ſentire: Infantes, ſi minus propriè loquendum ſit, ſomniant: ſi propriè, non ſomniant. Et quia pauore concuti per quietem puerulos Hippocrates ſcribit, adnotanda vehementer in eo doctiſſima Galeni interpretatio: Pauores (inquit) per ſomnum adſunt infan- A tibus, iis præſertim qui ſunt natura edaciores, quando loca ad ventriculum pertinentia ſenſu quidem vigeant, ſed imbecilla exiſtant, cibus verò corrumpatur. Nos ſiquidem obſeruauimus, non in tantillis ſolum, ſed etiam in ætate perfectis terribiles fieri per ſomnum imaginationes, quando multi & vitioſi humores grauãt & mordent ventriculum, præſertim ipſius os. Hæc enim particula præcipuum habet ſenſum. Inſomnia denique non ad opinionem, neque ad B intelligentiam, neque omnino ad rationem aliquam intelligendi opinandíve pertinent, ſed ſunt ſenſualis potentiæ alumna: verum nõ quatenus ſenſualis ſed quatenus imaginaria ſiue phantaſtica eſt. Siquidem probatum in libris De anima eſt, Imaginandi vim quam phantaſiam appellant, eandem eſſe ad numerum cum potentia ſentiendi, quanuis eſſentia rationéque differant.

C *Somniorum ſpecies aliquot: item de eorum interpretibus. Ephialtes qui ſit, ac pnigamon, ſeu pnigalion. Qui ſomniator. Somnioſus. Somniculoſa aſpis. Oniropolos. Oniros vnde, & item Irus. Ciceronis locus explicatur. Onirocritici libri, & thytici. Albani amnis proprium. Supellex vnde. Hypereſium quid. Pelles tectoria. Hychthyis, hychthyia, byblos, pellarij, arbeli, lathargi, xyſmata, arbele. Diphtheriæ ſenes, cur. Pellium incubatio. Scytharum mos. Pluſcula porrò de pellibus. Pardalea veſtitus qui dicatur, vel lycea, aut* D *nebride.*

Cap. XIIII.

ADnotatione verò dignum illud quoque, Somniorum alia dici allegorica, alia theorematica. Nam ſunt allegorica, vbi ſenſus intellectúſque à verbis in diuerſum longè abit: quale Cæſaris mox Dictatoris fuit, cui per quietem oblata ſpecies illa eſt, vt putaret ſe cum matre E permiſceri, reſponſúmque à coniectoribus, Imperium orbis terræ portendi, quæ cunctorum viuẽtium ſit mater. Quanquam Hippiæ, vt prodit Herodotus, quum inſomnium idem eſſet oblatum, non idem tamen eſt euentus inſequutus. Et ad coniectorem detulit quidam, ſomniaſſe ſe, ouum pendere ex faſcia lecti ſui cubicularis: reſpondit is, latere ſub lecto infoſſum theſaurum. Fodit, auri aliquantulum inuenit, idque argento circumdatum. Coniectori miſit F de argento, quantum eſt viſum. Tum ille: Nihílne (inquit) de vitello? Theorematica verò quum ita concipitur intellectus, vt præferre verba videntur, vel (vt Græci dicunt, & in Onirocriticis Artemidorus) ὄνειροι θεωρηματικοὶ, οἱ τῇ ἑαυτῶν θέᾳ προσεοικότες. Auctores ſunt, in genere phantaſmatum eſſe, quod Græci vocent ἐφιάλτην, incubum Latini. Quum externa vis aliqua quieſcentes videtur inuadere, & pondere ſuo preſſos ac ſentientes grauare. Vnde & ephial- G tem dici, arbitratur Paulus Ægineta, ἀπὸ τοῦ ἐφάλλεσθαι: alij, ab Ephialte quodam. Themiſon verò Epiſtolicorum decimo πνιγάλιωνα vocauit, ἀπὸ τοῦ πνίγειν. Sunt qui pnigaliona ſcribant. Apud Dioſcoridem Syluæ medicinalis libro tertio, in pæoniæ medicinis inuenio ἐφιαλτῶν ...

γμοὶ, id eſt incuborum ſuffocationes. Apud Græcos ita finiri reperias, ἱδρώδη τινὰ εἰς κεφαλὴν ἀνατρέχουσαν ἀναθυμίασιν ἐξ ἀδηφαγίας καὶ ἀπεψίας, id eſt redundantem in caput euaporationem ex voracitate ac cruditate. Apud medicos eſt ephialtes, qui à pleriſque vocatur babutzicarius. Onirogmos, id eſt ὀνειρωγμὸς vocat Paulus Æginetа, Venerem quæ prolectant ſomnia. Sed & rem eandem medicinam profeſſis indicant verbum ὀνειρώττειν: tametſi grammaticis ſomniare modò ſignet. Somniorum interpretem Græci & Fulgentius onirocritem dicunt: noſtri, nũc coniectorem, nunc ſomniatorem: vt eſt in Deuteronomio, Non audies (inquit) verba ſomniatoris. Meminit Seneca quoque Controuerſiarum libro quarto. Homerus Iliados Rhapſodia prima, oniropolon item dicit. Siquidem ὀνείρους nuncupant Græci ſomnia, παρὰ τὸ εἴρειν, quod dicere indicat. Vnde & Irum vocitatum putat Artemidorus, quia iniuncta nuntiaret. Notatũ à Philone eſt, Abraham primum omnium inuolucra ſomniorum ſoluiſſe, & reliquis patefeciſſe. Trogum Pompeium auctorem habemus, Ioſeph ob ingenium præcellens à fratribus fuiſſe peregrinis diuenditum mercatoribus, à quibus in Ægyptum deuectus, quum magicas ibi artes ſoletti percepiſſet ingenio, breui euaſiſſe regis intimum: nam & prodigiorum ſagaciſſimus erat, & ſomniorum (inquit) primus intelligentiam condidit, nihilque diuini iuris & humani incognitum erat: adeo, vt etiam ſterilitatem agrorum ante multos annos præuiderit. Ioſeph verò ſomniorum fuiſſe interpretem pateſcit amplius Geneſeos quadrageſimo. Idem tamen à fratribus, eiuſdem triceſimoſeptimo ſomniator nuncupatur: non quòd ſomnia coniectaret, ſed quòd ſomniaſſet ea, quibus excellentia ipſius futura mox præſagiretur. Sed huiuſmodi in Hortenſio ſomnioſos vocat Cicero quum ſomniculoſi ſint ſomno dediti homines. Quanquam à Siſenna dici ſomniculoſam aſpidem, ſcimus, quæ ſomnum morſu inducat letiferum, vel (vt Plutarchus inquit) κάρον ὑπνώδη καὶ ἀναισθησίαν. Eadem Dauidica ſententia nuncupatur ſurda, quòd aures obturet ſuas, ne voces audiat excantantium. Sed ecloge hæc, id eſt excerptio, parerga eſt. Auctor Euſtathius eſt, oniropolon apud Græcos dici nunc eum, qui ipſe ſomniet ac prædicat inde, ſicuti Agamemnon in δευτέρᾳ ῥαψῳδίᾳ, nunc verò qui ab aliis viſa coniectanter diſcutiat, velut Penelopes ſomnia Vlyſſes. Sunt quinimmo ex hoc concinnati libri, quos onirocriticos vocant: quemadmodum in diuinationibus aliis legebantur Oeoniſtici, & Thytici. Pauſanias inquit, exiſtimare ſe Amphiaraum interpretandorum ſomniorum laude excelluiſſe: quod (inquit) vel ex eo liquet, quoniam quo tempore in deos eſt relatus, futurorum cognitionem per ſomnia conſtituit. Ad huius item oraculum, qui pergit (inquit) purgari primum oportet: purgatio autem eſt, vt Deo res ſacra peragatur: cui & omnibus quorũ nomina in ara ſculpta ſunt, ſacrificat. His peractis, mactati arietis pellem ſubſterni, atque ita ſolitos dormire captantes ſomnij ſignificationes. Ad quod quum multiſcius poeta interim alluderet, ita de Latino ſcriptum reliquit, libro Æneidos ſeptimo,

Pellibus incubuit ſtratis, ſomnóſque petiuit.

Legimus item Dauniis vel Calabris in more fuiſſe, pellibus incubare, quas melotas dicunt, id eſt ouillas, in Podalirij ſepulchro: ſicque per quietem oraculis inſtrui. Traditur illud quoque, eoſdem in Althæno amne propinquo cum pecoribus lotos ab vulneribus perſanari, Podalirio aduocato, vnde datum fluuio nomen: quia ἀλθαίνειν, mederi eſt: ſicuti vitiligines curat Alpheus, & Cydnus pedibus item ægros. Cæterum, ſcire oportet, pellium religioſam fuiſſe veteribus obſeruationem quandam: quoniam & apud Scytas, pellis incenſio iuriſiurandi vicem habebat. Mos verò ferè hic fuit, vbi quis iniuria eſſet à quopiam affectus, nec repellendæ idonea parémque ſe intueretur, quum bouem immolaſſet, conciſas quidem carnes percoquebat aqua, pellem verò extendens in ea ipſe conſidebat, manibus retrò adductis, vt ex iis vnuſquique cubitis colligantur. Hic verò modus illis gentibus eſt ſupplicandi maximus. Adiacentibus igitur iumenti carnibus, adeunt domeſtici familiaréſque primum, mox & cui collibuerit: arrepta verò carnis portione, dextróque ſuper corium illato pede, pollicetur pro virili vnus equites αὐτοῦς καὶ ἀμισθὶ, nullis cibariis, nulláque itẽ mercede: nonnulli, grauis armaturæ pedites: qui egentiſſimus eſt, offert ſeipſum: fitque ad eum modum haud contemnenda in bonis corium aggregatio, éſtque ea tum firmiſſima, tum hoſti prorſum inexpugnabilis, vt quæ ſit iureiurando obſtricta. Hinc ſæpe lectum in hiſtoria, exercitum à corio eſſe conflatum. A noſtris item proditum ſcimus, In lanata pelle nouam nuptam conſidere ſolitam, vel ob vetuſtum morẽ, quod antiquitus homines pellibus conſopirentur, vel vt atteſtaretur, lanificium ſe præſtaturam viro. Præterea lugentes quoque, diebus luctus in pellibus erant. Nam illud M. Tullij in Piſonem, Ecquid recordaris, quum omni totius prouinciæ pecore compulſo pellium nomine, omnẽ quæſtum illum domeſticum paternúmque renouaſti? Ad veterem quoque morem contenderim referendum, vt ſciolorum vanitates prætercam, qui caſci ipſi caſcos ducunt ac præcipitant, vti poſitum apud Varronem eſt. Siquidem Tacitus Annalium quarto ſcribit, Phriſiis in Germania tributum ab Druſo iniunctum pro anguſtia rerum, vt in vſus militares coria boum penderẽt, non intenta cuiuſquam cura, quæ firmitudo, aut quæ menſura. Et Academicorum ſecundo M. Tullius, vt non multum (inquit) imperatori ſub ipſis pellibus otij relinquatur. Quod eo dicitur, quoniam militum tentoria pellibus obtegerentur: vnde & ſub pellibus eſſe dicebantur. T. Liuius libro quinto: Militem Romanum in labore ac opere pruiníſque obrutum ſub pellibus durare. Item ab Vrbe eadem libro triceſimoſeptimo: Aut ſub pellibus habendos milites fore. Sed & Porphyrio illud explicans Horatij Sermonum primo:

Quoniam in propria non pelle quieſſem.

Inde ſumptum, inquit, quod ductores in pellibus dormirent. Cuius rei & Lucilius teſtis eſt.

eſt. Et Plautus, quum de anu ebria iocaretur, A ait,

In pellis periculum protenditur.

Arrianus Geſtorum Alexandri primo, Pelles ſub quibus milites hybernabant, leui & ſicca herba compleuit. Idem ferè & libro tertio. Apuleius verò Floridorum primo: Aut Quercus (inquit cornibus onerata, aut fagus pellibus coronata. Aduocatis etiamnum aliis vt poteramus: ſed omnia puluis idem, vt inquit Lucianus. Huc ſpectat (opinor) illud Celſi Iureconſulti Digeſtis B De ſupelle ctili legata: Labeo (inquit) originem fuiſſe ſuppellectilis putat, quòd olim iis qui in legionem proficiſcerentur, locari ſolerent, quæ ſub pellibus vſui forent. Cæterum, fœdè corrupta hæc circumferuntur modò. Magiſtratus autem vaſis inſtrui argenteis ſolitos, & annulis aureis publicè præbitis, auctor eſt Maximus Valerius: ſed retulerat prius ſexta in Verrem M. Cicero. Adiicit in Catone ſeniore Plutarchus, tabernacula, lectulos, indumenta, ſeruos, C amicorum multitudinem, apparatum numeroſiorem. Scribit T. Liuius, Maſiniſſæ ab ſenatu decretam militarem ſuppellectilem, qualē præberi conſuli mos eſt. Supellectilem, alij à ſupplendo inflecti malunt. Quod verbum in veteri Epigrammate, vnum modò recipit P. A ſuppetendo deducunt nonnulli. In pellium mentione id item aduertendum: ſubſtratam remigibus pellem ſeſſionis gratia, ne pygas attererent, ab Thucydide nuncupari hypereſium, id eſt ὑπηρέσιον. D Dicitur ſic & ſedes ipſa. Sunt qui hypereſium, trullam retrimentitiam accipiant: vel & amida, id eſt matulam. Pelles denique tentorias legimus apud Pollionem Trebellium, vbi imperatori Claudio donatas ſcribit pellium tentoriarum decurias triginta. Legimus apud Hieronymum, pellis Babylonicæ vermiculatam picturam, id eſt maculis minutioribus variegatā, vt ſic interim loquamur. Cuius viſuntur modi hodiéque, ex Hiſpania in primis. Ichthyen appellat Hippocrates, rhinæ ſeu ſquatinæ aridam E cutem. Hychthya verò, chirurgicum eſt ferramentum auellendis recidendiſque ab vtero embryis. Hircinas pelles & ouillas ſcribit Herodotus, biblos etiam dictos veteribus, quòd papyri vicem impleuerint quandoque. Sardos Getulóſque caprarum pellibus amiciri conſueuiſſe, adnotatum auctoribus eſt. Quin in tragœdiis ab huiuſce pellis vſu ſenes vocantur diphtheriç. In noſtris literis, pelliculare verbum, pelliculis F obtegere vel obturare eſt. Militis porrò caſſidi (inquit in commentatione De Romanorum militia Polybius) lupi imponebatur pellis, aut eiuſmodi quippiam, quod integumentum pariter atque inſigne foret, vt ſtrenuè ignauéque ſe gerentes latere haud poſſent. Cæterum, quia de pellibus agitur, illud adieciſſe, nil obfuerit: Pardaleam nuncupari, pardalis pellem: leonteā, vel leontem, i. λεοντῆν, leonis: lyceam, lupi: trageam, tragi, id eſt hirci. Apud Herodotum an- G thropea, id eſt ἀνθρωπείη, eſt humana pellis. Eadem forma dicitur taurea, ægea, cynea, à tauro, capra, cane. Pardalea conueſtitus dicitur, qui eſt moribus varius, & velut πολύστικτος, id eſt multis interpunctus notis. Lycea, qui rapax eſt. Nebrida ferre, dicitur eleganter, qui timidior eſt ac vinolentus, quia illam geſtaret Bacchus. Pellarios dici legimus, ſicut coriarios, id eſt pellium ac coriorum concinnatores. Arbeli verò, id eſt ἄρβηλοι, ferramenta ſunt orbicularia, quibus ſcytotomi, id eſt corij inciſores in poliendo vtuntur, ac incidendo Lathargi, in coriis pelliculæ intelliguntur, ac xyſmata, id eſt ſtrigmenta, quæ abraduntur. Arbele, ſeu ἀρβύλη, apud Euripidem in Oreſte, calciamenti eſt genus:

ἔνθις λευκὸν ἴχνος ἀρβύλαις.

De coniectoribus aliqua. Quintilianus illuſtratur. Somniorum item ſpecies multæ: theopneuſta, phyſica, ſyncramatica, addiuinantia. Item bonam vel ſquiorem indicantia conſtitutionem. Inſuper de incubo. Dormitio reſupina. Relegati, ac deportati quo differant. Achillem Ariſtarchi, eſſe ab Ennio tragœdiam, titulo eiuſmodi concinnatam.

Cap. XV.

SEd vt à diuerticulo fabula repetatur, exquiſitiſſimus ſomniorum coniectoris eſt, qui ſimilitudines rerum acutiſſimè poteſt perſpicere ac diſcernere. Nam recta claráque ſomnia interpretari, cuiuſuis eſt. Similitudines accipio, quæ nobis ſecundum quietem obiiciuntur, & velociſſimè transformantur, vt quæ de rebus reſpondent in profluente: ſi enim vehementior motus ſit, ſimulacra in eo veris motibus diſſimilia & tortuoſa redduntur. Idem in ſomno ſtatuimus, ſi redundantior & concitatior materia ſit, quæ à ſummo capite ad ima cordis defertur, ſimilitudines expreſſæ aut puræ haberi non poſſunt: quoniam multa commotio ſynceritatem ſomniorum confundit, & conſtantiam viſionum intercipit. Hæc ideo addita, vt Fabij Quintiliani locum de coniectoribus, facilius perciperent ſtudioſi ex libro tertio. Plerique libros De obſeruantia ſomniorum, multos compoſuerunt. Sed prudentes iſta facilè ridenda putant, arbitrati prodeſſe perparum. Nam ſpiritus phantaſtici non vna eſſe poteſt vniuerſalis ratio, quæ omnia (vt dicitur) ſub vnam reuocet Myconum. Auctor in libro De myſteriis Iamblichus eſt, & Strabo non neglexit. In templo Æſculapij, quod in Epidauro eſt, ſomnia ægrotos captare ſolitos, quibus bonam valetudinem à diis oſtenſam coniectarent. Nam Herophilus ſomnia quædam vocabat theopneuſta, veluti à Deo inſpirata, quæ neceſſariò contingerent: quædam verò phyſica, confabricante ſibi anima quod conferre videtur, & inde quod futurum ſit: alia autem ſyncramatica, ex ſpōtiuo per idolorum occurſationem, quando inſpectamus quę maximè cupimus, vt quum amicas amplexari concipimus. Apud Auicennam obſeruauimus Canonis primo, Conſtitutionis æqualis & temperatæ, tertius haberi argumentum, ſomnia iucunda permulcentiáque ac ſpem inducentia optabilem: cuiuſmodi ſunt odorum, cantuum idola & conuiuiorum ac dignitatum, ex ſpirituum ſerenitate phantaſmata deferentium, aut organum phantaſiæ illuminantium. Pletoricum verò indicium eſt, quum quis ita per quietem

Digitized by Google

A effícitur, vt motari poſſe non videatur, aut ingeſtabile onus ſuſtinere, vel etiam loqui non poſſe. Somnia verò hoc genus, vocat Galenus addiuinantia. Dignum ſcitu quod idem ſcribit. Putaſſe quendam crus alterum bilapideum factū, moxque ea corporis parte in paralyſin incidiſſe, præſentiente medicorum nullo. At qui ſubuolare ſe opinatur, ac pernicitet quocunque rapi, prætenuibus abundare humoribus creditur, & quantitatis moderatæ. Principatum ſanguinis B ſignificare ſomnia cenſentur, quum ſe quis rubentia ſpectare opinatur, aut ſanguinis è corpore profluuium, vel id genus quippiam concipit. Irroborauit hoc Galeni quoque experimento, qui eiuſmodi ſomnio commonitus, pugili ſanguinis miſſionem peruidit neceſſariam, quod retulit ipſe in libello De ſomno. At ſi aquarum, fluminum, niuium, frigoris ingerantur idola, phlegmatis ea primatem indicant ſtatum. Quod non principis modò placita probant, ſed quarto Colliget Auerrois, capite quintodecimo: Si C imagines concipiantur ignium, bilis præualet rubra. Eandem verò atram pollere, prænuntiant ſomnia terrifica. Quoniam autem de incubo facta paulò antè mentio eſt, adnectamus item Auicennæ ſententiam in ea re dignam, quæ incuriosius non prætereatur. Ergo Canonis primo: Reſupinum (inquit) dormire, malum: prauæ ſiquidem ſtruuntur ægritudines, veluti apoplexia eſt ac phrenitis & incubus: quoniam eo ſitu, ſuperfluitatum fit ad poſteriora reclinatio, D atque inde retentio, nec ſuis influere meatibus permittuntur, qui antica corporum obſident: cuius ſunt generis nares & palatum. De incubo item, tertij prima Princeps ſic: Eſt incubus (inquit) ægritudo, qua proſerpente ſopore, phantaſma opinamur graue in nos irruere & moleſtius comprimere, arctatur ſpiritus, ac vox etiānum intercipitur cum motu, ingruítque præfocatio, meatibus præfractis: ſæpéque vel apoplexiæ præludium eſt, aut epilepſiæ, nonnunquam E & maniæ. At ſunt hæc vtique harenæ non omnino noſtræ, non imus inficias: ſed eiuſmodi tamen, quæ legentium animos allectare amplius poſſint, quàm quod noſtrates nonnulli, etiam bene docti, apud Iureconſultos obſeruaſſe, in ſuos regeſſere commentarios, Relegatos nuncupari, qui quum exilij cauſa ſolum verterent, nihilominus ſuis perfruantur bonis: quod in deportatis non fiat, etiam ſi à grammaticis mi- F nus videtur obſeruatum. Sicut nec illud ex Pœnulo,

> Achillem Ariſtarchi mihi commentari lubet.

Eſſe enim eo nomine Ennij tragœdiam: id quod Pompeij Feſti probant fragmenta.

Qui nunquam ſomniarint. Plinius declaratur. Abluere ſomnia, quid. Perſij locus aperitur. Ardali ara, in qua Somno fieret & Muſis res diuina. Ardalides Muſæ G vnde dicantur. Tibiæ inuentor.

Cap. XVI.

ET quoniam diu iam de ſomniorum ratione commētamur, age, illuſtremus & parte hac Naturalem hiſtoriam Plinij, qui libri decimi fine quoſdam ſomniaſſe nunquam, ſcribit: quibus mortiferum fuerit ſignum, ſi præter conſuetudinem ſomniare cœpiſſent. Quæſitum à multis, opinor, quæſiturósque etiamnum, ecquid ex veteribus ſuccurrat memoriis, quò planior fiat auctoris nobiliſſimi ſenſus. Ego verò quod ex ſcientiſſimi Plutarchi monumētis noui, quæ vel ſola doctam effecerint ingenij haudquaquam plebeij hominem, non grauabor ſuppingere. Sic enim in libro De oraculis quæ defecerant, comperi: Cleonem ex Daulia ſolitum prædicare, multos quibus vixerat annos nulla vnquam inſomnia vidiſſe. Idipſum & Thraſimedi contigiſſe. Cauſa verò euentus tam miri eſt (inquit) corporum craſis, ſiue temperatura. Sicuti melācholicos ſcimus eſſe πολυονείρους καὶ φανταστικούς, id eſt ſomnioſos imaginoſóſque. Scribit Ammianus Marcellinus, Delatorum peſtilenti virulentia graſſante ſæuius, nec citra vitæ diſcrimē viſa nocturna quempiam auſum patefacere: quo inquit nomine mœrebant docti quidam, quòd apud Atlanteos non forent nati, vbi memoratur nulla videri ſomnia. Id vnde eueniat, rerum ſcientiſſimis (inquit) relinquamus. Confirmat ſententiam de Atlantibus cum Martiano Plinius libro quinto. Iucundum relatu quod ſequitur. Species oborta per quietem Tiberio, præcipere videbatur, argentum cuidam erogaret: id ſecum ipſe coniectans, ac magica vi ſuſpicatus, dæmona ſibi immiſſum, hominem mox peremit. Nec illud prætererim: veteris fuiſſe ſuperſtitionis, meticuloſa ſomnia interim ablutione auerruncare: quod apud Æſchylum eſt obſeruatum, & docuit in Batrachis Ariſtophanes,

> ὡς ἂν θεῖον ὄνειρον ἀποκλύσω.

id eſt, vt ſomnium abluam diuinum. Ad quod Perſij illud ex Satyra ſecunda reſpicere, dabunt (opinor) eruditi omnes:

> Hæc ſanctè vt poſcas, Tyberino in gurgite mergis
> Mane caput bis térque, & noctem flumine purgas.

Sed & illud apud Sophoclem obſeruatum eſt, veteribus in more diu fuiſſe, vt ſomnia auertentes, ea Soli denarrarent. Et quia de ſomniis diu iam commentamur, de ſomno illud non negligamus, Fuiſſe apud Trœzenios veterem Ardali aram, ſuper qua Muſis & Somno rem diuinam peragebant, Somnum aſtruentes eſſe Muſis Deum præcipuè amicum. Fuit autem Ardalus hic Vulcani filius, quem tibiam adinueniſſe opinantur: & ab eo Muſas dici Ardalidas, in Pauſaniæ relatum monumentis eſt.

Ouorum natura mirabilis. Item de naufragiis mirum, quæ ſidant prius, mox fluitent. Lucianus explicatur. Ariſtotelis defenſio à calumnia. Oua luſtralia & picta quæ ſint. Oſtracoderma, & malacoderma. Cyami nomine, ouum ab Pythagora intelligi. τρωκτά, ῥοφητά, πλυντά, ὠά, pnicton, oogala. Requieta oua. Helena ouum. Oaria. Pſatyra. Item quid lecithus, & lecithopolis. Item de ouis plura. Epidorpiſmata. Metadorpia. Epiphoremata quæ intelligantur, item epiphora. Thalia caſeus. Pyriephthas, epidipnides, celyphenon.

phanon. Vreus pro mulo, cur. Mola in fœminis ratio. Seleneſides mulieres. Vitellum dici chryſon, & chloron.

Cap. XVII.

OVorum inter ſe miram ac propè indiſcretam ſimilitudinem, ſæpenumero apud animum meum non ſine ſtupore perpendi. Alterum enim alteri ſi compares, fallitur examen, hebeſcitque intuentis obtutus: tanta prorſum parilitas eſt, tantáque geminitudo. Id à M. Tullio item adnotatum in Academicis, obſeruauimus: qui rem etiam in adagium profluxiſſe ſignificat, vt ouorum ſimilitudinem dicamus, de iis quæ conſimilia valde inter ſe ſunt, vt diſparari ſecernique non poſſint: quum farinæ (vt aiunt) ſint eiuſdem, & gracculus gracculo aſſideat. Etiamſi in Delo complures fuiſſe, compertum eſt, qui gallinas quæſtus ſui cauſa, alere aſſueti, vbi ouum inſpexiſſent, ex qua id foret gallina, eueſtigio pronuntiarent. Sed longè vtique mirabilius id, In re tam parua, mundi permixtionem intelligi quandam, Ouum quippe elementis conſurgere ac compingi quatuor, veterum medicorum aſſertione traditum ſcimus. Nam cruſtæ modo circumiectum obductúmque putamen, terræ imagine quadam, areſcentis in frigore vim naturæ præfert. Humor autem frigens humectúſque, aquam exhibet planè. Sicuti aerem, quod ineſt ſpiritoſum, calens huménſque. At in meditullio, luteum fixum mediocritatem caloris obtinens, & aridioris naturæ, igni compar facilè colligitur. Cui calculum adiecerit & color: ſi quid tamen eiuſmodi adeſſe igni creditur. An non & globata ſuffragatur figura? Quid, quod ineſt ouo vitalis vis, veluti & mundo? Obſeruatum ab eadem quoque ſchola, Vitellum intima caloris facultate, percoqui facilè. Albumen non ita, ratione vtrúque frigoris, caloris humoríſve. Hinc toſtum ouum diſſilit facilè, non diſſilit aqua concoctum: ignea ſiquidem vi, quodam ferrumine copulatur quod ineſt, humectum ampliúſque calefactum exuſtúmque, plures parit ſpiritus, qui loca nacti peranguſta, exitum molientes teſtam prærumpunt, demúmque euaporant. Pręterea, flammæ vis tunicam circumſiliens putaminoſam, amburendo diffringit, quod & fictilibus euenire dum torrētur, euidens eſt. Quamobrem perfundi prius frigida ſolent oua, calida ſiquidem aqua mollicie ſtatim humorem effundit, & raritatem relaxat. Quia verò de ouis mentio eſt, cōgeremus quæ ſcitu digna lectio ſuggerit varia. Et illud primum, Oſtracoderma dici, oua putamine intecta teſtaceo, vt in auibus. Malacoderma verò, quæ molli obducuntur cute. Sed illud grauius, Vndenam fiat, quòd τὰ ἀφανισθέντα ᾠὰ καὶ ἐξουρίσμενα, hoc eſt, corrupta & vrina oua fluitent. Integra certè καὶ ἄπυθα confeſtim ſidere, manifeſtum eſt. Ac ratio quidem erui illinc poteſt, quòd aqueſcant, ac ſpiritus contabeſcentia cōcipiant plurimum. Qua ratione colligitur & illud relatu digniſſimum, In aqua pereuntes primò quidem ima petere, mox vbi computreſcere cœperint, emergere ac fluitare. Tabeſcens quidem cadauer ſpiritoſum fit, aer verò præfarctis poris ac meatibus, necnon pulmonis cauitatibus, quæ βρόγχια dicuntur, leuiſſimum illud efficit, adeo vt ſupernatare valeat. Proinde mādatum literis eſt, quendam in mari graſſantem, quum id ſciret, conſueuiſſe eorum quos enecaſſet, pulmonem concidere, atque ita demum in aquam proiicere, quod ita affectos comperiſſet, non emergere. Ooſcyphia, & oa quoque apud Græcos, inter poculorum genera recenſeri video, opinor de ſimilitudine duci nomenclaturam. Sunt qui meſpila item oa putent dici. Illud verò Luciani in Dialogis, quos ipſe νεκρικοὺς vocat, cuiúſnam modi eſſe dicimus? ἢ εἴ πού τινα ἐν τῇ τριόδῳ ἴδοιμι δεῖπνον κείμενον, ἢ ᾠὸν ἐκ καθαρσίου, id eſt ſicubi comperiat in triuiis Hecates cœnam iacentem, aut ex catharſio ouum. Catharſium in Gręcorum doctrina videtur purificatio quędam dici, Morem quippe Athenis fuiſſe prodūt conciones expurgandi, atque theatra, & omnino quemlibet populi conuentum. Id verò minutis fiebat porcellis, quos nominabant catharſia. Eiuſmodi obibant munus, qui dicebantur à colluſtratione Periſtiarchi. Oua expiationibus apta monſtrat Iuuenalis illud,

> Niſi ſe centum luſtrauerit ouis.

Sed & in arte Ouidius, oua hæc luſtralia indicat illis verſibus:

> Et veniat quæ luſtret anus, lectúmque locúmque
> Præferat & tremula, ſulphur & oua manu.

Eius autem ab recentioribus ratio promitur, quòd ex animalium generibus adeo multiformibus, plurima ædantur ouis, quæ velut media ſint inter animal: & non animal: proinde, pergrata diis cenſuere veteres: quando & cyami nomine, non aliud intellexiſſe videatur Pythagoras, quàm ouum, quod ſit in eo animalium κύησις, id eſt fœtura. Eius autem erat decretum, Compar cenſeri κυάμους ἐσθίειν, κεφαλάς τε τοκήων. Porrò in cereali pompa ouum ſolebat eſſe primum. Verum parte hac, prius quàm ſubtexantur reliqua, philoſophorum principi libet patrocinari, aduerſus quem ita ratiocinatur Albertus: Oua longa prodit Ariſtoteles, producere mares: rotunda verò, fœminam, quod (inquit) falſum eſt, quoniam ſcribit Auicenna, ex orbiculari ouo breuíque progigni marem: ex oblongis acutíſve fœminam. Ipſum hoc comprobat experimentum, & ſuffragatur ratio: ſiquidem virtutis perfectio in maſculinis ouis ambit æqualiter, & continet extrema: at in fœmininis, à centro longius abit materia in quo eſt vitalis calor, hoc verò planè imperfectionis argumentum eſt. Iſta autem ſi quis cenſiſſe Ariſtotelem putat, leberide cæcior eſt. Quanquàm erubeſcens tanto nomine Albertus, mendum eſſe ſuſpicatur exemplarium. Ariſtotelis verba ex ſexto De animalium hiſtoriis, hæc ſunt, ex Theodori interpretatione, Quæ oblonga ſunt oua, fœminam ædunt, quæque ſunt faſtigio cacuminata: at quæ rotundiora, & parte ſui acutiore obtuſa, orbiculum habent, marem gignunt. Quòd ſi quis cauillari nos arbitratur, auctoris Græca verba ſubieci: ἔστι δὲ τὰ μὲν μακρὰ καὶ ὀξέα τῶν

A ὠῶν, ἄλλα, τὰ δὲ στρογγύλα καὶ περιφερῆ ἔχοντα κατὰ τὸ ὀξὺ, ἄρρενα. Illud autem ex eodem Alberto concoqui facilius poteſt, Se ouum vidiſſe, cui putamen adeſſet duplex, inter vtrunque albugine fuſa, quæ introrſus viſeretur item, ſed aquoſa tenuíſque, nullo prorſum vitelli veſtigio. Verum, hoc naturæ peccatum fuerit. Sed vnde fieri aſtruemus, quòd piſcium oua viſuntur infinita, nec colore diſparata, vt in auitio genere? Nimirum artificis naturæ commentum id eſt atque inſtitutum. B Quippe caloris inopia diſtinguentis ſecernentiſque, id obtingere probabile fit: ſunt nanque frigidi piſces ac perhumecti, indéque redundantiæ multæ quę ouis argumentum ſufficit. Id in auibus contrà fit, ſiquidem in eis calor probatur perfectus, qui & humectum prolificum in alborem commutat: ſicut, vnde aliméntum fit, amplius digerendo citrino inficitur, imbecilla aquatilium caliditate id ipſum aſſequi nequeunte. Naucratitarum nuptialibus cœnis C cauebatur, ne quis ouum intuliſſe vellet, aut μελίπηκτα, id eſt mellita. Sunt inter oua menſæ deſtinata (vt Ægineta Paulus inquit) τρομητά, quæ valde nutriunt. Tremula interpretantur nonnulli, vt ſint cum iis eadem quæ liquida ſeu mollia, vel hepala etiam dicuntur: quanquam hoc nomine dicuntur Neapolitanis, quæ ſine teſta enaſcuntur: nam ῥοφητά, id eſt ſorbilia, magis ſubeunt: peſſima verò quæ vocant ταγηνιστά, id eſt in ſartagine cocta. Sunt & quæ Galenus πνικτὰ vocat, quod præfocari videantur, dum certo gene D re coquuntur: nam è putaminibus educta vaſculo excipiuntur, mox oleum infunditur & garum, vinum item modicum: vaſculum inde in cacabum calentis aquæ immittunt, obſtruúntque diligenter, ac tandiu excalfacere pergunt, donec coiſſe medio modo videantur. Eſt & pnicton, carnis condimentum certum. Oua quæ recentia non ſunt, requieta nuncupabant veteres. Pultem ex ouis & lacte concinnatam, ogala dicunt medicæ rei ſtudioſi. Oua etiam menſæ E inferri ſecundæ apud priores ſolita, ſcribit Athenæus, cum turdis & leporinis carnibus & mellitis. Ea verò omnia dicuntur epidorpiſmata, item metadorpia, necnon epiphoremata. Antiquitus ſiquidem prius quàm ingrederentur conuiuæ, ſua vnicuique apponebatur portio ſuper menſam, poſterius verò multa inferebãtur, variáque: vnde & epiphorema dici cœpta. Hinc Philyllius, amygdala, carydia, epiphoremata. Comicus Plato epitrapezomata item dicit: alij, F tragemata vocant. Epiphoras ſic item nuncupabant, quæ præter publicam mercedem de propriis adiiciebantur bonis à ciuibus. Sed & condemnationes verbo intelligunt eodem. Secundas verò menſas impendio magnifico inſtructas inferri ſolitas, etiam probat Pindarus. Apud Romanos cœnæ initia habebant oua, atteſtante Porphyrio quoque. Vnde Horatius, Ab ouo vſque ad mala citaret, Sermonum primo. Appion G denique ac Diodorus epeclia, id eſt ἐπίκλια, vocari tradunt, quæ poſt cœnam dantur, tragemata. Nec illud relatu indignum, tragematum reliquias rectè dici apotragemata, ſicuti eſt apud Eupolin, qui Didymiam neſcio quam inceſſens, vulpis eam apotragema nuncupauit, vel quòd

A puſilla foret, vel vt vafricia doliſque abundè inſtructam. Addamus ex Athenæo item, qui vbi caſeum recenſuit Siculum, & quem Cretenſes Thaliam vocant, tenuem latúmque, necnon pyriephtham: ſic autem lac dicitur primum, id eſt ὁ πυεπιφθείς: Fortè (inquit) vniuerſa hæc epidipnidas nuncupant Macedones. Vitellum oui, lecithum dici à Græcis, ſcio, & approbat ad Glauconem primo Galenus: qui tamen apud Hippocratem lecithon pro lente accipit, cui ſint B decuſſa putamina. Theophraſtus loti Ægyptiæ radicem decoctam fieri lecithodem prodit, cibo expetitam quoque. Sunt qui ita diſtinguunt, lecithon, pro legumine ſeu putamine, ſcribi per I: pro vitello, per Y. Vitellum porrò, chryſon item dicunt: Hippocrates etiam, chloron. Sed eodem nomine leguminis intelligitur genus item, quod piſum aliàs nuncupant. Vnde lecithopolis mulier appellatur, quæ tum oua diſtrahit, tum legumina, aut viliſſima omnino: C tanquam nugiuendula, vt Plauti verbo vtamur. Hanc λεκιθόπωλιν enuntiant illi. Oui putamen, celyphanon dixit in Alexandra Lycophron, quanquam eo nomine quilibet cenſeri cortex valeat. In piſcibus quibuſdam oua dicuntur pſathyra, id eſt harenida ex ſimilitudine. Iam & oua legimus, quæ generationi inepta ſint, dici ὤεια, quaſi flatuoſa: nam οὖρον, dicunt ventum: quo argumento etiamnum ab Homero, mulos dici οὐρῆας, coniectant periti, & recenſet Euſtathius, D διὰ τὸ ἄγονον, id eſt ob inſitam non gignendi proprietatem, quod eorum ſemen ſit ἀνεμιαῖον, id eſt ſpiritoſum, & proinde fœcunditatis neſcium. Auctor autem in Hexaemero Magnus Baſilius, ſubuentanea oua in cæteris irrita eſſe ac noua, nec ex illis fouendo quicquam excuti: at vultures ſubuentanea ferè citra coitum progignere fertilitate inſignia. Intelligi verò ſubuentanea ſeu hypenemia debens, citra coitum concepta libidinis imaginatione. Quæ ratio molam in E fœminis quoque producere creditur, vitæ ineptam, quod agens principium ex maris ſeminio non affuerit. Oua, in Græcis auctoribus dici inuenio etiam oaria. Scribit Neocles Crotoniata, ouum ex quo propagata traditur Helena, ex luna delapſum. Quippe oua parere Selenetidas mulieres, indéque naſcentes homines quinquies decies eſſe nobis ampliores, quod approbat Herodotus quoque Heracleotes. Inter oua pauoninis primatem locum tribuunt plerique, F chenalopeciis ſecundam ſibi notam vendicantibus, tertiam auitiis.

Cur ieiunantes præcipuè infeſtet ſitis. Virgilius illuſtratur.

Cap. XVIII.

QVi ieiunia ſeruant, quocunque id fiat tẽpore, ſiti excellenter infeſtari amplius quàm fame conſueuerunt. Id neminem non arG bitror experimento didiciſſe. Proinde, non eſt quod enixius id comprobemus. Ea modo forſan quæſtio ſuſpenſos habet aliquos, Vndénam fiat id, quod fieri quidem norint omnes, at rationem teneant perpauci. Quæ eo grauius ad perpen-

perpenſionem reuocatur, quoniam & innuiſſe ſcientiſſimus poeta Æneidos ſecundo videtur quum ait,

Catuliſque relicti
Faucibus expectant ſiccis.

Quanquam obuiam quodammodo ſe ingerebat, Plutarcho ipſa hæc perpente libro Sympoſiacorum ſexto, vnde pleraque mutuatur in Cœnis Macrobius: Nam etſi (inquit) humanum corpus ex elementorum qualitatibus quatuor compactum conſtat & concinnatum ratione artificis mira, vna tamen ex iis eſt, quæ vel ſola, vel omnium maximè iuge ſibi, commodúmque depoſcat alimentum. Is autem eſt calor, qui humecti quippiã ſuggeri ſibi in dies & horas quærit. Id verum comprobari, vel eo poteſt argumẽto, quòd non aquæ, non terræ, non denique aeri vllam abſumendi, quod in proximo ſit, ineſſe vim, perſpicuum eſt. Ignis modò; velut inexplebile animal, fomitem hinc inde perpetem conquirit, alioqui momento periturus. Rationem ſuggerit ætas prima, caloris nimietate pleraque auidius conſumens. At ſenes, in quibus conflacceſcit qualitas ea, extabeſcitque, nullo negotio pati ieiunium valent: velut parte plurima interextincto eo, quod refici alimentis ſolet. Quín vbi agitatione langueſcentem caloris vim excitatimus, ſtomachi inualeſcit appetentia. Inde quoque aſſertio hæc perſpicua fit, quòd inter animantia quæ ſanguinis ſunt expertia, cibum caloris inopia nullum affectant. Quamobrem ſi appetentiam conciliat calor, humectáque vis proprium illius eſt pabulum, ſumma prorſum ratione fieri, fatendum eſt, per ieiunium corpore nutrimenti indigo, genuinum præcipuè id exigere calorem: quo excepto, corpus vniuerſum refici inſtaurarique pernoſcitur.

An in pulmonem corriuetur potus, diuerſæ in eo ſententiæ. Pulmonis functionem duo habere munia. διαπνοὴ quid. Eudiapneuſti. Araeoſyncriti qui dicantur.

Cap. XIX.

ILlud eximiè mirari me fateor, Platonem, cui vt ſcientiſſimo, & philoſophorum facilè principi, doctiſſimus vt quiſque eſt, ita promptiſſimè aſſurgit, delabi potum in pulmonem, prodere ſibi permiſiſſe. Nam quoniam in eo verſamur argumento, non ſopitæ fuerit operæ, huius quoque rei commeminiſſe parte hac. Platonis verba ex Timæo, quibus planè id aſtrui videtur, ſubiicere collibuit: Pulmonis (inquit) tegmen cordi adhibuerunt, molle primum atque exſangue, dein cauis intrinſecus fiſtulis ſpongiæ inſtar diſtinctum, vt ſpiritu potúque hauſto, cordis ardorem huiuſmodi reſpiratione & refrigerio tepefaciat. Quam ob cauſam, arterias tanquam aquæductus per pulmonum ſubſtantiam deriuarunt. Plutarchus Sympoſiacorum ſeptimo, eius opinionis Philiſtiona fuiſſe auctorem ſcribit: Sed & Hippocratem, ac Dioxippũ Hippocraticum, veteres medicos & nobiles. Ne quis autem obiter nos putet velut pedites, & quidem gregarios, Lydium inſequi currum velle, quid in diuerſum Eraſiſtratus prodiderit, vt A Plutarchus idem expoſuit, ſed & in Noctibus Atticis Gellius, & in Cœnis Macrobius, nunc recenſere, non eſt conſilij. Ariſtotelis verò placita, cui in ratione naturæ primas omnium calculis deferri, video prætetiiſſe, viſum penè piaculum eſt. Ante gulam (inquit) poſita arteria eſt, quanquam impedimento eſt, quum cibus ingeritur. Nam ſi quid vel cibi vel potus in arteriam delabitur, ſtrangulationes, tormina & tuſſes grauiſſimæ incitantur. Quamobrem nec B audiendi ſunt, qui hac potum meare dicant. Accidunt enim apertè, quæ modò dixi, omnibus, quoties aliquid cibi delapſum eſt. Profectò opinionem eorum, qui potum hac admitti exiſtimant, irridendam eſſe plura oſtendunt. Meatus enim nullus de pulmone ad ventrem pertinet, ſicut ex ore gulam tendere cernimus. Quin etiam per vomitum, & nauſeam, vndénam humor remeet; incertum non eſt. Ad hæc, humorem non continuò colligi in veſicam, ſed in ventrem prius, certum eſt. C Excrementa enim alui tingi videntur vini atrioris fece. Vulnere etiam ventris ſæpe hoc patefactum eſt. Sed enim ſtultas opiniones admodum ſcrutari, ſtultum fortaſſe eſt. Hæc philoſophus ſummus aduerſus præceptorem Platonem commolitur. At qui tueri conantur, inter alia id quoque ſequutum Platonem videri volunt, quòd fortè conuulſa arteria, velut meatu intercepto interſciſſóque, potus reiectatur foras, incolumi ſtomacho. Aſti- D pulari videtur & ſitis accenſio, pulmone ægreſcente. Porrò & animalia pulmonis expertia potũ neſcire animaduertuntur. Sed nec id aſtruũt prætereundum, quòd in vrina, quæ eſt retrimentum potus, nullum cibi veſtigium reperitur. Quòd ſi in ventre ſimul fuiſſent, aliqua illarum ſordium qualitate inficeretur. Poſtremò inquiunt, cur lapides qui de potu in veſica naſcũtur, nunquam in ventre coaleſcunt? Atqui debuerunt, ſi in ventrem deflueret potus. Eupolis E denique & Euripides poetæ nobiliſſimi, Platonicæ hæreſi calculum adiiciunt. Et ſunt qui ab Alexo propagatum id malint. Addunt illud quoque: epiglottida, tanquam arbitram prohibendi admiſcendique, potum partiri inter ſtomachum pulmonémque corriuandum eſt, ſenſim paulatimque infundatur, reliquo in ſtomachum deriuato. Lactantius in hominis opificio, cum Eraſiſtrato ſtat & Ariſtotele. Quorum ſi vera ſententia eſt, vt ferè conſtare video, vna erit F pulmonis functio ἀναπνοὴ, quam eſſe finiunt, κίνησιν θώρακος καὶ πνεύμονος, id eſt thoracis motionem & pulmonis: cuius ſint munia duo, εἰσπνοὴ καὶ ἐκπνοή, id eſt inſpiratio exſpiratióque. Eſt tamen & quæ vocatur διαπνοὴ: ea dicitur, ἕλξις ἀέρος ἀπροαίρετος, ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ διὰ τῆς ἐπιφανείας. id eſt aeris attractio citra noſtrum propoſitum à naturali calore per ſuperficiem. Sed εὐδιαπνεύστους vocant Græci, quibus libera corporis tranſpiratio eſt. Nonnulli medicorum & gymnaſta- G rum etiam aræoſyncritos. Cui hominum generi pronuntiatum ab Hippocrate eſt, ſanitatem magis conſtare. Sic nanque ſcribit, Corporis laxitas ad tranſpiratum, quibus plura feruntur per cutem, ſalubrius: at enim quîs pauciora, ſalubre minus.

Ieiunij ratio ex medicorum ſcitis. Firma ætas quæ intelligenda. Item quid Hieronymus de ieiunio, & Porphyrius. Encratitæ hæretici, qui & Seueriani.

Cap. XX.

HIppocratis medicæ poteſtatis ſcientiſſimi nobiliſſima & celeberrima ſententia eſt, quod & paulò antè referebamus parte quadam: Senes faciliimè ieiunium ſuſtinere, mox qui firma ætate ſint, minus adoleſcentes, omnium minimè pueros, ex iis verò qui animo ſunt propenſiores, magiſque vegeti. Hæc autem ita (quod aiunt) apertis dicta tibiis videntur, vt non ita magna indigere explicatione ſentiantur. Niſi quòd Galenus firmam ætatem dici putat eorum, qui mediam conſiſtentiæ ſeu vigoris ætatem & ſenectutis agunt, quum iam creſcendi ætas & tempus exceſſit, necdum tamen ſenectutis ſenſus vllus notabilis compareat. Ita Thucydides inquit, Qui firma ætate ſunt. Integram ſunt qui item vocent. Græcis autem & Galeno ἀκμὴ nuncupatur: vnde ἀκμάζειν deflexum eſt verbum. Integra ætas (inquit in Terentium Donatus) eſt, quæ in flore conſiſtit, cui neque addendum iam ſit, neque quicquam adhuc ſit imminutum. Virgilius,

Integer æui Aſcanius.

Quod autem ſenes ait, intelligendum putat de iis, qui primordia vitæ ſenilis traducãt. Nam de iis qui ſummam pulſent, & occiduam ſenectã, qui intelligi poteſt? Quum ij diutinæ inediæ diſpendium nequaquam ferant, quanquam cibum exigunt omnino perexiguum. Traditum & illud in eiſdem comperi ſcholis, Sanguine abundantes bilioſis facilius ieiunium perpeti, cauſis aliquot: & primum quidem, quoniam humectum in illis redundat ſubſtantificum, atque item nutrimentitium: poſtremò & calor ſuppetit remiſſior, minúſque acutus, vt qui humido ſuffrenetur. Attendenda & in hoc ex primo Canonis Auicennæ placita, prodentis, Eum vitæ modum videri præſtabiliorem, vt die vna ſemel tantum hianti ſtomacho ingeratur cibus: mox ſequenti, bis, mane & ſole occiduo. Idipsũ & ſexto Colliget comprobat Auerrois capite ſeptimo: Nam & mirabilis (inquit) Auenzoar aſſentitur. Raſis quarto Almanſoris Canon, inquit, Aptiſſimus videtur, vt bilioſis bis die cibo refici permittamus, phlegmaticis ſemel, temperatis ſanguineiſve ter duobus diebus. Omnino ægrè cibaria perficientibus præſtare, ſcribit Auicenna, bis interdiu comediſſe: ſemel autem, vix aut nunquam. At beatus Hieronymus: Poſt cogitationum (inquit) cautiſſimam meditationem, ieiuniorum tibi arma ſumenda ſunt, & canendum cum Dauid, Humiliaui in ieiunio animam meam, & cinerem tanquam panem mãducaui. Eua, per cibum eiecta eſt de paradiſo. Helias, quadraginta dierum exercitatus ieiunio, igneo curru rapitur in cælum. Moyſes, quadraginta diebus ac noctibus familiaritate & ſermone Dei paſcitur. Hoſtis antiquus, poſt quadraginta dierum ieiunium, per cibum molitur inſidias: Si filius Dei es (inquit) dic vt lapides iſti, panes fiant. Inde, menſe ſeptimo poſt A clangorem tubarum, decimo die menſis, totius gentis Hebrææ ieiunium eſt, & exterminatur anima illa de populo ſuo, quæ ſaturitatem prætulerit continentiæ. Et mox paulò: Sic ieiunandum, vt non palpites, & reſpirare vix poſſis, ſed vt fracto corporis appetitu, nec in lectione, nec in pſalmis, nec in vigiliis facias quid minus. Ieiunium non perfecta virtus, ſed cæterarum virtutum fundamentum eſt. Et rurſum alibi: Diſplicent, inquit, in teneris maximè ætatibus, longa B & immoderata ieiunia. Experimẽto cognitum, aſellum de via laſſum diuerticula quærere. Faciant licet Iſidis cultores ac Cybelis, qui guloſa abſtinentia phaſides aues & fumantes turtures vorant, ne Cerealia contaminent dona. In quadrageſima, prophani ferè ventris ingluuiem decoquunt, & in cochlearum morem ſuo victitantes ſucco, futuris dapibus ac ſaginæ aqualiculum parant. Hæc ſi quis impudentior paulò tradenda arbitratur, perpendat quæſo Porphyrij C quoque exordium nobile, ex veterum theologorum placitis in dæmonum improborum ſacrificio ritu præcipientis, Ieiunio animum expurgari debere, præſertim verò animalium abſtinẽtia. Quippe ſanctam animi puritate, velut ſymbolum charactéremque diuinum arbitrabatur, quo ab illorum cuſtodiamur prauitate. Porrò & vir planè diuinus animum tum ſapientia diuina, tum ciborum muniet abſtinentia, perturbationes hominibus incitantium. Tum ipſa ad D Deum ſimilitudine, velut Dei templum incontaminatum, eſſe animum arbitratus in hoc vniuerſo Dei patris templo. Feſtorum item dierũ quibuſdam, priſco ritu ieiunia ſeruata, in libro De Oſiride ac Iſide, allata in ea re Xenocratis ſententia, Plutarchus tradit. Denique compertũ nobis, Encratitas hæreticos, qui & Seueriani sũt nuncupati nominis indeptos rationem, quoniã cibis abſtinerent ac matrimonio: ab Tatiano propagatos, Hieronymus ſcribit, auctos ab Se- E uero: vnde ἐγκρατῖται Sophronio vocãtur. Ieiunium quandoque Cereri inſtitutum, *T. Liuio* credimus.

Tritagoniſtæ conuitium Æſchini inuſtum, quid ſibi velit. Teſſaracoſton in grauidis tempus, quod ſit: necnon teſſaracoſton feſtum. Teſſera in re militari, quid.

Cap. XXI.

F AEſchinem oratorem nobilem Demoſthenes nimio plus quandoque vellicans, & labeculam aliquam viro eloquentiſſimo vtcunque inuſtam volens, Tritagoniſtem illum ſubinde appellat: ſicuti commeminit Hermogenes quoque primo De ideis tomo, καὶ τριταγωνιστὴν ἄκρον ἐξάγει τῷ ἀγῶνι. id eſt, tritagoniſtem extremum educit ſe materi: vt qui tertio hiſtrionum ordine dignus videretur, quando eum tragicum hypocritem, hoc eſt hiſtrionem intelligi G volebat. Nec ſecus multis in locis hominem infamat, quàm vt ſcenicum etiam inutilem, ac vix in tertiis concertantem. Nam tritagoniſtes non aliud ſignat, quàm ordinis tertij certatorem. A Sophocle verò productum hoc videtur, qui primus creditur tribus viſus hiſtrionibus,

nibus, & quem vocāt tritagoniſtem. Æſchinem fuiſſe hypocritem, ſicuti Demadem etiam remigem, adnotauit Quintilianus. Plutarchus in Decem rhetorum vitis, ſuper Æſchine, ita commeminit: Quum eſſet (inquit) λαμπρόφωνος, hoc eſt vocis ſonantioris, poſtmodum tragœdiam exercuit: vt verò Demoſthenes ait, ὑπογραμματεύων καὶ τριταγωνιστῶν Ἀριστοδήμῳ ἐν τοῖς Διονυσίοις διετέλει, id eſt, ſcribæ hiſtrioniſque munere fungens apud Ariſtodemum agebat in Dionyſiis. Quin etiam puer, literas cum patre docuit. Idem Demoſthenes in oratione præclara, παιπάλημα Æſchinem dicit, voce deflexa ex pæpale, quod verbum florem indicat farinæ: quoniam eſſet is ingenij acerrimi, nunquam non in numerato ad ſibi vtilia peruidenda, tametſi cæteris detrimentoſa. Pæpalema certè dicitur, in malitia varius ac multiplex. Tympaniſtriæ filium fuiſſe Æſchinem, prodidit Lucianus. Teſſaracoſton verò tempus dicitur dierum quadraginta: quando ſeruatum veteribus tradunt, vti geſtantes vtero ante partum, eo dierum numero ſacra ne adirent. Quin & à partu totidem incommodis infeſtabantur plurimis, ſicuti infantes quoque per id fermè temporis, morbidi ſunt, vti docuit Cenſorinus, ac ſine riſu, nec citra periculum. Quibus mox tranſactis, feſtum agitabatur Teſſaracoſton item nuncupatum. At teſſera (inquit Polybius) tabella erat inſcripta, quæ ſole occiduo à tribuno accepta ferebatur ad ſignorum principes, rurſumque ad tribunum redibat, vnde is omnibus eſſe datum ſignum cognoſcebat, necdum ſe intendentibus tenebris, pérque omnes ad ſe perueniſſe.

In piſce communi ſpinam non eſſe, quid ſignificet. Ataſthalia quid, & vnde. Heterògnatos. Arithmeticane proportio in conuiuio probabilior an geometrica. Cur cœnam dicant δαῖτα. Datis quid vel molyza. Protothœnia. Trimmata. Homochœnices Homoſiti. Catamſenæ apud Empedoclem quid. De Boethio plura.

Cap. XXII.

QVàm eſſet viro graui improbanda ventris ingluuies, & pecuniæ voracitas, ſuprà locis aliquot ex ſummis auctoribus videor abunde commonſtraſſe. Nunc quia in eandem ſententiam ſuppetunt aliqua non digna quæ prætereantur, nec quibus (vt opinor) Græcanicum illud congruat, οὐδὲν ἱερόν, nil ſacrum: operæpretium me facturum credidi, ſi ea velut auctaria bonarum literarum ſtudioſis congeſſero. Igitur fuiſſe veteribus adagium video, quod vſurpaſſe Democritum ex auctore nouimus locupletiſſimo, ἐν ξυνῷ ἰχθύϊ ἀκάνθαι οὐκ ἔνεισι, promiſcuo piſci non inſunt ſpinæ. Id videtur in nimio plus voraces productum, qui inſita cephalique auiditate quadam, raptim ſe ſaburrare feſtinantes, verentur ſemper ne accumbentibus parte vlla cedant, immóque indigi inexpletique è menſa cogantur ſurgere: quo fit, vt dum deglutire ſatagunt, quicquid vncis manibus, velut inauſpicatæ aues, iuncarint, ne perpurgent quidem, ſed confertim indiſcriminatímque omnia in barathrum deuoluant & latrinarum

A meditatorium ἀλλ' οὐ φιλικόν, οὐδὲ συμποτικὸν προοίμιον συνηχίας ἡ ἐρευνα καὶ ἁρπαγισμὸς καὶ χειρῶν ἅμιλλα καὶ διαγκωνισμός, ἀλλ' ἄτοπα καὶ κυνικά, id eſt, at non gratum, nec conuiuale prooemium eſt guloſa eſculentorum inſpectio & rapacitas, manuúmque certamen, necnon cubiti inniſus. Perabſurda hæc ſunt, ac cynica. Quo argumento ataſthaliam vocarunt Græci, in conuiiis, quas dicunt thalias, hoc genus peccatum, ad alia mox vocabulo corriuato. Heterognatos ex Libanij decla-
B matione quadam, vorax intelligitur, qui nunc in dextram, nunc in ſiniſtram cibum lingua conuoluat, vel vtraque oris parte cibaria ſimul conterens, ita ſic nuncupatus. In hos ita affectos ſic declamaſſe Socrates videtur, quum diceret, quoſdam pane vti velut obſonio, quoſdam obſonio tanquam pane. Proinde ſunt, qui veterum frugalitati applaudentes, vt præclarum maximéque ciuile, id efferant inſtitutum, quo μοῖρα καὶ λάχεσις ἰσότητα τὴν ἀεὶ τῇ δαίτῃ
C καὶ συμποσίῳ κατανέμουσι, id eſt Mœra & Lacheſis in cœnis æqualitatem, & in conuiuiis communionem diſpenſabant: nil enim conſpiciebatur inornatum, illiberale nihil, quando erat iſomœria, quam intelligimus ſuam cuiuſque, ac æquo portionem. Ex quo argumento, viri nunquam laudatis ſatis, cœnas ipſas δαῖτας nuncupabant, & conuiuas, δαιτυμόνας: & δαιτρούς, ſtructores ipſos, ac trapezocomos, à diſtributione quæ tunc fieret: ſiquidem δαίειν, diui-
D dere eſt. Aſtruitur quod dicimus, & Spartæ moribus, quibus creodætas, id eſt carnium diuiſores habere, receptum erat: non quoſcunque quidem, ſed eminentiſſimum quenque ex ciuibus. Nam Lyſandrum eo quandoque perfunctum munere, tradit hiſtoria. Id verò dicebatur creodæſia. Sed vas creodochon dici adnotauimus. Dætis autem vocatur Galeno, allij caput. Dicitur nomine eodem minutior lampas quoque. Hippocratim olyza nuncu-
E patur, allij cum ſolo capite coma. In conuiuiis, inquit Pollux, portio prima dicitur protothœnia, id eſt πρωτοθοινία. Huic porrò mori calculum adiicit Homerus quum ſæpe aliàs, tùm vbi ait,

οὐδέ τι θυμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης.

id eſt, & nemo æquali indigebat cœna. Cæterum, mos hic quo in cœnobiis nunc maximè ſancti viri, deóque verè mancipati, caſtiſſimè degunt, exſoleuiſſe tunc videtur, quum ſaliares
F inductæ ſunt cœnæ, quibus ad immobilitatem vſque differtus venter diſtenditur. Candylos nulla tunc menſa notaſſes, non carycias, ganearia cibaria, quibus iam ſatur titillatur palatum. Nō aromaticas potiones quæ vocāt trimmata. Certè diu ſeruatum, vt ſacrificium & publicum epulum non alio fieret modo, quàm πρὸς μοῖραν, id eſt ad portionem. Hinc Euripides, τὸν τῆς ψυχῆς παῖδα τὸν ἀγαθὸν dixit, hoc eſt animæ filiam ſortem: quæ diuiti, aut illuſtri non contribuens τὸ πλεονέκτημα,
G hoc eſt honorem præcipuum, ſed vt obuenit. Pauperem abiectúmque ſurrigit, magnum verò ac potentem æqualitati aſſueſcit, nec moleſtè, ſed moderatum agere hilariter. At enim aſſertione id genus video proſilientem in me gurgitum altiſſimorum turbam, & Apicios

Digitized by Google

neſcio quos tumultuoſius obſtrepentes, qui ſoliti κιχλίζειν, id eſt cichliſſare, ſeu turdos eſitare, ἔφατι οἷα ἴδιον διότρεφεῖς βασιλῆες. id eſt, obſonia cuiuſmodi à Ioue nutriti veſcuntur reges, querulè nimis flebilitérque ferant, ad Zenonis parſimoniam, tanquam ad pileum gulæ proceres vocari. Quem proditum memoriæ eſt, crudis duntaxat ſolitum veſci, interímque vini loco aquam perpotare, ac diſcipulos eſuriem docere. Vnde Philemon de illo ita cecinit, πεινῆν διδάσκει καὶ μαθητὰς λαμβάνει. id eſt, docet eſurire, nec tamen diſcipulis caret. Atque in diuerſum ita concinnabunt argumenta, vt patinarias ſtruant ſtruices, quod Plautinum eſt, veluti non veſcendi bibendíque gratia agitari conuiuia ſoleant, ἀλλὰ τῷ συμπιεῖν καὶ συμφαγεῖν. id eſt, ſed combibendi conueſcendique. Tua verò inquient creodæſia neſcio quæ, ac in portiones diſtributio, communione ſublata, ex vna multas nobis cœnas conficit: pluréſque cœnantes, concœnem verò conuictorémque prorſus neminem, quando veluti à creopolica menſa ſiue lanionia ad libram capiens quiſque portionem decumbat. Sed rogo te, Nónne deridiculum neſcio quem & imperitum arbittere medicum, ſi ægris pluribus ad æquilibrium portiones propinet? An non ſentis in conuiuendi ratione idipſum vſu frequenter venire? Eſt qui plus appetat, eſt qui minus, inſita vnicuique virtute aut retundente, aut acuente cibi appetentiam. Tu tamen feſtiuiſſime conuiuator & rex, non ſitientes, nec fameſcentes ad eundem cum diuerſis calculum reuocas. Nec ſatis videre didiciſſe, non arithmeticum in iſtis medium, ſed geometricum requiri. Proinde, ſi ad cauponem diuertas, conſuluerim planè, vna & communi vtendum menſura. Quum verò ad conuictum vocamur, memineris, proprium quenque ventrem adducere: quem denique non tuum hoc moleſtum æquilibrium explet, ſed quod eſt ſatis. Neque vmbricas huc cœnas reuoco, ſed veterum nobis humanitatem cenſeo imitandam, vt in communione ſeruanda non homorophij modò ſimus, & tecti eiuſdem cohabitatores, ſed poculi quoque & cibi eiuſdem grati participes. Quos à Græcis dici homochœnicas ſcimus, & homoſitos. Homericas porrò cœnas valere ſinamus, famelicas neſcio quas & ſiticuloſas, in quibus reges ſunt Italis moleſtiores cauponibus: quibus in procinctu ſtantibus, ſuccurrit memorare, quot quis apud ſe calices perſiccarit. Pindaricæ vtique præſtiterint, in quîs omnia omnibus affatim apponi inuenies. Quod te non obſeruaſſe, impendio miramur, quum ſubinde in Græcorum caſtra ſolers explorator te inferas, & in nulla non pagina ab illis verſuram facias, ex vſura ſortem fieri opinatus. Perbelle mihi ratiocinari videmini, & quidem, ſi vera omnino dicenda ſunt, me quoque ſimilis quandoque rapuit ſententia. Sed quum animaduertiſſem non me valde ab eo differre, quem torrens arreptum deuoluat, qui non quò velit ipſe, ſed vtcunque aquæ impetus tulit, neceſſariò feratur, erubeſcebam equum me planè furentem inſcédiſſe. Neque enim aliud eſt concupiſcentiæ agitatio. In quo ſi ex me ſcitetur quiſpiam, quó-

A nam ferat? non aliud verè reſponderim, quàm quò viſum effreni bruto fuerit. Proinde vos, vt collibuerit, me nihil pœnitet eorum ſententiæ eſſe, qui cibi potúſque largitate opprimi ſenſum, rationem concuti, ſapientiæ induci nubilum vſu edocti non abnuunt. Illud obiter, quoniam à piſcitio cœpimus, adnotarim, communi notione piſces omnes camaſenas, id eſt χαμασήνας dici ab Empedocle. Immo verò nec id prætereamus ex hiſtoria productum: erant Sym-
B machus, & illius gener Boethius ſummo nati loco, ac inter Romanos, ſenatorióſque viros facilè principes, conſulari etiamnum perfuncti dignitate, verum cum primis philoſophiæ myſteriis abundè illuſtres ac benefica natura pleriſque ſalutares. Sed vti in magna ferè aſſolet gloria, æmulorum ſeſe promebant odia & ſimultates. Vnde factum, vt tanquam rerum nouarum ſtudioſi, in ſuſpicionem venerint Gotorum regi Theodorico: qui hoc nomine bonis publicatis,
C etiam illos interimi iuſſit. Sed quum mox cœnanti miræ magnitudinis piſcis percoctum caput appoſuiſſent miniſtri, Symmachi eſſe id, viſum regi, quando & ab inferiore labro prominere dentes opinabatur, ac prærigidos toruóſque oculos interminari grauius, ac vltionem intentare. Qua monſtri ſpecie is conterritus, contremiſcénſque totus, ac rigens quum decubuiſſet, mox extabeſcens luctu emoritur. Illud item adnotarim, Boethij vxorem, Symmachi fi-
D liam Ruſtitianam ab hiſtoricis nuncupari: quæ viro ſuperſtes, capta vrbe ab Totila, vitæ neceſſaria ab hoſte coacta eſt emendicando quærere, quæ antea facultates ſuas egenis munificè fuerat impertita.

Cardyli quid ſint: item abyrtace, abyrtacopœi, candys. Plutarchi codex emaculatur. Carycemmata. καρυκεύματα. Carycopœi Delphi. Caryca. Paropſis. Paropſi-
E *mation. Onthylenſes. Carica. Caria. Conchyliorum lautitia. Syrmaea, ſyrmia, mimarcis, nogaliſmata, mimata, hæmatia. Buli pro inteſtinis. Liculmen, alix, embamata.*

Cap. XXIII.

QVoniam verò paulò antè quibuſdam vſi vocibus ſumus, quas haud ambigam, legentis frontem contraxiſſe, tollamus porrò difficultatis tricas, vt ea veluti morula, nihil harum lucubrationum ſtudioſi ſufflaminentur, vt hoc
F interim verbo vtamur, quo & aliàs. Candylos ergo accipe ſcitamenta ciborum quædam ex melle lactéque concinnata: ſicut abyrtace apud Barbaros ex porro comparabatur, cardamo allio, mali punici granis, ſinapi, & id genus aliis quibuſdam, vnde abyrtacopœi nuncupantur: Medis præſertim id vſu frequenti fuit: ſicuti in Theſeo auctor Theopompus eſt, & in cecryphalo Menander. Candys autem Perſicum eſt indumentum. In quo Plutarchi codex Latinus
G non citra labeculam circumfertur in Cimone: nam ſpolia recenſens Perſica, præter aurea pſellia etiam manicas adiicit, quas interpres bullas accipit & torques ac candyas, vbi modò candidas, ſcriptum legas. Caryciam verò dici inuenio iurulentam dulcedinem. Iulius autem Pollux,
dicas

dicas (inquit) iuris carycam, caryceumata, catachyſmata, abyrtacem, paropſida: eſt enim & hoc iuris quoddam genus, vel (vt putant alij) mazæ, vel eſt obſonium, quod nunc paropſimation diceremus. Pro vaſe autem dici paropſida, negat Thomas, Magiſter cognomento: probat veterum auctoritate Athenæus. Caryceumata falſa placentis inſpergi ſolita, tradunt Ariſtophanis interpretes. Carycæ meminit in Timone Lucianus, χαρύκας τὸ γένειον ἀνάπλεως, id eſt ſuffertum habens barbitium caryca. In Lexiphane recenſet idem, abyrtacem, carycias, thymmatidas, & thria. Scribit Sudas, eſſe carycam Lydium condiměntum ex ſanguine & pleriſque aliis prælautis confectum. Vnde inquit, dictum καρυκοποιεῖν, quod eſt, ſcita verborum varietate orationem excolere. Et in libro De rhetorica Apſinus duci iudicem prædulci oratione ſuauiſque oportere ſcribit, perinde ac lauto caryciarum apparatu. Carycopœos tamen dici Delphos, legimus, quoniam victimas circumcidētes coquorum fungi officio viderentur. Carycarum meminit Athenæus quoque, vt Lydij inuenti. Quin eſt item caryca venter, quem nunc monthylentem dicimus. At inquit Pollux, ſuperflui apparatus onthyleuſes dicuntur, ac mōthyleuſes. Carycam eſſe multi impendij, Didymus auctor eſt. Sunt qui à nigredine inflecti vocabulum opinentur: nam κάρυος ῥίζος, pro nigro interpretatur. Carica verò domicilia in edito ſita nuncupantur, & naturali tuta munimento, quod ſignificat comicus nobilis.

ὥσπερ οἱ κᾶρες ἐπὶ λόφων οἰκεῖν.

Sciendum verò, id quod vt ſuccenturietur, impetrat gula, Tempeſtate hac Pannonios carycæ imaginem ſeruare quandam, ex pipere ac aromatibus aliis ſcitamentum conficiētes cum pullorum aut anſerum ſanguine, quos ad hunc vſum iugulando peremerint Omnino edulia hęc fuiſſe pretioſiora, ex Plutarcho liquet Sympoſiacorum quarto. Caria verò ad carycas nil admodum pertinent. Nam eo dici nomine videntur, quæ ligneo conteguntur putamine. quādo & Perſeæ os ita nūcupat Theophraſtus, Conchylia verò adeo procetibus gulæ probata, vt vel inde ſit conformatum adagium, Eſſe conchylia viduarum cupedias: ſicuti Phalereus cōmeminit Demetrius, vt Sophronem taceam Mimographum. Apud Herodotum eſt raphani genus ſyrmea, ſed eodem quoque nomine eduſium ex adipe concinnatum & melle. Vnde correpſerit Syrmiæ noſtris temporibus frequens nomen, quod obſeruatum eruditis eſt: habetur verò id nuptiale ferculum, cui condiendo quæritur gallinacea pulpa cum amygdalis & ſaccaro. Eſt tamen Hippocrati ſyrmæa item ſucci ſpecies, id eſt paſſi, aut defruti. Erat & prioribus inteſtinum ſanguine concinnatum, id (vt Pollux docuit) nuncupabatur mimarcis. Sunt & ſcitamenta quædam dicta nogaliſmata, præcipuè grata: meminit Ephippus. Sed verbum id poetis modò frequens, arbitrantur nonnulli. Mymata quoque obſonia dicuntur quædam pretioſius comparata. Parabantur verò, vt eſt apud Artemidorum, ex carne ac cruore, coniectis præterea condimentis pluribus, quæ in Opſartytico recenſet Epænetus. Fuit & genus aliud, quod & ipſum à cruore contenderim dici hæmatiam. In Collectaneorum rei ruſticæ libro apud Græcos, auctore incerto, legi, eſſe ſpeciem gari hæmation, quod ex thynni concinnetur inteſtinis μετὰ τῶν ἐμβραχίων, ſanguine inſuper adiecto, & quibuſdam aliis. Eodem ferè loco nominatur ſpecies altera ex inteſtinis itidem piſcium liculmen, cuius percolati ſedimentum dicatur alix, Enhæmata Dioſcoridi ſunt vlcera cruenta. Hæmaſium vocant ſeptum ſpinis contextum, quod ingredi cupientes ſanguine oppleantur. Auctor eſt Ariſtophanis interpres, allantopolas adipibus conciſis implere τοὺς βόλους, quo vocabulo accipi inteſtina poſſunt, quæ paulum luxato verbo ſic item plebeia nuncupantur voce. Botulos etiam cruore diſtentos apud Septimium Florentem legimus. Cæterum, quia in conuiualem incidimus hilaritatem, non ineptè fortaſſe fecerimus, ſi hoc potiſſimum loco fuero exſequutus, quicquid mihi lectione varia compertum eſt: quando non parum multa ſunt, quæ ad id ſpectantia veteres monumentis prodidere. Verum, vt minus anxia lectio fiat, quoniam qui ſæpius iter iungunt, ſerius quidem, ſed incommodo minore nihilo ſecius, quò contendunt, tandem perueniunt, impingentes capiti huic coronidem, ſeorſum quæ reliqua fiunt, pertractabimus, Græcorum ferè veſtigiis inhærentes, nec tamen noſtros tranſeundo inhonoratos. Puteniur modò mutitare nunc, vel Saturnalitia mittere, aut ſigillaritia.

Prandij & cœnæ vocabula, tam Græcè, quam Latinè vnde inflectantur. Acratiſma. Ariſton. Dipnon. Monophagi. Monoſiti. An veteribus in vſu fuerint prandia. Ignis laus, & ſalis. Quæ ſint bellaria pergrata. Vnguentorum mos. Myron vnde. Tricliniorum, & conuiuarum appellationes pluſculæ. De Androne ac Thiaſo. Andera quid. Symbolum quid, & ſymbole. Collecta. Conuiuiorum ſpecies. Ilapine. Gamos. Eranos. Sportularum conuiuium. Ile quid. Ilarche Brumalia quæ, & vnde.

Cap. XXIIII.

ILlud verò ſe ingerit primum, vt ſcrutemur, quid ita Græci prandium dicant ariſton: ſed præſtò grammatici ſunt, de temporis incertitudine ſic nuncupatum arbitrati, velut aoriſton intelligamus, id eſt indefinitum, vel quòd in bellum pergentibus, id eſt πρὸς τὸν ἄρεα, concinnari conſueſſet. In Sympoſiacis Plutarchus acratiſma & ariſton idem ferè arbitratur, quod ipſum & Athenæus facit. Sed & à meracius potandi conſuetudine nomen illud inflecti coniectat, quoniam panis bucellam mero tingerent: hoc autem περὶ τὴν ἑωθινὴν ὥραν, id eſt à matutina hora. Nam & Eumæum ſcribit Homerus, ariſton, id eſt prandium paraſſe, ἅμ' ἠοῖ φαινομένηφι, id eſt commodum ſeſe promente aurora. Commeminit vocabuli & rei quarta hiſtoria Thucydides. Philemon vſos veteres ſcribit, acratiſmate, ariſto, heſperiſmate, dipno. Veſperna vocabulum ex hac ratione pro cœna videtur

effinxiſſe Plautus, quum cœnam veteres pro prandio acciperent. Dipnon verò, ſiue cœnam, dici ἀπὸ τῶν πόνων διαναπαύειν, id eſt quia pauſam laboribus facit, Ni malit quis ariſton appellari, velut ῥᾴδιον, id eſt ex obuiis, nec anxiè comparatum. δεῖπνον verò ἀπὸ τοῦ διαπεπονημένον, id eſt elaboratum ſolicitiúſque appoſitum: ſed variis tamen diſtinctum cognominibus. Erat enim quod phileticum diceretur, aliud demoticum, necnon phraticum, aut etiam orgeonicum, vt Thiaſum prætercam. Lego & ſoteria ſyndipna. Sed & in Canonicis decretis, agapen, pro conuiuio bis poſitam inuenimus, quæ res cum philetico fortè congruat. Lamprias verò apud eundem Plutarchum, cœnam apud Romanos dici aucupatur, διὰ τὸ τὴν κοινωνίαν χαλεῖσθαι, quòd cum amicis decumberent. Nam ſeorſum ferè prandere, veteris fuiſſe moris: vnde ſunt forſan apud Athenæum monophagi. At plauſtra ſimplicia vocantur monoſtropha. Monoſitos intelligunt, qui ſemel tantum die cibum admittunt: quod auaritiæ cauſa Iberas factitaſſe, traditum veteribus ſcio. Dici verò à nobis prandium, à temporis qualitate: nam ἔνδιον, ſignare meridianum: quãdo & à prandio interquieſcere ἐνδιάζειν pronuntiant, vel quòd id ſumerent πρὶν ἐνδεεῖς γένωνται, id eſt prius quàm indigentiæ premerentur nocumento. Acratiſton vocat Theocritus, ſine cibo aut ientaculo. Hinc eorum coargui inſcitia poteſt qui prandia in vſu fuiſſe veteribus, abnuunt. Nam vt Iuuenalem taceam, in cuius Satyra legimus,

Hæc inter nautas & prandet & errat.

Macrobius Saturnalium tertio: Imperatum, inquit, vt patentibus ianuis pranſitaretur & cœnitaretur. Plinius Cæcilius: Poſt cibum ſæpe, quem interdiu leuem & facilem more veterum ſumebat, æſtate iacebat in ſole. Valerius libro ſecundo, Prandere & cœnare in propatulo, verecundiæ non erat: Plinius quoque libro trigeſimotertio Q. Elium in fictilibus prandiſſe ſcribit: & libro ſeptimo, Decimum Saupherum ſcribam mortuum, quum domi ſuæ pranderet. Cicero pro Cluentio, Quum eius in nuptiis more Larinatium multitudo hominum pranderet. Et infra, Quum ad illud prandium crudior veniſſet. Scribit tamen Pollio Trebellius, prandium dici, quòd ad bellum milites paret, à cinctis initum: cui rei adſit argumentum, quòd à diſcinctis cum imperatore cœnaretur. Nam eſſe prandium militare, aſtruitur multis. Vt verò vlterius pergamus, Euenum dicere ſolitum accẽpimus, Ignem videri omnium bellariorum iucũdiſſimum. Salem verò Homerus diuinum vocat. Plerique autem χάριτας, id eſt gratiam, quod pluribus interſitus guſtui ſapida reddat, & grata. Verum præcipuè diuina bellaria, & mirè grata amici ſunt, & familiares. Cæterum & cum bellariis corolliſque in menſas ſecundas veniebant vnguenta profligatis congrua moribus impudiciſque. Quod apud Xenophontem teſtatus Socrates facit. Certè Græcis myra nuncupantur, quaſi μωρά, quoniam vino madentibus ac delirantibus planè arrideant. Vnguentarios infectoréſque non admiſit Sparta, execratus eſt Solon quoque. Conuiuij locum inuenio rectè dici

(A) ſympoſium, androna, ſyſſition, & triclinon, œcon, id eſt domum, & pentaclinon, vel etiam decaclinon, & paſtada, ὑπὸ τοῦ πεπᾶσθαι, item ſynagogium: ſed & ſynagogimon, ſiue ſynagogium pro conuiuio apud Alexin in philocalo, legimus: nam συνάγειν dicebant ſimul bibere, ſicuti comprobat Menander quoque. Fortè (inquit Athenæus) hoc fit, quod ſymbolis conſtat. Vnde interrogatus Ctelibius, quid illi ex philoſophia ſupereſſet, reſpondit: ἀσυμβόλως δειπνεῖν,

(B) id eſt ſine ſymbolo cœnare: nam quum iocis ſcateret, ſæpius vocabatur: quo nomine à Timone eſt proſciſſus, vt dipnomanes, ac mortui habens oculos, νεκροῦ δ' ἀκύλιστα. Sic & à ſymbola dicuntur conuiuia. Symbolen autem conuiuio illatam, chon vocant Argiui, id eſt χοῦν: particulam verò æſam, id eſt αἶσαν. Symbolæ meminit Alexis quoque. Collectas, à conuiuis exigi ſolitas quandoque, in ſecundo De oratore, indicat Marcus Tullius. Hebeteria item dici

(C) ſympoſia in veteribus obſeruatum memoriæ eſt, vnde forſan præpoſita poculis Hebe confingitur poetis. Illud adnotarim obiter, Inter periſtylia olim & hoſpitalia in domibus itinera cõſtituere, moris fuiſſe, meſaulæ dicebantur à Græcis, quòd inter duas aulas media eſſent. Noſtri etiam andronas vocarunt. Quo argumẽto Rhodigini mei, vbicunque inter domos duas anguſtior patet via, quæ velut anfractu breuiore, liceat ex tranſuerſo in patentiorem tranſcurrere,

(D) vocant andronem, vel etiam forma deminuta, andronellam. Quod mirum tamẽ eſt: nam Græcè non conuenit, neque item Latinè: etenim illi, andronas appellant œcos, vbi conuiuia virilia ſolent eſſe, vti ex Xenophontis liquet Sympoſio, quòd eò mulieres non accedant. Athenæus etiam ita ſcribit: heroicas domos Homerus megara vocat, & domata: at nunc (inquit) xenonas putant, & andronas. Andronas apud Herodotum libro primo, porticus interpretatur

(E) Valla, vbi arma è porticibus, ſiue ἐκ τῶν ἀνδρεώνων amota (ſcribit hiſtoricus) fuiſſe in thalamos illata, Theocritus, anemones andeta, id eſt ἄνθεα in ſepibus viſitari ſcribit: quo nomine flores intelligunt, quanquam fluminum labra ſic vocentur quoque, quia ſint ἀπὸ τῶν ὑδάτων, vel loca item humecta. Conuiuas ipſos, Græci ſympotas dicunt, vel homoſitos & ſyſſitos, ſynſiaſtas, thiaſotas & thuſitas, necnon ilapinaſtas eraniſtas. Quanquam non me fallit, Athe-

(F) næum Euſtathiúmque in Odyſſeæ primum ita conuiuia diſparare, vt ilapinen, id eſt εἰλαπίνην ſtatuant, quòd ſplendorem habeat, & apparatus magnificentiam. Vnde & in Cypro coli ſolitum legimus Iouem ilapinaſtem & ſplanchnotomon. Dici ilapinem interpretantur, ab ἴλαις quo nomine ordines intelligunt, ac vertigines, quas iuniores ederent in choris, cuiuſmodi à comeſſantibus poſt victoriam exhibebantur. Pindarus,

(G) ἴνδαμαν αὔξοντες ἴλαις [illegible]
θεὸν ἀείσαντες.

Eſt item ila, equeſtris turma: vnde nuncupentur ilarchæ, qui & taxiarchæ. Sed à diuerticulo repeto fabulam. Gamon, in quod item pecuniarum erogetur pluſculum. Eranon, quod pluri-

pluribus diſſertum accumbentibus ſit, ſed ita, vt ferat ſibi vnuſquiſque quod edat: quod etiam ἀπὸ σπυρίδος dicebatur, id eſt à ſportula. Quæ res poetæ Heſiodo arriſiſſe admodum videtur, quòd inſit iucunditatis multum, impendij haud ſanè. Quin & Romanis probroſum cenſebatur alienis veſci, proinde ferebant ſinguli quod eſſent ac biberent, quò non diceretur ἀλλοτριοφάγοι. Hinc tollendæ ignominiæ cauſa Romulus quòd cum fratre ab Larentia foret educatus, Brumalia inſtituit, quibus conuiuio excipiebatur ſenatus, quum neceſſarium diceret, ab rege ſuo ali ſenatum hyeme, nullis obſtrepentibus bellis. Brumalia Græci interpretantur τὸ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων τραφῆναι. Seorſum verò Thiaſotarum domos pholateria nominabant, id eſt φωλατήρια: quanquam eſt propriè thiaſus, ſacer chorus, vnde thiaſotes pro choreute. Sed Demoſthenes & Xenophon multitudinem quamlibet diuinæ rei cauſa coeuntem eo dici volunt nomine: quoniam Sios, Lacones dicunt Deos, vt ſcribit Athenæus. In Plutarchi Sympoſiacis tardiores conuiuæ, ac ad conueniendum lentiores nuncupantur colyuſidipni, velut cœnaturis moruſam iniicientes, & accubitum inhibentes (Scribit tamen Etymologiarum ſecundo Apollodorus, ex cochliis, hoc eſt limacis eſſe, quæ dicantur κολυσιδείπνους, id eſt colyſidipnos) item zophorodorpides, tanquam in noctem protrahentes conuiuium, necnon trechedipni, ex aduerſo appellatione facta, quòd minus ad cœnam currant. Sũt & qui vocentur epithymodipni, qui rerum multarum curis diſtricti, nihilominus cœnæ cupiditate vocatoribus non negant, etiam ſi ad præſcriptum adeſſe queant minus. Apud noſtros menſæ eiuſdem participes conuiuæ dici conſueuere, ſed & conuictores apud Plinium Cæcilium: nam compranſores legiſſe videor in Philippicis apud Marcum Tullium. Homotrapezi leguntur apud Xenophontem ἀναβάσεως primo. Conuiuia publica ſcribit Pollux, nuncupari à Græcis euochias, thalias, pandæſias, demothœnias.

De ſcimpodio, & ſtibadiis: item anaclinteriis, ſeu accubitis: Stibys. ſtiba, buni. Sederéntne, an accubarent priores. Item vocabula plura ad conuiuij dominum & ſeruos ſpectantia Copides cœna. Phyſicylli panes. Tithenidia. Corydalus auis. Corythalia Diana. Corithale. Tyttbos Æclon cœna Copiſſare. Copelus. Synaclia Epacla bellaria. Cammatides. Cammata. Pſeſta. Logodipnũ. Dipnologia. Gaſtronomia Gaſtronomi. Tithoreum oleum. Copos Oſtocopos. Epibatæ. Empori. Canna. Camella. Coptaria.

Cap. XXV.

OBſeruatum & in eiuſdem Iulij theſauris, ſuper quibus accubamus dici κλίνας, κλινίδας, κλινίδια, hoc eſt lectos lectulóſve, atque item ſcimpodas. Hoc verò poſtremum etiam ſcimpodium appellari deminuta forma, in Athenæo legimus. Nam apud Gellium in ſynceris codicibus ita adnotatum inuenimus: Atq; ibi, qui intromiſſi ſumus, offendimus eum cubantem in ſcimpodio Græcienſi. Libanius in libro De ſua ipſius vita, Quum domi (inquit) ſum, iaceo in lecto: vbi verò in ſchola, in ſcimpode, id eſt in lectica, vti opinor. Apud Ariſtophanem, ἐπὶ σκίμποδα, reperies in Nebulis, vel pro philoſophorum ſella, vel pro lectulo aut lectica. Inueni apud Græcos qui ſcribant, ſcimpodion ſignare τὸ χωλὸν κράβατον, id eſt claudum grabatum. Nam apud veteres, σκιμβάζειν, claudicandi notionem habet. Diogenem quoque dicere ſolitum, in Varia ſcribit hiſtoria Ælianus, ὅτι τὸν σωκράτην αὐτὸς τρυφῶντα, ἐξειργάσθαι γὰρ καὶ τῷ οἰκιδίῳ, καὶ τῷ σκιμποδίῳ. Eruditus inter Græcos grammaticus ſic definit, σκιμπόδιον εὐτελὲς κλινίδιον μονοκοίτον, id eſt vilis lectulus ſcimpodion eſt, in quo decumbat vnus modo. Galenus Therapeutices decimo, in maraſmi cura: ſic affectum, in ſcimpode balneo inferri iubet. Digna relatu, quæ prodit hiſtoricus Dion: Claudio (inquit) Cæſari quum improſpera foret valetudine, & tremulum erat caput, tremulæ item manus, quin lingua etiam titubabat, primúſque Romanorum δίφρῳ eſt vſus κατάστεγῳ. Nam antea Auguſtus ac Tiberius in ſcimpodiis quandoque ferebantur, cuiuſmodi mulieres quoque vel nunc. Scimpodium prætcrea κατάστεγον nominat idem hiſtoricus, in quo ex debilitate ferri ſolitum ſcribit. Seuerum, Britanniam dum obiret. Erant etiam ſtibadia, hoc eſt thori humi iacentes, ex lignis ramiſque ſtructi. Meminit Athenæus quoque: Primum (inquit) ſcenas faciebant, & in his ſtibades ex herba, ſuper qua dapes componerentur. Alibi idem prodit, in ſtibadibus accumbi ſolitum. Maronianus interpres ſtibadia non habuiſſe veteres aſtruit, quum tamen apud Theocritum in Adonidis Epitaphio hic legatur verſiculus,

ἐς ἀγαθὰ στιβάς, ἔστιν Ἄδωνι δειλαί.

Quin & Phormionis ſtibadas, vel prouerbio notiores fuere in præparcos, quod Sudæ proditur monumentis. Apud Plinium Cæcilium ita legas, In capite ſtibadium candido marmore vite protegitur. Sidonius Appollinaris in cœnatiuncula ſtibadium conſtituit & abacum. Dicũtur & anaclinteria: ſicut apud Lampridium in Heliogabalo, accubita, ſeu accubitæ, vti aliis placere aduerto. Stibys autem dicitur fullo, ab calcandi vſu. Nam στιβάς, denſatum vocant, proculcatúmque. Stiba verò, pruina eſt apud Homerum, στίβη ὑπ᾽ ἠοῖ, quod eſt ὀρθρινὴ, id eſt dilucularia. De Troglodytarum mulieribus ita refert ex Artemidoro Strabo, στίβιζονται δ᾽ ἐπιμελῶς αἱ γυναῖκες, quod interpres per errorem ſic reddit, Mulieres diligenter ſibi ceruſam inducunt. Orbes ſtibio fuliginati ſunt apud Hieronymũ. Plinius ſtibium dicit lapidem, ſpumæ candidæ nitentiſque. Plura de ſtibio Dioſcorides. Ceruſam, Græci pſimmithium vocant. Stibas deniq; à Cypriis etiam bunos dicitur quanquam in montibus conditæ vrbes, Buni appellẽtur: quoniam voce ea Græcis, collis indicatur. Sed & ceſpitibus ſurrectas aras ita vocant. Sedilia item diſcumbentium videtur ſpondas nuncupaſſe Virgilius, quum de Didone ita ſcribit,

Aulæis iam ſe regina ſuperbis
Aurea compoſuit ſponda.

Phyllada in Philoctete vocat Sophocles, lectum ex foliis. Sed & coronam eodem modo alibi. Legimus in hiſtoria, Fœminas cum viris cuban-

tibus, ſedentes cœnitaſſe. Lectiſternio præterea Iouis, ipſe in lectulum, Iuno & Minerua in ſellas ad cœnam inuitabantur. Nec me fallit, Seruium grammaticum ſcribere, Maiores noſtros ſedentes epulari ſolitos, cúmque morem habuiſſe à Laconibus & Cretenſibus, ſicuti (inquit) Varro docet in libris De gente populi Romani: & proinde Virgilium ita ſcripſiſſe,

Hæ ſacris ſedes epulis, hic ariete cæſo,
Perpetuis ſoliti patres conſidere menſis.

Conuiuij dominum, & regem à noſtris video appellari: Græcis verò dicitur heſtiator, & heſtiuchus apud Ariſtophanem necnon ſympoſiarchus: quanquam eo quoque nomine nuncupatur, quem ſorte vel alio modo eligunt ſodales conuiuij curatorem. Proclites verò eſſe videtur inter decumbentes, qui accubitum aſſequitur primatem. Miniſterio vniuerſo præpoſitus dicebatur trapezopœus: at in ſacris miniſter erat paraſitus: & in Athenienſium rebus, paraſition dici inuenimus. Pocillatorem vocat Apuleius, qui ad cyathum ſtat. Sed non ſit finis, ſi iſta conſectemur indagine curioſiore, quando vel exoletorum in conuiuiis tunicæ diligenter ſuccinguntur. Cura nec ſopita eſt, quo modo aper à coco cæſus exeat, quanta celeritate ſigno dato, ad miniſteria decurrant gladij; quáta arte in fruſta non enormia ſcindantur aues: quàm curioſe infelices pueruli ebriorum ſputa detergant. Iis quippe lautitiæ, fama captatur. Adeo nec bibere ſcimus citra ambitionem, nec edere. Fuere tamen apud Spartanos cœnæ quædam dictæ copides, in quibus immolaretur capra, nec aliud præterea quippiam: indéque carnis diſtribuebantur portiones & panes, qui vocabantur phyſicilli. Inſuper alia pleraq; ſumptus haud magni. Celebrantur & conuiuia hoc genus in Tithenidiis, quando titthæ, id eſt nutrices, pueros deferrent mares in Dianæ templum, quam Corythalliam dicunt, prope Tiaſſum ad Cletam. Corithalen etiam, id eſt κορυθάλην, inuenio dici laurum ante ianuas ſatam germinantémq;: nam κόρθυς vocant ramos. Tithoreum verò oleum ex Phocide commendat Pauſanias. Corydalus, ſeu corydus, auis eſt, quam priorem terra enatam fabulantur: vnde moriente patre, quum vbi ſepeliretur, non extaret, nondum producta terra, illum in capite contumulaſſe traditur, propter inibi ſurrectum apicem: quare Corydali epitaphia nuncupat Theophraſtus, vt ſcribit Galenus Simplicium pharmacorum libro vndecimo. Tytthon Græci, infantem dicunt epitytthion, id eſt ſub mamma, quam etiam tytthon vocant: vnde paululum quoque ſignat verbum id. Erat apud Spartanos eoſdem quoque cœna dicta æclon in Phiditio. A copide verbum inflectitur κοπίζειν, id eſt copiſſare, quod eſt conuiuium eiuſmodi celebrare. Copos autem Latinè dicitur laſſitudo, cuius Galeno ſpecies recenſentur plures. Inter eas oſtocopos eſt, velut oſſium dolor & affectio, ob penitiorem ſcilicet ſenſum. Monocopia, Iſaurorum tela ſunt. Epicopi, id eſt ἐπίκωποι, dicuntur remis appoſiti & gubernaculis: velut epibatæ Atticis, ſunt in nauibus depugnantes. Quanquam & qui aliena iter naui faciunt, ſic dicantur quoque: quos Homerus item emporos vocat. Coptaria in medendi vſu placentulas vocant, vel offulas: certè Græcis κοπτὰ, ſunt μελίπηκτα. Copelum grãmatici, filium accipiunt legitimo diuerſum. Dignum quod non prætereatur: Poſt Actiacam pugnam M. Antonium & Cleopatram non abſtinuiſſe conuiuiorum lautitia regalis impendij, quæ συναποθανουμένων nuncupabant, id eſt commoriturorum. Quin & conuenientes, συναποθανουμένους ſeipſos vocabant. Ab æclo autem ſynæcliæ nuncupantur, id eſt ſyndipnia, vel concœnationes. Quæ verò poſt æclon, id eſt cœnam dabantur bellaria ſeu tragemata, vocabant epæcla: quæ quia cum lauri foliis comedebantur, quod dicunt κάπτειν: inde cammatidas vocarunt folia ipſa, ſicuti pſæſta, hoc eſt liba etiam cammata. Canna verò fiſcellæ genus eſt Græcis, quod ſcribit Pollux. At Columella: Degener, inquit, & gracilis harundo, canna vocatur. Camelia vas eſt, Ouidio Faſtorum quarto. Sunt qui epæcla, mattyam quoque vocent. Illud denique periucundum ſcitu: logodipnum appellari paratam conditámque verbis modò cœnam. At dipnologia, cœnandi eſſe ratio videtur, aut de cœnis ſermo: ſicut gaſtronomia, ventris lex, vnde & gaſtronomi.

Harmodij melos in conuiuiis. Cantilenarũ genera. Pæon quid, & Pæonia manus. Præſtentne ex floribus corollæ, an arborum ramis. De vnguentis paucula. Cur dicatur roſa Græcè rhodon. Corymbi papillati. Alabaſtri. In calathum fundi, quid. Roſa prius alba vnde ruborem contraxerit. Vaccinia. Hyacinthinus color, qui. Roſaceæ coronæ vocabula. Cyliſti Eccyliſti Stephani. Sythematici. Chydea. Cyanus flos, qui. Baptiſecula. Theſeum flos. Corona myrtea, & ex lygo, ac harundine. Hypothymides corollæ, quæ intelligantur: anetinæ item. Coronarum in ſacris cõſuetudo Chthonia dea. Chthonia ſacra. Comoſandalos flos, ſiue hyacinthus. Atta comicus poeta. Ata dea. Perambulare crocum & flores, quid apud Horatium. Cyanus flos.

Cap. XXVI.

IAm verò nec id vtique ambitioſius à me cõquirendum, canere in conuiuiis fuiſſe antiquiſſimi moris: perſonant hæc in triuialium ludis, vel imperitiſſimi cuiuſque adnotata exchartabulis. Fortè nec vacantis fuerit operæ ſubſignaſſe, quod in Græco penu obſeruatum eſt. Interim à diſcumbentibus melos concini ſolitum, quod harmodij nuncuparetur, cuius erat initium,

φίλτατ' Ἁρμόδι' οὔ τί που τέθνηκας.

Dicebatur verò in Harmodium & Ariſtogitona tyrannicidas: vnde illud facetiſſimum ex Comica officina,

οὐδ' ἐν παρ' ἐμοὶ ποτὲ τὸν Ἁρμόδιον ᾄσεται

Id eſt, apud me nunquam Harmodium canet: quod eſt, mecum conuiuia non agitabit. In veterum monumentis adnotatum illud quoque, Apud heroas cantilenæ ſpecies fuiſſe quinque: ſophroniſticen, cuiuſmodi Clytemneſtræ accinebat cantor: encomiaſticen, qua præſtantium virorum præcinebantur laudes, ab Achille celebratam: threneticen, id eſt lugubrem: orchematicem, id eſt ſaltatoriam: & deniq; pæanicẽ, qualis eſt

lis eſt apud Homerum Iliados primo poſt ſacrificij abſolutionem, inquit enim,

καλὸν ἀείδοντες παιήονα.

Nam eſt pæon, in Apollinem hymnus, non in peſtis modò pauſa, ſed & belli, quin ad auerruncandum quoq; incumbens exitium. Et pæona quidem Homerus dicit: alij etiam pæona, id eſt *παιᾶνα*: ſed & pæana. Inflectuntur verò hæc à *παίω*, quo medela ſignificatur: at *παίω*, à *παύω*, quod ſedo ſignificat. Pæonia manus, therapeutice intelligitur, id eſt medicatrix. Corollas porrò compotantium, non eſt qui neſciat: nam & Ouidius,

> Ebrius incinctis philyra conuiua capillis
> Saltat, & imprudens vtitur arte meri.

Sed & Valerius Martialis:

> Pingueſcat nimio madidus mihi canus amomo:
> Laſſentúrque roſis tempora ſutilibus.

Sunt qui eam rei proferant rationem, quòd ſic frigeſceret craneum, nimio plus vino iam calens. Ariſtoteles putat ſic veteres annonæ fertilitatem ſolitos aucupari: nam & apud Homerum *στέψαι*, non tam coronare indicat, quàm explere, quum ait,

κοῦροι δὲ κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο.

Vnde apud Maronem, coronatum legimus cratera. Cæterum, in conuiuali vſu floreas plerique deteſtantur coronas, laureas amplexantur gratius: illas enim putant *καρπαλίμους καὶ πτῶκας μᾶλλον ἐπιτηδείους παρθένοις καὶ γυναιξὶν, ἢ συνουσίαις φιλοσόφων καὶ μουσικῶν ἀνδρῶν*. quod noſtris verbis dicitur, Puellares colludentibúſq; virgunculis aptiores ac mulieribus, quàm philoſophico congreſſui, hominúmq; à Muſis non ſequeſtratorum. Alij verò ex foliis coronas improbant omnino. Nam & Empedocles teſtatur,

τῆς δάφνης τῶν φύλλων ἀπὸ πάμπαν ἔχεσθαι χρή.

Id eſt, à lauri foliis abſtinendum prorſus. Neque enim decere aiunt, hominem ornari arborum deformitate, violenter, prætérq; naturæ rationē direptis foliis. Cur enim hæc data plantis opinemur, niſi fructuum tutelæ? Atque vt ipſe quoque frigoris vim caloriſque pro ratione admittentes confoueantur, vt temporum mutationes citra perniciem ferre valeant? At exutas vlceroſum planè contrahere nocumentum, fieríque *ψίλωσιν ἀπρεπῆ*, id eſt indecoram denudationem. E diuerſo florum non decerptorum quænam eſſe vtilitas poteſt, niſi odore paſcaris, exhibeáſq; oculis ex eorum non imitabili varietate voluptatem iucundiſſimam? Iucundiſſimam inquam, quia ſimplicem, quia naturalem, nec vllo impendio noſtro conſtantem. Vnguenta fortè deteſtemur, deteſtemur item purpuram *διὰ τὴν ὕπαρξιν πολυτέλειαν*, id eſt ob adiectitiam multæ impenſæ rationem, *ὡς δολερὰ εἵματα καὶ χρώματα κατὰ τὴν βαρβάρου ῥῆσιν*, id eſt tanquam doloſa indumenta, doloſos & colores, vti barbarum dixiſſe, proditum memoriæ eſt. Adde, quòd ſi non præcerpſeris, momento conflacceſcunt, prorſúmque gratiſſimum alioqui naturæ opus videtur perire, nullo cuiuſquam emolumento. Proinde, qui ex foliis magis, quàm floribus coronas contexuiſſe malunt, perſimiles (inquiunt) barbaris videntur, quibus conſutæ pelles gratiorem præ-

A bent veſtium vſum, quàm lanæ. An eſt, qui illud audiſſe nequeat, Corollam ex roſis dici eſſe Muſarum? Videmur item meminiſſe, quod elegantiſſimè aduerſus imperitam mulierem cecinit Sappho,

κατθάνοισα δὲ κείσεαι,

οὐ γὰρ πεδέχεις βρόδων τῶν ἐκ Πιερίας.

id eſt, mortua iacebis, nec enim hortulum habes roſarum ex Pieria. Succurrit profectò parte hac veterum ingeniorum mirari diligentiam: neq;
B enim ſimpliciter, ſed ſumma videntur ratione coronas in conuiuiis inſtituiſſe. Siquidem Dionyſium legimus, quum vinum comperiſſet, potentiſſimum vtique medicamentum, ſimul & iucundiſſimum, habitum inde fuiſſe non incelebrem medicum. Quod item diſcumbentes, qui ſe fortè inuitarent pluſculum, hederea ornaſſet corona, quæ inſita frigiditate vini potentiam retunderet, minúſque inde afficerentur bibentes, ebrietatis violentia reſtincta hederæ vi frigori-
C fica. Cæterum, eadem ratione in conuiualem admiſſæ creduntur lætitiam ex floribus corollę. Perdocent experimenta, qua vi ſenſus concutiantur, vbi hauſti liberius meri vapor hominis arcem cœperit pulſare, quando initium inde habere ſenſus creditur: mirum eſt, quantum in eo ſtatu afficiamur. Propterea ſapientium curioſa ſolertia ſciens eſſe in rerum natura antipathiam, quando nihil placuit eſſe ſine pari, flores capiti circūponendos præcepit, quorum deflu-
D xus mirabiliter illud aduerſus graſſantis latenter ebrietatis impetum obſepiret communirétq;, calidi ſiquidē poros ſeu meatus patentiores reddunt, frigidi verò ſua poteſtate ita contemperāt, vt ſcandentes repercutiant vapores, ſicuti roſa atq; viola. Subſtringit enim vtraq;, reprimítque capitis grauitates, quas vocant *καρηβαρίας*: at Cypri, id eſt Liguſtri flos, ac crocus & baccaris in ſuauem vertunt ſoporem bibentes: lenis quippe eorum defluxus eſt, ac blandus: inæqua-
E litateſque corporis ebriorum & aſperitates trāquillè diffudit, vnde fit, vt crapuloſa hebetentur perficiantúrque. Porrò & florum quorundam odoribus in ambitu celebri fuſis, ſenſorij repurgantur meatus, & quod humectum eſt, attenuatur leniter ſine commotione vlla, caloris facultate digeſtum. Quin & frigidùm natura ſuapte, cerebrum refouetur. Proinde floreas corollas è collo propendentes, hypothymidas nuncupari inueni, puto, à vaporandi vſu. Eodem quoque
F argumento vnguentis ex floribus obungere pectus, moris fuit peruetuſti. Cui rei teſtimonium quoque præbet Alcæus, vbi in caput pectúſque affundi vnguentū præcipit. Sunt enim vnguenta quibus vngimur, non voluptatis modò intuitu, ſed & valetudinis: quod comprobat Pomponius Digeſtis De argento legato. Sed & Vlpianus: Vnguenta, inquit, quibus vtimur valetudinis cauſa, mundo non continentur. Cato in Re ruſtica, Vnguentum amurcæ loris & calciamentis,
G ac omnino coriis vngendis laudat. Spicata vnguenta & foliata, inter Romanorum delicias appellatione Latina dici, Therapeutices octauo Galenus ſcribit. Spicati mentio eſt in Euangelio Marci. Illud poſtremò hic adnotaſſe ne pigeat, dici roſam ſermone Græco *ῥόδον*, vt Plutarchus

interpretatur, licet codice inſynceriſſimo, & decurtato maximè [illegible], id eſt quòd odoris fluxum emittat plurimum, quo nomine primo quoque tempore etiam efflaceſcit. Grammatici putant [illegible] declinari, quod olere ſignat. Apud Hieronymum, roſatum legimus papillatos corymbos, prius videlicet quàm pateſcant: alabaſtros virides Plinius dicit. In calathum fundi roſam intelligimus, vbi hiat amplius, tota rubentium foliorum ambitione. Roſam verò albam prius in rubedinem demutatam quoque tradunt Veneris pede oblæſo inde, quum [illegible] & feſtinabunda opem Adonidi ferret, quem zelotypus Mars necandum curauerat. Sed & flori indidem conciliatus odor eſt præcellens. Id quod apud Græcos relatum ſcio in Rei ruſticæ præceptis, incerto æditis auctore. Sunt qui rei euentum nectari temerè effuſo in deorum conuiuio, Amore ſaltante aſcribant. Quod de corymbis facta mentio, amplius perpendendum à Plutarcho tradi, ſacrificanti Syllæ oblatam [illegible] laureæ coronæ ſpeciem, [illegible], id eſt lemniſcis duobus propendentibus. Interpres verò pro lemniſcis corymbos maluit reddere. Quid autem de lemniſco ſtatuendum, docebit Feſtus. Vngues in roſa, partes intelligunt in ima foliorum portione candidas: vnde Græcis [illegible], eſt vngues ex foliis abiicere. Rhodidas appellant Græci paſtillos ex roſis. At hoc genus rhodoides appellare maluit Paulus Ægineta. Dignum ſcitu, anetinis corollis vſos plerunque veteres, quod Alcæus comprobat, & Sappho. Anetinum verò dici opinantur florem quemlibet, [illegible], quod [illegible] indicat. Illud verò corollarium fuerit, non in conuiuiis modò corollis eſſe vſos veteres, ſed & in ſacris. Nam Hermionenſes in Græcia Chthoniæ deæ ſacra obeuntes, feſtáque dicta item [illegible], tempore æſtiuo, coronas ex flore implicant, quem comoſandalon vocant. Eum ex magnitudine ac colore eſſe hyacinthum, putat Pauſanias, quoniam etiam inſint [illegible]. Eſſe autem ex hyacinthis albos quoſdam, ferrugineos alios, produnt eruditi, id eſt cæruleos: quo argumento, cæli colorem hyacinthinum vocant plerique. Vacinium Romani dicunt florem hunc, vt ſcribit Dioſcorides, etiam ſi Seruium in eo lacerant noſtri. Vacinia Maroni vocari nigra interpretantur ſcientiſſimi, ea ratione qua & purpuream item violam dicunt nigram poetæ. Hyacintho in Gallia veſtibus inficiendis pro cocco ad hyſginum colorem fuiſſe pretium, Plinius ſcribit. Sciendum verò in theatri ſcenæque delicias flores item obrepſiſſe, atque crocum & odoramenta, præcipuè quum agerentur fabulæ. Id quod perobſcurè in Epiſtolis ſignificat Horatius, quum de Atta comico poeta meminit hiſce verſibus:

> Rectè nec ne crocum, floréſque perambulet Attæ
> Fabula, ſi dubitem, clament, Periiſſe pudorem
> Cuncti penè patres.

Apud Priſcianum aduocatur Atta in tyrone proficiſcente, Pater villicatur tuus, iam mater villica eſt.

> Muginamur (inquit) molimur, ſubducimur Atta.

Eſt apud Lucilium Attæ cuiuſdam mentio: Sed apud Homerum Ata dea eſt, quæ Iouis eſt proles, cui inſitum, homines detrimentis obuoluere, Noxam dixeris Latinè. Corollas è roſa dictas comperi cyliſtos, ſed & eccyliſtias quoque. Synthematicos item ſtephanos ſunt, qui interpretentur promiſcuos, paſſiuos, ad manúmque, id eſt parabiles. Chydeas item Græcis dictos, id eſt confuſaneos. Coſmoſandalus fuit Lacedæmoniorum corolla. Ariadnes corona flore conſtabat, quem Theſeum vocant: de quo Theophraſtus. Cyanum florem, ruſticorum coronamentis pergratum, ſumma coloris venuſtate, ſunt qui dici vulgò baptiſeculam putent, quia falces hebetet inter metendum. Illud item opera planè parerga ſubnotarim Thebis receptum, vt Iolea vincentes myrto coronarentur, quòd ea credatur corolla ad mortuos ſpectare. Corollis item è lygo vtebantur veteres id eſt ex vitice, ab Samiis & Caribus ducto initio. Et in ſacris quibuſdam ab Lacedęmoniis ex harundine nō ſunt ſpretę. Sed nec ab Athenienſibus, vt Ariſtophani aſſentimur, Caſtori ſacrę & Polluci.

Vaſorum nomenclatura diuerſa. Figlina ſubigi aromatibus ſolita. Coptica vaſa. Dinos. Dina mergi, cur. Diatretus. Diatheca. Volucris calix. Corymbiatum diſcus. Lacerta vas Saura. Patera hederacia. Thericlia cur dicantur. Cantharus quid. Cantharia. Cornibus vſos in potu priores. Κέρκους *cur dicatur. Ciboria. Cotyle. Encotyle luſus. Diploma, bis: & Plutarchi locus perpenditur. Cothon. Cothoniſmus. Acratocothones. Laphyctæ qui dicantur. Laphyſtus Bacchus. Laphyſtie Bacche. Alabaſtrus vnde. Calicis nationes. Latax quid. Scytharum vinolentia. Scythiſſare. Herculanus nodus. Alabaſtotheca. Scythos cognomen. Amphithetus phiala. Ama. Amula. Phialarum ſpecies. Vaſaria. Vectiones Vaſati qui dicantur, & naſati. Cymbum. Cymbium Arion. Amphora capitolina. Tabella Congiarium. Donatiuum. Syntheſis.*

Cap. XXVII.

QVia verò in vaſorum mentionem incidendum ſæpius eſt, non inſcitè, opinor, quæ nobis varia ſuggerit lectio, huic potiſſimū parti ſubſcripſerimus. Qua in re mirari non eſt ſatis veterum ingeniorum laſciuiam, qui figlina etiamnum artifici inuento ſubacta aromatibus fingebant, vt acceſſitæ commendationis inde vino cibiſque conciliaretur aliquid: cuiuſmodi ex Copto aduehebantur. Vnde Coptica dicta fidelia, ex myrrha, iunci flore, croco, balſamo, cinamomo, amomo. Et Rhodiacæ ſunt chytrides apud Ariſtotelem in libro De ebrietate; nam indidem hauſtum vinum etiam præter gratam iucunditatem oblædebat minus. Inter pocula recenſentur gyala, dinos, id eſt [illegible]: quanquam eſt eodem nomine ſaltationis item ſpecies. At Cyrenæi podoniptera, id eſt peluim, dinon vocant. Obiter non indignum relatu; in Prognoſticis Aratum mergos nuncupare dinas, quoniā (vt inquit Theon) dum merſantur mari, fiat dinos,

nos, id eſt vortex, ſiue κυκλοτερὲς τοῦ ὕδατος φερ. Dactylotum intelligunt digitorum formis per ambitum inſigne, vel proiecturis eminentiiſque quibuſdam, vt Sidonia pocula. Sunt qui amphotum interpretari malint, id eſt vtrinque anſatum. Apud Damaxenum eſt poculi ſpecies elephas. Heracleum dici credunt poculum, in quo enauigarit Hercules, ac eſſe ſolis proprium. In eodem genere ethanium eſt, ac hemitomus. Nam thericlia recenſet Theophraſtus quoque in Plantarum hiſtoria, ex terminthο tornari ea prodens, vt à figlinis diſcernere non ſit. Eorum primus videtur auctor Corinthius Thericles figulus. Eſt qui nuncupari thericlia putet, quòd in eis ferarum, id eſt θηρίων, pelles inſculperentur, vel quòd feras turbaret Dionyſius iis prolibans. Sunt alicubi & crateres dicti thericlei. Calix verò diatretus Vlpiano intelligitur teſſellatus, ac torno concinnatus: vnde diatretarij artifices id genus. Sunt ex eruditis, qui illud Martialis ita legant ex duodecimo libro,

> O quantum diatreta valent, & quinque comati:
> Tunc quum pauper erat, non ſitiebat Aper.

Alij diatheca tuentur, vti paſſim legitur, ac teſtamentaria intelligunt bona. Scribit Iulius Capitolinus, Verum Imperatorem inter alium luxuriæ apparatum, calicem habuiſſe cryſtallinum, nomine volucrem ex eius equi nomine, quem dilexit. Corymbiatum diſcum alicubi, ab ſcalpturæ modo. Sicuti lancea dicitur argentea pampinata, & patera item hederaria. Lacerta vaſis eſt genus Iureconſultis, vt Græcis ſaura: quod Hippocrates non omiſit. Iſthmum Cypriis eſſe poculum, auctor Pamphilus eſt. In eandem rationem veſſit cadus, item cadiſcus: nam cantharus non figlini modò nomen eſt, à figulo ductum artifice, ſed & nauigij ſpecies. Quin apud Antiphanem coſmarion, id eſt ornamentulum muliebre cantharus dicitur: cantharia item legimus quandoque. Carcheſium vocari putant, quia trachyſmata habet κεγχρώδη, id eſt aſperitates milij quadam imagine. Ardetentos ſiti Homerus carchaleos vocat. Ceras, id eſt cornu, in eodem recenſetur ordine, quoniam boum cornibus in potu vterentur priores: cui rei argumento id eſt, quod κεράσαι dicunt Græci, permiſcere vino aquam. Id genus vaſa vocant quidam rhyta. Ciboria ſunt & pocula, de ciborij Ægyptij ſimilitudine, id eſt foliorum Ægyptiæ fabæ. Proinde Scythia fortè nuncupentur quoque, quòd anguſtiora in imo ſint. Condy verò Aſiaticum eſt, eius in ſacra pagina mentio eſt apud Græcos. Sũt in vſu eodem cotylos & cotyle, concaua nimirum: nam omne cauum dici cotyle valet. Nam ciceris thecas cotulas nuncupat Palladius, etiam ſi viro erudito ad ſtomachum id minus facit. Vnde apud Homerum cotylerrhytos ſanguis, vtraque manu qui hauriri poteſt. Encotyle verò luſus nomen eſt, quo victi victorum genua manuum excipientes cauitate geſtabant. Putant aliqui cotylem eſſe heminam. Varium M. Antonij compotorem Cotylona nuncupatum, Plutarchus ſcribit. Cratanion & cranion pocula item ſunt: item cylichnides, & cymbe. Apud Lacones fuit cothon: etiam ſi grobios Siculi cothonas vocant, inquit Athenæus. Vnde acratocothonas vocant, merum haurientes vbertim: & ebrietas, cothoniſmus dicitur rectè. Sed & à poculi forma dicitur modò lini genus cothoſe. Perſæ iis vtebantur, quæ labronia dicimus, à bibendi impetu ſic nuncupata. Calices item quidam vocantur lacænæ: ſicuti lepaſte, cui impoſitum ab iis nomen, qui multa prodigunt, qui vocantur laphyctæ. λάψαι, ſignat ampliter bibere: contraria eius ratione, quod vocant bombylium. Laphyſtius verò, Bacchus eſt, ab monte Bœotiæ Laphyſtio: vnde in Macedonia Bacchæ vocantur Laphyſtiæ: quæ & Mimalones dicebantur, quia Bacchum imitarentur, cornu geſtantes etiamnum, quando is taurocephalus effingitur: meminit Euripides. Alabaſtrum, in Matthæum pro genere marmoris accipit Hieronymus. Græci lapideum vas intelligunt vnguentarium, μὴ ἔχον λαβάς, id eſt citra anſas, vel quia ob leuorem capi non poſſit: ſunt etiam qui vitreum intelligant. Alabaſtrothecas apud Demoſthenem pro myrothecis accipit Harpocratio. Iam prætereo læbaſium, ſpondeum, Lesbium, luterium. Eſt & μέλης, id eſt mele. Metaniptrum, calix erat, quo poſt cœnam vtebantur vbi lauiſſent. Inter phialas fuere, quæ dicerentur Lyciurges, à Lyciis: item Cononiæ, de artificis nomine. Amam in hiſtoria Marci Pontificis, ſunt qui amphoram interpretentur: Obtulit (inquit) amas argenteas duas, librarum viginti. Inſubribus familiare nomen eſt amula. Columella in hortorum cultu, Aut habilem lymphis amulam, Bacchóque lagenam. Amam interpretatur Suidas πυτινικὸν ἐργαλεῖον, quod (inquit) pyramam nuncupamus haud rectè. Vnde parœmia,

> ἄμας ἀπήντουν, οἱ δ' ἀπηρτῶντο σκάφας.

Maſtus à Paphiis nuncupatur poculum. Mathallides quoque eiuſdem ſunt vſus, veluti etiam manes, id eſt μάνης. Erat & ſuus in cottabiſſi manes. Neſtorida poculum, quo ſit vſus Neſtor, egregiè deſcribit Athenæus. Sunt apud eundem Seleucides quoque. In Dianæ templo, quod Capuæ fuit, poculum viſebatur: id illi fuiſſe Neſtoris aut credebant, aut perſuadere aliis nitebantur. Habet calix quoque inter pocula manifeſtarium locum: quanquam eſt item calix modulus æneus, qui riuo vel caſtello inducitur, eíque mox applicatur fiſtula: longitudo habet digitos non pauciores duodecim: lumen, id eſt capacitatem, quanta impetrata fuerit. Hic videtur excogitatus, quoniam æris rigor ad flexum difficilior non temerè laxari poteſt, vel coarctari. Eſt item Plinio fructuum putamen calix, qui in nucibus fertur puluinatus. Et in carbonis faciendi ratione, operimentum illud ac ex luto tectorium, calicem rectè dixeris. Sed & fœminarum galerum ac vmbraculum, vt Græci: & ex Callimachi doctrina Pollux. Vectiones apud Iureconſultos legimus: eas ſunt qui vegetes intelligant, ab vehendo nuncupatas. Vaſaria intelligunt eruditiores apud M. Tullium, quæ magiſtratibus publicè contribuebantur, quo in genere muli ſunt, equi, vaſa, id genus alia, vel hoc nomine pecunia erogata. Calices Ægyptios intelligunt vitreos. Holmon item reperio poculum

fuiſſe ceratio perſimile. Oxybaphum quidem pro acetario vaſe capit ferè conſuetudo. Apud Cratinum tamen poculum eſt. Meminit Antiphanes quoque, nec tacuit Ariſtophanes. Adhibebatur & in cottabiſi oxybaphum, in quod latagas infunderent. Sic autem humorem ex poculo vocant profuſum, vt interpretatur Athenæus. Illud verò ſciendum, dici à Græcis oxybaphum: item cymbum, & cymbium quoque, ſed & embaphium, ac oxida. Conſuetudo quinetiam arion vocat. Apud Sophronem legimus, κυμβιώδεα ἔχειν, quod ſignat, quãtum capit cymboides poculum. Onyx, ligneus erat calix. Panathenaica pocula apud Poſidonium leguntur. Habentur in eo genere pellicæ, olpæ. Pelicæ verò, ſiue (vt Hipponax) pelicides, vaſa ſunt quibus excipitur lac, dum mulgetur. Inter pocula eſt priſtis, prochytis, pruſias. Scyphos maſculinum eſt, ac neutrum, flexu item variante: ſcypphum Heſiodus etiam pronuntiat. Apud Steſichorum inueni ſcyphium quoque. Dicitur ſcyphos quaſi ſcythos, à Scythis, quibus ebrietas nimio plus frequens eſt. Proinde Scythiſſare, inebriari eſt. Scyphos Bœotios eximiè laudari aduerto, qui Heracleotici nuncupentur: quibus ſit vſus primum in expeditionibus Hercules. Ineſt anſulis, qui vocatur Herculanus nodus. Secundæ habẽtur nota Rhodiaci, Syracuſiis conſequentibus. Scyphos ab Epirotis ſyrtos item dicitur: a Metymnæis & ſcythos. Ex quo Lacedæmonius Dercyllidas, vt qui vafer eſſet ac ferinus, Scythos eſt cognominatus. Eſt inter pocula tragelaphus quoque: item trieris, ſiue triremis. Amphiteron phialam legimus apud Homerum, fortè anſatã vtrinq;. Amphiteron intelligit Parthenius apythmenon, id eſt ſine fundo: Apollodorus, quæ fundo inniti nequeat, ſed ori: alij, quæ anſulis (vti diximus) vtrinque geſtari poſſit, vnde & amphora item ducitur, cuius à pleriſque exponitur capacitas. Verum, quæ in Capitolio aſſeruabatur, aliarum facilè magnitudinem ſuperabat. Proinde expreſſuri hiſtoriarum conditores Maximini incomparabilem bibendi edendiq; vim, ſæpe illum opera diurna vini amphoram capitolinam perſiccaſſe memorant, carnis voraſſe libras quadraginta vel ſexaginta quoque: quod prodidit Cordus. Ariſtarchus amphitheton dicit, quæ fundo poſſit ac ori incumbere. Sunt & phialæ balaniomphali, quarum vmbilicus balneorum tholo ſimilis eſt. Iam phialæ argyrides & chryſides, ſed has ex materia nuncupari, palàm eſt. Phialium Philippi aureum celebrant Græci, quoniam id puluino ſubiectum haberet perpetuò. Agnam porrò Atrei auream non aliud fuiſſe, tradit Herodotus, quàm argenteam phialam, in cuius medio foret aureæ agnæ ſigillum. In hac tam fuſa vaſorum mentione, adnotandũ fuiſſe, qui vaſatos pro diuitibus accipiunt, ſed ineptè. Dicuntur naſati, vt Lampridius aduertit, viriliores ac belle mutoniati: vnde parœmia, De naſatorum peculio. Vulgò ex trium vtriq;, Naſi magnitudine mutonis concipi quãtitatem quoque. Sed hos item malunt eruditi vaſatos nuncupari, propter illud ex carmine obſcœno,

Grandia Dulychij vaſa tuliſſe viri.

Ab naſo autem ita inflecti nalatus poteſt, vt ab oculo oculatus. Tabaitæ in Aſia, ligneæ intelliguntur pocula, capacitatis haud ita multæ. Erat inter vaſa, vel menſuras quoque congius: vnde congiarium certę rationis dicebatur munus. At donatiuum, ex dantis erat arbitrio, præſcriptione nulla. Sunt qui militibus conferri modò donatiuum putent: ſicut populo congiarium. Sunt qui ſyntheſin non pro vaſe accipi putent, ſed vaſorum coaptatione plurium. Quando & Iureconſultus Scæuola ſyntheſim veſtium dicit. Quin & aliarum item rerum ſyntheſin poſſe æquè dici: ſicut & indumentum item vilius, ac ſeruile. Et quia, quid ſit cothon, abundè pro virili expoſuimus, attendenda Plutarchi verba in Pyrrhi vita. Nam dicente Cinea, Quum omnia perdomuerimus, quid tãdem nobis fiet? Otio (inquit) multo & pingui perfruemur, & quotidianus erit cothon. Interpres, feſtiuitatem reddidit modò: an rectè, diſcutiant volentes. Diploma item vas eſt, cuius Æginetæ Paulo mentio eſt in ouorum coctura quæ πνικτὰ id eſt præfocata dicuntur. Dupondiarium in Dioſcoride retulit Hermolaus.

Cur lactucis veſcerentur priores in fine. Quę dicantur acrepala, adipſa, dipſetica, diaphoretica. Topica remedia. Plinij locus perpenditur de raphano: item de braſſica: necnon, dulcia ebrietatẽ diſcutere. Balanon quid. Mantu braſſica Iurandi mos per inanimata. Thridacine. Brenthis. Tetraema. Adonis. Phaon. Eunuchos. Aſtys.

Cap. XXVIII.

ET quoniam ebrietatis remedium in futilibus fuiſſe corollis videmur cõprobaſſe, ſuccurrit ex eadem cura vetuſtatis admiratio altera. Siquidem ad eandem aduertendam inſtitutum quoq;, vt lactucis non in cœnæ procœmio veſcerentur: quod ad conciliandam appetentiam noſtra fieri tempeſtate, ſciunt omnes: ſed in fine, quoniam inſita frigiditate retundat ebrietatem lactuca. Id quod ex Athenæi monumentis percepimus, quum alibi tum lib 3. Proinde notius ſit Martialis diſtichum,

Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorũ,
Dic mihi cur noſtras inchoet illa dapes.

Paulus Ægineta Medicinæ primo. Lactuca (inquit) ψύχει ὑγρῶς καὶ ὑγραίνει, διὸ καὶ ὑπνώδης ἐστὶν, id eſt refrigerat liquidò, humectát q;, quo nomine etiam ſoporem conciliat. Dioſcorides verò medicæ profeſſionis auctor illuſtris, acrepala nuncupare videtur, quæ ebrietatem prohibent, ſicuti adipſa quæ ſitim: nam quę augent, dipſetica dicuntur ab eodem. Diaphoretica verò ſunt, quę aluum ſubducũt leuigántq;, ſicuti ſabulum, quod etiam putatur καυτικὸν, id eſt genitale. Sed & quę diſcutiendi vim habent, rectè diaphoretica nuncuparis. Id quod in tuberculis vſu venit necdum ſuppurantibus concoctiſve. Topica remedia interpretatur Galenus localia. Inter acrepala recenſentur amariores amygdalæ, quod eruditiſſimi ſcribunt, quoniam amaritudo illa exſiccandi habeat vim, nec oppleri venas permittat, quibus præter modum diſtentis obturbatiſq; contingere ebrietatem, credimus peritis. Verum, hac parte illud vehementer obſeruandum: ſiquidem libro Hiſtoriæ naturalis ſeptimo

ptimo & decimo Plinius ita ſcribit, Quorum
natura non necat quidem, ſed lædit odore aut
ſucci mixtura, vt raphanus & laurus vitem: olfa-
ctrix enim intelligitur, & tangi eam odore mi-
rum in modum. Ideóq; quum iuxtà ſit, auerſari
& recedere, ſaporémq; inimicum fugere: hinc
ſumpſit Androcydes medicinam, contra ebrieta-
tes raphanum mandi præcipiens. Sumuntur verò,
quę nobilis auctor hic prodit, ex Theophraſti
lib. 4. De plantarum hiſtoriis, in fine. Et nominat
ille quidem raphanum: ſed ita, vt braſſicam in-
telligat: etiam interprete Theodoro aſtipulante.
Id vt ſcias verum, ſcribit Plinius idem lib. 20.
Braſſicam vino aduerſari, vt inimicam vitibus. I-
taq; in antecedente in cibis, caueri ebrietatem:
poſtea ſumpta, crapulam diſcuti. Nam hinc pro-
ditum nonnullis, ex Lycurgi lacrymis ab Libe-
ro patre vitibus alligati, enatam braſſicam, quod
duodecimo ὀκταγῶν περὶ γεωργίας traditum obſer-
uauimus ex Neſtore in ἀλεξικήπῳ. Suggerit teſti-
monium & Iulius Pollux libro ſexto: Raphanus
(inquit) eſt crambe, hoc eſt braſſica. quod item
Ariſtoteles agnoſcit, ἐν τοῖς περὶ ζώων, vbi ait, ῥά-
φανος, ὃν καλοῦσί τινες κράμβην, id eſt raphanus quam
vocant nonnulli cramben. Antiphanes etiam
appellauit crambidion:

κραμβίδιον ἑφθόν. χάσκων, ἀσῶν πάνυ.

Cæterum & auctoritatibus aliis rem fulcit lib.
1. Athenæus, à quo proditur illud quoq;, pro ra-
phanide interdum raphanum pronuntiari. Sed
& in Rei ruſticæ collectaneis lib. 5. apud Græ-
cos, ſubnotatum comperias, Κράμβην, id eſt braſ-
ſicam eſſe vitibus inimicam, vt quę ſuapte vi ſic-
ca ſit, ac antipathiam habeat naturalem πρὸς τὴν
ἄμπελον. Nam ſi inter coquendum vini pauxil-
lum irrores, nunquam poſtea percoquitur, quin
vitiatur color quoq;. At lib. 9. Palladius: Rapha-
num (inquit) ſicut braſſicam, conſtat eſſe vitibus
inimicam: nam ſi circa ſerantur, natura diſcor-
dante, refugiunt. Mos hic quidem Plinio fre-
quens, vt res eaſdem nunc Græcis, nunc Latinis
appellet nominibus, vt paulò imperitioribus vi-
deri diuerſæ poſſint. An id & parte hac fecerit,
ne auctori grauiſſimo colaphum intendam, diſ-
cutiant volentes. Baccanum in Pauli Sylua me-
dicinali, obſeruatum eruditis eſt in Gręco penu,
dici ſemen, vel nucleum, vel mucronem raphani.
Dignum verò ſcitu de braſſica, parari eam Athe-
nis in cibum conſueuiſſe iis quæ peperiſſent, ve-
lut antipharmacum. Certè Nicander braſſicam,
quæ ſacra ſit, mantin vocauit. Apud Ananium iu-
riſiurandi forma per cramben concipitur. Sicut
apud Teleclidem quoq;, necnon Epicharmum,
vt in Baptis Eupolin taceam. Mos verò ita iuran-
di fuiſſe Ionicus præcipuè videtur. Nec mirum,
quando & Stoicæ ſectæ conditor Zeno, etiam

A per capparin ſibi iurare permiſit. Quod verò la-
ctucæ frigiditatem ebrietati diximus obniti, ob-
luctariq;, videntur ea ratione confirmari Ariſto-
telica: ſic enim in Quæſtionibus tradi animad-
uertimus. Crapulam (inquit) ſedat braſſica, quod
ſuccum dulcem diſcutientémq; obtineat, frigi-
da verò eſt. Fit autem detentis à crapula, vt eius
ſuccus humores in aluum detrahat, qui vinoſi
crudíq; tenentur, & ipſa ſuperius in ventriculo
remanens corpus refrigeret, vnde euidens diſ-
B cuſſio conſequi poteſt. Vinum nanq; humidum
eſt, ac calidum. Auctor in Sympoſiacis Plutar-
chus eſt: Dulcia, ſi infundantur vino, ebrietatem
diſcutere. Proinde medicos peritiores iubere,
qui ſe amplius inuitarint, quieti ſeſe daturos,
melle litum panem vorare, quoniam meracam
potionem hebetet dulcedo: quam aliàs naturę a-
micam nouimus adeo, vt dulci omnia connutri-
ri, in libro De ſenſu & ſenſili dictum ab Ariſto-
tele ſit. Siquidem genuinus calor & intimus, ali-
C menti rationem ita demum digerit, vt quod le-
nius quódq; dulcius eſt, proliciat aſſiduè, ſecre-
tis relictiſq; quæ ſalſiora ſunt, nec amaritudinis
expertia, ob inſitam grauitatem. Quod retri-
mentitiæ nimirum redundantiæ argumento li-
quet, amarulenta quæ ſentitur planè ac ſalſa. Id
quod ſolari poteſtate in vniuerſo contingere ex-
ploratiſſimum eſt. Atq; hinc prorſum fit, vt plu-
uias cæleſtéſq; aquas ſentiamus dulces, etiam ſi
vnde fit ſecretio, ſalſum ſit mare. Quia verò dul-
D cedinem efficit calor, & contemperatum hu-
mens, hinc indigeſta ſentiuntur amara, quòd il-
lis ſint qualitatibus exſortia. Quod ad lactucas
attinet, celebres ſunt apud Athenæum Ariſtoxe-
ni thridacinæ, id eſt lactucæ, quibus in hortis ſo-
le occiduo, œnomeli infundebat, mane oſten-
tans virentes ſe habere placentas, ſibi à terra
ſummiſſas. Brenthin, Cyprij lactucam dicunt,
quam Græci thridaca vel thridacinem, Hippo-
E nax etiam tetracinem. In lactuca deniq; occulta-
tum à Venere Adonin, cecinit Callimachus:
quod allegoricè interpretatus Athenæus illuc
referendum putat, quòd in Venerem hebetio-
res fiant, lactucis veſcentes aſſiduè: tanquam
mortuorum ſit cibus, vti ſcribit Eubulus. Illud
adiicit Cratinus Phaona inter lactucas abſcondi-
tum pulchras ab amante Venere. Pythagorei v-
tiq; lactucam vocabant eunuchon, at mulieres
aſtylida: fortè quia arrigere prohibeat. Stylos
F certè, columna eſt. Poſtremò id non prætereo,
quod lectum apud Dionem eſt: Cornificium
Auguſti Siculo bello ducem, belli gloria ela-
tum, ſi quando foris cœnaret, elephanto
vehentem conſueſſe domum repe-
tere. Milites verò is periculo li-
berarat in Sicilia.

LODOVICI CAELII RHODIGI-NI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LI-LROS, AD REVERENDVM IN CHRISTO patrem & theologum ſcientiſſimum Lucam Leo-nem Venetum, ordinis minorum, Præfatio octaua & viceſima.

ETIAM ſi non me fallit, venerande pater, à Syneſio proditum, ſolere beneuolentiam iudicij calculum nunquam non ita corrumpere, vt excuſſior adiici, & amuſſitatior ferè deſinat: quando (ſicuti vel Platoni credimus) in iis quæ inſigniter amamus, occæcamus plerunq;. Nihilominus, qua me perpetuò etiam vix dum puberem amoris integritate ſis amplexatus, abũdè videor, exactéq; animaduertiſſe. Neq; enim fucatior amicitia, & ſimulationum velamina perſeuerare diu queant. Quin amplius diſpicienti, ſubærato (quod dicitur) auro protinus mendoſum tinnit. Tu verò vir ſcientiſſime à carceribus vſque ad oleas idem mihi es perpetuò cognitus, verax vtiq; ac rationibus meis beneuolus, ſi quis alius. Palam id cum primis in Patauino factum gymnaſio eſt, vbi quantum eualuiſti, dignitatem meam fouere non deſtitiſti prius, quàm bellorum procella inde excuſſus vterq; eſt. Sed mirum nil, ipſum hoc à te efflagitabãt mores tui, ſacerdotio, quo fungeris caſtiſſimè ac planè ex formula & quadro (vti aiunt) congruentiſſimi, ac ita, vt eius Ordinis etiamnum veteranis exemplar ſynceriſſimum eſſe queas. Efflagitat præcellens quoq; diuinorum ſcientitia, ingenij ſolertiæ aptiſſima, vt decretorum iucundiorem Chriſtianæ veritatis cultori doctrinam non memorem hîc. Quamobrẽ ſi & ipſe non ſuſtineo ἄμουσος videri, aut ἀναλφάβητος, ſiquidem imperitior nunquam non malus: eſt quod enitar meritis tuis, & quam ſuſtines, perſonæ quoquo modo paria facere. Ego vtiq; is ſum, cui vel maximè religionibus addicti diuiniore quodam nutu viri, ductu eodem pergrati perpetuò fuerint: vt quos in meditullio diuinitatis & hominum interlocatos, & proinde auguſtius ſuſpiciendos, velut ſacros planè perſpexerim. Mihi verò aduerſum te cultus etiam ratio familiarioris, aut veritus, impenſioris ingerit ſe. Quo factum eſt, vt inauſpicatius fuiſſe prodituros hoſce libellos, ſim opinatus, ni te (quod illorum pontificium eſt) inter eos allegiſſent, quos obſeruanter in voluminis veſtibulis ſalutamus, noſtrámq; tibi mentem pergerent aperire: vt iam hinc me ſcias & veteris beneuolentiæ memorem in primis, & tuarum præcipuè rationum ſine exceptione ſtudioſiſſimum. Noſcant & alij Luca Leone nil animo meo ferè gratius aut iucundius. Et amicitiæ compar illud veteribus anxiè adeo quæſitum, ac in quàm pauciſſimis repertum, tempeſtate noſtra, vi naturæ intima egerminaſſe. Id quod ne obliuionis adobrutum eat iniuria, teſtatum Epiſtola noſtra volumus. Tu verò venerande pater, quod adhuc feciſti, plurimum nos ames, velim. Nec ab ea quam tibi ſemel induiſti, mitiſſima ingenij facilitate, compari tamen iuncta grauitati, receſſeris longius: putéſq; omnem meam operam, ſtudium, induſtriam, quicquid eſt in me vel ingenij vel virium, non tibi modò, ſed & tui ſtudioſis eſſe paratiſſimum: quoniam didici vel puer, Extra fortunam poſitum videri, quicquid amicorum gratiæ impertitum eas, condonéſve.

Vale.

LODO-

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui octauus & viceſimus.

Mos mittendi partem de menſa. Idea carnium quæ ſint, & periphora. Idea an dicatur Latinè ſpecies. Ida quid. Idæum pro montano capi ac Troiam item dici Idæam. Herophiles parentes. Mercurij ſors. Abluendarum manuum ritus. Apomagdalia quid apud Plutarchum. Aponiptrum. Aponimma. Cheroniptrum. Cheromactrum. Smegmata manibus abluendis. Tracomatica. Rhymmata. Lebes. Chernibos. Vnguentorum improbatio. Odor viro præcipue congruus.

Cap. I.

QVvm pleraq; ſuperſint etiamnum de conuiuali veterum ritu promenda in literas, iámque volumē prius ſatis extumuiſſe videretur, ne ſi pomœria amplius proferre perrexiſſet, encyon fieret, ac veterum geſtaret: placuit, reliquis eo codem inſtituto non abiunctis nouum exordium dare, vt hac velut moſula refectus, lector ſtudioſus lætiore animo quę ſequuntur, percurreret. Igitur in menſæ lætitia ſacra morem quandoque inoleuiſſe, multiplex nos inſtruit lectio: vt quibus plurimum deferrent, partes mitterent de menſa. Nam & Perſarum rex Cyrus, vt ſcribit Xenophon libro Pædiæ octauo: Si quem ex amicis vellet à multis coli & honorari, cibariorum partes de menſa ad eum mittebat: illos enim ſuſpicimus venerámurque, quòs viderimus mitti aliquid de regis lance, velut cariores illi ſint, ac amicorum intimi. Perſici moris meminit in Sympoſiacis Plutarchus: Eum præcipuè honorem deferri ſolitum tradens amicis, ducibus, ac corporis cuſtodibus, quos ſomatophylacas vocant Græci. Carnium particulas dicebant ideas. Nam periphoram nuncupauit Xenophon, particularum eiuſmodi circumlationem. Ida verò aliud omnino eſt: nam quilibet mons, vnde circumiecta ſpectari valeant, rectè dicetur ida, quod Didymus ſcribit. Nam & idæa cypariſſos in Theriacis nuncupat Nicander, quas intelligunt montanas: etiam ſi Creticas liceat intelligere. Sunt qui ab ida herba ſic montes nuncupari coniectent. Prior ſententia, παρὰ τὸ ἰδεῖν καὶ θεάσασθαι inflectit. Idæa verò etiam dicta quandoque Troia, quod

A in Aiace maſtigophoro Sophocles ſignificat, ex Idæ montis ratione, ſicut vel interpres breuiter, ſed pro more, indicauit. Ideas autem ſunt qui species Latinè interpretentur, non peſſimè id quidem, ſed inutiliter ad mutandos caſus: non enim ſpecierum & ſpeciebus dicere audet Cicero, etiam ſi non reformidat Palladius. Proinde, formas maluit transferre: nam & deorum ſimulacra rectè dicuntur ideæ. Idas quoque loca dicunt arboribus frequentia, vt ſcribit Pauſanias:
B vnde factum nomen nymphæ Ideæ, ex qua & Theodoro paſtore nata fertur Herophyle in Coryci montis antro. Ideas autem, id eſt formas rerum, non intelligendi ſolum, ſed etiam dicendi grauiſſimus auctor Plato, vt M. Tullius inquit, gigni negat: & ait, ſemper eſſe, ac ratione & intelligentia contineri, cætera naſci, occidere, fluere, labi, nec diutius eſſe vno & eodem ſtatu. Perfectæ eloquentiæ ſpeciem animo videri, ef-
C figiem auribus quæri. Sed ad rem. Prima carnium portio dicebatur ἑρμοῦ κλῆρος, Mercurij ſors. Seruatum & illud veteribus vt per ſingula fercula manus abluerent. Significat id in Heliogabalo Lampridius: Paraſitis, inquit, in ſecunda menſa ſæpe cæream cœnam, ſæpe ligneam, ſæpe eburneam, aliquando fictilem, nonnunquam etiam marmoream vel lapideam exhibuit: ita vt omnia illis offerrentur videnda ex diuerſa materia, quæ ipſe cœnabat: quum tantum biberent
D per ſingula fercula, & manus quaſi comediſſent, lauarent. Qua in re amplius adnotandum: pleroſque ex veteribus ad manuum ablutionem vſos apomagdalia: id verbum ſignat, molle panis: quòd quia mox obiicerent canibus, Lacędæmonij cynada vocabant. Significare id ipſum videtur Athenæus quoque: Poſt cœnam (inquit) libationes obibant, nec albuentes manus, verum abſtergentes bucella, & apomagdaliam af-
E ferebat vnuſquiſque: id quod faciebant, ob nocturnos in biuiis metus. Idem libro nono, apomagdaliæ honores nuncupat. Meminit eius vocabuli Plutarchus in Lycurgo: ſed ita, vt intellectum eius vocis neutiq; videatur interpres animaduertiſſe. Innuit ipſum hoc etiam Homerus illis verſibus,

ὡς δ' ὅταν ἀμφὶ ἄνακτα κύνες δαίτηθεν ἰόντα
σαίνωσ'· αἰεὶ γάρ φέρει μειλίγματα θυμοῦ.

Sunt qui apomagdaliam eſſe σῖτον finiant, εἰς ὃ τὰς χεῖρας ἀπεμάττοντο ἐν δείπνοις. Auctor item Eu-

ſtathius eſt, magdaliam dici ἀπὸ τοῦ μάσσειν, eſſéque zymoma quoddam, in quo abſterſis cibariorum ſordibus pinguioribus, inde canibus pararetur cibus. Aponiptrum & aponimma, malluuias vocabant, ſiue pelluuias quoque. Sed & peluim fortè ſic nuncupare, fuit moris: quanquam Athenienſibus aponimmata vocantibus in mortuorum ratione, aut ſceleſtorum purgatione. Cheroniptrum, idem planè quod aponiptrum. Nardo puluerem vento impactum laudat Dioſcorides, ad cheroniptrum, id eſt, ad manuum ablutionem. Nam cheromactrum omoli non ſignat, vel ectrimma, id eſt extergendis manibus deſtinatum mantile. Chiromactra tamen in capitibus etiam ornamenta deferunt mulieres. Aurea cheromactra ſunt apud Herodotum libro ſecundo. Vſos porrò abluendis manibus ſmegmate ac odoratis rebus priores, Antiphanes cum Epigene prodit. Smegma, Theocriti expoſitor ſaponion interpretatur, ab σμήχω, id eſt purgo. Apud Galenum Therapeutices quartodecimo, inter expurgantia medicamina, quæ vocat ῥύπτοντα, legimus dici quædam trachomatica. Sed & de quibus dictum eſt, ſmegmata, rhymmata nuncupari legimus. Nec illud obticuero apud veterem Homeri interpretem compertum, lebetem dici, quem poſteriores cheruibon appellarint: prochoū verò, ex quo profunditur aqua: eum cherniba nuncupat Poeta. Quod verò ad odoramenta ſpectat, attendenda vehementer Socratis apud Xenophontem monita: nam in Sympoſio Calliæ laudans δεῖπνον ἄμεμπτον, id eſt cœnam omnibus abſolutã numeris, Theamata (inquit) ac acroamata, id eſt quæ oculos & aures paſcant, adiicis quoque. Quid ſi (inquit is) & vnguentum quis affundat? Minimè ait Socrates: vt enim veſtium alia virilis, muliebris alia, ſic odoraminum viro congruunt quædam, quædam verò mulieri. Nam olei odor in gymnaſiis, ſi adeſt, vnguento ſuauior exiſtit: ac ſi abſit, deſideria amplius cõmouet. At enim ſeu liber ſeu ſeruus vnguento incedat delibutus, idem concinnatur odoris halitus. Qui verò ab generoſis efflatur laboribus, induſtria comparatur & tempore, ſi ſuauis ac homine libero dignus cenſeri debet. Tunc Lycon: Sanè (inquit) iuuenibus iſta permittantur: at nos per ætatem gymnaſiorum exſortes, quidnam olere compar fuerit? καλοκαγαθίας per Iouem, ait Socrates, id eſt morum probitatem. Id verò chriſma non vtique ab myropolis comparandum, ſed vnde commonuit Theognis.

ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεαι, ἢν δὲ κακοῖσι
συμμίσγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον.

Carnibus tantum veſci ſolitos priores manè. Quadrifaria epularum diſtributio. De vomitu, & qui vomitores. Item quid comeſſatio, necnon de andriis. Crion quid, & creagra. Harpax, lycos, crateuta, aryſana, aryſteres, aryſtichi, ephebus. Cyathus fluuius. Aconita vaſa. Crios pro Thyeſtis ſepulchro. Crios, id eſt aries in cælo, cur. Crimnon poltarium. Crimnodes vrina, & mx. Corycus. Ceres Myſia. Cymbia, carcheſia. Macrobij lapſus. Optanium. An elixis vterentur carnibus veteres. Elixa an aſſa magis nutriant. Carnis eſitandæ mores gentium varij. Locuſtas veteres vſos in cibis.

Cap. II.

SCribit primo canonis Auicenna, ſolitos antiquorum non paucos manè tantum carnibus veſci, ac cœnæ modò panem adhibuiſſe. Tanquam illud Hieronymi comprobarent ferè: Comedant carnes (inquit) quæ carni ſeruiunt, quarum feruor deſpumat in coitum. Scribit in Antiquitatum libris Dicæarchus, Saturni tempore, carnibus reiectis, omnes frugibus ac pomis veſci ſolitos. Triptolemi præcepta circumferuntur tria: honorandos parentes, venerandos deos, carnibus non veſcendum. Porrò carnium eſum carmine deteſtatur Orpheus. Eum non fuiſſe, qua tempeſtate in Oriente potitus imperio Pygmalion eſt, multi prodidere. Ab diluuio permiſſum, ex ſanctis cõiectatur literis. Verum, gulæ mancipati vitæ pretia velut exquiſitius intelligentes, epulas quadrifariam diſtribuiſſe comperiuntur: in ientacula & prandia, cœnas ac comeſſationes. Sicuti apud Græcos Philemon vſos veteres ſcribit, acratiſmate, ariſto, heſperiſmate, dipno. Iis verò facilè ſufficiebant vomitandi conſuetudine. Quod quum cenſoria grauitate Seneca taxaret, Edunt (inquit) vt vomant, vomunt vt edant. Dicebantur autem vomitores, qui ea viuendi ratione vterentur, quam egregiè damnauit Aſclepiades: cui aſtipulatus Celſus Cornelius, vomere luxuriæ cauſa damnoſum prodidit. Erant verò comeſſationes cibi potúſque poſt cœnam hauſti ex luxu. T. Liuius libro quadrageſimo: Quin comeſſatum (inquit) ad fratrem iuiſti? Et alibi, Conuiuam me tibi committere auſus non ſum, comeſſatorem te cum armatis recipiam? Quintilianus: Hinc eſt ille in peſtilentia comeſſator. Quo in loco ſintelligere tamen poſſumus generali vocabulo dici epulatorem, compotatorémque luxurioſum. Nam & comeſſabundus Alexandri Magni exercitus legitur apud Quintum Curtium, tanquam indulgens præter modum prodigis *epulis*, *guloſum*que eſcariæ voluptati. Poſſunt & comeſſationes conuiuia dici, ex collatione ſymboliſque comparata: quæ Lacedæmonij phiditia, Cretes andria nuncuparunt. Hac libro Politicorum ſeptimo Ariſtoteles ſcribit: eſſe oppidò quàm vetuſta, vt quæ in Creta ſint celebrata, Minoe regnante. Quin & prius multò ab OEnotriorum Rege Italo, in Italia inſtituta. Illud obiter ſubnotauimus: crion, id eſt κρεῖον, nuncupari creodochum vas, in quo recondantur carnes, quamuis malit eo nomine carnes intelligere Euphorion, quod Appion ſcribit, & Herodotus. At crion putat Pauſanias caniſtrum, vel lancem, vel quid eiuſmodi, in quo concidatur caro. Hinc & creagra profluit, quam etiam harpaga & lycon appellari, ſcribit idem Pauſanias. Eſt autem coquinarium inſtrumentum, ſicuti crateuta quoque: nam ſunt eo nomine obeli, vel lapides (inquit Pauſanias.) aut etiam ferreum aliquid, cui incumbat veru. Etiam ſi veterum pleriſque artiſit illud quoque, vt veruum manubria ſic vocitentur. Traditum quoque Græcis eſt lycos, iridis nuncupari flores quod labiorum lupi imaginem præferant. Crambaleã ſcribit Athæneus, dici Græcis toſtã carnẽ. Arytænas & aryſteras ſiue etiam

ue etiam aryſticos, pro cyathis inuenimus, aut id genus vaſis, ab hauriendo conciliata nomenclatura. Zenophanes ad hunc vſum, ephebum etiam appellauit. Apud Polybium Cyathus fluminis eſt apud Arſinoen in Ætolia nomen. Aconita intelliguntur Græcis vaſa non illita, quę calido diluta humore aquam in ſe trahũt. Dioſcorides libro primo ἀκώνιτον vas, interpretatur ἀπίσσωτον, id eſt minimè picatum. Aconitum autem venenum dici putat Theopompus apud Athenæum, quia apud Aconas exoriatur prope Heracleam. Quod de crio diximus, amplius ſciendum, Thyeſtis ſepulchrum dici κριὸν, in agro Argiuo: prope quod viſebatur regio. Myſia, & Cereris Myſię templum, à Myſio quodam ita nuncupatę. Crion verò, id eſt κριὸν, in cælo dici autumant, quia quum in eo fuerit ſol, inter diẽ ac noctẽ quodammodo iudicat, quod κρίνειν nuncupant. Et quòd in eo ſigno inter hyemem poſitus ac æſtatem ipſe rurſum iudicetur. Crimnon verò puls eſt, ab hordeo nuncupata, vnde fieret. Poſteri πόλτον dixere, ac πολτάριον, id eſt pultem, ſeu pulticulam. Hinc κριμνώδεις, vrinas nuncupãt medicinam profeſſi, in quibus nubeculæ craſſamentum ſeſe oſtentet farinæ denſioris modo. Sic & comicorum facetiſſimus, κριμνώδη, ningere ait, vbi niuium deuoluuntur grumi. Lego item conchas aſperiores Atticè nuncupari crios, id eſt κρίους, quas corycos dicant Macedones. Cymbia & charcheſia fuiſſe Latinis incognita veteribus, parum diligenter tradidit Macrobius: quum apud Varronem, adiiciente calculum Marcello, illud reperiatur: hoc autem etiam apud Liuium Andronicum, ſicuti commeminit Nonius.

Florem anclabant Liberi ex carcheſiis.

Quod autem de carnibus diu præſtruximus, animaduertendum amplius: hæroas etiamnum elixis vſos, etiam ſi Seruius improbat, quod ex Euſtathio liquet, Athenæóq; apertius, & Herodoto hiſtoria prima. Heroas (inquit Euſtathius, inducit Homerus) elixis vtentes carnibus, præcipuè tamen aſſis: vnde & optanij inflectitur nomen, ex vſus frequentia. Signatur autem eo verbo coquina. Incognitam non fuiſſe Homero hoc genus opſopœiam, auctor eſt Iulius Pollux: addit tamen, heroum pleroſque ea non vſos. Meminit in libro De Homeri vita Plutarchus. Et De republica tertio, apud Platonem legimus. Heroum menſis parari ab Homero non piſces, non elixas carnes, ſed aſſas, quæ concinnarentur facilius: quod comprobat Athenæus. Obſeruatum ex phyſicis illud quoque: Elixa intus fieri ſicciora, & inde nutrimentis minoris quàm ſint aſſa, in quîs humidum geminum intus obſeptum contineatur. Quod in illis euaporet, quoniam meatus laxet elixans calor: quo argumento etiam inalbeſcit ius. Auctore porrò M. Varrone, Aſſam primò, ſecundò elixam, tertiò è iure cœpiſſe, natura docet. Cæterum, eſt vtique mirum, quàm ſibi indulſerint parte hac gentium mores: quippe Arabas nouimus camelorum lacte veſci, ac carnibus ſuillis verò abſtinere in primis, copiæ vel raritatis vtrunque ratione. At camelos deteſtantur in Septentrionem reiecti. Phryges ac Pontici, vermes albidos obeſóſque capite nigricante, qui è carioſis promuntur materiis, inter delicias habent: ac xylophagia comediſſe, luxuria eſt. Orienti & Libyę grata præcipuè locuſta eſt: quod verum Ioannes comprobat Baptiſta, vti inquit Hieronymus. Lacertis item virentibus veſci, in more Aphris eſt. Alicubi in menſam vitulos admiſiſſe, ſummum cenſetur ſcelus. Nam & Imperator Valens legem Orienti dixerat, Ne quis vitulinam eſitaſſe carnem vellet, dum agricolationi conſultum cuperet. Homades ac inſolens Hunnorum feritas nec ſemicrudas aſpernata carnes eſt. Sarmatis, Vandalis, ac innumeris aliis, equorum & vulpium carnes ſolatio ſunt. Iam qui & humanis veſcerentur, Scotos gentem Britannam, ſe vidiſſe prodidit Hieronymus. Locuſtam porrò in menſan admitti, probatur Leuitici vndecimo, intantum fallitur Sipuntinus.

Aduentitia cœna, quæ ſit: item aduentoria epiſtola, & aduentores. Caligulæ luxuria, & Clodij.

Cap. III.

Sed nec illud parte hac omittendum, aduentanti principi aut amico cœnam apparari ſolitam, ea inde dicebatur aduentitia, cuius incomparabilem luxum quis non iure miretur? Duo millia lectiſſimorum piſcium, ſeptem auium appoſita interdum literis proditum eſt. Cœnæ hoc genus meminit in Sympoſiacis Plutarchus, dicitque hypodecticam ex Romanæ linguæ proprietate nuncupatam. Perinde ac innuat, appellari ſolitam exceptitiam, vt qua exciperetur princeps, vel amicus: vel aduentitiam, vt modò præſcripſimus, etiam ſi Græca vox aliud ſonare videtur. Apud Martialem, epiſtolam legimus aduentoriam, quæ aduentanti amico mittitur obuia: ita enim ſcribit libri duodecimi Præfatione, Et ſtatui pauciſſimis diebus & familiariſſimas mihi aures tuas excipere aduentoria ſua. Sed aduentores dixit Apuleius, eos qui ſoliti ſunt in cauponam cuiuſpiam diuertere: Et nunc (inquit) ſenex ille dolium innatans vini ſui aduentores priſtinos fece ſummiſſus officioſis rhonchis raucus appellat. Trita vox ea imperitæ quoque plebi. Sunt & ſui apud Plautum meretricibus aduentores. Verum, vt ad epularum magnificentiam redeamus: nepotinis ſumptibus omnium prodigorum ingenia ſuperauit Caligula Imperator, commentus nouum balnearum vſum, & portentoſiſſima genera ciborum atque cœnarum, vt calidis frigidiſque vnguentis lauaretur; pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorberet, conuiuis ex auro panes & obſonia apponeret, Aut frugi hominem oportere eſſe dictitans, aut Cæſarem. Sed in principe quam habent iſta admirationem? Clodius Æſopi tragœdi filius, vt experiretur in gloria palati (vt inquit Plinius) quid ſaperent margaritæ, ſingulos vniones conuiuis abſorbendos dedit: quod in Sermonibus Horatius morſu Satyrico caſtigauit:

Filius Æſopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet vt decies ſolidum abſorberet, aceto
Diluit inſignem baccam.

De griphis conuiualibus. Quæ dicantur quæſtiones cyliciæ, aut mnemoniæ. Ænos quid. Cyliceum. Sceletus Ægyptiorum. Plutarchi locus explicatur.

Cap. IV.

SYmpotica verò, hoc eſt conuiualia, fuerunt & illa: ænigma, & griphus: illud luſum habebat, griphus verò etiam ſtudium ac curam. Soluenti, præmium erat carnis portio: imperito ac ſegni, mulcta irrogabatur, vt ſalſam hauriret potionem. Nomen inditum id genus ſermonibus obuolutis, à piſcatorum griphis ſiue retibus. Quæſtiones verò dicebantur cyliciæ, hoc eſt ζητήματα κυλίκεια: arbitror, quia κύλιξ, poculum ſignat: vnde cyliceum dicitur, poculorum repoſitorium. Theodectes verò ſophiſtes multa in iis ſolertia prçditus, mnemonias vocauit: quoniam mnemonicus foret ipſe, hoc eſt memoria potẽs. Griphi Lucianus meminit: Quid (inquit) ſunt homines? Dei mortales. Quid verò Dei? Homines immortales. Ænigmata profers, & griphos conglutinas: equidem, vt Loxias, apertum nihil promis. Id genus videtur quod Laſus dicebat, Crudum piſcem eſſe ὀπτόν, ex verbi ambiguitate captato ioco: nam ὀπτὸς, aſſum indicat, & viſibile: ſic autem Græcè totum enuntiatur, ὠμὸν ἰχθὺν ὀπτὸν εἶναι. Sed opera pretium eſt, huic potiſſimũ loco ſubiecisse, quæ Demetrius Phalereus prodidit ἐν τῷ περὶ ἑρμηνείας, vbi de orationis diſſerit gratia, hoc eſt περὶ χάριτος λόγων: Eſt (inquit) gratia quædam, quæ dicitur παρὰ προσδοκίαν, id eſt præter expectationem: vt apud Homerum de Cyclope,

Οὖτιν ἐγὼ πύματον ἔδομαι [illegible]

Id eſt, poſtremum ego vtin vorabo. Neque enim xenium id genus Vlyſſes meditabatur, neq; expectabat lector. Ariſtophanes quoq; in Nebulis de Socrate,

κάμψας ὀβελίσκον εἶτα διαβήτην λαβὼν,
ἐκ τῆς παλαίστρας θοἰμάτιον ὑφείλετο.

Id eſt, quum obeliſcum incuruaſſet, mox circinum cœpit: veſtémque ſuſtulit ex palæſtra. Ex locis duobus gratiam hic venatur poeta. Non enim modò præter opinionem illatum eſt, ſed nec præcedentibus cohæret. Anacoluthia (inquit) huiuſmodi, ſiue inconſequentia, vocatur griphus: vt apud Sophronem [illegible], & apud Menandrum Meſſeniæ prologus. Griphũ alio vocabulo ænon dicunt, quod ex Euſtathio eſt: vti apud Clearchum, Vir, non vir: auis, nec tamen auis: lignum, non lignum: lapis, non lapis. Significantur verò hæc, eunuchus, nycteris ſeu veſpertilio, ferula, pumex. Qui de his plura noſſe cupit, Athenęum adeat Dipnoſophiſtarũ decimo. At Ægyptiorum mos griphos non habet, dum ſceletum, id eſt aridum iam inueteratúmq; ſale cadauer conuiuio inferunt, illud incinentes, Ede, bibe, talis poſt mortem futurus. Ad quod forſan reſpicit Plutarchi id in M. Antonio, Qui adminiſtros hortabatur, largè propinare, ac epuli diſtendi: quoniam foret incertum, an in poſterum id eſſent facturi, Auguſto ceruicibus ingruente, ac proinde ipſo iam ſceleto, & in nihilum redacto. Id quod eo adnotaui gratius, quia per inſcitiam locus eſt ab Plutarchi interprete preteritus. Ægyptij moris meminit hiſtoria ſecunda Herodotus: ſceleti, in Septem ſapientum conuiuio Plutarchus. Strabo Antęi ſceletum nominat, libro vltimo: ſed tibiam eo nomine intelligit interpres, quod ex Plutarcho in Sertorij vita coarguitur.

Cottabiſis quid, & quid cottabus. Plutarchus explicatur. Item de latage, & cataito. Coſymbus quid. Coſymbota tunica apud Hieronymum. Crobylus. Scorpius.

Cap. V.

COnuiualis ludus fuerat, prioribus præſertim Græcis quem cottabiſim dicebant: nam & κοτταβίζειν eſt, eo quod ex potu ſuperfuit, ſonum elidere. In æneas verò phialas, quas latagia nuncupant, potus reſiduum iactabant, qui dicitur cottabus: quòd ſi eliſu maior ædeteretur ſonus, ab amaſiis diligi ſe augurabantur. Cuius rei veſtigium Romæ ſeruatum videri poteſt: nã Hiſtoriæ naturalis libro quartodecimo Plinius, inter legum ſcita illud item fuiſſe ſcribit, Contra bibendi fallacias, nihil ad elidendum in pauimentis ſonum ex vino reliquiſſe. Verum inibi Hermolaus ex veteri lectione ſummum legi maluit, quàm ſonũ, vt poſtremum intelligeremus potum, quem docuimus vocari cottabum: quanquam eſt & phiala ænea cottabus, aut peluis, vt alij ſcribunt, qua in id genus vterentur luſu. Nam cottabia, quod ex Athenæo diſcimus, dicebantur præmia vincenti hoc ludicri genere data: quæ non aliud fuiſſe animaduertuntur, quàm pyramuntes, hòc eſt triticeæ placentulæ, ac ſeſaminæ. Meminit eius vocabuli etiam primo Rhetorico Ariſtoteles, ab Æneſidemo miſſa Geloni cottabia, ſcribens. Ariſtophanis interpres ſonum ipſum etiam cottabum dici putat. Nam poeta ipſe, methyſocottabos ita ludentes appellat, quòd iam vino madentes id agerent. Ex quo eſt illud Plutarchi in Sympoſiacis: nam Soclarus eludens, quæ contrà dicebantur de concubitus abſtinentia, & quòd non citra periculum admittatur à cœna, ἀθλητικὰ ταῦτα ὄντως ὦ [illegible] ἔτι τοῦ κοτταβισμοῦ ὄζοντα καὶ [illegible] ἐκεῖνον [illegible], id eſt, athletica (inquit) ſunt hæc prorſum Olympie, etiamnum cottabiſin redolentia, & non ſatis aptam carnium illam deglutionem. Veluti dicat, athletis quorum vita ſagina eſt, damnoſum fortè concubitum videri, & à cœna illis periculum afferre, qui licentius ingurgitarint, exhilaratique à ſcurrili luſu minus abſtinuerint. Hæc vt placeant, faciunt quæ conſequuntur. Adſunt (inquit) iuuenes vxoribus copulati, quos addecet Venerea amanter exercere. Quin & paulò pòſt idem colligit, qua ratione coitu poſt cœnam minus oblædatur corpus: idque aſtruit contingere, ſi quis non diſtento ventre, nec ebrius id peragat. Illud verò à Plutarcho prouerbiali modo enuntiatum, neminem puto latere. Auctor Critias eſt, cottaborum luſum eſſe Siculorum proprium, quin & ab eiſdem inuentum: veluti etiã latage, nationis eiuſdem vocabulũ creditur, quo ſignificari Athenæus arbitratur, quod ex potu ſupereſt in poculo. Id conuerſa manu dextra ſurſum,

ſurſum, molliter ac per ambitum cubito inniſi ſiniſtro, iactabant ludentes in cottabeum. Fuit & quem cataćtum, id eſt ἀγκυλητὸν, cottabum vocabant, id eſt lychnion, quod attractum denuò concidebat, cum continens quem dicunt μάνην, id eſt cottabi prominulam partem, quam dixerit Sophocles æneum caput. Nam plaſtinx portio intelligitur, quæ ſonum eliſu reddebat. Cottabum, medici per imperitiam (vt refert Athenæus) à balneis potionem, vel ante balneas vomitum nuncupabant. Coſymbum, ſeu coſymbem, ſcribit Sudas inter indumenta recenseri, vnde ſint apud Hieronymum coſymbotæ tunicæ. Iulius Pollux in tonſuræ generibus: Coſymbe (inquit) Atticum non eſt, ſed crobylus potius. Crobylum interpretantur aureum coſymbum è capillis propendentem. Sunt qui putent capillorum contextum tendentem in acutum. Meminit Xenophon, nec omiſit Thucydides. Ab nonnullis hæc profertur diſtinćtio, vt in viris dicatur crobylus, in fœminis coſymbus, in pueris ſcorpius. Hinc forſan coniećtandum eſt, cur Hieronymo coſymbotæ dicantur tunicæ.

Græcorum in bibendo leges. De Iouis Olympij cratere: item heroum, & Soteris Iouis ac Mercurij. Interim quid modiperator. Bonus Deus, qui. Virgilius illuſtratur. De Thracibus & Scythis. Horatius declaratur. Poculorum nomina plura. Bibendi lex apud Locros. Qui bene poti ad ſcribendum acceſſerint. Maſsilienſium mulieres eſſe hydropotas: ſicuti Mileti factitatum, & Romæ. Samagorum vinum. Italicas mulieres vinum ne biſiſſe. Ecpetala pocula. Petala. Patellia. Callopatira capridij. Oenochoi. Tauri. Epenchytes Ceryx Oenoptæ. Ophthalmi. Euophtalma. Acratophorus Dionyſius. Vinaria vaſa nomen ſeruantia: bicus, bicarium, croſſus, gaſter, gaſterium, ceraphium, baucalium, cypellum, amphicypellum, cyphela, dicipellon, pella phiala cyprus. hemicyprus, ſcaphos. Piſa quid. Piſa ciuitas vnde Paropſis.

Cap. VI.

GRæco more potare, interpretantur quidam, grandibus meraciſque poculis ſe inuitare. Cicero in Verrem Actione tertia: Fit ſermo inter eos & inuitatio, vt Græco more biberetur, hoſpes hortatur, poſcunt maioribus poculis, celebratur omnium ſermone lętitiáque conuiuium. Sunt qui à Marco Tullio veterem Græciæ morem innui, coniectent: quo toties bibere receptum erat, quoties deos & charos nominatim vocaſſent. Vtcunque. Auſonius meminit ad Symmachum, Super menſam meam facta eſt inuitatio, non illa de ludibrij conuiuio, vt Græco more biberetur, ſed illa de Flacci ecloga: in qua propter mediam noctem & nouã lunam & Murenæ auguratum, ternos ter cyathos attonitus petiit vates. At in Xenophontis Sympoſio, pocula laudantur minuta & rorantia. Fuit & in Græcorum conuiuiis lex illa vetus, ſicuti Thuſculanarum quinto à Cicerone traditum ſcimus, Aut bibat, aut abeat. Et rectè, inquit: aut enim fruatur aliquis pariter cum aliis voluptate potandi, ne ſobrius in violentiam

A vinolentorum incidat: aut diſcedat. Hæc itidem in vita videtur ſeruanda: nam iniurias fortunæ, quas ferre nequeas, defugiendo relinquas. Inoleuerat & Græcis mos alius, vt talis ſortirentur, qui conuiuio præſidens, leges decumbentibus diceret, quæ vocabantur nomi. Hic verò teſtimonio Varronis modiperator Latinè nuncupatur, veluti modum bibendi præſcriberet. Rex etiam dicitur Macrobio: arbiter, quia Græci βασιλέα appellabant. Horatius,

B Nec regna vini ſortiere talis.

Eubulus ſub Dionyſij perſona monet, ſanitati primum dicari cratera, ſecundum amori & voluptati, ſomno autem tertium, quartus verò (inquit) iam noſter non eſt, ſed iniuriæ. Panyaſis poeta, poculum primum Gratiis contribuit, horiſque & Dionyſio: ſecundum Veneri, rurſúmque Dionyſio: iniuriæ autem & nocumẽto, tertium. Conſuetum & illud priſcis Græcis moremo: poſt cœnam, Boni dæmonis (quem eſſe C Fortunam putat Euſtathius) haurire poculum, quod meracius erat: quæ res dicebatur, πρόποσις ἀγαθοῦ δαίμονος. Quod in Ionia ſcribit Apollonius, qui & ſecundum menſis diem Boni dæmonis dictum tradit. Nam Thebis etiam viſebatur Boni dæmonis heroum. Hinc facetiſſimus Comici iocus,

ἕλκε πιὼν τοῦ δαίμονος τοῦ πραμνίου.

id eſt, trahe (inquit) dæmonis pramnij: quum ſit vinum pramnium, vel pretioſiſſimum. Auctor D in Arcadicis rebus Pauſanias, ad ſiniſtram viæ, quæ in montem ducit Mænalum, fuiſſe ἀγαθοῦ θεοῦ ναόν, id eſt Dei boni templum: Quòd ſi (inquit) bona contribuunt dij hominibus, inter deos autem ſummatem eſſe Iouem nouimus: conſequutione nimirum probabili coniectare licet, eius dei eſſe cognomentũ id genus. Quòd ſi eſt, Mantuani vatis interior doctrina retegitur, quum Æneidos primo ita canit,

Adſit lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno.

E Deam verò hanc etiam Græcis χρηστὴν dici, commeminit in Cœnis Macrobius. Verum ab diuerticulo repeto fabulam. Nec ignoro, eſſe qui Boni dæmonis poculum primatem habuiſſe locum autument. Sed in hoc mira ſcriptorum varietas eſt. Pindari interpres ſeruatum veteribus morem ſcribit, vt crater princeps Iouis diceretur Olympij, ſequens terræ heroum (cuius rei etiam Plutarcho in Cauſis mentio eſt,) tertius διὸς σωτῆρος, id eſt Iouis Saluatoris, ſi linguæ pro- F prietas ita dici patitur: cui aſtipulari Sophocles videtur in Nauplio,

Ζεῦ παυσίλυπε

καὶ Διὸς σωτῆρος σπονδὴ τρίτη κρατήρ.

Sed & in Epigonis Æſchylus. Verum, cur craterem tertium Iupiter habebat Soter? nempe quòd is bibendi modus citra vinolentiam omnino ſubſtringebatur, vltrà progredienti, largius hilariúſque ingurgitanti, intemperantiæ non deerat nota. Dicebant eundem τέλειον quoque, de G ternarij perfectione numeri, in quo principium ſit, medium & finis. In literis, compertum & illud: potionem in conuiuiis principem, præfatione τοῦ δαίμονος ἀγαθοῦ ſolitam offerri, guſtandam modò quod foret meracior. Dæmona verò bonum videntur Liberum etiam patrem acce-

piſſe multi. Poſtremam, quæ lymphatior erat A (ſic enim ab eruditis nuncupari obſeruatum, nonnullis etiam in diuerſum euntibus) Iouis præfatione Liberatoris. Celebratum eſt & in Lemno ab Athenienſibus Seleuci Soteris poculum, quòd in eos fuiſſet is beneficus. Siculus autem Diodorus Bibliotheces quinto: Aiunt (inquit) quum purum in cœnis vinũ datur, omnes Deum ſoſpitem optare bibentiſ: at quum à cœna dilutius hauritur, Iouem vocari Sotera: nam puri vini potus, ad inſaniam redigit: aqua Iouis B mixtus, voluptatem parit ac lætitiam, & arcet inſaniam. Aſclepiades calicem primum ad ſitim pertinere dictitabat, ſecundum ad voluptatem, tertium ad ebrietatem, quartum ad inſaniam. In Iulij Pollucis theſauris adnotatum inuenimus, potum vltimum ἑρμῆν appellatum, hoc eſt Mercurium: vnde & Homerus,

τῷ πυμάτῳ σπένδεσκον.

id eſt, poſtremò autem libabant. Auctor Athenæus eſt: Mercurio, ſurgentes à cœna prolibare C ſolitos quia ſit ſomni præſes: poſterius verò, etiam Ioui τελείῳ: nam calicem Soteris Iouis inuenio item τέλειον nuncupari ſolitum, quæ vox perfectum iudicat & abſolutum, vt diximus. Ex his verò hactenus prolatis lux infertur plurima Horatio in Carminibus, quem ab interpretibus multifariam eruditum conuelli ſæpe, animaduertas. Apud Locros Epizephyrios ſi quis medico non imperante ſalutis ergò meracius hauſiſſet, perinde ac capitalem admiſiſſet fraudem, D morte ſcelus expiabatur: ita ſanciente Zaleuco. At Alcæus & comicus Ariſtophanes vino madidi pangendis inuigilabant poematis. Multíque prætereа vino ſe proluentes in hoſtem depugnarunt illuſtrius. Apud Maſſilienſes hypropotæ ſunt mulieres: in Mileto item factitatum, Theophraſtus ſcribit. Tametſi Mileſios dixit Demodocus, Non eſſe inſipientes quidem, ea tamen facere quæ agant inſipientes. Sicut inquit Moralium ſeptimo Ariſtoteles: Incontinẽ- E tes, iniuſti quidem non ſunt, iniuriam tamen faciunt, ſed præter electionem. Apud Romanos vino abſtinet mulier libera, vt libro ſexto Polybius ſcribit, ſed ſerui quoque. Item Ephebi omnes, ad annum vitæ triceſimum. Samagorij vini cotylis tribus homines quadraginta, & eo plures, inebriari ſolitos, ſcribit Ariſtoteles. Sunt qui vniuerſim Italas mulieres vinum neſciſſe prodant. Romanas tamen paſſo vti ſolitas, refert Polybius. Thracum Scytharúmque pro- F prium fuiſſe videtur, capacius ingurgitare merum & ingentia exſiccare pocula. Id perobſcurè ſignificat Pollux libro ſexto, vbi ait, ἀμυστίζειν eſſe idem ferè, quod Thracum more bibere. Verbum id apud Plutarchum expoſitum inuenio pro eo quod eſt, multum ſinéque reſpiratione haurire, hoc eſt (vt ipſe ait) ἀθρόως καὶ ἀπνευστὶ πίνειν. Hinc apud Horatium dictam puto Amyſtidem. Hic protinus ſciendum, προπίνειν non permixtionem modò indicare, ſed & poculi gratuitum G complecti munus. Anacreon,

ἀλλὰ προπίνει ῥαδινοὺς ὦ φίλε μηρούς.

Quod eſt, χαρίζει. Sed & Demoſthenes patriam prodentes hoſtibus, προπίνειν dixit. Erant & veteribus pocula latiora, quæ vocant ecpetala, A quoniam folia perampla dicuntur petala: cuiuſmodi pocula etiam nuncupantur patellia: ex quibus Alciphron, patellochasma concinnauit. Sed & capridij callopatira apud Athenæum legiſſe videmur. Eſt autem capridium, à capro deminutum, quo nomine aprum intelligimus. Qui potus miniſterio præficiuntur, dici quidẽ œnochoi ſolent: in Neptuni tamen feſto etiam tauros ſcio appellatos. Helleſpontij, pincernam vocant epenchytem: at veteres etiam ceryca, vt B ex Homero liquet. Qui verò œnoptæ nuncupantur, tres numero exploratores inſpectoréſque erant cœnarum, an ex æquo potaretur. Lychnos hi cœnãtibus ſuggerebant, & thryallidas, id eſt ellychnia. Hos quidem etiam ophthalmos dixere, id eſt oculos. Vnde euophthalma dicuntur, quæ oculis arrident plurimum: auctor Athenæus in polyarchi diſſertatione, libro duodecimo. Quales verò fuerint Scytharum in bibendo ritus, nec Plato ignoraſſe videtur, quan- C do Legum primo ſic ſcriptum reliquit: Sed de ebrietate quærendum (inquit) vtrum ita bidendum ſit, quemadmodum Scythæ ac Perſæ. Carthaginienſes prætereа & Celtiberi & Thraces mero penitus vtuntur, tam viri quàm mulieres, atque vino item veſtes perfundunt, præclarum hoc & beatum vitæ genus exiſtimantes. De Scythis illud tamen cõmonuero quod ſcribit Maximus Tyrius: Scythas eſſe quidem hydropothas, quòd ſi ebrietatis voluptatem requirant D quandoque, pyram conſtruere, in eámque herbas conijcere odoratas, ac mox circumſtante & odorem velut crateris haurientes liquorem, fieri ebrios, quamobrem canere ac ſaltare. Perſæ verò alijs vtuntur deliciis, quamuis moderatius quàm iſti. Apud Phigalenſes in Arcadia fuiſſe ſacellum Dionyſij ἀκρατοφόρου, Pauſanias tradit. Illa porrò adnectamus capiti huic, etiam ſi excreſcenti nimium: inter vaſa vinaria recenſeri à Polluce, ſtamnium, cadum, cadiſcum, bicum, E quem fuiſſe Homero incognitum Euſtathius prodit: ſicut nec pytinas nouiſſe potuit. A bico, cuius meminit ἀναβάσεως primo Xenophon, arbitror fluxiſſe nomen nunc vulgò frequentiſſimum: quanquam bicarium dicimus potius, quod eſt deminutum recta Græcorum forma. Sicuti etiam croſſum, quo vocabulo Venetiis in œnopoliis vtuntur plurimum. Bycium vitreum legimus apud Dioſcoridem libro ſecundo. Bicos tamen palmeos ſcribit Herodotus Hiſtoria F prima, vino plenos Babylonem apportari ſolitos, vt vas capacius intelligere, neceſſe ſit: proinde Laurentius dolia reddidit. Erat & gaſter vas, & gaſtra fictilis Dioſcoridi. Sed gaſterium vocat Ariſtophanes, ſeruátque adhuc nomen. Quanquam & gaſtera pro rapo dici legimus à Lacedæmoniis: etiam ſi apud Bœotios braſſicas ita nuncupari, Nicander putat. Scaphos denique, cauitatem nauis vocat Thucydides, quam (inquit interpres) gaſtera dicimus. Cyprus & G hemicyprus, vaſorum ac menſurarum genera ſunt, coquinariam facientibus perfamiliaria. Inuenio & ceraphium ab Homerico cornu, ſed & bacaulium. Addamus illud quoque: cypellum dici à Græcis poculum, ἐπὶ πρόσω κύπτον, id eſt ad interna proclinatum inuenique. Appellatur

tur idem & amphicypellon, velut vndique intro inflexum. Sæpius nanque ἀμφὶ præpoſitio circulariter ſignat, vnde inſula quandoque legitur amphialos, & tonitru amphipyron. Certè deorſum adnuentes nubes, eadem etymi ratione, cyphela nuncupare, moris eſt. Ariſtoteles verò mellis cellas amphiſtomos eſſe dicit, id eſt geminas: in vna enim baſi, ſeu interſepto duas eſſe cellas: ſicuti (inquit) in amphicypellis, id eſt geminis poculis: vna quidem intus, foris verò altera. Ex quibus coniectatio eſt, eſſe idem amphicypellon & dicypellon, propter antithetos, id eſt oppoſitas fiſtulas & thecas mellis: tanquã vni modo baſi, id eſt fundo, cypella incumbant duo, ſuperne vnum, infra reliquum, vt baſis ſit potui accommoda, vbi vſus venerit. Pella verò etiam phiallam ſignat, qua vterentur in ſacris. Quem pellam, in Theocrito nigram interpretantur: nam corporum ſuperficiem, vbi ſanguinis affluxu nigreſcat, pellama, vel pelidnoma, id eſt πελίδνωμα, vocant. Piſas denique apud Græcos dici inuenio τὰς ποτίσας, id eſt bibulas, de verbo πίσαι, quod ποτίσαι ſignat. Quin & Piſam ciuitatem hinc dictam opinantur plerique, quoniã humectus ſit locus, & aquæ cõtinens plurimum. Id autem genus loca vocant Græci, τὰ πίσεα. Illud neutiquam prætereundum, inſſulenta plerunque de vaſorum appellari nominibus, vt paropſidas & triblia: necnon in Plauto magidas & capidas.

Quæ eſculenta quibus probarentur locis. Acipenſer. Timallus piſcis. Heliogabali guloſa inuenta. Epelani piſcis. Tageniæ quid. Pyramuntes, & ſeſamuntes, & ſeſamus. Sal tragaſæus. Cœna ἐντελὴς. Enchrides. Encryphias panis. Copaides anguillæ. Sacrificia ex piſcibus. Thynneum ſacrum. Cylabræ heroi in ſacris ſalſamenta offerri ſolita. Strymoniæ anguillæ. Cœnæ deorum quas intelligamus. Malca. Aphrogala. Decocta.

Cap. VII.

QVæ verò ex eſculentis in menſa vſum haberent præcipuum, non ineptè in hac gulonia prouincia explicuerimus. Igitur ex freto murena primum à ſatrapibus eius procurationis tulit calculum: item Tarteſica. Thynnus Tyrius eximiè laudabatur. Acipenſer tanta fuit apud Romanos indicatura, vt conuiuiò inſerri cum corollis, ac præcinentibus conſueſſet tibiis, coronatis item qui geſtarent. Hunc Archeſtratus, qui Sardanapali inſtituta conſectatus eſt, eundem galeo eſſe putat Rhodio, quanquam diſcriminantur inſigniter. Appion grammaticus in commentatione De Apicij deliciis, ellopen eſſe acipenſerem credit. Ceſtreus quoque laudis emeruit multum, de quo alibi copioſe ex Sciatho. Conchæ pelorinæ, vnde fortè pòſt nuncupatæ pelorides, de quibus Martialis,

Tu lucrina voras, me paſcit aquoſa peloris.

Sed & Horatius;

Lucrina peloris.

Teutlon, id eſt beta, ex Aſcra: mænides, ex Lipara: gongyle, id eſt rapa, ex Mantinea: pectines,

A Methymnæi: galeus, Rhodi: pſettæ, apud Eleuſinem: aquæ, Phalericæ: triglæ, ſiue muli, in Ionia: anguillæ in Eubœa copaides, vt in Sicilia plotæ. Sed eam copaides prærogatiuam habent, vt ex eis præcipuas etiamnum diis immolent Bœotij, victimarum item ritu coronatas. Et in Lydia piſces ſacrificari ſolitos, Varro ſcribit in Villaticis paſtionibus. Verum, Neptuno quoque thynnum immolare ad capturæ ſpem conſueuere piſcatores: idque ſacrum Thynneum

B vocant. Quin apud Phaſelytas cylabræ heroi ſalſamenta offerri, accepimus. Celebratur & timallus piſcis ex Ticino amne aut Ateſi, cui à flore conciliatum creditur nomen, inuulgato etiamnum dicto de eo qui gratam redolet ſuauitatem, Aut piſcem olet, aut florem: quo pronuntiatum facetè eſt, eundem videri odorem piſcis, qui & floris ſit. Illius enim ſpecie nil gratius, nil ſuauitate iucundius, aut odore fragrãtius. Quod ipſum in piſce contingit, quem Galli epelanem

C vocant, in Sequanæ oſtio frequentem Rothomagum vſque, modicum alioqui, & ſquammis argenti modò niteſcentibus: ſi in propinquo ſit, putes violis te circumfuſum. Cui rei grauiſſimus accedit teſtis Ioannes Seluanus Mediolani vicecancellarius, ſummæ inter Gallos vir integritatis, & ſi quis alius rerum experiens, ac non doctrina modò eminentiſſimus, ſed & doctorũ in primis ſtudioſus, verum Chriſtianæ religionis propugnator incomparabilis: quod in ma-

D gna fortuna rarenter comperias. Maſtycatum & polentatum excogitauit omnium princeps Heliogabalus. Quin & comedit ſæpius ex Apicij æmulatione, vt Spartianus prodit camelorũ calcanea, criſtas gallinaceis demptas viuentibus, pauonum linguas & luſciniarum: quòd qui his veſceretur, epilepſiam non ſentiret: Hæc eo adnotaui libentius, quòd libro ſecundo Artis cabaliſticæ à viro traditum erudito eſt, Neminem vnquam piſcem in ſacrificiis oblatum, audiſſe.

E Fuere porrò & Strymoniæ anguillæ inſignes magnitudine, ſalſilago Thaſia, item Thaſiæ raphanides, caſeus Cythnius & Siculus, ſal Tragaſæus. Sunt autem apud Troiam tragaſæ, à Tragæo ita nuncupatæ, cuius gratiæ Neptunus cõcreſcere inibi ſalem iuſſit. Sed ſuper hac re alibi quoque facta mentio eſt. Apud Lucianum obſeruauimus fuiſſe prioribus, ἐντελὴς ἐπιμαζομένη θεῶν, id eſt cœnam quæ diceretur abſoluta, quæ uis vna ſingulis apponebatur, item ſuilla caro,

F necnon leporina & piſcis quoque ex tageno, id eſt ſartagine, vt ipſe interpretor. Nam in generibus panis recenſentur & tageniæ, qui & enchrides vocantur: dum in ſartagine coquerentur, infundebatur caſeus, oleum, mel, ſeſama. Panis ſubcinericius dicitur encryphias, ſeſamũtes itẽ in cœna fuere eadem. Hæ verò placentæ erant ex ſeſamo & melle. Sicuti pyramuntes ex melle item ac tritico, quod πυρὸν vocant Græci, quamuis ab ignis figura putent alij dici, quæ à lato in

G acutum deſinit. Pyræa verò nemus eſt haud ita Sicyone diſſitum, in quo Cereris fuerat ſacellum ἀρσενικὸν, & Proſerpinæ celebritatem agẽtibus tantum viris, ſicut nymphona, id eſt νυμφῶνα, mulieres modò frequentabant, vbi Dionyſij erat ſimulacrum & Cereris ac Proſerpinæ:

Pauſania tradente, Seſamum intelligunt aliqui, vulgò quod dictitant riſum. Sudas ſeſamunta ma diſtinguit à ſeſamide, vt ſeſamis ſit, quæ & ſeſame, vnde ducatur ſeſaminum oleum, quod & ſyinon apud eum eſt, quo Cyri perungerentur milites. Cœnas deorum apud Horatium ſecundo Sermonum intelligunt, quæ citra omnem ſint ſolicitudinem:

O noctes cœnæque Deûm, quibus ipſe meiq;
Ante larem proprium veſcor.

Ad gulæ rationem pertinet adnotaſſe illud quoque: ephthopolium dici locum in quo cibi diſtrahantur percocti. Et qui eo ſe fouent quæſtu, nuncupantur ephthopolæ. Nam opſodædali dicuntur, qui obſonia variè condiunt aut quærunt. Gaſtrologi, qui de ventris ratione diſſerunt, & inde gaſtrologia. Deniq; ſeptimo Therapeutices Galenus, melcam & aphrogala inter ganeata in Vrbe cibaria recenſet.

Catonis, Periclis, Heliogabali qui Alagabalus vel Eleagabalus de conuictu ſententia. Lactaria quæ. Agalacta. Pometa. Pomarij. Pentapharmacum conuiuium. Conuictorum numerus. Muſæ olim tres. Charmum Syracuſium in ſingula quæ apponerentur verſiculos primum concinnaſſe. Martialis diſticha quam habeant argumenti originem.

Cap. VIII.

MEnſam M. Cato maximè amicorum parentem atque procreatricem exiſtimauit. At Pericles omnem cœnarum apparatum, & id genus beneficentiam facilè perpetuóque contempſit ac reiecit, vt tam longo tempore, quo in republica eſt verſatus, nunquam apud amicum cœnarit, præter quàm Euryptolemo nuptias celebrante, & id quoque eatenus, vt peractis libationibus, mox abiret. Siquidem animorum elationi magnitudiníque deprimendæ aptiſſimum eſſe conuiuium, ſanxere nonnulli: quando inibi grauitatis ſeueritatíſque expectationem ſeruare, vel difficillimum ſit. Sed enim Imperatori Heliogabalo, ſiue is ſit Alagabalus, vti vetera præferunt numiſmata, quandoquidem Syrorũ videtur vox, apud Dionem tamen Eleagabalum legimus locis aliquot, citra ſlatilem omnino: huic inquam Heliogabalo nulla fuit vita, niſi in voluptatis nouæ exquiſita ratione, vt etiam æſtiua conuiuia colorib. exhiberet, vt praſinum quandoque, alias venetum, & omnino reliquos oſtentaret. Primus etiam ſchematibus libidinoſiſſimis inquinata ex argento vaſa iuſſit apponi, ac ex piſcibus iſicia fecit primus, ex oſtreis quoque ac lioſtreis, id genus item aliis. Vilioribus amicis folles pro accubitis ſternebat, eóſque reflabat, prandentibus illis, ita vt plerunque ſub menſis repente inuenirentur prandentes. Dulciarios lectarióſque habuit eiuſmodi, vt quicquid ex diuerſis eduliis coqui exhibuiſſent vel ſtructores vel pomarij, illi modò ex dulcibus, modò ex lactariis præberent. Lactaria obiter intellige, quæ nunc ſemidoctum vulgus lacticinia vocat. Pomarios item apud Horatium inuenias,

Hic ſimul accepit patrimonij mille talenta,
Edicit, piſcator vti, pomarius, auceps
Mane domum veniant.

Pometa verò apud Palladium, Agalacta verò paſcua nuncuparunt veteres medici, lacti minus accommoda: nam herbis lactis aliquo modo naturam immutari, traditum eſt. Simonides in eum qui in conuiuio pertinacius taceret, εἰ μὲν, inquit, ἀνόητος εἶ, σοφὸν πρᾶγμα ποιεῖς, εἰ δὲ σοφὸς, ἀμαθὲς. Auctor Spartianus eſt, Ælium Verum imperatorem omnium primum excogitaſſe tetrapharmacum, ſeu potius pentapharmacum, quo poſtea ſemper ſit vſus Adrianus. Conſtabat id ſumine, phaſiano, pauone, cruſtulo, aprugno ſiue perna. Sicuti in Adriano idem commeminit. Heliogabalus piſces ſemper quaſi in marina aqua cum colore ſuo coctos conditura veneta comedit. Idem rerum pretia conuiuiorum eſſe orexin aſtruebat. Obiter, hic Heliogabalus eſt quem ſcribit Dion, eſſe nũcupatum variè: nam & Abitus dicebatur & Pſeudantoninus, Aſſyrius quoque ac Sardanapalus: poſtea quàm verò trucidatus in Tiberim eſt proiectus, etiam Tiberinus. Omnibus (inquit Varro) numeris abſolutum conuiuium eſt, ſi belli conueniant homines, ſi locus ſit non ingratus, ſi temporis ſit habita ratio, ſi non negligens apparatus. Nec illud omiſerim, diuitum pleroſque domos ſtruxiſſe quandoque τριακοντακλίνους, in quibus vel triginta ſterni lectuli valerẽt, & eo plures quoque. Id quod in Sympoſiacis improbat Plutarchus, conuiuia id genus ἄφιλα vocans & ἄμικτα, id eſt citra amicitiam & communionem. Quæ panægyriarchum verius requirant, quàm ſympoſiarchum. Olim non plures tribus coiſſe conuiuas, teſtatum Annalibus eſt: quandõ nec plures initio creditas eſſe Muſas, relatum Pauſaniæ monumentis ſcimus, meletẽ, mnemen, aœdem, hoc eſt meditationem, memoriam, cantilenam. Archeſtrati poetæ etiamnum ſupereſt in ea re decretum, Conuiuæ aut tres, aut quatuor, aut nõ plures quinque ſunto: aliàs manipulariam, & rapto viuentium conuentus fuerit. Iulius Capitolinus in Vero, eius tale fuiſſe conuiuium prodit, vt in eo duodecim decubuerint primum. Quanquam de conuictorum numero iactatum vulgò non ſumus neſcij. Septem conuiuium, nouem conuitium. In Platonis Sympoſium octo coeunt & viginti. Quinarium numerum quandoque placuiſſe, libro primo auctor Athenæus eſt. Denarium autem Iliados ſecundo cõprobaſſe Homerus deprehenditur, vbi in decadas diſtribuit rex conuiuas, quoniam plures diſcumbere, non ferè moris eſſet, vti docuit Euſtathius. Nam & Pythagoricis conuiuiis non interfuiſſe plures, illuſtris auctor prodit Iamblichus. Poſtremò ſcitu dignum illud quoque, Charmum Syracuſium, vt ſcribit Athenæus, in ſingula quæ apponerentur, verſiculos primum concinnaſſe, ac parœmias, vti eſt de piſcibus illud, ἥκω λιπὼν Αἰγαῖον, ἁλμυρὸν βυθόν. id eſt, venio Ægæum linquens ſalſam profunditatem. Vnde Martialem arbitror argumenta mutuatum. Illa verò huius pragmatiæ felix fuerit coronis, quod ex Xenophontis eſt Sympoſio, ſublatis menſis, conſueſſe veteres prolibare diis καὶ παιανίζειν.

Fori vituperatio. Super multiplici Athenienſium foro aliqua. Parabyſto, & trigono. Batrachium vnde, ac puniceum. Batrachis quid. Batrachos morbus. Heliæum. Palladium forum cur diceretur. De Palladio plura. Peſinus ciuitas vnde.

Cap. IX.

FOrum Anacharſis Scytha ad fallendum inuicem atque ad dandas auaritiæ manus deſtinatum locum eſſe dicebat, ſed & moderatus Columella, Ne caninum quidem (inquit) ſicut dixere veteres, ſtudium præſtantius eſt, locupletiſſimum quenque allatrandi & contra innocentes, ac pro nocentibus neglectum à maioribus à nobis etiam conceſſum intra mœnia & in ipſo foro latrocinium. Quod niſi cupediis ſuffarcinatus, & ferentariis onuſtus libellis pergas, quibus dorophagos expleas, ſordidóſque ac nummarios, luditur opera. Ineſt echeneis, tuant licet procellæ, domatur mundi rabies, infrenatur impetus. Academicis & cunctatore ipſo Fabio dicas omnia cunctatiora. Plutarchus item in libro De fœnore, eſſe forum dicit ἀσεβῶν χώραν, id eſt impiorum regionem. Ex quo arbitror M. Catonem cenſuiſſe, forum muricibus ſternendum. Quo fit, vt deformari fœdius poſſit Marcellus Octauia Auguſti ſorore genitus, à quo fuiſſe inumbratum in ædilitate forum, vt ſalubrius litigantes conſiſterent, Plinio tradenti credimus. Auctor Pauſanias eſt, fuiſſe Athenis fora nonnulla ignobiliora, quæ parabyſton vocarēt, ac trigonum. Alterum ab obſcuro vrbis loco, in quo ſitum erat, nuncupatum, & minimæ quæq; agebantur lites. Alterum verò à figura. Parabyſton Græci abſconditum, & latens dicunt, ἀπὸ τοῦ βύω, quod ſignat claudo. Vndecim in eo iudices ſedebant, videtúrque duplex fuiſſe parabyſton, medium & maius. Lyſias maioris mentionem facit. Sed fuit & nymphicus, hoc eſt ſponſalis lectus, qui vocabatur parabyſtus, cuius cōmeminit Hyperides ἐν τῷ κατ' ... Batrachiū verò forum ac puniceum à colorib. appellationē trahunt. Nam etiam ſi apud Chymiſtas eſt batrachium, ex latice diuino computreſcente proueniens, in auri confectione miraculi præcipuè memorati, ſpecie ranunculi, veneno vis tanta, vti halitum etiamnum ſolo perimat. Id ab effectu etiam chryſocollam nuncuparunt: quin vbi tumēt ſub lingua venæ, genus mali vocatur batrachos. Erat tamen batrachium coloris item ſpecies, quo ante inuentas perſonas faciem obungebant, vnde & batrachis inter floridi coloris enumeratur indumēta. Omnium verò maximū, quo frequentiores conueniebant, heliçum nuncupabatur. Fuit & Palladium forum, in quo de percuſſorib. cognoſcebatur. Demophoontem quoque primum pœnam luiſſe, palàm eſt. Sed quo crimine, incertum. Cur diceretur Palladiū, explicant Græci: à Troiæ captiuitate Argiuos quoſdam cum Palladio ad Phalerum appuliſſe, quos quum incognitos peremiſſent indigenæ, mox admoniti qui forent, mandantes humi palladium inibi erexere, atque inſtitutum, vt de cædibus non ſponte perpetratis quæreretur, id eſt ἐπὶ τῶν ἀκουσίων. Dignum verò ſcitu, ab Pherecide

A Palladia dici ſimulacra omnia ἀχειροποίητα, id eſt non manu conformata, ſed & omne in terram deiectum cælitus: cuiuſmodi certè Mineruę fuit ſimulacrum, cubitorū trium & ligneū, in Phrygiæ vrbem delapſum, vnde adoptatum loco peſinuntis nomen, quod Diodorus ſcribit & Diū. Etiam ſi tradant alij, vti notatum comperi apud Herodianum, dici Peſinuntem quia inibi cōciderint multi, depugnātib. Ilo Ganymedis fratre ac Tantalo, qui Ganymedem rapuerat. Sed nec

B Mineruę ſimulacrum illuc deiectum tradit Herodianus idem, verum magnæ matris, Ioannes Antiocheus miſſum cælo Palladium prodit, ac philoſophum Aſium ex horæ notatione, quam horoſcopum vocant, mathematicè prædixiſſe, nunquā ciuitatem eam in prędā ceſſuram, vbi id ſeruaretur intactum καὶ ἄσυλον. Traditū ab Apollodoro eſt, Ilum, poſtea quam Ilium condidiſſet bouem inſequutum optaſſe, ac deos comprecatum, vt ſignū obiiceretur aliquod, túncq; oblatum

C tum ei Palladium, quod trium fuerit cubitorū, dextra tenens haſtam, colum lęua cum fuſo. Nō negligendum porro quod ſcribit Procopius, apud Beneuētum eſſe ab Diomede traditū Æneæ Palladium. Quoniam de morbo ſciſcitanti redditum foret oraculum, non prius ex morbo cōualiturum, quàm Troiano cuipiam Palladiū reſtituiſſet. Vbi autem lateat id nunc, inquit, haud norunt Romani. Simulacrum oſtendunt tamen lapideum in Fortunæ fano ante Mineruæ ſta-

D tuam æneam. Id verò prælianti imaginem præfert & haſtam euibrantis. Nec Græcam facit viſitationem, ſed Ægyptiam. Memoratur id quoque, Conſtantinum imperatorem ſimulacrum hoc Byzantium tralatum in foro ab eo nuncupato defodiſſe.

De foro Theſſalico & Perſico: item venalium. Quid cyclos, & cinclides, & cācelli. Interim quid apſis. Epiſotron. Itys. Apſimachia. Trapeza. Cindalus, cindaliſ-

E *mus paſſalus. Clauo deſtinare, & à clauo demere quid ſit. Triplex Romæ forum. De Menianis, & Menia columna & ſolariis. Protecta. Protegere quid. Proiecta. Immiſſa. Promercale.*

Caput X.

SCitum eſt quod Ariſtoteles docuit Politicorum ſeptimo: Struendum in ciuitatib. forū, cuiuſmodi in Theſſalia, quod dicebant ἀγορὰν ἐ-

F λευθέραν, hoc eſt liberum forum. Id opinor, quia eſſet ab omni mercatu putum. Nec eo agricolæ opificéſve, aut id genus alij, commeandi ius haberent, niſi accerſente magiſtratuum aliquo. Eū locum putat Ariſtoteles εὔχαριν, id eſt gratię maioris, εἰ καὶ τὰ γυμνάσια τῶν πρεσβυτέρων ἔχει. i. ſi & ſeniorum habeat gymnaſia. Forū eiuſmodi fuiſſe apud Perſas Xenophon ſcribit, vbi regiæ eſſent ac principia alia. Eſſe quoque in quatuor diſtributum parteis: quarum eſſet vna puerorum: alia

G puberum: virorum tertia, qui perfectam ętatem iam agant: quarta eorū, qui iam emeriti ſint, legéque ſingulos eorum ſuis adeſſe locis ſolitos. Pueros quum primum illuxiſſet, eodémq; modo perfectæ ætatis viros: at ſeniores, quum per ocium cuique licuiſſet, exceptis cōſtitutis dieb.

quib. adſint neceſſe eſt. Forum autem venalium Græcis dicitur πρατὴρ, λίθος, πωλητήριον, hoc eſt prater, lithos ſiue lapis, poleterium. Apud Herodotum etiam praterium. In noua comœdia cyclos dici inuenio, loca vbi venderentur mancipia. Fortè etiam vbi & venalia reliqua. Eſt autem cyclos propriè quidem circulus: vnde Pauſanias, Eſt (inquit) apſis: ligneus rotæ cyclos: quo is ambitur, ferrum vocatur epiſotron. Sunt & in retibus apſides, id eſt curuamina & vlnæ. Apud Homerum, apſis etiam dicitur itis. Apſimachia Plutarcho in Lycurgi vita, & Appiano eſſe videtur tumultuantium pugna. Sunt qui eo nomine præludium pugnæ intelligant. Apſidas porrò Græci dicunt, quos Latini arcus, ſurrigi imperatorib. ſolitos. Sed & pontium fornices eodẽ cẽſentur nomine. Locus verò quem inſcenderent venalitij, dicitur ab Ariſtophane trapeza, hoc eſt mẽſa. Porrò fori iudicialis fores ſcribũt Græci cinclidas vocari. Cyndalos verò quidã clauos dicunt, & cyndaloplitas clauiculos. Fuit & ludi genus cyndaliſmus, quem clauis exercebant, quos paſſalos, ſiue pattalos Græci quoq; vocãt, nato inde adagio de iis quæ negligentius curãtur, πασσάλῳ ἀνακρεμάσαι, id eſt clauo deſtinare appendereque. Sicut quæ amplius curanda cenſemus, à clauo demere: quod ex Euſtathij theſauris eſt. Verum ad cinclidas redeo, quas Romani cancelotas vocãt, vti adnotant Græci. Erant quidem in foro cancelli, Cicero pro Seſtio, Tantus ex fori cancellis plauſus excitatus, vt nunquam maior cõſenſio, aut apertior. Hinc honeſtiſſima metaphora dictum ab eodem pro Quintio, Et me facilè veſtra exiſtimatione reuocabitis, ſi extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipſi circumdedi. Et quoniã in Romanos incidimus, ſciendum, triplex olim fuiſſe in Vrbe forũ, quod Seneca ſcribit: ſic enim libro ſecundo De ira, inuenimus adnotatum, Adiice nunc publica periuria gentium, circunſcriptiones, fraudes, inficiationes, quibus trina nõn ſufficiunt fora. Hinc certius illud Martialis percipitur,

Atque erit in triplici par mihi nemo foro.

Quartum addidit Traianus: meminit Sextus Aurelius & ſignificat Martialis idem,

Et fora tot numeras Iane, quot ora geris.

Traiani forum ſcribit Ammianus Marcellinus, fuiſſe ſingularem ſub omni cælo ſtructuram, ac vt opinamur (inquit) vel numinum aſſenſione mirabilem. Id quum Imperator Conſtantius ſpectaret, hærebat attonitus, per giganteos contextus mentem circumferens, nec relatu effabiles, nec rurſus mortalibus appetendos. Tranſitorium forum à Domitiano comparatum Euſebius ſcribit, id à Tranquillo methodium dici ſuſpicantur aliqui, quod Traiano ſtruente, ceſſarit. Sed de hoc plura mox. Meniana fuiſſe in foro vnde ſpectarentur ludi, non ferè eſt qui neſciat. Eadem & ſolaria nuncupabantur. Vnde ad ſolarium verſari, eleganter ſciteque de eo dicitur, qui ſpectacula frequenter inuiſat. Cicero pro Quintio: Vixit (inquit) ſemper incultè atque horridè, natura triſti atque recondita fuit: non ad ſolarium, non in campo, non in conuiuiis verſatus eſt. Solaria verò dici Meniana, Hieronymus ſcribit. De Menianis Labeo digeſtis

A De verborum ſignificatione: Proiecta (inquit) ea ſunt, quæ ita prouehuntur, vt nuſquam conquieſcant, cuiuſmodi ſunt meniana & ſuggrundia: quæ verò aliquid habent, vbi conquieſcant, immiſſa, non proiecta vocantur, veluti ſigna & trabes quę immittantur. Protecta legimus quandoque loca in domo ſurrecta, vnde ſpectare licet: ab protegendo, id eſt porrò tegendo, ſiue tectum proiiciendo. Id enim Ciceroni in Topicis protegere eſt. Sunt tamen ſolaria etiam horologia, necnon vectigalia, quæ pro ſolo penduntur, apud Iureconſultos, titulo Ne quid in

B publico fiat. Columnam Meniam Pædianus intelligit à Mænio dici, qui quum domum venderet Catoni & Flacco cenſoribus, vt ibi inædificaretur baſilica, ius ſibi columnæ vnius exceperat, ſuper quam tectum proiiceret, vnde ipſe & poſteri ſpectarent gladiatorium munus, quod tum in foro dabatur. Commeminit Marcus Tullius Actione in Verrem prima. Quanquam

C ænea inibi modo columna ſcribitur. Sicuti apud Plinium libro ſeptimo: A columna (inquit) ænea ad carcerem inclinato ſydere, ſupremam pronuntiauit. Sed & libro trigeſimoquarto Plinius idem: Antiquior (inquit) columnarum celebratio, ſicut C. Menio qui deuicerat priſcos Latinos. Verum redeo ad inſtitutum, ſi illud non neglexero: promercale in vænalium ratione dici, quòd extra domeſticum vſum redundans vænui proponitur.

D

Forma fori Græca & Italica. De triuio & baſilica, & quid ſit baſilicam habere. Ciceronis locus aperitur. Via baſilica, prætoria, conſulares.

Cap. XL.

GRæcorum fuiſſe moris, Vitruuius ſcribit, forum quadratum conſtituere, duplicibúſque porticibus, crebríſque columnis, & lapideis ac marmoreis epiſtyliis exornare, in con-

E tignationibus ambulationes facere. Sed Italiæ (inquit) non eadem fuit ratio: nam à maioribus conſuetudo tradita eſt, gladiatoria munera in foro dari, proinde ſpatioſiora diſtribuebantur intercolumnia. In porticibus argentariæ tabernæ, menianáque ſuperioribus coaſſationibus collocabantur. Forum autem, quod vocant Argentarium, omnium fuiſſe præſtantiſſimum, conuenit. Triuium & forum ſola vi-

F dentur amplitudine differre: eſt ſiquidem triuium, puſillum velut forum. Platonis in hoc extat decretum, vt in triuio ſpatia fiant, quò nutrices conueniant cum pueris, ſintque vnà. Credo, quia pueri validiores redderentur, vſu auræ liberioris: & nutrices laudis ſtudio, eſſent lautiores, & minus inter tot eius ipſius rei obſeruatrices errarent negligentia. Inuenio in literis, baſilicarum loca foro adiũcta quam calidiſſimis partibus fuiſſe, vt per

G hyemem ſine moleſtia tempeſtatum, ſe conferre in eas negotiatores poſſent. Cæterum baſilicam principio fuiſſe locum conſtat, quo ſub tectum ad ius dicendum principes conuenirent. Cui locò dignitatis gratia additum erat tribunal. Poſt id, quo eſſet ea quidem laxior, primariis

riis rectis non ſufficientibus, circumaddidere porticus patulas intrinſecus hinc atq; hinc, primum ſimplices, mox etiam duplices. Addidere inſupèr alij ſecundum tribunal, tranſuerſamq; alteram ambulationem, quam cauſidicam nuncupamus. Quod illic rhetorum turmæ, cauſidicique (vt verbo vtamur vulgò frequentiſſimo, vt docuit Quintilianus) verſarentur. Erat porrò perſimilis templo baſilica, proinde compari ferè modo exornabatur. Elegantiſſimum illud Ciceronis eſt ex primo Epiſtolarum ad Atticum, De pangendo quod me crebrò hortaris fieri nihil poteſt, baſilicam habeo, non villam, frequẽtia Formianorum. Videtur autẽ adagij ratione dici, vt ad quem multi paſſim confluant conſultandi, vel quid eiuſmodi faciendi cauſa, baſilicã habere videatur, non domum quæ domeſticis ſolum ferè patet. Sunt enim qui partem fori, baſilicam accipiant, ad quam ſcalis pateat aſcenſus, vbi agitarentur iudicia: indéque irrepſiſſe nomenclaturam, quoniam τὸν βασιλέα iudicem intelligant Græci, aſtipulatu etiam poetæ Heſiodi, δωροφάγους nuncupantis βασιλῆας. Hinc & baſilica celebratur Iulia, centumuiralibus cauſis dicata: vnde & Martialis,

Et totam tu Iulia recta placent.

Baſilicas vias, noſtri prætorias interpretantur, & conſulares: nam quod magnum eſt, baſilicum dicitur.

Statue in foro Euclie. Mercurij. Marſie. Iouis, Herme, Hermocopide, Cochlides. Forum clarium. albanum, tranſitorium, methodium. Meta ſudans in Vrbe. Hippodamia forum, Quid odeum. phoros phorologi, prafectores, phorimus. Cur Protagoras dictus ſit Phormophorus. Pſiati. Phormiſium Phormio vnde. Interim de Pythagore ac Alcibiadis ſtatuis Rome. Quintiliani locus ex libro primo enarratur, emendaturq;.

Cap. XII.

NEc illud relatu indignum, apud Bœotios & Locros aram ſtatuámque in foro quolibet Eucliæ dicatam fuiſſe, quam pleriq; vel apud Sophoclem Dianam putant, nonnulli Herculis filiam: & Myrtus, id eſt μυρτώ, ex Menœtio natæ, ac Patrocli ſororis: quæ cum virgo demigraſſet è vita, gentibus illis eximiè religioſéque culta eſt. Quin ſponſi ſponſæque prius quàm nuptiæ conficerentur, ex more illi rem diuinam obibant. Nam de Marſię ſtatua in liberis ciuitatibus, quum alij, tum Seruius commeminit, & Seneca De beneficiis ſexto: vnde prodiiſſe illud Martialis coniectant eruditi,

Ipſe poteſt fieri Marſia cauſidicus.

Hunc verò αὐθάδως primo Xenophon prodit, cum Apolline de ſapientia in certamen auſum prodire, à deo ſuperatum ac nudatum pelle, quã in antro appenderit is: vnde Marſias fluuius ex re nuncupatus ſeſe proferat. Fori quoque medio in Græcia plerunque Mercurij ſtatua excitari conſueuerat, quem inde appellabant ἑρμῆν ἀγοραῖον, id eſt forenſem Mercurium. Sed & Iouis fuit id cognomentum eodem ſtantis loco alicubi, & iuxta Herodotum in Sicilia. Id verò inſtitutum Euſtathius putat, quia diuinum quid-

A dam eſt, conſultationi deſtinatum forum. Credebatur ſiquidem orationis Deus ac veritatis Mercurius, quo nomine ſtatuas eius quadratas, καὶ κυβοειδεῖς, id eſt cubica ratione conformabant, innuentes, ſchema id genus in quamcunque decumbat partem, rectum ſtare, καὶ βέβαιον. Identidem oratio ac veritas vndecunque ſibi eſt aſſimilis. Contrà eſſe mendacium, πολύχουν καὶ πολυειδές. Hermocopidas in Atticorum nominum συναγωγῇ, Pauſanias ſcribit nuncupatos,
B qui Mercurij ſtatuis quas hermas dicunt, collum & pudenda præcidiſſent. Meminit hiſtoria ſexta Thucydides. Legimus in Græcorum theſauris: reddito Romanis Græculo, prudentiſſimi ac fortiſſimi Græcæ gentis ſtatuas erigerent, in foro mox Pythagoræ ac Alcibiadis ex ære dedicaſſe conas. Fuit Romæ Traiani forum, de quo diximus, regione octaua, cum templo & equo æneo, ac columna cochlidæ, cuius erat altitudo centum & viginti o-
C cto pedum, intus erant gradus centum & octogintaquinque, feneſtellæ quadragintaquinque. Præterea forum Spartæ fuiſſe legimus in Plutarchi monumentis, Clarium nuncupatum: ſicuti Capuæ Albanum: quod Maximus docuit Valerius libro nono, & ſecunda in Rullum ſignificare Cicero videtur. Tranſitorium forum lector accuratus apud grammaticum etiam Seruium reperiet. In quod libro ſeptimo, Iani ſimulacrum quod inſtituerat Numa, tralatum
D fuiſſe ſcribit. Quum in Antonino philoſopho Iulius Capitolinus ait, Statuas in foro Vlpio collocatas, ſunt qui Tranſitorium intelligant, quod & Traiani nuncupetur. Nonnulli putant, id etiam dici Neruæ forum: quoniam in Alexandro Cæſare ita Lampridius ſcribit, Statuas coloſſeas vel nudas, pedeſtres vel equeſtres diuis Imperatoribus in foro diui Neruæ, quod tranſitorium dicitur, locauit. cum titulis & columnis æneis. Alibi idem auctor, In fo-
E ro tranſitorio ad ſtipitem illum ligari præcepit, & fumo appoſito, quem ex ſtipulis atque humidis lignis fieri iuſſerat, necauit, præcone dicente, Fumo punitur, qui vendidit fumum. Euſebius methodium forum enumerat, de quo diximus (ſic enim legebat Domitius, etiam ſi non ſatis conſtat ſibi, vt ex Commentario eius tertio in Syluas Papinij patet) impreſſi codices apud Euſebium præferunt odium, non methodium: ſicut apud Dionem quoque in Adriano,
F etiam ſi methodium transfert Merula. Erat autem odium, id eſt ᾠδεῖον, imagine theatri locus: in quem deferebantur poemata, prius quàm in theatro recitarentur. Theatrum fuiſſe Odium, Pauſanias ſcribit, prope quod viſeretur enneacrunos fons, Piſiſtrati opus. Meta verò ad methodium pertinet nihil: in Epiſtolis ad Lucilium Seneca, locum in Vrbe recenſet, quem dicerent Metam ſudantem. Erant autem metæ, ſiue metulas malis, lapides coni imagine qua-
G dam prominentes. Fuiſſe in quarta Vrbis regione, ſignificat P. Victor. Senecæ verba ſi quis expetat, hæc ſunt: Eſſedas tranſcurrentes pono, & fabrum inquilinum, & ferrarium vicinum, aut hunc qui ad Metam ſudantem tubas experitur & tibias, neque cantat, ſed exclamat. Et quia

de statuis in foro surrigi solitis facta paulò antè mentio est, audiamus & id, Quintiliano laturi opem, decurtato sæpius & labefactato: in foro item statui columnas, fuisse veteribus celeberrimum: quod ex trigesimoquarto Plinij liquet, tradentis C. Duellio, qui de Pœnis naualem primus triumphum duxit, quique mox contracta voce dici Bellius cœpit, columnam excitatam, quæ (inquit) etiam nunc est in foro. Proinde libro Fabij primo De orthographia, sic lego: Quod manifestum est etiam (inquit) ex columna rostrata, quæ est Duellio in foro posita. Et sic etiamnum codices præferunt veteres: quanquã modò, Iulio in foro, legatur. Xenophontis quoque illud ex quarto Rerum Græcarum relatu non indignum: mortis terrore confugisse nonnullos Corinthi ad deorum statuas, quæ in foro surrectæ erant. Nam & Athenis aræ, duodecim deorum in foro stabant, vt auctor est Thucydides. Illud post multa non negligendum, forum à plerisque veterum, genere pronuntiari masculino, & est in Canonicis decretalibus De verborum significatione, obseruatum. Sed & Græci ita dicunt, φόρος, si paroxytonon sit. Nam vbi ὀξυτονεῖται, id est in postrema recipit accentiunculam, ventum signat prosperiorem. Superiore autem modo, etiam tributum: vnde & phorologi, qui id exigunt: sed eos etiam practoras dicunt. Nam Thucydidi sunt hellenotamiæ, qui ab Græcis collata excipiũt tributa, custodiũtque. Phormus verò, nihil ad fori rationẽ: significat tamen Herodoto verbum id, sportam ferè, aut cophinum. Nam & Protagoras philosophus fuisse phormophorus traditur, id est sportulifer. Verum & pro tegete, nomen quandoq; auditur id: siquidem φορμοκοιτῶ est, super storiis dormio. Apud Thucydidem historia quarta, scriptum aduertimus, φορμηδὸν ἐπὶ ἁμάξας. Id exponens interpres, velut si (inquit) phormos quis atterat, quos dicunt psiathos. Hoc verò libens adnotaui, quoniam ambiguum scio videri apud Laertium in Menedemo, quum ait, lectulis æstate psiathos, hyeme veruecum pelles insternebant. Hinc psiathoplocos scimus appellari, qui tegetes id genus implicant. Sunt qui schœniam, id est iuncum interpretentur psiathum. significat autem Thucydides currui iniectos phormos nunc in longum, nunc transuersim. Dioscorides primo Medicinæ psiathon nominat vetustum. Phormisium pro muliebri pudendo positum inuenimus. At fiscus sparteus (inquit Donatus) & nauticum stramen, nuncupatur phormio, vel phormus: cuius rei vel capacitate vel vilitate, parasito inditum nomẽ Phormioni apud Apollodorum. Vlpianus Digestis De fundo instructo legato: Acetum (inquit) quod extinguendi incendij causa paratur, item centonas, perticas, spongias, amas, scophas, phormiones contineri, Pegasus ait. Forum denique, ingeniorum theatrum dici rectè, auctor M. Tullius est. Fuit in Piræo forum nomine Hippodamia, à Milesio Hippodamo, qui Piræum struxit: meminit Demosthenes. Sed ἱπποδάμειον ἀγορὰν nuncupat Rerum Græcarum libro secundo Xenophon.

Matrimonium de natura prefertur institutum. Clarissimæ fœminæ quæ intelligantur. An in Christi *fide matrimonium omnino probabile sit. Virginitatis laus: interim de Mithra, & Erichthonio.*

Cap. XIII.

QVoniam de re vxoria multæ atq; interim contrariæ sententiæ proferri solent, placitum in præsentia est consectari, quæ super ea re, diuersissima lectitando quandoque congessimus. Primúmque ingerit se nobis, quod primo De legibus Plato, quum de Venereis rebus loqueretur, sanxit: Coniunctio (inquit) maris & fœminæ, legitima naturalisque est, vtpote à natura ad liberorum procreationem concessa. Est quippe in anima communior potestas quædam, in cuius veniunt participatum animãtes vniuersæ. Ea verò altrix censetur vis, vnde velut ex fõte prorogatur vita. Huius verò sũt effectus tres, siquidem alit, auget, compar sibi progignit, sufficitque. Sed enim vltimũ hoc priorũ ferè scopũ habet. Id verò viuentibus cunctis, naturæ habitum modò non egressis, perpetuum est. Ni spõtiua pergas obiicere, aut quæ arte quapiam nascendi auspicantur primordia: nil enim æquè dictat natura, quàm aliud quale ipsum est, producere: nititur enim summis viribus insita potestas, vt se ad effigiem quandam & imaginem immortalitatis & diuinitatis cõponat. Vt quoniã corruptioni obnoxiũ idem numero animal nequit perseuerare, ortu vicario mortalitati, qua fieri potest & patitur ratio, adminiculetur, ac velut tibicinib. præfultam ab occasu vẽdicet. Hac verò in parte memorãda protinus Platonis præcepta sunt, quando philosophus is, in ea quam cõstituit republica legem fert, qua sancitur, Ne quis ducta vxore, liberis post decennium operã det, ni fortè præstituta idoneaq; etiamnum desit proles: hanc verò statuit, marem & fœminam. Quòd si pestilens tabes hanc absumpserit, aut cæsa fuerit in prælio, legum scita tuentib. prorogandi ad hæc sarcienda tẽpus elargitur. Clarissimarum fœminarum nomine (inquit Vlpianus) senatorum filiæ, nisi quæ viros clarissimos sortitæ sunt, non habentur: fœminis enim dignitatẽ clarissimam tribuunt mariti. Porrò qui amplius efferre matrimonium laudibus gestiunt, non ex Plutarcho tantũ proferunt, id esse δεσμὸν ἡ νεότητος ἀσφαλέστατον, i. iuuentutis vinculũ tutissimum: sed & primã Dei sententiam aduocant, Propter quod relinquet homo patrẽ & matrem suã, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Cui Euãgelicum succinere illud videtur, Quod Deus coniunxit, homo non separet. Itẽ, Crescite & multiplicamini. Accedunt sanctitate illustriũ virorum exempla, qui ex matrimonio liberis susceptis, laudi calculũ adiecisse, animaduertuntur. Præitò est apostoli quoque Pauli, gentiũ magistri sententia, qua honorabiles pronũtiantur nuptiæ. Quid, quod veteri Romanorum ritu sancitũ ita inuenimus, Flaminem demortua vxore Flaminio solitum abire? Quod (velut prodidit Teius) ducentis vxorem οἶκος τέλειος, i. integra domus est. Eius autem qui ducta sit exutus, οὐκ ἀτελὴς μόνον, ἀλλὰ πεπηρωμένος, i. non imperfecta solum, sed decurtata omnino & oblæsa. Nam & Iuno hinc τελεία dicitur apud Æschylũ.

ipsa

ἦρα τελείας ζωῆς ἐστιν ἀμφ. A

Sic & in Nemæis apud Pindarum, quando dicitur eadem camelia & zygia: quin & nuptias item τελείας rectè nuncupamus, quod vitæ concinnent perfectionem. Nam vt Moralium octauo prodit Ariſtoteles, Viro & vxori ſecundum naturam ineſſe amicitia videtur: ſiquidè homo natura coniugale amplius eſt, quàm ciuile, quãto prius & neceſſarium magis eſt domus, quàm ciuitas, & animalib. procreatio communio, & in reliquis vtique ſocietatis hic eſt finis: coniugia vero ſubeunt homines nõ ſobolis modò gratia, ſed eorum item quę ad vitam conferunt, quamobrem amicitiæ huic emolumentũ ineſt ac voluptas. In Antigone apud Sophoclem nymphica nominantur τέλη. Et interpres adiecit, eos qui vxorem ducant, vocari τελείους. Alij verò (inquit Hieronymus) ſirenum cantus iſta putant, & fabulas obturatis præſtrictiſque pertranſeundas auribus: quib. CHRISTI obiectant antidotum, protinúſque tuo ſibi gladio iugulãt. Et magiſtri C gentium eiuſdem de matrimonio hanc proferunt ſententiam ex illius reconditis theſauris: à Corinthijs quæſitum ex eo fuerat, Ecquid poſt CHRISTI fidem cœlibes eſſe deberent, & continentiæ cauſa quas haberent vxores, dimittere. Reſpondens Paulus: Bonũm eſt (inquit) homini, mulierem non tangere: propter fornicationes autem vnuſquiſque habeat vxorẽ, vnaquęq; virum ſuum habeat: hoc autem dico ex indulgentia, non ex imperio. Volo enim omnes ho- D mines eſſe, vt meipſum. Et mox: Si autem ſe non continent, nubãt: melius eſt enim nubere, quàm vri. Aduertenda verò Apoſtoli prudentia: nõ dixit, Bonum eſt vxorem non habere: ſed, Bonum eſt mulierem non tangere. velut tactus quoque non citra periculum admittatur, vt quæ virorũ pretioſas illaqueet animas, quæ adoleſcentium auolare corda faciat. Alligabit quis in ſinu ignẽ, & nõ comburetur? aut ambulabit ſuper carbones ignitos, & non ardebit? Poetarum concinũt E fabulæ, Mithram & Erichthonium, vel in lapide vel in terra de ſolo æſtu libidinis eſſe generatos. At Ioſeph, qui Ægyptiæ tactum reformidauit, ac velut rabidiſſimæ canis morſum refugit, ne paulliſper ſerperet virus: etiam veſtem quam ea tetigerat, perinde ac peſtiferũ imbibiſſet ſuccum, confeſtim abiecit. Quod autem dictum eſt, Creſcite ac multiplicamini, ac replete terram: neceſſe fuit, prius plantare ſyluam & creſcere, vt eſſet quod mox excideretur. Quod verò ait, F Replete terram: illud altius intuentib. præmonſtratur, nuptiis terram vtique oppleri, at virginitate paradiſum. Nuptias ſcimus honorabiles, & torum immaculatum: ſed ita vt præſtet virginitas & micantius vibret. Argenti nitorem matrimonium præfert: virginitas rutilantis auri radios imitatur. Rectè quidem Verus Imperator eſſe vxorem, dignitatis non voluptatis nomen, dictitabat. At illuſtrior ſemita eſt, qua nos non præflorata integritas ducit. Cæleſtium ignari le- G ges de maritandis ſanciunt ordinibus, & cenſoria nota cælibes mulctant. Et in Legibus Plato, qui vxores abnuant, ſupplicio cenſet admouendos. At domeſticum id genus theſaurum, quotuſquiſque nõ per momenta cupit alliſum ob-

tritúmque? Certè vt aliud non ſit, ſtultiſſimum eſt compedes ſuas quamuis aureas, amare. Hierophante ex Hieronymi doctrina euirãtur Athenis. Quin Romæ monogamus ad ſacerdotium admittebatur flamen, itidem & flaminica. Apidis Ægyptij tauri ſacra obit ſemel maritus. Taceo Veſtales virgines, Iunonis quoque Argiuæ, Mineruæ, Dianæque, denique Apollinis etiam. Ex quo & lyricus poeta,

> Dianam teneræ dicite virgines,
> Intonſum pueri dicite Cynthium.

Theutonum vxores, victore Mario, vti Veſtæ ac Cereri dicarentur, ab conſule anxie contenderunt: voto excidentes, faucibus eliſis commori præoptarunt, quàm pudoris aleam adire. Tanto fœdiore, qui viginti fuerat ſuperſtes vxoribus, eáque cui ſecundus & viceſimus fuiſſet maritus.

Quàm incommodum vxorem ducere.

Cap. XIIII.

Quòd ſi exſpatiari parte hac velimus, non deſuerint eorum argumenta, qui miram incommodorum turbam mittunt in digitos, quæ γυναικοκρατουμένοις, id eſt mulieribus ſuccumbentes, ac matrimonia capeſcentes, ſubire neceſſarium eſt. Neque enim alius omnino eſt, qui

> Stulta maritali iam porrigit ora capiſtro.

vt Iuuenalis vtamur verſiculo. Proinde inter ſophiſtas acutiſſimus Libanius quendam effingit apud iudices ſeipſum accuſantem, & cur vltimo videretur dignus ſupplicio, promentem cauſas quòd eatenus delirauiſſet, vt vxorem ducere ſibi permiſiſſet. Sunt qui ad impudentiam mulierem amplius prouehendam, nec iocis abſtineãt: & ſacrarum literarum ſententiis impiè quidem, ſed ad exprimendum ipſorum ſenſum accommodatiſſimè abutantur, aſtruendo, Eſſe ſacerdotibus perſimiles fœminas, quibus ex more preces illæ in ore ſint aſſiduè, Da quæſumus, Præſta quæſumus, Concede quæſumus. Varius Geminus orator eminentiſſimus, Qui non litigat (inquit) cælebs eſt. Quin voluptatis aſſertor illuſtris Epicurus, ſapienti viro rarius ineunda præcepit coniugia: quia nuptiis, incommodorũ numeroſa interſeratur ſeries. Solomon in Prouerbiis: Mulier (inquit) inſipiens & audax, inops panis efficitur. Cuius panis? nempe qui de cælo deſcendit: ſtatímque ſubiungit, Terrigenę apud eam pereant, & in profundum infernum incurrunt. Et alibi: Sicut in ligno vermis, ita perdit virum ſuum vxor malefica. In deſertis habitaſſe præſtiterit, quàm cum vxore litigioſa & iracunda: quæ velut laurus, quam vocant inſanam, iurgiorum fomes eſt perennis, & vel clauſis oculis Andabatarum more pugnax eſt. Cæterum, ſuccurrit ad hunc vſum Automedontis Græcum epigramma, quod quia lepidiſſimum eſt, etiam apponere conſilium fuit,

> οὐδ' αἰμον σεῖο τον μὴν, ἱ μηδενὶ μηδ' ἱνὸς τίλων,
> εἶτα δ' ὁ μὴ γήμας, τὸ τρίτον ἐς τις ὄπαις.
> ἦν ἢ σπαντὶς γήμη τις, ἔχει χάσιν, ἦν κατεψύξη
> τοῦδ' ὃς τὴν γαμετὴν, πρῆξιν λαβὼν μεγάλην.
> ταῦτ' οὖν συνιδὼν, μάτην δ' ἔπλευρον ἑαυτοῦ,
> ποῦ τὸ καινὸν ζητεῖς, ἃ τετες αἱ μετάδες.

id eſt, Felix primum quidem, qui nihil cuiquam debet: mox, qui vxoris expers: tertiò, qui ſine liberis eſt: quòd ſi furens duxerit quis vxorem, gratiam habet, ſi humarit ſtatim nuptam, poſtquàm dotem acceperit vberem: hæc noſcens, ſapiens eſto, fruſtráque Epicurum ſinito, vbi vacuum quærere, & quæ monades. Extat & diſtichon incerto æditum auctore, quod & ipſum eiuſmodi eſt,

> εἴ τις ἅπαξ γήμας, πάλι δεύτερα λέκτρα διώκει,
> ναυηγὸς πλώει δὶς βυθὸν ἀργαλέον.

id eſt, Si quis ducta ſemel vxore, alteras etiam attentat nuptias, naufragus enauigat bis profundum difficile.

In re vxoria gentium ritus varij. Peranus Maſſiliæ conditor. Rhoxane Alexandri. Panis præguſtatio in nuptiis. Parochus Nubentes cur capita obtegerent. Cuiuſmodi vxor ducenda. Cuius eſſet nuptiales faces geſtare. Epithalamiorum ſpecies, ac ritus. Epiclerus puella, & epipræcus. Item manda pherne, phernion, hedna.

Caput XV.

CÆterum nec illud ab inſtituti operis præſcripto longius abierit, ſi priorum varios ritus carptim fuero exſequutus, quando in ea re mirum eſt, quantum ſibi indulſerint gentes, præſertim barbaræ. De Parthis quippe id monumenta præferunt, libidinis titillatu vario rationis præfocante vim, vxores ſingulos habere plures, nec vlla delicta grauius adulteriis vindicare. Quamobrem à conuiuiis non arcentur modò fœminæ, ſed omni prorſus virorum conſpectu illis interdicitur. Solere aiunt (inquit Cicero) barbaros reges Perſarum ac Syrorum plures vxores habere. His autem vxoribus ciuitates attribuere hoc modo, Hæc ciuitas mulieri redimiculum præbeat: hæc in collum, hæc in crines. Ita populos habent vniuerſos, non ſolum conſcios libidinis ſuæ, verum & adminiſtros. In Narbonenſi Gallia moris fuiſſe veteris, aduertimus, generum inter pocula eligere. Siquidem recumbentibus, qui eſſent ad nuptias inuitati, prodiens virgo iubebatur à patre aquam porrigere ei, quem affectaret virum. Quo argumento claſſis Phœnicum dux Peranus repente factus ex hoſpite gener Senani regis Segoregiorum condendæ Maſſiliæ locum à ſocero accepit. Regum item mos ille celebratur, vt qui legitimo iunctus non foret toro, captiuam aliquam pro legitima habuerit. Sicuti Andromachen habuiſſe memoratur Pyrrhus. Et Magnus Alexander iam Orientis ferè victor, tantus etiamnum imperator & rex, Rhoxanem Satrapis barbari filiam incautius ardens in conuiuio viſam, quũ afferri patrio more panem iuſſiſſet, quod erat ritu Macedonico ſanctiſſimum coeuntium pignus, quum gladio diſiectum vterque libaſſet, matrimonio iunxit ſibi, è captiua geniturus, qui victoribus imperaret. Panis verò illa prægustatio, ita gentis condito more, nimirum parabilis victus ac frugalitatis inſigne documentum erat. In ſuperiore Libya mos irroborarat, vt mulieres haberentur communes, ſic

A tamen vt inde ſuſceptos liberos ſimilitudinis ratione diſtribuerent. Etenim mulieribus inſitũ nonnullis, velut brutis quoque, vt equis & bobus, filios edere, à genitore exhibeant: cuius fuit modi Pharſalica equa cognomento Iuſta. In Græcia morem ſeruatum, Pauſanias ſcribit, vt in nuptiali curru tres modò ſederent, media ſponſa, à lateribus ſponſus, & quem vocant parochum, qui amicitia vel ſanguine foret adnexus, cui que deferrent plurimum. Nubentium B capita velari conſueſſe, nonnulli ſcribunt, vt ſe maritis obnoxias perpetuò futuras intelligerẽt, ac proinde humilitatem præſtarent. At in libro De patriarchis Ambroſius id pudoris gratia factitatum, ſcribit. Priorem tamen ſententiam comprobat idem ſuper primam ad Corinthios epiſtolam. Thracas, qui ſupra Creſtones ſunt, ita inſtitutos, Græca narrat hiſtoria, vt ſingulis vxores adſint plures, decedente verò aliquo, grauis inter eas contentio, quam is dilexerit pluri- C mum, adhibitis magna cum amicis qui diſceptent, penes quam decoris eius laus ſteterit: ea verò cultius ornata, ad tumulũmque deducta coniunctiſſimi manibus immolatur, vnàque cum marito contegitur humo: reliquis excellenter mœrentibus, veluti laudis eminentiſſimæ gloria exutæ. Thracum aliis mos hic inoleuit, vt liberos in nundinas productos diſtrahant, virgines non aſſeruent, ſed paſſiuo contaminari concubitu, turpe non arbitrentur, quamuis in- D genti cura vxores obſeruent, quas à parentibus magna æris vi coemere, vetus conſuetudo eſt. Solon qui Athenienſibus leges condidit, illud perabſurdum induxiſſe videtur, cum vxori permiſit, ſi ad rem Veneream minus idoneus vir deprehenderetur, mariti propinquos admittere. Sed ex matrimoniis idem dotes ſuſtulit. Et quoniam in ſapientes incidimus, Chilo Lacedæmonius dicere ſolebat, Vxorem humilem, apparatu modico ducendam. At Dioni Callimachus æ- E qualem eſſe ducendam conſuluit, Atarnitæ adoleſcẽtis exemplo, cui obſcurius ſignificaſſe pueri videntur, comparem ſibi aſciſceret, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα: ſuper qua re nobile etiamnum extat Græcum Epigramma libro tertio. Cleobuli ſenſus idem fuit: Nam ſi te (inquit) illuſtriorem duxeris, affines vt domini te infeſtaturi ſunt. Athenienſes porrò quum lue ac bellis exhauſtam ciuitatẽ reparare, ſobolémque propagare cuperent, decreto legimus cauiſſe, vt vrbanam quidem vxo- F rem ciues ducerent, liceret autem ex altera liberos interim tollere. Ciuitatis item mos fuit eiuſdem, ſorores eiſdem prognatas patribus vxores ducere. Sed & Iſidis exemplo ducendæ ſororis, veterem fuiſſe legem eiuſmodi Ægypti populis palàm eſt. Quin & apud eoſdem in priuatis viro mulier dominari dicitur, profitentibus in ſponſalium celebritate viris omnibus, Eſſe vxoris arbitrio parendum. Romana præfert hiſtoria; plebiſcito quandoque cautum, vt ad G neptes vſque progredi liceret: ſuperior, omnino inhiberetur neceſſitudo. Ex veteri Græcorum illud item ritu eſt, Nubentium matres in nuptiis faces tenuiſſe, quod illi δᾳδουχεῖν dicunt. Id ἐν Φοινίσσαις monſtrat Euripides,

ἐγὼ

ἐγὼ δ' οὔτε σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς νόμιμον
ἐν γάμοις, ὡς πρέπει ματέρι μακαρίᾳ.

id eſt, Neque ego tibi lumen ſuccendi in nuptiis legitimum, ſicuti beatam addecet matrem. Sed & in Apollonij Argonauticis Iuno inquit, *διαδυχῆσαι τῇ θέτιδι*. id eſt, facem prætuliſſe Thetidi ob beneuolentiam, dum matris officio fungitur: ſic verò ait,

αὐτὴ δὲ σέλας χείρεσσιν ἀνέσχον
νυμφίδιον, κείνης ἀγανόφρονος εἵνεκα τιμῆς.

Epithalamium verò ante thalamum concinebant virgines hoc nomine in primis, ne compreſſæ à viro puellæ audiretur vox. Epithalamiorum nonnulla veſpere in noctem mediam canebantur, vnde & *κατακοιμητικὰ* vocabant ea: ſicuti matutina, *διεγερτικά*. Helenes epithalamiũ cecinit Steſichorus, & ab eo nonnulla mutuatus Theocritus. Gamelium verò logon dicimus quandocunque pronuntiatum, inquit Ammonius: quin & donum in nuptiis oblatum, ſic item vocamus. Illud verò dignum ſcitu quoque, nec vllatenus prætereundum: puellam, dici à Græcis *ἐπίκληρον*, id eſt epicleron, quæ vniuerſalis éxque aſſe hæres ſit, atque ita nubat. At *ἐπίπροικον* vocant, id eſt epiprœcum, quæ dotem modo ad maritum ferat, quam nuncupant *προῖκα*: ſicuti facultates omnes, clerum. Quòd ſi patri duæ fuerint, aut plures id genus filiæ, nihilominus eodem cenſentur nomine. Sed & à nonnullis dicuntur mandæ, ab aliis etiam patruchi. Illud adnotarim obiter: dotem à Græcis nunc dici *προῖκα*, nunc verò phernem: ab Æolibus etiam pherena. At phernion ſignificat piſcium *σπυρίδα*, id eſt ſportulam. Phernas vtique conferunt mulieres, *παρὰ τὸ φέρειν μεθ' ἑαυτῶν*. Hedna autem viri. Ea item exoprœca dicunt, id eſt *ἐξώπροικα*, *παρὰ τὸ ἥδυ τι εὐφραίνω*, nuncupantur hedna: quod ſcribit Orion. Carthaginienſis legum lator vno modo patrimoniorum æquabilitatem maturè induci poſſe tradidit, Si dotem conferant diuites, accipiant pauperes, nec contribuant.

Diuortij ritus: quiq; vxorem dimiſerint. Dimittere vxorem, an dicatur Latinè.

Cap. XVI.

VXorem dimittere, veteris non fuit inſtituti, nec probatum poſtea eſt, quanquam Domitianus permiſerit. Affuerunt verò eiuſmodi diuortio ſacerdotes *πολλὰ φρικώδη καὶ ἀλλόκοτα καὶ σκυθρωπὰ δρῶντες*, id eſt, multa horrenda atrociáque ac triſtia obeuntes. Romulum lege cauiſſe, ſatis conſtat, ne mulieri virum, in cuius manu mancipióque matrimonij cauſa foret, relinquere fas eſſet: ſed viro vxorem repudiare, ſi in liberorum veneficio aut in adulterio foret deprehenſa, aut claues ſubiecisſet. Quòd ſi aliter quis repudiaſſet, eius opum vxori portionem dari, reliquum Cereri eſſe iuſſit ſacrum. Sed & qui ab vxore diuerterent, ſacra diis inferis obire. Apud Hebræos repudij ratio mutua non fuit, vti poſtea apud Romanos: viro tantum diuertere licebat: quin & zelotypiæ illius mederi vxor cogebatur, exemplo vel fœdiſſimo, nec cixtra horrorem.

A In repudiis, id eſt renuntiationibus, vſitatiſſimi erant moris verba ea, Res tuas tibi habeto, tuas res tibi agito. Sed nec illa reiiciebantur, Conditione tua non vtar: ſicuti titulo De diuortiis, adnotarunt Iureconſulti, & nos alicubi commeminimus. Dicebatur tunc & vxori nuntius remitti: nam primo Epiſtolarum ad Atticum Cicero: Vxori (inquit) Cæſarem nuntium remiſiſſe Sp. Carbilius Romanorum primus ſterilitatis cauſa vxorem

B fertur dimiſiſſe, ac diuertentibus matrimoniis, quaſi anſam præbuiſſe: quem ſequutus eſt Sulpitius Gallus, miſſo repudij nuntio, quòd vxorem in caput veſtem deducere, animaduertiſſet. Idem fecit P. Sempronius, quòd eius vxor ludos funebres ſpectaſſet. Eiectam mulierem Hieronymus intelligit, quæ à marito viuente eiciatur. Diuertere ab vxore, Græci *ἀπολύσαι* dicunt, quod illis tamen ambiguum ſit verbum. Sunt qui dimittere, opinentur haud

C ſatis huic accommodum rei verbum: nam exercitum (inquiunt) dimittimus, ſicuti dimittitur ſenatus, concio, amicus digredi volens. Verum qui hoc ſenſiunt prodúntque, falluntur. Nos neminem traducimus, omnium ferè parcimus famæ. Vt alia deſint, certè Tranquillus in Cæſare, dimiſſam ab eo Coſſutiam tradit. Abiicere, in hoc vſu non reformidat Hilarius, quum mittitur renuntiatio, Conditione tua non vtar. Dimitti prætorium, eleganter dicitur à Liuio,

D quum qui ad prætorem conuenerant, abeunt. Non prætereunda verò Pauli ſententia ex ſecundo Inſtitutorum libro, titulo De dotibus, Si diuortium citra mulieris culpam obtigiſſet, integra repetebatur dos. Quòd ſi ab vxore quid delictum foret, in liberorum ſingulos ab marito ſexta dotis retinebatur portio, vſque ad dimidiam modò dotis partem. Commeminit Boethius quoque, Romana (inquit) ciuitatis iure in

E parentum arbitrio retinentur liberi, vſque dum mancipatione ſoluantur tertia. Ergo ſi diuortiũ foret factum mulieris vitio, dotis parte pro liberorum mulctabatur numero.

Quid farreatio, diffarreatióve. Abſurdus Romanorum mos in concedenda vxore filiis indigenti. Conſarreaturus.

Cap. XVII.

F LEgitima verò ſacráque matrimonia priſcorum religioſa ſedulitas, farreacea vocauit, à farris communione: quod à Græcis zean dici, ſunt qui arbitrentur. Feſtus & Boethius ſcribunt, farreo libo adhibito, genus id matrimonij contrahi ſolitum, vnde ſit dicta farreatio. Sicuti quum diſſoluerentur nuptiæ, diffarreatio. Hinc nouator verborum Apuleius, conſarreaturũ formauit: Talis (inquit) mulieris publicitus matrimonium conſarreaturus. Sed ſuper re hac eruditè admodum, etiam ſi conciſe, Annalium

G quarto Tacitus, ex quo plura paulò tranſpoſui: Sub idem (inquit) tempus de flamine diali in locum Seruij Malluginenſis defuncti legendo: ſimul roganda noua lege diſſeruit Tiberius: nam patritios conſarreatis parentibus genitos tres ſimul nominari, ex quîs vnus legeretur

vetuſto more, neque adeſſe vt olim eam copiam, omiſſa confarreandi conſuetudine, aut inter paucos retenta: pluréſque eius rei cauſas afferebat, potiſſimam, penes incuriam virorum fœminarúmque, accedere ipſius cerimoniæ difficultates, quæ conſultò vitarentur. Hactenus ex Cornelio. Erat autem vetus, diúque conſuetum antiquis Romanis alimentum farris, velut Græci hordeum vetuſtiſſimam putantes frugem, eius in ſacris primitias dabant, ὀλὰς vocantes. Et Romani, pretioſiſſimum vetuſtiſſimúmque far arbitrati, ſacrificia ignea inde ordiebantur omnia. Verum in Romanorum moribus illud perabſurdè ſeruatum quoque nouimus: quippe quum liberorum ſatis ſuſcepiſſe viderentur, alterius ſuaſionibus qui filiis indigeret, vxore, cuius dedendæ recipiendæque ius haberent, cedebant. Quod Catonem in Martia vxore non exhorruiſſe, nec Lucanus tacuit. Cæterum, vt omnia lineis attingantur propioribus, auctor Topicorum ſecundo Boethius: Vxorem tribus haberi modis, vſu, farre, emptione. At ſolis (inquit) pontificibus cōpetebat confarreatio. Quæ in manum per coemptionem conuenerat, hæc materfamiliâs vocabatur: quæ vſu aut farre, minimè. In coemptione illud ſeruatum, vt vir ita ſcitaretur, An ſibi mulier eſſe materfamiliâs vellet: quæ reſpondebat, Velle. Mulier item ſic, An ſibi vir eſſe paterfamiliâs vellet: qui reſpondebat, Velle. Itaque in viri manum mulier conueniebat, eráтque viro materfamiliâs loco filiæ. Hinc Gellius: In cuius (inquit) manu mancipióque alia matrimonij cauſa foret. Et Maro,

> Téque ſibi generum Tethys emat omnibus vndis.

De huiuſmodi denique ritu nonnulla Marcellus. Legimus porrò Codice De epiſcopis & clericis, lege vltima, Seruatum olim, ſi quis ſponſus aut ſponſa poſt datas & acceptas arras voluiſſet diuino ſe deputare ſeruitio, compellebatur vir quidem, quæ arrarum nomine dederat, amittere: ſponſa verò in duplum quod acceperat reddere. Quod, vt iniquum, eſt à Iuſtiniano emendatum, qui & ſponſalitias nominat arras titulo De epiſcopali audientia. Sunt ex noſtris, qui ingenuè fateantur neſcire ſe, quo nomine Græcis dicatur far, ni hordei appellatione id complectantur. Inuenio tamen, qui chondron à Græcis nuncupari opinentur, quod à nobis dicatur far.

Cur Thales nuptias recuſaret. Curq́; Veneri iungeretur Mercurius. Item in re vxoria mores diuerſi. Epaulia quid. Epactra. Epacteres.

Cap. XVIII.

QVoniam verò ritus ſententiáſque in hac re varias polliciti ſumus, ſtandum omnino promiſſis eſt. Proinde Thaleta, qui vnus erat ex ſeptem, Plutarchus ſcribit, metu, quo confici parentes ſolent ex filiorum interitu, vel alia quauis calamitate, à nuptiis reuocatum & liberorum procreatione. Verum demiſſo (inquit) animo atque abiecto cenſendus eſt, qui amittendi metu, rerum poſſeſſionem refugit. Mos veterum is quoque fuit, Mercurium iuxta Venerem collocare, veluti innuerent, nuptialem voluptatem ratione, aptóque ſermone in primis indigere: item τὴν πειθὼ, καὶ τὰς χάριτας, id eſt Pitho, ſiue Suadelam & Gratias: vt quæ voluntas ferebat, ab alterutro ſine pugna citráque contentionem vllam inducti tranſigerent. Venerem nihilominus dictam veteribus comperio informe nomen, quia veſpertina mulieribus opituletur, viris autem matutina. In Bœotia ſponſam obtegentes aſpharagonia coronabant: nam vt ea ſuauem ex ſpina aſperrima fundit fructum, ſic noua nupta primam aſperitatem ſuam non reclinanti, nec indignanti marito vrbanam iucundámque vitæ ſocietatem præſtabit. Cum Perſarum regibus legitimæ vxores ad menſam accumbunt, vnáque comeſſari ſolent. At quum ludere laſciuiréque, ac ſe pluſculum inuitare collibuerit, ſummotis illis, cithariſtrias meretriculas adhibent, nec vllo modo ſinunt, vxores intemperantiæ ebrietatiſque fieri participes. In Lepta Libyæ ciuitate morem diutiſſimè ſeruatum ferunt, vt poſtridie nuptias ad ſponſi matrem petitum ollam ſponſa mittat, quam ea abnegat aſperius, quo ipſis ſtatim initiis, nouercalibus in ſocru prægustatis moribus ſi quid (vt aſſolet) grauius ſeſe obtuliſſet, velut planè excitatior, æquiore ferret animo. Inoleuerat Græcis, vt poſtriduano nuptiarum die ſponſæ pater pompæ cuiuſdam imagine quadam ſponſo proferret munera egregia, quæ illi nuncupabant δῶρα ἐπαύλια, id eſt dona epaulia, quòd in ſponſi aulam tunc primum diuertiſſet ſponſa. Erant autem aurea pleraque, ſmegmata pectines, alabaſtri, ſandalia, thecæ, myralipta. Sunt qui epaulia, diem ipſum poſt nuptias ſecundum appellari, opinentur. In quo ſponſo primum ἐπαυλίζεται ἡ νύμφη. Epactra verò piſcatoria cenſentur nauigia: nam & piſcatores nuncupantur epacteres quandoque. Fuit quandoque & mos is ſeruatus, vt ducturi vxores nuptialia munera, & dotem vltrò ſoceris darent, quod ſcribit Porphyrio, allata hiſtoria, cur dicatur ab Horatio Ixion perfidus. A connubiali iure, nec illud feſtiuum diſparatur admodum, ex Verrij Flacci, pontificum Iuris peritiſſimi, vrbaniore ſententia natum: qui quoniam cautum ſciebat, Ne feriis foſſas facere nouas liceret, etiam ſi veteres detergere, fas foret: iucundè dicere ſolebat, Ferias, idoneas magis eſſe viduis quàm virginibus ad nubendum: veluti foſſarum loco veterum cenſerentur viduæ, quas feriatis diebus terſiſſe, nullum foret piaculum.

Matrimonij bonum triplex. Item de ſacramentis.

Cap. XIX.

MAtrimonium ſcribit Aurelius Auguſtinus, quātum ad genus attinet mortaliū, quoddā eſſe ciuitatis ſeminariū. Coniugij bona eſſe triplicia, confirmat beatus Thomas, fidem, prolem, ſacramentum, ne videlicet adulterium admittatur, ſubminiſtretur humanæ imbecillitati fultura, diuortium ne fiat. Scribit idē doctor ſanctus,

ſanctus, legis nouæ ſacramenta eſſe ſeptem, baptiſmum, confirmationem, euchariſtiam, pœnitentiam, vnctionem poſtremam, ordinem, matrimonium. Sed ex iis quinque prima ad hominis vnius perfectionem tendere in ſeipſo: at duo reliqua, ordinem ſcilicet & matrimonium, ad perfectionem & multiplicationem totius eccleſiæ. Per ordinem eccleſia gubernatur, & ſpiritualiter multiplicatur: at per matrimonium, augeſcit corporaliter. Dicunt porrò, matrimonium eſſe ſignum coniunctionis CHRISTI & eccleſiæ: vnde rectè dici ſacramentum videtur. Nã Auguſtino tradente, eſt ſacramentum, ſacrum ſignum, vel ſacræ rei ſignum. Commune ſacramentis omnibus eſt, quòd verbis conſiſtunt & rebus corporalibus: ſicut in CHRISTO, qui eſt ſacrorum auctor, Verbum caro factum eſt. Et ſicut caro CHRISTI ſanctificata eſt, & ſanctificandi virtutem habet per verbum ſibi vnitum: ita res ſacramentorum ſanctificantur, & vim ſanctificandi habent, per verba quæ in his proferuntur. Vnde Auguſtinus ſuper Ioannem: Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Et verba quibus ſanctificantur ſacramenta, dicuntur ſacramentorum formæ: Res autem ſanctificatæ ſacramentorum materiæ: ſicuti aqua, eſt baptiſmi materia. & criſma confirmationis. Poteram de hiſce rebus plura de auctoribus exiſtimatis afferre, ſed ſuccurrit Varronianum illud, Spicilegio perfecto haud vitio verti, ſi relinquatur ſpica.

Ætas nuptiis accommoda in ſexu vtroque. Demetrij Poliorcetæ hiſtoria. Plutarchi locus reſtituitur perperam Latinitate donatus.

Caput XX.

CÆterum parte hac obſeruanda magnopere Ariſtotelis oracula: Quum, inquit, finis gignendi vt plurimum quidem viris annus ſit ſeptuageſimus, mulieribus autem quinquageſimus: ita coniugandi initio ſunt, vt ætatibus ad hunc proletarium finem concurrant. Eſt autem adoleſcentium coniunctio improba filiis producendis: in cunctis enim animalibus iuueniles partus imperfecti ſunt, & fœminæ crebrius quàm mares, & parua corporis forma gignuntur. Huiuſmodi autem coniectura fuerit, quod in quibuſcunque ciuitatibus conſuetudo eſt, adoleſcentes mares puelláſque coniugari. In eiſdem inutilia ac puſilla hominum corpora exiſtunt. In partu quoque laborant amplius puellę, ac pereunt plures. Ex quo reſponſum oraculi Trœzeniis datum, quidam putant, *ὡς πολλῶν διαφθειρομένων διὰ τὸ γαμίσκεσθαι τὰς νεωτέρας*, id eſt, veluti ea cauſa multis obire contingeret, quòd nuptiæ fierent immaturæ. Ad continentiam quoque vtile videtur, nuptias fieri ſeriores. Intemperatiores enim eſſe videntur, quum puellæ Veneri aſſueſcunt: porrò & maſculorum incrementum deterius fit. Proinde annorum decem & octo puellas nuptui tradidiſſe, peropportunum eſt: maribus congruit præcipuè annus ſextus & triceſimus. Extat & ſuper hac re Heſiodicum præceptum, quo duci oportere puellam docet, vt commodius viri aſſueſcat moribus. Nã vt in Oeconomicis Ariſtoteles ait, *αἱ ἀνομοιότητες ἐθῶν ἥκιστα φιλικόν*. i. morum diſſimilitudo haudquaquam conflare amicitiam poteſt. Verſiculus Heſiodicus ad id pertinens, ſi quis fortè requirat: hic eſt,

παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ἵνα ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς.

Virum autem cenſet poeta idem, haud ita multo ætate minorem triginta annorum, aut maiorem ducere vxorem debere,

μήτε τριηκόντων ἐτέων μάλα πολλ' ἀπολείπων,
μήτ' ἐπιθεὶς μάλα πολλά, γάμος δέ τοι ὥριος οὗτος.

Non prætereunda parte hac hiſtoria iucundior, Demetrio Poliorcetæ ſuadebat Antigonus pater iuueni admodum, Phillam vxorem duceret, Antipatri filiam & Cratero olim iunctam, cuius erat apud Macedonas inſignis beneuolentia: quúmq; is vt vetulam aſpernaretur, inſuſurrauit pater Euripidion illud,

ὅπου τὸ κέρδος, ἐνθάδ' φύσιν γαμητέον.

Id eſt, vbi attulerit lucrum, ibi verò vel præter naturam ducenda vxor.

ὁμοιόπτωτόν τι τῷ δουλευτέον ἐνθυμηματικῶς.

Id eſt per homœoptotum verbo dictioni ſubſtituto: quæ eſt apud poetam, *δουλευτέον*. Hoc eo adnotaui gratius, quod in Demetrio Plutarchi interpres, toto (vti aiunt) cælo aberrauit, ſententia lepidiſſima planè corrupta. Ita enim membrum transfert alterum, Præterea loco & tempori ſeruiendum.

Moribus effici in primis, vt coniugalis ſeruetur amor. Catonis dictum, Ioue tonante ſe beatum eſſe.

Cap. XXI.

ILlud præterea memoriæ ſumma cura affigẽdum, quod ad nuptiales pertinet rationes. Quemadmodum ignis palea, vel leporinis facilè ſuccenditur pilis, atque ocyus, item reſtinguitur contabeſcitque, ni robuſtior firmiórque materia fuerit admota, qua confoueri alique poſſit: ita momento euaneſcere nouorum coniugum amorem, forma ſolum corporis conciliatum, niſi bonis præfultus moribus, ac prudentia coalitus, radices miſerit altius. Nam & Iureconſultus Vlpianus, Matrimonium non coitus, ſed matrimonialis affectio facit. Propterea Olympias Philippi Macedonum regis vxor, quum aulicus quidam formoſam, ſed male audientem duxiſſet vxorem: Ille (inquit) demens eſt, *οὐ γὰρ ἂν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔγημεν*. id eſt, non enim oculis vxorem accepiſſet: non digitis omnino, aut etiam oculis vtique vxor deligenda, qui pleriſque mos eſt, reputantibus, quàm grandem ferat dotem, non quibus ſit exculta moribus. Amatoriis porrò artibus carminibúſque coniugalis beneuolentia quærenda non eſt. Cum attonitis quippe ac labefactatis ætas agitur. Sicuti medicamentis quæ fit piſcatio, maturè quidem & facilè piſcem capit, ſed eum labefactat, & menſæ ineptum reddit. Neque Circen ab ea potionati quicquam iuuerunt, quum ſuum aſinorúmque formam accepiſſent. Vlyſſem verò mente præditum, prudentérque cum ipſa verſantem incredibili amore

dilexit. Præclarum & illud fuerit documentum, quod in antiquis literis reperias, lunam quum abeſt à ſole, lucidam videmus clarámque: at eidem admotam obſcurari, hebeſceréque occultatam. Sed è diuerſo, modeſtam oportet vxorem, addecétque, aſſiſtente viro, ſeſe viſendam præcipuè exhibere: at enim abſente, latitare, domum cuſtodientem. Denique ſicuti geometræ ferunt, lineas & ſuperficies non per ſe, verum vnà cum corpore moueri: ſic vxorem affectum nullum habere proprium conuenit, ſed ſtudia, curas, riſum, communia habere cum viro. Platonis celeberrima ſententia eſt, εὐδαίμονα καὶ μακαρίαν τὴν πόλιν, ἐν ᾗ τὸ ἐμὸν καὶ οὐκ ἐμὸν ἥκιστα φθεγγομένων ἀκούουσι. id eſt, beatam felicémque eſſe ciuitatem in qua meum, non meum qui dicant, minus audiunt. Quod communibus, quoad fieri poteſt rebus, quæ quidem æſtimatione aliqua cenſeantur, vti ciues debeāt. Sed multo grauius huiuſmodi vox eximenda è connubio eſt. Nam vt medici aſtruunt, in ſiniſtra parte exiſtentes plagas ad dextram ſenſum referre, ſic vxorem viri & virum vxoris ſentire doloris conuenit intertrimenta. Nec illud omiſerim quod Homerica nobis doctrina ſuggeritur: Helenam diuitiarum fuiſſe appetentem, ac Paridem voluptatum: Vlyſſem verò prudentia cōſpicuum, modeſtia Penelopem. Quid ergo inde prouenit? Nempe horum connubium felix atque optabile: at Paridis nuptiæ cum Helena, ex Græcorum Barbarorúmque calamitatibus Iliada confecere. Iunoni Nuptiali, hoc eſt τῇ γαμηλίᾳ ἥρᾳ, rem diuinam quum facerent, è victima fel exemptum poſt aram abiicere, moris fuit receptiſſimi, innuente (opinor) eius quiſquis fuit auctore, bilem prorſus irámve à coniugali ſequeſtrandam iucunditate. Vt enim vini, ſic & matronæ auſteritas vtilitatis plurimum, amatulenti nihil intetfuſum habere congruenter debet. Hîc illud iocoſum haud prætetiero, quū in cenſura Cato ſenior Manilium ſenatu mouiſſet, quòd vxorem filia inſpectante foret oſculatus, intulit, Vxorem ſe nunquam amplexatum, ni magno tonitru ædito: vnde facetū prodiit id, ὡς μακάριός ἐστι τοῦ Διὸς βροντῶντος. id eſt, Ioue tonante eſſe ſe beatum. Idem conuerberantes vxorem vel filios, τοὺς ἐγχειροῦντας ἔλεγε ἱεροῖς προσφέρειν τὰς χεῖρας. Quin & amplius laudandum cenſebat, qui bonum ageret maritum, quàm qui ſenatorem magnum: nec re vlla mirabiliorem videri Socratem, quàm quòd vxorē nactus difficilem & ſtupidos liberos, comiter ac humanè, id eſt ὁμιλικῶς καὶ πράως, διετέλεσεν. Porrò inquit Moralium octauo philoſophus: Parentū vincula filij ſunt & nexus: quare celerius liberis qui carent, diſparantur: filij nanque vtriſque commune bonum: ipſum autem commune, continendi obtinet vim.

Illegitimas nuptias quas crederent priores. Aphrorum mos impúdens. Super digamia nonnulla. Gorgophone. Matrimonia ſecunda quando primum vſurpari cœpta. Erulorum mos. Camilli poſteritas. Epigoni, progoni, apogoni.

Cap. XXII.

SEd redeo ad veterum inſtituta, quibus nuptias non iure contractas exiſtimari ſolitum, A accepimus, quæ non aut inter ciuem Romanum ciuémque Romanam ſuſciperentur, aut quibus princeps populúſve ciuitatem vel connubiū non permiſiſſet. Quo nomine ita concepti & nati in patrum nequaquam poteſtate cenſebantur, matreique ſequebantur potius: quoniam cum eo nuptias inire non cauſſent, cum quo connubij ius foret nullum. Hinc lectū in hiſtoria quādoque eſt, Ius Quiritium fœminis eſſe impertitum, hoc eſt Romanam ciuitatem permiſſam: B iúſque connubij, vt ex matrimonio eiuſmodi æditi, haberentur legitimi ciues Romani. Cicero in Topicis: A conſequentibus (inquit) ſi mulier quum fuiſſet nupta cum eo, cum quo connubium non eſſet, nuntium remiſit: quoniam qui nati ſunt patrem non ſequuntur, pro liberis manere nihil oportet. Additur id præterea: ex impari ſuſceptos item matrimonio, non patrem inſequi, ſed matrem. Ex adulterio non poteſt dici pater, inquit in primum Æneidos Donatus. In C phano Veneris, quod eſt in Aphricæ ciuitate Sica, vel hoc nomine celeberrimum, corpore proſtituto & paſſiuo concubitu dotem matronas quærere, patria conſuetudo eſt. At Romanum longè probabilius inſtitutum, quo quæ vno fuiſſent matrimonio contentæ, pudicitiæ corona prodibant inſignes. Quod poſt depoſitæ ſemel virginitatis cubile, in publicum egredi neſcirent: quando matrimoniū multiplex intēperantis non careat libidinis ſuſpicione. Nam D & digamiæ nomen, ethnicis quoque eſt habitum infame: quoniam & Dido quum ab Iarba Libyæ rege (vt inquit etiam Hieronymus) in coniugium peteretur, paulíſper diſtulit nuptias, donec vrbem conderet: nec multò pòſt extructa, in memoriam mariti quondam Sichei pyra, maluit ardere, quàm nubere. Caſta mulier Carthaginem condidit, ſed rurſum vrbs eadem caſtitatis laude finita eſt. Quin & apud maximum poetam, quanquam argumento ſuo deE ſeruientem, Dido eadem ſecundas nuptias culpam vocat:

Huic vni forſan potui ſuccumbere culpæ.

Propterea ad Saluinam Hieronymus idem: Neſciat (inquit) vidua digamiæ indulgentiam. Et ad Geruntiam: Non ſolum ab officio ſacerdotij digamus excluditur, ſed ab eleemoſyna eccleſiæ, dum indigna putatur ſtipe, quæ ad ſecunda coniugia deuoluta eſt. Et in libro De officiis Ambroſius: Digamus verò in ſacerdotem ordinari F non debet, non quia deliquerit, ſed quia prærogatiua exutus eſt ſacerdotis. Flamen vnius vxoris, ad ſacerdotium admittebatur. Flaminica quoque, vnius mariti eligebatur vxor. Gorgophone Perſei filia (tradente Pauſania) omnium princeps mortuo coniuge priore, mox nupſit Oebalo, vnde ſecundis matrimoniis exordium datum. At Geneſeos quarto lectum commeminimus, Lamech primum aduerſus naturæ inſtitutum, accepiſſe vxores duas, ex quibus vni noG men fuerit Ada, alteri verò Sella. Ex eiſdem porrò libris & illud eſt, Moris quandoque fuiſſe, vt niſi circumacto annuo curriculo, nouam nuptam reges non adirent. Nam, vt in libro Heſter obſeruatum eſt, primis menſibus ſex myrtino perungebantur oleo, reliquo ſemeſtri ſpatio vnguen-

vnguentis ac pigmentorum varietate delibutum confouebant corpus, móxque in regium commigrabant cubiculum. Non omittendum quod de Græco penu eſt: epigonos vocari ex ſecundis conceptos nuptiis, ſicuti progoni intelliguntur, qui ex primis: quanquam eo item vocabulo maiores accipi videntur, velut minores vocantur apogoni. Apud Erulos quondam Iſtri accolas irroborarat mos vetus, vti concedente ex humanis viro, vxor quæ virtutis exiſtimatione aliqua foret, vel quæ ſibi quæreret gloriam, laqueo apud mariti ſepulchrum gulam frangeret, alias ignominiæ deformabatur nota: odiiq; in viri propinquos ſubibat crimen. Sed hæc illud minus facit mirum: quoniam eiſdem ſenes ac morbo affectos necare, humaniſſimum cenſebatur, lignorum ſtrue ingenti ſurrecta. Scribit diuus Hieronymus ad ſua tempora ex Camilli poſteris nullam vel raram ſecundos noſſe concubitus: ceu ſibi vnaquæque illud ex triuio ingereret, ὗς λουσαμένη εἰς κυλισμα βορβόρου ἐπιστραφεῖσα. id eſt, ſus lota ad cœni volutabrum reuerſa.

Connubium amore conſtans eſſe veluti corpus vnitum congenitúmque. Corporum genera. Species tres arationum. Cicero explicatur ad Quintum fratrem Dipolos terra, & tripolos. Rharium. Rhus. Rharus. Syra. Scyros regio. Rhuta, vnde appellata. Scirrhon. Scirrhodes. Arias poros apud Pindarum. Rhamnius ager. Item matrimonij commendatio.

Cap. XXIII.

ADnotandum verò illud impenſius ex veteribus memoriis ſcitum equidem, & ex ſapientum ſacrario promptum: corporum alia, vti à phyſicis aſtruitur, ἐκ διεστώτων, hoc eſt ex diſcretis conſtare, vt claſſem, vt exercitum: alia ἐκ συναπτομένων, id eſt ex coniunctis vt domum & nauem, τὰ δ' ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, id eſt quædam eſſe vnita & congenita, vt ſingula animalia. Fere igitur connubium quod ex amantibus conſtat, vnitum congenitúmque eſt. Quod verò dotis liberorúmque procreandorum gratia eſt, ex coniunctis: at concumbendi cauſa voluptatiſque contractum, ex diſcretis. Eiuſmodique ſimul habitare, non ſimul viuere, arbitrari quiſpiam poteſt. Nuptialem denique commendationem, ne quid omittam ſciens, & illud aliquo modo habere videretur. Nam Athenienſes ſolitos legimus arationes tres celebrare, quas ἀρότους nuncuparent ἱερούς. Earum verò prima in Sciro erat, vetuſtiſſimarum arationum monumentum: ſecunda in Rharia: tertia ſub Pelinto, qui locus Buzygium vocabatur, hoc eſt βουζύγιον. Omnium autem harum ſacratiſſima eſt nuptialis ſatio, id eſt γαμήλιος σπόρος, atq; aratio ἐπὶ παίδων τεκνώσει, hoc eſt quæ fiat ad liberorum procreationem. At dipolos terra, id eſt bis arata. Et apud Homerum tripolos, id eſt tertiata, nil ad negotium præſens. Rhariæ autem, vti obiter ſubnotemus aliquid, Stephanus meminit: Rharium (inquit) campus eſt in Eleuſine, & Rharia terra, & inde Ceres dicta Rharias. Nam Rhus item, loci nomen apud Pauſaniam, ab aquæ ex montibus defluxu nuncupatum. Meminit & in Theſeo Plutarchus:

A Cōmonſtrant (inquit) Amazonum thecam ſeu conditorium apud ſe Megarenſes, ad eum qui dicitur Rhus, ex foro euntibus, ἐπὶ τὸ ῥοῦς καλούμενον. At in rebus Peloponneſiacis Iolaus herbam πήγανον in Peloponneſo ῥυτὴν autumat nuncupari, vnde rhutam dicunt Latini. Hæc verò vberius exſequuti ſumus, vt M. Tullio opem ferremus, cuius fœdiſſimè codex eſt deformatus ad Quintum fratrem libro ſecundo: Habemus (inquit) hanc philoſophiam non ab Hymetto, ſed à Rharia & Sciro. Ita enim lego, non vt modò in laceris circumfertur exemplaribus: Ab Arria Syra. Sunt qui legere malint, Ab Area Syra. Scribit Pauſanias item, Triptolemi patrem dici à nonnullis Rharum. Meminit Heſychius quoque. Sed rharum item pro forti interpretatur. Idem & σύρμα, dici multitudinem tradit, καὶ σύρματα ναυμαχίας. Syriam verò, pinguiorem veſtem craſſioremque. Erat & regio Sciros de vaticinantis viri nomine nuncupata, qui ad Eleuſinios cum Erechtheo bellantes ex Dodone profectus obiit in prælio, quum Palladis Sciados ſacellum excitaſſet in Phalero. Scirrhon verò inter alia, etiam caſei ſordes indicat: vnde eſt Ariſtophanium illud,

τὸ σκίῤῥον, ἐξεσθίουσιν.

Meminit in χρυσῷ γένει Eupolis. Hinc & quicquid cohæret, adglutinatúmque vehementius eſt, dicitur ſimiliter. Scirrhon quartodecimo Therapeutices Galenus ὄγκον interpretatur σκληρὸν ἀνώδυνον, id eſt tumorem durum citra dolorem, ſed ita (inquit) vt adſit ſenſus aliquis. Quanquam erunt forſan, qui hoſce malint tumores dicere ſcirrhodes: vbi verò ſenſus abeſt, ſcirrhos propriè. Scirrhus, inſenſibilis curam non recipit. Qui difficulter ſentitur, nec incurabilis eſt, nec curationem admittit facilem: fit ex humore lento & craſſo, inſolubiliter induratis partibus infixo. Scirrhum hepatis (inquit ad Glauconem ſecundo Galenus) ab initio quidem ſanauimus ſæpe, vbi verò ad dies fortè plures extenſus fuerit, neque ipſe potui ſanare, nec alium vidi qui poſſet. Sed ne quid prætercam, vnde Ciceronis diluceat ſenſus, lego, In Eleuſine: quam de Eleuſinis nomine herois Mercurij & Daitæ filij nuncupatam, tradunt, agrum fuiſſe Rhamnium nomine, in quo iacta primum feruntur ſemina, enatæque primum fruges ſunt: vnde inoleuerit mos, vt in diuinis rebus indidem vterentur hordeo, & pemmata conficerent ad ſacrorum vſus, auctor Pauſanias. Legimus & in Pindari Nemæis Arias tranſitum, id eſt ἀρείας πόρον. Sic enim ait,

ἔνθ' ἀρείας πόρον ἄνθρωποι καλέοισι.

Qua in parte adnotatum interpretibus eſt, loca circa fretum ac Rhegium dici ἀρείας πόρον. Sed & inexpoſitum fatentur inibi poetam, proindéque obſcurum, Aria proferri debeat, an ῥεῖα, an iunctim ἀρειάσπορον: neque dilucere item, nuncupetur ſic διὰ τὸ πλῆθος τῶν φονευομένων: an ab eo, quod ibi geſtum eſt bellum. Certè πόρον Græci nunc tranſitum dicunt: vnde & Saronico ſinui conciliatum nomen, nunc vadum aut facultatem. Quod ad Buzygium attinet, inuenio Buzygiam item Athenis fuiſſe familiam, ſacerdotio præditam, à Buzyge quodam heroe, qui omnium pri-

mus iunctis bobus araſſe terram creditur. Sed à diuerticulo inſtitutum repetamus. Sacrum matrimonium videtur Pythagoras intellexiſſe, quòd ex bonis fuerit conflatum. Sacra nomina in declamatione quadam Quintilianus, mariti intelligit & vxoris, ſicuti patris & filij. Apud eundem legas & coniugales deos. Tu verò Iouem intellige Gamelium, cuius Hieronymus item meminit: & Iunonem item Gameliam, cuius facta paulò antè nobis mentio eſt: & Plutarchus non tacuit. Illud poſtremò ex Homerico penu ſeruandum magnopere videtur. Scribit enim domos tunc præcipuè indemnes cuſtodiri, & ratione ſumma dirigi gubernarique, ſi mulier viri arcana non anxiè nimis atque ſolicitè rimetur ac introſpicit, quod πολυπραγμονεῖν Plutarchus interpretatur. Nec rurſum illo inſcio, quippiam ſuopte ingenio exſequi inſtiterit. Vtrunq; ex Iunonis perſona indicatur. Et prius quidem, Ioue ita commouente,

ἥρη μὴ δὴ πάντας ἐμοὺς ἐπιέλπεο μύθους
εἰδήσειν.

Alterum Iuno ipſa commonſtrare videtur,

μή πώς μοι μετέπειτα χολώσεαι, αἴ κε σιωπῇ
οἴχωμαι πρὸς δῶμα βαθυρρόου ὠκεανοῖο.

Vocabula plura ad idem ſpectantia. Scotius qui dicatur, & parthenius. Quid latiar. Cicero declaratur, emaculatur Macrobius adiuuatur Catullus. De Hymenæo paucula præter rationem multorum. Conditionem quærere, quid ſit. Profectitia dos, & aduentitia. Paſtos. Paſtinum Calyptra. Protelia Progamia Protelij. Proaulia. Epaulia Apaulia. Mellonymphus. Agamij iudicium & opſigamij, ac cacogamij. Cyamiſſare. Cyamus quid & vnde. Chamæpus ſponſa. Chamætypion. Chamæunia. Apotimemata. Apotimeta. Proſtimemata. Genetyllides deæ. Ilithyia. Ex dictamo corollæ, cur dentur Ilithyiæ. Nympharum in ſacris mentio honeſta. Nymphia. Inateres. Ælij. Ælmo. Symnymphi. Daer Galos. Glos. Promneſtria. Proxenetria Nuptiatores Nupturire. Sportula nuptiales. Siſymbria. κηλῖδες. Ctilos quid. Thyrſus. Thyſtbla. Interim de Inateribus reſtituitur Digeſtorum locus. Thurianum obſonium. Sturio piſcis vnde.

Cap. XXIV.

SEd enim prius quàm parti huic coronidem impingamus, adfigantur & aliqua operæ fortaſſe leuioris, ſed Conſentinis vtique & Tarentinis latura opem aliquam, etiam ſi Perſios minimè iuuerint. Scotium dici inuenio apud Homerum, clandeſtino natum concubitu: ſicuti parthenius dicitur, qui ea ſit productus, quæ quum nuberet, credita ſit virgo. Carmen Homeri ex Iliados ſexto, hoc eſt de bucolione,

πρεσβύτατος γενεῇ, σκότιον δέ ἑ γείνατο μήτηρ.

Pindarici interpretes dici parthenium putant, qui clam ex ea ſit æditus, quæ cenſeatur virgo. Scribit in Paralellis Plutarchus, Theſeum ac Romulum fuiſſe anengyos & ſcotios. Illegitimum verò dicunt anengyon, velut ſine ſponſore, quem vocant engyon. Vxoria bibere, à Quintiliano in Declamationibus, de eo dictum, cui meretrix dediſſet odij potionem. Conditionem quærere ac perſpicere, in hoc propoſito eſt vxo-

A rem venari. Cicero in Philippicis: Filiam eius ſororem tuam eiecisti, alia conditione quæſita & anteperſpecta. Eſt & apud T. Liuium, Conditionem filiæ quærendam. Cæterum ſuper ea re affatim alibi. Eſt & illa dicendi figura apud Ciceronẽ in Epiſtolis ad Quintũ fratrẽ: De noſtra Tullia (inquit) ſpero cum Craſſipede nos confeciſſe: dies erant duo, qui poſt Latinas erant religioſi: cætero confectum erat. Latiar erat exiturus: ad octauum idus Apriles ſponſalia Craſ-
B ſipedi præbui. Quo in loco quia ſcio plerisq; e occurſum Gordiano implicatiorem nodum, nõ diſſimulanda verbi occultioris enarratio. Præſertim quia parerga hoc genus bonarum literarum ſtudioſis nil officiunt. Id enim vocabulum Latiar, quorundam vt video, ſolertiam fallit. Sed ſcire oportet, eſſe verbum vetus, etiam ſi non ita frequens. Significat autem Latinarum ſolenne. Poſitum id enarratúmque inuenias apud Macrobium in Cœnis: Nam quum Latiar
C (inquit) hos eſt Latinarum ſolenne concipitur: item diebus Saturnaliorum, ſed & quum mundus patet, nefas eſt prælium ſumere. Quamuis in codicibus recentioribus corruptè ſcriptum paſſim ſit, Latiarum. Ea verò forma Latiar dicitur, qua & Palatiar, pro ſacrificio quod in monte fiebat Palatino, auctore Feſto. Dotem profectitiam intelligunt Iureconſulti, quæ à patre vel parente profecta eſt de bonis eius. Aduẽtitiam eſſe dotem Iulianus ait, ſi quis certam
D quantitatem patri donauerit, vt hanc pro filia daret. Sic & profectitium peculium dicitur, quod viuens pater filio concedit. Aduentitium quod alias, modò non in caſtris, nam hoc caſtrenſe eſt: neque item reſpectu patris, ſed alia quauis ratione. Vnicubam vocant monogamon matronam, quæ ſecunda matrimonij iura non nouit. Parapetaſma, id eſt velum geniali incumbens lecto, vocatur paſtos? Paſtus verò pro cibo capitur Latinis, vnde victimarum paſtum loca-
E ri ſolitum accepimus. Et Cicero, Qui eſt ſuauiſſimus animorum paſtus. Paſtinum quid eſſet, docuit Columella: ſed & pro vinea capitur quãdoque, vt quum audis, Non eſſe vno genere vitium omne paſtinum conſerendum, ne annus iniquus generi, ſpeciem vindemiæ totius extinguat. Nam ſponſæ flammeum dicitur calyptra. Sacrificium nuptias præcedens, protelia nuncupatur, & progamia, id eſt προτέλεια καὶ προγάμια. Quanquam & ſic dicere dona licet, quę ante nu-
F ptias offeruntur: nam τέλος, nuptias item ſignat. Sed & qui vxorem duxere, protelij valent dici: qui anteit nuptias dies, pro aulia: qui ſubſequitur, epaulia vocatur. Sunt quibus placeat, oblata ſponſæ dona dici apaulia. Protolia ſunt, qui interpretentur τὰ τῆς λείας πρῶτα, i. prædæ portiones primas, quas ferè ſortiuntur optimates, ſicuti Chryſeida Agamemnon, Achilles Briſeida Hippodamiam, Aiax Tecmeſam. Platonis autem ſententiam parte hac minus negligenda, qui
G de nuptiali ſcribens impenſa, non quinis plures ex parte vtraque vocari præcipit & mina grandiorem fieri impenſam vetat. Nam minarum quatuor cenſum maximum ſtatuit. Qui necdum vxorem duxit mellonymphius appellabitur: ſicut puella, mellonympha. Agamij iudicia in mul-

tis

tis exercebantur locis, vbi quis vxorem ducere neglexiſſet. Apud Lacedæmonios opſigamij quoque, & cacogamij. Vbi verò puella ætate iam maturior, virum appetere incipit, ſcitè admodum & opertè κυαμίζειν dicitur, id eſt cyamiſſare: puto, quia cyamos non legumentum modò ſignat, ſed coleos quoque: propterea quod ſint εἰς τὸ κύειν δυνατοί. id eſt, vtero ferendo validi. Et item cyamos, prima in vberibus lactis concretio. Chamæpus, ſponſa nuncupatur, quæ curru non ſubuehitur, verum pedibus mariti domum petit. Nam χαμαὶ, ſignat humi. Nata inde parœmia in nil agentes, ac vanè laborantes, χαμαὶ ἀντλεῖν. Chamætypeion, ſcortillum vocant, quòd humi decumbens inſcenditur. Chamæunia apud Hieronymum dicitur, quum quis humi cubat: Chamæuniæ (inquit) in ſene minores fiunt. Apotimemata, id eſt τὰ ἀποτιμήματα, dicebantur hypothecæ, ſeu enechyra, hoc eſt pignora, quę à ſponſo repoſcebant in dotis numeratæ ſecuritatem, vel etiam debiti cuiuſlibet: ea verò erant vel domus vel agri. A magiſtratu petebantur apotimetæ, id eſt ἀποτιμηταὶ, ſeu æſtimatores, qui pretium inducerent, ac indicaturam. Meminit Demoſthenes, meminit itē Lyſias, ſi modò legitima eius oratio eſt, in qua de hoc agitur. At proſtimemata intelliguntur legibus præfinita quædam aduerſus iuris violatores, ſicuti epobelia apud Iſæum. In Coliade verò Atticæ regionis deas coli ſolitas γενετυλλίδας, ſcribit Pauſanias: eaſdémque eſſe putat, quæ à Phocenſibus in Ionia dicantur, γεννάϊδες. Has interpretantur grammatici γενέσεως ἐφόρους, id eſt generationis præſides. Inter quas Ilithyiam recenſueris, id eſt εἰλείθυιαν. Quæ ex Hyperboreis appulſa Delum Latonæ affuit parienti, vt prodit idem Pauſanias. Vnde rem diuinam Ilithyiæ obeunt Delij, à quibus didicerint cæteri. Apud Athenienſes modò eius deæ ad pedes ſummos obuelata viſebantur ſimulacra. Dignum verò ſcitu: dictamum herbam, Arato etiam dicton nuncupatam, vt Zenodotus maſtores interpretatur fœcunditatem ac ſicuti pronuntiant Græci, εὐτεκνίαν, inſigniter iuuare. Quo argumento Ilithyiæ contexebantur corollæ ex ea. Hinc cecinit Euphorion,

σὺ ζωστῆρι θαλερεῖον ἀνελύσατο δικτάμνον.

Scribit Phurnutus in Deorum natura, Ilithyiam credi à multis lunam, ἀπαύγασμα εἰλυμένην, καὶ δεῖσθαι ἀεὶ τῶν γυνῶν. quam aduentare mitem, ac Lyſizonon comprecentur parturientes, vti ſoluat τὸν ἐσφιγμένον τῶν κόλπων. Nuptiatores apud Hieronymum eſſe videntur nuptiarum inſtructores. Matrimonia ipſa Græci nymphia vocant, quoniam pietas & religio à nymphis, vt creditum eſt, per mortales fuerint propagatæ. Cui rei argumento eſt illud quoque: nam citra nympharum mentionem nullum obibāt ſacrum, quando & nympharum vna Meliſſa inuentum monſtrauit fauum & aquam melle temperauit. Vel quod præſides aquarum deas propriè Naidas dicunt. Sed & ſic vocare inſtitutum in generationem progredientes animas: quòd eas humectæ naturæ opinabantur aſſidere, quæ foret theopnoos, vt inquit Numenius. Propterea dictum ab Propheta, Spiritum Domini ferri ſuper aquas. Vnde & mortuorum animas fellis ac ſanguinis prolici effuſione. Inde verò humectum contrahi ſpiritum, qui vt nubes plerunque craſſeſcat, ex quo viſibiles animas euadere. Nam putæ, generationem neſciunt. Hinc Heraclitus, Anima ſicca etiam ſapientiſſima. Quoniam verò Naides nymphæ ſunt in corpora tendentes inde factum, vt ſobolis propagandæ cauſa iunctæ puellæ vocentur nymphæ, quando & aquis perfundi conſueuerant, ex fonte perenni, aut flumine petitis. Ex eodem eſt argumento Ægyptiorum illud, dæmonas & ſolem, ac omnes ad quos ſpectat animarum deſcendentium cognitio, non in ſolido conſiſtere, ſed ferri nauigio. Synnymphas velut conſponſas duobus vocant, vel pluribus nuptas fratribus. Apud Ælium Dionyſium, inateres nuncupantur. Sicut ælij, vel etiam æelij dicuntur, quibus duæ nupſerint ſorores. Ælinon verò Sophocli in Aiace maſtigophoro, ſpecies eſt luctus. Daer, mariti dicitur frater: at ſoror vocatur galos, id eſt γάλως, vt ſcribit grammaticus Ariſtophanes, qui ſyngenica concinnauit: à nobis dici poteſt glos. Reſtituendæ verò dictiones hæ Digeſtis De cognationis gradibus apud Modeſtinum. Nam vt de aliis taceam, illud bone Deus quale eſt? Duobus (inquit) nuptæ fratribus, ianitrices dicuntur apud Græcos. Reponendum verò, inateres, meminit eius vocabuli etiam Pollux. In Menandriis obſeruatum item, cani in nuptiis ſolitum ad eum propè modum,

ὑμὴν ὦ ὑμέναιε ὦ ὑμήν.

Quod in Auibus eſt ab Ariſtophane quoq; poſitum: negligenter à Catulli interpretibus prætermiſſum. Inde enim illud eſt,

O Hymen Hymenæe, ô
Hymen ô Hymenæe.

Adnotabimus obiter illud quoque, ab eiſdem male concipi Martiani Felicis auctoritate, Hymenæum fuiſſe Veneris filium: quod Martianus ne ſuſpicatur quidem. Sed male feriati homines Tortellij deliramenta ſunt inſequuti. Aliàs ex Calliope & Apolline natum Græci Hymenęum fabulantur: quanquam Vraniam matrem intelligere Catullus mauult. αὔλημα item γαμήλιον dicebatur, id eſt incentio gamelia per tibias. Promneſtriam iidem intelligunt Græci nuptiarum conciliatricem, quæ mox & proxenetria ſit nūcupata. Nupturire verbum inuenimus in Apuleij Magia, quod eſt nuptias affectare. Apud eundem & ſportulas legimus nuptiales. Quippe (inquit) ita placuerat, in ſuburbana villa potius vt coniungeremur, ne ciues denuo ad ſportulam conuolarent. Quum haud pridem Pudentilla de ſuo quinquaginta millia nummum in populum expunxiſſet. In Hieronymo de vita Malchi monachi, pronubare nouè poſitum inuenias: Pronubante nobis (inquit) mœſtitia. Apud Ariſtophanem ſiſymbria nominantur folia, quibus coronarentur ſponſi, quos quia Græci nymphios vocant: inde in Ariſtophane eodem prouerbiale illud,

ὑμεῖς μὲν ἄρα ζῆτε νυμφίων βίον.

Id eſt. Vos igitur ſponſorum vitam ducitis. Apud Herodotum extat perelegans verbum κτιλοῦν, quod ſignat puellam demulcere, atque ita demum conciliare, vt vxorem ducas, ἐκτιλώσαν-

τὸ τῆς λεπτῆς τῶν ἀναζέων. Ratio vocabuli est, quoniam ctilos aries est iam mitis mansuetúsque. Hinc apud Pausaniam ἐκτιλευθεὶς dicitur, qui cuipiam familiaris est factus. Inflectitur verò ctilos à κίω, quoniam gregem ferè præcedat. Cinyram Pindarus ἱερέα dicit κτίλον Ἀφροδίτας, connutritum significans & familiarem: ac manui assuetum, ab verbo (vti scientissimis quoque placet) κτίσαι, quo alimentum indicatur, vnde orictitem dicimus educatum in montibus. Certè etiam κτιλοῦσθαι, cicurare est. Hinc Nicandri interpres ctilas dici oues arbitratur mites, ac pingues: quamuis & gregis ductor, inquit, sic dicatur quandoque. Inuenio nuptiales coronas dici Thyrsos, vbi acuitur vltima. Nam si barytona sit dictio, tunc hastam signat Bacchicam. Sed hastas id genus sunt, qui etiam Thysthla vocent: quanquam eo vocabulo nuncupantur sacrificia quoque Telestica, i. ad initiationem pertinentia, aut virgæ quædam, inter quas & ferulæ sunt. Sunt qui Bacchicas interpretentur θρόνα, id est Dionysiaca mysteria. Inueni & qui vitium folia sic nuncupent. Meminit vocabuli Iliados Z Homerus quoque,

θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν.

Thursianum vel Thurianum obsonium esse prodit Athenæus, μέρος θαλασσίου κυνὸς, id est canis marini portionem. Nam & Plinio, vti eruditorum coniectatio est, tomos nuncupatur Thurianus, ab Italiæ oppido Thuriis, quo primum ex Sicilia creditur subuectus: à cuius deliciis sturioni sit conciliatum nomen.

Pithœgia quid. Ectropias. Ectrope. Vinum medium cur optimum, vel imum, oleum superfluens. Vinalia duplicia. Ληναῖος Bacchus. Ambrosia, siue Brumalia festum. Brumus Bacchus. Meditrina dea. Prostaterius Apollo. Bocbernus pro Pado. Ambra quid. Ambrosia item. Quali exceptorij. Castellata. Vngues ferrei.

Caput XXV.

Pithœgia (inquit Proclus) festum veteribus erat, quo in vini participatum & seruos aduocabant & mercenarios: relinebantur enim tunc primum dolia, proinde facta re diuina, Dionysiaci doni communicatio omnibus patebat. Comprecabantur verò, vt Plutarchus inquit, ἀβλαβῆ καὶ σωτήριον αὐτοῖς τοῦ φαρμάκου τὴν χρῆσιν γενέσθαι. id est, innoxiam salubrémque ipsis fieri medicamenti potionem. Vndecima mensis die factitari hoc Athenis consueuisse, produnt auctores. Aliubi etiam sexta eius, qui prostaterius vocaretur, Bono dæmoni diuina re peracta, desinente iam Zephyri perflatu, qui oblædere vinum ac commouere præcipuè creditur. Eum proinde quod euaserit, firmum iam haberi, constánsque. De Pithœgiis intellexisse vatem Hesiodum in agricolationis lucubratiuncula illis versiculis, grammatica statuit assertio.

ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι,
μεσσόθι φείδεσθαι, δειλὴ δ' ἐνὶ πυθμένι φειδώ.

Siquidem hoc planè poetam dicere, vbi dolium relinis, nouúmque vinum gustas primum, ad satietatem vnà cum mancipiis potui inseruiendum: vase nanque ἐπιχειλεῖ, hoc est non penitus pleno, vinum ferè vappa fit, ac ectropias (Ectropæ verò calles sunt, ac semitæ, sed & oculorum affectio) in fine quoque inutile fit. Nam à fece infestatur, in meditullio autem optimum censetur. Proinde parcendum, & quia ingruit metus μὴ πρὸ τοῦ δέοντος ἐπιλείψῃ. id est, ne ante tempus deficiat. Meminit Hesiodicæ sententiæ, ac enarrationis auctor ἐκλογῶν περὶ γεωργίας libro septimo, astruens ex vicinia aeris vinum ἐξιστάμενον fieri ἀσθενέστερον, quare largius hauriendum. Cæterum quod dicitur, medianum vinum bonitatis laudem sibi adoptare, forsan quæstione non indignum videatur minutiem quoque rerum anxiè scrutantibus, ac in re literaria velut micrologis quibusdam. Quando & in Cœnis Aurelius Macrobius super eadem poetæ sententia, sancit Hesiodus inquit, quum ad medium dolij peruentum est, comparcendum, & cæteris eius partibus ad satietatem abutendum, optimum proculdubio vinum significans, quod in dolij consisteret medietate. Id ipsum & Symposiacorum septimo comprobat Plutarchus, adeo vt conformari inde valeat prouerbium. Siquidem quod non euaporarit, atque non acuerit vinum, sed genitiuam seruet bonitatem, quæ gustum allectet mirificè, medianum rectè dicetur. Verum vt missas faciamus, quibus id astrui amplius valeat auctoritates, suppetunt in hoc, vt Plutarchi verbis vtar, καὶ πιθανὰ ἐπιχειρήματα, hoc est probabilia epicheremata. Sed enim quid sit ab hoc philosopho excogitatum, mox paulò subnectam: interim quod inter omnia plurimũ arrisit, commeminero gratissimè. Quemadmodum vtique mel, quoniam & crassum sit, ac terrestrem prorsus naturam resipiat, melius in imo est. In oleo quod superfluit, ideo creditur præcellere, quoniam aerium sit, ac proinde superna scandat naturæ suæ vi: consimili ac compari ratione vinum in proprietatis vtriusque participatum veniens ab dolij mediana firmitate, ac illici suauitate creditur præcellere. Porrò Plutarchus: Vini (inquit) vis quum planè calida censeatur, ratione dictitante, ad medium coire, aggregarique præcipuè, consentaneum sit: proptereáque inibi bonitatem confouere ac custodire in primis. Quod autem pessum it, estque in imo feculenta impuritate promixtum miscellúmque, non turbulentum visitur modò, sed & sapore deterius sentitur. Quod verò in summo est, ex aeris conuicinia facilè corrumpitur: quando illius permixtione diluitur, quam rem vini ἔκστασιν rectè nuncuparis (quanquam & eo nomine nũc somnum dici, aduertas, nunc terrorem) quo argumento rustici κατορύττουσι τοὺς πίθους καὶ σκεπάζουσι, id est dolia adobruunt, ac operimentis muniunt, quoad eius fieri queat, à vino disparantes, velut sepimentis, aeris contagem. Vt verò de pithœgia, vnde dissertationis exordia prompsimus, paucula quædam subnectamus, auctor Plinius est, Vinalia priora degustandis vinis celebrari Romanis solita vndecimo calendas Martij, altera verò ad decimumtertium calendas Septembris. Ioannes grammaticus super eo poetę Hesiodi versiculo,

μῆνα δὲ Ληναιῶνα.

Ianuarium (inquit) dicit, qui Ληναιὼν apud Ionas nun-

nuncupatur: quoniam πιθοίγια fiebant menſe illo, vel quia Dionyſij feſtum celebrabant, quod dicitur Ambroſia, ſed Brumalia vocant Romani: à quibus Bacchum appellari Brumum nouimus. Bochernus, ad Bacchum ſpectat nihil: quippe auctor eſt Theon, Eridanum Italiæ ab indigenis eo cenſeri nomine. Ambra verò, ſiue (vti pronuntiant alij) ambar, vel ampar quoque caninum, res eſt noſtro æuo memorabilis: veteribus, quod ſentiunt eruditi, prorſum incognita. Sulphuris prouenit modo, aut bituminis in India & Arabia: quod ruffum eſt ac pingue, primoris cenſetur notæ: ſequens indicatura ſubalbido eſt, nigricante omnium deterrimo. Ambroſia porrò Athenienſibus, quam in Iouis Cteſij dedicatione ferendam præcipiebant, non herbam indicat: ſed vt docuit Athenæus, omnigenas fruges cum oleo & latice. A Latinis porrò populis ſeruatum traditur, vt quo die quis primum guſtaret muſtum, ominis gratia diceret, Vetus nouum vinũ bibo, veteri nouo morbo medeor. Ex qua verborum formula, Meditrinæ item deæ conceptum nomen creditur. Quod de proſtaterio docuimus ſciendum amplius, nuncupatione eadem veteribus Apollinem eſſe celebratum, quòd ante ianuas ſtatueretur: meminit in Helectra Sophocles. Inferamus denique huic potiſſimum loco Pindari ex Olympiis ſententiam haud aſpernabilem, nec ita ab inſtituto diſſitam,

αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων.

id eſt, Quibus quidem vinum innuit laudandum vetus, at geſtarum rerum florem nouiſſimum quemque. Illud planè ſuperpondium ex abundanti fuerit: Qualos exceptorios dici Iuris prudentibus, in quis comportentur vuæ. Sunt qui augurentur caſtellatas ſignificari. Apud Columellam legimus decem modias & trimodias fiſcellas picandas vindemię cauſa, ſed & vngues ferreos vuis deſecandis, ne manu decerptis, in terram diſpereant acini.

Vini fecem eſſe illius robur & conſolidationem: vnde & vinum tryga vocent Græci. Phecla. Colandi vini improbatio An rectè vinum dicamus eunuchum, caſtratumve. Laccus quid, & laccopluti. Daduchus.

Caput XXVI.

QVoniam verò fecis vicinia, paulò antè adſtruximus, inſyncerius fieri vinum & ſapore deterius: illud ſciendum amplius, in literis reperiſſe me, fecem nuncupari κράτος ἢ στόμωμα οἴνου, id eſt, robur vini, ac (vt ſic dicam) conſolidationem argumentóque eſſe, ab ea exemptum degenerare facilè, ac ferè non ita diu in pleriſque locorum ætatem ferre, velut à radice auulſum. Quamobrem videntur priores non immeritò vinum appellaſſe tryga, id eſt, fecem, quod & à Diomede proditum ſcio: quanquam putent grammatici, nouum priuatum ſic dici, abuſiuè autem etiam vetus: ſicuti à præcipua quæ in eo pars eſt, hominem quandoque animam vocamus, aut caput. Teſtimonio & illud eſt, quod τρυγᾷν dicunt, pro eo quod vindemiare eſt. Et Homerus

A quandoque ἀτρύγετον protulit. Quo nomine ſunt, qui fructiferum intelligant. Alij loca inter vites quæ ſeruntur, vel partem vbi iam maturuerint vuæ. τρύγη certe nunc triticum ſignat aut hordeum, nunc fructum quemlibet. Thamnam vero fecem vocant ὑποχυτήν, quæ ex acinis exprimitur, poſtea quàm effluxit muſtum, quæ ruſticis in potum cedit, vti libro ſexto ἐκλογῶν περὶ γεωργίας expoſitum comperi. Pheclam poſteriores Græcorum medici fecem
B quoque vocarunt, ſed crématam priuatim. Verum ad rem. Propterea ſunt, qui vinum quod ἠθημένον nuncupant Græci, dicere nos percolatum poſſumus, quiain ſacco (vt Plinius inquit) franguntur vires, improbent inſigniter. Quoniam vti Heſiodus inquit, ἀπὸ τοῦ πίθου πινέμεν δεῖ, id eſt, à dolio bibendum ipſo: quia ſic inſitum ſeruet robur: ac poteſtatem. Defecatio autem illa, καὶ ὕλισις, id eſt percolatio, neruos excidit, ac genuinum reſtinguit
C calorem, vt gulæ curioſitas prætereatur, ac delicias reuocantis, quòd vtilitati fuerat comparatum. Velut enim gallos porcóſque excidere, quo mollior præter naturam eorum fiat caro, degeneréque in fœminam, non ſani caſtique eſſe hominis videtur, ſed Apicianis corrupti cœnis, ac Heliogabalum reſipientis, eodem modo, ſi vti metaphora permittimur, vinum pecolantes ἐξευνουχίζειν καὶ ἐκθηλύνειν, id eſt, eunuchum id faciunt effœminántque.
D Hoc velut ſophiſmate excogitato, vt perdendo nati vino plurimum valeant ingurgitare. Quod ipſum in Naturali hiſtoria taxans ſeueriſſimè Plinius ac cenſoriè admodum: Quinimmo (inquit) vt plus capiamus, ſacco frangimus, & alia iritamenta excogitantur, ac bibendi cauſa etiam venena conficiuntur. Quod verò eunuchum diximus vinum, id eſt, caſtratum, magno nixi auctore, ſi quis paulò licentius putat ac tralationem reformidat vt defor-
E mem aliquo modo, propterǽque vitandam Ciceronis aſtipulatione & Quintiliani, ſciat in me Plinij imitationem non exhorruiſſe, apud quem libro decimonono, ſacco caſtrari vina, legimus: ſed & libro vndecimo, Apes ad ictum aculeo infixo, fucos fieri ſcribit, nec mella facere, velut caſtratis viribus. Sed & eunuchos dici calamos comperias. Et vir elegantis eloquij Hieronymus ad Euſtochium: Quum (inquit) conſuetudine lautioris cibi propter cœlorum me
F regna caſtraſſem. Columella rationem attexuit, qua canum caſtrari caudæ debeant. Illud poſtremò adijciamus, Græcis plerunque fuiſſe in more, vti ſub terra pararent loca vel rotunda vel tetragona continendis vinis ac oleo quoque. Ea verò Laccos dicebant, id eſt λάκκους, vnde & pro morte vſurpatur verbum ſanctis literis, quoniam mortuorum conditoria eam præferant imaginem. Hinc illud: Et ſimilis ero deſcendentibus in laccum. Verum ſcitu dignum quod
G ſcribit Plutarchus, Calliæ poſteros eſſe Laccoplutos Athenis cognominatos, quòd is Callias bello Perſico in Marathoniis campis auri vim magnam terra defoſſi comperiſſet, ac inde foret ditatus, indice crudeliter perempto. Eum verò Calliam Plutarchus, daduchum appellat, id eſt,

Digitized by Google

διαδόχων. Antistitem reddit interpres, quum tamen *διαδοχὴ* signet *λαμπαδηφορίαν*.

Melle putredinem caueri. Papinij locus explicatur. Cur mel dulce ex Lucretio. Mellis vsus vnde propagatus. Mel esse multorum symbolum, & mortis sicut fel vitæ. Nympharum in sacris mentio vnde instituta. Nymphia pro matrimonijs cur. Septizonium. Simblium mel. Simblides. Simble. Simbli. Nymphæa. Omphacomeli. Melameli.

Cap. XXVII.

OBrepere quandoque somnum & dormire sub mandragora magnos viros, alioqui tantum non primæ notæ, quum ex plerisque alijs harum commentationum enotatis liquet abundè, ac re (quod dicitur) apud Sagram gesta certius fit, tum verò inde coniectarum mihi est, ac quod mireris super re (opinor) momenti non ita magni, nec in cuius indagine, Lyncea Aristarchi censura videatur esse opus. Papinij versus sunt ex doctis illis Syluulis, libro (ni subfultat memoria) tertio, in Metij Celeris propemptico:

Duc & ad Emathios manes, vbi belliger Vrbis

Conditor, hybleo perfusus nectare durat.

Videbatur adolescentibus diligentiæ haud quaquam sopitæ, interpretem aliàs acutum, & lectionis (vt illa ætate) non admodum incuriosæ, nec paucæ, haud quaquam reticere debuisse: quid ita cecinisset non indoctus poeta, Alexandri cadauer melle litum perseuerasse, putredini, vt ferè aliàs, non obnoxium. De me quæsitum Bononiæ commemini, quid ex libris mihi compertum ad id foret, respondi pro tempore, Eam videri mellis potestatem, cælesti coalitam vi, & naturæ potentia inenarrabili, vt citra putrefactionem corpora mirè custodiret, quod scirem monumentis à Plinio commendatum, Claudio Cæsari allatum in melle ex Ægypto Hippocentaurum, quem ipse viderit. Cæterum & Naturalis historiæ secundo & vicesimo libro: Mellis (inquit) natura talis est, vt computrescere corpora non sinat iucundo sapore atque non aspero. Hoc autem in annos modò plures obtingere, scribit Columella. Sed & multi senectam longam, mulsi tantum intinctu tolerauere, nec præterea cibo alio, celebri Pollionis Romuli exemplo, quem centesimum annum excedentem, quum interrogaret Augustus, quanam ratione maximè vigorem illum animi corporisque custodisset, respondit, Intus mulso, foris oleo. Lectum porrò in Græcorum libris est, Cyrnios, i. Corsicæ insulæ populos, esse *πολυχρονιωτέρους διὰ τὸ μέλιτι ἀεὶ χρῆσθαι*. hoc est, de assiduo mellis vsu esse vitæ diuturnioris: etiam si ridiculum nonnullis id videtur, quando (vt ferè consentiunt poetæ) mel Corsicum, auctore Diodoro, item notæ censetur pessimæ. Scribit porrò Græcarum rerum quinto Xenophon, Agesipolin Lacedæmoniorũ regem mortuum, in melle Spartam esse delatum, ac ita regio esse potitum funere. Gemisthus Plethon mellis inopia, Agesilaum scribit, liquefacta cæra circumlitum Lace-

A dæmona esse delatũ. Adnotatum & illud theologis priscis multorum symbolum fuisse mel, quoniam ex pluribus constet potestatibus: nam vbi sacris initiabatur (quæ Leontica vocant) quis aquæ loco in manus mel affundebant, ab omnibus noxiis sceleribúsque ac tristitiis infestantibus sic expurgari arbitrantes. Linguam item melle detergebant ab omni peccati labe. Apud Orpheum Saturnus ab Ioue, mellis appetitur insidiis. Inde enim consopitus, velut temulẽtus:

B sicuti apud Platonem Porus nectare oppletus. Quo innuitur, per voluptatem illum esse oblaqueatum, qua & ad generationem producantur diuina. Dicitur & mortis symbolum, mel: sicuti fel, vitæ: vnde mellis libamina terrestribus infũdebantur, quoniam per voluptates obrepat animæ mors, quæ per amaritudinem reuiuiscat: nam & diis offerebatur fel, aut quia mors, laborum meta est, quibus exuberat vita. Verum, vt superpondij aduciamus aliquid, ac doctrinæ v-

C berioris: putat Lucretius De rerum natura li. 2. Quæ atomorum nexu consurgant minutulo orbiculatioréque, dulcia progigni: quæ pinguioribus inæqualioribúsque, amarulenta. Eius carmina hæc sunt;

Vt facilè agnoscas, è leuibus atque rotundis

Esse ea, quæ sensus iucundè tangere possunt:

At contrà, quæ & amara atque aspera cunque

D videntur,

Hæc magis hamatis inter se nexa teneri,

Mellis vsum monstrasse primam, Græci produnt. Nympharum vnam nomine Melissam, propagata inde apibus nomenclatura. Gestum id Peloponneso volunt. Certè rem diuinam obibat nemo citra nympharum gratam memoriam, ceu religionem monstrassent etiamnum. Vtque ab eisdem connubia dici *nymphia* videntur, vti aliàs edocuimus. *Nymphides*, calciamenta sunt muliebria & sponsalia. *Nym-*

E *phæa* verò, nympharum dicuntur templa. In Ponto, Nymphæum celebratur Græcis. Sed & alibi Plinio. Ammianus Marcellinus, Ad Septizonium (inquit) celebrem locum operis ambitiosi nymphæum Marcus condidit imperator. Obiter Septizonij meminit in Seuero Spartianus: Opera publica (inquit) eius extant, Septizonium, & thermæ Seuerianæ. Mentio est in Geta quoque Antonino. Nymphæa

F sunt, qui lauandis mulieribus destinata patent loca. Meminit in Gordianis Capitolinus. Nymphis verò antra dicantur, ob affatim destillantes aquas, effluentésque. Est & Nymphæum Taurica ciuitas Stephano. P. Victor Vrbis regione quinta, Nymphæum statuit diui Alexandri: & septima, Nymphæum Iouis. Sunt qui nymphas, communi nomine in Libya mulieres opinentur dici: vnde & Pleiades nymphæ, nuncupatæ. Mel denique Siculum nuncupari

G simblium, ex Græcis & Dioscoride didici. Nam & apes ipsæ, simblides vocantur: sicuti est simbla, earundem theca: sed thesaurum Attici etiam simblum appellant. Ne quem tamen fallamus: sunt qui apud Dioscoridem, non simblium scribant, sed hyblæum: quia simblium nullum sit.

Digitized by Google

Simblum pro theca, legimus in Heſiodi Theogonia. Interpres ſcribit ſic appellari, quoniam apes dicantur ſimæ, quia ſint aculeo hebetiore: tanquam ſimobolum dicatur, in quod ſimatum, i. apum, laborem conijcimus. Omphacomeli, eſt acerbum mel: ſicuti acor ex vuis, omphacium dicitur Græcis: nam & omphax, eſt acerbior vua. Melomeli, mel in quo ſeruantur cydonia mala, cuius ſapor mulſeus eſt.

Quæ ſit barbararum gentium ſententia ſuper cibo & potu Vini vſus, & nocumenta eiuſdem inſignia. Abſtemiorum ratio.

Cap. XXVIII.

ARiſtophanes, inter comicos poetas nominis ferè precipui, in fabula cui titulus ἀχαρνεῖς, hoſce appoſuit verſus, quos & ſubſcribendos duximus. Sic verò habent.

οἱ βάρβαροι γὰρ ἄνδρας ἡγοῦνται μόνους
τοὺς πλεῖστα δυναμένους καταφαγεῖν τε καὶ πιεῖν.

Eorum verò hic ferè ſenſus, à barbaris gentibus eos modò viros credi, quibus vorandi plurima, & bibendi facultas ſit. Id verò inurbanè, immo præter hominis rationem prorſum & dici & exiſtimari non fermè quiſquam eſt à Muſis adeo ſeiunctus, qui neſciat. Quando, vt de ciborum inutili onere interim taceam, cui tamen nauigatur ad phaſin, notiſſima eſt, ac præcipuè memorabilis Propertij ſententia:

Vino forma perit, vino corrumpitur ætas,
Vino ſæpe ſuum neſcit amica virum.

A ſapientiſſimis vtique traditum ſcimus, vino vel pauciſſimo ac dilutiſſimo vtendum: cui præcepto (vt videtur) ſanctiſſimo, ſumma aſtipulatur ratio. Omne ſiquidem vinum, ſed nigrum præcipuè ſpiritoſum eſt. Quum ergo affatim hauſto, ſpiritus is ſuperna petat, ac repercuſſus, retróque actus defluens venas inflet offarciátque, meatibus præcluſis & tranſitu impedito, qua cõmeat reſpiratio: etiam ſi non continuò mors, plerunque tamen morbus excipit comitialis. Quid verò membra hîc referam tremore ſubſultantia continuo? Senſuum omnium retuſiorem vſum, ac quodammodo præmortuum? Ad hæc formæ adnectitur interpolatio, vox hebes, color euarians, ignea quadam vi ſcintillantes oculi. Anhelitus atque animæ vitia, tinnitus aurium, fremitus narium, diſcriminum phrenitis plena, torminoſa calculi infeſtatio, moleſta denique podagricorum pedum ignauia cum articulorum deprauatione, exæſtuans ſtomachus, ac cruditatem efflans, dum in ructus ſubinde reſpirat, ac cedente vomitus etiamnum fœda turpitudine. Quæ omnia vinolentiæ ſunt additamenta, & velut appendices: vt prætercam quod ſcientiſſimè ſcribit Ambroſius, abundantiore vini vſu homines, velut immutata naturæ vi, equos fieri adhinnientes. Expẽde Venereorum impetum, etiam in nefaria prorumpentem, imaginum per quietem viſa in primis meticuloſa, viſus lapſitantem incertitudine, inſtabiles greſſus, externatam mentem ac planè inanem, qua ruere opinantur cælum, nutare ſolum, & in antiquum chaos omnia redire. Quam ibi turpitudinem non agnoſces? Immo quæ monſtra non reformidabis? Inde fit, vt mirer minus ſeptimo Politicorum Ariſtotelem ſcribere, Pueris & nutricibus vinum haudquaquam impertiendum. Sed vt ipſe interpretor, cuilibet ætati periculoſum vinum eſt. Nam & Auerrois ſuper Auicennæ Canticis in loci eius enarratione, non ita magnifaciendum vini hauſtum nimium, parciſſimè id videtur homini conceſſiſſe. Nam priores (inquit) iuuenibus minimè vini vſum permiſiſſe aduertuntur, quòd eius ætatis vigeat præcipuè calor. Parum verò quiddam ſenibus conceſſere ac decrepitis. Hoc autem ita fuiſſe attemperatum ſcribit, vt eſſet aromatites, adiuncto mali punici acore, aut cydoneorum ſucco & cucumeris. At ſatietatem execratus omnem Galenus, adipe ac ſanguine præfocatus (inquit) animus, & planè adobrutus, cæleſte aliquid peruidere nequit. Vinum docuit Græcus auctor grauis eſſe malorum omnium metropolin: nam & Ariſtophanes, ἀφροδίτης γάλα τὸν οἶνον nuncupat. Sed & Antiphanes,

τὸ δὲ ζῆν τί ἐστί μοι τὸ δεῖν; τὸ πίνειν φημ' ἐγώ.

Id eſt, Dic, inquit, viuere quid eſt? bibere, opinor. Dictum & illud,

κάτοπτρον γὰρ εἴδους χαλκός ἐστ', οἶνος δὲ νοῦ.

Sed & illud,

τὸν οἶνον ἐκ ἔχειν παιδάλια.

Apud Xenophõtem in Sympoſio de hac re ſcriptum comperi, τῷ γὰρ ὄντι ὁ οἶνος ἄρδων τὰς ψυχὰς τὰς μὲν λύπας, ὥσπερ ὁ μανδραγόρας τοὺς ἀνθρώπους κοιμίζει, τὰς δὲ φιλοφροσύνας, ὥσπερ ἔλαιον φλόγα ἐγείρει. Sed cur nam ſunt abſtemij nonnulli? an ſtomachi malæ conſtitutioni acceptum referri oportet, quæ calens cum ſiccitate contrariam aquæ requirit qualitatem? An adiuuat & ſtomachi debilior contextus, nocumentis vini calentis obnoxius: qui ſuapte vi, diſſecandi quodammodo poteſtatem vinum retinet? Suffragatur & cerebri oblæſio facilis, ac vini multum euaporantis ictus, ex vtriuſque partis ſympathia: quam tertio Interiorum comprobat Galenus.

Qua item ratione ætati cuilibet impertiendum vinum. A cibo an bibendum. Facilius vini perfici nimietatem, quam cibi. Vinum meracius vigilias concinnare, memorabili exemplo pueri cuiuſdam. Pomatium vinum.

Cap. XXIX.

CÆterum, quia in medicæ ſcientiæ auctorem nobilem incidimus, pergamus porrò attexere, quæ ex eadem ſchola ingerunt ſe nobis, & nomina dant quodammodo, vt citra vitæ diſpendium præteriri vix queant. Scribit ergo (vt Platonis interim decreta prætereantur) capite octauo, doctrinæ ſecundæ, ſeu tertiæ primi Auicenna, Pueris vinum ſi offeras, perinde videri ac ſi igni aggerere ignem perrexeris, materia præſertim debili ſuccenſa: ſenioribus verò quantum pati queant, dandum: in iuuenibus ſeruari præcipuè temperamentum debet.

Nam & Hieronymus. Vinum & adoleſcentia A duplex incendium voluptatis: quid oleum flammæ adiicimus? quid ardenti corpuſculo fomenta ignium miniſtramus? At ſi curioſior quiſpiam fortè horum exquirat rationem amuſſitatam, poſſumus equidẽ ſic ferè ratiocinari: Pueros inſigniter vini hauſtu oblædi, quòd laxis rariſque ſint corporibus, & de inſiti caloris exſuperantia inflammari facilè valeant, neruis porrò imbecillibus admodum, nec cerebro item valido: quib⁹ de cauſis, in vini crebriore hauſtũ multiplex ſeſe nocumentum promit. Senum verò, aduentitium eo recaleſcit frigus, ſpirituum exhilaratur triſtitia, bilis atræ vis reprimitur redundans, ſomni cõciliatur appetentia, præfarcti recluduntur meatus, renidet denique ætatis laſſitudo vniuerſa. Proinde in Sanitatis moderamine Galenus: Sicuti (inquit) pueris inimiciſſimũ cenſetur vinum, ita adultiori ætati accommodum, maximè: in iuuenibus, etiam ſi genuinus craſſatur calor vt in pueris, ſolidioribus tamen membris, neruis & cerebro læſioni obſiſtitur nauiter. Quæritur tamẽ à peritis, An vino incaleſcat corpus, vt calido medicamento? Reſpondet Conſtitutionum tertio Galenus, Non incaleſcere, niſi vt alimonia corpori accommoda: nam ſicut igni congruens materia incendium concipit maius, ita corporibus ſimile alimentum, quæ natura calent ſatis, & robur adiicit, & inſitum profert calorem, augétque. Cibis vtiq; omnibus affine hoc, vino autem proprium in primis, ab corpore celerius demutari, vti reſina, pix, ſtupa ignibus facilè reſoluuntur. In iis tamen mirè euariat medica ſchola. Vinum à Deo hominibus contributum Plato ſcribit, quaſi remedium aduerſus ſenectutem, vt redire ad iuuentutem videantur, & mœſtitię eos capiat obliuio. A cibo, vini eſſe inſigne nocumentum, idem ſtatuit Auicenna, ob penetrandi celeritatem, & quòd in ſimul imperfectum pręcipitet cibum, qui retentus diu meatus pręfarcit, vnde inoriatur putredinis diſcrimen. Nec ſecus magnopere ſentit Galenus ſeptimo De ſanitatis ingenio: quanquã mox, velut eblanditus. Qui ſitiunt (inquit) nec bibunt, ſine adiumento ſupplicium ferunt: tantum verò ingerendum, quantum ſiti reſtinguendę vel mitigandæ par ſit. Ex eiſdem poſtremò ſcholis eſt, Vino ſi infarciaris, leuius id cenſeri multò, quàm ſi cibo: quoniam facilius delabatur id, ac reſoluatur, nec pariter offarciat, nec ingeſtabili onere ita ſtomachũ premat. Inde ſcitum extat Hippocratis illud Sententiarum ſecundo: Potu repleri facilius eſſe, quàm cibo. Et à vino præfarctiones eſſe moderatas, ſanxit Galenus. Attamen nõ diſſimulandum, ne inde anſam ſibi arripiant bibuli: perpetem ingurgitãdi vini modum, multa (quod diximus) aduehere diſcrimina, & mortiferas concinnare ægritudines. Vinũ ſiquidẽ meracius, etiam vigilias inducit, pręcipuè ſi ſuapte fuerit naturã calidum aut peruetus, memorabili exemplo Pergameni pueri. Nã grammaticus quidam ſingulis diebus balneum petens, vnum ex pueris ſecum ducebat, altero domi relicto qui rem familiarem ſeruaret, quęq; ad victum forent neceſſaria, peruideret: at is vehementiore quandoq; deprehenſus ſiti, nec a-

A quæ ſuppeteret copia, vetus vinum largius perpotauit: quo factum, vt in reliquum cuſſeris vigil: mox febre correptus, cum perpeti vigilia oborto delirio, deſiit hominem agere. Quamobrem quum ſit exceſſus omnis planè recidendus, hunc vel præcipuè remis veliſq; refugiſſe, ſummum fuerit operæpretium: ex quo non corpus modò oblæditur, verum animo, inſigne infertur item nocumentum: adeo vt ne adultis quidem citra noxam ingeratur, ni adhibitus fue-
B rit modus: quando ad iram & libidines agit pręcipites, ac rationis compotem vim hebetat obturbátque gradu deiectam. Ad bilis tamen excrementa confert vel lenienda, vel reiicienda. Siccitatem quoque vel laboribus inductam immodicis, vel ætatis prouenientem temperamẽto inſigniter mitigat. Bilis amaræ frangit acrimoniam: ſed hæc haud requirunt pueri. Verum & corpore ſucculento, validóq; (inquit Hieronymus) poculo libens carebo, in quo veneni de-
C liteſcit ſuſpicio; nam rectè dictum veteribus eſt, Pinguis venter mentem non gignit tenuem: ſeu mauis Græcè, παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. Scribit idem, Quicquid inebriat, & ſtatum euertit mentis, clerico vitandum ſimiliter ac vinum. quando vel ex frugibus vini proliciuntur ſimulachra, vel ex pomis quoque, quod pomatium vocant: vnde Virgilius,

Atq; acidis imitantur vitea ſorbis.

D *Ebrietatis malum. Alexandri vinolentia, & M. Antonij. An vera ſit Hippocratis ſententia, mulieres & eunuchos podagra non infeſtari. Ennij mors. Vindemialis lætitia. Samagothum vinum. Hemina. Cirrhum vinum, & vermiculum.*

Caput XXX.

EBrietatem, celeberrimi è noſtris auctoribus eſſe voluntariam dixere inſaniam: ſed ita e-
E tiamnum, vt ſi in plures paulò extendatur dies habitus is, etiam manifeſtatius euadat furor. Mirum tamen eſt, quàm multi mortalium in hanc fœditatis (vt ſic dixerim) coloniam tranſcribendi paſſim nomina dent. Affluunt hinc inde agminatim non pullati ſolum ac ex triuio, ſed terrarum quoque principes: & quos non irruentes hoſtium numeroſi exercitus, nec volantia tela, aut è machinis vaſta mole, & ruinis ſaxa propulſa excuſſáve contriuere, fœda vini deſideria de-
F iecere in imum, & velut captos iure belli ante triumphales currus duxere catenatos. Alexãdrũ vaſtiſſima terrarum tranſmiſſa ſpatia, cum hoſte barbara feritate terribili tam numeroſa prælia, tot hyemes imbrium & frigoris horrore deformes ſub pellibus tranſactæ, tot locorum ac temporum inenarrabiles penè difficultates, tot fluminum ex ignotis promicantium vaſtitas, ac deniq; tot tantorúmque marium formidabilis, & procelloſa magnitudo, inuictum tamen, ac ve-
G lut Deum humano in corpore hoſpitantem, ſeruarunt. Sed enim (mirum dictu) bibendi ardor infatigabilis, & Herculaneus ille ac fatalis Scyphus condidit. Hinc fœda maieſtatis eius ſugillatio, inter pocula amicos indignatione rapida & vinolenta tranſuerberantis. Nanque ita

Prorſum habet. Eruit omne vitium ebrietas, intendit, profert, ac conatibus deprauatis obluctātem obſiſtentémque verecundiam intrudit, vt fronte attrita vel vltra votum, inſolenti augeſcat ſuperbia, crudelitas ſæuo, malignitas liuido. Iam verò M. Antonium alioqui magnum virum & ingenij etiam eminentis, quæ res alia in perniciem coniecit, quàm ebrietatis malum? Hæc demum medicæ artis ſummum auctorem falſum fieri Hippocratem coegit, à quo Sententiarum ſexto, proditum ſcimus: Fœminis nec capillos defluere, nec pedes laborare, niſi mēſtrua defecerint. Errorem manifeſtarium, in quem non fœminea natura mutata, ſed vitio deprauata & victa medicæ ſcientiæ conditorem principem impegit, agnoſcit quoque interpretum eminentiſſimus Galenus: Nam vacuationis (inquit) ratione, mulieres podagra immunes ſunt. Etenim citra materiæ exſuperantiam, nunquam conſiſtit podagra: quanquam partes pati & affici ampliter poſſunt. Cæterum & hoc loco monendum, vt olim vera & rata ſecta hæc, & præceptio Hippocratis fuerit, Non integræ ſuppreſſis mēſtruis, ob incertiora errata, quæ relato æuo admittebant mulieres: at nunc, ob vitæ vſum laſciuiorem, atque efferueſcentis luxuriæ æſtum ciborúmque cupedias illecebres, quædam podagra tentantur ante, quàm ſubſtiterint menſes. Nil mirum igitur: nam (vt grauiſſimè inquit Seneca) quum virorum licentiam æquarint, corporum quoque virilium aſſequutæ incommoda ſunt. Non minus peruigilant, non minus potant, & oleo & mero viros prouocant: vinum omne vomitu remittunt, æquè niuem rodunt, ſolatium ſtomachi æſtuantis. Cæterum promit ſe indidem altera item Hippocratis coargutio, ſed qua vel præcipuè noſtros ipſe mores coarguit: Spadones (inquit) nec podagra laborant, neque calui efficiũtur: ſiquidem ſpadones dempti teſtes mulieribus reddunt perſimiles. Quippe tempeſtate illa, vera hæc fuiſſe, probabile fit: ſed mox non inſuper ratum fuit, ob inertiſſimā deſidiam & improbam ſatietatis laſciuiam. Quidam enim citra exercitationem, crudi temulentíque prius quàm cibum arripiant, generoſioris vini hauriunt pocula, & item Venerio funguntur munere. Dignum porrò ex annalium memoria relatu illud: Ennium, de quo eſt apud Sillium Apollinis celebre vaticinium illis verſibus,

> Hic canet illuſtri primus bella Itala verſu,
> Attollétque duces cælo.

Articulari conſumptum morbo, quem ex immodico vini vſu contraxerat. Quam rem egregiè perdocet Serenus,

> Ennius ipſe pater, dum pocula ſiccat iniqua,
> Hoc vitio tales fertur meruiſſe dolores.

Ab vino nec illud reſilit multum, in vindemiæ feſtiua lætitia, multa in dominos iocularia, vel ipſis audientibus ſolita iactari. Id quod ab Heliogabalo compertum primò, produnt rerum conditores nonnulli. Scribit Paulus Diaconus, Tiberium Conſtantinum Cæſarem ritu imperatorio rus petiiſſe, vt vindemiali lætitiæ operam impertiretur diebus triginta. Vini Samago- A nij heminis tribus, etiam ſi dilutis, homines numero quadraginta ebrios fieri, pronuntiat Ariſtoteles. Hemina, libram appendit vnam: quę geminata, ſextarium reddit. Hiſtoriæ auctor Athenæus. Vinum inter album nigrúmque, quod medium eſt, cirrhum vocant Græci: ex noſtris, rubrum nonnulli: quidam etiam giluum, vulgus vermiculum: quando & far rutilum, Columella vermiculum dicit. Hieronymus porrò quod κόκκινον Græcè legerat, vermiculum con- B uertit.

Ebrietatis item mala. Cur vinum hauſtum copioſius, perimendi vim obtineat. Interim de cicuta paucula, bis. Crepala quid ſit. Vinolentiæ turpitudo. Sicera quid. Artemiſium. Ephemeron pro cicuta, cur dicamus.

Cap. XXXI.

C NEc tamen ebrietatis ſola hæc pernoſcuntur mala: nam & illud ſcimus obueniſſe quandoque, vt vinolentus aliquis obmuteſceret repente, conuulſúſque emoreretur, ni fortè obrepſiſſet febris: aut quum ad eam horam veniſſet, qua crepala ſoluitur, facultatem recepiſſet loquendi. Oppletis ſiquidem neruis ſpaſmus ſuperuenit, ſiue conuulſio. Solet autem eos facilè vinum replere, cui calida eſt natura: calida namque peruadunt celerius. Quòd ſi reſiccentur D nerui, incaleſcántque, diſcutitur conuulſio, quod commoliri febris valet. Porrò ſciendum, à Græcis crepalas nuncupari, vbi temetum capiti detrimenta concinnat. Nam & inde videtur nominis etymon duci, quòd caput iactetur vibretúrque. Nam crepala, capitis lucta fluctúſque & agitatio Græco intellectu valet. Accidit extenuatis quoque, vt ſi amplius ſe inuitarint, morte occumbant. Quippe vita calore conſtat, refrigeratione inoritur mors: vt verò cicuta, ſic & me- E rum concinnat exitium intimo ac genuino calore ſenſim flacceſcente, ratione tamen impari. Calorem enim inſita frigoris potentia, conuellit cicuta labefactátque & humorem occalleſcere facit. Vinum autem caliditatis ſuæ, poteſtate, ex qua Græci αἴθοπα οἶνον dixere, quanquam ad calorem alij referunt, naturalem macerat calorem: ac velut igne multo, aut ſole validius graſſante, adobruitur modicus ignis & exteritur, ſic à vini facultate calente inſitus corpori calor, ſi F modò exſuperans ea ſit, ac præpotens. Proinde vir ſanctiſſimus & Chriſtianæ veritatis aſſertor nobilis: Sacrilegium (inquit) reputatur ebrietas, in fœmina præcipuè, ſed infinitò plus in Domini ſponſa. Veriſſimum propterea illud eſt, Ignē in gremio geſtare, qui aſſiduò vtatur vino. Ventris ingluuies & ebrietas, tam animæ infirmitatis, quàm corporis cauſam & materiam tribuunt. Adnotatum & illud in Canonicis decretis eſt. Diſtinctione triceſimaquinta: Miniſtris G templi vinum prohiberi, ac ſiceram bibere, ne ebrietate grauentur corda eorum, vt vigeat perpetuò ſenſus, & tenuis ſit. Vel quia venter mero æſtuans, facilè deſpumat in libidines. Vnde Noe femora ex ebrietate nudauit. Loth autem quem Sodoma non vicit, vina vicerunt. Hinc in Apo-

stolorum Canonibus, episcopus aut presbyter aut diaconus aleæ, atque ebrietati deseruiens, aut desinat aut damnetur. Apostolus verò ait, Bonum est, vinū non bibere, & carnes non comedere. Vinum enim cum carnibus post diluuium dedicatum est. Siceram verò, qua dictione vsi paulò antè sumus, esse conuenit Hebræo sermone potionem quamlibet, inebriari qua quis potest. Græci sic, πᾶν πόμα μέθυσμα ποιοῦν [illegible] καὶ ἐξ ἄρτων δὲ συνεστὼς [illegible]. Sunt qui vinum interpretentur dulcibus promixtum, i. ἡδύσμασι συμμεμιγμένον οἶνον. Solon vnus è septem, morte principem esse mulctandum, lege sanxit, si deprehenderetur ebrius. At ebrios Pittacus, quum peccarent, duplici dignos incommodo statuit. Non tempero mihi, quin parte ista seueriorem inseram Senecæ censuram: Hominibus (inquit) inter oleum & vinum occupatis ad votum dies agitur, si bene desudarunt. Si in locum eius quod effluxit, multum potionis alterius ieiuno gutture ingesserunt, bibere ac sudare, vita cardiaci est. Dixit Diphilus, luxu perditos ac vino madentes tria habere capita, sicuti Artemisium, i. Dianæ simulacrum: quamuis apud Macedonas Artemisius dicatur Maius mensis. Quod autem de cicuta transeunter attigimus, illud opera parerga subnectamus: In Ceo insula, sicuti prodit Strabo, recepti esse moris, vt sexagenarij bene poti, ac coronati, spectantibus necessariis, re diuina confecta, cicutam hauriant, quam de mortis præceleri ratione, sunt qui ephemeron vocent. De hac porrò Galenus in pragmatia περὶ χρόνων sic scribit, Cicutam esse sturnis alimentum, homini autem venenum.

A quibus medicis aut philosophis admittatur quandoq; ebrietas. Panaria ebrietas. Catonis dictum in Cæsarem. Cothonismus quid.

Cap. XXXII.

Mirari verò me plurimum fateor in vinolentiæ pragmatia ista medicæ scientiæ peritorum in primis, quorundam, non sine cunctatione proferendam sententiam: quippe primo Canonis scribit Auicenna, Malum esse vtique frequentem ebrietatem, quòd hepatis inde ac cerebri vitietur constitutio, imbecilliores fiant nerui, vnde tremor & conuulsio inoriatur, & paralysis: sed & apoplexia, obstipatis spirituum animalium meatibus, humecta cerebri potestate auctius redundante. Cæterum (inquit) quibusdam visum, si mense bis aut semel modo admittatur ebrietas, insigne sentiri emolumentum, quòd somni profundioris ratione, virtutibus animalibus alleuamentum inducatur, & quies: item proliciatur sudor, ac quæ superfluunt, resoluantur. Adde, quod Almansoris quarto Rasis duplicem in mense comprobat etiamnum ebrietatem, cui in Canticis adiicere calculum agnoscitur Auicenna, quanquam simplex ei arridet amplius: quam tamen illius interpres Auerrois egregiè improbat. Nam etiam si Galeni astipulatu, innato calori insigniter congruit vinū, cuius ratione in eo statuitur gradu, quem cum igne oleum habet, ac lumine: tamen vtrinsque redundantia superfluens vtrunque [illegible] ac restinguit. Auicennæ interpres alter benè doctus, & velut exundans fluentum simplicem in mense, verum leuem modicámq; vinolentiam ferri posse ait, vt quæ corporibus haudquaquam sit inutilis, quæque ingentibus poculis ingenium omne non ingurgitet. Sed & singularis philosophus Plato liberaliorem aliquando vini vsum approbasse videtur primo De legibus, sic enim retegi facilius hominum mores putat. Quin Seneca quoque ille Stoico supercilio mirè grauis, Nonnunquam (inquit) & vsq; ad ebrietatem veniendum, non vt mergat nos, sed vt deprimat curas. Quòd si quis hilariore fronte Dionysio nephalia prolibare, prorsum aspernatur, succinam mihi Euripidium illud de Venere, tralatum ad vinum,

εἴης μοι, μέτριος δ' ἐπέλθοις, μηδ' ἀπολείποις.

Id est, Adsis quidem mihi, sed temperatum moderatumque, nec desis. Ac medicæ scientiæ non postremus Atheniensis Mnesitheus ebrietatem abdicandam perpetuò censuit quidem, sed laxat ipse quoque habenas nonnihil, & statis temporibus hilarius inuitat: idque de vasis nomenclatura cothonismum appellat, quod scribit Athenæus. Hic obiter illud adnectam: legisse me alicubi, panariam dici ebrietatem pro arrogantia licentiáque, vt plurimum quæ felicium aduertuntur comites. Cato Cæsarem dicebat *sobrium* accessisse ad euertendam rempublicam. Id esse putat Quintilianus, vt propriè dictum, i. quod nihil inueniri possit significantius: cuiusmodi & Virgilianum illud, deductum carmen & apud Horatium,

Acrem tubam Annibalémque dirum.

Scythæ cur in primis vinolenti. Libycæ feræ cur æstate non bibant. Sitis ratio duplex: Vinolentorum accidentia ad videndi spectantia rationem. Sitis cur amplius vexet, quàm fames.

Cap. XXXIII.

Est tamen & parte hac gentium discrimen aliquod, immo & ferarum. Scythas omnes, quod & robusti sint, ac habitu calidiore, vinosos esse constat: adeo vt quum ad meracius bibendum quem adhortamur, illud insusurrare sit moris, vt docuit Herodotus, ἐπισκυθίσον, id est scythissato. Inde verò id fieri coniectandum est, quoniam non calidi modò sunt, verum & sicci, quando & virilis habitus talis est. Puerili verò calori genuino humecta accedit facultas, proinde vini minus sunt appetentes. Auctor primo De simplicium pharmacorum potestate Galenus cui suffragatur Alexander, sitim duabus effici rationibus, ἢ ἐκ πολλῆς θερμότητος, ἢ ἐκ πολλῆς ξηρότητος δαπανωμένης τῆς ὑγρᾶς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν νηστευόντων: id est, vel ex caliditate multa, vel multa ariditate, humecta depascente, velut in iis qui ieiunarunt. Libycas tamen feras æstate non bibere, produnt auctores grauissimi, vbi præcipuè inardescere sitim, consentaneum est. Hyeme autem potui indulgere multum, quum diuersa contingere, omnino debuerint. Verum id esse in caussa, compertum est, quòd in eo mundi situ per æstatem

Digitized by Google

æstatem æquè propemodum nullæ sunt. Proinde illis non habere,in consuetudine est. Hyeme autem frequentibus aquis,non ita. Transferunt verò in naturam consuetudine, si illi transferuntur,prisinam nihilo secius morem retinent. Oxygeni habet ergo eadem perperàm frigentes, ac ex natura loci carentem porū,quam nihil nisi modo ad frigescere valent remedia. Sunt autem sola herbæ liquoris haud a vestræ, in eius repertæ corpore. Sitis denique non sentire traduntur, quibus sunt ossa concreta,& sine medullis,sed nec sudore emittere. Verum & violentiæ vifta quandoque fetos est. Nam senetta quosdam cauisse pota,legimus. Quod mirum vtique est, quando ibi partim molestius, quam samentem ipse infimo, calor,vnde accendatur sitis,vexat amplius verumque, quo ficcitas quamuis famem, eosque ista potentior reddit. Humidam potus,vtique affenuat subdit: iam & cibi vim ac potus vino ingenium tradam,sic humectus refici vniuersis facilius. Inde traditur, sitis esse vel [illegible], id est quod desiderit magis accendit: propterea Homerum nunc capesse,[illegible], quod est [illegible] & [illegible] dicitur de crapulæ quocunque. Inter sapientum verò plures illud est, Crapulam sic dari semire, qui circumsulum bibunt, quam qui merum ex toto. Nam temperatum vinum vis remittere expeditius fore plura ingerendosque sibi. Ad iccendum verò quod & potum remittere haurunt mutus. Primum sentiunt Auicenna comprobabitur, secunda primi. Sed e[illegible] caussa id modern vestigaturus, ad est [illegible] ingerentes sese et vrit videntur. Porro quoniam haustu meri vberiore nebulatio propagantur multa corporatum frandentisque ad cerebrum spiritum, à quo visus sanus continetur cerebrum, ac circumuertatur. Vnde vertiginibus caligant, id est [illegible]. Sed & succorum item plerique,cerebro oppleto, affectionem inducunt, quam scotomaticam dicunt, id est tenebricam. Sed cur circumferri videntur omnia, vel alio agitari motu? An quia quum vapores fecundi à vino eleuati ad cerebrum inscenderint, ab eodem ad neruos reflexionem opticos, & oculorum pupillas, ex qua reflexione contingit sola sua cerebri, & item oculorum pupillas circumferre motum quendam fieri,vt in aquis continue sentimus. Quare enim obiecta offenderent, reiectae in arbitrium mutantur. Longiorem porrò minus videre ebrij, quia spiritus opticos per alias esse faciliores apparet, ac subtiliores: nunc autem intemperantiae haustu reddi tenebricique consiluerunt. Hinc Auicenna in Fragmatia de sensu & sensili, de videndi potestate agens: id organum haudquaquam extendi in aliam affirmat, in illam facit naturali, nulla praesertim re obscurante aut interpellante. Implicari optam videndi facultatem, diuersaque fieri ex opticorum varietate spirituum. Quandoque enim animalis spiritus, vt libro quarto De accidenti & morbo Galenus prodit,clarus est ac perspicuus, vt aether: inuenitur turbidus, periculosus & nebulae: porrò icon vel copiosus est, aut modicus: similiter, lucidus, clarus,aspectui subie-

cti cunctis vel remotissima, cuiusmodi fere nepotum vifus agnoscitur.

Cur violentis dapsi sese aspectrare adiunctis curis, sicubi naturae ad minus ipse vinum, compertum sit. Lenissimum. Chalybeum, à hale [illegible], chalamisserit. Hippo veram cur, & protropon.

Cap. XXXIIII.

Qvod verò dapsi sese violentiis ingerunt ocitanis vel supra ei comitante ad populum, inde vini posse tam videntur, quod humectationes exsuperante medicos plus minus efficit occasiones ex ipsis ac contrahi oculos demonstrat, ac distrahuntur, altero in superna contrafo, in imum alterо directo. Proinde consequi liquidò, non eundem vetuti scopum radios collineare, quod duplam fieri visionem cogit, vtrique oculos sua apprehendente. Quod visum verò, si alterum digito oculum suppellas, etiam detrudas, res namque eo habitu congruari perspicientur. Sed enim qui ducuntur [illegible] hoc est natura sensu, haud ita afficiuntur, diuerso scilicet oculorum situ, dexteri enim in sinistrum acie, aut leuorsum. Radio sublimiore per rectam lineam in communem coniunctio, propterea colorum viri qualitates vnam ad oculos refert, obiectis optis, quam tunc vocant [illegible] nec differt frangere opticos neruos,contingit. Qui vt istis ad anteriorem cerebri cellam directi, in visam planè, contrectantur. Super qua ros assi plura. Chalybeum cum dichotomat, et vino desipit nimio : quippe chalix meracum indicit potionem, ab verbo [illegible], quod mitere signat,et fabricare. Vtique & Bacchus eorum appellari chalamide, et quae sanguinem vino transtrivit. Chalasmissare, id est [illegible] est. Dicitur item vinum herpis, quasi consit sunt violenti. Demum chalis & herpis proponat sunt Hipponacti verba. Sed herpin & Lycophronem compertisse videtur. Verum protropon dicitur Graecis,ab Plinio sponte demanans quod calcentur vuae, Latinè liberà vocatur, ab illius sanctitudine per colum destillantis, madente cinere.

Gibriora vina prosiderentur. Cuiusmodi sit vinum à maduo, quod numeratum signatum, vinum aliquidem & polyphorum vinosum, tamen convecum, item vinum cum ceruo, sine tum, aliud sum, ac vinosum Pralegentem. Terrarum cirdamentum lunatrice arboribusque, Lasi solicum vinum. Quod sit potum vice aquae. Laram facile absorpsit considerat. Absorptus quod, Sublimiori. Eubrache. Iamnulo locus, Vinum quod suscitaa mellit labia pots.

Cap. XXXV.

Dignum verò scitu, quod à rerum peritis traditur, vini odorem per omnibus solidiore: quoniam spiritum excellenter natiuiae exhilarat odor è natura, tum egregiè ac velocitate alente corpus, tum voluptate sensus deli-

niente : quo in genere esse vinum liquet, calidum præ cæteris, humidum quoque ac odorum & clarum : siquidem venenis obluctantia ferè cuncta, vitæ salutaria censentur admodum: nec id gustu modo, sed & odoratu. Inter quæ vinum in primis rectè adnumeraris : nam sicut homini venenum est cicuta, consimiliter & cicutæ vinum, non simul quidem, sed haustum mox. Sciendum verò, summos artis medicæ auctores vinũ extulisse laudibus, quod primo Canonis Auicenna subtile nuncupat, albúmque: quippe nec capitis dolorem concinnare, ac insigniter humectare. Proinde biliosis congruere præsertim sanguinicísque: ita item, vel insolatione, aut exercitio succensis. At perpensione forsan non indignum censeat aliquis, cuiúsnam modi vinum esse id arbitremur. Aquosum verò interpretantur eruditiores, quod (docente Galeno) colore ac substantia similitudinem præfert aquæ. Diaphanum quippe visitur, lucidum, purum, subtile, & aquæ multæ impatiens præcipuè. Proinde veteribus, & Galeno in primis Therapeutices sexto, ac Hippocrati prius, nuncupatum oligophorum, seu ὀλιγοφόρον id est (si permittimur) pauciferum. Num ediuerso πολυφόρον dici, adnotauimus multæ patiens aquæ : cuiusmodi vinosum fortè appellant medicorum scholæ, & philosophus Isaac. Id validius intelligunt, sole incoctum, & ventis purius defecatiúsque factum. Idem tamen philosophus, aquosum censet vitari vinum oportere, ac debile austerúmque. Vinosum, Hippocrates οἰνώδη appellauit. Est vinum item teneium, rectè dictum : nam ἁπαλὸν vocant Græci: Cato autem, lene. Huic diuersum aptè nuncuparis durum asperúmque. Apud eundem Catonem vinum ex vuis miscellis, quod operarij bibant, præliganeum dicitur. Sed & mox paulò tortiuum mustum circumcidaneum nominatur. Homerus certè conciliandæ beneuolentiæ dulcè adhibuit.

ὡς φάτο, κὰπ τ' οἶνον δῶκε μελίφρονα οἶνον ἐναίρειν

Vinum autem vehemens, & (vt Plutarchi verbo vtamur) caroticum, seu καρωτικὸν, Cyclopi apposuit Vlysses: at εὐστομον οἶνον ad medelam. Eiusmodi verò pramnium est, quod vulnerato datur Machaoni. Sic verò Plutarchus, caroticum nuncupat vinum, vt Dioscorides papaueris succum odore caroticum tradit. Et in libro De iuuamento anhelitus vocatas Galenus scribit, caroticas venas in collo quoniam in eis κάρος fiat, hoc est stupor, & quædam priuatio sensus, illis amplius compressis, quod antè commonuerat Aristoteles, & nos aliubi commeminimus. Illud mirum vtique vel Homero auctore, vinum iumentis solitum dari: sic enim Hector Iliados octauo equos alloquitur suos,

Rependite (inquit) si Andromache

ὑμῖν παρπροτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν.
οἶνόν τ' ἐγκεράσασα πιεῖν, ὅτε θυμὸς ἀνώγοι.

Inde minus vtique mirum irrepsisse illud quoque semel corruptis moribus, vt arbores vina potare, docerent quidam: quoniam sic compertum, maximè id radicibus prodesse, præsertim platani. Scribunt nonnulli Megarensem Stilponem extremo deficientem senio, merum hausisse prius, quo celerior contingeret obitus. Extat

A Græcum distichum de pernicie, quam sæpicule concinnat vinum,

οἶνος καὶ τὰ λουτρὰ καὶ ἡ περὶ κύπριν ἐρωή
ὀξυτέρην πέμπει τὴν ὁδὸν εἰς ἀΐδην.

Ex eo autem profluxisse arbitror, ex parte illud Latinè concinnatum, quod balneis inscriptum quandoque legimus,

Balnea, vina, Venus, corrumpunt corpora nostra,
Sed vitam faciunt balnea, vina, Venus.

B At Niceratus nobili Epigrammate vinum esse poetis equi magni vice canit, quod & apposui:

οἶνός τοι χαρίεντι μέγας πέλει ἵππος ἀοιδῷ,
ὕδωρ δὲ πίνων χρηστὸν οὐ τέκοις ἔπος.
ταῦτ' ἔλεγεν Διόνυσε, καὶ ἔπνεεν, οὐχ ἑνὸς ἀσκοῦ
Κρατῖνος, ἀλλὰ παντὸς ὀδωδὼς πίθου.
τοιγὰρ ὑπὸ στεφάνοις μέγας ἔβρυεν, εἶχε δὲ κισσῷ
μέτωπον, ὥσπερ καὶ σὺ, κεκροκωμένον.

id est, Vinum eleganti magnus existit equus
C poetæ: aquam bibens nõ ferè bonum producas carmen. Hæc dicebat, ô Dionysi, & spirabat, non vtrem vnum Cratinus, sed vniuersa, quum olfactasset dolia, vtique sub coronis magnus scaturiebat, habebátque frontem vti & tu, croceam hedera. Illud aduertendum : eruditioribus obseruatum, & indicat Dioscorides, lanas facilè aspergines combibere, ac sordium suarum pinguedinem, quæ œsypus est, egregiè mollire. Sunt verò aspergines, seu embregmata, vel embrochæ, quæ humentia corpori insperguntur,
D aut ne dilabantur mox, quum lana madente admouentur. Quo argumento ab Satyrico dictum poeta,

Vinum quod succida nollet lana pati.

In asperginum quippe vsum venire acetum, Dioscorides scribit, oleum, vinum.

Vinum sapores sibi ex terra adoptare. De Arcadico vino mira. Explicatur Galenus. Aristotelis locus in integrum restituitur. Cur ex minutulis vuis meracius
E *exprimatur vinum.*

Cap. XXXVI.

SVnt tamen qui Demosthenis argumento, quem abstemium dictitant fuisse, vniuersim qui non vtantur vino, acrioris esse naturæ arbitrentur. Cæterum illud sanè memoratu dignum, quòd nobis in aliena transeuntibus castra pro more ex Galeno compertum est, in libro De
F anhelitus iuuamine, Vinum ex terra sibi admixta sapores adoptare: siquidem alioqui vno genere essent locis omnibus & regionibus & vitium, & præterea arborum reliquarum succi. Nunc verò singularum proprietates terrarum ad solis contemperaræ potestatem miram incocti saporis varietatem vsibus suggerunt humanis. Sed & in regione quadam Galenus inquit, Vinum ad ignem vtribus appensum obdurescit in salis modum, aqua euaporante. Vbi verò ter-
G rarum sita regio hæc habeatur, vel quo censeatur nomine, non explicat pluribus auctor hic. Mihi ex Aristotelis Meteororum quarto liquet, Arcadiam esse eam, vbi vinum ὥστε inquit ἀναξηραίνεται ὑπὸ τοῦ καπνοῦ ἐν τοῖς ἀσκοῖς, ὥστε ξυόμενον πίνεσθαι. id est, ita in vtribus siccessit ex fumo, vt abrasum

abraſum & in minuties pertritum ebibatur. Verum hac in parte diſpiciant eruditiores, moneo, interpretum deliramenta, quibus philoſophi nobilis conuellitur ſententia, inuoluitúrque. Sed nec Albertus, etiam ſi Magni cognomentum ſibi aſciuit, quicquam doctis auribus & acri lotis aceto dignum profert: ni mendum eſſe exemplarium, conſtāter collibeat aſſerere: quod nec diſplicet. Craſſeſcit (inquit) fumo vinum: itaque craſſum mox ebibitur. Senſu nullo, aut ſanè Siculis gerris vaniore. Neque putet nos ſciolus aliquis aut naſutior, ſupra crepidam iudicare, in noſtra (ni fallor) harena verſamur, pulchréque intra pelliculam continemur, dum verborum proprietatem diſcerniculo grauiore rimati, eminentiſſimis auctoribus colaphum incuti, aut inſcitiæ labeculam allini, non patimur. Apud quos ſi confringas teſſeram, ad diobolarem recidas, & pullatum circulum. Id quod tralatitium eſt, homini præſertim in ſtudiis iam conſeneſcenti. Addamus hîc illud non ingratū, opinor, ex minutioribus vuis meracius exprimi vinum, dilutiori ex grandioribus, quoniam gulonum ritu plus ſibi humoris aſciſcant hæ, quàm valeant percoquere: quod in paruis non viu venit.

Quod ſit muſti ac vini interſtitium. Cur minus inebriemur muſto. Dulcedinem eſſe velut ebrietatis antidotum Vinum medium quod ſit. Oenogala.

Cap. XXXVII.

AT enim quia cœpimus, exſequamur latius, quæ varia nobis de vino præterea lectio ſuggerit. Memorabile ſiquidem eſt, quod ex Plutarchi doctrina didicimus, Sympoſiacorum tertio, ſed & in Cœnis retulit Macrobius, ad verbum ferè tralata ſententia: etiam ſi auctore præterito, quod ipſi haud ita frequenter facimus, vt ſciant legentes, me non mancipio tantum promittere, ſed iam nunc euictionem præſtare. Vini infantiam quæ prædulcis ſentiatur, mox dum in pubertatem abit, ſuauitatis induere proprietatem, cui rei calculum adiecerit Homerica item aſtipulatio, quæ melli dulcedinem contribuit, vino ſuauitatem. Inde conſequens ferè videtur, vt quum dulce tantum ſit, inſita quadam horroris vi, ad ebrietatem vſque hauriendo progredi non ſinat. Suffragatur & ratio alia, quando ebrietatis antidotum dulcedinem habent medicæ ſcientiæ periti. Quippe quos viderint nimio plus vinolentia grauatos, vel vſque ad Plutonis cancellos, vomitu quidem alleuari iubent prius, mox aduerſus euaporantis fumi ex vini reliquiis vim, panem melle litum vorari, velut repercuſſu malo graſſanti medeatur dulcedo. Suffragari videtur & illud, quòd quum flatus & aquæ miſcella poteſtate grauius habeatur muſtum, nutu ſuo celerius in inteſtina dilapſum, in locis ebrietati opportunis haud ita perſeuerat, ſed tranſmiſſum laxat. Ineſſe autem muſto aquam, argumento eſt, quum in vetuſtatem proficit, decrementa ſentit perſpicua, etiam ſi augeſcit bonitate. Adiiciunt medicorū ſcientiſſimi, dulce vinum eſſe natura viſcidum,

A & meatus, quos Græci poros, & vniuerſim ſcholæ nuncupant, offercire præſtiparéque. Proinde ex dulci potu non ferè quicquam in caput euaporare, via præfarcta conſtipatáque. Quamobrem Hippocratis ſententiam comprobari, tertio Regiminis acutorum, vbi adnotatum eſt, Dulcem potum minus caput aggrauare quam vinum, & mentem percutere minus. Porrò & dulcis vini ebrioſum dicimus neminem, quoniam dulce vinum ſaporem nullum obtinet vini

B proprium, ſed alienum reddit omnino. Proinde φιλόγλυκυς, οὐ φίλοινος ἴσως ὁ κεκραμένος, id eſt dulcis rei, non vini auidus dicetur verius, qui vini dulcis deſiderio tenetur. Non prætereundum parte hac Ariſtotelis decreton ex Meteorôn quarto: Vinum (inquit) quod prædulce eſt, halitum emittit: pinguiuſculum enim eſt, ac eadem quæ oleum præſtat, quandoquidem à frigore non cogitur, etiam ſi vratur: nomine quidem vinum eſt, re autem & opere non eſt: ſuccus

C enim vinoſus non eſt, & propterea temulentiā minus affert, quod reliqua faciunt: quanquam altiorem halitum nō emittit, ob id etiam flammam concipit & ædit. Vinum medium pro aqua, veteribus videtur accipi, quoniam vinum omne aut muſtum ſit aut vetus. Nam apud Mneſitheum ita ſcriptum fuerat, Eſſe vini genera tria, nigrum, album, medium, quod vocant κιῤῥόν, id eſt giluum. Nouum, vetus, medium, ac efficere nigrum vires, album vrinam, medium

D πέψιν, id eſt concoctionem. Rurſum nouum refrigerare, vetus calefacere, medium verò eſſe caninum prandium. Quod in Noctibus quoque Atticis relatum comperias. Hinc ille in Plauti Caſſina ſenariolus,

Adibo caninam cœnam, ſpero meliorē fore.

Oenogala, id eſt vinum lacteum apud Hippocratem in commentario De fœminarum incōmodis, pro tepido accipiunt eruditiores. Prochyma, vocant nonnulli muſtum ſponte pro-

E fluens ante quam calcentur vuæ. Id quod ſexto Rerum ruſticarum apud Græcos adnotatum comperias. In noſtris literis, vt antè paulò attigimus, muſtum lixiuium intelligitur, quod ante quàm prælo vuæ premantur, in lacum fluxit: ſicut tortiuum, quod à preſſura prima, vinaceorum circumciſo pede, exprimitur. Oleum muſtum, id eſt gleucinum vocāt, quòd prius quàm præculcentur oliuæ profluxit.

F *Quibus rationibus probet Albertus contra prædicta, Muſtum amplius inebriare quàm vinum. Muſti impetuoſius feruentis remedium.*

Caput XXXVIII.

CÆterum hac in parte non videor mihi rectè facturus, ſi Magni Alberti ſentētiam, veluti per incuriam tranſmiſero. Qui præter Plutarchi, & qui illius veſtigia ſequitur, Macro-

G bij doctrinam muſtum amplius aſtruit ebrietatem inducere, quàm vinum. Eius opinionem rationéſque pluribus paulò explicabimus, quoniam propoſito noſtro mirè congruunt. Muſto (inquit) duo inſunt calores, naturalis, & aduentitius, qui ex loco eſt, vbi creuit, ſolis vi im-

Digitized by Google

missus. Inest & terrestris substantia permixta. Mouentur autem duo isti calores in opposito. Vnus quidem terminando partes vini naturales, qui naturalis est: alter verò crassitudinem dissoluendo, ac heterogeneas partes disparando, qui accidentalis est, innatus ei à loco. Deinde ex illis duorum motibus calorum componitur motus, quem musti feruorem atque ebullitionem vocant. Quoniam verò attenuatur partes ac diuiduntur, ideo in imum abeunt feces, partibus ignis, quæ accidentales sunt, euolantibus. Quibus eductis, residet humidum aereum spiritaliter dissipatum per vinum. Quæ causa mustem reddit valde spumosum ante quàm resideat humectans id aereum, quo contingente constipatæ vini partes mox per aeris frigus, vnde euadit suaue vinum. Tunc enim glubatur quodammodo, coitque genuinus calor, qui euolauerat prius cum igneis illis, & aduentitiis loci partibus. Ex iis verò manifestum ferè fit, cur vino facilius inebriet mustum, etiamsi vinum calidius longè sit, & in musto terrestres sint portiones per essentiam frigidæ, quæ vino insunt hauquaquam. Tamen quia vaporosum est propter humidum spiritale aereumque, minimè in eo coactum constipatumque: & quia euaporat, calore duplici agente, quod in vino non fit, ebrietatem sæpe inducit: nam quod vaporosum familiare que est, præfarcit cerebri vias, & animales virtutes præpedit ad motum & perceptionem. Quare ebrij quoque incertæ sunt discretionis & motus, obliuionis item fiunt ex humectatione nimia, qua delentur imagines, prius quàm firmius imprimantur in parte, quæ memoriæ vim obtinet. Verum non prætereamus quod fuerit superpondij loco, si extra modum efferuescat mustum, ita vt ferè dissiliant vasa, remedio esse aiunt præsentissimo, si casei multum terrestris & porosi portiones inieceris. Nam illius frigiditate succensus ille feruor remittitur residetque.

Frigoris vi mustum diutius seruari dulce. Vina quandoque vogibus indita. Troezeny vini proprietas & Achaici. Monobasites vinum quod & maluasium. Falernum vinum duo modi Græcum. Vini symphonia tres Centenaria cœna. Centesimæ leges. Centenaria per vsum aut miliaria. Centenaria vasa. Centesima vsuræ cur dicantur. Vinum schedium. Vinum pendens, & dolium. Vinariorum corpora quæ intelligantur. Militum capi pro multitudine.

Cap. XXXIX.

QVærit Plutarchus in libro cui titulus est φυσικὰ αἴτια, quidnam sit causæ, quòd circumuallata frigore dolia mustum diutius seruent dulce. An est (inquit) quia musti digestio est εἰς τὸ οἰνῶδες μεταβολή, hoc est, in vinosum demutatio ac transitus? At concoctionem inhibet interpellátque frigiditas. Eam namque perficit caliditas. At contrà potius dicendum, esse vuæ propriam succi dulcedinem: propterea dici eam maturescere, vbi dulcis incoqui sapor cœperit. Frigiditas verò euaporare difflaréque non sinens, dulcedinem quoque continet musti. Sac-

A currit, porro dum flosculos hinc inde præcerpimus, quod ex Galeni De insectionibus commentario secundo didicimus. Seruum quendam quum vinum vetus largius ingurgitasset, ex tunc factum inde esse semper vigilem, mox verò subeunte febre, & subsequuta alienatione, functum etiam fato. De hoc illo & alibi à me factam mentionem. Scribit Athenæus, Trœzenium vinum sterilitatem inducere bibentibus, sicut in Achaia abortum. Fuit in Laconia vinum Monobasites B dictum: id maluasium dici vulgò, coniectant eruditi, esse tamen Creticum. Apud Tænarum vel modò Monobasiam agnoscimus, vnde e vino conciliatum nomen, non tam quòd ibi nascatur, quàm quia rectà illuc aduehatur ex Creta. Celeberrimum autem vel nunc Veneris vulgò quoque nuncupatur Achaicum vinum. Nam quoamodò Græcum dicitur, Falernum fuisse veteribus sentiunt nonnulli. Postremò scitu dignum & illud: sicut in musicis astruunt canonici, C hemioliam symphoniam conficere, quæ dicitur διὰ πέντε, hoc est per quinque: diplatium verò eam, quæ διὰ πασῶν, id est per omnes: at ea quæ vocetur διὰ τεσσάρων, id est per quatuor, epitrito constare. Compari modo & harmonici Dionysiaci tres perspiderunt vini symphonias ad aquam, per quinque, per tria, per quatuor: sic quidem concinentes, ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία ἢ μὴ τέσσαρα, id est vel quinque bibere vel tria aut ne quatuor. Hemiolia nanque consurgit ratio, vbi duæ D sunt vini partes, aquæ tres: diplasia verò ad tres duabus: epitriti ratio est, cum tribus aquæ partibus vna infunditur vini. Quæ sanè in potu frugalitas centenariis peraccommoda Romanorum cœnis agnoscitur: in quas vltra centum æra vsumptum, fraudi erat: quod Septimius Florens scribit, ex lege quam Lucilius nasum sibi, qui condidit primus lepidè prorsum centesimam nuncupauit. At porticus centenariæ, à passuum numero videntur dictæ, sicuti miliariæ quoque E apud Tranquillum. Nam quod miliarios legimus apros apud Varronem, intellige nimirum ponderis rationem: sicuti in centenariis vasa apud Lampridium, cuius etiam verba duxi subscribenda, vt iam nunc refractarios declinem. Primus (inquit) Heliogabalus mensas, deinde & capsas argenteas habuit: primus etiam cacabos, vasa deinde centenaria, argentea, sculpta, & nonnulla schematibus libidinosissimis inquinata. Centesimas vsuras intelligunt eruditiores, F vbi duodecim vsuræ nomine centenario accedunt: quoniam mense centesimo sortem assequitur fœnus. Quod ex Sidonij Apollinaris libro tertio dilucet: nam centesimas in mensem numerus fœnoris nomine æstimabatur. Centesimas vsuras omnium videtur intellexisse minimas Cæcilius Epistolarum octauo: Proinde (inquit) epistolas mitte, appositis vsuris quas ego non possum parcius, centesimas computabo. Vinum dici schedium, in Græcis aduocatum au- G ctoribus est. Id sunt qui intelligant quodcunque, ac vile, vel Ægyptium quoque, quia fit Ægypti ciuitas Schedia prope Cheræum. At Demetrius ita nuncupari Corcyræum putat. Est autem concretius quod in libro De diæta scribit Agathocles. Vinum pendens eius interstitione

tione dicitur, quod dolitre vocare. Viparorum A corpora, pro collegiis scitè accipit in Alexandro Cæsare Lampridius: Vinariorum (inquit) corpora constituit, ac lapinariorum & caligariorum & omnium artium. Qua in parte scitu dignum: scriptores haud ita veteres pro collegiis & multitudine qualibet tam rerum tum hominum, militiam vsurpasse. Id quod municipes mei, vt sic dicam, vulgò item non nesciunt. Legis Cui scopus eorum quanto ad rem rusticam pertinentium, apud Græcos, esse vsiquis pulcherrimam quæ dicatur merstres, & sit Bithynia, vnde fiat vinum dendrogaleum: sicut ubi regione gaden habebatur vnguis, id est Tieneum. Nam in Tio Paphlagoniæ, Tianon glis quod Florentinus in Georgicis scribit. Caeterum, quia liber hic iam consummasse videtur commodè, velut me vocet Pythagoras, verbum non amplius addam: nam vetus est ac bracteatum, Esse præstantissimum, in re qualibet nosse, quid sit satis.

LODOVICI CAELII RHODIGINI IN ANTIQVARVM LECTIONVM LIBROS, AD ILLVSTREM PHILOSOPHVM & medicum Nicolaum Genuensem, Patauinum ciuem, Præfatio nona & vicesima.

SICVTI operæ forsan leuioris, Antiquarum lectionum libellus suspicaturis artium bonarum studiosos vniuersim præfatione destinata, obseruanter consalutare: ac etiam nobis aduersum nasutulos parare velut patronos, haud ab re est visum: ita & manum iam impactam potiremam, fæcundissimum vndecunque ingenium tuum, Nicolae vir clarissime, appellando, facturum me operæpretium sum arbitratus. Quod scientiæ magnitudine tum physica tum medica, vt interim Atticæ facundiæ claritatem & in hisce humanioribus studiis peritiam non memorem eminentissimam, huic lucubrationi nostræ, quam nimio plus intumescentem bifariam (vt alias fere) distribuimus: velut anchora es futurus sacra, vel triariorum denique vice, quos in militari disciplina exercitatissimos, ac (quod sequens est) peritissimos vltimo distribui loco in acie a solertis ingenij imperatoribus, notissimum ex historia est: qui accisas paulominus res integri ipsi ac vegeti & animo & corpore in hostem magno impetu coorientes restituerent, ac dilapsos ordines reuocarent ad signa. Hoc nos consilio, vir memoratissime, in honore locum distulimus, qui numerosa virtutum serie dignus planè facias, qua vestibula teneres, clarissimis ingenij tui facibus, & eloquentiæ lumine, ac morum (vt verè dicam) maiestate prophanum ab ingressu sciolorum vulgus grauiter rejecturus. Nec, quæ tua est in omnibus animi æquitas, & inconcussa mentis altitudo propemodum diuinæ; in primis verò in me beneuolentia (neque enim opinor, tibi excidimus) nostrum hoc consilium aspernabere. Siquidem animo conceptum candidissimo, candide prorsus in candidissimum amicitiæ æstimatorem promittur obseruate amantérque. Cognitissimam porrò tibi rerum scientissimo, quæ quantáque in hominibus interdum egerunt prauitas, qui lingua prurientes nimis, quàm licenter in alienam irruere famam nulla non hora permittunt sibi, etiam si sæpe velut alba deprehenduntur linea. Et ab Mineruę quinquatribus naturę decreto summoti, ac pror-

sum cætite extra digni, vt est apud Horatium. Nec re notitiam aucupati magnopere alia, quàm dicacitate ac linguæ virulentia, planè ad venena natæ, dum pestilenti spiritu optimum quemque afflatum volunt, nec occipitio quidem expectato, quanquam ἐν τῇ ἀναφορᾷ στίλβοντα & ἐν τῇ λαμπρῇ ὄντι, aut verius ἀκηράτων χλόων, à qua fœditate quum vitæ tuæ probitas absit ex diametro, vel δὶς διὰ πασῶν, ad te nunc commodè prorsum decurrimus: qui echie nocentiores, ac satyrico plurimum felle conspersos tuarum antidotis virtutum reprimas, ac omnino diluas ita, vt impetus letifer aliàs, euanescat vniuersus, nulla non parte optima quæque conuellens præcipuè, ac semper ἐπισυρόμενοι. Sic enim fiet, vt dolenter agnoscant forsan, non debuisse ταύτην τὴν κακοήθειαν ποιεῖν. Sed & quæ tua magnitudo est, si exceptorum te modò assultantem vim commonstraris, ni me amor fallit, ac ἀεὶ τὸ φιλούμενον ὑπεραλγεῖ prorsum, ab impostura resilient compausi palantésque succinent sibi, τρίτος οὗτος ἀτακλῆς. Quod reliquum est, Nicolae doctissime, si quæ è speculationum altitudine dantur feriæ, perueli m altero saltem oculo, vel ῥᾳθυμοῦντι, hasce Commentationes nostras respicias quandoque: sed ita, ne virgulæ Aristarchi parcendum censeas, vt tanta commonitus censura stilum vertere condiscam, scripturus mox, quæ digna legi sint. Nec columnas parem structiles, sed marmoreas planè: vti omnia item ad normam respondeant, seu quadram & libellam perpendiculúmve. Hoc nil facere gratius potes, nec quod grauissimo iudicio tuo amplius congruat. Præsertim quia vel hoc nomine gratias testatura tibi posteritas est: cuius emolumentis, etiam si in amplitudinis fastigio constitutus, suffragium nec subducere sustinueris. Quod si consequor, id est si per medicas ac literarias districtiones licuerit (neque enim aliter amicorum apud te fiat ἀλλαγμοί) erit quod tantæ benignitati debeam χαρίζεσθαι. At si diuinitus contingat, vt nostra hæc typis conformata nuper approbentur tibi vndecunque scientissimo, nec videar parte vlla sublultare, aut ὑφ' ὧν ἐσχάτη μεθέπειν, sublimi feriam sydera vertice. Vale.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui nonus & vicesimus.

Cuiusmodi censeatur illud à Quintiliano repertum, In triclinio choa. Inibi quid choeus & choa ac choes. De cotyla item paucula. Choicum quid Hemina modulus. Phagonis exemplum notum. Bonosi bibali historia.

Caput I.

EXTAT apud Quintilianum obscurior nodus libro nono, ita Cimmeriis obseptus circumuallatúsque tenebris, vt à quo planè sit intellectus explicatúsque, necdum cõpererim. Fabij verba sunt hæc: Allegoria (inquit) obscurior, quæ ænigma dicitur, poetæ vtuntur, sed & oratores nonnunquam. Vt Cælius qua-

A drantariam Clytemnestram, & in triclinio Choam (sic enim scribo) & in cubiculo nolam. Quod autem primo & vltimo loco positũ est, alia operis parte abundè (opinor) illustrauimus. De Choa in triclinio supererat, vt nostram proferremus sententiam, quam peropportunè huic potissimum loco impingemus: quoniam præcedenti commentario pleraque de vino & vinolentis dictitauimus, vti nostra paruitas tulit. Et

B ænigma hoc in bibacem concinnatum arbitramur, cuius in hauriendo auiditas vel spiritu vno choam persiccaret. Quod verò astruitur, ex Aristophane conijcimus. Apud quem in Nubilis Strepsiades Danistam eludens, quum dixisset,

ἀλλ' ἅλα πρῶτ' ἐγὼ ἂν τὸν αὐτὸν ὑμῖν.

id est, sale perpurgatus iuuaretur vtique hic. Infert mox.

Digitized by Google

ἐξ χοᾶς ἐκπεπωκέναι.

Idest, sex capiet choas. Eum verò locum exponens interpres: Subfarsit (inquit) detrito velut in amphora & vaso. Nam sopra, quam illud de sale coarcaret: Coria (inquit) pinguedine crassora, sale mollita latiora fiunt, & proinde capaciora. Veluti ergo Danista esset vter, aut id genus quippiam, dixit illum Strepsiades choas sex contenturum, si sale permolliretur. Pergit porrò idem interpres: Choeus inquit, mensuræ species est, qua vinum mensurant. Et vinario certamine ab Alexandro quodque proposito, Phylarchus scribit: Promachum choas percepisse quatuor, victoriamque triduo post mortuum. Et Milo apud Athenæum carnes minas viginti vorabat, totidem panis, vini choas tres hauriebat. Apud Aristophanem sic circumflectitur, vt χοᾶ scribamus, à recto est choeus, per poeticam licentiam: si verò grauatur, est à nominatino χοῦς. Aristophanes in fabula, cui titulus εἰρήνη,

ἀλλ' ἐξοισέ μοι ...
...

Indubitatum tenaturgrammaticus, mensuram hanc, cotyliarum octo esse capacem. Poetæ verba Latinè tralata sic ferme sonant: Sed age, choeam vini fecum effer mihi, vt mentem rigem & commodi promam quippiam. Apud Hesychium χοῦς dicitur χοῖνιξ, id est infundibula. Choicum Græci pro terreno accipiunt, Suida interprete. Vtitur eo verbo in Ruffinum Hieronymus, Petrus choicos & nasci supercælestem. Sunt qui velint χοϊκὸν dici aggeratorem, quasi paluerem. Choicus verò rusticum indicat planè. Chloe, Cereris est cognomentum apud Pausaniam. De cotyla, si quis & illud fortè requirat: ita inuenimus apud Priscianum, siue is fuerit Rhemnius Fannius, vti doctioribus placet:

At cotylas quas (si placeat) dixisse licebit
Heminas recipit geminas sextarius vnus,
Qui quater assumptus fit Graio nomine chœus.
Adde duos, chus fit vulgò qui est congius idem,
A quo sextarij nomen fecisse priores
Crediderim.

Hemina libram vnam capit, duas sextarius, Romanus dico duodenarius. Sunt qui ita tradunt: heminam pendere vncias decem, sextarium viginti, congium libras decem, vrnam quadraginta, amphoram octoginta, culeum mille ac sexcentas. Choæ meminit Galenus primo De virtutibus naturalibus. Sciendum verò à Theodoro choum dici sextarium Latinè, à Plinio etiam congium quandoque, sed & sextarium. Fuit & festum Athenis nomine choes, quod anthesterionis, Nouembrem quem interpretantur, duodecima celebrabatur die in Lenæi Dionysij honorem. Author Apollodorus est, anthesteria vniuersim quidem vocari festa Bacchi, priuatim verò pithœgia. Erant & choæ mortuorum libamina, quibus preciosissima quæque infundebant & carissima. Sophocles,

χοαῖσι ... ἐξ ἀφθίτων χοαί.

Indicum ab infusione nomen. Festi, quod Choes vocari diximus, meminit Demosthenes in πρὸς

A οἱ τὸ ... ἐκπεπωκότες, Choas verò etiam chytras, id est ollas interpretatur Harpocratio: sed vt ad Quintilianum reuertamur, vt (velut prætexuimus) rectè intelligi ænigmatiorum illud de choa in triclinio possit, argumentis ducimur pluribus. Nam & Mediolanensem Nouellum Torquatū Tricongij cognomē sibi adoptasse, Plinius scribit, à tribus vini congiis vno impetu epotis. Et non alibi hoc opere adnotauimus, Diotimum Atheniensem cognominatum Choeum, id est
B infundibulum: quoniam ori eo apposito, incessanter infusum hauriret vinum. Nam & Aureliani tempestate celebratum phagonem nouimus, qui die vno aprum absumeret integrum, panes centum, veruecem insuper, ac porcellum, bibit autem infundibulo ori apposito, plus orca. At ex bibacitate Xenarchus item Rhodius metretes est nuncupatus. Dio porrò in triclinio versari voracis cuiusdam hominis & bibuli. Liquet id M. Tullij authoritate ex libro De orato-
C re (ni fallor) secundo: Apud quem ille ait, Quando tamen Galba de triclinio tuo exibit? Quam (inquit) de cubiculo alieno. Cæterum quo pacto Aristophanicum illud Suidas interpretetur, Sex capies choas: qui scire cupit, ibi eum adeat. Nobis quod dicitur, ..., hæc attigisse satis sæpéque visum. Quod ad bibulos attinet, exemplum insigne prætereundum non est: Bonosus maiusculas Romanorum tyrannus, bibit, quantum nemo alius. Inde sententiam Aureliani dicta-
D tum: Non vt viueret, illum esse natum, sed vt biberet. Id extra omnem admirationis captum, quātumlibet bibisset, semper securus ac sobrius addo etiam, Vino nunquam non prudentior. Amphoras, quotquot hausisset, reddebat vesica ad æquilibrium. Nec pectus vnquam, aut venter, vel pars alia ex humoris ingesti mole turgere affecta est. Hunc vbi ad laqueum coegisset Probus Imperator, in statuta militari ioco, Amphoram pendere, non hominem.

E *Exercitum ex diuersis ac dissonis constare gentibus quam periculosum, atque de prouerbio, Tamque.*

Cap. II.

Exercitum ex variis diuersisque hominum generibus constare, sunt qui vt rectè prudenterque lectum, approbent plurimum: quando nec conspirare inter se facile tam dissona moribus & linguis gens possit. Porrò & mandatis ducum facilius obtemperent vniuersi. At contrà, si
F quando tumultus aut seditio oriatur: nunc neque mulcere quemquam, neque alicui modum imponere licet. Gens ignara cum impetu fertur, vbi semel ad iram ventum est, more ferarum cōtinuè magis crudescit, nec vllus est sæuitiæ modus. Propterea summi videtur discriminis, veluti ex collatione quadam copias comparare. Suppetunt in id ex historia exempla complus-
G cula. Nunc ad manum est, quod euenisse Carthaginiensibus lectum est, quibus plurimus fuit mos, peregrino vti milite. Primo Punico bello in castris erant Hispani, Galli, Ligures, Baleares, Græci, Afri, fugitiuorum & transfugarum ingens numerus. Mox finito bello, quum tumultuari exercitus cœpisset, nec regi posset,

iræ, impetus, furoris omnia plena erāt. Tandem raptis armis per indignationem, cōtempto Annone & cæteris ducibus, Carthaginem versus profecti, apud oppidum Tunes, quindecim millibus passuum à Carthagine castra locant, petētes non debita modò sibi stipendia, sed etiam interfectorum in præliis equorum sibi pretia exsolui. Neque iis contenti multorum annorū frumentum deberi afferebant; denique quotidie noui aliquid, quo bellum mouerent, reperiebant. Erat in exercitu Campanus quidam, qui paulò antè seruus ex Sicilia à Romanis trāsfugerat, viribus corporis atque audacia in rebus bellicis præcipuè insignis, nomine Spendius. Hic metuens, ne si fœdus cum Carthaginiensibus fieret, in domini potestatem veniret, ac ex legibus pœnas lueret, summa audacia, verbis ac re ipsa quæcunque moliri, quo omnia magis perturbarentur, seditionem quàm fœdus, bellum quàm pacem præoptare. Præterea etiam Apher quidam nomine Matho, qui liber quidem erat, sed quòd multa seditiose fecisset, supplicium formidabat. Hic quum Aphrorū multitudinem amplius concitasset, extemplo omnes in concionem deliberandi causa venere. vbi Spendio ac Mathone in Carthaginienses vehementius inuectis, omnes facillimè aures præbebant. Quòd si quis præterea aliter consulere niteretur, non expectabant, idemne quod Spendius an diuersum sentiret, intelligere, sed confestim coniectis in eum lapidibus, interficiebāt, multique non solum duces ad eum modum, verumetiam priuati homines cæsi. Nihilque aliud in tanto tumultu per totum exercitum audiebatur quàm verbum Iniice, iniice, pariter omnes clamabant: eoque magis eorum animus sæuiebat, quòd paulò antè ebrij à cœna surrexerant. Ex historia igitur, quam copiosius explicare de Polybij thesauris collibuit, nata est vox sanguinaria, & feritatis barbaræ: quæ imagine prouerbij quadam optimè in eos congruet, qui moribus truculentis ac efferatis cruorem sitiunt, cædem imperant quàm primum.

Quæ sit prouerbij origo, Non si te ruperis. Theocritus explicatur.

Cap. III.

INest persæpe homini parum perspicaci, parúmque rerum perito, tanta animi caligo ac cæcitas, vt sui oblitus, nec domesticæ genuinæque humilitatis memor magna affectet nomina, inferátque se argutis cygnis anser obstreperus. In id genus homines, intra pelliculam minus se continentes congruet appositissimè prouerbium, quod de ranunculi negotio natum, ad vsum vsque vitæ proficit. Scita enim fabella est, perrexisse olim peringentem taurum ad aquas restinguendæ sitis gratia. Erat ibi fortè ranarum, vt assolet, plurimum. Dum verò auidius bellua se aquis inserit, ranunculos ibi attriuit aliquot. Re autem adeo tetra & formidolosa perterritus vnus confestim mandat fugæ præsidium, & sedulitate mira, quanta eam in id genus cadere probabile est, peruenit ad matrem, narrat fratrum

A miserabile exitium, vt à staturoso nescio quo forent immaniter exculcati. At illa nimis inicitata, nimisque exoculata, vt quæ filio aliqua volebat videri, tumescere amplius cœpit, ac statim modò magnitudinem captare, rogans, ecquid tanta foret perniciabilis bellua? Cui is, Multo maior, inquit: illa etiamnum inflari plus, ac subinde cœpit, cupiens omnino magnitudinem visam exhibere filio. At is frustra conari illam animaduertens, Non si te ruperis (inquit) par vn-
B quam futura es. Ad prouerbij formam habet. Meminit Theocritus Idyllio, quod inscribitur Bucoliastæ, Daphnis & Menalcas,

οὔποτι [illegible]

quod est, [illegible]. Ad horum verò hominum tumorem reprimendum, & instruendam lenitatem nimio plus se efferentem, Aristophanis antipharmaco nil commodius, quod est [illegible] βαίνειν, scuticam aspicere. Malo isquidem subigendi educendique, ne quid supra crepidam, aut
C extra quàm sunt, tollant cornua, illisque surgāt cristæ: quoniam vt Horatius quoque consocia quadam grauitate, ac supercilio planè senili, nos commonet:

> Metiri se quenque suo modulo ac pede, verum est.

Nam & Pindarus,

> χρὴ δὲ κατ' αὐτὸν αἰεὶ παντὸς ὁρᾶν μέτρον.

Pro conditione quenque oportet rerum semper modum concipere. Cæterū nimio plures quan-
D doque Sophocles, nimio plures Laodiceni, vt est apud Plautum Cæcilium.

Diuitum liberalium domus dici solis mensam. Quæ sit eius rei ratio. De solis ortu. Apollo, vnde dicatur. Item de solstitiali herba & morbo. Plautus declaratur. Strigosi quid. Ardentes capitis in Plauto quo intelligendi.

Cap. IIII.

E DIuitum opulentorúmque hominum domos vnius rerum copiis vberum affluentes expositásque inopum necessitatibus & alimentis, quas vnus diuitiarum modus plaudit, ac festa fronde dignus prorsum & videtur & est, rectissimè solis mensam dixeris. Quod ex historia profluxit adagium, scribit historiæ parens Herodotus in Æthiopia pratum esse omnium quadrupedum carne refertum, Eam verò carnem magistratus illic per noctem po-
F nere festinabant. Vbi verò illuxisset, cuilibet licebat illuc ad vescendum accedere, indigenis existimantibus, copiam epularum diuinitus suppeditari. Hanc solis mensam noncuparunt, ad quam inspiciendam olim Cambyses legatos dimisit in Æthiopiam. Hanc Hieronymus famosissimam dicit. Apud Melam Pomponiū de hac re ita legimus: Est locus in Æthiopia paratus, semper epulis efertus. Et quia vt libet, vesci volētibus licet, ἡλίου τράπεζαν vocant. Edulia pas-
G sim apposita sunt, quæ affirmant innasci subinde diuinitus. Ad eandem ferè sententiam & in Polyhistore Iulius Solinus. Nec mirum porrò solis mensam noncupari locum eum, quoniam plerisque gentibus nomen id erat eximiæ religionis. Legimus in quadam Indorum vrbe templum

Digitized by Google

plum fuiſſe Solis, in quo ſuſpenſus erat Aiax e-burneus & Alexandri aureæ ſtatuæ, ex aduerſo autem regis Pori ſtatua ex ære nigro. Parietes verò templi rubris marmoribus, ignis fulgorem imitantibus obcruſtati viſebantur, quibus congruè interpoſitum aurum radiantis fulminis nitorem referebat. Pauimentum mixtis cemento margaritis ſtratum: quod barbarorum plerique in templis ſeruant. Soli ſacra circa meridiem obiiſſe quoſdam, obſeruauimus. Et quoniam in præcedentibus haud parum multa de ſole congeſſimus, quæ multiiuga nobis ſuggerebat lectio, nunc illud veluti appendicem adiiciemus, quæ de ſyderis eiuſdem ortu ſenſerit antiquitas. Inuenio ſiquidem in literis, & Mela Pomponius non prætermiſit: ex ſummo quorundam montium vertice ſpeculantibus penè à media nocte, ſparſos videri ignes paſſim micare, & vt lux appropinquat, ita coire, ac ſe coniungere, donec magis magiſque collecti pauciores ſubinde, ac vna ad poſtremum flamma ardeant. Ea quum diu clara, & incendio ſimilis effulſit: cogit ſe, ac rotundat, & fit ingens globus, diu is quoque grandis, & terris adnexus apparet. Deinde paulatim decreſcens, & quanto decreſcit magis, eo clarior eſt, fugátque nouiſſimè noctem, & quum die iam ſol factus attollitur. Ex hac ſententia videtur Speuſippus adcrediediſſe, dici Apollinem, quòd eius ſubſtantia ex multis conſtet ignibus. Sunt ex eruditis, qui opinentur Claudianum ad eandem ſuboſcurè hiſtoriam alluſiſſe,

Inualidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce grauem, nec pubeſcentibus altè
Criſtatum radiis, primo clementior æuo
Fingitur, & tenerum vagitu deſpuit ignem.

Cæterum priùs quàm huic parti vmbilicum admoueamus, illud non inſcitum (opinor) adnectamus, ſolſtitialem breuis vitæ dici à Plauto epitheto concinno, ſic enim in Pſeudolo ſcriptum inuenias.

Quaſi ſolſtitialis herba, pauliſper fui,
Repente exortus ſum, repentino occidi.

Columella ſolſtitialem vocat ſpinam Rei ruſticæ libro ſecundo, vel quia ſolſtitio proueniat, vel floreat, vt putant. Heliotropium quidem & lupinum cum ſole circumagi, Plinius ſcribit: ſed heliotropium nocte cæruleos cõtrahere flores, ſyderis deſiderio. Ad quod Plautum reſpicere, ſuſpicabitur aliquis, ni probabilius fortè ſit, Plautum vniuerſim herbas intellexiſſe vel flores, vno tantum perſeuerantes die, aut ſpatio prorſum minimo: quoniam & ſolſtitium vnius tantum dici eſt, ſole videlicet Cancri obtinente partem primam. Plinius libro quartodecimo: Acinorum (inquit) labruſcæ pars æſtu moritur prius, quàm reliqui, qui ſolſtitiales vocantur, vniuerſi nunquam matureſcunt. Eſt apud eundẽ Plautum in Trinummo ſolſtitialis morbus. Plauti verſus hi ſunt,

Tum autem Syrorum, genus quod patientiſſimum,
Hominum nemo extat, qui ibi ſex menſes vixerit:
Ita cuncti ſolſtitiali morbo decidunt.

A Solſtitialem verò intelligunt ægritudinem, quã ſiriaſin vocant, quando nimia ſolari exuſtione, quæ prouenit in primis, quum aſtrum Sirium diuexat ſol, carbunculãtur arbores, & intermoriuntur. Proprium (inquit Plinius) ſyderationis eſt, ſub ortu canis ſiccitatum vapor, quum inſitæ ac nouellæ arbores moriuntur. Siriaſin Plinius nunc diſtillationem infantium interpretatur, nunc aduſtionem, quæ cauma item dicitur. Sed in hac ſolſtitiale videtur pro ſolari poſitum ſim-
B pliciter, ſicuti à Seruio item grammatico poſitũ animaduertimus: Tribus (inquit) humana vita continetur, natura, cui vltra centum & viginti ſolſtitiales annos conceſſum non eſt. Quin & Hexaemeri quarto Ambroſius: Solſtitialis (inquit) annus eſt, quum ſol, expleto per omnia ſigna circuitu, in id, vnde curſus ſui duxit initia, recurrit. Annua enim fertur eius ſpatij totius eſſe perfunctio. Aduertendum item, quum Plinius ardores capitis dicit, ſiriaſim intelligere. In
C infantibus priuatim Paulus Ægineta ſiriaſim intelligit, vbi cerebro circumiecta inflammantur cum membranis, recedere viſitur ſinciput, recedere item in cauum oculi cum pallore. Quod ad diuitias attinet, vnde auſpicati ſumus, Critias triginta tyrannorum vnus, in elegiis, ſcopadum ſibi opulentiam apprecabatur, μεγαλοφροσύνην Κίμωνος, id eſt liberalitatem Cimonis animi præalti, porrò & Ageſilaj victorias.

D *Quæ ſit adagij ratio, Serpentem foues, & te ſerpens. Inibi de lamiis mirum.*

Caput V.

SErpentem foues, & te ſerpens, vel (vt Græcè dicam potius) ἔφιν θάλπεις καὶ σὲ ἔφις, adagiũ eſt non verius, quàm frequentius, vbi quis innutrit, confouet, amplexatur, in oculis fert, quod in euidens exitium erupturum mox eſt. Prouer-
E bij rationem paulò vberius explicabimus, quãdo hiſtoria mira eſt. Ea verò ita habet, Fuit Menippus Lycius annos natus quinque & viginti, ingenio haud inſcito, corpore item multa exercitatione valido, ita vt formoſi athletæ liberaliſque ſpeciem præ ſe ferret. Hunc peregrinæ mulierculæ plerique amoribus irretitum putabant: ea verò vt tum videbatur, ſpecioſa quidem erat & permollicula, necnon diuitiis v-bertim fulta. Cæterum, ea omnia oſtentatio-
F nem modò exhibebant, veri ſuberat nihil. In eius ſe familiaritatem ad hunc modum inſinuaſſe ferebatur. Pergebat quandoque Menippus Corintho Cenchreas ſolus, ecce phantaſma quoddam illi occurrit, quod ſe in mulieris ſpeciem conformauerat, atque ex manu apprehendens Menippum: Iampridem, inquit, ſe illius amore teneri implicitã: eſſe verò ſe genere Phœniſſam, & in ſuburbano quodã iuxta Corinthũ habitare. Idque etiam digito monſtrans illuc
G veniret, hortari cœpit. Quod ſi (inquit) feceris, intentam Muſicis inuenies me, & vinum bibes, quale non ſæpe aliàs, nec te riualis vlla vellicabit ſuſpicio. Pulchra ſiquidem pulchro contenta viuam, & moriar. His blanditiis delinitus adoleſcens, etiam ſi philoſophiæ myſteriorum

haud expers, amoribus tamen obniti obluctarique non valens, vesperi ad mulierem pergit, ac frequenter deinceps, perinde ac ad suas delicias. Necdum enim, cuiusmodi phantasma esset, callebat. Id intuitus vir quidam (vt ipse interpretor) magus aut philosophus, vt tum creditum est, & summæ grauitatis ac prudentiæ, primò statuarij instar Menippum inspectans, hominem expendebat contemplabatúrque. Vbi verò rimatus abundè est visus, O formose, inquit, & à formosis expetite mulieribus ὄφιν θάλπεις, καὶ σὲ ὄφις, id est serpentem contoues & is te. Quum in iis mirabundum animaduerteret Menippum, Hoc proinde (inquit) dixi, quoniã mulier est tibi, quæ vxor non est. Sed rogo te, Ecquid ab illa te amari putas? Per Iouem (inquit Menippus) & quidem eximie. An igitur (inquit is) eam tibi in matrimonium ascisces? Equidem respondit: quid enim iucundius, quàm amanté ducere? Quando (inquit ille) futuras opinaris nuptias? Cito, ait: vel fortasse cras. Id quum vir ille inaudisset, obseruans conuiuij tempus, quũ iam vocati præstò forent, postea quàm illuc & ipse perrexit, Vbinam (inquit) mulier est, cuius causa conuiuium celebraturi conuenistis? Tunc Menippus: Prope adest, inquit, At is, Argentum hoc & aurum, cæteráque domus huius ornamenta, tuáne an mulieris sunt? Mulieris, inquit. Ac semilaceram & pilarem omnino vestem ostendens, Tales mei, inquit, cultus sunt. At ille ad eos qui aderant, conuersus: Tantali, inquit, hortos videtis, qui sicuti ab Homero proditum est, speciem quidem præferunt aliquam, quum tamen sint nihil. Eiusmodi verò ornatum hunc omnem concipiatis licet: neque enim quæ videtur, materia vlla subest, sed simulacrum modò est, ac imago. Quod vt verũ sciatis, bella hæc sponsa vna est τῶν ἐμπουσῶν, ἃς λαμίας τε καὶ μορμολυκίας οἱ πολλοὶ ἡγοῦνται. hoc est, ex Empusis, quas lamias & mormolycias plerique putant. Sunt autem in amorem & Venerem procliues, & humanas carnes vehementer expetũt, Venereorúmque cupidine alliciunt multos, quos deglutiant mox. Hæc verò audiens illa: Age (inquit) meliora loquere, atque inde offensior ac perturbatior philosophos paulò procacius proscidit, eos omnes delirare inquiens. Vbi verò aurea supellex & imaginarium argẽtum, velut fumus, effluxere, administrique & coqui ac reliqua familia increpita euanuit, Lamia lachrymanti iam similis rogabat, ne se torqueret: néve quid esset, fateri cogeret. Illo autẽ acriter instante, nec se dimissurum afferente, tandem sese Lamiam confessa est, & voluisse Menippũ voluptatibus delinitum obuoluere, vt eius postea corpus deglutiret. Esse nanque sibi perfamiliare formosiorum vesci corporibus, vbi ad summam sanguinis abundantiam peruenissent. Lamam verò opera parerga, ex Arabia mastichen vocãt. De lamiis Chrysostomus Dion, sic in Libyca scribit fabula, esse in locis illis feras muliebri facie, etiam formosa: vberibus quoq; cum pectore speciosissimis adeo, vti nullo pictoris ingenio effingi queant. Color spectatur præfloridus, ex oculis præcellens promicat gratia, mansuetudini adnexa. Corporis reliqua squammis prædura

A vt frangere non sit: alis carent, sicut voce, sed sibilum elidunt modò, draconum imagine quadam. Terrestrium censentur omnium velocissimæ, vt celeritatem euadere nemo valeat. Viribus cætera peruincuntur, fraude tantum homo, siquidem reteguntur pectora, quorum illecti nitore confabulandi desiderio adeuntes rapiuntur protinus. Thebani Demetrio subblãdientes Veneris Lamiæ templum excitarunt. Erat autem eo nomine illius amica.

B

De ære obseruata pluscula. Clauus aneus quo modo in prouerbium veniat. Item de hydnis, hoc est tuberibus, ac hyene. & phocarum pellibus. Ærarij qui sint in Latina historia. Clauarium. Marcali Plinij locus ex septimo libro restituitur. Hyades vnde.

Cap. VI.

C AEris vim multa in priscis monumentis attestari videntur, Omnino siquidem ad rẽ diuinam pleraque ænea adhiberi solita, plusculi indicio sunt, & in his maximè sacris, quibus deliniri aliquos aut deuouere, aut denique exigere morbos volebant. Hoc significare videtur & Virgilius, vbi ait,

Curetum sonitus crepitantiáque æra.

Sed & Carminius tum doctus vir, tum etiam curiosissimus in libro De Italia secundo, prius Thuscos æneo vomere vti, quum vrbes conde-
D rentur, solitos, scribit. In Sabinis quoque ex ære cultros quibus sacerdotes tonderentur, fuisse. Quin & Græcorum vetustissimi æris sonos, tãquam rem validissimam, adhibere multis in locis consueuerant, sicuti in lunæ defectibus, vt vel alibi commeminimus. Cui rei locupletissimus testis accedit T. Liuius ab Vrbe condita libro vicesimosexto: Disposita (inquit) in muris Campanorum imbellis multitudo tantum *cum æris*
E *crepitu*, qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet, ædidit clamorem, vt auerteret etiam pugnantium animos. Significat id & Plinius, vbi ait: Et in luna venefica arguente mortalitate, ob id crepitu dissono auxiliante. Hinc videtur etiam libro Metamorphoseon quarto Ouidius cecinisse,

Quum frustra resonant æra auxiliaria lunæ.

Necnon libro septimo,

Te quoque luna traho, quamuis temerata labores
F Æra tuos minuant.

Plutarchus quoq; in Æmilio: Ea nocte (inquit) quum iam cœnassent, & quieti somnóq; indulgerent milites, luna obscurari cœpit, ac deficiente lumine, multisque coloribus mutata, tandem nusquam apparuit. Romanis, vt consuetudo est, tinnitu æris lumen eius reuocantibus, & ignes multis facibus ad cælum tollentibus. Astipulatur Astronomicon primo Manilius,

Seráq; in extremis quatiuntur gentibus æra.

G Metalli huius potentiam ibi quoque poeta maximus expressisse videtur, quũ ex imitatione Sophoclis in tragœdia, cui titulus est, Rhizotomi, sic libro quarto scriptum reliquit: quod & in Cœnis adnotauit Macrobius libro quinto:

Falcibus & messæ ad lunã quæruntur ahenis Ruben-

Rubentes herbae, nigri cum lacte veneni. Inuenimus & aliud scitu dignissimum, id fuisse moris venatoribus, vt sicubi in remotioribus feram deiecissent, vel ceruum, ne computrescerent, clauum aeneum infigerent, veluti ad auertendam putrefactionem remedium plane esset efficacissimum. Ex quibus omnibus natum, quod hac lucubratione prosequimur, adagium, vt id clauum esse nobis aeneum dicamus, quicquid est quo ita munimur confouemurque, vt eo tanquam radice firmissima, aduersus resistamus omnem obsistendi consiliisque consistamus, vel aerij malorum omnium aut multorum e collo arma etiam gestantes. Sed cur tam aeris aduersus putredinem inesse vim adeo efficacem opinetur? An quia stypticitatis potentiam adest illi materiae? Indicio esse aiunt, medicamenta, quae sublinguendis vim habeant, ex metalli rubigine a medicis potissimum concinnari. Quin & in fodinis aeris, quae [illegible] vocant, oculos immorantium custoditque inuari asseuerant memorant. Necnon quibus delibantur palpebrarum pili, egregie testes. Videtur enim aspergo, aut vapor ex chalcitide exhalans, palpebrisque & oculos contingens, occurrere rheumatismis, siue fluxionibus, lachrymasque manantes retundere. Proinde memoriae ab eruditis proditum est, [illegible] ab Homero nuncupari: nam coloris boni ferri eatenus viros indicat, aut patrem: Noropa autem splendidi nitorem habet. Auctor quoque Aristoteles est, vulnera quae cuspide aerea, quam [illegible] vocant, fiunt, illata vel gladio, minus [illegible] que afferre doloris, facilius vero etiam persanari [illegible] quod medicamenti vim quandam in se contineat aes, quam inualescere statim relinquat. Nisi quis illud quoque astruat, [illegible] clauum ad se vndique aggregare humorem, quoniam haec naturae sit vis, vt ad affecta loca fiat defluxus, quae dicitur epiphora: propterea circa loci ambitus conspici, [illegible] idest, perinde ac vibicem & maculam quandam. Quo fit, vt fomenta ratione contingat, vt carnis reliquum depastum nullam sentiat affectionem, quicquid erat humoris grassari vicissimque illuc corriuato. Clauorum, ad praesens institutum pertinet nihil est autem cognomine [illegible] donatiuum. Consimile huic fere adagium vsurpari posse, video: vt qui suopte [illegible] aduersus potentiorum vim permansuros praesidiumque est, dicantur hydna gestare, hoc est tubera, necnon hyaenae phocarumque pelles, quod haec minime tangantur de coelo. Quo nomine velorum summa hinc communire, nautici moris est. Amplius scribit Horus, si quis hyaenae pellem sibi circumponat, intrepide per medios hostes transiturum. [illegible] proinde Aegyptiis ratione hieroglyphica intrepiditatis ac constantiae in calamitatibus indicium haberi hyaenae pellem explicata. Hydna porro Aristophanis interpres Platonem, bulbos interpretatur. Apud Eustathium: Quidam ita (inquit) hydna quaedam, velut fungi, sunt [illegible]. Meminit vt Athenaeum praeterea libro primo Paribus Aeginetam tradit, hydnon [illegible]

A [illegible]. Hydnophylla vero herbas dicunt hydnis adnatas. Hyades, ad haec spectant nihil: caeterum id adiecisse, haud (opinor) obfuerit magnopere, dici hyadas, quoniam literae Y imaginem proferentes suam, frontem delineare videantur: quod Graeco interpreti scientissimo placitum est. Caeterum quando de aere commentati abunde sumus, recte facturos opinamur, si ex septimo Naturalis historiae consultam lectionem ambobusque in integrum re-B stituerimus, capite vicesimo octauo ita modo laceri circumferuntur codices, Fisco aeris decem, captiuum viginti millibus. Vnde non nisi absurdus elici sensus queat, vt dictionis efficaciam praetereamus. Ipse sic legendum concipio, Et fisco aeris decem millibus, captiuis viginti. Nam captiuorum milia viginti donata, fare haud commune tum fuerit. Fiscum autem pro publica accipe pecunia, auctor Pedianus est. Nec me fallit tamen, dici proprie principis fiscum, reipu-C blicae autem aerarium, vt ex Plinij panegyrico loquet. Ille vero dicendi figura, decem milli aeris, frequens est auctoribus sequentibus citra assium adiectionem: vt apud Liuium ab Vrbe condita pelimus, & in legibus Duodecim tabularum: Si iniuriam alteri faxit, vigintiquinque aeris poenae sunto. Quod apud Gellium exponens Phauorinus: Quis erit (inquit) tam inops, quem ab iniuria facienda vigintiquinque asses deterreant? Agnolecti expositionem hanc ex libro D tertio ac tricesimo Plinij, capite tertio. Illud denique ad aes attinet aliquo modo, aerarios in Romana historia nuncupatos, qui plebeij ordinis, delicti nomine in Caeritum tabulas a censoribus relecti, nec in centuriae albo scripti amplius, pro capite duntaxat, tributi causa aes conferebant. Sed & aerarios intelligent milites stipendia ficientes, itemque eos quorum est in cudendo aere functio, vnde sunt apud Martia-E lem,

Aerariorum marculi.

quo malleolos interpretantur. Meminit libro septimo Plinius. Praetores aerarios apud Tacitum legimus, qui quandoque aerarium tractarint. In hac aeris mentione tam multa illud non transierim, apud Ouidium eruditis plausibiliorem videri lectionem, si scribas

Nec verba minantia fixo
Aere legebantur.

F Non ligabantur, vt modo.

Prosopon habere, non prosopon, per adagium quid sit. Inde vtrumque notio. Et quid prosopatia, & procemie. Prosoprania.

Cap. VII.

Prosopon habet, non prosopon, adagium est scite admodum & argute infucatam mulierem concinnatum, quae sectoris, vt satyrici G poetae verbo vtar, Lita facie: non aliud sane, quam personata esse videatur, quando magis id genus peregrinos, vice laruae (si Horatiano verbo vti permittimur) infantem obuciant deformitatem, aut grassantem senectutem, [illegible] cute, differre constituunt. Lucilij

ad id lepidissimum extat Epigramma, quod quia summæ venustatis est visum, etiam apponendum censui.

Τὴν κεφαλὴν βάπτεις, τὸ δὲ γῆρας οὔποτε βάψεις,
οὐδὲ παρειάων ἐκτανύσεις ῥυτίδας.
Μὴ τοίνυν τὸ πρόσωπον ἅπαν ψιμύθῳ κατάπλαττε,
ὥστε προσωπεῖον, κοὐχὶ πρόσωπον ἔχειν.
Οὐδὲν γὰρ πλέον ἐστί, τί μαίνεαι; οὔποτε φῦκος
καὶ ψίμυθος, τεύξει τὴν Ἑκάβην Ἑλένην.

id est, Caput quidem inficis, at senium inficies nunquam, nec genarum rugas erugabis quandoque: non igitur faciem totam psimytho collinas, ne personam habere videare, non faciem: nil siquidem est amplius, quid furis? nunquam fucus & psimythus Hecubam reddiderit Helenam. Cæterum, vt vel Græcæ doctrinæ imperiti sciant, quid prosopon, & quid prosopion, auctor est Iulius Pollux De vocabulis rerum libro secundo, quod fronti subiectum est, prosopon dici, hoc est faciem, sed in homine tantum ferè: nam in reliquis (inquit) nuncupatur protome: sicut in auibus rhyncos, & rhamphos. Apud Herodotum libro secundo, leges prosopon pro rostro positum. A prosopo autem inclinantur multa. Inter quæ etiam προσωπεῖον, id est prosopium, quod mormoycion (inquit) signat, quæ est persona, sed & prosopon quoque vocatur & prosopis. Nam prosoputta Athenis vas fuit æneum echino persimile, quod in oris ambitu, leonum prosopa habebat, siue boum, vnde & nomen. Aristoteles verò De partibus animaliũ libro tertio, non solum quid sit prosopon edocet, sed & etymon perscrutatur, τὸ δ' ἀνθρώπου, inquit, καλεῖται τὸ μεταξὺ τῆς κεφαλῆς, καὶ τοῦ αὐχένος πρόσωπον, ἀπὸ τῆς πράξεως αὐτοῦ ὠνομασμένον, ὡς ἔοικε. Διὰ γὰρ τὸ μόνον ὀρθὸν εἶναι τῶν ζώων, μόνον πρόσωθεν ὄπωπε, καὶ τὴν φωνὴν εἰς τὸ πρόσω διαπέμπει. Prosopon autem, id est faciei, quod inter caput & collum hominis est, nomen à re ipsa accepisse videtur: quod enim vnus animalium homo erectus est, solus prospicit πρόσωθεν, id est ante versus, vocémque item, in eandem partem emittit. Quod verò protomen accipi diximus in brutis, legimus tamen προτομὰς βασιλικάς, pro iconibus regiis. Sed (vt diximus) in ratione carentibus est propriè protome, vnde in summis nauium rostris quadrupedum audimus protomas deformatas, réque circummunitas, διὰ τὸ τῶν ἐμβόλων χρήζειν, id est propter embolorum necessitatem. Alibi opinor me docuisse, nomine eo rostra nauium significari. Inuenio item in arietis bellici partem primã, qua ingruit, rectè dici protomen: credo, quia bruti imaginem exhiberet: sic enim apparabatur machina ea. Protopraxia ad hæc pertinet nihil: dicitur eo nomine exigendi aut agendi prærogatiua, Græcis Latinísque.

Aristoteles & philosophia laus exquisita. Qui proci Penelopes. Philosophia à quibus lacessita. Numerorum & arithmeticæ ratio. Stereometria.

Cap. VIII.

Aristotelem summum Peripateticorũ principem adeo naturalium rerũ consectatorẽ, auidum & solertem fuisse indagatorem, produnt auctores celeberrimi, vt causam eius mortis hinc memorẽt profluxisse. Legimus quippe virum hunc, Euripi septies die ac nocte reciprocantis naturam admiratum, causas altius secum librantem, quum minus voti compos euaderet, animi ægritudine contraxisse morbum, ex quo non conualuerit amplius. Sunt qui prodant in fretum dedisse præcipitem se, præfatum elogiũ, Quoniam Aristoteles non cepit Euripum, Euripus cepit Aristotelem. Adeo imbiberat ille, summam hominis quodammodo beatitudinẽ versari in recondita rerum scientia. Quam rem approbasse videtur Plato quoque: nam quum forte in auditorium venisset, nec adesset Aristoteles, succlamauit, ἄπεστιν ὁ τῆς ἀληθείας φιλόσοφος, id est, abest veritatis philosophus. Quum iterum non accessisset, dicere non dubitauit, ὁ νοῦς οὐκ ἐλήλυθεν, id est, non venit intellectus. Quin vt auctor probat Philoponus, illius ædes, non aliter ac lectoris ædes vocabat. Hic porrò philosophiam tantò studio amplexabatur, vt dicere non dubitaret, eos qui artes reliquas consectarentur, hanc verò negligerent, esse Penelopes procis consimiles: qui vt traditum ab Homero nouimus, quum dominã potiri nequissent, ad ancillas diuertebant. Quam tamen sententiam Dioni ascribunt alij: veluti si philosophia, artium ars, & scientiarum princeps, ac (vt M. Tullij aduocatione vtamur) vitæ dux, virtutum indagatrix, expultrixque vitiorum, vt vel hinc perspicuum fiat, quanto ducantur errore, qui philosophos vt contumaces & refractarios incessunt. Hinc ergo natum adagium, vt Penelopes procos dicitemus, quoscunque viliorum scientiarum affectatores. Nec me fallit, in quadam epistola Horatium aliouorsum prouerbium trahere: ita enim profectò scribit,

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati
Sponsi Penelopes, nebulones Alcinoique,
In cute curanda plus æquo operata iuuentus.

Nam voluptatibus mancipatos, nec vllam prorsus rationis lucem capientes, ac onocephalos prorsum, & meræ fortunæ ludibria, eo nomine videtur intellexisse, cuiusmodi ferè est vilissimus quisque, quem appellauit numerum, tanquam ex multis vnum. Sicut Martialis,

Qui de plebe Numæ, densáque turba sumus.

Quo ex illo Aristophanio paratur somptum,

ἀριθμὸς, πρόβατ', ἄλλως σωμάτια.

Erunt tamen qui ad id forsan referendum putent, quod Tacitus in Iulio Agricola submonstrat. Numeros in re militari milites dici, qui legionibus non insunt, nec sine signis tamen, quãdo ducem agnoscunt proprium. Commeminit Iustinianus quoque, lanceas nunc vocant separatas. Erant extraordinarij item milites, sed ab numeris diuersi; quod ex Polybio dilucet, sed & Liuio quoque. Hinc vt seruent nonnulli, apud Suetonium in Vespasiano fiet syncerior lectio, si reuocatis ad officium numeris parumper, du-

deris

Digitized by Google

xeris legendum, non muneris, quod ferè publicum est. Græci ἐκτάκτους vocant, vel vt extra ordinem adiectos, vt cornicines sunt, ac signiferi, fabri, id genus alij; meminit in Collectaneis Suidas. Sed redeo ad philosophiam, cuius præcipuum munus est, indagatio atque inuentio veritatis. Huius rei amore ac studio philosophi nomen inuentum est. Huius vbique Plato studiosus atque auidus indagator fuit. Huius limites seruauit, vt debuit, quum de rebus diuinis humanisque dissereret. Id ab Aristotele quoque Platonis discipulo accuratissime custoditum. Idem Plato sapientis esse negauit eas artes, quæ plerãque vitæ inseruiunt, siue illæ necessariæ, siue vtiles, siue elegantes, siue ludicræ, siue auxiliares sint. Proprium verò philosophi non cathedrarij, sed veri & antiqui, nec qui in palliatum mendicabulum, aut scholæ modò discat, nec vitæ. Huius nunquam supellectilem putat propriam, numerorum scientiam, quos (inquit) a natura hominis si remoueris, etiam ratio perpetuò perierit. Numeros autem ille non corporeos accipiebat, sed ortum ipsum potestatémque paris & imparis, quæ cum rerum naturæ conueniant. Arithmeticam porrò maximè omnium, inquit, ingenium acuere, memoriam confirmare, animum ad omnem speculationem actionémque aptissimum promptissimúmque efficere: atque in Epinomide, numerum ab ipso Deo hominibus traditum, velut rationis discursionisque necessarium instrumentum. Post hoc etiam deorum atque animantium genituræ, quæ theogonia zoogoniáque vocetur. Syderum item cognitionis vacaturum dicebat, lunæque circuitum, quo menses includantur, quo plenilunia fiant, ac solis anfractus indagaturum, brumas & solstitia peragentes. Commemorat præterea geometriam mensuras spectantem, & stereometriam librantem pondera. Illam verò in primis necessariam esse artem, qua verum à falso dignoscitur. Vt autem per eorte ad intellectum naturæ eius tandem philosophus possit, quæ semper est, quæque sub corruptione generationéque non fluitat, hanc ei quam diximus, terendam esse aiebat viam. Illud verò scitu dignum. Dum summus hic philosophus proprium legitimi philosophatis effingit ac componit ingenium, & congruis disciplinis erudit & format, non enim minus, immo multo plus virtutis & pietatis, quàm scientiæ à philosopho exigere. Nam quicquid scientiæ ob hoc exigit, idcirco requirit, vt Deum ipsum verum, tam scientiæ magistrum, quàm auctorem rerum, quæ sciuntur, præ cæteris veneretur. Quæ res vel præcipuè rationali animæ salutem comparat. Propterea rectè veteribus traditum est, disciplinæ ac eruditionis caput esse philosophiam. Quippe corporis gratia scientias duas videri comparatas, medicinam & gymnasticam: altera, quarum sanitatem habitus bonitatem conciliet altera. Verum animæ morbos & affectiones, sola tollere philosophia potest: siquidè instruit nos hæc quid pulchrum, turpe, iustum, iniustum, quid appetendum fugiendúmve sit, quo denique pacto Deo fruendum, necnon parentibus, alienis, item legibus, amicis, principibus, vxoribus, filiis, seruis. Porrò

A idem hic auctor talem hunc philosophum nasci etiam affirmabat oportere è matrimonio sacro, hoc est ex optimis parentibus, non enim ex omni ligno Mercurius fit, sicuti dicitur. Nam si (inquit) in olympicis ludis ad certamen nemo admittitur, nisi qui parentes & stirpem generis esse citra labem omnem edocere potuerit, cur non in sapientiæ studioso statuatur hoc idem? Cæterum nec id prætereundum, vt quemadmodum gentilitiæ quædam familiarum notæ ferB
B untur, ceu Seleucidarum anchora, Pelopidarum eboreus humerus, Ænobarborum rutila barba, sic philosophos omnes addecet plurimũ hoc in primis velut insigne habere, vt sine mendacio, osores, veritatis studiosi. Sed enim Platonis descriptionem cuiusnam modi opinamur, qua philosophiam statuit, esse mortis meditationem? Quin illud quoque quod in Phædone scriptum est, debere philosophum mortem expetere? Neque enim ista significant, expeten-
C dam esse animæ dissolutionem à corpore antequàm præstitutum à Deo tempus aduenerit, quod Plato nefas esse dicit, sed debere vnumquemque animum ab hac mole corporea & vitiis hinc inde scaturientibus surrigere, & quantum fieri potest, omni contagione carnis sequestratam in sola profundissimarum rerum contemplatione versari. Legat qui velit Aurelij Macrobij commentationes in Scipionis somnum, & bipartitam hanc mortis diuisionem inueniet,
D vt altera natura accidat, altera ex virtute proficiscatur, quam præcipuè à Platone confirmat, eámque esse quum animus adhuc sanctus corpori, voluptates tamen corporis despicit, & omnibus vitiorum vinculis solutus ad nobiliora erigitur, studióque ad supera & naturæ suæ congrua sublimis euehitur. Ad hæc pertinent quæ scribit Aurelius Augustinus in libro De vera religione, Platonem siquidem refert, discipulos suos edocere solitum, vt à Venereis voluptatibus ab-
E stinerent, persuasissimúmque haberent, veritatem non corporeis oculis, aut sensu aliquo, sed sola mentis puritate videri: ad quam percipiendam nihil magis impedimento esse, quàm vitam libidinibus deditam, & falsas imagines rerum sensibilium, quæ nobis per corpus imprimuntur. Itaque sanandum in primis esse animum ad percipiendam incommutabilem rerũ formam, & eodem modo semper se habentem, atque omni ex parte sibi similem pulchritudi-
F nem. Neque verò nomen tam sacro, támque venerabili prorsum, efficere debet quicquam, quod sub eo, sicuti colligit Fabius, maxima in plerisque vitia quandoque latuerint: non enim virtute ac studiis, vt haberentur philosophi, laborabant, sed vultum & tristitiam & dissentientem à cæteris habitum pessimis moribus prætendebant. Credamus item maximis auctoribus, philosophum ab oratore non seiungi: nam vetus quidem doctrina, vt Cicero docuit De ora-
G tore tertio, eadem videtur & rectè faciendi & benè dicendi magistra, neque dissociati doctores, sed iidem erant viuendi præceptores, atque dicendi: vt ille apud Homerum Phœnix. Eloquentia verò quum sit vna quædam de summis virtutibus, tamen quo maior in ea vis, hoc magis

est prohibendum iungenda, summæque prudentiæ,
quarum virtutum expertibus, si dicendi copiam
tradiderimus, non eos quidem oratores effece-
rimus, sed furentibus quædam arma dederimus.
Mox verò nonnulli, quum ipsi doctrina & inge-
nio abundarent, à re autem ciuili ac negotiis a-
nimi quodam iudicio abhorrerent, hanc dicen-
di exercitationem exagitarunt contempserúnt-
que, quorum princeps Socrates fuit. Hinc discidium
illud extitit, quasi linguæ atque cordis, ab-
surdum sanè ac inutile & reprehendendum, vt B
alij nos sapere, alij dicere docerent. Hæc autem,
vt ex Apennino fluminum, sic ex communi sa-
pientium iugo sunt doctrinarum facta diuor-
tia, vt philosophi tanquam in superum mare Io-
nium defluerent, Græcum quoddam & portuo-
sum: oratores autem in inferum hoc thuscum &
barbarum, scopulosum atque infestum labe-
rentur, in quo etiam ipse Vlysses errasset. Hoc
ipsum & Fabius conqueritur libro primo: Sci-
dit (inquit) deinde se studium, atque inertia fa-
ctum est, vt artes esse plures viderentur: nam vt
primum lingua esse cœpit in quæstu, institu-
túmque eloquentiæ bonis male vti, curam mo-
rum qui diserti habebantur, reliquerunt. Cæte-
rum nec illud discussione indignum: fuisse ta-
men antiquorum tempestate, qui veluti insan-
ctissimæ noctes, tenebrarum alumnæ ac solis
splendidioris lucem non ferentes noctuinis ocu-
lis, philosophiam incessere, lacerare exculcaró-
que sunt ausi. Quis Agrippinam nescit Augu-
stam Neronem filium eo nomine à philosophiæ
studio reuocasse, quòd eam astrueret imperan-
tibus inutilem? Quid Domitianum dicam? Ab
quo summotos Italia philosophos, adnotatum
historiis est, nullo quidem crimine alio, nisi
quod philosopharentur? Athenienses verò illi
doctissimi quidem, & scientiarum quodammo-
do parentes, sed & virtutis veluti carnifices,
nónne cicuta Socratem ipsum sustulerunt?
Proinde magna criminis parte absoluitur An-
tiochia, felix quandoque ciuitas, quem prodi-
dere celeberrimi conditores, probrosis vocibus
Romanum principem Iulianum proscindere
non destitisse: nec id alia ratione quàm quia phi-
losophus foret, ac barbam promitteret, qui fer-
mè fuit temporum illorum inter philosophos
mos vetus. Nec illud excidit, Tyrannum quen-
dam ingenio vesano & barbaro pergitum furo-
re, quæ philosophiam continerent, volumina
prorsum omnia cremare adortum: ni Algaze-
les, cuius inter eruditos non incelebre nomen
est, commento pio, ab infando auertisset incce-
pto. Hortensius philosophiam vituperauit.
Chrysostomus Dion eloquentissimam in phi-
losophos orationem procudit. Taceo Sillorum
opus absinthio conspersum, quod Timoni phi-
losophorum expressit irrisio. Sed quicquid illi
dicant, vel meditentur, sapientia profectò hu-
mana præcellit omnia, sicuti in sensibus visus, in
anima mens, in syderibus sol, oculus atque ani-
mus naturæ totius. Quæ porrò sint eius emolu-
menta sapientiæ, quæ & naturalis est, & dicitur,
Paraphrasi in Physicam auscultationem primâ
copiose explicat Themistius.

A *Leæna partus. Parœmia item, Vnum quidem, sed le-
onem.

Cap. IX.

AEsopi fabulatoris illius egregij, quem cer-
tatim linguæ vtriusque monumenta cele-
brant, apologus est venustatis lepidissimæ, ac
documenti non contemnendi. Contendebant
(inquit) olim vulpes & leæna de generositate in-
ter alia quum veluti ineluibile vulpes obijceret,
leænam vnum semper parere, suum verò multi-
plicem esse partum, inque eo sibi placeret pluri-
mum: respondit leæna, Parere se quidem vnum,
ἀλλὰ λέοντα id est, sed leonem. Quod & in adi-
gium vertitur, quum virtutem ac animi excel-
lentiam spectari oportere, astruimus, non vilem
numerum & inutilem. Quòd verò vnum dun-
taxat parere leænam, videtur auctor hic com-
probare. Fuit ea quidem opinio vetus, ab Hero-
C doto confirmata libro Historiarum tertio, & in
Noctibus Atticis à Gellio repetita: Leænam va-
lidissimam ferocissimúmque animal semel in
vita & vnum parere, quod vnà cum fœtu vte-
rum emittat, vnguibus fœtus eiusdem praescis-
sum laceratúmque. Quæ fuerit in ea re Aristote-
lis sententia, Plinius eleganter expressit. Apud
Philostratum obseruauimus, repertam quando-
que leænam visenda magnitudine, quæ maiore
etiamnum miraculo inuenta sit in vtero catulos
D octo gestare. Traduntur autem (inquit) de leæ-
næ partu huiusmodi, gestare eam mensibus sex,
térque omnino in tota vita parere. Parit autem
(vt aiunt) primum quidem tres, mox duos. Quòd
si tertiò parere illam contingat, vnum duntaxat
parere, tanquam natura gestiente, rariora pro-
ducere, quæ magnam in se feritatem habeat.
Neque enim fides adhibenda dicentibus, adul-
tos in vtero catulos, maternis visceribus laniatis,
nasci. Constat enim generata & generantia na-
E turæ vi mutuo se amore prosequi, vt per eam
species in rerum natura conseruetur. Scribit A-
uicenna, quod scitu dignum est, raro leænam ge-
nerare, & ad summum duos concipere, ratio-
némque esse ait, ex caloris intimi vehementia, co-
piosius largiúsque nutrimentum reposcentis, vn-
de numerosior impediatur generatio. Addit
quoque, non vesci nisi ex venatione, nec venari
nisi semel in die.

F *Quid sit in Græco epigrammate Ouum factus rerum. De
*auo pupula. Tollitur ex Cicerone obscuritas. Ouum
pronuntiari & de arborum fructu.

Cap. X.

CApillos inficere, veteris etiamnum fuisse
moris, sæpius Plinij medicina perdocet,
nec poetæ tacuerunt: nam Martialis ita scri-
bit,

G Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis,
Tam subito coruus, qui modò cygnus e-
rar.

Extat item Niciæ cuiusdam perelegans tetra-
stichon, quo ridetur nescio quis, vti apparet, tin-
gendi capilli affectator summus, quidam ei rei
nimium

nimium ſtudet, effectum ſit, vt vitiata cute defluxerint crines omnino, nec vllo medicamento ſuccreuerint amplius: propterea turpiter nudato capite, ouum eſſe factum totum, facetiſſimè poeta hic cauillatur: id eſt huiuſmodi,

τὴν κεφαλὴν βάπτων τις, ἀπώλεσε τὰς τρίχας αὐτοῦ,
καὶ δασὺς ὢν λίαν, ᾠὸν ἅπας γέγονεν.
τοῦτο βαφεὺς ἰδὼν, τὸ μηκέτι κουρέα τέμνειν,
μὴ τε λευκὴν κόμην, μὴ τε μελανθεῖσαν.

Id eſt, Caput inficiens quidam capillos deſtruxit ipſos, & quamuis perhirſutus foret, ouum tamen eſt factus totus, proinde exclamauit infector, tonſorem nil amplius ſuccidere, nec albā comam, neque item nigrefactam. De ouis quidem ſatis ſupérque alibi cōmentati ſumus: nunc ſuccurrit illud obſcurius pronuntiatum à Cicerone in Epiſtola ad Pætum: At quem virum? non eum quem tu ſolitus es promulſide conficere, integram famem ad ouum affero, itaque vſq; ad aſſum vitellinum opera iſta perducitur. Vbi integram famem ad ouum afferre, non aliud eſſe videtur, quàm ad ſecundam vſque menſam cibi appetentiam producere. Dixit Naucratitas, auctore Athæneo, ſicuti aliàs recenſuimus, in conuiuiis apponi ſolita bina oua, quæ in ſecunda menſa darentur, ſicut lepus & turdus cum mellitis. Nec me fallit, contrariam ſentētiam in Sermonibus ab Horatio poſitam. Ouum pro arborum fructu, apud Empedoclem lector accuratus inueniet.

Quæ medicamenta, deorum manus nuncuparet Philon. Qui morbi graues præcipuè. De Seruio Clodio. Medicinam eſſe Dei donum. Medici reges. Medicinæ vituperatio. Alcteria quid. Analeptice. Gerocomice. Noſocomion. Noſocomi. Parabolani. Septica. Septa. Medicinæ partes. Pharmaca de qua dicantur. Rhizotomi.

Cap. XI.

PHilon medicus (vt videtur) nobilis, quum medicamenta quædam ad medendi vſum exquiſitiſſima concinnaret, & regias quaſdam (vt Plutarchus inquit) & alexipharmacas poteſtates conficeret, eas quod ſalutares & diuinas quodammodo ſciret, θεῶν χεῖρας, veluti adagio quodam, appellare conſueuerat, hoc eſt deorum manus. Nam & in Auicennæ relatum monumentis ſcio, medicaminis genus dici donum Dei: ſicut apud Galenum eſt trochiſcus Iupiter. Alioqui, Homero quoque auctore, morbos ad iram deorum immortalium relatos fuiſſe, ſcimus, & ab iiſdem opem poſci ſolitam. Cæterum & ipſam medendi facultatem eſſe diuini muneris, profundior Hebræorum continet doctrina, quando ita præcipitur, Medicum eſſe honorandum, quod propter neceſſitatem illum crearit altiſſimus. Id ipſum comprobat in Epiſtola ad Abderitas Hippocrates, Medicam facultatem, deorum ſtatuens munus, atque liberam, nec ſe inde vnquam mercedem corrogaſſe vllā. Quin & alibi, Medicinam eſſe vaticinio propinquam aſtruit, quod artis vtriuſque vnus ſit Apollo parens. Quid quòd ſcientiæ huiuſce auctores magnos diuinis etiam cultos honoribus, compertiſſimum eſt, etiam delubris excitatis, Chironem, Machaona, Podalirium, Hippocratem? Age, nónne Hebraica traditum veritate eſt, archangelum Raphaelem operam quandoque medicam præſtitiſſe? Proinde mirum minus, reges etiamnum præclaros appellationem eiuſmodi non reformidaſſe, cuiuſmodi fuerunt Sabor & Ginges Medorum, Sabiel Arabum, Mithridates Perſarum & Ægyptiorum Hermes, ac Damaſceni regis nepos Meſues: nam & Cordubæ principem quidam produnt Auicennam. Denique ſcienter traditum: ſanitatis auctorem eſſe Deum, Dei inſtrumentum eſſe naturam, ſed vtriuſque miniſtrum dici medicum. Quidam nihilominus medendi ſcientiam aſpernabilem adeo ſunt opinati, vt eam ſex menſium fecerint diſciplinam. Moriens verò Adrianus, illud vulgo frequens inſuſurrauit, Turba medicorum interfecit regem. Inter morbos autem iudicauere experimento, vti condocet Plinius, aſperrimos cruciatus eſſe calculorum à ſtillicidio veſicæ, proximum ſtomachi, tertium eorum qui in capite doleant, non ob aliud ferè morte conſcita Græcis. Et noxias quidem herbas demonſtratas, miror equidem, nec venenorum tantum, quoniam ea conditio vitæ eſt, vt mori plerunque & iam optimi portus ſit, tradátque Varro, Seruiū Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, veneno crura perunxiſſe, & poſtea caruiſſe ſenſu omni, æque quam dolore in ea parte corporis. Pharmaca compoſita, in Theriacis Nicander alcteria nuncupauit, tanquam ἀποσκευαστήρια, id eſt apocruſtica, & morborum amuleta. Carmen poetæ eſt,

νοῦ δ' ἄγε τοι ὀλίγματ' ἐπιφράζοιο ἀλκτήρια λέξω.

Illa adiecero item parerga, medendi partem quę ex morbo conualeſcentes curat, ab recentioribus (vti docet Galenus) analepticen vocari, velut refectricen dicas. Nam quę ſenum proſpicit ſanitati, gerocomice nuncupatur. Noſocomium interpretatur Hieronymus ad Oceanum, languentium villam. Noſocomos dici putant, qui noſocomij præfecturam gerunt. Nam parabolanos intelligunt mendicabula ægrotis aſſidentia ſeruitij cauſa, quum ſint propriè aſcriptitij glebæ, mentio fit horum Codice De epiſcopis & clericis, lege Parabolani. Interpres tamen vigeſimiſeptimi Digeſtorum, parabolanos intelligi medicos ait, qui à Modeſtino circuitores vocentur, quoniam ciuitatem obeant ægris opem laturi. Septica, vel Septas, medicamina intelligimus erodendi poteſtatem habentia. Medicinæ partes faciunt tres: dogma, methodon, ἐμπειρίαν: portio prima præceptis conſtat, ſecunda illuſtrationem coaptat, experimentum ingreditur tertia. Quum verò in Demetrij vita Plutarchus ſcribit, Attalum cognomento philomatora per otium colere conſueſſe herbas φαρμακώδεις, non venenoſas verbo eo accipiendas, opinor, quod imperitè interpres facit, ſed quibus citra alimentum expurgandi ineſt vis. Rhizotomi, Latinè dici herbarij valent: ſunt qui radiciſecas malunt.

Compoſitum corpus cur panegyricum dicatur. Panagyru quid. Anarion. Encephalos cur. Librum magnum eſſe malum magnum.

Caput XII.

PAnegyrica ex scito quodam adagio dici videntur posse, quæcunque ex pluribus aggregata sunt, panagyrin à Græcis appellare dicimus, nundinas, festas celebritates, & conuentus: nam scribit Herodotus historia sexta, Panagyres Athenis, hoc est publicos conuentus, quinto quoque anno fieri solitos. Idem historia secunda, Panagyres, pompas, προσαγωγάς, id est, conciliabula, ab Ægyptiis primum scribit excogitata. Hinc panegyricas orationes legimus, quæ in eiusmodi haberentur conuentibus, quas ἐπιδεικτικοὺς λόγους esse probat Quintilianus, quàsi formam suadendi haberent, & plerunque de vtilitatibus Græciæ loquerentur. Significat & panagyris locum ipsum, in quo fit hominum congregatio. Philostratus libro octauo, In panagyri templa sunt, & deorum cellæ, & stadia ad currendum. Porrò scenæ item ac gentes visebantur plurimæ, partim ex finitimis, partim ex transmarinis regionibus venientes. Achæi tamen κατάκλητον, id est publicum concilium dicebant arnation. Multis insuper artibus & sophismatibus constabat panagyris, sed & vera quoque sapientia & poetica, consultatoriis etiam & dialecticis orationibus & musicis cantibus. Quod verò ad præsens negotium facit, eleganter Plutarchus Sympoliacorum quarto, Corpus compositum, vt nostra sunt, παμμιγὲς vocauit; id est mixtum, καὶ πανηγυρικόν, hoc est (vt ego interpretor) ex pluribus & interim diuersis aggregatum concinnatúmque ac compactum: quod cuiusmodi sit, Platonis potissimum verbis ex Timæo duximus subsignandum: Atque is quidem qui hæc cuncta disposuit, ritè in suo habitu permanebat: quo quidem permanente, eius filij, quum parentis ordinem cognouissent, eum protinus sequebantur: itaque accepto ab illo mortalis animantis immortali principio, suum effectorem imitati, ignis, aeris, aquæ, terræ particulas quas rursus redderent, à mundo mutuabantur, eásque inter se copulabant, haud quidem illis indissolubilibus vinculis, quibus ipsi fuerant colligati, sed talibus, quæ propter prauitatem cerni non possent, crebrisque huiusmodi clauis coniunctis, vnum ex omnibus corpus efficiebant, atq; in hoc ipsum tum influente, tum effluente corpore animæ diuinæ circuitus illigabant. Itaque hi circuitus in profundum flumen immersi neque tenebant neque tenebantur, sed vi ferebantur atque ferebant. Hactenus Plato. Tu verò vbi vincula nominantur occulta, intellige ex Platonici doctissimi sententia, crasin, id est temperationem, hominis esse adeo temperatam, cælóque persimilem, vt vix in ea elementalium qualitatum excessus appareat. Subdit deinde, Circuitus animæ in mole corporis impediri. In quo meminisse debemus, animam nostram simili ratione atque mundi animam contextam fuisse, similésque circuitus possidere, Platonicè loquendo. Circuitum ergo intelligentiæ impediri ait. Rationis verò circuitum paulò pòst distrahi scribit, duabus præcipuè rationibus: tum quia prius quàm adultum sit corpus, anima tota in fabrica corporis occupatur, tum

A quia qui extrinsecus sensus mouent, in teneriori ætate offendunt vehementius, & propter nouitatem rerum animum circa corporea reddunt admirabundum, quibus de causis diu & intelligentia à diuino vocat officio, & rationalis ipse discursus circa inferiora distractus quasi demens turbatur & fallitur, sicque totus animus peruersam figuram subit, vitámque ducit laboriosam, dum ratio cedit sensibus, perinde ac si quis caput pro pedibus humi figat: pedes verò pro capite in altum tollat. Alibi quoque idem Plato medullæ, ossium, carnis & neruorum rationem ita digerit, Ossium verò & carnis cæterorúmq; huiusmodi ita est natura composita, his nempe omnibus medullæ generatio initium præbuit: vincula enim vitæ illius, quam anima corpori iuncta ducit, applicata medullæ, ex eáque per omne diducta vinciunt fulciúntq; corporis nostri constructionem: ipsa verò medulla est ex aliis generata. Sunt quidem trianguli primi quidam & indeflexi & lenes ad ignis, aeris, aquæ, terræ, exactissimam generationem accommodatissimi, è quorum generibus singulis Deus secernens singulos, & inuicem contemperatos permiscens, totius generationis mortalium sementem fomitémque constituit, dum medullæ ex his substantiam procrearet. Et illam quidem medullæ partem, in quam velut agrum quendam, diuinum semen iaciundum erat, globosam & vndique teretem finxit: atque encephalum, id est cerebrum, idcirco voluit nominari, quia vnoquoque animali denique absoluto, vasculum cerebri capax cephale, id est caput vocandum erat. Cæterum vt ad panegyrica redeamus, in libro περὶ παίδων ἀγωγῆς inueni apud Plutarchum, nugas panegyricas, τοὺς δὲ πανηγυρικοὺς λόγους, ὡς ἐμφρονέστατα δεῖ τοὺς νέους ἀπάγειν· τὸ γὰρ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν, τοῖς σοφοῖς ἐστιν ἀπαρέσκειν. Cui rei astipulatur Euripides quoque, quum ait,

ἐγὼ δ' ἄκομψος εἰς ὄχλον δοῦναι λόγον,
εἰς ἥλικας δὲ κ' ὀλίγους σοφώτερος, οἱ δ' ἐν σοφοῖς
φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

Idem Plutarchus, in amicitia vera nil esse ait ἐπιδεικτικὸν aut πανηγυρικόν, id est ostentatorium, & panegyricum. Sic Præciam, nobile scortum, in Lucullo panegyricam vocat, καὶ σοβαράν, quod verbum elatam indicat, illo ambitionem innuente. Posidonius apud Athenæum, Apelliconta Teium Panegyrice potius, quàm φιλοσόφως educatum scribit. Idem alibi, esse hominem dicit,

ἄνθρωπον παντοδαπὸν καὶ πανηγυρικῶς μεμιγμένον.

Idem in Camillo, Tyrrhenorum ciuitates ait ad lucrum fuisse structas ἐργατικῶς, ad victum autem πανηγυρικῶς. Quod interpretor, vel quia conuenis hinc inde pateret accessus, vel quòd rerum omnifariam suppeteret copia. Hunc verò locum oscitanter Latinum interpres fecit. Quo nomine cogimur sæpe pomœria latius proferre, quàm fuerat operis instituti, quando Callimachi sententiam nouimus grammatici, qui τὸ μέγα βιβλίον ἴσον ἔλεγεν εἶναι τῷ μεγάλῳ κακῷ.

Ignorantiæ sugillatio. Lapis super lapidem quid. De Hippocrate

Digitized by Google

pocrate & Catone, ac puero barbaro, & Dati, vnde datiſmus. Doctrina laus. Diſcendum ſemper.

Cap. XIII.

ARiſtippi illius voluptatis aſſertoris, quem Diogenes βασιλικὸν κύνα, id eſt regium canem appellare conſueuerat, apophthegmata circunferuntur pleraque non equidem inſcita. Inter alia id longe grauiſſimum: nam rogatus à quodam, qui melior euaſurus eſſet filius, ſi erudiretur, Vt nihil aliud (inquit) certè vel in theatro non ſedebit lapis ſuper lapidem. Id in adagium vſque proficit appoſitiſſimè, ſiquidem imperitus non ferè aliud quàm lapis, aut indomitus equus: hoc enim planè interſtitio ab indoctis eruditi diſparantur. Socraticum verò illud eſt, Vnicum eſſe bonum ſcientiam, inſcitiam malum vnicum. At Licinius Imperator, imperitiæ conceptaculum ſordidiſſimum, Literas, virus ac peſtem publicam dictitabat. Scires illum Hippocratis ſummi in medendi arte ſententiam non concepiſſe animo, cuius id fuiſſe legimus in diſcendo ſtudium, vt eum non puduerit vel retrimenta guſtare, vt inde morbi naturam perſentiſceret. Quod tamen alij Æſculapio malunt aſcribere, vnde & ab Ariſtophane σκατοφάγος dictus eſt: quo verbo is ſignificatur, qui ciborum veſcatur ſuperfluitatibus. Certè Therapeutices ſeptimo Galenus prodit, Honeſtorum omnium ſemina ab Hippocrate poſteris contributa. Quid quod Venetæ factionis homines & Praſinæ, equorum ſubinde retrimenta olfactare conſueſſe legimus: vt hinc pernoſcerent, quàm facilè cibos conficerent, bonam eorundem habitudinem ſic deprehenſuri. Adrianus verò & ipſe moderator imperij, Græcæ doctrinæ impensè adeò intentéque fertur inuigilaſſe, vt à plerîſque Græculus vocaretur. Nam Cato, qui mox dictus Vticenſis eſt, dum ſenatus cogeretur, in curia Græcè lectitabat, ne illud quicquid erat, temporis abſque vlla exercitij parte honeſta elaberetur. Sed rectius fortaſſe fecero, ſi ipſius M. Tullij verbis ex libro De finibus ſecundo, rem ſubſignaro: Nam (inquit) in Thuſculano quum eſſem, vellémque in bibliotheca pueri Luculli quibuſdam libris vti, veni in eius villam, vt eos ipſe (vt ſolebam) inde promerem: quò quum veniſſem, M. Catonem, quem ibi eſſe neſcieram, vidi in bibliotheca ſedentem multis circumfuſum Stoicorum libris: erat enim in eo (vt ſcis) inexhauſta auiditas legendi, nec ſatiari poterat: quippe qui nec reprehenſionem quidem vulgi inanem reformidans in ipſa curia ſoleret legere ſæpe, dum ſenatus cogeretur, nihil operæ reipublicæ detrahens, quo magis tum in ſummo otio maximáque copia, quaſi helluo librorum, ſi hoc verbo tam in clara re vtendum eſt, videbatur. Nec mirum, ſcientia perficit animam, anima enim citra ſcientiam, veluti caput ſine cerebro dici poteſt. At puer barbarus, quum veniſſet Athenas, magnus (opinor) ſibi videbatur, quòd Græcas literas tres didiciſſet αβγ, quúmque in patriam remeaſſet, magno popularium fauore exceptus, contra prætorem quendam Græcè concionantem, poſitus eſt: qui A poſtea quàm perorauit, vt erat vocaliſſimus (quum illud Ciceronis verum eſt, Pleroſque ſuæ conſcios imbecillitatis ἐπὶ τὴν κραυγήν, ὥσπερ χωλοὺς ἐφ' ἵππον πηδᾶν. id eſt ad vociferationem, vti claudos in equum inſilire) exclamare perrexit αβγ: quo clamore perterritus prætor, ſiluit. Barbari verò ciuem ſuum viciſſe exiſtimantes, illum magno plauſu domum reduxerunt. Cui affine illud eſt, quum Perſarum ſatrapes Datis in bello diu probatus, Græcè cuperet aliquid pro- B nuntiare, ἥδομαι inquit καὶ τέρπομαι καὶ χαίρομαι. in barbariſmi nanque incidit fœditatem, dicendum enim χαίρω fuerat. Amauit autem is in hoc, vt videtur, ὁμοιοκατάληκτον. Huiuſmodi verò loquendi vitium dicitur δατισμός. Hinc & apud Ariſtophanem eſt, Δάτιδος μέλος. Illud verò parte hac non præteriſſe fuerit (opinor) iucundum, Qui diſcit bene, eum denique valere item bene: verum diſcere vtique oportet hodie, quando qui cras diſcit, nunquam diſcit. Rurſúmq; tan- C diu diſcendum, quandiu viuimus: neque enim fieri poteſt nimis, quod ſatis nequit fieri. Nec profeciſſe abundè videri poteſt cui dubitandi etiamnum ſupereſt locus: nos autem quandiu viuimus, hæſitationum tendiculas nuſquam euadimus: quando & Delphici Apollinis calculo tunc primum ſapientia cunctis prælatus creditur Socrates, vbi dictare palàm cœpit, Vnum id ſcire ſe, quòd ſciret nihil. Eurydice, id eſt iudicij profunditate fertur exutus Orpheus, quum reſ- D pexit, Sic profectò habet, vti ab doctiſſimis enuntiatum ſcimus, Iners ac vanus eſt venator, qui regreditur, non progreditur. Quum diſcipulis mandaret Pythagoras, In ſpeculo ſe, non ad lucernæ lumen, ſed illuſtri ſole contemplari pergerent: quum doctiſſimis nimirum eſſe conferendum innuebat pedem, vnde illuceſcit clarius quantum promouerimus, quantúmque nobis ad ſummam deſit. Ariſtotelicum porrò eſt, E Præſente illa quæ propriè videtur ſcientia, non fieri perturbationem, nec à perturbatione illam trahi ſuperariq;, ſed ſenſiuam. Hinc prædicabat Socrates, Neminem ſcienter peccare.

Litera muta, ex adagio quæ dicantur. Sermo an ſit hominis naturalis. Prodigioſus infantis ſermo. Quintiliani locus explicatur. An bruta ſermone polleant vllo modo. Cur vni tantum homini hæſitet lingua. Sermo ἐνδιάθετος. Item prophoricus. Quando infanti detur F *vox. Plinius explicatur, item Papinius locis duobus.*

Cap. XIV.

INter ſacra menſæ non ſæpe contingit, vt ſcientiſſimus quiſque ac ſpectatæ virtutis viri admittantur, inſeruntur quandoque & inſcitiores aliqui, vox quorum ſi non ſit inarticulata omnino, non eſt à conuiuio eliminanda prorſum, ſed vt vocales ſonoræ inſigniter mutas exiguæ G alioqui vocis ſibi coagmentari patiuntur, nec ex verbis protrudunt: quoniam etiam ſi male ſonant, nihilominus cum aliis coeuntes orationis partes adiuuant. Eodem modo illorum contubulatio non muta doctis adglutinata ſermonibus conuiualem implebit hilaritatem. Quòd ſi decumbentes parte plurima contigerint id

genus, vt videri possint, ad lyram asini, philosophi sermonem insita hebetudine non ferentes, illud Pisistrati peraccommodum videtur. Quũ enim is cum suis sibi liberis dissideret, posteaquam animaduertit ea te inimicos eximiè lætari, aduocata concione inquit, Se quidem quãtum eualuerit, dedisse operam, vt in voluntatem suam filios adduceret sibique audientes dicto redderet, cæterum ex quo id nequeat animum induxisse, illis morem gerere. Consimili ratione vir philosophus ac prudens, vbi conuiuas animaduertit hebeti iudicatu sermones paulò politiores doctioresque minus admittere, illis se accommodabit, quatenus patiatur decorum, quum stat oratione quidem eloquentiam promi ostentarique. Philosophum verò etiam tacendo philosophari, nonnunquam & ludendo, immo verò scommate quoque lacessentem lacessitúmque. Ex his opinor, intuenti paulò accuratius patet, festiue admodum ex adagio literas mutas dici de iis qui parum literis compti, ex se quidem perficere vocem nequeunt, hoc est doctis, graues, viro denique dignas ciuili confabulationes: at enim cum eruditioribus quasi coeuntes conspiratu consono, sunt planè veluti adiunctæ vocalibus mutæ, quibus (vt inquit Probus) ex natura sui vocabulum cessit: ideo enim mutæ dicuntur, quoniam per vocales literas enuntiantur, neque etiam per se syllabam facere possunt. Cæterum in hac sermonis mentione mirari profectò succurrit, quidnam sit, quòd quamuis ratio hæc exprimendi, quicquid omnino mente conceperis, vni animantium videatur ab optimo maximo contributa Deo, paucissimi tamen comperiuntur, qui in ea te præcellant: at qui perfectus dici & haberi queat, adhuc esse inuentum, neminem, eo constantius astruxerimus, quod M. Tullio, qui in arce stetit Romanæ eloquentiæ, ne ipse quidem Demosthenes satisfacere est visus. Est profectò aliquid consummata eloquentia, vt Fabius sentit & docet, nec ad eam posse peruenire, humani ingenij natura prohibet. Audio, sed cuiusmodi assertio hæc dicenda est, qua potentiam aliquam deduci in actum posse, contenditur: quum ne summos quidem viros, & (vt argumentis peruincitur) omnium ferè capaces, id nunquam implesse, non diffitearis ipse? Proinde minus mirer esse qui ambigant, sitne naturalis homini sermo, quando & Lactantius inquit, cætera quæ putantur esse homini propria, in aliis quoque animalibus reperiuntur, quum enim suas voces propriis inter se notis discernunt atque dignoscunt, colloqui videntur. Porrò si esset naturalis sermo, omnes loquerentur idiomate vno: nam quod conuenit vni naturaliter secundum speciem, omnibus congruere, consentaneum est, quæ illa continentur specie. Deinde Aristoteles scribit, Nasci hominem & mutum & surdum. Et alibi, audire prius pueros dicit, mox loqui. At Aristoteles idem non inficiatur, nonnullos ante quàm ætas veniat, qua vocabula suo tempore explanare possint incepisse loqui, & aliquid expressi dixisse, tamen rursum obmutuisse, quousque solitum loquendi tempus accederet. Mirum porrò est quod Hali Abaragel commemorat, la re-

A gia se vidisse natum infantem, qui vix dum vigintiquatuor vitæ horis perfectis, loqui incepit, & manu signa facere: qua in re vehementius rege contenito, accessisse miraculum maius. Nam rege (inquit) astante, & me quoque cum multis aliis, exclamauit infans, Sum (inquiens) infeliciter natus, ad prodendam regni amissionem, & gentis perniciem ad desolationem. Quibus illa enuntiatis, conciderit exanimis. Ægidius verò propositæ quæstionis nodum exsoluturus: Ali-

B quid in suo (inquit) vniuersali naturale est. Id si ad speciem reuoces, fiet ad placitum, veluti fures supplicio afficere, naturale est: sed laqueo gulam frangere, ex arbitrio. Idem de loquutione valet astruĩnam loqui, & sermone aliquid distinctè enuntiare, insitum ingenitúmque homini est, sed hoc vel illo modo id agere ad placitum. Alij verò ita contendunt: sicut vox species est soni, sic loquutio species est vocis, & omnis loquutio est vox, sed non contrà: & sicut vox su-

C peraddit sono refractionem naturalem & dearticulatam in canna pulmonis, ita loquutio superaddit voci dearticulationem ad placitum, ex quo materia loquutionis naturalis esse colligitur, & vox pullulans à vocali arteria: idioma verò artis est, veluti gladius: si materiam spectes, naturalis est: si formam, arte confectus. Quod verò infantes vix dum natos in sermonem prorupisse, historia prodit, portenta fuisse ea, fatendum est: quamuis non me fallat, conatum esse

D Aristotelem, virum in omni re summum, physicam eius rei rationem adducere. Ex iis verò quæ diximus, innotescere amplius potest, quid sit quod Oratoriarum institutionum tertio. Quintilianus ait, Sermonem ab ipsa rerum natura genitos protinus homines accepisse. Sed & in Politicis Aristoteles, Sermonem (inquit) homo habet solus omnium animalium: nam vox quidem, molesti atque iucundi significatio est, quare aliis quoque existit animalibus: hucusque enim

E natura processit in his, vt sensum habeant iucundi & molesti, & hoc inter se significare possint. At sermo ad hoc datus est nobis, vt ostendamus vtilitatem & damnum, atque ita iustum & iniustũ: hoc enim præter cætera animalia hominib' proprium est, vt boni & mali, ac iusti & iniusti, & aliorũ huiusmodi sẽsum habeat soli. Obiiciat hic fortè aliquis, animalium quædam humanam proferre vocem: sed dicendum propriè, loquutionem eam non dici, quia non intelli-

F gant quæ pronuntiant, sed assuetudine quadam id agant. Hac porrò ratione id videtur intelligendum, quod tertio De anima idem pronuntiauit Aristoteles, linguam esse contributam ad significandum aliquid alteri. Addit Themistius, Ad perceptionem item saporum. Quod de pueris præmaturè loquentibus dictum est, sunt ex astrorum peritis qui id effici contendant, si Mercurius in ascendente fuerit Orientalis directus, sicuti præceleritem auditum fieri astruunt, ex a-

G ptitudine Saturni & Iouis cum Marte. Saturnus enim dextram aurem, Iupiter sinistram signare videtur ex eorum doctrina. Arbitror (inquit Platonicus nobilis) in puero regis filio, quo die natus est loquuto, vt testatur Hali, non coniunctionem planetarum quatuor in eius horoscopo

copo concurrentiam formauisse verba: nec etiã infantis animam verba variciesrũque fecisse de paterni regni calamitate paulò pòst sequuta, sed dæmonem potius illic loquutum, dæmonem inquam Mercurialem. Nam in octauo libræ gradu, horoscopo, qui & terminus est Mercurij, Mercurius ipse cum Venere Iouéque & Marte fertur fuisse coniunctus: quippe & loquentes statuas magi construebant, in quibus nec propriè quidem vllæ statuarum animæ, nec sydera loquebantur, sed dæmones ab eodem dicti sydere, sub cuius imperio statuæ fingebantur. Illud fortè hac parte non fuerit foro indignum, hominem solum inter cuncta animantia balbutire lingua, cuius ratio est, quia (vt iam præstruximus) solus quoque sermonis est compos, cætera vocem tantum obtinent: qui autem lingua hæsitant, vocem quidem producunt, sed verba copulare, sermonémq; condere nequeunt. Verum hæc ipsa hæsitantia vndenam fit, dicat aliquis? Sunt qui membri quo loquimur, refrigerationi id attribuant: sic enim tanquam stupens & attonitum videtur. Proinde à vino concinentéq; oratione concalefactos, verba facilius copulare, deprehensum est. Propterea in dictis particularibus [illegible] reliquit, Poetas & Græcos disputare volentes, vino amplius vtitalite. Sunt tamen qui hæsitantis linguæ rationem caloris scribant: nimioque namque [illegible] obterrat, quasi in salebris, quo modo affici iratos homines notimus: accenduntur enim, inciantur, anhelitant, spiritus redundant, sed nimio vsque caloris feruore anhelant frequentiorem spiritus eft, nec anticipat, quæ certo se tempore reseparandi possit promere. Melancholico præterea habitu sunt, qui lingua hæsitant: quoniam propere sequi imaginationem [illegible] melancholicorum est: hæsitantes autem eiusmodi homines procul dubio sunt, impetus namque dicendi præuit, antecedítque sa[illegible] eorum, vtpote quam animus vita sequatur. Balbos etiam idem accidit, hos etenim omnes membra voci accommodata tardiora habere, certum est. Indicium verò quod tales vinolenti redduntur, quam suas maximè imaginationes & oblectantia, non rationem sequuntur. Scribunt cœlestium rerum periti, ex natura Martis & Mercurij occurrunquam contingere, vt motus interior festinantior celeriórq; sit exteriore. Illa demum fuerint auctoria, sermonem dici aut [illegible], qui æterno concipitur, aut propho[illegible], qui profertur iam audiendúque. Illud prius Actron dici quoque epanatbitrantur. Ioannes grammaticus in Hesiodum, esse Mercurium arbitratur [illegible] Dici quoque diacteron, quia explicet [illegible] quo sanè argumento & deorum dicatur à mythicis nuncius. Cæterum illud gratius multo, Plinius libr. septimo: Natura (inquit) hominem tantum nudum, & in nuda humo natali die abiicit, ad vagitus statim & ploratum. Priscorum mos fuit, vt æditos infantes terram attingere iuberent, O[illegible] pémq; deam inuocarent, vt nascentibus opem ferret, sinu eos excipiens, nec vocem prius dari putabant, quàm terram attigissent. Leuanam quin etiam deam dicebant, quæ pueris præesset de terra leuandis: cuius auctor doctrínq; est Augustinus Ciuitatis diuinæ lib. 4. item Macrobius Symposiacôn primo, vbi de Maia instruitur disceptatio. Varro De vita patrum lib. 2. Natus si erat vitalis ac sublatus ab obstetrice statuebatur in terra, vt auspicaretur rectus esse. Philo item Sapientiæ septimo, ipsum hoc significasse videtur: Et natus (inquit) accepi communem aërem, & similiter decidi in terram factam. Et in libro De moribus Seneca, Omnes infantes terra nudos excipit. Ex iis Papinio lux infertur plurima Syluarum primo in Stellæ epithalamio & Violantillæ,

> Tellure cadentem
> Excepi fouique sinu.

Sed & lib. 5. *Syluis* postrema,

> Tellure cadentem
> Aspexi atq; vnctum genitali carmine foui.

Quæ sit ratio prouerbij, Mopso certior. Mopsus fuisse tres Ouidij locus explicatur ex Metamorphoseôn libro item Seneca ex Medea, nec non eiusdem alter de Argo fatidica.

Cap. XV.

Mopso certior, dicitur de eo qui mentis acumine ac rerum peritia prœuidet quæ futurum certissimè, & prædicit. Quando latentia & penè extra hominis captum: diuinationis præstantia creditur M[illegible]psus egregiè petuisse ac enuntiasse. Quo argumento etiam videtur Calchas fuisse mortis causa, quam vatici[illegible] claritatem memore confectus pati nequisset. Tradunt siquidem Calchantem hanc, augurem aliquàl egregium, cum Amphilocho Amphiarai filio e Troiano bello redeuntem terrestri itinere ad Clarij Apollinis locum peruenisse, qui est ante Colophonem ciuitatem, [illegible] quam in Mopsum incidisset, illi [illegible] eiusmodi quoddam proposuisse, vti ceciniit Hesiodus,

> Mirabor sanè, poteris si dicere, sicos
> Quot numero hæc caprificus habet, perparua licet sit:
> Mille quidem decies modius mensura, sed [illegible]que
> Vnus sit, hanc nullo poteris comprehendere pacto:
> Dixit, & inuentus numerus, mensuráque certa est:
> Continuò mortis Calchanti somnus oborttus.

Non tamen me fallit, Pherecydem subtraxisse alio modo historiam hanc: scribit enim, prægnanti sue oblata, Calchantem interrogasse, quot gestaret porcelos, Huic verò tres, respondisse, atque ex iis vnam fœmínam. Quem vbi vera loquutum patuit, illum ægritudine mortuũ. Sunt qui dicant, Calchantem de sue propòsuisse, illum verò de caprifico: ac Mopsum vera dixisse, Calchantem mentitũ, & inde mœrore cõtabuisse. Quod prætextam Sophocles scribit: Tunc (inquit) Chalchanti fato mortem ingruere decretoriam, quum præstantiorem augurem offendisset. Cæterum hic Chalchantis mortem in Ciliciam transfert. Fuit Mopsus alter Am-

pyci filior, quod Ouidij interpres ignorasse se, fatetur ingenue lib. xi.

Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampycidem Mopsum, Mopso iaculante, biformis,
Occubuit frustrà; loqui tentauit Odites.

Scribunt Apollonij interpretes Argonauticôn primo, Ampyci filium fuisse Mopsum ex Cloride. Quod & Lycophronis approbat interpres, Chlorin addens fuisse Orchomeni filiam. Strabo libro Cosmographiæ nono. Mopsos tres agnoscit: ita enim scribit, Campum autem Pelasgicû modò nuncupatum existere in Larissa & Gyrtone, & Pheris, ibique esse Mopsum & Baben & Ossam. Vocatum autem Mopsum non à filio Tiresiæ Mopso vate, sed à Mopso Lapitha, Argonautarum nauigationis comite. Alius item Mopsus fuit, à quo Atticam appellauere Mopsopiam, Mopsij Thessaliæ ciuitatis meminit item Stephanus: qui scribit etiam in Cilicia esse super Pyramo flumine [illegible], id est Mopsi domum. Quam tamen Mopsi viculum nuncupet Hieronymus, vbi mortuus sit Constantius imperator. Vnde Mopseates sit gentile nomen. Super Mopsi morte, qui amphycides dicitur à poetis, ita cecinit Apollonius Argonauticon quarto,

[illegible]
[illegible]
[illegible]

id est, Vbi & Ampycidem dic illa Mopsum crudelis mors abstulit, amarulentum verò non vitauit fatum vaticinijs, nec enim mortis euasio vlla. Eiusdem & Seneca mentionem faciens in Medea ita scribit,

Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit serpens Libycis harenis,
Omnibus verax, sibi falsus vni,
Concidit Mopsus: caruitq; Thebis.

Sed quia in Senecam incidimus, operæpretium est, intueri diligenter quàm inscite illius poetæ interpretes eum locum enarrent, interductu interpellato: scribunt enim à Seneca Græcam historiam peruerti, quoniam serpentis morsu non periorit Idmon, sed ab apro percussus, vt scribit Apollonius: nec præterea conditum in Libya, sed in portu Bebrycis. Ego verò neutiquam historiæ fidem commutatam inuersámq; contenderim, sed auctoris reconditum potius sensum minus ab incuriosis rectè percipi: ita enim arbitror distinguendum, interpungendúmq;

Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit.

vt à sententia pendeat præcedenti,

Ite nunc fortes, perarate pontum,
Sorte timenda.

Hoc enim dicit, Sors ista nauigandi formidolosa condidit Idmona: id est, causa fuit vt periret Idmon. Postea infertur,

Serpens Libycis harenis.

Quod planè ad Mopsum refertur, ita vt serpens, sibi participium sit, non nomen. Est enim verborum structura: Mopsus serpens, i. oberrans & vagabundus. Quòd autem de Idmone dicit, Quamuis bene fata nosset: confirmatur Apollonij auctoritate Argonauticôn primo, vbi lo-

A quente Idmone, hi subijciuntur versus,

[illegible]
[illegible]

At mihi emori odiosi dæmonis fato procul fatum est in Asiæ continente. Quod si de Mopso totum id dici opinemur, interpuncta diuersim structura, interpretamur. Etenim videri potest Seneca Mopsum appellasse Idmona ob multam rerû & vaticinij peritiâ. Nã & qui proprio nomine Thestor dicebatur, antiquitus Idmona

B nuncupatum, testis est Apollonij interpres ob insignem experientiâ, quod Chamæleontis côprobat auctoritate. Ceterum, peior enarratio luculentior. Suidas tamen Idmona pro perito accipit, vnde dixerunt veteres canem [illegible], hoc est venationis peritum. Extat & tamen Ausonij de Idmone vate:

Idmona quod vatem, medicum quod Iapyga dicunt,
Discendas artes nomina præueniunt.

C Sed & à Pindaristis proditum interpretibus, scimus, Argonautas tribus vsos vatibus, Mopso Ampycis filio, Idmone, Abâtis denique Amphiarao Oiclis. Quoniam verò parte hac Senecæ opem tulimus, succurrit & locus alius Tragœdiæ eiusdem, vbi exsecratur Chorus primum nauigationis auctorem, recensetq; discrimina quæ Argonautæ adierunt:

Demum (inquit) Orpheus tacuit torpente lyra,

D Ipsáq; vocem perdidit Argo.

Incidi in cuiusdam schedicum, ita exponentis, Vocem, cantum Orphei, quia propter timorem & ipse tacuit. Quum ad id poeta doctissimus respexerit, quod Argonauticôn quarto Apollonius scribit, In carina nauis Argus à Pallade lignum fuisse impactum ex Dodonide phago, quod humana voce fungeretur quandoque sic enim ait,

[illegible]
E [illegible]
[illegible]

Extat & Antipatri epigramma de naute quodâ fulmine icto, cuius nauis per se, moderante nullo, ad littus delata rem gestam significauit: nec Argoam, inquit, expetiuit carinam.

[illegible]
[illegible]

Reperias & alibi eius rei mentionem. Nobis satis superq; fuit locum monstrasse, ne fiducia in

F terpretum studiosi iuuenes in aurem vtranq;(vt sæpe) dormiant. Certè si quis anxiè plura quærat, Lycophronis interpres Iasonem cum socijsque draginta nouem inscendisse Argo, scribit, quæ

[illegible]

Id est, carinam habebat loquacissimam ex Dodonæ quercu. Propterea Lycophron alicubi [illegible], id est garrulam nuncupat picam. Porrò scribit vetus Arati Phænomenon interpres, Danaum ab Ægypto se fratre proripientê

G auxilio Mineruam inuocasse, à qua primum sit compacta nauis, quæ Argo est appellata, cùmque Argos petierit Danaus, Auctor autem Æschylus, ab Minerua eadem materiam quandam loquentem naui insertam: quod repetit Iginus quoque. Mopsi denique historiam alicubi recenset Plutar-

Plutarchus: meminit eiuſdem Apuleius quoq;, ſed & Lactantius grammaticus, eatenus fuiſſe augurio nobilem Mopſum ſcribit, vt poſt mortem templa quoq; ei credantur dicata, quæ oraculi gratia ſæpe adirent homines.

Cur prouerbio vſurpemus, Amantium marſupia porri folio vinci. Amoris potentia & laus.

Cap. XVI.

AMoris excellentiam alibi copioſe, vt vires noſtræ tulerunt, expoſuimus. Nunc adagium occurrit peruetus, quo affectionis huius inenarrabilis exprimitur vis, id eſt huiuſmodi, πράσου φύλλῳ τὰ τῶν ἐρώντων δέδεται βαλάντια, porri folio amantium vincitur funda. Eo ſignificatur irretitos amoris laqueis non ferè temperare ſibi: ſed quicquid habent, paſſim profundere, nihil omnino habentes penſi. Hæc enim eſſe illius potentia traditur, quin percipitur experimentis quoque, vt nouam naturæ faciem, mores prioribus ex toto diuerſos inducere valeat. Quamobrem & Plato αὐτὸν παντὸς ἐπιχειρῶν nuncupauit, quòd nihil non experiatur, vt qui affectet omnia, & audeat: nam qui ſilentio prius ad reprehenſionem vſque ſtudebat, iam efficitur garrulus. Socordem nimiſque deſidioſum videre ſatagere, ac ſtudioſius labori ſe ſubiicere. Et quod miremur ſine fine, præparcum quoque & μικρόλογον, hoc eſt qui minima quæque plurimi facit, videas: ſi in amorem inciderit, perinde ac igni ferrum, molliri ac remitti, vt tractabilior fiat & iucundior. Sed quid mirum? Inſpicienti altius paulò, & in intima naturæ ſe inſinuanti innoteſcit apertiſſimè: ſicuti ex Platone ſuo nobilis colligit Platonicus, Quicquid diſcimus, quicquid excogitamus, quicquid omnino pertractamus in vita, ex amoris fontibus profluere, quibus latius manantibus vbertim rigati artes percipimus aut inuenimus. Quod niſi inueſtigationis oblectamentum inhæreret affixum, fieri nunquam poſſet. Inueniendi quippe deſiderium fomes eſt, ac incitabulum ingeniorum. Immo verò diſciplinæ præcepta traditurus, niſi amet, munus ſuum non videtur impleturus. Proinde qui artium magiſtrum dixere amorem, nihil omnino à veritatis ratione videntur aberraſſe. Quin idem artis opera exſequi acuratiſſimè deprehenditur & exactiſſimè conſummare. Quid quod in artibus ſingulis, artifices ipſi inquirunt nil aliud quàm amorem, nec curant? Quid enim (inquit apud Platonem Eriſimachus) aliud medicina conſiderat, quàm quomodo humores quatuor corporis amici inuicem fiant, atque permaneant? Quos cibos ac potus cæteróſque viuendi aut medendi vſus amet natura, atque requirat? In gymnaſtica etiam exercitatione inueſtigandum, qui corporis habitus, quos exercendi modos, quos geſtus amet & poſtulet. In agricultura, quod ſolum, quæ ſemina, qualémve cultum exigat, quiſve colendi modus à ſingulis expetatur, arboribus. Idem obſeruatur in muſica, cuius genera duo traduntur: eſt enim graue quoddam & conſtans, eſt & aliud molle atque laſciuum. Illud vtentibus vtile, hoc noxium in libris De republica & legibus Plato iudicat. Illi in conuiuio Vraniam Muſam, huic Polyhymniam præfecit. Alij prius illud genus, alij ſecundum amant. Illorum amori obtemperandum, adhibendique ſoni ſunt, quos expetunt: iſtorum appetitui obſiſtendum. Illorum nanque amor cæleſtis eſt: iſtorum verò vulgaris. Ineſt ſyderibus & elementis quatuor amicitia quædam, quam aſtronomia conſiderat. Vatum poſtremò ſacerdotúmque facultas in hoc potiſſimum verſari videtur, vt quæ hominum officia Deo ſint amica, qua ratione Deo homines amici fiant, nos doceant. Proinde concludere ita fermè licet, Amorem in omnibus ad omnia eſſe omnium auctorem ſeruatorémque exiſtere. Artium quoq; vniuerſarum dominum atque magiſtrum. Ex quo vt ſolertem, omniúmq; habentem claues eundem collaudauit Orpheus. Nos verò illum etiam nodum dicamus perpetuum, mundi copulam: partiúmque eius immobile ſuſtentaculum, ac firmum totius machinæ fundamentum.

De Mithridatis polyphagia, & polypoſia. Item de Heraclide pyɛta & Druſi Tiberij medico. Dicrota nauigia. De Mithridatis potentia, ac de Alexandri poculo, & odore corpori eiuſdem inſito.

Cap. XVII.

MIthridatem Ponti regem, cum quo annos duos & quadraginta à Romanis depugnatum, proditur, legimus cum cæteris ducibus temulentum quandoq;, ac vino madentem, aut delectus habuiſſe, aut arma pertractaſſe, cũ Stratonicia oblectatum muliere. Id ſanè initio parũ conſtanter, ac fide parum integra traditum ab auctoribus, arbitrati ſumus: ſed mox dum Græca, (qui mos noſter eſt) verſaremus, compertius id exploratiúſq; eſſe cœpit, in quo nobiliſſima monumenta inſimulabamus mendacij. Scribũt quippe adiuratiſſimi ex Græcis, Mithridatem hunc inter alia quæ ædebat ſpectacula, etiam illis certa conſtituiſſe pręmia, qui ciborum amplius in ventris barathrum conſtipaſſent, aut meri plus ingurgitaſſent, πολυφαγίαν vocãt Græci, ac πολυποσίαν. In vtriſq; verò ipſum retuliſſe victoriam, immo verò omnium ſui temporibus hominum in bibendo modum exceſſiſſe. Quo argumento putant nonnulli eſſe cognominatũ Dionyſium. Quanquam quod ad hoc attinet, ſunt qui ita credant, Infantis Mithridatis cunas de cælo tactas exuſtáſq; igne cęleſti faſcias citra vllum omnino illius nocumentum, veſtigium modò fulminis viſum in fronte. Rurſum quum iam virilitatem attigiſſet, domum in qua dormiret fulmine itidem ictam, ac pharetræ propẽdentis ſpicula delituiſſe ignita. Vnde coniectatum vatibus eſt, ſagittandi arte illum fore præpotentem & armatura leui. Ab huiuſmodi verò ictibus, ſimilitudine quadam affectionis cognominatum Dionyſium. Hęc verò curioſius inquiſiſſe, non fuit vacantis operę: nam is plurimum infertur lucis Ciceroni pro Flacco. Cæterũ quia in tanti regis voracitatem incidimus volentes,

mirum eſt quod de pleriſque proditur literis. Fuit Heraclides quidam pyctes non multi, quod ferendum foret, ſed infiniti propè cibi potúſque capax, non reperiebatur illi compar in potando. Verum vt ſunt humana ingenia, in peius ſemper ſolertia, alios [illegible], hoc eſt ad ientaculum inuitabat, alios ad prandium, ad cœnam alios, poſtremos [illegible], id eſt ad comeſſationem. Recedentibus verò primis protinus iungebantur ſecundi, & deinceps: at ſa, interſtitio nullo interiecto, omnibus ſufficiebat ſolus. Memorabile eſt quod alibi attigiſſe me commemini: Druſi Tiberij Cæſaris filij medicum ſuperaſſe in potando omnes. Id quo facilius poſſet præſtare, ingenio vtebatur: ſiquidem quinque aut ſummum ſex amaras prægustabat amygdalas, ne ebrius effici vllatenus poſſet: quod vbi facere eſt deprehenſus ac vetitus, mox ne minimo quidem potui ſufficiebat. Illud verò, vt vnde in hæc diuertimus eodem redeat oratio, in Mithridate maxime mirum, vinolentum hominem tanta fortitudine, tantáque vi in tot annos bellum cum principe rerum populo produxiſſe. Se adderat illi, vt grauiſſimis proditum hiſtoricis eſt, audacia præſignis ac tolerantia memoranda. Aderant & naues quadringentæ, ex quibus cataphractæ centum fuere, dicrotæ centum: ſic enim naues dicunt, quæ duobus gubernaculis pariter à prora reguntur & puppi. Meminit in Epiſtolis ad Atticum Cicero: Aphracta (inquit) Rhodiorum & dicrotum Mitylenæorum habebam. Et libro decimoſexto: Nam & ipſe Domitius bona planè habebat dicrota. Habuit porrò Mithridates idem equitum quinquaginta, peditum ducenta & quinquaginta millia: machinarum verò ac omnis bellici inſtrumenti, par potentiæ eius ſumma. Depugnabant cum eo reges, dynaſtæque Armeniæ ac Scytharum, qui circa Pontum incolunt, ſupráque Mæotidem paludem: & cum Celtis fœdus, amicitiámque inierat. Tanta fuit animi magnitudine, vt tot filiis ac præſidiis, & vniuerſo tandem principatu deſtitutus, quum nec amplius ad pugnandum cum Romanis par eſſet: nihil tamen miſerum, nec abiectum concepit animo: ſed ad Celtas proficiſci, vnáque cum illis Italiam irrumpere ſtatuit, ſperans multas Italiæ partes Romanis aduerſas eſſe. Certior quoque factus, Annibalem id ipſum in Hiberia bellantem effeciſſe, & ob hoc Romanis formidabiliorem extitiſſe. Verum tam illuſtre facinus à rege meditatum exercitus ſequi recuſauit. Sanguinolentus ac crudelis in omnes fuit, nam matrem, fratrem ac filios tres impuberes, totidémque filias interfecit. Quo fit vt minus miremur, ſatrapis, vrbiúmque primoribus illum ſecretò perſcripſiſſe, vt trigeſimam diem obſeruantes, omnes pariter Romanos, qui apud eos eſſent, & Italos eorúmque mulieres cum pueris & liberis, qui Romani ſanguinis eſſent, interficerent abiicerentque inſepultos, bona cum rege diuiderent, ſupplicio propoſito iis qui vel ſepeliſſent, vel aliter occuluiſſent. At quum deſtinata cædi aduenit dies, per vniuerſam Aſiam calamitatum multiformes viſebantur aſpectus. Epheſij eos, qui

A in Arthemiſium confugerant, ſtatuas complexos per vim detrahentes crudeliter interfecerunt. Pergameni ſagittis confixerunt, qui in Æſculapij templum ſe contulerant. Adramitani adultos impuberéſque in mare præcipitarunt. Caunij infantes ante parentum oculos contrucidantes, mox immolabant matres, & demum viros. Statura ingenti fuiſſe traditur, ſicuti ex armorum forma, quæ delata Delphos ſunt, coniectatum eſt: valetudine proſpera víus,
B ad vltimum vitæ tempus equitabat, iaculabatúrque, & per mille ſtadia, diſpoſitis per interualla equis, vna die diſcurrebat. Currus ſex & decem equis agitauit, Græcis imbutus diſciplinis, & ob id ſacris Græcorum operatus, muſicæ prætereà deditus. Vox eius circumfertur memorabilis, & magnitudine animi eius condigna. Quum enim Pomponium Lucullum magiſtrum equitum ad ſe ſaucium perductum interrogaſſet, An gratiam ſibi, ſi ſaluus eſſet,
C vellet reddere. Siquidem (inquit) Lucullo amicus fueris, perdignam: ſi hoſtis, nullam. In hunc modum quum is reſpondiſſet, regi ſuadebant barbari, illum interficeret. At is, Non æquum eſt (inquit) virtutem à felicitate deſtitutam deſpicere. Cæterum de Mithridate ſatis. Illud addimus: alterum quoque regem, & quidem celeberrimum vtriuſque linguæ monumentis, violentiæ ſuccubuiſſe adeo, vt inde Alexandri poculum viſendæ capacitatis, etiam
D prouerbio vſurpetur. Ex quo & cuiuſdam apophthegma nobile celebratur, cui quum id porrigeretur, [illegible], id eſt repulit inquiens nolle ſe Alexandri calice exſiccato, ad Æſculapium cogi. Sunt tamen qui prodant, ex corpore illius ſpiraſſe odorem præſtantiſſimum, adeo vt aromatica quadam ſuauitate veſtes ſubinde opplerentur: quod inſito calori aſcribendum, eruditiores arbitrantur. Nam & terrarum aridiſſima
E calidiſſimáque caſiam promere & thus, [illegible], id eſt, quadam nanque humidi decoctione, Theophraſtus inquit, odorem ingenerari bonum, vbi quod noxium eſt, fuerit exemptum.

Aphrodiſium iuſiurandum. Aphrodite cur. Aphroditarium. Aloidarum. De Venere plura. Venus Vrania, ſeu caleſtis. Venus in capis. Caperica. Praxis ſimula-
F *crum. Venus armata, item equeſtris. Libitina quid. Libitinarij. Epitymbia. Venus dicta Morpho. Mormones. Adonides duo. Venerem duas de vxore obedientiſſima. Cornices duas indicare Martem ac Venerem. Epitragia Venus. Veneris cum Marte coniunctio vnde inducta. Platonis placita de re Venerea.*

Caput XVIII.

G APhrodiſium iuſiurandum pro vano & momenti nullius, ex adagio vſurpatur, quoniam eiuſmodi ſit amantium adiuratio, quibus peierare, frequentiſſimi moris eſt, vel impune: quod nec in Declamatione quadam neglexit Libanius. Dicitur Aphrodiſium, veluti Vene-

Veneriam: nam Venerem dici Aphroditem, norunt omnes, quod ex maris spuma sit nata, ut mythici credunt. Aristoteles verò, quòd spermatis natura sit ἀφρώδης, id est spumosa. Quæ item ratio efficit, ut album sit: spuma enim alba est. Hinc Aphroditia leguntur opera, pro lascivis amatoriisque, quanquam est Aphrodisium, etiam Veneris templum. Hesiodus aphrogeniam vocavit deam hanc: sicut dicitur philommeda, hoc est φιλομμειδέα, quod ex Cæli pudendis apparuerit, quæ vocant μήδεα. Didymus putavit Aphroditem nuncupari ἀπὸ τοῦ ἁβρὸν τῆς διαίτης, à victus mollitie. β enim cognata videtur literæ φ: nam Philippum, aliqui Βίλιππον appellant: sicut Phryges, Bryges. Aphroditarium Aginetæ Paulo cataplasma est ex rore, amylo, squamoma aeris, ac cerussa: sicut alsodarion, ex aliae concionatum dicitur medicamentum. Invenit in Græcorum monumentis, Veneris statuam effingi solitam cum pectine, ratione eiusmodi, quòd Romanis quandoque mulieribus pestilens obrepserit pruritus, quem vocant κνησμόν, quo excidentibus pilis omnibus, nullus amplius fuerit visus pectinum, ea re tam insueta, tamque prorsum ociosa, quum molliculæ aliàs plurimum angerentur, ubi mox Veneri vota nuncupassent, rursus succrescere pilos ferunt: quo nomine simulacrum illi cum pectine statuere, adiecto et amnum barbitio, quoniam mascula femininaque habeat instrumenta, ut præsidem namque generationis omnis deam venerabantur: ideòque superiora corporis cingulo tenus maris præferebant effigiem, feminæ verò inferiora. Legimus & ἐφίππιαν Venerem, id est equestrem: quæ appellatio ab Ænea filio prorepsisse videtur, qui diuturna fessus navigatione demum inscenderit equum, atque ea effigie colì matrem instituerit. Celebrat in Attica cælestis Veneris (de qua item alias) templum, Pausanias. Addit quoque, Assyrios primum eius deæ cultum induxisse, quos in Cypro Paphii sunt imitati, ac Phœnices qui Ascalonem in Palæstina tenent. A Phœnicibus verò Cytherios edoctos sacra suscepisse: quæ Ageus Atheniensibus tradiderit. Scribit idem, se de loco quem Hortos appellant, seu κήπους, & Veneris templo nullam ex antiquitate causam edidicisse: ac ne de Venere quidem, quæ iuxta templum posita est, quadrangulari figura, cuiusmodi sunt Hermæ. Epigramma tamen (inquit) testimonium facit, Venerem cælestem, maximam esse Parcarum natu. Hæc est celebrata auctoribus Venus, quæ dicitur ἐν κήποις Ἀφροδίτη, hoc est, in cepis Aphrodite: cuius & Lucianus in Iconibus meminit, & Plinius tricesimosexto. Nam & cepurica legimus apud Firmicum: Loca (inquit) quandoque cepurica & hortensia, quandoque fœtida & deserta. Erat & post Bacchi templum Veneris ædes, simulacro ex ebore Veneri dicato, quod Praxis cognominabatur. Sicut alibi Veneris Melænidis templum. Legimus item prope Acrocorinthum fuisse templum Veneri dicatum, in quo essent simulacra ipsa armata, & Sol, & Amor cum arcu. Armatam Venerem à prioribus cultam, non ignoravit Fabius: quam solitos fuisse scribat, præceptores non inutili nec iniucundo genere exercitationis præparare discipulos coniecturalibus causis, quum quærere et quæ exsequi iuberent, cur armata apud Lacedæmonios Venus. Eius verò historia à Lactantio memoratur libro primo, & meminit Pausanias. Extat super ea re scitum Leonidæ epigramma, quod & apposui,

[illegible]

Illud verò ad instituta vitæ etiam pertinet, non ad historiam modò & doctrinam, veterum exquisitissima ingenia Venerem non solum præsidem natalium coluisse, verum etiam mortis: siquidem in æde Libitinæ, quæ ad sepulcrum pertinent, vendere consueverant. Libitinam non aliud quàm Venerem esse existimantes. Hoc autem argumento humanæ fragilitatis usquequaque admonebant, quòd una eademque dea, principium ac finem vitæ in potestate habeat, ut quæ ingredientibus vitam vel decedentibus præsideat. Porrò etiam Delphis Epitymbiæ Veneris exigua sanè statua ostendebatur posita, ad quam manes in parentationibus & libationibus, elicere atque evocare consueverant. Libitinam, à libendo dici M. Varro interpretatur, eámque non esse aliam, quàm Venerem significat. Hinc Libitinarios dictos scimus, qui Libitinæ præessent: quos institorum loco Vlpianus esse scribit, titulo De institoria actione. Vota Libitinariorum legimus apud Senecam libro De beneficiis sexto. Ea verò sunt, ut complures moriantur, cuiusmodi sunt & eorum, qui captandorum testamentorum artem professi sunt. Hinc eleganter apud Horatium Libitinam vitare dicuntur, qui se immortalitati vendicant:

Non omnis (inquit) moriar, magnáque pars mei
Vitabit Libitinam.

Apud Livium notavimus, non sufficere Libitinam dici, quum morientium vis magna est. Fuit Romæ Libitinensis porta, qua efferebantur cadavera, quoniam lege cautum foret, ne quis in Vrbe sepeliretur. Libitinensis portæ meminit in Commodo Lampridius. Colebatur & apud Lacedæmonios Venus dicta μορφώ, quæ sedens calyptram haberet, ac pedicas. Addidisse Tyndarum eas proditur, symbolicè ut significaret, mulierum constantiam adversus insimul habitantes. Mormonas verò, id est μορμόνας, dicunt larvas: unde illud Xenophontis ex libro Græcarum rerum quarto, Peltastas extimescerent, uti mormonas pueruli. Cæterum scire oportet, numina apud priores variis de causis cognomina ducere consuevisse, sicuti à locis: nam Venerem fuisse Coliada nuncupatam à promontorio Coliade, Stephanus auctor est. Qui etiam scribit, Colios dici Sunios. Meminit Strabo Cosmographiæ nono, addens, ad

eum locum naufraga enatasse spolia è classe vltima Persarum. Qua de re Apollinis extabat oraculum, Coliades mulieres remigiis horrebunt. Interdum & ab hominibus & euentu aliquo: nam in Samo Venus nuncupabatur Dexicreontis, quoniam Samias mulieres ὑπὸ τρυφῆς καὶ ὕβρεως ἀκόλαστα ποιούσας, luxu ac petulantia perditas Dexicreon quidam ἀγύρτης, id est circulator & mendicus sacris piacularibus quibusdam expiarit: vel quia Nauclerus quum esset Dexicreon, negotiandi causa enauigarat in Cyprum: ei verò iamiam onus in naues imposituro Venerem iussisse ferunt, aquam tantum in nauim imponeret, statimque solueret. Illum verò dicto audientem fuisse, & comportata in nauim aqua, profectum summa tranquillitate, & malacia deprehensum, sitientibus reliquis & mercatoribus & nautis, aqua singulis venundata, multum inde argenti collegisse: ex que eo, statua deæ posita, illam à suo nomine appellasse. Quod si verum est, non vnum ditasse, sed per vnum multos seruasse, Venus existimanda est. Epitragiam Venerem in Parallelis dictam Plutarchus scribit, quòd quum respondisset Theseo Delphicus Apollo, nauigationis in Cretam ducem sibi seligeret Venerem, ac is ad mare capram deæ immolaret, e vestigio in marem ea est deformata. At hæc fortè fuerint operæ leuioris. Sicuti illud quoque, Adonim, quem amauit Venus, ab Cypriis dici Gauanta: vti est apud Lycophronem. Duo autem fuerunt Adonides, Cyprius, & Biblius: quod non videntes multi historiam, vel fabulosa confundunt. In Hori monumentis adnotatum, Vxorem viro præcipuè obnoxiam obedientémque ab Ægyptiis Venerem dici: obluctantem verò pugnacémque non ita. Quo argumento accipitrem fœmellam expingentes Venerem intelligunt de animalis natura intellectum rei promentes. Quanquam Martem quoque indicantes, ac Venerem, duas item cornices expingunt, tanquam virum & vxorem. Proinde solitaria cornix visa ostentum veteribus faciebat. Et in nuptiis Græci cornicem ἐκκορεῖ, κορὶ dicebant, etiam si nescientes. Quin & cornices duæ, nuptias itidem innuunt hieroglyphice. Illud vtique ex Aristotele Politicorum secundo, non prætereundum: videri mythologos antiquos ideo finxisse, Venerem Marti per adulterium fuisse copulatam, quòd bellicosissima quæque gens in masculam vel fœmininam Venerem præcipuè sit procliuis: sic enim profectò scribit, ἔοικε γὰρ ὁ μυθολογήσας πρῶτος οὐκ ἀλόγως συζεῦξαι τὸν Ἄρη πρὸς τὴν Ἀφροδίτην, ἢ γὰρ πρὸς τὴν τῶν ἀρρένων ὁμιλίαν, ἢ πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν φαίνονται κατακώχιμοι οἱ τοιοῦτοι. id est, videtur (inquit) non absurde, qui primum fabulam effinxit, coniunxisse Venerem Marti, siquidem vel masculum vel fœmininum affectant congressum, qui bellaces sunt. Addunt Platonici hoc etiam: concupiscendi & irascendi vires esse quasi germanas: nam procliues ad libidinem, sunt etiam ad iram propensiores, atque vicissim ad libidinem iracundi. Hoc verò ex Plotini verbis profluxisse videtur, qui libro secundo De dubiis animæ, ita fermè scribit: Esse verò hoc animæ vestigium, alterius vestigij cognatum essentia, id nobis argumento esse potest, quòd qui oblectamenta corporea minus appetunt, corpúsque negligunt, minus ad iracundiam prouocantur, minúsque irrationali feruntur perturbatione. Addamus & aliquid, quod ad rectam vitæ institutionem pertineat ex diuino Platonis eiusdem ingenio, qui libro De legibus sexto, Voluptatem Veneream incensam dicit, quo verbo, acumen vitij & temeritatem & furorem significat. Quem impetum incensum modò ratione moderandum, modò metu legum, cohibendum præcipit. In nono verò libro, non modò eum qui cum puero, sed etiam qui cum muliere innupta se miscuerit, mortis supplicio condemnat. Adulterum etiam lege sanxit, impunè occidi à viro posse. At in Theæteto, Coitum illicitum iniustam vocat, & inertem coniunctionem. In Phædro, hominem luxuriæ deditum pecudi similem dicit; flagitiosum, impudentem, voluptatis non naturalis auidum. In Gorgia, dolium esse Danaidum, facetè Socrates inquit, inexplebilem voluptatum satietatem, & animi luxuriam, atque effrænatam libidinem. Monetque, vt pro vita lasciua & libidinosa modestiam deligamus; & paucis contenti sobriè atque honestè viuamus. Et mox postremum hoc addit, Hominem temperantem, iustum, & reliquis virtutibus præditum perfectè absolutéque felicem esse, ac bene beatéque viuendi compotem. Luxuriosum autem iniustum, improbum, miserum esse, atque infelicem. Itaque eum qui felicitatem optat, temperantiam expetere oportere: luxuriam verò deuitare, & quanto velociore ac præcipiti magis cursu potest, aufugere: sed nos, vt qui diu iam euagemur, tandem ad alia gradum faciamus.

Iracundia ieiuna, ex adagio qua fit. Iræ primordia vnde sint, ex Plotino.

Cap. XIX.

IRacundiam ieiunam, vsurpari posse animaduertimus, pro ea quæ propensa admodum sit & procliuis, nimióque plus ad omnem excandescentiam parata. Vt enim ægritudine pressi in iram prolabuntur facilius, ita & ieiuni iracundiores sunt, quàm saturi. Cuiusmodi verò sit hoc, & quam habeat rationem, hinc coniectari potest: constat nimirum, nos irasci solere non pro his tantum quæ corpus patitur, sed pro his etiam quæ chari nobis homines patiuntur. Quapropter in ipsa iracundia opus esse sensu & intelligentia quadam videtur: itáq; ad hæc aspiciens aliquis nō ex ipso vegetali, sed ex alio quopiā iracundiam ducere originem arbitrabitur. At quando affectiones quasdam corporum procliuitas ad iracundiam sequitur. Et quando sanguine biléq; feruentes sunt ad iram promiores, contrà verò tardiores, qui bilē sanguinémve habent frigidiorē. Item bruta vltra corporum cōpositiones, ex eo duntaxat quòd aliquis læsurus appareat, in irā prorúpunt. Rursus per hæc aliquis impetum iracundiæ ad corporeā præcipuè quali-

qualitatem: idque quod constitutionem concitet animalis, facile efferat. Et quando vtdem homines (vt diximus) quum ægrotant, ad iram propensiores sunt, quàm quum bene valent, simíterque quando senes iracundiores sunt, quàm iuuenes, patet ad corpus certo modo affectum, iram vel sua principium pertinere, atque bilem vel languorem, quasi autorem, hos impetus excitare: itaque tali hoc corpore patiente, saepius moueri languorem aut bilem, sensúsque excitato, imaginationem etiam excitari, quæ quidem experientia prouocet animam cum tali corpore communicantem, ad eam ipsam inuadendam, qui molestium intulit. Constat quippe etiam animam desuper ratione venientem, nunc moueri, quum illata videatur iniuria, quasi hæc animosius naturaliter subortum, ad declarandam hostem potius irascendo. Et igitur in nobis, quod absque ratione prouocari solet: prouocatúrque deinde per imaginationem conuocare ad idem etiam rationem. Et eam quod exoritur a ratione, eamque in illud, quod naturaliter iracundior. Prouide ab ipsa vegetali, quæ nimirum non irascendi, quam concupiscendi fomes pullulare videtur: quippe vegetalis genitalisque natura erat. In constitutione humorum supprimi quoddam ipsa vestigium tex quo corpus vitaliter eudit affectum. In quo quidem sic affecto sunt perturbationes animalis corporee, perturbationémque principijs. In toto quidem voluptas corporalis, & dolor. In iecore potissimum concupiscendi principium. In præcordijs maxime irascendi exordia: ibi enim natura viget, ac generatio, hic autem vigor igneus. Motus autem iracundiæ aut quasi extrinsecus exordiuntur, aut intrinsecus. Extrinsecus ira est, quando illata foris corpori passione (vt ita dicam) ad primum sensus motum feruet vigor igneus imaginationé mouet, & per hanc prouocat rationem. Intrinsecus autem quando ratio vel imaginatio iniuriam cogitans humorem feruentem incitat. Arbores vero iracundiam non habere, quamuis naturam habeant vegetalem, mirum videri non debet, quando neque sanguinem neque bilem habent. Verum hæc infans ab[illegible] sensu, ista tantum suborta, ac velut offensio quædam: sensu verò adueniente, impetus iam insurgit ad id quod offenderit, expugnandum.

Quæ sit prouerbij origo. Lycia coma. De Condalo, & Mausolo. Hyparchus quis. Prosomia quid. Lyciorum mores. Solymi Lycium gymnasium.

Cap. XX.

LYciam comam, eleganter doctéque per adagium vsurpari posse, animaduerto, pro ea quæ promissior sit ac compitior. Legimus in Aristotelis monumentis, Lycios capillitium studiosius fouere, & quidem, vt multam fabricæ maiorem, quàm procedere comam. Id quoniam obscurius est, nec à multis (quod sciam) traditum, exsequemur paulò latius. Erat apud Mausolum Cariæ regem Condalus, cuius post regem, facilè erat primus dignitatis gradus, Hyparchum

A Græci vocant, atque is (vt videtur) Lyciæ præerat. Quum opera pretium arbitraretur, quam plurimum posset pecuniarum ad regem eueheret, aut etiam sibi congereret, lepido commento Lycios circumscripsit. Siquidem iactatis illos ἀγαλμα τι κτησασθαι, hoc est comam gratè impendióque enutrito, breui ubi à Mausolo allatas esse literas, quibus iubingeretur, vt capillos mitteret εἰς προκόμια, id est ad procomia: ea videtur fuisse celebritas quædam deponendæ

B comæ: quo nomine oportere illos accersiri. Quòd si præstitutam pecuniam summam exsoluere animum induxerent, missaces suque ex Græcia capillitium affertur, rem, in quam Lycij amplius perpendissent, & comæ delusæ in magno reponerent, grauissimé conditionem admisere. Atque ex facto mox commento magna vis pecuniarum est congesta. De more autem comæ recidendæ nihil est quod hic vberius agamus, quando Pausania & Homero aliisque

C auctoribus, est à nobis alibi explicatum. Id modò succurrit, vt versutum Condali eiusdem ingenium in cæteris item copiosius enarremus. Si quando ei regionem peraganti oleam quæ sub viarum accreuisset, illam nomen esse qui dedisset, sciebat, simul etiam tempus, mox quo ei dictam referret, imperabat, donec ipse rediret. Vbi autem præteriisset temporis non

D parum, eo accersito αὐτῷ τι τρώγε & τὸν ὑπερ- αὐτοῦ ἐπίσ εἶναι, id est, ipsam quod esset annuum, & si quid inde emolumenti foret natum, subducto calculo repetebat. Item si quæ arbor in vias quæ ipsi βασιλικῶς, hoc est regias vocant, procumberet, fructum ipse capiens vendebat. Hasce vero artes accumulando modo non bono auri vim, vtique à Mausolo suo edidisse patuerat. Solemenim est, cursum odi-

E at principe, falsa etiam sumptus fabricos fore. Is enim ad petitum auctor coactione aduocata, missos dat in Persarum rege, quæ tributa caperetet, se autem soluendo non esset proinde esse in magna æstimatione Tunc quibus id clim datum negotij erat, exsurgentes efferre illi coeperunt, quas tam quisque condonare posset. Id verò conspicati cæteri, simul verecundia ducti, simul etiam perculsi terrore, multo iam ampliora polliceri institerunt. Sed ve illuc, vnde iam dissertissimus, redeat oratio: de Lycijs hoc

F denique ex historia nouimus, Emaliq cum literadeo, & continenter vixisse, ve quum feliciter in Italiam vsque mari quandoque dominarentur, tamen nullo turpi lucro vnquam se extulerint, iusta parete moecensin Lyciaci contentus ad administratione permanerent. Erant autem viginti & tres vrbes, quæ suffragiorum essent participes. Ex quaque ciuitate in commune collegium conueniebant, id statuentes quod maxima pars comprobasset. Maximarum ciuitatum vnaquæque ferre poterat suffragia tria,

G mediæ duo, cæteræ vnum. Solymos, à Lycijs, qui olim dicti sunt Milyæ, diserte Homerus facit nam de Bellerophonte è Lycia profecto ita scribit,

Hic Solymis iterum præstantibus intulit arma.

Strabo, & prima historia Herodotus, eosdem

A putant. Lycium porrò Athenis habebatur gymnasium: vnde dictus Lycius Apollo, inibi cultus, cuius meminerit Callimachus. Fuisse tamen Thebis appellatione eadem gymnasium & Apollinem Lycium eidem, in Oedipode tyranno significat Sophocles, & exposuit interpres. Lyciis illud singulare, vt se à matribus denominent, non vt mortales cæteri, à patris familia.

B *Prouerbium, Sulcus Ægypti Libyæ harenas non curat, quo enuntietur sensu. Ægypti commoditas. Agri parandi ratio. Ogmos quid, & vnde. Sulcus pro aratione.*

Cap. XXI.

SVlcus Ægypti Libyæ harenas non curat, adagium est, de loco non admodum quidem lato, sed fœcundo insigniter ac fructuoso, qui longè anteponendus videtur desertis incultisque agris ac vastioribus. Siquidem Ægyptus magnitudine cedit vtique Libyæ: sed ita, vt il- C lius tota vastitas ne huius quidem assequatur portiunculam. Non præterit profectò nos, Ægyptum dictam esse veteribus publicum orbis horreum, soleréque deos eò animi gratia, & salutis confugere. Quanquam & illud videmur legisse, quod Iosephus scribit, regionem illam tam munitam, & adeo fertilem, vt cunctos mortales pascere, deos ipsos excipere hospitio, saltare posse gloriaretur: nunquam tamen fuisse ab omni æuo liberam: id quod eo videtur mira- D bilius, quia illi ad laudem in primis datur, quod sit quaque versus mirum in modum munita, & inaccessibilis penitus, hinc mari, illinc deserti vastitate obiecta, dextera montibus abruptissimis, sinistra palustribus aquis diffusissimis. Proinde lectum in historiis est, Cæsarem victorem Ægypti regnum Cleopatræ, fratrique eius minori permisisse, veritum prouinciam facere, ne quandoque violentiorem præsidem nacta, nouarum rerum esset materia. Ægypti porrò E prouentum illa monstrarint amplissimè: nam scribit Cicero, Auletæ patri Cleopatræ, à quo pessimè, ac per summam ignauiam regnum administrari solitum, scimus: tamen quotannis duodenûm millium, & quingenûm talentorum tributum conferri assueuisse. Quod verò diximus, adagium ex Antiphili Epigrammate promptum est,

καρποῖς οὐ σταδίοις ἐρίζομεν, οὐδὲ γὰρ αὔλαξ
Αἰγύπτου Λιβύης ψάμμου ἐπιστρέφεται.

F id est, Fructibus contendimus non stadiis, neque enim sulcus Ægypti Libyæ harenas curat. Cognatum his aliquo modo vetus illud vnius ex septem, adhibendum modum mensuramque rebus. Quòd non solum aliud acturis, sed & agrum paraturis dictum intelligimus, ne maiorem quàm ratio calculorum patitur, emere velimus: nam huc pertinet præclara nostri poetæ sententia.

G Laudato ingentia rura,
Exiguum colito.

Sed & acutissimam gentem Pœnos dixisse, conuenit, Imbecilliorem agrum quàm agricolam esse debere: quoniam quum sit colluctandum cum eo, si fundus præualeat, allidi dominum. Nec dubium, quin minus reddat latus ager non rectè cultus, quàm angustus eximiè. Propterea de se, ac Homero Virgilius noster metaphora honestissima putatur cecinisse:

Illius immensos miratur Græcia campos,
At minor est nobis, sed benè cultus ager.

Illud fuerit superpondium, ordinem sulcorum dici ogmon. quanquam verbo eodem vocatur ὀδιστχὸς φυτωγία, id est in seriem digesta arborum plantatio, sed & ordinata educatio, inflexa dictione ab ἄγω, vt sit ogmos, velut agmos, more Æolico, A transeunte in o. Sulcus pro aratione capitur quandoque: hinc in Epistolis Cæcilius, Tantis glebis tenacissimum solum quum primum prosecatur, assurgit, vt demum nouo sulco perdometur. Et Plinius, Quarto seri sulco Virgilius existimatur voluisse, quum dixit, Optimam esse segetem, quæ bis solem, bis frigora sensisset.

Mineruam Phidiæ vice prouerbij ab eruditis quandoque vsurpari. Parthenon quid. Virginem propriè dici Mineruam.

Cap. XXII.

MIneruam Phidiæ, prouerbio scito ex cussóque vsurpamus de re cultissima, & quę in excelso loco conspicuóque visenda omnibus constitui debeat. Cicero, Hoc enim opus in apertum vt referas, nihil postulo: non enim est tale, vt in arce poni possit, quasi Minerua Phidiæ: sed tantum, vt ex eadem officina exisse videatur: in hac eadem figura exisse appareat. Fuit quippe Athenis ad Acropolin Mineruæ statua ex ebore à Phidia egregiè elaborata. Meminit libro tricesimoquarto Plinius. Fecit, inquit, & ex ebore æquè Mineruam Athenis, quæ est in Parthenone astans. Strabo, ἐν παρθενῶνι τὸ ἐλεφάντινον ἔργον Φειδίου, ἡ Ἀθηνᾶ. Parthenon verò dicebatur Mineruæ templum, auctore Pausania & Plutarcho: quanquam est propriè parthenô, virginum conciliabulum & conuentus. Virginis autem vocabulo Mineruam intelligebant. Eius templum, curante Pericle, conditum ab Ictine est architecto, cuius commeminit & Vitruuius, & Strabo scriptum reliquit. Mentio est simulacri eius apud Ouidium quoque illis versiculis:

Arcis vt Actææ vel eburna vel ærea custos,
Bellica Phidiaca stat dea facta manu.

Memoratu dignum quod in libro De mundo scribit Aristoteles, In scuti meditullio tanta ingenij arte suam effigiem Phidiam impegisse, vt si auferre quis eam conaretur, & statua omnino periret. Proinde rationem habere eandem in mundo Deum, cuius vi omnium continetur harmonia, & salus.

Cur pomum Homerus dixerit ἀγλαόκαρπον, & Empedocles ὑπέρφλοιον. Sida quid. Rhoa. Rhœa. Rhoidion. Phloma vestes. Phlœus. Phlogu vestis. Phleos. Lepychana. Calyphe. Hymenes. Lobi. Calyx. Caloche. Malum medicum. Nerantzion. Victa poma. Pannutia. De ocimo erudita. Ozaina. Pomata quid.

Cap.

Caput XXIII.

DVm Græca nuper versaremus, fortè se nobis ingessit Homericum illud,

ὄγχναι καὶ ῥοιαὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι,

id est, & ficus dulces ac domi splendidum ferentes fructum. Quærebamus quid ita formosa poetarum, arborem pomiferam eo præcipuè epitheto censuisset ornandam, vt ἀγλαόκαρπον diceret, & Tryphonis quidem medicinæ non imperiti sententiam aduertimus, cum fructum ita laudibus celebrari non immeritò: præsertim si arbori in qua nascitur, comparaueris: permodica enim ea est, nec aspectu admodum grata. At iliam pomum & grande fortassis, nec uenustius est. Esse quoque quibus ita videantur, inter arboreos fructus cogitatiam ex omnibus huic inesse pulchritudinem: etenim tacta molle est, perinde ac violæ, oppletque odore sensi quod attingerit, gustu item iucundum, nec non illic vt sic dicam inspectu. Proinde, vt quod sensus omnes prouocet, iure laudari. Et hæc quidem pro ingeniorum captu non omnino improsperè videantur excogitata. Sed cum ante Empedocles, qui poeticis floribus philosophiam inspersit, ita sibi scribere permisit,

οὕνεκεν ὀψίγονοί τε σίδαι καὶ ὑπέρφλοια μῆλα,

Nam quod sidas, id est mala punica, opsigonos vocat, ferè videmur percipere: verbo siquidem eo, tardam significari maturitatem, nemo non nouit. Hanc etiam enim arboris eius naturam ac imbecillam & viscidam, consistere non permittit sol, nisi ad frigus corpus eius commutari. Proinde Theophrastus, arborem hanc solam in vmbra melius percoquere fructum scribit, ac celerius. Hic obiter commonitos legentes velim, apud Xenophontem [illegible] secundo. Sidam dici, quem scytam scribat alij. In hospices (inquit) inuectus nemo est, postea quàm σίδαι & [illegible], ac procursus ex humanis concessere. Sed à diuerticulo repeto institutum, si illud modo reticuero: Sidam esse in Bœotia locum, de quo sit arbori consilium nomen: nã & hoc argumento creduntur Epaminondæ successisse Athenienses, dum inter eos fores de regione disceptatio, quam Græcis alias arbor dicitur rhoa & rhoæ. at pomum etiam rhoidion. Est & Pamphyliæ ciuitas Sida Stephano. At sidam pro malicorio accipiendam. Cur verò poma idem empe vocauerit hyperphlœa, hoc videns multis ambigiosum potest, & eo quidem amplius quod suus est Empedocli mos, non nisi da verari epithetis, quibus velati floridis quibusdam coloribus orationem illustret, ac tanquam calamistro inuratas, sed quæ modò essentiam potestatemque commonstrent. Sicuti quem ἀμφιβρότην χθόνα corpus vocat animæ circumiectum, carceris vice, & [illegible], hoc est sanguinis multi iecur. Comperi ex grammaticis nõ omnino contemnendis, qui ex viridi vi ac florida dici hyperphlœa opinentur, [illegible], & [illegible]. Phlœin siquidem florescendi vigendique vim significat: nimirum Antimachus quoque [illegible] dixit, [illegible]. Aratus item quam de sirio dicit,

A [illegible]

id est, vincentem florentemque appellant phlœon. Phlœinas autem veteres non à phloos deductas volunt, sed à phleos palustri herba in Bœotiæ lacu Orchomeno, vt Theophrastus inquit, quæ sit adnexa villa. Vestium eiusmodi meminit cum Herodoto Pausanias, vt alibi docuimus. Phlogis item verba est genus, quam nos flammeum dicimus, vnde sunt flammearij apud Plautum. Dicitur eodem nomine [illegible] item caro:
B dicitur autem phleon, ab verbo φλέω, quod indicat fecundum esse. Phlœonis aues in Arabia Symphalides (nam & ibi esse perhibentur) visi modò capiuntur, omni alia materia rostris earum impari. Sunt et Græcia, quæ Dionysio [illegible] diuinam faciunt, quam phlœon vocant. Inde igitur videri, vt [illegible], hyperphlœa dici poma, quod viriditatem maximè omnium seruent, ac florem tanquam [illegible], particula intendendi vim habeat. Alijs verò id articulum amplius, vt ὑπὸ significet parte hac, non val-
C de, sed desuper pomus aut extrinsecus hinc enim hyperthyron dicitur, quo nomine signatur ostij lapis superior: & hyperoon, pro tabulato. Poeta verò eorum [illegible], quæ in vastima forinsecus obiacent, vt [illegible], quæ intus. Ergo quum fructus cæteri ferè extrinsecus cortice obuallenter communiantúrque, qualis fermè vocant lepychana, vel calyphe, aut hymenas, & lobos, posita intus producitur cortex, qui est glu-
D tinosa tunica, hoc est [illegible], & pingais, cui inhæret semen. Quod verò esui est, extrinsecus illi consistat, ita hyperphlœon dicitur, quasi super corticem habens, quod in escam cedit: nã phlœon, id est [illegible] dici corticem, neutro est quem lateat. Calycem nuncupant, quo quippiam includitur, putamen. Nicandri interpres in Theriacis rosæ florem occlusum sic dici opinatur. Calche vero aut flos est, aut animal, vnde tingitur purpura. Et quia de pomis commemi-
E nimus, superpondium & illa feriori ab Nicandri proditum interprete in Alexipharmacis, malum medicum esse, quod [illegible] nuncupetur. Ab Gellio permatura poma, & fane putrida etiam vieta nuncupantur. Quoniam vietus Donato interprete dicatur mollis flaccidúsque. Pannucia esse Plinius ait, mala celeriter in rugas marcescentia: vnde Persio fictum arbitror, vt Baucis diceretur pannucia versu illo,

F Damne deterius sapiat pannucia Baucis.

Nam quod sequitur,

Quam bene discincto cantauerit ocima vernæ.

Sunt qui cantauerit, pro excantauerit, id est exclaserit, interpretentur, ex Nonio: vt ad id alluserit poeta, quod ex Græcis scribant nonnulli tantum esse ocimo cum fœmina dissidium, vt si ea insciente pulsatio sobrictatur, nunquam sit cibo maturus admotum, ni subtrahatur. Inueni
G qui ocima scribendum putaret, vt intestina intelligamus assidenta, quæ plerunque odore perstent, vnde & nomen. Ivenetа Palladio dicuntur ea forma, qua & filieta, canneta, cerreta. Sed nos in re plytica, vt multi fortasse opinabantur, nimis diu verba facimus, quare ad alia

redeundum grauiora, ne digreſſi longius, riſu excipiamur: quanquam nil admodum uideri ridiculum poteſt, quod à claſſicis auctoribus promptum in literas, nouimus. Sed ſunt tamen quibus etiam alabaſtrus vnguenti plena putere videatur, horum ego delicatas aures nec rado, nec oculos tam molliter eruditos moror.

Oculi eruditi qui intelligantur. Statuarum luxus & primordia. Statuaria partes quinque. Imaginum diſtributio. Statuæ vnde. Ethicæ imagines. Statunculum. Staticulum. De pictura.

Cap. XXIV.

OCuli eruditi, vt ab eo potiſſimum hęc prodeat lucubratio, quod præcedentis poſtremum eſt: ex adagio rectè dici videntur de iis, quorum iudicium amuſſitatum examinatúmque ac cenſorium quodammodo in perpendẽdis diſcernendíſque rebus pernoſcitur, nec id in legendo ſolum: quanquam hoc fortè rarius, ſed in ſpectanda pictura nobili aut opere antiquis artificum nominibus pretioſo. M. Tullius, Aëtionis tabula te ſtupidum detinet, aut ſignum aliquod Polycleti. Miror vnde ſuſtuleris, & quo modo habeas, Intuentem te, admirantem, clamores tollentem quum video, ſeruum te eſſe ineptiarum omnium iudico. Nonne igitur ſunt illa feſtiua: Sint. Nam nos quoque oculos eruditos habemus: ſed obſecro te, ita venuſta habeãtur iſta, non vt vincula virorum ſint, ſed vt oblectamẽta puerorum. quid enim cenſe[illegible]s L. Mummius aliquem iſt[illegible]rum videret matellionẽ Corinthium cupidiſſimè tractantem, quum ipſe totam Corinthum contempſiſſet, vtrum illum ciuem excellentem, an atrienſem ſeruum diligentem putaret? Hactenus Cicero, cuius paulo plura conſilium fuit apponere, vt pernoſceremus quantopere attoniti plerique ſigna mirati ſint, ab eo præſertim tempore quo Lucius idẽ Mumius, de quo mentionem Cicero facit, deuicta Achaia, ſignis vrbem repleuit: quamuis (vt hiſtoria teſtatum ſcimus) deceſſerit ipſe, non relicturus filiæ ſuæ dotem. Multa & Luculli inuexere. Verum Græci ipſíuſque ad inſaniam hæc amplexati ſunt, ſiquidem produnt eminentiſſimi auctores, Rhodi fuiſſe ſignorum ad ſeptuaginta tria millia. Nec pauciora Athenis, ac Olympiæ, Delphis etiam ſuperfuiſſe, creditum eſt. Cæterum multi iis quæ vocant Corinthia, in tantum capiebantur, vt ſecum etiam circumferrent, ſicut Hortenſius orator ſphingem Verri reo ablatam, propter quam Cicero illo iudicio in altercatione, neganti ei ſe ænigmata intelligere, reſpondit, debere, quoniam ſphingem domi haberet. Circumtulit Nero princeps Amazonem. C. Ceſtius conſularis ſignum etiam in prælio ſecum habuit. Alexandri Magni tabernaculum ſtatuæ ſuſtinebant. Sunt porrò qui inter omnia ſtatuarum vſum egregium putent, quando & ornamẽto veniunt ſacris & prophanis, publicis item priuatíſque ædificiis. Addunt etiam mirificè eas hominibus rebúſque memoriam præſtare. Quinetiam quiſquis huius argumenti inuentor extitit primus, cum religione profecto videntur prodiiſſe. Sunt qui Hetruriæ hoc contribuant. Alij Telchines Rhodios primum opinantur ſtatuas honori diuino confabricatos. Et quod protinus ſubnotatione dignum videtur, ita illas dicare conſueuerant, vt magicis auctæ diritatibus, nubes exiſtimarentur, imbres, & eiuſmodi alia, miranda ratione perficere, nouáſque formas animantium ad arbitrium immutare. Immò verò & fictiles quoque ſtatuas vocem eſſe nactas, primo De dubiis animæ meminit Plotinus. Siquidem magi ſtatuas loquentes conſtruere credebantur: in quibus nec propriæ vllæ ſtatuarum animæ, nec ſydera loquebantur: ſed dæmones ab eodem ducti ſydere, ſub cuius imperio ſtatuæ fingebantur. Primus apud Græcos Cadmus Agenoris filius ſtatuas deorum in templis conſecraſſe fertur. Apud Ariſtotelem primas Athenis in foro poſitas legimus Harmodio & Ariſtogitoni, quòd hi primi tyrannidem ſuſtuliſſent. Eas Alexandrum à Xerxe aſportatas reſtituiſſe Athenienſibus, meminit Arrianus hiſtoricus. Romæ tantam legimus fuiſſe ſtatuarum copiam, vt alter adeſſe populus lapideus diceretur. Nam etiam ſi, vti ab lyrico proditum Simonide eſt, beatè perfecta ratione victuro ante alia, patriam oportet eſſe glorioſam: plerique omnes nihilo ſecius æternitati ſe commendari arbitrantur ſtatuarum ſurrectione, ac eas affectant ardentius, ceu præmij plus ex figmentis æneis ſenſu carentibus indepturi, quàm ex honeſtè geſtorum conſcientia. Quin eas auro imbracteari curant, vt ait Ammianus. Quod Acilio (inquit) Glabrioni delatum primò eſt, Antiocho ſuperato. At interrogatus Cato, quid ita inter multos nobiles ſtatuam non haberet: Malo (inquit) bonos ambigere, quamobrẽ id non meruerim, quàm quod eſt grauius, cui impetrarim muſſitare. Semiramis quod ſcitu dignum equidem cenſui, quum & lapis deficeret, & maius aliquid concupiſceret, quam quod ære poſſet aſſequi, apud montem Mediæ, qui Bagiſtanus dicitur, in petra ſtadiorum ſeptẽ & decem ſuam inſculpſit effigiẽ, quam viri centum donis venerarentur. Illud de ſtatuariis adiecero quod prodidit Siculus Diodorus: Statuarios Ægyptios tantum præcelluiſſe arte & ingenio, vt ex variis lapidibus, diuerſis politi locis vnum ſimulacri corpus conficerent, conuentu partium adeo perfinito, vt vno loco ab eodem artifice eſſe perfectum videretur. Eiuſmodi verò fuiſſe ferunt celebratum illud Pythij Apollinis ſimulacrum apud Samios. In hac verò mentione ſciendum, eſſe inter eruditos quibus arrideat, à Martiale primo Epigrammatum,

> Hic vbi ſydereus propius videt aſtra coloſſus.

Eum ſignari coloſſum, qui Veſpaſiano ſextum conſule, ac Tito quartum, in ſacra eſt ſurrectus via, altitudine centum ferè pedum, Neronis ſpecie aut Titi, quod tradunt alij. At ex grammatica ratione illud nec prætereundum: ab ſtatua, ſtatunculum inclinari, forma deminuta: ſicuti ab rana, dicitur ranunculus. Staticulum tamen neutro genere pronuntiaſſe videtur Hieronymus: Quod autem (inquit) vxor Loth fit ſtaticulum

Digitized by Google

culum ſalis, inſipientiæ eius expoſitum videtur indicium. Hinc liquet (arbitror) quæ ad lectionem Plinij reſtituendam adijci queant, iis quæ ingenioſius peruidiſſe aduertitur Hermolaus libro triceſimoſeptimo, capite decimo, de Achate. Sed illa tortan attigiſſe prætiterit: ſtatuariam videri in ſpecies quinque diſtributam de rationibus ſubiectæ materiæ, ſiquidem lignorum vel eboris elaboratrix, tòmice nuncupatur: ex quo & artifices id genus quibuſdam dicti delettores. Quæ argillam tractat, plaſtice vocari ſolet: at quæ gypſum, paradigmatice, quoniam ab typis non abſcedit. Gypſochoos ſunt qui dicant ipſos artifices. Quæ lapides ſcalpit, colaptice nomen habet, ſeu ſcalptura: lithoxoos appellant hoſce. Poſtremò, quæ cum metallis contrahit, glyphice eſt vel ſcalptura, cuius ratio duplex: nam ſi adhibeatur cæra, deductionis ratione, agogice vocatur. Etenim ab fundendi argumento chemicen, id eſt χημικὴν, alteram dixere. Ab ſtatu verò nuncupatæ creduntur ſtatuæ. Statuum autem alij ſunt recti, alij flexi, quidam & obliqui. Porrò anaglyphicem intelligunt, quû ita exſculpimus, vt promineant imagines: diaglyphicem verò ad impreſſuram ſpectare. Nam encolaptice, laminas cælando conformat: ſicut vaſa toreutice, ac fibulas candelabra, id genus plura. Encauſtice vel muſtoria, argentum, æs, vitrum expingit: vnde encauſtum dicere vulgò ſmaltum poſſumus. Pro plaſticem accipiunt, vbi futuri operis formas contingunt plaſtræ ex creta: nam ſi id ipſum ex cera ſculptor facit, protypus dicitur: ſi ex ligno architectus, modulus. Sed ſatis hæc ſupérque de ſtatuis. Nec minus inſaniæ circa picturæ opera: Pinacothecas (inquit Plinius) veteribus tabulis conſuunt, alienáſque effigies colunt ipſi, honorem non niſi cum pretio ducentes, vt frangat hæres, furis detrahat laqueus. Palæſtras athletarum imaginibus, & ceromata ſua exornant, & vultus Epicuri per cubicula geſtant, ac circumferunt ſecum. Dignatio præcipua Romæ increuit à M. Valerio Maximo conſule, quum Meſſala princeps tabulam picturæ prælij, quo Carthaginienſes & Hieronem in Sicilia deuicerat, propoſuit in latere curiæ Hoſtiliæ, anno ab Vrbe condita quadringenteſimo nonageſimo: Tabulis externis auctoritatem fecit primus idem L. Mumius, cui cognomen Achaici dedit victoria. Nam quum in præda vendenda res diſtraxiſſet, & rex Attalus ſex millibus ſeſtertiûm emiſſet Ariſtidis tabulam, Liberum patrem continentem, pretium miratus, ſuſpicatus aliquid in ea virtutis quod ipſe neſciret, reuocauit tabulam, Attalo multum querente, & in Cereris delubro poſuit. Quam primum putant picturam externam Romæ publicatam. Hinc in foro quoque vulgò politas ſcimus: hinc enim eſt Craſſi oratoris ille lepos agentis ſub veteribus, quum teſtis cōpellatus inſtaret. Dic ergo Craſſe, Qualem me reris? Talem, inquit, oſtendens in tabula pictum inficetiſſimè Gallum, exerentem linguam. In foro fuit & illa paſtoris ſenis cum baculo, de qua Teutonorum legatus, quanti eum æſtimaret interrogatus, reſpondit, Sibi donari nolle talem viuum verúmque. Sed hæc quid mirari neceſſe eſt? Cœpit mox & claſſibus familiaris eſſe pictura, immo & onerariis nauibus, quoniam & pericula expingi placuit, immo verò etiam rogos: iuuítque pugnaturos ad mortem, aut certè cædem, ſpecioſe vehi. Ægyptij etiam veſtes pingebant inter pauca mirabili genere, candida vela, poſtquàm attriuiſſent, illinebant, non coloribus, ſed colorem ſorbentibus medicamentis. Hoc quum fecere, non apparet in velis, ſed in cortina pingi. In feruentes aquas merſa poſt momentum extrahuntur picta. Cæterum artis qua de agimus, elogium id fuerit præclarum: Pictorem quum loquitur, loqui male: at quum pictura, bene vtique. Vani quippe ſit artificis, aliunde quàm ab opere plauſum expectaſſe: neque enim ex iudice virtus profluit operis, ſed iudici opus commendat artificem. Illud fuerit ſuperpondium, quia de pictura agimus, Imaginum alias dici & eſſe artificiales, aliàs verò naturales. Id autem haberi interſtitium, quod quæ ab arte promuntur, & id cuius ſunt imagines, æquiuocè dicuntur. Quippe ſunt imperfectæ, neque enim picto homini animam, & inde vitam dederit vlla ars. Naturales verò vniuocæ, viuunt nanque & primitiuis ſimiles à natura producuntur, nec differunt, niſi numero: aliud enim producens eſt, aliud productum. Quod poeta nobilis expreſſit illis verſibus, Andromache dicente,

> O mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago,
> Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

Inuenimus item picturas vel ſtatuas nuncupari ethicas, quibus non imagines modò exprimuntur, ſed mores quoque, vt tantum non ſpirare videantur, τὰ ἤθη ab noſtris ſenſus tamen transferuntur propriè, non mores: ſed Quintilianus ſuper hac re libro ſexto plura. Ethicas perſonas intelligit Hermogenes in ſtatuum ratione, agricolas, gulones, & id genus alias.

Cuiuſmodi ſit prouerbium, Equus Troianus: déque ea re pluſcula. Item de Epeo, ac Pryli vate. Porcus Troianus qui.

Cap. XXV.

EQuus Troianus, quantum lectione magiſtra compertum mihi eſt, prouerbio valet vſurpari pro ſocietate non in perniciem modò cuiuſpiam inita, verum & ad bonam frugem aliquam Cicero in Philippicis: In huius me (inquit) conſilij ſocietatem, tanquam in equum Troianum includi cum principibus, non recuſo. Alibi Cicero idem: Ex Iſocratis ludo, veluti ex equo Troiano, innumeros principes exiiſſe, ſcribit. Adagij ratio notiſſima: nam Græcorum principes incluſos fuiſſe in equum Troianum, nemo non nouit, vel ex illo Virgiliano.

> Huc delecta virûm ſortiti corpora furtim
> Includunt cæco lateri.

Sed & Odyſſeç octauo ita prius commeminerat Homerus,

> ἀλλ' ἄγε δὴ μετάβηθι, καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον
> δουρατέου, τὸν Ἐπειὸς ἐποίησεν σὺν Ἀθήνῃ.

id eſt, Sed age, tranſi, & equi decus concine Du-

ratei, quem Epeus concinnauit cum Pallade. Lucretius quoque in primo De rerum natura.

Nam quum Durateus Troianis Pergama partu
Inflammasset equus nocturno Graingenarũ.

Ex qua ratione videtur & Valerius Flaccus libro Argonauticôn secundo, ita scriptum reliquisse,

Manet immotis nox Duria fatis.

Ex Politiani doctissimi viri emendatione, M. Varro, quod ad equum ligneum attinet, Epeum eius concinnatorem fuisse coquum scribit, & Argiuis cibum curasse: ideoque à Plauto fumicum coquinatorio epitheto nominatum. Fuisse verò Panopei filium tradunt, ac de equi substructione Hippotectons vocatum. Illud porrò adiiciendum: equos Durios ex poetica historia posse dici magnos staturosósque, de magnitudine videlicet equi illius Troiani. Aristophanes in Auibus,

ὡς Θεαγένης, ἐναντίω δ' ὀχοῦντε,
ἵππων ὑπόντων μέγεθος ὅσον ὁ δούρειος.

Ad quod respiciens peritissimus poeta ita cecinit:

Instar montis equum diuina Palladis arte
Ædificant, sectaq; intexunt abiete costas.

Putant eruditi, comicum scientissimum de equo æneo, qui fuerit in Atheniensium Acropoli, siue arce, intellexisse: qui etsi ęneus foret, Durius tamen nuncupabatur, eo titulo,

χαιρέδημος εὐαγγέλου ἐκ κοίλης ἀνέθηκε.

id est, Chæredemus Euangeli ex Cœle dicauit. Sed & hic, equi Troiani imaginem referebat. Ex hac item Troiani equi similitudine in veteribus memoriis, porcum dici Troianum inuenimus, quasi aliis inclusis animalibus grauidũ, vt ille grauidus armatis fuit. Scribit in Cœnis suis Macrobius, Cincium in suasione legis Fanniæ obiecisse seculo suo, quod porcum Troianum mensis inferrent. Dignum verò scitu: fuisse in Lesbo vatem, Prylin nomine, Cadmi, hoc est Mercurij filium, & Issæ nymphæ, qui appulsis in Lesbum Græcis, ab Palamede permulctus donis, captiuitatis Ilij modum est profatus, equi Durij, hoc est lignei ratione præmonstrata, intra quem delituerint tria milia hominum, quinquaginta additis vel (quod verius) κ γ, id est viginti tres, tantum: illud planè poeticum, hoc verò historicum. Nec prætereundum, Themistoclem, quum ab hippotropho Philide equum petiisset, nec impetrasset, esse interminatum, statim se τὸν οἶκον αὐτοῦ ποιήσειν δούρειον ἵππον. id est eius domum ligneum equum effecturum, perobscurè innuente, proximorum crimina & accusationes homini se inducturum.

Perdicis libido in prouerbium producta, quam habeat rationem. Perdix venator. Perdicum versutia. ἐκπερδικίσαι quid. Perdix an sit vocalis. Papinius declaratur. Progne, an in hirundinem deformata. Luscinia, seu philomela docilitas. Atticoperdix. Hippopotami impietas. Ciconiæ in sceptris imago. Iustitia imago. Ciceris grano Ciceronis m indicatum. Vocum differentia in auibus. Ægyptiorum literæ, id est hieroglypha grammata. De perdice à Protogene picto. Perdica. Agrippa. Sitta. Psitta.

Cap. XXVI.

A Perdicis libidinem, vsurpari posse adagio scimus, pro efferata, turpi atque infami, demúmque perniciosa. Proditum à mythicis est, Perdicem fuisse venatorem, qui sit matris infando amore correptus, dum verò vtrinque immodesta libido ferueret, & noui facinoris verecundia reluctaretur, contemptus, atque ad extremã labem perductus memoratur. Hunc primum
B inuenisse serram, scribunt nonnulli: nam primi cuneis scindebãt fissile lignum. Fenestella Martialis scriptum reliquit, hunc Perdica fuisse initio venatorem, cui quum cruentum institutum, & solitudinis studiosa meditatio displicere cœpisset, assiduis agitata cursibus, simúlque quòd intueretur eiusdem studiosos, Actæona, Adonin, Hippolytum pessimo interiisse exitio, artis pristinæ affectui misisse repudium, atque eo studio deiito, agriculturæ totum se mancipasse: quo
C nomine, terram quasi matrem, omnium genitricem, fertur adamasse: quo labore cõsumptus, ad maciem prolapsus dicitur. Quòd verò cunctis venatoribus detraheret, serram, veluti linguæ virulentiam, dicitur excogitasse. Matri eius indidere nomen Polycastem, quod interpretantur polycarpem, à fructuum numerositate, quos humanis vsibus terra parens producit. Cęterum, vt à fabulosis ad historicam demigremus veritatem, videtur auis quoque adagio gradum fe-
D cisse. Nec enim, vt rerum naturæ periti tradunt, in animali alio par opus libidinis, si contra mares steterint fœminæ, sicuti quinto De historiis Aristoteles scribit, aura ab iis flante, pregnantes fiunt: hiantes autem exerta lingua, per id tempus æstuant, concipiúntque superuolantium afflatu, sæpe voce tantum audita masculi: quod ab Auicenna item repetitum scimus De animalibus quinto: Dimicant inter se mares desiderio fœminarum, victúmque aiunt Venerem
E pati: quod quidem & cothurnices facere dicuntur. Addit Trogus, etiam gallinaceos aliquando: etiam si apud Plutarchum Gryllus sophista apud Circem deformatus in brutum negat, ex brutis vllum masculam affectare Venerem. Capiuntur quoque pugnacitate eiusdem libidinis, contra aucupis indicem exeunte in prelium duce totius gregis. Perdix (inquit Hieronymus) & aliena oua calefacit, si furto propria amiserit, sed quum creuerint in nidis pulli, euolant, & ad pa-
F rentes suos redeunt, ementitum omittẽtes. Perdices sibi insidiantur, & si afferant illos ad syluam qui eos habent, vocem emittunt absconsi, sicque veniunt cæteri, ac in retia præcipitantur, plúsque pedibus quàm pennis fugiunt aucupantes: & si ad hoc fuerint vt capiantur, similem sibi colore lapidem quærunt, & inibi supinos se componunt. Vnde & perdicis vafricia in prouerbium quoque producitur, de qua pręclarè vt de aliis Plinius. Hinc apud Aristophanem
G formatum in Auibus verbum inuenimus, ἐκπερδικίσαι pro eo quod est elabi astutè, atque periculum declinare,

εἰ δ' ἐκεῖ προδοῦναι τοῖς ἀτίμοις τὰς πύλας
βούλεται, πέρδιξ γενέσθω τοῦ πατρὸς νεοττίον,
ὡς παρ' ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρὸν ἐκπερδικίσαι.

In

In cuius loci narratione grammatici ita pro- (A) ducunt, [illegible Greek] quod est, effugere: quoniam ipsum dixit poeta perdicem debere fieri. Productum autem [illegible Greek] verbum, quod deprehensi perdices ab hominibus, id commentscuntur salutis causa: festucas siquidem pedibus capientes resupinos se collocant abiiciuntque, atque (B) ita operti elabuntur. Idem interpres vocat perdicem [illegible Greek], id est autem perastutum & vafrum. Quin & modo alio eiusdem interpretatur vafrmenta: Educit (inquit) pullos in pascua. Quod si hominem viderit, sibilo id illis significat, qui confestim resupinos se collocant: adeo vt ne si palpitando quidem periclitaris, adueniat. Mox vbi venator quadam eos est progressus, rursum pater sibilat, atque illi euolant protinus. Hoc igitur est (inquit) [illegible Greek]. Perdi- (C) cem videtur Papinius docilem intellexisse, aptumque sermoni humano enuntiando, quam Syluula quadam libri secundi de psittaco Meliorís ita canit,

> Quique refert iungens iterata vocabula perdix.

Domitius interpres ingenij longè præcellentis, eius rationem poetæ ipsi excutiendam reliquit. Id quod reprehendent forsan aliqui, ac re- (D) ferendum potabunt non ad auis docilitatem, sed ad vocis sonum, quæ auis eius est genuinus. Est autem [illegible Greek], iudéque ab syllabæ repetitionem, quæ in eo verbo est, à poeta dictum videri, iterata vocabula à perdice referri. Est sanè verbum id perdicum voci peraccommodũ, sed non omnium. Auctor Aristoteles est, differre & cæterorum animalium vocem, & eorum quæ genere eodem continentur, loci ratione: verbi gratia, perdicum [illegible Greek], quod est, alij caccabant, alij strident alij. Sane (E) hæc omnino vera, sed ita vt Papinij sensum nil prorsum iuuent: quippe quæ negabantur, & vt ille ait, Chrysippi syllogismi, & Platonis legibus frigidiora. Nec ad hoc commentum euertendum aliis vineis aut arietibus est opus, verbis poetæ nullo negocio coarguitur. Quod vt liquidò pateat, Papinij ipsius carmina, quæ ante illud quod modò protuli leguntur, duxi subiicienda, quibus manifestum fit, recenseri ab eo tantum, quæ humani sermonis enuntiationi sufficiant (F) aues: sic autem habent,

> Plangat Phœbeius ales
> Auditasque memor penitus dimittere voces
> Sturnus, & Aonio versæ certamine picæ,
> Quique refert iungens iterata vocabula perdix,
> Et quæ bistonio queritur soror orba cubili,
> Ferte simul gemitus.

Quòd si quis penultimo inductus carmine in diuersam pedibus sententiam abeundum censet, (G) tanquam hirundo, nil minus quàm humanum prorumpat in sonum: respondeo, ex positionem illam de Prognes de formatione in hirundinẽ, esse quidem à Varrone cõfirmatam, & à nostris ferè. Cæterum Græcorum nonnulli in luscinia malunt. Quod Probus non ignorauit in Bucolicon Virgilij: & videtur Ouidius sequutus, quum ita canit,

> Sola virum non vlta pius mœstissima mater
> Concinit Ismarium Daulias ales Ityn.

Et Ioannes grammaticus in Hesiodi commentario ferè in fine, [illegible Greek], inquit, [illegible Greek]. Philomelæ porrò docilitatem, sine luscinæ, quis ignorat? Quum sciamus Drusum & (B) Britannicum Claudij filios luscinias habuisse Græco atque Latino sermone doctas. Quo verò de perdice nil videatur absolutum, Plinij verba subtexere libuit ex decimo Naturalis historiæ: Verum (inquit) alias addiscere negant posse, quàm quæ ex genere earum sunt, quæ glande vescuntur, & inter eas facilius, quibus quini sunt digiti in pedibus, ac ne eas quidem ipsas primis duobus vitæ annis. Latior iis est lingua omnibus, in suo cuique genere, quæ ser- (C) monem imitantur humanũ, quanquam id penè in omnibus contingit. Agrippina cõiunx Claudij Cæsaris turdum habuit, quod nunquã antè, imitantem sermones hominum. Ex iis nimirum impossibile videri haudquaquã potest, perdicẽ humanæ vocis expressisse sonum. Quæ verò Plinius scribit, ferè ab Aristotele promuntur libro secundo De historiis, præsertim quæ ad linguæ modum pertinent. Lingua (inquit) omnibus est, sed variè, alius enim longa, alis breuis alis lata, (D) alis angusta. Omnium maximè animalium post hominem literas proferre nonnulla auium genera queunt, videlicet ea præcipuè quæ [illegible Greek] sunt, hoc est quibus lingua latior est. Sed & Aristotelẽ imitatus Auicenna: Aues (inquit) quæ habent linguam amplam, hominis vocem imitantur. Sed planius in Symposiacis Plutarchus, perdicis loquacitatem nõ tacuit quin esse vocalem ac discere, comprobat idem alibi. Sed & in Laconia haberi perdices vocales, mõstra- (E) uit in Dipnosophistis Athenæus, qui & Aristomenem Athenensem, Adriani libertum, dici à patrono solitũ (scribit) Atticoperdica, quẽ esset comœdiæ veteris histrio. Idem tamen adamsus versum Plutarchus quendam proscindens, illũ dicit [illegible Greek] id est perdice magis mutum. Sed quia de voce mentio est, addamus quæ primo De historiis idem prodit Aristoteles: Ex animantibus alia sunt (inquit) [illegible Greek], hoc est quę strepitum tantum edunt, alia verò aphona, (F) siue muta, alia [illegible Greek], quæ vocem formant, sed ex iis aliqua dialecton habent, id est loqui possunt, alia agrammata, quæ vocẽ solam nulli exprimendam literis reddunt: alia sunt [illegible Greek], hoc est loquacia, alia taciturna. Cæterum vt ad perdices redeamus, Ægyptiorum literis quæ animantium figuris, reliquisque huiusmodi corporibus ac signis constabant, quod Chæremon docet atque Horapollo: & hieroglyphicæ vocantur, vel ignorabiles à Latinis, vti Ammiano (G) credimus propemodum: hi contumeliosos monstrare videntur, quoniam istiusmodi aues senio confectæ contumelia se afficiant, sicuti anguilla insidiam signare videtur, quæ ita bonis infesta omnibus est, vt anguilla piscibus, quorum omnium societatem & communionẽ fugit.

Hippopotami vngulæ deorſum verſæ impium, iniuſtum ingratúmque ſignificant: idem & columbus, qui quanquam bilis eſt expers, & in vniuerſa animantiũ peſtilentia ſolus illius morbi contagio vacat, in parentes ſe tamen ingratũ præſtat atque infeſtum: quippe qui robuſtior factus, patrem pugnando à matre fugat, cui ipſe miſcetur. At equus ille fluuialis, quum primum per ætatem licuerit, patrem experitur viribus, quem ſi pugna ſuperarit, ac ſibi locum cedere animaduerterit, matrem init, vita patri conceſſa. Quòd ſi victus pater, minus ei permittat cũ matre concubitum, tum patrem filius robore viribúſque fretus interimit, ac matrem comprimit. Itaque non abſurdè iidem Ægyptij ad inferiorem partem duas item pingunt eiuſdem hippopotami vngulas, quo id homines intuentes, & quod de iſtiuſmodi bellua dicitur, cogitãtes, ſint in referenda gratia promptiores. Ex hac doctrina videtur & illud eſſe depromptum, quod in regum ſceptris supernè ciconiam figurabãt, infernè verò hippopotamum: quippe ſignificantes vim iuſtitiæ parere, quando hippopotamus animal ſit iniuſtiſſimum. Inuenio literas id genus (vt dixi) appellari hieroglypha grammata, quòd iis in rebus ſacris myſteria ſignificarẽtur: & Chæremon, cuius paulo antè mẽtionem habuimus, hieroglyphica ſcripſit. Erant inde apud Ægyptios, qui dicebãtur hierogrammates, hoc eſt *ἱερογραμματεῖς*, qui etiam de futuris vaticinia concipiebant, vnúmque ex iis regi mirabiliter multa de Moyſi mox naſcituri excellentia prædixiſſe, proditum memoriæ eſt. Hæc immo vberius contexere libuit, vt apertius intelligeremus illud ex Lucani Pharſalia, qui doctiſſimè quod adſtruximus, ita breuiter canit,

> Nondum flumineas Memphis contexere byblos
> Nouerat: in ſaxis tantum volucréſque feræque,
> Sculptáque ſeruabant magicas animalia linguas.

Inuenio illud quoque in antiquis memoriis, Ægyptios literas quidem proprias habere quas diſcant omnes: ſed quas appellant ſacras, ſoli norunt ſacerdotes, à parẽtibus priuatim acceptas. Apud Æthiopas verò, quorum coloni fuiſſe videntur Ægyptij, iiſdem omnes vtebantur figuris. Volebamus iam capiti huic impingere vmbilicum, ſed collibuit, quum forte in manibus eſſet Diodorus, adnectere quæ ille quarto Bibliotheces prodiderit, ad hoc ipſum facientia maximè: quoniam in id genus parerga libenter excurrimus, ſi præſertim ſcitius aliquid remotiuſque complectantur: Accipiter (inquit) rem denotat citò factam, quoniam hæc aliarum fermè omnium auis ſit velociſſima. Transfertur hæc notatio ad domeſticas res quæ velociter fiant. Crocodilus malum ſignificat. Oculus, iuſtitiæ ſeruator & totius corporis cuſtos interpretatur, alioqui iuſtitia oculatiſſima eſſe fingitur, oculo vegetiſſimo, acie perſpicaci, & cuncta perſpiciente. Quam Chryſippus effingi ſolitam prodidit, aſpectu formidabili, luminibus oculorum acribus, neque humilis, neque atrocis, ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate. Plato

A volumine De legibus nono. Iuſtitiam omnium ſpeculatricem atque vindicem appellat, & ita dici à priſcis ſacerdotibus tradit. Hinc legimus, quoſdam ſolis & iuſtitiæ teſtatos oculum, & in verſipelles dici inuenimus ex adagio, Ipſos etiã oculos ſolis & iuſtitiæ facilè fruſtrari poſſe. Sed vt inſtitutum repetamus, ex reliquis corporis partibus dextera manus, digitis paſſis libertatem deſignat: ſiniſtra verò compreſſis, tenacitatem atque auaritiam. Eodem modo & cæterarum corporis partium figura atque inſtrumen-

B ta certum quid notabant. Sed hic adnotandum illud eſt, L. Apuleio libro vndecimo Aſini aurei, literarum genus hoc dici ignorabile. Compluſcula eius auctoris verba collibuit exſcribere. De opertis (inquit) adyti profert quoſdam libros literis ignorabilibus prænotatos, partim figuris huiuſcemodi animalium, concepti ſermonis compendioſa verba ſuggerentes, partim nodoſis, & in modum rotæ tortuoſis, capreolatim-

C que condenſis apicibus, à curioſitate prophanorum lectione munita. Cornelius quoque Tacitus libro Auguſtæ hiſtoriæ vndecimo, dum de literarum differit inuentoribus: Primi (inquit) per figuras animalium Ægyptij ſenſus mentis effinxerunt, & antiquiſſima monumẽta memoriæ humanæ impreſſa ſaxis cernuntur, ac literarum ſemet inuentores item perhibent. Inde Phœnicas qui mari præpollebant, intuliſſe Græciæ memorant, gloriámque adeptos, tanquã

D repererint quæ ab Ægyptiis acceperant. Ammianus Marcellinus in obeliſci mentione: Formarum (inquit) innumeras notas, hieroglyphicas appellatas, quas ei vndique videmus inciſas, initialis ſapientiæ inſigniuit auctoritas. Idẽ mox paulo obeliſcum dicit ſcriptilibus effigiatum elementis. Ab iis haud ita diſſidet, quod à Cicerone factum ſcribunt Græci. Qui in Sicilia quæſtor diis argenteo munere oblato, quum (vti aſſolet) adderetur epigramma, prænomen Marci,

E Tulliique nomen apponi integrum iuſſit. Ciceronis autem loco, quod ſequebatur: facetè ciceris granum ab artifice inſculpi voluit. Cæterũ, ſicut à perdice ſumus exorſi, ita in eundem deſinamus, obiter adnotabimus quæ libro quartodecimo Strabo prodidit ſuper perdice à Protogene picto: Item (inquit) ex Protogenis picturis Ialyſus ac Satyrus iuxta columnam ſtans, ſuper columna perdix erat, ad quem ita homines hiabant, quum nuper tabula eſſet poſita, vt illum

F ſolum admirarentur, Satyrum verò contemnerent, quanquam perfectiſſimum opus, augebant admirationem perdices manſueti, qui à nutritoribus allati, & contra pictum appoſiti canebant ad picturam, & congredi geſtiebant. Protogenes rem videns præter opinionem eueniſſe, æditūos rogauit, vt deleri auem permitterent: quod & factum eſt. Sciendum deniq; perdica, agrippa, ſitta, pſitta, cenſeri apud Græcos aduerbiales voces, quibus animalia dum abigunt, vtantur

G paſtores, caprarij ac bubulci.

De Harpyis quàm diuerſa comperiantur apud Græcos certatim & Latinos. Harpe quid, harpides, harpys, harpaſus harpaſa, harpagia, harpage. Creagra. Lycos. Corax. Turres nauales.

Cap.

Caput XXVII.

HArpyias malas pro nequiſſimis mulieribus,veluti ex adagio viui paſſe videtur Apuleius. cuiuſmodi fuerint monſtroſa harpyiarum corpora,notum abunde (opinor) ex Virgiliano carmine,

> Virginei volucrum vultus, fœdiſſima ventris
> Proluuies,vncæq; manus,& pallida ſemper
> Ora fame.

Seruius Neptuni prodigiorum patris & terræ filias putat. Sunt qui ſcribant,ideo virgines fingi, quòd omnis rapina arida ſit,ac ſterilis. Ideo plumis circūdatas, quod quicquid inuaſerit rapina, celat. Volatiles autem,quòd omnis rapina ad vorandum ſit celerrima. Dicitur enim aello,quaſi ἑλοῦ ἄλλο,id eſt alienum tollens,ocypete citius auferens. Celænum vero,Græci nigrum vocant. Vnde & Homerus prima Iliados rhapſodia,

> αἶψά τοι αἷμα κελαινὸν ἐρωήσει περὶ δουρί.

id eſt, Statim niger tuus ſanguis emanabit per meam haſtam. Quæ omnia id demum ſignificare agnoſcimus, quòd aliena concupiſcimus primo,mox experita inuadimus, poſtremo inuncata ſemel abſcondimus illatebramúſque. Sed & ipſum Harpyiarum nomen, inditum a rapacitate videtur, ſiquidem eo nomine indicatur Græcis rapina: vnde & Harpax in Pſeudoli argumento.

> Venit Harpax verus, res palàm cognoſcitur.

Eſt & apud eundem harpagare verbum, vt item in Pſeudolo,

> Neque homines magis aſinos vnquam vidi,
> ita plagis coſtæ callent,
> Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim
> ingenio hi ſunt flagritribæ,
> Qui hæc habent conſilia,vbi data occaſio eſt,
> Rape,clepe,tene,harpaga.

Sunt qui putent,tribus Harpyis addi ab Homero quartam nomine Thyellam. Apollonij verò interpres in illis poetę verbis ex Argonauticôn primò,

> ἀλλά Θύελλαι αἰ γὰρ ἀρπάγδην ὀπίσω φέρον.

id eſt, At Thyellæ aduerſæ rapeim retrò ferebant. Ita ſcribit, Thyellæ hiberni flatus & procellæ: vnde Homerus per ſynonymiam Thyellas poſuit, & Harpyias, hoc eſt procelloſos flatus:

> ὡς δ' ὅτε πανδαρέου κούρας ἀνέλοντο θύελλαι.

Et mox,

> τόφρα δὲ τὰς κούρας ἅρπυιαι ἀνηρέψαντο.

Apollonius verò operis eiuſdem libro ſecundo, Iouis magni canes, harpyias dixit illis verſibus,

> οὐ θέμις ὦ υἷες βορέω ξιφέεσσιν ἐλάσσαι
> ἁρπυίας,μεγάλοιο διὸς κύνας.

Et mox ſubiungit, fugatas à Zeto & Calai conieciſſe ſe in ſpecu, quod in Creta viſebatur, ſub Arginunte: quam rem Neoptolemus quoque ac Pherecydes literis commendarint. Sunt ex Græcis, qui irin harpyiarum ſororem prodiderint. Pro cruentis ſanguinariíſque raptoribus, pecuniæ immorientes videtur Sidonius Apollinaris Harpyias vſurpaſſe: Nam libenter(inquit) incedunt armati ad epulas, albati ad exſequias, pelliti ad eccleſias, pullati ad nuptias, caſtori-

A natiad letanias. Nullum illis genus hominum, ordinum, temporum cordi eſt,in foro Scythæ, in cubiculo viperæ,in conuiuio ſcurræ, in exactionibus Harpyiæ,in colloquutionibus ſtatuę. Sunt qui Harpyiarum nomine Furias intelligant: vnde etiam epulas abripere dicūtur, quod eſt furiarum. Hinc eleganter Horatius gulam dixit rapacibus dignam Harpyiis, intelligi volens, gulones dignos videri, quibus Harpyiæ, furtim inuolantes edulia surriperent, in ipſo edendi deſiderio & epularū apparatu,ſicuti Phineias diripuere dapes. Apuleius, Et tamen quotidie paſtus electiles comparere nuſquam: nec vtique cellam ſuam immanes inuolare mures vel muſcas,vt olim Harpyiæ fuere. Quod diximus,Irin credi Harpyiarum ſororem, ne confictum quis putet, confirmatur Heſiodi auctoritate ex Theogonia:

> Θαύμας δ' ὠκεανοῖο βαθυῤῥείταο θύγατρα
> ἠγάγετ' ἠλέκτρην ἡ δ' ὠκεῖαν τέκεν ἶριν,
> ἠυκόμους θ' ἁρπυίας,ἀελλώ τ' ὠκυπέτην τε.

C Harpyias grammatici apud Græcos interpretātur ἁρπακτικὰς θεὰς,id eſt rapaces deas. Harpe verò,auis eſt ſpecies rapto viuentis,aquilæ ſimilis. Homerus,

> ὁ δ' ἅρπῃ εἰκυῖα τανυπτέρυγι λιγυφώνῳ.

Quanquam & eodem nomine dici falcem nominus. Heſiodus,

> δεξιτερῇ δὲ πελώριον ἔλλαβεν ἅρπην,
> μακρὴν,καρχαρόδοντα.

D Hinc harpedophorus dicitur falcifer. Harpides verò calciamenta ſunt, quæ item crepidas vocant. Dicuntur verò quaſi ῥαπίδες,quia πολυῤῥαφῆ ὑποδήματα, id eſt multiplici ſutura calciamenta ſint: ſic enim apud Græcos Saluſtius præcipit. Nominis verò etiam Callimachus meminit,

> ἐν γάρ μιν τρισσῇσιν ἔθηκε καὶ ἁρπίδεσσι.

Harpys verò amorem ſignat, à rapacitate item nomine accerſito. Vtitur eo in Crinagora Par-
E thenius,

> ἐμεσσοτέροισ ἔπεσιν ἀρπις ἐλλινέστο.

At Harpaſus eſt Cariæ fluuius, ab impetu præ rapido ſic nūcupatus, prius dicebatur Daphnuſa meminit Apollonius Caricorum quintodecimo. Harpaſan ciuitatem à fluuio eodem nuncupari, Stephanus ſcribit. Harpeza dicitur montis pars ima,id eſt pes: velut ἑρπύζα,id eſt terminans extremitas. Harpagia dicebatur locus prope Cycicum, vnde raptum memorant Ganymedem.
F Sed & in Illyria ciuitas monſtratur Harpyia prope Enchelyas, in quam Amphiarai auriga Baton ſe contulit, poſtquàm is periit: meminit Polybius. Harpagem inter coquinaria inſtrumenta recenſet Pollux: ſed nomine alio dici creagram putat,& lycon, hoc eſt lupum. Alij eo nomine inſtrumentum quoque intelligunt, extrahendis è puteo vaſis accommodum. Sunt & in belli vſibus Harpagæ, ab Agrippa excogitatæ,capiendis oblaqueandiſque nauibus. Eæ ve-
G rò ſunt cubitorum quinque ligna, ferro circumplexa, fibulâq; eâ ab capite vtroque præfixas continentia, vni ſi ex ferro curuata inhæret, alteri funes deſtinantur plurimi, falces machinis attrahentes,vbi in tendiculam incidit hoſtica nauis: cui intercipiendæ machinula præſto

& altera est: coraca vocant, id est coruum. Quod autem ad Agrippam attinet, sunt qui ab eodem, genus id turrium adinuentum scribant, vt de tabulatis subitò erigerentur, simul ac in prælium foret ventum. Ad quod alluserit poeta nobilis,

Tanta mole viri turritis puppibus instant.

Harpagones (inquit Plinius) Anacharsis excogitauit primus, & manus Pericles Atheniensis: auctor nobis est in Viris illustribus Nepos Cornelius, hisce vsum ex Romanis primum imperatorem Duillium.

Æstiuam ægritudinem, intelligi breuem, & quæ sit eius rei ratio. Iuuenalis locus explicatur.

Cap. XXVIII.

AEstiuam ægritudinem ferè omnem celeriter desinere, obseruatum est à clarissimis medicorum. Quod vt monstraret maximus ille ac diuinissimus Hippocrates libro Sententiarum secundo, ita scriptum reliquit: Quartanæ æstiuæ breues magna ex parte sunt, autumnales longæ, præsertim quæ hyemem attingunt. Aduocauit etenim morbum quàm diutissimè perseuerantem, ex quo velut perspicuæ claritudinis exemplo, reliqua morborum genera inaudiri dedit. Ex doctrina igitur hac profluit ada-A gium, vt ægritudinem mox paulo desituram, nec procaci recursu, aut lancinatione diuturniore corpus emaciaturam, vel confecturam quoque nuncupemus æstiuam. Scrutabar verò curiosius, qui mos ferè mortalibus insitus est, dicti euentúsque rationem, sed nec laborandum diu fuit: præstò enim est semper, velut succenturiatus ille artis medicæ longè scientissimus Galenus, apud quem ita scriptum legimus, Non quartanæ solum (inquit) breues æstate sunt, sed B cæteræ ægritudines quoque celeriter desinunt. Nam succi funduntur & eunt vsquequaque de corpore, atque eflantur. Igitur si vires supersunt, nocua materia secreta, morbi desistunt: sin vires desunt, infesta materia pariter abducta, ea quoque exsoluuntur: quamobrem nullus morbus æstate tardius absoluitur. Cæterum, vt æstate materia dispergitur, atque aboletur facultas, ita hyeme contrà accidit: succi nanque manent intus, modo animalium quæ illatebrant se & C delitescunt, & item facultas valens persistit: itaque quum morbificus succus maneat, neque morbi conuelluntur, neque egri intereunt, quippe valentior facultas renititur. Ex iis quæ medicus præstantissimus exsequitur, lux multa infertur illi Satyrico,

Iam letifero cedente pruinis
Autumno, iam quartanam sperantibus egris.

CAMILLI RICHERII RHODIGINI IN LIBROS ANTIQVARVM LECTIONVM LODOVICI CÆLII PATRVI, AD spectatissimum dominum Franciscum Venetium, ciuem Rhodiginum, & nunc regulatorem benemeritum.

Præfatio tricesima.

SVNT equidem vir clarissime in patria nostra Rhodigina permulti quum nobilitate tum virtute multa presignes, quibus cum iucunda mihi consuetudo intercedit: sed qui me arctius quàm tu amplexari, patrio affectu amplius contouere, iuuare consiliis, ope iacentem quandoque excitare sit visus, haud scio an quenquam ad hanc diem compererim. Nec id expressum tibi vlla ingenij nostri acrimonia, quod mihi perquàm exiguum affulsit: nec literarum locupletiore supellectile, quæ pretenuis est: sed tua te virtus, insita morum haud fucata simplicitas, hac quam sustines persona prorsum digna bonitas publicam quodammodo materiam facit. Abs te digreditur nemo non hilarior, qui tua vsurus opera domi te quæsierit: aut qui forte, nedum destinato, dum

dum in infirmam obis functionem, tibi se ingesserit. Nec mirum, ab incunabulis enim ita imbutus, ita instructus es à patruo meo, vt sapientis ac verè cœlestis viri primam esse curam putares, non sibi, sed toti genitum se credere mundo. Hoc etiam à nobili Venetiorum prosapia habes, quæ omnibus prodesse, nemini obesse consueuit. Taceo alia. Hoc præterire nequeo: Lodouicum Cælium patruum meum meis effers laudibus: huius mores, huius eruditionem probas: ab eo quicquid in te doctrinæ est, accepisse fateris: illius hortatu te Patauium studendi gratia profectum fuisse, & in tiuili iure satis profecisse prædicas. Quo fit, vt concipere nequeat animus, tanta adobrutus mole rerum, quam tibi hisce nominibus debeam: minus multo etiam si omnia vndequaque circumspecto, qua demum ratione tot tantisque meritis tuis paria facere, parte saltem aliqua valeam. Nec id, quia te beneficia patem fœnerari: etenim animi altitudinem tui creuisse abundè video: sed quoniam meę partes sunt, in id tota vi incubuisse, ne tãta tua bonitate fuisse videar indignus: nam quauis pernicie peius multo ceor inauspicatissimum ingrati nomen, circumspicio tamen tantis rerum difficultatibus lucis nescio sese ostentauit. Quod est, si de literaria penu quippiam fuerit promptum, quo te vicissim promereamur: quando alia desunt in præsentia tenuanti omnia, & omnem (vt dicitur) funiculum mouenti. Gratius autem hoc beneficij genus tibi futurum spondet illud, quòd literarum studia sic es perpetuò amplexatus, vt in iis præcellere animaduertaris. Te igitur præside prodeat hic Tricesimus patrui mei lucubrationum labor, postea quàm in me qualis fueris, iam hinc norint omnes.

LODOVICI CÆLII RHODIGINI LECTIONVM ANTIQVARVM LIBER VNVS, qui tricesimus.

Staminum quia cerabola dicantur, ratio. Aircamna qua dicantur. Problemata que desunt nequeunt. Lapidum partes esse teneriores, quæ terra tuberant. Cerasia. Carati aurificum cur dicantur. Scrupularia ratio que sit. Cerasia, cur dicta Cypro. Sphæria. Ares Fetula mansueres. Galbinarum persarphisima. Angea & κακόφυλα. Veterum pocula fuisse cornea. Amaltheæ cornu. Cerata neteum. Cerasta. Ceratosystyle. Cerasta. Ceratia. Ceraspiaste Myos. Cornua increscere quid. Episphoria quid. Episphora. Cerabola item que dicantur. Ceruchi qui. Valerius Flaccus declaratur.

Cap. I.

EST apud Platonem semel, quantum obseruauerim, verbum hoc cerasbolus, id est ἀκεραιόβ..., id quodam veluti adagio vsurpatum, pro eo qui inamœnis ingratisque moribus sit, quique per imperitiã nullo moueatur affectu, & leges quoque habeat derisui,

A illis handquaquam obtemperando, sed contumaciter obnitendo. Et vocaboli quidem notio aperta satis, at eius idem ratio non vtique obuia fuerit, sed vt Aristini oraculi historia, fortè amplius quærenda. Sunt qui ita interpretentur: cerasbola dici propriè, quæ dura nascantur in asperis aut leguminibus, nigra quidem colore, sed magnitudine quanta milium. Ea si leguminibus incoquantur, minimè remollescunt, nec alioqui fractum vnquam feruntur.

B Eiusmodi produnt esse, quæ inter boum cornua dum feruntur, fortè fuerint iactata: vnde & cerasbola nuncupata à iactu eiusmodi. Alioqui & ateramna intelligunt, quæcunque incoctilia sunt & contumacia rebelliaque. Collectaneorum secundo apud Græcos ad agricolationem spectantium scriptum insienis: feminantibus cauendum, ne in bouis cornua decidant semina, quæ cerasbola dicunt nonnulli & ἄτεγκτα καὶ ἀτεράμονα ...

C Sed (vt dixi) non nimis abstrusum hoc, neque ab intellectu deuium. At cur ita, id est quod multos diu torsit. Multa equidem in naturæ maiestate recondita latere, fatendum est, quæ

ingeniorum ſolertia necdum ſatis videtur excuſſiſſe. Nonnulla ex iis ſum memor alia huius operis parte attigiſſe me. Recenſet pleraque & Theophraſtus, in quibus & illud de gallinis, quod ſexto De hiſtoriis etiam Ariſtoteles poſuit,& eſt à Plinio repetitum: illæ enim ouo æ dito,religione quadam excutiunt ſeſe, & circũactæ purificant, aut feſtuca aliqua ſeſe & oua luſtrant: pericarphiſmum Plutarchus vocauit: item defoſſum à ceruis cornu:itémque ſi vna aliqua caprarum ore heryngium teneat, quod nonnulli vocant origanum,alij moly, Romani capitulum mardus,grex ſubſiſtit vniuerſus.Hoc & de ceras bolis dici poteſt non abſurdè. Quid enim fiat, neminem profectò latet,ſed cauſam non norunt omnes. Non magis quàm in eo quod periti rerum tradunt, ceruis ſalſuginoſas manare lachrymas, at dulces ſuibus dum capiuntur: nec non cur exculcatum apium contritúmque dum germinat, lætius mox proueniat, quod probris maledictíſque & execrationibus in cumino conſequuntur.Cæterum ne quęſtionem modò torquendis videar ingeniis propoſuiſſe, ſubiungam quod ex mutis(vt aiunt) magiſtris compertum mihi eſt. Scribunt phyſiologiæ non imperiti, frigiditate ſeminibus induci duritiem, ea namque premit cogítque vſque ad rigiditatem. Ediuerſo mollia laxáque efficit calor: proinde non rectè aſtruunt, qui dicunt,ἔτος φέρει,οὐχὶ ἄρουρα,id eſt annus fert, non ager:ſiquidem loca genuino prædita calore, tẽperiem gratam ſete addente,fructus proferunt molliores. Quæcunque igitur ſerentis manu protinus rectéque in terram decidunt ſemina, intra illã excepta velut ſuo ſibi lecto collocatáque, calore inſito amplius, & humore perfrui valent. At quæ in cornua inciderint boum, non aſſequuntur,quam Heſiodus tradidit,σπέρμα εὐθημοσύνην.ſed aberrantia dilapſáque,non tam ſata videntur,quàm proiecta incuriosè: vnde accidit plerunque,vt vel frigoris iniuriam non patiantur,vel exſucca prorſum fiant,& lignoſa tunicula, ita vt remolleſcere haudquaquam valeant. Argumento ſint lapides, quorum partes terræ inhærentes, ἔγγαια ἢ ζωόφυτα μέρη vocant Græci, longè molliores cuſtodit calor, quàm quæ ſub dio ſunt:qua ratione, lapidarij artifices lapides adobruunt, quos excolere ingenio parãt, veluti terræ caliditate quadam indipiſcantur maturitatem, quum hypæthri & ſubdiales frigoris vi obdurati artificio reluctentur. Sunt tamen zoophyta Græcis propriè inter rationalia & ratione carentia cõſtituta, id eſt inter homines & bruta.Rurſus ipſum hoc inde quoque diſcimus:etenim compertum fermè eſt,frumẽta quæ in areis ſeruata diutius fuerint,quodã veluti callo obdureſcere. Idipſum alicubi præſtat frigidior ventus,dum ventilantur, afflando. Sicuti contingere in Philippis, auctores nonnulli ſunt.Inde fit,vt tanquã impoſſibilia aut reſpuẽda ſint, ſi fortè ruſticos quandoque inaudias, ex duobus propinquis ſulcis aut verius porcis, in altera duriores concipi fructus.Sed & illud maximum,inter fabarum lobos alij mollia producunt, alij dura, prout frigidior ventus,aut aqua partem hanc attigerit magis,aut illam.Sed quoniam de cornibus quæ cerata vocant, mentio hac parte facta à nobis eſt,appendicem non ingratiorem,lecturis,adiiciamus:alioqui & operis eſt inſtituti,quo eruditionem hiſce veluti fulturis tibicinibúſque ſurrigere obſirmaréque contendimus. Lego in veteribus memoriis ante inuentionem poculorũ antiquos cornibus ad potum eſſe vſos. Quo argumento, à doctis vſurpatum inuenimus κεράσαι, pro eo quod eſt ἐγχεῖν οἶνον,hoc eſt vinum infundere. Sic Piſander, & Homerus Iliados Θ,

οἶνόν τ' ἐγκεράσαντες πιεῖν.

id eſt,& vinum fundens in ceras, ſiue cornu, ad potum. Cornu Amalthez,quæ Hæmonij traditur filia,miræ fuit naturæ,quod ſcribunt Græci, vt quem quis ſeu potum expetiſſet, ſeu cibum, citra vllum omnino laborem fieret eius compos. Hoc Achelous, ſuo recepto, Herculi fertur tradidiſſe. Ceratia autem ſiliquas dicunt, vulgò notas, intra quas incluſa cernuntur nominis eiuſdem ſemina, vnde ſimplici aurificum turbæ obrepſit appellatio, vt in auri & argenti ponderibus ſubinde caratos dicas. Scrupulos in ea re nuncuparunt veteres. Nam hinc ratio ſcrupularis vocatur Plinio. Sunt & in Megaridis cõfinio Cerata quod eſſe loci nomen, indicat in Parallelis Plutarchus. Dicuntur verò cerata, à κάρα, quo caput ſignificatur. Rectè enim(vt Ariſtoteles inquit)capiti cornua mandauit natura: nec rectè Æſopi Momus vitio dat,quòd *non in* armis taurus cornua geſtitet, vnde ferire vehementius poſſit,ſed capite corporis imbecillima parte. Neque enim ingenio perſpicaci ille Momus iſta reprehendit, vt enim ſi in alia quauis parte cornua haberentur, fruſtra põderi eſſent, nulla in re vtilia, multa etiam officia impedirent: ſic armis quoque infixa, ſedem omnino ineptam tenerent. Gerunt quæ animal pariunt,cornua ad vim aut inferendam *aut depellendam*. Scribunt nonnulli ex grammaticis Græcis, cornua item pro capillis poſita inueniri, quoniam vtraque enaſcantur modo eodem. Credo,quia vngues,roſtra, pili,cornua,plectra, ſiue calcaria,& ſi quid eiuſmodi aliud eſt, ex cibo gignuntur aduentitio & augendi poteſtatem habente,quem tum à fœmina, tum forinſecus ſibi acquirunt. Oſſa verò in prima partium conſtitutione gignuntur ex ſeminali excremento:quúmque animal augetur,hęc incrementum ex alimento capiunt naturali quo partes augentur principales. Adeſt etymon quoque, cur cerata pro capillis autument inueniri: inde enim duci videtur nomen ὅτι συνεχῶς κείρονται, id eſt quòd præcidantur aſſiduè. Vocant & Cerata fluuios omneis ab Oceano delatos. Ponitur & nomen id pro gloria quandoque, διὰ τὸ ἱμερτὸν ἐπιθυμοῦ,quoniam gloriam omnes appetãt. Porrò videtur ceras ſignificare vim robúrque in ſanctis literis, honeſta ex brutis tralatione, quæ communita cornibus ſunt. Nam & Ceraſtiam dici Cypron, Xenagoras prodidit, διὰ τὸ ἔχειν πολλὰς ἐξοχάς, id eſt quia ſuperciliis abũdet multis,quæ(inquit) cerata vocant. Etiam ſi non me fallit,eſſe qui ſic opinentur dici,quia inibi viſerentur cornibus homines inſignes. Quemadmodũ & Spheciam interpretantur nũcupatam, quod

quod incolerent, Spheces qui nominabantur. Legimus porrò, arietis caput monocerotis, id eſt cornu vnius, Pericli ex agris eſſe allatum: quod intuitus Lampon vates, robuſtum & ſolidum in frontis meditullio ſitum, reſpondit, Ex duabus quæ in vrbe vigerent factionibus, Thucydidis ac Periclis, fore vt altera obſcurata, ad vnum Periclem, apud quem viſum foret portentum, recideret ciuitatis potentia. Ceraxoos & ceratoglyphos appellant Græci, qui cornua expoliunt excolúntque artifici ingenio, ac ſculpunt: ſicuti concinnandæ comæ periti, plurimum quidem comotæ dicuntur, id eſt κομωταί: & fœminæ, comotriæ. Sed & ceroplaſtæ vocantur, quoniam (vt præſtruximus) comas etiam cerata vocabant. vnde de Paride apud Homerum κέρ' ἀγλαέ, id eſt coma illuſtrem venuſtúmque interpretantur. Et apud Sophoclem, ὀρθόκραιρος φρίκη, pro eo quod eſt ὀρθόθριξ, & κέρας βοὸς, pro ſetis intelligunt bubulis. Legimus item carnes ſupra frõtem ad tempora nuncupari μύας, id eſt mures, ſed & cerata dici à quibuſdam. Cornua increſcere dicuntur, quum ab ſpinoſulis argutatoribus argumentorum ſtrophis, cuius ſunt formæ ſyllogiſmi cornuti, ſic obretimur, vt velut pedicis, explicari haud promptum ſit. Aduerſum quos illud ex triuio regerendum, Malo nodo malus cuneus requirendus eſt. Diſceptatum inter primæ notæ grammaticos eſt, qui demum ſint apud Valerium Flaccum Argonauticôn primo, Ceruchi, apud Græcos & Heſychium in primis comperi, ceræuchos dici rudentes, velut τὰ κεραῖα ἔχοντες, id eſt antemnarum cornua firmantes. Suas verò habent hi in puppe anſas ad quas deſtinantur religantúrque: propterea tremulos dixit ceruchos per conciſionem Flaccus,

> Temperet vt tremulos Zetes, fratérque ceruchos.

Nec aliud lib. vndecimo indicat Apuleius, quum ait, Puppis intorta cerucho. ſic enim legendum cenſet interpres. Demum vt ad cerasbola redeamus, ita inuenio in theſauris Iulij Pollucis: Epiſporia (inquit) dicitur, quum quis in idem ſemen iniicit & alterum: quod cauendum eſt. Sunt & cerasbola, boum cornibus circumuoluta vincula: ſed & in antiquis lyris, κόλλαβοι. Epiſpora tamen Græci vocant item, quæ Maij ſeruntur mẽſe, omninóque ſic dicitur ſementis prima. Epiſpora eſſe ſcribit Theophraſtus, lactucam, erucam, napy, coriannum, lapathum, anethum. F
Sunt qui eo nomine τὰ λάχανα intelligant. Illud poſtremò adiecerim, arietem dici κριὸν Græcis, ἀπὸ τοῦ κέρως.

Quæ ſit prouerbij ratio, Senilis valetudo. Senectutem eſſe animæ propriam ætatem. Themiſtoclis dictum ad id.

Cap. II.

SEniores magna ex parte minus ægrotare quàm iuuenes, adnotatum ab Hippocrate eſt: attamen qui longi his acciderint morbi, magna ex parte inſanabiles tota vita comitantur. Hinc profluit adagium perelegans, vt ſenilem
A nuncupemus valetudinem proſperam ſatis, minúſque cauſationibus obuiam infeſtámque, vel (ſi ita mauis) quæ medicam non admittat manum, nec vlla valeat ratione perſanari: quando eiuſmodi eſſe ſenum morbos, Hippocratis dictant verba: quæ ſi quis ad amuſſim reuocet, lancémque curioſiorem, comperiet non ſenes omnes quàm iuuenes, minus ægritudinibus lácinari & conuelli: neque enim continentes ſunt omnes, moderatique, nec omnino parcius vi-
B ctitant, & ſub rationis modulo perdomant cupiditatem. Qui verò luxu vitæ prodigalitatéque & lenocinio blanditiíſque voluptatũ, ac gulæ demulcentia laſciuiunt, & vitam conſectantur voluptatibus delibutam, magis ægrotant, vt qui debiliores quàm iuuenes habeantur. Cæterum complures ex longis morbis inſanabiles tota vita comitari, perſpicuum eſt: ſiquidem facultas debilis eſt, vt inſuper morbi digeriem facilè conquoquere nequeat. Itémque morbi diutini,
C frigidiores cenſentur omnes: & ob eam rem, ſeniores magis quàm iuuenes infeſtant, nanque omnes ſimilioribus morbis facilius perurgentur. Cæterum id eximiè aduertendum: ſenectutem nihilominus, animæ dici ætatem propriam & accommodam, quando omnes quidem in ſene conflacceſcunt virtutes, ſola lætius viridiúſq; progerminat ſapientia, vitiorum conſileſcentibus incentiuis: quo nomine, clariſſimus è Græciæ imperatoribus Themiſtocles, tranſmiſſis vi-
D tæ annis centum ac ſeptem, lineas iam fieri propiores ſentiens, indoluit: tum ſibi demigrãdum, ſapere quum præcipuè eſſet exorſus. Hinc & poetas celeberrimos legimus, ætate iam grandi, cygneum quiddam & conſueto mollius blandiúſque inſonuiſſe. Hæc deniq; Abiſac illa Sunamitis eſt, quam regi Dauid quæſitam, ſacra teſtatur pagina: cuius feruore, bellacis viri recaleſcerent membra, iam arata rugis & deflaccata. Auctor tamen in Politicis Ariſtoteles eſt, corpo-
E ris minui vigorem ab anno ſexto & triceſimo. animi verò ab duodequinquageſimo.

Laſsitudinem æſtiuam leniri balneo, hybernam verò vnctione Cothoniſmus quid. De cibi potúſque ratione per æſtatem ac hyemem. Temporum diſtinctio ex aſtronomis & medicis.

Cap. III.

ET quoniam medicorum caſtra, non vt trãſfugæ, ſed vt exploratores ingreſſi ſumus, nauanda ſtrenuè opera eſt: vt inde veluti poſtliminio, non redeamus, niſi ſuffertis manibus publico quidem ſtudioſorum bono, electius aliquid cultiúſque referentes. Argumentum verò huic elucubrationi Ariſtoteles præbet, apud quem agitari quæſtionem ſcimus, vndénam ſit quòd medicæ artis non imperiti æſtiuis laſſitudinibus balneo, hybernis verò vnctione mederi ſoleant.
G Et ſuccurrit quidem ratio, hyberno vtique tempore vnctionem offerri propter horrores mutationéſque vrgentes: nam per calorem laxare oportet, qui membra tepeſcere faciat, oleum verò calidum eſt. At in ęſtate humefaciendum cenſetur, quoniam tempus id ſiccum eſt, nec metus

interpellat horroris, quod status temporis ad teporem ingenuè vergit. Hinc etiam cibus parcus, potio liberalis per æstatem admittitur, ille magis hęc omnino, potioni nanque per æstatem ob temporum siccitatem indulgendum ex toto est. Parsimonia verò cibi, quæ ὀλιγοσιτία dicitur, communis quidem temporum omnium est, sed magis æstati conuenit, ne ob habitum temporis feruentem corpus cibo immodico pressum exæstuet. Hinc prouerbia duo sestè admodum, nec (vt opinor) improsperè producuntur, Æstiuè bibere: quod est largius vberiúsque, cuiusmodi affluentem potum κωθωνισμὸν vocant Græci. Nec me fallit: eruditiores, nomine potus, intelligere in eo philosophi loco, liquidam commixtionē ex vino subtili, claro odorato, & aqua leui laudabilique: hæc enim tria, corpus nutriendo reficiunt, virtutem custodiendo frigefactant atque humectant quoque, quod est eo tempore potissimum, necnon tenuitate sua superfluitates corriuant in vrinam & sudorem. Alterum verò adagium est, Hyemalis refectio, pro ea quæ largiore præbeatur manu, nec auariter. Ventres nanque hyeme, sed & vere quoque natura calidissimi sunt, & somni longissimi: itaque per ea tempora cibi dari copiosius debēt: caloris enim natiui copia magna est, vt cibus proinde plenior requiratur. Argumento ætates sunt, & athletæ. Quod verò hyeme adcrescat calor, Aristoteles quoque insinuauit: subterfugit enim præ frigore extrinsecus circumfuso, retrorsúmque æstate ad confinem consanguineúmque & cōsentaneum aerem aduolat: ita efficitur, vt porrectus & quasi patefactus diffletur atque dispergatur æstate, hyeme confertior coeat & constipatior, & item in profundum peruadat, meétque. Quocirca concoctio & sanguificatio per ea tempora probior & salubrior redditur. Suffragantur & somni longiores ob prolixiorem noctium tractum, id quod ad officia naturalia admodum confert. Cæterum, quia paulo solertioribus posse ambiguitatem inoriri, animaduerto, Sitne id vniuersis animantibus commune, vt hyeme infercienda sint amplius, sciendum, à tractatu hoc abiungenda, quæ certis se temporibus in specus conijciunt cōduntque: hæc enim cibum nequaquam requirunt pleniorem, quamdiu latebris delitescunt, siquidem ex toto sine pabulo obdurant. Quòd si cibum abliguriant, vt ante latibulum, perperam concoquunt. Animantium siquidem quæ ex natura frigent, calor euincitur brumali frigore, ita vt propemodum extinguatur, & ob eam rem pleraque contueri liceat, exanimis similia, quæ in latebris viduata sensu motúque iaceant. Quædam istiusmodi affectu prorsus exanimantur. In animantibus verò sanguinolentioribus calidioribúsque calor in profundum colligitur conuentu frequentiore. Cæterum in ratione temporum attendenda magnopere medicæ scholæ placita, ab astronomis diffidentia plurimum: quod non neglexit Auicenna quoque. Nam qui solis per signa meatum obseruant, veri assignant initia, partem arietis primam, æstati primam cancri, autumno primam libræ, hyemi primam capricorni. Medicinæ periti media signorum in iis præferunt, aquarij, tauri, leonis,

A scorpij. Nam & prima Canticæ particula, tractatu secundo Auerrois inquit, Ex propinquitate ac longitudine solis ad nos, & eiusdem distantia media efficiuntur anni tempora quatuor, siquidem ex longitudine causa inoritur humiditatis & frigiditatis, quæ hyemalis est constitutio, ex propinquitate siccitas cum caliditate, quæ propria æstatis sunt, et ex mediana solis distantia temporum supputatur ratio media.

B *Septimani tragœdi qui, facie prouerbij indagantur. Martialis locus illustratur. Abderitarum historia. Somniare per febrem, quid.*

Caput IIII.

Septimani tragœdi, ex adagio dici valent, qui morbo vel etiam quauis alia causa in delirium prolabuntur. Prouerbij origo ratióque ex historia est, ferunt, Abderitas quandoque, Lysi-
C macho regnante, nouo quodam & mirando genere morbi infestari cœpisse. modus mali erat hic, primum vniuersim grassabatur febris prærapida succensáque: vbi dies aduenerat septimus, iis sanguis profluebat è naribus copiose largitérque, alij sudore multo digerebantur, & hic erat febri finis. Cæterum perridicula mentem omnium obsidebat affectio, siquidem ad tragœdiam concitabantur, iambicáque vocalissimè detonabant. Sed Euripidis Andromedam
D in primis, & Persei verba cantu percurrebant. Prætenuibus ac præpallidis septimanis istiusmodi tragœdis offertissima ciuitas erat, vociferantium hęc, & id genus alia,

σὺ δ' ὦ θεῶν τύραννε, κ' ἀνθρώπων ἔρως.

Id est, ô deorum hominúmque Amor tyranne. In multum producta est inusitata delitatio hęc, donec hyems & atrox frigus accedens, malo finem induxit. Morbi initium profluxisse hinc opinantur, quod ea tempestate magni no-
E minis tragœdus Archelaus, æstatis meditullio, caloribus succensis, Andromedam illíc actitauit, vnde febrium causam in theatro contraxerint Abderitæ: quúmque (vt assolet) tragœdiæ illius spectra menti obuersarentur, conualescentes in eandem per dilirium dilabebantur, memoriæ Andromeda inhærente, ac Perseo cum Medusa. Hinc adagij origo fluxit. Eo vti possumus, quum mentis errore, & indocto conatu opus aliquod aggrediuntur multi. Quúmque, vt
F Satyrus inquit,

> Scribimus indocti doctíque poemata passim.

Sicuti sua tempestate vsu venisse Lucianus prodit: quando gestis in Armenia rebus, numerosa historicum prorupit series, vt iam Thucydides multi, ac Herodoti, necnon Xenophontes viserentur. Et veritatis assequeretur fidem adagio vetus, πόλεμος ἁπάντων πατήρ, id est omnium pater bellum est: quando tantos produxisset re-
G rum conditores. Ad hanc quæ de Abderitis exposita est, contenderim historiam allusisse Valerium Martialem, quum Epigrammatum decimo ita scribit,

> Si patiens fortísque tibi durúsque videtur,
> Abderitanæ pectora plebis habes.

Nec ta-

Nec tamen exciderit, tibi tradiderim à me, insaniam Abderitanis fuisse vesaniam quod Ciceronis est in Deorum natura. Quæ sententia etiam si planè satisfacere possit, non ibunt tamen inficias studiosi, sensum poetæ hac historia iuuari egregiè. Nec illud postremò tacitè prætereaṁ, quod ex Hieronymo est. Eum qui verba profundat obscura inuolutaque, nec sententiis aptè cohærentibus, pessima eloquutionis genere, dici per febrem somniare, vel integram morbo phreniticum, Hippocratis vinculo alligandum.

Somnus attonitus ex medicorum placitis qui sit. Lethargus, & quid catalepsis, item catalepsis.

Cap. V.

Somnum attonitum, eleganter ac doctè dicimus, quum quis ita obdormiscit, vt difficulter expergefieri valeat. Sed inquit Galenus, illorum delicias vehementer cauenda, qui tota (vt aiunt) via oberrantes attonitum somnum incipientem, diutinum somnum esse existimant, quam rectè nominatur somnus diutinus, si temporis serie duntaxat transilitat naturæ moderationem, nec difficulter, puta nequaquam altus & profundus, excutitur. Talis præterea somnus ex frigore principis accidit sentientis, id est cerebri. Quod si frigus vehemens sit, coma & concilians humoris, Lethargum gignit, argumento oblivionis ita cognominatum. Contrà, coitione incursuque fictoris, vt sic interim loquamur, committit catalepsin nomine, quam verbum è verbo expetimentes, prehensificationem appellare: datur enim nouitati verborum venia, dum rerum seruitur obscuritatibus. Catalepsin verò Galenus Therapeutices nono, aeris intelligit non cerebrationis crasin siue temperamentum, in quo & regio continetur ac item hora. Pari modo vigilia propter calorem primariæ partis sensoriæ consistit, sed vel ob intemperiem, atque immoderationem solummodo, vel etiam ob succi biliosi exasperantium afflammisque. Sunt quidam qui velint somnum assiduè fieri moderatum, nec vnquam immodicum. Rursus alij vigiliam nunquam fieri mediocrem & salubrem contendunt, ac verbum esse quod redundantiã tantummodo indicet. sed hi, si viuendi consuetudinem tenerent, nunquam in tantas salebras inciderent: nam præclara Hippocratis sententia est, Somnus aut vigilia si alterutrum excessit modum, mali est. Non ab instituto aliena sunt, quæ maximus philosophus ad hæc prodidit: Quemadmodum (inquit) morbi aliqui pervigilium & insomnium afferunt nam comperti sunt, qui noctem dies exercitis & incensis oculis egerint: quemadmodumque hoc idem sæpe citra ægritudinem accidit, vt gracilentis & præaridis, qui naturæ suæ ratione longas vigilias patiuntur, ita somni copia interim insolentibus, vteterim valentibus contingit. Nam ex iis qui febre tenentur, inueni aliqui sunt, quos altus sopor in triduum attinuerit. Paruuli verò tum propter cibos tum propter humorem infantilis ætatis, longissimo somno vtuntur.

Somni ratio ex Peripatetica doctrina. Quæ dormiant, etiam vigilare. Quæ sensu careant, non dormire. An somnus sit impotentia sensuum omnium.

Caput VI.

Porrò vt ad alia hinc digressi non admodum, protinus gradum sistamus, Quicquid somni capax est, idem vigiliæ particeps: & retrò. Nam si somnus quædam affectio est, & quasi nodus & vinculum sensus: sensus autem omnis, sentire actu potest: omnis verò potentia aliquando in actum refertur: Necessarium est, vt id quod dormit & quod potentiam habet, vt vigilet, excitetur omnino, & actu exigitet. Ita nullus sit somnus, qui non possit rumpi, & qui (vt ita loquar) expergiscibilis non sit. Quoniam verò ex sensu, somni natura & vigiliæ dependet, & quæ vires animæ habentur distinctæ, ita vt altera abiuncta à reliquis sit, reliquæ seorsum ab hac non possint consistere, certum est, ea quæ augentur modò & minuuntur, vt arbores, dormire ac vigilare non posse, quia sensu deficiunt. Nam sensus à ratione vitali, quæ & vegetalis dicitur efficacia & potestate, interstitio plurimo & manifesto dispescitur: etiam si non id constaret, vtrum subiecto & magnitudine differant. Ponit Aristoteles somnum & vigiliam esse affectiones circa cor, vbi domicilium optimatis sensus locatur, dormitque animalia omnia. Sed quum (inquit Themistius) de animalibus loquimur, semper excipiantur diuina: nam eorum actio iugis æternaque, nec tristitiosa est, & vigilia in ea omnia, contrarij est expers. Vtrum verò ea quibus silices testa obducitur, dormiãt, nemo quidem adhuc (quod sciam) fuit, qui viderit, aut argumento aliquo notitia erit. Sed tamen persuaderi id potest: nam animal eo finitur, quòd sensum obtineat. Somnus verò, immobilitas & quodammodo pedica est & obligamentum sensus. Contrà, exsolutio eius, vigilia est. Non habent autem vices has plantæ: quia vbi sensus non est, ibi neque somnus esse, neque vigilia potest. Vbi autem sensus est, ibi dolor & voluptas: vbi dolor & voluptas, ibi cupiditas. Plantis nihil horum potest concedi: nulla enim ratio est, quæ cogat fateri dolere has, oblectari, concupiscere, aut sentire. Neque item quæcunq; alescunt, necessariò etiam sentiunt. Quanquam contrà est, quæcunque sentiunt, vt necessariò etiam alescant. Hæc verò alimenta quibusdam habentur, vt plantis. Hoc verò demonstrat ea ratio, quòd vis quæ nutrit, munus suum grauius exercet & expeditius, consopitis quàm vigilantibus nobis. Porrò & illud esse manifestum debet, Omnes animantes in somno nihil eodem modo, hoc est summa illa immobilitate & insensibilitate offundi. Nam si dormienti auditus in ministerio & officio sit, visus non sit, erunt simul in eodem duæ res pugnantissimæ, quia scilicet dormiens aliquis sentiet, quòd impossibile est. Colligi & illud potest, somnum & vigiliam ad sensum communem & ad eius sensorium pertinere, id est ad ipsum cor: & quum sensus communis subiecto idem, cum tactu sit, necesse

eſt, vt animalibus omnibus vigilia & ſomnus
communicari dicatur: quia tactus quoque, com-
municatus omnibus eſt. Si verò quærat aliquis,
an impotentia ſenſuum omnium ſit ſomnus:
reſpondebimus, non eſſe, etiam ſi omnes ſenſus
in ſomno impotentes redduntur. Etenim neceſ-
ſe eſt, tactu ſopito, conſequi reliquos ſenſus con-
ſopitos eſſe: ſed eo non valet hoc, vt ſoporatio-
nem omnium ſenſuum cauſam eſſe ſomno di-
camus, ſed ſolius tactus. Nam quum princeps
ſenſuum, & quo cæteri referuntur, afficitur, ne-
ceſſariò & ſatellites eius affectioni accumbunt.
Contrà, ſi illi afficiantur, non continuò neceſſe
eſt, ſenſum principem conſentire. Illud verò ar-
gumento eſt, ſomnum non ea re conſiſtere, quòd
otioſi omnes ſenſus ſint. Quum enim quis ani-
mo linquitur, quod genus lipopſychiam vocant,
id eſt animæ defectum: quanquam & ibi impo-
tentia ſenſuum eſt, tamen ſomnus non eſt. Porrò
duabus venis in collo, quæ à iugulo vbi ſcindũ-
tur, caput ſubeunt, foris validè apprehenſis col-
labuntur homines, ſenſibus ereptis, nec tamen
dormire dicuntur.

*Somni cauſæ, quas recenſet Ariſtoteles. Galeni ſenten-
tia aduerſus eundem. Quando primum infans ala-
tur, vt animal. Cibi demutatio in ſanguinem quomo-
do abſoluatur. Quopacto vaporum ſcanſili motu in-
ducatur ſopor.*

Cap. VII.

CÆterum, finalis ſomni cauſa, ſalus eſt &
conſeruatio animalium. Agens verò cauſa,
ſpiritus eſt vitalis, qui in corde eſt: materia verò,
vapor qui caput ſubierit, deinde in locum infe-
riorem defluxerit. Forma autem, ſitus & diſpo-
ſitio, eſt illa membrorum & partium corporis,
quæ in dormientibus extra intúſque cernitur.
Sed enim Galenus quarto Morbi ait, Ariſtote-
les teſtatur, ſomnum fieri capite humiditate re-
pleto: non tamen potuit oſtendere, quare capite
humiditate repleto, primus ſenſus quieſcat. Nã
eius intentio erat primum ſenſum eſſe in corde:
ſed præſtitiſſet dicere, ſomnum fieri humectato
pulmone. Certè, quia ſumma ſemper ratione a-
git natura, nec continuè moueri cum voluptate
animalia poſſunt, manifeſtum eſt, ſomnum ad
incolumitatem fuiſſe animalibus iunctum, & ad
quietem: vnde vaga, & vulgò recepta tranſlatio
eſt, vt ſomnus quietis nomine indicaretur. Sed
hæc ipſa neceſſitas non ſimpliciter eſt intelli-
genda, ſed ex poſito, & adiunctione. Nam con-
ſtituto animali, neceſſe eſt id ipſum alatur: quo
conceſſo, neceſſarium eſt, è cibo vaporem ſurri-
gi, è quo ſomnus conſequitur neceſſariò. Quia
verò ſentiendi & mouendi principium eſt cor,
in quo & ſpiritus vitalis & refrigerationis prin-
cipium continetur, conſtat ſomnum & vigiliam,
quod item paulo antè attigimus, cordis eſſe af-
fectiones. Acdormientes quidem agitatione
cordis quadam mouentur, ideo & pleraque a-
gunt, qualia quum vigilant, ſolent: quod certè
ſine viſione aliqua aut ſenſu, non poteſt contin-
gere. Clarum porrò eſt, oportere animal ſimul
atque accipit ſenſum, tum primum ali, & creſce-
A re in eo quod animal. Nam quando intra vte-
rum partus eſt, enutritur quidem & creſcit, non
tamen vt animal, ſed vt planta. Quum autem ac-
cedit ſenſus, tunc primum nutritur & augetur,
vt animal. Planè alimentum eſt id, quod ex con-
coctione poſtremum & nouiſſimum ſubſidit:
habentibus ſanguinem, ſanguis: carentibus ſan-
guine, quod vicem ſanguinis præbeat. Conce-
ptacula ſanguinis ſunt venæ, initium venarum
eſt cor. Deuoratus enim & ingeſtus per os ci-
B bus, indeque in locos ſuos, id eſt inteſtina, &
ventriculum collatus, euaporatur: & ſurſum re-
ſpirat per venas, per quas deindè permanat ad
iecur. In iecinore mutatur, & natura ſanguinis
tingitur: à iecinore influit, & ſubit ad cor. In cor-
de vincitur, & conficitur pleniſſimè, inibique in
ſanguinem perfectè mutatur. Ac venæ quidem
aliæ cor adeunt, aliæ à corde proueniunt. Venæ
quæ adeunt cor, tanquam miniſtræ ac gerulæ
ſunt, vt quæ à iecinore ad cor, incoctum & im-
C perfectum ſanguinem conuehant, quem cor ſuſ-
ceptum ſua vi meracum & abſolutum ſangui-
nem reddit. At venæ quæ à corde pertinent, cõ-
paratæ ad alium vſum ſunt, videlicet vt ſuccus
per eas concoctus iam perfectúſque in totum
corpus diſtribuatur: illud verò neceſſarium om-
nino eſt, quod in vaporem ſoluitur tabeſcítque,
aliquatenus ſuſtolli: deinde reditum capeſcere,
& inſtar Euripi refluere: nam omne calidum in
ſublime natura effertur, eo loci refrigeratur à
D cerebro, & conſiſtit, mox reciprocat & deſcen-
dit ad cor: cuius feruore refrigerato, ſomnus ob-
repit. Ita efficitur, vt ſomnus maximè à cibis
proficiſcatur. Nam alimonia ad ſummum caput
viam molita, quandiu fluxum cerebro immiſ-
cet, attentat & aggrauat, hinc ſalebræ illæ ver-
borum incertæ, hinc oculos nare, caput vergere,
erigendi ſe facultatem auferri contingit. Quum
verò iam commeant cibi, & incidentes cordis ca-
lorem eius irrigant, à quo ſemper vis illa muni-
E fica & corpulenta in caput leuatur, tum profun-
do ſomno demergimur, & altum ſoporem fla-
re incipimus: quo argumento Mneſimachus co-
micus ſomnum eſſe parua mortis myſteria pro-
nuntiauit. Quam verò humentia & corpulenta
genera grauedinoſa ſint capiti, indicium illud
eſt, quòd quibus ineſt vis ſomnifera, eandem
grauedinem capiti afferunt, craſſitudine humo-
ris eius qui ſurſum reſpirat: vt papauera, man-
dragoræ, ac temetum.

F

*Cur vinolenti non dormiant, neque item melancholici,
aut vehementer æſtuantes. Tranquilli locus explicatur
in Tiberio de oculis ex amore tumentibus. Fatigatio
cur inducat ſoporem: item morborum aliqui & hye-
male tempus. Cur valde dormientium vox grauior,
ac hyeme quoque: & qui ſuauiſſimè dormiunt, nil
ſomnient. Cur denique in pueritia, Galli videantur
ſapientiores.*

G

Cap. VIII.

EX iis verò omnibus facillimum erit, ambi-
guitates tollere, quæ ab ingenioſis plerunq;
agitari ſolent, & ab experientia originem du-
cunt. Nanque obſeruatum eſt, vinolentos non

ferè

ferè dormire. Id & libro Encyclicarum quæstionum propositum Aristoteles & Hali Practicus [illegible], vbi in obscuritate, non esse somno locum, vbi natura fieri quod in internis contingit, in quarta praeter modum [illegible] oleum, refrigeratur non lumen. Ratio verò evidens ad somnum creandum calidum adesse humorem oportet: hic enim concoqui expedit potest, vnde que ad caput vapores surriguntur, a quibus sobrius somnus inducitur. Quòd si desit, exiguusque humor, aut concoctu difficilis inest, somnus non oritur. Quæ de causa, post cibum somnolenti solent fieri ob calorem solitum. Melancholicos verò, & vehementer assiduè [illegible] soluta tenere [illegible], quia refrigeratis humor perit ac difficilior, quia nullus est, nec certè [illegible]. Contingit porrò nonnullos vigilantibus, vti [illegible] quæ subeant oculis, praeberent. Accidit [illegible] plerumque. Hæc vocant Græci [illegible] [illegible]. Ad quod planè respexisse mihi videtur in Tiberio Tranquillus sic prodens, sed Agrippinam & [illegible] dimittere dolor, & semel omnino ex occursu visam adeo contendit & manantibus oculis prosequutus est, vt custodiatur sit, ne [illegible] in conspectum eius veniret. Ab huius interpretationis scopo [illegible] enarratores. Rei quam agimus, meminit Theocritus,

[illegible]

[illegible]

Scribit Auerroes, Post labores [illegible] somnum, quia dum mouetur animalis, [illegible], spargitur naturae calor extrinsecus, & quantitas [illegible], [illegible] refrigeratur, & [illegible] ad principia recurrit, vt propriis [illegible] thesaurus communicatur ad [illegible] praepedientia. Aristoteles verò ex Themistij interpretatione: Aliquando (inquit) & fatigatione multa [illegible] ratio est, quòd labor [illegible] quendam in nobis, & tabescere facit, quæ [illegible] praebent, nisi colliquamentum id frigidum sit. Ita intellige[illegible] calor, qui ex nimio laboreque [illegible] quendam emollit, quæ ad superiorem locum redundantia somnum inducunt. Interdum & morbi hoc faciunt, qui ex humidis & calidis excrementis consistunt: vnde quod genus saepe & lethargo cernimus. Hyeme procul dubio somnolentiores fiunt, quod aëris humectatio frigida facit, & noctes porrò longiores fiunt. Hippocratem quoque [illegible] sed maior id quoque facit ciborum ingestio: nam appetentia tunc vegetior & excitatior est. Quandò verò vt membris grauioribus simus, facit somnus, hinc & illud obseruare à peritioribus solitum est, vt quo tempore plus dormimus quàm vigilamus, quod hybernum profectò est, hoc vox efficiatur grauior quam cum tempore quod intercidit ad vigilandum, hoc est habitus corporis qui inter dormiendum committitur, permanere vsque ad somni repetitionem potest. Igitur quamuis non solum interior, sed exterior, sit crassior & crassior qui est, cordis etiam contentior, nunc grauior non immeritò vox est. Nec illud ineptum tradiderim, quod Aristotelica lectio, magister noster, mihi suggessit in praesentia, Qui graues & frequentes dormiant, [illegible] somniare: quia & sensus & intelligentia hominis vna cum suo fungi officio potest, quum animus tranquillatur & requiescit: quæ quidem requies ipsa splendidiora conflare videtur. Ex quo fit, vt senes sint parci & ebrij & infantes: nam calor, qui in eis [illegible], vt motu plurimo vehementiusque inquietentur, quo motu destituente, proferentes ossa incipiunt. Quæ tamen in parte commonendi amplius fuerint, quod à doctissimis prostitum est: Gallorum pueros intro sapientes videri, mox vastiores fieri despere. Quod educandi curae aliqui ascribunt, aut verius, quam causa modum corpore sint humectiore, calor interior adobruitur et quietis corporis lumen [illegible] culus ver [illegible] capax, quia nequit expandi cellulas. Et ea verò quatenus videntur illi quidem sapientes: vbi verò anaucius, humectatis redundantia aetate iam destacescente, calor [illegible] potentes. Proinde vehementiores illis contingunt motus, corpore humido calidiori. Adsurere potest & capiti illum non [illegible] configurationem, quam sunt [illegible] sequi. At in Italia, contraria se ratione habere pueros, palam est, vnde [illegible] profert [illegible], vt Gallicae appellant [illegible], praematuras intelligentias, & quæ non de sciens [illegible] quodammodo. Porrò ad vtendum quadam verum species illud [illegible] Hieronymi praedicandum vsque ingeniumque: Vires (inquit) nunquam redolens, ne forte illud philosophandus, Hoc non est oscularem poenitentiam, sed vinum propinare. Osculo quippe fallaci [illegible].

Somniandi rationes aliquot. Cur melancholici per quietem turbentur praecipuè. Cur quidam dormientes ambulent. Icon pastalis ad soporem percussionis. De Pleanne nonnulla. Vini potissimum vigilia. Apud Aegeas insulam neminem dormire, Atlantes nil somniare.

Cap. IX.

VT verò ad insomniorum redeamus, nec ferè reclinare videmur quod despiciamus nobis, tactatur animus nostri motione in somnis, calore fovetur, qui vndique in partes se interiores colligit, atque ita efficitur, vt plurima vehementiusque illa obstante intentione, nullum internarum somnium possit, vaporibus melancholiae organum scandentibus. Nec praetendam, quòd animus tunc conquiescat. & per se maximè sit, quum nullum somnum tractatur, vt multitudinis oppido est. Plurimus autem motus, quam fatalis quis ebdomadicit, meridiò propensa est, quòd tunc maximè larga caloris copia in partem interiorem contrahitur. Porrò in somno quem cibo ingesto, primò captivus, nulla facultas videndi somnij datur, quia tunc maximè accidit, vt animus propter cibum ingestum concitetur. Somnium verò accurrit, quam cogitantibus nobis, & ante oculos ponentibus, obrepit somnus. Illud quoque

obiter hic adnotasse, operæpretium fuerit: eos qui instructi virtutibus sint, meliora somnia videre, quod etiam vigilantes meliora animaduertunt. Qui deteriùs animo vel corpore affecti sunt, deteriora concipiunt. Melancholici adeò in somnis crebro excitari cōsueuerunt, quod calore tunc largiore bilis atræ vrgente, animus moueri æquo amplius cogitur, vnde exiliunt sæpe surguntque euntes hac illac. Hincque succupantur eruditi causam, quare nonnulli quandoque obeuntes, vt etiam dormientes ambulent. * Idem enim ferè contingit, vbi multus fuerit motus & multa perturbatio: nec tamen valida adeò, vt etiam somnum conuellat. Sed quid est, quòd contemplantibus plerunque somnus obrepit? Nempe quæ in motu & solicitudine cogitatio nostra sit, eoque impeditur concoctio, necesse est, crassa esse euaporamenta quæ commeant. Illud vtique scitu item iucundum, quum calor ad ima subterfugit, frigescunt palpebræ & frigefactæ comprimuntur & conniuent. Ita quibus palpebræ sunt, consummando obdormiscunt: nihil enim aliud cohibet, mouet, imperat, regit in corpore quàm calor. Frigent igitur superiora in somno, & vndique corporis extrema. Contrà recalescunt inferiores loci vt pedes, & interiora vt viscera, & id genus alia. Expergiscitur verò animal, vbi primum absoluta & profligata concoctio est, quàmque internus calor, qui ambientis frigoris metu in angustum se contulerat, eandem vectis difficultatibus, & superior factus pro micat è latebra. Sed illud relinquamúsne indiscussum: quidnam sit causæ quod dormientes & propere oculos diducentes lumen intuerentur? Nempe, inquit Alexander, quòd visibilis spiritus coactus ac contractus, plurimúsque effectus inter dormiendum, repente ac multiplex exerens per tenebras vapore gradiens, ipse ad videndum fulgentior euadit. Legimus in Naturali historia (quod & alibi à me relatum scio) Tiberio Cæsari talium quam cæterorum mortalium fuisse naturam, vt expergefactus noctu, paulisper haud alio modo, quàm luce clara contueretur omnia, paulatim tenebris sese obducentibus. Idem ferè Tranquillus quoque de eodem recenset imperatore. Cæterum nos postea quàm multa satis de somni ratione congessimus, claudamus elucubrationem hanc Academicis placitis. Platonem accepimus, in cibo & potu tanta fuisse continentia, vt non solum delicatiores epulas & opipara conuiuia spreuerit, sed tantum duntaxat cibi per omnem vitam sumpserit, quantum satis esset ad vitæ necessitatem. Olusmodò Academicis, & vili pane atque interim aqua contentum fuisse, prodidere. Quem victum quantum somni sequi, verisimile est, tantum dormire solitum, scilicet non plus quàm quod satis esset ad euitandam ex nimia vigilia malam valetudinem. Cæterea etiam quod ex primo libro De legibus paret, solebat admonere, vt nocte surgeret ad res tum publicas tum priuatas obeundas: somnum enim immodicum & corpori & animo obesse dicebat, parúmque inter mortuum & dormientem interesse. Itaque vt quisque viuere & sentire caperet, sic vigilare oportere, quantum salua corporis valetudine id fieri posset. Hinc arbitror illa professisse Aristotelica ex libro De animalium generatione quinto, Somnus autem talis sua natura esse videtur, vt viuendi & non viuendi interlimium sit, & neque omnino sit qui dormit, neque non sit: viuitur enim potissimum vigilia propter sensum. Et in Præfatione Naturalis historiæ Plinius, Dum ista musficamus, pluribus horis viuimus: profectò enim vita, vigilia est. Propterea Aristotelis illud vero verius est, Breue admodum viuendi tempus esse homini contributum: nam somnus velut publicanus, dimidium aufert. At Leontinus Gorgias senio iam fessus ac perimbecillis quum in somnum collapsus iaceret, ac familiarium quispiam accedens ex eo, vt haberet, sciscitaretur, ἤδη, inquit, ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατατίθεσθαι τῷ ἀδελφῷ, id est, iam me apud fratrem deponere adortus est sopor. Illud verò huius fuerit velut pragmatiæ appendix: esse insulam Ægas, vnde sit desumtum Ægei maris nomen, Neptuno sacram. In ea non ferè quenquam posse somnum capere, prodidit Nicostrates, ex phantasmatum Dei occursaculis, subinde quietem interpellantibus. Atlantes in Aphrica non somniare, scribit Herodotus.

Autumnalis ægritudo qualis censeatur. Fructuum diluculo. Domnarij. Horæ Opora. Saligema. Trubæria. Salgamarij. Acrodrya. Stromotrion. Horia in cælo quid. Hyperoria Oporophylacium. Pomarij. Operones. Mosibus. Tenax. Oporophora.

Cap. X.

Hippocrates medendi arte nunquam satis laudatus libro Sententiarum tertio: Per autumnum (inquit) acutissimi, atque exitiosissimi accidunt magna ex parte morbi, ver saluberrimum est atque non exitiosum. Eum locum sanctus auctor Galenus ad verbum sic interpretatur, Vbi tempora idoneum omne retinent temperamentum, ver vtpote temperatum per ea saluberrimum erit, at acutissimos morbos & exitiosissimos, quantum in ipsummet temporis vim & naturam agitur, autumnus importat. Siquidem ver maximè temperatum modificatúmque est: per autumnum verò primum quidem eadem die modò frigus, modò æstus antepollet. Tum autem insequitur æstatem, in qua plerunque succi torrentur, interdum vires debiles existierunt. Porrò non ob id solum noxius autumnus censetur: verum etiam quod antea euocati ad cutem refusi succi, per autumnum ab aeris circumcurrentis frigiditate in profundum subitanè, cogantúrque. Sed hæc cunctis hominibus indifferenter eueniunt. At iis qui nequaquam rectè victitant, neque cupiditatem dulces istidiis, reliquásque omnes coæret passiones, seu cecollariom, obuenit ex fructibus detrimentum, quorum prohibio abstandorum pellecti, quibúsque largè ingestis, malis succis implentur. Cæterum quum eiusmodi ferè censeatur autumnus: tabidis tamen officit potissimum. Hoc Hippocratis corroboratur sententia, Autumnus (inquit) tabidis malus est. Quod ideo putatur dictum, quoniam hoc modo affecti improte-

A protectum nodúmque præsidiis naturalibus, id est carnium inuolucro exutum obtinentes corpus, assiduè iniquitate aeris offenduntur. Nã & taboses spiritus vitalis, vitéq; naturales debiles fiunt. Veruntamen hoc Hippocratis loco ambigunt peritiores, an tabescentes eos modo intellexerit, quos tabe prehensos pulmonis exulceratio infestet, an omnes vtcunque absumptos. Quoniam verò autumnum Græci oporam vocant, hunc obseruatum nobis est, apud Galenum in libro περὶ τροφῶν, hoc est De alimentis: fructus B quosdam dici oporæos autem videtur trifariã distribuere: alios siquidem demetrios vocat, quo nomine frumenta leguminàq; complectitur, & id ferè genus alia. Valet autem Græcum nomen ac si Cereales dicas Latinè. Sitometrion, verò id Græcis est, quod demensum nobis. Mox aliud genus appellat horæos, scribitq; à Græcis horã tempus id nuncupari, quo exoritur canicula, quod est (inquit) ferè dierum quadraginta. Ex iis fructibus alios esse traditi iamiam maturescentes, C alios verò præmaturuisse, alios in summo esse statu, aut post statum, aut ante statũ. Addit quoque se putare, non ideo dici horæos, quod eo tantum tempore enascantur, sed ad eorum distinctionem qui reconduntur. Inter horæos verò nominat cucurbitas, pepones, melopepones, cucumeres. Demum de oporis acturus eo nomine intelligere videtur arboreos fructus, cuiusmodi sunt fici, vuæ, mora, cerasa, poma, persica, D & id genus alia. Sunt qui oporas interpretentur mollioris corticis fructus. Sunt qui sic distinguant, vt sit opora (quod dixi) quicquid externa parte lignosi habet nihil. Acrodrya verò dicantur, qui diuerso se habent modo: sicut libro decimo ἰατρικῶν τῶν γεωργίας adnotatum aduertis: vti est punicum malum, pistacia, castaneæ, id genus alia. Vtrunq; verò genus, salgami nomine intelligi cõlibitum nonnullis est. Omnino oporas accipiunt propriè autumnales fructus, & id nominis ratione, sed & æstius in eandem veniunt E decuriam. Horia in cælo, dicunt cælestium studioti stellarum fines. Nam insignia partes, veluti propriæ, stellis diuiduntur singulis: propterea dici audius, quum in finibus suis stella fuerat inuenta, hoc est, tanquam in suo constituta domicilio. Id exemplo liquere amplius potest: Arietis dominus est quidem Mars, verum fines eius stellis sic distribuuntur singulis: A prima vsque ad sextam partem possidet Iupiter: à septima vsque F ad duodecimam Venus, à tertiadecima ad vicesimam Mercurius, à vicesimaprima vsq; ad vicesimamquintam Mars, à vicesimasexta vsque ad tricesimam Saturnus. Hypεroria intelliguntur, quæ vltra tempestiuitatem perducta specie ac bonitate sentiuntur exuta. Horæum legimus quandoq; delicatum dici & molliculum: vnde apud Menandrum ὡραΐζεσθαι, diffluere deliciis. Villæ pars fructuaria dicitur, quæ in cellam di- G stribuitur oleariam, torculariam, vinariam, defrutariam, fœnilia, & palearia. Illud quoque adnotauero, salgama priores item dixisse, quæcunque conditanea ad victum nostrum in vasis seruabantur. Columella libro tertiodecimo: Hæc vasa dedita opera fieri oportet patente ore, & vsque ad imum æqualia, nec in modum doliorum formata, vt exemptis ad vsum salgamis, quicquid superest, æquali pondere vsq; ad fundum deprimatur, quum ea res innoxia penora conseruet, vbi non innatent, sed semper sint iure submersa. Quin & in Hortorum cura, idem ita cecinit:

Tempore non alio vili quoque salgama merce,
Capparis, & tristes inulæ, ferulæque minaces
Plantantur.

Apud eundem salgamarios legimus libro tertiodecimo De rapis: Deinde sicut consueuerunt salgamarij, decussatim ferramento lunato incidito. Salgamarios putant, qui salgama vendunt, aut e iam condiunt. C. Martius libros tres elucubrarat nominibus Coqui & salgamarij, quis vrbanas mensas & lautiora instruebat conuiuia. Sed & Romæ fuerunt castra salgamariorum, siue salgariorum, lecticariorum & victimariorũ, quin & tabellariorum. Legimus porrò Codicis libro duodecimo, legem de salgamo hospitibus non præstando, in hæc verba, Nequis comitum vel tribunorum aut præpositorum aut militum nomine salgami, id est culcitras, ligonem, oleum, à suis extorqueat hospitibus. Autumnum dici putat Festus, quòd tum maxime coactis fructibus hominum opes augescant. Claudianus in Proserpinæ raptu,

Hæc tibi sacra datur, fortunatúmq; tenebis
Autumnum, & fuluis semper ditabere pomis.

Ab oporis inuenio dici oporophylacium, pro loco vbi cuiusmodi seruantur fructus. Sunt & opophoræ, arbores. Sicut oporonem vocant, qui oporas emit venditque. Pomarios fortè dixeris Latinè, vt apud Spartianum in Heliogabalo, vbi dulciarij quoq; nominantur & lactarij. Sed nos sine suffiamine decurrimus, quamobrem transco ad reliqua: si illud in transcursu non reticuero peciolum, quo ramis inhærent fructus, vocari moschon, & à Palladio, tenacem quoque.

Nunquam Hecale fies, prouerbium quo proferatur sensu.

Cap. XI.

Nunquam Hecale fies, scitum adagio est, quo significamus, nunquam à paupertate eiusmodi oppressum iri quempiam, qua olim circumuenta Hecale est, de qua prius quàm aliquid promam, carmina Plautina subscribemus, ex quibus prouerbij nata obseruatio est: sic enim in Cistellaria legimus,

E. asse hoc haud me pœnitet,
Si vt dicis, ita futura es: nam siquidem ita eris, vt volo:
Nunquam Hecale fies, sempérq; istanc quam habes ætatulam
Obtinebis.

Fuit Hecale anicula, à qua Theseus olim adolescens comiter est hospitio susceptus, vnde sacrum quoq; Hecalesion per pagos celebre fuit Hecalo Ioui, non sine ipsius Hecales honoribus: quam etiam Hecalenem vocabant diminutiua

forma: quoniam ipsa quoque adolescentem adhuc Thesea salutare aniliter, & huiuscemodi excipere diminutiuorum blanditiis consueuerat. Meminit in Theseo Plutarchus & Philochorus. De ea iustum poema Callimachus fecit, Hecalen nomine. Plinius quoq; herbas edules nominat, quas rustica illa Hecale apud Callimachum apponat. Meminit & Chæremon. Sudas verò ait, ἑκάλη ἡρωῒς παρὰ καλλιμάχῳ. id est, Hecale herois est apud Callimachum. Addit quoque nominis etymon ἡ πρὸς ἑαυτὴν καλοῦσα, id est ad se vocans. εἶχε γὰρ τεῖχος ἀκλειστον. Hæc tamen videtur fuisse paupertima, quando ita canit Ouidius in libris De remedio,

> Cur nemo est Hecalem, nulla est quæ ceperit Irum?
> Nempe quòd alter egens, altera pauper erat.

Apuleius quoq; libro Metamorphoseon primo ex Politiani emendatione: Si contentus (inquit) lare paruulo, Thesei illius cognominis patris tui virtutes æmulaueris, qui non est aspernatus Hecales anus hospitium tenue. Sed & in Priapeiis epigrammatibus:

> Æqualis tibi, quam domum reuertens
> Thesæus repperit in rogo iacentem.

Meminit & Petronius Arbiter,

> Qualis in Actæa quondam fuit hospita terra
> Digna sacris Hecale, quam Musa loquentibus annis
> Battiadæ vatis viuendo tradidit æuo.

Ex iis quæ hactenus retulimus, & quæ sit adagij origo innotuit abundè, necnon quæ sit Hecale in literis vtriusque linguę. Verum quia res leuicula est, ac multorum (Politiano tamen duce) extrita commentaris: quanquam hoc genus pleraq; censeri queant, velut hastæ velitum amentatæ, ad altiora præstruamus gradum, ne planè fiat in lente vnguentum: si id modo adiecero, non lepidè minus ac venustè ad ætatem posse prouerbium transferri.

De Galeni valetudine ac excellentia. Vitrei humores. Ephemera Galeni febris.

Caput XII.

GAlenum philosophum & medicum singularem, cuius scientissima & plurima extant ingenij monumenta, quæ genuinam sapiunt eruditionem, memoriæ proditum à nonnullis est, centum & quadraginta annos vixisse, tantáque in cibo & potu abstinentia vsum, vt ad satietatem nunquam comederit aut biberit, nec crudum quicquam vnquam gustarit: vnde sit factum, vt odorificum semper anhelitum spiraret. Sed quod longè apud me mirabilius est, citra vllam omnino affectionem, sola defecerit senectute. Quod in humanis est rarissimum, in tanta subblandientis gulę lasciuia, & in interitum vergentis naturę fragilitate, vt silentio conterantur lancinantes hinc inde incõmodorum turbines. Vtcunq; hinc certè adagium obrepere aduerto, vt Galeni valetudinẽ dicamus, pro ea quę vltra humanum captum nimis sit prospera, nimísque inoffensa. Nec me tamen fallit, ni sum forsan Curione obliuiosior, qui trib⁹ proposiris, sępe quartũ addebat, vel quærebat tertium: quid aduersus hãc astructionem nostram proferri ab eruditioribus possit, tum ex Galeno ipso, tum ex scriptoribus aliis: nam Sudas auctor est, Galenũ modò annos vixisse septuaginta: ita enim de eo scribit, vt obiter etiam superpondio lectorem onustum remittamus: Galenus (inquit) arte medica celeberrimus, Pergami est natus, Marci & Commodi ac Pertinacis imperatorum temporibus, Romæ vixit. Niconem habuit patrem, geometrię ac architecturæ peritum. Plurima non in medicina solum, sed & in philosophia condidit volumina. Immo verò in grammatica & rhetorica, quæ quod omnibus ferè obuia sunt, & vulgò notissima, recensere consilium non est. Vixit annos septuaginta. Galenus porrò ex Gręcę linguę proprietate quietum tranquillúmque signat. Cæterum Galenus ipse de se ita propemodum scribit libro De interioribus secundo: Sum (inquit) mihi conscius quodam tempore tanto me esse conflictatum dolore, vt ventris interiora arbitrarer conuelli lancinarique, præcipuè qua meatus vrinæ sunt inter renes ac vesicam, mox verò clystere vsus ex oleo & ruta, præcellenti dolore humorem deieci vitro liquescẽti persimilem: quod genus Praxagoras vitreos vocat humores, sicut in plerisque subinde experimento didici. Qui etiam tradit, esse humorem illum *frigidissimum*: & rectè illi quidem, nam sensu teste cõprobatur. Mirum tamen, vndénam sit frigiditas tanta, quæ nulla ratione recalescat. Sed libro De sanitatis moderatione, ita scriptum inuenio, quocunque auctore ęditus est liber is: Annis (inquit) iam plurimis nullis ferè morbis infestati sumus, nisi quandoque laboribus nimiis ephemera febre. Attamen pueri adolescentésque magnas multásque incurrimus ægritudines: *sed* anno vicesimo octauo ætatis transacto, quum exploratum mihi esset, sanitatis esse artem aliquam, eius inhærens præceptis immunem me morbis exsortémque custodiui, præter eam quam diximus ephemeram, quam tamen ipsam declinare possem liberius paulo viuendi potestatem nactus. Porrò in libro De alimentis secundo, vbi de lactuca sermo est, sic scribit: Vtuntur (inquit) ea ex aqua decocta, sicuti ego nunc incepi, postea quàm deprauati mihi dentes sunt. Sed & alibi scribit, quum circa diaphragma laboraret, se somniauisse liberatum iri, si sanguinem mitteret ex vena quæ est inter pollicem & indicem, minuisse sanguinem, conualuisse. Hæc ad præsens comperta nobis de Galeno sunt. Suam verò ipsemet præstantiam quodam libro patefacit, sic propemodum scribens. Itaque medicinam professus ad senectutem vsque, nullam omnino ad hanc diem calumniam subij vel curando vel præsagiendo. Id quod celeberrimis medicorum quibusdam obtigisse, sum memor. Sed & quinto Colliget Auerrois, capite de punicis granis, Galenum ita celebrat, vt experientia præcellentem prædicet ac veridicum in primis, vt cui comparari non possit alius, ni forsan is inquit, qui clamat quidem: sed quid clamet, non percipit satis, Auicennam (opinor) conuellens. Qui se tamen Galeni

fatetur

fatetur interpretem, ac ſummum quandoque vocat artis medicæ. Illud certè in tam nobili cẽſura minus prætereundum, quod ſeptimo Therapeutices legimus: Veritatis ac ſcientiæ ſtudio attentiore gloriam eatenus ab tanto contemptam viro, vt ne libris quidem à ſe diſertiſſimè ac ſciẽtiſſimè concinnatis nomen aſcribi ſuum pateretur. Sed in re mira ipſius verba ſubſcribã, ἐπιθύμησα δ' ἀληθείας καὶ ἐπιστήμης, οὐδ' ἐν εἶναι νομίζων οὔτε κάλλιον ἀνθρώποις, οὔτε θειότερον κτῆμα. διὸ μηδ' οὐδ' ἐπιγράψαι ποτὲ τὸ ἐμὸν ὄνομα τῶν ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένων βιβλίων ἠξίωσα.

De ſanitatis ratione adnotantur pluſcula ex medicorum ſcholis. Quæ cenſeantur corruptionis cauſa. Sanitatis diſtinctio.

Cap. XIII.

QVod verò ad corporum valetudinem pertinet proſperiorem, illud obſeruandum magnopere cenſeo, quod nobilis auctor literis prodidit: certa eſſe experimenta totius corporis valetudinis, varietate victus inobſeruata. Hippocrates vtique tradit, non prandentium extra celerius ſeneſcere. Verum id remediis cecinit, non epulis. Ne quis omnino putet medicum principem ad crapulam nos hortari, atque helluationem. Quippe multò vtiliſſima eſt temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de ſe præfecturam ſeruo dederat, vltimóq; probro maius, in cibis triumphalibus ſedenti dicebatur, vel in capitolio epulanti, pudenda re, ſeruo ſuo facilius parere quàm ſibi. Ex medicorum autem ſcholis illa ſunt, Contemperantiam calidi & frigidi, ſicci & humidi, naturalem eſſe ſanitatem conſimilium membrorum. Cuſtodia verò compoſitionis & numeri, magnitudinis & plaſmationis naturalis ſanitas eſt inſtrumẽtorum. Corruptiones autem in nobis vel eſſe neceſſarias & innatas, ac ex nobis ipſis profluere, veluti radicem & initium habentes, primordia generationis noſtræ, ſanguinem ſcilicet ac ſemen. Vel eſſe non neceſſarias. Naturales quidem ariditate proueniunt & euacuatione, quę cauſæ interiores ſunt. Illæ verò exteriores ex iis quæ corpori adueniũt, quarum vna inſeparabilis eſt, ſempérque aſſiſtens, vt continens nos aer. Corruptio non neceſſaria per tempora quædam inordinatè copulata corporibus lædentiáq; oritur, calefaciendo frigefactandóque immoderatè, aut etiam areſaciendo humectandóq;, aut frangendo, conuellẽdo, perforando, articulos tranſmutando. Certè veluti ſerie perpetua amplius, ampliúſq; areſcimus, donec decurſus ad ſtatum fiat, nec augeamur vlterius, oſſibus ob duritiem ampliori prohibitis incremento. Mox verò præter quàm opus fuerat, omnibus areſcentibus organis, actiones deterius longè perficiuntur, reddimur & tenuiores, demúmque nimium ſiccitate inualeſcente, conſeneſcimus, corrugatúrque corpus, membra titubant inualida. Genuini quidem caloris vi, perpetim multam ſubſtantiæ portionem effluére ſcimus. Eſſe nanque naturales corruptiones duas, vt ſignificauimus, quas genitum corpus nullum queat euadere: alteram eſſe, quia

A aſſiduè areſcimus: alteram verò hanc, quæ ex effluxu prouenit à calore intimo. Proinde ne confeſtim ſequatur interitus, neceſſe eſt, quantum fieri poteſt, vt ſubſtantiam aliam effluenti ſimilem ſubſtituamus. Ideóque cibis reficimur, & potu: ad eum modum, quicquid ſicci humectíſque euanuit, inſtaurantes, vt priſtinum integretur temperamentum. Nam reſpiratione pulſúque aereæ igneæque ſubſtantiæ moderamentũ cuſtodimus. Propterea præceptore nullo, natura tantum (vt ſic dixerim) prælucente, comedimus, bibimus, reſpiramus. Quòd ſi modo aliquo perfici poſſet, vt eiuſmodi quippiam induceremus, quod nullatenus effluentibus diſſimile foret, perſanum hoc & optimum foret. Sed quia id impoſſibile, quoniam quod ab vnoquoque membrorum effluit, eiuſmodi natura eſt, quale membrum ipſum à quo defluit: at eorum quibus veſcimur, nil omnino eſt tale: inde fit, vt neceſſariò percoquantur à natura, tranſmutentur,

C præparentur, ſimiliáque corpori efficiantur quod alitur. Quod verò non digeritur, corpori non accedit. Hæc verò retrimenta ſunt, & ciborum ſuperfluitates. Sanitas firma conſtánſq; κατ' ἕξιν nuncupatur, fallax & incerta, κατὰ σχέσιν. Amplius eadem tradit ſchola, duo eſſe quæ medicina nuncupata diætetice ad ſanitatem intendat: alterum eſt, inanium repletio: alterum verò, redundantium exinanitio, ne ad hunc vſum organa præſtituta obſarciantur atque obcæcentur,

D neve flacceſcant, vt corpus cuſtodiatur purum, nulláq; redundantia infeſtum. Ex iis porrò duobus tertium quiddam videtur conſequi, ne celerius obrepat ſenilis moleſtia. Etenim ſi quæ euacuantur, reſtituamus, nec ſubſtiterint intus noxiæ ſuperfluitates: & ſani erimus, & quod eximium eſt, diu iuuenes. Cæterum, quia diu de ſanitate verba facimus, nec vtique illud, veluti per incuriam omiſerimus, Sanitatem non vno dici modo ab eruditis. nanque altera eſt, quæ

E optima dicitur, perfecta, ſumma etiam Septembribus horis, vt inquit Horatius. Altera verò eſt, quæ ab hac deficit, incerta, non perfecta, quæque latitudinem habet multam. Duplex quoque traditur hæc: nam aut eſt eucratos, & ſine querela, in qua non amplius quàm oportet, corpora calida ſint vel frigida, ſicca vel humecta, vt habitudo carnoſorum, quæ in meditullio eſt tenuis, & modum excedentis. Altera eſt dyſcratos, & cum querela, in qua maximum eſt ab o-

F ptima diſcrimen, quod perſpicuum tamen non eſt ob paruitatem. At ſimplex illa ſanitas & perfecta, quæ eucraſiam habet certiſſimam, vel nunquam comperta in animalis corpore eſt, vel ſi vnquam fuit, nec minimo quidem permanſit, quin vel ictu oculi demutata ſtatim eſt, nec eodem ſe habuit modo. Sanitatem verò finiunt diſpoſitionem ſecundum naturam, quæ actionem adminiculata coadiuuet. Sicuti ægritudinem dicunt diſpoſitionem præter naturam,

G quæ actionem oblædat præpediátque.

Morbis ex quibus cauſis appellationes ſint inditæ. Herpes eſthiomenos, id eſt morbus ſancti Antonij aut ſancti Martialis. Item morbus, Noli me tangere. Teneſmon. Cancer. Lupus. Hypoſarca. Morphea.

Satyriasis. Satyrismus. Satyrium. Prosedamum. Cenchrias. Phagedæna. Gangrena. Melancholia. Cholera.

Cap. XIV.

MOrbis verò induntur nomina quandoque ab affecto membro: vt pleuritis, à latere: peripneumonia, à pulmone: sic ischiadicus dicitur, sic nephritis à renibus, sic arthetica (vel vt apud Galenum ἀρθρίτις) cephalea, ophthalmia, dysenteria. Aliis verò ab accidentibus quæ consequuntur, vt affectionem, quæ egestionem qua consuetum est fieri non permittit, tenasmon ab intestinorum tormento vocitarunt, τεινεσμὸν dicunt Græci. Est in eo item genere palmus, apepsia, dyspnœa, apnœa, agrypnia, coma. Recenseri in iis herpes item potest esthiomenos, quē inoriri Auicenna scribit, vbi arctius constringuntur vulnera. A medendi peritis finiri solet, membri νέκρωσις, id est mortificatio, ac cum putredine & mollificatione dissipatio. Eam vero affectionem lingua dicit vernacula morbum sancti Antonij, vel etiam sancti Martialis: à cancro differt, ac lupo, & eo quem facetè nuncupant nostra tempestate, Noli me tangere, quia membra deficit putredine tantum, non cadauerosa cum mollicie. Illi verò idem vtique efficiunt ac corrosione ac duritie. Herpes porro esthiomenos breuior est, acutiórque. Herpes (inquit Therapeutices secundo Galenus) non semper vlcus est: quod si adsit vlceratio, veterem subinde mutat sedem, proxima depascens, ac vt indicio nomen est. Ἀλλὰν ἕρποντος θηρίου, id est feræ modo serpentis, priora linquens obrepit aliis. Fit ex humore bilioso, flauo, ex quo in erysipelatū genere est: differt tamen succi tenuitate. Additur herpetis genus cenchrias dictum, quoniam pustulæ succrescant milij similitudine, quod cenchron vocant. Cognatam iis affectionem phagedænas dicunt, inter quas chironia sunt & telephia. Auctor idem Galenus libro ad Glauconem secundo: Si flaua bilis naturæ suæ proprietate seruata, cum sanguine per totum sese profuderit, affectionem inoriri, quam icterum vocamus. Quod si in partem aliquam decubuerit sola, herpes nuncupatur. Si verò crassior fuerit, cutem arrodit vniuersam ad carnem vsque subiectam: húncq; herpeta esthiomenon appellauit Hippocrates: si autem tenuior, superficiem modò veluti amburit, túncque herpes tantum dicitur. Spasmum verò, conuulsionem ab instrumentis dicunt voluntarij motus, ad suum initium vi reuersis. Plures autem morbi ab vtroque appellationem traxerunt, vt cephalalgia, otalgia, cœlophthalmia, cardialgia, odontalgia, hysteralgia: à causis quoque sæpius nomina inueniuntur imposita, vt quæ ab omnibus dicitur melancholia, ab Gnidiis autem medicis χολίρα. Nam & hyposarcam, quæ hydropiseos species est, album phlegma vocauere. Nonnullæ item ægritudines ex similitudine quadam nomen habent, vt elephas, siue elephantiasis, & leuce, & cancer, ac narium morbus polypus: & morphææ, ab arbore nucis, inditum videtur nomen, quòd frondibus eius persimilis esse videatur. Quasdam item verrucæ species myrmecias vocarunt: simili modo alopeciam. Cancri (inquit secundo ad Glauconem Galenus) in omnibus quidem partibus corporis fieri consueuerunt: sed in mamillis præsertim mulierum, quæ à natura purgationem non habent. Generantur verò tumores hi ex atræ bilis superfluitate: quæ dum sanguis in hepate fit, fecis vinariæ proportione concipitur. Ab splene verò expurgatur, qui inde alimentum consequitur, sicuti ab Galeno proditum est eodem in commentatione De naturalibus potentiis. In mamillis porro tumorem sæpe conspeximus, forma & figura cancro animali consimilem. Nam vt in eo pedes ex vtraque sunt corporis parte, ita in morbo distenduntur venæ, quæ cancri prorsum similitudinem effingunt. Hunc (inquit) per initia sæpe sanauimus, vbi verò in molem satis insignem protollitur, nemo sine manus opere potuit curare, sed & tunc insigne ingruit periculum profluuij sanguinis. At veretri inflationem nomine cuiusdam dæmonis sponsarum depicti nuncupauerunt, id est satyriasin, vt interpretantur nonnulli. Satyrismum & priapismum enunciat Galenus. At Plinius in totum inquit, Græci vbi concitationem in Venerem volunt significare, satyrion appellant: in coitu verò et labore pigritiam, prosedamum. Pauca verò sunt morborum nomina essentiam modò mali exprimentia, vt phlegmones, qui sunt abscessus calidi, siue (vt Græci dicunt) apostemata, & gangræna: sic enim vocatur τῶν μελῶν τὸ νεκρώδες σὺν ἕλκει, id est morticina membrorum caro cum vlcere, vel etiam sine vlcere, μετὰ φλεγμονῆς ἢ ἐρυθήματος ... , id est cum inflamatione ac rubedine exalbescens. De gangræna secundo ad Glauconem sic comperi: Gangrænas, inquit, nomino eas, quæ ex inflammationis *magnitudine* fiunt mortificationes: sed ita, *vt non integræ* sint omnino. Nam vbi prorsum est affectū membrum ac emortuum, vt percussum vel sectum vel adustum non sentiat, recidere statim conuenit. Verum, ita affecta nigrescunt. Quod autem medio constitutum modo est, vt cedat in mortem, gangræna est, ac nominatur. Scirrhi item eodē modo dicuntur, id est duritiæ. Item empyema, id est ὑπόπυον, catagma, spasma, rhegma, colobomá, dothion, ionthos, phyma. Quibusdam imposita nomina ab artifice, à quo curata primum, vt chironio. Aliis verò ab iis, qui primum laborarunt, vt est telephium. Sed nos iam ab hisce medicorum diuerticulis in viam demum reuertamur, & instituti reliqua exsequi pergamus, ne graculus fiat aliena lasciuiens plumula.

Quod commercium balneo & cani? prouerbium quem vsum habeat.

Cap. XV.

QVod commercium balneo & cani, adagiū est elegans, in Græcis literis freqūes, à Luciano vsurpatur eo sermone qui est Ad ineruditum multos emptitantem libros, dicitur de iis qui dissociata natura sunt, nec similitudinem recipiunt aliquam, vel vsum, veluti si nauigandi im-

di imperitus, aut equitationis omnino expers, caperet is quidem affabre constructam nauem, & ad securitatem omnibus fultam instrumentis: hic vero equum compararet Mosum, vel Concaeradem, aut Coppophorum, id dictum (opinor) vterque se praestaret, quod per imperitiam haud commode vteretur rebus. Nunc secus ac diues ille Atianus, cui quum pedes forent abscissi, qui frigoris nimietate computruissent per niues iter facienti, vt aliquo modo calamitatem leniret, ligneos sibi pedes conficiendos curauit, quibus subligatis, interim etiam seruis innixus incederet. Sed ridiculacius in eo praecipuè fuit, quod summa cura scienter politèque confectas soleas comparabat subinde, quibus ligneos illos pedes praefulciret. Veluti visenda planè res esset, lignum crepidis inductum. Non dissimile huic & illud Luciani eiusdem, [illegible], id est simia quidem simia est, etiam si aurea habeat symbola. Et imperitiae nubilo adobrutus librum quidem perpetuum versare manibus potest, sed eorum tamen quae lectitantur, nihil prorsum queat percipere, [illegible], sed asellus aures mutans audire lyram, atque semper [illegible], magis mutus & fundi magis inops, quàm pisces. Verùm à balneis non retiliamus longius, proueritus (vt opinor) ratio aperta facta est, quanto humanae cupiditati, bonum quae, si non & deliciis, balnea modo deseruiunt, ad ea nisi aspirat brutam natura. Fuerit argumento etiam, quod sunt auctore Aristotele, [illegible], id est balneae calidae sacrae quas tum is sic dici ipse putat, quia salsare atque sulphure rebus ingenuae sacris proueniunt: sacris, inquam quoniam quae miranda sunt & occulta, sicuti quibusdam placet, sacra videntur, vt miras balnearum taceamus facultates.

Calentium aquarum rationes aliquot. Cur earundem vi lapides item progignantur. Puteoli quàm multa significent apud eruditos.

Cap. XVI.

ET quia in balneas incidimus, cur aquarum aliquae caleant, quaedam etiam ferueant, intantum vt non possint esse visui, nisi aut in aperto conuoere, aut mistura frigidae intepuere, causae aliquot reddentur. Empedocles existimat, sicut docuit Seneca, ignibus quos multis locis terra opertos tegit, aquam calescere, si subiecta sunt solo, per quod aqua transcursus est. Facere quippe dracones solemus, & milliaria, & complures formas in quibus aere tenui fistulas struimus per decliue circundatas, vt saepe eundem ignem ambiens aqua per tantum fluat spatij, quantum efficiendo caloris satis est. Frigida itaque intrat, exit calida. Idem sub terra fieri existimat Empedocles. Quidam arbitrantur, & comprobat liber auctor, qui circumfertur De proprietatibus elementorum, per loca sulfure plena introeuntes aquas calorem beneficio materiae per quam fluunt, trahere. Quod ipso odore gustuque testantur, reddunt enim qualitatem eius quae caluerunt, materiae. Quod ne quis accidere miretur, viuae calci si aquam infuderis, nonne feruebit? Haec porrò efficit ratio, vt aquae ferundae magna ex parte salsae proueniant, vt Aristoteles inquit, quia scilicet per terram aluminosam percolantur. Exustorum autem omnium cinis salsus est, sulfurque redolet. Democritus calci assignauit calidorum fontium rationem, quod neque fieri, quoniam lapides vnde fit calx, non habent excalfaciendi vim, nisi in fornace pequsti. Sunt qui vento causam euentus ascribant parum scienter, quia perpetuò calet aqua, nec tamen perpetuò flat ventus: nonnulli terrae putrescentem, sole penetrante calorem aquae ingenerare: quod admitti posset, si solis abscessu frigesceret item aqua. Caeterum, in hac calentium aquarum ratione nonne illud animum est, ac inuestigandum anxiè: quod ipse etiam pene puer apud Aponum adnotaui, dum Patauij capessere ingenij cultum, ab illis subinde lapides gigni? Hoc est a omnem admirationem nata fuit, statuiunt ibi feruentissimae aquae in supercilio non multum arrecto, in subiecto molendinum est, quod versat boliens aqua per conuallem decurrens, Volaticam, vt nunc passim dicitur, in quam impetu deuoluitur aqua per arctum. vidimus rotam, veluti quodam artificio, lapidea circumtectam crusta: & quum oculis non satis credere, duritiem materiae experturus cultelli satis validi mucrone insignirer retusum animaduerti, id vt pote adolescens, qui nihil admodum interioris scientiae attentassem, miraculum est visum. Mox repetita vrbe, quum rem scholasticis quibusdam exposuissem in foro, risu exceptus sum ab omnibus ferè tanquam insulsitata nescio quae, & absurda ac scurrilia promerem. Sed haud ita multo interstitio facto, illac profecti rem in rem praesentem verissima fassi sunt, quae prius inscitiè ludibrio habuerat. Verum ea omnia pòst quam Plinij, cum aliorum doctrina confirmata reperi. Nam & Seneca (vt de Strabone taceam lib. 3.) Naturalium tertio ad hunc modum scribit: Interest verum loca sulfure an nitro an bitumine plena transeant. Hac ratione corruptae cum vitae periculo bibantur: vnde & apud Ouidium legimus.

: Flumen habent Cicones. quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

Medicatum vtique & eius habet naturae limum, vt corpora agglutinet ac induret, quemadmodum Puteolanus puluis, si aquam attigit, saxum est. Sic econtrario haec aqua, si solidum tetigit, haeret & affigitur. Inde est quòd res abiectae in eundem locum lapideae subinde extrahuntur. Quodam Italia quibusdam locis euenit, si virgam siue frondem demerseris, lapidem post paucos dies extrahis: circunfunditur enim corpori limus allinitùrque paulatim. Hoc minus videbitur mirum, si notaueris Albulas, & fere sulfuratam aquam circa canales suos cymbasque durari. Sed summus item philosophus Encyclicarum quaestionum libro vicesimoquarto quaerit, [illegible], id est, cur aquis calentibus potius quàm frigidis lapides concrescant atque

coagmententur. Reſpondétque, prouenire quòd lapis defectu humoris conſiſtit, caloréque potius quàm frigore, humor deficit & lapideſcit calore: vt etiam Empedocles ait, τάς τε πέτρας καὶ τοὺς λίθους κατὰ θερμὰ τῶν ὑδάτων γίνεσθαι, id eſt, lapides & ſaxa feruentium aquarum opera conficit. In quo tamen aduertendum, ſi defectum humidi omnino, ex totóque intelligas, minus procedit ratio, quando quoquo modo lapis fiat, coagulatione ſeu congelatione, requirit humidum agglutinans, quo deficiente, non lapis fit, ſed harena vel puluis. Si verò humecti defectum intelligimus redundantíſ ablationem, tunc veritas apertius eluceſcet. Certè non ſolum calor ἀπολιθοῖ, id eſt elapidat: ſed frigus etiam, humorem nimio gelu abſumendo, indurat, facitque lapidem: quod ſi nimium frigus ita agit, ſimpliciter quoq; ita agi poſſe, certum eſt. Auctor porrò in Hilarionis vita Hieronymus, littus quod Palæſtinæ ac Ægypto prætenditur, per naturam molle, harenis in ſaxa dureſcentibus, aſperari, paulatímque cohæreſcentem ſibi glaream tactum perdere, quamuis non perdat aſpectum. Sed & multa ſuper iis in libro De metallicis, quiſquis eius dici auctor debet. Adnotanda obiter & Auicennæ ſentẽtia ex fine Meteororum, vt prætereamus quæ huc ſpectantia Vitruuius ſcribit, Ex terra pura lapides non fieri, ſed ex permixto, quoniam ex nimia ſiccitate in ea continuatio non fit. Fiunt verò ratione duplici conglutinatione, congelatione, priore quidem quũ lutum aliquod viſcoſum fuerit, ac pingue, quod areſcens in quandam euadit diſpoſitionem, quæ in luti lapidiſque meditullio ferè eſt, mox ſenſim lapis concipitur verus. Scribit etiam, virtute quadam vniuerſali vegetabilia & animãtia quoque deformari in lapides poſſe. Dignum verò ſcitu, humecti addenſationem hanc in lapideam naturam dici quandoque poron, id eſt πῶρον. vnde illud ex Pindaro ab grammaticis affertur, τῶν τὰς ἰσχιάδας πωρουμένων, καὶ σφίγγοντα λιθώδει τέγγει. Hinc & porinos dicitur lapis. Eſt & affectio quædam poros. Elei, πωρεῖν pro lugere vſurpant. Pronuntiatur & de cæco poros, nam & cæcitas nuncupatur πώρωσις. Eſt item in oſſium fractura poros, Therapeutices ſexto apud Galenum, χρὴ γὰρ, inquit, παγῆναί τι τῆς οἰκείας τροφῆς τῶν ὀστῶν, ἵνα γένηται πῶρος, i. ex proprio oſſium alimento oportet concreſcere quippiam, vnde fiat porus. Idem mox paulo ex chymo alimenti viſcido, & bono concinnari porum, ſcribit: quæ res item πώρωσις appellatur. Et in hoc vſu apud eundem, πωροῦσθαι verbum.

Balneorum diſtinctio & vſus. Problemata duo ad id ſpectantia. Balnei etymon quod ſit. Item eiuſdem rei delicia. Thermarum cognomenta ab heroibus ducta. Therma in Vrbe prima.

Cap. XVII.

BAlneorum verò, ſicuti obſeruatum ex Archigene eſt, alia ſunt nitroſa, alia ſalſoſa, alia aluminoſa, alia bituminoſa, alia ſulfuroſa, alia ferroſa, alia calcoſa, quædam ex his ſunt compoſita. Et horum quidem omnium poteſtas eſt

A areſaciendi. Quædam non areſaciunt modò, verùm etiam obſtruunt, ſicut aluminoſa: partim etiam ſalſoſa, & æris qualitatem adepta. Et hæc quidem lauacrorum ſponte prouenientium ratio eſt. Sed nec ignorandum ex Galeni doctrina, eorúdem quædam eſſe dulcia, quædam qualitatis expertia, quædam ſuam quandam obtinere qualitatem. At eorum quæ alteram quandam habent qualitatem, quædam ex inſtitutione noſtra vim habent, quædam ſua ſponte vim obti-
B nent. Balnei vſus (inquit Celſus) duplex eſt: nam modò diſcuſſis febribus, initium cibi plenioris, viniq; firmioris valetudini facit: modò febrem ipſam tollit, feréque adhibetur, vbi ſummam cutem relaxari, euocaríque corruptum humorem conuenit, & habitum corporis expedit mutari. Antiqui timidius eo vtebantur, Aſclepiades audacius. Cæterum, hæc quæ medicinæ rationibus continentur, miſſa faciamus, quoniam noſtro inſtituto parum fortaſſe congrua videbuntur. Il-
C lud quæramus potius, quidnam ſit quod experimenta perdocent verumtante balnei ingreſſum calidum mingimus, at in balneo diutiuſculè commorati, frigidum. Illa verò afferri ratio poteſt, id tanquam ad alterius comparationem planè fieri: nam vrina tepidi profectò temperamẽti eſt, quæ tum primum à nobis facta, mediocriter etiam calida eſt foris. Igitur quandoquidem frigidum eſt corpus noſtrum, ipſum lotium vtpote corpori comparatum, calidum eſt: in laua-
D cro autem quandoquidem corpus plus lotio incaluit, frigidum videtur lotium, vtcunq; calidũ ſit. Dignum & illud obſeruatione eſt: quod neutiquam ſitientes, lauacrum ſubeuntes ſitimus. Et contrà, ſi ſitiamus, pacatur ſitis. Nempe ex ariditate, ſitis oritur. Si ergo ſitiẽtes lauacrum ſubeamus, corpus facultate vitali per cutis meatus humorem allicit, & quaſi ad ſe conuellit, atque ita contingit funditus humectari, vnde præcipuè exoritur ſitis. Qui verò non ſitientes laua-
E crum ſubeunt, humorem corporis efferunt, diductis corporis meatibus, ſudoréque excotiunt, nec receptum humor habet. Balneum ex Græcis quidam interpretantur dici ἀπὸ τοῦ ἀποβάλλειν τὰς ἀνίας, à triſtitiæ videlicet laſſitudinumque repulſu. quando & id videtur Homerus innuere, quum ait,

λοῦσέ τ' ἐκ τρίποδος μεγάλου,
θυμῆρες κεράσασα κατὰ κρατός τε καὶ ὤμων,
ὄφρα μοι ἐκ κάματον θυμοφθόρον εἵλετο γυίων.

Corroborauit in libris Confeſſionum Aurelius
F Auguſtinus libro nono. Sed rationibus peruincere grammatici conantur: quoniam ſi id verum eſſet etymon, ſcribendum fuerat per I, ſed modo per α ſcribitur, quod ſciunt omnes, hoc eſt βαλανεῖον: propterea, inquiunt, aſtruendum eſt fieri ἀπὸ τῶν βαλάνων, quoniam balanos ſuccendere, moris fuit veteribus, ἀπὸ τοῦ τὰς βαλάνους αὔειν. Nam Epaphroditus αὔειν exurere interpretatur, ἵνα μὴ ποθὲν ἄλλοθεν αὔει Sudas ſcribit, veteres glandibus veſci ſolitos, cortices
G verò igni alimenta præbuiſſe. Et eſt (inquit) balneum, via inſtrumentúmque ad delicias: quando vt Plinius etiam ſcribit, parietes balnearum vnguentis ſpargi nonnulli iuſſere, atque Caium principem ita ſolitum lauari. Et ne principale videatur hoc bonum, & poſtea quendam ex

ſeruis

serui Neronis. Nam Tranquillus de principe eodem sic scriptum reliquit: Neronis sumptibus omnium prodigorum ingenia superauit, commentus nouum balnearum vsum, portentosissima genera ciborum atque cœnarum, vt calidis frigidisque vnguentis lauaretur. Lectam in veteribus memoriis, thermarum nomenclaturam auctoritatis gratia & existimationis ab heroum illustrissimo quoque solitam petii: hinc Agamemnonias legimus thermas, hinc & Achilleas apud Cassiodorum. Sed illud grauius: Autorum Caracallam thermas suo insignes nomine fastrauisse quarum cellam soleatem, id est in qua forent balneo destinata solia, negant architectonicæ consulti, villa posse expetiri imitatione. Nam ex ære vel cupro cancelli fuere superpositi, quibus concameratio concredebatur tota. Scribit Lampridius, Alexandrum Cæsarem luminibus thermarum addidisse oleum, quum prius non ante auroram paterent, & solis occasu clauderentur. Scribit Dion, Mecænatem omnium primum in Vrbe calentium aquarum natatoria struxisse. Iureconsultus Vlpianus impensarum alias videri necessarias scribit velut aggeres erigere: vtiles alias, vt stercorare: nonnullas etiam voluptarias, cuius est modi balnea construere.

Balnea veterum fonge. Seneca locus emendatur. Epistomium quid & papilla & epitonium. Collabi, & collopes. Callipio. Colabia, Colathra. Epistolium. Epistomium quid interconsultis.

Cap. XVIII.

Antiquitus in vsu erant balneola perangusta, tenebricosa: vti Seneca inquit: neque enim calida videbantur, nisi obscura. Eiusmodi fuisse legimus Scipionis Aphricani balneum apud Liternum. In eo ille horror Carthaginis, cui Roma debebat quod semel tantum foret capta, abluebat corpus laboribus fessum rusticis, quoniam se exercebat opere, terrámque vt mos fuit priscis ipse subigebat. Mox verò quis ita lauari sustinuisset? Pauperes sibo videbantur, ac sordidi, nisi parietes magnis & pretiosis orbibus refulsissent, nisi Alexandrina marmora Numidicis crustis fuissent distincta, nisi illis vndique operosa, & in picturæ modum variata circumlitio fuisset prætexta, nisi vitro absconderetur camera, nisi thasius lapis quondam rarum in aliquo spectaculum templo, piscinas circumdedisset, in quas multa sudatione exanimata corpora demittebant: &, vt inquit idem Seneca, nisi aquam argentea epistomia fudissent. Quo in parte obiter eiusdem codex emaculandus est: narro modo impressi codices, epitoma præferunt, aut epitonia. Neutrum rectè, siquidem vel Latinis auctoritatum subsicitribus perancitatum, epistomia legendum, etenim Græca id planè claret doctrina) nam libro Architectonicæ decimo, G Vitruuius ita scribit: Singulis autem canalibus singula epistomia sunt inclusa, manubriis ferreis collocata: quæ manubria quum torquentur, ex arca nares patefaciunt in canales. Et infra idem Vitruuius: Motione verò vectium vehementer: spiritus frequens compressus epistomiorum aperturis influit. Ex his auctoris huius verbis, vt de Varrone taceam, manifestum (arbitror) dici epistomia, qualia nunc passim tonsores habent in vasculis pensilibus capiti abluendo. Sed & instrumenta ea, quibus è vasis fudi de vina educimus, cannulas simplex nuncupat vulgus, epistomia rectè dici posse, animaduerto. Vnde & luxata (vt opinor) dictione, obturamentum epistomiorum spinam vocant imperiti. Haud ita ab epistomiis dissentaneum quod Varro scribit in villaticis pastionibus, Rosidus (inquit) locus sit, si adduxeris fistulam, & in eam papillas imposueris tenues, quæ eructent aquam. Suidas verò: Collabi (inquit) panes, sunt consimiles citharæ collabis. Alii collabos accipient [illegible], id est placentæ speciem quadrangulæ, aut minori panis, [illegible], quòd fiunt ex magnis dominorum, & velut mutilitati. Collabi namque sunt [illegible], id est fidium epitonia. Apud auctores item inuenio, collopas dici prædura in ceruice boum coria, ex quibus moris erat (inquiunt) conficere, quos vocat collabos. Sed dicitur & collopa dorsuale corium, quoniam ex eo fiat colla. Vnde facetissimus comicus Aristophanes Æschyli duritiam monstraturus, inquit,

[illegible],

id est, puto ipsum collopi persimilem. Id scitè admodum & doctè in adagii vsum trahi potest. Collopa in fidibus, etiam [illegible] visi frequentiore opinantur dici. Existimo collabos in cithara esse clauiculos, quibus remittuntur vel intenduntur fides: & inde ab intentione cœpisse epitonia vocari: indéque per similitudinem in aliis itidem id genus eodem modo appellata. Epitonium pro incremento apud Plutarchum De liberis educandis, comperisse videor. Epitimion Græci quandoque pro obiurgatione capiunt. Vsurpat verbum id Iureconsultus Modestinus Digestorum vicesimosexto: Si quis (inquit) à parentibus prohibitus fuerit esse tutor, hunc neque creari oportet, & si creatus non excusauerit, prohiberi eum tutorem esse, manente epitimio, id est mandato patris mordaci iurgatorióque. Collubia & collubias, sunt qui pro bellarus interpretentur, & sic legendam coniectent in Plauto in Persa: etiam si colethra item non improbent, quo nomine ficos maturas accipiant Græci, & testetur Philemon, vt scribit Athenæus. Porrò epistoleus ad epistomium pertinet nihil: est autem co nomine grammatophorus, vel tabellarius. Sunt qui legatum interpretentur, vt de sic illud Plutarchi, Spartanos classi præfecisse Aracum, Lysandrum autem misisse [illegible].

Balnearum apud veteres luxuriosus apparatus. Emendantur Seneca loca aliquot fœdè vitiata. Res quadrantaria quæ sit. Pilatrepus apud eundem Senecam quid item alipili, libarii, & botularii, & botulus et dissilarius. Quid distillatio, κορυζα branchus, catarrhus. Arcessuum vitium. Loca eiusdem monentia apud eundem, quæ sint. Balneatorum dicantur

gymnasia. De balneo cogitare conducendo quid. Gymnasia quid.

Cap. XIX.

SEd redeo ad balnea, in quibus non statuas modò innumeras & columnas nihil sustinentes visere erat: sed eò quoque peruentum est deliciarum, vt nihil nisi gemmas calcare vellent: sicuti pergit Seneca, blattariáque vocabât balnea, si qua non ita aperta essent, vt totius diei solem fenestris amplissimis reciperent, nisi & lauarentur simul & colorarentur. Hic obiter restituamus alterum Senecę eiusdem locum fœdissimè corruptum: Cur (inquit) exornaretur res quadratoria, & in vsum, non oblectamentū reperta? Legendum res quadrantaria: quoniam qui balneas ingrederentur, quadrantem balneatori soluerent. Id apertè significat eo versiculo Iuuenalis,

Cædere syluano porcum, quadrante lauari.

Necnon Horatius Satyra tertia:

Dum tu quadrante lauatum
Rex ibis.

Non deerunt forsan, qui artem quadratariam ab Seneca inibi potius significatam putent, quæ Iureconsultis non alia videatur, quàm marmoria. Sed illepidè omnino, ne dicam insulse: legāt studiosi modò Senecæ epistolam, scient, nil inscitius potuisse excogitari, aut Senecæ diuersum magis. Sed quoniam in Senecam semel incidimus, feramus illi collabenti opem pro virili. Bone Deus quàm propudiosæ irrepserunt mendæ in epistolas eas quæ ad Lucilium inscribuntur: sed de locis aliis nunc censura non est, quod ab instituto alienum non est, id modò agamus: epistola est libro octauo, in qua tumultuosa balneorum luxuria notatur: Si verò pelicrepus (inquit) superuenit, & numerare cœpit pilas, actum est. Quid sibi hic pelicrepus velit, non video: verum certissima ducor coniectura, vt pilicrepum arbitrer legendum: eúmque intelligam, qui pilas, hoc est sphæras aut glomos pice illitos in ignem balneorum siue vaporarij coniiceret, sicubi ferrè restingueretur. In hanc sententiam vt pedibus eam, Papinius facit Syluarum primo, in balneo Etrusci,

Quid nunc strata solo referam tabulata, crepantis
Auditura pilas, vbi languidus ignis inerrat
Ædibus, & tenuem voluunt hypocausta vaporem?

Meminit huiusmodi pilarum, vt opinor, & architectus Vitruuius libro quinto, Suspensuræ caldariorum ita sunt faciendæ, vt primum sesquipedalibus tegulis solum sternatur inclinatū ad hypocaustum, vti pila quum immittatur, nō possit intus resistere: sed rursus redeat ad præfurnium, ipsa per se ita flamma facilius peruagabitur sub suspensione. Domitius verò Papinij expositor, ita locum eum enarrat: Quid nunc (inquit) ego narrem tibi tabulata, quæ in sublimi parte ædium sunt, quo definunt vaporaria, habentia in vertice pilam concauam, quò peruenit flamma ignis in imo ardentis, sed languida & tenuis: vt domus ita tepeat, non autem æstuet. Hæc sententia an congruat, iudicent volentes. Nos quod varia suggerit lectio pro captu ingenij in lucem promimus: sicut & illud quod obseruatum doctissimis est, inter eos qui corporis curam agunt, recenseri tonsores, balneatores, pilicrepos, alipilos, mediastinos, mangones, aliptas, seu pædotribas, cinistones, arcularios, propolas, pigmentarios, coronarios, cosmetas, & id genus alios. Ex quibus emendatus locus alius in Epistola eadem: Alipedum, inquit, cogita tenuem & stridulam vocem, quo sit notabilior, subinde exprimentem, nec vnquam tacentem, nisi quum alas vellit, & alium pro se clamare cogit. Tu expuncto inutili verbo, pro alipedum, lege alipilum, id est alarum pilos vellentem, quod auctoris sententiæ mirè congruit. Sed & mox Seneca confluentem ad balnea institorum, & cuiusque vilissimi turbam enarrans, Iam librarij, inquit, varias exclamationes, & botularium & distillarium & omnes popinarum institores, mercem suam quadam & insigniti modulatione vendentes. Hic mendum irrepsit in verbum vnum, reliqua perobscura sunt. Nā vbi librarij scribitur modò, legerim libentius libarij, à vendendis libis, de quibus in Fastis Ouidius, ita vt vna modò litera pereat extrita. De botulario verò, vt nostro beneficio pernoscant & hoc studiosi iuuenes, intelligo verbo illo venditores confectorésque botulorum, ea erant farcimina, Festo tradente, de quibus & Apicius, quisquis is est, botellum sic facies. ex oui vitellis coctis, nucleis pineis concisis, cepam addes, porrum concisum, thus crudum, miscebis piper minutum, & sic intestinum farcies, adiicies liquamen & vinum, sicque coquas. Erat quidem botulus mensis omnibus gratus, sed in Saturnalibus celebrabatur, pręcipuè dū ex eo corona fieret pulti. Propterea libro quinto Valerius Martialis forma tamen deminuta,

Et pultem niueam premens *botellus*.

Sed & in Distichis idem poeta sic cecinit,

Qui venit botulus medio tibi tempore brumæ,
Saturni septem venerat ante dies.

Superest apud Senecam verbum non admodū vulgò notum, quod est distillarius. Scimus quidem à Latinis ferè distillationes dici, quę à Gręcis coryzæ, branchi, catarrhi vocentur. Quamuis hæc apud illos differant: quum sit coryza, dum pituita tantum nares obsidet, grauedo Latinè dicta, sicut Celsus meminit: catarrhus verò, qui fluctio dici valet, quum fauces palatúmque: at branchos, quum & guttur & arteria corripitur, ob quod & artericum quandoque, vt Paulus scribit, vitium id appellant. Omnia tamen hæc Hippocrates etiam coryzas vocat. Cęterum expositio hæc ad Senecæ sensum parum facit. Proinde sciendum, distillationem quandoque pro liquamine capi, quo vtimur ad intinctus, siue (vt Græcè dicam) embammata. Hinc Seneca scitè admodum & doctè distillarium vocauit, qui id genus concinnaret distraherétque, quem insignita modulatione merces suas vendere, scribit: qui mos adhuc passim seruatur in vrbibus, Patauij præsertim. Consuetum quoque illud veteribus fuit, vt vel nobilissimi ædiles eo fungerentur

gerentur officio, vt loca eiuſmodi intrarent, quę populum receptabant exigerentque munditias, & vtilem ac ſalubrem temperaturam: non hãc, inquit Seneca, quæ nuper inuenta eſt ſimilis incendio, adeo quidem vt conuictum in aliquo ſcelere ſeruum inuitum lauari oporteat, nihil enim iam videtur intereſſe, ardeat balneum, an caleat. Ad hæc arbitror reſpexiſſe Martialem, quum Epigrammatum tertio ita ſcribit,

Centum miſelli iam valete quadrantes,
Anteambulonis congiarium laſſi,
Quos diuidebat balneator elixus.

Hinc & aperitur locus Senecę eiuſdem in libro De vita beata, vbi loca recenſet ædilem metuẽtia. Nam & alibi auctor idem: Decoquere, inquit, corpus atque exinanire ſudoribus, inutile ſimul delicatúmque credidimus. Et Galenus libro Sanitatis tuendæ tertio, Ergo tranſite tantum ad ſolium vſque, non in Laconico immorari debebit, ſicuti qui citra exercitationem ſeipſos elixant. Porrò Græcorum fuit moris, in balneorum ad id exſtructis locis multiplici exercitio corpora delaſſare. Id cuiuſmodi cenſendum ſit, ex ſcientiſſimi illius Plutarchi verbis coniectari poterit, quæ ſubiecimus ex commentario Quæſtionum Romanarum: Non aliud quicquam, inquit, Græcis ſeruitutem ac molliciem attuliſſe Romani putant, quàm gymnaſia & palæſtram, quòd iis langueſcant adoleſcentium animi, ac effœminentur penitus. Quę ſi quis effugere ſtudeat, in puluerem prodire, & (vt Græcè dicam) εἰς ὕπαιθρον, hoc eſt in ſubdiale ſpatium, oportet. At qui domi & in vmbra balneis & vnctionibus molliter ſe curant, hæc ſubire neceſſe eſt. Hinc emanaſſe arbitror: vt balnea etiã gymnaſia dicerentur, quod in Iudaico bello monſtrat Ioſephus, vbi de Herode ita ſcribit, Nanque apud Tripolin & Damaſcum & Ptolemaida publicas balneas: quæ gymnaſia dicuntur, Bibli autem exedras porticus condidit & fora. Gymnaſia tamen Græci, labores dicunt vehementiores, quibus inſitus augeſcit calor, vti fiat corpus tum robuſtius tum celerius: cuius eſt modi ſciamachia: id eſt ad palum exercitatio & curſus. Fuiſſe porrò & philoſophis conſtituta in balneis loca, in quibus illi diſputarent, liquidò Vitruuius edocuit: Conſtituantur, inquit, in tribus porticibus exedræ ſpatioſæ habentes ſedes in quibus philoſophi, rhetores, reliquique qui ſtudiis delectantur, ſedentes diſputare poſſint. Erat item prouerbium prioribus, in pauperes qui aſſiduè frigerent tremeréntque: eos nanque de balneo cogitare & furno conducendo dictitabant; quod Horatius ſignificat,

Nec qui
Frigus collegit, furnos & balnea laudat.

Sed & Iuuenalis:

Quum iam celebres notique poetæ
Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent.

Significat hæc ipſa item Ariſtophanes in Pluto.

Vocabula plura ad balneorum vſum ſpectantia eſchara, alipterium aryballus. arytæna, cammus, pyelos, pyanon, mare. Scholaſtica lex Oceanus. Schola. Emaculatur Senecæ locus ad Lucilium de pſychrolute. Pſychrologi qui dicantur: & pſychrologia quid. Pyelus. Aſaminthus. Oa lutris. Balneorum nomina per irriſionem medicorum, quæ dicantur. Chytri. Chytrini. Culina fuſoria.

Cap. XX.

VErum priuſquàm inde reuellamur, mutuemur item aliquid à Iulio Polluce, quo veluti ſuperpondio lector onuſtus dimittatur. Scribit ergo libro ſeptimo, partem balnei dici eſcharam, aliam verò alipterium, quod Latinè vnctuarium valet dici, & eſſe nomen vtrunque apud Alexin Canniis, ἐν τῷ βαλανείῳ μὴ τε τὸ πῦρ ταῖς ἐσχάραις ἐνὸν ἐκκεκλεισμένον τὸ ἀλειπτήριον. quum nec in focis, inquit, eſſet ignis, & eſſet alipteriũ occluſum. Eſcharan Lycurgus & Ammonius dici autumant, quæ artecta non ſit, & citra omnem altitudinem, ſed humi aſſideat, vel cum cauitate, vnde & medicos vlcera concaua eſcharas vocare. Sunt item eſcharæ, pudendorum muliebrium labra. Cornelius Celſus medicinæ quinto, in eryſipelarum cura: Poſt exuſtionem (inquit) putris vlceris, ſuperponenda ſunt quæ cruſtas à viuo reſoluant, eas ἐσχάρας Græci vocant. Celſi opinionem comprobat primo Simplicis medicinæ Galenus. Pergit inde Pollux idem: Balnei vaſa, inquit, ſunt arybaullus, arytæna. Vtriuſque meminit Ariſtophanes, qui & balnei cammum dicit. Sed & pyelon quoque nominat, quam Eupolis mactram vocarit, εἰς βαλανεῖον εἰσελθὼν, μὴ ζηλοτυπήσῃς τὸν ἐμβαίνοντα εἰς τὴν μάκτραν, id eſt quum balneum fueris ingreſſus, ne inuideris ingredienti tecum mactram. Pyanon verò tritico conſtat cocto, etiam ſi omnium generum fruges paſſo percoctas pyani appellatione intelligendas putent nonnulli. Videtur pyelos fuiſſe concauus locus: in quo abluerentur: quamuis & theca rectè dicatur pyelos: ſicut itẽ oceanus dicebatur vaſtior locus, alueúſque maior, ita fortè ab amplitudine vocatus, & à lauantium quoque ſtrepitu & marino quaſi æſtu. Lampridius: Oceani (inquit) ſoliũ primus inter principes Alexander appellauit, quum Traianus id non feciſſet, ſed diebus ſolia deputaſſet. Nam & in ſanctis literis, vas capaciſſimum ab Solomone in templo dicatum, eſt mare nuncupatum. Quòd ſi quis miratur, ſciat eam Romæ fuiſſe thermarum magnitudinem, vt Ammianus doceat libro ſextodecimo, lauacra in Vrbe in modum prouinciarum quandoque extructa. Erat & in balneis ſchola nomine, ſicuti commeminit Vitruuius: ea verò erat labri pars ſiue aluei, à præſtolando dicta, vt occupato ab iis, qui priores veniſſent labro, in ſchola cæteri circumſpectantes rectè ſtare poſſent. Quanquam erat & in porticibus ſchola, Plinio auctore, Alexandrũ (inquit) & Philippum cum Minerua, qui ſunt in ſchola in Octauię porticibus & Philippi. Fortè verò quis & appellatione ſcholę ſodalitatem, & conuentum aliquem id ætatis iuuenum intelligat. Nã & celebritas dicebatur, ait Macrobius, quum vel ſacrificium fiebat, vel epulum dabatur, vel ludi agebantur diis, vel feriæ obſeruabantur. In re militari ſecundam dici ſcutariorum ſcholam, aduertimus, ſed & milites quoſ-

Digitized by Google

dam capita ſcholarum ab caſtrenſi ordine nuncupari. Et Seuerianum ſcribit Ammianus Marcellinus, ſociatum Valenti domeſticorum ſcholæ præfuiſſe. Scholam porrò & diatribam dici ex Gellio dilucet opinor. Sed & ab Cimone Athenis primum diatribas ſubſtructas, quæ vocarentur eleutheriæ, id eſt liberales ϰὴ γλαφυραί, Plutarchus ſcribit. Diatribas interpres diuerſoria nobis reddidit, quàm rectè, diſpiciant volentes. Scholaſticam legem quum audis, ocioſorum intellige morem qui in ſtationibus, aut aliubi fabulis nugiſque ſæpius horas conterunt bonas. Erat porrò & Romæ regione tertia, ſchola quęſtorum atque item capulatorum. Conuenit item balneo, inquit Pollux, ψυχρολουτρεῖν. Id verbum ſignificat, frigida lauari. Quod poſitum inuenimus apud Ariſtophanem ἐν δαιταλεῦσιν. inquit enim ἐψυχρολουτροῦμεν, id eſt frigida lauimus, ψυχρολουσίας legimus apud Paulum Æginetam libro primo. Quæ nos adiuuent auctoritates, vt Senecæ deprauatum fœdè locum reſtituamus in integrum: ſic enim modò ſcriptum inuenias libro Epiſtolarum ſeptimo ad Lucilium: Memor artificij mei veteris frigidus cultor mitto me in mare quomodo per ſichœolutam decet, gauſapatus. Lego pſychrolutram, vel pſychroluten: ſignificat enim eum qui frigida lauatur. Nam & libro duodecimo irrepſit item menda, Ille tantus pſicholutes, qui calendis Ianuariis Euripum ſalutabam, qui anno nouo, quemadmodum legere, ſcribere, dicere aliquid, ſic auſpicabar in virginem deſilire, primum ad Tiberim tranſtuli caſtra. Scribe vt iam docuimus pſichrolutes. In quo ſciendum veteres frigida tantum vſos, quum calida balnea valetudinariis deſeruirent. Nam pſychrologi homines dicuntur, qui boni proferunt nihil, & ſermo eiuſmodi vocatur feſtè pſychrologia. Pyulcus ad inſtitutum pręſens pertinet nihil. Eſt tamen eo nomine medicis accommodum inſtrumentum vel inſinuum cura, quos vocant κόλπους, vbi diu perſeuerat ab corpore ſubiecto abſoluta & reglutinata cutis. Dicitur Pyulcos, quia pus educat, meminit Therapeutices quinto Galenus. Sunt alibi in Pollucis eiuſdem theſauris vaſorum nomina hæc ad eiuſdem balnei vſum. Aſaminthus, mentio cuius eſt apud Homerum frequens, Crunus, catachytlum, Eupolis in Chryſogone,

ἀλλ᾽ ὦ φίλε ζεῦ καταχύτλον ῥῖνα ἔχεις.

In Cratini autem heroibus aſaminthum intelligunt cibothum, id eſt arcam, alij poculum. Poſtremò ne quid effluat per incuriam, pellem qua ſuccingerentur mulieres in balneis, vel qui illas abluebant, vocatam inuenio nunc oam lutrida, nunc verò oam per ſe. Nam Theopompus ἐν παισὶ, ita ſcriptum reliquit, τὴν δ᾽ ἀκεζώσατο ὤαν λουτρίδα, κτ᾽ ἄτιμον ὕβρις παρεσπάσεν. At Pherecrates ἐν ἰπνῷ instrumenta pædotriuices enumerans, ἤδη μὲν ὤαν λουτρίδα περιζώννυσαι, id eſt iam (inquit) oam præcingebant ei cui lauaretur. Sic verò dicebatur melota: hoc eſt pellis ouilla: vnde fluxiſſe nomen, probabile eſt, hoc eſt ἀπὸ τοῦ ὄϊος, id eſt ab oue. Putant alij, oam quoque ſignificare loma, hoc eſt marginem indumentorum, περὶ τὴν πέζαν, hoc eſt circa fimbriam, vel periſtomion, & peritrachelion. Illud denique relatu non indi-

A gnum, ſeptimo Therapeutices ab Galeno traditum: Quintum logicos riſu excipientem medicos, calidum, frigidum, ſiccum, humectum, non citra fel ὀνόματα βαλανείων, id eſt balneatorum nomina vocare conſueſſe. Apud Herodotum Hiſtoria ſeptima, Thermopylarum calentes aquas vocari ab indigenis χύτρας: puto quia chytrini dicuntur Græcis terræ cauitates, per quas immittantur fontes. Nec illud adieciſſe fuerit operæ vacantis, balneas, ſtabula, culinæ fuſoria pro-

B cul apium caſtris diſcludi oportere.

Aſinum Ægyptium, quo ſenſu venire in prouerbium poſſit. Oniſcus. Cynocephalus. Plinij locus illuſtratur de diis atri coloris. Inibi plura de figuris deorum & rationibus ex Porphyrio. Quáve figura CHRISTVM deformarint priores, quem Onochelum, id eſt ὀνόχηλον dicebant. Semiſſij & Sarmentarij qui intelligantur. Vraus, qui & baſiliſcus.

C

Cap. XXI.

ASinum Ægyptium, venire in prouerbium perſpicimus, pro eo qui deriſui ſit omnibus, quémque omnes inſectentur, conuellant, lacerent. Eius ratio ex hiſtoria eſt: proditur ſiquidem memoriæ, in Ægypto flaui coloris homines ludibrio eſſe, plurimúmque vellicari: aſinos verò plerunque in præceps dari, ſicuti obuenit apud Coptitas. Vtriuſque facti redditur

D ea fermè ratio, quòd ruffus foret Typhon hoſtis perpetuus Oſiridis, necnon aſini quoque colorem præferret. Sed additur hebetudinis itẽ, ac ruditatis ratio, necnon iniuriarum illatio frequens. Quæ cauſa gentibus item illis expreſſit, vt Perſarum regem Ochum nomine, quem miro proſequebantur odio, aſinum ſubinde appellarent. Quare is commotior, ὁ μέντοι ὄνος οὗτος, ὑμῶν κατευωχήσεται τὸν βοῦν. aſinus, inquit, hic veſtro conueſcetur boue, protinúſque Apin im-

E molauit: ſicuti Dinon ſcriptum reliquit. Hic verò eſt Ochus is, quem Ægyptij item Machęram vocarunt, vt Plutarchus inquit. Legimus item Buſirias & Lycopolytas, tanto eius animantis odio flagraſſe, vt tubis omnino ſuperſederent vti, tanquam ſonum ædant aſinino planè conſimilem, prorſúſque non purum id animal arbitrabantur, ſed dęmonicum, ex ea quam expoſuimus aſſimulatione. Immo verò in ſacris popana facientes τῷ τε παϋνὶ ϰὴ τῷ φαωφὶ μηνὶ, id eſt men-

F ſibus quos illi vocant payni & phaophi, aſinum effingunt inſignem, vinctum. Lectum tamen in hiſtoria eſt, ab Hyperboreis item Apollini aſinum immolari, cui ſententiæ aſtipuletur Callimachus,

τέρπουσι λιπαραὶ φοῖβον ὀνοσφαγίαι.

id eſt, pingues Apollinem oblectant aſinorum iugulationes. Sed & de Hyperboreis Pindarus in Pythiis,

παρ᾽ οἷς ποτε Περσεὺς ἐδαίσατο λαγέτας
δώματ᾽ ἐσελθὼν, κλειτὰς ὄνων ἑκατόμβας.

G Obiter illud in tranſcurſu notauero: oniſcon Græcis interdum dici millepedam, ſeu centipedam, quam ab fabæ ſimilitudine cyamon quoque vocat Galenus: interdum verò aſellum piſcem. At Hippocrati chirurgicum eſt inſtru-

mentum

mentum oniscos, luxatorum curationi accommodum. In Hori lectum monumentis est, Ægyptios hominem indicantes, qui peregrè nunquam sit profectus, onocephalum expingere, quia nec historias audiat, nec quæ ἐπὶ ξένης fiant, persentiscat. Asinaria verò festum erat Syracusis, ab Asinaro fluuio appellatione ducta, apud quem Atheniensium imperatores Nicias & Demosthenes capti. Agebatur Carnio mense, quem Metagitniona vocant Athenienses, & Maium intelligunt eruditi. Quoniam verò de Typhonis colore meminimus, scribit Plutarchus, Ægyptiorum historiam tradere, flaui corporis fuisse Typhona, Martem albi, subnigri Osirim. Ex iis inuolucrum Plinij exsoluitur ex libro secundo, vbi Deorum irrisa multitudine, alios ex eis creditos scribit, iuuenes atque pueros, Bacchum videlicet Apollinémque & Cupidinem significans, alios verò atri coloris, innuēs planè quod præstruximus. Conferunt item ad Plinianum sensum, quæ Porphyrius scribit, Quum Deus (inquit) lux sit, & ignem æthereum habitet, nulloque sensu capi possit, lucida quidem materia aut crystallo pariòve lapide ad comprehendendum lumen ipsius exhortantur. Auro autē ignis, illáque immaculata natura intelligitur. Multi verò nigris lapidibus inuisibile illius substantię significarunt. Hominis autem formam diis attribuerunt, quoniam Deus ratio est. Pulchros fingunt, propter eminentissimam & indeficientem illam pulchritudinem. Diuersis præterea figuris & ætatibus, & alios sedentes, alios stantes, mares alios, alios fœminas, & aut virgines, aut matrimonio coniunctos. Diuerso quoque amictu simulacra constituunt, vt diuersitas deorum non lateat. Alibi quoque Porphyrius idē, quæ diis attribuantur, omnia sensu allegorico enarranda commonens, ita subdit, Vniuersus mundus Iupiter est, animal ex animalibus, Deus ex diis constitutus. Iupiter autem est, inquantum intellectus est, à quo vniuersa producuntur, & qui cuncta creat intelligendo. Iouem esse credendum est virtutem prouidentem atque viuificam, quam pila & rotundis figuris significabant. Hominis verò simulacrum ei constituunt, quoniam mens est quæ cuncta seminali ratione producit: sedere autem fingitur, vt stabilis virtus atque incommutabilis exprimatur. Nuda apertáque habet superiora, quoniam cōspicuus intelligentiis & superioribus est, inferiora verò teguntur, quia occultatur inferioribus creaturis. Sceptrum læua tenet, quia in his corporis partibus spiritalissimum vitæ domicilium inuenitur: creator enim intellectus, rex, spiritúsque viuificans mundi est. Dextra verò aut aquilam protendit, aut victoriam: alterum, quia cæterorum Deorum dominus, sicuti aliarum auium aquila est: alterum, quia omnia illi subiecta sunt. Sciendum verò hac parte, quod huic loco congruit præcipuè, Christianæ veritatis hostes, dum animæ illudunt suæ, ineúntque cum Antitheo societatem intimam, infando etiam picturę genere ausos Dei summi sommatem filium deformare, ac velut in pergula prætereuntibus ostentare asininis auribus, pede altero ungulatum, ac togata specie, cum libro in manibus, addito etiamnum scelestiore titulo, ceu Christianorum is foret Deus, Onochoetes, id est ὀνόχοιρος nomine. Illud verò auctarium fuerit, insectatione eadem ab importunis hominibus CHRISTI cultores Semissios nuncupatos, & Sarmentarios, de leti genere, quòd ad assis dimidij stipites destinati superiectis accumulatísque sarmentitiis fascibus, concremari consuessent. Semisses verò dici homunciones, palàm est vel imperitioribus. Ad deos & illud pertinet, Vræum Ægyptiis dici, quem basiliscū nuncupent Græci: esse verò inter omnia serpentium genera (vt scribit Horus) immortalem, qui & citra morsum afflatu solo perniciem inferat: quia verò videatur ζωῆς κύριος & θανάτου, ex auro conformatum capitibus deorum appingunt. Quin & argumento eodem indicare æuum arbitrantur: sicuti mundum signat caudam præmordens serpens, squamis suppunctus variis, quibus syderum præmonstretur fulgor.

Prouerbium quod est, Mantis te vidit, quem habeat sensum. Mantis quid.

Cap. XXII.

Mantis te vidit, esse in eos adagio videtur, quibus fascinator oculus mali obiecit quippiam. Proditur memoriæ in Græcorum commentariolis quibusdam: esse mantin locustæ genus, quæ in stipulis enascatur, virens colore, corpore prælongo, pedibus item prioribus prælongis, quos & agitat assiduè. Ex qua ratione sunt qui putent præmacram ac prætenuem significari puellam à Theocrito, illis versiculis qui leguntur apud Idyllio K,

ἁμὲ δ' οὐκ ... ἀλλ' ... [illegible]
μάντι τις ... [illegible]

Aristarchus in commentario Lycurgi, locustam hanc scribit, si quod inspexerit animal, protinus illi quippiam producere mali: vnde, inquit, μάντις dicitur ... [illegible] hoc est mantis vocatur, quæ noxij molestique aspectus est. Vel dicitur mantis, quia locustis aduolantibus, præsagium fit ingruentis penuriæ.

Autumnalis appetentia, in prouerbium vsque producta, quam habeat rationem. Cur autumno scaturiant ægritudines. Apposita qui. Autumni inæqualitas vnde sit.

Caput XXIII.

Autumnalis appetentia, doctè per prouerbium vsurpatur pro recta aptáque voracitate. Eius rei non vna videtur ratio. Sunt enim qui ad oporas, hoc est fructus (de quibus nos alibi latius) huius euentus causam reiiciant: neque id item simpliciter: sunt enim qui fructuum esitatione multiplici, subduci aluum insigniter arbitrentur, proindéque retrimentitia, & inutili mole exinanitum corpus νεαρὰς ὀρέξεις ἀναγεννᾶν, id est nouas validásque appetentias parare. Alij verò fructuum plurimis inesse credunt ... [illegible] sapidum quiddam mordáxque, quo lacessatur stomachi voracitas amplius, quā obsoniis vilis aut bellariis. Quando & iis ægro-

tis, qui vocantur apoſiti, hoc eſt ſine cibo, aliquo oblatum eiuſmodi orexin facit. Cæterum ratio illa quam mox promam, phyſico ſit fortè congruentior: Equidem in ſe id vnuſquiſq; experitur & ſentit, ſed & multa perdocent, genuinum familiarémque calorem æſtatis tempore laceſſere, diſſipariſque meatuum laxitate: ingruẽte verò autumno, aeréque iam frigeſcente atque cauſa eadem conſtipatiore iam corpore, inualeſcit calor idem congregatus ad interanea, occluſúſque. Quo fit vt amplius cibo ſtudeamus, quãdo etiam conficimus validius. Adduntq; aliqui, ne vllatenus in hoc quæſtionum inuolucro ſint aſymboli harum ſtudioſi lectionum, æſtate nos quidem effici ratione æſtuum διψητικωτέρους, hoc eſt ſiticuloſiores: proindéque humectatione vti vberiore. Demutata verò ardoris exuſtione, viciſſim contrariá naturam affectare, animaduertimus: propterea ὀρεκτικωτέρους ποιεῖ, id eſt cibi appetentiores facit, & aridum alimentum corporis ingerit temperamento. Nec tamen aſtruat quiſpiam cibaria prorſum huius eſſe effectus expertia, quando ex nouis recentioribúſque concinnata frugibus, reliquis longè præſtare fructibus, ſit exploratiſſimum, & proinde veſcentes allectare amplius. Ex iis verò omnibus iam (opinor) propoſiti prouerbij quæſtioni multum lucis perſpicuè affuſum eſt. Quorum ſingula ſi ſatisfecerint minus, at iuncta ſimúlque omnia legentium implere deſideria poterunt. Autumno porrò inæqualitas maximè propria eſt, quoniam auctore Auicenna, dies ſunt æſtiui quodammodo, noctes hyemales. Quæ vtique poſt alias ratio efficere creditur, autumno in primis vt ſcaturiant ægritudinum agmina. Sed curnam autumnalis nox verna frigidior eſt? quum ſecus omnino eſſe debuerit: nam ſiccior tunc ac ſubtilior videtur aer, & ideo igneæ propior naturæ. Dicendum autem, vehementer rarum aerem nõ facilius modò calorem admittere, ſed & frigus, quando & aqua ignibus attenuata factáque ſolutior concreſcit celerius multo, quippe meatibus longè amplioribus, penetrare vehementius frigiditas poteſt.

Prouerbium, Amicus vt oleum plantis, quo enuntietur ſenſu. Quæ inoculationem aut inſitionem minus admittant. Oleo perunctas arbores interire. Præpingues cur generationi minus apti. Quinti apophthegmata duo. Anaxagoræ dictum parœmiodes. Oleum ſpica. Vnguentum nardinum ac petalium. Oleatum. Calcinatum. Cretare. Impaſtare.

Cap. XXIV.

OLeum eſſe plantis infeſtiſſimum, prodi à rerum naturæ peritis, ſciunt, qui Græca pertractant: quique nõ ex pronao tantum (quod dicitur) Muſas conſalutarunt, verum & in ipſa muſei cella incubarunt: proptereáque aſſeritur, plantas ἐλαιώδεις, hoc eſt oleoſæ naturæ inoculationes, quas ἐνοφθαλμισμοὺς Græci vocant, neque id genus permixtiones alias vllo modo admittere. Neque enim conum aut cupreſſum vel pinum, & omnino piceas peregrini quippiam vel pati vel alere. Cui rei argumento eſt, ſi plantam quã-

A libet oleo inunxeris, demoritur protinus, ſicuti & apes. Commemoratas verò arbores præpingues eſſe ac oleoſas, indicio eſſe poteſt, quę ſubinde deſudatur pix, reſináque. Faces quoque iſdidem oleoſum refundunt humorem, ſplendeſcitque in iis pinguedo: διὸ καὶ τοῖς ἄλλοις γίνεσθαι μετοχὴν ἔχειν, ὥσπερ αὐτὸ τὸ ἔλαιον, id eſt proindéque aliis promiſceri nequeunt, ſicuti nec oleum ipſum. Inde ergo concinnatur adagio, in eum qui inimicus infeſtúſque omnibus eſt, ac
B diſſociabili morum feritate truculentiáque cõmunionem non patitur. Quæ res ſi foret in quàm plurimis, tolleretur planè humana ſocietas, perirétque omnia, ad quæ nati videmur. Sed quod ad inſitionum rationem pertinet, ſunt qui in eo plantarum genere etiam in corticem prætenuem cauſam refundant, cuius imbecillitas cum ariditate ſedem inſitis præbere neſciat, neque (vt Græci dicunt) ἐμβιοῦν, hoc eſt, vt pluribus interpreter vnum illorum verbum, initiã
C ſe vitæ facultatem. Afferri poteſt & ratio illa: nã quod alterius naturæ ſuſpicit rem, debet eſſe ὑπεῖκον, hoc eſt eiuſmodi, vt mutationi non obluctetur, ſed ſuperatum facilè tranſeat in ſimilitudinem, & quod in ipſo alimẽti eſt, in aſcititium tranſmittat. Etenim terram exſoluimus emollimúſque, vt conciſa comminutáque tranſeat facilius, & inſita comprehendat. Tenuis verò & dura, tranſitum neſcit. Quod in plantis iis vſu venire, compertum eſt, quarum leuiſſima
D ligna temperamenti, mixtioniſque ſunt expertia. Quæ verò peregrina admittunt, feracia eſſe conuenit, & fœmineam quodammodo ſubire vicem. Cupreſſum verò & piceam & id genus alia, fructus cernimus ædere ingeneroſos: ſicuti etiam præpingues hominum, corpulentioréſque plurimum ſunt ἄτεκνοι, hoc eſt filiis progignendis inhabiles ineptíque. Alimentum enim vniuerſum in corpus abit, nec ſeminaria ſubſiſtit vlla ſuperfluitas. Idipſum ferè arboribus hiſ-
E ce obuenire, non latuit naturalium ſtudioſos. Ipſæ nanque εὐσωματοῦσι μεγάλαι τε καὶ αὐξάνονται, id eſt, corpore ſunt (vt ſic dicam) bene habito, augeſcúntque egregiè. Cæterum fructus vel non ferunt, aut minutum, & ſerò prorſus percoctũ producunt. Quamobrem mirandum minimè arbitrantur, ſi aliena minus patiuntur, in quibus propria domeſticáque exſucca cernuntur, aut nulla. Verum quia ab oleo caput hoc exorſi ſumus, & mox de eodem præſtorabuntur aliqua,
F interim apophthegma Quinti, etiam ſi ſcurrile, inſeremus, qui percunctanti gymnaſtæ, quam vnctio vim haberet: reſpondit, Veſtis ſummouendæ. Compar Quinti & apophthegma, quod de vrinis eſt inuulgatum, Ad pictoris vtique functionem ſpectare, illas percalluiſſe. Verum (inquit Galenus) ſcurrarum hæc fuerint ridicularia, medicæ ſcientiæ haud quaquam. Subnotemus ex Græcorum fidelia parœmiodes illud itẽ de Anaxagoræ productum inopia, Ad eum
G nanque ἀποκαρτεροῦντα, id eſt fame deſtinantem mori, quum veniſſet Pericles, ab inſtituto reuocaturus, inſuſurrauit is ὦ Περίκλεις καὶ οἱ τοῦ λύχνου χρείαν ἔχοντες ἔλαιον ἐπιχέουσι. ô Pericles (inquit) lucerna qui indigent, oleum affundunt. Sunt ex bene doctis, qui petalium vnguentum, ſeu foliatum,

tam, aut nardinum dici vulgò oleum spicæ conijcient. Ab oleo denique oleatum deduci comperimus, vti ab calce calcinatum, ab cæra cæratum, quæ noua quibusdam sunt, sicut ampullescere, cretare, malagmare, impallare.

Super olei, vini, aceti, gari natura aduotantur plusculu, non omissa quæstiunum incendatate. Oxygion. Oxycratum. Vinum cur dicat Homerus αἴθοπα. Garus quid.

Cap. XXV.

VErum quia ab oleo prior nobis exorta lucubratio est, subnectamus breuissimè quod de natura vtque eiusdem compertum est, ex magni peripatetici sententia: à quo quæsitum fuimus, curnam oleum & aqua densescunt frigore, at vinum acetúmque neutique, neque item garus. Ad id verò discutiendum inuolucrum illa ratio afferri solet: oleum quidem ferè esse qualitatis expers, & proinde temperatū potius frigescere statim, adeo vt inter euaporādū frigescat. Id verò non fit in aqua omnino, sed vtpote frigida, sed frigidior effecta facilè coit. Garus verò vtpote fere partibus tenuis, & calidior, non continuò frigescit: eodem modo etiam vinum. Acetum autem, vt tenuissimarum partium, omnem respuit concretionem. Sentina quidem caloris habere vinum in se, testari etiā Homerus videtur, quum dixit αἴθοπα οἶνον, non (vt quidam putant) propter colorem. Nec excidit quid alibi commentati fuimus. Sed & oleum non minus esse ignitum probant alij, nec minorem habere in calefaciendis corporibus vim. Nec verum putant, quæ calidiora sint, difficilius congelascere nam sic, quæ frigidiora sunt, facilius gelu cogerentur. Oleo verò congeli causam dicunt celeriorem, quòd & leuigatius & spissius est. Hæc siquidem faciliora ad coeundum videntur, quæ leuatiora densioráque sunt. Vino autē non contingit tanta mollities, & est quàm oleū, multo liquidius. Acetum verò liquidissimum est inter humores cæteros, & multo acerbius, vt sit acore tristificum, & exemplo marinæ aquæ, quæ ipsa quoque amaritudine sui aspera est, nunquam gelu contrahitur. In quo illud opera parerga subnotasse nil obfuerit, aceti fecem dici Plinio oxyngion, quo tamen nomine axungiam recipere malunt Græci. Oxycratum verò aqua est aceto temperata. Latinis poscam dicere moris est. κεράσαι miscere est, quod in aquæ vsu ferè dicitur Græcis. Acetum, restinguendi incendij causa parari solitum veteribus, auctores habeo iuris prudentes. Omnino minus prætereunda est Aristotelis doctrina ex Meteororum quarto. Quæ (inquit) aquæ plus habent, frigoris concrescunt vi, vt glacies: quæ autem terræ, caloris potestate densentur, vt lateres, sal, vitrum. Oleum coagulatur nec calore nec frigore, quia sit aeris plenū, nec immixta valet aqua resiccari, non ignis item vi elixatur, quoniam viscida potentia nil admodum euaporat. Ad explicandam verò olei naturam & illud pertinet, quòd potū ἄνω φερόμενον, vomitum cit, & præsertim flauam bilem. Cuius ratio esse videtur, quòd

A quum sit leue, ἀνωφερές, id est superna petens cibos elicit ipsos, ad stomachum eleuans: stomachus verò grauatus vim egestiuam ad vomitum exsuscitat, præcipuè flauam bilem, vtpote leuem ac tenuissimam, & facilè sursum versus euadentem. Quod autem oleum sursum expetat, experientia ipsa manifestum, humido siquidem alicui admistum in superiores se è vestigio recipit partes. Sed cur inter cætera liquida oleum non remiscetur? quoniam γλίσχρόν ἐστι καὶ ἀδιαίρετον,

B id est quum glutinosum sit, & in se reuinctum nequit dissecari εἰς ἐλάττω μόρια, hoc est in portiones minutiores, reliquisque admisceri liquoribus. Argumento est, quod in terram fusum, ipsam ilicò non subit. Illud verò nonne scitu dignissimum est, quòd quum idem ferè videatur, diuersissimum tamen effectum producit? lanæ siquidem oleo irrorat candidiores euadunt, pili verò vacui nigriores: tam & lanæ pili sunt. Sed in promptu tamen ratio est, quo-

C niam squalore ac situ obsita magis flauescunt: villi autem exsiccati, & abeunte qui in ipsis est humido, albescunt. Oleum igitur impedit, minimè siquidem arescunt: nec in hoc similiter habere contingit, vt villos qui ablati sunt, comparemus cum iis qui adhuc in corpore virent, lanæ enim attonsæ sunt. Dignum libro illud quoque antiquis ingeniis obseruatum, vetus oleum effici candidius, quàm recens sicuti item frigidi panes albiores cernuntur, quàm calidi. Causa verò

D nigroris, ita appello quod Græci μελανίαν, humor est qui poros meatúsque offarcit, sicuti albedinem inducit ignis, vt proditur De generatione & corruptione primo, Empedocles tradidisse. In vtrisque autem horum, vt recentibus vbertim continetur humor, sic tempore prouectis parcius in superficie residet, propter euaporationem: euaporatur autem prorsus oleum vel tempore vel sole, panis autem calore inde egrediente per refrigerationem. Humor itaq; frigidis iam

E euanuit, calidis adhuc inest. Porro vti auctor Auicenna est, prima primi: Calidum agens in humidum denigrat, in siccum verò dealbat, vt patet in lignis & carbonibus. Frigidum autem cōtrario modo agit, vt eius indicat cum esse. Sed addendum illud quoque, Calidum propriè cōpositum, & naturale albedinem per se inducere semper: per accidens verò etiam nigredinem, aut vaporum eleuatione, dispergendo præfarciendóque, vel etiam adurendo, vt Æthiopibus

F contingit. Vbi verò certo mensu agit operatiue, sicuti naturalis caloris actus peragit, albedinem inducit proximum. Commonendi tamen hac parte fuimus, Oleum nouitium quidem ob infitam aquæ vim in virorem tendere cum fuligine quapiam, mox verò accepta ætate, humore iam euanescente (quod diximus) albescere. Cæterum vbi amplius consenuerit, ruborem iam quendam incipit acquirere. Id quod in pinguedine inueterata planè conspicies. Addamus

G postremò illud item, quod magistra experiētia exploratum est, & admiratione non caret: videmus quippe, calida perfusos aqua longe minus calorem percipere, si perunctì oleo fuerint. Quā tamen rem ea ratione prouenire, perspicuum ferè est, quòd propter corporis leuitatem facilè

delabitur aqua, minúsque immoratur quàm vt omnino subire valeat calor. Quod vt verum fateamur, faciunt artis medicæ periti, in quorum libris obseruatum est: succo mercuriali & portulacæ manu illita, posse ferri citra nocumentũ liquefactum plumbum, & quiduis alioqui perurens. Verum quia traditum veteribus est, Prudentissimi esse viri, qualibet in re nosse modum: iam huic parti coronidem appingemus, lecturi hoc genus flosculos aliosq; illud breuiter commonuerimus, quoniam gari facta mentio est, ab eruditis appellatione ea intelligi non feculentã materiam & sedimentum, sed quod in morem aquæ fluidum supernatat, quod & in carne accipi valet, vt sit nomenclatura hæc eorum, quę ex salsura exsudarint exsaniauerintque, vt Columellæ vtamur verbo.

Strumam dibapho vestire quid sit. De struma, & Vatinio paucula. Strumaticum. Estruthismena quæ sint Græcis. Struthium. Adenes.

Cap. XXVI.

STrumam dibapho vestire, quantum M. Tullij verbis coniectare possumus, est scelera, turpitudinem, sordes cuiuspiam honorum fastigio occultare honestaréque. Ita enim scriptum legimus secundo Epistolarũ ad Atticum: Proinde isti, licet faciant quos volent consules, tribunos plebis etiam, deinde Vatinij strumam sacerdotij διβάφῳ vestiant. Dibaphum certè purpuram signare bis tinctam, veluti impẽdio magnifico, videor ex Plinio didicisse. Porrò vestium id genus etiam sacerdotibus contribui solitum, ex Liuio item scimus. Struma, vt colligunt nonnulli, extantia quædam in tergo est, sicuti in pectore habeatur gibbus. Scribit Medicinæ quinto Celsus, Strumam esse tumorem, in quo subter concreta quædam ex pure ac sanguine, quasi glandulæ oriantur, quæ vel præcipuè fatigare medicos solent, quoniam & febres moueant, nec vnquam facilè maturescant, & siue ferro siue medicamentis curentur, plerunque iterum iuxta cicatrices ipsas resurgant rebelléntq; ie, multóque pòst sit opus medicamento. Nascuntur verò in ceruice maximè, sed etiam in alis & inguinibus & in lateribus, in mammis quoque fœminarum se reperisse, chirurgus Meges auctor est. Ab struma inclinari strumaticum, apud Firmicum legimus: Vicesima, inquit, pars tauri si in horoscopo fuerit inuenta, strumaticum faciet, exulcerata macularum labe possessum, vel certè elephantiaca contagione pollutum. Quæ verò ἐστρουθισμένα dicuntur Græcis, sunt struthio herba repurgata, & ad candorem mollitiémque perducta. Struthium radiculam Plinius appellat. Sunt qui lanariam herbam. Hic verò illud commonendi obiter sumus, esse glandulas apud Celsum, quæ apud Galenum frequenter etiam in semilatina, siue (vt dicam verius) tota barbara tralatione, adenes vocãtur. Addit Iulius Pollux, nasci strumas citra mesenterium quoque. Strumas semidoctum vulgus scrophulas vocat: quoniam eas Græci ab eiusmodi bruto χοιράδας appellauerint. Est enim in sue morbus struma, sed ab hoc diuersus omnino, sicuti accuratus studiosúsque lector percipere ex Aristotele poterit. Strumosi mẽtionem Iuuenalis facit, quum ita Satyra decima cecinit,

> Nec prętextatum rapuit Nero loripedem, vel
> Strumosum atque vtero pariter, gibbóque tumentem.

Vt verò & de Vatinio superpondij adnectamus aliquid, auctor Macrobius in Conuiuiis est, illum à populo ludis gladiatoriis lapidatum fuisse. Eius item mores graphicè videtur expinxisse M. Tullius: Illud, inquit, tenebricosissimum tempus ineuntis ætatis tuæ patiar latere, licet impunè per me parietes in adolescentia perfoderis, vicinos compilaris, matrem verberaris, habeat hoc primum tua indignitas, vt adolescentiæ turpitudo obscuritate, ac sordib. obtegatur. Et mox, Tu qui te Pythagoricum soles dicere, & hominis doctissimi nomen tuis immanibus & barbaris moribus prætendere, quæ tanta prauitas te mentis tenuit? qui tantus furor? vt quum inaudita ac nefaria sacra susceperis, quum inferorum animas elicere, quum puerorum extis deos manes mactare soleas, auspicia contempseris? Et item alibi: Odio enim tui, & si omnes superare propter tuum in me scelus debeo, tamen ab omnibus penè vincor. Ex quibus illud expressum Catullo arbitrantur ad Caluum:

> Ni te plus oculis meis amarem
> Iucundissime Calue, munere isto
> Odissem te odio Vatiniano.

Seneca verò ad Nouatum, Vatinium scribit hominem natum & ad risum & ad odium, scurram fuisse & venustum & dicacem.

Terrestre tonitru. Terræ motuum species. Palmatiæ, sismatiæ, chasmatiæ, mycematiæ.

Caput XXVII.

TErrestre tonitru, positum inuenio pro terribili, tetro ac metuendi horroris, sicuti in illo Gręcanico, καὶ ὕμνοι χθονίας βροντάς, id est hymnis concinite terrestria tonitrua. Vetus siquidem itroborauit opinio, quicquid visatur formidabile ac graue, esse ex terra progenitũ. Sunt qui eo epitheto vehementer sonantia malint intelligi, aut quæ sub terra fiant. Quoniam vbi insonet terra, pertingere cęlum quoque sonitus is credatur. Idq; genus tonitru ex alto concipi, opinentur homines. Sicuti Galieno imperante, auditum inquit Trebellius Pollio tonitruum terra mugiente, non Ioue tonante: quo motu fabricæ multæ sunt deuoratæ, multi terrore mortui. Afferuntur à Græcis & rationes alię, sed quæ perpensæ amplius non perinde noscantur graues, propterea quæ scribantur, haud ita plausibiles. Illud memorabilius forsan, terræ motuũ formas tradi quatuor, siquidem aut palmatiæ sunt, qui humum molestius suscitantes, sursum propellunt immanissimas moles, vt quum in Asia emersit Delos: aut sismatiæ, id est σεισματίαι, qui limes ruentes, & obliqui vrbes ac montes quoque deuoluunt in planum: quo argumento sismatiam Spartani sepulchrum dixere, in quo Ephebi iacebant, gymnasij ruina ex terræ motu elisi.

Digitized by Google

eliſi. Aut chaſmatiæ, qui motu grandiore patefactis ſubito voratrinis, terrarum partes abſorbent. Sunt poſtremò qui de mugitus ratione vocantur mycematiæ, & ſonitu audiuntur minaci, quum diſſolutis elementa compagibus vltrò aſſiliunt vel relabuntur, conſidentibus terris. Tunc enim velut taurinum erumpere boatum fremitúſque ac fragores terrenos, neceſſum propè eſt. Cæterùm, qui mira præcipuè terræ motuum opera noſſe cupit, Dionis Traianum legat. Scribit Proclus, qui vellent terræ motuum ceſſationem, ſolitos Neptuno rem diuinam obire, quoniam dicatur Aſphalius. Sed & in eundẽ terræ motus refunditur cauſa, quoniam ne de terræ cauitatibus proſiliant venti, ſæpe obſtet mare, meatus obſtipans præfarciénſque. Proinde dici Neptunum Gæechum, & Enoſichthona.

Stultorum theſaurus.

Cap. XXVIII.

LInguæ petulantiam pleriſque ſcimus mortalium eſſe ita familiarem gratámque, vt nullo non momento Timonianus Theoninúſve diſtringatur dens, nunc liuore (quod late patet vitium, & eſt in multis) nunc imprudentia & genuina leuitate: vnde obrepſit venuſtus adagio, vt maledicentia ſtultorum nuncupetur theſaurus, quem in lingua conditum gerant. Eius verò mihi auctor in Penulo Plautus eſt, cuius etiam adſcripſi verſiculos plures, quòd ſint feſtiuitatis comicæ, Plautinæque in primis pleniſſimi,

Iſtic eſt theſaurus ſtultis in lingua ſitus,
Vt quæſtui habeant, male loqui melioribus.
Viam qui neſcit, qua deueniat ad mare,
Eum oportet amnem quærere comitem ſibi.
LY. Ego malè loquendi vobis, neſciui viam.
Nunc vos mihi amnes eſtis, vos certum eſt ſequi.
Si bene dicetis, veſtra ripa vos ſequar,
Si malè dicetis, veſtro gradiar limite.

Conclamare vaſa, quid. Conuaſare.

Cap. XXIX.

COnclamaſſe vaſa, & caſtra iam mouiſſe, per iucundam à militari negotio tralationem, de iis prouerbio dictitare conſueuimus, quos iam demigraſſe volumus ſignificare. Id innuere Cicero videtur Accuſationum in Verrem libro ſexto: Conquiri Diodorum tota prouincia iubet, ille ex Sicilia caſtra iã mouerat, & vaſa collegerat. Cæſar Ciuilium bellorum libro primo: Fit ab hoc certior Cæſar, duces aduerſariorum ſilentio copias caſtris educere, quo cognito, ſignum dari iubet, & vaſa militari more conclamari. Et libro tertio: Qui cum magna expectatione veniſſet, temerè progreſſus turpem habuit exitum, & noctu, neque conclamatis vaſis, flumen tranſit. Sępe item tum hic, tum hiſtorici reliqui, eo dicendi genere vtuntur. Conuaſare dicuntur & qui demigraturi res componunt. Terentius. Aliquid conuaſaſſem. Hieronymus, Conuaſatis quæ à fratribus miſſa detulerat.

Sine corollario non recedere, quid. Corollarij notiones.

Cap. XXX.

QVoniam verò in Ciceronis diſertiſſimas orationes incidimus, quibus proſciſſus Verres: ſuccurrit nunc ex eiſdem adagio alius non aſpernabilis. Quo verò ſenſus percipi eius poſſit facilius, ſubnectam Oratoris verba: Cœnabat (inquit) apud Eupolemum, argentum is cæterum purum apposuerat, ne purus ipſe relinqueretur, duo pocula non magna, verumtamen cum emblematis. Hic quaſi feſtiuum acroma, ne ſine corollario de conuiuio decederet, ibidem conuiuis inſpectantibus, emblemata auellenda curauit. Patet ex iis (opinor) ſcitè admodum in auidiuſculos cõcinnari prouerbium, quibus haudquaquam eſſe ſat videtur, ſi quod iuſtum æquúmque eſt, indipiſcantur, niſi amplius aliquid corraſerint. Eſt ſiquidem corollarium, vt M. Varro ſcribit De lingua Latina primo, id quod additum eſt, præter quàm quod debitum, tanquam auctarium ſuperpondiúmque, id eſt vltra pondus menſurámq; adiectum. Deducitur vox à corollis, quòd eæ, quum maximè in ſcena placuiſſent actores, dari ſolitæ forẽt. Quãquam & pro corollis corollaria dici inuenias apud Plinium primo & viceſimo libro: Paulatim, inquit, & Romæ ſubrepſit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatẽ nominatis, mox & corollariis, poſtquam è lamina ærea, tenui, inaurata, aut inargentata dabantur. In priore notione eſt apud Ciceronem in Frumentaria: Noli (inquit) hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum bonis, ac de ſcenicorũ corollariis decumam emerũt. Apud eundem dicitur corollarium nummorum. Apud Pliniũ item Hiſtoriæ naturalis nono, pro ſupernumerario poſitum deprehẽdes corollarium in Cleopatræ conuiuio. At Apuleius poſticam Venerem συμβολικῶς & opertè corollarium dixit: Mihi (inquit) iam fatigato de propria liberalitate Photis puerile obtulit corollarium.

Verbi quod eſt κέρκος, notio non vna. Ciceroni ad Atticum lux infertur. Item quid ſit illud eiuſdem, Allienſis pugna funeſtior dies, quàm Vrbis capta. Vita candida efficere, quid.

Caput XXXI.

CErcon, Græci variè exponunt: nunc enim eo nomine vas intelligunt, ſicuti eſt tripus: Alcman pro ianua videtur ænea accipere: annulum hoſtij quidam interpretantur. Sed & animalis cuiuſlibet cauda rectè ita videtur dici, ἀπὸ τοῦ σκαίρειν ἢ ἕρπειν. hoc eſt, à ſaliendo obrependóque. Ariſtophanes,

ἰδοὺ δέχου κέρκον λαγώ.

ecce (inquit) leporis caudam excipe. Quia verò mollior delicatiórque eſt animalis eius pilus, ſpongiæ loco vtebantur plerumque, purgandis præſertim detergendiſque lippitudinibus. Inde natum puto adagium, in eum qui nimis aſtutè ſubblanditur, vt nuncupetur Cercus

Auctor mihi est M. Tullius Epistolarum ad Atticum libro octauo, vbi de ciuili bello agens: Domitius (inquit) vt audio, in Cosano est quidem, vt aiunt, paratus ad nauigandum: si in Hispaniam, non probo: si ad Cneum, laudo: quouis potius certè, quàm vt Cercum videat, quem ego prorsus aspicere non possum. Quo in loco Cæsarem intelligo, qui mira vafricie grassabatur, vt omnino arriperet principatum, arridebátque omnibus, & præter quàm etiam dictaret ingenium, clementiam præferebat, iniurias aut dissimulabat, aut lenissimè castigabat. Ille (inquit alibi Cicero) literas blandas mittit, facit idem pro eo Balbus, mihi certum est, ab honestissima sententia digitum nusquam. Certè vbi quem admissa noxa, mulctari leuius animaduertimus, vulpis cauda correptum fuisse, dictitare consueuimus. In codicibus modo impressis, Certum, pro Cerco substitutum mendose, inuenies: nisi cui fortè lectio illa magis arriserit, vt Circum legamus. Quo nomine, nono De historiis Aristoteles, accipitrum genus tertiũ intelligit: cuius & decimo libro Plinius mentionẽ fecerit: vt verbi obscuritate notare Orator voluerit, omnia rapientis Cæsaris auidius ingenium. Sunt qui cercon, animal interpretentur vites oblædens: sed & virile item pudendum: nonnulli murem putant syluestrem: gallum etiam alij, ad quod forsan respexerit Ciceronis ænigma. Est in eadem Epistola id quoque scitu notatúque dignissimum: Alliensis pugnæ dies, funestior est quàm Vrbis captæ. Licet acutè adagij vice hisce vti verbis, vbi mali auctorem amplius detestamur, quàm rẽ ipsam qua affligimur: semper enim causæ euentorũ magis mouent, quàm ipsa euenta. Nam & diem illum semper fuisse Romanis religiosum, scimus: hunc verò quo capta Vrbs est, etiam in vulgus ignotum, hoc nanque ex illo malum profluxit. Est mox paulo illud quoque relatu non inutile: Ego verò (inquit Cicero) hæc efficiam ei candida vita, puto. Vbi sciendum, candida vita effici aliquid, quum citra omnem reprehensionem fit. Nam quod in calce fere idem M. Tullius ita scribit, Sed acta ne agamus, reliqua paremus. iam vulgatius extritiúsq; est, quàm vt quicquam promamus ex nobis: nec præterea id genus scitamenta consectamur, etiam si ad libellam satisfactum pro virili omnibus cupimus.

Sub manu.

Cap. XXXII.

SVb manu, adagio est elegans, quamuis obscuritatis non multæ. Vtitur eo in Epistolis ad Lucilium Seneca: Consilium (inquit) nasci sub die debet, & hoc quoque tardum est nimis, sub manu quoque (quod aiunt) consilium nascatur. Significatur summa temporis celeritas. Tranquillus in Augusto: Ærarium militare cum vectigalibus nouis constituit, & quo celerius ac sub manu annunciari cognoscique posset, quid in prouincia quaque gereretur, iuuenes primò modicis interuallis per militares vias, dehinc vehicula disposuit.

Prouerbium quod est, Pallenicum aspicere, quæ prodierit origine. Phlegra. Gigantum prælia.

Cap. XXXIII.

PAllenicum aspicere, docto prouerbio, dicitur in eum qui depugnaturus in hostem, generosum quiddam vultu præ se ferat, ac eximiam animi altitudinem, vnde formido iniciatur ex aduersum congredienti. Eius rationem ex historia promunt, quòd ita affecti Athenienses in Pisistrati cohortis sint, apud Pallenem Atticæ locum, quum is tyrannidem inuaderet. Vel Pallene dicatur, quasi βαλλὴν, ἀπὸ τοῦ βάλλειν ἰδὼν: veluti ita dicset, perquirẽdum esse hostem, quem lapidibus impetas. Quid si ad vrbẽ Thraciæ Pallenem referas, nuncupatam quidem sic à Pallene Sithonis filia & Cliti vxore: sicuti auctor Hegesippus est in Palleniacis? Antiquitus verò dicta creditur Phlegra. Incolas autem gigantas dixere, quibus constiterit aduersum deos bellum. Cæterum memoriæ proditur, illuc delatum Herculem, gentis feritatem, & in cæteros odium quoddam intimum admiratum, cœpisse cum illis depugnare, interim verò tonuisse frequenter, & crebra de cælo cecidisse fulmina, vnde obrepserit fabellæ occasio, cum gigantibus ibi depugnatum à diis. Strabo autẽ libro quinto, in Campaniæ descriptione: Superioribus (inquit) annis fortunatus erat campus nomine Phlegræus, in quo res à gigantibus gestas inuulgant fabulæ, nullam aliam ob causam, vt credi fas est, quàm quòd terra ipsa suapte virtute præliorum concitatrix est. Sed & sexto libro: Hinc, inquit, ad Leuca (ea enim vrbs non grãdis est) stadia trecenta sunt, ibi odoris aquam fœtidi effundens aspicitur fons. Fabulæ tradunt, reliquos gigantes è vicina Campaniæ Phlegra, quũ Hercules pulsos exagitaret (vocabantur autem Leuternij) ad ea confugisse loca, contractósque subiisse terram, & ex eorum cruore, talem effluxionem fonte contineri: eam ob rem & littus illud Leuternium vocari. Phlegram verò, ne hoc item subticuerimus, Cumanum agrũ ideo quidam dici opinantur, quòd tractus ferè ille vniuersus sulfuris, ignis, & calentium aquarum copia sit refertissimus.

Palæphatiam papyrum, produci in prouerbium posse. Quo sensu fabulosa pleraque interpretur Palæphatus: quidve palæphatus vocabulum indicet. De Phryxo interim, & Bellerophonte. Velleris aurei ratio. Pegasus. Sparti. Dædala quæ dicantur, item Æola. Cur dicatur Dædalus simulacra fecisse mouentia.

Cap. XXXIV.

QVoniam verò ducente nos stilo ipso, in fabulosa dilapsi sumus, subit nunc illud, vt testatum apud studiosos velim, scienter, nec minus ornatè, libellos id genus, quibus fabellis inuoluta memorentur, quæque fidem non capiunt, posse Palæphatiam dici papyrum, ab auctore Palæphato, qui incredibilium, id est ἀπίστων, volumina concinnarit. Nec me fallit, Virgilium, dum ad Messalam scribit, Palæphatiã papyrum

pyrum ſimpliciter pro libris eius auctoris videri accepiſſe, quando ita canit,

> Quàm mala multiplici iuuenum quot ſepta caterua
> Dixerat, atque animo meretrix iactata, ferarum
> Infamem tali meritorum more fuiſſe,
> Docta Palæphatia teſtatur voce papyrus.

Fuit Palæphatus hic Parius patria, ſiue (vt alij tradunt) Prieneus. Vixit Artaxerxis tempore: Incredibilium libros quinque reliquit, quos tamen ad Athenæum quidam reiiciunt: in eorum primo, Scyllæ mentio fit, quæ circumuenire hoſpites conſuerat, quam tamen aſtutia euaſerit Vlyſſes. Atque inibi Sirenas quoque fuiſſe meretriculas, idem auctor prodit, quæ deceperint nauigantes. Comperta nobis pleraque item alia, ſunt digna (vt arbitror) ſcitu, quæ ſuis libris complectebatur Palæphatus. Ea ſi ſubiecero, nimirum oleum & opera philologiæ non perierit. Nam quod fabuloſa tradit hiſtoria, Phryxum cum Helle ſorore fugientem nouercales inſidias, viſum eſſe per mare vehi ab ariete velleris aurei: quidam interpretantur, fuiſſe paratam fugienti nauem, cuius inſigne aries foret. Palæphatus verò affirmat, Arietem vocatum nutritorem, cuius ſit opera & conſilio liberatus. Non deſunt qui prodant, arietinis chartis fuiſſe librum, qui auri conficiendi ac argenti rationem contineret. Item ſunt qui ſcribant fuiſſe Pegaſum, mulieris cuiuſdam equum velociſſimum. Idem Palæphatus Bellerophontis nauem accipit eo nomine. Multa de Spartis paſſim à poetis memorantur, eos Palæphatus ſcribit, quum proximarum eſſent regionum, aduerſus Cadmum ſubitò conſtitiſſe, ac propter repentinos quaſi de terra contractus, ex omni parte confluentes, Spartos vocatos. Repetit idem hic quæ prodita fabulis de Dædalo ſunt, qui viſus eſt ſimulacra feciſſe mouentia, ſed primus (vt inquit idem) ſtatuarum pedes à ſe inuicem ſeparauit, aliis coniunctim eos fabricantibus. Naui quoque cum Icaro filio Minois imperum euitaſſe, ſcribit, & propter inueſtigabilem fugam auolaſſe pennis, eſſe exiſtimatum. Ex quo ingenioſius facta, meditatáque Dædala dicunt. Sicuti varia vocant Æola, de Æoli antiqui vafricia, vt ſcribit Lycophronis interpres ſuper eo verſu,

> ἔλυσε χειρουργὸς, ὡς πρὶν αἰόλων στίχων.

Fuit autem Dędalus Metini, vel Mitionis, vt habent alij, & Iphinoes filius, à quo Athenis Dędalidæ nuncupati. Cæterum fuit & Palæphatus alius hiſtoricus, qui Cypriaca ſcripſit, ac Deliaca: item Attica, & Arabica. Vixit hic Macedonis Alexandri temporibus. Fuit & nomine eodem Ægyptius grammaticus, aut Athenienſis, vt alij volunt. Porrò Palæphati nomen, antiquum ſignificare videtur, ſed & diu prædictum. Vnde olim ferè pueri in ſacello diuæ Mariæ Rhodigij Græcis characteribus CHRISTI paſſi, noſtra inſcriptione Palæphaton ſebaſma, venerati ſumus, id eſt, παλαίφατον σέβασμα. Indicat item dictio fatidicum: quando Odyſſeæ T Homerus, quercum appellauit palæphaton.

Cuiuſmodi prouerbium ſit, Staterij paries. De Pauſania breuiter. Cicero illuſtratur. Sabini Vrbis præfecti hiſtoria.

Cap. XXXV.

Staterij paries, prouerbium eſt quo commonemur, verbis eſſe parcendum, ne (vt aſſolet, & docuit Plinius) redituras per iugulum voces non ſatis prudenter effundamus. Multi enim in res odioſas ſæpe incidunt nimis incautè, vt planè temporibus ſuis Staterio accidiſſe M. Tullius ſcribit, qui ea locutus eſt, bonis viris ſubauſcultantibus, interpoſito pariete, quibus patefactis, in iudiciúmque prolatis, rei capitalis iure damnatus eſt. Huic ſimile quiddam, inquit, de Lacedæmonio Pauſania accepimus. Sed & de Sabino Vrbis primario ſcribit Dion: cui ſic delator Rhatiarius, qui ſe amicum fingebat, impoſuit, vt in Seiani gratiam ſenatorij ordinis aliquot in tectum induceret, vbi habitabat is, móxque blandè ad animi ſecreta prodenda illiceret: quo nomine, die eodem in carcerem impactus, paulo poſt ἀκρίτως ἐσφάγη. Ex iis patet, opinor, adagij ratio: ſed quod de Pauſania præciſe nimis, ne dicam inuolutè, dixit Orator, amplius videtur aperiendum. Fuit Pauſanias hic Lacedæmonius, vir quidem longè præclarus, ſed tamen in omni genere vitæ varius: nam vt virtutibus plurimum eluxit, ſic & vitiis eſt inſigniter adobrutus. Huius enim eſt præliũ illud perilluſtre, Græcis Latiníſque monumentis certatim celebratum, apud Plateas, quo Perſicum imperium, duce Mardonio, in Græcia acciſum concidit. Erat hic quidem ſatrapes regius, manu promptus, & quod in rebus bellicis maximum ſemper fuit, ingenij plenus. Ductabat porrò peditum ducenta millia, & quidem lecta viritim, equitum millia viginti. Cæterum Græciæ fortuna & ducis ingenium ſolers felixque exſuperat omnia. Sed victoria longè clariſſima Pauſanias elatus, magnificè iam de ſe cœpit ſentire, & maiora amplioráque concupiſcere. Mox & ſucceſſibus aliis elatior etiamnum, cum Perſarum rege clàm de proditione agere cœpit. At quum in ſuſpicionem recidiſſet, atque eo nomine capitis eſſet accuſatus, pecunia rem tranſegit. Quum verò ad claſſem non remitteretur, ſponte ad exercitum abiit, vbi nō mores ſolum patrios, ſed etiam cultum veſtitúmque mutauit. Epulabatur more Perſarum, luxurioſius quàm qui aderant, perpeti poſſent. Interim Argilius quidam, quem puerum Pauſanias amore Venereo dilexerat, quum epiſtolam ab eo Artabazum accepiſſet, ſuſpicatus mali quippiam, Ephoris literas tradidit. At illi quamuis manifeſto proditionis crimine Pauſaniam tenerent, non prius tamen adhibendam vim cenſuerunt, quàm ſe ipſe indicaſſet: itaque huic indici quid fieri vellent, pręceperunt. Fanum Neptuni eſt Tænari, id violari nefas putant Græci, eò is confugit, in ara conſedit, inibi διττὴν διαφράγματι καλύβην, hoc eſt latibulum duplex diſcluſum compararunt, ex quo poſſet audiri, ſi quis quid loqueretur cum Argilio. Illuc ex Ephoris quidam deſcenderunt. Pauſanias, vt audiuit Argilium confugiſſe in aram, perturbatus venit eò, quærit quid cauſæ ſit tam

repentini consilij: huic ille quid comperisset ex literis, aperit. Tunc verò Pausanias etiamnum commotius orare cœpit, ne nuntiaret, nec se meritum de illo optimè, proderet. Ea quum excepissent Ephori, iamiámque comprehensuri illum forent, in Mineruæ templum, quod Chalciœcum vocant, confugit, vbi & turpissimè interiit. Cæterum, vt ad Staterij parietem redeamus: hinc Chalinus ille Plautinus in Casina, quũ recessim recessisset ad parietem, imitatus nepam (vt ipse ait) ad capiandum senis cum villico sermonem, mox gaudio gestiens:

Nostra (inquit) omnis lis est, pulchrè præuortar viros:

Nostro omine it dies iam, victi vicimus.

Quo in loco adnotatum ab eruditis est, astipulante succinentéque Pompeio Festo, Osculanam dici pugnam, qua victi vincunt, natum id à Leuino videtur, qui à Pyrrho victus, mox eundem deuicit. Titinnius, Hæc quidem quasi osculana pugna est, qui in fugam pulsi, hinc spolia hostium colligunt.

Conuiualis hilaritas omnibus præponitur aliis, vt qua reficiatur cum spiritu corpus. Titilletur sensus, ac expergefiat ratio. Conuiua cuiusmodi requirantur. Vini laus. De ferculis nonnihil.

Cap. XXXVI.

ETiam si quantum eualuimus, In aliis quę de conuiuij ratione inter legendum digna se ingesserant quæ non omitterentur, diu affatímque persequuti sumus: ex quo tamen in Platonici eminentissimi nuper libellos incidimus, eruditos inprimis, & Platonem suum recipientes quidem plurimum, sed & sapientum quandoque pomœria cæterorum introspectantes, operæpretium esse futurum, concepi: si indidem nonnihil præcerpsissem, quod antecedentia cõditet scitius, & legentes dimitteret adminiculatiores. Illud verò fuerit primum: esse quidem in vita, quæ animum allectent blandè, ac frontem remittant gratissimè: verùm quod conuiuio rectè, nec citra modulum instituto, ipsum id præstet vberius atque affluentius, non ferè compertum. Id vt verum scias, sic collige: inter Aristotelis placita medicorum esse, constat (opinor) sagax hoc & prouidum animal, quem dicunt hominem, duobus consurgere, ac coalitum augescere, corporea mole ac spiritali anima. Sed corpori inesse crassamentum quoddam membrorum, humectæque potestatis, adesse & portionẽ prætenuem subtilémque. Ea verò sanguinis vapores complectitur, ac spiritus. Animæ item inesse duo, sensum, ac rationem. Quæ quum ita sint, liquet nimirum, plenã inde voluptatis honestæ vim copiámque profluere, vbi vniuersim hisce portionibus paria feceris. At bona vtique alia vnam vix aut summum duas spectant, conuiuium ex omnibus vnum modò, & legitimum vtique, omnibus satisfactum vult. Etenim quis nescit, membra hinc refoueri insigniter, instaurari humores, spiritum refici, denique titillari sensũ, ac rationẽ expergefieri quodãmodo? Hic à laboribus interquiescimus, curas laxamus, & suum ingenio sufficitur pabulum, vt beneuolẽtię

A gratiam mutuæ, ac magnificentiæ argumentum non repetam iucundissimum. Tolle conuiuantium hilaritatem, iam parte plurima euanuerit amoris fomes, amicitiæ condimentum, ac vitæ solatia, inde quæ fulim progerminant. Si præsertim legitimè, sique castè coëant conuictuti, nec omnino ventri concœnes, sed animæ. Communio siquidem vitæ rectius honestiúsque statuitur conuiuij finis, quam poculorum licentior inuitatio, quod comprobasse nominis argumento videntur Græci. Id grauius multo, ac
B sapiente dignum amplius, vt alimonia promiscua, promiscuum fiat & mentis bonum, voluntate comparili. Quod ipsum & Varronis omnium doctissimi astipulatu, sanciri nimium valet, quoniam requisisse cõuiuas animaduertitur gratiosos, musicos literatos, dum illos digerit in digitos mittens, Gratias cum Musis coaptat, nec illis pauciores expetens, nec hisce plures. Qua ratione paulo iracundior inde summouẽdus planè videtur, summouendi & quos atrior
C diuexat bilis, quíque amariores nullo excandescunt negotio, ni ita fuerint modo attemperati benigniore, vt Stoici Zenonis & Platonici Xenocratis ingenium resipiant. Quos lupinorum imagine quadam mitescentium, dum aqua macerantur, inuitatione ferunt paulo largiore mox solitos dulcescere. Illud puto, fallit neminem, vitæ quodammodo venenum mœstitiam videri, ac tristitudinem. Sed & in conuictus rationę
D idipsum contingit ferè. Cæterum præsto præcellens est antipharmacum, siquidem caperatam mirè frontem exporrigit suaue clarúmque vinum. Cui tantum attribuisse creditur Æsculapius, vt æqua id cum numinibus lance statuerit. Et Asclepiades condito volumine, vini vtilitatem deorum vix æquari potentia scribit. Suffragatur & Platonis semper ferè diuini bracteata sententia, ingenio ac viribus temperato vini calore fomentum suffici mirificum, approbantis.
E Sciendum verò, saliares dapes ac cœnas adiposiores cũ Sardanapali plumis ab hoc genus conuictoribus non tam nesciri, quàm vt castris moribus venenosas longè peius angue vitari Pythagorica cum pomis olus cula renideãt amplius fusiúsque, vt quæ benignior affatim natura suggerit parens. Nec tamen Euclionis sordes hisce nos putet quispiam spectare. Commori enim verius hoc dicatur, quàm conuiuere. Sed nimirũ à mediocritate nusquam, ne latum quidem vn-
F guem reuellimur. Salibus potissimum ingenij condiatur exhilaretúrque ferculorum, ac missuum quicquid est. Ante omnia verò mentis ac morum nitoribus collustretur coitio, quotquot sunt, omnium suauissima, vtque planè dicam, vitæ hilaritatis & condimentum longè clarissimum, quando nec philosophi abstinendum eo censuere: quin & priscorum simplicitas, nõ heroes modo, sed deos etiamnum ad hoc genus voluptatum facilè admisit. Quas & beatis sub-
G inde polliceri non desinit Magmed, Orientaliũ populis creditus ferè diuinus.

Apologia breuis, quid ita crebriter in Platonis viretta hoc opere diuertamus. Philosophi eiusdem explicatur excellentia: quamq; sit à Christi placitis haud ferè dissitus.

Cap.

Cap. XXXVII.

POſtea quàm adnuēte optimo maximo Deo, lucubrationibus noſtris, quarum ad diem hūc libros triginta concinnauimus, vmbilicum videor iamiam impacturus, vti mox publicum indipiſcantur: placuit hac parte multorum occurrere opinionibus, quos inſigniter admiraturos haud ambigo, quid ita in Platonicorum muſça frequenter adeo in hiſce libellis diuertam, vt nulla non pagina Platonis nomen, perinde ac ſacrum agnoſcar venerari. Ac videar non quod ille facetiſſimè ait, ἐξευριπιδίζειν, id eſt ad Euripidis morem dicere vel facere, verum vndiquaq; πλατωνίζειν, ceu mihi ſubinde Cypriani illud de Tertulliano ſuccinam, Da magiſtrum. Ego verò (etiā ſi nil me fallit, celebrem adeo in omni ſcientia virum voculis noſtris vel indiſertiſſimis haudquaquam indigere) quo plenè ſatisfactum ſibi opinaretur, quiſquis eius doctrinæ, ſeu theſauri potius, ad hanc horam fuit incurioſus, Beſſarionis multiplici eruditione inter Græcos eminentiſſimi ſententia eſſe contētus abundè poteram: apud quem Epiſtola quadam ſic adnotatum cōperi, Si quid in hac induſtria noſtra vel eloquētiæ vel bonarum artium cognitionis eluxit, ſi quid fuimus, id omne vel nos à Platone accepiſſe vel ipſum ſibi ſe defendendo ſuppeditaſſe, facilè exiſtimari patimur, & volumus. Cæterum cauſæ noſtræ collibuit patrocinari latius, etiam recuſantibus, ac in anguſtioris ſciētiæ virum impiè nonnunquam infrementibus ampliter ſapientiæ magnitudinem claritatémq; ingerendo. Quam auctor eminentiſſimus in Phædro, quum de pulchritudinis ratione diſſertatio inſtitueretur, à Deo auri nomine ſignificatam petiit intentiſſimè. Quòd eſſe pulchritudinem animi hanc, & proinde internam, eóq; pretioſiorem opinabatur. Id verò Philoſophus ſuo ſeculo ſingularis Plotinus primum, mox & Porphyrius ac Iamblichus, vt de Proculo taceam, in ſinu quidem reconditum intuiti mundiſſimo, verum neſcio quibus obductum cōuelatúmq; ambagibus, vt muricatº (quod dicitur) videri poſſet greſſus, ac formidabilis prorſum compauendúſq;: ita expurgarunt ſæpius excoctum, vt planè puſtulatum fieret, ac obryzum defecatiſſimúmq;. Vnde cuncto terrarum orbi illuxit inenarrabilis ſapientię amplitudo atq; maieſtas, & quod mirari non vacat ſatis, Chriſtianæ veritatis, ſanguine diuino Saluatoris præpotentis ſancitæ, ita veſtigiis adnexa conglutinatáve, vt ſimilitudo maior cogitari magnopere nulla poſſit. Quod vt vero ſciamus verius, nónne Pythagoricum legimus Numenium, quem magnus ille Origenes ſacræ interpres paginæ admiratus adeo eſt, vt philoſophis ferè anteponendum omnibus cenſeruit, quum Moſaica & Platonica expendiſſet myſteria, intonuiſſe altius, Platonem videri prorſum Moyſen alterū, Attica eloquentia diuinitatis arcana rimantem propandentémque? Id quod (opinor) expreſſit Parmenides, à quo Dei commonſtrantur vnitas, rerum ideas omnium, id eſt exemplaria & rationes continentis, aut eminentiſſimè producentis. Expreſſit cum Zenone Meliſſus, qui cæteris modò viſitationem facientibus, ſolum eſſe Deum

A aſtruit conſtantiſſimè. Iam verò mundi natalia repetens Timæus, boni gratia illum ab artifice productum Deo vaticinatur, primóq; cælum eſſe creatum terrámq;, interſito mox aere cum aqueo elemento. Quæ omnia perſeuerantię cum ſunt habitura modum, quem ſummi opificis pręſcripſerit ſapientia. Sed & Dei charagma eſſe hominem, pronuntiaſſe idem animaduertitur, cui terrena ſubiiciantur vniuerſa. Politicus verò cum Protagora, Menexeno, Critia eundem ex B terræ viſceribus, nutu agitante diuino, eruit mirabili ratione. Ac ne quid dēſit, peracto mundi ambitu, etiamnum ex iiſdem comprobat reuicturum. Cuius in Dei aſſimulatione ac fruitione plenam demum futuram felicitatem, docuit Philebus: nec reticet cum Phedone Theætetus ac Phædrus. Iam & in Legum libris, eſſe Deum rerum menſuram omnium, legimus: in primis verò, ſi Deus quandoq; hominem induat. Legimus & ſuperbis Deum obſiſtere, humilibus au-C tem benignius gratiam impertiri. Quid verò illud in Epiſtolis inenarrabile patris myſterium, ac filij? Sed & inibi maxima traditum pietate nouimus, diuinorum adyta rationibus penetrari haud poſſe. Poſſe autem mentis puritate ac cum Deo aſſimulatione intima, quæ in animis ignem ſuccendit, amplius coruſco promicantem lumine. An non admirabilis Heri Pamphili decimo De republica, ad vitam reuocatio, Elyſiorum paramœna ſpecie, paradiſi nobis delicias expingit D infinitas? Nec prætermittitur inibi expiatorius locus, animas eatenus cruciabiliter excarnificans, donec

> Concretam exemit labem purúmq; reliquit
> Æthereum ſenſum atque aurai ſimplicis ignem.

Sed & infantilis limbus nec tacetur eadem parte. Verum illa Socratis documenta, cuiúſnam deniq; ſunt modi? Non pili eſſe faciendum tempus. Immortalitatis curam omnibus anteponendā. E Fortuita facilè ſpernenda, modò quæ perpetuitatem reſipiunt genuinam, aſſequi connitamur. Illatam verò iniuriæ vim accepta longè videri peſtilentiorem. Velis remiſque adnitendum, vt artifici eminentiſſimo.

> ὡς πάντ' ἱερά, καὶ πάντ' ἱκάνων.

Suo reſtituam candori, ab omníq; prorſum defecatam labe rationalem animam, diuinitatis expreſſiorem imaginē, ſynceriter, integrè ſanctéq; offeramus. Quo nomine Laches ſpontali pecca-F torum confeſſione, ac pœnitentia nil aſtruit pręſtabilius, quin & primo quoq; tempore omni arripiendam pede, quia diu concreta modis inoleſcere miris, conſentaneum eſt: nec medicam facile manum admittere, vel ſubinde recidiuam intentare. Nam ex intemperanti animorum affectione vniuerſa, & quidem agminatim mala erumpere, docuit Charmides. Quòd ſi temperantia denuo ſuccreuerit, ſuccreſcere & immortalitatis bonum incomparabile, quo ſanè in vi-G renti amœnóq; perfruebantur homines hortulo, prius quàm à diuinis ad fluxam collaberentur naturam. Quod velut ex oraculo Moſaico comprobat Critias. Nec in prauum obdurati dæmonis impoſturam reticent Timæus, Phædrus, ac Diotima. Sed terras diuinitus aquarum

molibus adobrutas, quum omne in præcipiti vitium staret, ad rationalis ferè interitum naturę, ac animantium cunctarum: idem nos ex eadem (quod dicitur) fidelia, commonet Critias. Cæterum, quónam piaculo reticuerimus Academici principis sententiam nobilem, qua is ad diuinitatis intima euectus animaduertitur, quo apud animum meum non magnopere admirabilius aliud, quóque amplius, velut attonita, hebescat mens, latentium causarum indagine certa rationem conquisitura? Tantisper, inquit diuinus Plato, meis acquiescendum documentis commonitionibúsque, donec homine augustior quispiam, sacratiórque sese in terrarum ostentet orbe, veritatis adyta fontésque arcanos reclusurus, quem velut ducem inenarrabilem insequantur omnes. Verùm, ne in operis calce (tametsi mira excellentium rerum dulcedo arridet, quæ transuersum auferat animum) fiat ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα: nam & Apelles pictores eos peccare dicebat, qui non sentirent quid esset satis: iam & capiti & libro coronide inducta, conticescam, velut epilogi celeuma recinuerim, lætantium more A nautarum: optimum maximum Deum precatus, quod vitæ superest etiamnum, ita liceat hisce impertiti curis, vt eius recinant laudes, & studiosorum iuuenum subseruiant emolumentis. Interim velut in senatus missione assueuerat vsurpari, hinc te moror nihil, lector optime: ita nihilominus, vti scias ea nos meditari, modò propius nos admoueantur lineæ, vt mox hasce lucubrationes ceu tesseras frumentarias liquidò computes. Receptitij, quod poteram meo iure, B nihil volo. Quod erit, proferetur benignè, quieti meæ prorsum iniecta manu, ne viuus vidénsque vitam extritum pergã, quod ait Lucretius. Quòd si forsan alicubi falli contingit, nec destinatum attingimus scopum, potiúsque humi compascentes gracculi videmur, quàm in sublimi aquila constituta, meminerint legentes quod orator nobilis scriptum reliquit: Prima sequentem honestum est in secundis tertiísque consistere: nam in præstantibus rebus, magna esse quæ sunt optimis proxima.

F I N I S.

LOCI EX AVCTORIBVS IN HISCE ANTIQVARVM LECTIONVM LIBRIS A LODOVICO Cælio vel expositi melius, vel à mendis repurgati, atque in integrum restituti.

A

Eliani
Ælij Dionysij
Æschyli
Æschinis
Ætij
D. Ambrosij
Ammiani Marcellini
Apollonij
Appiani
Apuleij
Arati
Aristophanis
Aristotelis
Arriani
Athenæi
Ausonij
D. Augustini
Auicenæ

B

D. Bernardi

C

Callimachi
Catulli
Ciceronis
Claudiani
Cleomedis
Codicis Iustiniani
Columellæ
Cornelij Celsi
Cornelij Taciti
Q. Curtij

D

Damasceni
Danielis prophetæ
Dauidis psalmistæ
Decreti Canonici
Demetrij Phalerei
Demosthenis
Digestorum
Diodori Siculi
Diomedis grammatici
Dionis
Dionysij Aphri
Dionysij Halicarnassei
Dionysij theologi
Dioscoridis

E

Ecclesiastici
Epigrammatum Græcorum
Eliæ
Euripidis
Eusebij
Eustathij
Ezechielis

F

Festi Pompeij
L. Flori

G

Galeni
A. Gellij
Geoponicon
Gregorij Theologi

H

Hermogenis
Hermolai barbari
Herodoti
Hesiodi
Hieremiæ
D. Hieronymi
Hilarij
Hippocratis
Homeri
Horatij
Hygini

I

Iamblichi
Iob
Iulij Cæsaris
Iulij Capitolini
Iulij Firmici
Iulij Pollucis
Iuuenalis

L

Lactantij
Laertij
Lampridij
Leuitici
Liberij
T. Liuij
Lucani
Luciani
Lucretij
Lycophronis, & interpretis eius
Lysiæ

M

Macrobij
Manilij
Martialis
Martiani Capellæ
Matthæi Euangelistæ

N

Nicandri
Nonij Marcellini

O

Oppiani
Origenis
Orphei
Ouidij

P

Palladij
D. Pauli
Pauli Æginetæ
Persicæ
Persij
Petronij Arbitri
Philostrati
Pindari
Platonis
Plauti
Plinij
Plinij Cæcilij
Plotini
Plutarchi
Politiani
Pollionis Trebellij
Pomponij Melæ
Poenuai
Porphyrij
Priapeij carminis
Prisciani
Procopij
Propertij
Ptolemæi

Q

Quintiliani

S

Salustij
Senecæ philosophi
Senecæ tragici
Septimij Florentis
Seruij grammatici
Sidonij Apollinaris
Silij Italici
Solini
Sophoclis
Spartiani
Sphæræ auctoris
Statij Papinij, eiusque interpretis
Lactantij
Stephani
Strabonis
Sudæ
Suetonij Tranquilli

T

Terentij
Tertulliani
Theocriti
Theophrasti
Thucydidis
Tibulli
Timæi

V

Valerij Flacci
Valerij Maximi
Varronis
Virgilij
Victorinj
Vlpiani chartula

X

Xenophontis

AVCTORVM CATALOGVS, QVORVM TESTIMONIIS IN HISCE ANTIQVARVM Lectionum libris vtitur Cælius.

A

Abacuc
Abraham astronomus
adamãtius Sardianus
ægidius
ælianus
ælius Dionysius
æmilius Probus
æschynes
æsculapius
æschylus
æetius
agathius
agenius Vrbicus
agrætas
albertus Magnus
albinus
albumasar
alchindus
alcinous
alcimus
alcman
alexander Aphrodiseus
alexander Polyhistor
alexandrinus commentator
alexis
algazeles
ambrosius
amelius
amerias
ammonius
amphicrates
amphitheus
amyntianus
anacharsis
anatolius
anaxandrides
andocides
andreas philosophus
androtion
antiphanes
antiphilus Byzantius
antiphon
aphricanus
aphthonius
appianus
apicius
apollinarius
apollodorus
apollonius Acharneus
apollonius, eiúsque interpres
apostolius
appion
apsinus rhetor
apuleius
aratus
archæus
archelaus
archigenes
aristarchus
aristeas
aristides
aristocles
aristodemus
aristophanes Byzantius
aristophanes, eiúsque interpr.
aristophanes grammaticus
aristoteles
aristoxenus
arrianus
arrianus iureconsultus
artemidorus
asconius Pædianus
atheneus
auenazra
auenzoar
auerrois
augustinus
D. augustinus
auicebron
auicenna
ausonius

B

Bæton
bardesanes Syrus
basilius
beda
bernardus
berosus
bessarion
boethius

C

Cænotimon
cæsar
caius iureconsultus
callimachus
callistratus
carminius
carystius Pergamenus
cassiodorus
cassius Hemina
cato
catullus
celsus iureconsultus
censorinus
chalcidius
chrestodorus
chrysostomus
cicero
claudianus
claudius philosophus
clearchus
clemens
cleomedes
cleonides
clitarchus
clitophon
columella
conciliator
constantinus De agricultura
cordus
cornelius Celsus
cornelius Nepos
crates
cremutius
critheus
cyprianus
cypriorum carminum auctor
cyprius poeta
cyrillus

D

Daimachus
damascenus
damascius
damastes
damis
damocritus
damon
daniel propheta
dantes
dauid propheta
demetrius Caletianus
demetrius Phalereus
demosthenes
didymus
dinon
diodorus Siculus
diodorus Sinopæus
diogenes tragicus
diogenianus
diomedes grammaticus
dion
dionysius Apher
dionysius Areopagita
dionysius Halicarnasseus
dionysius Thrax
dionysodorus

diosco-

Digitized by Google

dioſcorides
diotimus
domitius Calderinus
donatus
dorion
duris

E

Eccleſiaſtes
echmenes
egeſippus
eliezer Hebræus
ennius
epænetus
epaphroditus
ephippus
epicharmus
epicurus
epiphanius
ethnicographus
eſaias
eudoxus
eunapius
euphorion
eupolis
euripides
euſebius
euſtathius
ezechiel

F

Feneſtella
feſtus Pompeius
Iul.Firmicus
flauius Vopiſcus
florens Septimius
florentinus
L.Florus
franciſcus Philelphus
Iul.Frontinus
fulgentius

G

Gabrias
galenus
gellius
gennadius
gentilis
gregorius theologus

H

Hali
hali Abaragel
haliabas
harpocratio
heliodorus
hellanicus
hepheſtion
heracleotes
heraclites Ponticus
heraclides Soranus
hermippus Smyrnæus
hermogenes
hermolaus Barbarus
hermon
herodianus
herodorus
herodotus
heſiodus
heſychius
hieremias
D.hieronymus
hilarius
hippocrates
homerus
horatius
horus
hyginus
hyperides

I

Iamblichus
ioannes de ſacro buſto
ioannes grammaticus
ioannes Monachus
iob
ioſephus
ioſue Hebræus
iſter
iſaac philoſophus
iubas
iulianus iureconſultus
iulianus philoſophus
iulius Capitolinus
iulius Feſtus
iulius Pollux
iuuenalis

L

Lactantius
lactantius grammaticus
laertius
lampridius
leander
leontius
leuiticus
libanius
T.Liuius
longinus
lucanus
lucianus
lucilius
lucretius
lycophron,& eius interpres
lynceus
lyſias

M

Macrobius
malachias
manethon
manilius
marcellinus
martialis
martianus
maſurius
matthæus Euangeliſta
maximus Tyrius
meges
melanthius
menander
menander rhetor
mercurius
meſue
metrodorus
minar Siſennius
minutianus Apuleius
mnaſeas
mneſimachus comicus
moyſes
moyſes Cordubenſis
mundinus
muſæus

N

Neanthes
neocles crotoniata
nicander
nicanor
nicarchus
nicephorus
nicolaus Damaſcenus
nicolaus theologus
nonius
numenius
nymphodorus.

O

Oenomaus
oppianus
origenes
orion
orpheus
ouidius

P

Pacatus
palæphatus
palladius
pamphilus Alexandrinus
panætius
panyaſis
parmenides
parrhaſius
parthenius
D.Paulus.
paulus Ægineta
paulus Diaconus
paulus Iureconſultus
pauſanias
petrichus
petronius Arbiter
petrus Aponenſis
Perſius
phanodemus
pherecydes
pherenicus
philæmon
philaretus
philetærus
philetas
philippides comicus
phillis Delius
philo
philochorus
philoſtratus
phocion
pherecrates
photius patriarcha
phrynichus
phurnutus
picus Mirandula
pindarus
piſander
placiades
planudes
plato
plautus

INDEX

plethon
plinius vterque
plotinus
plutarchus
politianus
pollio Treuellius
polybius
pomponius Mela
pontanus
porphyrius philoſophus
porphyrio grammaticus
poſidippus
poſidonius
praxagoras
praxilla Sicyonia
praxion
priſcianus
priſcianus Lydus
proclus
procopius
propertius
pſellus
ptolemæus
pythagoras

Q

Quintilianus
quintus Calaber
quintus Curtius

R

Rhaſis
rhemnius Palæmon
rhinthon
ruellius
rufus

S

Samus Delius
ſappho
ſeneca
ſerapion
ſerenus
ſeruius
ſextus Aurelius
ſextus Pyrrhonius
ſidonius Apollinaris
ſilius Italicus
ſimonides
ſolomon
ſolinus
ſopater
ſophocles, & eius interpres
ſophron
ſophronius
ſoſibius
ſoſicrates
ſoſigenes
ſoſipater Caryſtius
ſotion
ſpartianus
ſpeuſippus
ſtaſeas
ſtatius
ſtephanus
ſteſichorus
ſtobæus
ſtrabus
ſtrabo
ſudas
ſuetonius
ſyneſius
ſyrus

T

Tacitus
tarquinius Priſcus
tarræus
terentius
tertullianus
thales
thebit philoſophus
themiſtius
theocritus
theodorus Gaza
theon
theophraſtus
theopompus
D. Thomas
thomas Magiſter
thucydides
tibullus
timæus Locrus
timocreon
titinnius
trebatius Iureconſultus
trogus
tryphon
tyrannion

V

Valerius Flaccus
valerius Maximus
L. valla
varro
vegetius
veranius
P. victor
virgilius
vitruuius
vlpianus Iureconſultus
vlpianus rhetor
vulcatius

X

Xanthus
xenophon

Z

Zaeles
zenobius
zenodotus
zoroaſter

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX VOCVM ET RERVM SINGVLARVM

COGNITV NECESSARIARVM

fœcundissimus.

A Ante IK non aspirari 726 c
a, ἀ, porro barbaro clamante, praeteri impositum fuisse 1620 a
a litterae in o transitus
Æolici moris 1648 b
Abaceum abax 327 a
abacus 328 e
abaculi 328 e
abalienatio quid 854 g
abantem tondendi mos 565 h
144 e
abaris Scythae 1011 b
abaris historia 851 d
abbatem magnae nutor 487 b
abaras lacerean 1019 b
abaros locus 920 a
abbatia oppidum 223 d
abdalis saracenis dictum 8v9 b
abderitae,curvitatere togillatio 1468 a
abderitanus ex febre deliratum 1672 g 1673 a
abdomen 278 a
abdua fluvius 215 f
abecedarij qui 1472 b
abegerorum supplicium 110 c
abij qui 1009 b
abiecere vxorem 1570 c
abiens color 1200 c
abisac Sunamitis quae 1670 d
abitus Heliogabali cognomen 1596 b
ablaqueare 1631 g
abdorre somnia quid 1568 d
ablatum 1619 b
aboli qui 830 g
abortus signum 824 a
abradatae historia 718 f
abraham non errare Chaldaeus 841 b
abraham primus somniorum interpres 1051 c
abrodiaei 339 f
abrotum 340 a
abrotonum 1034 b
abrotonum meretricula, Themistoclis mater 754 c
absinthiorum ratio 1590 d
abydena 1461 b
abydenorum mollicies ibid.
abydocome ibid.
abyrtace 1210 f
abyrtacopel ibid.
Academiae gymnasium Palladi sacrum 814 c
academiae insalubritas cur delecta Platoni 1160 c
acena virga 1812 f
acalanthis canis 825 d
acaris 845 e
acanthe 899 f
acanthe cicadae ibid. enalis
acanthis auicula 90? b
acantlochaerus 645 a
acanthus vrbs 899 f
acares aenulos 369 e
acaridion 709 e
acapnones iaculatores 994 b
902 c
acation 900 c
accenlus 911 a
accepti & expensi codex, & tabulae 833 e f
acceptabulum quid 717 b
acceptabula 716 d e
acceptabula praestigiatorum 717 b
acceptulatio 854 c
accessio in morbis quid 1113 e
accidentia, eorumque in praedicamentis ratio 1188 f
accipiter quare Aegyptiis 103 b
accipitrem femellae imagine Venerem intelligi 1643 d
accipitris symbolum 1659 f
accipitrem non bibere aquam 103 b
accubita, accubitae 1916 e
accubitae pro culcitris 1474 a
accubitalia ibid.
arcae mulieris insania 832 d
accusatorum argentei in Areopago lapides 848 c
acedecul 897 d
acedopoli 315 c
acephali dialogi 129 c
acephali sacerdotes qui 148 c
acephali versus 179 c
acephalini haeretici qui 158 e
acerbs qui 1306 e
bellum 1269 b
acelios 814 e
acersecomes Apollo 877 c
acestodyna quae 1331 f
acetabula 717 b c d
acetarium 717 c
acetum cur frigore non densescat 1705 d e f g
aceti natura ibid.
aceti in restinguendis incendiis vias ibid.
achaeinae cervi 310 d
achaeus Cilicon 400 c
achaei cur Chalcochitones Homero 762 b
achaici cognomen vnde L. Mummio 1451 e
achaici vini proprietas 1604 b
achana 416 b
acanthi volumen 815 b
facultura quae 1518 a
achelodorus 718 a
achelous cur 973 d
acheloi fluuij fistula herm ibid.
acherij oratoris dictum 793 c
acheron 522.a.2398.c
acerit 514 a
acherusion ibid.
acheras 809 f
achilles antea Ligyros dictus & Pyrisous 1335 c
achilles Aristarchi, Ennij tragoedia 1107 f
achilles iunior Eurylochus 874 d
achilles cur Necropenus 1193 e
achilles cur Troilum peremerit 748 c
achilles vnde 1335 e
achillis coma flaua 706 g
achillis corpus in Albanij insulam translatum 737 b
achillis Dromos insula ibid.
achillis insula ibid.
achillis praeclara vox 1298 b
achillis cumuli coronae 933 a
achilleae thermae 1693 a
achilleum apud Tanagraeos quid 805 b
achilleum hordeum 1335 e
achilleum spongiarum genus cur dictum ibid.
achilleum vocum 378 h
achne vnde 1461 g
achores 1431 a
achthophorus 168.f.977.d
8,8 c
Tirinthiorum cibus 981 c
350 g
acies diuersae apud diuersos formae 485 b
aciem praeire solitus Pyrphorus 399 b
acilius Buta 465 a
acilij Glabrionis historia 883 e & statua 1651 c
Acinaces 1778 f
, prouerbium 792 d
792 d
acipenser quid 1153 a
acipenseres 867 a
acipenseris lautitia 1513 e
1515 c
1152 d
foliis earum quare quibusdam dicatur 48 b
qui 749.b.1091.f
470 e
757 g
aconitum venenum vnde 1845 a
aconitum ab Hecate inuentum 593 f
aconiti vis 1187 c
aconita vasa quae 1345 a
acoste 1182 b
ibid.
709 d
qui 709 b
acratisma 1322 f
acratistos 1519 b
acratocothones 1594 a
Dionysij sacellum 1352 b

A

plethon
plinius vterque
plotinus
plutarchus
politianus
pollio Trebellius
polybius
pomponius Mela
pontanus
porphyrius philosophus
porphyrio grammaticus
posidippus
posidonius
praxagoras
praxilla Sicyonia
praxion
priscianus
priscianus Lydus
proclus
procopius
propertius
psellus
ptolemæus
pythagoras

Q

Quintilianus
quintus Calaber
quintus Curtius

R

Rhasis
rhemnius Palæmon
rhinthon
ruellius
rufus

S

Samus Delius
sappho
seneca
serapion
serenus
seruius
sextus Aurelius
sextus Pyrrhonius
sidonius Apollinaris
silius Italicus
simonides
solomon
solinus
sopater
sophocles, & eius interpres
sophron
sophronius
sosibius
socrates
sosigenes
sosipater Carystius
sotion
spartianus
speusippus
staseas
statius
stephanus
stesichorus
stobæus
strabus
strabo
suidas
suetonius
synesius
syrus

T

Tacitus
tarquinius Priscus
tarræus
terentius
tertullianus
thales
thebit philosophus
themistius
theocritus
theodorus Gaza
theon
theophrastus
theopompus
D. Thomas
thomas Magister
thucydides
tibullus
timæus Locrus
timocreon
titinnius
trebatius Iureconsultus
trogus
tryphon
tyrannion

V

Valerius Flaccus
valerius Maximus
L. valla
varro
vegetius
veranius
P. victor
virgilius
vitruuius
vlpianus Iureconsultus
vlpianus rhetor
vulcatius

X

Xanthus
xenophon

Z

Zaeles
zenobius
zenodotus
zoroaster

FINIS.

Digitized by Google

INDEX VOCVM ET RERVM SINGVLARVM COGNITV NECESSARIARVM foecundissimus.

A Ante IK non aspirari 756 c
α, β, γ, puero barbaro clamante, præetori impositum silentium 1602
a literæ in o transitus Æolici moris 1648 b
Abacon, abax 347 a
abacus 318 c
abaculi 318 c
abalienatio quid 854 g
abantum tondendi mos 366 h
ἀβάκιον 144 e
abaris Scythæ 1011 b
abaris historia 851 d
abbaris magiæ autor 487 b
abas in lacertam 1010 b
abatos locus 720 a
abbatia oppidum 223 d
abdalç sarraceni dictum 815 b
abderitæ, eorumque rugillatio 1468 a
abderitarum ex febri delirium 1672 g 1673 a
abdomen 178 a
abdua fluuius 223 f
abecedarij qui 1472 h
abgeorum supplicium 410 c
abij qui 1009 b
abijcere vxorem 1570 c
abieneus color 1100 c
abisæ Sunamitis quæ 1670 d
abitius Heliogabali cognomen 1556 b
ablaqueare 1131 g
abluere somnia quid 1508 d
abluuium 1209 b
aboli qui 830 g
abortus signum 814 a
abradatæ historia 718 f
abraham non omnino Chaldæus 841 b
abraham primus somniorum interpres 1103 c
abeodixei 339 f
abrones 340 a
abrotonum, ἀβρότονον ἀγρόν 1031 b
abrotonum meretricula, Themistoclis mater 754 c
abstemiorum ratio 1590 d
abydena 1461 b
abydenorum mollicies ibid.
abydocome ibid.
abyrtace 1110 f
abyrtacoperi ibid.
Academiæ gymnasium Palladi sacrum 814 c
academiæ insalubritas cur delecta Platoni 1160 c
acena virga 382 f
acalanthis canis 845 d
auis 845 a
acanthe 599 f
acanthe cicadæ ibid. ægoliæ ibid.
acanthilides 900 a
acanthis auicula 900 b
acanthochærus 845 a
acanthos vrbs 899 f
acaros anulus 389 e
acaridion 389 e
acarnanes iaculatores 994 b
ἀκαλανθίς 902 e
acation 900 c
accensus 911 a
accepti & expensi codex, & tabulæ 853 e f
acceptabulum quid 717 b
acceptabula 716 d e
acceptabula præstigiatorum 717 b
acceptilatio 854 c
accessio in morbis quid 1153 e
accidentia, eorumque in prædicamentis ratio 1128 f
accipiter quare βαιὴθ Ægyptiis 203 b
accipitris fœmellæ imagine Venerem intelligi 1643 d
accipitris symbolum 1659 f
accipitrem non bibere aquam 203 b
accubita, accubitæ 1516 e
accubitæ pro culcitris 1474 a
accubitalia ibid.
accus mulieris insania 892 d
accusatorum argentei in Areopago lapides 848 c
ace locus, ἄκη 897 d
acedopoli 315 c
acephali dialogi 1109 c
acephali sacerdotes qui 258 a
acephali versus 179 c
acephalitæ hæretici qui 258 e
acerbi qui 1306 e
ἀκήρυκτος bellum 1269 b
acesios 814 c
acesius cur Apollo 877 c
acesodyna quæ 1331 f
acetabula 717 b c d
acetarium 717 c
acetum cur frigore non densescat 1705 d e f g
aceti natura ibid.
aceti in restinguendis incendis vsus ibid.
achæinæ cerui 350 d
achæus Cillicon 400 c
achæi cur Chalcochitones Homero 762 b
achaici cognomen vnde L. Mumio 1651 e
achaici vini proprietas 1604 b
achana 416 b
acanthi volumen 815 b
ἀχειροποίητα simulacra quæ 1558 a
achelodorus 728 a
achelous cur βούκερως 953 d
acheloi fluuij simulachrum ibid.
acherij oratoris dictum 793 c
acheron 522.a.1358.c
acherunæm vlnerum quid Plautus dixerit 514 a
acherusion ibid.
acheras 899 f
achilles antea Ligyros dictus & Pyriscos 1335 c
achilles Aristarchi, Ennij tragœdia 1507 f
achilles iunior Eurylochus 874 d
achilles cur Necropernas 1193 e
achilles cur Troilum peremerit 788 c
achilles vnde 1335 c
achillis coma flaua 706 g
achillis corpus in Albam insulam translatum 737 b
achillis Dromos insula ibid.
achillis insula ibid.
achillis præclara vox 1198 b
achillis tumuli coronæ 933 a
achilleæ thermæ 1693 a
achilleum apud Tanagræos quid 805 b
achilleum hordeum 1335 c
achilleum spongiarum genus cur dictum ibid.
achilleum votum 378 h
achne vnde 1461 g
achores 1421 a
achethophorus 168.f.977.d
ἀχθοφόροι 818 c
ἀχραδεῖς Tirinthiorum cibus 981 c
ἀχράδες 350 g
acies diuersæ apud diuersos formæ 485 b
aciem præire solitus Pyrphorus 399 b
acilius Buta 465 a
acilij Glabrionis historia 889 e & statua 1652 c
acinaces 1172 f
ἀκινάκης μηδ᾽ αἰνῶν, prouerbium 792 d
ἀκινητεῖ 792 d
acipenser quid 1553 a
acipenseres 867 a
acipenseris lautitia 1553 e
ἀκμάζειν & ἀκμή 1515 c
ἄκμων 1152 d
ἄκμονος filius cœlum quare quibusdam dicatur 48 b
ἀκόλαστοι qui 749.b.1051.f
ἄκυλος 470 c
ἀκονητί 757 g
aconitum venenum vnde 1545 a
aconitum ab Hecate inuentum 593 f
aconiti vis 1187 c
aconita vasa quæ 1545 a
acoste 1182 b
ἀκοστή ibid.
ἀκρασία 709 d
ἀκρατεῖς qui 749 b
acratisma 1522 f
acratistos 1523 b
acratocothones 1534 a
ἀκρατοφόρου Dionysij sacellum 1532 b

A

acratopofiæ certamen 1024 g
ἀκρατισμός 1350 f
acredines, acrementa 1159 b
acrepala 1536 c
ἀκρίδες 271 c
acrifij heroum 524 a
acrifia quid 1245 c
ἀκροθίνια 825 a
acritos qui 1218 d
acroamata 1543 d
acrobatica machina 412 g
acrocherfites cur dictus Softratus 713 g
acrochiris 561 e
acrochirifmus, 561 d 713 g
acrocholus 706 g 1306 c
acroculia 174 a
acrocomæ Thraces qui 366 b
ἀκρόδρυα quæ, eorúmque inuentor Dionyfius 649 g
acrodrya 803 b
acromia 174 a
acromphalium 174 a 178 d 811 f
acron 1390 c
acronis incuria 1070 b
acronyctæ ftellæ quæ 1156 c
acrophyfium 1122 d
acropolis Athenienfium, olim Polis 768 f
acropoles 246 a
acropfolos 425 c
acroftichis 1390 c
acroftolia 145 c
acroterium 1103 d
acroteria angularia & mediana 1103 d
acrothoraces qui 1390 d
actææ veftes quæ 991 g
actæonis canes 944 d eorum nomina 945 a
ἀκτὴ ἀκτε 797 f
actij Apollinis templum, inibique mufcis bouem immolari 1311 c
actij Næuij ftatua 530 b
actio & oratio quo differant 128 b
actionum genera tria 1113 c
actionum opportunitas 536 d
actis feruile nomen 1417 & vas ibid.
actiuáne an contemplatiua vita præftantior 1396 c
actuos & voluptarios haberi tanquam exules 131 c
actores primarum aut fecundarum partium qui 411 c
actoriones 225 c
actus ratio in fabulis 1076 f
actuum in comœdiis diftinctio 413 f
acus 216 g
acus, fiue acicula pifcis, 1487 e
acubus fub vngues impactis necatæ Dionyfij filiæ 737 d
acutos morbos per dies impares moueri 751 e
ἀκύλος, aculos 179 f
adad Affyriorum deus 1018 c & quid 1274 g
adam & Euæ myftica interpretatio 93 d
adam pro homine Hebræis quid 86 c
adam: allegoria ex Platonicis 1163 g
adami nomine marem ac fœminam includi. 86 d
adamas ferri fpecies, & quomodo molliatur 1040 f
adamantina vincula ibid.
adæquare 1040 g
adargatis dea 1018 c
addephagiæ templum 391 f
addiuinantia fomnia 1707 a
ἀδελφίζειν 1387 e
adelphi cur fratres 1419 e
adelphi vnde 115 g 407 b
adenes 158 c 1707 g
adephaga, adephagi 807 e
ἀδηφαγία 701 e 807 d
adeps fenfus expers 198 c
ades rex 347 g
ades ᾅδης quid 1398 c 1399 b
ἀὴρ aer 134 g
ἄδηλος φυλακή 909 c
ἀδέσποτος liber 501 e
adefpoti 1409 c
adefpota quæ apud Ægyptios 501 d
ἀδιάφορον 1253 d
ἀδικία 1262 a
adiopi qui 397 a
adipfa 698 b 1536 f
adipfos 331 g
admeti fcolion 841 c
admirabilium liber an Ariftotelis 1458 f 1153 a
admiffionales miniftri 1409 g
adolefcentes vnde dicti 1076 c
adolefcentiæ ætas ibid.
adolefcentiæ ad Mercurij fydus ratio 1079 a
adolefcentię lubricitas 956 d
adolius Acatij filius 1413 b
adonai nomen 1231 c
adonis Hebręis Thammus 975 b
adonis in lactuca Veneri occultatus, cur 1538 c
adonis pro Baccho 310 c
adonim Cypriis Gauanta dici 1643 c
adonides duo ibidem
adoniorum facrorum ritus 812 a
adorandi reges mos 1203 g
adorantes, quam partem fpectare debeant 813 a
adorantium conuerfiones varię 1134 b
adorantibus nobis an Deus afficiatur 812 d
adorantibus fpectandus ortus, Pythagorę fymbolum 1134 b
adoratio, in gratiarum actione, qualis deceat 813 c
adorationis in diuino cultu ratio 1234 b
adorationis pręftātia & neceffitas 369 b
adorationis ritus 316 f
adorationis ritus antiqui conferuandi 864 a
adonacris in Italiam irruptio 1496 d
ἀδοξεῖν 261 d
adranus deus, Adranum vrbs 376 f
adrafti heroum 1178 a
adrafti duo 591 g
adraftia 292 a
adraftia an eadem cum Nemefi, & vnde dicta 591 f g & 592 a
adraftia Iouis & neceffitatis filia 511 f
adria vrbs Græca 335 e
adriacum mare cur Cronium 824 c
adrianus Cęfarum primus barbam nutrire exorfus 147 e
adriani Cęfaris hiftoria 577 d
adriani imp. laus 1063 b
adriani imp. infania 893 b
adriani imp. inuidia 1465 b
adriani imp. furditas 155 a
adriani principis tolerātia frigoris 144 b
adriani morientis in medicos dictum 1636 b
adriani fuperftitio ex Mauri occurfu 1339 d
adriani imp. in Gręcas literas ftudium 1629 d
adriani in Florū poetam fcomma 1465 b
adriano quale factum imperij omen 849 f
adrianopolis quę & Orefta 893 b
adrianotherę 299 b
ἀδιάφοροι vites 1434 e
adua 223 f
aduentitia cœna 1746 c
aduentitia dos vt peculium 1780 c
aduentitia quę 882 g
aduentores 1546 d
aduentoria epiftola ibid.
aduerfaria 853 e quid à tabulis differant 853 f
adulationis deteftatio 1142 f 1143 a
adulationis peftis 1104 a
adulationis remedium 1143 c
adulator, polypus cur 717 f
adulatores diuitum κόλακες & ψίθυροι 1143 a
adulatorum appellationes diuerfę 1143 a & c
adulter vxoris fuę quis 883 b
adulterorum apud Athenienfes pœna 1487 d
in adulteros quis primus legem fanxerit 1132 b
adulterarum apud Romanos pœna 1214 c d
adulteri fupplicium 509 g
adulteri pœna 1644 b
adulteri pœna apud Gortynā & Ægypt. 1212 b c & apud Lepreos 1214 c & apud Parthos 1567 d
adulterij rea Hippocrate liberata 1116 g
adumbrata lætitia 1461 d
adyrmachidę qui, eorúmque mores 1034 f
αἰάζειν 1250 e
æacia 1164 f
αἰγίς 968 b
αἰχμή 1172 e
æclon cœna 1528 a
ædificiorum apud veteres figuræ 846 g
ædilem metuentia loca, quæ dicantur 1677 b
αἰθίοψ ἵλη 218 g
αἰθιοπικὸς 380 b
ęelij 1582 b
æetes Solis & Antiopes filius 1191 a
æetes Medeæ pater Corintho potitus 1190 g
æganea iaculum 1171 e
apud Ægas infulam neminem dormire 1680 b
ægaufienfe vinum 879 d
ęgea 1505 g
ægei interitus, & heroum, 1014 g
ęgeon 361 a
ęges 972 g
ęgeum mare vnde 1680 b
Ægyale, poftea Sicyon dicta 779 e
ęgialeus ibid.
ęgialos ibid. f
ęgides 972 g
ęgidis appellatio vnde, & origo. 1036 d
ęgidos Iouis allegoria, & Palladis 972 g
ęgila tribus 980 a
ęgilides ifchades ibid. & b
ęgina Afopi filia 490 c 1017 c
ægina Ioui rapta 1331 f
ęgina infula Oenone prius, 1017 b
ęgina Pirei lema 813 b & 825 a
ęginæa 1183 d
æginęa mercatura quę 825 b & 1183 e
αἰγιναῖον νόμισμα 490 c
αἰγινητικὰ 1183 d
ęginetę cur Philopentathli 714 d
ęginetę φιλάθλοι 1017 c
ęginetarum ftudium 135 g & 1017 c
ęginetis captis cur pollices refecti 825 c
ęginetas primum cudiffe nummum 490 b c
ęgineta potentia ibid.
ægion vrbs 1167 b
ægirus 962 f
ęgis thyfanoeffa 959 d
ęgifthus à capra educatus 1209 f
ęgle, placenta & facrificium 472 d
αἰγοφάγος Iuno Spartę cur 971 b
ęgopi oculi qui. 874 e
ægri proprium 1195 b
ęgritudo quid 1616 f

Digitized by Google

ægritudo æstiua quæ 1663 b
ægritudinum periodi per septenarium plerunque 751 d
ægrotum in Libyam mittere, quid 1037 f
ægrotorum somnia in Æsculapij templo captandi mos 1506 e
ægrotos producendi mos 1028 c
ægyptiaci dies 747 a
αἰγυπτιάζειν 1021 f
ægyptia cœna 340 g
ægyptia ficus 982 b
ægyptia mensa 340 g
ægyptium templum, prouerbium 841 e
ægyptius asinus, prouerbium 1700 e
ægyptius iudex quis 1287 d
ægyptius sophistes qui, prouerbiũ 1140 c
ægyptij regis frugalitas, 465 c
ægyptio Scytha non inuidet, prouerbium 1179 b
ægyptij αἰγλόφοροι & κλινοφόροι 838 c
ægyptij Æthiopum coloni, 1659 a
ægyptij antiquitus basuli, ibid. c
ægyptij calices 1134 g
ægyptij artophagi 1032 b
ægyptij cur blæsis pedibus, 865 g
ægyptij eruditi 836 g
ægyptij pecuniæ studiosi, vnde 993 f
ægyptij ... 839 a
ægyptiorum mores 837 d 838 c
ægyptiorum cadauer in conuiuium inferendi mos 1147 f
ægyptiorum condiendi cadauera mos 333 g 938 c
ægyptiorum mos defunctorum ventres eximendi 701 e
ægyptiorum dij 842 b 1218 f
ægyptiorum furandi licentia 962 f
ægyptiorum goetia 488 b
ægyptiorum gratitudo 378 d
ægyptiorum hierogrammates 1619 c
ægyptiorum improbitas 114 e
ægyptiorum in effingendis deorum simulachris artificium 81 e
ægyptiorum tibia 450 a
ægyptiorum inuẽtum geometria 1027 g
ægyptiorum inuenta & mores 1031 f g 1032 a b
ægyptiorum literæ cuiusmodi 1032 d 1659 c
ægyptiorum mos præcidendi virginum nympham 746 a
ægyptiorum nigritia 1011 f
ægyptiorum reges pastores & pharaones 839 d
ægyptiorum regum mos 1141 f & principatus insignia 1141 g
ægyptiorum sacerdotum frugalitas 701 d
ægyptiorum sacerdotum munus 441 e
ægyptiorum sacerdotum ritus hydriæ ad templum deferendæ 1489 c
ægyptiorum sacra 808 g & 895 f
ægyptiorum sapientia cuiusmodi fuerit 840 b superstitio 840 e
ægyptiorum sepulchra 930 b & domorum vilitas ibid.
ægyptiorum sermo dijs maximè congruens 863 f
ægyptiorum templa qualia 841 e 841 c
ægyptiorum vaticinandi ars 112 d
ægyptiorum vinolentia 839 a b
ægyptiis anni principium cancer, cur 814 c
ægyptiis cuiusmodi imagine Venus Mársque significetur 1643 d
ægyptiis inuisi rufi homines & asini, cur 1700 c
ægyptiis mulieribus quare non concessum calceis vti 501 g
ægyptus serenitatum parens 892 c 137 a
ægyptus imago cæli 840 d
ægyptus pro Nilo 1114 b & 1491 d
ægyptus prouincia equestri tantum viro decerni solita 837 g
ægyptus publicum orbis horreum dicta 1647 c
ægyptus Saturnino interdicta 837 d
ægypti fertilitas ac situs, 1647 b
ægypti monachorum tria genera 505 b
ægypti pyramides 1276 f
ægypti regum diademata cur aspidis imagine distincta 1426 b c
ægypti sacerdotes Sacrabaitæ 1495 a
ægypti sulcus Lybæ harenas non curat, prouerbium 1547 b
ægypti regum successio 1152 c d
in Ægyptum cur à magnis viris crebro suscepta profectio 84 g 840 d
ægyptum cur prouinciam facere Cæsar noluerit 1647 d
de Ægypto religione priuanda vaticinium 840 e
ægyptios primos cœlestia adorasse 1219 a
æliani dicta 1201 f
æliani sophistæ historia 1101 d
ælius Gallus 1126 a
ælius Verus, vide Verus
ælij 1381 b
ælinon ibid.
αἴλινα vnde 1189 d
ællo, harpyia cur 1661 b
æluromorphon solis simulachrum 405 g 406 a
æluromorphi canthari ibid.
æmylij Pauli in lunæ deliquio victima 743 d
æneas ob pietatem clementer à Græcis victoribus tractatus 1081 c
æneæ pietas 785 f
æneæ statua apud Argiuos 707 g
æneæ vxor Creusa & Eurydice 1060 d
ænobarborum rutila barba 1623 b
æneum vinculum 1060 e
ænei vomeris & cultrorum vsus 1616 c
æneo crure perinsignis allegoria 973 c
ænea pleraque ad rem diuinam adhiberi solita 1616 d
æneorum poculorum vsus 1061 d
æneis vasis vti quibus potissimum in sacris veteres soliti 1059 b
ænigma magicum 81 g
ænigmata conuiualia 1547 a
ænos siue αἶνος quid, & vnde dictus 823 e
ænos, qui & gryphus 1547 e
æola facta, prouerbium 1713 f
æoles fraudulenti 484 f
æolicus pro fraudulento 566 e
æolipilæ quid 1119 f
æolius modus 442 f
αἰολίζειν 564 e
αἰολομίτρας 1189 d
αἰολίας ibid.
æolus cur ventorum rex 1120 a
æoli vafricia 1713 f
αἰών. 84 b
æonistici libri 1503 f
αἰώρας funes 412 g
æpos mons 730 c
æquilateres numeri, & inæquilateres, qui 1244 b
Sub æquinoctiali temperatissima habitatio 49 e
æquinoctiales horæ 818 g
æquinoctij die singulis horis vrinam facere cynocephalos 1413 b
æquorum superficies an dulcior 1453 c
æquum & bonum quid, & æquitas 364 b
æqui ratio 1190 f
aer quid 1056 d
aer an primò frigidum elementorum 1397 g.
aer connaturalis 154 f
aer Ioui ac Veneri attributus 14 g
aer nunquam immobilis aer pro tenebris 1409 f
aeris affectionum duplex ratio 1398 d
aeris nullus color aut sapor 40 b
aerem pestilentem magis inficere quàm cibos 100 g
aeromeli 1153 d
æra 500 d
αἶσα 834 e
ærariam fabricam primùm Athenienses exercuisse 1019 c
ærariæ fabricæ cur leschæ 1019 f
ærarium propriè reip. 1618 c
ærarium quid à fisco differat ibid.
ærarij qui ibid.
ærarium Romanum quibus constabat 501 c
ærarij prætores 1618 e
ærias Veneris Paphicæ templi auctor 742 a
ærica piscis 1059 a
æs ante ferri vsum 1058 c
æs cur à Græcis χαλκὸς dicatur 1058 b
æs cur χαλκὸν ... vocet Homerus 1617 c
æs Corynthium cur preciosum 119 d
æs manuarium 501 b
æs pararium 1196 a
æs rubigine non consumi 1060 e
æs thermarum 1062 a
æris aduersus putredinem vis 1617 c d
æris alieni remissio apud quos vsurpata 155 b
æris appellatione etiam aurum contineri 501 a
æris crepitu cur in lunę deliquiis vsi veteres 1059 d & 1616 e
æris decem millia qualis loquendi formula 1612 b
æris deus 1104 e
æris fundendi artem quis excogitarit primus 136 d
æris in sacris & excantationibus vis 1059 a
æris inuentio ibidem d & auctoritas 1060 f
æris paleę 1059 f
æris sonus vehementissima res Grecia visa 1059 d
æris tinnitu solui φάσματα 1100 f
æris vis 1616 d e
æris fodinis iuuari oculos 1617 a
ære illata vulnera sanari facilius ibid.
æra Ephyreis 1190 e
æropis cum Marte congressus 1131 f
æruginis ad inuidiam collatio 1139 a
æruginis color 1479 f
ærucatores 832 a
αἶσα 1524 b
αἰσχρολογία 811 f
æschines cur tritagonistes Demosthenẽ dictus 1516 f
æschines hypocrites 1517 a
æschines Selli filius qualis 1460 d
æschines Sophisticæ secundæ princeps 1072 b
æschines tympanistriæ filius 1517 b
æschinis sonitus 259. f. 1381 b
æschinis philosophi acephali dialogi 179 c
αἰσχροκερδής 781 a
æschyli dictum 409 a
æschyli duritia 1694 c
æschylum bene potum ad tragœdias scribendas contulisse se 159 e
æsculanus Deus 1104 e
æsculapius cur Agnitas 971 b
æsculapius Sophocli hospitio exceptus 795 a
æsculapij allegoria 860 d
æsculapij & Mercurij amicitia 1273 d
æsculapij mira industria 1619 c
in Æsculapij templo somnia ab ægrotis

captari ſolita 1706 e
æſculapio cur Gallum ſe debere, Socrates dicat 86. a
æſopi helicoraton hydor 875 a
æſopeæ fabulæ cur 974
æſopus Thrax 1114 b
æſopus cur λογοποιὸς 824 c
æſopus merito ſapiens habitus 822 f
æſopus vnde dictus 824 d
æſopi apologi 823 c
æſopi deformitas 824 d
æſopi de vulpe & grue fabella 1467 c
æſopi Momus 1665 c
æſopo vnde fabulandi peritia 822 g
æſopum reuixiſſe 824 d
æſopicarum fabellarum origo ab Heſiodo 823 d
æſtatis initium 1671 g
æſtati meridies aſſimilata 749 f
æſtate cur ſiticuloſiores ſumus 1703 b
æſtate quæ habenda cibi potúſque ratio 1671 a
æſtiua, æſtiuus annulus 289 e
æſtiua ægritudo 1663 b
æſtiua hora 289 f
æſtiuè bibere, prouerbium 1671 a
æſtuantes vehementer, cur non dormiant 1677 b
æſtuaria 158 g
ætas firma quæ 1315 b & integra ibid.
ætatis fabula 1706 f
ætates in vita aureæ tres ibid.
ætates humanas planetarum conſequi rationem 1073 b
ætatum humanæ vitæ diſtributio 1076 b 1079 b
ætatum ſingularum humor exuperans qui 1077 b
ætatum ſingularum menſus non vbique, nec ſemper iidem 1079 c
ætatum vocabula 1079 b
æternitas, αἰών 84 b
æternum & perpetuum differunt 31 f
αἰθρεῖν 1125 d
æthaliones cicadæ 901 a
αἴθων 866 e
æther pro ardore cæleſti 21 f
æther pro Deo 1104 g
æther pro immateriali mundo 84 b
æther quid, & vnde dicatur 1347 e
æther vnde 37. d 84 c
ætheris appellatione quæ contineantur 37 d
ætheris oculus, ſol 1346 e
æthiops matronæ ex conceptus imaginatione æditus 1116 f
æthiopes cur timidi & effœminati 864 e 865 e
æthiopes cur blæſis pedibus ibid. g
æthiopes long. ff. vitæ 1126 d
æthiopes quare ὑλήγεγοι 146 b
æthiopum ante pugnam ſaltandi mos 133 c
æthiopum candor in dentibus 866 b
æthiopum capita ſino ſuturis 709 c
æthiopum magia 287 g 288 a
æthiopum matura ſenectus vnde 1152 f
æthiopum nigror 1706 e
æthiopum nigredinis & vibrati capilli ratio 864 c & 866 a
æthiopas febri correptos vt plurimum mori 864 f
æthiopas trigeſimo anno conſeneſcere 865 c
æthiopia Diana vnde 866 e
æthiopici tauri 866 g & 887 c
æthiopion Lydiæ regio 866 e
æthlius 1103 c
æthon vulpes cur 1047 c
αἴθωνες tripodes 428 d
αἰθόμενοι cur dicant Græci 1596 e
αἰθρηγενέος cur dixerit Homerus 1705 d
æthra 84 c
æthuſa 116 d
æthyia Pallas 767. d 109. a
æthylla 1332 a
ætia Callimachi 111 d
αἰθὴρ 811 e
ætites lapis 191 a
ætna ciuitas 1419 d
ætna mons, & iuxta Vulcani templum 1309 g
ætna mons vnde 1419 c
ætnæa regio aſyli vice habita 1458 d
ætnææ regionis florida natura 1458 b
ætnæum pro magno 1184 b
ætnæus venator, prouerbium 1457 f
ætnæi equi 1184 c
ætolia prius αἰ... 839 c
ætolus 1103 c
ætoli epitheton quid, & vnde 1125 d
ætoli bellaces & μονομάχοι 1121 e
ætoli graſſatores 994 b
ætolorum Apocleti 716 a
ætolorum furta 1125 d
in Ætolis manum habere, quid 1125 c
ætolica audacia, pro magna 1125 g
ætolicæ cicadæ 899 f
ætolicæ tunicæ 1011 e
ætomata 150 g
ἀετὸς ibid. quid in templis ibid.
ætos fluuius 360 g
ætos pro Oceano 1114 b
ἀετὸς Pyrrhi cognomen 1331 b
æui ſymbolum baſiliſcus 170. b
αὐξ 377 c
axones qui 1015 a
αὐξανόμενος 1015 b
Affibulatio 974 f
affectati capilli qui 583 c
affectiones, πάθη 1160 b
affectiones vrbanæ quæ 790 c
affectiones tolli ex homine prorſum non poſſe 1303 d
affectionum arietes 1305 f
affectionum principia σύμφυλα 1303 g
affectionum qualitates ex voluntate præcipuè pendere 1304 d
affectionum temperatura quantum momenti habeat ad valetudinem corporis 1305 d
affectus quomodo proſint 1304 e
affectus vbi non permittantur mouere oratores 1319 b
affinitatis vocabula 1379 f
afflationum ſpecies 1497 a
afflatorum qui ſtatus ibid.
Agalacta paſcua 1518 a
agallis Corcyræa 729. a 1115. b
agalmata 834 e
agamemnon Caberis initiatus 879 a
agamemnonis ſceptrum pro deo 1161 b
agamemnoniæ thermæ 1693 a
agameſtor 324 b
agamij iudicia 1510 g
agape pro conuiuio 1523 b
agarus vrbs & fluuius 977 f
agari 154 a
agari Scythæ 977 f
agaricus radix vnde ibid.
agathias poeta 324 b
agathocles γελωτοποιὸς & σκώπτης cognominatus cur 1325 e
agathocles Neſiarches 1143 d
agathoclis dictum 291 g
agathoclis domus ſexaginta lectorum cognomento 1327 f
agathoclis regis hiſtoria 1325 d
agathon tibicen 442 d
agathon Euripidi amatus 1336 c
τὸ ἀγαθὸν, Deus 1215 c
ἀγαθὸν vnde dictum 1337 b
ἀγαθοῦ δαίμονος κρατὴρ 1510 e
ἀγαθοῦ θεοῦ ναὸς 1212. e. & 1510 d
ἀγαθῆς τύχης ſimulacrum 110 d
agelæ 1016 a
ἄγαλμα 16 f
agelæi panes 473 e
ἀγελάζεσθαι 357 d
agelia Minerua 767 c
agema, ἄγημα 1199 g
ἀχαΐνοι panes 473 c
agenoria dea 547 b
ager aſtrictus & hypobolus qui 110 e
ager ſpurcus 710 e
ager tabulinus & trientius quis 154 d
agrum imbecilliorem eſſe, quàm agricolam debere 1647 g
agrorum diuerſa nomina 176 a
agros metiri quis primus apud Ægyptios orſus 112 g
ageſilaus cur Pluto cognominatus 132 c
ageſilai apophthegma 1112 b
ageſilai præclara ſententia 392 f
ageſilai dictum 459. a. 500. a
ageſilai cadauer cera conditum 1517 g
ageſilai cum filio luſus 492 a
ageſilai de Atticis liberis & ſeruis dictum 1402 e f
ageſilai frugalitas 464 e
ageſilai hiſtoria 1113 a
ageſilai in Ariſtogitonem ſcomma 1391 e
ageſilai in Menecratem ſcomma, & item in Callipidem 712 f
ageſilai victoriç 1634 c
ageſipolis mortuus melle litus 1517 g
ἀγήνωρ 157 d
agglutinationes 701 e
agidis in Eleos ſcomma 1295 e f
agidis vxor Timæa Alcibiadi vitiata 735 f
agidi tributaria facta Sparta 1405 g
agiles qui, & vnde 112 f
agilion 144 a
agiſimbç 167 c
agitatio calidi propria 410 c
aglai Pſophidij felicitas 1102 a
Aglaia 121 f
aglaidis voracitas 107 c
ἀγλαόκαρπος cur Homero pomum 1649 a
aglaophemi & Pythagorç amicitia 1273 d
aglottos 143 c
agna Atrei aurea quid 1535 f
ἀγνὰ θύματα quæ Thucydidi 110 a
agnata membra an irrita 914 f
agnationes, συμφύεται ibid.
agneon locus 1115 a
agnitas Æſculapius cur 971 b
agno ἁγνὴ nympha 1393. a. & fons mirandç naturæ ibid.
agnoitç heretici 35 f
agnomones 131 a
ἀγνῶν θεῶν ara 986 b
agnus ſub Bocchoro loquutus 839 e
agogice 1653 b
agon χρηματίτης & ſtephanites 874 d
ἀγὼν γλαυκὸς & γυμνικὸς pro loco 1115 b
agon Heracleoticus 977 f
agonis auctor Iphitus 115 d
agonis etymon 967 c d
agonis varia notio ibid.
agones epitaphij ibid.
ἀγῶνα ibid.
ἄγυγνα γῆ ibid.
agonos 1074 g
agoni 1063 e
ἀγώνιοι θεοὶ 967 c
agonij dij, agonia ibid.
agonice 977 f
agoniſtç equi 1187 a
agoniſtice quibus conſtet 713 d
agonothetarum ratio 115 d
agorea pallas 970 f

agoræus

agoræus Iupiter 79 c
agoræi Iouis facellum 970 f
agoranomi 328 d
agoraftes 1416 c
[illegible] 1182 c
agradatos 943 c
agræ regio 1103 b
agrætas 360 f
agrammata quæ 716 f
agrammata animalia 1658 f
agraphij crimen 401 e
agrariæ legis præcipua caufa quæ 917 b
agraulos Cecropis 848 b
agreus vnde cognominatus Ariftæus 275 d & Iupiter ibid. c
agria 355 e
agricolæ elegans in Pififtratum fcomma 1434 d
agricolarum veterum vox, diis immortalibus 828 b
agricolationis contemptus apud Thracas 554 a 1009 e
agricolationis inuétrix Polymnia 313 a
agriculturæ contemptus apud Thefpienfes 1214 f
de agricultura collectanea Græca incerti auctoris, 1103 a
agrielæa 847 d
agrigentum cur facrum Pindaro dictum 1192 d
agrigenti fluuij fimulacrum 953 e
agrigentini equitij gloria, 1021 g
agrigentinorum luxus 878 c
agrippā 1600 f
agrippa harpagarum auctor, & turrium in prælijs 1662 f
agrippeum theatrum 850 g
agrippinæ dictum 115 d
agrippinæ in philofophiam conuicium 1623 d
agrippinæ turdus 1618 c
agrippos, Agrippo infœcundior 847 b
agron medicus 1359 c
agron Nini filius 1276 c
agroftes 1184 a
[illegible] Dianæ templum 1015 b
agya 334 e
agyieus Apollo, Agyiatides aræ ibid.
agyrtes 1295 c
[illegible], Agyrtica quæ ibid.
ad Agyrticas tabellas recidere quid ibid.
Ahala 1331 b
ahorta vena quæ 131 g
Aiax Euryfaces cur 1178 c
[illegible] 311 e
aidoneus rex 347 g
aidoneus Pluto 534 c
[illegible] 31 f
[illegible] 1323 b
[illegible] 242 a
ailcopes aues 840 d
aizoum 1051 a
Alæ harundinum 174 d
alarum fœtor vnde, & in quibus 551 c & 792 a
alarum fœtoris vocabula, & ratio vnde 1354 e f
alas fregiffe aliquem, prouerbium 916 f
alabandei qui, corúmque fugillatio 1467 g
alabaftra 1364 a
alabaftrus quid, & vnde, 1534 b
alabaftri qui 1531 a
alabaftrites lapis 1364 a
alabaftrothecæ 1534 c
alachis Longobardi votum 185 f
alagabalus, qui Heliogabalus 1555 e
alapatha 571 a
alas opidum 957 c
[illegible] 937 b
[illegible] 1460 c
alba infula vnde dicta 737 a
albanum forum 1561 e
albanorum in defunctos barbaries 926 c
albanorum, qui ad Caucafum, mores 1018 c
albanorum, mos 1293 c
& albini 991 d
albedo in corporibus præter naturam, lepra 1445 b
albedinis caufæ 1700 c
albertus magnus, barbarus, 27 e
alberti Magni lapius 905 a 299 a 1069 e 1600 a
albigerij Carthaginenfis diuinatio 849 g
albij montes 782 g
albini cognomen vnde Clodio 815 b
albumafar fabulofus 743 f
albus color lunæ attributus cur 1445 e
albi dies qui 743 e
albis veftibus vti, luxuriæ datum 218 g
alcæa quid 875 c 875 d
alcæus poeta 324 a
alcæi fcolion 841 e
alcæi vinolentia 1551 d
alcaicum decafyllabum 824 a
[illegible] 1058 b
alce fera qualis 857 c
alceftidis generofitas 841 f
alchimiæ vox 317 d
alchimici libri à Diocletiano combufti ibid.
alchindus 779 d
alciatus 887
alcibiades, Laconicum nomen 724 e
alcibiades Ægypto perfimilis 724 c
alcibiades plures 724 e
alcibiades calcei 1011 f
alcibiadis forma 489 d
alcibiadis in concionando metus 724 c
alcibiadis lambdacifmus 861 c & f
alcibiadis luxus 459 c
alcibiadis mirum ingenium 137 c
alcibiadis ftatua Romæ, 1562 b
alcibiadion 1187 g
alcyni Lydorum regis hiftoria 1088 d
alcippa Alcyon 752 a
alcippa ab Halirrhotio compreffa 848 b
alcis 875 d
alcius Epicureus 1251 e
alcmæonis de Mufarum ortu fententia 1107 b
alcmæoni facræ cupreffi, 13 8 d
alcman Pamphagus 341 f
alcmanis voracitas 807 f
alcmenæ partus quomodo à Lucina impeditus 914 e
alcyone Alcyon 752 c & 848 b
alcyones, & earum nomina 752 a
alcyones fine afpiratione fcribendum 752 b
alcyones vnde dictæ 752 c
alcyoneus gigas 752 a
alcyonides dies qui, fiue Alcyonij ibid.
[illegible] 937 f
alea interdictum epifcopis & clericis 1595 a
aleæ lufus à Lydis primum 1114 f
aleæ lufus inuentor ibid.
alec, quæ & mænis 1100 e
alecto 517 f
alectryonis iuuenis fabula, 861 b
aleium 937 e
[illegible] 937 a
alei campi ibid.
alefius mons ibid. e
aletes Corintho potitus 1190 g
[illegible] ara Anaxagoræ dicata 550 a
alexamenon 854 b
alexander adhuc puer fcitè à citharœdo reprehenfus 1081 e
alexander an Stygio veneno perierit 1200 c
alexander cur Iouis filius habitus 1253 e
alexander monolyces appellatus 185 f
alexander philomelos cur, 703 b
alexander quo die natus 951 c
alexander Cytherius 446 c
alexander Priami ab vrfa educatus 1207 f
alexandri Ægei in Neronem fcomma 574 a
alexandri Cæfaris in eunuchos fcomma 1063 e
alexandri Cæfaris præclara fententia 511 e
alexandri Cæfaris thermæ, 1693 b
alexandri amafius Bagoas, 789 b
alexandri membrorum fragrantia 1355 e 1253 d & 1640 d
alexandri forma 489 e
alexandri frugalitas & vigilantia 331 a
alexandri magnanimitas, 1342 c
alexandri vinolentia 459 b 1365 d 759 f 1592 g 1640 c
alexandri arrogantia vnde 115 f 396 e
alexandri arrogantia, Deum fe dici volentis 12 6 e
alexandri arrogantia Olympiadis apophthegmate notata 1213 a
alexandri cadauer melle litum 1187 d
alexandri canis cor 203 e
alexandri copiæ ipfo mortuo, Cyclopi excæcato fimiles, à quo dictæ 1368 f
alexandri cum Sogdiis amicitia 1028 b
alexandri diademate obligatum Lyfimachi vulnus 1334 e
alexandri de Cratero & Hephæftione amicis dictum 1273 f
alexandri, de thefauris fuis apud amicos reconditis, dictum 759 c
alexandri dictum de voluptate & laboribus 468 e
alexandri in Antipatrem fcomma 843 f
alexandri in cincinnatulum fcomma 983 e
alexandri graue in Olympiadem dictum 843 d
alexandri in Philippum dictum 738 d
alexandri equitatus 1197 d
alexandri imperatoris iracundia 1211 c
alexandri imperatoris interitus 1005 g
alexandri imago ab Apelle facta 724 f
alexandri imagines amuleti vice geftari folitæ 1206 d
alexandri in Iudæos liberalitas cur 998 e
alexandri in iudicando mos 1189 a
alexandri regis in mulieres liberalitas 721 c
alexandri lumen ex ftilo fundentis hiftoria 780 c
alexandri regis feftiuum munus hominī nihili datum 951 g
alexandri poculum, prouerbium 1640 c
alexandri Magni præftantia 377 a
alexandri Magni rerum præftantia, & eiufdem vitia 1252 g
alexandri turpe facinus, ad fcorti nutum Perfarum regiam exurentis 759 e
alexandri Lyciaca 891 c
alexandri Pherei hift. 1169 a
alexandri problemata, an rectè ipfi adfcripta 858 b
alexandri Sphæriftæ ftatua 1115 c
alexandro quomodo nupta Rhoxane 1567 f
alexandrocolaces 1248 c
in alexandrum Seuerum iocus 1476 b
alexandra, quæ & Caffandra, vnde dicta 1334 e
alexandrei Stateres 496 f
alexandria per excochen vrbs dicta 836 f

alexandriæ deſſendi mortuos mos 934 a
alexandriæ quanta medicinæ æſtimatio 836 f
alexandriæ ſitum frequenter elephantiaſi laborare 553 c
alexandrini cæli lætitia 839 f
alexandrini fallaces 837 d
alexandrinorum mores & ſtudia 831 f
alexarchi Vranopolis 1329 c
ἀλεξητήριον 287 f
ἀλεξιάρης cur dicatur poetis rhamnus 1165 d
alexicaca 914 c
alexicacus Apollo cur 147 a.534 c
alexicacus Hercules 279 b
ἀλεξίκακοι dæmones qui 70 f
alexidis in Callimedontem ſcommata 703 c
alexipharmaci tractatus 300 a
alexipharmaca 281 f
alexis comicus 336 g
algazeles philoſophus 193 & 1613 f
alibantes quare dicantur vita functi 1286
alieni qui 896 d
alienatio duplex 893 g
alienatio in morbis vnde 891 f
alima 371 c
ἄλιμα pharmaca 698 b
alimos 331 g
alimos herba 698 b
alimentarij pueri ibid.
alimmata manotica 1275 f
ἀλινδοῦν 1453 g
alipene medicamenta 130 b
alipili 1696 a
aliptæ ibid.
alipedum ibid.
ἀλιτοδαίτης 424 d
aliterij dæmones 70 f
alix 1512 a
alla pro Deo Arabibus 1235 c
allactum quid 838 d
allagæ 1012 e
allantes 1329 f
allantopoles ibid.
allecti dij 1218 g
allegoria in fabulis triplex 971 g
allienſis pugnæ dies funeſtior quam Vrbis captæ quid 1711 d
allium pro Deo Ægyptiis 1218 f
allium quomodo melius proueniat 449 b
allij eſus veteribus religioſus 199 c
allium ruſticorum theriace ibid.
allij natura, & in quo à cepis differat 818 c
allio paſtus, prouer. 861 a
ἀλλ᾽ … [illegible] 94 c
ἄλλος … ἄλλος 484 b
ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς 1107 b
alma mons 1003 g
almacheni 815 f
aloadæ qui 1127 g
aloba ſacra 156 d
aloeus Solis & Antiopes filius 1191 a
alogiæ 328 f
alogij crimen 401 c
alogij hæretici 870 g
alogiſtæ & alogiſtia 319 c
aloidarion 1641 b
alon 556 f
alopecades 1045 e
alopeces carunculæ 1047 c
alopecia inſula 1047 b
alopecium 1045 c
alopeciæ morbo vnde nomen 1045 b
ἀλωπεκίασις 1045 d
alopecides canes 944 c
alopeci ſutor 560 d
alopeconeſus vnde 1047 b
alpes & Rhipæi an iidem 782 g
ἀλφησταί cur dicti homines Homero 112 d
alpheus & Alphea Diana 722 d
alphei fluuij ſimulacrum 953 e
alphei ad Arethuſam tranſitus 1403 d
alphæum fluuium mederi vitiliginibus 1501 b
alphij fœneratoris dictum 365 b
ἀλφοί 247 c
alphitia 1416 a
alphiton pro polenta 472 f
ἀλφιτομαντεία 412 f
alphonſus Ferrariæ dux 223 b
altani venti qui 1121 c
altercatio orationi perpetuæ oppoſita 1179 g
althæni amnis proprium, & vnde is dictus 1504 a
ἄλθαινον 1504 b
althepus, Althepia 830 a
altis lucus 885 f
altius Iupiter 885 e
altrix vis, & eius effectus 1564 b
altricis facultatis duplex organum, & quatuor munia 94 c
alucari 386 g
alucolatus 386 f
alueoli ibid. b
alumine oblitam materiam ſuccendi non poſſe 519 f
alurgides veſtes 851 g
alus 196 a
alui ſolutio vnde in mētu 274 b
alya 1439 b
ἀλωνία τέχνη ob Antiphonte excogitata 1048 c
alyſſus 349 c
alytarches 1149 c
alytta Venus 1172 c
Ama 485 f
ama pro amphora 1534 c
ἄμας … [illegible] prouerbium ibid. d
ἀμαχητί 711 g
ἀμάλαι 252 d
amalthea Iouis nutrix 806.d.1121.f
amaltheæ cornu 1668 b
amandrus locus 1074 d
ἀμάμυξις 462 f
amanes regio cur pro Melanthio 897 f
amantium blandimenta in amatos 1365 c
amantum luſus platagonium 1050 e
amantium marſupia porri folio vinciri, quid 1637 b
amantium periuria 1640 g
ab amantibus cur aduocari ſolita luna, & ſol 241 e d
amaræ quid 155 c
amaranthus quid 933 a
amarantho ſepulchra coronari ſolita ibid.
amari ſic, vt Pieriam Phrygius amaſſet prouerbium 1169 e
amarorum generatio ex Lucretio 1588 c
amarulenti 1306 d
amarynthia 1164 f
amaſius κλεινός 787 g
amaſtris ſacrificium immane 896 a
amathos 1184 c
amathus, Amathuſiæ Veneris templum 742 a
amatoris inſania 884 c
amatores Spartani qui ibid. d
amatoria ab Iſide diſpenſari 242 d
ἀμαύρωσις 821 f
amazones dextram mammam adurere ſolitæ 171 e
amazones primæ equos ſcandere auſæ 811 a
amazones pro pauperibus 461 f
amazonum cantilena prouerbium ibid.
amazonum conditorium 1578 a
amazonum mos, mares natos mutilare, & ad coitum ipſis abuti 738 a
amazonum victus & etymon 461 e
amazonica pelta 505 a
ambar, ampar 1585 a
ambica vaſa 815 b
ambidexter homo, & quomodo fiat 173 e
ambidextros viros reperiri, mulieres non item ibid.
ambilæuus ibid.
amblyſion 1153 d
ἀμβλυωπία 821 g
ambones 813 c
ambra quæ optima 1585 a
ambra veteribus incognita, & quid ib.
ambraciotæ, membraciotæ 1032 d
ambroſia alendi prouerb. 465 b
ambroſia feſtum 1585 a
ambroſia quid Athenienſibus 1585 b
ambroſiæ allegoria 465 b
ambroſiæ crater 345 d
ambulandi ratio 284 g
ambulationes, ambulacra 1171 b
ambulius Iupiter, Ambulia Pallas 1178 e
ἀμίλητον 511 c
amelius Platonicus 870.g.1224.b
amen quid 808 f
amentia 894 a
amentia propriè quid 898 e
amerias 794 a
ἀμέσητιον 1241 c
amethyſta 319 g
amicitia bonorum quanto principibus potior auro 1257 b
amicitia quid 1173 b
amicitia ſui, eius quæ ad alterum eſt, cauſa 1294 d
amicus vt oleum plantis prouerbium 1704 a
amici equites 1199 g
amici præcipuè qui 1273 e
amides primum à Sybaritis excogitatæ 336 b
aminæa vitis 879 a
aminocles Corinthius 1201 a
amitrochates rex 980 a
amitrochitones 336 d
ammiani diſtichon in Cappadocis rhetores 911 e
ammobates 1418 a
ammon, Iupiter Ægyptiis 1032 f
ammon, qui & Thamus, Ægypti rex 1245 a
ammona Iuno 1036 e
ammonis nomen & cultus vnde ibid. d
ammonius Plotini præceptor 19 e
ammonij vnde 1032 f
amnemones qui 1107 a
ἀμνησία Athenienſium 1091 a
amnion 216 d
amolgi 512 c
amor abſurdus ad inanimata 880 e
amor à quibus potiſſimum coli ſolitus 884 b
amor à Venere 316 e
amor apud Heſiodum quid 884 b
amor, artium magiſter 441.g.1638 b
amor dæmon 59 d
amor Deus 316 e
amor, magnus Deus 883 b
amor cur cæcus fingatur 886 a
amor cur eros & heros 1272 f
amor cur Platonicis dæmon 1270 b & cur admirandus 1270 c
amor geminus ex Platonicis qui, & qualis 1271 c
amor harpys 1662 d
amor honeſtus à Venere longe diuerſus 884 a
amor mutuus quomodo ex ſyderum influentia 1273 d
amor … [illegible] 1637 e
amor,

Digitized by Google

Amor, pulchritudinis deſiderium 883 e
Amor triplex ibid.
Amoris ara 284 f
Amoris caſtitas in Chiorum virginibus mira 871 h
Amoris commendatio 1272 f
Amoris crater 1150 b
Amoris cultus 883 b
Amoris diuerſi parentes 884 c
Amoris honeſti ratio & laus 883 b
Amoris libertas 964 c
Amoris potentia & laus, 1637 a
Amoris principium quale, 1170 c d
Amoris vis mira 44 g
Amoris vulgaris deteſtatio, 884 b
Amorem citra cognitionem non ingenerari 1337 c
Amore liberari qui Selemni aqua ſe abluerint 885 b
ex Amore oculorum tumor, vnde 1676 c
Amorge 1404 a
Amorgine herba ibid. b
Amorgis 1281
Amorgina veſtimenta ibid.
Amum 1211 e
Ampeliotæ quanti faciant ſilphium 287 c
Ampelis, ampelion 982 f
Ampelus ibid.
Ampera 874 a
Amphamiotæ 1016 c
Amphamiotę apud Cretenſes qui 1405 e
ἀμφημερινὸς febris 938 a & 1232 b
ἀμφὶ 1153 a
Amphialas ibid.
Amphianactes 325 f
ἀμφιανακτίζειν ibid.
Amphiaraus vates 1636 c
Amphiaraus ſomniorum interpres 1503 f
Amphiarai vatis interitus 890 d
Amphiarai oraculum, & qualis eò acceſſus 1103 f
Amphibologiæ vſus ac ratio 761 b
Amphibrachus, ſcolios cur, 841 d
ἀμφιδήεντα χθὼν quid Empedocli 1649 f
ἀμφικνεφής 840 f
Amphicratis liber De viris illuſtribus 754 c
Amphicratis rhetoris dictum 1159 c
Amphicyrtum 835 d
Amphicyrtos luna 1096 a
Amphictyon rex primus vino aquam miſcuit 351 c
Amphictyonum ſacer conſeſſus 838 g
Amphictyonica decreta cur ſacra ibidem
Amphicypellon 1553 a
Amphidamantis laudatio 428 b
Amphidexios 173 e
Amphidromia 1239 b
Amphieſis allegoria 1219 f
Amphilochus ab anſere amatus 862 c
ἀμφιλύκη νὺξ 877 e
Amphigyi 1196 c
Amphilyce 1353 d
Amphimalli 859 e
ἀμφιμασχαλοχιτῶνες, 1082 b
Amphimaſchales 174 a
Amphimaſchalos tunica, 851 b
Amphinomi in parentes pietas 785 d
Amphion magicæ petitus 1181 e
Amphiphones mazæ 471 b
ἀμφιπλὴξ 1176 b
Amphipolum ſepulchrum 932 g
Amphippi 1196 b
Amphipyron 1513 a
Amphipyros Diana cur, 800 b
Amphiſbænam non facilè alio quàm vitæ interimi 1482 b
Amphiſſa 879 a
amphiſtomi 1553 a
Amphitapetes 859 c
Amphithetos, & amphithetos phiala 1535 d
Amphitheatrum 413 c
Amphitrite quid 1455 c
Amphitrite Neptuni vxor, pro mari, & cur dicta ibid.
ἀμφίδεα 166 b
Amphora 1535 d 1610 d
Amphora Capitolina 1535 c
Amphoræ capacitas 1535 d
Amphoram pendere, in Bonaſum ſcomma 1610 d
ἀμφοτερόπλους 1270 b
ἀμφωτίδες 156 f
Amphotum 1533 a
Ampliationis mos 1088 e
ἄμπωτις quid 798 a 1455 f
ἀμπρεύειν 1439 d
Ampron 1439 d
Ampulleſcere 1705 a
Ampycides Mopſus 1635 a
Ampyx 885 a 1182 g
Amonia Chia & Cyrenaica, æterna 1378 f
Amula 1534 d
Amuleta qui geſtarent, damnati 489 a
Amurca 1404 a
Amuſium 1212 c
Amyclæ vnde dictæ 965 a
Amyclaides, calciamenti genus 1011 e
Amygdala decorticata 743 c
Amygdalæ amaræ, ebrietatis antidotum 777 f 1536 f 1639
ἀμύγμοι 158 d
ἀμύμων ibid.
Amymon Homero quis 1155 c
Amymone Neptuno adamata 1489 f
Amymoniæ aquæ ibid.
Amyntas Philippi 1208 c
ἀμυστὶ 373 c
Amyſtis ibid.
Amyſtis vnde dicta 1551 f
ἀμυστίζειν, amyſtiſſare, 373 f 1551 f
Anabaſij 977 g
Anabates micraſpis 1198 a
Anabatæ 885 c 1198 b
ἀναβαθμοὶ 505 f
ἀναβολεὺς qui 1144 f
ἀνακαλυπτήριον 1192 c
Anacalypteria quæ ibid. & c
Anacalypſis 1192 c
Anaces Dioſcuri 879 a
Anacharſis Scytha 1011 b
Anacharſis Scythæ de foro dictum 1557 a
Anacharſis dictum de oleo 274 g
Anacharſidis factum egregium 867 b
Anacharſidis inuenta, & ſapientia eiuſdem 1011 a
Anacharſis harpagonum inuētor 1663 a
Anachoritæ qui 505 b
Anachroniſmus quid 797 a
Anaclinteria 1516 e
Anacoluthia 1547 e
Anacos 397 b
ἀνάκειον 879 b
Anacreontis hiſtoria 821 f
Anacreontis hymni cur in pueros fere 789 f
Anacruſis 875 g
Anactes cur dicantur reges 879 a
ἀνάκτων παίδων telete 879 a
Anactoria pro Mileto 597 c
Anactorium Cereris templum & adytum ibid. g
Anadoſis 230 a
Anadyomene Venus 760 d
ἀναμαδείας lapis 848 a
ἀνασυρτία 551 e
ἀναφθῶσι 468 a 702 c
Anagallidis ſexus duplex, quomodo diſcernatur 1147 b
Anaglyphice 1653 c
Anagnoſtes cur dictus Ariſtoteles 922 e
Anagogæ Veneri dicatæ 338 g
Anagogi qui 1187 a
ἀναγαργαρίζειν 238 d
Anaitis Armeniæ regio 1021 c
Anaitis pro Venere Perſis 994 f
Anaitidos deæ cultus 1021 a
Analecta 715 f
Analectæ grammatici qui 715 g
Analectides 715 e
ἀναλέγειν 715 d
Analeptice 1636 d
Analeptice diæta 469 f
ἀναλογία 119 e
Analogiſtæ 319 d
Analogiſtici ibid.
ἀναμεμιγμένον 431 a 1304 d
ἀνάγνωσις cur pro lectione Græcis dicatur 529 b
Anancæum 906 a
Anancophagia 1433 c
Ananiæ cor quomodo dicatur Satanas impleſſe 76 d
Ananius iambographus 978 e
ἀνάνδρος ibid.
ἀναδίπλωσις 805 b
Anadiploſeos gratia 859 a
Anaphalantias 710 b
ἀναφαλαντίασις 150 b
ἀναφίζειν 838 e
ἀναφλᾶν 794 f
Anaphlaſmus ibid.
Amphlyſtius ibid.
Anaphora 838 f 1153 c
ἀναφοραὶ 838 f
ἀναφορεὺς 504 c
Anaphorici 838 e
Anaphorum quid ibid.
Anaphyſoma 1122 b
Anapi fluuij ſimulacrum 953 e
Anapiæ in parentes pietas 785 d
ἀναπαυλή 1514 f
Anarchia, ſiue anarchias annus 188 d
Anarion 1627 c
ἀναῤῥιφθεῖν 1260 c
Anaſilus 710 b
ἀναστοιχειοῦν 864 f
ἀνάστασις 135 g 132 e 310 a 857 f
ἀναστομοῦν 857 f
Anatarici dictum 219 d
Anates Ponticas venenis veſci 776 g
Anathematici 324 a
Anathematici tripodes 428 d
ἀναβολή 88 c
Anatomæ 180 e
Anatreptice diæta 469 f
ἀναξυρίδες 551 e
Anax quid, & vnde 397 b
Anax Cæli ac Terræ filius ibid. c
Anaxagoras Clazomenius agelaſtos 1086 b
Anaxagoras à Pericle ſeruatus 1096 a
Anaxagoras quare νοῦς appellatus 20 b
Anaxagoræ apophth. 1704 g
Anaxagoræ dictum 45 d
Anaxagoræ de deo ſententia 1204 g
Anaxagoræ de pecuniis dictum 1087 a
Anaxagoræ epitymbium, & aræ eidem dicatæ 550 d
Anaxandrides comicus 303 f
Anaxarchi improba ad Alexandrum vox 396 d
Anaxilæ in aſſentatores ſcomma 1143 a
Anaximander ſciatherici inuentor 830 e
Anaximenes gnomonicę inuentor ibid.
Anaximenis de calido & frigido ſententia 1397 d
Anaximenis de deo ſententia 1204 g
Anaxippi in philoſophos dictum 1255 f
Anaxyris 852 f
Anazarbos Ciliciæ cur oleæ feraciſſima 849 f

ancalides 1073 a
ancalidophori qui ibid.
ancharia dea 1121 a
anchemachi 1173 b
anchemalæ haſtæ 1173 a
anchimolus hydropotes 777 e
anchimoli ſophiſtæ hiſtoria 273 e
ἀγχίνοια quid 525 e 568 a
anchiſæ ſepulchrum, Anchiſia 930 g
anchora, iſchas 1319 d
anchora ſacra 836 e
anchoræ inuentio 1011 c
anchoræ ſupplicium 509 d
anchoralia 357 d
ancilia 423 g 1171 e
ancon quid 174 c 348 c
anconæ 174 c
ancones quid 910 b
[illegible] ibid. c
ancteres 168 f
[illegible] 1172 c
[illegible] cur Saturnus 891 f
[illegible] 865 g
ancyle quid 423 g 1171 e
ancyle ex caprina pelle ib. & 1172 c
ancyliorum dies religioſi 1171 e
ancyliſtæ ibid.
ancylogloſſum linguæ vitiū quale 162 f
ancylotomon ibid.
andabatæ 572 e
[illegible], andera 1524 e
anderica, Darij ſtathmus, 1022 f
andiræ lapis in metallum 1057 e
andrachne ſylueſtris 1051 a
andracles annus qui 1239 f
andraclos herba ibid.
andramytes rex 1114 g
[illegible] 117 e
[illegible] 484 d
andreas Caſalinus 1319
andreas Gritius 225 f
andria 1144 e
andria ſyſſitia 1016 a
andriæ tibiæ 400 e
andriantes 834 d
andricelon color 852 c
andricelos quid 1239 f
andrion 1016 b
andriſci fortuna 475 b
androclydæ Laconis dictum 738 c
androcorinthus Heraclea 1052 d
androgei ara 924 b
androgynus 794 a
androgyni qui 793 a 1062 g
androgynorum appellatio 793 a
andromache Pyrrho nupta 1567 f
andromachus Timæi hiſtorici pater 349 a
andromachi inuentum theriaca 299 c
andromorphos mandragora 1239 f
andron 1524 d
andron Catanæus 240 b
andronella 1524 d
andronici turris octogonos 1120 b
[illegible] aues 858 g
androthelys 1062 g
[illegible] 879 b
anelytra 1039 c
anemone ex Adonidis ſanguine prognata 1051 b
anemones foliis ludere amantes ſolıti 1050 e
anemoniæ phænides 1051 c
anemotidos Palladis templum 1112 f
anengyus qui 1579 g
[illegible] 724 b
anermatiſta nauigia 354 c
aneſtios 803 c
aneſtij qui 805 c
anetinæ corollæ præcipuè in vſu veteribus 1531 d
anetinus flos quilibet ibid.
angara & [illegible] 977 d e
angari qui, & angariæ 976 c 977 d
angariari ibid.
ἀγγαροφορεῖν 977 d
angelus Triuiſanus 117 e
angelus quid 59 60 & 67
angelus propriè quis 401 d
angelum etiam de homine dici 61 d
in angelum tranſitus 482 g
angeli à deo humanis reb. præfecti 54 a
angeli an corruptioni etiam ſubiiciantur 66 d
angeli an omnes ſpeciei vnius 57 f
angeli boni 67 f
an nobis præſint 68 d
angeli boni noſtræ cuſtodiæ addicti 71 b
angeli dei quomodo ſibi vxores accepiſſe in Geneſi dictum 65 c
angeli incorporei, corpora tamen aſſumere 60 g
angeli quatenus futura prænoſcant 77 d
angelorum nouem chori etiam à Pythagoricis deſignati 52
angelorum numerus 53 c
angelorum panis manna 1153 d
angelis etiam corpora tribui 59 c
angelorum qualia corpora fuerint ante lapſum 60 e
angelia cur Mercurij filia 973 c
angelicum corpus non idem quod dæmonicum 59 f
angina 170 e
anginæ remedium ex canis & hominis retrimentis 544 a
anginæ ſpecies 170 c
angitij qui 298 g
angones 967 d 977 f
angues vide Serpentes
anguilla apyrenos cur 332 g
anguillæ ſymbolum 1658 g
anguillæ Copaides, & baſilicæ 463 a
anguillæ Strymoniæ 1554 a
anguillæ vbi optimæ 1554 a copaides & plotæ ibid.
[illegible] qui 1094 b
[illegible] 921 g
anhelitus ratio 1067 a
anhomœomerę partes 134 c
ani procidentia 178 b
ani ratio & vocabula 187 g 188 a
anigri aqua qualis 1451 f
anigridum nympharum ſpelunca ibid.
an in anima abiuncta ſuperſit memoria vel ſenſus 540 a
anima ad totius ſapientię imaginem facta 118 c
anima aeris & terræ quæ 1149 d
anima an fuerit ante corpus 90 e
anima an ignibus torqueri poſſit 118 e
anima an lumen ſubſtantiale 877 f
anima an per accidens infundatur corpori 90 d
anima corpori incluſa cur veritatis lumen minus percipiat 284 b
anima cur per cancrum deſcendere, per capricornum aſcendere 816 c
anima, Dei ciuitas, Chriſti ſponſa, Spiritus ſancti templum 113 a
anima, dei creatura, ex nihilo producta 89 c
anima, dei imago 871 g
anima, dei organum 20 a
anima & ſpiritus idem in homine 103 c
anima, homo verus 1463 d
anima hominis, trinitatis imago 81 b
anima immortalis Alexandro Aphrod aſſerta 110 f
anima immortalis Homero & Plutarcho credita 104 c
anima in homine duplex, 817 c
anima in quam corporis partem primum infundatur 817 a
anima, interior homo 1163 e
anima naturæ æmula 287 g
anima numerus ſe mouens, quid 1129 c
anima pro homine 1585 g
anima pro ſale ſuib. data 1419 a
anima pro ſale, prouerbium 1421 c
anima quando infundatur corpori 815 f
anima quomodo patiatur 517 c
anima, rerum medium 819 d
anima, rerum omnium ſimilitudo 118 b
anima rationalis etiam dęmon appellata 67 e
anima, vehiculum ad Deum, & mentis imago 89 b
animæ à corpore ſeparatio duplex 1162 e
animæ à ſenſibus abductio 872 d e
animæ ad ſapientiam progreſſus quinque, ac nouem 100 b
animæ alæ, ex Zoroaſtris opinione 872 f
animæ calamitas prima, corpus 284 c
animæ dignitas atque præſtantia 117 a
animę diſtributio ſecundū potentias 91 b
animæ duplex motus 540 g
animæ ebrietas duplex 344 d
animæ & dæmonis coniunctio quando fiat & quomodo 67 c
animæ etiam ſenſum ſupereſſe, à corpore ſeparatæ 919 g
animæ humanæ vis quanta, 104 a b
animæ idolum quod, item quæ imago & vmbra 93 e
animæ idolum & vmbra, quid 919 e
animæ immortalitas Chaldæis primum & Indorum magis aſſerta 115 d
animæ in corpus Imperium 1402 c
animæ intemperantis perturbationes 517 e
de animæ medela, Zamolxidis doctrina 330 f
animæ mors 9 f
animæ natura qualis per ſe, 285 a
animæ oculus, mens 104 b
animæ officia tria 92 d
[illegible] totidem 94 f
animæ poteſtates duæ 91 b 1393 c
animæ poteſtates quinque 1236 e
animæ potentiarum ara in capite 1113 a
animæ princeps vis in cerebro 817 b
animæ quaternitas 1235 d
animæ rationalis imperium in corpus quàm late pateat 1115 e
animæ ſedes in corde 142 a
animæ ſimulachrum quid 920 e
de animæ ſubſtantia diuerſe opiniones 89 f
animæ vehicula tria 919 a
animæ vis in corpore hiſtoricis exemplis declarata 1117 e
animam à corpore ſegregari quid Platoni 92 e
animam alis exui, aut eaſdem reparare, qua ratione traditum 916 e
animam an corpoream putarit Homerus 103 a
animam hic in carcere detineri 8 e
animam ibi agere, vbi ei ſubſeruit organum 97 a
animam omnia noſſe 1106 c
animę in nobis duæ quodammodo 1161 f
animæ meliſſæ quæ 1222 b
animæ quare ψυχαί appellare Græcis 82 d
animarum alæ quæ 918 a b
animarum corpuſcula qualia 61 g
de animarum in beſtias tranſitu opinio, vnde nata, & quid ſignificet 482 h
animarum in beſtias tranſitus 317 e
animarum pæan 861 b
animarum portus 314 f
animarum ſpelunca qualis à veteribus deſcribatur 352 b

animarum

animarum ſupplicia apud inferos qualia 518 e f
animarum tranſitus in corpora diuerſa 292 a b
animas ante corpora vixiſſe 529 a
animas defunctorum à dæmonibus effingi 75 e
animas mortuorum fellis ac ſanguinis effuſione prolici 1581 g
animas violenter pereuntium poſſe hoſtes inſectari. 919 f
animis hominum ineſſe latentes ſcientiarum theſauros 113 e
animis purgandis qui numeri dicati 1242 g
animale inſtrumentum, animalis ſpiritus 131 a
animalis virtus quæ 95 c
animalis virtutis poteſtas duplex 853 a
animal à quo primum occiſum 800 d
animal omne calidum & humidum 1145 d
animal quid, & vnde 1217 f
animalia immolandi ritus vnde primum 806 d
animalia memoria prædita, quæ 1105 a
animalium differentiæ compoſitionis ratione 86 f g
animalium miracula ex veteri ſuperſtitione 1311 b
animalium ortus priſcorum theologia 318 d e
animalium partes dextræ, ſiniſtræ, &c. quam rationem habeant 27 f
animalium partes ſimilares aut diſſimilares, quæ 134 c
animalium quorundam ſpontanea generatio 85 b
animalium ſermonem qui intellexerint 915 c
animalibus cunctis ineſſe rationis orationiſque vim ibid.
animantium differentiæ morum 1474 d
animatum nullum deo immolandum 596 f
animus & anima quo differant 92 g
animus hominis à quiete perpetua abhorrens 549 a
animus in oculis habitare cur dicatur 351 a
animus quid 89 c
animi concitatio 1301 f
animi cultus, Dei ipſius cultus 1173 c
animi genitor deus, vt corporis mundus 538 d
animi humani altitudo atque maieſtas 115 d
animi in hoc corpore ſomnus 516 g
animi mobilitas vnde 1195 b
animi particeps nullum animal præter hominem 103 d
animi remiſſio velut amiſſio 548 g
animi vigor quando incipiat decreſcere 1670 c
animi vigorem perire labore nimio 548 g
animi virtutes quæ 103 a
item vitia ibid.
animum noſtrum etiam dæmonem dici 67 c
animorum mortalitas an Ariſtoteli aſſerta 110 f
anippi 1196 b
animorum mortalitatis aſſertores taxantur 283 g
animoſitatis in homine ratio 128 c
aniſchia 188 c
ἀνισοταχὴς pulſus 447 f
anius vnde dictus 351 e
anij fabula ibid.
annalis prætor à filio proditus 787 b
annalium appellatio vnde L. Iulij familiæ 1331 f
annus Æoli nomine ſignificatus 1120 f
annus fert, non ager, an recte dicatur 1667 c
annus ſexageſimus tertius, cur periculoſus 1139 f
animi partium mutatio ex ſole 811 f
anni principium Ægyptiis cancer cur 816 c
anni principium cur inuicem fauſtum precamur 863 b
anni ratio ab Ægyptiis primum excogitata 1031 g
anni ratio ex ſolis curſu 1344 d
anni ſymbolum palma Ægyptiis 243 b
annum milleſimum expectat prouerbium 72 g
anni hebdomatici & enneatici periculoſi 1240 a
annis nouem non pluiſſe 1451 c
annibalis cum Gallis fœdus quale 710 f
anniceris eleganter Platoni notatus 952 a
annona 471 b
annonis exilium 889 c
& leo συνδίφρος 889 d
annulariæ ſcalæ 291 a
annularis ratio 290 f
annulus fluuius quis Plinio 888 b
annulus ſigillaritius 291 c
annuli funda, ſeu pala 290 a
annulum aureum geſtare quibus Romæ licuerit 290 d
annuli æſtiui, leues 289 f
pronubi 290 a
annuli in coma 785 a
annuli pharmacitæ 288 d
annuli phyſici ibid.
annulorum initium primum 306 f
annulorum ius 290 c
inde & varia nomina 286. 287. 288 289
ἀνοίγνυμι 562 c
ἀνοίδησις 199 b
anodynon 1322 c
anogæum 906 a
ἀνάδοσις humor 230 a
ano pæa via 187 f
anoptice 779 a
ἀνόρεξια, ἀνόρεκτος 1413 a
anorthopygia 187 c
anoſtus 556 b
anoterica pharmaca 211 d
anſancti 430 d
anſeris in Glaucem amor 880 f
anſeris in puerum amor 862 c
anſeres pollere auditu 1137 a
anſeres ſilentio ſibi vitam tueri 1212 e
antæ, antes 855 b
antæus Mauruſiorum rex, cur terræ filius 1035 d
antæus terra natus 1136 c
antæi ſceletum 1548 a
antagoræ ſcomma 332 d
antapocha 854 f
antemnæ 216 a
antemnæ pedis 192 a
antepaſſiones 1323 a
anterides 855 d
anteros Deus qui 884 f
anterotis ara ibid.
anteuerta dea 1425 d
antheas Lindius 325 a
anthele 1352 a
anthelia quæ 1348 b
anthelion 1352 b
anthema maza 472 c
anthema ſaltatio 239 c
anthereon 167 g
anteſphoria feſta 1458 d
antheſteria feſta 16 9 f
antheſterion menſis qui 774 a 1609 f
anthias piſcis 835 d
anthion puteus 1352 a
anthis meretricula 436 g
anthos 373 c
anthos porphyrion 398 a
anthoſmias vinum 1416 c
ἀνθρώπεια παιδεία 1184 c
anthedonpro ape vbi 1414 f
anthropea, ἀνθρώπεια 137 e 15 g
anthropomorphitæ hæretici 436 b
ἀνθρωπόμορφος mandragora cur 939 c
ἄνθρωπος vnde 56 g
ἀνθρωπίνως 780 b
antiades 170 d f 195 c
antiades quot 170 f
antianche 170 d
antiamitæ Amazonis de claudo dictum 738 a
anticardion 177 a
ἀντίχειρ digitus 914 a 1069 f
antichthone 1242 e
anticliæ hiſtoria 569 a
anticnemion 191 a
anticipatio 1215 b
anticratis poſteri cur Machæriones 871 g
antidotus Mithridatios 776 e
antigenidæ dictum 7 12
antigonæ αἴνιγμα 1179 c
antigonis triremis 837 a
antigonus Philippi ἐγκέφαλος & Cyclops 1208 d
αὐτουργὸς ibid.
antigonus cur Doſon cognominatus 861 d
antigonus vnde Gonatus dictus 1331 d
antigoni adulator Apollophanes 1144 b
antigoni præclarum apophthegma 1206 d 1288 f
antigoni arrogantia 391 e
antigoni calumniarum tolerantia 1194 a
antigoni de vxore ducenda conſilium 1574 b
antigoni in filij curioſitatem ſcomma 865 e
antigoni in Hermodotum adulatorem ſcomma 1104 a
antigoni in proditores dictum 400 f
antigoni in Hyrcanum impetus 113 f
antigoni Macedonis interitus 1479 d
antigoni pietas 785 g
antigoni ſecundi in Demetrium patrem pietas 554 b
ἀντίληψις 1598 c
antilochus à Memnone cæſus 1131 f
antimachus cur Pſecas cognominatus 1369 b
antimachum Homero ſubſtituere conatus Adrianus 1465 c
antinoi ſtelle 558 e
antiochenorum mores 1017 b
antiochus cognomento Doſon 1331 d
antiochus Epiphanes & Epimanes cur 1198 g
antiochus Hierax 1281 a
antiochus Θεὸς vocatus 216 b
antiochi Cilicis philoſophi patientia frigoris 1583 g
antiochi exercitus cœnæ dubiæ ex ſuilla tantum carne comparatus 1417 f g
antiochi in Stratonicen amor quomodo deprehenſus medico 1116 c
antiochi ſophiſtæ in Hermogenem cauillum 1156 f
antiochi Soteris ſomnium 368 c
antiochi tertij continentia 868 f
antiochi theriaca 199 f
ἀντίπνοος 458 g 194 a
ἀντιπαραχώρησις 131 f
antipater Stoicus cur καλαμοβόας 1069 a
antipatri in ſcribendis epiſtolis præſtantia 1103 e

antipatri in Theſſalonicem matrem impietas 787 f
in Antipatrem Alexandri ſcomma 843 f
antipathia 1323
antipathia rerum quarundam mira 820 c
antipathiam promiſcere, quid 1313 g
ἀντιπελαργεῖν 870 b
ἀντιπεπονθώς 1292 e
antiphellus vrbs 315 g
antipheron Oretanus 1261 c
ἀντίφερνα 1609 e
antiphon Neſtor appellatus 1048 e
antiphontis Rhamnuſij phraſis 1382 f
antiphontis ſophiſtæ liberale dictum 1047 e
ἀντίδοσις 841 a
antiphraxis 1094 d
antipodes pro ventris mancipiis 464 f
ἀντικαθίστασθαι 1168 c
antiquarij 715 g
antiſcij qui 50 e 1351 g
ἀντίστασις 1069 f
antiſthenes à Socrate reprehenſus 881 d
antiſthenis dictum 219 c 423 f 455 a & 1138 e
antiſthenis in Platonem calumnia 883 a
antiſthenis pera 1129 g
antiſtropha 414 c
ἀντίθεσις 205 f
antithetos 1153 b
ἀντιπερίστασις aeſtuus 156 f
ἀντλητής 253 f
ἀντλητήρ 401 b
Antonius Boldu Venetus 371 a 1497 g
Antonius Fulginâs 1319
Antonius Muſa libertus 290 e
Antonius Popa 1431 f
Antonij anachoritæ hiſtoria 503 b
M. Antonius cur Arabarches 1030 d
M. Antonij arrogantia 116 c
M. Antonij luxus 792 c
M. Antonij violentia 1591 a
M. Antonij dæmonium quale fuerit 7 e
M. Antonij dictum 1128 f
M. Antonij res tragœdiæ imago 307 e
S. Antonij morbus 1687 c
Antonij & Cleopatrę conuiuia 1528 a
Antoninus Caracalla magiæ deditus 916 a
Antoninus vnde Pij cognomen ſortitus 893 c
Antonini Pij hiſtoria 867 b
M. Antonini hiſt. 1305 e
M. Antonini in Quados bellum 1173 f
Antonini Caracallæ libido, 732 c
Antonini Diadumeni hiſtoria 815 a
Antonini imperatoris in comatos dictum 785 b
Antonini imperatoris in Philiſcum ſcomma ibid.
Antonini philoſ. dictum 1251 b
Antonini philoſophi in gladiatores ſcomma 172 a
Antonini philoſophi in vxoris funere inſtitutum 931 g
Antoninianæ Caracallæ 851 a
antra diis & nymphis cur dicata 1323 d 1313 g 1588 f
anubis 258 a 1218 f
anus 187 g
anxitudo 506 a
ἀνυλακτεῖν canes 947 f
τὸ ἀνυπόδετον 1107 b
ἀνυποδησία 780 f
anytus 1352 f
anyti hiſtoria 1189 b
Aœde Muſa 1232 a 1556 d
ἀοιδοὶ poetę qui 324 b
ἄοικος 183 c
ἀοργησία 1300 g 1306 b
ἄορνοι 837 e
aornos Theſprotidis 1010 a
Aparachytum vinum 879 a 1443 e
ἀπαρχαὶ τῶν 828 b
ἀπαρχαί 1022 e
ἀπαιδία quid 1236 a
ἀπαντᾶν 565 a
ἀπάθεια 1314 c
apathia quid 1322 c
apathiam non eſſe vitæ huius 1304 f
apaulia 1110 f
ἄπυρος 332 g
[illegible] annulus 290 b
ἀπελεύθερος 1401 c
apelicon Teius 1618 c
apellæ 279 f 182 c
apelles cuias 724 g
apellis dictum 1719 b
apellis de Ialyſſo Protogenis dictum 1207 g
apellis equa & canis 81 d
apellis victoris præſtantia 724 g
apellis Venus anadyomeno 760 d
ἀπεσθίει εἰς ἀχερόν 732 f
ἀπήμιος Iupiter 1491 b
ἀπήμαντοι δίαιται 1543 d
apenarij 1366 e
ἀπηνής urſus 885 c
apene 1159 c
ἄπυρον aurum 1293 d
apes calidæ naturæ 821 c
apes cur ſimæ 1169 a
apes [illegible] 1224 c
apes vbi mella conficiant ſine fauis 1414 d
apes vbi nullæ ibid.
apes, vnde meliſſæ dictæ 1588 d
apum memoria 1105 b
apum nomina plura 1414 c
apum vbera 177 b
apibus infeſtum oleum 1704 a
apeuſtici hymni 326 f
ἀπευθυσμένον intestinum 198 c
apex λόφος 146 f
aphæa 1018 a
ex aphæreſi curare 512 c
aphæretes planetæ cur 1166 c
aphanetæ ſtellę 1156 b
ἀφαρέων terra quæ 41 b
aphedrus 1249 d
ἄφυλλα animalia quæ 207 c
aphelia 1201 e
aphetæ 1479 c
aphetæ qui 1156 a & aphetica in cælo quæ, itémque apheteria ibid. b
aphetæ vrbs vnde ibid.
ἀφειδεῖς 390 f
aphetor cur Apollo 430 c
aphetoriæ opes, prouer. ibid.
ἀφιλόσοφα 732 e
[illegible] regio 1197 e
aphlaſtus quid 1082 d
aphlauſtus ibid.
aphrij ſacellum, déque Aphnio plura 1131 f
aphona 1658 e
[illegible] 1253 b
ἀφοσιοῦσθαι 249 b
aphoriſmi 699 d
aphractæ naues 1198 g
aphrica hominibus fœcundiſſima 1034 f
aphrica ſemper aliquid noui, prouerbium 894 e
aphricæ ſalubritas 1017 f
aphricani annales 358 f
aphricani ſtatua 987 d
aphri inconſtantes ac perfidi 1034 d
aphri ſubdoli cur 993 g
aphri vinolenti 939 e
aphrorum impudens dotem quærendi mos 1571 d
aphrorum paſtorum mores 1016 b
aphrorum ritus diuerſiſſimi 877 f 1034 f
1035 b
aphros lacertis veſci 1546 a
aphrodiſium 1640 g
aphrodiſium iuſiurandum, prouerbium ibid.
aphrodiſia opera 1641 a
aphroditarium ibid. b
aphrodite Venus cur 866 d 1000 a 1366 a 1641 f
aphrogala 1555 b
aphrogenia Venus cur, 1641 a
aphthæ trium generum 819 e
aphthas pro Vulcano ibid.
aphthiphus ibid.
aphyæ, Apuæ meretriculæ 436 c
apiana vua 1106 a
ἀπηχής 1080 b
apitij iura 340 e
apicij luxus 461 a b
apitij mors ibid. d
apiciani coqui ibid. f
apij 785 f
apirocalos 332 g
apiron terra 250 d
apiros. ἄπυρος 290 b
apis Ægyptiorum ab Ocho Perſarum rege immolatus 1700 d
apis bos 1444 f
apis φιλόστοργον animal, & iuſtum 1121 b
apidis cultus 216 e
ἄπιστοι 1341 a
apium caſtris quæ præcipuè diſcludenda 1700 b
apium inferis ſacrum 884 e
apium proculcatum lætius prouenire 1667 b
apio coronari in Nemeis ſolitum 884 c
apio indigere, prouer. 347 e
aplagides chlenæ 850 e
aplanes ſphæra 14 g
aplanis motus 36 d
aploides lænæ 850 e
ἀπόδοσις 373 f
ἄποινα 171 f
apobatæ 1198 a
apobaton 261 a
apobomia ſacra 1080 b
apocartereſis 699 e
apocataſtaſis quid 87 f
apochæ 844 e
ἀποχαί ibid. f
apocleti qui 716 a
[illegible] 448 b
apocopi 1858 g 714 d
ἀποτελεστικὴ δύναμις 94 c
apocriticus venter 178 c
apocruſtica 1636 d
ἀποκρουστικὴ δύναμις 94 c
apocynon 941 e
apoda 193 f
apodectæ 715 f
apodectæi ibid. g
ἀπόδειξις alia quàm diſciplinæ ratio 385 a
apodes 944 c
apodos quid 861 b
apodon melos ibid. c
[illegible] 1080 b
apogæi flatus 1454 e
apogæum 88 c
apogea, ſiue apogæa retinacula, quæ 1121 c
apogæi venti qui ibid. b
ἀπόγαιος ἄνεμος 149 a
ἀπογλαυκῶν 186 f
apogoni 1577 a
ἄπαυστος ὕλη 40 f
apolauſti 468 b
apolides 390 a 805 c 1407 f
apollodorus ſciagraphus 562 d
apollodori lib. De diis 1059 b
apollodori ſcomma in Adrianum 32 g

apollo

apollo à Glauco diuinandi scientiam consequutus 60 a
apollo Alexicacus ante fores coli soli- tus 534 e
apollo cur Alexicacus 1047 a
apollo Carnius 413 c
apollo Cassius 304 b
apollo citharæ & tibiæ inuentor 443 f
apollo cur Apheror 430 c
apollo cur Euholmos 426 f
apollo cur Latonæ filius 878 b
apollo cur Leichenoctas 10?? a
apollo cur Loxias 866 d 1438 c
apollo cur Myricæus 380 e
apollo cur Orchestes Pindaro dictus 234 c
apollo cur Prostaterius 1585 c
apollo curotrophos 306 a
apollo ἀκερσεκόμης 1492 g
apollo Delphinius 407 c
apollo diæta 845 c
apollo διαλεκτικώτατος cur 877 b
apollo Dicæus 1295 d
apollo ἐξηγητής 1218 g
apollo Erythybius 278 f
apollo idem cum sole 1424 f
apollo Lycegenetes & Lycos 1185 c
apollo Lycius 1647 a
apollo Lycoctonos 498 c
apollo medicus & musicus 440 c
apollo Musarum choragus 316 f
apollo non plus vates quàm philoso- phus 877 a
apollo εἰκαστὴς, ἀγυιεὺς 407 e
apollo Opsophagus 534 f
apollo Patrous Athenis cur 871 e
apollo Philesius 215 e
apollo præfectus Maio 1424 f
apollo Pythagoricis vnitas dicta 1234 a
apollo Pythius heroici carminis auctor 323 b
apollo quid, & vnde dictus 533 g & 1613 c
apollo Smintheus 278 g
apollo Spodius 1218 c
apollo Tegyrenus, cur 243 a
apollo Theorios, & Phanæus 534 c
apollo Theoxenios 969 g
apollo vaticinij & medicinæ parens 1625 g
apollo vbi natus 243 a
apollinis Actij templum 1311 c
apollinis allegoria 878 b
apollinis arculæ & simulacri direpti hi- storia 422 b
apollinis Clarij lucus 1634 d
apollinis Clarij sacerdotem aquæ hau- stu vaticinia concipere 1499 b
apollinis cognomina aliquot 876 d & 878 c
apollinis Comæi panagyris 851 c
apollinis corolla laurea, 145 c
apollinis cum Neptuno dissidium, quid allegoricè, 972 a
apollinis ἐμβασίου templum 797 c
apollinis Epicurij templum 1047 a
apollinis & Plutonis diuersitas 534 c & 534 d
apollinis genethlios septimus dies 748 b
apollinis festum apud Ægialenses qua- le. 798 c
apollinis Lycoctoni templum 262 d
apollinis marmarini templum 908 c
apollinis Palatini lychni 13 f
apollinis Pithij simulacrum apud Sa- mios 1052 f
apollinis Pythij templi inscriptio 866 d
apollinis sceptrum aureum, cur 983 a
apollinis simulacrum Deli, quale 443 f
apollini à Themide concessum oracu- lum Delphicum 874 b
apollini confectus draco, Python & Delphin ibid. c
apollini immolari ab Hyperboreis asi- num 1700 f
apollini sacra mensium initia 1424 f
in Apolline cœnari quid 845 c
apollineus lucus 1353 b
apollonia, Valona 820 e
apollonicæ solis oues 1415 a
apollonius 915 f
apollonius Acharneus 1056 c
apollonius quando vixerit 243 e
apollonius Sotadæ filius 354 b
apollonius Tyaneus animalium sermo- nis peritus 915 c
apollonius Tyaneus magus 488 a
apollonius Tyaneus quando floruerit 1109 f
apollonij Carica 1662 c
apollonij Tyan. castitas 739 c
apollonij Tyanei historia 915 f 921 c
apollonij Tyanei in Domitianum scō- ma 1109 c
apollonij Tyanei viuacitas 257 d
apollophanes adulator 1144 b
ἀπολύσεις 1170 b
apolytrotica sacrificia 807 d
ἀπόμαγμα 1197 c
apomactia 473 d
apomagdalia quid 1542 d
apomeli 1316 a
ἀπόμυιος Iupiter 1218 c
aponeurosis 137 f
ἀπονεμήσεις 172 g
aponi thermæ 1690 b
aponimma 1543 a
aponiptrum ibid.
apopemptici hymni 326 c
apophantica sententia 1470 e
ἀποφθεγματίζειν 698 f
ἀποφυσιάζειν 534 b
apophora 838 f
apophora ἱερολόγων 1364 d
ἀποφράδες dies 747 a
apophyades 197 g
apoplectici 862 f
apoplectica sacrificia 807 d
ἀποπληξία 279 c
apoplexia quibus causis contingat i- bid. d
apoplexia senectæ familiaris 280 a
apopompæi dæmones qui 70 f
aporaphranidosis 509 g
aporema 1073 b
ἀπόρημα 1102 g
aposcythismus quid 1011 d
aposisis saltatio 258 f
apositi ægri qui 1703 a
ἀποσιωπᾶν 1626 d
apospasma 131 g
ἀπόσπασμα 878 f
ἀπὸ σταθμῶν, siue apostasium 950 f
apostemata 1688 d
apostolici modi 233 b
apostrophi oculi qui 770 f
ἀποστροφία Venus 741 f
aposyrmata 1179 d
ἀποσφαγαί 927 b
ἀποτέλεσμα 1313 e
ἀποτελεσματικῶν Ptolemæi, qui nunc Qua- dripartiti 33 b
ἀποθέωσις 1103 d
apotherapeutice 515 f
apotherapia ibid. c
ἀποθέται Spartæ quæ 1060 b
ἀποθεραπεύματα 1581 b
ἀποθερμαίνεσθαι ibid. c
apotomeus iaculum 714 e
apotragemata 1511 g
apotreptica sententia 1470 c
apotriches 1080 b
apotropæi dæmones 70 f
ἀποτρόπαιοι dij 973 a
apotropon vinum 878 f
apparentiæ 903 a
apparere 1417 e
apparitor rationarius quis 854 a
apparitores 1417 c
appetitus duplex 91 b
appia aqua 811 c
appia aqua vnde & quando in vrbem inducta 1335 g
appiades deæ 811 c
appius Claudius cognomento Cæcus, 1335 g
appius Claudius à Scipione notatus 1106 g
appij Claudij dictum 547 b
in Appium Claudium Scipionis scom- ma 1465 a
apprehendendi vis duplex 893 f
aprilis mensis, qui & Thargelion, Apol- lini & Dianæ sacer 950 g
aprili præfecta Venus 1414 f
apri in conuiuio incidendi luxus 1527 c
apri miliarij 1604 e
apri quomodo eunuchi fiant 185 e
aprorum lachryma cur dulcis 811 e
aprorum sanguis ibid.
apros pollere auditu 1237 a
apsicori, apsicoros vita 288 e
apsimachia 1559 b
apsinus rhetor 304 d
apsis, apsides 1559 e
αἰψήρα 1125 g
aptatores qui 966 a
aptera vrbs 1126 d
aptilon 308 c
apuæ Phalericæ 463 a 554 a
apuæ vnde optimæ 1554 a
apuleius nouator atque opifex verbo- rum 185 d 1570 f
apuleij De plantis commentarius 1123 e
ἀπύλωτος 879 e
apyrenon 332 f
apyrina 1304 a
apyritæ panes 470 d
apyron 290 c
apyron aurum, vinum, apyros cœna quæ 331 c
ἄπυρα obsonia quæ 332 f
apyri tripodes 428 d
apythmenos 1535 d
Aqua an aeris vi concrescat 1399 d
aqua an coloris expers 1444 g
aqua an primò frigidum elementum 1444 a
aqua aurea apud Persas quæ 995 e
aqua Chaos, & rerum initium Hesiodo 1489 b
aqua cum frigore densescat 1705 b
aqua Mercurio & Saturno attributa 14 g
aqua optima quæ 1490 g 1492 b
aqua pluuia. vide Pluuia
aqua, rerum principium Thaleti 993 e 1204 f
aqua suapte natura cōgelationis nescia 1398 d
aquæ calidæ ad potum vsus, & frigidæ 1491 g
aquæ color & sapor 40 b
aquæ elementum, mortis figura 801 a
aquæ haustu concipi vaticinia, apud A- pollinem Clarium 1490 b
aquæ lustralis in sacrificiis vsus 810 f
aquæ Niloticæ laus 1490 e
aquæ potu, absque cibo, vixisse quos- dam 698 c
aquæ sulfuratæ induratio 1690 g
aquæ vis 1399 f
aquam calefactam citius concrescere, cur 1690 g
aquam decoquere & nive refrigerare,

Digitized by Google

in aquam & terram reſolui.quid 865 b
ad aquam ſcribere,prouerbium 259 d
aqua percuntes cur & quando fluitant 1509 g 1510 a
aquæ alicubi admirandæ naturæ 1451 e
aquæ caducæ quæ 1451 b
aquę calentes cur ſacræ veteribus,& earundem rationes aliquot 1689 f
aquæ dulces cur æſtate quam hyeme deteriores 1446 d
aquæ per ſaxa & è montibus defluæ, cur præcipuè frigidæ 1400 f
aquæ puteorum profundiorum cur frigidiores 1401 a
aquæ ſimpliciter, pro aqua intercutem 1436 c
aquæ ſuper firmamentum,cæleſtes 15 a
aquarum bonarum & malarum vna cognitio 1492 b
aquarum cæleſtium ratio 15 e
aquarum colores 1436 b
aquarum cultus 1489 d
aquarum curatores 1040 b
aquarum diſtinctiones 1450 a & c
aquarum diuinitas apud veteres 1489 b
aquarum dulcium ratio 1453 b c
aquarum laus præcipua 1489 a
aquarum locus proprius, Maris regio 1449 d
aquarum nomine quid in ſcripturis intelligatur 1464 e
aquarum per Italiam alicubi ſaxifica vis 1690 b
aquarum probatio triplex 1445 c
aquis calentibus cur magis quàm frigidis lapides concreſcant 1690 d
aquas calidas, ceti ſaltas, profluere tamen 1453 e
aquis dominari lunam 1445 c
aquis publicis præfecti 1040 a
aquagia 1436 e
aqualiculus 178 a
aqualis 1040 a
aquaria prouincia 1040 a
aquariæ libræ 1489 g
aquarioli qui 812 f
aquarius de iride 1266 ff
aquarium 1040
aquarij hæretici ibid.
aquarij inter ſeruitia ibid.
aquarij qui ibid.
aquariorum fraus ibid
aquata mulſa ibid.
aquario ibid.
aquifolia 355 e
aquoſum vinum 1599 b
aquila fluuius 261 b
aquila à Pythagora cicurata 1053 a
aquilæ cognomen cur Pyrrho inditum 1331 b
aquilæ ex homine metamorphoſis 890 a
aquilæ genus percnopteron & percnon 1473 c
aquilæ natura 890 a
aquilæ ſenium & mors ibid.
aquilarum perſpicacitas 240 g
aquilæ viſus 1237 a
aquileienſium Deus 206 g
aquilentana 30 d
aquilices 1040 f
aquilo viarum ſcopa,cur 781 e
aquilo vnde dictus ibid. e f
aquilonis proprietates ibid.
aquilonem auſtralibus calidum flare ibid.
aquiminaria vaſa 1040 e
aquipenſer 868 c
Ara, βωμός 811 g
ara comica, quæ 304 a
aram parare ibid. a
aræ deorum ab Ægiptijs primum excitatæ 1032 a
aræ duæ olim in ſcena 304 c
aræ pro aſylo 304 d
ararum thenar 175 a
arabarches,Arabarchiæ vectigal 1030 d
arabiæ felicis ſitus 26 c
arabes odorum diuites 836 g
arabes primi diuinorum inſcij 1210 e
arabes Scenitæ 1031 d
araborum mos impexos incedere 784 d
arabum cibus qui 1541 g
arabum dij.Cælum & Liber pater 41 d
arabum dij Dionyſius & Vrania 1272 c
arabum mos inficiendi ſagittas 1182 c
arabum ritus 1019 b
arachnes fabella 355 a
arachnoides oculi tunica 813 c
aradus 251 b
aræoſynerici 1514 g
aræus Iupiter 805 d
arandi ratio Athenis primum inuenta 1013 f
aranea aſtrolabij 831 e
aranea oculi tunica 833 e
araneæ à puella impunè deuoratæ 777 a
arare vomere argenteo, prouerbium 1418 c
araſpas Medus 718 f
arati ingenium diſſimile in repub. & bellis 485 b
arati poeſis 316 c
arationum Athenis ſpecies tres 1577 e
aratrum vrbibus condendis & euertendis adhiberi ſolitum 1439 f
aratri partes 1438 f
araxes fluuius 719 e
[illegible] 1506 a
arbitri, diætetæ 485 e
arbor ſuſpendio eligenda, prouerbium 513 d
arborem cingi,quid 1151 b
arbores vide Plantæ
arbores colendi, quæ ratio veteribus 805 e
in arbores conuerſi,qui 482 e
arbores felices,infelices,quæ 513 e
arbores Indis pro dijs 1025 c
arbores iracundia carere,cur 1641 e
arbores melliflux vbi 1414 e
arbores oleoſæ,quæ 1704 a
arbores quomodo frigore amittant frondes 1587 a
arboribus cur datæ frondes 152 d
arboribus etiam prodeſſe vinum 1599 e
arca panaria 473 d
arcadica cœna 1419 c
arcadici vini mirum 1600 g
arcas mitioris victus auctor 834 c
arcadi Caliſthus inuenta Erato 1222 f
arcades cur proſeleni 836 c
arcades ludorum inuentores 408 e
arcadum cibus primus glandes 831 a
arcadum in Eleos bellum 825 g
arcadum ſtudia in muſicis 454 c d
arcadum veterum mores 836 e
arcadibus mitiorem victum induxiſſe Arcadem 836 c
arcanus ſermo proprie quis 865 f
arcani celandi exempla ibid.
arcarij qui 1409 g
arcarius ſeruus ibid.
ἀρχαῖ 474 e
arcem facere ex cloaca, quid 782 a
in arcem referri quid 1014 g
arceſilæ [illegible] 902 c
arceſilai ſcomma 790 a
arceuthis 188 d
ἀρχαϊκὸν [illegible] Spartæ 970 f
archæreſia 367 e
archebulium metrum 824 b
ἀρχεῖον 510 c
archelaus phyſicus 84 f
archelaus rex ſerua natus 1208 c
archelai cum Euripide familiaritas 1336 b
archelai inſtituta Muſis certamina 1107 c
archelai ſcomma 1131 a
archelai melancholia 872 d
archelai regis hiſtoria 377 b
archelao educatus Paris 1075 a
archeſilai dictum 153 c
archeſtratus opſophagorum Heſiodus 335 a
archeſtratus Sardanapali ſectator 1551 f
archeſtrati de conuiuarum numero decretum 1556 d
archi 566 c
archias Archilochi interfector 780 f
archias condylo ab Hercule interemptus 175 e
archidami dictum 440 c
archidami filiæ heroum 1161 g 1182 a
archidami regis in cincinnatulum ſcomma 1036 c
arch galli quo ſidere prodeant 743 a
archigenis Coſmotica 583 d
archigerontes 3.8 g
archilochia edicta.quæ 781 b
archilochi dictum in fraudulentum 1399 d
archilochi in nummorum corraſionem ſcomma 1087 b
archilochi interfectores 780 f
archilochi libris cur Spartana vrbe interdictum 811 b
archilocho morienti teſtimonium per Muſas latum 791 a
archidami apophth. 1469 a
archimagirus 844 b
archimandritæ 318 f
archimedes cur [illegible] dictus [illegible] 1346 d
archimedis acumen in inquerenda ſpeculorum ratione 796 e
archimedis in effingendo cælo artificium 21 f
archimedis induſtria 467 e
archimia 317 d
archine mandragora 939 c
archiuum 510 b
archytas cubi inuentor 993 c
archytæ columba 81 e
archytæ luſus 492 b
ad Archytæ platagen recidit, prouerbium 1050 d
architæ tabella 1048 g
ſiue [illegible] 1049 b
architæ Tarentini dictum 497 a
architecturæ partes 830 f
archoſipares 118 b
archontes,archus ibid.
acroccus 177 c
[illegible] 1457 a
arctos 11 c
arctoas cur omphaloeſſa Nicandro 11 a
[illegible] 1411 g
arcti cæleſtes vnde & puellæ dici ſolitæ 1457 d
arcuariæ fabricæ 1165 e
arcularij 1696 a
arcus cæleſtis vide Iris
arcus dæmonis pro iride 1258 f
arcus imperatoribus ſurrigi ſoliti, apſides 1559 b
arcus varius pro iride 1158 f
arcuum ratio veteribus quæ 928 e
ardalus Vulcani filius 1508 f
ardali ara ibid.
ardalides Muſæ cur ibid.
ardanium 252 d
ardeola 737 a
ardiæi tyranni paricidium 787 e
[illegible] 232 e
ardys Chryſæ & Briſæ pater 1313 e

area,

INDEX

afflictos ager qui 880 e
aftoma, aftomi 159 f
aftomorum gens 1357 d
aftoxeni 570 e
aftures aues 1175 d
aftutia vnde oriatur 1338 f
afty, Athenæ per exochen 636 f
aftyages Cyro mulierum virtute deuictus 721 e
aftydamantis 7,8 f
aftydamantis voracitas 341 d
aftylis lactuca 1578 e
aftynome quæ 1331 e
aftynomus quid ibid. d
aftynomi Athenis decem ibid.
aftyoche 1332 a
aftyræ aqua nigra 1451 f
aftra vnde dicta 48 c
aftrorum alimentum 31 b
aftrorum in homines vis 537 c
aftrorum motus quomodo calorem gignat 1351 a
de aftrorum ortu & occasu falsa Epicuri opinio 1345 a
ab aftris lumen gigni, quomodo ab Aristotele dictum 1350 f
aftrabaci furor 960 d
aftrabe 1200 b
aftrabelates ibid.
aftraben quis primus instituerit 815 d
vestis quæ 1135 b
aftræus mathematicus, cur aftrorum pater dictus 1018 a
aftragalus 1134 a
aftragalus pro inguli coniunctura, aut fphondylo 1135 c
aftragali 168 e 190 g 1134 b
aftragali 1016 d
aftragali in facris menfis 1135 c
in aftragalis gestare nobilitatem, quid 1134 a
aftragalifis 1194 b
aftragalizontes 1134 a
aftragalota lora quæ 1135 c
aftrape quid 1487 a
aftrapæ cur aquæ pluuiæ ibid.
Pallados templum 1250 e
aftriæ 1134 b
aftrichi ibid.
1134 c
aftrocynos 943 f
aftrolabij inuentio, & partes 831 b
aftrologia dæmonum inuentum 73 b
aftrologia magiæ clauis 480 c
aftrologiæ derifio 748 d 749 c
aftrologiæ inuentrix Vrania 311 a
aftrologiæ partes 831
ex aftrologia fuperftitiones & falfa religio 480 c
aftrologi 748 f
aftrologi plerunque infelices 749 e
aftrologorum commenta à Pico elufa 751 d
aftronomus 258 b
aftronomiæ inuentio 1027 g
1169 b
afyliani 365 f
afymbola conuiuia 1424 b
afyndeta 1202
Ata dea 1532 a
atabyria bouea 277 a
atafthalia 1518 a
atauri 276 g
881 f
atea regis barbaries, & muficę contemptus 440
951 e
atellani perfonati 411 e
148 e
ater priuationis nota apud Syros 1274 c
ateramna 1665 b
atergatis dea quæ, & vnde dicta 1018 d 1274 e
atergatides fabula 1171 b
ates nomine quem intelligat Homerus 64 b
818 b
qui apud Perfas 1316 c
athera 553 d
athara dea 1274 e
atharathrion 978 c
Athe Alcyon 752 a
athena tibia 451 b
vnde Græcis Pallas 765 f & 767 a
athenæ, afty, per exochen 836 f
athenæ cur 1009 b
athenæ in Græcia & Ægypto aliæ 958 a
athenæ Græcis, 1014 c
athenarum decus 963 a
athenarum gymnafium 884 e
athenarum laus 1013 d
athenarum ftatuæ 1611 e
athenas ceffiffe Palladi, Neptuno fuperato quid 882 f
athenas vrbem primum conftituiffe Thefeum 365
athenis affectus mouere non licuiffe 1310 a
athenis bibliothecæ mirabiles, & veterum monumentorum loculi quot 836 f
athenis dicafteria quot 1218 f
athenis ignoti dei ara 1217 c
athenis in foro aræ duodecim diis pofitæ 1563 b
athenis octogonos Andronici turris qualis 1110 a
athenis quot tribus 1249 a
atheneum quid 1210 d
athenæa fefta magna 801 d 1056 c
athenienfes cur dicti 871 e 1013 f
athenienfes Depyges cur 187 a
athenienfes inter facrificandum, Chiis & fibi profpera precari foliti 871 b
athenienfes tributi expertes 1404 e
athenienfes vnde Tettigophori 824 b 1013 f
athenienfium aduerfus rebelles fanguinaria decreta 825 b
athenienfium 1092 c
athenienfium arationes tres 1577 e
athenienfium coniugales leges ac ritus qui 1568 f
athenienfium eloquentię ftudium 994 b
athenienfium honeftus amor 790 b
athenienfium in adulteros pœna 1487 d
athenienfium in confiliis adhibiti Mantes 1014 c
athenienfium in fepulchra religio 926 f
athenienfium lampadicum certamen 800 d
athenienfium laus præcipua quæ 386 a
athenienfium mores, & inuenta 1013 d 1086 a
athenienfium multiplex forum 1577 d
athenienfium myfteria 846 g
athenienfis nummus ęneus 497 c
athenienfium nummus, bos, 495 e
athenienfium ordines, qui, 810 g & 1404 c
athenienfium proprium 958 d
athenienfium 853 a
athenienfium ftudia 835 g
in Athenienfium fycophantiam, Ariftotelis fcomma 954 c
athenienfium fymmoriæ 848 e
athenienfium vitia 1014 a
athenienfium votum de hircorum immolatione 1307 g
athenienfibus primus cibus ex ficis 981 c
athenion tyrannus 1131 c
athenionis crudelitas 1155 d
athenodori de Polluce iudicium 1011 c
athenodori philofophi de ira reprimenda præceptum 1199 b
719 a
ather 36 g
athera 1462 b
atheres ibid. a
atherina pifcis ibid. b
ibid. a
atefis fluuius vnde 1554 b
athletæ equi 1187 a
athletæ qui Nicæ 713 e
athletæ, quinquertiones 714 a
athletarum corporibus cur iniici folitus puluis 1400 e
athletarum fagina 699 f 1548 e
athletarum fortitio 1249 b
athletarum vita & ars 699 f
athletarum voracitas 341 d
athletica habitudo 1435 e
athletice valere, quid 1435 e
athlon 614 f
athyrophonus 819 f
athyroftomos ibid.
athyrotus ibid.
athyta facrificia 807 d
atilius Palicanus 1316 e
atla 868 e
atlantios vertebra 161 f
atlas, Telamon 504 a
atlantis allegoria 868 a
atlas, colli vertebra 168 e
atlantis columnæ 867 f
atlantis filiæ 868 a
atlantes 504 a
atlantes nil fomniare 1508 c
atlantum mores 1036 b
atmæ Scythæ dictum 518 e
atmenus 1407 d
atocia 416 f
atocia medicamina 216 e
atocion 1074 g
atoma animalis quæ 807 b
de atomis placita quo auctore primum 1018 a
pratum quid Sophocli 838 f
qui 469 a
atrapeli 1063 d
vinum 878 f
atrabaticæ veftes 852 g
atrebatum texendi peritia ibid.
atrei aurea agna quid 1335 f
188 f
mulieres quæ 760 g
atriarij 1408 f
atri dies qui 747 b
atrium Menium & Titium 799 f
atrium publicum, item Libertatis, Mineruæ, Veftæ ibid.
atrium regium ibid.
atrophi equi 1187 a
atrophia 821 f
atrophia in oculo quid ibid.
atrophon ibid.
qui ibid. e
atropos 30 d
1167 e
atra comicus 1531 g
attaci 147 g
attagen varius, prouerbium, 1417 b
attalus, eiúfque otium quale 518 a
attali res otio periiffe 548 a
attaminare 760 f
attaragos 1461 d
attei Capitonis affentatio 1145 a
attelabus 897 e
atteftæ, atteftini 125 a
attica ante Thefeum vicatim habitata 365 d

Digitized by Google

attica ἀττικισμὸς 1178 b
attica, ingeniis præcipuè fertilis cur 538 g
attica noua 958 a
attica Tetracina 497 f
atticæ Phrygia 824 f
atticam terram primam emerfiffe 1188 c
attica bellaria 338 d
attice dicere 1014 f
atticifmus 878 d
atticoperdix cur dictus Ariftomenes 1653 e
ἀττικὸν ὄλεθρον, Atticus afpectus, prouerbium 1014 a
atticum vel morientem porrigere manum, prouerbium ibid.
attici Herodis filij memoria nulla 1166 a
atticus natus 359 c
atticæ mulieres faftigiatis labiis 145 b
atticorum aures 1014 f
atticorum elegantia non conceffa Romanis 302 d
attis 594 c
attribuere, quid apud Liuium 501 e
attyrij pro Affyrij 1028 f
atyos cultus 25 d
atypus 879 f
αὐθέντης quid 803 a
αὐθέντης 1152 d
auaritia omnis malitiæ metropolis 1137 b
auaritiæ deteftatio ibid. f 274 b
auaritiæ vindices Erinnyes 1137 b
αὐχὴν 169 d 806 b
auctionum hafta & magiftri 1169 e 1170 b
auctores fecundi 950 e
αὐδαὶ 162 d
audiendi fenfus in capite 98 g
auditores pro difcipulis cur 776 c
auditus ratio 1236 g
auditu pollere anferes & apros ibid.
aue, χαῖρε 860 b
αὐὼ 1692 f
auenzoar 185 c
auenzoaris dictum 1136 e
auerrois de Galeno teftimonium 1684 f
auerrois tempora 555 b
auerroem quid in Ariftotele interpretando quandoque fefellerit 110 e
auerfa, auerfa luno 1097 a
aues αὐδηφαγοι, quæ crotalorum tinnitu abiguntur 858 f
aues apud Babylonem, deorum linguæ appellatæ, quæ 422 e
aues comfticæ & lucæ, quæ 1059 e
augeas Herculi debellatus 854 d
augeæ oculi 776 e
auges fabula 1241 e
auguratorium 382 e
augures regibus Spartanis affeffores 1014 c
augurium canarium 941 e
auguria dæmonum inuentum 73 b
auguriorum inuentio 874 e
auguriorum periti quondam etiam reges 597 c
auguriorum ratio 382 c
auguftus cur Corinthiarius dictus 1150 f
augufti appellatio 839 d
augufti dæmonium quale fuerit 70 e
augufti de Cleopatra triumphus 806 g
augufti Caf. felicitas 479 d
augufti Cæfaris in Acherium fcomma 793 c
augufti in Caffium & Diphilum fcomma 818 a
augufti dictum in proditorem 410 g
augufti de Vrbe dictum 1479 c
ob Augufti inceftum pulfus in exilium Ouidius 859 f
augufti interdictum ne quis fenatorum Italiæ limites exiret 837 c
augufti in Timagenem moderatio 1194 e
augufti modeftia, ne dominum quidem fe appellari finentis 1202 e
augufti oculorum nitor 777 a
augufti præclarum facinus, in coercenda ira feruiens 1297 a
augufti figilla diuerfa 291 c
augufti Cæfaris votum 540 c
augufto qualia ab Indis miffa munera 175 b
augufto menfi præfecta Ceres 1414 f
auguftini Barbadici ducis hiftoria 204 e
D Auguftini lapfus 453 f
auguftæ ftatuæ 910 b
auguftale 399 a
auicebron Maurus 117 c
auicenna Cordubæ princeps 1626 b
auicenna Galeni interpres 1684 g
auicennæ de prophetica ratione fententia 478 d
auicennæ laus 84 g
auidij Caffij in fuppliciis crudelitas 509 b
auis non auis, quid 1547 f
auium calditatem in nouis apparere 1511 b
auium ingluuies 171 a
auium medulla quæ 136 e
auium quæ latent, pennas amittere & recipere 711 f
auium quæ proferre literas & humana verba poffint 1658 c
aula quid 816 d 820 b
aula, damnatorum locus 510 h
aula locus 1311 a
aulo pro Ifthmo 1176 b
aulæ 1438 c
αὐλημα χαμαίλεων 1582 e
auleniata 841 c
auletæ regis ignauia 1647 c
auleticam quomodo inuenerit Pallas 452 b
auli 908 c
aulica furuitas quæ 820 d
aulici, curiales ibid.
aulifei ibid. e
αὐλὶς ibid.
aulodia 449 e
aulon 820 c 1176 b
aulon campus 820 e
aulones facri ibid.
aulos ibid. d.
αὐλωπαὶ pifces qui 820 a
aura canis 845 a
aurelia 933 a
aurelianus cur Carpicus 1143 f
aureliani in Bonofum fcomma 1610 a
aurelij gradus 506 a
auricula ima mollior 156 d
auriculis geftare aurum, nobilitatis infigne 155 f
auriculis quorundam corpora contegi ibid.
auricularij quid 1213 b
aurem tangere 155 f
aures cur ouali figura 1068 c
aures regis quid 770 c
aures verminofæ 155 f
aurium & audiendi ratio 151 c
aurium humores, & fordes 156 a
aurium iudicium fuperbiffimum 154 c
aurium marmorata 156 a
aurium meatus cur tortuofo anfractu 154 d
aurium pro arbitrio motus 1117 e
aurium fitus 96 c 154 g
aurium fordes quare amarulentæ 156 a
aurium fordes vnde 835 c
aurium fumma præcidere ignominiofum 156 e
aureæ ætatis allegoria 892 a
aureæ ætates tres in vita 1050 f
aurora 877 f
aurora crocopeplos 762 d
auroræ allegoria 1119 e
αὐρῶν [illegible] 1293 d
aurum corruptionis expers aurum 552 b
aurum daricum & gygadas 285 b
aurum ex quolibet metallo fecernendi ars 719 e
aurum Iudaicum 250 b
aurum pro fapientia 368 g 1717 d
aurum Soli facrum 583 b
auri laus ex Pindaro 1228 g
auritypus 892 b
aurichalcum 1057 f
aurinia 1001 e
aurius dæmon 326 e
aufes, eorumque mores 1035 f
aufones, primi Italiæ incolæ 490 d
aufpicia, dæmonum inuentum 73 b
aufpiciorum ratio 382 d
aufter deorum, vt Boreas generationis 815 e
aufter pluuiarum pincerna, cur dictus 781 c
aufter vnde calidus 819 e
aufri æftus & flatus vnde 1453 b
aufri proprietates 781 g 783 a 1120 a
aufri fymbola in ianuis, 816 f
aufro obuerfis genitalibus libidine affici mulieres 734 e
auftrum in origine fua gelidum effe 782 e
auftrum percoli, prouerbium 783 b
auftrales pluuiæ cur falfæ 1453 b
aut amat, aut odit mulier, nihil eft tertium, prouerbium 758 a
aut bibat, aut abeat, prouerbium 1149 g
aut pifcem olere, aut florem, prouerbium 1514 b
aut adelphi 1419 f
autangelus quis 401 d
αὐτάγγελος 1152 c
αὐτάρκεια 565 d
autocabdali 304 a 313 d
autocabdalon ibid.
αὐτόχθονες 490 d 805 c
αὐτόχθονες cur Athenienfes 871 e 1013 e
αὐτάδελφος 352 f
autocopos veftis 854 b
autocratores 350 g
autocratum ibid. h
αὐτοκράτορες 1031 a
αὐτοδάκτυλοι qui 1301 c
autolyci hiftoria 568 g
autolyci Pancratiaftæ ftatua 713 f
automata 350 f
automati ibid.
automata oua, quæ ibid. g
automatia ibid.
automatiæ facellum ibid.
automedes 324 b
αὐτόμαχος 484 a
autopyrus panis, & vnde fiat 871 a
αὐτόματος tripus 429 c
auctoritas fine ratione, fæpe noxia 1053 f
αὐτὸς de anima & corpore dici 863 e
αὐτὸς αὐτὸν μιαίνει, prouerbium 759 c
αὐτὸς ἔφα 1053 f
αὐτὸς pro nomine proprio ibid. c
autofchedia poemata 1473 d
αὐτοσχεδιάσματα 323 d
αὐθουργοὶ 883 a 1302 d
autumnus Græcis opora 1681 a
autumnus tabidis præcipuè infeftus 1680 g
autumnus vnde dictus 1682 c
autumni inæqualitas 1703 d
autumni initium 1661 g

autumno

αυτοματο cur grisaillam sequentium 1209 d
αυτοματο vesper assimilatur 749 f
αυτοματα agricola quales 1600 d
αυτοματα apparentia, proverbium 1700 f
αυτοματα non cur verna frigidior 1700 d
αυτοματα plenior prima, cur fuisse 1415 h
Αβίτευε 879 f
αξίλω 1744 a
Ανιοκεrσε, Ανιοκεrσος 812 f
αξιολογος unde 1035 a
αξίωμα Palladis sacellum 930 c
αξίωμα Philadia 727 c
αξιοθεωτι 802 a
αξις 108 c
αχεργία 1709 a
αχίον quid 1405 f
αχυρεχογία qua Homero 1009 c
Αχύρω unde 931 g
Αχάνις fuerit primum propositum terminus ibid.
αει λεγει 1400 b
αχυμα μασα 479 d

B

B in Macedon 87 g
B a littera cum φ cognata 1041
babes 841 b
babotriccion 1303 a
babylon Assyria & Ægyptia 419 c
babylon Assyria caput, 1018 d
babylon cur purpureis meretricis Herodoteo 418 b & 1018 d
babylonis arcuta aurea, quae 412 b
babylonis arx unde 1006 f
babylonis aureus calix, proverbium 419 g
babylonii mori 1274 f
babylonius Bacco, proverbium 419 g
babylonius discursus 1480 a
babylonia vrbis vastitas, 410 e
babylonij veneres, cui quo visu veniunt [illegible]
babylonicorum aedes ibid. f
babylonicorum mores 417 a
babylonicorum tributum exactum pueri 186
babylonicae pelles 979 g
baccalaon 1021 g
baccae caprinae 541 e
baccarum 1731 a
baccaris in coronis [illegible] 1530 d
bacchae cur Laphystiae & Mimallones 1334 b
bacchi 328 f
bacchus taurus 305 b 328 f
bacchus vide Dionysius
bacchus cur bis natus dicatur 344 e
bacchus cur & immutatis femur dicitur [illegible] 305 e
bacchus cur Brumas 1183 a
bacchus cur dithyrambus 315 c
bacchus cur Lacchus 1194 b
bacchus cur Methymnaeus, 814 a
bacchus cur Morychus, 340 c
bacchus cur avdg Graecis 305 d
bacchus cur tauro & pardalis assimiletur 341 f
bacchus [illegible] 1780 e
bacchus Phanetus cur, 800 g
bacchus piscis 315 b
bacchus quid 304 d
bacchus Taurocephalus, 1514 b
Bacchi 321 a
bacchi cognomina 348 f & 1084 c
bacchi erymon 311 a
bacchi festa anthesteria & pithoigia 1409 f
bacchi gestamen nebris, 1306 a
bacchi nutricula & sectator Thyia 606 b
bacchi nutricula afferuntur 1734 d
bacchi sacrorum paedagogia in [illegible] 181 b
bacchi singulis Musis praefecti varia nomina, & eorundem allegoria 1129 c
bacchi 309 b
bacchae cur ebulumides, 1301 c
baccharis saltatio 330 d
bacchicae aetas 1313 e
bacchides Sardanapalo similis 784 b
bacchi dea tres 1117 f
bacchylides loquentulus, 1360 a
bacchi 818 d
bactriana cameli 318 b
bactrianorum in parentes inmanitas 1034 a
bactrianorum mores 1029 c
bactrianorum [illegible] 938 f
baculus (?) forti 1408 a
[illegible] bodus pro ciando 794 a
badius color 1209 c
badis regio & fluvius 774 a
baeton Alexandri [illegible], eiusque libri de itineribus conditum 1019 b
bagibatus more 1631 e
bagoas Alexandri spado 789 b
bagoas eunuchi facinus & mors 714 b
[illegible] philebae 1490 a
baia 425 g
baius color ibid.
baiae 701 f
[illegible] quare accipiat Ægyptiis 1030 e
baia 194 b
baiolum lignum 838 e
baion compositio medica, quae 1739 d
baiolus/aulus (?) 898 e
bal pro septem Ægyptiis 1290 c
[illegible] 1891 f
balaena olei usus in infantibus perungendis 348 g
balanomphali phialae, 1531 e
balanos succendere veterum mos 1091 f
balanion 900 c
balaneorum pondus 914 e
balaniscoma 900 c 914 c
balanus 879 f 194 b 981 f
balanus unde 1326 e
balani 1480 c
balaust & balaustones quis 819 g
balausta 981 b
L. Cornelius Balbus consul 877 d
balbus quis 837 e
balbutiei ratio 802 b 1113 c
balbutiei ratio ex frigore, ebrietate, ira, & coitu, 1338 d
balia cerus 800 g
balius equus ibid.
[illegible] 1080 c
balium ibid.
balius color 441 g
balia cerus, balij equi, & balia ibid.
ballistaria 909 b
ballae 1080 c
[illegible] proverbium 1081 b
ballantes qui 860 g
balliseus saltatio 331 b
balnearum vnde dicatur 1690 e
nunc balnei ingressum cur calidum misgunt, in ipso vero morari frigidum, 1690 c
de balneo cogitare proverbium 1677 f
balneas etiam gymnasia cur dicuntur 1677 d
balnea veterum frigi 1691 d
balneae calentes Herculi sacra 277 g
balneae cur sistae dictae 1689 d
balnearum apud veteres deliciae & luxus 1691 f
balnearum definitio & vsus 1692 g
balnearum in sisi vel exciandu vel sedandu, ratio quae ib. a
balnearum nomina per assimmam adductorum, quae 1700 a
balnearum pernicies 1400 a
ad balnearum vsum spectantia vocabula 1672 b
balsamum nasci in Arabia, 1001 g
balthei eorsiculi 1207 b
balthei palaistrarum 361 f
balyta flumen vnde 1103 f
bambalio qui 400 e
banausos 805 a
banausi qui 1403 d 1404 b
banda flumen 1113 d
bandeia 803 b
bandephorus ibid.
bandum ibid. a
bannes pro rege ibid. b
banna mulier ibid. e
bannoni bannotti ibid.
bannum ibid. a
bapsefeccula fles 1230 b
barathrum quid Athenis 1409 b
barathra ibid. a
barathri qui ibid.
barba in mulieribus quid significet 772 b d
barba cur mulieres & castrati careant 147 c 772 b
barba cur permanere coire proventu celerius 1172 d
barbae expertes viri quidam prodeantur 147 f
barbae olim tondendae mos 366 a
barbae primitiae ibid.
barbae ratio 147 b
barbam qui primus abraserit 368 a
barbam radere, Ephori magistratum ineuntes cur praeciperent 147 g
barbata foemina cuiusam sciatanda prodigium 772 d
barbara complexa 1417 f
barbara modulatio 942 d
barbararum vocum vis in sacris & incantationibus ibid. f
barbarorum super cibo & potu sententiae 1529 c
barbaricarii 800 a
barbelos quid 445 f
barbitos [illegible] ibid. c
barbelonia Syrus 994 d
[illegible] dominus quae 1023 g
barbolom Aletiana 1004 d
[illegible] barbiton 445 f
barbarbeus pro Baccho 391 e
barbaus quis & basenais 1240 d
[illegible] conniuij qui 1406 c
[illegible] pro iudice 1501 c
[illegible] propterea qui 1098 b
basilica fabia 1961 c
basilica nux 444 b
basilica quid, & vnde dicta 1511 a
basilicum habere proverbium ibid. a
basilicae angulae 683 a
basilicae aures 1401 a
basilica pro heroic 901 a
basilicae viae 1701 c
basilicarum loca ibid. c
basilicum pro magno ibid. c
basiliscus Ægyptia vraeum 1703 b
basiliscus in leone caelesti, quid 873 a
basiliscus symbolum aeui, 1705 b
basiliscum cur ex auro conformatum decorum capitibus affingere soliti veteres ibid.
basilius Magnus rhetoricae professor 2043
basis 191 d 1173 b
basis locus 1043 a
basius 311 e
basiaion ibid.

INDEX

INDEX.

bombycia 901 a
bombylium 1514 b
bombilij panes 472 b
bomolochi 511 f
bomonicæ pueri 412 d 960 a
βωμοὶ 811 g
bona fortuna, bonus dæmon, in genituræ locis quid 67 f
bona nomina non appellando fieri mala 365 b
bona ſibi habere velut ſphæram, quid 341 g
bonitas in centro 3
bonitas quid 364 b
bonitas ſumma 1123 g
bononiæ arx à Bētinolis deſtructa 228 g
bononienſes ferè fallaces 148 c
bonoſi bibacitas & interitus 1610 c
bonum & æquum quid 364 c
bonum ipſum, Deus 7 g & 1215 c
bonum ſummum hominis in Deo 217 g 218 a
bonus dæmon qui 1550 b
bonus vir cur quadratus ſiue tetragonus 989 b
boni cognomen, Dei proprium 1550 d
boni dæmonis dies & poculum, item heroum ibid. b
boni Dei templum 1222. e. & 1550 d
boni idea quæ 477 d
boni viri appellatio 958 e
bono ſuo conſtare omnia 476 g
boni è malis prognati 295 c d
bonorum externorum appellatio 1441 a
bonos tribus modis effici 1267
borboritæ qui 79 c
borchiæ 1200 f
borealia corpora grandiora 783 c
boreas cur Alpinus Virgilio dictus 782 f
boreas cur Athenienſibus ἀνδεψις, & Pauſaniæ Megalopolites 1211 f
boreas generationi percommodus, item ἰφολκὸς 816 f
boreas vnde dictus 783 c
boreæ apud Thurios cultus 1211 f
boreæ Scorpionis chelæ cur Nicandro 783 c
boreæ templum 1123 c
boreaſmi qui ibid.
boriſthenis vates 1499 b
bormiſcus locus. Bormius mons 1341 c
boryſthenis equi ſepulchrum 1200 f
bos Ægyptiis pro Deo 404 f
bos à quo & cui primū immolatus 824 a
bos citharœdus 455 f
bos, garotas 1329 c
bos in lingua, prouer. 455 f
bos nummus ibid. e
bos primum à Prometheo occiſus 806 d
bouis Tarentini à Pythagora edocti mirum 1053 d
bouem aratorem immolaſſe, nefas habitum, quique ab eo non abſtinuerint 806 d
bouem muſcis immolandi mos 1311 c
boues ab immolando immunes qui Athenienſibus 1086 a
boues cur Soli dicati 806 d
boues Epirotici, Larini, Ceſtrini 276 g
boues fructuariæ, matrices 214 d
boues Lucæ 888 a
boues opiſthonomi in Libya 1037 d
boues panes 471 d
boues Pyrrhicæ, Arabyriæ 276 g
bobus excectis cur maiora cornua 711 a
βοτάνης cur venter Nicandro 783 a
à Boſphoro Cimmerio ad Caſpium mare ſpatium 1175 d
boſtrychi crines qui 866 a
botelli conficiendi ratio 1696 d
botrydia, botryunculi 329 f
botrys animal 1315 b
bottiæorum filiæ quid feſtis diebus concinere ſolitæ 907 b
botuli, botularij 1522 b & 1696 c
βου, intenſiua particula 1181. a. & 1432 c
βουκόλια 890 f
βούκερως Achelous cur 953 d
βουγενεῖς apes & animæ 1121 c
βουλὴ, ſenatus Cretenſis 1016 c
βουλαι 1522 b
βούπαις 1080 a
βοοζύγιοι 1577 f
Brabeutæ, brabei 360 f
brabyla 445 f
bracæ 191 g
braccarij 1006 e
braccæ Gallorum ibid. b
βράγχια 200 f
brachia Polypi 717 a
brachialia 174 c 736 d
brachij oſſa 174 b
brachmæ, Brachmanes Indorum philoſophi 1025 c
brachmanes 702 a
bracion, braca 1606 g
bractearij 1071 b
bradeæ hiſtoria 1133 f
branchiæ piſcibus pro pulmone 100 c
branchidæ qui 215 d
branchidarum oraculum ibid.
branchus Apollinis filius ibid.
branchus quid 130. e. 551. f. 1696 e
braſſica mantis 1537 e
braſſica puerperis antipharmacum ibidem.
braſſicæ etymon 494 c
braſſicæ prægustatio amethyſton remedium 839 e
braſſica ebrietati contraria cur 1537 b
bregma 144 b
brenni Galatarum regis hiſtoria 425 b
brenthis 1538 d
βρίφος 1080 a
brephotrophia 970 c
bretea ſimulacra quæ 834 d
breuia 200 f
breuiloquij Laconici commendatio 968 a
breuitas in oratione quatenus laudanda 1381 e
breuitatis in oratione commendatio 866. c. 1380 a
breuitatis ratio in oratione 968 d
briarei Centimani nomine ſolem intelligi 1346 c
briarei cyclopis filij 1459 c
briarei columnæ 1089 d
briarei fabula 361 a
brigindarides iſchades 980 b
βριμὼ Hecate, ſeu Proſerpina, & cur 783 b 1459 b
briſes & Chryſes fratres 1331 e
briſeis, quæ & Hippodamia ibid.
britannia inſula cui Romanorum primum deprehenſa 1004 e
in Britannia cur ſerius ſeneſcant homines 1152 f
britannorum mores 104 e
britannos eſu leporis abſtinere 1477 b
britannici à Nerone veneno necati hiſtoria 574 g
britomartis 836 b
brixiæ direptio 229 a
brizo vaticinorum dea per ſomnia 1499 c
βρίζειν ibid. d
brocus & broccus & brocci, qui 897 f
βρόχος & βροχὸς quid differant ibid.
brombæ 445 f
βρόγχια 1510 a
bronchocelæ 169 c
βρόγχος 169 c
bronchion 553 e
Bronteum 412 a
βρονταῖς cur aquæ pluuiæ 1407 a
βρονταὶ συναγωγαὶ Plutarcho quæ 336 e
bruſſi 869 d
bruchi 142 g
brucorum feſtum 200 f
bruma 8.6 f
brumalia feſtum 188 a
brumalia cur inſtituta, & quæ 1125 a
brumus pro Baccho cur 1585 a
brutianorum miniſteria 1407 b
brucides 374 d
brutum, brutij ibid.
brutum fieri, qui à diuina lege receſſe- 821 d
bruta an ſermone polleant vllo modo 1632 d
brutorum in homines amor 510 f
brutorum nullum maſculam Venerem affectare 1655 e
à brutis educati qui 1207 f
brutis etiam ineſſe docilitatem 1422 f
in brutis etiam memoria & prudentia 526 a
brutus Romanorum vltimus cur dictus 905 a
bruti libertas 913 e
M. Bruti ſtatuæ 1112 a
bryges pro Phryges 1641 b
bryon, bryodes 11 4 a
bryton 3 4 c
bubalia 4 5 a
bubo 913 b
bubona dea 1204 a
bubon s tormæ 190 f
bubones 124 a
bucæus 1432 c
buccinum 1169 a
buccinum purpuræ filius 441 g
bucconum cognomen vnde 1331 b
bucellarij equites 1199 e
bucellatum 471 a
bucentrum 312 g
bucephalus Alexandri ἱππόφορος 1434 a
bucephali 311 b
bucheis herba 746 d
buclopus deus 1228 c
bucolia 813 g
bucolici milites 1435 a
bucolicorum origo 722 c
bucolius verſus 929 a
bucolos 1144 c
budæus 117 b
budda Gymnoſophiſtarum princeps virgine natus 729 e
budea Pallas 717 d
βούδεια ibid.
budidæ 1047 b
budion ibid.
bugloſſæ vis 1048 c
bugloſſæ vino permixtæ vis 1167 f
bulbophace 472 a
bulbitare 713 d
bulbus 1 a
bulbulus ibid.
buleuticum 413 a
bulimia 1509 f
bulimos quid, & vnde dicatur 1431. b. 1432 b
bulimos quid à canino appetitu differat 1433 a
bunos, buni 1516 f
bunus, Bunæa Iuno 105 a
Bunus Mercurij filius 1191 a
bupalum primum Fortunæ ſimulacrum feciſſe 990 b
buphagus 1434 g
buphagus Iapeti filius à Diana peremptus ibid.
bupharus 823 g
buphonia ibid.

buphonus ibid.
bupina 1431 b
buplanoctiſti tumuli 1435 a
bupori obeliſci 1181 a
bura 1439 c
burdi 1476 a
burdones ibid.
buſiridis [illegible] 969 c
buſiritis cur inuiſi aſini, & tubæ 1700 e
buſſequæ Tiorumi robur, 1206 f
buſtaſium 1182 b
buteo, atque inde familiæ Romanæ cognomen 1315 g
buteo orator 1326 a
butes ſacerdos 755 f
butypos 1434 g
buxus Oricius cur 1479 a
buzygia familia 1378 g
Byzas 711 b
bybli pro diphtheris 849 c
byblij qui apud Cyprios, 954 a
bycium 1552 8
[illegible] 907 a
[illegible] 1557 d
byrſa 187 c
[illegible] 1184 b
byſſacæna veſtis 850 a
byſſacia regio ibid. b
[illegible] 171 a
byſſina verba quæ 1177 f
byſſina veſtimenta quæ 1180 c 1181 c
byſſus herba, & color 1280 d
byſſus vbi naſcatur ibid. e
byzacium Byzacenus ager 850 a
byzantium ibid. b
byzantes ibid.
byzantium vnde dictum 1052 a
byzantium multo pôſt Conſtantinopolis & nouæ Roma ibid.
byzantium tralatum â Conſtantino Palladium 1558 d
byzantij euerſio 1243 e
byzantij laus 1051 e
byzantij turres ſiue portæ Thraciæ quales 1067 e
de Byzantio Philippi & Stratonici dicta 1052 b c
byzantij acolaſti & [illegible] 1051 f
byzantiorum mores 1019 e
byzantiorum nummus ferreus 497 d
byzari, byzares 895 d
byzes 1052 a
byzes Naxius 886 a

C

K Literam quibuſdam coppa dici 318 b
cabæſi 879 e
cabala vnde dicta 493 e
cabalæ ratio duplex ibid. d
cabalæ vetuſtas ibid f
caballariæ 357 b
caballatio 1187 b
caballeti 401 a
caballi 402 f 1197 b
cabarni 879 c
cabera Protei filia ibid.
caberiæ Cereris templum 828 b
caberi dij qui 879 f
caberi montes ibid.
caberorum teletæ ibid.
caberorum templum in Ægypto ibid. d
caberij, Caberia vrbs ibid. e
caberides nymphæ ibid.
cabiri qui 828 b
cabri Dei ſacra 808 f
[illegible], cabus 879 e
cabus menſura 883 e
[illegible] Carthago etiam dicta 1037 b
[illegible] 458 a
[illegible] ibid.
[illegible] 1657 d
caccabare ibid
cachexia quid 1437 c
[illegible] 883 d
cacochymia quid & vnde, 119 d
[illegible] ſeu vlcera 965 g 1471 c
[illegible] morbus 347 a
[illegible] 565 f
cacogamii iudicia 1581 a
[illegible] 362 a
cacopodes equi 1187 b
[illegible] 781 a
[illegible] equi 1187 b
[illegible] 57 a
cadauer [illegible] 1192 f
cadauer quomodo tam longè odio ſentur vultures 450 e
cadaueri inſepulto non inieciſſe puluerem impium 929 e
cadauera comburendi mos, 933 c
cadauera cur ſicca & frigida 864 g
cadauera quomodo condiri apud Ægyptios ſolita 333 g
cadauerum atteruendorum mos 139 a
cadiſcus 1533 d 1552 d
cadmus carnifex 516 d
cadmus ex Phœnicia 1150 f
cadmus Mercurius 1334 a
cadmus pro Mercurio 1015 c
cadmus literarum dator Græcis 306 b
cadmus Thebarum conditor 486 b
cadmi è Græcia fuga 965 c
cadmi & Spartorum fabulæ allegoria 1713 d
cadmum ſtatuas deorũ in templis primum conſecraſſe 1652 b
caduceatores qui 1168 d
caduceatores [illegible] 1169 b
caduceatorum ſpecies. 1168 g
caduceus pacis ſignum 1168 d
caducei forma & ratio quæ ibid. e
caduceum mittere, quid ib. c
caducum quid, & caducæ aquæ 1451 b
cadus, cadiſcus 1533 d 1552 d
cæadas locus apud Spartanos 905 g
cæcilius Minutianus Apuleius 324 g
cæcilij Minutiani libellus De orthographia 1317 b
cæcetes carcer 909 g
cæci qui cæcum ibid. & 965 e
cæcum inteſtinum 198 b
cæcum poſtulare non poſſe 150 e
cæci cognomen 1335 g
cæcitatis malum 150 e
cædis expiandi mos apud veteres 144 e
cælati qui 389 d
cælius Mediolani literas, Franciſci regis ſtipendio profeſſus 1111 e
cælij Calcagnini laus 1429 a
cælij Lectionum antiquarum varietas ex diuerſiſſimis concinnata 409 g earundem ratio 1500 b
cælij Rhodigini induſtria, 545 a eiuſdem ſomnium 1497 g
M. Cælij in Plotium Gallũ ſcõma 1180 b
cælo an calor inſit 48 a
cænei transformatio & elatio 1167 c
[illegible] 1452 d
cænotimon 1217 e
cænotimonis cognomen 1214 f
cænotropæ qui 351 e
cæpaſiorum oratio 1382 d
cæroma quid 371 g
cæratum 1705 a
cæroplaſtæ 367 d
[illegible] Iouis filius 886 e
[illegible] ara ibid. b
cæſar aſtrologiæ contemptor 749 d
cæſar [illegible] 1131 b
cæſar cur laurea perpetuò vſus 710 b
cæſaris dictatoris ſomnium, 1502 d
cæſaris caluities 710 e
cæſaris candidatus, prouerbium 741 e
cæſaris dictum 119 d 967 e
cæſaris equus 1187 c
cæſaris in prodotorem dictum 400 g
cæſaris ſtatuæ detracta corona 1394 b
cæſarem ad euertendam rempublicam acceſſiſſe ſobrium 1596 c
cæſariei motus, capite immoto 1117 f
cæſij cur interdiu acutè cernere nequeant 831 e
cæſonia octauo menſe genita 1140 g
cæſtij hiſtoria 742 f
cæſtu primus in Olympiis victor Doryclus 884 f
[illegible] Sparta cur 965 d
caianus locus 832 b 189 c
caiani aſſes 499 e
caius princeps inter duos à ſeipſo relatus 116 b
caii appellatio vnde 1330 b
caii principis dictum, & prodigalitas 1130 c
calabri cur Podalirij ſepulchro incubare ſolitis 1504 a
calabria 200 g
[illegible] 784 f
calamæos cicada 900 e
calamaules 410 b
calami Indorum cibus 981 c
calamides 984 b
calaminæ inſulæ 443 e
calaminthe plurima in Laconica 965 d
calaminthus, ſylueſtris menta 542 g
calamiſcus 1377 e
[illegible] cur dictus Antipater Stoicus 1069 a
calamophori milites qui ibid.
calani funus 1024 g
calaſiris 995 g 1231 b
calaſiries ibid.
calaſtri pueri qui 1068 g
in calathum fundi roſam, quid 1531 a
calauria inſula 260 f
calauria Neptuno pro Delphico oraculo conceſſa 876 a
calbeum 1330 a
caledoniæ Britannorum gentes 1004 e
calendaria 854 b
caliendrium 984 b
calondas Archilochi interfector 780 f
in calcariam damnari 508 e
calcarium generatio 1668 e
in calceis lunulas geſtandi mos apud Romanos, & alios 1135 f
calchas augur 1634 d
calchantis & Mopſi in diuinando certamen ibid. e
calchantis mors ibid. g
calche 411 f 1650 d
calciamentorum glotta 864 a
calcinatum 1705 a
calculatores pueri 1472 b
calculorum morbus 1626 e
calendarium ſacrificium 854 b
calices Ægytij qui 854 g
calidi proprium 116 d
calidi affectus in humidum & ſiccum diuerſus 1706 e
calidi ſubiectum humidum 1145 f
[illegible], calidia 784 e
calidonij apri dentes 167 b
calidya 784 e
caligulæ arrogantia 116 d
caligulæ de M. Sillano dictum 882 b
caligulæ equus 1189 e
caligulæ in Senecę dictionẽ ſcõma 573 a
caligulæ luxus 1146 f
[illegible] 784 e
[illegible] ibid.
calix & eiuſdem notiones plures 1134 a
calix diatretus qua 1333 b
[illegible] 784 f
[illegible], caliſtri qui 784 e

calleria

callisto [illegible] 784 f
callis [illegible] proverbium ibid.
callis [illegible] 1386 f
callis [illegible] 822 c
callis [illegible] 1174 f
callis [illegible] 1310 d
callis [illegible]
callis [illegible] dictum 1311 f
callim [illegible] cui Cambus cognominantur 713 b
callim [illegible] Olympiis [illegible] 1351 f
callim [illegible]
callim [illegible] Herculis 1310 e
callim [illegible] 615 d
callim [illegible] 1109 f
callim [illegible] 314 g
calliphon [illegible], quid Lucian 712 b
calliparia 771 e
calli [illegible] 771 e
callipides proverbium 762 e
callipides 707 d
callipides [illegible] dictus 713 b
callipolis arrogantia 784 f
callipygus 717 e
callipyga Venus ibid. d
callipyga in Cantaro dictum 704 f
callistheni [illegible] 1030 d
calli [illegible] 714 d
callis [illegible] 690 e
callisthenes [illegible] 1104 d
[illegible] ibid.
callis [illegible] ibid.
callis [illegible] 980 e
callis [illegible] 431 d
callisthenes 1118 e
callipon [illegible] 1031 a
[illegible] 1394 d
[illegible] [illegible] odoramentum 1143 c
calor [illegible] 482 a
calores [illegible] 301 e
calor [illegible] vehementior, 1301 e
calores in corpore qui [illegible] 1361 a
[illegible] 1184 f
[illegible] dictum 1331 b
[illegible] 177 d
calphurni 1008 b
calpurnius 1384 b
calpe 1293 e
calpes [illegible] 885 c
calphurnia [illegible] 720 c
calphurnius [illegible] 1087 e
calpis 932 d. 1141 b
calta [illegible] 144 b
caltha [illegible] 704 g
calva Venus 980 f
calvum [illegible] 720 d & 713 g
calvus [illegible] 707 f
calvus ibid.
calvitij [illegible] 713 b
calvities [illegible] 984 b
calvitium 120 b
calvitium unde 708 b
calvitium [illegible] 720 c
calvi [illegible] 700 f
[illegible] 707 b
calx [illegible] 713 c
calx [illegible] Mycenis 710 c
calx [illegible] 714 d
calx [illegible] 712 c
calumniatori [illegible] 809 d
calumniatorum [illegible] 194 a
calx [illegible] 97 b
[illegible] 836 a
calyphe 850 e
[illegible] 1111 f
calypso 1060 b
calypso [illegible] 1030 a
camaras [illegible] 1341 d
camarina [illegible] 920 a
camarina [illegible] ibid.
camarina [illegible] 820 f
camarina 1772 a
cambyses [illegible] ibid.
cambyses ibid.
cambyses 1370 e
camela 1118 b
camelus apud [illegible] proverbium 988 b
camelus [illegible] proverbium 1133 d
camelus [illegible] 308 d
camelus [illegible] proverbium 702 d
camelus 10 d
camelus [illegible] 817 e
camelus [illegible] 778 b
camelus [illegible] proverbium 905 a
camelum [illegible] Heliogabalo 1294 d
camelorum [illegible] Arabes 1114 g
camelum [illegible] 918 b
camelorum [illegible] 463 g
camelus [illegible] 1101 f
[illegible]
camelopardus 930 e
camelus ibid.
camilla appellatus à Calino 1151 e
camilli [illegible] 1293 d
camilli [illegible] 1071 b
[illegible] 1057 e
camillus 1186 e
caminus 1330 e
caminus [illegible] ibid.
[illegible] 1010 f
caminus 1118 c
caminus [illegible] Musis [illegible] 1107 c
campagna [illegible] 1011 c
[illegible] 1299 c
campana 1010 e
campana [illegible] ibid.
campi [illegible] 1000 d
campus [illegible] 825 d
[illegible] 1154 a
campus 908 a
campus 431 a
campus [illegible] ibid.
canalis 330 d
canalis [illegible] 902 e
canariae [illegible] 26 ibid. & 1398 g
cancellus 939 f
cancelli [illegible] 261 d
cancellus 185 b
cancelli ibid. & 1298 d
cancrinus 1201 e
cancro 165 f
cancer [illegible] principium 8 [illegible] e
cancer [illegible] 1295
cancer [illegible] 1131 c
cancer [illegible] 1080 a
cancer [illegible] ibid.
cancri 114 d
canchrydia [illegible] 8 d b
canchrydia [illegible] 474 d
[illegible] 818 b
candace [illegible] 742 f
candaules [illegible] 111 a
candaules [illegible] 1051 c
candela [illegible] 1101 b
candela [illegible] 1012 e
candelabrum [illegible] proverbium 703 e
candelabri [illegible] 710 e
candidus [illegible] 713 d
candidus [illegible] ibid.
candidus [illegible] 313 d
candid [illegible] 961 c
canephoros 800 g
canephori [illegible] 1101 f
canes [illegible] 844 b. 851 & 1300 f
canephorus 808 a
canes 138 e
canes e foris quod, & intus, 407 b
canes [illegible] 1452 a
canes [illegible] 700 e
canes [illegible] 708 b
canes [illegible] Dianae & [illegible] 707 e
canes cur [illegible] 704 e
canes [illegible] unde, 704 f
canes [illegible] 702 e
canes quod, & unde 708 d 1172 a
[illegible] 701 d
canes à Vulcano fabricatas 944 e
canes [illegible] 1134 f
canis [illegible] Graecis, 917 e
canis [illegible] proverbium 1183 g
canicula 809 e
canis [illegible] 1138 a
canis in Glaucum [illegible] & Atropho [illegible] 826 f
canes [illegible] 1294 f
canis lagonae historia 941 f
canis oculum habere, quid proverbium 940 d
canis odoratus 1031 a
canis rabidi morsus quando maxime letalis, & ad eundem remedium 1108 g
canis [illegible] 941 a
canem [illegible] vehementius latrare, proverbium 947 e
à cane morsus lupi 1401 e
canes [illegible] Homerus, 946 e
canes [illegible] 73 b
canes cur Athenis ab Acropoli [illegible] 1001 d 873 a
canes cur [illegible] 1391 a
canes cur [illegible] 948 b
canes [illegible] 940 e
cur canes [illegible] 1000 e
canes cur [illegible] 431 a
canes [illegible] 1011 g
canes [illegible] apud Bactrianos qui 125 a
canes [illegible] 1207 g
canes Vulcani templi [illegible] 1390 g et Minervae in Daulia 1361 a
canum [illegible] 907 a
canum [illegible] 911 e
canum fides in [illegible] 1308 e
canum [illegible] 1088 b
canum [illegible] quod, & inde proverbium 940 g
canum [illegible] 940 d
canum odoratus 970 d
canum [illegible] 1405
canum [illegible] 907 a
canum [illegible] quando maximi pollebant 706 g
canum [illegible] frugiva in [illegible] 1058 b
canum varia genera & nomina 940 a
canum [illegible] 808 g
canicula [illegible] 941 d & de canibus 806 g
canum [illegible] dicta 750 g
canum [illegible] 940 a
canum [illegible] 1390 & 1201 d
canum [illegible] 1389 g
canum [illegible] quod à [illegible] 1451 d & 1453 e
canini dentes 101 e
canna 1318 b
canna [illegible] 703 e

canones 1700 g
cantiæ 1094 a
canthi [illegible] 869 a
canticum quid 400 c
cantio [illegible] ib. d.
canto & [illegible] quid 153 a
canto [illegible] quid 714 d
cantor [illegible] 413 d
cantores [illegible] ibid.
canonica geometriæ pars 797 a
cantorum [illegible] 253 c
cantorum quid 165 c
cantores ibid.
cantabrorum mores 1008 d
canterorum [illegible] 1060 e
canterium & canterium hordeum 409 g
canterium riva [illegible], proverbium 493 a
canteroli ibid.
canterus quid & vnde 401 f
canteruscrucianus quid 401 g
canterus Gallus ibid.
cantharia 1101 c
cantharij usus 375 g
cantharus 405 c
cantharus aneus 1164 c
cantharum [illegible] proverbium 404 d
cantharus portus 404 e
cantharus quid 1136 e
canthari [illegible] 474 a
canthari vagantis proverbium 405 f
cantharus [illegible] 405 b
cantharorum species tres 405 g
canthara 404 e
canthandum ad [illegible] collocare 1990 e
cantharidum antidotum 1910 e
cantharidum [illegible] 405 g
canthi ib. g
canthi domestici ibid.
[illegible] 405 g
canthus [illegible] ibid.
[illegible] 403 b
canticum [illegible] 1344 g
cantor [illegible] 440 d
cantorum [illegible] & [illegible] 310 c
cantus [illegible] 7 7 0 c
cantus [illegible] 487 c
cantus [illegible] 1330 b
cantus [illegible] 7 9 0
cantus [illegible] 1130
canticum [illegible] 433 c & 441 c
capanæ 461 f
capanes commendatio ex [illegible] 1136 d
capanea [illegible] 485 g
capanica ib. d.
[illegible] ibid.
capella [illegible] 1403 f
capella, [illegible] ibid.
capella [illegible] 1300 e
in capellam [illegible] 1446 f
caper [illegible] 704 b
caper pro [illegible] 11 4 a
[illegible] Corinthi 1177 h
capharum mons 1404 a
capedes 1093 c
capillamentum 960 e
capillamenta in [illegible] & [illegible] 317 a
capillare 984 d
capillaris [illegible] 9 1 c
capillorum [illegible] 987 f
capillorum [illegible] 983 c
capilli [illegible] ibid. d
capilli [illegible] & [illegible] ib. d.
in capilli [illegible] ibid.
in capilli [illegible] Philippi [illegible] 986 d
capilli [illegible] 1082 a
capillum [illegible], Germanorum, [illegible], Scytharum 919 a
capilli [illegible] 923 b
capilli in [illegible] cur [illegible] & [illegible] 148 a. 923 b
capilli cur [illegible] Græcis 785 c
capilli [illegible] quare [illegible] 128 c
capilli [illegible] Græcis 985 b
capillorum colores vnde 70 d
capillorum [illegible] vnde 803 f
capillorum [illegible] 980 a
capillorum [illegible] 700
capillorum in homine ratio 712 e
capilli [illegible] 785 g
capillorum [illegible] 790 a f
capillus [illegible] 1415 g
capillus [illegible], Senatui 1448 b
capiton [illegible] 434
capitum 1489 f
capitulatio 4 6 c
capitum 1314
caput [illegible] maleficium [illegible] 1490 d
caput [illegible] miraculum 1457 f
caput cur [illegible] 1411 c
caput & cor, cur [illegible] oppositu 1126 d
caput [illegible] 1032 b & 1 4 c
per caput, [illegible] 1457
caput [illegible] 8 af
caput [illegible] cur maxime in homine 783 f
caput pro homine 706 a. 1151 g
caput [illegible] malum, cur [illegible] 1120 e
caput [illegible] figura 974 b
caput, rationis [illegible] sedes in homine 83 f. 441 f & 142 f
caput rationis organum 97 g
caput [illegible] quid 1391 a
caput [illegible] & [illegible] 1461 f
[illegible] 1443 g
caput [illegible] 1091 c
caput [illegible] 1321 c
caput [illegible] 1423 d
caput a dominatu [illegible] 1403 d
caput [illegible] optima, quæ 1309 g
caput [illegible] magnitudo [illegible] 1400 f. 1414 a
caput in humano corpore perfectum 1201 d
caput in [illegible] 309 b
caput [illegible] 71 & c
caput [illegible], & cur in eo animæ sedes 1409 1451 f
caput [illegible] mortis [illegible] 143 d
caput [illegible] 1365 c
caput [illegible] in [illegible] 860 f
caput [illegible] 1360 d
caput [illegible] quid 144 f
caput [illegible] 1014 d
caput [illegible] 149 b
caput [illegible] 1415 g
à capite [illegible] 1372 d.
caput [illegible] qualis 1000 c
capitis [illegible] 2 463
capitum [illegible] 1620 e
capitolium Romanum inter septem orbis spectacula 1377 a
capitolium [illegible] Romæ ibid.
capitolium [illegible] 753 g
ca [illegible] quid 1407 f
capitones [illegible] 1487 c
capitonem [illegible] 1190 a
capitulum j 304 f
capitulum [illegible] 1661 b
capsula [illegible] 1000 e
[illegible] ibid.
capnomantia 1049 a
capnobates 1490 f
capnomancia 3 7 8
[illegible] Theognes 1400 c
capnosphraneis ib. d.
[illegible] 1 1 a g
[illegible] 1 a f
cappa [illegible] proverbium ibid. c
cappadoces cur [illegible] 1015 f
cappadoces [illegible] à Romanis [illegible] 1101 a
cappadocum mores 1001. 1 b
in Cappadoces epigramma 1 6 g
cappadocis [illegible] 11 4 d
cappadocum panis 1004 b
per cappam [illegible] 1197 a
[illegible] 19 a
[illegible] Iupiter ibid.
ca [illegible] 161 f
capra [illegible] 413 e
capra [illegible] 19 d
capræ cur [illegible] 860 f
capra primum ab Hercule immolata, & cur 9 1 b
capra [illegible] quæ 795 g
capra [illegible] 1407 b
ca [illegible] falsum ib. f
capreæ ib. d
capreæ & capreæ ad [illegible] 1 ib. d f
capreæ 121 d
capreæ [illegible] ocimum 800 e
capreolatim 803 a
capreolus 1141 a
[illegible] 11 g
capricorni [illegible] Saturnus 800 c
capricorni [illegible] ib. d.
caprifa [illegible] 19 1 a
caprificatio quid & vnde 910 f
caprificus 980 f
caprifici vis [illegible] 982 a
caprifici [illegible] 980 f
caprine [illegible] 940 b
ca [illegible] potum 133 d
[illegible] 901 d
capsis 1409 c
capsidacium 130 c
captatores, vultures 430 b
[illegible] 1413. 1 b
capula 1039 f
caput quid 405 f
capæ ibid.
capyria 111 g
cara 11 1 c
[illegible] 1401 d. 1 c
carabus 7 3 c
caralis [illegible] ibid. b
carabotes ibid. c
carabus quid 404 b 7 3 c
caracalla vnde dictus 731 a
caracalla [illegible] 1630 b
caracalla [illegible] 851 a. & 1 1 e
caracalla cognomen vnde ib. f

carmen Troianus 433 d
carmen bulbaria 1183 c
carmen auctorum vnde 1008 e
carbo lapis 1033 a
carbones cur limitibus substerni solerent 520 e
carbones non putrescere ibid.
carbaeus pannus Proserpinae supera eis dex 1429 a
carcer Atheniensibus cur domus appellari solitus 508 g
carceris genera ibid.
carceris [illegible] aliquot vocabula ibid. d
carceris ratio 9 a
carceris [illegible] quid ibid.
carceri quod Messeniorum fores 905 d
carcere sibi inferre, prouerbium 1160 b
carchesium 1332 a
carchedonia 307 c
carchesium 1135 e & 1514 a
carceri appellatio vnde 1184 e
carcini strobila, sclinus, prouerbium 1112 a
carcinoma narium 137 f
cardia, cardiaca qui 901 d
cardiaca causa 471 c
cardamum Persis cibus 281 e
cardamum vnde dictum 1401 a
cardui natura, & semen, & nomina plura & vires 1406 a
cardamo scindere qui ibid. b
cardamo vinum supprimi 110 g
cardamomum 1,461 a
cardonyle 48 d
cardia 177 a 196 b
cardia stomachi ostium 1431 d
cardialia & vnde locus 28 a
cardinalium ratio 414 c
cardines generis 410 f
cardinum carrier definitio & potestas 31 g
[illegible] 190 d 1431 d
cardopus 473 d
carduus 137 d
carduus in solutionibus quae vis 188 d
[illegible] 1190 d
[illegible] cur Achaei Homero dicti 784 b
cares cur [illegible] Persis 361 b
Cares primum mercede militasse 331 e 961 e
carere sterilis ingenio 450 e
carere improbitas 1134 e
carere immenso 868
carere fortunam perpetuam 1491 a & 838 g
carica 979 e
carices domicilia 1121 c
carica vrbana 504 f
caricae piscis cur dicti 1121 c
[illegible] 844 b
carinae mulierus 1391 a
carinae Lydij modi inuentor 445 b
carmaniorum cibus palmae 981 c
carmaniorum mores 1117 c
carmen apoepha 1108 a
carmelus mons 1124 g
carmen vermiculus, carmesinum, carmesia 400 d
carmentes dies, carmenque Romae, cur 814 d 1401 d
carmen legum 511 f
carmen vnde Italia 861 c
carmen iij lib. De Italia 1009 c
carna dea & eius templum 413 d
carna festa ibid. a
carnalia parricidium 787 c
carnea primum vicisse Terpandro 413 c
carneades [illegible] 1008 g
carneonica 413 c
carneos Apollo, cur ita festa ibid. b
carnij sacerdotes ibid. e
carneus mensis ibid. f 1201 a
carnij moduli 433 b
caro pane facilius concocta 474 c
caro quid 1313 g
carnis edendae mores gentium varij 1141 d e
carnis [illegible] quatenus abstinere concessum Romae 474 c
carnis mollities vbi veneres 1161 f
carnis humanae & ferinae similitudo 1413 b
carnis in homine ratio ac species 138 a b
carnis ratio 1008 b
carnosoque essi sitae esse vetis prouerbium 1130
carnes cibis pascuis magis nutriunt 1143 e
carnium esus quando & à quibus primitus coeptus 1063 f
carnium esus quando permissus 1192 d
carnium esus detestatio 1144 a
carnium idea 1341 a
carnis prima portio [illegible] 1141 e
carnibus etiam eius vsi heroes 1143 d
carnibus mane manum veteri sibi vt vetere 1144 b
carnibus non vesci Pythagorae institutum 1060 d
carnibus ferinis vescendi mos quibus gentibus 1136 b
carnis eius debacchationes vnde vena 139 d
[illegible] 1248 139 e
carnis vnde 318 b
carnis, carnicis nemi 1908
carnis pharmaca 138 b
carnificinae 1134 g & 311 c
carnifice vendi cur 1190 e
carnificium ibid.
carnificium [illegible] ibid.
carpe 1158 g
carpa falsarius 1248 1188 e
carpathum lenare ab igne cur 7 & g
carpifolius 1043 f
[illegible] 1114 f
[illegible] 1163 f
carpentarii, Carpo & 1150 832 a
carpere 174 g
carpentus cur dictus Aurelianus 1024 f
[illegible] 1174 f 1421 e
carpi 174 f
in carpum mittere manum 421 a
carpe 58 g
[illegible] 114 f
carpentum vsque ab Aureliano [illegible] 1041 f
carrago, carraginem facere 1002 g
carthago, carthaginis laude & conditore & defensore 1370 d
carthago etiam [illegible] 1031 b
carthago Romani imperij aemula 1484 a
carthaginis condendae ratio Didonis 505 1070 e
carthaginis excidium plus obfuisse Romanis quam profuisse 1484 b
carthaginis laus 1130 g
carthaginienses vino in militia abstinere 1011 e
carthaginiensium ex peregrinis militia vbi elades 1400 g
carthaginiensium filios conflandi 817 b & d
carthaginiensium mores 1027 a
carthaginiensium prouerbium 1005 f
carthaginiensium mens vitiis mos 1121 c
carthaginiensium sententia de diuitia 1130 f
carthaginiensibus cur interdictum [illegible] ex Graecia 1141 b
carthium, cartibulum 943 c & 1173 a
carya 981 f 1311 c
caryae 136 f
caryatides 343 a
[illegible] 1338 f
carya 1321 a
caryeumata ibid.
carya 818 g 1421 a
carycis narratio 1171 b
[illegible] 1116 b
caryceopon cur dicti Delphi ibid. a
[illegible] 1140 e
[illegible] 1311 c
carystius lapis 430 f
[illegible] 745 f
cassandrae exercitatio 740 e
cassandrae corticula 741 b
cassibiorum sororum ibid. d
cassiterum sororum ibid.
cassius ibid. g
cassius cadens ibid.
cassius Cathanus & Siculus 1463 a 1314 a
cassius Suculus & Thuria 1301 e
cassis species diuersa & nomina 1114 d
cassis conualli [illegible] 1403 d
cassiterus 1024 f
cassia mons Cassiana vestis 1119 e
cassiterum tabulae, & cassiana vestis ibid. d
[illegible] 1369 e
cassia vertebratae 741 f
cassiope ibid.
cas. Ipsum mare 1410 e
Caspio mari ad Bosphorum Cimmerium, quantum spatium 1171 e
caspiorum mores 390 g 1019 d
cassandra vates 716 b
cassandrea vnde dicta, eadem & Alexandria 1334 d
cassandra vnde vaticinandi peritiam adepta ibid.
cassianus, Cassianum forum & oppidum 941 f
cassius Apollo 374 b
cassius carpinum, 1401 a
cassij Seueri accusatio 818 a
cassij Seueri elocutio 718 a
cassij Seueri maledicentia 814 d
cassius Scefo 1060 e
cassius pro pestico 1708 g
castaliae castalia aqua 874 f
castalia Achelo filia ibid.
castanea [illegible] 144 b
castellare 1400 a
castellaria 1311 d
castitatis commendatio 73 a
castitate cur quid 433 a
castorum color ibid.
castor cognominatus Drusus cur 1137 d
castor Syncellus auctor 881 d
castores gradus, Castoris fere Castorum aedes 306 a
castorium, & castorium melle quid 472 g
castorij canes 944 e
castra mouere, quid 1700 e
castrense quis primum adesse 311 d
castrensis viuum 1186 d
castrum omnia cur melius produci 1000 c 311 a
castus sacerdotis colitur, & castus 112 g
castus cur inhibetur 711 b
castus cur non calefacere ibid. d
castum peculium 1180 d
casum dominari rebus omnibus 310 a
[illegible] mouere quid 1018 f
[illegible] 1117 g
[illegible] 800 b
cataceraumenica regio 340 g
cataceraumenica viuum ibid.
catacleisis 874 a
catachresis 1173 g
catachysia 1141 f
[illegible] 1030 e 1441 c 1130 a
catachysma 1699 c
[illegible] 17 g
cataclysmi ratio 1139 b

[Greek] 1569 b
catacœmistes 1152 c
catacopi 896 d
[Greek], catactus cottabus 1549 a
catadactylicus 794 f
catagmaticæ leges, ligaturæ 135 g
catæbatæ 415 e
catægis flatus 1121 f
categides 972 g
catagma in osse, quod in carne helcos 135 f
catalecticus pæon 1178 e
catalepsis quid 552.b.1673 d
[Greek] qui 1118 f
catalogi 1100 g
ex catalogo, vel vltra catalogum esse, quid 1076 c
catalyses 976 f
catanacophori 1409 c
[Greek] 1404 c
[Greek] 772 e
catamidiandi 162 e
[Greek] 897 a
[Greek] linguæ vitium 860 g
[Greek], & eius species 551.e.& 930 g
cataphorici somni qui 551 e
cataphractarij sagittarij 1158 e
cataphracti ibid.
cataphractæ naues 253.d.1158 f
cataphryges hæretici 1209 g
[Greek] 1208 f
catapultæ inuentio 1090
cataplyxis 1389 c
[Greek] 187.c.793.b 914 b
cataractæ quid 90.c.11 9 d
cataractæ cæli in diluuio ruptæ, quæ ibid.d
catarrhus 552.f.1696 f
catastalti pueri qui 1068 g
catastasis 1673 d
[Greek] 1526 c
[Greek] 860 g
catastictos vestis 851 d
catastroma 253.d.1101 b
[Greek] quid 495 f
[Greek] & catechumeni qui ibid.e
catechumenus 761 e
categoriæ 1418 e
catenæ cognomen vnde 1333 c
catenis aureis vincire nocentes, Æthiopum mos 906 a
catenarius canis 945 g
catenatorum impostura 564 e
catenopl um sacrum 237 e
[Greek] 807 a
cathæretica pharmaca 138 f
cathaimata 289 d
catharmi 933 d
catharsium, catharsia 1510 b
cathartice vitis quomodo fiat 299 d
[Greek] 9 d
catharorum Indorum mores 1026 b
catharsis 289 b c d
cathedraria 1403 f
cathedralitij pro mollibus 785 g
[Greek] 216.a.373 a
catheti 386 e
catheton 373 a
catteni pro cantoribus 457 e
catilina vnde dictus 1333 f
catinulus 993 c
catoche 552 a
catochi 568.f.1702 f
ὁ [Greek] 195 d
cato an solus toties & causam dixerit & absolutus sit 780 d
cato cur filium seruo erudiendum committere noluerit 1410 d
cato Portius Hortensio vxorem communicat 1019 b
cato Romanus Demosthenes dictus 1380 e
catto Scipionis æqualis 554 f
catonis animus 229 d
catonis de conuictu sententia 1555 d
catonis dictum, Ioue tonante se beatum esse 1575 e
catonis dictum 340.b.550.c.& 554 g
catonis de Cæsare dictum 1596 c
catonis dictum de seruis 1391 c
catonis de statua sibi non erecta dictum 1631 d
catonis dictum in mulierum arrogantiam 756 d
catonis in fœminas dictum 757 d
catonis festiuum adagium 509 e
catonis in Græcos odium 1383 d
catonis laus ex dicendi prudentia 866 c
catonis statua 987 e
catonis vxor Martia filiis egenti alij concessa 1571 b
in Catonis Porcij filium scomma 1339 g
catonis Vticensis industria in Græcas literas 1629 e
catonium 531.g.843.f.& 844 c
catopegium 1137 e
[Greek] 1187 a
catoptrice 779 e
catoterica pharmaca 211 c
cattymata 567 a
Q. Catuli lenis pronuntiatio 860 c
Q. Catuli lenitas ibid.
catulli scholiastes recentior taxatur 895 b
caua 816 c
caua cubitalia 909 b
caucasij quare Herculem colant 361 b
cauda longa Patauij 216 c
caudæ animalium stolos 813 d
à cauda nigra animalibus abstinendum, quid 1428 b
caudarium vinculum 1175 b
caudex quid 1334 f
caudicis cognomen vnde. ibid.
cauea pro carcere 509 a
[Greek], cauecæ 512 b
[Greek], larus ibid.
caules 813 d
[Greek] 179 e
cauma 1014 a
caunaces 853 a
caunij lienosi 208 c
cauponæ potatorum à Claudio Cæsare solutæ 1492 f
caupones primi qui 1114 d
causa agens & suscipiens 536 f
causæ appellatio pro mente, apud Platonem 870 c
causæ ægritudinum diuersæ, earumque nomina 1313 d
causæ diuinæ, triplices 537 b
causæ secundæ 1259 b
causia dimitras quid Plutarcho 846 c
causiæ gestamen 1334 d
causidica ambulatio, quæ 1561 a
causidici, togati vulturij 450 a
causima ligna 1403 d
[Greek] 1428 a
cauteriata conscientia 381 b
cauterizationis medicamentum ibid.
cauterium ibid.b
cauterio detestari mos 401 g
[Greek] 745 f
ceadas carcer 910 a
cebetis dictum 298 c
[Greek] 552 b
[Greek] 48 b
cecrops quare diphyes veteribus cognominatus 295 a
cecrops cur geminus 1013 g
cecropis inuenta 479 e
cecryphalus 178 c
cedens crinis qui 865 d
cedo alteram, cur cognominatus Lucilius 1482 a
cedreatis Diana 836 c
cedrosiorum mores 1026 c
cei insulæ lex 1017 f
cei insulæ sexagenarios cicutam haurire 1595 c
cei cuiusdam in canicie coloribus obfuscanda taxatio 1086 b
[Greek] 188 c
[Greek] 1049 f
[Greek] 1329 a
celænæ 1073 c
celæno 168 a
celæno harpyia cur dicta 1661 b
[Greek] ira, cur 766 e
celænum pro nigro 1661 b
celetatius 745 e
celeris cognomen vnde Metello 1334 f
celeta quis primus instituerit 185 d
celetes qui 1159 b
[Greek] equi 885 a
celetium 745 e
[Greek] ibid.
celeustæ qui 882 f
cellarius 745 e
celo pro centone 507 e
[Greek] 277 d
[Greek], celoneum ibid.
celonium quid 277.d.552.a.& 745 e
[Greek], celosta 745 e
celsi patria 739 a
celtæ emasculatores 788, e & f
celtarum audacia 1004 g
celtarum tibiæ 451 b
celtiberorum bibendi mos 1552 c
celtiberorum mores 1007 f
celyphanon 1512 c
cemades cerui, qui 310 d
cemmata 1458 a
cephale 1618 d
[Greek] 1433 a
cenchramides 174.f.960 f
cenchreæ angustiæ 1174 e
cenchrenas, etiam leo dictus 873 g
cenchri 834 b
cenchrias herpetis genus 1687 d
cenchrius fluuius 243 b
cenchros 1461.f.1687 d
cenchrys 1461 f
ceneon 177.d.178 e
[Greek] 156 g
[Greek] lunæ motus, qui 1102 f
centuales ministri, qui 1410 a
centaurus Gallus 861 c
centauri equites 1100 a
centenaria vasa 1604 e
centenariæ cœnæ 334.c.1604 d
centenaria porticus ibid.
centesimæ vsuræ ibid.e
centesimare 509 c
centimani allegoria 973 b
centimani appellatio 1346 c
centipes 1700 g
cento 507 c
[Greek], centra 507.c.& 1188 e
[Greek] 1428 b
centrinæ, dipsades ibid.
centrineces equi 1188 e
centron 507 c
centrones qui ibid.
centrotypos 507 d
centurialis vitis 1482 b
centussis lex, quæ 1604 d
cepa, cur Græcis crommyon 818 a
cepa pro Deo Ægyptiis 1218 f
cepa syluestris 542 g
cepæ succo scriptæ literæ quomodo appareant 107 e
cepæ quomodo melius proueniat 449 b
ceparum natura, & cur lachrymas moueant 818 a
ceparum hali 849 b
cepis etiam mentem obledi 818 c

cepas

cepas syluestres haberi nullas ibid.
cepus 366 d
κῆπος, siue cepus vnde dicatur 1112 g
κεφαλαί 452 c
cephalæa 418 b
κεφαλαλγία 241 c
κεφαλή vnde dicta 1112 f
[illegible] cur Pericles dictus ibid b
cephalenia tetrapolis 915 b
cephali canis 944 c
cephali oratoris gloriatio, 780 c
cephaline 8 3 d
cephalinus piscis 1488 f
cephalon palmarum planta 244 a
cephalus piscis qui, & cur dictus 1488 a
cephali piscium iustissimi, cur ibid a
cephalorum esca ibid. d
cephalos pisces pluuia aqua lædi 1487 b
caphalicum pharmacum 138 f
caphallenum nummus 498 b
cephen, musca ἄκεντρος 1414 g
cephenes 996 f
κηφῆνες 1414 d & f
cephisi fluuij simulacrum 953 c
κέπφος, cepphus 512 a
cepinę 402 d
cepis cur abstineant Pelusiotæ 1381 g
in cepis Venus, quę 1441 f
cepius pararhenchon 842 b
cepurica 1641 f
[illegible] apud Homerum quid 103 d
[illegible] 1 69 b
κέρα 367 c
cera quomodo albescat 85- d
ceræ 216 a
ceræ pedis 192 a
ceræuchi 1669 c
ceramus quid, & ceramicum flagellum, item ceramiæ & cerama 906 f
ceramyntes Hercules 279 b
ceraphium 1552 g
κέρας [illegible] 1669 b
ceras poculum 1533 c
ceras pro coma 367 d
ceras pro robore 1668 f
κεράστης 1513 c 1668 a
cerasbola femina, corúmque ratio 1606 b
[illegible], prouer. 1665 b
cerasbola, quæ 1669 c
cerastæ spina cur confracta 8-9 a
cerastia Cyprus, cur 1668 f
cerasus vrbs, vnde 847 c
cerata, ceratia 1668 b
cerata locus, fluuij nomen ex Oceano ibid. f
κέρατα phalangis 812 f
cerata pro capillis 1668 f
ceratinos Apollinis ara inter septem orbis spectacula 1277 b
ceratoglyphi 1669 a
ceratoides, oculi tunica 831 c
[illegible] ara 233 d
ceraunobolia 346 g
ceraunobolos legio quæ 1174 a
ceraunoscopion 412 b
ceraunos Ptolemæus vnde dictus 1532 d
ceraunus, & ceraunię cur aquæ pluuiæ 1487 a
ceraxui 1669 a
cerberus triceps, dæmonū symbolū 75 b
cerberi Hercule inferis extracti fabula vnde 949 g
cercyra, quæ & Corcyra, 404 d
cercyros nauis, vnde ibid.
cercidas 144 a
cercidas poeta 187 d
cercidæ morituri dictum 1211 d
cercis 174 c 191 d 1439 d
κερκώπη cicada 900 c
[illegible], cercopissare 1144 a
[illegible] ibid.
κέρκος, quàm multa significet 1716 f
cercus, prouerbium ibid. g
cercyonis palæstra 714 g
cerdo pro vulpe 1040 c
cerdos ibid.
cerdolyne ibid.
cerdous, siue κερδῷος Apollo cur, & Mercurius 878 d
cerealis pompæ omnium primum 1 10 c
cereales fructus 1641 b
cereales qui 977 g
cerebellum 143 d
cerebrum bipartitum ibid.
cerebrum cui encephalos 1628 c
cerebrum hominis proportione maximum, & ratio 783 f & 13 6 f
cerebrum insensile ipsum, sensuum tamen organum 98 c 99 a 198 c
cerebrum Iouis, inter lautitias 143 c
cerebrum quare albam medullam vocare maluerit Sophocles 143 b
cerebrum quare humiditatis fons 274 c
cerebrum sentiendi fons 95 b 97 a
cerebrum in cibis auersati veteres 143 c
cerebrum nimia libidine arescere 770 b
cerebrum non habere, quid 817 c
cerebrum quomodo interdum oblædatur odoribus 375 f
cerebri frigiditas 2 4 c
cerebri ratio 142 f
cerebri temperies, quarum rerum in homine causa 128 f
cerebri θεῖα 143 c
cerebri ventriculi 97 b
ceres Augusto mensi præfecta 1414 f
ceres Chloe & Iulo 252 e 1 0 v d
ceres cur apud Phiagenses nigra 827 e
ceres Cyre 943 c
ceres [illegible] 1312 g
ceres cur Erinnys dicta 1041 a
ceres latitans Pani reperta 827 f
ceres cur Leucippus 1459 a
ceres Lusia cur 1040 g
ceres Mallophoros, quæ 1376 c
ceres [illegible] 827 c
ceres Mysia 1010 f
ceres Ompnia 812 b
ceres Rharias 1577 g
ceres [illegible] 341 f 4 3 f
ceres, terra 47 c
ceres, terræ anima 1150 a
cereris à Phyralo exceptæ fabula 982 d
cereris apud Hermonienses cultus, miraculo etiam insignis 1310 e
cereris apud Patras templum & oraculum quale 797 f
cereris Caberiæ templum 828 b
cereris Chloes templum 230 c
cereris cum Neptuno congressus 827 e & 1040 g
cereris Erynnios templum 828 c
cereris & Vulcani de Sicilia certamen 1459 e
cereris Megalarti & Megalomazi statua 473 e
cereris Mysiæ templum 1545 b
cereris [illegible] sacellum 1514 g
cereris sacrum quale, & sacerdotes eius, cur Melissæ dictæ 1121 g
cereris simulacrum apud Phigalenses quale 827 g
cereris statua qualis 1313 a
cereri institutum ieiunium 1516 e
cereri sues immolatæ 1419 f
ceretani 566 c
cerete oppidum ibid.
cerion inscriptio notatur 359 f
cernere & videre an differant 779 f
[illegible] 815 b
[illegible] 859 d
cerodetos fistula. Marsiæ inuentum 444 a
[illegible] 813 b
[illegible] plastæ 367 d 1669 b
[illegible] 824 g
cerotæ nerui 194 f
certaminum festorum varia præmia 1164 c
certaminum genera apud Græcos quæ & quot [illegible] 7 4 c
certaminum præsides 685 d
certaminum sacrorum ratio 1199 b
ceruchi qui 1619 c
[illegible] 1 68 g
cerycium 1168 c
cerycia quæ ibid. g
ceryli 752 a ib d. c
ceryx 1552 a
ceryx Mercurij & Pandrosi filius 1168 g
ceryces ibid.
ceryces cur Iouis & hominum nuncij Homero dicti 1169 a
cerua qualis Eurystheo ab Hercule oblata 310 f
ceruæ an etiam cornutæ ibid. e
ceruæ Dianæ sacræ 498 c
ceruarij obliuio 525 d
cerui cur pro seruis fugitiuis 1417 d
cerui frigidæ naturæ 811 c
cerui Græcè loquentes intelligentis mirum 1 3 e
ceruorum lachryma cur salsa 821 c
ceruorum lachrymæ 366 b
ceruorum longæuitas 206 d
ceruorum sanguis 821 d
ceruorum varia nomina 310 d
ceruos rubræ pennæ aspectu terreri 836 e
ceruinus color 120 e
ceruinum sanguinem non coire 753 e
ceruchus 30 g
ceruisia ebrij quid à vino ebrius differant 839 b
ceruix 386 c
ceruix erecta 372 f
cerumina 356 a
cerusa 1526 f
cesale quid 544 b
C. Cestij signum 1651 f
cestos hymnus qui 1704 e
κεστρεύς, cestra 1488 c
cestreus piscis qui, & cur dictus 1488 d
cestrei deliciæ 462 g 1553 f
κεστρεὺς νηστεύει, prouerbium 1488 b
cestreo noxia pluuia 1487 b
cestrei & cestreæ non iidem pisces ibid. d
cestrei cur piscium iustissimi 1488 b
cestrini boues 276 f
cestron quid 1487 d
Cestros herba 1488 e
[illegible], cestus piscis ibid.
cete 533 d
cete porphyrium 421 c
cete fœtus absorbentia, imminente periculo 594 d
[illegible], cur Sparta, 965 d
cetrati 505 a
ceuere quid 843 c
Chabalistæ 292 c
chabete 793 e
chabriæ historia & apophthegmata 458 d
χαιρεῖν, aue 860 b
chæredemi equus Durius 1655 c
chæremon Stoicus 701 d
chæremonis hieroglyphica 1658 f 1659 b
chærephon Sphettius 1015 b
chærephon cur Nycteris cognominatus, & pyxinos 859 f
chairus pro Babylone 419 f
chalamides cur bacchæ 1598 d
χαλαζαι, musculi & sues 1419 e
chalastica pharmaca 111 c & 1419 d
chalastice ibid.
χάλαζα ibid.

C

χαλκίζειν 812 b
chalcas vnde dictus 1058 g
chalce purpura ibid.
chalcedra 1056 b
chalcedoniarum mulierum mos 869 c
chalceum, siue χαλκεῖον, quàm multa signet apud Græcos 1056 a
chalcea festa ibid.d
chalcenterus cur dictus Didymus ibid.e
chalceati dentes ibid.
chalcidensis cœnæ prooemium 1418 a
chalcidensis hospitis cœna, 1417 g
chalcidensium τὸ παιδικὸν 788 a
chalcidensium pecuniæ studium 1128 a
chalcides ancillæ 1409 b
chalcidia vrbs 1055 f
chalcidica Minerua Romæ ibid.
chalcidicum ædificij genus ibid.
chalcidicum fretum adaggerare adorti Eubœi 1175 f
chalcidica pocula 1028 f
χαλκιδίζειν, chalcidissare quid 1128 a
chalciœcus 1715 a
chalciœcus Minerua, cur Spartanis 1054 f
chalcis Philippo Græciæ clauis dicta 1190 f
chalcis piscis 1058 g
chalcis vrbs à Monico condita 1028 f
chalcis vrbs vnde dicta 1058 d
chalcidos tepor & candor. 1389 d
caliphron 1598 b
χαλκῶ, chalis 1198 c
chalcochitones, cur Achæi 761 b
chalcodontis fanum 1055 e
chalcoma 1057 b
chalcopus Erinnys 1055 e
chalcopus via 1178 a
χαλκοτεύχεα 1617 c
χαλκὸς 1056 b
χαλκὸς, cur Græcis æs dictum 1058 a d
chalcos cur pro ferro ibid.c
chalcothecæ 1061 b
chalcotypi 976 a
χαλκουργεῖα 1056 c
χαλκοῦς [illegible] 1055 e
chalcus, nummus 497.c.1058 d
chaldæi eximij cælorum seruatores 42 b
chaldæi genethliaci 748 f
chaldæorum diuinandi ars 112 d
chaldæorum ingenium 840 b
chaldæorum philosophia de quibus intelligenda 841 a
χαλινοὶ 1376 d
χαλιμάζειν, chalimassare 1598 e
χαλινὸς 845 f
chalisiones 470 e
chalus fluuius 1017 e
chalybes ferri inuentores. 970 g.1058 b
cham Noe filij execratio 1220 f
χαμαὶ 309.b.1581 b
χαμαὶ [illegible], prouerbium ibid.
chamæleontis nutrimenta 1318 e
chamæpus 1581 a
chamætypeion 907.c.1581 a
chamæunia ibid.
χαμαιλαὶ 1187 c
chameleontis varietas 84 a
chananæi, à Cham oriundi 1220 e
χάον, chaon, bonum Spartanis 1400 c
chaonidum canum origo 944 e
chaos pro aqua, Hesiodo, & vnde 1489 a
chaos, & chaos terræ, quid 944.e.1400
chaos vnde dictum ibid.
è Chao & Terra natus Amor 884 b
characatæ vires 402 b
characij ibid.
character 304 e
χαρακτῆρες ibid.
charax 402 b
chariboea draco 424 f
charilai regis historia 1199 a
charilai de coma nutrienda dictum 783 g
charilai de Lycurgi legibus dictũ 968 b
charippus adephagus 807 e
χάριες [illegible], prouerbium 1157 b
charis Vulcani Lemnij vxor 998 b
charisium placenta 470 e
charisteria 714 f
charites cur dictæ Cupressi 1178 g
charixena poetria 729 a
χάρμη 1100 b
charmides Massiliensis 1313 f
charmus Pisistrato amatus 884 f
charmi Syracusij in singula fercula versiculi 1156 f
charon, charontis & charonis inflecti 909 c
charon canis 945 b
charonti solitus dari pro traiectione nummulus, danace 497 d
charondes Carthaginiensium legislator 959 b
charoneum 413 b
charonia porta & scala ibid.
charonia carceris ianua 909 c
charopi oculi qui 874 f
chartilago medullæ expers 136 d
chartilago quid 212 g
chartilaginis natura quo ab ossibus differat 136 c
chartilaginem conuulsam non coire iterum ibid.d
chartilaginata, [illegible] 136 d
chartularij 911 b
charybdis cur dicta 818 c
chasma 1400 b
chasmatiæ ibid. & 1709 a
χαῦνοι 1482 c
χάλκις piscis 1487 g
χερνίψαι qui 1292 c
χερνιβεῖον 1450 d
χηλαὶ 290.c.723.e.1182 c
χελιδονίζω 290 d
χελιδὼν ibid.
χελιδὼν [illegible] ibid.
χελώνη, cheliæ 495 d
chelidon 1187 b
chelidoniæ ischades 981 d
chelidonij lepores 1475 g
χελιδονίζειν 913 a
chelidonia piscis 1175 a
chelinidæ 159 f
chellaris piscis 345 b
chelone nummus 495 d
chelonia, chelonium ibid.
chelya. chelys 159 f
chelydrus 976 e
chelyne 159 f
chelysma ibid.g
χελωνοστὰξ ibid.
χημεία ars, quæ alchimia 317 c
χήμιοις 908 a & d
χὴν ἐξ χηνὸς [illegible] 871 g
cherami 863 d
chenalopecia oua 1512 f
χήρα Iuno 1222 e
cherias ab Hercule interemptus condylo 175 f
chermadia 813 b
chernetes serui qui 1403 c
chernibs 1534 c
chernibos ibid.
chernips 810 f
cheromactrum 1543 b
cheronesus 213 c
cheronipirum 1543 b
chersos quid, & chersæa 18 b
chersydros 1436 f
cheræ 177 d
chiæ 1482 c
chiæ mensæ 336 f
chiorum nummus 498 b
chios insula. & vrbs, & vnde dicta 1481 a
chios [illegible] 871 b
chios tali iactus 1134 f
chium vinum 838 e
chij euryprocti 1481 a
chiorum castitas eximia 870 g
chiorum turpitudo 1480 d
chiis primo inuentum vinum nigrum 1481 c
chiliarchus 181 b
chiliastæ hæretici 35 f
chilo Catonis seruus grammaticus 1410 d
chilonis de republica optima dictum 1391 f
chilonis de vxore ducenda dictum 1568 d
chilum 1331 a
chilus à chylo multum differt 230 b & g
chimæra 876 f & c
chimera à Bellerophonte perempta 876 g
chimeræ monstri allegoria 876.c.749 a
chimaros quid 877 b
chimastrum 854 b
χίμετλα 192 c
chimetlon 192 c
chimeræ 194 b
chiris. chiridota indumenta, quæ ibid.
chirodotæ Dalmaticæ 850 f
chirolabes 1430 b
chiromactra 430 g.853.c.1543 b
chiron Achillis pædagogus 1335 a
chironia 1687 e
chironia vulnera quæ 1060 g
chironia vlcera quæ 566 a
chironomia 561 c
chironomia saltatio pro Pyrrhicha 238 a 240 c
chiropedes 561 c
chiropodes 194 b
chirotechnes 714 f
chirurgi serui qui 1403 c
chirurgia non medicinæ solum, sed & aliarum artium 173 d
χιτὼν an idem quod toga 762 a
chiton tam è lana quàm lino contexi solitus ibid.d
χιτῶνες ἀμφίμαλλοι 1022 b
chitones oculorum 831 c
chlæna 850.c.1164 f
chlenarum species & nomina 850 e
chlidæ 174 d
chlidones ibid. & 425 a
χλιδὼν [illegible] 1033 b
chloe 230 c
chloe, Ceres 252.d.16 9 d
χλιδῶντες 185 e
chloris Amphionis filia 722 b
chloris Orchomeni filia 1635 a
chloron oui 1512 b
χλωρὸς caseus 1171 d
chluninum pecus 185 f
chlunis ibid.e
chnoæ 869 c
χοιακὴ 1609 d
choa 1608 a.1609 f
choa in triclinio quid 1608 a
χοοχοεῖον 1609 b
choes festum 774.a.1025.a.& 1609 g
chœnicides 869 b
chœnicometræ cur dicti Corinthij ibidem a
chœnix quid 868.g.1609 e
chœnix, hemerotrophis 1329 d
super chœnice sedere, prouerbium 868 g
chœrades 854.g.17-7 g
chœrapos 192 d
chœras 1323 b
chœras cur muliebris natura 1419 g

chocus mensura 1609 a
choicum ibid. c
χειρωνακτῶν 1419 g
χηλαΐδες 197 d
χολή 197 d 205 b 205 f
choledochus 206 a
cholera fistula 899 d
χολέρα 178 f
cholera quid 899 d
cholera duplex ibid e
cholera sicca 178 g
χολίξαι 1667 f
χολανδὶ ζατι 1526 a
χολώδεις humores 206 f
χολὰς 173 g
χόλος 1306 f
χῶμα, chomata quæ 1491 e
χοῦς siue χοεὺς 1114 b
choæ 869 c
χονδράκανθα 13 c
χονδρώσεως μαλθοὶ 713 c
chondrites 259 g
chondros 136 c 177 b 269 g 1416 a
chondri 713 c
χονδρεύματα 269 g
chondros Græcis far 1571 e
χονδρογάλα 269 g 1416 a
chondrodes, oculi tunica. 331 d
chone cognomentum vnde 1333 b 1610 b
chones pro Hercule 1313 b
chone vrbs, vnde ibi.
choneuomena quæ ibid. c
choopotes Dionysius 812 b
choragici tripodes 427 e
chordæ pro quadrupedum interaneis 108 e
χορδαψὸς ibid. f
chordarium ibid. e
chorea Terpsichores inuentum 813 a
χορηγεῖν 216 d
chorion ibid.
choria 472 e 815 c
choricæ tibiæ, & choraulicæ 451 a
choricus 1609 d
χορίζειν 981 b
chorobatæ 1481 g
chorœbus, primus currendi certamine victor 884 g
choroni 307 g
chortæus 833 a
chorus Spartæ locus 970 f
chori vnde dicti 234 d
χορζεῖ 428 c
χρηματίτης agon 874 d
chreocopia 853 b
chreocopidæ ibi.
χρεωκοπεῖν 328 c
chresmologi 245 e
chrestodorus 305 a
chrestologi appellatio vnde Pertinaci 1333 c
chria quid 1469 b déque chriarum ratione plura ibid c ibid. d
chriæ quid à sententia differat 1470 c
chria vnde dicta 1469 b
chrima, chrisma 372 c
chriodes quid 1471 a
χριστὰ medicamenta 148 d
christæ 372 b
christiani cur dicti Sarmentitij & Semassij 526 a & 1702 a
christianorum heteriæ quæ 736 c
christus asini siue onocheli & forma & nomine quibusdam expressus 1702 a
christus cur λόγος 814 f
christus etiam à Platone præsignatus 478 c
christus icrio suffixus 927 g
christus, simulacrum nobis propositum 13 b
christus sol 893 d
christi aduentus Homero & Aristoteli an præsagitus 954 e f
christi sanguinis pretium 479 d
χειρὶ δίκα, prouerbium 754 f
chroma radix, chroma sinum 421 e
chromaticum melos 442 c
chromia 1103 c
chronia insula 824 c
chronius ibid.
χειροσοφώτερος qui Græcis 43 b
χερσόλαροι senes 64 d
chrysampyces 1183 a
χρυσάμπυκας ἵππους, cur Homero 885 a
chrysanteæ historia 788 c
chryseis, Astynome dicta 1331 c
chrysendeta 1405 c
chryses vnde natus 367 g
chrysippi apophthegma 559 c
chrysippi laus 1463 c
chrisis sacerdos 258 f
chrysides phialæ 1535 c
χρυσίζειν 1364 a
chrysocolla 1357 c
chrysogoni modulatoris historia 456 c
chrysomelolonthion 404 b
chryson oui pro vitello 1512 b
chrysoneti 1405 e
chrysophalari equites 1158 g
chrysophorum pro electro 1304 a
chrysophori ibid.
chrysophrys piscis sacer 836 a
chrysoplysium, chrysoplytes 779 c
χρυσορρόας fons 1451 d
chrysos Atticus 497 a
chrysoxylon 1013 a
chrysulca aqua 779 c
χθὼν καὶ ἀπιθαρεσταρ, quid Empedocli 1649 f
chthonia dea 1531 d
chthonium festum 1310 f 1531 d
χθόνιος pro nobili & indigena 1136 d
chus 1609 e
chydeæ 1552 b
chylus vnde fiat 250 b
chyli concoctio 197 a
chymus 229 g
chytlon 762 b
chytra 1610 a
chytrides rhodiacæ 1532 f
χύτροι, chytri 1700 a
chytropus 428 d 1204 b
Cibaria lex Romæ, quæ 474 c
cibarius panis 472 a 473 f
cibdela, cybdelia 501 a
κιβδηλεύειν ibid.
cibi demutatio in sanguinem quomodo absoluatur 1676 b
cibi portio arithmetica an geometrica probabilior 1519 c
cur cibus deterior, si gratus plus prosit quàm probus & ingratus 469 d
à cibo an bibendum 1591 d
absque cibo quosdam diutius etiam vixisse 698 c
cibi necessarij qui 336 e
ciborum diuersitatem cur solus omnium animantium homo requirat 342 a
ciborum partes de mensa mittendi mos 1541 d
ciborum ratio quantum referat ad mentis aciem 131 c
ciborum temperantia vtilissima 1685 c
cibis crassioribus aut contrà, alendi qui 230 f
ciborium poculum 463 b
ciboria 463 a 1533 c
ciborium Ægyptium ibid.
ciborium folia & flores 463 c
ciborium ibid.
cibotus 1699 f
cicadæ acanthiæ 879 f
cicadæ æthaliones cur 901 b
cicadæ cercopæ, & calamæi 900 a
cicadæ masculæ, achetæ: fœminæ, tettigoniæ ibid. b
cicadæ ἀξύφωνοι 1061 g
cicadarum cantus comminatio 901 b
cicadarum cur aliæ canant, aliæ non 900 e
cicadarum è terra origo 871 d
de cicadis fabella 901 d
cicatricis virtutis imagines 738 g 739 b
cicero mastix Largi Licinij 1381 c
ciceronis animus 229 d
ciceronis copia 312 f
ciceronis cum Roscio certamen 764 b
ciceronis de Euripide testimonium 1341 e
ciceronis de gracculis iocus 1325 e
ciceronis eloquentiæ præstantia 1380 c 1381 e
ciceronis epistolarum familiarium commendatio 301 d
ciceronis filius bicongius, cur 1003 a
ciceronis filius vrbanitatis paternæ solum particeps 742 f
ciceronis in Hortensium scomma 1651 f
ciceronis in Metellum scomma 929 b
ciceronis in Verrem scomma 790 c
ciceronis lingua cur diues dicta 1380 e
ciceronis nomen ciceris grano indicatum 1660 e
ciceronis pro Milone oratio aliter acta quàm scripta 1180 b
ciceroni obiecta Venus mascula 790 c
cichelæ, ciclilæ 495 e
κιχλίζειν 1519 a
κοῖς, quid 1093 d
ciconia organum 531 a
ciconia pietas cultrix, 1414 b
ciconiæ in regum sceptris symbolum qualo 1659 c
ciconiæ pietas 785 c
ciconiarum inter volandum agmen 1423 b
cicuma 913 a
cicuta sturnis alimentum 1595 d
cicutæ antidotum vinum 1599 a
cicutæ diuersitas à toxico 1283 f
cicutæ sorbitione castrari Athenis hierophantæ soliti 868 c
cicutæ vis letifera 1594 d
cicutam sexagenariis hauriendi mos 1595 c
cidaris 399 a 851 f 996 a
cilega nunc pro passerculo, cur 741 e
cilicismus quid 400 e
κιλικίζειν 1021 f
cilicum prauitas, prouerb. 400 d
cilia, βλέφαρίδες 149 g
ciliorum ratio ac vsus ibid. d
cillas 1198 d
cillibantes, cillibantum 429 a
cillicon proditor 400 c
cillicyrij in Creta qui 1404 d
cillium color 851 c
cillones, cillere 1180 f
cillos, cillanter 851 c
cimber Tullius 1285 e
cimbices qui 820 c
cimbrorum iacula 783 e
cimeliarcha 188 c
cimilia ibid.
cimonis dictum 964 e
cimonis domus πρυτανεῖον 718 a
cimonis frugalitas 341 a
cinabari 851 d
cinados vulpes cur 1046 d & cinadi ib. e
cinadus gubernator ibid.
cinædologos 353 a 1061 a
cinædus βάδας 794 a
cinædi batali 260 c
cinædi cur insatiabiles, vt mulieres 791 e
cinædorum in coitu voluptas, vnde 790 f

Digitized by Google

cinædorum variæ appellationes 793 a
ibid.c
in cinædulos scommata 790.a.& 793 d
cinara 277 c
cinaræ flores, geria ibid.
cinaura 1354 f
cincinnatulus dæmon 417 h
cincinnatulos fieri qui Pleiadibus orientibus nascuntur 784 f
cinclidarij 212 f
κιγκλίδες 262.g.1559 c
cinclus 262 c
cinctum, περίζωμα 212 a
cineris amator vnde 1452 f
cinerarij 928 a
cinesiæ cognomen vnde Pyrrho 236 f
cinesiæ in Timotheum scomma 896 a
cingani nunc, qui Marusij prius 1033 d
cingere arborem quid 1151 b
ciniflones 1456 a
cinis quare albet 40 c
cinis stillatitius & lixiuius 139 f
cinopeta 943.a.947 f
κινώπετον quæ ibid.
cinus, lauri species 943 b
cinyras 1127 f
cinyras ἱερεὺς 1583 a
κίων pro collo vel gurgulione 171 b
cionia 338.b.421 f
cion, cionion 338 b
cionis 194 f
cionocranion 925 c
circe dea 1381 g
circe, postea Marica 789 c
circenses homines 1468 d
circensium inuentor 409 d
circite 424 d
circitores 279 e
circulares famulatus qui 1404 f
circuli pro mente 3 a
circuitores medici 1626 e
circumcidaneum mustum 1599 d
circumforanei 749 h
circumpadanorum luctus 296 a
circumpadanorum vestes, propriè oullatæ 850 b
circus, accipitrum genus 1711 c
circus cælesti ratione distingui solitus 409 c
κιρκαία 459 e
ciriæ varia notio 1049 f
κιρνᾶν 1705 f
cirrha medicamenta 879 b
cirrhas vitis 1050 a
cirrhi 717 a
cirrhippi cognomen vnde 1329 f
κιῤῥὰ medicamenta 879.b.1479 f
cirrhum vinum 879.a.1594.a.& 1602 d
cirrhus color 879.a.1050.a.& 1330 a
cirrhi ostreorum 169 f
cirsi qui 133 a.1187 d
cirsocele 1437 e
cisia Memnonis mater 1235 a
cisij, qui & Susij ibid.
cistæ, cistides 347 g
cistophoros 497 g
cithæronis appellatio 828 a
cithæronides nymphæ 1431 a
citharæ vsus à quo inuentus 443 f
citharis & cithara 449 b
citharisteriæ tibiæ 470 e
citharœdi, citharistæ 449 b
citharœdi pisces qui 1313 b
citharodia 449 c
citheronis mel 1414 a
citratæ & citrosæ vestes, quæ 850 f
citratus ager 176 a
citreta 1650 g
citreum malum vestibus interiectum necare tineas 850 g
κίτρινον 267.f.1433 a
κιτρόμηλον ibid.b
citrosis 268 b
ciues viribus non virgis cædendi apud Romanos, mos 1482 a
ciuium communio 1575 b
ciuilis panis qui 470 g
ciuilis virtus quæ 314 d
ciuitatum cognomina ex causis pleraque 847 e
Κλάδων cognominatus Erisychthô 507 f
clarigatio 253 d
clarij Apollinis sacerdotem aquæ haustu vaticinia concipere 1490 b
clarium forum 1562 c
clarissimæ fœminæ quæ intelligantur 1564 e
clarotæ 1016 e
classicum vnde pro tuba 456 c
clauarium 1617 e
claudiana tonitrua 412 a
claudius Caudex cur 1334 f
claudij imperatoris robur digitorum 175 g
M. Claudij interitus 505 e
claudi cur salaciores 737 h
claudorum aliquot virtutes ibid.b
clauo appendere, prouerbium 1519 e
à clauo demere, quid 1160 a
claui æneí feris capitis infixi vis 1617 a
claues Laconicæ 968 f
clauis pugnandi mos 1173 b
clauicularij 912 d
clauiculatim 855 a
κλαυσίγελως, & Clausigelos Phryne 760 e
clauthmyrismus 819 b
clauus æneus, prouer. 1617 a
cleantis de deo sententia 1104 g
cleanthis ingenium 539 f
clearchi erotica 862 c
cleia 867 g
κλεὶς 1274 d
κλειτὺς 806 c
clematides Ægyptiæ, prouerbium 438 a
clemens quintus pontifex maximus Burdegalensis 1425 e
clementia cui potissimum conueniat 1372 e
clementinæ sanctiones 1425 e
cleobuli de vxore ducenda dictum 1568 e
cleobuli historia 821 g
cleodora nympha 876 c
cleomedis pyctæ insania 892 b
cleomenis chria 1469 d
cleominis de hospitibus liberalius tractandis dictum 701 e
cleomenis Spartani impostura 563 g
cleon cantor, & eius statua 439 e
cleon cleæneti filius 825 e
cleon ex Daulia somniorum expers 1502 b
cleon tyrannus, pirata prius 1108 f
in Cleonem poetam scomma 359 c
cleonymi adephagia 807 f
cleopatra Alcyone dicta 752 c
cleophantus Themistoclis filius 754 e
clepsydra fons 1038 b
clepsydræ distributio ibid d
clepsydræ notiones 1038 a
ad clepsydram agere quid 1038 d
clepsydræ cur tardius fluant hyeme 1442 a
clepsydrij auscultationes 1038 g
clericus vere quis 344 d
clerici quare comam nutrire prohibiti 256 c
κλῆρος 1169 c
κλητὴ Gratiarum vna 1218 d
κλειτὺς locus 806 c
clorici hymni 316 c
κλητικὴ 184 a
κλητικὸς ibid.
clibanarij equites 1198 e
clibanus 272.f.102 g
clibanus pro mentis æstu 524 f
clibanus pro thorace, Alberto 140 e
clidem Protogenia 1169 e
clides, clidia 169 a
clientes, θῆτες 1404 b
climacoton schema 1144 e
climactericus annus quis 1239.c. & vnde, & qui sint climacterici 1151 e
climactericos annos à Ptolemæo non probari ibid.f
climax 1144 d
climax certamen ibid.g
κλιμακίδες ... 1521 f
clinia Pythagorici dictum 734 g
clinopale 705 c
κλεινὸς Cretensibus amasius 1016 g
clision, clisiades 1417 c
κλισμὸς 848 f
clisthenes ostracismi auctor, eidémque primus obnoxius 1211 e
clita loca quæ 806 c
clitellæ 1738 b
cliternini, clitorini 183 f
clito Euripidis mater 1340 f
clitophon historicus 421 b
clitopodium 404 g
clitor fluuius, clitorij qui 897 c
κλιτορίζειν 183 g
clitorium ibid.
clitys 806 c
clius allegoria 1219 f
clius filij 323 e
clius inuentum historia 322 g
clodij Albini historia 815 b
clodij Albini præsagium 502 f
clodij in Fuluiam scomma 168 b
κλοιὸν 510 a
clonas poeta 443 c
κλοπεύς 1125 g
κλωπὴ 1125 d
κλωπεῖα ibid.f
in Clopidis habere mentem, quid ibid.d
closmos 861 c
clostra 1171 g
clotho 36 e
cluinum pecus 185 f
clustrum placentæ genus 471 e
κλύζω 251 e
clymenos Pluto cur 534.g.1144 f
clymeni cultus apud Ermionenses, quid ibid.e
clypei hastis percussi, quid significarent 1165 f
clysteres 216 a
clytemnestra cur dia 818 e
clytemnestra quadrantaria quæ 991 g
clyton quare diluculum vocarit Ibycus 251 e
Cnebison 218 d
cnemæ 869 e
κνήφη 1641 c
cnephas 1398 b
cnestis 413 e
cnidia Venus 760 e
κνιδογυιοὶ naues 404 d
cnipes 981 e
cnissa, cnissation 807 a
Κοῖ, comi, comæ 551 g
coalemi 896 e
coactilia, coactiliaria taberna, coactor 1403 e
κόβαλοι qui 64 e
κόβαλοι dæmones ibid.
κοκκάλων 1049 e
coccali 1121 g
coccentum 472 f
coccinea vestis 859 b
κόκκυγες 1191 a
κοκκύζειν, coccyssare 861 d
coccyx 177 c

Google

coccygis cantus, prouerb. 862 d
coccygis cognomentum 858 d
coccyges, Olynthi 979 d
cochliacæ 213 b
cochlea 291 b
cochlia 8 2 a
cochliæ 21 b
cochliæ, vmbilici 810 c
cochliæ colysidipni 152 c
cochlis columna 15 2 b
cochlios 812 a
cochone 185 g
cochos 1493 g
κοχώνη ibid.
coclea 291 b
coclis ibid.
coclides ibid.
coclitis claudi dictum, & eiusdem virtus 738 d
coclium 291 b
cocta lingua quæ 1403 d
coctilicia taberna ibidem
coctum 472 f
cocymela 244 c
coccymela 445 f
cocytus fluuius 522 a
κώδ... quid, & vnde 142 a
codia 38 d 55 f
codia herba 142 a
codex accepti & expensi 853 d
codex apud Iuuenalem pro robore 504 f
codicariæ naues 1334 g
codices, tabulæ ibid.
codicillares magistratus 220 f
codicilli 1134 g
codion 105 d
codimeum 473 c
κώδων 10 a
κώδων quid 105 c
κοιλ 896 c
cœla pro sinu Euboico 1144 d
cœle vena quæ 132 d
cælum an calidum 1346 g 1348 d
cælum an sit animatum 29 d
cælum an coloratum 47 d
in cælo an color sit aliquis 40 c
cælum an igneum 1348 c
cælum an leue 9 2 c
cælum corporum naturalium perfectissimum 46 a
cælum esse ignem, in quo tria 1348 c
cælum esse picturatum 21 c
cælum & terra principes dij, Varroni 14 d
cælum Hebræis ab aquis nomen sortitum 35 g
cælum nec elementum, nec ex elementis compactum 47 d
cælum omni materia carere 31 g
cælum pater 1136 d
cælum quare ἄκμονος filius quibusdam dicatur 48 b
cælum quare ἄκμων 46 b
cælum quibusdam ouum dictum 21 c
cælum quomodo dictum vnitas omnium corporum 16 a
cælum quot modis dicatur 47 d
cælum si staret, nihil moueretur 46 c
cælum verissimum, à Deo firmatum 1 c
cæli ambitu contentorum nexus & communio qualis 44 b
cæli anima 29 d 1345 c
cæli cardines 34 c
cæli color cur hyacinthinus, 1531 e
cæli cor sol 1336 c
cæli corpus humano corpore nobilius 13 c
cæli dextra aut sinistra quę &c. 30 b &c.
cæli dignitas 45 d
cæli motus cur ab ortu in occasum 31 d
cæli motum ab extremo die cessaturum 320 g
cæli nomen generale 15 g
cæli qualitas an longo æui situ mutetur 45 c
cæli supremum aut infimum non vno modo dici 3 c
de cælo cecidisse, de quibus dicitur 1136 d
cælorum concentus 44 c
cælestis calor si deficiat, nullibi fore calorem vel frigus 46 d
cælestis iniuriæ vnum genus, 1123 a
cælestes sphæras Musarum nomine intelligi 1107 d
cælestia an nutriantur 32 g
cælestia corpora animæ expertia Hebræis primum deprehensa 1119 g
cælestia corpora esse animata 44 d
cælestia corpora an etiam animas habeant 1119 d
cælestia maris functionem obire, & infirma fœminæ 14 c
cælestia obseruantes plerunque infelices 749 c
cælestia qui primi adorarint, 1219 a
cælestia signa, ... 38 c
cælestium globorum siue orbium ratio & numerus 35 a
κοιλία cur pro ventre 1144 c
cælia 1434 f
cœliacæ affectiones duæ 179 a
cœlius mons vnde 1144 d
cœlophthalmus equus 1187 b
cœlostomia 807 e
cælus à Saturno castratus, 893 b
cæli fabulæ allegoria 973 f
cæli filij qui 121 a
cœmeterium 1016 b
coemptionis inter virum & vxorem verba 1571 c
cœna absoluta quæ, siue ἀτελής 1554 e
cœna aduentitia quæ, & hypodectica 1546 d
cœna Arcadica 1419 c
cœna dubia ex sue tantum mansueto 1417 g
cœna pro prandio 1523 a
cœna vnde dicta ibid.
cœnæ vocabula varia ibid.
cœnam cur δεῖπνον Græci vocent 1518 c
cœnæ centenariæ 334 c 1604 d
cœnæ deorum 465 b 1555 a
cœnæ Homericæ quales, & Pindaricæ 1519 c
cœnarum Rom. frugalitas 1604 d
cœnandi largius quàm prandendi mos, vnde 749 f
cœnantes prisci federéntne an accubarent 1527 a
cœnationum varia priscis cognomina 84 a
cœnatoria vestis 850 c
cœnobitæ 505 b
cogentium balbuties 1588 e
cogitandi facultas 897 f
cogitandi vis 100 f
cogitantibus aliquid profundius, cur sopor inuitis etiam obrepat 271 d
cogitatio 288 a
cognatorum cædes quomodo apud veteres expiari solita, 174 a
cogitatrix vis 310 c
cognitionum opifices quinque e
cognitiuæ potestates animæ quot 287 g
cohors sacra Thebis 496 c
coi, specus 561 c
κοινοί 1410 a
κοῖλον ib d.
coi cur soli hominum liberè sacrificare diis dicti 856 c
coi Meropes 162 d
κοίον 177 g
κοιλίον 201 a
κοιλίαι manus 175 c
κοίτη ... 501 a
κοινωνία 1627 c
κοῖται 1316 b
κοιτωνίτης qui 1256 c
coire societatem 763 f
coitio quid ibid. g
coitus à cœna quomodo salubris 1548 e
coitus intemperans quantum noceat 731 a b
coitus emolumenta ibid. & ratio ibid. d
coitus frequentia, breuioris vitæ & maturæ senectutis causa, 1146 e
coitus vocabula aliquot, 735 c
coitus voluptas vnde 733 b d 791 f
coitum ... 734 d 735 c 74 d
ex coitu caluitium 12 a
coitu frequentiore lædi oculos 770 a
coitu præmaturo celerius promi barbam, cur 1078 d
colà 191 f
colabrismus 238 e
κόλακες parasiti 801 c
colacretæ 416 c
colapter 1138 b
colaptice 1613 b
colatorium 162 a
colax vnde 11 4 c
κολαζίας 198 b
colchi, nunc Lazi 512 b 1023 c
colchorum mores ibidem
colei 184 b
κολεόν 1134 d
coles 179 e
colias Atticæ 1581 c
colias Venus 194 a 1642 g
colias promontorium ibid.
coliæ pisces 1326 c
colicæ affectionis remedium, 159 a
colicophagi 471 b
colij pro Suniis 1642 g
colis meatus tres 180 e
colix panis 472 b
colla ib d.
colla, colcops 1694 c
collabi panes 471 a 1694 b
κόλλαβοι 1669 c 16 4 b
collatiuus venter 288 e
collatio 213 d
collabi in cithara quid 471 a
collatitia stirps 501 b
collimatio 56 g
collineatio 568 a
collecta 213 d
collectæ conuiuiorum 1524 b
collectarij 501 b
collectionum dialecticarum ratio 284 g
collectes 1032 b
collentica medicamenta quæ 133 a
κολλητικὰ medicamenta 879 b
colligere se, iratos iuberi, quid 12 8 g
κολλήγοροι 1 50 c
collopa in suibus 169 4 d
collopes 4 2 a
collopi similis, prouer. ibid.
collubia, collubiæ 1694 e
colli diuisio 168 c
collum nobis cur non versatile 819 f
collum ob pulmonem potissimum 169 b
colli quot sphondyli 168 e
colli ratio ibid. d
colluria 158 c 348 b
collybi 1441 f
collyra 158 c
collyra panes 4 1 e
collyria, lalangia ibid.
κολλυρίδες 158 c 471 e
κολλύβη 472 a
κολλυβιστὰ ib d. b
colocasiæ Palladis templum 463 b

colocasium ibid.
colocynth: sanior 301 a
880 g 1325 e 1316 c
191 f 194 a 198 b
colona locus 1178 d
[illegible] & colonæ ibid.
colonaria conditio 1178 e
colonarij qui ibid.
coloneus Oedipus cur 1177 f
colonis quid 1178 f
colonia oppidum ibid. c
coloniæ Romanæ omnes vrbes cur dictæ 1439 f
colonicæ leges 1178 f
colonis uicus ibid d
colonitæ ibid b
[illegible] 1177 g
[illegible] quid 1178 d
colonis agoræus ibid. c
colophon 1634 d
colophoniorum sacra 943 b
[illegible] 1:8 a
color byssus 1:80 d
color giluus 1266 a
color luteus & melinus idem ibid.
color phæus 1181 a
color visus obiectum 1444 g
coloris expers nullum corpus ibidem f
coloris ratio in animalium pellibus ex imaginatione 1116 e
colores, apparentiæ vulgo, 903 a
colores equorum præcipui, qui 1100 c
colores in corporibus vnde. 902 g
colores in iride quales 1162 b
colores iridis an veri 1164 b
colores variari pro lucis diuersitate 902 b
colorum aliquot species 832 a 1180 d
colorum entelechia 903 e
colorum hypostasis lux 1264 c
colorum indicia 409 c
colorum species duplex 1444
[illegible] 158 a
colos 1144 c
colossus Rhodius 1276 f
colossi vnde dicti 920 b
colpos 177 b 216 a
[illegible] 202 e
coluber nudum hominem timet, vestigium persequitur 810 d
columba ex arca emissa Deucalioni indicium remissi diluij datum 1259 g
columbæ melini coloris, apud Indos 1024 d
columbæ vnde dictæ 1179 a
columbarum apud Syros immunitates 1027 d
columbarum memoria 1105 b
columbas albas propter leucæ & lepræ odium abigi à Persis, 247 e
columbaria 816 e
columbarium 1179 a
columbi symbolum 1659 a
columbini colli pennæ diuersicolores cur 902 d
columella 171 d 194 e
columellæ cognomen vnde, 1131 c
columna, belli index 910 e
columna cur Menecrates 1329 c
columna Menia 1560 b
columnæ aureæ inscriptio apud Memphim 839 g
columnæ Doricæ portiones, 845 f
columnæ in sepulchris 918 e
columnarum capitula & partes 386 e
columnarum ratio 918 e
columnarum spiræ 1134 b
columnarium 1179 a
colura, coluria 15 g
coluræa petra 1580 c
[illegible] 310 a
coluros, coluri circuli 158 c
coluti fici ibid. b
coluthra 1694 e
colyma 191 f
[illegible] 1179 a
colyrides panes 158 b
[illegible] appellatus Empedocles 1119 c
colysidipni 1525 c
colysidipni qui ibid.
coma 531 f
coma fracta 784 g
coma Lycia, prouerbium, vnde 1645 f
coma per luctum recidi solita 3:7 a
comæ diuersa ratio 983 f & 984 d
comæ nutriendæ ratio, 783 g ex Lycurgi instituto ibid h
comæ primitiæ 366 a
comæ tondendæ nefas apud Francos 784 d
comam nutrire seruis nefas, 389 f
[illegible] 1491 e
comæi apollinis panagyris, 85 c
[illegible] comætho 707 a
comæthus & Melanippi incestus 712 f
comana vrbs vnde 366 d
comastice 137 d
comaticon, & comatus omnis, etiam cinædus, prouerbium, 785 b
combe Chalcis 1058 d
combia 851 c
combymata ibid.
come, comion 449 c
comes, magistratus multiplex 1313 c
comessalia, symbola 14:9 c
comessationes, comessator, & comessabundus 1144 d
cometes 868 a
cometa quid 1101 g
comica facies 301 c
comica scena 410 c
comicus risus 301 e 324 c
comicus testis apud Ciceronem quis 302 f
comicis Græcis quomodo obseruata ratio cubica 993 b
comistra 714 f 1138 b
comitialis morbus apoplexiæ proximus 280 c
comitialis morbus qualis, & vnde ibid.
comitialis vnde pueris & adolescentibus familiaris ibid. d
comitiali an solus homo infestetur 281 d
comitialium filiis quomodo medendum 196 c
comitium 53:0 d
comitium pati 508 b
comitij niger lapis, quid 1133 a
comitij Romani fossa mundus 11 f
comma numisma 497 c
commatica pronuntiatio 1491 o
commentaresij 911 a
commentarienses qui ibid.
commerciorum diuisio 1191 c
[illegible] 1316 b
commissiones 573 a
commodi Cæsaris historia, 373 f
commodi Cæsaris vultus 168 b
commoriturorum conuiuium, 1528 a
communes dies 746 g
communicatius dies 87 e
commutationis origo & ratio 1193 a & c
commutatiua iustitia 1191 b
comœdiæ ara quæ 374 a
comœdiæ finis antiquitus, quis 301 e
comœdiæ olim duæ aræ, 3:4 b
comœdicè 30: f
comos 138 f 316 b 317 b 366 f & 983 d
comosandalos flos 15:1 e
[illegible] 1669 b
comotriæ ibid.
comoticos 983 d
comotria ibid.
comotrion 983 f
comus saltatio 157 d
compedes à Superbo Tarquinio excogitatę 506 f
comperendinati rei, qui 90, b
compernes 1366 d
complexio 114 b
compluuiatæ vires 402 b
componi gladiatores quando dicantur 572 g
compositio Latino-græca proximi seculi 815 a
compositió quadrata quæ, 99 d
compositionis [illegible] & asperitate orationi magnitudinẽ conciliari 1178 f
compositiones 573 a
compransores 1545 d
computationis inuentor 1244 g
computatorum digitis similes qui 1184 d
concædes 201 f
conceptionem inhiberi menta 542
conchæ [illegible], coryci 1545 c
conchæ pelorinæ & pelorides 461 g 1513 f
conche locus 721 b
conchos 831 a
conchylia etiam odorari, 1360 d
conchyliorum lautitia 1521 e
in concionem prodeundi sortes apud Syracusas cuiusmodi, 1146 b
in concione dicturis quanta formido oboriri soleat, 724 b
conciones purgandi mos, 1444 b
conclamare vasa quid 1011 f & 1709 e
concoctionis ratio 229 f
concoctionis vltimæ superfluitas duplex 813 a
concordia quomodo eadem cum iustitia 1195 g
concubituri corpus quale esse debeat 780 e
concubituris officere pedum auditatem ibid. f
concubitus quomodo non noceat, & quando 734 e
concubitus ratio 733 b 734 e
concupiscentiæ agitatio 1519 g
concupiscendi fomes vnde 1645 c
concupiscibilis animæ pars 97 d 817 b
condali historia 1645 g
conditionem filiæ quærere, quid 948 b
conditionem quærere ac perspicere, quid 1579 g
conditores 1477 d
conditores vbi sepelire veteribus mos 932 g
condy 833 f
condylion, & cõdylon ostrei genus 171 d
[illegible] ibid.
condylus ibid. 1173 e
condylo interemptus ab Hercule Archias 175 e
[illegible] 1183 f
confarreatio 1571 c
confarreaturus 1570 f
confarreatus ibid. g
conferta, symbola 1409 e
confiscationes 501 e
congelatio 893 g
congiarium munus 1536 a
congius 1536 a 1609 e
congylij 181 e
coni 1579 b
coni cur inoculationem non admittant 1703 g
conis 372 b
[illegible] quid 1359 f
coniatæ 372 c
coniazomeni qui 1183 f
coniector 1703 b
coniector somniorum exquisitus quis 1506 e

conila,

Digitized by Google

conila, conilus 371 c
conisalos ibid.b
conisalus deus ibid.
conisticæ aues,quę 1039 d
conistra 372 b
coniugalis amor quatenus progredi debeat 885 b
coniugalis Persarum lex qualis 996 d
coniugalem amorem pręcipuè moribus seruari 1574 f
coniugales dij 1579 a
coniugij corpus triplex, 1577 d
coniugij felicis & infelicis exempla 1575 a
coniugij ratio non vna 1565 b
coniugij ritus varij apud diuersas gentes 1567 c 1568 d
coniugij vituperatio 1566 c
vide matrimonium
coniunx dicatur an coniux, 883 d
coniuratorum cognatos omnes apud Macedonas ad supplicium deposci 507 c
connubium quale corpus vnitum 1577 e
connubij ratio à Cecrope, 1013 g
cononiæ phialæ 1534 c
conos quid 473 a 1122 a
conos arbor 1122 a
conscientia quid 55 f
conscientiæ flagellum 295 f
conscientiæ vermis 524 c
consecrandi imperatores & principes mos,qui,& vnde, 1103 f
consecratrix radix quæ 1265 f
consertor 50 d
consilium,Diuinitatis comes, 1415 d
consilium in nocte,prouerbium 568 e
consilium sub manu nascatur, prouerbium 567 f
consilij ratio præstantissima, ibid c
consilio malo nil inimicitius 568 d
consolidatio, σύμφυσις 132 g
consolidatiua oculi,tunica, 832 c 833 e
conspicillorum vsus 798 a
constantiæ bonum 1.8 b
constantius imperator vbi mortuus 1615 c
constantij imperatoris de Romana grauitate iudicium, 1015 c
constantio imperante qualis infans æditus 1324 g
constantini Palæologi elogium 870 b
constantini vicenalia & tricenalia 932 d
à Constantino Byzantium tralatum Palladium 1558 d
constantinopolis pro Byzantio 1052 a
constantinopoli mirum quoddam pestis genus debacchatum, 63 a
constantinopolitanum templum [illegible] 1014 e
constillati balthei 1251 b
constitutio optima quæ, 127 f
consuetudinis in naturam transitus 1597 a
consul maior,qui 816 d
& prior ibid.
consules ordinarij & suffecti, 570 a
consulares legati,qui 817 c
consulares prouinciæ 144 d
consulares viæ 1561 c
consultatio,longi temporis 568 a
consummati gladiatores qui, 571 d
& milites ibid.e
consummatio ibid.f
contages,contagio 288 b
contati equites 1199 a
cur contemplantibus ferè somnus obrepat 1679 b
contemplationis quoque primitiæ numinibus dicatæ 196 d
contemplatiuáne an actiua, vita præstantior 1396 e
conti vsus 1773 b
controbolia ibid.
contophori 1196 b
contrapassio 1291 e
sine controuersia,quid, 1279 g
conturbatores serui,qui 1415 c
conuallis,aulon 810 c
conualare 1709 g
conuersationis via duplex, 1404 a
conuersionis species 916 g
conuictores 1525 d
conuiualis confabulatio ex diuersis 1630 g
conuiuales confabulationes cuiusmodi esse deceat 1466 f
conuiualis hilaritatis commendatio 1716 a
conuiuales gryphi & ænigmata 1547 b
conuiuales leges, 1530 b
conuiuæ cuiusmodi esse debeant 1716 a
conuiuæ propriè, qui 1525 d
conuiuarum appellationes ibid.c
conuiuarum diuersa vocabula 1524 e
conuiuarum numerus 1516 d
conuiuium elationi animorum deprimendæ aptissimum 1555 d
conuiuium omnibus numeris absolutum quale 1556 e
conuiuium sportularum quale 1521 a
conuiuij dominus quibus appelletur nominibus 152 b
conuiuij finis,qui 1716 a
conuiuij lauti diuersæ appellationes 460 g
conuiuij locus quibus nominibus appelletur 1524 d
conuiuij luxus 1527 c
conuiuij portio arithmetica an geometrica potior 1519 d
conuiuij rex 1527 b 1510 a
conuiuia ἄβρια & ἄμικτα,quę 1556 d
conuiuiorum coronæ, cur institutæ 1530 b
conuiuiorum orexis,rerum pretia 1556 b
conuiuiorum publicorum nomina 1525 e
conuiuiorum species 1514 d
conuiuiorum structores 1527 b
in conuiuiis canendi mos, 1528 e
κώπη 909 g
copiades anguillæ vbi optimæ 1554 a
copes aues 840 d
copeus 1138 b
copos 1527 f
κώπια,copia 177 e
κοπίς,copis quid 64 f 400 e
copides cœnæ 1527 d
κοπίζειν copissare ibid.f
Guil.Copus Basiliensis 887 a
coppa quid 328 b
coppatia ibid.
coptagogus 1137 c
copria cur dictum Tauromintanum littus 1454 f
copriones 404 b
coprophori 1137 b
κοπρία 1528 a
copra rhodia 472 f
coptaria 1527 g
κοπρίας ischas 980 b
κόπτειν 794 d
coptica fidelia cuiusmodi, 1532 f
coptoplacus 472 e
coptos caseus 1171 d
coquinariæ dignitas 1169 b
coquus vilissimum antiquis mancipium 143 f
cor animæ conseptum 203 b
cor animi sedes 1400 b
cor an duplicatum in quibusdam, & an in quibusdam desit, 203 f
cor an quotannis in homine augeatur 203 f
cor,caloris innati conceptaculum 91 f
cor deesse timidis,cur 817 c
cor & caput cur situ sibi inuicem opposita 112 d
cor inter viscera affectionum expers 203 c
cor,iracundiæ sedes 97 g
cor molle aut durum quibus item paruum 202 g
cor,calor ac vitæ principium 83 f
cor,primum nasci 201 c
cor,primum tangendi organum 29 a
cor,sanguinis fons 128 d
cor,sensus principium 98 f & 1675 f
cor,motus principium 83 f & 1671 f
cor,spiritus sedes 130 g
cordis arcana duobus modis percipi 77 g
cordis ex ira affectio 1116 b
cordis expers nullum animal, 3 f
cordis ignea vis 201 d
cordis inter membra principatus 1371 c
cordis os 135 e
in quibus potissimum ibid.d & 202 e
cordis ratio ibid.a
cordis vehementior commotio in homine tantum 815 d
cordis ventriculi 202 d
[illegible] ibid.e
à corde æstimari monstra duplicia aut multiplicia debere 1324 f
cora quid,& quot significet, 347 g
cora oculi 831 e
coræ naues 348 a
[illegible] 872 a
coræ sacerdos cur æneum instrumentum pulsabat 1059 b
coracinus piscis,pelta 505 a
coracinus piscis,vnde 821 a
coracinus saperda 704 e
coracini aduersus arborum formicas vis 821 a
coracina sacra,quæ 810 g
[illegible] 808 d 9 9 f
corœbus à Neoptolemo an Diomede peremptus 1060 e
coralli vis 286 c
corasion 348 a
κόραξ 413 f
corax calondas 7 0 g
corax canis 94 a
corax machina 1663 a
corax Siculus 319 b
corax vnde dictus 821 a
coracis color 820 g
ex Corace propagata rhetoricæ initia 8 b
corcyra Asopi filia 890 e
corcyra cur Drepanum 893 b
corcyræum vinum 1604 g
cordacismus 139 e
κορδακίζειν ibid.f
cordax 137 c 219 f & 1013 g
cordyla,cordyle 885 f 996 a & 1413 a
core numisma 497 b
κορεῖν 348 a
κόρημα,corema 509 a
coretas pastor primus vates, 1430 f
cori venti proprietas 1120 a
coria humana Scythis pro amiculis 813 b
coria terræ,quæ 591 a
coragio quid 743 b
coriamon annulus 289 e
coriarij 1506 a
corinna Thespia 728 b
corinnæ & Pindari historia, 1211 f
corinnæ poemation 836 a
corinnæ præstantia 72 d
corinthia signa quanti pretij fuerint apud Romanos, 1611 d
corinthiacus sinus 1174 e

corinthiarius cur dictus Augustus 1190 e
κορινθιάζειν 1193 b
corinthus à Doriensibus capta 800 f
corinthus Græciæ emporium. 1190 c
corinthus Græciæ clauis Philippo dicta ibid. f
corinthus Iouis, prouerbium, quid 1192 c
corinthus superciliosa, prouerbium 1189 g
corinthi ruinæ 1190 d
corinthij chœnicometræ. 869 a
corinthij nauium primi concinnatores, & triremium 1201 a
corinthiorum defuncti qui 1192 f
corinthiorum felicitas 1190 c
corinthiorum lampadicum certamen 800 f
corinthiorum nummus polos 497 b
corinthiorum serui 869 a
corinthiorum æs cur pretiosum 1190 d
corithale 1527 d
corium in amygdalis 743 b
corium perdidisse, quid. 743 a
corium pro corio, prouerbium quid 742 b
de corio alieno ludere, prouerbium ibid.
à corio conflatus exercitus, qui 1504 d
de corio satisfacere prouerbium 742 c
cortorum tribatum Phrisius à Druso iniunctum 1504 a
cornea oculi tunica 833 a & ibidem d
cornei qui, & cur 135 a
cornelij Patauini sacerdotis historia 869 f
corneliæ pudicitia 868 e
corneliæ gentis sepultura, 929 c
corneolæ 911 c
cornicines ibid.
cornicularia Plauti fabula, ibid. b
cornicularius ib. b
cornicularij ibid. d
corniculariorum adiutores & tribuni ibid.
corniculatio 1102 c
cornificiæ epigrammata 719 b
cornificij dictum in milites fugientes ibid.
cornificij historia 1538 f
cornificij poetæ interitus. 1477 c
cornix alba prope Rhodigium visa 911 g
cornix cur aquis oblectetur 1085 b
cornix tabellarij vice functa eiúsque sepulchrum 1422 d
cornicis festum 912 f
cornicis solitariæ augurium, 1643 e
cornici virgo fert ficos, prouerbium 912 g
cornicum duarum symbolum 1643 e
cornices ciconiarum agminis duces & comites 1423 b
cornicum oculos configere, prouerbium ibid. d
cornopes 278 d
cornopion Hercules ibid.
cornu Amaltheæ miræ naturæ 1668 b
cornucopiæ inscriptio notatur 359 f
cornu copiæ Sosipoli & Fortunæ attributum 826 a
cornu incinere soliti Tyrrheni 450 f
cornua an dentes in elephantis 887 b
cornua increscere quid 1669 c
cornua phalangis 812 f
cornua pro capillis 1668 e & cur ibid. & 1669 a
cornua recte capiti destinata 1668 c
cornua vulturum 214 c
cornuum ratio 1668 e
cornuum regeneratio 887 e
cornibus vsi veteres pro poculis 1533 f 1668 a
cornuti milites, & cornutorum tribunus 911 d
κόρυς 1527 e
corollæ actoribus dari solitæ 1710 c
corollæ anetinæ veteribus præcipue in vsu 1531 d
corollæ compotantium 1529 c quales & cur ibid. d
corollæ ex floribus an arborum ramis præstent ibid.
corollæ floreæ è collo suspensæ 1530 e
corollæ florentes capiti impositæ, pacis signum 1108 e
corollarum diuersa nomina 1532 a
corollarum in sacris etiam vsus 1532 b
ad corollas decertare, prouerbium 307 b
corollas è floribus contexere, vbi repertum 1459 c
corollarij variæ notiones 1710 a d
sine corollario non recedere, quid ibidem a
coron. coronæ 413 c
κορώνη, τὸ μέλαν 810 g
coronæ 1390 c
coronæ vnde dictæ 307 f
sub coronis venire 390 a & 1392 b
coronarum in conuiuiis ratio 1530 b
coronarum origo duplex 360 c
coronalis sutura 708 f
coronarij 1096 a
coronatus crater quid 1529 c
coronati nummi, vnde 498 a
corone 179 a 1441 f
corone, & diuersæ eius notiones 808 a
corone aurea, prouer. 808 c
corone vrbs 809 a
coronia ibid.
κορώνη τὴν κορώνην, prouerbium ib. a
coroneos 979 f
coronis 808 c
coronis dea ib. g
coronis epodica, aut proodica 809 g
coronidis in libri calce apponi solitæ figura 808 e
coronidis signi in dramate vsus 809 c
coronidis variæ notiones, 808 d
coronida impingere 809 g
coronida imponere, prouerbium, quid 808 d
coronismata 913 a
coronistæ 458 g 912 g
coronius bos 809 b
coronomus 348 c
κορωνὸς taurus 809 b
coroplathi 359 b
coros 168 a
coros pro inuidia, cur 1139 f
corporati 990 f
corpus, animæ carcer 104 c 910 d
corpus, animæ organum 21 a
corpus an perpetuo amburi, nec tamen interire possit 519 c &c.
corpus compositum cur panegyricum 1627 d
& πανηγυρικόν ibidem a
corpus cur δέμας & σῶμα 82 e 1161 d
corpus εὔφορον 117 g
corpus hominis mortale fuisse etiam ante peccatum 11 d
corpus, hominis vmbra. 1463 d
corpus humanum cur mollius finxerit deus 1116 a
corpus humanum, tartarus, pistrinum, 333 f
corpus humanum quomodo æternis cruciatibus sufficere apud inferos possit 320 b
corpus nostrum ab anima quandoque fieri luminosum posse 117 e
corpus nullum perspicuitatis omnino expers 834 g
corpus quadratum perfectum. 990 d
corporis ad animam ratio 1160 d
corporis amor, mortis causa 120 c
corporis centrum 718 a
corporis curam agentium officia diuersa 1696 a
corporis descriptio 122 g
corporis genitor mundus, vt animi Deus 775 c
corporis humani euaporationes fumidæ tres 815 a
corporis humani humores quatuor, ac eorundem affectiones 128 f g
corporis humani nuditatem non esse probrosam 1142
corporis humani partes, quot 140 c
corporis humani partium proportio 139 d
corporis humani quatuor elementa 201 d
corporis humani res, quibus constat, quot numero 139 g 140 a
corporis humani rotundatio & quadratura ibid.
corporis humani septenaria ratio 117 a
corporis sagina 1160 b
corporis solidi triplex dimensio 436 c
corporis vigor quando incipiat decrescere 1670 e
corpori nil prorsus indulgendum voluptatis nomine 1159 e
in corpore humano quàm multa sine admiratione digna 117 b
corpora, animarum instrumenta 123 b
corpora incorporea & corporea quæ 46 c
corpora mathematica quæ 436 c
corpora nostra an cælestibus nobiliora 123 a
corpora præparari spiritu ad animæ susceptionem 90 e
corporum genera 1577 d
corporum humanorum pulchritudo 127 b
corporum quinque species, 46 f
corporum varia constitutio pro Aquilonis aut Austri flatu 781 f g
corporibus humanis nihil deesse ad perfectionem 123 c d
cortæ, corsæ 167 g
correctiua iustitia 1291 d
corruda 195 f
corruptibile quid 66 f
corruptio quid 66 d
corruptionem fieri à contrario, non in contrarium 1399 c
corruptiones naturales duæ, 1154 b
corruptionum in nobis causa, quæ 1685 d
corsos. 168 a
corsoterium corsoteus. 167 g
cortales aues puluere aut cinere lauari 1421 c
κορυφαῖος 1182 d
coruus 423 f
coruus albus Alphonso regi missus 912 d
coruus cur aquis oblectetur 1085 b
coruus cur satyra auis 1081 f
coruus nocturnus 913 b
coruus solitudinis amans 1085 b
coruus vnde κόραξ Græcis 810 g
coruum populi clamore superuolantem decidisse 1066 c
coruorum alborum augurium Bœotis in Thessalia factum 912 e
coruorum coitus & partus 1082 g
coruorum odoratus 431 a
ad coruos, ἐς κόρακας, prouerbium 1085 b

corybantes

Digitized by Google

corybantes 914 d
corybantum affectio 1669 g
corybantum saltatio 237 c
coricæi 72 e
corycei conchæ 1545 c
corycei exercitium 561 e
corycia nympha 876 d
corycium antrum ibid.
corycion, corycis 561 f
corydalus 1517 e
corydali epitaphia ibid.
corydus auis, deque eadem prouerbium 245 g
corydus auis 1127 e
κορυδαλλὸς 1182 d
corymba, corymbus 145 d
corymbi papillati 1531 a
corymbiatus discus 1533 d
corymbus 481 c 1549 b
coryna 1182 d 1416 c
corynephori 1416 c
corynis pugnandi mors 1173 b
coryphæ 145 c
coryphæa 1200 e
coryphæa Diana 1277 b
κορυφαῖος ibid.
coryphe 144 c 188 a
κορυφὴ κορὸς, quid 1551 a
corys 1182 c
κόρυς ibid.
corythæolus qui 1182 d
corythæolus Hector, cur 1200 a
corythaix cur Mars Homero 1189 d
corythaices 1200 a
corythallia Diana 152 d
corythus 1165 a
coryza 552 e
corizæ 1696 e
cos insula, Meropeis dicta 162 d
cosia 1184 d
cosmarion 1533 d
cosmetæ 1696 a
κοσμοκράτορες planetæ 41 c
cosmophthora 21 a
κόσμου κόσμος κοσμήτορες 20 g
κόσμου ἐκπύρωσις, saltationis species 239 c
cosmi Cretensium quot 1016 c
cosmosandali 1532 b
cosmotica medicamenta quæ 983 d
cossus 257 d
costarum nomina & numerus in homine 176 c 177 c
cosymbotæ tunicæ 1549 b
cosymbus, cosymbe ibid.
κοτταβίζειν, cotabissare 1159 b
cotem nostram, prouerbio quid dicamus 1448 a
cothi 1331 g
cothon, cothones 1342 a
cothones, gobij 133 g
cothoniæ nomen vnde ibid.
cothonismus 1234 a 1596 c 1671 b
cothoselinum 1234 a
cothuri 15 b
cothurni tragici maiestas 1177 b
κοτύλη, cotila animalia, quæ 716 g 1658 f
cotinades 847 e
cotinades trambeli 849 a
cotinus 817 d
cotino in Olympiis coronari solitum 886 d
cotinusa vnde dicta 847 d
cotoriæ 908 e
κοτὶς 1306 f
cotta vno tantum testiculo insignis 185 b
cottæ Messalini dictum, 931 b
cottæ vitium 81 d
cottabus cottabia 1548 b
cottabi ancyleti 1171 f
cottaborum lusus Siculorum prius 1548 g
cottabisis quid 1548 b
κοτταβίζειν ibid.
cottis 366 c
cotulæ 1533 f
coturnices helleborum comedere 858 d
coturnicum certamen 861 f
coturnicum de coitu certamen 1656 c
cotyla 1609 d
cotylæ 186 g 190 c 553 a
cotyle 175 a 816 a 716 f 1533 f
cotylos ibid.
cotyledon 190 f
cotyledones 716 e 717 a
cotylerrhitos 1535 f
cotyliscus 472 b
cotylius mons 1047 a
cotylonis cognomentum vnde Varro 1513 g
cotys siglina, prouerb. 1296 g
cotys regis historia 1296 f
κυάδες 1173 f
couali qui 46 c
coum vinum 878 c
cous, tali iactus 1134 f
κυφαλγία 1089 b
κυγχλίζειν 1354 e
coxæ partes & vocabula 190 g
coxalia 1200 d
coxendices 190 g
Crabus deus 808 f
crade 288 b
κραιπάλη 326 b
cræpalocomos ibid.
cræta pro capite 142 b
κράμβη 1537 d
per cramben iusiurandum ibid.
crambalea 1544 g
crambidion 1537 d
κρανίον 453 d
cranæa 925 b
κρανεία mensis 925 c
cranius Iouis & Europæ filius 453 c
cranion vrbs 925 b
cranon ibid.
cranion ibid.c
κρανίου σφόνδυλον ibid.e
cranei suturæ 144 c
cranij ossa 708 d
cranius 582 f
κραντῆρες dentes 146 d
crapulæ detestatio 333 f &c
per crapulam hominum corpora maxime dæmonum insidiis obnoxia reddi 75 a
cras qui viuit, non viuit 212 a
κρᾶσις 324 b 993 f 1445 a
κρατὴρ ἀγαθοῦ δαίμονος 1550 c
crassus ἀγέλαστος 153 g
crassi in Deiotarum scomma 827 g
crassi opes, & de diuitiis sententia 1131 a
M Crassi res gestæ 1010 f
crassipelles pro fatuis 267 c
craste 41 c
κρασπεδίτης ibid.
cratæpus bos 767 c
cratanion 1533 g
crater Helenæ, prouer. 1048 a
crateres Thericlei 1533 b
craterum in conuiuiis ratio apud veteres, & nomina 1550 f
craterophoriæ 350 b
craterus φιλοβασιλεὺς Alexandro dictus 1273 f
crates quomodo diuitiis vsus 1129 g
crateris dictum in voluptarium 469 b
κρατηρίζειν ἐκέλευσεν 94 c
crathis fluuius vnde 1427 c
crathidis pastoris in capellam amor 1426 f
cratis supplicium 509 e
cratenas thapsi inuentor 978 c
κρέα ὑπέρφορα & ἐγκρυφίας, quæ 1610 c
creagra 1524 f 1638 a
creaturæ omnis appellatione in Euangelio hominem intelligi, & quare 54 b
κρεῖον 457 d
κρείκα pro capillo ibid.c
κτενὶ conchæ 1545 c
κρέκες 1545 b
κρείττονες cur dici heroes soliti 57 a
cremasteres nerui 185 c
cremathra 704 c
crembalum 440 e
κρεμβαλίζειν ibid.
cremia 185 d
cremia ligna 1403 f
cremona quando exu[illegible] 1364 f
cremor 185 c
cremutius 1235 b
cremutius Cordus 1435 e
crenæ 1282 d
crenidæ per Philippum instauratæ 499 a
creocaccabum 414 e
creodætæ 1518 d
creodæsia ibid.
creodochon ibid. & 544 f
creonomia 319 g
creontiades 279 a
creophagia 1025 f
crepala quid 1594 d
crepida placentæ 1414 c
crepidæ, harpides 1662 d
crepis 472 d
cres nescit pelagus prouerbium 1016 f
cresera, cresction 473 e
κρήσιος, cresius mons 1131 f
creta à tribus populis inhabitata 985 c
creta πολύφυλος 1279 b
cretæ fertilitas 1017 g
cretæ omphalos 812 d
in Creta cur sacri sues 1421 a
cretare 1705 a
κρητία 1351 b
cretensis victus 1016 d
cretensem rempublicam Spartana imitata 1015 f
cretensium in marium concubitu mos 788 a
cretensium lascinia 789 d
cretensium mores 772 f 1015 f g
cretensium saltandi studium 233 a 237 d
cretensium sapientiæ studium 962 a
cretensium serui 1405 a
cretica saltatio 240 g
creticum amiculum 240 e
creticum vinum 878 e 1604 b
creticæ venationes 991 b
cretici canes 945 a
κρητόμαχος apud Cretenses culta, & Æginetas 1018 a
creusa Æneæ vxor 1060 d
creusæ raptus ibid.
cribanitæ panes 470 d
cribanoti panes 812 g
cribanus ibid.
critote sphe 424 c
cricotus ibid.d
cricotus thorax ibid.
cricus 423 d
cricus Demosthenis, prouerbium ibid.
crij nauigia 872 a
crimnisij simulacrum 953 e
crimnodes vrinæ 185 c
κριμνώδους vrinæ quæ 1545 c
crimnon 137 g 1545 d
κρίμνον 1545 d
crinis demissus, cedens, vibratus, qui 865

Digitized by Google

Crines vide Capilli
Crines à puellis offerri Hippolito soliti 797 c
Crina, crinonia 538 b
κρινάνθεμον 1545 c
Criomyxi 158 c
κριὸς, cur aries Græcis, 1669 f
Crios in cælo aries, cur, 1545 b
κριοῦ Thyestis sepulchrum, ibid.
Crisimi dies 750 d
Crispantes socci 758 f
Crispi capillo cur tarde canescant, cito caluescant 709 c
Crispitudinis capillorum ratio duplex 861 f
Crissa 874 f
Crisseus sinus 437 d
Cristæ Caricæ 504 f
Cristarum in galeis ratio, 905 c
Cristarum inuentores Cares 839 a
κριστίζειν 779 a
Crithe 302 g
κριθὴ vnde dictum Græcis hordeum 807 f
Crithiasis 1186 g
Crithina potio carotica 839 c
Crithini potus inuentores Ægyptij 839 c
Crithologi 828 c
Critiæ immanitas 1255 c
Critiæ votum 1614 c
Critici dies præcipui qui 750 d
Criticorum dierum ratio 750 c
Critici grammatici qui 712 a
Crobilus comicus 703 c
Crobylus 956 a
Crocæ 813 a
Crocala 1049 c
κροκίδες 1143 c
κροκιδίζειν, ibid.
Crocodilea 544 a
Crocodilus vnde dictus 813 c
Crocodili symbolum 1659 f
Crocodilorum ciuitas 1422 c
Crocoides color 852 d
Crocomagma 445 b
Crocopeplos 762 c
Crocota vestis 1457 b
Crocotus, κροκωτὸς, crocotion 852 b
Crocus crocodilo exosus 813 b
Croci in corollis vsus 1530 d
Croci in theatris vsus 1531 f
Crocum & flores perambulare quid Horatio 1531 f
Crocylia vrbs 1143 f
Crœsus quid Lampsacenis olim in terminatus 1158 b
Crœsi calamitas 291 c
Crœsi filius ex muto repente vocalis 1115 c
Crœsi historia 77 c
Crœsi magia 489 a
Crommyon vnde Græcis cepa 818 a
Cronia 824 a
Cronia vita 892 b
Cronicæ lemæ quæ 824 b
Cronion mensis 1100 c
Cronippus 1181 c
Cronium mare 824 d
Cronius collis 836 f
ad Cronium collem olympia celebrari solita ibid.
Cronius sinus 824 c
Cronos pro ineptiis 824 e
κρόνου λῆρος, κρόνου παλαιός 886 g
Cropidæ 1125 d
Crosnos 1173 f
Crossus 1512 a
κρόσσαι, crossi 859 d
Crotalum & crotalus quid, 1049 a
Crotani 1060 a
Crotaphos quid & vnde 708 a
Crotoniatarum studium 835 g
Crotonis ciuitas cur laura, 1034 c
Crotonis nomen vnde ibid.
κρουμάτων 254 a
κρύον 1049 d
Cruciantes equi 515 a
Cruciariæ pœnæ ibid.
Cruciarij qui 515 a
Crucium vanum ibid.
Crudelium ratio 779 g
Crudum piscem esse opton, quid 1547 c
Crumata salpistica 873 g
Crunus 1599 c
Cruomena organa quæ 445 g
Crupellarij 573 c
Cropezia 451 d
Cruris caput 191 a
Cruris ossa duo, ibid. b
Crurum ratio ibid. c
Crustum taboniarum 472 c
Crux inter Ægyptiorum characteres 515 d
Crucis figura etiam in veterum adoratione religiosa 515 f
Crucis figura præstantissima 515 c
Crucis nomen vnde Græcis, 514 g
Crymnas locus 1354 g
Crymodes febres 1232 f
Cryngus 147 e
Crypella 510 b
Crypsilochus qui 1297 c
Crypsinus qui ibid.
Cryptia quid 1406 e
Crystalli ratio 27 b
Crystallina cæli sphæra 35 g
Crystalloides oculi tunica 831 d
Κτάς 185 g
Ctenes dentes 166 c
Ctenes Methymnæi 463 a
Ctenotrophia 275 d
κτηνοτροφία 932 f
Ctesiæ Cnidij oratio 1382 f
Ctesibij dictum 1524 a
Ctesibij inuenta 449 a
Ctesij Iouis dedicatio 1175 b
Ctilæ oues 1783 b
κτιλοῦται ibid.
Ctilos 1783 a
κτιλεύειν ibid.
κτίσμα ibid.
Ctistæ Thracum qui 1008 g
Ctitæ 1009 a
Κύβος, cube 992 e
Cubica ratio comicis & Pythagoræ obseruata 993 a
Cubicus ludus à Palamede inuentus 1135 b
Cubitus 175 a 548 c
Cubitus mensura quæ ibid.
Cubito emungentes, prouerbium 900 c
Cubus quid, & vnde 989 b 992 d 1134 d
Cubus Cybelæ dicatus 992 e
Cubus in numeris quid 993 b
Cubi inuentor Architas ibid. c
Cuborum lusus à Palamede excogitatus 1134 f
Cucuma 1200 f
Cucumer vnde σικυὸς Græcis 735 b
Cucumeris esu coitum cieri, ibid.
Cucumere vescens lenam texe, prouerbium ibid.
Cucurbitæ pars γαστρώδης 896 e
Cucus auis 862 d
Culeus 1609 f
Culices caprifici 980 f
Culices ficorum ora aperire 982 a
Culicum frequentia in Mesopotamia 876 b
Culinæ fusoria 1700 a
Culpa lata 508 b
Culcellatus ager 176 a
Cultrorum ex aere vsus 1616 d
Cultum absolutum quinque rebus perfici 370 d
Cumæa sibylla 1207 d
Cumæis nummorum cudendorum quis auctor 1214 c
Cumæorum inuentum pentadactylos 1437 c
Cumæorum phylacti, & de regibus in senatu deliberatio 910 f
Cumanus ager cur phlegra dicatur 1712 e
Cuminum execrationibus lætius prouenire 1667 c
Cuminum serere quid, prouerbium 820 b
Cumini sector, prouerbium ibid.
Cuneus 435 d 909 a
Cunei 411 e
inter Cuneos residere, prouerbium ibidem
Cunicularij 1165 c
Cuniculus, κύνικλος & dasypus 1474 e f
Cuniculus hyponomus 454 a
Cunila bubula 704 f
Cunina dea 1204 e
Cupidinis impudentia 886 b
Cupiditates quæ necessariæ aut non 732 g
Cupiditatum incontinentia, cur damnanda magis quam iræ 592 b
Cupressus arbor qualis 1378 b
Cupressus Cretica 1379 a
Cupressus Indis inter aromata 1378 f
Cupressus vnde dicatur 1378 d
Cupressi fructus 1704 d
Cupressi lignum putredinis expers 1378 f
Cupressi pictura cur frequentior veteribus 1378 d
Cupressi suffitu purgari aerem. 1379 c
Cupressorum proceritas miranda vbi 1378 d
Cupressi vsus in funeribus, ibid.
Cupresso simile, prouerb. 1378 a
Cupressum recisam non amplius succrescere 1379 e
Cupressum simulat, prouerbium 1378 b
Cupressi cur inoculationem non admittant 1704 b
Cupressi, παρθένοι dictæ, & charites, item cyparissi 1378 d
Cupressos Eteoclis fuisse filias 1379 g
è Cupressis naues ibid.
Curetes 879 a 914 d
Curetes vnde dicti 784 g 914 d
Curetes, Idæi dactyli 884 a
Curetum saltatio 237 g
Curiales, aulici 820 d
Curionis oblinio 1683 g
Curis pro hasta 1167 e
Curitis Iuno cur dicta ibid.
Curotrophos Apollo 366 a
Currus compingendi auctor Erichthonius 1198 b
Currum quis primus instituerit 885 d
de Curru loqui, prouer. 64 d
Currus bellici 1173 a
Currus falcati 1198 b
Currus iungere qui docuerint 490 f 1198 b
Curruum bellicorum inuentio & vsus ibid.
è Curribus pugnandi mos, ibid.
Cursus ἀπήνης & calpes, 585 c
Cursus fiscalis, cursus publicus 1186 c
Cursus præmia quando pueris proposita in Olympiis 884 e
Cursus quæ & coria 531 a
Cursu lampada tradere, prouerbiū 801 b
Cursu primum vicisse Chorœbum 884 f
Cuspion 424 d
Custini boues 176 f

Custodia

custodis libera quid 909 e
cutis an ad pilorum colorem aliquid faciat 706 b
cutis crassitudo hebetudinis indicium 265 d
cutis frigida 273 a
cutis lacernosa, rhacodes 137 e
cutis mollities quatenus mentis bonitatem declaret 266 c
cutis sordidæ ratio 131 b
[illegible] 1581 a
cyamos 177 b 1581 a 1700 g
cyamus flos 1532 b
cyami nomine quid Pythagoras intellexerit 1510 b
[illegible], Pythagoræ idem existimatum ibid.
cyanes simulacrum 953 e
cyaneum 1154 a
cyaneus color 852 d
[illegible] quid 1266 c
cyathus fluuius 1545 a
cybe 992 e
[illegible] à Palamede excogitata 1114 f
cybele à cubo nuncupata, 992 e
cybele, magna mater ibid.
cybele Pasithea, & mater deûm 998 b
cybelis, & cybele quid 992 e
cybeleiorum luctus & abstinentia 257 d
[illegible] festa 993 e
[illegible] 883 c 1136 b
[illegible], cymindis 157 g
cybiotates Ægyptij rex. 993 d
[illegible] peculiare Cretensibus 133 b
[illegible] 140 a 992 e
cybisteres saltatores 139 g
[illegible] 348 c
cybitus ibid.
[illegible] schema 1562 a
[illegible] 348 c
[illegible] 891 c
[illegible] 991 c
cyclicus chorus 326 a
cyclodidascali ibid.
cyclifei 144 d
cyclos 427 g
cycli, & cyclos quid proprie 1559 a
cyclops excæcatus qui sit, prouerbium 1368 f
cyclopes lusci, vnde Homero translati 881 a
cyclopum tria genera 1368 e
cyclopei ludi qui ibid. d
[illegible] 831 c
[illegible] melos 448 b
cycnus Troianus 707 e
cycnus [illegible] cur 448 b
cydissa 1021 c
cydnum fluuiû mederi podagræ 1504 b
cydoneæ fici 978 g
[illegible] 943 b
[illegible] 1136 f
cygni cantus paucissimis auditus 448 a
cylabare gymnasium 485 g
cylabaris 1126 e
cylabræ heroi falsamenta offerri solita 1554 b
cylibantum mensa 343 c
[illegible] ibid.
[illegible], cyliciæ quæstiones 1547 b
cylichnides 1533 g
cylisti 1532 a
[illegible] cyliceum 1547 b
cylla Pelopis auriga 1434 f
cyllestia 1042 b
cyllobantes 510 a
[illegible] 174 a
cyllyrij 1416 d
[illegible] 1677 b
cylonis statua 1336 e
[illegible] ibid.
cymaliri sacellum 962 e
cymatium 386 e
[illegible] pulsus 744 f
cymatophleges 42 f
cymba, cymbæum, cymbium 145 c
cymbe 1533 g
cymbe, cymbachus 145 c
cymbia 1545 c
cymboides poculum 1535 b
cymbum, cymbium ibid. a
cyminoprites 820 c
cynæ arbores, cyni 942 f
cynæpodes equi, qui ibid.
cynæthus rhapsodus 380 g
cynætheus Iupiter 836 d
cynalopex 1016 d
cynamolgi 944 g
cynanche, cynanchici 941 b
cynas 1541 d
cyndali 1559 b
cindalismus ibid.
cynethensium feritas ex neglectu musicæ 414 e
cynea 1505 g
cynegia 836 d
cyndaloplitæ 1559 b
cynna meretrix 741 d
[illegible] 943 d
cynocardamon 1466 a
cynocephalus Deus 1218 f
cynocephali 942 e
cynocephali cur in templis nutriri soliti 1423 b
cynocephalorum docilitas. ibid.
[illegible] 1016 d
[illegible] ossa quæ 135 b
cynomorion 18 g
cynomyria 942 e
cynophontis ibid.
cynorrhodæ medicamen 947 a
cynosarges 895 g
cynosema 945 a
[illegible] 1020 c
cynosura vnde dicta 1437 d
cynulchi qui 947 e
cynura 943 b
cynea quid 947 e
cynicus annus 943 f
[illegible], talorum iactus 1134 f
[illegible] vnde Græcis canis 947 e
cypellum 1552 g
cyphalei 510 a
[illegible] ibid.
cyphela 1552 f
cyphella 510 a
cyphon tormentum, & alia ibid.
cyphonismus ibid.
[illegible] locus 1641 e
[illegible] ibid.
cypria mantelia 853 d
cypriani de Tertulliano dictum 1717 b
cypriorum carminum dubius auctor 590 b
cypros 473 d
cyprus, cur Cerastia & Sphecia 1608 g
cypros mensura 830 b
cyprus as 1552 g
cypri flos 1330 d
[illegible] 944 b
cypseli 193 f
[illegible] 156 a
[illegible] ibid.
cyrbasia 812 f
cyre pro Cerere Cnidiis 943 e
cyrenæorum currus agitandi studium 994 b
cyrenæorum luxus 878 d
cyrene à Batto condita 187 d 858 c
cyrenæ Libyæ 49 a
cyrene scortum 49 e
[illegible] dies 950 d
[illegible] 949 e
cyriologia quid 1179 d
cyrnij cur longæui 1153 b 1517 f
cyrus à cane educatus 1307 f
cyrus rex grypus 399 f
cyrus sanctitatis antiquæ typus 994 d
cyri appellatio vnde 943 d 1311 d
cyri archiuum 1176 g
cyri sepultura & epitaphium 400 b 929 e
cyri in mulieres liberalitas 721 d
cyri frugalitas 465 b
cyri mos de mensa panem mittendi amicis 1541 d
cyri præstantia 1251 e
cyri senectus 1075 e
cyro quale redditum ab Orpheo oraculum 786 f
[illegible] 204 g
cyrtos 475 g
[illegible] 168 g
cysoleches quis 1061 a
cysos, cysthos ibid.
cystis 210 e
cytaria 815 e
cythereidis prima syllaba communis 902 g
cytherus Philoxenus 702 f
cytherij Veneris cultores, vnde 1172 a 1641 e
cytharini 848 d
cytinus 1413 b
cytini flores 943 b
cytos 249 b 708 e
cyttara 32 e
cyttarus quid 32 e
cyzici per Mithridatem obsidio 1122 g

D

DAæ Scythæ qui & Dasæ &c 1022 a
daci qui, & an Getæ 1010 f
daci Daui, qui 1022 a
dactylicæ tibiæ 410 e
dactyli idæi 273 b
& vnde dicti 314 d
dactyli idæi ferri excudendi auctores 971 a
dactylion 181 e 794 f
dactylios 138 a
dactylij 181 e
dactylorum 2113 a
dactylus Pythici nomi 873 e
[illegible] 897 d
[illegible] 1568 g 1587 a
[illegible] 1587 a
daer 1582 b
dædala facta, prouer. 1713 e
dædala [illegible] & [illegible] 829 a
dædalidæ 1713 f
dædali genus ibid.
dædali simulacra ibid. d
& eiusdem cum Icaro fuga ibid. e
dædali statuæ 1401 g
[illegible] 1568 c
[illegible] 74 g
dæmonis appellatio anceps 55 a
dæmonij viri qui 70 e
[illegible] 182 d
dæmon an mutetur, mutato loco 71 a
dæmon bonus qui 1550 b
dæmon igneus 70 b
dæmon magnus pro deo 67 e
dæmon proprius quis ibid.
dæmon Saturnius 70 b
dęmon, secundus rationalis naturæ gradus 43 b
dæmon vltor magnus, hymno celebratus ab Orpheo 117 e
dæmonis ab anima electio quando

Digitized by Google

fint 69 e
δαίμονος ἀγαθοῦ κρᾶσις 1510 c
dæmonis boni poculum ibid. e
dæmonis bonis facra 1583 f
dæmonis nomen veteribus honeftum, nobis non item 54 g
dæmonis fymbolum triceps canis 75 c
dęmonem effe vnicuique proprium cuftodem ac teftem 68 b
dæmonem pluribus modis dici 67 b
dæmones à deis abiuncti 1213 b
dæmones aeria animalia 60 f
dæmones an habeant corpus 46 a
dæmones an hominibus præftantiores exiftimandi 74 e
dæmonas animalium victimis oblectari 596 b
dæmones an naturaliter mali 64 f
dæmones an fentire doloris vim poffint 65 d
dæmones,canes atri 75 b
dæmones cur dicti 43 b
dæmones cur inuifibiles ferè 74 a
dæmones effe femine fœcundos, atque coire 62 a
dæmones exagitandi fymbola vnde 75 a
dæmones ex angelis quomodo facti
dæmones horrere gladios 65 g
dæmones incubi & fuccubi 788 b
dæmones internuncij 74 f
dæmones mali 63 e
dæmones pro diis 62 d
dęmones qua ratione futura pręnofcant 73 c
dæmones qua ratione varias figuras exhibeant 62 f
dęmones quare Hefiodo dicti hominum cuftodes 46 a
dæmones qui naturales, quique aduentitij 45 d
dæmones quibus rationibus futura pręnofcant 77 a
dæmones quomodo finguli fingularum gentium idiomata exprimant 75 f
dæmones fœcu d qui 312 e
dæmones feptentrionales,mali 64 c
dæmones tanquam paftores nobis adhibiti 45 f 61 c
dæmones terreftres,aquei,ignei 45 b
aerij ibid f 47 a 70 c
dæmonum bonorum malorumque diftinctio 74 c
dæmonum corpora qualia 62 e 841 g
dæmonum corpora diffecta etiam dolere 65 e
dæmonum decuriæ 71 e
dæmonum defcriptio 43 d 74 e
dæmonum è cælo lapfus 63 g
dæmonum illufiones 381 e
dæmonum incurfibus quinam maxime pateant 75 f
dæmonum in homines infidiæ vnde & quales 75 b
dæmonum loca fub luna
dæmonum nulla lingua propria 75 f
dęmonum nullus neque mas neque fœmina cenfendus 62 e
dæmonum ordines in fingulis planetarum fphæris 41 a
dæmonum pernicitas 88 b
dæmonum præfecturæ 45 a 74 f
dæmonum præftigia 921 b
dæmonum principes Serapis & Proferpina 74 f
dæmonum prolectatione non femper nos peccare 75 a
dæmonum ratio 537 a
dæmonum fupplicium 65 b
dæmonum tam bonorum quàm malorum nomina 70 f
dæmonum verba quibus exaudiantur 70 b
dęmonum ius quatenus in res vifibiles, &c. 38 f
dæmonibus formidabiles exorciftæ, & quomodo nafcantur 66 f
à dæmonibus quomodo afficiamur 45 b
dæmonicum corpus aliud quam angelicum 59 c
dæmonica corpora etiam affici 60 b
dæmonica poteftas,& conciliatrix 45 g
dæra quid 1492 f
dæta 345 d
δαῖται δαιτυμόνες 1518 c
dætis 1518 f
δαιτρεύει 1518 e
dagys 1049 c
daimachi Poliorcetica 968 g
dalmatica veftis 850 f
damæ Pythagoræ filiæ ingenium 727 c
damæthus rex 755 a
damæus Neptunus 767 b
damar 752 b
damafcena 244 c
damaftes de gentibus 881 b
damafus epifcopus 742 a
damiani fophiftæ hiftoria 1176 b
damis 287 a
damnandi criminis confeffos & iudicatos,ritus 513 g
damocratis Palæftræ hiftoria 1081 g
damocritus 1087 f
damon remiffæ harmoniæ inuentor 443 b
danace nummulus 497 d
danaides Argiuos phreorychiam docuiffe 1498 g
danaus Argo naui vectus, 1636 d
dandalis maza 471 c
dantes poeta 811 c
daphnatum 246 b
daphne puella in laurum 241 f
daphne palatium 246 a
daphne vates 750 a
daphne vnde dicta 245 d
δαφνηφάγοι ibid.
daphnides 246 c
daphnis Bucolicorum auctor 922 c
daphnis nympha promantis 876 a
daphnus fluuius 1602 e
dardanorum fub Illyride mos 1085 e
dardania 1027 a
dardanidos nummus 498 b
dardanus 1027 a
dardanus Paridis ex Helena filius 1074 f
dardano Sibylla nata 750 b
darici ftateres 496 f 497 a
darici ftateres vnde 497 b
daricum aurum 285 c
darius Cyri φαρετροφόρος 1208 b
darius poftremus,lictor antea ibid.
darius,talorum iactus 1251 f
darij dictum 548 c
darij epitaphium 1251 f
darij impietas 787 d
darij præftantia 1251 f
dario miffa à Scythis munera, quæ 1283 b
dafæ,qui & Daæ 1013
δασυπόδιον 788 c
dafypus carnes defiderat, prouerbium 1474 g
dafypus pro cuniculo ibid e
dafypus pro lepore ibid. d
[illegible] 1630 b
datis Perfa vnde Datifmus, ibid.
daulis feftum 1012 a
daulis nympha ibid.
daulicus tyrannus ibid.
daulus vnde dicta ibid.
daulis ibid.
daunij cur Podalyrij fepulchro incubare foliti 1504 a
dauidis fepulchrum ab Hyrcano direptum 910 e
dauorum feruile nomen 1012 a
debere cuiquam, turpe apud Perfas 995 e
debitorum perfidiæ pœna 851 f
δεκάδραχμος nummus 45 f
decaduchi 1243 e
decaclinon 1524 a
decaclition 1524 a
decamnichi fcomma 1404 e
decani 1325 b
decanica loca 1414 e
decaprotæ 1243 c
decas vnde dicta 1242 d
[illegible] 1281 a
decatelogi 1241 e
[illegible] 1239 b
decateutæ qui 1243 e
decateuterium 1243 e
decatones qui 1243 e
δεκάζειν 1289 a
è decem annorum puero grauida quædam 743 g
decem milia æris loquendi forma 1243 a
ad decem vfque numerandi mos omnibus obferuatus 1242 b
decembolum quid 1134 b
decembri præfecta Vefta 1424 f
decemprimi 1243 f
decem virorum tabulæ 1312 a
decennia fefta 1215 c
δέκας 1026 b
dechas carceris quid 905 f
decima Parca 1234 b
δεκάτευσις,decimatio 508 d
decoctæ aquæ inuentio 1492 e
decollare 171 e
decori neglectus 1467 e
decoriata amygdala 743 c
decrepitorum vox 1081 e
decreta 998 g
decreta facra quæ 818 g
decretorij dies 750 d
decumanus fluctus,& limes 412 d
decumanus numerus Pythagoricis quadratura prima 1242 b
decumare 508 d
decuffatim 1243 e
decuffatio,decuffare, decuffatim perducere 1243 e
decuffis 1243 d
deductoria 1493 g
deferuefcens ira,quæ 1299 a
defrondefcere 712 a
defunctus pro cadauere 1192 f
defunctorum monumenta apio ornari folita 307 e
defunctorum vel meminiffe,fcelus apud Albanos 1018 e
in defunctis cur augefcant capilli & vngues 982 b
deianira quomodo Solonis fententiam vfurpet 597 e
[illegible] 783 a
deiotari fcomma 828 a
deiotari in filios immanitas 786 f
[illegible] 1060 c
[illegible] veftis 860 b
[illegible] 1554 c 1523 a
[illegible] Apollo 1492 f
[illegible] 269 d 170 g
[illegible] 741 e
[illegible] 741 e
[illegible] 240 b
deldon rex 1010 f
delecta manus 329 e
[illegible] 1050 g
deli emerfio 24 b
deliaftæ qui 415 d 873 e
delij cur Ilithyiæ facrificent 1581 d
delij,parafiti Phœbi 810 e
deliorum nummus bos 495 f
delirium ex imbecillitate interdum 895 f
delirium ex perpeti vigilia 1592 a
delirium vnde nafcatur 128 g
delirij ratio 893

Digitized by Google

delitij species 896 a
deliros vngendi mos 265 e
delium 242 e
delius Apollo cur 877 d
delos patria deorum 415 d
delphacium 407 b
delphax ibid. & 1419 e
delphaces, delphyæ ibid.
delphi 873 d
delphi vnde dicti 407 d 870 c
delphorum hosioter 808 d
delphorum statuæ 1651 e
delphica mensa 407 a
delphicum locus ibid. f
delphicum oraculum 839 d
delphicum oraculum à Gallis lacessitum 1005 a
delphicum oraculum ab Nerone solutum 431 b
delphicum oraculum cur terræ vmbilicus dicatur 811 c
delphicum oraculum Saturni prius 876 f
delphicum oraculum πῖγῆς & Neptuni 874 g
delphici oraculi initia, item eiusdem deficientis rationes 429 f
delphicum templum ex ære 1655 f
delphicus gladius 976 a 983 b
delphicus tripos quid 426 d
delphici thesauri 430 c 983 b
delphina 407 a
delphina peluis non capit, prouerbium 1159 c
delphinas moueri cantu 441 c
delphinæ curis vis 408 a
delphinus cur musicum signum 408 c
delphinus futuræ tempestatis prognosticon ibid. b
delphini longæuitas 206 d
delphini motus 408 a
delphini vis in terra, prouerbium 406 c
delphini cur circa Liberum patrem appingi soliti 1443 f
delphinorum celeritas 406 c
delphinis 406 e 407 a
delphiniscus 408 b
delphinium 407 b
delphinia Diana ibid.
delphinius mensis ibid.
delphinophoros nauis 406 g
delphis, delphin instrumentum 406 e 876 c
delphys 115 g 407 b
delta Arginorum 709 f
delubrum 834 c
delus mons 242 e
deluentinus Deus 1121 a
δέμας quare corpus Græcis dictum 82 c 104 d
demadis dicta 554 a 813 b
demarati dictum 440 d
demarete 498 b 845 a
demaretium numisma 498 b
demensum 748 c
demetrias triremis 838 a
δημητριῶν mensis Hieromenia 1424 g
demetrius Caletianus 1459 c
demetrius Phalereus εὐγενής 1208 c
demetrius Suniensis 1225 g
demetrius Trœzenius 1056 e
demetrij adulatores 1143 d
demetrij historia 233 a 235 c 594 b 1174 c
demetrij dictum 821 e
demetrij lamia 1616 a
demetrij libido 767 a 845 c
demetrij Poliorcetis forma, 489 c & historia 1574 b
demetrij sepulchralis lex, 928 d
deminutio 896 c
demiurgi 18 f
δημιο vates 924 g
demochatis dictum 1055 e
democoon 279 a
democratiæ gluten, theorica pecunia 414 g
democratis dictum 702 e
democratica mensa 340 g
democritus Gelasinus cognomento 166 d
democriti de somniorum ratione sententia 14 9 e
democriti de visus ratione sententia 779 a
democriti dicta 274 g 340 b 1183 c
democriti dij, Pœna & Beneficium 1218 e
democula pro domuncula, 875 b
demodocus 324 b
demodici in Chios epigramma 1480 f
demodoci scomma 1551 d
demonidæ claudi crepidæ 321 a
demonstratiuum, genus dicendi 1156 d
demophontem primum iussisse pœnam Athenis 1357 f
demopolis Themistoclis filius 745 b
demosthenes abstemius, 1600 e
demosthenes cur Argas dictus 973 d
demosthenes Batalus dictus 259 f
demosthenes cur Parabacchus 1082 c
demosthenes eloquentiæ typus 1310 e
demosthenes Romanus Cato dictus 1380 c
demosthenis cricus, prouerbium 423 a
demosthenis exilium 625 g
demosthenis in exilium abeuntis dictum 769 a
demosthenis excellentia & mors 423 b 426 a
demosthenis facetiæ 260 d e
demosthenis hydroposia 259 e
demosthenis in Æschinem scommata 1516 f
demosthenis dictum in Demadem 400 g
demosthenis in Philippum scomma 840 a
demosthenis de Phocione dictum 400 f
demosthenis scomma in Pythiam 430 e
demosthenis laus 259 a
demosthenis oratio qualis 1380 e 1381 d
demosthenis sententia 426 b
demosthenis vis 259 f 1381 b
demostheni defuisse iocorum facultatem 260 d
demostheni octies descriptus Thucydides 889 b
in demosthenem Diogenis scomma 1208 g
demosthenem litera pronuntiatione laborasse 857 b
demothœniæ 1125 e
demoticon dipnon 1523 a
denarius 499 e
denarius exigui pretij 499 g
denarius numerus à digitorum serie depromptus 139 g
denarius numerus cur decas 1242 d
denarius sextiuus 499 e
denarij numeri vis & ratio 1242 b
vltra denarium proprie non esse numerum 989 a
δενδίλλειν 153 f
dendrogalenum vinum 1606 a
δενδρυάζειν, δενδρυάζειν vox, quæ 447 e
δενδροδιαιτᾶν 717 a
deus aratri 1419 c
dens, sphondylus 161 e
dentes, chordarum instar 162 b
dentes cur attributi animantibus 165 b
dentes gnomones, pullini 811 a
dentes ignibus indomiti 887 e
dentes in adultioribus non renasci ibid.
dentes παραφυόμενοι, 915 b
dentium candor in Æthiopibus 866 b
dentium distributio & vocabula 166 c
dentium numerus 166 b
dentium præsagia ibid.
dentium stupor 280 a
dentibus an insit sentiendi vis 765 e
dentibus infestum frigus 1387 b
dentale 1439 c
dentifricia ex retrimentis 1007 f
dentire infantes septimo mense 1159 g
dentitio 166 e
δέος 1116 d
deosculatio cur pro adoratione Hebræis 516 a
deosculatio pro veneratione 175 b
depeculatores qui 512 b
depennescere 712 a
deplantare 1395 c
deportati, quid à relegatis differant 1507 e
deportatio 508 b
deportatio in insulas 1407 f
δέρμα 941 a 1176 b c
deræambus quid ibid.
δερρις 1092 f
derbicarum mores 1019 e
derce Veneris filia, déque ea plura 1275 a
derceto, cuiúsque templum, déque ea plura 1274 g
dercyllidas cur Scithos dictus 1535 d
δέρων 429 d
deruncinare quid 402 a
describere 731 d
desectores qui 1653 a
desertores, rhipsaspides, 303 e
desiderium, pothos 931 g
desinere, scire, non minor virtus quam scire dicere 818 e
δεσμοί 104 d
δέσποινα quæ, eiúsque cultus 1351 f
despotionautæ 1409 c
desultor & desultorius equus non idem 1195 g 1197 a
desultorij equi, qui & vnde, 1195 g
desultorium ingenium, prouerbium 1195 c
detestatio 185 d
deus, dea, in geniture locis, quid 67 f
deus quid 24 b
deus an afficiatur nobis adorantibus 813 a
deus πάγαθος 1125 c
deus, rerum omnium bonitas 2 a
deus communis legum conditor 999 d
deus cur hominis forma exprimi solitus 1701 a & e
deus cur θεός 1224 e
deus, consumatæ rationis scopus 477 b
deus, homo immortalis 80 b
deus idem cum fato 1221 d
deus, mundi centrum 817 a
deus, omnium rerum origo & finis 1 a 479 f
deus φιλανθρωπος 795 b
deus pro animo 67 c
deus pro dæmone, & contra 96 f
deus quomodo venalis dicendus 1128 c
deus, summus rationalis naturæ gradus 36 c
deus vnus Platoni & Platonicis 1223 e
dei appellatio vnde 1105 g
dei diuersæ appellationes diuersarum gentium 1235 a b
dei boni templum 1550 d
dei cognitio 477 a
dei cognitio ex operibus 1216 g
dei cognitio necessaria 812 f
dei commendatio 1206 g
dei cultus quis 478 g

dei descriptio perdocta 1205 f 1217 e
dei donum, medicamen 1625 c
dei eadem cum Monade ratio 1233 c
dei figura cur nigro colore expressa quibusdam 1701 b
dei figura non insculpenda annulo, Pythagoræ symbolum 872 g
dei filij qui 121 a
dei filius qui cultus comperat 596 d
dei ignoti ara Athenis 886 b & 1217 c
dei in omnibus excellentia & potestas 476 c
dei in puniendo cessatio vnde 294 a
dei inuocatio & laus, ex Mercurio 1224 c
dei nomen ab omnibus quatuor literis exprimi 1231 b
dei nomen cur multis rebus attributum 1204 d
dei potentia in quibus sita 525 b
dei similis, vir bonus 989 f
dei simulacrum quo pacto homo esse dicatur 80 g
dei simulacra duo, mundus & homo ibidem
dei simulacra quanto tempore Romanis nulla 805 e
dei substantia ne angelis quidem peruisa 1205 e
dei summi cultus qualis 595 c
deo frui, omnia, omnium autem animam 118 c
deo nulla simulacra surrigenda 1216 a
deo quo pacto conueniat patris, filij, & spiritus sancti appellatio 6 a
de deo vero, variæ priscorum opiniones 1204 f
deum adorantes quam in partem conuerti debeant 813 a
deum apprehensurus seipsum prius noscat, oraculum 81 b
deum arbitrari ἀθεώρητον καὶ ζηλότυπον, nefarium 805 e
deum arithmetica, geometria & musica in creatione mundi esse vsum 7 b
deum esse vnum, nomina tantum plura 1221 a
deum esse vnum, triplici ratione probari 1223 e
deum omnia in numero, pondere & mensura perfecisse 1229 a & 1238 b
deum omnibus initiis præfari soliti veteres 5 c
deum silentio colendum 1218 f
deum tribus modis coli 1233 e
dij allecti 1218 f
dij ἀποτρόπαιοι 773 a
dij ascriptitij 1218 f
dij conciliarij pro zodiaci signis 42 e
dij cur monogrammi Epicuro 435 f
dij duodecim mensium principes 42 c
dij etiam in casulis, Heracliti dictum 847 g
dij intelligibiles qui 596 d
dij maiorum gentium 1218 f & minorum ibid.
dij municipales 1221 a
dij patrij, penates, vrbani 1424 g 1425 a
dij quare immortales Homero 334 b
dij quare laneis pedibus esse dicti veteribus 294 b
dij secundi qui 322 e
dij selecti 1218 f
dij Thraces 818 f
deorum adulteria 317 d
deorum appellatio vnde 1216 c
deorum cognomen imperatoribus vnde & quando indi solitum 1202 e
deorum cognomina 722 c 1624 a
deorum cœnæ, quæ 1355 a
deorum cultum primos excitasse Ægyptios 1031 g
deorum duodecim ratio ab Ægyptiis ad Græcos 1032 a
deorum figuræ & rationes earundem 1701 e
deorum incognitorum ara 1217 c
deorum institutor, prouer. 1202 e
deorum manus quæ medicamenta Philoni dicta 1625 e
deorum molas tarde molere, prouerbium 294 c
deorum multitudo 1220 f
deorum apud priscos varia nomina 1424 d
deorum nomina & æstimatio veteribus vnde 871 c
deorum nomina tam masculina quam fœminina, quid allegorice 972 d
deorum pugnæ allegoria ibid.
deorum statuas in templis quis primus consecrarit 1651 g
deorum triginta millia in orbe cultu 1213 a
deorum varietas apud veteres absurda 1217 c
de diis & rebus diuinis, Magorum sententia 1071 e
diis immortalibus, qualis veterum agricolarum vox 828 b
diis qualia templa extrui solita 500 f
diis quis primus sacra fecerit 1221 g
deos esse duos aliorentium dogma refellitur 1224 a
deos esse qui negarint præcipue 1222 d
deos meridie ingredi 816 f
deos nullos potius quam crudelis esse credendum 895 c
in deos referendi mos 1203 d
deos sæpe etiam oraculis mentiri 72 f
de diis opinionem omnibus esse insitam 1216 c
deuirginare 1192 f
δευτερεῖα 784 d
deuterurgi, δευτερουργοί lenæ genus 849 d
δεξιὰ quæ 173 d
dexicreon ἐργάτης, & nauclerus 1638 b
dexicreontis Venus cur ibid.
dextra fidei sacra 483 d
dextræ in adorando ori admouendæ ritus 515 f
dextræ tangendæ in supplicando mos 807 a
dextram in fide porrigi 172 d
dextra cur salutatio peragi solita ibid.
dextras iungendi mos 1242 e
dextrum cæli duplex 30 a
dextrum, latitudinis principium 29 c
dextrum pro interiori 457 d
dextrum terræ latus 29 a
dextra corporis validiora sinistris 282 a
dextra, siue δεξιὰ, pro fortunatis 806 g
dextra, [illegible] 173 d
dextri pedis motus 28 g
dextratum agri genus 175 g
dextrariola 425 a
dextrocheria ibid.
διὰ Iouem significare quid 973 g
digrammismus 1135 b
διὰ πασῶν symphonia 1604 c
diabete 1410 c
διάβαινε 210 a
diabolus vide Dæmon
diabolum non omnis malitiæ causam esse 75 c
διαγγελλεῖς βασιλέ[illegible] 174 d
διαγέγραπται 543 b
διαγέγραπται ibid.
diacodion 38 d
diaconij multæ notiones 1414 c
diaconica loca 1414 c
diaconus, diaconium 1414 c
diacopi 1491 d
διακοσμήσις 20 g
diacosmus ibid.
diactoros cur Mercurius 1658 f
diadema quid, & eius inuentio 1354 c
L. Diadematus 934 f
diademati cognomen 334 b
diadumeni cognomen 814 d
diæta tenuis quæ 845 d
diætæ multiplex notio ibid.
diætæ singulariæ 140 e
diætarij 845 a 1409 e
diætarum varia nomina apud veteres 845 d
diætetæ 845 e
diætetice medicina ibid. e
diaglyphice 1613 b c
diagonios linea 779 c
diagoras ἄθεος, 1216 b 1222 d
diagramma quid 1001 d
διάγραμμα ibid. f
diagrapharius quis ibid. f
diagrapheus 1002 a
dialectica proprie quid 28 f
dialectica quid apud Platonem ibid. g
dialectice quid à rhetorica differat 1056 g
dialectice philosophiæ pars quæ 1393 e
dialectica sacrificia 807 d
dialecticorum acumen 1065 g
ἀμφημερινὸς febris 1232 e
dialeucum 1403 g
dialogista 385 a
diamastigosis 569 e
diametrum 1038 e
diametrum in cælo quid 39 e
diamonos mandragora 939 d
diana Æthiopia vnde 866 a
diana Alphea 722 d
diana Amphigyros cur, 800 b
diana [illegible] 506 e
diana cur Artemis 878 c
diana [illegible] 1018 a
diana eadem cum Hecate 800 b 866 f
diana eadem cum luna ibid.
diana cur pro luna 1101 b
diana Enodia 942 b
diana ἡγεμόνη 897 e
diana Hymnea 836 c
diana Lephria, & Potamia 722 c
diana Leucophrys 753 a
diana Lye 723 e
diana λυγοδέσμα cur 854 d
diana præfecta Nouembri, 1424 f
diana Orthria, siue Orthia 452 d
diana Orthia 960 d
dianæ Orthiæ simulacrum 960 c
diana Orthosia 452 e
diana Phyllas 1101 b
diana Stymphalia 899 a
diana cur tauropolos & tauropus 349 a
diana cur triformis 1099 c
diana cur Triuia 1100 g
diana Triclaria 722 e
diana vnde dicta 1101 e
dianæ apud Lydos cultus, & Armenios 1021 c
dianæ ἀγροτέρας templum 1103 b
dianæ diuersa cognomina 722 a 836 c
dianæ aliquot cognomina, 960 a
dianæ consecrandi virgines antequam nuberent, mos 1457 a
dianæ Coryphææ apud Epidaurios sacellum 1177 b
dianæ episcopi templum lib. 48. c. 3.
dianæ Ephesiæ templum 1276 f
dianæ Icariæ templum 1311 d
in Dianæ sacris cur faces, 1101 b
dianæ Lyceæ templum 1185 d
dianæ Neleidos celebritas 1160 e
dianæ [illegible] sacellum 799 f
dianæ Persiæ boues 390 f

dianæ φιλομείρακος facellum 1171 d
dianæ Tauricæ simulacrum, 961 a
dianæ zona 854 d
diangelus quis 401 d
διανύειν 287 g
διαπαρθένιον 1192 f
diaparthenia ibid.
diapason 748 b 1604 c
διαπασῶν 132 e 135 g
diapente symphonia 1604 c
diaphanum an etiam in terra & compositis corporibus 775 d
diaphanum quid ibid.
diaphoretica quæ 1536 f
διάφραγμα 112 a
diaphragmatis ratio ac nomina varia ibid.
διαπλαστικὴ δύναμις 1240 b
διαπτοή 1514 f
diaponi canes 944 f
diaporphyra 1403 h
diapsalma 808 f
diarium 845 b
διασκευάζειν 1717 b
diasia 823 g
διασπασμὸς 310 a
diasphendone 507 a
διασυρμὸς vox, quæ 447 c
diastrophi oculi 770 e
διατονικὸν musica ratio 1604 a
diatheca 1533 c
diatoni lapides 1478 f
diatonicum melos 441 c
διατρύγιον compositio 209 g
diatretarij 1533 b
diatretus calix qui ibid.
diatriba 1421 f 1699 a
diatribæ eleutheriæ, & γλαφυραὶ à Cimone primum Athenis structæ ibid.
diatrion pharmacum, & diatrion pipereon 818 g
διατρίμματα 985 c
diatritarij medici qui 1231 d
διατρύγιον 1596 a
διάβασις traiectiones, 558 g
diauli agon 894
diaulion 451 c
διαυλοδρομεῖν 820 b
diaulos 714 c
diaxyla quæ 1403 f
dibaphos purpura 1707 d
dibapho strumam vestire, quid 1707 c
diboli chlænæ 850 e
dibolia tela 783 d
δίκαιον pro iusto curri 1292 a
dicæarchi in Platonem calumnia 884 b
dicæus Apollo 1295 d
dicanicum genus dicendi 877 d
dicastæ 845 a
dicastes quasi dichastes 1291
dicasterium 262 f 328 d
dicasteria Athenis 1248 f
dice, cur Iouis filia & virgo 1292 b
δίκη pro more 1292 f
δίκη, quinarius 1237 b
δίκην λαγχάνειν 1249
dicelictæ 354 h 783 a
dicelictæ qui apud Spartanos 303 g
dicella 783 a
dicendi genera quæ, & in quibus maximè conspicua 1236 f 1278 d
dicendi magistri homines, tacendi deus 867 d
dicendi ratio an ars & qualis 918 g
dicendi ratio à philosophia malè separata 1613 e
dicere mulierum est, facere virorum, prouerbium 757 f
δίχηλον 1291 g
dichalea 906 b
dichaleus 118 f
dichasteres dentes 166 c
δίχηλος 193 f
δίχειμον emplastra 279 c
dichotomia 812 f
dichotomos luna 750 f 1101 d
δικλίδες 262 f
δίκρα 1344 d
dicondyli digiti 175 d
dicori vestes 850 f
dicoryphi 144 c
dicrotæ naues 1130 c
dicroti 436 f
dicrossum 504 c
δίκροτος pulsus, & biremis 447 g
dictamus herba, quę & dictor 1581 e
ex dictamo corollæ cur Ilithyiæ ibid.
dictator olim magister populi 843 g
dictina, non Dictyna, vnde 1100 g
dictyneum 2100 g
dicypellon 1353 b
δίκυφος camelus 356 d
didactra 714 f
didascalici libri 914 a
didascali qui 302 c
didascalia 714 f
δίδυμοι 349 b
didonis continentia 1576 d
didyma locus 215 b
didymæus Iupiter & Apollo, vnde 215 c
didymon 515 b
didymonxylon Græcis quid, ibidem 515 b
didymos 485 d
didymus panniculus 183 c
didymus Alexandrinus cæcus 112 c
didymus grammaticus cur Chalcenterus & bibliolathas 1056 e
didymus in Ciceronem inuectus ibid. f
didymus tibicen ex suo nomine suspensus 183 e
didymi ἑξάδες 1056 f
didymi frequens studium 849 b
didymi librorum numerus, 1016 e
didymi, didymaones 215 b
didymi testes 183 c
δίεσις 1100 g
dieche quid 779 b
διήγησις quid ab ecphrasi differat 889 f
διηγεῖσθαι 1569 b
δίαιτα 397 c
dies mala quæ apud prophetam 751 f
dies sacer quid lib. 12. cap. 6.
dies Ægyptiaci 747 a
dies albi qui 748 a
dies ἀποφράδες, nefandi 747 a
dies atri, & postriduani, 747 a
dies boni dæmonis, qui 1350 c
dies communes 746 g
dies critici, crisimi, decretorij, indicatorij 750 d
dies ἀγαθαί ibid.
dies iusti qui 852 a
dies malarum commotionum in morbis qui 751 b
dies ominosi qui 746 f
dies suspecti nauticis qui ibid.
dies ἐμβόλιμοι 751 b
dierum criticorum ratio 751 a
dierum mutationes in quibus signorum partibus fiant 48 c
dierum obseruatio apud Romanos 747 c
dierum particularia tempora cum vniuersalibus respondere 750 e
diexodi qui 1056 g
diexodicæ historiæ quæ, & diexodica ibid.
diffarreatio quid 1570 f
differrum quid 456 f
digeri, διαφέρεσθαι 272 c
digestionum species 229 f
digestionum vocabula ibid.
digamia ethnicis quoque infamis 1569 a
digamiæ exordium vnde, ibid.
digitus numerus qui 1425 d
digiti momentum 922 a
in digito mori, quid 1287 e
digitum latum vel transuersum, prouerbium 844 f
digiti arithmetices vermiculati 1285 e
digiti cuidam sex in vtraque manu 914 f
digiti παραφυάδες, 914
digiti quibusdam in manibus seni 173 a
digitorum articuli 913 e
digitorum crepitus 174 g & eius significatio 1287 b
digitorum gestu supputasse veteres 1284 c
digitorum implexio magica 914 c
digitorum nomina quibusdam amuleti vice 913 g
digitorum partes 174 g
digitorum ratio & nomina 913 a
digitorum structura mirabilis 172 f
digitorum tam in pedibus, quàm manibus ratio 192 e & 193 a
in digitos mittere, quid 1286 a
digitis computatorum similes qui 1284 e
διιπετὴς quid, & cur fluuij διιπετεῖς Homero 1450 e
diipolia 823 g
ditonoxeni qui 969 e
dilores vestes 850 e
diluuium vniuersale esse non posse 84 g
diluuij ratio 1166 f
ante diluuium cur tam longæui homines 1152 f
dimachę equites 1197 e
dimitros caussa quid Plutarcho 846 a
dimitti prætorium 1570 c
dimittendi verbum eiusque vsus 1570 e
dimittere vxorem an Latinè dicatur ibidem
dinæ cur mergi Arato dicti 1532 g
dinos locus 280 d
dinos poculum, δῖνος, & saltationis species 1531 g
diocleia 1164 f
diocles pæderastes 788 e
diocletiani arrogantia 116 b
diocletiani dictum 216 e 1420 e
diocletiani imperij præsagium 1420 g
à Diocletiano combusti artis χυμικῆς libri 317 e
diogenes Epicureus 354 a
diogenes ἁμαξιαῖος 702 e
diogenes Phryx ὁ ... 1122 d
diogenes Tarsensis 354 b
diogenes tragicus 445 a
diogenis apophthegma 432 e 881 b
diogenis Cynici patientia frigoris 1383 f
diogenis dictum in crapulam 700 e
diogenis impudentia 732 e
diogenis in adulatores scomma 1142 g
diogenis in Demosthenem & Spartiatam quendam apophthegma 1208 g
diogenis in diuitem indoctum scomma 1130 a
diogenis in diuitem imperitum chria, & in puerum gulosum 1469 f
diogenis scomma in molles, 793 d
diogenis in Platonem scomma 881 e
diogenis pera 1129 g
diomedeæ aues 730 g
diomedes cur Palladium Æneæ reddiderit 1558 e
diomedis filiæ cur equę appellatæ 874 b
à diomede extructa Trœzeniis templa 997 b
dion vrbs 818 f
dion à Merula translatus, 1562
dion taxatur 1173 g
dionis Chrysostomi in philosophos

oratio 1623 f
dionis & Platonis amicitia 1273 d
dionis comus 1201
dionis virtute pulsus Dionysius 1050 f
dionos allegoria 1272 c
dionysia saltatricula 782 f
dionysiacæ saltationes 237 c 239 e
dionysiaci congressus 462 a
dionysiaci dæmones 64 e
dionysiaci homines 345 c
dionysiocolaces 1144 a
dionysius Apher, seu Milesius 1047 a
dionysius vnde dictus 349 b
dionysius à Titanibus discerptus 876 g
dionysius choopotes 812 b
dionysius Corinthi, prouerbium 968 e
dionysius cur Dithyrambus 325 e
dionysius cur taurus 349 a
dionysius taurophagus, ibid.
dionysius hydragogus, 1446 d
dionysius cognomento λαμπτὴς 801 c
dionysius μ literam sortitus, quomodo cauillum eluserit 1249 a
dionysius μελάνθυρος, cur 873 b
dionysius ὀρθὸς, cur 391 c
dionysius Phleon cognomento 1650 b
dionysius pomorum inuentor, & ἀγαθὸς δαίμων omnium 349 f
dionysius περικιόνιος 346 g
dionysius Scythobrachion 1074 f
dionysius vino comperto pro medico habitus 1530 b
dionysij adulatores 1144 a
dionysij ἀκρατοφόρου, sacellum 1552 d
dionysij antrum apud Naxum 1354 a
dionysij Areopagitæ decollati miraculum 143 f
dionysij cognomentum vnde Mithridati 1638 f
dionysij cognomina 1082 c
dionysij χολωτὰς templum 1178 d
dionysij crater 1550 b
dionysij festum Ambrosia & Brumalia 1585 a
dionysij festum σκιέρεια, 960 g
dionysij filiarum & vxoris apud Locrenses supplicium 737 c
dionysij fuga ad mare 1442 g
dionysij furor 1482 b
dionysij Halicarnassei laus, 327 e
dionysij iunioris vinolentia 1248 b
dionysij libido in Locrensium virgines 737 c
dionysij poma quæ 350 b
dionysij posterioris dictum, 1110 e
dionysij posterioris tyrannis & calamitas 1090 e
dionysij parens 348 d & e
dionysij sacra 344 e
dionysij senioris ac iunioris quædam memorabilia 1247 b
dionysij senioris dictum 548 d
dionysij senioris præstantia, déque eo plura 1254 f
dionysij Sophistæ in Heliodorum scomma 1465 c
dionysij tripus quid 351 c
dionysij tyranni apophthegmata 1247 e
dionysij tyranni candelabrum 305 f
dionysij tyranni impostura 563 a
dyonysio tyranno libere ab Antiphonte responsum 1047 e
dionysium mari demergere quid 1442 f
dionysiorum ritus 352 a
dionysocolaces qui & vnde 1248 b
διοπομπὰ somnia 1195 d
diopi qui 397 d
diopi tibiæ 450 e
diopos, diopæ 831 d
dioptres ibid.
diopræ ibid. & 1489 g
dioptrice 831 b
διορθωτὴς 1291 c
dios quid, & vnde Dium mare 1456 d
διὸς βάλανοι 244 b
dius vrbs 1010 a
διοσημεῖαι 365 f
dioscuri ἄνακτες παῖδες, & anaces 879 a
dioscuri cur Lapersæ 508 e
dioscuri parotides 972 f
dioscuri primi anactes dicti 397 b
dioscuri soteres 812 d
dioscurorum allegoria 932 e
dioscurorum prandium Athenis quale 340 f
diosmos quid 779 c 1356 b
diospoliticon medicamen 818 f
diospyros 800 c
diotima 727 c
diotimæ præceptum 1337 d
diotimus Atheniensis cognomento Chonas 1610 a 1333 b
diotimi lampadicus cursus, 801 a
dipalcus 1125 c
diphili nomen 818 d
diphili Theseus 884 f
diphilo Diphilus tardior, prouerbium 818 a
diphili quot, qui, vnde ibid.
διφορικὸς 272 c
diphoreticus sudor ibid.
diphorumeni ibid.
δίφρου ἕλξις 518 d
diphros 848 f
diphros, quasi διφόρος 1199 d
diphri lochæi 1183 a
diphthera 849 e
διφυὴς 490 e 1013 g
diplæ figura & vsus 809 g
diplasides chlænæ 850 e
diplasij symphonia 1604 c
diplasion 742 b
δίπλαξ μαρμαρέη 859 e
diplóa 107 b
diploidion 851 d
diploma vas 1536 b
dipnologia 1528 c
δίποινον 1523 a
dipodium 238 g
dipolos terra quæ 1577 f
dipondia saltatio 238 g
dipondius assis 499 c
διαχύσεων emplastra, 859 c
δίψακος 209 g
δίψαν 1597 c
dipsas, hepatis signum 1428 b
dipsas vnde dicta ibid. & qualis serpens ibid.
dipsadis morsus ibid.
dipsetica 1536 f
διψία κόνις 1428 b
διψῶντες 1038 g
diptychum emperonema 859 c
dirades 170 g
directarius 1493 g
directarij 1409 c
diribitores 348 g
diribitorium 201 g
discendum hodie & semper, 1630 b
discentem bene, bene item valere ibid.
discere iterum, & reminisci, an idem 1106 a
discernendi facultas, & eius vitia 894 c
δισκεύς 193 f
disci in planitie inuentor 1344 e
disci variæ notiones ibid.
disciplina non aliud quàm reminiscentia 527 f 1106 a
disciplina non idem cum ἀπόδειξις 385 a
disciplinæ militaris duo supplicia 508 b
disciplinæ an etiam scientiæ 385 a
disciplinæ à Mercurio inuentæ 1032 b
discumbentium apud veteres mos 1526 g
discus pro solis corpore 1341 b
disco in Olympiis victor Eniceus 854 g
dissipium 197 e
distega 986 b
δίστεγος thalamus 870 e
distermina pro diametro, 1038 f
distichiasis 122 a
distichon hordeum 402 e
distillarius 1696 g
distillationes ibid.
distributiua iustitia 1291 b
ditare quàm ditari, magis regium 1129 f
διθυραμβώδης 1108 b
dithyrambicus intellectus 325 e
dithyrambici poetæ, & eorum proprium 325 e
dithyrambus 325 e
dithyrambi origo 325 d
dithyramborum victoribus bos dari solitus 348 g
ditis imperium à lacteo circulo
διτεχνῶ 308 g
diuerbia 451 b
diuertere ab vxore 1569 g
diues aut iniquus aut iniqui hæres 1131 f
diuitis sordidi & auari detestatio 1127 f
diuites valde esse, simulque probos, impossibile 1129 d
diuitum mores trypheri, 843 b
diuitum liberalium domus, solis mensa 1612 c
diuitum συνδείπνων assentatores 1143 a
diuitiæ cur meganores dictæ Pindaro 1128 b
diuitiæ quatenus cæcos reddant ibid.
diuitiæ veræ quæ 1128 g & non veræ ibid.
diuitiarum commendatio 1130 b
diuitiarum modus optimus qui 1612 e
diuitiarum vsus quis 1129 a
diuidua luna 750 f
diui lapides qui 1479 c
diuina, oratione à Deo tantum petenda 1205 f
diuinæ illuminationis in nobis gradus, qui 1396 b
diuinaculi 167 d
diuinaculi forenses 383 e
diuinaculorum fraus 896 f
diuinandi ars vnde orta 72 e
diuinandi vis 112 f
diuinandi vis sapienti solùm contingere credita 1024 b
diuinare etiam regium 397 d
diuinatio à quibus contribuatur 382 c
diuinatio per somnium qualis 1498 f
diuinatio quibus rebus fieri solita 379 f
diuinationi antistrophos memoria 1104 f
diuini appellatio 749 a
diuini officium quod 1110 d
diuinorum cognitio, res sacra 812 f
diuinorum locus summus & postremus, in logicis, ethicis & physicis 814 b
diuinorum inscitia vbi primum exorta 1220 c
diuinitatis affectatio homini quanta, déque eo exempla 115 e
diuinitatis affectatores qui ibid.
diuinitatis comites 1381 d
diuortij autor apud Romanos Sp. Carbilius 1570 b
diuortij ritus & formula ibid.
dius mensis 818 e
dius qui & dia & dium ibid.
δόλιχος 1186 b
docilitatis partes 525 e

docilitatem

docilitatem inesse etiam brutis 1422 f
docti ab indoctis quid differant 1619 g
doctrinæ laus ibid.
docuisse mercede primum Protagoram 1071 f
δωδεκαμήχανος cognomen 744 b
dodecamechana astra ibid. c
dodecatemorion in zodiaco aliud quàm signum 1344 f
dodecasylum 145 d
dodonæ quercus aut phagi loquacitas 1636 f
dodonea quercus polyglossos 861 d
dodonæum tintinnabulum, 1061 d
dogma, medicinæ pars, 1626 f
δωδωναῖ 1208 e
dolabelláne an Dolobella dicatur 1047 f
dolabra ibid.
dolere animæ proprium, non corporis 519 g
doliare vinum 1605 a
dolichos 156 d
dolor quo pacto sentiatur, 65 d
doloris ad imaginationem vis 1118 c
doloris cuius præcipuè lachrymæ 816 a
dolus malus 563 a
dolus quandoque bonus ibid.
domata 1513 g
domesticorum comes 1213 b
dominatio an præter naturam 1401 e
dominicum diem cur nos sabbati loci colamus 893 d
domitiani crudelitas 507 f
domitiani in ædificando prodigentia 1132 b
domitiani libido 705 c
domitiani verbum, silere 1213 b
domitiano pulsi ab Italia philosophi cur 1623 d
à Domitiano exhibitum inferorum spectaculum 523 b
domitij Afri ex crapula interitus 458 e
domitius Calderinus notatur 873 a
domitij Calderini laus 1175 a 1657 c
domitij Corbulonis dictum 567 d
dominus philosophus 731 f
domus 816 e
domus optima quæ 554 e
domus pro carcere cur 906 e
domus τίλειος quæ 1564 g
domi se continere, muliebris sexus proprium 719 b
domi suæ ludere quid 1391 e
domuum structura primum à Vesta excogitata 798 c 802 a
domos abluendi mos 502 f
dona non contemnenda, qualiacunque 882 f
donatiuum 1536 a
donus, pondus 512 d
δόρυ ἐν παλάμῃ, quæ 1572 d
doratismus 419 e
doratophori 1296 b
δορυσσοβεῖν pulsus 447 g
dorcas quid, & vnde dicta ibid. 1363 g
dorcadum somnus apertis oculis 873 c
dores platystomi 817 c
dorides mensæ 419 d
dorion De piscibus 252 e
dorionis Georgica 982 e
doris vestis quæ 768 f
dorippe 381 e
dorius modus 442 e
dormientes & propere oculos diducentes lumen intueri, quid 1679 c
dormientes quosdam ambulare, cur 1679 a
dormientes suauiter, nihil somniare 1678 a
dormientium valde, cur vox grauior ibid.
dormientia omnia etiam vigilare 1674 d
dormitionis resupinæ incommoda 1507 c
dormitorium membrum 140 d
dorodoche 1171 b
dorophoria 802 d
dorophorica sacrificia, 807 d
dorothece 1172 b
δόρυ 419 d 1168 b
δορυάλωτοι qui, & δορύληπτοι 1167 f
doryclus primus cæstu victor in Olympiis 884 f
doryphori 399 e 419 e 1376 c
doryphori mariandynorum 1416 e
δορυφόροι ἱππεῖς 419 e
doryxeni 379 e
dos aduentitia & profectitia 1580 e
dos Græcis φερνὴ & pherne 1569 d
dotem prostituto corpore quærendi mos fœminis vbi 1576 c
dotes ex matrimonio à Solone sublatæ 1168 d
dosonis cognomentum 861 d & 1333 d
δουλάρια ... & ... 1407 a
δοῦλος quid ab οἰκέτης differat ibid. c
δόξα 387 g
doxasticus 830 g
doxomania 896 g
Δραγάτης bacchicæ 1583 c
drachma, argiris 1319 d
drachma vnde dicta 496 b
drachmæ sex vnciæ 499 e
draco Atheniensibus legislator 999 g
draconis legumlatoris mors 510 e
draconis leges sanguine, non attramento scriptæ ibid.
draconis leges cur sanguine dicantur conditæ 554 a
in Draconis leges scomma 1000 a
draconis in adulteros lex, 1132 b
draconis allegoria 1141 d
draconis in puellam amor admirabilis 1423 g
in draconem mutatio 481 e
dracones custodiæ symbola & cur simulacris aliquot addi soliti 502 a
dracones glaucopes 766 f
dracones Indiæ 281 f
draconum senium, siue senectus 502 a
drama decertare ad corollas, prouerbium 307 b
δραπετοφόρος ... 1198 b
drepanum cur Corcyra & Sicilia 893 b
drimo Alcyon 752 a
drimyphagia quid 1159 b
dromadæ cameli, & dromedarij 357 a
dromeus parasitus 1420 g
dromica pentathli 885 d
dromicus 713 a
dromos Achillis insula 737 b
dromos xystos 1171 a
dropax quid 795 c
dropacis conspersio ad quæ vtilis ibid. d
dropacismus ibid.
drosallis 785 f
druidæ 1005 d
drupa 851 b
drusus cur Castor dictus, 1297 d
drusi iracundia ibid.
drusiani enses 778 f
drusi ingenium ibid.
drusi medicus ... 1639 b
dryadis de Diocletiani imperio præsagium 1410 f
dryades quæ 62 g
dryinos, siue dryinas animal 376 e
drypetes 340 g 849 a 851 c
dryusa insula 1314 b
Ducem magnum sequenti honestus error 359 d
ducum sepulchra in foro 927 d
duellij historia 449 d
C. Duellio statua in foro posita 1303 b
duillius primus ex Romanis harpaginibus vsus 1663 a
dularia 1411 g
dulce certamen, locus 1115 a
dulcedo mellis propria 1601 e
dulcedo naturæ amica, 1538 b
dulcis cubitus 174 b 1034 a
dulci potu minus quàm vino caput lædi 1602 b
dulcia ebrietatem discutere 1538 b
dulcedo ebrietatis antidotum 1601 f
dulcia vnde fiant 1538 c
dulcium generatio ex Lucretio 1588 c
dulciarij 1477 d 1555 f & 1682 d
dulcorari 468 f
dulocratia 390 a
dumetum 261 a
duodecima hora quid 822 c
duodecima hora ædificare, quid, prouerbium ibid. b
duodenum 197 b
dupondiarium 1535 c
dupondius 184 f
dupondij Iuris studiosi ibid. g
dorateus equus 1651 a
durius equus 1189 a 1651 b
dusij dæmones 62 b
δύω 1130 f
dyas 865 f
dyas numerorum mater, vt monas pater 1233 b
dyas Pythagoricis lis & audacia 1134 a
dyadis ratio ex Pythagoræ placitis 1130 d
δυάζειν 94 g
dyobolus nummus 495 g
dyrrhachium vnde dictum 797 g
dys apud Græcos fere malum indicare 544 b
δυσαλγῆ 1060 g
δυσάρεστοι 1014 b
δυσμενεῖς 822 b 1322 g
δυσοργίαι 544 b
δυσόργοι 1184 a
δυσηχῆ 151 a
dysenteria 198 e
dysgargalis equus 1189 b
δύσις 88 b
δυσίατα ζῷα ibid.
δυσκρατεῖς febres 1232 d
dysnomia 1387 e
δυσπάθεια 806 g
dyspathia 1322 e
dysphorici, dysphora 544 b
dyrrhachium, dysrhachia, 797 g
dysrhigi qui 1387 f
δυσουρία 216 c
dystrapeli qui 1063 d
δυσουρία 210 g
dysuria quid à stranguria differat 211 c

E

E Numeri nota 1184 g
Ebani quid à peplis differant 851 e
ἔαρ pro sanguine 736 f
eærites, qui & hæmatites lapis 130 c
Ebrij cur balbutiant 862 e & 1568 c
ebrij cur longinqua minus cernant 1597 e
ebrij cur non dormiant 1676 g
ebrij vino quid à crithino ebriis differant 859 c
ebriorum lachrymæ 818 g
ebriorum somnia 1589 g
ebriorum vertigo vnde 1597 d
ebrios vngendi mos 165 c
ebriis cur dupla videantur obiecta 1598 b

ebrietas, vide Vinolentia
ebrietas animæ duplex 344 f
ebrietas à quibus medicis aut philoſophis admittatur 1195 f
ebrietas in principe, morte mulctanda ibid. b
ebrietas in ſacris permiſſa 813 g
ebrietas, iuſtitiæ præmium, quid 344 c
ebrietas panaria 1596 c
ebrietas quomodo contingat 1536 g
ebrietas, voluntarius furor, 1005 f
ebrietatis antidota 777 f 839 c 1530 b 1536 d f 1601 f 1639 b
ebrietatis mala plura 1592 & 1594 c
ebrietatis mirum exemplum 892 f
ex ebrietate ſeruitus 1401 e
ebrietate interdictum epiſcopis & clericis 1595 a
ebrietate quoſdam etiam mori 1594 c
ebrietate qui facile corripiantur ibidem d
ebrietat Veneris vſum hebetari 1235 a
eburneæ ſtatuæ in olympijs oleo aut aqua conſpergendæ ratio 886 a
Ecbolia 216 c 1159 a
[illegible] 230 b
[illegible] 135 g
eccleſiaſterium 413 f
eccletus 910 b
eccolpiæ venti 1121 c
[illegible] 1634 c
eccyclema 412 g
eccyliſtæ 1532 a
[illegible] 429 c
ecdoria ibid.
[illegible] pro nomine proprio 1053 g
echebæium 1439 d
[illegible] 1184 b
echecratis inceſtus 430 b
[illegible] 493 f 899 f
[illegible] 1059 b
echenus palaſtræ victor primus in Olympiis 884 f
echemythia Pythagorica 867 d
echeneidos vis 286 c
[illegible] 1379 e
echetle, echetlion 1439 b
echetus [illegible] 1256 f
echnida, echis 298 d
echnida vnde dicta 293 a
echidnæ allegoria 876 o
echinus placenta 473 a
echinus quid 845 f
echinus venter 178 b
echini cum pecunia comparatio 1087 a
echini pecten & pellis 845 f
echini 425 a
[illegible] 298 c
echo athyroſtomos 877 e
[illegible] porticus 886 f
eclatiſmata 239 a
[illegible] 834 d
ecmagma 445 a
ecnephiæ 1121 d
[illegible] 1657 c
ecpetala 1420 a 1351 g
ecphraſis 1470 b
ecphraſis quid à narratione differat 889 f
[illegible] 386 f
ecphyades 197 g
[illegible] 197 b
[illegible] 561 g
[illegible] 896 d
[illegible] 32 a 87 g
ecpyroſis an ex planetis metuenda 1159 b
[illegible] 116 e
eclyſis 216 e
[illegible] 896 d 1584 f
ecta, ectaſacio 1461 d
ectacti milites qui 1621 a
[illegible] 950 d
[illegible] 1583 a
ectomæ 711 d
[illegible] 869 d
ectrimma 1534 b
ectropæ 1584 a
ectropias vinum ibid.
ectroptum 834 b
ectroſinos 216 e
edacitatis templum 541 f
edacium catalogus ibid. e
edeatræ 1416 f
eden quid 50 b
edendi vices quatuor apud veteres 1544 b
edicta 1000 d
editus pro ſtercore 544 a
edna 1192 e
educatio quantum moribus inoleſcendis poſſit 781 c
educationis ratio 536 g
edules herbę 1683 a
edulia quæ quibus locis apud veteres præſtantiſſima 463 c
edulitas pro annona 470 g
[illegible] 315 b
eetionis vxor cur Lambda, 861 f
efferati appellatio, vnde 780 a
effigies corporum quomodo in aere & oculis 416 e
effigiem ſuam exprimi, qui recuſarint 1160 g
[illegible] quare Nicandro ſanguis 130 b
[illegible] cur dicti Epicurei 1141 d
[illegible] 834 d
[illegible] 724 f
[illegible] 1243 c
[illegible] 18 f
eiecta mulier, quæ 1570 b
[illegible] 1524 f
[illegible] 810 c
[illegible] 1482 c
[illegible] 1266 d
[illegible] apud Spartanos, qui 962 b
[illegible] 850 b
[illegible] 75 f
[illegible] 906 a
[illegible] 838 g
[illegible] 752 f
[illegible] Erinnæ 728 b
[illegible] 886 d
elainas mons 827 e
elæoſtaphylos 849 g
elais 551 e
[illegible] 275 d
elaphus 472 b
elate 244 a
eleæ 848 e
eleagabalus, qui & Heliogabalus 1555 e
[illegible] eleatri 1416 e
eleazari annulus 422 d
[illegible] 900 d
electra 868 a
electra, quæ Laodice prius, 1088 c
electri vis 820 c 858 d
electro lucidius 364 f
eledon polypi genus 716 e
elegorum inuentor 443 d
eleis cur Pluto colatur 826 e
[illegible] 896 e
elementi proprium quid 47 d
elementa an etiam animas habeant 1219 b
elementa prima qualis ſubſtantia fuerit 40 f
elementa, quare [illegible] Gręcis ibid.
elementa rotundata ſpecie; 806 a
elementorum colores, ſaporéſque 40 e
elementorum diſcors concordia 972 c
elementorum inter ſe coniunctio 40 e
elementorum motus 47 f
de elementorum proprietatibus liber adeſpotos 972 e
elementorum qualitates quæ, & in ſe mutuo tranſitus 1597 g
elementorum quinta eſſentia 972 c
elementorum quodnam primò frigidum 1398 a
elementorum ratio in corpore humano, quæ 127 b
elementis attributus ſenſuum modu. 777 f
elenchos 1491 f
eleos menſa 1416 f
eleorum de Arcadibus victoria 815 g
eleorum proprium 958 c
eleorum Prytaneum 826 f
eleorum tribus quot 885 c
in Eleos Agidis ſcomma 1295 e
elephas, elephantiaſis 1687 g
elephas furens quomodo quieſcat 810 d
elephas homine inferior 124 d
elephas poculum 1531 a
elephas pro morbo 553 b
elephas ſcribere doctus 124 f
elephanti dentes an cornua dici debeant 887 b
elephanti promuſcis 157 f
elephanti an crurum inflexu careant 888 c
elephantes cantu mulceri, 441 b
elephanti pro ſtupidis 265 e
elephantes quando primum in Italiam 888 a
elephantes quis primus in triumpho duxerit 887 g
elephanti quomodo iritentur 856 d
elephantes vbi omnes dentati, aut non 310 e
elephantorum cutis cancellata 161 d
elephantum ſaltatio apud Indos 237 a
elephantorum ſepultura, Libycum inſtitutum 1036 a
elephantos quis ex Europæis primus habuerit 1152 f
elephantis non flecti genua, 193 g
elephantiæ mederi vinum in quo vipera periit 301 a
elephantiaſis 553 b vbi frequens ibid.
elephantiaſis quo cibi genere concilietur ibid. b
elephantici 553 e
elephantinum tarichos 704 b
elephanti libri 1181 d
elephantiſtes 818 b
elephantarches ibid.
eleuſinæ templi apophthegmata 702 b
eleuſinæ vnde dicta 1578 e
eleuſines heros ibid.
eleutheria ſacra 883 a
elicius Iupiter 862 g
elienſium laſciuia 789 d
elis Peloponneſi 721 g
elidis gymnaſium & eiuſdem ambitus 1171 c
elim depopulatus Hercules 884 d
[illegible] 1306 b
ellops pro acipenſere 1553 f
ellopes cur dicti poetis piſces 867 e
ellopes qui, & vnde ibid.
[illegible] ibid.
ellychnium 768 g
eloquentia citra admirationem, nulla 1279 d
eloquentia, rerum regina 360 b
eloquentiæ varietas 321 b
eloquentiæ virtus, probitati ac prudentiæ iungenda 1612 g
eloquentiam fieri admirabilem duobus modis 1321 e
in eloquentia perfectum, adhuc neminem repertum, 1631 d
[illegible] 819 e

eloces

Digitized by Google

elotes Spartanorum qui 1015 g
elucum, elucus 556 f
elutriare 1039 f
elyma 1439 b
elymæi canes 944 c
elymæi lepores 1475 f
elymon 1266 b
elymos tibia 450 a & f
elysij campi 15 a
elysij campi cur in Hispania ab Homero fingantur 1007 d
elytron 1039 c
embades 261 b
ἐμβάδιν 848 a
embanimata 1696 g
embapha 306 b 1535 a
embata 261 b
ἐμβατήρια μέλη 237 e
embios 815 b
ἐμβιωτὶς 1704 b
emblemata quæ 847 f
embolus ibid. f
embola ibid. f
ἐμβόλιμα ἔτη 886 c
embolimus mensis 848 a
embolimi dies 886 c
embolimi pueri qui 848 a
embolum 406 g
embolus pro pudendo 886 e
embolus Hippodromi in Olympiis ib.
embregmata 144 c 1500 c
embrochæ 144 c ibid.
embryon 1419 e
embryum an etiã animal 814 f & quomodo animam recipiat ibid. g
embryum vtero cohærere, vt plantis fructus ibid.
embryum vnde dictum 815 a
embryonis duplex tunica 216 d
embryi nutricatio in vtero 813 f
embryi in vtero nascentis ratio 815 a
embryi pileus ibid.
emerepes Ephorus musicæ contemptor 440 e
emetica quæ 221 d 1159 b
emmelia 237 c
emmota pharmaca 1479 c
empedoclis arrogantia 115 f
empedoclis bos 1054 d
empedoclis dictum 732 e
empedoclis de vitus ratione sententia 778 d
empedoclis epitheta cuiusmodi 1649 f
empedoclem κολυσανέμαν appellatum esse quandoque 1120 e
ἐμπεδόφυλλον 242 a
ἔμπεσα animalia, quæ 807 c
ἐμπειρία 287 g
ἐμπειρία medicinæ pars 1616 f
emperonema diptychon 859 c
emphasis 1102 b 1240 c
ἐμφανιστικὸς 310 b
ἐμφανίζειν ibid.
ἐμφύσημα 308 a
emphyteotæ 390 d
emphyteomata ibid.
emphyteosis ibid.
emphyteoticarium 390 e
emphyteoticus ibid.
emplastra barbara quæ, item cirrhata, lithea, bicolora, bifacia 1479 f
emplastri διχρώμου, & διαχρίσματος, & melinæ 879 c
emplastri melinæ quæ ibid.
emplastica 1424 d
emplectria 983 d
emortualis dies 1193 a
ἐμπνεῖτε τῆς ψυχῆς, qui 1157 f
ἐμπνευματώδης 216 b
ἐμπνευστὰ organa 449 a
empori 1527 g
emprosthuretica 280 d
empusæ deformationes 233 g
empusæ 783 b
empusæ vnde dictæ ibid. 161 d
empyema 1682 e
empyi qui 1186 g
ἐμπυριβῆται tripodes 418 d
ἐν ἀγκαλίδι ἐγγεγραμμένοι, qui 1014 g
ἐν ἀτίμω 770 f in atimo ibid.
ἐν κοτύλῃ ludus 716 f
ἐν λευκαῖς χιτῶσιν 375 d
ἐν ὁδῷ 942 e
ἐν παντὶ λιμένι, quid apud Græcos 1473 d
ἐν φρέατι iudiciale forum 530 e
ἐν μέσῃ 770 f
ἐν μέσῃ ὀφθαλμῶν, prouerbium ibid.
ἐν χρῷ, quid medicis 1232 d
enagonij Mercurij ara 886 b
ἐνάλια 869 e
enarratio quid 864 e
encænia 1243 f
encænides ibid.
ἐγκαλύπτειν 1192 e
encalypteria quæ ibid.
encanthis 308 d 815 g
encar pro cerebro 143 a
encardion quid 143 c
encarpa 1144 a
encarpos 174 f
ἐγκέφαλος 159 a
ἐγχώμια 1650 a
encaustice 389 c 1619 c
encaustum ibid.
encekadus, insecti species 901 a
enceladi interitus 768 a
encentrides 191 c 1188 e
encentrismos 310 b 1188 e
encephalos 144 a
encephalos cur cerebrum 1628 c
enchesimori 1417 a
enchiridion 863 e
enchirides 1554 f
enchorda organa quæ 448 g
ἐγχελυς 198 d
encolaptice 1613 c
encomiastice cantilena 1528 g
encomion 327 b
encopei 144 d
encotyle lusus 1533 g
encratici, qui 474 d
encratitæ ibid.
encratitæ hæretici 1516 d
encryphias panis 1554 f
encyclera 1405 a
encyclia ibid.
encyclios pensio 1404 f
encyclius homo ibid.
encyclij famulatus ibid.
encyclon vestis 1405 a
endelechia primum, quæ post entelechia 90 d
ἔνδημοι morbi 347 b
ἐνδιέν 1523 c
ἐνδιάζειν ibid.
endius 714 e
endryon 1439 e
endymionis & lunæ amor 1103 c
endymionis sepulchrum & adytum ibidem
endymionis vxores & liberi, qui ibid.
ἐνεχυρα 1103 g
ἔνεσις 1080 b
enechyra 1581 b
ἐνεργούμενοι 75 e
ἐνηεῖ 781 f
ἐνεπιοβιάς 751 g
ἔγγραφα 1667 e
ἔγγραφα χαρτα 891 b
engastrimythos 176 d 814 c
engastrimythi qui 417 e
engastritæ ibid. d
engastromantes ibid. e
ἐγγεγραμμένοι dij, qui 1218 g
engissomata 14
ἐγγόνατις 3
ἐγγόνατις pro Ilithyia 1241
engyos 1379 g
enhæmata 1122 a
enhæmum medicamentum, quale 150 a
enhæmum vlcus ibid. b
enharmonicum melos 442 c
enhippi regis clypeus 1164 d
enholmides vates 426 f
enholmos cur Apollo ibid.
enhyalius pæan 453 a
enhydris 1030 c
ἐνιαλάζειν 155 f
ἐνιαυτὸς 932 f
ἐνιαυτιαῖος febris 1232 e
ἐνιαύσιος ἱερωσύνη, quid Homero 495 e
ἐννεάπηχεις 128 b
enneacrunos fons 1039 d
ἐννεαχόρδιος 548 b
ἐννεάδεσμοι σφόνδυλοι 1231 b
ἐννεάγραμμος ibid. f
enneatici anni 1130 e
ennius epicus cur Ciceronis dictus 323 e
ennius quàm gratus fuerit Africano 313 b
ennij bibacitas, atque inde articularis morbus & interitus 1593 e
ennij tragœdia, Achilles Aristarchi 1507 f
ἔννοια 1215 e
ἔννομος 128 a
ἐνόδιον 942 e
enodios, Enodia Diana, & Enodius Mercurius ibid.
ἐνοίκιον 705 d
ἐνοφθαλμίζειν 770 d
enophthalmi 1703 g
enophthalmismos 310 b 770 d
enopliæ saltationes 237 d
enoplios nomos 453 b
enoplij cantus 237 f
enopres 831 d
enorcha 345 e
enorches dæmon ibid. d
enorchus ibid. e
enos pro homine Hebræis, quid 86 c
enosichthon cur Neptunus 1709 b
ἐνστατικοὶ 151 g
ἐνστάτης 210 g
ἔνταση organa 448 g
entatum pro satyrione 746 d
entelechia 40 f
entelechia quid Aristoteli 90 b c d
entelechia colorum 903 e
entelechiam etiam in brutis & plantis 90 c
ἐντελὴς θύματα 1354 e
ἐντελέχεια 807 e
entelomisti ibid.
ἔντελος pro corniculario 911 e
ἔντερα 198 d
ἐντερικὴ γῆ ibid.
enteromphali 812 g
enterione 198 d
ἐντεριώνη ibid.
enterocele 1437 e
ἐνθηκαγοὶ qui 872 b
ἔνθεμα 310 b
enthesis 470 e
ἐνθουσιαζειν 484 g
enthusiasmus 441 e 873 b 896 e
entoma 1190 d
entomia 901 b
ἔντομα 185 d & 186 c
entosthachidia 176 d
entomata 289 e
entrychon 366 e
ἐντρεχεῖς 567 b
entychides Sicyonius 1027 d
entyposis 173 a
enula 166 e

enyalius 942 a
[illegible] 178 c
[illegible] 5 6 f
[illegible] 511 d
[illegible] ibid.
epaêtes 1572 d
epa[illegible]a ibid.
epæcla 1528 b
epæneti Opsartyticon, 1521 a
epænos 327 a
epag gia 182 a
epam nondas musicæ peritus 439 b
epaminondæ apophthegma 467 f
epaminondæ de oleo dictum 274 g
epaminondæ frugalitas. 700 a
epaminondæ ignobile genus 1208 c
epaminondæ interitus 872 g
epaminondæ paupertas & magnanimitas 1089 c
[illegible] 484 a
epangelia 401 c
epaphæresis 266 c 784 g & 984 c
epaphi mater Io 238 b
eparchos [illegible] 429 c
[illegible] 806 g
epaulia 1572 d 1580 f
[illegible] quæ, 1572 d
epaumasticæ febres 1231 c
epebolus 785 f
[illegible] 704 d
[illegible] 1511 g
ep[illegible]lanis piscis odor 1554 b
[illegible] 94 d & vnde dicta ibid.
epen[illegible] 1512 a
ep[illegible] 849 g
[illegible] 807 d
e[illegible] 1 01 c
epei vnde ibid.
epeus coquus, Troiani equi concinnator 1655 a
epharmiotæ 1016 c 1405 e
ephaptides 859 g
ephebæum 179 d
ephebus pro cyatho 154 a
ephebi 1080 a
ephebi vino abstinere apud Romanos soliti 1511 e
ephebos ad aram cædendi mos Spartanis vnde 961 a
ephectici philosophi 312 f
ephebicus 413 a
ephedrana 1 6 f
[illegible] qui 1249 d
ephelcis 875 e
ephemeræ febres 1231 f 1684 d
ephemera Galeni febris, 1684 d
[illegible] 1249 e
ephemeron pro cicuta cur 1595 d
ephesiæ Dianæ templum 1276 f
ephesiæ litteræ 863 c
ephesiæ puellæ interitus 415 b
ephesis 450 b
ephesiorum magia 489 a
ephesiorum voluptarium decretum 219 a
apud Ephesios Apollo & Diana nati 243 a
[illegible] 950 b
ephestiæ 205 d
ephestius Iupiter ibid.
ephestij qui ibid.
ephialtes qui 1502 g
ephialtem & Otum primos sacrificasse Musis 1232 a
ephippeion 1187 c
ephippion ibid.
ephippon 363 c
[illegible] Venus 1641 d
ephori certaminum qui 967 b
ephori Spartanorum 1016 b
ephori qui apud Spartanos & Ephorium 1480 d
ephori Spartanorum oligarchiæ velut pallion 435 c
ephororum magistratum ineuntium edictum 147 g
ephormus 1249 e
e[illegible]thopolæ 1555 b
ephthopolium ibid.
ephydor 1031 d
ephyreta æra 1190 e
ephyra 925 b
[illegible] febris 937 f
epibades 808 e
epibatæ, 1198 a 1527 g
[illegible] Apollinis templum 797 c
[illegible] dies qui 508 a
[illegible] 967 a
epica Liuij 324 d
epicalymmata 1192 a
epicanthides 815 g
epicataphora 351 g
epicataphori 741 c
epicedium 919 a
[illegible] 590 d
[illegible] ibid.
epicharmi orya 158 f
epicharmi de mente sententia 543 f
epicharmi dictum 877 d
epichera 716 f
epicichlides carmen 415 c
[illegible] puella, quæ, 1169 c
epicomia 566 f
epicopanos mensa 341 f
[illegible] 1527 g
epicranon 505 b
epicrasis ibid.
epicrotos terra 502 e
epicurei cur [illegible] dicti 1142 d
epicurei Messeniis pulsi, 1255 e
epicurus 1222 d
epicurei [illegible] atomi 250 e
epicuri de frugali victu præcepta 710 f
epicuri de solis magnitudine opinio 1343 d
epicuri dictum 220 g 1086 f 1129 c
epicuri falsa de astrorum ortu & occasu opinio 1345 a
epicuri in poeticen calumnia, 312 d
epicuri natalis 1142 d
epicuri 805 c
epicurij Apollinis templum, 1047 a
epicus versus 919 a
epicyclij 474 a
epicylicios confabulatio, quæ 1467 d
epidamni filia Melissa 797 g
epidemerici 347 b
[illegible] morbi ibid.
epidemiurgi qui 960 b
epideris 224 a
epidermis 137 e
epidicon 1292 e
[illegible] & puella, quæ, 1291 f
epididymon 223 b
epidij cornuti prodigium, 144 f
epidipnides 1512 a
[illegible] 1606 b
[illegible] 1611 d
epidorpiæ trapezæ 427 f
epidorpismata 1511 e
[illegible] 364 b
epigæa retinacula quæ 1121 f
epigastrium 177 f
epiglottis 195 f 863 c 1067 c
epiglottidis officium 1114 e
epigoni 1197 c 1572 a
epigrammatographi 324 a
epigraphon lænæ genus 849 c
epigryphi boues 399 g
epilenium melos 254 a
epilepsia [illegible] cur 835 d
epilepsiæ medentes cibi, qui 1154 d
epilepsiam septentrionalibus non congere 281 g
epileptici qui, & vnde 221 c
epilepticorum filiis quomodo medendum 296 c
epilogus 115 e
[illegible] 153 f
epilogo male vti, prouerbium 1157 c
epimachia 1562 e
epimanes cur dictus Antiochus 1198 g
epimeledema 457 d
epidemes 884 b
epimenides Cretensis 1016 d
epimenidis de Munychia dictum 823 b
epimenidis in Cretenses dictum 1016 d
epimetatica 1408 g
epimetheus quid 360 b
epimethei allegoria 302 a
[illegible] 9 4 f
epinephridia 716 g
epinicia 714 f 8 42
epinotij 1169 a
epipasta medicamenta 1048 d
epipedonicus ager 176 a
epiperenon 1473 e
[illegible] 140 f
epiphanis appellatio cur Antiocho 1198 g
epiphonema eiusque vsus & ratio 1278 g
epiphora in oculis quid, item in reliquo corpore 305 e
epiphoræ 1311 f 1617 a
epiphoremata 1511 e
epiphillides 329 f
epiphyllocarpi ibid. g
epiplocele 1437 e
[illegible] 158 c
[illegible] 397 d
[illegible] 1569 e
epithedium 825 a
epirotica armenta 276 f
[illegible] 424 a
episcenium 413 f
epischidion 755 g
episcopa quæ 967 f
[illegible] ibid. b
episcopi apud Indos, qui, 1024 e
episcopi Athenienfibus qui, 966 f
episcopis interdictum alea & ebrietate 1594 f
episcopos Diana 967 e
episcopos & scopos pro eodem ibid. f
[illegible] 1596 e
[illegible] 179 d
[illegible] argentum 802 c 1293 e
episi[illegible]n 183 g 810 e
episi[illegible]j, episitia ibid. d
episitin 1559 a
episphyrion menoides 1133 g
epispora 1669 e
epispora ibid.
epistasios 1221 c
epistates 428 e
[illegible] 287 g
epistola aduentoria, quæ, 1346 d
epistola epitheros quæ 807 c & 1241 a
epistolarum virtutes & decora quæ potissimum 1202 d
epistoleus 1694 f
epistomia ibid. a
epistropheus 168 e
epistylia 343 a 1390 e
epitaphium quibus indere licuerit Spartæ 926 f
[illegible] 1316 a
epithalamiographi 324 b
epithalamiorum species, ac ritus 1169 b
[illegible] 1241 a
epithecæ prædiorum ibid.
epithema 500 g
epitheta festa 807 c
epithetæ epistolæ quæ ibid. h & 1241 a
epithymetica vis 1136 e

epithymodi-

INDEX.

epithymodipni 1525 d
epitimion 1694 d
epitoca 1241 a
epitogium 825 a
epitonium 1694 d
epitragia Venus 1643 c
epitrapezomata 1416 c 1511 f
epitriti symphonia 1604 d
ἐπιτυμβία 810 f
epitymbiæ Veneris statua 1642 c
epitytthios 1527 f
ἐπίζωον 969 f
epizephyria saltatio 240 b
epobelia 1581 c
ἐποχαὶ quæ dicantur 39 d
epochles 1329 d
ἐποχεῖς 39 d 312 b
epodus 414 b
epomis 169 a 174 a
epomphalion 178 d 810 f
ἐπωμίδιοι 1243 a
epopei monumentum 772 g
epopei piscatoris interitus, 835 g
epops vbi primum apparuerit 1010 d
ἔπος 885 e 967 b
epos 314 d & quid propriè ibid. 1633 e
epode 457 d 488 b
ἐπῳδός 157 a
ἔψησις 230 a
epsethia 1461 e
epularum lautitiæ quæ, quibus locis præstantiores, 1553 c
epularum quadrifaria distributio 1544 b
epulides 165 d
epulotica medicamenta quæ, 133 a 252 e
epyaxa regina 966 e
Equestris fortuna 1195 f
equestris fortunæ templum 99 b
equestres ludi hastici 1170 g
ex equa Hippo nata 1187 g
equa Pharsalica cognomento iusta 156 f a
equæ Pharsaliæ cur Iustæ cognomentum inditum 1295 e
equarum conceptionis imaginatio 1116 f
equarum in partu purgamenta 1183 a
equarum libido 357 b
equire 946 d
equus durius 1189 a
equus ligneus apud Troiam quid ibid.
equus philydron animal & philolutron 1182 c
equus primus vnde 1188 b
equus Probi imperatoris miræ celeritatis 1177 c
equus scribere doctus 124 g
equus solis apud Persas, 399 d
equus sophocleus, prouerb. 1176 d
equus [illegible] qui 1182 b
equus Troianus, prouerbium 1654 c
equi sepulchrum 1200 f
equum qui primus inscenderit 490 e
equi coppatiæ & samphoræ qui 388 a
equi desultorij qui & vnde 1195 g
equi durij qui 1655 b
equi glauci 776 e
equi ἑτερόφθαλμοι 1188 f
equi hypopiari qui 1445 b
equi lycospadæ qui 1185 b
equi Numidici 122 c
equi phasiani qui 1186 c
equi ψωφοδεῖς 1186 d
equi zygij 1195 f
equorum arma, & eorundem nomina 1200 a
equorum carnibus vesci qui soliti 1546 b
equorum colores præcipui, qui 1200 c
equorum cursus quando primum in olympiis 885 c
equorum morbi 1187 b
equorum retrimenta olfaciendi ratio 1629 d
equorum salacitas 357 b
equorum saltatio apud Sybaritas 237 a
equorum variæ appellationes 1185 g 1186 f 1197 b
in equos albos & nigros, Græcorum sententia 1177 d
equos castrandi mos Scythis & Sarmatis frequens 1012 d
equos domandi & equitandi auctor Neptunus 1022 a
equos etiam canescere 706 c
equos ἀγαθούς etiam sono internosci 1187 c
equos figuratè dici, omnes qui in carne sunt nati 76 f
equos stantes dormire & somniare 403 a
equis castratis in bello vti soliti barbari 1199 g
equis certandi in sacris certaminibus duo genera 1199 b
equis in bello binis vtendi mos, cur 1195 g
equis vinum dari solitum, 1600 b
equini pulli cur ἀερσίποδες Homero 1189 d
equinas vngulas Stygis aqua solas non perrumpi 120 c
equites antiquitus non muniti thoracibus 1198 f
equites Athenis qui 810 f & 1404 b
equitum species 1197 b
equitum variæ appellationes 1199 d
equitandi ars vbi primum & à quo reperta 490 e 805 c
equitiarij 1477 d
equitij Agrigentini gloria 1021 g
Era 929 g
eria ibid.
eranistæ 1124 e
eranos ibid. f
erasini fluuij simulacrum, 913 d
erasistratus otij patronus, 555 b
erasistrati solertia deprehensus Antiochi amor 1116 c
Des. Erasmus Roterodamus 887 a
ἐρασμίη 794 b
erato nuptialiorum & saltationis inuentrix 325 a
erato [illegible] Arcadi, Calistus iuncta 1222 f
eratus allegoria 1219 f
eratosthenis in poeticen calumnia 312 e
erebinthios 349 d
erebus 1400
erechtheus & Erichthonius an idem 872 d
erechthei cum filiabus cultus ibid. c
erembi qui 1031 b
erembæi ibi.
erepsimon 1403 f
eresion quid 471 c
eresione 850 b
eretria [illegible] 462 a
eretriensium [illegible] 860 a
ἐργάνη Pallas 766 g 1015 c
ergasima ligna 862 d 1403 d
ergasteria 1423 d
ἐργοφόροι apes 1414 d
cribrom: Bacchi allegoria 121 f
erichthonius, currus auctor 872 d 885 d 1198 b
erichthonius inter astra heniochus ibid.
erichthonium primum signasse nummos 498 a
erichthonij felicitas 477 a
erichthonij ortus 1565 e
eridanus fluuius, & eodem nomine etiam Phaethon antea 1343 a
eridanus in cælo ibid.
eridanus, qui & Bochemus 1585 a
eridani accolæ μελανοφορουντες 850 c
eridantæi sermones 1467 [illegible]
erigones domicilium 1020 d
ἐρινάζειν 98 e
erineos ibid. d
erinnæ præstantia 72 d
ἐρινύειν 1024 a
erinnys cognomen 1214 f
erinnys cur dicta Ceres 1041 a
erinnyos Cereris templum 328 c
erinnyes, σεμναὶ deæ 365 d 848 e
erinnyum simulacra 3 5 f
ermos 910 c
eripha equa 1185 f
eriphyles monile 830 g
eriphyles segmenta dominis exitialia, prouerbium ibid. d
euripidis in Agathonem amor 1336 c
ἔρισμα 1014 e
erisinæ pilæ 855 d
ἐριῶλ[illegible] 1668 f
erodius auis quæ 735 f
erodij auis coitus ibid.
ἐρωτίδιας 794 b
ἔρως pro amore cur 1172 & eius etymon 1475 g
erotidia 884 g
erotis [illegible] 885 a
errones, qui planetæ 38 g
eruditi quid ab indoctis differant 1619 b
erulorum coniugalis mos, 117 a
eryx, & ibidem Veneris cultus 330 g
erycinus Gracchi seruus 430 c
erysteræ 1409 c
eryon campus 754 e
ἐρυσίβη 278 f
erysichthon adephagus 807 f & αἴθων ibid.
erythibius Apollo 278 f
erythrinus piscis 836 b
erythremelænæ ischades, 98 b
ἐς γυναῖκας 19 b
ἐσχαρεύς 714 e
eschara escharæ 1678 b
escharites panis 473 & 1440 c
escharulæ mulieres 1460 b
escharogeros 1080 b
ἐσχαρίς[illegible] 801 a
esculenta quæ quibus locis probarentur 1553 e
essæi vnde dicti 248 a & d
essæorum apud Iudæos factio & dogmata 247 g
esseni 248 d
estenses 225 a
esterinæ canes 1341 c
ἐσθίειν 1230 b
estora 1439 d
ἐσχατοφάγοι 1707 f
ethelontes qui 304 a
eteobutadæ 755 f
eteocles Orchomenius 1491 f
eteoclis & Polynicis monomachia 1179 b
eteoclis filiæ in cupressos, 1379 a
eteoclem Gratiis primum sacrificasse 1218 d
ethanium 1132 a
ἦθος 1054 d
ἤθη, an rectè mores dicantur, aut sensus 1322 a
ethice 1393 e
ethicæ personæ, & picturæ 1654 d
ethicæ statuæ quæ ibidem & 1653 a
ἠθικὸς fabulæ genus 934 e
ethicorum Aristotelis finis præcipuus quis 291 b
ethnicæ saltationes 240 b
ethnicographus 32 f
ethnicorum legendi mos 931 f
ethologia quid 1471 b
ethopœia quid, & eius discrimina ibid. c
ἠθοποιία [illegible] 1471 e

ἦθος, siue ἠθικὸν in oratione, quid 1321 e
etridia frusta 178 a
etrion ibid.
ἦτριον 812 f
ἦτριον, etron 178 a
etymologia 1291 f
Eua mons vnde 1131 c
euæ allegoria ex Platonicis 1163 g
euæ mystica interpretatio, 93 d
euagoræ regis furor 891 g
euamerion 814 c
euandri paricidium 787 f
euangelia 714 f
euangelia immolare 1378 a
εὐασμὸς 1181 a
euaporationes humani corporis tres 815 b
euares Scythæ qui & cur 1172 d
euboicus sinus Cœla 1144 d
euboici opisthocomæ 366 b
εὔβοια 490 f
eubules pro patria obitus, 871 g
εὐβουλία 567 g
eubuliæ fines quot 567 g
eubuls pro Plutone 534 g
ebuleus ibid.
eucacis 816 c
euchetæ vnde dicti & eorum impietas 79 b
euchetarum hæresis qualis ib. c
euchetarum impia sacra dæmonibus concipiendis ibid. d
euchymia 978 f
εὐχολιμαῖος 1006 b
eucleus 758 c
eucliæ in foro statua, & Euclia, quę 1561 e
euclionis sordes 1716 e
εὐχαριστία 1334 a
eucterium 389 a
euctici hymni 326 c
εὐκταῖοι θεοί cur Athenæ 1009 b
eudæmones qui 67 e
eudæmonis cognomen 1312 d
eudæmonidis in philosophum scomma 1356 a
eudami annuli 287 f
eudamidæ in musicum vox, 440 e
eudixeus 877 e
εὐδιάκριτος 1514 f
εὔδιαι φαλαγγίου 302 a
eudera 868 a
eudoxus 257 a
eudoxi de voluptate sententia 218 f
εὔδρομος 1057 a
εὐθυμία 437 a
εὐθῆνιε 1126 f
εὐθήνιδες 1302 b
euemeri impietas 1122 d
eueni historia 1455 a
eueni de igne dictum 1523 f
εὐέλεγκτος 1617 c
euentorum causas magis mouere quàm euentus ipsos 1711 d
euergetæ Arimaspi 881 b
euergetis cognomen 1332 d
εὐεργέτις 818 c
εὐτελεῖς signa veteribus vsurpata 1441 f
εὐεξία 555 b
euexippe 246 e
εὐφυεῖς panes 473 c
eugion 216 d
eulacha pro vomere 1458 e
εὐλαβή 155 f
εὔλινος cur Ilithyia 1141 c
εὐλυτοι febres 1232 d
eumarides 192 d
eumelus 1191 a
eumenis genus 1108 c
eumenides & Sennæ deę an eędem 365 e f
eumenidum appellatio 835 e
eumenidum festum, & sacrificium 810 a
eumenidum templum 897 d
eumenidibus cur sacer Narcissus 1458 e
εὐμενίδαλοι 797 e
eumolpia carmina 847 g
εὔμοιρος 362 a
euinacti 1409 b
euni fortuna 475 b
εὐνομία 1000 a 1014 c
εὐνομία duplex 1014 c
eunomia iudiciorum præses 1014 c
eunomius ab Hercule condylo interemptus 175 e
eunuchos lactuca 1538 e
eunuchi calami, eunuchum vinum 1586 c
eunuchi cur glabri 1065 d
eunuchi cur imberbes 772 b
eunuchi cur barbaris preciosiores integris 1063 e
eunuchi cur aliquando Venerei & amatores 1065 d
eunuchi quo sydere nascantur 792 e
eunuchorum natura 1063 e
in eunuchos Alexandri Cæsaris dictum ibid. d
eunuchos etiam podagra infestari 1593 d
eunuchas fœminas quis primus fecerit 1114 g
eunuchos non lædi in spiracula despectantes, aliis omnibus præfocatis 1065 f
eunucha terra à Domitiano facta quid 1109 e
euochistæ qui 465 c
εὐοχεῖαξ ibid.
euochiæ 1525 e
εὐοῖ 1131 c
εὐαν 1407 a
euophthalma 1552 b
εὐπαίγνιοι 841 g
εὐφαντασίωτος qui 1112 f
euphlastæ nauium partes, quæ 1082 d
euphorbi cincinni 983 f
εὔφορον corpus 127 g
euphratis philosophi historia 1294 d
euphrone cur nox Græcis, 568 e
euphrosyne 958 b
εὔποδες equos etiam sono internosci 1187 c
eupodia ibid. d
eupolis in Athenienses scomma 1014 b
eupolis præconium de musica 439 f
eupolus Thessalus 834 g
εὐπρεπεία 1000 b
euripides Anaxagoræ consectator 48 f
euripides Athenis præfectus 1135 a
euripides cur μισογύνης & misogynes dictus, 1341 a
euripides cur poetarum omnium tragicissimus Aristoteli dictus 1340 f
euripides cur σκυθρωπὸς & ἀμειδὴς καὶ μισόγελως ibid.
euripides maris aqua incolumitati restitutus 595 c
euripides quando tragœdias scribere adortus 1341 d
euripides Sophocle sapientior 859 g
euripides, tali iactus 1135 a
euripides vnde dictus, déque eo plura 1341 a
euripidis natalis ibid.
euripidis Autolycus 341 e
euripidis autoritas quanta, 1341 e
euripidis cum Archelao familiaritas 1336 b
euripidis Erechtheus 872 d
euripidis interitus 1341 b
euripidis parentes 1340 f
euripidis sepulchrũ de cælo tactũ 1341 c
euripidem oris graueolentia plurimum laborasse, 1340 d
euripidion metrum 760 c
εὐρίππα Diana 876 c
euripus 1196 c
euripi reciprocatio 1610 a
euripis obsæpiendi mos, 1171 g
europæ raptor taurus quid 871 a
εὐρώς 707 b
eurotæ fluuij simulachrum, 953 d
eurotæ nomen vnde 965 a
Eurotæ fluuij Spartanis vsus quis 963 a
eurybates pentathlus 714 d
eurybatæ vafricies ibid.
eurycles 417 d
euryclitæ ibid.
eurycæda 1103 c
eurydamantis pyctę historia 1110 b
eurydice Æneæ vxor 1060 b
eurydices & Orphei fabulæ allegoria 1630 c
eurylochus, Achilles iunior, 874 d
euryptolemi tantum nuptiis interfuisse Periclem, nunquam aliàs cõuiuatum 1555 d
eurysaces cur Aiax 1178 c
eurysacion ibid.
eurystheus Herculi adamatus 789 c
εὐρυστέρνη 1159 b
eurytionis historia 800 f
εὔσαρκος habitudo 138 g
eusebe ciuitas 955 c
εὔπλοιος nauis 1200 f
eustathius taxatus 595 f
eustathius Thessalonicensis 1189 f
eustathij in Dionysium commentarius 797 f
eustathij Pamphili liber de Engastrimytho 418 a
εὐσπλαγχνος 203 a
εὐστάθεια 587 g
eustoma 159 g
euteles 814 a
euterpe Themistoclis mater 754 c
euterpes allegoria 1219 f
euterpæ inuentum tibia 312 g
euthydemus Pammachus, 714 a
euthymi pictæ etiamnũm viui consecratio 1205 a
euthypnoi flatus qui 721 f
euthyporos extensio 863 f
εὐτοκίαν iuuari dictamo, 1581 e
εὐτράπελος 1704 e
eutrophon 424 c
Exagogæ bonorum 1408 d
exagogica vectigalia 501 c
exagonia 967 d
exampæus locus 1213 a
exangelus quis 401 d
ἐξάδραχμα 1553 a
exarticulatio ibi.
excantatio magica quid 331 b
excantationum ratio 982 b
excepticia cœna quæ 1546 d
exceptorij quales 1585 d
excetra 812 c
exchalciare quid 1056 e
excludere catulos 300 d
excodicare 1314 g
exconsul 1345 c
excrementorum ratio 791 b
excedere catulos 300 d
excuneati qui 414 d
excuratum conuiuium 461 a
excuriari 1395 b
exedrus 76 g
exercitationes peregrinæ, quæ apud Plinium 371 c
exercitum ἵππον ῥοθεῖν 561 f
exercitij species siue modi, quot 355 c
exercitij vsus, & cũm natura societas ib.
exercitus à corio conflatus, qui 1104 d
exercitum ex diuersis ac dissonis conflare gentibus periculosum 1610 b
exhalatio duplex 1119 c

exhala-

Digitized by Google

exhalationis ratio ibid.
exholcysmus 1138 c
exhydræ 1121 e
exilium damnatis quando Romæ permissum 507 g
existimandi vis 100 f
existimatus 265 d
ἔξοψις 881 c
exomphali 189 a 813 f
ἐξήγησις Didymi 1056 f
ἐξομνύμενοι 780 e
exophthalmus equus 1187 b
ἐξορκισμός 1169 d
ἐξορκιστής 232 f
ἐξορκιστικὸς λόγος ibid.
exorcistæ qui, & quomodo nascantur 66 f
ἐξωτικοί 915 b
expatritius 1395 b
expauescentes qui 272 d
expensi & accepti codex, & tabulæ 853 e
expensare ibid.
experientia 287 g
expergiſci theologicè quid 316 b
expiratio fœtium latens, quæ 131 a
explantare 1395 c
ἐκθετοι, exposititij 9 o d
expromittere 1395 c
expromissores ibid.
exquæstor ibid. b
exlamare 1395 c & 17 7 b
exsynceraſti qui 1416 g
exta 198 c 212 g
exta cuiusmodi animalium vatibus inspici solita 723 a
exterior comes apud Horatium quid 457 c
exterminati 1395 e
exterricinei qui 1241 a
extra leucopatyphus, intus holoporphyrus, prouerbium 841 e
extraordinaria 1696
extraordinarij milites, qui 1620 g
extra ordinem coercere 1181 e
extricati vniones 986 d
extrema cur frigore nimio nigrescant & decidant 1365 d eademque igni admota doleant ibid.
Ezechielis principij & finis obscuritas 396 g

F

FAba Ægyptia 463 b
Fabæ Ægyptiæ serendæ ratio 864 g
fabæ Ægyptiæ thyrsus 855 e
fabarum loca cur diuersa producant 1667 g
fabas quis seminarit primus 982 e
fabariæ calendæ 453 e
fabellæ orationi insertæ gratia 890 c
fabellarum orîgo ab Hesiodo 823 e
faber quas struxit compedes, ipse ferat prouerbium 905 a
faber Stapulensis 887 a
fabula 974 g
fabiolus ibid.
M. Fabius Buteo 1315 g
Q. Fabius Eburnus cur Iouis pullus dictus
fabula ætatis 10 9 e
fabula quid 974 d
fabulam ætatis peragere, quid 1076 d
fabulam fieri, quid 1004 b
fabulæ ad quid repertæ 481 a
fabulæ Æsopeæ cur 974 d
fabularum actus 1076 d
fabularum ad vitæ tempora comparatio ibid.
fabularum allegoria triplex 972 d e
fabularum diuersa genera 974 d
fabularum in oratione vtilitas ibid.
fabularum poeticarum ratio & vsus 312 d
fabulandi peritia vnde Æsopo concessa 823 b
fabulosa narratio quid à fabula differat 317 b
fabulus quid 9 4 f
facere virorum est, mulierum dicere prouerbium 75 f
ad faces & cereos viuere, prouerbium 1108 g
faces in nuptiis tenendi ritus 1568 g
faces Vulcano primum fecisse Athenienses 800 e
facum certamina Athenis tria ibid.
item Corinthi ac Neapoli ibid. f
facies cur maxime sudori obnoxia 273 e
facies mentis speculum 168 c
facies quid 16 f
facies humanæ diuersitas 127 d
facierum panes, quales 473 b
facta quæ dicantur 468 f
facta res ibid.
factum argentum aliud quàm signatum ibid.
fagi ramo sisti viperam 820 d
falcata luna 1099 b
falcati currus 1198 b
falcidia lex 827 d
falcones 127 d
falernum vinum 1604 c
fama διὰ κληδόνος 81 e
famæ ara Athenis 1311 e
famæ dispendium quanti momenti 1181 f
fames ex acetosis 128 f
fames ex frigore 1369 f
fames ignobile mortis genus 699 e
fames Saguntina 1435 c
fames emuerta & vaccina, bulimos 1492 e
famis euentus plures 697 a
famis exemplum immane 6 8 c
famis patientia insalubris 697 c
famem integram ad ouum afferre, quid 1624 a
famem pati, cur minus molestum quàm sitim 1597 b
fame bilem cieri, prouerbium 697 c
fame necare impium 1434 d
fame omnem affectum excludi 698 g
famescentibus cur pedes crassescant 896 f
de famosis libellis ab Augusto cautum 822 c
famulatus circulares, siue encyclij 1404 e
fanesci 635 g
far Campanum 1693 g
far, chondrus, zea 1570 f
farris alimentum vetus Romanis 1571 a
farctum facit 980 g
farracea matrimonia, quæ 1570 e
farraginaria 402 e
farre cur ignea sacrificia ordiri solita 1571 a
farreatio quid 1570 f
farriculi pro fermento faciendi ratio 471 b
fasces summendi potestas cui ex consulibus concessa 826 a
fasces summittere, prouerbium 826 a
fascium apud Romanos ratio quę 1199 b
fascium vsus Romanis consulibus absque securibus 825 f
fascia 177 c 854 e
fasciam solue, &c. prouerbium 1334 d
fascinandi oculis ratio 1116 c
fascinandi ratio 863 b
fascinum 181 a
fasciolæ 104 a
fasianus mas 802 e
fastidij prægnantium ratio 1116 c
fastigium decernere, quid 1203 c
fastigia 1390 e
fatigatio cur soporem inducat 16 7 d
fatum 538 e 1219 e
fatum, διὸς νοῦς 361 a
fatum in mentem nihil posse 538 d
fatum pro Deo 1221 d
fatum pro morte 1155 b
fatum, quid à prouidentia differat 538 a
fati necessitas quatenus homini 817 d
fati potentia 361 a
fatalis generatio & mors, quæ 1155 d
fatalia tempora 1229 c
fatui, cur ἐμβρόντητοι Græcis 267 c
fatui cur præcipue somniorum motionibus excitentur 1500 a
fauces 170 e
fauentini agri vites 463 g
fauere linguis, cur in sacris vsurpatum 867 f
faunus Saturnius versibus fata canere solitus 1425 c
fauni 61 b
faunorum cultus vnde 806 b
faustinianæ puellæ 933 g
faui inuentrix Melissa 1181 f
fine fauis vbi mella conficiant apes 1414 d
febris ἀμφημερινή 938 a
febris ex ira immoderatiore 1298 a
febris ἠπιάλης 938 a
febris τεταρταῖος 347 a
per febrem somniare, prouerbium 1674 a
febres astrictæ 210 a
febrium species 1231 d
febrium sudores frigidi, vnde 272 g
februario præfectus Neptunus 1424 f
fœde liberta Iuliæ, quæ & Phœbe 534 f
feles odoramentorum olfactu furere 856 c
fel, cur diis offerri solitum 1588 b
fel quid 206 a
fel, vitæ symbolum 1588 b
fellis expertia, quæ 206 a
fellis in animum effusio 204 c
fellis priuatio, longioris vitæ argumentum 1145 f
fellis ratio & situs, & vnde 206 b
felicitas quid 121 d
felicitas duplex 121 e
felicitas res diuinissima 988 d
felicitas vera ac solida quæ 122 b 477 d
felicitatis humanæ inconstantia 474 f
476 b
felix cur quadratus & tetragonus 976 d
felix quis 121 h 1639 d
felicis cognomen Syllæ ascitum 1332 e
fellenus 206 f
fœmina, vide Mulier
fœminarum cadauera quare fluitent prona 125 b
in fœminas, Græcorum prouerbia 760 g
fœminalia 191 g
femora 191 a
femoralia 1006 c
fenestellæ cognomen vnde 1331 c
fenestrarum specularia 798 a
fera omnia ad minima consternari 856 e
fera pro leone 1457 e
ferales angustiæ, quæ Iustiniano 593 f
ferarum latibula 1482 c
ferculorum condimenta suauissima quæ 1716 f
ferentarij equites 1199 a

Digitized by Google

feriæ viduis, magis quàm virginibus ad nubendum idoneæ, 1572 f
feriis fossas nouas facere, lege cautum ibidem
fermentatio 124 b
frumentum quid in sacris literis 269 f
ferrari bello à Venetis vexata 227 c & 228 b
ferrati 573 c
ferratile genus 1407 g
ferreus nummus Byzantij & Spartæ 497 d
ferritribaces 1407 g
ferula Promethei quid 361 f
ferrum cur etiam chalcos 1058 c
ferrum in Indiam inuehi, morte cautum 1028 a
ferrum per Chalybes primum erutum & domitum 970 g
ferri fundendi ratio à quo primum excogitata ibid.
ferri remolliendi aut obdurefaciendi ratio 275 d
ferri temperatura varia, & pro eadem variæ appellationes, 968 f
ferruminatio à quo primum reperta 275 c
festa epitheta quæ 807 c
festi dies cur instituti 549 a
festorum certaminum varia præmia 1164 f
feudorum genera 1407 c
fibra iecoris 205 d
fibræ, [illegible] 138 b
fibræ sanguinis 753 c
fibula in Peplis, Doricum inuentum 768 e
fibulæ hemioliæ 232 d
ficaria 981 e
ficarij culices 244 e
ficedula 982 g
ficeta 981 f
ficus agrestis 980 c
ficus [illegible] 978 e
ficus bifera cur 979 f
ficus sacra 979 a 581 b
fici arbor amara, cur tam dulces fructus gignat, & cur non iciatur fulmine 978 d
fici colori 978 b
fici contra fulmina vis 246 a 978 e
fici farctum 980 g
fici folia cur thria 978 d
ficui arbori inesse euchymiam 978 g
fici harmoniæ 978 g
ficus ne decidant, quomodo cauendum 980 e
fici primus Atheniensium cibus 981 a
ficorum animalia quæ 821 f
ficorum esu pediculos gigni, 980 d
ficorum genera & nomina diuersa 978 g 979 a
ficorum inuentor Bacchus, 349 b
ficuum ludus 579 g
ficos obesse voci 1068 d
ficulnum lignum cuiusmodi, 978 b
fidelitas 1290 a
fides frustra pulsa, &c. prouerbium 455 f
fides, iustitiæ fundamentum 483 a
fides quid & eius commendatio ibidem
fides, quot modis fiat 1322 a
fidei sedes in dextris 483 d
fidei symbolum cur dextras iungere 1242 a
fidei templum 482 c
fidiculæ tormentum 507 d
figlina subigi aromatibus solita 1532 f
figuli rotæ inuentio 1011 c
figura orbicularis omnium optima 1111 a
figura quadrata, perfecta. 988 g
filiæ conditionem quærere, quid 948 b
filius hominis, quid in sacris literis 86 f
filij iustè ne plectantur ex parentum delictis 295 f 297 c
filij, parentum anima & vincula 789 b 1575 c
filiorum in parentes officium 786 b
filiorum occisio quali pœna apud Ægyptios affici solita 593 b
ad finem omnes ferri 1370 a
fingendi modus non vnus 317 a
firma ætas quæ 1515 d
firmamentum octaua sphæra 35 c
firmamentum cur dictum 15 g
firmi tyranni historia 777 d
fiscalis cursus 1186 c
fiscarij 1158 a
fiscellæ decemmodiæ & trimodiæ 1585 d
fiscellus 112 b
fiscus 1618 b & quid ab ærario differat 501 b 1618 b
fiscus pro nummorum conceptaculis 512 d
fiscum quare lienem dixerit Traianus 208 d
fisci linei 912 d
fissum iecoris quod sit 204 g
fistula spiritalis & cibalis 195 d
fistulam vbi inuenerit Pan, 1222 f
fistulæ elexatæ quæ 1479 e
fistularum diuersa genera 443 g
fixæ stellæ quæ, & quare dictæ 41 g
flagella 716 c
flagellis cædi, seruile 108 f
flamen defuncta vxore flaminio decedere solitus 1564 f
flamen flaminica monogami, ad sacerdotium admitti soliti, digami non item 1566 a 1571 f
flamines maiores qui 827 b
flaminia porticus tetrastiche 1235 g
flamma, iræ typus 1141 d
flamma cur aqua marina minus quàm dulci extinguibilis, 1444 a
flammea vestis 1650 a
flammearij ibid.
flatus ex ore calidus aut frigidus cur 1397 d
flatus quid à vento differat 1119 d
flatuum diuersitas & ratio 1119 e 1122 a
flauæ comæ in Achille ratio 706 g & Menelao ibid.
flaui coloris homines Ægyptiis ridiculi 1700 c
flauius Vopiscus mendacij notatus 916 c
flere quosdam, quoties volunt 1118 a
flora dea 1424 e
florentini Georgica 299 e
flores quando & vbi odoratiores 376 a
florum copia circa Æthnam 1458 b & in Brutiis 1459 b
florum corollę in conuiuium cur admissæ, & quales 1530 b
florum gratia & vsus ibid. c
florum in theatris & scenis vsus 1531 f
de Floriani & Taciti imperatorum statuis Interamnæ disiectis 72 g
florus poeta 1465 a
fluctio, catarrhus 1696 e
fluctus maris oleo inspersо sedari 1399 b
flumina agitatu frigescere, mare contra 1442 c
flumina quæque altissima minimo sono labi, prouerbium, 947 e
fluminum præaltorum ima cur non congelascant 1398 d
fluminum quorum aqua melior aut deterior 1492 b
fluminum simulacra quali specie exprimi solita 913 d
fluuius quid 1119 d
fluuij allegoria 1141 d
fluuij perennis pedibus transeundi religio 1489 d
in fluuium eundem bis ingredi non posse, quid 1486 f
fluuij cur διιπετεῖς Homero, 1450 b
fluuij perennes cur diuini veteribus habiti 1489 d
fluuiorum tarditas per hyemem vnde 1442 c
fluuios omnes in mare ferri 1449 a
focale, focalia 984 g
focarij 1408 f
fœcialium iurandi mos 1166 e
fœcunditatem iuuari dictamo 1581 e
fœmina barbata eminus salutanda, prouerbium 772 b
fœmina decuplo concubitus appetentior quàm vir, præsertim grauida 733 e
fœmina indomitum animal, 719 d
fœmina omnium operum natura compos 961 c
fœminæ clarissimæ quæ intelligantur 1564 e
fœminæ cur maribus annosiores 1145 d
fœminæ malæ descriptio, 756 d
fœminæ quæ imperiis præfuerint 719 f
fœminæ sacerdotibus qua re similes 1566 d
fœminæ vbi virorum munia obeant 1032 c
fœminarum apud Germanos auctoritas 1002 d
fœminarum conceptio 214 e
fœminarum damnatarum supplicia 408 c
fœminarum in coitu voluptas maior quàm virorum 733 c
fœminarum mola vnde 1512 a
fœminarum nuditas 961 a d
fœminas etiam regnasse apud Ægyptios 1033 f
fœminas reddi fœcundas Nili aqua 1490 e
fœminis impertitum ius Quiritium, quid 1576 b
fœminis præcipuum ex silentio ornamentum 900 b
fœminis quantum sit cum ocymo dissidium 1450 f
fœminati 793 c
fœmineæ naturæ proprium, quid 757 f 758 f
fœmineum genus φιλόγαμον ibidem g
fœniculum & marathrum an idem 1475 d
fœniculum, symphylum potius quàm pharmacodes 289 a
fœniculus syluestris & erraticus 1180 f
fœnum Indis ignotum 1085 e
fœtus in vtero, vide Embryon
fœtus in vtero quomodo prægnantis affectibus simul afficiatur 1116 a
fœtus forma ex generantis imaginatione ibid.
fœtus in vtero nutricatio & situs, qualis 814 e
fœtus multiplicis exempla prodigiosa 214 c
foliata vnguenta 1530 g 1704 g
folium foliatum vnguentum. 910 g
folles pro accubitis Heliogabalo in deliciis 1555 f
follium inuentio 1011 b
fontes amari 1175 e
foris canere, quid 457 b
forma illustres qui apud priscos præcipue 489 d
formagines 496 c
formæ amor 884 e

formæ

formæ cultus in muliercculis nimius 1339 d
formarum in hominibus diuersitates & similitudines vnde 116 c
formicæ ferę 748 e
formicæ natura 520 f
formicæ Indicæ quales 3,6 g
formicæ quomodo pellantur 1360 e
formicans pulsus qui 133 g
formiæ 339 a
formidinis simulacrum 889 c
formosi ai j,quàm pulchri 419 e
formosi occursus, boni ominis habitus 1339 c
fornacarius & fornacator 1415 a
forameum vmbilici 811 d
forniarij 347 b
fortes etiam iracundi 1,01 f
fortitudo propria quæ 1303 a
fortitudinis adulterinæ species quot ibidem
fortitudinis ratio duplex 1303 a
fortuna 538 b
fortuna aurea in imperatorum cubiculis 990 c
fortuna equestris 1195 f
fortuna hera 924 d
fortuna mediæ potestatis 51 f
fortuna φιλ...... 990 b
fortuna quos ab infimo gradu ad summum fastigium euexerit 1108 b
fortuna regia 990 c
fortuna Syris culta impensius 1027 d
fortunæ appellationes diuersæ 895 c
fortunæ aureæ transitus, prouerbium 990 c
fortunæ bonæ simulacrum Athenis 850 d
fortunæ ...... 826 a
fortunæ comitia 762 f
fortunæ equestris templum 990 b
fortunæ Hyphali 937 g
fortunæ inconstantia quatuor de causis 474 g 1700 e
fortunæ ......, siue Viscatæ ædes 990 c
fortunæ missilia quæ 1440 g
fortunæ poculum 1550 c
fortunæ simulacrum quis primus fecerit,& quale 990 c
contra fortunam aureis pugnandum armis,quid 538 e
fortunati Hyrcaniæ pagi, 1414 e
fortunatior cur quis alibi 71 d
fortunatorum impulsus 1496 a
forum argentarium 1560 e
forum ingeniorum theatrum 1163 f
forum masculino etiam genere φόρ... 1563 c
forum muricibus sternendum cur censuerit Cato 1557 c
forum Romæ à Marcello inumbratum 1557 c
forum Romæ triplex 1119 d
forum quid à triuio differat 1560 e
forum Thessalicum & Persicum, quale 1558 c
forum Traiani admirabile 1559 e
forum transitorium, & methodium 1559 f
forum venalium,eiusque appellationes 1559 a
fori forma Græca & Italica 1560 d
fori Romani tectum æneum 843 d
fori statuæ cuiusmodi 1161 g
fori vituperatio 1557 b
in foro sepeliendi ius quibus concessum 917 d
Fracta coma 784 g
fracti qui 260 b
frameæ 1172 g
franci qui 784 d
franci cur Salij 1007 b
francorum perfidia ibid.
francorum tela ibid.a
francis nefas comam tondere 784 d
franciscus Mantuanus marchio 223 e
franciscus Maria 118 e
francisci Petrarchæ de Liuio iudicium 1383 b
franciscus Philelphus 860 a
franciscus Ven tius 1663 a
fratres cur adelphi 141,e
fraus quandoque bona 561 d
fraudes quàm varijs nominibus apud Græcos enuncientur 566 d
freni partes 845 e
fretum,aulon 1175 f
friare 860 a
frictio 554 c
frictus ibid.
frigidum primo ex elementis quodnam 1397 g 1391 g
frigidæ conspersio in animæ defectu 731 a
frigidam suffundere,prouerbium, quid 730 g
frigidi diuersus in humidum & siccum effectus 1306 b
frigida lauandi mos 238 b 1629 d
frigida membra cur igni admota doleant 1386 f
frigida membra in aquam frigidam immissa reficiuntur 1388 b
frigus cum letiferum 1310 b
frigus & nigror an eiusdem substantiæ 1398 f
frigus exercitatos amplius inexercitatis sentire 1388 b
frigus sceleratum Virgilio cur 1387 g
frigoris cognatæ potestates quæ 1400 d
frigoris euentus plures 1388 b
frigoris mira vis,ex historia 1365 e
frigoris patientiæ exempla 1383 g & 1384 c
frigoris ratio 1389 a
frigore etiam nimio lapides gigni 1690 b
frigore concrescentia quæ, & quæ non 1705 f
frigore morientium ratio,quæ 1387 e
frigore mustum diutius seruari dulce 1603 f
frigore nimio cur extrema nigrescant & decidant 1385 d
frigore odores contrahi 1419 f
frigore quæ potissimum infestentur 1387 b
fringultire 860 b
fringilla ibid.
frondes cur datæ arboribus & plantis 1519 d
frons quare sudet in primis 148 e
frons tetarios ibid.
frontis osculum ibid.
frontis ratio 148 b
frontari lapides 1478 e
fructuaria villæ pars quæ 1181 e
fructuarij serui qui 390 c
fructuum distinctio 1478 e
fructuum esu orexin fieri 1703 a
frugalis victus commendatio 826 g
frugalitatis commendatio 331 d 340 b 1518 b
frugalitatis documenta per exempla 341 a 462 c 499 f 843 e
frugalitatis laus 699 f
frumenta serendi auctores,qui 1013 f
frumentorum appellatio 980 f
frumentaria perceptio 566 f
Fucæ 171 d
in fucatas mulieres 1619 b
fuga lata damnari quid 508 a
fugitiuarius 1417 e
fulgentius glossematicus 864 c
fulgura trium generum 151 g
fulica 736 g 808 e
fulica,laros 511 g & φλ... 511 a
fullo scarabeus 404 c
à fulmine quæ non tangantur 978 e
fulmine tangendos hebetari prius 196 e
fulminum diuersa nomina 425 d
fulminum genera 799 d
fuluia Antonij vxor. 730 a
fuluiæ M Antonini vxoris buccarum altera inflatior 168 b
fuluij in equam libido
fumarium 1460 f
fumicus 1655 b
fumus pro re nihili
fumi olfactor,prouerbium 1460 e
fumum venditare,quid 1460 g
fumos ostentare 1460 e
fumarius cur cognomen Gratiano inditum 778 f
funda 289 b
funda annuli 284 f
funes è mulierum capillis nectendi necessitas 987 b
funeta 401 b
fungi deorum cibus cur Neroni dicti 461 f
fungi Græcis ...... ibid.e
fungi Italici ibid.
fungorum species & nomina ibid.
furari quatenus honestum Spartanis 963 d & aliis ibid.
furum diuersa supplicia 510 e
furum species aliquot ibid.
in fures priuatos & publicos scomma 509 e
furca 515 b
à furca redemptus 1399 d
furciferi appellatio 387 e
furfuraceus panis 471 f
furia quid priscis theologis 591 a
furiarum allegoria 517 d
furias harpyiarum nomine quandoque indicari 1651 e
furiarum vocum 378 b
furij historia ibid.
de furno conducendo cogitare, prouerbium 1677 f
furor,vide Insania 891 a
furoris species 316 d
citra furorem non fieri magnum virum ibid.
furtum manifestum quodnam censeatur 511 a
furtum quid 510 f
furti concepti & oblati pœna 511 d
furti crimen apud Scythas 1013 e & apud Indos 1024 e
furti faciendi finis 511 d
furta apud quas gentes licita 963 a
furta per lancem & licium concepta 511 b
fusterna 244 a
fustuarium,fustuarius 508 d
futura noscendi duo modi 77 d
futura pernoscendi studium homini insitum 72 d
futurorum præscientia diis etiam ipsis incerta 72 c

G

Gadira,vnde Cotinusa dicta 847 a
gadium vates 1499 b
...... 1330 b
gæochus,cur Neptunus 1709 b
...... siue Gæus 886 c
gæorychiæ 503 b
gæsa,gæsi, 1172 f
gæsatæ ibid.g
gæus bos,qui 1330 b
gæum,gæus,telum 1171 f
γαῖ(...) qui 1330 b

gagæ 891 b
gagas fluuius 891 c
gagates lapis ibid.
gagites lapis 891 a
gaioli panes 471 f
galantis 914 c
galanthis, cur γαλῆ 1330 b
galatica immanitas 786 f
galaticum hordeum 402 c
galaxia vnde 278 d
galbæ 1379 b
galbæ vermes, & cognomen. 1330 c
galbæ dictum 551 a
galbæ signatorius annulus qualis 291 d
galbana vestimenta 1330 c
galbanatus, galbini mores, ibid.
galbeus 1330 d
galbeum remedium ibid.
galbuli 1330 c 1379 b
galeagra 9?7 a
γαλέη 874 d 1448 b
galenus quid Græcis 1684 b
galeni febris ephemera, 1684 d
galeni insania 8?? f
galeni somnium 1497 f 1684 b
galeni valetudo & excellentia, prouerbium 1683 f
galenum non fuisse ab omnibus morbis immunem 110 d
galeorhodius, an idem acipenser 1153 f
galeotes 722 g 1050 b
galericulum 366 c
galericuli vsus 984 b
galetis adolescentuli historia, 812 a
galeus rhodius 463 a
galeus vnde optimus 1554 a
galieni imperatoris elegans imposturæ supplicium 563 e
galieni dictum 1005 g
galieno imperante terrestre tonitruum æditum 1708 c
galilæi latronis in filios impietas 786 d
gallia transalpina veneni miscendi quondam artifex 1283 d
galliarum studia & sermo, 1006 a
gallica sapientia, prouerbium 1678 c
gallicæ vestes 484 g
gallicanæ mulieres in Sena insula quales 720 g
gallicanus cothurnus, 1006 a
gallicarum mulierum laus 720 e
gallinaceorum Athenis concertantium in theatro spectaculū, & vnde ortum 951 c
gallinaceorum cristæ Heliogabali deliciæ 1554 d
gallinarum pericarphismus, 1669 a
gallus cur Æsculapio sacrificari solitus 860 d
gallus cur Persica auis, & Medica 861 a
gallus in suo sterquilinio, prouerbium 862 d
gallus Mineruæ sacra auis, ibid.
gallus syluester 862 e
galli aurei gestamen ibid b
galli erga hominem amor, ibid. c
galli fabula ibidem
galli venter, prouer. 861 e
galli cur ante lucem canant 861 a
gallo vim omnia quæ deglutierit consiciendi adesse 861 e
gallorum crista vnde 861 d
gallorum libido ibid. e
gallorum spectaculum 861 f
gallis cur allium obiici solitum ibid. g
galli Vibij insania 777 f
galli, cur Cares apud Persas, 862 b
galli à Dite patre prognati lib. 18. cap. 21
galli ferè stolidi, cur 993 g
galli frigoribus assueti lib. 18. c. 21

gallorum albedo 864 f 1011 f
gallorum braccæ lib. 18 cap. 21
gallorum clades prope Rauennam ab Hispanis accepta 1129 a
gallorum cum Annibale fœdus quale 720 f
gallorum leuitas lib. 18. cap. 21
gallorum mores 994 c
gallorum corpora qualia lib. 18. cap. 21
gallorum nefaria de mascula Venere lex 790 c
gallorum pueri cur initio sapientiores item orbiculatiore capite ibid.
gallorum sagittas helleboro oblinendi mos 1283 f
galon 178 f
gamal 357 g
γαμηλία ὀργή 1575 d
γαμήλιον ἄδιον 1582 e
γαμήλιος στίχος 1577 f
gamelius Iupiter 1579 a
gamelia Iuno ibid.
gamelium, gamelios logos 1569 b
gamori 1416 d
gamos 1542 g
gamos pro senario Pythagoræ 1137 f
γάμος quinarius 1437 a
γαμψώνυχα 889 c
gan 357 g
gangæ Lyciæ 891 b
γαγγλίον 192 d
gangamela 357 g
gangamon 178 d 811 f
gangis fluuij apud Indos cultus lib. 18 cap. 21
gangitis lapis 891 e
gangræna 1688 d
ganymedes à Minoe raptus & Ioue 788 a
ganymedes Tantalo raptus, 1518 a
ganymedes vnde raptus 1661 c
gaudentium lachrymæ vnde 817 a
gaudium & lætitia non idem, 466 c
gaudium quid ibid.
gaugamela 357 g
gauia, laros 512 a
garamantum situs, & mores, pagina 1035 d
γαργαλισμός 1189 b
gargara 1184 c
γαργαρεών 171 b
gargaron Idæ promontorium 710 d
gargilius Martialis 1016 e
gargittios canis 945 a
garus quid 1707 d
gari natura 1705 c
garotas pro boue 1329 c
γαρύειν 277 a
garus cur frigore non densescat 1705 c
gaster 178 a 417 d
gasterium 417 c 1552 f
gaster, gastra, pro vase 1552 f
gaster pro rapo & brassica, ibid.
gastrenses apparitores 465 d
gastrismus 318 d
gastrocnemion 191 e
gastrologi 1555 b
gastrologia ibid.
gastrologia ibid.
gastronomia 1528 c
gastronomi ibid.
gastroraphia 178 b
garidis pro pisce, Syris ibid.
gauanta Cypriis Adonim dici 1643 c
Gedrosij, qui Cedrosij aliis 1026 c
gehenna 895 g
gelasinus Democritus 166 d
gelasini dentes ibid.
γειτνιάζω 148 b
γείτονες 148 a

γείτων ibidem
gellij annales 747 b
gellij laus 424 c
gelon Siciliæ tyrannus ἄμουσος 1087 d
gelonis in Siciliam vniuersam benignitas 1090 c
gelonis tyranni in Græcorum legatos scomma 846 b
geloni debellata Carthago 896 a
γέλως vnde risum significet, & quare ἄσβεστον dixerit Homerus, 128 e
gelotopœi 704 d
geminorum generationis causa 214 d
gemmam phrysius 887 a
gemonij gradus qui, & cur dicti 505 e
genæ 149 g 153 c
γέννα quid 1080 e
genealogici hymni 326 d
generandi rationem præcipuè incumbere homini 711 a
generandi vis, Venus Platonicis 1271 f
generantium imaginationis vis 1116 d
generatio 94 a
generatio fatalis quæ 1155 e
generationis præsides deæ 1581 f
geneleos exordij obscuritas, 797 a
genesia 932 f
genethliaci 748 f
genethliacis tria necessaria, 832 a
γενετυλλίδες deæ 1581 c
geniati philippei 496 f
genitale duplex quandoque in homine, & capris præcipue, 791 f
genitalia in sopore cur obtumescant & arrigant 780 f
in genitalibus primus frigoris mortificantis sensus 180 h
genitura, eiúsque à cerebro defluxus 213 g
genitura quibus per sedem secernatur 791 b
genitura quid 735 c 866 e
genituræ cardines 494 f
genituræ, dum excernitur, voluptas vnde 791 f
genituræ loca in cælo 67 f
genituræ præfecti dæmones qui 346 d
genij 43 c
per genium principis iurantes plecti soliti 143 b
geniorum cum hominibus conuersatio 70 f
γενναΐδες deæ 1581 d
gennauius 465 c
gentium diuersarum cibi cuiusmodi 1541 e
gentium diuersarum mores 994 c 994 f 1085 c
gentium maiorum & minorum dij 1218 f
gentium singularum sui mores 735 f
genu 191 b
genua cur supplicantes tangant 568 b
genua elephantis non flecti 193 f
genuini dentes 166 e
genys 177 d
geographus, per exochem pro Strabone 1189 c
geomantia 480 c
geometria Ægyptiorum inuentum 1027 f
geometriæ inuentor 1147 d
geometriæ partes 797 e
geometriæ ratio 585 b
geometricum medium quod 1145 e
geophanium 910 g
georgius Purbachius 187 a
georgius Trapezuntius Platonis calumniator reprehenditur 1224 f
georgij Trapezuntij in Platonem scriptum

pea 1214 f
gephyrismi qui 867 g
γεφυρίζειν ibid.
gerami γεραίματα 277 d
gerania 277 b
γεράνια ἄλφιτα 412 f
geranos saltatio 338 f
γέρανος 277 b
γέρων 277 a
geresia 1164 a
gerium 277 b
germanæ Indorum, philosophi, eorúmque mores 1026 a
germanici exitium à Clarij Apollinis vate prædictum 1490 b
germani cur cærulei dicti, lib.18 cap.22
germanorum bibacitas 1003 a
germanorum, capillum iungere 985 a
germanorũ fœminæ vaticinatrices: 001 c
germanorum mores ibidem & 1300 a
germanorum oculi charopi, 874 f
germanorum rufa coma 784 c
geron 1080 d
geronthræ vrbs 758 d
gerontocomia 970 c
gerotrophi 325 b
gerrha, scuta, tela 412 f
γέρρα σκῦτα ibid.
gerrhi qui, & eorum sepeliendi mos 931 d
gerrones serui 1408 c
geranos machina 412 g
gerion hyemis typus 277 a
geruli 838 b
geryon triplex cur 1101 d
geryonis boues 277 e
geryonis canis 945 a
geryonis historia 276 g
γῆς βωμοί, γῆς μαντεῖον 886 e
gestus excellentia 235 e
in gestu solœcismus, quid, 1224 b
getæ vbi 1010 a an Daci 1010 f 1012 c
getarum mores 1010 f 1012 c
gethyllides quid, cúrque Latonæ sacræ 267 g
Gibbus quid 1707 d
gigantis nomine coli Indis Herculem 1023 g
gigantes ex angelis Dei nati 62 d
gigantes Phlegræ incolæ, 1712 b
gigantes terra prognati 121 a
gigantum contra deos bellum quid ibid.
gigantum prælia vnde conficta 1712 c
γίγαρτον 463 b
gigleria 862 a
giluum vinum 1594 a 1602 c
giluus color 879 a 1200 c 1266 a
ginges rex medicus 1616 a
gingras saltatio 238 g
gingras 450 f
gingrinæ tibiæ 238 g
gingrire 450 g
gingiuæ πλαδῶσαι 167 b
ginni 169 f
girrini ibid. g
gissippus 149 b
gissipodisma ibid.
gissa 149 a
gisson, gissoma ibid.
gitiadas 1055 b
Glabreta 710 c
glabrentia loca ibid.
glabrionis Acilij historia 889 d
glachon 866 e
gladiator in harena consilium, prouerbium 574 g
gladiatores consummati qui 571 d
gladiatores etiam in conuiuiis exhiberi soliti 571 b
gladiatores ordinarij qui, & postulatitij 569 d
gladiatorum petitiones, commissiones & compositiones 272 f
gladiatorum ζεύγη 571 b
gladiatorij ludi cur ad bellum ituris exhiberi soliti 571 a
gladiatorij ludi in foro Romano exhiberi soliti 1560 b
gladiis inter epulas cinctorum mos 997 e
gladiolus herba 872 f
gladiolus lolliginis quid, 717 a
gladiolus piscis 1368 g & gladius ibidem
glamæ 822 e
glamos ibid.
glamyros ibid.
glans 179 f
glandium cortices veteribus ad ignis vsum & balneorum, 1692 f
glandibus vesci Arcadibus consuetum 835 g 981 c
glandulæ 1707 e
glasti vsus Britannorum mulieribus, & ipsis Britannis lib.18 cap.21.
glaucedo oculorum formidolosa 766 f
glaucoma 833 f
glaucoma cæsiis frequentius accidere 833 g
glaucopis cur dicta Pallas 190 g 874 d 776 c
glaucopes dracones 766 f
glaucus Carystius pycta, 536 f
glaucus, marinus dæmon, déque eo plura 60 c
glaucus sciamachus 713 g
glaucus taraxippus 1182 c
glauci Epicydis historia, 559 e
glauci statua 561 c
glaucum reuixisse 824 d
glauci ars, prouerbium 275 c
glauce cani, arieti, anseri adamata 880 f
glaucum mare cur 874 d
glaucus pupillarum color 150 g
glauci equi, qui 770 e
glauci oculi 874 e
γλαύξ 427 d 874 d 831 c
gliscerum conuiuium 461 a
globi, globuli 473 g
γλοιός 186 g
gloriæ adipiscendæ ratio 1391 c
glos 1582 c
glossemata 864 d
glossematica quæ 864 c
glossocomon 863 f
glossocomium ibid.
glossocomium mechanicum ibid.
glossogasteres ibid.
glossographi 864 e
γλώσσαν εἶναι ἀργὴν δυοῖν ἢ ἑγλὴν prouerbium 162 e
glossularij, glossematarij, glossematici 864 c
γλῶττα 863 c
in tibiis ibid.
glottæ, siue glossæ 863 g 864 a
γλωττογράφοι 451 d 863 f
gluma 980 g
gluta glutos 186 g
γλυκὺ vinum 878 e
γλυκεῖς ἀγκῶν pro abrotono 1034 b
γλυκεῖς ἀγκῶν 1115 b
glycysis pomum 991 f
γλυφίδων ἀπτρίζειν 1364 d
glyphice 1653 b
glyphion 1138 b
glyphis, glyphon, glyphanon, glyphion, & glyphiæ nymphæ 1282 c
gnaphalon 869 e
γναφαλώδης ibid.
γνάφαλα 1143 e
gnathænæ meretricis historia lepida 1212 f
gnathonis Siculi crapula 702 e
γνάθος costæ 177 c
gnidanum mores 1091 e
γνῶμαι quid 1470 e
gnomici, gnomones, &c. 830 f
gnomon ibid. e
gnomonice ibid. f
gnomones dentes 167 a 830 g
gnomones magistratus 830 f
gnorisma 323 f
γνωσιμαχεῖν ἀνθρώπους 287 g
gnostici 830 f
gnostici vnde dicti 79 c
gnosticorum de legibus dogma 1000 e
gnosticorum impia sacra 78 g
γοῦ 173 g
gobij, cothones 1331 g 1534 a
gobryes 1282 f
goetes 583 e
goetia 487 a
goetia quid à magia differat 488 b
goetiæ 566 e
γοῆτες 1182 c
gomphiasis 167 a
gomphiasmus ibid.
gomphosis 709 a
gonati cognomen vnde 1331 d
gonation aratri quid 1430 b
gone 215 g
gongyle vnde optima 1553 g
gonorrhœa 180 a 781 a
gonorrhœis 781 b
gordiani palmata toga 852 e
gorgia quid 1037 d
gorgion schema ibid.
gorgias falsò sapiens habitus 798 d
gorgias sophisticæ velut parens 1072 b
gorgias verborum arte iungendorum auctor 1075 f
gorgiæ aurea in Delphis statua 798 f
gorgiæ Leontij de mulierum fama dictum 1075 g
de Platone dictum 861 e
de somno dictum 1680 a
gorgiæ orationes quanti Atheniensibus habitæ 798 e
gorgiæ Leontini senecta, déque eo plura 1075 d
gorgiæ duo ibid.
gorgidas 466 g
gorgonis allegoria 1463 b
gorgones animalia in Lybia, qualia 1037 c
gorgones inter Amazonas 461 f
gorgophone prima secundis matrimoniis vsa 1576 f
gorgyra 907 e
gorphia 849 g
gortyn vicus 1042 b
gortynius fluuius ibid.
goti, an iidem cum Getis 1010 e
gotici belli tempore Porphyrium cete circa Byzantium 421 e
gotorum in Italiam irruptio 1496 e
grabion 305 d
gracculus cur cognominatus Agathocles rex 1325 d 1326 e
gracculi furacitas ibid.
gracculi in adolescentem amor 880 f
cum gracculis quomodo depacisci soliti Veneti 1325 f
gracchus an sine aspiratione scribendum 1327 a
gracchi appellatio vnde 1326 e
C. Graccho oratori fistula accini solitum 451 e
gracchorum oratio qualis 1380 c
in gradum ac lineas regredi 262 a
gradus Gemonij, Aurelij, Castorei, &c, 505 d
græa 178 d 1455 e
græa pellis quæ 822 g

grææ Phorci & Cetonis filiæ,cur 1455 d
græcia magna 335 d
græcia Græciæ,pro Athenis 1014 e
græciæ claues quæ Philippo dictæ 1190 f
græciæ quatuor certaminum coronæ quales 884 d
græci cur disciplinis aptiores 993 f
græci cur disputaturi vino indulgeant 1631 c
græci cur Helicopes dicti Homero 875 a
græci nouarum rerum auidi 864 b
græcorum adulandi mos 1015 c 1142 f
græcorum doctrinę velut bonorum mare 255 f
græcorum in bibendo leges 1549 g
græcorum in masculos libido 718 a & 789 b
græcorum in terræmotu superstitio 45 b
græcorum leuitas vnde, & grauitas 993 g
græcorum luxus 878 d
græcorum mores 994 e
græcorum mos,duos pæanes canendi in præliis 452 g
græcorum quondam latrocinia 963 d
græcorum Vesta & Prytaneum,pro Athenis 1014 a
græcorum veterum parsimonia 334 c
græcos etiam quædam Latinorum per circuitus transferre 449 b
à Græcis doctrinæ exempla petenda 1015 c
græcis literis cur sibi Carthaginienses interdixerint 1247 b
græcostaseos gradus 505 g
græculi cognomentum Adriano inditum 1629 d
græcum vinum 1604 b
græco more potare, quid 1549 e
gramiæ 811 e
gramiosi oculi ibid.
γραμμαὶ καλλιστικαὶ 831 e
grammæ 437 a
grammæ,ludi species 1135 a
γραμματεῖον pro sorte 1248 d
grammatia quid 1027 c
grammatica pocula,quæ 389 d
grammaticus ibid.
grammatici analectæ,qui 715 d
grammatophorus 976 d 1694 f
grammatophylacium 389 a
γραμμίζειν 1135 b
gramus 811 e
grandio pro senecione 775 e
Q. Granius præco 1381 c
γρᾶσα 1354 f
grasos locus ibid.g
grasus,& grason quid ibid.e
grasonia 1354 f
grasoni ne succenseas, prouerbium ibidem
ne grasum quidem pertulisse, prouerbium ibid.e
gratiæ captandæ ratio ex inopinato 1547 c
gratia in verbis aut rebus 859 a
gratia quid priscis theologis 591 a
gratiæ cur Veneri apud veteres coniungi solitæ 557 a
gratiæ quot & quæ ibid.
gratiarum cælestium munera quomodo consequenda 47 b
gratiarum crater 1510 b
gratiarum simulacra qualia apud veteres 1218 e
gratiarum templa in vrbibus,cur 1293 a
gratiis quis primum sacra fecerit 1218 d
gratianus Funarius cur cognominatus 778 e
gratitudo omnium virtutum mater 378 a
gratitudinis exempla 377 a b c
grauedinosi 552 e
grauedo ibid.& 1696 f
grauida non ante partum supplicio afficienda, Ægyptiorum lex 255 b
grauidam quomodo internoscas 1436 c
grauidæ cur concubitus appetentiores 734 d
grauidarum appetitus absurditas & mollicies vnde 1116 c
grauidarum fastidij ratio ibid.
grauitate præditi cur hebetiores 1309 a
γρεῦς quid 1451 e
gregarij panes 473 e
gremia 115 d
greminalia 191 f
griphus quid 1147 e
griphi conuiuales ibid.
grone 305 e
gronia ibid.
grones 744 d
gronthus 175 d
gropon 1183 f
grosphos 1173 f
grossi 997 d
grossus ibid.
grumi vesicæ 211 a
grunda 149 a
Grunnius Corocotta 842 c
grunnij historia 1286 c
grus saltatio 238 f
gruum ordo literatus 389 e
grylli in brutum deformati pro ira desensio 1258 e
grynos quid 399 g
grypus 399 f
grypi,regij 1365 d
grypi plurimi apud Persas 895 e
grypos cur ament Persæ 399 f
grysmos 1411 a
Guardia vicus 227 d
gubernator 883 a
gula 169 b 195 d
gulæ detestatio 699 e
gulæ insectatio 341 f
gulæ taxatio 1519 a
gulæ exempla 341 e
gulosi,dæmonum vasa 340 f
in gulosos 463 d 464 e
gurges 1415 f
gurgulio 171 b 195 d
gustus in corpore locus accommodissimus 96 f
gustus in homine excellens 166 b
gustus in lingua cur tactu solertior 161 d
gustus in protogeuste præcipuus 1237 a
gustus ratio 1256 f
gustus voluptas maximè beluina 749 b
gutta pro myrrhæ vnguento 1359 c
guttatus,placentæ genus 471 e
guttatus,color
guttur 169 b 195 d
gutturosus 169 b
Gyala
gyalas 173 g
gyalus ibid.
γύη ibid.
gyes 158 e
gigadas thesaurus 285 b
gygenij equi 169 f
gyges polychrysus 285 e
gyges quis ibid.b
gygis annulus 284 g
gygis sepulchrum 235 c
gygem mulieres ἀνασείειν 1088 d
gyia 173 g
γυλιαύχενες 169 e
gylius ibid.
gymnasij apud Elidem ambitus quot 1171 b
gymnasij exercitatio qualis obseruanda 555 d
gymnasia pro balneis 1677 d
gymnasia quæ propriè ibid.
gymnasiorum auctores qui 371 f
gymnasiorum inuentores Spartani 1115 b
gymnastes 1153 f quid à pædotriba differat ibid.
gymnastis cur nudis in certamen prodeundum 718 e
gymnastices vsus 1621 f
gymnetæ 1416 c
gymnis tyrannus 1101 e
gymnosophistarum apud Indos genera & frugalitas 701 g
gymnopediæ 959 f
gymnopædica 137 g
gymnosophistarum laus 548 e
gyne 348 a
gynæcea pro menstruis 772 e
γυναικοκρατουμένους 1566 c
gynæcomania 896 g
γυναικῶν ἀγών 1115 b
γυναικῶν πέπλος apud Argos 557 e
gynæconitis 1477 g
gynæconomi 373 c
γυναικόρρηνες 730 a
gynni equi 1189 a
gypsi vsus ad defecandum vinum 1441 g
gypsochoi 1653 b
gyrgathum 896 f
gyrina rana,prouerb. 169 f
gyrini ibid.e
gyris ibid.f
gyritæ panes ibid.
gyzantes 850 b

H

HAspirationis apud Latinos forma vnde 836 e
habitus non facit monachum, prouerbium 254 c
ᾅδης cur Pluto 896 a
ἁδηκτον 945 g
hæmacuriæ 932 f
hæmasium 1522 a
hæmatia 701 b 1522 a
hæmation ibid.
hæmatites lapis etiam catites 120 c
hæmodia 166 e 180 a
hæmoniæ fici 978 g
hæmophobi qui 1243 e
hæmorrhagia quid 132 e
hæmorrhois chonios cur Nicandro 149 a
hæmorrhoidis spina cur confracta ibid.
ἁίμονας 40 f 501 a
hæret aqua, prouerbium 730 f
hæreticus planeta 39 f
hæsitans,ischnophonus 857 e
halæ cognomen vnde 1331 c
hale,halyce 556 a
halea certamina 937 e
haleus,haleæ Palladis delubrum ibid.
halia 268 d 557 d 883 a
halica ciuitas 557 a
halica oratio ibid.
halicaccabi radicem cur diurnaculi manderent 896 f
halicarnassus Cariæ ciuitatum metropolis 804 b
halidis,haliæ 268 d
ἁλιέας 845 d
halieus ara,quæ 504 b
halipartum quid 1454 a
hal parti ibid.
halipedon quid,& cur dicatur 1453 f
haliporphyros 843 f
halirrhotij cædes 848 b
halirrhotij fabella 870 a
ἁλίζειν 168 c

halmia 595 f
halmades 849 a
ἁλμῶδες 1491 f
halmus Sisyphi filius ibid.d
ἁλμυρίζειν 1304 e
ἅλω 849 d
ἀλῶα festum ibid.
ἀλωϊνὴ ἀυλήσεις 140 a
halos quid 849 d
halotia 931 e
halsius campus 463 a
halter pancratiastes 736 e
halteris figura qualis ibid.
ἁλτῆρες ibid.
hallucinator, hallucinari 556 e
halyattes cum tibiis inire prælium solitus 444 g
halyce vnde contingat 556 a
ἁλυκή ibid.e
hamadryades Oxyli filiæ, earumque nomina 981 f
hamaxedonia 869 e
hamaxitos per Maniam Pharnabazo adiecta 719 e
hamaxobiorum appellatio 1011 e
hamippi 1196 b
hammata 1036 f
hamotrahones 505 e
hamatrochia 1196 e
hapala oua quæ 1511 e
hapalos panis qui 1022 b
harenæ vitreæ mirum 1125 a
harenarius testis 1461 e
harenarij 1477 d
harma 966 e
harmamaxa 966 e
harmata polemica 1197 g
harma vrbs 190 b
harmotrochia 1196 e 912 b
harmatrophountes Athenis, qui 1015 a
harmus 166 e
harmodium canere, prouerbium 1528 f
harmodij & Aristogitonis statuæ 1652 b
harmodij canes 944 c
harmodij melos in conuiuio 1128 f
harmodij nomen seruis interdictum 913 c
harmonia Martis & Veneris filia, cur 972 e
harmonici 213 b
harmostæ qui 966 e
harmosteres ibid.
harmosyni ibid.
harpagare, harpyia, harpax 1661 e
harpage 1662 e
harpagæ ibid.f
harpagia ibid.e
harpagium locus 788 a
harpagones à quo primum inuenti 1663 a
harpasa vrbs 1661 e
harpasus fluuius ibid.
harpax 1544 f
harpe 1662 e
harpedophorus ibid.d
harpeza ibid.e
harpides ibid.d
harpina, harpinates 1182 f
harpocrates deus 1218 f
harpos 335 e
harpyia canis 945 a
harpyia vrbs 1662 e
harpyiæ à Zeto & Calai fugatæ 1661 e
harpyiæ malæ, prouerbium 1661 a
harpyia quæ, & cuiusmodi fuerint, déque iis plura ibid.f ibid.e
harpyiæ quatuor ibid.d
harpys 1661 d
ex harundine corollæ 1552 c
harundines absque pluuiis non crescere 1485 c 1486 d
harundinum alæ 174 d
hasta cælibaris quæ 1167 e
hasta locationum & salutis 1170 d
hasta præconis insectari, quid 1172 a
hasta pura quæ 1167 f
hastam & caduceum mittere, prouerbium 1168 c
hastam refrixisse quid 1169 d
per hastam iurare 1178 c
hastam sperare & vibrare, quid 1169 d
sub hasta vendendi mos qui & vnde 1167 f
hastæ auctio quæ Romæ 1169 d
hastæ vocabula diuersa 1172 e
de hastis varia quàm plurima 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. &c.
hastarium 1169 f
hastati equites 1198 g
hastici ludi 1170 f
ἑβδομαῖος febris 1131 e
hebdomatici anni 1139 e
hebe 179 e
hebe cur poculis præposita 1524 e
hebedon 910 f
hebeteria 1524 e
hebetium firmior memoria 526 e
hebræorum doctrina triplex 493 b
hebræorum finiendi libros mos 808 f
hebræorum sepeliendi religio 927 a
hebri nuptiæ 881 e
heca ergos 521 a
hecale, Hecalesion sacrum, Hecalus Iupiter 16 a g
hecale vnde dicta ibid.
hecale nunquam fies, prouerbium 1681 f
hecalene ibid g
hecate, Hecatæa 7 3 a
hecate aconiti inuentrix 593 f
hecate cur tergemina, & triflocephalos 1099 c
hecate κυνοσφαγὴς θεὸς 1010 c
hecate in Bœotia præcipuè coli solita 1099 g
hecate, Proserpina, Iuno 1099 d
hecate semper facibus instructa 366 f
hecate vnde dicta 1099 g
hecatæ cenotaphium ab Vlysse extructum 1100 a
hecates numen 800 c
hecates parricidium 593 e
hecatæ sacra 1100 d
hecatæ cur canes & mænides immolantur ibid.
hecateis herba 593 e
hecaterides saltationes 239 a
hecateum 1100 d
hecatæus historicus 1211 d
hecatombæa 1164 a
hecatombæa Iunonis 722 f
hecatombæon mensis 1100 b
hecatombe quo ritu celebrari solita ibid e
hecatompedon quid 1100 a
hecatomphonia ibid.
hecatonchir cur dictus Archimedes 1346 d
hectica vnde dicta 1436 b
ἑκτικοὶ febres 1131 d
hector Proi Apollinis filius 878 d
hectorea coma qualis 366 b
hectoris monumentum 1179 b
hederæ corona cur potantibus vsurpata 1530 b
hederaria patera 1533 d
hedna 1366 d
hedræi qui 1403 d
ἑδραία ἕλκη 188 g
hedyosmos 541 g
hedyosmos acheesimos 541 b
ἡγεμόνη qui 1218 c
hegemon cognomento φακῆ 777 f
hegesianax Alexandrinus 1068 e
ἡγητηρία 981 b
hegias 970 e
hel Phœnicum lingua, sol 21 d
helane fasces quæ 305 d
ἑλκεσιπέπλους cur Troades Homero 767 g
ἕλικας βόας 94 e
helcos in carne, quod in osse catagma 135 f
ἕλκος φαγεδαινῶδες 140 b
helcosis 308 d
ἕλη 118 f 1406 b
helios muscarum genus ibid.
ἕλλης 800 f
ἕλειος, asparagus 1406 c
helena quomodo à Ioue & Leda progenita 789 g
helena Zeuxidis cur meretrix appellata 1086 d
helenes apud Solymos sepulchrũ 919 b
helene crater, prouerbium 1048 a
helenes epithalamium 1569 b
helenæ & Paridis connubium quare infelix 1575 e
helenæ lampades quæ 305 d
helenæ mactandæ, & ab aquila liberatæ historia 890 e
helenæ ouum 1512 e
helenæ raptus 367 f 10 4 f
helenes segmenta dominis exitialia, prouerb. 139 f
helenæ prouerbio quæ 108 g
helenæ vas 306 d
helenephoria ibid.
heliæ raptus 117 e
heliæum forum 1517 e
helychrysos 197 c 933 e
helice vnde dicta 1457 d
helicias 800 b
helicoblephares 875 a
helicon quid 1231 g
helicon pro nigro 875 a
heliconiades vnde dicantur Musæ 1231 g
helicopis 874 g
helicopes cur Græci Homero 875 a
ἕλυμα 397 e
ἐλίμνη ibid.
ἕλιξ ibid.
helij Cæsarij historia 1331 a
helij muscæ, quæ 1406 c
heliodorus à Dionysio sophista reprehensus 1465 e
heliogabalus cur Tyberinus & Tractitius dictus 509 e
heliogabalus cur Varius cognomento 1332 f 1473 g
heliogabalus, qui & Alagabalus 1555 e
heliogabalus, qui & Varius Antoninus 1473 g
heliogabalus Sardanapalus 893 e
heliogabali cadauer in Tyberim præcipitatum 509 c
heliogabali gulosa inuenta 1555 f
heliogabali historia 775 f
heliogabali interitus 1556 c
heliogabali mollities 458 e 1473 g
heliogabali nomen vnde 1332 f
heliogabali in vestitu luxus 813 e
heliogabali portentosa libido 186 a
heliogabali schemata libidinis 737 g
heliogabali varia cognomina 509 c 1332 f 1473 g 1556 e
heliοs 21 d 1348 a
heliosis 932 b
heliotropia 830 d
heliotropiæ motus 320 g
heliotropium cum sole circumagi 1613 c
helis sophista hydropotes 777 f
ἀκτίμηλος 1341 a
ἡλιοτρόπιον 1613 f
helium vinum 1406 b

helix in purpuratum testa, quid 875 a
helices ibid.
hellanodicæ 885 f & cur duodecim ibidem
helleboro sagittas oblinendi mos 1183 d
hellenium promontorium 1017 d
hellenius Iupiter ibid.
hellenotamiæ 1533 e
ἑλλὸς 800 f
hellotia panagyris ibid.
hellotia festa ibid.
hellotidos puellæ historia ibid.
ἑλλωτίς 1049 g
helos vrbs 1405 f
helæi ibid.
helotes ibid.
heleatæ ibid.
helotia ibid.
helotæ 1406 f
helotæ satyri ibid. e
helotæ Spartanis qui ibid. d
helotica seruitus ibid. e
heloticum bellum ibid. a
helluo librorum 1619 f
helucus 556 e
heluolæ vuæ 421 g
heluus color ibid.
ἡμερησία Diana 897 c
ἡμερησία σιτία 751 f
hemerodromus 976 g
hemerotrophis pro chœnice 1329 d
hemieræra 143 b
hemicraniæ sphacelodes 1434 b
hemicranici 830 b
hemicricium 424 d
hemicyclij ex quadrato inuentor 1314 b
hemicyclium 413 a
hemicypros 473 e 830 b
hemicyprus vas 1551 g
hemidarica 500 b
hemidiploidion 821 d
hemiectus 869 b
hemimnæum 496 e
hemina 1594 a 1616 f
hemiobolixa 495 g
hemiobolium ibid.
hemioliæ fibulæ 232 d
hemiolij symphonia 1604 c
ἡμιόνιον 1400 g
hemiopi tibiæ 410 e
hemiorion 830 b
ἡμιπόριον ibid.
hemipherium ibid.
ἡμικύων Diogenes 702 c
hemitomus 1533 a
hemisphærij inuentor Aristarchus 1344 b
hemisphæria duo 50 e
ἡμίθεοι 56 g
hemithoracium 830 b
hemitybium 238 e
hemitymbium ibid.
ἕν 748 a 1233 e
ἑνία 1230 f
ἑνίη ibid.
heniochus cælestis, Hippolytus 797 c & 1198 c
heniochus inter astra, qui ibid.
heniochi apud Athenienses ditissimi 1013 f
henium 834 e
henrici imperatoris in patrem impietas 594 c
heortastice 449 f
hepar humiditatis fons 274 d
ἥπαρ ἐκλαμβάνεται 1649 f
hepar spiritus sedes 130 g
hepatis appellatione fertilitatem innui 360 g
hepatis dipsas 1148 b
hepatis ratio 978 f
hepatis scirrhus 755 g 1538 d
hepatia 205 e
hepatici vnde, & qui ibid. c
hepatus piscis 206 g
hephæstia festa 810 d
hephæstion φιλαλέξανδρος Alexandro dictus 1273 f
hephæstionis funus 842 d 927 e
hepiala febris 1238 f
ἑπτάκις pro multoties 1238 f
heptacometæ qui 1012 e
heptacometarum mel 1013 b
heptagonia improbata 445 b
ἑπταμηνιαῖοι infantes vitales 1239 g
heptapleuri Ligures 177 d
ἥρα pro Iunone 924 d
hera pro Fortuna ibid.
ἥρα pro terra 97 a
ἡραῖα 850 c 1164 e
ἡραῖον agon 722 a & panagyris ibid. f
ἡραΐζειν 224 e
ἡραΐς ibid.
heræus murus ἡραῖον τεῖχος ibid.
heraclea 1164 f
heraclea Androcorinthus 1052 d
heracleotæ 1103 e
heracleoticus agon 977 f
heracleotici scyphi 1535 c
heracleum poculum 1533 a
heraclides πολύφαγος 1193 d
heraclidis industria ibid. & liber πυκτικῶν ibid.
heraclidis pyctę polyphagia & polyposia 1639 a
heraclitus σκοτεινός 219 a
heracliti dictum 847 g 899 b & 917 b
heracliti factum scitu dignum 866 e
heracliti lachrymæ 731 g 1086 b
heraclito rerum principium ignis 931 e
heraclitum omnia in vita deflere solitum 1086 b
ἥρας αὐγῆς 1439 f
herba insaniam versandi lapides inducens 893 c
herba scelerata, & herba risus, quæ 1183 e
herbæ edules 1683 a
herbis litare soliti veteres, cur 806 b
herbarij 1616 g
hercij Iouis cognomentum vnde 1150 b
herceæ 1404 b
hercion pro domo 1150 c
ἕρκος 133 a
herculanea pro maximis 278 f
herculanus nodus 1131 c
herculei agones 977 f
hercules à muliere domitus 736 e
hercules alter, prouerbium 1207 b
hercules an Stymphalides peremerit 858 f
hercules Celtis Ogmius 278 a
hercules Chones 139 b
hercules Gylius dictus 169 e
hercules hydræ felle sagittas tingere solitus 1437 e
hercules Idæus Olympij certaminis auctor 884 e
hercules in Olympiis cum Ioue congressus 884 e
hercules, monstrorum malleus dictus 756 d
hercules Prodici 883 d
hercules pro solari potestate 277 a
hercules quare in immortalitatis participatum admissus 278 d
hercules ἰσχυρόδηλος 1179 d
hercules Sandes Persis 994 f
hercules triplici dentium serie 167 a
hercules voluptarius ac furens 279 a
hercules plures 276 b
herculis claua ex oleastro 848 b
herculis Calydone excessus propter interemptum condylo puerum 175 e
herculis columnæ 276 c 828 e 1089 e
herculis contra gigantas pugna 1712 d
herculis cubilia 278 a
herculis furor à Minerua impacto lapide sopitus 897 f
herculis in Elios expeditio 826 e
herculis in Indiam expeditio 1023 g
herculis in Linum præceptorem facinus 1081 f
herculis olea 848 g
herculis polyphagia & polyposia 341 e
herculis simulachrum 277 c 920 e
herculis σκύφος 928 e
herculis simia Themison Cyprius 782 e
herculis ἐπιτακτὴς Eurystheus 789 d
herculis varia cognomina 278 f
herculi Iunonem lac præbuisse 1179 d
herculi primò & sacellum erectum & immolatæ capræ 971 b
herculem quandoque lusui indulsisse 491 a
herculem Indis coli Gigantis nomine 1024 a
per Herculem iusiurandum 278 d
herculem primum oleastri ramo coronasse 884 b
herculem reuixisse 826 e
hermaces 354 f
hermaphroditus cur Mercurij filius 973 d
hermaphroditi 1063 a
hermaphroditi quo sydere nascantur 792 g
hermaphroditarum appellatio & species ibid.
hermopolitarum studium 835 g
ἑρμαῖον 427 d
hermæ 1562 b 1641 e
hermæa 850 c 924 d
hermæa festa 896 b
ἑρμῶνες quare dicti planetæ 42 b
ἑρμῆς ἀγοραῖος 1561 g
hermes cur dictus Mercurius 441 a
hermes rex medicus 1626 a
ἑρμῆς potus 1551 b
ἑρμογλυφεῖον 1542 c
hermeus diæta 845 b
hermea cur omnes montes dicantur 811 a
hermias eunuchus 1225 c
hermion vrbs 416 a
hermione vrbs, inibique breuissimus ad inferos descensus 932 a
hermionis triremis 416 a
hermionensium Chthonia sacra 1131 d
hermippus Smyrnæus 836 b
hermocopides 1562 a
hermocratis liberale dictum 1191 d
hermodice Midæ vxor, nummos cudendi apud Cumæos auctor 1214 c
hermodori frugalitas exilio mulctata 219 a
hermogenis cor hirsutum 203 e 1256 d
hermogenis præcox ingenium, & eiusdem rhetorica quando ab eo scripta ibid.
hermoglyphice 1138 b
hermotybies 1032 b
hermolai Barbari defensio 845 d
hermolai Barbari in Plinio castigationes 417 c
hermolai Barbari laus 267 a
hermolaus Barbarus notatur 542 c 786 c
in heroa conuersio 482 b
heroa prætereuntes silentium seruare soliti 57 a
heroes carnibus etiam elixis vsi 1545 d
heroes cur vrbium curæ præfecti à Saturno 1478 c
heroes è curribus pugnare soliti 1197 f
heroes iracundi & occursantibus infesti 57 a
heroica affectio melancholia 898 b

heroicum carmen cur Pythium dictum 874 a
heroici versus appellationes variȩ 929 a
heroici carminis origo 321 f 445 d
heroici versus, longi 933 f
heroum quid 925 a
heroum cantilenæ quot species 1528 g
heroum mensæ quales 1545 g
heroum terræ crater 1550 e
herodes cædis postulatus ob vxoris necem 1133 f
herodis Attici opes & magnanimitas 1175 b
herodis dictum 960 a
herodis sophistæ & Rhegillȩ vxoris eius historia 1133 f
herodis sophistæ in perdocendo filio industria 1106 e
herodis sophistæ opulentia & liberalitas 1127 d
herodice 1540 a
herodotus Heracleotes 1511 e
herodoti cum Thucydide collatio 868 f
herodoti fabulosa 975 b
herodoti phrasis qualis 1582 f
herophile nympha 1542 b
herophile sibylla 924 f
herpes esthiomenos 1687 c
herpes quid à cancro & lupo differat ibid.
herpis vinum cur 1598 e
hersilia, quæ & Hora 830 b
herulorum in Italiam irruptio 1496 e
herus Pamphilius 523 d
heryngium 1669 a
ἕσπαξ 802 e
hesiodus & Homerus coætanei 418 g
hesiodus vbi necatus 591 e
hesiodi canes 944 g
hesiodi dierum obseruatio 747 f
hesiodi Theogonia, quæ & Physiogonia 757 g
hesiodo morienti testimonium per Musas latum 795 a
hesione ab Hercule liberata a 8 e
hesiones gratia repetendæ nauigasse Paridem in Græciam 1075 a
hesperides λιγύφωνοι 42 f
hesperidum mala aurea quid ibidem 1376 c
hesperisma 1522 g 1144 e
ἑστία vnde dicta Vesta 802 e 805 e
ἑστίας nomen, cur ibid.
hestiæ & histiæ pro domibus 802 f
hestiarchæ 339 d
hestiator 1527 b
hestiuchus ibid.
hestiatorium 886 f
hestiei Pontici in studio assiduitas 779 e
hestiopammon 803 d
hestor 424 b
hesychidæ 365 e
hesychus ibid.
hetæra Venus 736 b
hetæræ ibid.
hetæria 736 b
hetæridia ibid. e
hetæridius Iupiter ibid.
hetærius Iupiter 805 d
heterognatos 1518 a
heteromalli 859 a
heteromaschalos 1742 851 b
heterophthalmos equos quibusdam pulcherrimos videri 1186 e
hetron 472 d
hetrusci à Lydis oriundi 793 g
ἑξάμετρος πηχυς 869 e
hexagonum in cælo, quid 39 f
hexametri versus 929 a
hexametri origo 876 a
hexastichon hordeum 402 e
ἕξις ἀθλητικὴ 1495 b
ἑξέρεφα tecta 421 f
hexaphori 1237 c
hexites, tali iactus 1134 f
Hibera excetra 821 c
hicesius Iupiter 801 d
hiceteria 810 b
hicterius, oliuæ ramus ibid.
hicterius, thesaurus ibid. e
hydremeni qui 289 c
ἱερὰ χειρουργία quid 1313 a
ἱερὰ ὁδὸς quæ Athenis 837 c
ἱερὰ σῦριγξ 1218 c
hiera Telephi vxor 1059 a
apud Hieropolim Phrygiæ hiatus mirauis 711 f
ἱερεύς 838 f
hieriæ ex Mercurio filius Isthenus 887 a
hiericho quid significet 1102 e
hierochis insania Philostratum Euangelistis præponentis 915 g
hieroglyphicæ literæ 1658 f 1659 c
hierogrammates Ægyptiorum qui 1659 c
hieromenia Nemeorum mensis 1424 f
hieromeniȩ vnde ibid.
hieronis de Syracusanis victoria 922 d
hieronis Syracusani mores quomodo in melius mutati 1087 d
hieronis os fœtens ab inimico proditum 1419 b
hieronis Syracusani tyrannis 236 d
hieronumeniæ quȩ 1424 f
D. Hieronymi lapsus 453 f
hierophantæ Athenis castrari soliti 866 e 1566 a
hieros ichthys 835 e
hieros lochos 486 c
hierusalem Dei ciuitas 113 b
hierusalem orbis vmbilicus, & Iudææ media 811 c
hila, hira 197 d
hilum ibid.
hilares qui, & vnde 128 e
hilaria festa 353 f
hilaritas ex vino, quare 207 e
hilarodi 351 f
hilissiadès Musæ 1103 d
hilissus fluuius 848 f 1103 d
himæum melos 252 g
himantelictæi sermones qui 1467 e
himantopodes 1301 a
himera vrbs 1135 a
ἱμαντίον 253 g
hinni, hinnuli 338 d
hinnus 1439 b
hippades 811 b
hippagogæ, naues 1183 b
hippagus à Salaminiis inuentus ibid.
hippagogi 129 c
hippagretæ 1080 d
hippalectryon 1181 f
hippammonis canis & equus 945 b
hipparchi de cælo opinio 49 d
hipparchi exilium 880 d
hipparchia 1199 f
hippardium 811 d
hippasi fors 892 a
ἱππεῖς 810 f
ἱππεῖς Athenis qui 1404 e
ἱππεῖς Spartanis qui 1080 d
hippia entea vel vasa 767 b
hippia Iuno 886 c
hippia Minerua 767 b
hippiades 811 a
hippias Eleus 886 c
hippiæ somnium 1502 d
hippij Martis ara, & Hippiæ Palladis 886 c
hippiocharmes 1200 a
hippion Argos 767 b
hippios Neptunus 92 e
hippios cur Neptunus 1041 b & 1188 b
hippium philtrum 767 c
ἱππικὸς 1188 b
ἱππικὸς χλίδων 1013 b
hippicum mensura 1181 e
hippo 245 e
hippo puella ex aqua 1187 g
hippo Scedasi 964 f
hippobinus 1180 a
hippobotæ 1181 b
hippocampus quid 1188 f
hippocentaurus 1182 f
hippocentaurus canis 945 b
hippocentaurus Claudio Cæsari ex Ægypto in melle allatus 1187 d
hippocomi 548 e
cum Hippocoonte pugna Herculis 571 c
hippocorystæ 1181 c 1200 a
hippocorythæ ibid.
hippocratis error 1593 a
hippocratis filij, prouerbium 1420 d
hippocratis imagines cur pileo contegi solitæ 1111 f
hippocratis industria miranda 1619 e
hippocratis laus 1111 a 1619 d
hippocratis iuramentum 1111 a
hippocratis vinculo alligandus, prouerbium 1673 a
hippodamia forum 1563 f
hippodamia, quæ & Briseis 1331 e
hippodamiæ chorus 712 b
hippodamiæ procus primus Mermax 1181 f
hippodamus Milesius 1563 f
hippodromia primum Azanis funere proposita 932 d
hippodromij Neptuni templum 1042 b
hippodromus sophista 1182 a
hippognomon 1181 a
hippolytus Attestinus 226 b
hippolytus, cælestis heniochus 797 e
hippolytus sacerdos apud Trœzenios ibid.
hippolyti lucus, templum, sacra ibid.
ἱππομανεῖς 946 d
hippomanes 1181 a
hippomarathron 1180 f 1181 b
hippomenis poma 349 f
hippomiges 490 e
hippon apud Græcos dictiones intendere 1180 e & ibid. g
hippon ἄλλος 1222 d
hippone dea 1187 g
hipponis philosophi dictum 1342 e
hipponus qui postea Bellerophon 876 g
hippoperæ 402 g
hippophorbion 719 g
hippophorbos tibia 450 a
hippopornos 1180 e
hippotamus quando primum visus Romæ 866 g
hippopotami dentes 887 e
hippopotami impietas & violentia 1659 a
hippopotami symbolum ibid. e
hippos 1180 e
hipposelinum ibid. f
hippostasium 1181 b
hippotectionis cognomen vnde Epeo 1655 b
hippotes 864 c
hippotes cur Æoli pater 1120 g
hippothoros nomos 441 c
hippotigris 1182 d
hippotoxotæ 1194 b
hippotrophium 1181 b
ἵππου κρίσις 1185 c
ἵππου κρηνὴ 368 c
hircenæ capræ, quæ 792 g
hircescere vites quid 792 c & 1308 a
hircinæ pelles cur bibli veteribus 1301 e
hircini odoris ratio 932 b

hircus 1354 f
hircus odor 992 b
hirci in pastorem facinus ex zelotypia 1427 b
hirci vrinæ vsus 1036 e
hirci cur dicantur, quorum vxores indulgant corpus 1307 b
hirci præpingues minus fœcundi 992 b
hircorum libido 992 b
hircorum pro fœminis pugna 1307 b
hirculus in vitibus quid 1308 a
hirpini cur Sorani 534 f
hirqui 992 b
hirquitalli, qui ibid.
hirundo alba in Samo visa 1214 b
hirundines sub idem tectum non admittendæ, quid 378 e
hirundinum festum 913 a
hirundinibus egere 850 d
hirundo vna non facit ver, prouerbium 811 e
ἱστία pro Vesta 1012 d
ἵστωρ 802 e
hispaniæ felicitas & opulentia lib. 18. cap. 22.
hispaniæ subterranea cur inhabitare dicatur Plutos lib. 18. cap. 12.
hispani capillorum longitudine delectati 784 e
hispanorum arrogantia 993 g 1109 e
hispanorum commentum, solem in Oceanum mergi 1345 b
hispanorum mores lib. 18. cap. 22.
histoboæ 1441 f
histobœus ibid.
histoduce 262 a
histopeda ibid.
historia, Cliûs inuentum 322 g
historiæ breuitas 1381 c
historici officium 1383 e
historis Tiresiæ filia 914 f
histouoarion 1434 b
histrionia in Græcia non infamis 41 d
histriones impudici 793 f
histrionum existimatio non turpis apud veteres 764 e
histrionum iura 411 d
Hodæporici equi 1187 a
ὁδηγοί 505 f
hœdi ex Melo deliciæ 462 g
ὁλάργυροι phyalæ 844 c
holcymos 205 f
holcos ibid.
holmeus lapis 426 f
holmisci 166 e
holmos 176 d 427 a 428 a 1379 b 1134 g
holoporphyros 844 b
holoserica vestis ibid.
holosteos herba 841 b
homœopathia 1323 e
ὁμακοΐον 820 f
homerica conuiuia 339 e
homericæ cœnæ quales 1519 e
homerici carminis superstitiosa existimatio 906 f
homerici scyphi qui 1389 e
homericorum carminum censura qualis à Criticis facta 798 d
homeridæ 380 f
homerus à Daphne multa mutuatus 730 a
homerus Anacharside antiquior 1011 e
homerus chiorum nummus 498 b
homerus ἀμαυρόβιος 35 f
homerus & Hesiodus coetani 418 g
homerus Hesiodo victus 314 d
homerus doctrinarum fons, idem cæcus, & egenus 112 b c
homerus literarum parens ibid. d 311 e
homerus sophistarum pater dictus 1182 b
homeri cæcitas 819 c 975 c
homeri carminũ cœliacę passiones 179 a
homeri in Palmedis poemata liuor 1139 f
homeri Iresione 810 d
homeri laus 1211 d
homeri poesis à rhapsodis concinnata 380 g
homeri poesis allegorica 318 f
homeri sententia de diuitiis 1130 f
homeri vomentis imago 1211 d
homero substituendum Antimachum putasse Adrianum 1465 c
homerum quanti faciat Plato 318 a
homerocentrones 507 c
homestij 805 c
homicidium sui an legibus admissum 1194 e
homicidium pro parricidio 787 a
homo ad quæ natus 80 d 811 c 1105 b
homo an felix 121 b
homo animantium prudentissimus cur 1110 a
homo bicolor, prouerb. 356 b
homo bulla 1094 c
homo cur erectæ staturæ 126 d 1110 c
homo cur omnium animantium solus ciborum varietatem requirat 342 a
homo cur φὼς Græcis 877 d
homo cur secundus Deus Mercurio dictus 82 c
homo cur solus igne vtatur 800 f
homo, deus mortalis 80 b
homo, Dei imago ibid. c 217 g
homo, difficilis possessio 1391 a
homo es, Philippo regi occini solitum 1092 a
homo etiam corpore omnibus brutis præstantior 114 a
homo homini deus, potius quàm lupus 272 a
homo homini lupus 119 a & 481 c
homo, infimus rationalis naturæ gradus 56 e
homo interior & exterior 1263 b
homo, Dei annulus 80 g
homo magnum miraculum 80 a 116 e 217 g 318 c
homo, minor mundus 85 d 87 e
homo cur mundus minor 1371 f
homo non aliud quàm ipsa anima 104 a 1463 d
homo Proteus 84 a
homo qua ratione ad Imaginem Dei creatus 1163 b
homo qua ratione terra, & in terram abiturus ibid.
homo quare cauda careat 190 e
homo, quartus mundus 85 e
homo quatenus diuinum animal 119 d
homo quid 80 f
homo quomodo rerum mensura Pythagoræ dictus 82 b
homo Scylla 732 a
homo sociale animal 1370 e
hominem solum animantium nudum gigni ibid. & 1633 f
homo Stoicorum ἀπαγχόμενος 1304 d
homo verus, quid 1162 b
homo, vnde dictus 86 c
hominis appellatione vtrunque sexum contineri ibid.
hominis causa omnia à Deo producta 9 d
hominis dignitas omnis ab anima 89 a
hominis imbecillitas atque calamitas 68 d
hominis excellentiam cuiusmodi aduersa deprimere videantur 118 g
hominis incrementa septenario constare 1239 c
hominis inter reliqua animalia principatus 120 g
hominis laus ab ingenio, memoria vaticiniorũ ac loquutionis potestate 111 f
hominis laus 87 e 111 f
hominis miseria 119 f
hominis ortus ex priscorum theologia 358 c
hominis præstantia 80 b 118 e
hominis proprium conniuere in pluribus 139 c
hominis salutem nullo beneficio pensari 843 d
hominis substantia diuina 126 c
hominis summum bonum esse in Deo 218 a
homini cur concessa vita 877 e
hominem affectare etiam Deum fieri 115 e
hominem cur Plato diuinum oraculum appellet 82 a
hominem duobus modis ab Hebræis dici 86 e
hominem cœlum dictum 21 d
hominem ex anima & corpore concinnatum 1159 c f & 1163 b
hominem non id esse quod videtur 1161 d
hominem sacrum occidendi ius, quale 833 g
hominem solum ex omnibus animantibus canescere 705 g
hominem te esse cogita Simonidæ dictum 877
hominem vnum nescire imperium pati 115 c
in homine quid optimum 477 a
homines an è terra nasci possint 72 g
homines quare Homero ἀλφησταί 112 d
homines quare meropes Homero dicti 162 d
homines cur [illegible] Homero 118 c
hominum alios natura imperare, alios parere 816 b
hominum corporibus nihil deesse ad perfectionem 113 c
hominum in bestias transitus, allegorice 482 b
hominum prauitas 481 a
hominum quorundam natura mirabilis 775 c
hominum tria genera pro vitæ institutis 120 g
homochœnices 596 a 1519 e
homocheræ dij, qui veteribus 1205 e
homodromia 1196 e
homogenea membra quæ 134 f
homognyos Iupiter 805 d
homocatalecton 1630 b
homorophij ibid.
homositi 1519 e
homores ibid. 1524 e
homotoni febres 116 e
homotrapezi 1231 b
homululi 1515 e
honesti facies 1189 a
honoraria 1161 d
honoris spes, virtutum elementum vel præcipuum 883 a
hopla 516 c
hoplitæ 237 d
hoplites 1173 e
hoplites certamen 1197 d
hoplomachiæ inuentum 885 b & 714 d
hoplomachici motus 561 d
hoplosmia Iuno 517 c
homoplosmius Iupiter 722 f
hora æstiua quæ & hyberna 844 a
hora, pro æstate 828 e
hora duodecima ædificare quid, prouerbium 883 c
hora duodecima quæ, item vndecima & sexta 828 b
hora Quirino iuncta 828 c
hora, quod tempus propriè Græcis 1683 b 8 830 b

horæ notatio, horoscopus 1556 f
horæ καιρικαί, vel temporales 828 e
& vulgares, planetariæ aut naturales ibid.
ὧραι, Prodici liber 883 d 829 f
horæ pro timestri spatio 836 c
horæ solstitiales & brumales, quæ æquinoctiales 831 d
horæa 830 a 883 c 785 f
ὡραῖα θύειν 883 b
horæi fructus 1631 e
horæum 883 c 1681 e
horæum taricos, horataricos 704 c
ὡραίζεται 1181 d
horapollo grammaticus 883 c 1658 f
horarum appellatio, vnde 832 a
horarum crater 1550 c
horarum diuersa ratio 828 b
horarum mutatio ex sole 1332 f
horarum obseruationis auctor 830 c
horatius ὡράζεται Græcis 883 e
horatij libido 735 a
horcinus 533 c
horcinus Iupiter 805 d
ὄρχις 415 e
hordeum Achilleum 1335 c
hordeum hexastichon & canterinum, item distichon, galaticum 401 g
hordeum quare κριθή Græcis 807 f
hordeum sale conspersum cur initio sacrificij ibid.
hordeum vetustissimum frugum & inde primitiæ 1571 b
hordei vis 473 c
hordeacei vini proprium 374 c
hordeaceo pane vescentes male colorari 473 c
hordearius rhetor qui 1279 g
hori qui 829 e
horia quid in cælo 1681 d
horismi 1125 a
horius cur Apollo 877 b
ὁρμῶν ara Athenis 1321 e
hormus saltatio 239 c
hormuldaris dæmon 994 g
hornytus dux 1369 c
horographice 829 e
horographi qui ibid. f
horologica 401 b
horologij hora quæ 829 a
horologiorum dissensio maior quam philosophorum 829 b
ὁρόπυξ 1662 b
horoscopa 401 b 830 d
horoscopare 830 e
horoscopantia signa ibid.
horoscopus ibid.
horoscopi incertitudo 832 b
horripilatio vnde 557 d
horror vnde accidat ibid.
horroris ex frigore ratio 1388 f
in Hortensij sphingem scomma Ciceronis 1651 f
hortensio vituperata philosophia 1623 f
horti κρεμαστοί locus 1641 e
horti pensiles Babylonis 127 e
hortorum cura familiaris Ægypto 1033 e
horus quid 829 f
horus, Ægyptiis pro sole, & cur 830 a
hori throno cur subiecti leones 876 a
hosioter apud Delphos quis & Hosij 808 d
hospitalis Lucanorum lex 1085 e
hospitum exactio quibus familiaris 95.. e
hospitibus cur salante cibos apponi solitus 807 g
hostis perimendi institutum Romę quale 788 d
hostem consilio vincere 567 d
hostem donis corrumpere primi Spartani adorti 979 e
hostem strenuum plerunque prodesse 1483 a
hostium pro muliebri pudendo 356 g
hostij obscœnitas 731 d
hostilina dea 1423 e
hostire, hostimentum ibid.
hostorium 503 f
humana species quare tum solaris tum mercurialis prodita astrologis 116 e
humanis carnibus vesci Scotos 1546 b
humanitas virtus quæ 780 a
humani propriè qui 929 d
humeri acetabulum & caput 173 c
humerorum ossa 169 b
humidum duplex 274 e
humidum vitæ pabulum 1556 e
humores corporis humani quatuor 132 c
humores æstimationibus etiam moueri
humorum in corpore humana temperies, aut contrà, quid causetur 128 b
hungariæ seruitus 1406 d
hunnorum cibus semicrudæ carnes 1545 a
hyacinthus Amyclæ filius 965 a
hyacinthus pagus 871 f
hyacinthi vsus tingendis vestibus 1531 f
hyacinthi species ibid.
hyacinthides virgines, quæ 871 f
hyacinthinus color 872 a
hyades vnde dictæ 1618 a
hyades Atlantis filiæ, & earum nomina 867 f
hyæna à fulmine tuta 874 g
hyænæ fel 295 b
hyænæ pellis, prouerbium 1627 e
hyænæ pelles de cælo non tangi ibid.
hyænæ sexus anceps 1307 d
hyagnis tibicen 441 f
hyaloides phlegma 937 g
hyaloides, oculi tunica 831 d 833 c
hyamus 876 e
hyas Atlantis filius 867 g
hybernæ hora quæ 828 b
ὕβρις 356 e
ὕβρεως κέρας μαστιγ 168 a
ὕβριος lapis 848 e
ὕβριστ 168 g
hycca piscis sacer 836 c
hyccæ 152 f
hyccara oppidum 136 a
hychthya 1505 e
ὕδα 1336 f
hydatis 1437 d
hyderis ibid.
hydna gestare prouerbium 1617 f
hydna quid ibid.
hydnophylla ibid.
ὕδωρ 238 ..
hydrus ibid.
hydra 122 e
hydræ capita 1437 b
hydragoga medicamina, quæ 1436 e
hydrargyrum 1475 c
hydraulica organa 449 b
hydreleon 762 d
hydria loca 930 e
hydria pro vena ossium, ibid.
hydrobaphes indumentum 852 b
hydrocele 1437 e
hydrocephalæ affectiones, 1045 d 1437 c
hydrognomes 830 g
hydrologia 1038 b
hydrologiis cur insculpi soleant cynocephali 1423 b
hydromphali 812 g
hydrophobi qui 1234 e
hydrophora vasa 859 d
hydrophori 1137 b
hydrophoria agon Apollini sacer 407 d
hydrophoria festum 1040 d
hydrophoron simulacrum ibid.
hydropionici 946 b
ὑδροφορικὸς πίθος 9.. d
hydropiseos species 143 d
hydropotæ lib. 18 cap. 21
hydrostasium 1437 c
hyemalis refectio, prouerbium 16.. c
hyems πατὴρ τῶν ... 315 b
hyemis initium 1671 c
hyemis periodus 277 e
hyemis tępore cur naues tardius, itemque clepsidræ ferantur 1442 a
hyemi assimilata nox 749 f
hyeme cur largiore & cibo & somno opus 1671 c 1627 e
hyenia 1420 d
ὕετιος Iupiter 1491 b
hyettus legis in adulteros primus auctor 1132 a
ὑγίεια Pythagoricum symbolum 368 d
ὑγιείας simulacrum 1218 b
ὑγίαινε, salue 860 b
ὑγιείας, Antiochi signum 362 c
hygiasticus Apollo 878 c
ὑγιεινὴ maza 4.2 c
ὑγίεια Minerua cur 766 g
ὑγιεινὸς 1153 f
ὑγρὰ saltatio 231 e
hydrocephalos 1437 d
ὑγροὶ Græcis cur pro lasciuis 733 c
ὑγρότης ibid. d
hylacomori 1417 a
hylæum numen 1427 c
hylates Apollo 278 g
hyle vrbs 1792 a
ὕλη ἀγνὴ 1403 f
hyle, materia 19 g
hylophori 1137 b
hymen 216 d
hymenæus 323 e
hymenæus Calliopes & Apollinis filius 5.2 e
hymenæus Thamyrę adamatus 717 d
hymenes 1650 c
hymettij Iouis simulacrum 1491 b
hymnea Diana 836 c
hymnodici 325 c
hymnologi ibid.
hymnopoli ibid. h
hymnus quid ibid.
hymni ᾠδικοὶ 719 f
hymnorum conditor Olenuates 176 c
hymnorum genera 232 g
hymnorum diuersæ species 326 c
hymnorum in diuino cultu ratio 1234 b
hymnos dici etiam soluta oratione 326 f
hyodeum os 195 c
ὑοειδὲς os 195 c
hyoessa fons 1492 f
hyomusia 1420 d
hypæpa 750 c
hypæpenæ mulieres ibid.
hypæthra 120 b 500 f
hypæthrij 1025 f
ὕπαιθρα 1150 a 1675 d
hypagus 1183 b
hypaliptrum 798 a
hypanemia oua 1512 d
hypaspites 977 d 1156 b
hypate 440 f
hypeccaumata 808 e
hypeccaustria ibid.
hypeleuthron 143 a
hypembryum 815 a
hypene 147 d
hypenus Pisæus 884 g
ὑπεραν 1526 e
ὑπερ, intensiua particula 1650 b
hyperbius animalis occidendi auctor 806 b

Hyperboli Atheniensis historia 879 g
Hyperboli lapides qui 880 e
ὑπερβάλλειν 884 b 781 g ibid.
Hyperborei qui & ab iisdem prouerbium 880 f
Hyperboreorum sacra Apollini quæ 1700 f
apud Hyperboreos luna terræ proxima 38 b
ὑπερεῖναι Thucydidi,quid 1505 d
Hyperidæ acumen 159 f 1381 b
Hyperion horarum obseruationis auctor 830 f
Hyperippe 1103 c
ὑπερμαχᾶν 461 b
Hypermnestra Amphiarai mater 799 g
Hypermnestræ historia 778 g
Hypermnestræ statua ibid.
Hypermnestræ seruatus Lynceus ibid.
ab Hypermnestra sacellum Dianæ extructum ibid.e
Hyperochæ vlcerum 138 c
Hyperoria 1681 f
Hyperoum quid 870 a 1650 c
Hyperphlœa cur poma dixerit Empedocles ibid.d
Hypersarcomata 138 g
ὑπερσάρκωσις ibid.f
Hypertelæ tibiæ 450 e
ὑπέρτερον γένος 1650 c
Hyperthyron 149 a
Hyperthyrion 1650 c
Hyperthyra 1022 f
Hyphalum 937 g
Hyphali fortunæ ibid.
Hy[illegible]ngos hymnus 325 d
Hy[illegible]h[illegible]æ pecuniæ 499 g
Hy[illegible]noticus 919 a
Hypobolus ager qui 880 e
ὑποβολιμαῖοι ἀγῶνες 1180 c
ὑπογραφή 808 c
Hypocamison 761 a 810 a
Hypocardion 177 a
ὑποχεῖσθαι 892 c
Hypochyma 854 f
Hypochysis 853 g
Hypocœlium, 836 c
Hypocondrion, 177 g 211 g 270 a
ὑποκρίνεσθαι 456 d
Hypocritæ 413 g
Hypocyphonia 510 a
Hypocirrhus color 1050 a
Hypodectica cœna quæ 1546 d
Hypoderta 1176 b
Hypoderides ibid.
Hypogæum 88 c
Hypogastrium 178 a
Hypogastria thynni 533 e
Hypoglossis 863 d
Hypoglottides 194 d
Hypoglutides 191 a
ὑπογραφή 1124 g
ὑπολύσις 103 e
Hypolispe 186 g
Hypomelides 1026 e
Hypomochlion 1137 d
Hypomodion ibid.
Hyponoma ἔλαια 454 b
ὑπονόμιον 454 a
Hyponomus ibid.e
Hypophothæ 838 f
ὑποφήτευμα 153 d
ὑποπιάζειν ibid.d
Hypopodion 848 f
Hypopolios 1094 d
Hypopsari equi 1445 d
ὑπώπια 853 c
ὑπωπιάζω ibid.
Hypopyon 308 d
Hypopyi oculi qui ibid.d
ὑπορχηματικός 231 g
Hyporchematice 233 b
Hyporchematici cantus 237 h
Hyporthinion 147 c
Hyposarca 1687 f
ὕδερος ἀνὰ σάρκα hydropis species 1437 a
Hypospadij 445 g
Hyposphagma 701 b
Hypostathme 1443 a
Hypostrophæ 566 e
ὑποστάμενος vmbra, 561 b
Hypothecæ 1581 b
Hypothenar 175 c
Hypothymides corollæ,quæ 1530 e
Hypotreti tibiæ 450 e
Hypotrimma 701 b
ὑποζύγιον 1120 b
Hyrcanum mare 1450 c
Hircani historia 930 c
Hyrcanorum sepeliendi mos, 926 c
Hyriseus 444 b
Hysca piscis 836 b
Hysginus color 1531 f
Hysplax 262 g
ὑσπληγξ 543 a
Hyllus 1123 b
ὕστερα 216 a
ὕστερα ἄκρα 214 f
Hysteria festum 1410 g
Hysterica 216 b
ὑστερικὰ symptomata, 214 c
Hystericæ mulieres ibid.
Hysteræ quæ 360 c
ὑστέρας ἀποπνίξεις 182 a
Hystrichis tormentum 50[illegible] e
Hystrichides 1416 a
Hystrichula mens 1416 b
Hyuos 168 g

I

I Litera, vnum tantum nomen terminari apud Græcos, τὸ μέλι 1316 b
ia,ionia pro violariis 337 b ibid.c
iacchus pro porco 1329 c
iacobæ Rhodiginæ historia 437 g
iactando sæpius, Venerem quandoque iaci,prouerbium 1499 c
iaculo in Olympiis victor Phrastor 884 f
iacus,iacchus 351 a
ἰαίνω 823 f
ialemos quid 232 c 233 c
ialyssus septem annis à Protogene vix tandem absolutus 1207 g
iambe, iambi metri appellatio vnde 828 c
iambe pro combe 1018 d
iambicum 874 a
iamblichus cognomento diuinus 863 e
iamblichi laus 369 c
iamblichi patria 1028 f
iamus Apollinis filius 886 c
iamus,iamidarum oraculum 886 c
ianiculi collis quare muro cinctus à veteribus 474 a
ianales versus 1425 b
in ianua loqui, cur veteribus nefas habitum 814 f
ianuarum inscriptiones illices 846 f
in ianuis meridiei & austri symbola cur 814 f
ianuarius vnde dictus 814 e
ianuarius vnde 1284 g
ianuarius cur [illegible], 1584 g
ianuarij statua, 1284 f
ianuario præfecta Iuno 1424 c
ianus bifrons quid 92 a
ianus coronarum auctor 1307 f
ianus deus 1220 f
iani cum Carnâ concubitus, 453 e
iani sacellum prope Parcas tres 1241 c
iani simulacrum à Numa quale constitutum 1384 e
iapetus vnde dicatur 362 c
iapeti allegoria ibid.867 e
iarchæ annuli 287 d
iasius 884 b
iason Thessalus 484 c
iasonis socij quot conscenderint Argo 1636 f
iasonis tripos 419 b
iassus,Iassæorum historia, 1061 b
iatrea 714 f
Ibis auij Mercurij 405 a
ibis Ouidianus qui, 819 f
ibis Theuth dæmoni dicata 837 b
ibidis imagine Ægyptios cur exprimere 203 c
iberis 1466 a
iberorum auaritia 1523 e
iberorum iacula,& mores,lib.18.c.22.
ibyci poetæ inuentum sambix 446 e
Icades,icadistæ cur Epicurei 1142 d
icarus insula prius ἰχθυόεσσα 1214 e
icari insulæ mirabilis venatio 1311 d
ices 1046 b
ichneumon aquilæ species, 891 d
ichnographia 410 a
ἰχώρ 140 b 703 f
ichores dulces & amari qui & quando in hominibus augescant 129 e
ἰχθύδιον 836 f
ichthys 1505 e
ichthys Atergatidos filius, 1275 c
ichthycentaurus, 1114 a
ichthycentrum 1188 e
ichthyomantes 380 d
ἰχθυόεσσα insula quæ pôst Icarus 1214 e
iemæus Iupiter 941 d
ἱκμαλέος 463 c
icones 834 e
icosimonum 996 e
icriopœi 509 f
icrium ibid.927 f
icria quæ 409 d 927 f
icterus
ictericus morbus vnde, 206 e
ictericis omnia citrina videri 161 f
ictinus 796 a
ictinus architectus, 1648 e
Ida cur [illegible] 1376 d
ida herba 1541 e
ida Memnonis mater, 1135 d
ida quid 1541 d
idæ 1481 c
idæ ἀμφιδαλεῖς 1472 f
idæ montis phalacræ, 710 e
idæ promonteria quæ & quot
idæi dactyli, & vnde dicti, 173 a 884 a 914 c
idea an rectè species Latinis an forma 1541 e
idæa nympha quæ 1542 b
idea Troia cur 1541 e
ideæ carnium ibid.d
ideæ rerum an gignantur, 1542 b
ideæ rerum pro Saturni filiis 973 f
idearum ratio, 871 a
ἰδιοφυὲς cantharorum species 405 a
idiopathia 1323 a ibid.d
idiopathes ibid.
idiosyncrasia 118 c
ἰδιότητες ἄρρητοι 878 d
idioxeni 570 f
idmon vates 1636 a
idmonis interitus 1635 f
ἰδνωθείς 118 e
idola 854 d
idolopœia 1471 d
idotheæ Protei filiæ allegoria 41 a
idolothyta 810 b
ἰὲ παιάν 874 b
iecur vide Hepar
iecur concupiscentiæ ac nutritionis sedes, 91 f 98 a 1647 d
iecur magna ex parte carere felle 209 a

Digitized by Google

iecur præcipuum sanguinis organum 204 d
iecur quare cerebro humectius 274 e
iecur sine capite pessimum auspicium 204 g
iecoris fissum ibid.
iecoris ex libidine affectio,] 1116 b
iecoris expers nullum animal 203 f
iecoris lobi, trapeza, pylæ, 156 e
iecoris officium præcipuum, 205 b
iecoris pinnulæ 205 d
iecoris ratio in homine 205 b
ieiunantibus præcipuè infesta sitis cur 1512 g
ieiunium, Cereri institutum, 1516 e
ieiunij commendatio 75 a 1516 a
ieiuni cur iracundiores quã saturi 1644 e
ieiunij ratio, & quibus facilior 1519 a
ieiuniorum apud veteres religio 257 d
ieiunium intestinum 197 d
ieiunium olet, prouer. 1362 a
iesu nomen 1235 c
ignis ἀγρεύειν 933 d
ignis an coloratus 1386 c
ignis an inter elementa recipi debeat 801 c
ignis, bellariorum omnium iucundissimum 1523 f
ignis cælo delapsus 799 a
ignis, in cælo & terra quomodo deprehendatur. 1347 f
ignis inferorum an etiam luceat 521 a
ignis inter honores augustales 801 d
ignis Marti ac soli attributus 14 g
ignis pro cælo 1348 e
ignis quo animæ torquentur, qualis 918 f
ignis quò primum delatus, 362 d
ignis rerum principium Heraclito 933 e
ignis sacer 857 b
ignis sacer apud Persas 399 d
ignis sacri extinguendi ritus apud Persas 799 g
ignis Vesuuij montis 801 f
ignis à Prometheo surrepti allegoria 362 c
ignis color & sapor 40 b
ignis cultus apud varias gentes 800 b
ignis inextincti custodes, cur virgines 798 f
ignis inextincti Vestæ sacri ratio 798 d
ignis in profluentem immittendi votum 1399 d
ignis inuentio 801 e
ignis mors, aeris generatio, 1398 d
ignis natura, vitæ ratio, 800 g
ignis omnia plena, inter primum mobile & aerem, 801 c
ignis proprium 1347 a
ignis sacratio 595 e
ignis sedes 798 d
ignis Vestæ redaccendendi ritus 799 a
ignis vis 1399 g
igni accidere etiam non lucere 1350 a
ignem terra restingui, cur, 1400 e
in igne an etiam viuere animal vllum possit 801 b
igne solum hominem vti, 800 f
igne succenso, domus lætior & honorabilior 801 e
in ignibus viuere etiam animalia quædam 520 b
ignorabiles literæ quæ 1658 f 1660 b
ignorantiæ vituperatio 1629 b
ἴλαος 1524 f
ila quid 1524 g
ilapinastes Iupiter ibid.
ilapine quid 1420 c
ilapij philosophi modestia, 7 n f
ilarchæ 1524 g
ile 198 c
ἰλεύς 198 f
ilex fœmina 355 e
ilicis proprium 486 b
ilici esse simile, quid ibid.
ili ac Tantali certamen, 1558 a
ilia 178 e
iliea sacra 839 b
αἱ λαῖψα 1581 d pro luna ibid. f
ilithyia cur ἰφλόθος 1241 c
ilithyia ἐγγύαιμα ibid. e
ilithyię ara & templum 836 a 1241 c
ilithyiæ filius Amor 384 c
cur ilythyiæ ex dictamo corollæ 1581 e
ilios cur sacra 829 a
ilium 1028 g
ilium ab Ilo conditum 1435 a
ilium à Græcis non captum, 1081 a
ilio semper mala, prouerbium 839 b
illades 153 e
illas 251 c
illegitimè nati, cur non in patria potestate 1576 a
ἴλλαξ 857 e
illiteratus consensus quis 319 d
ἰλλός 153 c
ἰλλώπτειν ibid.
illuminatio diuina quibus gradibus ad nos profluat 1395 e
illyricorum vinolentia 1052 a
illyrij famelici 698 c
ilo palladium oblatum, quale 1558 c
imaginandi vis 100 f 893 f
imaginatio 96 d 103 d 109 c 1118 d
imaginatio quomodo fiat, 201 e
imaginationis corruptæ exempla 891 b
imaginationis vis in generando 1116 c & alioqui 1118 a
imaginationis vitia 894 b
imaginationem cum opinione nõ semper coniungi 1118 e
imago quid ab vmbra differat 520 d
imaginem principis inferre obscœnis, quid 873 b
imaginem suam quosdam cernere, quomodo 1161 c
imaginum distinctio 1654 b
imaginosum 894 g
imbrium præstantia & vtilitas 1485 a vide Pluuia
imitationis excellentia 234 g
imitationis necessitas ac ratio 160 f
imitationis ratio qualis in poesi 310 f
imitationis studium homini à teneris insitum 723 c
imitatores, extremi hominum 160 f
immanitas 990 a
immanes qui ibid.
immeiere 211 a
immissa quæ 1560 a
immortales qui apud Persas 399 d 1376 b
immortalitas absque vera scientia, non vita 525 d
immunitatem & sphaceli pariunt, prouerbium 1434 e
immusulus 410 d
impari numero deum gaudere, quid 1233 e
imparia cur semper superis tribuat Homerus 1231 c
impassibilitas, ἀπάθεια 1304 c
impassibilitas quid 1322 c
impastare 1705 a
impedimenta 1158 b
impediarum vrbanarum distinctio 1693 c
imperatorem solum fato non subijci 394 b
imperatores, cur plaudati vulturij 450 a
imperatores pro diis vnde, 1202 e
imperatorum sepulchra 927 c
imperatorum signandi mos, 241 c
impietatis humanæ taxatio 219 a ibid. f
impositiones, epithecæ 1241 a
impossibile, an Latinum verbum 428 g
impossibile verbi vsus 1305 a
impostorum compluriun historia 562 g
impostura non vtendum, 559 b
imposturæ elegans supplicium 563 f
impuberes qui 1094 b
impudentia ex ingratitudine 378 d
Inane, extra mundum 23 a
inateres 1582 c
inaures 417 d
inaurita 159 e
incantationum voces plerumque barbaræ 663 e
incendium ex solaribus radiis & speculo 796 e
incendiis restringendis aceto vsi veteres 1705 b
incentiua 410 g
inchoare an rectè scribatur, 1327 a
incile 151 c
incitatus equus ἐγχέλεως 1189 b
incontinẽs lingua quę Hippocrati 862 g
incontinentes iniurij non iniusti 1551 e
incorruptibile quot modis dicatur 11 f
incubus 1502 f 1507 c
incubi dæmones 62 a 788 b
indago 905 d
index digitus 914 d
indices libri ibid.
indictio tributi genus 253 d
indi an Philœni 1024 f
indi, hominum primi 1026 f
indi sagittarij historia 1281 g
indorum cibus calami 981 e
indorum magi & magia 288 a 1016 f
indorum magia 288 a 487 g
indorum mores 1081 e
indorum nauigia 1026 f
indorum necandi parentes, & comedendi mos 768 d
indorum philosophi duûm generum, & quales, eorúmque dogmata 1025 b
indorum regi largius se inuitasse, nefas 995 c
indorum sapientum moriendi ac sepeliendi mos 9[illegible] g
indorum septem species 1024 b
indorum veterum ac recentiorum mores ac ritus 1024 c 1025 a
indos orientem solem venerari cum salutatione 233 d
india seruitutis prorsus expers 1024 b
indiæ dracones 285 f
indiæ orichalcum 1057 e
indici regis luxuria 398 b
indigitamenta 1211 e
indignatio quid ab inuidia differat 590 d
industriæ deæ quæ veteribus 547 e
ineptus Græcis ἀπειρόκαλος 332 g
inertes qui & vnde 128 f
ἰνες, villi carnis 138 b
inexistimatus 265 d
infans biceps Rhodigino in agro natus 1324 b
infans quando primum alatur vt animal 1075 g
infantis monstrum Constantio imperante æditum, quale 1324 g
infanti cur nomen ante diem septimum non imponi solitum 1239 a
infanti quando vox concedi credita priscis 1633 g
infantes cur quadrupedibus similes 1215 b ibid. e
infantes cur septimestres vitales, octimestres non item 1239 g 1240 g
infantes explorãdi apud Spartanos mos 1060 a
infantes fascinandi ratio, 1116 c
infantes mactare Saturno solitum 895 b ibid. d

infantes natos terram contingere, priscorum mos 1633 g
infantes, sale, aut frigida abluendi mos 161 f 269 a
infantes tenui amiculo conuestire, vtile ibid.
infantes vino abluendi mos 563 a
infantum in vannos depositio 270 b
infantum lustrici dies, qui 1239 d
infantum prodigiosus sermo 1632 a
in infantibus dum gestantur vtero, quæ planetarum ratio 1093 a
inferi an sint, déque eo veterum sententiæ 321 e 320 f
inferorum ignis an etiam luceat 321 a
& qualis existimandus 322 c 323 g
inferorum pœnæ ibid.
inferorum regio vbi sit, incertum adhuc 322 c
inferorum spectaculum à Domitiano exhibitum 323 b
inferorum supplicia 310 e
infibulari 414 b
infinitum an extra mundi ambitum 23 a
ingeniosos esse melancholicos, à quibus traditum 898 b & cur ibid.
ingeniosorum qualis corporum constitutio 1116 a
ingenium desultorium, prouerbium 1195 a
ingenium in numerato, quod 1244 f
ingenij in homine vsus 123 f
ingenij lassitudo non minor quàm corporis 549 a
ingenij præstantis causę 136 f 337 g
ingenio præsignes cur iracundi plerunque, &c. 1309 b
ingenia acutoria, vbi 131 c
ingenia hominum ex rebus gestis facile dignosci 1090 a
ingeniorum diuersitas vnde 131 c 1105 d
ingeniorum fomes inueniendi desiderium 1137 c
ingeniorum præcocitas 1136 d
ingeniis nihil tam mortiferum quàm luxuria 519 c
ingeniosi qui, & vnde 128 f
ἐγγίπποις equus 1189 b
ingrati actio Athenis 378 c
ingratitudo, vitiorum omnium maximum 787 g
ingratitudinis detestatio 378 a
ingratitudinis exemplum 378 g
inguinum fœtor, vnde & in quibus 792 a
inhumani appellatio vnde 780 a
ini equi 1189 d
ἶνις 138 e 144 b
inis pro infante 138 e
inice prouerbium, vnde & quid 1611 d
inimicus amico perspicacior 432 g
inimicus, gratuitus magister 433 a
inimicus vulturi similis 431 e
ex inimici conuitiis quomodo iuuari quis possit 432 f
inimici ex propinquo ferendi vtilitas 449 c
ex inimico vtilitas maxima quæ 431 d
iniquitatis comes supplicij grauitas 295 c
inirascibilitas 1300 g
initia quid, & vnde 805 d
initia in literis quomodo dicantur 814 b
initiatorum vestimenta, prouerbium 847 b
iniuriæ crater 1550 b
iniuriam facere sibi ipsi, quid 1294 a
iniuriam facere vel pati, maximum apud Indos nefas 1085 e
iniuriam pati neminem, sed omnes agere 1294 a
iniustitia 1291 a
iniustitia tota & particularis ibid.
iniustitiæ internæ ratio 1294 c
ino, postea Leucothea 789 c
ino Leucothea cur 1281 b
inoculatio 310 b
inoculationem quæ non admittant 1703 g
inodorare 1364 b
inora 159 e
inquilini cur scaphæ interdum, & scaphephori 909 e
insania mediocris quid Hippocrati 896 a
insania quid 894 a
insaniæ ex ebrietate exemplum 892 d
insaniæ causa ex atræ bilis vitio 871 b
insaniæ exempla maximè mira 891 b
insanire etiam aliquando iucundum 549 b
inscripti vultus 317 f
insecta cur incisa viuant, sed non diu 1150 d
insecta, entoma vnde dicta 901 a
insecta quomodo etiam procul sentiant 1360 e
insectis quatenus similes plantæ 1150 d
insectis sonum esse, non vocem 501 a
insertorium 503 e
insertare ibid.
insitionis ratio 1704 b
insitionem quæ non admittant ibid.
insolatio 232 b
insolentiæ reprimendæ elegans Archidami dictum 1461 d
insomnium quid propriè 1501 a
inspirationis duplex opus 1316 a
instans, de futuro & præsenti 458 f
institores primi qui 1114 b
institura 998 g
instructores 1221 d
instrumenta vocalia, semiuocalia & muta 390 d
instrumẽtalium partium sanitas quibus constet 1152 c
instrumentorum diuisio 1401 f
insularij 390 a 1407 f
insularis pœna 510 è
integra ætas quæ 1515 b
intellectio in mente sola 110 d
intellectiuæ potentiæ partes 91 e
intellectus 91 g 96 e 109 c
intellectus agens 518 d
intellectus agens & possibilis mẽs & ratio 107 e 108 b
intellectus aliud quàm sensus 103 c
intellectus ipsius boni filius, mundi architectus 870 f
intellectus, mens purissima velut rex 892 c ibid. f
intellectus primus 920 e
intellectus humani præstantia 467 c
intellectum etiam dæmonem dici 67 e
intellectum possibilem ab agente formari 107 d
intellectum possibilem quadrifariam dici ibid. a
de intellectu agente, Auerrois sententia, itémque Aristotelis 109 e
intelligendi vis, Venus Platonicis 1271 b
intelligentia 91 e 109 d
intelligentia agens 79 a
intelligentia cur homini data 406 d
intemperantiæ detestatio 333 d
inter pueros senex & inter senes puer, prouerbium 1156 b
intercalaris mẽsis ratio 1031 g
intercalaris mensis varia appellatio 848 a
intercilia 816 e
interfinia ibid.
interiectio 834 c
interiora pro finistris 417 b
interlunij tempore an aliquis lunæ in nos effectus 1142 a
internuntij dæmones 74 b
interrogatio concinna qualis 315 a
interscalmium 816 e
intertignium ibi. d
intertignes 2114 b
intestinum ieiunium 197 b
intestinum tenue ibid c
intestinum cæcum 198 b
intestinum rectum ibid. b
intestini tenuis fines 198 a
intestina terræ, quæ 212 g
intestinorum ordo & vocabula 196 f
intinctus 1696 f
intus canere quid 417 b
inuidia cur coros quandoque dicta 1139 f
inuidia oculorum affectioni similis 1140 c
inuidia tantum hominis, & contra hominem ibid.
inuidia quid 1138 e
inuidia quid ab indignatione differat 550 d
inuidiæ ad viperam comparatio 293 b
inuidiæ amuleta, bascania 1140 d
inuidiæ detestatio 1138 d & ibid. g
inuidiæ proprium quid ibi. e
inuidiam felicitatis magnitudine aut splendore quandoque extingui 1140 a
inuidi tormenta vnde grauiora 1138 f
inuidos libenter commisereri 1140 b
inuli 138 e
inustaria 388 b
inustoria ars 1613 g
Io eadem cum Iside 258 b
ioanna Anglica pontificatum occupare ausa 729 f
ioannis apostoli raptus 114 e
ioannis Ludouici Stellæ puer ἄγγελος 188 f
ioannis Seluani Mediolanensis vicecãcellarij laus 1554 c
iobates rex 877 a
iobola quæ 299 g
iocinorosi qui, & vnde fiant 205 c ibid, d
iolea vincentes cur myrto coronarentur 1532 b
iolaia 1164 f
iolaus Herculis amasius 486 c
iolai monumentum ibid.
ion pro viola, vnde dictum 337 f
ionde quid 704 f
iones liberi mali, frugi serui 1402 f
iones μακρόλογοι 968 f
ionum mollities 1013 c 1480 d
ionia flos 337 g
ionia callitrapezos & tryphera 337 c
ionia vnde dicta 337 e
ioniæ quot vrbes ibid.
ionica saltatio 239 b
ionicus modus 442 e
ionicos logos, Ionicum poema 754 a
ionicus luxus 337 c 338 b
ionis Agamemnon 890 g
ionis Chij hymnus 886 c
ionium mare vnde dictum 338 b
ionius Apollinis filius 337 e
ionius sinus, Cronius antea, & Rheæ sinus 824 c
ionthos quid 1369 b
ionthi cur ψυδᾶν ibid.
ioppes aqua sanguinea 1451 e
iordanis è terra eruptio 1495 d
ioseph cur iustus 1288 a
ioseph somniorum interpres primus 1503 c
iosephi continentia 1366 c
iosephus, Græcus Liuius 247 f
iorascimus 588 a
iouij dæmones 88 b ibid g

iouif.

iouij versus 1415 b
ioxidarum superstitio 806 b
Ipes 1046 b 1183 b
ἴπες [illegible] 178 e
ἶψ 140 f
iphiæ oues ibi.
iphiclus 194 a
iphicolus ibid.
iphicli cursoris agilitas 240 d
iphicrates ibid f
iphicratides calcei ibid.
ipoctonos Hercules 178 e
iphigenia Clitemnestræ adoptata 307 f
iphigenia Dianæ sacerdos ibid g
iphigenia Parthenos, eique Græci hospites mactari soliti 871 d
iphagenïæ transformatio, & natiuitas 367 f
iphitus agonis auctor 884 f
ab Iphito instaurata Olympia ibid.
ipopi 57 d
ipos 744 d
ἶπος ibid.
Ir 175 a
ira aduersus meliores 1211 d
ira cæca 1319 b
ira cur [illegible] 766 e
ira deferuescens quæ 1299 a
ira immoderatiore etiam febrem induci 1298 a
ira in puniendo præcipuè reprimenda 1296 d
ira, insania 1297 d
ira quid ab iracundia differat 1306 a
ira triplex 1306 e
iræ coercendæ exemplum 1297 a
iræ commendatio 1298 c 1301 f
iræ cur non adeo nos, vt libidinis pudeat 749 c ibid. e
iræ definitio 1297 d
iræ detestatio ibid. 1299 a
ira cur damnanda minus quam cupiditas 592 b
iræ medicamen aptissimum, mora 1299 a
iræ mediocritas, aut excessus 1301 g 1306 b
iræ nomina 1306 f
iræ primordia vnde 1645 d
iræ vis in corde 1116 b
iram duobus modis perpendi 1302 f
iram etiam lachrymas excutere 818 c
ad iram proniores qui 1644 f
ex ira balbuties 1388 a
iracundia habitus iræ 1306 a
iracundia ieiuna prouerbium 1644 e
iracundiæ atrocioris exempla 1296 e
iracundiæ moderandæ ratio 1299 d
iracundiæ sedes cor 97 g
iracundi etiam libidinosi 1643 g
iracundi qui, & vnde 128 f
iracundorum species tres, eorúmq. causæ naturales 1306 d
irascibilis animæ pars 95 d
irascibilis vis in corde 817 b 1116 b
irati cur minus videant 161 f
iratos de potestate exisse, cur dicamus 1298 g
irenes Spartanorum qui 962 b
iresione Homeri 850 d
iris aquarius 1266 f
iris an diuinæ clementiæ præsagium 1259 e
iris an etiam in meridie fiat & quomodo fiat 1263 b
iris an lunaribus radiis possit fieri, & noctu 1261 e
iris an rectè dicatur caua nube concipi 1263 f
iris colorum triu[illegible] 1262 b
iris cur [illegible] Hesiodo 1261 d
iris cur Thaumantis filia 1258 e
iris harpyiarum soror 1261 f 1262 b
iris oculi 831 c
iris quando appareat 1259 a
iris quando pluuiæ præsagium 1266 e
iridis colores 903 a 1258 e
iridis colores an veri 1264 b
ad iridis effectum quæ requirantur 1260 g
iridis lyci 1544 g
iridis notiones aliquot 1265 e
iridis ratio, colorúmque eius quæ 1260 b 1262 b
iridis rotundatio vnde ibid.
iridis variæ appellationes 1258 f
ex iride an odor accedat terræ vel arboribus 1264 e
iridis prognostica 903 c 1258 f 1262 f
irides duas, & tres etiam apparere simul posse 1263 a
irus 836 f
irus vnde dictus 1503 b
Is Hebraicè vir 87 a
isaac philosophus 28 c
isagogica vectigalia 501 c
isangelia 401 c
isangelica lex ibid.
isauria Seleuciæ 327 d
isedones [illegible] d
ision 254 g
iselastica certamina 714 g
ischas pro anchora 1320 d
ischas, ischades 979 d
ischades Atticæ ibid. g
ischadarum varia nomina & diuersitas 980 a
ischadia 979 d
[illegible] medicamina quæ 132 f
ischeni tumulus 887 a
ischia 1186 g 1908
ischiadicus morbus 1687 a
ischias 152 f
ischion 86 f 150 g
ischnophona 251 a
ischnophonos 432 f 857 d
ischnoteres 857 c
ischuria 210 f
isiacus verus quis 254 f
isiacorum sacerdotum ritus 525 g 297 d
isicia ex piscibus Heliogabali inuentum 1555 e
isis dea quæ, & vnde dicta 255 a 258 a 1032 e
isis eadem cum luna 242 d & 837 b
isis pharmacum 1479 e
isis prior Musis 254 g
isis pro terra 14 d
isidis templum Romæ 258 a
per Isim iurantes morbis conflictari soliti ibid. d
ismenias tibicen ab Antisthene notatus 455 a
ismeniæ Thebani ad Persarum regem legatio 802 a
ismeniæ Thebani disciplina qualis 791 a
ismenium manteum 254 a
ismenius cur Apollo 817 b
isocratis apophthegma in conuiuio 1466 d
isocratis chria 1467 f
isocratis dictum 538 a
isocratis in oratione mediocritas 798 f
isocratis iucunditas 1381 b
isocratis sepulcrum 928 d
isocratis suauitas 299 f 1381 b
isodomus structura quæ 1478 e
isomœria 734 c 1512 c
isonomia 1152 b
issa. Hebræis mulier 87 a
issa nympha 1615 e
ister 800 a
isthmata 1176 a
isthmia ibid.
isthmiaca corona ex apio 307 f
isthmus colli 169 g
isthmus metaphoricè quid 1175 g
isthmus Peloponnesi 1174 b
isthmus poculum 1533 d
isthmus quid 1174 b
isthmi ambitus 1176 b
isthmum perfodere, prouerbium 1174 e
isthmum perfodere qui conati ibid. f 1175 f
in isthmis selino coronari solitum 884 e
[illegible] 157 f
istriani qui 389 d
italia à quibus vastata 1496 e
italia à Græcis occupata 135 d
italia, pomarium 464 a
italia vnde dicta 754 c
italiæ ciuitates 490 g
italiæ limites exire interdictum senatoribus Romanis 837 e
italiæ primi incolæ Ausones 490 d
italiæ situs & constitutio atque inde laus 1001 b
italiæ lumen 223 d
italiæ vetus frugalitas 130 e
italiam plures gentes incoluisse, quàm regionem quamuis aliam 490 f
italiæ mulieres vino abstinere solitæ 1551 e
italicæ mensæ apud Platonem quæ 304 e
italici caupones 339 d 1119 e
italica philosophia quæ 335 e
italicum philosophandi genus quodnam ibid. e
italus pro tauro 754 d
italus rex 1544 e
itali, Italiotæ, non idem 490 g
itali regales, cur 993 f
italorum ingenia 1309 e
italorum mores 994 e
italorum pueris diuersa à Gallis constitutio 1678 b
[illegible] vinum, quod 1386 b
ithomates Iupiter 1038 b 1100 a
ithome mons 1038 b
ithomæa festa ibid.
ithypalli 504 a 353 d
ithyphallica carmina 353 c 354 c
[illegible] qui 866 a
itinerarij equi 1187 a
itis pro aspide 1559 b
ittion 972 d
itys 1446
Iubæ Theatrica 1125 f
iudæi à quibus legendis ante trigesimum annum abstineant 797 a
iudæi cur suibus abstineant 350 a
iudæi superstitiosi 836 g
iudæorum cognomen 250 a
iudæis Bacchum coli, an verisimile 350 b
iudæis tria philosophorum genera 247 f
iudaicæ immanitatis exemplum 249 f
iudaicum aurum quale 250 b
iudex Ægyptius prouerbium 1287 d
iudex, legum interpres 999 f
iudex ordinarius 569 f
iudex qualis esse debeat 1288 e
iudiciale dicendi genus 876 d
iudicis simulacrum 1288 b
iudicum sortitio Athenis qualis 1249 a
iudicium capitis in Areopago primum, quod 848 b
iugale os 154 d
iugarius ager 1761 a
iugorum quatuor genera 402 b
iugulares venæ 195 a 1552 d
iugulum 169 a
iuguli ibid.
iugum pro libra 1103 a
iuliæ voces in Lactantio, quæ 252 b
iulia basilica 1561 b
iulianus imperator Asianus Gra-

à militibus dictus 1402 g
iulianus imperator philosophus 1623 e
iulianus Parabates 972 f
iuliani Cæsaris frugalitas, 465 c
iuliani imperatoris historia 1159 f
iuliani imperatoris vigilantia 332 c
iulis oppidum Simonidis patria 252 c
iulis piscis 836 b
iulides 252 c
iulio Cæsari templa vt Deo statuta 1202 f
iulij Festi polyhistor 450 g
iulio mensi præfectus Iupiter 1424 f
iulij pontificis in Venetos bellum 221
iulo pro Cerere 252 d
iulopezæ naues ibid. f
iulos πλόκαμοι, ibid.
iulos quid 252 d & f
iulus hymnus 326 b
immenta peste primum infici 846 c
iumentis senio debilitatis benignè vtendum 1410 c
iuncatum lac 379 e
iuniæ calendæ, Fabatiæ 453 e
iunij Syllani desidia 550 a
iunio præfectus Mercurius, 1414 f
cur iuniores percipiendis quæ traduntur aptiores 1104 b
imperi suffitu purgari aerem 1359 c
iuno à Temeno educata, 1222 d
iuno αἰγοφάγος Spartæ, cur 971 b
iuno Ammonia 1036 c
iuno bona, & χρηστή cognominata 1550 e
iuno Bunæa 803 a
iuna cur hera 924 d
iuno cur πέλεια 1564 g
iuno Curitis cur dicta 1167 c
iuno eadem cur Hecate & Diana 1099 d
iuno Camelia 1565 a 1579 a
iuno Hippia 886 c
iuno Hoplosmia 721 f
iuno, Ianuario præfecta 1424 f
iuno Parthenos πάλιν χήρα 1222 c
iuno, pro aere 1149 e
iuno Zeuxidia 1439 c
iuno Zygia 1565 a
iunonis allegoria 1219 e
iunonis flores 1439 e
iunonis nomine materiam intelligi 20 b
iunonis panagyris, ἱεραία 722 f
iunonis Hecatombæa ibid.
iunonis peplum 722 a
iunonis regia sub terra 522 a
iunonis sacra apud Coos qualia 896 c
iunonis templum in Olympia 721 g
iunonis templa diuersis locis, 924 f
iunoni Nuptiali cuiusmodi sacra fieri solita 1575 d
iunoni triplex sacrum institutum 1222 c
iunoni Tropææ solita dicari trophæa 830 d
iunonem Herculi præbuisse lac 1179 d
de Iunone & Ioue diffidentibus fabula 828 e
iunonius agon in Elide 721 g
iupiter Ægyptiis Ammon, 1032 f
iupiter Agreus & Nomius vnde 275 c
iupiter Alsis 815 f
iupiter Ambuleius 1178 d
iupiter Ammon 1036 e
iupiter ἀπήμιος 1491 b
iupiter λαρύσιος 1218 c
iupiter arbitratur 1150 c
iupiter ἄρειος, siue Martius 766 b
iupiter Belus 21 e 994 f
iupiter βουλαῖος 897 a
iupiter caprino lacte nutritus 806 d
iupiter cur Apollinis pater, 878 c
iupiter cur mas & fœmina, 1149 c
iupiter cur pater dictus Homero 786 d
iupiter cur principium, medium & finis vniuersi dictus Orpheo 1231 f
iupiter cur πέλωρος 808 c
iupiter Cynætheus 836 d
iupiter, diuina prouidentia 999 d
iupiter Elicius 863 g
iupiter etiam Olympus & Olympius, & cur 1113 e
iupiter, ex Apolline & Creusa natus 871 d
iupiter forensis 1561 g
iupiter Gamelius 1579 a
iupiter vnde Hercius 1150 c
iupiter Hetæridius 736 b
iupiter ὑέτιος 1491 b
iupiter Pluuius ibid. a
iupiter Icmæus 941 d
iupiter Ilapinalles 1524 f
iupiter infans per saltationem seruatus 236 b
iupiter Ithomatas 1078 b & 1100 c
iupiter Liberator 1221 g
iupiter Marnas 1223 a
iupiter Melissæus 1315 a
iupiter cognominatus Menecrates 782 c
iupiter mensi Iulio præfectus 1424 f
iupiter μειλίχιος 886 d
iupiter Morius 890 g
iupiter, mundi anima 346 c 892 e 1107 c 1347 f
iupiter Nemeus 591 e
iupiter Nicephorius 767 e
iupiter Palæstes cur 884 c
iupiter Panompheus cur, 812 e
iupiter Pappa & Pappæus 594 c
iupiter Patrous 871 e
iupiter Philius 810 d
iupiter Physicus qui 1149 a
iupiter Policus 813 g
iupiter pro aere 1149 d 972 g
iupiter pro Nilo 1499 g
iupiter quare pater apud Homerum 396 b
iupiter saltans 274 c
iupiter σπλαγχνοτόμος 970 e
iupiter splanchnotomos, 1524 f
iupiter Stratius 766 b
iupiter, trium oculorum cur, 1150 a
iupiter trochiscus 1625 c
iupiter, vniuersus mundus, 1701 d
iouis ægidos allegoria 972 f
iouis Agoræ sacellum 970 f
iouis allegoria 317 e 1219 e 1271 e
iouis antrum in Creta 1354 a
iouis cerebrum inter lautitias 143 e
iouis cum Hercule certamen 884 c
iouis color 40 d
iouis Corinthus, prouerbium 1181 e 1191 e
iouis Ctesij dedicatio 1585 b
iouis cultus apud Thebas Ægyptias 1250 f
iouis diuersa cognomina, 805 d
iouis educatio 884 d
iouis & Promethei fabulæ allegoria 1290 a
iouis & Saturni coniuncti quid ibid. e
iouis filiæ, cur Musæ 1106 g
iouis filij qui veteribus habiti 121 a
iouis filij qui dicantur prouerbio 1136 f
iouis flamma 800 c
iouis ὑπάτου ara 806 c
iouis imago 808 c
iouis imperatoris simulacrum 1250 c
iouis in Creta prophetarum abstinentia 702 b
iouis Hymettij ara 1491 b
iouis Labradei simulacrum, 281 d
iouis lectisternium 1327 a
iouis Lycæi lucus 1353 a
iouis mens fatum 362 a
iouis nomine formam intelligi 20 a
iouis nutrices nymphæ quæ 1121 f 1353 b
iouis Olympij crater 1550 e
iouis Olympij famulatus, 1391 f
iouis Olympici simulacrum, 1276 f
iouis Ombrij ara 1491 b
iouis planetæ ad sextam hominis ætatem ratio 1078 f
iouis regnum 892 a
iouis Seruatoris crater, 1550 e
iouis Simulacrum cuiusmodi, eiusdémque ratio 502 c 1701 e
iouis simulacrum ex cupresso 1378 f
iouis stellæ candor 38 a
iouis stellæ in Italiam vis 1001 c
iouis stellæ veteribus, quæ, 41 g
iouis temperies 39 a
iouis templum & simulacrum in Olympia 885 g
iouis triticum 800 b
ioui assidere iustitiam 395 e
ioui cur institutum certamen Olympicum 884 d
ioui nascenti suem submisisse mammam 1421 a
ioui solita dicari trophęa, 890 d
ioui πλάνῳ libandi mos. 1551 e
iouem arietina facie apud Ægyptios coli 1031 e
iouem lapidem iurare, quid, 1266 a
iouem nil posse amplius quàm virum bonum 988 f
iouem olea coronari 849 e
iouem Ζῆνα aut Δία vocari, quid 973 g
ioues treceni veteribus, 1223 b
iuramenti militaris mos, 268 g
iurandi mos per inanimata 1537 f
iurisiurandi apud veteres Romanos formula 1166 d
iureconsultus mercatore & medico præstantior 999 e
iureconsulti laus præcipua, quæ 999 f
iureconsulti officium 420 e
iureconsulti, iustitiæ sacerdotes 1189 f
iureconsultorum arrogantia 420 e
iureconsultorum memoria, 1065 g
ius carnium vnde albescat, 1545 f
ius emphyteoticarium, perpetuarium 390 e
ius nigrum apud Spartanos quid 701 a b
iussulenta de vasorum nominibus appellari solita 1553 c
iustinianus ῥινότμητος 1395 d
iustinianus Constantini filius ῥινότμητος ibid.
iustiniani genus ibid.
iustiniani historia 1254 d
iustinus, iustiniani pater, bubulcus 1395 d
iustitia quid 130 e 538 f & 1241 f
iustitia, bonum alienum 394 g 1289 f
iustitia cur minutum quippiam Aristoteli 1290 c
iustitia interna, externę causa 1294 c
iustitia, legis finis 395 d
iustitia, moralis virtus 314 d
iustitia oculatissima 1659 f
iustitia particularis quæ, & eius partes 1291 b
iustitia Pythagoricis trias 1234 a
iustitia, virgo 396 f
iustitia, cur virgo credita, & Iouis filia 1192 b
iustitiæ effigies 1659 g
iustitiæ & solis oculos fallere, prouerbium 1660 a
iustitiæ, fundamentum fides 483 d
iustitiæ laus 1187 e 1189 c
iustitiæ laudum epilogus 1295 f
iustitiæ legitimæ finitio, 1290 f
iustitiæ pro effectu aliud atque aliud nomen 1295 f
iustitiæ præmium ebrietas, quid 344 e
iustitiæ

iustitiæ excellentia & difficultas 1289 c
iustitiæ munus 913 f
iustitiam à temperantia non separari 330 e
iustitiam assidere Ioui 396 d
iustitiam octonario significari Pythagoricis 1241 f
iustum cur δίκαιον 1291 f
iustum duplex 1245 g
iustum quid à lege differat, 1296 b
iusti cognomen quibus adoptatum 1294 g
iusti dies 811 g
iustitium ibid.
iustorum quæ defunctis exhibentur ratio 532 c 933 f
iuuenales ludi, qui 1078 f
iuuenalia cur dicta ibid.
iuuenes ad voluptatem propensiores 462 b
iuuenes vnde dicti 1076 c
iuuenilis ætas 177 b
iuuenilis ætatis ad solem ratio 1078 e
de iuuenta & serpentum senecta, fabula 1428 c
iuuenum corpora labore firmari 961 a
iuuenum temperatura, 1077 b
ἰξευτηρίας Fortunæ ædes 990 b
ixiæ 133 a
ixion, cur perfidus 1572 e
ἰξός 210 b
Iynx quid 446 g 542 b déque ea fabula 885 a
ἴυγγες magorum 487 e
iyngos puellæ fabula 446 g & 885 a

L

Λ Notam in scutis gestare, Lacedæmoniorum mos, 963 d
λα, intensiua particula 745 f 907 a 1180 b & 1473 e
Λᾶς, λᾶς, fluuius & ciuitas 908 e
labandria 1039 f
labarum 285 d
λαβεῖν 502 g 1171 e
labeo piscis 1487 g
labidium 285 d
labienus cur Rabies cognominatus 777 g
labiorum ratio ac munus 219 b
labarum 502 b
labore nimio perire vigorem animi 549 a
laboribus, innutriri, dignum principe 468 f
labradei Iouis simulacrum, 285 d
labronia 1534 a
labronium 502 b
labrys 285 d
labyrinthus carcer, & vnde dignus 506 g
labyrinthi plures notiones 907 a
labyrinthodes quid ibid.
labyzus 995 d
lac annis reddi deterius, 130 c
lac apud Tabias præstantissimum 463 d
lac sanguinis spuma 130 e
lactis naturam herbis immutari 1556 a
lactis thrombosis quid, 753 d
lacte matris cur alantur præcipuè infantes 461 b
lactes 178 a 197 f
lacænæ calices 1534 a
lacænæ phænomerides, 191 a
λάκχος 1028 g 1586 f
lacopluti cur Galliæ posteri appellati ibid.
lacedæmon Iouis filius, 965 a
lacedæmon libidinis notata 961 e
lacedæmon terræ motibus obnoxia 965 d
lace læmonis epitheta aliquot 965 a
lacedæmonius orbis Iuuenalis quid 961 b
lacedæmonij corporis nudandi in certaminibus auctores 886 o
lacedæmonij cur ἱερόδουλοι 964 d
lacedæmonij vnde dicti ib. d.
lacedemoniorum Λ in scutis notam gestare mos 963 d
lacedæmoniorum libertas 1024 b
lacedæmoniorum mores, 917 b
& vide Spartiani
lacedæmoniorum, sapientiæ studium 962 a
lacedæmoniis regibus assessores, augures 1014 c
lacernosa cutis 137 e
lacerta vas 1533 d
lacertis vesci Aphros 1545 a
λακωνίζειν 1418 c
lachanizare 793 e
λαχανοπώλης 1310 g
lachesis 36 e
lachma Syris quid 1022 b
lachryma aprorum cur dulcis, ceruorum salsa 821 c
lachrymæ cur à domestico angulo potissimum profluant 817 b
lachrymæ cur calidæ Homero dictæ 813 c
lachrymæ cur homini tantum propriç 813 d 1114 a
lachrymæ cur in dolore vberiores 813 c
lachrymæ cur quibusdam cieri nequeat 817 b
lachrymç ex aeris occursu, aut motu vehementiore 817 e
lachrymæ ex intentiore obtutu, & risu 818 f
lachrymæ in propè morituris vnde 817 d
lachrymæ quæ calidæ aut frigidæ 818 c
lachrymæ quid, & vnde, 814 e
lachrymæ tristitiæ & gaudio communes 817 b
lachrymalia 813 f
lachrymarum ad oculos via duplex 813 e
lachrymarum duo spiramenta 816 b
lachrymarum frenum, 816 c
lachrymarum ratio 814 d & ibid. e
lachrymas ciendi vim quæ habeant 817 g
lacides vestes quæ 814 f
lacisma ibid.
laciniæ 216 g
laciniatæ piscinæ ibid.
laconicus sermo qualis, 885 c
laconici breuiloquij commendatio 967 g & exemplum 968 a & ibid. b
laconicum ferrum 968 f
laconica frugalitas 701 a
laconica saltatio 238 g 240 b 968 f
laconica calciamenta ibid.
laconicæ magnanimitatis exemplum 964 e
laconicæ albæ 1011 e
laconicæ claues 968 f
lacones, cur plagipatidæ Plauto 960 b
laconum hyporchematice, 233 b
laconum lusus comici, 354 b
laconum, prælium ineundi mos 453 a
laconum, saltandi studium 236 f 237 f
lactantius grammaticus, qui & Luctatius 765 d
lactantij lapsus 860 d
lactaria 1551 g
lactarij 1555 f 1681 d
à lacteo circulo Ditis imperium 814 a
lacticinia 1555 g
λακτισταὶ, lactistæ equi, 1187 b
lactuca soporifera, cur, 1336 e
lactuca tetracine 497 g
lactucç varia nomina, 1538 d
lactucis cur in fine vescerentur veteres 1536 d
lactucina dea 1424 e
lacydis regis historia 163 c
ladæ celeritas, & statua, 778 g
λαιαί, lææ 1064 d
læbasium 1534 c
læcastriæ meretriculæ, 745 f
λαῖον 1473 c 1475 g
lælaps quid 1121 f
lælij seuitas 1381 b
læmodes morbus 736 e
læna 850 c 1164 f
læna deuterurgos & epigraphos 849 d
læscium scutum 504 g
læspodias 735 e
læstrygones, qui & Leontini 339 a
lætitia & gaudium quid differant 465 e
lætitiæ euentus varij 1117 a
lætitiæ fines 466 a
lagaros 179 b 1433 g
lageras vnde dictus Pluto, 532 e
λαγωβόλιον 1477 b
lagon 178 e
lagophthalmus 834 a
λαγῶς, cur pro lepore 1473 c 1475 g
laguncuii panes 471 f
lagyni 819 d
laius masculæ Veneris auctor 788 b
laij regis in cinædos decretum supplicium 790 e
lalangia 471 e
lalangiorum percoctio ibid.
lallare 594 f
lama mastiche 1615 f
lambda Eetionis vxor vnde dicta 861 f
lambdoides sutura 709 a
lambda os, quale 135 c
lambdacismus 858 a
lamech primum vxores accepisse duas 1576 f
lamedon 799 e
lamia Demetrij 1615 e
lamia nympha 924 g
lamiæ nomen vnde 1331 d
lamiæ Veneris templum, 1616 a
lamiæ, déque iis plura 1615 e
laminarum ardentium supplicium 509 d
lamisco regi digitus in pede lupinus 1214 d
lampadodromicus agon 510 f
lampadophori 1137 b
lampas Dianæ Persiæ insigne 390 f
lampadum festa Athenis, 800 d item Corinthi ac Neapoli ibid. f 801 a
lampadophori 399 b
lampias 801 e
lampon vates 1669 a
λαμπτῆρες 801 c
lamprias Plutarchi filius, ibid.
λαμπαδοφόρος 1517 a
λαμπαδοῦχος 801 e
λαμπτήρ 801 d
lampter Dionysius ibid. c
lampteria festa ibid.
lampuris 801 d 1047 c
lampuros vulpes 845 d
lampurus canis 801 d 845 d
lamyra 801 e
lamyrus quis ibid. 1333 a
lamyri cognomen vnde ibid.
lana Laodicensis & Milesia 821 b
lanæ medulla quç 136 d
lanam facilè aspergines combibere 1660 c
lanaria herba 1707 f
lances donari soliti, qui, 1167 f

lanceā Martis nomine insignis ibid.
lanceæ separatæ 1610 g
lance ac licio concepta furta quæ 511 b
langor, μαλακία 268 a
lanuuij 184 a
lanuuini ibid.
λάο 873 b
laocoontis historia 424 g
laodice, quæ & Electra 1088 c
laodicensia indumenta quæ 821 b
laodiceum 365 f
laomedontis equi 278 f
laomedontis filiæ 1332 d
λαὸς cur pro populo 908 f
lapara 178 f
lapathi qui 372 b
lapathum vnde dictum ibid. a
λάπαθον 1420 c
lapersæ cur Dioscuri 908 e
laphria Minerua 767 c
laphrium 722 c
laphria Diana ibid.
λαφρία festum ibid. d
laphystę 1534 a
laphygmus 1420 c
laphyra 767 c
laphystiæ bacchæ 1534 b
laphystius cur Bacchus ibid.
laphystius mons ibid.
lapicidina 908 e
lapicidæ ibid.
lapidarij ibid. d
lapis à cane morsus, prouerbium 941 c
lapis in hepate repertus 204 f
lapis niger in comitio, quid 1133 b
lapis non lapis, quid 1547 f
lapis pro foro 1559 a
lapis sacer 1165 e
lapis σαφρονιστὴς, qui 897 f
lapis super lapidem, prouerbium 1629 b
lapidem è sepulchro venerari pro Deo, prouerbium 782 b
per lapidem iusiurandi formula quæ 1166 e
de lapide emptus, & de lapide noxium, quid 1412 b
lapides in prædia inimicorum aggerendi mos 1019 f
lapides per anum electi 188 g
lapides quomodo fiant 1690 e
lapides versandi insania 893 c
lapidum generatio ex aquis calentibus, item ex frigore, &c. 1690 e
lapidum partes terrę inhærentes cur teneriores 1167 e
lapidibus obruendi supplicium 507 d
lapilli gypsei in corporibus ex pituita 129 e
lapillorum potestas admiranda 286 b
λάπαι 1420 c
λαπάζω ibid.
λαφύσσω ibid.
lappę cognomen vnde 1315 b
λάπυαι 1534 a
lapythæ qui 1100 a
lar 798 d
ad larem sedere soliti supplicantes 804 e 805 a
lares 56 d 914 d
lares poeta 324 b
larium per marmorum ædes 56 c
larium ruralium vicus Romæ ibid.
laribus suspendi solitæ pilæ 855 c
laros, larus auis 511 g 736 g 808 c
largos vas 512 b
larga resina 519 f
largi Licinij Ciceromastix 1381 c
lar[illegible]onis corruptio vnde primum orta sit [illegible] 1289 b
larigna pix, quæ & larix 519 f
larignum oppidum ibid.
larinum 276 g 519 f
larinus 276 f
larini boues ibi.
larini 1420 a
larissa per Maniam Pharnabazo adiecta 719 g
larius lacus vnde dictus 512 a
larix, pitys 1379 g
laricis natura mirabilis 519 e
larnasus mons 830 c
λάρναξ ibi.
larua 1618 g
laryngus 195 f
λαρυγγίζω ibi & 857 c
larynx 169 c 195 e
λᾶς 908 e
λάας ibid.
las ab Achille peremptus, eiusque monumentum 1180 e
lasanophorus 1104 a
lasanum ibid.
lasciui cur ὀργίλοι Græcis 735 c
lasia chiromactra 853 d
λασιόπρωκτος 1180 c
lassitudinem æstiuam leniri balneo, hybernam vnctione 1670 f
lassus Hermionæus 316 a
à lasso rixam quæri, prouerbium 697 d
lastarni 1180 d
lastaurus ibi. c
lastaurocaccabus ibid. e
lasthenia Mantinea 727 b
lasthenis proditoris historia 401 a
lata culpa 5 8 b
lata fuga damnari quid ibid.
latagia 1548 b
latages 1535 a
latage quid 1548 g
latage à Siculis inuenta ibid.
latere, non viuere 550 a
in lateribus cur producta motus instrumenta 28 f
lathargi 1106 a
λάθε βιώσας 8 8 a
latiar quid 1580 a
latij apud Virgilium allegoria 314 f
latina loquendi figura qualis 1312 a
latinæ linguæ corruptio vnde ibid. b
latinis non concessa Atticorum elegantia 302 c
latitudinis principium in animato corpore, dextrum 28 f
latomia 907 f
latomion 908 c
latomus ibid.
latomiæ Spartanæ 908 a
latomiæ Syracusanæ 907 f
λατόμους μαχομένους 908 c
latonæ aduersantis Mercurij allegoria 973 a
latonæ allegoria 878 b
latriæ qui 1404 c
latris 1407 d
latrocinandi mos olim Græcis & Barbaris 963 d
latronis Galilæi in filios immanitas 786 d
latumiæ à Superbo Tarquinio excogitatæ 506 g
latype 908 d 1400 e
latypi 508 d
lauacra, vide Balnea & hermæ
lauacra calida cur sacra 1689 d
lauacra è lotio
lauare pileum, prouerbium 731 b
lauare, pro eo quod est probra ingerere 731 c
laudatorium 446 b
laura 246 e 509 e
laura Lacinij filia & Crotonis vrbs 1034 e
laura locus deliciarum ibid. & pro via, seu vico 1034 d
laurea, pro lora 1034 c
λαυρέα 246 c
laureum baculum gestare, quid 245 g
laurentiani Florentini interitus 1312 f
laurentij Vallæ lapsus 352 e 915 a
laurus Apollini sacra 245 a 246 b
laurus cur tacita poesis dicta 245 a
laurus diuinationis symbolum ibi. d
laurus Pythiorum corona 184 c
laurus vbi primum comperta 246 a
lauri vis 245 g 286 c 1537 a
lauri folia cur magistratum insturis dari solita 246 a
lauri foliis veritatem somniorum conciliari 245 c
lauri in lustrationibus quæ 282 e
lauro cur vaticini vti soliti 245 e
laurioticus prouentus 1034 d
lauriuori quare dicti vates 245 f
laurium Atticæ 1034 c
lautitiæ, quæ quibus locis præstantiores 1553 e
lautitiarum apud veteres genera 462 d
lazi, qui olim Colchi 512 b 1023 c
leænæ cibus & venatio 1624 c
leænæ & vulpis fabula ibid. a
leænæ partus ibid.
leberis in Neronis pueri collo comperta quid 502 a
leberides ibid. b
lebes 1445 c
lebetibus tinnire apud Laconas mos 1659 b
lebia 109 g
lebetion 1150 b
lecanion ibid.
lecane ibi.
leccæ nomen vnde 1311 d
lecheæ angustiæ 1174 c
lecithus quid 709 e 1512 a
lecithodes 709 e
lecithopolis ibid.
lecti 1525 f
lectuli ibid.
lectum Idæ promontorium 710 d
lecticariorum castra 1682 b
lectio cur ἀνάγνωσις Græcis 529 b
lectisternium Iouis 1527 a
λεκυθίζειν [illegible] 760 d
lecythus ibid. d
lecythus quid metaphoricè ibid. a
lecythos 1512 a
lecythum habere in malis, quid 760 a
lecythium metrum ibi. c
λεκυθίων musa ibid.
lecythophorus ibi.
leda, post mortem Nemesis, pagina 789 d
ledæ fabula ibid.
legatus ordinarius 569 f
legati à Persarum rege muneribus affici omnes soliti 801 a
legati consulares qui 817 e
legislatoris ad philosophum collatio 999 f
legumlatores diuersis gentibus qui 999 b
leguminum in cibo euentus 697 b
λεῖα 914 a 1461 c
λειποθέρμια 182 c 425 e
λειποψυχία 33 d
lelex 964 g
lelegum nomen ibid.
lema quid 813 d
lemæ

Digitized by Google

lupæ cronicæ, quæ 824 b
[illegible] 825 d
[illegible] 825 b
λήμματα, sumptiones ibid.
lemmata ἐπιχειρήματα quæ Galeno ibid.
lemni complures ærarij fabri 1098 f
lemno cur fingatur exceptus Vulcanus ibid. & 1310 b
lemnia terra quæ ibid. c
lemnisci 1531 c
λήναιος, mensis Ianuarius 1584 g
lendenatia oppidum 213 d
lenitatem, quibusdam lentitudinem dici 1300 b
lenocinari 1193 b
lenones qui 746 b
lens & sal quare lugubria Romanis credita 169 g
lentis cibus an salubris 1300 d
lentis cruribus qui 1301 a
lentè ferre 1300 c
lente vescentes, æqui animi fieri 1300 d
lentiqui & lentitudo 1300 a 1300 d
lenticula vas 760 d 1344 d
lenticulæ non infundendum vnguentum quid 374 f
lentulus cur Batiatus 572 b
lentuli interitus in Tulliano 705 g
lentulo vnde cognomentum Suræ 1350 f
leocoræ puellæ quæ 871 f
leocorium sacellum ibid.
leocorium 924 a
leonardi Aretini super mihi scriptione sententia 1327 d
leonardus Dresanus 215 g
[illegible] 178 c
leo ab Hercule & alius à Polydamente necatus 723 d
leo Bembinetes qui 875 g
leo bracteatus, prouerbium, 875 h
leo, cholericum signum 178 g
leo cur pro muliebri pudendo apud Martialem 874 a
leo cur templorum claustris appingi solitus 876 a
leo etiam cenchrenas 873 g
leo ex oue prognatus 182 a
leo risit, prouerbium 818 a
leo, saltatio 231 b
leo, solare animal 889 b 891 e
leo, solis symbolum 875 g
leonis allegoria 1141 d
leonis Byzantij scomma, 592 f
ex leonis natura, deducta prouerbia 875 d
leonis sophistæ in Philippum scomma 1052 c
leonis vis 1046 a
leoni fœtere animam 873 e
leonem ex vngue, prouerbium 875 e
leonem metuere gallum, 858 d
in leonem mutatio 484 e
leonem radis, prouer. 873 d
leonem subula non excipit, prouerbium 875 f
leones cauda se ad iram stimulare 875 c
leones in delicijs Heliogabalo 874 c
leones vnde dicti 873 b 874 c
leonum epitheta ibid. d
leonum frequentia in Mesopotamia 876 b
leonum somnus qualis 873 b
leonum visus acerrimus ibid.
leonicum oppidum 227 e
leonicus Thomæus 188
leonides quomodo in officio Byzantios retinuerit 1051 g
leonidæ cor hirsutum 203 d
leonidæ in Phigalcos factum 1019 c
leontea, quæ & leonte 1305 f
leontica sacra 1588 a
leontinorum luxus 338 f
leontiscus Mesenius 322 e
leontius mechanicus 424 c
leontocomi qui 875 e
leontomiges canes 944 c
leontychidæ in Philippum Orphecitelestem scomma 787 a
leopardus allium fugit 199 b
leopardi in delicijs Heliogabalo 874 c
[illegible] 1377 e
leophoros quid 889 c
leos Orphei filius 871 g
[illegible] 970 c
leosthenes sinus 729 g
leosthenis de Demosthene testimonium 259 a
lepaste 1534 a
[illegible] 703 g
lepidoides sutura 708 c
lepræ abominatio qualis apud Persas 247 d
lepræ ratio 1445 c
lepreorum in adulteros pœna 1214 c
[illegible] 39 d
leptos argenteus 497 d
leptychana 1650 a
leptynes pro Plutone, cur 532 e
[illegible] 1441 c
[illegible] 244 c
lepus cur amoribus sacer creditus 1475 g
lepus cur λαγώς 1473 c & dasypus 1474 d
lepus dormiens prouerbium 1476 g
leporis acies cur obtusior, ead.
leporis color 1473 c
leporis esu Britannos abstinere 1477 b
leporis marini virulentia 1476 d
leporis occursus in itinere ominosus 1473 c
leporis sydus, & quales qui sub eo nati 1477 a
leporis timiditas 1473 b
leporis vitam agere, prouerbium 1477 c
leporem mœnibus indormire, quid 1472 e
leporem palpebris apertis dormire, clausis vigilare 1476 g
lepores galeati, prouerbium 729 c 1477 c
lepores tenelli cur à venatoribus dimitti soliti 1477 b
leporum lustra 1472 f
leporum plura genera 1475 e
leporum schelides 1473 d
leporina carne vescentes cur formosos fieri creditum, & somniosos 1476 a
lepyria febris 1232 f
leriorum mores 1017 a
[illegible] ibid.
lerna 1437 f
lernæa ibid.
lesbi oraculum Orphei 786 f
lesbi variç affectiones pro ventorum diuersitate 1120 a
lesbia farina præstantissima 462 b
lesbia musica, quæ 998 a
lesbia regula 364 f
[illegible] 733 f
lesbium vinum 878 a
lesbiorum libido 997 g
lesbiorum turpitudo 733 f
lesbius collis pro Vesuuio, 463 e
lesbius lapis in funestas domos admissus cur 1132 e
lesbonactis Mitylenæi de saltatione iudicium 215 f
λέσχη quid 1060 c
lesche [illegible] Spartæ, quid ibid. e
leschenorios Apollo cur, 1061 a
lescheos Troiani belli scriptor 1060 d
[illegible] 745 b
lethæus fluuius animarum potus 344 f
lethargia 894 c
lethargus canis 845 b
lethargus vnde nascatur 128 g 331 a ibi. d 1673 c
lethargus quid ibid.
λήθη 973 a
lethe carcer 306 b
lethe fons ad Trophonij specum 1107 g
leuca 247 b
[illegible] duplex ibid.
leuca Gallorum quid 247 c
leuca pilos albescere 707 a
leuca vrbs 1712 d
leucadij, putres Corinthij, 1052 d
[illegible] cur Samothrace dicta 1114 e
leuana dea 1633 g
[illegible] 1445 b
[illegible] 462 a
[illegible] 1114 d
leucippi cognomentum vnde Proserpinæ & Cereri 1459 a
[illegible] cur [illegible] Homero 886 b
leucerineos ficus 978 g
[illegible] 737 a
leucippæ furor 892 a
leucochrum vinum 1443 c
leucomænides 1100 e
leucoparyphus 843 f
leucophæus color 832 d 1181 b
leucophlegmatia 1436 g
leucophrys Diana 713 a
leucopygi 287 f
leucothea Ino 789 c
leucothea cur Ino 1281 b
leucotheæ Nereides ibid.
leucotheus color ibid.
leuctra 246 c vnde dicta 247 b
leuctrica monumenta quæ 246 e 247 b
leuctrica pugna 364 a
leuctricæ puellæ 246 f
leucus ager 1281 b
leucus piscis sacer 836 a
leues annuli qui 289 g
leuini victoria 1715 b
leuitæ 310 c
[illegible] 247 e
[illegible] 874 c
leuternij 1712 d
leuternium littus ibid.
lex à iusto quid differat 1296 b
lex quid à psephismate differat 100 d
lex centussis quæ 1604 d
lex ciuitatis anima 999 e
lex & regio, prouerbium 994 a
lex, mortalium & immortalium omnium regina 396 b
lex, mutus magistratus 395 a 1188 c
lex quid 998 f
lex vera, quæ 999 a
legis agrariæ præcipua causa, quæ 917 b
legis commendatio 395 d
legis finis, iustitia ibid.
leges canendi apud veteres mos 451 g
leges cur veteribus ad deos relatæ 999 b & quibus ad quos
leges sacratæ quæ 833 d
legum antiquarum mulcta, pecore constans 1493 c
legum breuitas 1000 d
legum communis conditor, Deus 999 d
in legum contemptores supplicium 309 b
legum laus & vsus 999 a
lexiarchicon 1218 g
[illegible] 1219 a
Libadium 824 e
libanius sophista Basilio censore vsus 1044
libanotos 805 f
libanus in turis fruticem versus ibidem

libarij 1696 e
libario quid 807 g
libella pro re minima 900 c
libelli famosi ab Augusto prohiberi 822 c
liber magnus, magnum malum 1628 g
libri didascalici, qui & indices 914 a
libri improbatæ lectionis, qui 486 g
librorum combustio quale supplicium 777 g
liber pater, bonus dæmon dictus 1350 c
liber pater, diadematis inuentor 1334 b
liberi patris crater 345 a
liberi patris in Indos expeditio 1023 e
liberi sacra Athenis præcipua 345 f
circa Liberum patrem Delphini cur appingi soliti 1443 f
liberalitatis in pauperes commendatio 1148 d
liberales causæ quæ 1139 d
liberatoris Iouis potio 1130 f
liberos esse omnes natura 1401 e
in liberos ingratos ius 950 e & f
libertas directa, quæ 533 e
libertas in tutela Iouis 800 c
libertatis atrium 797 f
libertatis frater, ocium 1109 g
libertatis incomparabile pretium 387 c
libertatis reuocandæ ius 910 d
libethra 1010 b
libethriorum exitium 1010 b ibi.
libidinis castigatæ exemplum 737 e
libidinis coercendę apud Romanos lex 737 e
libido mulierum in vmbilico 756 g
libido virorum in lumbis ibid.
cur libidinis operum magis quàm aliarum affectionum nos pudeat 749 e
libidinis efferatæ exempla 732 e 744 a
libidinis prodigiosæ in mulieribus exempla ibid.
libidinis vituperatio 1644 b
libidinem cieri satyrio herba 746 c
libidinem cieri scillæ esu 748 g
vide Coitus
libidine nil non domari 756 e
libitina dea 810 f
libitinæ qui ibid.
libitina non aliud quàm Venus 1642 b
libitina dea vnde dicta 1642 e
libitinæ ædis merx cuiusmodi 1642 b
libitinam non sufficere, quid 1642 e
libitinam vitare ibid.
libitinarij qui 1642 d
libitinorum vota ibid.
libitinensis porta ibid.
libon templi Olympici auctor 885 g
libra ventorum signum cur, 1120 a
libræ pondus æris quando Romę immutatum 1499 d
libratores 1489 g
libum punicum 472 f
libyæ harenas non curat Ægypti sulcus, prouerbium 1647 b
in Libyam mittere ægrotum, quid 1037 f
libycæ feræ cur æstate non bibant 1296 g
libycum institutum in elephantorum sepultura 1036 a
libycorum moris vlulatus in templis 804 g
libys tibia 450 b
libyes è curribus pugnare soliti 1197 f
lichanos 914 a
lichas 174 g
lichenes 1187 d
λίχνοι 1436 f
licij vsus in veneficiis 511 b
licio an lance concepta furta, quæ ibid.
licinij Cęsaris in spadones dictum 770 d
item in literas ibid.
licinij imperatoris in literas conuicium 1629 b
licinij in Alabandeos scomma 1467 g
λικμητήριον 270 b
licnites bacchus 1219 e
licnos quid & vnde 270 b
lictorum virgæ 381 a
liculmen 1522 a
licymnij filius Oeonus primus stadij in Olympus victor 884 f
lilieta 1650 g
lilij cum Venere certamen, fabella 1017 a
lilij flos vnde 278 d
lilij purpurei copia in Syria 1418 f
lienis duplicatio 1324 d
lienis situs 208 e
lienis vsus 207 a in homine & quadrupedibus præcipuè 208 e
lienosi vnde 208 a
ligius qui 1407 b
lignum non lignum quid 1547 f
lignum vitæ quid 917 e
ligna amurcæ liquore macerata, citra fumum ardere 1404 a
ligna causima & ergasima, 1403 d
ligna acapna ibid.
ligna cocta ibid.
ligna cremia 1403 f
ligna erepsima ibid.
ligna Phrygia ibid.
ligna, pro nauibus ligniferis ibid.
lignarij serui 1408 e
ligula 865 a
ligures heptapleuri 177 d
ligustri floris vis 1530 d
λιγυφώνων quare dictæ Hesperides 42 f
λιγυρὸς 900 a
ligyros prius, qui post Achilles 1335 c
limanchia 698 c
limbus de zodiaco 1352 b
limen 261 e
limenarchæ 824 f
limenophylaces ibid.
limitrophi fundi. ibid.
limnæ Athenarum arcis ibid. e
limnæus locus Dianæ sacer 960 d
limnatarum clades ibid. e
limon 824 e
linacer Britannus 888
linaria 1476 d
lindum, aromatis species 1359 f
linea alba quid in spectaculis 261 f
linea extrema amare 261 b
lineam poscere quid 261 c
lineæ vestes 1281 e
linearis pictura 436 a
lineares numeri qui 1244 e
lineis longis quid fieri 262 a
lingua ad loquendum præstantissima quæ 152 b
lingua cur ouali figura 1068 c
lingua incontinens Hippocrati quæ 862 f
lingua plectri similis 151 a
lingua, stultorum thesaurus 1709 e
lingua vnde dicta 161 d
in lingua aliena obsurdescere, prouerbium 127 e
ex lingua & bona & mala propagari 865 d
lingua hæsitantes cur melancholici 1633 d
lingua hæsitare solius hominis, & cur 1633 b
lingua peccantium tres species 817 c
lingua prurientes 822 d
linguæ abusus 817 f 821 b
linguæ in homine vsus 159 d 161 b 1632 f
linguæ humanæ præstantia 160 b
linguæ duplex munus 159 c 1061 d
linguæ partium vocabula 863 c
linguæ virulentæ taxatio 819 b
linguæ cur deorum honori contribuitur 867 f
linguæ deorum, auea apud Babylonem, quæ 422 d
linguarum diuersitas 127 e
lingula 865 a 1137 d
lingulati tubuli qui 865 a
liniacum capitur 228 d
λινὶς 262 a
linon 1476 d
λινοπώλης 254 d
lintea melitea 1333 a
linus 316 b
linus quomodo ab Hercule interemptus 1081 f
linum carpasium ab igne tutum 768 g
linum cur diuinæ rei maximè idoneum 256 c
linum Indicum 1180 f
λίπαρε 305 e
liparæ 1131 e
lipognomes 831 a
λιπαρὸς 510 d
lipopsychia 1675 b
λιπαρὰ 520 d
liquores duo humanis corporibus gratissimi à natura dati 274 g
lis pro Dyade Pythagoricis 1233 c
lispa 187 a
lispi ibid.
listri 908 g
listrorum ibid.
λιτανεία 1333 a
litera longa quid apud Plautum 514 d
literæ hieroglyphicæ, quæ & ignorabiles Latinis 1659 e
literæ mutæ, prouerb. 1650 f
literæ feriles 1417 b
literarum discrimen 514 d
literarum inuentor 1247 e
literarum apud Indos nullus 1024 f
literas inurendi mos 388 a
per literas sortiendi Athenis mos qualis 1248 f
literis imbui reges, Gotico instituto prohiberi 397 f
literis nihil mandandi mos 494 b
literatus pro seruo 1410 d
literati pro noctis inusti 388 a
literati Samij qui ibid.
lithaces 314 f
λιθίασις 221 b 298 b
lithologi 908 e
lithotomiæ 907 f
λίθων forum 1559 a
lithostrotos 908 d
lithoxoi 1653 b
lithurgicè, lithorri vice 908 e
lityersis voracitas 371 g
litra 497 f
littore loquacior, prouerbium 798 a
liturgion 908 e
liturgia, pro missa ibid.
liuię dolo peremptus Augustus 758 e
T. Liuius candidissimus, maximi cuiusque ingenij æstimator 1383 a
T. Liuius Salustio iniquior, ibid.
liuij amplitudo 1381 f
T. Liuij decadum diuisio an ab ipso auctore facta 1383 b
T. Liuij Dialogi & Philosophica 1381 e
T. Liuij obitus 850 f
T. Liuij Patauinitas 1381 b
liuij Drusij inquieta perpetuò vita 549 c
liuij spica 514 d
liuoris detestatio 1138 e
lixiuium quare rubet 40 a
lixiuium mustum 1601 e
lixiuium vinum quod, & cur 1598 e
lixiuius cinis qui 1359 f

λιχνὸς

λοβόλοβus 776 e
lobæ ibid.
lobia ibid.
lobi ibid.
locarium 216 f
locationum hasta 1170 e
pro locato stare 1048 g
lochæi diphri 1183 a
lochia ibi.
loci,pro utero 214 e
loco mutato, an mutetur etiam dæmon, & rerum euentus 71 a
locorum muliebrium procidentia 189 a
locorum salubritas ex pecorum iecoribus obseruari solita 205 b
locridarum virginum continétia 1249 e
locrorum bibendi lex 1511 e
locrorum supplicium mos 807 a
locrensium vltio de Dionysij libidine 73 c
locularis resina 216 g
loculatæ areolæ & piscinæ ibid.b
locustam in mensam admitti 1546 b
locusta mantis cuiusmodi 1702 c
locustæ,bruchi,attaci,mastaces 147 g
locustarum cibus quibus in delicijs 1546 a
locutionum genera 864 f
leutrochæ tripodes 428 e
λογάνδης 328 b 124 a
logas 328 f 831 c
logarium 329 e
λογεῖον 413 g 325 c
logeum 410 b
logi qui 328 a
logia ibid.b
logice 1393 e
logicæ distributio 384 g
λογικόν, τὸ 101 f 1136 e
λογικὸν fabulæ genus quale 974 e
logij 374 a
λόγιον pro magnifico 1278 e
logistæ 328 d
logisterium 328 e
logisteria 329 c 343 d
logisterium stratioticum 1161 e
logistice 328 e
λογιστικὴ anima 98 d
logistoricus 32 c
logodædali 329 d
logodipnon 1528 b
λογοδοσία 731 c
λογοθέτης 328 c 824 d
logographi 328 g
λογογράμματα 328 b
logopœi ibid.a
logos quid 823 g
λογοποιός 328 a 824 e
λόγος ὁ μεμιγμένος 1071 b
logotheta 329 d
lollij capillamenta 717 a
lolliginis capillamenta ibid.
lolligines pisces 1349 f
loliguncula ibid.
loma 1699 g
longanon 198 e
longinus Cassius 1017 e
longitudo 430 c
longitudinis principium ac ratio in corpore animato 18 e
longus pes 819 a
longi versus,pro heroicis ibid.
longis lineis quid fieri 261 a
longurium 261 e
lopheum 330 d
lophion ibid.
lophie ibid. lophnia 305 d
lophnis lampas ibid.
λόφος,apex 136 d
λόφοι 807 e
lopoditæ qui,& cur illæsi Dionysio permissi 1247 g
loquacitatis epodos 866 g
loquacitatis prouerbia ibid.
loquendi intemperantia orationem reddi inanem 741 b
in loquendi temeritatem 806 g
loquendi varietas 127 d
lora astrogalota quæ 1135 c
lora pyctarum 713 f
loratij 1407 a
λόρδωσις 168 g
loreis cruribus qui 1199 f
loricariæ fabricæ 1135 e
loricati equites 1198 d
loricium 853 b
lotages 448 f
loth ebrius 1595 a
loti,tibiarum genus 449 c
lotinæ tibiæ 450 a
lotophagorum in defunctos barbaries 916 c
λουκανὴ regio 897 b
λοῦτρον 1039 b
loxias Apollo & cur 866 d
loxon 19 a
Lucæ boues 888 a
lucani laus 324 d
lucanum,scarabeorum genus 404 c
lucani φιλέλληνες 1214 d
lucanorum lex 1085 e
lucar pecunia quæ 416 g
lucerna indigentes oleum effundere, prouerbium 1704 g
lucernam minime extinguere, Romani moris 979 b
lucernarum fungi 462 e
lucernarius canis 945 f
lucianus cognomento Blasphemus 301 c 1201 g
luciani impietatis 4 8 f
luciani interitus ibid.
lucidorum pleraque frigida 1400 d
lucifer,angelus 59 f
luciferi lapsum per Aten ab Homero significari 64 b
lucij in Herodem sophistam cauillum 1132 e & Marcum imperatorem 1132 f
lucilla,mariti interfectrix 737 e
lucilij in fucatum epigramma 1618 g
lucillius cur Cedo alteram dictus 1482 a
lucinæ Iunoni quare attributa supercilia 149 d
à Lucina impeditus Alcmenæ partus 914 f
lucinorum cognomen 769 d
lucinij 194 a
lucos colendi ratio quæ veteribus 806 a
lucretiæ pudicitia 868 e
T.Lucretij furor 891 g
lucretij versus à Cicerone recogniti ibid.
lucta 714 c
luctatius grammaticus 765 d
luctuci qui 806 a
luculli animosum dictum 747 d
luculli bibliothecæ 718 a
L. Luculli in lautioribus epulis seruo obtemperandi mos 1685 c
luculli ocium 548 b
lucullea mensa 314 a
lucullorum statuæ 1651 e
ludere de corio alieno,prouerbiū 742 d
ludens domi suæ,quid 1392 c
ludus Sarmaticus 1013 a
ludi genus, ficos aut vuas ore excipere 979 g
ludo cur comparata sapientia 1392 c
ludi,à Lydis dicti 1114 c
ludi an moribus noxij 408 f
ludi hastici,vel xystici qui 1170 f
ludorum scenicorum origo 408 f
ludij,ludij volsi 793 g
ludouicus Gallorum rex 1123 e
lugdunensium mulierum sese in puteos præcipitantium vesania 1312 e
lugendi in pellibus mos 1503 f
lugendi mos diuersarum gentium 931 d 931 f
lugentium habitus 932 b
lumbare dextrum 123 d
lumbi 186 b
lumbi, virorum libidinis sedes
lumbricorum species 1049 d
lumen cœlestium virtutum vehiculum 1098 b
lumen ex sese fundentium miracula 780 b
lumen quid 776 c 1098 b
luminis iucunditas 877 g
lumina occulta aut manifesta,quæ 187 a
luminum in religione nostra vsus quis 800 f
luna,ætherea terra 14 f 37 e
luna,ætheris pars ima ibid.
luna amphicyrtos 1101 e
luna an à planetis etiam illustretur, vel à sole 1098 d
luna an inter errantes censenda 43 a
luna artitocos 1101 e
luna auersa & aduersa quæ 1007 a
luna,cancri domina 816 b
luna,cæli regina apud Hieremiam 44 e
luna corniculans 1101 e
luna cur ab amantibus aduocari solita 242 d
luna cur fœmineæ qualitatis credita 973 c
luna cur Melissa 1121 c
luna cur Selene 1099 a
luna dichotomos diuidua 1101 e
luna eadem,quæ Proserpina 44 a
luna Endemioni amata 1103 b
luna humectior 33 d 38 g
luna,Isis 836 e
luna, nocturnarum apparitionum præses 282 e
luna panselene 1101 e
luna quarta nati,prouerbium 1096 e
luna quibus præsit 43 a 282 e 816 b & 1445 f
luna silens 1098 d 1423 a
lunam silentem an credibile aliquid in nos agere 1142 a
luna,veritatis imago 748 e
lunæ à Pane deceptæ fabula 1445 c
lunæ arbor 40 d 1445 c
lunæ alimentum 33 b
lunæ altitudo,Taurus 1121 c
lunæ antrum in Arcadia 1354 a
lunæ appellatione cur mundus & mens nostra significetur 1102 d
lunæ biga cur & qualis 1102 b
lunæ συνοδικὴ & ἐκλειπτικὴ ratio 1096 e
lunæ coitus 1098 d
lunæ coitus quomodo à Cynocephalis obseruetur 1423 a
lunæ corpus quale 1090 b
lunæ crebra mutatio, rerum inconstantiæ symbolum 1135 e
lunæ cur albus color attributus 1445 f
lunæ defectus quando 1161 f
in lunæ deliquijs cur adhibitum æs 1059 a 1616 c
lunæ efficacia in subiecta corpora 43 b
lunæ imbecillis calor 1459 a
lunæ in maris reciprocatione vis 1455 f
lunæ lumen ex sole 37 b 404 e & 1098 d
lunæ maculæ 33 a 38 b
lunæ natura terrestri persimilis 13 c
lunæ permutationes septem 1101 f quæ & φάσεις ibid. & 1102 c
lunæ planetæ ad pueritiam ratio 1079 a
lunæ ratio in plantationibus & cędenda materia 1095 f

lunæ schematismus 1098 e 1100 e 1102 d
lunæ virtus qualis 1100 d 1346 f
lunam à sole mutuari lucem 1097 c
lunam aquis dominari 1445 c
lunam deum masculum credi Græcis & Ægyptiis 1103 e
lunam humectare non arefacere 1095 f
lunam repercussu lucem non propagare 1097 d
lunaris humor 816 d
lunaris influxus ratio in criticis diebus gemina 710 c
lunaris luminis ratio quæ 1097 f
lunaris sphæra cur Antichthone 1142 e
lunaribus radiis an fieri possit iris 1361 d
lunaticus morbus pro comitiali 282 c
lunatici 282 d
lunatum 142 e
lunata conchylia 1102 c
luntæ aues quæ 1039 c
lunulas in calceis gestandi mos apud Romanos & alias gentes 113 d
lunus Deus 1103 c
lupatum 1185 b
lupatum 1185 b
lupercorum sacrificium 941 g
lupina pellis cur militum cassidi imponi solita 1504 f
lupinum cum sole circumagi 1013 c
lupus Apollini sacer 495 c
lupus ὀξυδερκής 1353 d
lupus morbus 1687 c
lupi pro seruilis 1185 f
luporum apud Crotonem frequentia 724 a
luporum dentes cuiusmodi 1185 a
lupa raua Horatio 874 f
lura 1039 f
lurones vnde ibid.
luscinia φιλόμουσος καὶ φιλόδοξος 1313 g
lusciniæ docilitas 1657 g
lusciniarum fœminarum ἀμιλλῖς 900 a
lusciniarum linguæ, Heliogabali deliciæ 1554 d
luscitiositas quibus oculis frequentior 834 b
lusciositas quid ibid.
luscia, siue λουσία Ceres, cur 1040 g
lusiades nymphæ 336 a
lusitanorum mores li. 18. ca. 22. & 1293 c
lusius fluuius 1042 b
lustrici infantium dies, qui 1240 a
lusu viros etiam præstantes quandoque non abstinuisse 491 a
lutæ 1039 b
luter 1039 e
luteridium ibid. f
luterium 1534 c
luteus color 1246 a
luthea emplastra 1479 g
lutra, lutrones, pro balneis 1039 b
lutræ varia significatio ibid.
lutræ à fibris diuersæ 1475 a
lutrion 1039 e
lutris os 1699 f
lutrophorus 1039 b
luxata 275 f
luxuriosi miseria 1650 c
luxus Asiaticus & Ionicus 337 b
luxus peregrinus quando primum Romam inuectus 343 c
luxus detestatio 1131 e
luxus exemplar 874 f
lux lumen, substantia an accidens 903 d
lux sicca, anima sapientior, quid 899 b
lucis iucunditas 520 d
lucis triplex substantia 36 a
lucem facere, quid in Saturni sacris rite
absque luce nil videri 901 f
Lyæus 319 c
lycæa 836 a
lycæus Iupiter ibid.
lycæa sacra 1313 c
lycæus mons, qui & Olympus ibid. a
lycæi fons miræ naturæ ibid. b
lycæi miracula ibid.
lycæi Iouis lucus ibid. a
λυκανθρωπία, & Lycanthropi, qui 1300 f
lycaon in lupum 836 b
lycaonis instituta 835 a
lycaones 1500 f
lycea 1449 a
lycea vestitus, prouerbium 1, 2 c
lyceæ Dianæ templum 1185 b
lycegenetes Apollo ibid.
lychnados vrbs 306 a
lychnasia ibid. b
lychniæ ibid.
lychnitis palus 306 a
lychnobij 465 a
lychnocaia 306 c
lychnocautia ibid. b
λυχναφεροῦντες 801 b
lychnuchus 305 f
lychnus heliconius 206 a
lychni ante Mineruę simulacrum, Athenis suspensi n trum 768 f
lycia coma, prouerbium vnde 1645 f
lyciarcha 10.0 e
lycitas canis 945 b
lycium 362 d
lycium gymnasium 1647 a
lycius Apollo ibid.
lyciorum mores 1645 g
lycoctonos Apollo 458 c
lycoctoni Apollinis templum 362 d
lycophilios 1185 c
lycophos ibid.
lycophus ibid.
lycophones ibid.
lycophron βαρβαρόγλωσσος 1193 a
lycophron vnde dictus 1333 g
lycopthonis reprehensio 190 f
lycopolitis cur inuisi asini & tubæ 1700 e
lycorus 876 d
lycoria vrbs ibid.
lycos 1352 b 1535 e 1662 e
lycos Apollo 1115 d
lycos frenum ibid. a
lycospadæ equi, qui ibid.
lycosura 1232 f
lycosura ibid.
lycurgus vnoculus 153 g
lycurgi de vrbium mœnibus sententia 1477 f
lycurgi dictum 554 f
lycurgi in nobilitatis ostentatores dictum 1115 f
lycurgi institutum comæ nutriendæ 784 b
lycurgi leges 554 b
lycurgi leges cur paucæ 968 d
lycurgi sepulchrum de cælo tactum 1341 d
lycurgo excussus oculus 766 b
lycurges phialæ 1543 c
lycus Rheginus 276 e
lydia pompa 961 e
lydiæ regum gestamen securis 285 d
lydiæ tibiæ 450 c
lydius modus 442 g
lydius ornatus 1114 c
lydos primos signasse nummum 498 a
lydus volsus quid Plauto 1114 e
lydarum mulierum libido, item licentia ante connubium 1020 f 185 f
lydorum improbitas & superstitio 1114 e
lydorum inuenta ibid.
lydorum mollities & turpitudo 1034 a 1114 c
lyc Diana 722 c
è lygo corollæ 1532 a
λυγοδέσμα Diana, cur 962 b
λύγοι ibid.
lygysmos quid 1135 g
lymata 1185 f
lymax ibid. e
lymaces ibid. f
lymphati 1437 d
lymphaticus morbus 1187 a
lyncas per parietem videre 836 b
lyncea regio 800 a
lynceus ab Hypermnestra seruatus 778 g 799 f
lynceus collyrium 800 a
lyncei monumentum 800 a
lyncei perspicacitas 240 g 778 g
lyncurius lapis 453 f
lyra 445 e
lyron ibid.
lyræ inter pocula vsus improbatus 445 b
lyrcus 800 a
lyrcea regio ibid.
lyrici poetæ 323 e
lyricorum cyclicus chorus ibi. f
λυρῳδοί 449 b
lyrodia ibid. f
lyrophœnix sambyx 446 e
lyrtos 1535 c
lysandri astutia 564 b
lysandri cor 203 e
lysandri dictum 1046 a
lysandri in Dionysium scomma 846 d
lysandro Græcorum primo erecta templa 1103 e
lysiæ oratio pro Phyrnichi filia, anceps 1457 a
lysiæ subtilitas 259 f
lysiæ tyrannis 256 c
lysij allegoria 1319 f
lysij Bacchi sacra 354 a
lysij dæmones 63 b
lysij dij 354 a
lysimachus gazophylax 1143 b
lysimachi frugalitas 463 b
lysimachi statuæ cornua, quid 759 f
lysimachi tyrannis 1255 f
lysimachi vulnus Alexandri diademate obligatum 1334 c
lysiodos Diogeni Epicureo adamata 354 a
lysiodi ibid. b
lysippi Bacchæ 849 d
λυσιζώνη cur Diana 854 d
lysizonos Ilithya 1181 e
λύσσημα 146 g
lyttæ 157 d
lythirambus 325 c
lytierias 252 d
λύττα 946 d
lyttæ 1039 c

M

M Literæ fortitio quid 1146 e
μ' fortitus es, prouerb. ibid.
μ Messeniorum quondam nota 963 e
μᾶ pro matre 194 e
macariæ Herculis filiæ obitus & cultus 872 d
μακάρων δόρατα 1102 e
macarones pro rudibus, vnde 895 d
macarum mores 1035 e
macedonum sepeliendi religio 926 g
macedonibus munus maximè regium quod 1111 f
macella 785 e
macellinus pro Macrino 49 g
machabæi in matrem pietas 194 b
machæra 156 e 172 f
machærati ibid.
machæræ cognomen Ocho inditum 1 0 c
machærones qui 872 f

machæronij

Google

macharonij pastilli ibid.
macharonion herba 872 e
macheta in Philippum scomma 1288 f
machimos ciuitas 955 b
machinæ scenicæ 422 f
machli 565 c
machlyes,eorúmque mores 1035 e
macici in corporibus ratio & cura 795 b
macrianorum Alexandri imaginem gestandi mos 1206 d
macrini imperatoris auris perforata 156 f
macris 895 c
macrones ibid.d
macrobius Plutarchi Symposiaca imitatus 1513 a
macrobij laus 294 b
macrobij patria 733 a
macrobij 1113 b
macrocephali 895 d
macrocheræ tunicæ 851 e
macrochir Artoxerxes cur 1252 e
& laus eius 1252 b
mactra 473 d
μανδάγωρις 822 b
madda 472 e
mæa 868 a
μαῖα,pro amita,&c. ibid.b
mæandri Protagoræ patris historia 1071 d
mæandri opes ibid.1073 c
mæatæ Britanni lib 18.cap.21
mæcenas per œ an æ scribendum 842 e
mæcenatis thermæ 1695 f
in mœnia vrbium,scomma 1477 f
mænides piscis Hecates cibus 1100 d
mænides lipatæ 462 g
mænides vnde optimæ 1553 g
mæotis cibus milium 981 c
μαῖρα 945 e
mæra canis & capra ibid.
μαίσων 874 d
mæro poetria 729 b
mæson coquus 303 d
mæson histrio ibid.e
mæson persona ibid.
mæsonica scommata ibid.
magadis 445 a
μαγαδίζειν ibid.
magdalia 1542 d
μαγειρίσκιον 244 b
magi Persarum 379 a
magi,pro prophetis 488 a
magi qui 487 a
magorum apud Persas frugalitas 701 f
ad magorum carmina qui dij euocari soliti 1100 g
magorum iynges 487 e
magorum sacra 813 e
magorum sepeliendi mos 930 f
magorum statuæ vocales 1650 g
magia,magus 487 c
magia qui potissimum claruerint 487 g
magiæ auctores præcipui qui 487 a
magiæ clauis astrologia 481 a
magiæ finis 488 a
magiæ nomen vnde
magiæ ratio 288 a
magiæ species,earúmque discrimen 486 & 487
magicum dogma 1071 e
magides 343 a 1533 c
magides mensæ 427 e
magides offæ ibid.f
magis 473 d
magister armorum, officiorum, &c. 844 b
magister populi,magister equitum, magister peditum 843 g
magister, pro dictatore ibid.
magistri conuiuiorum 373 b
magistri qui 984 g
magistratus,lex loquens 394 g 1218 e
magistratus,legum ministri 1289 e
magistratus qualis esse debeat 394 g
magistratus virum ostendit,prouerbium 394 f
magistratus vis ibid.
magistratus codicillares 210 e
magmata 445 a
magmedis, siue Mahumetis historia 282 a
magnæ matris sacerdotes, cur Melissæ dictæ 1222 b
magnanimitas quid 1300 a
magnanimitatis exemplum 964 a
magnesia Græciæ clauis Philippo dicta 1190 f
magnetem trahere ferrum 858 d
magnetum infortunia 1214 e
magnificum in oratione quid 1278 c
magnitudinis significationem quæ habeant apud Græcos 1181 c 1183 d
magodi 313 g
magodia ibid.
magusæi 488 d
μαγεύειν ibid.
maia cometes 868 a
maiæ,siue mææ cancri ibid.f
maiestas sine bonitate,nulla 478 g
maior consul,maior prætor,maiores flamines qui 826 f
maiorum gentium dij 1219 f
maius mensis,Artemisius 1595 c
maius mensis, qui & Metagitnion 453 e & 1701 a
maius mensis, qui Metagitnion Atticis 1701 a
maio præfectus Apollo 1414 e
malache 1137 f
malachias propheta angelus dictus 62 d
μαλακία,malacia 268 a 1176 a
malacia vrbs vnde dicta & condita 268 a
malacoderma quæ 1443 d
malacum 267 e
μαλακοῦ cognomen vnde Aristodemo 458 e
in malaco fanum quid 267 b
malagmate 1704 g
malce quid 1386 d
malcion ibid.
maleæ 841 a
male audire,in primis regium esse 1193 g
maledicendi detestatio 820 e
maledicto nil magis volucre 819 e
malefica vlcera quæ 566 a
malefici 486 f
mali idea quæ 477 d
è malis boni prognati 295 e
malis sæpe homines resipiscere 1087 c
malitia in hominibus naturalis 65 a
mala canina quæ 939 b
mala Hesperidum quæ intelligenda 1376 d
mala cur ὑπέρφλοια dicta 1649 c
malum medicum 1650 e
malum punicum,pectoris os 177 b
mala punica cur opsigona Empedocli 1649 c
malleus terræ,diabolus 69 e
malluuiæ 1543 a
mallophoros Ceres cur 1376 c
μαλλός 879 f
μαλλωτὶς 1376 d
μαλλωτοὶ tapetes 859 c
μαλθα 884 g
maltho apud Elidem,quid 1171 c
malua mitior 1137 e
maluasium vinum 1604 b
maluaticum vinum 878 e
malus punica à Venere primum in Cypro sata 1272 d
mamillas præcipuè infestari cancro 1688 a
mammacuthi qui 896 c
mammacuchi ibid.
mammarum fungositas 985 e
mammarum vitia 753 b
mammea palatium 845 c
mammeæ dietæ ibid.
mammia 594 e
mammulæ cognomen vnde 1352 e
ioannes Manardus 887 a
mancipia sale commutandi mos 1406 g
mancipia trita & veterana 1415 c
mancipia venalia & vsualia 1404 b
mancipia vnde dicta 1012 a 1401 b
mancipiola 1415 g
mancipiorum nomina vnde 1058 g
mancipiis senio debilitatis benignè vtendum 1410 d
mandæ 1568 g
mandragora cur anthropomorphos dicta Pythagoræ 939 b
mandragoræ fructus hipnoticus 938 g
mandragorę grauitas 951 d
mandragoræ haustum quæ consequantur 939 f 1387 e
mandragoræ potu stratagema 939 f
mandragorę varia appellatio 939 d
mandragoræ vis 320 e
mandragoram bibisse, prouerbium 938 d & f
mandux 416 g
mandya 853 a
mane cur dictum 801 e
manum ibid.
manentis impium dogma 78 g
manes 35 e 43 g 1417 e
μάνης,manes,seruile nomen ibid.
manes 1534 d
manetho Ægyptius sacerdos 839 d
manethon 673 b
maniacia 1275 f
maniacorum curatio 709 b
manię exempla 891 b
μανίας deæ 89 c
manię virtus 719 c
manichæus,manichęi hæretici 35 e
manichæi vnde dicti ibid.
manichæorum calumnia 35 e
manicheorum heresis 480 b 994 f
manipula 1439 c
manilius cur à Catone senatu motus 1575 d
μανιάκαις deę 877 c
manis rex 1275 e
manica quę ibid.
manna quid 1153 d
manna,Syriacus ros 1408 d
mannos 1275 f
mannophori ibid.
manni 1197 b
manli,mannuli equi 1275 f
μαννάκις ibid. g
manotica alimenta ibid.
mansiones 1072 e
mansuetarij 874 c
mansuetudo quid 1306 a
manuales serui,χειρῶναξ 1403 c
manuarium 501 b
manus interior cutis quare mollior 173 c & nudata pilis ibid.
manus dextrę & sinistræ, symbolum 1659 e
manum in Ætolis habere, mentem in Clopidis,quid 1125 b
manum inter preces exosculandi ritus 236 e
manum in carpum mittere 174 e
manu altera aquam ferre, ignem altera,quid 1309 d
manu solœcismum facere,quid 1124 b
manus cur perfricare soliti trepidan-

Digitized by Google

tes 273 a
manus deorum quæ medimenta Philoni dicta 1625 e
manus osculandi mos 174 f
manus per singula fercula abluendi mos 1542 d
manus ac rationis ac sapientiæ ministræ 172 b
manus velatæ cur Plauto 807 a
manuum cum pedibus proportio 192 b
manuum duplex emolumentum 171 g
manuum sermo 173 c
manuum vsus 113.c 116.e & 172.c d
manibus abluendis smegmata 1530 d
mantellum 853 b
mantelia ibid.c
mantes Atheniensium 1014 c
manteum quid 811 a
mantiniaca saltatio 240 b
mantinica stola & armatura quæ 561 d
mantis brassica 1537 c
mantis myrica 380 c
mantis quid 1702 c
mantis te vidit prouerbium ibid.
maracus poeta 872 c
μαραινώδεις febres 1232 c
marassus cur dicta vipera 298 d & 300 f
marathonius taurus 407 d
marathron 1180 e
marathrum & fœniculum an idem 1475 c
marca quid apud Gallos 1377 a
marcellea 587 d
marcelli ædilitate inumbratum forum 1557 c
marcellion medicamen 192 c
marculi 1618 e
marcus Euangelista cur pollicem sibi præciderit 503 b
marci heremitæ historia 61 g
marci imperatoris apophthegma 1132 f
marci principis dictum in Iudæos 250 c
marci pastilli 461 d
marciatum vnguentum ibid.
marcipanes ibid.
mardonij interitus 1069 f
mardus capitulum 1669 a
mare agitatum incalescere, flumina verò frigescere, cur 1442 c
mare an imaginem reddere queat 1445 e
mare an manu productum 1459 b
mare animantibus simile 1456 f
mare cur dictum 818 d
mare cur dulcibus aquis minus frigidum, item pinguius & pellucidius 1444 a
mare cur glaucum 874 d
mare cur nauseabundos faciat 1447 f
mare cur per hyemem non crassescat 1442 b
mare cur salsum ibid.
mare cur scintillare tractu calidiore visatur 1452 d
mare cur stet 1454 d
mare in quo aquarum genere statuendum 1449 e
mare mortuum quid 1449 f
mare pelagium quod 1443 d
mare pellucidius cur aquilone flante quàm austro 1444 e
mare pro vase 1678 e
mare quęuis aquarum congregatio Hebræis 1449 e
mare quomodo fluat 1450 c
mare rubrum quantò altius quàm terra Ægypti 1175 f
mare Saturni lachryma 1449 c
mare septentrionale cur cronium 824 c
mare superius inferiore salsius 1453 c
mare terris propius cur dulcius ibid.
mare tranquillum quãdo dicatur 1444 e
maris æternitatem vnde suspicati sint quidam 1451 a
maris colores 1456 a
maris detestatio apud Ægyptios 158 a
maris epitheta 1456 a
maris Laodicensis iustitia 731 f
maris locus, aquæ proprius 1449 g
maris purgamina 1454 a
maris reciprocatio ibid.f
maris tumuli, pectora 1456 d
mari Dionysium demergere, quid 1442 f
de mari aliquando prorsum arido futuro Democriti opinio 1449 g
à mari habitandum procul, cur 882 d
mari, quæ violata sunt, expiari 595 a
cur mari quiescente nauigia quandoque absorbeantur 1446 g
marina aqua cur hyeme amara minus ibid.d
marina aqua cur vino misceri solita 1442 g
marina aqua cur non concrescat 1705 f 1443 d
marinæ aquæ qualitas 1443 e 1444 d
maritimi mores, prouerbium 882 e
maris in veteri historia, quis 490 d
maris & fœminæ generatio vnde 213 e
maris & fœminæ ratio in plantis 1146 f
mares fœminis calidiores, sol vitæ breuioris cur ibid.
mares quomodo concipiantur 213 e
mariæ Iudææ filium deuorantis historia 699 a
ioannis Mariæ Matarelli laus 1092 b
mariandynorum doryphori 1405 d 1416 c
marica, quæ Circe antea 590 f
marica radix quæ 1278 f
maridis mensura quæ 1454 a
marila ibid.b
mariti boni laus 1575 f
maritorum numerus Medis mulieribus 1010 a
marius tyrannus 295 e
marij præclarum facinus 789 a
C. Marij reliquiæ a Sylla dissipatæ 929 a
μαρμάρεοι λατύποι 908 e
marmarini Apollinis templum ibid.
μαρμαρυγή 822 a
marmax, & eius equæ 1182 f
marmessus pro Marte 303 e
marmorata aurium 156 a
marnas Iupiter 1125 a
marphadatis reguli historia 1339 g
marrha 1219 b
marrhes Ægypti rex 1422 c
marrubii qui 298 b
marsi θηριοτρόφοι, & ἀσπιδοθήραι 300 f
marsorum cantus 863 b
marsorum ortus & natura 298 a 300 f
marsias fluuius vnde dictus 1561 f
marsiæ cum Apolline certamen ibid.e
marsiæ interitus 1253 f
marsiæ inuentum 443 e
marsiæ statua 1561 f
marsiæ tibiæ 443 e 799 e
marsipi vestium 848 b
marsypium cur Mercurio attributum 878 d
mars albo corpore 1701 b
mars animal 1046 e
mars arietis signi dominus 1681 e
mars cur corythaix Homero 1189 d
mars cur Veneri coniungatur 768 f
mars & Venus duabus cornicibus ab Ægyptiis intelliguntur 1643 e
mars in bello communis 780 f
mars Octobri præfectus 1424 f
mars ἄναξ 972 d
mars sali subsulus 380 b
martis cum Ærope congressus 1131 f
martis cum Pallade dissidij allegoria 973 a
martis equi cur chrysampyces 1183 e
martis & Veneris adulterium à sole deprehensum 811 e
martis & Veneris fabellæ allegoria 972 d
martis cum Venere adulterij allegoria 1643 d
martis feruor, ac vnde 39 a 1349 a
martis Hippij ara 886 e
martis magnanimitas quid in homine 53 d
martis planetæ ad virilem ætatem ratio 1078 f
martis stellæ rubor 38 a 40 d
martis vis in septentrionales 1001 a
marti cur asini immolari soliti, & canes 450 g
martia Catonis vxor 1019 a
martialis distichorum argumenta vnde desumpta 1556 f
S. Martialis morbus 1687 e
martialis Caracallæ occisor 1317 e
martij imperatoris in digitis nerui, ac robur, & eius dictum 175 f
C. Martij libri, Coqui & Salgamarij 1683 b
martius primus, anni mensis 24 b
martio præfecta Minerua 1424 f
martyrion 365 f
marulæ lemniæ virtus 721 b
μάσης 845 d
μασχάλη 174 a
μασχαλιστῆρες 144 f 174 a
masculæ Veneris institutor primus 786 d
masculam Venerem nulli brutorum affectari 1656 d
masculo fœmini 1063 a
masdos 1275 f
massæ nomen vnde 1331 d
massagetarum necandi ac edendi parentes mos 788 d
massalia 845 d
massaliotes ibid.
massaræ 351 a
μάσσειν 1543 a
massilia Phocensium colonia, & à Proto condita 845 d
massilia vnde dicta ibid.c
massiliæ conditor Peranus 1567 e
massilienses mores Plauto, qui 844 d
massiliensium apud Romanos dignitas 845 a
massiliensium grauitas, & frugalitas 844 d
massiliensium mulieres hydropotæ 1551 d
massaces locustæ 147 g
masthles 565 a
masthlæ ibid.b
μασθλητηρία 753 b
μασθλητηρίων ibid.
mastos 177 a 565 e
masti 565 c
mastigiæ 1406 a
mastiges ibid.
mastigonomi 380 f
μαστροπεία 1193 b
masturbatio Lydorum 1114 d
mastus poculum 1534 d
massycati inuentio 1554 c
μαστιγόνομοι 951 f
mataismus 991 f
matellæ intercus 209 g
mater deûm 998 b
mater magna pro Cybele 991 e
mater pia & dura, cerebri tuniculæ 833 d
matris cum filio congressum Persis licere 996 e
à matribus se appellandi mos Lyciis proprius 1646 g
materfamilias quæ 1571 c
materno lacte optimè ali pueros 461 b

Digitized by Google

matere deæ 1167 b
materiæ cædendæ ratio ad lunæ obseruationem 1096 a
materiæ proprietates 46 d
mathallides 1534 d
μαθήματα 831 a
mathematica 385 b
mathematica corpora 456 c
mathematica vnde dicta 384 f
mathematici 745 f
mathematici pro genethliacis 832 a
mathematici Pythagorici, qui 1054 d
mathematicis præcipue addicti Ægyptij 840 g
mathematicarum discendarum series 384 b
mathematicarum disciplinarum ad philosophiam necessitas 384 e
matheseos studia apud veteres puerorũ rudimenta, & quatenus iis incumbendum 841 b
matæonis Aphri historia 1611 c
matiocobæ cognomentum 1362 c
matiolichus ibid.
mation ibid.
matragyrtæ statua 993 a
matralia 777 d
matrex feræ. ibid. b
matræ plani historia ibid.
matriazin 992 f
matrix 214 d
matrix ciuitas ibid.
matrix arbor ibid.
matrices boues ibid. e
matrimonium an rectè sacramentum dicatur 1573 a
matrimonium ex naturę instituto 1564 a
matrimonium, intemperantiæ libidinis argumentum 1571 c
matrimonium quale corpus congenitum & vnitum 1577 d
matrimonium quid faciat 1574 d
matrimonium sacrum quod 1579 a
matrimonij bonum triplex 1572 g
matrimonij commendatio 1579 a 1564 e
matrimonio vno contentas apud Romanos pudicitiæ coronam mereri 1556 c
matrimonia farracea, quæ 357 c
matrimonia secunda quando primum vsurpari cœpta, & inde digamia 1576 e
matro poeta 1369 f
matron 992 f
ματρῷα sacra, quæ ibid.
matton Pitanæus 777 c
matrona Galliæ iugũ vnde dictũ 1007 b
matronæ in Iunonis tutela 1167 e
matronis parodia 473 f
matroum 450 b 992 f
mattya 461 b 1528 c
matularum inuentores Sybaritæ 336 b
matuta dea 789 c 1414 c
matutina hora veri assimilata 749 f
matutina memoria quæ 1104 a
mauliæ 820 f
maumeth Arabum legislator 999 b
maumethis præclara sententia 821 d
maurica saltatio 840 b
maurorum mos aures perforandi 116 f
maurusij cur Aphricæ indigenæ dicti 135 d
maurusij, nunc Cingani ibid.
maurusij, vnde oriundi ibid. c
maurusiorum mores ibid. a
mausolæum 456 e 1275 f
mausolea sepulchra quæ 920 b
mausoli regis auaritia 1646 b & ibid. d
maximini bibacitas & gula 1533 e
maximini imperatoris sudores 272 d
maximino quomodo succlamatum in theatro 1254 d
maxyes, eorumque mores 1035 f
maza 461 a 1511 a
mazapanes 461 c 470 e
mazarum species diuersæ, ac nomina 472 e
μάζωνες cœne, quæ 491 a
Μαζωνὴ tragica 413 b
μαχαιτικός 563 g
mechanicum glossocomium 863 f
mechanicus Solen ibid.
mecon polypi 718 c
mecone vrbs 837 f
meconium 977 c
μήδικα 1641 b
medeæ 1122 f
medeæ liberi, mixobarbari 1190 g
medeæ pharmacum 796 f
mediæ mel 1414 d
mediæ parricidium 720 a
medianum vinum 1584 b
mediastina opera 1408 e
mediastinus panniculus 199 g
mediastini 1408 e 1656 a
mediastuticus magistratus 1408 f
medicæ aues pro Gallis, cur 862 b
medica stola 802 d
medica vestis, quæ nunc serica 854 b
medicina, dei donum 1645 f
medicina πρόσθεσις & ἀφαίρεσις 873 a
medicina vera cur diis attributa 128 c
medicinæ contemptus & vituperatio 1126 b
medicinæ inuentio 839 e
medicinæ partes 1616 e
medicinæ vsus 1621 f
medicus, naturæ & Dei minister 1626 b
medicus pro procuratore 862 b
medico ignorante bibisse meracius, capitale apud Locros, 1551 e
medici circuitores 1616 c
medici parabolani ibid.
medici diætetarij qui 1134 d
medici diuinis honoribus culti 1625 g
medici reges, qui 1616 a
medicorum gestandi annuli ius vnde 290 f
medicorum honos apud Indorum philosophos 1025 a
medicorum tabernæ, otiosorum locus 550 c
medicum potio, πυθικὸς 839 e
medimnus 869 b
mediolani ducis veredarij, 970 f
medioximi dij, qui 56 f
medius, Alexandri assentator 821 a
medium, cur μέσον 1291 f
medij locus, vbi 1296 e
media duo, geometricum, & arithmeticum, musicum etiam 1245 b
medismus, μηδισμὸς quid 1011 d
meditrina dea 1585 c
medulla aurum, quæ 136 e
medulla lanæ ibid. d
medulla propriè quæ ibide.
medulla, sensus expers 198 6
medullæ diuersitas 136 d
medullæ ratio 1628 b
medusa, Amazonum regina 461 f
μέδοισοι 862 b
medorum mores 1019 g
medorum reges adorari soliti 1203 a
megobyci qui 328 b
megabyzij lagi ibid.
megabyzi 567 f
megæra 517 d
megalartia festa 473 e
megalartus 341 f
megalarti Cereris statua 473 e
μεγάλη ciuitas 897 a
μεγαλόμιστος 1460 d
megalesia primi ludi 408 f
μεγαλοψυχία 1110 a
megalographia 410 a
megalomazus 341 f
megalomazi Cereris statua 473 c
μεγαλοπρέπεια in oratione, quid 1178 b
meganiræ sacellum 1352 a
megara 1524 d
megara Herculi perempta, 279 a
megarensium intemperantia, 351 a
megaris osculorum certamen 788 d
megaridis fontes 1010 c
megas digitus 914 a
meges chirurgus 1707 e
μέγεθος Asiæ pars, cur Straboni 744 f
μέγεθος pulsus ibid.
μέγεθος 715 c
mel Corsicum 1587 f
mel cur dulce ibidem
mel cur in imo optimum 1584 d
mel diis & hominibus gratum 1153 d
mel, multorum symbolum theologis priscis, & mortis 1588 a
mel, quid in sacris literis. 269 f
mel Siculum 1588 f
mel simblium, cur ibidem
mellis cellæ amphistomi 1153 a
mellis dulcedo 1601 f
mellis inuentio 1588 d
mellis natura 1587 e
mellis præstantia in producenda vita 1152 g
melle caueri putredinem, 1587 b
mellephebus 1080 a
melle terrestribus libari, cur, 1588 b
μῆλα 170 a 194 e 1376 e
melænidis Veneris templum, 1641 f
melampides 325 f
melampodis auditus 241 a
melampus animalium sermonis peritus 915 c
melampus vini aqua miscendi auctor 351 c
melampygus lapis 187 f
melampygo occurrere, prouer. ibid.
melan 1184 a
melanchema 1471 b
melancholia 896 c 1627 f
melancholia duplex 898 e
melancholia frigida & sicca, 1360 e
melancholia, heroica affectio 898 b
melancholiæ causa 938 a
melancholiæ vitio insanire homines 871
melancholiæ obnoxij qui potissimum 8 2 c
melancholiæ vi quosdam sibi ipsis mortis auctores 1512 d
μελαγχολικὰς in homine feces, 126 c
melancholici, acerbi 1306 e
melancholici, cur ad voluptatem propensiores 462 e
melancholici, cur comitiali obnoxij 281 c
melancholici, cur lingua hæsitent 1631 d
melancholici, cur non dormiant 1677 b
melancholici humores, qui 871 c
melancholici imaginationibus suis, veneratoribus similes 1500 e
melancholici oligochronij 1145 d
melancholici quales 898 b 938 a
melancholici, somniosi, & εὐφαντασίωτοι 1508 b
melancholici vnde fiant, 281 c
melancholicorum filiis quomodo medendum 296 d
melancholicorum metus 947 a
melancholicorum somnia 1501 e & cur perturbatiora 1679 a
melancholicos esse ingeniosos, à quibus traditum, & cur 898 b
melancholicis communia, quæ 891 d
melancholicis inesse diuinum quiddam 872 c

μελάγχειμον 788 c
melandryon 376 f
μελανία, nigror 1706 c
melaniæ species 1456 b
melanippi & Comæthus incestus 722 f
μελανίζειν 1364 e
melanogrammi 437 b
μελανόφθαλμος 874 g
melanthij de gruis collo votum 702 f
melanthij de ira dictum 1303 c
melanthij liber De mysteriis 847 c
melanthium regio cur Amanos dicta 897 e
melanthusa nympha 876 e
melanthymus 1488 e
melanura quæ 1428 b
melanuri ibid.
melea 1555 b
melce 1386 e
meleagri lancea 799 d
meleagrides Syriæ præstantiores 27 b
μελεᾶς, meleuas 1534 e
μέλει 253 b 825 a
μελλείρενες apud Spartanos, qui 962 b
melete Musa 1232 a 1556 d
meleris Atheniensis historia 884 f
melia arbor 1026 c
melia nympha 254 a
μελίαι 1026 c
meliæ quæ 1414 g
μελιάδες nymphæ 1026 d
meliceides 401 a
melicertes 789 d
melicertes idem cum Glauco 60 d
μελιχρόν 1365 d
melici poetæ 253 a 323 c
melicraton 1415 a
melij homines cur 1026 e
melimela 1415 a
melinæ emplastri, quæ 879 c
meline, quid 1266 b
melium 1026 d
melinus color 1013 a 1265 g
melinophagi 1266 c
μελίνας [illegible] 1486 c
μελίπηκτα nuptialibus cœnis inferre, cautum apud Naucratitas 1511 c
μελίσσειον 464 d
melissa Iouis nutrix 806 c 1221 f
melissa nympha mellis inuentrix 1581 f & 1588 d
melissa pro luna 1221 g
melissa quid 1414 g
melissæ animæ 1222 b
melissæ cum Neptuno congressus 797 g
melissæ nymphæ quæ 1221 a
melissæ sacerdotes 806 c 1222 b
melissæus Iupiter 1315 a
melisseus rex sacrificandi diis auctor 806 c 1222 f
melissia 1414 g
melissonius locus 797 g
melita locus Atticæ qualis 506 c
melitea lintea 1315 a
melitei catelli 316 a
melitides 896 c
melitomata 1315 a
meliti scolia 841 c
μελιτοῦττα 275 d
melittuta Trophonio inferri solita, & obiici Cerbero 468 c
melium 940 g
mellificium sine fauis, vbi 1315 d
mellificij ratio à quo primum inuenta 275 d
mellifluæ arbores vbi 1315 e
mellina 186 a
μελλονυμφίος 1308 f
mellonymphius 1580 g
mellonympha ibid.
melocerix 253 a
melolonthæ 404 a
melomachia 703 b
melomeli 1589 a
μῆλον 819 c
melon pro Nilo 504 a
μηλοτύπιον 781 f
melophori qui apud Persas 1376 c & 1416 e
melopœi 253 a
meloproximus 824 g
melos quid 252 g 797 e
melos quibus constet 140 a
melorum distinctio physica 443 a
melorum genera 442 c
melota 1699 g
melotæ 1504 a
melothra 1266 c
μηλωτὴς 1376 d
μέλπεσθαι, melpia locus vnde 1222 f
melpomenes allegoria 1219 f
melpomenes inuentum cantus 323 a
μελπόμενος cur Dionysius 873 d
membrum quid 140 d
membri actus & vtilitas, quid differant 140 g
membri cuiusque ratio triplex 141 a
membra agnata, an irrita 914 f
membra dominantia, quæ 182 e
membra organica 134 d
membro cuilibet nouem inesse perpensione digna 140 c
membrorum inferiorum cum superioribus proportio 193 a
membrorum humani corporis ἀναλογία 139 e & f
meminisse quid 1105 c
meminisse sumpsius 527 a
meminisse vnde hominis 118 f
memnon ab Aurora raptus 412 e
memnon Auroræ filius, déque eo plura 1126 c
memnon an Æthiops ibid. b
memnon pro asino 1231 f
memnoniæ carnes ibid.
memnon Rhodius 1215 c & eius apophthegma 1235 d
memnon Troianus ibid. f
memnonis ad Troiam interitus ibid.
memnonis sepulchrum & statua 1224 f 1225 d & f
memnonis templum 1225 c
memnonis vicus ibid.
memnones gens Æthiopum 1235 d
memnonia via 889 b
memnonides aues quæ 1235 a
memnonium arx ibid.
memoria aliud quàm reminiscentia 526 a 527 f
memoria, animus, & animi venter 527 b
memoria brutorum quid ab hominum memoria differat 1105 a
memoria cur in pueris & senibus imbecillior 1104 d
memoria, diuinitatis argumentum 525 e
memoria duplex 541 b
memoria eruditionis ἐργασία 529 f
memoria fluxa & hebeti, qui 1104 d 1105 c & contrà 1105 c
memoria hebetium firmior 526 d
memoria matutina, quæ 1104 a
memoria quid 525 d 527 f 1112 b
memoria quomodo præteritorum tantum 527 a
memoria, rerum thesaurus 118 f
memoriæ dicatus locus in aure 151 g
memoriæ excellentia 526 b
memoriæ exercendæ ratio 529 e
memoriæ fomes quis 526 c
memoriæ situs 1105 d
memoriæ vel intensæ vel remissæ ratio 525 b
memoriæ virtus duplex 526 b
memoriæ vis, & eiusdem vitia 894 a
de memoriæ vi ac ratione, pluscula 1105 a b
ad memoriam pertinentia, quæ ibid.
apud Memphim columnæ aureæ inscriptio 839 g
menandrus pro virgine 1329 c
menandri Chalcea 1056 c
menandri versiculus à D. Paulo vsurpatus 864 c
menas libertus 290 e
mendacium πολύχρουν καὶ πολυειδὲς 1561 a
mendacium quandoque bonum 965 e
mendacio consecrata multiplicitas 748 d
mendacio nil fœdius apud Persas 995 b
mendacij pœna grauis apud Indos 1024 d
mendacia cur psydracia appellari solita 1365 a
mendæ 831 g
mendæum vinum ibid.
mende, vel Vendis vrbs ibid. f
mendes cur Pan Ægyptiis ibid.
mendici cur Homero pandemij 736 a
μήνη 109 a
menecrates pro columna 1329 c
menecratis medici arrogantia 782 b
menelaides canes 944 c
menelaus flauus 706 g
menelaus Philippi auus, spurius 1208 c
menestræ 1404 c
meniana fori, quæ 1559 f
menia columna, quæ 1560 b
μήνιγγες 1028 f
meninx 144 e
menippi lycij cum lamia consuetudo 1514 f 1615 f
μῆνις 1306 f
menidis regis execratio propter inuectum luxum 257 b
menium atrium 799 f
C. Menius 1560 c
menœcei monumentum 1179 d
menoides 1102 c
menoides epysphyrion quid 1133 f
menos 1306 f
mensa, amicorum parens 1555 d
mensa delphica 406 g
mensa necessaria quæ 700 d
mensa propositionis 473 a
mensa sacra 340 e
mensa vinaria cylibantum 343 c
de mensa partem mittendi, mos 1541 c
mensæ coquinariæ, dorides 429 d
mensæ magides 427 e
mensæ primæ, secundæ, tertiæ 343 e
mensæ secundæ appellationes & apparatus 1511 f
mensæ secundæ vnde 337 b
mensarum diuersa nomina 427 e f
mensarum genera 343 c
mensarum variæ appellationes 337. 338. & 343 c
mensis sublatis veteres diis prolibare & τραπεζοῦν soliti 1556 g
Mensis bos 748 c
mensis cur Orpheo μηνιᾶος μάρτυρ 748 c
mensis intercalaris ratio 1031 g
mensis intercalaris varia appellatio 847 g
mensium initia Apollini sacra 1424 f
mensium singulorum dij ibid.
mens quid 104 a 108 a 281 g
mens animæ oculus 104 a
mens in capite 1111 d
mens, intellectus agens 108 a
mens nostra cur lunæ appellatione significetur 1102 e
mens Platonicis duplex 91 b

mens

mens quatenus à fato libera, 538 e
mens, rationalis spiritus 104 a
mens, vnde dicatur 109 a
mentis agitio 525 e
mentis ara Anaxagoræ dicata, 550 d
mentis bonitas tactus bonitati respondet 266 c
mentis caput & flos 91 d
mentis exempla numerus 1230 b
mentis expiatio efficax, quæ, 1261 g
mentis imperium 1401 c
mentis pœna grauiórne sit, an ignis tormétum, apud inferos damnatis 524 c
mentis præstantia 544 c
mentis sedes in pectore 171 a
menti illabi Deo tantum possibile, non etiam dæmoni 76 b
mentem esse vice luminis, instrumenti & visus 91 d e
mentem solam & videre & audire 877 b
mensor 1408 g
menstrua in fœminis quid, 189 c
menstrua viris quoque sua 152 d
menses aromatum suffitu duci, 1362 c
menstruorum muliebrium ratio 189 e
menstruatæ mulieris inspectu nitorem speculi hebescere, 152 d
mensurarum nomina & rationes ex humano corpore mutuari veteres 139 g
per mensuras quid Plato & Aristoteles intellexerint 1219 b
mentigo 542 f
menta 541 g
menta cur καλὴ βοτάνη dicta 542 a
menta quomodo conceptionem inhibeat ibid. e
menta syluestris, calaminthus 542 b
mentæ species & vires 541 g
mentæ vsus in magicis 542 f
mentum 567 g
mentum Gallorum 862 e
menyltra 714 f
mephitis dea, & eius templum 1364 f
mercatura Æginæa quæ, 847 e
mercaturæ laus 1438 g
mercaturæ vtilitas 845 e
μεταγειτνιῶνος mensis 848 a
mercenarij θῆτες 1404 b
mercurialis syderis ad adolescentiam ratio 1079 a
mercuriales statuæ quali forma 1562 a
mercurialis succi vis 1707 a
mercurius artium inuentor 393 c 1032 b
mercurius astronomiæ inuentor 1027 g
mercurius, Cadmus & Cadmilus 1324 a
mercurius Casmilus 879 f
mercurius κερδῷος 755 e
mercurius cordis dominus, 1203 e
mercurius cur angelus, & fur, 878 d
mercurius cur Argiphontes, 973 c
mercurius cur Diactores, & deorum nuntius 1633 f
mercurius cur negotiis & lucro præsit 1078 c
mercurius cur Veneri solitus coniungi apud veteres 1572 a
mercurius Enodius 942 b
mercurius forensis 1561 g
mercurius grammaticæ ac Musicæ repertor 254 g
mercurius harmoniæ vocum inuentor 440 f
mercurius quare Hermes dictus 441 a
mercurius Iunio præfectus, 1424 f
mercurius λόγιος 973 d
mercurius monocalami inuentor 443 g
mercurius quibus rebus præsit 973 a 1079 a 1551 c
mercurius parammon 1036 e
mercurius pastoralis deus, & montanus 881 a
mercurius potio 1552 b
mercurius prophoricos logos 1633 e
mercurius tricephalus cur, 973 d
mercurius velocior mundi sensus 332 c
mercurij allegoria 999 d
mercurij ariditas atque humiditas 39 b
mercurij colores varij 40 c
mercurij Enagonij ara 186 b
mercurij & Æsculapij amicitia 1273 d
mercurij filius cur Hermaphroditus 973 d
mercurij industria quid in homine 537 e
mercurij Latonæ aduersarij allegoria 973 a
mercurij πολυγύιε statua, 848 g
mercurij syderis inconstantia. 1678 c
mercurij sors, quid 1542 c
mercurij statua in foro erigi solita cur 1161 f
mercurij strophæi statua 906 b
mercurij virga 1168 f
mercurio cur attributum marsupium 878 d
mercurio cur postremo libari solitum 867 f
mercurio cur quaternarius attributus 1236 a
mercurio libandi in cœna mos 1551 b
mercurio sacer quinarius 1236 b
μέρδω 874 d
meretricum varia cognomina 743 744
meretriculæ iuuentuti à quo primum comparatæ 735 g
mergi cur dinæ Arato 1332 g
μερίδες 832 f
meridianus ager 176 a
meridies æstati assimilata, 749 f
meridies an superior mundi pars 90 c
meridiei symbola in ianuis 816 f
meridiei tempus diis destinatum ibid.
ad meridiem vergentes cur timidi 1000
meridie dormientes à cicadis rideri 901 a
meridionalia septentrionalibus an altiora 1175 f
meridionalium gentium forma qualis 1004 c
meriones cur ἀτάλαντος Homero dictus 236 c
merlini vatis generatio 62 c
meroe æquinoctali subiecta, 1351 g
apud Meroen cadere in contrarium vmbras nostras, 50 d
merops 868 a
meropeis insula 162 d
merops proprium ibid.
meropis auis pietas 1314 b
meropes populi 956 b
meropes aues 162 d
meropes Coi ibid.
meropes cur dicti Homero homines ibid.
μέρος, siue μέρισμα in homine, quid 134 d
mersites vitis 1606 a
merula taxatur, in Plinium inuectus 1492 e
merum cur in sacrificiis adhiberi solitum 807 g
merus 191 a
merx gratuita putet 1071 g
μεσαιπόλιος 178 c
mesa, pro mensa 343 e
μεσαύλιον 1478 g
μεσαύλιος ibidem
mesanam circa maris reciprocatio 1447 a
mesancylon 1171 f
mesapiorum panes 473 e
mesarchon 197 f
mesareum ibidem
mesaraici ibid. g
mesaulæ 1124 c
mesaulios 1408 e
μεσεμβρινός 88 c
μεσίτης 197 e
μεσίτας 56 d
mesites 1291 f
mesobæum 1439 d
mesabæum ibid.
mesochorum 197 f
μεσόδμη 1291 e
mesomerium 191 a
mesomphala mantea 811 a
mesomphali ibid. f
mesomphalion 178 d 811 f
mesonautæ 1408 e
μέσον vnde dictum 1291 f
mesonis assimulatus furor, 1210 g
mesopotamiæ leones & culices 1176 a
mesopyrgia 1478 g
μεσόγεω 303 f
mesos digitus 914 a
μεσοπονικτὸς 185 g
mespila etiam oa dicta, 1444 a
messalæ Coruini historia, 776 d
messalæ Coruini obliuio & obitus 778 d
messalæ tabula 1652 b
messeniorum crebræ rebelliones 1391 a
messeniorum nota M 963 e
messeniis pulsi Epicurei 1155 e
mesues rex, medicus 1626 a
mesuranema 88 e
meta sudans, Romæ locus, 1562 f
metacarpium 174 f
metachæra 1421 a
metacismus 858 a
metæ 1562 f
metulæ ibid.
metadorpia 1511 e
metæchmium 1479 a
metagitnion mensis 453 f & 1701 a
metaleptice 863 g
in metallum damnari, & in opus metalli, non idem, 462 f
metalla à Semiramide primum comperta
metalla singula singulis planetis dicata
metalla, tormenta à Superbo Tarquinio excogitata 506 f
metamorphoseon diuersarum allegoria 482 f
metanipterum 1534 e
metanira 828 e
metaphrasis 1470 a
metaphrenon 171 a
metaphysice 1394 a
metaphysica, prima philosophia 384 g
metaphysica cur prima philosophia Aristoteli 814 b
metaphysica circa quæ, 384 g
metapyrgia 1478 g
metata 1408 g
metator ibid.
metaxa 860 a
metaxarij ibid.
metaxylogia 824 e
metellus cur Vittatus 1334 a
metellus pontifex oculis captus 113 e
metellus vnde Celer dictus, 1334 f
Q. Metelli dictum 547 d & 865 e
metelli de vxore ducenda dictum 757 d
L. Metelli felicitas 1130 f
metelli Macedonici filij qui, 934 b
L. Metelli senecta 1075 d
μετεμψύχωσις Pythagorica qualis 481 g
meteorolesch æ, cur physici, 1061 a
meteroscopice 831 b
μεθόριος dies qui 808 e
methodos medicinæ pars, 1626 f
methodium forum 1519 f & 1562 f
methodij liber de Pythonissa 428 b

methone Alcyon 952 a
[illegible] vnde 813 g
methymnæis Bacchus cur, 814 a
methy'ocottabi 1548 d
metiche scortum, Clepsydra cognomento 1038 c
metidis filius Porus 915 a
metœcium, drachmæ duodecim 909 d
[illegible] ibid.
metœcus ibid.
[illegible] dij, qui 1218 g
[illegible] Anterotos ara 884 f
metopa quid 816 e
metoposcopi qui 148 b
metorchion 1478 g
metoscopi 267 d
[illegible] 216 a
[illegible] ibid.
[illegible] geometriæ pars, 797 e
metriopathia 1322 d
[illegible] 1303 c
metretis cognomen vnde
[illegible] Palladis sacellum, 773 a
[illegible] metroum 777 d & 450 b
metropolis 214 d
metroxenus qui 1332 g
metrum qui primi soluerint, 969 b
metus pœnæ, virtutum elementum 516 c
mexentij supplicium 509 b
michine, an mihi scribendum, 1327 b
[illegible] 1110 a
[illegible] 820 c 1637 d
microlypus qui 1207 c
microsphycti qui 134 a 447 g
micros digitus 914 a
[illegible] 119 e
[illegible] 334 c & 427 f
[illegible] 124 a
midæ talorum iactus 1135 a
midæ ac Sileni congressus, 955 a
midæ fons 749 b
midæ horti 956 d
midæ interitus 712 e
midæ opes 518 a
mihi, cum aspiratione scribẽdum 1327 b
milesiarum virginum continentia 729 c
milesiorum figmenta 237 f & 975 e
in Milesios Demodoci scomma 1551 d
milesius sermo 338 b
milesiæ fabellæ ibid.
miletia 346 e
miletus cur Anactoria 297 c
mileti mulieres hydropotæ 1551 d
milichius cur Bacchus 340 f
miles ordinarius 509 g
militi cur honoris deferatur plus quàm doctori 1304 a
milite peregrino vti quatenus periculosum 1610 g
milites consummati 571 f
milites extraordinarij, & numeri, qui 1620 g
milites psili, hoplitæ 1173 e
militum à quinquagesimo anno immunitas 549 e
militares panes mundi & castrenses 471 b
militaris disciplinæ apud Spartanos & Romanos dissolutio, 963 e
militaris disciplinæ duo supplicia 508 d
militaris regradationis ordo, 911 e
militia pro multitudine qualibet 1605 a
miliariæ porticus 1604 d
miliarij apri ibid. e
miliarij hæretici 35 f
milicha 349 f
milium Mœotis cibus, Sauromatis 981 c
milium, meline 1026 e
millepes 1700 g
millus canum quid 940 g
milonis Crotoniatæ iam senis dictum 1075 b
milonis Crotoniatæ interitus 724 a
milonis Crotoniatæ de Titormi robore testimonium 1106 f
milonis Crotoniatæ voracitas 341 c
milonis de Ciceronis habita pro se oratione dictum 1180 b
milonis robur 241 a 341 d
[illegible] 388 e
milti apud Armenios copia, 1020 e
miltiades tres 1107 d
[illegible] 80 c
in miluum conuersus quis putandus 482 e
milyæ 1523 a
mimalones cur Bacchæ 1534 b
mimarcis 1121 f
mimetæ 303 g
mimi ab ethologo discrimen, 1471 c
mimum vitæ transigere 1076 e
mimorum argumenta 844 e
mimorum strophæ 414 d
mina, libræ & nummi nomen 496 d
minar Sillennios 1 a
minas Ægyptiorum legislator 999 b
minos & Rhadamantus 522 a
mineruia, vide Pallas
minerua Chalcidica Romæ 1055 g
minerua Chalciœcus, cur Spartanis 1054 f
minerua cur Glaucopis 874 d
minerua [illegible] 76.. g
minerua [illegible] ibidem
minerua Martio præfecta 1424 f
minerua Neptuno & Tritonide palude prognata 1035 g
mineruo Optiletis 154 a
minerua Phidiæ, prouerbium, 1648 c
minerua Sciras 755 g
mineruæ allegoria 1113 c
mineruæ antistitis barba, apud Pedasenses 772 a
mineruæ atrium 799 f
mineruæ circulus quid Ægyptiis 1346 c
mineruæ & Neptuni de Athenarum nomine contentio 1185 e
mineruæ equestris ara 1177 g
mineruæ Hellotia quare instituta 800 f
mineruæ Iliados in Daulia templum 1311 a
mineruæ Ophthalmitidos templum 766 b
mineruæ pepli 851 e
mineruæ Poliadis templum 798 g
mineruæ sacrum catenoplion, 237 e
mineruę simulachrum simul cælo delapsum in acropoli Athenis 768 f
mineruæ varia cognomina, 767 b
mineruialium dies 773 a
mineruium 1350 d
mineruij versus 1425 b
minij apud Armenios copia, 1020 e
[illegible] 1047 a
ministrorum publicorum species 1406 c
minos Cretensium legislator, 422 a 999 c
minois in Ganimedem & Thesea amor 778 a
minotaurus pancratio superatus 714 c
mintha nympha 541 g & eius fabula ibi.
mintha, pro thymo 541 g
minthes mons ibid.
minthos 541 b
minuta prima & secunda, 39 d
minyas thesauri struendi auctor, deque Minya plura 1131 g
minyæ filiarum furor 892 a
minyæ vnde 1131 g
miracion 1132 a
miræ ibidem
miracula quædam animantium, ex veteri superstitione 1311 b
miracula septem orbis celebrata, quæ 1276 b
miracula statuarum dæmonum vi ædita 73 b
miracula vnde dicta 159 g
mirandulæ obsidio 218 e
mirones 159 g
miscella, loquendi figura qualis 1312 b
miscelli historia 819 a
miscere, pro coire 135 e
misericordia quid 590 d
misericordiæ ara Athenis, 304 e 1321 e
miseris nemo inuidet 1140 b
[illegible] 735 d
[illegible] 184 d
misna naurle 1037 g
[illegible] 1072 a
[illegible] cur dictus Euripides 1341 a
misogynes cur dictus Euripides ibidem
missa, quæ & liturgia 908 g
missilia expectare, quid 1441 b
missilia quid, & missilia fortunæ 1440 g
missilium captus emi solitus 1441 c
missus in ludis, quid 409 b
misthophori 969 e
mithras, pro sole Persis, 1313 e
mithræ antrum 1353 f 1354 b
mithræ ortus 1565 e
mithræ sacrum 995 c 1353 f
mithridates adephagus, 807 f
mithridates Dionysius cognominatus, cur 1638 f 1639 a
mithridates rex medicus 1626 a
mithridatios antidotus 776 e
mithridatis apophthegma, 1640 d
mithridatis cum Romanis bella, & eius apparatus bellicus, 1639 b c
mithridatis infantis cunæ de cælo tactæ 1638 f
mithridatis magnanimitas, potentia, crudelitas & statura 1639 b
mithridatis polyphagia & polyposia 1638 d
mithridatis res 1254 a
miton 854 e
mitra ibid. b
mitrophori ibid.
mitra Dianæ zona ibid. c
mitra incorrupta quid ibid.
mitra Venus 1272 e
mitra vnde 854 e
mitræ 336 d
mitrochitones ibid.
mitylenæi rebelles quomodo ab Atheniensibus puniti 825 c
mitylenæorum citharœdica, 835 f
mitylenæorum nummus 498 b
mitylus 158 a
mixobarbari qui apud Corinthios 1190 g
mixolydius modus 444 a
[illegible] 707 f
mixtum fabulæ genus 974 e
mixticapillus 707 f
Mnâ, libræ & nummi nomen, 496 e
mnææ purpuræ 421 e
mnaseas cur Salpa cognominatus 1157 d
mnaseas Patareus 1122 a
mnaseæ Pægnia 1157 d
mneme musa 1232 a 1556 d
[illegible] Artoxerxes cur 1251 g
mnemoniæ 1548 b
mnemonicus ibid.
[illegible] 1107 a
mnemosyne cur Musarum mater 529 f 1106 g
[illegible] fons ad Trophonij specum 1108 a
mnesarchus, siue Mnesarchides Euripidis pater 1340 f
mnesarchi de somno dictum, 1676 d
mnesimachus comicus 998 b
mnesithei de ebrietate abdicanda prorsus, sen-

Digitized by Google

sus,sententia 1596 e
moneus soli sacer 1033 a
monaus cœtus 1016 e 1405 c
moxa ibidem d
minotæ serui qui 1409 b
inter mobile primum & aerem omnia ignis plena 801 c
mochlion 1138 c
μόχλος ibidem
mochus Sidonius 1018 a
μῶνα 554 b
moderationis virtus 813 c
modiperator 373 b 1510 a
modorum musicorum varietas & nomina 442 d
modulus 253 a 1612 a
mœcenatis dictum 926 d
mœcenatis historia lepidior 842 d
mœchus tonsura 366 d
mœnia struendę domus causa demoliri, sacrilegium, 837 e
mœnides cur immolarentur Hecatæ 1000 d
mœniorum struendorum ratio & religio 1478 a
mœrentes cur lachrymentur, 817 a
mœrore tabescentibus trophæa non statui 1429 a
mœstitia, vitæ venenum, 1716 c
μοῖρα 39 d 827 f
μοίρας facellum 970 f
μοιραγέτης Iupiter vnde, 886 d
mola in fœminis vnde 1312 d
molæ 386 g
molæ ratio 808 c
molæ quondam Romæ ad ianiculum 474 a
molares dentes 166 d
molesta tunica quæ 506 f
molgus quid 512 b 515 e
μολγοδόης 1310 d
molles ex mollibus locis prouenire 994 c
mollicies carnis quatenus mentis bonitatem declaret 266 f
mollitiei taxatio 785 e
molliculorum appellationes, 785 g
mollioris victus apud Thebanos detestatio 257 b
moloch dæmonis sacra 895 f
moloche 714 f
molorticulum 746 d
molossi 238 b
molorchidum canum origo 944 c
molpia Schedasi filia 964 f
molpis Eleus, cuiusque statua, 1491 d
moluri cædes 1132 a
molyza 1518 d
molynsis 230 b
in momento oculi, prouerbium 770 f
monicus Arabs 1028 f
momiscus 166 e
momus Æsopi 1265 d
momi in hominis fabricam scommata 480 g
monachi virtus 255 e
monachum non perfici habitu, prouerbium 254 d
monachorum tria genera in Ægypto 1565 b
μοναδικὰ 86 f
monadis obseruatio 743 a
monadis ratio ex Pythagoræ placitis 1130 c
monadis ratio diligentius perpensa 1233 c
monagus Circensium inuentor 409 d
monampycia 410 e
monas 865 f
monas, cur referatur ad deum 1231 c
monas Pythagoricis Apollo, ibid. g
monator equus qui 1199 e
monaulus 450 a
monedula 810 f
monedula vnde dicta 1326 e
monedulæ pisces ibidem
monetarij 421 e
monia 158 c
monippi 1197 e
monius 358 c
monij sues ibid.
monobasia 1104 b
monobasites vinum ibid.
monobeles 181 g
monocori vestes 850 f
monocalamos, Mercurij inuentum 443 g
monoceros aries 1670 a
monoceros scarabeorum genus 406 a
μονογλυπτα 178 a
μονόκλινα ... 140 d
monocondyli digiti 115 d
monocopia 1517 g
monocotylos 716 c
μονοκρήπιδες 1125 e
monocroti 436 f
monodia quid 313 g
monodica quæ grammaticis ibi e
monodicum poema quod, ibid. g
monodium 451 a
monodi poetæ 313 e
monodorum proprium ibid. f
monogamos 1380 d
monogrammos pictura 435 f
monogrammi dij cur Epicuro 435 f 436 e
monolia 185 f
monolores vestes 850 f
monolycos appellatus Alexander 1185 f
monomachia à quibus inuenta 561 d
monophagi 1523 b
μονοφυεῖς qui 1013 g
monopodia 343 c
monopodij 134 a
monopus mensa 342 e
monoscelorum vana historia 114 b
monositi 1523 b
monostrophia ibi.
monosyri aues 953 b
monozoni 1151 a
monozonium ibidem b
mons pedis 192 a
mons regius 128 g
mons silicis 225 a
monstrum Rhodiginis in agris natum, &c. 1324 d
monstrorum ratio ex cælesti disciplina 1314 g
monstrosus ex pastore & capella fœtus 1426 f
montanus inter oratores Ouidius cur Scauro dictus, 848 d
monteregius 887 a
montes omnes cur Iouis dicantur 822 a & Hermea ibid.
monthyleutes 1521 c
monthyleuses ibid.
montianum placentæ genus, 472 e
montium aliquot ignes perpetui 520 c
monumentum quid 930 a
monumenta, cur pro sepulchris 926 g
mopseates 1635 e
mopsi & Calchantis diuinandi contentio 1634 f
mopsi templa 1636 c
mopsi viculus 1635 b
mopsi tres 1634 f 1635 a
mopso certior, prouerbium vnde 1634 c
mopsium 1631 b
μόψου ἰσία ibid.
mopsopia ibid. c
mora cieri bilem, prouerbium 697 d
mora, iræ medicamen optimum 1299 a
moralis philosophia 1393 c
morari pro insanire 1246 e
morbus, aduenticia senectus, 707 d
morbus quid 1154 c
morbus sacer pro lepra 835 c & sacro igni ibid. d
morbo cuique suus medicus, apud Ægyptios 1033 c
morbi grauissimi qui 1626 e
morborum causa 818 e & 1625 f
morborum causæ quæ potissimum 1152 b
morborum contagio 946 g
morborum periodi per septenarium plerunque 750 g
morborum ratio ex victus intemperie 711 b
morbos non esse κατὰ φύσιν, sed κατὰ συμβεβηκὸς contingere 120 f
morbis ex quibus causis appellationes inditæ 1687 e
moreos 982 b
morus ibid.
morum diuersitas ex diuerso cæli habitu 835 f 994 a
morum emendatio ex ægrotatione 1087 e
moribus præcipuè seruari amorem coniugalem 1574 e
moriæ, sacra olea 848 c 882 f
moriæ oleæ Paladi sacræ, & vnde dictæ 850 e
moriæ in Academia satæ, ibid. f
morius Iupiter ibid. g
mormolyciæ 1615 d
mormolycion 1619 e
mormones 1617 g
μορμόνεια 819 b
morologia 1146 e
moron pro acuto 1415 f
moros vnde pro cæde 848 a
morolycos 932 b
mordere 731 b
morphæa morbus 1687 f
morphasmus 239 b
morpho Venus 1643 b
mors an vlla naturalis 1154 a
mors cur purpurea Homero 420 f
mors duplex 1612 c
mors fatalis 1155 c
mors infamissima veteribus quæ 933 f
mors, laborum, vitæ meta, 1588 b
mors quatenus naturalis dicenda 924 b
mors vltima rerum linea, 837 b
mortis meditatio, philosophia 872 f 1612 b
mortis symbolum, mel 1588 a
mortem sibiipsis inferentibus, supplicium apud Athenienses quale 510 c
morticinium 1192 f
mortuale ibid.
mortua parca 1241 b
mortuum lacessere, inglorium 1201 f
mortuum se simulantis historia 1118 a
mortui an aliquid eorum quæ hic aguntur scire possint 541 d
mortuorum luctus & cura 933 f 1028 e
mortuis consecratis cur nomina mutari solita 789 e
mortuis tradi solita, quæ 471 d 1609 f
mortuos condiendi Ægyptiorum mos 898 a
moruli 1417 a
morus arbor ibid.
mori 1146 c
morychus 349 e
moryxæ ibid. d
μόσχος 748 b 1363 f 1682 e
moschi sophistæ historia 273 e
moschia 1363 f
moschia medulla 136 d
moschiæ lepores 1475 e
moses Ægyptius 493 e
moses cornutus 144 f
mosis vitæ spacium quousque produ-

ctum 1076 f
mosaicæ doctrinæ allegorica interpretatio 1163 a
mossynes 1022 c
mossyni 306 c
mossynœci ibid. 1022 a
μοτὸν 1479 d
μοτὶ ibid.
moraria ibid.
mothaces 1409 b
μόθων 1479 c
mothon saltatio 238 g
mothon vrbs 1122 f
mothone vrbs 14·9 b
mothonis puteus quali aqua 1451 c
μόθωνες 1479 b
mothonica ibid.
motophagia 1479 c
motus omnis quo rectior, eo fortior 797 c
motus segnitiei in homine ratio 118 b
motus actiui & passiui 140 c
motus esse duos in nobis, 314 c
μουσηγέτης cur Apollo 878 d
Mugil, cestreus cur dictus, aut cephalus 1487 d
mugil ieiunus est, prouerbium 1488 a
mugiles quomodo nascantur 1488 c
mugilum esca, quæ 1487 g
mugilum species 1487 d
mulcati 813 d
mulæ vngula sola contineri Stygis aquam 1400 f
muli angari 977 d
muli cur equis annosiores, 1146 f
muli cur ἄγονοι 1512 c
muli cur peste facilius inficiantur 846 b
muli Ionici 463 a
muli vbi optimi 1514 a
mulorum odoratus vis 846 b
mulorum sterilitas 1512 c
mulier vide Fœmina
mulier an semen etiam conferat ad generationem, 189 c
mulier aut amat, aut odit, nihil est tertium, prouerbium 758 a
mulier eiecta, quæ 1370 b
mulier optima, quæ 730 d
mulier quando bona 758 a
mulieribus caluities turpissima 984 a
mulieris decus quod 501 g 862 d 730 d
mulieris famam, non formam debere apud quamplurimos vulgatam esse 730 d
muliebris illecebræ mundo maiores, quomodo 756 c
mulieris semen quale 189 c
mulieri cur data coma 984 d
mulierem non tangere, bonum, cur dictum Apostolo 1565 c
mulieres à ciuilibus officiis semotæ 720 c
mulieres æstate Veneris appetentiores, cur 734 d
mulieres ambidextras non reperiri 173 c
mulieres atreti, quæ 7 g
mulieres bene olere, quæ nihil oleant 1364 e
mulieres cur eunuchas fecerit Gyges 1088 d
mulieres cur frequentius capite doleant 709 b
mulieres cur frigus aeris tolerabilius ferant, quàm viri 772 b
mulieres cur glabræ 147 a 772 b 1065 e
mulierum cur quædam barbatæ 147 e 772 d
mulieres cur viris leuiores & minores 190 a
mulieres cur non caluescant 772 a &c. & barba careant ibid.
mulieres frigidiores viris, 772 b
mulieres in doctrinis celebres 727 b c
mulieres Olympicis certaminibus excludi solitæ, 758 b
mulieres quare minus venosæ quàm mares 190 a
mulieres quatenus podagra immunes 1193 b
mulieres quis primus eunuchas fecerit 1114 g
mulieres Tyrrhenis communes ex lege 741 g
mulieres vbi hydroporæ 1551 d
mulierum apud Indos pudicitia elephanto venalis 1026 a
è mulierum capillis funes nexi 986 f
mulierum Chalcedoniarum mos 869 c
mulierum citta 1433 a
mulierum communitas in Libya 1567 g
mulierum epitheta à peplo 762 c
mulierum ex modestia laus, 730 c
in mulierum funeribus epitaphij dicendi mos 721 f
mulierum inferna quare crassiora 193 c
mulierum in gymnasio exercitia 961 c
mulierum libido in vmbilico 756 g
mulierum operta facie prodeuntium mos 869 b
mulierum portus in Thracia 719 g
mulierum Romanorum in munere Delphos mittendo liberalitas. 721 f
mulierum senatus Romæ 720 e
mulierum Spartanarum exercitia 961 a
mulierum testiculi 189 c
mulierum vaticinia apud Telmessum 730 b
mulieribus Ægyptiis cur non concessum vti calceis 501 g
mulieribus inuisus ocimi esus 82· e
mulieribus præscriptæ à Numa leges 720 b
mulieribus Romanis in potu familiaria, quæ 1034 b
mulieribus stigmata inurere, Thracum mos 850 b
muliebre imperium 750 d
muliebris commercij detestatio ibid. e
muliebris ingenij proprium quid 756 h
muliebris libidinis prodigiosa exempla 745 g
muliebris natura cur chœros 1419 g
muliebris pudendi partes & vocabula 183 g 1495 c
muliebris pulchritudinis certamina 1339 c
muliebris sexus commendatio 719 & 720.
mulibris sexus proprium, 719
muliebris temperantiæ exempla Chij 870 g
muliebris temperantiæ & œconomiæ certamen 1340 b
muliebris vox 1068 f
mulomedici 1477 d
mulsa vnde fiat 1316 a
mulseus sapor 1589 a
mulsiprema 473 d
mulsum 1316 a
mulsi tantum intinctu senectutem produci 1587 e
multa Syrorum olera, prouerbium 1418 d
multimorus pro polytropo 564 d
multitiæ tunicæ 853 d
L. Mummius cur Achaicus, 1651 e
L. Mummij historia ibid. d
L. Mummij tabulæ 1653 e
mundana musica 442 d
mundini error 708 d
mundus an egeat alimento 33 f
mundus an per vacuum agitetur 23 a
mundus corporis genitor, vt animi Deus 538 d
mundus cur lunæ appellatione significetur 1102 e
mundus, decas Pythagoricis cur 1242 d
mundus, fossa in comitio. 21 f
mundus, inenarrabile Dei opus 6 g
mundus inferorum nomine a veteribus significari solitus 315 a
mundus, magnus homo 83 c
mundus, malorum congeries 7 e
mundus, naturæ simulacrum 53 c
mundus, Platoni deus 6 e
mundus quare à Deo factus, 18 a
mundus quartus, homo 83 d
mundus quid 18 a
mundus, quo anni tempore creatus 25 g
mundus tanquam respublica & Dei templum 53 d
mundus vnde dictus 20 d
mũdi anima 36 f 186 b 870 d 1107 d 1347 b
mundi cardinum stellæ 88 b
mundi colores tres 46 g
mundi figura 32 e
mundi initia vnde ducta, iuxta Pythagoreos 798 c
mundi innumerabiles Origeni 84 b
mundi motus 414 b
mundi pars supra lunam, mutationis expers 9 d
mundi partes & latera 25 g
mundi primordia an demonstrari queant 25 b & d
mundi principia tria 19 d
mundi pulchritudo vnde colligatur 31 b
mundi superior & inferior pars quę 31 e
mundi symbolum serpens caudam præmordens 1701 b
extra mundum an corpus esse possit 23 d
mundum constare mente & necessitate 19 d
mundum continens natura quibus nominibus censeatur 18 e
mundum esse finitum 34 g
mundum esse vnum 23 b
mundum nec soles duos, nec duo regna pati 1342 d
mundum sentire 33 g
supra mundum tres principes theologis priscis, 345 g
in mundo pulchra fieri, non mirum 21 a
de mundo liber, Aristotelis an Theophrasti 431 b 785 f
mundi tres 83 a
munera conferre potius quam ab aliis accipere, Persarum, 822 g
munerum contemptus exemplum Socrates 1209 f
munifices dij 1325 a
munuscula non spernenda, 882 f
de Munychia Epimenidis dictum 823 b
murci 1005 f
murenæ cognomen vnde, 1330 c
murenâ fluta, & Tartesia 462 f
murenæ 1487 d
murenæ cum vipera coitus, 293 c 360 f
murenula 171 e
murenæ vnde lautiores 1553 e
murenis obiici, quale supplicium 1197 e
mures è terra gigni 85 a
mureus color 1100 e
murex cur sacer 237 e
muri cur sacri Homero 237 e
murileguli 421 b
murum conceptacula, mysteria 131 c
à muribus arrosi panes, optimi 471 b
murrinæ potus 1014 b
murtiæ sedes 98· e
mus peregrinus, pro museo 1364 e
musa 323 a 1107 b
musici 323 a
Ant. Musa Brasauolus 887

Digitized by Google

musæ rhetoris dictum 1441 e
musæ, Cæli & Terræ filiæ 110 b
musæ cur Ardalides 1508 f
musæ cur Iouis ac Memoriæ filiæ 114 d 529 f 1106 g
musæ cur nomen 1131 a
musa Hilisiades 1103 b
musæ initiò tantum tres, & quæ 1536 d
musæ Plautino sermone vsuræ, si Latinè loquerentur 302 c
musæ tres, earúmque nomina 1131 a & 1536 d
musæ vnde Heliconiades 1131 g
musarum allegoria 316 e
musarum choragus Apollo 316 f
musarum chorea quæ 13 f
musarum choreæ expers, ineruditus 234 e
musarum corolla è rosis 1130 a
musarum mater cur Mnemosyne 529 f
musarum nomine cælestes sphæras intelligi 1107 c
musarum ratio, & diuersa inuenta 312 g
musarum sacellum Spartæ 1055 f
musarum scrytala quid 486 a
musis amicus præcipuè deus, somnus 1508 f
musis qui primi sacra fecerint 1132 a
musis scenica certamina ab Alexandro celebrata 1107 e
musis singulis Bacchus vnus præfectus 1219 f
musæ & Orphei amicitia 1273 d
musca Alba Tolleti 912 d
musca, Lyrica cognomento 728 a
muscæ audacia 942 e
muscarum deus 1218 c
muscarum fuga in Olympiæ panagyri 1311 b
muscarum obliuio 1105 c
muscis bouem immolari in Actij Apollinis templo 1311 c
muscatula vua, quæ 1316 a
muscerdæ 1461 e
musculus quid 211 g
musculi χελῶναι 1419 c
muscularij aquæductus 565 c
muscus quid 1363 b
musica 924 c
musica cur data hominibus 234 a 454 c
musica deorum donum 234 a
musica in poculis improbata 445 b
musica instrumenta cur ouali figura pleraque 1068 c
musica mundana qualis 448 d item humana & organica 448 f
musica probis moribus admittenda, quę 444 e
musica triplex 448 d
musicæ commendatio 233 a 439 f
musicæ contemptores 440 b
musicæ duo genera 1437 g
musicæ principia tria 441 e
musicæ studiosi, aut harmoniaci, aut canonici 233 e
musicæ studium omnibus insitum 441 c
musicæ vtilitas 454 c
musica instrumenta quæ improbata 444 f
musicam docet amor, prouerbium 441 g
musici officium 440 a
musicorum artificum vituperatio 454 g
musicorum modorum varietas & nomina, item inuentores 444 f
musicorum organorum varia nomina 449 g
musocopi tibiæ 450 e
musonianus 1107 f
musonia ars ibid.
musonius philosophus 1156 e
mustacia 472 e
mustelati pepli 768 b
mustelinus color qui ibid.
mustum cur minus inebriet quàm vinum 1612 f
mustum, frigoris vi diutius seruari dulce 1603 f
mustum inebriare amplius quàm vinum 1602 f
mustum lixiuium ibid. c
mustum oleum ibid.
mustum quali omine primum bibi apud Latinos solitum 1585 b
mustum tortiuum & circumcidaneum 1599 d 1602 e
musti calor geminus 1602 g
musti digestio quid 1603 f
musti & vini interstitium quod 1601 e
musti feruor, seu ebullitio vnde 1603 a
item spumosum 1603 b
musti impetuosius fermentis remedium 1603 d
M. Musurus 897 b
M. Musuri laus 726
mutæ ex literis cur dictæ aliquæ 1130 g
mutationis iucunditas vnde 4‥7 g
muti qui Hippocrati 8‥2 f
mutia festa 987 d
mutiæ aræ ibid.
mutica 158 b
mutilatos arceri à sacris 813 f
mutina capta 218 e
Q. Mutius 987 d
muto 179 e
My facere 1371 e
myaces 744 d
myax ibid.
myce ibid.
mycematiæ 1709 a
mycenæ vnde dictæ 462 e
myces ibid.
μύκητες γηγενεῖς ibid.
myconij calui 710 e
myconus ibid.
in Mycono apes nullæ 1414 e
μύκης 147 d 158 d
mydesieaste 1331 a
mydesis 308 g
mydri 791 e
mydriasis 308 e 821 e
mydrus 1166 f
per mydrum, iurandi mos ibid.
μύζω 179 c
μύης 1669 c
mygdale 744 d
μύγαλη 158 d
μύγαλος ibid. e
mymos color 852 c
μυμαλφαλος 819 e
mylę, & ibidem solis boues stabulari cur fictæ 1454 f
myles 964 g
myli dentes 166 d
mylite 1416 a
mylitta Venus 1172 b
mylli 472 e
mylli Syracusani quales 4‥3 g
mylon 333 f
mymata & mimata 1521 g
myocephalon 309 b
myodochus 1461 e
myodoci 744 d
myonia quæ 744 c
myopia ibid.
μύωψ 812 g
μυωπὶς vestis 813 a
myoxia 744 d
myra vnde dicta Græcis 1513 g
myracopa vnguenta quæ 822 c
μυρίζω, quæ & μύραξ 819 b
myrias 1184 b
myricæus Apollo cur 380 e
myridis palus 1422 c
myrine 1359 c
myrine pluuiam nocere 1487 b
myriopus 252 b
myrites vinum 872 d
μυρμηκίζων pulsus 744 f
myrmex 354 f
myrmeces 713 g 155 a
myrmeciæ 1688 a
myrmecium 1184 a
myro poetria, & alia 1384 e
myrobrechi 878 e
myrothecæ 1514 c
myrtea corolla ad mortuos pertinens 1532 e
myrrha Ægyptiis bal 1359 d
myrrhæ flos ibid. e
myrrhæ thymiamatis vsus ibid. b
myrrhines 246 c
myrrhinus vrbs 847 e
myrrhinæ ibid.
myrsine 1356 e
myrta 846 c 340 d
myrtilus, auriga cælestis 1198 d 14‥6 c
myrtili heroum 1181 d
myrtus statua 1501 e
myrti folia arida infantibus inspergi solita 268 g
myrtis 728 a
myrto 1456 c
myrto, Socratis vxor 13‥4 e
myrton 184 a
myrtoum mare vnde dictum, & vbi 1456 c
μῦς 744 c
mysceledra 544 b
μύσκος 1363 f
mystacon 14‥ d
μυσαξ 147 b 194 f
mysia Ceres 1010 f
myseum ibid.
mysia vnde dicta 848 c 1545 b
mysiæ asini quales, prouerbium pagina 1009 a
mysiæ Cereris templum 1545 b
μυστιπῶ 848 c
mysis 231 c
mysi à M. Crasso domiti 101‥ f
mysorum mores 1008 g
mysorum vltimus, prouerbium 1114 f
mysonis dictum 548 a
myssare 158 d
mysterici sues, cur 1419 f
mysterium à Dionysio 316 d
mysteria apud Eleusinem duorum generum 846 g
mysteria, eiurum conceptala 1329 c
mysteria ne peregrinis impartirentur, lex Athenis 846 g
mysteria quid 848 b
mysteria vnde dicta ibid.
mystes 848 c
mystici præcones 1168 g
mystile 848 e 471 e
μυστίλη 848 d
mystron ibid.
mystropolæ ibid.
mysus 1010 e
mytheci Syracusani coqui historia 701 a
mythici hymni 316 d
mythos quid à logo aut æuo differat 814 e
mytis 717 f
myttotos 198 f
myuntiorum cum Milesiis bellum 12‥9 e
myuri ἀνακλώμενοι καὶ παλινδρομοῦντες 744 e
myuri, & μυουρίζοντες pulsus ibid. d
myuri versus 179 c
μύξα 158 e 897 a
myxus ibid.
myxi qui 158 e

Digitized by Google

μύζων 158 d
myzones 1488 c

N

NAbatæi, eorúmque mores 1030 f
nabathæi mercatores 836 f
nabates 1030 f
nablas 446 b
nablistæ ibid.
nabuchodonosor 420 c
nænia dea 1220 g
næuij versus Saturnij 1425 c
naiades quæ 62 g 1581 f 1582 a
nanium meretrix, Proscenium dicta 413 e 842 e
nani 181 f 1189 b
nani vnde dicti 1189 b
nani præcipue fluxa atque hebeti memoria 1104 d
nanorum pudenda pro magnis 1189 d
νάπαι 1427 c
napo 874 f
napæum numen 1427 c
naphtha 796 g
nar radix 1265 f
narati Babylonij mollities, 459 a
narcæus 722 c
narcææ Palladis templum, ibid.
ναρκᾶν 1458 c
narce 1386 d
narcissus cur Eumenidibus sacer 1458 c
narcissi fabellæ allegoria, 1459 g
narcisso colligendo rapta Proserpina 1459 e
nardinum vnguentum 1705 a
ναρδίζειν 1364 d
nardus cur thylacitis 1409 d
nares androgyni 896 d
nares an odorandi organa, 1363 d
nares cornuum instar 161 d
nares fornacis 158 f
nares puteorum 158 g
nares quare non claudantur 157 c
narium munia 157 d
narium situs ac ratio 96 f 157 c
narium vitia 157 c
è naribus profluuium sanguinis vnde 157 e
narratio qualis esse debeat, 1322 b
narthecophori multi, Bacchi pauli, quid apud Platonem 344 e
ναρθηκοφοροῦντες, 362 d
naryca 355 e
nasamonum mores 1034 g 1036 g
nasati 1135 f
de nasatorum peculio, prouerbium ibid.
nasicæ cognomen vnde, 1331 d
nasi magnitudine mutonis quantitatem concipi, 1135 f
nasi pustulæ quid signent veteribus 1365 a
naso adunco homines, cur Persis in pretio ibid. d
nasti panes 470 f
nastocopi 470 g
nastophagi ibid.
nates, earúmque ratio 136 c
nates cur cædantur potissimum in pueris 187 b
natium scarificatio phlebotomiæ vicaria ibid.
natrix 1436 f
natura, cur iusta Hippocrati dicta 140 g
natura cur οἰκονόμος ἀγαθὸς Aristoteli ibid.
natura δημιουργὸς 18 e
natura duplex 1447 b
natura in formam & materiam distributa 1154 d
natura non aliud quàm deus 1221 a
natura pro pudendis 180 g
naturæ rationalis gradus tres 56 a
naturale quid, & quot modis accipiatur 1154 c
naturalis virtus quæ 95 c
nauale bellum vetustissimum quod 1201 b
nauæthi fluuij appellatio vnde 1331 g
nauclerus 803 d
naucratis vrbs 1193 c
naucratitarum nuptialibus cœnis quid cautum, 1511 b
naufragi cur & quando fluctuent 1509 g
nauigandi artis Neptunus auctor 1041 a
nauigandi peritia Phœnices clari 1027 f
nauigatio quibus morbis salutifera 1448 e
nauigia Indis compingi laqueis, cur 1026 f
nauigia quandoque absorberi, mari quieto, cur. 1446 g
nauis εὔπλοια 1200 f
naues aphractæ & cataphractæ 1198 f
naues cur per hyemem tardius eant 1442 b
naues ex cupressis 1379 a
naues hippagogæ quæ 1183 b
naues primum qui concinnarint 1102 a
naues propli, quæ 1101 c
nauium nomina ab insulis, 404 d
nauium rostra protomæ, 1619 c
naula 446 a
naulia ibid.
naulum 803 d
naumacha hastilia quę 754 d 1172 f
naumachi cognomen vnde Themistocli 754 d
naupegus 1201 b
ναυφύλαξ 397 c
nauplius cur Echinus dictus 845 g
nauseę rationes 1448 b
nauseabundos cur faciat mare ibid.
nausithous Thesei gubernator 993 c
nautebatę qui 1408 f
nauticis qui dies suspecti 747 e
naxiarum mulierũ octimestria puerperia 1240 f
naxios nummum signasse primos 498 a
ναξιουργὴς cantharus, 404 d
naxus à Dionysio euersa 349 a
naxus cur Dionysia 1240 f
Greg. Nazianzeni eruditio 1044
Neanias 1094 d
neaniscus ibid.
neanthis lib. De rebus Grecorum 754 d
neapolis à Phalero condita, & Hercule 356 a
neapolitanorum lampadicum certamen 800 e
nearchi Pythagorici apopthegma 467 a
neate 781 f
nebris 350 d
nebrus ibid.
nebrida ferre, prouerbium, 1506 a
νεβριδόπεπλος Bacchus cur 768 e
nebulę pro pane 1460 e
necepso Ægyptius 1325 b
necessarij cibi apud Plutarchum 336 e
necessitatis sacellum 1118 e
νεκρανγέλος 1191 f
necromantia Pythagorica, 1053 c
νεκρὸν quid 1192 f
necroperas cur Achilles dictus 1193 a
νέκταρος 1434 c 1687 c
νεκρομαντεῖον Aorni Thesprotidis 1010 a
nectar quid 345 c
nectar, Olympi vinum, ibidem
nectaris allegoria 465 b
nectendi mos quando exoleuerit 852 c
nectendi ratio, & lex ibid.
necti 852 e 854 g
nectrides 849 a
necysia 932 f
neda fluuius 980 a
neda nympha 1353 b
νήδυμος vnde Homero dictus sopor 271 e
nefandi dies 747 d
negotium otio præstantius 547 b
neides Sami insulæ feræ 1414 b
neleus Diana 1269 c
νεμεάδης 430 f
nemeas 874 f
in Nemeis selino coronari solitum 884 e
νεμέσεια 591 c
nemesea ibid.
νεμεσητὸς 520 e
nemesis 581 g 789 c 590 c
nemesis à Ioue compressæ fabula 589 e
nemesis, diuini iudicij angelus ibid. b 590 g
nemesis Oceani filia 590 a
nemesis superbiæ vindex 591 c
nemeus Iupiter 591 e
neminem vnum in multis excellere 321 b
neminem vnum omnibus satisfacere posse 724 f
nennus 815 d
neocles Crotoniata 1512 e
neocles Themistoclis filius 754 a
neon, pro vere 1355 e
neoptolemi Enniani dictum 922 a
nepenthes auscultationes 1048 e
nepenthes Homericum quid 1048 b & 1467 d
nephalia ligna, quæ 314 c 1172 e
nephalia sacra ibid.
nephelion 308 d
νέφος quid 1398 c
nephritis 177 d 209 f 1637 a
νεφριτικὰ pharmaca 209 f
nephthys 218 a
neptunus ἀσφάλειος 810 b
neptunus cur Gæechus & Enosichthon 1709 b
neptunus Hippios & Damæus 767 b
neptunus cur Hippios 1041 b 1188 b
neptunus cur maris Deus habitus 1041 b
neptunus cur Mycetas 913 f
neptunus cur Petræus 1188 d
neptunus equitandi & equos domandi auctor 1041 a 1188 b
neptunus Februario præfectus 1424 f
neptunus, prouidentia naturalis 765 f
neptunus etiam Triton dictus 1114 a
neptuni Asphalij sacra 1709 b
neptuni cum Cerere congressus, equina specie 817 e 1041 a
neptuni cum Pallade certamen de Athenarum vrbe 882 f 1188 e
neptuni cum Phœbo dissidium, quid allegoricè 972 a
neptuni equestris ara & status 136 c & 1177 g
neptuni & Mineruæ de Athenarum nomine contentio 1188 c
neptuni & Solis de Corintho certamen 1190 c
neptuni filij qui veteribus habiti 111 c
neptuni filij, prouerb. 1136 f
neptuni Hippodromij templum 1041 a
neptuni stellæ veteribus, quæ 34 g
neptuno & Terræ commune oraculum Delphicum 876 a
neptuno quæ immolari solita 953 f & 1554 a
neptuno thynnus immolari solitus 1554 a
neptuno, vt Palladi glaucos oculos tribui 766 g
nerantzion, malum medicum 1650 e
nereides quæ 60 d 61 g
nereides, quæ & aquei dæmones 60 d
neronianus ager 176 a
nero

nero alteri humani generis fex 573 d
neronis Amazo 1651 f
neronis crudelitas in Christianos 507 f
neronis dicterium 461 f
neronis in perfodiendo Isthmo conatus 1174 d
neronis parricidium 788 a
neronis prodigalitas 1130 c
neronis quinquennium, prouerbium 573 d
neroni necatus Thraseas philosophus & Seneca, 1120 b
neronem cur à philosophiæ studio Agrippina seuocarit 1613 d
neronem resurrecturum, futurumque Antichristum, quidam opinati 574 e
νέρτεροι 781 f
neruus supplicium 509 e
neruæ cognomen vnde 1330 c
neruæ forum 1561 d
nerui optici qui, & eorum coitus 770 g
nerui, sensuum ac motuum vehicula 92 g 97 g
nerui an sentiant 65 d
neruorum in corpore situs ac vsus & ratio 134 c 136 f
neruorum συζυγίαι, siue paria septem 97 b
neruis infestum frigus 1387 b
nefrei equi 186 f
nefescampus ibid.
νεφρῶν ... ibid.
... 197 b
nestoris ætates quomodo intelligendæ ...
nestoris poculum 1334 e
... 930 b
neso, Dardano nupta ibid.
... 851 f
neurobatæ 352 e
neurospasta ibid.
neurospastice ibid. f
nexilis laqueus 855 b
nexilis vestis ibid.
nexum æs ibid.
nexus pro obligatione 854 g
nexus quid ibid.
nexum dare 852 d
nexum inire ibid.
nexi qui 851 d
nexorum status Romæ 851 c
... 198 b
Nicæ athletæ, qui 715 e
nicandri poesis 916 c
nicanor cur Stigmatias dictus 387 g
nicanoris Seleuci historia 563 c 175 d
νίκη ἐπίδηγος 1192 c
nice Minerua 767 e
νίκη vnde dicta Græcis victoria 241 a
nicephorus Iupiter 967 e
nicephororum gloria perpetua 242 a
niceteria 714 f
niciæ in capilli tinctorem epigramma 1624 g
niciæ scutum 507 a
niciæ imperatoris cessatio, 1308 e
niciæ pictoris voluptas qualis 467 d
niciæ venatoris historia 1308 e
nicippi tyrannidis portentum 822 a
nicolai balani, & vnde dicti 241 e
nicolaus Bonaciolus 887
nicolai Genuensis medici laus 1606
nicolai Leoniceni laus 1475 c 258 g
nicolaus Leonicenus 806 c 887
nicolaus Peripateticus 241 d
nicocrates tyrannus 388 f
nicolaitæ hæretici 241 f
nicomachi Smyrnei historia 775 e
nicophele Thebanus 451 b
νικηφόρος Venus 778 g
nicostratus medicus 1313 d
nicostrati histrionis præstantia 765 b
nicostratis meretricula 456 g
nidarion 1413 a
nidus, in planato cœna 1375 c
nigidij Figuli de nominum ratione sententia 1418 c
niglaros 254 a
nigredo non aeris, sed aquæ propria 1358 g
nigredinis species 1416 b
nigri cognomentum vnde Pescennio 1065 c
nigror & frigus an eiusdem substantiæ 1398 g
nigror, μελανία 1706 d
nigroris causæ ibid.
nihil rem significantia vocabula plura 1460 a 1461 d 1462 b
nil dulcius quàm omnia scire, prouerbium 270 e
nil iucundius quàm capere, prouerbium 377 f
nilus chrysorrhoas 1491 d
nilus, Aquila dictus 361 b
nilus cur διιπετής 1410 c
nilus cur Iupiter & Saturnius, Ægyptiis 1491 a
nilus cur Triton dictus 1114 a 1491 d
nilus Ioui Antistrophos, 1491 b
nili appellatio vnde 1114 b
nili aqua quare abstinere soliti Isiaci 216 c
nili cataractæ 1159 d
nili delta perfodere qui conati 1175 d
nili fœcunditas 1499 g
nili nomina 1491 d
nili paludem ingressi eruptio 1493 d
nilos obtæpiendi mos 1171 g
niloticæ aquæ laus 1499 e
ningere ... quid, 1345 c
ninus à Semiramide necatus 1175 e
niobe in saxum 836 c
Aug. Niphus Suessanus, 688
nitarion 160 g
nitarus ibid.
nix in Ægypto, in deliciis, 462 d
nix multo perfusa, quid Domitiano 705 d
niuem vetustate rubescere, 1020 c
ex niue animalia, apud Armenios ibid.
niues apud Armenios cur rubentes 1020 d
niuium apud Armenios copia, ibid.
No, priuatiua particula, 1332 g
nobilitatis argumentum, pilei vsus 1131 g
nobilitatis insigne lunata fibula, 1131 g
nobilitatis insigne lunati calcei, 1131 d
nobilitatem absque virtutis meditatione nihil esse, 1135 g
nobilitatem in astragalis gestare quid 1133 c
νόμισμα 191 c
noctua 913 b
noctua nummus Atheniensis 415 g
noctuæ an à ciconiis nido submoueantur 1377 d
nocturnæ lucubrationis commendatio 1108 c
nodinus deus 1414 d
noe ebrietas 1594 g
νοερῶς 1107 a
nogalismata 1321 f
nola 1061 f
nola in cubiculo, quid 1061 e
noli me tangere, morbus 1687 c
νομαί 453 g
nomæ, vlcera quæ serpant, ibid.
nomen cur infanti non ante diem septimum imponi solitum 1159 a
Athenis verò decimum ibid.
nomen idem & proprium esse & glottam, posse, 864 a
nomen proprium quod ibid.
nomen rei organum 1418 d
nomen substantiam aut qualitatem significare, quid ibid.
nomines sui amissi somnium 912 f
nominatores qui 1472 b
nominum compositionis ratio 814 a
nominum formatio à virtute, felicitate, moribus, euentibus, &c. 1335 a
nominum non rei, inter scriptores præcipuos controuersia 467 f
nominum ratio recta quæ, & quid 1418 a
nominum rectitudo quid ibid.
nomina... qui 1472 a
nomi conuiuales 1550 a
nomi polemici qui 617 a
nomios Iouis cognomentum vnde 175 e
νόμος 451 b
nomorum species 411 g
nomophylaces qui 909 g
nomophylacij ianua 909 e
νόμος 373 c
νόμος ... 994 a
nomos in musica quid 411 g
νόμος ὄρθιος 452 e
nomos pro præfectura 454 a 837 g
nomos Pythicus qualis 6.. f
non omnibus dormio, prouerbium 841 b
non si te ruperis, prouerbiũ vnde 1616 b
nona Parca 1141 b
nonos 18 f
nonnæ 258 f
nonnij montes 1322 f & vnde dicti ibidem
nonni qui apud Ægyptios 258 f
norios mandragora 939 d
normalis ager 176 a
normaliter 1101 d
νόσημα 1017 c
nortia 1195 a
nortia dea 1321 a
nosocomion 1630 d
nosocomi 315 a 1630 d
νόσοι 806 b
nota pro peregrinis 1333 a
nothæ costæ 177 c
νοθεία χρημάτων 409 f 1333 a
nothis contribui solitæ pecuniæ 409 f
nothrotes pro veterno 551 c
nothus qui 1332 g
notiæa medulla 136 d
notio 518 a
notophorum 1100 b
notus pluuiæ conciliator, 78 e
notus ventus vnde dictus vide ibid. Auster
nouellus Torquatus 1610 a
nouembris Dius mensis 818 f
nouembri præfecta Diana, 1414 f
nouenarius numerus pro multitudine qualibet 1131 a
nouenarij numeri perfectio, ib. & ratio ibid. f
nouendialis sacrã 931 a
nouendialis cœna 932 b
nouitatis gratia 313 b
νοῦς 187 g
νοῦς, siue mentis ara Anaxagoræ dicata 550 d
noxa dea 1332 a
nox amori furtiuo congrua 242 a
nox autumnalis cur verna frigidior 1703 d
nox, cur euphrone Græcis, 568 e
nox, cur Latona 818 d
nox hyemi assimilata 749 f
nox è terra genita cur in fabulis 1400 c
in nocte consilium, prouerbium 568 e
noctu cur omnia sonantius audiantur 250 d
Nubendi ritus apud varios, quis 1006 b

Digitized by Google

nubentium caput cur hasta comeretur 1267 e
nubentium capita cur velari solita 1568 d
nubes pro re nihili 1460 a
nubes solis speculum 1263 g
nuca, cerebri vicaria 28 f
nudasse corpora in certaminibus primos Lacedæmonios 886 e
nudi pedalis clinopale 781 b
nudi pedalia sacra 781 c
numa Pompilius canus natus 1330 a
numæ cur extructum Fidei templum 483 c
numæ Pompilij de silentio institutum 1212 e
numæ instituta cur credantur Pythagorica 1054 b
numæ Pompilij magia 488 g
numæ qualia sacra instituta 805 f
numæ regis sepultura 929 c
numam primum ex ferro & aere cudisse nummos, 498 c
numeniæ dies, Mercurio sacer, & Apollini 365 g
numenius philosophus 313 e 889 f
numenij Halieuticon 1331 g
numenij laus 1717 f
numerandi per digitos ratio veteribus quæ 1285 e
numerare nouit, prouerbium 1236 e
numerarij 328 g 1244 f
in numerato 1244 f
numeriani historia 704 g
numerus in anima 1229 e
numerus perfectus, item mas & fœmina quis 217 d
numerus potentia vel actu 1244 d
numerus, prouerbium 1620 b
numerus quadratus 989 c
numerus quid 1236 f 1244 d eiúsque vsus & necessitas, item præstantia 1236 o f
numeri inuentor Theut, 1244 g
numeri vtilitas 1621 c
numeri à Thrasimacho primum orationi adiuncti, 798 g
numeri qui lineares, plani solidi 1243 g
numeri qui vniuersi 1242 f
numeri milites qui 1620 f
numero aliquo habere, quid 1244 f
numero dicere ibid.
numero nil prius, nil menti similius 1229 f
numerorum fons, monas 1232 g
numerorum partes 1237 f
numerorum ratio non contemnenda 1238 a
numerorum scientia maximè diuina quibus habita 1236 c & qualis ibid. f
numerorum scientia philosophi propria 1621 a
numerorum variæ appellationes 1244 e
numerorum vis Pythagorę quanta 1229 d
per numeros quid Plato & Aristoteles intellexerint 1229 b
numeris indita deorũ nomina, cur 596 e
numia numismata 498 d
numidarum equi 1196 g
numidarum libido 1036 d
numine afflatorum exempla 849 e
numismata veteribus gemmarum vicem implere, 497 b
numismato polica res 501 e
nummus exigui pretij 499 b
nummus Græcum nomen 498 e
nummus Spartianus, prouerbium 497 d
nummus stanneus, ferreus, æneus 497 e
nummi aurei & argentei feriendi inuitum à Lydis 1114 d
nummi vsus & nota 1293 a
nummum cudere primum adorti Æginetæ 490 b
nummi scortei 498 d
nummorum adulterinorum varia appellatio 498 e
nummorum species plures, 495 e
nummorum varia apud diuersos insignia 497 b
nummos cudendi apud Camæos auctor Hermodice 1114 b
nummos quis signauerit primus 498 a
nummus cur pecudis nota impressa 1293 c
nummis indistinctè legatis, exiguiores intelligi, 498 e
nummulariorum mensę in templo quare à Christo subuersę, 81 a
nuntium remittere vxori, quid 1570 a 948 d
nunquam Hecalo fies, prouerbium 1682 c
nupta noua cur in lanata pelle considere solita 1104 d
nuptarum regibus apparatus qualis olim 1576 g
nuptialiorum inuentrix Erato 323 a
nuptialis cantio qualis, 1582 c
nuptialis impensa 1580 g
nuptialis Iunonis sacra, qualia 1575 d
nuptiales coronæ, sportulæ, 1582 f
nuptialibus cœnis inferre ouum aut μελίπηκτα, apud Naucratitas cautum 1511 b
nuptiæ cur τέλειαι 1564 g
nuptiæ quæ veteribus illegitimæ habitæ 1571 d
nuptiarum commendatio 1564 c 1577 e
nuptiarum detestatio 1566 c
nuptiarum immaturarum incommodum 1573 e
nuptiarum ritus varij apud diuersas gétes 1572 a
nuptiarum symbolum cornices duæ 1643 e
nuptiis accommoda ætas, quæ 1573 g
nuptiatores 1581 f
nupturire 1582 e
nutricatio 93 g
nutricibus cur destinatum à Platone triuium 1560 f
nutricem esse adolescentem debere 130 c
nutricibus non dandum vinum 1590 a
nux basilica 244 c
nux pontica ibid. c
nuces pini, cupressi, &c. 1379 a
Nycteris 1547 f
nycteris cur dictus Chærephon 859 f
nycticorax 913 b
nycticorax quomodo capiatur 156 g
nyctoporia 332 b
nympha 159 d 184 a 348 a
nympha in vomere, quid 1439 c
nympha muliebris pudendi 746 a
nympha ornatus puellaris, 1040 c
nymphæ, cur pro nuptiis, 1582 a
nymphæ, cur sponsæ dictæ, 1192 d
nymphæ, cur Iouis filiæ, 1450 b
nymphæ, Iouis nutrices, quę 1353 b
nymphę, in Libya mulierum appellatio communis 1588 f
nymphæ quid 1192 d
nympham in virginibus præuidendi Ægyptiorum mos 746 a
nympharum in sacris mentio honesta 1581 f
nympharum in sacris memoriæ vnde instituta 1588 d
nymphis æquæuus, siue ἰσῆλιξ, qui 1693 c
nymphis antra dicari solita, & cur 443 c
nymphæa ibid.
nymphæum vrbs ibid.
nymphæus lacus 443 c
nymphia 1581 f 1588 d
νυμφίος 1187 a
nymphicus lectus 1557 d
nymphica lucra 2039 e
nymphica τέλη 1565 b
nymphides 1588 d
nymphij 1094 d 1582 g
nymphodorus 1023 a
nympholepti 195 b
νυμφῶνα mulieres tantum frequentare solitæ 1554 g
nysiæ saltationes 239 d

O

Ὠ Πέπων, 785 e
Ὠὰ oa 1499 f
oa lutris ibid.
oa pocula & ooscyphia, 1510 a
oa pro mespilus ibid.
oaria 1512 e
Obærati qui 851 d
obellæ panes 470 e
obelię panes Dionysio offerri soliti 471 c
obeliæ vnde dicti ibid.
obeliaphori ibid.
obeliscus ex septem miraculis orbis 1276 d
obelisci 471 c
obelisci bupori, qui 1181 a
obeliscolychni 258 b 305 f 977 a
obelus 496 a
obiectum simplex cur duplum quandoque spectetur 771 e
oblatio apud Deum[illegible] 596 d
oblatio, tributi genus 213 g
obliuio ex pestilentia 394 e
obliuio vnde homini 128 g
oblongi numeri qui 1244 c
obloquutio 841 a
obnuntiatio 381 e
oboliza 496 c 709 a
obolere 1364 e
obolos sex manum implesse 496 b
obolostates 305 b 406 b
obolus 496 b & vnde dictus ibid.
obolus Atticis quot chalcos contineat 1058 f
obrimo cur Proserpina 1459
obryzum 283 c
obscœnis inferre principis imaginem quid 374 b
obstetrix cur omphalotomos 811 g
obstetricum præsagia ex vmbilici modis 178 e
Occari vites quando dicantur 1555 a
occatio 387 c
occasionis ara 886 b
occeps 1196 e
occipitium cur non caluescat 709 c
occiput 144 c
occupatio feria in rebus nihili taxatur 912 c
oceanus in balneo, quid 1678 e
oceanus post omnia, post Oceanum nihil, quomodo dictum 1449 d
oceanus pro Nilo 1114 a 1491 d
oceanus quomodo terram circundet 1449 c
oceani allegoria 1219 e
oceani alueus verior sub per vsta zona 50 c
ochana 504 f
ochanes 504 e
ὄχνα 1181 c
ὀχχάνουσι 879 e
ὀχχάσθαι ibid.
ὀχχός vinum ibid.
ochus, Machæra cognominatus 1700 d
ochi regis auaritia 721 d
ochi Persarum regis historia 1033 f

Digitized by Google

ochi sanguinarium ingenium quomodo à Persarum Magis deprehensum 715
ochum regem cur asinum appellare soliti Ægyptij 1700 d
ocium vide Otium
ocimum electro non permoueri 820 d
ocimum misodulon 820 e
ocimum non ferre fœminas 165 f
ocimum serere, prouerbium 820 a
ocimi eius noxius, & quibus inutilis 820 e
oclasma saltatio 238 d
ocnus 326 e
ocnos, erodiorum genus 736 g
ὀκταπλοῦς panis 472 c
octacnemi aoræ 869 f
octaua, musicum instrumentum 446 e
P. Octauij mollities 460 e
octaui oblati vultures, quale augurium 1496 f
octimestria Naxiarum mulierum puerperia 1240 f
octimestris partus cur raro, & vbi vitalis 1093 a 1093 f 1219 b 1240 e
octobri præfectus Mars 1424 f
octonarius numerus imperfectus, ac virgo ominosus 1240 a
octonarius, solidorum primus 1241 f
octonarij vis ac ratio 1240 f
octonario iustitiam signari Pythagoricis 1241 f
oculatus 1536 a
oculus an natura suapte luminosus 150 c
oculus cur globatæ figuræ 834 b
oculus, naturæ speculum 150 f
oculus regis, quid 770 e
oculi dextri palmus, boni ominis 1366 c
oculi ictus, vel motus 770 f
oculi quadrati figura 834 e
oculi substantia 161 c
oculi symbolum 1659 f
oculi vitia 819 c
oculo celerius moto, fulgorem percipi: contrà non item, cur 777 g
oculo compresso cur igneum quiddam promatur ibid.
oculo nullum inesse proprium colorem 162 a
oculi ægopi 874 f
oculi animalium quorundam cur noctu quàm interdiu efficaciores 780 c
oculi animi indices 161 a 168 c
oculi apostrophi & diastrophi, qui 770 f
oculi charopi, glauci qui 874 f
oculi cur nigri, aut cæsij, & vtriusque videndi ratio 835 b c
oculi cur non in occipitio constituti 819 f
oculi cur vitiantur spadonibus & re Venerea vtentibus 711 a 769 f
oculi eruditi, qui, prouerbium 1651 b
oculi faciles cur dicti 150 g
oculi quare duo tantum 161 g
oculi raui, qui 874 f
oculi sanguine suffusi, impudentiæ signũ 154 a
oculi, vnde dicti 1502
oculorum abusus 162 e
oculorum ad liuorem collatio 1140 e
oculorum affectiones, earumque nomina 308 a
oculorum anguli 813 f
oculorum thalamus 816 d
oculorum anguli syluestres qui 816 a
oculorum celeritas 150 a
oculorum ex coitu imbecillitas 711 a
oculorum ex nimiis vigiliis tumor, item ex amore 1677 b
oculorum excrementum melancholicum 156 b
oculorum fascinatio 1116 c
oculorum humores 832 b
oculorum medicamina 310 a
oculorum mira constitutio 161 b
oculorum partes 831 c
oculorum passiuæ cupiditates 153 g
oculorum ratio 141 f
oculorum situs 96 e
oculorum tunicæ quot 831 d
oculorum vitia 819 c 821 g 769 d 834 d
oculorum visus excellens 150 g 769 b
oculos côditos acutius cernere, prominentes hebetius 153 f
oculos, exploratoris vice fungi 141 f
oculos iuuari narrisfodinis 1617 b
oculos, menstruis ac genitali profluuio affici 152 d
oculos, soli animantium homini depravari 769 d
oculos, tingendi mos 153 b
oculis etiam inesse venena, precipuè inuidorum 1139 b
oculis inesse splendorem igneum 776 c
in oculis pudor 886 b
oculis tumentibus inspectare, quid 310 b
ocypete, harpyia cur dicta 1681 b
ocyptera 308 c
Odaxysmus 165 a
ὠδεῖον 1561 f
odium theatrum ibid.
odenatus 721 a
odi memorem compotorem, prouerbiũ 848 d
odium τελωνικὸν ἐγγραμμάτων 449 a
odontiasis 165 a
odontophyia 165 a
odoramenta agitata cur plenius efficiat 1361 f
odoramenta viro præcipuè congrua, quę 1545 e
odoramentorum in theatris vsus 1531 f
odorandi sensorium cur in homine retusius 1356 d
odorandi sensorium quodnam, & vbi 1356 d 1363 d
odorandi sensus commoditas, quæ 99 d
odorandi vis in cane præcipua 1237 a
odorati imbres, qui 1441 c
odorati suffitus vtilitas mira 1358 g
odoratus vocabula 1364 d
odor quid 375 e 1357 c
odoris ex vino præstantia 1598 g
odoris in aromatibus quæ causa 1340 d
odoratus ratio 435 e. & f 777 f 779 b
odori sensorium vbi 1363 d
odori percipiendo quæ necessaria 1355 g
odorem malum cur augeat calor 1355 d
odores contrahi frigore 1459 f
odores florum & suffimentorum, è longinquo suauius olere, cur 1361 c d & e
odores sanitati plurimum conferre 1357 d
odorum naturam caloris vi constare 1361 d
in odorum ratione ambiguitates plures 1361 d
odorum species duæ 375 b
odoribus an suffici alimentum queat 1357 a
odoribus cur præcipuè capiantur homines 135; f
odoribus nutriri spiritum 1357 g
odoribus quomodo oblædatur quandoque cerebrum 375 f
odryles pro Thamyri cur 571 d
Oecades fieri 979 c
œcus 1324 a
œdipodia fons 1779 b
œdipus cur Coloneus 1177 f
œdipodis heroum 1178 a
œnispa 354 d
œnospouda ibid.
œno 3.1 e
œnochoi 1551 a
œnogala 1602 d
œnomaus historicus 780 f
œnomaus 1182 e
œnone insula 490 c 1017 b
œnone nympha 1017 c
œnopion vini colendi auctor 1481 c
œnopeæ 1552 b
œnupca maza 471 c
οἰνεὺς, œnus primus stadij in Olympiis victor 184 f
οἰνοφόρος 169 b 196 a
œsype 1154 e
œsipus quid ibid. 1600 b
œsypum 543 a
œtes ἄγρων primum, cur dictum Sophocli 818 f
Officiosi qui 795 b
Ogala 1511 d
ogmius Celtis Hercules, & eius imago 178 a
ogmos 416 f 1438 c 1648 a
ogygium pro vetere 486 b
ogygium quid 1418 d
ogys rex ibid.
ogygus rex 486 a
οἴκημα 1108 c
οἴκημα pro carcere & lupanari 907 d
οἰκέτης quid à δοῦλος differat 1407 e
οἰκοδεσπότης 42 e
οἶκοι ἐκλυσίαι 410 b
οἰκόσιτοι 810 e
οἰκότριψ qui 1108 e
οἰκεῖοι mos 198 g
οἰκοφθορία 1108 c
οἴδημα 308 a 771 f
οἶνα pro Ætolia 839 c
οἶνα cirrhas 1010 a
οἰνάρεα 879 f
οἰνάνθη 1564 e
οἶνος pro vino vnde 839 c
οἰνοπίνακες 879 g
οἰνωπίς 64 f
οἰνωτὸς quid 1456 b
οἶνος cur Græcis vinum 879 d
οἰπτοτον 543 a
οἰσπώτη ibid.
οἰσυπηρὸς ibi.
olacitas 1364 g
olæ 807 f
oleia aurea quæ 105 g
oldendorpius 888 c
olea à Pallade producta 1188 d
olea cur Ithacensi antro, applantata fingatur Homero 851 a
olea diuinæ prouidentiæ symbolum 851 a
olea fons 241 f
olea Iouem coronari, cur 849 e
olea moria 848 850 881 f
olea, Palladi sacra, & victoriæ symbolum 850 e
olea viti insita 849 f
oleastri arbor ex Hyperboreis ad Græcos translata 884 c
oleastro coronandi mos 884 a 1188 d
oleastellum 851 c
oleatum 1705 a
oleæ caducæ 849 g
oleæ strictiuæ 850 a
oleæ callistephani quæ 848 e
oleæ puræ à puris præcerpendæ ritus 849 f
olearum fertilitas vnde 849 f
olearum proma 850 g
olearum species 847 848 849

Olearum genera ibid.
Olecranum 348 c
ὀλεκρανίζειν 174 e
olecranon 174 d 348 c 925 d
olen Lycius, eiúsque hymni 884 a 876 d
olen primus poeta 323 b 876 d
olenus Galenus 863 a
olere bene, quę nihil olent, prouerbium 1364 c
in oleribus piper, prouerbium 375 d
oleros vrbs 1017 g
oleria Pallas 1018 a
oleria festa ibid.
oleosas plantas inoculationem non admittere 1703 g
oletare 1364 e
oleum acanthinum, samicum, thurinum, cibarium 271 g
oleum album 275 f
oleum amarum 275 g
oleum dulce ibid.
oleum calidum 1670 g
oleum cur frigore densescat 1705 b
oleum cur inter cætera liquida non remiscetur 1706 a
oleum cur minus pellucidum quàm aqua 1441 f
oleum cur non concrescat 1349 b
oleum cur superfluens optimum 1584 d
oleum, insaniæ pharmacum, 274 g
oleum lachrymas ciere 818 a
oleum maris fluctus inspersum sedare 1399 b
oleum mustum 1602 e
oleum omphacinum & ὀμοτριβές, 275 e
oleum plantis infestum, item apibus 1703 f
oleum spicæ 1705 a
oleum sursum semper petere 1706 a
oleum Venafranum 464 a
oleum vetus recenti candidius 1706 f
oleum viride, & conditum 275 e
oleo ferrum moliri 275 c
oleo perunctos aquam calidam minus sentire 1706 g
oleo poto cieri vomitum 1705 g
oleo seruando loca subterranea cuiusmodi apud Græcos 1586 f
olei fons Augusti temporibus 275 d
olei diaphanum & leuitas vnde 1399 b
olei diuersa vis in lanis & pilis 1706 b
olei euaporatio 1706 d
olei inuentio 1013 f
olei natura 274 g 1705 b
olei nouitij viror 1706 f
olei opificum quis primus excogitarit 275 d
ὀλιγοσιτία 1671 a
olfaciendi sensus minus aliis necessarius, & quæ eius vtilitas 98 d
olfactus cur in homine quàm animantibus quibusdam hebetior 1356 d
olfactus ratio 1136 g
vide Odoratus
olidus veternus, cur apud Catullum 551 b
oligarithia 332 b
oligophorum vinum quale 1599 c
ὀλιγόγεως 124 a
oliuitates quatuor 275 f
olonthos 979 d
olophoia quæ 877 d
olophyctides 865 b
olophygdones ibid.
olorus Thucydidis pater, 889 a
olpæ 1535 b
olpe 700 b
olpis piscator ibid.
olra 558 d
olra ἄλφι quid apud Ammianum ibid.
olus atrum 1280 f
olympia 883 a
olympia ab Hercule nuncupata 884 c
olympia ab Iphito instaurata 884 f
olympia ad Cronium collem celebrari solita 886 f
olympia κρόνου λόφῳ, 886 g
olympia cur quinto quoque anno celebrari solita, item quando, & quot dies, 884 d
in Olympiæ panegyri mira muscarum fuga 1311 b
olympiæ statuæ 1651 e
olympiæ victores olea, non cotino coronari soliti 848 c
olympiadis apophthegma 843 a 1213 d 1574 e
olympius cur dictus Iupiter 1113 e
olympij Iouis crater 1550 c
olympij Iouis famulatus, 1391 f
olympius cur cognominatus Pericles 1385 c
olympij dij qui 1113 e
olympium templum ibid.
olympici certaminis initia apud Græcos quæ 884 a
olympici Iouis simulacrum 1276 f
olympicorum certaminum ratio, & singulorum incrementa 884 c
olympicorum corona cotinos 884 c 886 d
olympicorum primi victores, qui 590 f
olympicis certaminibus exclusæ mulieres 758 b
ex Olympionicis temporum supputatio 887 a
olympus mons, qui & Lycæus 1352 a
olympus musicus 442 g 443 c 452 c
olympus polydiras 170 g
olympus pro Ioue 1113 d
olympus quid & vnde 1113 b
olympi allegoria 972 b
olympi vertex pluuiis intactus 50 d
olynthi 979 c 980 d
olynthophorus ficus 979 f
olynthos 565 a
olyra 1032 b
Ombrij Iouis ara 1491 b
omentum 198 c
ὀμμάτων φάρμακον 816 d
omnes de tribus primum dici 1131 a
ὀμοχρώματος 1094 e
ὦμοι 216 a
omolinon 1543 b
omoplatæ 169 a
omotarichos 704 c
ὀμοτριβές 275 e
omphacinon indumentum 852 b
omphacinum oleum 275 c
omphacium 1589 a
omphacomeli ibid.
omphale cur dicta 756 f
omphales historia 1034 b 1115 a
omphali varia notiones 811 c
ὀμφαλοῦ ἀναπηδᾶν 810 d
omphalion, siue omphalus Thessaliæ 812 d
omphalister 811 g
omphalites 812 c
ὀμφαλώδης stolos 813 c
ὀμφαλόεσσα ἀσπὶς, cur Nicandro 811 b
omphalos 756 f
omphalos Cretæ 812 d
omphalos Parnasi 810 e
omphalotomos 811 g
omphacites 1082 c
omphax 1589 a
ὀμφὴ 811 c
omphe 812 c
omprax ibid. b
omphnia Ceres ibid.
omphnij ibid.
omphnia manus ibid. c
omphnia nubes ibid.
omuli in Antoninum pium scomma 867 b
Onagrius color 852 c
oncæ 818 c
ὀνείατα 879 c
ὄνειροι quæ somnia propriè 1491 d
ὀνείρατα vnde dicti 1503 b
ὀνειρογμὸς ibid. a
ὀνειρώττειν ibid.
onera cur sinistræ non dextrę imponenda 30 a
oneuon quid 900 d
oneui quid ibid.
onias Hebræus 1294 g
onidæ 403 g
onirocrites 1503 e
onirocritici libri ibid.
oniropolos 1503 b
oniscus piscis 345 1700 g
onis 545 a
oniscus millepes & centipes 1700 g
onites 279 a
onobeli 181 g
onocephali symbolum 1700 g
onochelos 1187 e
onochelum cur & finxerint & appellarint Christum quidam 1702 a
onocolon 783 d
onomademi Chij dictum 1481 b
onomatotheræ qui 1319 b
ὄνος 1400 g
onos 181 g
onoscelli dæmones qui 63 a
onoscellis ex asina 1187 e
ὀνθυλεύειν 1365 c
onthos 543 a 1365 c
onthyleuses 1321 c
ὄνου γνάθος, promontorium 1046 e
onyches xylini 915 c
onychismus ibid.
ὀνυχίζειν ibid. & 1131 c
onyx 356 c 375 c 412 f 1535 b
Opæ 816 e
opaon 977 c
ὀπαὶ 152 d
ophiasis vnde dicta 709 f 1045 c
ophioctonos 973 c
ophioneus dæmon 63 g
ophionei vatis historia 775 e
ophis 425 a
ὄφιν ἔλαφος οὐ κρύπτει ὄφις, prouerbium 1614 d
ὀφθαλμιᾶν 310 b
ophthalmioi 770 d
opthalmi in conuiuiis qui, 1552 b
ophthalmicorum affectio 1260 f
ophthalmitidos Mineruæ templum 766 b
opias 981 a
opilij Macrini crudelitas in suppliciis 509 a
opinio 287 g
opinio quatenus imaginationi coniuncta 1118 e
opinionis error 798 d
opion 977 b
opiones ibid.
opis tabulæ 522 a
ὄπις 153 c
opisthenar 125 b
opisthocomæ Euboici 366 b
opisthonomi boues in Libya 1037 d
opisthuretica 210 b
opius à filio seruatus 755 f
opla 237 e
opora 981 c 1681 a
oporæ 1681 a ibid. d 1702 f
oporones qui 1681 d
oporophoræ arbores ibid.
oporophylactum ibid.
ὀπὸς quid 981 a

oportunitatis

Digitized by Google

oportunitatis in actionibus necessitas 536 c
opsartyci libri 465 d
opsartysia ibid.
obsigamij iudicia 1581 a
obsigonos 1649 c
ὀψιγαμίου 880 c
ὀψιμαθεῖς,cur Lacedæmonij 964 d
opsodædali 1555 b
opsophagus Apollo 534 e
opsophagi cognomentum Apicio inditum 460 a
opsophagi qui 465 d
opsothecæ mulctatis 169 e
opeantum quid 1145 e
ὀπτός 967 a 977 c
ὀπτήσια 770 e
opteria 1192 c
ὀπτῆρες 230 a
optice 779 e
optices vsus 799 a
ὀπτικοὶ nerui 161 g
optici nerui qui, quáue ratione coeant 771 a
optili 154 a
optiletis Minerua ibid.
optimum non nasci 119 c
optimi cognomen Traiano, ex senatus decreto 1333 c
ὀπτὸς 1547 c
ὀπτὸν esse crudum piscem,griphus ibid.
opuntij cur pro monoculis aut cæcis 812 d
opuntiorum sacra 808 d
Oracula à multis comprobata, itémque damnata 72 c
oracula apud Græcos heroicis reddi solita 75 f
oracula,dæmonum inuentum 73 b
oracula quo theologiæ genere contineantur 72 b
oraculorum origo ibid.
oraculorum vanitas 830 e
oratos 812 f
ὀργίλος Græcis qui Horatius 883 e
oratio breuis an præstabilior, & quatenus 1380 b
oratio cur omnium animantium vni homini tradita 1370 d
oratio hominis index 1133 d
oratio Asiatica, & duo eius genera 1279 e
oratio,persuasionis sacellum 799 b
oratio quid ab actione differat 1180 a
oratio sine controuersia quæ, 1279 g
orationis ad ferrum collatio 1380 d
orationis breuitas laudabilis 968 c
orationis concisæ vis 901 c
orationis diuersitas 1381 d
orationis genera 864 d
orationis gratia ex inopinato 1547 c
orationis magnificẽtia & splendor,quid 1378 a
orationis ornatus 1278 g
orationis rationisque vim inesse cunctis animalibus 911 d
orationis species duæ 327 f
orationis τραχύτης,siue asperitas 998 e
orationis vis 1113 g
oratione quantum reliquis animantibus præcellat homo 113 e
orationes panegyricæ 1267 a
orator an fiat,poeta nascatur 321 e
orator, non alius quàm philosophus 1622 g
orator quis 1072 c
oratoris laus 1277 g
oratori finitimus poeta 316 b
in oratore quid præcipuum 1277 g & quæ potissimum requirantur 1065 g
oratores multitudinis serui 1209 a
oratores vbi non permittantur affectus mouere 1310 a
oratorium 389 a
orbicularis figura qualis, 21 b
orbis appellatio 33 b
orbis longitudo 30 b
orbis septem miracula,quę, 1176 d
orbis substantia à stellarum substantia diuersa 38 b
orcana 533 b
orchematice cantilena 528 g
ὀρχησμοὶ 333 a
orchestra 410 c
ὀρχηστῶν spectacula encyclia 1404 f
orchomenus 1132 a
orchomenij ibid.
orchomeni ἀλμῶνες vnde 1491 f
orchos 1478 g
orcini liberti 583 b
orciniana sponda, quid Martiali ibidem b
C.Orcinius ibid.c
orcus pro Plutone 532 g
orcus vnde dictus 533 c
orci galea 285 b
inter orci cancros adhæsit, prouerbium 262 d
orcius thesaurus 532 g
ordinaria quæ 569 b
ordinarius homo ibid.
ordinion 1438 d
ordinis sacramentum 1572 g
ordinis vis 441 d
in ordinem redactus,qui 1404 f
oreæ 1181 e
oreas 981 f
orectæ hastæ 1173 b
ὀρέγειν 46 b
ὀρειγάλκου 1057 c
ὄρειον 801 e
orescoæ ferræ cur 965 e
oreleoi Homero quid 909 g
oresta vrbs ab Oreste condita 893 b
orestes an in Pythiis perierit 797 d
orestes vbi á furore liberatus 897 d
orestis expiatio 1185 c
orestis iudicium in Areopago 848 b
orestis scena 1185 e
orestis tempora 797 d
ὄρεξις 1173 b
orexis velut canina, quid significet 698 a
organarij 1071 a
organica membra quæ 134 d
organica musica,quæ 448 g
organorum musicorum varia nomina ibid.
organum psalterium 446 c
organum quid in homine 134 d
orgas 837 f
orgades 810 f 1238 c
ὀργή 1306 f
ὀργὴ πρὸς τοὺς κρατοῦντας 1211 c
ὀργιλότης 1306 a
orgeones 810 f
orgeonicon dipnon 1523 a
orgia à Thyia primum celebrata 876 e
ὀργιάζειν 810 f
orgyiæ 1206 g
orica iuga 1181 e
orichalcum an vsquam reperiatur, Aristoteli dubitatum 1057 f
orichalcum factitium ibid.
orichalcum in India nasci, ibid.
orichalcum metallis omnibus pretiosius ibid.
orichalcum quid ibid.
orictices 1583 a
oricus 1479 a
oricius buxus ibid.
oriens,dextra cæli pars, 27 e 414 b
orientis,ingenia acerrima, 538 g
in Oriente cur proueniant aromata, gemmę,elephantes,leones,&c. 27 e
cur in Oriente omnia prouenjant odoratiora 1165 a
origanum 704 f 1667 a
origenem male sentire de filio & spiritu sanctò 78 e
origenis error 90 g
origenis excellentia 78 e
origenis sententia de animis hominum improbata 82 d
originarij serui 390 b
origenis eruditio 1042
origenis frequens studium 849 b
origenis opinio de dæmonibus, excussa 78 b
origenem sibi genitalia recidisse 78 e
orinda panis 470 a
orindium semen ibid.
orion vnde dictus 211 a
orionis canis 245 a
orippus Megareus 8:6 f
orisgontis regulis vxor 721 b
oritarum apud Indos mores 1026 c
orithios 452 g
orithyia Boreæ rapta 814 f
orithyiæ raptus 1459 a
ὀρμητικὰ 565 d
ὄρνις pro sternutamento, 1368 a
ornithia 960 b
ornithomania 896 g
orobanche,cynomorium 185 g
orobanchi 1082 f
oromasis 346 a 999 b 1215 b
oron 403 g 1082 e
orontes fluuius 1026 f
orontis historia 1184 b
orontis proceritas 1026 f
orosangæ Persis qui 399 f
orphani qui 787 b
orphanistæ ibid.
orpheus à mulieribus discerptus 296 a
orpheus masculæ Veneris an auctor 787 d
orphei caput in Lesbo oracula dedisse 786 c
ad Orphei conditorium lusciniæ 1010 a
orphei & Eurydices fabulæ allegoria 1630 c
orphei & Musæi amicitia, 1173 d
orphei fabula 1182 e
orphei mucnta,& interitus 1010
in Orphei gratiam,mulieribus stigmata inuri solita apud Thracas 850 b
orphei per octo numina iurantis institutum 1241 g
orphei quercus 1010 c
orphei sacris initiandi ritus 787 a
orpheotelestæ qui 786 g
orphica sacra ibid.
orphnæotelestes 787 a
orphos,bellua ibid.
ὀρρώδεις humores qui 129 d
orthodia 181 d
orthopygium ibid.& 187 c
ὀρθοπυγιαστὴς 181 e
orthos ibid.d
orsi pro deo Magis 1135 b
orsinis elegans de Bagoa dictum 789 a
orta omnia occidere, quomodo intelligendum 529 e
orthi Bacchi ara 311 e
orthia Diana 451 e
orthia phalanx 451 c
ὀρθιάζειν 746 a
ὄρθιος 452 c
orthius nomus 451 f
orthium carmen 451 c
ὀρθοὺς φαίνειν 367 d & 1669 b
ὀρθοέπεια 837 f
orthographia 410 a

orthosia Diana 452 e
orthostade 1702
orthostada vestimenta ibid.
ὀρθοστάδιον 777 d
orthostadios tunica 851 b
orthostates panis 470 f
ὀρθρίζειν 367 d
orthria Diana 452 d
ὄρθρον ibid.
ortus Gerionis canis 745 a
orthusios mons 452 d
orthus ab adorantibus spectandus Pythagoræ symbolum 1234 b
ortyges qui, prouerbio 1461 c
ortygia apud Ephesios 243 b
ortygomania 895 g
orizæ 198 f
orygis perpetua sitis 1597 a
orygmata 906 a
oscedo 557 a
oscedo vnde prouenire soleat ibi.
oscheon quid 1437 c
oschei affectiones ibid. a
oschia 353 f
oschophoria ibid.
oscitantes cur minus audiant 155 a
oscitatio in enixu letalis 1367 e
oscitatio quæ proberetur 557 b
oscitatio vagi securique animi indicium 557 d
oscitationes, metaphoricè quid ibi.
osculana pugna 1715 b
osculum frontis 148 f
osculo excipiendi mos 175 c 1678 d
osculorum certamen apud Megarenses 788 d
osiris quis 257 g 246 d
osiris a Typhone necatus 941 f
osiris pro Baccho Ægyptiis 1032 e
osiris pro deo, cur 1221 f
osiris, sol 837 b
osiris sub nigro corpore 1701 b
osiridis cultus 257 d
osiridis interitus qua die 1096 d
osiridis victimæ 941 f
osismica littora 720 g
ὀσμύλαι 1473 c
os animi vestibulum 159 b
os, non esse spirandi organum 157 d
oris multiplex vitium, ex Quintiliano 858 a
os phalangis 812 f
os porci, Sergij cognomentum 1420 e
os sacrum 177 c 835 d
ossis sphaceloς quid 1434 e
ὄσσα 812 e
ossa fracta per poron, non vnitionem cohærere 136 a
ossa in humano corpore, quot 135 d
ossa omnia omento integi ibid. f
ossarij 851 b
ossium albedo 866 e
ossium compositio 709 a
ossium generatio 232 a
ossium distinctio & nomina 135 a
ossium ratio 135 a 1628 b
ossifragus, φήνης 512 b
ossibus an insit sentiendi vis 165 a
ossibus præcipuè infestum frigus 1387 b
ὀσφύς 210 b
ostagra 244 d
ostensionales milites 1199 f
ostigo 542 f
L. Ostij paricidium 787 b
ostocopos 1527 f
ostracina pecunia ante Numam 498 d
ostracion 421 f
ostracismus 1195 b
ostracismi auctor 1311 e
ostracoderma quæ 1509 f
ostracon 421 f
ostracophoria 880 c
ostreon color 852 d
ὄστρεα 383 c
ostrea ἰατέρικα ibi.
ὄστρεον ibid.
ὦτα σκανδαλώδη 155 f
ὠτεγχύτης 2162
othon 851 f
otium apud quasdam gentes laudabile 554 a
otium capite mulctatum, Draconis legibus 513 g
otium onestum, quale 549 e
otium sine literis, mors 549 f
otium Thracibus honoratum 1009 e
otij detestatio 547 b
otij indicia 1085 f
otij rationem extare debere 554 g
otiosum esse, satius quàm nihil agere 554 g
otiosi verè qui 549 e
ὠτώεντες tripodes 428 e
otto 1057 e
otus 156 f
otus, ἀσκάλαφος 64 e
otus, nycticorax 913 b
oti qui 156 g 565 e
otides 156 g
otum & Ephialten primos Musis sacra fecisse 1232 a
Ouum 21 e
ouum de arborum fructu 1635 c
ouum factus totus, quid 1635 b
ad ouum famem integram afferre, quid 1635 b
ouum nuptialibus cœnis inferre, apud Naucratitas cautum 1511 b
oui chryson, pro vitello, & chloron 1512 b
oui cum mundo similitudo 1509 b
oui elementa quatuor ibid.
oui somnio thesaurus indicatus 1502 e
ἐξ ᾠοῦ γεγονὼς ἐν πηνελόπῃ, prouerbium 562 b
oua corrupta cur fluitent, integra non item 1509 f
oua cuiusmodi mares vel fœminas producant 1510 e
oua cur tosta dissiliant facilius, quàm si coquantur aqua 1509 e
oua fundæ imposita, rotatione percoqui 421 e
oua in expiationibus adhiberi solita 1510 c
oua in secundis mensis apponi solita 1635 c
oua inter animal & non animal velut media 1510 e
oua mensæ secundæ etiam inferri solita, & cœnæ initio 1511 e
oua ὑπηνέμια 1536 c
oua pro testiculis 183 f
ὄα, sorba 1166 a
oua τρομερὰ, seu tremula, quæ 1511 c
ouali figura cur aures & lingua 1068 c
ouorum diuersa nomina 1511 e
ouorum lutea, ὠῶν τὰ χρυσᾶ 337 f
ouorum natura mirabilis 1509 a
ouum putamine duplici 1511 a
ouorum quæ præstantiora 1512 e
ouorum similitudo, prouerbium 1509 a
ouorum stolos ὀμφαλώδης 813 c
ouidij batrologia 858 e
ouidij exilium & obitus 859 e
ouidianæ poeseos luxuria 859 d
ouis leonem pariens 881 g
ouis pella 1553 b
oues pyrrhicæ 879 a
oues Soli sacræ Apolloniæ 1451 a
ouium imaginationis in conceptu historia 1116 f
ouillæ pelles cur bibli veteribus 1505 e
ὄλαι 1571 a
ὄλεον 878 c
ὀλοχύται 807 f
ὀλέσατο τεῖχος 860 b
οὐρὰ phalangis 812 f
οὔρανος ἀστερόεις 1275 a
οὐρανὸς 810 g
οὐρανὸς pro capite 1113 b
οὐρανὸς quare dictum cælum 46 b
οὐρανὸς, quare πολύχαλκος Homero 15 e
ὄργια 875 d
ὀργάδες 445 g
ὄμφαξ vua 1512 c
ὄρος ibi.
ὀσία 1129 b
Oxis 1535 a
oxosma 219 d
ὀξύβαφα 717 c 1535 a
oxycratum 1705 e
ὀξυδερκοῦς Palladis sacellum 773 a
oxylipes panes 473 c
oxylus Ætolus 884 f
oxylus Eleorum regulus 722 a
oxyli filiæ Hamadriades 982 f
oxyngion 1705 e
ὀξύφωνοι 1063 g 1417 a
ὀξυωπία 769 f
oxyrhynchi 709 g
ὀξύτης quid 145 a 515 e
oxythymia 289 c
Ozæ 1364 d
ozanitæ ibid.
ozena vlcus 157 f
ozima 1650 g

P

PAchyales 844 a
παχύδερμοι, quare fatui Græcis 267 c
παχύνοι 308 b
pactides 444 f
pacton 401 b
pactyes Sisyrophori, cur 1019 d
pacuuij cum Ario colloquium 757 b
padus vide Eridianum
pæan, cur pro Apolline 325 d
pæanis clamandi mos vnde congressuris in acie 874 b
pæanes 315 d
pæanice cantilena 1528 g
pædagium 319 a
pædæma 961 b
παιδαγωγία 319 f 319 b
pædagogiani pueri qui ibid.
pædagogium 319 f
pædagogia 319 b
pædarion 1094 a
pæderastes cur dicta tragœdia 788 e
pæderos 319 f
pædes 319 b
τὰ παιδικὰ 789 d
pedicæ tibiæ 450 e
παιδικοὶ hymni 789 f
παιδίον 1094 a
pædiscæ 319 f
παιδισκεῖον 319 f
παιδίσκη 1094 a
παιδοφθόρος 794 b
pædotriba quid à gymnaste differat 1113 f
pædotribæ 1696 a
παίων 324 f 1519 a
παιών ibid.
pæonia manus ibid.
pœoniæ vis contra comitiales 286 c
pæon quid, item pæan 1519 a
pæon ibid
pæonis species, pæonica synthesis magnifica 1278
pæonum mores 994 e
παῖς 1094 a
παῖς Persei & Asteries filius 1099 a

passa

Pæsta 472 c
παιπάλημα 1517 b
Pæpale ibid.
Pagæ, πηγαί 81 a
Pagondas Thebanus 885 a
Paguros, cur senilis cutis 1094 g
Paguri ibid.
Pala 284 g 290 a
Palæanche 170 d
Palæmon Hercules 279 b
Palæmon 789 d
Palæphatia papyrus, prouerbium 1712
παλαίφατοι λόγοι 1713 g
Palæphatus grammaticus 1713 f
Pælæphatus τῶν ἀπίστων auctor, déque eo plura 1712 g
item alius historicus 1713 f
Palæphati nomen quid 1713 f
Palæsticus 713 f
Palæstræ prǽmia quando pueris proposita in Olympiis 884 d
Palæstræ primus in Olympiis victor Echemus 884 f
palæstricæ restitutio 884 g
palæstricæ inuentor Phorbas, aut Theseus 714 d
Palæurgi 567 a
Palamedes cubici ludi inuentor 1135 b
Palamedes ypsilon literæ inuentor 389 f
Palamedis poemata à quibus prodita 1139 f
Palamedis vafricies 565 b
Palamnæi dæmones 70 g
Palari 402 c
Palatæ vites ibi. b
Palathæ fici 981 d
palatiar 1580 c
Palatij nomen vnde 397 g
Palatonis pictoris historia 1211 c
Pale 714 e 925 b
Paleæ æris 1059 f
Paleatum natura 520 f
Palilogiæ gratia 819 a
Palimbacchius, qui & Saturnius 1425 c
παλιμβόλα 284 a
παλιμβόλοι qui ibid.
Palimboreæ venti 1112 c
Palimpega 567 a
Palindoria ibi.
παλίντροπα quid 416 c
Paliuros, quare arrachos dicatur 798 a
Pallas vide Minerua
Pallas Agoræa 970 f
pallas Ambulia 1178 e
pallas Anemotis 1122 f
Pallas auleticæ inuentrix 412 b
Pallas Capania 485 g
Pallas, cur ἀθηνᾶ Græcis 765 f 766 d
Pallas cur Glaucopis 150 g 766 e
Pallas cur Tritogenia, seu Tritogenia 1113 c
Pallas cur virgo credatur 765 g
Pallas dea bellica 981 c
Pallas dies quæ 1113 f
Pallas, diuina prouidentia 851 a
Pallas eadem cum Iside 257 g
Pallas equestris in Libya genita 490 f
Pallas ἐργάνη 863 g 1055 c
Pallas ex Iouis vertice 765 g
Pallas Narcæa 712 c
Pallas Neptuno & Tritoni de palude nata 766 g
851 a
Pallas olea superato Neptuno coronata
Pallas olearia 1018 a
Pallas Parthenos 866 a
Pallas Polias & Schenias 850 a
Pallas, prouidentia intellectualis 765 g
Pallas Stratia 766 b
Pallas ζωστηρία 1250 g
Palladis Ægidos allegoria 972 f
Pallados ἀρείας ara 848 a
Palladis ἀσγυραίας templum 1250 e
Pallados ἀξιοποίνου sacellum 971 c
Pallados cum Marte dissidij allegoria 972 g
Palladis & pepli eiusdem allegoria 766 d
Palladis galeæ cur gallus insideat 863 c
Palladis Haleæ delubrum 937 c
Palladis Hippiæ ara 886 c
Palladis μητρὸς sacellum 773 a
Palladis ὀξυδερκοῦς sacellum ibi.
Palladis polos 497 b
Palladis Sciradis sacellum 1578 c
Palladis sedentis statua 766 f
Palladis simulacrum æneum, cornicem tenens, cur 809 b
Palladis simulacris cur draco apponi solitus 502 a
Palladem tribus infestissimis feris oblectari 769 a
Palladas poeta 314 b
Palladæ elegans terra stichon 1091 a
Palla des puellæ quæ 1250 f
Palladium à Constantino Byzantium tralatum 1558 d
Palladium cui à Diomede redditum Æneæ 1558 c
Palladium forum ibid. b
Palladium quale simulacrum cœlo delapsum 1558 b
Palladij celeritas 779 d
Palladia simulacra quæ 1558 a
παλαιόν 380 a
Pallene Alcion 752 a
Pallene locus, vnde dictus 1712 a
Pallene vrbs 1712 b
Pallene Sithonis filia, Cliti vxor 1712 b
Pallenicum aspicere, prouerbium ibid. a
Pallenidis Mineruæ sacerdos, Parthenos dicta 871 d
Pallentes μαλακοί 1365 d
παλλαξ 1094 a
Palma ἀείφυλλος 242 a
Palma, anni symbolum Ægyptiis 244 b
Palma fons 242 f
Palma mas aut fœmina, quæ 1147 a
Palmæ arboris balani 241 c
Palmæ arboris decor 241 f
Palmæ arboris multiplex vsus ibi. g
Palmæ arboris renitendi vis 378 g
Palmæ cerebrum 243 c 243 f 244 g
Palmæ epitheta 242 a
Palmæ longæuitas ibi.
palmæ, maris & fœminæ fructus 244 c
Palmæ, Carmanorum cibus 981 c
Palmæ petalæ 1420 a
Palmea corona 241 g
Palmare 251 c
Palmaris scrobs ibi.
Palmarium 920 c
Palmata toga ibid. 852 c
Palmatiæ 1708 f
Palmatus paries 251 c
Palmicum augurium 380 a
Palmones 1409 b
παλμός 251 b 380 b
Palpebra, βλέφαρον 150 a 816 d
Palpebrarum foramina, cui vsui 816 b
Palpebrarum ratio 149 c
Palsamum 1019 g
Paludes 1450 d
Palta 1173 b
Paltenus 1235 d
Paltum ibid.
παλτὸν τόξ 1225 c
Paltus vrbs ibi. d
Palys 553 c
παλύνεται ib.
Pammachi 714 a
Pammachion ibid.
παμφάγος corpus 162 c
Pamphagi cognomen 341 f
pamphili Alexandrini De nominibus liber 911 g
παμφόρον 490 f
πάμφως 13 2 a
pamphus hymnographus 1188 c
pampinata lancea 1531 d
pan, chororum proxenos 240 c
pan, cur è pino coronam gestet 1379 g
pan, cur Mendes Ægyptiis 1032 f
pan Lycæus, eiúsque antrum in Arcadia 1354 a
pan, Pindarici carminis amator 795 a
panos Nomij sacellum 1221 f
panos sacellum, & quibus rebus præesse Pan creditus 1312 e
panos sacra Athenis qualia 801 a
panos simulacrum apud Mendesios quale 1032 f
panos templi miraculum in Arcadia 1311 a
pani iuncta Erato 1221 f
pani 305 c
panium locus 501 c
panum vmbræ 1461 d
πάναβρος 459 b
panagyris 415 e 1636 g
panaria arca 1473 d
panaria ebrietas 1596 c
panathænea festa 800 d
panathæneorum celebritas vnde primùm 801 c
panathenæorum saltatio 237 e
panathenaica pocula 1535 b
panathenaicæ nauis peplum 768 a
pancarpia 472 f
pancratiasticus 713 b
pancratiastæ quando primum in puluerem prodierint 884 g
pancratiastæ qui propriè, & pancratiæ 713 a
pancratium quid 713 b
panereon 205 e
pandæ 729 e
pandæsiæ 460 g 1515 e
pandare 372 f
pandari sarcina qui ibid.
pandemus festum 1056 c
pandemus meretricula 735 g
pandemus venus 735 g
& eius templum 741 f
pandemus Venus 987 e
pandemij Homero qui 736 a
πάνδημοι morbi qui 736 d
pandia 924 d
pandicularis dies 807 e
pandiculatio 556 a
& vnde fiat ibi.
pandora muliebris sexus prima, 758 f
pandoræ allegoria 361 f
pandoræ dolium 362 a
pandoræ pro patria interitus, 871 c
pandura 446 b
panduristæ ibid.
pandurizare ibid.
panegyrica prouerbio quę 1627 a
panegyricæ nugæ 1628 d
panegyricæ orationes 1627 b
panegyricum corpus ibid
panegyricum dicendi genus 876 d
panhellinon templum 345 f
panis angelorum 1153 d
panis ciuilis qui 470 g
panis escharites 1460 c
panis percoctu difficilis 474 b
panis, genus nebulæ 1460 c
panis genera & instrumenta 470 d

H

panis prægustatio in nuptiis 1567 f
panes facierum 473 a
panes frigidi albiores calidis, 1706 c
panes gyritæ,autopyri, 169 g
panes optimi, quos mures arroserint 471 b
panes primitiarum & propositionis 473 a
panum calentium odore propagari vitam posse 1113 c
panicum 1026 c
paniscus 408 b
panisci caput in Chiorum lapicidinis extitisse 1482 c
pannarij 289 g
pannicularia quæ ibid.
pannoniæ seruitus 1408 d
pannoniæ vinum à Probo imperatore 1003 f
extra Pannoniam non est vita, prouerbium 1003 d
pannoniorum mores 1003 b
pannoniaci augures ibid.f
pannutia poma quæ 1610 e
πανοπλίς 721 c
panomphæus Iupiter cur, 812 c
panoplia 1164 g
pannoptes Argus 973 b
pansæ cognomen vnde 1330 c
pansagia 1164 g
panseline 1102 d
πανσελήνη 1238 f
pansyrus 756 a
pantaleon impostor 564 f
pantheæ virtus 718 d
panthædæ Spartani in vrbium mœnia cauillum 1477 f
pantheram omnium animalium solam bene olere, 1355 b
pantomimi 235 f
pantopolæ 1183 e
panyasis 875 g
papauer 338 a
papaueris foliis ludere soliti amantes 1050 f
papaueris succus caroticus, 1599 e
papauerculum 338 a
paphiæ Veneris templum 741 a
paphij Veneris cultores 1172 a 1641 d
papia lex 1451 b
papia lex à Gratiano sublata ibid.d
papilla 177 a
papillæ 177 a 1694 b
papillæ pro fontium tubulis 177 a
pappa 171 b
pappa Iupiter,& Pappæus 594 e
papparo 594 f
πάππας 147 f & 594 e
παππίζειν ibid.
παππάζειν ibid.
papissare ibid.
pappus ibid.
παππῷ μελέει, prouerbium 1274 d
parabacchus Demosthenes,cur 1081 c
parabates 1198 a
parabia 374 d
parabolani 1636 e
parabyston forum 1557 d
parabiston quid 1557 d
parabystus lectus ibid.
paracenthesis 1437 f
paracenterium ibid.
paracerides 191 d
paracharactæ 498 e
paracharagmata ibid.
paragnemidia 1200 d
paracnemium 191 c
paracope 896 c
paracynanche 170 d
παραγγέλμα quid 50 b
paradigmata pro pœnis 296 b
paradigmatice 1653 b
paradisus pro hominis mente, 113 b
paradisus quid 917 e
paradisus sub æquinoctiali 50 a
paradisi quatuor fluminum interpretatio 917 e
paradiso terrestri similis quædam apud Platonem regio 48 c
paradoxologi 353 a
paradoxopœi qui ibid.
paradromides 1171 b
paræbasium 933 b
paræbasius campus ibid.c
parœmiacum carmen 354 c
παραγγελίας 353 c
paragogæ 566 e
paragramma 809 f
παραγραφή figura quæ ibid.d
paragraphi in dramate vsus & eius forma ibid.e
paralogismi 566 c
paralos triremis 837 a
paralurges 843 d
paralus nauis Athenis quæ 415 f
parali qui ibid.
paralysis ex frigore 1388 d
paralysis quid 279 g
paralysis spontaneæ exemplum 1117 e
paralyticum 279 c
paralyticus,blæsus 861 b
parameria 191 a
parameridia 1200 d
paramesos digitus 913 g
parammon Mercurius 1036 e
paramythia 814 e
paramythicæ orationes ibid.
paranchonistes 1144 b
paranguriæ 576 c
parangeliarchus qui 71 f
parapægma 412 d
parapechyon 174 e
parapetasma 413 d 1580 d
paraphasis 1102 b
paraphoræ 586 e
paraphrasis 1469 g
paraphyades 197 g
παραφυάδες digiti,& dentes 915 a
παραφύσεις 914 f
parapleuridia 1100 d
pararij 56 d 570 c
pararenchon 842 b
pararium æs 1196 a
parasceuia 413 d
παρασκευαστική,quæ 213 c
parasemus rhetor 498 f
parasemi nummi 498 e
παράσιτοι 810 d
parasitica, Philij Iouis inuentum ibidem
parasition 810 b
parasitus 1527 b
parasiti appellatio vnde 810 b
parasiti χόλικες ibid.
parasiti sacrorum qui ibid.
parasitorum genera ibid.e
parasphagis 169 a
parastades 1022 d
parastata 191 c 213 c
parastatæ 852 d
parastates os 195 e
parasynanche 943 c
parasyra 863 d
parasyri equi 1197 f
παρασφραγὶς 509 g
paratilmos pœna ibid.
paratitla quæ 458 a
paratura 1417 e
paratypa numismata quæ 498 e
parauasis 414 a
paraueridi 977 e
paramausticæ febres 1322 e
paraxiphis 863 e
parazonium 1351 b
parcæ,maris puellæ cur 1141 c & Noctis filiæ ibid.
parcæ tres,locus Romæ ibid.
parcarum maxima natu Venus Vrania 1641 f
parcarum nomina 1141 e
parcarum sacellum 970 f
pardalea 1505 f
pardalea vestitus,prouerbium ibid.
pardalis marina 1313 c
παρειαγωγός 808 c
parectatus 1054 a
paredrios magistratus 76 c
πάρεδρος ibid.
& συμπάρεδροι ibid.
paredrus dæmon,qui ibid.f
παρεισαγωγή 414 b
pareia 1100 d
parembolis 405 g
paremplastica 1414 d
paremptosis 308 e
παρεμφαίνω 143 e
παρεγχείρησις 138 d
παρεγγυητοὶ dij,qui 1218 g
parentandi ritus 747 c
parentationes 932 f
parentes alicubi ex more cędi & comedi 788 d
parentes à quibus violati, 786 c
parentes filiorum occisores quomodo, puniri apud Ægyptios soliti, 593 b
parentes,Iouis simulacra 592 f
in parentes, quarundam gentium immanitas ibid.g
parentum anima,filij 765 b
parentum cultus ibid.786 e 594 a
parentum maiestas sacra, 785 g
parentum nomine maiores, cognatíque & affines intelligi 594 g
parentum vincula filij, 1575 f
parentibus qualis habẽda gratia, & quibus potissimum 386 a
parenthesis 824 c
pareori 1197 f
pareoriæ ibid.
parepigraphe quid 809 e
pares equi,pro duobus 1195 g
πάρεσις 211 b 380 b
παρέσεις 211 b
παρέσεις 805 e
parhelia quæ,& vbi frequentia 1348 a
paria inferis, vt imparia superis semper tribui, 1130 f
parianis cultus Amor 884 c
paris ac imparis ratio ex Pythagorę placitis, 1230 c
paridis & Helenæ connubium quare infelix 1575 c
paridis historia, & inter deas iudicium 1074 c 1075 a
paridis in Græciam profectio Hesiones gratia ibid.
parietarij 1071 b
parij sophistæ qui 1072 e
parilia, Romana dicta 239 b
πάριος 1072 e
parios locus 1074 d
parippi canes 994 f
parisatidos & Artaxerxis historia 997 d
paristhmia 169 g 194 c & 1176 b
paristia 802 g
parmenidis παράδειγμα 56 d 1105 b
parmeno Byzantius poeta 1491 a
παρμονία 876 c
parnasius pro magno 1184 c
parnasius Cleodoræ filius, & mons 830 e 876 c
parnasus,terrarum vmbilicus 810 f
πάρνοπες 278 c
παροξυσμοί 132 f
parochus 1568 a
παρῳδία 777 e

parodiæ

parodiæ ibid.
parolene 174 a
paron nauis 404 d
& gubernator ibid.
paropia 816 a
paropsimation 1521 a
paropsis 1521 a
parotiæ 816 a
paroxysmus 1153 e
parrhasius lucus 1353 b
parricidarum supplicium 592 f
parricidarum supplicij ratio 593 b ibidem d
parricidium quando Romæ primum 787 b
parricidij detestatio ibid. & exempla 787 d
parsimoniæ veterum commendatio 334 c
parthenia equa,& fluuius 1185 f
partheniæ tibiæ 450 e
parthenius qui 1379 f
parthenij modi 233 b
parthenij montis testudines Pani sacræ 1222 f
[illegible] 890 f
parthenon 1410 f 1648 e
[illegible] 879 g
parthenos 348 a
parthenos insula 1214 b
parthenos Iphigenia 871 d
parthenos Iuno 1212 e
parthenos numisma 479 b
parthenos Pallas 886 a
parthenon amare,prouerbium 497 b
παρθένιοι cupressi 1378 e
partheni per exochen quæ dicantur 871 c
parthi,pro Persis 996 g
parthorum, capillum effundere 985 a
parthorum duplex concilium 487 c
parthorum polygamia 1567 d
parthorum regum otium quale 555 a
parthorum sarabellum 849 f
partiarij qui 390 c
partiliter 105 b
partium primarum aut secundarum actores,qui 411 b
partus octimestris 1079 a
vide Octimestris
partus septimestris & octimestris ratio 1239 g
parulides 167 c
paryphe 843 f
paryphes ibid. g
paryphi ibid.
parysatidos apophthegma 1277 e
[illegible] pro patre 594 e
pasceoli 1670 e
pasiphae eadem cum Daphne 245 g
pasiphaæ templum 938 b
pasiphaes vestis 1258 d
pasithea,pro Cybele 998 b
paspale 1461 f
passali 1559 c
[illegible], prouerbium ibid.
passer de auitio quandoque 741 d
passerculi cur spicilegæ nunc ibid. e
passeres albi 912 f
passeres [illegible] 457 e
passerum esu procliuiores ad Venerem reddi 741 c
passerum libido ibid.
passienus an rectè apud Senecam 779 b
passum vinum 878 e
pastas 1513 e
pastinaca,trygon 847 a
pastinum 1180 f e
pastoris cum capella initus mirabilis 1416 f
pastores Ægyptiorum reges 859 d
παστὸς 1336 b 1580 e
pastus 1580 e
pastus pro conuiuio, vnde vulgò 1236 a
patauianæ vrbis laus 870 c
patauinorum ex pudicitia & grauitate laus 868 f
patauium à Veneris occupatum 221 b
patelena 1424 d
patella 191 a
patellæ 56 f
patellarij dij ibid.
patellia pocula 1552 a
patellocharon ibid.
patera 191 f
paterna dignitas 786 c
paterniani hæretici 180 d
pater solus generis auctor, non mater, apud Ægyptios 190 b
patris dictum ad filium se raptantem 592 d
patris percussor quàm ridicula se excusarit ibid.
patrem qui filij non sequantur 1571 b
patrem quis laudabit, nisi improbi filij, prouerbium 1133 e
de patria veneratione Platonis locus 788 f
patrij dij 1425 a
[illegible] 878 f
[illegible] 1381 b
[illegible] quæ Plutarcho 590 c
[illegible] 1320 b
πάθος, siue patheticum in oratione quid 1321 f
patibulati 515 a
patientiæ, in ferendis æquo animo calumniis,exempla 1194 c
patopiæ 816 b
patos quid 372 a
patrimoniorum æquabilitatis ratio 1569 d
patros cognomentum 871 e
patruchi 1169 c
patraici dij 840 c
paulinæ constupratio 318 d
paulus Catena 1333 c
D.Pauli raptus 117 e
pauonis apud veteres deliciæ 462 d
pauonis carnes nunquam putrescere 520 e
pauonis cognomen, quibus adhæreat 489 g
pauonis pennæ & rotatio ibid.
pauones albi quomodo generentur 1116 e
pauones Babylonij 27 b
pauonum linguæ Heliogabali deliciæ 1554 b
pauonum oua 1512 e
pausanias Cappadox 1038 g
pausaniæ in Chalciœco interitus 1055 b
pausaniæ Lacedæmonij tumor, & eius continentia 877 d
pausaniæ Spartani historia 1714 b
pausia 275 g
pausicape 1413 a
pauus,qui & pauo 462 d
pax quomodo eadem cum iustitia 1295 g
pacis signum caduceus,&c. 868 d
paxami iura 340 e
payni mensis 1700 f
peccare neminem scienter,cur à Socrate dictum 1630 e
peccatum non omne ex dæmonum instinctu 75 c
[illegible] 174 e
peciolus 82 e
pectim 324 b
pectines vnde optimi 1351 g
pectus paruum,malum cur 1110 e
pectus pedis 191 b
pectoris latitudo, roboris indicium 372 e
pectoris os 176 e
pectoris ratio, ac partium vocabula ibid. g
pectora hominum debuisse fenestrata fieri 480 f
pectora in mari quid 1456 d
pecoris vsus,pro pecunia 1293 c
pecudis nota cur nummis impressa ibid.
peculium castrense 1580 d
peculium profectitium ibid.
peculium aduentitium ibid.
pecunia dea 1104 e
pecunia,nil non expugnari 500 b
pecunia scortea & ostracina ante Numam 498 e
de pecunia, vide plura in dictione Nummus
pecuniæ ad echinum collatio 1087 a
pecuniæ mutatitiæ exigendæ ratio veteribus Romanis quę 851 f
pecuniæ,bellorum nerui 1433 e
pecuniæ hyphonię 499 g
pecuniæ nothiæ,quæ ibid. f
pecunias ab inuitis extorquendi mirus astus 1646 e
pecunias cumulare arduum, custodire difficilius multo 1087 a
peda 562 e
pedali Indi, eorúmque in sacris votum 1295 e
pedamentum 402 b
pedasenses 971 g
pedatæ vites 401 b
pedestris oratio 312 b
pedicinus 192 f
pediculos gigni ficorum esu 980 d
[illegible],pagæ 816 a
πήγανον vnde 781 f
pegasarij 976 f
pegasus à Mineruâ freno domitus 800 f
pegasi allegoria 1713 b
pegaso equo vsus Bellerophon 877 a
pegma 291 a
peierantes luna quinta, totidem diebus commori 1237 b
[illegible] 567 a
[illegible] sacellum apud Sicyonios 759 b
[illegible] 1443 d
[illegible] pisces ibid.
pelagium mare,quod ibid.
pelagus quid,& vnde dictum 1455 e
pelani panes 421 e
pelani plures notiones ibid.
pelanos mola ibid.
pelargus sophista 1124 e
pelasgi regis inuenta 836 a
pelatæ 1404 e
peleus,pentathli auctor 714 d
pelei cum Tethide congressus 1335 d
pelias ab equa educatus 1107 d
peliæ vates 905 e
[illegible].pelidnomá 1551 c
pelintus,Buzygium 1178 g
pella ouis 1551 b
pella phiala ibid.
pellæ 1551 b
pellama 1551 c
pellarij 1106 a
pellene 810 e
pellenem cualare, prouerbium ibidem d
pellenicæ lænæ 849 d
sub pellibus esse,quid 1106 g

pellicæ 1535 b
pelliculare, quid 1505 c
pellides 1531 b
pellis Babylonica 1505 d
pellis hominis δέρμα & epidermis 137 d
pellis pro pelle, prouerbium quid 742 c
pellis ſſyrna 849 f
pellis infecta iurisiurandi vice 1504 b
pelles hircinæ & ouillæ cur bibli veteribus 1505 e
pelles pro tentoriis 1504 f
pellium appellationes 1505 c
pellium incubatus 1504 a
pellium vſus pro papyro 849 c
e pellibus indumenta Pelaſgum excogitaſſe primum 836 a
pelluniæ 1541 d
pelmata 192 b
pelophori 923 a
pelopiathos 359 a
pelopidarum eburneus humerus 1622 b
pelopis medici iactantia 978 f
peloponnenſium nummus, chelone 495 b
peloponneſi iſthmus 1174 d
peloponneſus platani folio ſimilis 744 c
peloria ſacra quæ 896 c
pelorides conchæ 462 g
pelta Amazonica 505 a
pelta piſcis ibid.
peltaſtæ ibid.& 1173 f
peluſiotæ, cur cepis abſtineant 1323 g
πέμμα 800 c
πεμπάζειν quid 1237 b
πέμπε, pro πέντε ibid.
πεμπάδες 1080 c
pempobolum quid 1237 c
πεμπταῖος febris 1232 c
penatium deorum nomina 1425 a
pendens vinum 1604 g
penelopes & Vlyſſis connubium quare felix 1575 c
penelopes proci, prouerbium 1620 d
peneſtæ 1494 c
penetæ 1016 c
peneus fluuius 1188 d
penia 326 c
penice coma quæ 366 e
penis 179 c 1313 f
peniculus ibid.
pennatis pedibus ſalutare, quid 1127 a
pentaclina habitatio, quid Perſis 995 d
Pentaclinon 1524 a
pentacori veſtes 850 f
pentacoſiomedimni 810 g 1464 d
pentadactylos 1237 b
pentades ibi.
pentadimnum 496 c
pentamnum ibid.
pentapharmaci inuentio 1516 b
πενταπλόα 1242 d
pentapylon Iouis arbitratoris 1150 c
pentaſtaterum 496 e
pentaſtiche 1235 g
pentaſublon 1237 b
pentathlus 713 b 714 b
pentathli dromica 685 d
pentathli epoptæ ibid.
pentathli reſtitutio 884 g
pentelores veſtes 850 e
pentesyringon 906 a
penthemum 367 b
πεντήκοντα capillus ibid.
πεντώροφα tecta 423 f
penulam amiſit, prouerbium 849 f
penularum vſus ibid.
peolæ 749 f
peonæus 884 b

peos 181 e 749 f
pepale 471 d
πέπαυσο 230 a
πέπεων 1316 b
πεπίζειν 1364 e
peplaimeni hymni 326 e
peplus, Ariſtotelis commentarium 768 d
peplus inter tunicas 851 d
peplus quid 763 b 851 d
peplis 768 e
peplion ibid.
pepli notio multiplex 763 d 67 f
pepli, quid ab eanis differant 851 d
pepographia 768 d
pepones cacochymi 785 f
pepones fructus qui ibid. d
peponum appellatio ibi. e
πέπων 1316 d
peræquatores 1413 f
per annulum trahi poſſe, prouerbium 290 g
πέρα 873 f
pera ibi.
peræas 1418 a
peraaus, Maſſiliæ conditor 145 e
perani Phœnicum ducis hiſtoria 1167 e
perene 1473 e
percnon ibi.
percnopteron ibi.
percolatum vinum 1586 b
perdiccæ 1660 f
perdix venator 1656 b
perdix alba 912 f
perdix an etiam humana verba proferat 1658 d
perdicis libido prouerbium 1656 a
perdicis ſymbolum 1658 c
perdicis vafricia, prouerbium 1656 f
perdice magis mutus, prouerbium 1618 e
perdices ἀτταγᾶς 457 g
perdices vocales vbi maximè 1658 d
perdicum conceptio miranda 861 f
1656 d
perdicum natura 1656 e
peregrinus philoſophus, cognomento Proteus 184 e
peregrinorum conuerſationes mores quoque peregrinos inuehere 969 e
peregrinis non ſemper Spartam adire licitum & cur 969 c
peremptalia fulgura, quæ 1318 g
perfectihabia, quæ entelechia Ariſtoteli 900 b
perfidiæ deteſtatio 484 a
perfrictio 555 c
pergamum, Idæ promontorium 710 d
pergulæ cognomen vnde 1331 c
περί πόλιν 742 e
periacti 412 a
περίακτοι ibid.
periandri ſtulta arrogantia 1456 e
periandri duo 1307 d
περιαυτολογία 718 f
periautologia 317 c
περίβολοι 826 d
periœci Cretenſium, qui 1015 g
περιβρέχεις 1122 a
pericarphiſmus 1669 a
pericarpion 174 f
pericarpia 425 d
pericles cur σχινοκέφαλος dictus 1112 b
pericles cur Olympius dictus 1130 e
pericles cynocephalos & ſchinocephalos cognominatus 942 f 1112 b
pericles numquam foris conuiuatus 1555 d
pericles quomodo popularem gratiam aucupatus 415 c

pericles raro populũ adire ſolitus 416 d
periclis aries monoceros 1669 a
periclis caput 141 b
periclis in Bœotios ſcommata 416 b
periclis de conuictu ſententia 1555 d
periclis eloquentia qualis 161 e 234 g 1380 e
periclis in Megarenſes decretum 841 d
periclis in Samios pugna 748 e
periclis lex, in quam ipſemet incurrit 1090 c
periclis ortus 295 d
periclis ſtatuæ galeatæ 918 a
periclis vrbana vafricia 564 d
pericletus Lesbius 315 f
pericranos 1046 e
perictione Platonis mater Apolinis phantaſmate compreſſa 729 e
perictionij allegoria 1219 f
periderxa 1176 b
peridæreum 941 a
perideris ibid.
περιεργάζεσθαι 808 b
perilaus tyrannus 1055 f
perina Ægyptia 346 f
perinæon 181 e
perinæos 791 f
perinei 967 e
perincia, indumenta quæ 851 f
perinthii vacca ἀργεμός 168 e
περίοδος 209 d
periodicæ febres 1232 f
periodus quid in morbis ibi.
peripateticæ rationes, ſolem non eſſe igneum 1349 g 1350 a
peripateticorum placita pro ita 1299 g
periphallia 351 b
periphimoſis 186 b
periphora 1541 e
periphoreti cognomen 459 d
periphracta 407 c
peripneumonia 200 g 1667 a
peripoli qui 189 c
peripolia 743 a
periplyxis 1389 c 1459 f
peripteros ædes 1126 f
periptyſmata 1449 e
perirrhacides 244 f
περιρραντήρια 1040 e
περίσκελίς 191 g
periſcelides ibi. f
periſcylaciſmi 943 g
periſphyria 191 g
periſſochoregia 471 a
periſtiarchi 289 c 1444 a
περιστιαρχεῖς 1526 e
periſtomion 1699 g
περιστόμιον 718 b
peritonæum 178 a 180 a 158 d
peritrachelion 1176 b 1699 g
περιτράχηλον 140 b
perittomatica corpora ibi.
periurij vindices Erinnyes 1137 b
periuſia quid 1129 b
περιζώννυμι 212 a
permutationis vſus ante nummum 1293 a
πέρνας 1193 a
πέρνημι ibi.
perodoria, dioſinos 1336 b
perolatia 779 b
περονατρίς 764 b
περονάω ibid.
peronæ 191 d 851 b
perones 191 d
peroriga 1181 g
perpennæ nomen vnde 1333 g
M. Perpennæ triumphus 817 c
perperinum vinum 879 e
perpetuarium ius 390 e
perpetuum & æternum differre 35 f
perſa ab Hecate filia necatus 503 f

Persa cuborum iactus 998 a
Persæ Cephenes prius & Artei 996 e
Persæ cur plurimum vescantur cardamo 1465 f
Persæ disputaturi cur vino indulgeant 1633 e
Persæ in moribus Medos imitati 1022 c
Persæ zelotyp. 996 a
Persarum bibendi ritus 1558 f
Persarum cadauera non computrescere vt nostra, cur 1466 c
Persarum cibus cardanum & terminthus 931 c
Persarum condiendi cadauera mos 898 a
Persarum continentia 1465 g
Persarum forma 997 e
Persarum fuga à mulieribus repressa 721 a
Persarum furandi licentia 719 e
Persarum ignis sacri extinguendi ritus 799 g
Persarum in luctu mos 931 f
Persarum, munera cõferre potius quàm accipere 882 g
Persarum legati quo pacto ab Alexandro dimissi 1466 b
Persarum magi 378 f 701 f 728 c 1071 d
Persarum Magis non temerè quenquam admitti in disciplinam 1071 d
Persarum mores ac ritus 994 995 997 998 & 1086 a
Persarum picturæ 997 g
Persarum plurimi grypi 895 d
Persarum polygamia 1567 d
Persarum regni à Græcorum quodam subuertendi, vaticinium 998 d
Persarum rex adorari solitus 802 a
Persarũ reges adorari soliti 802 d 1203 a
Persarum rex quomodo mane commoneri solitus 395 c
Persarum rex quomodo munusculis excipitur 882 g
Persarum regis designati ex more votum 802 c
Persarum regis in legatos munificentia 802 c
Persarum regis luxus 398 b 995 d
Persarum regis sigillum quale 399 f
Persarum regis stationarij, & stationes 976 f
Persarum reges magiæ periti 487 a
Persarum regum in vxores mos 1572 b
Persarum regum sepeliendi mos 917 d
Persarum regibus tributi nomine dati, exsecti pueri 186 c
Persarum ritus in conuiuiis 1467 e
Persarum supplicationis genus efficacissimum quale 1395 b
Persarum supplicium mos, 806 d
Persarum vestes 852 g 996 b 1019 g
Persarum voracitas 302 a
Persas pædicare didicisse à Græcis 719 b
περσὶ, pro eo quod est ἀνὰς ὢ 998 d
Persei rex, vnde cognominati Persæ 996 c
Persei regis interitus ex fame 699 c
Persei filius ferrariam discere coactus 402 c
Persei ignobile genus 1208 c
Persei vitreus clypeus & galea 285 a
Persephone 348 c
Persepolis ad meretriculę nutum succensa 755 d
Persicum forum quale 1018 f
Persicum numisma sagittarius 386 a
Persicus conuiuij mos 1541 d
Persicus sinus 907 a
Persica auis pro gallo cur 852 a
Persica poma ex Perside aduecta 998 c
Persicis initio mensæ vescendum 998 d
Persica seruitus 1402 f
Persica stola 1020 a
Persicæ, calciamenti genus 1011 e
Persicarum mulierum forma 997 f
Persinos 998 d
Persithea, Venus ibid. a
Persona primarum aut secundarum partium quæ 387 e
Personatæ fabulæ ibid. a
Personati 388 a 564 b
Personia 779 a
Perspectiuæ vsus 799 d
Persus piscis 998 d
Pertica tristis quæ 1169 f
Pertinax imperator cur Chrestologus dictus 1333 e
Pertinax imperator negotiator materiarius 1403 e
Pertinacis cognomen vnde, 1330 g
Pertinacis imperatoris historia ibid.
Perturbationum victor Deus, 1299 c
Pes, à pedo 192 e
Pes, eiúsque partes, & alia multa de pede 191 g
Pes dexter quare prius proferatur à quouis perfecto animali 18 g
Pedem posuisse 192 e
Pede affecto cur etiam inguina afficiantur 23 c
Pede vno continuè moueri nullum animalium posse 193 d
Pedes cur extumescant famescentibus 896 g
Pedes cur sudent in trepidationibus 1738 g
Pedes nulli animantium vltra viginti 193 d
Pedum digiti monocampti omnes 175 d
Pedum digiti non iisdem nominibus quibus manuum 914 a
Pedum fœtor vnde 1351 c
Pedum auditatem concubituris officere 720 e
Pedum rupturæ 122 c
Pedibus quosdam mira efficere 193 b
Pedum 261 a
Pescennij Nigri vocalitas 1065 b
Pesinuntis nomen vnde 1556 a
Pēssi 184 c 1134 c
Pessorum lusus à Palamede 1114 f
Peste facilius infici canes mulos & iumenta 946 b
Pestifera fulgura, quæ 535 g
Pestilentia Constantinopoli à dæmonum incursu orta 63 a
Pestilentiæ aeris occurri odoratis ignibus 1359 c
Pestilentiæ prognostica & causæ ex lunæ positu 1103 f
Pestilentiæ species & causæ 736 f
Pestilentiæ violentia quosdam seipsos perdere 1312 d
Petala 1552 a
Petalæ palmæ 1420 a
Petali ibid.
Petalides ibid.
Petalium vnguentum 1704 g
Petasus 1410 a
Peti qui 769 d
Petiolus 192 f
Petitiones gladiatorum 572 f
Petræus Neptunus cur 1188 a
Petressa 874 f
Petrobolus organum 783 c
Petroboli ibid.
Petronianus Valerius 1057 a
Petrus Antonius Syluester Rhodiginus 1510 a
Petrus Aponensis 748 g
πεττεία 1114 f 1134 b
petteurice ibid.
πεύκη, teda vel pinus 1379 f
Peusinij ministri 1407 b
πέζα 1699 g
φακή 472 a
φακός ibid.
φακὸς Hegemon 777 c
Phaceli 1073 a
Phacinus panis 472 a
φακοειδὴς ἄρρωστος 231 e
Phacoides, oculi tunica 831 c
Phacoides 244 d
Phacota ibid.
Phacossus dæmon 472 a
Phæa 867 g
Pheax Thesei proreta 993 e
Phædra Minois filia 788 b
φαεινός 737 a
Phaenna cur Pindaro Alba insula ibid.
Φαέννα Gratiarum vna 1318 d
Phaennis vates 914 g
Phæole 867 g
Phætræ Thessaliæ 839 e
Phaeton cur dictus sol 1343 a
Phaeton Eridanus antea ibid.
Phaetontis incendium quid, 1343 b
Phaetontis interitum quomodo lugere soliti Circumpadani 296 a
Phæus color 852 c
Phagedænæ 1687 e
Phago 1434 f
Phagonis exemplum 1610 b
Phalacra, Idę promontorium 710 c
Phalacræ quid ibid.
φαλακρώσει νόσος ibid. d
Phalacroma ibid. c
φαλακρός 709 f
Phalacri 353 b
Phalacrosis 709 f
φαλακρόμα 710 a
Phalæna 315 c
Phalangę 1137 b
Phalangarij ibid. c
Phalangia 314 d
Phalangium ibid. f
Phalangium rhox 1183 g
Phalanx antistomos qualis 1196 c
Phalanx Macedonica 1173 d
Phalangis fabella 355 a
Phalangis os & vmbilicus, 812 f
Phalangis partes, & vocabula ibi.
Phalanges 175 e 1173 d
Phalanges, digitorum articuli 912 f
Phalangia 1173 c
Phalangitæ ibid. d
φαλαγγηδόν 309 a
Phalanthus 710 b
Phalanthi 353 b
Phalaris tyrannus 295 c
Phalaridis dictum 119 a
Phalarus 353 c 315 g
Phaleis 406 f
φάλαρα 353 c
Phaleræ ibid. & 354 d
φαλαρίδα 351 c
Phalerides Veneri coniunctæ, 354 d
Phalicum Dionysij 238 e
Phalios, phalion, phalij equi 353 c
Phallagogia sacra 352 b
Phalli qui ibid. & 353 e
Phallica carmina ibid. f
Phallophori 304 a 353 d & 354 b
Phalloustroboli 180 g
Phalon 353 b
φαλός 710 b
Phala ibid.
Phanæ 305 d
Phanæus cur Apollo 877 c
Phanetas 1210 e
Phanias & phanio qui eruditis 305 b
Phania testis comicus 302 g 303 b
Phanus 305 b
Phani 238 c
Phani tragicis qui 305 c
Phantasia 103 d 119 a 1494 d
Phantasia in separatis animis quid 318 b

Digitized by Google

phantasia quot modis dicatur 894 e
phantasia siue imaginatio, quid 1118 e
phantasia vnde dicta 1118 d
phantasiæ an arbitrij nostri 1375 c
phantasiæ varia notio 894 e
phantasiam consequentes affectus qui & quot 1114 b
phantastici 894 a
phaon occultatus à Venere 1538 e
phaonis forma, deq; eodem plura 489 a
phaophi mensis 1700 f
phaos 333 b
pharæ Arcadicæ 839 d
pharaonis somnium 1495 b
pharaones, Ægyptiorum reges 839 d
phares 249 b
pharetra 1161 a
phariacum pharmacum 839 e
phari turres 1203 c
pharicus 839 d
pharicum potio ibid.e
pharis Laconica ibid.e
pharisæi vnde dicti 248 g
pharisæorum dogmata, ac viuendi ratio, quæ 249 b
pharmaca mala quę apud Homerũ 289 a
pharmaci qui 288 a
φαρμακεία 488 c
pharmacides icones 914 f
pharmacitæ annuli 287 f
pharmacites venter 288 d
pharmacites vinum 289 a
φαρμακώδεις herbæ quæ 555 a 1626 f
pharmacopolia otiosis accõmoda 542 a
pharmacorum appellatione quæ veniant 288 d
pharmacorum tres ideæ Homero celebratæ 1048 d
pharnabazi in Maniam liberalitas 719 a
pharos 823 g
pharsala, quæ Phthia 1335 b
pharsalorum voracitas 485 g
pharsos 305 c
pharus 801 d
φάρυγξ 168 c 195 c 552 f
φάσκωλοι 847 g
phaselitarum sacra 808 f
in Phaselitas Stratonici scomma 779 e
phasetes magus 488 f
phasiani equi 1186 e
phasioli 156 d
phasis quid 1102 a
phases 1101 g
φάσεις ibid.
phasithea pro patria interitus 871 g
phatnæ 166 c
phaulitæ 849 a
phauonij in Pompeium cauillum 1314 e
phauorinus Plutarcho infensus 1065 c
phauorini elegans dictum, 81 e
phauorini historia 1082 f
phausterius cur Bacchus 800 g
phecla 1586 a
phedoliæ 979 b
phedaliæ de Strœbo victoria 813 g
phædona Argiuum, primum signasse nummum 498 a
phegor 895 g
φελλοφικοί, siue phelaces, quæ 979 b
φελλεύς 565 a
phelex 979 b
phelidij 315 d
phelidis insula ibid.
phellas ibid.
phelleæ ibid.e
phelleus ibid d
phellei loci ibid.
phellessæi 355 f
phelletæ ibid d
phelli, qui 356 c
phellodrys 355 e
phellopodes 823 b
phellos 355 d ibid.b
phellum 355 d
phellus mons & vrbs ibid.f
phelomata 565 a 979 b
phelon 355 e
φελλώ 979 b
φελλός 565 a
phemonoe 323 b 876 a
phemius 324 b
phenace 954 b
phenacismi 176 c
φενακίζειν 984 b
φένες 512 b
phennis vnde 1068 f
φεννίς 1051 d
phæreus cur tragicus tyrannus dictus 792 d
pherecius 388 c 710 d 593 c
pherecius cur Thesei gubernator 593 c
pherecydes cur Syrius 754 g
pherecydes phthiriasi consumptus ibid. & 1078 f
pherena 1569 d
pherecyclon 1415 a
pherenices ob violata Olympica supplicium 758 c
pherephattia festa 1458 d
φερέπολις fortuna cur 950 b
pheres 990 f
pherne 1569 d
phernion ibid.
φέρετρα 41 b
φιάλη Βωμός 304 d
phialarum species 1535 a
phialium Philippi aureum ibid.f
phicion 745 b
phicteris 188 a
phidiæ Iupiter in Olympiis 1276 f
phidiæ Minerua prouerbium 1648 c
phidiæ solers prudentia 501 g
phidiæ Venus ibid.
phiditia 860 a qualia Spartanis ibid.d
phiditia 1544 e
phidon, argenti signandi auctor 825 a
phidon 765 g
phidonia vasa ibid.
phigalei qui, eorúmque mores 1019 b
phigalenses 1512 d
phigalia 827 d
phigalensium Ceres cur nigra ibid.c
philadelphi cognomen 1332 c
philarchus in quo reprehensus à Polybio 1383 c
philetor apud Cretẽses, qui 787 g 1016 f
philagri sepulchrum à Metello extructum 929 b
philagri sophistæ historia 1157 a
philamonis filius Thamyrus 975 d
phylateria 249 d
phylacteria ibid.e
philateria facere ibid.d
philemonis in zenonem scomma 1319 a
philesia templa 215 e
philesius Apollo ibid.
philetæ macies 438 a 779 f
philetharis 249 e
philetærus 485 e
phileticum dipnon 1523 a
philichthys dictus Philoxenus 703 b
φιλία 571 a
philij Iouis inuentum parasitica 810 d
philini historia 777 d
philippei Gallici, geniati, sceptrati, foliati, Valeriani 496 g
philippei stateres, & à quo primum cusi 496 f
philippus phalangis Macedonicæ primus auctor 1173 d
philippus philomelos cur, 703 b
philippus rex synapismi auctor 1426 d
φιλιππίζειν 438 b
philippi Cæsaris seueritas, 1086 e
philippi, Crenidæ prius, 497 a
de Philippo rege Macedonum varia 378 f 395 a 397 a 401 b 500 b 782 d 884 d 986 d 1052 b 1061 c 1091 a 1104 d 1105 d 1212 d 1274 d 1288 e 1468 c 1535 f
philippi nummi 496 g
philippi oratoris dictum 175 f
philippides hemerodromus, 976 g
philippidis poetæ macies, 438 b
φιλιππίζειν 430 e
philides hippotrophos, 1655 e
philiscus Epicureus 1255 e
philitina festa 223 c
philius Iupiter 205 d
phila, Antipatri filia. 1147 b
phillis Delius 445 a
phillylij phreorychi 530 f
philobotrys 703 b
philoctetis historia 1310 d
philadelphi ceruus Gręcè loquentes intelligens 1313 e
Philodipnos dictus Philoxenus 702 f
φιλόγελως 778 a
philetaus 345 g
φιλέλληνες cur Ægyptij 839 a
philofutron 1181 c
φιλογυμναστεῖν 298 d
philommedea Venus cur, 1641 a
φιλομειράκιος Dianæ sacellum 1171 d
philomela in hirundinem, & eius docilitas 1657 g
philomela scribendum, non philomena 1327 f
philomeli qui 703 b
φιλομήτωρ vnde dictus Ptolemæus 788 a
philonis in Sophoclem oratio 1255 f
philonis pharmacum 195 b
philonis θεῶν χεῖρες quæ 1625 e
philonoe Bellerophonti nupta 877 a
philopatris cognomen vnde Ptolemæo 787 g
philopentaphili cur Æginetæ 714 d
philopœmen Græcorum postremus cur dictus 905 f & 1455 d
philopœmenis interitus 905 d
in Philopœmenem Quintij scomma 1433 f
philoplacus 473 a
philosophandi ratio multiplex 1631 a
philosophari quatenus conueniat 922 a
philosophema 1073 b
philosophia, mortis meditatio 872 e 1612 b
philosophia prima 1393 g
philosophia quid præstet, 881 f
philosophia παρέργως 923 b
à philosophia qui vxores secluserint 1025 c
in philosophiæ calumniatores 1623 f
philosophiæ finis 385 c
philosophiæ in partes distributio 1393 e
philosophiæ laus 385 c 923 d 1620 a
philosophię naturalis emolumẽta 1623 g
philosophiæ præcipuum munus quod 1620 g
philosophici libri à tyranno quodam combusti 1623 f
philosophia in conuiuium non adhibenda 1466 e
philosophus verus, Dei amator 384 b 385 g
philosophi ad legislatorem collatio 999 f
philosophi officium 314 b 922 a 1621 a
philosophi ortus qualis esse debeat 1622 a
philosophi spectaculum 386 b
philosophici veri meditatio qualis 344 a
philosopho necessariæ artes, 1621 a
philosophum non facit barba, prouerbium 254 c 1623 e
philosophi à Domitiano Italia pulsi

cur ibid.
philosophi cur à Lysimacho pulsi & aliis 1255 e
philosophi in quo stulti facti 1394 b
philosophi qui 1672 e
philosophorum bibacitas 1014 g
philosophorum in balneis loca 1677 a
philosophorum insigne præcipuũ quod 1622 f
philosophorum sententiæ 1065 f
philosophos impiis potitos crudelius illiteratis ea administrasse 1255 e
philosophos quoque insanire 316 c & 1355 g
philostratus Lemnius 1334 f
philostratus mendaciss. 916 a
philostrati de Iulio Polluce iudicium 1051 d
philosycos Plato 703 b
philotarichos 704 c
philothytæ 811 d
philotropha 170 c
de Philoxeno multa 218 g 379 d 338 e 473 a 702 e 1143 b 1247 d 804 f
φίλυγρ 159 d
philydron 1181 c
φιλυρ 186 b
φιμωτις ibid.
phineiæ dapes Harpyis direptæ 1661 e
phix, phicion 745 b
φλεδονώδη 698 g
phlegma quid 698 f
phlegma album 1678 c
phlegma, alimenti vicem agere 698 e
phlegma hyalodes 937 g
phlegmatici humores qui 925 c
φλεγμαίνειν 308 a 698 g 1688 b
phlegra 1712 d
phlæa 348 e
phleon 1065 d 1650 d
phleos 1649 g
φλιά 21 d
phlogis vestis ibid. d e
phlogonata 698 e
φλόινα 1649 g
phlomæ velles ibid.
phloinis capi in Arabia Stymphalides 1630 a
φλοιὸς pro cortice ibid. d
phloes 1645 g
phlox 145 b
phlyacographos 348 e
phlyax 348 e
phlyaces 304 a 354 b
φλύων 1081 c 1650 a
φο 1081 e
φώλεος locus 709 b
phocæ cognomen 1333 g
phocarum pelles de cælo non tangi 1617 f
phocidæ dictum 2017 a
phocense bellum 838 d 845 c
de Phocione pluta 1208 d 1380 b 1383 f 1391 d
φοῖβοι capilli, qui 986 e
φοιβάζειν 534 a
phœbe, aqua ibid. b
phœbe liberta, quæ & Fede ibid. f
phœbeum 942 a 1109 g
φοιβολαμπτ 134 b
φοιβοληπτ ibid.
phœbus vnde dictus ibid.
phœnices pecuniæ cumulandæ studiosi vnde 993 f
phœnices qui, & eorum mores 1027 f
phœnices Veneris cultores 1641 d
phœnicum mos in statuendis cadaueribus 838 g
phœnicum nauigandi peritia 1027 f
phœnicides vestes 851 g
phœnicium dicasterium 852 a
phœnicobalani præstantissimi qui 141 e
phœnomerides Lacænæ 191 a
phœnides anemonæ 1063 d
phœnicostola insula, quæ 1028 b
φοινικοῦν pharmacum 1028 g
φοῖνιξ fons 242 f
phœnix Homericus 1022 g
phœnola 831 a
phœus color 852 c 1280 g
φολίδες ἀσπίδα 1421 g
φολιδωτὸς ibid.
pholateria, φωλεύματα 1525 b
φολκὸς 173 d
φολὶς 1421 f 1482 c
φολίδες 1421 g
φολὶς, pholia versarum, quid ibid. c
φολὶς ibid. f
pholides 495 g 1421 g
pholidotum 462 a
pholla obolus ibid & 1421 g
φόλλιε ibid.
phollis 512 c
φόλλις 1421 g
φονὴ ibid.
φονὴ 1069 d
φονῆς λύτρον 448 b
φονικὰ animalia 1658 f
phoni 735 e
φονεὺς 1148 f
φοινίγμ 1253 b
φορὰ 237 f
phorbas palæstricæ auctor 714 d
φορβάδες equi 1186 g
phorbion 452 a
phorci allegoria 1435 c
phorectrum 1138 b
phorine 1414 f
phorion 1135 b
phormio 1563 f
phormio parasitus vnde dictus ibid.
phormionis stibades, proucroium 1526 f
phormisium 1563 e
φορμοφορεῖν ibid. d
phormophorus 1072 g 1563 d
phoreus ibid.
phorologi ibid. e
phoroneus, ignis inuentor 821 f
φόρος 1551 c
φορὸς ibid.
φορτηγὸς 1049 f
φορμβασιλεύς 946 f
φοῦδι 877 e
φῶς, & cur pro homine Græcis 177 b & 877 d
φῶς ἀγαθὸν quando Græcis dici solitum 801 b
φώσφορος 1081 e
phossonium ibid.
φωσφόρον 877 d
photinx 452 a
photingia ibid.
photion 877 e
photius patriarcha 496 a
phoxi qui 145 a
phoxa ibid.
phoxichili qui ibid.
phraates Parthorum rex 241 c
phrattici satellites qui 1138 c
phragis historia 1037 f
phragma 1138 c
phragmus 166 e
phrastor iaculo in Olympiis victor 884 f
phratricum dipnon 1513 a
phreata pocula 531 a
phrenes 212 f
phreneticos signa 1141 a
phreneticis 896 c
φρενολήπτ 130 f
φρενοβλαβ ibid.
phreorychia 1489 g
φρύαγ 1384 c
φρονιμώτατον 179 e
phrontistæ 910 d
phrurion 760 c
phrycti 577 b
phryctoria 97 g
phryganephori 1117 b
phryges quasi Bryges 1641 b
phryges verbis vesci 1546 a
phrygij in Pieria ... amore constituta inter Milesios & Myuntios pax 1269 d
phrygia Atticæ 814 e
phrygia ligna 1403 f
phrygia saltatio 137 e
phrygiæ tibiæ 450 c
phrygius modus 441 e
phrygium monumentum 849 e
phryne Clausigelos, Sarpedion, Sestos 760 e
phrynes pulchritudo etiam Apelli imitata ibid. d
phrynes scorti historia, eiusdémque statua in Delphis 759 g
phrynes scorti opulentia & exinde arrogantia 1131 e
phrynæ duæ 760 a
phrynides musicus 377 c 440 e
phrynis Lesbius 998 a
phrynondæ vafricies 565 b
phrysis cottorum tributum à Druso iniunctum 1504 e
phryxi aries 871 g 1713 b
phryxij dæmones 70 f
phtha 1121 e
phthas Vulcanus 879 c
phthia Achillis patria vnde dicta 1335 b
phthia in columbam conuersa ibid.
phthiriasi consumptus Pherecydes 754 g
phthisis in oculo, quid 821 e
phthisis pulmonis & thoracis, &c. 822 d
phthius Neptuni filius 1335 c
phthonia Alcyon 712 a
phthoria medicamina 216 e
phthoria 1150 a
phyalæ ἀλέγοντα 844 b
φυὴ Græcis quid 139 e
φυλακὴ ἀδελφ 909 c
phylacæ Atheniensibus, qui 966 f
phylacti qui 910 f
phyllas 1526 g
phyllis quid 910 g
phyllon vnguentum ibid.
phyma quid 363 c 432 g
phymosis 179 f
physa 779 c
physica 1329 f
physcon Dionysio adamata 722 c
physconæ chorus ibid.
physconis cognomen vnde 1329 f 1332 d
physica 1394 a
physica facultas 52 f
physice cur Ptolemæo spreta 1440 a
physici annuli 287 f
physici cur meteorolesche 1061 a
physici hymni 288 d
qui & physiologici ibid.
physicilli panes 1527 d
physignathos 1112 d
physiognominia quid 267 d
physiognomones ibid.
physiologia 385 a
φύσις 110 g
physsienus 779 c
physte 340 f
phytalus Cereris hospes 982 c
φυτεία 390 d
φυτεία δύναμις 101 f
φυτάλμι 849 g 977 b
Pica, mulierum morbus 267 f 1433 a
pica Dionysio cur sacra 325 d
picea, pitys 1379 f
picea cur inoculationem non admittat 1703 g

Digitized by Google

piceæ fructus 1701 c
piceæ suffitu purgari aerem 1359 c
piceam recisam non amplius succresce-
re 1379 d
πιτυΐς 1106 d
pictæ 409 d
pictorem, quum loquitur, male loquitur
cum pictura, bene quid 1652 f
pictorum ζωγραφία 1713 d
pictura etiam classibus familiaris facta
1652 e
pictura linearis 436 a monogrammos
435 g
pictura poesis tacens 320 f
picturæ diuersos colores intexere, Baby-
loniorum institutum 419 c
picturæ laus 1652 f
picturæ operum luxus apud veteres
1652 d e
picturæ vis ad conceptus imaginatio-
nem 1116 1117
pieriæ filiæ nouem iisdem quibus Mu-
sæ nominibus 1132 a
pieriç à Phrygio adamatę historia 1169 b
pietas, virtutum fundamentum 785 f
pietatis in parentes exempla 785 d
pietatis cultrix, ciconia cur dicta 1314 b
pila etiam mulierum lusus 1115 c
pilæ inuentio 719 b
pilæ inuentores diuersi 1114 c
pilusus sphæristerium 1370 c
pilæ in ædificiis 855 c
pilæ laribus suspendi solitæ quales ibid.
pilæ pro pannosis ibid.
pylæ pictarum 713 f
pilæ stantes 928 f
pilæ vestes 855 g
pilares vestes ibid.
pilaris morbus 984 e
pilarij 413 b
pileati serui 350 a
pileus 852 f
pileos in theatra ferre quando conces-
sum 413 c
pilei vsus nobilitatis argumentum 1111 f
pilicrepus 1695 d
pilidion 366 e
pilos Theophrasto quid 855 e
pilulæ 1379 b
pilularij scarabei 404 a
pilum rudum 1168 a
pilum telum quale 855 e
pilus quatenus cum cute afficiatur 707 a
pili facere 499 c
pilo densiore homines ad Venerem
promptiores 738 a
pili cur surriguntur frigore 1388 f
pili quare iuuenta florescente vberio-
res 141 g
pili qui celerius canescant 705 g
ad pilorum colorem an aliquid faciat
cutis ibid. d
pilorum generatio 331 b 772 b & 1668 e
pilorum in animantibus deciduorum
ratio 705 g
pilorum materia 145 f 1078 f
pilorum procreatio ex calore 350 g 772 b
pilorum subita canities 146 c
pilos in mortuorum corporibus quan-
dóque succrescere ibi.
pimpinella 421 d
pinax 343 d
pinacides saltationes 238 f
pindarus Corinnæ superatus 728 a
pindari & Corinnæ historia 1111 e
pindari in adulatores dictum 1143 a
pindari mors & præstantia 7094 g
pindaricę cœnæ quales 1510 f
pinguedinis inueteratæ robur 1706 g
pinguedinem omnem quomodo deuo-
rant vrsę 1421 e
pinguedinis proprium 1176 b
pinguis venter non gignit sensum te-
nuem 1216 f
pingues cur plerunque ἄγονοι 1704 d
pinguia cur longioris vitæ 1146 b
pinnulæ iecoris 105 d
πίνον 374 g
pinus, πεύκη 1379 f
pinus cur inoculationem non admittat
1703 g
pinus Isthmia 1379 a
pinus Syluano sacra, & deorum matri
ibid. f
pinus modo exteri, prouerbium ibid. e
pinum Borea afflante, flere, & cur ibid. f
pinum recisam non succrescere amplius
ibid. e
pipare 119 c
πίπας 880 b
piper in oleribus, prouerbium 375 b
pipillare 159 c
pipinna ibid.
πιπίζειν 819 g
piræum ab Hippodamo structum 1563 f
piræi lema Ægina, cur 823 a 825 a
piratæ vnde dicti 567 a
piritoi heroum 1178 a
pisa Endymionis filia 886 g
pisa vrbs vnde dicta ibid. 1553 c
πίσση ibid.
πισσίον ibid.
pisce, ποντίεραι ibid.
pisæ muscæ 1311 c
pisander adephagus 807 f
pisander Camireus 858 g 1437 e
pisandri vesania 892 f
piscarius 836 f
piscatio medicata qualis 1774 f
piscatores oneut. qui 900 d
piscatorum corpora cur videantur cor-
nea 265 b
piscatorum instrumenta 355 c
piscis sacer qui 836 a & e
pisci communi non inesse spinam quid,
prouerb. 1517 f
piscem apud Ægyptios significare o-
dium 257 d
piscem olere aut florem, prouerbium
1554 b
piscem primum à capite putrescere,
quid 1348 a
pisces citharœdi, qui 1313 b
pisces cur camasenæ 1320 b
pisces cur in plenilunio ad aquarum su-
perficiem commeent 1351 a
pisces frigidi & humidi 1311 b
pisces πελάγιοι & πετραῖοι qui 1443 d
pisces planetæ ac cymatophleges dicti
42 f
pisces pluuia aqua plurimum iuuari
1473 f & quibus noceat 1437 b
pisces pro diis apud Syros 1017 d
pisces quare in aqua perdurent 87 b
pisces quomodo audiant & olfaciant
1360 b
pisces quosdam inclamatos venire
ibid. c
pisces sacrificandi mos, vbi 1554 a
piscium conditura Veneta 1156 b
piscium esus quando cœptus 701 f
piscium inter astra translatio 1275 a
piscium oua cuiusmodi, & eorundem
ratio 1511 a
piscium pluuia 1314 e
piscium silentium 867 d
piscis branchias esse pro pulmone
200 d
piscibus cur abstinuerint Pythagorici
867 d
ex piscibus vaticinia 380 c
pisciua quid 1360 d
piscitij abstinentia vnde apud Syros
1174 f
pisirrhodus Pherecines filius 718 b
pisistrati amor 884 g
pisistrati historia 1630 g
in Pisistratum elegans agricolæ scom-
ma 1434 d
pisconianum vitium 866 a
pissatæ primi pręsides templi 885 d
pissa medicamenta quæ 1048 d
pistius 44 b
pistrinarius seruus 1415 a
pisum chilorum 1512 b
pitana 1060 a
pitanates ibid.
πιτανάτης ὄχλος ibid.
pithaulæ 386 g
πιθοιγίας 113 g
pitho cur Veneri apud veteres coniungi
solita 1572 a
πιθοιγία 1583 e 1585 a 1609 g
pithos 362 a
πίτυς 106 c
pittacus sarapos dictus 191 e
pittaci de ebriis sententia 1595 e
pittaci prudens factum 865 e
pittosis 795 e
pituita è cerebro 128 e
pituita salsa, & eius in homine consti-
tutio qualis ibid. f
pituitæ admixta bilis atra, quid 198 d
pituitæ lacuna pro stomacho 196 d
pituitosi humores qui 871 d
πιτυλίζειν 1361 g
pityreus adephagus 807 e
pityriæ panes 363 a
πιτυρίασις 1211 b
πίτυρον ibid.
pitys in arborem sui nominis 1379 e
pitys pro picea seu larice ibid.
placenta 1684 d
placenta Samia 462 e
placentarum species 472 e
pladara 285 a
pladaromata ibid.
plados stomachi ibid.
pladusæ gingiuæ 166 g
plagialos tibia 449 g
plagiarij 484 d
plagion 1516 d
plagiparidę cur Lacones 560 b
plagium schema 1037 e
plagis in Venerem magis tuentis exem-
plum 781 e
πλάνης quid 43 e
planeta hereticus 39 f
planetę an colores habeant 40 d
planetę an terræ vaporibus afficiantur
38 g
planetæ aphæretes & prostheres 1156 b
planetæ, cælestium signorum animæ
1134 c
planetæ cosmocratores 41 e
planetæ, errones 38 g
planetæ etiam ἀλῆται dicti 42 e
planetæ in re militari qui 43 d
planetæ pisces 42 f
planetæ rhabdophori ibid. e
planetæ septem 1138 f
planetæ vnde dicti 42 f
planetarum domus 42 g
planetarum in hominum ætatibus ratio
1078 b
planetarum verò in infantibus adhuc
contentis, ratio 1079 a
planetarum motus 36 c 42 b & 1134 e
planetarum potestas maiórne, an fixa-
rum 41 e
planetarum quare diuersi colores 37 f
planetarum quis vitæ nascentium do-
minus censeatur 43 b
planetarum singulis singula metalla di-
cata ibid.
planetarum situs & ordo incertus Mosi
1312 e

1351 c
planetarum virtutem stellas omnes sequi 30 d
planetas falsò errantes dici 41 d
planetes febres 1232 d
planetes pro hospite 43 e
planetariæ horæ quæ 1352 c
planetarij 749 b
plangon 1049 c
planicies 436 d
planta 192 a
plantæ, cur aliæ perpetuò frondent, aliæ defrondescunt 710 e
plantæ cur contrario nobis modo habeant 126 c
plantæ quatenus insectis similes 1150 d
plantarum mas & fœmina, earúmque ratio 1146 g
plantarum radices esse oris vice 28 c
plantas ἐλαφώδεις in oculationes non admittere 1703 g
in plantis cur minus distinguatur sexus 1150 c
plantis infestum oleum 1703 f
plantandi ratio ad lunæ obseruationem 1095 c
plantaria 977 a
plantatio, Thaliæ inuentum 322 g
planula 402 a
planus scurra 564 e
plani, impostores, scurræ ibid.
plani numeri, qui 1244 b
plasion 1122 c
plastes 350 a
plastice 1653 b
plastides apes 1304 d
plastinx 1149 a
platage 1049 a
platage, pueritiæ dicata 10 0 c
platagonion ibi.c
platamon quid 1377 e
platanos vas ibid.
platanus, & platanistus, vnde dicta 1377 c
platanus aurea Xerxi effecta 1177 a
platani frondes & fructus ibid.b
platani radicibus prodesse vinum 1599 f
platani vsus 1375 c
in platano cœna, nidus ibid.e
platano similis, prouerbium ibi.c
πλατανίστον 1050 e
platæ 169 a 177 c
platæa, Asopi filia, vnde Platææ vrbs 828 f
plateasmus 857 c
platæense prælium 1714 c
platæensium festum Dædala 828 e
plathani 473 d
platice 1651 b
plato à calumnia defensus 884 c
plato allegoricè intelligendus 860 f
plato, alter Moyses 1717 f
plato contra Lactantium defensus 860 d
plato cum Euripide in Ægyptum 595 c
plato cur Timæum à se nunquam dimiserit 787 c
plato ἀκαμάτης 42 f
plato Magnesiorum & Siculorum legislator 999 b
plato phylosychos cognominatus 703 b
plato quare diuinus nuncupetur 55 b
plato virgine natus 729 e
platonis annuli, qui 287 a
platonis apopthegma 449 a 466 g
platonis chria 1469 c
platonis coniuiæ octo & viginti 1156 e
platonis conuiualis sermo qualis 1467 b
platonis copia 259 f 1381 b
platonis de Aristotele dictum 1621 b
platonis de communione rerum inter ciues præclara sententia 1575 b
platonis de Deo patre & filio sententia 970 e
platonis de Deo sententia 1305 c
platonis De legibus libri 958 b
platonis de loquendi ratione præceptum 867 a
platonis de matrimonio sententia 1564 d
platonis de spe apophtegma 1055 b
platonis de visus ratione senteñtia 777 g 779 d
platonis dictum de verè diuite 1119 d
platonis dogmata proximè ad Christianorum religionem accedere 1223 d
platonis elegans in Anicerium scomma 951 g
platonis eloquentia 883 e
platonis & Aristotelis collatio 55 c
platonis & Aristotelis discordiæ ratio 954 a
platonis & Dionis amicitia, item Xenocratis 1273 d
platonis excellentia 1716 c
platonis frugalitas 454 e 1179 b
platonis temperantia 167 e
platonis gibbus 321 b
platonis grauitas & sapientia 954 b
platonis in Diogenem scomma 881 e
platonis ingenij præstantia vnde 467 d 536 g 537 g
platonis in Italiam peregrinatio qualis 334 c 335 e
platonis laus 282 f 884 a
platonis non verba attendenda, sed sensum 917 g
platonis præclara sententia 518 g
platonis reminiscentia 1106 b
platonis scripta ad sacram scripturam per Numenium collata 883 e
platonis theologia in tribus triadibus 1234 g
platonis vitia à Georg. Trapezuntio notata 1214 f
platoni asserta animæ immortalitas 1025 e
platoni cur delecta Academiæ insalubritas 1160 c
platoni etiam præsignatus Christus 478 e
platoni quatenus poetæ damnentur 317 e
platonis vnus tantus Deus creditus 1223 e
platonem paucis demutatis Christianum fore 49 b
platonica philosophia qualis 1612 d
platonicę sapientię cum Christiana doctrina similitudo 1717 f
platonicarum legum frigus vnde 1000 e
platonici cur in templorum lucis versari soliti 1425 e
platonicorum in porticibus conuersatio 700 f 1425 e
platonicorum laus 1338 a 1339 c
πλατωνίζειν 1051 a
platyglossa 1658 d
platypophyra indumenta 844 b
platystomi Dores, cur 857 c
plaustrati 1006 c
plautus altera Aphrica 894 b
plauti defensio 1177 a
plautini sermonis excellentia 302 c
plautinæ familiæ, prouerbium 811 a
πλαξ 735 d
plectanæ 204 d
plecticos 783 b
plectrum coxæ 190 e
plectra auium 146 g
plectra pro calcaribus 1668 e
pleiades Atlantis filiæ, earúmque nomina 868 a
pleiadibus orientibus natos, cincinnatulos fieri 784 f
plemæ 869 c
plemyra ibid.
plemmyra 1455 c
plemnæ 869 b
plemochoe ibid.c
plenilunium prosobolum 1455 d
plenilunij tempus cum venationi minus aptum 1459 d
in plenilunio cur noctes calidiores 1310 g
πλάνιον 731 c
πλάνιον ibid.
plenna 897 a
pleon, pro anno 869 c
plesignathos panis, qui 1122 d
pletanista locus 1182 a
plethora quid à cacochymia differat 129 d
plethorica corpora 140 b
plethorici quare motu segniore 128 b
plethos, siue plethora vnde. 129 d
plethrum 561 g
pleura 836 b
pleuritis 177 d 1687 a
plicæ 190 e
plicium, placentæ genus, 472 e
plinius ab Hermolao Barbaro restitutus 845 d
plinij laus 780 c 814 d
plinij patria 739 a
plinthion 1122 d
plinthion, quid geometris 990 a
plinthophori 838 d 1137 b
plinthus 845 f 1134 b
plix 190 a
plixis ibid.
plocia 1276 b
plotæ anguillæ vbi optimæ 1554 a
plotæ Siculæ 463 a
plotes 1488 f
plotinus quali ęgritudine mortuus 1161 e 1162 d
plotini cum Ægyptio sacerdote historia 258 c
plotini dæmon 69 g
plotini iam morituri vox 1161 b
plotini Platonici impia opinio 482 g
plotini philosophi de corporis imagine non exprimenda dictum 1160 f
plotinum imaginem sui nullam effingi voluisse, cur 872 e
plotius Gallus hordearius rhetor 1280 b
plumbo reprimi Venerem 781 a
plumbum liquefactum quomodo ferri manu possit 1707 a
plutarchus historicus & philosophus 281 f
plutarchi apophtegma 741 b
plutarchi laus 431 e
plutarchi Symposiaca imitatus Macrobius 1513 a
plutarcho infensior Phauorinus 1063 e
pluto cur Agesilaus, & Lagetas 132 e
pluto cur ἄδης 896 a
pluto cur Clymenos 1144 f
pluto cur defunctis præsidere creditus 933 f
pluto quare Sumanus 57 b
pluto, qui Ægyptiis Serapis 75 a
plutonis allegoria 534 f & 1219 c
plutonis canis 945 g
plutonis cognomina 530 b & e
plutonis cum Proserpina congressus quid 798 d
plutonis & Apollinis diuersitas 534 c
plutonis imperium ac regio 57 b
Plutonis regia 118 a
Plutonis nomine qui intelligi voluerit Plato 514 d
Plutonis templum apud Eleos 826 d
Plutonia 430 d
Plutos cur Hispanię subterranea inhabitare dictus 1007 e

Plutus aplutus & adiexodos quibus putetur 1131 c
Plutus cæcus ibid.
Plutus diuitiarum Deus, cur cæcus 1127 d
Pluti carceres, thesauri ibid. f
in Plutum scolion 841 c
Pluuia aqua cur celerius computrescat 1481 d
Pluuia aqua quibus nocumento sit 1487 b
Pluuiæ aquæ bonitatis ratio 1486 d
Pluuiæ aquæ cur astrapææ & ceraunixæ, item brontiææ 1487 a
Pluuiæ aquæ potus insalubris 1486 f
Pluuię aquæ præstantia & vtilitas 1485 a
& quæ optima 1485 c & ibid. f
Pluuiæ præsagium ex iride 1166 d 11?3 b
Pluuiæ ratio 1119 d
Pluuiæ subitò exercitui sitienti demissæ ratio 1173 f
Pluuiæ tropeæ quæ 1123 b
pluuiam cur ranæ præsagiant 1476 f
Pluuiarum aliquæ cur salsæ 1455 c
Plyntheria festa quæ 747 d
Pneumatica organa 448 g
Pneumatomphali 812 g
Pneumon 200 g
Pneumonia ibid.
Pneumonici ibid.
Pnicta oua, quæ 1511 c 1536 c
Pnicton 1511 c
Pnigalion 1502 c
Pnigamon ibid.
Pnix hysterica 2?6 b
Pnyce 367 b
Pnyce regio ibid.
Pnycites 367 e
πο 1236 b
Pocillator 1527 c
Poculi inuicem propinatio, fidei sanctio apud Nasamonas 1035 a
Pocula grammatica quæ, 389 e
Poculorum dicatio in conuiuiis apud veteres 1550 e
Poculorum diuersæ species & nomina 1533 a 1550 c
Poculorum modus 878 d
Poculorum nomina plura 1550 e
Poculis æneis vsi diuites 1061 b
Podagra canum 971 b
Podagra cur non laborent spadones 711 b
Podagra, ex cognatione 709 e
Podagra quatenus immunes mulieres item spadones 1593 b
Podagra quibusdam frugalitate curata 700 d
Podagræ mederi Cydnum fluuium 1104 b
Podagræ psellismus 863 b
Podagræ remedium 265 b
Podagrica affectio, siue podagra 512 g
Podalirij historia 715 a
Podalirij sepulchro incubare Daunij cur soliti 1504 a
Podarges Iphicli filius, 240 f
Podargus equus 945 b
Podia 191 e
Podium ibid.
Podismalis ager 176 a
Podismus saltatio 237 a
Podonipter 1532 f
Podostrabe 1100 b
ποῶ 181 f
Pœcile porticus 886 f
Pœcilida auicula 900 a
Pœcilliæ pisces 897 c
Pœcilæ 861 b
Pœmanor 393 c
Pœmaniorum quid ibid.
in poemate philosophandum 310 d
Poemata pro filiis 315 a
Poemata quibus bene potiùs scripta 1551 d
Pœmen, ouium propriè 393 c
Pœna Deus Democrito 1218 c
Pœnæ metus, virtutum elementum 516 c
Pœnas Græcis paradigmata, nobis exempla dici 296 b
pœnæ serui qui 1414 g
pœnarum genera 516 d
pœnas iustène alius pendat pro alio 197 b
pœnitentia cur voluptatum comes 418 b
ποιολογεῖν 181 f
ποιεῖν ibid. e
pœnorum perfidia, moresque alij 1036 g
poesis à Musis 316 d
poesis Calliopes inuentum 322 g
poesis, diuina insania 316 c
poesis ex imitatione nata 323 c
poesis, pictura loquens 320 f
poesin non contingere citra furorem 322 g
poeta an nascatur, orator fiat 321 c
poeta etiam malus præmio dignus 313 b
poeta oratori finitimus 3?6 b
poeta vnde dicatur 324 f
poeta non dici nisi summum 329 e
poeta, deorum interpres 318 c
poetæ diis amati, qui 791 a
poetæ irritabiles 1342 d
poetæ quo pacto citra noxam legi possint 319 c
poetæ sancti, diuinum genus 969 b
poetarum existimatio, quanto apud Gallos 319 a
poetarum genera diuersa 324 a
poetarum multiplex eruditio 272 d
poetarum victoriæ tripus præmium 418 a
poetas quatenus damnandos censuerit Plato 317 e
in poetis quid præcipuè requiratur 328 d
poetis vinum, equi vice 1600 b
Poetica oratione quatenus magnificentiam resipiant 1179 b
Poetica licentia 317 d
Poetica qualis sit imitatio 320 f
Poetices laus 311 b
Poeticæ origo 323 d
Poeticæ fabulæ diligenter excutiendæ 1351 e
Poeticas fores frustra absque furore pulsari 898 a
Poeticus furor 316 d
Pogon 147 e
Polæ 749 g
Polea 543 b
Polemarchi 128 d
Polemon sophista, déque eodem plura 1124 a ibid. e
Polemonis liber De sacra via 837 c
Polemonis sophistæ iocus 508 a
Polenoris centauri ab Hercule vulnerati fabula 1451 f
Polentari inuentio 1154 c
πολεντέω 1559 a
Poli duo 867 g
Polia 749 f
Polias Pallas 316 b 830 b
Poliadis Mineruæ templum 336 b 798 g
Polica ars, quæ 501 e
Polieus Iupiter 824 a
Policum 336 b
Poliocrotaphi 1080 d
Poliocrotaphi cur senes Homero 708 a
Polion 543 b 878 f
Polion locus 904 f
πόλιον 1183 a
Polis olim, quæ inde acropolis, Athenis 768 f
πόλις per exochen Alexandria 836 f
Polistæ 1183 a
Politica virtus 314 d
Politura 781 a
πολιῶχος 1055 b
Polium vinum 878 f
Pollex monocondylus 175 d
Pollicis ratio 913 e
Pollionis Asinij de T. Liuio censura 1382 b
Pollionis Romuli ætas mellis & olei vsu producta 1587 e
de Iulio Polluce Athenodori & Philostrati censura 1051 d
Polos nummus 497 b
Poltarium 472 f 1545 a
Polton ibid.
Polus antarcticus superior mundi pars, vt arcticus inferior 30 b
Polyandrion 195 g
Polycalamus Sileni inuentum 558 e
Polycarpe 1656 c
πολυαγμοσύνη 1082 c
Polycaste 16?6 c
πολύαινος 251 b
Polycephalos nomos 451 e
Polycephalos tibiarum lex 374 f
Polychroniæ ratio 1?6 c
Polychronij 1153 b
Polycleti regula 365 a
Polycrates rhetoricus canis 1210 e
Polydamas Pharsalius 484 f
Polydamantis rebus & interitus 725 d
Polyditas Olympus 170 g
πολυδίψιον 1597 e
πολυίδακτος 8?6 f
Polygamia quibus gentibus recepta 1567 d
Polyglossus, cur Dodonea quercus 863 d
πολυγράμματος 381 d
Polygrammi melanuri 437 a
Polyhistoris lapsus 1016 b
Polylopa 147 a
πολυμήχανος cur Archimedes 1346 d
Polymita 851 e
πολυμνήμονες 1107 a
Polymnestus Colophonius 443 d
Polymnestus Orthiorum poeta 452 f
Polymnia, agricolationis inuentrix 323 a
Polymniæ allegoria 1219 f
πολύμνιον 236 b
Polynicis & Eteoclis certamen 1179 d
Polyperchon latro 1108 d
πολυφάγοι 1638 e
Polyphemus Cyclops 1368 e
Polyphus filia Mineruæ 767 b
Polyphoron vinum quale 1599 e
Polyphronis cædes 1167 d
Polyphthongon psalterium cur 446 e
Polyphthonges tibia 450 g
Polypia 421 e
Polypodij vis 286 e
Polyposis 1333 a 1638 f
Polypus an brachia sua rodat 715 f
Polypus pro adulatore 717 e
Polypus morbus 157 f 1687 g
Polypi descriptio 715 b
Polypi tholus 715 c
Polypi voracitas 716 e
Polypi colouopodes cur 717 e
Polypodum capitibus vnum inesse bonum & malum 3?0 a
Polypodorum nullum vicenum numerum excedere 193 d
πολυπραγμοσύνη 1179 b
πολυπράγμων 9?5 b
Polysigma 858 b
πολυσχιδές 876 e
πολύσπαστος 1505 g
Polyteles 814 a
Polytropi cognomen 5?5 f
Polyxene à seipsa ad Achillis tumulum iugulatæ historia 881 a
Poma-

y Google

pomarius Hercules 1486 c
pomarij 1555 f 1682 d
pomatium vinum 1592 c
pomiliones cur mente deficiant 1210 e
pometa 1555 g 1650 g
pomum cur ἀγλαόκαρπον Homero 1649 b
pomum cur ὑπέρφλοιον Empedocli dictum 1649 c
pomi odore prorogata aliquandiu Aristoteli vita 1358 a
de pomo, liber incerti auctoris 825 e
poma aurea in fabulis quid 1376 d
poma congelata in frigidam proiecta regelari 1386 f
poma Dionysij quæ 349 f
poma vieta 1650 e
& pannuria, quæ ibid.
pomorum vmbilicus 811 f
pompeius diuinaculorum mancipium 749 d
pompeius Leneus 1180 a
pompeij in Marcellinum scomma 785 b
pompeij magnanimum factum 116 e
pompeij ortus 295 d
pompeio inuidiæ causa, crus fascia obligatum 1334 c
pompici equi 1137 a
pompilus piscis 835 d & f
pontani iocus 885 c
pontica nux 244 c
ponticum arboris genus 710 f
pontici braccati 1006 c
ponticus sapor 893 c
ponticos vermibus vesci 1546 a
pontificis nomen mutandi mos vnde primum 1420 e
pontificatus à muliere occupatus 729 f
pontina palus 1082 g
popa 1434 f
popa Antonius ibid.
popi, Dryopum lingua dæmones 57 b
poples 191 b
πόππυ παππαῖ, commiserationis vox, & Varronis lucubratio ibid. c
poppææ Sabinæ progressus in publicum qualis 869 d
populneis tantum lignis Olympici Iouis sacris Eleos vti 886 f
populus cur ἀχερωίς Homero 886 b
populus cur λευκή 908 f
populi quemuis conuentum purgandi apud Athenienses mos 1510 b
populorum diuersi mores, 1089 a
popysmus 861 c
porce 424 f
porcos ibi.
porcelli in Tiberium scomma 1145 a
porcia lex 507 g
porcinæ carnis commendatio 1419 b vide Suilla caro
porcis draco 414 f
porculatio 1421 b
porculator ibi.
porculus piscis 836 c
porcum vendere, prouerbium 1419 f
porcus Troianus 1655 d
πορεῖον 1691 e
πόρος 193 g 1578 f
poros quid 136 a 243 d 324 e
porus Metidis filius 975 a
porus vteri 216 a
πῶρος quid 1691 e
porinos lapis ibid.
πῶροι pori ibid.
porocele 1437 e
πώρωσις 1691 e
porpax 504 d
porphyrei 355 b
porphyrides vestes 851 g
porphyriones, Syriæ præstantiores 27 b
porphyriones, telamones 504 a
porphyrion 421 e
porphyrium cere ibid.
porphyrij de ieiunio sententia 1516 b
porphyrij liber contra esum carnium 702 c eiusdémque præcepta alia ibidem d
porta, pro muliebri pudendo 184 c
porta superna & inferna, quod apud astrologos 551 g
portam ingredi, nefas, qua exieris 184 c
portæ 816 d
porthmos 1106 b
portiæ pudicitia 868 e
porticus centenariæ & miliariæ, quæ 1604 d
portij Latronis hist. 776 d
portio Latroni quantum profuerit remissio 548 g
portonarium 198 a
portulacam Veneriis conferre 780 g
portulacæ succi vis 1707 a
portumnus 789 d
πόσθη 1691 f
posca 1705 e
poscinummia scortilla 497 c
postæ 976 e
posteri cur plectantur ex maiorum commissis 291 f
posthia 308 g
postillatores 864 f
postriduani dies ominosi 747 b
postuerta Carmenta 814 d
postuerta dea 1425 d
postularia fulgura quæ 535 g
postulatio, sacrum piaculare, & vnde dicatur ibid. f
postulatitij 570 a
postulio, quid apud Varronem 535 c
potamia Diana 712 d
potandi certamine, ac philosophos quidem abstinuisse 1014 g
potentia duplex 536 e
potestas omnis consortis impatiens 1341 d
potestatis & sapientiæ coniunctio 1255 a
de potestate exisse cur dicamus iratos 1297 e
pothos 911 g
ποτνιάδες 1553 c
potniades deæ 897 c
potniarum puteus ibid. d
potus an defluat in pulmonem 1513 f
potus duplex 344 d
πούς, vnde Græcis pro pede 193 g
practicæ finis 1306 d
practores 1563 c
præceptores deorum, qui 1202 d
præcia scortum 1628 e
præcisum intestinum 794 c
præcisi qui ibid. b
præconis hasta insectari, quid 1172 a
præconis lapis 1392 c
præcones ἄκυλοι 1169 b
præconum diuersa genera ibid. a
præcordia 196 d
præcordia cur dicta 211 g & 212 g
præcordia, irascendi fons 1645 b
præcordia traiecta risum attulisse 212 c
præcordiorum ratio ac nomina 211 g
præcordiorum vsus 212 e
prædes 949 f
prædicamentorum decem apud Aristotelem ratio, quæ 1327 d
prædiorum epithecæ 1241 a
prehendo, an sine aspiratione scribendum 1327 d
præfocatio omnis ex angustia 170 a
præfocationis causa 815 e
prehensiculatio, catalepsis 1673 d
præliganeum vinum 1574 f
præmessum 275 c
præmiorum diuersa nomina 714 f
Præmissa olei ac vini apud Plinium, quæ 27 b
Prænestina vesta 804 b
Præparatoria vasa quæ 123 c
Præpilatum 1166 a
Præputium 179 f
Præsidiaria toga 851 a
Præster 800 e 1122 a
Præster terrestris 1122 a
Præstigiatorium acceptabula quæ 717 b
Præstigiorum ratio 381 e
Prætenturæ 756 d
Prætor maior qui 67 c d
Prætor peregrinus ibid.
Prætor prouinciarum ibid.
Prætor tutelaris à quo primum institutus 1425 g
Prætores ærarij 1618 d
Prætoriæ viæ 1161 c
Prætorianorum præfectus 419 d
Prætorium dimitti 1510 c
Pragmatica sanctio quæ 1392 f
Pragmaticarij ibid. g
Pragmaticus status ibid. e
Pramnia vitis 169 b
Pramnium vinum 289 a 1599 e 1550 e
Pramnium vinum Cereri sacrum 878 e
Pramnios petra 289 a
Prandere veteris moris, item prandium vnde dictum, & prandij vocabula varia 1523 a
Prandinum oppidum 224 b
πράσινος quid 1306 a
πρασιά 211 a
Prasinon color 852 d
Prater lapis 1415 g
πρασιαί 1559 a
Praxagoræ naturalia 717 e
Praxiergidæ 747 e
Praxilla Sicyonia 788 b
Praxillæ scolion 841 e
πραξίλλειον metrum 834 d
Praxionis Megarica 755 g
Praxis simulacrum 1641 f
Praxitelis Venus 81 d 760 e
Praxitheæ pro patria interitus 871 g
Presbeum 784 d
Presbytes 1080 d
πρεσβεῖς 1424 a
Prexaspis filius à Cambyse necatus 878 g
Priami sorores 1332 a
πριαπισμός 1450 c
Priapismus 180 a 1688 c
Priapus Ithyphallus 353 f
Primicerius 824 f
Primitiarum panes 473 b
Prima cathedra quid 367 f
Primum lignum quid ibid.
Princeps Dei imago 395 e 998 f
Princeps ebrius, morte mulctandus, Solonis legibus 1595 b
Princeps qualis esse debeat 394 b & 1391 d
Principis imaginem obscœnis inferre, quid 374 b
Principis mores imitari subditos 164 d
Principem esse necessarium, rationibus aliquot colligitur 1369 g
de Principe, Septem sapientum dicta 395 b
Principes, deos appellandi mos 1102 f
principes, sapientum congressu sapere 1249 g
principum amici computatorum digitis similes 1284 b
principum bonorum paucitas, quorundámque catalogus 285 c
principum cognomina cuiusmodi 1295 a
principum mollitiei exempla 458 d
principum sparsiones & missilia, quæ 1498 g

principatus in rerum natura duplex 1374 c 1402 c
principatus parandi & custodiendi augendique duæ causæ 1131 b
principium omne, diuinum 748 a
prinus arbor 907 a
[illegible] 943 a
prisca loquendi figura quæ 1311 f
priscianus quando floruerit 1254 d
pristis 1535 b
priui lapides 1166 f
priua verbena ibid.
[illegible] 1314 d
[illegible] 746 b
proagogia 329 c
[illegible] 246 g
proangeli 1322 g
proasma 457 d
proastia 1425 g
proaulion 450 d 158? f
probation 205 c
probaton ibid.
[illegible] 1080 e
[illegible] 349 c
problemata quę discuti nequeunt 1667 e
problematum diuersitas 858 e
proboli 171 b 847 g
probolium 171 b
proboscis 157 g
probuli, qui 397 e
probum libum 472 f
probi dictum 1003 g
probi imperatoris equus miræ celeritatis 1051 f
probi imperatoris historia 1003 f
procæ 350 d
procardion 176 g
procarpion 174 e
[illegible] 1153 e
procatarcticus pæon 1278 e
procatarcticæ causæ 1323 e
[illegible] 847 c
procella 1121 d
procestria 226 e
[illegible] 159 d
prochoon 1542 a
prochyma 1602 d
prochytis 1535 b
procidentia 216 c 819 c
proclites 1532 a
proclus poeta 324 a
[illegible] 848 c
procelij, qui 1434 f
procœlion pathos 168 c
[illegible] hymnus 366 f
proconium ibid. g
proconnesus vnde dicta 350 e
procopij imperatoris tristitia 153 g
procotta 360 b
procratici 728 a
procridis canis 944 d
[illegible] 260 d
proculus grammaticus 829 g
proculi libido 1180 a
procuratores 949 e
prodicus Spartæ quis 883 d
prodici Hercules ibid.
prodici [illegible] 829 f 883 d
[illegible] 819 g
proditorum detestatio 400 g
proditorum exempla ibid.
prodomus 816 e
prodromi 129 e 1322 g
prodromi fici 978 g
productio 746 b
productores, qui ibid. f
an productores & productrices lex ibidem
[illegible] in morbis, quid 1113 d
prœti filiarum insania 897 b
prœti filiarum furor vbi desierit 799 d
profectitia dos, quid 1580 c
profectitium peculium ibid.
profunditas corporum 28 g
profunditatis principium ibid.
[illegible] 1580 e
progloſſis 863 e
progne in lusciniam 1657 g
progoni 1572 a
programma 1001 e
proiectæ 383 e
[illegible] 1569 c
proiecta quæ 1560 a
proiecturæ 386 f
prolepsis quid 528 a 477 e
[illegible] Epicuro quid 1215 b
[illegible] 156 e
[illegible] 271 b
prologus 450 e
prolytæ 185 a
promachus 1024 g
promantis 430 e 1458 b
promercale quid 1560 c
prometheus artium inuentor, quid 999 c
prometheus Cabirus 828 b
prometheus Caucaso affixus 360 e
prometheus cur è luto finxisse homines dicatur 359 d
prometheus occidendi bouis auctor 806 d
prometheus quis 254 g
promethei allegoria 359 g
promethei appellatio prouerbialis 358 g
promethei ara 800 e
promethei portiuncula, prouerbium 360 a
promethei Thessali historia 363 e
promethei qui 359 b
prometheo an debeatur ignis inuentio 801 e
prometheum pharmacum, quale 362 g
promethea festa 800 d
prometopidia 1200 d
promnestria 1582 e
prompitudo, [illegible] 567 g
promuscis 157 g
[illegible] 974 f
pronaos 811 g
pronœa 905 g
pronomus tibicen 452 c
pronubare 1582 f
pronubus annulus 289 g
prooemium quid 450 d
prooemio male vti quid 1157 d
[illegible] 236 g
propathia 1323 e
propechyon 174 e
propheres 1183 a
propheta quis Platonicis, 428 c
prophetarum Iouis in Creta frugalitas 702 b
prophetarum responsa ex somniis 1494 c
prophetia quid propriè 178 d
prophetiæ donum bonis & malis commune 1207 e
prophetiarum gradus 1496 a
[illegible] 1633 f
prophoros 1183 d
prophylacæ 249 d
prophylactica ibid.
prohylaces 831 d
[illegible] 1551 f
propis Rhodius à Stratonico taxatus 455 d
proplastice 1653 b
propli naues quæ 1201 b
propogonion 147 e
propolæ qui 749 g
propolos ancilla quæ, 1409 b
propomata 374 c 1157 d
propositionis mensa & panes 473 b
[illegible] 226 c 308 f 819 e
propylæa 1426 a
proreta 882 g
proreus ibid.
prosa dea 814 d 1426 a
[illegible] 1627 a
prosagogidæ qui 1248 c
prosagogium ibid.
proscenia, prouerbium, 413 d
proscenium ibid.
proscindere 731 b 842 e
prosconia 1646 a
[illegible] qui 967 e
proscriptio 803 b
prosedamum 1688 e
[illegible] 836 e
proseleni qui ibid.
proselytus quis 210 b
proserpina, [illegible] 348 c
proserpina cur [illegible] 1222 c
proserpina cur Leucippus dicta 1459 a
proserpina dea 1424 d
proserpina [illegible] 1152 f
proserpina, Hecate 1099 d
proserpina malorum dæmonum princeps 74 g
proserpina pro luna 57 b 1101 a
proserpinæ aliquot cognomina 1459 a
proserpinæ allegoria 1219 e
proserpinæ celebritas viris tantum frequentata 1554 g
proserpinæ cultus apud Cyricum 1418 d
prosepinæ festa & raptus, 1178 d & 1458 d
proserpinæ cur catuli solerent offerri 942 a
proserpinæ sacra, Sicilia & Agrigentum 1192 d
prosoda organa 448 g
prosodia 233 a 325 d & 419 c
prosodia sacrificia, & poemata, 805 b
prosodiaci modi 231 b
prosodion ibid. a
[illegible] 1619 c
prosopion habere, non prosopon, prouerbium quid. 1618 f
prosopis 1619 c
prosopon quid 167 f
prosopon vnde 1619 b
prosopopœia 1471 e
prosoputta 1619 c
[illegible] ibid. o
prospelatæ 1409 c
prospheromena quæ 1469 f
prosphthenctiria 1191 e
[illegible] Cereris sacellum 1554 g
[illegible] 6 g
prostaterius dies 1583 f
prosternidia 1200 d
prosthenes planetæ 1156 c
prosthetis 192 b
prosthij 1187 d
[illegible] 337 a
[illegible] 1181 c
prostituti corporis pœna veteribus, flagitij professio 884 c
[illegible] 159 d
[illegible] ibid.
[illegible] 807 a
prostropæus quis 70 g
prostopæi ib. & 807 a
prostropæi dæmones 70 g
[illegible] 30 d
protagoras falso sapiens habitus 758 d
protagoras [illegible] 1071 g
protagoras philosophus phomophorus ibid. & 1563 d
protagoræ de diis sententia 1216 c
protagoræ historia 1071 d
protecta quæ 1560 a
protegere ibid.
[illegible] 784 d

[illegible]

προτέλεια 1580 e
proteli ibid.f
protemenismata 1416 a
protericæ fici 979 a
protesilaus Iphicli filius 240 f
proteus Ægyptius sophista 1141 a
proteus saltator 233 f
protei allegoria 41 a 1141 a 1149 d
protei mutatio 1141 a
προθέσεις 931 f
prothymata 807 e
protgyris 175 c
πρωτογένεια 1352 c
protogeniæ pro patria obitus 871 c
protogenis Ialysus 1207 g
protogenis perdix, item Satyrus & Ialysus 1660 e
protogeustæ 1416 f
protogeustis animalis gustus 1237 a
πρωτομιμητικῶς 1619 c
protome ibid.
protopathia 1313 a
protoploos 348 a
protopraxia 1619 f
protospatharius 1243 d
Ioan Protospatharius 1233 d
protetenthæ 1416 f
πρωτόπτεια 1318 e
protreptica sententia 1410 e
protropon vinum 1598 e
protrygis cognomen 1081 c
protus Massiliæ conditor, 845 e
prouidentia diuina 538 c
prouidentia, diuinitatis comes 1425 d
prouidentia quid à fato differat 539 d
prouidentia triplex 58 d
prouinciæ maiores & minores, itémque consulares, quæ 1440 d
prouisores 397 c
prouocatio 950 b
proxenetæ 570 c
proxenetica ibid.
proxenetria 1582 e
proxenia 570 d
prudentia hominis propria virtus 10 d
prudentiæ imago Pallas 760 a
prudentiæ vis 538 e
pruina quid, & vnde 707 c
pruinam pro canicie eleganter dici ibid.
prurigo quid 733 c
prusias 1135 b
prylis 238 a 1655 e
prytaneum quid 717 f
prytanei alimentis digna, quæ 904 b
prytanei apud Eleos hestiatorium 886 f
prytanei frugalitas 1340 f
prytanei Vesta 103 e
πρυτανεῖα 397 c 816 a
prytanicæ vestes 851 c
prytanitis Vesta ibid.
Psacala 815 c
psacaluchi ibid.
psælia 1528 b
psalliani hæretici, qui & Euchetæ 79 b
psallion 425 c
psalmus quid 446 d.
psalterium nabla ibid.
psalterium, organum ibid.
psalterium quis primus chordis impleuerit. ibid.
psalteria improbata 445 c
psamathe 1184 e
psamathos ibid.
psammismus quid 232 a
psammos ibid. & 1184
psammocosius 1184 d
psaphonis arrogantia 115 g
psar, qui sturnus 736 g
psari equi 1445 b
psaron ibid.
psathyra oua 1512 c
psathyrion 1461 e
psecas quid, & psecadis cognomentum 1369 b
psellia 425 b 797 f 875 b
pselliophori 797 f
psellismus 860 f
psellismus podagræ 863 b
psellium quid 845 c
ψελλίζω 861 a
psellus quis 857 e
ψέω 244 c
psenes ibid. & 981 f
ψήφισμα quid à lege differat 1000 d
psettæ Eleusiniæ 463 a
psettæ vnde optimæ 1554 a
pseudantoninus Heliogabalus 1155 b
pseudaula 820 f
pseudenedra 565 f
pseudenedri qui ibid.
pseudisodomum 1428 c
ψευδόμενος syllogismus 1016 d
pseudoperipteron 1126 f
pseudophilippi fortuna 471 b
ψευδοστατῆς 1460 d
pseudoportus 820 f
pseudoporticus ibid.
ψέλιον cur pro ionthis, 1361 b
ψιαί 1069 b
psiathi 1503 c
psiathia 367 f
psiathopipoci 1563 e
ψιθυρ 1069 b
psile, accentus 421 c
psili 1173 d
psiloticum pathos 1045 e
psimmythion 1516 f
psinas 330 a
ψιττάκη ibid.
psithia vitis 1069 b
ψιθυρίζω 1069 a
psitta 1650 f
psittace ἀνθρωπόγλωττον 1666 g
psittaci Syriæ præstantiores 27 b
psoæ 972 f
ψολόεις 425 d
psoloentes ibid.
psolon ibid.
ψωλός ibid. c
psomocolaphus 1144 c
psomocolax ibid.
psomos 470 d 1144 c
ψοφοῦσα 1658 e
ψοφοδεεῖς equi qui 1186 d
ψόφος ibid.
psora 353 d
psora occupatis cur pilus se promere nequeat 706 b
ψωροφθαλμία 821 a
psothion 1461 e
psyx 1047 c
psyche Catonis filio amata, atque inde iocus 1339 g
ψυχὴ appelatio quomodo animæ competat 81 d
psychia 353 b
ψυχαγωγοῦντες 1387 e
psychrobaphes, vestis genus 852 c
psychrologi 1699 d
psychrologia ibid.
ψυχρολουτεῖ ibid. b
psychrolutra ibid.
psychrolutes ibid. c
ψυχρομαντεῖον ibid. b
psychrophobi qui 1234 e
psycter 353 b
psycteridion ibid. b
psycteria ibid.
psydracia 1364 g
psygeus 331 b
psygmos 542 c
psyllæi qui 216 e
psylli omnes viri ibid. c
psylici canes 944 e
psyttaci symbolum fidei pronuntiantis mirum 152 c
psyttalia 813 c
Ptarmica quæ 1368 a
πταρμός 70 d
ptea 878 e
pteleas 982 f
πτερά, pteromata 1126 d
πτερά Babylonis arx ibid. f
ptera Delphici templi conditor ibid. e
ptera in templis, quid 890 g
pteria 1126 f
pterion vrbs ibid.
pterna 191 f
pternocopis Philoxenus. 703 a
pterophoron 1126 b
pterophoros regio ibid. c
pterophori qui 1126 f 1412 d
pterygophorum pro succino cur 1126 f
ptila ibid. g
ptili ibid. & 308 c
πτίλωσις 308 c
ptochotrophia 900 c
ptolemais 1124 g
ptolemæus à calumnia defensus 38 f
ptolemæus cognomento Physco cur 1329 g
ptolemæus cur Lamyrus, 861 d
ptolemæus nauarchus 1143 d
ptolemæus φιλομήτωρ vnde dictus 798 a
ptolemæus secundus φιλάδελφος 1313 e
ptolemæus Soter Alexandri eleater 1476 f
ptolemæi apotelesma 831 f
ptolemæi & Galetis historia 882 c
ptolemæi incestus 595 e
ptolemæi in Heraclidem iocus 1195 f
ptolemæi mollicies 992 g
ptolemæi parricidium 787 g
ptolemæi regis dictum 1129 e
ptolemæi secundi Ægypti regis laus 1254 c
ptolemæi secundi mores in melius mutati 1087 c
ptolemæi conatus in perfodiendo Nili delta 1175 e
ptolemæo cur spreta physice & theologia 1449 a
ptolemæorum diuersa cognomina vnde 1332 c
πτόρθος olearum quid 850 g
πτύον 242 g
ptous cur Apollo 878 d
πτύρσιον 1473 c
ptox ibid.
ptychia 458 b
Puberes qui 1094 c
pubertatis ætas 1140 c
pubertatis ratio 1077 d
pubes 179 d
publici equi 1186 b
publici cursus ibid. b
pudendi muliebris nomina, 183 g
pudendorum muliebrium partes 183 g
pudendi virilis ratio 180 g
pudendorum subsultatio 380 b
pudicitia mulieris, formæ præferenda 729 d
pudicitiæ commendatio 861 c
pudicitiæ in fœminis teneritas 870 e
pudicitiæ quantus honor tribui Romæ solitus ibid.
pudoris ara Athenis 1321 e
puellæ παλαιὸν λέπτρον, 1113 g
puellæ quandoque arcti, id est vrlæ dici solitæ 1457 d
puellæ venenosæ historia. 776 f
puerarius 794 b
pueritia, comitiali morbo cur oboo-

xia 280 e
pueritiæ ad lunæ vires ratio 1078 b
pueritiæ ætas 1079 g
pueris cur destinatum à Platone triuium 1560 f
pueris non dandum vinum, 1590 a ibid. g
pueri bomonicæ, qui 960 a
pueri cur non caluescant 711 a
pueri cur oxyphoni 1063 c
pueri præmaturè loquentes vnde 1632 a
pueri cur somno vtantur longiore 1673 g
pueri, cur vini minus appetentes 1596 f
pueri, cur viris hetiores 1110 d
pueri vnde dicti 1076 b
puerorū amor quatenus concessus 789 d
puerorum apud quosdam institutio quæ 951 a 1014 a
puerorum educatio apud Cretenses qualis 1017 f
puerorum in Olympiis certamina quando admissa, 885 b
puerorum qualis memoria, 526 f 1104 b
puerorum vaticinia apud Telmessum 730 b
puerperarum mos viris ministrare apud Tibarenos 1023 a
puerperis interdum infesti dæmones quidam impuri 63 a
pugilatus 714 c
pugiles, qui & pyctæ 713 c
pugilice valere 1435 c
pugio herba 872 f
pulcer, an pulcher scribendum 1327 a
pulchri alij quàm formosi, 489 g
pulchrorum etiam autumnus pulcher, prouerbium 1336 c
pulchrum omne, etiam bonum 1337 c
pulchrum, quare καλὸν Græcis ibid. b
pulchra verè foris, intus quoque bona 841 g
pulchritudo corporum diuersa 127 e
pulchritudo cur ita afficiat vnumquemque 1336 f
pulchritudo, dei radius 4
pulchritudo duplex 317 f
pulchritudo triplex 883 e
pulchritudo in circulo 1
pulchritudo non nisi in magno corpore 489 g
pulchritudo perfecta, quæ, 841 f
pulchritudo vera, quæ 127 e
pulchritudinis apud Indos veneratio 1026 c
pulchritudinis commendatio 1339 d
pulchritudinis schema climax 1144 d
pulchritudi muliebri proposita certamina 1340 a
à pulchritudine corporea, quo pacto fugiendum 1338 a
pullaria 405 d
pullarij, qui 405 e
pullatio 1411 b
pullinus deus 831 a
pullini dentes 167 a
pullus 405 e
pulmonarij 200 g
pulmonea 201 a
pulmo, an sanguinis expers 200 b
pulmo cordis, culcitra, & ventilabrum 200 g
pulmo quare spumosus 200 c
pulmonis expertia non sitire 1514 d
pulmonis functio, quæ 1513 e
pulmonis ratio 199 c
in pulmonem an deriuetur potus 1513 e
pulmones cur dicantur rudes homines & insulsi 201 b
pulmones, cur potius quàm pulmonem dicere solitum 200 a
pulpa 980 g
pulpa pro neruo 138 c
puls 471 f 1345 c
pulticula ibid.
pulsus, ἀντιστάζων διαχέειν 447 f διαχωδίζων ibid
pulsus κοιλιώδης, & σπαδωνίζοντες, & μυρμηκίζοντες 774 f
pulsus formicans, & vermiculans 133 g
pulsus myuri & μυκηζίζοντες 774 e
pulsus sine aliquis eroticus 1116 c
pulsus quare in brachiis potissimum obseruari soleat 133 f
pulsus quid 133 d
pulsuum mira ratio ac diuersitas ibid. b
pultarij forma 472 g
pulueratio 387 a
puluinar regium quid Persis 995 d
puluinorum balthei 386 f
puluis cur athletarum corporibus inici inici solitus, 1100 c
puluis eruditus quid 386 g
pumili, qui 125 d
pumiliones etiam de arboribus dici ibid.
pumiliones somniculosi 220 d
pumilionum paruitas vnde, 125 c
punica malus à Venere primum in Cypro sata 1272 d
punica mala cur opsigona Empedocli 1649 c
punica puls 471 f
punicum libum ibid.
puniceæ arboris natura peculiaris 1549 d
puniceum forum 1457 c
puniceus color, 1662 c
puncta, redditus 1040 b
à punctis ibid.
pupilla 831 c
pupillarum scintillæ 152 g
puppis in capite, quid 708 f
puppium imagines 1082 d
puræ hastæ, quæ 1167 f
purificandi, qui mos veteribus 283 b
ad purificationem quæ adhiberi solita 595 f
purgatoria virtus 314 e
purpura Indica 421 c
purpura stlataria quæ 844 b
purpuræ diuersa genera & nomina 429 d
purpuræ Tyriæ præstantia 1027 f
purpuræ pelagiæ 1443 d
purpurarum piscatio 1027 f
purpurę vndas 420 g
purpurarij 421 b
purpuratores ibid.
purpurula ibid. e
purpurea mors Homero, cur 421 b
purpurea plaga 421 a
purpurissus, andricelos 1239 f
purricharij 237 f
pusillanimes qui & vnde 128 f
pustula no idem cum pusula 1365 d
pusula, pusulosæ oues 1365 d
puteal quid 529 f
puteariæ aquæ cur fontanis deteriores 1492 b
putearij 530 f
puteus Romæ locus 530 b
putei supplicium 509 d
puteum fodere, aperire 530 g
puteorum aquæ cur frigidæ 1401 a
puteorum fodiendorum ars vnde 1489 g
puteorum inuentio 315 b
in puteos se præcipitandi væsania 1312 d
puteolanus puluis aqua contactus, saxum 1690 f
puticoli locus Romæ 530 f
putredinis cautio 1587 d
Pyanepsia 471 f
pyanion 472 f
pyanion 1678 d
pychon mensura quæ 175 a
πυανὸν 416 e
πύκνωσις 1275 g
pycnotica ibid.
pyctæ 885 b 713 f
pyctarum arma 713 f
pyctaciola 436 g
pyctes lac 379 e
pyctides 444 f
pyctomacharij 1477 d
pyelis 290 a
pyelos 290 a 1678 e
pygæ 186 g
pygargus 187 e
pygmæi terra æditi 1136 b
pygmæi vnde dicti 174 e
pygmæorum contra Herculem eruptio 1136 c
pygmalionis imperium, 1544 b
pygme 714 c
πυγμὴ 174 c
pygostolus 187 e
pygusion 174 e
pylades comicus 322 c
pylæ iecoris 156 c 205 b
pylæ, quæ & thermopylæ, 1462 d
πυλαία 1462 e
pylæstati qui ibid. e
pylætis Minerua 767 c
pylea 1462 d
pylaica ibid. e
pylori 1410 b
pylurum 196 g
πυλωρὸς ibid.
πυλώνασις 874 e
πυλῶνες 153 d
πὸς 399 c
πυετὸς ibid.
πυρὸς fulmen 800 b
pyræa nemus 1554 g
pyrama 1534 d
pyramia 379 e
pyramis quid 84 b 472 e
pyramis geometrica 1277 d
pyramides Ægypti 1276 f
pyramidum appellatio, vnde 1277 e
pyramuntes 1548 d 1554 f
pyramus placenta 472 e
pyranon 399 b
pyrastumutos 353 d
πύρεσις 874 g
πυρίον 332 f
pyrenes 849 a
pyrenia vrbs vnde 362 d
pyrethi magi 379 e
pyrethia septa ibid.
pyrgion 741 d
pyrgiscus 1377 e
pyrgitæ 741 d
πυργῖτις herba ibid.
pyriathes lac 379 a
pyriathos 372 c
pyriephtha 1311 a
pyrimachos 238 e
pyrini panes 470 e
pyrisoos Achillis nomen antea 1335 c
πυριφλέγων 800 b
πυρὸς 317 g 1277 c
pyrostates 1204 b
pyrphorus 399 e
pyrrha coma 706 g
pyrrhæ vnum os dentium 166 e
pyrrhichus 237 e 707 a
pyrrhichus Cretensis 237 g
pyrrhichus Lacon 237 e
pyrrhicha chlamys, siue pelta 238 b
pyrrhicha saltatio 237 f 1016 f
pyrrhicha vsus in Patrocli pyra Achilles 238 a
pyrrhiadæ 238 b
pyrrhicæ boues 276 g
pyrrhicæ oues 279 a
πυρρίχιζω 237 f

pyrrhi-

pyrrhichium, saltationis genus vnde 236 e
pyrrhichius versus 929 a
pyrrhus cur aquila cognominatus 1331 b
pyrrhus vnde dictus 236 f
pyrrhi canis 544 g
pyrrhi galea 792 e
pyrrhi regis gestarum rerum præstantia 1235 e
pyrrhi saltationis studium 236 e
pyrrhi votum 368 a
pyrrho cur nupta Andromache 1567 f
[illegible] 706 d
pyria 707 a
pyrsamides nymphæ 800 b
pyrsophorum vas ibid.
[illegible] Argiuorum festum 799 g
pyrsurides 235 b
pyrsus 80 a
pythagoras cur meritò sapientissimus 868 e
pythagoras Numa posterior 1074 b
pythagoras quid cyami nomine intellexerit 1510 d
pythagoras viuus exustus 1054 c
pythagoræ apud suos auctoritas 1013 f
pythagoræ citria practica 1419 f
pythagoræ cubica ratio in præceptis obseruata 993 a
pythagoræ de deo opinio 1204 g
pythagoræ de homine sententia 82 b
pythagoræ de perturbationibus animi sententia 1303 e
pythagoræ de terra opinio 13 g
pythagoræ echemythia 1212 e
pythagoræ emptus à piscatoribus verriculi iactus, 10 3g
pythagoræ & Aglaophemi amicitia 1273 d
pythagoræ in imperio immanitas 1255 e
pythagoræ in mactandis pecoribus religio 1013 e
pythagoræ in voluptarios dictum 1160 b
pythagoræ institutum 169 c
pythagoræ magia 488 g 1054 e
pythagoræ nomen vnde 1642 g
pythagoræ placita de monade, dyade, pari & impari 1230 c 1235 c
pythagoræ præceptum, in speculo se contemplari ad solem 1630 d
pythagoræ præclara vox 477 f
pythagoræ sapientia 1052 e
pythagoræ statua Romæ 1562 b
pythagoræ symbola 378 e 868 g 870 b 872 b 1013. 1458 b 1510 d
pythagoram fuisse augurem 1052 e
pythagoram geniorum adminiculis emicuisse 70 f
pythagorea mensa 385 d
pythagoreorum physiognomia 268 c
pythagoreorum solitudo 1425 e
pythagorica cœna 1716 e
pythagorica doctrina de anima & angelis 63 g
pythagorica instituta quæ 1054 b
pythagorica mensa qualis 1153 c
pythagorica metempsychosis 404 c
pythagorica necromantia 1013 b
pythagorici 1074 d
pythagorij ibid. e
pythagoristæ ibid.
pythagorici coniuiæ quot 1555 f
pythagorici cur piscibus abstinuerint 567 d
pythagoriai sebastici, politici & mathematici 1054 d
pythagorici numeri, eorúmque nomina à diis 556 e
pythagorici per quaternarium numerum iurare soliti 1235 d
pythagoricum philosophandi genus 284 a
pythagoricum repastum destruitur 1292 e
pythagoricum silentium 787 d
pythagoricus tripus 1052 f
pytheæ de Atheniensium legatis dictum 1013 e
in Pytheam Demosthenis scomma 259 e
pythes Myuntius 1209 c
[illegible] 8 4 e
pytheum 8 3 d
pythiani ibid.
pythiana pocula ibid.
pythicus agon 874 d
pythicus nomos auleticus, eiúsque partes 873 f
pythici cognomen Camerino sulpitio & eius filio exitiosum 1331 b
pythias 874 e
pythius cur Apollo 877 a
pythius Apollo heroici carminis auctor 323 b
pythij Apollinis simulacrum apud Samios 1652 f
pythij hominis ditissimi historia 1673 e
pythij vafricia 503 b
pythij Spartæ qui 873 e
pythium carmen 874 a 929 a
pythium quám multis habeatur locis 873 d
pythia 873 d
pythia certamina à Diomede primum instituta 797 d
pythia promantis 870 e
pythian [illegible] quare dictum à Demosthene ibid. & [illegible]
pythiorum laurus corona 884 c
[illegible] 812 a
pytnæ 1552 e
pythodori principatus 1288 d
pytho Delphorum ciuitas 873 e
python cognomento Draco 874 b
pythonis à Diana & Apolline perempti fabula 799 b
pythones 417 b
pythonicus dæmon 418 b
pythonici ibid.
pyulea 1419 f
pyulcus 1699 d
pyximes cur dictus Chærephon 859 g

Q

Quadorum bellum 1173 f
quadranguli numeri, qui 1244 b
quadrans 592 c
quadrantaria Clytemnestra quæ 591 g
quadrantaria res quæ 1695 b
quadrante lauari solitum 992 b
quadrantes prostitutarum precium ibi.
quadratus cur vir bonus & felix 986 f
quadratus, lapis in mœnium ratione probatus 1478 d
quadratus numerus qui 1144 e
quadrati panes 471 b
quadrata area 991 f
quadrata compositio 990 e
quadrata structura 991 c
quadratum agmen ibid.
quadratum corpus 990 e
quadratum de quibus proprie dicatur 988 g
quadratum in cœlo quid 39 f
quadratum schema in corpore humano 139 f
quadrati pedes, & versus, qui 990 g
quadratoria ars 1691 b
quadratarij 991 c
quadraturarum ratio apud Pythagoricos 1242 c
quadrupedes stare facilius quam homines posse 136 a
quadrigæ inuentor Erichthonius 872 d 1198 b
quadrigæ falcatæ ibid.
quadrigarum mos vnde in Græciam 1036 d
quadrigis primus in Olympiis victor Samus 884 f
quæ de inferis, prouerbium 521 e
quæstiones Cyliciæ 1147 b
quæstor, tamias 1395 d
quæstum à prudente facilè negligi 1086 f
qualis exceptorij 1185 d
qualitas 1328 d
quantitas ibid.
quarta luna nati, infelices 1096 e
quartæ relationis ius 1137 d
quartanam interdum etiam timore discuti 1117 c
quartanæ æstiuæ breues 1664 a
quartarij qui 991 c
quaternarij dignitas 747 f
quaternarij harmonia 1231 f
quaternarij ratio ac vis ibid.
quaternarij scrobes 1236 a
quaternarius omnis sacer & solicus 123 c
per quaternitatem iusiurandum Pythagoricis 1235 e
quatrurbem cur Athenas dixerit Accius 365 d
quatuor viri, qui apud Græcos 753 f
quercuum radicibus quale insit animal 376 d
querquetulanus mons 1144 d
quid non efficiant manus? prouerbium 172 d
quid opus, longis tibiis incinere? prouerbium 449 g
quies nimia quantum etiam valetudini obsit 548 e
quietis certa tempora magnis viris 549 a
quiete pinguescere aliquos 548 f
quinarius [illegible] & [illegible] 1237 a
quinarij numeri vis & ratio ibid.
quiniones, pentades ibid. b
quinquertium 714 a
quinquertiones ibid.
quinta vectigal 1237 e
quintæ fugiendæ quid apud Hesiodum ibid. a
quintæ relationis ius 1237 d
quinti apophtegmata 1704 f
T. Quintij de Antiochi exercitu oratio 1417 f
quintij in Philopœmenem scomma 1433 f
quintum corpus & grauitatis & leuitatis omnis expers 31 f
quirinus pro Romulo 789 c
quiritium ius fœminis impertitum, quid 1571 a
quisquilium 859 e
quisquiliata ibid.
quod commercium cani & balneo? prouerbium 1688 g

R

R Eretriensibus familiare 860 a
Rabies Labieni cognomen 777 f
rabilus Arabum rex 1479 d
rabirius poeta 1128 f
radicisecæ 1636 g
radius 174 e 191 d
sine radio, vel hostorio cumulare 503 f
radix consecratrix & marica quæ 1265 f
radices stirpibus esse pro summa parte 28 b

Digitized by Google

ramices 361 e
rana gyrina, prouerbium 169 f
ranæ ac tauri fabella 1611 f
ranæ 865 b
ranarum pluuia 1324 e
ranas, vrsarum more parere 169 f
rancor 376 g
ranunculus 1652 g
rapa vnde optima 1551
raphael angelus medici munere functus 1636 a
raphanis 1557 c
raphanus pro crambe, siue brassica ibid.
raphani vis contra ebrietatem 1537 b
raphanides Thasiæ 463 a & 1554 e
rapinæ 401 e
rapto viuere quibus licitum 962 b
rapto viuentium visus qualis 1598 a
rasilis caseus 1171 d
rasuræ in clericis ratio 156 c
ratiocinatio 89 e
ratiocinator 854 c
rationalis philosophia 1395 c
rationarium 854 b
rationarius apparitor 854 c
ratio quid 88 f 91 g 96 f 168 d
ratio aurigæ instar 918 d
ratio, cur homini data 466 d
ratio in homine, vt Deus in mundo 1372 a
ratio, intellectus possibilis, 108 d
rationis in homine præstantia 477 b
rationis orationisque vim inesse cunctis animalibus, 915 d
rationis organum, caput, 97 g
rationibus inferre 854 c
raui oculi 874 f
rauus color ibid.
in rebelles Athéniensium decreta 815 b
rechamus 1230 a
rectum intestinum 198 e
rectiíne an proclinatis hastis venio, prouerbium 1175 a
recuratoria frictio 555 f
reelementatio 864 f
regilliani nomen vnde 1335 e & quomodo imperator factus ibidem.
reginem in natura rerum duplex 1371 f
regio pro lege, prouerbium 994 a
regia facultas qualis 396 b
regia maiestas in quo sita olim 393 b
regia, quando palatium appellari cœpta 397 f
regius morbus vnde 1009 e
regium esse, ne tenuia quidem aspernari 1257 b
regium in primis male audire 1193 g
regium lepidi captum 128 e
regnum & odium simul à deo posita 219 e
regnum, gloriosa seruitus 1206 d
regnum non patitur duos, 1342 d
regnum, res inter deos hominésque pulcherrima 219 d
regnorum successio quibus delata antiquitus 393 e
rei vis, non vocabula consideranda 918 a
rerum cognitio quatuor modis apprehenditur 96 a
rerum nomina per rationis motum 5 d
rei comperendinati qui 709 b
reorum argentei in Areopago lapides 848 e
relationis tertiæ, quartæ aut quintæ ius 1138 d
relegatio 508 a
religio falsa ex astrologia & syderibus 479 g
in religione tantum salutis ratio ibidem b
relicina frons 366 g
reliquamenta 1415 d
reliquatores 1472 g
reliquari ibid.
reliquatio 1473 a
remigum species 848 f
remigibus cani solitum 456 b
in reminiscendo, solœcismus qui 1106 a
reminiscentia quid à memoria differat 516 a 527 f
reminiscentiam quibus rationibus induxerit Plato, 528 a
reminisci, quid 1105 f
remissarij vectes 1137 e
remissio animi velut amissio 548 g
remoboth 505 b
remus cur in aqua videatur fractus 1260 d
repandirostrum 372 f
repandus ibid.
repassum Pythagoricum 1292 e
replaudere frontem, quid 366 g
repudiandi vxores ritus & formula 1564 e
repudij verba solennia, quæ 948 d
requieta oua, quæ 1511 d
resecrare 835 a
resinæ suffitus 1319 d
resolui in terram & aquam quid 865 b
respirationi destinata membra 1067 b
rempublicam capessenti quæ molestiæ subeundæ 426 a
restituti presbyteri historia 1118 a
reticulata structura 1478 e
retina oculi tunica 833 e
retrimenta quot modis excernantur ab hominibus 140 a
retusa vox, quæ 448 b
reuelationes per somnia, 1407 a
rex conuiuij 373 b 1527 b 1550 a
res qualis esse debeat 393 d 395 a
regis officium, 1372 b 1469 d
regis cognati apud Persas, 309 e
regis oculus quid, item aures 770 e
regi honesta dona in primis quæ 397 h
regem prodesse solum oportere 1372 f
res à Romanis imperatoribus soliti diademata accipere 1015 c
reges cur ἄδμονας appellare soliti 396 g
reges literis imbui, Gotico instituto prohiberi 397 f
reges medici, qui 1636 a
reges olim auguriorum etiam periti 397 d
reges, pastores dicti 393 c
regum in oriente cultus 358 a
regum præstantissimorum epilogus 1151 e
regum priscorum arcanus ineundi societatem mos 914 d
regibus nuptarum apparatus annuus qualis 1576 g
regibus olim vrbes obnoxiæ 393 b
rha barbarum 882 b
rha fluuius ibid.
rha ponticum ibid.
rhabdi 381 a
rhabdoides sutura 708 e
rhabdota ostrea 385 c
rhabduci 380 f
rhacha 797 f
rhacchia 798 a 835 a
ῥαχίας λαλίνεθα 798 a
rachis 168 d 836 b
rhachitæ qui & vnde dicti, 798 a
rhachos ibid.
rhacodes cutis 137 e
rhadamanthus 522 a 787 d
rhadamanthyos iustum 1292 e
rhadica 882 e
radix ibid.
rhœo Staphyli filia 371 d
rhagadæos 136 e
rhagades ibid.
ῥαγίζειν 1143 f
rhagopodes 194 b
rhagoides oculi tunica 831 d
rhagoidis oculi vitium 819 d
rhamnius ager 1578 e
rhamnus 1165 d
rhamnus oppidum vnde 847 e
rhamphos 1619 c
rhanteres 813 g
rhaphanides 1132 f
ῥαφὴ 381 a 706 a
ῥαφαὶ 844 g 708 c
rhaphides pisces 709 f
rhapaules 450 b
ῥάπτειν 1062 d
rhapsodos 745 b
rhapsodi 326 g 381 a
rharia 1577 f
rharias Ceres ibid. g
rharium ibid.
ῥαρὸν 1578 b
rharus Triptolemi pater 1578 b
rhathapygizo ibid.
rhathymi 892 c
rhea, saltationis princeps, 336 b
rheæ & Saturni allegoria, 973 f
rheæ sinus 824 d
ῥῆμα 797 f
rhegillæ vxoris Herodis historia 1132 f
rheginorum nummus 498 c
ῥῆγμα 135 f
rhemi 1006 g
rhemensis tela ibid.
rhemnius Fannius 1609 d
rhenes quare duo 209 d
rhenum etymon, visus & ratio 209 e
rhenum morbi 209 f
rheon Ponticum 882 c
rhetor 1071 e
in rhetores Cappadocas Ammiani scomma 912 e
rhetoricæ initia ex Corace propagata 887 b
rhetoricæ partes per Chimæram allegoricè intelligi 876 c
rheumatismi vnde 375 f
ῥῖγος 1387 f 1388 g
rhigosibij qui 1387 f
in Rhimotalcem regem Augusti dictum 400 g
ῥὶν 866 g
rhina 1505 e
rhine 867 a
rhinez 866 g
rhinoboli 867 a
rhinoceros quando primum visus Romæ 866 g
rhinocerotes cur Æthiopici tauri ibid.
rhinocolura 157 g
rhinocutara ibid.
rhinocorura ibid.
rhinon 520 d
rhinos 866 g
rhinthonis Iphigenia 853 a
rhinuchi 158 g
rhipæi montes 781 g 881 b
rhipæos montes nullos esse, 881 c
rhipe 770 f 1183 g
rhipsaspides 503 e
rhiscus 847 g
risus Sardonius 843 b
rhiti 848 a
rhiza 853 a
rhizotomi 1059 b 1636 g
rhoa 1649 e
ῥόαι 1746 e
rhœa 1649 e
rhochmi ῥωδμὸς 1471 f

Digitized by Google

rhodia 1050 f
rhodiacæ chytrides 1532 f
rhodiaci scyphi 1535 c
rhodides 1531 c
rhodigij illustratio per Cælium facta 1091
rhodigium 223 d
rhodi statuæ 1652 a
rhodium talentum 495 a
rhodium vinum 878 c
rhodij, cur albi Cyrenæi Stratonico dicti 1052 c
ῥοδίζειν 1364 e
rhodon, rosa vnde dicta, 1530 g
rhodoides 831 d
rhodonta 337 f
rhodopis meretriculæ obelisci, 1181 a
ῥοδωνιὰ λοιπ αἰ 337 f
rhœas 977 b
rhœbus quis 861 f
rhœbi 191 e
rhœcus Samius 836 d
rhogoides, oculi tunica 831 d
rhoicæ mulieres 216 f
rhoidion 1649 e
rhomboides quid 485 c
rhombus quid ibid.
rhombi lautitiæ 462 d
rhopalon 1416 d
rhope 770 f 1183 f
rhopes 1183 f
rhophera oua, quæ 1511 c
rhopographi 1183 f
rhopon 1183 e
rhopos 815 a
rhoptra 1184 b
rhoptron 423 e
è rosis corolla Musarum, 1530 a
ῥόσπεσις 308 b
rhox 1184 a
rhoxane Alexandro nupta 1567 f
rhus 1177 g
rhuta herba 1578 a
rhyas 308 d 816 c 822 c
rhyades 329 g
ῥύμη 334 e
rhymmata 1543 c
rhymos 1439 d
rhyntacis auiculæ mira natura 1358 a
rhynteos 619 c
ῥύω 1439 d
rhyos nympha 710 e
rhypæ 1184 a
rhypæa ibid.
rhypæi pro Achæis 1184 g
rhypæon ibid.
ῥυπαρὸν ἔργον 140 b
rhypos 140 b 1184 a
ῥυπτικὰ medicamina, 1543 e
rhyta 1533 e
ῥυτὸν aquæ 1450 a
ῥυτὴ herba 1578 a
rhyteres 1416 a
rhythmus 797 e
rhythmus solutæ orationi & carmini communis 824 c
ridentes lætius cur lachymantur 317 a
ridentium lachrymæ 818 f
ridica 402 b
ridica pro rhadica 822 c
rigentes cur minus dormiant 1368 g
rigoribus pereuntes genitalia confouere deprehendi 180 g
risit Charyn, prouerbium, 889 d
risit leo, prouerbium 858 e
risus comicus 301 g
risus quare asbestos Homero dictus 128 e
risus soli homini peculiaris, & cur 212 c
risus vnde 128 e
risus causa ex sanguine 107 e
risus immoderatio ex liene 207 g
riuol a ficca 224 b
rixam à lasso quæri, prouerbium 697 d
Robur in carcere quid 904 d
robore digna, quæ 904 b
rocherum 831 f
rogatiani frugalitas 341 b
roma Babylonis nomine indicata 1028 a
roma Babylonis nomine significata 418 d 422 g
roma noua pro Byzantio, 1052 e
roma, orbis epitome 1015 b
roma puella 1332 a
romæ forum triplex olim, 1559 d
romæ natiuitas 1103 a
romæ laus 1015 d
romæa, quæ & Parilia 239 b
romana dicendi ratio qualis 1312 a
romana dignitas Byzantium translata 1496 e
romanæ grauitatis commendatio 788 f 1015 b
romanæ mulieres vino abstinere solitæ 1551 e
romanarum mulierum libidini coercendæ lex 737 e
romani imperij inclinatio & finis quando 1496 c
romani imperij à Barbaris vastati ruina 776 b
romanum ciuem verberasse aut necasse, nefas 508 a
romani ciues, 1015 d
romani fori tectum æneum, 1055 f
romani Syrorum vænalium similes, cur 1017 c
romanorum in muneribus mos 883 f
romanorum sepeliendi mos qui 935 c
romanorum supplicia 507 f
romanorum veterum continentia 535 b
à Romanis virtutis petenda exempla 1015 d
remulus Quirinus 789 c
romuli de diuortio lex, 1562 f
romuli & Remi nascentium tempore loquutus agnus 839 e
romuli laus 1334 a
romulo cur nulla in parricidas lex constituta 787 a
romulo oblati vultures, quales augurium 1496 f
ros cur Iouis & lunæ filia dicta 1459 d
roris cruenti ratio 1010 d
rosa cur Græcis ῥόδον, 1530 g
rosa prius alba vnde ruborem contraxerit 1531 b
rosæ fragrantia vnde ibi.
rosæ vngues 1531 e
rosam in calathum fundi, quid ibi a
rosaceæ coronæ vocabula, ibid. f
rosarum corymbi & alabastri ibi.
roscius in scena, prouerbium 764 b
roscij histrionis excellentia, ibid.
roseæ campi 223 d
rostrum 481 d
rostrorum generatio 1668 c
rotæ tormentum 507 a
rotæ hexacnemi & octacnemi 869 e
rotundum schema in corpore humano 139 f
Rubeus color, siue rubens, 903 a
rudiarij 571 e
rudicula 275 g
ruellius 416 f
rufulorum tribunorum functio quæ 1413 b
rufus Perinthius 1117 e
rufi Ægyptiis ridiculi 1701 b
ruffos celerius canescere, quàm nigros 706 d
rufitas pili quasi imbecillitas ibid.
ruidum pilum 1168 a
ruminalis arbor Nerone imperante emortua 775 a
runcina 401 g
runcini 401 a
runcinæ tormenta 506 f
russeus color 1200 c
rustician. Boethij vxor 1510 d
ruta ficui adnata, dulcior 774 f
ruta quare πήγανον dicta 781 f
rutam Veneri aduersari, ibid.
rutili coloris victimæ 941 f
rutra 386 g

S

Σ Literam Dorienses appellare san 388 d
σ in ξ transitus 1006 g
sabaci regis historia 313 e
sabæorum in defunctos inhumanitas 926 c
sabaia 349 e
sabaiarius ibid.
σαβάζειν 349 d
sabaziorum mystica ibid.
sabazios cur Bacchus ibid.
sabba vates 924 g
sabbath pro Saturno Hebræis 892 a
sabbatum 349 g 932 c
sabbatum triplex 893 f
sabbati loco cur dominicum diem colimus 893 d
sabbati otium 894 a
sabi 349 e
sabiel rex, medicus 1636 a
sabini iocus 907 g
sabini Vrbis præfecti historia 1714 b
sabinorum disciplina 335 b
sabinorum sacerdotes æneo cultro attonderi soliti, 1059 c
sabor rex, medicus 1636 a
sabuli ius 1536 f
saca dies 1011 a
sacandrus 183 g
sacarum festa 1011 a
saccaria nauis 1409 d
saccariam facere ibid.
saccharum, sal Indicus 1469 g
sacciperium 574 d
sacciperio ibid.
saccophori heretici 1409 d
saccularij 1409 e
saccas festum 896 e
sacellarij 500 e
sacellum ibid.
sacellum primum ab Hercule erectum 971 b
sacer confessus 837 g
sacer dies, quid 837 g
sacer ignis 1365 d
sacer morbus 835 c
sacer piscis qui 835 c 836 a
sacer vertex, qui 1353 b
sacerdos indoctus cæcum animal 525 d
sacerdos non integro corpore, mali ominis res 814 g
sacerdos olim rex & pontifex 393 e
sacerdotes acephali qui 258 d
sacerdotes cur angeli dicti, 525 g
sacerdotes quales Romulo, 813 e
sacerdotum Ægyptiorum munus 441 e
sacerdotum corona capitis quid signet 1035 e
sacerdotum munia 525 e
sacerdotibus modò permissum versicolore veste vti 811 d
saci 848 d
σάκος 1165 e
sacra anchora 836 e
sacra cohors Thebis, quæ 416 c
sacra fistula 168 c 177 d

Digitized by Google

sacra porta 772 g
sacra terra 837 e
sacra via 837 e
sacra diis quis fecerit primus 1121 f
sacri epitheton variè rebus adiici 835 b 1689 d
sacrum hominem occidendi ius quale 833 f
sacrum matrimonium 1579 a
sacra matrimonia ibid.
sacrum os 186 g 835 d
sacrorum voces cur plerunque barbaræ 863 f
sacrorum vis 812 d
sacris an afficiatur etiam Deus ibid. d
à sacris arceri mutilatos 813 e
sacris eiusdem initiati, qui, prouerbium 838 a
sacramentum quid 1573 b
sacramento contendere quid 538 b
sacramenta religionis nostræ quot 1573 a
sacramentorum formæ, & materiæ 1573 c
sacramentis omnibus commune, quid ibid. a
sacrare caput cum bonis, quid 833 c
sacrarium 1414 c
sacratæ leges quæ 834 b
sacrificandi mos 26 f
sacrificium Deo gratissimum quod 596 b
sacrificium perfectum quibus constet 808 b
sacrificia pura quæ Thucydidi 810 a
sacrificia, velut medicamenta 812 c
sacrificia veterum cuiusmodi fuerint 805 f 806 c 807 g
sacrificiorum diuersitas & variæ appellationes 807 b 814 a
sacrima 275 c
sacta 1493 c
sacti panes 470 f
saducæorum nomen & dogmata 249 e
sagda 786 c
σάγη 1364 g
sagitta, sutura capitis 708 e
sagittæ in bellum profectorum cur signarentur apud Persas 996 c
sagittæ Indorum quales & quantæ 1182 a
sagittas capiti radiorum instar circumponere, Æthiopum mos 133 e
sagittas inficiendi mos 1282 f
sagittandi mos apud Scythas qui 1283 a
sagittarius numisma Persicum 500 a
sagittarij equites 1199 a
sagma quid 1165 a
sagmaria 1165 d
sagmariæ mulæ ibid.
sagmarius equus ibid.
saguntina fames 1433 c
in Sai Pallados templum 257 g
sais pro Pallade 1250 f
sal, amicitiæ symbolum 807 g
sal, cur initio apponatur 795 d
sal, diuinus Homero cur, & θεῖον 1523 f
sal & lens, quare lugubria Romanis credita 269 g
sal indicus, pro sacchаro ibid.
sal lustralis 795 d
sal, quare sacrificiis adhibeatur 807 g
sal, quid in sacris literis 269 e
sal, terræ combustæ species 1452 e
sal Tragasæus 463 a
salis loco carbonibus quosdam vti 268 d
salis natura 1443 a
salis portorium 268 d
salis vires 268 c 265 d
sale abluendi infantes mos 268 f
sale ac sole nihil vtilius totis corporibus 265 b
sale condiri cadauera Ægyptiis 265 b
sale quare Isiaci abstinere soliti 257 e
salem 808 f
salacon 843 a
salaconiæ ibid. b
σαλακωνίζω 843 c
salamandræ natura 520 b
salamandræ nutrimenta 1358 e
salambo Venus 742 a
salaminia nauis 415 f 837 a
salarij 704 b 910 c
salauacha meretrix 745 d
sales comici 301 f
salgama 1682 b
salgamarij 1682 b
salgamariorum castra ibid.
de salgamo hospitibus non præstando lex 1682 c
saliare conuiuium 461 a
saliaria carmina 1312 a
saliatores 380 a
saligariorum castra 1682 b
salinæ fontes 155 f
salinarius prouentus 501 d
salisubsulus Mars 380 b
salinosum os quibus esse soleat 151 f
sallustij breuitas 1382 f eiusdem laus 1382 f
saloniani trientes 497 a
salpæ cognomen cur Mnaseæ inditum 1157 d
salpistica crumata 873 g
salpuga 842 f
salsum dulci calidius 1444 a
salsa quæ 757 c
à salsamento prouerbia 704 f
salsamentorum genera 883 b
salsedo vnde mari, & vrinæ, &c. 1412 b
salsicopoles 1319 f
saltago Thasia 1554 e
saltantis spectatorem quid deceat 235 b
saltares insulæ 443 c
saltatio à Theseo primum instituta 238 g
saltatio armata Dioscuris primum inuenta 453 a
saltatio, imitatrix 134 g
saltatio quare ἀμύμων dicta Homero 234 a
saltationis inuentrix Erato 323 a
saltationis laus & origo 231 e 233 d & 323 a
saltationis partes 237 g 234 g
saltationis summa & caput
saltationes enopliæ 237 d
saltationum species 237 b
saltatoris epitheta 236 c
in saltatore memoria in primis necessaria 234 f
saltatores χειρόσοφοι 235 f
saltatorum genera duo 237 f
saltus certamen & vocabula 714 d
saltu sulcum transmittere, prouerbium 714 e
salutator, σωτήρ 1510 e
salue, ὑγίαινε 860 b
salutigeri dij 1408 c
salutigeruli ibid.
salutis hasta 1170 d
salutis ratio in religione tantum 479 b
per salutem iurandi mos 143 c
samæa 925 b
samænæ nota quid 388 e
samagonium vinum 1511 e
samanei 702 a
samara 155 d
sambicus 967 e
sambico grauiora pati, prouerbium ibi.
sambycæ improbatæ 445 b
sambyton 1493 c
sambytos ibid.
sambyx lyrophœnix 446 e
sambyx vnde dicta ibid.
sami insulæ Neides feræ 1214 b
samiæ placentæ 472 g
samica regio 1451 f
samius 571 b
samij qui ibid.
samij literati qui 388 d
samiorum rebellium pœna 815 e
samiis nemo literatior, prouerbium 388 d
samnis 571 d
samothrace cur Leucania & Thracia 1214 e
samothraces, qui Spartæ 883 e
samphoræ 388 a
sapphoræ ibid.
samus Delius 852 d
samus prius Parthenos, & Dryusa 1214 b
samus quadrigis victor primus 884 f
σὰν litera σ nomen Doricum 388 d
sanctitas 538 f
sanctitatis commendatio 1464 c
sanctus, omnis sacerdos 344 d
sandes, Herculis Persis 994 f
è sandice fieri purpuram Indicam 481 e
sangi sacellum 17 c
sanguinei viuaces cur 1145 d
sanguis ceruinus quare non coeat 753 f
sanguis deterior annis 130 c
sanguis gustu dulcis 128 e
sanguis quare αἷμα Nicandro 130 b
sanguis vnde in vulneris auctorem prosiliat 129 g
sanguinis caprini & taurini potus 753 d
sanguinis è naribus profluuium vnde 157 e
sanguinis fila 753 d seu fibræ ibid. e
sanguinis fons, cor 128 d
sanguinis humani & suilli similitudo 1419 b
sanguinis missio inter militares animaduersiones olim 266 b
sanguinis thrombi 753 b
sanguini sistendo adhibenda qualia 130 a
sanguinem agitari rubentium rerum intuitu 858 f
sanguinem iugulatorum contra comitialem bibi 182 c
sanguinem mutuum gustasse, amicitiæ symbolum quibus 1027 c
sanguiculus 701 b
sangus 57 c
sanies 140 b
sanitas quibus constet 1152 a
sanitas quid 1680 d
sanitatis auctor, deus 1636 b
sanitatis crater, qui 1510 b
sanitatis distinctio 1880 d
de sanitatis moderatione liber, incerti auctoris 1614 d
sanitatis præstantia 368 b
de sanitatis ratione plascula ex medicorum scholis 1685 b 1686 d
sanitatis simulacrum 1218 b
sannas 815 d
sanna vnde ibid.
sannyrion poeta 438 a
sansæ 174 f 191 b 980 g
sansarij 151 b
saperda 704 e
saperdion dictam phrynen 760 e
sapere ex commentario, turpe 1470 c
sapere vnde homini 128 f
σαφηνίσαι 235 a 888 e
saphyrinus color, an cæli proprius 47 d
saphyrus

Digitized by Google

saphyrus Ioui consecratus, 47 b
sapiens vno minor Ioue 988 f
sapientis officium 314 b
sapienti quid maximè fugiendum 1140 f
sapientes imperiis potitos crudelius illiteratis ea administrasse 1154 f
sapientes mūdi in quo stulti facti 1394 b
sapientum congressu principes sapere 1149 f
sapientia cur ludo comparata 1392 c
sapientia hominis, pietas 109 c
sapientia partim in animo, partim voce sita 304 g
sapientia ἀνθρωπίνων καὶ θείων 878 a
sapientia quid 543.1273 b
sapientiæ commendatio 1717 e 220 a
sapientiæ & potestatis coniunctio 1154 g
sapientiæ cum potentia coniunctio 1149 c
sapientiæ simulatio detestanda 220 a
sapientiæ studium quid præstet 881 f
sapientiæ veræ commendatio 220 d
sapientiam summam in religionis assertione versari 840 c
sapinus 244 a
sapinea ibid.
saponion 1543 b
sapor quid 375 b
saporis sensus in palató ne an lingua 151 c
saporis Persarum Regis epistola 400 a
saporis Persarum regis historia 995 f
sappho poetria, alia quàm meretrix 487 f
sapphus amica Erinna 728 d
sapphus imago nummis insculpi solita 498 d
sapphus scolion 841 a
sappinia tribus 244 a
saprotis 815 c
sarabadena oraria 1493 b
sarabaitæ qui ibid. c
saraballum 849 g
sarabara 1493 b
sarabos ibid. c
sarambus ibid.
sarcocele 1437 c
sarcophagia 1222 a
sardæ 985 e
sardinæ ibid.
sardanapalus Heliogabalus 1556 b
sardanapali epitaphium 459 a
sardanapali mollities ibid & 518 a
sardiniæ pestilens aer 842 g 1113 d
sardoa herba ibid.
sardoa lex 1085 f
sardonia herba 814 g
sardonia ranunculi species 1123 e
sardonius risus ibid.
sardonica tunica 849 c
sarissæ 1172 f
sarissophori ibid. & 1199 f
sarmatarum cibus 1546 b
sarmatarum mores 1012 d
sarmaticus ludus 1013 a
sarmentarij cur per calumniam quibusdam dicti Christiani 1702 a
sarmentitij cur dicti Christiani, 516 a
saronicus sinus 1174 c & 1578 g
sarraceni, Scenitæ Arabes, 1031 d
sarracenorum instituta, siue mores ibidem b
sartus 884 f
σάρξ ibid.
sarx 138 f
sarcotica pharmaca ibid.
sarxiphagos herba 1488 f
sarzanus vicus 1324 b
sata, mensura 883 e
satanas quomodo implere alicuius cor dicatur 76 c
satanas, terræ malleus 69 d
satellius Quadratus 735 c
satmali 155 g
satrapæ 770 e 1266 a
satrapiæ 454 a
satrapica mensa 341 a
σάττειν 883 d
sattonem pro Platone cur dixerit Antisthenes ibid g
satura palus 1082 g
saturnalium ratio Romæ 814 d
saturnalium ritus 896 b
saturnia vita 892 c
saturnij versus 1425 c
saturnus à Ioue exectus, 893 b
saturnus, capricorni dominus 814 c
saturnus Cronij mari præses 823 b
saturnus cur ærarij præses habitus 498 a
saturnus cur ἀγκυλομήτης, & δίδυμος 891 f
saturnus frigidior & siccior 33 c 39 a 1349 a
saturnus Hebræis Sabbath, 892 a
saturnus idem qui & Beel & Beelphegor 895 g
saturnus pro mente 814 c
saturnus quare laneo vinculo alligari solitus 194 b
saturni allegoria 891 e 973 f 1171 e
saturni dies ocio destinatus cur 893 a
saturni & Iouis coniunctio, 1250 c
saturni filios vorantis allegoria 891 d
saturni successo 40 d
saturni grauitas quid in homine 537 d
saturni hostia 894 d
saturni lachryma, mare 1449 c
saturni mancipia 129 b
saturni planetæ ad septimam hominis ætatem ratio 1078 f
saturni prius fuisse oraculum Delphicum 896 f
saturni regnum, 892 a ibid. f
saturni sapor quid 893 c
saturni siccitas 114 c
saturni tempore quibus vesci soliti 1544 a
saturni vis in meridionalibus, 1001 a
saturni vis in octimestri partu quatenus efficax 1240 c
saturno capita retegi in sacris, 111 d
saturno infantes mactare solitum 894 f
saturno nigricans barba apud Orpheum 891 g
saturnum inhabitasse Italiam, 824 e
saturnum nummos signasse primum 498 a
satyrus ad Apolloniam captus 1081 d
satyri vnde dicti ibid.
satyri helotæ 1406 c
satyra auis cur coruus 1085 a
satyra vel Satyrion locus ibid. b
satyriasis quid, 251 g 380 b & 1688 e
satyrica saltatio 237 c
satyri sicinnistæ ibid.
satyrica scena 410 e
satyrides insulæ 811 c
satyrion 1688 c
satyrion herba ad coitum efficax 746 c
satyrion Inda, vel indica, ibid.
satyricus 408 b 1377 c
satyrismus 746 e 1688 c
sauzare 349 e
σαυρομάτης [illegible] 843 c
σαῦρος ibid.
saura 1535 d
σαῦροι 461 e
sauromatæ, Amazonum connubio insignes 461 e
sauromatis cibus, milium, 981 e
sauromatides 461 e
saurotes 1172 b
sauses 505 b
sax-fraga herba 421 d
saxis adobruere, Macedonum supplicium 507 d
scæa 27 a
scææ portæ vnde dictæ ibid.
scæuola ara 982 c
scacherium 427 f
scala mons 1226 g
scalæ annulares 291 a
scalæ insula 226 a
scalptura 1653 b
scamandri fluuij simulacrum, 953 f
scamilli 386 f
scandalum vnde 1041 a
σκάνδαλον 1341 a
scandia quid 1340 g
σκανδικοπώλιδος cur dictus Euripides ibid.
scansoria machina 412 g
scantarissare quid 1441 e
σκανταρίζειν ibid.
scapane 485 f
scaphalos 401 b
scapharij ibid.
scaphe 1344 c
scaphes, pro inquilinis 909 e
σκαφιδεύειν 506 g
scaphephori 909 c
scaphia 401 c
scaphides 401 b
scaphitæ ibid.
scaphisterium ibid.
scaphium 366 d 485 f 1104 b
σκαφεῖς 400 c
scaphos quid 1552 f
scaphus 154 e
scapus in vuis quid 240 b
scapi cardinales qui 494 d
scapi, variæ notiones ibid.
scapulares serui 1416 f
σκαπέρδα 383 b
scarabeum Ægyptiis coli 404 g
scarabeus vide Cantharus
scarabeorum species plures 404 a
scarabeorum genitura ibid. & 404 d
σκαρδαμύττειν qui 148 e
σκαριφᾶσθαι 962 d
scariphismos ibid.
σκαριφεύς 194 a
σκαριφηθμός 1639 e
scauri in Montanum scomma 818 e
σκάζω 1046 c
scedasus 146 e
scedasi puellarum vitio, 964 f
σκέλος [illegible]
σκελοτυρβή 279 g
scelerum in conuiuium inferendi mos 1547 f
σκελίς 136 a
scelithria 427 g
scelis 191 f
scelos ibid.
scena 409 f 412 e
scena histrionum propria, 409 f
scenæ flores 1531 f
scenarum genera 409 f
σκηνὴ ἐσωτάτη 412 f
scenefactoria 410 c
scenicæ machinæ 412 a
scenici 410 d
scenici cultus vnde 1020 e
scenitæ Arabes 1031 d
σκηνῆς ὄψις 410 b
σκηνογραφία 409 g & 562 d
scenopegia 330 b 409 g
scenophegia ibid.
scenophegiorum celebritas 1491 a
σκηνοπηγία 303 g 409 e

Digitized by Google

σκηπτρον 724 d
σκάπτω 383 b
sceptrati philippei 496 g
sceptrum, eiúsque vsus & ratio 383 a
scepter cultus apud Cheroneos 1168 b
σκηπτρον 1167 b
sceptris ciconiam superne, hippopotamum inferne affingendi ratio, quæ 1659 c
sceptuchus 505 g
sceptus 800 b
sceuophora quæ 1137 c
sceuophori 1196 b
sceuophori asini 356 c
sceuophoria 1137 c
sceuoriæ 566 c
schedia 1473 d
schedia, Ægypti vrbs, 1604 g
scedium vinum 1604 f
schelides leporum 1473 d
σχῆμα 240 a
schematotheces 1144 b
schenias Pallas 830 a
scheria insula 490 c
σχέδιοι febres 1231 d
schetlius 565 d
schidia 751 b
schinalis piscis 268 d
schinocephalus cur dictus Pericles 1112 b
schinis 1473 d
schinos 1112 b
σχῖνος 943 a
schisma 183 g
schenia 1563 c
schenicolæ 742 a
schœnis Venus 741 g
σχοινιὰς 507 d
schœnos 741 g
schœnotroges 742 c
schola in balneo quid 1698 f
schola, pro celebritate, ibid. g
schola quæstorum 1699 b
schola scutatiorum 1698 g
scholarum capita 1699 a
scholastica lex ibid.
scholia 864 f
scholiastæ ibid.
sciadæ 971 b
sciadephori 1137 c
sciades 453 c
sciadion 962 e
sciagraphia 962 d
sciagraphus ibid.
sciamachi, qui 561 c
σκιαμαχεῖν prouerbium 561 a
sciamachia ibid.
σκιὰς Spartæ quid 971 a
sciathera 830 a
schiaterici inuentor Anaximenes ibid.
sciatrophiæ qui 749 a
sciatrophia ibid.
scientia 287 g
scientiæ commendatio 877 g
scientiæ non esse directionem 568 b
scientiæ summum genus, quod 1216 a
scientiarum veluti seminarium inesse hominum animis 113 d
scieria, Dionysij festum 960 g
scillæ est, libidinem cieri, 741 g
scilluntij 721 g
σκιμαλίζειν 914 b
σκιμβάζειν 1516 a
scimpodes ibid.
scimpodia ibid.
scindapsus 455 g
sciopodum vana historia, 193 d
σκιοθηρᾶν 530 g
scipio Æmilianus, somniculosus dictus 1403 a
scipionis Africani balneum, 1698 d
scipionis Africani grauitas 1381 b
scipionis Africani frugalitas 464 a
scipionis dictum 503 c 554 f 567 e 1165 g
scipionis exacta militaris disciplina 332 e
scipionis forma 489 e
scipionis in Appium Claudium apophthegma 1106 f
scipionis in Appium Claudium scomma 1464 g
scipionis in legendo Platone studium 394 c
scipionis quædam memorabilia 1461 f
scipio Nasica, Optimus cognominatus 1313 c
scipionis Nasicæ apophthegma 432 b
scipionis Nasicæ de Carthagine non euertenda, dictum 1484 a
scira festum 755 e
scira terra 756 a
sciradas, Palladis sacellum, 1578 c
sciraphion 755 d
sciraphros ibid.
sciras Mineruа ibid. e
sciri 755 g
sciritæ 755 d
sciroma ibid. g
sciron ibid. d
scironides petræ ibid.
scirophorion mensis ibid. e
sciros regia vnde dicta, 1578 c
sciros vates 756 g
scirrhodes tumores 1578 c
σκιῤῥὸν 775 f
scirrhon quid 1578 c
scirrhos 718 c 1578 c
scirrhos an curam recipiat ibid.
scirrhus 216 b
scirrhus hæpatis 1578 d
scirrhi 1688 e
scirrus 209 a
scirus 755 d
σκλήρυμα 216 b
σκληρόφθαλμα 1360 f
sclerophthalmia 822 b
sclerotica oculi tunica 833 e
sclerus 1183 b
scoleces, eorúmque species 1045 a
scolecidata vestis 859 b
σκαλαβρίζοντες pulsus, 744 f
scoli panes 433 e
scolia quid Græcis 841 a
& ibid. f
scolij qui 1046 a
scolo 1046 c
scolopendra 840 e
scolopendræ iuli 252 g
scolopes 1046 b
scolopomachærion ibid.
scolum Bœotiæ 341 f
scomia 149 a
scommata Mæsonica 303 d
scopa 509 a
scopæ ibid.
scopadum opulentiæ 1614 c
scopæi 336 a
scopare 508 g
scopeliani sophistæ historia 1108 a
scopeliano more libris inuigilare, prouerbium 1108 d
σκοπελίζειν 1029 f
scopes aues 840 b
scopos & episcopos pro eodem 966 g
scopi 840 f
scopias saltatio 239 b
scops saltatio vnde 840 c
scopula operta 169 a
scopulæ 840 f
scorionis Dacorum ducis historia 940 c
scorodon 862 a
scorpius 1149 c
scorpij ζυγὸς 1103 a
scorpiones chelæ cur Boreæ Nicandro 783 c
scorta, libidinum victimæ, 1305 f
scortea pecunia ante Numam 498 d
scotia 1134 b
scotios Pluto 534 c
σκοτίας Iupiter qui, 970 e
scotius qui 1579 f
scotomatica affectio 1597 e
scotos Britannos humana carne vesci 1546 b
σκύβαλα 552 b
σκυθίζειν 822 e
scribæ Iudæorum qui 249 c
scribendi bonum 172 a
scribendi diuina ratio 114 f
scrimia 561 e
scripti & voluntatis quæstio triplex 365 e
scriptorum omne genus excutiendum 912 d
scriptura quid 1071 b
scripturarij ibid.
scrobs 803 a
scrobes quaternarij aut ternarij qui 1236 a
scrophulæ 1707 g
scrotum 1070 e
scroti affectiones 1437 e
scrupularis ratio 1668 c
scrupuli ibid.
scrupus 1284 d
scrupi ibid.
scruta quid 1070 b
scrutarius ibid. c
scrutaria 1070 g
scrutariam facere ibid.
scrutea 1070 e
sculptura 1653 b
scuta genibus allisa, quid significarent 1165 f
scuta hastis percussa ibid.
scuta peruersa, defectionis signum ibidem
scuta, pro vase rustico 1070 e
scuta vmbilicata quæ 810 f
scutale 743 c
scutariæ fabricæ 1161 e
scutarij 1071 a
scutariorum schola 1678 g
scutariorum tribuni 1071 a
scutati equites 1199 a
scuticam aspicere, quid 1612 b
scutum cur σάκος 1165 e
scutum ostibus ostendisse, quid, ibid.
scutum læseum 504 g
scutum sacrum quod 1165 d
scutum sinistra gestari solitum, 507 c
scutorum gemmæ 8 963 f
scutorum literæ 965 d
scutorum vmbilicos inuenisse Cares 838 g
scutriscum 1070 [illegible]
scutulatus color 1100 c
σκύλαξ 942 a
scylla 1713 b
scyllæ descriptio 732 a
quomodo in hominem competat ibid. b
scynis 1649 d
scyphium 1535 c
scyphi Bœotij & Heracleotici ibid.
scyphios equus primus, 1188 b
scyphos masculinum & fœmininum 1535 c & vnde dicatur ibid.
scyphi Homerici, qui 389 e
scyphorum species & nomina 1535 c
scyphus ibid. b
scyros 908 d

scyrotes

scyrotes ibid.
sciros insula 908 d
σκυρωνὶς ἀκτὴ ibid.
scyrus insula 751 c
scytala Musarum quid 486 a
scytale 473 d
scytalides 175 e 913 g
σκυταλίδες 401 c
scytaria 473 c
τὰ σκύτη βλέπειν 1612 b
scytha Herculis filius 1011 e
scytham agere, quid 470 b
scythæ soli, à nemine vnquam domiti 1012 f
scythæ ἄοικοι 1283 c
scythæ cur albi & animosi 864 c
scythæ equites 1199 a
scithæ Euares cur dicti, & qui 1272 b
scythæ, quare ἀθέρεγχαι 140 b
scythæ, frugum pauperes 836 g
scythæ galactopotæ 553 d
scythæ hydropotæ 1552 c
scythæ iracundi 1300 a
scythæ ministri publici qui 1407 a
scythæ ruffi 1011 f
scythæ vnde dicti 1011 e
scytarion lignum quod 1013 a
scytharum acies 483 e
scytharum bibacitas 1535 c 1552 c
scytharum bibendi ritus ibid.
scytharum capillus cur promissus 865 d
scytharum, capillum spargere 985 a
scytarum feritas 926 e 993 f, 1300 a
scytharum furandi licentia 961 g
scytharum immanitas vnde 993 c
scytharum in defunctos immanitas 926 e
scytharum instituta 1011 a
scytharum mores ibid.
scytharum iusiurādum maximum quod 1012 c
scytharum iurisiurandi ratio pellis incensione 1505 b
scytharum munera Dario missa 1283 b
scytharum palimbolia 484 a
scytharum sagittas inficiendi mos 1281 f
item sagittandi ibid.
scytharum supplicandi modus 1505 b
scytharum tibiæ 491 b
scytharum vinolentia 1535 c
& vnde 1596 d
scythia pocula 1535 f
scythica calciamenta 1011 e
scythica oracula quæ 881 d
scytica suppellex 1283 b
scythicus mons 1012 c
scythissare 1535 b
scythissato 1596 e
scythos 1155 e
σκυθρωπὸς 1341 a
σκυτοτομεῖον 150 a
σκυζᾶν 846 d
σκύζειν 876 c
σκυζωλὸς 1011 e
Sebasij allegoria 1219 f
σεβασμοὶ Pythagorici qui 1054 d
σεβαστὸς 1180 e
secel 596 d
seclusa, pro mysteriis 848 b
seclusorum ibid.
σεκρὸς 848 d
secretarium 1414 c
secundæ quæ 560 c
secundaria 559 b
secundarius panis 472 a
secundicertus 824 g
secundus, gallo amatus 863 c
securis in iudicium vocandæ ritus 824 a
securi cædere 171 c
securis Lydiæ regum gestamen 281 d
securitas infirmis animis hostis 1484 a
securitas quibus noxia 547 e
secretionum species 229 e
secundina, oculi tunica 833 f
sedentarij 1403 d
sedes conuersa 188 e
sedes pro podice ibid.
sedis procidentia ibid.
sedigiti qui 1732
sedulitatis exempla 547 548
sedulitatem prodesse plurimum in re qualibet 1193 c
segetia dea 1195 e 1204 c
segnes qui, & vnde 128 f
segnities motus in homine, vnde ibid.
segeregij 1567 e
seia dea 1195 c
seianus equus, prouerbium 838 c
seiani pro caluis cur 712 d
σεῖον 855 a
seipsum debere vnumquemque cognoscere 119 b
σεῖρα quid 1414 f
σειρῆνες apes 1414 d
σειριοχέτα 653 a
σειρωτῆρες 1708 g
sela quid 808 f
σελάχη, chartilaginata 136 d
selecti dij 1218 f 1425 a
selemnus fluuius, & eiusdem vis mira 885 b
selene pro luna cur 1098 g
selenæ panes 471 d
σεληνίτιδες 1100 e
selenitides mulieres 1512 e
σεληνιάζεσθαι 282 d
σέλινον 1493 c
seleucus elephantarches 1143 d
seleuci dictum 397 a
seleuci Soteris poculum 1551 a
apud Seleuciam direpti templi historia 442 c
seleucides 1534 e
seleucidarum ancora 1611 b
seleucides auiculæ 1432 a
selga, Lacedæmoniorum colonia 1172 e
selino coronari in Nemeis solitum, & in Isthmiis 884 c
selinotropiæ motus 371 a
sella familiaris 514 b
sellarij 745 a
sellæ familiares quæ 1460 c
sellæ periacti 414 a
selli qui 1460 d
σελλίζειν ibi.
sellium 1200 f
selma 1200 f
selmides 1100 g
semassij cur dicti Christiani 516 a
semen vide Sperma
semen ex cerebro defluere 213 f 710 g 770 b
semen à toto viri corpore defluere 815 f
seminis in sopore profusio vnde 780 e
semen intemperantium ad coitum infœcundum 741 b
semen omnium hominum album 866 c
semen quid, tam masculum quam fœmineum 189 c
semeth 1466 a
semina vino conspergend. 879 e
seminum, quæ cerasbola vocantur ratio 1665 a
seminaria vasa quinque 213 b
semiamira Heliogabali mater 720 d
semidei 56 d
semimares in mare deportati 593 a
semiramis à filio necata cur 997 d
semiramis Derectus filia, & vnde dicta 1274 d
semiramidis in Ninum facinus 1275 d
semiramidis libido & interitus 1176 a
semiramidis sepulchrum 1173 g
semiramidem primam omnium castrasse masculos 741 d
semisonarij 450 f
semisses aurei 500 c
semesses homines qui 1702 a
semissij cur per calumniam dicti Christianis ibid.
semna loca 365 d
σεμναὶ deæ, earúmque templum 365 d 810 a 848 c
semneum 365 e
semnoparasiti qui 810 c
semo pro Iano 57 c
semones dij 57 b
semperasiones 840 e
P Sempronij diuortium 1570 b
senæ insulæ oraculum 720 g
senanus rex 1567 e
senarij numeri vis ac ratio 1237 f
senatoria professio quæ 1130 d
senatoria vestis pro cœnatoria 860 c
senatorum à sexagesimo anno immunitas 549 e
senatulus in Quirinali colle constitutus 720 e
senatus, ingenij theatrum 1061 f
senatus Cumæorum nocturnus qualis 910 f
senecæ dictum 1334 f
senecæ historia 427 d
senecæ in Neronem adulatio 574 f
senecæ memoria 725 d
senecæ nomen vnde 1590 a
senecionis historia 775 d
senectæ familiaris apoplexia 180 a
senectæ felicis ac validæ exempla 1073 e
senectus, animæ propria ætas 1670 e
senectus frigida & sicca 1146 a
senectus imbecillis ex adolescentiæ intemperantia 1073 c
senectus, naturalis morbus 707 d
senectus triplex 1094 d
senectutis ætas 1076 c
senectutis anguium fabella 1418 c
senectutis honos apud Albanos 1018 d
senectutis laus 110 e
senes callipædas fieri, quid Luciano, 784 b
senes cur diphtheriæ 1505 e
senes cur liuidi præcipuè 1786 f
senes cur μακρόλογοι 908 d
senes facilè ieiunium ferre 1515 c
senes qui 1076 e
senes necare, humanitatis officium apud Erulos 1577 a
senum appellatio χρυσόλογοι, & Sotodæmones 64 a
senum memoria cur imbecillior 1104 b
senum temperatura 1077 c
seniorum vox 1063 g
senibus cur vinum conueniat, pueris nō item 1590 g
senio, tali iactus 1194 f
senium animalis quid 1152 d
senium præmaturum vnde 865 e
senium, secundum naturam 1154 d
senium, siue senectus draconum, vel anguum 502 b
senilis cutis cur paguros 1094 g
senilis valetudo, prouerbium 1669 f
senilem ætatem præcipuè arescere 1093 f
sensati qui 101 c
sensus quid 96 e 109 c & 527 f
sensus an cum animo & intellectu idem 103 a
sensus an in neruis 65 d
sensus communis 100 f 11. b
sensus cur homini datus 466 d
sensus quibus insit 970

Digitized by Google

sensus organum, cerebrum, 95 b 97 a
sensus principium, cor 98 f
sensus aetherei corpusculi, 921 b
sensus cur quinque tantum, 99 d 1236 f
sensus duplices 100 e
sensus, interiores quatuor ibid.
sensus, nuntij 892 f
sensus quomodo è corde effingantur 201 e
sensuum abusus in solo homine 101 g
sensuum commoditas & necessitas 96 a
sensuum fenestrae ad animam 102 c
sensuum modus clementis attributus 777 f
sensuum origo 98 d
sensuum satellitium 466 g
sensibus cur tantopere afficiamur 769 a
sensibus praestantioribus praeditum habere etiam inferiores, contrà non item 101 e
sensibus quae animalia praecellant 1136 f
sensus alios naturales, alios animales 28 c
sensitivae potentiae actus duplex 540 d
sensiuum animal rectè dici, sensitiuum non item 101 d
sensoriorum in animantibus diuersitas 34 c
sententia quid 1470 d
sententia, quid à chria differat ibid. e
sententiarum genera ibid.
senticetum 261 a
ad sentiendum, quatuor necessaria 99 d
sentinus deus 1415 a
σεπεδών 308 b
sepedones 717 a
sepeliendi diuersarum gentium ritus 926. 927
sepiadis promontorium, 1335 d
sepiae 1360 c
sepiae capillamenta 717 a
sepidia 421 e
sepicum quid 717 a
à sepiis praesagium de hyeme proxima 1369 c
septae 717 b 1635 f
septem, conuiuium: nouem, conuitium, prouerbium 1516 e
septembri praefectus, Vulcanus 1424 f
septenarius cur ζωογόνος 1240 a
septenarius numerus pro vniuerso 1138 c
septenarius, rerum omnium modus 817 a
septenarij in hominis generatione vis, item in aliis, 1240 c
septenarij ratio in corpore humano 817 a
septenarij ratio in luctu, 932 b
septenarij vis 751 d
septenarij vis ac ratio 1238 c & f
septenaria in primis oblectari deum 932 b
septenario quietem significari 932 b
septenario, an superior mundi pars 30 d
septentrionis venti proprietas 1120 a
septentrionales cur audaces & feri 1001 a
septentrionales populi quali forma 1004 c
septica 1636 f
septies cadere iustum, quomodo intelligendum, 1238 e
septimani tragoedi qui, prouerbium 1672 b
septimestres infantes vitales 1240 c
post septimum quenque annum in homine naturam noui aliquid ostendere, 1076 f
septizonium 1251 b 1588 e
septum 816 d
septum pro praecordiis 221 g
septa 407 c
de septuagenariis quid fieri solitum 1019 c
sepulchrales canes 926 e
sepulchrales leges ibid.
sepulchrales canes quid apud Bactrianos 1019 d
sepulchrum 928 c
sepulchrum, corporis portus 930 f
sepulchrum, quid à monumento differat 930 a
sepulchri appellatio ibid.
sepulchri locus qualis esse debeat 928 c
sepulchri violati actio, 927 a
sepulchra, cur ἱερὰ Graecis 929 f
sepulchra cur monumenta, 926 g
sepulchra in vrbibus quibus concessa 927 c
sepulchra legisse, prouerbium 525 b
sepulchra veterum in agris, 927 b
sepulchrorum columnae, & luxus reliquus 928 e
sepulchrorum coronae 931 g
sepulchrorum ianitores 931 f
sepulchrorum ius 926 f
sepulchrorum ornatus apud veteres 928 c
sepulchrorum religio 925 f 928 b
sepultura, pro cadauere 1191 f
sera, 1137 f
σηραγγώδεις testes 213 b
sarapeum 1276 g
serapiae Alexandrinae foecunditas 214 g
serapis Aegyptiis qui Graecis Pluto 74 g
serapis malorum daemonum princeps ibid.
serapis, pro coelo 14 d
serapis oraculum Thuli regi datum 73 a
serapidis pectori crux insculpi solita 515 e
serenitae sacellum 837 d
serenitas vnde proueniat, 1259 a
serenitate magis caluus, prouerbium 301 a
σὴρ, animal quale, 853 f
σὴρ, fluuius 854 a
σῆρες ibid.
sergius. Os porci dictus 1420 e
sergium pontificem, primum mutasse proprium nomen ibid.
σηρία, insula 854 a
serica vestis, olim medica 854 b
sermo, an homini naturalis 1630 e
sermo ἐνδιάθετος, & prophoricus 1613 e
sermo infantis prodigiosus 1632 a
sermonis praeparci laus, 865 e
sermonis vsus 1632 b
σηρός 854 f
serpens caudam praemordens, mundi symbolum 1702 b
serpens cur senectutem abiiciat, ex fabella 1428 c
serpentem foues, & te serpens, prouerbium 1614 d
serpentem semel calamo percussum, mori: iterum, confirmari 820 d
serpentes & mulierum capillis 85 a
serpentes in odoriferis syluis frequentes 1030 a
serpentes pellere tactu 1237 a
serpentes quomodo à soricibus sibi caueant 810 e
contra serpentum ictus, Vulcani sacerdotum vis 1310 d
serpentum latibula 1481 c
serpentum senectus quid 502 b
serperastra 1366 c
serpulae 1030 a
serta 1137 f
serta, nummi nota 500 d
serrae inuentio 1696 c
serram ducere 1137 f
serrati nummi 500 d
serratura 1137 g
sertor 503 d
sertorius corporis vitio cur laetari solitus 738 g
seruatos seruatorem coronare, veteri more 377 g
serui Claudij podagra 1336 c
seruilius Glaucia 880 b
serum vestis 854 a
seruus fortunatus, intolerabilis prouerbium 1410 d
seruum amare ne liceat, Solonis lex 884 f
seruum formosum amasse, veteribus non turpe iudicatum 789 e
serui ad militiam non admissi 1414 a
serui apud Albanos sacri, qui 1018 d
seruos apud Romanos vino abstinuisse 1511 c
serui ascriptitij, originarij, & fructuarij 390 c
serui colendis agris adhibiti, liberorum loco 390 f
serui fugitiui, cur cerui 1417 d
serui mali conditio vltima, quae 1391 f
serui literati, qui 389 d
serui natura 1415 b
serui pileati 390 a 1492 b
serui poenae, qui 1413 d
serui propriè qui 1404 b
serui quibus argento primum comparati 1407 a
serui sale commutati 1406 g
serui Spartanis execrabiles 1406 e
serui vnde dicti 1401 c
seruorum diuersa cognomina 1408 c
seruorum educatio qualis esse debeat 1391 d
ad seruorum rationem spectantia, vocabula plura 1415 c
seruorum species plures, 1403 b
seruorum tria genera 1405 a
seruos aut nasci, aut fieri 1401 b
seruos caedendi mos 508 d
seruos non habere caput, quid 1413 d
seruos pro nullis haberi, ciuili iure 948 d
seruis comam nutrire nefas, 389 f
in seruis habendis quae obseruanda 1413 d
seruis nouitiis capita perfundendi mos 1441 e
seruis nullum ocium, prouerbium 1391 c
seruis vino quatenus abstinendum 1391 e
seruilis procacitas 1415 b
seruilem scientiam professus quidam Syracusis 1401 d
de seruili genere quid sentiendum 1410 c
seruiles literae 1417 b
seruiles pilos habere in animo prouerbium 203 e
seruitia Agrigentina 1021 g
seruitia Cappadocia 1021 f
seruitia quando primum armata 1414 b
seruitus an praeter naturam 1401 b
seruitus ex ebrietate 1401 d
seruitus miserrima, seruire sibi 1403 c
seruitus quid 1401 b
seruitutis malum 387 e
sesame, quae & sesamis 1355 a
sesamina ossa quae 131 c
sesaminum oleum 1355 a
sesamus & sesamis quid differant ibidem
sesamus placenta 472 d

sesamuntes

sesamuntes 1555 a
sesostris conatus Nili Delta perfodere 1175 d
sesostris regis tropæa muliebribus pudendis insculpta 757 g
sesostris statua 1226 c
sesquialtera proportio 1245 d
sestarius vide Sextarius
σωτήριος locus 506 c
sestos cur dicta Phryne 760 f
σῆτες 1045 b
σήδης 760 f
seueri ducis interitus 116 f
seueri imperatoris apotheosis 1203 b
seueri imperatoris historia, 778 a
seueri sepulchrum,hydria 930 d
seuero datum à Belo responsum 21 e
seuinus quis 794 e
seutr 1199 a
seuirales ludi ibid.
seuthas 881 d
sexagenariorum cicutam hauriendi mos 1591 c
sextantario pondere ferri asses, quando iussi Romæ, 499 d
sextantarij asses,& quando cusi primum ibid.
sextarius 1594 a & 1609 d
sextius Chæronensis philosophus, cuiusque De philosophia Platonis libri 1133 a
sextij dictum 988 f
sextinus denarius 499 d
sextritum locus 506 b
sexus disparilitas vnde 214 f
sialos 1421 b
sialochi ibid.
sibda pro sida 808 e
σιβύλλη 411 d
sibylla Cumæa, quæ & Italicensis 1107 d
sibylla quibus modis Deum concipiebat vaticinatura 426 g
sibyllæ carmina apud Æneam combusta 1107 e
sibyllæ decem ibid.
sibyllæ quatuor ibid.
sybillarum nomen vnde, 730 b
sibyllarum præsagia 382 e
sica 793 e
sica Aphricæ 1576 c
sicanus Briarei filius 1459 c
siccya Indica 799 f
siceliotæ 499 g
σικελίζειν 240 b
sicera quid,cuiusque pro vino vsus 1595 a
de Sicilia certamen Vulcani & Cereris 1459 c
sicilia cur Drepanum 893 b
sicilia,Proserpinæ sacra, 1192 d
sicilia vicus 1001 g
sicilienses 490 g
sicinnus saltatio 237 d
sicinnista satyri 237 e
siclus æris 996 c
sicula 793 e
siculi 490 g
siculi,acuti & controuersi, 339 b
siculi,trilingues cur 332 f
sicula beta 793 e
sicula saltatio 232 b
sicula tunica 849 c
siculorum acumen 993 g
siculorum adulandi mos, 1142 f
siculorum lex in pretiosè vestitos 339 b
siculorum luxus 338 e
siculorum nummus 498 b
siculorum pinguis Minerua, 339 a
sicydion 799 f
sicyon cur sacra 837 f
sicyon vnde,quæ prius Ægiale 799 e
sicyonia cucurbita ibid.
sicyos ibid.
σίκυος vnde dictus Græcis cucumer 735 e
sida locus 1049 e
sidæ, cur Opsigonæ dictæ Empedocli 1649 c
sidalx 238 e
sidas,qui Scynis ab aliis 1649 e
siderati,qui 282 d
sideratio 38 d 1434 d 1614 a
sidera vide Stellæ
sidera an alantur 33 e
sidera priscis pro diis 37 c
siderum casus quid 557 f
& quid protendant 558 f
siderum chorea harmonica 236 a
siderum corpora an sint quæ videntur 36 g
siderum obseruatio 749 e
siderum radiis in terræ centro excitari incendium, 801 g
in Sideras Stratonici scomma 779 f
sidion 1649 c
sidonia pocula 1535 a
sidoniorum inuenta 1017 f
sigalion Ægyptius 351 f
sigeum vrbs,silentij argumentum 1213 a
sigillaritius annulus 291 c
sigillata terra cur, quæ & Lemnia 1374 c
siglus nummus 496 c
sigma litera vnde dicta Græcis 846 e
sigma pro diæta, 845 g 846 c
sigmata 1165 b
σίγμος 251 d
signi appellatio in sacris literis 1250 e
signa,quæ sigilla 920 c
signa summittere,quid 826 a
signorum zodiaci inæqualitas 1144 f
signatum argentum, aliud quàm factum 487 f
sigymnum iaculum 1171 e
sigynæ pro iaculis 1171 b
sigynnum: 1171 e
sij,pro geminis 1299 a
sij,Spartanis dij 1525 b
silenus,polycalami inuentor 443 f
sileni ac Midæ congressus, 955 a
sileni Bacchi allegoria 1219 e
sileni captiuitas 916 d
sileni imagunculæ quales, 842 c
sileni nomen vnde 779 c
sileni 822 b 1081 b
silenorum indumenta ibid.
silenis similis Socrates 486 b
silenos esse mortales 822 e
silens luna 1413 b
silentarius Pluldæ 1213 a
silentiariorum familia ibid.
silentium in causis aut iudicio, quid 1295 g
silentium, præcipuum fœminis ornamentum 900 b
silentij bonum 1212 d
silentij commendatio 865 g
silentij symbolum,testudo 501 f
silentio colendum deum, Pythagoreorum dogma, 816 f
silete,Domitiani verbum, 1215 c
silica arbor 785 c
silices asarotici 1478 f
siliquæ 116 e
silla vnde dictum 1329 e
σιλλαίνειν 822 a 1082 b
sillani ibid.
sillicypriorum fructus 1053 d
silli 822 a
sillorum Timonis opus, 1623 f
sillographi 822 a 1076 e & 1431 b
sillos quid 1082 b
siloduni 1006 a
σίλλωσι 822 a
silphium à Cyreneis oblatum Batto solitum 287 e
silphij pretium apud Ampeliotas ibid.
σίμβλος 204 g
simæ cur apes 1589 a
simbla ibid.
simblium ibid.
simblides 1589 f
simblum 1589 a
simbri 39 f
simenia ossa quæ 135 b
simi,gratiosi 13... a
simia purpurata,Iulianus dictus 1403 a
simiæ ridicula hominis imitatio 113 f
simia,semper simia,prouerbium 302 f
simiæ tragicæ 846 b
simichis serua,Archelai mater 1208 b
simila 473 f
similis Ceres ibid.
similares partes, homœomera, quæ 134 c
similarium partium sanitas quibus constet 1152 b
similis, viri fortissimi, epitaphium 150 b
similitudo cur in bestiis maior, quàm in hominibus 1116 e
simobolum 1589 a
simocatus historicus 814 d
simodi 353 f
simomata 847 f
simon magus pro deo habitus 1423 e
simonis Mag. paredrus 76 f
simon pontifex cognomento iustus 1295 c
simonides poeta 323 b
simonides Melicus 252 b
simonidis de deo responsum Hieroni quale 1205 b
simonidis dictum 867 c
simonidis in conuiuam tacitum scomma 1556 b
simonidis in Thessalos dictum 320 b
simonidæ prudens commonitio 877 d
simos 158 g
simplicij error 1350 d
simulacra deo nulla surrigenda 1216 a
simulacra deorum ab Ægyptiis primum sculpta, 1032 a
simulachrorum symbolica additamenta 501 f
simulacrorum distinctio, 834 e
simus 353 f
sinus auium 171 a
sinamoros 779 d
σιναμωρεύω ibid.
σιναμωρεῖν ibid.
sinapis conspersio ad quæ vtilis 795 e
sinapismus ibid.
sinciput 144 c
sincipitia 142 e
sindon 813 d
sindon Ægyptia 504 d
sindonites telamon ibid.
sindonium 853 e
singa pro Pallade 1250 f
singultus ratio 1367 d
singultum quæ discutiant ibid.
sinistra,pro fatuis 173 f
sinistra,pro improsperis, 806 f
sinistræ vsus pro dextra,vnde 373 f
sinistram tetigisse in supplicando, ominosum 806 g
sinistrum pro exteriori 417 b
sinistratum,agri genus, 176 a
sinonis historia 424 f
sinos 479 c
sinties vnde dicti Lemnij, 1018 f
sinus muliebris 216 d
σιπαί apud Elidem quid, 1171 b
siphon,chabete 723 e
sipplj voracitas 341 g
sipuntini lapsus 1546 b
sipya 473 c

Digitized by Google

sir vrbs 1028 f
siræ 1197 f
siræi equi ibid.
sirenæ quid 1314 f
siræum 1028 g
siraphori equi 1197 f
sirenes 1713 b
sirenum cantus 756 f
siriasis quid 1028 f
siriasis,solstitialis morbus 1614 a
siris 336 g
siritarum felicitas ibid.c
sirites,auleticæ inuentor 449 g
sirmiense vinum 1003 g
sirrus 1028 g
sirrum ibi.
sisachthea 8 3 b
sisachthea sacrificium ibi.c
sismatia,pro sepulchro 1709 a
sisymbria 1382 g
sisyphus,qui & Theosophos 1331 f
sisyphi cognomentum Dercyllidæ indicum 563 g
sisyphi regis historia 388 b
sisyphi nomen & fabula 1331 f
sisyphi vafricies 567 a 568 g
sisyra 332 c 1029 c
sisyrica pellis 971 f
sisyrophori Pactyes,cur 1024 c
sisys 849 e
sisyra ibid.
sitæa quæ 1331 a
sitanij panes 470 c
sitarcia 474 d
σῖτος ibi.
σιτάριον 718 b
σιταρμοζόμενοι 751 f
sitis cur balnea ingressis vel sedatur vel excitatur 1691 d
sitis cur ieiunantibus præcipuè infesta 1512 g
sitis ex salsis 118 f
sitis ratio duplex 1596 e
sitis ratio naturalis 200 d
sitim non sententia quæ 1597 c
sitim pati cur molestius, quam famem ibid.b
ad Sitium montem primum enata vitis 349 c
σιτὼ Ceres 473 e
sitocuros 810 e
sitometrion 1631 b
sitostasius 470 g
sitta 1660 f
situs quid 707 b
situm sentire,quæ dicantur 1364 c
situs in Peloponneso deos dici 1331 f
Slapare 1420 c
σμήχω 1543 b
smegma quid ibid.
smegmata abluendis manibus ibid.
smerdalcon vnde 874 d
σμερδαλέος 785 a
smicrologos 969 b
smicynthes 363 c
smila 1040 b
smindyridæ luxus 779 e
sminthe vrbs 178 g
smintheus Apollo ibi.g
sminthi ibi.
sminthiacæ orationes ibi.
smyrna,pro myrrha Æoles 1359 e
smyrnæorum sacra triremis 998 e
Σωφρονισμός 1628 e
societas cur hominibus maximè necessaria 1370 b
societatem ineundi mos arcanus 914 d
socrates cur Æsculapio se gallum debere,moriturus dicat 860 d
socrates,amoris famulus 884 a
socrates iam senex lyra institutus 439 e
socrates obstetricis filius 114 a
socrates omnium sapientissimus etiam oraculo dictus & cur 859 g 1630 c
socrates qua re maximè mirabilis 1575 e
socrates quo die natus 911 b
socrates Silenis similis 841 c
socrates speculo ad disciplinam morum vsus 795 e
socratis apophthegmata 1133 d 1209 e
socratis charta 1469 f
socratis dæmonium 70 d 137 e
socratis in amorem inuectiua, eiusdemque expiatio 819 f
socratis in Antisthenem scomma 851 d
socratis in lasciuientes noctu adolescentes constantia 1209 d
socratis laus 861 b
socratis magnanimitas in respuendis muneribus 1209 e
socratis moderatio 1198 a
socratis patri quale æditum oraculum 70 c
socratis sapientia vnde 537 g
socratis tolerantia admirabilis 1384 c
socratis votum 368 d
socratis vxores 1384 e
Socratem primum dicendi rationem à philosophia separasse 1613 a
socratem lusui indulsisse aliquando 491 a
socratica instituta Christianæ integritatis idolum 343 g
sogdiana regio 1027 e
sogdij ibid.
sogdiorum iuuenum magnanimitas admiranda ibid.
sogdiorum mores ibi.
solaris lucis varietas vnde 903 b
ad solarium versari quid 1550 f
solaria ibi.
solearis cella 1695 d
solechys 943 f
solenarium 864 g
solenes ibid.
solenistæ ibi.
solenocheras ibi.
solertia 968 b
sol an inter errantes censendus 42 g
sol, aurea gleba, Euripidi cur dictus 1341 f
sol,Christi typus 893 d
sol,cæleste cor 14 c
sol,cæli cor 23 f
sol, cur longius à nobis abeat 1098 d
sol,cur masculus fingatur 973 b
sol, cur oriens & occidens maior videatur & remotior 1343 g
sol,cur Theæ filius 725 e
sol, ex aquis cælestibus subinde madidus 15 b
sol,fons luminis,cæli oculus 1078 e
sol,Horus cur 876 a
sol,idem cum Apolline 1415 a
sol inuisibilis apud Platonem quid 870 c
sol,mithras Persis 1353 e
sol, mundi mens 382 e
sol,mundi oculus 775 e
sol,Osiris 837 b
sol,Phœnicum lingua hel 21 d
sol,temporum dominus 34 b
σωματώδης ibi.
sol, trinitatis imago 1345 e
solis abscessus per hyemem vtilitas 1341 e
solis ac iuuenilē ætatem ratio 1079 a
solis alimentum 33 d
solis boues ab Vlyssis sociis violati 806 e
solis boues cur circa Mesanam & Mylas stabulari fingantur 1454 f
solis calore quomodo albescant alia, alia inficiantur 973 e
solis cum felicitate aduersus inuidiam collatio 1140 a
solis cursus per zodiacum 1344 f
solis defectus quando 1261 f
solis deliquio colorata omnia minus venusta 901 g
solis descriptio, & cur dicatur Phaethon 1343 a
solis dies,cur dominicus 893 d
solis equus 599 d
solis equi 1343 a
solis & iustitiæ oculos fallere prouerbium 1660 a
solis & Neptuni de Corintho certamen 1190 c
solis frater cur Titan 1352 e
solis granum 500 e
solis in Oceanum quum occidit descendentis fabula vnde orta 1345 b
solis inter planetas locus 1352 a
solis lumen primarium, secundarium, &c. 902 d
solis magnitudinem non rectè oculorū argumentis metiri 1143 d
solis mensa,quid 1612 e f
solis ortus & occasus non idem apud omnes 1343 e
solis portæ 815 g
solis præcipuæ laudes,& variæ ex diuersis appellationes 1345 e
solis simulacrum æluromorphon 405 g
solis simulacrum apud Persas quale 1352 f
solis symbolum leo,cur 875 f
solis symbolum nigredo 405 a
solis templum apud Indos, 1612 g
solis vis 1342 g
soli,animalia dicandi mos 1454 g
soli,cur dicati boues 806 d
soli,cur vota concipiant amantes 241 d
solem calere,an fatendum 1346 g
solem & lunam cur Deos dixerint Ægyptij 837 a
solem non esse igneum, ex rationibus Peripateticis 1349 f
contra solem non mingere, Pythagoræ symbolum ,quid 27 a b
nec soles duos,nec duo regna mundum pati 1343 f
σωλὴν 177 d
solen 863 f
solen mechanicus ibid.
solati philippei 496 f
soliditas 436 e
solidus argenteus 500 c
solidi aurei ibid.b
solidi aurei ibi.
solidi numeri,qui 1244 a
solitarius ager 175 g
solitaurilia 808 b
solœcismus in reminiscendo qui 1106 a
solœcismum facere manu, quid 1124 a
solomonis carminum vis 422 e
solomonis templi peripetasma quale 847 c
solon Atheniensis legislator 999 b
solon cur Crœso pulsus è regno 1143 b
solonis apophthegma 1181 e
solonis chreocopidæ 813 b
solonis de diuitiis sententia 1130 f
solonis dictum 884 f
solonis in Ægyptum profectio 840 g
solonis in ebrietatem lex 1505 b

solonis

solonis in productores & productrices lex 746 c
solonis lex coniugalis absurda 1568 d
solonis lex de parentibus educandis 786 c
solonis lex, seruum non amandum 884 f
solonis leges 510 f
solonis sententia quomodo à Deianira vsurpata 757 e
solonis sepulchralis lex 927 f
solonis τὸ παρρήσιον, quid 810 d
solonem meretriculas primum emisse iuuentuti 751 f
solos quid 1344 b
solymi 1646 f
solstitiale 1024 a
solstitialis annus ibid.
solstitialis herba & morbus 1613 d
solstitium vnius tantum diei ibid. e
σῶμα 1161 d
σῶμα, quare dictum Græcis corpus 82 d 124 d
somatophylaces 1541 d
ad somniandi rationem quæ requirantur 1499 e
somniandi rationes aliquot, 1678 f 1679 a
somniantium moriones cuiusmodi, præcipue vero in fatuis 1500 a
somniare per febrem, prouerbium 1673 a
somniasse quosdam numquam 1508 b
somniator 1503 d
somniculosa cur dicta aspis ibid.
somniculosi ibi.
somniculosi cui quibus angustæ sunt venæ 270 e
somniculosi qui potissimum & qui non ibid. g
somnifera omnia grauedinem referre capiti 1677 f
somniosi 1503 d
somnium Διὸς ἄγγελος Homero cur 1495 d
somnium propriè quid 1501 b
somnio quæ careant ibid e
somnia an à deo mittantur 1498 g
somnia bonam aut malam constitutionem indicantia, cuiusmodi sint 1106 e
somnia cur animantibus data 1494 b
somnia matutina cur veriora 1498 e
somnia meticulosa vnde proueniant 1501 f
somnia meticulosa ablutione auertundi mos 1508 d
somnia nulla videri apud Atlanteos ibid. e
somnia quæ conjectare liceat, quæ non 495 c
somnia quæ θεόπεμπτα, & ὄνειρα ibid.
item θεῖα ὄνειρα ibid.
somniorum causæ duæ 1499 g
somniorum diuinatio an sit, ex Aristotele 1498 f
somniorum exquisitus coniector quis 1506 e
somniorum fides quatenus rata 382 e 1495 a
somniorum in quibusdam certitudo vnde 1495 a 1500 d
somniorum primus interpres quis 1103 o
somniorum ratio 1494 b & 1499 e
somniorum species aliquot, 1502 d 1506 c
deque eorum interpretibus 1503 b 1507 b
à somniis immunes Atlantes 1680 b
somnus quære Sopor
somnus an sensuum omnium impotentia 1673 b
somnus attonitus qui, item diutinus 1673 e
somnus, cordis affectio 1691 f
somnus cur contemplantibus ferè obrepat 271 c 1673 g
somnus cur maximè à cibis 1676 d
somnus deus Musis præcipuè amicus 1508 e
somnus ex frigiditate 938 g
somnus ex pituita dulci 128 c
somnus nimius visui noxius 1477 a
somnus parua mortis mysteria 1676 e
somnus qualis dæmon 46 a
somni causæ, ex Aristotele & Galeno, item materia & forma 1675 d
somni crater 1550 f
somni expertes qui & cur 1696 g
somni immodici nocumenta 1679 f
somni longioris aut breuioris ratio 1673 e
somni præses, Mercurius 1551 c
somni proprium 749 f
somni ratio 271 d 1108 e 1674 b
è somno quando expergiscatur animal 1179 e
somnum veluti publicanum, vitæ dimidium auferre 1608 a
sonalij 1057 c
sonchos 109 g
sonitus in rò delatus cur facilius audiatur quàm contrà 251 e
sonus & vox, quid differant 1660 b
sonus quid, & quibus constet ibi. e
sonus quomodo auribus illabatur 1057 g
soni ratio 771 e
sonum constare tribus 1660 e
sonorum differentiæ ibid.
sophisma 566 d 1073 b
sophismata pro eduliis 1073 a
sophista, quid à rhetore & oratore differat 1071 c
sophistæ cognomen primò Protagoræ inditum 1071 f
sophistæ 354 b 1071 d
sophistæ Romanis inuisi 1155 f
sophistarum ars à Grorgia 1071 a
sophistica quid à dialectica differat 384 f
sophistica vnde proueniat 1338 f
sophistices secundæ princeps Æschines 1072 a
sophocles in quo taxetur 1176 e
sophocles primus tribus histrionibus vsus 1518 a
sophoclis dictum 1159 f
sophoclis grauitas 1341 f
sophoclis historia 1176 e
sophoclis Oedipus cur Coloneus 1177 f
sophoclis Rhizotomi 1059 b
sophoclis senis continentia 735 a
sophocli hospitio acceptus Æsculapius 795 a
sophocli prælatus Euripides 879 g
à Sophocle pulsi ex Attica philosophi 1155 f
sophocleus equus, prouerbium 1178 c
sophocleo equo similis, prouerbium 1176 d
sophos 1311 e
sophron poeta quanti habitus Platoni 311 e
σωφρονιστὴς lapis qui 897 f
sophronisteres dentes 166 d
σωφρονισμὸς 312 c
sophronistice cantilena 1528 g
σω φρονεῖν 330 b 331 b
sopor 512 a
vide etiam Somnus
sopor, ex quibus causetur, & cur 1676 e
sopor, quare νήδυμος Homero colamus 271 e
sopor, quomodo vaporum scansili motu inducatur 1676 d
sopor stupidus, cur 1389 a
soranus Pluto, cur 534 f
sorani, Hirpini cur ibid.
sorba, ὄα 1279 a
sordes 140 a
sordes in corpore vnde 811 b
sorices serpentibus infesti 820 d
soroadios dæmon 64 e
sorodæmones, qui ibi. f
sororem in coniugem ducere, alicubi licere 996 d
sors 1195 c
sors, cur, ψυχῆς filia 1518 f
sortiendi per literas Athenis mos qualis 1248
sosias ἄλλος 1121 d
sosigenes 779 g
sosipater Caristius 87 c
sosipolis deus qua ratione coli ab Eleis cœptus 826 a
σῶσον 236 b 714 f
sostratus pancratiastes, acrochersites dictus 713 g
sotades Maronites 354 a
soter Bacchus cur 345 d
soteris Iouis & Seleuci poculum 1551 c
soteres 882 e
soteria 714 f
soteria syndipna 1523 b
sothis 238 b 816 e
sotion 996 f
Spadicarij 445 e
spadix quid, & vnde dictus 242 b 445 e
spadices improbati ibid.
spadones cerebro abundare 710 f
spadonum crura intumescere 769 g
spadones cur non caluescant 710 f
& barba careant ibi. g
spadones cur podagra non laborent 711 c
spadones, palatij sorices 770 d
spadones quatenus podagra immunes 1593 d
spadones surculi, qui 711 f
spadonum vox 1176 f
spadonibus cur oblædatur visus 769 f
spadonibus genituram per sedem excerni 791 e vide etiam Castratos
σπαργάνωσις 1050 a
σπαργανώσεις παιδίων 753 e
sparsi insania 892 a
sparta Europæ filia, item funea 961 a
spartæ laus 964 e
spartæ liber maximè liber, & seruus maximè seruus 1406 c
spartæ sacella, & monumenta alia 970 f
spartæ tributa iniuncta ab Agide 1405 f
spartaci fortuna 475 b
σπαρτίζειν 930 a
spartiatarum de Venere dictum 987 a
spartium 965 a
spartiaria cera ibid. b
spartorum appellatio ibi.
spartorum fabulæ allegoria 1713 d
spartani amatores qui 884 d
spartani bellaces 237 f
spartana ciuitate donati, duo tantum 970 c
spartana respublica Cretensis imitatio 1015 g
spartani Dorica lingua vsi, 1438 e
spartanus nummus, prouerbium 497 d

spartanarum mulierum laus 700 c
spartanorum virginum continentia 1169 b
spartanorum comendi capitis mos 973 f
spartanorum de vibium mœnibus sententia 1477 f
spartanorum disciplina militaris 963 a
spartanorum Helotæ,qui, 1406 a
spartanorum honestus amor 789 e
spartanorum in Alexandri arrogantiam scomma 1106 c
spartanorum ineundi prælium mos 1055 c
spartanorum in Leuctris clades 964 e
spartanorum in sepulchris religio & sepeliendi ritus 453 b
spartanorum inuenta 1115 f
spartanorum lusus comicus qualis 303 g
spartanorum mores 958 b
spartanorum mos Amori sacra facere ante congressum cum hoste 1016 a
spartanorum nigrum ius 701 a
spartanorum sacrificia pertenuia 15 c
spartanorum vitia 725 b
spartanorum proprium 958 b
spartanis quatenus honestum furari 963 d
spasinum 231 g
spasma 135 f
spasmus 168 c
spathæ 177 c
σπάθη 244 c
spathici qui 711 e
spathinæ cerui 350 b
spatile 542 g
spax 943 d
σπαξ ibid.
specierum & speciebus Ciceronem nõ dixisse 1542 a
specillata patina 798 a
specillum 797 f
specloma 731 d
σπεκλωμα ibid.
spectacula 400 f
& vide Ludi
spectacula orbis septem quæ 1376 e
spectatio pecuniæ 894 d
spectatores,qui ibid.
specularia fenestratum 798 a
specularij qui 379 f 798 a
speculatiuę finis 1396 d
speculum,artis oculus 152 b
in speculo se contemplari ad solem, Pythagoræ præceptum 1630 d
specula cur inuenta 795 e
speculorum materia & forma,quę 796 d
speculorum nitorem hebescere mulieris menstruatæ inspectu 152 c
speculorum ratio & vsus ab Archimede obseruatus, 796 c
speculis quare retrorsum alienatur plumbum 152 a
in speculis cur omnia aduersa sese ostentent ibid.b
σπεῖρα τὰ 854 f
σπειρία ibid.
spelta 805 g
speluncæ nomine mundum intelligi in theologia veteri 315 a
spendij Campani historia 1611 b
sperma quid 213 f 874 a
sperma cur album 1641 a
sperma è cerebro 710 f
sperma,sanguis concoctus, 874 e
spermatis defluxus vnde, 710 f
spermatica vasa quinque 211 e
spermaticæ venæ 147 d
spermo 351 e
spermologon 741 e
spermologos quis 825 a 1479 d
spermologra nautica 825 b
spes,vigilantium somnia 1095 b
speusippus Aristoteli prælatus à Platone 954 a
speusippi liber de Platonis definitionibus 1072 d
spacelismus 38 e 1434 a
spacelodes hemicraniæ, ibid.
spacelos quid ibid.
σφάκελον ... proueruium 1434 c
sphæra cur platanus Nicandro 1377 b
sphæra cricote 424 d
sphæra maxima,mundi oculus 43 g
sphæra nona veteribus ignorata, sicut & decima, 36 c
sphæra octaua,firmamentum 35 c
sphæræ anctoris lapsus 86 b
sphæram habere bona sua,quid 341 g
sphæræ 354 a 713 f
sphærarum cœlestium harmonia 45 a
sphærarum septem, vires per Pleiadum nomina intelligi 868 a
sphæras cælestes etiam habere animas 1219 c
sphæras cælestes sentire 44 a ibidem
sphæria 1379 b
sphæria cupressi ibid.
sphæria in theatris quæ ibid.c
sphærica 1115 c
sphæricus 1379 b
sphærisis 1134 b
sphæristæ 239 g
sphæristica ibid.
sphæristerium 1379 b
σφαιριστήριον 715 g
sphæromachia ibid.
sphærus 18 c
sphærus,auriga Pelopis, 1434 f
sphærus philosophus ibid.
sphagæ 169 b 177 d
sphagides 400 e
sphalon 906 a
sphaltes 345 d
spheces 1431 g 1668 f
sphecia ibid.
sphecisceus 1433 g
sphecium 1184 a
sphecodes qui 179 b 1433 f
sphecoides pathos 179 b
sphecones 1413 g
sphela 1379 b
σφέλας 284 g
sphetriorum nota 1015 c
sphinctæ 744 g
σφίγγιον 188 a
σφιγκτήρ 188 a
sphinges scortilla 744 g
sphinx, cur Ægyptiorum templis affingi solita 257 f
sphinx , quale monstrum , & vnde progenita 745 a
sphingis imago, Augusti sigillum 291 c
sphondyle 168 d
sphondylion 136 d 168 d 177 c
sphondylum 1115 c
sphondylus 168 c 1488 c
sphondyli 168 c
sphragidion antrum 1435 a
sphragidon ycargocometæ,qui 291 c
sphragidophylacium 290 a
sphragis 399 c 1438 a
sphragis,terra sigillata cur, 1310 c
sphragitides nymphæ, earúmq; antrum & oraculum 195 b
sphragitides venæ 195 a 552 d
σφραγίς 133 c
sphyrena piscis 1497 e
σφυρά 161 b
spicæ oleum 1704 g
spicata vnguenta 1530 f
spilos 855 b
spina quid 1696 d
spinæ in corporibus ratio. 137 a
spinalis medulla, longum cerebrum dicta 57 d
spinter 745 a
spintriæ ibid.
spinturnices ibid.
spira 471 a
spira,circulorum genus quale 854 f
spira farinacea 471 a
spira militaris 855 a
spirachthea caudala ibid.
spirandi organum nares,non os 157 e
spirantes vehementius cur minus audiant 155 d
spiritus animalis,vitalis,naturalis 130 e
spiritus & anima idem in homine 104 b
spiritus ex sanguine, & qua cordis parte manet 128 c
spiritus ore emissus lente, cur calidus: contra,frigidus 1397 d
spiritus,pro . . ente 104 b
spiritus animalis tria fomenta 1358 d
spiritus in homine reciproci duplex ratio 1063 e
spiritum esse qui sensum efficiat 67 e
spiritum odoribus nutriri , & aere 1358 a
spiritum pluribus modis dici 130 d
spiritus immundi 54 b
spiritus superiores nostris spiritibus influere 537 c
spirituum velocitas 73 e
spirobolos 854 g
spiron indumentum ibid.
spiropoles ibid.
spirulatim ibid.
spithama 855 e
spithame 275 a
splanchna 193 e
splanchnica medicamenta, ibid.
σπλάγχνα 202 g
splanchnotomos Iupiter, 1524 f
splendida verba quæ 1278 c
σπλῆνες 208 e
splenia emplastra ibid.
σπλήνιον ibid.
splenici qui,& vnde fiant, 208 a
splenis expertia pecora vbi, 208 g
splenium 208 e
spodius Apollo 1118 a
σποδοειδής color 512 e
spoliarum 706 c 906 b
spondalia 449 d
spondæ 1526 f
σπονδὴ quid 808 d
spondeum 873 f
spondeum vas 1514 c
spongiæ Achilleæ quæ 1336 d
spongiæ pro bibulis 880 a
spongiatores 421 b
spongotheræ 835 e
spongotheri cur oleo vtantur in mari 1399 c
sponsalitiæ arrhæ 1371 d
sponsalium discutiendorum solennia 948 d
sponsi caput perfundendi mos 1441 f
sporades 965 c
σποράδης 86 f
sporadici morbi 307 b
spori spadonis historia 789 e
sportula 816 a
à sportula conuiuium , siue sportularum quodnam, 1524 e
sportulæ nuptiales 1382 f
spu,pro oculo 880 g
spudarchæ qui 116 f
spumæ generatio 280 f
spurcus ager 710 d
spyras 542 g
ἀπὸ σπυρίδος conuiuium 1525 a
squammosæ futuræ 708 e

squatina

squatina 1505 e
squillæ apud Minturnas maximæ 460 a
St syllaba 812 d
stabræ.pro Thabię 463 d
stabuli dea Hippone 1128 a
stabuli tribuni 1071 a
stachane quid 1287 c
stachylogi 1462 b
stachys 128 c 972 f
stacte quid 1359 c
στακτὴ ἀγορὰ quid ibid.
stactica vasa ibid.
stactus ibid.
stadium 714 c
stadium in Olympiis quis primus vicerit 884 e
stadium.pro theatro 414 d
stadia pugna 1173 b
stadiodromi 714 e
stagitiatum lex 1085 d
stagna 1450 d
stagonium meretricula 436 g
stammata 1014 a
stamnium vas 1552 d
staphę 1200 c
stapherij 1121 d
σταφυλή 171 b
staphilites 1081 e
σταφύλωμα 819 e
staphylophoros 194 c
staphylus Dionysij filius, 351 d
stardæ 156 g
stasima 233 b
στάσιμον aquæ 1450 a
stater aureus 496 e
stater nummus ibid.
stater pondus 496 f
statera ibid.e
staterij paries.prouerbium 1715 a
stateres Darici 496 e
stateusis 230 b
σταθμίδες 253 d
stathmitas vinum 1012 g
stathmodotes ibid.
stathmos ibid.
stathmi ibid.
stathmi 976 f
stathmia ibid.
statma ibid.
staticulum 1652 g
stator Iupiter unde 1221 b
στατὲ 784 d 1182 d
statua ex auro solida vbi primum posita 1021 a
statuæ in foro quibus locari solitæ 1562 b
statuæ magorum vocales, 1652 b
statuæ vnde dictæ 1653 g
statuarum miracula per dæmones 73 c
statuarum multitudo Romæ quanta 1652 c
statuarum ordines 920 b
statuarum ratio ac tituli, 236 g
statuarum Romæ luxus & primordia 1651 c
statuarum sermo vnde 1633 a
statuarum vsus in sacris & prophanis 1651 g
statuas deorum quis primus consecrarit 1652 a
statuas ex ære conflandi auctor quis 836 d
statuariæ species quinque 1653 a
statuariorum Ægyptiorum præstantia 1652 e
statunculus ibid.g
status negotialis 1492 c
statuum diuersitas 1653 g
stauarion 1439 d
στωμὸς vox vnde deducta, 514 g
steatocele 1437 c
steganomus 803 d
στεγνά 210 a
στέγνωσις 231 b
στεῖρα 388 a
στῆλαι 928 f
stelæ quę 992 e
stelæ ex orichalco 1057 d
stele ꝗ 757 g
stelides 918 c
stellæ vide Sidera
stellæ à peccati labe non immunes 44 f
stellarum lumen, an suo luceant lumine 37 b
stellæ secundæ quæ 148 c
stellam plerunque signare claritatem 38 c
stellarum animæ 44 c
stellarum discursus quid portendant 558 g
stellarum fines 1181 e
stellarum fixarum ortu vel occasu temporum varietas 750 a
stellarum luce noctu rarescere aeris crassitiem 58 c
stellarum quarundam in animantum generatione vis 84 g
stellas è cælo labi, an probabile 557 e
stellas non esse igneas 1349 c
stellas omnes solem & planętas sequi 30 c
stellas sentire, & preces exaudire 44 b
stellatura 566 f
στελμονία 941 a
stemmata 383 a
stemphyla 849 c
στενά 1144 b
stenoparchi 94 e
stenopos 57 d
στεφάνη Parmenidis 36 d 1205 a
stephani synthematici qui, 1532 a
στεφανηφόρα futura 709 a
stephanites agon 874 e
stephanophoros, Herculis sacerdos 256 c
stephanophorus magistratus 812 b
stephanophorus 256 c 812 b 1255 d
stephanus 188 a
stephanus, coronarum auctor 307 g
stercorum diuersorum nomina 544 b
stereobatæ quæ 386 f
stereometria 1621 d
στερεὸν 436 c
στέρησις 40 f
sterilitas in muliere experimentum 1362 c
steringes 191 d
sterna loca quæ 806 b
sternendi arte gloriari Persas 859 f
sternomantis 176 d 417 e
sternon 176 d
sternuchos, terra cur Sophocli 806 a
sternutamentum etiam ἔρως dictum 1368 a
sternutamentum quandoque ominosum 1365 c 1368 b
sternutamentum simpliciter pro sensu 1367 c
sternutamenti ratio & vsus 1367 b
item noxa 1367 c
sternutamento cur bene augurari solitum 1366 e
sternutamenta sacrum augurium 142 c
in sternutamentis, caput adorari solitum; 143 c
sternutatoria 1368 a
sternutatio quomodo medeatur singultui 1367 d
sterope 868 a
stesichorus per palinodiam à cæcitate liberatus 819 f
stesichorius, tali iactus 1134 g
stesichori, poetæ conditorium ibidem
Στήσιος deus 1221 c
στῆθος 176 d
stiba 1526 e
stibadium 846 a
stibadia 1526 c
stibium 152. f
stibys ibid.e
stica vna 1316 a
στιχάδες 381 a
στιγμή 388 a
stigma 825 d 190 e
stigmatici 387 f
stigmatiæ 387 f 1416 a
stigmaticus seruus 1417 b
stigones 1416 a
stillicidiorum vitium vnde, 209 f
stilpones 336 a
stilponis dictum 199 c
stilponis in Theodori arrogantiam scomma 739 g
stilus dicendi opifex 844 d
stilus hemisphærij 830 e
stimula dea 547 c
stips collatitia 501 b
stira 405 g
stiua 1439
στίζειν ἐπὶ τῶν σωμάτων 825 d
stlataria purpura quæ 844 b
stlengis 984 c 1171 b
stœbe herba, tobion aliis, 806 b
stœbes cultus apud Ioxidas, ibid.
στοιχεῖα 40 f
στοιχείωσις 38 c
στοιχημάτων qui ibid.
stoici cur in templorum porticibus versari soliti 1421 c
stoicorum breuitas acuta, 968 e
stoicorum de animi perturbationibus sententia 1304 a
stoicorum in porticibus conuersatio 700 f
stolos caudæ 813 d
stolos ἐμβαλλώδης ibid.c
stoma 159 f
stomachus 168 a 195 d ibid.g
stomachi cum capite sympathia 831 f
stomachi hostium πυλωρὸς 1432 d
stomachi morbus 1636 c
stomachi ratio 196 c
stomachi θώρακα, asa, plados, præcordia 196 c
stomachici 196 e
stomatica 159 g 879 f
stomia 1176 b
στρεβλοί 812 e
strabones ibid.
strabo 153 e
strabus 932 b
strabus theologus 1259 f
strabonis laus 1189 c
strabonum appellatio vnde, 769 d 1598 c
strabonum visus qualis 771 c
stragis futuræ præsagium 435 a
stragula conuoluta seruari debere, Pythagoræ symbolum 872 b
strangalides 985 f
strangulatio omnis ex angustia 1·0 e
stranguria 210 f
stranguria quid à dysuria differat ibidem g
stratagema mandragoræ potu 939 b
stratia Pallas 766 b
stratius Iupiter ibid.
stratiotæ 849 e
stratiotica pecunia 415 b
stratiotici equi 1187 a
stratioticum logisterion 1181 c
stratis 415 c
stratiotides naues quæ ibid.
stratonici citharœdi dictum 194 a 1052 c
stratonici citharœdi scomma 208 c 455 d 779 e

Digitized by Google

stratonici ingenium quale 455 d
strator 1221 c
strenua dea 547 c
στρεψιμαλος cur dictus Euripides 1340 f
strepte 798 a
streptophori 797 f
στρεπτοι ibi. e
streptos rhacos 798 a
strictiuæ oleæ 850 a
strictores ibid.
strobiline 1122 a
strobilus quid 1121 f
strobilus saltatio 238 f
strœbus à Phedalia fusus, 729 g
στρομβος 465 d
strombus ibid.
strongyloprosopa 168 c
strophia 414 b 566 c
strophæi Mercurij statua 906 b
strophalinx 414 c
strophalis ibi.
stropheum 413 a
strophei 168 c
strophinges ibid.
strophi 178 c
στρωτος 819 f
structuarum species 1478 c
struma quid 1707 d
strumam dibapho vestire, quid 1707 c
strumaticus ibid. c
strumba 48 d
strumosus 1708 a
strutheum 180 g
struthion 181 a 1707 f
struthij oua aspectu confoueri column. 1098 f
στρουθίζω 457 e
struthi ibi.
struthocamelus quo ferrum concoquat 858 d
στρυφνος, de austio quandoque Græcis 741 d
strychna vox quæ 448 b
strychnos herba ibid.
studio neminem non consequi aliquid 1193 c
studiosos tribus modis effici 1268
stulticia 894 a
stultorum thesaurus, prouerbium col. 1709 c
stupidum 279 c
stupor 893 g
stupor attonitus, eiusque species 279 c
stupor vnde 893 g & quid 1389 a
sturio piscis 836 b
sturio vnde dictus 1513 d
sturnus 736 g
sturnis alimentum cicuta 1595 d
per Stygiam paludem iurandi, diis quæ ratio 1489 b
stygis aquæ frigiditas 1400 f
stygis aquam sola asini vngula contineri, aut mulæ 1400 g
stygis aquam sola equi vngula contineri 1200 c
stylobatæ qui 386 f
stylos 1329 c 1138 e
stymphaliæ Dianæ templum. 859 a
stymphalides an ab Hercule confectæ 858 f
stymphalides in Arabia phloinis capi 1650 b
stypos 1416 b
stypticus sapor 893 c
styracina iacula 1172 e
styracynon chrisma ibid.
styrax ibid.
styracion 1172 c
Suadela, Pytho, cur Veneri solita adiungi 1572 a
suadelæ sacellum apud Sicyonios 799 b
suam ipsius vmbram metuere 1481 b
sub manu, prouerbium 1711 f
subarmalia 851 a
subchartilagia 212 g
subcisiuus ager 1168
subdorius modus 443 a
subices 21 f
sublesta fides 484 a
sublices 137 a
subphrygius modus 443 a
subsellares 1200 c
substantiæ apud Aristotelem ratio in Prædicamentis, & diuisio 1418 c
substillum lotium 210 g
subsolum augurium 380 a
subtilitas animi quibus constet 265 c
subtransuersum 159 a
subuentanea oua 1512 d
subuculum libum 424 a
subulcorum contemptus apud Ægyptios 1033 a
succentiua 450 g
succiduum 1414 c
succinctoria 1006 d
succinum cur pterygophorum 1126 f
succollare 171 c
succubi dæmones 78 c
succubi oppidum 420 f
succubitana purpura ibid.
sudæ error 243 c
sudare quidam solitus, quoties vellet 1117 g
sudarium 232 c
sudatio assa quæ 232 b
sudis piscis 1480 c
sudor aridus qui 232 b
sudor aut spontaneus, aut prouocatus 232 a
sudor diaphoreticus qui 272 c
sudor frigidus qualis 272 in febribus potissimum 273 a
sudor frigidus & calidus 818 d
sudor non perpetuo eiusdem saporis 230 f
sudor pedum in trepidationibus vnde 273 g
sudor quare abstergendo magis elicitur 231 e
sudor quid 231 g
sudor vnde 231 f
sudor sanguineus vnde 232 b
sudoris frigidi ratio 274 c
sudoris salsedo vnde 230 e 1452 f
sudoris species, ac ratio 272 b
sudori cur facies & superna maximè obnoxia 273 d
sudores an præter naturam 231 d
sudores calidi, frigidis cur meliores 272 f
sudores qui febricitantibus boni, aut contra 273 c
sufferta nubes quæ 456 c
suffertum quid ibi.
sufflamen 457 a
sufflaminare 456 g
sufflaminari 1320 c
suffocatio 216 b
suffrago 403 c
suffragines 191 b
suffritare 860 c
suffumatio 1460 f
suffusio 833 g
suggrundia 149 b
suilla caro est, prouer. 1418 b
suilla caro grandinosa 1419 c
suillæ carnis præstantia, & sapores ibid.
suillis carnibus cur abstineant Arabes 1545 g
suipassio 1323 d
suipassium ibi.
sulcus pro aratione 1648 b
sulcorum ordo ibi. a
sulphur expurgandi vi præditum col. 288 c
sulphur purificationi adhiberi 591 f
sulphuris odore multainsectorum genera interire 1560 e
in Sulphurariam damnari, 508 c
in Sulphurarias damnandi mos 1407 f
sulphuratæ aquæ induratio 1500 e
sulpitij Galli diuortium 1520 b
sulpitij Camerini cædes 1331 b
sulpitiæ gentis vnde inditum Galbæ cognomen 1330 c
sumenalia 471 d
suminis lautitia 462 d
sumanus cur dictus Pluto 57 b & 131 c
summani mons 464 a
summissæ mammæ 826 a
summittere arma 826 b
summittere fasces 825 e
summum bonum 121 c
summum ius, summa crux 365 b
sumptiones, λήμματα, 825 b
sunium 533 f
sunij, qui & Colij 1642 g
super omnem irin, prouerbium quid 1258 d
superbiæ indicia ex vestitu 881 d
superbiæ malum, eiusque vindex Nemesis 591 b
supercilium 1134 b
supercilia hostiorum 150 a
supercilia Iunoni Lucinæ attributa 149 d
supercilia penitus abrasa malitiam olere ibid.
supercilia quare in senibus & cogitabundis auctiora 149 b
superciliorum motus & ratio column. 149 c
superficies non corpus 436 e
supernumerarium 1244 e 1710 d
supernumerum 1244 f
superpondium 186 a
superstitioni addictos stupidissimos quosque 840 f
superstitiones ex astrologia & syderibus 480 b
suppellex vnde 1505 c
supplicandi modus, vel supplicium 804 f 806 e 1255 f
supplicatio apud Persas efficacissima qualis 1398 d
supplicationum vis 812 e
supplicium more maiorum, quid apud Ciceronem 507 f
supplicium summum quod 515 b
supplicium summū de damnatis sumendi mos vnde 507 g
supplicium vltimum pro morte colum. 508 a
supplicij diuini tarditatis, quæ ratio 294 a
suppliciorum genera plura 506 d & 507 d
supplicum mos 804 e 1204 e
supra mazam, prouerbium 461 b
sura 190 d
suræ cognomen vnde 1330 f
surculi frugiferi & spadones 711 f
surrentinum vinum 878 g
sus primò immolata in sacris column. 1419 f
sus quibus diis sacrificetur column. 1033 a
sus Veneri mactabatur 1420 f
suis allegoria 1141 c
suis exta inspicere etiam Cyprios 723 a
suis testamentum 975 e
sui pro sale data anima, colum. 1419 a

ſuem reſipere prouerbium, 1420 d
ſues chalari qui 1419 d
ſues cœno lauari 1421 c
ſues cur ſacri in Creta 1421 a
ſues cur thytæ olim dictæ 1419 f
ſues deteſtari Ægyptios. 1033 a
ſuum dentes 847 e
ſuum dum capiuntur lachrymæ 1667 b
ſuſa à Tithono condita 1226 f
ſuſa vnde dicta ibid.
ſuſannæ hiſtoria 942 g
ſuſij etiam Ciſij 1235 d
ſuſinum vnguentum 1418 f
ſuſpendio arbor eligenda, prouerbium 513 d
ſuſpendioſorum os ſpumoſum vnde 280 f
ſuſpẽſi vel ſublimes dolores qui 1436 d
ſúſque déque ferre 1300 g
ſuſurna 312 c
ſuturæ caluariæ 144 g
ſuturæ capite quot 708 c
ſuturæ in mulierum capitibus pauciores 709 b
ſuturæ ſquammoſæ 708 f
ſuturarum capitis ratio, & nomina 708 c
ſuturarum vtilitas 709 b
ſuturis carentia capita qualia, & quibus ibid.
Syagros 845 e
ſyagria ibid.
ſyagrus canis ibid.
ſybarica quæ 335 f
ſybaris ibid.
ſybaritarum luxus qualis 336 d
ſybaritica menſa 335 g
ſybaritica ridicula 823 f
ſybaritis etiam equos ſaltationẽ doceri 237 a
ſybaces vinum 879 c
ſyca, & vnde dicta 982 f
ſycades 980 b
συκαλὶς 981
ſycamina mora 982 b
ſycaminea arbor, quæ & Cycea ibidem
συκάζειν 381 a
ſyce Ægyptia 982 b
συκῆ ἱερὰ 981 b
ſyciæ Titanis fabula 982 e
συκίδας 981 f
ſycion 1019 a
ſycites Dionyſius 349 e
ſycomora vnde dicta 982 b
ſycomoros ibid.
ſycomorea ibid.
ſycon ibid.
ſycon & ſycaminon, pro morbo dici 982 a
ſycophantæ qui 982 c
συκοφαντεῖν 873 d
συκάζει 931 d
ſycoſis 308 g
ſyinon oleum 1555 a
ſyllabarij qui 1472 a
ſylla cognomento Felix 1332 e
ſylla cur defunctus cremari voluerit 919 c
ſylla φιλοξένος 778 c
ſylla per y ſcribi 1329 e
ſylla, quanquam cinædus, Felix appellatus 790 d
ſylla trium vitiorum magiſter 844 a
ſylla vna tantum teſticulo inſignis 185 d
ſyllæ crudelitas 508 a
ſyllæ imago equeſtris ex auro, 1332 e
ſyllæ in ciuium bona tyrannis 1169 e
ſyllæ ποδάγρα, pedum dolor, 863 b
in Syllam, Athenienſium ſcomma 982 c
ſyllanus ager 176 a
ſylloginæ aquæ 1450 c
ſyllogiſmus ψευδόμενος 1016 d
ſyllones 1180 d
ſylua barbarica quę 1440 c
ſyluarum & collium cura conſulibus iuncta ibid.
ſyluani 62 b
ſyluanorum cultus vnde 806 b
ſylueſtres oculorum anguli, qui 816 a
ſymbolæ pro auxilijs militaribus 1409 f
ſymbolæ pro plagis 1409 c
ſymbolica ſimulacrorum additamenta 502 a
ſymbolum quid 1366 f
ſymbolum Chriſtianæ fidei à quibus concinnatum 1409 f
ſymboli varia notio 1409 e
ſymbola, commeſſalia 1409 e
ſymbolorum efficacia 901 c
ſymbuleut cum dicendi genus, 876 d
ſymmachi interitus 1520 b
ſymmachia 562 c
σύμμετρος 489 g
ſymmetria 1152 c
ſymmoriç 848 c
ſymmoritæ ibid.
συμπαίδειν 288 b 487 d 1323 e
συμφαγεῖν 1160 c
ſymphyla quæ 289 a
ſymphyſis, conſolidatio 132 g
σύμφυσις 709 a
ſymphytica medicamenta, quæ 132 g
ſympoſiarchus 1527 b
ſympoſium 1524 d
ſympotæ ibid.
ſymptoſis 308 e
ſynæcliæ 1528 a
συναγώγιον 1524 a
ſynagogimon ibid.
ſynagogium ibid.
ſynanche 170 d 943 c
συνάφεια 1102 g
συναπτοδειπνοῦσι 1528 a
συναπτοδειπνήσων conuiuium ibid.
συνδεδρομηκ 135 c 709 a
ſynaſpiſmus, & eius auctor qui 1426 e
ſynaulia nomos 443 e
ſyncatatheſes 1305 a
ſynceraſtum 1416 g
συγκλειστὰ λέχη 1060 a
ſynclydes ibid.
συγκλύδων πόλις ibid. c
ſyncomiſteria 849 d
ſyncomiſtus panis 471 f
ſyndicos 328 d 1291 f
ſyndipnia 1528 a
συνεχὴς 1118 a
συνεχὴς vox quæ 447 c
ſynectica cauſa 1323 e
ſynephebi 1014 c
ſyneſtij 805 e
συγγενὴς 487 d
συγγραφεὺς pro Thucydide 888 g
ſynnymphi 1582 b
ſynoche 812 f
ſynochos febris 1132 b
συνεχὴς ibid.
ſynodica luna 1102 e
ſynodicæ ſtellæ quæ 1156 b
ſynoditæ 258 g
συνωδὸς 1291 f
ſynoris quid 1199 c
ſynoris quando in Olympiis admiſſa 885 d
ſynoridis auctor primus Caſtor ibidem
ſynorides equi 1199 b
ſyntereſis quid, 95 d
ſyntexis 198 f
σύνθημα 730 a
ſynthematici ſtephani 1531 a
ſyntheſis 1536 a
ſyntheſis magnifica, quæ, 1278 e
ſyntrophi 885 e
σύντροφος 1291 f
ſynuletica medicamenta, 251 e
ſynuſiaſtæ 1524 e
ſyphar 502 b
ſyphos, ſapiens 1331 f
ſyracuſanæ menſæ & opes, 334 d
ſyracuſarum Iouis Olympij famulatus quid 1391 f
ſyracuſanorum ſortiendi per literas mos 1246 b 1050 e
ſyracuſij ſcyphi 1535 c
ſyracuſis orta ſaltatio 236 d
ſyrbe 1419 g
σύρμα 1578 b
συρμαῖον ibid.
ſyre pro deo Perſis 1235 b
ſyrembola 1492 g
ſyros inſula, Syrius inde Pherecydes 755 a
ſyri contra Phœnices, prouerbium 1027 c
ſyri cur piſcibus abſtineant, 1275 c
ſyri omnes ſunt, prouerbium 1418 c
ſyri, qui & Aſſyrij 1028 f
ſyri vænales 1017 c
ſyrorum auaritia 593 g 1309 e
ſyrorum mores 1027 d 1418 c
ſyrorum multa olera, prouerbium 1027 f 1418 d
ſyrorum polygamia 1567 d
ſyrorum quale ingenium 1418 c
ſyrorum tributum 1027 c
ſyria veſtis 444 b 854 b 1578 b
ſyriacus ros quid 1418 e
ſyriarches 1030 a
ſyrigmus 452 b
σύριγξ 308 b 869 c 1172 b 1492 g
σύριγξ ἱερά 177 d
ſyringes, & ſyringos varia ſignificatio 443 g
ſyringes locus 1126 b
ſyringes Pythici momi 874 a
ſyringotoma 178 b
ſyriſcus 444 a 1028 g
ſyriſtes 444 a
ſyrium, ſuccus & vnguentum 1418 a
σύρμα μελῳδίας 1179 b
ſyrmæa ibid. d
ſyrmea, certamen & præmium 444 b
ſyrmea 1521 e
ſyrmia ibid. f
ſyrmæa 1179 d
συρμαΐζειν ibid.
ſyrna vrbs 755 a
ſyrnius ibid. c
συρμὸς 170 a
ſyrupa 1418 f
ſyruporum appellatio vnde ibid.
ſys torrens 1010 b
συσσίτια 410 b
σύσσιτοι ibid.
ſyſſiti 1524 e
ſyſſitia andria 1016 a
ſyſſition 1524 a
συστάδην pugnare quid 1173 b
ſytha fluuius 799 c
συζυγία 97 b
συζυγωδὸς 154 d

T

T Litera longa, & ſuſpendioſorum imago 514 e
tau litera, pro cruce 514 g
τ, numeri nota 1484 f
τί ἐν ἀρῷ, prouerbium 523 a
tabaitæ 1536 a
tabellariorum caſtra 1681 c
tabe laborantium letale prognoſticon 988 b

tabidis præcipuè infeftus autumnus 1680 g
tabiæ 463 d
tabianum lac ibid.
tabulæ ab hasta quid 1172 a
tabulæ accepti & expensi 853 d
tabulę nouę 812 e
tabulæ, quid ab aduersariis differant 853 c
tabularum apud veteres pretium 1653 d
tabularum publicarum cura varie habita 854 c
tabularum Romæ in foro vsus 1653 f
tabularius 318 f
tabularium 427 f
tabulius ager 854 d
tacendi magister Deus, vt dicendi, homines 867 a
in taccutem cōmuam Simonidis scomma 1550 a
tacere dicendum, prius quàm loqui 865 d
tacere, non minus oratorium quandoque quàm dicere 866 g
tacitæ cultus quare à Numa institutus 1212 f
de Taciti & Floriani imperatorum statuis Interamne disiectis 72 g
corn. Taciti mendacium 117 f
tactica contemnere 1200 g
tactice 1201 a
tactici 1200 g
tactus, aliorum sensuum fundamentum 166 c
tactus bonitati respondere bonitatem mentis ibid.
tactus ratio 1236 d
tactus sensus per totum corpus 96 f
tactus voluptas maximè beluina 749 b
tactu hominem cæteris animalibus excellere 166 b
tactu pollere serpentes 1237 a
tænari, canis Plutonis 845 g
tænari τύμβος sepulchrum 781 a
tænia 854 d 1176 c
[illegible] 1040 f
[illegible] ibid.
[illegible] oua quæ 1511 c
tagenion 1554 f
tageniæ ibid.
tagis Thusci libri 756 e
[illegible] 1173 g
tala arbor quæ 1013 f
talarus 704 c 822 [illegible]
talari veste vti, Barbarorum proprium 735 c
talarum cur appellarit Timon philosophorum museum 822 [illegible]
talea 253 d
talentum Atticum 1183 d 1404 e
talentum omne pondo sexaginta 424 a
talentum Rhodium 498 a
talio, τὸ ἀντιπεπονθός 1192 e
talmutica hæresis 493 b
talpa loquax, Iulianus dictus, 1403 a
talus 191 g
talus an in homine ibid.
supra talum dicis, prouerbium, 194 b
tali, cur vulturi Plauto, 410 b
talorum ludus, astragalisis, 1134 b
talorum ludus, numeri, & nomenclatura iactuum, 1134 f
talorum lusus inuentor 1245 a
talis conuiuij regem sortiēdi mos 1510 a
tamarix 380 e
& vide Myrica
tanaquil, pudicitia 868 c
tanfanæ templum 1002 [illegible]
tangari 976 b
tantali fabulæ allegoria 974 a
tantali heroum 944 c
tantali horti, prouerbium, 1615 d
tantali luxus 518 a
tantali qui 974 b
tantalo raptus Ganymedes, 15 8 a
tapetes 819 e
tapyrorum mores 1019 a
tarantæ cognomen 852 f
tarantinidium amiculum 819 c
tarantula 554 g
taras Neptuni filius 497 c
taraxippus 887 a 1182 c
tarcon Tyrrhenus 707 c
tarentini equites 1199 a
tarentinæ deliciæ 315 f
tarentinorum luxus 878 c
tarentinorum numisma 437 e
tarichem qui 9.0 c
tarichos, & eiusdem varia cognomina 703 f
[illegible], tam neutri quàm masculini generis 704 b
à taricho prouerbia 704 f
tarichopolæ ibid. b
tarichopoleum 703 g
tarpe 319 c
tarpeia rupes 506 d
è Tarpeia rupe deturbari nocentes soliti 1412 c
tarphos 816 d
tarquinij Prisci Ostentarium arborarium 513 f
tarquinij Superbi tormenta, 506 f
tarsus pedis 191 a
tarsus vrbs vnde dicta ibid.
tarsi 704 d
tartarus fluuius 223 c
tartarus 1398 c
[illegible] 1398 c
tartari nomine animorum sopor intellectus Platoni 517 a
tartaro æneum septum esse circumiectum, quare dicatur 11 f
[illegible] Hecate, 1099 d
tartessus à Tyriis condita 276 d
[illegible] 939 g
tatianus orator simia cognominatus 123 g
tatiani hæretici 474 d
tatij, Mercurij filij historia 921 [illegible]
tatyras quid 1407 d
[illegible] 1134 d
taurea 1505 g
taurea tormentum 506 g
tauria aqua 1180 c
[illegible] 846 d
tauricæ Dianæ simulacrum 960 d
taurini sanguinis potus cur letalis 753 a
tauromenium 349 a
taurominitanum littus cur copria dictum 1454 f
taurophagus cur Dionysius 348 f
tauropolia 349 a
tauropolos Diana cur, 348 g
& tauropus 349 a
taurus 181 c
taurus Europæ raptor quid 872 a
taurus ferus quomodo placetur 810 d
taurus fluuius 1492 f
taurea aqua ibid.
taurus, lunæ altitudo 1222 c
taurus mons 349 a
taurus mons aquilis abundans 1212 e
taurus pro muliebri pudendo 1493 c
taurus quid 1180 b
tauri & ranæ fabella 1611 f
taurum dici Italum 714 d
tauri Æthiopici 587 c
tauri Æthiopici rhinocerotes 866 f
tauri in Neptuni festo qui 1552 a
tauri pro pincernis 181 f
tauri scarabei 404 b
taurorum apud Scythas furandi licentia 961 e
taurus ad victimam explorandi mos 806 f
tauros cur Græci dicant omnia violenta 349 a
tauros in spectaculo irritandi mos 856 e
taxiarchæ 1524 g
taxile vrbs 1027 b
taxilitarum mores 1027 b
taygeta 868 a
[illegible] 257 g
[illegible] 757 c
[illegible] 305 c
tectoria 1618 f
teda 1379 g
teganites 472 d
tegyra vbi 243 a
[illegible] 1187 b
tegulum laudas, ut Astydamas, prouerbium 758 f
templum reuerere, Pythagoræ oraculum 119 g
tela ænea qui primi fabricarint 1018 d
telorum species & nomina 1172 [illegible]
telamon 503 f
telamon pro Atlante 504 a
telamon sindonites 504 c
telamones 343 a
telamones aues 504 a
telamonia 504 c
telamoniæ 941 a
[illegible] 504 d
telchines Rhodij statuarum auctores 1652 a
[illegible] magistratus apud Spartanos 814 c
telegono nupta Io 218 b
telegoni parricidium 788 b
[illegible] cœna 595 [illegible]
[illegible] Iuno 1222 e
[illegible] sacra 808 c
[illegible] nuptiæ 1264 g
[illegible] 1551 c 1580 f
[illegible] Iupiter, cur dictus 808 c 1551 c
[illegible] quæ 1564 g
[illegible] equi 885 a
telenones 504 b
telephion 1051 a
telephia 1688 f
telephus 565 g
tephia vlcera ibid.
telephus à ceruа educatus, 1207 f
telephus ab hoste curatus, 432 g
telephi natiuitas, & nutricatio à ceruа 1207 f 1241 f
telephi vulnus, prouerbium 1060 f
telephyllon quid 1010 f
telesilla poetria 719 b
telesphorus 814 b
telesterium ibid. a
telestica sacra 1585 b
teletæ 486 g 814 a
[illegible] 814 a
teletæ Caberorum 879 g
teletæ deorum ab Orpheo primum excogitatæ 1009 f
[illegible] 814 [illegible]
telia 490 g
teliæ tibiæ 410 e
apud Telmessum mulierum & puerorum vaticinia, 730 b
telmissi sin ulacrum 913 e
[illegible] 718 b
telos pro sacrificio 814 a
temenos 811 g
temenitis Pelasgi filius Iunonis educator 1222 d
[illegible] 159 f
temirici dentes 165 c
[illegible] 329 g
tempe Thessaliæ 1188 d
temperantia, cur σωφροσύνη Græcis 331 b
temperantia prudentiæ conseruatio ib

tempe

temperantiæ nomen quàm late pateat 32 b
temperatura 324 b
temperatio ibid.
temperatus quis 320 d
tempestatis ædes Romæ 1123 c
tempestates ibi.
... 246 c
templa ab Ægyptiis primum constructa 1034 f
templa cur non adiri solita meridie 816 f
templa cur orientem omnia spectant 30 d
templorum dris extruendorum thematismus 500 f
in templorum ianuis loqui nefas 815 f
templarij hæretici, & à quo sublati 1425 c
tempus, consiliorum dator optimus 5-8 e
tempus egregiè per Saturnum significari 151 c
tempus ... 1091 a
temporis iactura 1133 a
temporum dimensiones 831 f
temporum distinctio ex astronomis & medicis, 862 g
temporum domini sol & luna 43 b
temporum ex Olympionicis supputatio 824 b c
temporum obseruatio quatenus licita nobis 747 e
temporum supputatio à sacerdotib. 258 f
temporum varietas è stellarum fixarum ortu vel occasu 7 o b
temporum venæ inustæ quid præstent 1036 c
temulentorum somnia 1031 e
tenasmus 1687 b
tenax 284 g
tenax pomorum 192 f
tenax pro peciolo ibid.
tendines 172 f
tenebræ exteriores quid 521 b
in tenebris cur collucere videantur quedam 780 a
in tenebris saltare 922 a
tenebras conuenire turpiter agenti 398 c
tenedia lex 500 e
tenediæ mulieres pulcherrimæ 1340 a
tenedius nummus 500 e
... 253 g
tenericus campus 254 a
tenerus vates 253 g
... 138 c
tenontes 391 g
tenta 1353 b
tentiginis ratio in libidinosis 791 d
tentum pro virili membro. 181 f
teredon quid 135 g
teredines montanæ 1020 d
... 1082 a
tereus Thraciæ Rex 1009 f & vbi regnarit 1010 c
tereusis quid 532 g
tergum quare sudari magis quàm pectus obnoxium, 231 f
à tergo varij qui 925 a
terminales lapides 1352 d
terminthus, Persis cibus, 981 e
ternarius pro multitudine qualibet etiam 1234 a
ternarij in sacrificiis vsus, ibid. f
ternarij præstantia & ratio 1236 c & 1234 f
ternarij perfectio 1550 f
ternarij nummi 499 e &c.
terniones, siue triades, Hecatæi sacri 1099 c
ternistratores diaboli, siue angeli, qui 76 f
terpander, citharæ inuentor 443 d
terpandi nomi 452 a
terpsichores allegoria 1219 f
terpsichoræ inuentum chorea 323 a
terpsionis gastrologia 342 a
terra ... quæ Thucydidi 838 e
terra ... quæ 41 a
terra continens extra orbem nostrum 956 a
terra cur ... 805 e
terra, cur nigra poetis dicta 1400 c
terra cur sacra poetis, & quæ Thucydidi 838 e
terra dea 44 c
terra & cælum pro diis 14 d
terra, improbitatis prouincia 7 e
terra in aere suspensa 16 d
terra Iouis turris & custodia cur 805 e
iusta cur dicta 1291 d
terra lemnia, quæ & sigillata 1310 c
terra mater 1130 d
terra, mundi medium 13 b
terra, quare ... dicta 13 d
terra, mundi pars ima, & cur 37 c 672 b
terra, totius mundi templum 840 d
terra, mundi vetus 14 c
terra neque immobilis, néque in globi medio 798 d
terra, Platoni cur dea antiquissima 14 c
terra, quare ... poetis dicta 17 g 805 f
terra, punctus 14 e
terra sensu prædita 44 b
terra, solis orbi eccentros, 50 f
terra ... &c. 17 c &c. 805 g
terræ anima 44 c 798 d
terræ oraculum 186 c
terræ cauitas 1447 b
terræ color ac sapor 40 b
terræ cortia quæ 531 a
terræ epitheta aliquot 781 e
terræ filia cur Nox fingatur 1400 c
terræ filij qui 121 a 1133 e
terræ forma quæ 17 f
terræ forma qualis 805 g
terræ frigus proprium, & obscuritas 1399 e
terræ heroum crater 1550 e
terræ iniectu restingui ignem cur 1400 d
terræ interanea, prouerbium 256 a
terræ in testima quæ 252 f
in terræ motu superstitio Græcorū 45 b
terræ nomen esse haud vile 14 d
terræ oraculum Delphicum 874 d
terræ orbem quem incolimus esse insulam 10 c 95. a
terræ pluuiam à Ioue precantis simulacrum 1490 g
terræ præconia pluta 15 d
terræ progenies, prouerbium 1708 e
terræ sacellum 970 f
terræ siccitas qualis 1441 a
terram aut nunquam aut vix peruri 1401 a
in terram & aquam resolui quid 865 b
terram nil noxium ante hominis peccatum produxisse 10 g
terram Pythagoræ, vnam esse è stellis 13 g
terram quàm crocum olens, magis laudari 1279 e
terrarum habitus ex cæli cui subijciuntur parte 457 f
terrarum mutationes 450 f
pro terræ motuum cessatione Neptuno sacrificari solitum 1709 a
terræ motuum species 1708 e
terestre tonitru quid ibid.
... 172 b
tersos ibid.
tertiata membra quæ 1067 e
tessellatus ager 17 a
tessellatus calix 313 b
tessenarij 977 b
tessera quid, & tesserarum ludus 113- e
tessera in re militari quid, 1517 c
tesserarum lusus à Lydis inuentus 1114 c
tesseracoston in grauidis tempus quoddam, item eo nomine festum 1510 b
tesserulæ 1379 d
testi vni, nec Catoni credendum, prouerbium 364 b
testiculum vnum qui habet, sanum videri 185 c
testes, bene viuendi principium 183 a
testiculi muliebres 215 f
testiculi muliebres quàm rationem habeant 189 c
testes tres Francisco Philelpho 915 b
testiculi sensus expertes 184 b
testium ratio præstantissima 182 183 184 185
testibus subtractis quanta in animante mutatio 182 a &c.
testaceum 779 f
testudo nummus 501 f
testudo, secreti & silentij symbolum ibi.
testudinis esus 502 d
testudine vescendum, aut non omnino vescendum, prouerbium ibid.
testudines an inter pisces numerandæ ibid.
testudinare, prouerbium 502 f
... frons 148 f
tetano interdum mederi frigidæ aquæ affusione 1367 d
... 171 d
... febris 1231 e
tethalassomenon vinum, 1434 e
tethidis Achillis matris fabula, 1331 c
... 816 e
tethyos allegoria 1219 e
tetra, pro tetradrachma 497 f
tetracine 1558 d
tetracina Attica 497 f
tetracine lactuca 497 g
tetracnemos rota 869 d
tetracomus saltatio 237 d
tetracori vestes 850 f
... 1231 d
tetradistæ qui 1096 d
tetradrachma 497 f
tetragonus ager 375 g
tetragoni appellatio 989 f
tetragrammaton dei nomen 5 e & 1232 e
tetrametrum 869 b
tetrametri quadrati 991 e
tetrametorum pedes octo, ibid.
tetraœdus nomos 452 a
tetraoti 355 a
... qui 923 b
tetrapharmaci inuentio, 1556 b
tetraphori 1137 e
tetrapus mensa 342 e
tetrapus sella 427 g
... omnis facet 1235 e
tetrastiche ibid.
tetrobolus 1237 e
tetrobolus nummus 495 g
tettigophori cur Athenienses 824 b 871 e
tettigoniæ cicadæ 900 b
tettix coquus 303 d
... sepulcrum Tænari 780 g
... 824 b
teumesia vulpes 944 e
teuthis piscis qui 1369 a
teuthis vrbs ibid. d
teuthis dux ibid.
teuthidi similis, prouerbium ibid. a
teuthos ibid. e
teutron ex Ascra 462 g
teution vnde optimum, 1353 g

textrices plerunque Venetiæ & impudicæ 735 b
in textrices prouerbium ibid.
Thaidis ad nutum Persarum regia exusta 763 c
θαλάμαι 357 a
thalamæ vrbs 938 b
thalamathæ ibid. c
thalamus 816 d 938 c
thalami 202 g
thalamij 848 f
thalamus æneus 1056 b
thalamus ἄσηγος & hyperous 870 c
thalamus oculi 810 d
thalami domestici ordo ibid.
thalassites vinum 1443 c
θαλασσαγροί 309 a
θάλασσα πελαγία 242 e
θάλασσα pro quauis salsa aqua ibid.
thalon Cretensis 787 d
thales, animalium sermonis peritus 915 e
thales cur nuptias recusarit 1571 g
thaletis hyporchemata 237 g
thaletis in Ægyptum profectio 840 g
thaletis in ducenda vxore elusio 734 g
thaletis opinio de deo 1204 f
thaletis præsagium, & sepultura 823 e
thaleti rerum principium aqua 935 e
thalia caseus 1385 f
thalia musa, & eius allegoria 1219 e
thaliæ 1318 a 1525 d
θάλλον 849 c
thalli 413 e
thalophori 849 c
thalos ibid. b
thalysia ibid. d
thalysius panis ibid. c
thamna 1586 a
θάμνοι εὐσκιόφυλλοι 1472 f
thamni 1482 c
thamus rex 837 b
thamus pro Adonide 935 d
thamus pro Iulio mense ibid.
thamus, qui & Ammon, Ægypti rex 1444 f
thamyras præposteræ Veneris auctor 787 c
thamyris cur à Musis excæcatus singatur 975 c
thapsima 839 e
thapsinæ tunicæ 1181 e
thapsinus color ibid.
thapsus insula & herba 978 c
thapsus, scytharion 1013 a
thapsi succus 978 c
thapso capillos & lanas inficiendi mos 1281 e
thardema 548 b
thargelion mensis qui, & vnde dictus 950 g
thargelia 727 b
thargelia regina 911 c
thargelia festa ibid.
θάργηλος olla quæ ibid.
thargelionis sextum diem fuisse Græcis auspicatissimum ibid.
thasiorum deliciæ 464 d
thasiorum nummus 498 b
thasium vinum 878 e
θέα 1107 b
θέαι ibid.
theæ filius sol cur 775 e
theagenes 1460 d
theagenis historia 400 d
theagenis superstitio 1300 d
theagenis voracitas 341 c
theamata 1542 a
theano 246 e
theano lyrica 729 a
theagion 416 c
theatrum odium 1562 f
theatri studium Atheniensibus quantum 414 g
theatrorum flores 1132 a
thebaides cur palmarum fructus 243 b
thebana sus 1013 d
thebani, cur Sparti 965 b
thebani tibicines 835 f 994 b
thebanorum epigoni 1270 b
thebanorum lasciuia 759 d
thebanorum sacra cohors 883 a
thebanis tibiarum studium 594 b
thebanarum virginum præstantia 729 d
thebæ à Cadmo conditæ 486 h
thebæ cur palmiferæ dictæ 243 b
thebæ vnde dictæ 490 c
thebarum artificium in tibiarum musica 450 f 993 a
thebarum decus 963 a
thebarum frigus 1389 d
thebe Asopi filia 490 g
thebe Æginæ soror 1017 b
thebe bos apud Syros 490 c
thebe cur sacra Homero 837 d
thebit philosophus 285 g
theca, pyelos 1678 d
θεῖον 1313 a
θεῖον 175 b
θεῖον 815 d
θειάζειν 765 g
thele 177 a
thelesias saltatio 237 d
thelesiliæ pueri manes placare iussus Corax 780 g
thelpusæi 827 e
thema 429 a
thema trapezitarum 500 f
thematismus ibid.
thematium 429 a
θεματισμὸς stomachi 196 e
themis vaticiniis perfecta 382 d
themidis oraculum Delphicum 86 a
themisonis Cyprij arrogantia 782 e
themisonis epistolæ 1502 g
themistocles Abrotoni meretriculæ filius, aut Euterpes 754 c
themistocles cur Naumachi cognomen sortitus ibid. d
themistocles matre Thracia natus 1208 d
themistocles musicæ imperitus 439 b
themistoclis ad fortitudinem exhortatio, gallorum conspecto certamine 912 e
themistoclis apophthegma 1139 e
themistoclis dictum 1375 b
themistoclis dictum de memoriæ arte 1107 e
themistoclis de muliebri arrogantia dictum 756 d
themistoclis in Eretrienses scomma 1368 f
themistoclis interitus 753 a
themistoclis liberi qui ibid. f
themistoclis senio iam confecti dictum 1670 c
themistocli eleganter ab Andriis responsum 1130 g
θεμιστικὴ facultas 92 g
thenar 175 a
θέος 977 e
theocles Naxius 443 d
theocles vates 980 c
theocriti bucolica 722 c
in Theocritum scholia 1365 f
theodati Gotorum regis historia 723 b
theodectes sophista 1547 b
theoderici patris scintillas toto corpore profundentis historia 780 c
theodorus ἄθεος 1216 b
theodori Gazæ lapsus 792 f
theodorus pastor 1542 b
theodorus philosophus cur deus dictus 739 g
theodori philosophi absurdissima placita ibid.
theodori philosophi magnanima vox 910 e
theodorus Samius 836 d 995 e
theodori Samnij inuentum, ferri fundendi ratio 970 g
theodori tragœdi scomma 156 c
θεοειδεῖς homines cur Homero 218 e & 388 c
theogamia festa 1458 d
theognidis liber de sacrificiis 913 a
theogonia 1617 f
theologia, philosophiæ pars 1391 e
theologia vetus, cur fabulas admiserit 313 b
theologiæ mundanæ & diuinæ discrimen quale 1395 c
theologię tria apud priscos genera 72 b
theologiam cur spreuerit Ptolemæus 1449 a
theologium in scena 413 d
θέωνες 335 a
theopes pro patria obitus 871 g
theophania 1458 d
theophilus musicus 439 f
theophili medici imaginationis oblæsio 894 a
theophrastus de legib. 909 e
theophrastus iacturam temporis lachrymis conquestus 1109 a
theophrastus libri De mundo auctor, qui Aristoteli inscribitur 431 d
theophrasti ætas 1109 a
theophrasti eloquentia 1381 f
theophylaces 416 d
theopneusta somnia 1506 e
theopompi Batyle 260 g
theoropi 416 d
theoretice philosophia, eiusque partes 1393 c
θεωρικαὶ dies 751 b
θεωροὶ 415 d
theoria ibid. f
θεωρίαν ἄγειν ibid. e
theorica pecunia quæ 414 f
theorica via 415 e
theoris 909 c
theoris Lacedæmoniorum, quid 1438 b
theoris mensa 304 b
θεωρὶς nauis 415 f
theoris sacerdos ibid.
theoris vatidica 304 b
θεοὶ 1135 c
θεοὶ vnde dictus 1224 c
θεοὶ, cur appellati dij 1126 d 1219 b
θεοχάρης 1615 e
θεοὶ, cur solem & lunam dixerint Ægyptij 837 a
theosophos, qui & Sisyphus 1391 e
theothyra 810 a
theoxenia 1010 h 807 e
theoxenia agon 969 f
θὴρ pro leone 1457 e
thera insula cur sacra Pindaro 837 e
theræum amiculum 849 e
θεραπεία 1415 g
therapeutice 249 d
therapnæ aræ 534 e
therapusia 1345 g
θεράπων 716 e
θεράποντες 1377 a
θέρεα 84 c
theremachus 277 g
theres 746 d
θηρία 299 e 849 c
theria tibia 411 b
therica vitis quæ 299 d
theriaca ficus ibid.
theriaca Antichi ibid. e
theriacam intelligi bifariam 299 b
theriaci

Digitized by Google

theriaci pastilli 299 f
theriaci tractatus ibid.
tericlei crateres 1533 a
thericles Corinthius ibid.
therielia ibid.
θηριακὴ 299 f
θηρία ibid.
θηριακόν 300 f
theristrum quid 870 e 854 a
theriston 854 a
theristra, cocco tingi solita ibid.
thermæ cur pleræque falsæ 1689 g
thermæ cur sacræ ibid.d
thermæ in Vrbe primæ à quo structæ 1695 d
thermarum æs 1061 g
thermarum cognomenta ab heroibus 1691 d
thermarum rationes aliquot, 1689 g
thermarum Romæ magnitudo 1711 a
thermarum vi etiam lapides gigni 1691 c
thermastrides saltationes, 238 g
thermopotæ 1051 d
thermopylæ Persis occupatæ 187 f
thermopylæ, quæ & pylæ, 1462 a
thermophylarum χύτροι γυναικεῖοι, & aqua illic mira 1451 e
thersippi saltatio 237 c
thersites condylis ab Achille interemptus 175 e
thersitæ caput 145 b
thersitis deformitas 123 f
thersitis maledicentia 822 a
θῆτες 810 g 1404 b
thetica quæ 1394 g
theticus ordo Athenis qui, 1404 d
thetis cur Argyropeza Homero 191 d
thetis pro mari cur, & vnde dicta 1333 g
θευθαλόμενος caro, 485 e
theurgia 486 f
theurgia, quid à magia differat 487 a
theut pro deo Ægyptus 1235 b
theut, qui & Theutates, numeri inuentor 1244 g
theut dæmonis inuenta quæ, 837 b
theut dæmoni dicata ibis, ibid.
theutamus Asiæ rex 1225 d
theutonum vxoribus morte redempta pudicitia, 1566 b
θὴς 1404 d
θῆσσα ibid.
thesaurus quid 901 c
thesauri Plutí carceres, 1127 f
thesauro dignus, prouerbium quid 905 c
thesaurum pecuniarum quis primus struxerit 1131 f
thesea festa 365 g
theses, cur iuris dicundi stationes 856 b
theseus Athenarum vrbis constitutor 365 d
theseus curruum bellicorũ auctor 1198 a
theseus Minoi adamatus 788 a
theseus palæstricæ auctor, 714 c
theseus Pancrati auctor, ibid.d
theseus flos, siue theseum. 1532 b
thesei heroum 1178 a
thesei honores Athenis, 365 c
thesei natium partes petræ affixæ 187 a
thesei petra, & cur sic dicta ibid.
thesei saltatio 233 d 238 g
thesei spadix 241 b
theseo rapta Helena septennis 367 f
theseo sacer octauus mensis dies 365 g
theseum templum 365 f
theseis quid ibid.g
thesis quid 500 g & theses 1394 f
θέσεις καὶ θέσεων 760 d
thesmophoria 760 d
thespiensium paupertas 1214 f
thespiensibus cultus amor, 884 c
thessæ mulieres quæ apud Athenienses 1404 c
thessala fides, prouerbium, 484 d
thessaliæ Omphalus, siue Omphalion 812 d
thessaliæ Tempe & Peneus 1388 d
thessalica enthesis 485 e
thessalica portio ibid.
thessalica vestis 102 c
thessalicæ alæ 484 f
thessalicum forum 1558 f
thessalici moris veneficia, 843 a
thessalonice ab Antipatro filio necta 787 f
thessalorum acies qualis 485 a b
thessalorum equitandi studium ibid.
994 b
thessalorum penestæ qui, 1404 a
thessalorum perfidia 484 d
thessalorum voracitas 485 c
thessameni qui 977 c
thessenarij ibid.
θής ibid.
thestor Idmon cur dictus, 1630 a
thiagones 473 c
thiasus 1523 a 1525 b
thiasotæ 1525 b
thibe 251 c
thiri trochisci qui 199 b
thisbe 719 f
thisitæ 1125 b
θεοῖς nympha 1353 b
thlastæ 849 a
thoa animal, homini esse precipue amicum 1308 b
θῶαι vnde dictæ 814 a
tholia 718 b 848 a
tholoides 848 a
tholus quid 717 f 718 c
thomi 839 f
thonios hæmorrhois cur Nicandro 848 g
thonis ciuitas 839 f
thonus rex ibid.
thoon mensis ibid.e
thoon, siue Thonis, medicinæ apud Ægyptios repertor ibid.
thopica quæ 1144 g
thopes ibid.
thorax 176 d
thorax, clibanus Alberto 140 c
thorax Larissæus 484 c
thorax pro tunica 762 b
thorax vnde dicatur 1390 d
thoracis nimium constringendi vitium 176 d
thoracis ratio 211 e
θωρακισμός 1390 f
thorexis quid ibid.c
θωρήξασθαι ibid.e
thori 1650 c
thoricus locus 416 d
thornax nympha 1434 g
θῶες 1390 f
thraces acrocomæ qui 3 8 b
thraces quare ἀδελφοὺς 146 b
thraces dij, qui 818 f
thracum bibacitas 1551 f
thracum bibendi mos ibid.
thracum ctistæ qui 1008 g
thracum fœminarum super virorum cadauere interfici, vndque sepeliri, mos 721 c
thracum ingenia qualia, 1309 d
thracum mos in muneribus 883 f
thracum more bibere, quid 1111 f
thracum mores 554 a 850 b
thracum peltæ 994 b
thracum polygamia 1568 b
thracia cur dicta Samothrace 1214 c
thraciæ Byzantij portæ quales 1067 f
thraciæ mel arboreum 1314 e
thraciæ notæ, prouerbium, 367 f
thranites turba 848 f thranitæ ibid.
thranos ibid. thrania ibid.
thranidia ibid.
thraseæ dictum 512 a
thraseæ Paetini grauitas, 869 d
thraseæ philosophi iam iam morituri vox 1320 b
thrasimedes somniorum expers 1508 b
thrasibulus vates 722 g
thrasyla furor 855 b
thrasymachum primum verba iunxisse arte 1075 f
thrasymachi numeri 798 f
threnetice cantilena 1518 g
threnodes qui 934 a
threnos 929 a
threpterius capillus 366 d
threptica vis 92 f
threptice facultas 1236 e
threptra 326 g
θρῆνος 848 f
thria 143 c θρία cerebri ibid.
thria, cur fici folia 9 8 a
thriambus vnde dictus 316 a
θριάζειν 981 e
thridacia mandragora, 93 d
thridacine maza 472 c
thridacinæ 1538 d
thridax ibid.
thrinacia 978 c
thrinacria Sicilia ibid.
thrinax 548 a
θρῖον 578 b
thrissæ 585 d
thrix seruilis 203 e
θρόμβοι 111 a
thrombi 753 c 1172 d
θρόμβωσις lactis quid, 753 c
θρόνοι 1480 f
θρυαλλίς 765 g
thryallides 1512 b
thrymmatides 472 d 1521 b
thrypes 1046 b
thucydides octies descriptus Demostheni 884 b
thucydides συγγραφεὺς per excellentiam dictus 888 f
thucydidis de Cylonio scelere narratio ibid a
thucydidis eloquentia qualis 1382 f
thucydidis laus ibid.
thucydidis sepulchrum, 927 f
thucydidi proprius in historia character 864 b
thule insula vnde dicta 72 g
thulis rex, déque eius oraculo & interitu ibid.
thunnarij 713 d
thunnoscopi ibid.
thunnia salsamenta quæ, 883 b
thuarij 1071 a
thurianum & thursianum obsonium 1585 c
thurianus tonos ibid.
thurij à Borea seruati 1211 f
thurios 335 f
thuris origo 805 f
thuris in diuino cultu ratio 1234 c
in thure etiam manna 1418 c
thusci æneo vomere vsi, 945 c
thusci vici appellatio vnde, 1144 d
thuscorum condendi vrbes mos 1516 c
thyamia 924 f
thyella, quid 1121 f 1661 c
thyella harpyia 1661 c
thyellæ quid ibid.
thyestis incestus 317 e
thyestis sepulchrum κενὸν 1545 a
thyia 876 c

Digitized by Google

thyiades 876 f
thyia festum 826 b
thylacitis nardus 1409 c
thylacophon ibid.
thylaci ibid.
thylacia ibid.
θύματα ἁγνὰ, quæ Thucididi 810 a
thymele 410 e
thymelica acroamata ibi.
thymelici 410 e
thymiama 808 g
thymiasis 805 e
thymoides vis 1136 e
thymos 169 b 1306 f
θυμὸς 1306 f
θύμβρος, cepa syluestris, 549 a
θυμοὶ πρὸς τοὺς ἀριθμητικούς 1311 c
thymus è Thyna 826 c
thymus quid 818 c
thymus vnde dictus 1272 d
thyna 826 c
thynneum sacrum 1554 a
thynnus quid 1484 e
thynnus horcinus, & cete. 533 d
thynnus Neptuno immolari solitus 1554 a
thynni Tyrij deliciæ 462 g 1553 e
thynni hypogastria 535 e
thynnotheras 1331 g
thyomata vnguenta 826 b
thyoris mensa 304 b
thyos 808 g
thyra 369 g
θυρεοφόροι equites 1199 a
thyrion 449 c
θύρετρα & θυρεὸς quid differant 1583 a
thyrsi, coronæ nuptiales, ibid.
thrysophoriæ 350 b
thysani 859 c
thysanoessa ægis ibid.
thysia propriè quid 805 d
thysthla 1583 b
thytæ, cur sues 1419 e
thytici libri 1503 f
Τιαρηνὸν vinum 1606 a
tibareni, eorúmque mores 1023 a
tiberiadis mare, quæ λίμνη propriè, cur dictum 1449 f
tiberij Cæsaris visus mirabilis 776 d 1697 d
tiberij caluitium 971 d
tiberij equus flammigans, 786 e
tiberij historia 1145 a
tiberij inuidia 1139 f
tibia 191 b
tibia ab Ardalo inuenta, 1508 f
tibia dextra & sinistra quid 410 g
tibia, Euterpæ inuentum 322 g
tibia ἀσγυμενὴ 444 c
tibiæ, à Pallade & Alcibiade reiectæ 444 f
tibiæ Lydæ & Phrygiæ quales 450 c
tibiarum consuetudo quando cœperit 444 f
tibiarum glotta 863 c
tibiarum inuentores 323 b 449 g 1508 f
tibiarum longiorum inter sacrificandum vsus 886 a
tibiarum species 448 g
tibiarum tres modi ibid.
tibiarum vsus à quo inuentus 443 e
tibiarum vsus improbatur, 444 c
in tibicines epigramma 451 d
tichobatos 1480 b
ticta cœna 995 c
tichophylaces 1480 b
tigrid allegoria 1141 d
tilphæ 1046 c
tileitarichos 704 a
timæa Agidis vxor Alcibiadi vitiata 735 f
timæum cur à se nunquam Plato dimiseris 787 e
timæus historicus, cur Obtrectator cognomine 532 a
timagenis mordacitas in Augustum 1154 e
timagoræ & Meletis historia 884 f
timallus piscis vbi optimus, 1554 a
timanthis Cleonei insania 892 b
timaui ora quot 1231 d
timentibus cur memoria excutiatur 516 g
timidi qui, & vnde 128 e
timidorum parua gratia, 841 f
τιμῶν milites qui 1251 a
timocreon adephagus 807 e
timocreontis Rhodij edacitas, & eiusdem epitaphium 341 f
timocreontis scolion 841 c
timoleontis historia 307 f
timonia vita 845 a
timonion ibid.
timon Sillographus 822 b
timonis Phliasij in Pythagoram cauillum 1052 g
timonis Sillorum opus 1673 f
timonis turris 1177 f
timoris effectus 1117 b
timore etiam morbos interdum discuti ibid.
in timore non fieri lachrymas 818 e
timotheus musicus 377 a 452 e
timothei citharœdi historia 1130 g
timothei Atheniensis fortuna 475 e
timothei Cononis frugalitas 464 e 816 g
timothei Milesij cithara, 971 a
timothei turris 476 a
tinca Placentinus 1382 c
τίναγξ 1531 e
ad Tingem oppidum columnæ lapideæ, earúmque inscriptio 1035 c
timuchi 845 a
tiresias animalium sermonis peritus 915 e
tiresiæ inter Iouem & Iunonem arbitrium 737 b
tiresiæ oraculum 431 a
tiridatis assentatio 1345 b
tirynthi mœnia 1132 a
tirynthij philogeli 778 a
tirinthiorum cibus achyrades 981 c
tirinthiorum vinolentia [illegible] 1052 a
tisamenus vates 970 c
tisias Siculus 337 g
tisiphone 517 d
titan cur solis frater 1352 e
titane regio ibid.
titanes dij apud Tartarum ibid. f
titanes qui 345 d
titania astra cur Maroni dicta 1352 f
titaneis malis simile, prouerbium 1369 f
tithæ aues quæ 457 f
tithonus Persarum satrapa 1235 c
tithoreum oleum 1527 e
tithrasiæ ischades 980 b
titi imperatoris bonitas, 559 d
titi imperatoris mors 1476 d
titigonion 457 f & 900 c
titij sodales 457 g
titiæ aues ibid.
titij supplicium 519 a
titillationis ratio, in solo homine 211 g
titis quid 414 e
titi pro columbis, siue palumbis ibid. c
tirium atrium 799 f
τιτίζειν 457 e
titlaria 4 8 b
titli ibid.
titormi Bussequæ robur, 1206 f
titthæ 1327 d
titthenidia ibid.
titthia 176 g
τιτυβίζειν 457 f
titybissare quid ibi.
tityi fabula 817 c
τιτύρινος tibia 1082 c
tityrinon 450 d
tityrus quid 1082 c 1407 d
tius 1604 b
tianum vinum ibid
toga an chiton 761 g
toga candida tyronum 763 e
toga præsidiaria 871 a
toga pura 763 b
τοιχώρυχοι 1409 e
tomucellorum gentis quendam bibisse nunquam 698 d
tomei dentes 166 d
tomentitia 869 d
tomentum ibid.
tomicæ statuariæ species 1611 e
tolerant ę malorum ex philosophis 881 f
tolleri in macello alba musca 900 c
tolosanum aurum, prouerbium 839 a
tonari in fistula 451 c
tondendi species 365 g 364 d
tonitru terrestre quid 1708 e
tonitruiratio 1485 d
tonitrua Claudiana 412 a
tonos 1478 f
toni 172 g
toni nerui 195 g
tonsillæ 170 g 1175 g
tophet 895 f
topica remedia 1536 g
toreutice 1653 e
τόργος 500 c
tornia 869 d
tormarches ibid.
torméta à Superbo Tarquinio inuēta 589 g
tormentorum varia genera 906 g & d
tormina quæ 1436 a
torminum ratio ibid.
torquatus Nouellus 1690 g
torquatus tricongius 1003 a
torrhebia nympha & palus 402 d e
torridam per zonam an ventus etiam spiret 782 e
tortellius 1582 c
tortiuum mustum 1599 d 1601 c
tortor 403 a
torus 1134 b
τοξεύματα 1183 f
toxicum non idem cum cicuta ibid.
toxicum vnde dictum ibid.
toxotæ ministri 1407 a
τραγῆμα 169 d 216 a
trachomatica medicamina 1543 b
trachysmata 1533 e
trachytes 308 b
tractatoria 1186 c
tradux quid 402 c
tragæus 1554 e
τραγᾶν de vitibus cur dicatur 792 c
tragasæ 463 a 1554 e
tragasus ibid.
tragasæi salis mirum ibid.
tragasæus 1354 f
tragea 1179 f
tragelaphus poculum 1511 d
tragemata 1585 e
tragi nauigis 871 g
tragica cornua 792 e
tragica machina 412 b
tragica scena 410 c
tragicæ facies 792 d
tragicus cothurnus 1277 b
tragicus tyrannus 792 d
tragici dij 412 c d
tragicorum propria calamitas 324 c
τραγῳδιοποιοί 792 d
τραγῳδεῖν 1064 e 1330 a
tragœdia cur Gorgiæ deceptio dicta 320 b

tragœdia

tragœdia cur pæderastes dicta 788 d
tragœdia, [illegible] 760 c
tragœdiæ proprium 1340 e
tragœdi septimani qui, prouerbium 1672 b
tragœdorum vox 1065 g
tragœnæ capræ quæ 792 f
trogomaschalos 1354 g
tragopogon 147 c
tragos in vitibus quid 1308 a
τράγος neruus 156 f
tragus 1314 f
tragus odor 792 b
tragus pro olyntho 980 d
traianus cognominatus Optimus 1333 c
traiani de fisco dictum 808 d
traiani forum 1559 e
traiani mollities 460 a
traiani sepulchrum 927 c
de Traiani spiculo icto miro casu 778 d
traiani vita ex Dione per Merulam translata 1251 b
traiectiones 558 g
trambeli cotinades 849 a
tramis 161 e
trampis quid 388 c
transitorium forum 1559 f 1562 c
transfodoria, diosmos 1356 b
transuasare 1039 e
transuersum 159 a
transuersum vnguem, prouerbium 844 g
ex transuerso subnatandi mos 813 g
[illegible] 878 f
trapeza dentium 166 a
trapeza iecoris 156 a
trapexa venalitiorum 1559 b
trapezæ 427 e
τραπεζίζειν 1302 d
trapezeæ canes 1341 c
τραπεζίζειν 485 f 555 a
trapezitarum thema 500 f
trapezocomos 1416 e 1517 b
trapezophorus 342 d
trapezuntis mel 1314 d
trapezuntius Platonis zoilus 884 d
traphax 473 g
trasia 981 f
trauersiæ 191 f
[illegible] 862 b
traulos 857 d 862 b
[illegible] 135 e
traulorum mores 1009 b
trebonij historia 788 g
trechedipni 1525 c
[illegible] 1113 f
trema 135 f
tremisses aurei 500 b
tremoris rationes diuersæ 1385 b 1388 d
tremula oua quæ 1511 c
trepidantes cur pallent 273 g
trepidatio quid ibid. a
triacatæi 1080 b
[illegible] domus 1556 c
[illegible] parentatio 915 f
triades 1231 a
triangulatae ibid.
triangulus, triplicitas recentioribus 39 f
triangulorum vis & nomenclatura in zodiaco 1120 e
trias Iustitia Pythagoricis 1234 a
[illegible] 137 e
triblia 1553 c
tribon 446 d
triboniani historia 1254 c
tribuni rusuli qui 1413 a
tribuni scutariorum, armaturarum stabuli Cæsaris 1071 a
tribunorum functiones quæ 1413 a
tribunitiæ domus fores semper apertæ 395 a
tributum cur coordinatio ciuitatis ab Atheniensibus vocari solitum 906 g
tricæ 986 c
tricenalia 932 d
tricennalia 1143 f
tricharces qui 985 d
trichalca 426 b
τρίχες, & inde deriuata 985 b
trichia morbus ibid. c
trichiæ ibid. d
trichides pisces ibid.
trichilæ ibid. d
trichina ibid.
[illegible] 866 b
trichoria 986 c
trichorum 980 a
[illegible] 144 b
trichypha 985 d
tricinus 986 c
triclaria Diana 722 c
triclinon 1275 d
tricones 418 e
tricongij cognomen 1610 a
tricori vestes 830 f
tricranon 824 f
triembolum quid 1134 a
trientius ager 854 d
trierarchus 882 g
[illegible] domus 802 f
trieris ager 847 f
trieris, siue triremis poculum 1535 d
triesperus quare dictus Hercules 279 a
trieterici allegoria 1219 f
trigesimi diei obseruatio 748 c
triginta millium diabolorum nomine, blasphemia vnde orta 1113 a
trigla quid, & vnde dicta 971 d
trigla pisce Hecatæ sacra fieri ibid. b
triglæ Ionicæ 463 a
triglæ vnde optimæ 1553 g
[illegible] 874 d
trigonis ædificium 847 a
trigonocrator 39 f
trigonum apud Elidem quid 1175 c
trigonum dicasterium 847 a
trigonum forum 1517 c
trigonum in cœlo quid 39 e dextrum, sinistrum ibid.
trigona improbata 445 b
trigona pharmaca 195 b
trigonalis pila 847 a
trimacresia Gallorum quid 1377 a
trimmata 1518 f
trinacria, quæ & trinacia 975 b
trinitas Pythagoricis rerum omnium mensura 1235 d
trinitates 1231 a
trinitatis diuinæ vnitas 2 f
trinitatis imago in homine 81 b
trinitatis imago in sole 1345 e
trinitatis vestigium extare in omnibus creatis 84 a
triobola 1137 c
triobolum ibid.
tribolus nummus 495 g
trioboli 845 e
triopæ regis crudelitas 787 c
triorches 1325 f
tripater quare dictus à Lycophrone Orion 211 a
tripos Delphicus quid 426 c
tripus Dionysij quid 351 c
tripus empyros 428 a
tripus poetarum præmium ibid. b
tripodis nomen vnde 429 b
tripodis varia significatio 427 b ibid. d
ad tripodem ire, quid Persis 996 e
ex tripode dicere 351 d
tripodes 343 d
tripodes sacri 401 g
tripodia 427 g
tripodum distinctio ibid.
tripolos terra quæ 1577 f
[illegible] 315 e 1114 a
triptolemus à Cerere ad spargenda semina emissus 977 g
triptolemi præcepta 1544 b
triptolemi præcepta in Eleusinæ templo 390 d
triptolemi tempora 797 d
triquetrum 836 b
triremes à Corinthiis primum concinnatæ 1201 a
triremes sacræ 838 a
trisippion 388 b
trismegistus Ægyptiorum legislator 999 b
[illegible] Hecate cur 1099 d
tristega 846 b
tristes, qui, & vnde 118 e
tristitia cur lachrymas excutiat 817 b
tristitiæ fluuius 955 b
trita mancipia quæ 1415 c
[illegible] febris 1232 b
tritagonistes quid, & cur ita vocatus Demostheni Æschines 1516 f
tritani nerui prodigiosi 322 c
triticum Apulum 463 g
tritogenes filius 1113 g
tritogeniæ allegoria, & cur sic dicta ibi.
triton eiusque forma ibid.
triton pro Nilo 1491 e
tritonis palus 1035 g
[illegible] aer 1113 g
[illegible], & hinc Tritogenia Pallas ibid.
trittis 808 b
triuia cur Diana, vel luna 1100 g
triuilij defectio 423 f
triuium quid à foro differat 1580 e
de triuio Platonis decretum ibid. f
triumphantium commonitio 119 a
triumphus, non triumpus scribendum 1327 a
triumuiralis ager 176 a
triuonaria vestimenta quæ 846 f
[illegible] 457 f 1617 d
troades cur [illegible] 767 g
trochali 813 b
trochilus 791 b
trochilus, cælestis Erichthonius 1198 d
trochiscus Iupiter 1615 e
trochlea 854 g
trochopedâ 1319 d
trochus piscis 1063 a
[illegible] 869 f
[illegible] 883 a
trœzenij vini proprietas 1604 a
trœzeniorum nummus 498 b
trœzenij agri oleaster 797 e
trœzenica saltatio 240 b
trœzeniorum [illegible] fons 1451 d
trœzeniorum Hippolytus, & sacra 797 b
troges 1046 b
trogletæ 193 f
troglodytarum in defunctos barbaries 726 c
troglodytarum mores 1036 a
troia 1027 a
troia cur Idæa 1541 e
troia cur sacra Homero 837 e
troiæ allegoria apud Virgilium 315 e
troianum bellum an decennale fuerit 963 d
troianus equus prouerb. 1634 e
troianus porcus ibid.
troianorum mensæ 343 d
troilus cur ab Achille peremptus 788 b
[illegible] oua quæ 1511 b
[illegible] 1385 e
[illegible] 1384 e
tropeæ pluuiæ quæ 1113 b
trophæa ex olea constitui solita 850 d
trophæi excitandi mos apud Græcos & Macedonum regibus illicitus 1243 e
trophæa Ioui solita dicari, & Iunoni 850 d

Digitized by Google

trophalides oboliæ 496 c
τρόφ. equi 1186 g
ad Trophonij specu lethe & μνημοσύνης fons 1107 g
ὁ τρέφων κ) ἰδόντα prouerbium 1040 g
troximi 883 a
trulla 1204 b
trulla retrimentitia 1505 d
truphatores 567 b
trychata 858 d
trychna vox 448 b
tryga cur vocent vinum Græci 1165 g
τρύγα ibid.
τρύγας 64 d
trygodæmones qui ibid c & 162 e
trygon 417 f
trygon bestia quæ 847 e
trygon vnde dictus 162 e
trygonis ictu mortuus Vlysses 1477 e
trypana 144 d
trypanatum os ibid.e
trypheri 843 b
tryphodes febris 1232 f
tryphon De stirpibus 982 e
trypus 1214 b
tryssare 162 e
τρύζειν 417 f
Tubarum genera 1057 e
tubis cur non vtantur Busiritæ Licopolytæ 1700 e
tubera gestare, prouerbium 1617 f
L. Tubulus 1372 g
tuguria Pelasgo excogitata primum 835 g
tullianum in carcere quid 893 e
tullianum vnde dictum 908 b
tulliolæ Ciceronis cadauer Romæ repertum 146 d
tullius Cimber 1283 e
tulli regis res 1154 a
tullij riui 908 b
tulli Hostilij interitus 862 g
tunes oppidum 1610 g
tunica Aetolica, Armeniaca, Thessalica 1019 e
tunica apiros quæ 190 e
tunica molesta quæ 506 f
tunica Romani primum non vsi 1037 a
tunicæ oculorum 831 c
tunicarum diuersæ appellationes 851 a ibid.g
tunicata iuuentus Carthaginiensis cur dicta 1037 a
turannij laboriosum ingenium 549 d
turbines 1111 e
turbonis sedulitas 550 a
turcarum fascias gestandi mos 1334 d
turcas impexos incedere. 784 d
turci, qui & Vnni 814 d
ture quando libari cœptum, 805 f
turiones 246 b
turis origo quæ 805 f
turris octogonos Andronici qualis 1110 a
turrium in vrbibus ratio 1479 g
turtur aeria cur Virgilio, 1440 e
turtur, trygon 847 a
turundæ 1479 e
tussici vnde 208 a
tussis naturalis ratio 1367 a
tutanus deus 1425 f
tutelaris prætor à quo primum institutus ibid.g
tutelarium deorum euocatio 1478 d
tutilina dea 1195 e 1425 f
tutulum 807 e
tutulus 1425 f
Tyche 1195 c
tychi 908 g
tychon hasta 1167 g
tygres quando primum Romę visæ 193 c
tygres tympanis in furorem agi 356 d
τύλαι 251 c 1143 e
tylas 251 c
tyli 1187 d
tyli ferrei 1148 b
tyloma 192 b
τυλάδιον 1168 e
τύλον ibid.
tymbades 1208 c
tymbalus ibid.
tympanum 906 a 1309 e
tympana astrolabij 831 b
tympana supplicium 509 g
tympanias 1436 b
τυμπανίτας ibid.
τυμπανίζειν 1109 c
tyndarum reuixisse 824 d
τύνια festum 1115 a
τυννίς ibid.
τυφώδης febris 347 a
typhon quis 251 d 257 g & 347 a
typhon rufus, Osiridis hostis siue flauo corpore 1700 d
typhonis è cruore procreata animalia venenata 85 c
typhonis spuma 257 g
τυφῶνες venti qui 1121 c
typias 1125 a
typoeus mons 738 c
τύπος 359 d
typos & typas intentare, quid 1124 d
τύποι, demonstrationis genus ibid.f
τυραννεῖν 365 g
τυραννικὴ φρονεῖν 869 f
tyranni appellatio vnde 1256 g
tyranni descriptio ibid.d
tyranni nomen recentius 1256 f
tyrannos raro consenescere, cur ibid.d
tyrannionis commentarium de scolio metro 841 c
tyrannoctoniæ præmia dari solita 737 c
tyrbe festum 1114 d
tyria purpura 1027 f
tyrobolia 704 d
tyrocoscinon 472 e
tyrocinij dies 763 b
tyrocinia indicere, quid, 703 d
tyrocnestis 704 f
tyronum candida toga 703 e
tyrotarichus quid 704 a
tyrrhenia à Tyrrheno 1329 f
tyrrhenicæ tubæ 1057 e
tyrrhenus à pueritia 1330 a
tyrrheni φιλοτέχνοι 276 c
tyrrheni vnde dicti ibid.
tyrrhenorum luxus 335 a
tyrrhenorum mulieres communes 745 g
tyrsis pro muro 176 c
tyrtæus cur ciuitate à Spartanis donatus 970 e
tyrtæi poemata Spartanis in prælio celebrata 237 c.
tytthos 1517 f
tytthon ibid
Tzapion 485 f

V

VAcchæ, pro scortis 745 d
vaccina fames 1432 a
vacerræ 261 e
vacinium 1531 e
vacinia cur nigra Maroni ibid.
vacuum quid 22 f
vacuum non esse in mundo, nec extra mundum 22 a
vafricia quorundam vrbana 566 g
Laur. Vallæ lapsus 767 g 1022 f
valentiniani religio in obseruando bisexto 747 c
valentis imperatoris de vitulina non esitanda lex 1146 a
valere athleticè & pugilicè quid 145 c
valeria Diocletiani filia 1003 e
valeria, Pannoniæ pars ibid.
valeriæ Lupercæ historia 890 f
valerianus imperator, 186 d
valerianus à Sapore captus, 1162 g
valeriani imperatoris historia 995 f
valeriani imperatoris virtutes 1162 f
valeriani philippei 496 g
valerij Publicolæ liberale factum 825 d
valetudo corporis summa, periculosa 476 f 1160 e
valetudo Galeni, prouerbium 1683 g
valetudo prospera quomodo eadem cum iustitia 495 g
valetudo senilis, prouerbium 1669 g
valona 820 e
valuoli 974 g
vandalorum cibus 1546 b
vandalorum in Italiam irruptio 1496 e
vapor 777 f
vaporum duo genera 1452 d
vari 191 d
vari, qui & ionthi 1365 b
variæ vuæ, quæ 411 g
varica fœmina 191 e
varices 133 213 b
varimitom 445 e
varius Antonius, qui Heliogabalus 1473 g
varius, vnde Corylon dictus 531 g
varij à tergo, qui 731 d
varij Gemini dictum 1566 e
variorum appellatio vnde 1332 f
varro cur Logistoricus dictus 328 e
varo doctissimus & πολυγραφώτατος 1076 b
varius Pergæus sophista 1124 c
vas corporis dupliciter dici 22 d
vasa conclamare quid 1709 e
vasaria 1334 g
vasati 1131 f
vasorum diuersa nomina 1532 e
vasorum vinariorum nomina 1532 d
vates, Iouis nuntij 812 e
vatum præstigia 72 f
vatiæ Seruilij otium 149 g
vaticinandi ars vnde dæmonibus concessa 73 c
vaticinium ab Apolline 316 d
vaticinia ex piscibus 380 c
vaticinia quibus rebus concipi solita ibid.
vaticiniorum ratio & exempla 382 c & 169 c
Cn. Vatieni historia 903 c
vatinianum odium 1708 e
vatinius ludis gladiatoris lapidatus 1708 a
vatinij mores ibid.e
Vberis appellatione fertilitatem innui 360 g
vbera apum 177 b
vbera pro fontium tubulis ibid.
vberum fungositas 985 e
vberum ratio, ac partium nomina 177 a
vbertatis facile remedium 111 f
vbolima 849 g
Vcalegon Virgilianus 220 d
Vecordia propriè quid 898 e
vectabula 1197 g
vectes remissarij 1137 e
vectiarius ibid.g
vectigales asses qui 499 f
vectigalia apud Romanos trium generum 501 c
vectigaliarij 1198 a
vectij vaticinium de Romano imperio, ex vulturum ratione 1496 d
vectiones 1534 g
vectis ferreus 1137 c
vedij Pollionis indignatio seuior ab Augusto

Digitized by Google

Augusto repressa 1297 a
vegetalis ratio 1674 c
vegetatrix vis,quæ & natura 92 d
vegetes 1534 g
vegetatricis animæ triplex munus 93 g
velatæ manus Plauto cur 817 a
veledæ cultus 1002 e
velites 1173 e
velus aureum cur 1376 d
velleris aurei allegoria 317 d
velorum summa cur hiemæ pellibus communiri solita 1617 f
velut vmbras vagari,prouerbium 1463 d 1464 a
vena aborta 131 g
vena cœle siue caua 132 d
vena an dicatur de arteria ibid. a
vena quid,eiusque origo 131 e
venæ sangui nis riui ibid.
venarum principium,cor 202 a
venarum pulsus vino interdum excitari 1358 b
venarum verticis aut temporum inustio 1036 b
venis post aures incisas, sterilitatem induci 710 g
venis post aurem incisis, coitum tolli 770 a
venales nouitij 1407 a
venalium fori nomina 1559 a
venalitij qui 1407 a
venalitiorum mensa,seu trapeza 1559 b
venationis auctor Iupiter 27 e
venationis in Icar mira ratio 1311 d
venationi ineptius tempus quod, & cur 1457 f 1459 d
venator iners qui 1306 c
in venatorum ludum damnari 508 c
venatorum superstitio 1477 b
veneficia Thessalici moris 843 a
veneficiorum apud Persas supplicium 507 a
venatorum ex Titanum sanguine generatio 85 c
veneni miscendi quondam artifex Gallia 1183 e
veneni ratio ex victu 1030 a
venenosæ puellę & viri quem venenata omnia fugerent historia 776 g
venena plumbo reprimi 781 a
venerea voluptas incensa cur Platoni d & g 1634 d
venerei cuiusdam,qui plagis incitaretur magis,exemplum 781 c
venerij syderis ad pubertatis ætatem ratio 1078 c
venerei bellaces etiam 1633 f
venereorum affectio cur adeo centeatur pudenda 749 b & ib.d
venereorum fœtor 791 b
veneris aduerlantia 781 c & 780 g
veneris conferre portulacam ibid.
venetus color 1366 c
veneti belli historia 223 b
veneti Italiæ principatu exuti 223 b
venetorum cum gracculis pactum 1315 f
venetus cognomen vnde C.Fabio 1315 f
venter 191 g
venter, Nicandro cur 783 c
venter collatiuus,pharmacites 288 d f
venter imus 177
venter superior ibid.
venter inferior 198 b
venter pinguis, sensum non gignit tenuem 1692 b
venter triplex 178 b
ventris mancipia esse veluti antipodas 239 f
ventris nomina 1434 f
ventris os 270 a
ventris os magnum 191 g
ventris partes & vocabula, 177 f
ventri concernentes qui 1435 a
ventri verba facere,difficile, 464 e
ventri loqui,difficile 1435 e
ventrem custodire,quid ibid.
ventrem exhæredare,quid ibid.
ventrem in possessionem mittere, quid ibid.
ventrem non habere,prouerbium, quid 1433 e
ventres mortuorum eximendi apud Ægyptios mos 702 e
ventidij Bassi triumphus, 827 e
ventilatores 413 b
ventriculus 195 c
ventriculi os 195 a
ventriloqui 417 c
ventus quid,& quid à flatu differat 1119 d
ventus vnde ibid.
venti causa materialis quæ 1119 f
ventorum ara 1122 f
ventorum ex nubibus prognosticon 1348 b
ventorum finalis ratio,quæ 1119 a
ventorum in vtre occlusorum ratio 384 d
ventorum proprietas in Lesbo obseruata 1119 g
ventorum quandoque reciprocus flatus 1122 c
ventorum ratio ex stellarum vi,& signis ibid.d
ventorum ratio octogono Andromici turri indicata, ibid.
ventorum rex cur Æolus, 1120 e
ventorum species vulgò minus notæ 1121 b
venturos ad nos præsentiri, 13 f
venus os 191 g
venus à quibus præcipuè culta 1641 a
venus anadyomene,& Cnidia, ad Phrynes formam factæ, 761 f
venus Aphrogenia cur, 1641 a
venus 749 f
venus Aprili præfecta, 1424 f 1641 a
venus armata,eiúsque ratio, 986 g
venus Colias 194 a 1646 g
venus cur Aphrodite 866 d 1641 a
venus cur ex mari genita fingatur 735 e 1641 a
venus cur fœmineæ qualitatis credita 973 c
venus Dexicreontis cur 1643 a
venus duplex quæ apud Platonicos 1271 e
venus eadem cum Libitina, 1642 c
venus quæ 1641 f
venus ibid. e
venus Epitragia 1643 c
venus epitymbia 810 g
venus Erycæis culta 338 g
venus genituræ domina qualia corpora producat 865 g
venus hetæra 736 b
venus informe numen cur 1572 a
venus 1642 f
venus natalium & mortis præses veteribus culta ibid. c
venus 778 g
venus 735 g 987 c eiúsque templum 741 f
venus Persithea 998 a
venus Phidiæ qualis 901 g
venus 972 d
venus Philomedea 1641 a
venus quarta Adonidi nupta 1275 c
venus Salambo Babylonis, 742 a
venus sarietatis comes 700 e
venus Schœnis 741 g
venus talorum iactus 1138 f
venus Vrania 736 a 738 b
venus Vrania, Parcarum maxima natu 1641 e
venus Vrania quibus primum culta 1272 a
veneris allegoria 1271 d
veneris appellatione qualis mulier indicetur Ægyptiis 1643 d
veneris Amathusiæ templum 741 a
veneris armatæ cultus 1641 g
veneris caluæ ratio 986 f
veneris color 40 d
veneris crater 1330 b
veneris cruore roborem contraxisse rosam 1531 b
veneris cultus ab Assyriis primum inductus 1641 d
veneris cum Marte adulterium saltatione expressum 335 e
veneris cum Marte adulterij allegoria 672 d 1643 d
veneris humiditas 39 b
veneris imago apud Ægyptios accipiter & cornix 1643 d
veneris Lamiæ templum 1616 a
veneris laudes oratione à Paride celebratæ 1074 d
veneris masculæ institutor primus 786 c 787 d
veneris templum 817 e 1641 f
veneris monile 840 a
veneris nocumentum 1600 a
veneris Paphiæ templum 742 a
veneris phanum in Sica 1576 c
veneris simulacrum 987 b
veneris simulacra apud Thebanos 741 e
veneris statua cum pectine cur, & barbitio 1641 e
veneris statua mobilis 1401 g
veneris stella cur tecori præfecta 204 b
veneris stellæ pallor 38 a
veneris varia apud diuersos nomina 1271 e
veneris vis in homine 537 e
veneris Vraniæ sacra nephalia 1272 c
veneris Vraniæ templum 987 b
veneri Callipygo templum Syracusis 187 e
veneri cur coniungatur Mars, 788 f
cur Veneri coniunctus apud veteres Mercurius, item Pitho & Gratiæ 1272 a
veneri cur peti ocelli 769 g
veneri sus mactari solitus 1410 f
venerem passeribus vehi 741 e
venere quibus vtendum 555 d
de Venere,dictus Spartiatarum 987 a
venusti cognomen Syllæ ascitum 1332 f
vepenis 382 b
verbum orationis pars 824 f
verbum pro Dei filio Christo ibid.& spiritu sancto 825 a
verbum tribus modis dici 824 g
verbo Dei omnia facta, ex Platone etiam astrui 870 f
verba arte qui primi iunxerint 1075 f
verba cur alata Homero 865 f
verba merente nil stultius 821 e
verba tertiata quæ 1067 d
verborum leuium quoque & volatilium grauem imminere pœnam 788 g
verbis an vis aliqua insit, certa formula enunciatis 863 f
veredi 784 f
veredarij ibid.
veredariorum ducis Mediolani historia 976 f
veredum 977 f
veretrum 749 f
vergilius vnde dictus 324 g
veri imperatoris conuiuium 1556 b
veri imperatoris de vxore dictum 1565 f
veri imperatoris luxus 1133 e

I

Digitized by Google

veri imperatoris tetrapharmacum 1156 b
veris cognomen in quos competat 846 b
veris initium 1671 g
veris salubritas 1680 e
veri assimilata matutina hora 749 f
vere cur & cibo & somno ampliore opus 1671 c
veriloquium 1292 a
verorum omnium lumina hominis hominum insita 331 c
veritas summa, vnde 1223 f
veritas, tempori filia 863 a
veritas vndecunque sibi similis 1562 a
veritatis ara Anaxagoræ dicata 510 d
veritatis campus 522 b
veritatis diuinæ cognitione nihil maius 525 a
veritatis imago, luna 743 d
veritatis neglectus 483 g
ad veritatis speculationem duo simulacra proposita 1394 c
veritati consecrata vnitas 743 d
vermes quibus in delicijs 1546 a
vermiculans pulsus qui 134 a
vermiculata 859 b 1905 d
vermiculati arithmetices digiti 1285 b
vermiculum vinum 1594 a
vermiculum far ibid.
vermis conscientiæ quid 524 c
vermium obliuio 1105 c
vermium species 1046 b
verna nox cur autumnali tepidior 1703 d
vernum tempus cur venationi minus aptum 1458 a
veronenses, quos sibi ex doctis vendicent 739 a
verpa 181 c
verpi ibid.
verrij Flacci iocus 1572 e
verris sphinx 1611 d
versicolore veste vti sacerdotibus modò permissum 851 c
versiculus pro verbo 513 c
versus heroici variæ appellationes 929 a
versus quadrati qui 990 g
versuum ex dijs nomina 1425 a
vertagi canes 845 e
vertebræ dorsales 1417 a
vertex 143 g
vortex sacer quid 1353 b
verticillus 168 d
vertiginis ratio in ebrijs 1197 d
vertiginosi 812 d
vertillans rota 31 d
vertumnus 1197 b
vesicæ affectiones quæ 210 g
vesicæ grumi 211 a
vesicæ ratio ac situs 210 a
vesuuij ignis 463 e
vespæ, sphecæ 1433 g
vespasiani in cometam iocus 709 f
vespasiani præclarum dictum 548 c
vesper autumno assimilatus, 749 f
vesperna 1522 g
vespertiliones 457 f
vespeta 1434 a
vesta cur dicta 805 e
vesta dea quæ, eiúsque cultus,
vesta Decembri præfecta 1414 f
vestæ sacrificia 798 f
vesta prima & postrema genita cur 800 a
vesta prytanitis 851 c
vesta quid 1012 e
vesta, terra 47 c
vesta, terræ anima 798 c
vesta vnde dicta 802 e
vestæ atrium 799 f
vestæ cur ante alios deos sacrificare soliti prisci 798 b & post alios 800 a
vestæ cur ignis inextinctus apponatur 798 d
uestæ imago 798 d
uestæ multiplex significatio 801 g
uestæ risus quid, & minæ 804 c
uestæ simulacra sedentis habitu 802 f
uestæ templum cur rotundum 798 d
uestalium extincto igni sacro supplicium quale 799 b
uestalium morbo laborantium cura 799 f
uestalium sepultura 927 d
uestalium virginum ratio, 798 f
uestibula 803 f
uestimenta initiatorum, prouerbium 846 f
uestis astragalios quæ 1135 b
inueste eadem perpetuò vtentes prouerbium 847 b
uestes nexiles ante textilium inuentionem 715 b
uestes talares quarum sint gentium 1020 c
uestium genera plura, earúmque varia nomina 849 a & b
uestium luxus in quibus situs 846 d
in uestium luxum scomma 846 b
uestium pictura 1454 a
uestium repositoria 847 g
uestissima animalia quæ 859 c
uestitus pro omento 198 d
uestitus, superbiæ index 851 c
uestitus ratio quæ esse debeat 840 a
uestitu parari auctoritatem ibid. e
uesuium pro Lesbio 463 g
ueteramenta 567 a
ueteramentarij ibid.
ueteranus seruus 1415 c
ueterator ibid.
ueteratores vnde dicti 567 a
uetularum præfocatio apud Derbices 1019 e
Via sacra Athenis quæ & Romæ 837 c
uiæ basilicæ, consulares, prætoriæ 1561 c 1640 d
uibenna Cæles 1144 c
uibij Crispi in Vitellium scomma 700 c
uibratus crinis 865 e
uicarij qui 1414 f
uicennalia 1143 f 932 d
uicesima hæreditas quæ 1451 c
uicesimarum collectores inter probrosos 1243 c
uicissitudo rerum omnium 291 d 291 a
uictima deo gratissima, quæ 596 b
uictimariorum castra 1682 b
uictimarum diuersæ appellationes 806 d
uictimarum superstitio vnde enata, item earundem probatio, & comburendi ritus ibid. e
uictoria nobilissima quæ 1464 c
uictoria quare Græcis [illegible] 241 a
uictoriæ symbolum olea 810 d
uictus frugi ex Platone 347 a
uictus frugalis laus 331 d 826 f
uictui inseruientium alia necessaria, alia introducta 704 d
uida vtos, & Vidi liquores apud Statium qui 931 b
uidendi facultatis ratio 149 e 161 e 162 e 1997 f
uidendi ratio per lineas 1260 e
ad uidendi rationem quot exigantur 775 a
uidendi sensus in capite 98 b
videre & cernere an differant 779 f
nil uideri absque luce 901 e
uidonum familia 1316
uidularia, Plauti fabula 136 a
uidulus ibid.
uidus grammaticus quot annis febri laborarit 1231 c
uieta poma 1650 e
uietus ibid.
uigesimare 509 c
uigilantibus nimium cur tumescant oculi 1667 b
uigilia, cordis affectio 1675 f
uigilia perpetua nulli animali 873 b
uigiliam esse vitam 1108 e 1680 a
uigiliarum commendatio 1108 g
uigiliarum modus & ratio 1674 a
uigiliarum proprium 749 g
uigilias etiã vino meraciore induci 1591 f 1604 a
uigor corporis quando minui incipiat 1670 e
uilli carnis, [illegible] 198 b
uillorum diuersitas ibid. c
uinaceorum pes 191 c
uinalia duplicia 1584 f
uinariorum corpora 1605 a
uinariorum valorum nomina 1151 a
uindemialis lætitiæ licentia 1595 g
uindex 949 c
uindiciæ quæ 948 a
uindiciæ secundum libertatem & secundum seruitutem 948 g
uindiciarum lis 949 a
uindicias dare ibid.
uinolentiæ comites qui 1589 f
uinolentię malum, eiusdémque exempla 1592 d
uinolentiæ turpitudo 1594 b
In vinolentiam dictum Hieronymi 1678 d
uinolenti vide Ebrij
vinolentorum semen dilutius 1153 a
uinolentos non dormire, cur 1677 b
uinosum vinum cuiusmodi 1599 d
uinosus color 1261 c
uinum an rectè eunuchum & castratum dicatur 1586 e
uinum [illegible] 1590 d
uinum apyron 290 d
uinum aquosum cuiusmodi 1599 b
uinum [illegible] 839 c
uinum caroticum 1599 e
uinum, cicutæ antidotum 1199 a
uinum cirrhum seu giluum 1602 c
uinum Corcyræum 1604 g
uinum Creticum 1604 b
uinum cuil bet ætati periculosum 1590 a
uinum cur [illegible] dixerit Homerus 1705 d
uinum cur frigore non denseseat 1705 b
uinum cur Græcis [illegible] 879 d
uinum cur herpis 1598 e
uinum cur in libationibus 808 a
uinum cur per frigus redoleat minus 1459 f
uinum cur pueris non dandum, senibus contrà 1591 b
uinum cur tryga vocent Græci 1595 f
uinum dendrogalenum 1606 a
uinum doliare 1605 a
uinum dulce cuiusmodi 1601 e
uinum [illegible] quod, item percolatum 1586 b
uinum & cum pueritia & sine pueritia veridicum, prouerbium 298 a
uinum Falernum 464 a 1604 b
vinum Græcum quod ibid.
uinum helium 1406 c
uinum iumentis dari solitum & arboribus 1599 g
uinum lene cuiusmodi ibid.
uinum lixiuium quod, & cur 15 e
uinum malorum omnium metropolis 1590 c

vinum

uinum medianum 1584 b
uinum medium cur optimum ibid.
uinum medium pro aqua 1602 c
uinum mecarius ex vuis minutioribus 1601 c
uinum monobasites quod & maluasium 1604 a
uinum musto calidius 1605 c
uinum nigrum albo vetustius 1456 b
uinum nigrum Chius primo inuentum 1481 c
uinum non omne maris mistionem admittere 1443 e
uinum ἐν χώλακτρῳ 1590 c
uinum οἰνῶδι vinosum quale 1599 d
uinum oligophorum & polyphorum, quale ibid. c
uinum omne aut mustum aut vetus 1602 c
uinum omne spiritosum 1589 d
uinum pendens 16_5 c
uinum phatnacites Pramnium 1892 a
uinum poetis equi vice 1600 b
uinum pomatium 1592 c
uinum præliganeum 1599 d
uinum Pramnium ibid c
uinum protropon 1598 c
uinum qua ratione cuilibet ætati dandum 1590 c
uinum quare hilares reddat 207 f
uinum Samagontum 15_3 g
uinum sapores sibi ex terra adoptare 1600 d
uinum scliedium 1604 f
uinum tenerum ἀπαλὸς 1599 d item durum & asperum, cuiusmodi ibid.
uinum Tianum 1606 a
uinum παχεῖον ibid.
uinum vbi ad ignem appensum exsiccetur 1600 f
uinum vnguento mixtum 878 d
uini à cibo nocumentum 1591 d
uini abstinentia commendatur 256 f
uini Achatei & Trœzenij proprietas 1604 a
uini ad vxorem collatio 1175 d
uini aliquot proprietates 1589 d
uini aliquot species & nomina diuersa 1443 b
uini caliditas 1594 e
uini colandi improbatio 1586 b
uini defectatio 1443 c 1586 a
uini dilutioris aut meracioris motus, quid ad crapulam 1597 c
uini ἰκταρις 1584 f
uini fex, eiusdem robur & consolidatio 1585 f
uini fons in Naxo 1240 f
uini genera apud Græcos quæ 878 e
uini hominibus a Deo contributi ratio 1591 d
uini hordeacei proprium 374 c
uini laus 1716 d
uini natura 1705 c
uini nocumenta 1589 d 1594 b 1600 a
uini nocumenta in ieiunio 1590 a
uini odor, & eius præstantia 1598 b
uini odorati in recreando spiritu uis 1598 a
uini potus ad quæ utilis 1591 c 1592 b
uini rubri appellationes 1594 a
uini suauitas 1600 f
uini tres symphoniæ ad aquam 1604 c
uini genera 1602 e
uini vires ibid.
uini vsus 1589 d
uini vsus Athenis inuentus. 1013 f
uini vsus liberalior non improbatus 1596 a
uini vtilitas 879 d
uino abstinendi mos quibus, & vbi receptus olim 1551 d
uino an corpus incalescat, vt calido medicamento 1591 c
vino aquam quis primus miscuerit 351 c
vino attributa veritas 298 a 374 a
vino Carthaginiéses in militia abstinere 1301 e
uino conspergenda femina 879 d
uino copiosius hausto, mori etiam quosdam 1554 c
uino ebrij quid à crithino ebriis differant 398 a
uino famem solui quomodo dictum ab Hippocrate 1590 a
uino infantes abluendi mos 963 a
uino insita & cibi ac potus vis 1597 b
uino loquaces reddi, vnde 1633 c
uino madidi qui poemata scripserint 1551 d
uino marina aqua cur immisceri solita 1442 f
uino meraciore etiam vigilias induci 1591 f
uino repleri facilius quàm cibo ibid c
uino salem indere, ad quid vtile 245 a
ex vino feruitus 1401 d
in vino veritas 298 a 351 d 374 a 846 d
uino vestes perfundendi mos 1152 c
uinis continendis loca subterranea cuiusmodi apud Græcos 1586 f
uiola vnde dicta 357 f
uiolæ cur nigræ poetis 1531 f
uiolarum in corollis vsus 153_ d
uiolentiæ sacellum 1218 f
uirgo, menandrus 1319 c
uitæ plen oris spatia 1076 c
uipera, quó nam serpentis genus 298 d
uipera cur marassus dicta 278 g
uipera quare per hyemem innoxia 293 c
uiperæ caput, venenosum tantum 370 a
uiperarum halitus in Phœnicia letalis cur 1030 b
uiperæ iecoris antidotum 298 d
uiperæ partus & coitus qualis 293 a ibid c 360 a
à vipera morsos venenata reliqua non attingere 298 c
uiperam cur thiron Arabes vocent 292 a
uiperarum ad inuidiam collatio 1138 e
uiperarum morsus Arabibus cur non letales 1030 b
uiperarum morsibus tibicine adhibito mederi 293 b
uiperas, balsami arborem & syluas odoriferas amare 1030 b
uir bonus, dei similis 989 f
uir bonus, & felix cur quadratus dicatur, & tetragonus 988 g
uiri boni appellatio ibid.
uir diuinus & sacratissimus Platoni quis 989 e
uir fugiens & denuo pugnabit 259 g
uir κάλος 1094 d
uir ἀνὴρ ibid.
uir non vir, quid 1547 f
uiri βαρβάρων 1065 f
uiri calidiores mulieribus 777 c
uiri cur hyeme Veneris appetentiores 734 c
uirorum cadauera quare supina fluitent 125 b
uirorum est facere, vt dicere mulierum prouerbium 757 f
uirorum libido in lumbis 756 g
uirorum superiora cur crassiora, fœminarum autem contra 287 e
uirorum superna quare infernis crassiora 193 e
uiros fœminatum munia obire apud Ægyptios 1032 c
uirago 87 a
uiragines quo sydere nascantur 793 d
uitera ficus quæ 971 a
uirgæ in dracones verti per dæmones an possint 381 e
uirgæ lictorum 381 c
uirgarum apud veteres in sacris vsus 37_ d & vaticiniis 28_ a
virgarum usus etiam ad alia 382 a
uirgas & comitium pati, quid 308 a
uirgatæ vestes 84_ b
uirgator 508 a
uirgilianæ Æneidos sensus allegoricus 314 g
uirgilius vnde dicatur, & eius laus 324 g
uirginitas quanti veteribus aliquot puellis habita 719 c g
uirginitatis lasæ vindicta, eiusque exempla 739 d
uirginitatis laus 1105 c
uirgo cœleste signum, quænam credita 1028 d
uirginis appellationes, Minerua intelligi solita 1642 d
uirginis partum, Ægyptiorum quoque doctrina comprobari 478 c
uirgines, Dianæ consecrandi mos 1457 a
uirgines per exochen quæ dicantur 871 c
uirginum agon in Elide 712 a
uirginum certamen Mineruæ institutum apud Auses 1035 f
uirginum decem appellatione, quid in Euangelio significetur 12 a
uirginum operta & aperta facie prodeuntium mos 869 c
uirginum Spartanarum & Locrianarum continentia 1269 b
uirginum Vestalium ratio, 798 f
uiriari fortuna 47_ b
uirisculum 148 d
uiridarij serui qui 1418 d
uiridaria ibid.
uiridianus deus 1221 a
uirilis habitus qualis 1596 e
uirilis ætatis temperatura 1077 c
virilem ætatem attexere 1093 e
uirilem animæ vim in corde esse 817 b
uirilitatis ad Martium sydus ratio 1078 f
uirtus quid 1304 b
uirtus δύναμις ἐνεργητική, 1258 b
uirtus felicitate destituta, non despicienda 1640 c
uirtus heroica & diuina quæ 999 g
uirtus moralis, politica, purgatoria, animi purgati, quæ 314 d
uirtus nunquam adiuuanda vitio 1311 c
uirtus pro eo quod δύναμις Græce 94 g 1290 b
uirtus, sapientia 1273 b
uirtus virorum & mulierum eadem 730 c
uirtutis antipharmacum contra vitia 298 c
uirtutis commendatio 219 e
uirtutis ramos sudore produci 1469 e
uirtutes, animo non sexu æstimandæ 718 d
uirtutes quæ censeantur maximæ 1104 b
uirtutum apud medicos tria genera 94 f
uirtutum distributio 314 d
uirtutum elementa duo, 1315 f
uis maior quæ 1123 b
uiribus nimis sese efferentium interitus 714 a
uiscata fortuna 990 b
uisibile & visum primum, idem 725 e
uisiones 1496 b
uisores 151 f
uisus aquilæ acerrimus, 1237 a

uisus cur ex sole in opacum venientibus hebetior, 835 c
uisus deus Stoicis appellatus 351 c
uisus, forma Theophrasto cur ibid.
visus optimus quis 835 d
visus quanto se spatio extendat 779 e
uisus quomodo fiat 835 c
uisus, sensuum præstantissimus 1118 d
uisus sine aere intermedio an perfici possit 22 b
uisus ratio 775 c 777 d 778 f 1102 b 1236 g
uisus vtilitas ac præstantia 150 d
uisus noxius somnus nimius 1477 a
uisum constipari obscuritate 833 a
uisû & visio cur pro imaginatione 1118 d
uisum habere agendi quoque vim insitam 152 c
uisu præstantia animalia quæ, 770 b
uisis quæ ducantur animalia & quatenus 1118 d
uitellia historia 737 c
vita candida aliquid efficere, quid 1711 d
uita cur concessa homini 877 c
uita, fabula 1094 c
uita λογικὴ ζωή 1109 b
uita longiore fruituros, qui in parentes pietatem exercuerint 786 c
uita quorum propria 1109 b
uita vigilia, vt somnus mors 1108 c 1680 a
uitæ fabulam, aut mimum peragere, quid 1076 d
uitæ humanæ duplex via 1464 a
vitæ longioris aut breuioris rationes 206 d & 1145 c 1146 a
uitæ meta quæ statuatur à plerisque 1076 f
uitæ symbolum, fel 1183 b
uitæ tempora fabulis comparata 1076 d
uitam esse vigiliam 1108 e
uitam prorogari parentum cultoribus 594 a
uitalis ratio 1674 c
uitalis virtus quæ 91 a
uitellij gula 700 c
uitellij patina 458 c
uitellus oui, lecithus 1512 a
uiticulæ 403 c
uitilitigator 481 d
uitiligo. 707 a
uitiliginibus [illegible] mederi 1504 b
uitiositas 1190 g
uitis apud Ægyptios primùm comperta 839 b
uitis centurialis 1482 b
uitis in Ætolia primùm inuenta 839 a
uitis mersites, & Bithynia 1606 a
uitis theriaca quæ, & cathartice 290 d
uiti insita olea 849 f
uitem lauro & raphano lædi, quomodo intelligendum 1537 a
uites agri Fauentini tricenariæ 464 a
uites ἀργεσπάγγει, quæ 1434 c
vites compluuiatæ & pedatæ, palatæ, characatæ 402 b
uites cur γρυπαὶ dicantur 792 c
uites hircescere quid 1308 a
uites in Asia prohibitæ à Domitiano 1109 c
uites pro rumpis 402 e
uitibus verberandi ciues Romanos mos 1422 a
uitium primi cultores Chij ibid.
vita an extrinsecus inuehantur 283 c a 284
uitia qui odit, homines odit 532 a
uitrea oculi tunica 833 d
uitrei humores 1684 c
uitro Sidonio lucidius, 364 f
uitruuij patria 739 a
uittati cognomen vnde, 1334 a
uitulus marinus à fulmine tutus 978 c
uituli cur petali 1420 a
uitulina vesci, nefas in Oriente 1546 a
uitunus deus 1425 a
uiuarium 1439 b
uiuendi genera tria 1464 c
uiuendum hodie 222 a
uiuentium quinque genera, 1236 d
uiuere qui vere videantur, 479 f
uiuere, τὸ ζῆν 1590 c
uiuerra, mustelarum genera, 1475 a
Vla 166 c
ule 252 e
ἀλαί ibid.
ulæ 807 g & 811 c
ulochytæ ibid.
uli 252 d
ulcera cacoethe, quæ & mala dicuntur, & malefica 565 g
ulcera chironia, & telephia ibid.
ulcerum superfluitas duplex, 140 b
ulcerosi à sacris & auguriis exclusi 806 f
ullios cur Apollo 878 c
ulna 175 a
ulpia bibliotheca 1181 e
ulpium forum 1562 d
ultratus ager 176 a
ulula 156 g
ululatus in templis 813 g
ulysses apud Circen hærens, quid significet 1174 g
ulysses Caberis initiatus 8 9 g
ulysses cur Corax, vel coruus dictus 1148 c
ulysses cur Lamouris 801 d
ulysses cur πολύμητις & πολυμήχανος 766 d
ulysses δόλιος 565 c
ulysses nanus 486 f
ulysses polytropos 564 c
ulysses Sisyphi & Laertis filius quomodo 568 g
ulyssis clipei insigne 407 f
ulyssis & Penelopæ connubium quare felix 1575 c
ulyssis heroum 924 b
ulyssis longæuitas & interitus 1148 c
ulyssis luxus 341 c
ulyssis mors 788 b 847 a & 1476 e
ulyssis simulata insania 1211 a
ulysseum 1350 e
Vmbilicus 178 c
umbilicus 809 g [illegible] 810 c 811 f
umbilicus an in homine medius 810 e
umbilicus Delphicus 811 c
umbilicus, & partium circumiectarum vocabula 177 f
umbilicus phalangis 812 f
umbilicus pro genitali 386 b
umbilicus pro libidine 756 g
umbilicus folis 830 c
umbilici, cochliæ 810 e
umbilici fornicum, & pomorum ibid. g
ex umbilici nodis obstetricum præsagia 178 c
umbilici vsus ibid.
per umbilicum nutriri infantes 812 c
ad umbilicum perducere 809 g
ad umbilicos venisse ibid.
ad umbilicum spectantia vocabula plura 810 e
umbo 769 d
umbra animæ quid 919 g & quid ab imagine differat 920 d
umbra mixta, ὑποσκιερόν 561 b
umbra pro re nihili 1460 b 1461 a
umbram suam metuere quid ibid.
umbram suam metiri, quid 1268 b
umbræ 1463 c
umbris, quare terreamur quandoque 482 d
umbraticus 1461 a
umbri qui, & vmbriæ animalium, fœminarum & fructuum fertilitas 339 e
vmbrorum parsimonia 339 f
umbria, tribus Sappinia 344 e
umbrica symposita 339 c
Vncia, obolus 499 d
vnctionis vsus cur per hyemem 1670 g
unctionis vis quæ 1701 d
unctuarium 1678 b
unguentarij quibus neglecti 1523 g
unguentum foliatum, nardinum, petalium, idem 1704
unguenta cur minus oleant per frigus 1459 a
unguenta cur myra 1523 g
unguenta in mensis secundis adhiberi solita 1519 f
unguentorum genera 372 c
unguentorum improbatio 1545 d
unguentorum luxus 1530 f 1692 g
unguentorum luxus & ratio 1530 f
unguentis è floribus perungendi mos 1530 e
unguis oculorum 153 d
unguem latum vel transuersum 844 f
ex ungue leonem, prouerbium 875 e
ungues cur in defunctis augescant 988 b
ungues cuti concolores 866 b
ungues ferrei 1585 d
ungues in mortuis succrescere quandoque 146 c
ungues inter sacrificandum non resecandi quid 870 b
ungues quare subsecti celerius increscant 146 e
unguium generatio 1668 e
ungula equina Stygis aquam contineri 1200 c
ungula tormentum 506 f
vni manus 176 a
unionum absorbendorum luxus 1546 f
uniremis 436 f
unicuba 1520 d
unitas vide Monas
unitas summa, Deus 1423 f
unitas, veritati consecrata 743 d
unum quidem, sed leonem, prouerbium 1624 b
unni 824 d
unnorum in Italiam irruptio 1496 c
uocabulis rerum quatenus inhærendum 918 a
uocalia proprietatum animam 1066 d
uocationes quærere 698 e
uocatores regij 1416 e
uolatica conuallis 1690 c
uolaticus homo, & sermo 1195 d
uolones vnde dicti 1414 b
uolsus Lydus quid Plauto 1114 e
uolsi ludi qui 793 e
uolucris calix 1533 d
uolucres in aere suspensæ quomodo perdurent 87 d
uoluntatis & scripti quæstio triplex 363 e
ex voluntate affectionum qualitates præcipuè pendere 1304 d
voluolus 198 f
uoluptarij tanquam exules 121 c
uoluptas gustus & tactus, maximè cum beluis communes 749 a
uoluptas maxima malorum esca 467 a
uoluptas monochronos 342 a
uoluptas quæ, turpis 740 a
uoluptas quid 465 f
uoluptatis crateri 1550 b
uoluptatis detestatio 218 e 466 e
uoluptatis fluuius 956 b
uoluptatis honestæ ac plenæ vis vnde 1715 f
uoluptatis nomine nil prorsus indulgendum corpori 1159 f

uoluptatis

Digitized by Google

voluptatis notio duplex 465 f
voluptatis tres species 336 g
voluptati quàm iræ obluctari, difficilius 468 e
erga voluptatem qualiter esse nos affectos deceat 1159 f
voluptate cur alij alia afficiantur 468 f
voluptate nihil menti humanæ inimicus 102 b
voluptates honestæ quæ 467 d
voluptatibus maximis fastidium finitimum 111 d
voluptatibus qui potissimum dediti 466 e 496 b
voluptatibus se mancipare, seruile 468 f
voluta 875 b
volutabra 1450 d
volutatio in cœno, quid apud Plinium 371 c
volutina dea 1424 d
vomentes qui 1158 a
vomeris ænei in condendis vrbibus mos 1616 c
vomere æneo vsi Thusci 1059 c
vomere argenteo araturos cur Spartanis responderit Pythia 1438 b
vomitandi ex crapula detestatio 1544 c
vomitores qui ibid.
vomitus ex luxu detestatio 1158 b
vomitus ratio ibid. d
& vsus ibid. e
vomitum cieri poto oleo 1705 g
voracitatis detestatio 1544 a
voracitatis exempla 341 c 485 g & 1610 b
voracium catalogus 807 d
in Voranum scomma 1056 d
vos, quomodo proferatur 1348 c
votum Achilleum, Furianum, quale 378 b
votum philosophicum quale 368 e
votum quinque rebus perfici 370 d
vox, aeris ictus 534 g
vox assa 456 b
vox & sonus quid differant 1066 c
vox grauior valde dormientium cur 1677 g
vox præ formidine intercepta quibusdam 1065 g
vox quid 1067 a
vox retrusa, trychna, strychna 448 b
vox tantum in animatis 1066 d
vocis acutæ ratio in eunuchis, aut imberbibus 1063 e 1064 b
vocis figura triplex 447 c
vocis magnitudo vel paruitas vnde 1063 e 1064 b
vocis ratio 1066 e 1067 c
vocem habentia, quæ 900 g
vocem tribus constare 1066 e
voces, animi passionum notæ 305 a
voces reddi canoras Zame fonte 1068 g
vocum auium aut pecorum imitatio 1117 g
vocum concentus 1068 b
vocum harmoniæ inuentor Mercurius 404 f
Vra pro cauda 875 d
vræus pro basilisco Ægyptiis 1702 a
vrania, astrologiæ inuentrix 323 a
vrania Venus 736 a 741 f
vrania Venus quibus primum culta 1271 a
vrania allegoria 1219 f
vraniæ Veneris templum 987 b 1641 d
vrbana oratio quæ 1382 c
vrbanarum impensarum distinctio 1613 c
vranopolis ab Alexarcho condita 1319 c
vranoscopus piscis 116 f
vrbani dij 1425 a
in vrbis euersæ instauratores, execrationes 1440 c
vrbes olim regibus obnoxiæ 393 e
vrbes vnde dictæ 1439 f
vrbium curæ cur præfecti à Saturno heroes & semidei 1478 c
vreteres venæ 210 d
vrethra 179 f
vretica pharmaca 211 b
vretici qui 210 g
vreus pro mulo cur 1512 c
vriachos 1178 e
vrina, potus recrimentum 1551 b
vrina quid 1452 f
vrina vnde 130 e
vrinæ capillamenta vnde 987 f
vrinæ colorum variatio in sole 903 b
vrinæ κεραμίδης quæ 1545 c
vrinæ in balneis frigidæ ratio 1691 b
vrinæ incontinentia vnde 210 g
vrinæ inspectio in luce temperata 903 c
vrinæ profluuium 210 f 1437 f
vrinæ profluuium vnde in metu 274 b
vrinæ salsedo vnde 1452 f
vrinam comprimi cardamo 1406 a
vrinam facere 211 a
vrinam inspecturi cur nigram vestem opponant 833 a
vrinam mouentia calida 1448 c
vritides meatus 814 g
vrna 1609 c
vrnarum mensæ genus 3 3 c
vropygium 187 c
vrsa à Pythagora cicurata 1051 b
vrsa alba 912 f
vrsæ vafricia 1411 d
vrsæ dici solitæ puellæ 1457 d
vrsi manus cur partibus cæteris suauior 1456 e
vrsi Persici 997 f
Vsuræ nialum 853 b
vsuræ centesimæ 1604 c
vsus, clitria 1469 c
Vterus auium 171 b
vteri affectiones 215 c
vteri muliebris ratio 214 b
vteri vocabula & partes 215 f & g
vteri sinus, seu cellulæ quot 214 f
vterini fratres ibid. c
vtriculi 216 g 471 g
Vua 194 c
vuæ 177 b
vuæ acinos ore excipiendi ludus 979 g
vuæ heluolæ & variæ, quæ 421 g
vuarum desiccandarum ratio 1185 d
vuarum peripysmata 849 e
ex vuis minutioribus vinum meracius exprimi 1601 c
vuea oculi tunica, 833 a
vuigera 194 c
vuifugoræ qui 1010 e
vulcanus cur in Lemnum excussus tradatur, 1310 b
vulcanus Lemno exceptus, cur fingatur 1058 f
vulcanus phthas 819 c
vulcanus pro deo cur 1221 e
vulcanus Septembri præfectus 1424 f
vulcani crepitus quid, item minæ 804 b
vulcani & Cereris de Sicilia certamen 1459 c
vulcani sacerdotum vis contra serpentum ictus 1310 c
vulcani templum apud Ætham Siciliæ 1309 g
vulcani tripodes 1401 f
vulcano factæ primum faces ab Atheniensibus 800 e
vulcarij Auidius 385 a
in vulneris auctorem, cur prosiliat sanguis 129 f
vulnera ærea cuspide illata, facilius sanari 1617 d
vulnera κακοήθη, telephia & chronia quæ 1060 f
vulpes, bassarus 1046 c
vulpes cur æthon 1047 c
vulpes, cur cerdo Græcis 1040 c
vulpes cur cinados ibid. d
& cinadion ibid. e
vulpes lampuris quoque 1041 c
vulpes Teumesia 944 c
vulpium carnibus vesci qui soleant 1546 b
vulpis cauda correptus, prouerbium 1711 b
vulpis & leænæ fabula 1624 a
vulpis fraus 1047 a
vulpis vrina 1046 d
vulpio 1047 a
vulturij omnes fœminæ 449 f
vulturij, pro talis 450 a
vulturij togati pro causidicis, & paludati ibid.
vulturis apologus 450 e
vulturis imago quid hieroglyphicè 449 f
vultures cur Marti sacri 450 g
vultures Euro grauidas fieri 449 f
vultures πτερυγιζόμενοι 450 c
vulturum augurium 1496 f
vulturum innocentia, & in auguriis præstantia 449 e
vulturum nidi 435 a
vulturum odoratus, & eiusdem ratio 450 d 135 b
vulturum oua subuentanea, 1512 f
vulturum perspicacitas & viuacitas 450 e
vulua bifida 214 g
vuluæ appetendi vis 733 f
vuluæ sinus pro numero papillarum 214 g
vuluæ situs 756 f
vuluæ vocabula 214 c 216 a
vuluarum cornua 214 c
Vxor, dignitatis non voluptatis nomen 1565 f
vxor, arcanorum mariti parum sit curiosa 1579 a
vxor, non digitis aut oculis ducenda 843 c
vxor qualis ducenda 1568 d 1573 e 1574 f
vxoris ad defuncti mariti tumulum quoque morientis, mos barbaricus 1569 c
vxoris ad unum & alia collatio 1575 d
vxoris amor nimius, turpis, 883 b
vxoris etiam alij communicandæ mos 1019 a 1571 a
vxoris bonæ & honestæ officium 1575 c 1579 a
vxoris officium 501 g
vxori nuntium remittere, quid 948 d 1570 a
vxori virum repudiare, non licitum 1569 f
vxorem dimittere, an Latinè dicatur 1570 c
vxorem ducere, quàm incommodum 1566 c
vxorem filia spectante osculatus, senatu motus 1575 d
vxorem obedientissimam, Ægyptiis Venerem dici 1643 d
vxorem qui dimiserint 1570 b
vxorem tribus modis haberi 1571 a
ab vxore diuertere 1569 f
vxores cum maritis defunctis comburendi mos Indis 1026 b
vxorum communicatio mirabilis apud Arabes 1019 c
vxorum communio, Nicolaitarum hæresis 241 f
vxorum in viros imperium 756 e e 1568 f
vxorum in viros imperium vnde in Asia 1220 c
vxorum multitudo apud quas gentes

concessa 1020 a 1567 d
vxorum reuerentia apud Persarum reges 1572 b
vxoria bibere 1579 g
vxor quot annorum ducenda 1573 g

X

Ξ Numeri nota 424 a 1248 f
ξανον 176 a
xanaon ibid.
xanion 834 f
xantha coma 706 g
xanthus color 852 d
xanthus poeta melicus, & historicus 1088 b
xanthi libri Rerum Lydiarum 1115 a
xanthocholi 705 f
xantice 834 f
xenagi qui 969 e
xenagogus 839 g
xenarches Rhodius cur Metretes dictus 1133 c 1610 b
ξεναρίας 969 c quibus familiaris ibid. d & 970 a
xeni, pro barbaris apud Laconas 969 e
ξενία 971 a
xeniam capere quid 970 c
xenicæ mensæ 1016 b
xenismos 969 g
xenius Iupiter 805 d
xenocrates Aristoteli prælatus à Platone 954 c
xenocratis & Platonis amicitia 1173 d
xenocratis historia 909 f
xenocratis ingenium 939 f & 1716 c
xenocratis potatio 1525 a
xenodochia ab Hyrcano primum extructa 930 c
xenones 970 a 1524 a
xenophanis in Ægyptiorum sacra dictū 895 f
xenophanis filii 822 a
xenophontis aureum flumen 112 f
xenophontis suauitas 1382 f
xenophontis puer, canis adamatus 880 f
xeralœphia 1178 b
xerolophos 853 e
xerophthalmia 308 f
xeroticaseus 1171 d
xerxes voluptarius 219 a
xerxis immanitas 1073 e
xerxis præstantia 1251 f
xerxi amata platanus 880 d
xestæ 859 d
xiphiæ pisces 1368 g
xiphion herba 872 f
xiphismus saltatio 237 d
xiphoides os 177 b
xiphos lolliginis quid 717 a
ξόανα 834 d
xoana dædala 829 a
Xustici 1171 b
Xyla, pro nauibus ligniferis 1403 g
xylocymbā 145 c
xylocumbara ibi.
xylolychnuchi 305 f
xylon didymon Græcis quid 515 b
xylon primum quid 367 f
xylophagia 1403 g
xylophagia quibus in deliciis 1546 a
xylophori 1016 b & 1137 b
xylophoria 1137 b
xylos mensa 343 d
ξύλωσις 1403 f
xynaulia nomos 443 e
xyria 968 a
xysmata 1506 g
xystarchus 1171 a
xysteres 344 d. 968 g 968 g
xysticus chymus 1171 d
xystici 1170 g
xystici ludi ibi.
xystis 784 a & f
ξυστοί ibi.
ξυστὸς caseus 1171 d
xystos dromos 1170 g
xystus 1171 b

Y

Y Psilon literæ inuentio vnde 389 f

Z

Z a intensiua particula 374 d
zabulon tribus 69 c
ζάβουλον ibid. e 486 f
zacharias Rhodiginus 1091 c
zacics 1219 d
zaleucus Locrorum legislator 1000 c
zaleuci de adulterio lex 1212 a
zaleuci historia 1000 c
zaleuci lex in meracius bibentes 1551 c
zame fons canoras efficiens voces 1068 f
zamolxis Geta, rex Pythagoricus 1020 d
zamolxis Scytharum legislator 999 b
zamolxis magię auctor, 487 b
zamolxidis dogma de medela animæ 320 f
ζαὶ 834 f
ζαιὶς ibid.
zapetion 1363 g
zarades, qui & Zoroaster 997 e
zaratas Pythagoræ doctor 1231 b
Vlricus Zasius 88 a
zea fabila 974 g
zea, far 1570 f
zea quid 805 f
zebub quid Hebræis 1359 d
ζείδωρος quare dicta poetis terra 17 d 805 f
ζειρεὶ 1019 d
zelia à quo condita [illegible] d
zelotypia Persarum 996 a
ζῆνα Iouem dici quid 973 f
zenis satrapæ historia 719 e
zenobia Odenati vxor 1017 e
zenobiæ dentes 167 c
zenobiæ virtus 720 g
zenobius, seu zenodotus quis 305 b
zenobij agri 721 a
zenonis de animi perturbationibus sententia 1303 c
zenonis dictum 866 f
zenonis ingenium, déque eo plura 778 e 1716 c
zenonis parsimonia 1519 a
zerethra 907 c
zerinthium antrum 1010 c
zeta 845 c
zetecula ibi. e
ζητρεῖον ibid. g
ζευγῖται 1416 a
ζεῦγη gladiatorum 571 b
zeugitæ Athenis qui 1404 f
zeuglæ 1439 e
zeuxidia Iuno ibid.
zeuxippe 799 e
zeuxis pictor risu mortuus 207 d
zeuxidis Helena [illegible] e
zeuxis vuæ 81 d
zizera 840 c
zibettum 1363 g
ζιζάνια 801 a
zizanion 834 e
zozanæ quid 834 a
ζωιαὶ 831 c
zodiaci dodecatemorion non idem quod signum 1344 f
zodiaci moros 233 b
zodiaci partium gradus 39 d
zodiaci signa 867 c
zodiaci signa Chaldæis mensium dij, Ægyptiis ... 42 d
zodiaci signorum inæqualitas 1344 f
de zodiaco, Chaldæorum & Ægyptiorum opinio 42 d
zodion 834 d
ζωὴ 1117 f
zoganes 896 e
ζωγονοι dij 1489 e
zogros 1439 b
zoilus ... 1110 b
zoili dicacitas ibi.
zomotarichos 704 c
zona 177 d
zona Dianæ quæ 854 c
zona vrbs 1010 e
zona torrida, versatilis gladius ante paradisum collocatus 49 b
zonę appellatione quid intellectum veteribus 1251 a
zonarij sectores 512 c
zonion 1251 a
zontea 1416 a
zoogonia 1621 d
ζῶον an rectè animal translatum ex Aristotele 1217 f
zoophyta 1467 f
zoostasia 1011 d
zophori 1390 e
zophorudorpides 1525 e
zopissa 854 f
zopyrion Alexandri dux 1012 g
zoroaster, Bactrianorum & Persarum legislator 999 b
zoroastres, magiæ auctor 487 c
zoroaster, qui & Zarades 997 e
zoroaster, veterum theologorum fons 92 b
zoroastris assertio, de alis animæ 372 f 917 b
zoroastris corpus quomodo ab anima illustratum 117 e
zoroastris & Arimaspis amicitia 1173 c
zoroastris magia 12 e 482 c
zoroastris interitus 749 e
ζωρὸν vinum quod 829 g
ζωσμα 1250 g
ζωστηρία Pallas ibi.
zothalmia poemata 849 d
ζωτικὴ facultas 92 g
zygastra 848 a
zygantes, eorumque mores 1038 f
zygia Iuno 1561 a
zygia resina 1359 d
zygij equi 1197 f
zygitæ 848 f
zygnis piscis 1019 a
zygodesma 424 d
ζυγόδεσμα 154 d
ζύμη 1103 a
zymitæ panes 470 d
zymoma 1543 a

FINIS.

ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google